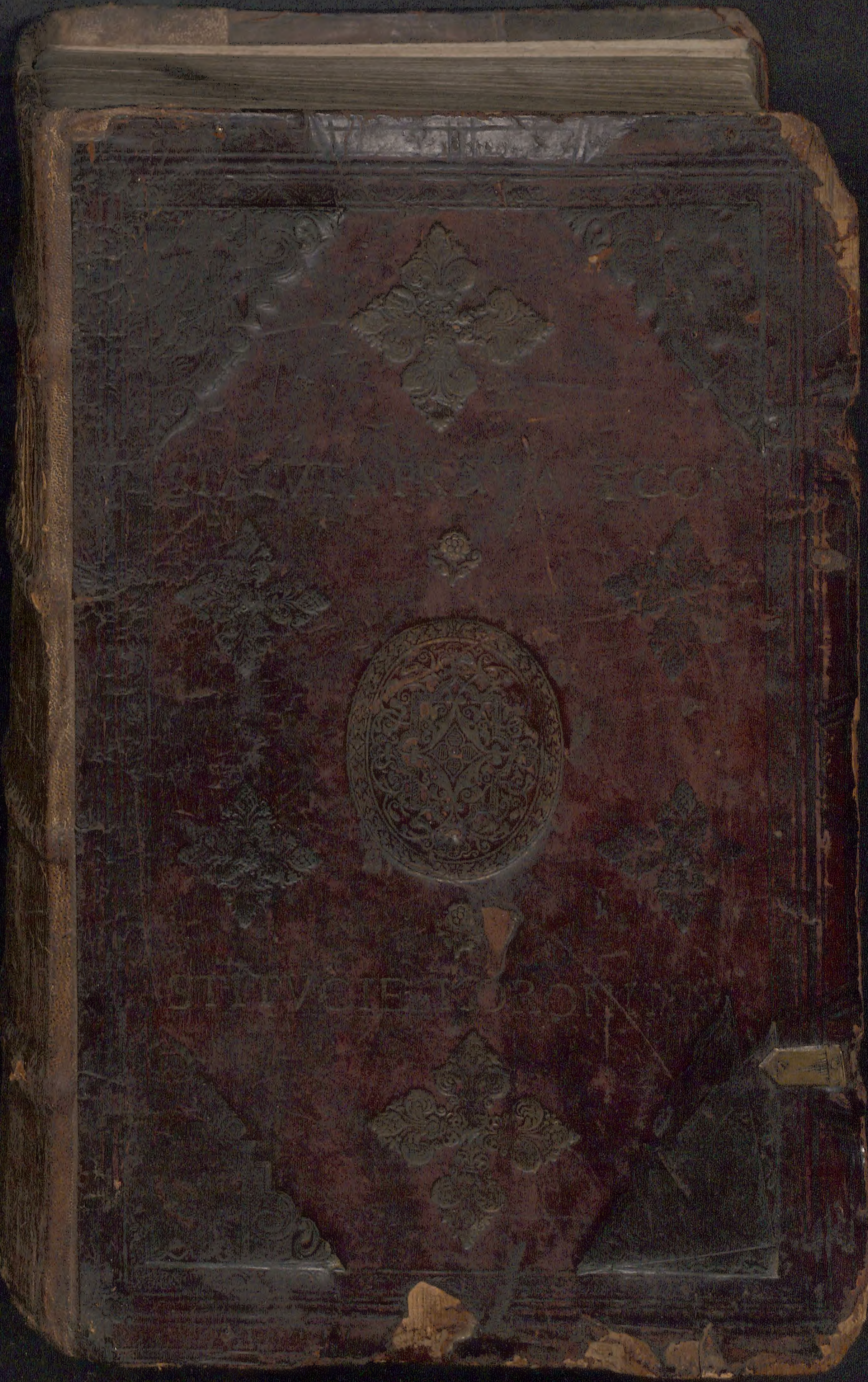

W.

BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVI 4353

S=4843

493

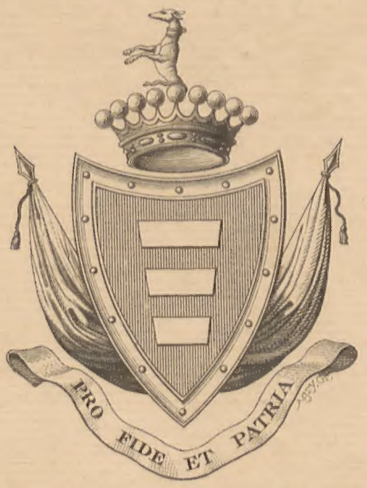

Ex Libris Com. Branicki
Sucha

XVI-4353-IV

Bibliothek
Zentralinstitute
für
Oberschlesische Landesforschung

Ex libris Ioannis Schenkinij D. G. Epūs. Vendenſis. 1614
Conscientiae fragilis fo. 6.

STATVTA
PRAWA Y CONSTITVCIE KORONNE
ŁACINSKIE Y POLSKIE,

z Statutow,
ŁASKIEGO Y HERBORTA
Y Z CONSTITVCIY KORONNYCH
ZEBRANE.

Y ná kśiąg dzieśięćioro, nâ częśći, tytuły, práwá, y párágrâphy,

Zá powodem Iáśnie Wielmożnègo świéżéy pámięći
Páná MIKOLAIA FIRLEIA Z DĄBROWICE
Woiewody Krákowśkiégo etc.

Liber Mihi Selenciens

Spiśánè, śporządzonè y wydánè,
PRZEZ IANA IANVSZOWSKIEGO.

W KRAKOWIE,
W Architypográphiiéy Kró: I.M. Łázárzowéy.
Roku M. DC.
Cum gratia & Priuilegio S. R. M.

PSAL: LXXI.

DEVS IVDICIVM TVVM REGI DA, ET IVSTITIAM TVAM FILIO REGIS, IVDICARE POPVLVM TVVM IN IVSTITIA, ET PAVPERES TVOS IN IVDICIO.

CONCORDIA INSEPARABILI.

VIRTVTE IMMORTALI

BIBL. Z.N.
OSSOLINSKICH

REX QVI IVDICAT IN VERITATE PAVPERES, THRONVS EIVS IN ÆTERNVM SERVABITVR.

Prouer: 29.

XVI.F.4353

NAIASNIEYSZEMV
Y NIEZWYCIĘZONEMV PANV A PANV,
ZYGMVNTOWI
TRZECIEMV,
Z LASKI BOZEY
KROLOWI POLSKIEMV Y SZWEDCKIEMV,
WIELKIEMV KSIĄZĘCIV LITEWSKIEMV,
&c. &c. &c.

Ian Firléy z Dąbrowice, poddánosc swą w milosciwą láskę Królewską vnizenie záleca.

IE WONTPIE O TYM Naiáśnieyszy M. Królu, że to ieśt przy dobréy pámięći W. K. M. iáko záraz ná pierwszym wstępie szczęśnego pánowánia W. K. M. iesliż o co, o Correcturę Praw Koronnych miałeś W. K. M. od Korony wszytkiey nálégánia, prośby, y usiłowánia do Máiestatu swégo wielkié; áby iesliż nie we wszytkim, przynamniéy początek téy Correctury był iáki, żeby wżdy do swégo kréśu y porządku státecznégo przyśáż, y dokonczyć śie kiedy mogłá. Y rządki Séym minął, ná którymby kiedy wzmianki iákié bydź niemiáły. A słuśnie: Gdźiéż bowiém Króleśtwo któré, Rzeczp: ták máła, którąby praw swoich porządnie spisánych niemiáłá? Álbo gdźie Króleśtwo, Páńśtwo, Miáśto, Dóm náwet bez práwá porządnégo stać długo może? Co lepszégo, co zdrowszégo nád to? Widźiáłá to Koroná wszytká od dawnych wiekow, stáráłá śię o to u Przodków W. K. M. stáráłá śie y do tąd ieszcze stára u Máiestatu W. K. M. Ale iesliż kiedy, ná Séymie 1589. instantiæ wielkié o to czyniłá. Y wászá K. M. z wielkiégo baczenia swégo,

upátruiąc tego byáż wielką potrzebę, Koronie, Kościołowi, y Máieſtatowi ſwému, zá ſpólną namową Stanów Koronnych, oboygá Narodu, deputowaléś W. K. M. ná tę Correctúrę praw oſób trzydzieſći, ták z Kołá Senatorſkiego Duchownych y Swietckich Ich M. Pánów Rad ſwoich, iáko téż y z Kołá Poſelſkiego, y z káżdego Woiewództwá po oſobách pewnych. Miedzy którémi z ſtanu Swietckiego naprzednieyſſy był I. M. Pan Mikołay Firléy pámięći świeżey Krákowski Woiewodá, brát ſtárſſy móy: y czás, mieyſce y Salária ná to náznáczone: y ták rzeczy poſtánowione były, áby tá Correctúrá praw ná Séym drugi dla rewiziiéy ſtátecznéy y ápprobácyiéy znieść ſie mogłá. Ale iáko w kożdéy rzeczy ważnéy wrog iákiś nieſzczęſny, co dobré przerywa rzeczy, zwykł záwſze bywáć, ták y Correctúrá tá, powietrzem ná on czás przerwána y nieskończona, náwet ání záczęta, zoſtáć muſiáłá. Pan Woiewodá iednák Krákowski brát móy, miedzy inym obmyſławániem o R. P. ſwoim, czuiąc ſie w powinności Senatorſkiéy ſwoiéy, widząc co ná tym Koronie wſzytkiéy, y Máieſtatowi W. K. M. záleży, czynił o to ſtaránie pilne, ázaby wżdy bez záciągów ták wielkich Koronnych mogł iaki wſtępek przyſtoyny do téy Correctury bydź uczyniony. Tám w rozmowách z wielą oſob o tym, miedzy inſzymi nápadł ná Páná Iánuſſowskiego, ſługę znáczńego przodków W. K. M. Krolow Ich M. Auguſtá, y Stephaná, y ktory téż iuż nie mniéy W. K. M. od ich M. Pánow wſzytkich Kołá Senatorſkiego ieſt zálécony. Z tym iáko o inſſych rzeczach, ták y o tym mowiąc, nálazł w nim y ochotę, y to, żeby nie zły początek przezen do Correctury bydź mogł, byle czás był po temu, a záciągi iego domowé, y frąſunki dla nich dopuśćić chćiały. Y wnetże czyniąc go ochotnieyſſym do tego, náwet podporę mu na to dawſſy, y w dalſſéy wdzięczności otuchę y nadźieię pewną uczyniwſſy, przywiodł go do tego, że wſzytkie Statuta, Prawa, Conſtitutiæ y Przywileie w taki zniosł porządek, w iakim po té czaſy ieſcze prawa Koronné nie były: porządkiem własnym Prawnym, przyſtoynym, ſobie nie odległym, zupełnym, y do náleźienia káżdego prawa, y do pamięći, barzo ſnadnym. Y napiſaną oddał ią był y z Præfátią Pánu Woiewodźie ták rok ieſcze, áby ſie była ná rewizią Koronie oddá-

ła:

tá: Iedno iż iednę księgę trudno rewidować wſzytkiey Koronie było, piſana też nie ták dołożna bydź mogłá, zdáło ſie to P. Woiewodźie, áby drukiem byłá wydána, iżeby tym lepiey y ſnádniey od wſzytkiey Korony widźiána y przeyźrzána bydź mogłá. Yieſliż czego, tego ſobie życzył P. Woiewodá, áby był tę księgę ſam w ręce W. K. M. náſzemu M. Pánu, y Koronie wſzytkiey oddał, y z nią ſámego Páná Iánuſzowſkiego iáko Authorá y iego potrzeby zálecił. Iedno że ſmierć prędzey niż byłá potrzebá, y niż ſie iey ſam Pan Woiewodá ſpodźiewał, y my z nim, ná Páná Woiewodę przypádłá: Tá też księgá dopiero po iego zeſćiu w druku dokonczona wyniſdź miáłá, zchodząc z świátá, inſſych rzeczy záczętych nie dokonczonych żáłuiąc, żáłował y tego. Zlecáiąc iednák, mnie, y bráciey drugiey ſwey opiekę ſwego potomſtwá y rzeczy, zlecił y to nam, ábyſmy tę księgę Koronną W. K. M. Pánu náſzemu M. oddáli, y Authorá iey zálecili.

Ia tedy Naiáſnieyſſy M. Królu, gdyż ták fatá nieboſczykowſkie to z ſobą przyniosły, że nie on ſam ále my zan to odpráwować mamy, z uſſánowániem Máieſtatu W. K. M. ták iáko nam Rádźie, y wiernym poddánym W. K. M. przyſłoi, tę księgę Státutów Koronnych, naprzód imieniem iego, potym imieniem bráciey moiey, y ſwoim, do Máieſtatu W. K. M. oddáię, y z nią záraz Authorá iey Páná Iánuſzowſkiego W. K. M. zálecam: ábyś W. K. M. z miłoſćiwey łáſki ſwey práca iego przyiąwſſy, Pánſkie y Królewſkie oko ſwe do niego skłonić raczył. Naydźieſſ W. K. M. w téy iedney księdze wſzytko to, coby ſie po wielu księgách inych ſzukáć z trudnoſćią miáło, ták, że do Correctury praw Koronnych ſnádnieyſſa áni ſpoſobnieyſſa rzecz żadna bydź nie może, iáko tá. Obaczyſſ W. K. M. iáka práca podeymował w znaſſániu ná mieyſce iedno, y w porządzaniu Praw wſzytkich z ták wiela ksiąg, y z ták wiela kart y mieyſc dáleko od ſiebie odległych. Ná wet iáki koſſt y nakład ná to bez rátunku Koronnego uczynił, y ieſliż zá to praca iego godna łáſki Máieſtatu W. K. M. y łáſki Koronney, ſam W. K. M. iáko Pan mądry, dekretem ſwym Królewſkim uznáć będźieſſ raczył. Ták ſie ſpodźiewam, że tá praca iego, iáko pożytek niemáły Koronie wſzytkiey, ták y wieczną ſławę Má-

ieſtatowi

ieſtatowi W. K. M. przyniéść może, z tego, że zá ſczęſnégo królowánia W. K. M. Práwá Polskié przez té wſzytkié wieki záwikłáné w pewny porządek ſą wſtáwioné, nie máczéy iáko Ceſárzowi onemu Iuſtinianowi, zá którégo wieku tákże Práwá Rzymskié záwikłáné, przez oné Treboniany, y Theofili, y inſzé w porządek ſwóy były wprawioné. Ia też nie wątpię o téyże táſce W. K. M. mego M. P. że iákoś W. K. M. inſzé poſługi znáczné Páná Woiewody Krákowskiégo, zá żywotá iego z miłoſćiwą táską ſwą przyimować raczył: że y temu ſtárániu y obmyſławániu iego o Práwiéch Koronnych, choćiuż po zeſściu iego, mieyſce u Máieſtatu ſwego dáć, tę kśięgę z miłoſćiwą táską przyiąć, Brácia też iego ſpołecznie zemną w táſce Krolewſkiéy ſwéy záchowáć, y do poſług Máieſtatu ſwego używáć będźieſz raczył, o co wſzyſcy ſpólnie W. K. M. uniżenie proſimy. Záłecam zátym brácią ſwoię, y ſiebie, y uniżoną poddánoſć ſwą Miłoſćiwéy táſce W. K. M. Pánu memu miłoſćiwému: Páná Bogá proſząc, áby W. K. M. ku pocieſze téy Korony Polskiéy, ná podporę kośćiołá ſwego świętégo, ná poſtrách nieprzyiaćiołom W. K. M. y Koronnym długo chowáć, ſczęśćić, błogoſławić, y pociechámi po myśli wſzelákimi ćieſzyć raczył. Dáta z Beyſc XIX. Lipcá. Roku M. DC.

IASNIE

IASNIE WIELMOZNEMV PANV,

IE° M. PANV MIKOŁAIOWI FIRLEIOWI Z DAMBROWICE, WOIEWODZIE KRAKOWSKIE°, NOWOMIEYSKIE° Y PILZNIENSKIE° Stároscie &c. Pánu ſwemu Milosciwému y Dobrodzieiowi wielkiému.

Jan Jánuſzowſki / ſłużby ſwé powolné y wiecznie powinné / w miłośćiwą łáſkę záleca.

Tátutá / Práwá y Conſtitucye Koronnè, wſzytkiè á wſzytkiè, *Iáſnie Wiel: M. Pánie, zá powodem W. M mego M. Páná przèz mię w iedno zébránè, ſpiſánè, nowym porządkiem ſporządzonè, y zá łáſką miłego Bogá ſzczęſliwie dokończonè, Láćinſkié y Polſkié, z vniżonym iáko ſie godźi pokłonem, W. M. memu M. Pánu iuż podáię y oddáię. Rzecz wielką, ważną, y Koronie wſzytkiéy y Kśięſtwóm iéy przyległym ták potrzebną, że nád nię po S. piſmie nieviem by Koronie Polſkiéy potrzebnieyſzą y pożyteczniejſzą kto vpátrzyć mógł.*

Iest ſie z czego ćieſzyć, łáſnie Wiel: M. Pánie, iest zá co Pánu Bogu dźiękować, że z łáſki świętéy iego, wieku tego ták zánikłánego y ślego (czego wiele Narodów ieſzcze ſwym ięzykiem do tąd nie máią, y ieſli mieć będą, nieviém) piſmo świętè, práwo Bożè, przedtym nie ták dołożnie wydánè, álbo więc od inſzych pofałſzowánè y wyſpóconè, teraz wedle własnego wykładu, dośtátecznie, wiernie, prawdźiwie, y wedle potrzeby, ná Polſkiè przez X. Iákubá Wuyká, Theologá SOCIETATIS IESV przełożonè, w rękách ſwych piáſtuiemy: Biblią świętą mówię, tego Roku przeſłego wydáną: nád którą co zacnieyſzego, co potrzebnieyſzego, co pewnieyſzego? Drogi y nieoſácowány to ſkarb był zánſze, y po dźiś v wſzytkich ſłuſznie bydź ma: Błogoſłáwionym zwał ſie bydź Narodem ten przed wieki, któremu ſie kiedy tákiè kśięgi nie iedno czytáć ále tylko widźieć dośtáły. Prágnęły tego wieki przeſłè, prágnęli oyconie, y przodkowie naſzy: prágnęliſmy y my ſámi. Teraz żeſmy tego doczekáli, niech Pan Bóg będźie pochwalony: Day Boże, áby to znákiem było więtſzéy łáſki Bożéy, powodem do pełnienia woléy świętéy iego y do poznánia prawdźiwéy wiáry Kośćiołá świętego powſzechnego, ták tym którzy od niego odſtąpili, iáko y onym którzy go ieſzcze nie poználi. Ták przyſtáło, y ták bydź miáło, áby Práwo Bożè przodowáło.

Po práwie Bożym, day Boże ſzczęſliwie, náſtępuią práwá Koronnè piſánè, potrzebnè bárzo: ták z ſtrony ſprawiedliwośći y pokoiu, iáko z ſtrony rządów

potocznych y ſpráw ludzkich. Cóż boniém ludzkié przyrodzenia ſwowolnè od złego odwodzi, á do ſpokoynègo y vczćiwègo wedle Bogá życia przywodzi? práwo potoczne. Co pokóy y zgodę miedzy ludźmi czyni, á affekty náſze hárdè, vporne, złe, hámować y poprawiać może? Práwo potoczne. Dla dobrych boniém práwá ſtánowionè nie bywáią. Potrzebnè tedy, y bárzo potrzebnè po prawie Bożym práwo potoczne: y iedno przy drugim bydź, y iedno drugiégo wſpiérać y trzymać ſie ſłuſznie ma.

Do tąd tè práwá, Iáſnie Wiel: M. Páne, iákié v nas były w Polſce, iáko závikłánè, nieporządnè, po kártách rozſypánè, W. M. móy M. Pan iáko Senator y ſtróż tychże praw Koronnych czuyny y mądry, dobrze wiedźieć raczyſ. Wiedźiáłá y widźiáłá to Koroná niemal wſzytká, y nie dármo od kiłákźieſiąt, á iuż bliſko ſtá lat, ſtáráli ſie o to pilnie Królowie Polſcy, y wiele ludźi zacnych, iákoby to závikłánié praw Polſkich w pewny iáki porządek wprawionè kiedy bydź mogło. Y co bywáło, iákié ziázdy, iákié namowy, ſporządzenia, ſpiſowánia o tym bywáły, á dármo, świadczą Conſtitucye o tym wydánè, świadczy y Iego M. Pan Herbort, wtory y godny podawcá praw Polſkich, w ſwéy Prefácyiéy przy Státucie ſwym Láćińſkim do Królá pámięći świętéy Zygmuntá Auguſtá. Gdźie znáć dáie, co przekázą do ſporządzenia bywáło.

Iest ſie czemu dźiwować, iest y czego żałować Iáſnie Wiel: M. Pánie, że to co iest gruntem, filárem y fundámentem wſzytkiégo porządku Koronnègo, przez ták wiele iuż nie lat, ále wiekow wedle potrzeby ſtánąć dobrze nie mogło. Więc co więtſza: ieſliż ná on czás w máłości praw to bydź nie mogło: cóż teraz gdźie ſie iuż máło nie drugi raz ták wiele iáko piérwéy, kiedy o tym namowy piérwſzè bywáły, praw nowych y rozmáitych námnożyło?

Iákóżkolwiek: Rzeczy nie záraz ále z czáſem bywáią. Y nie nowiná to. Było to y v Rzymian, dawnieyſzych Athen nie wſpominaiąc, że tákże nád tyſiąc lat práwá závikłánè mieli, áż do czáſow Iuſtinianá Céſárzá, zá ktorego dopiéro przez onè Treboniany, Teophili, Dorothei, y inſzè w ſwą rézę wſtánowionè y ſporządzonè były. V nas choć tymże ſpoſobem nie rychło, przedſię ták mniémam nic ſie tym ieſcze nie omieſkáło: day tylko Boże, áby iáko ondźie zá Iuſtinianá, ták y teraz zá ſczęſnym pánowániém Królá Ie° M. Zygmuntá III. ſczęśliwie zá powodem W. M. mego M. Páná ná świát wychodźiły.

W. M. móy M. Pan iáko Senator mądry, miłośnik oyczyzny ſwéy, bacząc co ná tym Koronie wſzytkiéy należy, vżywaleś mię W. M. w tym, ábym ſie był téy prace podiął. Prace wielkiéy, trudnéy, y po wielkiéy części niepodobnéy, ile mnie ſámèmu nie práwie zbytnie w práwie biegłèmu, y inſzą pracą zábánionèmu, y bárzo dla zaćiągow domowych frąſowitèmu. Y iákom ſie ná to wzdrygał, náwet iákom o tym wątpił, áby co kiedy z tego bydź miáło, ſámá wielkość rzeczy łácno wyświadczyć może. Dodawaleś mi iednák W. M. móy M. Pan ſercá, y ábym ſie z tego nie wymawiał, y począwſzy nie vſtawał, vſiłowaleś W. M. Znáć kto Rzeczypoſp: potrzeby ma ná pieczy: kto o niéy myśli, y kto ſie ſtára o nię.

Wiem o tym Iáſnie Wiel: M. Pánie, że krom tego ſtárania, o tym ſporzą-

dzeniu

dzeniu praw Koronnych, mieć W. M. raczyß zálécenia innè wielkié, nie iedno z przodkow ſwoich, ále y z ſwych własnych zaſług w oyczyznie doſyć zacnych y znácznych: ále áby y to mnieyßa być miáłá, wątpię. Czemu? Ze kożda R. P. témi tylko dwiemá rzeczomá ſtoi, Prawy á Mieczem: kożda téż oſobá poświęcz-chnia, ná ſtrażéy R. P. poſáćkona, témiż dwiemá rzeczomá, ile iéy prawo Duchownè dopuſcza, prawy vzbroiona, á zbroią oßláchćiona y ozdobiona być ma. Prawo bowiém bez zbroie nie obronnè y nietrwáłè, zbroiá bez praw gwałtowna y niesprawiedliwa bywa: oboie záś z ſobą złączonè, przeſpieczność, ozdobę y zacność z ſobą nioſą.

Od Przodká W. M. mego M. Páná bliſko trzech ſet lat, ieſcze od Królá Lokietká, z którym zá iego peregrynácyámi nie záwße dobrowolnèmi tu ſie był przeprowádźił, záwße áż do tąd zacnè, znácznè, y ſławnè bywáły zaſługi domu W. M. Będąc bowiém v tegóż Królá Krákowym álbo rácżéy z Niemieckiégo ięzyká Firlegerem (zkąd y imię zácnè domu y Fámiliiéy W. M. Firleiem zá zwyczáiem początek ſwóy wźięło) znácznèmi záraz przyſługámi ſwémi do łáſki Królá Iego M. y do wßytkiéy Korony ſobie y potomnym ſwoim wrotá otworzył. Y ták potym ſenſim do tego przyßło, że continuatio honorum & dignitatum máło nie záraz od ſámego początku áż do tąd im dáléy tym wyſßéy ták poſtępowáłá, że téż Ordo Dignitarſtw álbo vrząd który w ſtanie świetckim náleść ſie nie może ták wielki y ták zacny, którymby dóm W. M. od Pánow ſwych nie był ozdobiony.

A naprzód Prácżiad W. M. Pan Mikołay Firléy przodkiem Woiewodá Sendomirſki, y Hetman Koronny, potym Káſtelan Krákowſki, co ten czynił? iáko częſtè woyſká nieprzyiaćiół Koronnych gromił? Pytáćby Wołoßą, Moſkwę y Tátáry: Pytáć návet Pruſów y Niemcow zá Margrábie Brándeburſkiégo Woyćiechá, wiele tám pod nim Zamkow pobrał. Swiadczą to Kroniki. Wſpomina to Hiſtoryk tegóż wieku zacny Wapowſki, że ſie temu nieprzyiaćielowi ten ſławny Hetman ták był vprzykrzył, áż mu do tych Condicyi przyść muśiáło, zá którémi y teraz Pruſka źiemiá Koronie Polſkiéy ſpokoynie hołduie. y woyná, która więcéy niż dwie ście lat Koroną ták y owák zátrząſáłá, vſpokoiona tandem ſtánęłá. Tenże dwie Legácye do Céſárzow Tureckich iednę zá Káźimiérzá III. drugą zá Olbráchtá Królow, z wielką Panow y ſwoią ſławą, á z pożytkiem R. P. odprawił: y tędrógę máło nie piérwßy drugim przetorował. Tenże y do Królá Węgierſkiégo Władyſłáwá, tákże y do Céſárzá Máximilianá piérwßè go, Woiewodą będąc Lubelſkim, w wielkich y ważnych R. P. ſprawách był poſłány.

Tegóż cnègo Oycá ſyn Mikołay, iáko ſercem, ochotą, rycérſtwem y męztwem nie wydawał: ták pewnie nie vſtawałby był, by mu było ſczęśćié, równo iáko oycu ſłużyć do końcá chćiáło. Iedno záś w tym záwße równi ſobie bywamy? Wieczną przećię po ſobie pámięć zoſtáwił, że w młodym wieku ſwym, nieprzyiaćielowi Koronnèmu o oyczyznę ſie záſtáwiáiąc, w bitwie Sokálſkiéy nie bez ſławy polégł. Y tu ná tym mieyſcu, byłoby ſie nád czym zábáwić, nieſczęśćiemli to názwáć, gdy kto przy obronie miłéy oyczyzny gárdło położy. Y by czás był potemu, przywiódłbym nie tylko wymowcę onègo Rzymſkiégo ſławnègo y Philo-

zophów ſtárych zdánia, álе y Teologi náßè, którzy w tym przednieyßè oyczyznie zaſługi kłádą y pochwaláią.

Nuż Piotr Firléy Woiewodá Ruſkich źiem, Stároſtá Rádomſki, Dźiad W. M. A ten iákim Senatorem był, iákim miłoſnikiem nie tylko oyczyzny ſwoiéy, álе y Kośćioła Bożègo y chwały iego? Mówić wiele nie trzebá, świadczą to Kośćioły od niego budowánè y bogáćié nádánè áż po dźiś. Swiadczą piſmá o nim, że Candor animi ſine fuco, dźielność, ſprávy wielka ludzkość (która W. M. wßytkim ieſt wrodzona) ponodem mu byłá, nie tylko do wielkiéy łáſki królewſkiéy, y do miłośći wielkiéy Korony wßytkiéy, álе téż y do wielkiégo ſzczęśćia y bogactw, którèmi ſobie v Bogá łáſkę, á v ludźi miłość zánßе iednał.

Nuż zá tego pobliżßègo wieku náßègo, zaże ſmy nie widźieli páná Mikołáiá Woiewodę Lubelſkiégo Stryiá W. M. mego téż ná on czás M. Páná, który w Commißyách w Kśięſtwie Pruſkim, y we Gdańſku, znáczną dźielność y ſtáteczność ſwą pokazał, y którègo Król Stephan w wielkich ſprávách z obcèmi Pány vżywał.

Tákże y pan Iędrzéy Káſtelan Lubelſki, Stároſtá Sędomirſki, Striy drugi W. M. zaż y ten w Rycérskiéy dźielności doſyć nie był znáczny? iáko po wßytkié expedycye Królá S. pámięći Auguſtá, ták y po nim zá Królá Stephaná v którègo przez lat kilká nie tylko róty znáczně wodźił, álе y Hetmáńſkié poruczeńſtwá ná ſobie nośił.

Sławny Ian záśię przodkiem Bełzki, potym Woiewodá y Stároſtá Generał Krákowſki, Márßałek wielki Koronny, Oyćiec W. M. á móy téż ná on czás wielce M. Pan, zaż z torów przodków ſwoich ile w Politiiéy, miłośćią ku oyczyznie, ſtáteczność ią y wiárą ku pánom ſwym kiedy vſtępował? pokázował to zánßе po ſobie, co právèmu nie tylko ßlachćiconi Polſkiému, álе y Senatorowi y ſtrożowi R. P. prawdźiwèmu zánßе czynić przyſtoi. Ieſcze Dworzáninem będąc, zaż od Królá Auguſtá pod ſęym Rzęſki do Wormácyiéy do Cęſárzá Poſłem nie był? Potym záś pánem Bełzkim będąc, zaż do Wołoch Commiſſárzem nie ieźdźił? y tám, zaż wielkié záćiągi y controuerſię przezeń vkoioně y vłożoně nie były? Potym Bełzkim Woiewodą będąc, zaż Królowi Auguſtowi v Poznola znáczнègo nie ſtáwił poczту? Potym záśię pod piérwßè Interregnum po Królu Zygmuńcie Auguſtćie, naprzód w porządnym, poważnym, y vmieiętnym odprávowániu vrzędu ſwego Márßałkowſkiégo, którym y Poſły pánów poſtronnych, kożdè wedle ich godności z wielką pochwalą y ozdobą Korony wßytkiéy, zaż przymowáć y vßánowáć ich nie vmiał? y potym gdy do Electiiéy przyßło, vpátruiąc dobro R. P. trwálßè niż po drugim, zaż po ſobie nie pokazał wielką ſtáteczność przy cándidaćie ná on czás ſwoim Królu Szwedzkim oycu dźiśieyßègo Królá Ie° M. Páná náßègo: by byłá więtßa część Korony nie przemogłá? któréy on przećię iáko mądry Senator dogadźáiąc, zgodźie, pokoiowi y dobrèmu poſpolitèmu wolał bacznie vſtąpić, y z nią przeſtáwáć, niż vpornie z ßkodą y z niebeſpieczeńſtwem oyczyzny y domu ſwego, ná ſzczęśćié, zdrowié, ſławę y máiętność ſtáwić. Dotrzymał potym Krákowá y Zamku Electowi Koronnèmu ná on czás Królowi Henrykowi: z iákimi poczty, z iákimi koßty, y z iáką gotowośćią,

świádków

świadków ná to nie trzebá, pámiętamy wßycy coſmy przytomnymi ná on czás byli, y temu ſie dobrze przypátrowáli, y iemu wßytkiégo dopomagáli.

Mówiąc záśię do oſoby W. M. mego M. Páná, á tu co powiém? Nie pochléb ſtwo żadnè, ále prawdá mieyſce mieć muśi. Zá onègo wielkiégo Królá Stephaná pod Gdańſką y Połotcką woynę, zażeś W. M. ná Káßtelániiéy Biéckiéy y Referendáryiéy Koronnéy znácznie y gromádnie nie ſłużył? Nuż pod Interregnum po tymże Królu, zażeś W. M. ná obronę R. P. wßytkiéy, y ku wßeláкiéy potrzebie Koronnéy, pod czás bárzo niebeſpieczny, trudny, krwie y rozerwánia pełny, ſtoiąc przy zdrowéy ſtronie Królá Iè° M. Páná náßègo dźiśieyßègo, nie chował poczty wielkié y znácznè, częśćią zá złéceniém R. P. częśćią z miłośći ſwéy ku oyczyznie, dla zgody y pokoiu domowègo? Ma tá gotowość pochwałę ſwoię: ále nie mnieyßa y to: żeś W. M. beſpieczeńſtwo żołniérzkié miárkować y hámować ták vmiał, że przykrośći y bezprávia gwałtownègo żadnèmu nie czyniło: co ſie zrzadká náyduie: y nie ná tym podczás zwycięſtwo záleży, wielkié róty prowádźić: iáko więcéy gdźie Hetman mądry woyſko ſwoie iednym kinie niém ſwoim návróći gdźie chce, y iáko chce: zá czym ſłußnie ten grot dźielnośći W. M. wyſtánion bydź może, żeś to W. M. pokazał po ſobie, żeś W. M. Rycérzkiégo polá tego záżyć vmiał, y dáléy záleżeć go niechćiał, by ſie occázye po plecu do tego były podawáły.

A poſtępuiąc dáléy: w Senatorſkim powołániu intra ſubſellia, bądź in cauſis forenſibus, bądź in priuatis, ták ná ſéymiech Koronnych przy Máieſtaćie Królá Iè° M. iáko y ná inßych zieźdźiéch, álbo więc ná mieyſcách ſądowych y vrzędowych, záś ſie nienáydowáłá zánßę y nie náyduie wielka godność, wielka náuká, vmieiętność ięzyków, wiádomość y biegłość rzeczy, mądrość, prędkość y potężność w mowie, w ſpráwách y we wßytkich poſtępkách? Zaż wßędy nie byłá y nie iest ochroná doſtoieńſtwá Páńſkiégo, pożytku R. P. y przeſtrogá ſpráwiedliwośći świętéy, praw y wolnośći poſpolitych? Requiruie kto mądréy rády, miłośći ku oyczyznie, biegłośći w rzeczách, authoritatem v Páná y Bráćiéy, przeglądánia niebeſpieczeńſtw, rozmnożenia pożytków y doſtátków Koronnych, ſtáteczności przy dobrey ſententiiéy, vmieiętności práwá domowègo, roſtropnośći w mowách y w wotách bez áffektu, ćierpliwośći w znoſzeniu cudzych niedoſtátkow, nie vteſknienia ná ſpráwách poſpolitych y przyiaćielſkich, ſtáránia o zgodę y miłość miedzy ludźmi, porátowánia niedoſtátków y potrzeb nądź ludzkich etc. nálazł to wßytko, naprzód w przodkách miánowánych W. M. potym y w oſobie W. M. mego M. Páná. Zeznáią mi to wßyſcy, y zeznawáią, którzy ſie oſobie W. M. mego M. Páná po tè wßytkié látá przypátrowáli y przypátruią. Wiedzą to wßyſcy, żeś ſie W. M. możnośćią zánßę ták brzydźił, która z krzywdą R. P. y cudzą bárwiona bywáłá: do żadnych fáctiy, návet y do przyiáźni tákowéy, któraby W. M. ab æquitate odwodźić álbo do tego przywodźić miáłá, zkądby R. P. tàm in publicis quàm in priuatis cauſis ßwánk iáki odnośić miáłá, nigdyś W. M. chćiwy nie był. Rzeczypoſp: więcéy niż przyiáźni zánßę dogadzáiąc: Cudzych rzeczy nie prágnąc: ſwych téż ledáiáko vtracáć niechcąc: wedle czáſu, wedle mieyſcá, wedle oſoby y wedle potrzeby miárkuiąc áffekty ſwoie.

To prawdá, wßytkim podobáć ſie y dogodźić trudno: ále temu dźiwowáć ſie nie trzebá: á iáko ieden nápiſał: Qui magnis in rebus ſe iuſtitiæ cultorem haberi velit, eum in paruis interdum illam violare oportet. *Otoli doſyć ná tym, że W. M. móy M. Pan* iuſtitiæ & integritatis *y* Amator, *y* Cuſtos, *y* moderator æquiſſimus *byłeś záwſze y ieſteś. Do czego ku więtßéy chwale y wieczńéy ſławie w. M. tu ná tym mieyſcu przyłożyć y to mogę, że będąc prźyrodzonym miłoſnikiem oyczyzny ſwoiéy, vpátruiąc ná czym grunt y fundáment R. P. Polſkiéy y wolności wßytkié Koronnè záwiſły, ieſliż o co, o toś W. M. pilnè ſtáránié czynił, y o tymeś W. M. pilnie myślił, iákoby ſtátutá y práwá Polſkié ſporządzonè byźi kiedy we dle potrzeby mogły: y iáko teraz iuż ná oko widźimy, żeś W. M. z łáſki Páńſkiéy doniódł y doczekał wßytkiégo: y inßemu żadnemu po Bodze, tylko W. M. ſámemu to ſie przypiſáć y zoſtáwić muſi, żeś w. M ſam był powodem te°. Gdźieżbym ſie ia bowiém rzeczy tak wielkiéy y ważnéy, nád którą więtßą w Koronie* in Polyticis *byźi nie może, śmiał* priuato motu *ważyć? Nie mnieyßè tedy ſą właſnè zaſługi y pochwały W. M. mego M. Páná nád przodki W. M. ile w rzeczách Koronnych y domowych.*

Podźmyß záś do ſpraw R. P. v obcych Pánów: á tám iáka dexteritas *była? Naprzód ieſcze w młodßych leźiách do Fráncyiéy, gdźie wzywáiąc Królá Henryká ná króleſtwo Polſkiè, będąc w towárzyſtwie ludźi wielkich y zacnych, záś młodość W. M. mego M. Páná wielką ſtátecznością y biegłością w rzeczách v miárkowáną równo z innymi lat doſtalßych wßyſcy nie kładli y nie ważyli? záś w odprawowániu ſpraw ták wielkich dźielności nie doználi? Temuż podobna y druga do Wiédniá po Cèſárzá Máximilianá była: w prawdźieć w niezgodnéy Electiiéy* diuerſo euentu, *z tákowym iednák vważeniém powinności przećiw oyczyznie, że nie vwodząc ſie* ſtudio aut odio partium, *támeś W. M. ſtánął, gdźie dáléy bez wrázu oyczyzny záćiągniono byźi nie mogło: dodźierżawßy ſtáteczność ſwemu Electowi* vſque ad aras, *odiáchałeś w. m. od tám tego z łáſką y pochwałą ſwoią; od tego záś, który iuż królował Páná, wźięcznieś był W. M. przyięty, y w koło Senatorſkié, y ná vrząd Dworſki práconvity, záraz powołány. Przypádłá potym y trzećia Legátia iuż Woiewodą Krákowſkim będąc, gdyś W. M. od dźieſięyßègo Páná náßègo do Cèſárzá I. M. Rudolfá teráznieyßégo, z Ie° M. X. Cárdynałem Rádźiwiłem, do Pragi był poſłány, dla przyięćia poprzyſiężenia przez Cèſárzá Ie° M. y ſtany páńſtw iego Bendźinſkiéy Tránſáctiiéy: A tá, záś Ie° Król: M. y R. P. wßytkiéy potrzebna y ſławna nie była? záś dźiélności znácznéy, cnotliwości y ſtátecznośći W. M. mego M. Páná nie tylko v ſwych, ále y v tám tych ſąśiad náßych pámięć wieczną y* ſplendorem *nie przyniośłá? Ma ten przywiléy cnotá, y ſtátecznè przy niéy zápárćié, że y v áduerſarzów pochwałę odnoſi. Opuſzam tu dla krótkośći* Commiſſie, *Gdańſką, Inflantcką, y wyprowádzenié Arcyksiążęćiá Ie° M. Máximilianá do Brytomiá; gdźie ſercc W. M. mego M. Páná práwègo ſłáchćicá y Senatorá Polſkiégo wyraz właſny pokazáło.*

Krótko mówiąc: Ma oyczyznáz W. M. żywy y doſkonáły, nie tylko przodków W. M. ále y práwègo Senatorá wizerunk: ma R. P. wielką y znáczną

podporę.

podporę: ma z w. m. wielką ozdobę koło Senatorſkié: ma Doſtoieńſtwo Páńſkié zelátorá wielkiégo y ſtrożá praw y ſpráwiedliwośći świętéy. Návet Ich m. Pánowie bráćia w. m. rodzeni, máią wzór y przykład żywy w. m. mego M. Páná, w którym wßytkié przodki ſwoie iáko we zwierćiedle iákim widzieć, y którego we wßytkim náßládowáć, y z niego wzór pewny y niemylny brać mogą: Iákoż pewnie y biorą, y pięknie náßláduią przodkow ſwoich cnót, á przykładu w. m. ſiedząc w tymże rzędzie Senatorſkim ſpółecznie z w. m. mym M. Pánem. Ie. M. Pan Iędrzéy Káßtelan Rádomſki y Stároſtá Konelſki, mądry, ſtáteczny, y práwá poſpolitégo vmieiętny Senator, y Ie: M. Pan Ian Podſkárbi Koronny y Stároſtá Lubelſki, moy wielce M. Pan, którego rozum, wymowá y dowćip, w ſprávowániu ták zánikłánego vrzędu, wiárá, czuyność, roſtropność, komu nie ſą wiádome? Ale y Ie° m. Pan woiewodzić krákowſki, kto weyźrzy w poſtępki, w godność, w náukę, w rozſądek y miłość ku oyczyznie iego; záż łácno nie oſądźi, gdźie go też fátá iego obiecuią? A o iego M. X. Henryku Scholáſtiku krákowſkim, namłodßym bráćie w. m. co rzekę? to podobno co wßyſcy ludźie mówią, znáiąc iego pobożność, nieprzyprávnè nabożeńſtwo, chęć ku ſłużbie Bożéy, godność do ſłużby páńſkiéy, ſkromność y náukę, że mu tè rzeczy obiecuią bydź ku ozdobie ſtanu Duchownego, miłéy oyczyzny y domu ſwego. Niech ia nie ſądzę: czás przyßły niech ſądźi, y dekret poda.

Iáſnie Wielm: M. Pánie, pátrząc ná táki ſzczep pálmowy, który ſie po koronie wßérz y wzdłuż nadobnie krzewi y rozwiia: pátrząc ná ták piękně grono w. m. ták zgodnéy bráćiéy; co inßego rzéc mam, iedno to, że Hic arma, hic viros inuenies: Tu błogoſłáwieńſtwo Páńſkié, y tákié, że nie tylko z téy zgody y miłośći ſpółecznéy ćießą ſie w. m. wßyſcy, y day Boże długo ćießyli: ále y iuż niektórzy z W. Mśći z własnego potomſtwá ſwego, ná które iuż oczymá ſwèmi pátrzą, poćiech wielkich czekáiąc, potomnè wieki y ſławy ſwè iuż w nich vpátruią. Co też nie mnieyßą pochwałą Domu w. m. bydź może.

Ale wrácáiąc ſie do piérwßéy rzeczy moiéy gdźiem przeſtał, tym zámykam: Ponieważ zá ſtárániem y powodem w. m. mego M. páná, ten Státut odemnie ták ſpiſány y ſporządzony ſtánął, mnimam, że do tych zaſług y ozdób wyliczonych Domu, przodków, y własnych w. m. mego M. Páná, przyſługá tá, Królowi I. M. Koronie wßytkiéy, oboygá Narodu, Xięſtwom iéy przyległym, kożdèmu vrzędowi y Iurisdiciiéy wßelákiéy, oſobie návet kożdéy potrzebna, nie mnieyßè przymnożenié ſławy wieczney w. m. memu m. pánu y domowi wßytkiému w. m. przyniesie. A zátym też iuż, iáko wiele z powodu tego w. m. ſłußna y przyſtoyna áby ſie tá praca moiá oſobie w. m. oddáłá; ták nie mniéy y z téy miáry, żeś w. m. Pánem y Woiewodą moim, w którego domu zacnym zwróćiwßy ſie z Dworu y ſłużby Céſárzá ś. pámięći ná on czás Máximilianá wtórego, y vdawßy ſie do Dworu Królá pámięći tákże świętéy Zygmuntá Auguſtá, trawiłem wielką część lat moich młodßych. Swiádkami tego z wielu inych Iáſnie wielebny Ie. M. X. Máćieiowſki Biſkup Lucki, y Iáſnie wielmożny pan Iérzy Mnißek Woiewodá Sędomirſki etc. moi wielce Miłośćiwi pánowie, którzy mię byli potym królowi świętéy pámięći Auguſtowi

zá Piſárzá pokoiowego oddáli áż do śmierći iego. Nigdym iednák przećię z ſłużby domu tego nie wychodźił, ázem ſię był do Włoch puśćił. Do czego potym przyſtępuie znáczna łáſką y dobrodźieyſtwo W. M. ktòrè mię ták vięży y obowiązáły, że, bym dobrze chćiał, nie godźi ſię miiáć oſoby W. M. mego M. Páná. Któż bowiém dobrodźieyſtwá wźiętego wdźięczen bydź niéma? Dáię tedy, zálecam, oddáię, y ofiáruię tę pracą ſwoię iáką táką M. łáſce W. M. Nie wątpię, że ią W. M. móy M. Pan z miłośćiwą łáſką przyiąć, przyiąwſzy przypátrzyć ſię iéy, potym ią Królowi Ie° M. y Ich M. Pánom Koronnym oboygá Páńſtwá vdáć y záléćić ták będźieſz raczył, iákoby ztąd y ſławá domu W. M. przy inſzych wiecznych ſławách tym trwálſza byłá. Mnie téż, ieſliż nie co tákiego, czymbych rzeczy vpádłych podpárł ſwoich, czegobym życzył ſobie, przynamniéy áby ztąd, żem nie dármo práconował, pociechá iáka bydź mogłá. Co wſzytko po łáſce Bożéy, łáſce miłośćiwéy y mądrèmu baczeniu y ſtárániu W. M. pilnie zálécam. Zálecam y ſam ſiebie y dóm móy wſzytek y potomſtwo ſwoie pod M. łáſkę y obronę W. M. mego M. Paná. Datá w Krákowie 20. dniá Kwiétniá w Roku Páńſkim 1599.

WIELMO-

WIELMOZNYM Y WIELEBNEMV,

ICH M. PANOM, P. IENDRZEIOWI

KASZTELANOWI RADOMSKIEMV, STAROSCIE Kowelskiému, Ianowi Podskárbiemu Koronnému, Stárośćie Lubelskiému, Piotrowi Woiewodźicowi Krákowskiému, Xiedzu Henrykowi Scholáſtykowi Krákowskiému, Firleiom z Dambrowice,

Pánóm Pánóm ſwym Milosciwym,

Ian Iánuſſowski, ſłużby ſwè uniżonè do Miłośćiwych łask pilnie záleca.

SMIERC, WIELMOZNI M. PANOWIE, iáko ſámá przez ſię kożdèmu bywa ćiężka / ták tym ćiężſza/kiedy nád ſpodźiéwánié/nie ná czás/prędko/y gwałtownie ná kogo przypádnie. Ciężſza ieſcze/ kiedy ná tákiégo przypádnie / ná którym zdrowié R. P. zgodá/ pokóy/ y wiele dobrèga zá-wiſto. Ktoby to był rzékł: żeby Pan Woiewodá Krákowſki / Mikołay Firléy/ brát W. M. Senator wielki y mądry/ Filar potężny y mocny Korony wſzytkiéy / podporá y ozdobá domu zacnèga W. M. miał ták nieodpowiednie/ y nád mniémánié wſzytkich pożegnáć ſie z królem I. M. z Koroną/ z W. Mśćiámi/ z świátem / y z námi wſzytkiémi? Ktoby ſie był tego ſpodźiéwał? Kto nie prędzéy niż on śmierći ſwéy czekał? Żáłoſna to żáłobá/ opłákána to śmierć iego/iáko wiele ſámá przez ſie/ ták tym więcéy/że w pół wieku iego/ kiedy go naypilniéy niż kiedy potrzebá było/ pod ten czás niebeſpieczeńſtwá pełny/ trudny / záwikłány / y w Senatory wielkié oſiérośiáły / gdźieſmy iuż kilku co naprzednieyſzych wielkich y mądrych iednègóż prawie czáſu oſtradáli. Nie day Boże zá tym czego gorſzègo. Ale powiedźiał ieden/ á niewiém/by nie prawdá/ że oſoby tákié godnè y mądrè ginąć nie mogą/ iedno cum graui Reipub: diſpendio. Boże zdaiż dobrze. Nie wątpię/ że iáko wiele Koronie wſzytkiéy/ ták niemniéy W. Mśćiom iáko Bráćiéy tá śmierć iego nie ná rękę: y ieſliż kto/ W. M. ieſteśćie y muśićie być z niéy bárzo żáłoſni. Iedno cóż iuż potym? zaż zbroie iákié álbo mury naywárownieyſzè obronić álbo y bogáctwá odkupić kogo mogą? Biég to poſpolity: á wſzyſcy ile nas/ tymże torem iść zá nim muśimy. Uſtrzedz ſie tego nie tylko trudna/ ále y zgołá nie podobna. Táki dekret wyſzedł/ ták być muśi. Płáczem/ żáłobą názad kogo wrócić/ nie trzebá y pomyślać. Ale iuż boday w łáſce Páńſkiéy y w pokoiu odpoczywał.

Pewienem tego Miłośćiwi Pánowie / że nie táyno W. Mśćiam mym M. Panóm/ iáko tenże I. M. pámięći świętéy y świętéy/Pan Mikołay Firléy/Woiewodá Krákowſki/Brát W. Mśći. będąc Senatorem w R.P. czuynym y

nym y opátrznym/ miedzy inßym obmyślawániém potrzéb Koronnych/ którè do dobrègo rządu Koronnègo należáły/ ießliż o co/ o to pilnè czynił ſtáránié/ áby ſie był Státut Koronny porządnie y ſtátecznie ſporządźił/ nápiſał y wydał. A do tego ſpiſánia/ ſporządzánia y wydánia/ nie inègo iedno mnie ſámègo użyć raczył: życząc mi y do oyczyzny/ y do łáſki królá I. M. przyſługi/ á zátym y podpárćia rzeczy zá inuidią podupádłych moich y ſtany wiecznéy. Nie táyno téż y to/ że dokończywßy tę pracą ſwoię ile piſáną/ oddałem ią iuż był temuż I. M. Pánu Woiewodzie Krákowſkiému/ iáko powodowi téy prace moiéy/ áby iéy był Pánem/ Pátronem y zaléćcą/ przodkiem do królá I. M. potym do R. P. wßytkiéy/ którym właſnie należy y ſłużyć. O czym ießliż co/ Præfátia y dedicátia moiá wyßßéy położona łácno świadczyć może. Y ziáką wdzięcznością/ y z iáką Miłośćiwą łáſką był przez I. M. odemnie przyięta/ pewienem y tego/ że y to nie táyno W. Mśćiom mym M. Pánóm/ nie táyno y wielom inych. Tego tylko iuż nie doſtawáło/ áby ſie w Drukárniéy była dokończyłá: Ná co iuż z wielką ochotą czekał. Ale iż w tym nie zbyła śmierć (cheu fata) która wßytkié ná świecie rzeczy miéßáć y mienić zwykłá/ prędzéy niż było potrzebá przypádłá/ iam téż prze ſzczupłość ſwoię doſpießyć wedle potrzeby nie mógł: koßtu bowiém wielkiégo tá rzecz potrzebowáłá. Przyßło y mnie do tego/ że zá tym y Concepty ſpólnè poniekąd trochę powáryowánè być muśiáły. Námyślywßy ſie iednák/ y dobrze rzeczy rozebrawßy/ komużby inßemu vices Páná tego zmárłego ſłußniéy y przyſtoyniéy ile w téy mierze należáły/ iedno W. Mśćiom mym M. Pánóm/ Bráćiéy rodzonym iego/ y opiekunóm dóbr/ ſpraw y potomſtwá iego zacnègo? A tym więcéy zá tym/ ile mam wiádomość/ że ſamże I. M. Pan Woiewodá/ będąc ieſzcze przy dobréy pámięći/ między inßèmi opiekámi y poruczeńſtwem pozoſtáłych po ſobie rzeczy/ niemniéy y to był zlécił y oddał W. Mśćiom/ ábyśćie W M. y o tym záwiádował/ y królowi I. M. y R. P. oddáć/ záléćić/ y wßytko dokończyć raczyli. Z tych tedy przyczyn opiſánych/ nie závodząc ſie w dáleką/ W. Mśćiam mym M. Pánóm/ práwem dziedzicznym tę pracą moię wielką/ dáię/ oddáię/ y ofiáruię/ y w domu ią W. M. zoſtáwuię. Nie wątpiąc że W. M. moi M. Pánowie/ iáko wiele dla przyſługi ſwéy do łáſki królá I. M. y R. P. wßytkiéy/ dla wiecznéy ſtawy ſwoiéy y Domu ſwégo/ ták nie mniéy y dla záléćenia I. M. Páná Woiewody ſámègo y dla wielkośći rzeczy ſáméy/ będą ią W. M. raczyli nie iedno z Miłośćiwą ále y ſzczodroblíwą łáſką odemnie przyiąć/ y vices I. M. Páná Woiewody zmárłégo we wßytkim záſtąpić/ o co vniżenié proßę/ záléćáiąc ſie y z tą pracą ſwą M. łáſce W. M. mych M. Pánów. Crac: 5. Iulii. 1600.

DO ŁA-

DO ŁASKAWEGO CZYTELNIKA:

Ian Iánuſzowſki.

PRáwá á miecz/ dwie rzeczy tylko/ przy Kościelnym poſłuſzeństwie/ Czytelniku łáſkáwy/ nie tylko rządzą królestwy wßytkimi/ Pánſtwy y Rzeczámi poſpolitémi/ ále y oręßem mocno ie trzymáią: y ták trzymáią/ że gdźiekolwiek z tych którégo álbo zániedbaß/ álbo iedno od drugiégo oderwieß/ tám ieſliż nie wßytko martwicć y vpáść/ przynamniéy micßáć ſie bárzo muſi. Przykładów ná to nie trzebá/ rzeczy ſámé świadczą. Práwá bowiém záż nie dla rządu: Miecz záż nie dla pokoiu: politicè mówiąc: Oboie bárzo potrzebné. Rózno przecie. Mieczá bowiém nie záwße vżywáć mogę: Práwá mi záwße trzebá: ták iednák/ że ſie y mieczá bać muße/ by go dla mnie nie dobywano/ ieſli práwá poſłuſzen nie będę. Pierwßych wiekow tego nie potrzebowano/ gdźie práwá przyrodzoné rządźiły: Aż gdy chćiwość y ſwowolenſtwo/ rzeczy Bogu brzydkié/ ludźiom ßkodliwé/ góre wźięło/ tóż y to náſtąpić muſiáło/ áby tá ſwawola/ cześćią práwem piſánym/ cześćią mieczem gdźie trzebá hámowána byłá. A ták Królestwá żadnégo/ R.P. żadnéy/ Pánſtwá/ Miáſtá/ náwet domu żadnégo niemáß/ gdźieby práwá y mieczá/ álbo lżéy mówiąc/ rządu á kary bydź niemiáło. Ztądże Królowie/ Xiążętá/ Pánowie/ Vrzędy/ Przełożenſtwá/ iedné drugich ſurowßé/ iedné drugich łáſkáwßé/ wedle przyrodzenia/ wedle mieyſcá/ wedle czáſu/ wedle potrzeby/ y wedle wiáry. Ztądże poddánſtwá/ zwyćięztwá/ niewolſtwá/ poſłuſzeństwá/ ſłużby: á zátym práwá/ ſtátutá/ vſtáwy/ zwyczáie/ wiec Grody/ ſądy/ Dekretá/ Executie/ y inßé tym podobné/ któré wßytko trzymáią. A mówiąc do praw ſámych. Jedné ſą które ſie ná wßytkié ściągáią/ drugié które iednéy cześći tylko/ álbo iednému Powiátowi/ iednému Miáſtu/ iednéy oſobie ſłużą. Jedné wieczné/ drugié doroczné: Jedné od wßytkich/ drugié od cześći tylko ſtánowioné. Od przednich iednák oſób/ od przednich wzgledów ſtánowioné przed láty bywáły. V Athenczyków od Draconá/ Solona: v Tyryńczyków od Charondá: v Lacedęmonczyków od Licurgá: v Rzymian od rożnych rożnie. Jáko ſie bowiém R.P. ná wiele cześći v nich dźielilá/ y iáko ſie rządy często mießáły/ ták też rożné práwá bywáły: to od Królów/ Conſulów/ Trybunów/ Trzechmężów/ Dźieśięćmężów/ od Diktárów/ áż náoſtátek od Céſárzów: y to ták/ że pod czás málo ná domowych mieli/ ále z inąd cudze bráli: á zátym/ ták praw wiele byli nákowáli/ że y ſámi náoſtátek/ czego ſie iąć niewiedźieli: áż Treboniánowie/ Theophilowie/ Dorotheowie náſtáli/ y one wielkość záwikłánych praw do pewnégo rządu y pomiárkowánia przywiedli/ które teraz Céſárzkimi zowiemy. Ták pod czás/ iáko práwá wedle czáſu potrzebné/ ludźiom dobré bywáią: ták záś/ gdźie ich wiele zwłaſzcá niepożądnych/ rzeczy często miešßáią. Stánowiąc iednák práwá ſwoie/ trzy rzeczy pámięći godné ná pieczy mieli.

Pierwßą/ Nie indźiéy iedno álbo w polu/ álbo w rynku/ ná mieyſcách oſobliwie ná to obránych/ y mieiáko poświęconych/ álbo wiec w kośćielech práwá ſwé ſtánowili/ y do wiádomości wßytkich podawáli.

Drugą/ Téß práwá ſwé nie indźiéy cześćiéy iedno w kośćiele przy ſkárbie Kośćielnym chowáli.

Trzecią/ Téß práwá ſwé ná Miedźiánych tablicách/ álbo ná ſłupiech ryć y kowáć kazáli. Znák wielkiéy wagi y vczciwości kośćiołów/ y praw Polityckich. Chćieli áby to/ co raz ſtánowili/ z wiádomością wßytkich było: chćieli áby Sacroſanctum było: chćieli áby trwáło y wieczną moc miáło/ á ledáiákim wiátrem nie vpadáło. Jákoż widźimy/ że práwóm tym Céſárſkim po wielkiéy cześći Pánſtwá y Królestwá Chrześćiáńſkié/ y Rzeczypoſpolité (ieſliż ſie wßytkié Chrześćiáńſkimi ſłußnie zwáć mogą) podległy/ podlégáią/ y nimi ſie rządzą y ſądzą. Widźimy y to/ że wiele Królestw máiąc ſwé Króle/ Pány y Pánſtwá rożné od Céſárſtwá/ mogąc mieć ſwé własné práwá y ſądy/ przecie ſie málo nie wßyſcy nie inßym/ iedno práwem Céſárſkim ſądzą/ ſprawuią/ y im podlégáią. Pole tu wielkié/ y ßerokié: iedno nie o tym rzecz.

Bywáło

Bywało w prawdźie: Iż co Król roskazał/ to práwem było: podobno/ że ludźie rządźić siebie sámych nieumieli: y snádniéy im przychodźiło podlégáć y bydź poddánymi/ niż sobie bydź Pánmy: Albo wiec/ że Królowie spráwiedliwie rządźili y sądźili. Bywało bez praw Rzymskich/ że y Pánowie bez Królów roskázowáli: podobno że sie im Królowie przykrzyli. Bywało y to/ że áni Królá áni Pánów nie było/ á sámo pospólstwo rządy miedzy sie podźieliło. Ale iáko to gruntu nie miáło/ á pełno niepokoiu y niezgody było: drugié zás krzywdy/ płáczem vboższych/ możnieyszego zniéść nie mogło/ z wielką szkodą R.P. ták náostátek do tego przysźć musiáło/ że iedni Królóm rządy zléciwszy/ sobie y Krolóm práwá stánowili: Królóm/ áby z miáry swéy nie występowáli: sobie/ áby sie z Królmi y z sobą zgádzáć vmieli. Drudzy zás pomiárkowawszy rzeczy swoie/ nie przez kłopotu przecie y w stáwicznéy boiáźni/ ták bez Królów zostáli: á trzeći pod práwá Cesárskié sie vdali. Jákiekolwiek iednák práwá/ y od kogokolwiek: dobré przecie práwá/ kiedy sie podobáią: dobré práwá/ kiedy sie ich trzymáią: dobré/ kiedy sie z Bozkimi zgadzáią: dobré/ gdźie im y ći co ie stánowią/ podlegaią/ y ći ná któré ie stánowią/ posłuszni bywáią: dobré práwá/ gdźie sie ich wszyscy boią/ mocnie przy nich stoią/ stróżni wiernymi bedąc/ záwsze ich pilnuią/ á gwałcić ich nie dopuszczáią. Náostátek dobré práwá/ gdźie Executią czynią/ złé karzą/ á dobré miłuią. Ták bowiém á nie ináczéy Królestwá/ Pánstwá y Rzeczypospo: mocno y długo trwáią: Bez tego zásie álbo zwánkuią álbo vpadáią.

Wieki tedy pierwsze/ miały swoie práwá/ máią y wieki poźledniesze/ máią Pánstwá/ Królestwá y Rzeczpospo: Mamy też y my Polacy swoie. Rózne podobno od drugich: Czesći rózne/ czesći im podobne/ czesći od nich wźiete. Gdźież bowiém co nowego ná świecie: Własne przecie/ y takie/ które inszym nie podlégáią. Wzór bowiém R. P. nászéy/ iáko sam w sobie/ sam z sobą/ sam od siebie stoi przyrodzeniém: y od inszych/ obyczáiem/ spráwą y rządem iest rózny/ ták nie dźiw że sie y práwy z drugimi nie składa: y iuż od lat sześći set/ iáko sie nie cudzym ále własnym sądźi práwem. Podawce/ stánowcy/ y stroże nie inszy/ iedno Krolowie/ Rádá/ y Rycérztwo. Z tych bowiem trzech stanów wzór R.P. Polskiéy stoi.

Bez tych nic: Jeden bez drugiego nic/ spólnie wszyscy.
Jeden podáie: drugi vznawa: trzeći pilnuie.
Wszyscy zgodnie námawiáią: wszyscy pochwaláią: wszyscy nie zwaláią.
Strzeżesz ty mnie: strzegę ia ciebie: strzeże nas trzeći.
Bronisz ty mnie: bronie ia ciebie: bronim Páná wszyscy.
Zwierzchność iest: vczciwość iest: poddánstwo iest: ále przystoyné:
Miłość iest: wierność iest: státeczność iest: y do gárdłá:
Równym ia swemu: ten nád mie nie ma: ow przecie Pánem.
Sądźisz mie ty: sądźić y ia mogę: sąd przecie wyssy.
Wystąpisz przeciw mnie: ia przeciw tobie: práwem sie dochodźmy:
Wolności twoie: wolności moie/ iuż tu stóy. Krótko mówiąc.

Wzór ten/ wzór ieden/ y táki/ á temu niemász podobnego drugiego. Jeśliż rządny álbo nié: sąd nie móy. Otoli w tym rządźie (álbo choć nierządźie/ iáko drugi zowie) iuż lat kilá set trwa. Były insze Królestwá/ Rzeczypospo: Pánstwá rządnieysze: przecie vpádły/ álbo przynamniéy insym práwom podległy/ álbo sie miészáią: ten wzór stoi/ y stać będźie póki wola Boża. Pochylało sie po kilká rázów/ to prawdá: Pan przecie iest co rękę podkłáda. Podobno szczérość iest/ ochotá iest/ boiaźn iest. A zátym y to co sie nie z vporu (byle nie z vporu) ále z krwie dźieie/ przewazyć nie może. Ná to przecie krzyku nie trzebá.

To nawiętsza: Práwá/ Státutá/ vstáwy Polskié/ gránic nie máią: kresu nie maią/ Co Rok/ to ich/ álbo wiecéy przybywa/ álbo sie odmieniáią/ álbo sie stoletnié wracáią: álbo wiec té które dźiś nie służą/ ábroguią/ iutro zás/ ieśliż co pomoc mogą/ reássumowáne bywáią: Zá czym/ co Rok/ to nowé Conskitucye/ to nowé práwá. A zátym węzły Gordiuszowé/ które rzeczy wikłą/ oczy mydłą/ spráwiedliwość szpécą/ ludźi nedzą. Vpátruiąc y śledząc koncá ich/ iáko wiele kłopotu/ powłóczenia/ nakłádów/ sądów/ Trybunałów/ seymów: ták też często do tego przychodźi: że ich álbo odbiégáią/ álbo gárdłem przypłacáią/ álbo gdźie serdecznieyszy y bespieczniejszy/ wiec mieczem przecinaią: gonsze/ dochodźsze.

Wiem

do łáskáwego Czytelniká.

Wiem o tym Czytelniku łáskáwy/ że bez tego bydź nie może/ zá odmiáną lat/ spraw/ y obyczáiów ludzkich: áby y práwá nowé bydź niemiáły. Ale to iuż ma swą drogę/ ma y potrzebę. Mówiąc iednák do rzeczy nászéy/ y deklarując miecz á práwo/ inßa rzecz iest Práwá sądowé/ inßa Rządy Koronné/ z których v nas ile do czásowy potrzeb teráznieyßych/ oboie na práwy potrzebuią.

Słyßę/ o correkturze mówiono y mówią: ále baczę łácniéy o niéy mówić/ niż do niéy przystąpić/ á trudniéy podobno do końcá ią przywieźdź. Czemu? trzech bowiém rzeczy trzebá.

Naprzód/ áby práwá y státutá dawnieyßé y świeżßé po kártách rozsypáné/ ná iedno mieysce były zniesioné/ y w pewny porządek wprawioné.

Powtóré/ trzebá práwom wßytkim dobrze sie przypátrzyć/ y iedné do drugich stosować/ y lekße w nich vczynić/ mießáné bowiém á czásem sobie przeciwné: á po drugich też málo álbo nic.

Potrzecié/ potrzebá y tego/ áby miedzy práwy Rządowémi/ á práwy Sądowémi/ pewny sposob náleżion y postánowion bydź mógł.

Co iáko są rzeczy wielkié/ choć iedno trzy/ á té trzecié nawiętßé káżdy baczy: Łácno iednák ták rozumiem przyśćby mogły do spořządzenia.

Zá Królá pámięci wiecznéy Stephaná/ odwálił sie iuż kámień niemáły y trudny práw sądowych/ dochodzenia kożdému spráwiedliwości swéy ná sądźiech Trybunálnych/ rzecz świeta/ potrzebna/ Bogu y ludźiom przystoyna/ y od wielu wiekow pożądána. Nie dośtáte/ ile od ludźi słyßę/ processu krótßego dochodzenia spráwiedliwości/ o który ieszcze Páná Bogá ludźie proßą.

Práwá rządu Koronnégo/ té przytrudnieyßym. Żeby przecie y ten bydź nie mógł/ nie bacze: gdyż nie iedno to sámo Krolestwo ná świecie/ nie iedné rządy. To wyiąwßy: że przyrodzenia inßé/ sercá inßé/ zwyczay inßy. Ale to iuż nie méy głowy/ á boie sie ání iednéy/ ání roku iednégo. Diáment iednák twárdy/ choć nie vpráwny/ od Mistrzá dobrégo vkßtáłtowány bydź wedle potrzeby może/ iákiego day Boże kiedy.

Práwom státutowym przypátrzyć sie/ to rzecz mnieyßa y prędßa/ byle czás był y osoby potemu.

Zośtáie praw y státutów rozsypánych ná iedno mieysce zniesienié. A o tym co rzeczemy: Zniósł był ná iedno mieysce wßytkié/ naprzód/ Łaski Arcybiskup Gnieźnienski/ będąc Kánclerzem zá Królá Alexándrá/ ále bez porządku. Przywileie tylko Królów Polskich/ począwßy od Kázimierzá Wielkiego/ áż do Zygmuntá piérwßego/ gołe wydał/ Artykułom tylko tytuły przydał/ y ták práwá poczynił/ które przecie ták pomießáne zostáły. Po Łaskim wydano státucik nie wielki Królá Zygmuntá piérwßego/ od Roku 1507. áż do Roku 1523. áley tam Constitucye gołe były wydáne tylko/ iáko ná séymiech były spisáne. Po státucie tym/ iuż Constitucye seymowé/ ták po kártách rozsypáné/ iedné gdźieś w kątiech zostáwały/ drugié też ginęły. Znaßano potym Correktury práwné ná séymiech/ ále ie zás z seymów znaßano/ áż do Roku 1553. gdźie zá Królá Zygmuntá Augustá/ y przywileie przez Łaskiego wydáne/ y Constitucye Zygmuntowé y Augustowé zebrał był y wydał/ nie bez wielkiéy práce y kośztu/ Jákub Przyłuski/ y rozłożywßy ie ná ksiąg ßeśćioro/ vkázał/ biegłość/ godność y vmieiętność w práwie swoie. Jedno że práwá á wiárá/ rzeczy Duchowné y świeckié/ są sobie różné. A też kto sie przypátrzy/ podobno intentia była iego/ wiáry wiecéy vczyć/ nie státutá Koronné spisowáć/ co nammiéy rzeczy nie służyło. Skázano go Dekretem Królewskim y nie przyięto. Po nim prędko wysądzono było z séymu osób zacnych kilká ná spisánie státutu/ y ná Correkture práw. To przedśie nie doßło. Wßędy iednák Státut Wielmożnego Janá Herborta z Fulsztyná Káßtelaná Przemyskiego/ Łácińskí rzędem obiecádłá: Rzecz pożądnieyßa/ niż po tám té látá y potrzebnieyßa/ y do ználeżienia káżdéy rzeczy łácna Tenże potym y ná Polskié przez tegoż Páná Herborta z séymu przełożony y wydány/ y vżywániem przyięty áż do tąd. Ale iż po nim nowych Constitucij bárzo wiele nástąpiło/ á spořządzenia potym dálßégo práwá y státutá Polskié potrzebowáły/ wysądzono było Roku 1589 osob kilkádźieśiąt/ y mieysce Lublin náznáczono/ gdźie sie ziáchać/ y pewny porządek praw Koronnych spisáć mieli. Záraz iż powietrze nie dopuściło/ práwá też ták iáko y dawno zostáć musiały. Stánisław

iednák

iednák Sárnicki Woyski Lubelski / wydał był Státut Polski swóy / gdźie y Constitucye po wielkiéy części włożył / y wßytek státut swóy / ná ksiąg dwánaśćie rozdźielił: iedno że wiele w nim nie dostawało / y to niewiedźieć gdźie czego ßukáć było / á nád to przecie bez inßych státutów y Constitucij bydź nie mogło: Życzyli sobie tego wßyscy / áby táki státut był nápisány / w którymby iuż wßytko zgołá było bez ápellowánia do ksiąg drugich. A słußnie: to bowiém grunt / to fundáment wßytkiégo: y wrotá do Correktury wßytkiéy.

Cóż tedy czynić Czytelniku łáskáwy? Odbieżeże tu y zániechác wßytkiégo? Vchowáy Boże. Widze wiele tákich / co sie wielkośćią rzeczy strácháią / widząc że tá rzecz nie roku iednégo / y kosztu niemálégo. Są też drudzy / co czásu ná kożdą rzecz / rostązánia / y podpory czekáią. Słußna y to. Jedno czekáiąc / záś látá nie bieżą: á czego dźiś nie spráwie / záżem pewien że iutro nie vbieżę? To prawdá / przekázy bywáią / były y są v mnie: á przekázy rózne y ciężkie / o których wiele ich wiedzą. Ale nie idźie to iuż zátym / oyczyznie nie służyć. Służyć potrzebá póki kto może / y kiedy może / gwalt gwałtem zbiiáiąc. Służy drugi co ztąd nic nie odnosi: tám zásie gdźie sie co przydáć może / czemu nie służyć? czemu rzeczy dobréy nie pomoc? Wżdyć przynamniéy chęć v bácznych przyięta będźie / álbo kto wie / ieśliż też nie podźie kuią / á bydź może że y nágrodzą.

Ponieważ tedy po boiáźni Bożéy grunt y obroná kożdéy R. P. y kożdégo Królestwá iest Práwo á Miecz / Rząd á kárá / życze miłéy oyczyznie swéy tego / áby iáko przyrodzeniém / dźielnośćią / sercem / ludzkośćią / baczeniém inßym nie vstępuie / y to niewiém ieśli przed wiekią nie przoduie: ták rządem y spráwą áby podleyßa nie była. Życze téy tego / áby nie tylko práwá ná sie y ná inßé stánowić vmiáłá / ále áby sie ich też sámá trzymáłá y im podlegáłá. Tym bowiém Spartánskie y inßé wßytkie Pánstwá długo w pokoiu trwały y trwáią. Życze téy tego / áby praw stárych co Rok nie odmieniáłá / á tych które raz postánowi mocno sie trzymáłá: Ludźie bowiém zá práwem / nie práwá zá ludźmi. Życze áby praw nie wiele á dobrych / nie w niezgodźie ále w pokoiu stánowiłá: Gdźie bowiém praw wiele / tám y zbytków wiele: A co niezgodá vrodźi / to zgodźie rádo ßkodźi. Życze áby práwá stánowione nie ná pápiérze pisáné / álbo ná murze przybité / ále ná Executiiéy ryté były: Práwá bowiém málowáne / vrodá bez siły / Rádá bez rády / są Cymbały próżne. Życze nákoniec / áby práwá stánowione nie tylko w Kościelech chowáne były / ále áby sie z Kościołem iednym świętym Kátolickim zgadzáły. Ták bowiém á nie ináczéy / wzór ten R. P. Polskiéy długo nierozerwánié trwáć / y strácheм niepryiáćielowi będźie: Miecz przy práwie potężny będźie: práwo mieczá mocno strzedz będźie: á náostátek / Bóg zá to pochwalon będźie.

A wiedząc y słyßąc / że o téy Correkturze praw Koronnych dawno y pißą y mówią: á że gwoli téy Correkturze wyßło iuż státutów Koronnych kilká / iáko sie opisáło. Do Correktury zásie / ponieważ trzebá tego napiérwéy było / áby sie wßytkie Státutá stáré y nowé / Práwá y Constitucye wßytkie á wßytkie ná iedno zniosły mieysce / y w pewny porządek wstáwiły / iáko wiele dla sámey wielkości rzeczy / która porządku swego własnégo potrzebowáłá / ták wiele y dla praw rózných y rozmáitych od rózných Królów y rózných czásow stánowionych / áby wßytkie á wßytkie ná iednym mieyscu / nie ßukáiąc ich po kártách ználeżione / y tuż iedné po drugich położoné bydź mogły. Otóż pokazawßy iákie Práwá indźiéy / iákie y v nas: pokazawßy y to co iuż iest / y czego nie dostáie: Przykładam sie do tego niedostátku / czym mogę y iáko vmiem. Pytaß czym? Oto / tym. Po wydániu státutu Sárnickiégo / gdy sie iuż okazało że wiele rzeczy w nim nie dostawało / á że inßéy potrzebá przecie było / w rozmowách tu y owdźie / z rzeczy ci co mieználi / iáko innych wiele / ták osobliwie Jásnie Wielm: á mój M. Pan y Dobrodźiéy wielki / Mikołay Firléy / Woiewodá Krákowski pámięci świętéy: iáko z miłośćiwéy łáski swéy ku mnie / ták y dla przysługi łáski Krolá Je° M. y ku oyczyznie / któréśmy wßyscy wiele powinni / náwet y dla podpárćia rzeczy moich / y dla sławy / życzył mi tego / ábym sie był téy prace podiął / y té státutá y práwá Koronné wedle potrzeby spoządźił. A mamli prawdę zeznáć / miło było słuchác y życzyć sobie tego. Jedno pomiárkowawßy y pracą / y kosźt / y condicyą / y niepotężność swoie / bárzom sie ná to rozdrygał / vpátruiąc że to nie méy głowy dźieło / á że mi ztąd do niepryiáźni zawiśnéy drogá vrość miáłá / á vchoway Boże

ieszcze

ieſcze prożnégo práćowánia y pożucenia/ wieczny posmiéch y żal. Przemogły iednák bodźce. A ták vdawßy ſie w Jmię Pánſkié bez wioſłá ná to wielkié morze/ Bogu y wiátrom żagle zlećiwßy/ oto z łáſki Pánſkiéy widzę/ żem przepłynął. Jeſliż ſczęśliwie/ niewiem: to wiem/ że ćiężka puśćić ſie ná morze wielkié y głębokié/ y przebydź wały burźliwé/ zwłaſczá bez wioſłá: ále y to pod czás nielekka do brzegu przepłynąwßy/ y iuż w porćie będąc/ brzegu ſie vchwyćić/ y wyſkoczyć. Rzadki bowiém ile bacze wychodźi. A tu mamli prawdę rzecz/ hic Rhodus, hic ſaltus, tu ſek. Brzég bowiém wyſoki y bárzo przykry. Ale kto wié/ komu niebo łáſkáwßé.

Roku tedy 1596. podałem był ná ſéym wálny napiérwéy Summáriuß y Reieſtr ſtátutów y práw Koronnych krótko zebrány y ſpiſány. Rzecz ieſcze nie gotową y nie do końcá wedle potrzeby ſpoſządzoną. Nie záraz bowiém rzeczy ták wielkié w klubie ſwéy ſtánąć mogły. Potym ná ſéym drugi podałem rzecz ſáme wálną/ cáłą/ y gruntowną/ iuż nie krótką iáko w Summáriußu/ ále zupełną/ cáłą y doſtátecznie rzędem obiecádłá ſpoſządzoną y ſpiſáną. Ná ſéymiech/ że prze trudné y wielkié Koronné zabáwy do Rewizyéy ſtátecznéy przyſydź nie mogło/ á tym więcéy/ że iedná tylko kśięgá piſána wßytkim doſtáć ſie nie mogłá: zoſtáłá: nie bez poćiechy przećie. Poſłałem ią potym ná Trybunały Piotrkowſki/ y Lubelſki/ gdźie ſie z łáſki Pánſkiéy wßytkim podobáłá. Do czego potym przyſtąpiło zdánié Jeº M. Páná Woiewody Krákowſkiégo/ bez ktorégo roſkázánia nie zdáło mi ſie nic poczynáć/ y czynić. A ták zá ową otuchą wielką/ nie bez nádźieie dobréy/ przyſtąpiwßy do rzeczy wálnéy/ ſpoſządźiłem ią więtsze tym porządkiem iáko teraz ſie wydáie: zrázu bowiém nie śmiałem ſie był ze wßytkim ná świát okázáć: A wydáie ſie iuż nie rzędem obiecádłá/ ále porządkiem práwnym y właſnym/ rozłożona ná kśięg dźieśięćioro: kśięgi zás ná cześći: cześći ná tytuły: tytuły ná práwá y ná párágráphy/ iáko to niżéy z wywodu/ y z porządku drugieğ po nim/ łácno kożdy baczyć może. A ták zátỹ mnié mam/ że ieſliż czym/ tym ſie Correkturze przyſłéy (która day Boże by kiedy była) dogodźić może. A nie tylko dogodźić/ ále zgołá y koßt wielki Koronny/ który ná to czyniony inßym ex publico bydź miał/ tym ſie bárzo ochroni. Ná co day Boże/ áby z tych tám nakłádów które ná to czynione bydź miały odrobiną iáką miłoſćiwé baczenié bydź ná mie mogł. Co ia iuż po łáſce Bożéy/ łáſce Jeº K. M. Koronie wßytkiéy/ y Wielmożnym Jch M. Pánom Promotorom zlécam.

Miáłáć w prawdźie była wynisdź ieſcze ná ſéym niedawno przeßły: iedno że powietrze Krákowſkie przekáźiło/ ták prędko zgotować ſie w druku nie mogłá. Sat cito przećie/ ſi ſat benè: Ták mnimam nic ſie kłikiem Niedźiél nie omießkało. Jákim zásie porządkiem ieſt nápiſána/ tu z tego wywodu Czytelnik łáſkáwy łácno wßytko zrozumie: bez tego bowiém trudno zrozumieć/ gdźie ſie co położyło/ y dla czego.

WYWOD STATVTV TEGO.

O Státućie ſámym.

WIedźieć tedy potrzebá/ że Státut ten ieſt wydány po Láćinie y po Polſku rázem. To ieſt/ ſpoſządźiłem Státutá/ Práwá/ y Conſtitucye Koronné wßytkié á wßytkié/ Polſkié y Láćinſkié/ ſłowo od ſłowá iáko w Státućiech Laſkiégo/ Herbortá/ y w Conſtitucyách były opiſáné: y włożyłem ie w iedno. Co po Láćinie gdźie było/ to po Láćinie/ co też gdźie po Polſku było/ to y poPolſku/ á czeğ też bądź po Láćinie bądź poPolſku nie było/ to ſie ták iáko ſie nálázło/ zoſtáwiło/ áż ſie z ſéymu komu ná przełożenié zléći: iam ſie teğ ważyć nie śmiał. Po iednéy tedy ſtronie ieſt Polſki/ po drugiéy wedla Polſkiéğ Láćinſki: cześćią dla teğ/ że ſie praw wiele w Láćinſkim náydowało/ których w Polſkim Herbórtowym nie było: w Polſkim tákże których w Láćinſkim nie było: cześćią dogadzáiąc Correkturze/ áby ſie wßytkié á wßytkié práwá ták Láćinſkié iáko y Polſkié ná iednym mieyſcu y w iednéy kśiędze ználéść mogły/ áby oraz y o iednéy pracy/ y Láćinſkiéy y Polſkié práwá corrigować ſie mogły. Cześćią też dla tego/ áby łácno obaczyć/ które práwá ná Polſkié ſą przełożone/ á któreby ieſcze przełożenia potrzebowały/ y áby ſie záraz y przekładánié z Láćinſkim conferować y obaczyć mogło/ ieſliby gdźie poprawy iákiéy wykład który potrzebował/ coby ſie podobno náléść mogło. Náoſtátek y dla tego áby ſie dogodźiło/ y tym co Láćinſkiégo ſtátutu vżywáć wolą/ y tym co po Láćinie nie wßytkiégo rozumieią/ iákich nas po cześći.

Do tegóż

Do tegoż Státutu zniosły sie wßytkié á wßytkié Constitucye y práwá/które sie ználéść mogły w Státuciech Laskiego y Herbortá/y w Constitucyách Królów/ Auguſtá/ Stephaná/ y dźisieyßego Królá Jeº M. Zygmuntá trzeciego/ áż do ſeymu 1598. incluſiuè. Co łácno obaczyć fol. 145. gdźiem to wßytko w kilku kártách zámknął/y ſwym porządkiem rozłożył/ iáko które práwá ná których ſeymiech y któregoż Roku ſtánowione były. Rzecz bárzo potrzebna.

O księgách Státutowych.

TEnże Státut ieſt rozłożony ná księgi dźieśięćioro.

Piérwßé księgi ſą Królewſkié/ do których ſie zniosło wßytko to co oſobie Królá J. M. właſnie należy/ iáko ſie niżéy przy opiſániu częśći ſtátutowych łácno obaczyć może.

Wtóré księgi ſą Duchowné/ á té iuż w ſobie máią wßytko to co Duchownému ſtanu właſnie należy.

Trzećié ſą Senatorſkié/ Rády Królá J. M. y Vrzędników Koronnych.

Czwarté/ ſą Skárbowé/ któré ácz względem oſoby J. M. Páná Podſkárbiégo Koronnégo iuż iáko Rády Pánſkiéy y Vrzędniká Koronnégo w księgách Senatorſkich trzećich ſłuſßnie pod ſwym tytułem bydź miały: Jedno że do ſkárbu Koronnégo śiłá ſie zniosło rzeczy/ iáko to łácno baczyć niżéy z opiſánia częśći ſtátutowych: y z przemowy moiéy máluczkiéy fol. 106. Otóż wolałem do ſkárbowych rzeczy oſobę Páná Podſkárbiégo iáko ſpeciem ad genus przeniéść. Po księgách iednák Senatorſkich tuż záraz/ áby ſie pokazało/ że do Rády Pánſkiéy z inßémi równo należy.

Piąté księgi ſą ſądowé: które troche przytrudnieyßym były. Naprzód z téy miáry/ co ſie iuż y wyżéy dołożyło/żem w práwie nie názbyt práktyk. A o inßych księgách y rzeczách/ ile ich/ iuż wßędy łácnieyßé ſpoządzenié bydź mogło: ále tu iuż nie ták: á tym wiecéy żem żadnégo ták życzliwégo ſobie ználéść nie mógł/ któryby mi téy práce był chćiał pomóc/ choć nie bez nagrody/ á ſnáść y nie bez ſławy. Potym z téy miáry/ że iurisditiy ſądowych ieſt kilká/ kożda w ſwym ſtanie: iedná od drugiéy rózna. Wiec oſoby vrzędowé álbo ſądowé: á przy tych drugié do práwá należące: wiec pozwy/ pozywánia/ Roki/ Wiécá/ áż Akteie y ſpráwy rózné/ rozmáité/ y proceſſy práwné. A mimo to/ náyduie ſie praw wiele tákich/ któré ſą álbo ábrogowáné we wßytkim/ ábo w częśći iednéy: álbo choć nie ábrogowáné/ przecie w vżywániu nie ſą/ álbo też iedné drugim przeciwné. ꝛc. Do czego wßytkiégo trzebá było y czásu ieſzcze dla przeyźrzenia więtßégo/ y głowy biegleyßéy. Jedno iż do tego przyśdź nie mogło: Otóż com mógł tom vczynił. Zebrawßy to wßytko ná mieyſce iedno/y przypátrzywßy ſie wßytkiému ile mi czásu y głowy pod czás ſtawało/ zebrałem y złożyłem com baczył do czego co ſłużyło. A naprzód Jurisditie rozłożywßy/y oſoby ich właſné do tego należące przyłożywßy/ prowádźiłem rzecz tym porządkiem/ iáko co po ſobie idźie/ y iáko ſie co czego trzyma/ y co do czego należy/ iáko to łácno z opiſánia częśći niżéy obaczyć kożdy może. Temerè iednák nic ſie nie kładło. Náwet y Pan Woiewodá Krákowſki ſam zá prośbą moią/ poſłáć był raczył do Jeº M. Páná Ziemeckiégo Piſárzá Grodzkiégo Krákowſkiégo/ w práwie Koronnym y w ſpráwách ſądowych biegłégo y godnégo áby był te práca przeyźrzał. Ten że nic tákiégo nie náłazł/ y owßem z pochwałą odeſłał/ iam też ná tym iudicium przeſtał.

Szoſté księgi ſą Woienné. Piérwéy bowiém rzeczy domowé włożoné bydź máią/ tóż dopiero do woyny przyſtąpić: Fruſtra enim ſunt arma foris, niſi ſint conſilia domi.

Siodmé księgi ſą Kśięſtw Koronnych ſwym porządkiem iáko po ſobie idą/ y iáko práwá iedné drugich zá ſobą ćiągnęły: á do nich zniosły ſie wßytkié przywileie y Constitucye im właſnie należące/ áby Koronnych praw nie trudniły.

Ośmé księgi Mieyſckié: gdźie ſie tákże wßytko to zniosło/ co Miáſtom należy.

Dźiewiąté Wieyſkié/ y co do nich należy.

Dźieśiąté Zydowſkié y Cygáńſkié. Co bowiém potym/ áby práwá tym narodom należące/ miedzy Koronné mięßáć ſie miały:

A tu iuż témi księgámi dźieśiątémi ſtátut zámknięty ieſt: A po nich Reieſtr/ álbo rácżéy Summáryuß ile ná przedce ſpiſány bydź mógł.

O częśćiách

do táſkáwego Czytelniká.

O Częśćiách kśiąg Státutowych.

JAko Státut wßytek ná kśiegi ieſt rozdźielony / ták y kśiegi ſámé ná pewnécześći dla lepßégo poiećia y náleźienia rzeczy / y dla ſnádnieyßéy ná Perſonas, Res, & Actiones diſtinktiiéy. Nie zdáło mi ſie bowiém poſtáwiwßy oſobę / rzeczy y powinnośći iéy należące dáleko odkládáć: ßukáć bowiém po kártách tám y ſám co do czego należy / ieſt rzecz y trudna y przykra. Ták tedy cześći rozumieć trzebá.

Kśiegi pierwßé krolewſkie/ máią w ſobie cztéry cześći. Piérwßa cześć ma to w ſobie/ że Król bydź ma: tenże iáko / y iáki bydź ma. Ale ponieważ ná Máieſtacie wśiędź nie może / áż koronowány będźie / y áż práw Koronnych poprzyśiężę / otóż to przy owym potrzebnie bydź záraz muśiáło. A ták Máieſtat Królá J. M. poſtánowiwßy: náwet y Królową wedle niego poſádźiwßy / zámknąłem piérwßą cześć tym / że żaden Máieſtatu Król. J. M. obrażáć niema.

Wtora cześć ma iuż w ſobie opátrzenié oſoby Królá J. M. y ſtołu J. K. M. Miawßy bowiém Królá/ trzebá według Máieſtatu y doſtoieńſtwá doſtátku Pánſkiégo: y ieſt to máteria ſine qua non: y ták do tegoznioſły ſie wßytkié dobrá Królá J. M. ták wieczné iáko y dożywotné/ ták ná ſummách iáko ná Arendách ić. Dobrá té záśie ćiągną zá ſobą pewné poſtępki inßé/ iáko zaſtáwy/ wykupná / dochodzenia. ić. Co wßytko przy tychże dobrách neceſſariò bydź muśiáło. Odkládáć ie ná inßé mieyſcá / co zá rozum?

Trzećia cześć iuż w ſobie zámyka powinności Królá J. M. bądź in genere Koronie wßytkiéy/ bądź in ſpecie ſtanom rożnym należące. Támże ſie iuż zniosły ſeymy/ ſądy/ ſprawiedliwość / nagrody / karánia ić. A ponieważ Conſtitucye wßytkié y práwá Koronné ná ſéymiech od Królów Polſkich y ſtanów Koronnych ſtánowioné bywáią/ y według nich Król wßytko odpráwowáć y trzymáć ſie ich ma/ otóż przyłożyłem cześć czwartą do tęż/ y zniośłem ná mieyſce iedno/ iáko/ gdźie/ kiedy/ przez kogo/ y którégo Roku wßytkie á wßytkié práwá y Conſtitucye Polſkié ſtánowioné były y bydź máią: począwßy od ſámégo Káźimiérzá Wielkiégo/ áż do dźiśieyßégo Królá J. M. Páná náßégo Zygmuntá trzećiégo / do Roku 1598. gdźie ſie wßytkié ſtátutá Laſkiégo y Herbortá y Conſtitucye wßytkié ná kilku kártách zámknęły/ y tu w tychże kśiegách nigdźie indźie nie odſyłáiąc okázáné y náznáczone / łácno ználeźioné bydź mogą. Przy których ſie y Receſſy ſeymów przeßłych potrzebné ná ſwych mieyſcách położyły. Tu iednák ná tym mieyſcu wiedźieć trzebá / że ſądy Królá J. M. wßytkié zmieść ſie tu nie mogły ná mieyſce iedno: ſpráwy bowiem omnium Subſelliorum, ile ich w Koronie / publiczné y priwatné/ wßytkié á wßytkié do nich iáko do źrzodłá ſie ściągáią / y nimi ſie podpiérálo / y bez nich po wielkiéy części nie bywáią. Té záśie ponieważ po rożnych mieyſcách w ſtátucie Koronnym ná ſwych mieyſcách / gdźie o czym rzecz byłá ſą rozłożoné: otóż tu zniesioné bydź nie mogły. W Summáriuſu iednák po ſtátucie fol: 1137. okázáné y ná mieyſce iedno z inßémi powinnośćiámi Królá J. M. których po ſtátucie pełno/ ſą zniesioné.

Wtore kśiegi Duchowne/ máią w ſobie ſiedm cześći: Piérwßa cześć o Kośćiele Bożym: Wtora/ o Przełożenſtwách / Biſkupſtwách y Kánoniách: Trzećia / o Klaßztorzech / Opáćiech / Proboſzczách y Minißtkách: Czwarta o Akádemiiéy Krákowſkiéy. Piąta/ o Dźieśięćinách y Annatách: Szoſta / o Sądźiech / Piſárzách y klątwách / gdźiem też decyzyą Kotwicową á też też iedne tylko ná Polſkié przełożył / rozumieiąc że ſie bez obrázy ná Polſkié przełożyć mogłá: Siodma cześć / ma potwierdzenié wolności Duchownych przez Papieże Rzymſkié.

Trzećie kśiegi Senatorſkie/ máią w ſobie pięć cześći. Piérwßa: Rádá Koronną y porządek Senatorſki wßytek / naprzód z Laſkiégo Láćinſki/ potym z Conſtitucij Zygmuntá Auguſtá iuż po Vnióy z W. X. Litewſkim vczyniony/ áby ſie okázało/ iáko zá łáſką miłégo Bogá od tám tych lat Królá Alexándrá acceſſia dignitatum Rokú Senatorſkiégo do tąd rozmnożona ieſt: Támże y niektóre powinności Pánów Rad Koronnych in genere. Wtora cześć ma w ſobie powinność Woiewódzką. Trzećia / Vrząd Pieczętárſki / á przy nim Káncellária Koronna/ Referendarze y Sekretarzá wielkiégo/ którzy ſpólnie z Pány

Pieczętarzmi

Pieczętarzmi o spráwách Koronnych záwiádowáć máią. Czwarta część ma vrząd Márszałkow Wielkiego Koronnego y Nadwornego. A ponieważ do vrzędu należą osiádłości/ pilnowánia ić. Otóż w piątey części położyło sie o osiádłościách/ wiec de incompatibilibus, áż o pilnowániu vrzędów.

Czwarte kśięgi skárbowe/ máią w sobie tylko dwie części: Jedná ma w sobie vrząd Pánów Podskárbiego Koronnego y Nadwornego/ y wybiéránia pieniędzy z dochodów Koronnych/ Quárcián ych/ Podatkowych/ Poborowych ić. y Mynice: áby sie wiedzieć mógł ßácunek pieniędzy/ y iákichby pieniędzy nie bráć. To bowiém do owego potrzebné. Druga część ma w sobie Lustratory y Rewizory dóbr tychże Koronnych/ których wiádomość skárbowi tákże należy.

Piąte kśięgi sądowe/ Jáko wálné máią w sobie ośm części: Piérwsza część ma w sobie iurisditią álbo sąd Commissárski grániczny. Wtora/ iurisditią Podkomorzką/ która sie Commissárskiey trzyma. Trzecia/ Káßtelánską/ która ácz iuż w vżywániu nie iest/ iednák dla práw áby nie ginęły/ á też niektóre z nich práwá są potrzebné/ otóż sie przecie tu włożyłá. Czwarta/ ma w sobie Jurisditią Grodzką/ Stárosty/ y sądy iego: wiec Burgrábiego/ iáko stroża Grodu: á przy tych zapisy y ich Formularze. ić. Piąta/ iurisditią ziemską: Naprzód Roki Ziemskie/ iáko genus sine quo non: potym Sędziego/ Podsędká/ Pisárzá y powinności ich. A potym przestępczność ich sámych y mieysc sądowych. A ponieważ przy kożdey iurisdicitey do spraw sądowych niż sie záczną/ pewné osoby y rzeczy poprzedzáią/ y gdzie iuż własnie służy oná diuisia Personarum, Rerum, & Actionum. Otóż ßosta część ma w sobie naprzód Aktorá/ przy Aktorze Prokuratorá/ bez którego Aktor bydź nie może: przy Prokuratorze/ Woźny: przy Woźnym pozwy/ áż y pozwów formy záraz/ áby ták iedno przy drugim tuż było: wiec pozywánia zá Dworem/ ná Séym/ y do Ziemstwá/ áż y terminy: wiec dilátie które pospolicie zá pozwámi idą: y prescriptię. To przełożywßy/ dopiéro w części siodmey przystępuie do spraw sądowych/ gdzie począwßy od ßlachectwá/ potym od oycá/ syná/ bráciey/ siostr/ ić. zebrałem do iedney części wßytkie á wßytkie spráwy/ ile sie ich we wßytkim státucie y Constitucyách náleźdź mogło. To odprawiwßy/ osma część zámyka w sobie skończenie y wykonánie spraw osądzonych/ y postępek álbo processy práwne/ iáko decizya iuris positiui z sobą niesie/ y Constitucya vczy/ Neminem captiuabimus, nisi iure victum. Ale ponieważ od tych iurisditiy wyßßey miánowánych/ od vrzędów/ sądów y Miast/ wiele rzeczy per Appellationem & Motionem ná Trybunały Koronne odsyłáne bywáią: Otóż w części ośmey położyłem naprzód ordinationem nouorũ iudiciorum, ieszcze zá Królá Zygmuntá Augustá postánowioną/ która była coś ná Trybunały teráznieyßé pośłá tylko pro vna vice, indźiey bowiém mieyscá żadnego przystoynieyßego nie miáłá. Potym tuż po niey położyłem Trybunały Koronne Lubelskie y Piotrkowskie iáko vltimum Censorem, deciſorem, & definitorem omnium cauſarum, iáko sie rzekło/ per Appellationem & Motionem ić. przypádłych y odesłánych/ y tymem zámknął kśięgę piątą. Jeśliby dobrze álbo źle mądrzy niech sądzą.

Szóste kśięgi woienne/ Nie máią w sobie części żadnych tylko tytuły: Gdźie położywßy woyne poiedynkową/ zá którą pod czás wiele złego przychodźi/ położyłem potym wprzód przyczyny woyny: potym kto woynę służyć winien/ y co do tego należy: potrzecie/ ciągnienie ná woynę iákie bydź ma/ y powinności kożdego/ iáko sie w ciągnieniu ma záchować: áż náostátek nagrody zá służby żołnierzkie/ y karánia zá ßkody/ bądź ludźi z żołnierzkich/ bądź co ná vkráinie mießkáią. Támże po tych są ábrogowáne práwá woienne Roku 1590. dla czásów potomnych áby nie ginęły: A kto wie ieśli sie nie przydádzą: á day Boże by sie nie przydáły/ niemáß czego prágnąć.

Siodme kśięgi Kśięstw Koronnych/ máią w sobie ośm części: Piérwsza o W. X. Litewskim. Wtora/ o X. Ruskim: á przy tym o Podolu: o Belzkiey ziemi: o Kiiowie/ Wołyniu/ Bráclawiu/ Podláßu/ Drohyckiey ziemi/ y o Bielskim Powiecie: wespół sie bowiém trzymáią/ y práwá im należące/ częścią iedney ziemi álbo Kśięstwu służą/

częścią

częścią wespół: y ták zá tym necessariò iedno przy drugim / pod iedną częścią włożyć sie musiały. Trzecia część ma w sobie X. Pruskié / y Pomorską ziemie. Czwarta / Mázowieckié. Piąta / Inflanckié. Szosta / Kurlándią: Siodma / Oświecimskié y Zatorskié X. Osma / Moltány y Wołoszą.

Osme księgi Mieyscke / máią w sobie cztéry częścí: Piérwsza / o Miástách: Wtora / o Mieszczánách: Trzecia / o hándlách Mieyscких / o Kupcách / o iármárkách / targách / towárzech / składźiech rć. Czwarta / o Podwodźiech. Piąta / o niektórych ártykułách práwá Máydeburskiego práwu Bożemu przećiwnych.

Dźiewiąte księgi Wieyskie / máią trzy częścí. Piérwsza / o Szołtysách y Młynárzách. Wtora / o Kmieciách. Trzecia / o Rzekách / Jáziech / Zwierzu y bydle rozmáitym. Náostátek o żebrakách.

Dźieśiąte księgi Zydowskie / Jedne tylko część w sobie máią / gdźie też y Cygáni są przyłożeni.

O Tytułech.

TYtułámi kożda część iest rozdźielona / wedle tego iákom baczył że práwá które sie czego trzymáią tego potrzebowały. Bo iáko części w kożdéy księdze są sobie rózne / á przecie do iednéy sie ciągną rzeczy / tymże sposobem y tytuły / ná przykład / część piérwsza ksiąg królewskich / ma w sobie o Osobie Królewskiéy / że ma bydź / potym pokázuie iáko ma bydź / y niż ná Máiestacie swym vsiędźie / co piérwéy czynić ma. Co wszytko ácz iednéy rzeczy służy / ále przecie gdźieby sie kożda rzecz rozdźielnie nie kładłá / trudnilby sie porządek y nie tákby łácno obaczyć co do czego należy. Otóż to wszytko tytułámi sie rozdźielnie kładło / y iesliż co / to iest rzecz bá zo potrzebna. A wszytkié części ile ich iest témi tytułámi są rozdźielone. Co z porządku niżéy opisánéj łácno káżdy obaczyć może. Ale tu przy tym wiedźieć trzebá / że tytuły są dwoiákié: iedné główné / iáko są té któremi części są rodźielone / o których sie iuż náznáczyło / drugié są párticulárné práw sámych nád kożdy práwem położone / áby sie wiedźiało co które práwo w sobie zámyka: á té częścią sie kładły iáko w inszych státućiech álbo Constitucyách są opisáné / częścią też wedle porządku iáko które práwo zá którym szło y tego potrzebowało: w tym iednák áby sie nic nie vbliżyło ártykułom własnym / dawnym / dla állegácíy dawnych: otóż położywszy krotko to co sie w práwie zámyka / dogadzáiąc porządkowi / przyłożyłem y tytuły własné.

Tytuły główné állegować sie máią dla práw którégo komu potrzebá będźie. Ná przykład. Chce przywieść práwo / że żaden szláchćic iman bydź niema áż práwem przekonány będźie: tám iuż állegátia práwá onégo bydź ma táka / to iest: lib. 1. parte tertia, tit. 9. lege 1. Obiecuiemy rć. álbo lege 2. Aby. rć. y tym sposobem inssé práwá állegowáné bydź máią. Tituliki zásie párticulárné / té do állegácíy nie służą / tylko są położoné iáko dawno są opisáné: kromia tego / że sie pod czás dla porządku práw które do czego należały / inácżéy niżeli dawné były / tásdź musiały: Ná przykład fol. 277. w powinnościách Woiewodzych lege 6. Jáko. iest titulik dawny wersalikámi málémi położony ták / CENA RZECZOM Y MIARY NIECH BEDĄ POSTANOWIONE, A BRACTWA NIECH NIE BEDĄ. Jedno że práwo pod tym tituliкiem należy do wyssego przed nim práwá: otóż necessariò piérwéy okázać sie musiáło / że to práwo należy do wyssego: y przetóż położywszy titulik ten / Potwierdzenié Státutu tego przez Janá Olbrachtá / przydałem to słowo Articulo, á po nim záraz titulik dawny wersalikámi iáko sie iuż opisáło. Po tym zásie práwie / ná drugiéy stronie kárty / idźie tákże drugié práwo do tegóż należące / lege 7. Aczkolwiek. które sie tákże tymże sposobem náznáczyło: y ták per consequens drugie: A to dla tego / áby sie y práwóm które sie siebie trzymáią / y dawnému położeniu nic nie odmieniwszy dogodźiło.

O práwiech sámych.

PRáwá sámé té sie iuż titułów trzymáią: A ile praw o któréy rzeczy stánowionych od Królów róznych było / té wszytkié porządkiem kładły sie po sobie: á té wszytkié liczby sie znáczyły:

czyły: iáko dla przedßégo náleźienia práwá kożdégo/ ták y dla állegácíy przy ſądźiech álbo ſpráwie iákiéy.

Przy czym y to wiedźieć trzebá/ iż ácz ſie pod czás náydowały práwá/ iákoby troche rożne od inßych/ iedno że przecie iednéy rzeczy ſłużyły/ tedy nie zdáło mi ſie titułem inßym ie dźielić/ tylko literą znácznieyßą náznáczyć/ á práwá przecie po ſobie prowádźić wedle liczby áż do koncá. Ná przykład: Elektia Królewſka/ fol. 4. ma trzy dźiały w ſobie: pierwßy że wolna bydź ma: Wtory/ że bez Litwy bydź niema/ trzeći że ná ſeymie wálnym bywáć ma. Té trzy dźiały/ kożdy z nich ma ſwoie właſné práwá/ á zátym ſłußnaby rzecz były/ áby ſie kożdy z tych titułámi właſnémi ozdobił: Jedno ponieważ iednéy rzeczy ſłużą/ á titułámi też zbytniemi księgę zágeśćiáć nie byłoby rzeczy: Otóż wolałem práwá wßytkié ná iedno zmieść mieyſce/ pod iedną liczbą áż do titułu drugiégo: á przecie té dźiały literą znácznieyßą náznáczyć/ á práwá im należące pod nimi położyć/ y ták liczbą prowádźić áż do koncá. Tymże ſpoſobem y Quártá folio 310. o téy iż rożnych Kółów namowy były/ otóż prowádząc ſeriem rzeczy wßytke/ kładłem literą znácznieyßą Látá álbo Roki którégo co kiedy było. Ták że y Pobory folio 326. iedné zá Królá Zygmuntá piérwßégo: drugié folio 336. zá Królá Auguſtá: trzeće fol: 343: zá Królá Stephaná/ y ták áż do koncá znáczyły ſie wietßémi literámi/ á przecie liczbá práw ſwym trybem idźie áż do titułu drugiégo. Ná co trzebá mieć bácznié: bo ſie tego po cześći náydować będźie/ á potrzebnie.

Jem też pod czás práwá świeżßé piérwéy niż ſtáré położył/ dźiwować ſie temu nie trzebá: cześćią bowiém świeżßé były iáko cauſa, á ſtárßé iáko effectus. Ná przykład folio 31. W cześći wtoréy Królewſkiéy mówiąc o dobrách Królá J. M. tám ponieważ té dobrá należą do ſtołu Królá J. M. Otóż naprzód ſie neceſſariò położyć muſiał ſtoł Królá J. M. á potym dopiero dobrá które do niego należą. Cześćią też práwá ſámé tego potrzebowały/ iáko fol: 92. lege 2. Jż dobrá ić. & lege 3. A dożywocia ić. Té práwá ſą Królá Auguſtá: Jedno że ſą declárowáné przez Królá J. M. Zygmuntá trzeciégo. Otóż tá declárátia tuż ſie záraz neceſſariò włożyć muſiáłá. A tym podobnych praw ieſt bárzo wiele: przeſtrzegáiąc tego/ áby práwá pośledniednieyßé/ ſuis locis wedle potrzeby inſerowáné były.

Gdźie ſie też práwá iákié nayda/ które ſie nie według Herbortowych ſtátutów poczynáią/ nie trzebá rozumieć áby opuſczoné bydź miáły/ ſą przecie: iedno co: kładły ſie wedle ſtárych ſtátutów Laſkiégo álbo Zygmuntowégo: ná którym ſie w téy mierze wiecéy ogledował/ iáko ná grunt y fundáment praw piérwßych: y temum też wiecéy folgował. Siłá bowiém praw było rozcinánych/ którem ia zásie ná iedno znaßał mieyſce: Ná Summáriuß oko máiąc/ który wßytkié namnieyßé y nawietßé práwá pokaże/ gdźie które leżą. Ja ile bydź mogło/ żadnégom vmyślnie práwá nie rozrywał: y to/ ieſli ſie gdźie co tákowégo tráfiło/ tedym wnetże literą mnieyßą pokazał/ gdźie ieſt álbo początek álbo oſtátek práwá tego.

O párágráphiéch.

PRáwá wßytkié máią ſwé párágráphy: które ile ich gdźie było/ wßytkié od nowégo wierßá ſie poczynáły/ á potrzebnie/ iáko dla állegácíy/ ták y dla przedßégo rzeczy náleźienia.

O pobrzeżnych Notách.

PObrzeżné Noty ſą dwoiákié/ iedné po iednéy ſtronie gdźie ſie práwo które poczyna/ drugié po drugiéy ſtronie práwá. Piérwßé máią w ſobie Królá ſtánowce práwá onégo/ y mieyſce gdźie ono práwo ieſt ſtánowioné/ y Rok właſny/ kiedy ieſt ſtánowioné. Po Roku też záraz ieſt náznáczoné mieyſce zkąd ſie ono práwo wźięło: to ieſt/ ieſli z Laſkiégo/ tedy álbo ſie całé ſłowo álbo połowicá ſłowá położyłá/ ták (*Laſki*) álbo tylko/ (*La:*) Jeſli y z Herbortá/ tedy Láćińſki znáczył ſie témi literámi (*H L.*) ieſli z Polſkiégo tedy témi (*HP.*) Jedno iż ſtátutá Herbortowé Láćińſkié ſą dwoiákiégo druku/ Krákowſkiégo y Zamoyſkiégo/ Otóż vkázuiąc folia obudwu/ naprzód ſie kładł Krákowſki/ á po nim Zamoyſki/ który ſie tąką kreſką (/) znáczył. Gdźieby też przed kreſką nie było folium żadnégo náznáczonégo/ á kreſká tá była: tám iuż znáć że tego práwá w Krákowſkim nie było/ ále w Zamoyſkim ieſt. Gdźie ſie też

ſie też nayda práwá tákie po Láćinie y po Polſku położone / á in margine nie bylby náznáczony ktory Herbort / tylko Conſtitucye / pod tym znákiem (*Con:*) tám iuż wiedźieć trzebá / że tey Conſtitucyiey w Herborcie nie było tylko w Conſtitucyiey: Wyiąwßyby ſie gdźie nie baczyło / to inna: Temerè nie opuśćiło ſie práwo żadne. Gdźie ſie też tylko Król / á Rok położył / á mieyſce ſie nie náznáczyło / to iuż rozumieć że w Conſtitucyách onego Roku ßukáć tego trzebá. Siłá bowiem Conſtitucij / Zygmuntowych zwłaſczá / folia żadnych náznáczonych nie máią. Gdźie ſie też naydźie tá literá (*B*) tám iuż po drugiey ſtronie kárty ßukáć práwá trzebá / nie wßytkie bowiem Columny / zwłaſczá v Laſkiego y w Conſtitucyách / liczbę ſwoie máią.

Wtore Noty po drugiey ſtronie práwá ſą té (⁂) Náyduią ſie bowiem práwá / ktore álbo álleguiąc inßé Conſtitucye dawnieyßé do nich odſyłáią: álbo wiec w inßych práwiech náyduią ſie pewne párágráphy y punktá tym podobne: Otoż znáki tey tákowe pokázuią wnetże gdźie czego ßukáć. W prawdźieć ilem ſam baczył ad amuſſim bydź nie mogło y nie wßędy: ile w kśięgách ſiodmych / oſmych / y dźiewiątych: Szukánie bowiem wiele czáſu brálo / á czáſem iáko nie práktyk / zrázu wiedźieć ſie nie mogło: Jednák przy drugiey edicyiey / ieſli tá pierwßa dobrze pádnie / może ſie y drugie da Pan Bog wßyſtko á wßyſtko náznáczyć. Jeſliż co bowiem / to okázánie ieſt bárzo potrzebne: vchodząc praw powtorzenia.

O Concordánciách.

ACzby y to rzecz byłá potrzebna / áby ſie były Concordáncie ná brzegách kładły / gdźie ſie co w ktorym práwie zámyka. Jedno że ſie w iednym práwie y w iednym náwet párágráphie ták wiele rzeczy potrzebnych á ſobie roznych náyduie / żeby y brzégi ták wiele znieść nie mogły / gdyby ſie wßytkie znáczyć miały: Zátłumiáć też práwá / wpuſczáiąc concordántie miedzy nie / iáko wiec glozy práwne bywáią / nie krzeczy. Otoż wolałem to wßytko do Summáriußu odłożyć: á tám y oſobno / y rozdźielnie / y ſwym porządkiem ná ſwym mieyſcu kożdą rzecz położyć y wyráźić.

O Receſiách w kśięgách Krolewſkich.

ABy kto nie rozumiał żebym co kładł niepotrzebnie / wiedźieć trzebá / że Receſſy ſeymów wßytkich kładły ſie dla tego / że y porządek Conſtitucij wßytkich tego potrzebował / y ná wielu mieyſcách do nich tákże odſyłánie bywa.

O poborzéch w kśięgách Skárbowych.

TAmże ſpoſobem y Pobory co głównieyßé y ßáfunek ich / kładły ſie dla tego / iż ſie ná wielu mieyſcách do nich odſyła: Quárcie też wiele ſłużą / iáko to ſámá rzecz kożdemu pokaże.

O mieyſcách gołych po kożdey kśiędze álbo częśćiách.

ŻEm też pod czás mieyſcá golego niemálo bądź po kśiędze ktorey / bądź po częśći zoſtáwił / tom czynił dla tego / áby kożdy gdy ſie Conſtitucya nowa iáka tráfi / do ktorey częśći należąca / miał iuż mieyſce / gdźieby ią ſobie kożdy łácno przypiſáć mógł. Albo wiec kiedy ſie zá lat kilkánaśćie y dáley Conſtitucij nowych námnożyły / áby w recudowániu ſtátutu było mieyſce dla nich / kart wßytkich nie pomykáiąc.

O Conſtituciách.

JAko dla ſpoządzenia lepßego wßytkich rzeczy y dla zgadzánia praw / ták y dla ſtátecznéy wiádomośći zkąd ktore práwo vroſło / trzebá mi było Conſtitucij wßytkich Krolá Zygmuntá pierwßego / y Krolá Auguſtá / y niektorych Krolá Stephaná / ktore były vmowione ná niektorych ſeymiech rozerwánych. Ná niektorych bowiem mieyſcách állegátia ich ieſt / iáko folio 526. lege 9. Czeſtokroć ꝛc. gdźie práwá iednego wzmiánke czyni ktore Oſtrogámi zwano / á niemáß go. Nád to y Alexánder Krol v Laſkiego folio 175. wſpomina że niemálo ieſt przywileiow / liſtow y praw w ſkárbie ktoreby potrzebne były / á wſpomina w te ſłowá: De vniuerſis Regni noſtri Priuilegiis, etſi nos Alexander Rex, duntaxat ſupraſcripta ad præſens cõmune

priuilegiũ inſeruerimus, habuimus tamẽ & habemus numeroſiora in publico theſauro Regni ad communem tàm Reip: quàm ſubditorum noſtrorum ſtatum fæliciter dirigendum & inſtituendum ac tutelam pertinentia. Verùm, quia præſentia plus aliis perpendimus maioris efficaciæ eſſe, idcirco per hæc finem damus eiuſmodi proceſſui laboriq; noſtro. Et nihilominus inter priuilegia certas ſummorum Pontificum Bullas tám errores & nõnullas Conſtitutionum legalium exorbitantias, tanquam contra pietatem & ſalutem animarum militantes, quàm fragilitatis humanæ exceſſus corrigentes, per præfatũ Ioannem de Lasko Regni noſtri Cancellarium ſcribi. &c. iuſſimus. Jeſt też y w Receſie Krákowſkim Krolá Auguſtá Roku 1555. O záchowániu iurisditiiey Duchowney przez Krolá J. M. ktoréy w rzeczách duchownych y świeteckich przeſtkadzáć ſie nie godźi z téy miáry/ że ią z inſzémi wolnoſciámi Koronnémi popżyſiągł. Jedno że Kopia tych rzeczy bydź nie mogłá/ná tym przeſtánieny co ieſt y co ná ten czás mamy. To przytym wiedząc że állegácie Conſtitucij Królów Auguſtá y Stephaná ſą wedle wydánia piérwſzégo w Krákowie Roku 1581. tudźież y Krolá J. M. Zygmuntá trzećiégo wedle piérwſzéy edicyiéy.

O ábrogowánych práwiech.

WIdzę ábrogowánych praw niemálo/ y ſłuſzna rzecz bylá/ áby ſie były álbo nie kładły/ álbo wiec áby ſie były in margine notowáły. Jedno vpátrując dwie rzeczy: piérwſzą/ że o Conſtitucyách Zygmuntá piérwſzégo Roku 1543 ábrogowánych wſzyſcy Práktycy wiedzą: Drugą/ że też dawné Conſtitucye ábrogowáné zás reáſſumowáné bywáią/ iáko ieſt práwo o gwałtownym wybiciu z máietnoſći fol: 591. Otóż nie zdáło mi ſie ich przecie opuſczáć. Tom iednák czynił/ że gdźie które práwo było ábrogowáné/ tedym po nim drugie záraz práwo położył/ którym ono piérwſze było ábrogowáné/ álbom przynámniéy náznáczył litera inſzą álbo pod práwem álbo nád práwem że ieſt ábrogowáné álbo reáſſumowáné/ y vkázałem gdźie to práwo ſtoi. Co iuż rzecz ſámá y czytánié kożdemu pokaże. Wyiąwſzy ieſli bym których nie baczył álbo też o nich nie wiedźiał/ tám Czytelnik łáſkáwy cokolwiek z łáſki przypiſze niewiádomoſći álbo przeyźrzeniu moiemu/á ieſli bedźie chćiał/ in margine ſobie náznáczy. Wietſza to w mnie była/ żem chćiał práwá wſzytkie ſobie przećiwné notowáć: iedno że to iuż Correktorom należy y Práktykom wielkim/ otóż tym ſie to zoſtáwiło. A ſáłże y przy edicyiéy ktoréy/ ieſliby kiedy bydź miáłá/ co wiedźieć ieſli ſie y té notowáć nie będą.

O Roku 1368.

NIewiém ieſli omyłki iákiéy niemáſz w Roku 1368. zá Káźimiérzá Wielkiégo Conſtitucye bowiem zá tego Krolá kładły ſie pod tym Rokiem. Já záśie náleźć nie mogę ſeymu żadnégo w Wiślicy tego Roku zá tego Krolá/ tylko Roku 1347. drugi záśie w Krákowie Roku 1369. W czym ſie y ſam nie rychło obaczył/ áż w kśiędze piątéy/ w części ſzoſtéy/ gdźiem iuż kładł nie ten Rok 1368. ále 1347. ták bowiem ile baczę bydź ma.

O Summáriuſzu.

SVmmáriuſz ácz nie zrázu z ſtátutem miał bydź wydány/ iednák widząc rzecz bydź bárzo potrzebną áby był iáko wrotá iákié ktoreſy ſie práwá wſzytkie otwiéráią y obiáſniáią: á do teġ też przyſtąpiłá rádá niektórych báczna. Otóż zdáło mi ſie zárázem przy tymże ſtátucie go położyć. To iednák o nim wiedźieć trzebá/ że ieſt nápiſány rzędem obiecádłá ná kſztałt reieſtru: gdźie y ſłowá y rzeczy ſámá wſzytká ſie wyráżiłá/ ták/ że pod kożdym ſłowem álbo przezwiſkiem rzeczy/ naydźie ſie wſzytko to co do onégo ſłowá należy: Naydźie Máieſtat Królewſki wſzytko to co Máieſtatowi Królewſkiému należy pod ſłowem Król. Naydźie kożdy Dignitarz y Vrzędnik Koronny y Ziemſki nawietſzy/ nammieyſzy/ wſzytkę powinnoſć ſwoię iáko po liniiey krotko opiſáną: nayda Miáſtá/ Mieſczánie/ Wśi/ Kmiotkowie y wſzyſcy inſzy to co im właſnie należy. Náwet ſądy wſzelákié nayda ſpráwy ſwoie krótkuchno opiſáné y dotknioné wedle tego iáko ſie ná ten czás co zebráć mogło. Rzecz ták pożyteczną y potrzebną/ ieſliż co bydź mogło. To ſámo wyiąwſzy żeć ſie podobno nie we wſzytkim dogodźić wſzytkim mogło: Fundá-

ment

ment iednák ten miawſzy / káżdy ná nim budowáć ſobie może wedle potrzeby y wedle vmieiętnośći iáko będźie chćiał y vmiał. Jam vczynił iáko mi czáſu wiele ſtawáło / ktory mie bárzo ściſkał / y iáko curta ſuppellex domeſtica dopuſczáłá / ktora mie też iuż iuż dokonywáłá. Czytelnik łáſkáwy to co ieſt / z łáſką ná ten czás przyimie.

O Rieeſtrách.

WIedząc że ná Rieeſtrzech wiele záleży / naprzód tedy z ſtrony ſtátutu wſzytkiego iákim pożądkiem ieſt położony / naydźie kożdy tu wnetże po tym wywodźie przed ſámym ſtátutem piérwſzy. Drugi záśie po nim Conſtitucij wſzytkich poczawſzy od Roku 1347. Krolá Káźmierzá áż do Roku 1598 Krolá Jeº M. Zygmuntá trzećiego incluſiuè wſzytkie á wſzytkie naydźie fol: 145. áż do fol: 187. Trzeći záśie Rieeſtr rzeczy ſámey y ſłow naydźie. fol: 1137. áż do koncá. A ieſli czás potemu będźie / przybędźie y czwarty ſtátutow Laſkiego y Herbortow Krákowſkiego y Zamoyſkiego Lácinſkiéġ y Polſkiego rzedem obiecádłá / áby ſie tym łácniéy okazáło y nálázło ieſliż ſie co opuściło / álbo iáko ſie práwá iákie poczynáią: y gdźie wſzytkich tu w tym ſtátućie nálesdź: w ktorym ponieważ niektore wedle originalow ſwych ſą położone / otoż też ináczey ſie záczynáią. By záś kto nierozumiał żeby ſie co opuścić miało.

O inſzych rzecżách in genere.

WSſe rzeczy wſzytkie á wſzytkie ſłowo od ſłowá tą wiárą y tą pilnośćią ſą położone / iáko y rzecz táka potrzebowáłá / y iáko przyſtáło. Namniéy ſie áni odmieniło / áni opuściło / áni przydáło / krom tytułow párticulárnych wedle potrzeby / ták iednák / iáko ſie wyośćy námieniło / że ſie przećie y właſne nie opuſczáły. Krol / mieyſce / Roki / wſzytko ſie náznáczyło: y com iedno rozumiał y báczył bydź potrzebnégo / y co ſie gdźie we wſzytkich ſtátućiech y Conſtitucyách Auguſtowych / Stephanowych y Krolá Jeº M. dźiśieyſzégo nálesdź mogło / to ſie wſzytko ſuis locis włożyło. Nie ná złość / nie ná ſzkodę żadnému: Oświadczam ſie przed Pánem Bogiem / przed Máieſtatem Krolewſkim y przed Koroną wſzytką. Co mi bowiém potym? Nie vymnie też nic żadnému ále kożdému co iego ieſt zoſtáwnie. Com czynił / czynikem proſtym ſercem / iáko wiecéy dla podpory oyczyzny wſzytkiéy; ktorąm bacżył w to bydź bárzo potrzebną: ták też nie mniéy zaſługi moie dawné v Krolow pámięći wiecznéy / Zygmuntá Auguſtá / potym y Stephaná nowémi podpiéráiąc / ábym w tym co choć ſłáchćicowi chudemu ále da Bog vczciwému przyſłoi nie vſtawał / ále obowiązkowi ſwemu doſyć czynił / pomniąc ná ono: Fruſtra viuit, qui nemini prodeſt. Jeſliż mi kto zayźrzy czego / to nie nowiná: gdyż liuor fortunæ & virtuti comes záwſze bywa. Zywie ſie czym moge y czym vmiem: Głodem bowiém vmrzeć mi ſie nie godźi: gdyż opátrzenia inſzego áni wyſługi żadnéy niemam. Tym ſie cieſze / że co czynię vpomnie nie czynie / ále żem widźiał że y dawnieyſzy przedemną tóż czynili: náwet czynie ſimplici nie fucato corde. Oſtátek Pánu Bogu zlecam / qui ſcrutator eſt cordium: wie ten co zá ſzpodza we mnie. Czytelniká łáſkáwégo proſze / áby te prace z łáſką przyiął odemnie / á ná mie y ná potomſtwo moie był łáſkaw.

PORZĄDEK KSIĄG, CZĘSCI y Tytułów Státutowych.

KSIĘGI PIERWSZE KROLEWSKIE.

Czesć pierwsza. O Królu.

Sweceśia. Tit: I. fol. 1.
Elektia. Tit. II. fol. 4.
Król. Tit. III. fol. 11.
Koronátia. Tit. IIII. fol. 13.
Confirmátie. Tit. V. fol. 14.
Małżeństwo. Tit. VI. fol. 20.
Królowa. Tit. VII. fol. 21.
Máiestat. Tit. VIII. fol. 22.

Czesć wtora o stole y dobrách Królá Je° M. y Koronnych.

Stół Królá I. M. Tit. I. fol. 31.
Zupy solne. Tit: II. fol. 32.
Cłá. Tit. III.
- Cél stárych kássowánie. fol. 59.
- Cél nowych ustáwiániá. fol. cod.
- Cél wybieránie. fol. 60.
- Celné przysiegi. fol. 69.
- Celné przeieżdżánie. fol: 71.
- Celné rewidowánie. fol: 73.
- Celné Instruktarze. fol: 77.

Wielkie Rządy Krákowskie. Tit: IIII. fol: 85.
Ziemiá Sendomirzska. Tit: V. fol: 86.
Zamki y źiemie pierwsze. Tit: VI. fol: 90.
Dożywocia ná summách. Tit: VII. fol: 91.
Arendy dożywotné y dożywocia gotć. Tit: VIII. fo: 94.
Frymárki. Tit: IX. fol: 60.
Zastáwá dóbr stołu Kró. I. M. Tit: X. fol. 96.
Zástáwy wykupno. Tit: XI. fol. 98.
Dóbr Królewskich dochodzenie. Tit: XII. fol. 101.
O liśćiech ná dobrách Królew: Tit. XIII. fol. 102.

Czesć trzecia o powinnośćiách Królá Jego M.

O záchowániu Królestwá w cáłości. Tit: I. fol. 107.
O wolnośćiách Koronnych. Tit. II. fol. 109.
O pokoiu Koronnym. Tit. III. fol. 111.
O pożytku Koronnym. Tit. IIII. fol. 112.
O śeymiech Koronnych. Tit. V. fol. cod.
O śeymikách Powiátowych. Tit. VI. fol. 114.
O sądzeniu śeymowych spraw ná śeymie. Ti. VII. f. 118.
O sprawiedliwośći. Tit. VIII. fol. 119.
O imániu ślachćicá. Tit. IX. fol. 122.
O nagrodách zásłużonym. Tit. X.
- Láská Królá I. M. fol. 124.
- Dostoienstwy. fol. cod.
- Woystwy. fol. 125.
- Dáninámi y dárowignámi. fol. eo.
- Summámi pogwolonémi. fol. 130.
- Kádukámi y wákánciámi. fol. cod.
- Przyieciem do státutów y praw Koronnych. fol: 132.
- Nobilitáciámi. fol. 133.

O Stácyách. Tit. XI. fol. 133.

Czesć czwarta.

O práwiech y gwyczáiách Koronnych. Tit: 1. fol. 134.
O Constitucyách. Tit. II. fol. 144.
Constitucye. Tit. III.
- Zá Królá Kázimiergá wielkiego. fol. 145.
- Zá Królá Ludwiká. fol. 146.
- Zá Królá Władysłáwá III. Iágeł. f. eo.
- Zá Królá Kázimiergá III. fol. 147.
- Zá Królá Ianá Olbráchtá. fol. 148.
- Zá Królá Alexándrá. fol. 149.
- Zá Królá Zygmuntá pierwszego. fo. 156.
- Zá Królá Zygmuntá Augustá. fol. 158.
- Zá Królá Henryká. fol. cod.
- Zá Królá Stephaná. fol. 169.
- Zá Królá I. M. Zygmuntá III. fol. 172.

KSIĘGI WTORE DVCHOWNE.

Czesć pierwsza / o Kościele Bożym.

Kościoł Boży. Tit. I. fol. 189.
Kościelne wolności. Tit: II. fol: 190.

Czesć wtora / o Dostoienstwách y Kościelnych Benecficyách.

Przełożenie Kościołá Gnieznieńskiego nád Krákowski. Tit: I. fol. 191.
Biskupstwá y Kánonie. Tit. II. fol. 193.

Czesć trzecia / o Klasztorzech / Opáćiech / Proboszczách y Mnisskách.

O Klasztorzech. Tit: I. fol. 207.
O Opáćiech y Proboszczách. Tit. II. fol. cod.
O Mnisskách. Tit. III. fol: 212.

Czesć czwarta / o Acádemiiey Krákowskiey.

Záłożenie Acádemiiey Krákowskiey. Tit. I. fol. 215.
Nádánie wolności. Tit. II. fol. 217.
Reformátia. Tit. III. fol. 222.
Probostwo S. Floryaná. Tit. IIII. fol. 224.

Czesć pigta / o Dziesięcinách y Annatách.

Dźieśięciny. Tit. I. fol. 225.
Annaty. Tit. II. fol. 231.

Czesć

Cześći y tytułow státutowych.

Cześć ſoſta / o ſądźiech / piſárzách y kłątwách.

Sądy. Tit. I. fol: 234.
Piſárze Duchowni. Tit. II. fol. 239.
Kłątwy y karánia. Tit. III. fol. 240.
Heretycy. Tit. IIII. fol. 260.

Cześć ſiodma / o potwiérdzeniu przez oyce świeté Papieże Rzymſkié wolnośći Duchownych.

Confirmatio Eccleſiaſticæ libertatis. Tit: I. fol: 263.
Confirmatio Carolina. Tit: II. fol: 266.

Księgi trzecie Senatorskie.

Cześć piérwßa / o rádźie Koronnéy.

Elektia. Tit. I. fol: 269.
Porządek. Tit. II. Piérwßy z Laſkiégo. fol. 270. Wtory z Herbortá. fol. 271. Trzeći z Conſtitucyi. fol. 272.
Rádá Królewſka. Tit. III. fol. 274.

Cześć wtora / o Woiewodźie.

Powinność Woiewody. Tit: I. fol. 276.
Wárunek y executia ceny uſtáwioney. Ti. II. fol. 284.

Cześć trzećia / o Pieczetarzách.

Przyśiegá. Tit. I. fol. 286.
Vrząd. tit. II. fol. cod.
Kśięgi y liſty Káncellaryiey. tit. III. fol. 288.
O Referendarzách. tit. IIII. fol. 290.
O Sekretarzu Wielkim. tit. V. fol. 292.

Cześć czwarta / o Márßałkách.

Przyśiegá. Tit. I. fol. 293.
Vrząd. Tit. II. fol. cod.

Cześć piąta / o podawániu Dignitarztw y Vrzędów.

O ośiádłośćiách. Tit. I. fol. 296.

Księgi czwarte Skarbowe.

Cześć piérwßa / o Podſtárbich.

Przyśiegá Podſkárbiégo Koronnégo y Nadwornégo. Tit. I. fol. 307.
Vrząd. Tit. II. fol. 308.
Skarb Koronny. Tit. III. fol. 309.
Chowánie yßáfunek pieniędzy Królewſkich. Ti. IIII. f. co.
Dobrá Koronné. tit. V. fol. 310.
Quártá. tit. VI. fol. cod.
Podatki. tit. VII. fol. 319.
O Podymnym. tit. VIII. fol. 322.
Piſáné álbo wpiſné. tit. IX. fol. 325.
Pobory. Tit. X. Zá Królá Zygmuntá. fol: 326. Zá Królá Auguſtá, fol. 336. Zá Królá Stephaná. fol. 343. Zá Królá I. M. Zygmuntá trzećiégo: fol. 346. Generália do Poborów. fol. 369.
Czopowé. tit. XI. fol. 370.
Mytnicá. tit. XII. fol. 371.

Cześć wtora / o Rewizorách y Luſtratorách dóbr Koronnych y Poborcách.

Rewizorowie. Tit. I. Zá Królá Auguſtá. fol. 382. Zá Królá Stephaná. fol. 386. Zá Królá I. M. Zygmuntá trzećiégo. fol. 387.
Taxatio Fundorum. Tit: II. fol. 388.
Lany. Tit. III. fol. 390.
Poborcy. Tit. IIII. fol. 391.

Księgi piąte Sądowe.

Cześć piérwßa / o Commiſſarzách.

O Commiſſarzách Koronnych. Tit. I. fol. 401.
O Commiſſarzách y Commiſſiách źiemſkich. Ti. II. f. 402.

Cześć wtora / o Podkomorzym Ziemſkim.

Podkomorzowie gdźie y kiedy bydź máią. Tit. I. fo. 412.
Przyśiegá Podkomorzégo. tit. II. fol. cod.
Podkomorzowie o Proceśie gránicznym gáwiádowáć máią. tit. III. fol. 414.

Cześć trzećia / o ſądźiech Káßtelánſkich.

Sądy Káßtelánſkié. tit. I. fol. 425.

Cześć czwarta / o vrzędźie Grodzkim.

O Grodźiech. tit. I. fol. 427.
O Stárośćie. tit. II. fol. 111.
O Burgrábiách. tit. III. fol. 434.
O Kśięgách Grodzkich. tit. IIII. fol. 435.
O Zapiśiech. tit. V. fol. 438.
Kwity Grodzkié. tit. VI. fol. 451.

Cześć piąta / o vrzędźie Ziemſkim.

O Rocech y ſądźiech Ziemſkich. tit. I. fol. 453.
O ſądzeniu Roków źiemſkich y wieców. Tit. II. W Máłéy Polſcze. f. 453. w wielkiéy Polſcze. f. 464 w Ruśi. fol. 466. w Kiu

Porządek Kśiąg/

w Kuiáwách. fol. 470.
w Mázowſzu. fol. 471.
w Podolu. fol. 479.
w Podláſzu. fol. eod.
O odkładániu Roków ziemſkich y wiecowych. Tit. III. fol. 480.
Sędzia, Podſędek, Piſarz. Tit. IIII. fol. 495.
Piſárze ſądowi. Tit. V. Grodzcy. fol. 495.
Ziemſcy. fol. 496.
Pámietné. Tit. VI. Piſárſkié. fol. 499.
Sądowé y Piſárſkié. fol. 501.
Káncellárie ziymſkié. Tit. VII. fol. 504.
Kśiegi Ziemſkié. Tit. VIII. fol. eod.
O liśćiech. Tit. IX. fol. 507.
O przeſpieczeńſtwie mieyſc y oſób ſądowych. Tit. X. fol. 510.

Cześć ſoſta / o oſobách y rzeczách do ſpraw ſądowych należących.

Powodowa ſtroná. Tit. I. fol. 515.
Procurator y procurátie. Tit. II. fol. 517.
Woźny. Tit: III. fol. 521.
Pozwy. Tit. IIII. fol. 527.
Pozwów formy. Tit: V. fol. 532.
Pozywánia, Tit: VI. Nadworné. fol. 540.
Ná ſeym. fol. 543.
Do Ziemſtwá. fol. 544.
Wyzywánia z Powiátu. Tit. VII. fol. 545.
Roki z pozwów. Tit. VIII. Przed Królá I. M. y przed Stároſte. fol. 546.
Zá dworem. fol. eod.
Náſeym. fol. 547.
Przed Stároſte. fol. 548.
Dilátiæ. Tit. IX. fol. 549.
Præſcriptiæ. Tit. X. fol. eod.

Cześć ſiodma / o ſpráwách v ſądu.

O ſłáchectwie. Tit. I. fol. 554.
O Oycu. Tit. II. fol. eod.
O ſyniech. Tit. III. de illegitima prole. fol. 559.
O bráćiey ſtárſzéy. Tit. IIII. fol. 560.
O pánnách y dźiewkách. Tit. V. fol. 565.
O poſágu y oprawie. Tit. VI. fol. 569.
O ſierótách. Tit. VII. fol. 571.
O wdowách Tit. VIII. fol. 575.
Mężátek y wdów dawność. fol. 577.
O Teſtámencách. Tit. IX. fol. 578.
O opiekunách. Tit. X. fol. 579.
O ſługách. Tit. XI. fol. 580.
O nieoſiádłych. Tit. XII. fol. 583.
O hultáiách. Tit. XIII. fol. 584.
O kozernikách. Tit. XIIII. fol. 585.
Gwałtownicy y gwałty. Tit. XV. Poſtronné. fol. 586.
Séymowé y ſądowé. fol. 587.
Podrożné. fol. eod.
Domowé. fol. 588.
Białogłowſkié. fol. 592.
Mieyſckié. fol. 594.
Generália o gwałćiech. fol. 597.
O ránách. Ti. XVI. Z Rußnice. fol. 599.
Rány z chromotą. fol. 602.
Obwiedźienia ran z Woźnym. fol. 604.
O mężoboyſtwie. Tit. XVII. Zá Kázimierzá y Ianá Olbráchtá. fol. 606.
W drodze. fol. eod.
Pod gleytem. fol. eod.
Z przygody. fol. eod.
Zá Królá Zygmuntá I. fol. 608.
Zá Królá Auguſtá. fol. 612.
Zá Królá Stephaná. fol. 613.
Zá Królá I. M. Zyg. III. fol. eod.
O pomocnikách. fol. 615.
O ſerutiniách. Tit. XVIII. fol. 616.
o złoczyncách y złodźieiách. Tit. XIX. fol. 617.
o ſzkodnikách y ſzkodách. Tit. XX. fol. 623.
o rzeczy náleżné. Tit. XXI. fol. 624.
o potwarcách. Tit. XXII. fol. 624.
o świádkách. Tit. XXIII. fol. 625.
o wywołáńcách. Tit. XXIIII. fol. 626.
o gleyćiech. Tit. XXV. fol. 627.
o zaſtępcách. Tit. XXVI. fol. 630.
o dłużnikách. Tit. XXVII. fol. 631.
o rekoymiách. Tit. XXVIII. fol. 633.

Cześć oſma / o wykonániu ſpraw ſądowych.

O dekrećiech álbo zdániu. Tit. I. fol. 636.
o winách ſądowych. Tit. II. fol. 637.
o áreśćiech. Tit. III. fol. 643.
o áppellácjách álbo rußeniu. Tit. IIII. fol. eod.
o executiéy. Tit. V. fol. 652.
o wwiązániu. Tit: VI. fol. 653.
o oſtátnim wykonániu práwá. Tit. VII. fol. 655.
Poſtępek w rzeczy oſądzoney Tit. VIII. fol. 656.
Poſtępek Stárośćin z rámieniá Królewſkiégo. Tit. IX. fol. 659.
Proceſſus Iudiciarius. Tit. X. fol. 667.

Cześć dźiewiąta / o Trybunalech Koronnych.

O ſądźiech nowych zá Króla Auguſtá. Ti. I. Sądów nowych ordinatio. f. 675.
o głównikách. fol. 679.
Dekret ná ſądy nowé przeſłán. fol. 680.
O Trybunale Koronnym zá Kró. Steph. Ti. II. fo. 682.

KSIĘGI SZOSTE WOIENNE.

O woynie. Tit. I. o wićiách. fol. 695.
Duchowni. fol. 696.
Pánowie świetcy. fol. 697.
Rycerſtwo. fol. eod.

Szołtyſi.

Cześći y Tytułow.

Kto woyne służyć powinien. Tit: II.
- Szołtyśi. fol: 699.
- Wybráńcy. fol. 700.
- Miáśtá. fol: 701.
- Kmiećie. fol: 702.
- Pieśy. fol: eod:
- Zydzi. fol: eod.
- O exemptách od woyny. fol: eod.
- O woźiech. fol: 703.

O ćiągnieniu ná woyne. Ti: III.
- Hetman. fol: 704.
- Roimistrze y Porućźnicy. fol: 705.
- Okázowánie. Zá Kró. Auguśtá. f. eo. / Zá Kr. Zyg: III. f. 707.
- Pisarz Polny. fol: eod.
- Popis. fol: 708.
- Mieysce y czás ziechánia. fol: eod.
- Chorągiew. fol: eod.
- Káśtelan. fol: 709.

O Zołnierzách. Tit: IIII.
- O exemptách od sądów. fol: 711.
- Zołnierzkie pieniądze. fol: 712.
- Zywność woienna. fol: 714.
- Leże Zołnierzkie. fol: 716.
- Zbiegowie woienni. fol. eod.
- Nagrody żołnierzom zásłużonym. f. 717.

O śkodnikách y karániu swowolnych. Tit: V.
- Disciplina Militaris. f. 781.
- Nigowcy. fol. 730.

Práwá woienné znieśione. Tit: VI. fol: 733.

Księgi siodme Księstw Koronnych.

Część piérwsza / o Wielkim Kśiestwie Litewskim.

O ziednoczeniu Kśiestw Koronnych. Tit: I. fo: 741.
Wćielenié W. X. Litew. do Korony. Tit. II. fo. 743.
Wćielenié Pánów Litewskich do Korony. Ti. III. f. 750.
Potwiérdzenié praw y przywileiów. Tit. IIII. f. 753.
Potwiérdzenié zapisów. Tit. V. fo. 754.
Declárátia o Vniiéy Litewskiéy. Tit. VI. fo. 759.
Receś śeymu Wárśáwskiégo 1563. około Vniiéy Litewskiéy. Tit. VII. fo. 761.
Przywiléy około Vniiéy W. X. Lit. z Koroną. Ti. VIII. fol. 768.
Potwiérdzenié Vniiéy. Tit. IX. fol. 774.

Constitucie po Vniiéy W. X. Lite. Tit. X.
- Zá Królá Auguśtá. fol. 775.
- Zá Królá Stephaná. fol. 778.
- Zá Kr. I. M. Zyg. III. fol. 780.
- Wilno. fol. 788.
- Kupcy. fol. eod.
- Niewiázá Rzeká. fol. eod.

Część wtora / Ruskié Kśiestwo.

Ruskié Kśiestwo do Korony przyłączone. Ti. I. fol. 789.
Ruś y Podole. Tit. II. fol. 791.
Podole. Tit. III. fol. 794.
Belzka ziemiá. Tit. IIII. fol. 795.
Kiiowskié Kśiestwo. Tit. V. fol. 800.
Kiiow, Wołyn, y Brácław. Tit. VI. fol. 809.
Trybunał Wołynskiégo y Brácławskiégo Woiewództwá. fol. eodem.
Wołyn. Tit. VII. fol. 818.
Podláśe. Tit. VIII. fol. 824.
Drobycka ziemiá ná Podláśu. Tit. IX. fol. 834.
Bielzki Powiát. Tit. X. fol. 836.

Część trzećia / Pruskié Kśiestwo.

O pokoiu y zgodźie z Koroną Tit. I. fol. 828.
Constitucye Pruskié zá Królá Zygmuntá piérwśego. Tit. II. fol. 915.
Constitucye zá Królá Stephaná. Tit. III. fol. 934.
Constitucye zá Królá I. M. Zygmuntá III. Ti. IIII. f. eod.
Elbiąg. Tit. V. fol. 936.

Gdáńsk. Tit. VI.
- Przyśiegi Miást Pruskich. fol. 942.
- Listy zátáione. fol. 971.
- Monetá Pruska. fol. 972.

Toruń. Tit. VII. fol. 972.
O części Pomorzkiéy ziemie. Tit. VIII. fol. eod.

Część czwarta / Mázoweckié Kśiestwo.

Przed przyśićiem praw Polskich. Tit. I. fol. 974.
Mázowśa práwá Polskiégo przyśićie. Tit. II. fol. 977.
Zwyczáie Woiewództwá Mázoweckiégo. Tit. III. fol. 978.

Miáśtá Kśiestwá Mázoweckiégo. Tit. IIII.
- Wárśáwá. fol. 995.
- Zakroczym. fol. eod.

Część piąta / Inflanty.

Inflantska ziemiá przy iednéy R. P. Polskiéy záchowána. Tit. I. fol. 996.
Constitucye Inflantskié zá Królá Stephaná. Tit. II. fo. eo.
Inflantskiéy ziemie postánowienié zá Królá I. M. Zygmuntá III. Tit. III. fol. 1001.

Część śośta / Kurlándskié Kśiestwo.

folio 1007.

Część śiodma.

Oświećimskié y Zatorskié Kśiestwá. Tit. I. fol. 1008.

Część ośma / Woiewództwá Moltánskié y Wołoskié.

Hołd Woiewody Moltánskiégo. Tit. I. fol. 1014.
Przyśiegá Pánów Wołoskich. Tit. II. fol. 1015.

Księgi osme Mieyscкie.

Część piérwsza / o Miáśtách.

Kráków. Tit. I. fol. 1016.
Kázimiérz. Tit. II. fol. 1026.
Kleparz. Tit. III. fol. 1027.

Porządek praw/ części y Tytułow.

Bydgoszcza. Tit. IIII. fol. 1027.
Srzodá. Tit. V. fol. eod.
Poznań. Tit. VI. fol. 1028.
Przysiegá Rádzlec. Tit. VII. fol. 1029.
Miast oprawá. Tit. VIII. fol. eod.
Miast opátrzenié pod Interre. Tit. IX. fol. 1030.

Czesc wtora/ o Mieszániech.

Z strony ßlachoctwá y dóbr ziemskich. Tit. I. fol. 1031.

Cześć trzecia/ o hándlách Mieyſckich.

Kupcy y drógi Kupieckié. Tit. I. fol. 1033.
Iármárki y Targi. Tit. II. fol. 1039.
Targowé. Tit. III. fol. 1046.
Towáry. Tit. IIII. fol. 1048.
Zboża. Tit. V. fol. eod.
Korzenia y wino. Tit: VI. fol. 1049.
Winá y konie. Tit. VII. fol. 1051.
Konie. Tit. VIII. fol. 1052.
Sukná. Tit. IX. fol. 1054.
Skory y Gárbárze. Tit. X. fol. eod.
Piwo Wrocławskié. Tit. XI. fol. 1055.
Miáry, wagi, łokćie y korce. Tit. XII. fol. eod.
Apteki. Tit. XIII. fol. 1057.
Skłády ſolné. Tit. XIIII. Krákowſkiégo. fo. 1058.
Sándomirſkiégo. fo. 1061.
Ruſkiégo. fo. 1062.
Woiewództwá Lubelſkiégo. fo. 1063.
Beżskiégo. fol. eod.
Poznáńſkiégo. fol. eod.
Káliſkiégo. fo. 1064

Cześć czwarta / o Podwodách.

Vniwerſał Podwodny zá Królá Auguſtá 1564. Tit. I. fol. 1067.
Około Podwód Vniwerſał Piotrkowſki 1565. Tit: II. fol. 1070.

Cześć piąta / o niektórych ártykułách práwá Máydeburſkiégo práwu Bożému przeciwnych. fol: 1071.

Księgi Dziewiąte Wieyskie.

Cześć pierwsza / o Szołtysách.

Szołtyſtwá y Woytoſtwá. Tit. I. fol. 1075.
O Młynárzách y Młynach. Tit. II. fol. 1077.

Cześć wtora / o Kmiećiách.

O Kmiećiách. Tit. I. Kmiecé roboty. fol. 1079.
Kmiecé małżeństwo. fol. 1080.
Kmiecé rußenie ze wśi. fol. eod.
Kmiećie zbiegli. fol. 1083.
Kmiećie zádłużeni. fol. 1090.
Kmiecé rány. fol. 1091.
Kmiecé mężobóyſtwo. fol. eod.
O Chłopiech. Tit. II. fol. 1094.
O Zebrakách. Tit. III. fol. 1095.

Cześć trzecia.

O Rzekách y łáźiech. Tit. I. fol. 1097.
O Bydle. Tit. II. fol. 1104.
O Pástergu. Tit. III. fol. 1108.
O zwierzu. Tit. IIII. fo. eod.
O pśie. Tit. V. fol. 1110.
O pszczołách. Tit. VI. fol. eod.
O drzewách. Tit. VII. fol. 1111.
O płoćiech. Tit. VIII. fol. 1113.
O Pożarze Tit. IX. fol. eode.

Księgi Dziesiąte Zydowskie.

Cześć pierwsza / o Zydźiech.

Przywiléy wolności Zydowſkich Boleſłáwá Książęcia Wielkiéy Polſki. Tit. I. fol. 1115.
Królów. Káźimierzá Wielkiégo. Tit. II. fol. 1124.
Włádyſłáwá Iágełłá. Tit. III. fol. 1125.
Káźimierzá trzećiego. Tit. IIII. fol. eod.
Zygmuntá pierwßego. Tit. V. fol. 1126.
Zygmuntá Auguſtá. Tit. VI. fol. 1130.
Królá Stephaná. Tit. VII. fol. 1131.
Pógłówné Zydowſkié. Zá Królá Steph. Ti. VIII. f. eo.
Zá Królá Zygmuntá trzećiégo. Tit. IX. fol. 1132.
O cygániech. Tit: X, fol: 1134.

Do łaskawego Czytelnika I. I.

Opiſawßy w przemowie ſwéy do ćiebie Czytelniku łáſkáwy práwá Koronné/y krótko okazawßy wzór R. P. náßéy iáki ieſt / ile w ſwym rządźie: zdało mi ſie zá rzecz potrzebną/ ten wzór drugi/z ſtrony Korony ſámey y Kśięſtw do niéy należących/tákże y ſtanów wßytkich/któremi Korona ſtoi/przez Jeº M. X. Jendrzeiá Prochnickiégo Kánonika Krákowſkiégo ſpiſány/y w Rzymie dla ochrony opácznego o Polſcze v ludźi poſtronnych rozumienia wydány/ przydáć: áby ták iedno przy drugim wßytko ná mieyſcu iednym było. Rzecz piękna/ wiádomości godna/y wßytkim nie iedno obcym ále y ſwoim bárzo potrzebna. Czytelnik łáſkáwy iáko inßé rzeczy ták y to z łáſką mich przyimie.

POLO-

POLONIÆ REX

PROVINCIAS ditioni suæ subiectas, easque linguis ferè omnes, vel saltem dialectis nonnullas differentes, habet octo. Poloniam maiorem,& minorem,Magnum Ducatum Lithuaniæ,Ducatus item Russiæ, Prussiæ,Masouiæ, Samogitiæ, Pomeraniæ, & Liuoniæ.

Ex his Prouinciis habent nonnullæ Duces,Regi,& Regno Poloniæ Feudatarios, vt sunt in Prussia, Liuonia, & Pomerania.

Valachiæ quoq; , quæ est Russiæ contermina,Princeps, Regū Poloniæ per multos annos fuit feudatarius: cuius etiã homagii Regibus,& Regno sæpius præstiti extat in Statutis Regni forma iuramenti. Inualescente tamen Turcarum potentia, Principes illi, siue vt vocantur Palatini, Turcicum quoque Imperium comiter colere, & tributis annuis pacem redimere cœperunt.ita tamen, vt Poloniæ quoque Regum maiestatem, & fidem agnoscerent : ac mittendis etiam statis temporibus honorariis muneribus,nempe equis Tracicis generosis, bobus in vsum culinæ, Vinis Creticis, & id genus aliis, subiectionem fiduciariam profiterentur: & fœdere inter Polonos, & Turcas sancito, distertis verbis caueretur, ne Prouinciam illam cuiquam Turcarum Princeps vnquàm præter Poloniæ Regis voluntatem committeret : vtq; is,qui eam obtineret, Regi quoq; Poloniæ fidelis esset. Nuper autem à Polonico exercitu deductus in illam Prouinciam est vnus ex indigenis illis , iure Regni huius ac prærogatiuis nobilitatis ante donatus , isq; eam nunc Regi Poloniæ iuramento obstrictus , soluto Turcis (infra tamen ordinarium) tributo , pacatè administrat.

Sunt, & alii in Regno titulo Ducali & Marchionatus insigniti. Sed qui cum reliquis Regni proceribus, Comitibus, Baronibus, ac Nobilibus iure vtuntur communi. Ordo etenim equestris, cùm magnam sibi apud suos Principes & Rempub. parasset laudem & merita bellicis artibus ac fortitudine militari ; ad eam cum titulatis æqualitatem peruenit, vt æquo iure, & ad capessendos honores, & ad liberam noui regis electionem pertineat. vnde tanta omnium & par libertas.

PROVINCIÆ OMNES DIVIDVNTVR in diœceses, & Palatinatus. Item hi in Castellanatus siue districtus. Qui item subdiuidũtur in Capitaneatus siue præfecturas,easq; duplices.cum iurisdictione videlicèt,& sine iurisdictione, quæ sunt bona Regia : in bona deinde hæreditaria Ecclesiæ, Dominorum ac Nobilium.

DIOECESES latius se extendunt nonnullæ,quã vt vno Palatinatu comprehendantur. Cracouiensis namq; (Archiepiscopatus quondam)tres Palatinatus suo continet ambitu, Cracouiensem Sendomirien sem, & Lublinensem. Vilnensis, totius magni Ducatus Lituaniæ finibus , licèt adhuc dum amplis terminatur. Samogitia itidem (Regnum olim) vnicum habet Episcopum. Et sic dam aliæ.

PALATINATVS omnes, certos habent limites . & disterminia. Propriè autem Palatinatus sunt Ducatus, siue spectes amplitudinem territorii cuiusque,siue Nobilitatem in quolibet Palatinatu degentem. Ex ea namque,cùm sit numerosa , iusta semper haberi potest manus ad hostes propulsandos ; vel etiam lacessendos bello.

CASTELLANATVS verò sunt Districtus, Territoria, siue partes Palatinatus cuiusque, qui etiam certis circumscripti sunt limitibus: vti quoque bona Regia à bonis Ecclesiæ ,dominorum, ac Nobilium hæreditariis ibidem existentibus , discreta.

Hic antequam recenseam incolas Districtus cuiusque,ac quædam eorum officia : breuiter annotabo dignitates Senatorias , vti quæ primum in Repub: obtinent locum.

ARCHIEPISCOPVS GNESNENSIS, Legatus natus,Regni primas,ac primus Princeps : non solùm iurisdictionem habet in vniuersum in Regno Clerum, ac primum in ordine Senatorio locum : verùmetiam summam in consiliis auctoritatem:& qui interregni tempore DD.Senatores ad consultandum de rebus ad Rempu.pertinentibus conuocat,legationes externas audit,diem & locum electioni noui Regis indicit, eundem electum promulgat,ac postea in solennibus Coronationis Comitiis, Cracouiæ celebrari solitis,diademate capiti impositio inaugurat.

EPISCOPI quoque in ordine Senatorio præcedunt seculares omnes. Fa fuit maiorum Gentis Polonæ pietas, vt iis primum in Repub: concesserint locum, quos Fide Christiana recepta cognouerant salutis animarum rectores ac pastores futuros semper.

PALATINVS quilibet est Princeps creatus, primarius in ordine secularium Senator, & Dux exercitus sui Palatinatus. Sed præter munus Senatorium, non exercet suum militiæ officium, nisi tempore generalis ex vniuerso regno expeditionis ad quam demum non recurritur, nisi ingruente aliqua hostis potentissimi vi.

CASTELLANVS verò (sunt autem in quolibet Palatinatu quaterni, terni, bini minimùm) ad munus Senatorium, quo itidem fungitur, vices obtinet sui in exercitu Palatini: illiusq; loco præest, sui quisque districtus Nobilitati, hac eadem generali ad bellum expeditione.

MARSALCVS, CANCELLARIVS, THESAVRARIVS, quid habeant muneris in regno Poloniæ, & magno Ducatu Lithuaniæ, non est necesse dicere: cùm sint officia in omnibus regnis ferè vsitatissima. Hoc vnum addam, quòd etsi in Polonia loco videantur esse postremo in ordine Senatorum, auctoritas tamen eorum maxima, & quorum cuique ad primas dignitates ipso iure patet aditus.

Iam qui extra ordinem Senatorium in Districtu quolibet degant, dicendum breuiter.

PRIMO. CAPITANEI CVM IVRISDICTIONE, hoc est, præfecti Arcium, & Ciuitatum Regiarum, & qui vocantur Brachium Regale. Isti iudicia exercent. Querellarum quidem nomine appellata, vt pote quæ fiunt in causis leuioribus, singulis duabus ordinariè septimanis. Castrensia verò, vbi videlicet disceptatur de causis grauioribus, singulis sex septimanis, nisi quid obstet. Habentq; suos vice Capitaneos, Iudices, Notarios, Scribas, imò & familiam numerosiorem & peditatum: ad prohibendum, ne cuipiam vis inferatur, vel insolentiores contra leges patriæ delinquant impune.

SECVNDO. CAPITANEI SINE IVRISDICTIONE, Vulgò Tenutarii bonorum Regalium, qui iudicia exercent nulla. Quibus tamen insolentias leuiores coërcendi ius & consuetudo.

TERTIO. OFFICIALES TERRÆ, vtpote Succamerarius, Vexillifer, Iudex, Dapifer, Venator, & cæteri, quorum cuilibet suum munus, & officium.

QVARTO. NOBILES, BARONES, COMITES quandoque, possessiones ibidem habentes suas, & hæreditates. Vt omittam Ciuitates, Oppida, Villas: Mercatores, Artifices, Colonos, & id genus plebem.

EX HIS OMNIBVS assumuntur ad dignitates Senatorias, solius Regis arbitrio. Interim verò opera, cuius vel quorum visum fuerit, vtitur Rex, in legationibus, in commissionibus, in finibus regundis, in contributionum publicarum exactionibus, in militia, & id genus muniis publicis.

Sed & ipsimet de medio sui per electionem liberam magis idoneos, quandoque ablegant cum potestate nunciorum terrestrium ad comitia regni generalia: nonnunquam mittunt ad regem de suis necessitatibus acturi: aliquando deputant iudices ad subsellium Tribunalis regni vltimæ instantiæ, à quo prouocatio non datur, nisi ex paritate sententiarum causa aliqua remittatur ad comitia regni. Cùm enim Rex causas, & actiones nobilium per appellationes ad iudicium suum deuolutas, expedire ob occupationes, quæ illi semper maximæ, non vsquequaque potuissent: cónsultum illi esse cupiêres rebus, & iustitiæ suis; eam iudiciorum formam adinuenerunt, deq; indulgentia principis confirmationem eiusdem obtinuerunt. Non tamen iam Rex vacat à iure dicundo. Ciuitatum omnium causæ, quæ sunt iuris Saxonici, agitantur in Curia. Habet item causas Fisci, quæ propriè ad eum pertinent; & quasdam alias. Criminalium verò, ipse est ferè vnicus cum senatu Iudex: in eius namque manu fideli, honores omnium positi & pœnæ.

Quod verò caput rei est, omnes liberrimis suffragiis eligunt sibi in regem quem volunt, nec regni hæredem agnoscunt quempiam vnquam. Ea tamen illis semper in suos Reges fides, obseruantia, & cultus; vt præ ipsorum sobole masculà neminem elegerint hucusque. Sed ibi quoque per modum electionis regnandi potestas illorum alicui defertur, ne aliquid de iure electionis liberæ decedere videantur.

SENA-

SENATORVM REGNI POLONIÆ ET MAGNI DVCATVS LITVANIÆ ORDO.

ARCHIEPISCOPI.

GNesnensis.
Leopolienſis.

EPISCOPI.

CRacouiensis.
Cuiauiensis.
Vilnensis.
Posnanienſis.
Plocensis.
Varmiensis.
Luceorienſis.
Præmyslienſis
Samogitiæ.
Culmensis.
Chelmensis.
Kiiouiensis.
Camenecensis.
Vendensis.
16.

PALATINI.

CAstellanus Cracouiensis.
Palatinus Cracouiensis,
Posnanienſis.
Vilnensis.
Sendomirienſis.
Castellanus Vilnensis.
Palatinus Calisien: Trocensis.
Siradiensis.
Castellanus Trocensis.
Palatinus Lẽciciæ.
Capitaneus Samogitiæ.
Palatinus Bresten sis.
Kiiouiensis.
Inowlodislauien:
Ruſsiæ.
Volhiniæ.
Podoliæ.
Smolscensis.
Lublinensis.
Polocensis.
Belzensis.
Nouogrodensis.
Plocensis.
Vitebscensis.
Masouiæ.
Podlachiæ.
Rauensis.
Brescienſis.
Culmensis.
Mscislauiensis.
Marieburgensis.
Braslauiensis.
Pomeraniæ.
Minscensis.
Vendensis.
Derpatensis.
Pernauiensis.
38.

CASTELLANI MAIORES.

POsnanienſis.
Sendomirienſis.
Calisiensis.
Voinicensis.
Gnesnensis.
Siradiensis.
Lencicіæ.
Samogitiæ.
Brestensis,
Kiiouiensis.
Inowlodislauiẽsis.
Leopolienſis.
Volhiniæ.
Camenecensis.
Smolscensis.
Lublinensis.
Polocensis.
Belzensis.
Nouogrodensis.
Plocensis.
Vitebscensis.
Czernensis.
Podlachiæ.
Rauensis.
Brescienſis.
Culmensis.
Mscislauiensis.
Elbingensis.
Braslauiensis.
Gedanensis.
Minscensis.
31.

CASTELLANI MINORES

SAndecensis.
Medirecensis.
Visliciensis.
Biecensis.
Rogosinensis.
Radomiensis.
Zauichostensis,
Lendensis.
Sremensis.
Zarnouiensis.
Malgostensis.
Vielunensis.
Præmisliensis.
Halicienſis.
Sanocensis.
Chelmensis.
Dobrinensis.
Polanecensis.
Premetensis.
Criuinensis.
Czechouiensis.
Naclensis.
Rospierienſis.
Biechouiensis.
Bidgostiensis.
Bresinensis.
Krusuicienſis.
Oswiecimensis.
Camenensis.
Spicimirienſis.
Inowlodensis.
Koualiensis.
Santocensis.
Sochaczouiẽsis.
Varsouiensis.
Gostinensis.
Visnensis.
Raciąsensis.
Sieprcensis.
Visogrodensis.
Ripinensis.
Zakroczymẽsis.
Ciechanouiẽsis
Liuensis.
Slonscensis.
Lubaczouiẽsis.
Conariẽ. Terræ Siradiæ.
Conarien: Terræ Lenciciæ.
Conarien: Terræ Cuiauiæ.
Vendensis.
Derpatensis.
Pernauiensis.
32.

OFFICIALES ORDINIS SENATORII.

MARsalcus supremus Regni.
Marsalcus supremus M. D. Lit.
Cancellarius Regni.
Cancellarius M. D. Lit.
ViceCancellarius Regni.
ViceCancellarius M.D. Lit.
Thesaurarius Regni.
Thesaurarius M. D. Lit.
Marsalcus Curiæ Regni.
Marsalcus Curiæ M. D. Lit.
10.

Cona- OFFI-

OFFICIALES EXTRA ORDINEM SENATORIVM.

REGNI POLONIÆ ET MAGNI DVCATVS LITHVANIÆ.

Exercituum Regni generalis.
Exercituum M. D. Lithuaniæ generalis.
Exercituum Regni Dux campestris.
Exercituum M. D. Lithuaniæ Dux Campestris.
Militiæ Aulicæ præfectus.
Secretarius maior Regni spiritualis.
Referendarius Regni spiritualis.
Referendarius M. D. Lit. spiritualis.
Referendarius Regni Secularis.
Referendarius M. D. Lit. secularis.
Pocillatores vtriusq; Gentis 2.
Dapum incisores itidem 2.
Gladiferi etiam 2.
Thesaurarius Curiæ Regni.
Thesaurarius Curiæ M. D. Lit.
Thesaurarius Prussiæ.
Capitanei cum iuirsdictione.
Magni procuratores.
Capitanei sine iurisdictione.
Assessores iudiciorum Curiæ.
Notarius causarum Curiæ.
Notarii Cancellariæ M. D. Lithuaniæ.
Regentes Regni Cancellariæ vtriusq;
Instigatores causarum fisci.
Notarii campestres.
Excubiarum contra Tartaros præfectus.
Præfecti dein Theloneorum.
Fodinarum argẽti, & plumbi.
Fodinarum salis.
Pecuniæ cudendæ.
Syluarum.

Vti officialibus ordinis Senatorii ad primas dignitates, ita hisce ad ordinem Senatorium, maior patet aditus, præcipue vero Secretario maiori, Referendariis, & Capitaneis. Censentur namque esse de Rege, et Repub. præ reliquis bene meriti, et qui ob vsum rerum, et facultates ampliores, dignitatem Senatoriam tueri possint.

Regimen exercituum, et cura militiæ Poloniæ semper demandatur aliquibus ex Ordine Senatorio, qui magis habentur apti. Ideo non est quod miretur quispiam, tam amplas dignitates, et quarum maximas in Regno Poloniæ vsus, in Senatu non censeri. Senatoribus, namque conferuntur perpetuo, vel etiam dignitas senatoria confertur vna, si quis ex priuatis tanto muneri existimatur esse par.

AVLÆ REGIÆ OFFICIALES ET FAMILIA.

Camerarius suprem'
Pocillatores.
Incisores dapum.
Vexilliferi.
Stabuli præfecti.
Culinæ præfecti.
Curruum prefecti.
Camerarii. vulgò lecti-
Pincerna. (stratores.
Subdapifer.
Stabuli vicepræfectus.
Venator primarius.
Aulici, quorum magnus
Secretarii. (numerus.
Salariati.
Dapiferi.
Pueri Regii.
Cubicularii.
Notarius Thesauri maior
Stiparores.
Doctores medici.
Capellani.
Notarii Thesauri.
Musici.
Ostiarii.
Satellites.
Hospitiorum distributor
Curruũ vicepræfectus.
Dispensator.
Vini distributor.
Victualium distributor.
Tubicines.
Tympanistæ.
Equisones.
Argenti custodes.
Culinæ familia.
Artifices generis omnis.
Artifices, & familia stabuli.
Artifices, & familia Curruum.
Venatores & Aucupes.
Apparitores.

DISTRICTVVM.

Succamerarii.
Vexilliferi.
Iudices terrarum.
Dapiferi.
Pocillatores.
Venatores.
Subiudices terrarum.
Pincernæ.
Subdapiferi.
Notarii terrarum.
Gladiferi.
Quæstores.
Tribuni
Burgrabii.
Vice Capitanei.
Iudices Castrenses.
Notarii Castrenses.
Camerarii.

Romæ Anno Iubilei Sancto M. DC. Ioan. Andreas Prochnicki Canonicus Cracouiensis F.

ROMÆ apud Gulielmum Facciottum M. DC. Superiorum permissu.

BOGA RODZICA,

Piesn przez Swiętégo Woyciechá vczyniona,

ktorey Polacy przed potykániém z nieprzyiaćielem vzywáć zwykli.

BOgárodźicá Dźiewicá Bogiemſławiona Márya.
V twego Synà Gospodzynà/ Mátko zwolona/ Márya.
Ziśći nam / ſpuśći nam : Kyrieleizon.
Twego Synà Chrzćićielá zbożny czás. Vſłyſz głoſy : nápełni myśli człowiecze : ſłyſz modlitwę / ieńże ćie prośimy.
O dáć ráczy/ iegóż prośimy: Day ná świećie zbożny pobyt/ po żywocie Ray ſki przebyt : Kyrieleyzon.
Narodźił ſie nas dla/ Syn Boży : w to wierzy/ Człowiecze zbożny : iż przez trud/ Bóg ſwóy lud / odiął Dyabłu ſtróża.
Przydał nam zdrowia wiecznégo: Stároſte ſkował piekielnégo: śmierć pod iął : wſpomionął człowieká pierwégo.
Jeńże trudy ćierpiał bezmierné : ieſzcześ był nieprzyſpiał zá wierné / áliż ſam Bóg zmartwychwſtał.
Adámie/ty Boży kmieću/ty śiedźiſz v Bogá w wiecu/ domieść nas ſwé dźieći/ gdźie króluią Anieli.
Tám rádość / tám miłość/ tám widzenié Tworcá/ Anielſkié bez koncá : tuć ſie nam ziáwiło Diable potępienié.
Ni Srebrem / ni Złotem / nas Dyabłu odkupił / ſwą mocą záſtąpił : ćiebie dla/ Człowiecze/ dał Bóg przekłoć ſobie/ bok/ręce/ nodze obie : krew świętą ſwą z boku / ná zbáwienié tobie.
Wiérzże w to / Człowiecze/ iż JEZV Chriſt práwy / ćierpiał zá nas rány/ ſwą świętą krew przelał/ zá nas Chrześćiány.
O Duſzy o grzeſznéy/ ſam Bóg piecżą ima / Dyabłu ią odeyma : gdźież to ſam przebywa / tu ią k ſobie przyyma.
Już nam czás/ godźiná / grzechów ſie káiáći / Bogu chwále dáći / ze wſzémi śiłámi Bogá miłowáći.
Márya Dźiewico / proſi Synà twego / Królá Niebieſkiégo / áby nas vchował ode wſzego złego.
Wſzyſcy Swieći prośćie / nas grzeſznych wſpomożćie : byſmy z wámi byli/ Jezu Chriſtá chwalili.
Tegóż nas domieśći / Jeſu Chriſte miły / byſmy z tobą byli : gdźie ſie nam ráduią wſzytkié Niebieſkié śiły.
Amen/ Amen/ Amen/ Amen/ Amen/ Amen/ Amen / táko Bóg day/ byſmy poſzli wſzyſcy w Ray. Gdźieſz króluią Anieli.

O téy Bogárodźicy Laſki ták w ſwéy prefácyiey piſze.

TAMETSI Æraria Regni Polonica, velut antiquitatum domicilia, moni-

monimenta cõtineant admiranda, victorioſiſſima, & glorioſiſſima, mundanam quamuis Maieſtatem ſuperantia, iam in rebus ipſis diuerſorum generum pretioſiſſimis, iam etiam in Priuilegiis & vetuſtiſſimis ſcriptis, bullis aureis, Metallinis, & Cereis ſignatis: Tamen tám ex illis, quám ſacrarum Ædium teſtimoniis conſtat, non alium quám Diuum olim Adalbertum Roſſenſium, Bohemiæ & Poloniæ Regni familiarum Maiorem, & dicti olim Imperatoris OTTONIS TERTII, aliâs RVFFI, ex ſorore nepotem, de Bohem: Pragen: in Gneſnenſẽ Metropolitanam Eccleſiam tranſlatum, & tanquam Polonorum Apoſtolum, primam ſed diuinam Regibus & nationi Poloniæ ſanctionem, ſub vno Cantici contextu DEI GENITRIX, quod vulgari Polonico BOGARODZICA, legitur edidiſſe. Quod Canticum ipſo olim ſanciente Præſule, Regibus quoq; & vniuerſis Regni Proceribus (ex præcepto & conſuetudine laudabili) approbantibus, initiis bellorum in Regno Poloniæ præponi conſueuit. Sic quoq; ſcimus ex Priuilegio veteri, ſub eius concentu bellorum initiis ſigna dari.

REX AGESILAVS.

EGO VERO ALIAS LEGES HAVDQVAQVAM LATVRVS SVM, NEQVE ETIAM HIS QVAS HABETIS, AVT ADDITVRVS SVM ALIQVID, AVT DETRACTVRVS, NEQVE QVICQVAM OMNINO MVTATVRVS. SED MIHI RECTVM VIDETVR, VT LEGES QVAS HABETIS, A DIE CRASTINO, ROBVR HABEANT ET AVTORITATEM.

Et Mars, & Pallas, dominantur rebus agendis,
Viribus alternis arma togáq; fouent.
Hæc duo, Firleadis, nomen ſublime parârunt,
Quod foris atq; domi, promeruêre ſibi.
Nes tora Conſiliis, & uiribus Hectora uincunt,
Id Mars & Pallas, quod Leopardus agit.
Res foris atque domi, uel Marte uel arte geruntur,
Et rebus magnis, uir datur arce Dei.

KSIĘGI PIERWSZE KROLEWSKIE.

CZĘSC PIERWSZA,

Titul Piérwſzy.

SVCCESSIA.

PAnowie y Szláchtá króleſtwá Polſkiégo, Lódwikowi Królowi zwolili: áby ſynowie iego ná króleſtwo wſtępowáli: á ieſliby nie byli ſynowie, áby dźiéwki dziedźiczyły.

PRoceres & Nobiles Regni Polonię, Ludouico Regi conſenſerant, vt filii eius in regno ſuccederent: ſi verò non eſſent filii, filiæ hæreditarent.

W Imie Boże/Amen.

In nomine Domini, Amen.

PRAWO 1.

DVż ſpráwy pAńſtié máią bydź dla wiekuiſtéy pámieći potomnym ludźiom bez wſzeláкiégo zgwałcenia obwieſzáné: y potwiérdzenia/wolnoſći/od podatków ſwobody/tákże Przywileie y ich ſpiſánia/y tudźież Confiemácie/ábo vmocnienia wiecznym czáſóm máią bydź podáné: dla tego my Lódwik z łáſki Bożéy Węgierſki/Polſki/Dálmátcki/ić. Król/chcemy: áby przyſło ku wſzech táк niżeyſzych/táko przyſłych ludźi wiádomoſći: Iż my ſzczérym vmyſłem y vprzéymą chęćią ſtáráiąc ſię/áby króleſtwo náſze Polſkié/w dobrym ſtanie mocno trwáło/ná toſmy ſie obietnicámi/ſpiſki/y Przywileymi náſzémi Szláchćic króleſtwá Polſkiégo obwiązáli: że po zeſzćiu náſzym z tego świátá

VM GESTA Principum debeant inuiolabiliter futurorũ memoriæ enodari: & confirmationes, libertates, immunitates, Priuilegia, inſtrumenta, ratificationes, perpetuis temporibus perennari: Proinde nos Ludouicus, Dei gratia Vngariæ, Poloniæ, Dalmatiæ Rex, ad vniuerſorum, tàm præſentium quàm futurorum, notitiam volumus deuenire: Quòd ex puro animo, & ſyncęris affectibus, Regnum noſtrum Poloniæ in bono ſtatu & robore permanere anhelantes: licet aliâs noſtris promiſsionibus inſtrumentorum, ſeu Priuilegiorum, Nobilibus ipſius Regni Poloniæ fuiſſemus obligati: quòd decedentibus nobis de hac luce,

Ludwik w Koſzycách, 1374. La: 40. HL. 84 B/152. HP. 1.

potomśtwo náśé męzczyńśkiéy płci tylko/ á nie białągłowe máią mieć y wźiąć ſobie zá dźiedźicá y potomká ná króleśtwo: potym zá zwoleniem Rycérśtwá/ Pánów/ śláchty y innych wśytkich/ ktora do tego przyśtąpiłá wolą/ córki náśé/ gdyby nie byłá płeć męzczyńśka/ ſobie zá Pány y Dźiedźice króleśtwá Polśkiégo przyieli/ ktoré chćieli y chcą otrzymáć zá potomki náśé y korone króleśtwá Polśkiégo.

Wśákże w téy mierze/ gdybyśmy z łáśki Bożéy mieli ſyny y dźiéwki/ iednégo z męzczyzn/ á gdyby męzczyzny nie było/ iedne z córek náśych ná ten czás národzonych y bedących/ y ktoré ſie nápotym národzą/ któregó ábo która my/ ábo nazacnieyśa Páni królowa Mátká ich á żoná náśá namiłśa im náznáczymy/ ábo náznáczy/ onégo ábo one niech máią zá dźiedźicá y zá potomká náśégo y obywátele króleśtwá bedącego powinni przyiąć y mieć. Jákóż tymże (to ieśt) potomkóm náśym/ przez Pány/ Szláchte/ Przełożoné/ y miáśtá/ y iné kożdégo zoſobná w króleśtwie mieśkáiącégo/ ſtał ſie ieśt zá wolą náśą zá przyśięgą obowiązek/ y obietnicá ieśt/ y oſtálá ſie od tego czáſu/ iáko od támtego/ tákże od támtego iáko od tego/ wezmą zá Páná y dźiedźicá/ y wedle práwá potomká. A potym ábo od tego czáſu potomkowie ich/ álbo idący od nich mieyſce pánowánia máią otrzymáć w króleśtwie Polśkim przerzeczonym.

Tenże Ludwik zá zwoleniem Pánów, Rycérstwá, y Szláchty, pſuie liſty ktòrè zábrániáią, áby płeć białéygłowy ná króleſtwo nie byłá nybiérána.

Tenżetámże, La: 41. HL. 85/ 153 BF. 2.

2. Wśytkie liſty/ Conſtytucie/ Vmowy/ Spiſki/ (ktoré córkam náśym ná kśieſtwo ábo ná króleſtwo wſtępowánia w przerzeczonym króleśtwie zábraniáły) tákże y obrony dáné y pozwolone/ ták przez nas y potomki náśé z iednéy ſtrony/ iáko przez przerzeczoné Pány/ Szláchtę króleśtwá námienionégo z drugiéy ſtrony/ zá zezwoleniem tychże Pánów/ Rycérzstwá/ y Szláchty rzeczonégo króleśtwá pſuiemy/ wyniſczamy/ nikczemné czynimy/ zepſowáné/

maſculinam prolem noſtram tantùm & non fœmineam, deberent habere, & ſibi recipere noſtrum in hæredem, & ſucceſſorem Regni Poloniæ: demum Baronum, Militum, Nobilium, & aliorum omnium conſenſu & voluntate accedente, filias noſtras non extante prole maſculina, ſibi in Dominos & hæredes regni prædicti acceptarunt: quas fieri noſtros ſucceſſores, & coronam regni Poloniæ ipſas volunt, & voluerunt obtinere:

Tamen in eo caſu, quo filium, vel filias diuina nobis prouidente clementia habuerimus, vnum ex eiſdem maſculis, illis deficientibus, vnam ex noſtris filiabus nunc natis & extantibus, ac in futurum naſcituris, quem vel quam, Nos vel excellentiſsima Domina Regina mater, & conſors noſtra chariſsima, ipſis aſsignabimus & aſsignabit, illum vel illam habeant, pro hærede & ſucceſſore noſtro & ipſi regnicolæ aſſumere teneantur: & habere. Prout eiſdem, per Barones, Nobiles, Proceres, Ciuitatenſes, & ſingulos inhabitatores regni Poloniæ, fit, & facta eſt, de noſtra voluntate, obligatio omagialis, & promiſsio fit & facta eſt: exnũc prout extunc, & extunc prout exnunc, recipient in Principem, hæredem & legitimum ſucceſſorem: & deinde vel abinde ſucceſſores eorundem vel earundem locum regiminis habeant obtinere, in Regno Poloniæ prænotato.

Idem Ludouicus, de conſenſu eorundem Baronum, Militum, & Nobilium, caſſat literas, de non alienanda fœmella in ſucceſſorem.

OMnes autem alias literas, ordinationes, pacta, inſtrumenta, & munimenta, data & conceſſa, per Nos & ſucceſſores noſtros, parte ex vna, & prædictos Barones, & Nobiles regni prædicti, parte ex altera, quæ ſucceſsionem filiarum noſtrarum ducem vel in ducem in dicto regno fieri excludebant, de conſenſu eorundem Baronum, Militum, & Nobiliũ dicti regni Poloniæ, caſſamus, vacuamus, annullamus: caſſas, vanas, vacuas, & irritas

pſowáné/ wyniſczoné/ niꝛczemné/ y próżné opowiádamy/ chcąc áby oné nie miáły żadnéy mocy/ tylko áby ten niniey ſzy Przywiléy ná wieczné czáſy trwał. Ná ktorych wſzytkich rzeczy iáſnieyſzé ſwiádectwo/ y wieczną moc ná niniey ſzy liſt pozwaláiąc/ onéchmy záwieſzoną y znáczną pieczęćią náſzą proſzą vtwierdźili. Dan/ y dźiáło ſie w Koſzycách ſiedmnaſtégo dniá Września/ Roku Páńſkiégo/ 1374.

tas nunciamus: volentes ipſas carere omni robore firmitatis, præſentibus ſolummodo perpetuis temporibus valituris. In quorum omnium euidens teſtimonium, firmitatemque perpetuam, præſentes conceſſimus literas noſtras, pendenti & euidenti Sigilli noſtri ſimplicis munimine roboratas. Datum & actum Caſſouiæ, decima ſeptima menſis Septembris, Anno Domini, 1374.

Poſt mortem autem Ludouici, Proceres regni, de electione filiæ ipſius, Iuribus, Eccleſiæ bonis, & finibus regni ſub Interregno defendendis, ita erant confœderati.

3. IN Nomine Domini, Amen. Conſonum rationi, & ſacris Canonibus eſſe dinoſcitur: vt ea, quæ pro communi vtilitate regni fiunt, & dicuntur, teſtimonio literarum approbentur: Proinde Nos Vincentius Poſnanienſis, Sandiuogius Caliſſienſis, Palatini: Ioannes Caliſſienſis, Sandiuogius Naklenſis, Andreas Stremenſis, Moick Biechouienſis, Criſtinus Zbąſſinenſis, Caſtellani: Snateſlaus Poſnanienſis, Nicolaus Caliſſienſis, Succamerarii: Vbiſlaus Pincerna Caliſſienſis, Laſſotha Dapifer, Iozeph de Horodyſcze, Wiſſota de Kurnik, Kunath Subiudex Caliſſienſis, Petrko Dobicki, Tomiſlaus de Wyſſoki, Dobroguſtius Radomicki, Dobroguſtius Wloczeiowſki, Szczedzik Dupnicki, Petro Soſnicki, Nicolaus Petrski, Wodzimir Borzukowſki, Laſzek Welewski, Simon Gromowski, Petrik Stanacki, Meczko Kryſtoski, Nyczko Kaczkowski, Ian Popczyc, Ianuſius Iaroglowski, Albertus de Goray, cæterique Nobiles, Milites, totaque communitas Maioris Poloniæ, Reuerendo in Chriſto patri ac domino, domino Ioanni diuina prouidentia Epiſcopo Cracouienſi, necnon ſtrenuis ac nobilibus viris & dominis, Dobeſlao Caſtellano, Spitkoni de Melſztyn, Palatino Cracouienſi, Ioanni Palatino, Ioanni Caſtellano Sandomirienſi, Ioanni Caſtellano Woynicenſi, cæteriſque omnibus, & ſtrenuis & Nobilibus, ac omni communitati terræ Cracouienſis, Sandomirienſis, Siradienſis, Lancicienſis, ſub ſacramento noſtræ fidei, promittimus purè & ſyncerè omnem fidelitatem & obedientiam, filiæ Sereniſs: Principis ac Domini, olim Ludouici ſanctæ memoriæ, olim Regis Poloniæ & Vngariæ: quæ nobis, pro hærede legitimo, in regnum Poloniæ ad manendum dabitur: ſecundùm tenores, prout articulatim ſunt in literis deſcripti, per eundem Dominum Regem & ſuos prædeceſſores, nobis & noſtris ſucceſſoribus datis & conceſsis, inuiolabiliter tenere. A quibus quidem Iuribus, prout in omnibus ſuis clauſulis, punctis, & articulis continentur, ſub præmiſſa noſtra iurata fide, nunquam deſiſtere volumus: ſed circa eadem, totaliter volumus remanere: Promittentes pro ſucceſſoribus noſtris, quòd ſub fide & honore, cum ſacramento iuramenti, à præmiſſis iuribus non recedent: ſed ipſa iugiter, cum præfatis dominis & ſucceſſoribus eorum, defenſabunt & tuebuntur.

Ea confœderatio dicitur Kaptur. HL. 85, 153.

Cæterum (quod abſit) ſi quis, aut qui, contra aliquid præmiſſorum, ex noſtris, aut quiſpiam aliquis, præſumpſerit inſurgendo attentare: omnes vnanimiter, & concorditer, contra ipſos vel ipſum promittimus inſurgere: & tanquam contra fidefragos, & iurium noſtrorum deſtructores, totis viribus noſtris anhelare.

Et ſi aliquis ex Baronibus, terrigenis, & Nobilibus ſæpe dicti regni noſtri, vera iura & priuilegia noſtra iam dicta, ipſorum imitator ac defenſor fixè ac ſtudioſè perſiſtens, alterius cuiuſcunq; ſeu quorumcunque, veluti deſtructorum, prophanatorum, violatorumq; noſtrorum iurium præmiſſorum, guerras, aut militias quomodolibet

contraxerit: extunc eidem, fauore, auxilio, consilioque pleno, sub iurata nostra fide assistere, & ab ipsius vel ipsorum inimicorum aduersitatibus, cum volumus, & synceré promittimus, in omnibus, cum nostris posteris defendere & tueri.

Insuper, si quis extra fines regni positi, Ecclesias seu bona Ecclesiæ, aut confinia regni nostri, Rege nondum coronato molestare præsumpserit: Volumus, promittentes sine dolo & fraude, cùm ad hoc specialiter requisiti fuerimus, iuxta possessiones facultatesq; nostras, vnanimiter illa defensare. In quorum rei testimonium, Sigilla nostra præsentibus sunt appensa. Datum & Actum feria terria post festum S. Catherinæ, in Radomskie: sub anno Domini 1382.

Successia koronie śkódliwa, pátrz niżéy w części trzećiey: Tit. 1. leg: 1. Ale iż koroná, etć.

ELECTIA. TIT. II.

Electia wolna bydz ma.

Rády koronné pod Iedrzeiow: Const: 136. leg: My Rády, etć, uer: 11. Stephan, in Confir, Ele. Const. 139. para, Prze. to my, etć.

1. **Electia wolna/** iest źrzódłem wszystkich swobód Polskich.

Nie nominátia, ále consens wszytkich królá dáie.

2. **Królá pan Bóg** nie dáie przez oczywisté powołánié táko piérwéy / ále per inspirationẽ suam, ná kog sercá y mysli ludzkié nákłoni/widząc wszytkich iednostáyné sercá y głosy/ nic w tym nie pochybuiąc/ że Vox populi, vox dei est: máiąc to zá sobą z práw y wolności nászych/że nam áni nominátia czyiá/ áni publicátia królá dáie/ ále consensus omnium. Ná którym iáko ná gruncie nominatia y publicátia sie zákłáda.

Litwá zeznawa, iż Władysław Iágello mąż Iádwicke corce Lodwikowéy dány, od Polakón ná króleſtwo ieſt obran wolnie.

Z przywil. Iágeł. 1401 w Wil. La. 128. HL 86/ 155. le. Nos Prælati, etć HP. 3.

3. **Oznáy**mujemy którym wiedzieć należy wszytkim. My Prełaci / Kśiążętá / Pánowie/ Szláchtá / Obywátele ziem Litewskich y Ruskich/ to iest / Jákub z przeyźrzenia Bożego/ Wileńskiégo kościołá Biskup/ Kśiąże Iwan Olimunty z syny swémi/ ć. wyznawamy / którym to przynależy wiedzieć wszytkim: Iż tego czásu Prełaci / Kśiążętá/ Pánowie/ y szláchtá/ y wszytko pospólstwo królestwá Polskiégo zá pomocą łáski Bożéy/ Naiáśnieyszé kśiąże Pánà Władisłáwá krola Polskiégo/ nawyższé Kśiąże Litewskié/ dziedzicá Ruskiégo / Pána nászego nałáśtáwszégo z pogánskich błędów wywiodszy/ zá króla y páná sobie wzieli.

Władysław Iágello, o wolnym obrániu Władysłáwá ábo Káźimiérzá synów swych, ták pisze.

Z przywil. Wład: lág. wiedl: 1433 La: 30, HL 86/155. HP 5.

4. **Władysław** z łáski Bożéy/ król Polski / ziem Krákowskiéy / Sándomiérskiéy/ Siérádzkiéy/ Leczyckiéy/ Kuiáwskiéy/ y Litewskié kśiąże/ Pomorski/ Ruski

Lituani fatentur, Wladislaum Iagellonem maritum Heduigi filiæ Ludouici datum, liberè à Polonis Regem electum.

NOs Prælati, Principes, Barones, Nobiles, terrigenæ terrarum Lithuaniæ & Russiæ, videlicet, Iacobus diuina prouidentia Vilnensis ecclesię Episcopus, Dux Iuanus, &c. Significamus quibus expedit vniuersis: Quomodo eo tempore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles, & communitas terrigenarum Regni Poloniæ, diuina cooperante clementia, Sereniſſimum Principem Dominum Vladislaum Regem Poloniæ, supremum Ducem Lithuaniæ, hæredem Russiæ, dominum nostrum gratioſiſſimum, de gentilitatis erroribus educentes, in Regem & Dominum sibi assumpserunt.

Vladislaus Iagello, de libera electione Vladislai seu Cazimiri, filiorum suorum, ita scribit.

VLadislaus, Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lithuaniæ Princeps, Pomeraniæ, Russiæq; Dominus

ſki Pan y Dźiedźic/ &c. dáiemy znáć niniey-
ßym liſtem tym wßytkim/ ktorym to wie-
dźieć ieſt potrzebá: Iż my vważáiąc z do-
brym baczeniem rozumu nienáruſzoną w
niczym wiernoſć y potężną obywátelów
krolеſtwá Polſkiego ſtałoſć: ktorą oni ná
woynách y potykániu/ z ſczeſliwémi (zá po-
mocą Bożą) náßémi triumphy czeſto cze-
ſtokroć dla obrony náßéy y krolеſtwá tego/
dźierżąc ná ſobie nieprzyiacielſkie naiázdy
podieli: y ktorzy wiernym poſłuſzeńſtwem
ná żądánie náßé bárzo trudné niepzeſpie-
czeńſtwá cial/ y vmnieyßenia máietnoſći
podéymuiąc/ wßędy y záwdy nam byli po-
ſłuſzni. Zá ktorémi ſpráwámi cnotliwémi/
wielkie dáry ſczodrobliwoſći náßéy przyſtoy
nie ſą záſłużyli.

Jeſcze tákowé ich ſą ku nam zaſługi y
merita: że też y przeciwko ſynóm náßym za-
cnym kſiążętom/ Wládyſłáwowi y Káźi-
mierzowi chęć y ſczérą powolność okázáć
nie záponnieli/ á to w tym: że z nich iedné-
go/ ktoręg ná rządzenie krolеſtwá godniey-
ßego vznáią/ nápomnieni przez piſánie ábo
obwieſczenie náßé/ ſobie po czáſu żywotá
náßégo/ zá Krolá/ Kſiążę/ Páná y dźiedźi-
cá krolеſtwá tego Polſkiego/ y ziemie Lite-
wſkiey y Ruſkiey/ (ktore ziemie zacné kſiąże
Zygmunt Kierſtuty Wielkie Æ. Litewſkie/
brát náß namilßy iáko teraz dźierży/ ták do
żywotá ſwego dźierżeć ma: á po ſmierći ie-
go ná nas/ y ſyny náße przeczczone y koro-
ne prawdźiwym y dźiedźicznym ſpadkiem
przypádáć máią/ iáko to otworzyſtémi liſty
ná to vczynionémi ieſt vtwierdzono) po-
kornie y poſłuſznie przyieli: y korone krole-
wſką y ſceptrmi krolewſkimi z vczciwoſcią
wielką ceremoniy powinnych obiecáli/ iáko
prawdźiwego y wedle práwá potomká/ gdy
látá ſłuſzné bedźie miał/ ná krolеſtwo wſá-
dźić. Zá co godni ſą/ áby godnémi dáry/
zá wdźięczną zobopólnoſcią krolewſkiego
doſtoieńſtwá náßégo/ to im było oddá-
no.

minus & hæres, &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo libramine veræ rationis penſantes intemeratæ fidei, & inſuperabilis virtutis conſtantiam: quibus incolæ Regni noſtri Poloniæ, in bellis & certaminibus, quæ cum proſperis (auſpice Domino) noſtrorum triumphorũ ſucceſſibus, ſæpe ſæpiuſque pro defenſione noſtra & regni eiuſdem, hoſtium ſuſtinendo inſultus, ſuſcepimus, placere nobis meruerũt: & votis noſtris, obſecundatione fideli, non abſq; variis periculis corporum, & extenuatione rerum, deuota ſubiectione vbique & ſemper paruerunt: Horum intuitu, & aliorum contemplatione meritorum, quæ excelſa dona noſtræ munificentiæ non indignè promerentur.

Volentes etiam, vt beneuolentia eorũ, fidei affectus, (quos cum tanta ſyncerita-
te, & in filios noſtros, præclaros principes, Vladiſlaum & Cazimirum direxerunt: quorum vnum, quem aptiorem ad regimen regni cognouerint, quem noſtris requiſitionibus admoniti, ſibi expleta vitæ noſtræ periodo, pro Rege, Principe, Domino & hærede regni huius Polonię, & terrarum Lituaniæ, & Ruſſiæ, quos præclarus Princeps, Sigiſmundus Kerſtuti, magnus Dux Lituaniæ, frater noſter chariſſimus, prout in præſentiarum poſſidet, & debet ad tempora vitæ ſuę poſſidere, & poſt obitum eiuſdem, ad Nos, & filios noſtros prædictos, ac coronam, vera & hæreditaria ſucceſſione deuolui, ſicut patentibus literis, ad hoc confectis, eſt firmatum, deuotè & humiliter ſuſceperunt: & corona regni, ſceptriſque regalibus, cum ſolennitate ceremoniarum debita, promiſerunt, tanquam verum & legitimum ſucceſſorem, poſtquam ætatem integram habuerit inſignire, dignis, pro grata viciſſitudine, R. celſitudinis muneribus compenſentur.

Vladiſlaus autem tertius de libera ſui electione, ita gratitudinem ſuam teſtatur.

5. NOs Vladiſlaus Significamus: Quomodo recenſentes & in animo reuoluentes, quanta puritatis affectione, & fidei integræ conſtantia, Prælati, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenſes, cæteriq; ſubditi & incolæ regni noſtri, Spirituales & ſeculares, perſonam noſtram venerati ſunt, atque dilexerunt: vt tandẽ, defun-

Ex priuil. manuſcripto Petric. 1432. HL 86 B/ 156.

defuncto felicis memoriæ genitore nostro charissimo, Domino Vladislao, Nos, tanquam verum hæredem, & legitimum successorem, ipsis in Regem & Dominum, voluntatibus concordibus assumpserint: sacro quoque regni diademate insignierint: Cùm igitur, altissimo dirigente, votis eorundem incolarum regni nostri in nostrã maiestatem deliberatè concurrentibus, paternum huius sacri Regni Polonię nacti sumus solium: dignum eapropter duximus, in ipsos incolas oculos pietatis nostræ aperire: & eis hanc, quam actu & opere velut athletæ fideles nobis exhibuerunt, synceritatis constantiam gratitudine, (vti decet) compensare.

Kasimirus quoq; tertius liberè se esse electum iisdem verbis testatur.

Ex pri. manuscripto Petri: 1470 HL 86 B/156.

6. NOS Cazimirus &c. Significamus: Quòd recensentes & in animo reuoluentes, quanta puritatis affectione, & fidei integræ constantia, Prełati, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenses, cæteriq. subditi & incolæ regni nostri Poloniæ, spirituales & seculares, personam nostram venerati sunt, atq; dilexerunt: vt tandem decedente felicis memoriæ genitore, & fratre, nostris charissimis, Regni Poloniæ Regibus, Nos, tanquam verum hæredem, & legitimum successorem, ipsis in Regem & dominum, voluntatibus concordibus assumpserint. sacro quoq; regni diademate insignierint: Cùm igitur, altissimo dirigente, votis eorundem incolarum regni nostri, in nostram maiestatem deliberatè concurrentibus, paternum huius sacri regni Polonię nacti sumus solium: dignum eapropter duximus, in ipsos incolas oculos pietatis nostrę aperire: & eis hanc, quàm actu & opere velut athletę fideles in nobis exhibuerunt, synceritatis constantiam (vt decet) compensare.

Także Ian Olbrácht Król o obrániu swym ná króleſtwo, ták piſze.

Similiter Ioannes Albertus Rex, de sui electione ita scribit.

7. MY Jan Olbrácht/ć. Dáiemy znáć: Iż wyſſégo czáſu zá Bozką pomocą/y ſpólną ázgodną Prełatów/Pánów Rad/y wſzytkich obywátelów króleſtwá náſzégo Polſkiégo życzliwoſćią/ná króleſtwo w tym zacnym króleſtwie náſzym Polſkim/które ná ten czás dla śmierći świętégo Kázimierzá oycá náſzégo wákowało/ieſteſmy wzięći.

NOS Ioannes Albertus, &c. Significamus: Quòd superiori tempore, diuino numine, & communi atq; concordi Prælatorum, Baronum, Consiliariorum, & omnium regnicolarum regni nostri Polonię fauore, ad regnandum, in hoc inclyto regno nostro Polonię, tunc per mortem diui olim Cazimiri genitoris nostri vacante, assumpti sumus.

Alexánder także świádczy, iż ieſt wolnie obran.

Alexander verò de sui electione ita scribit.

Z przywileiu Sedo: 1505. La. 6. HL 87/157. HP 4.

8. MY Alexánder ku wiádomości przywodzimy: iż zá Bozką y zbáwićielá náſzégo łáſką/ná króleſtwo oycowſkié wſtąpiliſmy.

NOS Alexander, in notitiam deducimus: quia Dei & Saluatoris nostri gratia, regni paterni dominia conscendimus.

Tenże o sobie.

Ex manuscripto priu. Alexandri HL 87/157

9. IN sacris Maiestatis nostrę primitiis, Principes spirituales & seculares, cæteriq; Prælati, Barones, & regnicolę nostri, felici nostrę aderant Coronationi: Nosq; post mortem Serenissimi Regis Alberti, ad hoc inclytum regnum Poloniæ, Iure electionis liberæ, Deiq; Optimi fauente clementia, vnanimiter elegerunt resignaturũ.

Zygmunt król świádczy, iż zá zezwoleniem wſzytkich ieſt obran.

Sigismundus Rex, consensu omnium sese electum testatur.

My Nos

10 MY Zygmunt dáiemy znáć: iż máło co przed tym zá zezwoleniem wszytkich Prelatów/Pánów krolestwá/ábo lepiéy wszytkiéy ſłáchty y ludu/ koroná ná głowę náſze ieſt włożona.

NOS Sigiſmundus, Significamus: quòd paucis ante diebus, omnium Prælatorum & Procerum regni, imò verò totius Senatus, Nobilitatis, & populi conſenſu, diadema capiti noſtro impoſitũ eſt. Z przy:koron: 1507. HL 87/157 HP 4.

Zygmunt Auguſt.

11. A gdyż wiec ku temu iuż przyſło: iż pan Bóg krolá Je° M. oycá náſzego z tego świátá wźiąć raczył/ á iuż zátym wolnym obrániém y koronowániem náſzym/ ſprawá y zwierzchność á władza koronna iuż ná nas przypádłá.

CVm autem eò res peruenit: quoniam dominus Deus ſereniſſimum ipſum regẽ, parentem noſtrũ, ex hac luce ſuſtulit: & iam poſt hãc liberã electionẽ & coronationẽ noſtri, gubernatio, ſuperioritas & autoritas regni nũc ſuper nos deuoluta eſt. Z przywil. koro: Zyg. Aug. Hl 59/108. uer: 13 HP 6. v 36

Henryk.

12. QVia miſſis Oratoribus ab Ordinibus regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniç, qui nos ad regnum ipſorum regendum & adminiſtrandum ex decreto Electionis liberę Statuum ac Ordinum, qui nos Regem ſuum aſſumpſerunt, inuitârunt. Conſ: 130. B leg: Henric. uer: penult.

Stephan.

13. QVia miſſis Oratoribus ab Ordinibus regni Poloniç & Mag. Ducatus Lithuaniç, qui nos ad regnum ipſorum regendum & adminiſtrandum, ex decreto Electionis liberę Statuum ac Ordinum, qui nos in Regem ſuum aſſumpſerunt, inuitarent. Conſt: 144 B. paragr. Significam. uer: 2.

Tenże o téyże ſwéy Electiiéy ták sznawa.

14. QVia nos conſiderantes ergà nos ſingularem propenſionem, ac ſingularia ſtudia Conſiliariorum, Dignitariorum, Officialium, Nobilium, omniumque Statuum ac Ordinum regni Poloniç & Mag: Ducat. Lit: Terrarumq; ac Dominiorum iis annexorum, quòd nos potiſſimum inter cæteros Principes Chriſtianos ad faſtigium regium voluntatibus ac ſuffragiis ſuis extullerint, Regemque ſuum & eundem Magnũ Ducem iure electionis ipſorum liberè creauerint, &c. Conſt: 150. B paragr: Significamus, uer: 2.

Tenże o tymże.

15. FActum eſt diuina prouidentia, cuius nutu & voluntate cuncta gubernantur: vt cùm liberis ac communibus ordinum huiusce Regni ſuffragijs ad Regiam dignitatem euecti, ac per Oratores eo nomine ad nos miſſos acceṗiti eſſemus. Conſti: 155. leg: Omnibus in uniuerſũ, v. 9.

Zygmunt trzeći.

16. POſteaquam liberis atque conſentientibus Reipub. huius Ordinum ſuffragiis Nos electos fuiſſe, ritéque Regem Poloniæ, ac Magnum Lithu. Ducem renunciatos accepiſſemus, &c. Conſt: 1588. fol: 3. lege Omnibus, uer: 11.

Tenże o tymże.

17. EGO Sigiſmundus III. &c. Per omnes regni ordines vtriuſq; gentis tàm Poloniç quàm Lithuaniç cæterarumque prouinciarum communi conſenſu liberè electus, &c. Támże in literis Iuramenti, fo: 5.

Tenże o tymże.

18. QVod quemadmodum inclytis regni Poloniæ & Mag: Ducatus Lit: ac cęterarum illis adiunctarum prouinciarum Ordinibus nihil nos non debere fatemur & agnoſcimus, cùm ob acceptam ab iis materni ſanguinis originem, tùm quòd pro ſingulari ſuo erga nos, & familiam Iagellonicam, à qua maternum genus ducimus, ſtudio, nos præ cæteris omnibus magni nominis competitoribus, Regem eſſe ſuum voluerint, Támże in Conſir: generali, fo. 8 uer: 7.

rint, crearintque sententiis ac suffragiis liberis, & deniq; sacro diademate imposito cõsecrârint & constituerint, &c.

Wolności y vchwały zstrony Electiiéy wolnéy.

Stephan w Krák. 1576 Const: 159.

19. CO sie tycze wolności y vchwał/ ná Electiiéy Henryká królá / ktoryścheśmy wzmiánke vczynili/ tedy té są: Naprzód iż my zá żywotá nászego y potomkowie nászy krolowie Polscy/ y ciż W. Xiążętá Lit: Ruskié / Pruskié/ Mázowieckié/ Zmódzkié/ Kiiowskié/ Wołyńskié/ Podláskié/ Inflantskié/ y innych państw niemamy miánować/ áni obiérác/ áni obiéránia iákiego składác/ żadnym sposobem/ áni ktáltem wymyślonym królá ná pánstwo successorá nászego wsádzác. A to dla tego/ áby záwżdy wiecznémi czásy po zeszściu nászym y potomków nászych/ wolné obiéránié królá zostawało/ wszem stanóm koronnym. Dla czego y tytułu Hæredis vżywác niemamy/ áni potomkowie nászy królowie Polscy.

*Te electia królá Henryká, masz wksiegách Interregni, Articulo 3.

Wolność Electiiéy.

Zygm: III. w Wárszá: 1593. fol: 6.

20. Acz swobody narodu Polskiego y Litewskiego nie wątpliwé są / y naszemu świátu iáwné. Jednák z przyczyn odiázdu tego nászego / zdáło sie nam ná ten czás to deklárowác / iż iáko my wedle Constitucíiéy ná Electiiéy Henrikowéy postánowioney / niemamy áni możemy miánowác / áni stárác sie o successorá / á tym mniéy per cessionem kogo ná krolestwo wsádzác: y gdybysmy to/ czego Boże vchoway/ vczynili/ tedyby to było irritum & inane. Ták też pretensie wszelákié / z ktorychkolwiek miar / y czyiéżkolwiek cesoie ważné nie są/ áni bydź mogą: y ktobykolwiek tàm internus quàm externus zá czásu pánowánia nászego/ bądź po skończeniu z tych miar/ mimo wolną przyszłą Electią/ by też do koronácíiéy przez gwalt przyszedł/ ná pánowánié téy korony nástepował/ ten ma bydź poczytan zá hostem patriæ, y wszyscy ktożyby mu tego pomagáli zá perduelles. Tákże wszytkie práwá ták przyrodzone iáko y pisáne/ pený/ y postepki/ y spiski/ do powstánia cõtra hostes patrię & perduelles vczynione/ przeciwko nim podniesione y wykonáne bydź máią. Które práwo wiecznémi czásy ma bydź świetobliwie y nienáruszenié chowáne / y ktoby ie w wątpliwość wwodźił/ ma bydź miany y karan zá hostem patriæ & perduellem.

*Té postepki práwné contra perduelles masz niżéy. Tit. 8. Máiestat

Electia bez Litwy bywáć nie ma.

Ieśli Król Polski przez potomstwá zéydźie, Polacy przez Litwy królá niech nie obiéráią.

Si Rex Poloniæ sine prole decesserit: Poloni sine Lithuanis regem ne eligant.

Z przy: Prælat: Litew. w Hrodle, 1413. La: 116. HL 89/160. HP. 8.

21. Dokładamy tu: iż Prelaci/ Pánowie y Szláchtá krolestwá Polskiego/ gdy król przez plodu y potomstwá prawdźiwego zéydźie/ królá y páná nie máią sobie obiérác przez wiádowości y Rády nászéy / to iest / Alexándrá Wiel: Xiążęcia Pánów y ßláchty źiem Litew. przerzeczonych / wedle zámknienia listów pierwszych.

PRælati, Barones & Nobiles regni Polonię Rege Polonię sine liberis & successoribus legitimis decedente, Regẽ & dominũ nõ debent sibiipsis eligere, sine scitu & cõsilio nostro, videlicet, Alexandri Magni Ducis, Baronumque & Nobilium terrarum Lithuanię prædictarum, iuxta tenorem & contenta priorum literarum.

Podobna temuż vstánová.

Z przywil: Prał: Lit. w Wiln: 1401 La: 119. HL 89/160. HP 8.

22. Tego też nieopuszczáiąc: iż ieśliby Władysław Król przerzeczony (czego pánie Boże obroń) przez potomstwá zeydź miał: tedy przez wiádomości y rády tegoż páná książęcia Withowdá y nászéy tákże/ książętá/ Prelaci/ Pánowie / Szláchtá / y pospól-

ILlo etiam non omisso: Quòdsi Vladislaus Rex prædictus (quòd Deus auertat) sine prole decesserit: extunc sine scitu & consilio eiusdem domini ducis Withowdi, & nostro pariter, Principes, Prælati, Barones, Nobiles, & communitas terri-

pospólstwo obywátelów króleſtwá Polſkiégo ſobie krolá y páná nie máią obiérać á bo ſtáwić. Przy których Conſtituciách mocnie / zobopólnie y ſtale ſtoiąc w ſłodkości wiáry / y wnetrznościách Páná Chriſtuſowych / wieczną y nigdy nieodmienną będźiemy chować iedność.

terrigenarum regni Polonię prædicti, ſibi regem & dominum non debent eligere ſeu locare, cum quibus firmam, mutuam & conſtantem ſeruantes aſſiſtentiam, in dulcedine Fidei, & viſceribus Ieſu Chriſti, perpetuam & irreuocabilem tenebimus vnionem.

O tymże.

23. **A tákże** Prelaci / Pánowie y ßlachtá króleſtwá Polſkiégo / gdy przerzeczony król / (czego Boże vchoway) przez płodu y potomſtwá ſwego ſłußnégo zeydźie / przez wiádomości y rády Oświéconégo páná Alexándrá Witowdá W. Xiążęcia Litew. ieſli onégo przeżywie / y przez náßéy woli wybiérać nie będą.

ET viceuerſa Prælati, Barones & Nobiles regni Polonię, Rege præfato (quod abſit) ſine liberis & ſucceſſoribus legitimis decedente, ſine ſcitu & conſilio Illuſtris Domini Alexandri, aliâs Witowdi, Magni Ducis Lithuanię, ſi ſuperſtes remanſerit, & noſtro, eligere non debebunt.

Z przy: Jan Olbrácht w Wil: 1499. La: 131. HL 89/161. HP 669. v. 1.

O tymże.

24. **Tákże** też gdy Król Polſki vmrze / przerzeczeni Prelaci y Pánowie króleſtwá Polſkiégo / okróm wiádomości y rády Prelatów y Pánów Wiel: X. Litewſkiéy ná wybiéránie nowégo krolá niepoſtąpią: ále tákże z Prelaty y z Pány Wiel: X. Lite. ieſli wezwáni czáſu ſłußnégo zechcą przyiechać / krolá y Páná wybiorą. Które rzeczy iáko rzeczono ieſt poſtánowiwßy / y które ná potomné czáſy máią bydź chowáné / zá pewną wiádomością wßytkich innych Prelatów / Pánów / Przełożonych y ßlachty Xięſtwá Litewſkiégo bráciéy náßéy / przerzeczony przywiléy przodków náßych przymuiemy / mocny czynimy / y potwiérdzamy przez ninieyßy liſt / obowiązuiąc ſie imiony náßémi y wßytkich Prelatów / Pánów / Przełożonych y ßlachty Wiel: X. Litew. dobrą wiárą w ſłowie náßym ſtałym y wiernym / oddaliwßy wßelką zdrádę y chytrość / obiecuiemy / przyrzékamy / y przez przyſiege náße vczyioną / tym ſie ćieśniéy obowiązuiemy / ten zapis wyżßéy nápiſány / y z obiáśnieniem Artykułu około obiérania Naiáśnieyßych Pánów náßych / iáko ſie rzekło / we wßytkich Artikułách / klauzułách / punktách y ſkazániu vtwiérdzony trzymáć y ná wieki niezgwałcenie chować.

D Efuncto Rege Polonię, præfati Prælati & Barones regni Polonię, ſine ſcitu & conſilio Prælatorum & Baronum, Magni Ducatus Lit. ad electionem noui regis non procedant: ſed pariter cum Prælatis & Baronibus, Mag: Ducatus Litua. ſi vocati tempore congruo voluerint, regem & dominum eligent. Quibus ita (vt præmittitur) ſtantibus & in poſterum obſeruandis, de certa ſcientia omnium aliorum Prælatorum, Baronum, Procerum & Nobilium Mag: Ducatus Lit. fratrum noſtrorum, inſcriptionem præinſertã prędeceſſorum noſtrorum ſuſcepimus, ratificamus: ſuſcipimusque & confirmamus per præſentes: obligantes nos noſtris nominibus, ac vice omnium Prælatorum, Baronum, Procerum, & Nobilium Mag. Ducatus Lit. bona fide, in verbo noſtro conſtanti & fideli, omni dolo, fraude, & colore ſemotis: promittimusq; pollicemur, ac vouemus, & noſtri iuramenti prę ſtiti onere & miniſterio ſtrictius nos obligamus: ipſam præinſertam inſcriptionẽ, cum reformatione ac declaratione articuli, de electione Sereniſſimorum Dominorum noſtrorum, (vt præmittitur) in omnibus articulis ſuis, clauſulis, punctis, & ſententiis, firmatam tenere perpetuoque & inuiolabiliter obſeruare.

Z tegoż przywi: Lat: 131. B v. 7. HL. 89/161 HP. 669. uer. 27.

Electia bez Séymu bywáć nie ma.

Zygmunt

Zygmunt tego przestrzéga, áby obiéránie królá było wolnè, złożywszy ná to Séym.

Cauet Sigiſmundus Rex, vt regis electio ſit libera, Conuentu ad hoc idem edicto.

HL 88/159 HP. 4. 25. MY Zygmunt czynimy iáwno przez niniejszy liſt wszytkim: iż ácz w króleſtwie náſzym / kiedy króle schodźili / á króleſtwo wákowálo / był ten ſtárádawny zwyczay: áby Pánowie Rádni ſtanu obojgá porádźiwſzy ſie ſpólnie miedzy ſobą / ſéym wálny obiéránia poſtánawiáli / y on wſzytkim członkom y ſtanóm króleſtwá wczás / áby kożdy ktoryby chciał / mógł przyiechác nań / ogłaſzáli: ále iż w obiéraniu Naiáſnieyſzégo Kśiążęciá Páná Zygmuntá Wtórégo / Krolá Polſkiégo y Wielkiég Kśiążęciá Lite. ſyná náſzégo namilſzégo / ten obyczay ieſt opuſczon (nie żeby vmyślnie / ále iż zá żywotá náſzégo / gdy ieſcze króleſtwo nie wákowálo / y wiecéy z przeyźrzenia Bożégo / á niźli z ludzkiéy rády obránié Je° Krolewſkiéy M. ſtáło ſie) Przetóż bacząc ták wielką wſzytkich poddánych náſzych przeciwko Nam / y Naiáſnieyſzy narod náſz / ábo fámilią / wiárę / życzliwość y wſzeláką vczćiwość: iż to obránié ſyná náſzégo Naiáſnieyſzégo iákokolwiek nád ſtáry zwyczay vczynioné pochwalili / y zá wdźięczné mieli: á ktemu niechcąc / áby przez tákowé obránié nieco nápotym ſtárému zwyczáiowi vbliżyło ſie / ſkázuiemy: áby nápotym ilekroć król z tego świátá zchodźić będźie / á króleſtwo będźie wákowáć / ábo obiéránié iákokolwiek przyda ſie bydź / Pánowie y Rádá oboygá ſtanu wedle ſtárádawnégo zwyczáiu pierwéy / niż ku wybiérániu poſtąpią / Séym wálny dla obiérániá poſtánowią: y on wſzytkim obywátelóm y pánſtwam wczás opowiedzą: ná ktorym to Séymie wedle ſtárégo zwyczáiu w obiérániu máią poſtępowáć. Ná świádectwo tego / ić. Dan w Krákowie ná Séymie wálnym w ſobotę bliſką przed Niedźielą Srzodopoſtną / Roku pánſkiégo / 1530.

NOS Sigiſmundus, manifeſtum facimus per præſentes vniuerſis: quia licet mos fuerit antiquus regni noſtri: vt decedentibus regibus & regno vacante, Domini Conſiliarii ſtatus vtriuſque, capto inuicem mutuo conſilio, Conuentum electionis generalem ſtatuerant, & illum omnibus membris & Ordinibus regni, tempori denunciarent, vt vnuſquiſque, qui vellet, ad illum venire poſſit: quia tamen in eligendo Sereniſs. Principe Domino Sigiſmundo ſecundo, Rege Polonię, & Mag. Duc. Lit. filio noſtro chariſſimo, mos ipſe prætermiſſus fuit: non data opera; ſed quod nobis viuentibus, & regno nondum vacante, magiſque diuina ordinatione, quàm humano conſilio, electio ipſa Maieſtat: ſuę contigit: Conſiderantes tantam omnium ſubditorũ noſtrorum erga nos, & Sereniſs. familiam noſtram fidem & affectum ac obſeruantiam: vt hanc ipſam electionem filii noſtri Sereniſs. vtcunque præter veterem conſuetudinem factam, approbauerint & gratam habuerint: nolentesq; vt per huiusmodi electionem, aliquid in poſterum mori antiquo derogaretur: Decernimus: vt deinceps, quotienſcunque Regem decedere & regnum vacare, aut electionem quomodocunque celebrari contigerit, domini Conſiliarii ordinis vtriuſque, antequam ad electionem procedant, prius iuxta veterem conſuetudinem Conuentum electionis generalem ſtatuant: & illũ vniuerſis regnicolis, & dominis, in tempore declarent: ac electionem, in eodẽ Conuentu, iuxta veterem conſuetudinem celebrent: Harum teſtimonio, &c. Datum Cracouię in Conuentu generali, Sabbatho proximo ante Dominicam Lętare: Anno Domini, 1530. Regni noſtri Anno vigeſimo quarto.

Similis alia cautela.

HL, 88. B/ 159. 26. IN nomine Domini, Amen. Nos Sigiſmundus, Significamus tenore præſentium: Cùm nullius rei nobis cura ſit antiquior, quàm vt regni noſtri quieti & tranquillitati, non ſolum quoad nobis vita ſuppeditauerit, verùmetiam (ſi fieri poſſit) in ſempiternum tempus prouidere poſſimus: Cumq; non minus ad nos pertinere exiſtimemus

ſtimemus ea, quę in poſterum, Nobis è vita ſublatis, quàmque ſuperſtitibus accidere poſſint: faciundum putauimus: vt pro more noſtro, iuſtas & æquas preces Nobilitatis regni noſtri benignè & clementer admitteremus, quibus à nobis, ſummo ſtudio Nuncii illius, ex omnibus regni ditionisque noſtrę territoriis, contenderunt: vt ne qui (ſi quando interregnum eſſe contigerit) noui motus oriri poſſent, Conſtitutione noſtra caueremus, decerneremusque: quemadmodum præſentibus cauemus, ſtatuimus & decernimus: de conſenſu totius regni Senatus, & Nunciorum terreſtrium, æuiternis temporibus obſeruandum: Vt ſi quid de Rege Polonię factum ſit, eumq; ex vita excedere contigerit, ſecundùm veterem morem conſuetudinemque, & ſtatuta regni generalia, Comitia regni edicantur, ad nouum Regem eligendum: fiatque electio regis libera, ita, vt ex omniũ regni Senatorum, Conſiliariorumq;, Prelatorum, Baronum, Militum, Nobilium, quicunque Comitia iſta obierint, eiſque interfuerint, conſenſu & voluntate, nouus Rex eligatur & denuncietur. Atque vt diplomati huic noſtro tantò maior fides habeatur, firmiuſque obſeruetur: Signum noſtrum illi appendi iuſſimus. Datum Petricouiæ, in Conuentione generali, Feria quinta poſt feſtum ſancti Mathiæ Apoſtoli proxima, Anno Domini 1538. Regni vero noſtri Anno trigeſimo ſecundo.

Ná mieyſcu vpiſywileiowánym Electiæ bywáć máią.

Rády Koronné pod Iedrzéiow 1576 conſt: 139. B fo: 2.

27. Widząc y to że inordinatè, nie ná mieyſcu vpiſywileiowánym / obwołánym / opiſánym / okopem náznáczonym / y pokoiem poſpolitym obwárowánym / áni czáſu ſwego to ſie ſtáło / nád niezliczoney wielkości wſzech ſtanów pozwolenie.

KROL. Tituł III.

Król ſwóy ſnádniéy niż obcy rządzić może.

Conſt: 139. B. lege my rády koronné, y v. 11.

1. Wźięliſmy przed ſie ſubiectum rády dobrotliwego Bogá náſłáduiąc / iżbyſmy s narodu ſwego krolá ſobie obráć mogli: ponieważ námi żaden extraneus rządzić y ſpráwowáć / wykonywáiąc powinności ſwé krolewſkié / niemógłby ták ſnádnie.

Ieden by ć ma.

Káſt: wiel. w Wisł: 1368. Lá: 37. HL 139. B/250. Hp. 438.

2. Gdyż pod iednym Kśiążęciem y iedną głową iedenże lud różnych práw niemiałby mieć: áby nie był iákim dźiwem máiąc różne głowy / ić. Gdyż ieſt iedno kśią że wſzytkich y ieden Pan.

CVm ſub vno Principe & capite eadē gens iura diuerſa habere non debeat, ne ſit tanquam monſtrum diuerſa habens capita, &c. Et ex quo vnus Princeps eſt omnium & Dominus.

O tymże.

Wład: lág: w Czérw: 1422. Lá: 49. v: 3. HL 139. 250. HP 438.

3. Gdyż wſzytkim źiemiam ktore okrąg krolestwá náſzego zámyká / iáko iedno kśiąże y pan iednoſtáynie pánuiemy.

CVm omnibus terris quas regni ambitus comprehendit, velut vnicus Princeps & dominus dominemur.

Kátholickiéy wiáry by ć ma.

Ex Biblio. Crac: Acad HL. 244. B/437. li. 380.

4. Władyſław Król Polſki ić. Oznáymuiemy / Iż gdyſmy z Bożkiego zrządzenia z błędów pogáńſkich y z ćiemności do świátłości á do poznánia iego imienia / z miłoſierdźia iegoż ſámego byli przywiedźieni.

VLadiſlaus Rex Polonię &c. Significamus, Quòd cum ſupernę diſpenſationis prouiſione de gentilitatis erroribus ac tenebris, ad lucem & ſui nominis agnitionem eduxit miſericorditer.

O tymże.

Z przy: Pan Lit: Lá: 128 B. ver: 1. HL. 297.

5. Dla tego oznáymuiemy ktorym wiedźieć

PRoinde ſignificamus quibus expedit v, niuer-

uer: 2/529. lege In no. Dñi y v. 23. HP. 663.

wiedźieć należy wszytkim: iż tego czásu Prelaci/ Kśiążętá/ Pánowie y błáchtá/ y wszytko pospólstwo krolestwá Polskiego zá pomocą łáski Bożéy/ Naiáśnieyszé Kśiąże páná Władysłáwá krolá polskiégo Nawyszé Kśiąże Litewskié/ dźiedźicá Ruskiego/ páná nászego naláśkáwszego z pogánskich błędów wywiodszy/ zá krolá y páná sobie wźieli.

A nas tákże iego postępków náśláduiących náuczoné łáską Duchá S. wzywáiąc nas do ich towárzystwá Kátholickiégo/ z ćiemności błędu stárégo przez przyięćie świętéy wiáry prawdźiwéy nas przyieli: z ktorymi iesmy sie skáli w wierze iednomyślni/ y towárzyszé Kátholickich vczynkow/ słuszńie iesteśmy powinni w zgodźie ná wieki z nimi trwáć.

niuersis: Quomodo eo tẽpore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles & cõmunitas terrigenarum regni Polonię, diuina cooperante clementia, Sereniſſimũ Principem Dominum Vladiſlaum Regem Polonię, ſupremum Ducem Lithua. hęredem Ruſſię, Dominum noſtrum gratioſiſſimum, de gentilitatis erroribus edũcentes, in Regem & Dominum ipſorum aſſumpſerunt.

Nos quoq; ipſius veſtigia ſequentes, almi ſpiritus gratia eruditos, ad ipſorum cõſortium catholicum inuitantes, de tenebris erroris vetuſti, per aſſumptionem ſacrę fidei orthodoxę receperunt: cum quibus in fide facti vnanimes & conſortes, ad perfectionem catholicorum operum, meritò & opportunè debemus per concordiam perpetuò aſpirare.

Pobożny bydź ma.

Pátrz máło co niżey w Cześći trzećiey, Co Krol koronie powinien. Tit: I. leg 4. Ieśteśmy powin.

Mądry y opátrzny bydź ma.

Káźń III. La: 83. HL. 236. B. v. 4 HP. 99. v. 3.

6. Należy ná opátrznégo páná przeszłych rzeczy pámięć máiąc/ pilno przeglądáć przyszłé/ á ná wszytko sie dobrze rozmyślwszy/ potym kożdą rzecz zosobná dobrze rozráchowáć.

CIrcumſpecti Principis eſt, ex pręteritis habere memoriam & intentę conſiderationis oculum ad futura, & tandem ad ſingula ſalubri diſpoſitione dirigere.

Spráwiedliwy bydź ma.

Káźń III. Petric: 1447. La: 89. v. 4.

7. AD hoc nos omnipotens Deus, auctor iuſtitię, diſpenſator æquitatis & Reip. prò ſua voluntate directores Regni faſtigio, licèt immentos, voluit ſublimare, vt ipſam proſequamur iuſtitiam, æquitatem ſectemur, & in regno ipſo Rempub. dirigamus.

O tymże pátrz niżey, Tit: 8. Máieſtat. lege 1. et 2.

O tymże.

Káźń w Kr: 1356. La: 368. B. v. 19 HP. 296. uer: 25.

8. Dla tego z Bożkiégo zrządzenia są dáni krolowie ludźiom y Pánowie poddánym: áby z potrzeby spráwiedliwości sądowi y roskázowániu krolewskiému byli poddáni wszyscy: żeby kożdemu spráwiedliwa wagą sámi krolowie spráwiedliwości czynili

IDeo diuina ſententia dati ſunt Reges populo & domini ſubditis, vt neceſſariò iuſtitię & iudicio ac imperio Regum ſubeſſent vniuerſi; vt cuilibet æquo libramine, ſtatera, lance appenſa, ipſi Reges iuſtitiam miniſtrent.

Miłuiąc Rzeczpospolitą, gotowym, y mężnym, przećiw niepryiaćiołom bydź ma.

Sigiſ: Petr. 1544.

9. SAcra M. Regia, pro ea cura quam gerit tuendi Regni ſui, Comitia Regni edicit, in quibus communi omnium conſilio prouideri poſſet, ne quid regnum detrimenti caperet, neue nos imparatos hoſtis offendat, nec opinantes opprimat: ſed porrò ſi conſilio auerti nequeat, bello propulſetur.

Szczodrobliwym bydź ma.

Pátrz máło co niżey w cześći trzećiey: Tit: VII. O nagrodách záſłużonym,

Przy-

Przysięgáć koronie ma.

IO Já N. z łáski Bożéy król Polski/ Wiel: X. Lite. Ruski/ Pruski/ &c. Pan y Dziedźic: przysiegam/ obowiezuie sie/ obiecuie ná té świeté Bozkié Ewánielie: iż wszytkié práwá/ wolności/ przywileie/ listy/ swobody od podatków królestwá mégŏ Polskiégo/ Duchowné y świeckié/ tákże kościołóm y królestwu Polskiému/ Prelatóm/ Pánóm/ Przełożonym/ Szlachćie/ Mieszczánóm/ obywátelóm/ y którymkolwiek osobam/ iákiegokolwiek stanu y záwołánia sa/ przez świeté przodki nászé/ Książętá/ Króle/ y którékolwiek dziedźice y Pány królestwá Polskiégo/ ázwlaszcza przez świetégo Kázimierzá stárégo/ Lódwiká/ Władysłáwá dziádá/ Władysłáwá stryiá/ Kázimierzá oycá/ Janá Olbrachtá brátá/ króle Polskié/ sprawiedliwie/ y wedle práwá dárowáné/ mocnie trzymáć/ chowáć/ strzedz/ y pilnowáć bede we wszytkich condiciách y punktćiech: á to wszytko/ co iest niesłusznie od tego królestwá oddalono ábo rozerwano/ wedle mocy méy do tegoż Królestwá przygromádze: Gránic królestwá mégo Polskiégo nie bede vmnieyszáć/ ále ráczéy wedle możności méy bronić/ y rozszérzáć bede. Ták mi Boże pomagay y té świeté Bozkié Ewánielie.

EGO A. Dei gratia Rex Poloniæ, M. D. Lit. Ruſsiæ, Pruſsiæ, &c. Dominus & Hæres, iuro, ſpondeo, & promitto, ad hęc ſancta Dei Euãgelia, quòd omnia iura, libertates, priuilegia, literas, immunitates, regni mei Poloniæ, Eccleſiaſticas & Seculares, Eccleſiis, regno quoq; Poloniæ, eiuſdemq; Prelatis, Principibus, Baronibus, Nobilibus, ciuibus, incolis, & quibuslibet perſonis, cuiuſcũque ſtatus & conditionis exiſtentibus, per diuos prædeceſſores meos, Principes, Reges, & quoſcunq; Dominos ac hæredes regni Poloniæ, pręſertim vero per diuos, Cazimirũ antiquum, Loiſch, Vladiſlaum auũ, Vladiſlaum patruum, Cazimirum patrem, & Ioannem Albertum germanum, meos, Reges Polonię, iuſtas & legitimè donatas, manu tenebo, ſeruabo, cuſtodiam & attendam: in omnibus conditionibus atque punctis: & omnia illicitè ab eodem regno alienata aut diſtracta, pro poſſe meo, ad proprietatem eiuſdem regni mei aggregabo: Terminos etiam regni mei Poloniæ non minuã: ſed pro poſſe meo defendam, & dilatabo. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

Alexã: Lá: 161. HL. 5 139. B 24. HP. HL. 9.

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH 7

KORONATIA. Tituł IIII.

KORONA.

1. Koroná królestwá Polskiégo/ ma bydź w skárbie koronnym w Krákowie chowána/ przez páná Podskárbiégo Koronnégo/ zá pieczećiámi y kluczámi Senatorów tych/ to iest/ Káśtelaná Krákowskiégo/ Woiewodę Krákowskiégo/ Poznánskiégo/ Wileńskiégo/ Sędomierskiégo/ Káliskiégo/ y Trockiégo/ którzy iéy otwarzáć nie máią/ iedno zá zwoleniem spólnym wszech Rad koronnych y stanów. Awszákoż niebytność którégo z nich przez chorobę/ ábo iiné legale impedimentum, przekázáć nie ma spólnégo zezwolenia: owszem

Steph: w Krak: 1576 con: 160. B. par: koroná.

abſens zá obwieſczeniem inych Senatorów powinien támże klucz ſwóy do inych Kollegów przeſłáć. A ieſliby którégo śmierć záſtłá/ tedy inni Kollegowie præſentes, moc máią zamek iego otworzyć/ y pieczeć obeyrzéć.

Koronowány bydź żaden nie ma ieno wolnie od wſzech ſtanów obrány.

Zyg: Aug: w Piotr: 1550: Con: 2. HL 89. B/ 160.

2. NAprzód około Koronácíiéy królów Polſkich/ tákeſmy to opátrzyli y poſtánowili. Iż nikt koronowány ná króleſtwo bydź niéma/ áliż piérwéy od wſzech ſtanów dobrowolnie wedle przywileiów Koronie Polſkiéy od królów dánych/ obran będźie.

Rex niſi liberè electus, ne coronetur.

INprimis autem de coronatione Regum Polonię ita prouidimus & conſtituimus. Quia nemo ad regnũ coronari debet, donec prius ab omnibus ordinibus regni, liberè, iuxta priuilegia regno Polonię à Regibus data, electus fuerit. maſs wyſs ſéy f. 4. Tit: 2. Electia.

Archiepiſcopus Gneſ: Regem & Reginam coronet non Cardinalis.

Ex priuil: Cáźim: 111. 1451. Pri: 22. lege 5.

3. QVantum ad Coronationes Regum & Reginarum regni Polonię pertinet: Statuendo decernimus & ſtatuimus: Quòd nullus alius, neque dominus Sbigneus Cardinalis, ad huiuſmodi coronationem ipſorum Regum & Reginarum ſe de cętero & in perpetuum intromittet & coronabit, prętęr Archiepiſcopum Gneſnen: pro tempore exiſtentem. Circa quas coronationes prętatus D. Sbigneus Cardinalis habitu duntaxat vtetur Cardinalatus. Cęremoniis autem vti debet, ſicut Epiſcopus Crac: prout ab antiquo vtebatur vbi intereſſe voluerit: quod in ſua libera erit voluntate. Regia Maieſtas nihilominus aut Reginalis taliter coronanda per Archiepiſcopum Gneſnen. atq; alios Epiſcopos coronabitur & coronari debebit.

Królá wybránégo żaden okróm Arcybiſkupá Gniéźn: koronować nie ma.

Zyg: Aug w Piotr: 1550. fo: 2. HP. 8. HL. 89. B / 161

4. Królá wolno obránégo żaden iny koronować nie ma/ oprócz Kśiędzá Arcybiſkupá Gniéźnienſkiégo: wedle przywileiu iego przez Królá Káźimiérzá dánégo/ Roku páńſkiégo 1451. przy którym Arcybiſkupie máią bydź którzy ktemu wedle ſtárádawnégo zwyczáiu należą Biſkupi.

Rex electus à nemine præterquam ab Archiep. Gneſ: coronari debet.

ET inprimis de coronatione Regũ Polonię quemadmodũ conſtituimus: Quòd nemo in Regem Polonię coronari debeat, donec vnanimiter, ſecundùm leges & priuilegia regni ab omnibus Ordinibus regni electus ſit. Quiquidem vnanimi cõſenſu electus, à nemine alio coronari debet, prętęrquam à Reuerendiſs. Archiepiſcopo Gneſnen. ſecundùm priuilegiũ: quòd Archiepiſcopo, per Cazimirum III. Regem Polonię illi eſt conceſſum: in Anno Domini, 1451.

Declárátią Koronáciiéy Królá Ie° M. naydźieſs in Actis Interregni, po Krolu Zygmuńcie Auguſtćie, Articulo 4.

CONFIRMATIÆ PRAW, Tituł V.

LVDWIK *Król w Koſsycách*, 1374.

PRAVVO.

Z przywil. Koron: L4, 41 B uer 18. HL 148 B / 265. HP 581. párág: item ieśli ſie etć.

1. NÁdto wſzytkié Pány/ przełożoné/ Szláchtę/ Rycérſtwo/ Miáſtá/ Mieſczány/ Miáſteczká/ wśi/ dźierżáwy/ y ich lud y kmiećie w ich wolnośćiách obiecuiemy y obowiązuiemy ſie záchowywáć/ áni oné przećiwko wolnośćiam ich/ niechcemy/ áni kázemy przez kogokolwiek vćiſkáć.

INſuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, Ciuitates, Oppida, Villas, poſſeſſiones eorundem, populum & kmethones, in eorum libertatibus, pollicemur, & ſpondemus conſeruare, nec eos contra illas intendimus aggrauare, vel per quempiam faciemus aggrauari.

Władyſław

WLADYSLAW IAGIELLO *bliſko Czérwieńſká*, 1422.

2. A Náoſtátek áby poddáni y obywátele króleſtwá náßégo ták duchowni iáko y świetcy / przez wßelkiéy wątpliwośći práw y przywileiów / które im dawno od przodków náßych świetéy pámięći królów Polſkich / y od nas ſą dáné / przeſpiecznie mogli vżywáć / y żadnéy wątpliwośći o ich dźierżeniu nié mieli: wßytkié y kożdé zoſobną przywileie / práwá / wolnośći / y nádánia náßé / y przodków náßych przerzeczonych / które otrzymáli y trzymáią pod którymkolwiek ſpoſobem ſłów / we wßytkich punktćiech / ſpoſobiech / ártykułech / wyrozumieniu / y zámknieniu ich / niniejßym przywileiem odnawiamy / vtwiérdzamy / pochwalamy / y wieczną im moc przykładamy y przydáiemy.

POſtremò, vt ſubditi & indigenę regni noſtri, tàm ſpirituales quàm ſeculares abſque vlla ambiguitate iuribus & priuilegiis, quæ nobis dudum à noſtris prędeceſſoribus D. memorię Regibus Poloniæ, & à nobis ſunt conceſſa, ſecurius vti poſſent & potiri: nec aliqua circa eorum continentiam hæſitatione ſuſpendi: omnia & ſingula priuilegia, iura, libertates & conceſſiones noſtras, & noſtrorum prędeceſſorum prędictorum, quas obtinent ſub quacunque forma verborum, in omnibus punctis, conditionibus, articulis, ſententiis & clauſulis, prędentibus innouamus, ratificamus, approbamus, & robur perpetuum apponimus & addimus eiſdem.

Z przywil. kor: Lá: 49 uer: 32. HL 196. / 549. HP. 584.

Tenże w Iedlnéy, 1433.

3. Wßytkié práwá y przywileie któré zdawná przy koronácíiéy náßéy y innych czáſów pozwoliliſmy / ábo które im inni królowie y książętá prawdźiwi dźiedźicy króleſtwá Polſkiégo od dawnych czáſów nádáli / zá mocą y obroną niniejßégo przywileiu vmacniamy / pochwalamy / odnawiamy / y potwiérdzamy.

OMnia iura & ipſorum priuilegia, quę dudum circa coronationem noſtram, & aliis poſtmodum momentis & temporibus ipſis conceſſimus, vel quę eis alij Reges & principes veri hęredes regni Polonię prędeceſſores noſtri ab antiquis temporibus conceſſerunt: patrocinio prędentis priuilegii noſtri ratificamus, approbamus, renouamus, & confirmamus.

Lá: 50. HL 149. / 566. HP 586 uer 22.

Tenże zſtrony kościołów, obywátelów, y Mieſzan.

4. Też obiecuiemy: Iż kożdé zoſobną Artykuły / zámknienia w przywileiách / wniwczym nie zfałßowánych / naiáśnieyßych książąt / pánów Kázimiérzá y Lódwiká / y wßytkich inych królów / książąt / ſpráwiedliwégo wſtępku dźiedźiców ſtárych króleſtwá Polſkiégo / kościołóm / obywátelóm y miáſtóm nádánych / które ſie zámykáią w przywileiách przodków náßych / ázwłaſzcá które ku pożytku y rozmnożeniu náßému / y króleſtwá Polſkiégo często miánowánégo / y onégo obywátelów ściągáią ſie / mocnie y niezgwałcenié chować y ná wieczné czáſy bedźiem trzymáć.

PRętera promittimus, ſingulos articulos & clauſulas, in priuilegiis nullo vitio falſitatis deprauatas, Sereniſsimorum principum dominorum, Cazimiri & Ludouici, ac omnium aliorum Regum, Ducum, ex vera ſucceſsione hęredum antiquorũ regni Polonię, Eccleſiis terrigenis & ciuitatibus conceſsis, noſtrorum prędeceſſorum contentas, prędertim commodum & profectum noſtrum regniq; Polonię ſępè fati, & ipſius incolarum concernentes, firmiter & inuiolabiliter obſeruare, perpetuis temporibus & tenere.

Lá: 51. B HL 149. 566, HP 589

Tenże zſtrony Przywileiów vbliżonych.

5. Też przypátruiąc ſie dobrze temu / iż przerzeczeni króleſtwá náßégo obywátele / y wßyſcy w nim mießkáiący z miłośći y z łáſki przeciwko Máieſtatowi náßému przywileiom

ITem attendentes, quòd dicti regni noſtri incolę & inhabitatores, in fauorem noſtrę Maieſtatis, priuilegiis ipſis, per nos & noſtros prędeceſſores conceſsis, quandoque

Támże Lá. 52. HL 149 566. HP. 590.

wileiom swym przez nas y potomki nąść sobie niekiedy dánym vbliżyli: przeto té wszytkié przywileie nąść/ y przodków nąszych królów y ksiąząt/ y dziedzicow własnych y prawdziwych królestwá Polskiego przerzeczonégo/ do piérwszéy kluby przywodzimy/znowu cálé czynimy/ odnawiamy/ y tą niniejszą obroną pisánia tego potwiérdzamy/mocné czynimy y decláruiemy/chcąc/áby miáły władzą wiecznéy mocy.

doque derogarunt: eadem ipsorum priuilegia nostra, & prędecessorum nostrorum, Regum ac ducum & hęredum legitimorum & verorum regni Polonię prędicti, ad statum priorem reducimus, reintegramus, restauramus: ac prędentis scripti patrocinio confirmamus, ratificamus, & declaramus, ipsąq; robur obtinere perpetuę firmitatis.

WLADISLAW III. *w Piotrkowie*, 1434.

HL 55/99. Ex priuil: manuscrip.

6. EX certa nostra scientia, prędhabita sufficientissima deliberatione, animo & voluntate nostra vltronea: ipsis Prędatis, Comitibus, Baronibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus, Burgensibus, cęterisque subditis & incolis regni nostri, cuiuscunque status existunt, spiritualis vel secularis: quęque ipsorum iura, libertates ac immunitates, literas, priuilegia ecclesiastica & secularia: quę à diuę memorię prędicato genitore, ac aliis Regibus, Principibus, Ducibus, & dominis prędecessoribus nostris regni Polonię, veris & legitimis hęredibus, super quibuscunq; bonis & libertatibus habere dinoscuntur, & habent: sub quibuscunque datis, in vita sua iustè & ritè emanata: libertates & immunitates, spirituales & seculares in se continentes: & quas hîc volumus habere pro insertis in omnibus earum punctis, positionibus, conditionibus, articulis & clausulis eorum vniuersis, ratificamus, innouamus, approbamus, & prędentis scripti patrocinio cõfirmamus: decernentes, illa robur obtinere perpetuæ firmitatis. Promittimus insuper in verbo nostro Regio præsentibus, & spondemus: eadem ipsorum iura, libertates, immunitatesque, literas & priuilegia, per omnia, rata atque grata habere: & iugiter, inuiolabiliter, perpetuò obseruare, ac eis satisfacere, cum effectu.

KAZIMIERZ III. *w Niessowéy y w Opokách*, 1454.

Lá: 92. B HL 55. B/ 100. HP 14

7. Obiecuiemy słowem nąszym królewskim/ wszytkié królestwá nąszego obywátele przy práwách wszytkich/ od przodków nąszych dánych wcále záchowáć. Ktemu ieszcze żadnému dóbr bráć/ ábo ktorégo poimáć/ áż piérwéy będzie práwem przekonan/ nie każemy.

INprimis igitur pollicemur verbo nostro Regio, omnes regni nostri incolas, in iuribus quibusùis, ipsis à prædecessoribus nostris datis integraliter conseruare: nullique bona recipi mandabimus, aut captiuari faciemus: nisi priùs fuerit iure conuictus.

IAN OLBRACHT, *y koronnè y Kázimierzowè práwá w Niessowéy y w Opokách*, 1496. *potwiérdza.*

Z prziwil. kor: Lá: 92. uer: 28. HL 55. B/ 100. HP. 605. uer: 30

8. Acz przez inssé listy nąsse wszytkim ziemiam y dostoienstwam y poddánym królestwá nąszego dáné/ wszytkie práwá/ przywilcie/ wolności/ prerogátywy/ przez Nászánieyssé y Oswiécone Króle y Książetá królestwá nąszego Polskiego/ y przez oycá nąszego im dáné/ pozwolone potwiérdzilismy z przysięgą nąszą ná szczesliwéy koronácyey nąszéy vczyniona: w ktorey ácz rozumieią sie bydź zámknione wszytkie przywileie/ ktore królestwu zá czásem są nádáne: wszákże gdy ná niniejszym Séymie był pokazan

LIcèt per alias literas nostras, tunc vniuersis terris, sublimitatibus, & subditis regni nostri concessas, vniuersa iura, priuilegia, libertates & prærogatiuas, per Serenissimos Illustrissimosq; Reges & Principes regni Poloniæ, olimq; genitorem nostrum, eis concessas atque concessa, confirmauerimus: cum sacramento iuramenti, in felici coronatione nostra per nos corporaliter præstiti: ibi quoque licèt censeantur vniuersa priuilegia inclusa esse, successiuè regno concessa: tamen cùm in

præsenti

kazan przywiléy/ wiele vstaw Nam y Rzeczypospolitéy náßéy bárzo pożytecznych w sobie máiący Cá ten to przywiléy niegdy przez Oycá náßégo w Nießowie był nádány) ná prosby Prelatów y wßytkich obywátelów osobliwie chcąc ji potwiérdzić skazáliśmy/ áby tu był włożon.

Ten przywiléy maß miedzy przywileiámi, przywiléy czwarty.

præsenti Conuentione, produceretur in medium priuilegium originaliter, continens Constitutiones multas, nobis & Reipublicæ regni nostri perutiles, in Nieszowa olim per genitorem nostrum datum: illud ad vota Prælatorum & vniuersorum regnicolarum, specialiter confirmaturi, decreuimus præsentibus inserendum, tenore infrascripto.

Tenże Ian Olbrácht o tymże.

Idem Ioannes Albertus Rex de eod.

9. Ktory to przywiléy we wßytkich punktćiech/ condicyách/ rozdźiałách/ y ártykułách zá pewną wiádomością/ łáskáwością/ y cnotą nam wrodzoną/ y zá rádą y wolą Pánów y Posłów wßytkich tu zgromádzonych vmyśliliśmy potwiérdzić/ y potwiérdzamy ná wieczné czásy.

QVod quidem priuilegium, in omnibus punctis, conditionibus, passibus & articulis, de certa scientia, benignitate & virtute nostra innata, præclarorumq; Baronũ ac Nuntiorum de singulis terris huc conuocatorum, vniuersorum consilio & voluntate, confirmandum duximus: & confirmamus perpetuò tenendum, obseruandumque. Petric. 1496. La: 96. HL 56. /101. HP. 611.

KROL ALEXANDER *w Rádomśkim*, 1505.

10. Przywileie/ pozwolenia/ obrony/ Státuty/ dárowánia/ wolności/ nádánia/ swobody y zapisy ktorékolwiek/ dárowánia y przedawánia/ ktoremikolwiek by słowy/ obyczáymi/ zwyczáymi/ y rzeczeniem przez Naiáśnieyßé Przodki náßé Pány/ Króle/ Dźiedźice y Xiążętá Polskié/ y przez nas sámé krolestwu Polskiému/ y przerzeczonym inym wßytkim źiemiam spráwiedliwie y słußnie nádáné/ dárowáné/ pozwolone/ ktore iuż są wydáné/ dárowáné/ pozwolone/ przydáné/ y ktoreśą dźierżáné y zachowáné/ ktorych pisma tu chcemy mieć zá wyrázone/ we wßytkich ich sposobiech/ punktćiech/ czastkách ábo członkach/ klauzułách/ zwyczáiach/ vmocnić/ potwiérdzić/ vgruntować/ cále y wdźięczne vczynić: iákoż skazáliśmy/ áby potwiérdzone/ vmocnione/ vczynione były.

PRiuilegia, indulta, munimenta, statuta, donationes, libertates, prærogatiuas, immunitates & quaslibet donationũ ac venditionum inscriptiones, sub quibuscunq; verborum tenoribus, modis, consuetudinibus ac dictis; per Illustriss. ac Serenis. prædecessores nostros, Principes, Reges, Reginas, hæredes & ducesPoloniæ, & per nos ipsos regno Poloniæ, ac prædictis & aliis vniuersis terris iustè & legitimè datas, donatas, concessas & emanatas, ac data, donata, concessa, vendita, emanata, tentaque & obseruata: (quorum & quarum tenores hic volumus habere pro insertis) in omnibus ipsorum & ipsarũ modis, punctis, articulis, clausulis, conditionibus & cõsuetudinibus, roboranda, confirmanda, & ratificanda, ac roborandas, cõfirmandas, & ratificãdas duximus, & decreuimus: roboramusque, cõfirmamus, & ratificamus. HL 57. B uer: 12. 103 uer: 27. HP 18. uer: 29.

ZYGMVNT *Piérwßy w Krákowie*, 1507.

11. Wßytkie práwá/ wßytkie przywileie/ wßytkie státuty y dekrety/ y tákże wßytkie dárowánia/ wolności/ swobody/ y ktorékolwiek przedánia/ y dárowánia/ listy/ pod ktorymikolwiek słowy vczynione/ wßytkich źiem krolestwá náßég nierozdźielnie/ y wßytkich źiem przerzeczonych kożdéy zosobná kożdego sposobu/ stanu oboygá płci ludźi/ y obywátelów krolestwá Polskiégo/ ázwłaszcza

OMnia iura, omnia priuilegia, omnia statuta, & decreta, omnes deniq; donationes, libertates & immunitates, & quascunque venditionum, & donationum literas & syngrapha, sub quocunq; tenore verborum factas: omnium terrarum regni nostri in genere, omniumq; prædictarum terrarum in specie, omnis generis, omnis gradus, vtriusq; sexus hominum & incolarum: HL 59. uer: 18. /106. uer. 21. HP. 638. uer: 27.

ázwłaſczá od Kázimiérzá Wielkiégo / Ludwiká inácżéy Loyſá/Władyſłáwá dźiádá/ Władyſłáwá ſtrýiá/ Kázimiérzá oycá/ Janá Olbráchtá y Alexándrá bráćiéy rodzonéy / Królów Polſkich przodków náßych ſpráwiedliwie y wedle práwá ſą dáné/dárowáné/których zámknienia w ſobie ták chcemy bydź właſnie / iákoby w ninieyßym liśćie były wpiſáné / we wßytkich ich punktáćiéch/ członkach/rozumieniu/zámknieniu/ zwyczáiach vmocnić/potwiérdźić/ vmyśliliſmy y ſkazáli: iákoż iuż vmacniamy / vtwiérdzamy/ y cáłe czyniny/ y przez ninieyßy liſt vtwiérdzamy: áby były wieczné/ nie wątpliwé/ niezgwałcone/ mocné / ná wieczné czáſy.

laruni: à Regibus & Reginis, hæredibus & ducibus terrarum regni Poloniæ,& præſertim Cazimiro Magno, Ludouico aliâs Loys, Vladiſlao auo, Vladiſlao patruo, Cazimiro patre, Ioanne Alberto & Alexandro,germanis,Regibus Poloniæ,prædeceſſoribus noſtris, iuſtè & legitimè data & donata, datasque & donatas: (quorum & quarum tenores, tanti eſſe volumus: ac ſi in præſentibus literis expreſsè deſcriberentur) in omnibus ipſorum & ipſarum, punctis, articulis,ſententiis,clauſulis, & conſuetudinibus, roboranda,cõfirmanda,& ratificanda: roborandasque, confirmandas, ratificandasq; duximus & decreuimus ac roboramus,cõfirmamus, ratificamus & præſentibus literis approbamus: illa & illas, perpetuas & indubitatas, inuiolabiles, firmas & validas in ſempiternum futuras.

Ten przywiley nayodźieß miedzy przywiléymi ſoſtym

Tenże Król Zygmunt ſlubował zá ſyná ſwego Zygmuntá Auguſtá iuż ná ten czás obránego krolá, że przyſzedßy do lat ſwych miał poprzyſiądz práwá koronnè.

HL 87. uer 22 / 158. uer: 10.

12. QVandocunq; ipſe Sereniſsimus filius noſter, ſiue nobis viuentibus, ſiue etiam poſt mortem noſtram, ad ætatem legitimam, hoc eſt ad annos quindecim completos peruenerit, tenebitur illis id totum præſtare, quod anteceſſores noſtri Reges Poloniæ, & Nos ipſi præſtitimus, ex debito; ad quod eius Maieſtatem, vt filium & ſucceſſorem noſtrum, tenore præſentium obligamus: videlicet, quòd iurare debebit, omnia iura, libertates, priuilegia, literas, immunitates regni noſtri Poloniæ, Eccleſiaſticas & Seculares, Eccleſiis, ipſi quoque regno Poloniæ, eiuſdemq; Prælatis, Baronibus, Nobilibus, Ciuibus, incolis, & quibuſcunq; perſonis cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſtentibus, donatas & conceſſas.

Ten przywiley ieſt miedzy przywiléymi śiodmy.

O czym ieſt przywiley cáły miedzy przywiléymi koronnémi śiódmy.

ZYGMVNT AVGVST.

Król Auguſt dorózßy przyśięgę oddawał: ále zá żywotá oycá ſwego, rządźić niemiał, áż po śmierći iego dopiéro miał poprzyśiądz Práwá y wolnośći koronnè.

O czym tákże maß w Przywileiách koronnych, Przywiley oſmy.

Tenże potym po zeßćiu Królá Zygmuntá Oycá ſwego, potwiérdza práwá y wolnośći koronnè.

HL 59. B / 108. HP 7. uer: 23.

13. Obie cuiemy ſłowem náßym krolewſkim y pod tą przyſięgą ktorąſmy vczynili/ obowiązuiemy ſie: Iż té wßytkie wyßéy miánowáné práwá / ſtátutá/ ſwobody/ wolnośći / dániny / przywileie y liſty przez przodki náße ſławnéy pámięći/ á miánowićie przez Krolá J. M. Oycá náßego ſłußnie y ſpráwiedliwie dáné y wydáné/ mocnie á nieporußenie dźierżeć/ y wedle nich poddáné

ET pollicemur verbo noſtro Regio: & ſub onere Iurisiurandi per nos præſtiti, obligamus nos: quia hæc omnia ſupradicta Iura, immunitates, libertates, donationes, Priuilegia, & literas, per anteceſſores noſtros piæ memoriæ, & nominatim per Sereniſsimum Regem parentẽ noſtrum, legittimè & iuſtè datas & exhibitas, data & exhibita, firmiter & inuiolabiliter tenere, &

Ten przywiley ieſt miedzy przywiléymi dźiewiąty.

né náßé ſtanów wßytkich/ ták wobec wßytkié / iáko y zoſobná kożdego záchowywáć będźiemy / y wßytkim dźierżeć y záchowywáć roſkażemy czáſy wiecznémi.

& iuxta ea ſubditos noſtros omnium ordinum, tàm generaliter omnes quam ſpecialiter ſingulos vnumquemq; conſeruabimus, & omnibus tenere & conſeruare mandabimus, temporibus perpetuis.

Henrik.

14. A ponieważ przy koronácyách ſwych Królowie Polſcy ſławnéy pámięći/ Przodkowie náßy/ Confirmácye liſtowné wßytkiéy Rzeczypo. zwykli dawáć: gdy do tego przyßło/ żeſmy o confirmácyą byli żadáni/ tedyſmy iéy záraz pozwolili tákim obyczáiem / iákim przodkowie náßy Królowie Polſcy Confirmácye dawáli: ktoraſmy wßytkié koronné Polſkié/ y W. X. Litew. y wßytkich Paniſtw y źiem koronnych (diſmembrátiéy w Rzeczypoſpolitéy ßkodliwéy przeſtrzegáiąc) práwá/ ſtátutá/ ſwobody / wolności/ przywileie/ ták poſpolité iáko y kożdému zoſobná ſtanu wßeláкiego potwiérdźili. Jákoż y teraz ieſzcze ex ſuperabundanti y tym liſtem náßym potwiérdzamy / y káżdym innym według potrzeby potwiérdźić ieſteſmy gotowi. Conſt: 132. Bner: 17.

Stephan.

15. Ivra, Leges, Statuta, Conſtitutiones, ordinationes, libertates, ac immunitates in Conuentibus regni, quibuſlibet legitimè ſancitas, nominatim autem libertates & leges, in Conuentu electionis Henrici Regis latas, ac quæ in Conuentu Andreouien: vel Coronationis noſtræ ferentur, & nobis exhibebuntur. Ita tamen, vt nec ſpecialitas generalitati, nec generalitas ſpecialitati deroget. Tum etiam conditiones per Oratores noſtros cum ordinibus pactas & conuentas & á nobis approbatas. Quorum omnium præmiſſorum tenores tanti eſſe volumus, ac ſi hiſce literis de verbo ad verbum inſertæ ſint, in omnibus earum articulis, punctis, clauſulis, conditionibus, approbandas, roborandas & confirmandas duximus, approbamusque, roboramus, confirmamus per præſentes literas noſtras. Conſt: 151. uer: 5.

Zygmvnt Trzeci.

16. Ivra, Leges, Statuta, Conſtitutiones, iudicia Tribunalis vltimæ inſtantiæ, ac decreta, libertates & immunitates in Conuentibus regni generalibus quibuſlibet, ordinationesque latas atq; ſancitas: nominatim autem libertates & leges in Conuentu electionis Henrici Regis, ac in conuentu Andreouien: & coronatione Regis Stephani, conſtitutionemq; de iudiciis Tribunalis in Conuentu Varſouien: ac denique leges & conſtitutiones, in præſenti Conuentu coronationis noſtræ ſancitis, aut quæ adhuc ſancientur & nobis exhibebuntur: ita tamen, vt nec ſpecialitas generalitati, nec generalitas ſpecialitati deroget. Tum etiam conditiones, per oratores noſtros, ac Sereniſs. Parentis noſtri Ioannis Tertii Dei gratia Sueciæ Regis, &c. cum ordinibus conſtitutas, ac à nobis approbatas, iuxta literarum noſtrarum de eiſdem conditionibus circa coronationem noſtram conceſſarum tenorem, (quorum omnium præmiſſorum tenores tanti eſſe volumus, ac ſi hiſce literis de verbo ad verbum inſertæ ſint) in omnibus earũ articulis, punctis, clauſulis, conditionibus approbandas, roborandas & confirmandas duximus: approbamusque, roboramus, confirmamus per præſentes literas noſtras: decernentes illas, & illa omnia, quæ ſuperius commemorata ſunt, perpetuæ, indubiæ, ac inuiolabilis firmitatis robur obtinere debere. Recipimusque, ſpondemus, & regio noſtro verbo pollicemur, illas in prædictis earum punctis, articulis, clauſulis, conditionibus, firmiter, inconcuſsè, inuiolabiliter, tenere, obſeruare, implere & exequi, ac omnibus & ſingulis ex iis ſatisfacere cum effectu, & teneri, obſeruari, & exequi facere. Conſt:1588. fol: 9.

MAŁZENSTWO. Tituł VI.

Król Zygmunt dokładał sie Pánów Rad koronnych zstrony małżeństwá swego.

PRAWO Wilnæ 1516. Pril: 20.

1. SAcra Cæsarea Maiestas pro eximia sua erga nos beneuolentia & coniunctione nostra mutua, sæpius nos cohortari dignata est, vt rationem habentes venturi status regni, Dominiorumque nostrorum, ac Nepotis nostri Lodouici Vngarię Regis, cùm masculina prole careamus, & vna duntaxat in vtroq; nostrum spes posteritatis nostræ supereſt, animum ad incundum alterum matrimonium induceremus: proposuitque nobis eius Maiestas inter alias Neptem suam Illustriss. Leonoram Principem Burgundiæ, virginem annorum xvii. cum dote ter centum millium aureorum: & si fratres eius Carolus & Ferdinandus Reges, sine masculina prole, quod absit, decederent: ipsa vt senior in Principatum Flandriæ & Burgundiæ succederet. Alteram verò Illustriss. Bonam, virginem annorum xix. quæ cum matre sua domina Isabella filia Alphonsi Regis Aragonum degit in regno Neapolitano: quæ habebit dotis ducenta millia pafata: post mortem verò matris suæ, accessura sunt ei adhuc quingenta millia aureorũ. Offertque eius Maiest. intellecta voluntate nostra, omnem suam operam, quò ipsum matrimonium quàm maximè ex re & dignitate nostra conficeretur: promittens insuper eius Cæs: M. quo testatior esset erga nos beneuolentia & affectus, quòd cognita voluntate nostra & si animus esset Nobis secum Viennæ aut alibi conueniendi, vt id aliquando negotia Sereniss. Regis Lodouici & nostra mutua valdè exigunt, se effecturam esse, vt ambæ prædictæ virgines illic constituerentur, & nos coràm, vtram vellemus, eligere possemus, id vehementer Maiestas sua cupiens, vt nuptias in præsentia ipsius & de manibus eius auspicaremur, in quibus ipsa adhuc hastis concurrere vellet, & id genus stratagemata sua hoc iucundo fini concludere. Nos itaque cognita M. suæ Cæsareæ tanta in nos affectione, & quod huius rei deliberatio diutiùs produci non potest: decreuimus voluntatem nostram suæ Cæsareæ M. per nuntium vel literas nostras, cùm id tantoperè à nobis exigit declarare: ne per longiorem cunctationem tantam rei benè gerendæ occasionem amittamus, & tàm fauorabile eius Cæsareæ M. erga nos officium negligere & paruipendere videamur. Quia verò tale negotium ad bonum statum Reip. augendum vel diminuendum plurimum habet momenti, inconsultis S. V nollemus illud aggredi: Quas enixè hortamur, vt inprimis consulant, si nobis vxor ducenda sit nec ne? deinde cùm in matrimonio tractando, quemadmodum in omnibus Principum actionibus duo præcipuè sint consideranda, honestum nostrum, & vtile Reip. perpendant secum diligenter; quæ nobis potissimũ his rationibus sit ducenda: & si, vt Cæsarea M. optat, resque nostræ mutuæ exigunt, conuenire cum illa debeamus: præscribantq; nobis quàm celerius suam sententiam, vt ad tempus quod res exigit eius Cæsareæ M. respondeamus.

Król Auguſt kładźie przyczynę, czemu ſie dokładáć.

Sigis: Aug. Petri 1548. Pril: 20.

2. NE imparem vxorem ducat Rex, & regni sui Senatorum consilium in eo negligat, nunquam nos commissuros esse recipimus, vt ad hunc lapidem offendamus.

Stephan Rzeczypoſp. dobro vpátruie.

Steph: w Krák: 1576 Const: 161

3. A Iż ná małżeństwie náßym wiele Rzeczyp. należy: tedy obiecuiemy y przyrzékamy zá ſie y zá potomki náßé Króle Polſkie/nigdy nic nie ſtánowić/ áni przedśie bráć około małżeństw náßych mimo wiádomość y przyzwolenie Rad koronnych oboygá narodu.

Król rozwodu ßukáć nie ma.

Steph: w Krák: 1576 Const: 161

4. A Okrom tákowych przyczyn ktore piſmem y ſłowem Bożym ſą wyrázone / żadnych

dnych occázíy do niemießkánia powinnégo w małżenstwie / ábo do rozwodu ßukáć sobie nie będźiemy.

KROLOWA. Tituł VII.

Consens K. I. M. ná prorogátią ceſsiiéy Anny ſtárßéy Iéy Kró: M.

PRAWO 1. Dośyć czyniąc potrzebie R. P. prorogácyą ceſsiiéy / práwá wßeláкiégo od Królowéy Jéy M. Anny małżonki náßéy / zá pozwoleniem náßym Rzeczypoſ: vczynioną / ná dobrá ruchomé y nie ruchomé w Koronie Polſkiéy y w W. X. L. y w páńſtwách ku nim należących / ieſliby iákié práwo Jéy K. M. należáło / mocną y wárowną będźá zezwoleniem wßech ſtanów / declárujemy. Tákże y ná reſignácyą która Królowa Jéy M. małżonká náßá / vczynić ſie opiſálá / gdyby ſie Jéy K. M. naprzód od nas / yod ſtanów Koronnych / opráwá y opátrzenié tákié / iákowé opiſuie támtá prorogácia ſtałá: będźiem powinni przyzwolić / y obowiązuiemy ſie ná to. Jákoż prorogácia te roſkazáliſmy w Metryke wpiſáć / y káżdému autenticè wydawáć. A oryginał do ſkárbu Koronnégo oddan ieſt. Steph: nà kor: 1576. fol: 162.

Oprává téyże Królowéy Iéy M. Anny ſtárßéy.

2. Opráwę Królowéy Jéy M. małżonki náßéy ná dobrách księztwá Mázowieckiégo / ná których też miáłá oprawę Królowa Boná / mátká Jéy Kró: M. Conſtitucyą / zá ráda PP. Rad y pozwoleniem Poſłów ziemſkich oboiégo narodu poſtánawiamy / reſeruatis nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus iuriſditionibus ac ſaluis iuribus modernorum poſſeſſorum. Wßákże gdy którykolwiek z nich zeydźie / bona hæc ſubiecta reformationi, nie máią będź nową dániną dáley zátrudniáné / áby prowenty wolné Królowéy Jéy M. były. A zátym też wedle przypadánia tych pożytków / vmnieyßáć ſie ma téy prowizíiéy / którą Królowa Jéy M. z ceł koronnych bierze y brać ma / dla tego / iż té dobrá zátrudnioné ſą práwy modernorum poſſeſſorum. Quártá z tych dóbr Mázowieckich / non obſtante reformatione, iedź ma do Ráwy przedsie. Niepodáiąc ktemu pod te oprawę Miáſtá Wárßáwy zſtrony iuriſditiiéy / propter omnes Conuentus regni. Steph: w Wárß: 1581. Con: 220. B

A wáruiąc y zá wieczné práwo będź declárując / iż nápotym z ſtrony Korony ná dobrach Ksieſtwa Mázowieckiégo ſpólnie inym królewom oprawy niemáią będź czynioné / ále ná inßych Dobrách / o czym cognitia ma będź ná przyßłym Séymie.

Ktemu królowéy Jéy Miłości / máią będź dobrá w W. X. L. od nas náznáczoné y opiſáné / któreby ná káżdy rok prowentu / iedenaśćie tyſięcy dwieśćie y pięćdźieſiąt złotych czyniły. Ná których to dobrách Litewſkich trzydźieści tyſięcy złotych / á ná Mázowieckich trzydźieści tyſięcy wolno będźie ludźiom narodu Polſkiégo y Litewſkiégo królowéy Jéy Miłości zápiſáć y dárować. które ſummy Polſki naród z Mázowieckich / á Litewſki z Litewſkich powinien będźie ſpłácić.

Declárátia wolności od Quárty z dóbr pewnych ná Podláßu Królowéy Iéy M. Anny ſtárßéy.

MA będź 1581. 3. Zá zgodnym wßech ſtanów zezwoleniém / przychyláiąc ſie do declárácyéy S. pámieci Królá Stephaná przódká náßégo ná Seymie Wálnym Wárßáwſkim w roku 1585 / zá pozwoleniem wßech ſtanów Koronnych vczynionéy / one autoritate præſentis conuentus áppróbuiemy / y dobrá Jéy K. M. dźierżáwy y włości Bielſkiéy z leśnictwem / y wśiámi / folwárkámi do tego należącymi: y od dwu ſet beczek owſá Kleſczelſkiégo w ſtároſtwie Bełzkim Jéy K. M. należącégo. Item Tykocińſkié tákże z Leśnictwem Ráygrodu y Auguſtowá / tákże moſtu y młynów Wárßáwſkich / z czego dwoygá dźieie ſie poprawá moſtu Wárßáwſkiégo / od dawánia Quarty RP. należącéy / do żywotá Jéy K. M. wolné czynimy / áby Jéy K. M. z tych dóbr zupełné prowenti do żywotá ſwégo miáłá. A to coby ná Quarte odchodźić miáło / áby ſie do Jéy K. M. obracáło / y ktemu dźier- Zyg: III. w Wár: 1593. fol: 11.

żawce

żawce tych dóbr pomienionych niniejſſé y zmárłé z potomſtwem ich/ ktoryż byli od Inſtigatorá náſzego eo nomine quocunq; modo zpozwáni / od pozwów/ ákcyi/ y win wſzelákich wolnymi perpetuò czynimy/ authoritate Conuentus iſtius generalis: ita tamen, iż po śmierći Jéy K. M. z tych wſzytkich dóbr quartá Rp. wedlug Rewizyiéy y piérwſzéy Conſtitucyiéy oddawána bydź ma/ áſſecurácyiéy oprawy Kró: Jéy M. in dubium non vocando.

Oprawá Iéy Krolewſkiéy M. Anny młodſzéy.

4. Iż wedle Conſtitucyiéy przodká náſzego Krolá Stephaná Anni 1581. miáło bydź námowiono od wſzech ſtanów/ ná ktorychby dobrách oprawy Krolów Polſkich miały bydź czynioné/ tedy zá rádą P. Rad/ y pozwoleniém wſzech ſtanów oboygá narodu miánowáné/ y náznáczoné tu ſą ná tym Séymie dobrá ſtołu náſzego Krolewſkiégo/ to ieſt Bielſk/ Rágroód/ Grudźiądz/ Tuchola/ Swiecié/ Lomza/ Luboml/ Vśćié z Piłą/ Jurbork z nową Wolą y z Leśnictwem/ Opitá ze wſzytkimi włoścíámi y folwárkámi/ vnà cum iuribus patronatus, w tych wſzytkich pomienionych dobrách/ ná ktorych ſaluis iuribus Kró: Jéy M. páníey ćiotki naſzéy/ & modernorum poſſeſſorum, ná ten czás oprawe piećdźieſiąt tyſiecy złotych Polſkich wiáná / á drugą piećdźieſiąt tyſiecy przywianku Kró: Jéy M. małżonce náſzéy nieomieſkále wydáć z Kancellárıy náſzych roſtáżemy. A przytym wedle obyczáiu dawnégo donum nuptiale złotych dwá tyſiącá czérwonych we złoćie doroczné/ Jéy K. M. ma bydź od nas náznáczoné. Ktora to oprawá y donum nuptiale, ma bydź tym kſtałtem ważna / ieſli (wyiąwſzy śmierć náſzę) ſczeſliwie zwroćiwſzy ſie z Krolеſtwá náſzego Szwedzkiégo / Koronę y Páńſtwo to obecnie do oſtátniégo krésu żywotá náſzego ſprawowáć bedźiemy. Wſzákże té Zamki ſłáchćicom obywátelom kráiów tych/ gdźie té Zamki leżą/ złożone y dawáné bydź máią/ ktorych iurisditia ſądowa oprawie podlédz niema.

wyż: práwo 1. oprawe etc.

Zyg: III. w Wár: 1593. fo: 11.

MAIESTAT. Tituł VIII.

Máieſtat krolewſki ſprawiedliwoſćią bywa twierdzony.

Thronus Regius iuſtitia firmatur.

PRAWO Olb: w Piotr: 1496 L. 4. 91. HL 179 / 498. HP 605.

1. Máieſtat/ zacnośc y moc krolewſka y przełożeńſtwá káżdégo / ná ten czás miedzy wiernymi poddánymi okázuie ſie bydź nietylko przeſpiecznie vmocniona/ále téż iákoby promieńmi przyrodzonémi z ſiebie podáiącémi oświécona/ gdy pomni ná ſczérą wiárę y życzliwość poddánych ſwych przećiwko ſobie/ y gdy oſtrość wſzytkich myśli ſwoich obraca ná pokóy/ ná vſpokoienié/ ná vmiárkowánié y ná ſprawiedliwość ſwych wiernych poddánych. Co wten czás pospolićie bywa/ gdy im zá one wiernośc y życzliwość ich/ ktorą zacnośći Krolewſkiéy oddáią y máieſtat krolewſki wynoſząc/ czyni godné nagrody poddánym ſwym / nietylko w nádániu wolnośći/ Praw/ Conſtytucyy nowych: ále téż gdy dawné przez inné Krole y Pány z dobrym rozmyſłem vchwaloné pochwala y potwierdza. Ná czym ſie wielkié ſtáránié Krolów y Ksiąząt nic nie myli. Abowiém záchowánié wiernośći

THronus, ſplēdor & potentia regalis & cuiuslibet principātis Maieſtatis tunc dignoſcitur inter fideles ſuos, non ſolū tutiſſimè roborari, verùmetiā velut radiis naturaliſſimis prominētibus eis ſplēdere: dum puræ fidei & beneuolentię ſubditorum meminit: dumque acumen cunctarum lucubrationum & meditationum ſuarum, pro eorundem fidelium ſuorum quiete, tranquillitate, æquitate & iuſtitia defigit. Quòd fit præcipuè, dum pro fide & beneuolentia in Regiam excellentiam efferendam ſublimandamque collata digna remunerationis brauia ſuiſipſis tribuet fidelibus: non ſolùm in libertatibus, iuribus, & conſtitutionibus largiendis inſtituendiſque nouis; verùmetiam aliis, per alios Reges & Principes, pia conſideratione inſtitutis, confouendis, & confirmandis. Neque in hoc errat ſublimis Regum & principum meditatio. Etenim ob ſeruan-

ności tym mocnieyszé nád práwá przyrodzoné sie sstawa: gdy życzliwość Páná zwierzchniégo przeciwko poddánym swym ták sie pokázuie/ iáko ich potrzebá y poczciwości y przypadki pospolicie przypadáiące zá czásem przynoszą. Aż żeby té dekrety krolewskié z czásem z pámięci ludzkiéy nie wypádły/ zwykli ie ku wiekuistéy pámięci listy y pismem wárować.

seruantia fidei, sui trahens originem ex augmento, gratiam iurium & libertatum, rationis & naturæ ipsius legibus stabilior perseuerat: cùm fauor & benignitas principis, in suos ostensa subiectos, sic commodari exhiberi que conspicitur: vti eorum necessitas, honestas, ac euentuum communium ius, creditur pro tempore & in futurum exposcere. Ipsa tandem maiestas, quicquid vnquam propterea decreuerit, aut instituerit; id ne labentibus seculis, obliuionis confundatur erroribus, consueuit literarum apicibus commendare, æuiternè (perinde ac viuaciter) memorandum ac duraturum.

Zacność królewska niesprawiedliwością bywa prophánowána.

2. Abowiém zacność królewska przez niesprawiedliwość bywa prophánowána.

Obrázá máiestatu królewskiégo tylko w osobie królewskiéy bywa dopuszczona.

3. Obrażenié Máiestatu Królewskiégo zá żadániém Posłów ziemskich/ niechcemy áby miáło indzie mieysce/ áni ma bydź ná inné osoby (choć ná sobie vrzędy R. P. noszą) wyciągáné: ále ieśli przez którégokolwiek zły vczynek ábo mężobóystwo w tákowych osobách/ którzy mimo osobę nászę/ ábo rádną/ ábo inné dostoieństwo y mieysce ábo vrząd R. P. noszą/ będzie vczyniono/ tákowy wedle státutu karány bydź ma. Czás zásie świeżego vczynku/ rok y sześć niedźiél.

Dignitas Regia iniustitia prophanatur.

ETenim dignitas Regia, per iniustitiæ culpam prophanatur. Olbr: w Piotr: 1496 La: 96. HL 113/ 398.

Crimen læsæ Maiestatis in persona Regia committitur.

CRimen læsæ Maiestatis, ita postulantibus terrarum nostrarum Nuntis, volumus nisi in persona nostra locum habere: & non in alios, quantumùis publicas personas gerentes, extendi: Si quod autem per quempiam facinus vel homicidium in his fuerit commissum, qui extra personam nostram, vel senatoria vel aliqua publica dignitate loco & officio fungerẽtur: in eum secundùm statutum animaduertetur. Tempus verò recentis criminis annus & sex septimanæ. Zyg: w Krá: 1539. HL 70. 8/ 117. HP 9.

De crimine Iæsæ Maiestatis Regiæ & Perduellionis.

4. Jestliby kiedykolwiek nam/ y potomkóm nászym Królóm Polskim/ z poddánym swym/ ślácheckiego záwołánia/ przyszłá spráwá o crimen lęsę maiestatis, które tylko in personam Regiam, podług práwá machinatione, conspiratione, violento conatu, & quod longè absit, facto ipso, in vitam committitur: tedy od Instigatorá nászego/ zá wiádomością Márszałká nászego/ ma ná tákowego pozew/ sześć niedźiél przed terminem/ bydź położony ná Séym: y onégo położenia relácia w kśięgách Grodzkich tegoż Powiátu/ ma bydź zápisána/ w którą pozew ma bydź wpisány: y ná Séymiku tákié położenié pozwu/ dla dostátecznéy wiádomości/ przez woźnego ma bydź publikowáné. Zyg: III. w Krá. 1588. fol: 22. Instigator Pozwy

Który ták pozwány/ ma peremptorie stánąć: y gdy spráwá z pozwu tákowego przypádnie/ mamy/ wysłuchawszy propositią y dowody Instigatorá nászego/ tákże y strony obwinioney/ Pánóm Rádóm nászym/ y Posłóm Ziemskim/ niżéy opisánym/ w tym dáć czás/ áby ná te spráwę ná Séymie onym/ bez bytności nászéy/ wotowáli: y w niéy sie wedle potrzeby/ rozmówili. A gdyby sie spólnie wszyscy ná iedne sententią zgodźili: tedy táki dekret przez nie/ w niebytności nászéy concludowány/ przy nas ex scripto ma bydź ferowan przez Márszałká. A gdźieby sie wszyscy ná ieden dekret zgodźić nie mogli/ tedy przy więtszéy części conclusia zostawáć ma. Propositia y dowody Sąd panow Rad.

Do któ-

Deputaći z koła poselskiego.

Do ktorégo tákowégo sądu z kołá Poselskiégo/ deputowáni bydź máią osm osób: ktorzy przysiągszi/ ná práwné/ y ná spráwiedliwé/ podług sumnienia/ wotowánié/ przy Pániech Senatorzech wotować/ y wotá ich tákże iáko y Pánów Rad/ liczoné y porachowáné bydź máią.

Delator.

Delator/ żeby był przy Instigatorze dla Conuictiiey/ ktory może bydź & plebeius.

Dokumenta.

A gdźieby probationes & documenta contra reum, nie były certa, manifesta, notoria & sufficientia: tedy obwiniony/ blizszy záwżdy będźie do ewázyiey/ wedle Státutu de viro bonæ famæ, chocby też ciusmodi insufficientia documenta & probationes, były deposicyámi poprzysiężonémi vtwierdzone. Tákże iesliby była votorum paritas, tedy obwiniony do odwodu blizszy bydź ma.

Complices

To mianowicie wáruiąc/ iż ktobykolwiek był complex criminis aut machinationis, in personam Regiam; á toby nań dostátecznie było dowiedźiono/ iáko wyszszey napisano iest/ ma bydź do tego sądu pozwan/ á byłliby iáko y principał conuictus; reus esse criminis condemnabitur.

Stanie do sądu zpocżty.

A ten ktoryby ratione criminis læsæ Maiestatis był pozwány/ nie ma w wietszym poczćie ná Séym przyieżdżáć/ tylko ad summum ze dwudźiestą osob/ includuiąc w to/ ták przyiaciele iáko y slugi: y w tákiey że liczbie osób/ do mieyscá sądow/ nie w wietszey/ przychodźić ma.

Prokuratorá przydánié.

Procurator ma bydź dan z práwá/ iesliby go stroná obwiniona potrzebowálá. ktory ták przydány/ post propositionem & documenta omnia, per Instigatorem exhibita, ma mieć spatium deliberan. ad respondendum do trzećiego dniá/ bedźieli tego stroná potrzebowálá.

Odniesienie potwarne

A iesliby sie to pokazało/ iżby pozwány niewinnie á potwarnie był odniesion/ ma bydź delator Nobilis, siue comparuerit siue non, karan wedle Constitucitey ná tákié anno 1536 quinto vchwaloney á ná tym Séymie poprawiony: á plebeius pœna capitis. Jednák/ gdźieby obwiniony nie zgołá ále przez przysiege sie odwiódł/ tedy ná delatorá żadna pœna ściągáć sie niema.

=Patrz li: 5. parte 6. Tit. 6. lege: 12 Iż sie to gabiežáło.

Dilatia

A tákowa spráwá niema bydź przez Instigatorá żadnym obyczáiem zwłoczona: owszem przez té osoby/ ktore do tego sądu wyszszey są náznáczone/ sądzona bydź ma/ ták áby iuż ná tymże Séymie odprawiona była: aliás ná dokończeniu Séymu niema bydź broniona/ y owszem dopuszczona pozwánému ewázya/ gdźieby mu z práwá przyszło/ oprocz żeby sam pozwány vżywał dilácitey vera infirmitate, ktora sámá iedná in eo casu ma bydź pozwolona/ do dwu niedźiél/ ábo żeby on sąd vznał ex allegatis & responsis, żeby w tym potrzebné było scrutinium.

Perduelles.

Takiż postępek ma bydź in causa perduellionis, contra Remp. to iest/ gdyby ktoczynił bunty/ przeciwko Rzeczypospolitey/ porozumiéwáiąc sie z nieprzyiacielem Koronnym ku szkodźie Koronnéy: wynosił táiemnice R. P. zwierzone nieprzyiacielowi Koronnému: podał mu Zamek ná zmorwie: wzrusał pacta & fœdera z postronnymi pány/ rebellią facto pokázuiąc: ábo ktorykolwiek inny występek popełnił/ ktoryby właśnie był contra Rempub: Jednák iuż in tali casu, my/ iáko głowá/ z Pány Rádámi/ y z osmią Deputatow Poselskich/ sądźić/ y przy wietszey czesći konkluzyą vczynić mamy: w ktorych iuxta qualitatem excessus, & illius iudicii sententiam, pœnæ debent irrogari. To wáruiąc/ iż gdźieby in ea causa perduellionis delatorá nie stáło: tedy sam Instigator z wiádomością Márszałká nászego/ máiąc certa & euidentia documenta, ták cáłą może instituere & continuare, záchowuiąc w swey mocy postępek/ tu ná tym Séymie osobno contra perduelles modernos vczyniony.

Processus contra Rebelles.

Zyg: III, w Krá. 1588. fol. 43.

5. Wiákie niebespieczeństwo/ w iáko żáłosné y zgubę ostátnią ciągnące zá sobą spráwy/ bárzo od máley liczby obywátelow Koronnych/ przywiedźiona iest R. P. rozerwániem szkodliwym/ mianowawszy contra consensum omnium inszego cándidatá/ zá ktorym Ciuile bellum in viscera Regni accersitum est, każdy snádnie baczyć może. Abowiem

wiém nie tylko rzuciwszy sie záraz do gwaltu y mocy/ imáni sa zacni y zásłużeni ludzie wielkich Fámilij / w domiech swych/ wolnoscią á pokoiem pospolitym obwárowánych/ niemogąc sie wysiedzieć: ále też occupowáne mieysca y municiię R. P. przeciwko stárym y teráznieyszym spisóm y Confœderációm/ vsurpowano sobie poselstwá publico nomine ad exteros bez zlécenia práwie / iedno od samych siebie: wprowádzon Pan obcy z woyskiem cudzoziemskim do Korony: stolicá krolestwá tego byłá oblężona: ßturmy sie dźiały: kościoły łupiono: wstyd wczciwych pánienek był niebespieczny: Zámki/ Miástá R. P. brano: máietnosci ßlachetckie pustoßono/ palono/ wybiérano / á sámé osoby do przysięg gwałtem przymußono: Séymiki gwałcono: proscriptos & infames, publicè fortytowano: po drógách łápano zacné ßlachćice/ y posły zacnych Xiążąt/ ktorzy do nas tuti lege publica iáchali: Séymy składano/ ná których obcemu Pánu władzą w rece podawano/ y tych Séymów Constitucyę Rzeczypo: ßkodliwé in acta publica wwodzono y przymowano. Quid multis? wßytko cōtra leges & libertates patrias czyniąc/ ſtatus Reipub: à fundamentis conuellebatur: czego práktykámi y consensy swémi dwáy Duchowni pomagáli. Ktorémi tak iáwnémi excessy in patriam, ácz sie sámi patratores talium przywowáli beneficio iuris publici: Jednák my oswiadczamy sie Pánem Bogiem/ żesmy sie nimacz nie skwapiáli: y owßem czekáiąc iákiego vpámietánia/ wiele y z niebespieczeństwem Koronnym vciérpiwáiąc/ do tego sámego czásu wßytkosmy skromnie znosili. Lecz iuż ba czasże abutuntur patientia noſtra, á iż clementia & lenitas noſtra ieſcze ich wiecéy w vporze zátwardza/ gdyż iuż wiedząc o tákim consensie wßytkiéy Korony y W. X. L. Ziem Pruskich/ y inych Państw do niéy należących: tákże y o szczesliwéy Koronácíiéy náßéy/ popzysiężeniu praw y wolności Koronnych: nie tylko iż sie od przedsięwzięcia swégo nie hámuią/ ále też maiora prioribus delicta patrant, hoſtili more Ziemie Koronné z Pánem cudzoziemskim palą/ pustoßą: Zamki/ Miástá R. P. posiadáiąc/ á práwie do zginienia oyczyzne przywiezdź chcąc. Tedy my temu ze wßemi ſtanmi Koronnémi/ tu do Krákowá ná Séym válny Koronácíiéy náßéy zgromádzonémi/ zábiegáiąc: Pánem Bogiem sie oświadczywßy / z iákim żalem do ták ostrych lékarstw przyſtępuiemy/ á iáko contra naturæ noſtræ benignitatem ad iſtam acritudinem cauteriorum przychodźimy: powinności iednák náßéy Krolewſkiéy dosyć czyniąc / á obawiáiąc sie ábyſmy iuż dłużéy ten wzód lentis remediis głaſczące do zguby ciáłá wßytkiégo R. P. nie przywiedli: máiąc przed oczymá Constitucyą Jendzeiowſką / ácz nie rowno w mnieyßym záćiągnieniu vczyniona/ y receſſy/ káptury po wßech Woiewództwách téy ſławnéy Korony vczynioné: á miánowićie reces ná wielkim głównym zieździe pod Wislicą postánowiony/ y przez nas/ miedzy inßymi Práwy Koronnémi popzysiężony/ ktory też vigore præſentis Conuentus ápprobuiemy: ten pozządek y declárácyą de perduellibus czyniémy.

*Ten reces maß w kśiągách interregnorum po Królu Stephanie Articulo 1.

Napzód/ wßyſcy ktozykolwiek ſą winni wyobßéy pomienionych excessów/ máią bydź przez Inſtigatorá náßégo spozywáni: á ná pozwiech ma im bydź termin założon we cztéry niedźiele od położenia pozwu (ktore w Grodźie obwołáné bydź ma) ná ktorym powinni peremptoriè ſtánąć: á tám qui comparuerint, przez nas w Krákowie / ábo gdźiekolwiek ná ten czás bedźiem z Pány Rádámi / ktorych przynamniéy osm ma bydź przy nas / tákże y z osmią Deputatów ad hunc actum z kołá Poselſkiégo náznáczonémi y przysieglémi/ to ieſt/ Vrodzonym Piotrem Strzałą Sedźim Ziemſkim Zatorſkim/ Burgrábią Zamku Krákowſkiégo: Piotrem Oraczowſkim: Mikoláiem Kotkowſkim Podczáßym Siérádzkim: Chryßtophem Mielińſkim / Stolnikiem Káliſkim: Marcinem Broniewſkim: Jákubem Wozuczynſkim / Woyſkim Belſkim: Stánisłáwem Gárwáſkim: Mikoláiem Kráſowſkim / abſentia duorum aut trium non obſtant: authoritate præſentis Conuentus máią bydź sądzeni. Pozew. Terminus peremptorius. Sąd.

A contra contumaces, tákże in contumaciam Inſtigator náß procedować bedźie. Ktore wßytkie osoby tak in contumaciam, iáko per controuerſiam osądzone / gdy te decreta beda przez nas odesłáne / Starostowie beda powinni indilatam executionem nád nimi czynić: á ßlachtá wßytkich Powiátów/ beda sie powinni przeciwko tákowym ruſzyć/ y execu- Contumacia Executia.

y executiiey nád tákimi Stárostóm dopomoc/sub pœna de expeditione bellica sancita.

Ruśenie powiátów.

A gdyby ták możny który był/żeby mu iednáżiemiá ábo powiát sprostáć niemógł: tedy nam będzie wolno inszych Woiewództw przyległych/tyle ile będzie potrzebá/przećiwko nim ruszyć. Wszákoż gdzieby szturmu iákiego była potrzebá/pieniężnym żołnierzem to odprawować/y żołnierzem to ruśenie posilić będziem powinni.

Żołnierz. Executia.

A gdzieby Stárostá który sam był ták rebellis, ábo executiiey czynić niechciał/tedy wedle zwyczáiu stárego vicinior Capitaneus tymże kształtem/przećiwko niemu/ vt suprà, postąpić będzie powinien/nie záwiéráiąc drógi do łáski náśey/ktoby iey przed terminem śukał.

Łáská krolewska.

Lecz iżesmy Hetmáná koronnégo z woyski náśemi wyprawili/y drugie wyprawić mamy przećiwko tym/którzy sunt armati: przeto/ktorybykolwiek ante terminum był przez woyská náśe zábit/ábo poiman: té ták owé/iáko in manifesto crimine perduellionis deprehensos, iuż pro hostibus patriæ declárujemy/y dobrá ich confiscujemy/ná nagrodę tym/którzy ex ista occasione damna & iniurias, tàm in bonis, quàm in personis, które per iuramentum liquidowáné bydź máią/passi sunt, oné obracáiąc.

Wyprawá Byczyńska.

A té wszytkie którzykolwiek choć przećiwnéy sentencitiey nam byli/á z pokoiem sobie śiedźieli/neq; armis neq; vlla praxi violenta Rzeczyp. nie turbowáli/generali decreto, nietylko à pœnis, ále też y od pozwów wolné czyniémy/y niemáią bydź pozywáni.

Przećiwni á spokoyni wolni od pozwów y pœn.

Jeśliżebychmy też z występnych którému łáskę náśe pánską pokazáli y wine náśe iemu odpuścili/tedy priuatis damna & iniuriam passis, całé práwo o ich śkody y gwałty záchowujemy: które iż sie im more guerico stáły/będą powinni peremptoriè ná Séymie ábo ná Trybunale/secundùm voluntatem Actoris, odpowiádać.

Nagrodá uśkodzonym

A iżeby niezostawał ná nikim metus win z strony zániedbánia ruśenia pospolitego/ ná zieździe Wiślickim y w Woiewództwach postánowionégo: ták że którzy według vchwał wybránców z dóbr R. P. nie stáwili/té winy z tych wszytkich/ propter bonum pacis, znosimy/y oné od nich wolné czyniny.

Znieśienie win.

A iż pod ten czás teráznieyszy wiele ná tym należy/áby pewność była wiáry/y ánimuszów ludzkich przećiwko nam iuż zá łáską Bożą Królowi koronowánému/dla dobrégo wszech y vspokoienia R. P. śiádnieyszégo/postánawiamy: Aby wszyscy Senatorowie oboiégo stanu Duchownégo y Swieckiego (exceptis Episcopis & Palatinis, do których sekretarze swé poślemy) dignitarij & officiales, Stárostowie sądowi y Dzierżawcy dóbr nászych/powinni byli od publicátiiey niniejszégo postánowienia do niedźiél cztérech nadáley/wiárę y posłuszeństwo swé nam oddáć/y przysiądz w Grodźie przyległym swym: á w Pruśiech przed Woiewodámi/przychodząc non in maiori comitatu, iedno sámowtór/ bez wszelkiey strzelby/coram actis authenticis w té słowá.

Oddawánie wiáry y posłuszeństwá królowi przez przysięgę.

Przysiegá.

Ja N. przysiegam pánu Bogu wszechmogącemu/że wiernym chcę bydź/y posłuszeństwo wedle práwá oddawáć/Naiáśnieyszemu Pánu/ Zygmuntowi Trzeciemu/Królowi Polskiemu/Wielkiemu Kśiążęciu Litewskiemu/ic. y chcę we wszem dostoieństwá máiestatu y osoby Jego Kró: M. ták że bespieczeństwá/iáko wiernemu poddánemu należy przestrzegáć: Ták mi Boże pomoż/y iego świeta Ewánielia.

Którą przysiegę będą powinni vczynić/káżdy z tych/sub pœna de expeditione bellica sancita, y stráceniem vrzędu y dzierżaw: okrom tych/którzyby byli extra Regnum, y ná służbách nászych ábo R. P. Którzy po wrócéniu sie do koróny/ábo ziáchawszy z służby nászey/we dwie niedźieli máią tóż vczynić/oprócz tych Senatorów/Stárośt y vrzędników śiemskich y dzierżáwiec ná téy nászey koronácitey będących/którychesmy wiáry y státeczności dobrzesmy doználi.

Przysiegá Grodu.

A gdzieby Gród powiátowy prze iáką przyczyne nie był wolny/tedy przysiege káżdy z nich/in vicinori będzie powinien vczynić: á od tákowych przysiąg y Extráctów/pisárze Grodzcy niemáią nic wyciągáć/y owszem ie dármo wydawáć.

A ktoby

A ktoby sie kolwiek táki ználazł / któryby postánowienié to náßé nieyßé iákimkolwiek sposobem ábo práktyką/ná Séymikách ábo inßych mieyscách tárgáć chćiał/áby pod légał pod winy/ process, y executią wyßéy opisáné.

Pœná ná té coby to postánowienié targali.

A tákowé sądy vigore tego processu / trwáć máią od terázmieyßégo czásu / áż do skończenia blisko przyßłégo Séymu.

Ten proces do skonczenia Séymu trwáć miał

Iż też retenta Quárty są dosyć niemálé/ktoremi sie terázmieyßéy gwałtowney R p. potrzebie dogodźić może: pozwolily nam stany koronné pro hac vice tantùm, ábysmy o nie z Pány Rádámi y témiż Deputaty sądźili/ do Séymu tylko przyßłégo: w czym iż tákże ma bydź rok záwity/dla tego też pozwy cztery niedźiele przed rokiem kładźioné bydź máią: wßákże tych retentów nieinákßy ßáfunek ma bydź / iedno iáko terázmieyßych poborów w Vniwersale iest opisán.

Retentá quarciané.

*Pátrz w kśięgách zgwartych skárbowich parte 1. Tit: X. pobory lege 15. Gdźieby.

Tá Constitucya iest miárkowána, Articulo.

Adherentowie Arcyks: Maximiliana.

6. Zwrodzony dobrodźeiu náßéy Królewskiéy / Constitucyą przeßłégo Séymu Koronácińey náßéy/ przećiw tym ktorzy Arcyksiążę J. M. Máximiliana ná Korone forytowáli/w nie w prowádźili/y przy nim stali/mityguiemy/zá pozwoleniem wßech stanów.

Zyg: III. w Wár: 1589. fol: 11.

A naprzód iákośmy wßytkie Akta iáśnie Wielmożnego Janá Zamoyskiego Kánclerzá y Hetmáná koronnego/ przychyláiąc sie do recessu y postánowienia pod Wisliczą vczynionego/ Constitucyą Séymu koronácińey náßéy ápprobowáli / y iákośmy dálßé tegoż Hetmáná postępki/ktoreby/ postány od nas z woyskiem przećiw Arcyksiążęćiu Máximiliánowi y Adhærentów iego bedąc wykonał y vczynił/ ratos mieć obiecáli y áffekturowáli/ták ie teraz wßytkie pochwalamy y vtwierdzamy.

Approbatá sprawy Byczynskiéy Kánclerzá y Hetmáná Koronnego

A miedzy inßémi rzeczámi wdźięcznie to od niego przyimuiemy/ że po zwycięstwie nam od Páná Bogá zá tą iego expedicyą pod Byczyną dánym/ wielkiéy vżył moderácińey/ & sanguini ciuili ac Christiano pepercit. Jáko tedy on pod Byczyną záchował poczćiwości y zdrowie tym / ktorzy w rece iego byli przyßli/ y przyczyne szerą o dobrá nieruchomé do nas obiecał. Ták my też przychyláiąc sie do tychże Condicij Byczyńskich/ y zoßtáwuiąc im poczćiwość/ zdrowie / y ziemskie ich dobrá nieruchomé/ tákże y ruchomé/ ktore im iure belli nie odeßły.

Moderátia Hetmánska.

Pátrz prá. wo 4. przße wyßé fol: 23. Ieśli by.

Odiecia ktoremu z nich Dignitarstw y vrzędów/ tákże Stárostów/ y dźierżaw/ mocą Constitucińey y vchwały Krákowskiéy blisko przeßłéy/ przez nas vczynioneą/ á komużkolwiek conferowánégo/ wniwczym do wątpliwości nie przywodząc/ onym niżéy opisánémi condiciámi do łáski náßéy dróge otwarzamy: to iest / że tu ná tym Séymie máią in facie Reipub przysiędze/ wiáre/ y poddánstwo nam oddáć.

Láská Krolá Ie. M.

A wáruiąc áby Rzeczposp bylá vspokoiona/ y ći wßyscy ktorzy partes nostras secuti sunt nobiscą; adhærebant, wedle Condicij pod Byczyną postánowionych / y to tąż przysięgą vtwierdzą/ że ná potym spokoynie sie záchowywáć bedą/ práktyk żadnych/ ámi rozruchów w Rzeczypospolitéy nie czyniąc.

Wárunek uspokoienia R. P.

Simultates też y nieprzyiáźni ktore máią cum Senatoribus, Magistratibus, & Ciuibus Regni, máią złożyć/ y przysięgą tákże vtwierdźić/ że ich wznawiáć/ neq; per se, neq; per submissas personas nigdy niemáią/ y że záwżdy pacem & tranquilitatem cum Ciuibus Regni colent. Ktore przysięgi do Akt tuteczných ziemskich wwiedźioné bydź máią. Inter eos inter quos erāt simultates, zakłády dwu kroć sto tysięcy złotych/authoritate præsentis Conuentus ex consensu ordinum zakładamy. O ktore wolno bedźie zá dworem ábo ná Trybunał pozwáć/ citatus in primo termino perēptoriè respondebit.

Simultates.

A iż póki byli w zátrzymániu/ ći ktorym actiones ex alia causa quā pro pœna Reip. przećiw nim competebant, dróge do czynienia práwem z nimi zátrudnioną mieli / tedy wáruiem to/ iż przećiwko tákowym żadnémi fatalijs ábo præscriptią zástáwiáć sie niemogą. Ci zás/ ktorzy ábo poimáni nie byli / ábo z wieżienia przyrzeczeniu swemu nie dosyć vczyniwßy/ziáchali/ máią bydź rozsądzeni/ y wedle pokory ich ábo karáć/ ábo w łáske przy

Actiones zá trudnione.

iące ich/zá rádą Pánów Rad mamy. Którym láſkę vkażem. Táką ż przyśiege iáko ieſt wyſſéy opiſána vczynić máią/ y tákowymże zakładóm/qui habent ſimultates, podlégáć.

Vgnánié cauz.

A któréby cauzy tu vznáné bydź nie mogły/ y potym ná dugim Séymie vigore iſtius Conſtitutionis, vznawáć ich nam władza zoſtawa.

Práktikowáć do cudzych krájów.

Interim niemáią práktykowáć/ áni do cudzych źiem przeiéżdżáć ſie/ áni poſyłáć/ áni pozoznmiéwáć/ ſiue per ſe vel alios, y owſzem ze wſzytkimi ſpokoynie záchowáć ſie/ ſub pœna capitis, infamiæ, ac vadiis ſupra ſcriptis.

Actiones Ciuiles ná Tribunał odeſłáné.

A z tymi którzy ná ten Séym o ſzkody y inſzé krzywdy ciuiliter byli pozwáni/ á nie przećiw nim nie poſtępowano/odſyłamy Akcié y Pozwy tákie wſzytkie ná Trybunał/gdźie będą inter cauſas officii mieć rok záwity/ po ſkończeniu Séymu tego/ zá ſześć Niedźiél/ z tychże Séymowych pozwów/ á w tych zás Akcyách gdźie ſie poſtępek iáki oſtał/ ná tym Séymie/ wolna będźie káżdemu ná tymże Trybunale dálſza proſequucya/ zá przypozwámi ſtrony do dálſzego poſtępku.

Láſká krolewſka in Contumaces

Tym też przećiw którym poſtępki w Krákowie in Contumaciam ſą otrzymáné/ dłógi do láſki náſzéy nie záwiérámy/ ſpoſobem wyoſzéy opiſánym/ gdy ieý przyſtoynémi obyczáymi ſzukáć będą.

Viniárkowánié proceſsów práwnych przećiwko Adherentóm Arcyksiążęcia I. M. Máximiliana.

Zyg: III. w Wár: 1590. fol: 39.

7. Obiaſniáiąc Conſtitucye Séymów przeſzłych/ ták Koronácitey náſzéy w Krákowie/iáko y tu w Wárſzáwie/ o ſądzeniu oſób/ qui partes Archiducis Maximiliani ſequuti ſunt, vchwalone: zwłaſzcza tych którzy do láſki náſzéy iedni ad interceſſionem Senatus & Ordinum Regni przyieći ſą/ y doſyć vczynili rzeczeniu ſiwemu: niektórzy też pod tym czáſem incureſitey Tureckiey y Tátárſkiey/ operam ſuam chętnie pokazáli/ y do poſługi náſzéy y Rzeczypoſpolitéy przyiáchali: przetóż tym poſtánowieniem Séymowym/ proceſſus in Contumaciam ratione damnorum intentatorum, & in abſentia illorum, w ten czás gdy extra Regnum ábo w zátrzymániu byli/ per quaſcunque perſonas obtentos, znoſzemy y wſzytkie ſpráwy tákowe in integrum reſtituiemy.

Wſzákże ci wſzyſcy którzy proceſſy y poſtępki in cauſis ſuis in quocunq; iudicio vel officio Regni in contumaciam ná oſobách wyoſzéy omienionych/ vt præmiſſum eſt odźierżeli/máią ná Trybunał bliſko przyſzły pozwáć y peremptoriè przećiwko nim procedowáć/non obſtantibus fatalibus, tanquã ſuper originalẽ citationem, ná którym ſtopniu wolno będźie tym to pozwánym/ ábo Scrutinio iuxta ſtatutum, ad elucidandam ſuam innocentiam, vel inueſtigandam rem & perſonam, ábo euaſione iuratoria vti. Tóż ſie ma rozumieć w ſpráwách wſzetych/ w których contumácie nie zášły.

A ieſliby nie ſtáneli będąc pozwáni ná ten rok vigore conſtitutionis præſentis áſſignowány: tedy áktorowie/nie otrzymawáiąc proceſſu nowégo/ſed illo ante conſtitutionem hanc obtento, ſecundùm continentiam eius in illo puncto & gradu iuris. vbi ceſſauit ante conſtitutionem præſentem, kończyć ſwoie Cauzy będą mogli. A nowé ſpráwy którżby ieſzcze intentowáne nie były/ w tych máią fatalia iuris iśdź.

Tránſáctia Rákuſka.

Zyg: III. w Wár: 1589. fol: 4.

8. Napżod/ ápprobowawszy we wſzem Tránſáctią przez Commiſſarze ſpólné/ w Bytomiu y w Będźinie/ z Céſárzem Jeg Mć. y wſzem naiáſnieyſzym domem Rákuſkim vczyniona/ pokóy y przyiaźń ſtátecznie chcąc z nim wiéźdź/ do vczynienia przyſiąg ná to Tránſáctią/ oſoby pewné ták z ſtanu Senatorſkiego/ iáko z Koła poſłów Ziemſkich/ ſpółem z Rádámi y z Poſły Ziemſkimi náznáczyliſmy/ y zupełną moc do tego im dáliſmy/ iáko liſt oſobny od nas zá vchwałą Séymu tego nápiſány/ ſzérzéy w ſobie obmawia y opiſan ieſt.

Vbespieczenié Rzeczypospolitéy od Arcyksiążęcia I. M. Rákuskiego Máximiliana.

9. Iż Arcyksiąże Jeg M. Máximilian/ po náßym y R. P. wßytkiéy/ doßyć ludz- Zyg. III. w
kim z nim sie w spráwie ktora był z strony pánowánia w téy R. P. wźiął przed sie/ y w któ- Wár. 1590.
téy sam Pan Bóg rozsądek vczynić raczył/ obeßciu/ niechćiał y nie vczynił doßyć temu/ fol: 3.
co był według Tránsáctiiéy w Bytomiu y Będźinie/ od spólnych Commissárzów/ przez
srzodek Oycá S. Papieżá vczynionéy/ powinien: y przysięgi tám postánowionéy/ przy
náßych Commissárzách/ tákże y pism do tego należących nie oddał: tedy bacząc/ co ná
tym dostoieństwu y pánowániu náßemu/ y bespieczeństwu Koronnému należy/ czego
Rzeczypospolitéy z téy wezdrgi/ teraz y nápotym obawiáćby sie potrzebá: coby zá ßkodli-
wą do zápału iskrą/ gdyby ieszcze prætext iáki miał kto sobie w Koronie/ do osoby iego
kiedy obiecowáć/ zostawálá: zá potrzebną bárzo będź rozumiémy/ áby sie domá iáko na-
pilniéy y nawárowniéy temu zábiegło/ żeby wiec y w sąsiad náßych/ kto nie vdawał tęg/
iákoby tu ieszcze w téy R. P. kto Arcyksiążęcia Jeg M. Electią forytować chćiał. A ták/
iáko nie práwnie/ y nie swym trybem/ áni sposobem należnym/ od máłéy liczby ludźi/ no-
minátia Jeg Arcyksiążęcéy M. była wniesiona: iáko potym ná zieżdżiech pospolitych/
nie słußną y przeciwną wolnościam téy R. P. należiona: á mimo to przed sie/ ßkodli-
wym przykładem/ woyną/ á nie ráczéy tych wßytkich którym to należáło/ y należy/ rozsą-
dkiem była popárta: iáko zásie odstąpiona pod Byczyną/ y potym przez Tránsáctią/
która przez Cesárzá J. M. y drugich Jch M. Pánów Domu Rákuskiego/ iest potwier-
*Pátrz wyż: dzona: *iáko zniesiona práwem y Constitucyámi Séymu Koronáciiéy náßéy y przeßłé-
práwá 4. go Wárßáwskiego: ták/ y teraz iuż ná tym Séymie Válnym Wárßáwskim/ zicdno-
5. 6. 7. 8. stáynégo stanów wßech/ ták Pánów Rad iáko y Posłów ziemskich/ oboiégo narodu/ y
wßech ziem téy Rzeczyposp: zezwolenia: te to pomienione nominácyą y pretensią wße
láką Arcyksiążęcią Je° M. która snać ieszcze sobie do téy Korony y R. P. zostáwuie/ y
przywłaszcza/ będź illegitimam, cassatam, y abrogatam deklárujemy: żadnégo prætextu,
żadnégo recursu, do téyto Arcyksiążęcia Jeg M. osoby/ z żadnéy miáry/ bądź dawnéy
prætensiiéy/ bądź nowéy iákiéy nápotym Electiiéy/ nikomu z obywátelów téy Rzeczypo-
spolitéy nie zostáwuią c/ owßem zá wieczné práwo postánawiáiąc: żeby/ iáko teraz zá szczę
śliwégo pánowánia náßégo nikt z poddánych náßych obywátelów téy to R. P. z nimi
práktykować/ porozumiéwáć sie/ listów y poselstw do niego posyłáć w téy spráwie/ y o ie-
go Promociiéy z kim sie porozumiéwáć: ták y nápotym/ gdźieby do Interregnum, y no-
wéy Electiiéy (co ráz Pánie Boże iáko nadłużéy oddalić) przyszło/ zá Páná y zá Krolá
go forytować/ Posłów y listów od niego/ priuatim y publicè około tego przyimować/
proponować go/ miánować/ publikować/ y żadnym kstáltem promowować/ y popierać
nie śmiał y nie ważył sie. Ktoby inácżéy vczynił/ ma podpadáć pod winy/ o Obrázie Má-
*maß wyż: iestatu Krolewskiego *y contra perduelles postánowioné/ o które nie iedno przez Justi-
fol: 24. gatorá náßego/ ále inßego kogokolwiek/ ná Séym/ zá słußnym dowodem pociągnion
będź może. Jeśliby też Delator documenta tákowé przywodził/ zá któremi obwinioné-
mu byłby odwód skázány/ żadnéy winie podlegáć niéma. Lecz ieśliby dowody tákie by-
ły/ żeby pozwány simpliciter był wolnym vczyniony/ tedy Delator pod winy podpádnie
*Pátrz lib: 5 wedle Constitucciiéy/ de crimine temerè intentato & non probato *. A pod Interregnū,
parte 6. Tit: wolno będźie stanóm przeciw tákowému/ ábo tákowym/ iáko nieprzyiaciołom oyczyzny/
6. lege 13. ná zgubę y skáze ich powstáć: y to iednák/ coby z strony promociiéy osoby téy było wnie-
Iż sie to zá- siono/ y iákimkolwiek obyczáiem vczyniono/ ma będź irritum y nigdy nieważno.
bieżało.

Restitucia rozróżnionych w Electiiéy.

10. Z wrodzoney dobroći y łáski náßéy Królewskiéy zá pozwoleniém pp. Zyg. III. w
*wyż. fo. 25 Rad wßech zgodnym/ y prośbą Posłów Ziemskich. Że wßytkich/ którzy in hoc exilio są/ Wár. 1591.
parag. na- ábo którzy byli in Contumaciam zdáni w Krákowie *dla popiérania Arcyksiążęcia Jeg fol: 21.
przód wßy-
scy.

M. Máximilianá/ decreta pœnarum infamiæ znoſiemy/ y oné in priſtinum ſtatum reſtituiemy/ wolnégo im przyiázdu do Koronỹ ex nunc pozwaláiąc/ á oni máią wiernoſć nam przyſiegą ſwą oświadczyć.

O Práktikántach.

Zyg III. w VVár. 1593. fol: 4. Inſtigator, y delator, Pozew ná Séym. Termin 6. niedźiel. Pozwu publicatio w Grodźie.

11. Ktoby od tego czáſu w práktykách / z kimkolwiek około pánowánia czyiégokolwiek y poſádzenia ná ſtolicy państw tych doznan był / tedy o to od Inſtigatorá z delatorem / iáko y od ſámego delatorá vrodzenia Szláchetckiégo/ może bydź ná Séym pozwan iáko perduellis, á pod ten odiazd náſz / w niebytności náſzéy do Trybunału. Przeciw którym ták ma bydź poſtąpiono.

Położywſzy pozew przed terminem ſześć niedźiél / y vczyniwſzy záraz relácyą położenia pozwu w Grodźie powiátu onégo/ w którym citatus ma mieſzkánié / á gołośćie w ſześdźie w rece może bydź dány pozew/ ábo w páráfiiéy położony.

A dla doſtátecznéy wiádomości/ ma bydź od woźnégo pozew publikowan w Grodźie onym/ pod którym záſtan z pozwem będźie/ ábo położon ná gołotę / á pœna ták ná pozwánégo iáko y ná delatorá/ tákże y Proceſs w tákiéy ſpráwie táki ma bydź/ iáki ieſt opiſány w Conſtitucíiéy Koronácíiéy náſzéy/ y tá ſpráwá ma bydź continuowána tákowym porządkiem y poſtępkiem/ iáki ieſt opiſány w téy to Conſtitucíiéy contra perduelles, & patratores criminis læſæ Maieſtatis. Proceſs maſz wys. fol. 20

Executia,

A Pánowie Stároſtowie w téy mierze zá odeſłániem Trybunálſkim/ exekucyą tàm in bonis quàm in perſonis czynić máią / ſub pœna trecentarum marcarum, cuni motione Nobilitatis, ſi adeò fuerit fortis iáko ná bánnity/ z obwieſczeniem ſłáchty od Stároſty przez vniwerſały/ choć bez mándatów náſzych/ pod niebytność náſze.

Ná Stároſtę przekonánégo executia.

A gdźieby który Stároſtá w tym był obwiniony y przekonány/ tedy tákiż proceſs y exekucya tákoważ ma bydź przeciwko nim vczyniona per vicinioreм Capitaneum, do którégo dekretem Trybunálſkim odeſłány będźie.

Kto przed królem kogo ráni, ábo bróni dobędźie.

Káź. wys. Lá. 39. HL 105. B/ 190 HP. 9.

12. Nád to vſtáwiamy: iż ieſli kto przed námi/mieczábo kóiá wyymie/y kogo ráni / ma bydź okrom łáſki karány: á ieſli wyiąwſzy nie ráni/niech będźie ná łáſce náſzéy. Tóż też ieſli przed Stároſtą náſzym kto vczyni/ ſłázuiemy chować.

De eo, qui corã Regia Maieſtate gladium extraxerit vel vulnerauerit.

INſuper ſtatuim⁹: Si quiſpiam corã nobis gladium vel cultellũ extraxerit, & aliquẽ vulnerauerit: ſine gratia puniatur: ſi verò extraxerit & nõ vulnerauerit, in gratia noſtra conſiſtat. Et idem, ſi coram Capitaneo noſtro hoc factum fuerit, decernimus obſeruandum.

KSIĄG PIERWSZYCH CZĘSC WTORA, O Stole y Dobrách Krolá Iego M. y Koronnych.

STOŁ KROLA IE° M.

Tituł Piérwszy.

Opátrzenié stołu Królewskiégo z dóbr Królewskich.

PRAWO 1. JŻ z dóbr stolice Królewskiéy stan Królewski zwykł osobné mieć opátrzenié: á gdyby tego nie było/ tedy stan królewski musiałby bydź podéymowan pomocámi/ któréby wszytkich doległy: á ták wielé potrzéb w królestwie nosić sie przydawa: że też y pospolitémi pomocámi niepodobieństwo dosyćby im vczynić. ić. *To Práwo całé maß niżéy Tit. X. Práwo I. Jż z dóbr/ ić.* Alex. w Piotr. 1504 HP. 41.

RATIONES SKARBV Y STOLV KROLEWSKIEGO.

Vkazáli nam posłowie Ziemscy opátrzenié od Rzeczy pospolitéy stołu nászégo/ y innych potrzeb Koronnych/ y nászych/ z dóbr y dochodów wszytkich/ które skárbowi nászému należą. Lecz iż ten skarb/ dobrá y Prowentá onerámi y iurgielty są ścisnioné. Przetóż onych ná przyszłym pierwszym Séymie cognicyą mamy vczynić/ z stany koronnémi do Séymu należącémi/ gdźie káżdy pro cognitione tego ma sie stáwić peremptoriè z práwem swym bez pozwu/ wszákże poki tá cognitia nie dóydźie/ niechcemy derogować práwu niczyiemu. Zyg. III. w Wár. 1589. fol: 17.

Cognitia o dobrách królewskich oneronánych. Articulo.

O IVRGIELTACH.

Constitutią ták roczną Wárszáwską do exequucyiéy przywodząc/ około iurgieltów w Koronie/ któremi dobrá nászé są onerowáné/ o których ná tym Séymie teráźniéyszym cognitia bydź miáłá: vstáwiamy zá pozwoleniém Pánów Rady Posłów Ziemskich oboygá narodu/ áby Jurgielty wszytkié przez nas zá pánowánia nászégo/ którymkolwiek osobom rozdáné/ nie były przez Jurgieltniki nászé z nieiákich dóbr nászych odbiérané/ ále do skárbu nászégo áby oddawáné były. Nád którą vchwałę/ ieśliby któryżkolwiek Stárostá ábo Tenutarz nasz ważył sie osobno á nie do skárbu nászégo tych Jurgieltów wydáwáć/ de suo nam to płácić y nágrodźić będźie powinien. A my pro libitu nostro, habita cuiusq; meritorum ratione, z skárbu nászégo oddáwáć ie roskażemy. A nihilominus cognitią o tych to Jurgielciách zá zniesieniém sie iurgieltników z práwy swymi ná Séym/ wedle opisánia konstitucyiéy Constytucyiéy/ do Séymu blisko przyszłégo odkładamy. Zyg. III. w Wár. 1590. fol: 24.

Rátiones stołu Krolá I. M.

Opátrżiąc ták w czym inym porządek koronny/ ták y w tym/ áby pewné á niewątpliwé dochody stołu nászégo królewskiégo nas závsze dochodziły/ y ták/ żebysmy y wychowánié stanowi nászému pánskiému przystoyné mieć mogli/ y prze iáki niedostátek skárbu nászégo/ áby sie co contra dignitatem nostram Regiam nie działo: przeto zá zezwoleniém Zyg. III. w Wár. 1590. fol: 24.

zwoleniem wßech ſtanów vſtáwuiemy/ áby pewné Oeconomiæ y prowenty ábo dobrá w Koronie były dla nas y ſtołu náßego záchowáné w cále. Z tym wárunkiem/ żeby oné ze wßytkiémi attinentiis, nie mogły bydź nigdy/ ták w cześći iáko y we wßytkim nieiáko onerowáné penſiámi/ áni dożywociem/ y Arendámi lekkiémi obowiązáné. A ktobykolwiek kiedy ſie ważył této Oeconomiæ, prowenty/ ábo dobrá/ włożeniem ná nie ſummy ábo prowentów iákich/ do pożytku ſwéġ z nich ſobie iednániu y odbiérániu/ bądź iákimkolwiek inßym ſpoſobem oné vćiążáć/ y liſty ſobie ná to otrzymawáć/ okrom tych ktożby ie dotąd otrzymáli/ ten pod té winy podpádáć ma y oné cierpieć/ które de non obliganda Sandomirienſi terra ſą w práwiech opiſáné.

*o tym maß niż. w cześći wtórey Tit. V.

A té œconomiæ, prowenty y dobrá miánuiémy: Zupy Krákowſkié/ Zupy Olkuſkié/ Clá koronné/ Clá Ruſkie/ Zupy Ruſkie/ ſtároſtwo Sándomierſkié/ ſtároſtwo Sámbórſkié z Ożimina y z Medenicámi/ œconomia Málborſka / Wielkié rządy/ Rogoźno/ Cczéw/ Funtczół Gdáński/ Elbinſki/ Ryſki/ Miniczné pieniądze/ y podwodné pieniądze/ Clo Płotckié/ iáko ie teraz w Płotcku wybieráią. Saluis iuribus Zamków Mázowieckich/ ná których poprawe nádánié clá przywileiem byłoby pokázáné.

Dobrá Królá I. M.

ZVPY SOLNE Tytuł II.

Potwiérdzenié Kázimiérzá trzećiégo Státutów o Zupách ſolnych przez S. niegdy Kázimiérzá wielkiégo wydánych.

W Jmię Bożé/ Amen.

PRAWO Káz. wielki w Piotr. 1451. La. 76. HL129/ 410. HP 98

1. Ná wieczną pámięć. Aby błąd zápámiętánia spráwam/ które ſie zá czáſem dzieią/ nieprzyniośł śkody iákiéy/ Królów y Xśiążąt wyſokié Rády vſtáwiły: áby tákowé rzeczy piſmem y nápiſániém świádkow wieczné były czynioné.

Dla tego my Kázimiérz z łáſki Bożéy król Polſki/ y ziem Krákowſkiéy/ Sándomierſkiéy/ Siradzkiéy/ Lanczyckiéy/ Kuiáwſkiéy/ W. Xśiąże L. Pomorſki/ Ruſki y Pruſk. Pan y Dziedźic/ oznáymuiemy przez niniejßy przywiléy/ którym to wiedźieć należy/ teraz y potym będącym/ ktożby tego wiádomość będą mieli.

Jżácz z powinności królewſkiéy ſczodrobliwości ku wßytkich poddánych pożytku y rozmnożeniu oko opátrzności mielibyſmy mieć: wßákże więtßą pilność około rozmnożenia ſkárbów y prowentów królеſtwá náßego mieć przyſłoi: ábyſmy z nich królеſtwá y poddánych náßych pożytki mogli opátrować.

Gdyż tedy Zupy náße Bocheńſkié y Wielickié część nalepßą dochodów y ſkárbu królеſtwá

Confirmatio Statutorũ de Zuppis ſalinarum, per D. olim ſecundũ Kazimirum Mag. editorũ, per Sereniſſimũ Kazimirum tertium facta.

In nomine Domini, Amen.

AD perpetuam rei memoriam. Ne error obliuionis geſtis ſub tempore verſantibus pariat detrimentum, alta Regũ & Principum decreuerunt conſilia, ea literarum apicibus & teſtium annotatione perennari.

Proïde nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarũ Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lãciciæ, Cuiauiæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Pomeraniæ, Ruſſiæ Pruſſiæq; Dominus & Hęres. Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris:

Quòdſi ex debito Regalis munificentiæ ad omnium ſubditorũ cõmodum & profectum oculo conſiderationis intendere debeamus: propenſior tamen ſolertia circumſpectionis ad augmentũ Theſaurorũ & prouentuũ Regni noſtri incũbit: ex quibus Regni & ſubditorũ noſtrorũ cõmodis debitè valeamus prouidere.

Cum igitur Zuppæ noſtræ Bochnen. & Wielicen. pars nobilis prouentuum & theſauri Regni

leſtwá ieſt: ktore do tego czásu/ dla zbytniego y práwie vſtáwicznego ſłáchty/ y rozmáitych oſób w nich bywánia/ y w wyrabiániu ſoli w wielkiey czeſci ſpuſtoſzenie y vpadek wźiely/ á to z tey przyczyny: iż áni Żupnik/áni ieg vrzednicy nie mogli pilno wáć robót/zábáwieni odprawowániem y praca gościnna: á gdźieby ſie w czás temu nie zábieżało/trzebá ſie ſtrzędzáby vpadku y ſtráty z gruntu nie podiely y vćierpiały.

Chcąc tedy tákowemu vpadku y ſkodźie zábieżeć: iż należy ná opátrznego Páná przeſłych rzeczy pámieć máiąc/pilno przeglądać przyſłe / á ná wſzytko ſie dobrze rozmyſliwſzy/ potym kożdą rzecz zoſobná dobrze rozráchować. Náſłáduiąc tedy poſtępków przodká náſzego świetey pámieci Páná Káźimiérzá krolá Polſkiego: ktory przez rzeczony ſkarb Żup ták w całości/ iáko w cześciách y wſzytkich dochodách porządnie rozpiáwił/y iáko gránicámi iákiemi poſtánowił y vſtáwił/ordinátią vczynił: y áby tákowe rozrządzenie/poſtánowienie/ná wieczne czáſy było dźierżáne/ chowáne/ ſtrzeżone/ pod winámi/ ktore w nich ſą opiſáne/vſtáwił y ſkazał.

Aby tedy y my y ktoríkolwiek iny z poddánych náſzych tákowemu poſtánowieniu y rozrządzeniu przez niewiádomość co przećiwnego nie vczynił: vſtáwiamy y niniey ſzym zápowiedzeniem dla wiecſzey mocy obáſniamy: áby Káźimiérzá Krolá przerzeczonego ſtátuty y vſtáwy/ ktore do tego czáſu w ſkárbie náſzym ſą chowáne/ we wſzytkim wedle vſtáwy y porządku y rozrządzenia iego były trzymáne y záchowáne ná czáſy wieczne/ ktorych też Conſtytucyy poſtępek y Artykuły/ z pewney wiádomości/ y z dobrze vważoney y vżytey rády we wſzytkich ich punktećiech/czaſtkách/zámknieniu/ mocne/ wdźięcznie czyniemy/ pochwalamy y potwierdzamy.

Wſząkże to ſpecyficuiemy y wyrażamy: iż wſzytkie zapłaty y czynſze ták Duchownym iáko świeteckim oſobam/ przez przodki náſze ná wieczność/ábo do czáſu/ ábo do żywotá zápiſáne z ſtárodawná/ ktore zwykły bydź przez Żupniki płácone/y liſty ſprawiedliwie y wedle práwá iákokolwiek wyſłe/ máią trwáć w ſwey mocy y ſtałości.

thesauri Regni exiſtit: quæ hactenus propter nimiam & continuam Nobilium & diuerſarum perſonarum frequentationē & Salis elaborationem, in Nobili ſui parte deſolationem & iacturam ſuſceperunt: ex quo neque Zupparii, neque ſui Officiales regimini, laboribusque intēdere valuerunt, hoſpitum curæ procurationique intenti: & niſi eis tempeſtiuè ſubueniatur: verendum eſt, ne ruinam & iacturam totalem ſubeant & patiantur.

Volentes igitur huiuſmodi ruinæ & iacturæ ſubuenire: vt circumſpecti Principis eſt, ex præteritis habere memoriam: & intentæ conſiderationis oculum ad futura, & tandem ad ſingula ſalubri diſpoſitione procedere dum omnia proſpexerit ſapienter. Imitando igitur veſtigia prædeceſſoris noſtri, diuæ memoriæ Domini Kazimiri Regis Poloniæ, qui præfatum theſaurum Zupparū in capite & in membris, ac omnibus prouentibus, ordine, diſpoſitione, & terminis ordinauit, ſtatuit, & regulauit, atque perpetuis temporibus huiuſmodi ordinationem & regulationem tenendam, ſeruandam, & cuſtodiendam, ſub pœnis in eis contentis ſtatuit & diffiniuit.

Ne igitur nos, aut quempiam ſubditorum noſtrorum, ab huiuſmodi ordinatione & diſpoſitione, recedere, aut eidem per ignorantiam contrauenire contingat: ſtatuimus, & præſenti edicto in robur maioris firmitatis declaramus: ipſius Domini Kazimiri Regis præfata Statuta & ordinationes, quæ in noſtro hucuſq; ſeruata ſunt theſauro, in omnibus, & per omnia, ſecundùm regulationem, ordinationem & diſpoſitionē ſuā, debere teneri & obſeruari perpetuis tēporibus duraturis: quorum & nos tenorem Conſtitutionū & articulorū, ex certa ſciētia & maturo conſilio ſuper hoc communicato, in omnibus ſuis punctis, articulis, conditionibus & clauſulis, ratificamus, approbamus, & confirmamus.

Hoc ſpecialiter addito & expreſſo: quòd omnia ſalaria & cenſus, tàm Eccleſiaſticis quàm ſecularibus perſonis per prædeceſſores noſtros, in perpetuū ad tēpus, vel ad vitā inſcripti ac ab antiquo per Zupparios pro tēpore ſolui ſoliti, & literę iuſtę & legitimę quomodolibet emanatæ, in ſuo debēt perſiſtere robore, & firmitate.

Ażby

Ne

A iżby zá czásem ktorąkolwiek bárwą chytrośćią ábo domyślem/ Státuty y porządki przerzeczone nie przydáło sie w wątpliwość przez kogo wwiéżdż/y o ich w sobie zámknieniu nie było wątpienie iákie: tedy rozumieliśmy zá potrzebną rzecz/ ábyto były wypisáné: á tych rozumienié y brzmienie iest tákowe.

W Jmię Bożé/Amen.

TO niechay będzie wiádomo: iż pod rokiem Wćielenia Páńskiego/tysiącznym/ trzechsetnym/ześćdźiesiątym y ośmym/ten ninieyszy Reiestr iest nápisan w piątek po Przewodnéy Niedźieli ná zamku Krákowskim/ ná wieczną pámięć/ ku czći y chwale Bogá wszechmogącego/y błogosłáwionéy Pánny Máryiéy mátki iego chwalebnéy/y dla zasług wszytkich Swietych y Swiećic/ á ná roskazánié Naiáśnieyszégo Xśiążęcia y Páná/ Páná Kázimiérzá z łáski Bożéy Krolá Polskiégo/Krákowskiéy/Sándomiérskiéy/Siérádzkiéy/Láńczyckiéy/Kuiáwskiéy/Pomorskiéy/ziem Dziedźicá/nápisány przez rece Pisárzá/páná Demetriussá ná ten czás Podskárbiégo.

Dla téy przyczyny ten Reiestr iest spisan: ábyzły zwyczay vstrzeżon bydź mógł ná wieczné czásy: y ábyzwyczay Zup Krolá Je° M. Kázimiérzá y iego wszytkiéy Rády/przez iego własné potomki ná wieczné czásy był trzyman. Abowiém tenże Pan Kázimiérz Król/ nic niekazał w Reiestrze przydáć ábo vmnieyszyć: ále kazał Reiestr spisáć/y wszytkié zwyczáie pilnie stáré ná wieki náznáczyć: iáko stárádawni Zupnicy: piérwszy Poryn Francus, Woyciech/ ktorzy miáry miálkiéy soli vmnieyszyli/ Piotr Wynryk/ Gotfryd Fránkus/ Pan Adam kápłan/ Mikołay Zupnicy dzierżeli.

A to dla tego było vczyniono: iż w kupowániu Zup/ Thruchlá/ Henzel/ Buttá/ Leśko Zyd/ Bártek Mynicarz/ Arnolph Wielkiér/ dla soli ktora zostawálá wzdawániu Zup/ y innych rzeczy/ ktore były w Zupách miedzy sobą mocnie sie práwowáli/ wádzili: iż niewiedźieli w zupách miáry/ ssztatu y zwyczáiu: y dla tego byli wezwáni stárszy Zupnicy/ to iest/ Piotr Winryk/ Pan Adam ksiądz/ Gotfryd/ Mikołay Zupnik: ktorzy rządzili Zupy zá czásu Je° M. Krolá

Ne autem successu temporis quocũque colore, arte vel ingenio, statuta & ordinationes prędictas contingat à quocunque in dubium reuocari, & de harum continentia & tenore concipere hæsitationem: ipsas præsentibus inserendas duximus & inseruimus: quarum tenor sequitur, & est talis.

In nomine Domini, Amen.

NOta: quòd sub anno Incarnationis Domini, 1368. istud præsens Regestrum est scriptum, feria sexta post Conductum Paschæ, in castro Crac: ad perpetuam rei memoriam: ob reuerentiam Dei omnipotentis, necnon beatæ virginis Mariæ eius genitricis glorioſæ: necnon ob merita Omnium Sanctorum atq; Sanctarum: & ad mandatum Illustrissimi Principis ac Domini Domini Cazimiri, Dei gratia, Regis Poloniæ, Sandomiriæ, Cracouiæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæque hęredis conscriptum: per manus Notarij Domini Dimetrii protunc vicethesaurarii.

Item ob istam causam istud Regestrũ est compilatum propter malam consuetudinem perpetuis temporibus enitandã: & vt consuetudo Zupparum domini Regis Cazimiri, ac sui totius consilii per suos legittimos successores perpetuis temporibus teneatur. Nam idẽ Dominus Rex Cazimirus nihil fecit in Regestro addere siue minuere: sed fecit Regestrum conscribere, & omnes consuetudines diligenter antiquas perpetuè notare: prout antiqui Zupparii. Primus videlicet Porinus Gallicus Albertus, qui mensuram minuti salis minorauerunt: Petrus Vynricus Gotfridus Gallicus, Dominus Adam Presbyter, & Nicolaus Zupparius, tenuerunt.

Et hoc propterea fuit factum: quia in emptione Zupparum, Trukla, Henzel, Buta, Leszko Iudæus, Bartko Monetarius, Arnoldus Velkier, propter remanentias salis, in resignatione Zupparum ac aliarum rerum ibidem, scilicet in Zuppis existentium, vicissim fortissimè litigauerũt: quia nescierunt in Zuppis modum formam siue consuetudinem: & ob hanc causam fuerunt vocati, protunc antiqui Zupparii: videlicet Petrus Vynricus, Dominus

Królá Kázimiérzá: ábý obyczay rządzenia Żup pod przysięgą ich ná wieczné czásy był trzyman.

minus Adam Presbyter, Gotfridus, Nicolaus Zupparius, qui rexerunt Zuppas tempore Domini Regis Cazimiri: vt modus regiminis Zupparum sub iuramento eorum perpetuis temporibus teneatur.

Też w pisániu tego Reiestru była wezwána Rádá Królá Je° M. to iest / Duchowna y Swietcka: ktorey była dáná zupełna moc Królá Je° M. áby niniejszy Reiestr był spisan / dla záchowánia prawdźiwego dobrego stárego zwyczáiu: y dla pożytków rzeczonego Królá / y iego potomków służnych / y wszytkiéy Krolestwá ná wieczné czásy.

Item in compilatione huius Regestri, fuit vocatum consilium Domini Regis, videlicet Spirituale & Temporale: cui fuit data plenimoda potestas, Domini Regis, vt taliter præsens regestrum conscriberetur: propter veram, bonam, antiquã consuetudinem conseruandam: ac propter vtilitates thesauri dicti Regis, ac suorum legitimorum successorum, ac totius Regni perpetuis temporibus debet conseruari.

Imioná Pánów Duchownych, którzy ten Reiestr zbiérali.

Nomina Dominorũ Spiritualiũ hoc compilantium Regestrum, sunt hæc.

2 Pierwszy Pan Florian / Biskup Krák: potym Pan Wilk Kánclérz Krák. Zawiszá Archidyákon Krák. Item, Janko brát Szymków / Podkánclérzy: Bodzántá spráwcá ábo rządzcá powszechny: Pan Michálko Kánonik Krákowski / piérwszy Pisarz Królá J. M. Szymko pisarz kró: Jan Jelitkowit / który ná ten czás dźierżał Mynice do wiernych rąk z Leszkiem Żydem.

PRimus fuit dominus Florianus Episcopus Cracouien: Itẽ, Dominus Wilk Cancellarius Crac: Item, Zauisza Archidiaconus Crac: Item, Ianko frater Simkonis Vicecancellarius Item, Bodzanta Procurator generalis. Item, dominus Michalko Canonicus Cracouien: Protonotarius Domini Regis. Item, Zimko Notarius Domini Regis. Item, Ioannes Ielithkouit, qui tenuit protunc moneram ad fideles manus cum Leszkone Iudæo.

Imioná Pánów Swietckich tè są.

Nomina Dñy Temporaliũ hęc sunt.

3. Pierwszy Pan Jan z Melsztyná Kásztelan Krákowski: Pan Neorzá Woiewodá Krákowski: Pan Wáfroszki Podsędek Krákowski / Pan Mścźwoy z Kwilíny Podkomorzy: Pan Ottá z Pilce: Pan Swiátosław Podpodskárbi: Pan Dymitr Podskárbi: Málochá stáry Rządzcá: Sczepanko Mistrz murów.

PRimus dominus Ioannes Melsztyn, Castellanus Crac: Item, dominus Neorza Palatinus Crac: Item, dominus Wafroszki Subiudex Crac: Item, Mszcyuius de Kuilina Succamerarius. Item, dominus Otto de Pilca. Item, Suiatoslaus Vicethesaurarius. Item, Dimetrius Thesaurarius. Item, Malocha antiquus Procurator. Itẽ, Sczepanko Magister murorum.

Imioná stárych Zupników Báchmistrzów, Stygarów etc.

Nomina ãtiquorũ Zuppariorũ, Magistrorũ mõtiũ Stigariorũ &c.

4. Pierwszy Czyndel stygar z Gór Kutnyńskich: Tyczkracz z Teczyná: Bernád stygar z Węgier: Stygar z Kázimiérzá.

PRimus Czyndel Stigarius, de montibus Kutnis: Item, Tyczkracz de Thanczyn: Item, Bernardus Stigarius de Vngaria: Item Stigarius Cazimirien.

Item, Stárszy Zupnicy / to iest / Piotr Winryk / Gotfryd Francuz / Pan Adam Ksiądz / Mikołay Zupnik.

Item, antiqui Zupparii videlicet Petrus Winrici. Item, Gotfridus Gallicus. Item, dominus Adam presbyter. Item, Nicolaus Zupparius.

Item stárszy Zupnicy: którzy rządzili żupy /

Item antiqui Zupparii rexerunt Zuppas

py/które im były zlécone do wiernych rąk zá czásu Jeg̃ M. krolá Kázimiérzá. A tám pod przysięgą wßytek zwyczay przez nie podány król J.M. Kázimiérz/ że wßytką Rádą swą/ to iest Duchowną y świetcką ná wieczné czásy ábý był chowan potwiérdźili.

Do Reiestru przez J. M. Krolá y iego Ráde byli wezwáni teraznieyßy żupnicy ku potwiérdzeniu: Naprzód Trytá/ Leßko Zyd/ item, Henzelburg/ Bártko Mynicarz/ Arnold Welkier.

Téż byli wezwáni ku czynieniu Reiestru Podżupkowie/ Báchmistrzowie/ Stygárowie obojéy Zupy: ktorzy wßytkie zwyczáie rządzenia Zup vmieli.

Piérwßy był Woyćiech Mistrz mostków/ brát Hánkónów/ z Mienßelnic/ Jan Paulinów Podżupek z Wieliczki/ Korezek Stálmách górny/ Giżko Stygár z Wieliczki/ Mikolay Stygár z Wieliczki/ Czándycz z Opáwy podżupek z Wieliczki/ Penak Báchmistrz z Bochnie/ pan Jan prębendarz z Zupy Bocheńskiéy/ Czkuffuf stálmách gór Bocheńskich/ Bullein Báchmistrz Bocheński/ Jan Prokiendorff Stygár z Bochnie/ Kutá Báchmistrz z Bochnie/ Piotr Wieruß Stygár z Bochnie.

pas ad manus fideles eis commissas, tempore Domini Regis Cazimiri: & illic sub iuramento omnem consuetudinem per eos traditam, Dominus Rex Cazimirus, cum toto suo consilio videlicet spirituali ac temporali, perpetuis temporibus seruandum confirmauerunt.

Item, ad Regestrum per Dominũ Regem ac suum consiliũ fuerunt vocati moderni Zupparii confirmandũ: primo Trita, itẽ Leszko Iudæus, itẽ Henselburg, itẽ Bartko Monetarius, Itẽ Arnoldus Welkier.

Itẽ ad Regestrũ formandũ fuerunt vocati, vice Zupparii, Magistri Montiũ, Stigarii ambarũ Zupparũ: qui omnes cõsuetudines Zupparum regendarũ sciuerunt.

Primus fuit Albertus magister pontiũ, frater Hanconis de Mienselmicz, item Ioannes Paulini vice Zupparius de Wieliczka, Item Rorezek carpẽtarius montium, Item Giszko Stigarius de Wieliczka, Item Nicolaus Stigarius de Wieliczka, Item Czandicz de Opauia vice Zupparius de Wieliczka, Item Penacus montium magister de Bochnia, Item Dominus Ioannes Præbendarius de Zuppa Bochnen. Item Czkuffunf carpentarius Montium de Bochnia, Item Bulein magister montium de Bochnia, Item Ioannes Prokendorff Stigarius de Bochnia, Item Kuta magister montium de Bochnia, Item Petrus Verusch Stigarius de Bochnia.

Naprzód napierwéy/ y nádewßytko Je° M. Król Kázimiérz ze wßytką Rádą/ piérwéy miánowány zwyczay Reiestru potwiérdźili: ábý żaden z Pánów bądź wielki bądź máły/ bądź Káßtelan ábo Stároſtá nie śmiał chodźić do Zup. Przyczyná te° iż przyiechał był P. Neorzá Woiewodá przed Zupę y kázał sobie dáć poczestowánié. Od teg̃ czásu Je° M. Król dowiedźiawßy sie/ gniewał sie nań wiecéy niż dwá Miesiącá/ y ledwie odpuszczenié przez Pány iemu było vprożone. A ták Je° M. Król pod karániem ná gárdle y máietności roſtázuie/ ábý żaden z Pánów wiecéy nie śmiał chodźić do Zupy. Abowiém gdy Szláchtá przychodźi do Zup/ tedy Zupnik pożytków J.M. Krolá niemoże ták pilnie bogledáć/ dla przekázy Pánów do żupy przyiéżdżáiących. Dla tego vſtáwiono ieſt/ ábý Szláchtá nigdy nie náwiédzálá żup/ ázby to było z wielkiéy łáſki Krolá J. M.

Item primò, & principaliter, & maximè super omnia Dominus rex Cazimirus cum toto consilio, priùs nominatam consuetudinem regestri confirmauerunt: quòd nullus dominorum siue sit magnus siue paruus, siue Castellanus, siue Capitaneus, præsumat Zuppas visitare. Causam assignauerunt: Quia venerat Dominus Neorza Palatinus ante zuppam, & mandauit sibi dari prælibationem. Extunc dominus Rex rescіens irascebatur sibi plusquam ad duos menses: ita quòd vix illi venia per dominos fuit impetrata. Et sic dominus Rex sub Pœna colli, ac bonorum demandat: quòd nullus dominorum per amplius præsumat Zuppas attentare. Nam quando nobiles ad Zuppas veniunt, tunc Zupparius vtilitates domini Regis non potest tàm diligenter aspicere propter impedimentum dominorum Zuppas visitantium. Ideò statutum est: quòd Nobiles nũquam debeant zuppas visitare: nisi sit prius de maxima gratia domini Regis.

Téż

Też vſtáwiono ieſt / áby żaden Zupnik pod gárdłem y dóbr swoich / nieśmiał żadnégo koniá Pánſkiégo y ſłáchetckiégo do żup przyimowáć y onégo karmić: wyiąwſzy konie królewſkie. Przyczyná tego: iż pieniądze Królá Jego M. ná liczbie żupnéy / któré z żup przychodzą bywáią vmnieyſzáné.

Też vſtáwiono ieſt / áby gdy Zupy bywáią dáné do wiernych rąk / żaden Zupnik ktory dzierży Zupy do wiernych rąk / nieśmiał przez dozwolenia Królá Jego M. ktorégo z Pánów do Zup puſczáć / y iemu potrzeb z iego końmi y z czeládźią dáwáć.

Też vſtáwiono ieſt / áby żaden z Zupników / ktory dzierży żupy do wiernych rąk / nie płácił bancum ſalis, to ieſt / bálwaná wycietégo przez robotniki / iedno po trzy groſze / nie ſłácowawſzy Trágárzów.

Też vſtáwiono ieſt: áby Zupnik ktory dzierży żupy do wiernych rąk / bálwan ſoli bárowány Pánóm Szlachćie / ábo ktorymkolwiek oſobam / niemiał ináczéy kłásdź Królowi Jego M. ná liczbie w żupie Wielickiéy / iedno po pięći groſzy: á w żupie Bochenſkiéy po ſześći groſzy / w to zámknąwſzy Trágárze y Piſárze. A ieſli Król Jego M. ktorégo ſłáchćicá dáruie ſoli cetnarem ábo beczkámi / tedy Zupnik ktory dzierży żupy ku wiernéy rece / wſzytkie cetnary ma ſpiſáć / y oné w Reieſtrách przy liczbie pokázáć.

omnes centenarios debet conſcribere: & eos rationiſtis in ratione enodare.

Też ieſli Król Jego M. ktorégo Páná ábo ſłáchćicá / ábo Zakonniká miáłą ſolą dáruie / tedy Zupnik ktory dzierży żupy do wiernych rąk / niema ináczéy miáry ſoli poczytáć ná liczbie / iedno po cztéry groſze.

Też ſól / ktora bywa dána ſłáchćie ábo zakonnikóm przez Królá Jego M. beczkámi / Zupnik ktory dzierży żupy do wiernych rąk / niema tego Królowi Jeg M. poczytáć ná liczbie / ábowiem to nie ieſt wedle práwá.

Też vſtáwiono ieſt: iż żaden Zupnik nie ma ſam ſoli przedawáć ná ſkładźie Krákowſkim / áni żaden ſługá Zupników: ále ktorzy około ſoli ſie obiéráią / ták z Krákowá / iáko kupcóm / to ieſt / mieſczánóm z Wieliczki: á oni miſczánie z Wieliczki má ią mieć zupełną moc przedawánia ſoli ná ſkładźie

Item, ſtatutum eſt: quòd nullus Zupparium ſub pœna colli ac bonorum ſuorum, aliquem equum Nobilium ſiue dominorum ad zuppas præſumat acceptare: & ipſum pabulare: exceptis equis Regalibus. Rationem aſsignauerunt: quia pecuniæ domini Regis in rationibus zupparum, quæ proueniunt minorarentur.

Item, ſtatutum eſt: quòd quando zuppæ per dominum Regem dantur ad fideles manus, quòd nullus Zupparius, qui tenet zuppas ad manus fideles, præſumat abſq; licentia domini Regis aliquem Dominorũ ad zuppas intromittere: & ei neceſſaria eũ eius equis & familia miniſtrare.

Item, ſtatutum eſt: quòd nullus Zupparioru, qui tenet zuppas ad manus fideles, ſoluat bancum ſalis per ſectores inciſum, niſi per tres groſſos: Tragariis verò non computatis.

Item, ſtatutum eſt: quòd Zupparius qui tenet zuppas ad fideles manus, bancũ per dominum Regem donatum Principibus, Nobilibus, ſiue quibuſcunq; perſonis computatis, non debet aliter domino Regi ad rationem ponere in zuppa Vielicenſi, niſi per quinq; groſſos: in zuppa verò Bochnen: per ſex groſſos, Tragariis & Notariis cum ſectoribus incluſis. Item, ſi dominus Rex aliquem Nobilem donauerit cum ſale centenariato, ac thinis, tunc Zupparius qui tenet zuppas ad manus fideles

Item, ſi dominus Rex aliquem Principem vel Nobilem, vel clauſtralem cũ minuto ſale donauerit: tunc Zupparius qui tenet zuppas ad fideles manus, non debet aliter menſuram computare, niſi per quatuor groſſos in ratione.

Item, ſal quod datur Nobilibus ſiue Clauſtralibus per dominũ Regem in thinis, Zupparius qui tenet zuppas ad manus fideles non debet iſtud domino Regi cõputare ad rationem, quia non eſt de iure.

Item ſtatutum eſt: quòd nullus Zupparius debet ſolus ſal vendere in depoſitorio Cracouienſi, neq; aliquis famulus Zupparii: ſed Zupparius debet ſal vẽdere mercatoribus, ſalſatoribus, tàm de Cracouia, quàm mercatoribus, id eſt ciuibus de Vieliczka, & illi ciues de Vieliczka, debent habere plenimodam pote-

składzie Krákowskim.

Też vstáwiono iest: iż Bocheńscy kupcy solni máią zupełną moc sól czystą woźić do postronnych stron/to iest do Mázowsza/ Ruskiéy źiemie y Sląskiéy/ y do Litwy y ku Lublinu.

Też vstáwiamy: iż Mieszczánie Bocheńscy ábo kupcy soli máią mieć zupełną moc pospolitą sól woźić do składu Krákowskiégo/ dla piekárzów chlebá/ y dla formánów z inych stron przyieżdżáiących.

Też vstáwiamy z roskazánia Króla J. M. Kázimiérzá: iż sól inym sposobem nie ma bydź do Węgier dawána/ iedno koźdy centnar po cztéry große/ któré są we złotim czérwonym: á złoté nie máią bydź ináczéy bráné/ iedno po siedmi skotów/ to iest po cztérnaśćie großy. Przyczyná tá iest: iż Węgrom bywa stłuczon ieden bálwan soli który stoi zá dwie grzywnie: á stłuczony ledwo zá pultorá złotégo do Węgier zápłáci. A to iest z szkodą Żupy: która szkodá dotyka sie Żupy Wielickiéy.

Też vstáwiamy áby sól/ która bywa dawána z Żupy Bocheńskiéy do Czypskiéy źiemie/ koźdy Centnar iéy był dawan po cztéry große we złotym czérwonym: á káżdy złoty ma bydź bran po ośmi skotów/ to iest/ po szesnaśćie großy Polskich.

Też ieśli żelázo będźie przywieźiono z Węgier do Żup zá sól w Centnarách/ tedy vstáwiono iest: Iż káżdy Centnar żelázá przez Żupniká niema bydź inym sposobem bran/ iedno po siedmi skotów/ to iest po cztérnaśćie großy.

Też vstáwiamy: áby ludźie którzy bioą do Węgier w Żupie Wielickiéy sól Centnarową/ á ieśli onéy soli do Węgier nie odwioząt/ ále ią ná gránicách przedáduą/ tedy konie y z solą tám/ gdźie ie znayduą/ máią przez wßelkiéy wymówki stráćić.

Vstáwiamy tákże: iż ieśli ludźie do źiemie Czypskiéy sól z Żupy Bocheńskiéy wezmą/ á ieśli ią w Saczu ábo ná inych gránicách przedáduą: tákowąż káźń máią znosić.

Vstáwiamy też: iż kiedy konie Królá J. M. bywáią posyłáné do Żupy: tedy Żupnik koniom onym/ ná káżdego koniá ma dáć korzec owsá ná dzień/ y siáná y słomy

ſtatē ſal vendēdi in depoſitorio Crac.

Item ſtatutū eſt: quod Bochnen. mercatores ſalis habeant plenimodā poteſtatem ſal mundū deducere ad partes alienas videlicet in Mazouiā, Ruſſiā & Sileſiā necnō Lituaniā, necnō verſus Lublī.

Item ſtatuimus: quòd ciues Bochnen. ſiue mercatores ſalis, debent habere plenimodam poteſtatem, ſal commune deducere ad depoſitoriū Cracouienſe, propter piſtores panum & etiam propter vectores de aliis partibus venientes.

Item ſtatuimus ex mādato Domini Regis Kazimiri: quòd ſal ad Vngariam non debet alio modo dari, niſi quilibet centenarius per quatuor groſſos in floren. aureis: & floreni alio modo non debent recipi, niſi per ſeptem ſcotos groſſorum. Cauſa eſt iſta: quia Vngaris concutitur vnus bancus ſalis, qui valet duas marcas: poſtea quando concuſſus fuerit, vix ſoluet vnum florenum cum medio ad Vngariam: & illud eſt damnum Zupparū, & illud tangit Zuppam Vielicen.

Item ſtatuimus: quòd ſal quod datur è Zuppa Bochnen. ad Czypſenſem Terram, quilibet centenarius debet dari per quatuor groſſos in floren. aureis: Et quilibet florenus debet recipi per octo ſcotos groſſorum.

Item ſi ferrum adducetur de VNGARIA ad Zuppas pro ſale Centenariato, tunc ſtatutum eſt: Quòd quilibet Centenarius ferri, per Zupparium non debet alio modo recipi, niſi per ſeptem ſcotos.

Item ſtatuimus: quòd homines qui recipiunt ad Vngariam in Zuppa Vielicen. ſal centenariatum, & ſi iſtud ſal ad Vngariam non deduxerint, ſed in graniciebus iſtud ſal vendiderint: extunc equos cum ſale vbi reperti fuerint, perdere debent, omni occaſione poſtergata.

Item ſtatuimus: quòdſi homines ad terram Cypſenſem ſal de Zuppa Bochnenſi receperint, & ſi in Sandecz vel aliis graniciebus vendiderint, eandem pœnam debeant tolerare.

Item ſtatuimus: quòd quādo equi Domini Regis mittuntur ad Zuppam, tunc Zupparius aſſumptis equis, pro quolibet equo debet dare vnum coretum auenæ, dietim,

ny wßelką potrzebę: á liczbę koni ma wiernie ſpiſáć.

Też vſtáwiamy: Jż gdy biorą konie królewſkié do Zup: tedy Zupnik będźie powinien do cztérech koni chowáć iednégo Máßtálérzá ná to mocnégo: y ma iemu wßytkié potrzeby dawáć ku żywnoſći/ y ku odźianiu/ á to wßytko wiernie ſpiſáć ma/ y tym którzy liczby ſłucháią pokazáć: áby oni ogląddáli/ ná wielé ſummá pieniędzy królewſkich wychodźi.

Też vſtáwiamy: áby vbodzy iálmużną żyiący/ których ieſt w żupie Wielickiéy ßeść/ y tákże wiele w Żupie Bocheńſkiéy/ z tym chlebem/ który im bywa dawan po Miſßách nie byli kładźieni ná liczbie. ábowiém to ieſt potwiérdzono zá duße oycá y mátki królá Káźimiérzá/ y inych ich rodźiców przodków: y tymże vbogim ná káżdy rok ma bydź dawano przyodźianié ſłußné.

dietim, & de fœno & ſtraminibus omnem neceſſitatem: & numerum equorum fideliter conſcribere.

Item ſtatuimus: quod quando accipiunt equos Regales ad Zuppã: tunc Zupparius tenetur ad quatuor equos ſeruare vnum Subagaſonem bene valentem, & eidem omnia neceſſaria in victu & amictu miniſtrare: & illa fideliter conſcribere: conſcripta rationiſtis enodare: vt illi conſiderent, quò ſumma pecuniæ Regalis deuenit.

Item ſtatuimus: quod pauperes elecmoſynarii, qui ſunt in numero ſex in Zuppa Vielicen. & totidem in Zuppa Bochnenſi, cum pane, qui datur omni die pauperibus poſt Miſſarum ſolennia, non debent poni ad rationem. Illud enim eſt cõfirmatum propter animas patris & matris Domini Regis Cazimiri, necnõ aliorum ſuorum progenitorum, & eisdem pauperibus debet annuatim tribui conueniens amictus.

Przedánié Zup.

5. Też vſtáwiamy: Jż ieſli będą Zupy przedáné przez Królá J. M. y iego Rádę/ tedy ten który Zupy kupi/ ieſt powinien ſól iákokolwiek iéy wiele będźie ználeżiono/ pilnie ſpiſáć: y one ſpiſáne wedle ſtatutów rády przyiąć.

Też vſtáwiamy: áby káżdy bálwan nie ináczéy od Królá był przyimowan w Zupie Wielickiéy/ wßytko obiáchowawßy/ iáko ślągi/ powrozy konopné/ łyczáné/ nie ináczéy iedno po piąći großy/ á w Bochni iedno po ßeści großy.

Też vſtáwiamy: iż ilekolwiek kámieni łoiu będźie ználeżiono/ nie máią bydź ináczéy poczytáné zá gotowé pieniądze/ iedno iáko w tárgu: á w drobnéy ſoli káżdy kámień po ßeści großy.

Też vſtáwiamy: iż liczbá blach żeláznych ma bydź poczytána kopá ich w drobnéy ſoli po grzywnie.

Też vſtáwiamy: áby kliny żeláźné/ ile ich w Zupie będźie ználeżiono/ nie ináczéy były ráchowáné/ iedno káżdy po pułgroßku.

Też vſtáwiamy: aby powrozy łyczáné nie ináczéy były poczytáné w ráchunku/ iedno káżdy po ośmi ßkotów.

Venditio Zupparum.

Item ſtatuimus: Quòdſi fuerint Zuppæ venditæ per Dominum Regem ac ſuum conſilium: tunc ille qui Zuppas emerit, debet ſal, quodquod inuentum fuerit, diligenter conſcribere: & illud conſcriptum iuxta ſtatuta conſilii acceptare. Ld: 79. HL 232. B /415. HP. 103.

Item ſtatuimus: quemlibet bancum non aliter à Domino Rege acceptare in Zuppa Vielicen. omnibus computatis, videlicet Capiſteriis, cordis canapeiis, ſuberinis, non aliter niſi per quinq; groſſos. In Bochnia verò niſi per ſex groſſos.

Item ſtatuimus, Sepi quotquot lapides inuenti fuerint, non debẽt alio modo cõputari pro parata pecunia, niſi ſecundùm exigentiam fori. In minuto verò ſale quilibet lapis per ſex groſſos.

Item ſtatuimus: quòd ratio laminarum ferrearum debet computari quælibet ſexagena per vnam marcam in minuto ſale.

Itẽ ſtatuimus: quòd cunei ferrei quotquot in Zuppis reperti fuerint, non debẽt alio modo computari, niſi quilibet per medium groſſum.

Item ſtatuimus: quòd cordæ ſuberinæ alio modo non debent computari, niſi quælibet per octo groſſos.

Też vstáwiamy: áby powrozy konopné nie inym sposobem były ná liczbie poczytáné/ iedno káżdy kámień po sześći großy.

Też vstáwiamy/ áby kożdy Żupnik/ który kupi żupy od Królá Jego M. był powinien tákże wiele wrócić soli iáko przyiął/ y tákże wiele łoiu/ y wßytkich inych rzeczy/ iáko wiele przyiął. A ieśliby po oddániu żup swego vrzędu ták wiele iáko przyiął/ nie oddał: tedy wßytko ma zápłácić królowi gotowémi pieniądzmi: iáko to w soli y bálwániech/ y w drobnéy y w inych rzeczách iest obiáśniono.

Też vstáwiamy: iż kto kupi żupy od Królá niema chować ßlachty y Pánów/ iáko przedtym opisano iest. A to dla téy przyczyny/ áby zły zwyczay ztąd nie był dopuszczon.

Też vstáwiamy: áby kożdy Żupnik który kupi żupy od Królá Jego M. ináczéy nie dawał bálwáná soli/ w którym iest ßeść cetnarów: iedno po półtory grzywny.

Też vstáwiamy: áby bálwan soli w którym iest osm cetnarów/ swym kupcóm solnym/ to iest/ obywátelóm królestwá nie był ináczéy dawan/ iedno po dwie grzywnie.

Też vstáwiamy: iż Żupnik postronnym ludźiom/ to iest z inych źiem iednéygo bálwáná soli/ w którym iest osm cetnarów/ niema drożéy dáwáć iedno po dwie kopie.

Też vstáwiamy: iż kożda grzywná wedle státutów czyni ßeść miárek soli drobnéy. A ten statut vczyniliśmy pożyteczny/ wiernie obráchowawßy: áby y kupcy solni mieli zarobek/ y Król żeby miał obfity pożytek.

Też vstáwiamy z roskázánia dawnégo Królá Jego M. Káźimiérzá: iż ieśli Król Jego M. którégo Páná/ Szláchcicá/ zakonniká/ iákim bálwánem soli dáruie: Żupnik onégo bálwáná niema ináczéy ßácowáć Królowi Jego M. iedno zá półgrzywny: á miárkę drobnéy soli zá cztéry große: Cetnar w Wieliczce po ßeści großy: w Bochni po osmi großy. á w obojéy żupie beczkę po wierdunku.

Też vstáwiamy: iż káżdy bálwan soli/ który bywa wyćiet w Bochni/ inym sposobem niema bydź poczytan Królowi Jego M. wzdawániu żup/ iedno po ßeści großy/ wßytko obráchowawßy w to.

Też

Item statuimus: Quòd cordæ canapeę, alio modo non debẽt computari, niſi quilibet lapis per ſex groſſos.

Item ſtatuimus: quòd quilibet Zupparius qui emerit zuppas à domino Rege, tenetur tantum reddere de perceptis ſalis in numero ſepi, ac aliarum omnium rerum quantum aſſumpſit: Et ſi poſt reſignationem zupparum ſui regiminis tantum ſicut percepit non dimiſerit: extunc omnia debet ſoluere domino Regi cũ parata pecunia prout in ſale bancato ac minuto, ac aliarum rerum extitit enodatum.

Item ſtatuimus: quòd qui emerit zuppas à domino Rege, non debet fouere Nobiles ac dominos, prout prius eſt conſcriptum. Cauſa, ne mala conſuetudo ex eo committatur.

Item ſtatuimus: quòd quilibet Zupparius qui emerit zuppas à domino Rege, nõ debet aliter dare bancũ ſalis de ſex cẽtenariis, niſi per alterã dimidiam marcam.

Item ſtatuimus: quòd bancum ſalis de octo centenariis, Zupparius ſuis mercatoribus ſalis, vtputa regni colis, non debet alio modo dare, niſi per duas marcas.

Itẽ ſtatuimus: quòd Zupparius extraneis hominibus, videlicet, de terris alienis, ſuper dicas vnum bancum ſalis de octo centenariis, non debet in cariori foro dare, niſi per duas ſexagenas.

Itẽ ſtatuimus quòd quęlibet marca iuxta ſtatuta facit in dicis ſex menſuras minuti ſalis. Et hoc fecimus ſtatutũ ſalubre fideliter contaxatũ: vt emptores ſalis habeãt incrementum, Rex verò plenimodam vtilitatem.

Itẽ ſtatuimus ex mandato antiquo domini noſtri Regis Cazimiri quòd ſi dominus Rex aliquem Principem, Nobilẽ, clauſtralem, cum aliquo banco ſalis donauerit: Zupparius non debet aliter computare bãcum domino Regi, niſi per mediã marcã: menſuram minuti ſalis per quatuor groſſos: Centenarium in Vieliczka per ſex groſſos, in Bochnia per octo, vnam thimã in vtraque zuppa per fertonem.

Item ſtatuimus: quòd quilibet bancus ſalis qui exciditur in Bochnia, alio modo nõ debẽt cõputari domino Regi in reſignatione zupparũ, niſi per ſex groſſos omnibus computatis.

Item

Też vstáwiamy: iż kożdy Zupnik który kupi żupy od Krolá / wzdawániu swego vrzędu/nie ma/áni będzie powinien soli bálwánowéy wiecéy odwieżdż / iedno trzy stá bálwánów do składu pospolitégo: to iest/ ná rynek Krákowski: á ieśli wiecéy odwieżie/ gdźiekolwiek będzie ználeźiona/bądź w domiech / bądź w piwnicách ábo w stáyniách / oná sól ma bydź wszytká wźietá ná komorę Królewską: á Zupnikowi wszytkie dobrá máią bydź wźiete: wyiąwszy żeby to Zupnik miał z roskázánia królewskiego.

Też vstáwiamy: iż kożdy Zupnik choć będzie ten/który do wiernych rąk dźierży żupy / choć też zákupi żupy / niema bálwáná soli Krolowi poczytáć/ iedno po piąći groszy w Wieliczce: á w Bochni po sześći / iuż w to włożywszy kóy y iné rzeczy dosyć drogo ossácowawszy.

Też vstáwiamy: iż vbodzy którzy są przez Krolá postánowieni/od Zupniká/który kupi żupy / nie máią bydź ná liczbie kłádźieni.

Też vstáwiamy/ iż Zupnik który kupi żupy/ nie będzie powinien wiecéy koni królewskich do żup przymowáć/ iedno iáko wiele w naymie żup iest wyrażono: á do tych koni/ które są w kupnie wyrażone / to iest / do cztérech ma chowáć iednégo sługę godnégo: któremu słudze ma postánowić żywność y odźienie: á to nie ma bydź kłádźiono ná liczbe krolowi.

Też vstáwiamy: ieśli wiecéy koni będzie przywiedźiono/ niż iest wyrażono w przedániu żup: tedy ná kożdégo koniá ma bydź dawan ieden kozec owsá ná dźień zsiánem y z słomą: á to ná liczbie ma bydź ták kłádźiono / iáko ná rynku iest kupiono. A do cztérech koni ieden ma bydź sługá chowan: á słudze ma dáć wychowánie ná kożdy tydźień po sześći groszy: co ma bydź ná liczbie kłádźiono.

Też vstáwiamy ná wieczne czásy: iż kożdy Zupnik który kupi żupy / ma dáwáć krolowi potrzeby wszytkie/ y iéy M. Królowéy/ y wszytkiemu dworowi / y koniom stráwe y inné potrzeby raz w rok oboiéy żupie: á Zupnik będzie powinien dárowáć Krolá stem czérwonych złotych: á pánią Królową pięć dźiesiąt/ á to niema bydź kłádźiono ná liczbie żup.

Też vstáwiamy: áby żupy nie tániéy były wáły

Itē statuimus: quòd quilibet Zupparius, qui zuppas emit à domino Rege, in resignatione sui regiminis nō debet, nec tenetur de sale bancato plus deducere, nisi trecentos bancos ad depositorium commune, id est forum Crac: Si autem plus deduxerit: vbicunq; repertum fuerit, siue in domibus, siue in cauernis, siue in stabulis: illud sal totū debet recipi pro camera domini Regis: & Zupparius debet omnibus bonis priuari, nisi excepto quòd Zupparius haberet de mandato domini Regis.

Itē statuimus quòd quilibet Zupparius, siue sit ille qui ad fideles manus tenet zuppas, siue sit emptor zupparum, non debet domino Regi bancum cōputare, nisi per quinq; grossos in Wieliczka: in Bochna verò per sex, sepo, & omnibus aliis rebus largo modo computatis.

Itē statuimus: quòd eleemosynarii per dominum Regē Cazimirum stabiliti, per Zupparium qui emerit zuppas, non sint in ratione computandi.

Item statuimus: quòd Zupparius qui emit zuppas, nō tenetur plures equos regales ad zuppas recipere, nisi quantum in cō uentione Zupparum est expressatum: & ad illos equos, qui sunt in emptione expressi, ad quatuor equos vnum famulum realem conseruare, & eidē famulo victum & amictum ordinare: & illa non debent poni ad rationem regalem.

Itē statuimus: si plures equi regales ad Zuppam adducti fuerint, quàm expressatum est in venditione Zupparum: extunc pro quolibet equo, debet dari vnus coretus auenę per dieriū cum fæno & straminibus, & illud cōputari sicut in foro emptū fuerit. Et pro quatuor equis vnus famulus, & famulo expensas tribuere: & illas computare septimanatim per sex grossos: & illa debent poni ad rationem.

Itē statuimus perpetuis tēporibus quòd quilibet Zupparius qui emerit Zuppas, debet domino Regi dare necessaria omnia, & dominę Reginę & toti familię & pabulare equos, & alia necessaria dare semel in āno, in vtraq; Zuppa: & Zupparius tenetur donare dominū Regē cum centū florenis aureis, & dominā Reginā cū quinquaginta: & illa nō debēt poni ad roēm Zupparū.

Item statuimus quòd Zuppę nō debent

wały przedawáné / iedno zá osmnaśćie tysięcy grzywien / połowice großów / połowice kwartników ábo monéty pospolitéy: iáko śą przedáné przez własné vstá Królá Káźzimiérzá Trutlonowi Leßkowi Zydowi / Henselburgowi / Bártkowi Mynćarzowi y Arnoldowi Wielkiérowi. Abowiém w iednym tegodniu byłá czworáka odmiáná Zupników: iż ieden nád drugiégo pieniądzmi przekłádał.

Práwá vrzędników Zupnych.

6. Też vstáwiamy práwá Vrzedników Zupnych. Napiżód Podżupkowi niech będźie dawano pułgrzywny ná tydźień.

Stygárowi w Bochni wiárdunek.

Stygárowi w Wieliczce śiedm großy.

Ważnikowi śiedm großy w Wieliczce / y trzećia cześć ważnégo: ważnikowi w Bochni ßeść großy / y czwarta cześć kárbnég. Item w Wieliczce kárbnikowi śiedm großy

Száfárzowi w Wieliczce śiedm großy / y wßytkie máłe skóry.

Száfárzowi w Bochni ßeść großy.

Piwniczniemu dwá großá.

Podrzeńczemu dwá großá.

Káżdemu strzelcowi cztéry große.

Kuchárzowi cztéry große.

Kuchćikowi dwá großá.

Temu który myie misti gwá großá.

Odźwiérnému dwá großá.

Komornikowi / który przestrzéga krádźiony soli cztéry große.

Podskárbiemu który skrzyneczke nośi dwá großá.

Piecuchowi dwá großá.

Temu który przykrywa stół dwá großá.

Leśnému / który lasów strzeże / cztéry große.

Też vstáwiamy wßytkim przerzeczoný Vrzednikóm ná káżdy rok dwoiákie ßáty / to iest letnie y ná źime: á ná kożdy miesiąc kożdému trzewiki.

Też vstáwiamy: iż quity Pánów ßlách ty / Pánów Duchownych / iákiégobykolwiek stanu byli / Zupnikowi nie máią bydź dawáné: wyiąwßy tylko quity solné. Abowiém tákowé quity solné Zupnik będźie powinien odpráwowáć.

Też vstáwiamy: iż Dymitr Podskárbi wßytkie quity Pánów y ßlách ty / któregbykolwiek stanu byli / w pieniądzách ma odpráwowáć: á pieniądze od Zupnika ma bráć

Kśiąg pierwßych krolewskich

remissius vendi, nisi pro decem & octo millibus marcis: medietas grossorum, medietas quartēsium siue vsualis monetę: sicut sunt venditę proprio ore per dominum Regem Casimirum Trutloni, Leskoni Iudęo, Henselburg, Bartkoni Monetario, & Arnoldo Velkier. Quia in vna septimana fuerat quadruplex mutatio Zupparіorum, quia vnus alium in pecunia superauit.

Sequuntur iura officialium.

ITem statuimus iura officialium. Primò Vicezuppario datur media marca qualibet septimana.

Item stigario in Bochnia vnus ferto.

Itē stigario in Wieliczka septē grossi.

Itē Pensatori in Wieliczka septē grossi & tertia pars pensæ. Item Pensatori in Bochnia sex grossi & quarta pars carbariatus

Itē in Vieliczka Carbario septē grossi.

Item Procuratori in Wieliczka septem grossi, & omnes paruæ cutes.

Itē Procuratori in Bochnia sex grossi.

Item Pincernæ duos grossos.

Item viceprocuratori duos grossos.

Itē cuilibet sagittario quatuor grossos.

Item coco quatuor grossos.

Item subcoco duos grossos.

Itē illi qui lauat scutellas duos grossos.

Item Portulano duos grossos.

Item Camerario qui sal furatum temptat quatuor grossos.

Item vicethesaurario qui cisticulā portat duos grossos.

Item calefactori duos grossos.

Item illi qui regit mensas duos grossos

Item illi qui syluas custodit, 4. grossos.

Item statuimus omnibus prædictis officialibus annuatim dari duplicia vestimenta videlicet æstiualia & hyemalia & quolibet mensæ vnicuique sotulares.

Itē statuimus quod quittationes Prīcipū, Nobiliū, Dominorū Presbyterorū, & cuiuscunq; conditionis extiterint, Zupparіo non debent præsentari, exceptis quittationibus salis: quia tunc illas quittationes salis zupparius tenetur expedire.

Item statuimus: quod Dimetrius vicethesaurarius omnes quittationes Principum, Nobilium, Dominorum, ac cuiuscunq; conditionis extiterint, in pecuniis

debet

bráć/ y od wßytkich Stárostów/ sprawców wßytkiégo królestwá Polskiégo: á oné do skárbu kłásdź / y onémi ßáfować wedle tego: iáko Król J. M. powczy y roskaże.

debet expedire: & pecuniam à Zuppario recipere, & ab omnibus Capitaneis, Procuratoribus totius Regni Poloniæ: & illam ad thesaurum deponere, & eam distribuere prout sibi Dominus Rex commiserit & demandabit.

Prává Pánów ná Zupách któré ná liczbie nie máią być kłádzione.

7. Kápitułá KRAkowska ma mieć sto grzywien.

Kápitułá Gniéźnieńska / sto grzywien.

Prębendarzowi w Zupie Bocheńskiéy świętégo Stánisłáwá ná kożdé suché dni bywáią dawáné dwie grzywnie/ á nie więcéy: który niema mieć iedno iednégo sługę w górách / á iednégo w oltarzá służącégo. Który Prębendarz y sługá máią mieć odzienié iedno od Zupnikà w roku: álè żadnégo koniá niema chować w Zupách.

Plebanowi w Bochni ná kożdy tydzień bywa dawána grzywná.

Plebanowi w Wieliczce ná káżdy tydzień korzec soli miálkiéy.

Plebanowi z Kolocelárióy bywáią dawáné pięć grzywien/ y sukná ośm łokći krótkich/ y bálwan soli.

Plebanowi z Niepołomic bywáią dawáné ná káżdy rok cztéry kámienie łoiu/ y tákże wiele wosku.

Wikáryom kościołá Kápituły Krákowskiéy bywáią dawáné ná káżdy rok ßeść dźiesiąt y ßeść miar soli miálkiéy.

Hánkonowi/ którégo zową Styberin/ z Wieliczki y iego właśnym potomkóm zá prawem iego dźiedźicznym zá iego mistrzostwo támże w Wieliczce nád Kárbárýą/ dáiemy trzydźieści grzywien ná káżdy rok: co ná wieczné czásy trwáć ma: áni to ná liczbie ma bydź kładźiono.

Też sol bálwánowa/ która bywa dawána Mniśkam do Wrocławiá/ y sól do zamków królewskich bądź w bálwánách/ bądź miálka/ niema bydź kładźiona ná liczbe.

Też przy bytności wßytkiéy Rády Pan Jan Kásztelan Krákowski z brátem swym pánem Ráfałem dźiedźicem z Tarnowá wkázáli nieiákie listy Vrzędu gómégo ná Bochni/ to iest ná górze Krákowską: ná których liściách to było nápisano: iż mieli mieć ná káżdy tydzień kopę großy: które listy

Sequuntur iura Dominorum in Zuppis, quæ nõ debent poni ad rationem.

ITem Capitulum Cracouiense debet habere centum marcas.

Item Capitulũ Gnesnense debet habere centum marcas.

Item Præbendario in Zuppa Bochnen. videlicet S. Staniſlai quibuslibet quatuor temporibus dantur duæ marcæ & non plus: & debet habere vnum famulum in montibus, & vnum famulum ad altare ministrantem. Qui Præbendarius & famulus debent habere vestimentum à Zuppario vnum in anno, & nullum equum in Zuppis seruare debet.

Item Plebano in Bochnia datur omni septimana vna marca.

Item Plebano in Vieliczka datur omni septimana vnus coretus minuti salis.

Item Plebano de Collocelarii dantur quinq; marcæ cum octo vlnis panni breuis de Thuna.

Item Plebano in Niepolomice dantur annuatim quatuor lapides sepi & totidem ceræ.

Item vicariis Ecclesiæ Capituli Cracouiensis dantur annuatim sexagĩta sex mensuræ salis minuti.

Item Hankoni dicto Sieberim de Wieliczka, & suis veris & legittimis hæredibus & successoribus, iure hæreditario, suo pro Magisterio ibidem in Wieliczka super Carbaria, damus triginta marcas singulis annis, temporibus perpetuis duraturis: & ista non debent ad rationem poni.

Item sal bancatum quod datur Monialibus Wratislauiam. Item sal ad Castra Domini Regis siue bancatum siue minutum ista omnia non debent ad rationem poni.

Item in præsentia totius Cõsilii Dominus Ioannes, Castellanus Cracouiensis, cum fratre suo Domino Raphaele hærede de Tarnovv mõstrauerunt quasdã literas magistratus mõtiũ in Bochnia, videlicet

liſty przez krolá Kázimiérzá y wszytke Rádę z gruntu ſą ſkázone. A dla tego roſkazał Król J. M. że ná wieczné czáſy żaden z Pánów niéma mieć żadnégo Czynſzu ná Żupách: okrom tych ktorzy ſą w Reieſtrze nápiſáni: á oſtátnié przez Ráde potwiérdzeni. A ci ktorzy ináczéy vczynią/ná gárdle y ná máietnośći máią bydź karáni.

licet ſuper montem Cracouien. in quibus literis continebatur: quod deberent habere ſeptimanatim vnam ſexagenam groſſorum: quę literæ per Dominum Regem Kazimirum ac totum conſilium, omnimodè fuerunt annulatæ. Et ideo præcepit Dominus Rex: quòd perpetuis temporibus nullus dominorum debet aliquem cenſum habere in Zuppis: niſi illi qui ſunt in Regeſtro conſcripti, & finaliter per conſilium confirmati. Nam illi qui ſecus fecerint, collo & bonis debent omnimodè priuari.

Práwá Podkomorzégo.

8. Też vſtáwiamy: iż gdy Podkomorzy Żupniká náwiedza w Żupách/ tedy Żupnik względem iego vrzędu/ będźie mu powinien dáć poſtaw ſukná Máchelſkiégo. á ieſli Żupnik nie będźie miał poſtáwu/ tedy miáſto poſtáwu ma mu dáć dźieśieć grzywien.

Też vſtáwiamy: iż Podkomorzy nie ma chodźić do żup/ áby onym co nieprzekáźił: ále ma do goſpody zſtępić: á tám mu máią bydź dawáné potrzeby przez ſtárſze Stolniki/ to ieſt/ iedná miárká owſá/ oſim kurczat/ kopá chlebá/ półczwierci mieſá wołowégo/ y z piwem. Co dla tego vſtáwiono/ áby żupá przezeń nie była zátrudniona.

Też vſtáwiamy: áby Podkomorzy żadnégo człowieká/ ktory w żupie mieſzka/ nie śmiał ſądźić: y żadnégo koniá w żupách niema ſtáwiáć/ ieno koniáſweg̨ komorniká: ktoryby ſtał zá trzy grzywny. A ieſli ten koń ná poſkudze żupnéj zdechnie/ tedy Żupnik ná mieyſce onégo koniá ma inégo poſtáwić.

Też vſtáwiamy: iż tenże Podkomorzy ná dźień S. Janá Chrzćićielá ma wybiérać Ráyce w Wieliczce y ſtárſze ſtolniki/ to ieſt robotniki w górách/ w Bochni ná dźień Obrzezánia páńſkiégo/ y oné wedle práw ich ſądźić.

Też vſtáwiamy: áby żaden choć wielki/ choć máły/ nieśmiał zátrudniáć żup y do nich wchodźić/ iedno tylko Dymitr Podſtárbi ze cztérmi końmi/ gdy przyiedźie brać pieniądze od Żupniká/ pod gárdłem y ſtráceniem wſzytkich dóbr.

Práwá Zupnikow.

9. Vſtáwiamy: iż żaden z Żupnikow nie ieſt powinien odpowiedáć tym/ ktorzy ſie nań ſkárżą/ iedno przed Krolem Je° M.

Sequuntur iura Succamerarii.

ITem ſtatuimus: quod Succamerarius quãdo Zupparium introuiſat ad Zuppas, tunc Zupparius ratione ſui officii, tenetur ſibi dare vnum ſtamen Machlicen. Si verò Zupparius ſtamen non habuerit, tunc loco ſtaminis, debet ſibi dare decem marcas.

Itẽ ſtatuimus: quòd Succamerarius nõ debet intrare Zuppas ne ipſas impediat; ſed debet deſcẽdere ad hoſpitium: & neceſſaria ſibi per ſeniores ſectores, videlicet vna menſura auenę, octo pulli, ſexagena panis, medium quartale carnium bouinarum cũ potu debeãt miniſtrari. Quia hoc ſtatutum eſt vt Zuppa per eum non impediatur.

Itẽ ſtatuimus quòd Succamerarius nullum hominẽ in Zuppa permanentem prę-ſumpſerit iudicare: & nullũ equũ in Zuppis ſtabilire, niſi equum ſui famuli Camerarii de tribus marcis. Si idem equus ſeruitiis Zupparum defecerit: extunc Zupparius loco illius equi debet alium ordinare.

Itẽ ſtatuimus: quòd idẽ Succamerarius ad feſtum S. Ioannis Baptiſtę debet eligere Conſules in Wieliczka & ſeniores ſectores. In Bochnia verò in feſto Circumciſionis domini & illos iuxta iura eorũ iudicare.

Itẽ ſtatuimus: quòd nullus ſiue ſit magnus ſiue paruus, præſumat Zuppas impedire, ac eas intrare, niſi tantùmmodo Dimetrius Vicethęſaurarius cum quatuor equis, dum venerit pro pecuniis à Zupparios aſſumendis, ſub pœna colli & omnium bonorum.

Sequuntur iura Zupparii.

ITem ſtatuimus: quòd nullus Zupparíorum de ſe quærulanti debet reſpondere, niſi coram domino Rege: dum per ipſius

M. gdy przez iego sygnet będzie pozwan.

Też vstáwiamy: iż żaden nie ma sądzić czeládźi żupnéy/iedno sam Żupnik.

Prawá tych którzy sól wyćináią, to iest Stolników.

10. Vstáwiamy / ták chcąc mieć: áby w oboiéy żupie / ták w Wielickiéy iáko w Bocheńskiéy tylko robili ześćdźiesiąt tych / którzy sól wyćináią: które po Polsku stolniki zową: w to zámknąwszy czeladź gościnną. A nie więcéy ich robić ma z téy przyczyny: iż ieśliby ich więcéy robiło / rychléyby sól z gór wykopána byłá.

Też vstáwiamy: iż ći stolnicy máią robić vstáwicznie od świętego Marćiná / áż do Swiątek: á ieśli potrzebá będźie / tedy máią robić od świętego Michálá / áż do świętá przerzeczonégo: którzy stolnicy máią słuchác Żupniká y Stygárá / ilekroć będźie potrzebá.

Też vstáwiamy: ieśli kto z tych stolników niechcąc słuchác / sól zepsuie / tedy Stigar ma onego karác / y ták długo do góry nie puścić / áż od Żupniká y od Stygárá odpuszczenie vprosi.

Też vstáwiamy: áby wszyscy Trágárze nieposłuszni / gdy co złégo zbroią / álbo robić niezechcą: tenże Stygar ma im roboty zábronić / á drugich ná to mieysce zásádźić.

Prawá Bachmistrzów.

11. Też vstáwiamy: iż Mistrz nád górami przełożony niema mieć żadnégo czynszu z żup / áni tegodniowégo áni rocznégo / iedno tylko sługi: które zdawná ná górách miał: á onym własnémi pieniądzmi ma płácić / wedle zwyczáiu gór pieniężnych / których z siekiéry dostał. A ieśli górnému ná mieyscu tego / który robi własnémi rękámi ná górách / ma będź dano ná każdy tydźień wiárdunk / y żywność / y odźienie / iáko innym vrzędnikóm.

Też vstáwiamy: iż w kożdéy górze máią będź postáwieni dwá robotnicy dla szukánia soli: á ono co będźie ználeźiono przez nie / ma będź pilnie opátrzono dobrémi ściánámi solnémi.

A kiedy

ipsius annulum fuerit euocatus.

Itē statuimus: quod nullus viuentium debet iudicare familiam Zuppæ, nisi solus Zupparius.

Sequuntur iura Sectorum.

Item statuimus, sic volentes: quòd in vtraq; Zuppa, videlicet Vielicensi & Bochnensi, tantùmmodo debent laborare sexaginta sectores, qui nominantur in vulgari Stolnicy, famulis hospitalibus inclusis & non plus. Causa est ista, quòdsi plures laborarent, montes sale citius euacuarentur. Ld. 81. HL 235 / 420. HP 108.

Item statuimus: quòd idem Sectores debent laborare continuè à festo S. Martini vsque ad festum Penthecostes. Si autem necessitas fuerit, tunc debent laborare à festo S. Michaelis vsq; ad festum prænotatum. Et iidem sectores debent obedire Zuppario & Stigario quotiens fuerit opportunum.

Item statuimus: si aliquis sectorum rebellisando sal suum destruxerit: extunc Stigarius debet eum punire sibi montes abnegando tàm diu, quousq; à Zuppario & Stigario veniam impetrabit.

Item statuimus: quod omnes Tragarios rebelles, quotienscunq; crimen commisserint, seu laborare noluerint: extunc idem Stigarius debet eos de laboribus destituere, & alios loco ipsorum ad labores ordinare.

Sequuntur iura Magistrorũ Montiũ.

Item statuimus: quòd Magister montium non debet aliquem censum habere de Zuppis, neq; septimanalē neq; annualē: nisi tantummodo famulos: quos ab antiquo in montibus habuit: & eos propriis pecuniis salariare secundùm consuetudinem montium, pecuniis quas de bipenne acquisiuit. Et Carpentario montium, loco ipsius qui propriis manibus laborat in montibus, debet dari septimanatim vnus ferto, cum victu & amictu, prout cæteris officialibus. Ld. 82. HL 235 / 420. HP 108.

Item statuimus: quod in quolibet mõte, debent poni duo fornatores pro sale quærendo: & illud quod per fornatorem in omnibus quatuor angulis acquisitum fuerit, debet obseruari cum optimis parietibus salis. Et quan-

A kiedy cí co sól kopáią/ własnémi rekámi co vrobią: tedy Zupnik wespółek z Báchmistrzem ma im piece z ściánámi dáć/ á żadnych dárów od nich nie bráć. Abowiém to iest dar Boży nie Bachmistrzów. Tá swiádectwem tego listu/ ktoremu pieczeć náßá iest záwießona.

Do tegoż.

12 MY tedy Zbigniew/ z smilowánia Bożego swietego Rzymskiego kościołá/ Tytułu swietéy Pußki Kárdynał y Biskup Krákowski/ Władysław z łáski Bożéy swietego kościołá Gnieźnieńskiego/ Arcybiskup y Prymás/ Jan z téyże łáski Bożéy/ Włodzkáwski/ Andrzéy tákże z łáski Bożéy Poznáński/ kościołów Biskupi: Jan z Cyzowá Káßtelan y Stárostá/ Jan z Teczyná/ Woiewodá Krákowski/ Lukaß z Gorki Poznáński/ Jan z Oleßnice Sándomirski/ Woyćiech z Málégo Leczycki/ Jan z Kretkowá Brzéski/ Woiewodowie: Jan z Koniecpolá krolestwá Polskiégo Kánclérz/ Przybór támtądże Káßtelan Sándomirski/ Kreslaw z Kurozwiąk Lubelski/ Máwrzyniec Zarebá Siérádzki/ Piotr Skórá z Gáiu Káliski/ Stánisław z Ostrorogá Gnieźnieński/ Mikołay z Osolinà Woynicki/ Mikołay z Vrzymowá Brzéski/ Piotr z Kurowá Sądecki/ Hyncá z Rogowá Rosperski y krolestwá Polskiégo Podskárbi/ Mikołay z Wierbiąská Dobrzynski/ Grzegórz z Brańczá Rádomirski/ Jan z Bniná Miedzyrzécki/ Mikołay z Wisniczá Lwowski/ Mikołay z Zákierzowá Wislicki/ Sczepan z Oporowá Brzeźinski/ Piotr z Strzyżkowá Włodzkáwski/ Jan z Bobrki Biécki/ Woyćiech z Michowá Záwichoyski/ Mikołay z Próchnik Przemyski/ Jan z Kurchácznice Hálicki/ Borko z Osieczná Nakielski/ Káßtelani: Mikołay z Brzezia krolestwá Polskiégo Márßałek/ Jan z Pilce/ Bártoß Obulec z Bory Krákowski/ Mikołay z Wysmutowá Sándomirski/ Tomaß z Soboty Leczycki/ Sędźiowie: Piotr Száfrániec Krákowski/ Jan z Czárnkowá Poznánski/ Mikołay Powálá z Mágnußowá Sándomirski/ Piotr z Brudzowá Káliski/ Jan Kuropátwá z Lákuchowá Lubelski/ Michał z Láśotki Dobrzyński/ Mikołay Bolá Inowłodzkáwski/ Podkomorzowie: Jan Biezad z Mozská Krákowski/

Et quãdo sectores propriis laboribus fecerint, tunc Zupparius vnà cum Magistro montium, debet eis fornaces cum parietibus largiri: & nulla munera ab eisdem accepta re: quia illud est donũ Dei & nõ Magistri montium. Harum testimonio literarũ quibus sigillum nostrum est appensum.

Ad idem.

NOs vero Sbigneus, miseratione diuina Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Priscæ Presbyter, Cardinalis & Episcopus Cracouien: Vladislaus Dei gratia sanctæ Ecclesiæ Gnesnensis Archiepiscopus & Primas, Ioannes eadem gratia Vladislauien: Andreas simili gratia Posnanien: Episcopi ecclesiarum. Ioannes de Cyzow, Castellanus & Capitaneus, Ioannes de Teczyn Palatinus Cracouien: Lucas de Gorka Posnanien: Ioannes de Olesznica Sandomirien: Albertus de Małe Lancien: Ioannes de Krethków Brzesten: Palatini. Ioannes de Koniecpole, regni Polonię Cancella. Predborius de ibidem Castellanus Sandomirien: Creslaus de Kurozwiąki Lublinen: Laurentius Zaręba Siradien: Petrus Skora de Gay Calissien: Stanislaus de Ostrorog Gnesnen: Nicolaus de Osolin Voinicensis, Nicolaus de Vrzymow Brzestensis, Petrus de Kurow Sandecen: Hinca de Rogow Rosperien: & regni Polonię Vicethesaurarius: Nicolaus de Virbiasko Dobrinen: Gregorius de Branice Radomien: Ioãnes de Bnin Miedzyrzecen: Nicolaus de Visnicze Leopolien: Nicolaus de Zakrzow Visliciensis, Stephanus de Opporow Brzezinensis, Petrus de Striykow Inowladislauien: Ioannes de Bobrka Biecen: Albertus de Michow Zauichosten: Nicolaus de Prochniki Præmislien: Ioannes de Kurchahnisel Halicien: Borko de Osiczno Naklen: Castellani: Nicolaus de Brzezie regni Polonię Marsalcus, Ioannes de Pilca, Barthosius Obulec de Bora Craco: Nicolaus de Wysmutow Sandomirien: Thomas de Sobota Lancicien: Iudices: Petrus Szafraniec Craco: Ioannes de Czarnkow Posnanien: Nicolaus Powala de Magnusow Sandomirien: Petrus de Brudzow Calissien: Ioannes Kuropatwa de Lakuchow Lublinen: Michael de Lasotki Dobrinen: Nicolaus

kowſki/ Mikolay z tamtądże Sedomiérſki/ Mikoláy z Noykowá Sądecki/ Chorążowie: Mikolay Podſędek Sedomirſki/ y inſzy Prelaci/ Pánowie/ Dignitarze/ Szlachtá y Przełożeni ná tym Séymie wálnym Piotrkowſkim zebráni/ przeſtáwáiąc przy pochwaleniu y potwiérdzeniu przerzeczonégo naiáſnieyſzégo Páná świetéy pámięci Królá Káźimiérzá/ téż ſtátuty wedle tego/ iáko tu ſą wpiſáné we wſzytkim pochwaláiąc/ we wſzytkich punktćiéch/ árty-kułách y klauzułách/ będźiemy ich pilnowáć/ ſtrzędz y chowáć: á nigdy im ſłowem ábo vczynkiem nie będźiemy ſie przećiwić. Z którégy przyczyny y pieczęći náſſé nimieyſzym kazáliſmy záwieśić/ dla mocnieyſzéy ich wagi/ y ná świádectwo wſzytkich/ y káżdéy zoſobná rzeczy przerzeczonych. Dźiało ſie to ná Séymie Piotrkowſkim/ w Piątek po oktawie świątecznéy/ Roku páńſkiégo/ Tyśiącznégo/ cztérćhſetnégo/ pięćdźieſiątnégo piérwſzéġ. Przy Pánách przerzeczonych. Dan przez ręce wielmożnych/ Janá z Koniecpolá króleſtwá Polſkiégo Kánclérzá/ y Piotrá z Czekoćiná/ tegóż króleſtwá Podkánclérzégo/ nam ſczérze miłych.

colaus Bola Inniwladiſlauien: Succamerarii: Ioannes Biczad de Morsko Craco: Nicolaus de ibidem Sandomirien: Nicolaus de Noykow Sandecen: Vexilliferi. Nicolaus ſubiudex Sandomirien: cęterique Prælati & Barones, Dignitarii, Nobiles & Proceres, in hac Conuentione generali Petricouien congregati: innitentes approbationi confirmationiq; præfati ſereniſſimi domini noſtri Regis ſtatutorum ſupradictorum Sereniſſ: domini diuę memorię Regis Caſimiri, eadem ſtatuta velut hic habentur inſerta, per omnia approbãtes, in omnibus punctis, articulis & clauſulis, firmiter attendemus, cuſtodiemus & ſeruabimus: & nunquam illis verbo aut facto contraueniemus. Vnde & ſigilla noſtra præſentibus iuſſimus appendi, in robur firmitatis & teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſſorum. Actum in Cõuentione Petricouię feria quinta infra octauas feſti Pentecoſtes, Anno Domini, Milleſimo, Quadringenteſimo, Quinquageſimo primo: Præſentibus Dominis ſupradictis. Datum per manus Magnificorum Ioannis de Koniecpole, Regni Poloniæ Cancellarii, prædicti Petri de Sczekocin, eiuſdem Regni Vicecancellarii nobis ſyncerè dilectorum.

Inſſé potwiérdzenié Státutów Zupnych, iednákié zpiérwſzym, iedno iż krótſſé.

W Jmie Bożé/ Amen.

B. NÁ wieczną pámięć. Aby błąd zápámiętánia ſpráwam/ ktore ſie zá czáſem dźieią nie przyniośł ſzkody iákiéy/ Królów y Xiążąt wyſokié Rády vſtáwiły: áby tákowé rzeczy piſmem y nápiſániém świádków wieczné były czynioné. Dla tego my Káźimiérz z łáſki Bożéy król Polſki y źiem Krákowſkiéy/ Sándomirſkiéy/ Siradzkiéy/ Láńczyckiéy/ Kuiáwſkiéy/ W. Xiąże Litewſkié/ Pomorſki/ Ruſki y Puſki Pan y Dźiedźic. Oznáymuiemy przez nimieyſzy przywiléy ktorym to wiedźieć należy teraz y potym będącym/ ktorzy tego wiádomość będą mieli. Jż ácz z powinnośći królewſkiéy ſczodrobliwośći ku wſzytkich poddánych pożytku y rozmnożeniu oko opátrznośći mieliby ſmy mieć: wſząkże wietſzą pilność około rozmnożenia ſkárbów y prouentów króleſtwá

Similis alia confirmatio prædictorum de Salinis Statutorum.

In nomine Domini, Amen.

Káźimiérz wielki w Piotrkowie 1451. La. 83. HL. 236/422. HP 110.

AD perpetuam rei memoriam. Ne error obliuionis geſtis ſub tempore verſantibus pariat detrimentum, alta Regum & Principum decreuerunt conſilia, ea literarum apicibus & teſtium annotatione perennare. Proinde nos Cazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Crac: Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Magũs Dux Lituaniæ, Pomeraniæ, Ruſſiæ Pruſſiæq; Dominus & Hęres. Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, præſentiũ notitiam habituris. Et ſi ex debito Regalis munificentiæ, ad omnium ſubditorum commodum & profectum oculo conſiderationis intendere debeamus: propenſior tamen ſolertia circumſpectionis, ad augmentum theſaurorum & prouentuũ

Regni

twá nászégo mieć nam przystoi / ábysmy z nich krolestwá y poddánych nászych pożytki mogli opátrować.

Gdyż tedy Zupy nászé Bochenskié y Wielickié czesć nalepßa dochodów y skárbu krolestwá iest: ktore do tego czásu/ dla zbytniégo y práwie vstáwicznégo ßlachty/ y rozmáitych osob w nich bywánia/ y w wytrabiániu soli w wielkiéy czesći spustoßenié y vpadek wźiely/ á to z téy przyczyny: iż áni Zupnik/ áni iego vrzednicy nie mogli pilnować robót/ zábáwieni odprawowániém y praca gościnna: á gdźieby sie wczás temu nie zábieżało/ trzebá sie strzedz: áby vpadku y stráty z gruntu nie podiely y vciérpiáły.

Chcąc tedy tákowému vpadku y ßkodźie zábieżeć: iż należy ná opátrznégo Páná przeßłych rzeczy pámieć máiąc/ pilno przeglądać przyßłé/ á ná wßytko sie dobrze rozmysliwßy / potym kożdą rzecz zosobná dobrze rozrachować. Náśláduiąc tedy postępków przodká nászégo swietéy pámieci Páná Kázimiérzá Krolá Polskiégo: ktory przerzeczony skarb Zup ták w całości iáko w czesćiách / y wßytkich dochodách pożądnie rozprawił/ y iáko gránicámi iákiémi postánowił/ vstáwił/ ordinácyą vczynił: y áby tákowé rozrządzenié/ postánowienié/ ná wieczné czásy było dzierżáné / chowáné/ strzeżoné/ pod winámi/ ktore w nich są opisáné/ vstáwił y skazał.

Aby tedy y my/ y ktorykolwiek iny z poddánych nászych tákowemu postánowieniu y rozrządzeniu przez niewiádomość co przeciwnégo nie vczynił: Vstáwiamy/ y niniey ßym zápowiedzeniem dla wietßéy mocy obtáśniamy: áby Kázimiérzá Krolá przerzeczonégo Státuty y vstáwy / ktore do tego czásu w skárbie nászym są chowáné / we wßytkim wedle vstáwy y porządku y rozrządzenia iego były trzymáné y záchowáné ná czásy wieczné: ktorych też Constitucij y postępek y ártykuły z pewnéy wiádomości y z dobrze vważonéy y vżytéy rády we wßytkich ich punktećiech/ cząstkách zámknieniu/ mocné wdźięcznie czynimy/ pochwalamy/ y potwierdzamy. Já świádectwém tego listu/ ktoremu pieczeć nászá iest zawießona.

O tym Zbygniewie nic máß wlá. cińskim.

NAd tedy Zbygniew z smilowánia Bożégo świętégo Rzymskiégo Kościołá Tytułu

Regni nostri incumbit: ex quibus Regni & subditorum commodis debitè valeamus prouidere.

Cùm igitur zuppæ nostræ Bochnen. & Vielicen: pars notabilis prouentuum & Thesauri Regni nostri existit, quæ hactenus propter nimiam & continuam Nobilium & diuersarum personarum frequentationem, & salis elaborationem, in notabili sui parte desolationem & iacturam, sustinuerunt: quod, neque Zupparius, neque sui officiales regimini & laboribus intendere valuerunt, hospitum voluntati intenti, & nisi eis tempestiuè subueniatur, verendum est, ne in ruinam & iacturam ponantur.

Volentes igitur huiusmodi ruinæ & iacturæ subuenire, vt circumspecti Principis est, ex præteritis habere memoriam & intentę considerationis oculum ad futura, & tandem ad singula salubri dispositione dirigere: vt dum omnia prospexerit sapienter. Imitantes vestigia prædecessoris nostri diuæ memoriæ Domini Cazimiri Regis Poloniæ: qui præfatum Thesaurū zupparum, in capite & in membris, ac in omnibus prouentibus, ordine, dispositione, & terminis ordinauit & regulauit: atque perpetuis temporibus huiusmodi ordinationem tenendam, seruandam & custodiendam statuit & diffiniuit.

Ne igitur nos aut quenquam subditorū nostrorum ab huiusmodi sui ordinatione & dispositione recedere, aut eidem per ignorantiam contrauenire contingat, statuimus: & præsenti edicto in robur maioris firmitatis declaramus: ipsius Domini Cazimiri Regis Statuta & ordinationes, quæ in nostro Regali seruantur Thesauro, in omnibus & per omnia, secundùm regulationem & ordinationem suam debeant teneri, perpetuis temporibus duraturis, Et quæ quidem Statuta hic habentes pro insertis, in omnibus suis punctis, articulis, conditionibus & clausulis, ratificamus, approbamus, & confirmamus: Harum testimonio literarum, quibus Sigillum nostrum ast appensum,

NOs verò Vladislaus, Dei gratia sanctæ Gnesnen: Ecclesiæ Archiepiscopus, & Primas.

tulu S. Pryßki Kárdynał y Biskup Krákowski/Władysław z łáski Bożéy świętégo kościołá Gnieźnieńskiégo Arcybiskup y Primás/ Jan z téyże łáski Bożéy Włodzkáwski/Andrzéy tákże z łáski Bożéy Poznáńscki kościołów Biskupi: Jan z Czyżowá Káßtelan y Stárostá/Jan z Teczyná Woiewodá Krákowski/ Łukaß z Górki Poznánski/ Jan z Oleßnice Sándomirski/ Woyćiech z Málégo Leczycki/Jan z Kretkowá Brzéski Woiewodowie: Jan z Koniecpola królestwá Polskiégo Kánclérz/ Przybór z támtądże Káßtelan Sándomirski/ Kreßław z Kurozwiąk Lubelski/ Wáwrzyniec Zarembá Siradzki/ Piotr Skórá z Gaiu Káliski/ Stánisław z Ostrorogá Gnieźnieński/ Mikołay z Osolina Woynicki/ Mikołay z Borzymowá Brzéski/Piotr z Kurowá Sądecki/ Żyncá z Rogowá Rosperski/ y królestwá Polskiégo Podstárbi/ Mikołay z Wierbiąstá Dobrzynski/ Grzegórz z Brańczá Rádomirski/ Jan z Bninà Miedzyrzecki/ Mikołay z Wiśniczá Lwowski/ Mikołay z Tákierzowá Wiślicki/Sczepan z Opporowá Brzeziństi/Piotr z Striykowá Włodzkáwski/ Jan z Bobrki Biécki/ Woyćiech z Michowá Záwichoyski/ Mikołay z Próchnik Przemyski/ Jan z Kurchánice Hálicki/Borko z Osieczná Nakielski Káßtelani: Mikołay z Brzezia królestwá Polskiégo Márßałek/ Jan z Pilce/ Bártoß Obulec z Góry Krákowski/ Mikołay z Wysmutowá Sándomirski/ Tomaß z Soboty Leczycki/ Sędźiowie: Piotr Szafránic Krákowski/Jan z Czárnkowá Poznánski/ Mikołay Powálá z Mágnußowá Sándomirski/ Piotr z Budzowá Káliski/ Jan Kuropátwá z Łákuchowá Lubelski/ Michał z Łásotki Dobrzynski/ Mikołay Bolá Inowłodzkáwski Podkomorzowie: Jan Biezad z Mokrská Krákowski/ Mikołay z támtądże Sándomirski/ Mikołay z Moykowá Sądecki/ Chorążowie: Mikołay Podsędek Sándomirski y inßy Prełaci/ Pánowie/ Dignitarze/ Szláchtá y przełożeni ná tym Séymie Wálnym Piotrkowskim zebráni/ przestawáiąc przy pochwaleniu y potwiérdzeniu przerzeczonégo Naiáśnieyßégo Páná świętéy pámięci Krolá Káźimiérzá/ téß Státuty według tego/iáko tu są wpisáné/we wßytkim pochwaláiąc we wßytkich punktćiech/ ártykułách

& Primas. Ioannes eadem gratia Vladislauien: & Andreas simil gratia Posnanien: Episcopi. Necnon Ioannes de Czyzow Capitaneus & Castellanus Cracouiensis, Lucas de Gorka Posnanensis, Ioannes de Olesznica Sandomirensis, Albertus de Male Lancicensis, Ioannes de Kretkow Brzestensis: Hryczko de Pomorzany Podoliæ Palatini. Ioānes de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellarius, Predborius de ibidem Sandomirien: Ioannes de Pilca, Stanislaus de Ostrorog Gnesnensis, Nicolaus de Borzymow Brzestensis, Petrus Skora Kalisiensis, Laurentius Zaręba Siradiensis, Creslaus de Kurozwiąki Lublinensis, Nicolaus de Ossolini Woynicen: Petrus de Kurow Sandecensis, Nicolaus de Wirzbisko Dobrinensis, Gregorius de Branice Radomien: Ioannes de Bnin Miedzyrzecen: Nicolaus de Wisznice Leopoliensis, Nicolaus de Zakrzow Vislicensis, Stephanus de Opporow Brzezinensis, Petrus de Striykow Inniuladislauien: Ioannes de Bobrka Biecen: Albertus de Michow Zawichosten: Nicolaus de Prochnik Præmyslien: Ioannes de Kniachnicze Halicien: Borko de Osziczno, Naklēsis, Castellani: Barthosius Obulecz de Gora Cracouien: Nicolaus de Wysmutow Sandomirien: Thomas de Sobota Lancicien: Iudices: Ioannes de Czarnkow Posnanien: Petrus de Opporow Lancicien: Petrus de Brudzow Calisien: Ioannes Kuropatwa de Lacuchow Lublinen: Michael de Lasotki, Dobrinen: Nicolaus Kola Inniuladislauien: Succamerarii: Ioannes Biezad de Mokrsko Cracouien: Nicolaus de ibidem Sandomirienſis, Nicolaus de Moykow Siradien: Vexilliferi: Nicolaus de Pankow Subiudex Sandomirien: cæteriq; Prælati, Barones, Dignitarii, Nobiles & Proceres in hac Conuentione generali Petricouiensi congregati, innitentes approbationi, confirmationi, præfati Sereniſſimi Domini Regis Statutorum ſupradictorum, Serenniſſimi diuæ memoriæ Domini Regis Cazimiri, eadem Statuta velut hic habentur inserta, per omnia approbantes in omnibus punctis, articulis & clauſulis, firmiter attendemus, cuſtodiemus & ſeruabimus, & nunquam illis verbo aut facto contraueniemus:

tykułách y klauzulách będźiemy ich pilnowáć/ strzedz y chowáć: á nigdy im słowem ábo vczynkiem nie będźiemy sie przeciwić. Z ktorey przyczyny y pieczęci náśé niniejszy kazáliśmy záwieśić/ dla mocniejszey ich wagi/ y ná świádectwo wszytkich y káżdey zosobná rzeczy przerzeczonych. Działo sie to ná Séymie Piotrkowskim/ w piątek po oktawie świątecznéy Roku Pánskiego Tysiącznego/ cztérechsetnego/ piędźieśiątnego piérwszego. Przy Pánách przerzeczonych. Dan przez rece Wielmożnych Janá z Koniecpolá krolestwá Polskiego Kánclérzá/ y Piotrá z Szczekocin á/ tegoż krolestwá Podkánclérzego/ nam szczérze miłych.

niemus: Vnde & Sigilla noſtra præſentibus iuſſimus ſubappendi in robur firmitatis, & teſtimonium omnium & ſingulorũ præmiſſorum. Actum in Conuentione Petricouienſi feria quinta infra octauas Pentecoſtes. Anno Domini, 1451. Præſentibus Dominis ſupradictis. Datum per manus Magnificorum Ioannis de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellarii, & Petri de Sczekocin eiusdem Vicecancellarii, nobis ſyncerè dilectorum.

Sól Zup Krákowskich po wszytkiéy koronie ma bydź wożona y przedawána, á postronnéy soli żaden, áni mieć, áni iéy vżywáć ma, krom źiemie Ruskiéy. Articulo.

Statvt odnowiony o soli przewoźnéy.

Ian Olbr: w Piotr: 1496. Laſ: 102. HL237/ 424. HP. 112.

14. Acż oćiec náś vstáwił pewnym przywileiem/ ktory ieſt nápiſan o ſoli poſtronnéy/ ktora bywa wożona do źiem/ do ktorych niemiáłáby bydź wożona: to ieſt/ iáko ma bydź zápowiedána/ y iákoby ſie w zápowiedániu iéy ſpráwowáć miano: á wſząkże iż dźiśieyszych czásow vrzędnicy zdáią ſie wyſtępowáć z krésu vrzędu swego/ y od Conſtitucyi tákże od przywileiu onego dopuſczáiąc ſie niektorych rzeczy wpomnie y z krzywdą téż przeciwko przywileiowi: Dla tego tenże ſtátut iáko pożądny y z dobrym rozmyſłem vczyniony w ten náś niniejszy ſtátut od ſłowá do ſłowá ſkázuiemy potrzebnie włożyć: á ieſt ten.

Iż widźimy pospolity ſkarb krolestwá náśego w Zupách Krákowskich vſtáwicznie ſchodźić y bydź vmnieyszony/ á to dla ſoli poſtronnéy y swowolnego przewożenia z inych ſtron do krolestwá náśego/ á zwłaſzá do Wielkiéy Polſki: v ktorych wolno nád ſtáry zwyczay ku pożytku ich pospolitému była przedawána/ z śkodą R. P. y żup Wielickich y Bocheńskich ſkázie.

A ták za spólną rádą wszytkich Rad náśych/ przyśliśmy do niżéy nápiſánégo ſkazánia y poſtánowienia: áby ſól Wielickich y Bocheńskich żup przez wszytki krolestwá obywátele/ ktorégokolwiek ſtanu ſą/ była wożona y przedawána.

Ażeby żaden postronnéy soli w domu/ ábo ná

De sale forensi et advectitio statutum innouatum.

Item licẽt genitor noſter ſtatuerit, certi tenore priuilegii ſuper ſal forẽſe ſcripti, quod terris infertur: quibus non eſſet inferendum, qualiter videlicet areſtandũ, qualiterque in areſtatione agendum eſſet: tamen cùm modernis temporibus officiales excedere viderentur limites ſui officii, ac Conſtitutionis & priuilegii illius, nonnihil committentes temere & iniuriosè etiam contra tenorem priuilegii: idcirco ſtatutum illud, tanquam officioſum & rationabile, his noſtris de verbo ad verbum, decernimus neceſſariò inſerendum, ſic videlicet.

Quia conſiderantes theſaurum Regni noſtri communem in zuppis Cracouienſibus continuò decreſcere & minui propter ſalis forenſis & aduenticii in Regnum noſtrum, & pręſertim in partes Maioris Poloniæ licentioſam introductionem: quod incolis illarum partium paſſim & liberè præter veterem ordinationẽ, ad vſum eorum communem propinabatur in detrimentum R. P. & zupparũ Velicen: & Bochnen: deſtructionem.

Igitur cum conſilio communi Conſiliariorum omnium noſtrorum ad infraſcriptam deuenimus ſententiam & ordinationẽ, vt ſal Vielicen. & Bochnen. Zupparũ, per ōnes Regni noſtri incolas cuiuſcũq; ſtatus exiſtãt, edatur & propinetur.

Nec

bo ná dźiedźinie swéy niesmiał mieć/y ieść/ ábo chowáć/ pod winą cztérnaśćie grzywien/tyle ilekroć będźie ználeźiona/ bez wßelkiéy folgi. Wßákże źiemie Ruskié/gdźie sól iest własna/ od tego obowiązku y státutu chcemy bydź wyięté.

Które to winy przez Stárosty mieysc zá ciąźeniem niech będą wyciągáné obyczáiem zwyczáynym/ áż do w wiązánia w té do bá/ w których sól przewoźna będźie ználeźiona: które to wwiązánié ma bydź dźierżano do zupełnégo dosyćuczynienia winy ßkód.

A iesli v któregokolwiek ßláchcicá Duchownégo álbo Swietckiégo/ któregokolwiek stanu y záwołánia przerzeczoną sól zákazána w domu ábo we dworze będźie ználeźioná/ tákowy tylekroć przez odpuszczenia rzeczoną winą królewską cztérnaśćią grzywien niech będźie karan: y ku záplácenin iéy obyczáiem przerzeczonym będźie przymuszon.

A iesli v kmiecią będźie ználeźiona: ilekroć to vczyni/ tenże kmieć tákową winą niech będźie karan. A gdźieby zá ciąźą zániedbał téy winy záplácić/ tedy nic nieba cząc ná przećiwienie dźiedźicá w téy mierze (który ták poddáné swé ma trzymáć/ iákoby występni nie byli) máietnośći onégo kmiecią będą mogli/y máią ie do skárbu obrócić/ ßácuiąc ie iáko winá niesie: á ostátek coby nád winę zbywáło máietnośći/ niech będźie kmieciowi zostáwiono. A gdźieby máietnośći kmieckiéy zá zápláceniéwiny nie było/ tedy tákowy kmieć ma bydź poiman y w wieźieniu dźierżan/ áż do słuszńéy zapláty winy.

A iesliby sie téż przygodźiło: żeby w Mieśćiech ábo w miásteczkách/ v którychkolwiek osób tákowa sól była ználeźiona ábo miána/ ziedzona/ przedawána/ záchowána: tedy Ráyce rzeczonych miast tákową winą cztérnaśćią grzywien niech będą karáni. Które miásta y miásteczká z ich obywátelmi niech tákowy porządek miedzy sobą chowáią: áby postronnéy soli ku ßkodźie R. P. y królestwá náßégo v siebie nie mieli/ áni iéy przedawáli/ ábo chowáli potáiemnie ábo otwarzyście.

Dla tego my Jan Olbrácht Król skázuiemy/ áby tákowym porządkiem Dekretu Oycowskiégo státut o soli ná wieki był chowan.

Nec quispiam extraneum sal, in domo, vel hæreditate sua audeat habere, comedere, vel conseruare sub pœna 14. marc: totiens quotiens repertũ fuerit irremissibiliter persoluenda. Terras tamen Russię (vbi sal proprium est) abhac obligatione & statuto volumus esse exceptas.

Quę quidem pœnę per Capitaneos locorum pignoratione mediante exigantur, more consueto, vsq; ad intromissionem in ea bona, in quibus sal forense repertum esset: quæ intromissio teneri debet vsq; ad integrã satisfactionẽ pœnarũ & damnorũ.

Quòd si apud quemcunq; Nobilem spiritualem vel secularem, cuiuscunq. status & conditionis fuerit, quotienscunq. præfatum sal prohibitum in domo vel in curia repertum fuerit, ille totiens irremissibiliter dicta pœna regali quatuordecim marcarum puniatur, & ad solutionem eius, modo quo suprà compellatur.

Si verò apud kmethonem inuentum fuerit, totiens quotiens id fecerit idem kmetho, pari pœna puniatur: vbi verò mediãtè pignoratione pœnam soluere non curauerit: extunc hæredis contradictione nõ obstãte (qui taliter subditos suos tenere debet vt nõ sint pœnales) bona dicti kmethonis per Capitaneũ poterĩt & debẽt cõfiscari, ad pœnę valorẽ æstimãda. Residuũ verò quod supra esset, in bonis relinquatur pro Kmethone. Vbi verò bona kmethonis nõ sufficerẽt pro pœna soluẽda: extũc idem kmetho debet mãcipari & vĩculis detineri, vsq; ad debitã pœnæ exolutionẽ.

Casu verò quo in ciuitatibus vel oppidis apud quascunque personas, sal tale compertum fuerit habitum, comestum, vel propinatum & conseruatum, Consules dictarum ciuitatum in simili 14. marcarum pœna puniãtur. Quæ ciuitates & oppida, cum eorum incolis eum inter se ordinem seruent; vt extraneum sal in detrimentũ reip. Regni nostri apud eos non habeatur, propinetur, vel conseruetur, clam vel apertè.

Quapropter nos Ioannes Albertus Rex decernimus: vt eo ipso ordine decreti paterni, statutum de sale obseruetur æuiternè. Et si illi qui ad recipiendum aliâs arestandum sal pro tempore deputantur, aliter in reperiendo, arestandoque sale, & transgressores puniendo processerint:

wan. A ieśli ći / którzy ku bránin ábo zápowiedániu soli będą zá czásem náznáczeni / ináczéy w náydowániu ábo w zápowiádániu soli / y tákże w karániu przestępnych postąpią: tedy skázuiemy tákowe / którzy ináczéy czynią / winą cztérnaśćie grzywien karáć: o którą winę przed Woiewodę onéy ziemiey mieyscá będą powinni stawáć / odpowiedáć / y wedle iego skázánia te winę Woiewodzie płácić: która to winá obyczáiem práwá ziemskiego ma bydź wyciągána. A ieśli tákowi będą nieosiedli / będzie miały niech ma moc sam Woiewodá one imáć / zádzierżywáć / iáko gwałtowniki práwá y sprawiedliwości pospolitéy / niepuszczáiąc ich / áż ábo winę one zápłácą / ábo rękoymie zá sie ku záplácéniu postáwią.

Extunc decernimus secus facientes, pœna quatuordecim marcarum puniendos: pro qua coram Palatino terræ lociq́ue illius, comparere, respondereq́ue & iuxta decretum eius illam Palatino soluere debeant, more terrestris iuris exigendam. Et si impossessionati fuerint, habebit, & habeat ipse Palatinus facultatem ipsos captiuandi, detinendiq́ue, tanquam iuris æquitatisq́ue communis violatores: non mittendo cosdē donec aut pœnam illā soluerīt, aut cautionē pro se dederīt ad soluēdū.

O niedopuszczániu postronnéy soli.

De non admittendo sale externo.

Zyg. wkrá. 1510. HL: 238 / 425. HP. 114.

15. Káząc nowé wynálazki / zá rádą Rad nászych / które bywały wstáwiáné przeszłych czásów / skárbu nászemu przeciwné / sól Krákowską do piérwszégo stanu y porządku (przestawáiąc przy stárych státuciech) skazániem nászym przywodzimy: á to áby zupy Krákowskie ku szkodzie R. P. w nieprzezpieczność nie były przywodzoné.

Dla tego przy stárych Constitucyách stoiąc roskázuiémy wszytkim Stárostóm: áby powinność vrzędu swego wykonywáli / w niedopuszczániu postrónnéy soli: która-bykolwiek była przywiezioná do tych mieysc gdzie vżywánie soli Krákowskiéy zwykło bydź / pod winámi: które są z dawná postánowioné ná stároszty / ná té / którzy zastáwné / iáko y ná té / którzy máią wolné stárostwá.

Nouas adinuentiones abrogādo de consilio Consiliariorum nostrorum, quæ anteactis temporibus cōstituebantur, thesauro communi contrarias, salem Cracouien: in pristinum statum & ordinem, statutis vetustis innitentes, reducendum decernimus, ne zuppæ Cracouien: periclitentur in detrimentum Reipublicę.

Atque ideo innitentes vetustis Constitutionibus, mandamus omnibus Capitaneis, quatenus debitum officii sui exerceant in prohibendo peregrino & extraneo sale, quodcunq; duceretur ad ea loca, vbi vsus salis Cracouien: esse consueuit: sub pœnis super Capitaneos, tàm oppignoratos Capitaneatus habentes, quàm liberos, iampridem constitutis.

O soli y ruinách Zup Krákowskich.

Steph: w Wárś. 1581 Con: 217.

16. Iż do wiádomości nászéy przychodzi / żeby sie ruiny záczynáć miały w górách zup Wielickich y Bocheńskich / tedy z Séymu tego wyślemy Kommissarze / áby zá ich rewisią / opátrzono to było / ne quid detrimenti vectigal illud patiatur, ná potomné czásy. Cż máią doyźrzeć / żeby śláchćie / eodem precio & pondere ac magnitudine, w cetnarzéch bálwániech / y inna sól była przedawána / wedle státutów piérwszych / około tego nápisánych / sub pœna centum marcarum.

Co dwie lećie Comissarze wysłáni bydź máią ná rewizyią.

Zyg: III. w Krák: 1588. fo: 41

17. Zupy Wielickie y Bocheńskie iáko promptuariū thesauri Regni máią bydź w dobrym rządzie. A áby do zniszczenia zá obmyślawániem zbytnim pożytków przez Zupniki / dla podebránia fundámentów y wybiérania szkodliwégo rumów / zá czásem nie przyszły: będźiem posyłáć przy Podstárbim Commissarze co dwie lećie / nie vymuiąc nic práwá osobam zdawná do zup należącym: którzy iurati spuściwszy sie ná dół / máią doglądáć /

gładáć/ iákoby w żupách ßkodá y ruina nie byłá / y pericula præsentia & futura były opátrzoné. Tákże filary ſolné áby były ſpiſáné : á tych áby żaden dźierżawcá żup niesmiał vmnieyßáć y niſczyć. Tákże y firſtów ſub priuatione honoris & confiſcatione bonorum, o co forum ná Séym od Jnſtigatorá ex delatione Commiſſariorum.

O Soli Krákowſkiéy.

18. Sol podług dawnych práw w ſtátućie opiſánych / ná kwártał / Zupnik náß / ták iáko cetnarki w práwie ſą opiſáné/ ná własną potrzebę ſtanu ßlácheckiégo wydawáć y przedawáć áby był powinien/pod winą ſtá grzywien. O co forum zá Dworem peremptori è náznáczamy. Zyg:III. w Wár. 1598. fol: 11.

O Soli zamorſkiéy, Hálskiéy y krupiáſtéy.

Sól poſtronna y Morſka áby do Kráyney y Páluk nie byłá wożona, Stároſtowie tego przeſtrzegáć będą: A Ruſkiéy ſoli ſkład w Bydgoſczy, y cená iéy ieſt vſtáwiona.

19. Stoiąc przy ſtárym Státućie o poſtronnéy ſoli vczynionym/á przeſtrzegáiąc w tym pożytku ſkárbu náßégo Królewſkiégo y R. P. zákázuiemy vżywánia ſoli poſtronnéy kożdéy ták Hálſkiéy/ iáko Krupiáſtéy/ która mozem zwykłá bydź przywożona / ná wßytkich mieyſcách źiem Polſkich : ná których ſtárégo zwyczáiu było vżywánié téy ſoli : ále nápotym ſoli náßéy Ruſkiéy królewſkiéy miáſto onéy ludźie poſtronni niech vżywáią/wßákże ták : iż ſkład Ruſkiéy ſoli w Bydgoſczy poſtánowiemy : áby z ſkładu Bydgoſkiégo ná mieyſcá oné ná których poſtronnéy ſoli zwykło bydź vżywánié / zá zapłátą ſól byłá podawána. O któréy ták poſtánawiamy : áby ná tymże ſkładźie kożda beczká ſoli dobrze nábita ták wielka / iáko ſól náßá królewſka w Thoniu zwykłá bydź przedawána/ byłá kupowána zá iedne grzywne Polſką.

A iż tákowé podawánié ſoli Ruſkiéy do ſkładu Bydgoſkiégo / niemoże ták prędko bydź przywiedźioné / dopuſczamy / áby w tym czáśie ſoli onéy zwykłéy poſtronnéy vżywáli/ áż do tego czáſu/ póki vżywánia iéy nie zábronimy / y póki Stároſtóm / áby tákowé vżywánia oddalili/ nie roſkázemy : to ieſt/ póki ſoli Ruſkiéy doſtátek tu ná ſkład Bydgoſki nie będźie zniesion.

A to iż tá ſól poſtronna vſtánie / przed ßeśćią niedźiél będźie publicowano/áby one wßytkie rozprzedáli / y áby iéy wiecéy nie vżywáli.

Sal externum ac Marinũ, ne in Krayna quoq; & Paluki inferatur, Capitanei prouidebunt : Ruthenico verò ſali Bydgoſtię depoſitoriũ: ſimulq; æſtimatio imponitur.

ETiam innitentes veteri ſtatuto de extraneo ſale edito, commodo fiſci noſtri Regii & Reipub. prouidentes, prohibemus vſum ſalis extranei cuiuſcunque, tàm Hallen: quàm grandinoſi : hoc eſt, krupiaſtéy, quod per mare adduci ſolet, in locis vniuerſis terrarũ Maioris Poloniæ: in quibus ex ãtiqua cõſuetudine vti ſolitum erat eodẽ ſale. Deiceps verò ſale noſtro Regio Ruthenico, loco illius extranei vtãtur : ita tamen quod Ruthenici ſalis depoſitorium Bydgoſtiæ conſtituemus : vt ex eodem Bydgoſtien: depoſitorio, ad loca illa in quibus extraneo ſale vti ſolitum erat, pretio porrigatur. De quo ita conſtituimus : vt in eodem depoſitorio ſingulæ tunnæ ſalis benè refertę, tantæ quantitatis vt ſal noſtrum regium Thorunii vendi ſolet, vna ſcilicet Polonicali marca pecuniæ emantur. Zyg : w Byd : 1520. La 27. HL. 238 B/426. HP. 115.

Quia verò huiuſmodi porrectio ſalis Ruthenici ad depoſitorium Bydgoſtienſe non poterit tàm properè fieri, concedimus & admittimus: vt interim ſale illo ſolito extraneo vtantur: quoad illius tandem vſum vetare commiſerimus, & Capitaneis eum ſubmouere præceperimus: vtpotè cũ ſalis Ruthenici ſufficientia huc ad depoſitoriũ Bydgoſtienſe conuecta fuerit.

Publicatum verò eſſe debebit ſex ſeptimanis, antequam vſus ſalis illius extranei ceſſabit : vt illud omnes diuenderent, nec

vżywáli. A gdy po publicátiiéy ßeść niedźiél wynidą / żaden nie ma do króleſtwá ſoli onéy woźić / pod ſtráceniem dóbr wßytkich y kupi ſwych: ták że żaden onéy vżywáć nie będźie ſie ważył / pod winą cztérnaśćia grzywien pieniędzy / ktorą będą winni przez żadnégo odpuſczenia ći / v ktorych będźie náleźiona / zápłácić.

Obaczáiąc téż / iż ácżkolwiek poſtánowiono było w Kráynéy y w Pálukách wßytkim obywátelom ſoli żup Krákowſkich vżywáć: wßákże máiąc tego pewną wiádomość / iż rzadko ábo ſnadź nigdy onéy ſoli náßéy Krákowſkiéy / ále poſtronnéy / ktorą krupiáſtą zową / vżywáią: nie przez ßkody náßéy / y obćiężliwości żup náßych: dla tego vſtáwiamy: áby nápotym poddáni náßy z Pálukł y z Kráynéy ſoli náßéy Ruſkiéy / ták iáko inni poddáni náßy / gdźie ſól Sáſka zwykłá bydź przedawána / zá zapłátą wyßéy nápiſáną iéy vżywáli pod winámi wypiſánémi.

Beczká ſoli Zamorzkiéy ná ßkutę może być brána.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 239 / 427. HP. 116.

20. Ácżkolwiek ſtátuty koronnémi zákázána ieſt ſól Zamorzka: ánßákóż folguiąc w tym poddánym náßym / dozwalamy im: áby ná ßkuty ktore z Gdańſká idą ku żywności czeládźi ktora ieſt przy nich / beczká ſoli była bráná ná ßkuty.

eo amplius vterentur: tali modo, à die publicationis poſt decurſum ſex ſeptimanarum, nemo illud in regnum inuehere, ſub ammiſſione bonorum omnium & mercium ſuarum, & ne quiſquam eò vti audeat, ſub pœna 14. marcarum pecuniarum, per eos apud quos repertum fuerit, irremiſſibiliter ſoluendarum.

Etiam conſiderantes: quòd licèt conſtitutum fuerat, vt in Krayna & Paluki vniuerſi incolæ, ſale de zuppis Cracouien: vti deberent: compertum tamen haben: raro vel potius nunquam ſale ipſo noſtro Cracouien: ſed extraneo vulgariter krupiaſta dicto vti, non ſine incommodo noſtro & grauitate zupparũ noſtrarum. Itaq; ſtatuimus: vt deinceps ipſi ſubditi noſtri de Paluki & Krayna ſale noſtro Ruthenico, ad inſtar aliorum ſubditorum noſtrorum, vbi ſal Saxonicũ vendi conſueuerat prætio ſuperiùs expreſſo vtantur, ſub pœnis ſuperiùs expreſſis.

Attamen tunna ſalis tranſmarini in ſcapham Gedano recipiatur.

TAmetſi verò ſtatutis regni prohibitũ eſt: ne ſal trauſmarinum in regnum inferatur: nihilominus indulgentes in ea re ſubditis noſtris permittimus illis: vt in ſcaphis quę Gedano reuertuntur, ad vſum nautarũ ſeu familiæ circa eaſdem exiſtẽtis, tunna ſalis recipiatur in quamlibet ſcaphã.

O ſoli Loyſonéy.

Zyg: Aug. w Piotr: 1562. HP. 116.

21. Iż przez ſłuſżné przyczyny dopuſcżiło ſie było Loyſóm Gdańſczánóm ſól wárzyć: non eſt dignitatis noſtræ Regiæ, ábyſmy im to z trzaſkiem / á zwłaſczá non vocatis neq; conuictis odiąć mieli. A wßákże ſie to ſámo odéymie / kiedy ſie żupy Ruſkié w ſwóy porządek wſtáwią: o co ſie y my z pilnośćią ſtárać będźiemy. Wßákóż iednák in defectu ſoli / będźie wolno ßlácheie / ku ſwoiéy tylko potrzebie Grádowéy ſoli kupowáć y vżywáć.

O ſoli Loyſonéy.

Zyg. Aug. w VVár: 1563. Con. fol: 20.

22. Sól Loyſowe wedle ſtátutu náyduiemy / áby iéy wiecéy nie wárzył.

Tóż práwo potwierdzone niżéy práwem 25. Lege, Soli Ruſkiéy, etc.

O Soli Ruskiéy y Pruskiéy.

Sól Pruſka.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP. 117.

23. Iż ſie ſkárżyli Poſłowie ziemſcy / żeby ßlachtá z Wielkiéy Polſki / y z Mázowß / Puſtim ziemiam przyległá / była ociężona przedawániem ſoli Puſkiéy: ktorégoſmy ku pożytku náßemu Vrodzonemu Stániſłáwowi Gráiowſkiému / Dworzánínowi náßemu pozwolili / proßąc ábyſmy z nich te ángárią złożyli: á ráczéy żebyſmy ſámi ßlácheie z Wielkiéy Polſki ſoli Puſkiéy zá pieniędze ich dodawáli: á w Mázowßu / iáko w Srzeńſkim /

Má-

Máwſkim/ Ciechanowſkim/ Pżaſniſkim/ Makowſkim/ Rożánſkim/ Wiſkim/ Lomżieńſkim/ Kolyńſkim/ Oſtroleckim/ Wąſoſkim/ Zębrowſkim y Nurſkim/ powieciech/ któ ré tákże ſą ziemiam Puſkim pżyleglé/ á odległé záś od ſkładów nąſzych ſolnych/ Ruſkiey y Krákowſkiey ſoli/ zá datkiem pewnym woźić y vżywáć dopuſczáli. Jákoż ácz ieſt rzecz náſzá własna/ ktoraſmy Gráiowſkiemu pożuczyli: wſząkoż czyniąc doſyć prosbie poddá nych náſzych/ y niechcąc żeby czym przeciwko wolnościam ſwym obciążeni bydź mieli/ zá dobrowolnym ich ſámych do tego pozwoleniem/ vchwałą Séymu nineyſzego przez ten czás/ niżli Seym przyſły koromy dóydźie/ ſłáchćie z Wielkiey Polſki/ ktora z Bydgoſczy ſoli Ruſkiey vżywa/ gdyby ſoli Ruſkiey nie doſtawało/ zá pieniądze ich ſoli Puſkiey ná ſkładzie Bydgoſkim po złotemu Polſkiemu káżdą beczke dawáć będźiemy.

A w źiemiách y Powieciech przerzeczonych/ Srzeńſkim/ Máwſkim/ Ciechanowſkim/ Pżaſniſkim/ Rożánſkim/ Makowſkim/ Wiſkim/ Lomżieńſkim/ Kolynſkim/ Oſtroleckim/ Wąſoſkim/ Zębrowſkim y Nurſkim/ tákże też do przyſłeg̃ ſeymu koromego pozwalamy: żeby ſámi ſobie ſól Puſką ze Gdańſká/ z Królewcá/ y z innych miaſt Puſkich dróg̃mi zwyczáyném/ y ktore przez nas poſtánowione będą/ woźić mogli/ y oney ku potrzebie ſwéy vżywáć. Awſząkże żeby nam ábo P[illegible]ſárzóm náſzym od káżdey beczki po ſześći groſzy dawáli.

O téyże ſoli.

24. Gdy dawné Státutá przodków náſzych/ iż in defectu ſalis noſtri in camera Bydgoſtien: & etiam Dibouien: gdźie też komore nową téyże ſoli poſtánawiamy/ tedy Zamoyſkiey ſoli/ ktorą Grádową ábo Krupiáſtą zową/ vżywáć wolno ieſt poddánym ko ronnym/ y ze Gdańſká ią woźić. Czego ieſliby ſie kto ważył mimo státutá y Conſtitutię o tym vczynioné/ zá iákim mándatem otrzymány ad ſui importunā inſtantiā teg̃ broniąc y há muiąc: tedy tákowy ma bydź karan confiſcatione bonorū, połowicá nam á druga czwar tey cześci ná ſłużebné R. P. foro noſtro exigen: A ieſliby impoſſeſſionatus ważył ſie teg̃/ tedy pœna peculatus nań ſie ściągáć ma. Zyg. Aug. w Piotr: 1567. HP. 117.

Ieſcze o téyże ſoli.

25. Sóli Ruſkiey/ Bydgoſkiey komory nie rucháiąc/ y owßem oné w ſwym ták porządku záchowywáiąc/ komore drugą w Dybowie vſtáwiamy: & in defectu ſoli ná ßey/ á nie Zamoyſkiey w komorách tych náſzych o wolnym vżywániu ſoli Zamoyſkiey/ to ieſt Grádowey ſtátutá wßytkie w mocy zoſtáwuiemy. A oſobliwie ſtátut Piotrkowſkiego ſeymu Roku 1567. ktory we wßytkich condicyách tym nineyſzym vmacniamy y vtwier dzamy/ ták iż Lois Grádowey ſoli zamoyſkiey wiecey wárzyć niema/ pod winą ſtá grzy wien. O ktorą kto go iedno pozowie/ będźie powinien ſub ſimili vadio położyć ná pier wßym roku/ iáko ná zawitym przedtym vzedem/ przed ktorykolwiek będźie pozwány toties quoties opus fuerit, żadnemi przyczynámi áni fortelmi z tego ſie nie wymuiąc. Zyg. Aug. w Lubl: 1569. HP. 118.

*Séymu przeſłego iuż bytá poſtáno wiona pátrz wys: prá wo 24. ſą dawné.

*Pátrz prá wo 24. ſą dawne.

Sól Ruſka w Wielkiey Polſcze.

26. Skárżyli ſie przed námi Poſłowie z Woiewództwá Wielkiey Polſki/ imie niem Rycerſtwá onych Woiewództw ná Zupniká náſzego Ruſkiego/ iż im ſól z żup Ru ſkich/ wedle ſtárych ſtátutów/ ázwłaſczá anni 1520. fol: 27. do ſkładu Bydgoſkiego nie ſpuſcza/ czym wielka á ßkodliwa ángária ná nie ieſt wniesioná/ gdyż ſol wßytká z żup Ru ſkich nie gdźie indźie/ iedno ná ſkładzie żupy Bydgoſkiey/ ma bydź ſkładána y przedawána. Steph. w Krák. 1576. Con. 163. B

*To práwo maß wys: fo. 53. lege 19. ſtoiąc.

My chcąc z nich te ángárią złożyć/ á przy práwie ie záchować/ vchwałą ſeymu tego po ſtánawiamy/ áby Zupnik náß Ruſki/ wßytke ſól/ ktorą z Ruśi rzeką Sanem/ á potym Wiſłą puſcza/ káżdy rok do Bydgoſczey ſpuścił. A oney nie gdźie indźie znią płynąć przez ſługi y robotniki ſwé nie przedawał/ iedno w Bydgoſczey/ zá zwykłé pieniądze po grzywnie/ pod winą tyſiącá grzywien zá inſtigátią Poſłów tychże Woiewództw/ ná opiá we zamku Káliſkiego.

*wiele ſpuſczáć, maß niżey prá wo 28. iż ſie

A iżeby tá ſól wedle condicyiey káżdemu/ rozdawána y ßáfowána byłá/ wolno będźie nam dáć ná żupnikoſtwo Bydgoſkie/ oſobę godną/ oſiádłą/ z Woiewództwá Poznáń ſkiego ábo Káliſkiego/ do odbieránia tey ſoli od Piſárzów żupniká Ruſkiego zá recogni

tią do kśiąg Grodzkich Bydgoskich y zprzysiegą Pisárzów/ktorzy znią przypłyną/ táką: Iż wszytke spelná przywieźli/á wiecéy téy niespuszczono: z ktorey ßáfunku liczbe czynić przed nimi ábo ich Deputaty ná séymiku Srzedzkim/ powinien będzie/ y to pokazáć: Iż w tym w osobie żadnego ßlácheckiá Rzeczyposp. krzywdy nie vczynił/ pod winą stá grzywien. O ktorą w Grodźie vkrzywdzonému/ winien odpowiedáć peremptoriè.

A Jurgieltów żadnych nikomu solą ná składźie żupy Bydgoskiey nie damy.

A ieśli ktore dáne są/ iáko práwu onych woiewodztw przeciwne á szkodliwe ábroguiemy y wniwecz obracamy.

Wszákże też do Dobrzynia y Dybowá ma bydź sol składána/ wedle stárego práwá y zwyczáiu. *wys. práwo 24. y 25.

Miárá soli Ruskiey.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol: 71. 27. Skárzyli sie obywátele źiem Ruskich/ iż w żupách támecznych vmnieyszono miáry solnéy: ktemu od ludźi ßlácheckich/ y ich poddánych po sol przyieżdżáiących/ wyciągáią nád ich powinność dawánie owsów. Przetoż to wszytko/ coby nád skáry zwyczay w tey mierze było wniesiono/ podnosimy. A iesliby Zupnicy nászy kogo w tym nád słuszność ángáriowáli: pozwáni/ pro pœna centum marcarum, do sądu ziemskiego/ mieyscá onego/ ná pierwszym roku peremptoriè odpowiedáć będą powinni.

Skład soli Ruskiey w Bydgoszcz.

Zyg. III. w Wár: 1589. fol: 26. 28. Iż sie vskarżáli Posłowie Woiewodztw Wielgopolskich/że soli z Zup Ruskich dostátku niemáią: przeto ták opátruiemy to/ áby Zupnik nász Ruski był powinien w káżdym roku od zimy blisko przyszłey do świątek anni 1590. y ták potym od świątek do świątek wystáwiáć do Bydgoszcz iedenaśćie tysiecy beczek soli z dosypką. A co nád te iedenaśćie tysiecy beczek soli będzie mógł mieć/ to mu wolno będzie kedy chćieć spuścić y przedawáć/ przez fáktory swoie iáko vtárguie/ to iednák wáruiąc/ áby sol Ruska ná té składy kedy Krákowska sol bywa składána/ Ruska nie była składána y przedawána. Gdźieby w Bydgoszcz tá sol ßlácheckiego stanu ludźiom do czwierci látá nie mogłá bydź przedána/ po złożeniu: tedy ią wolno będzie Zupnikowi Bydgoskiemu przedawáć furmánom zá wiádomością Pisárzá Zupnikà Ruskiego/ á to dla tego/ áby też Zupnik Bydgoski Zupnikowi Ruskiemu zá te sol po spuszczeniu iey/ nadáley w czwierć látá pieniądze ábo kwity zá nászym roskazániem wydánych pieniędzy oddawał/ wszákże frochtarzóm záraz płácić ma.

Co wszytko vczynić będźie powinien pod winą pięćią set grzywien/o ktorą zá Dworem ná Séym Zupnikowi Ruskiemu odpowiedáć ma.

A gdźieby też niewystáwił Zupnik Ruski ktorego roku tych iedenastu tysiecy beczek/ tedy ma podpadáć sub priuationem officii zá instigátią przez skárge Posłów ztámtych Woiewodztw Wielgopolskich ná séymie: Jednák legalia impedimenta, przez ktoreby tá sol spuszczona bydź niemogłá/ máią mieć mieysce zá pewnym dowodem.

A ná te iedenaśćie tysiecy beczek soli ma dáwáć kwity Zupnik Bydgoski Fáktorom Zupniká Ruskiego/ ktory iuż ma bydź ważny bez przysiegi Pisárzá Ruskiego/ zostáwuiąc też w mocy skład Dybowski y Dobrzyński/ wedle Constitucitey anni 1576. nie includuiąc w to co tám będźie składano tego co iest wyssey do Bydgoszcz oznáczono.

*o tymże y drugie práwo niż. 29. Iż sie uskarżáią.

*niżey práwo 29. Iż sie uskarżáią &c. Parag: Zupnik &c. stoi, że ma płácić kiedy sol przeda.

*pátrz wys. práwo 26. skárżyli.

Ordinátia o soli Bydgoskiey.

Zyg: III. w War. 1598. fol: 10. 29. Iż sie vskarżáią Posłowie Wielgopolscy/ ná niedostátek soli Ruskiey/ ktory ztąd pochodźi/ że ią mimo skład Bydgoski zwykli ná inssych mieyscách przedawáć. Chcąc tedy temu zábieżeć/ áby w tákiey ángáritey nie byli/ dla tego inhærendo prioribus Constitutionibus de hoc editis, postánawiamy/ áby Zupnik Ruski/ w káżdym roku był powinien wystáwić ná skład Bydgoski iedenaśćie tysiecy beczek soli/ pod winą tysiącá grzywien. O ktorą winę ex delatione Zupniká Bydgoskiego/ pozwány będąc ná séym/ zá poparciem Posłów/ peremptoriè odpowiedáć ma. A tá winá ná budowánie Zamku Káliskiego obrocona bydź ma/ nihilominus te dosyć vczynić/ áby sol zwykła wystáwiona była.

*Tóż sie postánowiłoy roku 1589. pátrz wys. práwo 28.

A ieśliby

A ieśliby też kto táki nálazł sie/ ślachetckiéś/ Mieysckiego/ ábo iákiegóżkolwiek stanu/ któryby téy soli/ która zá listy Zupniká Ruskiego y zá opowiedzeniem iéy v cłá Płotckiego y inszych/ ná skład Bydgoski popłynie/ wstręt vczynił/ one hámować/ ábo kupować/ ábo od niéy myto/ choć przez frochtarze spuszczána będzie/ brać smiał. Tákże żeby ią ná składzie Bydgoskim gwałtownie nád wolą Zupniká Bydgoskiego brać miał. Do tego/ ieśliby kto inszy téy soli nászéy ważył sie krom tego składu Bydgoskiego gdźie indźie przedawáć/ y one okrom Bydgoszczy/ ná inszych mieyscách składáć/ wolno ią będzie Zupnikowi Ruskiemu przez pisárze swé/ ábo Zupnikowi Bydgoskiemu brać y ná skład Bydgoski prowádźić. A ieśliby im kto tego bronił/ ma przepadáć wine pięć set grzywien: o którą ad instantiam Pisárzów/ Zupników przerzeczonych pozwáni/ peremptoriè ná Tribunale inter causas officii odpowiedáć będą powinni.

A mimo skład Bydgoski/ wolno będzie ná Wisle ślachcicóm swą własną sol przedawáć.

A tá sól niema sie nikomu inszému przedawáć w Bydgoszczy/ ieno Woiewództwam/ Poznáńskiemu y Káliskiemu: gdyż inszé Woiewództwa składy swé máią/ okrom składów/ ná których też podług stárego zwyczáiu składána sól bydź ma/ iáko ná Dybowie beczek trzy tysiące/ á ná Dobrzynskiéy dwá tysiącá: wprzód iednák Bydgoski odprawiwszy: legalia też impedimēta iáko w pierwszych Constitucyách są opisáné/ in robore máią zostawáć.

Zupnik też Bydgoski y inszy Wielgopolscy/ pod winą wyssżéy opisáną/ o którą forum tákże ná Tribunał mieć ma/ będą powinni pieniądze nászé Zupnikowi nászému Ruskiemu/ ábo Pisárzóm iego wydawáć/ to iest/ frochtarzóm záraz przy złożeniu soli od beczki po groszy pietnaśćie/ á ostátek skoro sie sól przeda. Quity iednák skárbu nászego koronnego zá gotowé pieniądze przyimowáné bydź máią.

wyssżéy w práwie 28. stoi że do ćwierći lá- tá po spu- szczeniu ma płácić.

Sól ná komorách Mázowieckich.

30. O Koło soli która woda do komór bywa spuszczána/ prosili Posłowie Woiewództwá Mázowieckiego/ áby záraz po przypuszczeniu do komor/ która nie z komięg ále z komór ma bydź przedawána/ byli powinni Pisárze solni przywieźienié soli téy do komory publikować y obwołáć ná mieyscách iáwnych: y po obwołániu przez cztery cále niedźiele/ żeby iéy nikomu inému nie przedawáli/ iedno ludźiom stanu ślachetckiego/ ná ich tylko własną potrzebę/ á nie ná przekup. A po wyssżiu cztérech niedźiel wolno będźie káżdému sól kupować/ tákże ná potrzebę swoie przy beczce iednéy Bochence dwie Wielickié przedawáiąc. A w tym iuż Pisárze komór solnych trudności y molestiiéy żadnéy mieć niemáią. Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 118.

Sól Płotcka.

31. Z Komory Płotckiéy Zupnik powinien soli dodawáć ziemi Gostyńskiéy/ któréy niema składáć indźiéy/ iedno ná stárádawné mieysce. Steph: w VVár. 1581. fol. 213. B.

Skład soli Gostynskiéy.

32. Postánawiamy/ áby Zupá bylá nád Wisłą w ziemi Gostynskiéy w Suchodole/ we wśi Drodzonego Janá Wituskiego/ która żeby bylá przedawána zwyklym obyczáiem ludźiom stanu ślachetckiego/ ták iáko w Płotcku/ y w inszych żupách przedawáią. Zyg. III. w VVár. 1598. fol: 33.

O wolnym woźeniu soli y przedawániu.

33. Poruszeni częstémi skárgámi poddánych nászych o drogości soli/ która sie zwykłá przydáwáć w ziemiách Wielkiéy Polski y Kuiáwskiéy/ ácz pewni furmáni ná pewné mieyscá z drobną solą ieźdźić/ y one w beczkách

De salis libera ductura, venditione. Item de ciſtis ſalis abolitis.

ITem crebris moti querelis ſubditorum noſtrorum ſuper cariſtia ſalis in terris Maioris Poloniæ & Cuiauiæ ſæpius contingen: tametſi certi vectores ad certa loca cum ſale minuto ire, illudq; in ciſtis oppidorum Ian Olbr: 1496. Ld. 104. HL. 238 / 426. HP. 114.

beczkách składáć zwykli/wßákże każąc tákowych beczek składy/vstáwiamy: áby furmáni solni/wßędy okrom Aresztów/ábo zábrániánia z solą iecháli/ y one w beczkách składáiąc ábo nie składáiąc/ábo ią ná woźiech máiąc/ gdźie sie im będźie zdáło czásu swego y godźiny zwyczáyney/zá słußną zapłátę w mieśćiech w miásteczkách y we wśiách przedawáli kupuiącym wßędy ták wolnie: iákoby náżadnych mieyscách ku składániu nie mogli będź przypędzeni: wßákże płácąc targowé które cztérnaśćie grzywien pewnéy winy zá sobą niesie/ od tych ktośzy ábo wieźienia ábo przedawánia chćieliby bronić: która to winá przez nas y Stárosty nászé ma będź wyćiągána.

O woźeniu soli do tych źiem gdźie wodą bywa spuszczána.

Zyg: w Piotr. 1511. fo. 19. HL. 238. B/416. HP 115.

34. GDziecuiemy/ iż dostátek soli dowieźiemy do wßytkich onych źiem/ do których zwykłá będź woda spuszczána: áby kożda z źiem przerzeczonych soli/ktoréy zstárádawná zwykłá vżywáć y teraz dostátecznie vżywáłá: á żeby zá słußné pieniądze od kupców błáchćie y pospolitému człowiekowi bywáłá przedawána/ Woiewodowie niech opátrzą.

Sól zá znykłą cenę ma bydź przedawána y dostátek iéy bydź ma.

Zyg: w Krák. 1532. HL. 239/ 417. HP 116

35. VRzędowánie soli y iéy spráwowánié obiecuiemy ták spráwowáć: iákoby y zá zwykłą cenę byłá przedawána/y dostátek iéy/ ile będź będźie mogło/wßędy był.

Podobnè temuż.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 239/ 417. HP 116.

36. GSoli dostátkiem wßystkie Páństwá swé opátrzáć będźiemy/ wedle práw opisánych.

Przysięgá Pánów Zupników.

37. JA N. przysięgam Pánu Bogu: Iż Królowi Je° M. Pánu memu ná vrzędźie tym zupnym wierzen będę. Dostoieństwá Je° Król: M. y zwierzchnośći we wßem záchowuiąc. Pożytków Je° K. M. wiernie y pilnie przestrzegáć będę. Spráwy zupné ták dogledáć iákoby nieodmiennie pożytki iéy isdź mogły. A cobymkolwiek rozumiał y w téy spráwie/ y w káżdéy inéy spráwie iego będź ßkodliwego/ w tym będę winien

przestrze-

Kóiąg pierwszych krolewskich

dorum deponere consueuerunt: tamen abolentes ciſtarum earundē depoſitoria, ſtatuimus: vt vectores ſalis vbiq; ſine areſtis & prohibitionibus ſale ducto eant, illudque vel in ciſtis deponendo vel non deponen: aut in curribus ipſis tenendo, vbi eis videbitur, faciendum, diebus & horis conſuetis, iuſto pretio in ciuitatibus, oppidis atq; villis, vendant ementibus vbiq. adeò liberè, vt in nullis locis ad ponendum cogi poſſint: ſaluis tamen foralium ſolutionibus pœnam certam xiiij. marcarum conſtituen: ab illis, qui aut vecturam aut venditionem ipſam prohibere niterentur, per Nos, noſtrosque Capitaneos exigendam.

De ſale vehendo ad illas terras, ad quas nauibus demitti ſolet: quòd vt Nobilitati iuſto prętio vēdatur, Palatini prouidebunt.

ITem promittimus copiam ſalis Nos eſſe deuecturos ad omnes illas terras, ad quas nauibus deportari ſolet: vt quæq. prædictarum terrarum, ſale antiquitùs vti ſolito, & nunc copiosè vti poſſit: & vt iuſto pretio à Mercatoribus, Nobilitati, & vulgò vendatur, Palatinorum cura erit prouidendum.

Sal ſolito pretio vendatur, eiuſque copia eſſe debet.

SAlis venditionem & eius adminiſtrationem, recipimus ita nos procuraturos eſſe: vt & ſal pretio ſolito vendatur: & copia illius quoad fieri poterit vbiq. habeatur.

Similis.

SVfficientia ſalis, omnia dominia noſtra prouidebimus, iuxta iura eo nomine conſcripta.

przestrzegáć Je° Kró: M. y temu wszytkiému zábiégáć y zástáwiáć sie według możności nawietszéy moiéy. Ták mi Pan Bóg pomoż y wszyscy Swieci.

Okná solnè y krusce ná grunćie szláchetckim, wolnè bydź máią.

38. ABy wątpliwość żadna około gruntów szláchetckich nie byłá/ wolné záwżdy ze wszemi pożytkámi/ któreby sie kolwiek ná ich gruncićch pokázowáły: Też y krusice wszeláckié y okná solné zostawáć máią: á my y potomkowie nászy przekázywáć im nie mamy czásy wiecznémi wolnégo vżywánia. Steph: in Meggeß 1576. Con. 148. B.

CLA. TIT: III.

Ceł stárych káłłowánié.

Clá po śmierći Królá Władysłáwá dánè, są skázonè.

1. Clá wszytkié/po śmierći páná Władysłáwá oycá nászego pod którymkolwiek sposobem słów y przyczyn dáné/ták ná ziemi iáko ná wodách/iáko té/ które Rzeczp. bárzo obrażáią/ pustiemy y nieczynné bydź czynimy/ y ich wybiéránia nápotym srodze zákázuiemy.

Telonea post mortem Vladislaidata, cassantur.

Telonea insuper omnia post mortẽ domini Vladislai genitoris nostri, sub quacũque verborum forma, qualicunq occasione in terris aut aquis concessa, tanquam Remp. grauiter lædentia cassamus, annullamus, & illorum exactionem districtè de cætero prohibemus. Káż. Iag: 1447. La. 90. B. HL. 271/484. HP. 95.

Po Królu Ludwiku.

Pátrz niżéy práwo 16. Iż wielkimi. Párág: Áktoby.

Po Królu Kázimiérzu. Articulo, Cla, Mostowe, Grobelne.

2. ITem, O kássowánié Ceł mostowych/ grobelnych/ priuatarũ personarũ. Tákże też o wolnośći nowé które sobie miástá y osoby niektóre vprosiły po státućie Kázimiérzowym/ Jágiellowym/ té wszytkié rzeczy ná drugi séym do Rewizyiéy listów odkładamy. Zyg. Aug. w Piotr. 1562. Const. fol: 17.

O tymże po Królu Władysłávie, Articulo, Cla.

3. O Cléch ták náyduiemy/ że wszytki Clá y Mytá wszeláckié Wodné y Ziemskié/ wedle státutu Królá Kázimiérzá/ któreкolwiek są po śmierći Władysłáwá Jágellá dáné/ té wszytkié kássuiemy: wszákoż gdźieby które potrzebné były/ tedy ći Rewizorowie którzy ná rewizyą dobr poiádą/ rewidowáć y oględáć ie máią/ y tego dáć spráwę ná przyszłym séymie. Zyg. Aug. w Wár: 1563. Con. fol. 20. B.

Po státućie Kázimiérzowym.

4. MYtá/ Clá/ ták wodné/ ziemné/ grobelné/ y inssé wszeláckié/ które są przećiwko práwu dáné/ y które po státućie Kázimiérzá Jágellá są per subditos regni otrzymáné/ták że targowé/ kołćiowé/ áby były skázoné/ zniesioné/ podług Constitucyy pierwszych. Steph: w Wár. 1578 Const. 189.

Ostátek téy Constitućiéy mass niżéy, Práwo 44.

Ceł nowych vstáwiánie.

Clá żaden sobie vpornie nie ma vstáwiáć.

5. O Tych którzy clá ná ziemi biorą/ iest

Telonea nemo sibi temerè instituat. Káż. Iág. 1447. La. 91. HL 271/484. HP 95

ITem de his, qui telonea per terram recipiunt,

ieſt przed námi przełożono: áby práwá przed Królem J. M. gdy będą o nich pytáni/ położyli: ieſli iákié ná tákowé clá máią. A ieſli z tych ktorzy clá wybiéráią/ będźie kto ználeźion práwá nie máiąc/ áleby własnym wpoiem tákié wybiérał: tedy przez niniejszy tego ſeymu dekret dobrá ſwoie gdźie tákowé clá wybiérał/ ma ſłuſznie ſtráćić/ á ná Krolá J. M. obroćić. Ale iednák przeciwko tym Król J. M. przedsie práwo oſádźi: á ci ktorzy ná nim będą ſiedźieć/ ſkazánie vczynią wedle poſtánowienia ártykułu niniejszego.

piunt, depoſitum eſt: quòd iura eorũ corã Regia maieſtate requiſiti producant, ſuper talibus teloneis, ſi quæ habent. Et ſi quis talium telonea exigentium inuentus fuerit ius aliquod non habere: ſed propria temeritate ductus exigebat talia: extunc per præſentis conuentus decretum, bona ſua, vbi talia exigebat telonea, amittere debet meritò pro Regia maieſtate confiſcanda. Contra quos nihilominus dominus Rex iudicium locabit: & præſidentes illi, ſententiam ferre debeant, iuxta diſpoſitionem articuli præſentis.

Podobna temuż vſtáwá.

Similis.

Alex. w Rádomiu 1505. La. 118. HL 271 B/485. HP 96.

6. Aż kożdé pobiéránié ktore bywa zá práwem cudzym ábo oſobliwym/ poſpolitą wolność/ iáko do tego podobieńſtwo ieſt/ obrázićby musiáło: dla obronienia tedy práwá poſpolitégo y wolności obywatelów/ zá zwoleniem poſpolićie wſzytkich vſtáwiamy: áby żaden z duchownych y świeckich nowégo clá nie poſtánawiał/ áni śmiał w ſwym imieniu ſtánowić/ przez dozwolenia y dárowánia nászego/ y Rad koronnych ná ſeymie wálnym. A ieſli kto ináczéy vczyni: tákowy práwem przekonány przez nas y potomki nászé/ wedle nászego y Rad nászych zdánia/ karániem wźięcia onych dobr/ w ktorych ſwą wolą y własną ſwą władzą y práwem/ iákoby nászym płácenia clá ſobie z poddánych nászych/ ktorzy z poſpolitéy wolności práwá ſie weſelą/ vſtáwił.

Quoniam depactatio quælibet, alieno ſeu priuato iure commiſſa, communẽ læderet (vt veriſimile eſt) libertatem: idcirco pro tuendo iure cõmuni, libertatis regnicolarũ vniuerſorũ noſtrorũcõmuni accedẽte cõſenſu, ſtatuimus: Quòd noua telonea, nemo ſecularium & ſpiritualium, in bonis ſuis conſtituet, neq. conſtituere audebit ſine licentia & conſenſu, donatione-que noſtra & Conſiliariorum regni in cõuentione generali. Si verò quiſpiam ſecus fecerit: talis iure conuictus per nos ſucceſſoresq. noſtros, iuxta noſtrum & Conſiliariorum noſtrorum arbitrium, priuationis bonorum illorũ pœnam ſuſtinebit: in quibus voluntate ſua ac priuatis iure & autoritate ſuis, tanquam noſtris, ſolutiones ſibi conſtituit de ſubditis noſtris, libertate iuris communis gaudentibus.

Cél nowych áni podatkow áni Poborów Krol vſtáwiáć nie ma.

Steph. w Krák. 1576. fol: 161.

7. Osobliwie to wárujemy/ iż podatkow/ áni Poborów żadnych/ ná imionách nászych krolewſkich y Rad Duchownych/ tákże Cél nowych/ ná miáſtách nászych w Polſcze y w Litwie y we wſzytkich źiemiách do korony należących ſkładáć y poſtánawiáć nie mamy/ bez zwolenia wſzech ſtanów ná ſeymie wálnym. Ani też Monopolia rzeczy tych/ ktore z państw koronnych/ ták Polſkich iáko Litewſkich pochodzą/ vſtáwiáć dopuśćić niemamy.

Cél wybiéránie.

Szláchtá wolna ieſt od wſzyſtkich myt: y o karániu tych ktorzy nie ſłuſznie mytá wybiéráią.

Nobilitas libera eſt ab omnibus teloneis: ac pœna iniquè extorquentium.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 100. HL 271/486. HP 261.

8. Acż Szláchtá przez inné przodki nászé Krole Polſkié y ich przywileie y ſtátuty ieſt w tym wyſwobodzona: áby od ſoli y od

ITem licèt Nobiles, per alios prædeceſſores noſtros Reges Polonię & eorũ priuilegia atq. ſtatuta, liberati fuerint: vt teloneа

od rzeczy wßytkich/ które w domy ábo z domów wiozą / myt nie pláćilá pod winámi pewnémi / które ſą ná Mytniki vſtáwione/ y w przywileiách opiſáne: wßákże iż wſczął ſie ßkodliwy zwyczay/że Mytnicy niebacząc ná przerzeczone wolnośći/myt z ßlachty wyćiągáć nie przeſtáią: przećiwko którym okolo karánia nie było poſtánowienia pewnégo / iákoby ßlachćic vćiſniony wźięćiem mytá poſtępowáć z mytnikiem miał.

Dla tego rozśćiągáiąc w tey mierze wolnośći ßlachetckié/vſtáwiamy: áby ták z ſoli iáko z inych ktorychkolwiek rzeczy / które do domów ßlachetckich wiozą/w krolеſtwie náßym mytá nie były bráné.

A ieſli ináczéy Mytnicy vczynią / ták o winie w przywileiách piérwßych opiſáną / iáko o ßkody ßlachetckié w tey mierze vczynioné práwem ziemſkim/ do ktorégo przynależą/ wzgledem máietnośći ſwéy / ktorą beda ſie zdáli mieć y dzierżeć / ilekroć potrzebá tego będzie / niech beda pociągnieni: á ieſliby nieośiedli byli / oblicznie máią bydź pozwáni / y w práwie onymże ziemſkim beda powinni ſtánąć y odpowiedáć: przećiwko ktorym ták będzie poſtępowano / iáko zwykł bywáć ſąd z nieośiádłymi.

A otrzymawßy przezyſki oné / Stároſtowie mieyſc máią exequowáć/wedle obyczáiu práwá y ſtárégo zwyczáiu: á wolnośći ábo exemptie/ które zwykły bydź mytnikóm dawáné / nie máią ich ztego wźymowáć ábo bronić od przerzeczonych poſtępkow práwá.

lonea,vel de ſale vel de rebus omnibus,in domos aut de domibus eorum ductis nõ ſoluant: ſub pœnis certis contra teloneatores ſtatutis atq. in priuilegiis deſcriptis: quia tamen inoleuit præiudicialis conſuetudo, vt teloneatores præmiſſis non attentis, telonea de Nobilibus exigere non verentur: contra quos pro pœnis non definitum erat, qualiter nobilis teloneis grauatus iniuriatusque, acturus eſſet.

Idcircò extendentes libertates in hac parte Nobilium ſtatuimus: vt tàm de ſale quàm rebus aliis, cuiuſcunq. generis fuerint, aut in domos nobilium ductis, vbiq. in regno noſtro telonea minimè exigãtur.

AlioquinTeloneatores ſecus facientes tàm pro pœna in priuilegiis prioribus deſcripta, quàm pro damnis nobiliũ, in hac parte illatis, iure terreſtri (ad quod pertinent ratione poſſeſſionum, quas videbũtur obtinere poſſidereq.)quoties neceſſitas expoſcet conueniantur. Ipſi verò ſi im poſſeſſionati fuerint, perſonaliter citabũtur: & citati, in iure eodem terreſtri comparere reſpondereq. tenebuntur, contra quos ſic agendũ procedendumq. erit: vt fieri cõſueuit iudiciũ cũ impoſſeſſionatis.

Obtentis tandem perlucris illa Capitanei locorum exequantur: iuxta iuris formam & antiquam conſuetudinem, libertatibus & exẽptionibus,teloneatoribus dari conſuetis, minimè eos aut excipientibus aut tutantibus,in præmiſſis.

Tenże ſtátut potwiérdzony y winá poprániona, Articulo,

Iako maią bydz ci karani, *ktorzy od Duchownych y Swieckich ßlachćicow mytá biorą.*

9. Státut o wolnośći ßlachetckiéy / ktorą máią od płácenia myt / we wßytkim potwiérdzamy: á nád to winę dwoiákiéy kaźniéy przydawamy ná té / ktorzy ináczéy czynić beda: ták iż iáko wiele ktory mytnik od ßlachty ábo Duchownych oſob / ktorzy ſą wolni od mytá / ſłá wyćiſnie / niech im ono dwoiáko zápłáći: ktorą winę ſędźia duchowny onégo mieyſcá z mytniká Duchownégo przez ſłátwy koſćielné/ á świetckich mytnikow Stároſtá onégo mieyſcá przez práwny poſtępek dowiedźiawßy ſie práwdźi

Mvltantvr qvi exegerint telonea à Nobilitate, vel Spiritualibus.

STatutum de libertate nobilitatis à ſoluendis teloneis, per omnia approbamus, & inſuper pœnam duplicem adiicimus in ſecus facientes. Vt ſcilicet, quantum aliquis Teloneator à nobilitate vel ſpirituali bus perſonis,à teloneo abſolutis,pro teloneo extorſerit, eius duplum ſoluat. Quam pœnam iudex ſpiritualis loci illius de Teloneatore ſpirituali per cenſuras eccleſiaſticas: ſecularis verò loci Capitaneus de ſecularibus Teloneatoribus abſq. proceſſu iuris, cognita rei veritate exigat. Quòdſi

Zyg: w Krák.1507. HL. 273/ 488. HP. 264.

wéy rzeczy niech wyćiąga. A ieśli sam Stároſtá myto wyćiągnie / tedy ieśli dobrá ſtároſtwá w zaſtáwie będźie dźierżał / niech ſtráći ſto grzywien z ſummy / ktorą ma zápiſáną ná ſtároſtwie: á ieśli niezaſtáwné ſtároſtwá będźie miał / niech vrząd tráći: ále iákokolwiek ſtároſtwo będźie dźierżał / przedśie iednák ſtároſtą będąc / temu / ktorému krzywdę vczynił / we dwoie co wźiął niech wróći.

ipſemet Capitaneus teloneum exegerit: ſi bona Capitaneatus in obligatione tenuerit, centum marcas de ſumma, in illis bonis inſcripta amittat. Si verò ſine obligatione bonorum Capitaneatuum habuerit: priuatione officii puniatur. Et nihilominus vtroq. modo Capitaneatum gerens, iniuriam paſſo duplum eius quod recepit reſtituat.

Sprawcy Duchownych y Szláchetcy, ná źiemſkich y wodnych mytách przyśięgáć będą: iż rzeczy nie kupionè áni przekupnè, ále własnéy roboty y domowè wiozący wynoſzą, á tym ſpoſobem myta płáćić nie będą.

Factorum cum rebus venditiis eũtium iuramenta.

Alex: w Piotr. 1504 La. 114. B. HL 93/167 HP 269.

10. Zboża y dwá ábo inné kupié woda ſpuſczáiący niemniéy płáćić powinni ſą myta / iedno iáko ie płácą ći ktorzy po źiemi kupczący: ták ći iáko owi przyśiegi czynić będą ná myćiéch: iż rzeczy y kupie nie ſą kupioné dla zyſku / ále przez nié z własnéy máietnośći zebráné: od ktorych własnych niech będźie wolny kożdy Duchowny y świetcki choć źiemią choć woda kupié własné ſwéy roboty ábo domowé powieźie. Abowiém vſtáwy cél ábo myt / ták nowé iáko ſtáré ná kupce tylko / ták ſłáchćice iáko chłopowice / duchowné y świeteckié ściągáć ſie máią: á té przyśiegi ſprawce wozów ábo kodźi / ábo płtów y czołnów / ábo kodźi będą czynić w niebytnośći pánów ſwych.

Factorum cum rebus venditiis eũtium iuramenta.

CVM frumentis & ſtruibus vel alio mercaturę genere nauigantes, non minus ſoluere debeant telonea, vt ea ſoluunt terreſtri itinere negotiantes: & tàm iſti quàm illi, iuramenta præſtabũt, in locis teloneorũ: Quòd res & merces nõ ſunt emptę lucri gratia; ſed per eos de propriis collectæ. A quibus propriis ſit liber quilibet ſpiritualis & ſecularis, ſiue terra ſiue aqua, merces proprias ſui laboris ſeu domeſticas ducerent. Conſtitutiones enim teloneorũ tàm nouę quàm antiquę, ad mercatores tantũ modò ſiue nobiles ſiue ignobiles, ſpirituales & ſecũlares referuntur, Hæc autẽ iuramenta factores curruũ ſeu nauigiorũ vel ſtruũ & ſcapharũ pręſtituri erunt in abſentia patronorum ſeu dominorum ſuorum.

Sub pœna quingentarum marcarum pátrz niż. práwo 47 Wielkie o tymże pátrz niżéy práwo 26. Tametſi: y práwo 33. Celnicy.

Podobny temu ſtátut.

Zyg. wkrá 1510. fo. 10. HL 93/167 HP 269.

11. Cło wodné zoſtáwiamy / áby było płácono przez ſłáchtę wedle ſtárégo ſtátutu: to ieſt / áby ten / ktory wieźie zboże / ſam ábo Fáktor iego przyśiągł / iż płynie z zbożem własnéy roboty. A tego pilnowáć máią celnicy pod winą náſzą.

Similis.

TEloneum autẽ aquaticum, ſoluendum per nobiles, iuxta ſtatutum antiquũ relinquimus, vt videlicet frumentum ducens per ſe vel factorem ſuum iuret: Quòd cum frumentis proprii laboris nauigat. Et hoc teloneatores obſeruabũt pœna ſub noſtra

Ani mytá, áni targowè od ſłáchty y ich poddánych nád powinność niech nie będą bránè: gdy ábo ſwè rzeczy przedáią, ábo ná potrzebę domową kupuią.

Nec telonea, nec foralia à nobilibus & eorum ſubditis vltra debitũ exigantur: aut quũ ſua vendũt, & ad vſum domeſticũ emũt.

Zyg: w Pio. 1523. fo: 29. HL 273. B/ 488. HP. 264.

12. Iż ſie Szláchtá ſkárży / że Mytnicy miáre w bránie Myt przeſtępuią: Chcemy / áby Celnicy náſzy / ktorzy ták wodné iáko źiemſkié Cłá wybiéráią / nád powinność od ſłáchty co wyćiągáiący / gdy

QVia Nobilitas queritur, Teloneatores modũ telonei excedere, volumus: vt ipſi teloneatores noſtri, tàm aquatica quàm etiam terreſtria telonea exigentes, quando aliquid vltra debitum à nobilitate exegerint: id totum citati, vnicuiq; reſarcire & reſtituere

bedą pozwáni/wszytko kożdému y nágrodźić y wrócić byli przymuszeni.

O targowym maß w księgách 8. Titulo 2. & 3.

Targowégo téż áby wedle stárádawnégo zwyczáiu y státutów koronnych niewyciągáli od ßlachty y ich poddánych/gdyż bożа y rzeczy swé domowé ku żywności należące będą przedáwáć/ábo cokolwiek kupowáć ku potrzebie swéy domowéy.

Od zbóż y rzeczy własnéy roboty domowéy wolna ßlachtá.

13. Ustáwiamy to/co iest stárá vstáwá obwárowano: áby krolestwá náßégo ßlachtá od zbóż y rzeczy z własnéy y z domowéy roboty nábytych/nie byłá powinna ku płáceniu żadnych ceł: od których płácenia wolné ie chcemy mieć: to tylko opátrzywßy/áby chytrość y zdrádá żadnému w téy mierze nie byłá pomocna.

Acskolwiek z tym,który cło winien w Powiećie, o to byna czyniono prawem: wßákże Celnik Królowi dosyć vczynić ma.

14. Uruszeni krzywdámi poddánych náßych/któremi przez náße Myty y Cła przełożone/y ich sługi dla téy przyczyny skárżyli sie bydź vcisnieni/iż pieniądze które wzgledem mytá ábo cłá miały bydź wyciągáné/z powiátu y z práwá swego do któreg przynależą/przed osobe náße królewską bywáli wyzywáni. Dla tego to chcemy obwárowáć/áby nápotym przełożeni ná cłách y mytách náßych żadnego z poddánych náßych stanu y záwołánia którégokolwiek nie przepuszczáli komory náßéy ku wybiérániu cłá vstáwionéy miiąc: ázby piérwéy cło ábo myto záplácił/które iest powinné nam y skárbu náßému: áby tym sposobem przyczyná ábo dowodá poddánych náßych z powiátu y práwá ich wyzywánia byłá oddalona.

A iesliby wrzednik náß ná cle będący iná czéy vczynił/tedy o zapłáte cłá/którą nád zákazánié y zábronienié náße komu przepuścił w powiećie y w práwie onégo/który cło dłużen/práwem czynić będzie powinien: á nam (nie pátrząc nic ná to/iż on práwem czyni z winowáycą) z dochodów náßych cłá y mytá cále odpowiedáć y dosyć vczynić ma.

przepada ßło grywien maß niżey prá. wo 37. á prośbą.

Závie-

restituere cogantur.

Foralia etiam, iuxta antiquam consuetudinem & statuta regni, non exigant à nobilitate & eorum subditis: cùm frumẽta & res suas domesticas,ad victum spectãtes vendunt, aut etiam emunt aliquid pro vsu suo domestico.

A frumentis & rebus proprii domestici laboris libera nobilitas.

ITem statuimus: (id quod etiam antiqua constitutione est cautum) Ne regni nostri Nobilitas,à frumentis & rebus,proprio & domestico labore quęsitis,ad vlla telonea, nostra soluenda sit obligata: à quorum solutione ipsam liberam esse volumus. Hoc tamen prouiso, ne dolus & fraus cuiquam in hac parte patrocinetur.

Zyg: w Piotr. 1511. fo. 17. HL. 93/168. HP 269.

Etsi debitor teloneorum in districtu conueniatur: Teloneator tamen Regi satisfaciat.

PErmoti iniuriis subditorum nostrorum (quibus se per nostros vectigalium seu teloneorum præfectos, eorumq; ministros affici propterea querebantur: quòd pro pecunia ratione telonei seu vectigalis soluenda, extra districtum & forum eorum competens, ad præsentiam nostram regiam euocarentur.) prouidere volumus: ne in posterum præfecti vectigalium & teloneorum nostrorum, aliquem subditorum nostrorum status & conditionis cuiuscũque, cameram teloneo soluendo institutam transire permittant: nisi soluto prius teloneo,vel vectigali,nobis & fisco nostro Regio debito, vt hoc modo occasio subditos nostros ex eorum districtu & foro competenti euocandi submoueatur.

Zyg. wkrá 1532. fol.4. HL 276.B/ 492. HP. 270.

Alioquin præfecto telonei nostri,solutionem ipsius telonei,contra mandatum & prohibitionem nostram cupiam deferenti, incumbat necessitas, illud ipsum teloneum seu vectigal debitum, in districtu & foro debitoris competenti repetere: nobis verò litispendentia huiusmodi minimè obstante de prouentibus telonei & vectigalium nostrorum, integrè respondere.

Zánieśenié wolności od płácenia cél iest podniesionè.

Suspensio libertatum à soluendis teloneis relaxatur.

Zyg. wkrá 1532. HL. 276 / 493. HP 270.

15. Bácząc szkodę wszytkich poddánych królestwá nászego/ podniesliśmy zá rádą y zwoleniem królestwá nászego wszytkiey Rády nászey y Posłów ziemskich / zánieśenié wolności które było do piąći lat vczyniono / od płácenia myt stárych: á wszytko ku piérwszemu stanu przywodząc / tákowé zánieśenié z gruntu śmy zniesli.

CÆterum considerantes subditorum vniuersi regni detrimentũ, relaxauimus, de consilio & consensu vniuersi Senatus regni nostri & Nunciorum terrarum, suspensionem libertatum: quæ erat ad quinquẽnium facta, à soluendis teloneis antiquis: omnibusq; ad pristinũ statũ restitutis, ipsam suspensionem penitus sustulimus.

Té Státutá wyszłé/ O wolności szlácheckiey od Cel y Myt ponowioné/ á niektóre przeciwné sobie skázoné: y inszé nád to przydáné/ przez tegoż Zygmuntá Piérwszego.

O téyże wolności od myt, Targowègo, Mostowègo: y pśuie Król státuty, któré w którychkolwiek częśći przeciwiáią śie téy wolności

De eadẽ ipsa à teloneis, Foralibus, Põtalib. libertate, postremò definitur: statutis prioribus qui aliqua in parte contrarium disponunt, abrogatis.

Zyg: w Piotr. 1538. fo. 2. HL. 273. B/488 HP 265.

16. Ż wielkimi y czestémi skárgámi poddánych nászych bywamy obćiążeni/ dla rozmáitych vćisków / które Mytnicy będąc ná którychkolwiek mytách/ábo od nich przełożeni poddánym nászym też szlácheckiégo stanu zádawáć bywáią vznawáni: dla tego ku pohámowániu swéy woley ich / y dla látwieyszégo kożdému otrzymánia spráwiedliwości/ vstáwiamy:

Aby ktorékolwiek przywileie poślednieyszé po przywileiu Krolá Ludwiká/ który iest dan wszytkiey szlácheie/ są dáné osobam pewnym ábo miástóm ná clá mostowé ábo grobelné/przećiwko pospolitéy szlácheckiey wolności / té wszytkié ná ninieyszym śeymie przez nas były skázoné y kássowáné.

Ale áby kto w kássowániu tych przywileiów nád spráwiedliwość / miechćiał sie pokázowáć będź vćisnionym / zdáło sie nam: áby zmiáwszy przywileie lepiéy sie pokazáło / iáko którym przywileiom pospolitéy wolności byłoby vbliżenié / były piérwéy od nas przeyrzáné: cochmy iuż ná tym śeymie ninieyszym z wielkiéy częśći vczynili/ y techmy przywileie które sie zdáły przećiwné pospolitéy wolności pokázili: á które ku pożytku y potrzebie R. P. dla látwieyszégo przeieżdżánia są dáné/ téchmy w mocy zostáwili.

Tákowyż rozsądek o inych wszytkich tákowych przywileiach ná bliskim przyszłym śeymie będźiemy czynić / y przez opowiedzenie

Verùm ne quis in ea priuilegiorum abrogatione, præter æquum & iustum, grauari se prætendere valeat: Visum est, vt collatis priuilegiis melius appareat, qualiter aliquo priuilegio publicæ libertati deroge tur, prius illa dispiceremus. quòd etiam in præsenti conuẽtu, magna ex parte fecimus: atq; ea priuilegia quæ videbantur publicæ libertati aduersari, abrogauimus, alia verò quæ ad commodum & necessitatem publicam transeuntium concessa sunt, in robore relinquimus.

Simile iudicium, de reliquis omnibus huiusmodi priuilegiis, in proxime futuro conuentu sumus facturi: & per edictum publi-

nié pospolité każemy obwołáć: áby wszyscy
ná tym seymie z tákowémi przywileymi swé
mi / iáko ná záwitym roku stáneli: á ieśli
ináczéy vczynią / iuż ná wieki niech strácą
ich vżywánié: áni nápotym żaden w bránin
tákowych myt przywileiów swych nie będźie
mógł vżywáć / pod strácením máietnośći.
Wyiąwszy gdyby kto list náß ná tym seymie
ábo ná przyßłym w téy rzeczy otrzymał.

Obywátele koronni swè rzeczy y
własnéy roboty woząc, od płácenia clá są wolni.

17. ŻAby od wszystkich myt / Mostowych / Grobelnych / y innégo wyciągánia
pewné osoby y stany królestwá náßégo są po
spolitémi y stárádawnémi przywileymi wy
ięći: Skázuiemy: áby Prelaci / Pánowie y
Szláchtá y ich poddáni z rzeczámi któremi
kolwiek własnéy roboty / którzy y tám y sám
przez królestwo ieżdżą przywileiom ná wy
bieránié cel nádánym nie byli podlegli: ále
áby ná wieczné czáßy od płace tákowéy byli
wolni y swobodni.

Ná Clech iáko fáctorowie przy ięgáć máią pátrz niżéy práwo 31. 32. 33.

Kto niesprawiedliwie myto wyćiągnie którym prawem ma być ságdon y karan: y którzy máią być Célnicy.

18. UStáwiamy y skázuiemy: áby ná
potym ná przyßłé czáßy Mytnicy náßy wßy
scy byli ßláchćicy / osiedli / świetcy á chrześćiáńscy. Wyiąwßy mieyscá té / w których
Stárostowie y przełożeni zamków y miast
náßych / máią w pozuczeniu y w dzierżeniu
swym clá náßé / ábowiém ći zá Célniki má
ią być miáni y rozumiáni.

A ktożbykolwiek z Célników przećiwko
wolności ßláchetckiéy którégo ßláchćicá /
ábo iego poddánégo wyciągániem Clá /
Targowégo / Mostowégo / Grobelnégo /
ábo którymkolwiek wymyślnym wyciągá
nia obyczáiem niesłußnie obćiążył / y co od
niego przez sie ábo przez kogo inégo wyćią
gnął ábo wyćisnął: o tákową krzywdę be
dźie mógł być pozwan záwitym rokiem /
wedle woléy krzywdę máiącégo / ábo do
ziemskiégo / ábo do Stárościégo onégo
mieyscá sądu: tedy tákowému kożdy My
tnik choć też y ná dworze náßym náleżiony /
á na-

Tąż práwo iest extendowáné tá Krolá Stephaná w Wárß: roku 1578. pátrz niżéy práwo 44. Mytá &c. parag: A constytucyią

publicum proclamari mandabimus: vt omnes, in eo ipso conuentu cum huiusmodi priuilegiis suis peremptoriè compareāt: alioquin, priuilegiorum suorū vsum perpetuò amissuri: neq; deinceps vllus in huiusmodi teloneis percipiēdis, priuilegiis suis, vti debebit aut poterit sub amissione bonorum: nisi qui literas nostras in prętenti vel futuro cōuentu, ea de re obtinuerit,

Regnicolæ cum suis rebus proprij laboris iter facientes, à solutione telonei sunt liberi.

QVia verò ab omnibus teloneis, Pontalibus & Aggeralibus, aliisq; huiusmodi exactionibus, certæ personæ & ordines regni nostri, publicis & antiquis priuilegiis exempti esse noscuntur, Decernimus vt Prelati, Barones & Nobiles, ac eorum subditi, cum rebus quibuscunq; suis proprii laboris, vltro citroq; per regnum commeantes, dispositioni priuilegiorum, super exactionibus præfatis concessorum non subiaceant: sed perpetuis temporibus à solutionibus quibuslibet huiusmodi sint liberi & immunes. Zyg: w Piotr. 1538. HL. 274 / 489. HP. 265.

Qui iniquè teloneū extorserit, quoiu dicio cōueniendus, & qua pœna puniēdus: & qui debēt esse Teloneatores

STatuimus insuper & decernimus: vt deinceps futuris tēporibus, Teloneatores nostri omnes sint Nobiles, possessionati, secu lares & christiani. Exceptis locis istis: in quibus Capitanei & prætecti arciū & ciuitatū nostrarum, habent in cura & possessione sua telonea nostra, nam ipsi pro teloneatoribus haberi & reputari debent. Tenże tám że HL 274 / 489. HP. 266.

Quicunq; autem ex Teloneatoribus, cō tra libertatem nobilitatis, aliquem nobilē aut eius subditum exactione telonei Foralis, Pontalis, Aggeralis, seu cuiusuis excogitatę exactionis indebitè onerauerit: & aliquid ab eo, per se vel per alium exegerit seu extorserit: pro tali iniuria citari peremptoriè poterit vbilibet: pro arbitrio eius, qui iniuriam passus fuerit; vt vel ad Terrestre, vel ad Capitaneale illius loci iudicium, siue vbicunq; locorum talis Teloneator, siue in curia nostra regali repertus, & citatione

á nadworznym rokiem był pozwan / tám krom wßeláktéy exceptiéy będźie powinien odpowiedáć / iáko o árt ykuł ábo członek vrzędowy / który źiemie y powiátu nie ma.

A gdy Mytnik będźie przekonan w którym z przerzeczonych sądów / iż vczynił krzywde w wyćiągnieniu Clá / Targowégo / Mostowégo / ć. naprzód będźie powinien wrócić to / co wźiął: potym onému / od kogo będźie pozwan / winie cztérnaśćie grzywien pieniędzy / á trzy grzywny sądowi ábo vrzędowi przepádź ma.

Mytnik Szláchćic przyśięgą śie ma odwiéźć, iż nic niesłußnie nie wyćiągnął.

Tenże tám. że HL 274 B/490. HP 266.

19. A W tákowych sądźiéch śláchćicowi pozwánému ma bydź dopuszczon odwód tym sposobem: áby Célnik śláchćic / wedle wielkości summy y śkody przysiege vczynił ćielesną: iż nic nie wyćiągnął áni przez śie / áni przez kogo inégo / coby było przećiwko przywileiowi y wolności pospolitéy. Który to táki sposób vpominánia śie od Célników niesłußnie wyćiągáiących / którzy są przełożeni wodnym y mostowym mytóm / ták w krolestwie táko pospolićie wßytkich źiem Woiewództw krolestwu Polskiému poddánych ma bydź záchowan.

Co o Mytnikách tóż o Starościéch iest vstáwiono.

Tenże tám. że HL 274 B/490. HP 266.

20. Ták że o Starośćie mieyscá / któ ey niesłußną wyćiągániem kogo obćiąży to co wyżéy nápisano iest ma bydź chowano

Kto chce wbród iechać, niema mu by ć zábronionè przeiechánié.

Zyg: w Piotr. 1538. A. 3. HL. 274. B / 490. HP. 267.

21. Iż sie przydawa ná wiele mieyscách y rzékách bydź mosty / gdźie piérwéy przeiéżdżánié nie było / á teraz nie iest bárzo trudné: Skázuiemy / áby wolno było kożdému rzéke ábo bród przeiechać / iesliby ná most niechćiał iechać: którą przeiechániem swym niema / áni będźie mógł bydź przymuszon ku záplácéniu mostowégo. A wßákże żaden nie ma tákowégo przeiechánia ábo brodu którémikolwiek obyczáymi y fortélmi zátrudniáć y kázić pod winámi wyżéy miánowánémi.

Pan

Kśiąg pierwßych krolewskich

tione Curiæ citatus fuerit, tum ibidē ſine quauis exceptione reſpondere tenebitur: tanquam pro articulo officii, qui terram & diſtrictum non habet.

Et cùm conuictus fuerit Teloneator in aliquo iudiciorum prædictorum, iniuriam feciſſe in exigendo aliquo Teloneo, Forali, Pontali, Aggerali, &c. primùm omnium reſtituere debet illud quod exegit: deinde ei à quo citatus fuerit in pœna 14. marcarum pecuniæ & trium iudicio ſeu officio condemnari debet.

Nobilis Teloneator iuramento ſe purgabit, nihil ſe iniquè exegiſſe

IN his verò iudiciis nobili citato admitti debet expurgatio; ita videlicet: vt teloneator nobilis, iuxta quantitatem ſummæ & damni præſtet corporale iuramentum: quòd nihil exegit nec per ſe nec per quēpiam alium: quod eſſet contra Priuilegiū & libertatem publicam. Is etiam modus repetendi à Teloneatoribus indebita exigentibus in aquaticis & pontium Teloneis præſidentibus tàm in Regno quàm generaliter omnium terrarum & Palatinatuum Regno Poloniæ ſubiectorum ſeruari debebit.

potymże pátrz niżéy práwo 14. Dowod.

Quod de Teloneatoribus, idem de Capitaneis ſtatuitur.

SImiliter & de Capitaneo loci, qui indebita exactione aliquem onerauerit, hoc quod ſupra ſcriptum eſt, erit obſeruandū.

Vado tranſire volenti, impediri non debet tranſitus.

QVoniam autem contingit in pleriſque locis & fluminibus pontes exſtrui: vbi priùs tranſitus non admodum difficilis fuit, & nunc quoq; pateat: Decernimus: vt liberum ſit vnicuique fluuium aut locum, quem Bród vulgariter appellant, tranſire, ſi volet declinare pontem: quo caſu, cogi non debebit neque poterit ad ſolutionem pontalis. Nemo tamen debet huiuſmodi tranſitus ſeu Brody atque tranſeuntes, modis quibuſcunq; & ingeniis impedire aut deſtruere: ſub pœnis ſupraſcriptis

pátrz wyż. práwo 18. Vſtawiamy parag: A gdy mytnik

Domi-

Pan ieśli Celniká swego nie postáwi, zań dosyć vczynić iest powinien.

22. JEśliby przełożony ábo ten który clo bądź mostowé/ bądź grobelné/ tákże targowé/ ábo iné podatki w imieniu pánów Duchownych y Swieteckich/ábo ßlácheiców którychkolwiek wybiéra/od kogokolwiek przeciwko wolności pospolitéy co wyciągnął ábo wycisnął: tedy w takiéy mierze pan iego będźie powinien przed sądem ábo vrzędem przerzeczonym tákowé Mytniká choć nie áreſtowánégo postáwić/ y ma rzeczy ábo sie obowiązáć: iż tákowy Celnik práwá dosłoi: y gdy będźie práwem przekonan / vczyni dosyć stronie obyczáiem przerzeczonym.

Patrz wys práwo 18. Vstawiamy.

A gdźieby tákowy Mytnik/ábo ten/który clo wyćiąga przekonány y skázány ßkód y win przerzeczonych niemógł záplácić: tedy powodowi który ßkodę wźiął/przez páná w ręce támże zárázem ma bydź oddan.

Patrz wys práwo 18. Vstawiamy parag. A gdy mytnik

A ieśliby pan Celniká ábo Mytniká swego przed sądem ábo vrzędem swym obyczáiem przerzeczonym nie postáwił: tedy támże zárázem ma záń odpowiedáć / y ieśli práwem będźie zwyćiężony/stronie dosyć vczynić przez wßeláki zwłók y ápellácíey będźie powinien.

Kto právem czyni o niesprávíedliwé wyćiągánié mytá: ten ábo sam niechay dowodźi, ábo poswánému niech odwiéżdź sie dopuści.

23. NA woléy y wolności powodowéy niech będźie prostégo stanu Celnikowi odwodu dopuścić/ ábo iemu sámému/wedle wielkości summy ná ßkodę vczyniona dowód vczynić.

Dowód álbo oczyśćienié Celnikowi ßlácheiconi, ábo nie ßlácheiconi, iákié ma przynależeć.

24. DOwód ábo oczyśćienié tákowym sposobem bydź ma: Iż Celnik ßlácheic przysięże wedle wielkości summy/ á prostégo stanu człowiek nie ßlácheic o dźiesięć grzywien sámowtór / á o wietßą summę sámościódm ma przysiądz/ iż nic od powodá przeciwko wolności pospolitéy nie wyćiągnął áni wycisnął.

o tymże patrz wys. práwo 19. A w tákowych.

Mie-

Dominus si Exactorem suum non statuerit: pro eo satisfacere tenetur.

QVòd si Præfectus seu Exactor alicuius Telonei, pontalis, aggeralis, foralium, aut cuiuscunque præstationis, in bonis dominorum spiritualium, secularium, aut nobilium quorumcunq; à quocunq; contra libertatem publicam aliquid exegerit aut extorserit: eo casu dominus ipsius tenebitur coram iudicio, seu officio præfato, huiusmodi Exactorem, etiam apud ipsum non arestatum, statuere: & cauere debet, quòd ipse Teloneator seu Exactor iuri parebit, & iure conuictus satisfaciet parti modo præmisso. *Tenże támże HL 274. B/491. HP 267.*

Vbi verò huiusmodi Teloneator seu Exactor conuictus seu condemnatus, damnum & pœnas præfatas soluere nõ posset: tunc Actori damnum passo, per dominum in manus ibidem instanti tradi debet.

Quòd si dominus Teloneatorem seu Exactorem suum coram iudicio vel officio suo, modo præmisso citatus non statuerit: tùm in instanti ipse respondere & victus iure, parti satisfacere, sine quibusuis exceptionibus & appellationibus tenebitur.

Agens de iniusto Teloneo, aut ipse probet, aut citato expurgationem admittat.

ITem in arbitrio & libertate Actoris erit, vel Exactori plebeio citato expurgationem admittere: vel ipsi soli iuxta quantitatem summæ super damno illato probationem facere. *Tenże HL. 275 / 491. HP 267.*

Probatio seu purgatio Teloneatori, nobili vel ignobili, qualis incumbit.

PRobatio verò seu expurgatio, tali modo fieri debet: Quòd Teloneator nobilis iuret iuxta quantitatem summæ: Plebeius verò & ignobilis pro summa decem marcarum metsecundus: pro maiori autem summa, metseptimus iurare debet: Quòd videlicet nihil ab Actore, contra libertatem publicam exegit & extorsit. *Tenże HL. 275 / 491. HP 268.*

Mieſczánie ſą podlegli wyſſym práwóm.

Tenże HL. 275 / 491. HP 268.

25. W Mieſćiech y w miáſteczkách mießkáiący wßędźie w króleſtwie będący / temu práwu będą podlegli: ták iż tym obyczáiem do przerzeczonych ſądów y vrzędów máią być pozwáni / y tákowymże obyczáiem práwu poſłußni y odpowiedáć / y ſkázániu doſyć czynić práwem przekonáni będą powinni: á ſámi mieſczánie przerzeczeni/to ieſt Burmiſtrz z Ráycámi Celniki ſwé przed przerzeczonymi ſędźmi y vrzędniki tákże poſtáwić będą y ſą powinni.

A gdźieby nie ſtáwili / ſámi będą odpowiedáć: y práwem zwyćiężeni ſtrońie doſyć vczynią / iáko wyſſéy ieſt poſtánowiono: ámi będą mogli ſámi mieſczánie od przerzeczonych ſądów ábo vrzędów ſiebie wyymowáć / ábo do práwá ſwégo mieyſkiégo ábo do którégokolwiek inégo odwoływáć ſie/ mocą przywileiów ſwych y práw ábo zwyczáiów ábo wolnośći im nádánych. Którym wſzytkim w téy ſáméy rzeczy derogujemy: iż w tákowéy ſpráwie / która ná vrząd ábo ſąd królewſki przynależy / Przywileie przeciw temu poſtánowioné / ſłußnie im nie máią pomágáć.

Ciuitatum incolæ ſuperioribus legibus tenentur.

CIuitatum etiam ac oppidorum incolæ vbilibet in Regno conſtituti, eidem legi ſubiacebunt: quòd videlicet modo ſuprà ſcripto, ad præfata iudicia & officia citati, eodemque modo iuri parere & reſpondere, & condemnati ſatisfacere tenebuntur, & ipſi ciues præfati, Proconſul ſcilicet & Conſules, ſuos Teleonatores ſeu Exactores coram præfatis iudiciis & officiis, ſimiliter ſtatuere debebunt & tenebuntur.

pátrz wyſßéy práwo 18. Vſtáwia myparag. Aktorzyby kolwiek.

In defectu verò ſtatuitionis ſoli reſpondebũt: & iuremicti parti ſatisfacient, vt ſuprà de aliis conſtitutum eſt. Neq; poterint ipſi ciues, à præfatis iudiciis ſeu officiis ſe excipere ſeu eximere: aut ad ius ſuum ciuile vel ad quodcunq; aliud reuocare, vigore priuilegiorum ſuorum, iurium, conſuetudinum, aut libertatum eis conceſſarum. Quibus omnibus, in hac parte duntaxat, derogatur, quòd in hac cauſa, quæ merè ad officium ſeu iudicium Regale pertinet, Priuilegia in contrarium diſponentia, meritò illis ſuffragari non debeant.

Qui iniquè extorſerit Teloneum, ad Regiam Maieſtatem citari debet.

Zyg. Krák. 1543. HL. 275/492.

26. TAmetſi multum diſceptabatur, quòd Teloneis aquaticis Nobiles ſubditi noſtri grauarentur: qui quidem ſeſe (vt ſunt) liberos, cum bonis ſuis, non ſolùm à Teloneis terreſtribus, verumetiam aquaticis liberos eſſe exiſtimant: nihilominus nos, nolentes in eo cuiquam ſubditorum noſtrorum quicquam detrahere & iniuriari, ſic eam controuerſiam in his Comitiis definimus: vt quicunque putaret, ſe ab aliquo in aqua affectum eſſe iniuria, vt ad præſentiam noſtram damni datorem citet. Nos autem in illo termino citationis, pollicemur cognoſcere: vt quicunq; ſine iure, ſine priuilegiis & illegittimè res contra libertates ſubditorum noſtrorum Nobilitatis Regni Poloniæ, detineret, debitam mulctam ferat, vt ne poſtea id in ſe admittat. Quod autem ad Nos attinet, promittimus. Subditos noſtros ſpirituales, & ſeculares, in libertatibus eorum conſeruare: neque Telonea aquatica ex eiſdem accipere, iuxta ſtatuta & antiqua priuilegia, & hoc ab omnibus rebus proprij illorum laboris: iuxta antiquam conſuetudinem & obſeruationem. Cum quibus quidem rebus, Nobilis, qui à Domino ſuo defluet, præſtabit iuſiurandum corporale: iuxta Conſtitutiones priores; vt ne poſtea in aliis locis iurandi neceſſitas illi imponatur.

pátrz wyſßéy Práwo 10. Zboża y drwá. y práwo 17. Iż od wßytkich.

Dotąd práwá Zygmuntá pierwßégo.

Tychże wolnośći Zygmunt Auguſt y Stephan poprawuią.

Ssláchtá od Targowégo y od nymiernégo ieſt wolna.

Nobiles, & ſpirituales, à Telonei noui ſolutione eximuntur.

27. PQVandoquidem homines militaris & ſpi-

Onieważ ſtan Rycérſki y Duchowny

chowny y ich poddáni / zá nádániem y v-
przywileiowániem przodków náßych te swo
bode máią: iż Cel żadnych áni myt wo-
dnych / targowych / pomiernych / ták też y
ludźie ich od tego co sie im domá rodźi plá
cić winni nie ßą: tedy my też chcąc ná tym
nowym wstępku pánowánia náßego / lá-
ske przeciwko poddánym náßym ſtanu Ry-
cérſkiego okázáć / to czyniémy: iż clá nowé-
go grániczného płácić nam winni nie be-
dą od tego czásu ſtan Rycérſki y Ducho-
wny od wołów / któréby sie w domách ich v-
chowáły / ábo kupné / któréby z zbożem ich
karmioné były. Ná co sámi ábo sprawcy
ich / którzy tákowé woły pożoną ná komo-
rách przysiege powinni czynić bedą: áby
w tym oßukánie iákie nie było: ták iáko sie
ná wodnym Cle ßlachtá záchowywa przez
sprawce ábo przez ſługi. Tákże też y o po-
wołowczyznie ma bydź rozumiano.

*o tymże pátrz wyss. práwo 17. iż od w. ßytkich. y práwo 31. Niechcąc. y práwo 33. Celnicy.

*pátrz nig. práwo 32. y 34.

& ſpiritualis ſtatus eorumque ſubditi, ex munificentia & priuilegiis maiorum noſtrorum ea gaudeant libertate: vt nulla Telonea, nulla etiam vectigalia aquatica, foralia, menſuralia, aliâs pomierne, ſimiliterque & illorum homines, ab his omnibus rebus quæcunque domi illorum naſcuntur ſoluere ſint aſtricti: proinde que nos volentes in hoc initio Imperij noſtri, gratiam erga ſubditos noſtros, ſtatus militaris declarare, facimus quoq; eis hanc libertatem: Quia Teloneum nouum, in limitibus Regni exigi ſolitum, nobis ab hoc tempore, ipſimet ſtatus militaris & ſpiritualis à bobus, qui in domibus illorum educarentur, vel etiam ab emptis, quicunque frumentis illorum ſaginati fuerint, ſoluere non tenebitur. Super quibus bobus ipſimet, vel factores illorum, qui huiuſmodi boues agent, in Cameris iuſiurandum facere tenebuntur, vt ne ſcilicet in eo circumuentio aliqua fieret. Sic videlicet, qualiter in aquatico Teloneo Nobilitas ſeſe conſeruare ſolet per factores ſeu ſeruitores illorum. Quodquidem etiam & de boario tributo, aliâs o powołowczyznie/ debet intelligi.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 277 / 494. HP 271.

Clá od wołów ßlachetckich.

28. Powołowczyzny y woły własnym zbożem zimowáné ßlachetckié / áby przez komory Celné podług wolności ßlachetckich / bez myt y ceł były przepuſczáné / według dawnych Conſtitucij pod winą ſtá grzywien. A przyśiegi ßlachćicóm / ábo ich ſługóm ßlachćicóm też / bronić nie máią.

Steph: w Wár. 1581. Con. 221. I

Clá od zbóż ßlachetckich.

29. Clá wßytkié / ſtáre y nowé w Koronie / y we wßytkich páńſtwách do niéy należących / od ßlachetckich zbóż / zwłaſczá gdy który ßlachćic / ábo ſługá iego w którymkolwiek Grodźie / wedle Conſtitucijéy przyśiege vczyni / pod winą ſtá grzywien bráné bydź nie máią / áni do iterácijéy przyśiegi tego ßlachćicá ábo ſługi iego / nikt przywodźić nie ma / pod tąż winą. O którą winę vkrzywdzony / pozwáć będźie mógł / ad quodcunque iudicium vel officium Regni, á Pisarz / ſub pœna ducentarum marcarum, którey / połowicá Delatori, á połowicá fiſco przyśiądz ma / nie ma dáwáć recognicijéy o przyśiędze / temu któryby iéy nie vczynił. O którą citatus poſt Curiam parebit.

Tenże tám. że Con. 215. B.

*pátrz nig. práwo 31. Niechcąc.

Cláy mytá Oświęcimſkié.

30. Gdyż Kśięſtwo Oświecimſkié y Zatorſkié / ieſt incorporowáné ad iura & libertates Regni noſtri, tedy vchwałą śeymu ninieyßego Rycérſtwo y ßlachtę od wßelákich myt / ták wodnych iáko y ziemſkich / wolną czyniny ná wieczné czáſy.

Tenże tám. że Con. 215.

Celné przyśięgi.

Raz przyśięgłego liſtóm niech wierzą.

Factoris ſemel iurati literis credatur.

31. Niechcąc / áby byli obćiążeni pod dáni

Nolentes grauari ſubditos noſtros minus

Zyg. wkrá 1540. HL. 91/168. HP 269.

dáni náßy przysiegámi niepotrzebnémi: (ktoréém też imie Zbáwiciela náßego nieiáko bywáło nie vczono) gdy ná kożdych clách wodnich/woda iádący byli przymußeni przysiegáć: iż té rzeczy y kupie/ ktoré spuszáli woda/ ich własnéy roboty są: skazáliśmy y vstáwili zá prosbą y ráda Rad y Posłów ziem krolestwá náßego: iż gdy ten ktory z rzeczámi y kupiámi płynie/ ábo iego sługá ßláchćic/ przysieże ná pierwßym cległownym: iż rzeczy y kupie páná iego są: á tey przysiegi swéy list oznaymuiący pod tytułem y pieczećią ksiąg onego vrzędu gdźie przysiągł pokaże: tedy ná inych clách iuż nie będźie powinien przysiegáć: ále onym listóm one przysiege znáczącym niech wiárá będźie dáná/ y ná nich niech będźie przestawano.

minus neceſſariis iuramentis (quibus etiam nomen Saluatoris noſtri quadam contumelia affici videbatur) cùm in ſingulis Teloneis aquaticis fluitantes iurare cogerentur, eas res vel merces, quas fluitatione demitterent, eſſe eorum laboris proprii: Decreuimus & ſtatuimus, Conſiliariis & Nunciis terrarum Regni noſtri petentibus & conſentibus: vt cùm aliquis, cum rebus & mercibus fluitans, vel illius ſeruitor nobilis, iurauerit in primo Teloneo Capitali res & merces domini ſui exiſtere: eiuſque iuramenti literas ſignificatorias ſub titulo & ſigillo, vel ex Actis illius officii, vbi iurauerit, exhibuerit: in aliis Teloneis iurare non teneatur: ſed illis literis ſignificatoriis vbique ſtetur & fides adhibeatur.

pátrz wys práwo 29. Clá wßytkié y práwo 33. Celnicy.

to ieſt w Grodźie: maß wys: práwo 29.

Kupcy ieśli z kupiámi z króleſtwá póydą, przysięgę vczynią: iż nie ich są kupié, ktorè powiozą.

Zyg. wkrá 1540. HL. 156/ 278. HP 337.

32. A Iż wiele kupców poddánych náßych ku skázeniu vstáwy ábo zápowiedzenia náßego/ o niewywożenié precz z króleſtwá/ y o niewwożeniu kupiéy wydánego/ rozmáitych wymysłów zwykli vżywáć/ pokázuiąc to: iż rzeczy y kupie tákié ich są własné kupieckié: á zwłaszczá tych kupców/ ktorzy ná pogranicznu Węgierskiéy y Slązkiéy ziemie/ y innych ziem żywią/ powiádáiąc: że przez nie álbo pisárze ich w króleſtwie są kupioné: ále częstokroć śię naydują bydź własné poddánych náßych/ zá ktorych płacą y nakłádem z króleſtwá bywáią wywożoné. Dla skázenia tedy obyczáiu tákowégo oßukánia ták skázuiemy/ zá rádą Rad y Posłów ziemskich: áby tákowi kupcy poddáni náßy/ ktorzy stáráią śię o wywieźienie kupiéy z króleſtwá/ vczynili cieleśną przysiege przed Celniki náßymi iż tákowé kupie nie są ich własné/ áni máią żadnég w nich hándlu ábo cześći iákiéy: ále iż są własné onych/ ktorych twierdzą bydź/ to ieſt kupców postronnych w ziemiách postronnych mießkáiących. A inaczéy tákowé kupie żadnym obyczáiem nie máią bydź wypuszczoné/ pod stráceniem ich.

Mercatores Regni ſi extra Regnum proficiſcantur: iurabunt non eſſe ſuas merces quas vexerint.

ET quoniam plerique mercatores ſubditi noſtri, ad perdendam conſtitutionem ſeu edictum, de non euehendis extra Regnum, ac non inuehendis in Regnum mercibus editum, variis ingeniis vti conſueuerunt: prætendentes, res & merces huiuſmodi eſſe proprias mercatorum in Vngaria, Sileſia, & aliis Regni confiniis agentium: per illos ſeu illorum Notarios & Factores, in Regno emptas eſſe: cùm tamen plerumque deprehenduntur eſſe propriæ ſubditorum noſtrorum: quorum opera & impenſa ex Regno euehuntur. Ad præcludendam itaque huic illuſioni viam ſic decernimus, Conſiliariis Regni & terrarum Nunciis conſentibus: vt huiuſmodi mercatores ſubditi noſtri, qui merces extra Regnum euehere procurant, corporale præſtent iuramentum, in manibus Teloneatorum noſtrorum: quia tales merces non ſunt eorũ propriæ, nec in illis aliquod commercium vel intereſſe habent: ſed ſunt propriæ eorum, quorum eſſe aſſeruntur, videlicet mercatorum extraneorum, in terris extraneis agentium. Et aliter, tales merces dimitti nullatenus debebunt: ſub illarum amiſſione.

O przyśięd3e ná clách.

Steph. w Krák. 1576 Con. 162. B.

33. CElnicy y Mytnicy ábo ich pisárze ná wodách będący/ nie máią od ßláchty ábo ſłu-

*patrz woys prawo 17. Iż od wßytkich: y prawo 31. Niechcęc.

ábo służebników ich wyćiągáć niezwykłéy przysięgi / iedno tylko iáko státut wczy/ to iest/ iż to zboże iest iego własnéy roboty/á nie przekupné. Toż y o Célnikách/co od wołów bioro myto/ ma bydź rozumiano: iż swoim zbożem wychował. Tóż sie ma rozumieć y o leśnych towárzech.

Cél przeiezdzánié.

*patrz práwo 27. Po nieważ.

Przemytników s ich forytarzmi winá.

34. GDY srodzéy potrzebá tákowé kárać / ktorzy ku zdrádzie pożytków Rzeczypospolitéy swowolnie występuią: Skázuiemy zá ráda Rad náßych káżdego ktorykolwiek cło ná potrzebę Rzeczypospolitéy wstáwioné / iáko od wołów / od skór / y od inych rzeczy tákowych śmiałby przeiáchać / y oßukáć / woły z królestwá wypędzáiąc / y skóry wywożąc nie zápłáciwßy cłá: tedy skázuiemy / áby zá tákowy występek winá skrádzienia Rzeczypospolitéy y ná dobrách wßytkich swych pozwány wedle zdánia náßego był karan. Ale nie mniéy tych / zá ktorych dopuszczeniem / przyiáźnią / ráda / á zwłaszczá wszedników y obywátelów ná grániczách wßędzie mießkáiących / to przeiáchánié sie ostáło / o tákową zdrádę / iáko wyßéy iest rzeczono / będziemy kárać. Gdyż ći co źle czynią y ktorzy ná złé zwaláią / iednáką winą máią bydź karáni. A ten státut ma sie ściągáć / nie tylko ná przyßłé rzeczy / ále y ná przeßłé.

Mercatores, qui nouum Teloneum transgrediuntur, vnà cum fautoribus suis, tanquam pro crimine peculatus in rebus & bonis puniantur.

Zyg: w Krák. 1510. fo. 14. HL. 276B/494 HP 97.

CVm in eos sæuerius animaduerti oporteat, qui in fraudem redituum R. P. licentiosius delinquunt: Decernimus: Consiliariis nostris censentibus: Quemlibet quicunque Teloneum ad vtilitatem Reipub. institutum, puta à bobus, à cutibus, & aliis rebus similibus, transire & fraudare ausus fuerit, boues extra Regnū expellendo, & cutes educendo, Teloneo non soluto, puniendum pro tali excessu & crimine peculatus in bonis & rebus ad nos citatum iuxta arbitrium nostrum. Nec minùs eos, quorum permissione, fauore, consilio, præsertim officiales & terrigenas in finibus vndequaque residentes, pro huiusmodi fraude (vt suprà) puniemus. Quandoquidem facientes & consentientes pari pœna puniendi sunt. Et hoc statutum se extendere debet, non solùm ad futura, sed etiam ad præterita.

Ale to právo káßowáné právem drugim po nim idącym, ktore iednák právo do przyßłego tylko Séymu trwáć miáło.

Do Sląská ábo do Węgiér áby kupienie były wywożone przez záplácenia cłá: á naprzód winá o karániu ná gárdle vstáwiona zniesioná iest, á to zásię o nieprzeiezdzániu cłá ná ieden rok z winą iest vstáwiono.

De non euehendis mercibus in Silesiam, vel in Vngariam, sine professione Telonei: primùm statuti pœna tollitur: hoc verò rursus de non transgrediendo Teloneo, in vnum annum cum pœna constituitur.

*to iest práwo 34. gdy srodzcy.

35. CZęstkimi ludźi náßych krzywdámi / y wielkimi przyczynámi przywiedźieni / zá prośbą wßytkich stanów one vstáwę / zá ktorą winá skrádzienia R. P. bywálá skázowána ná té / ktorzyby myta w królestwie / ktore z wołów ma bydź powinnie płácono / przez zdrádę vchrániáli sie / y swowolnie przez

GRauioribus nostrorum hominū iniuriis, magnisque & aliis causis adacti, cunctis Regni ordinibus flagitantibus, statutum illud, quo pœna peculatus rei decernebatur, qui vectigal Regni ex bobus debitum fraudantes, licenter sine professione boues extra Regnum propellerent,

Zyg: w Piotr. 1539. HL. 277 / 495. HP. 116.

przez zápłácenia mytá woły zá gránice prze ganiáli: te tedy vstáwe znosimy y káżimy: á zápowiedź w téy rzeczy/ktora do śeymu bliśko przyśłego trwáć będźie/tákąśmy vczynili.

Aby żaden do Węgiér ábo do Sląskà kupi woźić/ábo wołów/ábo bydłá gnáć/nie zápłáciwszy clá przez każni nie mógł: á ieśliby kto ináczéy czynił/wszytko coby wywiózł ábo wygnał z poruczenia náśéy kazáliśmy wźiąć/y nam to ma bydź zá wine dano.

Jeśliby téż Célnicy náśy tákowych kupi ábo wołów nie mogli pogonić: tedy skázuiemy vczynić śácunk: á zá co oné woły ábo rzeczy/które nád zákázánié náśé wywiéźdź ábo wynieść y wygnáć kto śmiał/będą státy: ták wiele zá wine nam ábo Célnikowi náśe° będźie powinien odłożyć y zápłácić.

A ieśliby śie on obwiniony przał/iż nie wywiózł áni wygnał/á nie byłoby świéżo dowiedźiono nań/iż to vczynił/áni był w tym zádźierżan/ieśli ieśt śláchćic/będźie powinien przysiegą śie oczyścić wespółek z inémi tákże śláchćicy: á ieśli prostégo stanu człowiek/tedy dowód Mytnikowi przećiwko niemu ma bydź skazan. A tá vstáwá ma bydź chowána do śeymu bliśko przyśłe°.

rent, tollimus & abroganus: Edictum autem huiusmodi in ea re ad Conuentum proximè futurum duraturum fecimus.

Ne quiśpiam in Vngariam aut Sileśiam merces vehere, neué boues aut iumenta agere, non śoluto Teloneo impune possit. Si quis contra faceret: omnia quæ exportaśśet abegiśśetque ex commiśśo tolli iuśśimus, nobiśque loco pœnæ cedere.

°o tymże maśśpráwo niżéy 37. O tych: para. A ktorżyby

Quòd śi publicani aut Teloneatores nośtri, merces aut boues huiusmodi aśśequi non possent: tunc verò vt exiśtimatio fieret Decreuimus: vt quanti boues aut res hæ fuiśśent, quas contra nośtrum edictum euehere aliquis, exportare, aut abigere ausus eśśet: tantùm commiśśa pœnæ loco nobis, śiue publicano, śiue Teloneatori nośtro, numerare cogeretur.

Sin autem exportaśśe śe aut abegiśśe negaret, recenti re non conuictus neq; deprehenśus: śi Nobilis eśt: tenebitur iureiurando dato śe expurgare vnà cum aliis æquè Nobilibus. śi plebeius: probatio contra illum Teloneatori decernetur. Et hæc Conśtitutio śeruari debet, vśque ad alium Conuentum proximè futurum.

Toż práwo ponowioné á winá ná śtárośty vmnieyśsona.

Zyg: w Krák. 1540 HP 337:

36. ZA prośbą Poślów źiemśkich zápowiedzenié/które było vczyniono o niewożeniu ábo przywożeniu kupi do Węgier/y do Sląskà/y do Polśki/śkázáliśmy ze wśytką Rádą królestwá náśégo: áby tym mocniéy było śtrzeżono od wśytkich poddánych náśych/póki iedno trwáć będźie: y áby śtárośtowie y mytnicy/którzy śtróżą śłużnéy zániedbawáią/y zá których przeźiérániem ktoby przeiéżdżał przećiwko téy vstáwie/byli karáni winą śtą grzywien/wedle śtátutów o niedbálych śtárośtách vczynionych: któréy winy połowicá do śkárbu náśégo ma bydź obrócona/á druga połowicá temu/który śtárośte ábo mytniká tego dopuśczáiącego nam ośkárży/y tego dośtátecznie dowiedźie/ma bydź dáná.

°o tymże pátrz wyż. práwo 14. Porużeni parag. A ieśliby.

O tymże niewywożeniu kupi przez kupcę z korony do Slaśkáy do Węgier, maśś w kśięgách ośmych mieyśkich w cześći trzećiéy. Tit. 1. práwo 11. A iż nie boią śie, etć. y práwo 12. Ku prześtrodze.

O tych, którzy w gránicách y między mytnémi komorámi mieśkáią: á cokolwiek w miáśteczkách, które zá komorámi y gránicámi śą, kupuią.

De illis, qui inter Cameras & fines Regni manentes in oppidis vltra Cameras exiśtentibus, aliquid emunt.

Zygm: w Krák. 1540 HL 277. B/ 496. HP. 318.

37. O Tych obywáteloch/którzy w gránicách y między komorámi Sląskiémi y Węgierśkiémi y inémi pogránicznémi z koro-

DE illis verò Regnicolis, qui intra Cameras & fines regni, cum Sileśia, Vngaria, & aliis confiniis regni agunt domicilium.

koronę mießkáią/á w miáśteczkách które są zá komorámi co kupuią: tedy z témi kupnémi rzeczámi nie są powinni do komór zśtępować/ále Célnicy pilnie niech strzegą nágránicách koronnych: áby do Węgier ábo do Slaśká/y do innych sąsiednych źiem nie były rzeczy wywożone/ámi woły wyganiáné.

A ktożby przećiwko temu czynił/á w tym vznáni y poimáni był/woły/ bydłá ſtádá/ y iné rzeczy máią trácić.

Potymże maß práwo 35. Ciężkimi.

A ieśliby kto z Célników któremukolwiek z ludźi co wźiął piérwéy niżliby komorę minął: rzeczy ták pobráné wrócić/á winy wedle vſtáwy Piotrkowſkiéy wydáné/ ten my tnikma zápłácić.

Piotrkowſkiemu anni 1539. Pátrz wyś. práwo 35. Ciężkimi.

Która to vſtáwá o kupcách tych/ktoży ná przekup kupuią ma bydź rozumiána: á nie o tych obywáteloch/ktoży ná potrzebę własną ſkupuią.

To ieſt práwo 36. wyżśéy: Zá prośbą.

A przez te vſtáwę náßę niechcemy áby by ko co vbliżono zápowiedzeniu: które ſie eſtáło/ o nieprzechodzeniu do Węgier ábo Slaśká: które inę vſtáwą náßą rozkazáliśmy/ áby mocno było chowano.

cilium, & in oppidis vltra Cameras exſtentibus aliquid emunt, non tenentur cum illis ad Cameras deſcendere, verùm Teloneatores diligenter cuſtodiant, in regni finibus: ne in Vngariam aut Sileſiam & alias vicinas terras expellantur vel educantur. Zyg. wkrá. 1540. HL. 177. B/ 496. HP. 338.

Contra facientes verò deprehenſi, boues, iumenta, & res huiuſmodi amittere debent.

Si quis verò Teleneatorum alicui hominum quicquam receperit priuſquàm Cameram præterierit: res ſic receptas, reſtituere, & pœnas in Conſtitutione Petricouien. editas, idem Teloneator incurret.

Hæc autem Conſtitutio de mercatoribus, & ad reuendendum ementibus intelligenda eſt: & non de his regnicolis, qui ad vſum proprium quicquam emerint.

Per hanc autem Conſtitutionem noſtram, nolumus derogatum iri edicto, de prohibito tranſitu in Vngariam & Sileſiam, facto: quod alia Conſtitutione noſtra mandauimus firmiùs obſeruari.

Cél Rewidowánié.

Liſty ná clá máią być przeglądáné, á nieſłuſßnè niech będą ſkażonè.

Literæ vectigalium reuideantur: & ſi iniquæ fuerint abrogentur.

38. Iż ták wiele ieſt Cél ábo myt przez ledá kogo vczynionych/że też w płáceniu ich ludźie náßy bárzo ſie ſkárżą bydź vćiśnieni. My ich máietnośćiam chcąc pomoc/ y oné z tych vćiſków wyiąć/ náznáczyliśmy niektóre z Rád náßych: ktoży pilnie obaczyć máią ſpoſób Cél/ y áby káżdego liſtu w ſobie zámknienié ná Clá/ ná Moſtowé/ ná Grobelné nápiſáli. Aby my vznawßy wßytkié y kożdé z oſobná pozwolenié ná tákié Clá/ zá rádą Rad náßych y zwoleniem Poſłów źiemſtich iáko ſkoro będźiemy moc temu doſyć vczynić/ y do tego dróge mieć/ które ſprawiedliwé y ſłuſßné będą ſie zdáć/té ábyśmy potwierdźili: á które zaśie niеſprawiedliwé/ té ábyśmy ſkáźili: y to opátrzyli/ áby nápotym vćiſki iákié ná ludźi nie były kładźione nád práwo y ſprawiedliwość: áby nápotym tákowé ſkárgi przed nas nie przychodźiły. A które przywileie nie będą mogły bydź vkazáné przed ſeymem przyßłym/ ná ſeymie máią bydź vkazáné y prze-

Literæ vectigalium reuideantur: & ſi iniquæ fuerint abrogentur.

QVoniam ita multa ſunt vectigalium ſeu Teloncorum genera per quosùis inſtituta, vt his perſoluendis, grauiter ſe noſtri homines premi querant: Nos eorũ rationibus proſpicere, atque grauaminibus his eximere cupiẽtes, certos quoſdam Conſiliarios noſtros deſignauimus: qui vectigalium ipſorum rationem diligenter inſpicerent: & ſeriem cuiuſq; Priuilegii ſuper Teloneis Pontalibus, Aggeralibus annotarent. Vt nos cognitis omnibus & ſingulis conceſſionibus, cum conſilio Senatorum noſtrorũ & aſſenſu Nunciorum terreſtrium, cùm primùm eius rei faciendæ facultas nobis dabitur, quæ iuſta & legitima videbuntur, ea confirmare: quæ contrà iniuſta, ea abrogare poſſimus: prouidereque, ne in poſterum onera aliqua imponerentur hominibus præter ius & æquum, neue vllæ poſtea ſimiles querimoniæ, ad aures noſtras peruenirent. Quæ tamen priuilegia exhibita, & oſtenſa eſſe Zyg. wkrá. 1539. HL. 271. B/ 271. & 485. HP 96.

przeglądnioné.

non poterunt ante Conuentum futurum: in Conuentu exhiberi & reuideri poterunt.

Declárátia tego práwá, o iákich liśćiéch to rozumieć.

Sig: Crac. 1543. HL. 272 / 486.

39. TEloneares literæ, de quibus in aliquot Comitiis præteritis disceptabatur: vt scilicet hæ quæcunque inutiles & damnosæ Reipub. fuerint, tollerentur, necessariæ autem relinquantur: eo modo in præsentibus Comitiis constituimus: vt ex illis terminationibus seu signationibus, quæ in Cancellaria nostra per aliquot annos factæ fuerant, Commissiones ad districtus conscriberentur. quarum authoritate, ante Comitia prima, per Commissarios, ad Cancellariam censura afferatur vel mittatur: quo locorum aliquod Teloneum, Aggerale vel Pontale est necessarium, vtile vel damnosum Reipub. Sed hoc intelligi debet de his literis & Teloniis Aggeralibus & Pontalibus: quæcunque fuissent ad placitum nostrum vel ad vitam obtentæ. Nam perpetuitatis literas, Priuilegia & possessiones antiquas in Teloneis Aggeralibus & Pontalibus infringere, & mutare cuiquam, non videbatur esse iustum. Eorum autem Commissariorum conscientia, sicut & limites facientium, astringi debet. Posteaquam autem à Commissariis afferetur censura, de illis locis: in quibus illis videretur Teloneum Aggerale aut Pontale iustum vel iniustum: tum nos cum Consiliariis nostris, & Nunciis terrarum, iuxta censuram Commissariorum, aliquas prædictarum literarum tollemus: nonnullas verò moderabimus & relinquemus: quomodo scilicet tum necessitas ac vtilitas Reip. postulabit.

Cło ieśli ná liśćiéch królewskich wyrázoné nie będźie, prawu królewskiému iest záchowáné.

Zyg. wkrá. 1510. fo. 15. HL 272 / 486. HP. 97.

40. GDźie osobliwéy zmianki w przywileiu ábo w zapisie o cle nie iest vczyniono: prawu królewskiému vznawamy bydź záchowano.

Teloneum nisi expressis literis Regiis inscribatur, iuri Regio reseruatur.

VBi specialis mentio in Priuilegio vel Inscriptione de Teloneo facta non est, iuri Regio reseruatum esse cognoscitur.

Którzy nie máią ábo strácą listy ná clá dawné, w tym láski królewskiéy niech śukáią.

Zyg: w. Piotr. 1519: fo. 24. HL. 271. B/271. & 485. HP 96.

41. KTórzy nie máią listów/ ábo ie strácą ná clá/ których dawno vżywáią: będą śukáć w tey rzeczy láski náśéy y potomków náśych.

Qui autem non habent aut amittũt literas super Tolonea diu possessa, gratiam in eo Regiam quærant.

NOn habentes literas aut illas amittentes, super Tolonea longo tempore possessa, quærent in ea re gratiam nostram & successorum nostrorum.

Náznáczenié Rewizorów ná rewidowánié Cél, Myt, Grobelnych y Mostowych.

Zyg: Aug. w Lub. 1569 Con. 108. B.

42. NAznáczamy też do wszytkich Woiewództw Rewizory/ tych trzech vrzędników ziemskich/ Podkomorzego/ Chorążego/ á Woyskiego/ áby ci rewidowáli w swych ziemiách y powieciách/ wszytki Clá/ myta/ grobelné y mostowé nádáné po śmierći królá Władysłáwá/ które ieszcze nie są rewidowáné/ y dostátecznie mieyscá ich máią opisáć/ á to nam ná przyszły śeym przyniesć: áby sie tám cognitia ztąd y decizya ostátá/ które potrzebnémi są/ y ostáć sie máią/ wedle státutu królá Zygmuntá sławnéy pamieći. A które iáko śkodliwé ostáć sie nie mogą/ iákoż zniesionémi są/ á te które są rewidowáné dostátecznie ad cognitionem ná przyszły śeym odkładamy. Cż Lustrátorowie gościńce spisáć máią/ y dróżę im ná dźieśieć łokći dla furmánów y pędzenia wołów wymierzyć. A ieśliby komu przywiley zginął stáry/ któryby był w Wárszáwie vkázowány y ápprobowány/ Káncellária

o tey rewizyey recess Séymu 1566 maś niżey w ksiegách cz wartych w części wtory Tit. 1 práwo 6. iákoż &c.

inny

Támże maß y Rewizory nágnácego roku. 1569. Práwo 10. Lustratory &c

imny wedle contenta áppropátiiey tákiemu káżdemu wydáć powinna będźie.

Tákże też poślemy Rewizory ku ogłądániu potrzebnych Cel / myt / mostowych / &c. do Wołyniá / Podláßá / y Kiiowstiey źiemie: z których to źiem obywátelów / iáko Kiiowskich / Wołynskich / y Podlástich / iżesmy brzemie y obowiązek / budowánié zamków / mostów / y náprawowánié dróg złożyli / dla tegoż éiż náßy Rewizorowie przypátrzywßy sie káżdému / máią nam ná przyßłym séymie dáć spráwę / czymby gdźie clá ná poprawę zamków / mostów / y dróg / podwysßone bydź miały.

Rewidowánié pod vtráceniem vrzędów bydź miáło.

43. A Iż vrzędnicy źiemscy wedle Constitucyiey séymu Lubelstiego nie wßyscy rewidowáli Cel / myt / y grobelnych / w powieciech swoich: przeto áby sie tey Constitucyiey dosyć dźiáło / roskázuiemu: żeby pod stráceniem vrzędów temu dosyć czynili / co ná drugi séym poządnie spisawßy odesłáć ábo odniesć będą powinni. Tenże: w Wár. 1570. Con. 118. B

*niżey práwo 45. sub fide & cõscientia.

Dekretá O CLECH *przećiw práwu dánych, á nowè áby rewidowánè były.*

44. NOwá / Clá / ták wodné / źiemné / grobelné / y inßé wßelákié / które są przećiwko práwu dáné y które po státucie Kázimierzá Jágellá są per subditos Regni otrzymáné / ták że targowé / łokćiowé / áby były skázoné / zniesioné / podług Constitucyi piérwßych.* Steph. w Wár. 1578. fol: 189.

*wyssży fol: 59.

A gdźieby były potrzebné nowé y potrzebowały naprawy dla przeiázdów / iáko ná rzekách / błotách / y ieźierzyskách / ná mieyscách nieprzebytych / tákowé zostáć máią / według vznánia Rewizorów / które są rewidowáné / á które nie są / áby tego roku ie powinni obiechać y zrewidować Podkomorzowie / Chorążowie / Woyscy / w swoich woiewództwách.

A niżli ná rewidowánié wyiádą / w Powietnych á głównych mieśćiech / máią to publikowáć cztéry niedźiele przed wyiázdem swym / áby káżdy stáwił sie przed nimi z listy swymi ná clo nádánémi / á potym ná séym przyßły recognicie swoie przysłáć ná tákié clá / któréby były potrzebné. Co vczynić powinni / sub priuatione officii sui.

*To práwo maß wys. fo. 64. práwo 16. Iż wielkiemi: y práwo 18 Vstáwiamy

A Constitucią Krolá Zygmuntá o clech grobelnych y innych tákowych rzeczách roku 1538. vczyniona / extenduiemy do wßech ktorégokolwiek stanu ludźi / ktoreykolwiek vocátiey / ktoźyby clo od kogo co go niewinien bráli / ták że też tym / ktoźyby przysiege iáßą á niż iest w státucie Alexándrowym anni 1504. opisána / wyćiągáli / ábo kogo do iterowánia iey gdy raz przed vrzędem vczyniona będźie przywodźili.

*pátrz wys. práwo 10. Zbożá &c.

Z których káżdy ma bydź karan winą ská grzywien / citatus coram quouis officio vel iudicio, iuxta prædictam Constitutionem Sigismundi regis, anni 1538.

*pátrz wys. práwo 29. y 31.

A przysiegá nie ináßa ma bydź czyniona / iedno iáka iest opisána statuto Alexandri Petricouiæ, anni 1504. Okrom clá pogránicznégo / ktorégo przysiege ná grámicy / wedle práwá y zwyczáiu záchowuiemy.

*wys. práwo 10. Zboża, etc.

Rewidowanie Cel *nowych.*

45. Clá wßytkié poddánych náßych / áby były przez vrzędniki w státucie do tego náznáczoné rewidowáné / to iest / áby spisáli własność mieysc / circumstantiæ wßytkié / z których by mógł sie wźiąć dálßy postępek cognicitiey / gdy tego relácią vczynią. Co wßytko wykonywáć máią sub fide & conscientia sua. Steph: w Wár. 1581. Con. 218. B

*pátrz wys. práwo 42. Náznáczany.

A tych Rewizity dopuśćić / ći którzy Clá máią / sub priuatione onego clá powinni są.

*Pod utráceniem urzędu: wyssży práwo 43.

Jednák podwysßenié nád piérwßy przywiley mytá y clá / ábo nowégo postánowienié / ieśliby ći / ábo piérwßy Rewizorowie gdźie vczynili / tedy to zá Rewizią tákową nową y relácią iey ná séymie ieśliby nie słußné było / ma bydź irritum & inanè, choćby też y list náß ná to sobie ziednał. Gdyż Rewizorowie tylko obiechać præcedente publicatione rewidować / á potym zupełną spráwę odesłáć ábo odnieść ná séym máią.

A gdźieby który z tych vrzędników prze prawdźiwą chorobę swoie / ábo iákié legale impedimentum, dosyć temu vczynić nie mógł / tedy authoritate nostra Regia inßego vrzędniká źiemskiego ná to będźiem deputować. Jákoż ná mieysce teráźnieyßego Podkomo-

rzégo Chełmskiégo / w niedostátku zdrowia iego deputuiemy / Łowczégo ziemie onéy ad hunc actum.

A iżby ći vrzędnicy wiedźieli / gdźie iáchać máią bydź powinni. Ci wszyscy ktorzy Clá y mytá máią / opowiedźieć sie z mytem swym ábo clem ná wtóre Roki ziemskie / w swym Powiecie powinni będą. A ktoryby sie nie opowiedźial / ná seym pozwány / myto ábo clo trácić będźie.

O tymże Renidowániu Cel.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol: 19.

46. A Iż Constitutia záśłá anni 1578. & anni 1581. o rewidowániu Cel y myt wodnych / ziemnych / grobelnych / y innych ktore są przećiwko práwu dáne / y ktore po stá- tucie Kázimierzá Jágellá super subditos Regni są otrzymáne / ták gdźieby były potrze- bne nowe / y potrzebowały náprawy dla przeiázdow / iáko ná rzekách / błotách / Jezierzy- skách / y ná mieyscách innych nieprzebytych / według vznánia Rewizorów / áby sie zostały: ktore Constitucię iż sie im dosyć nie stálo / ponawiáiąc vrzędnikow w swych Woiewódz- twách / ktorym to według Constitutitiiey należy roskázuiemy / áby to co im iest poru- czono / ad effectum przywiedli / przed seymem bliskim przyszłym / á potym ná seym przyszły recognitiæ swe przysłáć / pro debito officiorum suorum, okrom tych ktore przez vrzedni- ki rewidowáne y wprzywileiowáne są.

*anni 1569. w Lubl: pátrz wys. práwo 42. Nágnácżeni y anni 1578 w Wárss: mass wys: práwo 44. Mytá Clá. &c.

O mytách ná rzekách, y kwićiech Pisárzow celnych

Zyg. III. w Krák. 1588. fol: 42.

47. Wielkie sie vćiążenie dźieie ludźiom szlácheckim / wyćiągániem myt ná rze- kách spustnych / ták przez dźiedźice gruntow przyległych / iáko przez inne Dignitarze ko- ronne y vrzędniki ziemskie. A iż rzeczy własnego vrodzáiu szlácheckiego są wolne od wsze- lákich ceł y myt: Przetoż postánawiamy: áby ludźie szlácheccy ná rzekách spuszczáiąc swego własnego vrodzáiu / á nie z skupowáne zboża / y inne towáry / żadnemi myty / cły y woyskimi / zá przysięgą pánow ábo fáctorow ich / wedle pierwszéy Constitutiiey / ni od kogo ángoriowáni nie byli / sub pœna quingentarum marcarum, o ktorą transgressores od- powiádáć máią / wedle pierwszych Constitucij.

*pátrz práwo 10. Zboża: y práwo 11. Cło. y práwo 12. y 13. y 26. y 33.

Z strony też ludźi kupieckich / iż iest wątpliwość o tákich myćiech wodnych / ktore nie- ktorzy dźiedźicy / nie podáymuiąc kosztow w przeprawowániu rzeki / od nich wyćiągáią: Przeto Instigator náss powinien będźie wszytkie / á osobliwie dźiedźice y dźierżáwce Nowo- dworskie / Tarnowskie / Zgierskie / Rinarzewskie / y Celniki Dybowskie pro cognitione iurium ná seym przyszły zpozywáć: czego iesliby nie vczynił / káżdemu ktoby chćiał wolno bydź ma tego poprzeć.

*pátrz práwo 48. Iż o Clech parag. A Clo Poborowe.

A Pisárze Celni od kwitow brać nic nie máią od żadnego iákiegykolwiek condicióey sub pœna de iniuste exacto Teloneo o co forum ná Trybunále / ábo przed ktorymkolwiek vrzędem ábo sądem / ták Ziemskim iáko y Grodzkim.

*pátrz práwo 16. Iż wielkimi. y práwo 18. Vstáwiamy.

Auctia Cel.

Clá od kupiey wszelákich ták ziemią iáko y woda / auctią / zá vchwałą wszech stanow te- raz y ná potym postánawiamy. A tego clá rząd y dozor skárbowi nászemu należeć ma / ktoremu stan szlácheckí podlegáć nie ma.

Zyg. III. w Vniuer. Séymu Krák. 1595. fo. 15.

O clech.

Zyg. III. w Wár. 1596. ol: 8.

48. Iż o clech nieslusznie wyćiągánych dosyć práwá stárego iest / to wszytko w cále záchowuiąc / abusus nowe wygładzáiąc / Instructarz wedle stárego zwyczáiu przez nas podány / y ręką nászą podpisány / y pieczęćią koronną przypieczętowány / Celnikom nászym rozesłáć roskázálismy: wedle ktorego / kędy / od kogo / y iáko máią bydź clá y mytá / ták po- granicznè / iáko y w koronie y w Państwách do nich należących / wybiérane: ktore In- structarze máia bydź ná komorách celnych przybiiane / wedle ktorego ná wszelákich ko- morách / á nie inászey wszelákich ceł ták wodnych iáko y ziemnych wybiéránie bydź ma.

*pátrz niż. práwo 50.

*o tymże pátrz niż. práwo. 49.

A ktokolwiek raz ná głowney komorze powinne clo odda / áby ná inszych wszech ko-

morách

Ze prze.

mocách był wolen zá vkazániem kwitu.

A ktoby sie ważył nád té Instructarze ináczéy wybiérác clá/ od kogokolwiek pozwány/ ad quodcunque iudicium seu officium regni wedle práwá koronnégo y W. X. Litewskiégo peremptoriè odpowiedác processem de impossessionatis opisánym/ y pœnis podléc o clech opisánych bedźie powinien.

*pátrz wys. práwo 47. Wielkie: parag: Z strony téż.

A clo Poborowé ná séymie przeszłym Krákowskim vchwalone/ y v Nowodworá/ Kordaná/ Dybowá/ Stawká/ pod Tovniem tylko do wyścia roku/ od poczęcia y bránia tego clá trwác ma.

A tych wszytkich szlachcicow/ ktore Instigator náss ex delatione tych tám mieysc pomienionych Administratorów y Celników był spozywał/ o iákiekolwiek szkody fisci nostri, tą Constitucyą wolné czynimy czásy wiecznémi.

Moderátia Cél koronnych.

49. Że przez wielkié depáktácie kupców wszytkich narodu wszeláktégo/ ták domowych iáko y postronnych/ przez Celniká nászego koronnégo iest niepomálu stan szlachecki y inszy wszeláki vciążony/ postánawiany: áby iuż záwżdy clá potym po wszytkiey koronie według Instruktarzá nászego który iest w Krákowie in anno 1596. wydrukowány/ ták iáko iest ná séymie przed tym skorygowány/ wybiérané były. A ten Instruktarz znowu do druku podác Podskárbi nász koronny bedźie powinien/ y do komor celnych rozesłác.

Zyg. III. w War. 1598. fol: 6. B.

*Troż iest y w tym wys. práwie 48 ij o Clech.

A Celnicy nászy pro tępore existętes winni beda w káżdéy komorze celnéy y ná káżdym mieyscu wybiéránia cel/ od świętey Woyciechá bliszko przyszłéy/ przybić tákowé Instruktarze ná tablicách: áby káżdy oddawáiąc clo/ nie według woléy ich/ ále według Instruktarzá oddawał. Czemu wszytkie Celnicy dosyć czynić powinni beda sub pœna centũ marcarũ. Co forum ná Tribunale inter causas officii, totiens quotiens opus fuerit repeten.

INSTRVCTARZ KTOREGO TV ZMIANKĘ czyni/ ták iáko tu niżey stoi/ iest wydány Roku 1596. y Roku 1598. w Krákowie/ zá roskazániem Krolá Je° M. przez Jásnie wielmożnégo Páná Janá Firleiá z Dąbrowice/ Podskárbiégo Koronnégo. &c.

Sigismundus Tertius, Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, Samogitię, Liuonię q;: necnon Suecorũ, Gottorũ, Vandalorumq; hæreditarius Rex.

PRAWO 50. Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest vniuersis & singulis. Quòd posteaquàm oblatæ ad nos fuissent literæ Instructionis exigendi Telonei in Maiori & Minori Polonia, per diuum olim decessorem nostrum Sigismundum Primum Regem auum nostrum maternum editæ. Quibus nos diligenter reuisis & perpensis, nullam nouitatem inducere volentes, sed antiquæ consuetudini & sanctioni duorum decessorum nostrorum standum esse decernentes, easdem autoritate nostra approbandas & ratificandas esse duximus, vti quidem approbamus & ratificamus præsentibus literis nostris, atque iuxta earundem præscriptum telonea per nostros Teloneatores hisce temporibus in Maiori & Minori Polonia, omnibusq; earum Cameris exigenda, & à quibusuis mercatoribus persoluenda esse volumus. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur.

INSTRVCTIO EXIGENDI TELONEI NOVI FINITIMI, tàm in Maiori quàm in Minori Polonia.

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, &c. Dominus & hæres.

PRAWO 51. Manifestum facimus vniuersis: Quia quàmuis iampridem cameras in regno

noſtro conſtituerimus, per quas mercatores merces ſuas ex regno noſtro ducere debeant, idque literis noſtris & publicis proclamationibus ad vniuerſorum notitiam deduxerimus, ac Teloneatores in eiſdem cameris ſtatuerimus, inſtructionemq; illis dederimus, ſecundùm quam telonea noſtra exigere debeant. Quia tamen hi ipſi Teloneatores noſtri non plenè mentem & inſtructionem noſtram perpendentes, aliter telonea ipſa exigebant, quàm erat in publicis conuentibus regni noſtri decretum: æquum cenſuimus, dare illis aliam plenariam Inſtructionem, quæ in nullo à publicis generalium conuentuum decretis diſcreparet.

Inprimis igitur, quilibet Teloneatorum facta vbique ſolenni proclamatione, iuxta continentiam literarum vniuerſalium iampridem datarum, ne aliquis audeat extra locum camerarum declinare in vias obliquas, & præterire ſub amiſſione rerum & mercium ſuarum, quilibet in loco ſibi aſſignato, teloneum nouum à bobus & pecudibus, ab equis, quocunque ſeu in quamcunq; partem pellendis. Item à cutibus, à cæra, à vaſis mellis, & quorumlibet piſcium, à Czyrwiec, iuxta conſtitutionem factam exiget & percipiet: nemini aliquid indulgendo: in quo cuiuſlibet ipſorum teloneatorum fides & conſcientia onerata ſit, & quilibet eorum pœna arbitrii noſtri ſubiaceat.

Item, Teloneatorum noſtrorum præfatorum quilibet habeat poteſtatem cum auxilio vel ſine auxilio, tàm officialium quàm ciuitatum noſtrarum: omnes mercatores mercantiasq; ſine vllo diſcrimine & differentia cameras viis obliquis prætereuntes, & teloneum fraudantes, recipere areſtareque, & ſub bono teſtimonio ſeu Capitanei ſeu Proconſulis & Conſulum, omnia ad noſtram informationem integrè conſeruare, præter equos & boues, quos ſub teſtimonio vendere poterint, ne in ſeruandis expenſa creſcant.

Item, Si quis talis in quocunq; loco per noſtros Teloneatores, eorumq; vicegerentes compertus fuerit, qui à certa parte, vel quota mercantiarum, ſeu boum & pecudum ſolueret teloneum, alia parte non patefacta, omnia à quibus ſolutum ſit, libere dimittent. Sed quicquid comperierint & eorum quilibet comperiet, à quo ſolutum non ſit, pro inſiſcatione recipient, & ad noſtram informationem conſeruent.

Item, Teloneatores ipſi & eorum vicegerentes, habebunt ſigneta inuicem ſibi cognita, quibus mercatores de ſatisfactione telonei in loco quietabunt. Et tamen quilibet quittantiam manu propria ſcribet, ſpecificando perſonam ſoluentem, & quantitatem mercium & qualitatem à quibus ſolutum fuerit. Specificantes etiam diem, Menſem cum Anno, & ita regeſtro ſuo inſcribet.

Item, Teloneatores præfati habebunt inter ſe intelligentiam de intermediis viis inter eorum cameras exiſtentibus, per quas teloneum fraudari poſſet, quomodo communi intelligentia cuſtodientes ſint, & vnus alium teneatur præmonere, vbi aliquid damnoſum futurum nobis conſideraret.

Item, Ne cuipiam detur occaſio trahendi mercatores, à rectis & conſuetis itineribus per aliquas pactiones. Volumus: Vt in omnibus cameris noui telonei, tàm terræ Cracouenſis, quàm etiam Maioris Poloniæ, teloneum exigatur abſq; omni gratia ſiue dimiſſione in ſoluendo, præſertim vbi mercatores ſiue domini talium mercium, à quibus datur teloneum, ſint liberi à ſolutione antiqui telonei.

Item, Alter alterius quittantiis, iiſdem tamen non ſuſpectis credat.

Item, Quotiens euenerit neceſſitas, vt aliquæ viæ ex quacunq; cauſa, præcipue ob nundinas extra regnum alicubi proximè celebrandas, attentius cuſtodiendæ ſint, alter alterum & præcipuè ſibi viciniorem adiuuet, ſine vlla renitentia.

Item, Quilibet Teloneatorum vetus teloneum ſimul cum nouo exiget, ſed tamen in quittantiis ac in regeſtris liquida ſpecificatio fiat, tàm noui quàm vetuſti.

Item, Nullius literæ, neque intranei, neque extranei valeant præter noſtras pro dimittendo cuipiam teloneo.

Teloneum verò nouum ſic eſt exigendum.

52. AB vnoquoque lapide Cærę, ſoluantur groſſi quatuor. Item,

Item, A lapide Czyrwiec, groſſi quindecim.
Item, A quolibet boue groſſi triginta.
Item, A mactato boue in Sileſiam, groſsi ſex.
Item, A qualibet vacca vel iuuenca, groſsi quindecim.
Item, A ſingulo equo & equa ducibili, groſsi quindecim.
Item, A ſingulo vaſe minore, quod Sledziowká vocatur, Mellis crudi, Piſcium ſalitorum, Alecum, Anguillarum, Salitarum carnium, & à tunna fiſtrumi, groſsi ſex.
A maiore verò vaſe Ruthenico, groſsi duodecim.
Item, A centum cutibus boum qualiumcunque, & ſimiliter à centum cutibus, quæ vulgo Iuchty vocantur, floreni quinque.
Item, A centum cutibus minoribus, vt Vitulorum, Hircorum, Arietum, Mutonum & Lantfale, per decem groſſos.
A centum cutibus, quæ Smuſze vocantur, per vnum groſſum, quando extra regnum ducuntur.
Item, A minoribus cutibus Ruthenicalibus ſeu Lituanicis, à quolibet Tacher duo groſsi cum medio.
Item, cæterùm, quia prorogatio ſolutionis teloncí, ſolet & Nobis & Mercatoribus in regno noſtro negotiantibus non paruum detrimentum afferre: Volumus, vt Teloneatores noſtri prædicti, non expectent ſolutionem telonei noſtri longius, quàm de vnis nundinis ad alias nundinas.

Quæ omnia & ſingula ſuperius expreſſa, in omnibus eorum punctis, clauſulis & articulis, aliâs in toto & in parte, ab omnibus in vniuerſum firmiter & inuiolabiliter teneri atque obſeruari volumus.

Vobis verò locorum Capitaneis, Tenutariis, & aliis officialibus quibuſcunq; ciuitatum, oppidorum & communitatum præfectis, vigore præſentium ſeuerius mandamus; vt cùm per Teloneatores noſtros, ſeu ipſorum vicegerentes aut familiares, Notarios & collectores ipſorũ teloneorũ noſtrorũ generalẽ quorũcũq; requiſiti fueritis in areſtandis & recipiẽdis eorũdẽ theloneorũ noſtrorũ tranſgreſſoribus cõſilio & auxilio opportuno, vbi neceſſe fuerit, adſitis & adeſſe curetis, pro fide & debito veſtro, gratiaque noſtra ſecus non facturi. Datum Cracouiæ feria tertia poſt conductum Paſchę; Anno Domini M. D. XXXI. Regni verò Noſtri anno xxv.

Ad mandatum Sacrę R.
Maieſtatis proprium.

INSTRVCTIO EXIGENDI TELONEI ANTIQVI IN cameris tàm in Maiori quàm in Minori Polonia.

Sigiſmundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lit. Ruſsiæ, Pruſsiæ, Mazouiæ, &cę. Dominus & hæres.

§3 SIgnificamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis & ſingulis. Quia cupientes differentias & altercationes inter officiales noſtros teloneis noſtris regalibus præſidium ex vna, & eos omnes ac ſingulos ad eorum ſolutionem quomodocunque obligatos parte ex altera, multotiens excitari ſolitas penitus abrogare, & intemperiem querellarum, quibus à ſubditis noſtris prætexentibus, ſe plus nimiò & vltra ſolitũ parum ordinata teloneorum exactione grauari, frequentius obruimur, ſubmouere; modum, ordinationem, & formulam telonea noſtra exigendi, ipſis Teloneatoribus ac officialibus noſtris, cameris eorundẽ teloneorũ præſidẽtibus deſcripſimus. Quã ad vniuerſorũ & ſingulorũ quorũ intereſt notitiã deducimus & deduci volumus. Illãque in ipſis cameris teloneorũ noſtrorũ, præſertim verò in camera Craco obſeruari mãdamus

Inprimis liberum ſit, vt quilibet Teloneator, habeat liberam facultatem inſtituendi ſibi cameras neceſſarias, ad exigendum teloneum, tot, quot pro vtilitate Reipub. fore crediderit, & quamdiu ſibi neceſſarias arbitrabitur, nedum prius inſtitutas, in ſuo eſſe conſeruare.

Item, Teloneatores & eorum vicegerentes, ad librum ciuilem ſine quauis renitentia admittantur, quò cautius prouidere poſsint, ni teloneum aliqua ex parte cum incommodo publicæ vtilitatis defraudetur.

Item, Vt liberum ſit Teloneatori, & eius vicegerenti currus nuncuparos Rydwany, in quibus nullæ merces præter itineris neceſſaria vehi conſueuerunt, ſi de aliquibus mercibus intrò concluſis ſuſpecti fuerint, illos explorare, alias ſzyndowác: ſolummodo id faciat cautè & ſecretè.

De Mercatoribus.

54. QVilibet ad ſolutionem telonei obligatus, teneatur ſoluere teloneum, vel in camera capitali illius telonei, vel in alia quacunq; camera prædicti telonei, per quam ſibi competentius eundum crediderit. Quòdſi in camera capitali, vel in quacunq; alia, de eius telonei corpore teloneo ſatisfecerit, accipiet illic quittantiam, & ea ſe in reliquis cameris tuebitur, demonſtrans illam, quòd debito teloneo ſatisfecit. Hoc tamen adiecto, quòd euehens aliquid earum mercium vel rerum, ex regno in partes non prohibitas, à quibus teloneum dum illas regno inuexit, perſoluit, in vltimis illius telonei cameris debebit iterum ſoluere, ratione telonei tantum, quantum in vehendo in regnum perſoluit. Cuius ſummæ quantitatem quittantia à Capitaneali teloneatore, vel aliquo cuſtode eiuſdem telonei, accepta demonſtrabit.

Item, ſi contingat eundem mercatorem aliquid de dictis mercibus, quas Regno inuexit, vendendo diſtraxiſſe, vel inter eundum adauxiſſe; debet in dictis Cameris, extra regnum eundo, à dictis ſuis mercibus auctis vel diminutis ſoluere duplum telonei capitalis, præſertim ab illis mercibus, à quibus nulla mentio in quittantia fieret à Teloneatore ſeu cuſtodibus camerarum ſuperiorum.

Item, Si quempiam mercatorum contingat ſoluere, tàm principale conſuetum teloneum antiquum, quàm etiam illud quod in confinibus ſeu graniciebus, aliquid ex regno euehendo exigi conſueuit in loco capitali, vel aliqua camera de corpore dicti telonei: Talis monſtrata quittantia ſuæ ſatisfactionis, debet fieri liber in dictis cameris, per quas extra regnum proficiſcetur, nec aliquo pacto impediri.

Item. Quilibet mercator & inſtitor, ſoluto ſemel in vna terra debito teloneo, ſuis mercibus cuiuſlibet generis, quàm diu dictas ſuas merces non diſtraxerit ſeu vendiderit, & in manibus ſeu proprietate ſua retinuerit, non tenebitur in illa eadem terra, aliquid à dictis mercibus ratione illius terræ telonei perſoluere.

Item, Quilibet mercator vel inſtitor, leuibus curribus, dictis Rydwany, per fora ſeptimanalia, merces ſuas in propriis equis circumducens, ſoluto ſemel, vel à mercibus vel ab equis debito teloneo, extantibus illis mercibus in proprietate ſeu manibus ſuis, hoc eſt quàmdiu illas vendendo non diſtraxerit, non tenebitur ab illis, tàm equis quàm mercibus aliquid ratione telonei perſoluere, niſi dictas ſuas merces adauxerit, vel nouas iterum illum comparare contigerit, à quibus totiens quotiens id fecerit, teloneum perſoluet. & hoc erit intelligendum ab adauctis & nouis.

Item. Si dictas merces à quibus teloneum eſt ſemel perſolutum, aliquem vectorem ad aliquas nundinas ex eadem ipſa terra vehere contingat, talis vector ad ſolutionem telonei ab equis tantummodo erit obligatus.

De Panno.

55. A ſingulo ſeu quolibet ſtamine panni præcioſioris ſeu grauioris, ratione telonei, ſoluantur groſsi quatuor.

Item, A ſingulo ſtamine ſimplicis vel leuioris panni, ſoluantur ratione telonei, groſsi duo.

Item, A bella ſimplicis panni, ſoluantur ratione telonei, groſsi triginta.

Item, A terlinco grauioris panni, ſoluantur groſsi quadraginta quinque.

Extra

Extra regnum verò euehentes duplum eius ratione telonei, ſoluant ab huiuſmodi panno.

De Mercibus.

56. AB omnibus mercibus cuiuſcunq; ſpeciei vel generis fuerint, quæ in mercimoniis vendi ſolent, aliâs Kramne, vtputa, Auro, Argento, intextis & non intextis, filatis ſericeis, lineis, aromatibus, vel his ſimilibus, gemmis, margaritis, & cæteris huiuſmodi, iuxta æſtimationem illarum computando, à qualibet marca ſoluatur groſſus vnus.

Item, Ab Araſiis, Barchanis & his ſimilibus, iuxta qualitatem ſummæ, pro quata xatę fuerint, à qualibet marca, ſoluatur groſſus vnus.

Item, Ab omnibus mercibus cuiuſcunq; ſint generis & ſpeciei, quæ nauibus ſeu ſtruibus per flumina fluitando aliquorſum conducuntur, iuxta valorem mercium huiuſmodi, à ſingula marca ſoluatur groſſus vnus. Excepto grano frumenti, quod habet ſuum teloneum conſuetum.

De Ponderalibus.

57. A Smigmate, Aruina, Burſtini, Ambra, Alumine, Mercurio, Sepo, Pice, Sulphure, Tartaro, Vitreolo, Bombice, Gummi, Gallas & his ſimilibus, à ſingulo lapide ſoluantur denarii nouem.

Item, A lapide lanæ, ratione telonei, ſoluantur denarii duo.

Et à centenario lanæ, ſoluantur denarii nouem.

Item, A ſingulo centenario ſtanni informi & formato, ratione telonei, ſoluantur groſsi tres.

Item, A ſingulo centenario plumbi & cupri, informi & formato, tantummodo debent ſolui extra regnum illud vehentes, denarii duodecem.

De Ferro.

58. A Ferro tàm informi quàm formato à qualibet marca, vt ſuprà per vnũ groſſum. Præter Falcaſtra, à quarum centum numero, ſoluantur groſsi tres.

De Pellibus pretioſis.

59. A Pellibus tàm pretioſis, vtputa Sobellis, Marduribus, Armellinis, Ciſmis, Panteris, Caſtoribus, Vulpinis & his ſimilibus, quàm etiam vilioribus, vt puta Regulinis, Leporinis, Agnellinis, Lupinis, Aſpergellinis, Nowogrodki, & his ſimilibus, iuxta æſtimationem illarum computando, à ſingularum marca ſoluatur per groſſum vnum.

Itidem de pelliceis ex eis confectis erit intelligendum.

De Cutibus.

60. A Centum cutibus crudis Bouinis, Taurinis, ſoluantur ratione telonei groſſi viginti.

Itidem de ſimilibus cutibus elaboratis erit intelligendum.

Item, A cutibus pecudum, vtputa Vitellinis, Caprinis, Arietinis, Ouinis tàm crudis quàm elaboratis, vtputa Iuchty, & his ſimilibus iuxta æſtimationem illarum computando, à qualibet marca perſoluatur groſſus vnus.

De Liquoribus.

61. A Barilla Malmatici, tàm Græci quàm Italici, Riuuli, Baſtardi, ſoluañ: groſſi duo.

Item, A vaſe dicto Draylink, vini ex Morauia aduecti, ratione telonei, ſoluantur groſsi decemocto.

Et à medio vaſe Draylink, huiuſmodi vini, ſoluantur groſſi nouem.

Item, A vaſe dicto Kuffy, vini Morauici, ſoluantur groſſi duodecim.

A medio

A medio verò vaſe vini dicto Pulkufek, groſſi ſex.

Item, A vino Vngarico pari modo eſt intelligendum præter vaſa dicta Draylinki, à quibus erit tantummodo ſoluendum per groſſos octo.

Item, A medone aduectitio ſoluatur, vt à ceruiſia Suidnicenſi & Teſſinenſi, hoc eſt à ſingulo vaſe mellis ſoluatur groſſus vnus, denarii ſex.

Item, A vaſe mellis crudi, ſoluantur groſſi tres.

De Piſcibus.

62. A Singula tunna Alecum in regno, per groſſos tres.

A ſingula tunna Anguillarum, per groſſos quatuor.

Extra regnum autem euehentes, duplum eius ſoluent.

Item, A vaſe piſcium Leopolienſium ſalitorum, groſsi ſex.

A vaſe piſcium ſalitorum Lublineñ, Pinceñ, Soſnowki, Iodlowki, per groſſum vnum, denarios nouem.

A vaſe piſcium ſalitorum Kiiowki, Dąmbowki, ſoluatur per groſſos quatuor.

Et hoc erit intelligendũ in regno: extra regnum autem euehentes ſoluent duplũ.

Item, Ab vſione taxetur iuſta æſtimatione: & æſtimata ad marcas, à ſingula marca ſoluatur groſſus vnus.

Item, A ſiccis piſcibus, taxatis ad marcas, à ſingula marca ſoluatur per groſſum vnũ.

De Lardo.

63. A ſingula perna lardi intra Regnum per denarios tres. Extrà Regnum verò duplum ſoluatur.

De Armentis.

64. A ſingulo boue, ſoluatur groſſus vnus denarii ſex.

A ſingula vacca groſſus vnus.

A ſingula oue, agno ſiue capra, & his ſimilibus pecoribus & pecudibus, ſoluatur per denarios quatuor.

Item, ab equis ducibilibus, ſoluatur per groſſum vnum.

De vectoribus.

65. DE vectoribus talem fecimus ordinationem. Qui quia ſunt duplices: Nam quidam ſunt indigenæ ſeu domeſtici, quidam autem forenſes ſeu extranei.

Primò igitur: Vector extraneus, cum Regno inuexerit alterius cuiuſpiam merces, cuiuſcunque ſint generis vel ſpeciei, ſi per aliquam Cameram ſeu cuſtodiam Telonei iuerit, illic idem à ſingulo equo teloneum per vnum groſſum ſoluere debebit.

A mercibus ſoluet etiam iuxta illarum valorem dominus mercium, vel ſuus factor. Et hoc eſt verum, ſi valor eiuſmodi mercium generali taxa, & communi æſtimatione cuſtodi Cameræ fuerit cognitus, aliâs vbi dictas merces taxare neſciret; tunc in tali caſu, ad capitalem Telonei Cameram illas remittet, vel illarum qualitatem generali ſuo Teloneatori deſcribendo, de taxa illis imponenda, ab illo conſilium inquirat. Quo habito accipiet teloneum à mercibus, dabitque tàm vectori quàm domino mercium, quittantiam ſatisfactionis, qui ſe in omnibus illius telonei Cameris poſſent ab omnibus ſe impetentibus tueri.

Item, iidem vectores extranei, quum educunt merces, aut ſal extra Regnum, ſoluent à ſingulo equo per duos groſſos.

Excepto vno impare, aliâs ſpicny, ſuprá numerum tantummodò quatuor, vſque ad numerum vndenarium incluſiuè in vno curru, qui debet eſſe liber, & ab omni ſolutione immunis.

Itidem eſt intelligendũ intra Regnũ de equo ſpicny, qui debet per omnia eſſe liber.

Vecto-

Vectores autem domestici, vehentes sal vel alias merces per terram quampiam, tenebuntur à singulo equo soluere ratione telonei consuetum illius terræ teloneum. Si verò extra Regnum sal duxerint, prout admissum est vehi in Conuentu generali Petricouiensi, soluent à singulo equo duplum excepto spicny, qui debet esse liber, vt suprà de extraneis vectoribus est expressum.

Intra Regnum autem aliquid vehentes, tantummodò soluent ab equis, quantum & forenses seu extranei, exceptis oppidis priuilegiatis, thowarne nuncupatis.

Item, est consuetudo antiqua, quòd vectores euntes pro sale, tenentur in Cameris à quolibet equo per medium grossum soluere, excepto equo spicny dicto.

Item, si quempiam vectorem incolam ciuitatis vel oppidi, à solutione telonei, vigore Priuilegii cuiusdam liberi & immunis, merces cuiuspiam alterius incolæ ciuitatis vel oppidi nō dati vel nulla libertate gaudentis vexerit, & in fraudem telonei veritatem coram Teloneatore, vel eius vicesgerente celauerit, asserendo se vehere merces liberæ ciuitatis vel oppidi, talis pœna transgressionis telonei puniatur, conuictus de dolo & fraude.

Item. Mercatores qui suis equis, suas proprias merces cōduxerint, soluent vel à mercibus tantummodò, vel ab equis & non ab vtroque. Et hoc erit in arbitrio Teloneatoris: modò à maiori summa soluatur, iuxtà illud vulgatum: Maius liberat minus.

Item, vt futuris difficultatibus, quæ redeunte teloneorum iuxta primam formulam immunitate exoriri possint, tempestiuè obuietur, Statuimus: Vt vectores incolæ alicuius ciuitatis vel oppidi, à solutione telonei immunitate donati vehentes merces suorum ciuium seu conciuium, non teneantur soluere quicquam ratione telonei, tàm á mercibus quàm etiam ab equis: verùm si cuiuspiam alterius incolæ ex ciuitate vel oppido etiam parem libertatem haben. vehere illos contingat, tali libertate non obstante, tenebuntur ab equis, tanquam vectores debitum teloneum illius terræ persoluere.

Ad probationem autem proprietatis equorum & mercium simul necessarium erit, vt talis asserens suos equos & merces, habeat sufficiens testimoniū literale sigillatum à Consulatu illius ciuitatis vel oppidi, in quo se dicit domicilium habere, qui veritatem in talibus literis explicabunt sub suo iuramento, quòd initiò sui Consulatus seu officii, de præstanda in rebus omnibus veritate præstiterunt.

Item, vehentes sal ex Wieliczkà, ad depositorium Cracouien. soluent teloneum, à singulo equo per grossum vnum.

Item, vehentes sal ex Bochnia, ad depositorium tantummodò Visliciens. à solutione telonei Cracouien. liberi erunt propter solutionem telonei, quod tàm in Chuchari & Vscié prædictum sal persoluent.

INSTRVCTIO EXIGENDI TELONEI in Camera Bendzinensi.

66. ITem. Vectores forenses seu extranei, Dicarii seu Carbini dicti, euntes pro sale minuto, cum curru vacuo, à quolibet equo per duos grossos, denarios quatuor cum medio, excepto spicny, soluent: Redeuntes autem cum curribus sale minuto oneratis, soluto teloneo Cracouien. à singulo equo per vnum grossum, in Bedzin ad aliam solutionem non tenebuntur.

Itidem erit de omnibus indigenis seu domesticis.

Item, A singulo equo educibili, aliâs powodny / extra Regnum, soluatur vnus grossus cum sex denariis.

Item, A singulo stamine panni boni vel grauioris nuncupati, soluatur grossus vnus denarii sex.

Item, Sub titulo autem grauioris panni Lunden. Purpuriani, Rienum, Tricen, Polbrucki, Czwikouien, Stamet, Ostrodomien, Mecklien. Brucen. erunt intelligendi & similes.

Leuio-

Leuioris verò appellatione, omnes panni in Polonia, Bohemia, Morauia, Silesia facti erunt intelligendi. A cuius quidem leuioris siue simplicis singulo stamine, per medium grossum Polonicalem soluatur.

Item, vectores educentes extra Regnum in curribus, plumbum, cremesinum, æs, cæram, stannum, cutes, vsiones, carpones Valacchicos, à singulo equo per quinque latos grossos soluere tenebuntur.

Item, vectores in mercibus communibus ad mercimonia pertinen. aliâs kramné rzeczy/ à singula marca denarios sedecim, taxando merces iusta æstimatione.

Item, A singula tunna Alecum tres grossos Polonicales.

Item, A quolibet vase Ceruisiæ Suidniceñ. grossum vnum denarios sex.

Item, A centenario plumbi per denarios duodecim telonei Cracouiensis.

Item, A singulo vase mellis grossos tres.

Item, Vectores commeantes vel transeuntes per Oświęcim, soluto Oświęcimeñ: teloneo, non erunt ad aliud quàm Craco: teloneum obligati in terra Cracouiensi.

QVocirca tibi Teloneatori regni mandamus, vt iuxta formulam & modum superius designatum te conserues, ipsumq; Teloneum nostrum tibi creditum, à rebus prædictis, vel vti præmissum est exigas & exigi facias. pro fide tua & gratia nostra non aliter facturus. Datum Cracouiæ feria tertia proxima post festum Sanctæ Trinitatis. Anno Domini, Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo quarto. Regni nostri Anno decimo octauo.

67 NOS itaque Sigismundus Tertius, Rex suprascriptus: Vniuersis & singulis, cuiuscunq; status & conditionis existeñ: ad notitiam deducimus, eisdemq; mandamus, vt circa eandem ordinationem & instructionem diui decessoris nostri sese conseruent, neque eam in vllo transgrediantur pro gratia nostra & debito suo, secus non facturi. In cuius rei fidem præsentes manu nostra subscriptas, Sigillo regni nostri communiri iussimus. Datum Cracouiæ die prima Ianuarii, Anno Domini, M. D. XCVI. Regnorum nostrorum, Polonici nono, Suecici secundo.

Sigismundus Rex.

Pozwolenie cłá ná murowánié zamku Sniatyńskiégo.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 36.

68. Zá pozwoleniem stanów wszytkich vchwalamy: áby kupcy wszeláкiégo narodu/ pieniądze gotowé zá gránice koronné/ do Wołóch/ Multan/ y Turek/ przez komory pográniczné Woiewództwá Ruskiégo y Podolskiégo wywożący/ byli powinni od dźiesiąci złotych Polskich/ groszy sześć Polskich płácić przy cle nászym królewskim/ któré ná tych komorách wybiéráią/ pod wárunkiem/ o wybiérániu cłá postánowionym. A té pieniądze zá vchwałą séymu tego máią bydź wybiéráné przez sługi Wielmożnego Mikołáiá Zebrzydowskiégo/ Márszałká koronnégo/ Stárosty Sniatyńskiégo do lat dźiesiąci/ któré bedźie powinien obrócić ná murowánié Zamku Sniátyńskiégo.

*pátrz wyssey práwo 8. Acz Słáchtá.

Pozwolenié cłá ná budowánié zamku Kánionskiégo.

Tenże támże fo. codź:

69. Zá pozwoleniem stanów wszytkich pozwalamy: áby kupcy wszeláкiégo narodu/ pieniądze gotowé zá gránice koronné do Moskwy przez gránice Woiewództwá Kiowskiégo wywożący/ byli powinni od dźiesiąci złotych Polskich/ groszy sześć Polskich płácić/ á te pieniądze zá vchwałą Séymu tego máią bydź wybiéráné przez sługi Wielmożnégo Jánuszá Xiążęcia Ostrogskiégo Káśtelaná Krákowskiégo/ Starosty Kániowskiégo/ do lat dźiesiąci/ któré bedźie powinien obrócić ná zbudowánié Zamku Kániowskiégo.

WIEL-

WIELKIE RZĄDY KRAKOWSKIE

Tit. IIII.

Dobrá Królewſkié ku Wielkim Rządom Krákowſkim należące, záſtáwiáne być nie máią.

Bona ad Procurationem generalem Cracouien. ſpectantia, ne obligentur.

PRAWO 1. Wládyſław Jágiello z łáſki Bożéy król polſki/ Litewſkié Xiąże/ Nawyſſy Pan y Dziedźic/ Ruſki &c. y wybrány Król Węgierſki. Oznáymuiemy niniéyſzym piſániem tym/ ktorym to należy/ wſzytkim: iż przypátrzywſzy ſie dobrze tego Królеſtwá nászego dobrodźieyſtwóm (w ktorym y wychowáni/ y ná wyſokość doſtoieńſtwá Królewſkiégo ieſteſmy podwyſſeni) y ná vmyśle té dobrodźieyſtwá rozbiéráiąc/ á chcąc ie wſzeláką pilnością Królеſtwu y Koronie Polſkiéy oddáć/ ſtáramy ſie o dobrym poſtánowiéniu iéy/ co nawiecéy w ten czás zdamy ſie ſobie czynić: gdy tego królеſtwá dobrá y dźierżáwy w wolnym y niezáwiedźionym porządku y ſtanie/ iáko nawiecéy możemy/ záchowuiemy. Dla tego obiecáliſmy/ y wiárą náſzą obowiązáli: y teraz ſłowem Królewſkim obiecuiemy y záreczamy/ y niniéyſzym ſie piſmem obowiezuiemy/ wſzytkié Dobrá/ Dźierżáwy/ Miáſtá/ Zamki/ Miáſteczká/ Wſi/ Młyny/ ſtáwy/ ieźiorá/ y wſzytkié iné dobrá/ ktorémibykolwiek imiony ábo przezwiſki oſobliwie były názwáné/ ktoré teraz y do tego czáſu do Wielkich Rządów Krákowſkich należały dla królеſtwá nászego Polſkiégo przeczonégo potrzeby y mocnégo vgruntowánia/ w wolnym y nie záwiedźionym záchowániu chować/ ſtać/ dźierżeć/ y mieć chcemy: ták iż żadnému człowiekowi/ ktoregobykolwiek ſtanu/ záwołánia/ doſtoieńſtwá był/ rzeczoné dobrá/ ktoré do Rządów Krákowſkich wielkich do tęż czáſu należą/ ábo cokolwiek z nich wedle obligátiiéy nie záſtáwiaiąc ich/ záchowuiemy wolné/ y dla Rzeczypoſpolitéy y królеſtwá Polſkiégo ſtanu y rozmnożenia/ w cále mieć chcemy. A dla pewnieyſzégo świádectwá/ pieczeć náſze kazáliſmy záwieſić. Dan w Krákowie/ w Sobotę przed Niedźielą Białą/ Roku P. 1440.

V ladiſlaus Iagello, Dei gratia Rex Poloniæ, Litmaniæq; Princeps ſupremus, Dominus & hæres, Ruſsiæ &c. ac electus Regni Vngariæ. Significamus tenore præſentium, quibus expedit Vniuerſis: Quomodo debita animaduerſione huius Regni noſtri dicti Poloniæ beneficia (in quo & educati, & Regij honoris culmine inſigniti ſumus) in animo reuoluentes: volentesque ipſa beneficia, de ipſo Regno ſuſcepta, omni cura ipſi Regno & Coronæ Poloniæ, ſtatutum & ſtabilimentum procurantes refundere: quod maximè tunc videmur agere: cùm ipſius Regni bona & poſſeſsiones in libero & inobligato ordine & ſtatu. vt poſſumus, præſeruamus: Igitur promiſimus, ſpopondimus, ac in verbo noſtro Regio promittimus, ſpondemus, & præſentis noſtri patrocinio ſcripti nos obligamus: omnia bona, poſſeſsiones, ciuitates, caſtra, oppida, villas, molendina, piſcinas, lacus, & alia bona, quibuscunque ſpecialibus vocitentur nominibus ſeu vocabulis, quæ ad præſens & hactenus ad procurationē Cracouienſem generalem ſpectant, & pertinent, propter Regni noſtri ſæpefati Poloniæ neceſſitatem, & firmum ipſius ſtabilimentum in libera conſeruantia & inobligata, ſeruare, ſtare, tenere & habere volumus: ita quòd nulli hominum cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis & præeminentiæ fuerint, dicta bona vel eorū aliquid, quæ ad procurationē generalem Cracouien. ad hactenus pertinent, ita vt præfertur, inobligata cōſeruabimus, & libera pro huius Reipub: & Regni Poloniæ ſtatu, profectu conſeruando, ſtare promittimus: Harum quibus ſigillum noſtrū eſt ſubappenſum teſtimonio literarum. Dat: Crac: Sabbatho proximo ante Dominicā Iudica. Anno Domini. 1440. Ld. 84. HL 27/ 49. HP 35. & 604.

Obiáśnienié ſtátutu królá Władyſłáwá o wielkich Rządźiéch.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 35.

2. STátut królá Władyſłáwá / o Wielkich Rządźiéch / ták obiáśniamy: Gdyż król Władyſław ná śie tylko / á ná potomki ſwé ten ſtátut de non obligandis bonis magnæ Procurationis vczynił: á ná té / ktoryby pieniędzy ſuper ea bona dawáli / pęny żadnéy nie włożył: tedy ták znayduiemy. Aby nikt tym ſtátutem pieniędzy ſwych / ktore był ſuper bona magnæ Procurationis dał / nie trácił / áż do ſtátutu królá Alexándrá *: ktory ták ſie ſuper omnia bona regalia extendit: ták też áby od iego vchwały wſzyſcy / ktorzy ſuper bona magnæ Procurationis pieniędzy dawáli / ábo też donátie iákie otrzymáli / temu ſtátutowi królá Alexándrá podlegli. Wſząkże tego ták dokładamy: gdźieby ſie pokázały caſtra principalia, to ieſt / gdźieby ſądowe ſtárośtwá były w tych dobrách magnæ Procurationis: tedy tákowe ſtárośtwá executiiey ſtátutu królá Kázimiérzá bydź podległémi znayduiemi: to ieſt / że ſummy ná nich zápiſáne ginąć máią. Znayduiąc też to: iż dożywocia ná tych to dobrách magnæ Procurationis nie mogą ſie zoſtáć / ále zkupionémi záwſze bydź mogą: gdyż cálé á nie rozdźielné bydź máią wſzytkie záchowáné: wyiąwſzy / iżby tákowe dobrá były też przed tym ſtátutem Władyſłáwá królá záſtáwioné: ná tákowych ma też dożywocie cálé á nienáruſzoné zoſtáć.

* Ten ſtátut maſz niżéy Tit. X. lege prima Iż ś. dobr. &c.

* Ten ſtátut maſz niżéy Tit. 6. práwo 1. Gdyż dobrá. * wyſzéy práwo pierwſze Władyſław &c

O tymże Státućie.

Zyg. Aug. w Wárſz: 1563. HP 36

3. PO tym ná ſtátut królá Władyſłáwá Jágełłá / o wielkich Rządźiéch / wedle ſpoſobu opiſánégo w Conſtitucíiey ſeymu przeſłégo / liſtyſmy tákże rewidowáli / zá tákową interpretácyą y wárunkiem: ták w Conſtitucíiách ieſt opiſano.

ZIEMIA SENDOMIRSKA. TIT. V.

Ziemiá Sędomirſka niema być zá-ſtáwiána.

Terra Sandomirien. amplius ne obligetur.

PRAWO

L4. 85. B. HL 27. B/ 50. HP. 36.

1. KAźimiérz z łáſki Bożéy król Polſki / W. X. L. Ruſki / Pruſki / Pan y dźiedźic. Oznaymuiemy niniejſzem liſtem / ktorym to wiedźieć należy / wſzytkim teraz y ná potym będącym: iż my máiąc ná baczeniu ſtáteczną wiárę / y wielką przychylność przeciwko nam y króleſtwu nászemu miłość / od wielmożnégo Janá z Rytwian / Woiewody Krákowſkiégo / Rycerzá y Senátorá nászégo nam ſczérze miłégo: ktory to Jan Woiewodá / chcąc wolą brátá ſwego Derſłáuſá / niegdy Káſztelaná Krákowſkiégo / y ſtároſty Sędomirſkiégo / wypełnić / y ſwą vprzéymą życzliwość przeciwko oſobie nászéy naprzód / potym przeciwko Rzeczyp. króleſtwá nászégo / y miłość oſobliwą pokázáć: źiemie Sędomirſką / z zamkiem / z miáſtem / z miáſteczki / ze wśiámi / ze cły / moſtowémi / y ze wſzytkiémi czynſzámi / dochody / pożytki / iákokolwiek ku niéy należącémi / odpuſczáiąc y rozwiązuiąc zgołá znáczné ſummy / ktore od nas / y od rodzonégo brátá nászégo Páná Władyſłáwá Węgierſkiégo y Polſkiégo królá / ná przerzeczoney źiemi

L. Terra Sandomirien. cum caſtro, ciuitate, cæterisque oppidis, & villis, teloneis, pontalibus, & vniuerſis cenſibus, prouentibus, & introitibus, ad illam quoquo modo pertinen. relaxando & dimittendo, ſimpliciter & nudè notabiles pecuniarũ ſummas,

KAzimirus Dei gratia Rex Poloniæ, magnus Dux Lithuanię, Ruſsię, Pruſsiæque dominus & hæres &c. Significamus tenore præſentiũ quibus expedit vniuerſis tàm præſentibus quàm futuris: Quo modo attendentes fidei conſtantiam, & eximiæ affectionis in nos & Rempu. Regni noſtri deuotionem, per magnificum Ioannem de Rytwiany, Palatinum Cracouienſem, militem & Conſiliarium noſtrũ, ſyncerè dilectum, rara & ſingulari liberalitate monſtratam, per quam Ioannes ipſe Palatinus & voluntatem germani ſui olim Derſlai Caſtellani Cracouien. & Capitanei Sandom. impleturus: & beneuolentiam propriam erga noſtram perſonam primùm, deinde erga Rempu. Regni noſtri, & zelum ſingularem oſtenſurus: Terram Sandomirien. cum caſtro, ciuitate, cæterisque oppidis, & villis teloneis, pontalibus, & vniuerſis cenſibus, prouentibus, & introitibus, ad illam quoquo modo pertinen. relaxando & dimittendo, ſimpliciter & nudè notabiles pecuniarũ ſummas,

ziemi Sedomirſkiéy/zamku/ mieście/miá-
ſteczkách/wsiách/obádwá z nich mieli obo-
wiązáné y zápiſáné liſty/ też rózné náſze/ y
przerzeczonégo brátá náſzégo rodzonégo/
Páná Władyſłáwá krolá/ w których zapiſy
y obligátię przerzeczonych ſumm/ z przyczy-
námi y względy tám wyrázonémi/ táſnie
zámykáły ſie/ w moc náſze przez rece wiele-
bnégo páná Stánisłáwá z Kurozwiąk/ kró-
leſtwá náſzégo Podkánclérzégo wrócił: y
ziemie przerzeczoney Sedomirſkiéy/ tákże
zamku/ miáſtá/ miáſteczek/ y wsi ſkutkiem
y doſtátecznie/ nic ſobie áni potomkóm ſwy
práwá/ właſnośći/ páńſtwá/ w tych dobrách
nie zoſtáwuiąc/ z tych dóbr wyiąchał ſczérą
dobrą wolą ſwą dla rozmnożenia y pomno
żenia króleſtwá.

A żeby z przygody iákiéy nieſczęſnéy (cze-
go Boże vchoway) wola iego/ przednié do-
bra/ ku rozmnożeniu króleſtwá náſzégo y
Rzeczypoſpolitéy przyſtoſowána/ nie była
ſpoſobem iákimkolwiek złamána ábo oſpe
cona: niniejſzym liſtem w ſłowie náſzym
królewſkim obiecuiemy/ obowiązuiemy/ y zá
piſuiemy ſie: Iż przerzeczoną ziemie Se-
domirſką/ zamek/ miáſto/ miáſteczká/ wſi/
ze wſzytkim ábo w cześći/ przez Janá Woie-
wodę nam odkazáną y dárowáną/ żadné-
mu człowiekowi/ którégokolwiek záwoláń
nia/ ſtanu/ doſtoieńſtwá/ y w którégokolwiek
ták náſzéy iáko krolestwá náſzégo potrzebie/
przygodźie/ w przypadku/ w Lennie nie da-
my/ áni zápiſzem y/ áni przedamy/ áni dáru-
iemy/ áni záſtáwiemy/ áni naymiemy do
czáſu ábo do żywotá ná wieki/ ábo którym-
kolwiek obyczáiem/ áni iákiéy ſummy pie-
niężnéy máłey ábo wielkiéy. Też y ku wy-
dzierżeniu/ árendźie/ naymu/ ábo pod imie-
niem wydzierżenia/ árendy/ ábo naymu/ w
téy ziemi/ zamku/ w mieście/ miáſteczkách/
wsiách/ ábo których kolwiek przerzeczonych
rzeczách/ ták w cześći iáko y we wſzytkim/ nie
zápiſzemy/ ábo zápiſáć dozwolimy/ wiedząc
ábo niewiedząc/ proſto ábo nie zproſtá/ ábo
którąkolwiek wymyſlona przyczyną/ okáz
zyą y bárwą. Ktemu wſzytkié okázye/ bár-
wi/ ſztuki/ przyczyny/ chytrośći/ zdrády/ wy-
myſły/ którąkolwiek ſubtelnośćią wymyſło-
né/ nápiſáné y włożone/ żadnému człowie-
kowi/ którégobykolwiek záwoláńia/ ſtanu/
płći/ ábo doſtoieńſtwá był/ któryby przeći-
wko náſzé poſtánowieniu/ w całośći/ ábo
w cześći

ſummas, quas à nobis & germano noſtro
domino Wladiſlao Vngariæ & Poloniæ
Rege, in dicta terra Sandomirienſi, caſtro,
ciuitate, oppidis & villis, vterque eorum
habebat obligatas & inſcriptas; literas quo
que diuerſas noſtras, & præfati germani
noſtri domini Wladiſlai regis, (in quibus
inſcriptio & obligatio præfatarum ſum-
marum cum cauſis & reſpectibus deno-
tata & expreſſa ad liquidum cõtinebatur)
in poteſtatem noſtram per manus Vene-
rabilis domini Staniſlai de Kurozwiąki,
Regni noſtri Vicecancellarii reſtituit: de
terra quoque prædicta Sandomirien. ca-
ſtro, ciuitate, oppidis & villis, effectualiter
& ad integrũ, nihil ſibi aut ſucceſſoribus
ſuis, iuris, proprietatis, & dominii, in eiſ-
dem relinquendo, exceſſerit: ſpontanea,
vltronea, & mera ſua voluntate: pro Re-
gni ſui augmento & profectu.

Ne itaque caſu aliquo ſiniſtro (quod
Deus auferat) vel euentu, voluntatem ſua-
am optimam in augmentum Regni noſtri
& Reipu. ordinatam, contingat quoquo-
modo infringi, vel deformari: tenore pre-
ſentium, in verbo noſtro Regio promit-
timus, pollicemur: & nos fide bona a-
ſtringimus, inſcribimus & obligamus:
Quòd præfatam terram Sandomirien: ca-
ſtrum, ciuitatem, oppida & villas, in toto
vel in parte, per ipſum Ioannem Palatinũ
nobis reſignatam & donatam, nulli ho-
minum cuiuſcunq; conditionis, ſtatus vel
eminentiæ, in quacunq; noſtra & Regni
noſtri neceſſitate, euentu vel ſucceſſu, ca-
ſu, infeudabimus, inſcribemus, vende-
mus, donabimus, obligabimus, locabi-
mus ad tempus, & ad vitam in perpetuũ:
vel aliâs quoquomodo, nec aliquam ſum-
mam pecuniarum paruam aut magnam,
etiam ad extenuationem, arendationem,
vel locationem, aut ſub nomine extenua-
tionis, arendæ vel locationis, in eadem
terra & caſtro, ciuitate, oppidis, & villis,
aut aliquo præmiſſorum, in parte vel in to-
to inſcribemus, vel inſcribi cõſentiemus:
ſcienter vel ignoranter, directè vel indi-
rectè, vel quauis exquiſita cauſa, occaſio-
ne vel colore. Omnes tamen occaſiones,
colores, artes, cauſas, calliditates, fraudes,
ingenia, quacũque ſubtilitate excogitatas,
ſcriptas, vel interpoſitas, nulli hominum

w cześći wyſtąpił / ábo przećiwko niemu był / ábo żeby ią zgwałćił / niechcemy bydź pomocné / áni go do iákiéy wymówki y ſpiráwowánia ſwego złégo vczynku y wyſtępku onégo nie przypuśćimy: áby nie miał bydź ćiągnion ku obwinieniu y kárániu. A ieſliby ſmy ſie niniey ſzéy náſzéy obietnicy / obowiązkowi / zapiſowi / ſprzećiwiáli ábo one zgwałćili / we wſzytkim ábo w cześći: y ieſliby ſmy iákié w lenno dánié / zapiſánié / dárowánié / przedánié / obowiązánié / w przerzeczoną źiemie Sedomirſką / w iéy zámek / miáſto / miáſteczká / wśi / czynſé / clá / y w którékolwiek dochody vczynili: tedy tákowé w lenno dánié chcemy y ſkázuiemy bydź mieczemné / niewáżné / y nigdy nie ma mieć żadnéy mocy / iáko tákowé: któré ku ſzkodźie Rzeczypoſp. króleſtwá náſzego / y obráżéniu / y ziątrzeniu mogłoby przyśdź.

Nád to y perſone któregobykolwiek ſtanu y záwołánia byłá / któraby zapis ábo w lennie danié ná przerzeczonéy źiemi Sedomirſkiéy / zamku / mieśćie / miáſteczkách / y wśiách od nas / y od potomków náſzych przyielá / ſkázuiemy: iż táki ma bydź zá tego poczytan: który máieſtat królewſki y Rzeczpoſpolitą obráźił: tákże go ſkázuiemy náſzym y króleſtwá náſzego Polſkiégo iáwnym bydź nieprzyiaćielem y zdrayćą. A bedźiemy mieć moc my y potomkowie náſzy / y owſzem téż y Rády króleſtwá náſzego bedą mieć też moc człowieką ták złośliwégo y chełpliwégo / od przerzeczonéy źiemie Sedomirſkiéy / zamku / miáſtá / miáſteczek / wśi / ábo cześći ich / któraby oſiadł / przez wſzelkiégo práwá / y práwnégo poſtępku oddalić / wygnáć / iáko poſpolitégo dobrá nieprzyiaćielá y zámieſzáczá. Ku których rzeczy wſzytkich świádectwu / pieczęć náſzá niniey ſzému liſtowi ieſt záwieſzona. Sſtáło ſie to ná ſeymie wálnym Piotrkowſkim / w Piątek przed Niedźielą Zapuſtną / &c. Roku Páńſkiégo 1478. Przy czym byli nauczći wſzy y vczćiwi w Pánu Chryſtuſie Pánowie / świętego kośćiołá Gnieźnieńſkiégo Arcybiſkup y Primas, Zbigniéw Włodzłáwſki / Andrzéy Wármieńſki / Biſkupi: y wielmożni y vrodzeni / Máttháiaſz z Bnina Poznáński / Jákub z Debná Sedomirſki / Mikołay z Kutná Leczycki / Woiewodowie: Jan z Oſtrorogá Poznáński / Bártłomiéy z Iwánowic Káliſki / Piotr Dunin z Prá-

wkowic /

cuiuſcunque conditionis, ſtatus, ſexus, vel præeminentiæ exiſtat, qui contra noſtram ordinationem in toto vel in parte exceſſerit, aut illi contrauenerit, aut illam violauerit, volumus in aliquo ſuffragari: aut in excuſationem vel purgationem ſui ſceleris, ſuæque præuaricationis, pœnæ & reatus, trahi. Si autem præſenti noſtræ promiſſioni, pollicitationi, aſtrictioni, inſcriptioni, vel obligationi contrauenerimus, & eam violauerimus, in toto vel in parte: & aliquam infeudationem, inſcriptionem, donationem, venditionem, & obligationem, de dicta terra Sandomirienſi, eiuſq; caſtro, ciuitate, oppidis & villis, cenſibus, teloneis & quibuſcunq; eius redditibus, fecerimus: extunc talem infeudationem volumus & decernimus eſſe caſſam & irritam: nec vllum vnquam poſſe obtinere robur: velut eam, quæ in damnum Reipub: Regni noſtri procederet, læſionem & offenſam.

Sed & perſonam, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſteret. quæ inſcriptionem, & infeudationem, ſuper dicta terra Sandomirien, caſtro, ciuitate, oppidis & villis, à nobis vel ſucceſſoribus noſtris ſuſciperet, læſæ Maieſtatis, læſæque Reipub. eam eſſe decernimus: noſtrumq; ac Regni Poloniæ publicum hoſtem, & fraudatorem declaramus. habebimusque facultatem nos & ſucceſſores noſtri, quin & Conſiliarii Regni noſtri habebunt: hominem tam impium & ambitioſum. à præfata terra Sandomirien. caſtro, ciuitate, oppidis & villis, aut parte earum, quamcunque occupauerit, abſq; omni iure & ſtrepitu iudicii, amouendi & expellendi: tanquam communis boni hoſtem & perturbatorem. In cuius rei teſtimonium, ſigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Actum in Conuentione generali Petricouien: feria quinta ante Dominicā Eſto mihi: Anno Domini 1478. Præſentibus Reuerendiſſimo & Reuerendis in Chriſto Patribus, dominis, Iacobo ſanctæ Gneſnen. Eccleſiæ Archiepiſcopo, & primate: Sbigneo Wladiſlauien, & Andrea Varmien, Epiſcopis: necnon magnificis & generoſis, Matthia de Bnin Poſnanien, Iacobo de Dembno Sandomirien, Nicolao de Kutno Lancicien, Palatinis:

Ioan-

wkowic Siéradzki/ Káßtelanowie: y inßy Dignitarze y vrzędnicy króleſtwá náßego/ y Dworzan bárzo wiele. Dan przez rece wielebnégo Stánisłáwá z Kurozwiąk/ króleſtwá náßego Podkánclerzégo.

Ioanne de Oſtrorog Poſnanien, Bartholomæo de Iwanowice Caliſſien, Petro Dunin de Prawkowice Siradien, Caſtellanis: cæteriſq; Dignitariis, & officialibus Regni noſtri, & Curienſibus quàm pluribus.

Datũ per manus Venerabilis Staniſlai de Kurozwiąki, Regni Poloniæ Vice Cãcellarij.

Ziemi Sędomirſkiéy przywileie Król Alexánder potwiérdźa.

2. MY Alexánder dáiemy znáć: iż ácz ná początku króleſtwá náßego/ to ieſt/ gdy Pánowie Duchowni y Swieccy/ y ini pánowie y obywátele króleſtwá náßego byli przy ſcześliwéy koronácíiéy náßéy/ wßytkie przywileie przez świeté niegdy przodki náßé/ to ieſt/ Lodowiká inácżéy Loiſá/ Káźimiérzá ſtárégo/ Władyſłáwá dźiádá/ y Władyſłáwá ſtrýiá/ Káźimiérzá oycá/ y Janá Olbrácht á brátá rodzonégo/ y inné Króle/ krółowé/ książętá przodki náßé obywátelóm króleſtwá nádáné/ obiecáliſmy trzymáć: wßákże nád to/ áby oni zá ich przeciwko nam wiárą/ y dobrą wolą (którą nam ochotnie okázuiąc nas po śmierći tegóż páná Królá Janá Olbrácht á/ ná to zacné króleſtwo práwem ſwym/ które do obiérániá máią/ á ktemu zá łáſką páná Bogá iednoſtáynémi głoſy zá królá obráli) Aby tedy zá ták dobrą wolą nam okazáną/ náße też łáſke królewſką/ którą y teraz znáią/ y nápotym znáć będą/ bacżyć mogli/ ſkázuiemy z oſobliwéy cnoty y ſczodrobliwośći náßéy/ przez liſty náße wieczną one obietnice náße mocnieyßą vczynić. A iáko kożdym proßącym potwiérdzenia przywileiów/ które od przodków náßych máią/ do tego czáſu zwykliſmy dáwáć: tákże też wßytkiéy ßlachty náßéy Sędomirſkiéy przywileie/ zapiſy/ wolności/ nádánia/ exemptie/ pozwolenia/ y inné obrony/ wolności/ przez którékolwiek Króle/ Królowé/ Książętá/ przodki náßé/ im wßytkim ſpólnie ábo rożdźielnie przerzeczoney ßlachćie ziemi Sędomirſkiéy dáné/ pozwolone/ ſprawiedliwé y wedle práwá wydáné (których wßytki w ſobie confirmátiæ ták chcemy będź ważné/ iákoby tu ſłowo od ſłowá były w náßym tym liśćie wyrażoné) we wßytkich ich własności/ zámknieniu/ proceśie/ kápitułách/ ártykułách/ vmyśliliſmy z oſobliwéy łáſki náßéy z cnoty y z ſczodrobliwośći królewſkiéy vtwiérdźić/ pochwalić y vmocnić: tákoż iuż potwiérdzamy/

Rex Alexander priuilegia Sandomiriæ confirmat.

Alex. wkrá. 1502. HL. 58/105. HP. 20.

NOs Alexander, &cę. Significamus: Quia licèt in ſacris Maieſtatis noſtræ primitiis (dum videlicet principes ſpirituales & ſeculares, cæteriq; Prælati, Barones, & regnicolæ noſtri, felici aderant coronationi noſtræ) vniuerſa priuilegia, per diuos olim anteceſſores noſtros, videlicet, Ludouicum aliâs Lois, Caſimirum antiquũ, Vladiſlaum auum, & Vladiſlaum patruũ, Caſimirum patrem, & Ioannem Albertũ germanum, alioſq; Reges, Reginas, principes, prædeceſſores noſtros, eius regnicolis conceſſa, promiſerimus tenenda: tamen inſuper, vt ipſi pro eorum in Nos fide & beneuolentia, perpendant, ſe proinde gratiarum noſtrarum affectus & in præſenti conſequutos & omni tempore conſecuturos proculdubiò: (qua quidẽ ſua beneuolentia Nos poſt mortem eiuſdem domini Regis Ioannis Alberti, ad hoc inclytum regnum Poloniæ, iure electionis eorum liberæ, Deique optimi fauente clementia, vnanimiter elegerunt regnaturũ) Decernimus ex ſpeciali virtute & munificentia noſtra, per literas noſtras perennes, promiſſionem illam noſtram efficere firmiorem. Vnde ſicut quibuſlibet petentibus confirmationem priuilegiorum, ab eiſdem olim anteceſſoribus noſtris habitorum, hactenus dare conſueuimus: ſic totius Nobilitatis terræ noſtræ Sandomirieñ, priuilegia, inſcriptiones, libertates, conceſſiones, exemptiones, prærogatiuas, indulta, & alia munimenta: per quoſcunq; Reges, Reginas & principes, prædeceſſores noſtros: eiſdem ſimul, aut diuiſim, prædictæq; nobilitati terræ Sandomirienſis data & conceſſa, dataſq; & conceſſas, iuſta & legittima, iuſtasq; & legittimas (quorum quarumq; tenores, perinde eſſe & valere voluimus: ac ſi idem noſtris de verbo ad verbum, inſerta inſertæque eſſent) in omnibus eorum earumque

ny / pochwalamy / vmocniamy / ſtázuiąc áby oné ná wieczné czáſy moc miały / przez posrzodek nimieyszych liſtów ná wieki.

tenoribus, paſſibus, capitulis, conditionibus, clauſulis & articulis, duximus ex gratia ſpeciali, virtute & munificentia noſtra regia, confirmanda, approbanda & roboranda, confirmandasq; & roborandas & approbandas: prout confirmamus, approbamus & roboramus: decernentes ea & eas, perpetui roboris vim habituras, tenore præſentium mediante, in æuum.

Tenże przywiléy potwiérdźił Król Zygmunt 1537.

ZAMKI Y ZIEMIE PIERWSZE w których ſą Stároſtwá. Tit. VI.

Zamki y źiemie piérwſzè w których ſą ſtároſtwá, záſtáwionè by ták niemáią: áktoby dał ná nie, pieniądze tráci.

Castra & terrę principales nõ ſunt obligandę: & qui dederit pecuniã ſuper eas, amittat eam.

PRAWO Káz. III. w Nieſzowéy 1454. L. 93 HL 28. B/ 52. HP 38.

1. GDyż dobrá y dźierżáwy ſtołu nászégo królewſkiégo / nie tylko dla oſoby nászéy / ále y dla obrony y záchowánia Królеſtwá wſzytkiégo / od początku ſą poſtánowioné: obiecuiemy / iż nie będźiem záſtáwiáć w pieniądze Zamków y Źiem piérwſzych / w których ſtároſtwá ſą. A ieſliby od nas kto tákowé źiemie ábo zamki ták w záſtáwie wźiął / pieniądze przezeń dáné tym ſámym niech tráci.

ITem, cùm bona & poſſeſſiones menſæ noſtræ regalis, nedum pro perſona noſtra, ſed & pro tuitione ac conſeruatione regni totius, ſint à principio ordinata, pollicemur: quòd non ponemus in obligationẽ, pro pecuniis, caſtra & terras principales ſeu capitales; in quibus capitaneatus cõſiſtunt. Et ſi quis à nobis huiuſmodi terras, aut caſtra ſic in obligationem receperit: pecunias per eum datas, eo ipſo amittat.

Declárátia ſtátutu tego, Articulo. O STATVCIE KROLA KAZIMIERZOWYM.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 39

2. NAprzód ſtátut Królá Kázimiérzá Trzećiégo / dźiádá náſzégo / ták wykładamy: iż iáko iné wſzytkié / ták téż y ten niemoże bydź rozumian áni wykładan / iedno iuxta proprium verborum ſenſum & tenorem: ták że ſie téż nie ściąga áni ściągáć może / iedno ad terras ſeu diſtrictus & caſtra principalia, in quibus Capitaneatus conſiſtunt: to ieſt / ná powiáty / źiemie / grody / ábo zamki główné / ábo ſądowé máiące iurisdicyą ábo ſądy / mocą rámieniá królewſkiégo ſprawuiące.

Druga / iż iáko przed vchwałą ſtátutu tego / wolno było Królowi Kázimiérzowi / y przodkóm iego Terras & caſtra principalia ſine vllo dubio záſtáwiáć: ták téż iuż wiec po vchwale iego / neque Terras, neque caſtra principalia, in quibus Capitaneatus conſiſtunt, to ieſt / Stároſtw / które głównémi ábo powiátowémi zową / záſtáwiáć mu ſie in toto, to ieſt / ogółem niegodźiło: iáko przedtym Lwów / Siérádz / Dobrzyń / Sędomirz / &c. były záſtáwiáné / á to dla korony roztárgnienia: ábo téż dla tego / áby Stároſtowie zakupni / iuż nie iáko Stároſtowie / ále iáko bonorum poſſeſſores ſprawiedliwości lubźkiéy nieomießkiwáli.

A iáko ten to ſtátut / tylko ſie ad terras & caſtra principalia non obliganda ściąga / ták zásie ná inné minutiora bona, to ieſt / oppida & villas ściągáć ſie niemoże. Bo nie záwárł ſobie im Król reki: áby in parte, to ieſt / oddźielnié máſteczek / wśi / y innych gruntów záſtáwiáć y dárować był niemiał. A ták tákowé zaſtáwy y dárowizny wcále zoſtáwiamy / áni exekucitéy podlég máią / znáyduiemy: áż do ſtátutu Królá Alexándrá.

Státut krolá Alexándrá y declaratią iego maß niżéy Tit: X. Zá ſtáwá dobr ſtołu królewſkiego.

Który iáko ſie in vniuerſa bona regalia ściąga / ták téż od iego vchwały donácię y obligátię wſzytkich innion królewſkich / bądź to iuż caſtra principalia, bądź to Wielkich Rządów / bądź to iuż iákiékolwiek grunty ſtołu królewſkiégo / podług własnégo ſtátutu / y podług oprawy Królowéy Zophiiéy / exequutiéy ſą podległé.

To

To też ktemu zá potrzebné bydź znáyduiemy/ iż ieśliby kto był ználeżion ná tákowych stárostwách summy máiąc/ przez exequutią był odsądzon/ á té summy piérwéy dostáłyby mu śie ábo przodkóm iego w dźiale przećiwko oyczyznie: tedy tákowy mocen będźie w oyczyznie dźiału repetować: á on/ którégo oyczyznę w dźiale dźierżał/ znáyduiemy mocą vchowały niniejszéy przescriptia żadna niema mu dźiału bronić/ áni zakłády żadnych zapisów niemáią śie nań ściągáć. A ták to specialiter ktemu obiáśniamy: iż ieśliby on ná królestwie będąc brał więtsze dochody roczné/ tedy przy repeticiiéy dźiału/ powinni będą przyiacielskié posądzenié vczynić/ y o nie śie vgodźić. A ieśliby był należion z więtszémi pożytkámi/ á niechćiał ználazku tákiego nágrodźić temu/ który ná oyczyznie został był/ tedy dopiéro przydźie mu przysięgá ná nakład naprawy oyczyzny: y będźieli on/ co ná królestwie dźierżał/ chćiał z nim bráć dźiał/ tedy podług iego sámego przysięgi/ nakład on naprawy oyczyzny pro sua parte powinien będźie odłożyć. A ieśliby też wźiął był ku onému królestwu co dźiedźictwá dźiałem/ tedy to w dźiał ma położyć.

O tymże maß niżéy fol. 93. práwo 7. A ieśliby &c.

Gdźieby też kto po dźiale w oyczyznie zbudował śie/ ábo w onym budowániu zamek wymurował/ ábo miáśteczko zá sádźił/ nie będźie powinien dáć dopuścić dźiału/ ále ták wielki pláć/ iákoby z dźiału przysłáć miał w zamku/ w budowániu y w przygrodźie/ ma indźie wydźielić y vkázáć tám/ gdźie śie będźie widźiáło obiemá/ á spólnie śie ná to zgodźili. A gdźieby śie nie zgodźili/ tedy tám gdźie spólni przyiaćiele vkażą.

Zá potrzebné też to rozumiémy opátrzyć: Jż ieśliby kto zgłaczáiąc summy po tym to Kázimiérzowym státućie/ ábo odnawiáiąc stáré listy/ ábo też z iednych dóbr królewskich ná drugié summy przenośąc pokazał: iż tákowé stáré listy Królowie do rąk swych bráli/ ábo też iákóżkolwiek przy kancellariách zostały/ á w nowych liśćiéch nie byłoby dotknióno dat á zastaw stárych: tedy tákowy żaden niema bydź od summy odsądzon.

Gdźieby też wiec ratione iákiéy contentáciiéy summy ná królestwie vpuścił/ to iest/ przed Alexándrowym státutem zápisánéy/ w cześći ábo we wśytkim: ábo też dla tego/ áby mu ná pożyteczniejszé imienié summá przeniesiona była chociá mniejsza: á gdźieby wiec nie było miánowánié w liśćie pośledniejszym/ iáko wielką summę odpuścił: tedy ma tego przysięgą dowieźdź y obiáśnić co był odpuścił: A gdy dowiedźie/ tedy mu tákowé summy wrócić będźiem powinni/ piérwéy niżliby z iákiéykolwiek possessiiéy zstąpił/ ieśliby dożywocia ná tym to imieniu niemiał.

Tenże w Wár. 1563. HP 40.

O tymże Státućie.

3. Wzetóż naprzód ná státut Królá Kázimiérzá Trzećiégo/ dźiádá nászégo/ de castris principalibus listysmy rewidowáli/ zá tákową interpretatią y wárunkiem/ która iest Constytucyą Séymu przeszłégo vczyniona: dosyć czyniąc ná wszem Státutowi y deklarátiiéy iego/ y wárunk iego w zupełnéy mocy zostáwuiąc.

DOZYWOCIA NA SVMMACH stárych. Tit. VII.

Dożywoćie stárè dobrè.

PRAWO 1. Aby też y to iákiégo zátrudnienia około dożywoć/ któréby práwu pospolitému przećiwné nie były/ nie czyniło/ ták o tym znáyduiemy: iż Dożywoćié ná káżdéy stárey summie iest dobré.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 43.

Dożywoćié oycowi z dźiećmi dáné/ á chociá też dźieći nie byłyby miánowáné expresse, á oćiec przedtym séymem gdźieby iuż vmárł/ á dźieći in possessione zostáły: tedy ieden w dożywoćiu z nich/ á nie wiecéy/ ma zostáć/ znáyduiemy: bo niéma bydź rozumiano zá expectátiwe áni solidę.

Dożywoćié bráćiéy dáné bądź dwiemá/ bądź wiecéy/ gdźie káżdy pro suo interesse vżywa go/ to iest rozdźielną ábo nie rozdźielną máietnośćią/ iż gdy z nich vmrze który/

tedy oni drudzy iuż nie w dożywocia succeduią/ tylko w summe/ták iż oná cześć vmárłego iest ná skupie/ chocia w tym to ták expresse nie stoi/ nie iest solidum áni expectatiua: á iesli niemáss summy ná tákim imieniu/ tedy tákże ma bydź rozumiano.

Dożywocié oycowi z synem dáné/ gdźie wiec synowi possessionem puści przed nieyszym séymem/ ábo conclusią séymową/ nie iest expectátiuá: exceptis sądowych mieysc. Gdyż státut iest/ że officia sądowé máią bydź dawáné ætate, intelligentia benè vigentibus: á ták ná to ma bydź bácznosć w tákowym vstępowániu/ áby był & ætate legittimabilis. Gdyż státut mówi de personæ præsenti statu, non de futuro.

pátrz lib: 3. parte 5. Tit. 1. lege 9. Gdyż tuteczni.

Dożywocié dwiemá bráćiéy dáné coniunctim & separatim, gdy ieden drugiemu tego chocia exnunc vstępuie/ ábo przed conclusią tego séymu/ nie iest solidū áni expectatiua.

Dożywocié mężowi z żoną dáné/ á iednoby z nich vmárło ábo vmrze: tedy superstes w dożywociu zostawa.

Dobrá nássé królewskié dáné komu do pewnégo czásu zámierzonégo/ niemáią bydź dłużéy trzymáné/ tylko ad vitam vnius personæ exnunc possidentis.

Dożywocia ná stárych summách.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP 45

2. Iż dobrá nássé królewskié w stárych summách málych są/ á do skupienia ich/ przez dożywocia/ trudnoby kiedy przysdź mogło: opátruiąc w tym nássé y R. P. násséy potrzeby y pożytek/ y nássládując przodki nássé/ że też to zá nich bywało/ vstáwiamy: żebysmy iuż od tego czásu ná stárych summách inákszym sposobem dożywocia nie dawáli/ iedno zá odpuszczeniem nieco summy/ ábo zá iákę extenuátią słuszną.

O tymże.

Zyg. Aug. w Lub. 1566 HP. 44.

3. A Dożywocia niemáią bydź dawáné ná dobrá stołu królewskiégo należące/ gdźieby stáré summy były ná dobrách nássych królewskich/ iedno ktoby chciał vpuścić nam przy nammiéy czwartą część summy głównéy zápisánéy stáréy/ w któréy oné dobrá dźierżáné były/ ábo dźierżeć sie miały. A wssákże wssytkié inné dożywocia/ według Constitucij piérwszych zostawáć y dawáć sie máią.

Declárátia tych státutów opisánych, Artic: O STARYCH SVMMACH.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol: 42.

4. Vpuszczenié czwartéy części zstárych summ zá dożywociem/ ták declárujemy: że wssytká summá ná cztéry części ma bydź rozłożona: á zá káżdé dożywocié/ iedná część z tych cztérech ma bydź vpuszczona/ ták iż czworgiem dożywocia káżda summá ma wźiąć koniec y extenuátią swoie. Záczym ná któréyby dźierżáwie po Constitucíiéy było czworo dożywocié wytrzymáné/ tedy piąty possessor iuż powinien Quárte płácić y respondować do skárbu wedle przywileiu swego: wyiąwszy żeby kto iuż teraz zá piątym dożywociem od piérwszéy o tym Constitucíiéy dobrá trzymał/ ten tákowy modernus possessor ma bydź záchowány do śmierci w possessíiéy.

O Dożywociách ná summách stráconych.

Zyg. Aug w Piotr: 1562. HP 45

5. Gdźieby też kto máiąc piérwszy Dożywocie ná dobrách którychkolwiek nássych/ potym wieczność sobie otrzymał ná nie/ któraby mu przez te exequtią vpásdź musiała: tedy przy dożywociu zostáć káżdy ma.

Summy stárè po Alexándrze choć przez listy odnowionè, zá stárè rozumiánè bydź máią, Artic: O ZŁĄCZENIV SVMM Y ODNAWIANIV STARYCH LISTOW.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 45

6. Też to dla zátrudnienia iákiégo ludzkiégo opátruiemy: Iż iesliby też ktokolwiek po dácie tego státutu listy stáré ábo odnawiał/ ábo też summy złączał/ ábo stráconé/ zgorzálé v Królów Polskich odnowioné otrzymał ábo przeniósł: á tákowé listy chociaby nie były inserowáné/ ábo iesliby ich daty nie były wpisáné/ áni też ná ten czás królów miánowánié:

nowánié: tedy tákowé listy zá stáré/á przed státutem wydáné máią bydź rozumiáné/y pod státé summ tego státutu/ że niemáią podlec/znáyduiemy. Wyiąwszy ižbysmy ábo stáré listy originały pokazáli/á iásnie dowiedli ná seymie: iż tákowa zastáwá byłá po státucie tym Krolá Alexándrá. *Wszákoż nie Metryką tego dowodzić mamy ták potym to/táko y powyszéy opisánym Kázimierzowym státucie.

*Ten státut maß niżéy Tit. X. prá. 1. Iż z dobr &c.

*Ten státut maß wyss. széy fol. 90. práwo 1. Gdyż dobrá

*fo. 90. prá. wo 2. Na przod: para. To też kte. mu.

Summy przypisáné przysięgą podpártè być máią: ktoby też był summy w dziale odsądzon, w oyczyznie ma dochodzić działu:
Articulo, O PRZYSIĘDZE Y DZIALE.

7. Ale ieślibý sam/á nie przodek iego/któryby tákowé listy odnawiał/był iáką wątpliwością podeyźrzánym/ okolo przypisánia summ/tedy tákowy ma tego przysięgą podeprzéć/ iż tákowé summy nie ná oßukáné/ áni szkodę R. P. są przypisáné. Toż też o summách wdziale wźiętych po tym státucie ma bydź rozumiano: iáko wyszéy przy státucie krolá Kázimierza iest opisano: to iest: iż ktoby summy odsądzon był w dziale iá piérwéy wźiąwszy/ ma działu w oyczyznie repetowáć: præscriptią żadną tákowy dział mocą státutu też nie ma bydź bronion. Tákże też o Donátjách wdziale wźiętych ma bydź rozumiano. Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 48

Summy nowé po státucie Alexándrowym traconè być máią,
Articulo, O SVMMACH NOWYCH NA KROLESTWIE.

8. Toż o summách pieniężnych ná imionách nászych królewskich zápisányćh ma bydź rozumiano. Iż wszytkié summy po státucie Krolá Alexándrá zápisáné/ trácone bydź máią. Bo choćby też y w tákowych liśćiech Extenuatiæ były nápisáné: tedy iż nie są pro neceſſitate Reipub. pożyczáné/ extenuátia też zostáć niemoże: dla tego słußnie giną máią. Bo ná to wßyscy Pánowie Jch M. Rády y Posłowie sie zgodźili że nie były tákowé neceſſitates Reipub. dla ktorychby mieli Krolowie Polscy dobrá Rzeczypo. zastáwiáć. Bo ieśli były neceſſitates iákié/ tedy były ták wielkié podatki/że nietylko oné neceſsitates odpráwowały/ ále też ieszcze tych podatkow zostawało. Zostáwuiąc to iednák rozsądkowi seymowému: ieślizby listy Krolá Zygmuntá były pokazáné/ktoré w Pruskié woyny pro neceſsitate Reipub. ná zastáwy dawał. Od státutu tego wárunek czyniąc/ tákowé listy máią bydź osobliwym sądem sądzoné. Tenże tám. że HP 49.

Ale ieśli od poſſeſſorá záwiedzionè, tedy Król poſſeſſorá, poſſeſſor ewictorá pátrzyć ma. Articulo, O ZASTĘPCY.

9. To też opátrzyć chcemy: Iż gdźieby sie tráfiło/ żeby kto w tym czáśie/ táko iest Królom Polskim reká záwárta/ iákiekolwiek dobrá stołu krolewskiego v nas wprosił: á potym máiąc to zá dziedźictwo/ komu inßemu przedał/ ábo iákimkolwiek sposobem zbył/ ábo iákokolwiek zástrymárczył/ ábo też máiąc summy zápisáné ná tychże dobrách krolewskich/ á w tychże summách tenże obligatarius zástáwił/ tedy Krol nie onego/ komu dał ábo summę zápisał/ pátrzyć ma/ iedno poſſeſſorá/ ktory dobrá Rzeczypo. dźierży. To iest/ że sie w te dobrá R. P. vigore státutu w wiązowáć będźiemy: Tenże tám. że HP 49.

*Ná drugim Séymie in anno 1563. termin odmieniono ná Séym drugi: pátrz máło co niżéy Tit. X. prá wo 3. A że náoßtátek parag. A ci wßyscy.

A on komu poſſeſsią wezmą/ tedy ma sobie pátrzyć Ewictorá: ktory peremptoriè & extra diſtrictum przed námi zá Dworem etiam extra Regnum w téy sámey mierze vigore laudis communis conuentionalis Regni præſentis odpowiádáć ma: y zapisowi swemu euictionis dosyć czynić: non obſtantibus quibuſuis dilationibus & limitationibus aliorum terminorum: neque euocatio poteſt allegari, ſed ſemotis omnibus dilationibus zárázem dosyć wczynić/á summę odłożyć/ábo zástrymárczoné imienié wrócić. Bo nie ináßa ewictia ma bydź rozumiána: iedno tylko summę tylką á nie wietßą/ iáką wźiął/ ma odłożyć á wrócić onemu/ktoremu sie zá obronę zápisał.

A iż my poſſeſsitéy nikomu czekáć niechcemy: tákże też poſſeſſor od swego ewictorá in primo termino ma bydź euictus & indemnis redditus: y summę ná piérwßym Roku

miáſto

miásto ewictiiey odłożyć będźie powinien / od sądu nie odchodząc. Ktory Ewictor pókt przez dekret náß nie będźie osądzony / á possessor bonorum nostrorum sátisfictiiey słusznéy nie weźmie: dla vbogich ludźi & propter æquitatem w vżywániu tychże dóbr zostáwuiemy tego possessorá: áż mu sie z dekretu náßego od Ewictorá dosyć ostánie. Temu sie też drogá nie zámyka dáley / mali Ewictorá tákże prędkim práwem / y z ták prędkimi stopniámi práwá postępić. Tákże sie y o dźiale rozumieć ma. A gdźieby nie była miánowána summá / iedno dárem zapisána: tedy possessor ma przysiągz / zá táką summę tego dostał: tákże też y o podniesieniu summy rozumieć sie ma. Tákże possessor przysiągz ma super quantitatem summæ iustè & verè persolutæ. Tákże też o frymárkách rozumieć sie ma w dobrách królewskich náßych.

ARENDY DOZYWOTNE Y gołe dozywocia. Tit. VIII.

Arend podwyssenié dla wychowánia Krolá I. M.

Artic: O ARENDACH DOZYWOTNYCH, *y dożywoćiách gołych, ábo* de plano.

PRAWO Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP. 44.

1. WAnowie Rády niechcąc sie wdáć w długié tu interpretácye legum, iedno z wielkiéy chuci á miłości swéy ku tákiemu / áby było wychowánié stanu náßego królewskiego / y obroná R.P. przyzwaláią dobrowolnie ná podwyssenié Arend / stárostw / y dźierżaw náßych / ostáiąc mocnie przy Dożywoćiách nádánych: ktore z spólnego nie dawnego zwolenia Rad y Posłów máią bydź mocno dźierżane: y ktore też dożywoćia Arend / do żywotá káżdemu trzymáć mamy. A wßákże ktorzy chcą ná liczbie zostáć / to im będźie wolno. Co sie tycze gołego dożywoćia / ná ktorych summ nie było / ábo y teraz niemáß / ábo bywßy vpádły: tákie też máią mocno zostáć ad vitam ad præsens possidentis, tym obyczáiem: áby też nieco postąpili do skárbu náßego / iáko y ci: ktorzy Arend podwyssyli / á to przy Rewizyiey nowéy.

o tymże pátrz niżéy Tit. 12. práwo 6. Dobrá Executiiey.

Declárátiá tegoż práwá.

Tenże támże 1567. HP. 45.

2. ARendy dożywotné / dożywoćia gołé / y podwyssenié Arend / z ktorych possessorowie / według Constitucíy przeßłych / nieco postąpić byli powinni / ták declárujemy: Iż piątą część dochodów wßeláktich / według Inwentarzów Rewizorskich / ma bydź z gołych dożywoć. A co sie tycze Arend podwyssenia: tedy Arendę oddawßy spełná do skárbu / ostátek co zostánie dochodów przy stárośćie / wedle Rewizorów / ktorzy byli y nápotym będą / piątą część do skárbu náßego dáwáć máią: á to ma bydź rozumiano zá podwyssenié Arend: y dźiać sie to ma pod winą w Constitucitey Lubelskiey opisaną / nayduiąc iż té wßytki afficit Constitucya Lubelska / ktorzykolwiek tu ná tym śeymie nie oddádzą czwartéy części / nieco z dożywoć gołych / y podwyssenia Arend: ponieważ że tu iest to podwyssenié Arend / y nieco z dożywoć gołych miánowáné y declárowáné: y tu iuż ma bydź oddawáné wedle Constitucíy śeymów przeßłych.

o téyże piątéy części, masß w księgách 4. części 1. Tit. 6. práwo 4. Około.

FRYMARKI. Tit. IX.

Frymárki Rzeczypospolitéy ßkodliwè cofnąć sie, inßè Rewidowánè by dź máią. Articulo: O REWIDOWANIV FRYMARKOW.

PRAWO Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 50

1. WSzytkie frymárki / ktoreby były z ßkodą Rzeczypospo. máią sie nazad cofnąć: boby tákowe Frymárki były z niepożytkiem Rzeczypospolitéy. Ale iż tákowe Frymárki / ktoreby były bez ßkody y owßem z pożytkiem R.P. niemogą tu bydź rozeznáné: dla tego ustárzuiemy: áby teraz vigore conuentus były deputowáné w káżdéy ziemi pewné osoby: ktore

które żeby oglądały y popisały wielkość y dobroć tych imion / które y królowi dano / y król dał: á tákowé spiſki áby były ná przyſſły ſeym zmieſione: á tám dopiéro z tákowych ſpiſków látwiéy ſie rozeznáć y rozſądźić będźie mogło / ná których Rzeczpospolita mieyſcách byłáby vſkodzona: á dopiéro tákowé vſkodzenia Rzeczypoſp. w tych Frymárkách máią być rozſądzoné.

A nápotym kiedybyſmy z ſwéy ſtrony / ábo też kto iny z swéy ſtrony frymárku iákiégo z imieniem náſzym potrzebował: tedy piérwéy máią być Rewizorowie z ſeymu wyſłáni: á potym zá ich doſtáteczną ſpráwą y opiſániem pożytków przyległości / ié. ná ſeymie wálnym omnium ordinum conſenſu kończyć ſie máią.

Też to przykládáiąc / gdyż też to vim frymárków ſápit, ieſliby kto zá otrzymániem wieczným dániny / nam iáką wieś puścił / ábo ſumme ſtárą / którąby ſie przed ſtátutem oſtać mogłá: á okázał to iáſnémi documenty: żeſmy tákową wieś / ná któréy dobrá á ſtárá ſummá byłá od niego przyięli. Choćby też to in priuilegio donationis nie było expreſſum: tedy gdy to będźie okázano iáſnie / powinni będźiemy záśie onému też wieś y z tąż ſummą wróćić: gdyż iego donácya przed práwem poſpolitym zoſtać ſie niemogłá / á cognitio iego ná ſeymie być ma.

O tychże Frymárkách.

2. FRymárki wſzytkie ćż Rewizorowie rewidować máią: czego y ſtároſtowie ábo ich podſtárościowie ſpołem z inémi doyźrzeć máią. Tenże w VVár. 1563. HP. 51.

Frymárki które ſą ſkończone przy mocy zoſtáią, drugie rewidowáné być máią. Artyculo: REVIZYA.

3. ALe inſſé rzeczy iáko Frymárki / y któreby były z ſtrony náſzéy / ábo przodków náſzych / nullo iure recepta bona, y inné wątpliwości / które iuż ſą przez nas z Rádámi náſzymi y Poſły ziemſkimi / ſkończoné y odpráwioné / przy mocy ſwéy zoſtáwiemy. A co ſie tycze frymárków / które ſie dla contentácyéy / y z innych przyczyn ſłuſznych odłożyły / y któreby ſie nowo zſtáć miáły / á Rewizyéy ieſcze potrzebuią / té rewidowáné przed ſeymem przyſſłym być máią przez téſż Rewizory / którzy rewizyą przeſłą odpráwowáli / táką iżby ſie ich rewizya ná przyſſły ſeym zgotowáłá / y przyniosłá / y té frymárki / żeby ſie dokończyły. Tenże w Lubl. 1566. Con. fol: 69 prawo: Iákoż do &c. parag. Ale inſzeuer 16

*O tych Rewizorách maſz lib. 4. parte 2. Tit 2. lege 6. Iákoż.

Frymárki nie rewidowáné nie ſą ważnè. Titulo, FRYMARKI.

4. FRymárki żadné / któreby nie były rewidowáné przez deputowáné Rewizory z ſeymu / y potym nie byłyby ná ſeymiéch Koronnych approbowáné / nie będą żadnéy ważności / iákoż frymárku Blizánowſkiégo Thykádłową / ié. Wſi od ſtároſtwá Káliſkiégo zá wſi w Mázowſzu / który iáko przed tym nie był / y rewizya ſie około niéj żadna nie dźiáłá / ták go też ápprobować nie możemy ani chcemy. Tenże w Piotr. 1567. Conſt. fo. 73

Frymárki wpiſánè być máią do kſiąg.

5. FRymárki dóbr náſzych z kimżekolwiek vczynioné / wedle opiſánia Conſtitucyy czynioné y pozwoloné być máią: które ná ſeymie de conſenſu omnium ordinum gdy ápprobowáné będą / w Aktá ſeymowé / które tu ná tym ſeymie vczynić roſtázáliſmy / wpiſáné być máią. Tenże w Lubl. 1569. HP 51.

Których Akt kſięgi iednéy przy Káncellárıiéy náſzéy / á drugié przy tym ſtárbie / y deputáciách czwartéy cześći wyſſéy opiſánych chowáné / y ná ſeym przez nie przywieźioné być máią. *Pátrz lib. 4. parte 1. Tit. 6. lege 7. Znáiąc.

A ktemu ten káżdy / z którym ſie frymárk ſtánie / ná piérwſſé ſądy ziemſkié po ſeymie liſt ten swóy frymárkowy tám publikować / y od ſądu ziemſkiego Woźnégo ad intromittendum ma wźiąć. Wſzákże które ſie na przeſłych ſeymiéch ſkończyły / w mocy záchowywamy y zoſtáwiamy.

O frymár-

O Frymárkách stárych.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol: 12.

6. PRzychyláiąc sie do Constitucitéy o frymárkách stárych / z Anteceſſormi náſzymi vczynionych / ktore ſą in Reuiſione literarum przyięte / y ná ſeymiech ad annum 1569. áppróbowáne / in ſuo robore wieczném czáſy zoſtáwuiemy: á żeby do wątpliwośći nigdy przywodzone nie były. A nowé wedle téyże Constitucitéy / Anni 1569. zoſtáwáć máią.

ZASTAWA DOBR STOŁV KROLEWSKIEGO. TIT. X.

Dobrá królewſkié w potrzebie R. P. iedno ná Séymie Wálnym zápiſáné być máią, tylko ná wyższe rzenié, inaczéy czyniąc, cześć y pieniądze tráćić ma.

PRAWO Alex: w Piotr. 1504 La. 114. B. HL 28. B / 52. HP. 41.

1. IŻ z dóbr ſtolice królewſkiéy ſtan królewſki zwyſł oſobné mieć opátrzenié: á gdyby tego nie było / tedy ſtan królewſki muſiałby być podéymowan pomocámi / ktoréby wßytkich doległy: á ták wiele potrzeb w króleſtwie nośić ſie przydawa: że też y poſpolitémi pomocámi niepodobieńſtwo doſyćby im vczynić.

A ták opátruiąc ſtan królewſki y potrzeby przypadáiącé / á żeby zá czáſem mogły być wyſwobodzone wßytkié dobrá ſtołu królewſkiégo / vſtáwiono ieſt / y przez máieſtat królewſki ma być vtwierdzono: iż dobrá królewſkié / gdy będą wykupioné / ábo ktorymkolwiek obyczáiem przypádną ná Krolá J. M. iuż więcéy nie máią być záſtáwiáné áni dárowáné przez Máieſtat królewſki: chybá żeby ná wálnym ſeymie ná potrzebę R P. Pánowie Rádni zwolili záſtáwić / dárować álbo zápiſáć.

Dla tego król J. M. żadnému nápotym do ſumm piérwßych ná dobrách królewſkich nic przypiſáć nie ma: á ieſliby ſie przydał być zapis / tedy y to ná ſeymie wálnym z zezwoleniem Senatorów koronnych być ma.

A chocżeby y ták było: tedy iednák dekrét wiecznym czáſóm ſłużący wyſzedł táki: Iż nikomu żadnych dóbr ſtołu królewſkiégo nie ma máieſtat królewſki zápiſáć przez obowiązku wydzierżenia.

A ktoryby przećiwko temu ſtátutowi pieniądze ná dobrá królewſkié dał: táki trácі y cześć

Bona Regalia, ſi neceſsitas Reipub. vrgeat, non alibi quàm in Conuentione generali, cum aſſenſu Conſiliariorum ſunt inſcribenda. idq; ſemper cum extenuatione: alioquin, honoris & pecuniæ amiſsionis pœnam, ſecus faciens feret.

QVoniam de bonis menſæ Regalis, ſtatus Regius etiam ſpecialem habere conſueuit prouiſionem: & illis nõ habitis, neceſſariò ſtatus Mtis Regiæ publicis auxiliis deberet ſuſtentari: tot verò onera in Regno contingunt ferenda, vt etiam publicis auxiliis, impoſſibile eſſet ſatisfacere: et prouidendo ſtatui Regio, & neceſſitatibus occurrentibus: Vt igitur ſucceſſiuè euinci omnia valeant bona menſæ Regiæ, ſtatutum eſt: & per M. Regiam approbatum eſſe debet: Quòd bona Regalia, dum exementur, vel ſi quopiam modo deuoluentur ad Regiam M. amplius non impignorabuntur; neq; donabuntur per M. Regiam: niſi in generali Conuentione pro Reipub, neceſſitate Conſiliarii conſentirent, obliganda, donanda, vel inſcribenda.

o tymże pátrz niżéy wksiegách trzećich w cześći 7. ewarty. Tit. III. práwo 4. státut &c.

Propter quod Regia Mtas nemini ampliùs, ad ſummas priores, in bonis Regalibus aſcribet quicquam. Et ſi inſcriptionem fieri contingat, etiã in generali Conuentione dominis Conſiliariis conſentientibus.

Nihilominus perpetuò obſeruandum decretum ſit: Quod nemini aliqua bona menſæ Regalis, Maieſtas Regia deberet inſcribere, abſque conditione extenuationis:

O tymże maß niżéy práwo 4. ſtátut Alexándrow &c

Qui

y cześć y pieniądze: które ma zápisáné. Qui verò contra præsens statutum, pecuniam super bona Regalia dederit: ille perdet & honorem & pecuniam, quam habet inscriptam.

O tymże státucie królá Alexándrá.

2. Státut królá Alexándrá stryiá nászego ták ij wykládáć y rozumieć nayduiemy: iáko słowá tego státutu sámé wsobie brzmią y obmawiáią: y w mocy swéy ij zostáwuiemy. A ták wszytkié po tym to státucie/ dániny/ dárowizny wieczné/ feuda ábo lennáj/ też y przedánia náse y przodków nászych/ tákże też fundusse y nádánia wszytkich duchowieństw iákókolwiek zápisáné/ máią bydź y są tym státutem kássowáné/ á wniwecz obróconé: iáko té: które są prawu pospolitému przeciwné náleżione/ y osądzoné/ we wszytkich Páństwách y Xsięstwách do korony należących/ ták w xsięstwie y w ziemiách Puskich/ iáko Zatorskim y Oświecimskim xsięstwie: gdyż té xsięstwá pod iedną pieczęcią y laską koronną są. Tákowé wszytkié imioná dáné/ infeudowáné/ y przedáné w ziemiách wyssęy omienionych/ przypadáią w ręce náse y Rzeczypospolitéy: ostáwuiąc w mocy feudá y lennáj xiążąt Puskiego y Pomorskich: z którémi przez potrzebę y dobré pospolité/ zá zwoleniem stánów koronnych/ té lennáj uczynioné y nádáné są zdawná. Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP. 41.

Co się tknie woiewództwá Mázoweckiego/ to nie podpada pod exequucyą státutu Alexándrowégo/ áż do dánia y vprzywileiowánia státutów y wolności ich/ zá pánowánia świetéy pámięci królá Zygmuntá oycá nászego: zá którégo pánowánia do korony/ per successionem przypádły: czego datá ich státutu szérzéy świádczy y obmawia.

O tymże.

3. Że náostátek ná státut królá Alexándrá stryiá nászego/ De bonis Regalibus, listy tákże wszytki z wielką sámy pilnością/ z Rádámi koronnémi/ y z Posły ziemskimi rewidowáli: á z osobná ná każdy rády ich słuchali/ y skázánia przy wszech czynili/ nie folgując stánóm żadnym ze wszech Państw koronnych/ ná każdé dárowizny/ lennáj/ zastáwy/ dożywocia/ frymárki y fundusse/ po Alexándrze: wszytki té wynálazkiem y declárácyą Séymu przeszłégo/ y ktemu zá ráda Senátorów koronnych y Posłów ziemskich odprawuiąc/ dobrze się listóm przypátruiąc/ dekretásmy czynili/ y z łáski Bożéy dokonáli. Jákoż iuż wszytki mocą vchwały pospolitéy séymu przeszłégo Piotrkowskiégo/ y teráznieyszégo Wárszáwskiégo/ z zwolenia Panów Rad koronnych/ y Posłów ziemskich vtwierdzamy w zupełnéy mocy/ wárunki wszelákié w Constitucitéy łońskiéy opisáné ostáwuiąc o tych Artykułech wyssęy miánowánych. Zyg. Aug. w Wárś: 1563. HP. 42.

"Te constitutią mass wyssęy fo. 93. lege 9.

A ći wszyscy/ którzyby byli pozwáni/ vigore constitutionis séymu przeszłégo "Piotrkowskiégo o Ewictią/ bądź to o summy/ bądź to o dobrá/ tedy roku mieć niemogą piérwéy/ áż ná séymie przyszłym koronnym: y ktoby interim inácszéy zá Dworem nád kim otrzymał/ irritum & inane.

O tymże.

4. Státut Alexándrów o dobrách stolice nászéy królewskiéy declárując zwalamy: áby dziedzictwá ámi lennáj wieczné nie były nigdy dawáné. Zastáwy á zápisowánie summ ná imionách stolice nászéy/ gdzieby bydź musiáły propter grauem necessitatem Reipub. tedy nieináczéy áby były/ iedno ná séymie wálnym koronnym/ zá iednostáynym pozwoleniem Rad nászych koronnych duchownych y świeckich/ y Posłów ziemskich/ ad extenuationem. "A gdzieby zastáwá tákowa ad extenuationem bydź musiáłá/ áby to w Constitucyą onégo seymu było wpisano/ ná iáką potrzebę Rzeczypo. y ták wielka summá/ y ná które imioná tákowa summá wźiąć iest pozwolona: exceptis castris principalibus, & bonis magnæ procurationis, & terra Sandomirien. "Zostáwuiemy iednák w mocy y w swáfunkt nászym dobrá wszytkié ná nas/ ábo do stolice nászéy królewskiéy przypádłé/ y które potym przypadáć będą przez nie służenie woyny/ iure caduco, inscripto, donato od kogo wedle státutu. O czym constitucya dwuletnia Piotrkowska szérzéy świádczy/ Articulo, O karániu występnych. Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP 43

"O tymże mass máło co wyssęy fol. 96. lem. Iż k dóbr &c. parag. A choć że. by.

"Te mass, niżéy w części 3. Tit. X. prá wo 29. Dobrá wszelákie.

"mass wyssęy so. 123. lege 4.

Zástánionè były zá Królá Zygmuntá Piérwszègo.

Pátrz máło co niżéy, Tit: sequenti. Lege 1. Wiele należy/ić.

Zástánionè były zá Zygmuntá Auguſtá, Artic: O NABYCIV PIENIĘDZY.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP. 94.

5. Iż témi czásy iest tego pilna potrzebá Nam y Rzeczypo. náßéy: przeto zezwoleniem wßech ſtanów ták duchownych/iáko świeckich Rad náßych koronnych y Posłów ziemſkich/ poſtánawiamy: áby było nam wolno/ y iákoż iuż autoritate huius conuentus wolno nam będźie/ pro hac vna vice tantum, ná imioná ſtołu náßégo królewſkiégo/ iákimkolwiek obyczáiem ná zaſtáwę/ iákobyśmy narychléy doſtáć mogli/ nábydź pięćkroć ſtá tyśiecy złotych/ monety liczby Polſkiéy: ták iż tą Conſtitucyą wárowno będźie kożdému ktorégokolwiek ſtanu człowiekowi: ktokolwiek Nam ná te potrzebę Rzeczypoſ. téy ſummy ábo in toto ábo in parte będźie pożyczyć chciał/ tylko żebyśmy dóbr náßych żadnému ex Ducali genere in poſſeſſionem nie dawáli: á ktemu żebyśmy nie ná zamki główné ábo ſądowné/ áni ná Wielkié Rządy/ áni ná ziemie Sędomirſką tych pieniędzy bráli. A pozwolenié piérwßé Parcowſkié około doſtánia y pożyczenia trzykroć ſtá tyśiecy złotych wniwecz obrácamy/ y dożywocia ná przerzeczoné imioná náßé królewſkié: które zá teráznieyßą vchwałą Séymową záſtáwuiémy/ żadnemu dáwáć nie będźiemy: ponieważ że ná wypłácenie téy zaſtáwy tedy ſtany wßytki ták Duchowne iáko świeckié/ Rády y Posłowie ziemſcy podatek teráźnieyßy vrádźili: ktory ninacz obracan bydź ma/ iedno ná wypłácánié tych pieniędzy/ ktorékolwiek zá Conſtitucyą teráznießą séymową weźmiemy.

"wykupno tych dóbr. pátrz niżéy práwo 6. Zá upomnieniem y w kśięgách cgwartych weßeści pią téy. Tit. X. práwo 31.

O téyże zaſtánie dóbr królewſkich.

Zyg. Aug. támże 1567. Conſt. 74.

6. Zá vpomnieniém Rad y Posłów o Zaſtáwie dóbr náßych/ktora nam pozwolona była Conſtitucią 1565. ku nábyćiu pięći kroć ſtá tyśiecy złotych: Ták ſie deklárniemy/iż ná te ſumme pięći kroć ſtátyśiecy złotych/przyśliśmy podatek anni 1565. ktorégo iż liczby doſtátecznéy Poborce niektórzy nie vczynili/ áż Conſtitucyą Lubelſką "ná to obowiązáni byli. Przeto vſtáwiamy: áby ći wßyſcy którzy liczby nie vczynili wedle Conſtitucíey przy Pániéch y Poślech byli powinni/ ſub pœna peculatus, ná séymie bliſko przyßłym koronnym ſexta die ab inceptione Conuentus peremptoriè ſtánąć/ liczbę doſtáteczną vczynić/ y potomkowie ich. A my tákże pokazáć będźiem powinni/ iżeśmy pozwolonéy ſummy Pobór/ w nie te licząc/ niepżebráli ku czemu Dzierżawce imion záſtáwionych "powinni będą ná przyßły séym sámi przez ſie/ ábo przez Posły swé/ liſty ná dzierżáwy té pokázáć pod ſtráceniem ſummy. A wßákóż ma to bydź publicè obwołano wßędźie/ áby ſie y Poborce y Dzierżawce dóbr przerzeczonych/ niewiádomośćią wymawiáć nie mogli.

"lex 5. Iż témi.

"Te conſtitutią maß niżéy w kśięgách cgwartych w części 2. Tit. 4. lege 18. Poborce ná przyßły Séym.

Po tymże pátrz niżéy w kśięgách cgwartych w części pią téy Tit. X. práwo 31. Pozwoliły.

Zástánionè były kleynoty koronnè, y záś nykupionè zá Królá Ieo M. Zygmuntá Trzećiégo.

O czym pátrz w Kśięgách Cgwartych w Części pierwßéy, Tit: x. *Pobory*. lege 31. pozwoliły nam zgodnie/ić.

ZASTAWY WYKVPNO. Tit: XI.

Dobrá królewſkié od Królowéy Iéy M. nykupionè.

Bona Regalia à Reginali Maieſtate exempta.

PRAWO

Zyg. w krá 1540. HL. 25/45. HP. 66.

1. Wiele należy królestwu temu: áby w nim nie było iákié/ zwłaſczá nieruchomych rzeczy oddalenié. My tedy nápotym chcąc to obwárować/ żeby iáko té Zamki/ Miáſteczká/ wśi (któré naiáśnieyßa żoná náßá w królestwie náßym ktorymkolwiek zaſtá-

PLurimùm intereſt regni huius, vt ne qua fiat bonorum præſertim immobiliũ, alienatio. Nos itaque in poſterum rationibus illius proſpicere cupientes (quoniam ſereniſs: coniunx noſtra, quædã caſtra oppida, villas, in regno noſtro, hypothecæ ſeu

zastáwnym obyczáiem w possessiéy dzierży) od ciáłá korony téy nie były oderwáné / vstáwiamy y ſkázuiemy: áby Stárostowie zamków Jéy Królewſkiéy M. byli Polacy / tuteczni ßláchćicy / y w onym kráiu / gdźie zamek iest / osiádłość máiący / ktoryż ták ſie nam / y potomkowi náßemu Królowi zá czáſem bedącemu / po śmierći naiáśnieyßéy żony náßéy (ktoréy długiego zdrowia życzymy) przyśiegą obowiążą: áby nie byli powinni iedno Nam y potomkowi náßemu Królowi z zamków ſámych zſtępić. Wßákże niepierwéy zſtąpią / ázby (czego Boże vchoway) My ábo ſyn náß naiáśnieyßy Zygmunt August nie zoſtáwiwßy potomſtwá męzczyńſkiego zßedł. Abowiém ták záplácíwßy w rzeczy y iſtotnie ſummy ná przerzeczonych zamkoch / y dobrách ku nim należących zaſtáwnych (chociáy przez Królá iesliby mógł ſam wykupić: choć też przez ßláchtę ktoréy odkupienia y wykupienia w téy rzeczy mocą ninieyßéy ſtátutu y vſtáwy náßéy dáiemy y czynimy moc) corkóm náßym z naiáśnieyßéy Pániéy Bony Królowéy / małżonki náßéy namileyßéy národzoną / y ich potomkóm własną / oni ſtárostowie zamków królowi ná ten czás bedącemu / ábo ßláchćie / ktoryż zá wykupno dobr ſummy pieniężné odłożą: y beda przerzeczeni ſtárostowie / y inni dobr Królowéy Jéy M. zaſtáwnych przełożeni / w reku ſwoich zamki / miáſteczká y wśi dzierżeć póty / póki przerzeczoné ſummy corkóm náßym / y ich potomkóm / ábo inym / ktorymkolwiek perſonam wedle porządku y roſpráwy Naiáśnieyßéy małżonki náßéy (ieſli ktora bedźie ſie iéy zdáło vczynić) w rzeczy nie beda odłożoné / y zápláconé. W ktorym to czáśie z prowentów rzeczonych córkom náßym / y ich potomkóm / ábo inym perſonam beda odpowiedáć. Awßákże dobrá té od nich nie beda mogły bydź wykupioné piérwéy: áż w małżeńſtwo beda wydáné / á po wydániu zá mąż / bedźie powinná kożda z nich ſummę ſobie należącą / ábo wedle ordinácíiéy Jéy Król: M. ieſli ktoré (iáko piérwéy ieſt rzeczono) vczyni / wźiąć.

ſeu cuiuſuis obligationis nomine, obtinet & poſſidet; ne vſu aliquando venire poſſit, vt hæc ipſa à regni corpore diuellantur) ſtatuimus & decernimus: vt Præfecti caſtrorum eius Maieſtatis ſint Poloni, indigenæ, Nobiles: atq; hi, in ea prouincia, vbi caſtrum eſt, poſſeſſionem habentes: qui ita ſe nobis iuramẽto & ſucceſſori noſtro Regi, pro tempore exiſtenti, poſt mortem (quæ procul abſit) ſereniſs. coniugis noſtræ, obſtringant; vt non teneantur, niſi nobis & ſucceſſori noſtro Regi: caſtris ſolis cedere. neq; priùs tamen cedent, quàm ſi (quòd abſit) nos, vel filius noſter ſereniſſimus Rex Sigiſmundus Auguſtus, nulla prole maſculina ſucceſſiuè relicta, deceſſerit. Ita enim ſolutus realiter & cum effectu ſummis, in præfatis caſtris, ac bonis adhæc pertinentibus obligatis, (ſiue per Regem, ſi eximendo eſſe poſſit, ſiue per nobiles: quibus redimendi & eximendi hac in re, vigore præſentis ſtatuti ac conſtitutionis noſtræ, damus & facimus poteſtatẽ) filiabus noſtris, ex ſereniſs. Domina Bona Regina coniuge noſtra chariſſima procreatis: ac earum ſucceſſoribus legittimis: ipſi caſtrorum Capitanei, Regi tunc temporis exiſtenti vel nobilibus, qui pro redemptione bonorum, ſummas pecuniarũ repoſuerint, realiterque præfati Capitanei, & cæteri bonorum ſuæ Maieſtatis obligatorum præfecti, in manibus ſuis, caſtra, oppida, & villas tenebunt: quàmdiu præfatę ſummę filiabus noſtris & earum ſucceſſoribus, ſeu aliis quibuſuis perſonis, iuxta ordinationem & diſpoſitionẽ ſereniſsimæ coniugis noſtræ, (ſi quam illi facere videbitur) realiter repoſitæ & perſolutæ non fuerint. Interim verò de prouentibus bonorum dictorum, filiabus noſtris, & earũ ſucceſſoribus, aut aliis perſonis reſpondebunt. Neque tamen bona ipſa ab eis redimi poterint prius, quàm in matrimonium locatæ fuerint. Poſt elocationem verò, tenebitur quælibet earum ſummam ſe concernentem, vel iuxta ordinationem Maieſtatis ſuæ, ſi quam (vt præmiſſum eſt) fecerit accipere.

O tymże wykupnie parte: 1. Tit: x. lege 25. *Dóbr Królá Ie° M. maſs niżéy w kśiegách czwartych Skárbowych:* Iż też ſtany / ić. Item, *O tymże támże*, lege 31. Pozwoliły / ićе.

Sposób wykupienia dóbr królewskich.

Zyg. w: Piotr. 1538. HL 25. B/ 46. HP 68.

2. Iż przy wykupnie dóbr nászych królewskich zwykło sie przydáwác: że Dzierżawcy/ z których rąk bywáią dobrá wykupowáné/ ciężkości y trudności znosić bywáią przymuszáni: áby tedy to nie bywało/ vstáwiamy: żeby przy wykupnie dóbr nászych królewskich/ bądź oné do stołu nászego królewskiego/ bądź też przez kogo inego zá dozwoleniem nászym byłyby wykupowáné/ nie było nápotym chowáné zápowiedánié pieniędzy człowiekowi osiádłemu/ tákże y nieosiádłemu/ który zá sie stáwi rękoymie. Ale ieśli który poddány nász powiedał/ iż z onych dóbr wykupionych od tegó/ który iest wykupion/ krzywde y szkodę ma: tedy o tákową krzywdę ábo szkodę prawem ziemskim niech z nim czyni. A potym ku rumowániu kożdy/ z którego rąk choć przez nas ábo kogo inego dobrá nászé bywáią wykuptoné/ czás sześć niedźiél wolny niechay ma: w którym czásie będźie wolno wykupionému wszytki/ y kożdé z osobná rzeczy y dobrá któreckolwiek ruchomé własné wywieźdź/ wygnáć/ y wyniésć. A tákowé wykupowániéma bydź w własnỹ powiecie: gdy przez kogó inego/ nie przez nas bywáią wykupowáné. A rok pozwu ku wykupieniu dóbr/ choć przez nas/ choć przez kogo inégó/ zá dozwoleniem nászỹ bywáią wykupowáné/ ma bydź sześć niedźiél od czásu położenia pozwu.

Bonorum fisci redimendorum modus. Terminus verò ad redimendum, sex septimanarum præfigi debet.

QVoniam circa redemptionem bonorum nostrorum Regalium, euenire solet: quòd tenutarij, de quorum manibus bona redimuntur, grauamina & difficultates perferre coguntur: ad quæ amouenda statuimus: vt in redemptione bonorũ nostrorum Regalium, siue ea pro mensa nostra, siue per quempiam alium, de consensu nostro redimantur, non seruetur de inceps arrestatio pecuniarum, homini possessionato, similiter & impossessionato, fideiussores pro se statuenti. Sed si quispiam subditorum nostrorum, ex illis bonis redemptis, se iniuriam aut damnum ab eo, qui exemptus est, accepisse prætendat: pro tali iniuria seu damno, iure Terrestri cum eo experiatur. Deinde vt ad migrandum, quod **Rumowánié** vocant, quilibet, de cuius manibus, siue per nos, aut alium quempiam bona nostra redimuntur, tempus sex septimanarum liberũ habeat. Quo tempore licere debet exempto, omnes & singulas res, & bona quæcunque mobilia propria, euehere, expellere, & exportare. Præterea huiusmodi bonorum redemptio fieri debet, in districtu proprio: quando per alium, quàm per nos redimuntur. Et terminus citationis, pro redimendis bonis siue per nos, siue per quempiam alium, de consensu nostro redimuntur, debet esse sex septimanarum, à tempore positionis ipsius citationis.

Przy wykupnie dóbr do skárbu królewskiego należących, iáko listy máią bydź revidowánè.

Zyg. w: Krák. 1507 HL 26/47. HP. 68.

3. DLA zniesienia wątpliwości/ y dla oddalenia sporów nie potrzebnych/ które mogą sie wszczynáć z rożności zapisów dóbr nászych/ vstáwiamy: iż gdy tákowé dobrá wykupić zechcemy/ máią bydź oglądáné listy zapisów: á które słuszne/ sprawiedliwie/ y wedle práwá są zápisáné/ które też inácżéy: to ma bydź vznano y skázano przez nas y Rády nászé. A ieśli kto tákowym vznániem y dekretem czułby sie bydź vcisnionym: będźie mu wolno to vznánié vcisku swego przez ápellácyą przynieść ná sejm wálny.

In redemptione bonorum fisci, qualiter literæ & inscriptiones reuidendæ.

AD tollenda dubia, & controuersias superfluas amouendas, quæ oriri possunt ex diuersitate inscriptionum bonorũ nostrorum, statuimus: vt cùm eadem bona redimere voluerimus, reuideri debent literæ inscriptionum: & quæ licitè, iustè, & legitimè inscripta sunt, aut contrà, cognoscatur & decernatur per nos & Consiliarios nostros. Quòd si quis huiusmodi cognitione & decreto grauatum se senserit: liberum sit ei cognitionem grauaminis, per appellationem deferre ad Conuentum generalem.

Con-

Consensy dánè ná wykupná dóbr krolewskich máią być mocnè.

Consensus super bona Regalia.

4. CONsensy ábo dozwolenia dáné wedle státutu w mocy záchowamy té/któréby nie były práwu pospolitému przeciwné.

CONsensus omnes datos iuxta statutum, in robore conseruamus: qui quidem iuri communi non essent contrarii. Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL60 B/109. HP. 67.

DOBR KROLEWSKICH dochodzenié. Tit. XII.

Królowi dóbr swych dochodzić záwsze wolno.

PRAWO O czym maß niżéy lib. 5. párte 9. Tit. 2. le. 6. Sądzić máią párá. A ieśliby &c.

1. ANam sámému o dobrá náßé iuxta præscriptum statuti czynić y onych dochodzić wolno záwße będzie. Steph. w Wár. 1578. fol. 186.

Dóbr dánych, dárowánych, ábo zápisánych król ná seymie dochodzić ma.

2. AJeśliby nam kto co dał / dárował / ábo zápisał: tedy my przed sądem swym in Conuentione generali tantùm tego dochodzić mamy: iedno iure nobis inscripto vel donato, non plus iuris sibi vendicando, quàm donator habuit. A wßákże to non de præterito, sed de futuro tantùm rozumiano bydź ma. Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 51 uer. ultimo

O tymże.

3. GDyby też nam kto co dárował ábo zápisał / tedy nie inym prawem przed sądem swym in Conuentione generali tantùm tego dochodzić mamy / iedno iure donatorio nobis inscripto & donato. Oprócz też tych kauz/któreśmy tu ná swóy rozsądek zostáwili/ które iuż ná kárcie opowiedźiáné y obwołáné/ y do Kancellárii podáné są. Zyg. Aug. w Piotr: 1563 Const. 21. B.

Rzeczy zápisánè ábo dárowánè Królowi I. M.

4. CO sie tycze rzeczy nam dánych ábo zapisánych/ które iuż są przed tym dáné ábo zápisáné / máią swą dróge wedle Constitucii Piotrkowskiéy: ále któreby potym zápisowáné ábo dárowáné bydź miały/osoby nászéy niewolić w tym niechcemy. Wolno nam będzie bona non litigiosa przyimować / y o nie czynić ná seymie práwem przystoynym. Tenżetám. że 1565. HP 60.

Zostánienié Dzierżáwiec w Possessiéy.

5. TO osobliwie wáruiąc: Iż ácz rewizya listów ná dobrá stolice nászéy krolewskiéy / odpráwiona iest: y Rewizorowie wysłáni będą rewidować y spisować dochody dóbr nászych/ nullis penitùs exceptis wyssżéy miánowánym obyczáiem/á nam Inwentarze dostáteczné ná seym przyssły koronny przyniesć: iednák káżdy possessor bonorum Regalium, zá swym práwem/ bądź to dárowizną/ zastáwą/ lennem/ dożywociem/ć á także ßpitálné/ Collegiácki é / klasztorné / y inßé nádánia po Alexándrze / w spokoynym vżywánin ostáć sie máią (nie includuiąc w to dóbr y stárośtw nászych wolnych/ któreby wákowáły: bo tym ßáfować wolno wedle práwá nam iest) áże do przyssłego seymu koronnego / ná którym my exequucyą dostateczną ták Artykułom w Constitucii końskiéy opisánym/ iáko y inému wßytkiému / cokolwiek nam státutów koronnych/ y przywileiów pospolitych pokázano będzie / vczynić sie obowiązuiemy. Ani dziewiéy possessiéy brác w imioná/ ná tym seymie posądzoné/ y rewizją tą declárowáné/ y przez Rewizory inwentowáné mamy: áż piérwéy ná tym to blisko przyssłym seymie dostateczną exequucyą wyssżéy opisáną vczynimy/ á generaliter wßytko zá zwoleniem wßytkiégo seymu concluduiemy: gdyżesmy nie in parte ále in toto exequucyą czynić záwżdy powinni.

Te const. maß niż. fol: 103. práwo 4. Item ostrze gáiąc.

Dzierżawcy liczbę czynić máią. Articulo, O DOBRACH EXECVTIIEY PODLEGLYCH.

6. Obrá exequcitiey podległé / ostáwáć máią w dzierżeniu possessorów / wedle Constitucitiey Wárszáwskiey. Ale exnunc possessores od tego seymu liczbe czynić będą powinni Rzeczypospolitey / ná onym bliższym seymie / ná którym sie skończy exequcya / wedle Wárszáwskiey Constitucitiey / y dochodów / wedle Inwentarzów ninieyszych Rewizorów czwartą część oddáć / áby rozdział opisány ostał sie: ku któremu my także odłożyć mamy exnunc część czwartą dochodów / które w reku nászych mamy wolne / ná tymże seymie: ná którym liczbe possessores czynić będą. Támże też y nieco w Constitucitiey miánowáné z dożywotnych Arend y z golych dożywoć / odłożyć będą powinni od tego seymu. A do tey liczby y rozdziału záwádzáć nie máią dożywocia dáné po seymie Wárszáwskim.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP 61

to iest anno 1563. prawo 5. wyssey przed tą To osobliwie.

Te Constytutią masz wys. fo. 94 prawo. Pánowie Rády &c.

Táż Constitucya w cále zostáwiona. Articulo: DOBRA EXECVTIIEY PODLEGLE.

Tenże w Lubl. 1566. fol. 70.

7. Potym do Constitucitiey o dobrách exequcitiey podległych przyszedszy / cále te Constitucyą we wszytkim zostáwili siny / z tym dokładem: áby ná bliską przyszłym seymie tá czwarta część odłożona była / wedle Constitucitiey seymów przeszłych / pod strácením téyże dzierżawy / z których tá czwarta część ma bydź dána Rzeczypospolitey. A tam ná tym seymie dosyć sie ostánie exequcyey / podług práw / przywileiów koronnych / státutów Polskich / Constitucity y Recessów pierwszych.

Táss Constitutia iest niżey w kśiągách 4. lege 3. Tit. 6.

Tych recessów pátrz niżey párte 4. Tit. 3.

Zámknienie Executiiey w Rusi y w Podolu maß lib: 7. parte 2. Tit. 2. lege 11. Executią.

O LISCIECH NA DOBRACH Królewskich. Tit. XIII.

Kto listy stráci ná dobrá królewskie nim rok wynidzie, obwód vczynić ma.

Qui literas super bona Regalia amiserit.

PRAWO Alex: w Piotr. 1504. La. 115. HL 150. B/ 269 HP 273.

1. Ktoby powiedał / iż listy stráćił ná dobrá królewskie: á ieśliby o zgubie ich w roku / który od strácenia listów poczytan bydź ma / iáwnego y dowodnego świádectwá ábo oświádczenia przed stárostą y Woiewodą swéy ziemie (bo przed nimi to bydź ma) nie vczynił: tákowy / gdy rok po strácéniu listów wynidzie / iuż nie otrzyma odnowienia: áni będzie miał drogi ku dowodowi ná nie ná wieki. A dowód stráconych listów czynić będzie przed Kró. J. M.

Qvi literas ad bona Regalia amissas diceret: & de amissis infra annum, à perditione literarum computando, euidens ac legitimum testimonium seu protestationem non fecerit: (quam protestationē coram Capitaneo & Palatino suæ terræ faciat) ille, anno post amissas literas decurso, non obunebit renouationem neque probationis viam habiturus est perpetuò. Probationem verò amissarum literarum, faciet coram Regia Maiestate.

Iáko listy y zapisy ná dobrách królewskich máią bydź wykládáné.

An generaliter vel specificè literæ & inscriptiones in bonis Regiis, sint interpretandæ.

Zyg. wkrá. 1510. fo. 15. HL. 26/ 47 HP 68.

2. Chcąc skázić wątpliwości / które częstokroć przy zapisiách ná dobrá królewskie / ábo przywileiách przed nas położonych zwykły sie wynarzáć: tedy tákowéy wątpliwości przestawáiąc przy stárym zwyczáiu / którego z dawná vżywano / ták zábiegamy:

Ambiguitates abolere volentes, quę plerumq, (dum inscriptiones super bonis Regalibus, seu priuilegia, coram nobis reproducuntur) emergebant, determinamus, innitendo veteri consuetudini, dum

my : Jż ktorékolwiek rzeczy osobliwie w przywileiu/ ábo w zapisie będą dotknioné / té máią bydź dzierżáné : á tego osobnégo kożdéy rzeczy dotknienia ieśli iákié potym ieśt zámknienié powszechné / to ieśt / wszytko zámykáiąc ogólem/tylko ná rzeczy miánowáné w osobnym rzeczy dotknieniu/ ma bydź rozumiáné/á nie ná iné. Ale gdźie osobnéy zmianki w przywileiu ábo w zapisie o myćie / o woiennym woźie / o drwu groszu podymnym / o ſtáćiéy / o podawániu duchownégo opátrzenia nie vczyniono : to bywa rozumiano / iż práwu królewſkiému ieśt záchowano. A té zapiſy / ktore iednym zwiąſkiem w ſobie wſzytko zámykáią / nic nie wymniąc/ áni z osobná mieniąc/ ále wſzytko páństwo ná osobę przenoſząc/ wſzytko w ſobie zámykáią/ y dzierżawcy przyczytáné bywáią.

dum practicatæ ; quòd quæcunque ſpecificata , in priuilegio, vel iuſcriptione, nominatim fuerint , illa eadem tenenda ſunt. eandem ſpecificationem ſi quæ generalitas ſequitur:ad præfatam ſpecificationem duntaxat referenda eſt : & nō ad alia. Sed vbi ſpecialis mentio in priuilegio vel inſcriptione , de teloneo, de curru bellico , de exactione duorum groſſorum , de ſtatione, & iurepatronatus facta non eſt : iuri Regio reſeruatum eſſe cognoſcitur. Inſcriptiones autem , quæ generaliter fiunt nihil ſpecificando , ſed omne dominiū in perſonam transferendo,omnia in ſe complectuntur . & poſſeſſori attribuuntur.

A tákowè wykładánié ma być proſtè á nie wykrętnè.

3. PRzywileie pospolité y osobliwé / nie máią bydź wykładániem iákim ná iné rozumienié obrácáné / iedno ná to : iáko w ſobie brzmią / y ták iáko w ſobie ſą nápiſáné : á inácżéy nie máią bydź rozumiáné.

Priuilegia publica & priuata,ſimpliciinterpretatione intelligenda.

PRiuilegia publica & priuata non debent interpretatione aliqua in alium quàm ſonant ſenſum,vertiż ſed ita vt in ſuis tenoribus ſcripta ſunt, & non aliter, intelligi debent. *Tr. nowe Piotr. 1538. HL 26/48. & 271. HP 69.*

Liſtów ná dobrách królewſkich rewidowánié.

Maſs wyſſéy fol. 100. lege 3. Dla znieſienia.

O ſądzeniu ſtárych liſtów

Roku 1562. poſtánowiono było , ábы liſty ſtárè ná dániny dóbr królewſkich executiiéy podległè, ná ſeymie rewidowánè y ſądzonè były.

4. ITem/ oſtrzegáiąc ábы żaden w téy executiiéy nád ſłuſznoſć obćiążon nie był/ vſtáwiamy: Jż ieśliby kto ná dánine od nas ábo też od oycá náſzégo/po ſtátucie królá Alexándrá ſtryiá náſzégo otrzymáną/nálazł iákié ſtáré liſty:ktoremi liſty mógłby to táſnie pokázáć / że tákowé dobrá były nie náſzé : tedy tákowa wątpliwość ma bydź ſądzona ná ſeymie wálnym . A ieśliby to było ná ſeymie tym to náleźiono / iż tákowé dobrá były od nas dáné / á nie należały ſtołu náſzému królewſkiému/ ábo też w iákich ſummách ábo przezyſkách też były przez przodki náſzé komu odiété : tedy tákowé dobrá podle nálazku ſeymowégo z Rádámi koronnémi będźiem powinni temu / komu będźie należało / wrócić/ á onégo przy nich záchować. *Zyg. Aug. w Piotr: 1562, HP 46*

O tymże maſs wyſſéy fo. 101. lege 5. To oſobliwie.

Item, Jeśliby też przez nas ábo przez przodki náſzé komu były dobrá confiſcowáné / á potym tákowé dobrá były przez nas ábo też przodki náſzé zásie wrócone ábo dáné piérwſzym Poſſeſſorom / ábo potomſtwu ich : tákowé dániny máią zoſtáć cáłé á nienáruſzoné : áni exequutiiéy podlegáć máią : y też tákowé dobrá ná láſce náſzéy záwſze záwiſły.

Ktemu/ ieśliby kto okázał/ że mu przeciwko práwu od nas/ábo od przodkow náſzych/ dobrá iego dźiedźiczné wźięté były/y ſą:tedy przy rewiziiéy liſtów/ gdy to legitimè od tegoż okázano będźie przez liſt iego y Munimentá/ że to iego własność / & nullo iure wźięta:

ta: o tákowé dobrá bedźiemy powinni ná ſeymie wálnym vznánié vczynić przy rewizyiéy iego práwá. *o tymże maſs niżéy práwo 6. 14. y 15.

Tychże liſtów rewiziia, iż doyśćk ná tymże ſeymie niemogłá do drugiégo odłożona. Articulo, O REWIZIIEY LISTOW.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 47. Conſt. 15.

5. GDyż zá nagłą á gwałtowną potrzebą/ ktora nam przypádłá w Kśieſtwie W. Litew. niemogliſmy do tego przyśćdź: ábyſmy byli mogli rewiziią liſtów exequutiéy podległych rozſądkiem ſeymowym rozſądźić: zdáło ſie bydź zá lepſzé Nam/y wſzytkim ſtanóm koronnym: ábyſmy te rewiziią wedle Vniwerſału ná niniejſzy ſeym wydánégo wſzytkich liſtów ták koronnych/ iáko téż y innych Kśieztw Puſkich/ Ruſkich/ wſzytkich ſtanów koronnych ná przyſzły ſeym zá ráda Rad náſzych koronnych y Puſkich/y przyzwoleniem Poſłów od Rycérſtwá przełożyli. Jákoż iuż vchwałą tą to cálé á nie náruſzoné odkładamy ná ſeym przyſzły/ z tym opátrzeniem: áby káżdy zá ſwym práwem/ iákié: na/ dźierżał ſpokoynie dobrá té/ ktoréby exekuciéy podległy/ ták w Dáninách/ Zaſtáwách/ y w Dożywociách áż do przyſzłégo ſeymu: ktory iuż ſkładamy w Lomżie ná S. Marćin: przed ktorym Powiátowé ſeymy złożymy. A ten ſeym ſpólny z Litwą y z Puſy bedźiem powinni wedle ſtátutów złożyć: y támże iuż w doſkonałą exequutią przywieźdź te Vnią y Incorporátyą tym obyczáiem: iáko przywileie ſpólné ták dawné/ iáko téż zá Krolá Alexándrá ſtrią náſſégo vczynioné vczą: á tám ná tym ſeymie wſzytkich ſtátutów y przywileiów koronnych debitam exequutionem przewiedźiemy y vczynimy.

Roku 1563. *liſtów ſtárych ſadzenié, iednè odprávionè, drugié do bliſkiégo ſeymu odłożonè.* Articulo, PRZYWILEIE STARE.

Tenże w Wár. 1563. y 1564. HP 59. Con. 20.

6. CZyniąc téż doſyć Conſtitucíiéy przeſłégo ſeymu/o ſadzeniu ſtárych liſtów/gdy nam okázowáli poddáni náſzy/ iż ktoremu dobrá iego wlaſné dźiedźiczné/ nullo iure były wźięté: pilnoſmy tego z Rádámi náſzémi przy Poſłách ziemſkich przeſłuchywáli/y ku ſprawiedliwoſći ſie przychyláiąc/ onéſmy im przyſądźili. Jákoż tego z dobroći ſwéy pánſkiéy wſzem áż do ſeymu przyſzłégo koronnégo pozwalamy: áby káżdy ktoby iedno miał ſie czego ſłuſznie vpominać nam ná ſeymie przed Rewizormi tymi okazał dowodnym świádectwem/ iż mu to/ czego ſie vpomina/ nullo iure wźięto: nacz przywileie vkázać ma/ iákoż ie iuż inſzy przed námi vkázowáli: á my vznánié práwá tákiégo káżdégo/ y rozſądek ſprawiedliwy ná ſeymie przyſzłym koronnym vczynić mamy. A gdy nam to od niego doſtátecznie pokázano bedźie/ że nullo iure ſą mu dobrá iego wźięté: wrócić mu ie powinni bedźiemy. A ktoby też potrzebował/ma oznaymić Rewizorom/ á oni ku temu ziáchać máią. *o tychże dobrách nullo iure wźiętych maſs niżéy práwo 14. y 15. Bona nullo iure &c.*

Tegoż Roku o Liśćiech zátáionych práwo tákie vczynionè. Articulo, ZATAIONE LISTY.

Zyg. Aug. w Wárſz. 1562. HP 48 Con. 22.

7. AJż to bydź może/że ſie nie wſzyſcy z liſty ſwémi ná Dániny/ Zaſtáwy/ Lenná ábo Funduſze okázáli/ chcąc w tym przed inymi vlec: przeto my wſzytkié Rewiziie y Deképtá náſze/ ktoréſmy ná tym ſeymie ná liſty tákowé czynili/ do powiátow iáko ktoremu należą/im narychléy bedźie mogło bydź/ oddáć roſkázemy/á do Pus ná ſądy ich ziemſkié: áby tám ſłáchtá wiedząc y máiąc terminácyą dekretów obaczyć mogli/ ieſliby ſie kto vtáił. A gdźiebyſmy my wiádomoſći iákiéy doſtáli/ iżby ſie kto z tákowémi liſty zátáił/ tedy to ná przyſzłym ſeymie proponować mamy. A gdy to ſeym naydźie bydź rzecz ſłuſzną/ poznáć tákowégo ná tenże ſeym mamy: á tám rozſądek o nim táki/ iáki ſie nam y Rádam náſzym zdáć bedźie/ vczynimy. Káżdy tedy/ ktobykolwiek był náleźion/ co ſie z liſty ſwémi exekuciéy podległémi vtáił/ nie tylko tákiż dekret iáko inni odnieść ma/ ále y iuż dobrá tákié puścić bedźie powinien.

Roku 1565. *tóż* SĄDZENIE STARYCH LISTOW, *do drugiégo Séymu odłożonè.*

Około

8. O Koło sądzenia stárych liſtów/ ktoréby kto miał ná imioná przez nas ábo przodki náſſé nullo iure wźięté / to odkładamy do drugiégo bliſko przyſſłégo ſéymu koronnégo / in eodē vigore, iáko tu teraz ná ten ſéym z przeſſłégo ſéymu Wárſzáwſkiéġ odłożono było. Tenże w Piotr. 1565. HP. 46.

A tákże też y cognicya około liſtow Swidrygałá/ Lwá/ y inych Kśiążąt/ około których liſtów ná przeſſłym ſéymie Wárſzáwſkim przy rewizyiéy nieiáka rożnicá byłá / y tu ſie ná ten ſéym odłożyłá/ do drugiégo bliſko przyſſłégo ſéymu koronnégo odkładamy.

Roku 1566. o liśćiech ſtárych táką cognitią vczyniono. Articulo,

LISTY LWA SWIDRYGAŁA.

9. A W dálſzym téyże Conſtitucyéy przegląddniu / o ſądzeniu ſtárych liſtów Lwá Swidrygałá/ y inych kśiążąt/ których cognitia ná ten ſéym byłá odłożona/ ták cum ordinibus regni náleźliſmy: Iż ktożkolwiek zá liſty tymi ieſt in poſſeſsione bonorum quarūcunque, przy niéy ma bydź záchowan perpetuò & in æuum, iuxta tenorem earundem literarum. Tenże w Lubl. 1566. HP 47.

Tegóż roku o liśćiech zátáionych Conſtitucyą wniwecz obrócono.

10. C Onſtitucyą o liśćiech zátáionych zá proſbą Poſłow ziemſkich / y zá przyczynámi pewnémi/ wniwecz obracamy: y wſzytkié ſpozywáné ku téy conſtitucyey wolnémi czynimy od pozwów: tákże też y o ſtácye/ iż ći któzy ich niedawáli/ á dawáć powinni nie byli/ dawáć ich powinni nie będą: á nam o dobrá náſſé iuxta præſcriptū ſtatuti czynić/ y onych dochodzić wolno záwſze będzie. Tenże tám że 1566. HP 48.

maſs máło co wyſſéy práwo 7. A iż to bydź może.

o tym dochodzeniu maſs wyſſéy fo. 101.

O Dozywoćiách.

Dożywoćia máią bydź trzymánè.

Omnes aduitalitates ſunt ſeruandę.

11. L Iſty dożywotné od nas dáné/ we wſzytkim wedle ich brzmienia ábo opiſánia przez nas będą chowáné.

A Duitalitatū literæ à nobis conceſſæ, per omnia, ſecundùm earum tenorem, per nos ſeruabuntur. Zyg. w Piotr. 1538. HL 7. B/ 13 HP 43.

Eædem aduitalitates, & Conſenſus rata eſſe debent.

12. A Ttamen Aduitalitates & Conſenſus omnes, iuxta ſtatutum, in robore relinquimus: & quæ iuri communi non ſunt contraria. Sigis. Aug. Petr. 1550. HL 7. B/ 14.

Aduitalitates conceſſæ ſeruentur.

13. A Duitalitia omnia, iuxta ſtatutum, in robore conſeruamus: quæ quidem iuri communi non ſunt contraria. Tenże tám że HL tám że.

DE BONIS NVLLO IVRE RECEPTIS.

14. B Ona nullo iure adēpta, ábywedle Conſtitucyéy przez nas ſądzoné były / y ábytỹ którym ſą odiété/ były przywrócone któré ná przyſſłym ſéymie powinni będźiem ſądzić nō procraſtinado, tákże y remiſsie od Trybunałów obu. A żeby do ſpraw nullo iure mógł bydź Inſtigator gotowy / ne quid Reſpub. detrimenti patiatur, y z drugiéy ſtrony / ábytéż przewłoká dálſza / tym któzy ſie vpominaią nie byłá / każdy któryby prætenderet, żeby nu bona nullo iure były odiété/ ma ná pierwſſé/ á nadáley wtóré Roki Ziemſkié / któryby był z Máłopolſkich Woiewództw w Krákowie/ z Wielgopolſkich w Poznániu/ z Ruſkich wſzech we Lwowie/ z Mázowieckich w Wárſzáwie/ dáć ſie wpiſáć w reieſtr. Który reieſtr Stároſtá mieyſcá onégo powinien nam ieſt odeſłáć/ ábytéż z ſtrony ſtołu náſſégo mogły ſie doſtáć / y ná ſéym bliſki zniéść Munimentá / do tákowych ſpraw potrzebné. Wſzákoż záwżdy y ná potomné czáſy/ wolność będzie vpomináć ſie bona nullo iure odiété/ præſcriptione non obſtante. Steph. w Wár. 1581. Con. fo. 214

páterz wyſſéy fo. 103. lege 4. y fo. 104/ le. 6.

Tákże y niżéy w kśięgách czwartych w cześći wtoréy tit. 1. práwo 6. láskoż.

BONA

BONA NVLLO IVRE RECEPTA. *Zá vznániem słuſznègo tytułu przynvracánè.*

Zyg.III.w Krák.1588. fol. 28.

15. JAko przodkom náſzym wolno było / non obſtante quaùis præſcriptione & contumacia Inſtigatoris, ſeu tenutariorum, v káżdégo vpominác ſie wzgledem ſtátutów/ dóbr ſtołu krolewſkiégo: ták záchowuiąc równość ſprawiedliwośći: wolno też będźie káżdému z poddánych náſzych ná ſeymie wálnym/ ordinaria via, iuxta præſcriptum iuris, dochodźić dóbr ſwoich/ non obſtante quaùis præſcriptione & proceſſu iuris in contumaciam cuiuſùis, quoùis modo obtento, & aduitalitate modernorum poſſeſſorum. A my z Pány Rádámi y Deputaty/ Poſłow źiemſkich bez woſzeláckich odwłók y zátrudnienia / zá pokazániém ſłuſznégo tytułu / y iáko té dobrá nullo iure komu odeſły / oné káżdému przyſądzác/ y przywracác będźiemy powinni / ktore kauzy przynamniéy dźień ieden w tydźień ſędzone bydź máią.

Ták że Cō ſtytutią wła ſną maſz wyſſéy fo. 104. práwo wo 6. Czyſ niſc.

KSIĄG PIERWSZYCH, CZĘSC TRZECIA,

O powinnosciach Krola Ie° M.

O ZACHOWANIV KROLESTWA w całości Tituł I.

Król nie ma oddalać Ziém, do Korony Polskiéy należących.

Rex non alienet terras Regni Poloniæ.

PRAWO 1. Ale iż Koroná Królestwá przerzeczonégo przez tákowé succesśie mogłáby ktorymkolwiek sposobem bydź rozdźielona y rozerwána/ y ktorymkolwiek sposobem zgwałconá: przeto obiecuiemy dobrym słowem pod przysięgą náßą te Korone królestwá Polskiego záwżdy całą/ zdrową/ y nie vmnieyßoną záchować: y żadnych Ziem ábo czesći od niéy nie oddaláć/áni vmnieyßáć: ále one rozmnażáć y iéy dostáwáć iák ták ná Koronácyéy náßéy iesteśmy y byliśmy náßémi listy obowiązáni.

Sed quia Corona Regni prædicti, per has succesśiones posśit aliquo modo diuidi, rumpi, vel quouis modo violari: promittimus bona fide absque omni dolo cuiuslibet fraudis, sub sacramento Fidei nostræ, ipsam Coronam regni Polonię semper saluam & integram ac illibatã conseruare: & nullas terras, vel partes earum, ab ipsa alienare vel minuere, sed tam augere & recuperare, velut in Coronatione nostra sumus & fuimus obligati nostris munmentis.

Ludwik w koßycach 1374. La. 40. uer. 3. HL 190. uer 13/ 15. HP. 34.

Oderwáne Pánstwá od Korony, przywróćić.

2. Omnia illicitè à regno Magnoque Ducatu Litua: & Dominiis eorundem quocunque modo alienata, vel bello, vel quouis alio modo distracta ad proprietatem eiusdem Regni Poloniæ Magnique ducatus Lit: aggregabo.

Henryk y Steph. w przywiedze fol. 131. & fol. 145.

Gránic Koronnych bronić nakładem swym y rozßerżáć.

3. Gránice koronné oboygá narodu/ y wßytkich Pánstw do Korony należących/ od wtárgnienia nieprzyiáćielá wßelákiég/ obrónę opátrować/ nakładem náßym many y powinni bedźiem/ y potomkowie náßy/ ostáwuiąc Kwárte w mocy/ wedle státutu Polskiég.

Steph. w Krák. 1578 Const. 159. f. parag: Gránice. Zyg. III. 1588. fo. 6. uer. 31.

O tymże.

4. Terminosq; Regni & Magni Ducatus, non minuam, sed defendam & dilatabo.

Támże.

Wiárę Kátholicką rozmnażáć, twierdźić y mocnić.

5. Iesteśmy powinni duchownego pokarmu y zbáwiennego napoiu vżyczáć tym/ ktorym pánuiąc pożytków doczesnych podáiemy podpomożenia: ábyśmy tym/ ktore ku cielesnéy potrzebie podáymuiemy/ y zbáwienné też náuki im ile z nas może bydź podawáli: iżbyśmy sie nie zdáli tylko o pożytkách doczesnych stáráć/ á wieczné opu-

Debitores sumus spiritualis alimoniæ. salutaria illis pocula ministrare: quibus præsidentes temporalium commodorum præstamus suffragia: vt quos ad corporis necessitatem sustentamus salutis etiam, ipsis, quantum nostra sufficit facultas, ministeria porrigamus: ne dũ temporalibus insistimus profectibus, vitæ cõ-

moda

Z przywil. Wtã. lág. wćielenia W. X. Lit. Roku 1400 La. 115. HL 191. B/ 524 HP. 656. lege VVymie Bożo & c. uer. 4.

opuszczáć: y ſtąd dárów błogoſłáwieńſtwá y zapłáty wieczney czekamy/ áby ztąd nie poczuliſmy vßkodzenia żywotá wiecznego: y áby zá prace náße nie ſtradáliſmy pożytków zapłáty pożądáney.

Jeſt rzecz pożyteczna dowiádowáć ſie o tym/ y pilnie przeględáć: áby iáko ludźiom dáiemy cieleſne dobrodźieyſtwá/ tęż ábyſmy rozważáli: iákobyſmy im y niebieſkie pokarmy dawáli: y które ná tym swiecie bogáctwy prędko przemiiáiącemi vbogácamy/ tymże dróge wiecznego błogoſłáwieńſtwá ábyſmy pokázowáli: áby tu náßey ſczodrobliwości ználi pomocy/ á potym przyßłey chwały zapłáty przez pokazánie náßé otrzymáli/ w imie zbáwicielá nas wßytkich.

Dla tego My Wládyſław z łáſki Bożéy Król Polſki/ y źiem Krákowſkiéy/ Sędomirſkiéy/ Siradzkiéy/ Leczyckiéy/ Kuiáwſkiéy/ Litewſkiéy nawyßße Kśiąże/ Pomorſki/ Ruſki/ Pan y dźiedźic. y Alexánder rzeczony Witowd/ Wielkié Kśiąże Litewſkié/ y źiem Ruſkich Pan y dźiedźic: Oznáymuiemy przez ninieyßy liſt/ którym to wiedźieć przynależy/ wßyſtkim teraz y potym będącym/ którzy tego wiádomość będą mieć: iż źiemie Litewſkié/ y ich obywátele poddáni páńſtwu náßému (którym czeſtokroć ręke ſczodrobliwości náßéy rozſćiągamy/ y o pożytki ich ſtáráiąc ſie mieliſmy o tym pieczą/ iákobyſmy zá czeſtym ſtárániem ſtan y zá wołánié ich vczynili zacnieyßé) chcąc ie tedy z wielkim pożądániem w nabożenſtwie przyietey wiáry ná potomne czáſy vtwierdźić y vgruntowáć: áby ie nawyßßy Pan/ zá którego łáſką á ſtárániem náßym wźieli oświecenie wiáry: ku chwale y czći imienia ſwego y teyże wiáry powßechney oświeceniu/ pomázániem łáſki ſwey vtwierdźił: Jż gdyſmy ich czeſtokroć dáry ſczodrobliwości náßey poćießyli: tedy tęż iáko nabárźiey będź może/ chcemy ie duchownemi dáry záchowáć/ y przez dobre ſpráwy y prace zátrzymáć.

Którzy áby w ſtałości wiáry tym lepiey ſie ćwiczyli/ iżeby z cnoty w cnotę poſtępowáli/ iárzmo niewoley/ w którey do tego czáſu byli zámotáni y związáni/ z ſzyie ich ſkłádáiąc y rozwiązuiąc z wrodzoney: Nam ſczodrobliwości y łáſki im wolności/ ſwobody/ łáſki/ exemptie/ y przywileie/ które zwykły będź dawáne ludźiom powßechney wiáry/

moda negligere videamur. Et vnde dona benedictionis & brauium expectamus ſempiternum: inde vitæ detrimenta ſentiamus: & præmiis deſtituti adoptatis, nulla laboris noſtri commoda cõſequamur.

Expedit perquirere, & debita attentare ratione: vt dum hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur: qualiter ipſis cæleſtia præbeamus alimenta: & quos in hoc ſeculo tranſitoriis rerum cõdimus copiis: illis viam æternę beatitudinis demonſtremus: quatenus & hic noſtrę munificentiæ cognoſcant præſidia: & tandẽ futurę glorię compendia, per exercitia directionis noſtræ apprehendant, in omnium ſaluatore.

Proinde nos Vladiſlaus, dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarũ Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniæ, Princeps ſupremus: Pomeraniæ, Ruſſiæq; dominus & hæres, &c. & Alexander, aliâs Vitowdus Magnus Dux Lit. necnon terrarum Ruſſiæ dominus & hæres, &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit, vniuerſis, præſentibus, & futuris, præſentium notitiam habituris: Quomodo terras Lituaniæ, & earum incolas, noſtro ſubditos dominio (in quos ſæpe liberalitatis noſtræ manum extendimus, & profectui ipſorum intendentes, multa frequentia, ſtatum & conditionem eorum ſemper ſtuduimus facere meliorem) feruenti deſiderio cupientes in aſſumptæ fidei deuotione iugiter ſolidare & fundare, vt ipſos altiſsimus (quo præſtante lumen fidei per noſtram operã receperunt) ad laudem & honorẽ ſui nominis, & eiuſdem fidei Catholicæ augmẽtum gratiæ ſuæ chariſmate confirmaret. Cùm eos ſæpè munificentiæ noſtræ donis refecimus, ſummoperè affectamus ſpiritualibus gratiis refouere: & per quæque legittima ſtudia & labores id feruentiùs mancipare.

Qui vt ſe in fidei conſtantia commodiùs exerceant, & creſcant de virtute in virtutem, iugum ſeruitutis, quo hactenus fuerunt compediti & conſtricti, de ceruice ipſorũ deponentes & ſoluentes ex innatæ nobis benignitatis clementia ipſis libertates, iũmunitates, gratias, exẽptiones & priuilegia dari catholicis ſolita iuxta continẽ-

tiam

ry / wedle zámknienia w sobie niniejszego przywileiu dáiemy y vżyczamy.

tiam articulorum subscriptorũ tenore præsentium concedimus & largimur.

Woysko morskie chować.

5. ITem promittunt Oratores prædicti nomine ipsius Regis sereniss. electi, quàm primùm Deo volente, ad regnum suum venerit, classem necessariam & sufficientem ad tuendos portus & dominium maris ditionis regni & prouinciarum adiacentiũ, quatenus se porrigit omnis ille tractus Polonicæ ditionis, suo sumptu alere, quam etiam ita instituet, vt res & necessitas suadebit, & status regni censebunt. Cuius classis magnum vsum fore animaduertunt ad impediendam Naruicam nauigationem, siue etiam illum portum regno acquirendum. Henryk 1573. Con. 129. B.

O tymże.

6. ITem, classem à rebus omnibus instructam, vsibus regni Polonię & Magni Dũcatus Lithuaniæ, sua impensa adhibebit: nec pro necessitate regni Poloniæ & Magni Ducatus Lithuaniæ rem marigerere intermittet. Sig. III. 1588. fo. 15.

O WOLNOSCIACH KOronnych. Tit. II.

Przećiw wolnośćiam y práwóm koronnym król nic czynić nie ma.

Alexánder w Rádomskim 1505.

PRAWO 1. GDziecuiąc pod przysięgą / ktora sie ná przerzeczoney szczesliwey koronácitey náśey przez nas skutecznie ostálá / nászą / oné wszytkie y káżdé z osobna we wszytkich zwyczáiach / obyczáiach / położeniu / wypisániu / ártykułách / punktćiech / sposobiech / mocnie / niezgwałcenié trzymáć / záchowywáć / y cále trzymáć / mieć / záchowywáć / roskażemy ná wieczné czásy. A ieślibychmy co przećiwko wolnośćiam / przywileiom / swobodam y práwóm przerzeczonégo krolestwá náśégo vczynili: to wszytko ma bydź nikczemné / próżné / y zá nic ie mieć od tego czásu chcemy y skázuiemy: y to wszytko nikczemnym / próżnym / przez niniejszy list czynimy.

PRomittentes sub iuramento nostro, quòd in prædicta felici Coronatione nostra corporaliter præstitimus, illas & illa ac quodlibet illorum, illarumq. in omnibus prædictis eorum earumque modis: consuetudinibus, positionibus, descriptionibus, articulis, punctis, & conditionibus, firmiter, inconcussè & inuiolabiliter, tenere, habere, & obseruare, teneriq; haberi & obseruari facere temporibus perpetuò duraturis. Quòdsi aliquid contra libertates, priuilegia, immunitates & iura præfata Regni fecerimus, illud totum cassum, irritum, inanè, nullumq; esse volumus, ac decernimus ipso facto, atq; irritamus & cassamus tenore præsentium mediante. La. lib. 4. fol. 66. B. uer. 25. HP 19. uer. 5.

Zygmunt piérwszy w Krákowie, 1507.

2. TO ktemu mocą przysięgi / ktorąsmy przy koronácitey vczynili / przykładáiąc: iż wszytkie przerzeczone wolności we wszytkich zwyczáiach / wypisániu / punktćiech / członkách / concluzyách / rozumieniu / mocnie y niezgwałcenie dzierżéć y roskázáć dzierżéć / mieć / y záchowáć ná wieczné czásy roskażemy. A iesli co przećiwko wolnośći / przywileiom / práwóm y swobodam przerzeczo-

ADiicientes iuramenti circa Coronationem per nos præstiti & facti authoritate, omnia supradicta in omnibus consuetudinibus, descriptionibus, punctis, articulis, conditionibus, clausulis & sententiis, firmiter & inuiolabiliter tenere & seruare, teneriq́ue haberi & seruari facere temporibus per secula duraturis. Quòd si aliquid contra libertates, priuilegia, iura, HP. 644.

rzeczonego krolestwá vczynimy / onym co vbliżáiąc y one psuiąc w całości ábo w części / ktoreykolwiek rzeczy wyssey miánowánéy: to wszytko niech bedźie niczemno y prożno / y áby żadnéy mocy áni władzey nie miało / mocno mieć chcemy.

& immunitates prædictas Regni fecerimus, derogando vel abrogando in toto vel in parte alicui præmissorum, id totum irritum & inanè ac nullius roboris, nulliusque momenti esse volumus & decernimus.

Zygmunt August w Krákowie, 1550.

HL. 60. B. uer. 16/109. uer. 7. HP. 7. uer. 32.

3. ATo coby im było przeciwnégo / áni sámi czynić bedźiemy: áni innym czynić dopuścimy. A gdźieby sie przytráfiło / iżby ábo przez nas / ábo przez kogo inszégo stáło sie co tákowégo tym to práwóm / státutóm / dáninam / przywileióm / listóm / swobodam y wolnościam przeciwnégo: ábo iżbysmy im derogowáć / ábo ábrogowáć sámi przez sie czym chcieli: tedy to wszytko żadnéy mocy áni wagi mieć nie ma: ále wszytko moca tego seymu niczemné á skázoné rozumiano bydź ma / iákoż y my to psuiemy y káżemy / á niczemné bydź nayduiemy tym listem nászym czásy wiecznémi.

ET id quod illis contrarium fuerit, neque ipsi faciemus, neq; aliis facere permittemus. Quòd si aliquando euenirent vt vel per nos vel quempiam alium istis ipsis iuribus, statutis, donationibus, priuilegiis, literis, immunitatibus & libertatibus, aliquid eiusmodi fieret contrarium: vel si illis derogare, easdemue per nosmetipsos abrogare aliqua re vellemus extunc omne illud, nihil firmitatis neq; ponderis habere debet, sed omne illud vigore istius Conuentus nihili & cassũ intelligi debet, prout & nos hoc ipsum annihilamus, & cassamus, & nihili esse inuenimus, præsentibus nostris litteris temporibus perpetuis.

Henryk y Stephan.

Const. 149. B. uer. 8.

4. AJeślibysmy (czego Boże vchoway) co przeciw práwóm / wolnościam / árty-kulóm / condicyom wykroczyli / ábo czego nie wypełnili / tedy obywátele koronné oboygá narodu od posłuszeństwá y wiáry nam powinnéy wolné czynimy.

Stephan w Krákowie, 1576.

Const: 159.

5. AJeślibysmy co przeciwko wolnościam / swobodam / práwóm / przywileióm przez rzeczonym krolestwá / y W. K. Lit. y innym párstwam im przyłączonym vczynili (czego Boże vchoway) onych we wszytkim ábo w części nie záchowywáiąc / to wszytko zá niczemné / y żadnéy wagi nie máiące bydź skázuiemy y opowiedamy.

Zygmunt III. w Krákowie, 1588.

fol. 10. uer. 19.

6. QVodsi aliquid contra libertates & immunitates, iura, priuilegia prædicti regni, & Magni Ducatus Lituaniæ ac cæterarum prouinciarum iis annexarum, fecerimus, non seruantes (quòd absit) aliquid illorum in toto vel in parte, id totum irritum & inane, nullius que momenti fore decernimus & pronunciamus.

Declaratio Articuli de obedientia.

Steph: w Kr: k. 1576 Const. 161. B

7. AArtykuł de obedientia non præstanda mógłby przyczyną bydź rożnégo rozumienia y wykładánia. Przeto wárując w tym Regiam dignitatem interpretácią artykułu tego / ktorą Posłowie koronni w Węgrzech / z pozwolenia wszech stanów nam podáli. Teraz zá spólnym wszech zwoleniem vtwierdzamy / y pewną bydź znáyduiemy. Ktora tákowa iest: Significamus hisce literis nostris, quorũ interest vniuersis & singulis. Quòd cùm sereniſsimo Principi, domino Stephano, Dei gratia Electo Regi Poloniæ, & Magno Duci Lituaniæ, &c. Articulos seu leges spectantes, ad stabilimentum & augmentum Reipub. obtulissemus, ita eorum vltimum, de non præstan: obedientia, si (quòd

absit)

absit) articuli & conditiones electionis serenitatis eius aut etiam libertatis ordinũ contrario aliquo actu, per serenitatem eius soluti & laxati, nec reipsa expleti fuerint, iuxta instructionem nobis datam declarauimus,& interpretati sumus;nimirum conditiones illas, & libertates, non statim propterea, per serenitatem eius solui, aut laxari, existimari debere. Si quid eiusmodi,per aliquem humanum errorem, vt fit,serenitati eius excederit, aut obrepserit, in quo ius & libertas communis lædi videretur. Sed tum demum (si quod absit) quodué nunquam omninò, futurum esse confidimus, à volente & sciente serenitate eius, iura aut libertates nostræ; ita, aut per potentiam opprimerentur, aut per contemptum & temeritatem in dubium vocarentur,vt ne admonitione quidem Senatus, aut reliquorum regni ordinum, quicquam profectum esse videatur.

O WOYNIE KORONNEY. *maß kśiege osobną niżey ßóśta.*

O POKOIV KORONNYM, Tit. III.

PRAWO

1. Pokoiu sprawcą iest Bóg sam/ ktoręj chwalon bydź niemoże/ieno w pokoiu

Pacis opifex Deus, non nisi in pace perfectè coli valet.

Wtá: Iág. w Brze. Lit 1436. La. 134. uer. 1. HP. 700. uer. 26.. Tenże La: támże uer. 15. HP 701. uer. 1.

O tymże.

2. Pokóy miłością bywa záchowány: która y niepryiázné złączа/y pokóy y iedność vtwierdza.

Pacem & vnitatẽm consolidat caritas, dissociatos iungit.

Król z postronnémi páctá y foederá stánowić ma, Articulo,

De Pactis et foederibvs.

3. Pacta & fœdera z Pány postronnymi / zwłaszczá pogránicznymi / many ponowić: á nigdy pakt y fœdera, tákże legácyy słuchánia/ odprawowánia/ wysyłánia / okrom wiádomości Pánów Senatorow/ zwłaszczá ná dworze będących/ czynić niemamy.

Zyg. III. w Krak. 1588. Const. fol. 24.

Król miedzy stany pokóy w koronie y porządek czynić ma.

4. Kázimiérz z łáski Bożéy Król Polski/ Książe Litewskié/ dźiedźic Ruski/ ácc. Oznáymuiemy niniejszym listem którym to wiedźieć przynależy: Iż gdysmy w Piotrkowie mieli seym dla potrzeb królestwá nászego/ miedzy inymi tego seymu vstáwámi/ ná te różność/ *która miedzy Prełaty y Pány wszytkiég królestwá była/ ták iest iednostáynie postánowiono y zámknionо: á to stoiąc przy vstáwách y zámknieniu innych seymów też wálnych y od inych nieodstępuiąc.

*Tá rożność była o monecie pátrz niżey li. 4. párte 1. Tit. 12. le. 7. Kázimierz

Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, hæres Russiæ, &c. Significamus tenore prętẽtiũ quibus expedit vniuersis: Quomodo agẽtibus nobis in Piotrkow pro Repub. regni nostri conuentionẽ generalẽ, inter cæteras huius conuentionis ordinationes super differentia, quæ inter Prælatos & Barones, terrarum totius regni fuit, vnanimiter ordinatum est ac conclusum, innitendo ordinationibus & cõclusionibus aliarũ conuẽtionũ etiã generaliũ, & ab eis nõ recedẽdo.

Káz. III. Iáget. w Piotr 1451. La 86 HL. 162/289 & 400. HP 79.

O tymże.

5. Obiecuiemy: iż ták rychło Pan Bóg z woyny do źiem nászych: Nam sie da wrócić/ wszytkié różnice miedzy duchownymi y świeckimi wszczeté/ ná Séymie wálnym vspokoimy.

Item promittimus: Quòd quàm cito deo dante de expeditione in terras nostras nos reuerti contingat, omnes differentias inter spirituales & seculares exortas in conuẽtione generali sopiemus.

Kázim: w Nieß. y w Opokách 1454. La. 93. HL. 224/ 400. & 451. HP 10.

O tymże.

Zyg. Aug. w Piotrk. 1567. Con. 72. B.

6. A Jż ieszcze z tym sie ludźie ozywáią/ żesmy powinni w wielu rzeczách/ ták z osoby nászéy/ w doległośćiách Rzeczypo. dośyć czynić/ y miedzy stany pokóy w koronie dobry porządek y sprawiedliwość/ wedle powinności y przysiegi nászéy vczynić/ wspelnić y w kłobe swą práwá przywiéżdż. Tedy to záwżdy gdykolwiek o to bedźiem nápomnieni/ ktorym ná tym należy wypełniáć/ obiecuiemy y powinni záwżdy bedźiemy/ wedle Constitucíiéy y Recessów Séymów przeszłych/ y státutów y przywileiów koronnych.

O tymże, pátrz w kśiegách wtórych Duchownych, w częśći piątey, Tit: 1. lege 8. Gdy były wzrußone/ &c.

O POZYTKACH KORONNYCH. Tit: IIII.

Skárby y pożytki koronnè król rozmnażáć ma dla szczodroblíwośći ku Rzeczypospolitéy.

Rex thesauros colligat, vt in Rempublicam posit esse liberalis

PARWO Káż. III. La. 76. HL 278. B/497 HP. 34.

1. A Cż z powinnośći królewskiéy szczodroblíwośći/ ku wßytkich poddánych pożytku y rozmnożeniu/ okiem opátrowánia mamy pilność czynić: wßákże ku rozmnożeniu skárbów y pożytku krolestwá náßego tym sklonnieyßy bydź mamy: z ktorych krolestwá y poddánych náßych pożytków/ mogliby smy słußnie opátrowánia czynić.

ETsi ex debito regalis munificentiæ ad omnium subditorum commodũ & profectum oculo considerationis intendere debeamus: propensior tamen solertia circumspectionis, ad augmentum thesaurorũ & prouentuũ Regni nostri incũbit, ex quibus Regni & subditorũ nostrorum commodis, debitè valeamus prouidere.

Mniémániu o sobie dobrèmu dośyć stanóm czynić.

Sigis. III. Cráco. 1588 fol. 8. uer 19

2. ET cũm eam illi de nobis opinionem conceperint; vt se, vitam, fortunasque & quæ omnibus opibus prætiosiores sunt, libertates suas, prærogatiuasq; & immunitates atque charissima quæq; fidei ac patrocinio nostro rectissimè se commissuros esse existimarint: danda nobis est opera, vt huic conceptæ eorum de nobis opinioni respondeamus.

Vczonèmi ludźmi koronę ozdobić.

Wład. Káz. HL. 144. B/ 437/ uer. 33 HP 380. uer 24.

3. Z Prawde dla tegośmy z Bośkiégo zrzą dzenia pán ſtwo ludźi rozmáitych y prowincíy rożnych przyieli/ y ná krolestwo Polskie koronowáni: ábyśmy tóż krolestwo vczonémi ludźmi ozdobili: y ábysmy náukámi ich nieumiejętność wypędźiwßy/ krolestwo to náße zá żywotá szczesliwégo pánowánia náßego z inémi kráinámi mogliśmy porównáć: nic niewątpiąc/ iż tá spráwá poddánym náßym pożytek przyniesie.

Profectò ad hoc summi dispositione præsidii plurimarum gentium & diuersarum regionum obtinuimus principatum, & regni Poloniæ prędicti recepimus diadema, vt ipsum regnum doctarum personarum studiis illustremus: quorum doctrinis ignorantiæ cœcitate sublata de medio, Regnum nostrũ in tempore nostri regiminis felicis, cæteris regionibus possumus coæquare: non dubitantes idipsum regni nostri subditis salubriter profuturum.

O SEYMIECH KORONNYCH, Tit. V.

SEYMY

SEYMY KORONNE KROL SKŁADA.

PRAWO

Séym repręsentuie ćiáło króleſtwá wßytkiégo.

1. MY Jan Olbrácht z łáſki Bożéy Król Polſki/ zá ſpólnym y długim náráżeniem/ z Prźelaty/ Pány/ z ſłáchetckim ſtanem/ z Poſłámi źiemſkimi/ y ze wßytkimi poddánymi náßymi/ Duchownymi y świeteckimi ná tym ſeymie wálnym Piotrkowſkim będącym/ ćiáło wßytkiégo króleſtwá z zupełną mocą nie przytomnych repręſentuiąc.

Nos Ioannes Albertus, Dei gratia Rex Poloniæ: communi & diuturna conſultatione præmiſſa cum Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumq; nunciis, ac ſubditis noſtris vniuerſis, ſpiritualibus & ſecularibus in hac conuentione generali Petricouiẽ: exiſtentibus, corpus eiuſdem regni cum plena facultate abſentium repræſentantibus. Lá 96. HL. 261/ 467.

W Lublinie ábo w Parcowie Polacy z Litwą ſéymy miéwáć máią.

In Lublin aut Parcow, Poloni cum Lituanis comitia celebrent.

2. TO też dokładamy oſobliwie/ y miá nowićie: iż przerzeczeni Pánowie y ſłáchtá króleſtwá Polſkiégo y źiem Litewſkich ſéymy y ſtánowienia rzeczy/ kiedy tego będźie potrzebá/ w Lublinie ábo w Parcowie/ ábo ná inych mieyſcách ktemu ſpoſobnych/ zá dozwoleniem y wolą náßą máią odpráwiáć/ dla pożytku y potrzeby króleſtwá Polſkiégo/ y dla lepßégo źiem Litewſkich przerzeczonych.

HOc etiam addito ſpecialiter & expreſſè: quòd præfati Barones & Nobiles regni Poloniæ, & terrarum Lituaniæ, conuentiones & Parlamenta, quando neceſſe fuerit, in Lublin, vel in Parcow, & aliâs in locis aptis, de conſenſu & voluntate noſtra, celebrabunt: pro commodo & vtilitate regni Poloniæ. Lágełło y VVituł w Hrodle 1410. Ld. 127. HL 51/ 92. HP 11.

Séymy w Piotrkowie niech będą, nyánſy żeby teº co było ná przeßkodźie.

Comitia Petricouiæ ſint, niſi quid vetet.

3. GDy ſobie zá obćiężliwo mieli niektórzy z Rády y Poſłów źiemſkich króleſtwá náßégo: iż byli wyzywáni ná Séym wálny do Krákowá/ nád ſtárádawny zwyczay od mieyſcá Piotrkowá: ſkazáliſmy zá prośbą Rad náßych/ y Poſłów źiemſkich: áby nie gdźie indźie/ iedno w Piotrkowie ſéym wálny odpráwowan był: wyiąwßy żeby ſłußna przyczyná/ która przez nas y Rádę náßę ma bydź vważona/ co iné nam rádźiłá vczynić

Cùm grauiùs ferrent nonnulli Conſiliarii, & Nuncii terrarum Regni noſtri, ad conuentum generalem regni Cracouiam ſeſe vocari: præter veterem conſuetudinem à loco Petricouienſi illos euocando: Decreuimus, Conſiliariis noſtris, & terrarum nunciis petentibus: vt non alibi, præter Petricouiæ, conuentus generalis celebretur: niſi cauſa legittima per nos cum Conſiliariis noſtris expendenda, aliud ſuaſerit faciendum. Zyg: w Krák. 1540 HL 51/ 92. HP. 10.

O tymże.

4. ZWalamy ná zdánié Rad y Poſłów źiemſkich/ y ták zoſtáwiamy ná dálßé czáſy/ iż ſeymy wálné króleſtwá nie indźie/ iedno w Piotrkowie máią bydź y ſkłádáné y odpráwowáné: wyiąwßy tylko przyczyny powietrzá/ ábo choroby królewſkiéy.

Aſſentimur dominorũ Conſiliariorum & terrarum nunciorum ſententiæ: & ita relinquimus duraturum: Quia regni Comitia generalia, non alibi, niſi Petricouię, indici & agi debent: peſtilentiæ, & ægritudinus Regiæ, caſibus exceptis. Zyg: w Krák. 1543 HL 51/ 92. HP. 10.

W Lomźie był náznáczony, ále potym do Wárßáwy przeniešiony. Artículo

O ZLOZENIV WALNEGO SEYMV Y POWIATOWYCH SEYMIKOW.

5. MOcą vchwały ninieyßégo ſéymu/ dla przyczyn y potrzeb Rzeczypoſpo. wyßéy

Zyg: Aug. w Piotr: 1562. Coll. 15. B.

opisánych/ składamy sęym wálny koronny ná dźień S. Marćiná w roku ninieyszym blisko przyszłym w Łomżie/ przed którym składamy sęymiki powiátowe w ziemiách. W Wielkiey Polsce we Srzedźie/ w Szadku/ w Leczycy/ w Rádźieiowie/ w Rácią̇żu/ w Sochácżowie/ w Dobrzyniu/ w Wieluniu/ ná dźień S. Jádwigi. Generalis Wielkiey Polski w poniedźiałek przed S. Symonem Judą/ w Kole. W Máley Polsce w Wiśni/ w Kámieńcu/ w Lublinie/ w Belźie/ w Chełmie/ ná dźień S. Jádwigi. W Proßowicách/ w Opátowie/ przed S. Symonem Judą w poniedźiałek bliższy. Generalis Máley Polski w Nowym mieśćie/ dźień S. Symoná Judy. W Mázowßu/ w Czérsku/ w Wiźnie/ w Wyßogrodźie/ w Zákroczymiu/ w Ciechanowie/ w Liwie/ w Rożánie/ w Łomżie/ dźień S. Jádwigi. w Wárßáwie dźień S. Łukaßá Particulares, á Generalem Mázowiecki w Wárßáwie názáiutrz po S. Łukaßu. Z obiecuiem nie przekłádáć ná inny dźień dniá sęymowi Łomżieńskiemu złożonego/ sine graui & legali impedimento.

Sęymy czásu y mieyscá opisánego bydź máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550, HL 51, B/ 92, HP. 11.

6. Aby zá szczęśćią pánowánia náßeg spráwy pospolite rządnie ßły: Sęymy wálné tákże y Powiátowe wedle czásu y mieyscá státutem opisánego składáć będźiemy.

Vt tempore felicis noſtri principatus, negotia publica procedant: Comitia generalia & particularia, iuxta tempus & loca, ſtatuto deſcripta, edicemus.

W Wárßáwie bywáć máią.

Zyg: Aug. w Lub. 1569 HP. 11.

7. Ieyscе sęymóm wálnym koronnym w Polsce/ iáko ie składáć mamy: ták iuż Wárßáwę ná to náznáczamy. wßákże gdźieby casus iáki przypadł znáczny/ żeby tám złożon y trzyman bydź niemógł/ wolno nam będźie zá dozwoleniem y rádą pánów Rad oboygá narodu tám ie złożyć/ gdźieby commodiùs bydź mogło w Polsce.

We dwie lećie bywáć máią.

Steph. 1576 Con. 148. B

8. Sęym wálny koronny we dwie lećie nadáley ma bydź składan/ á gdźieby tego była pilna á gwałtowna potrzebá Rzeczypospolitey/ tedy zá rádą Pánów Rad oboygá páństwá/ iáko czás y potrzebá R. P. przynośić będźie/ powinni go składáć będźiemy.

Do ßeśći niedźiel trwáć máią.

Támże.

9. Dłużey go dzierżeć nie mamy/ nadáley do ßeśći Niedźiel.

Od propoſitiiey záczynáć ſie máią.

Tenże w Wár. 1578. fo. 186. lege Scrutinia uer. 7.

10. Początek sęymu ná náznáczony dźień lißy sęymowémi propoſitią záczynáć ſie ma záwżdy.

Kiedy ſie záczynáć y kończyć máią.

Zyg: III. w Krák: 1591. fol. 16

11. Iż to do wątpliwości przychodźi v ludźi/ iáko ſie Sęym kończyć ma/ tedy Conſtitucie o tym vczynioné ták declárniemy: iż záczęcie sęymu poczynáć ſie ma od dniá w liśćiách sęymowych náznáczonego/ á kończyć ſie ma dniá tegoż w ßeść niedźiel: iednák w dźień niedźielny/ áni w świeto główne nigdy nápotym sęymu składáć niebędźiemy.

O SEYMIKACH POWIATOWYCH

Tit. VI.

Przed Sęymy Powiátowe ſeymiki bywáć máią, Kolſki, Korczyńſki, y Wołkowiſki.

Steph: w Wár. 1576. fol. 148. B. ſeym Wálny. uer. 5.

1. A przed tákowémi sęymy w Polsce wedle zwyczáiu/ á w Litwie wedle státutu W. X. Lit.

K. Litew. séymiki powiátowé bydź máią/iáko w Kole/y w Korczynie séymik główny bywa/ tákże w Litwie w Wolkowiſku główny séymik bydź ma. A iá które séymiki przez Posły swé potrzeby przypádłé/ zwyklym obyczáiem oznáymiáć mamy.

Brzéski, Inowłodzkáwſki w Rádzieiowie.

2. ZWaláiąc ná prośby ziem Brzeſkich y Inowłodzkáwſkich / vſtáwiamy: áby oboiéy téy ziemi ieden séym ziemſki w Rádzieiowie ná potym był składan.

PEtitioni terrarū Breſtenſis & Inowladiſlauien conſentientes, conſtituimus vt vtriq; terræ vnū Cōuētū terreſtrē in Radzieiow celebrādū deīceps inſtituamus. Zyg: w Krak. 150. fol. 9. HL 51/ 92. HP. 257.

Sędomirſkiéy ziemi w Sędomiérzu: á Skrzynny ſkázony.

3. JEden tylko Powiátowy séym w Sędomirſkiéy ziemi wedle ſtáradawnégo zwyczáiu niech będzie ſpráwowan. A séym w Skrzynnie/ktory był przez nas wyssłych lat pozwolon/ káżemy y zátrácamy.

VNus duntaxat particularis Conuentus in terra Sandomirien, iuxta antiquam conſuetudinem celebretur: Conuentu Skrzynen, qui ex ſpeciali conceſſione noſtra annis ſuperioribus agebatur, abolito penitùs & ſublato. Tenże w Piotr. 1529. fol. 13. HL. 51. B/ 93. HP 157.

Hálickiéy ziemi w Háliczu, vprzedzáiąc Wiśnienſki.

4. ZA pilnym żądániem Posłów ziemi Hálickiéy y zezwoleniem spólnym Rad/ przez ságeſczenie y násiádłość Rycérſtwá onych kráiów/ y przez dálékość drogi nie ochſpieczno ściam onych kráiów folguiąc/ vſtáwuiemy séymik Powiátowy w Háliczu: áby tám obyczáiem innych Powiátowych seymików Kaſztelan z ſzláchtą Posły obierał / nie przyczyniáiąc ich nád dawny zwyczay: iżby ſie o potrzebách pospolitych tám námawiáć mogli. A ten seymik vprzedzáć ma generalem Wiśnienſki/ wedle zwyczáiu innych Powiátowych seymików. Zyg. Aug. w Wárſz: 1563. HP. 257.

O tymże.

5. SEymik Powiátowy Hálicki vſtáwiamy / áby bywał záwżdy w tydźień przed Wiśnienſkim. Steph. w Wárſz. 158. Con. 15. B.

Dobrzynſkiéy ziemi w Lipnie.

6. NA prośbę Posłów Dobrzynſkich / pozwalamy: áby séymik Powiátowy w Lipnie w pośrzód ziemie Dobrzynſkiéy wedle ſtárégo zwyczáiu odpráwowan záwſze bywał ná potomné czásy. Tenże w Piotr. 1567 HP 258.

Séymik ná Deputatá ziemi Dobrzynſkiéy w Lipnie.

7. NA prośbę Posłów ziemie Dobrzynſkiéy / pozwalamy áby séymik ná obiéránié Deputatá ná Trybunał/ bywał dniá tego/ iáko y w innych wſzytkich Woiewództwách. Zyg. III. w Wár. 1596. fo. 11.

Ránſki w Ránie.

8. SEymik Powiátowy w Woiewództwie Ránſkim bydź ma w Ránie. Zyg Aug. w Lub. 1569 HP 258.

Krákonſki w Proſſowicách przed Nowomieyſkim.

9. SEymik też Powiátowy ziemie Krákowſkiéy / ktory w Proſſowicách bywa záwſze/ ná potym cztéry dni przed Nowomieyſkim więtſzym składan bydź ma. Tenże támże HP támże.

Minſki, Możerſki, Rzeczycki w Minſku.

10. POwiáty Woiewództwá Minſkiégo/ Możerſki y Rzeczycki / przy tymże Woiewództwie Minſkim zoſtáwuiemy: w ktorym iáko ná séymiki Powiátowé zieżdżáć ſie / ták też wſzytki ſpráwy swoie odpráwowáć máią. Tenże támże.

Gostynskié w Gąbinic, á Sochácżewskié w Sáchácżowie.

Steph: w Krák. 1576. fol. 163.

11. SEymiki Powiátowé ziemie Gostynskiéy w Gąbinie/á Sochácżewskié w Sochá czowie wedle stárego zwyczáiu/áby były trzymáné: gdyż przy Lubelskiéy Constytucíiéy przez niebycie Posłów onych ziem iest opuszczon/propter legalia impedimẽta, przećiwko czemu/ ácz sie Postowie ziemie Káwskiéy opowiedáli: iednák my widząc/ iż to zdawná té ziemie miéwały/ tedy im to pozwalamy.

Lubelskié z Vrzędowá do Lubliná przeniesionè.

Sig. Crac: 1532. HL. 547.

12. CElebrationes Conuentuum Particulariũ terræ Lublinen. ex oppido Vrzędow in ciuitatem Lublinen. transferri mandabimus, iuxta petitionem nobilitatis, per Nuncios terrestres factam.

Oświęćimski y Zatorski, w Zatorze przed Proßowskim trzy dni.

Steph: w Wár. 1581. fol: 215.

13. SEymik Oświecimskiéy y Zatorskiéy ziemie ma bydź záwżdy trzy dni przed Proßowskim seymikiem/ w Zatorze przez nas składány/ ku obránie Posłá ná seym wálny/ któryby napizód do Proßowic ná seymik iáchał. Posłá náßego ná ten tám seymik nie będźie potrzebá posłáć/ tylko Instructią do Stárosty Oświecimskiego. A listy około tego seymiku Zatorskiego/ máią bydź posyłáné ábo do Krákowá ábo do Oświecimiá.

Séymikóm Powiátowym czás y miesce náznáczánè bydź máią.

Zyg: w Krak. 1510. fo. 8. HL. 51/92. HP. 11.

14. OPátruiąc áby séymy powiátowé słußnym porządkiem/ gdy tego będźie potrzebá/ mogły bywáć/ obiecuiemy dáć náuke Káncellárskiéy: áby tym séymóm mieyscá słußné y czás ná lisciech opisowálá: ázwlaszczá áby seymik Szredzki dwie Niedźieli przed Kolskim/ á po nim Piotrkowski osm dni przedtym náznáczyć pámietálá.

Cancellaria informabitur, de præstituẽdis conuentionũ tẽporibus, & de conuentu Srzedeñ, Colensi, & Petricouiensi.

PRouidentes, vt conuentus particulares debito modo celebrari, dum opus est, valeant: Promittimus dare Cancellarię informationẽ: vt eos opportunis locis, & debitis temporibus, literis præscribant: & præsertim, vt conuentũ Srzeden: duabus septimanis ante Colẽsem & subinde Petricouiẽsem, octo diebus cõstituere meminerint.

Tákiż státut Zygmuntá Augustá.

Zyg: Aug w Lubl: 1569. HP. 11.

15. SEymiki powiátowé wedle obyczáiu ták w Polszcze iáko y w Litwie składáné y trzymáné bydź máią: których oznáczenie Káncellárie náßé w odsylániu listów/ y Stárostowie w rozsylániu ich ták sie záchować máią/ iákoby publicátia ich dwie ábo trzy niedźiele przed nimi do wiádomości ludzkiéy przyßłá.

Winá vstánioná ná Biskupy, Woiewody, y Káßtelany: którzy ná seymy powiátowè nieprzyiéżdżáią

Pœna statuitur contra Episcopos, & Palatinos atq; Castellanos, ad cõuentus terrestres non venientes.

Zyg: w Krák. 1510. fo. 8. HL. 52/93. HP. 258.

16. SKázniemy/ áby Biskupi/ Woiewodowie/ y Káßtelani/ y inni wßyscy vrzędnicy byli powinni bydź ná seymie ziemskim: w Wielkiéy Polszcze/ ná Kolskim: w ziemi Krákowskiéy/ w Nowym Mieście Korczynie: á to máią czynić pod winámi. Abowiem Biskupi zá wine będą powinni zapłácić/ iesli sie słußną wymówką ná tym seymie

DEcreuimus etiam: quòd Episcopi, Palatini, Castellani, & cæteri officiales, teneantur interesse conuentibus terrestribus, & in Maiori Polonia Colensi & in terris Cracouien. Nouæ Ciuitatis Corczyn, sub pœnis. Episcopi namq; soluturi sunt pro pœna, marcas quadraginta, si se legittima excusatione, in eodem conuentu non excusa-

o tymże maß niżéy

práwo 18. Wrzod.

seymie nie obmówią / cztérdźieści grzywien: á Woiewodowie y piérwszy Kasztelani będą powinni zapłácić / ieśli przez vpór ná seymie nie będą / y słuszną wymówką sie nie wymówią / támże ná seymie Powiátowym dwádźieścia grzywien: á Kásztelanowie mnieyszy będą płácić zá niebycie swé dźieśieć grzywien: które máią bydź do skárbu nászego obrócone / ieśli tákże słuszną wymówką y trudnościámi nie obmówią sie. A té winy do skárbu nászego nieodpuszczenie máią bydź obrócone.

eusauerint. Palatini verò & primarii Castellani, soluere tenebuntur (si se temerariè absentauerint: & legittima excusatione se ibidem, in Conuentu non excusauerint) marcas viginti. Similiter Castellani minores, soluent pro absentia decem marcas, fisco regio applicandas, si se non excusauerint, non vaga, sed legittimi impedimenti excusatione. Et pœnæ prædictæ, fisco nostro regio irremissibiliter applicabuntur.

Którzy, y iácy, y iáko wiele Posłów ná seym stáni być máią.

17. GDysmy widźieli liczbę Posłów ziemskich / którzy ná seym wálny bywáią posyłáni: iż ták dálece rozmnożyła sie / że też skarb Rzeczyposp. ná nie nád sprawiedliwość był obciążan / y wielką część podatków pospolitych ná nie była wydawána: á obroná R P. przez to była vmnieszona / y tudźież wszytki sprawowánia rzeczy y namowy ná seymiech / które zá potrzebą miały bydź z niemi sprawowáne / długi czás musiał bráć / dla wielkości ich liczby: których wiele ná ten wzgląd sie wtrącáli. Aby tedy sprawy sądowne / pozwy v sądów y inné sprawy własne / które im przynależą / ná seymiech mogli stádniéy odprawować: dla tego / zá radą Rad nászych przy bytności Posłów ziemskich przed zámknieniem seymu minieyszego kazáliśmy opowiedźieć / y ta vstáwą nászą skázuiemy: áby ná seymiech powiátowych Posłów ná seym wálny nie wiecéy obiérano / iedno ták wiele: iáko przed tym obiérano zá szczęśnego królowánia przodków nászych: y áby żaden ná poselstwo nie był obiéran: który rzecz y sprawe sądowną / któraby ná seymie miáłá bydź sprawowána / miał. Abowiem przez to y sądy seymowe bywáią zátrudnione / y sprawy poselskie częstokroć bywáią opuszczáne: gdy oboiéy sprawie dosyć vczynić niemogą.

Qui, quales, & quot Nuncij nobilitatis, ad Conuentum sunt mittendi.

CVm cerneremus numerum Nunciorum terrestrium, qui ad Conuentum generalem destinãtur, couſq; processisse: vt thesaurus Reipub. in illos necessariò plus æquo grauaretur: & magna pars contributionum publicarum, in illos expenderetur, defensioq; Reipub. per hoc minueretur: ac item omnes tractatus & actiones, in Conuentibus necessariò cum illis agendæ, in longum traherentur: propter numerosam illorum multitudinem: (quorum plerique in hoc munus sese ingerunt: vt actiones, causas iudiciarias, in iudiciis, & negotia priuata, quæ in Conuentibus eis incumbunt, possent commodius peragere.) Propterea Consiliariis nostris censentibus, in præsentia Nunciorum terrestrium, ante conclusionem Conuentus præsentis edici fecimus: & hac constitutione nostra decernimus: vt in Conuentibus particularibus, Nuncii ad Conuentum generalem non plures eligantur, quàm olim eligebantur, regnantibus feliciter prædecessoribus nostris. Quodque nullus Nunciorum eligatur, qui causã & actionem iudiciariam, in Conuentu agendã haberet. Per hoc enim & iudicia Conuentionalia interturbantur: & tractatus Nunciorum plerunque intermittuntur: cùm vtrique negotio simul satisfacere non sufficiant.

Zyg: w Krak. 1540. HL. 170. B/ 304. HP. 259.

Mieysca y sposób seymików Powiátowych.

To tymże maß wyssey práwo 16. Skáguie. my.

18. WRząd á stárodawny zwyczay seymiki Powiátowé w práwie chcąc / postánawiamy y opátruiemy to: żeby Rády nászé duchowné y świeckié ná seymikách bywáły á spólnie z szláchtą Artykuły spisowały: y potym ie ná głównieyszé seymy do Nowégomiásta / y do Kołá / y do Wárszáwy / iáko gdzie w któréy części korony nászéy stárodawny zwyczay

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP. 257.

czay iest / znosili: y tám zás znowu gdźie iuż więtsé koło wszytkich będźie / té to ártykuły korrigowáli / y miedzy sobą zgadzáli: áby potym wszytkich rzeczy ná seymiech koronnych vkácnienié y przedsą odprawá bydź mogłá.

Ná seymikách gospody rozdawáné przez stárosty bydź máią.

Tenże tám że HP 260. 19. PONieważ ná seymikách y sądźiech o gospody wielka trudnośćy różnice bywáią: tedy stárostowie ábo dźierżawce mieysc onych / gdźie sądy ábo seymiki będą / habita ratione dignitatis personarum, máią ie rozdáwáć.

O gospodách ná seymikách y sądźiech.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol: 30. 20. PRzychyláiąc sie do piérwszych Constitucij o rozdawánin gospód ná ziezdźiech y sądźiech wszelákich / ták decláruiemy: że mimo stárosty mieysc onych / nie ma sie żaden w vrząd wdawáć: á osobliwie ná Trybunale Márszałkowie Deputácey / nie máią w tym żadnéy przekázy czynić vrzędóm stárościnym. Ani vstaw rzeczóm mimo vrząd Woiewodzy y stárośći czynić / áni sobie żadnych pożytków ná mieyscu onym gdźie Trybunał sądzon bywa / przywłaszczáć / okrom salarium sądowego. Ani priuata authoritate w gospodách sądów żadnych odprawowáć / tylko in confessu iudicii Tribunalis.

Dawánie správy Posłów ziemskich o správách przeszłych seymowych.

Tenże tám że 1589. fo. 19. 21. DAwáć správe máią Posłowie z káżdego séymu przyiáchawszy / to co správili ná przeszłym séymie przed brácią ná Electitéy téy / gdy Deputaty ná Trybunał obiéráć będą.

Złożenié ziázdów po Seymie.

Tenże tám że 1591. fo. 19. 22. ZJázdy ná zwyklych mieyscách w ośm niedźiél składamy po séymie / wszytkim dla dánia liczby przez Posły brácićy / dla obiéránia Poborców y deputowánych ksáfárzów do odprawy y sądzenia żołnierzów wedle Constitucitéy opisánego processu: oprócz Woiewództwá Mázowieckiego / y tych Woiewództw / ktorzy ie sobie tu obráli / nie náruszáiąc práwá W. X. Litewskiego / ktore ziázdy tákowym pokoiem y bespieczeństwem wáruiemy / iáko práwo iest o seymikách y séymách nápisáné / pro hac vice.

O SĄDZENIV SEYMOWYCH spraw ná Séymie. Tit. VII.

Správy ná Séym przypádłe, dwá dni w tydźień kożdy sądzonè bydź máią: á po zamknieniu Seymu dáley sądźić nie máią.

PRAWO Zyg. 1518. HL 278. B/ 68. HP 28. 1. ZWalamy / áby správy ná séym wálny królestwá przypádły dwá dni w tydźień / to iest we Srzodę y w Piątek / przez nas były vznawáné y sądzoné: á gdy sie sstánie zámknienié séymu / żaden potym w správách / ktore ná séym przypádną / nie ma bydź / áni będźie mogł bydź sądzon.

Causæ ad Conuentionem deuolutę statutis diebus iudicentur, & conclusione Conuentus facta, à nemine iudicentur.

COnsentimus: vt causæ ad Conuentionem generalem deuolutæ, duobus in septimana diebus, quarta scilicet & sexta feria, per nos deinceps recognoscantur & iudicentur. Et conclusione facta Conuentus, nemo postea in causis ad Conuentionem deuolutis iudicari debebit aut poterit.

Správy criminálnè, tydźień cáły sądzonè bydź máią.

Steph: w Wár. 1578. Con. fo. 186 lege Scrutinia 2. AJżeby sie criminales actiones ná séymie záwsze odsądźić y odprawowáć mogły /

gły / tedy od początcia séymu / który ná náznáczony dźień listy séymowémi propositią záczynáć sie ma záwżdy. A po prositiéy y odprawieniu przy Posłech ziemskich wót Senatorskich / tydźien cały dźien podle dniá mamy mieć wolny do sądów criminalium actionum. A potym póki iedno séym będźie / mamy odprawowáć té criminália / ná káżdą Srzodę / Piątek / y Sobotę / nie omieszkawáiąc inych spraw séymowi należących. A zwłaszczá nullo iure, y kwarty sądzenia / wedle Constitucitéy Lubelskiéy / Anni Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi noni.

*pátrz lib. 4 pár. 1. Tit. 6. lege 7. Znáiąc.

Criminália Litewskié y sądy Séymowè.

3. Vstáwiamy áby ná séymie Wálnym kożdégo tego dniá w dźień ieden / miánowicie Wtorkowy / sprawy główné Litewskié séymowé przez nas sądzoné y odprawowáné były. Zyg. III. w War. 1589. fol. 37.

Przysięgi skazáné v sądu królewskiégo máią być do Powiátów odesłáné.

4. Przysięgi które skázuią v sądu nászégo ták ná séymie iáko y krom séymu máią bydź odesłáné do Powiátów / chybá iż kto támże będźie chciał przysiądz. Zyg. Aug. w Wárś: 1557. Const: 6. B.

O SPRAWIEDLIWOSCI.

Tit. VIII.

Sprawiedliwości nászładować nawyssè dobro.

PRAWO 1. Gdyż pismo swiete świádczy / że wszytek wiek człowieczy iest skłonny ku złemu / y wszelkié stworzenié w występku sie naydzie: któremu że przyrodzenié człowieczé łátwiéy upada ku złemu / ták iże złości rączéy nászłáduie. Acz Pánska vstáwá iest / że poddáni máią bydź sromiężliwi / skromni sprawiedliwi / spokoyni: á wszákoż nie pohámowána pożądliwość / by nie była pohámowána stráchem sprawiedliwości / tedyby zápráwde z godá y pokóy miedzy ludźmi zginęłá. Nawyssé tedy dobro iest w tym żywocie / sprawiedliwości nászładować y iednemu káżdemu co iego iest przywłaszczáć.

Cum scriptura testante, omnis ætas ab adolescentia sit promptior ad malum: & omnis creatura consistat sub vitio: naturaque humana facilius labitur ad delicta: sic etiam quòd vitia imitetur. Quamùis enim Domino disponente, sibi subditi debeant fore, pudici, modesti, iusti, ac pacifici: effrenata tamen cupiditas, nisi iustitiæ conatus subuerteret, tunc profectò concordia & pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita est, iustitiam colere: & vnicuique quòd suum est tribuere. Káz. w Kráh. 1359. La. 53. HL 72/ 110. & 399.

Stolicá sprawiedliwości królóm dożyczona.

2. Gdyż stolice sądów ku czynieniu y rozeznániu sprawiedliwości prawicy nawłasniéy z przeyźrzenia Bożego są zachowálé / á nam potym śmiertelnym / którzy pieczołowánia świetckiéġ ná sobie odmienności nosimy / vżyczoné.

Cum iudiciorum Tribunalia ad dicendam & discernendam iustitiam, dexteræ excelsi propriissimè diuinitùs fuerint reseruata: nobis tandem mortalibus, qui vices gerimus solicitudinum mundanarum, commodata. Ian Olbr: w Piotr. 1496. uer. 9 HL 127/128

Wszytkim sprawiedliwość król czynić ma.

3. Ad hoc nos omnipotens Deus, auctor iustitiæ, dispensator æquitatis & Reipu: pro sua voluntate directores Regni fastigio, licèt immeritos, voluit sublimare, vt ipsam prosequamur iustitiam, æquitatem sectemur, & in regno ipso Remp dirigamus. Káz. III. Petr. 1447. La. 89. uer. 4.

Wieżdżá-

Król nieżdżáiąc do którey źiemie y Powiátu z stárosty sprawiedliwość czynić ma.

Rex terras & quemlibet distrietum ingrediens, iustitiam cum Capitaneis faciet.

Káz. w Nieszowéy y w Opok. 1454 La. 93. B. HL 223. B/ 399. HP. 31.

4. OBiecuiemy / iż záwżdy ná przyiechániu nászym do źiem którychkolwiek nászych / w kożdym Powiećie / do którego szczęśliwie przyiedźiemy / wszytkim prożącym sprawiedliwości z stárostámi nászymi / one czynić roskażemy.

ITem pollicemur: Quòd semper in aduentu noſtro, in terras quaſcunque noſtras, iu quolibet diſtrictu, quem feliciter ingreſſi fuerimus, omnibus petentibus iuſtitiam fieri cum Capitaneis noſtris, ipſam expedire faciemus.

Wszytkim wedle praw sprawiedliwość nieodwłoczną czynić ma.

Sig. III Cra. 1588. fol. 7. ner. 1.

5. IVſtitiam omnibus incolis Regni iuxta iura publica in omnibus dominiis conſtitutam abſque omnibus dilationibus & prorogationibus, adminiſtrabo, nullo quorumùis reſpectu habito.

Iustitionarium żadnego w źiemi stánowić nie ma.

Iustitionarius in nulla terra inſtituendus.

Iag. w Iedln 1433. La. 51. B. HL 140. B / 251. HP. 589.

6. TEż obiecuiemy y: iż w żadnéy źiemi królestwá Polskiégo Iustitionarium nie chcemy postánáwiáć / ábo iákokolwiek nástáwiáć.

ITem ſpondemus: Quòd in nulla terra totius regni Poloniæ Iuſtitionariũ conſtituere volumus, vel quomodolibet ſurrogare.

Hámowánié sprawiedliwości przez królewskié listy, nikczemnè być máią.

Regiæ inhibitiones ſint nullæ.

Káz. w Nieś. 1454. La. 93 HL 115. B / 206. HP 450

7. OBiecuiemy nie dáwáć listów bronięcych sprawiedliwości / ábo przez któreby mogł bydź zátrudnion ábo zwłóczon sąd ku krzywdźie którejkolwiek strony / ták powodowéy iáko obwinionéy.

A ieśliby niekiedy tákowym listóm z Káncellárieý nászéy dla vpomény czyiéy prośby ábo którymkolwiek obyczáiem przydáło sie wynidź / tedy niechay będą nikczemné.

A sędźie nie będą powinni dla tákowych listów sądów swych nie sprawować.

ITem pollicemur: quòd non dabimus literas prohibitorias iuſtitiæ: aut has, per quas poſſet impediri, aut differri iudicium in præiudicium alicuius partis, Acto ris aut Rei.

Quòd ſi aliquando huiuſmodi literas de Cancellaria noſtra, per importunam alicuius inſtantiam, aut quoùis modo emanare contigerit: ſint eo ipſo nullæ.

Iudicesque, per huiuſmodi literas minimè iudicare ſint aſtricti.

Król do sądu listów które sprawiedliwość hámuią dáwáć nie ma, iedno temu który iest ná posłudze Rzeczypospolitéy.

Neque Rex iudicio inhibeat: niſi quis Reipub. cauſa abſit.

Káz. III. w Koreś. 1451. La. 88. HL. 115. B / 206. HP 450.

8. SKázuiemy / iż od tych czásów y ná potym listy práwá y sprawiedliwości zákázuiące ku obćieżliwości y krzywdźie tym / którzyby sprawiedliwości szukáią / nie będą dawáné / áni ná nie pozwaláné: iedno tym / którzyby ná woynie byli / ábo potrzeby R. P. w tym czásie ná sobie nieśli.

ITem decernimus: quòd àmodo & deinceps literæ, ius & iuſtitiam prohibentes, in grauamen & præiudicium iuſtitiam quærentibus, non dabuntur, nec concedentur: niſi illis, qui in bello fuerint: aut rebus & negotiis Reipub. intendunt: tempore medio, quo huiuſmodi onera pertulerunt.

O liśćiéch które sprawiedliwość hámuią.

9. O Liścićch hámuiących sprawiedliwości/ y práwu pospolitemu y státutom przećiwnych / áby ich nie dawano: Roskażemy / áby przełożeni Káncellárićy náßéy przećiwko státutóm ich nie dawáli. A ieśli ie dádzą/ oné wedle zámierzenia státutów nikczemné niech będą.

DE inhibitionibus, iuri communi & statutis Regni contrariis, non concedendis, Mandabimus: vt Cancellariæ nostræ præsidentes, in contrarium statutorum, illas nemini concedant: & si concesserint; illæ iuxta statutorum præscriptum, nullæ censeantur. Zyg. w Krák. 1532. HL. 116. B/ 206. HP. 451.

Kto listy hámuiącè do sądu wnośi, á sędźia źiemski ábo Grodzki ie przymie, winą 14. grzywien niech będźie karan: to wyiąwßy, gdźieby dla posługi Rzeczyp. kto był wyięt

Qui literas inhibitionis producit, & Iudex Terrestris aut Castreñ eas suscipit, pœnis quatuordecim marcarum puniatur: nisi fortè Reipub: causa aliquis excusetur.

10. Chcemy áby żadné ná potym hámuiącé listy do sądów nie były dawáné/ y niechay będźie w tym státutów królestwá náßégo exequucia / á ten który tákowé listy do sądu przyniesźie/ winą cztérnaśćie grzywien stronie przećiwnéy niech będźie karan. Tákże sędźiowie Ziemscy y Grodzcy tákowym listóm hámuiącym mieysce dáiący / cztérnaśćie grzywien winą niech będą karáni. Wyiąwßy spráwy tych: którzy ná służbách R. P. są / iáko ná poselstwie / ábo kedy którzy przez nas woysku przećiwko nieprzyiácielowi náßému w postronnych źiemiách będźie przełożon: których spráwy tylko iednégo roku (ieśli ták długo ná służbie náßéy będą) záwießoné bydź mogą rostrzáśniem y obiáśnieniem náßym: które sie przez list do sądu sstáć ma.

Oluimus vt nullæ in posterum inhibitiones ad iudicia dentur: fiatq́, in hoc executio statutorum Regni nostri: & is, qui huiusmodi literas in iudicium produxerit, pœna quatuordecim marcarum parti aduersę puniatur. Similiter iudices tàm Terrestres quàm Castrenses huiusmodi literis inhibitionum, in præiudicium partium parentes, & locum dantes 14. marcarum pœna plectantur: exceptis causis eorum, qui in seruitiis Reipublicæ, puta legationis: aut vbi aliquis per nos exercitui, contra hostem nostrum, etiam extra Regnum præfectus fuerit. quorum causæ, ad vnius anni spatium (si tanto tempore fuerint, in seruitio nostro) suspendi poterunt: iussu ac declaratione nostra per literas iudicio facienda. Zyg. w Piotr: 1538. HL. 114/ 205. HP 451.

O Inhibiciách.

11. O Kolo inhibićiéy że są státutá dawné / wedle tych záchować sie ma Káncellária náßá/ y sąd ábo vrząd/ á którzyby sie sąd ábo vrząd ináczéy záchował: tedy winą w státućie opisáną karan bydź ma.

Inhibitiones ad iudicia ne dentur.

QVãdoquidẽ de inhibitionibus sunt antiqua statuta: iuxta hæc tàm Cancellaria nostra, quàm iudicium, vel officium, sese conseruare debent. Quòd si aliquod iudicium vel officium, aliter sese conseruaret: extunc pœna statuti descripta puniri debet. Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 115. B/207. HP. 451.

Spráwiedliwość sądową niektóre kráie korony Polskiéy zdiéły z osoby królá I. M.

12. Spráwiedliwość pospolitą sądową / niektóre kráie korony Polskiéy sobie zwoliły / zemuiąc ią z osoby náßéy / czego my im dozwalamy / y hámować nie mamy / z tym dokładem: że y innym którzyby chćieli tákże v śiebie postánowić / wolno bydź ma záwżdy / á popráwá iéy ma bydź wolna / zá spólnym ich dozwoleniem. A ieśliby sie im zdáło / záśie ią ná osobe náße królewską włożyć / tedy ią powinni będźiem ná śie przyiąć / my y potomkowie náßy. Tákże też pánowie Rády wßytkié / y stany Wielkiégo X. Lit: y źiem Wołhyńskiéy / Kiiowskiéy / Bráclawskiéy / które sie práwem Litewskim sądzą. To tymże sposobem postánowili / iż do seymu przyßłégo ná koronácyą náße złożonégo / práw swych po- Steph: w Krak. 1576 Const. 160. B.

práwić/ y obyczay spráwiedliwości miedzy sobą postánowić máią. A iáko oni miedzy sobą postánowią/ y ná co sie wietszą czesć tych ktòrzy sie práwem Litewskim sądzą/zgodźi/ to my wszytko przy koronácićy nászéy / poprzysiądz powinni bedźiemy / y ná potym tákże práw swych y sądów popráwować im bedźie wolno záwżdy.

O IMANIV SZLACHCICA.

Tit. IX.

Zaden szláchćić nie ma bydź imian, áni mu dobrá máią bydź bránè, áż będźie práwem zwyćiężony.

PRAWO Káz: w Nieśw. 1454 La. 92. B. HL. 55. B/ 399. HP. 240.

1. OBiecuiemy słowem nászym krolewskim wszytki krolestwá nászego obywátele w práwách wszytkich / ktòré są od przodkow nászych dáné/ w cále záchowáć/ y żadnému dóbr nie kázemy bráć/ áni ich kázemy imáć: áż piérwéy bedźie práwem przekonan.

Szláchćicowi máiętność nie ma bydź brána, áż piérwéy práwem osądzonèmu.

Wká. láz. w Czerw: 1422. La. 48. B. HL. 223/399. HP 240.

2. ABy obsitsza łáska byli od nas obywátele krolestwá pocieszeni / y przećiwko nam wietszą wiárę y posługę pokázowáli: obiecuiemy / iż od tego czásu y ná potym żadnego poddánego krolestwá nászego / ktòrégokolwiek dostoieństwá/ przełożenia/ stánu/ y stopniá bedźie/ dóbr dźiedźicznych nie bedźiemy brać / áni do skárbu brać ábo obrácać roskázemy / áni sie w tákowe dobrá przez nas/ ábo wrzedniki nászé/ábo iné ktòrékolwiek ludźie nie wwiązemy/áni kázemy wwiezáć zá iákiékolwiek występki ábo przewinienia: ázby piérwéy o tym vprzedźił sąd nászych sędźi: ktòré ná to náznáczemy z nászymi Prźełaty / pány / sąd y vważné vznánié y skázánié.

Zaden szláchćic osiádły zá występek, iedno práwem zwyćiężony, nie ma bydź iman.

Lázek. w Iedl. 1433. La. 51. B. HL. 183/326 HP. 553.

3. TEż obiecuiemy y ná wiárę swą bierzemy: iż żadnego obywátelá osiádłego o iákí występek ábo obwinienié nie bedźiemy áni roskázemy łápáć/áni żadnéy pomsty ná nim czynić: áż práwem bedźie słusznie przekonan / y do rąk nászych ábo stárostów nászych

Rex iura conseruet: nemini bona recipiat, aut captiuet nisi iure conuictum.

INprimis igitur pollicemur verbo nostro regio, omnes Regni nostri incolas, in iuribus quibusuis, ipsis à prædecessoribus nostris datis, integraliter conseruare: nulliqúe bona recipi mandabimus, aut captiuari faciemus: nisi priùs fuerit iure conuictus.

Rex nulli, nisi iureuicto bona recipiet.

ITem vt gratia vberiori consolentur à nobis, etiam nos fide & seruitiis ampliоribus prosequantur, promittimus: Quòd exnunc & de cætero, nunquam alicuius subditi regni nostri, cuiuscunq; dignitatis, eminentiæ, status aut gradus fuerit, bona hæreditaria accipiemus, confiscabimus, recipi & confiscari faciemus: nec se de eis per nos vel officiales nostros, vel alios quoscunque homines intromittemus vel intromitti faciemus: pro quibuscunq; excessibus aut culpis, nisi prius super hoc præcedat iudicium nostrorum, quos ad hoc deputauerimus, cum nostris prælatis, Baronibus, matura cognitio & sententia sequatur.

o tymże y drugie práwo maß potym lege Téż obiecuiemy.

Nullus etiam terrigena possessionatus pro aliquo excessu, nisi sit iure conuictus captiuandus.

CÆterum promittimus & spondemus: Quòd nullum terrigenam possessionatum, pro aliquo excessu aut culpa, capiemus seu capi mandabimus: nec aliquã vindictam in ipso faciemus: nisi iudicio rationabiliter fuerit conuictus: & ad manus

ſtych przez ſędźie téyże źiemie/w ktorey tenże obywátel mieſka/ oddan.

Wſáſze tákowego człowieká/ ktory ná zkodźieyſtwie/ ábo dobrowolnym mężobóyſtwie/ná łápániu pánien ábo białychgłów/ ná ſpuſtoſzeniu wſi/ábo ná łupieſtwie był poiman/ tákże tych ktoryby niechćieli ſłuſznégo rekoiemſtwá po ſobie ſtáwić y dáć/ wedle wyſtępku y złégo vczynku tylko wyymuiemy.

Tóż maſz y wyſſéy práwo 2. Aby.

Żadnému iednák dobr áni dźierżenia nie weźmiemy/ áż ſądownie przez ſędźie ná to wyſádzoné/ ábo Pány náſze nam będźie przekonány.

nus noſtras, vel noſtrorum Capitaneorũ per iudices eiuſdem terræ, in qua idem terrigena reſidet, præſentatus.

Illo tamen homine, qui in furto, vel in publico maleficio, vtpotè incendio voluntario, raptu virginum aut mulierum, villarũ depopulationibus & ſpoliis deprehendetur: ſimiliter illis, qui de ſe nollent debitam facere cautionem vel dare, iuxta quantitatem exceſſus vel delicti, exceptis.

Nulli autem bona ſeu poſſeſſiones recipiemus: niſi fuerit iudicialiter per iudices competentes, vel Barones noſtros nobis condemnatus.

O karániu wyſtępnych.

4. Co ſie tknie diminutionem bonorum Nobilium, żeby o żaden wyſtępek ſłáchtá karána była niemiáłá in bonis: w tey mierze ſtátutu odſtępować niechcemy in caſibus in ſtatutis expreſsis: ále ſie według ſtátutu záchowamy. Awſząkże niechcąc diminuere bona nobilium dla ſłużby R. P. tákowé imioná ſłáchęckié/ ktoreby były confiſkowáné/ będźiem dawáć inſzym ſłáchćicóm Polakom Nobilibus. Zyg. Aug. w Piotr: 1562, HP 51.

Oſtátek tey Conſtitucitey maſz lib. 5. parte 6. Tit: 6. lege 5. Téż ná czeſté. *Y wyſſéy*, fol. 101. lege 2. *A ieſliby.*

Szláchtá która może być ſłubem wiązána.

5. Gdyż ták potrzebowáły poddánych náſzych ſpráwy/ ſkazáliſmy: áby żaden ſłáchćic poddány náſz ſłubem nie był przez nas wiązan/ iedno práwem zwyćiężony. A wſząkże ináczéy záchować ſie ma w ſłużbie woiennéy: y gdźie nam ábo ktoremu z poddánych náſzych przydźie ſpráwá z ſłużebnikiem/z vrzędnikiem/z ſprawcą/ábo poddánym ſwym/ y gdźieby dla ſpráwy Rzeczypoſpol. miáło być co z kimkolwiek czyniono.

Szlubem żadny ſłáchćic oſiádły nie ma być wiązan, áni ſądzan.

6. Słubem żadny ſłáchćic oſiádły wiązan nie ma być od nas/ áni od żadnych vrzędników náſzych/ iedno wedle opiſánia ſtátutu roku 1540. A ſądzan też nikt być niema/ iedno práwem przekonány wedle ſtátutów y przywileiów.

W rzeczách dotklinych żaden ſkázywáć nie ma bez powodá.

7. Vſtáwiamy/ áby w ſpráwách dotklíwych w niebytności Powodowey/ ktorému

Sponſione fidei quando obſtringendus eſt aliquis.

Ita poſtulantibus ſubditorum noſtrorum rationibus, decreuimus: Vt nullus nobilis ſubditus noſter, ſponſione fidei per nos obſtringatur: niſi iureuictus. ſecus erit in exercitio rei militaris: & vbi nobis, vel alicui ſubditorum noſtrorũ actio interuenerit, cum ſeruitore, factore, adminiſtratore, aut ſubdito ſuo: & vbi Reipublicæ cauſa aliquid ſit contra quemuis agendum. Zyg: w Krák. 1540 HL 24/44 & 434. & 466. HP. 241.

Sponſione fidei nullus nobilis poſſeſſionatus obligari debet.

Sponſione fidei nullus nobilis poſſeſſionatus obligari debet à nobis, neq; ab vllis officialibus noſtris: tantum iuxta deſcriptionem ſtatuti, Anno 1540. conditi. Captiuari etiam nullus nobilium debet, niſi iure conuictus, iuxta ſtatuta & priuilegia. Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 260. B. & 167. B/466 HP 241.

In cauſis criminalibus in abſentia accuſantis nemo cognoſcat.

Statuimus: quòd in cauſis criminalibus, in abſentia accuſantis, ſeu actoris, cui Káſ. Wiel. w Wiſl: 1368. La 37 HL. 4/ 7. HP. 27.

rému należy/áni my z potomki náßymi/áni Stárostá náß nie vznawał/áni żadnégo skázował/áż przekonánégo práwem/y tego któryby sie sam zeznał.

cui interest, nos vel noſtri ſucceſſores, aut Capitanei noſtri cognoſcere non debemus: nec aliquem hominem condemnare: niſi conuictum iudicio & confeſſum.

Wßákże excipe. Pátrz wyssśey legem 3. Też obiecuiemy/ić.

Potwarce do wieże nie skázywáć áż sie spráwá dostáteczna o wßytkim mieć będzie.

Ioan Olbr. La. 106. HL 56/54.

8. CVm quiſpiam perſonam iuſtam & innocentem, pro inuaſione domus calumniosè culpauerit: exindeq; cùm inculpatus deputaretur turri recludendus. in tali caſu, nos & ſucceſſores noſtri, priuſquàm ad deputandum in turri feſtinauerimus, ſcrutabimur & ſcrutabuntur: ſcireque debebimus & debebunt, veram poſitionem rei, culpæ & calumniatoris. quo in calumnia comperto, nos talem, ex debito authoritatis noſtræ, infamem pronunciabimus: & inſuper in facie cauteriſari demandabimus.

O NAGRODACH ZASŁVZONym. Tit. X.

Dárámi szczodrobliwéy łáski/ Dostoieńſtwy/ Vrzędy/ Woyſtwy/ Dáminámi/ y Dárowiznámi: Summámi pozwolonémi/ Kadukámi y Wácántiámi/ przyięciem do práw y státutów koronnych: y nobilitátiámi.

O zapłácie y dárowániu Rycérſkim ludźiom.

Pátrz wyssśey fol. 22. lege 1. *Máieſtat, zacność, etć.*

O DARACH SCZODROBLIWEY ŁASKI K. I. M.

Articulo, O GODNEY NAGRODZIE ZASLVZONYM.

PRAWO lág: blijko Cżer. 1422. La. 48. uer. 11. HL 347. ver. 9. lege In nomine &c.

1. MAiąc baczenie ná wiárę wielką y ná służby záwżdy wierné/ któremi/ Prełáci/ Pánowie/ Przełożeni/ Szláchtá/ y wßytko króleſtwá náßégo Rycérſtwo/ iuż rádząc/ niegdy też ná woynách y innych przypadkách y przygodách vprzeymą cnotą knam przeſtawáiąc/ wdzięczną chęć nam pokázowáli/ y przez przeſtánku pokázuią/ y ieſcze tym wiecéy ná przyßłé czáſy pokazáć mogą: z tych tedy przyczyn królewſkiéy ſczodrobliwośći náßéy/ dáry v nas ſobie záſłużyli.

Ad fidem eximiam, & obſequia ſem per fideli continuata ſtudio attendentes: quibus Prælati, Barones, Proceres, nobiles, ac vniuerſa regni noſtri militia, nunc ſuis nos dirigendo conſiliis, nunc in bellis, nunc in aliis caſibus & contingentiis noſtris, infatigabili virtute nobis adhærendo, gratos ſe nobis reddiderunt, & quotidie reddunt inceſſanter: & aucta fidelitatis ſuæ præſtantia, adhuc magis reddere poterint in futurum: proter quæ regalis munificentiæ noſtræ dona, merentur à nobis recipere.

O niezáwárćiu ręki krolewskiéy.

2. Nie záwárł ſobie Król ręki/ áby in parte, to ieſt wdzielenia miáſteczek/ wśi y innych gruntów záſtáwiáć y dárowáć niemiał.* *maß wyż. fo. 90. le. 2. párág. A iáko.

O DOSTOIENSTWACH Y VRZĘDACH.

Articulo, MERITA.

Zyg. Aug. w Piotr: 1567. Con. 71.

3. NAydowánié obyczáiu/ któremby poczćiwie záſłużeni ludźie nagrodę przyſtoyną ſłużbam

służbam swym mieli/ záchowáné byko do séymu tego Constitucyámi przeßłémi/ do których przystawáiąc y widząc rzecz bydź potrzebną y przystoyną/ náyduiemy: Iż záſłużonym ludźióm R. P. Dostoieńſtwy/ Vrzędy/ Dożywocia ná dobrách náßych/ kádukiem y nieſłużeniem woyny przypádłemi dobry y innémi wßyſtkimi zaplátámi/ wedle zdánia y woli náßéy/ któreby práwá nie obiażáiąc wieczną zá sobą pámięć y poczćiwą ſławę niosły/ były służby nágradzáné.

O WOYSTWACH.

Woyſtwá nowè vſtáwiánè być nie máią, á ſtárè záſłużonym dawánè bydź máią.

4. SKázuiemy/ áby nowi Woyscy ktorzykolwiek ſą od nas gdźiekolwiek poſtánowieni nie dłużéy trwáli/ iedno do śmierći dźiśieyßych dźierżáwiec: ktorzy gdy z tego świátá zéydą/ też y Woyſtwá niech będą rozumiáné zá zginioné: áni nowych nápotym żadnych nie będźiemy vſtáwiáć: ſtáré lepak dobrze záſłużonym ábo Rycérzóm iuż wyſłużonym będźiemy dáwáć.

Noui Tribunatus abrogantur, veteres autem benè meritis Militibus ſunt conferendi.

DEcernimus: vt noui Tribunatus, quicunq; ſunt à nobis vbilibet inſtituti, non diutiùs quàm ad mortem modernorũ poſſeſſorum durent: quibus ex hac vita ſublatis, Tribunatus quoq; ipſi extincti cenſeantur. Nouos deinceps nullos conſtituemus: & antiquos benè meritis, aut emeritis Militibus conferemus. Zyg. w Piotr. 1538. HL 284. B/ 507. HP 234

O tychże Woyſtwách.

5. AIż Woienney służby niemáło Woyſtkimi ginie: wßyſtkié té/ ktore ſą po roku 1538. vczynioné/ pſuiemy: á ſtárémi wedle ſtátutu tegoż ßáfować będźiemy. Ale y té/ ktore zamkow nie máią/ y té też pſuiemy: iedno té zoſtáwiamy/ ktore zamki máią.

QVia etiam Bellico ſeruitio Tribunatibus non parùm decedit: omnes hos Tribunatus, poſt annum 1538. inſtitutos, abrogamus: antiquis autẽ, iuxta hoc ipſum ſtatutum ſuprà poſitum, diſpenſabimus: quin etiam & eos, qui Caſtris carent, caſſamus: tantùm autem eos, qui caſtra habent, in robore relinquimus. Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 284. B/ 508 HP. 235.

O DANINACH Y DAROWIZNACH.

O dárowániu imión ßláchćie przez Krolá.

6. TYm ſtátutem ſkázuiemy ná wieki bydź chowano: iż dárowánia ſtałe y mocnie máią ſtać/ choćby też przywiléy ná nie nie był dan/ gdy tylko śmiercią onégo/ ktory dárował/ ábo ktoremu dar ſie ſtał/ to było potwierdzono/ ázwłaſzcza tym/ ktorzy z námi álbo z náßémi potomki mężnie ná woynie woiuiąc byli zábici: tákowé dárowánia/ niech wieczną moc máią.

Donatio regalis, militibus in bello facta, morte donatoris etiã abſq; literis confirmatur.

HOC ſtatuto perpetuò ſtatuimus obſeruandum: Quòd donationes fixæ & firmæ debeant permanere: etiamſi priuilegium ſuper hiſce donationibus, conceſſum non fuerit. dummodo ſaltem morte donatoris, vel cui donatio facta fuerit, confirmetur: præſertim his, qui nobiſcum vel cum noſtris ſucceſſoribus, viriliter in bello pugnantes fuerint interfecti, donatio recipiat perpetuam firmitatem. Káſ. Wiel. w Wiślicy. 1368. L. 438. B. HL 81/ 146. HP. 572.

Dániny dawné práwem dziedźicznym nádáné, zá lenná poczytáne bydź niemogą. Páty niżéy w części czwartéy, Tit: 2. lege 21. *Tákże obiecuiem/ ić.*

Donatio Szárawki wieczna.

7. ZÁ przyczyną zgodną Pánow Rad y Posłow ziemſkich pozwalamy/ Szárawkę leżącą Steph. w War. 1578. fol. 192. B.

leżącą w Woiewództwie Podolskim/w powiecie Kámienieckim/ cum attinentiis eius omnibus, Vrodzonému Jákubowi Pietwicowi/Stároście Trebowelskiému/y potomkóm iego w dziedzictwo ná wieczné czásy/ iáko przywiley náß w sobie obmawia. Która donátia náßá vigore conuentus, & ex consensu omnium ordinum facta, debet in suo robore conseruari temporibus perpetuis,non obstantibus quibusuis constitutionibus.

Dániná Kniáźiá Rózyńskiégo.

Tenże támże 1581. fol. 221.

8. Zá przyczyną zgodną Pánów Rad y Posłów ziemskich / pozwalamy Kothelnią Vroczysko/zá Zytomiérzem w Woiewództwie Kiiowskim leżące / cum attinentiis omnibus, Vrodzonému Kniáźiu Kirikowi Rózyńskiému / y potomkóm iego w dziedzictwo ná czásy wieczné/ iáko przywiley náß iemu ná to dány w sobie obmawia.

Dániná Andrzeiá Taránowskiégo ná wydzierżenié.

Tenże támże fo. eodẽ.

9. Zápisánié summy dziesiąći tysiecy złotych / w monećie Polskiéy ná Brátkowićách/ cum attinentiis wśi do Brátkowic należących/ Vrodzonému Andrzeiowi Táránowskiému dáiemy zá zgodnym pozwoleniem wßytkich stanów / vigore præsentis conuentus generalis ápprobuiemy/z tą condicyą wytrzymánia tych dziesięć tysiecy/ná káżdy rok po stu złotych polskich/ z téy summy defálkować ma. Wßákże ták / áby on sam y potomkowie iego Quárte zwykłą do Rádwy powinni byli płáćić/ ták iáko teraz płáći / á nieinákßą/ iesliby była kiedy vchwalona. A tá dzierżáwá w iego Domu y potomkóm iego trwáć ma áż te summę wydzierży do stá lat/ iáko ßerzéy przywiley iemu od nas dány obmawia.

Dániná Swisłośći.

Tenże tám że B.

10. Zá przyczyną y pozwoleniem Pánów Rad nászych koronnych / y Wiel: X. Lit. y Posłów ziemskich stanów seymowi należących / zá godné w Rzeczyposp. zasługi oycá ich/ dáiemy synóm nieboszczyká Páná Wileńskiégo/ Alexándrowi y Károlusowi Chodkiewiczóm ná wieczność imienié Swisłość / w Powiećie Wołkowiskim leżąc / według przywileiu nászego im od nas ná seymie dánégo.

Dániná Máximowi Czápli.

Tenże támże B.

11. Zá prośbą Pánów Rad y Posłów Ziemskich / pozwolilismy w wieczność trzy Włoki puste / we wśi Szostákách / Dzierżáwy Kámieńcá Litewskiégo / Vrodzonému Máximowi Czápli/ iáko przywiley od nas iemu ná to dány w sobie obmawia. Która dániná ma trwáć temporibus perpetuis, iemu y potomkóm iego.

Dániná Połotińskiému.

Tenże tám że.

12. Zá prośbą stanów wßytkich pozwalamy/ áby Válentému Połotyńskiému/ dwádźieśćiá łanów z dóbr stołu nászego należących/ná wieczność náznáczono było y oddano/ gdźie będźie bez zátrudnienia skárbu nászego.

Dániná Wásilowi Niemiérze.

Tenże tám że.

13. Zá prośbą y pozwoleniem Pánów Rad koronnych/ y Wielkiégo X. Litewskiégo / y Posłów ziemskich oboiégo narodu / Vrodzonému Wásilowi Niemiérze / Rotmistrzowi nászému/ zá służby iego vczćiwé / we włości Mohilowskiéy wiosći Holowieczyce / Cieplé Łubany / służeb dwánaśćie / które mu były dáné od Królá Zygmuntá Augustá do łáski iemu y potomkóm iego / práwem wiecznym dáliśmy / iáko przywiley iemu od nas dány obmawia/ nie káząc praw innym.

Dániná wieczna Kánclérzowi y Hetmánowi Koronnému.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 66.

14. Tákowé bydź znáyduiemy zasługi Jáśnie Wielmożnégo Janá Zamoyskiégo Kánclérzá

Kánclérzá y Hetmáná koronnégo/ przeciw téy R. P. że słuſznie wielka/á ktoraby wieczną pámiątkę zá sobą niosłá/ wdzięczność y nagrodá iemu zá nie pokazána bydź ma. Bo y przeciw Kniáźiowi Wielkiemu Moſkiewſkiemu/ dziedźicznemu téy R. P. nieprzyiácielowi/ zá przodká nászego S. pámięci Krolá Stephaná w wiedźieniu przeciw niemu woyny: w bránin zamków pod nim: w recuperowániu od niego źiemie Inflantſkiey: w przyczynieniu niemálych áccesoiy do państw R. P. tákże przeciw Tátárzynowi/ broniąc od niego gránic koronnych/ pożytecznie y sławnie służby swe R. P. oddawał. A teraz gdy szło o pospolitą wolność/ o práwá/ y o cáłość Rzeczypospolitéy/ gdy Arcyksiąże Máximilian/ imo wszech consens, zá powodem máley liczby ludźi chćiał okkupować Rzeczpospolitą/y krolem przez moc zostáć: on nie iedno sie zástáwił potężnie przy pospolitéy wolności/ ále y Krákowá miástá stołecznego/ od niego/ czułością y spráwą swą obrónił: ludźi iego cześć niemálą/ gdy sie gwałtem do Krákowá wedrzeć chćieli/ nie szánuiąc sam siebie/ y w osobie swéy/ áby inszym sercá dodał/ z nieprzyiácielem sie ścieráiąc/ pogromił y odpędźił: dźiáłá pobrał: ták/ że musiał zátym nieprzyiáciel odstępować. A teraz nákoniec/ posłány będąc od nas y R. P. po koronácitey nászey przeciw temuż Arcyksiążęciu/ ktory przybáwiáiąc sobie co dźień wiecey ludźi y woyská/ zamki/ miástá y municyę R. P. posiadał: ludźi koronne mocą do posłuszeństwá swego przymuszał: y ták te posługe/ iáko iuż nas przy concludowániu séymu tego wiádomość doszłá/ odprawił: że wygrawszy przeciw niemu bitwę wielką/ y porażiwszy woysko iego bárzo potężne/ onego sámego/ y z nim cześć niemálą tych/ ktorzy wolność pospolitą burzyli/ poimał: á zá dźieśięć iedno niemal dni od wyćiągnienia swego R. P. z wielkiey trudności do lepszey o vspokoienin iey nádźieie przywiódł/ z wielką iey v wszech narodów sławą. A ták/ áby tych iego zasług tákowych zostawał znák wdzięczności od nas y R. P. autore maiestate nostra, & iudicio maiestatis nostræ, consilio Senatorum nostrorum intercedente, zá zezwoleniem wszech stanów oboygá narodu/ ná tym séymie koronácitey nászey/ ná ktorym wedle Recessu Wi-
*pátrz in Actis Interregni. ślickiego *coby Rzeczypo. potrzebnego y vżytecznego było/ co in remunerandis meritis bene meritorum magna ex parte est positum, stánowić dozwolono/ postánawiamy:

Aby Dźierżáwy Krzeszowską y Zámechską/ w źiemiách Ruskich/ bądź też y w Woiewództwie Belskim leżące: ktore teraz on prawem dożywotnym według przywileiów swoich/ y w summie trzyma: ze wszytkimi wsiámi/ gruntámi y náległościámi tych dźierżaw były iemu/ y potomstwu iego/ ná wieczność prawem dźiedźicznym dáne/ y przywiley mu ná nie wieczny wydan. Ktory mocą vchwały nintieyszey ważny/ y mocny bydź ma czásy wiecznémi.

15. *Assecurátia tegoż Hetmáná koronnego.*

Ja Máximilian/ Arcyksiąże Rákuskie/ iest y do tego ieszcze czásu z woyskiem w koronie/ z wielkim niebespieczeństwem R. P. y z nim niemálo ludźi tutecznych/ nie ná oyczyznę swą nie pomniących/ przestawa: tedy iákosmy dáli moc Hetmánowi koronnemu/ Wielmożnemu Janowi Zamoyskiemu/ ktorégosmy z ludem przeciw niemu posłáli/ áby y przeciw iemu sámemu z iego woyskiem/ y przeciw ádherentóm iego/ mógł ták postępować y postępował/ iáko przeciw nieprzyiácielowi R. P. ták wárniemy mu to mocą nineyszey vchwały/ zá wszech stanów ná tym séymie koronácitey nászey zezwoleniem: że choćby w tey spráwie/ przez sie ábo przez kogo gdźie ná posługę R. P. posyłáiąc/ ábo zlécáiąc vczynił: tákże y co dotąd od Electitey nászey Wárszáwskiey w tákowychże spráwách woiennych z vrzędu swego Hetmáńskiego tymże sposobem czynił: y cokolwiek ztąd ná kogo przypádło/ bądź ná osobę czyie/ bądź ná máietności/ ták aduersarũ partium iáko y swych/ gdyż przy tákowych spráwách śilá rzeczy przypádáć musi/ y inácżey sie dźiać niż czásu pokoiu: że to wszytko niemoże bydź ni od kogo w wątpliwość/ ábo in disquisitionem przywodzono/ áni impediment żaden práwny/ ábo inszy iákikolwiek iemu o to czynion/ czásy wiecznémi. Tenże w Krák. 1588. fol. 47.

Ordinátia Iásnie Wielmożnego Ianá Zamoyskiego Hetmáná koronnego.

16. Dla zasług Iásnie Wielmożnego Janá Zamoyskiego/ Kánclérzá y Hetmá- Tenże w Wár. 1589.

 ná fol. 33.

ná koronnégo wielkiégo/ zá rádą Pánów Rad y pozwoleniem Posłów ziemskich/ ták Koronnych iáko Wielkiego X. Litew. y ziem innych należących / pozwalamy mu vchwałą seymu nineyszego/ lege perpetua nunquam in posterum abroganda, iż mu wolno będźie vczynić ordinátią in futurum o dobrách swych nieruchomych y ruchomych gdźiekolwiek leżących/ ktore teraz ma / y mieć może / kto y iáko miałby mu succedować / ták z potomstwá iego masculini sexus, iáko co deficiente quocunque gradu descendentium z dálszych osób domu iego y z Herbu Jelitów/tych z ktorychby przodkámi przedtym Przodkowie iego dział mieli. Ktora to Ordinátia ma trwáć wiecznémi czásy/ non obstante vlla præscriptione & fatalibus, etsi admissio possessionis post inscriptionem non fieret. Tym sposobem áby wedle ordinátiiéy téy/ dobrá té/ vel in toto vel in parte prout ordinauerit, nie mogły bydź per hæredes etiam de lumbis eius, & successores álienowáne/ábo długi/ opráwámi vel alio quouis titulo onerowáne: Aliis tamen in rebus omnibus iuribus ac oneribus terrestribus subesse debent. Ktora ordinátia / áby do wszech wiádomości przyszłá/ ma do Akt Trybunálskich w Lublinie podáć / cum facultate immutandi emendandi: ipsi duntaxat durante vita ipsius reseruata.

Miásto też iego ZAMOSCIE nowé przy wolnościách iemu nádánych / tákże przy práwách y porządku / ktory teraz w nim iest ábo ktory vczyni / ma trwáć y po śmierći iego czásy wiecznémi.

Approbátia téyże Ordinátiiéy.

Tenże támże 1590. fo. 27.

17. JAkosmy przeszłego seymu pozwolili Jáśnie Wielmożnému Janowi Zamoyskiému/ Kánclérzowi y Hetmánowi Wielkiému koronnému / Ordinátią około máietności swych dźiedźicznych y succedowánia w nie/ według zdánia swego vczynić: ták iż iuż w Lublinie przed sądem Trybunálskim w roku przeszłym iest przezeń vczyniona/one mocą vchwały seymu nineyszego cále y zupełnie / we wszytkich iéy condicyách y contentách ápprobuiemy ná wieczné czásy. Moc iednák iemu sámému dokąd żyw zostáwuiąc / immutandi, emendandi, & amplius ordinandi to coby mu sie zdáło / iuxta priorem constitutionem.

Potwiérdzenié dániny w Inflantćiéch Prokopá Pieniążká wieczne.

Teuże w Krák. 1588. fol. 68.

18. VWażáiąc dźiélné y ważné służby Vrodzonégo Prokopá Pieniążká / Káwalerá/ Stárosty nászego Wendeńskiégo y Rumborskiégo/ ktore Rzeczypo. y Krolowi zmárłemu Stephanowi y nam teraz/ ták prowádząc nas do miástá nászego stołecznégo Krákowá ná szczęśliwą Koronácyą nászę / iáko y przeciw nieprzyiaćielowi koronnemu czynił: zá prośbą też Posłów ziemskich y pozwoleniem PP. Rad Duchownych y Swieteckich/ oboygá narodu: áby wieczna pámięć w domu iego/ zá służby vczćiwé / y drugim pobudką do służby R. P. y oyczyzny była: iáko iemu sámému y potomstwu iego/ w wieczność przywileiem Krolá Stephaná/ zá pozwoleniem stanów y wszytkiéy R. P. ná seymie Wárszáwskim przeszłym/ pod pieczęćiámi oboygá narodu dwie wácie ábo włości leżące w Inflantćiéch/ iedná w Rugienskim Older rzeczona/ á druga w Helmetskim/ktora zową Wáwenkul/ powieciéch z ich przyległościámi zstárádawná należącémi są dáné: ták iego sámego y potomstwo iego w tychże włościách/ práwem dźiedźicznym / czásy wiecznémi zostáwuiemy/ y to iemu nineyszą Constitucyą potwiérdzamy.

Potwiérdzenié dániny w Inflantćiéch Iérzemu Fárensbekowi wieczne.

Tenże támże.

19. IŻ Vrodzony Jérzy Fárensbek przez woyny przeszłe Moskiewskie służąc/ y teraz pod to Interregnum przez miłość R. P. podiąwszy niemałą stráte wysługi swéy / od Pánów postronnych / dobrze to zásłużył / áby wieczna pámiątká służb iego zostáłá y nagrodá/ z ktoréyby sie y potomstwo iego cieszyło / ták iáko była też zá nim ná seymie blisko przeszłym ostátnim zá przodká nászego Krolá Stephaná przyczyná / y iáko mu iest wydan od przodká nászego przerzeczonego przywiléy/ pod pieczęćiámi oboygá narodu / zamek Kár-

kus

kus z iego przyległościámi w Inflanckiéy ziemi / iáko ten przywiléy donátiiéy wieczney consensu omnium ordinum ná przeszłym seymie vczynioney obmawia: przy nim y iego potomstwie práwem dziedzicznym wiecznémi czásy zostáwiamy / y te donátyą dla wietszéy pewności teráznieyszą Constitutyą / zá pozwoleniem PP. Rad y prosbą Posłów ziemskich vtwierdzamy / z tym dokładem / że przysiege wiáry y poddáństwá powinnego / nam y koronie / tákże Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu dostáteczną odda.

Approbátia dániny Vrodzonemu Ianowi Oborskiému.

20. Vmme ktorą Król Stéphan dał / Vrodzoném niegdy Janowi Oborskiému ná Szerstenicy / tysiąc czerwonych złotych zá pozwoleniem stanów koronnych ápprobuiemy. Z tey przyczyny / iże zá Barem w tym kráiu tá máietność leży / gdźie pewnie wedle Constitucíey / gdźieby Rewizorowie byli wysłáni / wolno było y wieczności dawáć. Tenże tám. że 1590. fo. 40.

Approbátia dániny pustynie rzéki Sule Michálowi Hribunowiczowi Baybużie vczynioney.

21. Przywiléy Michálowi Hribunowiczowi Báybużie od przodká nászego Królá Stephaná dány / ná pustynią rzéki Sule zá Cérkássy leżącey / z iéy przyległościámi w przywileiu miánowánémi / ktorego práwá swego Vrodzoném Alexándrowi Wiśniowieckiému Stárośćie nászemu Cerkáskiemu y potomstwu iego oboiey płci odstąpił: mocą seymu tego / zá wszech stanów oboygá narodu pozwoleniem vtwierdzamy czásy wiecznémi: y Kommissarze do ográniczenia tych dobr z tego seymu náznáczymy / iáko przywiley od nas przerzeczonému Alexándrowi Wiśniowieckiému ná to dány / śćrzey w sobie obmawia. Tenże tám. że fol. 41.

Dániná pustyń zá Białą Cérkwią leżących.

22. Vkazały nam to stany koronné / że w ták wielkiéy śćerokości państw nászych pustych / iáka iest ná pográniczu zá Białą Cérkwią leżących / y pożytku ich / áni publicum áni priuatum, żadnego niemáś: y ztąd żeby odłogiem nie leżały / w pożytek iáki obrocić sie to mogło. A ták / zá pozwoleniem y dániem nam w moc tego przez wszytkie stany / vstáwuiemy / że nam wolno będźie w tym to Tráktćie przerzeczonym / rozdawáć te pustynie ná wieczność osobam ślácheckiego stanu / zásłużonym nam y Rzeczypospolitéy / wedle zdánia y woli nászey. A miánowićie Mánáster Cierechczymerowski nád Dniepiem / Bárysspoli y z siedliszczem Iwánkowskim / Horodysycze Wlodereckie / y do tego siedliszcze w Swołożie / przezwiskiem Wielka Slobodá / nád Rzeką Rosią / Rokitnia / nád táż rzeką y Rokitnią / osobam trzem / iáko ich przywileie świádczą Tákże Horosa y Sleporód nád rzeką Nieuśćiu názwáną / przy gránicy Moskiewskiey. Tenże tám. że fol. 41.

Dániná Stánisłáwowi Troiánowi Podkomorzému Belzkiému.

23. Vrodzonému Stánisłáwowi Troiánowi z Wierzchráchániá / Podkomorzému Belzkiému / ná Powiátowym Belzkim seymiku blisko przeszłym / zá iego vczćiwe posługi przodkom nászym / też y nam y R. P. często oddawáne / Pánowie Rádni / Vrzędnicy ziemscy / y wszytko koło Rycérskie / ná Powiátowym Belzkim seymiku teraz będący / z reszty Poboru / Belzkiego Woiewództwá / vchwały blisko przeszłego seymu koronnego Márszáwskiego / iemu dwá tysiącá złotych dáli. ktorą summe iemu / zá prosbą Pánow Rad nászych y Posłów ziemskich / mocą seymu teráznieyszego walnego / z zezwoleniem wszytkich stanów koronnych ápprobuiemy / vmacniamy / dáiemy y pouczamy / Vrodzonému Stánisłáwowi Cieszánowskiemu / Száfárzowi tegoż Woiewództwá Belzkiego / áby te summe iemu oddał / ktora ma bydź ná liczbie przyięta. Ostátek ná zápłátę woysku do Rusi ad rationem czwierći látá / ktora im była przypowiedźiana. Tenże tám. że fol. 43.

O SVM-

O SVMMACH POZWOLONYCH.

Summá pozwolona Andrzeiowi Kárchowskiému zamku Sieświéyskiégo Stárośćie.

Zyg. III. w VVár. 1589. fol. 40.

24. TAk iákośmy przed tym przywiléy náß dożywotny / Vrodzonému Andrzeiowi Kárchowskiému ná Stárostwo y Dźierżáwe zamku Sieświéyskiégo / ze wßystkiémi do niego należnośćiámi / zá znáczné / sławné y krwáwé zasługi iego / przećiwko przodkóm náßym y Rzeczypospolitéy téy / tudźież téż y nam sámym dáli: ták teraz zá pozwoleniem zgodnym wßech stanów koronnych y Wielkiégo X. Litewskiégo / summę pięć tysięcy złotych pieniędzy liczby y monéty Polskiéy / ná tymże zamku Sieświeyskim y wßytkich do niego przynależnośćiach / iemu y potomkóm iego zápisuiemy y dáruiemy / iáko o tym przywiléy náß iemu ná to dány ßérzéy obmawia.

Summá Piotrowi Podbiélskiému zápisána.

Tenże támże fol. 40.

25. Zá znácznémi y krwáwémi zasługámi / Vrodzonégo Piotrá Podbiélskiégo / ktore pokázował zá świetéy pámięći Królá Stephaná przodká náßégo w woynách przećiw Moskiewskiemu / gdźie y vszczęśćiem zdrowia swego odniósł z ran. Zá co ácz zárázem támże ná woynie pod Łukámi dożywośćiem iest opátrzon wiosk. Sérkowczyzna / potym pode Pskowem pustynią bez solicz práwem dożywotnym / ktore my mu we wßem áppro-buiem / y nádto dwá tysiącá złotych ná téyże máietności / ktora leży w Stárostwie Owruckim á w Woiewództwie Kiiowskim / onému y potomkóm iego zápisuiemy / zá pozwole-niem wßech stanów koronnych / iáko o tym przywiléy náß ßérzéy obmawia.

Summá Andrzeiowi Wołkowi pozwolona.

Támże.

26. Zá znáczné zasługi w potrzebách Rycérskich / zá nieboszczyká świetéy pámięći Królá Stephaná przodká náßégo / tákże téż zá przyczyną do nas Posłów ziemskich vczy-niona / przerzeczonému Andrzeiowi Wołkowi y potomkóm iego summy dwá tysiącá zło tych liczby polskiéy / ná służbách boiárskich dwoch w Stárostwie Wieliśkim będącé / Já-kową Wieleminową y Ilchyńkiną / autoritate præsentis conuentus zápisuiemy / iáko o tym przywiléy náß ná te summę y dożywośćié iemu dáné ßérzéy obmawia.

Zeznánié summy Mikołáiá Bávorowskiégo.

Tenże támże 1593. fol. 19.

27. MAiąc wzgląd ná zasługi y mizerné spustoßenié máietności Vrodzonégo Mikołáiá Bávorowskiégo / przez nieprzyiaćielá koronnégo Tátárzyná / zá zgodną proś-bą y zdániem stanów koronnych oboygá narodów / wśi summę złotych trzy tysiące monety polskiéy onému pozwalamy.

O KADVKACH Y WAKANCYACH.

Dobrá do stołu Królá Iego M. w Wiel. X. Liten. przypádłe ßłáchćicóm oboygá narodów máią być rozdawánè.

Rády Koronné w Lubl. 1569. HP 691. uer 35.

28. AJż áż od tego czásu rozdawánié dóbr stołu w Wielkim Xśiestwie Litew-skim wstáć ma: wßákoż imiona ktorékolwiek z domów xśiążęcych / y ßłáchetckich / y páń-skich / ku stołowi Jeº Króº M. potym przypadáć będą / té tákowé imiona Jeº Król: M. wedle woléy y łáski swéy królewskiéy rozdawáć ma / ták Polskiégo iáko y Litewskiégo ßłá-chetckiégo narodu ludźiom: áby sie tym służbá ziemska woienna nie zmnieyßáłá.

Dobrá ná Królá I. M. przypadáiącè.

Zyg. Aug. w Piatr: 1562. HP52.

29. DObrá wßelákié / ktoreby ná nas przypádły / ábo prze nießłużenié woyny / ábo iure caduco, ábo dániną / ábo zápisániem iákim / ábo iákimkolwiek inßym przypadkiem / wedle

wedle práwá pospolitego: tákowé dobrá będźie nam y potomkóm náßym wolno ßáfować y dawáć/ wedle woley náßey: áwßákże tylko Polakóm/ á ſtanu ßlácheckiego/ dla nie vmnieyßénia ſłużby woienney.

Potwierdzenie tego inaß wyſßey fol. 97. lege 4. Státut Alexándrów &c.

O tymże.

30. ZOſtáwuiemy iednák w mocy y w ßáfunku náßym dobrá wßytkie ná nas/ ábo do ſtolice náßey królewſkiey przypádłe/ y ktore potym przypadáć będą przez nieſłużenie woyny/ iure caduco, inſcripto, donato od kogo/ wedle ſtátutu. Pátrz wyſßey fol. 97. lege 4. Státut Alexándrów/ &c. Tenże tám że 1565. HP. 43. lege ſtátut.

O dobrách iuris caduci y Vácántiách, etć.

31. VAcántie wßeláktie/ tákże bona iure caduco, donato, inſcripto, ſeu alio quocunque modo & ratione, ad fiſcum noſtrum Regium, iuſtè & legittimè deuoluta & deuoluenda, gdy przypádną/ będźiem powinni dáwáć nobilibus vtriuſque gentis, benè meritis, wedle práwá. A ktoreby przed ſámym ſeymem przypádły/ á nie bylyby przez nas rozdáne/ tedy tákowe ná początku ſeymu koronnego záwżdy będźiem powinni rozdáć. A gdźieby iáka wątpliwość o Práwie náßym była/ tedy o tym ma bydź cognitia ná tymże ſeymie wálnym koronnym. Wyiąwßy mieyſckie kádukí/ ktore do ßáfunku ſobie zoſtáwuiemy/ komu y iáko chcemy. Steph: w Wár. 1576. Con. 162.

Aprobátia y declárátia tego pátrz niż. práwo 23 Conſtitutia &c.

O Vácántiách.

32. VAcántie wßeláktie nadáley pukroká/ potym iáko ſie ktora otworzy rozdawáne bydź máią. Jednák ktoreby immediatè przed ſeymem przypádły/ máią bydź nadáley w tydźień po poczęciu ſeymu rozdáne. Czego Poſłowie ná ſeymie popiérać máią. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 40.

O Kádukách ná Krolá przypádłych.

33. COnſtitutia ná koronácyey krolá Stephána przodká náßego ſławney páMięci/ o rozdawániu dóbr/ iure caduco, inſcripto, donato, ſeu alio quocunque modo & ratione, ad fiſcum noſtrum Regium, iuſtè & legittimè przypádłych/ y ktore przypádáć będą/ vczyniona/ w mocy záchowuiemy/ z tą declárátią Cáby kto nomine caduci, nie był w dobrách ſwoich vßkodzon ábo vćiśnion. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 25.

Pátrz wyſßey práwo 31. Vácáncie wßeláktie.

Jż ſie kádukt ßlácheckich dóbr/ ták oyczyſtych/ iáko máćierzyſtych/ rozumieć nie może/ dokądby ſtawáło powinnych/ krewnych/ vtriuſque ſexus ex vtraque linea: ktora nie może/ áni ma bydź przerwána quarto & quinto, & per conſequens vlteriori gradu propinquitatis: ále dokąd ſie iedno może wywiędź ius ſucceſſionis legittimæ, vſque ad octauum gradum incluſiuè: á cognitiá o tym ma bydź ná ſeymie.

A gdźieby ktore dobrá iuſtè & legittimè ná nas przypádły/ á byłby ná nich dług/ tedy naprzód ma bydź ex eiſdem bonis indilatè, takowy dług zápłácon.

A mieyſckie kádukí máią bydź ſądzone przez nas zá Dworem z Pány Rádámi ná ten czás będącemi/ wedle práw mieyſckich.

Kádukt w miáſteczkách y wſiách ßlácheckich/ Duchownych y Swieckich/ po poddánych ich/ ni ná kogo inßego iedno ná pány przypádáć máią: áni ich z ſtrony tych kádukow/ nikt turbowáć nie ma/ ſaluo tamen iure proximiorum.

A gdźieby kto vproſił v nas dobrá iákie/ quaſi iure caduco ad nos deuoluta, ták w ßlácheckich/ iáko mieyſckich dobrách/ á nie byłby kádukt/ y vczynił by trudność iáką legittimis ſucceſſoribus ſeu hæredibus, y do ßkod ich przywiódł/ będźie powinien tákie ßkody onym nágrodźić/ pozwány peremptoriè, plebeius in foro competenti, á ßlácheic ná Trybunale. ktora cauſa ná Trybunale/ inter cauſas ex officiis extra terram & diſtrictum ma bydź oſądzona: á ieſliby ſie do tego y obelżenie vrodzenia przymießáło/ á nie było dowiedźiono ná ßlácheicá/ tedy diffamator ábo delator, ktoryby zátym chćiał prætendere kádukt/ ma bydź ad reuocationem przymuſzon/ y karan per illud iudicium Tribunalis regni wedle práwá.

Przy-

PRZYIĘCIE DO STATVTOW Y PRAW Koronnych.

Indigenatus Pánów Báthorów

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 66.

34. MAiąc przed oczymá zacné y wszému świátu sławné meritá przodká nászego krolá Stephánа / zá pozwoleniem PP. Rad y Posłów ziemskich Jego M. X. Andrzeiá Kárdynałá / y páná Báltázárá Bátore brácią rodzoną / synowce przerzeczonego świetey pamięci krolá Stephánа / zá indigeny tey R. P. przyimuiemy / y do wszech swobód y wolności szlácheckiego stanu tey R. P. przypuszczamy: á chcąc księdzu Kárdynałowi w tym chęć pokázáć / onemu accessum & habilitatem, ad quæ ùs Ecclesiastica beneficia & dignitates spirituales pozwalamy: wszákże Primatialem Archiepiscopatus Gnesnen: dignitatem nie będzie mógł trzymáć / ani in munus nominandi vel inaugurandi regis sie wdawáć. sententiam item dicet, y w Rádzie będzie siedział ná mieyscu Biskupstwá tego ktoreby trzymał. Z tym ostrzeżeniem / żeby Jch M. obáy iuramentum fidelitatis nam y koronie vczynili.

Declárátia Indigenatus Pánów Bekieszów, Władysłáwáy Gábrielá.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 13.

35. MAiąc przed oczymá mężne y dosyć dźielne posługi PP. Bekieszów ná expedicyách woiennych tey R. P. przez nie pokázálé / gdyż ieden pan Gábriel zá przodká nászego w szturmie ná murzech mieyskich Pskowskich w Moskwie / w ziemi nieprzyiacielskiey / z wielką sławą swą zdrowie położył. á drugi pan Kásper w teyże ziemi nieprzyiacielskiey / tákże ná potrzebie przodká nászego woiennéy / pracámi woiennémi strapiony / rychło potym vmárł: ktorym R. P. oddawáiąc wdzięczność / ták koroná iáko y W. Xięstwo L. zá Indigeny swe przyieli. Chcąc potomki ich páná Władysłáwá y Gábrielá Bekieszá / do nászey y R. P posługi ochotnieyszé vczynić / zá przyczyną Posłów ziemskich y rádą PP. Rad nászych oboygá narodu / onym iáko filiis & immediatis indigenatus successoribus, etsi essent antè indigenatum patri concessum nati oycá y stryiá wyszszey pomienionych przodkow swych / ták w koronie / iáko też y w W. X. Litewskim / accessum & habilitatem ad quoslibet gradus dignitatis, honoris & officiorum, tàm spiritualium quàm secularium, mocą seymu tego dáiąc im pozwalamy. Z tą iednák ostrogą / áby ci przerzeczeni obá PP. Władysław y Gábriel Bekieszowie iuramentum fidelitatis, nam y koronie tákże y W. X. Litewskiemu vczynili. Jákoż iuż ieden z nich Władysław / ktory w koronie y w W. X. L. indigenatum przyiąwszy / y præsens będąc ná tym seymie nam y koronie y W. X. Litewskiemu przysiege oddał. A pan Gábriel młodszy / ktory w koronie y w W. X. L. Indigenatum przyiął / ná przyszłym seymie tákąż przysiege vczynić będzie powinien.

Indigenatus Pánów Wołoskich.

Zyg. III. Támże fol. 14.

36. ZA ważnych przyczyn zá zgodną intercessią PP. Rad / Łukaszá Stroycá / y Jeremiá Mogile narodu Wołoskiego / ludzie w oyczyznie ich znácznie vrodzoné / y ná zacnych vrzędźiech w Pánstwie támtym będące / zá pozwoleniem wszech stanów y Posłów ziemskich / zá szláchćice / y obywátele korony tey przyimuiemy. Condicye onym w przywileiu ich opisáné do wypełnienia w cále záchowuiąc / oddawszy pierwey powinną przysiege nam y koronie nászey.

Indigenatus trzech Wołoszynów.

Tenże tám że 1596. fo. 11.

37. ZA przyczyną y pozwoleniem wszech stanów koronnych seymu tego / przyimuiemy zá Indigenás stanu szlácheckiego korony tey / Wołoszyny / Jérzego Mohile Metropolitę ziemie Wołoskiey / Simeoná Mohile / hetmáná ziemie Moldaw: Simeoná Stroicá Wisternikà Moldáwskiego.

O NOBILITATIACH.

Pátrz lib. 5. parte 7. Tit. I. lege 5. Vstáwiamy.

O STA-

O STACYACH. Tit. XI.

Stáciy żadnych v Pánów y ßláchty, król miéwáć nie ma.

Rex ſtationes apud Nobiles & Barones non faciet.

PRAWO 1. JEſli ſie któregokolwiek czáſu nam y potomkóm náßym przyda przez króleſtwo iáchać / zſtepowánia żadnego do Pánów / ßláchty / Rycerſtwá / y ich ludu y kmieći nie będźiemy czynić / przeciwko ich woléy: áni żadnéy rzeczy względem tego zſtepowánia nie każemy od nich wyćiągáć. A ieſli ináczéyby nie mogło bydź / iedno żebyſmy musieli zſtepić: tedy zá náßym nakładem y pieniądzmi każemy żywnoſći y potrzeby iné ſobie gotowáć. Nád to wßytki pány przełożone / ßláchte / Rycerſtwo / miáſtá / miáſteczká / wśi / dźierżáwy y ich lud y kmiećie w ich wolnoſćiách obiecuiemy záchowáć: áni oné przeciwko ich wolnoſćiam niechcemy / áni każemy przez kogokolwiek wćiſkáć.

Præterea ſi per regnum illud, quocunque tempore nos & ſucceſſores noſtros procedere contigerit, deſcenſus ſuper Barones, Nobiles, Milites, ipſorumq; populum, kmetones ſeu Iuagiones, non faciemus contra ipſorum voluntatē: nec aliquid occaſione dicti deſcenſus exigi faciemus ab eiſdem. Quòd ſi aliâs pro faciendo deſcenſu diuertere non poſſemus: extunc pro noſtris ſumptibus, & pecunia nos procurari in victualibus, & aliis neceſſariis faciemus. Inſuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, ciuitates, oppida, villas, poſſeſſiones, eorundem populum & kmethones, in eorum libertatibus pollicemur, & ſpondemus conſeruare: nec eos contra illas intendimus aggrauare, vel per quempiam faciemus aggrauari.

Z przyw. Lodw: w Koß. 1374. La. 41 HL. 160. B/466 HP. 261.

O tymże.

2. OBiecuiemy / iż żadnych ſtáćiy ábo roſkázowánia / ábo zſtepowánia w mieśćiách / we wśiách / w dźiedźictwách / dworzách y folwárcách / kośćielnych y ßlácheckich / y poddánych náßych nie będźiemy czynić. A ieſli z przygody / ábo zá wczáſem y potrzebą / która nas do tego przyćiśnie / ſtánié w dobrách / mieśćiách / zamkoch / w dworzách kośćielnych y ßlácheckich przyda ſie nam vczynić: tedy nie gwałtem áni mocą każemy bráć / ábo cokolwiek czynić dopuśćimy: y owßem potrzeby náßémi pieniądzmi własnemi chcemy kupić.

ITem pollicemur: quòd nullas ſtationes, ſeu procurationes vel deſcenſus in ciuitatibus, villis, & hæreditatibus, curiis, ac prædiis Eccleſiarū, Nobiliū, & terrigenarū noſtrorum faciemus. Si verò caſualiter, opportunitate, & neceſſitate nos cogēte, ſtationē in bonis, ciuitatibus, caſtris, aut curiis Eccleſiarū, Nobiliūq; nos facere contigerit, extunc nihil vi, vel potentia recipere faciemus, vel quomodolibet facere & recipi permittemus, imò quoq; neceſſaria, noſtris pecuniis propriis, volumus comparare.

Wład lág. wiedl. 1431 La. 51. HL. 260. B/466 HP. 261.

KSIĄG PIERWSZYCH, CZĘSC CZWARTA.

O PRAWIECH Y ZWYCZAIách Koronnych. Tit. I.

Práwo iest dar Boży.

PRAWO Zyg. w Krák. 1507. fo. 1. uer. 5. HL 146. B/ 261.

1. PRáwo kożdé iest dar Boży/ którému wszyscy posłuśni bydź mamy/ bez którego Rzeczpospolita/ iáko ćiáło bez duśze/ stać áni rządzoné bydź nie może.

QVia omnis lex donum Dei est: huic omnes obedire oportet, vtpotè sine qua Respublica, veluti corpus sine anima, consistere & regi nequeat.

Nie iedno zbroią ále y práwy godna rzecz bydź vzbroionym.

Cażim. M. w Wiśl. 1368. La. 7. B. HL. 147 B/ 263.

2. QVemlibet hominem virumque integrum ex instituto quodam decet non modò armorum fortitudine esse decoratum, sed etiam moribus & legibus armatum.

Právy Rzeczypospolitè z chwałą Bożą długo rządzonè bywáią.

Alex. w Rád. 1505. HL. 147/ 262.

3. PErpendimus: in regno & dominiis nostris, ad Dei honorem, & ad felix diuturnumque regni nostri imperium, singula iure optimo, per diuos olim antecessores, ac auum, patruum, genitorem & germanum nostros, reges Poloniæ, sic ordinata esse: vt leges haberentur regni per eos conditæ vetustissimæ: quibus vniuersi regnicolæ, & illud ipsum regnum, in euentibus, & in omni administratione diuina & temporali, hactenus rectum esset prosperè.

Práwá dla powśćiągnienia zuchwálstwá, á dla bespieczności dobrych bywáć máią.

Káż. Wiel. y Bodzántá w krá. 1368 La. 53. uer. 11. HL 146 B/ 261.

4. NAprzód áby zuchwálstwo było powśćiągnioné: potym áby niewinność miedzy złemi bespiecznie żyć y z tego weselić sie mogłá.

Leges conduntur propter cõercendam audaciam.

PRopter hoc conditur statutum seu Constitutio, vt humana cõerceatur audacia, & inter improbos, innocentia securitate lætetur.

Práwá bywáć máią dla pomnożenia dobrych obyczáiów y správielinwości.

Zyg. w 1507. fo. 3. B. lege. Cæterum uer. 4.

VT vitia comprimantur:
Boni mores adaugeantur: &
Quod iustum ac rectum in toto regno exerceatur.

Constitucye nie ścigáią sie ná czásy przeszłè.

Káż. Wiel. w Wiśl. 1368. La. 8. HL 61. B/ 111. HP 23.

5. GDY wszytkie vstáwy y státuty práwo dáią rzeczam y spráwam niniejszym y przyszłym/ á nie przeszłym przeto chcemy: áby wszytkie náśe Constitucye/ któré teraz ná śeymie w Wiślicy są wydáné/ y któré gdźie

Constitutiones latæ vel ferendæ futura respiciant, non præterita.

CVm omnes Constitutiones & statuta legem imponant rebus & negotiis præsentibus, & futuris, & non præteritis: Volumus, vt omnes nostræ Constitutiones, nunc in colloquio generali in Wislica

gdźie indźie wydáné będą / nie ściągały sie ná przeßłé / ále tylko ná nimieyßé y przyßłé czásy.

Práwá ná wßytkie ściągáć sie máią.

6. PRáwá pospolité y vstáwy Koronné / nie iednégo ále pospolity lud obowiązuią.

Právem iednym y iednákim wßyscy sądzeni być máią.

7. IAN Kázimiérz wtóry / z łáski Bożéy król Polski / y źiem Krákowskiéy / Sędomirskiéy / Siérádzkiéy / Láńczyckiéy / Kuiáwskiéy / Pomorskiéy / Ruskiéy / Pan y dźiedźic / wespółek z Prełaty / z Pány / y z inßłáchtą y poddánymi náßymi / obaczáiąc y rozważáiąc: iż wedle dawnych czásów w źiemiách y w páństwách pánowániu náßému poddánych spráwy częstokroć w sądźiéch nie iednáko / ále wedle domysłów / y wedle smysłów rózných / y ktemu z námnożenia złości y łotrostwá rózne y obyczáymi nie iednostáynémi bywały vważáné / skázowáné / y koncżoné: z któréy rózności niekiedy po rozmáitym vtrapieniu / swarze y sporu / spráwy zostáwáią nieskończoné y nieiáko nieśmiertelné. Dla tego ku chwale Pánu Bogu wßechmogącemu / y nabłogosłáwnieyßéy pánnie Máriiéy / y wßytkiéy rzeßy niebieskiéy / y ku rozmnożeniu y pożytku náßych poddánych skázáliśmy rzeczonych sądów ábo spraw rózność / (á zwłaszczá tych / które częstokroć sie przydawáią) pokáźić y wyniszczyć / chcąc y vstáwiáiąc: áby nápotym ná wieczné czásy té státutá y constitucye były miáné / spráwowáné / y chowáné od wßytkich y káżdégo z osobná sędźi / vrzędników / y ich sług / y inych poddánych náßych: którzy w źiemiách náßych mießkáią / áby żaden im niesmiał którymkolwiek sposobem vpomnie przeciwić sie / pod ciężkim gniewem náßym.

ca editæ, non respiciant præterita: sed tantummodo præsentia & futura.

Iura communia non vnum sed omnes afficiunt.

IVra communia & Constitutiones publicæ, non vnum sed communem populum afficiunt. *Alex. w Rád. 1505. La. 115. B. HL 61/110. HP. 24.*

Vniformiter iuribus iudicetur.

NOs itaq; Kazimirus secundus, Dei gratia rex Polonię, necnon terrarũ Cracouiæ, Sandom: Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæ, Russiæque Dominus & hæres &c. vnà cum Prælatis, Baronibus, cæterisque nobilibus & subditis nostris, animaduertentes, & proinde reuoluentes, quia iuxta temporum antiquitatem, in terris & dominio ditioni nóstræ subiectis, causæ plerunque in iudiciis non vniformiter, sed secundùm animorum & sensuum diuersitatem, hominum etiam excrescente malitia & improbitate, variè & diuersimodè ventilantur, deciduntur & definiuntur. Ex qua varietate actiones siue causæ, nonnunquam post multiplices vexationes, altercationes, & contentiones remanent indecisæ, & quodammodo immortales. Quapropter ad laudẽ Dei omnipotẽtis, beatissimæq; Mariæ virginis, totiusq; cælestis curiæ, & ad profectũ commodum & vtilitatem nostrorum subditorum, decreuimus dictorum Iudiciorum, seu causarum (potissimùm in iis, quæ plerunq; accidunt) decidere & euellere varietatẽ, volentes & statuentes: Quòd deinceps perpetuis temporibus, hæc eadem statuta & constitutiones habeantur, exerceantur & obseruentur, per omnes & singulos Iudices, officiales, ac eorum ministros, reliquosq; nostros subditos & terrarum nostrarum inhabitatores: ne quisquam audeat illis quouis modo temere contrauenire, sub graui nostræ indignationis aculeo *Káz. Wiel. w Wiśl. 1368. Laśki 8. HL 261/467. HP. 437.*

W Króleſtwie Polſkim iedno právo wßytkim być ma.

8. GDyż pod iednym książęćiem y iedną głową / iedenże lud rózných práw nie miałby

In Regno Poloniæ vnum sit omnibus Ius.

CVm sub vno Principe & capite eadem gens, iura diuersa habere non debeat: *Káz. Wiel. w Wiśl: 1368. La. 32 HL 139. B/ 250. HP. 438.*

mialby mieć: áby nie był iákim dźiwem/ máiąc rózne głowy. Jest to tedy pożytecznó Rzeczypospolitéy: áby iednym y iednákim práwem ták Krákowiánie/to iest máłéy Polski/ iáko wielkiéy Polski obywátele/ y iné pod królestwem nászym bedące źiemie vżywały/ y im sie sądźiły/ gdyż iest iedno kśiąże wszytkich/ y ieden pan.

at: ne sit tanquam monstrum, diuersa habens capita: expedit Reipublicæ, vt vno & æquali iure, tàm Cracouienses, quàm etiam maioris Poloniæ inhabitatores, & cæteræ regni nostri terræ, vtantur & iudicentur.

Tákowéż Práwo.

Similis.

Tłá. kąg. v p. Czerw: 1422. La. 69. HL 139 B/250. HP. 438.

9. GDyż wszytkim źiemiam/ które do kręgu królestwa nászego zámyka/ iáko iedno kśiąże y pan iednostáynie pánuieny: nie iest tedy słuszna rzecz/ áby rozmáitémi obyczáymi sądzenia lud nam poddány/ y pod nászym rządzeniem bedący miał sie rozmáitością sądów dźielić. Dla tego wiecznym zápowiedzeniem vstáwiamy: áby wszyscy y káżdy zosobná ludźie królestwá nászego któ régokolwiek stanu/dostoieństwá/y stopniá bedący/ spráwy ná sądźiech nászych źiemskich przekládáiący/ ábo które zechcą przekládáć osobliwie/káżdy z osobná y wszyscy w obec iednym práwem/ obyczáymi/ zwyczáiem/ po wszytkim królestwie nászym byli sądzeni: y áby sędźiowie ná stolicách sądów nászych siedzący nie śmieli innych obyczáiów/ zwyczáiów/ kształtów przy Rocéch y skázowániu záchowywáć/ okrómia tych: których królów Polskich księgi státutowé y zwyczáie królestwá wezą/ y wkázuią: do których záwżdy niech sie vćiekáią. A cokolwiek przez nie ináczéy bedźie osądzono y skázano: niech mocznemno bedźie/y żadnéy mocy ábo władzéy niech nie ma.

Cæterùm cùm omnibus terris, quas regni ambitus comprehendit, velut vnicus princeps & dominus, dominemur: non est æquum, vt variis modis iudicandi, populus nobis subiectus, & sub nostro existens regimine, in varios ritus iudiciorum dilabatur. Propterea perpetuo edicto statuimus: vt omnes & singuli homines, & subditi regni nostri, cuiuscunque conditionis, status, gradus, aut dignitatis fuerint, causas in iudiciis nostris terrestribus proponentes vel proponere volentes, singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi, eodem iure, modis, consuetudinibus & ritibus Nobilibus per regnũ nostrum potiantur: nec audeant Iudices, sedibus & tribunalibus iudiciorum nostrorum præsidentes, alios modos, ritus, & consuetudines, circa terminos & sententias obseruare: nisi illos, quos præfati domini Kazimiri prædictus liber, & consuetudines doceant & informent, ad quem semper recurrant. Quidquid autem per ipsos fuerit aliter iudicatum & sententiatum: irritum remaneat, & nullius roboris, vel momenti.

Tákowéż Práwo.

Tenże w Iedl. La. 52. HL 139. B/ 250. & 400. HP. 438.

10. GBiecuiemy/ iż wszytkie źiemie królestwá nászego Polskiego Ruską w to źiemie wkládáiąc/ do iednégo práwá wszytkim źiemiam pospolitégo przywiedźiemy/ przychylimy y ziednoczymy przez niniejszy list.

Similis.

ITem pollicemur: quòd omnes terras nostras regni Poloniæ, etiam terram Russiæ includendo, ad vnum ius & legem vnam communem, omnibus terris reducemus: reducimusque, adunamus & vnimus, tenore præsentium mediante.

Práwo nie kożdè, nie wszytkim téż iedno służyć może.

Sig: Crác. 1507. fol. 1. uer. 6. HL 147. B/ 263.

11. SEd nec omnis lex omnibus vna & commoda esse possit; quin necesse sit alia aliis statuí, eaque pro ratione temporum & hominum, plerunq; mutari & variari.

Vstány iedno ná séymie czynionè bydź máią.

Káz. III. w Nieś. 1454 La. 95. B. HL 61/210. HP. 241.

12. GBiecuiemy/ iż żadnych vstaw czynić

Constitutiones non alibi quàm in Conuentione decernantur.

ITem pollicemur: quòd nullas nouas

czynić nie będźiemy nowych / áni poddánym ná woyne ruszyć się każemy przez seymu: ktory ma bydź we wszytkich ziemiách postánowion.

uas constitutiones faciemus, neq; terrigenis ad bellum moueri mandabimus absq; Conuentione communi in singulis terris instituenda.

Król vstaw przeciw prawu czynić nie ma przez pospolitego dozwolenia.

Rex Constitutiones contra ius non faciet, absq; publico consensu.

13. GDyż práwá pospolité y vstáwy koronné nie iednéj/ ále pospolity lud obowiezuią: dla tego ná tym seymie Rádomskim ze wszytkimi królestwá nászego Prełaty/ Rádámi/ Pány y Posły ziemskimi słuszną y wedle rozumu rzecz bydź rozumieliśmy/ y też vstáwiamy: áby nápotym ná przyszłé czásy nic nie było przez nas y potomki nászé stánowiono/ przez spolnégo Rad y Posłów ziemskich zwolenia: coby było ku krzywdźie y vciśku Rzeczyposp. y szkodźie y niepożytku kożdégo człowieká: y coby miáło bydź ku odnowieniu iákiému práwá pospolitego/ y wolnośći pospolitéy.

QVoniam iura communia & Constitutiones publicæ, non vnum sed communem populum afficiunt: itaq; in hac Radomiensi conuentione, cum vniuersis regni nostri Prælatis, Consiliariis, Baronibus & Nuntiis terrarum, æquum & rationabile censuimus, ac etiã statuimus: vt deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil noui constitui debeat, per nos & successores nostros sine communi Consiliariorum & Nunciorum terrestrium consensu: quod fieret in præiudicium grauamenq; Reipub. & damnum, atq; incommodum cuiuslibet priuatum, ad innouationemq; iuris communis & publicæ libertatis.

Król własną mocą praw y vstaw stánowić nie może.

De eisdẽ nouis Cõstitutionibus solius regis authoritate non faciendis.

14. PStaw nowych nie będźiemy czynić/ iedno zá zwoleniem Rad y Posłów ziemskich / wedle státutu Alexándrá królá.

CConstitutiones nouas, non nisi Consiliariorum, & Nuntiorum terrarum consensu, secundùm statutum Alexandri regis faciemus.

Vstáwy nowè żadnègo obowięzowáć nie máią ku trzymániu ich, áż piérwéy będą obwołánè.

Præterea Constitutiones nouæ neminem onerabunt, donec publicentur.

15. ABy przez niewiádomość nowéy vstáwy kto nie był omylon: gdyby co przeciwko vstáwie vczynił téy / ktoraby nie była tego w Constytucyách nászych chcąc iánie był piérwéy powinien ku chowániu nowéy vstáwy: ázby była przez obwołánié w królestwie obiásniona.

NE per ignoratam Constitutionem nouam, quispiam colludi videatur: dum quicquam fieret contra Constitutionem, quæ ad cognitionem non esset deducta communem: idcirco in Constitutionibus nostris plane procedere cupientes, decernimus: Quòd nullus obligatus erit ad nouam Constitutionem seruandam: nisi ipsa primùm per proclamationem, in regno publicetur.

Próżnè są práwá: ieśli około nich wiádomośći obwołánia nie będźie.

Alioquin, vanæ sunt leges, nisi innotescant, publicentur, ac obseruentur.

16. GDyż próżné iest práwo/ ieśli nie będźie chowano: á chowáné bydź nie może/ ázby ku wiádomośći przyszło: dla tego wszytkié vstáwy nászé/ w iedno zebráć y ku wszech

CVm vana sit lex, nisi obseruetur: obseruari verò nequit, nisi innotescat: òmnia instituta nostra in vnum colligi, &

wszech wiádomości wydrukować y oznaymić ábo obwołáć roskazaliśmy.

ad omnem deduci notitiam, imprimi & publicari mandauimus.

Próżno iest práwá czynić, króm exequowánia ich.

Iura executioni demandari debent.

Olbr: w Pior. 1496. La. 98. HL 97. B/175. HP. 24.

17. PRóżno iest práwá czynić / które wyiśczáne ábo exequowáne nie będą.

FRustra est iura condere, quæ non essent exequutioni demandata.

Práwá y státutá vtwiérdzone y exequowáne być máią.

Zyg. Aug. 1550. HP. 6. Ber. 26.

18. PO któréy to przysiędze náśéy dáliśmy listy ná śie wszytkim poddánym náśym: Iż gdźieby Pan Bóg z tego świátá krolá J. M. oycá náśégo wźiąć był raczył/ nie pierwéy poddáni náśy winniby nam mieli być posłuszeństwo: álbyśmy wśem wobec wszytkié listy y przywileie ták pospolité koronné y państw iéy należących/ iáko osobnych osób / y mieysc/ wszelákié wolności/ listy y swobody od wyższéy miánowánych przodków náśych dáné / y któreby ieszcze od krolá J. M. oycá náśégo do kądby żyw był dáné były / listy náśémi vtwiérdźili: y oné ták / iáko sámé w sobie są w słuszną exequcyą wedle możności náśéy wstáwili.

O tymże.

Zyg. Aug. Petr. 1550. Con. fol. 5. HL. 164. B/ 473.

19. KTóré to wszytki omiánowáné rzeczy/ którémi sie práwá pospolité y przywileie á swobody koronné náprawiły/ w powinną exequtią wstáwiámy/ y listem náśym v twiérdzamy y vmacniamy / chcąc y roskázuiąc: áby mocnie od wszech á nie poruszénié trzymáné były: iákoż y my trzymáć ie chcemy/ y wedle nich poddáné náśé záchowywáć.

A nád to ieszcze cobykolwiek nam było pokazano być wedle praw pospolitych/ státutów / listów / y przywileiów: to wszytko dźierżeć/ y wedle tego poddáné náśé záchowywáć chcemy/ y powinni będźiemy/ iákoż y iesteśmy: y temu wszytkiému skuteczną exequcyą vczynić słowem náśym krolewskim obiecuiemy / y tym listym śie obwieźuiemy.

A ieślibyśmy sámy przećiwko temu co vczynili: tedy nie ináczéy rozumiano być ma/ iedno iżeśmy w tym przećiwko przysiędze náśéy wykroczyli.

OMnia instituta, quæ in Constitutionibus nostris nominauimus, quibus iura communia & priuilegia, ac libertates regni reintegrarentur, in debitam exequutionem restituimus, & literis nostris confirmamus ac roboramus, volentes & mandantes: vt ab omnibus firmiter & inuiolabiliter teneantur, prout & nos ea tenere, & iuxta ea subditos nostros seruare volumus.

Ac vltra hoc etiam quodcunq; nobis ostenderetur esse iuxta iura, communia statuta, literas & priuilegia, id totum tenere, & iuxta hoc subditos nostros conseruare volumus, & tenebimur, prout & tenemur: & his omnibus finalem exequutionem facere, verbo nostro regio pollicemur: ac nos hisce literis nostris obligamus.

Quòd si etiam nos contra hoc quidquam fecerimus: tum non aliter intelligi debet, nisi quia in hoc ipso contra iusiurandum nostrum excessimus.

Vchwały y státuty od wszytkich chowáné y wypełniáné być máią.

Zyg. Aug. w Wárś: 1557. Con. fol. 7. B.

20. KTóré to vchwały y státuty chcemy y roskázuiemy / áby od wszech wobec poddánych náśych iáko komu należą chowáné y wypełniáné były.

Práwá Polskié práwem obcym wykłádáné być nie máią.

Steph. w Krák. 1576 Con. 160. B

21. TAkże obiecuiem/ iż wykłádów nie przypuścimy áni wywodów żadnych z práw obcégo/ áby dániny z przódków náśych dóbr práwem dźiedźicznym nádánych/ miáły być ná lenne poczytáné. Tylko ná których stáło miánowicie/ że są nádáné iure feudali.

Zwycżá-

Zwyczáie sądzenia w ziemi Krákowskiéy, niech zá prawo będą chowánè.

22. ACz my Alexánder król wypisáliśmy wyszéy sposoby y przywileie spráwiedliwości pospolitéy/ przez niegdy przodki nászé książętá/ y potym króle Polskié ku czynieniu spráwiedliwości w tym zacnym królestwie nászym nádáné: áby zá czásem sędziowie ziemscy/ którzy spráwiedliwość y spráwy sądowé odpráwowáć zwykli/ ich náśládowáli. Wszákże iż nád té kożda ziemiá swé zwyklá mieć osobliwé zwyczáie: dla tego ziemie Krákowskiéy zwyczáie té/ które są w niéy wzięté y pochwaloné/ niniejszym pospolitym prawá ziemskiégo królestwá nászégo prawóm przypisáliśmy/ y oné mocné vczyniliśmy/ y áby zá prawo wieczné były dzierżáné skazáliśmy: y tu oné przypisuiemy/ pochwalamy/ y skázuiemy przez niniejszy statut.

Zwyczáie prawá niech będą dzierżánè.

23. WSzytkié prawá przerzeczoné My Alexánder z łáski Bożéy Król/ z zwyczáiow ták Ziemskich iáko Grodzkich sądow ziemie Krákowskiéy zebráliśmy: które przypisáné ciáłu prawá skazáliśmy w ziemi Krákowskiéy zá vchwałą onéy ziemie dzierżeć ná wieki. Który dekret nász wszytkim innym ziemiam przez niniejszy oznáymuiemy rádą nászą vpominaiąc: áby dla otrzymánia y záchowánia spráwiedliwości/ ábo té prawá przyieli/ábo ná kształt tych swé niechay spiszą ná pápiérze: dla których dwánaśćie kart zostáwiliśmy/ y kożdéy ziemi tylkoż kart dáiemy. Wszákże ták: iż gdy inné ziemie nápiszą swé zwyczáie/ piérwéy ie nam ábo potomkom nászym niech deferuią/ áby były przez nas poządnie spisáné. Które pozym poządnie spisáné My ábo potomkowie nászy do ksiąg státutowych królestwá w ziemi onéy/ z któréy zwyczáie Nam będą podáné ná dwánaśćie kart wiernie spisáné wrócimy/ y potomkowie nászy wrócą przez dekret máiestatu nászégo królewskiégo poprawioné/ vmiárkowáné y pochwaloné.

Consuetudines terræ Cracouiensis sint pro iure.

QVamuis nos Alexander rex præscripserimus superiùs omnes passus, ac priuilegia iustitiæ communis per olim præcessores nostros duces, atque tandem reges Poloniæ, ad iustitiam communiter ministrandam, regnicolis in isto inclyto regno nostro concessa, sub tempore: quibus cùm Iudices terrarum iustitiam, & negotia iudiciaria, absoluere, dirigereque consueuerunt: tamen quia vltra hæc quælibet terrarum suas speciales habere consueuit consuetudines: idcirco terræ Cracouiensis eas, quæ in ipsa approbatæ sunt præsentium communi iuris terrestris regni nostri corpori ascripsimus, easque approbauimus, & pro iure perpetuò tenendas decreuimus: ascribimusque, approbamus & decernimus, præsentium per tenorem. Alex. w Rád. 1505. La. 110. HL 62/111. HP 439.

Consuetudines iuris teneantur.

PVncta suprascripta Nos Alexander, Dei gratia Rex, ex consuetudinibus, tàm terrestris quàm Castrensis iudiciorũ terræ Cracouiensis, collegimus: quæ iuri corporis ascripta, decernimus in terra Cracouiensi pro plebiscito priuato terræ eiusdem tenenda perpetuò. Quod decretum nostrum etiam vniuersis aliis terris, præsentium tenore innotescimus, consultiuè hortantes: vt pro iustitiæ cultu conseruationeque autistas approbent, aut instar istarum suas scribant, in papyri literis: quã in numero xii foliorum isto loco relinquimus: & cuilibet terrarum eadem folia damus. Sic tamen, vt cùm reliquę terræ suas conscribent consuetudines, primùm eas nobis vel successoribus nostris offerant: per Nos in stylum congruentem redigendas. Quas tandem in stylum redactas, Nos vel successores nostri, ad libros statutorum præsentium, in terra ipsa de qua consuetudines nobis porrectę essent existentium, in duodecim foliis prędictis fideliter scribẽdas restituturi sumus: successoresque nostri restituent, per appositum maiestatis Regię decretum, emẽdatas, moderatas & approbatas. Alex: w Rád. 1505. La. 124. B. HL. 62/112 HP. 439.

Postępek prawny przez Zygmuntá vczyniony niech będzie chowány.

Zyg: w Krák. 1507. fol. 1. ver. 28 HP. 440.

24. PRzydáliśmy obyczay postępku práwnégo ieden tylko w krótki sposób / przez náuczoné w práwie zá rostązániem nászym vczyniony / y przez Nas y Ráde nász pochwalony : y skazáliśmy / áby był chowan : áby práwá które wszły były w wielki lábirint dla łápáczek Prokuratorskich / którym nie było miáry ábo końcá / ná ten czás od kożdégo mogły bydź przez trudnośći y okolicznośći náuczoné y spráwowáné : áby nápotym drogá káżdému spráwiedliwośći swéy dostąpienia łácnieyszą y prędszą przez postępek práwá byłá otworzysta y pospolita

Tenże postępek ßláchćie iest postan.

Zyg: w Krák. 1511. fol. 16. HP. 440.

25. CO sie dotycze różnośći zwyczáiów postępku sądownégo / który we wszystkich królestwá ziemiách iest rózny / áby ná ieden kształt był wszędzie vczynion / obiecáliśmy y nínieyszémi listy obiecuiemy : iż náznáczymy w ziemi Krákowskiéy kilko ßláchćiców vmieiętnych w práwie ziemskim : którzy przeźrzawszy przerzeczoné wszystkich ziem zwyczáie / które przez Woiewody do nas będą postáné / tym snádniéy mogli ieden y iednáki postępek wszędy práwá náleżéć y spisáć : który my potym do Woiewód prześlemy : áby oni z Káśtelany y Vrzędniki / y z inną przednieyszą ßláchtą przeźrzeli y vważáli / áż do przyszłégo wálnégo seymu : ná którym My potym to / co sie będzie wszytkim słusznégo zdáło / pochwalimy : y potwierdziwszy / áby to we wszytkich królestwá nászégo sądźiech ná wieki było chowano / postánowimy.

Práwá rózných státutów zgadzáné y ná seym zniesione by ták miały zá Krolá Zygmuntá.

Zyg: w Bydg. 1520. fo. 25. HL. 147 / 263. & 471. HP 441.

26. ROzné Constitucye / rózné mieszy ludźmi spory czynią / y sędźiom rózným przydáią w sądzeniu rózné rozumienié : á ták prośbámi częstémi Postów ziemskich pomnożeni / ná bliższym wálnym seymie wszytkie zwyczáie práwá y státuty stáré ze wszytkich Woiewództw zgromádźiwszy / popráwe wszytkich vstaw przez Deputaty / y którzy ieszcze w práwie biegli deputowáni będą máią

Formula processus iudiciarii Sigismundi Regis obseruari debet.

ADiecimus præterea formulam processus iudiciarii, in compendium & modum vnum per Iurisperitos iussu nostro redactam, ac per Nos & Consiliarios nostros approbatã & obseruari decretam, vt quæ iam in tantum labirintũ excesserat, quod cautelarum, nodorum, tricarum & captionum tabularium, neq; modus esset, neq; finis : nunc à quouis perdisci & agi citra difficultatẽ & vllas ambages possit : vtq; deinceps vnicuiq; via, iustitię suę cõsequendę facilior & celerior, per ipsum iuris processum pateat & sit communis.

Idem processus nobilitati communicatus.

QVod ad diuersitatem consuetudinum processus iudiciarii attinet : qui in omnibus regni terris diuersus est vt in vnam aliquam formulam redigatur, promisimus & præsentibus literis pollicemur : quòd designabimus in terra Cra: aliquot ex nobilitate viros iuris terrestris peritos : qui reuisis prædictis omnium terrarum consuetudinibus, per Palatinos ad nos mittẽdis, possint eundem & vniformem vbiq; iuris processum inuenire & conscribere, quẽ nos demũ ad Palatinos transmissuri sumus, vt illi cum Castellanis, Officialibus, & reliqua primaria nobilitate, illum reuideant & examinent, vsq; ad futurum generalem conuentum, in quo nos tandem id, quod omnibus æquabile videbitur approbabimus : & confirmatum in omnibus regni nostri iudiciis perpetuò seruandum statuemus.

De conciliandis statutis.

DIuersitas Constitutionum, diuersas inter homines controuersias generat : & diuersos Iudices causas iudicantes, diuersa intelligere & sentire cogit. Supplicationibus itaque crebris Nunciorum Terrestrium moti, in proximò generali Conuentu futuro, omnibus consuetudinibus iuribusque & statutis vetustis, ex omnibus Palatinatibus congregatis, reformationẽ omnium Constitutionum, per deputatos

&

máią w króleſtwie náſzym zá pomocą Bożą pocznieny/ przyłączywſzy knim Doktory práwá y praw Duchownych/ktorzy od mieyſcá ſeymu wálnego bliſko przyſzłego niechnie odieżdżáią/áż tychże króleſtwá praw y vſtaw ſłuſzną poprawe vczynią. A té Deputaty y ktorzy ieſcze deputowáni bydź máią/ opátrzyny potrzebámi/y ſumpty náſzemi: á iné ludźie w práwie náuczone/ktore ſłáchtá z Woiewodztw przyłączy ſwémi nakłády opátrzy. Wſzákże ták/ áby wſzyſcy Woiewodowie źiem pod winą w Conſtitucyách náſzych wyrażoną zwyczáie źiem ná tenże bliżſzy ſeym przed nas przyniesli.

Prawzgadzánie iż ná ſeymie niedoſzło, w Kráko: dóyść miáło: áby iuż ieden ſpoſób był ſadzenia: á rożnice wſzytkie ktore ſie działy, vſtáły.

27. ACz przedtym/gdy tego potrzeby pospolite y wſzytkich pożytek potrzebował y ktemu wiódł/ſkazáliſmy ná wiele króleſtwá náſzego ſeymiech wálnych: áby wſzytkie práwá y ſtatutá kozonne/ktorekolwiek zdawná ſą chowáne/ od pewnych deputatów w práwie náuczonych ták duchownych iáko świeckich oſób były przeźrzáne: áby z nich rożnicá wſzytká/ y ſzkodliwa wątpienia przyczyná była odieta. Awſzákże iż dla wielkich trudnoſći/ktore przypadáły z wielkoſći náznáczonych oſob/ktore nierychło ztąd y zowąd ſie zieżdżáły/y częſtokroć miedzy ſobą były niezgodne/tá rzecz poniekąd poczeta do tego czáſu ku końcu nie mogłá bydź przywiedźiona: My ábyſmy potrzebie Rzeczypoſpolitey/y tákże w dokonániu rychleyſzym tey ſpráwy doſtoieńſtwu náſzemu porádźili/ pierwſze w práwie vczone deputaty do mnieyſzey liczby przywodząc/ zá rádą wſzytkich Rad náſzych/ſkazáliſmy y ſkázuiemy przez ninieyſzy liſt/ áby ſześć tylko z oboygá ſtanu oſob niżey nápiſánych byli ná to vważenie y poprawe praw náznáczeni. Ktorzy tu do Krákowá ná dźień pierwſzy Máiá bliſko przyſzłego ziáchawſzy ſie: ſtátutow práwnych trudność (zániechawſzy przywileiow y innych ſtátutow/ktore do ſądu nie należą) obiáſnić máią/ watpliwość odkłádáiąc/ y wſzytko cokolwiek im będzie ſie zdáło potrzebnego ku záchowániu & deputandos Iuriſperitos regni noſtri, fauente Deo aggrediemur: Doctoribus etiam Iuriſpontificii & legum adhibitis. qui à loco Conuentionis generalis proximè celebrandę non diſcedant, donec eandem regni iurium & Conſtitutionum debitam emendationem fecerint, & tales per nos deputatos & deputandos, expenſis noſtris prouidebimus. alios autem nobiles viros iuriſperitos, quos nobilitas ex Palatinatibus adiunget, ſuis expenſis prouidebit. Ita tamen, quòd omnes Palatini terrarum, ſub pœna in Conſtitutionibus noſtris expreſſa conſuetudines terrarum pro eadem proxima conuentione nobis præſentent.

Vna ſit Iudiciorum forma, ſublata contrarietate.

ETſi iam antèa publicis exigentibus rationibus & communi omnium ſuadente commoditate, decreueramus in pluribus regni noſtri generalibus conuentibus: vt omnia regni iura & dudum obſeruata, quæuis ſtatuta, à certis deſignatis Iuriſperitis, tàm ſpiritualibus quàm ſecularibus perſonis recenſerentur: vtque in illis contrarietas omnis & noxia dubitandi occaſio tolleretur. Quia tamen multis interuenientibus impedimentis; quæ ex pluralitate deſignatarum perſonarum, ſerò hinc inde conuenientium, & plerunq; inuicem diſſentientium contingebant, hæc res vtcunque in aliqua parte inchoata huc vſq; ad exitum perduci non potuit: Nos vt neceſsitati communi, & ſimul in perficiendo maturius opere, dignitati noſtræ conſulamus, primam Iuriſperitorum deſignationem, ad pauciorem numerum redigentes, communi omnium Conſiliariorum noſtrorum conſilio decreuimus & decernimus præſentibus: vt ſex tantummodo ex vtroque ſtatu, viri inferius deſcripti ſint, ad eam ipſam expenſionem, & correctionem iurium deſignati: qui huc Cracouiam ad diem primam Maii proximè futuri conuenientes, ſtatutorum iudicialium obſcuritatem, Priuilegiis & aliis ſtatutis, ad iudicia non pertinentibus intactis relictis illuſtrent, ambiguitatem tollant: & omnia quæ illis, ad æquanimitatem

Zyg: w' Krák. 1532. HL. 163. B/ 471. HP. 441.

wániu w sądźiéch spráwiedliwośći / ku iednostáyności przywodząc / odrzuciwszy y ábrogúiąc wszelkie zátrudnienia y klauzuły / z ktorychby nápotym wątpliwość / ktora do tego czásu sędźiom trudności záda wálá / niemogłá sie wszcząć.

Co gdy bedźie od nich vczyniono / nápotym skázuiemy: áby státutów y práwá sądownego forma przez rzeczone sześć mężów popráwiona / ná wiele exemplarzów rozpisána / y ná powiátowe śeymy zniesiona była / á tám przy bytności Dignitarzów / Vrzędników / y innéy śláchty osób nie z wolániem / ález wielką pilnością wszytkich była przeczytána: á potym áby Posłowie z pośrzodku śláchty iáko rzeczono iest zebránéy / niech beda obráni: ktorzy tákowy sposób státutów y práwá popráwiony ná wálny śeym blisko przyszły przyniosszy / beda mogli ábo zwolić imieniem wszytkich ná przerzeczoną popráwe / ábo oné zá potrzebą z lepszym baczeniem postánowić z nászą y wszytkiéy Rády mocą y ráda: żeby iuż nápotym zá niepewné pewné / zá niepożyteczné pożyteczné sądowné vstáwy były: áni dáley dla niepewnego wykládáiących sporu od czynienia spráwiedliwości tym / ktorzy sie práwuią / sędźiowie nie byli zádźierżeni.

A są przez Nas náznáczeni práw y státutów przerzeczonych popráwcy. Z Wielkiéy Polski / Vrodzony Jan Niemoiewski / Sędźia Inowłodzkáwski: y Vrodzony Mácieiy Krzyżánowski / Podsędek Poznánski. Z Máłéy Polski / Vrodzony Jan Pieniążek z Kruzlowéy / Sędźia Krákowski / Vrodzony Bernát Mácieiowski / Sędźia Sedomirski / Referendarze nászy. Ku ktorym przydáliśmy dwu w práwie náuczonych Duchownych / to iest / Wielebné / Mikoláiá Zamoyckiego Scholástyká Leczyckiego / y Grzegorzá Myszkowskiego Kánonikà Krákowskiego / Sekretarze nászé.

A iż w krolestwie nászym nietylko pisáné vstáwy / ále też y zwyczáie zástárzálé zá práwo ná wielu mieyscách są chowáné / Vstáwiamy: áby kożdy z osobna Woiewodá zwyczáie kożdy z swégo Woiewodztwá spisáli / y tu do Krákowá ná dźień pierwszy miesiącá Máiá do nas posłáli. Abowiém oné iáko y inné práwá rozsądkowi tym deputatom pouczymy: áby iednáko y w tych iednostáyny zwyczay sądow / odrzuciwszy trudné

tem in iudiciis seruandam necessaria videbuntur, in consonantiam reducant, reiectis & abrogatis singulis clausurarũ nodis, ex quibus in posterum dubitatio, quæ hucusq; iudices reddebat perplexos, suboriri posset.

Quòd cùm ab illis erit factum, amplius decernimus: vt forma statutorum & iurisiudiciarii, per dictos sex viros emendati, in plura exemplaria redacta, ad conuentus particulares deferatur: illicque in præsentia Dignitariorum, Officialium & reliquorum nobilium personarum, non tumultuariè, sed cum attentione omnium perlegatur; subindeque Nuncii è medio nobilium, sic vt dictum est, congregatorum, eligantur: qui forma statutorum & iuris emendati, ad generalem proximè tũc futurum Conuentum relata, vel assentiri omnium nomine dictæ emendationi, vel illam pro necessitate rationabilius instruere, cum nostro totiusq; Senatus consilio & autoritate possint: vt tandem pro incertis certæ, & pro incommodis, commodę iudiciarię Constitutiones efficiantur: & ne amplius per incertam interpretantium contentionem, ab administranda æqua litigantibus iustitia iudices remorentur.

Sunt autem per nos designati, iurium & statutorum prædictorum correctores, ex Maiori Polonia, Generosus Nicolaus Niemoiewski, Iudex Innouladislauien. & Generosus Mathias Krzyzanowski, Subiudex Posnanien. Ex Minori verò Polonia, Generosus Ioannes Pieniązek de Kruzlowa, Iudex Crac. & Generosus Bernardus Macieiowski, Iudex Sandom. Referendarii nostri. Quibus adiunximus spirituales duos Iurisperitos, videlicet Venerabiles, Nicolaum Zamoscki Scholasticum Lancicienſem, & Georgium Myszkowski Canonicum Cracouienſem Secretarios nostros.

Quoniam autem in regno nostro, non solum scriptę Constitutiones, sed & cõsuetudines inueteratæ, pro lege in pluribus locis obseruantur, Statuimus: vt singuli Palatini consuetudines sui quisq; Palatinatus conscribant, & huc Cracouiam ad primam Maii Mensis diem ad nos mittant. Illas enim sicuti & reliqua iura correcto-

trudné y wątpliwé wykładánia/ był postánowion.

rectorum iudicio committimus: vt æquè in his, vt in reliquis statutis æquanimitas & vniformis iudiciorum modus, contrariis & obscuris ambiguisque interpretationibus reiectis, statuatur.

Práwá y státutá Polskim ięzykiem potrzebnieyśże niż Láćińskim.

28. BAcząc potrzebę ábý práwá á státutá Polskié/ Polskim ięzykiem były potrzebnieyśże wszytkim niż łácińskié/ z tych przyczyn deputuiemy z rádą Pánów Rad koronnych/ pewné osoby ku tákowéy spráwie ná tym śeymie przyszłym. Zyg. Aug. w Piotr: 1501. HP. 442.

Prawy státutów zgodzenié y ná Polskié przełożenie pewnym osobam zlécone.

29. Ná przełożenié státutu z Láćińskiego ná Polskié/ y ná zgadzánié y znaszánié wszytkich státutów/ deputuiem páná Lubelskiego/ księdzá Kiiowskiego/ á páná Herborta Podkomorzégo Przemyskiego: którzy do przyszłego śeymu koronnego máią ji przełożyć ná Polski ięzyk/ y zgodzić wszytki státutá y Constitucyę śeymowé/ tym porządkiem iáko iest correctura statutorum, nicodstępuiąc wniczym práwá pospolitégo/ áni mu nic wymuiąc/ áni przyczyniáiąc: y ná przyszły śeym máią to ku przeyźrzeniu á rozsądkowi śeymowému przywieźdź. A ieśliby którykolwiek z tych wyssżéy námienionych do przekládánia tego z przyczyny słuszney bydź niemógł/ tedy Nam będźie wolno inégo ná to mieysce dáć y náznáczyć. Tenże w Wár. 1563. HP. 443.

Prawy státutów przełożenié sámému Pánu Herbortowi zlécone.

30. POzwalamy/ áby Vrodzony Jan Herbórt z Fulsztyná Podkomorzy Przemyski/ Sekretarz náś/ sam tylko/ ták iáko iuż począł/ státut ná Polskié przełożył/ y ná przyszły śeym koronny wygotował. Tenże w Piotr. 1565. HP. 443.

Correcturá prawy spisánié státutu polskim ięzykiem zá Królá Iego M. Zygmuntá Trzećiego pewnym osobam zlécona byłá.

31. Ná Correcture Práwá Ziemskiego Koronnégo/ y dla spisánia doskonálégo y gruntownégo/ iednégo státutu ięzykiem Polskim/ y tákże do vkrócenia processu ad interruptiones, którýby był okrom wszelákich dilácyy y niepotrzebnych exceptiy wynáleźión/ ták że też dla wynáleźienia y spisánia obyczáiu exekutiéy przedkiéy rzeczy osądzonéy/ deputuiemy osoby niżéy opisáné/ z Rad Duchownych X. Wáwrzyńcá Gosłickiego/ Nominatá Chełmskiégo: Stánisłáwá Gomolińskiégo/ Nominatá Kámienieckiégo. A do nich X. Woyćiechá Táiącżkowskiégo/ Opátá Wągrowieckiégo: Mátthieuśá Borzewskiégo/ Opátá Ledzkiégo: Sebástyáná Brzezińskiégo Kánonikà Krákowskiégo: Mácieiá Pstrokońskiégo/ Dźiekaná Wárszáwskiégo: Andrzeiá Czackiégo/ Kánonikà Włodzisłáwskiégo y Poznánskiégo: Stánisłáwá Dąmbskiégo/ Kánonikà Luckiego. A z Rad świeckich/ Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice/ Krákowskiégo: Stánisłáwá Gostomskiégo/ Kásztelánà Krákowskiégo/ Woiewody. Janá Ossowskiégo Polánieckiégo/ Symoná Sczawinskiégo z Substá Inowłodzkiégo/ Kásztelany. A z Rycerstwá/ z Woiewództwá Poznánskiégo/ Adámá Tarámowskiégo: Krákowskiégo/ Janá Łączynskiégo/ Burgrábie y Pisárzá Grodzkiégo Krákowskiégo. Z Sedomirskiégo/ Páwłá Grábkowskiégo: z Kálisckiégo/ Janá Rusieckiégo: z Sieráczkiégo/ Stánisłáwá Zapolskiégo/ Podsędká Sieráczkiégo: z ziemie Wielunskiéy/ Piotrá Olewnickiégo Podstárościégo Wielunskiégo: z Łęczyckiégo/ Stánisłáwá Dwálewskiégo Podsędká Łęczyckiégo: z Brzézkiégo/ Kásprá Gálickiégo/ Sędźiégo Grodzkiégo Brzeskiégo: z Inowłodzłáwskiégo/ Janá Niemoiewskiégo/ Sędźiégo Grodzkiégo Inowłodzłáwskiégo: z ziemie Dobrzynskiéy/ Andrzeiá Czabskiégo Podsędká Dobrzynskiégo: z Ruskiégo/ Janá Bieykowskiégo Stolnikà Przemyskiégo: z Podolskiégo/ Woyćiechá Humienskiégo/ Łowczégo Kámienieckiégo: z

Lubel-

Lubelskiego/ Jana Kázánowskiego: z Belzkiego/ Marćina Oleśnickiego: z Płotckiego/Szczesnego Mieczynskiego Podstárościego Płotckiego: z Mázowieckiego/ Michála Zálíwskiego: z Podláskiego/Káspra Debienskiego/Podkomorzego Mielnickiego: z Rá wskiego/ Spytká Zálúskiego/ Podkomorzego Rawskiego: ktorzy ná czás S. Marćiná w roku niniejszym do Lublina ziáchác sie máią/ á im salaria de suo bráćia ná séymikách obiérania Tribunálistów dác máią/ vchwaliwszy certam quotam káżde Woiewództwo ná sie.

Prawy státutów koronnych poprává gdzieby nie doszłá, poślednieyszych státutów vżywác.

Zyg: w Krák. 1543 HL 264. B/ 473.

32. STatuta posteriora, in omnibus forensibus causis, teneantur vsque ad futura Comitia; ita vt iuxta posterius statutum, omnes causæ terrestres, Castrenses, & Commissariales, iudicentur: reiectis ad partem interim aliis omnibus prioribus statutis prius factis, & posterioribus statutis fortasse contrariis. Etenim in futuris comitiis debemus cum dominis Consiliariis nostris, & Nunciis terrarum, hos quærere modos, quibusnam iustitia hominum constabiliretur, differentiæ autem statutorum conciliarentur. Quòdsi fortassis in primis & proximis Comitiis, nihil tale fecerimus: tunc hoc statutũ de tenendis statutis posterioribus conditum eousque durare debet; quoad in aliquibus Comitiis cum ipsis Consiliariis nostris & terrarum Nunciis, aliquid salubrius eo nomine constituere poterimus.

O tymże.

Zyg: Aug. w Piotr: 1505. Con. 4 B.

33. CZyniąc dosyć żądości Rycérstwá Máłey Polski/ státut roku 1543. w mocy zostáwuiemy do drugiego séymu/ póki czego lepszego około práwá pospolitego nie postánowimy.

O CONSTYTVCYACH Tit: II.

Constitucye ná Séymie stánowionè, przez Pány Senatory y pány Posły podpisánè być máią.

PRAWO Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 24.

1. COnstitucye ná Séymie zgodnie nápisáné/ máią bydź podpisáné przez Pány Senatory ná to deputowáné: tákże przez té osoby/ ktore będą z kołá Poselskiego/ ná to náznáczoné: y ták potym do Káncellárii ey máią bydź podáné/ á przy bytności ich przed námi czytáné/ cum interrogatione przez Pány Pieczetarze/ ieśliże ie my/ y pp. Rády/ y Posłowie pieczetowác każemy.

Zniesienie niektórych Constituciy séymu przeszłego, to iest, Roku 1590.

Zyg. III. w Krák. 1591. fol. 20.

2. POgłówné/ Pobór łanowy przeszły/ Assecurátia Hetmánska/ Disciplinam militarem, Prowizory/ Deputaty do rády woienney/ Opátrzenie Krákowá y Lubowle/ Assekurácya Prowizorska/ Sługi/ Szácunek żywności/ Opátrowánie zamków y municiy/ Liczbę ßáfárzów y Poborców/ Assecurácya ich/ Exempti/ Constitucya o wybráncách/ Consiliarios bellicos znosimy: y wszytko to/ co discrimen belli Turcici & necessitas expressit, y temporaneum było/ iáko niepotrzebné ábroguiemy/ ták w Koronie/ iáko w Wielkim Kśięstwie Litewskim.

Té Constitucyæ zniesione maß lib: 6. Tit: 6.

Reassumptia y Declarátia niektórych Constituciy przeszłych: to iest, które były przed séymem Anni 1598.

Tenże w Vvár. 1598. fol. 4.

3. COnstitutię Anni M. D. XC tertij, pod piérwszy odiazd náss do Szweciiey wczynioné napizód té/ ktore ss wieczné/ tym wiecéy y ná ten czás y ná wieczné czásy vmacniamy/ y

my/ y nienáruſzenie całé záchowuiemy: á te ktore były temporaneæ, iáko Conſtitucyą o Sądźiech/ y o pospolitym ruſzeniu reáſſumuiemy/ y chcemy áby w mocy ſwéy záchowáne były do ſzczęśliwego przyiázdu náſzego ze Szweciiey.

Przykładáiąc to iednák ná ten czás do téy pomienionéy Conſtitucyiey o Sądźiech/ że y cí/ ktoryby po zeſzćiu poſſeſſorá dóbr ſtołu náſzego/ do reku Podſkárbiego koronnego puścić dobrowolnie niechćieli/ máią bydź zá terázmieyſzym poſtánowieniem ná Trybunale/ inter cauſas officii ſądzeni.

Tákże też Conſtitucyą o Tumulćiech in toto iáko ieſt ſámá w ſobie ná ten czás ożywiamy: z tą iednák declárátią/ że zá tumult to ſámo ma bydź rozumiano/ gdyby kto mocą náiáchał/ zábił/ ábo zránił/ gwałt biálychgłów/ naſzćie ná dóm ábo dwór ſłáchecki/ ná gruncie mieyſkim leżący/ ábo naſzćie ná goſpodę w Mieśćie vczynił. Przy ktorey iednák Conſtitucyiey o Tumulćiech W. Xięſtwo Litewſkie okrom declárátiiey ták iáko ieſt nápiſano/ cále zoſtáie.

Conſtitucyą też o Exemptách pod pierwſzy odiazd náſz poſtánowioną/ ták iáko nápiſána ieſt/ we wſzytkim reaſſumuiemy.

Tákże y opátrzenie Krákowá/ Lubowle/ Kámiencá trzech tych mieyſc/ áby podług téyże Conſtitucyiey XC terrij było/ poſtánawiamy. A ná Krákow ná ten czás niebytności náſzéy z Quárty może bydź zapłátá dána.

*pátrz lib. 5. párte. 5. Tit. 1. le. 8. Roki ziemſkie.

*pátrz. lib. 5. párte 7. Tit. 15. lege 24. Iż wiele.

*pátrz lib. 6. Tit. 4. le. 5. wedle

*pátrz lib. 8. párte 1. Tit. 8. le. 4. Beſpieczeńſtwo.

*pátrz niż. lib. 6. Tit. 1. lege 18. A iż tego ieſt potrzebá.

CO ZA CONSTITVCIÆ, GDZIE, KIEDY, PRZEZ KOGO, Z IAKICH PRZYCZYN y iáko ná wielu Séymách ſtánowioné po té látá były.

Tit: III.

Zá krolá Kázimiérzá wielkiégo wtórégo, ktory był naypiérwſzym podawcą Práw y Státutów Koronnych.

Zá odmianą lat odmieniáią ſie podczás zwyczáie y prává.

CONSTITVCIÆ PIERWSZE.

1. Roku 1347. w Wiſlicy. NON debet ſanè reprehenſibile iudicari, ſi ſecundùm varietatem temporum, conſuetudines & ſtatuta humana quandoq; variantur, præſertim cùm ingens neceſſitas, vel euidens vtilitas, id expoſcit. Et quòd vel præcipuè quẽlibet hominem, virumq. integrum, ex inſtituto quodam deceat, non modò armorum fortitudine eſſe decoratum, ſed etiam moribus & legibus armatum: cùm vnum alterius plerunq; auxilio egeat. Cùm itaq; hoc legum & armorum progreſſu diuos Imperatores Reges, cæteroſq; clariſſimos viros ſtudioſiſſimos extitiſſe legimus. Diuum inprimis Iuliũ, quẽ in maxima difficultate itineris, & in mediis bellorũ æſtibus, ſcribentẽ libros & legentẽ, ſimulq; dictantẽ & audientẽ frequẽter accepimus. Deinde Auguſtũ diui Iulii filiũ, tanto paternis veſtigiis ſtudio inhæſiſſe tradunt; vt grauiſsimis bellorũ & Imperii curis oppreſſus, & cõiuratorũ obſeſſus inſidiis, horas & momenta colligeret. Sed, vt reliquos omittã, quòd diui & religioſiſſimi Imperatoris Iuſtiniani ampliſsima & emẽdatiſsima volumina, exactiſsima diligentia, vigilia & cura, exercitatio denique, & opera eni xiſsima rei bellicæ, hinc etiam multi grauiſsimi & præclariſsimi Romanorum Conſules Tribuni aut Cenſores, ferendis legibus auctores fuêre. Et à

Laſki fol. 7. B.

quibus leges denominatæ, vt Cõsulares, Tribuniciæ, Iuliæ, Corneliæ. Nã sub Octauiano Cæsare suffecti Cõsules Papius & Põpeius leges tulêre, quæ à nominibus eorũ appellãtur Papia & Põpeia. Sub eodẽ quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legẽ fecit, ex cuius nomine lex erat Falcidia. Aquilius quoque legẽ cõdidit, quæ hactenus Aquilia nũcupatur Sic Iulia, sic Cornelia, sic Catonina Regula etiã legibus à Catone inserta. Quorũ nomen quoque adeò clarum, adeò celebre est; vt non solùm vrbem sed orbem penè totum suis temporibus præsentia, postea verò memoria sua ac splendore illustrauit. Ex eo namq; accuratissima illa Inuictissimi Kazimiri Sintagmata & ordinationes efficacissimæ, quibus Romanorum Procerum exemplo res suas subditorumq; honestis moribus illustrare voluit. Legittimisq; iuris muneribus, & belli iuribus munire, quas limatas & pumicatas, cùm hoc vel maxime Bibliopolæ sibi persuasum habent, & curant, accipere, legere, volutari & amplecti, sæpius atque iterum non sufficiat quæso.

Laski. 55. Roku 1369. w Krákowie / *Gdzie tegóż czásu był Synod, y o rzeczách Duchownych tractaty miedzy królem, á Biskupem Krákowskim Bodzántą. maſs w kśiegách wtórych, parte 5. tit. 1. lege 8.* Gdy były.

Zá królá Węgierskiégo y Polskiégo LVDWIKA, rzeczonégo Lois.

Zá stárániem królewskim królestwo w dobrym stanie długo trwáć może.

CONSTITVCIÆ WTORE.

Ld. fo. 40 Roku 1374. w Koszycách / *Gdzie o successia synów y corek swych ná królestwo pilné stáránie czynił, maſs miedzy przywileymi przywiley pierwszy,* Gdyż spráwy Pánskié.

Zá królá Władysłáwá III. Iágellá.

Spráwy ludzkié władzą przełożonych vmocnionè, nie máią być gwałconè áni odmieniánè.

CONSTITVCIÆ TRZECIE.

Laski. 115. Roku 1413. w Horodle nád Bugiem / *gdzie W. X Lit do korony wćielił, maſs lib. 7. tit. 2.*

Laski. 48. Roku 1422. ná polu blisko Czérwienská / *gdzie potwiérdza práwá koronné, y swoie też przydáie, maſs przywiley wtóry miedzy przywileymi.*

Laski. 42. Roku 1423. w Wárćie / *gdzie tenże król wydał státuta swoie, o przekládániu roków, które przed tym zebráne w Krákowie były* Roku 1420. *maſs lib: 5 par: 5. tit: 3. lege 1,* Zły zwyczay.

Laski. 75. Roku 1424. w Wieluniu / *przećiw Hæretykóm y fautorum ich, maſs lib: 2. par: 6. tit. 4. lege 1.* Władysław.

Laski. 50. Roku 1433. w Krákowie / *gdzie król wydał przywiléy przedtym pozwolony w Iedlnéy: któremu potwierdza wolności ták Duchownych iáko y Swietckich, maſs miedzy przywileymi przywiley trzeći.*

Laski. 134. Roku 1436. w Brześćiu Kuiáwskim / *dla postánowienia pokoiu Pruskiégo, maſs: lib. 7. parte 3. tit: 1 lege 2.* Priuilegium pacis.

Laski. 129. Roku 1438. w Piotrkowie / *gdzie potwierdził wszytkie práwá y przywileie Zygmuntowi Wielkiemu kśiążęciu Litew. ná X. Litewskie, iemu od oycá przodká iego przedtym iuż dáné, maſs lib: 7. parte 1. tit. 4.* Potwiérdzenié praw.

Laski. 76. Tegóż roku *był seym w Nowym mieśćie Korczynie od stanów koronnych, ná którym postánowili*

wili Kaptur przeciw vpornym Hæretykóm y fautorom ich, maß li. 2. par: 6. tit. 4. lege 2.
My Pánowie/ &c.

Zá krolá Kázimiérzá III. syná Władysláwá lágellá.

Státutá, Prává, y zwyczáie ziemskie, Boską y ludzką spráwiedliwość wyrażáią, á vstáwy dawnè, niektórè z pámięci wychodzą, drugié poprávy potrzebuią.

CONSTITVCIÆ CZWARTE.

Roku 1447. w Piotrkowie/ *gdzie Constitucie stánowiąc, ták król Kázimierz poczyna.* Laski. 89.

2. KAzimirus tertius, Dei gratia rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, & hæres Ruſsiæ. Ad perpetuam rei memoriam. Ad hoc nos omnipotens Deus, auctor iuſtitiæ, diſpenſator æquitatis, & Reipublicæ, pro ſua voluntate directores regni faſtigio licèt immeritos voluit ſublimare; vt ipſam proſequamur iuſtitiam, æquitatem ſectemur, & in regno ipſo Rempublicam dirigamus.

Sollicitudinè igitur nobis diuinitus conceſſa, attendentes ſereniſsimos dominos principes, dominos Kazimirum ſecundum, & Vladiſlaum ſecundum genitorem noſtrum chariſsimum reges Poloniæ, diuos prædeceſſores noſtros, iura & conſtitutiones, diuinam & humanam pariter iuſtitiam redolentes, quibus totum regnum Poloniæ in colloquiorum & iudiciorum proceſſu regulatur, ordinatur, & regitur condidiſſe: nec tamen per illa ſufficienter omnibus; quæ in Repub: diriguntur, prouidiſſe; nouas conſtitutiones & iura edita in generali Piotrcouien. conuentione, pro feſto S. Bartholomæi Apoſtoli, Anno D. Milleſimo, Quadringẽteſimo, quadrageſimo ſeptimo celebrata, præſenti matura deliberatione præhabita, laudantibus, approbantibus, & conſentientibus Prælatis, Principibus, Baronibus, & nobilibus regni noſtri, condidimus, edidimus, & promulgauimus. Quas per vniuerſum regnum noſtrum Poloniæ, & colloquiis, terminiſq; generalibus, particularibus, & quibuſcunque iudiciis terreſtribus, de cætero volumus & præcipimus obſeruari & practicari.

Roku 1451. w Piotrkowie/ *o Zupách y o Mynicy.*
Roku 1454. w Nießowéy y w Opokách/ *gdzie ták piße.* Ld: 76. B.

3. WImie Bożе Amen. Gdyż w królewſkich vſtáwách Rzeczypoſp. zdrowie należy/ y ſłodkość pokoiu bywa záchowána: dla tego my Kázimierz z łáski Bożéy król Polſki/ ziem Krákowſkiey/ Sędomirſkiey/ Siradzkiey/ Láńczyckiey/ Kuiáwſkiey/ Wielkié księże Litewſkié/ Ruſki/ Pruſki/ Kulmieńſki/ Elbieńſki/ Kinigsberſki y Pomorſki Pan y dźiedźic. Bacząc vſtáwy przodków náßych/ iż niektoré z pámięci wypádły/ á niektóré potrzebuią poprávy y odnowienia/ y przydánia: ná proßbę wßytkiey ßláchty/ obywátelów náßych/ któzy przed námi ſtáneli/ zá rádą Pánów/ y Rad náßych vſtáwy ziem przerzeczoneg̃ królеſtwá náßego/ niniey ßym liſtem rozumieliſmy zá

IN nomine Domini, Amen. Cùm in regum Conſtitutionibus ſalus Reip. conſiſtat, pacisúe ſuauitas conſeruetur: Proinde nos Kazimirus Dei gratia rex Poloniæ: necnon terrarum Crac: Sandom: Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, M. Dux L. Ruſſiæ, Pruſſiæ, ac Culmenſis, Elbingenſis, Kinigsbergenſis & Pomeraniæ dominus & hæres. Attendentes conſtitutiones prædeceſſorum noſtrorum, quaſdam in obliuionem deductas, alias reformatione & innouatione, & alias additione egere, ad inſtantiam omnium nobilium regnicolarum noſtrorum coram nobis conſtitutorum, de conſilio Baronum & Conſiliariorum noſtrorum, conſtitutiones terrarũ, Laſki. 92. B HL: 55. B/ 100. lege Nos Kázimirus HP. 13.

zá rzecz potrzebną odnowić / poprawić / w lepszé obrócić / niektórym też nieco przydać: áby sędziowie ziem króleſtwá nászégo od nich nie odſtępuiąc / y orszem z nich náuke biorąc / w sądzeniu sprawiedliwość w cále záchowywáli.

præfati regni noſtri duximus præſentibus innouandas, emendandas, & reformandas in melius, cæteriſque aliquid adiiciẽdum cenſuimus, vt Iudices terrarum regni noſtri ipſis innixi, & ex ipſis eruditione ſumpta, in iudicando conſeruent ſtateram æquitatis

Laſki. 65. Roku 1457. w Piotrkowie / o ciągnieniu ná woyne, maſs lib 6. tit. 5. lege 3. Caſimirus.

Laſki. 66. Roku 1458. w Piotrkowie / o łupieżcách dóbr kośćielnych y o kłątwách, maſs lib: 2. par: 6. tit: 3. lege 11. W imie Bożе / Amen.

La. 68. B. 8. 87. B. Roku 1474. w Opátowcu y w Nowym mieśćie Korczynie / o dochodzeniu ßkód náſzkódnikách kośćielnych, maſs lib: 6. tit: 5. lege 4. Kázimiérz.

Zá królá Ianá Olbrachtá ſyná Kázimiérzá III.

Práwá przez ſie dobrè y doſkonálè bywáią, ále odmiennośćią y chytroścą ludzką, nie doſtátecznè ſie ſtawáią.

CONSTITVCIÆ PIĄTE.

Roku 1496 w Piotr: *gdźie potwierdźiwſzy Conſtitucie oycá ſwego królá Kázimiérzá III. wydáné w Nieſzowéy y w Opokách roku 1454. ſwych też nie máło przydawſzy, ták piſze.*

La. 96. HL 146. HP. 611. ter. 32. 4. Nád to / ácz y ſam oćiec náß / y inni przodkowie náßy przypátrzywßy ſie obyczáiom y zwyczáiom młodych y wßytkich w obec ludźi poddánych króleſtwu temu ku złemu wiecéy ſie náchyláiącym (czym dobré obyczáie y ſprawiedliwość miedzy ludźmi czeſtokroć giną) ták té Conſtitucię pomienioné / y w przerzeczony przywiléy wpiſáné / iáko też y iné dla podpory dobrych obyczáiów / y dla záchowánia poſpolitéy ſprawiedliwośći wydáli: wßákże iż poſtánowienia práw by nalepiéy były vchwalone / dla odmiennośći y chytroścí ludzkiey niedoſtáteczné bywáią / y czeſtokroć wątpliwośći przypadáiącé / nie mogą bydź przez nie doſtátecznie declárowáné: iáko ſie znáczy z dekretów kánonowych / y z dawnych práw / któreỹ declárácye nowé bywáią dawáné: gdyż tákowé przygody przypadáią / iż z onych dawno vczynionych práw nie może pewnégo poſtánowienia vczynić. A ták my Jan Olbrácht / z łáſki Bożéy król Polſki: długo ſie námawiáiąc z Prelaty / Pány / z ſłáchtą y Poſły ziemſkimi / y wßytkimi poddánymi náßymi Duchownymi y Swieteckimi ná tỹ ſeymie wálnym Piotrkowſkim / niektóre rzeczy z przerzeczonych ſtátutów y długich dawno wydánych / á nieco też znowu dla przygód nowo ſie wynurzáiących ſtátutá y Conſtitu-

Et inſuper, quanquam tàm ipſe olim genitor noſter, quàm cæteri ex ordine prædeceſſores noſtri, conſideratis moribus & conſuetudinibus adoleſcentum, & hominũ vniuerſorum, præſertim huic inclyto regno ſubiectorum, quadam effrenata ſenſualitate ductorum, & ad malum declinantium, per quod morum & iuſtitiæ ſubuerſio in populo frequenter obrepit, tàm eas in præinſerto priuilegio deſcriptas, quàm multas alias in ſuffragium bonorum morum, & in miniſterium æquitatis communis, conſtitutiones fecerint. Tamen quia iurium quantæcũq; factiones etiam propenſiori congeſtæ conſilio, ad humanæ naturæ varietatem, machinationes inopinabiles fæpenumerò non ſufficiunt, ſimul quoq; ad deciſionem lucidã nodoſæ ambiguitates plerunq; cõtingen. non attingunt, quandoquidem vt conſtat è ſacrorum Canonum decretis, & vetuſtiſsmarum legum præceptis: quorũ quarumque additiones & declarationes fiunt nouæ, vix aliquid adeò certum clarumq; conſtituitur, quin ex cauſis, paſsionibus, ac caſibus emergentibus nouis, quos iura antea poſita mederi non poſſunt, in dubium reuocetur. Idcirco nos Ioannes Albertus, D. G. rex Poloniæ, communi &

diu-

ſtitucię náſſé niżéy nápiſáné / które máią bydź wydáné y poſtánowioné / wydáiemy y poſtánawiamy ná wieczné czáſy.

diuturna conſultatione præmiſſa, cũ Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumque Nuntiis, ac ſubditis vniuerſis noſtris ſpiritualibus ac ſecularibus in hac conuentione generali Petric. exiſtentibus, corpus eiusdem regni cum plena facultate abſentium repræſentantibus, nonnihil commodantes à ſtatutis præinſertis: & aliis diutiùs ſancitis; nonnihil verò denuò, pro caſuum emergentium nouitate decernẽtes, ſtatuta & conſtitutiones noſtras infraſcriptas, decreuimus per nos edendas & conſtituendas, edimuſque & conſtituimus perpetuis temporibus duraturas & obſeruandas.

Tenże Olbrácht ſkáżuie áby conſtitucie iego ná wieki trwáły.

5. NAoſtátek áby ninieyſſych vſtaw y potwiérdzenia tákże ſucceſsitéy náſſych czáſów miáły moc wieczney mocy ná wieki: y áby żadnégo czáſu przez nas y potomki náſſé w czym nie były náruſzoné / y wniwecz obrócone: przeto ták ninieyſſé vſtáwy náſſé (które máią w ſobie potwiérdzenié ſtárych) iáko też ſtárſſé wſſytkié (które przez świetéy pámięci przodki náſſé króle Polſkié iedné zá drugimi ſą dáné) też té / które nie ſą w ninieyſſy liſt włożoné / we wſſytkich poſtępkách / rozdźieleniu / członkoch / punktćiech / kláuzułách pochwalamy náſſą bytnośćią ſkázuiąc / áby ná wieki były ważné: á oné wſſytkié dawnieyſſé potwiérdzamy / vmacniamy / y pewné czynimy: áby wiecznéy mocy władzą miáły. Ná które ták ninieyſſé nowé náſſé / iáko dawnieyſſé potwiérdzoné / vprzywileiowány náſſ ninieyſſy liſt pieczęćią náſſą záwieſſoną wſtecz od tyłu pieczęći náſſéy / vtwiérdzony / vmocniony / z pewną wiádomośćią náſſą dáliſmy y pozwolili dáć przez rece vczćiwégo w Pánu Chryſtuſie oycá Páná Kreſlauſá z Kurozwiąk / Biſkupá Włodzłáwſkiégo / y Kánclérzá króleſtwá náſſégo / nam szczérze miłégo w Piotrkowie ná ſeymie wálnym / Roku Páńſkié° 1496. we Srzodę piérwſſą po S. Vrbanie.

POſtremò verò vt præſentium inſtitutorum confirmationiſq; & ſucceſsionis noſtrorum ſeries, robur obtineat perpetuæ firmitatis: nec vllo vnquam tempore, per nos, & ſucceſſores noſtros, in aliqua ſui parte, quomodolibet valeat in irritum reuocari: tám præſentia inſtituta noſtra, confirmationem antiquorum continentia, quâm alia antiquiora vniuerſa, per diuos olim prædeceſſores noſtros reges Poloniæ, ſucceſsiuè edita, præſentibus etiam non inſerta, in omnibus paſsibus, capitulis, articulis, punctis & clauſulis, approbamus, noſtra præſentia: decernentes perpetuò valitura: illa verò vniuerſa antiquiora confirmantes, roborantes, & ratificantes: quatenus perennis firmitatis vim obtineant. Super quibus, tàm nouis præſentibus noſtris, quàm antiquioribus confirmatis, noſtras priuilegiales præſentes literas, pendentis retrorſum à dorſo Sigilli noſtri munimine roboratas, de certa noſtra ſcientia, dedimus & conceſsimus: per manus Reuerendi in Chriſto patris Domini Creſlai de Kurozwiąki, Epiſcopi Wladiſlauien, & Cancellarii regni noſtri, nobis ſyncerè dilecti. Petricouię in Conuentione generali, Anno Dñi 1496. feria quarta. proxima poſt feſtum S. Vrbani per nos & vniuerſos Prælatos, Barones, Regnicolas, & terrarum Nuncios celebrata. Laſki. 110. HL 56. & 261/ 101. HP. 14 & 633.

Roku 1499. w Wilnie zá Alexándrá wielkiégo książęcia Litew. *gdźie pánowie Litewſcy potwiérdźili wſſytkie ſpiſki od przodków ich z korona Polſka przed tym dawno vczynioné, maſs lib. 7. parte 1. tit. 5. Aby ſpráwy.* Laſki. 130.

Roku 1501. w Piotrkowie / *Dla odprawowánia poſtów z rożmáitych źiem.*

Zá Królá Alexándrá.

Królowie poddánè ſwé od krzywd wſſelákich y vćiſków bronić, á nowè y nieznyczáynè przypadki nowèmi práwy miárkować máią.

CONSTITVCIÆ SZOSTE.

ROku 1501. W Krákowie. *Ná Koronácyiey Króla Alexándrá.*

Roku 1503. w Piotrkowie *był ſcym przez Króla złożony, ále przez pány Koronné odprávíony w nichytności królewſkiey gdy był w Wilnie. Brat też królewſki Kárdynał Fryderik, któremu Król w niebytności ſwey rządy Koronné zlećił, záchorzał był ná ten czás. Król iednák práwá przez PP. Rády Koronné vſtáwione ápprobował tym ſpoſobem.*

La.111. HL 56.B / 101. HP. 16.

6. MY Alexánder Król po ſcześliwéy Koronácíiéy náſzéy / zá potrzebą Rzeczypoſpolitéy Litewſkiéy / do wielkiego Xięſtwá Litewſkiégo odiechawſzy / y tám mieſzkáiąc ziemiam króleſtwá náſzégo złożyliſmy ſzym wálny: ktory przez wſzytkie królestwá náſzégo Prelaty Duchowné y Swieckié / y Poſły ziemſkié / wſzytke Koronę ná ſobie imieniem wſzytkich / ták bedących iáko niebedących / (ktorzy liſty náſzémi y obwołániém przez woźné byli wzywáni) máiącé był ſpráwowan: co ſie wſzytko dźiało ná mieyſcu królestwá náſzégo ná to zwyczáynym w Piotrkowie / począwſzy od wtóréy Niedźiele Poſtnéy / ktora zową Sucha / áż do Niedźiele Białéy / Roku Páńſkiego 1503. Ná ktorym ſzymie piérwſze mieyſcá zásiedli (bo ná ten czás Nazacnieyſzy y na uczćiwſzy y wſzech poczćiwſzy nagodnieyſzy niegdy Pan Fryderych Kárdinał brát náſz w niebytności náſzéy dla ſpráwowánia królestwá przez Nas vſtáwiony / ná śmiertelnéy pościeli leżał) Nauczćiwſzy y wſzéy poczćiwości nagodnieyſzy w Pánu Chriſtuſie Oycowie y Wielmożny Arcybiſkup Lwowſki / Biſkupi / Woiewódowie / Káſztelani z inymi Stany Rzeczypoſpolitéy Przełożonymi oboygá ſtanu Rad náſzych: przez ktore y wſzytkie inné Rády y Poſły ziemſkié ſtátuty wydáné / przez nas ſą ná prośbe ich pochwalone y potwierdzone / y niżéy nápiſáné.

NOs Alexander Rex, poſt fælicem Coronationem noſtram, Repub. Lithuana tunc expoſcente, cùm ad Magnum Ducatum Lithuaniæ contuleramus nos: his verò Regni terris, nobis in Ducatu ipſo agentibus, dum Conuentionem indixeramus generalem, fuit per vniuerſos Regni noſtri Prælatos, Spirituales & Seculares, ac Terrarum Nuncios, vniuerſũ Corpus Regni, etiam abſentium nomine, per literas noſtras, & per proclamationes publicas vocatorum, venientium & non venientiũ repræſentãtes, celebrata Conuentio generalis in loco Regni noſtri, ad id conſueto, Petricouiæ, die Dominico Reminiſcere: & prorogationem habuit, vſq; poſt Dominicã Iudica me Deus &c. Anno Domini 1503. Cui (Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo olim Domino Friderico, Cardinali &c. germano noſtro, ad gũbernandum Regnum, in noſtri abſentia per nos olim conſtituto, in lecto vltimæ ægritudinis decumbente) præſidebãt, Reuerendiſſimus & Reuerendi in Chriſto Patres, Domini ac Magnifici, Andreas Roza, Archiepiſcopus Leopolien. & Epiſcopus Præmiſlien de Boryſchenicze, ac Epiſcopi Eccleſiarum Creſſaus Vladiſlauien, & regni noſtri Cãcellarius de Curozwiąki, Ioannes Poznanien. de Ludbrancz, Vincentius Ploccn. de Przerąb. Necnon Magnifici, Spythko de Iaroſlaw Caſtellanus, & Petrus Kmytà de Wiſznice Palatinus Cracou. cum reliquis ex Ordine Reip. Prælatis, vtriuſq; ſtatus, Cõſiliariis noſtris per quos & vniuerſos alios Conſiliarios, ac Terrarũ Nuncios, ſtatuta edita ſunt per nos, ad vota eorũ approbata, infraſcripta.

Práwá zásię te były.

La.111. HL. 261 / 467. De dignitatibus & officiis per M. Regiã conferendis, *maſſ li:3. par:s. Ti:1. lege* 8. vnanimi.
De officio Palatinorum ad præcia rebus imponenda, *tamże lege* 26. Dignitarii.
De filiis Kmethonum, *maſſ lib 9. parte* 2, *T.t 1. lege* 9. Item quod Kmethonum.
De Ruſticis extra Regnũ laboratũ non mittẽdis, *li: 9. par. 2. Tit 2. lege* 4. Itẽ ne Ruſtici.

w Piotr: La 111. HL. 261 / 467.

ROku 1504. w Piotrko: *Po zwroceniu królewſkim z Litwy ták nowe conſtitucie poſtánowione były.*

7. NOs item Alexander Rex, poſteaquàm de Magno Ducatu Lithuaniæ rediimus fæliciter, indicta Conuentione generali, quam Petricouiæ pro feſto S. Agnetis, Anno Domini 1504. celebrauimus & continuauimus, vſq; ad feriam quartam ante Domi-

Dominicam Lætare Anni eiusdem 1504. Constitutiones certas decreuimus, cum consilio & assensu communi Prælatorum & Consiliariorum infrascriporum ac Nunciorum Terrestrium, iuxta Regni consuetudinem vocatorum, nomine absentium, post vocationem literalem nostram, atq; edicta publica, ad eandem Conuentionem venientium, in eaq; constitutorum & aliorum non constitutorum, Corpus Regni repræsentantium: præsertim verò de vnanimi voluntate & laudo communi, Reuerendiss. & Reuerendorum in Christo patrum Dominorum, ac Magnific: Generos. Venerabi: & Nobil: personaliter Conuentioni i[illegible]resentium. Andreæ Roza Archiepiscopi Gneznen: Ioannis Cracouien: Vincencii Vladislauien: Ioannis Posnanien: Erasmi Plocen: Mathiæ Chelmen: Eccles: Epis: Spytkonis de Iaroslaw Castellani Cracouien: Petri Kmita de Vissnice Palatini Crac: & Marsal: Regni nostri, ac Scepusien ac Sandecē. Capit: Ioannis de Tarnow Sandom. Nicolai Gardzina de Lubrancz Calis: Ambrosii Pampowski Sirad: & Capit: Maioris Poloniæ General Petri Myskowski de Mirow Lancicien: Nicolai de Koscielecz Brzesten: Nicolai de Kretkow Iuniuladislauien: Ioannis de Tarnow Russiæ generalis, Nicolai de Kurozwiąki Lublin. Pauli Kola de Dalenow Podoliæ, & Stanislai Kmita de Visznice Belzen: Palatinorum, ac Dobrogostii de Ostrorog Posnanien: Ioannis Iarand de Brudzow Calissien, Ioannis de Przeramb Siradien. Ianusii Latalski Gnesnen: Ioannis de Slupcza Sandecen: & Martini Skotnicki de Boguria Zawichosten: Castell. Ioannis de Lasko Gnesnen & Regni nostri Cancella: Mathiæ de Drzewica Præpositi Skarmirien: Vicecanc: eiusdē Regni nostri. Alberti Gorski Scholastici Vladislauien: Secretarii nostri, & in præsentia vniuersorum Nunciorum de singulis terris missorum, & consentientium: aliorumq; quàm plurimorum subditorum nostrorum, in eadem Conuentione existentium & publicitus consultantiū, quibus cum omnibus ibidem Petricouiæ, eas ipsas vt præfertur Constitutiones nostras scripsimus, & condidimus infrascriptas.

Roku 1505. w Rádomiu / gdźie státutá królów wszytkich wyssźey pomienionych y przywileie ich koronne wydáne, ták że zwyczáie ziemie Krác w státut ieden przez Laskiego zniesione y w druk sa podáne. O czym sam król Alexánder ták naprzód pisse. La. B. HL. 262 / 468.

8. In nomine Domini. Amen. Ad rei memoriam sempiternam. Cùm vniuersi principes, qui vel monarchiarum, vel dominatuum quorumcunq; gerunt gubernacula, admonente eos suscepti cura regiminis, vt populo sibi diuinitus subiecto prouideant, quatenus ab iniuriis & molestiis conseruetur. Et nouitates euentuum: nouis moribus, nouis quoq; institutis, ac legibus moderentur. Qui quidem euentus, in humano genere, toties fiunt, quoties illudipsum genus, mortalitati subiectum, ætatum curriculis immutari, innouariq; contingit natura ipsa: sicut antecessores, sic quoq; posteros in ortum & occasum (veluti in rota) promouente, sanctiones edere rationabiles, & suorum mores fidelium, præcepto legali temperare: suaq; ipsa præcepta, leges, & instituta, literarum munimine & publici consensus auctoritate perennare consueuerunt.

Proinde nos Alexander Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Russiæ, Prussiæ ac Culmen: & Elbingen: Pomeraniæq; Dominus & hæres &c. Ad vniuersorum præsentium & futurorū, nobis Regnoq; nostro pro tempore subiectorum, ac quorumcunq; interest, interitq; in futurū noticiam deducimus quia Dei & Saluatoris nostri gratia, Regni primi dominia consecendentes feliciter: tametsi perpendamus in regno & dominiis nostris, ad Dei honorem & ad felix diuturnum regni nostri imperium: singula iure optimo, per diuos olim antecessores: ac Auum Patruum Genitorem & Germanum nostros Reges Poloniæ sic ordinata esse; vt leges haberentur regni, per eos conditę vetustissimę: quibus vniuersi regnicolę & illudipsum regnū intuentibus, & in omni administratione, diuina ac tēporali, hactenus rectum esset prospere. Tamen

cùm non omnibus patuit, quod omnes concernit: Per quandam etenim, vt dicamus dissuetudinem, ac inaduertentiam,& priuilegia,& libri statutorum, vel in thesauris publicis, vel in paucorum manibus duntaxat, cõclusa, communi verò populo occlusa, imò incognita hactenus erant.

Itaq; in hac Conuentione Radomien: generali, ad quam de vniuersis regni & dominiorum nostrorum terris, Pręlati,Barones,terrarumq; & ciuitatum nuncii,iussu nostro venerant, petiti existentes publicitus, vt commune edamus toti Regno priuilegium Statutorum eiusdem Regni legalium,prædictorum olim diuorum Prædecessorum, ac Aui, Genitoris, Patrui, & olim Ioannis Alberti Germani nostrorum, cũ additione aliorũ Statutorũ nostrorũ, illudq; per vniuersa Capitaneatuũ, & Ecclesiarũ maiorum loca daremus originaliter,quatenus non obscura, sed vulgaris eius & eorũ esset cognitio: Nos de innata nobis benignitate & iustitia,nolentes ab olim Prędecessorum nostrorum degenerare virtutibus. qui sicut laudabiles consuetudines, & iura prædecessorum Primorum approbabant, & sua scribebant noua; sic nos illorum laudabili innitentes consuetudini,præsens commune Statutorum priuilegium, cui inseruimus antiqua, & addidimus noua,nonnulla etiam externa, ad eruditionem fidelium subditorum nostrorum annexuimus, de consilio, scientia,& vnanimi voluntate,omnium & singulorum Prælatorum,Spiritualium & Secularium Consiliariorum & Baronum, ac Nunciorum terrarum & ciuitatum, quo vniuersum corpus Regni etiam nomine absentium, per literas nostras, & proclamationes publicas, ad præsentem Conuentionem vocatorum venientium, & non venientium, indubitanter repræsentârunt; toti Regno dandum, illudq; in publicum regni nostri Castri Craco: thesaurũ, vbi & Coronationis diademata, & alia regni secretiora seruari consueuerunt, eademq; in loca Capitularia maiorum regni nostri Ecclesiarum, ac Capitaneatuum terrestrium vbiq; terrarum inferendum, in eisq; vt omnibus prosit,& cognitumsit, quod ad omniũ salutem, necessitatemq; congestum esset,habendum, & omnium necessitatibus petẽtium commodandum decreuimus & decernimus.

PRimùm igitur erit Statutũ Glorioſissimi olim Kazimiri Regis, qui à magnitudine glorioſorum memorabiliũ gestorum Magni denominationẽ habuit, post quod, reliqua & aliorum Regum Antecessorum nostrorum & nostra videbuntur ordinarie inferendum duximus, sic vt sequitur.

Tenże continuie swóy Processy decrétá Rádomskié.

Lat.115. HL 262.B/470

9. RAdomiensem autẽ Conuentionẽ, Nos Alexãder Rex,Anno Domini 1505. habuimus & celebrauimus, quæ eo ipso anno,pro Dominica Conductus Paschæ per nos indicta, propter Consiliarios Lithuaniæ ac Prussiæ terrarum expectatos, in testimonio præsentium scriptos, alioſq; magnæ importantiæ euẽtus, vsq; ad diem Sabbati, post octauas Sacratissimi Corporis Christi continuata fuit. In eaq; Reuerendiss. & Reuerendis in Christo Patribus ac Magnificis, Venerabil: Generosis & Nobilibus, Prælatis & Baronibus, Consiliariis nostris,ac terrarum Nunciis, in fine priuilegii istius communis scriptis, moderantibus & consentientibus, nostras scripsimus Constitutiones infrascriptas.

Tenże swoie Constitucye Rádomskié ták zámyka.

Lat.119. Bis HL. 263/ 470.

10. IAm verò hic finem faciemus nostris in Radom institutis superscriptis. Quæ omniũ voto communi Prælatorum Spiritualium & Secularium ac Procerum regni, & nunciorum terrarum constituimus, Anno & die & loco suprascriptis: præsentibus Reuerendissimis & Reuerendis in Christo patribus Dominis,ac Magnificis,venerabilibus, generosis, Nobilibus,& famatis,Andrea Roza de Borischouicze Archiepiscopo Gnesnen: & Primate Regni nostri: Bernardino Vilczek de Liubien, electo Ecclesiæ Leopolien. Ioanne de Conari Cracouien: Vincentio de Przeramb Vladislauien: seu Cuiauien: Ioanne de Ludbrancz Posnanien:Luca Varmien:Matthia de Drzeuicza

cza Przemislien:& Vicecācellario Regni.Alberto Vilnen: Martino Midniczen: Ecclesiarum Episcopis. Spithkone de Iaroslaw Castellano Cracouien: Ioanne de Tarnow Sandomir: Palatino. Ioanne de Zabrzezie alias Palatino Troczen: & Marssalco Magni ducatus Lithuaniæ.Nicolao Gardzina de Ludbrācz Callissien: Petro Myszkowski de Mirow Lancicien Palatinis. Stanislao Ianowicz, Castellano Troczen: & Capitaneo Samogithiæ duce Hlynski, Marssalco curiæ nostræ Lithuaniæ & Capitaneo in Bielsko: Stanislao Kyska,generali campiductore Magni ducatus Lithuaniæ, Stanislao Hlebowicz Palatino seu Capitaneo Polocen: Nicolao de Koscielec: Brzesten: Nicolao de Kretkow Iuniwladislawien. Ioanne de Tarnow Russiæ, Nicolao de Curo żwiąnki Lublinen Prandota de Thrcziana Rawen: Palatinis. Ioanne Iarando de Brudzow Calissien. Ioanne de Przeramb Siradien: Stanislao de Chodecz Leopolien: Ianusio Lathalski Gnesnen: Iacobo de Siekluca Voinicen: Ioanne Slupecki Sandecen: Petro Szaffraniec de Pieskowa skala Vislicen: Ioanne Iordan de Zakliczyn Bieczen: Stanislao de Mlodzieiowice Radom.Martino Skotniczki de Boguria Zawichosten: Stanislao de Potulice Miedzyrzecen: Petro de Opalenicza Landē: Petro Gorski Naklen: Nicolao de Radzykow Dobrzynen Stanislao de Srzensko, Viznen: Andrea de Oporow Crusuicen. Petro de Niemiglow Rauen: Paulo de Chodcza Polanecen: Nicolao Missopad Czchouien: Ioanne Szamowski Konarienſe Castellanis. Ioanne de Lasko Cācellario, Iacobo de Sidlowiecz Thesaurario regni nostri, Alberto Gorski Scolastico Vladislauien: Nicolao de Bartniki custode Plocensi secretariis nostris. Nicolao Firley de Dambrouicza Vexillifero Cracouiensi, & Capitaneo Lublinen: Alberto Skora deGaii Dobrin: Derslao Vilczek de Lubien, Leopolien: Stanislao de Kazanow Lublin. Stanislao Szaffraniec de Pieskowa skala,curiæ nostræ succamerariis. Cæterisq; quàm plurimis cōsiliariis vniuersarumq; terrarū nunciis & regnicolis nostris testibus ad præmissa fide dignis, sincere & fidelibus dilectis.

Tenże przyczyne dáie dla czego tym obyczáiem przodków swych Constitucie wydał.

JJ. Są tedy wszytkie té rzeczy do niniéyszych osobnych ksiąg zniesioné/to iest/ przy wileie wyssźéy nápisáné/ Constytucye Krolestwá Polskiego: ktore zá czásem od Bolestáwá Káliskiego książęciá/ y od wielkiego Kázimierzá áż do niniéyszych czásow nászych/ władza książęca dla krolestwá y obywátelow onego stanu szczesliwego wydáłá. Ktore to práwá w ksiegi státutowé ku Rzeczypo: nászéy vtwierdzeniu y pożytku/ przez rzeczonego niegdy Kázimierzá Wielkiego przyiete/ naprzod przekładamy/ y oné wszytkie iáko dawnieyszé naprzod policzamy/ á onym iáko kluczem iáki otworzenia postępek práwá y záchowánia Rokow z inémi práwy ná mieyscách swych położonémi/ iákoby sanki iákie/ ná których przespiecznie spráwiedliwość wozić sie może/ przypisáliśmy: á te státutá nászé ná sámym końcu po onych wszystkich położyliśmy. Ktore to státuty nászé/ ácz w sobie nic nowego/ ále tylko stáre rzeczy zámykáią: wszákże gdy ná tym seymie Rádomskim zá spólną poddánych nászych vsilnością y prośbą były ná nas vprosżone: tą prośbą my

SVnt igitur vniuersa hæc, ad præsens singulare volumen congesta, priuilegia suprascripta, Constitutiones regni Poloniæ(quæ sub tempore à Boleslao Calisiensi Duce, & à M,Casimiro,vsque ad nostra præsentia tēpora, authoritate Principum, pro regni & incolarum eius felici statu edidit) continentia,quorum tenores libris legum Ciuilium ad Reipub. regni nostri stabilimentum vtilitatemque, per dictum olim Cazimirum Magnum receptorem, anteponimus: eorumq; omniū, sicut vetustiora præposuimus: ac eis clauem aperitionis,processum iuris,& terminorum conseruationem,cum aliis suo loco positis, tanquam iuris vehiculum atq; promulcum, quo tutissimè per omnes euentus iustitiæ vectitabitur salus, ascripsimus. Sic infra scriptum nostrum hoc, omnium extremo suprascriptorum loco ponimus. Quod licèt nihil contineat constitutionis nouæ, veteris duntaxat perhibens sub sacramenti munimine robur: tamen quia dum in hac Radomiensi dieta, communi subditorum

La: lib. 4. fol: 66. HL 56. B/ 102. HP. 17.

cona-

my wiecéy niż snać chceniem (do czego sie znamy) nászym pobudzeni y poruszeni / ku wydániu pospolitego przywileiu / przez wszytkie prawne postepki / ieśteśmy przywiedzieni: żeśmy wszytkim / którym to przynależy / teraz y potym bedącym niżéy nápisány przywiléy / y tákże wszytkie przywileie wyższéy nápisané / które w sobie zámykáią postánowienie spráwiedliwości / ták z skárbu królestwá nászego / iáko też z innych skrzyń y mieysc pospolitych wyięte / dáli do rąk poddánych nászych. Dla tego przywiléy niżéy nápisány iáko nayoblubszy y poddánym nászym nawdzięcznieyszy dwoiáką pieczęcią / to iest / y máteriálną y przysięgą nászą utwierdzony / napoślednieyszy wszytkich / iáko pieczęć y powód przerzeczonych státutów bedźie miał mieysce.

conamine & instantia impetratum à nobis erat: per quod nos re vera potius pro uocati & incitati, quàm motu proprio persuasi sumus, ad istud edendum commune priuilegium per omnes voluminis passus suprascriptum fatebimur necessariò. Vniuersis quibus expedit, præsentibus ac futuris, infrascriptum priuilegium dedisse occasionem nobis: vt priuilegia vniuersa suprascripta, censuram iustitiæ statusque publici perstringentia, de thesauro regni nostri publico, ac ex aliis regni nostri publicis scriniis atq; locis (quorum suprà fit mentio) sumpta, in manus dederimus subditorum nostrorum. Quamobrem priuilegium infrascriptum, tanquam specialissimum & subditis nostris gratissimum, duplici scilicet & materiali & sacramenti sigillo munitum, non inter indaginum ambages suprascriptas, sed speciali descriptione exaratum atque omnium vltimum, tanquam vectem ac sigillum præmissorum habebit locum.

spátrz niżéy miedzy przywileiámi koronnémi, Tit: Krolá Alexándrá.

Tenże swoie Constitucie zámykáiąc, żąda áby pilnie chowáne były.

Laski 67: lib: 4.

12. Nos itaque Alexander Rex, descripto & absoluto eiusmodi priuilegiorum & aliarum legum eisdem priuilegiis pro communis iustitiæ administratione additarũ volumine, curas deinde & sollicitudines nostras regias, ad defensionem contra Tartarorum incursus opportunam, Deo propitio, conferendum duximus. Vos vniuersos subditos nostros Prælationes dignitatum & officiorum gerentes, præsentes & futuros requiren: vt dum ex nostra & olim antecessorum nostrorum (vti concessu æquum erat) auctoritate regia præsentia habuistis priuilegia communem iustitiam vestram dirigentia, per eorum præcepta ac consilia tàm administrationes iustitię quàm alios euentus moderabimini: sicque cuilibet id quod suum est tribuere effectualiter tribuendũ declarabitis: Vos denique vniuersos communitatum cunctarum nobilium & plebeiorum dilectos fideles nostros: quorum res agitur, pro domibus, pro vita, pro maioribusque vestris, pro fide denique orthodoxa vigore autoritatis regiæ nostræ, & virtutis & fidei sinceritatis indubitatæ vestræ, qua nobis estis astricti, hortamur affectuosèque requirimus, quatenus, in reipub. tutelam nobiscum accuratius intendentes, ad arma tractanda se alacrius præparetis, cognoscẽtes extremum in foribus adesse periculum, & quidem tale, quo communis patriæ salus atque libertas omnis in se reliquis vitę spes includens periclitatur: Sed vos potissimum, quibus vita in otio & voluptatum illecebris consumitur libertatibus per ipsa priuilegia partis, paulisper suspensis & omnissis, eisque & omni occupatione domestica domi relictis ad laborem tàm dignum nobiscum accingamini, quo nullus à vobis vnquam clarior & vtilior assumi poterit: vosq; etiam qui domesticis sollicitudinibus plus æquo addicti estis: quibus si per otium frui cupitis, minimè poteritis: nisi armis vobis prius parta fuerit securitas. Nunquam enim regnis obuenit secura quies, nisi quæ à laboribus ducitur venturi nobiscum ad plana arui Scithici, hostibusque nostris istis hæreditariis, si fata annuent occursuri, ac eorũ conatus quo nobis seruitutem imponere moliuntur, Deo propitio, ac sedis Apostolicæ fauore, Christianorumq; principum præsidiis fulti deiecturi: ac illos in interiora Scithiæ trans Boryſthenem Rhaas & Thanaim Meotumq; paludem propulsuri. Sufficiant ea pro hac vice: dictam præsentem concludentia, modesta præcepta nostra, & non inutiles persuasiones, cum quibus nos, inclytæque domus nostræ familiam, felix quo-

lix quoque imperium nostrum vobis atque benevolentiæ vniuersorum recommittimus, dictæ præsenti finem imponen: &c.

Tęß ſtátutá wyſßęy pomienionych Królów przez Laſkiego w iedno zebráne y zá roſkazániem królewſkim wydáne y ápprobowáne, ſam Laſki Królowi y Rzeczypoſ. ták oddáie.

13. SEreniſſime ac glorioſiſſime princeps & Domine, Domine Alexander Rex gratioſiſſime: dum proferente ſacro tuæ maieſtatis oraculo in iſtius dictæ fine ſilentium eſſet, propterea q; ſicut à principio, ſic in iſthoc calce recenſitorum, per tuam maieſtatem priuilegiorum, mihi Ioanni de Lasko tui incliti Poloniæ Regni Cancellario, felici tuæ maieſtatis imperio commoditas ſcribendi donaretur, ante ſacrũ iſtud tui conſpectus oraculum & in vniuerſorum horum tuæ maieſtatis fidelium híc aſtantium medio, antequam moueant hinc, & vbicunq; agent, excuſatiunculam effabor breuem. Tuo ſereniſſime Rex iuſſu labor exactus eſt iſte. Vos Reuerendiſſimi Reuerendiq; in Chriſto Patres: Ac Magnifici, Spectabiles, Generoſi, Strenui, Nobiles & famati Domini fautores, honorandi: chari fratres & amici regni eiuſdem incolæ laudatiſſimi, hortati eſtis exoptantes; vt plebiſcitum regni iureiurando roboratũ eſſet. Roborauit benigniter maieſtas ſacra, eademq; imperauit ſcriptis mandare. Ego verò ſicut debui, ſic M. Regiæ mandata etiam ſine penſitatione virium executus fui. Quæ quidem maieſtas ſingula in communi priuilegio corrogata auſcultari & manutueri velit. Vos verò prudentiſſimi domini maiores honorandi, fratres, chariq; amici: ſicut nouiſtis me iuniorem ſuum, non inter codices legum; ſed inter aulas Regum fuiſſe, ab ineunte ætate verſatum, conſtitutionum legalium, præcepta parum callentem; ſicq; ſuppellectilis ſcripturarum fermè inopem, dexteritate veſtra credite, onus exacti operis non mea ſponte, nec auſu priuato; ſed mandato regio per me deſumptum eſſe atque completum. Profitente iſtud palam per ſe in hac frequentia ſua maieſtate. Et licèt in eo viribus propriis diffiſus, onus tantum ſuſcipere fuerim refragatus: ſub quo non ſudandum modò, ſed procidendum timerem: verùm cùm noſſem maieſtatem ſuam imperii ius omne in ſcriba Capellanoq; ſuo habere, facilius ad ſuæ maieſtatis vota ſum inflexus: munus ergo iſtud taliter perſuaſus obeundum putaui, integritatem laborum honeſtiq; propoſiti telis exponendo obtrectantium. Qui etſi per ſe profeſſione ſua digni, nihil agant: aliquid tamen agentibus pro malignitate naturæ inuidentes obſtrepunt: In obtrectantium morſu atq; liuore omnem prudentiam ſuam conſtituentes. Quibus pro me vates coronatus reſpondet. Quia locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & ſermonibus odii circumdederunt me: expugnauerunt me gratis. Quare in eo virtutem bonorum omnium, quorum mihi meritò magnifacienda eſt autoritas & iudicium appello: impetraturũ me id cõfiſus, quatenus propẽsã & deuotã in publicũ bonũ meã volũtatẽ; licèt videretur cuiquam imperfectior, grata ſinceraq; mente accipiant, boniq; conſulant: eripien: me & huiuſmodi labores meos à malignantiũ cenſura, mihiq; oblatrantium: difficile eſt enim cuiquam etiam integerrimo hac peſte carere. Sicq; vel natura vel malis moribus comparatum eſſe, vt mutuò ſe rodentes ab inuicem conſumamur. Verùm quidem virtute non amittente meritum ſuum: quæ, quaqua verſum fatis tracta agitataq; fuerit, ſecura ſequetur. Sed emerſuros aliquos nõ dubito, qui inepto me tempore officium huiuſmodi deſumpſiſſe arguent: arma in præſentiarum potius fore tractanda, quàm ſtatuta conſcribenda irrogantes. Sciant hæbetes & rerum imperiti, magnos quoſq; mundi Principes ita bellis dediſſe operam; vt nunquam vtilitatem conditionis legum intermitterent; cùm ideò bella ſuſcipiantur, vt demùm pax ſequatur. Neq; quiſquam præſtans clarus q; foris apparuit, niſi re prius domi ritè compoſita: nec aliter ſplendidum condam in re militari maiorum noſtrorum nomen reſumere nos poſſe ſperemus; niſi ordinatis domi moribus, ſancitiſque legibus, quæ vbiq; terrarum principibus à ſubditis fidelitatem, ſubiectionem & obedientiam, eiſdemq; à dominis tranquilitatem, æquitatem & iuſtitiam ſtabiliorem procurant

Laſki. lib: 4. fol: 67. B.

curant atq; conſeruant: Deum timere, ac charitatem (cuique reddendo quod ſuum eſt) colere: & in virtute Dei exercitium belli gerere perdocent. Hactenus hæc ad excutienda malcuolorũ machinamenta. Vobis virtutis probatiſſimæ primoribus ſpiritualibus & ſecularibus, qui baſes eſtis Reipub. & item patriciis aliisq; proceribus regni vniuerſis committam reliquum tu telæ excuſationisq; meæ: ac vti in præfatiuncula voluminis; ſic etiam in iſto eius complemento meipſum familiamq; meam iterum atq; iterũ vobis recõmẽdo. felicibuſq; vobis optimi Poetarũ verbis ſalue dicã: Valete felices, quibus eſt fortuna peracta iam ſua: quibus parta quies. Nos alia ex aliis in fata vocamur. Roku 1506. Séym w Krákowie.

Zá królá Zygmuntá piérwſzégo.

Práwo nie kożdè, nie wßytkim też iedno ſłużyć może, ále iedno drugim wedle czáſu y potrzeb, ábo poprávionè, ábo nowè náſtępować máią.

CONSTITVCIÆ SIODME.

Roku 1507. w Krákow. *ná koronáciiey królá Zygmuntá pierwßégo: gdźie ſtánowią Conſtitucye koronné, ták piſze.*

Zyg: w Krák. 1507. fol: 1. uer. 13. HL 163/ 470.

14. SIgiſmũdus, Dei gratia rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsię-q; &c. Dominus & hæres. Manifeſtum facimus tenore præſentium vniuerſis. Quia cùm omnis lex donum Dei ſit, cui omnes obedire oportet, vtpotè ſine qua Reſpub. veluti corpus ſine anima conſiſtere & regi nequit: ſed nec omnis lex omnibus vna & commoda eſſe poſsit, quin neceſſe ſit alia aliis ſtatui, eaque pro ratione temporum & hominum plerunque mutari ac variari; rectè prædeceſsores noſtri reges Poloniæ, ſuas quoq; leges & conſtitutiones prout res & locus exigebat cõdere ſolebant: quæ iam pridem collecta, & in vnum volumen redacta conſpiciuntur. Igitur nos veſtigia illorum ſecuti, cùm ab initio regiminis noſtri pleraque in conuentibus generalibus de communi Prælatorum, Procerum, ac totius conſilii ac nobilitatis noſtræ conſenſu, pro communi bono ſtatu ac ordine, iuxta rerum ac temporum rationem inſtituiſsemus, ac ea in publicum edi ſubditi noſtri meritò exigerent: cùm vana ſit lex niſi obſeruetur: obſeruari autem nequit niſi innoteſcat: omnia inſtituta noſtra in vnum colligi, & ad omnium notitiam imprimi & publicari mandauimus.

Tenże práwá niektóre ſtáre odnawia, y ſwoie przydáie.

Tenże támże fo: 1. B. HL 147. B/ 263.

15. REuoluentes certa felicis memoriæ Ioãnis Alberti & Alexandri regum, fratrum, & prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta, nonnihil in illis, communi Prælatorum, Baronum, & Nunciorum terreſtrium conſenſu moderati ſumus: quædam addidimus: & aliqua quæ in vſu non erant innouauimus; & præſenti decreto innouamus, & ratificamus, perpetuo duratura.

Tenże chce áby niektóre práwá iego wiecznie trwáły.

Támże fol: 2. B. HL. 147 / 262. & 471.

16. CÆterũ inſiſtentes veſtigiis & exemplis prædeceſſorũ noſtrorum conſulentium variis temporum neceſsitatibus & mutationibus, per diuerſas ſanctiones ſuas; vt vitia comprimantur: boni mores adaugeantur: & quod iuſtum ac rectum, in toto regno exerceatur: Decreuimus, de Prælatorum, Baronum, ac totius Conſilii & nobilitatis noſtrę conſenſu, nonnulla ſtatuta noſtra perpetuis temporibus, ad communem omnium vtilitatem & neceſsitatem, duratura.

Roku 1510. w Piotrkowie/ *O ziednoczeniu Litewſkiey y Pruſkiey ziemie, o czym maß lib: 7. parte 1. Tit: 1, lege 1,* Cum compertum.

Roku 1511. w Piotrkowie/ De Proceſſu iudiciario in vnam formulam redigendo, *maß wyżßey parte 4. Tit: 1. lege 25.* Quod ad diuerſitatem.

Roku

Roku 1515. w Piotrkowie / *Kroniká.*
Roku 1518. w Krákowie / *Kroniká.*
Roku 1519. w Piotrkowie / *rzeczy rożne.*
Roku 1520. w Bydgoßczy / *rzeczy rożne.* Zyg: fo. 11. Zyg. fo. 25.

Tegoż Roku Zygmunt Auguſt ſie národźił.

Roku 1523. w Piotrkowie/ *rożne rzeczy: á oſobliwie* Proceſſus iudiciarius, Proceſſus variarum recognitionum,& inſcriptionum. item formulæ citationum, *co wßytko maß ſuis locis w tym Státućie.* lib: 5. Zyg: fol: 28.
Roku 1525. w Piotrkowie.
Roku 1527. w Krákowie / *gdźie decretá z ſtrony obrony koronnéy ſą wydáne: maß niżey li: 4. parte 2, Tit: 2,* Taxatio fundorum.
Roku 1529. Piotrkowie.
Roku 1530. w Krákowie/ *gdźie koronácia królá Auguſtá doßłá.*
Roku 1532. w Krákowie/ *gdźie Conſtitucya ſie ták poczyna.*

17. MAnifeſtum facimus per præſentes. Quòd nos ad poſtulationẽ Nunciorum omnium terrarum regni noſtri, cum vniuerſo Senatu, in præſenti conuentu congregato, Conſtitutiones infraſcriptas decreuimus. In quibus partim ea quæ fuerant ambigua, interpretati ſumus, partim verò quæ deſiderabantur adiecimus. Denique illas in ſcripto ſub ſigillo noſtro edi & publicari fecimus, & vt pateant omnibus, & celerem adminiſtrandę cuilibet iuſtitię prębeant occaſionem atque facultatem.

Roku 1533. w Piotrkowie.
Roku 1534. w Piotrkowie/ *w niebytnośći królewſkiey dla poboru.*
Roku 1536. y Roku 1537. *ieden ſeym w Kráko. poczáwßy* á 28. Nouemb. *áż* ad 2. Martij.
Roku 1538. w Piotrkowie/ *gdźe tenże król przećiw práwóm koronnym nic nie czynić obiecuie: temi ſłowy.*

18. MAnifeſtum facimus tenore præſentium quibus expędit vniuerſis & ſingulis, tàm præſentibus, quàm futuris harum notitiam habituris. Cùm ita regni Reiąue publicæ rationibus poſtulantibus vitari non potuerit, quin aliqua fierent contra leges conſtitutioneſq; regni, quas publicæ vtilitatis cauſa inſtitutas, parere publicæ vtilitati, atque ad nouos caſus temporum nouorum conſiliorum rationes accommodari, non iniquũ videbatur, perſpeximus eam rem nobilitati regni noſtri moleſtã accidiſſe, quod vereretur, ſi ſæpius eſſet à legibus iſtis & conſtitutionibus diſceſſum, ne quis poſtea noſtri diſſimilis oriretur, qui non ex regni Reiąue publicæ commodo, ſed ex libidine ſua cuncta facere in animum induceret, quæ non tam licita, quàm animo ſuo eſſent collibita, legeſąue & conſtitutiones patrias arbitrio ſuo ſibi mutandi violandiq; hoc exemplo poteſtatem datam exiſtimaret. Quæ quidem res cùm vniuerſæ nobilitati regni noſtri vſqueadeò moleſta eſſe cœpiſſet, vt per nunctios ſuos quos ad Comitia quæ Piotrkouiæ per nos habita ſunt, miſerat, ſupplex à nobis contenderet: ſi quid contra leges factum videri poſſet, nobis ad regni gubernacula ſedentibus, non id quidem vt irritum eſſe vellemus, ſed prouideremus & caueremus literis & conſtitutionibus noſtris, nunquam nos, noſtroſque ſucceſſores Poloniæ reges deinceps quicquam facturos, quod regni legibus conſtitutionibusque aduerſaretur. Nos, qui ne antea quidem niſi grauiſſimis adducti rationibus fieri quicquam paſsi ſumus, quod cum regni conſtitutionibus pugnare videretur, fecimus non inuiti, vt precibus eiuſdem nobilitatis regni noſtri, quæ non viſæ ſunt ab æquitate abhorrere, locum daremus. Itaque his literis & conſtitutionibus noſtris cauemus & pollicemur, nunquam nos noſtroſque ſucceſſores fieri quicquam paſſuros, in quo regni leges cõſtitutioneſque violatæ videri poſſent, atq; articulos hos infraſcriptos ſanctè inuiolatèque obſeruaturos. Zyg: w Piotr: fo. 1.

Roku 1539. w Krákowie/ *gdźie práwá niektóre krol odmienial, drugie poprawial, trzećie declárował: o czym ſam świádczy w te ſłowa:* Zyg: w Krak. 1539. HL. 61/110.

Tenże támże 1539. HL 61/110.

19. MAniſeſtum facimus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, &c. Quia in proximis Comitiis ſuperioris Anni, terrarum Nunciis quędam conceſsimus, quæ magno ſtudio, à nobis impetrata cupiebant. Quoniam vſu cognouerunt, ea non eſſe æquè vtilia, atque prima fronte eſſe videbantur: abrogari quædam, alia corrigi: nonnulla verò per nos clariùs explicari, pleraque noua etiam addi petebant. Nos itaque precibus eorum annuendo, de noſtra, Senatorum que & Conſiliariorum noſtrorum ſententia, Articulos hos deſcribi fecimus: atque authoritate noſtra regia confirmauimus, eos inuiolatè obſeruari volentes.

Roku 1540. *nickторé Conſtitucіæ niepámięćią ábo niedozorem opuſczoné, znowu król przypiſáć roſkazał temi ſłowy:*

Tenże 1540 HL 61/110.

20. NOs Sigiſmundus ſignificamus: quòd cùm in præſentibus Comitiis reuiſæ eſſent per nos Conſtitutiones, in proximis ſuperioribus Comitiis in hac ipſa vrbe noſtra factæ, reductum fuit nobis in memoriam, quòd in ea Conſtitutione, quædam o-obliuione, ſeu imprudentia fuerunt omiſſa: quæ ante biennium in Comitiis Petricouien. ſtatuta erant: qua de re, cùm ordine ſingulos regni noſtri Senatores & Conſiliarios rogaſſemus: ita eſſe, vna voce omnes & ſinguli reſponderunt. Itaque de conſilio eorum & conſenſu primùm, deinde Nunciorum terreſtrium, eam Conſtitutionem, ita vt fuit anno ſuperiori præſcripta, ſcribi fecimus: deinde ea ipſa adſcribi iuſsimus, quæ obliuione prætermiſſa Senatores noſtri affirmarunt: in eum qui ſequitur modum.

Roku 1542. w Piotrkowie/ *przez poſły ſeym odpráwiony, bo król był w Litwie.*
Roku 1543. w Krákowie. *Ale tego roku Conſtitucіæ wßytkié ábrogowáné, gnich przećіe niektóre záś reaßumowáné.*
Roku 1544 w Piotrkowie/ *Czopowé tylko poſtanowione.*
Roku 1545. w Krákowie/ *rozerwány.*
Roku 1548. w Piotrkowie.

Zá Królá Zygmuntá Auguſtá.

Praw y vſtaw zániedbánié, záſtárżałych opuſczenié, tákże pomiáry koronnè, y pánſtwá z koroną ziednoczonè, w Executyą przywiedźionè bydź máią.

CONSTITVCIÆ OSME.

Roku 1548. y 1549. w Piotrkowie *ieden Séym, bo ſię zwłóczył áż do Sticzniá.*
Roku 1550. w Piotrkowie Król *potwierdza práwá wßytkie koronné: o czym maß miedzy przywileymi, Przywiley dziewiąty.*
Támże ná tymże Séymie práwá, vbliżoné ku pierwßemu ſpoſobu przywróconé, y w pewną exekutią wſtáwioné bydź miały, o czym práwo tákie:

Con: fol. 1.

21. ALe iż od niemálégo czáſu w wielu rzeczách przećiw tym to Práwóm/ Przywileióm/ y Swobodóm koronnym ieſt ſie wykróczyło/ y im ſie vbliżyło: zá proſbámi Poſłów od Rycerſtwá/ y rádámi Rad náßych koronnych/ zdáło ſie nam bydź potrzebno: ábyſmy to wedle powinowáctwá y opiſánia náßégo tu ná tym ſeymie náprawili: y ku pierwßému ſpoſobu przywrócili y przywiedli/ á w powimą exequtyą wſtáwili.

Rzeczy záś té ſtánowioné były.

O Koronácіiéy/ *maß wyßßéy* fol. 14. lege 2. A naprzód.
O Práwách ſądowych/ *maß* lib. 5. parte 5. Tit. 8. lege 2. Iż téż práwem.
O Refferendarzách/ *maß* lib. 3. par: 4. Tit: 4. lege 4. Wedle ſtátutu.

O Cłách

O Cłách y Mytách pograniczných/ *maß wyssßey* fol. 68. lege 27. **Ponieważ.**
O Monecie/ *maß* lib. 4. parte 1. Tit: 12. lege 3. **Chcąc sie też.**
O Winách przesądzonych/ lib 5. par: 8. Tit: 2 lege 8. **Win przesądzonych.**
O Dostoienstwách y Vrzędźiech/ *maß* lib. 3. par: 5. Tit: 1. lege 1. **Dostoienstw.**
O Soli/ *maß wyssßey*, fol: 58. lege 36. **Soli.**
O Mężobóystwie/ *maß* lib: 5. par: 7. Tit 17. lege 14. **A iż sie zábieżáły.**
O Séymikách powiátowych/ *maß wyssßey*, fol 114. lege 6. **Aby zá sczesnégo.**
O Expectátiwách Solidách/ y iura patronatus, *maß* lib: 3. par: 5. Tit: 1 leg. 7. **A iż wiele.**
O Plebeiußách/ lib: 2 par. 2. Tit: 2. lege 9. **Ponieważ.**
O Sołtysstwách y Wóytostwách/ *maß* lib 6. Tit: 2. lege 19. **Iż gdźie.**
O Woyskich/ *maß wyssßey* fol. 125. lege 5. **A iż woiennéy.**
O Pisárzách sądowych/ *maß* lib. 5. parte 5. Tit: 5, lege 7. **Nie doyźrzeniem.**
O Miecách/ *maß* lib: 5 par: 5. Tit 1. lege 14. **Miecá.**
O niewiązániu ßlubem ßláchćicá osiádłego/ *maß w ssßey* fol: 123. leg 6. **Szlubem.**
O Státucie Tomnskim/ *maß* lib: 5. par: 7. Tit 15. lege 20. **W Státucie.**
O Gléyćiech/ *maß* lib 5. parte 7. Tit: 25. lege 6. **Listy gléytowne.**
O Wićiách/ *maß* lib 6. Tit: 1. lege 20. **Wićí iedné zá dwoie.**
O Koniách y Skórách/ *maß* lib: 8. par: 3. Tit: 8. lege 2. **Konie.**
O Rzékách/ *maß* lib: 9. par: 3. Tit: 1. lege 19. **Rzéki wßytki.**
O Składźiech/ *maß* lib 8 parte 3. Tit: 14. lege 2 **O Składy.**
O Mieszczániech/ *maß* lib: 8. parte 2. Tit 1. lege 1. **Mieszczánie.**
O Inhibicyách/ *maß wyssßey* fol: 121. lege 11. **Około inhibicíéy.**
O Kommissarzách *Maß* lib. 5. par. 1. Tit. 1. lege 1. **Jżesmy winni.**
O Szkrutyniách/ *maß* lib: 5. parte 7. Tit. 18. lege 1. **Skrutinia.**
O Pozwiech potwarnych *maß* lib. 5. par. 6 Tit. 4. lege 14. **Pozwy potwarné.**
O Soli Zamorskiéy/ *maß wyssßey* fol. 54. lege 20. **Aczkolwiek.**
O Wolności Szlachetckiéy strony skupowánia domów w mieśćie ć. *maß* lib: 5. parte 7. Tit: 1. lege 12. **Aby Szlachtá.**
O Vrzędźie Grodzkim/ *maß* lib: 5. parte 8. Tit: 6. lege 5. **Chcąc.**
O Pisárzách źiemskich y Grodzkich/ *maß* lib: 5. par: 5. Tit: 6. lege 25 **Káncellária.**
O Sądźiech Grodzkich/ *maß* lib: 5. parte 5. Tit 4. lege 6 **Iż káżdy.**
O Pisárzu y podpisku/ *maß* lib: 5 par: 5. Tit 6. lege 12. **Przestrzegáiąc.**
Vrząd dla przymowánia zapisów ieździć nie ma/ *maß* li: 5. par: 4. Tit: 5. lege 8. **Zábiegáiąc.**
O Sądźiech Niemieckich *maß* lib 3. par: 4. Tit: 4. lege 5. **Iż w sądźiech.**
Wyzywánié do Sądu/ *maß* lib. 5. par: 6. Tit: 7. lege 2. **Aczkolwiek.**
Obieránié Sądu źiemskiego/ *maß* lib: 5. par 5. Tit 4. lege 1. **Aby we wßem.**
O Rádźie Pánskiéy z Rycerskiego stanu: *maß* lib: 3. par: 1. Tit: 1. lege 1. **Iż stan Rycerski.**
O Rozgrániczeniu Jmion królewskich: *maß* lib: 5. par: 1. Tit: 2 lege 25. **Aby też.**
O Zamkách y dźierżáwách że iedno Polakóm dawáné bydź máią/ *maß* lib: 3. par: 5. Tit: 1. lege 19. **Iż iesteśmy.**
O Korcách/ *maß* lib: 8. parte 3. Tit: 12. lege 4. **Iż nie máłé.**
O Cechách/ *maß* lib: 3. par: 2 Tit: 1. lege 11. **Cechy iż dawno.**
O státucie 1543. *maß wyssßey* fol: 144. lege 33. **Czyniąc dosyć.**
O Opácíech/ *maß* lib 2. par: 3. Tit: 2. lege 3. **Aby nádánia.**
O zakonnikách támże lege 7. **A ponieważ.**
O Monecie/ *maß* lib: 4. parte 1. Tit: 12. lege 5. **Około monety.**

Te opisáné práwá zámknione sa práwem wyssßey opisánym, fol. 138. *lege* 19. **Które to.**

Roku 1552. w Piotrkowie. *Kron.*

Roku 1553. w Krákowie. *Dla koronácyey Kátárzyny Królowéy Kron.*
Roku 1554. w Lublinie. *Ale ná nim máło Pánów y Posłów było, nie pozwaláiąc ná to, áby w Lublinie seymy by wáć miały.*

Roku 1557. w Wárszá. *dla opátrzenia potrzeb Koronnych, o czym prawo tákie.*

Con: fol. 6. 22. OZnáymuiem wszem wobec/y káżdemu z osobná komu to wiedźieć należy/iż ná seymie nineyszym Wárszáw: ku opátrzeniu potrzeb koronnych zá spólną zwoleniem wszech stanów/ niżey opisáné vstáwy vchwaliliśmy y postánowili. *Constitucye Roku tego które były, iż sie tu włożyć zániechały, maią niżey po Constituciiách Krolá I. M. Zygmuntá Trzećiego.*

Roku 1558. w Krasnym stáwie. *Ale y ná ten málo sie Pánów ziechálo dla mieyscá nie zwyczáynego.*

Roku 1562. w Piotrkowie. *dniá 22. Listopádá. á dokonczony Roku 1563. o Exeqwutią o czym prawo tákie.*

Cens fol. 8. 23. OZnáymuiem wszem wobec /y káżdemu z osobná ktorymkolwiek należy/y nápotym należeć będźie. Gdyż od Krolá iego miło: Oycá nászego/sławnéy á świetéy pámieći Krolá Zygmuntá/ Posłowie ziem wszech Korony nászey/ wiele kroć y często ná seymiech wálnych koronnych z pilnością prászáli/áby Exequtia to iest wypełnienie Praw á swobod koronnych stáć sie mogłá: ktorémi R. P. narodu Polskiego przez przodki nász/ y ich zásádzánia vtwierdzoná/y szczęśliwie rządzoná do tych czásow byłá. Ale że sławnéy pámieći Oycowi nászemu Krolowi iego M. częścią wielkimi trudnościámi/ y rozmáitémi przypadkámi zábáwionému/Exequtya/o ktorą ták często prászan był/ przez sposob złych czásow y obyczáiow nákázonych/ ták zániedbána długo / śnádniey było y wiecey należało od czásu do czásu to odkłádáć/ niżeli skutkiem swym powinnym/ przez ták zábiegłość obyczáiow/y nákázenia czásow/ták skoro temu dosyć vczynić: áby Praw y Vstaw stárych zániedbánié / á zástárzálé opuszczenié / ták prędko z Rzeczypospolitéy wypleść á wykorzenić sie mogło. Ku ktoremu dosyć vczynieniu/gdyż z łáski Bożey z spólnego wszech stanów zwolenia ná Stolicę Oycowską Korony tey posádzeni smy są: gdyżesmy sie też Listem nászym ná to obowiązáli: czego po zeszćiu z tego świátá sławnéy á świetéy pámieći Oycá nászego/ Posłowie ziem wszech korony nászey przez té wszystki seymy przeszłé / iednostáynym zwoleniem/ z pilnością wielką o to nas prászáli/y tego sie domagáli/częste obietnice / ták Krolá J. M. Oycá nászego iáko y nász/y ten obowiązek nász nam przypominaiąc/ á wyczytáiąc/y wiele sie kroć vpominaiąc/y opowiedáiąc/żeby ná koniec miechćieli áni o dálszych potrzebách Koronnych rádźić/ áni sie w żadną rzecz wdáwáć: ázby pierwey tey obietnicom koniec/á dosyć vczynienie skuteczné sie ostáło. Ktorych prosbámi/y powinnośćią nászą zwyćiężeni/też y potrzebą Rzeczypospolitéy przymuceni y przywiedźieni / exequtyą te/praw y vstaw koronnych w imie Pánskie z tey części początek wźiąć sie nam zá potrzebné zdáło: zkąd nawiecey á nauprzeymiey Rzeczypospolitéy potrzebá y pożytek wszem sie zdał y pokázował. *To iest.*

O Státućie Krolá Kázimirzowym/ *mass wyssey* fol: 90. lege 2. Naprzod.
O Státućie Krolá Wádysławowym. De bonis magnæ procurationis. *mass wyssey* fol: 86. lege 2. Státut.
O Státućie Krolá Alexándrowym/ *mass wyssey* fol: 97. lege 2. Státut.
O Dożywoćiách ná stráconych summách/ *mass* fol: 92. lege 5. Gdźieby.
O Złączeniu summy y odnawiániu stárych listow/ *mass* fol: 92. lege 6. Też to.
O Przysiędze y Dźiale/ *mass* fol: 93. lege 7. Ale iesliby.
O Summách nowych ná krolestwie/ *mass* fol: 93. lege 8. Tąż o summách.
O Zastępcy/ *mass támże* fol: 93. lege 9. To też opátrzyć.
O Frymárkách/ *mass* fol: 94. Tit: 9. lege 1. Frymárki.
O Dożywoćiách/ *mass* fol: 91. lege 1. Aby też to. (Pánowie.
O Arendách dożywotnych/ y Dożywoćiách golych/ ábo de plano, *mass* folio 94. lege: 1.
O Pozwoleniu czwartey części ná obronę potoczną/ *mass* li: 4. par: 1. Tit: 6. le: 1. Po ná-
O Podskárbim/ *mass* lib: 4. par. 1. Tit: 5 lege 1. Podskárbi (mówieniu.
O Viszczeniu Podskárbiego/ *mass támże* lib: 4. par: 1. Tit: 5. lege 2. Tákże vstawiamy
O Lustrácićy/ *mass* lib: 4. par: 2. Tit: 1. lege 1. Lustratio. De

De incompatibilibus, *maß* lib: 5. par: 4. Tit: 2. lege 3. **Káßtelan.**
O Dwoygu Stárostwie sądowym/ *maß* lib: 3. par: 5 Tit: 1. lege 21. **Gdyż iest.**
O Osiádłości Dignitarzów/ *maß* lib: 3. par: 5. Tit. 1. lege 14. **Gdyż o tym.**
O Stárostách ná Dzierżáwách królewskich/ *maß* lib: 5. par 4. Tit: 2. le: 4. **Vstáwiamy.**
O Sądzeniu stárych kistów/ *maß wyssšey* fol: 103. lege 4. Item, **Ostrzegáiąc.**
O Karániu występnych/ *maß wyssšey* fol: 123. lege 4. **Co sie tknie/ić.**
Státut około vsypánia gránic miedzy imieniem náßym / á imiony ziemskimi / w mocy zostáwiamy/ *maß* lib: 5. parte 1. Tit: 2. lege 20. **A któryby.**
O Rewizyiey listów/ *maß wyssšey* fol: 104. lege 5. **Gdyż zá nagłą.**
Dobrá ná Krolá J. M. przypadáiące/ *maß wyssšey* fol: 130. le: 29. **Dobrá.**
O Sądzich Stárościch / *maß* lib: 5. parte 4. Tit: 2. lege 20. **Vstáwiamy.**
O Złożeniu wálnego sęymu y powiátowych sęymikow/ *maß wyssšey* fol: 113. le: 5. **Mocą.**
O Służeniu woyny Pánów Duchownych/ *maß* lib: 6 Tit: 2. lege 3. Item **też prosili.**
O Służbie Soltysow pánów Duchownych/ *maß* lib: 6. Tit: 2. lege 20. **Odkładamy.**
O Polskich státutách/ *maß wyssšey* fol: 143. lege 28. **Bacząc.**
O Vrzędzie y powinności Woiewodzey y Stárościey/ *maß* lib: 3, par: 2. Tit: 1. le: 16. **Ite, Roskażemy.**
O Składzicch y liściech ná składy/ *maß* lib: 8. par: 3. Tit: 14. leg: 3. Item, **żesmy.**
O Kupcách cudzoziemskich/ *maß* lib 8. parte 3. Tit: 1. lege 2. **Co sie tycze.**
O Zydźiech/ *maß* lib: 10. Tit: 6 lege 1. **A iż też Posłowie.**
O Hultáiách y o Lożnych ludźiách: *maß* lib: 5. parte 7. Tit: 13. lege 3. **Co sie.**
O Jáźiech/ *maß* lib: 9. parte 1 Tit: 1. lege 21. **O Jáźiech.**
Clá mostowé/ grobelné/ *maß wyssšey* fol: 59. lege 2. Item **O kássowániu.**
O Soli Loissowey/ *wyssšey* fol: 54. lege 21. **Iż prze słußné.**
O Okázowániu/ *maß* lib; 6. Tit: 3. lege 6. **Co sie tycze.**
O Niedopuszczeniu kletego do práwá/ *maß* lib: 2. par: 6. Tit: 3. le: 10. **Iż sie Posłowie.**
O Głównikách/ *maß* lib: 5. parte 9. Tit: 1. lege 2. Item, **Jáka.**
O Szkołách/ *maß* lib: 2. parte 4. Tit: 3. lege 7. **O Szkole.**

Ná tymże Sęymie postánowiona była ordinácya y Constitutio nouorum iudiciorum, *o czym maß w kśiegách 5. w części dziewiątey*, Tit: 1.

Tegoż roku 1563. był drugi sęym w Wárßáwie/ *á skończony Roku 1564. też z strony Exequutiiey: O czym práwo tákie:*

24. **O**Znáymuiemy wßem wobec / y káżdemu zosobná: Iż będąc zá dawnémi prozbámi Poddánych nászych przywiedźieni / zá wolą y zezwoleniem Pánów Rad nászych o boiego stanu/ y Posłów ziemskich/ czynilisiny namowy ná sęymie przeßłym Piotrkowskim/ o Exequutiiey praw y przywileiów pospolitych/ y o napráwie wykroczenia ich: O czym ßerzey świádczą y obmawiáią Constitucie przeßłego sęymu Piotrkowskiego / ktorémisiny pewné Artykuły státutów declárowáli: wiele też ku dobremu rządowi pospolitemu pozwolili/ y nieco przydáli. A iż ná onym sęymie námówionym rzeczam/ y ná on sęym przypadáiącym/ dosyć sie prze pewné á pilné potrzeby ostáć niemogło: Przetosmy ie byli ná ten ninieyßy sęym zá wolą y zdániem pánów Rad koronnych / á zá zwoleniem Posłów ziemskich/ odłożyli. Ná który zá łáską Bożą przyiechawßy / naprzód zdáło sie nam y Rádam nászym/ opisáną Exequutyią od tego záczą/ co sie było miánowicie Constitutyią pospolitą ná ten sęym odłożyło: to iest/ od Rewizyiey listów/ ná dobrá stolice nászey królewskiey/ porządkiem w Constitucyiách końskich opisánym. Con. fo. 18.

O Státucie Krolá Kázimirzowym/ *maß* fol: 91. lege 3. **Przetoż.**
Władysłáwowym/ *maß* fol: 86. lege 3. **Potym ná státut.**
Alexándrowym/ *maß* fol: 97. lege 3. **Aże náostátek.**
Rewizorowie/ *maß* lib; 4. parte 2. Tit: 1. lege 3. **Iuż dosyć.**

Przywileie stáre/ *maß* fol: 104. lege 6. Czyniąc.
Frimárki/ *maß* fol: 95. lege 2. Frimárki.
Przełożenie státutu/ *maß wyssżey* fol: 143. lege 29. Ná przełożenie.
Sól Loissowá/ *maß* fol: 54. lege 22. O sol Loissową.
Clá/ *maß* fol: 59. lege 3. O Clech ták náyduiemy.
Dignitarze/ Vrzędnicy/ *maß* lib: 5. parte 4 Tit: 3. lege 5. Jnné rzeczy.
Osiádłość Dignitarzów/ *maß* lib: 3. par: 5. Tit: 1. lege 15. A tego pilnie.
Stárostowie nie sądowi/ *maß* lib: 5. parte 4. Tit: 2. lege 23. Tego też.
Skarb koronny/ *maß* lib: 4. parte 1. Tit: 3. lege, Pilna.
Zostáwienié dzierżáwiec w possessiiéy/ *maß* fol: 101. lege 5. To osobliwie.
Vnia y Séymy Litewskié/ y Koronny Parcowski/ *maß* lib: 7. par: 1. Tit: 7. le: 2. Jákoż.
Zátáione listy/ *maß* fol: 104 lege 7. A iż to bydź może.
Niewydánie Poborów/ *maß* lib 4. parte 2 Tit: 4. lege 10. O Poborów.
Jázy/ *maß* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 22 Jázy wszytkié.
Wártá/ y Noteß/ *maß támże* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 6. Co sie tycze.
Wóytowstwá/ Szołtystwá/ *maß* lib: 9. parte 1. Tit: 1 lege 4. Woytostwá.
Sąd Grodzki Stężycki/ *maß* lib 5. par: 5. Tit: 2. lege 11. Sąd Grodzki. Czádánie.
Rekoiemstwo poddánych Woiewództwá Płockiego/ *maß* li: 5. par: 7. Tit: 28. le: 5. Ná
Séymik powiátowy w Háliczu/ *maß wyssżey* fol 115, le: 4. Zá pilnym.
Okázowánie/ *maß* lib: 6. Tit: 3. lege 7. Gdyż prze

Z tegóż Séymu był drugi złożony tym sposobem.

Con. fo. 22. 25. A Potỹ dla wyoßéy opisánych spraw y skończenia Exequutiiéy składamy séym wálny koronny/ ná dzień Trzech Królów/ w roku blisko przyszłym/ ná mieysce gdźie nam z Pány Rádámi náßémi/ wedle státutów zdáć sie naslußnieyßé będźie. A ná tym séymie dni opisánych w státucie sądźić mamy: á skoro sie spráwy séymowé odpráwią/ tedy będźiem powinni dzień podle dniá sądźić/ áni z tego seymu odieżdżáć/ áż sie wßytkié Akcyse odsądzą/ któré ná séym przypádną. A ten seym przyßły/ ma sie począć od Exequutiiéy tych rzeczy któré sie ná terázniejßym séymie nie dokonáły wedle Constitucyiéy: á to gdy sie dokona/ mamy z Pány Rádámi koronnémi/ y z Posły ziemskimi náleżć obyczay/ iákoby ludźie dobrze zásłużeni Rzeczypospo: zapláte cnotliwych posług swoich mieli/ á potym czwartą część ná obronę Rzeczypospo: odłożyć będźiem powinni.

Odłożenie innych rzeczy z tego Séymu ná inny.

Con. fo. 21. 26. GDyż prze wielkié spráwy/ któré ná ten séym były przypádły/ázwłaszczá tráktaty y rozmowy Pánów Rad koronnych/ z Pány Litewskimi o Vniiéy. Rewizya listów wielki czás wźiąć musiáłá: bo znienaglá sie odpráwowáłá/ przestrzegáiąc tego/ áby kto w niéy vkrzywdzon nie był: ná cośmy y my pracéy y zdrowia náßego nielitowáli. inné spráwy w Constitucyiéy opisáné kończyć sie niemogły/ bo Senatorowie niektórzy ná séym Litewski/ którysmy im dla Vniiéy złożyli/ gotuiąc sie odieżdżáli: á dłudzy práwie wielkimi pracámi zmordowáni/ w podeszłym wieku powietrzu trwáć niemogli: á przetóż odłożyć sie ná inny blisko séym koronny musiáły: iákoż ie zá zdániem y zezwoleniem Pánów Rad koronnych/ y Posłów ziemskich odkládamy/ y w opisánym porządku vchwałę séymu tego w mocy zostáwiamy.

Roku 1564. w Wárszáwie/ *Dla Vniiéy Wielkiego Kśięstwá Litewskiego z Koroną maß* lib: 7. par: 1. Tit: 6. *Dla wcielenia kśięstw Oświecimskiego y Zatorskiego, maß* lib: 7. par: 7. Tit: 1 *y dla podwód, maß* lib: 8. parte 4.

Roku 1565. w Piotrkowie/ *o którym práwo tákie:*

Con. fo. 44 37. OZnáymuiem wßem y káżdemu zosobná/ którym to wiedźieć należy. Czyniąc dosyć Constitucyiéy séymu przeßłego koronnego Wárßáwskiego/ zá wolą y zezwoleniem

Rad

Rad náßych koronnych ſtanu oboiéġ/ złożyliſmy tu ſeym koronny/ná bliſko przeßłé w roku ninieyßym świeto Trzech Królów/dla ſkonczenia Exequutiéy/ y wypełnienia wßego cokolwiek ieſt/ták w Piotrkowſkiéy przeßłéy dwu letniéy/ iáko téż y w Wárßáwſkiéy koronſkiéy Conſtitucitéy opiſano/ y dla innych rzeczy/ któré ſie kolwiek iedno tu ſłußnie ſtánowić y odprawować miały. Ná którym ſeymie / chcąc wßytko ták iáko ſie godźi / ku doſtáteczney Exequutiéy y rządowi przywieźdź/ záczeliſmy naprzód Conſtitucyą dwuletniego ſeymu Piotrkowſkiego przegledáć. Potym téż y Wárßáwſką / á wßytko ku Exequutiéy przywodząc/ odprawować. Jákóż to coſmy zá ráda Pánów Rad náßych ſtanu oboiego/ y zá pozwoleniem Poſłów ziemſkich odprawili/Conſtitucyą teráznieyßą ná dálßé czáſy opátruiemy/ y opiſácieſmy roſkazáli. *To ieſt:*

O Negligentiéy Dignitariorum & Officialium,ktożykolwiek ſą de corpore regni,*maſs* lib: 3. parte 5. Tit: 1. lege 29. Iż ſie przez.

O Spólności vrzędów koronnych z Dignitárſtwy *maſs*/ li 3. par: 5. Tit:1. le:25. Iż prośili.

Séymiki powiátowé/ *maſs* fol: 117. lege 18. W rząd.

Rozdawánie goſpód/ *maſs* fol: 118. lege 19. Ponieważ.

Sądzenie Roków Ziemſkich y Wieców ták w Máłey iáko w Wielkiéy Polſcze/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 1. Aby.

Státut Alexándrów/ *maſs wyſſéy* fol: 97. lege 4. Státut Alexándrów.

Burgrábiowie Krákowſcy/ lib: 5. parte 4. Tit: 3. lege 4 Dano nam.

Dożywocia ná ſtárych ſummách/ *maſs wyſſéy* fol: 92. le: 2 Iż dobrá.

Száſunek y wárunek czwartéy cześći/ *maſs* lib: 4. parte 1. Tit: 6. lege 2. Ták iáko.

Sądzenie ſtárych liſtów/ *maſs wyſſéy* fol: 105. lege 8. Około ſądzenia.

Rzeczy zápiſáné ábo dárowáné Królowi J. M. *maſs wyſſéy* fol: 101. le: 4. Co ſie tycze.

Státut Polſki/ *maſs wyſſzéy* fol: 143. lege 30. Pozwalamy.

Vſtáwá ná ſkłády y Jármárki pogránicżné/ *maſs* lib: 8. parte 3. Tit: 2. le: 5. Jáko wßytki.

Vſtáwá ná Wagi y ná Miáry/ *maſs* lib: 8. parte 3 Tit: 12. lege 5. Opátrując téż to.

Sukná ziemſkié/ lib: 8. parte 3. Tit: 9. lege 2. Iż ſie téż.

Powinowáctwo Woiewodze około vſtaw rzeczam/ *maſs* li:3 par:2 Tit:1. le:14. Chcąc áby.

Miáſtá Pruſkié/ *maſs* lib: 7. parte 3. Tit: 6. lege 10. Iż miáſtá Pruſkié.

Kupcy cudzoźiemſcy/ *maſs* lib: 8. par: 3. Tit: 1. lege 3. O Włochách.

Sługy Królewſcy/ Pánſcy/ y Szlachetſcy kupczący/ *maſs* libro 8. parte 3. Tit: 4. lege 1. O tych którzy ſie.

O kupiectwie Zydowſkim/ *maſs* lib:10. Tit: Zygmunt Aug: lege 2. Wedle Conſtitucitéy.

Żeby Chrześćiánin Zydowi nie ſłużył/ *maſs* lib: 10. Zygmunt Aug. lege 5. A iż téż.

Żeby Cło/ myt/ &c. Zyd nie trzymał/ *maſs* lib: 10. Zygmunt Aug. lege 3. Opátruiemy.

Cygáni żeby w koronie nie byli/ *maſs* lib:10. *ná oſtatniéy kárcie ſtátutu*, lege 1. Cygáni.

O Jáźiéch/ *maſs* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 23. Iż do tego czáſu.

Cłá/ Moſtowé/ Grobelné/ &c. *tylko odkład był do drugiego ſeymu.*

O Głównikách/ *maſs* lib: 5. parte 9. Tit: 1. lege 4. Przeciwko głównikóm.

O Duchownych/ *maſs* lib: 2. parte 6. Tit: 1. lege 9. Skárżyli ſie.

O Rewizorách do Prus/ *maſs* lib: 4. parte 2: Tit: 1. lege 5. Ták iáko poſłowie.

Rewizya żeby odłożona była/ *maſs* lib. 4. parte 2. Tit: 1. lege 4. A co ſie tycze.

O Dobrách exequutiéy podległych/ *maſs* fol: 102. lege 6. Dobrá Exequutiéy.

O Opiekunách/ *maſs* lib: 5: parte 7. Tit: 10. lege 3. Opátrując to.

O Rzeczách które ſie poczćiwości dotyczą/ *maſs* lib: 5. par: 6. Tit: 6. lege 13. Iż ſie to.

Opráwá miaſt/ *maſs* lib: 8 parte 1. Tit: 8. lege 1. Iż miáſtá.

Przyśiegá Piſárzów Grodzkich/ w Wielkiéy Polſcze/ *maſs* li:5. par:5. Tit:5. le:1. Iż śiegi.

Wzdánia w Wielkiéy Polſcze/ *maſs* lib: 5. parte 8. Tit: 2. lege 12. Z Polſki Wielkiéy.

Sądy Grodzkié Mázowieckié/ *maſs* lib: 7. parte 4. Tit: 1. lege 7. Ieżkolwiek.

Vkrócenie poſtępku práwnego w Mázowſzu/ *maſs* li: 7 par: 4. Tit: 1. le: 8. A iż poſtępek.

Sądy Grodzkié Waſoſkié/ Zebrowſkié y Oſtrowſkié/ *maſs* lib: 5. parte 4. Tit: 1. lege 2. Ná prośbę Poſłów.

Pisárstwá ziemskié Nurskié y Zebrowskié/ &c. *mass* lib:7. parte 4. Tit: 3. le: 4. Iż poslowie.
Podkomorztwo Rożánskié/ *mass* lib. 7. parte 4. Tit: 3. lege 54. Ziemi Rożánskiey.
Rękoiemstwo poddánych ziemie Sochaczewskiey/ *mass* libro 7. parte 4. Tit: 3. lege 55. Iż poslowie ziemie.
Sądzenie Rokow ná Ratuszu Sochaczewskim/ *mass* libro 5. parte 5. Tit: 2. lege 80. Iż też ciż poslowie.
Chowánie ksiąg ziemskich Gostynskich/ y pámietné/ li: 5. par: 5. Tit: 8. le: 9. Ná prośbę.
Wrácánie Oryginałow w teyże ziemi/ *mass* lib: 5. par: 5. Tit: 8. lege 10. Iż poslowie.
Sól Pruska/ *mass* fol: 54. lege 23. Iż sie stárzyli.
Okázowánie/ *mass* lib: 6. Tit: 3. lege 9. Iż sie iuż.
Nábycie pieniędzy/ *mass* fol: 98. lege 5. Iż témi czásy.
O składźiech y stárych drogách/ *mass* lib: 8 parte 3. Tit: 14 lege 4. Oznáymuiem.

Odłożenie inych spraw z tego seymu ná inny.

Con: fol: 58. B. 28. IŻ przę wielkość spráw/ y skrócenie czásu ku innym spráwam nászym y Rzeczypospolitey nászey/ inné rzeczy/ ktore sie tu skończyć miały/ wedle dwuletnéy Piotrkowskiey y łońskiey Constitucyiey przez ten czás sie tu nie skończyły. Wszytkie tákie rzeczy/ żadnych nie wyymuiąc/ á w mocy zostáwuiąc z témi wárunki/ iáko były ná ten seym odłożone/ ktore sie iednokolwiek tu słusznie y przystoynie kończyć miały/ y ták publice z odłożenia tychże seymow/ iáko też priuatim z pozwow/ ku Exequucyiey inter priuatos o Exekucyą Sum/ ábo dóbr/ ná ten seym przypádły/ ábo były przypáść miały/ mocą y vchwałą seymu niniejszego przekładamy/ y w opisánym porządku y mocy/ áby nic w translaps nie poszło/ zostáwiamy/ do bliską przyszłego seymu Koronnego/ ktory złożyć pilnie/ ták Polakom/ iáko Litwie/ dla spraw Vnii y Exequucii bedźiemy powinni przed Wielkanocą/ Roku przychodzącego 1566. ná czás y mieysce/ gdźie sie nam y Rádam nászym nasłuszniey bedźie zdáć. Ná ktory ordines Litewskié zwiedźiemy/ áby iuż Exequucya sie ostáłá/ Vnii Páństw tych oboygá/ y wszem innym spráwam Koronnym w Constitucyách opisánym.

A támże też mamy należć obyczay z Pány Rádámi nászémi/ iákoby ludźie dobrze zásłużeni Rzeczypospolitey: zapłáte cnotliwych zasług mieli/ wedle Constitucyiey Wárszáwskiey.

A dla lepszey pewności tego wszytkiego/ Pieczeć nasze przycisnąćiesmy kazáli. Dan w Piotrkowie ná seymie Koronnym/ w Sobotę przed Kwietną Niedźielą. Roku Páńskiego/ Tysiącnego/ Pięćsetnego/ Szesćdźiesiątego Piątego. A pánowánia nászego Trzydźiestego Szostego.

Roku 1566. w Lublinie/ *Recess tylko seymu Lubelskiego odprawiono, dla Litwy, ktora przybydź nie mogła.*

Con. fo. 69. 29. WSzytkim wobec/ y káżdey zosobná/ komuby to wiedźieć należało/ oznáymuiemy: Iż iáko z przeszłych seymowych odkładow y Constitucyi/ seym ten/ zá rádą/ á spólnym zwoleniem stanow Koronnych/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego był tu złożony. Ták wszytkiey ná to pracey nie litowáliśmy/ áby y Koronnym spráwom y ziednoczeniu oboygá tych Páństw dosyć sie było stáło.

Rewizya/ *mass* lib. 4. parte 2. tit. 1. lege 6. Jákoż do Constitucyiey.
Listy Lwá Swidrygałá/ fol: 105. lege 9. A w dálszym.
Miástá Pruskié/ *mass* lib. 7. tit. 7. lege 11. A co sie.
Nie dopuszczenie Rewizyiey/ *mass* lib. 4. parte 2. tit. 1. lege 7. Teyże tám.
Liquidacyie/ *mass* lib. 4. parte 2. tit. 1. lege 8. A liquidácyie.
Dobrá Exequucyiey podległé/ *mass wyssey* fol 102. lege 7. Potym.
Dożywocia/ *mass* fol 92. lege 3. A dożywocia nie máią.

Poprawá

Poprawá Miast / *maſs* lib. 8. parte 1. tit. 8. lege 2. Ná oglądánié.
Poborce/ *maſs* lib: 4 parte 2. tit: 4. lege 18. Poborce ná przyſſły ſeym.
Járмárki. *maſs* lib: 8, parte 3. Tit: 2. lege 6. Járмárki.

Odłożenié ſpráw z tego ſeymu ná inny.

30. AIż przez nie przyiáchánié Stanów Litewſkich/ y zátrudnienié spraw ná ten ſeym przypádłych/ wźiąć ſie o nich czásu wiele musiáło / ták iż go iuż y do innych spraw/ y do teg nie ſtawáło: ábysprávy tu przypádłe generali concluſione zámknione były. Przeto wßytkié tákowé tu przypádłe ſpráwy/ ktore przypáść były miały z Conſtitucíy y Receſſów przeßłych/ z témi wárunki/ iáko ſie tu odprawowáć miały / nie wzrußáiąc iuż nic odprawionych spraw/ y owßem ie w ſwoiéy mocy/ták iáko tu odprawione ſą/ zoſtáwuiąc: odkładamy / dla ſkończenia y wypełnienia tych rzeczy / do innego bliſko przyſſłego ſeymu walnego / ktory złożymy w tym Roku bliſko przyſſłym 1567. do Piotrkowá / ná ktorym ſpráwy wßytkié ſeymów przeßłych/ y teráz nieyßego / ktore nie ſą ſkończone / odprawiemy y ſkończymy. A co ſie tycze ſeymu ſpolnego ſtanom Koronnym z ſtany Wielkiég Kśięſtwá Litewſkiego / wedle żądoſći y prośby Pánów Litewſkich / ktora przez Posły ſwé czynili / złożyć nam y Polakom y Litwie ná mieyſcu wedle przywileiów dawnych spolu po bliſko przyſſłym ſeymie Piotrkowſkim. Ná ktorych ſeymiech ſpráwy wßytkié/ á z práwá pospolitego y z Receſſów / y Conſtitucíy ſeymów przeßłych / y teráźnieyßego przypádłe ſkończyć mamy. A támże ná ſeymie Piotrkowſkim Koronnym bliſko przyſſłym/ obyczay náleść będźiemy powinni / wedle Conſtitucíy pierwßych: ábypoczćiwie záſłużeni Rzeczypoſpolitéy ludźie/ nagrode ſłużb swych przyſtoyną mieli. Conſt. fol. 70. B.

Do ktorego też ſeymu ſpráwy o Ewikcyiéy działów Summ / ábo dobr ſtołu náßego/ miedzy poddánymi náßymi/ gdźieby co Exequucyiéy podległo / in eodem vigore, iáko ſie tu były zniosły y znieść ſie też miały/ ábo ſie też ieſcze znieść máią / z pozwów ábo przypozwów/ y Conſtitucíy á Receſſów ſeymów przeßłych odkładamy. A ná ſeymie/ ktory złożemy dla Vniiéy ſpólnéy Polakom z Litwą/ w ſpráwie Vniiéy ábo ziednoczenia tych Páńſtw ták postąpimy / ábyiuż Koroná z Litwą przez nas podla przywileiów doſtáteczną Vniią wźiełá/ ſkończyłá y wypełniłá. Przeto ná świádomie lepßé temu wßemu/ Pieczeć náßę ku temu przyćiſnąćieſmy roſkazáli. Dan ná ſeymie wálnym Koronnym Lubelſkim/ piątégonaſtego dniá Auguſtá. Látá Páńſkiégo / Tyſiącznégo/ Pięćſetnégo/ Sześćdźieſiątego Szóſtego. Krolowánia náßego / Trzydźieſtego Siodmego.

Roku 1567. w Piotrkowie/ *O obronie y Exequucyiéy, o czym práwo tákié.*

31. OZnaymuiem wßem y káżdému z oſobná ktorym to wiedźieć należy: Iż powinowáctwu náßému doſyć czyniąc wedle vchwały ſeymu przeßłego Lubelſkiégo/ tu do Piotrkowá ſeym Koronny złożywßy / y ná nim obrone przodkiem wedle potrzeby poſtánowiwßy/ inné rzeczy á ſpráwy Exequucíiéy y ſeymowi temu należące/ żá rádą Rad Koronnych/ y pozwoleniém poſłow źiemſkich / ták poſtánowiamy y vchwalamy. Con. fo. 71. B.

Wychowánié Stároſtów y dźierżáwiec / *maſs* lib. 4. parte 1. tit. 6. lege 4. Około opátrzenia.
Árendy dożywotné/ dożywocia gołé ꝛć. *maſs wyſſśey* fol: 94. lege 2. Árendy dożywotné.
Oddawánié czwartéy cześći / *maſs* lib: 4. parte 1. tit 6. lege 5. Po declárácyiéy.
Wárunek y ßáfunek czwartéy cześći/ *maſs* lib. 4. par: 1. tit 6. lege 6. Namowe o wárunku.
Puſtié miáſtá / *maſs* lib 7. parte 3. tit 6. lege 12. Iż według.
Merita, *maſs wyſſśey* fol. 124. lege 3. Naydowánié.
Cłá / *Tylko do drugiego ſeymu odłożone były.*
Frimárki / *maſs* fol: 95. lege 4. Frimarki żadné.
Towáry / *maſs* lib: 8. parte 3. tit: 4 lege 2. Vſkarżáli ſie.
O Żydźiech / lib: 10. tit: 6. lege 4. Żydowie mimo páktá.

O miedźi / *maſs* lib: 7. par: 3. tit: 6. lege 9, Conſtitucia 1566.
O ſoli / *maſs* fo: 55. lege 24. Są dawné.
O práwá miaſt / *maſs* lib: 8. parte 1. tit: 8. lege 3. Acz z Lubelſkiéy.
O zaſtáwie dobr krolewſkich / *maſs wyſſśey* fol: 98. lege 6. Zá vpomnieniém.
Jázy / *maſs* lib: 9. parte 3. tit: 1. lege 25. Acz Jázy.
Roki Przewoiſkie / *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 36. Zá zwoleniém.
Dekretá / *maſs* lib: 5. parte 8. tit: 1. lege 1. Dekretá wßytkie.
Kráie Podolſkie y Ruſkie / *maſs* lib: 7. par: 2. tit: 2. lege 4. Z Podolſkiego.
Fiſcus, *maſs* lib: 5. parte 6. tit: 6. lege 6. Jż o rzeczy.
Gránice / *maſs* lib. 5. parte 1. tit: 2. lege 21. Około rozſypánia.
Monetá / *maſs* lib: 4, parte 1. tit: 12. lege 12. Około kowánia.
Annaty / *maſs* lib: 2. parte 5. tit: 2. lege 5. Annaty.
Gośćince nieſwyczáyné / *maſs* lib: 8, parte 3. tit: 1. lege 14. Gośćince y dzogi.
Roki Hálickie / *maſs* lib: 5. parte 5. tit. 2. lege 47. Zá prosbą.
Wieluńſkie Sądy / *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 31. Sądy ziemie.
Karánie pro furto & repercuſſione ſtratæ, *maſs* lib: 7. parte 2. tit: 3. lege 3. Zá prosbą.
Mlyn Matewſki / *maſs*: lib: 9. parte 1. tit: 2. lege 3. Jż od dawnych.
Séymik powiátowy Dobrzyńſki / *maſs wyſſśey* fol: 115. lege 6. Ná prosbę.
Roki y wiécá / *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 56. Ná prosbę.
Roki ziemſkie Czerſkie / *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 62. Jż poſłowie.
Vkrócenie poſtempku práwá / *maſs* lib. 7. par: 4. tit: 1. lege 11. Vkrócenie.
Cauſi officii vices gerenta, *maſs* lib: 7. par: 4. tit: 1. lege 9. A iż też w tym.
Sól ná komorách Mázowieckich / *maſs wyſſśey* fol: 57. lege 30. Około ſoli.
Roki ziemſkie w Serocznie / *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 100. Zá prosbą.
Rewidowánie dobr Exequuciiey nie podleglych / *maſs* li: 4. parte 2. tit 1. lege 9. Jż od wiela.
Zołnierze / *maſs* lib 6. tit: 4. lege 1. Zołnierze / vrzędnicy.

Odłożenie inych ſpraw z tego ſeymu.

Con. fo. 78 32. GDyż zá nágłą á gwałtowną potrzebą / ktora nam przypádłá w Páńſtwie Litewſkim / nie mogliſmy ná tym ſeymie wßytkiego podla Praw / Przywileiów Koronnych ſkończyć / & in debitam exequutionem przywieźdź / przeto wßytkie ſpráwy / ktoreż kolwiek Koronie z praw / y z Przywileiów / z ſtátutów / z Receſſów / y z Conſtitucij przeßłych należą / á tu ná tym ſeymie nie ſą ſkończone / w teyże mocy y ważności / vchwałą ſeymową: tákże też y Cłá / Mytá / Liquidácyæ / Euictiæ o dobrách Exequucyiey podległych / ábo nullo iure wźietych / y o dźiały / tákże Frymárki z Dekretów Wárßáwſkich y Lubelſkich / nie rewidowáne y nie ſkończone (inßé wßytkie ſpráwy ktore ſą ſkończone w mocy zoſtáwuiąc) odkładamy do ſeymu przyßłego / ktory wedle opiſánia Conſtitucyiey Lubelſkiey / Stanom Koronę Polſkiey / z Stany Litewſkiego Páńſtwá / ku ſkończeniu Vnijey wedle Przywileiów / ſpiſków / y ſtátutów Koronnych in Anno 1568. złożyć będźiem powinni. A ten to ſeym nie od czego innego záczać ſie ma / iedno od Vnijey / áż by ſie ſkończyłá. A potym innym ſpráwam wßem Koronnym / wedle opiſánia Conſtitucij przeßłych / Przywileiów / y ſtátutów Koronnych / zupełną Exequucią vczynić będźiem powinni. Przeto ná lepßé świádectwo temu wßemu / Pieczęć náßę przycißnąćieſmy roſkázáli. Dan ná ſeymie wálnym Koronnym Piotrkowſkim / Czternaſtego dniá Czerwcá / Roku Bożego / Tyſiącnego / Pięćſetnego / Sześćdźieſiątego Siodmego. Pánowánia náßego Trzydźieſtego oſmego.

Roku 1568. w Grodnie / *O czym świadczy Conſtitucya Stephanowá* lib: 7. par: 1. tit: 10. lege 58. O wolności.

Roku 1569. w Lublinie/ *te rzeczy ſtánowione były.*

O potwierdzeniu Vnijey W. X. Litewſkiego z Koroną / *maſs* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 1.

O Przywróceniu Wołyniá / Kiiowá / y Podláśá do Korony / *maß* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 1. para: A piérwéy.
O Mieyscu séymom wálnym Koronnym/ *maß* fol: 114. lege 6. Mieysce séymóm.
O Mieyscu Pánóm Rádóm Litewskim miedzy Rádą Koronną/ *maß* lib: 3. par. 1. ti 2. lege 4. Mieysce.
O Ziemi Inflántckiéy /*maß* lib: 7. parte 5. tit: 1. lege 1. Ziemiá Inflántcka.
O Wárunku czwartéy cześci / *maß* lib: 4. parte 1. tit: 6. lege 7. Znáiąc my.
O Liściách zátáionych / *maß wyssśéy* fol: 105. lege 10. Constitucyą.
O Frymárkách/ *maß* fol: 95. lege 5. Frymárki dóbr.
O Lustratorách y Rewizorách / *maß* lib: 4 parte 2. tit: 1. lge 10. Lustratory.
O Zniesieniu myt nowych ná Ruskich Zupách / *maß* lib: 7. parte 2. tit. 1. lege 7. Myto.
O Komorze solnéy w Dybowie/ *maß wyssśey* fol: 55 lege 25 Soli Ruskiéy.
O Robotnikách áby z Rusi z Podola do Wołoch nie byli wypuszczáni/ *maß* lib: 7. par. 2. tit: 1. lege 10, Stárostowie.
O Zápowiedzi gośćincá do Węgier / *maß* lib: 8. parte 3, tit: 1. lege 15. Gośćince.
O Rokách ziemskich ić. *maß* lib 5. parte 5. tit: 2. lege 34. Roki ziemskié.
O Séymiku Powiátowym Ráwskim/ *maß wyssśey* fol: 115. lege 8. Séymik Powiátowy.
O Rokách Chełmskich / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2 lege 46. W ziemi Chełmskiéy.
O Szlachćie Bráclawskiéy / *maß* lib: 7. parte 2. tit: 6. lege 42. Szlachtá.
O Chorążym Bráclawskim / *máß* lib: 7. parte 2 tit: 6. lege 43. Téyże.
O Podkomorzym / *maß* lib: 5. parte 2. tit: 1. lege 3. Podkomorzowie.
O Wieccách Woiewództwá Sedomierskiégo / *maß* li: 5. parte 5. tit: 2. lege 10. Wiecá
O Sądách Bieckich / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 3. Sądy Bieckié.
O Séymiku Powiátowym Krákowskim / *maß wyssśey* fol: 115. lege 9. Séymik.
O Gránicách Mázowieckich/ *maß* lib: 7 parte 4. tit: 1. lege 12. Gránice.
O Actiách Woiewództwá Podláskié / *maß* li: 7. par. 2. tit: 8. lege 2. Tá prosba.
O Rokách ziemskich Podláskich / *maß támże* lege 2. *parag:* Roki ziemskié
O Sedźim y Podstárościm Grodzkim ziemie Podláskiéy / *maß támże* lege 2. para: 7. Vstáwiamy.
O mierze w ziemi Podláskiéy / *maß támże* lege 11. W Podláskiéy ziemi.
O Rokách w Kiiowie / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 49. Roki ziemskié.
O Prokuratorách / *maß* lib: 5. parte 6. tit: 2. lege 10. W tym.
O Ziemskich kśiągách Leczyckich / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 8. lege 11. Iż ziemskié kśiągi.
O Sądzeniu wieców w Mázowszu/ *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 58. Iż nie sądzeniem.
O Kmieciách y ránách ślachetckich / *maß* lib: 5 parte 8. tit: 4. lege 13. A té rzeczy.
O retentach królewskich do czwartéy cześci / *maß* lib. 4. par: 1. tit 6. lege 8. A iżesmy.
O wyczyśćieniu rzéki Wieprzá/ *maß* lib: 9. par: 3 tit: 1 lege 9. Wieprz rzekę.
O Rokách Czerskich / *maß* li: 5. par: 5. tit: 2. lege 63. Opátrując.
O státucie Litewskim/ *maß* lib: 7. par: 1. tit 10. lege 2 Tá prosba.
O ślachćie W. X. Litewskiégo/ *maß* lib: 7. par: 1. tit 10. lege 3. Szlachtá.
O mieyscách ná budowánié domów sądowych w powiećie W. X. Lit. *máß* lib 7 par. 1. tit: 10. lege 4. Mieyscá. (potrzebą.
O podatkách w W. X. Lit. dla woyny Moskiewskiéy / *maß* li: 7. par 1. tit 10. lege 5. Tá
O przysiędze dignitarzów W. X. Litewskim/ *maß* li: 7 par: 1 tit: 10. le: 6. Dignitarze.
O powiećie Możerskim y Rzeczyckim/ *maß* lib: 7. par: 1. tit: 10. le: 7. Powiáty.
O placéy służebnym/ *maß* li: 7. par: 1. tit: 10. lege 9. Pochwalamy.

Odkład rzeczy inßych z tego Séymu.

33. A Iż dla zdłużenia nád obyczay tego séymu / y dla innych słußnych przyczyn / wedle spraw Rzeczyposp. potrzebnych skończyć sie tu & in debitam exequutionem przyść nie mogło / iáko o opátrzeniu potomstwá náßego wedle declárátiéy y recessu Wárßáwskiégo: Tákże de Interregno: De modo & loco Electionis regis: O założe- Con. 112. B.

niu

niu skárbu pospolitego ku czwartey części / o obyczáiu sprawiedliwości áby sie tym prędzéy odprawować mogłá / y innych wiele spraw. Przeto té wszytki sprawy ktorychkolwiek koronie z praw / z przywileiów / statutów / y recessów / y z constitucij przeszłych należą / á tu ná tym seymie nie są skończone / w tejże mocy y ważności vchwała seymowa / także też clá / mytá / liquidácyæ / ewikcyiæ / o dobrách exequcitiey podległych nullo iure wźietych (inné wszytki sprawy ktoré są skończone w mocy zostáwuiąc) odkładamy do seymu przyszłego / ná ktorym zá oznaymieniem piérwéy ná seymykách powiátowych / o tych wszytkich sprawách stánowić / y o nich zupełną exequcyą wedle opisánia constitucij przeszłych / przywileiów y statutów koronnych / choć tu nie są specifikowáné vczynić będźiem powinni : wszákże wtiwczym nie dereguiąc ártykułowi około wárunku exequcitiey wielkiego X. Litewskiego / iáko iest opátrzony w spólnym spisku / y przywileiu około Vnitey / miedzy narody Polskiémi y Litewskiémi / przez nas vtwierdzonym. Który ártykuł / iáko y inssé w przywileiu spólné opisáné nie poruszenie / wiecznie máią bydź dźierżáné. Przeto ná lepszé swiádectwo temu wszému pieczęć nászę przycisnąćiesmy kazáli. Dan w Lublinie ná seymie wálnym dniá iedenmastego / miesiącá Augustá. Roku Pánskiego / Tysiącnego pięćsetnego / sześćdźiesiątego dźiewiątego. Pánowánia nászego czterdźiestego.

Tegóż seymu przywrócono ziemie Podláska do korony, masz lib. 7. par: 2. tit. 8.
Także y ziemie Wołynska, masz támże tit: 7.
Także y Kśiestwo Kiiowskie, masz támże tit: 5.
Tegóż też Seymu dosłá Vnia W. X. Litewskiego z Koroną, masz támże parte 1. tit: 8.
Tegóż Seymu postánowił sie porządek Rady koronney, masz li 3. par. 1. ti: 2. le: **Rády koronnéy**

Roku 1570. w Wárszáwie. *Naprzód odbirániey száfunek czwartey części postánowiono, o czym masz Constitucya,* li: 4. par 1. ti 6. le: 9. **Wszem wobec y káżdému z osobná.**
Potym száfunek poborów Seymu Lubelskiego, o czym masz támże li. 4. pa: 1. ti: 10. le 4. **Co sie:**
Potym o Lustrátorách dóbr królewskich, áby Regestrá do Rawy Pánu Podskárbiemu oddáli : także y o Rewizorách Cel, Myt, y Grobelnych, o czym masz li: 4. pa: ti: 1. le: 11. **Lustrátoro.**
Roku 1572 w Wárszáwie / *ále powietrze przeszkodziło : ztámtąd król do Knyszyná wyiáchawszy támże vmárł.*

Po królu Zygmuńcie Auguśćie pod Interregnum.

Roku 1573. w Wárszáwie ná Trzy króle / **Conuocatia.** *Ná ktorey co sie stánowiło, masz* w ksiegách Interregnorum **po królu Auguśćie / Titul** piérwszy y wtóry.
Const: 111. **Tegóż roku Electia Królá Henryká pod Wárszáwą** dniá 6. **Miesiącá Kwietniá** / *ná ktorey porządek Electiiey postánowiono. o tym masz támże* w ksiegách Interregni **po królu Auguśćie / Titul** 3.

Zá Królá Henryká.

Roku 1574. w Krákowie / *ná Koronácyą,* in Mense Aprili.

Po odieździe Królá Henryká.

Roku 1575. *Ziazd w Stężycy* 12. *Maij.*
Tegóż roku / *Conuocátia byłá w Wárszáwie ná* 14. *dźień Listopádá dla Electiiey Królowey rey M. Anny, y królá Stephána, gdźie byłá scissurá,* **pátrz** w ksiegách Interregnorum **po królu Henryku / Titul** piérwszy Literæ significatoriæ.
Roku 1576. *Ziazd pod Iedrzeiowem, dla confirmátiiey tejże Electiiey,* **pátrz** támże w tychże ksiegách **po królu Henryku** / Titulo 3. Confirmatio Electionis.
Tegóż roku / *Ziazd drugi w Krákowie, dlá oznaymienia królewskiego przyiázdu,* támże Tit. 4

Zá królá

Zá Królá Stepháná.

Mądrość przełożonych, sprawiedliwość sędziów, przestrzegánie vstaw y porządków, á posłuszeństwo y wiárá poddánych, kożdą R. P. długo trzymáią.

CONSTITVCIÆ DZIEWIĄTE.

Roku 1576. w Krákowie / *ná koronácyey Miesiącá Kwietniá tè rzeczy niżey opisáné postánowioné były.*

Potwierdzenié práw y wolności koronnych / *y co do tego należy* / *maſs w przywileiách koronnych przywiley iedennasty.*

Consens królá J. M. ná prorogátią Cessyiey/ *maſs wyssey* fol. 21 le: 1. **Dosyć czyniąc.**
O dobrách Iuris caduci y Wákántiách / zć. *maſs wyssey* fol: 131 lege 31. Vacantiæ.
Præscriptio seu fatalia sub interregno, *maſs* lib: 5. par: 6. tit: 10. lege 10. **Aby obywátele.**
O Woźnych y Generálech/ *maſs* lib: 7. par: 6. tit: 3. lege 1. **Odniesli.**
O przysiędze ná clách/ *maſs wyssey* fol 70. lege 3. **Celnicy y Mytnicy.**
O Kommissárzách do Rusi y Podolá/ *maſs* lib. 7. par: 2. tit: 2. lege 5 **Przystáwáiąc.**
Fauda w ziemi Ruskiey y Podolskiey/ *maſs* lib: 7. par: 2. tit 2. lege 1. **Zá prosbą.**
O sądách Woiewództwá Rawskiego/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 86 **Sądy nowe.**
O podymné/ *maſs* libro 4. parte 1. titulo 8. lege 10. **Podymnégo.** **Ceniemy.**
O sprawiedliwości/Rusi/Podolánów/Bełzán z Wołyńcy/*maſs* li:7.pa:2.ti:2.le:10. **Obie-**
O stároście Kámienieckim/ *maſs* lib: 7. par: 2. tit: 3. lege 2. **Iż Podolskiey.**
De Ecclesiis Cathedralibus Russiæ, *maſs* lib: 7. par: 2. tit: 1 lege 5. **Też vstáwiamy.**
Séymiki Gostińskié/ y Sochácz owskié/ *maſs wyssey* fol: 116. lege 11 **Séymiki.**
Sól Ruska w Wielkiey Polsczę/ *maſs wyssey* fol. 55. lege 26. **Skárżyli sie.**
O potrzebách Woiewództwá Wołyńskiego/ *maſs* lib: 7. par: 2 tit: 7. lege 1. **Prosili nas.**
Mázowsza práwá Polskiego przyięcié/ *maſs* lib: 7 par: 4. tit: 2. lege 1. **Iż obywátele.**
Vices gerentia ábrogátá/ *maſs* lib. 7. par: 4. tit: 1. lege 10 **A iż w tym.**
Interregni acta approbantur *maſs* lib Interregnorum, Titulo 15. **Wszytki spráwy.**
Rewizyá Podlaska/ *maſs* lib. 7. par 2. tit 8 lege 12. **A iż w Podlaskim.**
Káncellária Łomżieńska/ *maſs* lib. 7. par. 4 tit 3 lege 49. **Tymże też.**
Zwyczáie Woiewództwá Mázoweckiego/ *maſs* lib. 7. par. 4 tit. 3.

Odłożenie spraw nieskończonych ná drugi seym.

34. **A** Cz zá łáską Bożą/ wszytko sie około postánowienia nászego/ ná stolicy królewskiey porządnie dokończyło/ á nie mało rzeczy wpisedzáć koronácyą násze/ niektóre też záraz effekt swóy wźiąć miały. Jedno iż zátrudnienia wielkié koronné wnetrzné przypádły zá którémi dostátecznéy spráwy wźiąćesmy nie mogli/ y skutecznie záraz wypełnić: Przetóż zá zezwoleniem wszech stanów/ wszytki té spráwy vmaczniamy y vtwierdzamy/ iż sie im przewłoką tą derogowáć nic nie może. Owszem wszytkim ártykułóm/ condiciam/ ták od nas y Posły nászé przy Elekcyey/ iáko y nam podánym/ y teraz proponowánym/ á od nas przyiętym dosyć sie stać ma/ ná przyszłym séymie wálnym koronnym/ który im narychły bydź może/ porozumiawszy sie cum Senatoribus regni, wszech państw do korony należących / złożyć będźiem powinni / nadáley ante decursum anni præsentis 1576 y tám odprawowáć sie wszytko to ma / co iest w Wárszawskim y Andrzeiowskim postánowieniu opisano / y tu ná tym séymie záczęté / ábo cokolwiek nam y potrzebie Rzeczypospolitey będźie podano/ ták/ żebysmy powinności nászey dosyć ná wszem vczynili. Ná co sie obowiązuiemy / y przyrzekamy. Działo sie ná zamku Krákowskim/ ná séymie wálnym koronácyey nászey/ trzydźiestego dniá Máia / roku Bożego/ M. D. LXXvj. Królowánia nászego roku pierwszego. Con:forma

Tegoż roku seym w Toruniu ná dzień ś. Fráncişską

Roku 1577. *Seymiki tylko powiátowé były złożone, dla Poborów we Włodisławku: á data Vniuersału Poborowego w Obozie pod Gdańskiem, 20. Czerwcá. Zwyczáie iednák práw Mázowieckich były wydáné z Malborku.*

Roku 1578. w Wárszáwie/ Trybunálskié sądy postánowiono / *masz* lib: 5. parte 9. Tit: 5.

Item, Woiewództwá Kiiowskié/ Wołynskié/ y Brácławskié/ *masz* li: 7. par: 2. Tit: 6. lege 1. Iż té sie.

Pusty/ *masz* lib: 7. parte 3. Tit: 3. lege 1. Woiewództwá.

Xięztwá Litewskiego sądy/ *masz* lib: 7. parte 1. Tit: 10. lege 11. A w Wielkim X. Litew.

Dom sądowy w Brześciu Litewskim/ *masz* lib: 7. par: 1. Tit: 10. lege 12. Zá prozbą.

Artykuły przydáné do práwá Litewskiego / z opátrzeniem Roków niedoszłych ná Trzy Króle/ *masz* lib: 7. parte 1 Tit: 10. lege 13. Przyniesli.

Siedzenie Głównikow/ *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 17. lege 15. Acz státutá.

O Cléch/ *masz wyssszéy* fol: 75 lege 44. Mytá/ Clá.

Plebeiorum nobilitatio, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 1. lege 6. Vstáwiamy.

De illegitima prole, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 3. lege 5. Item, Iż sie.

O Sługi *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 11 lege 2 Aby żaden.

O Szláchćie co zgołocieli/ *masz* lib: 6. Tit: 2. lege 14. Ludzie.

Cygáni/ *masz* lib. 10. Tit: 10. lege 3. O Cygánách.

O pokoiu rzemieslników/ *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 32. Item, Aby.

O piwo Wrocławskié/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit: 11. Piwá Wrocławskiego.

Sądy Krákowskié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 6. W Krákowskim.

Woźnych bespieczenstwo/ *masz* lib: 5. parte 6. Tit: 3. lege 16. Jesliby kto.

Jázy/ *masz* lib 9. parte 3. Tit: 1. lege 24. Jázy.

O Licownym Roku/ *masz* lib: 5. parte 6. Tit: 9. lege 5. Státut.

De inuasione domus, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 10. Item, Deklárujemy.

O Przekupniách woiná y koni/ *masz* lib: 8. parte 3 Tit: 7. lege 1. Iż to znamy bydź.

Roki Lubelskié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 14. Roki ziemskié.

O kmieciách zbiegłych w Mázowszu/ *masz* lib: 7. parte 4. Tit. 3. lege 52. O biáśniáiąc.

Kánceláriá Lomżienská/ *masz* lib: 7. parte 4. Tit: 3. lege 51. Ták iákośmy.

Roki Lwowskié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit 2 lege 91. Zá prozbą.

O sługách y o chłopiéch zbiegłych Woiewodztw / Kiiowskiego / Wołynskiego / y Brácławskiego/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 6 lege 2. Iż Woiewództwá.

Spráwiedliwość o chłopy zbiegłé tychże Woiewództw/ z Ruskim/ Podolskim/ Belzkim/ y grámice ich/ *masz* libro 7. parte 2. Tit: 6. lege 3. Ná czesté.

Vrzędy Woiewództw/ y Podlásiskiego/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. le. 10. W Podlaskim.

Czwarta część/ *masz* lib: 4 parte 1. Tit: 6. lege 10. Czwarta część.

Monetá/ *masz* lib: 4. parte 1. Tit 12 lege 16. Y chwalą.

Donatio Szárawki/ *masz wyssszéy* fol: 125. lege 7. Zá przyczyną.

O Gránice rozsypáné/ *masz* lib: 5. parte 1. Tit 2. lege 12. Gránice.

O kolo vstaw Woiewodzych/ *masz* lib: 3. parte 2 Tit. 2. lege 4. Declarando.

De iniuriosis erga parentes, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 4. lege 9. A iż téż swowo.

Roki y Wiecá Wárszáwskié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2 lege 59 W Woiewództwie.

Sądy ziemie Zakroczymskiéy/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit 2. lege 58. Piérwsze poście.

Sądy ziemie Ciechanowskiéy/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 75. Piérwszé Roki.

Wiecá Podlaskié/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8 lege 3. Wiecá.

De violentiis ab exteris contra pacta, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 2. A iż często.

Żołnierze/ *masz* lib: 6. Tit: 4. lege 2. Iż ná tym śeymie.

Pieszy/ *masz* lib: 6. Tit: 2. lege 24. O pátrząc to.

Roku 1580. w Wárszáwie/ *Iedno Pobór dla woyny Moskiewskiéy vchwalono*

Roku

Roku 1581. w Wárszáwie/ *o którym práwo tákie:*

35. WSzem wobec y káżdému zosobná / któremuby to wiedźieć należáło / oznáymuiemy: Iż ácz do náydowánia obyczáiu którymby okázáć sie mogło dálsze popárcie téy woyny/ szczęśliwie przez Nas záczętey/ śeym ten złożyliśmy. Jednák w tych nastowách / do popiéránia téy woyny należących/ niżéy opisáné spráwy ku pomnożeniu swobód/ á ku zátrzymániu pokoiu/ y rządu pospolitego należące/ zá rádámi Rad koronnych/ y pozwoleniem Posłów ziemskich/ postánowilichmy. Con:fo:113.

Rußnic vżywánie/ *maſz* lib. 5. parte 7. Tit: 16. lege 3. Rußnic áby żaden.
o Mężobóyſtwie plebeiorum, *maſz* lib: 5. parte 7. Tit: 17. lege 17. Ktoby zábił.
Sól Płotcka/ *maſz* fol: 57. lege 31. Z komory.
Mytá/ *maſz* lib: 7. parte 2. Tit: 7. lege 4. Około wybiéránia.
Clá od zbóż ßlácheteckich/ *maſz wyſſzey* fol: 69. lege 29. Clá wßytkié.
De bonis nullo iure receptis, *maſz* fol: 105. lege 14. Bona nullo.
o Wybiérániu porádnégo/ *maſz* lib: 4 parte 1. Tit: 8. lege 7. Iż ſie ſkárżyli.
o Przekupniách winá/ *maſz* lib: 8. parte 3. Tit 7. lege 2. Winá wßelákié.
Kráków/ *maſz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 21. Wielkié bezpráwá.
Solné ſkłády/ *maſz* lib: 8. parte 3. Tit: 14. lege 25. Skłády miaſt.
Wóytoſtwo Wieluńſkié / *maſz* lib: 9. parte 1. Tit: 1. lege 5. Ná prośbę. Cznáczyliśmy.
o Kommiſsyách Wołyńſkich y Stárośtwá Brzeſkiégo/ *maſz* lib: 7. par: 2. Tit: 7. le:3. Ná
Clá od ßlácháty Pruſkiéy/ *maſz* lib: 7. parte 3. Tit: 3. lege 2. Od wołów.
Séymik Oświecińſki y Zatorſki/ *maſz wyſſzey* fol: 116. lege 13. Séymik.
Cláy mytá Oświecimſkié/ *maſz wyſſzey* fol: 69. lege 30. Gdyż Kśięztwo.
Roki Vrzędowſkié/ *maſz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 15. Roki Vrzędowſkié.
Roki ziemſkié Kuiáwſkié/ *maſz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 51. Roki wtóré.
Roki ziemſkié Leczyckié/ *maſz* lib: 5 parte 5. Tit: 2. lege 32. Piérwße Roki.
Gród Láticzowſki/ *maſz* lib: 5. parte 4. Tit: 1. lege 3. Gród w Láticzowie.
Séymik Hálicki/ *maſz wyſſzey* fol: 115. lege 5. Séymik powiátowy.
Pozywánie Stárośty Brácławſkiégo/ *maſz* lib: 7. parte 2. Tit: 6. lege 4. Declárúiemy.
Roki Mázowieckié/ *maſz* lib: 5 parte 5. Tit 2. lege 76. Roki ziemſkié Sądockié.
Zapiſy Bielſkié/ *maſz* lib: 5. parte 4. Tit: 5. lege 4. Zapiſy.
Roki Tykocińſkié/ *maſz* lib. 7. parte 2. Tit: 8. lege 5. Dla potrzeb.
Leżenie kśiąg w Podláßu/ *maſz* lib: 7. parte 2. Tit 8. lege 7. Poſitia kśiąg.
Przeniesienie zapiſów w Podláßu/ *maſz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. lege 8. Przeniesienie.
Roki Mielnickié/ *maſz* lib 7. parte 2. Tit: 8. lege 9. Roki ziemſkié.
Roki Płotckié/ *maſz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 67. Roki ziemſkié.
Roki Żáwkrzeńſkié/ *maſz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 70. Piérwßé.
Moſt ná Bugu/ *maſz* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 11. Stárádawné.
Roki Wyßogrodzkié/ *maſz* lib. 5. parte 5 Tit: 2. lege 71. Piérwßé Roki.
Roki Przemyſkié ziemſkié y Przeworſkié/ *maſz* lib: 5 par: 5. Tit: 2. lege 37. Roki ziemſkié.
Feudá ziemie Ruſkiéy/ *maſz* lib: 7. parte 2. Tit: 2. lege 2. Vtwiérdzáiąc.
o Vſtáwách Woiewodzych/ *maſz* lib: 3. parte 2. Tit: 1. lege 17. Aby z porządku.
o Zupách Krákowſkich/ *maſz* fol: 52. lege 16. Iż do wiádomośći.
Rewidowánie Cel/ *maſz wyſſzey* fol. 75. lege 45. Clá wßytkié.
o Dźieśięcinách/ *maſz* lib 2. parte 5. Tit: 1. lege 18. Exekutiią.
Spráwiedliwość około poddánych w Woiewództwie Podolſkim/ *maſz* lib: 7. par: 2. Tit: 3. lege 4 Conſtituciią.
Artikuły do práwá Wiel: Ꝛ. Lit. *maſz* lib: 7. parte 1. Tit. 10. lege 14. Stanóm.
Niewiázá Rzéká/ *maſz* lib. 7. parte 1. Tit. 10. lege 58. O Wolności.
o Drógách ziemie Żmódzkiéy/ *maſz* lib. 7. parte 1. Tit. 10. lege 15. Zá prośbą.
Exemptia żołnierzów à iudiciis, *maſz* lib. 6. Tit: 2. lege 3. Ná popárcie téy woyny.

Opráwá Królowéy Jéy M. Anny / *masz wyszéy* fol: 21. lege 2. Opráwe.
Spráwá stárosty Lwowskiego / *masz* lib. 5. parte 7. tit: 15. lege 34. Artykuł.
Clá od wołów szláchetckich / *masz wyszéy* fol: 69. lege 28. Powołowczyzny.
Dánina Kniázia Rożyńskiego / *masz wyszéy* fol: 126. lege 8. Zá przyczyną.
Dánina Andrzeiá Táránowskiego / *masz támże* lege 9. Zápisánie.
Dánina Swisłości / *masz támże* lege 10. Zá przyczyną.
Dánina Máximowi Czápli / *masz támże* lege. 11. Zá prośbą.
Ościkowá spráwá / *masz* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 16. Zá prośbą.
Dánina Polotynskiemu / *masz wyszéy* fol: 126. lege 12. Zá prośbą.
Dánina Wásilowi Niemierze / *masz támże* lege 13. Zá Prośbą.

Roku 1582. w Wárszáwie / *Niespokoyny y rozerwány.*

Roku 1584. *Conuocácia w Lublinie.*

Roku 1585. w Wárszáwie / *Seym niespokoyny y rozerwány. Constitucyie iednák po Grodźiech rozesłáne.*

Roku 1586. Król Stephan vmárł.

Po Królu Stephanie pod Interregnum.

Roku 1587. w Wárszáwie / *Conuocátia, wálna Miesiącá Márcá, pátrz w kśiegách Interregnorum po Królu Stephanie Tit: 1.*

Tegóż Roku drugi źiazd pod Wárszáwą 2. Lipcá áż do 19. Sierpniá. ná Electiiey królá Ieo. M. Zygmuntá III. pátrz támże Tit: 2. Recess Wárszáwski.

Tegóż Roku trzeći źiazd pod Wiślicą in Octobre, pátrz támże Tit: 3. Popárćie.

Zá Królá Ieo M. Zygmuntá Trzećiégo.

Gráváminá, exorbitántię, obrázenia práw Przywileiów y wolności, iáko R. P. łácno pśuią: ták záś náprávionè, w pokoiu trzymáć długo mogą.

CONSTITVCIÆ DZIESIĄTE.

Roku 1588. w Krákowie/ *Ná Koronácyiey, o którym práwo tákie.*

36. W Imie Páńskie Amen. Zygmunt Trzeći/ z Bożéy łáski Król Polski/ y przyszły Szwedcki / Wielkie Kśiąże Litewskie / Ruskie / Pruskie / Mázowieckie / Zmódzkie / Kiiowskie / Wołynskie / Podláskie / Inflántskie / ić. ić. Oznáymuiemy wszem wobec / y káżdemu z osobná / komu to wiedźieć należy. Iż gdyśmy zá łáską á pomocą Bożą / tu ná to mieysce do Krákowá / gdźie królowie Polscy zwykli bydź koronowáni / przyiáchali: y zá iego świętym błogosłáwieńśtwem / á zezwoleniem stanów / Koronę zwykłą ieśteśmy koronowáni. Tedy vpátruiąc potrzeby Rzeczypospolitéy / y czyniąc dośćobowiązkowi posłów nászych / w Wárszáwie ná Elekcyiey nászéy bedących / imieniem nászym wczymonému / którym wárowano ieśt / żeśmy przy koronácyiey nászéy / tego czegoby obywátelom Koronnym / y Wielkiego Kśięstwá Litewskiego / ku pomnożeniu wolności ich / potrzebá było / przyczynić / przyiąć / y potwierdźić mieli: pewné ártykuły mżéy opisáné / do wolności / porządku y poprawy práw / á náprávienia Exorbitánciy / należące / z przyzwoleniem Pánów Rad oboygá narodu / ták Polskiego iáko y Wielkiego Kśięstwá Litewskiego / y Posłów ziemskich / postánowiliśmy.

De crimine Læsæ M. Regiæ & Perduellionis, *masz wyszéy* fol: 23. lege 4. Jeśliby.

De

De pactis & fœderibus, *maſz wyſſéy* fol: 111. lege 3 Pacta
O Constituciách ſeymowych / *maſz wyſſéy* fol: 144. lege 1. Constitucyie.
O Nieſtánowieniu ſpraw ſeymowi należących / *maſz* lib: 3. parte 1. Tit 3. lege 4. Gdyby.
Zámknienié Exequuciéy w Rusi y w Podolu / *maſz* li: 7. par: 2. tit. 2. lege 11. Execucia.
O Niedawániu Gléytów / *maſz* lib 5. parte 7: tit: 25. lege 5. Státut Anno Domini.
O Rádukách / *maſz wyſſéy* fol: 131. lege 33. Conſtitucyą ná Koronácziéy.
O Kommiſsiách y Kommiſſarzách ná gránicách / *maſz* lib: 5. parte 1. tit: 2. lege 18. Commiſſiæ,
Obieránié Sądu Ziemſkiégo y Podkomorſkiégo / y przyśiegá Podkomorſka / *maſz* lib: 5. parte 5 tit: 4. lege 3. Elektią.
Bona nullo iure recepta, *máſz wyſſéy* fol: 106. lege 15. Jáko przodkóm.
O Poſſáżeniu śiośtr / *maſz* lib: 5. parte 7. tit: 5. lege 5. Zwykło czynić.
O Wykupnie dóbr záſtáwnych / *maſz* lib. 5. parte 5. tit: 4. lege 31. Opátrzono to.
Ná dobrách poſſáżnych / y w przezyſkách wźiętych preſcriptia iść nie ma / *maſz* lib: 5. par: 7. tit: 6. lege 5. Dobrá w poſágu.
O Gwałtownym wybićiu / *maſz* lib: 5. parte 7. tit: 15. lege 12. Státut.
O odpowiedźi / *maſz* lib: 6. tit: 1. lege 4. Expedit Reipublicæ.
O Poimániu y więźieniu ſłáchćicá / *maſz* lib: 5. parte 7, tit: 15. lege 13. Gdyby.
De duellis, *maſz* lib: 6. tit: 1. lege 5. Jż ſie to.
O Ránách ſłáchetckich / *maſz* lib: 5. parte 7, tit: 16. lege 16. Rány ſłáchetckié.
O Mezobóycách / Skrutyniách / y Więźy / *maſz* lib: 5. parte 7. tit 17. lege 16. Jż ſtátuty.
O Pomocnikách / *maſz* lib: 5. p arte 7. tit: 17. lege 19. Jż ſie wiele pomocników.
O Rzeczách ktoré ſie poczćiwości dotyczą / *maſz* li: 5. par: 6, ti 6. lege 14. Winę pieniężną.
De impoſſeſſionatis, *maſz* lib: 5. parte 7. tit. 12. lege 2. Gdy ná.
O Imániu wywołáńców / *maſz* lib: 5. parte 7. tit, 24. lege 3. Nie máią.
De minorennibus complicibus, *maſz* lib: 5. parte 7. tit: 7. lege 8. Minorennibus.
O Sioſtrách iureuictorum, y pániách Wiánnych / *maſz* lib: 5. parte 7. tit: 5. lege 6. Sioſtry.
O Znoſzeniu pozwów / *maſz* 5. lib: parte 6. tit: 5. lege 33. Ktoby dobrá.
O Ważności zapiſów / *maſz* lib: 5. parte 4. it: 5. lege 15. Decláruiąc.
O Reláxátiéy / yzniesieniu bánnicziéy / *maſz* lib: 5. parte 7. tit: 24. lege 2. Gdyby kto.
O Záietym y bładnym bydle / *maſz* lib: 9. parte 3. tit: 2. lege 6. O bydło záiętę.
O Wákánciách / *maſz wyſſéy* fol: 131. 32. Wákánciæ wſzelákié.
O Poprawie przyśiegi Senátorſkiéy / *maſz* lib 3 parte 1. tit: 1. lege 3. O poprawie.
O Biſkupſtwách / *maſz* lib: 2. parte 2. tit: 2. lege 1. Státutá.
O opáctwách / *maſz* lib: 2. parte 3. tit: 2 lege 4. Przeſtrzegáiąc.
O Dobrách kośćielnych / *maſz* lib 2 parte 2. tit. 2. lege 19. Jż wiele.
O Zupách / *maſz wyſſéy* fol: 52. lege 17. Zupy Wielckié.
O Mytách ná rzékách y kwićiách piśárzów celnych *maſz wyſſéy* fo 76. lege 47. Wielkié.
O ſtáreych Summách / *maſz wyſſéy* fol: 92. lege 4. Vpuſczenié.
Chowánié quárty / *maſz* lib: 4. parte 1. tit: 6. lege 11. Beſpieczeńſtwo.
O Monećie drobnéy / *maſz* lib: 4. parte 1. tit: 12. lege 9. Jż wiele.
Proceſſus contra Rebelles, *maſz wyſſéy* fol 24. lege 5 Wiákié.
Aſſecuratia Hetmáná Koronnégo / *maſz wyſſéy* fol: 127. lege 15. Jż Máximilian.
Nagrodá vſzkodzonym / *maſz* lib: 8. parte 1. tit: 1. lege 6. Jż muśiáło.
Deputáci do obieránia quárty / *maſz* lib: 4 parte 1. tit: 6. lege 12. Vchwała.
Libertátia od Wiárdunków / zć. ziemie Wſchowſkiéy / *maſz* lib: 4. parte 1. tit 9. lege 4. Stárośtá.
Potwiérdzenié praw Kiiowſkich / Wołyńſkich y Bráclawſkich: leże Zolnierſkié w tych woiewódctwách: bránié podwód: wyzywánié z woiewódctw: popráwá zamków: Káptur Wołyński / win odpuſczenié zć. lib. 7. par: 2. tit: 6. lege 6. Woiewodztwóm.

Feuda Ruskiéy Podolskié/ *masz* lib: 7. parte 2. tit: 2. lege 3. Feuda źiem Ruskich.
Sprawiedliwość z rozboyników w Woiewodctwie Ruskim / *masz* lib: 7. parte 2. tit: 2. lege 12. Skárżyli sie.
Sprawiedliwość z poddánych o rozbóy y o złodźieystwo w Woiewodctwie Podolskim / *masz* lib: 7. parte 2. tit: 3 lege 5. Sposob.
Wieczności Belskié / *masz* lib: 7. parte 2. tit. 4. lege 2. Listów.
Gród Ciechánowski wieczny / *masz* lib. 5. parte 4. tit. 1. lege 4. Ná prosbe.
Nowoletnie sprawy y Surrogatorskié/ źiem/ Nurskiéy/ Ostrowskiéy/ y Kámienieckiéy/ y pozwolenie Podkomorzego tymże źiemiam / *masz* lib. 7 parte 4 tit. 3. lege 53. Nowoletnie.
Acta Grodzkie Wiskié / *masz* lib. 5. parte 4. tit 4. lege 5. Aktá Grodzkié.
Nyst Podláskich zniesienie / *masz* lib. 7. parte 2. tit. 5. lege 13. Mytá y Clá.
Podniesienie pozwów o máietności źiemskie Woiewodctwá Podláskiego / *masz* lib. 7. parte 2. tit. 8. lege 15. Pozwy zadwornè.
O Zołnierzách / *masz* lib. 6. tit. 5. lege 7. Zá czesćémi.
De præscriptione & Fatalibus interregni, *masz* li: 5. parte 6. tit. 10. lege 11. Constitucyą.
O przypozwiách po smierći krolewskiey y scożiow / *masz* lib. 5. parte 6. tit. 5 lege 31. Po smierći.
De accessoriis, *masz* lib. 5. parte 8. tit. 4. lege 11. Tym też.
Prosequutio motionis in accessorio, *masz* lib. 5. parte 8. tit. 4. lege 12. Zwykli też.
O Dilácziách / *masz* lib. 5. parte 6. tit 9. lege 3. Dilatio visionis.
Aresty w sądu / lib. 5 parte 8. tit. 3. lege 1. Aresty.
Mieysce sądóm źiemskim Krákowskim / *masz* lib. 5. parte 5 tit. 2. lege 7. Dla sądzenia.
Kśiąg Checińskich chowánie / *masz* lib: 5. par. 5. tit. 8 lege 6. Za prosbą.
Trybunálskich/ y źiemskich kśiąg Lubelskich chowánié li: 5. pa, 5. ti. 2. le 19. Iż zakonnicy.
Roki źiemskié Poznánskié/ *masz* lib. 5. par, 5. tit. 2. lege 21. Roki Poznánskié.
Rezynskiéy Nadzielskié/ *masz* lib. 5. par 5. tit. 2. lege 24 Roki Rezynskié.
Brzeskié/ Wlodzławskié/ *masz* lib 5 par. 5. tit. 2. lege 52 Obiáśniáiąc.
Czérskié/ *masz* lib. 5 par 5. tit. 2 lege 64. Iż sie trafia.
Rożánskié/ *masz* lib. 5. par. 5. tit: 2. lege 77. Roki źiemskié.
Wiskié / *masz* lib 5. part 5. tit. 2 lege 82. Iż wiele ná tym.
Sedomierskié/ *masz* lib. 5. par. 5. tit, 2 lege 9. Roki źiemskié.
Przemyskié/ *masz* lib. 5. par, 5. tit. 2. lege 38. Iż dla.
Sánockié/ *masz* lib. 5 par: 5. tit. 2 lege 42. Iż dla Trybunalu.
Lubelskié/ *masz* lib 5. par. 5. tit. 2: lege 1[illegible]. Iż y roki źiemskie Lubelskié.
Belskié/ *masz* lib. 5 parte 5. titulo 2. lege 45. Ná pilną prosbe.
Podláskié/ *masz* libro 7. parte 2. titulo 8. lege 6. Constitucyą o rokách.
Indigenatus panów Bathorych/ *masz wyssżey* fol 132. lege 34. Máiąc przed oczymá.
Dánina wieczna Kánclerzowi y Hetmánowi koronnè/ *masz wyss:* fol. 126. le. 14. Tákowé.
Potwierdzenie dániny w Inflántciech Prokopá Pieniążká/ *masz* fo. 128. le. 18. Dwaiáiąc.
Potwierdzenié dániny w Inflántciech Jerzemu Farensbekowi / *masz wyssżey* fol. 128. lege 19. Iż wrodzony.
Libertácia od podwód miast niektórych/ lib. 8 par. 4. tit. 2. lege 2 Wolność.
Porównánie w práwie osób wrzedowych mieyskich we Lwowie y Wárszawie z Krákowány/ libro 5. parte 7. titulo 15. lege 22. Przestrzegáiąc.
Spraw mieyskich ná Trybunale o mytá osądzonych/ zá dworem nie wyćiągánié/ *masz* libro 5. parte 9. titulo 2. lege 21. Dekretá.
Gwałcenié Bron mieyskich/ *masz* libro 5. parte 7. titulo 15. lege 25. Nayduią sie.
O Legierách cudzoźiemskich/ *masz* libro 8. parte 3. tit. 1. lege 5 Iż sie nayduie.
Skład Poznánski/ *masz* libro 8. parte 3 tit 14. lege 21 Skład miástá.
Poprawá miástá Poznániá/ *masz* libro 8. parte 1. tit. 5. lege 1. A iż ná mieśćie.
Strychowánié sukien/ *masz* lib. 8. parte 3. tit. 9. lege 3. Strychowánié.

Miárá/ *maſz* libro 8. parte 2. tit 12 lege 6. Korcow.
Miárá soli Ruſkiey/ *maſz wyſſey* fol 56. lege 27. Skárzyli ſie.
Szácunek poddánych zbieglych / *maſz* libro 9. parte 2. tit. 1. lege 23. Moderuiąc.
De homicidio plebei, *maſz* libro 5. parte 7. titulo 11. lege 10. Jeſliby.
Zebracy/ libro 9 parte 3. titulo 10. lege 2. Státut.
Zydowie/ libro 10. titulo 9. lege 7. Zydowie nie máią.

Recess Séymu Koronácíiey.

37. ACz zá łáſką Bożą wſzytko ſie około poſtánowienia nászego ná ſtolicy Cont 0.73.
królewſkiey pożądnie dokończyło / á nie málo rzeczy vprzędzáć koronácią nász/nie
które też záraz effekt swóy wźiąć miały: iedno iż zátrudnienia wielkie koronne y Wielkiego
Xięſtwá Litewſkiego przypádły / zá ktorémi nie mogliſmy ná tym ſeymie koronácitey
náſzey wſzytkiego podług receſſu Elekcitey náſzey pod W. árſzáwą/ták że głównego Wiſli-
ckiego ziázdu poſtánowienia y zlecenia Poſłom ziemſkim ſkończyć y wypełnić / in debi-
tamque exequutionem przywieźdź: przeto zá zezwoleniem wſzech ſtanów / wſzytkie te
ſpráwy/ ktore ſie tu odprawiły/ y poſtánowiły/ vmacniamy y vtwierdzamy. A te/ ktore ſie
tu odprawić nie mogły/ wáruiemy niniejſzym receſſem/ iż ſie im przewłoká tą derogowáć
nic nie może: owſzem wſzytkim ártykułom/ condicióm/ ták od nas y Poſłow náſzych przy
Elekcitey náſzey iáko y nam podánym y teraz proponowánym/ y od nas przyietym, ktemu
y w tych receſsiech Wárſzáwſkim y Wiślickim/ y ná zieżdźiech Wielkiego X. Litew. opiſá-
nym / ná przyſłym ſeymie wálnym koronnym / ktory / im naprędzéy bydź może / porozu-
miawſzy ſie z Rádámi koronnémi y Wielkiego X. Lit ktorzy tu nie byli præſentes, złożyć
będźiem w tym roku powinni/ doſyć ſie ſtáć ma/ á mianowicie namowe de modo Ele-
ctionis regis, & Interregno. Druga / exekucią pactorum conuentorum, wedle przyſłe-
gi / receſſow / y declárácitey náſzey ná tym ſeymie vczynioney. Item, iáko ſmy Confede-
rácią á w niey pokoy inter diſſidentes in religione Chriſtiana pierwey w Oliwie/ á potym
tu ná koronácitey náſzey trzymáć / y onego bronić przyſiegli / ták eſmy byli y eſteſmy ná
tym/ iákoby process y exekucią vtrique parti ſeruiens, przeciwko gwałtownik om tego po-
koiu była doſtáteczníe poſtánowiona. Co iż ná ten czás do effektu nie przyſło / nie przez
nas ſie ſtáło / ále przez rozróżnienie ludzkie / ktore pod tym czáſem roymáicie korone y
Wielkie Xięſtwo Lit. obchodźi: że namową o tym vczyniona/ niektorym ſie niezdáłá /
przeco ſpráwy te do ſeymu bliſko przyſłego authoritate præſentis conuentus odkłádáiąc/
wáruiemy to: że wedle powinności swéy/ ktorąſmy podług pact z koroną vczynionych y
poprzyſiężonych ná ſie wźieli/ z pilnością ſie apud ordines ſtáráć będźiemy/ y w to włoży-
my / iákoby ták ten proces y exekucya vtrique parti ſeruiens, ktoraby wſzytkie exceſſy iáko-
kolwiek tego to pokoiu inter diſſidentes in religione Chriſtiana, záchowánie wzruſzáią-
ce/ ták przed tym iáko y po koronácitey náſzey przypadáiące / ſeuere vkárnowáne y karáne
były iáko y compoſitią inter ſtatus, ratione differentiarum de rebus politicis tempora-
libus, gruntownie poſtánowiona byłá. Co oboie ná iednymże bliſko przyſłym ſeymie fi-
naliter & peremptorie, ſine præiudicio vtriuſq; partis, ſkończyć ſie ma. A iż też do com-
poſicitey należy differentia o dźieśięćinách / tedy też one z poſtępkámi práwnémi wſzela-
kimi / do tegoż czáſu záwieſzone bydź máią. Ták że też ártykuły o naprawie exorbitancy
y korrektury praw / ktoreby ſie ná tym ſeymie nieſkończyły/ y potym potrzebne bydź zdáły /
tymże receſſem nászym odkłádamy do bliſko przyſłego ſeymu. Wſzákże zapłáte ſtipendi-
orum interregni, nieczekáiąc ſeymu / iáko naprędzéy wedle pákt odprawić będźiem po-
winni. Ná ktorym to ſeymie / odprawować ſie to wſzytko ma / co ſie wyſzéy tknęło / y w
receſsiech/ Wárſzáwſkim y Wiślickim poſtánowiono/ y ſpráwy ná tym ſeymie záczęte/ ábo
cokolwiek potrzebá R. P. będźie pokázowáłá: ták / żebyſmy powinności náſzey królew-
ſkiey doſyć we wſzem vczynili / ná co ſie obowiązuiemy y przyrzekamy. Zá zgodnym oboy-
gá narodu ſtanów pozwoleniem/ deputowáliſmy Kommiſſarze pewne ná rozdźielenie
równe y ſprawiedliwe ziemie Inflánteckiey/ y ná dokończenie tey ſpráwy wedle záſtánowie-
nia miedzy nimi dobrowolnie/ zá conſenſem y confirmácią náſza vczynionego / ktory

dział koronie / á który Xięstwu Litewskiému dostać sie ma. Co wszytko do exekucitey przywieżdż y skonczyć wedle tego postánowienia powinni bedźiemy. A iż senatorowie źiem Pruskich / tu ná ten ákt koronácitey nászey dla trudnego przeciáchánia przybydź nie mógli / tákże y Posłowie od rycérstwá nie wszyscy sie dla teyże przyczyny stáwili: tedy zá żądániém tich / którzy tu byli / grauamina, exorbitantiæ, obrázenia práw / przywileiów / y wolności im od swietey pámieci przodków nászych nádánych / które według recessów / Wárszáwskiego y Wislickiego tu sie odprawiáć miały / ieśliby które mieli / záwieszamy y odkládamy do séymu blisko przyszłego po koronácitey nászey. Ná którym séymie to wszytko według tychże recessów wyszey wspominánych ma bydź vznano / y w réze swą wprawiono. Záchowniemy też w cále tym źiemiam niniejszą vchwałą / popráwe práwá Chełmińskiego / wedle pozwolenia świetey pámieci królá Stephána zmárłego. Dźiało sie w Krákowie ná séymie wálnym koronácitey nászey / dniá 30. Miesiącá Stycznia. Roku Bożego / M. D. Lxxxviij. Pánowánia nászego piérwszego.

Roku 1589. w Wárszáwie / *o którym masz práwo tákie.*

Con. fol: 1. 38. WSzem w obec y káżdému z osobna komu to wiedźieć należy oznáymniemy. Iż my wykonywáiąc powinność náse królewską / wedle recessu séymu przeszłego szczesliwey koronácitey nászey / złożylismy séym wálny wszem stanóm koronnym / y wielkiego X. Litewskiego / ná którym niżey opisane spráwy y Constitucię z pozwoleniem Rad nászych / y Posłów źiemskich postánowilismy y vchwalili.

Transactia Rákuska / *masz wyssżey* fol. 28. lege 8. Naprzód.
Postánowienie źiemie Inflántckiey / *masz* lib: 7. parte 5. titulo 3 lege 1. Iż miedzy.
Stárostwá Inflántckie / *masz* lib: 7. parte 5. titulo 3. lege 2. Stárostwá.
Odprawá listów y przywileiów do źiemie Inflántckiey / *masz* lib. 7. par: 5. tit. 3. le: 3. Listy.
Séymiki Inflántckie / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3. lege 4. Séymiki.
Opátrzenie dochodów Inflántckich / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3. lege 5. Dochody.
Przysiegá stárostów Inflantckich / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3. lege 6. Którzy.
Summy ná stárostwách Inflantckich / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3. lege 7. Summy.
Práwá Inflantckie / *masz támże* lege 8. A iż prowincia.
Obroná Inflantcka / *masz támże* lege 9. Wáruiąc.
Márszałków władza w Inflantcźech / *masz támże* lege 10. Gdyby.
O władzy Hetmánskiey / *masz támże* lege 11. Hetmánom.
Vznánie sum Inflantckich *masz támże* lege 12. Iż siłá.
Dźierżáwy & minutiora bona w Inflantcźech / *masz támże* lege 14. Insze zamki.
Dániny Inflántckie przeszłe / *masz támże* lege 15. Co sie prywatnych.
Rewizorowie do Inflant / *masz támże* lege 16. Z séymu tego.
Xięstwo Kurlándckie / *masz* libro 7. parte 6. lege 1. Gdźieby.
Vrzędnicy stołowi w Inflantcźech / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3 lege 18. Vrzędnicy.
Adherentowie Arcyxiążęcia Máximilianá / *masz wyssżey* fol: 27. lege 6. Z wrodzo.
Exequtia decretu królá Henryká Anni 1574. *masz* li: 5. par 8. tit: 5. lege 3. Należy.
Przystąpienie do Trybunalu źiem Pruskich / li 7. par: 3. ti: 4. lege 1. Iż Woiewództwá.
Obyczay sądzenia Trybunalu Pruskiego / *masz támże* lege 2. Máią tedy.
Sądzenie spraw duchownych ná Trybunale / *masz támże* lege 3. Spráwy.
Salaria Deputatów Pruskich / *masz támże* lege 4. Deputáci.
Czás y mieysce obieránia Deputatów / *masz támże* lege 5. Czás.
Bespieczeństwo Woźnych Pruskich / *masz támże* lege 6. Woźnego.
Correcturá praw Pruskich / *masz támże* lege 7. Pozwalamy.
Osiádłość Woiewód Pruskich / *masz támże* lege 8. Gdyż.
O cudzoźiemcách zam orskich / *masz támże* lege 9. Iż siłá.
Cauſæ contra Officiales, *masz támże* lege 10. Cauſæ.

O przy-

O przypozwiech ná ten Trybunał/ *maſz támże* lege 11. A iż.
Sądy Wołynſkié y Brácławſkié Trybunálſkié/ *maſz* lib: 7. parte 2. tit: 6. lege 10. Sądy.
Correcturá práw/ *maſz wyſſéy* fol: 143. lege 31. Ná Correcture.
Rationes ſtárbu y ſtołu náſzégo/ *maſz wyſſzéy* fol 31. lege 2. Vkazáli.
O ſzláchectwie/ *maſz* libro 5. parte 7. titulo 1. lege 6. Jeſliby ſie kto.
Roki ziemſkié Woiewództwá Krákowſkiégo/ *maſz* libro 5. parte 5. tit: 2. lege 4. Roki.
Leżenie ksiąg ziemſkich Krákowſkich/ *maſz* libro 5. parte 5 titulo 2. lege 8. Leżenié.
Acta Grodzkié Krákowſkié/ *maſz* libro 5. parte 4. titulo 4. lege 4. Aktá Krák.
Dawánié ſpráwy Poſłów ziemſkich o ſpráwách przeſłych ſeymowych/ *maſz wyſſéy* fol: 118. lege 21. Dáwáć.
Rewidowánié Ceł/ *maſz wyſſzéy* fol. 76. lege 46. A iż.
O ſądźiéch Sánockich/ *maſz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 43. A iż.
Roki ziemſkié Stężyckié/ *maſz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 12. Roki.
Nieſądzenié Appellácíéy Przemyſkiéy y Hálickiéy ziemie/ *maſz* li: 5. pa. 5. ti. 2. le: 39. A iż
Kwity Grodzkié/ *maſz* libro 5. parte 4. titulo 6. lege 1. Kwity przed.
Roki ziemſkié Kámieńcá Podolſkiégo/ *maſz* lib: 5. parte 5. titulo 2 lege 107. Roki.
Roki ziemſkié Wiſkié/ *maſz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 83. Roki.
Roki ziemſkié Łomżienſkié y Zembrowſkié/ *maſz* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 87. Zá prośbą.
Porządek ſądzenia Názoweckich powiátów niektórych ná Trybunale/ tákże y Káwſkich/ *maſz* libro 5 parte 5. titulo 2. lege 105. Iż ſie
Przełożenie Roków ziemſkich Wárſzáwſkich/ y inſzych/ li: 5. pa: 5. tit 2. le 60. Z pewnych.
Przywołánié Roków Lwſkiéy ziemie/ *maſz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 90. Iż wiecá.
Roki ziemſkié Sochácźowſkié/ *maſz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 81. Roki.
Gród wieczny Rożánſki y Mákowſki/ *maſz* libro 5. parte 4. titulo 1. lege 6. Zá prośbą.
Roki ziemſkié Wyſzogrodzkié/ *maſz* libro 5 parte 5. titulo 2. lege 7[illegible]. Roki ziemſkié.
Roki Grodu Wyſzogrodzkiégo/ *maſz támże* lege 74. Roki y querelæ.
Roki ziemſkié Nurſkié/ *maſz* libro 5. parte 5 titulo 2 lege 92. Ná prośbę.
Plác ná Káncellárią w Nurzu/ *maſz támże* lege 93. Ná zbudowánie.
Beſpieczeńſtwo kupieckich dróg/ *maſz* lib. 8. parte 3. Tit. 1. lege 17 Iż ſie gwałty.
Solné ſkłády Názowieckié/ *maſz* lib: 8. parte 3. Tit. 14. lege 26. Gdyż Conſtitucíia.
Skład ſoli Ruſkiéy w Bydgoſczy/ *maſz wyſſzéy* fol. 56. lege 28. Iż ſie Vſkarżáli.
Rzéká Wártá/ *maſz* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 8. Iż do tych.
Rzéká Wieprz/ *maſz* lib. 9. parte 3. Tit. 1. lege 10. Rzéká Wieprz.
Rzéká Bug/ *maſz* lib: 9. parte 3. Tit. 1 lege 13. Conſtitucíią.
Rzéká Wiſłok/ *támże* lege 14. Mocą tego ſeymu.
Woiewództwo Siérádzkié pozwala ná wyprávienie rzéki Pilce/ *támże* le 15. A iż.
Rewizyia kráiów Podolſkich y Ruſkich/ *maſz* lib. 7. parte 2. Tit. 2. lege 6. Náznáczamy.
Przeſcriptia pewnych kauz w Dobrzyńſkiéy ziemi/ *maſz* li 5. par: 6. Ti: 10 le: 9. Ná przyczyne.
Roki Poznáńſkié/ *maſz* lib 5. parte 5. Tit: 2. lege 22. Poprawuiąc.
Iuridica Wielkiéy Polſki, *támże* lege 23. Zá zgodnemi.
Sądy ziemſkié Grodzkié po wſzytkiéy koronie/ *maſz* lib. 5. parte 5 Tit. 1. lege 7. Sądy.
o Rozgrániczeniu Woiewództw/ Ruſkiego/ Wołyńſkiego/ Podolſkiego/ Belſkiego/ Lubelſkiego/ Brácławſkiego/ y Kiiowſkiego: tákże y Wielkiego X. Litewſkiego/ z Podláſzem/ y Mázowſza z Podláſzem/ Nurſkiego powiátu z Kiiowſką ziemią/ *maſz* lib. 7. parte 2. tit 6. lege 36. Ná rozgrániczenie.
Mieyſcá Vrzędników Brácławſkié°/ y Wołyńſkié° Woiew. *támże* le: 7. Poſtánawiamy.
Korrektura práw y zwyczáiów Woiewództw tychże/ *támże* lege 8. Náznáczamy.
Moſt ná rzéce Gáci w Łomżieńſkiéy ziemi/ *maſz* lib. 9. par: 3. tit: 1. le: 17. Ná prośbę.
Præſcriptio ſub Interregno, *maſz* lib: 5. parte 6. tit. 10. lege 12. Præſcriptio.
Ordinácya Jáśnie wielmożnégo Janá Zamoyſkiégo Hetmáná koronnégo/ *maſz wyſſéy* fol. 127. lege 16. Dla zaſług.
o Żołniérzách/ *maſz* lib: 6. tit: 5. lege 8. Iż dla.

Żáchowáś

Záchowánié vkráinnégo swowoleństwá/ *masz* lib: 7. parte 2. tit: 2 lege 13. Z strony.
Confirmácia postánowienia miedzy Jásnie Wielmożnémi Rádźiwiłámi trzemá brácią/ Książęty ná Olice y Nieświeżu vczyniona/ *masz* li 7. par:1 tit: 10. le: 26. Przywiléy.
Wolności Collegium Nieświeńskiégo/& adſcriptio bonorum immunitatiEcclesiæ,*masz* lib 7. parte 1. tit 10. lege 27. Zá prosbą.
Stárośtwá sądowé y vkráyné W. X. Litew. *masz* lib: 7. par: 1. tit: 10. le: 17. Stárośtw.
Summy nowé w Wiel: X. Litewskim/*támże* lege 18. O Summy.
Criminalia Litewskié/ y sądy seymowé/ *támże* lege 19. Vstáwuiemy.
Infames & proſcripti od W. X. Litewskiégo/ *támże* lege 20. Infames.
Wolność od ceł ludźi śláchetckich w W. X. Litewskim/*támże* lege 21. Célnicy.
Ordinácia o prowentách królewskich w W. X. Litewskim/ *támże* lege 22 W Wielkim.
Rozgrániczenie woiewództwá Podláskiégo z Woiewództem Brzéskim/ *masz* lib. 7. par: 2. tit. 8. lege 16, Zá rozgrániczenié.
Gránice miedzy Woiewództwem Kiiowskim y powiátem Możérskim/ *masz* lib: 7. par. 2. tit: 5. lege 2. Zá rozgrániczenié.
Swieta Rzéká/ *masz* lib: 9 parte 3. tit. 1. lege 16. Swieta.
Dóm sądowy w Pińsku/ *masz* lib: 7. parte 1 tit: 10. lege 24. w Pińsku.
Dóm sądowy y chowánie ksiąg w Nowogródku/ *támże* lege 25 Zá prosbą
Kauzy frimárków dóbr: nászych w W X. Lit. *masz* lib:7. par: 1. tit: 10 lege 23. Zamiány.
Summá pozwolona Andrzeiowi Kárchowskiému zamku Sieświeyskiégo Stárośćie/ *masz wyssey* fol: 130 lege 24 Ták.
Summá Piotrowi Podbielskiému zápisána/ *támże* lege 25. Zá znácznémi.
Summá Andrzeiowi Wołkowi pozwolona/ *támże* lege 26. Zá znáczné.
Mniszy Lubelscy/ *masz* lib: 5. parte 9. tit: 2 lege 20. Iż w Const:
Odpuszczenié ssosu y Poboru miástu Krákowu/ *masz* li: 8. par: 1 Tit: 1. le: 2. Iż miásto.
Odpuszczenié czopowégo miástu Krákowu/ *támże* lege 3 Miástá Krákowá.
Podwyssenié Mostowégo miástu Krákowu/ *támże* lege 4. Dla popráwy.
Cło Krákowskié/ *támże* lege 5. Przełożony.
Odpuszczenié ssosu Kázimiérzánom/ *támże* Tit: 2. lege 1. Iż miásto náśé.
Cło Kázimiérskié/ *támże* lege 2. Dla zasług.
Szos y czopowé Klepárskié/ *támże* tit: 3. lege 1. Miástu náśému.
Przemysl od podwód wolny/ *masz* lib: 8 parte 4. tit: 2. lege 3. Zá pozwoleniem.
Krasnystaw od podwód wolny/ *támże* lege 4. Miásto.
Srzodá od poboru wolna/ *masz* lib: 8. parte 1. tit: 7. Miástu náśému.
Jncorporátia Wóytowstwá w Krośnie/ *masz* lib: 9. parte 1 tit: 1. lege 7. Prosili nas.
Myto Wárszáwskié/ *masz* lib 7. parte 4 tit: 4. lege 1. Iż miásto.
Jncorporátia Wóytostw miástóm niektórym/*masz* li: 9. par: 1. tit: 1. leg: 6. Woytostwá.
Młyny Poznánskié/ *masz* lib: 8. par: 1. tit: 5. lege 2. Ponieważ.
Miásto Zákroczym/ *masz* lib: 7. parte 4. tit: 4. lege 3 Iż miástu.
De iuribus regiarum ciuitatum, *masz* lib: 8. parte 4. tit: 2. lege 5 Jákośmy.

Tribynał Wołynskiégo y Brácławskiégo/ Woiewództw/
Porządek do obiéránia sędźiów/
Obiránié sędźiów/
Przysiegá tych sędźiów/
Jáko sądźić máią/
Co sądźić máią/
Mieyscá sądóm/
Bespieczność sądów/
Czásy sądów/
Vtwierdzenié dekretów/
o Pisárzu y o chowániu ksiąg/
o Pozwiech/
o Zapisiech

} *To wszytko masz* lib: 7 par: 2. Tit: 6. le: 11.

o Zapisiéch y o protestácyách/
o Exequutiéy dekretów Tribunálskich/
O pátrzenié sędziów/
o Artykułéch im należących/
Poprawá tego sądu Tribunálskiégo y státutu ich/
o Odprawách rzeczy osądzonéy y ktoby sie vrzędowi sprzeciwił/ y o wywołániu/
o Zbiiánin pozwów ná Roku iáko zápozwy náßémi królewskimi/ Tribunálskimi/ Ziemskimi/ Grodzkimi/ Podkomorskimi/ Kommissárskimi/ oczywiście y zaocznie ma bydź składan.
Sądy kápturowé.

Roku 1590. w Wárszáwie/ *o którym práwo tákié:*

39. O Znáymuiemy wßem wobec/ y káżdému zosobná: Iż zá złożeniem przez Nas bla wielkich y naglych Rzeczypospolitéy potrzeb/ seymu niniejßego/ do Wárßáwy: té niżéy opisáné rzeczy/ do zátrzymánia dobrégo y bespiecznégo pospolitégo/ zá spólnym wßech stanów/ ták pánów Rad Duchownych y świeckich/ iáko y Posłów ziemskich obojégo narodu zezwoleniem/ postánowiliśmy. fol: 2.

Vbespieczenie Rzeczypo. od Arcyksiążęcia J. M. Rákuskiégo Maximiliana/ *maß wyßßéy* fol: 29. lege 9. Iż Arcyksiąże.
Deputáci do rády woiennéy/
Assecurátia zstrony pieniędzy ná teráźnieyßą potrzebę Rzeczypospolitéy nábytych/
O pátrzenié Krákowá y Lubowle/
Assecurátia Hetmáńska/
Disciplina militaris,
Wyięcié Żołniérzów od práwá/
Wybráncy/
Sługy/
Szácunek żywności/
O pátrowánia zamków y municiy/
Wßytkié té leges *abrogowáné, maß* lib: 6. Tit: 6.
Porządek z strony Mázowców y Vkráiny/ *maß* lib: 6. tit: 5. lege 13. Nierząd.
Sposob y wárunek oddawánia quárty/ *maß* lib: 4. parte 1 tit: 6. lege 13. Quártá.
Sądzenié quárty pro hac vice, *maß* lib: 4 parte 1. tit: 6. lege 14. Iż sądzenié.
O quárcie y sądzeniu icy ná potym/ *maß támże* lege 15. Quarta.
Quártá z Woiewództw Wołyńskich/ *maß* lib: 7. parte 2. tit: 6. lege 35. Iż w Woiewódctwie.
Rationes stołu Kró: J. M. *maß wyßßéy* fol: 31. lege 4. O pátruiąc.
o Jurgieltách/ *támże* lege 3. Constitucyią.
Liczbá ßáfárzów y Poborców: *y to lex abrogowána miedzy abrogowánémi*, lib: 6. tit 6. le 11.
Assecurátia ßáfárzów poborowych/ *y tá ábrogowána. támże* lege 12.
Prorogátia declárátiéy ziem Pruskich/ *maß* lib: -. par: 3. tit: 4. le: 12. Iż Woiewództwá.
Approbátia ordinácyiéy Jáśnie wielmożnégo Janá Zamoyskiégo/ Kánclérzá y Hetmáná koronnégo/ *maß wyßßéy* fol: 128. lege 17. Jákośmy.
Rewizia ceł Belzkich/ *maß* lib: 7 par: 2. tit: 4 lege 3. Vrzędnicy.
Clá Podláskié/ *maß* lib: 7. par: 2. tit: 8. lege 14. Constitucyią.
Sądzenié Roków/ *maß* lib: 5. parte 5. tit: 1 lege 6. Roki:
Roki ziemskié Krákowskié/ *maß* lib 5. parte 5 tit: 2. lege 5. Roki.
Grody wieczné Sędomirskié/ *maß* lib: 5. parte 4. tit: 1. lege 8. Zá prośbą.
Roki ziemskié Sirádzkié/ *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 28. Roki.

Roki ziemskie Lwowskiéy y Zydáczowskie / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 41. Roki.
Roki ziemskie Lubelskie / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 17. Roki ziemskie.
Approbátia postánowienia Woiewództwá Podolskiego / *maß* lib: 7. parte 2. tit: 3. lege 6. Jż obywátele.
De termino in causis criminalibus, *maß* lib. 7. parte 4. tit: 3. lege 46. Causæ.
Grody wieczne powiátów Mázowieckich / *maß* lib: 5. parte 4 tit: 1. lege 7. Zá prosbą.
Roki ziemskie Czerskie / *maß* lib: 5. parte 5 tit: 2. lege 65. Roki.
Roki Grodzkie Wárszáwskie / *maß* lib: 5 parte 5. tit: 2. lege 61. Roki Grodzkie.
Przywolánie Rokow Liwskiéy ziemie / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 91. w Cónstitucyiéy.
Roki ziemskie Wyssogrodzkie / *maß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 73. Roki ziemskie.
Roki ziemskie Nurskie / *maß* lib. 5. parte 5. tit: 2. lege 94. Roki ziemskie.
Roki Grodzkie Mákowskie / *maß* lib: 5. parte 5 tit: 2. lege 78. Sadzenie.
Roki ziemskie Podlaskie / *maß* lib: 7. parte 2. tit: 8. lege 4. Constitucya.
Trybunał Kiiowskiemu Woiewództwu pozwolony / *maß* lib: 7. parte 2. tit: 5. lege 4. Zá prosbą.
Roki ziemskie Woiewództw Wolynskiego y Brácławskiego / *maß* lib: 7. parte 2. tit: 6. lege 32. Jż troie.
Poprawá praw Woiewództw Wolynskiego y Brácławskiego / *maß* lib: 7. parte 2. tit. 6. lege 9. Jż Correkturá.
Declárowánie Artykułu około odpraw w rzeczách osądzonych w ziemi Kiiowskiéy / Wolynskiéy y Brácławskiéy / *maß* lib. 7. parte 2. tit: 6. lege 31. Gdyż Artykuł.
Odkład Rozgrániczenia Woiewództw Wolynskiego y Brácławskiego / *maß* lib: 7. par 2. tit: 6. lege 37. Jż rozgrániczenie.
Rewizyia Inflántcka / *maß* lib: 7. parte 5. tit: 3. lege 17. Do Inflánt.
O Summách Inflántckich / *maß* lib: 7. parte 5. tit: 3. lege 13. Jż Constitucyiéy.

Správy W. X. Litewskiego.

O Summách W. X. Litewskiéy / *maß* lib: 7. par 1. tit 10. lege 29. Tobysmy byli rádzi.
Pozwolenie Summy pewnéy ná potrzebe Koronne *támże* lege 30. Jż z W. X. L.
Quártá z W. X. Litewskiego / *támże* lege 31. Vważáiąc.
Exequutia retent poborów w W. X. Litewskim / *támże* lege 32. Exequcya.
Gránice Woiewództwá Polotckiego / *maß* lib 5. parte 2. tit: 3. lege 22. Gránice.
Sądy ziemskie Grodzieńskie / *maß* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 33. Sądy.
Sądy ziemskie Wilkomirskie *támże* lege 34. Sądy.
O Pisárzu Oźmiáńskim / *támże* lege 35. Zá prosbą.
Sądy Brácławskie / *maß* lib: 7. parte 2 tit. 6. lege 40. Ná zbudowánie.
Zámiánia Surázka / *maß* lib: 5. parte 1. tit: 10. lege 36. Zá prosbą.
Vmiárkowánie Processow práwnych przeciwko ádherentom Arcyksiążęcia Je. M. Márc: *maß wyssey* fol: 28. lege 7. Obiáśniáiąc.
Incorporátia Przeboistwá S. Florianá Collegium Krákowskiemu / przez ś. pámięci krolá Zygmuntá Augustá Wniá nászego y Stephaná / vczynioná / *maß* lib: 2. par: 4. Tit: 4. lege 1. Incorporácia.
Approbátia Dániny / Vrodzonemu Janowi Gboiskiemu / *maß wyssey* fol, 129. lege 20. Summe.
Approbátia Dániny pustynie rzéki Sulie Michálowi Zrybunowiczowi Báybuzie vczynioney / *támże* lege 21. Przywiley.
Dániná pustyn zá Biała Cerkwią leżących / *támże* lege 22. Vkazały.
Dziesiata część dobr kupców cudzoziemskich extra Regnum sie wynoszących / *maß* lib: 8. parte 3. tit: 1. lege 4. Jż sie.
Approbátiá Rewizyiéy Serebryskiéy / *maß* lib: 4. parte 2. tit: 1. lege 14. Szlachetnym.
Rewizyia Lubowle / *támże* lege 13. Zá pewnémi.
Dániná Stánisłáwowi Troiánowi Podkomorzemu Belzkiemu / *maß wyssey* fol: 129. lege 23. Vrodzonému.

Tegoż

Tegoż Roku był pobór pogłowny/ *maß* lib: 4. parte 1, tit. 10. lege 18.

Roku 1591. w Wárszáwie/ *o którym prawo tákie.*

40. WSzem wobec y káżdému z osobná/ komu to wiedźieć należy/ oznaymuiemy. Iż my vpátruiąc potrzeby Rzeczypospo: z powinności náßéy Krolewskiéy/ zá rádą PP. Rad náßych/ złożyliśmy śeym wálny wßem Stanóm Koronnym/ y Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo. Ná którym niżéy opisáné spráwy y Constitucie/ z pozwoleniém PP. Rad y Posłów ziemskich/ postánowiliśmy y vchwalili.

Assecurátia zapłáty służebnym/ lib: 6. tit: 4. lege 7. Iż zá gwałtownym.
Postępek o Resty/ Retenty/ y krzywdy żołnierskié/ lib: 4. par: 2. Tit: 4. lege 19. Iż przez.
Disciplina Militaris, lib: 6. Tit: 5. lege 9. Opátruiąc.
Pozwolenié quárty do stołu náßégo/ lib. 4 parte 1. tit: 6. lege 20. Potrzebam.
O Séymie/ *maß wyssśéy* fol: 114. lege 11. Iż to do.
Currus bellici, *maß* lib: 6. tit: 3. lege 30. Pod czásem.
Exemptie od sądów/ lib: 6. Tit. 4. lege 4. Iż wiele.
Náznáczenié Kommissárzów od państw náßych/ z páństwy przyległych sąsiad koronie/ lib: 5. parte 1. tit: 1. lege 2. Zá skárgámi.
O Kommissyiéy Podláskiéy/ *maß* lib: 7. parte 2. tit: 8. lege 17. Pozwoliliśmy.
O Rewizorách dóbr popalonych/ lib: 7. parte 2. tit 2. lege 7. Ná przeßłym séymie.
Kommissarze ná ponowienié Gránic Pruskich/ *maß* li: 7.: par. 3. ti: 4 le: 13. Kommissarze.
Złożenié ziázdów po séymie/ *maß wyssśéy* fol: 118. lege 22. Ziázdy ná.
Zniesienié niektórych Constitucíy séymu przeßłégo/ *maß wyssśéy* fo: 144. le: 2. Pogłowné.
Restitucia vrodzonéy Christophá Zborowskiéy/ *maß* li. 5. par: 8. tit: 5 lege 4. Wźieliśmy.
Restitucia rozroznionych w Elekcyiey/ *maß wyssśéy* fol: 29. le 10. Z vrodzonéy.
Deputaci do obieránia quárty/ lib: 4. parte 1. tit: 6. lege 16. Deputuiemy.

Roku 1593. w Wárszáwie/ *o którym prawo tákie:*

41. OZnáymuiem wßem wobec/ y káżdému z osobná/ komu to wiedźieć należy. Iż iákośmy zá zeßćiem z tego świátá Krolá Jego M. Szwedzkiégo Páná Oycá náßégo/ złożyli stanóm wßystkim séym wálny/ ná dźień czwarty miesiącá Máiá/ w roku niniey-ßym/ dla zniesienia śie o odiáchániu náßym/ do tám tego krolestwá Szwedzkiégo/ práwem dziedźicznym ná nas przypádłégo: tákże y dla opátrzenia potrzeb y spraw Rzeczyp. tutecznéy. Tedy zá ziáchániem śie ná to mieysce stanów wßytkich/ byliśmy naprzód od nich pilnie proßeni/ ták od PP. Rad/ iáko y od Posłów ziemskich/ gdyż té państwá obe-cności krolewskiéy potrzebuią/ ábyśmy z nich y ná nammieyßy czás nie odieżdżáli. Lecz gdyśmy im przełożyli y vkazáli wielką y nagłą potrzebę odiáchánia tám náßégo ná czás dla koronowánia/ y opátrzenia á postánowienia rzeczy támecznych/ bez czego trudnoby-śmy zátrzymáć mogli to tám państwo. A gdy o przedkim zwróceniu náßym vpewnienie iest przez nas vczynioné/ oni też/ to iest stany wßytkié odiázdu ták potrzebnégo nam po-zwoliwßy/ y dotrzymánié nam wiáry y powinnégo według praw posłußeństwá/ do czásu w declárácíiéy náßéy miánowánégo/ zstrony wßech téy R. P. obywátelów obwárowa-wßy y vściwßy. Zátym przystąpiliśmy z nimi spólnie do opátrzenia rządu y beśpieczeń-stwá R. P. pod ten odiazd náß/ y nápotym záwżdy/ y té niżéy postánowienia y práwá/ zá spólnym wßech tychże stanów/ ták pánów Rad duchownych y świeckich/ iáko y Po-słów ziemskich oboygá narodu/ vczyniliśmy y vchwalili.

O Práktykántách/ *maß wyssśéy* fol: 30. lege 11. Ktoby od tego.
Wolność Electiiéy/ *maß* fol: 8. lege 20. Acz swobody.
o Posłách cudzoziemskich/ *maß* lib: 3. parte 1. Tit: 3. lege 6. Przyczyny.

o Sądźiéch/ lib. 5. parte 5. Tit: 1 lege 8. Roki ziemskié.
o Tumulciéch/ *maſs* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 23. Státut Tomnski.
o Pospolitym Ruśeniu/ *maſs* lib: 6. Tit: 1. lege 18. A iż tego.
Obroná z Quárty/ lib: 6. Tit: 5. lege 10. Zołniérz.
Opátrzenié miaſt/ lib: 8. parte 1. Tit: 8. lege 4. Beſpieczenſtwo.
Declárátia Conſtitucyiéy de diſciplina militari, lib: 6. Tit: 5. lege 11. A żeby.
o Nizowcách/ *támże* tit: eodem, lege 14. Nizowcy.
Opráwá Kró: Jéy M. *maſs* fol: 22. lege 4. Iż wedle.
Declárátia wolnośći od Quárty/ z dóbr pewnych ná Podláśiu Kró: Jéy M. Anny ſtá-
rey/ fol: 21. lege 3. Zá zgodnémi.
Libertácia żołniérzów od Quárty Sámborſkiéy/ lib: 6. Tit: 5. lege 12. Zołniérze.
Exempty/ *támże* Tit: 4. lege 5. Wedle dawnych.
Declárátia indigenatus pánów Bekieſzów/ Wládyſłáwá y Gábrielá/ *maſs wyſſéy* fol:
132. lege 35. Máiąc.
Approbatio ſalui conductus páná Chryſtofá Zborowſkiégo/ *maſs* libro 5. parte 8. Tit: 5.
lege 5. Saluum conductum.
Indigenatus pánów Wołoſkich/ *maſs wyſſéy* fol: 132. lege 36. Dla ważnych.
o Hultáiách Woiewództw/ Káliſkiégo y Poznán: *maſs* lib: 5. par: 7 tit 13. le: 4. Iż ſie.
o Kocách/ pereſudách/ y winách v ſądu głównégo Tribunalu Lubelſkié°/ Woiewództw
Kiiowſkié°/ Bráclawſkié°/ Wołyńſkié°/ li 7. par: 2. tit: 6. le: 33. Zá przyſtąpieniem.
o Winá Edenburſkié/ *maſs* lib: 8. parte 3. Tit: 7. lege 4. Conſtitucká anni.
Sądy ziemſkié Woiewództwá Káliſkiégo *maſs* lib: 5. parte 5 tit 2. le: 26: A iż z wielu.
Roki ziemſkié ziem Mázowieckich/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 2 lege 106: Iż ſie wielekroć.
Spráwy vzedowé Kołyńſkiégo powiátu/ *maſs* lib 5. par 5. Tit: 2. lege 89. Acz zdawná.
Gród wieczny Socháczewſki/ *maſs* lib. 5. par: 4. Tit: 1 lege 10 Zá prośbą.
o Rokách Brzéſkich/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 53. Brzéſkié.
Zeznánié ſummy Mikołáiá Báworowſkiégo/ *maſs wyſſéy* fol: 130. lege 27. Máiąc.
Skłády winné cudzoźiemców áby nie były/ *maſs* lib: 8. parte 3. Tit: 7. le: 5. Vſtáwiamy.
Deputáci do odbiéránia Quárty/ *maſs* lib: 4 parte 1 Tit: 6. lege 17. Deputuiemy.
Podkomorztwo Czérſkié/ *maſs* lib: 5. parte 2. Tit: 1. lege 2. Podkomorzégo.
Roki ziemſkié Hálickié/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 48. Iż czás.
Mieyſce w Rádźie Biſkupá Wendeńſkiégo/ *maſs* li: 3. par: 1. Tit: 2. lege 5. Biſkupowi.
Roki Dobrzyńſkié/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 57. Ná prośbę.
Commiſſarze ná rozgránicżenié/ miedzy Woiewództwy Ruſkim/ Belſkim/ Podolſkim/
á z drugiéy ſtrony Wołyńſkim/ Bráclawſkim/ y Kiiowſkiégo z Mozérſkim/ *maſs* lib:
7. parte 2. Tit: 6. lege 38. Iż według.
o Przyſiędze Vrzędników ziemſkich Woiewództwá Mázowieckiégo/ *maſs* lib. 7. parte 4.
Tit: 3. lege 45. Zá prośbą.
Gród Kámieniecki/ lib: 5. parte 4. Tit: 1. lege 9. Zá prośbą.
Rewizia Akt Zákroczymſkich/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 8. lege 7. Do rewidowánia.

Roku 1595. w Krákowie/ *o tym ſeymie Krákowſkim tákié było práwo:*

fol 3. 42. WSzem wobec y káżdému z oſobná komu to wiedźieć należy: Oznáymuiemy/ żeſmy byli złożyli dla wſpeláków niebeſpieczenſtw ná ten czás Rzeczpoſp. záchodzących/ ſeym wálny w Krákowie: zá którégo vchwałą y poſtánowieniem/ námówioná ieſt Com-
miſsiia pewna/ pewnym Commiſſarzóm autoritate tego ſeymu zlécona/ iáko ieſt o tym oſobny ſcript zá zgodą oboygá narodu/ in vim laudi publici nápiſány/ y do ſchowánia dány Jch M. Æ. Arcybiſkupowi Gnieźnieńſkiému Primásowi/ y Commiſſarzowi pier-
wſzému ieden exemplarz: Drugi Jáśnie wielmożnému Janowi Zamoyſkiému/ Kánclé-
rzowi y Hetmánowi wielkiému koronnému: Trzeci Æ. Janowi Tarnowſkiému Podkán-
clérzému koronnému: Czwarty wielmożnému Janowi Firleiowi z Dąbrowice/ Pod-
ſtárbiému

skárbiému wielkiému koronnému: Piąty wielmożnému Dimitrowi Cháleckiému/ Podskárbiému Wielkiego X. Litew. Szósty/ urodzonému Stánisłáwowi Sasinowi Kárśnickiému/ Siedźiému źiemskiému Sierádzkiému/ Márszałkowi ná ten czás Kołá Poselskiego.

Z tegóż Seymu był záraz drugi ták złożony:

43. POstánowiony iest ták że seym drugi w Wárszáwie/ według Constitucíey o mieyscách seymowych/ który z vchwały seymu tego ma bydź bez wysyłánia literarum deliberatoriarum, zá publicowániem ná Vrzędźiech sądowych przez Vniwersały nászé/ y rozesłániem ich od Stárostów y Vrzędników. Po ktorey publicátiey/ seymiki we trzy Niedźiele bydź máią. Seym po seymikách ták że we trzy Niedźiele/ który dłużey trwáć niema/ tylko niedźiel dwie/ ná którym záwárćie rzeczy do Commissíey należących/ y sposob popárćia ich/ tylko ma bydź námawiány y concludowány/ ochraniáiąc ták tego krótkiego czásu/ żeby inné rzeczy do Commissíey ábo do obrony Rzeczyp. nienależące/ nie były wnoszone/ y sądámi czásu potrzebnego do tych deliberácij nie trácąc. Tákowe iednák złożenie seymu/ dla potrzeby Rzeczyposp. pro hac vna vice iest pozwolone/ á nápotym według zwyczáiów y práw w składániu seymów záchować sie mamy.

Támże było postánowiono o Wybráncách wielkiego X. Litewskiego, mass lib: 6. Tit: 2. lege 21. Iż pod ten czás
y Approbátiia przywileiu mástu Nieświeżowi dáné°/ li:7. par:1. Tit 10. le 12. Zá prosb.

Roku 1596. w Wárszáwie/ *nie trwał iedno dwie niedźieli, o którym práwo tákie:*

44. OZnáymuiemy wszem wobec y káżdemu zosobná/ komu to wiedźieć należy: Iż/ iákosmy ten seym wálny Wárszáwski wszystkim stanóm koronnym/ y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu/ dla zábieżenia wielkim niebespieczeństwóm/ które ná páństwá nászé z wielu stron nástępuią/ y które sie domá tu wźnieśćły/ złożyli: Naprzód zá spólną namową y zgodą wszech stanów koronnych/ y Wielkiego X. Litewskiego/ náznáczyliśmy pewné Commissarze/ ták z duchownego iáko y świeckiego stanu/ z Rad nászych/ tákże z kołá Poselskiego oboygá narodu/ ták Polskiego/ iáko y Litewskiego: iáko w sánym Originale iest opisano. Którym to Commissárzóm zlecíliśmy/ zá zezwoleniem wszech stanów/ áby z Posły PP. Chrześćiánskich tráktowáli y námawiáli o rzeczách tych/ które pod té czásy Rzeczpo. nászę/ y one záchodzą: nic w tey spráwie nie záwieráiąc/ ále do wźnánia y záwárćia wszem stanóm ná seymiki/ y ná seym przyszły/ wszytko to/ co námówią/ odnieśćć/ y dáley nic/ iedno do dniá ostátniego Sierpniá tráctowáć máią: który to seym ma bydź dla odprawy vtwierdzenia tych sámych spraw przez nas złożony/ ná którym nic inszego nie ma bydź wnoszono/ áni tráktowano.

Insze rzeczy stánowione sąte:

O Obronie/ *mass* libro 4. parte 1 Tit: 10. lege 28. Ná obronę.
Pobór źiemie Dobrzynskiey/ *támże* lege 20. A iż źiemiá.
o Kozakách y ludźiách swowolnych/ *mass* lib: 6. Tit: 5. lege 15. Iż vkrayna.
o Cléch/ *mass* fol: 76. lege 48. Iż o Cléch.
Rozgrániczenie Woiewództw/ Podlaskiego z Woiewództwem Brzeskim y powiátem Grodzinskim *mass* lib 7. parte 2 Tit: 8. lege 18. Przywodząc.
Wárunek Woiewództw Nowogrodzkiego y Minskiego/ *mass* lib: 7. parte 1. Tit: 10. le: 37. Iż obywátele.
o Sługách zbieglych plebeis *mass* lib: 5. parte 7. Tit: 11 lege 3. Constitucija.
Roki źiemskie Woiewództw/ Brzeskiego Inowlodzławskiego/ *mass* lib: 5 parte 5. Tit: 2. lege 54 Iż rózne.
Séymik ná deputatá źiemie Dobrzynskiey/ *mass wyssey* fol: 115. lege 7. Ná prosbę.

Surrogátiia Płotcka/ *masz* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 68. Ná prosbę.
Indigenatus trzech Wołoszynów/ *masz wyssey* fol: 132. lege 37. Zá przyczyną.
Okázowánie/ *masz* lib: 6. tit: 3. lege 10. Zá prosbą.
O tumulciech/ *masz* lib: 5. parte 7. tit: 15. lege 24. Iż wiele.

Roku 1598. w Wárszáwie/ pro secunda Martii. *O którym práwo tákie:*

45. WSzem wobec y káżdemu zosobná / komu to wiedzieć należy / oznáymuiemy. Że máiąc my pewną wiádomość/ iáko wielkie á niebespieczne zátrudnienie po odiáchánin nászym pierwszym ze Szweciiey / w krolestwie nászym dziedzicznym / od Ś. Károlusá dzieie sie: Złożyliśmy seym walny do Wárszáwy ná dzień wtory Miesiącá Márcá w roku ninieyszym / stanóm wszystkim/ dla zniesienia sie o odiáchánin nászym do támtego krolestwá nászego dziedzicznego/ y do opátrzenia potrzeb y bespieczeństwá R. P. pod ten czás niebytności nászey. A zá ziáchániem sie tu ná to mieysce stanów wszytkich / ták koronnych iáko y Wielkiego Ś. Litewskiego / bylismy od nich naprzód pilnie proszeni / ták od PP. Rad iáko y Posłów ziemskich/ gdyż te państwá obecności krolewskiey potrzebuią/ábysmy z nich y ná nammieyszy czás nie odieżdżáli / á rácżey to przez iákie inne srzodki odpráwili. Lecz gdysmy im przełożyli y vkazáli tego bydź ták wielką y nagłą potrzebę/ że o zátrzymánie y vspokoienie tám też krolestwá Szwedzkiego idzie/ á że to ná nas sam práwie gwałt wyciska/ pozwolili nam ná czás doiáchać do Szweciiey. A my o zwróceniu sie nászym do Korony/ ná czás postánowiony/ vczynilismy y dálismy ná pismie wszystkiey Rzeczypospo. vpewnienie. Stany ták że nam ná dotrzymánie wiáry y powinnego poddáństwá dały dostáteczną Assecurátią. Co wszytko ták Assecurátią od nas około zwrócenia sie / iáko y wárowánia dotrzymánia nam wiáry/ ninieyszą Constitucią zá wszech stanów zezwoleniem vmacniamy y vtwierdzamy. A przytym Constitucie niżey nápisáne postánowilismy/ y postánawiamy.

Reássumptia y declárátia niektórych Constitucij przeszłych / *masz wyssey* fol: 144. lege 3. Constitucie.
Száfunek pobor u/ y o wykupienie kleynotów/ y wykupno dóbr nászych/ *masz* lib: 4. parte 1. Tit: 10. lege 31. Pozwolili.
Lustrátia dóbr stolu nászego / *masz* lib: 4. parte 2. tit: 1. lege 15. Lustrátią.
Moderátia Cel koronnych/ *masz* fol: 77. lege 49. Że przez.
O Menicy ták domowey iáko y postronney/ *masz* lib: 4. par: 1, tit: 12. lege 19. Iż wiele.
O Pozwiech zadwornych generálna/ *masz* lib: 5. parte 6. tit: 6. lege 12. Zábiegáiąc.
O Pozwiech zadwornych Woiewódz: Mázowiec: lib: 7. par: 4. tit: 3. le: 57. Zá czestemi.
Kommissarze ná oglądánie mieysc Podolskich / y czesci Rusi/ y ná rewidowánie zamku Látyczowskiego/ *masz* libro 7. parte 2. titulo 2. lege 8. Czyniąc dosyć.
Rozgrániczenie miedzy Woiewództwy / *masz* lib: 7. par: 2. titulo 6. lege 39. Constitucyą.
Ordinátia o soli Bydgoskiey/ *masz wyssey* fol. 56. lege 29. Iż sie vskárżáią.
O soli Krákowskiey/ *masz wyssey* fol: 53. lege 18. Sól.
O przysiegách vrzednikow ziemskich/ *masz* li: 5. par: 5. tit: 4. lege 6. Przysięgá. (zwalany.
Obieránie Deputatów w Woiewództwie Siérádzkim / *masz* li: 5. par: 9. tit: 2. le: 22. Po
Wárunek Commissiy grániczných / *masz* lib: 5. parte 1. Tit: 2. lege 19. Przychyláiąc.
O frymárkách stárych/ *masz wyssey* fol: 96. lege 6. Przychyláiąc.
O kocách Podkomorskich y Grodzkich / *masz* li: 5. par: 3. tit: 3. lege 24. Iż Constitucyą.
Rzéki portowe wolne/ *masz* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 4. Rzéki.
Rzéká Wártá/ *masz támże* lege 7. Náwigátią.
O pobozech przeszłych w Wielkim Ś. Litew. *masz* li: 7. par: 1. Tit: 10. lege 28. Stany.
O bánnitiách y subiewátiách w W. Ś. Lite. *masz* lib: 7. par: 1. Tit: 10. le: 39. Bánnitie.
Przyczynienie czásu sądom Trybunálskim w Wilnie/ *masz támże* lege 40 Iż Constitucyą.
Czás y mieysce sądowi Brzeskiego Woiewództwá Trybunału/ *támże* lege 41 Zá prosbą.

O Wybrá-

O wybráńcách W. X. Litewſkiégo/ *maſs támże* lege 42. A dla wietſzéy.
Rozgrániczenié Woiewództwá Podláſkiégo z Brzeſckim y Grodźińſkim Powiátem/ *maſs* lib: 7. parte 2 Titulo 8. lege 19. Przychyláiąc.
Kommiſsia ná rozgrániczenié powiátu Brácławſkiégo z księztwem Kurlándſkim/ *maſs* lib: 7. parte 1. titulo 10. lege 44. Zá prośbą. (Iż ſie nie málo.
Kommiſſarze do rozgrániczenia Leſnictwá Jurborſkiégo z ziemią Pruſką/ *támże* le: 45.
Około dróg Zmódzkich/ y ſkładu we Zmódźi/ *maſs támże* lege 26. Iż ſie.
Kommiſsia ná rozgrániczenié powiátu Możerſkiégo z Woiewództwem Kiiowſkim/ *maſs* libro 7. parte 2. titulo 5. lege 3. Ná rozgrániczenié.
O Poſelſkié pieniądze W. X. Litewſkim/ *maſs* lib: 7. parte 1. Tit: 10. le: 47. Pieniądze.
Zniesienié reſty czopowégo z miáſtá Wileńſkié/ Anni 89. *támże* le: 31. Iż zá ſkarániem.
O pozwiech zadwornych w Wielkim X. Litewſkim/ *maſs* lib: 7. par: 1. Tit: 10. le: 49. Pozwy.
Port rzéki Dźwiny/ *maſs támże* lege 50. Iż ná rzece.
Przeczyśćienié rzéki Stéru/ *támże* lege 51. Iż ſie.
Jármárki wolné W. X L. w mieśćiech vprzywileiowánych/ *maſs támże* le: 52. Jármárki.
Mieyſce Ciwonowi Trockiému ná ſéymikách/ *támże* lege 53. Iż w porządku
Náznáczenié zapłáty długu/ ad fidem publicam, pożyczánégo vrodzonym Myſzkowſkim/ *maſs* lib: 4 parte 1. Tit: 10. lege 32. Iż ná ſéymie.
Approbátia przywileiu Dominicanóm w Brześćiu Kuiáwſkim/ *maſs* lib: 9. parte 1. Tit: 2: lege 4. Zgodnym.
Exequtia dekretu Mieſczan Poznáńſkich/ *maſs* lib: 8. par: 1. Tit: 6. lege 4. Dekret.
Miáſto ſtára Wárſzáwá/ *maſs* lib: 7. parte 4. Tit: 4. lege 2. Aby tym.
Incorporátia Woytoſtwá miaſt Wiślice y Kroſná/ *maſs* li: 9. par: 1. Ti: 1. le: 8. Dla lepſzég.
Przyłączenié Sądurſkich/ do Jurisdictiéy ziemſkiéy Lubelſkiéy/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 18. Przyłączenié Sądurſkich.
Záwárćié Exequtiéy w Pruśiech/ *maſs* lib: 7. parte 3. tit: 4. lege 14. Exequtią.
Lenno vrodzonému Temrukowi Szymkowicowi/ *maſs* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 54. Záznáczné.
Práwá Pruſkiégo Correkturá/ *maſs* lib: 7. parte 3. tit: 4. lege 15. Correkture.
Dániná wieczności ná Bebel/ *maſs támże* lege 16. Dánine.
Porządek obieránia Deputatów Woiewództwá Mázowieckiégo/ *maſs* lib: 7. parte 4. tit: 3. lege 58. Dla.
Séymiki y Electią Woiewództwá Mázowieckiégo/ *támże* lege 59. Electię.
Płác ná Káncellárią Czérſką/ *támże* lege 60. W zamku náſzym.
Chowánié ksiąg ziemſkich y Grodzkich Wyſzogrodzkich/ *maſs* li: 5. par: 5. tit: 8. lege 14. Aby.
Podkomorzowie w Mázowſzu/ *maſs* lib: 7. parte 4. tit: 3. lege 61. Podkomorzow.
Cáncelláriá Liwſká/ *maſs* lib: 5. parte 5 tit: 7. lege 1. Obywátele.
Grodywieczné w Mázowſzu/ *maſs* lib: 5, perte 4 tit: 1. lege 12. Pozwalamy.
Sądy Grodzkié w Káminieńcu/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 96. Conſtitucią Anni 1593.
Cáncelláriá Zembrowſká/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 7. lege 2. Pozwalamy.
Cáncelláriá Waſoſká/ *támże* lege 3. Obywátele.
Wieczność Grodów Sądeckiégo y Bieckiégo/ *maſs* lib: 5. parte 4. tit: 1. lege 11. Wedle Conſtitucyiéy.
Approbatio commiſſiy Zmudzkich/ *maſs* lib: 7, parte 1. tit: 10. lege 58. Ná ſéymie.
Cauſæ expulſionis, *maſs* lib: 5. parte 9. tit: 2. lege 23. Cauſæ expulſionis.
O Goſpodách ná ſéymikách y ſądźiéch/ *maſs wyſſéy* fol. 118. lege 20. Przychyláiąc.
O Rękoiemſkich liſciéch Xięſtwá Oświecimſkiégo/ *maſs* lib: 7. parte 7. lege 3. Wielkié.
Approbátia miáſteczek nowych/ *maſs* lib: 4. parte 1. tit: 7. lege 8. Miáſteczká.
Odpuſczenié podymnégo w Kiiowſkim/ Wolynſkim/ y Brácławſkim/ woiewództwách/ *maſs* lib: 7. par. 2. tit: 6. lege 34. Z láſki. (Pozwalamy.
Wymierzenié plácu Klaſztorowi pánnien Zakonnych Płotckich/ *maſs* li: 7. pa: 4. ti 3. le: 62.
Przeniesienié ſądów Brácławſkich do Winnice/ *maſs* l: 7. par: 2. ti: 6. le: 41. Zá prośbą.

Poprawá miástá Poznánia/ *maſs* lib: 8. parte 1. tit: 6. lege 3. Że iuż miástu.
O ſługách/ *maſs* lib: 5. parte 7. tit: 12. lege 11. Declaruiemy.
Oprawá miástá Kázimierzá/ *maſs* lib: 8 parte 1. tit 2. lege 3. Iż miásto.
Rewizya kśiąg Grodzkich Luckich/ *maſs* li: 5. parte 4. tit: 4. lege 6. Dla rewidowánia.
Skład ſoli Goſtynſkiey/ *maſs* fol 57. lege 32. Poſtánawiamy.
Beſpieczenſtwo Woiewództw Płockiego/ Mázoweckiego/ Podláſkiego/ y Ráwſkiego/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 10. lege 11. Zábiegáiąc.
O mężobóyſtwie z ruſznic woiewództw tychże/ *maſs támże* lege 1. Iż mężobóyſtwo.
Miárá iednáka woiewództwá Krákowſkiego/ *maſs* lib: 8. parte 3. tit. 12. lege 7. Jednáki.
Pozwolenié clá ná murowánié zamku Sniátyńſkiéy/ *maſs* fol. 84. le. 63. Zá pozwoleniem.
Pozwolenié clá ná budowánié zamku Káńiowſkiego/ *támże* lege 69. Zá pozwoleniem.
Budowánié moſtu ná rzece w Lucku/ *maſs* lib: 9. parte 3. tit 1. lege 26. Budowánié.
Oprawá moſtu Sądeckiego/ *maſs támże* lege 27. Iż moſt.
Ordinátia źiemie Inflanteckiey/ *maſs* lib: 7. parte 5. tit 3. lege 19. Chcąc.
Commiſſya miedzy Woiewództwy/ Ruſkim y Podolſkim/ y źiemią Woloſką/ *maſs* lib: 7. parte 2. tit: 2. lege 9. Deputowáliſmy.
Aſſecuratio wrodzonego Floriana Gomolinſkiego Podkomorzego Sierádzkiego/ *maſs* lib: 4. parte 1. tit: 10. lege 33. Iż zá liſtem.
O Przepiſániu kśiąg źiemſkich Belzkich/ *maſs* lib: 7. parte 2. tit: 4. lege 4. Zá proſbą.
Przełożenié Roków Stezyckich/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit. 2. lege 13. Roki źiemſkié.
Roki źiemſkié Przemyſkié/ *maſs* lib: 5 parte 5. tit 2. lege 40. Sądzenié.
Sądzenié Roków źiemſkich Kámieniecckich/ *maſs* li: 5. parte 5. ti: 2. le 97. Roki źiemſkié.
Ordynátia Roków źiemſkich Lubelſkich/ *támże* lege 18. Roki źiemſkié Lubelſkié.
Dwór y Cáncellária w Kolnie/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 7. lege 4.. Zá opowiedzeniém.
Roki ſądowé Zakroczymſkié/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 99. Zá ſpólną.
Roki Bobrownickié/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2 lege 103. Roki.
Sądy źiemſkié Oſtroleckié/ *maſs* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 88. Zá proſbą.
Roki źiemſkié Goſtynſkié/ *támże* lege 102. Roki źiemſkié.
Deputáci do odbiéránia quárty/ *maſs* lib: 4. parte 1. tit 6. lege 18. Deputaty.

Conſtituciy náznáczenié Séymu Wárſżáwſkiego, Roku 1557. iż ſie wyſsżéy fol: 170. opuśćiło, tu ſie ná to mieyſce włożyły.

Wyćiągánié zá dworem/ *maſs* lib 5. parte 6. Tit: 6. lege 4. Naprzód.
Pociągánié Kommiſſarzów ábo ſądu/ *maſs* lib: 5. par 1. Tit: 2. lege 31. Ktoby.
Podnieśienié wywołánia/ *maſs* lib: 5. parte 7. Tit: 24. lege 1. Podnieśienié.
Surrogátia Sędźiego/ *maſs* lib: 5. parte 5. Tit: 4. lege 27. Kiedy.
Przyśiąg odſyłánié od ſądu Królewſkiego/ *maſs wyſsżey* fol: 119. lege 4. Przyśiegł.
Appellácia ab acceſſorio/ *maſs* lib: 5. parte 8. Tit: 4. lege 10. Aby.
Scrutinia/ *maſs* lib: 5. parte 7. Tit: 18. lege 2. Scrutinium.
O ſłáchectwie/ *maſs* lib: 5. parte 7. Tit: 1. lege 7. Gdźieby.
O Rußnicách/ *maſs* lib: 5. parte 7. tit: 16. lege 2 Ktoby.
Skárby kośćielné/ *maſs* lib: 2. parte 1. lege 5. Aby.
Konie z korony/ *maſs* lib: 8. parte 3. tit: 8 lege 3. Aby.
Konie do korony/ *maſs támże* lege 4. Konie które.
Gród Piotrkowſki/ *maſs* lib 5. parte 4. tit 1. lege 1. Zá proſbą.
Sądy Szadkowſkié/ *maſs* lib 5. parte 5. tit: 2. lege 29. Sądy.
Wártá/ *maſs* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 8. Wártá.
Poddáni Podolſcy/ *maſs* lib: 7. parte 2. Tit. 3. lege 1. Záchowywáiąc.
Pámietné Woiewództwá Ráwſkiego/ *maſs* lib. 5. parte 5. tit: 6 lege 23. Woiewództwu.
O Kommiſſarzách miedzy koroną á Litwą/ *maſs* lib: 7. par: 1. tit: 1. lege 4. Dla.
Cygáni/ *maſs ná oſtátniey kárćie ſtátutu po Zydźiech*, tit: 10. lege 1. Cygáni ábo.

Jázy/ *maſz* lib: 9. parte 3. titulo 1. lege 20. Iż do tego.
Liſtki młodé/ *máſz* lib: 9. parte 3. tit: 3. lege 3. Liſtek.
Poſpolité ruſzenié/ *maſz* lib: 6. tit: 1. lege 12. Iż téż.

Chowánié tych praw.

Które to vchwały y Státuty/ chcemy y roſkázuiemy/ áby od wſzech wobec poddánych náſzych/ táko komu należą/ chowáné y wypełniáné były.

Dokonczenie Kśiąg Krolewſkich.

KSIĘGI

KSIĘGI WTORE DVCHOWNE

CZĘSC PIERWSZA O Kosciele Bozym.

KOSCIOŁ BOZY. Tit. I.

Z kośćiołá Bożégo, y chwałá Boża, y dußnè zbáwienié ludźiom przychodźi.

PRAWO 1. Z Kośćiołów chwałá y cześć na wyßßému Pánu Jezusowi Chrystusowi / wßytkich rzeczy stworzyćielowi / y dußné zbáwienié przychodźi.

EX Eccleſiis laus & honor altiſſimo Ieſu Chriſto omnium creatori, ſaluſque prouenit animarum. Káź: w Piotr: 1458. La: 66. uer. 8. HP. 592. uer: 8.

Kośćioł ná gruńcie ßláchetckim, fundowány ma być od Biſkupá, ieſli ßláchćic káplaná opátrzy.

2. ET vt diuinus cultus noſtris temporibus augeatur, Promittimus. Quòd vbicunque nobiles continuam ſuſtentationem Presbytero aſſignare curauerint, eidem Eccleſiam in bonis ſuis fundabimus indilatè. Bodźántá Epiſ: Crác: La. 57. HL. 379/ 498.

Rectores Eccleſiarum à ſacramentis pecuniam non exigant.

3. REctores quoque Eccleſiarum, pro ſacramentis Eccleſiaſticis, quæ gratis adminiſtranda ſunt, nihil exigant,. aliâs ipſos grauiter puniemus. Bodźántá Epiſ: La 57. HL. 273 / 452.

Stołowè ábo kolędá, Articulo COLVMBATIO, *ponievolnie wyćiągána być nie ma.*

4. INſuper volumus: quòd columbatio illiberè per Rectores Eccleſiarum, à ſuis parochianis non exigatur de cætero: ſed quod quiſque ſpontè petenti dare voluerit, cum gratiarum actionibus tolli debet. Bodźántá Epiſ: 1369. La. 56. B. HL 47/84.

Kośćielnè ſkárby máią być w cále záchowánè.

5. ABy ſkárby kośćielné w cále były záchowáné / vſtáwiamy: Iż Księża Biſkupi w

Theſauri Eccleſiarum conſeruentur.

THeſauri eccleſiarum vt integrè cõſeruentur, ſtatuimus: Vt domini Epiſcopi in Zyg: Aug: w Wárß: 1557. HL, 279. B/499 HP. 149.

pi w mieśćiech á w imionách náßych krolewßkich z ßtaroßtámi ábo dźierżawcámi náßymi/á w ßlácheckich z podawcámi/máią Inwentarze ßrebrá y ßkárbów kośćielnych czynić.

pi in ciuitatibus & bonis noſtris, vnà cum Capitaneis ſeu Tenutariis noſtris: in bonis verò nobiliũ cũ collatoribus, Inuẽtaria argenti ſeu aliarum rerum pretioſarum in eccleſiis conſcribant.

KOSCIELNE WOLNOSCI.

Tit: II.

Wßytkié domy Bożè y kośćioły przy práwiech ich y wolnośćiách w cále záchowánè bydź máią.

Władyßław Jágiełło w Jedlnéy y w Krákowie / 1413.

La: 50, B. HL. 192 / 498. HP. 586.

1. NAprzód tedy wßytkié domy Bożè ábo kośćioły/ we wßytkich ich práwiech/ ßwobodách/ wolnośćiách/ grániczách/ rozdźiałách ßtárych/ ktorych zá czáßów ßwietych przodków náßych królów Polßkich y ßiążąt vżywáli/ chcemy w cále záchować.

PRimò quidem, quòd vniuerſas ędes ſacras ſeu eccleſias, in omnibus earum iuribus, immunitatibus, & libertatibus, ac metis & diſtinctionibus antiquis, quibus temporibus dominorum prædeceſſorum noſtrorum Poloniæ regum & ducum fruebãtur, volumus omnimodè conſeruare.

Kázimiérz III. w Piotrkowie 1459. y tenże Władyßław Jágiełło znowu w Krákowie 1433.

La. 66. uer. antepenul. HL. 75 / 136 HP. 592. uer 25.

2. ACZKOlwiek poddánych náßych ßwietckich pożytków z dobrotliwośći krolewßkiéy zwykliśmy z chućią przeßrzegáć/ y práwá z wolnośćiámi ich przećiwko zbrzydzonéy złych ludźi złośći páńßtwá náßégo pomocą zwykliśmy záchowywáć: wßákże tym wiécéy krolá ßpokoynégo pánuiącégo nád wßytkimi przykładem (przez ktorégo krolowie krolują/ y książętá pánuią) kośćiół iego świety/ y oßoby duchowné y świeckié iemu poddáné/ w práwách/ w wolnośćiách/ w ßtátutách od świetych oycow wydánych/ chować/ bronić przyßłoi/ y oné od wßelkiéy gwałtowné naiázdu ßtrzedz.

ETſi ſubditorum noſtrorum ſecularium commodis, de benignitate regia libenter intendimus: Iura que & libertates ipſorum, contra deteſtandam malignorũ prauitatem, ditionis noſtrę præſidio confouemus: multò magis tamen regis pacifici, dominatoris vniuerſorum exemplo, (per quem reges regnant, & principes dominantur) eccleſiam ſuam ſanctam, & perſonas ſpirituales & ſeculares ſibi ſubiectas, in iuribus & libertatibus, ac ſtatutis, à ſanctis patribus editis conſeruare & tueri cõuenit: & ipſas, ab omni impreſſionum incurſu præſeruare.

KSIĄG WTORYCH
CZĘSC WTORA.
O Dostoienstwách y Kościelnych beneficiách.

PRZEŁOZENIE KOSCIOŁA, Gnieznienskiégo nád Krákowski.
Tit: I.

Kościół Gnieźnienski przełożon nád Krákowski: á iż o Kárdinálstwo ábo Poselstwo, żaden sie stáráć nie ma przez wiádomośći królá I. M. ktemu sposób tych osób wchodzenia do Rády.

1. NOS Alexánder król oznáymuiemy: Iż Nawielebnieyszy w Pánie Chrystusie oćiec pan Andrzéy Roża / Arcybiskup Gnieźnienski / y królestwá nászego Primas, przy bytności Rad y przełożonych duchownych y świeckich podał nam prosbyswé: ábysmy z Reiestrów Káncellárüéy Oświeconego Kázimiérzá królá Polskiego oycá nászego przywiléy kościołowi Gnieźnienskiému przynależący / przez Máiestat królewski oycá nászego dány y pozwolony / przypisáć y odnowić y potwiérdźić raczyli / który iest táki:

KAZIMIERZ. Oznaymuiemy niniejszym listem wszytkim / teraz y potym będącym / którym tego wiedźieć iest potrzebá: iż gdy miedzy źiemiámi królestwá nászego Polskiego / y poddánych nászych nie máłe rózności y spóry stáły sie / około Kárdynálstwá nawielebnieyszego w Pánu Chrystusie páná Zbigniewá Biskupá Krákowskiego: dla których róznic Rzeczpospolita práwie sie tárgáłá / y wiele szkody brálá: My tedy tákową rózność y spory (iákosmy ná to z vrzędu nászego powinni) chcąc oddalić /

Ecclesia Gnesnẽsis præponitur Cracouiensi. Cardinalatus & Legationes non ambiantur: quodque alternatim Archiepiscopus & Cardinalis, ad consilium accedebant.

ALexander, significamus: quia Reuerendissimus in Christo pater, dominus Andreas Roza, Archiepiscopus Gnesnẽ: & Regni nostri Primas, in præsentia Consiliariorum & Prælatorum, Spiritualium & Secularium, suas nobis porrexit petitiones: vt ex Regestris Cancellariæ, Sereníssimi olim Kazimiri, Regis Poloniæ, patris prædecessorisq; nostri, Priuilegiũ ad Ecclesiam Gnesnen: pertinens, per ipsam olim paternam Maiestatem Regiam donatum atq; concessum, transcribere, illudque innouare & confirmare dignaremur, cuius sequitur tenor. HL. 35/63. HP. 127.

KAZIMIRVS. Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris: Quòd cùm inter terras nostras Regni Poloniæ & subditos earum, non modica orta esset differentia, disceptatioq; non mediocris fieret: de & super Cardinalatu Reuerendissimi in Christo Patris domini Sbignei Episcopi Cracouiensis: propter quam etiã Respublica Regni ipsius dissoluebatur, & complurima incommoda capiebat: Nos

lić/ vspokić/ y porównáć/ y chcąc ziemie náße ku iedności przywieźdź/ złożywßy przez nas/ nawiecéy dla téy rzeczy ſeym z Prçlaty y Pány krolestwá náßego w mieście w Piotrkowie nádzień Swiąteczny/ zá rádą tychże Prçlatów y Pánów krolestwá náßego takeſmy terzecz zámkneli/ determinowáli/ y ſkazáli.

Naprzód/ iż ſtolicá Metropolitáná koſćiola Gniéznieńſkiego/ y Księdzá Arcybiſkupá y Primáſá téyże ſtolice ná ten czás bedącego/ we wßytkim práwie/ powadze/ mocy/ prçrogátiwie/ Jurisditiiéy/ zwyczáiu/ ktore inych czáſów koſćiół Gnieznieńſki zſtárodawná nád koſćiołem Krákowſkim mial y ma/ ma bydź ná wieki záchowána.

Tochmy téż vſtáwili y poſtánowili: iż przerzeczonego Zbygniéwá Kárdynalá y Biſkupá Krákowſkiego/ wßyſcy y koždy z oſobná obywátele ktorégokolwiek ſtanu y doſtoieńſtwá bedący/ zá prawdźiwego y niewątpliwego Kárdynalá beda trzymáć y rozumieć/ y iego tytułem Kárdynálſkim piſáć/ y napiſy czynić/ y zwáć onego powinni y przyćiśnieni beda.

Ale od tych miaſt nápotym/ áni ksiądz Arcybiſkup Gniéznieńſki/ áni Biſkup Krákowſki/ áni ini Biſkupi nie máią proſić/ ábo ktorymkolwiek obyczáiem vprażáć doſtoieńſtwá Kárdynálſkiego ábo poſelſtwá ſtolice Apoſtolſkiéy/ przez dozwolenia náßego/ y wßytkich Rad krolestwá.

Ażeby wßytkie przekázy w dawániu rády dla dobrego pospolitego vſtały/ y trudnośći były odiete/ y áby mocna ſtáłość rad w krolestwie náßym zoſtálá: obádwá przerzeczeni Prçlaći/ máią ieździć z inémi Prçlaty y Pány ná ſeymy zá czáſem złożone: áby dawáli rády Rzeczypoſpolitéy pożyteczne wedle tego: iáko ktory w czym pytan będzie. Ale ieden z nich iednego dniá/ á drugi drugiego do Rády przychodzić ma/ wezwány od nas: á niewezwány/ w gospodzie ma zoſtáć/ wßákże ma dáwáć zdánia zá rády potrzebne ná to/ o co bedzie pytan.

A ten nimieyßy dekret w przerzeczonych rzeczách vczyniony/ miány/ y zámkniony/ nie zgwałcenie y krom ſporu wßeláкiego trzyman y záchowan bydź ma.

A ktoryby tego dekretu chować/ dzierżeć y pilnować niechćiał/ y im gárdził/ ábo nan

tãdem talem differentiam diſceptionemq;, prout ex debito regimine noſtri tenemur ſemouere, ſedare, complanare, & ipſas terras noſtras ad ſtatum reducere debitũ vnionis volentes: indicto per nos, ſuper ea re potiſsimè, perlamento Prælatorum & Baronum regni noſtri præfati, in hoc loco oppidi Petricouien, pro feſto Pentecoſtes ſeruato: de conſilio eorundẽ Prçlatorum & Baronum noſtrorum, per nos ita vt ſequitur concluſum, determinatum, definitum, & decretum exiſtit.

Inprimis autem, quòd ſedes Metropolitana Gneſnen, domini quoq; Archiepiſcopi & Primatis ſedis eiuſdem, pro tempore exiſtentis, in omni iure, authoritate, & poteſtate, prærogatiua, Iuriſditione, & conſuetudine, quas aliâs eccleſia Gneſnenſis ab antiquo, ſupra eccleſiam Cracouienſem habuit & habet, debeat in æuum conſeruari.

Item ſtatuimus & ordinauimus: quòd præfatum Sbigneum Cardinalem, & Epiſcopũ Cracouienſem, omnes & ſinguli regnicolæ, cuiuſcunque dignitatis, ſtatus & conditionis exiſtant, pro vero & indubitato Cardinali tenebunt, & reputabunt: eumq; ipſius Cardinalatus titulo ſcribent, intitulabunt & nominabunt: ſcribereq;, & intitulare, ac nominare tenebuntur, & ſint aſtricti.

Item à modo & de cætero, neq; dominus Archiepiſcopus Gneſnen, neq; Epiſcopus Cracouien, & cæteri Epiſcopi poſtulabunt aut petent: ſed neque petere debent, aut quouis modo impetrare, dignitatem Cardinalatus, aut Legationes ſedis Apoſtolicæ, abſq; conſenſu noſtro & omnium Conſiliariorum regni.

Cæterùm, vt quæuis impedimenta in cõſiliis, pro bono publico fiendis, ceſſent: & difficultates amputentur: firmaq; ſtabilitas conſiliorum, in regno ipſo noſtro permaneat: vterque Prælatorum prædictorum, vadant cum cæteris Prælatis & Baronibus, ad Conuentiones pro tempore ſtatuendas, daturi ad Rempub. conſilia opportuna: ſed alter eorum vna die, & alius altera die ad conſilium veniat, & ingrediatur: quem tum nos vocandũ duxerimus. Non vocatus verò in hoſpitio debet remanere & ſtare: daturus nihilominus

nań dbáć niechćiał: tedy my przećiwko tákowéy stronie przerzeczonych vstaw nie chowáiącéy / y wßytkié Rády náßé / y obywátele mamy bydź / y nie dopuszczáć mu swéy woléy. Ku ktoremu wßytkich rzeczy wierze y swiádectwu pieczeć náßá temu liſtowi ieſt záwießoná. Działo ſie to w Piotrkowie ná wálnym ſeymie w Piątek po Oktawie Swiątecznéy. Roku Páńſkiego/ 1451.

minus ab inde conſilia opportuna, ſuper quibus fuerit requiſitus.

Præterea, hoc præſens decretum in præmiſſis factum habitum & concluſum, inuiolabiliter per partes teneri debet, & irrefragabiliter obſeruari.

Qui verò illud ſeruare, tenere, & ad illud attendere nolet, ſperneret aut minimè curaret: Nos contra talem partem, præmiſſa non ſeruantem,& omnes Conſiliarii noſtri, atque regnicolæ, omninò eſſe debemus, & non permittere eum vti propria voluntate. In quorum omnium fidem & teſtimonium præmiſſorum, Sigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Actum in Piotrkow in Conuentione generali feria quinta infra Octauas Pentecoſtes: Anno Domini, 1451.

Ieſli kto przed Kśiędzem Arcybiſkupem ßkárádè ſłowo będźie mówił.

2. JEſli kto przed kśiędzem Arcybiſkupem ßkárádé słowá będźie mówił: winę niechay temuż Arcybiſkupowi trzy grzywny/ ábo táko zową piątnądźieſtą zápłáci.

Coram Archiepiſcopo turpia verba proferentis pœna.

SI quis verò turpia coram eo protulerit: pœnam eidem Domino Archiepiſcopo Piątnadzieſta perſoluat. Káź: w Wiśl:1368. La.39.HL. 105 / 451. HP.128.

Ieſli kto przed Kśiędzem Arcybiſkupem kogo ráni, ábo miecz wyymie.

3. JEſli kto przed kśiędzem Arcybiſkupem miecz ábo kord wyimie/ choć kogo ráni ábo nie ráni: winą ſiedmnadźieſtą to ieſt cztérnaſtą grzywien ma bydź karan: ktorąma bydź kśiędzu Arcybiſkupowi dána.

Coram Archiepiſcopo gladium ſtringentis pœna.

SI verò coram Domino Archiepiſcopo, gladium vel cultellum extraxerit, ſiue vulnerauerit, ſiue non: pœna ſiedmnadzieſta puniatur, eidem Domino Archiepiſcopo applicanda. Tenże tám. że La. 39. HL. támże HP. támże.

BISKVPSTWA Y KANONIIE.

Tituł II.

Biſkupſtwá káżdy wedle Praw y Zwyczáiów dochodźić ma, Articulo,

OBISKVPSTWACH.

1. STátutá de Cortesanis w mocy záchowuiąc / y oné do Executiéy przywodząc / Odwalamy ná wieczné czáſy: Aby żadna oſobá Biſkupſtw ku vbliżeniu práwá náßégo królewſkiégo nie otrzymawálá: ále do nich wedle praw y zwyczáiów ſtáradawnych przychodźiłá: Alias/ to wßytko ináczéy otrzymano/ ma bydź irritum & inane. PRAWO Zyg:III.w Warß:1588 fol: 40.

Kánoniie ná Tumách Szlachcicóm z oycá y z mátki máią bydź dawánè.

2. ACz przez świeté niegdy króle Polſkié przodki náßé zſtáradawná było vſtáwiono/y przez niektóry czás nie zgwałcemié było chowano: áby dla obrony kośćielnéy y dób:

De plebeis ad maiores Eccleſias nõ recipiendis: de nõ reſeruãdis beneficiis; &pẽſionibus prohibitis.

ITem quamùis per diuos olim Reges Poloniæ prædeceſſores noſtros, ex antiquo fuerit cõſtitutũ, & aliquanto tempore inuiolabiliter obſeruatum: vt propter Ian Olbr: w Piotr: 1496. La. 100.B.HL. 183.B/327. HP 128.

y dóbr iego/do przednieyßich kośćiołów/to iest Gnieznieńskiego/Krákowskiéy/Włocławskiego/Poznáńskiego/Płotckiego/nie były przyimowáne/iákoż nie były przyimowáne/ná dostoieństwá/ personatus, Vrzędy/ Kánonię/y Prębendy osoby nießlácheckiego y prostego stanu: które ku obronie potrzebnéy kośćiołów w króleſtwie náßym/ zwłaſczá dla ludźi swowolnych y częstych wypraw woiennych málo ábo nic mogą bydź pomocni kośćiołóm: ále tylko mieli bydź przyimowáni Pánowie vrodzeni y ßlachetni: z ktorychby przedka y łacwa obroná kośćiołóm mogłá bydź. A ßákże gdy przez nieiákieś ochylánié/ które było w Státucie y Przywileiu ſtárym záchowáné/ wiele osob prostego ſtanu do kośćiołów przerzeczonych tych czásów było brano/ták iż kośćielne dobrá żadnéy obrony nie miały: y dla tego z wielkiéy części ſpuſtoßoné y ſkażoné/ á ná niektorych mieyſcách ták zepſowáné były/ że też niemáß domów wczesnych ná gruncíech osobam kośćielnym ku mießkániu: á to wßytko ztąd: iż ludźie prostego ſtanu ich nie bronią.

Też obáczywáiąc ciężkié nie tylko Duchowieńſtwá/ ále y króleſtwá náßego y Rzeczypoſpo: ßkody/ które z záchowánia beneficiy zá żywotá poſſeſſorá nie dawno wymrsłonego/y z penſyiéy/ która bywa dawána osobom/ nie w tym króleſtwie zrodzonym/ y nie tu mießkáiącym/ iáko kożdego czáſu doznawamy ſkutkiem: iż tedy té ßkody ztąd przychodzą/y przez nie chwała Bożа bywa vmnieyßona: obroná kośćielna y wolności bywa odieta/y przeſtęp osobam godnym/ które ſą Rzeczypoſpolitéy Chrześćiáńſkiéy y króleſtwu náßemu pożyteczné/ bywa odiete: ktemu y pogorßenia od Duchowieńſtwá wſczynáią ſie w ludźiách nam poddánych.

Dla czego my nie mniéy Rzeczypoſpolitéy iáko też kośćielnéy króleſtwá náßego w téy mierze (iákoſmy powinni) ßkodźie chcąc zábieżeć vſtawiamy: áby w kożdych Kápitułách kośćiołów przerzeczonych ná dostoieństwá/ personatus/y Vrzędy/y Kánonię/y Prębendy nie byli brani/tylko osoby té: które ſą obywátelmi króleſtwá Polſkiego ßlachćicy z oboygá rodźicow: o których ßlachectwie tákby wiádomo y dowiedźiono było: iáko w poſpolitym práwie

pter defenſionem Eccleſiarum ac bonorum Eccleſiaſticarum, in principalibus videlicet, Gneznē. Cracouiē. Vladiſlauiē: Poſnanien: & Plocenſi Eccleſiis non ſuſciperentur, (prout non ſuſcipiebantur) ad Dignitates, perſonatus, & Officia, ac Canonicatus, & Præbendas ignobiles plebeiæque perſonæ, quæ ad defenſiones Eccleſiarum in Regno noſtro perneceſſarias (præſertim propter homines licencioſos, & crebras expeditiones bellicas) parum aut nihil prodeſſe poſſunt Eccleſiis: ſed duntaxat recipiendi erant Barones, Generoſi & Nobiles; è quibus prompta & facilis Eccleſiarum defenſio eſſet: tamen cùm per diſſimulationem quandam in obſeruando Statuto & Priuilegio veteri habitam, quāplures ignobiles ad Eccleſias prædictas his temporibus ſumerentur: ita quòd Eccleſiarum bona, cernerentur omni defenſione deſtituta: exindeq; magna in parte vaſtata & deſtructa eſſe: & in nonnullis locis, adeō annihilata; vt non extent domus, in poſſeſſionibus Eccleſiæ habitatoribus commodæ, ignobilibus illa minimè defendentibus.

Simul etiam animaduertentes grauiſſima, ne dum Cleri verùm etiam Regni noſtri ac Reipublicæ incommoda: quæ ex reſeruatione Beneficiorum viuente poſſeſſore nuper adinuentam, ac etiā ex penſionibus, perſonis extra Regnum ne trū Poloniæ genitis & habitantibus (vt ... oti-dianis experimur effectibus) euenire cō-ſueuerunt: per quas cultus diuinus minuitur, defenſio Eccleſiaſticæ libertatis admitur: & abſtrahitur facultas perſonis idoneis, Reipub: Chriſtianæ Regnoque noſtro prodeſſe volentibus: ſcandalaq; exinde à Clero in plebem nobis ſubiectam oriuntur.

Pro tanto nos indemnitati non minus R.P. quàm Eccleſiarū Regni noſtri in hac parte prouidere (vti tenemur) cupientes, ſtatuimus: Vt in ſingulis Capitulis Eccleſiarum ſupraſcriptarum, ad Dignitates, Perſonatus & Officia, ac Canonicatus, & Præbendas recipiantur perſonæ, tantùmmodo Regni Poloniæ indigenæ, Nobiles ex vtroq; parente. Quorum Nobilitatem ſic conſtaret probabilem eſſe: vti in iure

o tymże maß niżéy
práwo 5. áby ſie co ere parag: Quodq; nul lus, ere.

krolestwá náſſéġ ſłáchectwo nienágánioné zwykło bydź dowodzone.

Iure Regni noſtri communi, Nobilitas irreprehenſibilis probari conſueuit.

Tákiż Státut.

3. O kościołów Tumſkich w krolestwie náſſym niech nie bedą przymowáni ná Biſkupſtwá/ Prełatury/ Kánonije/ iedno ſłáchćicy z obudwu rodźicow/ y ktorzy ſą obyczáiem ſłáchectkim wychowáni: á proſtéġ ſtanu ludźi pewna liczbá niech przy kościelách bedźie. A ktorzy znich ná Biſkupſtwáy Prełaturj ſą podnieſieni/ ktorzyby nie byli zobóygá rodźicow národzeni y wychowániobyczáiem ſłáchćicowniech ná wſzyſtkie nie wſtępuią pod winą wiecznégo wywołánia/ y dobr rodźicow ich/ y krewnych do ſkárbu wźięcia tych: ktorzyby kuſili ſie przeciwko tákowému porządku to czynić/ zá zaſłoną iákiéykolwiek mocy y władzey. Dla tego niniéyſzy y niżéy nápiſány ſtátut ná to iáwnie vczyniony náſſémi niniey ſſémi y innémi przez nas potwiérdzonémi przodkow náſſych ſtátutámi y przywileymi wiecznémi przypiſuiemy pod tákowémi ſłowy.

niżéy prá. wo 4. Chcąc &c. parag: Dla tego y parag. Przydawáiąc.

Státut o proſtego ſtanu ludźiách, ná prośbę Naiáśnieyſſéy Kśiężny Pániéy Helżbiety z łáſki Bożey krolonéy Polſkiéy mátki náſſéy vſtánviony, ſámy káiąc w ſobie: ktorzy y iáko ná Biſkupſtwá y Doſtoieńſtwá kościelnè máią bydź bráni: y iáko ſłáchectwo tákonych nápotym ma bydź dowodzone.

4. Chcąc zá czáſu náſſéġ ſzczeſliwégo Pánowánia zábieżeć wczás roſtérkom y niezgodóm domowym (ktore gorſze bywáią/ niż woyny zobcym) ktorych roſtérkow niektore znáki iuż ſie poczęły/ á to ztąd: iż doſtoieńſtwá y mieyſcá kościołow Tumſkich krolestwá náſſéġ ludźie ſtanu niżſzéġ często kroć przez ámbicię ſzukáć zwykli/ z nieprzyſpieczeńſtwem iáwnym kościołow y doſtoieńſtw/ y tudźież krzywdą náſſéy ſłáchty: ktora od dawnych czáſow zá pracámi y cnotámi ſwémi ná te doſtoieńſtwá kościelne byłá przekładána: y ieſcze dla tegó: iż táż ſłáchtá ſwémi gárdły od przygod woiennych krolestwá bronić zwykłá/ y powinna ieſt: y temu też/ iż kościoły dla rodzáiu y aſſiſtentiey

Ad Eccleſias Cathedrales in Regno noſtro non ſuſcipiantur, in Epiſcopos, Prælatos & Canonicos: niſi Nobiles ex vtroque parente & more Nobilium educati: vtq; plebeiorum certus ſit numerus, circa eaſdem Eccleſias. Et qui ex eis ad Epiſcopatus & Prælaturas euecti ſunt, qui non eſſent ex vtroque parente progeniti & educati more Nobilium, ad altiora nõ aſcendãt ſub pœna perpetui exilii & confiſcationis bonorum parentum & conſanguineorum, eorum qui niterentur venire contra huiuſmodi ordinationem: ſub prætextu authoritatis cuiuſcunque. Quapropter præſens & infraſcriptum ſtatutum, ſuper hoc publicitus editum, noſtris præſentibus, & aliis per nos approbatis prædeceſſorum noſtrorum ſtatutis ac Priuilegiis perpetuis, aſcribimus huiuſmodi ſub tenore. Alex: w Rád: 1505. La. 116. HL 185/329. HP 129.

Statutum Eccleſiarũ ſeu de plebeis ad vota Sereniſſimæ Principis Dominæ Elizabet, Dei gratia Reginæ Poloniæ genitricis noſtræ ſancitum: continens, qui, & qualiter ad Epiſcopatus & Dignitates Eccleſiarum recipiendi: & qualiter Nobilitas talium probetur in futurum.

Volentes tempore noſtri fælicis regiminis, obuiare tempeſtiuè periculis diſſenſionum, & ſeditionũ inteſtinarum, quæ omni externo bello ſunt grauiores: quarum diſſenſionum nonnulla indicia iam pullulant ex eo: quòd Dignitates & loca Eccleſiarum Regni noſtri Cathedralium inferioris ſtatus homines ſæpè per ambitionem quærere cõſueuerunt: cum periculo manifeſto earundem Eccleſiarum & Dignitatum: & cum præiudicio noſtræ Nobilitatis: quæ ab antiquis temporibus laborum & virtutum ſuarum officio, eiſdem Dignitatibus Eccleſiaſticis ſemper præficiebatur: tum quòd eadem Nobilitas ſuis propriis ceruicibus, à caſi- Tenże tám że La. 117. HL. 185. B/ 330. HP 130.

ſtentiiey przyiaciół w pokoiu y w obronie przyſtoyney były: co żadnym obyczáiem bydź nie może: gdyby przez tákowe były rzą-dzone/ ktoryż tey áſsiſtentiiey/ y inych pomocy ku bronieniu ich nie máią.

Dla tego zá pospolitą wßyſtkich Rad náßych rádą y zwoleniem/ y teyże wßytkiey ßlachty vſkarżániem/ tym ninieyßym ſtátutem y dekretem/ ktory ná czáſy wieczne trwáć ma/ vſtáwiliſmy: poſtánawiamy y nieodwołánie ſkazáliſmy: áby nápotym do Tumſtich kośćiołów ná Biſkupſtwá/ y w tychże kośćiołách ná prełatury/ á w kośćiełech Kollegiáckich ná pierwßé Dignitárſtwá ábo doſtoieńſtwá ludźie tylko ßlachet ckiego rodu byli ſtáwieni/ zákázuiąc ſrogo pod winą wiecznego wywołánia/ y confiſcátiiey dóbr wßytkich.

Ktoreyż winie ták te/ ktoryby ſie ninieyßey vſtáwie ktorymkolwiek obyczáiem/ ábo iáką bárwą niekiedy ważyli przeciwić/ ſtáráiąc ſie ná ktorychkolwiek mieyſcách wyßéy nápiſánych o Przełożenſtwá/ ábo też od kogo dáné biorąc/ iáko też y ich rodźice/ powinowáte im do tych vrzędów potáiemnie y iáwnie pomagáiące/ chcemy bydź podległé. A ták pilno to wárujemy: iż ſkoroby kto temu dekretowi był ználeżion/ ktoregokolwiek tytułu nie będąc ßlachćicem/ przeciwny: zárázem niech będźie w tákiey winie z rodźicmi y powinowátémi ſwémi oſądzon.

A w kośćiełech Tumſtich/ gdźie też Kánonnie y proſtego ſtanu ludźie trzymáią/ chcemy bydź záchowáné przywileie y dekrety iego czáſu przez przodki náßé wydáné.

Przydawáiąc temu y to: áby żaden ktoregokolwiek rodzáiu y doſtoieńſtwá nieśmiał duchownego opátrzenia tákiego podawánia náßég/ ktorymkolwiek ſpoſobem vpraßáć/ ámi dáné od kogo przyimowáć/ przez náßego dozwolenia/ pod winą przerzeczoną wywołánia y confiſcátiiey dóbr ſwych/ y rodźicow y bliżßych iego.

A iż zwykło bydź pytánié o obyczáiu ßlácheckiego (ktore zwykło bydź roznym obyczáiem rozumiano) obiáſniamy ile ku temu ſtátutowi należy/ iż ten tylko ma bydź zwan ßlachćicem/ y może bydź godźien ku wźieciu przerzeczonych doſtoieńſtw y duchownego opátrzenia: ktoregó obádwá byli rodźicy ßlachćicy/ y w ßlácheckim domu ſie vro-

bus bellicis Regnum ipſum defendere conſueuit, & aſtricta eſt: tum etiam eidem Eccleſiæ, propter genus & aſsiſtentiam fui ipſius, inuicem ſub pace & defenſione debita exiſtebant: quæ eſſe nequaquã poſſet, ſi per eos regerentur, qui eadem aſsiſtẽtia & cæteris adminiculis protegendi ipſas carent.

Proinde de communi omnium conſiliariorum noſtrorum conſilio & aſſenſu, atq; eiuſdem vniuerſæ nobilitatis expoſtulatione, hoc præſenti ſtatuto & decreto perpetuis temporibus duraturo ſanximus, conſtituimus & irreuocabiliter decreuimus: vt de cætero ad Cathedrales Eccleſias, in Epiſcopos, & in eiſdẽ eccleſiis, in Prælatos: in Collegiatis verò eccleſiis, ad principales dignitates, homines tantùmmodo de corpore eiuſdem nobilitatis poſsint promoueri. Inhibentes ſtrictiſſimè ſub pœna perpetui exilii, & confiſcationis bonorum omnium.

*wyssśey práwo 2. Do kośćiołów.

Cui pœnæ tàm eos, qui præſenti conſtitutioni quoquo modo, vel aliquo colore, aliquando auderet contrauenire, ambiendo vbiùis locorum ſupraſcriptas dignitates, vel etiam oblatas acceptando, quàm eorum parentes, propinquos ac promotores, adiutoreſq; clandeſtinos ac etiam manifeſtos, ſubiacere volumus, ita, vt cùm primùm huic decreto aliquis, quocunq; titulo inſignitus, non exiſtens nobilis, inuentus fuerit contraueniſſe; ipſo facto prædictæ pœnæ ſit ſubiectus cum eiſdem parentibus & propinquis ſuis.

In Canonicatibus verò earundem Cathedralium eccleſiarum, per alios quàm nobiles obtinendis ſeruari volumus priuilegium & decretum, aliâs per prædeceſſores noſtros editum.

*wyssśey práwo 3. do kośćiołów y práwo 4. Chcąc. para: Dla tego.

Adiicientes hoc etiam, ne quiſpiam, cuiuſcunq; generis vel conditionis exiſtat, audeat beneficium quodcunq; noſtri iuriſpatronatus, quoquo modo impetrare: vel oblatum à quouis ſuſcipere, ſine noſtro conſenſu ſub incurſu prefatæ pœnæ exilii, & cõfiſcationis ſuorum bonorum, & parentum ac propinquorum eius.

Et quoniam quæſtio incidere de genere Nobilitatis, quod diuerſo modo à quibuſdam interpretari ſolet, Declaramus, quantum ad præſens Statutum attinet:

vrodźił: y ktory ták sam / iáko rodźice iego mießkáli y mießkáią/ wswych dźierżáwách/ zamkách/miáßteczkách/wsiách/wedle obyczáiu oyczyzny y zwyczáiu ßláchty / żywiąc práwmi ßlácheckiémi króleßtwá náßego.

W którym ßláchectwie y té chcemy bydź poczytáné / ktorzy ácz z mátki prostego stanu/ wßákże z oycá ßláchcicá są vrodzeni: á ich rodźice / y on sam żywie y żył w króleßtwie ná kßtalt innych ßláchcicow / (iáko wyßéy ießt opisano) y nie robili áni robią tákowych rzemiośł / áni sie nie báwią tymi spráwámi/ktore pospolicie mieszámie/y ci/ ktorzy w mieściech mießkáią / zwykli robić y spráwowáć. Abowiém przećiwnémi spráwámi ktore ßláchcicom nie przynależą/ßláchectwo w prosty y pospolitego człowieká stan sie obráca.

net: Eum tantummodo vocari Nobilem & capacem dictarum dignitatum & beneficiorum: cuius vterque parens nobilis, & ex familia nobili sit progenitus: & quòd tàm ipse quàm parentes eiusdem, habitârunt & habitant in suis possessionibus, castris, oppidis vel villis, iuxta morem patriæ & consuetudinem nobilitatis, viuentes legibus & iuribus regni nostri nobilium.

In quo genere nobilitatis, eos quoq; nobiles appellandos censemus: qui licèt matre populari, patre tamen nobili sunt procreati: quorum tamen parentes, & ipsimet viuant, & vixerint ad instar aliorũ nobilium in regno: vt supra: & non exercuerint, vel exerceant eas artes & actiones; quas communiter ciues, & qui in ciuitatibus morantur, exercere solent. Per contrarium enim vsum, nobilitas ipsa, in popopularem & plebeiam conditionem transire solet.

Wiele y iácy prostego stanu ludźie, do kościołów Tumskich máią być bráni.

5. ABy sie co nie zdáło bydź vczynionego z nienawiści prostego stanu ludźi / ktorych stan zwykł vżywáć osobnego opátrzenia y nádánia swego w króleßtwie náßym: dla tego ácz synowie ßlácheccy/ zdádzą sie tákże bydź vczeni y częstokroć vczenßy nád prostego stanu ludźie: y niemáß téy Kápituły/ ktoraby ludźi vczonych y biegłych Prełatów/ Kánoników ßláchcicow w sobie nie miáłá: ktorzy nie mniéy są godni ku potrzebie iáko też ku czći y ozdobie Kościołów: y ktorzy o kościołách zwykli y vmieią rádźić. Wßákże mimo Doktory/ ktorzy są w Kápitułách z synów ßlácheckich/ skázuiemy áby byli też przypuszczeni Doktorowie z prostego rodzáiu pod liczbą y porządkiem niżéy nápisánym: to ießt/ v kościołów przerzeczonych / v ktorych są doktorowie / ábo czytáiący práwo duchowné y świeté pismo/ bądź zdawná bądź też teraz nowo postánowieni y fundowáni / ábo gdźie máią bydź przez nową fundácią ná nie nádaną stáwieni: ná tych mówie mieyscách/ieden ma bydź doktor w Swiętym Pismie: drugi w práwie duchownym: á trzeći w lékárskiéy náuce. A gdźie v kościołów nie są fundowáni przerzeczeni doktoro-

Quot plebeij & quales ad Ecclesias Cathedrales recipiendi sunt.

VErùm ne quid in ea re actum videretur esse in odium plebeiorum (quorum conditio, perinde ac vt consueuit, prærogatiuis gaudet specialibus in regno nostro) idcirco tametsi nobilium nati videantur æquè docti & plerunq; doctiores plebeiorum natis: non fueritq; Capitulum, quod doctos ac doctissimos Prælatos & Canonicos nobiles haud contineret, non minus necessitati, quàm etiam honori & decori Ecclesiarum sufficientes, consulereq; scientes, atq; solitos: tamen vltra eosdem doctores natorũ nobilium in Capitulis existentium, decernimus admittendos plebeii generis eosdem doctores, numero & ordine infrascriptis. Videlicet quòd in ecclesiis prædictis, in quibus habentur doctores aut Lectores, iuris ac Theologiæ, ex antiquo, siue etiam nouiter fundati, aut vbi habendi sunt, per nouam fundationem fiendam, ad eos datos vnus in Theologiæ, vnus in iure Canonico, & vnus in medicinæ facultatibus promoti. In eisdem verò Ecclesiis, vbi non habentur fundati doctores prædicti, decernimus, non plures, quàm duos in Theologiæ, duos in iuris

Ian Olbr: w Piotr: 1496. La. 101. B. HL 185/228. HP 134.

Cano-

ktorowie: ſkázuiemy/áby nie wiecéy ich było/ iedno dwá w świetym Piſmie/ dwáw práwie duchownym/ á piąty w lekárſkiéy náuce. Ktorzy to nie inácżéy beda przymowáni w Kápitułách: iedno ktorych przełożeni mieyſc godné w tákowych náukách doktorſkich pochwalą: y tákowi/ ná ktore beda rádźić/ áby pod tąż liczbą byli przyięci.

Canonici, & quintum in medicinæ facultatibus promotos. Qui tamen non aliter ſuſcipiantur per Capitula; quàm quos loci ordinarij idoneos & in facultatibus ipſis Doctoratu dignos, approbauerint: ac vt tales cenſuerint ſub eodem numero recipiendos.

QVodq; nullus ſubditorum noſtrorum aut aliâs vndecunq; fuerit, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis & præeminentiæ exiſtat, ac quacunq; præfulgeat dignitate, beneficium Eccleſiaſticum quodcunq; regni noſtri Poloniæ, vel per impetratam in vita poſſeſſoris reſeruationem nuperrimè adinuentam, vel ſub aliqua penſione annua, etiam ſi tale Beneficium ſibi motu proprio, & ex certa ſcientia daretur aut prouideretur, acceptare: ſeu ſibi de eodem, ſub ipſa penſione, vel aliâs ex ceſſione iuris, aut reſignatione cuiuſcunq; extraneæ perſonæ, quæ fortaſſe poſſeſſionem Beneficii ipſius non habeat, vt ſub eo pallio penſiones ipſæ celarentur, prouidere, facere, vel procurare audeat aut præſumat. Siue autem aliquis, aut aliqui Plebeiorum, in contrarium præſentis & antiqui Priuilegii & conſuetudinis Regni Poloniæ, Beneficia in Eccleſiis & Capitulis prædictis acceptare, aut ſe recipi procurare, petereq; præſumpſerint: demùm etiam ſi aliquis ſubditorum noſtrorum, aut vndecunq; fuerit, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtens, Beneficium vel Beneficia Eccleſiaſtica in Regno noſtro, vel per viam reſeruationis prædictæ in vita vel ſub penſione (vt horum meminimus) acceptauerit: & ſimiliter;

o tymże maß wyſßéy práwo 2. Act przez świeté &c. parag. Tóż obaczywáć ięc.

HP. 137. 6. JEſliby kto Duchowné opátrzenié podawánia náßego krolewſkiego/ ábo poddánych náßych/ ku krzywdźie y vbliżeniu podawánia náßeg̃ y tychże poddánych náßych z ktoréykolwiek przyczyny vprośił/ vſtáwiamy/ y ſkázuiemy/ y roſkázuiemy: áby tákowy ná wßyſtkich dobrách ſwych tákſpólnych iáko własnych świeckich byli karáni: to ieſt/ áby im dobrá były do ſkárbu ábo ſtołu náßego wźięté/ á koſcielné dobrá ich áby były zápowiedźiáné y do ſkárbu obrocone: y ieſcze nád to niech beda zárázem tákowi wywołáni.

SI quiſpiam Beneficia Iurispatronatus noſtri Regii, aut ſubditorum noſtrorum, in præiudiciũ & derogatus Iurispatronatus noſtri, & ſubditorum eorundem noſtrorum, ex cauſa quacunque impetrauerit Statuimus, decernimus, & mandamus, omni bonorum ſuorum, communium & priuatorum, mobilium & immobilium ſecularium, ærario ſeu fiſco vel menſæ noſtræ applicandorum priuatione: Eccleſiaſticorum verò Areſto confiſcatione & extra Regnũ noſtrum bannitione, immediatè puniendos.

VErùm ne quiſpiam Cõſtitutionibus & ordinationibus præſentibus noſtris, per media aliarum perſonarum contrauenire tentaret: Statuimus & decernimus, ſimili mulctæ ſubiacere, & eſſe puniendos omnes & ſingulos Prælatos, Spirituales & ſecularis, ac Capitula, Canonicos, Plebanos, Vicarios, Beneficiatos quoſcunq;, & Presbyteros omnium Eccleſiarum, nec non Tabelliones & Notarios Regni noſtri Poloniæ, & aliâs vndecunq; exiſtentes: qui literas quaſcunq;, ſupradictis ordinationibus noſtris contrarias, perſonis extraneis, ſiue indigenis, & aliis quibuſuis, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, & quacunq; præfulgeant dignitate, ignobilium prouiſiones, prædictas quoq; in vita reſeruationes, cum penſionibus, prouiſiones, & proceſſus deſuper fortaſſe obtentos, portarent, afferrent, & publicarẽt, palàm aut priuatim: vel qui penſiones huiuſmodi celando, illas ſummariè pecuniis redimerent: & prædictas ceſſiones, ſeu Reſignationes ſuſciperent, vel acceptarent: ſeu qui Monitoria, Cenſuras, Priuationes, & Sequeſtra, ob non ſolutionem penſionum, etiam motu proprio impoſitarum, in ſe continentes, quacunq; authoritate datis vel

conces-

cōcessis, admitterent aut exequerētur, vel ea ad eas admitti, exequi, prosequi, foueri, & promoueri, procurare præsumerent, vel auderent: seu aliquis vel corū præsumeret, vel auderet: Mandantes præsentium per tenorem, atque decreti præsentis publicitus promulgati vigore, Constitutiones, Ordinationes, & Decreta præsentia, ab omnibus Prælatis, Capitulis & vniuerso Clero Regni nostri Poloniæ inconcussè teneri, obseruari, easque in Ecclesiis publicari suprascriptis: tandem earum & eorum originalia vel transumpta in Capitulis haberi, ne de præmissis quispiam ignorantiā allegaret in futurum.

Zygmunt potwierdza Práwá przećiwko prostęgo stanu ludźiom y przećiw Kortezánóm.

7. ABy wćichło ßemránié wßytkiéy ßláchty/ (ktore czeßtokroć bywáią dla ludźi prostych ktorzy wymyślnymi vśilnośćiámi chcą/ áby ie do kośćiołów Tumskich biano/) ßkázuiemy: áby ßtátutá/ktore przećiwko prostȳ ludźiom Kortezánóm od przodkow náßych ßą vßtáwione/w mocy swéy były záchowáné. Jeßcze ßkázuiemy y chcemy: áby tych ßtátutów/ilekroć też bedźie potrzebá/vrzednicy náßy executią czynili/pod winámi ná vrzedniki náße poßánowionémi.

Sigismundus quoq; confirmat priores leges contra Plebeios & Cortesanos editas.

AD tollendas murmurationes vniuersę nobilitatis, (quæ plerunq; fiūt, propter Plebeios: qui exquisitis conatibus se ad ecclesias cathedrales recipi procurant) Decernimus: statuta, quæ cōtra Plebeios & Cortesanos, à prędecessorib. nostris sancita sunt, in suo robore obseruanda: decernimusq; & volumus: vt eadem debitæ executioni, quotiens opportunum fuerit, etiam per officiales nostros, demandentur: sub pœnis in officiales instituris. *Zyg. whrá. 1510. fo: 14. HL. 186/331 HP. 131.*

Podobnyż temu Státut.

8. STátuty o liczbie prostégo ßtánu ludźi/ ktorzy máią bydź do Głównych kośćiołów bráni/ y około odiećia penßiéy/ y o winie ná Kortezány/ ilekroć bedźie potrzebá bedźiemy roßkázemy exequowáć.

Similis.

STatuta de numero Plebeiorū ad Ecclesias cathedrales recipiēdorū & de pēsionib. submouendis, ac de pœna cōtra Cortesanos edita, quotiēs opꝰ fuerit exequemur: & executioni debitę demādari faciemus. *Tenże 1538 HL. 186. B/ 332. HP. 135*

O tychże ludźiách prostégo ßtanu Zygmunt Auguſt piße.

9. POnieważ ná ßtanie Rycerßkim wiele náleży Koronie/zda ßie nam rzecz ßłußna y przyßtoyna/áby osobnémi przywiléymi vprzywileiowan był. A gdyż to ießt ßtátuty przodkow náßych opátrzono: áby ludźie narodu prostégo do Głownych kośćiołów dawáni nie byli/ tylko ludźie narodu á krwie polßkiéy: roßkázemy Kápitułam/áby ich miedzy ßie nád opißány poczet nieprzyimowáli.

QVandoquidē in ordine militari multū situ est in regno, videtur nobis res esse cō petens, & conuenies, vt specialibus priuilegiis ac prerogatiuis cōmuniatur Etquia hoc est ßtatutis antecessorum prouisum: vt homines plebei, ad primarias seu Cathedrales Ecclesias ne dentur· sed tantùm homines ex genere, aliàs ordine Nobilitatis gentis Polonicæ: Quocirca mandabimus Capitulis: vt ne inter se supra præscriptum numerum suscipiant. *Zyg: Aug. w Piotr: 1550. HL. 186.B/ 332. lege Quando quidem &c. Const: 3.*

Patrz o tym wyßßey práwo 5. Aby ßie.

Beneficiy vpraßániè bez dozwolenia Krolewßkiégo.

Patrz powißße, práwo 5. Aby ßie co niezdáło &c. *parag:* Jeßliby kto Duchowné.

O tymże.

10. ABY żaden bądź ktorégokolwiek rodzáiu y záwołánia Beneficium podawánia náßégo nie śmiał iáko vprzaßáć/ ábo podánéġ od kogokolwiek przyimowáć przez

Similis.

NE quiſquam cuiuscunq; generis vel conditionis existat, audeat beneficiū quodcūq; nostri iurispatronatus, quandocūq; impetrare, vel oblatum à quouis susci- *Alex. w Rad: 1505. La. 117. HL 140/ 251. HP. 138.*

przez dozwolenia nászego / pod winą przerzeczonéy kaźni: to iest wywołánia / y dóbr iego iáko téż rodźiców y przyiaćiół iego do skárbu obrócenia.

Tákiż trzeći Státut.

Tenże Lat 118. HL. 140/ 251. HP. 138.

11. PRzydáie sie czestokroć: iż Kortézanowie y biegunowie do Rzymá/ duchowné opátrzenia / które przez poddáné nászé z dóbr ich ku pocieszé przyiaćiół żywiących y vmárłych sa nádáné/ vpraszaią/ á ztąd wiel kiéśkody vbogiéy śláchćie/ práwem sie bronićeý zádáwáć zwykli: dla tegż skázuiemy: áby ći/ ktoży opátrzenié duchowné v stolice Apostolskiéy podawánia nászego/ y ták że pánów y śláchty świetckiéy królestwá nászego vpraszáią/ byli karáni ná osobie y dobrách swych: ták że przyiaćiele y powinowáći tych / ktorzy vpraszáią / tákowąż kaźnią niech bedą karáni.

Ná Kortézany grozá.

Zyg. w Piotr: 1538. HL 66/ 125 HP. 135.

12. JEśliby kto przećiwko postánowieniu státutowému co práwem Kortézánskim otrzymał: niech będźie wywołan zárázem / y dobrá iego wedle státutu máią bydź do skárbu nászego obrócone. A ieśliby zá boiáźnią przerzeczonégo karánia odstąpił od práwá y kauzy swéy: tedy przedsie ku záplaceniu śkód y nakładu temu / przećiwko któremu práwem Kortézánskim czynił / będźie powinien / y ma bydź przyćiśnion: á śkody y nakłády przysiegą tego/ który z nim práwem czynił/ máią bydź dowodzone

Kortézáni pod winą wywołánia máią sie do beneficiy wrócić.

Tenże támże HL. 69/ 125; HP. 136

13. JŻ niektórzy z poddánych nászych od wiele lat w Rzymie mieszkáiąc/ w królestwie nászym nie málo duchownych vrzędów/ stáránié około dusz máiącé/ dźierżą: y té czestokroć zániedbawáiąc/ inszych tu w królestwie mieszkáiących pokoiowi y Bożkim posługóm oddáné / pozwy do Rzymskiégo dworu wyzywáią/ práwy ic motáią/ y rozmáicie trapią: która ich swawola y nie dobré przedsiewźięćié w vmysłoch poddánych nászych nie má é zruśenié vczynić. Dla tego prośbą Posłów nászych ziemskich/ y wołániem niektórych poddánych nászych poruśe-

suscipere, sine nostro consensu: sub incursu præfatæ pœnæ exilii, & confiscationis suorum bonorum, & parētum, ac propinquorum eius.

Iuriumpatronatus impetratores, in bonis suis & amicorum plectantur.

FIt nonnunquam, quia Cortesani & cursores Romani, beneficia, per terrigenas de bonis eorum, ad consolarionem amicorum viuentium & mortuorum fundata, impetrant: sicque non mediocribus iacturis pauperem nobilitatem, pro sui defensione iuris impendentem, afficere cōsueuerunt: quapropter decernimus: quòd impetrantes beneficia apud sedem Apostolicam iurispatronatus nostri, & dominorum nobiliumq; secularium regni nostri, puniantur in persona, & in bonis. Similiter amici, & consanguinei impetrantium eorundem.

Cortesanus potest in termino cedere liti.

QVòdsi aliquis contra dispositionē statutorum aliquid iure Cortesanico obtineret: proscriptus seu bannitus sit, ipso facto: & bona ipsius iuxta statuta confiscentur. Si verò metu pœnæ præfatæ cedit liti, iuri & causæ: nihilominus ad solutionē damnorū & impensarum, ei, contra quem iure Cortesanico egit, teneatur & sit actrictus. Damnum verò & expensæ, iuramento petentis probabuntur.

Cortesani sub pœna proscriptionis, ad sacerdotia redeant.

CÆterùm quia aliqui ex subditis nostris, iam à multis annis Romæ agunt: & in regno nostro non pauca sacerdotia, curam etiam animarum habentia, possident: eaque plurimùm negligunt: & alios hîc in regno manentes, quieti, & diuinis obsequiis deditos, Citationibus ad Romanā Curiam euocant, litibus inuoluunt, & varie diuexant: (quorum licentia & libido, non leuem in animis subditorum nostrorum perturbationem excitauit.) Ideò petitionibus Nunciorum terrarum, & clamoribus aliorum subditorum nostrorum permo-

ruſzeni y práwie przymuſzeni/ vſtáwiamy: áby wſzyſcy tácy Kortézáni z Rzymu do króleſtwá náſzégo/ y do beneficiy które dzierżą/ byli wyzwáni: á gdżieby ſie wezwáni przez nas w náznáczonym czáſie nie wrócili/ zá wywołáné y bezecné niechay bedą miáni: áni nápotym niech przywrócenia do oyczyzny nie máią.

Czás Kortézanóm y Beneficiatóm do wrócenia pod winą náznáczony.

14. NA czeſté proſzenié poddánych náſzych/ ſkárgámi ich porußeni/ iż niektórzy poddáni króleſtwá náſzégo duchowny chléb dzierżący/ á w Rzymie mieſzkáiący/ nie tylko bráćią/ ſyny/ ſługi ich/ ále też y ſługóm náſzym nie folguiąc/ wielkimi przykrośćiámi/ y zrußániem/ nakłády/ y mordowániem niepotrzebnym ich trapią/ nád práwo y ſpráwiedliwość im przykrośći czyniąc/ á to z téy nabárżiéy przyczyny: iż ſtátuty króleſtwá náſzégo dawno przećiwko nim wydáné/ ku ſkutku ſłuſznému nie były przywiedżioné. A ták prośili od nas powtóré wſzytkié ſtany króleſtwá náſzégo/ ábyſmy Conſtitucye ſeymu Piotrkowſkiégo/ roku 1538. o przyzwániu tychże Kortézanów ku ſkutku ſłuſznému przywiedli. Co my máiąc zá rzecz ſpráwiedliwą y ſłuſzną/ niechcąc ſkarg poddánych náſzych dłużéy ćierpiec/ y ich nápotym przez ſwawolą Kortézáńſką moleſtowáć/ y áby tákowi Kortézani ku niedoſtoieńſtwu náſzému/ y obelżeniu narodu Polſkiego/ ná dworze Rzymſkim tákowémi nie przyſtoynémi chytrośćiámi ſie nie ćwiczyli/ zá iednoſtáyną ráda y zwoleniem Rad náſzych/ y Poſłów ziemſkich króleſtwá náſzégo ſtázuiemy y vſtáwiamy: áby tym Kortézanóm poddánym náſzym/ którzy w króleſtwie y w páńſtwách náſzych duchowné mieyſcá trzymáią/ którzy poddánym y ſługóm náſzym ſwowolnie przykrośći zádáią/ przywodząc ie ku ſumptóm y nakłádóm niepotrzebnym/ którzy vżywáią práw króleſtwá náſzégo/ przywileiów od ſtolice Apoſtolſkiéy nam y króleſtwu náſzému pozwolonych/ áby iuż przez nas byli wezwáni/ otworzyſtémi liſty náſzémi: które do kośćiołów ich poſlemy/ áby w ſześći mieſiecy (od czáſu do kośćiołów liſtów náſzych oddánych czás obliczywſzy) do króleſtwá y panſtw náſzych/ y do

*wyſſéy práwo 12. leſſiby.

permoti & penè coacti, ſtatuimus: Omnes huiuſmodi Corteſanos, ex vrbe Romana, ad regnum noſtrum & ad ſacerdotia quæ obtinent, reuocandos eſſe. Et vbi reuocati per nos infra præfinitum tempus non redierint, proſcripti & infames cenſeantur: neque illis deinceps reditus pateat ad patriam.

Corteſani, ſecundùm ſtatutum Anni 1538. ad ſacerdotia ſua reuocantur infra tempus ſemeſtre.

AD petitionem frequentem ſubditorum noſtrorum, querimoniis ipſorum pulſati. Quomodo nonnulli ſubditi regni noſtri, Eccleſiaſtici ordinis, in Curia Romana agentes, nedum ipſos fratres, filios, ſeruitores eorum, ſed etiam ſeruitoribus noſtris non parcentes, pleriſque moleſtiis & turbationibus, expenſis, & fatigis inanibus afficiunt: præter ius & æquitatem illos moleſtando: idque potiſſimùm fieri hac ratione: Quia conſtitutiones regni noſtri, iampridem contra illos editæ, ad executionem debitam non deducerentur. Et propterea petiiſſent à nobis iterum vniuerſi ordines regni noſtri; vt conſtitutiones Conuentus Petricouienſis Anni 1538 de reuocandis iiſdem Corteſanis, executioni debitæ demandaremus: (quod nos iuſtum & æquum eſſe cenſemus; nolumuſque querellas ſubditorum noſtrorum diutiùs ſuſtinere: eoſq; per inſolentias Corteſanorum de cætero moleſtari, ipſoſque Corteſanos ad indignitatem noſtram, & nationis Polonæ ignominiam, in Curia Romana, huiuſmodi malis artibus incumbere) De vnanimi conſilio & conſenſu Conſiliariorum & Nunciorum terrarum regni noſtri, decreuimus & ſtatuimus: vt iiſdem Corteſanis, ſubditis noſtris, in regno & dominiis noſtris, ſacerdotia obtinentibus, (qui ſubditis & ſeruitoribus noſtris temerè moleſtias inferunt, illoſq; moleſtant, ad impenſas, & ſumptus inanes deducunt) iura regni noſtri, priuilegia ſedis Apoſtolicæ, nobis & regno noſtro conceſſa, per nos iam reuocentur: patentibus literis noſtris, ad Eccleſias illorum mittendis, vt infra tempus ſex menſium, à tempore oblatarum in Eccleſiis literarū

Zyg: w Krák: 1540 HL. 69. B/ 115. HP. 136

y do vrzedów swych kościelnych wrócili sie/ wedle vstáwy Piotrkowskiéy przerzeczonéy. A ieśli sie nie wrócą w zamierzeniu czásu przerzeczonégo: tedy vstáwá Piotrkowská niech będźie przećiwko nim wyćiągniona y exequowána przez stárosty mieysc: á vrzędy ábo beneficia kościelné niech będą rozdáné: á któzy ßkody dla nich podieli / niech sie dosyć vczynienié z tych beneficiy estánie wedle téyże vstáwy: á ktemu ieszcze niech będą z królestwá wywołáni. A będźie wolno nam y poddánym nászym ná ich beneficiá iné miánowáć: á ci/któzy ná vrzędźiéch duchownych są/ tákowé od nas podáné będą ná beneficiá powinni stáwić. A wßákże my y stárostowie nászy wedle vstáwy Piotrkowskiéy pożytki tych duchownych vrzędów wnet po wyßćiu czásu náznáczonégo ogárną y niechay biorą: á z tych pożytków tym/ któzy ßkody podieli / niech dosyć czynią: á tych vrzędów niech nie puszczáią/áż inßy ná nie będą postánowieni. Wßákże przez te vstáwę nászę niechcemy zámykáć drógi dobrym poddánym nászym: któzy dla náuki ábo spráw poczćiwych spráwowánia do dworu Rzymskiégo sie vdáli: gdyż ná wolę y nászę to iest: któzy máią bydź ztámtąd wezwáni wedle káżdego záchowánia.

noſtrarum computando, ad regna & dominia noſtra, ſacerdotiaque ſua redeant, iuxta conſtitutionem Petricouienſem præfatam. Et niſi redierint, intra tempus prædictum; eadem conſtitutio Petricouienſis contra illos extendatur, & exequatur, per locorum Capitaneos: quodq; & ſacerdotia illorum diſtribuantur: & damna paſsis ex illis ſatisfactio impendatur: iuxta eam ipſam conſtitutionem. Præterea de regno banniantur: liceatque nobis & ſubditis noſtris, ad illa ſacerdotia præſentare: Ordinarii verò huiuſmodi præſentatos inſtituere teneantur. Nihilominus tamen nos, vel Capitanei noſtri, iuxta conſtitutionem Petricouienſem, fructus huiuſmodi ſacerdotiorum, ſtatim poſt lapſum fatale, reditus apprehendant, & illos percipiant, de illiſq; damna ſatisfaciant: & illos non dimittant, niſi alii ad ea præſententur, & inſtituantur. Per hanc autem Conſtitutionem noſtram, nolumus præcludere viam probis ſubditis noſtris: qui cauſa ſtudii, vel negotiorum honeſtorum curandorũ gratia, ad Curiam Romanam ſe contulerint, cùm in arbitrio noſtro conſiſtat, qui reuocandi illinc fuerint; iuxta vniuſcuiuſque conſeruationem.

Beneficiy podawánia, ktorè ſobie kśięża ná inè vpraßáią ſą ſkázonè.

Zyg: Aug. w Piotr: 1550, HP 138

15. POdawánia / które ſobie kśięża ná pewné oſoby wypráwnią / ſkázuiemy y zepſowáli/ ták iż żadnéy mocy mieć nie máią.

Beneficiy podawánia ná liśćiech wyrázonè bydź máią.

Zyg wkrá. 1510. fol. 15. HL. 140/ 251. HP 138.

16. GDźie oſobnéy zmiánki w przywileiu ábo wzapiśie opodawániu nie ieſt vczyniono: práwu królewſkiemu ieſt záchowano.

O Indulćie v Oycá świętègo Papieżá vproßonym ná podawánié Beneficiy kośćielnych w ßeść miesięcy.

Zyg. wkrá. 1532. B. 3. HL 250. B/448. HP. 132.

17. GDyż wielka część Rzeczypoſp. náßéy ná ſtanie duchownym należy / á kośćioły królestwá náßégo przez przodki náßé ſą hoynie nádané/ cześćią dla odpráwowánia chwały Bożéy / y iéy záchowánia / cześćią téż dla opátrowánia ludźi vczonych y godnych/á zwłaſzcżá ßlácheteckich: z których máłoby ſie nálázło/ by mieli mieć chuć y doſtátek vczyć ſie náuk / ábo czego dobrégo / zá czym

Iuſpatronatus niſi expreſſe inſcribatur, iuri Regio reſeruatur.

VBi ſpecialis mẽtio in priuilegio vel inſcriptione de iurepatronatus facta non eſt: iuri regio reſeruatum eſſe cognoſcitur.

Quia Eccleſiæ dotatæ ſunt, propter Dei cultum augendum, & doctos viros fouendos: Corteſani, Penſionarij, Reſeruatores, &c. eiuſmodi puniantur.

CVm magna pars Reipuæ: noſtræ, in ordine & ſtatu Eccleſiaſtico conſiſtat: Eccleſiæq; regni noſtri, per anteceſſores noſtros ſint ampliter dotatæ: cùm ad diuinum cultum peragendum, & manutenendum: tum etiam ad viros literatos & idone-

zá czym ludźie ku więtßym ſtanóm zwykli przychodźić: gdyby dobrá kośćielné tákowym nie tylko pomocy ku żyćiu/ále też pod pomożenia im y przyiaćiołóm ich nie dawáły: zkądby ßláchtá koronna będąc nalepßą częścią królestwá tego/ y których domy y fámilię częścią zá rozmnożeniem potomſtwá/ częścią też zá inémi przygodámi częſtokroć bywáią potrzebnymi/ miáłá ſtanu y podwyſßénia ſwego podpomożenié y podporę.

Ale iż zá czáſem wiele niegodnych ludźi rozmáitémi chytrośćiámi/ á zwłaſczá Rzymſkim vpraßániem/ ná Beneficia ſie wtrącáli/ godné ludźie do nich vbiégáiąc: dla téy przyczyny przodkowie náßy rozmáitémi ſtátuty/ y ćiężkimi winámi podawánia ſwé y poddánych ſwych świetckich vtwierdźili y obronili. Jedno iż przełożeni duchowni w królestwie náßym (którym wiecéy należy ſtanu y doſtoieńſtwá kośćielnégo przeſtrzégáć/ y lepiéy vmieią oſoby duchowné kośćiołowi y Rzeczypoſpolitéy godné obiérać) do tego czáſu nie mieli nic pomocy: iákoby ſwé podawánia y prowizyię/ choć tylko w miesiącách ſwych przećiwko Rzymſkim rozmáitym reſeruatiam/ accesſóm/ regreſſóm/ y coadiutoriam/ y inym tákowym trudnośćiam mogli bronić: zkąd práwá/ y wyćiągánié wielkich nakładów przychodźiły.

My tedy miedzy inémi rzeczámi/ które zá czáſu ſzczęſnégo pánowánia náßégo w królestwie náßym ſtáráliſmy ſie náprawić/ tákową zelżywość y ßkody ták kośćielné/ iáko też Rzeczypoſpolitéy bacząc/ z wielką pilnośćią ſtáráliſmy ſie v naświętßégo w Pánu Chryſtuſie oycá y páná Clemenſá ſiódmégo/ świętégo Rzymſkiégo/ y powßechnego kośćiołá nawyższégo Biſkupá/ áby co niektóre iné królestwá y państwá zá wielki y oſobny máią przywiléy y z pilnośćią chowáią/ nam y królestwu náßému/ iáko przećiwko ſtolicy Apoſtolſkiéy/ ták też przećiwko wßytkiému Chrześćiáńſtwu dobrze záchowáłému/ tákiégóż przywileiu nam pozwolić raczył: to ieſt/ áby przełożeni kośćielni/ y iné oſoby duchowné ná wieczné czáſy ná potym mieli zobopólnie z ſtolicą Apoſtolſką ßeść miesięcy wolnych/ w których żadné tákie kolwiek reſerwácię/ żadné áccesſy/ y regreſſy/ y coadiutoryię/ y iné przekázy z dwo-

idoneos, maximè verò nobiles promouendos, quorum pauci eſſent, quibus vel animus, vel facultas eſſet literis incumbendi, & alia ſtudia, per quæ emergitur ſectandi: niſi bona Eccleſiaſtica, non ſolũ facultatem viuendi, ſed etiam opem multis ſe & ſuos ſubleuandi præſtarent. Vnde nobilitas regni, quæ potiſſima eſt iſtius regni portio, & cuius domus ac familiæ partim multiplicatione prolis, partim etiam aliis euentibus, plerunq; extenuari ſolent, præcipuum habeat ſtatus & prouectionis ſuæ ſubſidium & adiumentum.

Ac cum ſucceſſu temporis, multi indigni homines, variis artibus, & præſertim Romanis impetrationibus, ſeſe ad ſacerdotia ingererent, ac illa viris dignis & idoneis præriperent: anteceſſores noſtri multiplicibus ſtatutis & pœnis grauiſſimis, collationes ſuas & ſubditorum ſuorum ſecularium, aſſeruerunt ac defenderunt. Sed cùm ordinarii regni noſtri, qui & magis debent ſtatui & dignitati Eccleſiaſticæ proſpicere, & melius ſciunt perſonas ſpirituales Eccleſiæ & Reipublicæ idoneas eligere, hactenus nihil haberent præſidii, quo ſuas collationes & prouiſiones ſaltẽ in menſibus ſuis, aduerſus Romanas multiplices reſeruationes, acceſſus, regreſſus, & coadiutorias, aliaque id genus impedimenta, tueri poſſent: vnde lites & expilationes multarum facultatum ſequebantur.

Nos inter alia, quæ toto tempore fælicis noſtri regiminis in regno noſtro reficienda curauimus; hanc indignitatem & incommodum, tàm Eccleſiarum quàm etiam Reipublicę conſiderantes, magna cura egimus, apud ſanctiſſimum in Chriſto patrem & dominum Clementem ſeptimum, ſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummũ Pontificem: vt quod nonnulla alia regna & prouinciæ pro magno & ſingulari haberent priuilegio ac diligẽtiſsimè obſeruarent; eius ſanctitas nobis & regno noſtro cùm de ſede Apoſtolica tùm etiam de vniuerſa re Chriſtiana benè merito concedere dignaretur; vt videlicet ordinarii, aliæq; perſonæ Eccleſiaſticæ perpetuis deinceps temporibus haberent viciſsim cum ipſa ſede Apoſtolica ſex menſes liberos; in quibus nullæ qua-

z dworu Rzymskiego / w prowizyách y w podawániu ich nie mogli przekázować áni sie im przeciwić. Który to przywiley z łáski y z dobrotliwości iego świątości otrzymáliśmy/zacnémi dowody y klauzulámi vtwierdzony. Jákoż sie to z przywileiu iáśnie pokázuie: którégo przepisy do wßytkich kościołów głównych są pod pieczęcią náßą przesłáne.

Wßákże iż tákowy iest w wielu ludźi vpór/ták wielka ludźi y czásów rozmáitość: iż nic ták gruntownégo otrzymáć y postánowić sie nie może / coby nie miéßáło sie y nie vpádło nápotym: gdyby vśilnością y mocą pánów broniono y trzymano nie było: zá rádą y zwoleniem wßytkich iednostáynie ták Rad iáko Posłów ziemskich króleſtwá náßego/vstáwiamy y skázuiemy/ná wieczné czásy áby było chowano: Iż ktoby przeciwko przywileiowi ták pożytecznému/ y zá tákową pracą y stárániem náßym otrzymánému przez vwłaczánia ábo przez ktorékolwiek sposoby nieco przez sie / ábo przez náprawné osoby / ábo którymkolwiek sposobem ábo bárwą / ten przywiley w części ábo we wßytkim przestępuiąc/ábo przeciwko niemu nieco kußąc sie / śmiałością vpoimą ważył sie zgwałcić / y téż przeciwko iego vstáwie opátrzenié iákiékolwiek duchowné wźiąłby ábo chciał wźiąć/ ábo pensyą iáką z dochodu duchownégo opatrzenia przezeń vproßonégo y przyietégo sobie záchować chciał: tákowy którégokolwiek by był stanu/dostoieństwá/záwołánia/winie w státucie Oświeconych Pánów Janá Olbrachtá y Alexándrá królów Polskich bráciéy y przodków náßych / które przeciwko tym / którzy z prostégo stanu do wietßych kościołów stáráią sie bydź przyieci / y tákże przeciwko Kortézanóm wydánéy/ ma podléczárzem: to iest / áby wßytkię dobrá iego pospolité y osobné/ruchomé y nieruchomé/świetckié do skárbu y stołu náßégo były wźiété y oddáné: á dobrá tákowégo duchowné áby były áreſtowáné y rozprzedáné. y ktemu ma bydź z króleſtwá y z państw náßych wywołániem karan.

A iżby sie postronnym osobam przeciwko temu przywileiowi kusić sie o co drógá nie otwiérálá/ gdyby przez náprawné osoby przeciwić sie iemu iáki obyczay był zoſtáwion/ vstáwiamy y skázuiemy ie tákowéyże winie y karániu y kaźni bydź podległé: á iż tymże

leſcunq; reſeruationes, nulli acceſſus, regreſſus, ac coadiutoriæ, aliaque impedimenta ex Curia Romana prouiſionibus & collationibus ipſorum obſiſtere aut illas impedire poſſent. Quod tandem priuilegium de gratia ac benignitate eius ſanctitatis obtinuimus, ampliſsimis quidem rationibus & clauſulis roboratum, prout ex tenore ipſius clariùs conſtat, cuius exempla ad omnes Eccleſias Cathedrales ſub ſigillo noſtro tranſmiſimus.

Quia tamen tanta eſt multorum hominum temeritas, tanta rerum & temporum varietas, vt nihil tàm ſolidi obtineri ac ordinari poſſit, quod non turbetur & labefiat in poſterum; niſi vi & poteſtate principum defendatur ac manu teneatur: de conſilio ac conſenſu vnanimi omnium, tàm Conſiliariorum quàm etiam Nunciorum terrarũ regni noſtri ſtatuimus & decernimus perpetuis temporibus obſeruandum: quòd quicunque aduerſus priuilegium hoc tám ſalubre, & tanto labore & cura noſtra obtentum per derogationes, aut quoſcunq; alios modos quidquam committere per ſe, vel ſubmiſſas perſonas, aut quouis alio prętextu ſeu colore, illud in parte vel in toto infringendo, vel contra id aliquid tentando auſu temerario præſumpſerit: vel contra illius diſpoſitionem beneficium quodcunque Eccleſiaſticum, acceptauerit vel acceptare voluerit: vel penſionem quamcunque ſeu aliquam quottam ex prouentibus beneficii per eum impetrati vel acceptati ſibi reſeruari procurauerit: cuiuſcunq; ſtatus, conditionis, præeminentiæ & dignitatis exiſtat, pœnis in ſtatutis ſereniſsimorum Ioannis Alberti & Alexandri regum Poloniæ germanorum, & anteceſſorum noſtrorum contra plebeos ad maiores Eccleſias ſe recipi procurantes, & alios impe ratores Corteſanos editis, ſubiaceat ipſo facto: quippè omnium bonorum ſuorũ, communium & priuatorum, mobilium & immobilium ſecularium, ærario ſeu fiſco & menſæ noſtræ applicandorum priuatione: Eccleſiaſticorum verò areſto & confiſcatione: & præterea extra regnum & dominia noſtra bannitione & proſcriptione puniendus.

ewyssßey prawo 5. Aby sie &c. y prawo 10 Aby żaden y prawo 12. y 13.

Ne autem extraneis perſonis contra hoc

tymże obyczáiem máią bydź karáni wßyscy y káżdy zosobná/ Prełaci duchowni y świeccy/ y kápituły ták świeckie iáko y zakonnicze/ Opáci/ Kánonicy/ Plebani/ Wikáryie/ y ini opátrzenia duchownego dzierżawcy/ y któzykolwiek stárßy wßytkich kościołów: tákże słudzy/ pisárze/ y którekolwiek ine duchowne y świeckie osoby królestwá náßeg̃ y ini zkądkolwiek bedący: któzyby listy którekolwiek przywileiowi królestwá náßego y ninieyßemu postánowieniu przeciwne osobam postronnym ábo obywátelóm/ y inym któregokolwiek stopniá/ záwołánia/ przełożenia/ y któregokolwiek dóstoieństwá bedącym/ prowizyę/ vitalitates, pensię/ surrogácyę/ y któremikolwiek postępki otrzymánie iákie w sobie máiące przynieśli/ iáwnie y táiemnie publikowáli/ ábo któzyby tákowych pensiy táiąc/ one summámi pieniężnémi odkupowáli/ y tákowe odstępki y resignátię duchownego opátrzenia ábo práwá k nim należące przymowáli y przyieli: ábo któzyby nápominánia/ klątwy/ prokurácyę/ sequestrácyę/ przeciwko opátrzeniu/ które sie stáły przez wzedniki kościelne o niezápłácenie pensiy też zá wlasną wolą záchowánych w sobie zámykáiące/ ktorąkolwiek mocą dáné przyieliby/ ábo exequować ie śmieli/ ábo tákowych rzeczy/ obroncy/ exequtory/ Prokuratory/ ábo popierácze wspomogáliby/ chowáli/ y im wspomożenie iákie śmieliby dáwáć/ ábo ižby tákowe rzeczy czyniono podpomagáli: tácy winam opisánym niech beda podlegli: á stárostowie mieysce pod winámi vstáwioném ná niedbáłe stároßy/ przeciwko tákowym przestępcóm spórnym/ nie folgniąc áni namniey nie odpuszczáiąc niech postąpią. Dan ná Wálnym Sęymie Krákowßkim/ w dzień ś. Fábiáná y Sebástiáná męczenników/ Roku Pánskie° 1532. Królestwá náßego/ dwudziestego piątego.

hoc priuilegium aliquid tentandi via pateat, si per submissas personas illi contraueniendi facultas relinqueretur, statuimus & decernimus simili pœnæ & mulctæ subiacere, & eo modo esse puniendos omnes & singulos Prælatos spirituales & seculares, ac Capitula tàm secularia quàm regularia, Abbates, Canonicos, Plebanos, Vicarios, beneficiatos, & quoscunque Presbyteros omnium Ecclesiarum: necnon tabelliones, notarios, & quasùis alias Ecclesiasticas & seculares personas regni nostri, & aliâs vndecunq; existentes; quæ literas quascunque suprascripto priuilegio regni nostri, & præsenti ordinationi contrarias personis externis siue indigenis & aliis quibuscunque, cuiuscunque gradus, conditionis & præeminentiæ existant, & quàcunq; præfulgeant dignitate, aliâs prouisiones in vita, reseruationes cum pensionibus, surrogationes & quoscunq; processus desuper obtentos in se continentes, portarent, afferrent, & publicarent, palàm & priuatim: aut qui pensiones huiusmodi celando illas summariè pecuniis redimerent, & cessiones vel resignationes beneficiorum seu iuris ad illa competentis susciperent, vel acceptarent: seu qui monitoria, censuras, procurationes, & sequestra contra prouisos ordinariòrũ ob non solutionem pensionũ, etiam motu proprio reseruatarum in se continen: quacunq; authoritate data, admitterent, aut exequi præsumerent: vel talium fautores, executores, procuratores, aut quosùis solliciratores promouere, fouere, vel illis auxilium opemúe aliquam præbere auderent, vel talia fieri promouerent: pœnis supra expressis subiaceant, per locorum Capitaneos, sub pœnis in negligentes Capitaneos conditis, contra tales temerarios transgressores irremissibiliter exequendis. Datum in Conuentione generali Cracouiensi, die SS. Fabiani & Sebastiani martyrum. Anno Domini, M. D. XXXII. Regni nostri Anno XXV.

Rok Łáski.

Beneficiat zostánuie successorom swym ostátek dochodów, ile Roku zbywa.

18. Ustáwá tá iest Xiędzá Janá Lutká

Statutum Lutkonis Episc: Crac. ad tempora anni gratiæ.

Ld. 58, B.
HL. 9/16.
HP. 149.

STatutum Domini Ioannis Lutkonis Episcopi Crac: est: quòd quilibet Præla-

Lutká Biſkupá Krákowſkiégo: iż kożdy Prælat/Kánonik/Altáriſtá/Pleban/Wikáriy/ y któregkolwiek beneficium máiącey/ bądź curatum bądź nie curatum, we wßytkiéy Diocœſiiéy Krákowſkiéy/ ieſli vmrze w pierwßé trzy kśiężyce roku/ poczęwßy od Nowégo látá: niech ma czwartą część wßytkich dochodów/ wedle prawdźiwégo ßácunku ſwych beneficiy: ále ſucceſſorowi ſwému niech zoſtáwi zboża letnié/ku oſianiu folwárku. A ieſli we trzech wtórych miesiącách zéydźie/ niech ma połowice: ieſli w trzecich trzech miesiącách/ niech ma trzecią część zboża ozimiégo/ zoſtáwiwßy temu/ który po nim będźie zbożá wedle wielkośći folwárku nieoſianégo. á ieſli w oſtátnich miesiącách żywotá dokona/ niech ma wßytko.

tus, Canonicus, Altariſta, Plebanus. Vicarius, & ex quocunq; titulo beneficiatus, curatus & non curatus, in vniuerſa diocœſi Cracouienſi, ſi moritur in primis tribus menſibus anni, incipiendo à Circumciſione Domini, habeat quartã partem omnium introituum: iuxta verum valorem ſuorum beneficiorum; ſed ſucceſſori frumenta æſtualia relinquat ad ſeminandum prædium. Si in tribus ſecundis menſibus, habeat medietatem. Si in tertiis tribus menſibus, habeat tertiã partem, de frumentis hyemalibus, ad quantitatem prædii non ſeminati ſucceſſori relictis: ſed ſi in reſiduis menſibus, habeat totum.

O Dobrách kośćielnych.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 41.

19. Iż wiele dóbr kośćielnych od kośćiołów y klaſztorów nieſłußnie ieſt álienowánych/ ták/ iż powinnośćiam onych kośćiołów niemoże ſie przyſtoynie doſyć czynić. Poſtánawiamy/ áby nápotym álienátię żadné ważné nie były/ którychby w práwiéch y przywileiách przyczyn y conditiy ſłußnych/ y onému kośćiołowi pożytecznych/ probabiliter, ſpecificè & autenticè wyrażonych y opiſánych nie było: y conſenſy/ quorum intereſt, wedle práwá nie przyſtąpiły. A inácżéy álienatá/ práwem recuperować ſucceſſoribus z wżdy wolno będźie: o co forum w źiemſtwie ratione bonorum wkázuiemy: iednák do ſwego żywotá poſſeſſores vżywánié mogą dawáć/ citra tamen præiudicium eccleſiæ, & derogationem onerum, ipſis, według práwá incumbentium. Tóż ſie y o dobrách Gréckich Władyctw/ y Monáſterów rozumieć ma.

O viſitáciiéy Archiakonſkiéy.

Bodźantá Epiſ: Crác. La. 57. HL. 253/ 452.

20. Prohibemus etiam Archidiaconis, Præpoſitis & aliis Prælatis noſtræ Diocœſis iuriſditionem habentibus: vt viſitando non excedant cuectionum numerum, à iure diutius inſtitutum: neque in tempore viſitationis pecuniam exigant à ſubiectis.

KSIĄG WTORYCH,
CZĘSC TRZECIA,
O Klasztorzéch, Opáciéch, Proboſczách, y Mniſzkách.

O KLASZTORZECH Tit. I.

Polacy do klaſtorów króleſtwá Polſkiégo máią być przymowáni: wyiąwſzy żeby tego Niemieckié przywileie broniły.

1. Chcąc niektóre niepobożné zwyczáie w niektórych króleſtwá náſzégo klaſztorzéch pokáźić: do których tylko bráćia narodu Niemieckiégo zwykli bydź przymowáni/ á to ná wzgárdę narodu Polſkiégo: vſtáwiamy/ áby káżdy Biſkup w ſwym Biſkupſtwie oglądał przywileie tákowych klaſztorów: á ieſliby w tákowych przywileiach nie było to wyráżono/ áby tylko Niemcy do przerzeczonych Klaſztorów byli bráni/ niech to opátrzy/ áby do tákowych klaſztorów ták Polacy iáko Niemcy byli przymowáni.

Poloni ad Monaſteria Regni (niſi priuilegia Germanorum obſtēt) ſuſcipiantur.

ITem iniquam conſuetudinem quorundam in regno noſtro monaſteriorum tollere cupientes, ad quæ fratres gentis duntaxat Germanicæ ſuſcipi ſolent, in contemptum Polonicæ nationis: Statuimus, vt quiſque dominorum Epiſcoporum, in ſua Diocœſi videat priuilegia talium monaſteriorum: etſi eiſdem priuilegiis id non ſit expreſſum, vt ſoli Germani ad dicta monaſteria ſuſcipiantur, prouideat: vt promiſcuè Poloni & Almani deinceps recipiantur.

PRAWO Zyg: w Piotr: 1511. HL. 2.3. HP 152.

O OPACIECH Y PROBOSCZACH, Tit: II.

Opáćiy Proboſczowie klaſztorni ſtanu ſłáchetckiégo, á ieſliby ſłáchty nie było, tedy z proſtégo rodzáiu, tylko żeby byli Polacy, máią być wybiéráni.

1. Częſtémi y wielkimi proſbámi y wołániém poddánych nászych pomuſzeni/ widząc iż wſzytki klaſztory práwie w króleſtwie náſzym z ſczodrobliwości nietylko przodków náſzych/ Królów Polſkich y Kſiążąt/ ále też z máietności Pánów y ſłáchty ſą dobrze nádáné y opátrzoné/ y podźiś dźień ſłáchetckiéy łáſki potrzebuią: przeſtrzegáiąc też tego/ áby nowé domyſły w wierze z Niemiec do króleſtwá Polſkiégo/ ázwłaſcza do niektórych klaſztorów w páñſtwách

Abbates & Præpoſiti Monaſteriorum, ex Nobilibus, aut ſi ij defuerint, ex plebeiis, modo ſint Poloni, creentur.

FRequentibus magniſq; petitionibus, atque clamoribus ſubditorum noſtrorū permoti: cernētes omnia Monaſteria fermè in regno noſtro, ex munificentia, & liberalitate, non ſolùm anteceſſorum noſtrorum Poloniæ regum atque Principū, ſed etiam Baronum & Nobilium facultatibus, benè dotata eſſe: & nunc quoq; Nobilitatis fauore plurimùm indigere: Cauentes etiā, ne noua dogmata ex Germania ad regnum noſtrum, præſertim verò ad quædam Monaſteria in ditionibus

Zyg: w Piotr: 1538. HL. 2/ 3. HP. 152.

ſtwách náßych przez ludźie náßé narodu ónég nie były wnáßáné/y tudźież áby klaßtory/które iuż z wielkiéy ceści ſą ſpuſtoßoné/ku vpadku dla zeßćia oſób klaßtornych nie przyßły/ vſtáwiamy áby ná wieczné przyßłé czáſy żaden náO páctwo któregkolwiek klaßtoru w krśleſtwie náßym/áni náProboſtwo nie był áni mógł bydź wybiéran/iedno ten/któryby był z narodu Polſkiego.

To tylko obwárowawßy: iż ieſliby był w klaßtorze ßlácheckiego rodzáu mnich godny: tedy tákowy bydź ma przed innémi ná opáctwo wybran y przez nas loci ordinario preſentowan.

A ieſliby żaden ßlácheic godny w tymże klaßtorze nie był náleżion/ tedy z inßégo klaßtoru tegóż zákonu ßlácheic godny ma bydź obran/ábo ma bydź oń żądano.

A gdźieby ßlácheicá godnégo nie było/ tedy bedźie dopuſczono y wolno proſtégo rodu człowieká ná Opáctwo obráć: o którego godności y narodzie Biſkup mieyſcá onégo Nas przez liſt ſwóy obwieści y vpewni: ábyſmy wiedźieli/którego y iákiego mamy iemu záléćić.

Tákowiż ſtátut około Opátów, y tudźież áby w niektórych klaßtorách niekiedy Niemcy, niekiedy Polacy ná Opáctwá byli wybiráni: y áby Polakóm do klaßtorów Niemieckich był wolny przyſtęp.

Zygi. w Krák. 1539. HL. 2. B/ 4. HP. 153.

2. DEkret náß około Opátów/któryſmy vczynili ná ſeymie przeßłego Roku/ bedźiemy cále záwße chowáć: á to w tym/ że żadnégo Ordinario loci onégo nie bedźiemy odſyláć/iedno tego:któryby był ßlácheicem/ y któryby wedle ſtátutu Piotrkowſkiego Roku Páńſkiego/ Tyſiącnégo/ piecſetnégo trzydźieſtégo y oſmégo był wybrány.

A któryby nie wedle práwá był obran/ bedźiemy ſie o to ſtáráć: áby Xśiężá Biſkupi tákowé obráńié wniwecz/ iáko ſtátut obmawia/ obrócili: á o inßym ná to mieyſce ſie ſtáráli.

Wßákże dla niektórych przyczyn zdáło ſie nam: áby w tych klaßtorzech/które máią cześć imion ſwych nie pod krśleſtwem náßym/ była nieiáka álternata: żeby raz Pola-

noſtris, per homines nationis illius inferantur: Et ne Monaſteria ipſa, quæ iam magna ex parte deſolatę cernuntur, ad interitum, ob defectum perſonarum deueniant: Statuimus, vt deinceps futuris perpetuis temporibus nemo in Abbatem cuiuſcunq; monaſterii in regno noſtro, aut etiam in Præpoſitum eligi debeat, aut poſſit, niſi qui ſit natione Polonus.

Hac cautione adiecta: vt ſi in eodem Monaſterio aliquis, ex nobili genere procreatus & idoneus monachus reperiatur, in Abbatē ante alios eligi & recipi debeat atq; per Nos loci ordinario preſentari.

z otymże maß niżéy práwo 3. Aby.

Vbi verò nullus Nobilis idoneus in eodem monaſterio reperietur; tunc ex alio monaſterio eiuſdem ordinis & religionis, vir Nobilis & idoneus erit deligendus ſeu poſtulandus.

o tymże niżéy práwo 3. Aby. parag. A gdźieby.

In defectu autem nobilis idonei, licitū erit & liberum, plebeium idoneum, natione Polonum, in Abbatem eligere, de cuius idoneitate & natione, loci ordinarius Epiſcopus, nos per literas ſuas certiores reddet: vt ſciamus, quem & qualem ei preſentare debeamus.

Simile de Abbatibus, & quòd in nōnullis monaſteriis, nūc Germani, nunc Poloni, in Abbates eligātur. Præterea vt Polonis ad monaſteria Germanica ingreſſus pateat.

DE Abbatibus decretum per nos factum, in ſuperioris anni Comitiis ratū ſumus & firmum ſemper habituri: neque præſentabimus quenquam loci ordinario: niſi quem Nobili loco natum & ſecundùm diſpoſitionem ſtatuti Piotrcouienſis, Anni Domini, Milleſimi, quingenteſimi trigeſimi octaui electum comperiemus.

Quòdſi quis non legitimè fuerit electus: dabimus operam, vt Domini Epiſcopi electionem nullam huiuſmodi eſſe pronuncient, ac de alio idoneo, vt ſtatutum diſponit, in locum illius ſufficiendo, ſint ſolliciti.

Certas tamen ob cauſas, viſum eſt nobis: vt in his Monaſteriis, quæ partem bonorum ſuorum extra Regnum habeant,

Polacy/ á drugą rázą Niemcy Opáty byli obiérani.

A Xięża Biskupi oto sie stáráć máią: áby do tych klasztorów/ do których Niemcy tylko bywáli brani/ też y Polakóm był przystęp.

O tychże Szlachetckich Opáćiech.

3. ABy nádánia klasztorné záchowáné lácniéy były mogły/ y ponowiáiąc státut 1538. *wstawiamy: áby żaden Opátem nie był obieran/ iedno Polskiego ślachetckiego z oycá y z mátki narodu á godny człowiek.

*wyższéy prá. 1. Cześtym: parag. To tylko.

A gdźieby w tym klasztorze/ w którym Opáctwo wákować będźie/ nie był professowány náleźion godny ślácháic/ támże obecnie z dawná mieszkáiący: áby z onéyże Diocœzyiéy w któréy iest klasztor/ ślácháic godny *stanu Duchownego był obieran y postulowan ná Opáctwo: á będąc ták obran bez professyiéy/ ma bydź przez nas loci ordinario præsentowan: á zátym przezeń instituowan ábo potwiérdzon ná Opáctwo á ma bydź professowan.

*o tymże wyższéy prá wo 1. Cześtym parag. Nieśliby.

ant, quædam fieret viciſſitudo: vt alternatim Abbates, nunc Germani nunc Poloni eligerentur.

Dominis autem Epiſcopis curæ erit: vt in quæ Monaſteria ſoli Germani reciperentur, in ea quoq; Polonis pateret aditus & ingreſſus.

Monachorum Abbates ex Nobilibus ſint.

VT donationes Monaſtariorũ conſeruari poſſint facilius: renouándoque ſtatutum, Anno 1538 conditum, ſtatuimus: vt nemo in Abbatem eligatur niſi Polonici, Nobiles ex patre & matre, generis, & homo idoneus. Zyg: Aug: w Piotr: 1550. HL. 2, B/ 4. HP. 153.

Quòdſi in eo Monaſterio, in quo Abbatia vacabit nõ reperietur profeſſus idoneus Nobilis, inibi aſſiduè & antiquitus habitans, vt ex eadem Diœceſi, in qua eſt Monaſteriũ, Nobilis idoneus ſtatus Spiritualis eligatur, & poſtuletur in Abbatem. Cùmque ſic eligetur improfeſſus, debebit per nos loci ordinario præſentari: & poſtea per illum inſtituti vel cõfirmari in Abbatiam, & (Regulam) profiteri.

Opáctwá żaden trzymáć niémá iedno wedle Conſtitutcyiéy ſub pœna, Articulo.

O Opactwach.

4. PRzestrzegáiąc żeby ná Opáctwá y Proboſtwá Zakonné/ zá niepozadnémi Electiámi/ ludźie niegodni nie wstępowáli: álé żeby y godnie y swym pozadkiem do nich przychodźili/ przychyláiąc sie do Conſtitucyiéy anni 1550. *postánawiamy: áby loci ordinarii po zeszćiu Opátá/ mieli stáránié o rządzie w klasztorzech: wszákże prouentá máią bydź w mocy zakonników: á Electią Biskupi/ po oznaymieniu nam śmierći Opáćiéy/ żeby prędko składáli/ porozumiewáiąc sie z námi/ á práwo y zwyczay stáry záchowuiąc/ á nam electa competenter według praw opisánych obránégo/ oznaymili/ y præsentowánégo od nas instituowáli. A ktoby sie nápotym ważył wźiąć y trzymáć Opáctwo/ ináczéy niż tá Conſtitucia wczy/ máią sie nań ściągáć pœny contra Corteſanos in Conſtitutionibus Annorum 1538. & 1540. *wyrażoné/ á to ná ſeymie ad inſtantiam cuiuſcunque ma bydź.

*wyższéy prá. 2. Aby.

*to práwo maß wyssżéy fo. 200. práwo 12. Iesliby: y fol: 201. práwo 14. Ná czesté.

Zyg: III. w Krák. 1588. fol: 40.

Konwent Lubinſki Opátá wybránégo, Królowi I. M. preſentowáć ma.

5. W Imie Bożé Amen. Ja Woyćiech/ zá miłosierdźiem BOSKIM Opát/ Jan Przeor/ Wáclaw Proboſcz w stárym Gostyniu/ Marćin Kuſtos/ Jan z Krobie/ Bráćia z Konwentu y z klasztoru Lubin-

Conuentus Lubinenſis Abbatem electum Regi præſentet.

IN nomine Domini Amen. Nos Albertus Abbas, patientia diuina, Ioannes Prior, Venceſlaus Præpoſitus in antiqua Goſtyn, Martinus Cuſtos & Ioannes de Krobia, Fratres Conuentus Monaſterii Ld. 74. HL 1. HP. 150.

in

binſkiégo / w Poznáńſkim Biſkupſtwie / imieniem náſzym y wſzego Konwentu / dáiemy znáć tym piſániém niniey ſzym / ktorym to należy ták teraz iáko też y potym bedą cym: do ktorych tego poſtánowienia náſzego wiádomość przyidzie: iż ácz kolwiek z práwá y z zwyczáiu po zeſzćiu / ábo po woſtą pieniu ná wyſsé Opáctwo Opátá káżdé go przerzeczonego klaſztoru náſzego Lubinſkiégo / ná nas y ná Konwent náſz przeſzłégo Opátá Kánonika Electia przynależy: á po tym obrániu pożądnym przez nas y Konwent náſz ná bráćie Kánonice ve zwanionym / przed Confirmátią y przed opátrzeniem / tákże przed poświęcániem onégo / z powinności nam powinnéy tego brátá wybránégo / przez nas ſámych ábo przez brátá Konuentu náſzego Naiáśnieyſzému Kśiążęćiu Pánu á Pánu Kázimirzowi / z łáſki Bożéy Krolowi Polſkiému / Wielkiému Kśiążęćiu Litewſkiému / Ruſkiému / Pruſkiému / Pánu y Dźiecowi y potomkom iego powinną cześć czyniąc / iáko Patronowi y Pánu miłoſćiwému ſtáwić / y tákże obránié Opátá przyſłégo oznaymić / ślubuiemy / y niniey ſzym liſtem obiecuiemy: y tákże od Je° K. M. y od potomków Krolá Je° M. ſłuſznie obránych / pokornie votum y conſenſu proſić / y vpráſzáć: iákoſmy to z práwá y z zwyczáiu powinni: ná ktorégo Je° Krolewſka M. będzie raczyła dáć votum y conſens swóy. Ná ktorégo to Opátá wybránégo prowizyią / potwierdzenié / y conſecrátią / bez zezwolenia Krolá Je° M. y potomków iego nie mamy áni chcemy poſtępować: ázby było ták ſtáwé y miłoſćiwé zezwolenié Krolá Je° M. Ná ktorych wſzytkich rzeczy y kożdey z oſobná wiárę y świádectwo ten liſt niniey ſzy przez Piſárzá ráwnégo kazáliſmy nápiſáć / y pieczęćią Opáctwá y Konwentu náſzégo kazáliſmy potwierdźić. Piſan y dan ten liſt w Poznániu we Srzodę dźiewiątégo dniá Lipcá / Roku Páńſkiégo / Tyſiącnégo / cztérech ſetnégo / ſześćdźieſiątégo / Indictiiey oſmey / zá Papieztwá Naświetſzégo w Pánu Chryſtuſie Oycá Páná náſzégo Piuſá wtorégo / Roku wtorégo iego Papieztwá / ná zamku / ná Sali wyſzéy / godźiny Nieſzporney. Przy czym byli nauczeni wſzy / Wielmożni / Szláchetni / Pánowie / Andrzey z łáſki Bożéy Biſkup Poznáńſki / Jan

in Lubin Poſnanien: Diocœſis, noſtro & totius dicti Conuentus nominibus, ſignificamus tenore præſentium quibus expedit, vniuerſis & ſingulis, tàm præſentibus quàm futuris, harum notitiam habituris: Quòd quanquam de iure & conſuetudine, poſt ceſſum Abbatis cuiuſlibet præfati Monaſterii noſtri Lubinenſis, ad nos noſtrumque Conuentum, futuri Abbatis Canonica electio ſpectat & pertinet: poſt verò Canonicam & legittimam electionē, per nos noſtrumq; Conuentum, in fratrem Conuentus noſtri Canonicè factam, ante confirmationem prouiſionēque & conſecrationem, prout ex debito tenemur, eundem fratrem electum, per ſe vel per alium fratrem Conuentus noſtri, Sereniſſimo Principi & Domino, Domino Kazimiro Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Domino & Hęredi &c. & eius Succeſſoribus, debitum honorem exhibentes, tanquam Patrono & Domino gratioſiſſimo repræſentare, necnon huiuſmodi electionem Abbatis futuri intimare & notificare ſpōdemus & præſentibus pollicemur: ac etiam à ſua ſerenitate, & Succeſſoribus legittimis humiliter votum petere, & conſenſum gratioſum poſtulare; & impetrare, prout ad hoc de iure & cōſuetudine tenemur: in quem ſua ſerenitas benigna pietate præbebit votū gratioſum & conſenſum. Ad cuius quidē electi noſtri prouiſionem confirmationemque, & conſecrationem, abſq; conſenſu præfati Sereniſſimi Domini Regis, vel ſuorū Succeſſorum, nullo modo procedemus, nec procedere volumus: donec priùs conſenſus deſuper Regius fuerit nobis benigniter datus. In quorū omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum, præſentes literas per nuncium publicū ſcribi procurauimus: Sigillisq; Abbatiatus & Conuentus noſtri fecimus communiri. Actum & datum Poſnaniæ die Mercurii, nona Menſis Iulii, Anno Domini, Milleſimo, Quadrīgenteſimo, Sexageſimo: Indictione octaua, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris Domini noſtri Pij Papæ ſecundi, Anno ſecundo: in Caſtro in Sala ſuperiori Caſtri præfati Poſnanienſis, hora veſperorū:

Præ-

Jan z Brześcia Doktor oboygá práwá/ świętego pálacu Apostolskiégo rzeczy práwnych przysłuchácz/Archidiákon Gnieznieński/ y królestwá Polskiégo Podkánclérzy. Stánisław z Ostrorogá/ Poznáński Woiewodá: Ján z Czárnkowá Gnieznieński/ Piotr z Gáiu Káliski/ Káśtelani: Stybór z Ponicá/ Podkomorzy Poznáński y Generał Wielkiéy Polski/ Sędziwóy z Lázizánic/ Podkomorzy Sándomirski: Mikołay Tomicki/ Chorąży Poznáński: Piotr Dunin z Práwkowá/ Márszałek Nadworny Naiáśnieyszégo Xiążęcia Káźimiérzá Krolá Polskiégo: y inych wiele godnych wiáry przy przerzeczonych rzeczách świádków.

Præsentibus ibidē Reuerendissimis, Magnificis & Generosis Dominis: Andrea Dei gratia Episcopo Posnanienſi, Ioanne de Brzezie vtriusq; Iuris Doctore, Sacri Palacii Apostolici causarū auditore, Archidiacono Gnesnenſi,& Regni Poloniæ Vicecancellario: Stanislao de Ostrorog Posnanienſi Palatino: Ioanne de Czarnkow Gnesnenſi,Petro de Gay Calissienſi, Castelanis: Stiborio de Poniecz, Succamerario Posnanienſi, & Capitaneo Maioris Poloniæ Generali: Sandiuogio de Lazizanice Succamerario Sandomirēſi: Nicolao Tomicki, Vexillifero Posnaniē: & Petro Dunin de Prawkouice,Marsalco Curię Sereniſsimi Domini Kazimiri Regis Poloniæ: & aliis quàm plurimis testibus, circa præmissa.

Ani Biskup Poznánski święćić Opáta Lubińskiégo ma,dokądby Król Iego M. ná to nie zezwolił.

Nec Episcopus Posnaniē: ad cōsecrationē Abbatis Lubineñ procedat, niſi regia M. ad eandē cōsentiat.

6. Ábożéy Biskup Poznánski/ dáiemy znáć tỹ pisániem/ktorym to należy wiedźieć wszytkim: Iż chcąc máiestat Krolá Je° M. ná przyszłé czásy/ iákosmy to powinni w vczciwości záchować/ obiecuiemy tym listem/ y obowiązuiemy sie: iż od tego czásu/ iákosmy y przedtym to czynili/ żadnégo Opátá ná przyszłé czásy Klasztoru Lubinskiégo/ktory iest w Biskupstwie nászym/ktory przez brácią conwentu onégo poządnie będzie obran/ prouidować/ consecrować/ y confirmować nie będziemy/ dokądby przez Kápitułe conwentu tego po obránîu poządnym Naiáśnieyszému y nam miłościwému Pánu Káźimiérzowi ábo potomkóm iego/ z łáski Bożéy Krolowi Polskiému/ Wielkiému Xiążęciu Litewskiému/Ruskiému/Pruskiému/ Pánu y dźiedźicowi nie był presentowan/ y dokądby Król Je° M. nań niezezwolił: ná co sie oświadczamy tym listem: ná ktory pieczęć swą kazáliśmy záwiesić. Dan w Poznániu w piątek pierwszy po Oktawie nachwalebnieyszéy Pánny/ Roku Bożégo/ ktorego pisano/ tysiąc/ cztery stá/ sześćdźiesiąt lat. Przy czym byli nauczciwszy z łáski Bożéy Oćiec/ Jan z łáski Bożéy Biskup Włocławski/ y Kánclérz Korony Polskiéy: y tudźież Wielmożny y szlachetny pan Lukasz z Górki Poznánski/ Stánisław z Ostrorogá Káliski/

Ndreas Episcopus Posnanienſis,Significamus tenore præsentium,quibus expedit, vniuersis: Quomodo volentes Regiā maiestatem ad futura tempora, prout tenemur,ex debito honorare, promittimus præsentibus & spondemus: quòd exnūc & in antea ad nullius electi ad futurū Abbatem monasterii Lubinensis Diocœsis nostræ,qui per fratres conuentus illius canonicè electus fuerit, prouisionem, consecrationem, ac etiam confirmationem procedemus; niſi priùs per capitulū conuentus sui, post electionem canonicam de eo factam Sereniſsimo nostroq; gratioſiſſimo domino Kasimiro aut suo succeſſori, Dei gratia Regi Poloniæ,Magno Duci Lituaniæ,Russię,Prussiæq; domino & hæredi, præsentatus fuerit: & in ipsum serenitas sua consenserit: harum quibus sigillum nostrum est præsentibus subappensum,testimonio literarum. Datum Posnaniæ feria quinta post Octauas gloroſiſſimæ virginis Mariæ proxima, Anno Domini 1460. Præsentibus ibidem Reuerēdiſſimo in Christo Patre domino Ioanne, Dei gratia Episcopo Vladislauiensi & Regni Poloniæ Cancellario: necnon Magnificis & Generosis dominis, Luca de Gorka Posnanienſi, Staniſlao de Ostrorog Caliſſienſi, Palatinis: Petro de Gay Calis-

La.75.HL. 1.B/2.HP. 151.

liſti/ Woiewodowie: Piotr z Gáiu Káliſki/ Jan z Czárnkowá Gniéźnieński/ Káſtelani: Piotr z Poniczá/ Podkomorzy Poznáński/ y Generał Wielkiéy Polſki/ świádkowie przerzeczonych rzeczy.

Opáci máią miſtrze ſłáchetckim dźieciom w klaſztorzéch chowáć.

Zyg: Aug. w Piotr. 1550. HL. 3. 4. para. Et Quoniã &c HP. 154.

7. A Ponieważ nie ieſt tákowy poczet Zákonników w klaſztorzéch/ iáko bywał przedtym: winni będą Opáci pewny poczet ſłáchetckich dźieci w klaſztorzéch chowáć: á oné támże ludźiom godnym náuk wyzwolonych vczyć dáć/ wedle tego: iáko kożdemu Opatowi księdza Biſkupi onych mieyſc náznáczą y omiánuią.

Abbates ſcholas Nobilium puerorum inſtituant.

ET quoniam non eſt tantus numerus Monachorum in monaſteriis, quantus fuerat antea: tenebuntur Abbates certum numerum puerorum nobilium fouere in monaſteriis: & illos inibi hominibus doctis, artibus liberalibus dare inſtituendos: iuxta quod vnicuiq; Abbati, domini Epiſcopi illorum locorum conſignabunt & nominabunt.

O MNISZKACH, Tit: III.

Mniſzki w oyczyſtè y máćierzyſtè dobrá mogą wſtępować, wſząkże ich oddalić niemogą, ále ná połowicy czynſów od krewnych, póki żywi, przeſtawáć máią.

Zyg: w Krák. 1527. HL. 160/ 287. HP. 154

1. TEż vſtáwiamy: iż gdy mniſzki do zakonu którégo od ſtolice Apoſtolſkiéy pochwalonégo wſtąpią/ ácz świátá y dóbr świeteckich odrzekły ſie/ y nic własnéġo mieć niemogą: wſząkże iż nie ſą wſzędy ſłuſznie opátrzone/ y dozwolono im z łáſki ſtolice Apoſtolſkiéy/ áby mogły w dobrá máćierzyſté y oyczyſté które ná nie przypádną/ wſtępować: y tákiémi dobry zá zwoleniem y zwiérzchnoſći ich ſwych ſtárſzych ſáſować: ále iż wiele ſkarg poddánych náſzych do nas przychodźiło/ którym to zá przykré było: żeby mniſzki miáły wſtępować w dobrá oyczyſté y máćierzyſté: które ná nie po ſmierći rodźiców ábo krewnych przypádną: y chćieli ie práwem od tákowych wſtępków odſtérknąć.

Chcąc tedy tákowé ſkárgi vſtrómić/ y mniſzki w miłoſći y w łáſce powinowátych záchowáć/ y ich potrzebam łáſkáwie porádźić: vſtáwiamy y rozrządzamy/ zá rádą koronną ſtanu oboygá y Poſłów ziemſkich: iż mniſzki które do zakonu wſtąpią/ y w klaſztorzéch mieſzkáią/ mogą wſtępować w dobrá oyczyſté y máćierzyſté práwem ná nie przy-

Moniales in bona paterna & materna ſuccedunt, ea tamen alienare non poſſunt; ſed ex illis cenſuum pecuniariorum medietate à conſanguineis quòad viuãt potiãtur.

STatuimus etiam: quòd ſanctimoniales, Ordinem aliquem à ſede Apoſtolica approbatum profeſſę, tametſi mundo & bonis temporalibus renunciauerint, nihilq; proprii habere poſſint; quia tamen non ſunt vbiq; debito modo prouiſæ: & conceſſum ſit illis ex indulgentia ſedis Apoſtolicæ, vt ſuccedere poſſint in bona paterna & materna ad ſe reuolura: de illiſq; liberè, cum autoritate ſuperiorum ſuorum diſponere: quia multæ querellæ ſubditorum noſtrorum ad nos defereban tur: qui indignè ferebant, quòd ipſæ ſanctimoniales ſuccedere deberent in bonis ſuis paternis & maternis, ad eas poſt mo tem parentum aut conſanguineorum earum deuolutis: iureq; illas, ab huiusmodi ſucceſſionibus repellere nitebantur.

Volentes huiuſmodi querellas cohubere, & eaſdem ſanctimoniales in bona grata & fauore conſanguineorum illarum conſeruare: illarumq; neceſſitatibus benignè proſpicere: ſtatuimus & ordinamus de conſilio & conſenſu Conſiliariorum regni noſtri ſtatus vtriusq;, & nunciorum

przypádłé: wßákże ich oddalić od krewnych y bliſkich/ábo ná inné obcé oſoby przeniéść żadnym obyczáiem nie beda móc: ále iáko ſkoro ná nie ábo z nich ná ktorą tákowé dobrá przypádną/práwem ſłußnégo ſpadku/ tedy bliſcy/ krewni/przyrodni/powinowáci ich oné dobrá trzymáć/y w oné wwiązáć ſie mogą: á z nich połowice wßytkich czynßów y dochodów pieniężnych im/ y kożdey z nich zoſobná zápłácić beda do śmierći ich powinni. A druga połowicá dochodów pieniężnych/y wßytkié inné pożytki z imion onych przychodzące ná ſie otrzymáią: z których beda ſłużby Rzeczypoſpol. y woienną wyprawę ná ſobie nośić.

A ieſli dobrá ná mniſzki przypádłé żadnych dochodów czynßowych niebeda miáły: á byłyby w nich folwárki/ ábo ſtáwy/ ábo młyny/ ábo łąki/ ábo láſy godné ku rąbániu/ ábo bárći/ ábo role/ ktoréby mogły oſádzić/ y inné pożytki ktorymbykolwiek imieniem były zwáné: w tákowéy mierze Biſkup ábo Ordinarius loci, ábo iego Officyał z Stároſtą ziemie ábo powiátu onego/ w ktorym tákowé dobrá ſą położoné/ beda ſie pytáć pilnie/iáko wiele z tákowych dobr może ná káżdy rok pożytku przychodzić/ y oné pożytki/ ktoréby ná kożdy rok z nich mogły bydź/ pilnie beda ßácowáć: á ná ktorą ſumme oßácuią/ tedy powinowáci przerzeczonych mniſzek/ ktorzy té dobrá beda dzierżeć/ beda powinni im y kożdey zoſobná połowice téy ſummy ná kożdy rok przez wßelákiego ſpoſu dawáć.

A ieſliby ci krewni byli niedbáli w płáceniu/y nápomnieni liſtem nápomnienia od kśiędzá Biſkupá ábo Officyałá iego/nie zechcą im przez vpór ſwóy doſyć vczynić y gdyby záklęci trzy miesiące klątwy koſcielne ná ſobie dzierżeli/ tedy wolność y moc beda mieć mniſzki przerzeczoné dobrá iné powinowáté ktoremu ábo obcé náiąć/ wedle woley ſwéy do żywotá ſwego: á po śmierći ich tákowé dobrá ná bliżßé ich krewné zá ſie beda przywłáconé/y máią przypáśdź.

orum terreſtriũ Quod moniales ipſæ, ordinem Regularem profeſſæ, & in Cœnobiis & clauſtris manentes ſuccedere quidem poſſint ad bona paterna & materna, quæ ad eas deuoluta legitimè fuerint; alienare tamen illa à cõſanguineis & propinquis, aut in alienas perſonas quomodocunq; transferre, nullo modo valeãt. Sed cùm primùm ad eas, aut earũ aliquã, ea ipſa bona deuoluta fuerint; iure legittimæ ſucceſſionis & deuolutionis, proximiores conſanguinei ſeu agnati & cognati earũ illa tenere, earumq; poſſeſſionem adire debebunt: & ex illis medietatem omnium cenſuum & prouentuum pecuniariorum illis & cuilibet eam ſoluere erunt aſtricti; vita illarum durante: reliquam verò medietatem prouẽtuum pecuniariorum, ſimul ac fructus omnes, ex bonis illis prouenientes, pro ſe retinebunt: & ex illis onera R. P. regni, & bellicæ expeditionis ſuſtinebunt.

Quòdſi bona, ad Moniales ipſas deuoluta, nullos prouẽtus pecuniarios habuerint: eſſent tamen in illis prædia, ſeu piſcinæ, ſeu molendina, vel prata, vel ſyluę ceduę, aut mellificia, aut agri, quę locari poſſint, & alię id genus vtilitates, quocunque nomine cenſeantur; in eo caſu, Epiſcopus & Ordinarius loci, ſeu eius in ſpiritualibus Vicarius, cum Capitaneo terræ ſeu diſtrictus illius, in quo bona huiuſmodi conſiſtunt diſquirent diligenter, quantum ex huiuſmodi bonis prouenire in anno poſſit: illaq; & obuentiones ſeu vtilitates, quæ ex illis annis ſingulis prouenire poſſent, diligenter taxabunt, & æſtimabunt. & ad quamcunq; ſummam illa taxauerint: Conſanguinei prædictarum monialium, qui bona eiuſmodi tenebunt, ſoluere illis & cuilibet earum reſpectiuè, medietatem eiuſdem ſummę quotannis, abſque omni contradictione tenebuntur.

Et ſi iidem conſanguinei, in ſoluendo negligẽtes & remiſſi fuerint: & moniti literis monitionis domini Epiſcopi ſeu lociordinarii, aut eius in ſpiritualibus Vicarii, ſeu Officialis, illis ſatisfacere de bonis illarũ temerè noluerint: ac demùm propterea excommunicati, tres menſes cenſuras eccleſiaſticas ſuſtinuerint; extunc libertatem & facultatem habebunt Moniales prædictæ, bona ſua huiuſmodi, alteri cuipiam conſanguineo, aut etiam externo locandi, ſeu arendandi, pro arbitrio ſuo, ad vitam ſuam. poſt mortem verò illarum, eadem ipſa bona earum, ad proximiores illarum conſan-

guineos rurſum deuoluentur & deuolui debebunt.

Mniſſki dóbr ſwych dźiedźicznych we dwudźieſtu lat dochodźić mogą.

Zyg: w Piotrk. 1519. fol. 23. HL. 160. B. 288. HP. 155.

2. PRæſcriptia Pánóm Zakonnym ku dochodzeniu dóbr dźiedźicznych miech bedźie od przyięćia Reguły do dwudźieſtu lat. Abowiém ſłuſzna ſie rzecz zdáłá/ áby ten czás był względem zakonu poſtánowion: iż iáko mężátki máią dźieśieć lat / oné też iáko oblubienice Páná Chriſtuſowé/ któré w klaſztorzéch zámknioné / y wychowáné ták rychło o rzeczách ſwych wiádomośći mieć niemogą/ dwoiáko wiecéy czás miały.

Intra viginti annos, Moniales bona hæreditaria repetant.

PRæſcriptio virginibus Monialibus, ad bona hæreditaria repetenda, fiat à profeſſione religionis viginti annorum. Æquũ enim videbatur fauore religionis, vt cùm illis præſcriptio ſtatui debuit, & nuptæ decennium habeant; ipſæ vt ſponſæ Chriſti, & quæ in clauſtris occluſæ & educatę, tàm citò rerum ſuarum cognitionem̃ habere non poſſunt, duplum habeant.

KSIĄG WTORYCH,
CZĘSC CZWARTA,
O Akádemiiéy Krákowskiéy.

ZAŁOZENIE AKADEMIIEY Krákowskiéy. Tit. I.

Władyſław Iágiełło Król, ßkołę ábo Kollegium Krákowſkié funduie.

Vladiſlaus Iagello Rex. ſcholam ſeu Gymnaſium Craco: literariũ erigit.

1. WLádyſław Król Polſki/ ić. Oznáymuiemy: iż gdyſmy z Boſkiégo zrządzenia z błędów pogáńſkich y z ćiemnośći do świátłośći/á do poznánia iego imienia z miłośierdźia iegóż ſámégo byli przywiedźieni: y gdy potym nas pan Bóg ná królewſki ſtopień wſádźić raczył/ do tegośmy pilność ſwą przyłożyli/ áby którycheśmy będąc w zabobonách bálwochwálſkich/ miánowićie Litwę/ mieli vczeſtniki ćiemnośći/ tych zás ſpráwámi pobożnémi chrześćiáńſkimi (bez których y wiárá niepożyteczna ieſt) ná dobrą dróge przywiéźdź/ y z nich ſyny świátłośći vczynić mogli. Co ináć nie rozumiémy móc bydź/ iedno zá pomocą ludźi tákowych/ których w piſmie bieglych bydź rozumiémy: bo z náuk wolnych Rzecz poſpolita záwżdy pomnożenie bierze. Abowiém widźimy to ná oko/ y doświádczyliśmy tego dobrze: iáko Paryż zá zgromádzeniem y przyzwániem ludźi vczonych y mądrych wßytkę Fráncią zdobi: Padwá tákże y Bononia wßytkę Włoſką źiemię ſławną czyni: Prágá záśie Czechy oświéca: á Niemiecką źiemię Vxonia oßláchćia. Záprawdę dla tegośmy z Boſkiégo zrządzenia páńſtwo ludźi rozmáitych y prowincyy rożnych przyieli/ y ná króleſtwo Polſkié koronowáni/ ábyśmy tóż króleſtwo vczonémi ludźmi ozdobili: y áby náukámi ich nieumieietność wypędźiwßy króleſtwo to náßé zá żywotá ſzczęśliwégo pánowánia náßégo z innémi krájnámi mogliśmy porównáć: nic nieważpiąc/ iż tá ſpráwá poddánym náßym pożytek przyniesie/ ázwłaſczá w mieśćie náßym Krákowie: w którym chcemy ſtudium we wßeláких náukách/ iáko

1. VLadiſlaus Rex Poloniæ, &c. Significamus: quòd cùm ſupernę diſpenſationis prouiſione, de gentilitatis erroribus ac tenebris ad lucem, & ſui nominis agnitionem, eduxit miſericorditer: & tandem ad regale dignitatis faſtigiũ exaltauit: ad hoc curam noſtram diligentiæ præſtantis extendimus; vt quos olim in erroris vetuſta caligine conſtituti ſocios tenebrarum habuimus, ſignanter indigenas terræ noſtrę Lituanię per aſſuefactionẽ & exercitium piorum operum (ſine quibus ipſa fides vacua eſſe noſcitur) eò magis in filios lucis conuertamus. Id tamen horum ope pariter & opera, quorum animos in fundamentis ſcripturarum peritos eſſe noſcimus & artibus virtuoſis, Reipub. ſtabilitas ſemper ſalubribus proficit incrementis. Videmus equidem, & certo certiùs experimur: qualiter Pariſia, per congregationem & conuocationem peritorum & prudentum, Franciam irradiat: Patauium cum Bononia totam Italiam clarificat: Praga Bòémiam illuminat; Almaniam Vxonia illuſtrat. Profectò ad hoc ſummi diſpoſitione præſidii, plurimarum gentiũ & diuerſarum regionum obtinuimus principatum: & regni Polonię prædicti recepimus diadema; Vt ipſum regnum doctarum perſonarum ſtudiis illuſtremus: quorum doctrinis ignorantiæ cœcitate ſublata de medio, regnum noſtrum in tempore noſtri regiminis felicis, cæteris regionibus poſſumus coæquare: non dubitantes idipſum regni noſtri ſubditis ſalubriter profuturum, in ciuitate noſtra Craco: in qua ſtudium vigeat generale, in qualibet licita

Z *Bibliothe ki Akádemi iéy Krákó.* HL. 244. B/ 437. HP 380.

ko miánowićiew Theologiiey/in iure Canonico,w Phiſice/w Práwiách y w innych náukach wſzytkich wyzwolonych: y zá przyſtoyną ſie Nam rzecz zdáło Kollegium miánowáć/ obráć/ poſtánowić/ záſádźić/ ordinowáć y erigowáć: y iuż tym liſtem terázniewſzym záſadzamy/ poſtánawiamy náwieczné czáſy. A niechay iuż tám będźie iáko iáka perłá náuk wſzytkich/ áby wypuſczáłá z ſiebie ludźie porádné/ cnotámi ozdobioné/ y w rozmáitych profeſsiiách ćwiczoné: y niech tám będźie ſtudnicá náuk/z którey będą mogli wſzyſcy czérpáć chcący co vmieć.

To Kollegium ták fundowáne Papież Vrban confirmował, zákázuiąc w nim tylko Theologiiey czytáć.

2. VRban Biſkup/Władyſłáwowi Królowi Poſkiemu. Gdyżeś nie dawno ku pożytku obywátelów króleſtwá twego Polſkiego/y innych poſtronnych ludźi w Krákowie Kollegium wſzytkich náuk poczćiwych fundował: á żeś wſzytkim Rektorom vniuerſitatis, Doktorom/ Miſtrzom/ Piſárzom/Bibliopolom/y ich towárzyſſom domiáſtá przerzeczonégo dla náuki iádącym/ y tam mieſzkáiącym niektóre przywileie oſobné z ſczodrobliwośći ſwéy królewſkiéy pozwolił: które twoi ſynowie mili/Ráycc/Lawnicy/ Przyſieżnicy przerzeczonégo miáſtá wiecznémi czáſy niezgwałcenie chować obiecáli: iáko to w twoich y pomienionych Rádźiec/ Lawników/ Przyſieżników liśćiách otworzyſtych/ ztąd y zowąd zebránych/ y ták pod twą iáko y ich pieczećiámi záwieſzonémi doſtátecznie ieſt opiſano. A ták y My twoimi prośbámi poruſzeni/z rádą bráćiéy náſzéy/ inym liſtem náſzym zdáło ſie też nam to poſtánowić y ordinowáć: áby w mieśćie przerzeczonym było Kollegium/ w którymby náuki ná wieczné czáſy były podawáné/ ták w práwie duchownym y świeckim/ iáko y w każdéy inéy poczćiwéy náuce: okrom ſámey Theologiiey/ to ieſt Piſmá świętégo: á iżby Náuczyćiele/Studenći/przy wſzytkich przywileiách/ wolnośćiách y świebodách Doktorom/ Lektorom/y Studentom tám dla náuk mieſzkáiącym nádánych zoſtáli/y z nich ſie weſelili.

Papież

licita facultate, vtpote in Theologia,Iuris Canonici, Phyſicæ, legum & artium liberalium facultatibus, nominandum,eligendum,conſtituendum,ponendum, ordinãdum,& erigendum dignum duximus: & tenore præſentiũ facimus & inſtituimus, temporibus perpetuis duraturum. Sitq; ibi ſcientiarum præualentium margarita: vt viros producat conſilii maturitate conſpicuos, virtutum ornatibus redimitos,& variæ facultatis doctrinis eruditos: fiatq; ibi fons doctrinarum irriguus, de cuius plenitudine hauriant vniuerſi, literarum cupientes imbui ornamentis.

Hanc Gymnaſii erectionem Papa confirmat: ſed in eo Theologiam prælegi vetat.

VRbanus Epiſcopus, Vladiſlao Regi Poloniæ. Cùm nuper tu ad vtilitatem incolarum regni tui Poloniæ,& aliarum partium vicinarum laudabiliter intendens in ciuitate tua Craco: ſtudium generale, in qualibet licita facultate duxeris ordinandum: ac omnibus & ſingulis Rectoribus vniuerſitatis, Doctoribus,Magiſtris,Scriptoribus, Stationariis, & eorum familiaribus, ad ciuitatem prædictam cauſa ſtudii huiuſmodi ſe transferentibus, & ibidem morantibus,nonnulla certa priuilegia,duxeris liberaliter concedenda: quæ dilecti filii, Conſules, Scabini, Iurati dictę ciuitatis perpetuè tenere & inuiolabiliter obſeruare promiſerunt:prout tàm intuis quàm dictorum Conſulum, Scabinorum,& Iuratorum patentibus literis,hinc inde confectis,tuoq; magno & ipſorum ſigillis pẽdẽtibus munitis, pleniùs cõtinetur: Noſque tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati, de fratrum noſtrorum conſilio, per alias noſtras literas duxerimus ſtatuendum & etiam ordinandum; vt in dicta ciuitate ſtudium exiſtat generale: illudq; perpetuis temporibus inibi vigeat; tàm in Iuris Canonici & Ciuilis, quàm alia qualibet licita: præterquam in Theologica facultate, & quòd legentes & ſtudentes ibidem, omnibus priuilegiis, libertatibus & immunitatibus conceſſis Doctoribus, Legẽtibus & Studentibus cõmorantibus in ſtudio generali,gaudeant ac vtantur.

Boni-

Papież Bonifacius dopuścił czytáć Theologiiey.

2. PRosbá od Krolá Władysłáwá y Krolowéy niedawno do nas przyßłá / to w sobie máiąc / áby w ich mieśćie Krákowskim z postánowienia y z rozrządzenia stolice Apostolskiéy iáko zdawná ták y teraz było studium powßechné/ták w oboim práwie duchownym y świeckim / iáko y w káżdéy inéy wyzwolonéy náuce. A ták imieniem krolewskim y Krolowéy przerzeczonych znowu nas proßono / ábyśmy w przerzeczonym mieśćie postánowili y pozwolili náuki w pismie świetym. Przetóż postánawiamy y ordinuiemy/iż od tego czásu w tym mieśćie ná potomné czásy będźie wolno Theologóm czytáć pismo świeté. A to ieszcze z łáski náßéy obsitéy pozwalamy: iż Studenci y Lektorowie Bákálarzmi/Licenciaty/ábo téż Doktorámi w tym pismie świetym zostáiący wßytkich tych przywileiów / wolności / prerogátiw y Indultów będą vczestnicy: ktorych Studenci ábo Paryzcy Lektorowie Theologiiéy vżywáią.

Bonifacius Theologiam concedit.

EXhibita nobis nuper, pro parte Regis Vladislai & Reginę petitio. Continebat vt in eorum ciuitate Cracouiensi, ex statuto & ordinatione sedis Apostolicæ, ab olim fuerit & sit, in vtroq; iure, & alia qualibet licita facultate, studium generale. Itaque pro parte ipsius Regis ac Reginæ prædictorum, nobis iterum fuit supplicatum: vt in ciuitate prædicta statueremus & ordinaremus huiusmodi studiũ generale etiã in ipsa theologia: idcirco statuimus & ordinamus: Quòd in ipsa exnunc & semper perpetuis futuris temporibus, sit ac esse valeat, etiam in eadem Theologia huiusmodi studium generale. Et nihilominus de vberioris dono gratiæ concedimus: quod studentes & legentes pro tempore, in ipso studio, in eadem Theologia, Baccalaureatus, Licentiæ vel Doctoratus, gradum ibidem suscipientes, omnibus priuilegiis, libertatibus, prærogatiuis & indulgentiis gaudeant & vtantur: quibus in eadem Theologia, Studentes, Legentes, & similes gradus Parisiis suscipientes gaudent, ac etiam quomodolibet potiuntur.

NADANIE WOLNOSCI.

Tit: II.

Domu ná Kollegium obrócenié y wolności nádánié przez tegoż Iágiełłá Krolá, Roku 1401. W krák.

De libertate Scholasticorum.

1. JAgiello krol Polski/ &c. Wßytkim y káżdemu zosobná / Klerykom / láikom/ żakom / ktorégokolwiek stanu / condicitiéy y záwołánia/ á miánowićie Rektorom Vniuersitatis, Doktorom/ Mágistrátom/Bákálarzom/Studentom/ Pisárzom/ Dukárzom/Bibliopolom/Bedellußom/y ich towárzyßom wßytkim / ktorzy sie iedno dla náuki do miástá przerzeczonego Krákowskiégo vdádzą/y tám mießkáć będą/ Artykuły spisáné / á ná tym Cyrográphie wyrázoné/niezgwałcenié chowáć obiecuiemy: y onym łáske swą okázáć chcemy: y oné sámé y káżdégo z nich przy swych práwiéch / przywileiách / wolnosciách / świebodách/ státuciách/łáskách y zwyczáiách wßytkich/ktoré w Kollegiách zwykły bydź chowáné/chowáć/

VLadislaus Iagiello rex Poloniæ, &c. Vniuersis & singulis, Clericis, Laicis & Scholaribus, cuiuscunq; ordinis, conditionis & status existant, & signanter Rectoribus Vniuersitatis, Doctoribus, Magistris graduatis, Baccalaureis, studentibus, Scriptoribus, Sationariis & Bedellis, ac eorum familiaribus quibuscunque, qui se gratia studii in ciuitatem prædictã Cracouiensem contulerint, & ibidem moram traxerint, articulos conscriptos in præsenti Chyrographo contentos, irrefragabiliter tenere promittimus & seruare. quos etiam fauoribus gratiosis prosequi volumus: ipsosque, & eorum quemliber in suis iuribus, priuilegiis, libertatibus, immunitatibus, statutis, gratiis & cõ- HL 246. B/ 441. HP. 386.

wáć/ trzymáć y bronić chcemy.

A wßytkie y káżdego zdsobná kleryki/ża-
ki/ studenty/ láiki/ do przerzeczonégo miá-
stá Krákowskiégo dla náuki (iáko sie rzek-
ło) przyßłemi czásy idące/ ná iáchániu do
niego/ y ná odieżdżie/ ze wßjtkimi ich rzeczá
mi/ to iest końmi/ księgámi/ ßátámi/ po-
ścielmi/ pieniądzmi/ y sprzety od wßelákich
płac/ podatków/ mostowych/ woien/ stra-
żéy/ clá/ mytá/ dźiesięcin/ ciężenia wßelkie-
go zá wiádomością náßą wymuiemy/ y
władzą królewską wolne czynimy/ chcąc
tego: iżeby od przerzeczonych żaków ábo
studentów/ ktorzy sobie ábo sámi/ ábo przez
przyiaciele/ y przez iné ktorékolwiek osoby
przesyláią w iedzeniu/ w piciu/ żywnościách
we zbożu/ w mące/ słodźie/ w piwie/ w wi-
nie/ y inych trunkách/ we drwách/ y inych
potrzebách przez ktore źiemie królestwá ná-
ßego/ żadnego clá áni podatku ábo dźie-
sięciny nie biano: áni im Rzeźnicy/ Piekárze/ Młynárze ciężko niech nieczynią/ ábo
kłopotu nie zádáią/ chcąc od żaków y stu-
dentów od iátek/ pożytków/ młynów/ wie-
céy niż od mieszczan y mießkáiących w Krá
kowie wyciągáć.

Ale żeby pod tytułem studentskim od ku-
pców y inych iákie zdrády nie były czynio-
né: zkázuiemy w téy mierze przysiędze wie-
rzyć: ieśliby sie ią zdáło od tych/ ktorzy tá-
kowe rzeczy wiozą/ wyciągáć: y niech świá
dectwá listowne od Rektorá vniuersitatis
vkázuią: ktorym listom w téy mierze ro-
zkázuiemy dawáć zupełną wiárę.

Nád to/ ieśliby ktory student ábo żak do
Krákowá ná náukę iádąc od zbóycow y
złoczyńcow był złupion/ ábo w czym wßko-
dzon w dobrách swych w ktorychkolwiek/
ták iáwnie iáko pokryiomką: tedy wßelką
pilność do tego przyłożymy y przyłożyć roz-
każemy: áby ci łotrowie y zbóycy byli przez
wzędniki królestwá náßego ßukáni: y té
ßkody/ ktore studentom y żakom poczynili/
mogły bydź wrócone: á tákowi złoczyńce
przez wząd náß niech będą karáni.

A żeby poządek dobry y kárność miedzy
studenty był zachowan: chcemy/ áby wßy-
scy żacy y studenci do Krákowá przyiezdżá-
iący/ y tám sie vczący/ swego Rektorá mieli/
ktoryby ie w sprawách Mieyskich vczył/ są-
dził/ y Jurisdictią miał nád wßytkimi:
ktoremu oni pod przysięgą powinné po-
ßłuszeń-

suetudinibus singulis, quæ in studiis generalibus tenẽtur & seruantur, seruare, tenere defendereque volumus, ac tueri.

Omnesque & singulos clericos, scholares, studentes, laicos, ad præfatam ciuitatem Cracouien. causa studiorum (vt præmittitur) temporibus futuris accedentes, in accessu ad eam, & recessu ab ipsa, cum omnibus eorum rebus, scilicet equis, libris, vestimentis, lectisterniis, vtensibilibus, pecuniis & suppellectilibus, ab omnibus damnationibus, solutionibus, passibilibus, pontalibus, castris, custodiis, Gabellis, Pedagiis pedalibus, decimis & oneribus, quocunque nomine censeantur, ex certa nostra scientia eximimus, ac authoritate regia liberamus: volentes: quòd à prædictis scholaribus seu studentibus, qui sibi per seipsos, per amicos, aut per quascunque personas promissiones facere voluerint, in esculentis, ac poculentis, ac victualibus ad vsum vitæ spectantibus, in bladis, frumentis, farina, braseo, ceruisia terciali, & quacunq; alia, vino & aliis potionibus, lignis & aliis necessariis, per aliquas terras, quas regni & dominiorum nostrorum complectitur amplitudo, nulla penitus telonea, & dationes requirantur seu decimæ: nec eos Carnifices, Pistores, & Molendinatores aggrauẽt & perturbent: ab ipsis scholaribus & studẽtibus, pro macellis, emolumentis & pistrinis, plus quã à ciuibus & incolis ciuitatis Cracouien. exigere & extorquere præsumant.

Ne autem sub habitu & nominis studentium, à mercatoribus, vel aliis, fraus in præmissis valeat exerceri: volumus in hac parte, vt iuxta qualitatem personarũ Iuramento ipsarum credatur, si à ducentibus prouisiones huiusmodi, meritò visum fuerit exigendum: vt testimonia literalia Rectoris vniuersitatis studii supradicti ab ipsis recipiantur, quibus in hac causa fidem ab omnibus volumus plenariam adhiberi.

Præterea, si aliquis studentiũ aut scholarium ad ciuitatem Cracouien: ratione studii proficiscens, in terris Regni nostri, per prædones vel maleficos, spoliatus, prædatus, aut damnificatus fuerit, in rebus vel bonis suis quibuscunq; publicè vel occultè: cum plena & totali diligen-

tia

służeńſtwo czynić/ y iego we czći mieć będą winni.

A żaden w tych cauzách Mieſckich ſtudenty y żaki Akádámiiey Krákowſkiey/ ktorégożkolwiek ſtanu y záwolánia będący gdźie indźie przed Sędźiego oboiego Duchownégo y świeckiego nie może pozywáć.

A od decretu Rektorowégo żaden ápellowáć nie może: á ieſliby ápellował/ tedy appellátia nie ma bydź dopuſczona: á on ápelluiący nie ma bydź od żadnégo ſędźiego Duchownégo ábo świeckiégo ſłuchan: ále Rektorowa ſententia niech we wſzytkim ważna będźie.

Wſzákże iednák ieſliby ſententiá Rektorowá nikczemna ábo nieſprawiedliwa ſie bydź zdáła: Conſiliarze vniuerſitatis niech to miedzy ſobą rozbiorą: á co będźie ſprawiedliwégo/ niechay concluduią.

Mimo to ieſcze przerzeczony Rektor żaki y ſtudenty ſwé in cauſis criminalibus niniejſzych/ iáko o zawłoſki/ y o pieſtuki/ y ſtrwáwienié/ ále nie w wielkiéy zwádźie vczynioné/ ma moc ſądźić: áni dla tego żacy/ y ſtudenci/ z ich towárzyſzámi y ſerwitory do inégo ſądu nie máią bydź pozywáni.

Ale gdźieby/ (Czeſć Boże vchoway) ſtudent/ żak ábo ktory z przerzeczonych ná kradźieſtwie/ cudzołoztwie/ gwałcie pániemſkim/ mezobóyſtwie/ ábo in alio facto criminali, á niecudnym był poimán: iuż to nie Rektorów ſąd będźie: ále táki criminaliter poimány będąc Klerikiem do Biſkupiego ſądu/ á Láik/ to ieſt/ świecenia żadnégo niemáiący/ do náſzego ſądu będźie odeſłan: y káżdy táki żak/ Láik/ Bedellus/ Bibliopolá y Drukarz/ ábo ich ſługá o mezobóyſtwo/ pożoge/ cudzołoſtwo/ vcieczé członku/ ábo o ráne ſmiertelną/ ábo dla inégo lotroſtwá wielkiego obwiniony/ iuż nie wedle zwyczáiu Pátriiey ábo krolеſtwá náſzégo/ áni wedle ſtátutów iego/ ále wedle práw od ſędźiego przez nas deputowánégo criminaliter oſtárżony będźie ſądzon: ále iednák ku expurgátiiey winy ſobie zádánéy ma mu bydź dopuſczono świádectwo ludźi ſtátecznych.

Ale choć ktory ſcholaris ábo ſtudent ábo ktory z pomienionych będźie o ktorąkolwiek rzecz/ bądź wielką bądź máłą winowány: przedsie iednák niema go ſmieć żaden imáć ábo trzymáć bez ſług Rektorowych/

tia operam apponemus, & apponi faciemus; vt prædicti malefici & prædones per officiales Regni noſtri inquirãtur: & ablata eorundem ſcholarium & ſtudentium ab eis repetantur: per ipſoſq; officiales noſtros tales malefici, pro poſſibilitate corrigantur.

Et vt ordo debitus & rigor ordinatus, in ſtudio generali Cracouien: per ſcholares iugiter obſeruetur: volumus, vt omnes ſcholares & ſtudentes Cracouiam accedentes, ibidẽ cauſa ſtudiorum moraturi, proprium Rectorem habeant; qui in ciuilibus cauſis ipſos doceat, iudicet, habeatq; iuriſdictionem ordinariam ſuper omnes; cui ſub onere iuramenti, debitam obedientiam præſtare, & honorem exhibere teneantur.

Nec vllus vnquam in eiſdem ciuilibus cauſis ſtudentes & ſcholares vniuerſitatis Cracouiẽ: cuiuſcunq; ſtatus & conditionis fuerint, alibi coram Iudice alieno Eccleſiaſtico vel ſeculari audeat conuenire.

A ſententia autem Rectoris prædicti nullus appellare valeat vel ſupplicare: aut reſtitutionem in integrũ petere. Et ſi appellatum fuerit, ipſius appellatio non ſuſcipiatur: nec appellans per aliquem iudicem, Eccleſiaſticum vel ſecularem, audiatur: ſed Rectoris ſententia, in ſuis clauſulis inuiolabiliter obſeruetur.

Verùmtamen ſi de nullitate vel iniuſtitia, argueretur eadem Rectoris ſententia: per Conſiliarios vniuerſitatis de ipſius iuribus & iuſtitia cognoſcatur: & quod iuridicum fuerit, per ipſos in ea decernatur.

Inſuper Rector prædictus, ſcholares & ſtudentes ſuos, in cauſis criminalibus leuioribus, vt potè pro capillatione, offenſione q; cùm palmo vel pugno, ad effuſionem ſanguinis, ac contentione qualibet non enormi, habeat iudicare: nec ob hoc ipſi ſcholares & ſtudentes vel eorum familiares atq; ſerui ad extranea iudicia euocentur & trahantur.

Si autem (quod Deus auferat) ſtudens, ſcholaris, vel alius prædictorum in furto, adulterio, ſtupro, homicidio, aut aliquo crimine capitali & ignominioſo, notum ac fuerit deprehenſus; illorum cognitio non debet ad Rectorem pertinere: ſed ſtatim criminaliter deprehenſus ſcholaris,

wych/ y zopytawßy go pierwéy o to.

Jeſcze ieſli Rektor przeciwko któremu z Jurisdictiiéy ſwéy práwnie poſtąpi/ y iego wedle ſtátutów de vniuerſitate excluduie: tedy táki ná żądánié Rektorowé z obu miaſt/ ták z Krákowá iáko z Kázimierzá/ y z inych ktoreby ieſcze były zbudowáné przy Krákowie ábo Kázimierzu przez Wóyty/ Mieſczány nátychmiaſt ma bydź wygnány: áni żáden niema ſie ważyć tákowéġ w dóm puſczáć ábo przechowywáć/ ábo mu iákich potrzeb ku żywnoſći y przyodźianiu dodawáć.

A ieſliby żak/ábo ſtudent/ábo iny z przerzeczonych ná mándat Rektorów nic nie chćiał dbáć/ y nie był mu poſłußen: tedy ná żądánié tegoż Rektorá Wóytowie y Rayce miaſt pomienionych beda winni ſwé ſługi poſłáć ku pohámowániu vporu onego niepoſłußnego.

A té ſtátutá w tym liśćie opiſáné pod dźieśiącią grzywien groſów Práſkich/ któré do ſkárbu ſtudentſkiego máią przypáść/ chcemy mocnie bydź chowáné: ktoraby winą ſtátutową/ chcemy karáć przeſtępce.

Też poſtánawiamy: iż ilekroć ktorzy ſtudenci w ktoréykolwiek profeſſyiéy przez Doktory ábo Miſtrze ná Examen wedle zwyczáiu beda przypuſczeni: tedy Kánclerz náß ná ten czás bedący táko zwierzchnieyßy ono examen ápprobowáć bedźie miał wßeláką moc.

Też obiecuiemy náznáczyć przerzeczonym ſtudentóm Bánkierzá ábo Żydá w Krákowie: ktory bedźie miał doſtátek pieniędzy ku pożyczániu im ná zaſtáwy: á ten od grzywny nie wiecéy ná Mieśiąc bedźie lichwy wyćiągał/ iedno ieden groß.

Nákoniec ſtátutá od Doktorów y Miſtrzów przerzeczonego Krákowſkiego Kollegium poſtánowioné/ które ſie tu nie mogą włożyć/ chcemy dla ſtudium ich mieć zá confirmowáné.

Ażeby Doktorowie/ Miſtrzowie/ Licenciáci/ Bákálarze y ſtudenci vniuerſitatis Krákowſkiéy przerzeczonéy/ swé lektury/ exercitia/ Akty tym wolniéy y beſpieczniéy mogli práwowáć: dla mießkánia Miſtrzóm/ y dla ſchadzki ſtudenckiéy y żakow wßyſtkich przy Kollegium Krákowſkim przerzeczonym mießkáiącym/ náß dóm/ który był Szczepaná Páncerzá/ y ktory Herzdof mieſi Clericus fuerit, ad Epiſcopale iudicium remittatur: ſi verò Laicus, noſtro iudicio ſubiacebit. Et iam quilibet ſcholaris, Laicus, Bedellus, ſtationarius, aut ipſorum familiaris, ſi de crimine homicidii, incendii, adulterii, membrorum mutilationis, aut lethali vulnere, vel quocunq; nefario exceſſu fuerit accuſatus: extunc non ſecundùm cõſuetudinem patriæ, aut Regni noſtri, nec ſecundùm ſtatuta ipſius, ſed iuxta leges, per nos ad iudicem deputatũ, criminaliter accuſatus debebit iudicari, quinimo per proborum hominum atteſtationes ad expurgationem illati criminis admittatur.

Porrò ſi aliquis ſcholaris vel ſtudens aut quicunq; prædictorũ, pro quocunq; crimine, exceſſuùe, magno ſiue paruo, fuerit inculpatus; nullus ipſum capere vel retinere audeat: niſi cum Rectoris familia, & de ipſius requiſitione ſpeciali.

Item ſi Rector contra aliquem de ſua Iuriſdictione iuſtè proceſſerit: & ſecundùm formam ſtatutorum ipſum de vniuerſitate excluſerit, ſtudiorumq; commodis priuauerit: ad requiſitionẽ ipſius Rectoris, talis priuatus de ciuitate vtraque tàm Cracouien: quàm Kazimirienſi, & aliis de nouo locandis & Cracouię & Kazimiriæ in poſterum adiũgendis, per Aduocatos, Ciues & incolas earundem protinus expellatur: nulluſq; talẽ in ſuo hoſpitio aut manſione ſeu domicilio, audeat colligere, & fouere: vel neceſſariis vitæ, in victu, & amictu, aliquid miniſtrare.

Si autem ſcholaris, vel ſtudens, vel alius de prædictis, ſententiæ vel mandato Rectoris non paruerit, & Rectori ſuo contumax fuerit & rebellis; ad requiſitionem eiuſdem Rectoris, teneantur Aduocati & Cõſules ciuitatum prædictarũ, eorum familiam mittere, ad dicti rebellis pertinaciam compeſcendam.

Hæc autem ſtatuta, in præſentibus literis contenta, ſub pœna decem marcarum groſſorum Pragen: quos fiſco ſcholarium debent applicari, ſtatuimus firmiter obſeruanda, qua pœna ſtatutorum præſcriptorum & ſubſcriptorum, punire volumus tranſgreſſores.

Statuimus etiam: vt quotieſcunq; aliquos ſcholares, in qualibet facultate, per

Docto.

mieszánin niegdy Krákowski miał/ ná vlicy S. Anny iáko w sobie iest w ßérz y w dłuż náznáczyliśmy: który dóm od wßytkich podadków/ czynßów/ praw/ ciężéy y wyderków wolny czyniąc ná Kollegium przerzeczoné oddawamy/ incorporuiemy/ przyłączamy ná wieki/ nie zácherwuiąc sobie w nim áni ná sie áni ná potomki náßé nic práwá áni zwierzchności. Który to dóm chcemy áby też wolność/ á zwłaszczá kiedy komu do nieg przyda sie vciec/ y inych wolności/ które kościoły Bogu oddáné máią/ miał y z nich sie weselił: á téy wolności Doktorowie/ Mistrzowie/ Kollegiáci máią sie ná wieczné czáśy trzymáć y bronić.

Doctores seu Magistros, ad priuatum examen, more consueto poni contigerit: super illos Cancellarius noster, qui tempore fuerit, tanquam supremus, approbandi ipsum examē omnimodam potestatem habebit.

Item ordinabimus prædictis scholaribus vnum Campsorem vel Iudæum in ciuitate Cracouiē: qui habebit sufficientem pecuniam, ad mutuandum ipsis, super bonis oppignorādis, qui de vsura non plus exiget, nisi vnum grossum de marca qualibet infra Mensem.

Demùm statuta, per Doctores & Magistros vniuersitatis prædictæ Cracouien: condēda, quæ hîc non poterūt contineri, quæ in aliorum studiorum vniuersitatibus iuxta possibilitatem seruari poterint, volumus pro ipsorum studio cōfirmare.

Et vt Doctores, Magistri, Licenciati, Baccalaurei studēteśq; vniuersitatis Cracouien: prædictæ, eorum lecturas, exercitia, & actus doctrinarum, liberius & magis commodè valeant & poterint exercere: pro habitatione Magistrorū, & pro quotidiano & communi congressu studentium & scholarium vniuersitatis studii prædicti Cracouien: domum nostram, quæ Stephani Pancerz fuerat & vocabatur, quam & Gerdof olim Ciuis Cracouien: habebat in platea S. Annæ sitam, prout in eius latitudine, longitudineq; & amplitudine est limitata & distincta, decreuimus assignandam: ipsam ab omnibus solutionibus, tributis, exactionibus, iudiciis, iuribus, consuetudinibus, impositione onerum, & angariarum liberantes, quam vniuersitati prædictæ appropriamus, incorporamus, adiungimus perpetuè & in æuum: nihil iuris in ea & dominii pro nobis & Successoribus nostris reseruantes, quàm eisdem iuris libertatibus & gratiis, & signanter in libertate fugitiuorum, & aliis quibus Deo dicatæ fruuntur Ecclesiæ, vti, frui volumus, & gaudere, per ipsos Doctores, Magistros & Collegiatos tenendam, habendam, & temporibus perpetuis possidendam.

Friderici autē Imperatoris ea est, de prærogatiua scholarum Constitutio.

2. OMnibus, qui causa studiorum peregrinantur scholaribus, & maximè diuinarum atq; sacrarum legum professoribus, hoc nostræ pietatis beneficiū indulgemus: vt ad loca, in quibus literarum exercentur studia, tàm ipsi, quàm eorum nuncii veniāt, & in eis securè habitent. Dignum namq; existimamus: vt cùm omnes bona facientes, nostram laudem & protectionem omni modo mereantur: quorum scientia totus illuminatus mundus, & ad obediendum Deo, & nobis eius ministris, vita subiectorum informatur, quadam speciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non misereatur: qui amore scientiæ exules facti, de diuitibus pauperes semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt: & à vilissimis sæpè hominibus (quod grauiter ferendum est) corporales iniurias, sine causa perferunt? Hac igitur generali, & in perpetuum valitura lege decernimus: Vt nullus de cætero tàm audax inueniatur; qui aliquam scholaribus iniuriam inferre præsumat, nec ob alterius cuiuscūque Prouinciæ delictum, siue debitum (quòd aliquando ex peruersa consuetudine factum audiuimus) aliquod damnum eis inferat. Sciturus huiusmodi sacræ Constitutionis temeratoribus, & etiam ipsis locorum Rectoribus, qui hoc vindicare neglexerint, restitutiōnem rerum ablatarū ab omnibus exigēdam in quadruplum: notaq; infamiæ, eis ipso iure irrogandæ, dignitate sua se carituros in perpetuum. Verùmtamen si litem

In Codice cap: 4. fol. 143. HL. 248. B / 444.

eis quispiam, super aliquo negotio mouere voluerit: huius rei optione data scholaribus, eos coram domino, vel magistro suo, vel ipsius ciuitatis Episcopo, quibus hanc Iurisdictionem dedimus, conuenia.tqui verò ad alium Iudicem eos trahere tentauerit, etiam si causa iustissima fuerit, à tali conamine cadat.

REFORMATIA. Tit: III.

Dekret Synodu Piotrkonſkiégo o Lektorách, którymby miáły być od Biſkupów Sálária płáconè.

Synodi Petricouiensis decretum, de Lectoribus salariis Episcoporum fouendis est tale.

Reformowánie pierwßé zá Gámratá Arcibiſkupá. HL. 245. E/ 439. HP. 383.

1. Ku reformowánú Akádemiiey Krákowſkiey máthi náßéy / y dla przymnożenia prouentów Lektorom / y przyzwánia zinąd / Lektorów y dwiemá Professorom in humanitate czytáiącym / Je' MI. ksiądz Arcybiſkup Gnieźnienſki ſtoiąc przy deliberacyiey ná przeßłym Synodźie vczynioney / obiecał ná tym świetym Synodźie ſto dukatów we złocie z ſtrony kośćiołá Gnieźnieſkiégo / tákże z ſtrony kośćiołá Krákowſkiégo drugie ſto ſkotów we złocie: ksiądz Biſkup Kuiáwſki ſto złotych w monecie półkopkowych: á ksiądz Płotcki tákże ſto: Poznánſki ſto tákże po półkopiu / z decretu y z ordinátiiey Synodu (ná co Jeſ MI. ksiądz Biſkup Poznánſki ſam oſobą ſwą / á drugich Biſkupów poſłowie zwolili) dáć y záplácić beda winni: á ná to Kápituły kośćiołów przerzeczonych swóy conſens obiecáły dáć: bedąc przy téy nádźiei / iż tá vchwałá pożytek wßytkiemu króleſtwu miáłá przynieść. A máią bydź Jch MI. księża Biſkupi vpomnieni vchwałą tego Synodu / áby temu decretowi doſyć czynili / y conſenſy v Kápitul otrzymáli / pod winą ſtá złotych czérwonych: który Synod / ábo ksiądz Arcybiſkup / bedźie ſie v wßytkich vpominał w iednym roku.

PRo reformanda Vniuersitate Cracouien. matre nostra, & prouentibus Lectorum augendis, & aliunde vocandis: Legistę, & duobus literarum humanarum Professoribus, Reuerendiss. Dominus Archiepiscopus Gnesnen: inhærendo deliberationi in proxima præterita Synodo factæ, promisit in hac sacra Synodo se daturum centum ducatos auri in auro, ratione Ecclesiæ Gnesnen. ratione verò Ecclesiæ Cracouien, similiter centum auri in auro ducatos. Cuiauiensis, centum flo renos in moneta, per mediam sexagenā: & Plocensis similiter etiam centum: Posnanien sis similiter centum, per mediam sexagenam, ex decreto & ordinatione Synodi, Reuerendissimo Domino Posnanien si, & reliquorum Dominorum Episcoporum Nunciis consentientibus, dare & soluere debebunt: ad quod Capitula Ecclesiarum prædictarum, consensus suos præstare polliciti sunt: attento, quòd hoc sanctum propositum in totius regni vtilitatem publicam vergere dinoscatur. Et quòd absentes domini Episcopi admoneantur, vigore præsentis Synodi: vt decretum præsens exequantur, & Capitulorum consensus obtineant: sub pœna centum aureorum Vngaricalium per Synodum, seu aliâs Reuerendissimum dominuū Archiepiscopum à singulis exigenda, ad vnius anni decursum.

A Opáci wźięli ſobie ná rozmyślenié.

Abbates differunt deliberationem.

Támże.

2. ALE księża Opáci / którzy ná ten Synod przyiechali / dla niebytności inych Opátów y zakonników / y ktemu dla tego / iż ſie z bráćią swą ná to nie námawiali ani rádźili / wźieli ſobie ad deliberandum: ná co potym máią swé zdánié powiedźieć.

Domini verò Abbates, in eadem Synodo præsentes, propter absentiam aliorum Abbatum & Religiosorum, & quòd ea de re cum fratribus suis tractatus & consilia non habuerunt, distulerunt hoc negotium in aliam deliberationem & responsionem.

Ie᷑ Królewſka M. ma być proßona, áby Lektoróm czynß iáki chćiał náznáczyć.

3. A Máią Jch M. ksiądz Arcybiſkup z Biſkupy Jego Królewſkiéy M. pokornie prosić: áby J. Królewſka M. nárzecz ták świętą y chwalebną/ á bárzo potrzebną/ z swych dochodów iáki czynß Akádemiiéy téy raczył postánowić.

Petetur Regia Maieſtas, vt Lectoribus aliquem cenſum conſignare velit.

Z Miſtrzów ábo Bákáłarzów promowuiących, nie ma być wiele wyćiągano: á Akádemiá niech będzie reformowana.

4. Iż Akádemia/ ábo ſławna ßkołá Krákowſka/ dla niektórych nowo wymyślonych y nieznośnych zwyczáiow y dla wyćiągánia z promowuiących ſie ná Miſtrzoſtwo/ ábo ná co inégo/ nieznyczáynégo dátku: która to Akádemia iákoś tych czáſów ſłábieć poczełá z wielką nieczćią y ßkodą Rzeczypoſpolitéy. A ták zdáło ſie tenu wſzytkiému ná Synodźie zgromádzeniu: áby Reuerendiſs. in Chriſto patres, ksiądz Arcybiſkup Gnieźnieński/ y Biſkup Krákowſki/ y Przemyſki/ ziáchawßy ſie do Krákowa/ reformácyą w Akádemiiéy vczynili/ mocą Breuis Apoſtolici ná to pozwolonégo: y niech wßytkie abuſus wkorzenione z niéy wyrzucą: y ták ią we wßytkim niech reformuią: áby záś vniuerſitas ku piérwßéy swéy ſławie przyßłá: á żeby ſtudentóm ná promotią ſie gotuiącym lżéy vczynili/ á ták wielkich nakłádów nie czynili przy promociách swych. A zwłaſczá żeby nowy porządek poſtáwili ná Kollegiáturę y Lekturę; y táki porządek/ ktoryby nalepßy bydź mógł. A ieſliż wiec wßyſcy ći ziáchać nie będą moc/ tedy iednák ieden ábo dwá z nich to niech ſpráwią: á ieſliby żaden z nich nie mógł tego vczynić/ tedy wżdy niech deputuią ná to iákie ludźie godne y vczone/ którym dawne Conſtitucye Kollegiáckie ſą wiádome: á ći co vczynią/ to Vniuerſitas wßytká ma przyiąć/ y wedle tego ſie ná potym záchować.

Petetur Regia Maieſtas, vt Lectoribus aliquem cenſum conſignare velit.

DEbent autem domini, Archiepiſcopus & Epiſcopus, precibus ſupplicibus diligenter inſtare apud S. Regiam M. vt eius S. R. M. ad tam ſanctum & laudabile ac neceſſarium opus, de ſuis prouentibus aliquem cenſum perpetuum prædictæ Vniuerſitati conſtituat. Támże.

In Magiſtros & Baccalaureos promouendi ſumptibus non grauentur: & Academia Cracouienſis, reformetur.

QVoniam Vniuerſitas, ſeu ſchola Generalis Cracouien. famatiſſima in amplitudine nominis ſui, propter nonnullas nouas & ægrè tolerandas conſuetudines, promouendorumque ad aliquos gradus inſolitas depactiones, quæ in ipſa hac nòſtra tempeſtate, per iniuriam temporum pedetentim decreſcere videtur: cum magno dedecore & iactura R. P. placuit Synodo: vt Reuerendiſſimi in Chriſto patres domini, Archiepiſcopus Gneſnen, ac Cracouienſis, & Præmyſlien, Epiſcopi moderni, Cracouiam deſcendentes, reformationem faciant, vigore Breuis Apoſtolici, ad hoc habiti: omnesq; illas ineptias in ea natas tollant & depellant: faciantque in omnibus ita bonam reformationem; quò ſchola ipſa priſtinæ claritudini reſtituatur: & ſcholares promouendi releuentur, ab excogitatis & ſuperuacaneis impenſis, circa promotiones ſuas, & præſertim vt ordinatio fieret noua, ad Collegiaturas & Lecturas; talis ſcilicet, quæ in eruditione faceret conditionem meliorem. Quòdſi forſan omnes eò deſcendere non poſſint: duo vel vnus eorum id faceret: aut ſi forſan nullus ipſorũ eò deſcendere poſſet: deputarent viros aliquos dignos & doctos, antiquarũ conſuetudinum illius ſcholæ gnaros, ad hoc faciendum: & quicquid facient, tota Vniuerſitas æquo animo ſuſcipere debeat, & teneatur. *Reformowánié wtore gá Ianá Lajskiégo Arcibiſkupá w Lánczycy 1523.* HL. 384/ 440. HP. 384.

Scholis maioribus Magiſtri & Baccalaurei præficiantur.

5. Iż kośćiół Boży iáko mátká dobra ma opátrzáć / áby vbodzy / którym nie máią zkąd rodzice nákładáć / mieli sie gdźie vczyć: áby zá tą spráwą Rzeczpospolita y kośćiół był náukámi świętny / y vczonymi ludźmi zdobiony: á ták zá rádą tego Synodu roskázuiemy: áby Ordinarii locorũ nie tylko przy Tumskich kośćiołách ná ßkołách Rektory / mistrze mieli / y chowáć roskázáli: ále też po miásteczkách wietßych y mnieyßych niech Bákálarze będą / gdźie mistrzowie wychowánia mieć nie mogą. Ale ná iné mnieyßé mieyscá młodźience iákié godné á vczoné niech biorą: tego przestrzegáiąc / áby Rektorowie ßkolni ná ßkołách w ßkołách mieli godné á obyczáyné y nieswowolné żáki: których máią dobrze rządźić / y w grożie dobrey mieć. Ale którzyby sie kárác dác niechcieli: tych Ordinariis ábo Officiałóm ich niech ná karánié odeśłą.

QVoniam Eccleſia Dei, ſicut pia mater, prouidere tenetur: ne pauperibus, qui parentum opibus iuuari non poſſunt, ſtudendi & proficiendi opportunitas ſubtrahatur: vt ſic Reſpub: & Eccleſia doctrinis illuminetur: & virorum eruditorum ingeniis decoretur: hoc ſacro approbante concilio, Decernimus: vt locorũ Ordinarii, non ſolùm in Metropolitanarum, Cathedralium & Collegiatarum Eccleſiarum ſcholis, Rectores, Magiſtros in artibus ſeruent & foueant, foueriq́ue & ſeruari faciant; verumetiã in oppidis maioribus, & in oppidis minoribus, Baccalaureos, vbi Magiſtri ſuſtentari non poſſunt. In aliis verò locis inferioribus, ſcholares maturos, idoneos & doctos: prouidentes, vt Rectores ſcholarum ſeruent in ſcholis idoneos, benè morigeratos & minimè licentioſos diſcipulos, quos dirigant bono regimine, & laudabili diſciplina. Si autem aliqui ex eis eſſent incorrigibiles; eoſdem Ordinariis, vel eorum Officialibus deferant puniendos.

Waguſowie z ßkoły wypędzeni by dź máią.

6. Żáki wáguiące ſie / á po swéy woléy biegáiące / z miast y z miásteczek roskázuiemy wypedzáć.

Scholaſtici vagi de ſcholis pellantur.

SCholares vagos, eos ſcilicet qui ſcholam reliquerint, remiſſeq́; & licentiosè vixerint, ex ciuitatibus & oppidis eſſe propellendos ſtatuimus.

O ßkole Krákowſkiéy, Poznáńſkiéy y Poltowſkiéy.

Trzećie reformowánie zá Zygmuntá Auguſtá w Piotrkowie 1562. HP. 386.

7. O Szkole Krákowską / Poznańską / y Półtowską / iáko Posłowie proßą áby reformowáné były. Aczkolwiek to należy ná vrząd ich M. X Biskupów: którym tego práwo pospolité y przodkowie náßy zwierzyli / iáko fundatorowie y nádawce tych to ßkół: wßáką że my w téy mierze ksieżą Biskupy y Rektory nápomniemy / y z zwierzchności náßey tego doyźrzemy / áby ßkoły té w dobrey spráwie były.

PROBOSTWO S. FLORIANA.

Tit: IIII.

Incorporowánié Proboſtwá S. Florianá w Krákowie do Krákowſkiégo Kollegium.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 40.

1. Incorporátiá Proboſtwá ś. Florianá Kollegium Krákowſkiému przez ś. pámięci królá Zygmuntá Auguſtá Wuiá náßego / y Stephaná vczyniona / władzą ſeymu tego zá zezwo leniem wßech ſtanów vtwierdzamy. Iuſpatronatus náßé / któreby nam należało wieczném czáſy ná Kollegium pomienioné wlewáiąc.

KSIĄG WTORYCH,

CZĘSC PIĄTA,

O Dziesięcinách y Annátách.

DZIESIĘCINY. Tit: I.

Około róznośći Dźieśięćin compoſitia piérwſza miedzy królem Káźimiérzem y Koroną, á miedzy Bodźántą Biſkupem Krákowſkim, przez Iároſłáwá Arcybiſkupá Gnieźnieńſkiégo vczyniona.

1. GDyż piſmo świeté świádczy / że wſzytek wiek człowieczy ieſt od młodości ku złemu ſkłonny/y wſzytkie ſtworzenie w wyſtępku ſie nayduie: przyrodzenie też człowieczé łácniéy vpadá ku złemu/ták/ iże złości rácżéy náśłáduie. Ale ácz Páńſka vſtáwá ieſt/ że poddáni máią bydź ſromieźliwi / ſkromni/ ſpráwiedliwi / ſpokoyni : á wſzákóż niepohámowána pożądliwość / by nie byłá pohámowána ſtráżániem ſpráwiedliwości/ tedyby záprawdę zgodá y pokóy miedzy ludźmi zginęłá. Nawyſſé tedy dobro ieſt/ w tym żywocie ſpráwiedliwości náśłádowáć / y iednému káżdému co iego ieſt przywłaſczáć. A dla téż ſtánowi ſie to práwo y conſtitucya/áby ludzka śmiałość pohámowána byłá/á niewinność miedzy złemi/áby beſpiecznie żyć / y z tego weſelić ſie mogłá.

Ná toż Król piſze.

2. KAźimiérz z łáſki Bożéy król Polſki/oznaymuiemy niniey ſzym piſániem: iż chcąc áby poddáni náſzy w króleſtwie náſzym mieſzkáiący / á zwłaſczá w króleſtwie Polſkim/ y w źiemiách/ będąc ktoregokolwiek ſtanu y záwołánia/poczćiwie żyli/á ieden drugiego nie obrażał/y áby práwo ſłoż kożdému: nád to zá rádą wielebnego w Pánu Chryſtuſie oycá y páná Iároſłáwá/ świętégo kośćiołá Gnieźnieńſkiégo Arcybiſkupá / tákże Prełatów / Woiewód/ Páwieczną pámięć wydáliſmy ſtátutá niżéy nápiſáné : chcąc / áby té ſtátutá w przerzeczonéy źiemi Polſkiéy od wſzytkich były chowáné / ieſliże chcą vyśdź mieńſki náſzéy / y kázni w nich nápiſánych. Abowiem potrzebuie tego częſtokroć śmiałość złych/ áby ſmy nie tylko zákázowáć co mieli/ ále też y

wine

De raptu Decimæ Prædialis.

IN nomine Domini Amen. Cùm, ſcriptura teſtante, omnis ætas ab adoleſcentia ſit promptior ad malum: & omnis creatura conſiſtat ſub vitio : naturaq; humana facilius labitur ad delicta, ſic etiam, quòd vitia imitetur. Quamuis enim Domino diſponente, ſibi ſubditi debeant fore pudici, modeſti, iuſti, ac pacifici : effrenata tamen cupiditas, niſi iuſtitiæ conatus ſubuerteret; tunc profectò concordia & pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita eſt, iuſtitiam colere: & vnicuique quod ſuum eſt tribuere. Et propter hoc conditur ſtatutũ ſeu conſtitutio: vt humana còèrceatur audacia : & inter improbos, innocentia ſecuritate lætetur. *Káź. wkrá. 1569. Laſs. HL. 72/130 & 399.*

Ad idem Rex ſcribit.

KAzimirus Dei gratia rex Poloniæ : ſignificamus tenore præſentium : Quomodo cupientes vt ſubditi noſtri, in regno noſtro degentes, præſertim in regno Poloniæ, & terris, cuiuſcunque ſtatus & conditionis exiſtant, honeſtè viuant : alter alterum non lædat: & ius vnicuiq; tribuatur. Prætèrea de conſilio, Venerabilis in Chriſto Patris & domini Iaroſlai, ſanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, necnon Prælatorum, Palatinorum, Baronum & vniuerſorum nobilium noſtrorũ, de terra Poloniæ, ad perpetuam rei memoriam ſtatuta edidimus infraſcripta: volentes, vt ipſa ſtatuta, in prædicta terra Poloniæ, ab omnibus obſeruentur, ſicut noſtram indignationem & pœnas contentas in illis, volunt & cupiunt euitare. Requirit enim plerunq; audacia peruerſorum; *Támże La. 53. HL. 72. B/ 130. HP. 139.*

wine ná przestępce włożyli.

vt non simus sola delictorum prohibitione contenti; sed etiam pœnam delinquentibus imponamus.

Król máiąc przy sobie Arcybiskupá Gnieźnieńskiego, iáko iednaczá, ták z nim około Dziesięćin postánowił.

Rex assidens arbitranti Archiepiscopo Gnesnensi, secum vnà statuit sic.

Iárosław Arcybiskup L. 53. B. HL. 72. B/ 131. HP. 139.

3. NOx tedy Járosław Boskim przezrzeniem świętego Gnieźnieńskiego kościołá Arcybiskup / w Krákowskim Biskupstwie ná visitácyey będąc / wszytkim / do których te listy przyydą / chcemy bydź wiádomo: iż przez naiáśnieyszę książe krolá Káźimierzá / z łáski Bożey krolá Polskiego y obrońce nászego z iednéy strony / y Bodzántą z drugiey strony brátá nászego namileyszego / Biskupá Krákowskiego / gdy byłá wątpliwość wszczętá około Dziesięćin / y około innych rzeczy niżey opisánych: potym iż strony chcąc ku zgodźie bez obrażenia sumnienia przyśdź / ná nas dobrowolnie z pewney wiádomości / nie żádnym obłądzeniem ani iáką zdrádą ośukáni / ná Artykuły niżey opisáne z strony swéy y namiástków swych / zgodnie sie zgadzáiąc dáli sie ná náś wyrok / iáko ná nálazek compromissárski / y ná nas iáko iednaczá / pochwalićielá / y definitorá / ábo przyiaćielskiego zgodźićielá / dáiąc y pozwaláiąc nam wolną y státeczną moc y władzą: ábysmy mogli zgołá / y bez práwnych postępków / y obyczáiu śądowego na przerzeczone Artykuły ślázáć / pochwalić / skończyć / iednáć / postánowić / práwny postępek záchowawszy / iákokolwiek nam będźie sie zdáło nalepiey y napożyteczniey. My tedy wezwawszy imienia Bożego / y porádźiwszy sie ludźi mądrych / y dobrze sie około tęg rozmysławszy / dla dobrégo pokoiu y pożytku kościołá Krákowskiego / mocą compromissu przerzeczonégo / vchwalamy / postánawiamy / ślázuiemy / y kończąc rzecz / to iednánie czynimy między królem Je°. M. y Biskupem przerzeczonymi.

NOs itaq; IAroslaus, diuina prouidentia sanctæ Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopus, in Cracouien: Diocœsi in officio visitationis constitutus, vniuersis ad quos præsentes peruenerint, volumus fore notum: Quòd per serenissimum principem, Dominum Kazimirum, Dei gratia regem Poloniæ & patronum nostrum ex vna, & Dominum Bodzantam partibus ab altera, fratrem nostrum charissimũ Episcopum Cracouiensem, quædam dubitatio super Decimis, & aliis articulis inferius contentis, fuisset hinc inde suborta: demum eædem partes, volentes ad calculum concordiæ, sine scrupulo conscientiæ peruenire: in nos voluntariè, ex certa scientia, non per errorẽ, nec aliquo dolo, vel fraude circumuenti, super infrascriptis articulis, pro se, omnibusq; successoribus suis, concorditer consentientes, compromiserunt: tanquam in arbitrium compromissariorum, arbitratorem & laudatorem, definitorem seu amicabilem compositorem: dantes & concedentes nobis liberam & omnimodam potestatẽ & facultatem: vt possimus de plano & sine strepitu & figura iudicii, super dictis articulis pronunciare, laudare, definire, arbitrari, & ordinare: etiam iuris ordine conseruato, qualitercunque, prout nobis melius videbitur, expedire. Nos itaque Dei nomine inuocato, & consilio sapientum communicato, nobiscum etiam habita deliberatione sufficienti, pro bono pacis & vtilitate Ecclesiæ Cracouien, ex vigore compromissi prædicti, laudamus atque ordinamus, & definiendo arbitramur, inter dominum regem & Episcopum prędictos.

Kto Folwárkową dziesięćinę vłápi.

De raptu Decimæ prædialis.

La. 54. HL. 72. B/ 131. HP. 140.

4. JEśli ktory śłáchćić Dziesięćinę po Folwárku wydźie: tákowy wydźiercá ábo złoczyncá / pierwey vpomniony / będźie záklęt: á gdźieby w klątwie przez śześć miesięcy trwáć miał: tedy poddáni w iego wśi mieszkáiący / ktozy byli powinni dźieśięćinę dáwáć / máią bydź záklęci z tym / ktory

PRo raptu Decimæ prædialis alicuius nobilis, vel pro causa qualicunque rationabili, talis raptor, vel malefactor, monitione præmissa, excommunicetur. Si verò in excommunicatione per sex menses perstiterit: extunc incolæ, in eadem villa degentes, qui tunc tenebantur decimare,

ry był pobrał dźiesięcine. A gdźie żoná czyá w niebytności mężowéy dźiesięcine wydźie: przez klątwę kościelną ma bydź ku dosyć vczynieniu słusznému przeciwko tákowéy postąpiono: która ieśliby przez sześć miesięcy w klątwie zátwárdźiałym vmysłem trwałá: tedy kmiecie w téyże wśi/ gdźie dźiesięcinà była vłápiona/ z nią wespołek máią bydź zákleci.

O postánowieniu tárgu około Dźiesięćiny.

5. Też ktorybykolwiek Pan we wśi chćiał Dźiesięcine kupić/ przed świętym Jákubem ma z Pánem dźiesięciny stánowić: bo gdy tego nie vczyni/ tedy pan dźiesięciny dźiesięcine przeda wolnie: á przekázowánie páná onéy wśi niema nic szkodźić.

Około dźiesięćiny z posianych rzeczy ná ogrodźie.

6. Gdźiekolwiek pługiem w ogrodźie ábo ná polu bedźie orano/ dźiesięcinà zupełnie ma bydź dawána: wyiąwszy rzepę/mák/kápustę/cebule/czosnek/y inné rzeczy tym podobné ná ogrodźie sie rodzące. Jeśliby kto orząc szczepił/ dźiesięcinà od tego żadnym obyczáiem nie ma bydź brána.

Około dźiesięćiny konopnéy.

7. O Dźiesięcine konopną ták vstáwiamy: Którykolwiek kmieć orze całym pługiem/ ile bedźie miał wołów ábo koni/ma dáć cztérzy wiązáni konopi gotowych/wedle stárego zwyczáiu źiemie: á który połowice pługu/dwie wiązáni dáć bedźie powinien: á którzy około konopi nie robią/ od dźiesięciny konopnéy máią bydź wolni.

Zá wolą Królá Kázimiérzá Wielkiégo, Bodzántá Biskup Krákow: około dźiesięćin ták postánowił ná seymie.

8. GDY były zrußone nienawiści wielkie y rożności miedzy duchownémi y świeckiémi osobámi/ Pány Diocœzitey Krákowskiey: potym były vspokoione miedzy nimi ná seymie przez Królá Kázimiérzá/y ná synodźie przez Bodzánte Biskupá Krákowskiego ná ieden czás/w Krákowie

mare, excommunicentur cum raptore decimæ eiusdem. Vbi autem vxor alicuius, viro absente decimam rapuerit; per censuram Ecclesiasticam huiusmodi, ad satisfactionem condignam, contra ipsam procedatur. Si autem per sex menses, in eadem excommunicatione perstiterit, animo indurato; tunc kmethones in eadem villa, vbi decima fuerit rapta, cum eadem excommunicentur.

De tempore decimę forisandæ.

ITem quicunque Dominus villæ, in ipsa villa sua Decimam emere voluerit, ante festũ beati Iacobi cum domino decimæ forisare procuret: alioquin dominus decimæ decimam vendet liberè, impedimẽto cessante domini villæ illius. Ld.54.HL. 73/132.HP. 140.

De decimis, seminatorum in hortis.

VBicunq; aratro, in hortis vel in campis aratum fuerit, decima plenariè exoluatur: exceptis rapis, papauere, caulibus, cepis, allio, & quæ his sunt similia, in hortis. Si quis ligonisando plantauerit, decima ab eo nullatenus recipiatur. Ld.54.HL. 73/132.HP. 141.

De decima Canapi.

PRo decima Canapi taliter statuimus: Quòd quicunq; kmeto arat cum integro aratro, quotcunq; boues habuerit, seu equos, det quatuor ligaturas Canapi parati, iuxta consuetudinem terræ antiquam: quicunq; cum medio, duas ligaturas dare teneatur: qui autem non arat, à decima canapi debet esse liber & solutus. Ld.54.B. HL.73.132 HP. 141.

Super decimis Bodzanta Episcopus Cracouiensis constituit.

CÙm excitata erant odia multa & differentiæ inter spirituales & seculares personas, dominos Diocœsis Cracouien: tandem compactata erant & congesta inter eos, in Conuentione, per Regem Kasimirum Magnum: & in synodo per Bodzantam Episcopum Cracouiensem pro vno tempore, Cracouiæ, quarta Mensis Iunii, Anno 1369. habitis. Quibus intererat Iaroslaus Gnesnen: Archiepiscopus, Boguria dictus, tunc ex causa illius differentiæ, autoritate Metropolitica ac Primatiali Bodzánta Biskup La. 55.HL.73/132.HP141

czwartégo dniá miesiącá Czérwcá/Roku 1369. złożonym. Przy czym był Jároſław Gnieźnieński Arcybiſkup Bogurya rzeczony: który ná ten czás zá przyczyną onych różnośći zá władzą ſwego przełożeńſtwá wizytował Diocœzią Krákowſką.

A ſą poſtánowione rzeczy niżéy nápiſáné: O wolności dźieśięćin/ o wydźieránıu dźieśięćin/ o czáśie wytykánia dźieśięćiny/ około targu/ około kupienia dźieśięćiny przez pány/ około bránia iéy z plugu/ około naymu nowiny/ y ich poſtępkách/ &c. około kolumbácińéy/ około viſitátińéy Arcdźiakońſkiéy/ o wyprawie Duchowieńſtwá ná woyne/ o pozywániu świeckich do ſądu duchownégo/ o oprawie kośćiołá/ o dźieśięćinie konopnéy/ o Interdictćie trzech dni przeſtánia od ſłużby Bożéy/ około zapłáty Poſłóm/ około budowánia kośćiołów w imieniu błáchetckim: iáko to wßytko niżéy ieſt nápiſano:

Támże: W Imie Boże/ Amen.

Niechay wiedzą wßyſcy którzy niniejßégo ſtánowienia wiádomość będą mieć: iż my Bodzántá/ z Boſkiégo przezrzenia/ y ſtolice Apoſtolſkiéy Biſkup Krákowſki/ przypátruiąc ſie/ iż ziemiá Lubelſka/ Sieciechowſka/ y Lukowſka náßéy Diocœzíiéy/ przez naiazd niewiernych Tátárów y Litwy dla grzechów náßych ſą po wielkiéy części ſpuſtoßone: chcąc tedy áby ku oſádzie tych źiem lud chrześćiáński był przywiedźión/ ná vśilną proßbę Naiáśnieyßéy Kśiążęcia páná nászégo/ Páná Kázimierzá/ z łáſki Bożéy Krolá Polſkiégo oświéconégo/ zá wolą y dozwoleniem bráćiéy náßéy Kápituły Krákowſkiéy/ wßytkim y kożdému zoſobná/ którzy w źiemiách przerzeczonych oſieda/ ábo do tego czáſu oſiedli we wśiách przerzeczonych y oſiádłośćiách/ w których do ſtołu nászégo Biſkupiégo dźieśięciny należały/ od płácéy dźieśięćiny/ trzy dźieśći lat od daty teráźnieyßéy zupełną y wßeláką dáiemy wolność.

Awßákże ták: iż ieſli w czáśie téy wolności będźie przerzeczony Król Je° M. ábo iego Vrzędnicy/ ábo błáchtá którakolwiek ná borách ſwych/ które ſą w przerzeczonych źiemiách/ dźieśięćine od ſwych kmieći weźmie/ ábo ku pożytku ſwé° obrácáć ią chćiał: tedy od tego czáſu wolność tá nic przekázowáć niema: áby też dźieśięćiná dóbr tych matiali viſitans Diocœſim Cracouienſem.

Sunt autem compactata infraſcripta: Super decimarum libertate, raptu, tempore decimandi, foriſandi, per dominos locorum eas emendi, ex aratro percipiendi, noualium locatione, earum progreſſione, &c. columbationibus, viſitatione Archidiaconorum: ſuper expeditione ad bellum Clericorum, ſecularium ad ius ſpirituale citandorum, fabrica eccleſiæ, decima Canapi: ſuper interdicto triduano, & ſimplici ſuper ceſſatione à diuinis, ſalariis tabellionum: item de eccleſiis, in bonis nobilium, erigendis: vt infrà ſequitur.

In nomine Domini, Amen.

Nouerint vniuerſi, præſentium notitiam habituri: quòd Nos Bodzanta, diuina & Apoſtolicæ ſedis prouidentia, Epiſcopus Cracouienſis, attendentes: quòd terræ, Lublinenſis, Sieciechouienſis & Lukouienſis, noſtræ Diocœſis, per inſultum infidelium Tartarorum & Lituanorum, peccatis exigentibus, ſunt plurimùm deſolatæ: volentes itaque, vt ad poſſidendas eaſdem populus Chriſtianus feruentius inuitetur: ad petitionem inſtantem ſereniſſimi Principis Domini noſtri, Domini Kaſimiri, Dei gratia Regis Poloniæ illuſtris, de voluntate & conſenſu fratrum noſtrorum Capituli Cracouienſis, omnibus & ſingulis, qui in terris prædictis ſe locauerint, aut hactenus ſunt locati, in villis prædictis & poſſeſſionibus, in quibus ad menſam noſtram Epiſcopalem decimæ pertinebant, à ſolutione decimæ triginta annorum ſpatio, à data præſentium, plenam & omnimodam concedimus libertatem.

Ita tamen: quòdſi libertate durante Dominus præfatus Rex, aut procuratores ſui, vel Nobilis quicunque, in Borris ſuis, ſitis in terris prædictis, decimam à ſuis colonis receperit: vel pro ſuis vſibus vſurpare voluerit: extunc libertate non obſtante, decima bonorum eorundem ad menſam noſtram, ſine contradictione aliqua reuertatur. In aliis autem bonis, in quibus decima recepta non fuerit, libertas permaneat, ſicut conceſſa.

Per hanc autem libertatem noſtram, Monachis

że ná stół náß przez wßelkiéß spow niemiáłá bydź przywrócona. A w innych dobrách/ w których dźiesięcináy nie będźie bráná/wolność niech trwa iáko przedtym iest dána.

Ale przez náße te wolność Zakonnikóm y Xiężéy też świeckiéy/ ktoryßkolwiek w źiemiách przerzeczonych względem swych klaßtorów/y inégo kościelnégo opátrzenia dźiesięciny dźierżą/ ábo dźierżeli/ żadnégo vbliżenia niechcemy czynić/ ále kożdy znich przy práwie swym zoſtánie iáko pirwéy.

Monachis & Clericis etiam ſecularibus, quibuſcunque (qui in terris prædictis ratione ſuorum Monaſteriorum, ac aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum decimas poſſiderent, aut poſſident) nullum volumus præiudicium generari; ſed ipſorum quilibet circa ius ſuum permaneat, ſicut prius.

Dźieśięćiny iáko bywáły dawánè z ſtárodawná, ták máią być dawánè: y o dźieśięćinách Wóytowſkich, ábo Szołtyſkich.

Decimæ ſicut dabantur ex antiquo, ita dandæ ſunt: & de decimis Scultetorum.

9. TO też roſtázuiemy/ zá przyzwoleniem Páná náßégo Krolá Jego M. gdźiekolwiek we wßytkim Biſkupſtwie náßym/w mieśćiách/zamkách/ miáſteczkách/ wśiách/ſolwárcách/oſiádłośćiách dźieśięciná ſnopowa z polá do tych czáſów byłá bráná: tám y teraz tymże ſpoſobem Dźieśięciny nápotym máią bydź bráné/nic nie dbáiąc ná przećiwienié czyie.

Ale Wóytowie/ Szołtyſi/w mieśćiách/ w miáſteczkách/ ábo we wśiách/ w których dźieśięciny ſnopowé pláca/ ze cztérech włók Wóytoſtwá swégo/ które będą robić własną robotą y nákładem/ z káżdéy włóki przerzeczonéy ná dźień ś. Marćiná Xięży cá Liſtopádá/ oſm großy Práſkich zá dźieśięćine nam záplácą.

A ieſli wiecéy włók zechcą robić niż cztéry/ ábo przerzeczoné cztéry przedádzą/ naymą/ ábo dádzą ku robieniu: z tych máią dáć táką dźieśięćine ſnopową ná polu/ iáką ini kmiećie ich ſąśiedźi zwykli płáćić.

Cæterum mandamus annuente Domino noſtro, Domino Rege prædicto: vt vbicunque per totam noſtram Diocœſim, in ciuitatibus, caſtris, oppidis, villis, prædiis & poſſeſsionibus, decimæ manipulatim in campis hactenus tollebantur; ibi adhuc eodem modo eædem decimæ, in poſterum tolli debent, contradictione cuiuſlibet non obſtante. Támże.

Verùm Scultreti, & Aduocati ciuitatũ, oppidorum, ſeu villarum, in quibus decimæ manipulatim perſoluuntur, de quatuor mãſis Aduocatiæ ſeu Scultetiæ ſuæ, quos coluerint propriis laboribus & expenſis, de quolibet manſorum prædictorum, in feſto Beati Martini, in Menſe Nouembri, quatuor ſcotos groſſorum Pragenſium, pro decima nobis ſoluent.

Sed ſi plures manſos colere voluerīt, quàm quatuor: aut dictos quatuor vendiderint, locauerint, aut tradiderint ad colendum: de ipſis debent decimam manipularem dare, in campo, prout alii incolę, quorum vicini ſunt, conſueuerunt ſoluere.

Dźieśięćin wytykánia czás.

De tempore Decimandi.

10. ABy roboty ludzkie dla leniſtwá tych/ ktorzy wytykáią/ nie omießkáły ſie: ſtázuiemy/ áby kożdy w oktawe ś. Jákubá ku zbiránıu swéy dźieśięćiny/ ábo przez ſie/ ábo przez poſłá swégo ku temu godnégo był gotów. A ieſliby ináczéy vczynił: tedy odłożywßy y zoſtáwiwßy ná polu pięć ſnopów/ z káżdéy kopy zboża/ kożdy swé wolnie wożić będźie.

ET ne labores hominum, propter decimatorum deſidiã retardentur, decernimus: vt quilibet, in octaua Beati Iacobi, ad recolligendum ſuã decimam, vel per ſe, vel per nuncium idoneum ſit paratus: aliâs, depoſitis & relictis in campo quinque manipulis, de qualibet quinquagena, frumenta hominum libere conducantur. Támże.

Około dźieśięćin ná Nowinách.

De Decimis Noualium.

Támże. 11. NA nowinách / ktore ſie poczely zá Wiſłą / y ku gránicy Ruſkiéy / Węgierſkiéy / áż do gránic źiemie / gdźie do tego czáſu nam ſnopowa dźieśięcińá nie byłá dawána / gdy wolność ſie wypełni / z káżdéy włoki máłéy ábo wielkiéy oſiádłéy / ábo ktorą oſádźić máią / wiárdunek groſzy Práſkich ná świeto S. Marćińá przerzeczoné / ná koźdy Rok nam máią bydź płácone miáſto dźieśięciny folwárkowéy.

A Wóytowie / Szołtyſi z nowin przerzeczonych ze cztérech włók ábo źrzebiá / Wóytoſtwá ábo Szołtyſtwá / ktoreby robili własnémi robotámi / iáko ſie przed tym rzekło / z koźdéy włóki przerzeczonéy ſześć groſzy płácić máią / onemu kośćiołowi zá dźieśięćine: gdźie ſłucháią chwały Bożéy / y przyymuią kośćielné świątości.

A ieſliby wiecéy niż cztéry włóki robili / ábo niektorzy z nich nieco innym przedáli / náieli ábo dáli ku robocie: z koźdéy z nich włóki ieden wiárdunek groſzy / iáko y kmiećie / ná świeto przerzeczoné zá dźieśięćine zápłácą.

A ktemu zá te łáſke ktorą im czynimi w płáceniu dźieśięciny / iáko ſie rzekło / ći Wóytowie y Szołtyſowie wiárdunki náſze dźieśięćinné w świeto S. Marćińá wyſſéy miánowáné pod przyſięgą wierności ſwéy od ludźi wybráć / á nam ábo náſzemu ſprawcy w pietnaśćie dni przed Świątki bliſko przyſłémi przynieść wiernie y cále bedą powinni.

A wſząkże gdźie ná przerzeczonych nowinách nam dźieśięćińá ſnopowa byłá płácona / ieſcze ná przyſłé czáſy ná wieki płácona bydź ma: áni iéy dla tego popuſczamy ná wiárdunki.

O Dźieśięćinách ról płonnych v Długiégo polá y Czorſtyná ku Myſlimicóm.

Támże. 12. ALe iż w rozdźiałách przy Długim polu / Czorſtynie / pod tą gránicą / to ieſt / miedzy drógą ktora bieży do Myślimic ku Twárdoſzynu / y miedzy ſłoną gorą ku górze / ktorą zowią Obzdów w Dunáiec / y iákoſmy wyrozumieli ſą polá płonné / y źimná wielkié dłużéy źiemie zátrzymawáią / ták iż krótki czás przez Rok tám robią / chcąc łáſkáwiéy z owych ſtron obywátelmi ſie

IN noualibus autem exortis, vltra Viſlam, & citra metas Ruſsiæ, Vngariæ, progreſsiuè vſq; ad limites terræ, in quibus hucvſq; nobis manipulatim decima non dabatur, libertate expleta, de quolibet manſo paruo ſeu magno, locato ſiue locando, Ferto groſſorum Pragenſium, in feſto Sancti Martini prædicto, Annis ſingulis, nobis pro decima ſolui debent prædiali.

Aduocati verò & ſculteti noualiũ prædictorum de quatuor manſis Aduocatiæ vel Scultetiæ, ſeu quos coluerint propriis laboribus (vt præfertur) de quolibet manſorum prædictorum, tres ſcotos groſſorũ ſoluant illi Eccleſiæ pro decima: vbi audiunt diuina, ac percipiunt Eccleſiaſtica Sacramenta.

Sed ſi plures quàm quatur coluerint: aut aliqui ipſorum aliquid aliis vendiderint, locauerint, ſeu tradiderint ad colendum: de quolibet ipſorum vnum Fertonem groſſorum (ſicut & ruſtici) in feſto prænotato, nobis pro decima ſoluant.

Et inſuper, pro gratia, quàm eis facimus in ſolutione decimæ (vt præfertur) iidem Sculteti vel Aduocati, Fertones noſtros decimales, in feſto Beati Martini ſuperius notato, ſub iuramento fidelitatis ipſorum ruſticorum exigere: nobiſq; vel noſtro Procuratori infra quindecim dies, ante feſta immediatè ſequentia, præſentare fideliter & integraliter tenebuntur.

Sed tamen, vbi in prædictis noualibus, nobis ante decima manipulatim ſoluebatur, adhuc futuris temporibus perpetuò ſolui debet: nec ipſam, propter hoc, remittimus ad Fertones.

De Decimis agrorum ſteriliũ, circa Dlugiepole, & Czorſtyn verſus Myſlimice.

VErùm quia in diſtinctionibus circa Dlugiepole Czorſtyn ſub ea limitatione, videlicet inter viam, quæ currit ad Myſlimice, verſùs Twardoſzyno, & inter Slona-gora, verſus montem, quæ dicitur Obſdow, in Dunaiec, & vt intelleximus quòd ſunt agri ſteriles, & frigora grandia diutiùs terram præmunt, ita, quòd pauco tempore anni ibi laboratur: volentes

grati-

sie obéydź y postánowić.

Vstáwiamy: iż kmiećie przerzeczeni/którzy sie tám osádźili/y nápotym osádzą/ná świeto świętégo Marćiná przerzeczonégo zá dźiesięćine z káżdéy włoki ßeść großy/ großów Práskich ná kożdy Rok nam miechay zápłácą.

Które pieniądze Szołtysi mieysce przerzeczonych będą odbiéráć/y nam ábo sprawcy náßemu oddawáć: iáko w téy rzeczy wyssßéy skończenié iest wyráżono.

A to sámo rozgrániczenié około płácenia wiárdunków zá dźiesięćine ná mieyscách wyssßéy wyráżonych/ dostátecznie z Pánem Káźimierzem królem iż ma trwáć postánowiliśmy.

A wßákże nápotym ná miástá/wśi/miástecżká/ folwárki/ osiádłości/ którékolwiek we wßytkim okregu Biskupstwá náßégo/ gdźie nam snopowa dźiesięćine z stárodawná płácą/ to nigdy náżadny czás ścięgáć sie nie ma.

O Dźiesięćinách przez ßláchtę zoránych, Arendowánych, ábo od kmieći miánych.

13. SKázuiemy: iż gdźiekolwiek który ßláchćic drugiemu ßláchćicowi sobie równemu/ gdy będźie potrzebą przyćiśnion dźiedźictwo swé zástáwi/ á ten/ który ná zástáwe dał/ będźie rolą orał: tedy dźiesięćine zboża z pól swych niech płáći onému kośćiołowi/ któremu ten/ który zástáwił/ płácić był zwykł zstárodawná.

Ale ieśli przerzeczony zástáwnik chćiałby roboty swé rozßérzyć/ zganiáiąc kmiećie/ á orząc polá ich: tedy z pól onych kmieći/ które orze/ będźie powinnien płácić dźiesięćine w gonitwe: chociaby téż ßláchćic kmieciowi ábo komu inemu dźiedźictwo zástáwił.

Tenże nie ßláchćic dźiesięćine/ która iest nie wolna/ komu z práwá będźie powinien/ z pól które zásiéwa/ będźie powinien dáć.

Około dźiesięćin, które wdłuż idą.

14. NAkoniec wstáwiamy y postánowiliśmy zá wolą y przyzwoleniem osobliwym Páná náßégo Krolá przerzeczonégo: iż gdźiekolwiek od stárych pól wćiąż którokolwiek láśy/ chrośty/ ábo dąbrowy będźie

gratioßiùs cum incolis diſtrictuum prædictorum ordinare:

Statuimus: quòd incolæ prædicti, qui iam ibi locati ſunt, vel in poſterum locabuntur, in feſto Beati Martini prædicti, pro decima prædiali de manſo quolibet tres ſcotos groſſorum Pragen: annis ſingulis, nobis perſoluant.

Quam pecuniam Sculteti locorum prę dictorum colligent: nobiſq; vel procuratori noſtro, præſentabunt. prout in cauſa finali ſuperiùs eſt expreſſum.

Hanc autem ſolam limitationem, de ſolutione Fertonum pro decima, in locis ſuperiùs ita expreſsis, totaliter cum Domino Kazimiro Rege prædicto ordinariò permanere.

Quòd deinceps, ad ciuitates, villas, oppida, prædia, poſſeſsiones quaſcunq; totiùs noſtræ Diocœſis, vbi manipulatim decima ſoluitur ab antiquo, nunquam vllo tempore extendatur.

De Decimis per Nobiles cultis, arendatis, aut à kmetonibus habitis.

ITem decreuimus: quòd vbicunq; ali quis Nobilis alteri Nobili ſibi æquali, neceſsitate cogente, hæreditatem ſuam obligauerit: & creditor agros coluerit: in ea decimam frugum de agris ſuis ſoluat illi Eccleſiæ, cui is, qui obligauit, ſoluere conſueuerat ab antiquo. *Támże.*

Sed ſi fortè labores ſuos, dictus creditor voluerit ampliare, repellendo kmetones, & excolendo agros eorũ, de agris kmetonum, quos colit, decimam in Gonitwa ſoluere tenetur, etiãſi Nobilis kmetoni, vel alteri, ſimiliter hæreditatem obligauerit.

Idem ignobilis decimam illiberam, cui de iure debuerit, de agris quos colit, dare ſit aſtrictus.

De Decimis per progreſſum habendis.

DEmùm ſtatuimus & ordinauimus voluntate & conſenſu Domini noſtri Regis prædicti, ad hoc ſpecialiter accedente: Quòd vbicunq; ab antiquis agris progreſſiuè quiſpiã ſyluas, rubeta, vel mericas ex- *Támże.*

dźie kopał: on dźieśięćine ma bráć z nowin / od tych czásów / ná kogo z stárych ról dźieśięćiná z przodku przynależálá.

Ale ieśli z práwéy ábo lewéy strony od stárych pól kmiećie będą posádzeni / y wykopáią lásy / chróśty / gáie / dąbrowy: przerzeczeni kmiećie z pól ich / ták wypráwnych nam y náśym potomkóm dźieśięćine płáćić będą powinni.

tirpauit: ille decimam percipiat de noualibus à modo, ad quem antiquorũ agrorum decima primitùs pertinebat.

Verùm ſi à dextris vel ſiniſtris, ab antiquis agris aliqui incolæ fuerint collocati: extirpauerint q; ſyluas, rubeta, vel nemora, vel mericas: prædicti incolæ de agris ipſorum totaliter extirpatis, nobis & noſtris Succeſſoribus decimam ſoluere tenentur.

Z Dźieśięćin pieniężnych ſpiſnè nie ma być wyćiągánè.

Spiſne à decimis pecuniariis non exigatur.

Zyg. w Piotr. 1511. fol. 19. HL. 260 / 465. HP89.

15. POstawiamy / áby ſpiſné nie było wyćiągano w podátkách y dźieśięćinách pieniężnych / y tákże w wybiérániu dwu groſzy: ktore pospolićie królestwem zową.

ITem ſtatuimus: vt ſpiſne non exigatur in exactionibus & decimis pecuniariis, & ſimiliter in exactione duorum groſſorum, quæ vulgò Regalia vocantur.

O Dźieśięćinę poswány á ſłáchectwem záłożony piérwéy ſie v ſądu świetckiego o ſłáchectwo rozeprzeć ma, tóż o dźieśięćinę czynić.

Bodzántá Epiſ. La. 56 B. lege item decernimus &c. HL. 168 B / 300.

16. PRæterea ne propter cauſam decimalem, Iudicem Eccleſiaſticum de Nobilitate Nobilem iudicare contingat, ſtatuimus: Quòd vbi quis Clericus petens decimam illiberam, ab aliquo, qui ſe dicit Nobilem, ipſumq; propter hoc ad iudicium Eccleſiæ reuocaret: volumus, vt cauſa Nobilitatis eius, vel nobis, vel officiali noſtro per ipſum propoſita, clypeoq; ſuo & parẽtela nominatis, per nos, vel officialẽ noſtrũ, nullatenus iudicetur: ſed remittatur ad iudicium ſeculare; vt ibi Nobilitatis quæſtione primitùs expedita, doceatur Eccleſia, quo iure talis decima conferri debet, circa ſolutionem decimæ prædialis.

O téż Dźieśięćiny compozytia wtora być miáłá zá Królá Stephaná.

Steph. w Wár. 1578. Conſt. 185. B / uer. 1.

17. DZieśięćiny po imionách ſłáchetckich in eodem ſtatu, ták teraz ſą / nikogo nie wzrußáiąc / do Compoſitiiey / ktora ma być ná ſeymie / odkładamy.

O tymże.

Tenże támże 1581. Con 218.

18. EXecutią dekretów Trybunálnych o dźieśięćinách z dóbr ſłáchetckich do drugiégo ſeymu ná ktorym ma też być Compoſitia ſuſpendiemy / ſine præiudicio vtriuſq; partis.

ANNATY. Tit: II.

Annaty Papieżowi dáwánè być nie máią: ále ná obronę R. P. obróconè y do ſkárbu oddawánè być máią.

Annatæ ne dentur Romano Pontifici amplius: ſed potius in defenſionem Reipub: conuertantur.

Zyg. w kra. 1543. HL. 8. E / 15.

1. DO ſyć czyniąc prosbóm Pánów Rád náßych świetckich y Poſłów ziemſkich poślemy do świętégo Oycá Papieżá prośić o Annaty: ábyśmy ich z króleſtwá nie dopuſczáli wynośić / ále żeby w króleſtwie zoſtáły ná obronę R. P. A ieślibyśmy ich

SAtisfaciendo poſtulationibus dominorum Conſiliariorum noſtrorum ſecularium, & nunciorum Terreſtrium, mittemus ad ſanctum patrem Papam, petitũ Annatas; vt ne eas de Regno efferri permittamus; ſed vt remaneant pro defenſione

ich vprosić nie mogli: tedy iuż odtychmiast mamy sie nu opowiedzieć / że ich my áni dawáć / áni wynosić żadnym kształtem nie dopuścimy.

sione R.P. in Regno. Quòdsi eadem impetrare non possumus: tum iam extunc renuntiare illi debemus, eadem nos neq; daturos esse, neq; efferri vlla ratione permissuros.

O tychże Annatách.

2. JEgo Królewska M. miedzy innymi przyczynámi Legátiéy do Rzymu/ w Rzymie v Papieżá będzie vsilował/ áby Annaty zostály w królestwie ná obronę Rzeczypospolitéy.

De eisdem Annatis.

SAcra Maiestas Regia, inter alias Legationũ causas apud Romanum Pontificem contendet; vt Annatæ maneant Regno ad Reipublicæ tutelam. *Tenże HL. támże*

De iis, qui non sunt actu sacerdotes, & de Annatis.

3. DE Spiritualibus beneficiatis, qui sacerdotes actu non sunt, erit Sacræ M. curæ; vt apud Pontificem Romanum impetret, quò possint personaliter ad hoc bellum proficisci. Per quem quidem nuncium Annatas impetrare conabitur, quas ei nostri Episcopi, contra Concilii Basilienſis decretum, pendebant. *Sigis: Proceres Petri. 1544. HL. 22/ 41.*

O tychże Annatách.

4. POzwalamy áby Annaty w Koronie zostály ná obronę Rzeczypospolitéy. *Zyg. Aug. w Piotr: 1567. Con. 75.*

O tychże.

5. ANnaty ktore séymowa Constitucia są pozwolone ná obronę potoczną/ támże máią bydź oddawáné od possessorá od Constitucíey dwuletniey Piotrkowskiey / pod winą duplicis Annatæ, *Zyg: Aug. w Lub. 1569 Const. 105. HP. 63.*

O tychże.

6. ANnaty Jch M. X. Biskupi wedle Constitucíey Anni 1567. & Anni 1569. powinni oddawáć támże w Wárszáwie do skárbu Koronnego/ sub pœnis ibidẽ expressis. *w Confir. Iedrze. 1576 Const. 153.*

KSIĄG WTORYCH, CZĘSC SZOSTA, O Sądziéch, Piſárzách, y Klątwách.

SĄDY. Tit: I.

Aby duchowna oſobá do świetckiégo ſądu, y tákże świetcka do duchownégo nie byłá wyzywána.

Bodzántá Bijſkup Cra. 1369. La. 57 HL. 91. B/ 165. y 451. HP. 447.

1. Chcemy áby świeccy nápotym o długi y inné ſpráwy świetckié / przez kśięża do ſądu duchownégo nie byli przyćiągáni: wyiąwſzy gdźieby byłá ſpráwá duchowna / ábo duchownéy ſie dotykálá / ábo dług był o dźieśięćiny.

Podobny temuż ſtátut.

Alex. w Rád. 1505. La. 117. HL 91. B/ 165. y 205. HP. 447.

2. Acz w dawnieyßych ſtátutách y przywileiách ieſt zákazano / áby duchowni ſędźiowie nie przywłaſczáli ſobie mocy ſądzenia ſpraw świetckich: wßákże gdy poſpolitym wołániem práwie byliſmy zágłußáni ztąd / iż nic miebacząc ná vſtáwy dawné / oſoby świetckié częſtokroć bywáły wyzywáné do duchownych ſądów o ſpráwy świetckié. Dla tego ſkázuiemy / y vſtáwiamy: áby ſędźiowie duchowni nie ſpráwowáli ſądów świetckich / áni ſądźili ná przyßłé czáſy.

Podobny temuż ſtátut.

Zyg. w Krak. 1510. fo. 11. HL. 91. B/ 165. HP. 447.

3. Chcąc záchować zgodę (ktora ieſt mátká rozmnożenia) miedzy duchownémi y świetckimi oſobámi / zákázuiemy nápotym: áby świetckié oſoby oboiéy płci w ſądy duchowné niewdawáły ſie o rzecz świetcką / ábo o dług vczyniony / ábo który ieſcze vczynion bydź ma: y żaden świetcki świetckiégo o rzecz ſczérze świetcką do ſądu duchownégo niech niesmié pozywáć.

O tymże, pod winą.

Tenże w Piotr. 1519. fo. 24. HL. 91. B/ 165. HP. 447.

4. Aby rząd ſłuſny w práwiéch y w ſądźiéch był záchowan / á vpór niektórych w wzywániu ludźi do ſądów im nienależących był powśćiągnion / vſtáwiamy: áby / który świetcki świetckiégo do ſądu duchownégo

Ne quis ſecularis, pro cauſa ciuili, ad forum ſpirituale euocetur, nec contrà.

PRæterea volumus, quòd laici deinceps pro debitis & in aliis cauſis ciuilibus, per Clericos ad forum eccleſiaſticum non trahantur, niſi fortè cauſa ſit ſpiritualis, vel ſpirituali annexa, aut debitum fuerit decimale.

Similis.

QVamùis in antiquioribus ſtatutis & priuilegiis conſtat vetitum eſſe, ne ſpirituales iudices arrogent ipſis cauſarum ſecularium iudicandi facultatem: tamen cùm clamore communi pulſaremur, quia non obſtantibus Conſtitutionibus antiquis, ſeculares perſonæ plerunq; euocantur ad ſpiritualia iudicia, pro negotio ſeculari. Quapropter decernimus & ſtatuimus: quòd iudices ſpirituales, ſecularia iudicia non exerceant, neque iudicent in futurum.

Similis.

CONcordiam, quæ mater incrementi eſt, conſeruare volentes, inter ſpirituales & ſeculares perſonas, prohibemus deinceps: ne ſeculares perſonæ ſexus vtriuſq; iudiciis ſpiritualibus ſe implicent: pro re ſeculari, vel debito contracto, vel contrahendo: nec aliquis ſecularis ſecularem, pro re merè ſeculari, in ius ſpirituale conuenire audeat.

Similis.

VT ordo debitus, in iuribus & iudiciis obſeruetur: & temeritas nonnullorum, in vocandis hominibus ad iudicia impertinentia, cóèrceatur: ſtatuimus, quòd ſecularis ſecularem, ad forum ſpirituale, pro re merè ſeculari eitans, aut actioni ſuę perſonę

wnégo o rzecz ſczérze świetecką pozowie/ ábo zſwéy rzeczy oſobie duchownéy zſtąpi/ táki był karan winą dwudźieſtą y oſm grzywien: ktorey połowicá Nam/ á połowicá przeciwnéy ſtronie doſtáć ſie ma: ktora to winá ma bydź docigáná práwem zamkowym.

A winá przeciwko duchownému/ ktory wyzywa świeckiego o rzecz ktora nie należy do ſądu duchownego/ ná ſynodźie wálnym bliſko przyſzłym ma bydź vſtáwiona/ á w tym czáſie pánowie Biſkupi Officiałom ſwym máią powczyć/ y będą powinni tego przeſtrzedz: áby świeckie oſoby do ſądu duchownego o rzeczy ſczérze świeckie nie były wyzywáné.

Do tymże maß niżey práwo 6. Proſpicientes.

O rzeczách duchownych, ktorè prawu ziemſkiemu podległy.

5. Duchowni o imioná ábo o krzywdy imionóm ſwym/ práwu poſpolitému podległym vczynioné/ práwem Ziemſkim máią czynić

Patrz niżey pot tymże tit. práwo 8. Chcąc.

A krzywdy té ſą: gránice/ Kmiecie zbieglé/ mężobóyſtwá/ zádánia ran drugiemu: ábo wſzytkie rzeczy w ſtatucie Janá Olbrachtá Krolá Jego M. wyrázone.

Duchowni ná Synodzie práwá ſwé námawiali, potym do krolá odeſłáć mieli.

6. Proſpicientes ne intra ordinem ſpiritualium & ſecularium ſubditorum regni noſtri propter indebitas ad fora inpertinentia euocationes, odia & ſimultates excitentur Decreuimus & decernimus præſentibus, vt domini Archiepiſcopus & Epiſcopi, cum cœtu & congregatione ſuorum eccleſiaſticorum in Synodo per eos primo quoq; tempore celebranda, conſtituant, qua pœna quiſq; ſpiritualis pro re mere ſeculari ſecularem ad ius ſpirituale euocans ſit puniendus. Et vt correctores Iurium per nos deſignati ad primam diem Maij huc Cracouiam venturi ſecernant, definiant & conſcribant diligenter, quę cauſę ſeculares & foro ſeculari pertinentes, quæue ſpirituales vel ſpirituali annexæ, & ad forum eccleſiaſticum pertinentes cenſeri debeant, vt nemo deinceps ignorantiam iudicii competentis prætendere, & pœnam in ſe conſtitutam, declinare poſſit. Sigis. 1532.

Do tymże maß wyżey práwo 4 Aby rząd per. A winá

Ktorè rzeczy duchownemu ſądowi należą.

7. Roznice ſądowé miedzy duchownémi y świeckimi ná tym ſeymie z Rádámi nášymi oboygá ſtanu y z Poſły ziemſkimi táka poſtánowiamy: áby wiecey ieden drugiego do práwá ſobie nie należącego nie pozywał. Aby tedy wiedzieć/ ktore Cauſy do duchownego práwá/ ktore do świeckiego przyſłuchaią: tym opiſániem oznáymuiemy/ opiſuiemy/ poſtánawiamy/ zá przyzwoleniem Pánow y Prełatow duchownych/ y Pánow świeckich/ y Poſłow ziemſkich.

Nápzod

Quæ cauſæ ſpiritualium iuri terreſtri ſubſunt.

SPirituales pro bonis, ſiue iniuriis bonorum, Iuri communi ſubiectorum, iure Terreſtri experiantur. Inuriæ ſunt, ſuper limitibus, Kmethonibus, fugitiuis, cœde, & vulneribus, aliâs iuxta ſtatuta Ioannis Alberti regis. Alex. w Rád. 1505. La. 117 B. HL. 253/259. y 453 HP. 159

Quas cauſas iudices ſpiritualium cognoſcent.

DIfferentias iudiciorum, inter ſpirituales & ſeculares perſonas, ſic in præſentibus Comitiis, cum conſiliariis noſtris vtriuſq; ſtatus & terrarum nunciis conſtituimus: ne amplius alteri alteros ad ius incompetens euocent. Vt itaq; ſit definitum, quæ cauſæ ad iudicium ſpirituale & ſeculare pertinent: per hanc illarū deſcriptionem, ſignificamus, deſcribimus, & conſtituimus, cum conſenſu dominorum & Prelatorum ſpiritualium, necnon dominorū ſtatus ſecularis & nunciorum terreſtrium. Zyg. w Krák. 1542 HL. 255/ 453. HP. 156

Inpri

Napřzod práwu duchownému należy ſąd/rozeznáć różnice około wiáry świętéy Chrześćiáńſkiéy / o heretykách / ſcisſmátykách/ bluźnierćach Bożych/ y Apoſtátách.

Item, o dźieśięćinách / o śiedmi ſákrámentách kośćielnych/o beneficiách/o świętokradźtwie / o Simoniiéy/ o lichwách/ o mężobóyſtwie duchownych oſób / o tárgáiących ſie ná kleryki / ábo im ráne záda-iących / o świętokupſtwie : y którzy ſie pod obrone kośćielną ábo do klaſztorów vćiekáią

Wßákże wymuieny oné: którym práwo nie dopuſcza/áby ie kośćioły miáły bronić/ iáko ſą nocni ßkodnicy ná pólu/grunćiách/ rolách : tákże zwadźce y ná dobrowolnych dróg-ách záſtępuiący : ktemu złodźieie iáwni/ ábo trzy kroć do Reieſtru wpiſáni : ieſcze którzy pálą y gwałcą wolności kośćielné : ći wßyſcy tákowi máią bydź z kośćiołów brani/ á nie ma ich żaden bronić.

Item, ſądowi duchownému podległy / wróżki / czáry/ czarnoksięſtwá/ czynße kośćielné / źiemſkié y doczesné/ nowé kupié / nádánia kośćielné/ aliás Poświątné.

Wßákże o Funduſzách ábo nádániu kośćielnym/ to ieſt poświątnym/ ták ſie ſtá-ła vchwałá : Jż ieſli który z duchownych ábo liſtmi ábo poſſeſſyą dáwną to poświątne otrzyma : á byłoby temu kośćiołowi/ á-bo téy oſoby duchownéy która w poſſeſſyiéy ieſt/niepoządnie ábo gwałtem odieté : tedy táki przypozwány ma bydź ſądzon podług ſtáradawnégo zwyczáiu práwá duchownégo.

Wyiąwßy żeby świetcki przypozwany ná Terminie ſtoiąc tym zbiiał: że rzecz/ o którą go pozwano/ nie ieſt kośćielna : to ieſt/ iż on duchowny wiecéy ſobie poświątné przywłaſczył/ y wßérz y w dłuż przypuſcił wiecéy / niż ná fundácíiéy ſtoi : tedy w téy mierze ſędźia duchowny przyſądźić to ma Aktorowi/ cofundácya opiéwá : ábo coby pan ſprawiedliwie nim przyſądźił / ábo coby práwem pokazał : á o on oſtátek któ-rego mu pan broni ma bydź odeſłan do práwá źiemſkiego.

W którey to ſprawie zá własność/ zá grá-nice ábo miedzą od dekretu odeſłánego od práwá duchownégo do źiemſkiego/do wyſßégo práwá duchownégo ábo Rzymſkiego Appellácia nie ma bydź dopuſczona pod winą niżey wyrażoną.

Item,

Kśiąg wtorych duchownych

Inprimis ad ſpiritualium iudicium pertinet , iudicare differentias fidei ſanctæ Chriſtianæ, hæreſes , ſchiſmata, blaſphemias contra Deum,& Apoſtaſias.

Item, pro decimis, ſeptem ſacramentis, Eccleſiæ beneficiis, ſacrilegiis, Simonia, fœnoribus, ſpiritualium homicidiis, percuſſionibus & vulneribus Ordinatorum, aliâs conſecratorum; ſacrorum nundinatione, & pro his qui confugiunt ſub tutelam templorum, vel Monaſticorum Cœnobiorum.

Exceptis tamen illis, quos ius templis defendere non permittit ; vt ſunt nocturni damnidatores , in ſegetibus, fundis , vel agris : ſiccarii , aliâs diſpercuſſores liberè iter facientium,fures publicè proclamati, vel ter in Regeſtris conſcripti . incendiarii , & violatores libertatum Eccleſiarum: iſti & tales debent de templis recipi, neq; defendi.

Itē ad iudiciū ſpirituale iudicare pertinet incātationes, & magias,cenſus perpetuos Eccleſiaſticos terreſtres,& temporales reemptiones , Eccleſiarum dotationes, aliás Poświątné.

Nihilominus de ipſis fundis , Eccleſiis dotatis, aliâs o poświątnym/ſic eſt conſtitutum : Quia ſi aliquis ſpiritualis vel vigore literarum , vel poſſeſſionis diuturnæ , poſſideret id,quod aſſerit eſſe Eccleſiæ dotatum,aliâs poświątnym : & ex illa Eccleſia vel Eccleſiaſtica perſona,inofficioſè,& alicuius vi vel violentia eſſet depulſa : & eo nomine citaret, is debet iudicari, iuxta veterem conſuetudinem, iure ſpiritualiū.

Excepto hoc, ſi in termino perſona ſecularis citata aſſereret : quia hoc ipſum , pro quo citatur , Eccleſiaſticum non eſt : ſed tantum adiectum de eius proprio, ad Eccleſiaſticum : hoc eſt , quia hæc perſona ſpiritualis plus ſibi dationis , aliâs poświątnégo/ appropriauit: latiùs vel longiùs , quàm debet habere , iuxta literas fundationis vel poſſeſſionis : extunc ſpiritualis iudex adiudicando Actori hoc, quod in literis fundationis habet , vel ab eo iuſtè poſſideri dominus cognoſceret : vel id ſuper quòd legitimè doceret : pro reliquo fundi illo ſcilicet, quod eidem non agnoſceret dominus , debet remitti ad ius terreſtre.

In qua

niżey tar.
A ieśliby.

Item, sądem duchownym ma bydź sądzona znedźiała/ która sobie strawy zárobić niemoże

Item, temu sądowi duchownému należy dowiedźieć sie y sądźić: które dźieci dobrego kożá są ábo nie.

Item, v práwá duchownégo tych kauzy máią bydź odpráwowáné: którzy sie dobrowolnie wdáią y zápisuią w práwie duchownym. Wyiąwszy té zapisy/ któreby kmiecie y poddáni ßlachtecy czynili miedzy sobą v sądu duchownégo.

Które tákie zapisy kmieći y poddánych Ziemiánskich/ nie máią duchowni dopuszczáć v siebie: á choćby przyieli/ tedy przecie od tych miast tákowe zapisy nie beda miały żadnéy mocy.

Ale zapisy y sprzedánia dźiesięcin/ które zá dług kościołowi/ ábo któréy osobie duchownéy beda zápisáné/ moga bydź przyieté/ y sądzoné v sądu duchownégo.

Ale to ma bydź rozumiano o kmieciách y poddánych/ którzy sobie są wolni/ y nikomu nic nie winni/ y ktemu náßy królewscy: tákże y o kmieciách pod duchownymi mießkáiących: którym wßytkim będźie wolno czynić y przyimowáć ná sie zapisy tylko żeby od kmieći y poddánych Ziemiánskich nie były v duchownégo práwá przyimowáné.

Item, o bicia y wßtkepki kościołóm y osobam kościelnym y świecenie máiącym vczynioné/ to práwo ma sądźić. Ale w to nie wkládáiąc sług kościelnych: którzy kościołowi służąc y Akolitámi bywßy/ potym sie żoženiáli: tákże wyiąć trzebá y té/ którzyby sługámi kościelnymi będąc (okrom kápłanów) sámi w kárczmie guzá ßukáli: y byli przeświádczeni/ że sámi zwáde záczeli: których wßytkich duchownym práwem nie máią sądźić.

Item, sądowi duchownému są poddáné kauzy Iurispatronatus ábo podawánie Plebánij/ oltarzy/ prebend/ y innych beneficiy: tákże też Rozwody/ y wiáná miedzy rozwiedźionémi personámi. Wßákże iednák vzná nie ábo rozsądek około wiáná persony rozwiedźionéy ma bydź odesłány do Máiestatu Krolá J M. wedle stáradawnégo zwyczáiu.

Ale spráwá około Testámentu ma bydź w oboim práwie duchownym y świeckim sądzona: wyiąwszy żeby sie które w práwie świeckim ostały: bo tákowe w tymże práwie

In qua quidem causa, pro proprietate, pro limitibus, aut pro meta, à decreto remissionis à iudicio spirituali ad ius terrestre, ad superius Tribunal iudicij spiritualis, vel Romanum, appellatio admitti nõ debet, sub pœna infrascripta.

Sic etiam ad iudicium spirituale pertineat, persona misera & derelicta, quæ manibus suis victum sibi emereri atque elaborare non potest.

Item huic etiam spirituali iudicio pertinet, quærere & iudicare, de legittimi vel illegittimi toriliberis, seu natalibus.

Item, ad iudicium spirituale pertinent causæ eorum, qui se sponte sua obligant & inscribunt, in iure spirituali. Præter inscriptiones illas, quas kmethones & subditi nobilium facerent inter se coram iudicio spirituali.

Nam tales inscriptiones, inter kmethones & subditos nobilium à spiritualibus suscipi non debent: quòdsi susciperentur: extunc tales inscriptiones nihil valere debent.

Sed inscriptiones & vendiciones decimarum pro debito Ecclesiæ, vel spirituali personæ faciendas, possunt suscipere & iudicare iudicio spirituali.

Sed hoc debet intelligi, de kmethonibus & subditis liberis, non obligatis, nostris regalibus: sic etiam de kmethonibus spiritualium: quibus licebit tales facere, & in se suscipere inscriptiones. tantùm à kmethonibus & subditis nobilium, suscipi non debent.

Etiam pro percussionibus, & excessibus contra Ecclesias & Ecclesiasticas personas consecratas. Præter quàm illos Ecclesiæ ministros qui Ecclesiastici & Accolyti essent, & vxores postea ducerent: præter etiam illos, qui existentes ministri Ecclesiæ non tamen sacerdotes, ipsi soli in tabernis lites quærerent, & in illis litibus conuicti fuerint: hi ad iudicium spirituale pertinere non debent.

Etiam ad iudicium spirituale pertineant, causæ Iurispatronatus. Plebanatuum, Altarium, Præbendarum & aliorum sacerdotiorum: adhæc diuortiorum, & dotiũ inter personas, per diuortium separatas. Cognitio tamen seu iudicium de dote, personæ per diuortium separatæ, remitti debet ad tribunal S. M. regiæ: secùndùm veterem consuetudinem.

wie máią bydź vznawáné: chybáby co w tákowym teſtámencie ná kośćiół ábo ná miłośierné vczynki było odkázano: ále żadna rzecz poddána práwu ziemſkiemu/ nie máa bydź przeciwko ſtátutowi álegowána ábo odkázowána.

A teſtáment oboygá práwá ten ieſt: ktory przed iáwnym piſárzem bywa: ábo ktoby go własną ręką nápiſał: ábo wiec przy ktorych świádkách/á zwłaſzcza przy ßłáchćicách był vczyniony.

Wßákże to ma bydź ná woléy ßłáchćie/ ále nie mieſzczánóm: y o tákie rzeczy może kto chce pozwáć/ ták do práwá duchownego/ iáko świeckiego: do ktorego kto przyſłucha: y to ma bydź ná iego woli.

Ale teſtáment przed námi/ ábo przed ktorym práwem ziemſkim/ zamkowym/ mieſzckim/ wieyſkim/ przed Wóytem y Przyſieżniki vczyniony/ v ſądu duchownego nie będźie miał mieyſcá: ále może go kto o to ruſzáć práwem duchownym. Wyiąwßy że by co niezdrożnego práwu ziemſkiemu kośćiołowi było odkázano: tedy w ten czás będźie wolno chceli do duchownego/ chceli też do świeckiego práwá przypozwáć ſtronę.

A ieſliby ktory z duchownych ktoregoś ßłáchćica ábo iego poddanego do práwá duchownego o ina rzecz/ktora nie ieſt wyſßey wyrażona/ pociągał y pozywał: tedy támże temu to pozwánemu ma wine położyć 14. grzywien/ktora winá ma naś bydź od práwá duchownego pod klątwą włożona: á od dekretu tey winy nie ma dopuſczáć ſędźia duchowny ápellácyey.

Jné wßytkie kauzy práwo świeckie ma odpráwiáć: ták iż ieſli co duchowni z świeckimi/ ábo z ich poddánymi będą mieli/ tedy práwem świeckim będą z nimi o to czynić.

Tákże/ ieſliby ktory świecki duchownego do świeckiego y ziemſkiego práwá dla tych ártykułów duchownemu práwu należących pociągnąć chciał: tedy táki tąż winą czternaśćią grzywien ma bydź karan.

Wßákże iednák niechcemy nic tą Conſtitucyą derogowáć práwóm y przywileiom duchownym w ſtátucie opiſánym: to ieſt/ áby w nich nic nie odmieniano/ áni kaſowano/ co ſie w nich wiecey niż tá Conſtitucya bzmi/ nayduie A ták eſmy z Rádámi náßymi y Poſły ziemſkimi poſtánowili. A bowiem

Teſtamentorum verò cauſa, vtriuſque iuris, tàm ſpiritualis quàm ſecularis debet eſſe: exceptis illis, quæ eſſent in iure ſeculari factæ. Ea enim in eodem iure recogno ſci debent, niſi fortè aliquid in eo Eccleſiæ vel in pios vſus & miſericordiæ opera legaretur: ſed nihil iuri terreſtri ſubiectũ contra ſtatutum legari debet.

Hoc eſt autem teſtamentum mixti fori: quod coram publico Notario fieret: vel qui illud propria manu ſcriberet: vel coram aliquibus teſtibus præſertim nobilibus, factum eſſet.

Hoc tamen debet eſſe liberum nobilibus: non autem ciuitatum incolis: & pro talibus poteſt citare, qui vult, ad forum ſpirituale vel ſeculare, ad quod aliquis pertinet: hoc in eius voluntate ſtat.

Sed teſtamentum quod aliquis coram nobis, vel coram quocunq; alio iudicio, aut iure ſeculari terreſtri, caſtrenſi, ciuili, villano, Aduocato & Iuratis faceret: tale omninò ad ius ſpirituale non pertinebit: neq; nomine illius poteſt quis conueniri, coram iudicio ſpirituali. Excepto, ſi aliquid Eccleſiæ, & quod contra ius terreſtre, non eſſet, legaretur: hoc in eius voluntate erit, ad ſpirituale ſcilicet vel ſeculare ius citare.

Et ſi qua ſpiritualis perſona aliquem nobilem, vel nobilis ſubditum, ad ius ſpirituale, pro alia re, vltra articulos ſuperius deſcriptos, ad ſpirituale ius extraheret, vel citaret: extunc ibidem eodem euocato pro pœna debet dare 14 marcas pecuniæ: quæ debet in illo decerni, in ſpirituali iure ſub cenſuris. A quo decreto pœnæ, appellatio non debet admitti, per ſpiritualem iudicem.

Alias autem omnes cauſas, iudicium ſeculare debet iudicare: ita quòdſi etiam ſpirituales haberent aliquid cum ſeculáribus agere, vel cum illorum ſubditis: debent in iure ſeculari experiri.

Similiter etiam ſi quis ſecularis ſpiritualem ad ius ſeculare terreſtre, pro his articulis iudicio ſpirituali pertinentibus euocaret: talis etiam debet condemnari in pœna quatuordecim marcarum.

Nihilominus per hanc conſtitutionem noſtram, nolumus vt in aliquo derogetur iuribus & priuilegiis ſpiritualium in ſtatutis deſcriptis: hoc eſt, ne in illis hoc mutaretur,

bowiém powinniśmy kożdému ták duchownému iáko świeckiému poddánému naszému to trzymáć y reformowáć/wedle constitucyy piérwszych.

retur, vel deſtrueretur: quod eſt plus in illis ſcriptum, quàm hæc conſtitutio habet. Ita enim cũ Cõſiliariis noſtris & Nunciis terrarum conſtituimus: quia hoc debemus vnicuique tàm ſpirituali quàm ſeculari ſubdito noſtro, tenere & reformare iuxta conſtitutiones priores.

Liſty ſprawiedliwośći hámuiącè od Duchownych do ſądów Ziemſkich nie máią być dawánè.

8. Chcąc zámknąć dróge różnicam/ktore ſie wielkie wſzczły miedzy ſtanem duchownym y świeckim/z ſtrony liſtów zákázuiących/ktore Prełaci duchowni do práwá świeckiego dáwáć zwykli/ vſtáwiamy: áby Prełaci duchowni od tákowych liſtów ſprawiedliwośći hámuiących przeſtáli/ á zwłaſzczá w ſprawách o rzeczy do ſądu świeckiego przynależących. Wyiąwſzy ſprawy/ktore práwu duchownému ſą podległe: w ktore ſąd ziemſki żadnym obyczáiem wdáwáć ſie nie ma.

*pátrz otym wyż: práwo 5. Duchowni.

Inhibitiones ſpiritualium ad ſecularia iudicia dandæ non ſunt.

ITem viam diſcordiarum, inter ſtatũ ſpiritualem & ſecularem, occaſione inhibitionum (quas Prælati ſpirituales, in iure ſeculari, ipſorum literis & interdictis facere conſueuerunt) feruentiùs exortarum exoriundarumque, præcludere volentes, ſtatuimus: quòd deinceps Prælati ſpirituales à talibus inhibitionibus faciendis penitus ceſſent: præſertim pro cauſis ad ius ſeculare pertinentibus: exceptis cauſis, iuri ſpirituali ſubiectis: de quibus ſe nullatenus iudiciũ terreſtre debeat ingerere.

Ian Olbr. w Piotr. 1496. Ld. 108: HL 114 B/205. HP. 450.

*maß wyż. ßćy práwo 7. Rożnice.

Duchownych pozwy, ktòremi zá Auguſtá niektórè ſtaroſty ſpozywáli, iż exequuciiey czynić niechćieli, ſą ſkázonè

Articulo; O DVCHOWNYCH.

*pátrz lib. 5. párte 8. tit. 8. le. 2. Skarżyli.

9. Skárżyli ſie Poſtowie ziemſcy/iż przeciw Conſtitucíiey Piotrkowſkiey dwuletniey ſpozywáni ſą niektórzy ſtároſtowie od ſtanu duchownego o to: iż executiiey czynić niechcą/ mimo te Conſtitucyą. My Conſtitucyą przerzeczoną wmocy zoſtáwuiąc/y doſyć iey czyniąc/tákie pozwy/ktoreby kolwiek były y teraz y nápotym/ná ſtronę odkładamy y wniwecz obracamy.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 225.

PISARZE DVCHOWNI.

Tit: II.

Z duchownych áni piſárze, áni podpiſkowie niech nie będą.

1. Vgruſzeni prośbámi Poſtów/y dla vſpokoienia nienawiśći/ktora przeciwko oſobam duchownym przez niektórych wſzeteczeńſtwá y świeckich zwykłá bydź pomuſzona/ vſtáwiamy: áby duchowni ludźie trzymáiący opátrzenia duchownė/ábo kápłani/ nie miéſzáli ſie nápotym w ſądy świeckie: áni Procurácyy ſprawowáli/ábo podpomagáli świeckich oſób: áni vrzędów piſárſkich/ábo podpiſków w świeckich ſądźiech niech ná ſobie nie noſzą: y do nich przez ſędźie ziemſkie niech nie

Ex ſpiritualibus neq; notarii neque vice notarij ſint.

PEticionibus Nunciorum terreſtrium permoti, & ad ſopienda odia, quæ aduerſus Eccleſiaſticos viros, ob quorundam inſolentiam, apud ſeculares excitari contingit, ſtatuimus: vt eccleſiaſtici viri, benficiati, aut ſacerdotes, non ſe immiſceant deinceps iudiciis ſecularibus, neq; cauſas procurent & promoueant, ſecularium perſonarum: neq; officia notariorum aut vice notariorum in ſecularibus iudiciis obeant: ad quæ per iudices Terreſtres non admittantur. Exceptis cauſis

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 169 / 302. y 371. y 451. HP. 399.

nie bywáią przypuszczáni: wyiąwßy ich własné spráwy ábo inych duchownych osób: w których spráwowániu y w procurowániu niech máią zupełną moc.

Ale stároſtowie będą mogli mieć piſárze duchowné: gdyż zá wyſtępki piſárſkie sámi odpowiedáć będą powinni.

Wßákże w sądźiech náßych przy osobie náßéy/gdy osobą swą ná sądźie będźiemy/ będźie wolno duchownym osobóm przy nas siedźieć y ráde dáwáć.

propriis, aut aliarum ſpiritualium perſonarum: in quibus agendi, procurandiq; liberam habeant vbique facultatem.

Verùm capitaneis licebit habere notarios ſpirituales: quandoquidem ipſi pro exceſſu notariorum reſpondere tenebuntur, & erunt aſtricti.

In iudiciis autem noſtris, in præſentia noſtra, dum ipſi perſonaliter iudicio interfuerimus, licebit ſpiritualibus perſonis nobis aſſidere, & conſilia præſtare.

Podobny temuż Státut.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 169. B/302. HP. 399.

2. Aż Káżdy vrząd ma swe spráwy: nie máią dáléy dźierżeć sędźiowie ziemscy y piſárzowie Grodzkich sądów ábo piſárſtwo wespółek z ziemſkimi. A duchowna osobá piſárzem ziemſkim bydź nie może/ á sędźia Grodzki y Podſtaroſći/osiedli bydź máią.

Similis.

QVia quolibet officium habet ſua negotia: Ideo ſpiritualis perſona notarius terreſtris eſſe nequit.

De ſalario Tabellionum.

Bodźántá La. 58. HL. 254. B/455

3. STatuimus, & præſentibus ſtatuendo ordinamus: ne quis notarius Publicus, aut Priuatus curiæ noſtræ Epiſcopalis, aut diocœſis Cracouien. prædictæ, pro libertate ſuper quacunq; re conficienda, ſeu Priuilegio ſuper ea conſcribenda, vltra ſex groſſos pragenſes, exigendo non recipiat ab indigente, quocunque colore quæſito. Pro quibuscunq; quitationibus verò, vnum groſſum Pragenſem. Item pro ſententia Contumaciæ, duos groſſos, & pro aggrauaminibus ſubſequendis, nullatenus vltra ſex groſſos, dictorum Pragen. ab indigentibus, & prædicta petentibus exigantur: ſub pœna Excommunicationis: quam ipſos, qui præſenti ſtatuto & ordinationibus præmiſſis contrarium fecerint, ſubiacere volumus ipſo facto. Vt autem prædicta noſtra conſtitutio, ordinatio, ſeu decretum, temporibus perpetuis, inuiolabiliter perſeueret; ipſam conſcribi iuſſimus, noſtriq; ac Capituli ſupradicti Eccleſiæ noſtræ Cracouien. Sigillorum appenſione muniri. Actum & datum Cracouiæ, XIIII. die menſis Iunij. Anno Domini 1369. Præſentibus & ordinantibus, Venerabili in Chriſto patre & domino, domino Iaroſlao, ſanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo: & honorabilibus viris dominis, Otthone præpoſito Gneſnenſi, Ioanne Decano, Floriano præpoſito, Nicolao Cuſtode Cracouienſi, Gweſlao Viſlicienſi, & Nicolao Skárbimirienſi, præpoſitus, Canonicis Eccleſiæ Cathedralis Cracouienſis, prædictę: necnon Vilkone Sandomirien. Ioanne Voynicen. Zawiſza Sandecen. Caſtelanis: Andrea Succamerario, & Petro Tribuno Cracouienſi, & aliis fide dignis.

KLĄTWY Y KARANIA.

Tit: III.

Kośćioł záklęty bydź ma ieśliby nie wydał złoczyńcę, któryby kápłaná ábo Kleryká zábił, ránił, vderzył, poimał.

Káź. y Iáro sław Arcy: La. 54. HL. 251. B/452. HP. 160.

1. GDyby ná którym mieyscu Kleryk święcenię máiący ábo kápłan był zábit/ poiman/

Si ſacerdos occidatur, capiatur, vulneretur, aut detineatur.

PRæterea vbi Clericus ordinatus vel præsbyter eſſet occiſus, vulneratus captus, vel detentus, illius loci Eccleſia vel Eccleſiæ, ſi fuerint plures, à iure ſint inter dictæ

poiman/ rámion/ hámowan: tedy kościół ábo kościoły/ ieśli ich ieśt wiecéy niż ieden máią bydź zákleté/ áni w nich służbá Bożá bydź ma ták długo: ázby onégo złoczyńce księdzu Biskupowi wydano. Który ieśliby nie był vchwycony: tedy okoliczni sąsiedzi przysiądz máią/ iáko niemogli onégo złoczyńce poimáć/ áni mu dáli przyczyne do vcieczenia. A gdy to będźie: tedy ordinarius loci Interdikt y klątwe one zniesie: ále iednák on złoczyńcá ma bydź wywołan: á kto go będźie mógł poimáć/ ma go do Biskupá przywieźdź: y wklątwie ma bydź.

dictæ & ideo in eisdem diuinum officium non debet celebrari: quòusq; malefactor Domino Episcopo tradatur. Qui si comprehendi non poterit: tunc habitatores eiusdem loci præstabunt iuramentum, quòd malefactorem deprehendere non potuerunt, nec occasionem effugiendi dederunt. extunc ordinarius tollet interdictum, à iure statutum. Et nihilominus malefactor sit proscriptus: & per quemcunq; rapi poterit, domino ordinario tradatur, & omninò excommunicetur.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis constituit.

2. PRæterea vbi Clericus ordinatus, vel præsbyter esset occisus, vulneratus, captus, vel detentus: illius loci Ecclesia, vel Ecclesię. si sint plures, iure sint interdictę. & ideo in eis diuinum officium non celebretur: quousq; malefactor domino Episcopo tradatur. Qui si deprehendi non poterit: tunc habitatores illius loci præstabunt iuramentum: quòd malefactorem detinere nequiuerunt, nec occasionem aufugiendi dederunt. demum ordinarius tollet interdictum, à iure statutum. Cùm tamen nihilominus malefactor sit proscriptus: & per quemcunq; rapi potuerit, domino ordinario ipsemet tradatur, & excommunicetur. Bodźántá La. 57. B. HL. 252. B/ 452.

Iároslaw Gnieźnieński Arcybiskup około chowánia klątwy.

3. O Chowániu klątwy ábo Interdiktu tákesmy skázáli. Iż gdy z przygody iákiéykolwiek przyda śie: iż ná Kráków będźie dáná klątwá: tedy Miásto Kázimiérz przy rzece Wiśle/ téy klątwie nie ma bydź podległé: y tákże gdy Kázimiérz záklną/ Kráków ma bydź wolen od klątwy.

Iaroslaus Gnesnensis Archiepiscopus, de interdicto seruando.

SVper interdicto seruando taliter decernimus: quòd cùm ex casu qualicunq; euenerit, in ciuitate Cracouiensi Interdictum Ecclesiasticũ teneri & obseruari: ciuitas Kazimiria, iuxta flumen Wiślá/ eidem interdicto non debet subiacere: & econuerso. Iárosław La. 54. B. HL. 111. B/ 218. HP 163.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis.

4. ITem super interdicto seruando taliter decernimus: quòd cùm ex casu qualicunq; euenerit, in ciuitate Cracouiensi interdictum Ecclesiasticum teneri & obseruari: ciuitas Kazimiria, quę est quasi contigua, iuxta flumen Wiślá, eidem interdicto non debet subiacere: & èconuerso. La. 58. HL. 122. 218.

O przestániu od Bożéy służby dla záklętego.

5. TEż vstáwiamy: iż gdźiekolwiek do którégokolwiek kościołá ábo miáśtá zákłety od práwá przydźie/ tedy ma bydź przestano od służby Bożéy: ále gdy z kościołá ábo z cmentarzá wynidźie/ służbá Bożá niech idźie/ y niech śie poczmie.

De cessatione à diuinis propter excommunicatos.

STatuimus insuper: quòd vbicunq; vel ad quamcunq; excommunicatus à iure, vel ecclesiam seu ciuitatem ingressus fuerit, tunc cessetur à diuinis: ipso tamẽ de ecclesia, aut cimiterio recedente, diuina licitè reseruentur & resumentur. Iárosław La. 54. B. HL. 122/ 218 HP 163.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis.

6. STatuimus insuper: quòd vbicunque vel ad quemcunq; locum excommuni- La. 58. HL. 122/ 219.

catus à iure, vel ab homine venerit ad ecclesiam vel ciuitatem ingressus fuerit, tunc cessetur à diuinis: ipso tamē de ecclesia vel ciuitate iā recedēte, diuina licitè resumētur

Klątwá trzydniowa chowána by& niema Iároslaw Arcybiskup Gniéźnienski.

Ld. 54. B. HL. 122/219. HP. 163.

7. ADJedzy inémi rzeczámi vstáwiamy/y skázuiemy iáśnie: iż klątwá tá / która do trzećiego dniá trwáć ma / która była y inych czásów chowána po wszytkich kośćiołách dla przyśćia zákletego / od tego czásu przez żadnego niema bydź chowána: áby wielkość nabożnego ludu / dla występku iednego vpomnięć przez nabożeństwá swego nie była. Ale gdźieby skázánie stolice Apostolskiéy/któréy my práwá nie możemy vstáwić/było: roskázuiemy obyczay roskázánia pilnie chować/y ku exequucitéy przywodźić: któréy rzeczy niéma złodźić to postánowie nie wyższéy nápisáné o klątwie do trzećiego dniá trwáiącé y.

De interdicto triduano non seruando Iaroslai Archiepiscopi Gnesnensis.

Inter cætera decernimus & statuimus expressè: quòd interdictum triduanū, quod aliâs seruatur per omnes ecclesias, propter aduentum alicuius excommunicati; extunc per quempiā, & exnunc nullatenus debeat teneri & obseruari, ne pluralitas plebis deuotę, propter crimen vnius obstinati, salutaribus diuinis officiis priuetur, & sua orbentur deuotione. Vbi autem sententia sedis Apostolicę fuit, cui nos legē dictare nō possumus: volumus quòd forma mādati inrescripto posita, diligēter seruetur & exequatur: clausula, de interdicto superiùs triduano præmisso, nō obstante.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis.

HL, 122/219

8. INter cætera decreuimus & statuimus expressè: Quòd interdictum triduanum, quod aliâs seruabatur per omnes Ecclesias, propter aduentum alicuius excommunicati, exnunc per quempiam nullatenus teneri debet, nec obseruari. ne pluritas plebis deuotæ, propter crimen vnius obstinati, salutaribus diuinis officiis & sua deuotione orbetur.

O zákletych w Páráfiéy.

Ld. 58. HL. 122. B/219. HP. 163.

9. TO też chcemy: áby dla zákletégo iednégo/który ná mieysce iákié przyśdźie/ Plebániéy onéy ludźie nie przestáwáli nabożeństwá swego: wyiąwszy żeby było záklecié Papieskié.

De excommunicatis in Parochia.

ITem etiam volumus: quod propter excommunicatum vnum qui venerit ad locum quemcunq; Parochiani non debent carere diuinis: Papali duntaxat excōmunicationis sententia & interdicti obstante.

O niedopuszczeniu klętego do práwá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 164.

10. IŻ sie postowie skárżą / że kleći nie bywáią do sądów przypuszczeni / y tym od swoiéy spráwiedliwości odpadáią. Iż o tym státutów iáśnych niemáś: ieśliby w téy mierze abusus iákié było: nayduiemy áby ná stronę było odłożono.

Około tych co dźieśięćiny y dobrá kośćielnè łápáią: y około tych, którzy klątwę więcéy niż Rók ná sobie ćiérpią.

Káź. La. 66 HL. 75. 135. HP. 145.

11. W Imię Boże Amen My Káźimiérz z łáski Bożéy Król Polski / W. K. Litewskié / ná wieczną pámięć dáiemy znáć / przez ninieyszy list / iż. Jeśliż poddánym królestwá nászego łáskę nászę y opátrzenié

De raptoribus decimarum & bonorum Ecclesiæ: ac sustinētibus sententias excommunicationum vltra annum.

IN nomine Domini Amen. Nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux L. &c. ad perpetuam rei memoriam significamus per præsentes &c. Etsi Regni nostri subditis, clementiæ nostræ & Rega-

trzenié królewskié w rozmnożeniu pożytków/praw/ swobód/y w záchowániu wolności rozszérzamy: tedy wiecéy kościołóm/ Czkąd chwałá y cześć Nawyssému Pánu Jesu Chrystusowi wszytkich rzeczy stwoczycielowi/ y dussné zbáwienié przychodźi) y osobam y członkóm kościelnym to czynić y vżyczáć iest słussniéy. Dla tego sławnéy pámieci Naiáśnieyssé Xiąże Pan Władysław Król Polski/y Oćiec náss namilssy przodek/złości ludzkiéy zábiégáiąc/ á kościelnéy wolności y iego członkóm y osobam kościelnym y świeckim pokoiowi y nieusskodzeniu czásu páństwá swego przeżieráiąc/swoie pewné y otwoczyste listy státutowé vczynił y spráwił pod témi słowy.

W Imie Bożé Amen. Władisław z łáski Bożéy Król Polski/ źiem/ Krákowskiéy/ Sándomirskiéy/ Sieradzkiéy/ Kuiáwskiéy/ Láncyckiéy y Litewskiéy Xiąże nawyssé/ Pomorski/ Ruski/ Pan y Dźiedźić ná wieczną pámieć. Aczkolwiek poddánych náss ych świeckich pożytkow z dobrotliwości królewskiéy zwykliśmy z chućią przestrzegáć y práwá z wolnościámi ich przećiwko zbrzydzonéy złych ludźi złości páństwá náss ęg pomocą zwykliśmy záchowywáć: wssákże tym wiecéy królá spokoynégo pániącég nád wszytkimi przykładem (przez którégo królowie króluią/y xsiążętá pánuią) kościół iego świety/ y osoby Duchowné y świeckié iemu poddáné/ w práwách/ w wolnościách/ w státutách/ od świetych oyców wydánych/chowáć/ bronić przystoi/y oné od wsselkiégo gwałtownégo náiázdu strzedz.

Niechayże tedy wié ták teráźnieyssy wiek/ iáko przyssły: iż áczkolwiek świetémi Kanony y práwem ludzkim iest pożyteczńie opátrzono: iż iesliby którykolwiek Przełożony/ábo Stárosta/ábo Pan/ábo Szláchćic/ Rycerski człowiek/ hołdownik/ którégoby kolwiek stanu/ dostoieństwá/ przełożeństwá y záwołánia był/dźieśiećiny (które sobie Pan Bóg ná znák powszechnégo páństwá/ku pożywieniu sług swoich dawáć rozkazał) y tákże domy/ trybuty/ zamki/ wsi/ twierdze/ possessyie/ y któreckolwiek dobrá/ y iné rzeczy ruchomé y nieruchomé kościołóm/ y ná miłosierné vczynki osobóm kościelnym należące/ y też vbogich ludźi/ którzy

Regalis prouisionis,in augendis commodis ac iuribus, immunitatibus, ac libertatibus conseruandis, sinum extendimus: quantò magis Ecclesiis (vnde laus & honor altissimo Iesu Christo,omnium creatori, salusq; prouenit animarum) necnon personis & membris Ecclesiasticis, id facere & impendere conuenit. Proinde fælicis memorię Serenissimus Princeps dominus Vladislaus Rex Poloniæ,& progenitor noster charissimus & prædecessor, iniquitati hominum occurrendo: & Ecclesiasticæ libertati, eiusq; mēbris & personis Ecclesiasticis & secularibus, paci & indemnitati sui regiminis consultius prouidendo: suas certas & patētes literas statuti fecit&cōdidit,huius modi sub tenore.

IN nomine Domini Amen. Vladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ,Kuiauiæ, Lanciciæ, Lituaniæq; Princeps supremus, Pomeraniæ, Russiæq; Dominus & Hæres; Ad perpetuam rei memoriam. Etsi subditorum nostrorum secularium commodis, de benignitate Regia libenter intendimus: iuraq; & libertates ipsorum, contra detestandam malignorum prauitatem ditionis nostræ præsidio confouemus: multò magis tamen Regis pacifici,dominatoris vniuersorum exemplo (per quem Reges regnant, & Principes dominantur) Ecclesiam suam sanctam & personas Spirituales & seculares, sibi subiectas, in iuribus & libertatibus, ac statutis, à sanctis patribus editis, conseruare & tueri conuenit: & ipsas, ab omni impressionum incursu præseruare.

Noscat igitur tàm præsens ætas, quàm posteritas futurorum: Quòd quanquam sacris Canonibus salubriter sancitū, & lege humana vtiliter sit prouisū: quod quicūq; Princeps, seu Capitaneus, Baro, aut Nobilis, miles, aut vasallus, & generaliter quæuis alia persona Spiritualis aut secularis, cuiuscūq; statꝰ dignitatis,gradus,& cōditionis existat, decimas, (quas sibi Deus, in signū vniuersalis dominii, pro alimento seruientium, reddi censuit) necnō domos, tributa, castra, villas, munitiones, possessiones, & quæuis bona, ac alias res mobiles & immobiles,ad Ecclesias & pia

ktoszy w nich mießkáią / śmiałby wydźiérać/náieżdżać/occupować/ ábo nieſłußnie zátrzymáć/z nich co wźiąć/ábo podatki ná nie iákie kłáść / ábo nieſpráwiedliwie ie ćiążáć / ábo co z nich obyczáiem zaſtáwy wyćiſnąć / ábo iákim wymyſłem obćiążyć/ ábo wydrzeć/ náiáchać/ zátrzymáć / ćiążáć roſkazał/ ábo ná to zwalał/ ábo tákowégo łápáczá/náiezdniká/occupowniká/y nieſłußnégo zátrzymawáczá z rzeczą vłápioną / naieźną/ opánowáną/zátrzymáną záchował/w obronę przyiął/ ábo w dobrách tychże iáwną ßkodę y znáczną obrázę vczynił: á ieſliby wßytkich y koždéy rzeczy z oſobná vłápionéy / náiechánéy / opánowánéy / ćiążánéy nie wrócił / y z krzywd/ y z ßkód vczynionych y z iáwnéy obrázy ſłußnéy nagrody y dośćvczynienia nie vczynił: tedy z ſwymi pomocnikámi każni y klątwóm kośćielnym ma bydź podległy.

Ale iż w niektórych oſobách świeckich króleſtwá náßégo ták wielka ſie wkorzeniłá złość: iż win y klątew przećiwko tákowym ták przez Kanony kośćielné/táko też od ludźi wydáné / bezrozumni ludźie wiecéy niż rók zátwárdźiałym vmyſłem / ná wzgárdę kluczów świętégo kośćioła mátki náßéy/ z wielkim nieprzeſpieczeńſtwem duß ſwoich/ máło ſobie ważąc Conſtitucyie przerzeczoné z zgorßeniém wiele wiernych Páná Chrystuſowych/nie boią ſie ná ſobie znośić: dla których wyſtępków Boſkiéy każni miecz zábitia niewinné: zkąd też mnożą ſie y odſzczepieńſtwá / y rozmáite powſtáią duß nieprzeſpieczeńſtwá:

My tedy Władyſław wielkim pożądániem y przodków náßych przykładem / iáko obrońce y záchowywáćiele praw/wolnośći/ y przywileiów kośćielnych y oſób iemu poddánych rozmnożenia wolnośći kośćielnéy z powinnośći náßéy prágnąc y ſtátutóm tákowym chcąc exequucią vczynić / (bo próżnoby práwá dawáć / gdyby ku exequucyiéy nie były przywiedźione) y chcąc to wiedźieć / áby któréġ boiaźń Bożą y miecz Duchowny od złego nie hámuie / każnią doczesną był powśćiągniony / niniejßym náßym dekretem / iżá ráda y iednoſtáynym Prełatow y Przełożonych náßych pożądániem/ wiádomośćią/przyzwoleniem/chcemy / ſkázuiemy/ y mocnie á ſkutecznie ná wieki obiecuiemy chować.

Przeto iuż vſtáwiamy y ordinuiemy przez przy-

opera, ac religioſa loca, perſonaſq; Eccleſiaſticas ſpectantes, ac etiam pauperū hominum, in ipſorum bonis degentium, rapuerit, inuaſerit, occupauerit: aut illicite detinuerit, exactionauerit, talias ſeu collectas impoſuerit: ſeu iniuſtè impignorauerit: aut occaſione pignoris aliquid extorſerit: vel quouis quæſito colore grauauerit: vel rapi, inuadi, occupari, detineri, impignorari, ſeu exactionari mandauerit, ordinauerit, ſeu ratū habuerit: aut raptorem, inuaſorem, occupatorem, & detentorem illicitum, cum re rapta, inuaſa, occupata, & detenta conſeruauerit, ſeu in defensionem ſuſceperit: aut in bonis eiſdem, notorium damnum, vel manifeſtam offenſam intulerit: niſi omnia & ſingula, rapta, inuaſa, occupata, ſeu pignorata reſtituerit, necnon de iniuriis, & damnis illatis, ac manifeſta offenſa, condignam emendam & ſatisfactionem impenderit: cum ipſorum complicibus, pœnis & cenſuris Eccleſiaſticis debent ſubiacere.

Tamen, quia nonnullarum perſonarum ſecularium Regni noſtri adeò irrepſit, & inoleuit iniquitas: quòd pœnas & cenſuras, in & contra tales, tàm à Canone, quàm ab homine promulgatas, in ſenſum dati reprobum, vltra annum, animo indurato, in contemptum clauium ſanctæ matris Eccleſiæ, animarū ſuarum periculum, ſtatutorumq; prædictorū vilipendium, & ſcandalum Chriſti fidelium plurimorum, ſuſtinere non formidant: propter quorum culpam, diuinæ vltionis gladius ſæpius perimit innocentes: vnde etiam pullulant hæreſes, variaq; inſurgūt animarum pericula:

Nos igitur Vladiſlaus (qui intenſis deſideriis, prædeceſſorū noſtrorum exemplo, tanquā tutor & conſeruator iurium, libertatum & Priuilegiorum in Eccleſia, perſonarumq; ſibi ſubiectarum, propagationem libertatis Eccleſiaſticæ ex debito affectamus) ad executionem debitā ſtatutorū huiuſmodi procedere cupientes, (cùm fruſtra conderentur leges: niſi executioni debitæ demandarētur. ex quo etiam, quos timor Dei & mucro Spiritualis à malo non reuocat, pœna temporalis debet coërcere) præſenti noſtro Regio decreto, de conſilio & vnanimi Prælatorum,

przywiléy niniejszy: Jż gdy który obywátel królestwá nászego którégokolwiek stanu y záwołánia/ o vłápienié dźiesięcin/ y inych rzeczy kościelnych opánowánié/ ábo o którékolwiek występki/ też o niepostuszeństwo práwá y roskázánia świętego kościelnego skázániem spráwiedliwie będźie zákłet: á tákową klątwę dłużéy niż rok práwny w pomie będźie ná sobie nosił: ániby stárał sie do rámienia świętéy mátki kościołá przywrócić/ y zá występek słusznégo polepszenia vczynić: tedy gdy rok tákowy wyniđźie/ wszytki dobrá onégo zákletégo ruchomé y nieruchomé/ które ná ten czás będźie dźierżał/ máią bydź wźięte przez stárosste mieysc/ któremu dobrá są podległé: á ták długo ie ći stárostowie trzymáć máią: ázby przez té zákleté/ ábo przez stárosty przerzeczoné z tákowych dóbr szkody y szácunek obrázonym/ y którzy szkodę máią/ dostátecznie sie zápłácilo. Które rzeczy gdy popláconé będą: tedy dobrá przerzeczoné zákletym ále rozgrzészonym/ zásie máią bydź przywróconé/ przez stárosty przerzeczoné.

rum, & Baronum noſtrorum voto, ſcientia & aſſenſu, volumus, decernimus, & firmiſsimè & irrefragabiliter perpetuò obſeruari pollicemur:

Statuimuſq;, & ordinamus, per præſentes: Vt dum aliquis indigena Regni noſtri, cuiuſcũq; ſtatus & conditionis exiſtat, propter raptum decimarum, vel aliarum rerum Eccleſiaſticarum occupationem, aut ratione exceſſuum quorumcunq;, ſiue etiam in contumaciam, de non parendo iuri, & mandatis ſanctæ Eccleſiæ, ſententia excommunicationis iuſtè fuerit innodatus: ipſamq;, vltra annum legalem, pertinaciter ſuſtinuerit: nec curauerit, ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ redire: & pro exceſſu, debitam emendam exhibere: Extunc Anno huiuſmodi elapſo, omnia bona eiuſdem excommunicati, mobilia & immobilia, quæ tunc poſsideret, debent recipi, per locorũ Capitaneos quibus ſubiacent, & apprehendi: tenenda & poſſidenda tamdiu, per Capitaneos huiuſmodi: quouſq; per eoſdem excommunicatos, vel Capitaneos memoratos, de huiuſmodi bonis, damna, vel valor rei, ipſis læſis, vel iniuriam paſſis, plenariè exoluantur. Quibus ſolutis, bona prælibata præfatis excõmunicatis, non niſi abſolutis decernimus vicecuerſa reſtituenda, per Capitaneos prænotatos.

Roskázuiemy tedy wszytkim y kożdému stárośćie królestwá nászego/ y ich podstárościóm: áby ku pohámowániu tákich zakletych vporu/ zátwárdzenia/ krnąbrności/ przerzeczoné nászé zdrowé skázánia ku exequucyiéy przywodźili ná wiek wiekóm/ ilekroć przez Prźełaty y iné osoby ták kościelné táko świeckié będą w tym pukání y nápominání. A ieśliby przerzeczeni stárostowie y dźierżáwce nászy/ ábo ich namieśtnicy zá czásem będący byli w tych rzeczách leniwi ábo niedbáli: tedy oné wszytki o tákowé niedbálstwo przez vrzędniki Duchowné mieysc dopuszczany klą. Zá świádectwem listu tego nászego: któremu Pieczęć nászá iest záwieszona. Stálo sie to w Krákowie w Sobotę pierwszą przed Gromnicámi/ Roku Páńskiego/ 1433. Przy czym byli/ nawielebnieyszy w Pánie Chrystusie Pánowie Zbigniew Krákowski/ Jan Chełmski Biskupowie: y też wielmożni y szlachetni Mikołay z Michálowá Kásztelan Krákowski/ Piotr z Pieszkowéy skały Woiewodá Krákowski/ Jan Głowacz z Oleśnicc Márszałek królestwá nászego: y inych wiele z Ry-

Mandamus igitur omnibus, & ſingulis Regni noſtri Capitaneis, & vices gerentibus eorũdem: quatenus ad compeſcendam talium excõmunicatorum pertinaciam, duriciam, & temeritatem, præmiſſa noſtra ſaluberrima decreta executioni debitæ debeant demandari perpetuò & in æuum: totiens, quotiens per Prælatos, aliaſq; perſonas, tam Eccleſiaſticas quàm ſeculares, ſuper hoc fuerint requiſiti, & moniti. Quòd ſi præfati Capitanei, Tenutarii q; noſtri, aut loca tenentes eorũdem, pro tẽpore exiſtentes, in executione præmiſſorum tardi fuerint, vel negligentes: extunc ipſos omnes, pro huiuſmodi negligentia, per loci ordinarios, iaculo anathematis indulgemus feriendos: Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio literarum. Actum Cracouiæ, Sabbato proximo ante feſtum Purificationis Mariæ virginis, Anno Domini 1433, præſentibus Reuerendiſſimis in Chriſto patribus, dominis, Sbigneo Cracouiẽſi, & Ioanne Chelmenſi, Epiſcopis: necnõ Magnificis, & Nobilibus, Nicolao de Micha-

z Rycerſtwá nam miłych. Dan przez rece wielebnégo Stánisłáwá z Opozowá Kánoniſte / Dźiekaná Krákowſkiégo / ſtolice Apoſtolſkiéy piérwſzéy Piſárzá / króleſtwá náſzégo Podkánclerzégo / nam ſczérze miłégo. A to ſie ſtáło zá relácyą wielmożnégo Janá z Koniecpolá.

My tedy oycá y przodká náſzégo namiłſzégo / wſzytką vmyſłu náſzégo vſilnoſcią chcąc pilnie náſtádować / tákowy liſt / ſtátut chwalebny w ſobie zámykáiący / ze wſzytkim iego zámknieniem / zá zwoleniem y wolą Prælatów / Pánów y Rad króleſtwá náſzégo pochwalamy / odnawiamy / mocny czynimy / potwiérdzamy przez poſrzodek nieyſzy.

chalow Caſtellano Cracouienſi: Petro de Pieſzkowa Skala, Palatino Cracouienſi: Ioanne Glowacz de Oleſznica Marſchalco Regni Poloniæ: & Ioāne de Koniecpole: ac aliis quàm pluribus militibus noſtris dilectis. Datum per manus Venerabilis Staniſlai de Opporow, Decretorum Doctoris, Decani Cracouienſis, Sedis Apoſtolicæ Protonotarii, Regni Poloniæ prædicti Vicecancellarii, nobis ſyncerè dilecti. Ad relationem Magnifici Ioannis de Koniecpole.

Nos itaq; veſtigia progenitoris, & prędeceſſoris noſtri prælibati chariſſimi, toto mentis noſtræ conatu, inſequi & amplecti ſatagētes: literas huiuſmodi, ſtatutum laudabile in ſe continentes, cum eorum toto tenore, de cōſenſu & voluntate Prælatorum, & Baronum, ac Conſiliariorum Regni noſtri, approbamus, innouamus, ratificamus, & confirmamus, tenore præſentium mediante.

A ták wſzyſtkim teraz y nápotym bedącym króleſtwá náſzégo Stároſtóm / Dźierżawcóm / y ná ich mieyſcách bedącym roſkázuiemy / áby przerzeczony oycá náſzégo ſtátutowy liſt chowáli y do nammieyſzégo w nim punktu wiecznie y niezgwałcenie do nammieyſzéy rzeczy záchowywáli: y inné w ſwych ſtároſtwách / dźierżáwách / Powieściách im którymkolwiek ſpoſobem poddánych / którégokolwiek przełożeńſtwá / wſkrzku ábo záwołánia ſą / przyćiſkáli y przypedzáli / wedle mocy y ná kſztałt przerzeczonégo oycá náſzégo liſtu: ilekroć iedno ták przez Prælaty / iáko inné oſoby duchowné y świeckié beda o to ſzukáni y proſzeni.

Quocirca omnibus & ſingulis præſentibus & futuris regni noſtri Capitaneis, Tenutariis, & eorum viceſgerentibus, Mandamus: Quatenus prædictas noſtri progenitoris ſtatuti literas, in omnibus clauſulis, punctis, & conditionibus, teneant: & ad vnguem perpetuò & inuiolabiliter obſeruent: alioſque in ſuis Capitaneatibus, tenutis & diſtrictibus, ipſis quomodolibet ſubiectos, ſuppoſitos, cuiuſcunq; præeminentiæ, gradus, aut conditionis exiſtant, arceant & compellant: iuxta vim & formam prædictarum progenitoris noſtri literarum, quotiens tàm per Prælatos, quàm alias perſonas, eccleſiaſticas & ſeculares fuerint ſuper hoc requiſiti & poſtulati.

A ieſliby ſámi Stároſtowie y Dźierżawcy / y inni ná ich mieyſcách zá czáſem bedący / w przerzeczonych rzeczy wypełnieniu ſłábi y niedbáli ábo iákokolwiek trudni byli: tedy oné y ich kożdégo zoſobná dla tákiégo niedbálſtwá / y wzgárdy roſkázánia náſzégo ſkázániu klątwam przez Przełożoné mieyſce y ich Wikáryę Officyały poddáiemy / gromimy / y temu wiecznie podlédz ſkázuiemy y obowiązuiemy / chcąc áby ták długo przećiwko nim było poſtępowano: ázby ku wypełnieniu tych liſtów chćieli poſtąpić ſtotnie / zá świádectwem tego liſtu: któremu roſkázáliſmy pieczęć ſwą przyłożyć. Działo ſie ná wálnym ſeymie w Piotrkowie / który był ná świety Woyćiech we środe piérwſzą po świetym Jrzym dwudźieſtégo y ſzoſtégo dniá miesiącá Kwietniá / Roku Pán-

Quòdſi ipſi Capitanei & Tenutarii, ſeu ipſorum loca tenentes, pro tempore exiſtentes, in præmiſſorum executione ſe remiſſos & negligētes, aut aliâs quomodocunq; difficiles reddiderint: extunc ipſos, & eorum quemlibet, propter huiuſmodi incuriam & contemptum mandatorum noſtrorum excommunicationum ſententiis & cenſuris eccleſiaſticis, in eos per locorum ordinarios, eorumq; Vicarios, & Officiales generales, fulminandos & promulgandos ſubdimus & ſubiicimus: ac perpetuò ſubiacere decernimus & obligamus tamdiu procedendum: quouſque ad ipſarum executionem literarum curauerint procedere cum effectu: Harum, quibus ſigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio

Páńskiego 1458. Przy czym byli nawielebnieyßy y wielebni w Pánu Chriſtuſie Oycowie y Pánowie/ Jan świętego Gnieźnieńſkiéy kościołá Arcybiſkup y Prymás: Tomás Krákowſki/ Jan Włocławſki y króleſtwá náßego Kánclérz/ y Andrzéy Poznáński kościołów Biſkupi: y Wielebny Jan Lutko z Brzeźia oboygá práwá Doktor/ Ardźiakon Gnieźnieński/ y Podkánclérzy króleſtwá Polſkiego: y tudźież Wielmożni y Wielebni/ Szlachetni y Mężni/ Jan z Cyżowá Káßtelan/ Jan z Teczynú Woiewodá Krákowſki/ Lukaß z Górki Poznáński/ Stániſław z Oſtrorogá Káliſki/ Derſław z Rytwian Sedomirſki/ Piotr z Oporowá Leczycki/ Mikołay z Kościelcá/ Brzéſki/ Woiewodowie: Andrzéy Odrowąż/ Woiewodá y Stároſtá Lwowſki/ Jan z Pilce/ Hińcá z Rogowá Siérádzki/ y króleſtwá náßego Podſkárbi/ Piotr z Turowá Sedomirſki/ Piotr z Strykowá Włocławſki/ Stániſław z Szydłowá Żárnowſki/ Káßtelani: Kreſław Woyßyk z Woyßе Krákowſki/ Sędźiwóy z Láźizánicc Sedomirſki/ Jan Kuropátwá z Láźuchowá Lubelſki/ Podkomorzowie: Mikołay z Brzeźia króleſtwá náßego Márßałek/ Jan Kraſká z Lubniczá Káliſki/ Jan z Szczekocinú Podſkoli Sedomirſki/ Mikołay Lubelſki/ Mikołay Pieniążek z Witowic/ Krákowſki/ Stároſtowie: Jan z Melßtiná/ Jan z Tarnowá/ Jákub z Debná Podczáßy/ Mikołay z Chrząſtowá Woyſki Krákowſki/ y Wielebny Jákub z Sienná Gnieźnieński y Krákowſki/ Jákub Loth z Debná Dźiekan Krákowſki: Jan z Pniowá Dekretów Doktor y Ardźiakon/ Jan Woyßyk z Woyßе Kuſtoß Krákowſki: Piotr Spinek z Bedkowá Gnieźnieńſki y Krákowſki Kánonik: y inni godni wiáry co przytym byli. Dan ieſt przez rece przerzeczonych naywielebnieyßégo Oycá X. Janá Biſkupá Włocławſkiégo/ y Kánclérzá/ y wielebnégo Janá Lutká z Brzeźia oboygá práwá Doktorá/ Ardźiakoná Gnieźnieńſkiégo y Podkánclérzégo króleſtwá náßego/ nam ſczérze miłych. A to zá relácyą przerzeczonégo wielebnégo Lutká z Brzeźia Doktorá oboygá práwá Ardźiakoná Gnieźnieńſkiégo y Podkánclérzégo.

ſtimonio literarum. Actum in conuentione generali Petrico: pro feſto S Adalberti celebrata, feria quarta poſt feſtum S. Georgii proxima, 26. Menſis Aprilis, Anno Domini, 1458. Præſentibus ibidem Reuerendiſſimo Reuerendiſq; in Chriſto Patribus, Domnis, Ioanne ſanctę Gneſnẽſis eccleſię Archiepiſcopo & Primate: Toma Crac: Ioanne Vladiſlauienſi & regni Poloniæ Cancellario: ac Andrea Poſnanienſi, eccleſiarum Epiſcopis: Venerabiliq; Ioanne Lutkonis de Brzezie, vtriuſq; iuris Doctore, Archidiacono Gneſnenſi & Vicecancellario regni Polonię: necnon Magnificis, Venerabilibus, Nobilibus & ſtrenuis Ioanne de Cyzow Caſtellano, Ioanne de Tęczyn Palatino Craco: Luca de Gorka Poſnanien: Staniſlao de Oſtrorog Caliſſien: Derſlao de Rythwiany Sandomirien: Petro de Oporow Lancicien: Nicolao de Koſcielec Brzeſten: Palatinis Andrea Odrowąz de Sprowa Palatino & Capitaneo Leopolien: Ioanne de Pilca, Hinca de Rogow Siradien: & regni Polonię Viceteſaurario: Petro de Tarnow Sandomirien: Petro de Striykow Vladiſlauien: Staniſlao de Szydlowiec Zarnouien: Caſtellanis: Creſlao Woyſzyk de Woyſza Cracouien: Sandiuogio de Lazi zanice Sandomirien: Ioanne Kuropatwa de Lazuchow Lublinen: Succamerariis: Nicolao de Brzezie regni Polonię Marſalco, Ioanne Kraska de Lubnica Caliſſienſi, Ioanne de Sczekocin Dapifero Sandomirien: Nicolao Lublinen: Nicolao Pieniązek de Vitouice Crac: Capitaneis. Ioanne de Melſtin, Ioanne de Tarnow, Iocobo de Dąmbno Pincerna, Nicolao de Chrząſtow Tribuno Crac: ac Venerabilibus Iacobo Syenno Gneſnen: & Crac. Iacobo Loth de Dąmbno Decano Crac: Ioanne de Pniow Decretorum Doctore Archidiacono, Ioanne Woyſzik de Woyſza Cuſtode Crac Petro Spinek de Będkow Gneſ: & Crac: Can: & aliis quámpluribus fidedignis circa pręmiſſa. Datũ per manus præfatorum, Reuerendiſs. patris, Domini Ioannis Epiſcopi Vladiſlauien: & Cancellarii, ac Venerabilis Ioannis Luthkonis de Brzezie, vtriuſq; iuris Doctoris, Archidiaconi Gneſnen: & Vicecancellarii regni Poloniæ, ſyncere nobis dilectorum. Ad relationem præfati Venerabilis Luthkonis de Brzezie, Doctoris vtriuſq; iuris Archidiaconi Gneſnẽ; Vicecãcellarii.

O klątwách zá krzywdy y imioná kościelnè wydánych.

De Interdictis & excommunicationibus, pro iniuriis Ecclesiæ.

Alex. La. 69. HL 255 456. HP. 164

12. ABy wątpliwości wiecéy nie było około Interdiktów y Excommunicátiy: wedle státutu Gnieźnieńskiéy Prowincyiéy/ dla wydárćia imienia y tárgánia sie ná osoby kościelné. My Alexánder Król dla reformátiiéy poddánych náßych Duchownych y świeckich práwá Duchownégo nie vmieiących/ decisią de corpore iuris y ó ksiegách Doktorów kościelnych/ w státucie Prowinciálskim Gnieznieńskim nápisáną/ y przez Wielebnégo Mikołáiá Kotficá Archidiákoná Poznáńskiégo y Kánonika Gnieźnieńskiégo/ w práwie duchownym Doktorá zebráną/ miedzy przywileie koronné w iedno zebráné kazáliśmy wpisáć tym porządkiem:

Státut diocoesiiey Gnieźnieńskiéy pod tytułem de Raptu ták rozpráwia y stánowi: Jż cí którzy Dźiesięćiny/ Possessiie/ czynßé y imioná ruchomáiące kościołom y osobóm duchownym /y ich poddánym należące wydźiéráią / nátężdżáią/ occupuią/ nie spráwiedliwie ćiążáią/ wyćiągáią/ ábo *iákimkolwiek sposobem ćiężkość im czynią*, ábo ná ich imionách *ßkodę znáczną* álbo *iáwną Obráze* czynią / tedy po trzech dni (ieśli ßkód nie nágrodzą) w klątwę záraz ipso facto wpadáią.

Przy tym Státucie/ naprzód vpátruie/ co też vpátruie Panormitanus in Rubr: de Sagitt. że tu Rubrū est generalius Nigro. Rubricá bowiem mówi o sámych łupieżcách: text zásie mówi y o tych którzy iákóżkolwiek ßkodę/ ćiężkość/ álbo obráze czynią: mimo to że co wydrą/ wezmą/ y wyniosą.

Dla iáśnieyszego Státutu tego wyrozumienia/ wiedźieć naprzód trzebá/ że to słowo *Szkoda*, ściąga sie właśnie ná rzecz: y iest iákaś skázá/ y nátyránie rzeczy w dobrách náßych/ iáko stoi lib. iii. fo: de Dam. infec. gdźie Iurisconsultus ßkodę zowie/ oyczystych dóbr vmnieyßenié.

Słowo zásie *Obráżá*, właśnie do osoby należy/á iest iákaś krzywdá vczyniona osobie/ która człowiekà do słußnego frásunku przywodźi/ vt dicit Bar. in L. Cùm filium, fol: de hære. insti. Wßákże obßernie bio-

VT autem tollãtur dubia de Interdictis & Excommunicatis; iuxta statutum Prouinciæ Gnesnen: pro raptu & inuasione bonorum & personarum Ecclesiæ: Nos Alexander Rex ad informationem subditorum nostrorum, Spiritualium & secularium, iura diuina non calentium, decisionem de corpore iuris & de libris Ecclesiæ Doctorum, super statuto Prouinciali Gnesnensi scriptam, per Venerabilem Nicolaum Kotfic, Archidiaconum Posnanien: & Canonicum Gnesnē: iuris Pontificii ac legum Doctorem collectam, congestis per nos priuilegiis Regni communibus ascripsimus, sub ordine infrascripto.

Státutū prouinciæ Gne. Positū sub titu: de Rap: disponit & statuit: quòd ij qui decimas, possessiones, tributa, ac bona mobilia, ad ecclesias personasq; ecclesiasticas ac eorum subditos spectantia, rapiunt, inuadunt, occupant, exactionant, in iustè pignorant, extorquent: vel *quouis sumpto colore grauant*: aut in bonis eisdem *notorium damnum*, aut *manifestam offensam* inferunt: post tres dies (nisi satisfecerint) excommunicationis sententiam incurrunt ipso facto.

Circa quod Statutum noto primò id quod notat Panormitanus in Rubric: de Sagitt: quòd hîc Rubrum est generaliùs Nigro. Rubrica enim loquitur solùm de Raptoribus, Textus verò etiam de illis, qui alioquin damnum, grauamen, aut offensam faciunt; absq; eo, quod aliquid rapiant, auferant, & exportent.

Pro clariori tamen Statuti intelligentia, præmitto primùm: quòd hoc verbum *Damnum* propriè pertinet ad res: & est quædam destructio seu deteriatio rerum, in bonis nostris consistentium, vt in libro iij. folio de Dam. infec, vbi Iurisconsultus Damnum vocat patrimonii diminutionem.

Verbum verò *offensa*, propriè pertinet ad personam: & est quædam iniuria facta personæ, seu in personam: quæ hominem ad iustam turbationem inducit. vt

rąc słowá: nieiáky obráze osoby zowiemy ßkodą: iáko mówi Alexander in L. Iusiurandum, folio de Iureiurando, per L. Si in duobus, de reg. iur. Gdźie ßkodá nád sławie/ przekłáda sie nád ßkode pieniężną: przećiwnym zás sposobem/ ßkode w rzeczách zowiemy obrázą osoby: ztądże mówi tex. Instit. de Iureiurando: że gdy komu dobrá iego/ iákoby w długu/ choćby dobrze nie winien nie był/ były occupowáné/ tám iuż rzecz iásna/ że sie owému w téy mierze krzywdá dźieie. A ták z téy miáry ßkodá y obrázá/ iedno zá drugié kłádź sie mogą.

Ale pytałby kto/ Tu w tym státućie iáko sie té słowá *ßkodá y obrázá* biorą/ ieśli ścisło á własnie/ czyli obßérnie/ták áby sie iedno zá drugié brało/ y iedno w drugim rozumiało. Ná to odpowiádam/ że sie biorą ścisło á własnie: Tám bowiém gdźie sie wßytkié rzeczy kłádą wyráźnie/ nie trzebá iedno rozumieć zá drugié: w pewnych bowiém nie w niepewnych iedno pod drugim wchodźi. L. Continuamus, fo. de ver. obli. facit regula in pœnis lib. 6. Jle bowiém to práwo ieśt tákié/ ktore karánie zá sobą ciągnie/ tedy téż iuż ścisły wykład bydź ma.

Powtore y to vpátruie/ że ßkodá á obrázá/ máią nieiákąs bliskość do łupieństwá/ naßćia domowégo/ posiadánia máietności/ do wyćiągánia niesprawiedliwégo/ do ćiężéy y do wydźierstwá/ iáko ćiáło do członków: mówi sie bowiém o kożdym z osobná: y idźie consequentia dobrze: że gdźie łupieństwo/ tám y ßkodá/ ále non econtra. y ták o wßytkich rozumieć. Bierze sie tu iednák Genus nie ták własnie/ iáko sie bierze od Dialektikow/ ále wedle práwników względem tego/ że zámyka pod sobą wiele: vt not. Panor in C. Pastoralis § Quoniam de rescriptis.

To przełożywßy: pytałby kto/ ieśliż ten státut ma mieysce y w inßych cázusách/ pod témi głownémi słowy/ to ieśt/ pod ßkodą y obrázą/ skrycie rozumiánych/ mimo wyßéy wyłożone występki/ iáko łupieństwo/ ić. Odpowiádam/ że ma ile z tych miar/ iáko znáczy Panor. in C. sedes De rescriptis. In secundo non. & in quinta Columna, gdźie pißę/ że ilekroć wyliczywßy pewné czego sposoby/ przydáie sie do nich słowo ich główné/ sub nomine Adiectiuo, tám/ day to/ że też oná główna rzecz zámyka nie

dicit Bar. in L. Cùm filium, folio de hęre. inſti. Tamen largè ſumendo vocabula, aliquando offenſam perſonę vocamus damnum. vt dicit Alexander in L. Iuſiurandum, folio de Iureiurando, per L. Si in duobus de reg. iur Quòd damnum famæ, præfertur damno pecuniario. & èconträ, damnum rerum vacamus offenſam perſonæ. Vnde dicit Tex. Inſti: de Iureiurando. Quòd ſi cuius bona quaſi debitoris, cùm tamen nihil debeat, poſſeſſa ſint: iniuriam admitti manifeſtum eſt. Et ſic largè Damnum, & Offenſa, vnum pro alio poſſunt poni.

Hoc præmiſſo, quæro: Qualiter in hoc ſtatuto capiantur hæ dictiones, *Damnum* ſeu *Offenſa*: vtrum ſtrictè & propriè, an verò largè: ita, vt vnũ capiatur pro alio, & vnum intelligatur in illo. Et reſpõdeo: Quòd capiuntur ſtrictè & propriè. Non enim eſt opus vnum ſub alio intelligere: vbi ſingula ponũtur expreſse. quia in certis, non in incertis eſt locus ſubauditioni, L. Continuamus, folio de ver. oblig. facit regula in pœnis li. 6. Ex quo enim ſtatutum eſt pœnale: debet fieri ſtricta interpretatio.

Secundò prænoto: quòd Damnum, ſeu offenſa, habent ſe ad Rapinam, inuaſionem, occupationem, & exactionem iniuſtam, pignorationem vel extorſionem: ſicut Genus ad ſpecies. Prædicantur enim de quolibet ipſorum: & valet conſequentia: Rapina eſt: ergo Damnũ ſeu Offenſa, & non econtrà. Et ſic de ſingulis. Capio tamen hîc Genus non ita proprie. vt capitur à Dialecticis ſed ſecundùm Legiſtas, pro eo, quod continet ſub ſe plura. vt notat Panor. in C. Paſtoralis, § Quoniam de reſcriptis.

Hoc præmiſſo, quæro: An iſtud ſtatutum habeat locum, in aliis caſibus, ſub iſtis verbis generalibus, ſcilicet Damnum ſeu Offenſa, tacite comprehenſis: vltra caſus, qui ſunt ſpecialiter enumerati, ſcilicet Rapina, &c. & reſpondeo: Quòd ſic per ea, quæ not: Panor. in C. ſedes De reſcriptis. In ſecundo non. & in quinta Columna, vbi dicitur: Quòd quotiens enumeratis ſpeciebus ſubiungitur Genus, ſub nomine Adiectiuo, licet illud Genus reſtringitur, vt non comprehendat nili

ką nie iné / iedno sposoby miánowánym podobné: przecie ile głowną rzeczą iest/nie iest ták ciásno położona / áby tylko wyrázone y wyliczone sposoby zámykáć w sobie miáłá y owßem zámyka w sobie wßytkie ine sposoby / ktore sie skrycie pod głowną rzeczą zámykáią / á są podobne owym wyrázonym.

species pares expressis: nō tamen restringitur, ad species expressas tantùm: sed imò comprehendit omnes alias species, tacite sub eodem Genere comprehensas, quæ sunt pares expressis.

Ale ponieważ wyliczywßy pewné występków sposoby/iáko łupieztwá/naßćia ić. przydáią sie słowá głowné generálné/iáko *ßkodę y obrázę*: á tym zás przydáią sie inßé przydátki / iáko do ßkody/ przydáie sie *Znácznie*, do obrázy / przydáie sie *Ławna*, tedy ták powiádam/ że to práwo służy y ma mieysce w inßych cázusách skrycie w tychże słowiech generálnych zámknionych.

Cùm autem enumeratis speciebus, scilicet, Rapina, Inuasione, &c. subiunguntur dictiones generales, scilicet Damnum seu Offensa: quibus dictionibus generalibus, adiunguntur nomina Adiectiua: (nā huic dictioni Damnum, adiungitur hoc Adiectiuum Notorium: huic dictioni Offensa, adiungitur & hoc Adiectiuum Manifesta) dico, quod hoc statutum habet locum, etiam in aliis casibus, tacite sub eisdem verbis generalibus comprehensis.

Ale pytałby kto/co to zá cazusy / skrycie pod temi słowy generálnemi zámknioné: Tá to wiedzieć trzebá/że pod tym słowem *ßkodę czynią*, zámykáią sie owi wßyscy/ktorzy palą máietności / ktore są ná dobrách kośćielnych: y ktorzy ochramiáią álbo zábiiáią bydło. Ci bowiem / day to / że nic nie łupią/ nic nie wydźieráią/ić. przecie że ßkodę czynią/ iuż podpadáią pod kárę práwá tego. Pod słowem zás/e, *Obrázę czynią*, zámykáią sie owi/ ktorzy ná dobrá kośćielné przyßedßy / biią ludźie / czeladź / ábo poddáné kośćielné. Ci bowiem/ day to/ że ták że nic nie łupią/ y ßkody nie czynią/ przecie że obrażáią/ podpadáią pod karánie státutu tego.

Et quia dicitur in textu, *Quouis sumpto colore grauant*: quæro: Quomodo possint colorari grauamina, de quibus in textu. Respondeo, & pono exemplum in Rapina, per C. Clericos, de immu. Eccleſiæ, l.b. 6. Si quis rapiendo, protestatur se nomine doni, mutui ac commodati accipere. vel pono exemplum de illis, qui veniunt ad bona Ecclesiarum, & exigunt victualia, & stationes, sub colore hospitalitatis: asserentes Clericos pertinere ad hospitalitatem. vt supra de immu, Eccle: in statuto quod incipit: Item cùm ad aures. Clerici enim non tenentur ad hospitalitatem Nobilium, diuitum, aut stipendariorū: Glo. in L. 1. & L. Omnia, C. de Episcopis, & Clericis sed solùm ad illam, quæ continet officium pietatis: xlii. Di. § 1. c. 2. de sup. neg. prel. & per dec. in C. de Monachis de præben, & per Bar. in C. 1. de empt. & vendi.

A co w tey części dołożono *iákokolwiek do tego wymyślona bárwą ćiężkość czynią*. Pytałby kto: Jákoż sie té ćiężkości bárwić mogą/o ktorych w tey części stoi? Odpowiádam y tákie przykład w łupieztwie / per C. Clericos, de immu. Eccle. lib: 6. Gdźieby kto łupieztwo czyniąc/ oświádczał sie że to bierze imieniem dárowánia iákiego / ábo pożyczánia. Abo dáie przykład o owych/ktorzy przychodzą ná dobrá kośćielné/ y wyćiągáią żywności/ y ztácye pod bárwą práwá gościńcá/twierdząc że księża należą do ludzkości/ vt supra de immu. Eccl. in statuto quod incipit, Itē cùm ad aures. Księża bowiem nie należą do ludzkości ludźiom błáchetckim/bogaczóm/ábo żołniérzóm: Glo: in L. 1. & L Omnia, C, de Episc. & Cler. tylko do tákiey/ ktora zámyka w sobie vsługę pobożności xlii. Di. § 1, c. 2. de sup. neg prel. & per dec. in C. de Monachis de præben: & per Bar. in C. 1. de empt, & vend.

Sed quæro: Qui sunt isti casus, tacite sub eisdem verbis generalibus comprehensi? Dico: Quòd sub verbo, *Damnum inferunt*, comprehenduntur illi, qui incendunt ædificia, quæ sunt in bonis Ecclesiæ: & qui mutilant, aut necant pecora, & pecudes. Isti enim licèt nihil rapiant, nihil extorqueant, &c, tamen quia dant damnum, incidunt in pœnam huius statuti. Sub verbo verò, *Offensam inferunt*, comprehenduntur illi: qui in bona Ecclesiæ venientes, percutiunt homines, familiam aut subditos Ecclesiæ. Isti enim quamùis nihil rapiunt, & nullum damnum faciunt: quia tamen offendunt, incidunt in pœnam huius statuti

Et

A iż w textcie / przydatki do słów głównych przydáné / wkázuią, właśnie iákié są: iáko to do słowá *ßkodá* przydáie *znácżna* / á do słowá *obrázá* przydáie *iawna*: Pytałby kto. Jeśliż té qualitates *znácżna* y *iáwna*/ máią się też ściągác do wyższych cázusow z osobná wyliczonych / áby się ták kożdy cázus okázác mógł iáki był/ ieśliż znáczny ábo iáwny / ták iáko się o tych generálnych słowiech mówi: czyli ieśliż też słowo iedno generálné ábo głowné qualitatem swoie podác może drugiému słowu generálnému: & econtra. Ná to odpowiádam/ że może: A to z tych miar/ ktore znáczy Bar. in lib. Doli, fol. de fer. cor: gdźie stoi / że ilekroć w iákim státucie wyliczánych wywyśtępków bywa wiele / á przy ostátnim przydáie się iáka qualitas: tám iuż oná qualitas ściąga się y do wyśtępków wprzód wyliczonych / &c. y tóż iest co notuie Panor. in C. Inquisitionem de appel. mówiąc/ że qualitas ná ostátku dispositiéy położona / nie iest ták ściśno położona / áby się tylko do rzeczy przy niéy tuż opisánych ściągác miáłá: ále zgołá ściąga wszytkiégo / co się w onéy dispositiéy ábo rozdźiale zámyka: zwłaszcá iáko opisuie Phil. in C. 2. Requiris, c. ti. gdźie się differentia dáć nie może / czemu się więcéy do iednéy niż do drugiéy ściąga / per leges ibidem allegatas. Tóż się rozumie co notuie tenże Bar. in L. § En idq; fol: 6. Bo rap. in illa q. An dicta in præcedentibus, intelligantur repetita in sequen. A ták mówie/ że tá qualitas *znácżna*, przydána do słowá *ßkodá*, y qualitas *iáwna*, przydána do słowá *obrázá*, ściągáć się ma do wszytkich/ ták do tych co są zosobná wyrážone / iáko do tych / ktore się skrywáią pod témi słowy generálnémi zámykáią.

Powtóré pytałby kto / iáko się to słowo *iáwna* w státucie położoné brác ma. Ná to drzewiéy niż odpowiém / to przełoże / że to słowo *iawna* bierze się w práwie pod czás niewłaśnie/ zá *znácżna*. vt in C. Manifesta 2. Q. 1. & C. Quoniã de filiis præsby. & C. Ex parte, cum C. sequen. de ver Sig. Podczás też bierze się właśnie/ ile iest quædam species de per se różné od słowá *znácżna*: y mniéy w sobie máiąc niż *znácżna*: á to iuż iest owo / co pochodźi od pewnégo powiádácżá. Et potest probari xi Q. iii. Eorum: & notatur in C. Cum olim de ver. Sig. C. Venerabilibus ver. Senes autem, de sen. exco. lib 6. & in C. Vestra, de cohę. de et mu. per Glo. & dec.

Et quia in tex. dictiones Adiectiuæ, adiunctæ verbis generalibus, qualificant ipsa, (Nam verbo Damnum, adiicitur, qualitas Notorii: verbo Offensa, adiicitur qualitas Manifesti) quæro: An istæ qualitates Notorii & Manifesti, debeant referri ad casus specialiter enumeratos: & ita qualificent eaidem species, sicut qualificant genus: vel an vnum verbum generale, qualitatem suam coniiceret alteri verbo generali: & econtra. Et respondeo: Quòd sic. Moneor per ea, quæ notat Bar. in lib. Doli, folio, de fer cor. vbi dicitur: Quòd quotiens in aliquo statuto, enumerantur plura delicta: si circa vltimum adiicitur aliqua qualitas, illa refertur etiam ad delicta priùs enumerata, &c. Facit quod notat Panor. in G. Inquisitionem, de appel. dicens: Quòd qualitas in fi. dispositionis posita, non restringitur tantùm ad immediatè præcedentia: sed concernit omnia, in dispositione contenta: maxime vt dicit Phil. in C. 2 Requiris c ti. ex quo non est dare differentiam, quare magis ad vnum, quàm ad alium referatur, per leges ibidem allegatas. Facit quod notat idem Bar. in L. Prætor, § En idq; folio 6. Bo rap. in illa. q. An dicta in præcedentibus, intelligantur repetita in sequen. Per quæ dico: Quòd ista qualitas Notorii, addita verbo Damnum, & qualitas Manifesti, addita verbo Offensa, referenda est ad singula: tàm specialiter expressa, quàm tacitè in verbis generalibus comprehensa.

Deinde quæro: quomodo hæc dictio Manifesta, posita in statuto, debet accipi: & antequã respondeam, præmitto: Quòd hæc dictio Manifestum, in iure aliquando capiatur impropriè, pro Notorio. vt in C. Manifesta 2. Q. 1. & C Quoniam de filiis præsby. & C. Ex parte, cum C. sequen. de ver. Sig. Aliquando verò capitur proprie: prout est quædam species de per se, differens à Notorio: & habens se in minus, quàm Notorium: & est illud, quod procedit ex certo authore. Et potest probari xi. Q. iii. Eorum: & notatur in C. Cùm olim de ver. Sig. C. Venerabilibus ver. Senes autẽ, de sen, exco. lib 6. & in C. Vestra, de cohę. de et mu. per Glo. & dec.

To przełożywßy / ták ná pytánié odpowiádam: że to słowo *Iáwná*, bráć śie tu ma właśnie/nie zá słowo *znáczną*. Napiżód ztéy miáry/że słowá státutowé záwße máią być rádniéy właśnie niż niewłaśnie wykładáné/ ieśliż tákié wykładánié nie ieśt przećiwné práwu pospolitému/ secundùm Bar: in L. prætor. ait: vt ff De dam. infect. & Panor C. cùm dilectus, De consuet. Ale to pewna/że ten wykład słowá teg *Iáwná*, nie ieśt przećiwny/ y owßem zgodny práwu pospolitému. Wedle bowiém práwá pospolitégo/ ten który táiemnie práwo prześtąpi / niemniéy wpadá w karánie práwá / iáko ów który prześtąpił iáwnie. Ztądże mówi Gloſá: Non in cle: de hære in ver: Eo ipſo: Że ten który kápłaná vderzy potáiemnie/ niemniéy wpada w ſententią Cánonowe / iáko ów który vderzył iáwnie: y niemniéy też ma bydź w kłątwie/ byle ſie tylko vderzenié tákowé táiemné / to ieśt nieznáczné dowieśdź mogło. Powtóre z téy miáry/iáko znáczy Panormit. in D. C cùm olim, De ver ſig. gdźie mówi / że to słowo *Iawna*, záwße bráć ſie właśnie ma/ieśli rzecz ábo máteria przy niéy położona zniéść to może. Máteria záśie przyłożona do tego státutu náßeg̃/że to zniéść może/y owßem że tego potrzebuie/ dla rozumienia tych co ten státut ſtánowili / dowodźi ſie per argumentum, ab ábſurdo ſeu Inconuenienti, quòd eſt in iure validũ: vt dicit Glo: in C Dudum, De præben: lib: vi Gdyby ſie bowiém bráć miáło zá *znaczną*, á pogotowiu y ten ſam státut rozumiećby ſie miał tylko in caſu Notorio; ßłoby to inconueniens zá tym / żeby podczás ów który máło wydárł/ był w kłątwie mocą státutu tego / ten záśie który wiele wydárł/niebyłby podczás w kłątwie. Ná przykład: Ow któryby przyßedßy do wśi wiednie/y gdy nań pátrzáli ſąśiedźi wßyſcy / vwiódłby koniá / byłby zá tym w kłątwie: Ten záśie który przyßedł w nocy/ á w pierwoſpy ſąśiád wßytkich wpadßy do domu/z któregoby go gospodarz żadnym ſpoſobem wypędźić niemógł/ vwiódłby koni wiele/ owiec y bydłá/ ić. niebyłby w kłątwie z téy miáry / że vczynek nie ieśt znáczny. Tymże ſpoſobem y ów / któryby przy iednym páſtérzu nád wolą iego/ zágnał zſobą dobytek wßytek/który ze wśi gnał ná puſczą / nie byłby w kłątwie z téy miáry / że vczynek iego nie ieśt znáczny/

Hoc præmiſſo, reſpondeo ad quæſitum: Quòd dictio *Manifeſtam*, hic debet accipi propriè, pro non Notorio, Moneor primò quia verba ſtatuti, ſemper debent potiùs propriè, quam impropriè exponi & interpretari: ſi talis interpretatio non eſt contraria iuri communi. ſecundùm Bar. in L. prætor ait: vt ff. de Dam. infect. & Panor C. Cùm dilectus, de conſue. Sed certum eſt, quòd hæc expoſitio propria, huius verbi manifeſta, non eſt contraria, imò conſona iuri communi. Nam ſecundùm ius commune, ille qui tranſgreditur legem in occulto, non minus incidit in pœnam legis: quàm ille qui tranſgreditur in publico. Vnde dicit Gloſ. Non in cle. de hære. in ver. Eo ipſo Quòd ille, qui percutit Clericum in occulto, non minus cadit in ſententiam Canonis: quàm ille qui percutit in publico: & non minus debet declarari excommunicatus, dummodo huiuſmodi percuſsio occulta, id eſt, non notoria poſsit probari. Secundò moneor per ea, quæ notat Panor. in D. C Cum olim, de ver. ſig. vbi dicit Quòd ſemper hæc dictio manifeſta, debet accipi propriè, ſi materia ſubiecta hoc patitur. Quòd autem materia ſubiecta huius noſtri ſtatuti, hoc patiatur, imò requirat, propter mentẽ ſtatuentium: probatur per Argumentum, ab abſurdo, ſeu inconuenienti. quod eſt in iure validum: vt dicit Gloſ in C. Dudum, de præben. lib. vi. Si enim deberet accipi pro Notorio & ſic per conſequens, hoc ſtatutum deberet tantùm in caſu Notorio intelligi; ſequeretur hoc inconueniẽs, quòd aliquando ille, qui pauca raperet, eſſet excõmunicatus; vigore huius ſtatuti: ille verò, qui multa raperet, aliquandò non eſſet excõmunicatus. Exemplum: Ille, qui, dum dies eſt, veniret ad villam, & vicinis cernentibus raperet vnum equum, eſſet excommunicatus: ille verò, qui veniret de nocte, & aliis vicinis dormientibus aggrederetur vnam domum, & (fruſtra repugnãte hoſpite) reciperet multos equos, oues, boues, &c. non eſſet excommunicatus propterea, quia factum non eſſet Notorium. Similiter ille, qui ſolo paſtore præſente & repugnante, gregem totus villæ, qui ibat in paſcuis abigeret, non eſſet excommunicatus. quia non poſſet di-

ci No-

znáczny/iż tylko ieden widźiał. Ale to byłáby rzecz nieprzystoyna/ y przeciw rozumieniu tych co to stánowili/którzy przez ten státut chćieli to kośćiołowi opátrzyć/ áby dobrá kośćielné/ y dobrá ludźi vbogich ná nich mieszkáiących/nie były ssárpáné y skodzoné/ bądź táiemnie bądź znácznie. A owszem wedle rozumienia Stánowców/ snaśćby sie zgánić mogło/ y rzec/ że té słowá/*znáczna szkodá*, ábo/*iáwna obrázá*, nie są w tym státućie położoné ná rożność táiemnéy szkody/ábo Obrázy skrytéy: ále ráczéy ná rożność máłéy szkody/ y máłéy obrázy w osobie: áby rozumienié było zá szkodę znáczną/znákomitą: zá obrázę iáwną/nie máłą: Máłego występku bowiém baczyć nie trzebá/secundùm Glos. in C. Reuera, De conse. di. ij. ver. mortui. A ácz temu wykładowi służy textus in C Ex parte ade. de reſt. gdźie łupieżce dla znákomitośći záwołáné/zowie znákomité: wszákże iż indźiéy nie znáyduie fundámentu teg wykładu/nie trzymam sie go/ále sie trzymam piérwszégo wykładu/ y to słowo *iáwna*, bioręc własnie zá nieznáczna/ co sie dowieźdź może: y ták zámykam/ że ten státut ma mieysce/ ták w łupieſtwie/ w szkodźie/ w obrázie znácznéy/iáko w nieznácznéy.

Ale iednák chociaż mocą státutu tego/ ták ten znáczny iáko ów iáwny/ to ieſt nieznáczny łupieżcá/ w pada w klątew/wszákże przedśie inákszy postępek bywa przeciw znácznému/inákszy przeciw nieznácznému/iáko niżéy będźie. Przeciw temu státutowi zásádźiłby sie kto/ y gánićby go mówiąc/że nie ieſt potężny: Naprzód z téy miáry/ że w nim nic poprzédźiwszy monitią/kładźie ipſo facto klątew/ co ieſt contra C. Sacro, de sen. exco. C. Romana, § Sed nec in ſpem. e. ti. lib. 6. Ná to odpowiádam naprzód: że/ex diuerſis nō infertur. L. Popinianus ff. de Mino. ſed dictum C Sacro, o inßym Cazusie tám mówi/to ieſt/o klątwie/którą człowiek dáie tylko dla contumácyiéy/ vt dicit Glos. xi. Q. iii. C. Epiſcopi. Wszákże wedle práwá ábo wedle státutu dáie sie dla występku: vt in C. Si quis xvii Q. iiii. Powtóré odpowiádam/że y owszem w tym státućie przynamniéy skrycié vprzédza monitia klątwe. Bo iáko powiáda Io an. in C. ij Ne. Cle. vel Mo. in Nouella ſuper Glos. ii. Ilekroć sie

ci Notorium, quod vnus tantùm vidit. Sed hoc eſſet inconueniens, & contra mentem ſtatuentium. qui voluerunt per hoc ſtatutum prouidere: ne bona Eccleſiarum, & pauperum hominum in eis degentium, ſiue occultè, ſiue notoriè raperentur, & damnificarentur. imò fortè ex mente ſtatuentium poſſit argui: quod hæc verba Notorium damnum, ſeu manifeſta offenſa, non eſſent in hoc ſtatuto poſita, ad differentiam, occulti damni, ſeu offenſæ clandeſtinæ: ſed potius ad differentiam modici damni, & perſonæ offenſæ, vt ſit ſenſus: Damnum Notoriū, id eſt, Notabile: & offenſa manifeſta, id eſt, non paruula. quia modicus exceſſus non eſſet curandus: ſecundùm Glos. in C. Reuera, de conſe. di. ii. ver. mortui. Et licèt pro hac expoſitione fac. tex. in C. Ex parte ade. de reſt. vbi Raptores, propter notorietatem famoſos, vocat Notabiles: tamen quia alibi, non reperio huius expoſitionis fundamentum, non ſequor eum, ſed ſequor primam expoſitionem: & capio hoc verbū manifeſta propriè, pro non Notorio, quod probari poteſt, & concludo: quòd hoc ſtatutum habet locum, tam in raptu, damno, offenſa, Notoriis: quàm in non Notoriis.

Quamuis autem vigore huius ſtatuti, tam Notorius, quàm Manifeſtus, id eſt, non Notorius raptor incidit in excōmunicationem; tamen aliter procedetur contra Notorium, & aliter contra non Notorium, vt infra ſubiiciam. Oppono tandē contra iſtud ſtatutum: & arguo, illud non eſſe validum: Primùm ex eo, quòd in ipſa non præmiſſa monitione, fertur excommunicationis ſententia ipſo facto, quod eſt contra C. Sacro, de ſen. exco. C. Romana, § Sed nec in ſpem e. ti. lib. 6. Reſpōdeo primò: quòd ex diuerſis non infertur. L. Popinianus ff. de Mino. ſed dictum C. Sacro, in alio caſu loquitur: ſcilicet de excommu. quæ fertur ab homine, non niſi pro Contumacia. vt dicit Glos. xi. Q. iii. C. Epiſcopi, à iure tamen ſeu ſtatuto, fertur etiam ex delicto vt in C. Si quis xvii. Q. iiii. Secundò reſpondeo: quòd imo in hoc ſtatuto, ſaltem tacitè excommunicationem præcedit Monitio. Nam vt dicit Io.

co ná ſynodźie roſkázuie/ábo zákázuie pod kaźnią/tám iuż ono roſkazánié ábo záka-
zánié bierze ſie zá monitią: ták iż ktoby-
kolwiek ináczéy czynił/wpada w klątwę/
bez inßéy monitiiéy. czym y Io. an. állegu-
ie/á znim trzyma Rota ſubſti De dolo, &
com. in nouis deci. incipien. Tóż y Panor
mitanus extra Rotam rozumié in C. 1. de
Rap: ii. non, mówiąc: Że y owßem ſtátu-
tem ſynodálnym może bydź klątwá zá wy-
ſtępek/bez monitiiéy: bo ſtátut ſtrzyćié v-
pomina. Tu przy téy ſolutiiéy wtoréy mo-
głáby bydź wątpliwość wzgledem różno-
ści/czemu w ſtátucie Prowinciálnym wyſ-
ßéy ſub tit: De im. ec: § Qui cùm admini.
iákoby in iiſdē terminis kłádźie klątwę ipſo
facto:á przecie to ſie ochrania/áby moni-
tia vprzedźiłá drzewiéy/niżby kto w nie w-
padł. W tym zás ſtátucie/nic ſie nie ochra
nia wzgledem tákiéy monitiiéy/áby po-
przédźiłá: Odpowiáda ſie/że dayąc iż ſtanó
wcy práwá ábo ſtátutu mogą dáć klątwę i-
pſo facto, niepoprzédźiwßy monitiiéy: nie
ſą przedśie powinni: ále y owßem mogą
termin náznáczyć ad ſatisfaciendum, ták
áby wyſtępny niewpadł w klątwę/wyiąw-
ßy był contumax, vt in C. iii. De rap: ii:
reſpō. Czemuby iednák ći co ſtánowili prá-
wo ábo ſtátut to podczás czynili/podczás
téż nieczynili/nie záwße dáć ſie może rátia
tego L. Non omnium, ff. de legi. Jle ie-
dnák do ſtátutu tego náßégo/ták rozu-
miém/żeby ſie mogłá tá rátia różności
dáć/co położyli ſub tit: De immunit: eccl:
gdyż owo de immu: eccl: ma inßy fundá-
ment. W ćiżbie bowiém/ábo w woyſcze/
nie ták łácno wiedźieć ſie może oſobá/któ-
ra ſie lupieſtwá dopuśći. O tóż áby przez to
dobrá kośćielné bez káry nie były ßárpáné/
opátrzył to ſtátut/y chćiał áby karány był
ten/który ieſt przednieyßy w woyſcze/y któ
ry ma moc prowádzenia y ſtánowienia
woyſko/gdźie chce: y bierze nie właſnie zá
ßkodę/ále ſecundùm C. fi. de iniu. ták/że
dáie occázią do ßkody/czyniąc ſtátią w
dobrách kośćielnych/gdźie bez ßkody bydź
niemoże. Ztądże/ponieważ czynić ſtátią
nie ieſt wyſtępek/(coby iuż ile ſámo zſobą
iuż grzéchem było) niechćiał ſtátut przerze
czony terminów práwnych przeſtąpić/ c.
reprehenſibilis, de Appet: ále chćiał go v-
pomnieć/drzewiéy niżby był wpadł w klą-
twę/

an. in C. ii. Ne Cle. vel Mo. in Nouella,
ſuper Gloſ. ii. Quandocunq; in Synodo
aliquid mandatur, vel prohibetur, ſub
pœna: illud Mandatum, ſeu prohibitio,
habetur loco Monitionis: ita quòd con-
tra faciens incurrit pœnam, abſq; alia
Monitione, quòd dictum Io. an. allegat,
& ſequitur Rota ſubſti. De dolo, & com:
in nouis deci. incipien. Item extra Rotā
hoc idem voluit Panor. in C. 1. de rap: ii.
non: dicens: Quòd imò per Synodale ſta-
tutum, excommunicatio poteſt fieri pro
delicto, abſq; Monitione: quia ſtatutum
tacitè admonet. Circa hanc ſecundam
ſolutionē poſſit dubitari, de ratione dif-
ferentiæ: Quare ſupra in ſtatuto Prouin-
ciali, ſub titulo de immu Eccle: § Qui cū
adminiſtrorum, quaſi in eiſdem terminis
fertur excommunicationis ſententia ipſo
facto: & tamen ibi cauetur, vt præmitta-
tur Monito, priuſquàm incidat in eādem.
in ſtatuto verò iſto, nihil cauetur de hu-
iuſmodi Monitione præmittenda. Reſpō-
detur, Quòd licet conditores legis, aut
ſtatuti, poſſint ferre excommunicationis
ſententiā ipſo facto, Monitione non præ-
miſſa: non tamen tenentur: imò poſſunt
etiam præfigere terminum, ad ſatisfaci-
endum: ita vt delinquens non incidat eā-
dem ſententiam: niſi tunc factus fuerit
contumax, vt in C. iii. De rap. ii. reſpon.
Quare tamen conditores legis, aut ſtatuti,
hoc aliquando faciunt, aliquando non,
non ſemper poteſt dari ratio L. Non om-
nium, ff. de legi. Verùm quò ad hoc ſta-
tutū noſtrum, & illud, quod eſt poſitum
ſub Ti. de immu. Eccle. credo poſſit hæc
dari ratio differentiæ: cùm illud de im-
mu: Eccle. aliud habet fundamentum.
Quia enim in turba, vel exercitu, non fa-
cilè poteſt ſciri priuata perſona, quæ com-
mittit raptum: vnde ne propter hoc im-
pune ſpoliarentur bona Eccleſiæ, illud
ſtatutum fecit prouiſionem: & voluit pu-
niri illum, qui eſt principalis in exercitu,
& qui habet poteſtatem ducendi, & lo-
candi exercitum vbi vult: & ponūt, non
propriè pro damno: ſed ſecundùm C. fi.
de iniu: ideo: quia dat occaſionē damni,
faciendo ſtationem in bonis Eccleſiæ:
quæ vtique ſine damno fieri non poteſt.
Vnde quia facere ſtationem non eſt cul-
pa:

twe/ ipso facto nań wydaną. Tu zaś w tỹ státucie náßym inaczéy. Bo ponieważ lupieſtwo ieſt grzéchem/ á grzéchem ſámo w ſobie ciężßym/ y práwem bożym ná tablicách zákazánym: przetóż téż ſrożéy w nim przychodźi poſtąpić.

pa: quæ ipſo ſuo genere eſſet peccatum: voluit dictum ſtatutum non excedere terminos c. reprehenſibilis, de Appe: ſed voluit eum priùs moneri, antequam incideret in huiuſmodi ſententiam ipſo facto prolatam. Secus in hoc noſtro ſtatuto. Quia enim raptus eſt peccatum, ipſo ſui genere grauiſſimum: & iure diuino, per Decalogum prohibitum: Ergo ſeueriùs, in ipſo procedendum.

Ale ieſczeby ſie kto przeciw tému státutowi powtoré záſádźił/ y powiádałbý ģ bydź niedoſtátecznym z téy miáry/ że ſie w nim nic nie oſtrzega/ áby przynamniéy/ Sędźia obeſłał łupieżce pozwem dzzewiéy/ niżby nań ſententiiéy ſwéy declárátią vczynił/ że wpadł w klątew: co ſie zda bydź przeciw C. Caueat iii. Q. ix. contra L. 1. § Item, cum ff. quæ ſen. ſine appel. & inſtit. de pen. temere liti. § Omnium autem. Ná wywód teģ wiedźieć trzebá/ że Panor. in C. peruenit, primo de Appell. kładźie te queſtią: Jeſliż ten/ ktory wzgledem wyſtępku iákiégo wpadł w klątew/ Canonem ábo ſtátutem ipſo facto wydáną/ miał bydź koniecznie pozwány/ ad videndum, kiedy beda declárácią czynić/ że wpadł w klątew: y dáie tą diſtinctią: że ábo on wyſtępek nie ieſt znáczny/ á zátym koniecznie ma bydź pozwány: ábo ieſt znáczny/ á w ten czás iuż nie trzebá áby był pozwány. Jle do piérwßégo/ to ieſt/ kiedy wyſtępek nie ieſt znáczny/ mówi támże Panor: że ſtroná ma bydź pozwána/ y dowody czynioné bydź máią ná wyſtępek: á poſtánowiwßy vczynek/ procedować do declárátiiéy. A to zdánié ſwoie wſpiéra állegátią C. Cùm ſecundùm leges de hæred. lib. 6. & tres Gloſ. in hac materia, valde non videlicet in cle. præſenti, & de cenſi. in ver. conſtiterit. cle. 1. de Pen. in ver. Commode, & in C. ſacro de ſen. excom. in ver. conſtiterit. A ná téy piérwßéy cześci téy diſtinctiiéy/ ták mniémam że ieſt fundowána decyzia Rotæ, ſub ti. de lit: conteſtatio vii. in ordine, in nouis deci. gdźie mówi/ że niżby kto był declárowány iż wpadł w Canon/ Si quis ſuadente: ma bydź piérwéy pozwány/ y vprzedźić ma cognitio ſumma ria. Mówi tám bowiém in caſu non Notorio, iáko ſie to baczyć może ex iurib: & Gloſ. in ea allegatis. Jle zás do wtóréy cześci téy diſtinctiiéy/ to ieſt/ kiedy wyſtępek ieſt znáczny/ mówi tenże Panor: támże ná tymże

Oppono ſecundo contra hoc ſtatutũ: & arguo illud eſſe inſufficiẽs, ex eo, quòd in ipſo nihil cauetur, vt ſaltem iudex prę-mittat citationem contra raptorem, antequam ſententialiter declaret eum incidiſſe in dictam excommunicationum ſentẽtiam: quòd videtur eſſe contra C. caueat iij. Q. ix contra L. 1. § Item, cum ff. quæ ſen. ſine appel: & inſtit: de pen: temerè liti. § Omnium autem. Pro ſolutione ſciendum eſt, quod Panor: in C. Peruenit, primo de appellatione, ponit hanc quæſtionem. An ille, qui pro aliquo delicto incidit in ſententiam excommunicationis, à Canone aut Statuto latam ipſo facto debeat neceſſariò citari: ad videndũ declarari, ſe incidiſſe in eandem: & dat hanc diſtinctionem: quòd aut delictum non eſt Notorium; & debet neceſſariò citare: Aut eſt Notorium; & tunc non oportet eum citari. Quò ad primam partẽ, ſcilicet quando delictum non eſt Notorium, dicit ibidem Panor. quòd citanda eſt pars, & recipiendæ ſunt probationes, ſuper facto. & deinde conſtituto facto, procedendum eſt ad declarationem. pro hoc allegat. C. Cùm ſecundùm leges de hęre. lib: 6. & tres Glos in hac materia, valde non videlicèt in cle: præſenti. & de cenſi. in ver: conſtiterit. Cle 1. de Pen. in Ver. Commode; & in C. ſacro de ſen. excom. in ver. conſtiterit. Et in hac prima parte huius diſtinctionis, puto fundatam deciſionem Rotę, ſub ti. de lit. conteſtatio vii. in ordine, in nouis deci. quæ dicit: Quòd priuſquàm declaretur aliquis incidiſſe in Canonem, ſi quis ſuadente: debet priùs vocari: & debet cognitio ſummaria præmitti. Loquitur enim in caſu non Notorio, prout ex iuribus & Glos. in ea allegatis, poteſt cognoſci. Quòad ſecundã partem diſtinctionis, ſcilicet quando delictũ eſt Notoriũ, dicit Panor. vbi ſuprà: Quòd poterit fieri declaratio, non præmiſſa ali-

tymże mieyscu / że może bydź declarátia / choćby niepoprzédźił pozew żaden: y álleguie C. reprehensibiliter, de Appell: vbi hoc idem tenet Hosti. alleguie téż C. Quoniam de fi. Præsby. Facit Ca. Bone titul. De elect: C. Cùm sit Romana, de Appel. C. euidentia, de acu. cum si. Ale to rozumieć sie ma o vczynku znácznym / któryby był ták znáczny / że bez wßelákiego wątpienia występnému nienależy obroná żadna. Mówi bowiém Panor: in C. Cùm olim de re iudic: post Glos. & in C. vestra. De coha. cle. prope finem. Że práwá które mienią / iż we występkách znácznych nie trzebá pozwu / rozumiáne bydź máią o występkách znácznych tákich / w których bez wßelákiego wątpienia występnemu absenti nie należy obroná żadna. Jnáczéy bowiém / gdźieby wątpliwość była / ieśliż absenti competit iáka obroná ábo wymówká / potrzebá áby poprzédźił pozew. vt patet Glos. in C. Quæ Lotharius ii. q. i. allegans. § Quando ea cau: & quæstione. Wywodząc tedy Argument / ták powiádam: że státut ten zgánion bydź niemoże / áby niedoświádczony bydź miał ztéy miáry / że w nim zmiánki niemáß żadnéy o poprzédzeniu ábo niepoprzédzeniu pozwem: wyráżenié bowiém tych rzeczy / które wedle práwá skrycié tám sie zámykáią / nic nie iest pomocné. L. Nõ rectè C. de fideiusso. W tym bowiém bierze dokładek ábo supplement skrycié od práwa pospolitégo / wedle wykładu ábo Glosi. in L. scimus. § Iu computatione ver: Sed hæc C. de iure deli. Ná który wykład mówi Bal. Jeśliż státut mówi indefinitè o dźiedźictwách / nie dźieląc / ieśliż vczynił Jnwentarzá czyli nié: ábo ieśliż dźiedźictwo wystáteczy do wypłacánia czyli nié: wßákże przecie rozumieć y dźielić sie bedźie wedle práwá pospolitégo. Tymże téż sposobem y státut náß / day to że nic nie kłádźie / ieśliż poprzédźić práwem / czy nie / dźielić sie przecie bedźie wedle práwá pospolitégo / ták iż ináczéy w występku znácznym / á ináczéy w występku nieznácznym postępowáć sie bedźie według opisánéy distinctiiéy.

qua Citatione. allegat C. Reprehensibiliter de appel. vbi hoc idem tenet Hosti. allegat etiam C. Quoniam de fi. Præsby. Facit Ca. Bone. titul. De elect. C. Cùm sit Romana de Appel. C. euidẽtia, de acu. cum si. Hoc tamen debet intelligi de Notorio, quod est Notorium: ita vt constet, delinquenti nullam defensionem competere. Nam dicit idem Panor. in C. Cùm olim de re. iudic. post Glos. & in C. vestra, De coha. cle propè finem: Quòd iura, quæ dicunt, quòd in Notoriis non est opus citatione, debent intelligi de tali Notorio, in quo constat, absenti nullam defensionem competere: alioquin, vbi esset dubiũ, an absenti competit aliqua defensio vel excusatio; opus est præmittere citationem, vt patet Glos. in C. Quę Lotharius ij. q. i. allegans. § Quando ea cau. & quæstione. Soluendo ergo argumentum dico, hoc statutum non posse redargui, de insufficientia: quòd in eo nihil dicatur de præmittenda, vel non præmittenda citatione. Expressio enim eorum, quæ de iure tacitè insunt, nihil operatur. L. Non rectè, C. de fideiusso. In hoc enim recipit tacitè supplemẽtum à iure communi. Secundùm Glos. in L scimus. § In computatione ver. Sed hæc C. de iure deli: Super qua Glo. dicit Bal: Quòdsi statutum loquitur indefinitè, de hæreditatibus: nõ distinguendo, si fecit Inuentarium vel nõ: aut si hæreditas sit soluendo, vel non: tamen intelligetur & fiet distinctio, secundùm ius commune. Sic ergo & statutum nostrum, quamuis nihil dicat de citatione præmittenda vel non: distinguetur tamen secundùm ius commune, ita vt aliter in Notorio, & aliter in non Notorio procedatur: secundùm præfatam distinctionẽ.

Ale náostátek pytałby iescze kto / Którégo by Sędźiégo vżywáć do tego / ábo do którégoby sie vdáć / áby czynił executią státutu tego / yákimby sposobem mogłby sie ten státut wedle práwá prowádźić / ieślizby ten / który sie występku dopuścił / nie mießkał w tey Diocoezyiey gdźie sie występku dopuścił. Ná to to sie

Vltimò quæro: Quis Iudex possit aut debeat adiri, super executione huius statuti: & qualiter hoc statutum debeat practicari: si ille, qui raptum commisit, non moratur in Diocœsi, in qua deliquit. Et dico, quòd tam Iudex domicilii, sub quo moratur: quàm Iudex delicti, vt in L. i. & in auten: qua in prouincia. C. Vbi de tri.

sie mówi / że sie vdáć może ták do Sędźiéy gdźie występny mießka / iáko y do sędźiego wyſtępku/ gdźie sie wyſtępek ſtał/ vt in L. & in auten. qua in prouincia C. vbi de tri. agri opor. Ták bowiém względem wyſtępku/ iáko y względem mieyſcá forū ieſt káżdemu. iii. q. vi. C. i. & de for. con. C. fi. Ná zwoleniu tedy to ieſt owégo ktory ßkode ciérpi / ieſli woli vdáć sie do Sędźiégo pod którym sie wyſtępek ſtał/ czyli do Sędźiégo / do któregó sie wyſtępny przeniósł. Jeſliż tedy vdałby sie do Sędźiégo wyſtępku: á wyſtępek byłby ták znáczny/ żeby sie okazało / iż wyſtępnému żadna nie ſłuży wymowká ani obrona/ iáko sie wyßéy powiedźiało/ tedy łupieżce niepozwawßy może przed Sędźim wyſtępku wywieźdź świádki ná táki wyſtępek: to ieſt: że w tym á w tym miáſteczku / w téy á w téy wśi / w którey sie ſtał táki wyſtępek/ wié o tym okoliczá wßytká / vt in C. Cùm delictis de pur. ca. ábo że w onym ſąſiedztwie wié ich o tym przynamniéy mężów dźieśięć / ſecundùm Panor. in C. Veſtra, de cohabi. cle & mu. A dowieźdź tego świádkámi wiáry godnymi/ przynamniéy dwiemá ſecūdum Gloſ. in c. § Deus Quãdo ii. q. i. Potym dowiodßy one wiádomość / łupieżce tákże onégo nie pozwawßy/ może declarácią nań otrzymáć / że wpadł w klątwę od ſtátutu dáną. Potym gdźieby chćiał / áby łupieżcá ná mieyſcu onym gdźie mießka / był mian zá kletégo / vczyni onéy declárátiéy dowód krótko (iáko text ſtátutowy mówi) przed Sędźim/ gdźie wyſtępny mießka. A ten dowód krótko bydź może przez liſt onéy declárátiéy/ wydánéy od Sędźiégo / który declárátią czynił. Bo ácżby sie y świádkámi dowieźdź mogło / iáko y inßé zdánia: beſpieczniéy iednák y łácniéy dowodźić sie może liſtem / iáko to nadobnie deciduie Rotá/ de re iudic. in nouis deci: incipien: Item fuit dubitatum, 8. eſt xix. eo ti. A ták dowód vczyniwßy tákowéy declárácyiéy/ Sędźia ow/ gdźie wyſtępny mießká/ łupieżce opowiedźieć każe że ieſt w klątwie/ y áby sie go ludźie wyſtrzegáli iáko w ſtátucie ſtoi. Ale gdźieby wyſtępek nie był znáczny / tedy / gdźieby pozew łupieżce zaſtał dziewiéy mżby sie z onéy mieyſcá gdźie wyſtępek vczynił indźiéy przeniósł / ſecundùm C. Propoſuiſti, de foro com. tedy po-

tri. agri, opor. Nam ratione delicti quis ſortitur forum, ſicut & ratione domicilii iii. q. vi. C. i. & de for. con. C. fi. Eſt ergo in optione damnum paſſi, vtrum malit adire Iudicē: ſub quo delictum eſt commiſſum, an verò Iudicem ad quem ſe dilinquens tranſtulit. Sed ſi ergo accedit Iudicem delicti: & delictum eſt ita Notorium, vt appareat delinquenti nullam excuſationem, ſeu defenſionem competere: (vt ſupra dictum eſt) tunc raptore non Citato, poterit coram Iudice delicti inducere teſtes, de tali Notorietate; videlicet quòd in oppido, aut villa, in qua raptus huiuſmodi eſt commiſſus, vicinia tota ſcit. vt in C. Cùm delictis de pur. ca: Vel illius viciniæ, ad minus decem hominibus: ſecundùm Panor: in C. Veſtra, de cohabi: cle: & mu. Et probatur hoc per teſtes fide dignos, ad minus duos: ſecundùm Gloſ. in c. § Deus Qñ. ii. q. i. Deinde probata Notorietate, raptore ſimiliter non citato, poterit eum obtinere declarari, incidiſſe in excommunicationum ſententiam, à ſtatuto prolatam. Demum ſi voluerit, vt raptor in loco, in quo agit domicilium, habeatur pro excommunicato: ſummariè probabit (vt dicit textus ſtatuti) corā Iudice domicilii huiuſmodi declarationē. Hæc autē probatio ſummaria, poterit fieri per literas declarationis, emanatas à Iudice, qui declarauit. Nam etſi per teſtes etiam probari poſſet: ſicut & alia ſententia: tutius tamen & faciliùs probatur per literas, vt pulchrè decidit Rota, de re iudic. in nouis deci: incipien: Item fuit dubitatum, & eſt xix. eo ti. Et ſic probata huiuſmodi declaratione, Iudex domicilii faciet raptorem denunciari, & vitari. vt in ſtatuto dicitur. Si verò delictum non eſt Notorium: tunc aut raptorem priùs, quam ſe tranſtulit de loco delicti apprehendit Citatio: ſecūdum C. Propoſuiſti, de foro com: tunc poſtea contra abſentem poterit procedi, etiam ad excommunicationem. vt notat Panor. in di. C: fi de foro com: Tamen ad vidēdum iurare teſtes, & ad alios actus fiet Citatio in audiētia, aliâs per Edictum. Nam ex quo ſemel fuit apprehenſus perſonaliter, ſufficit citare poſtea per Edictū prout colligitur ex deci. Rotæ; de ſen. excom:

in

potym contra absentem, może bydź postąpiono áż do sámey klątwy / iáko to znáczy Panor in di. C. fi. de foro com: wßák że do widzenia świádków y do inßych postępków ma bydź pozew in audientia, aliás per edictum. Bo ile go pozew oblicznie raz zástał/ dosyć potym pozwáć go przez Edikt / iáko sie to baczyć może z Decizyey Rotæ de sen: excom. in no incipien. Item si pronunciatur circa medium. Ale gdźieby łupieżce pozew nie zástał ná mieyscu gdźie występek vczynił / tám iuż w tey mierze pytáią sie Doktorowie/Jeśliż sędźia występku może łupieżce słownie aliás listownie pozwáć w drugiey Diocœsiiey. Á niektórzy Práktycy ábo Legistæ, iáko Tii. rozumié/że może. Bo executia pozwu / nie iest actus Iurisdictionalis, przetoż wedle nie ğ może bydź wßędy/ gdźie iest. ále cle. pastoralis, de re iud. która ináczey rozumié/Odpowiáda / że tám pobłądźili Canonistæ. Ale Bar, in l. prima ff. de requi. reis, broni ią/ cle. y powiáda/ że ma mieysce w dźiedźinách/ w których są Iurisdictiæ rózné/ z których iedná nie podlega drugiey: ábo náwet day to że y podlega/ przecie ma mieysce/ ieśli mnieyßa chce áby ią pozwano w dźiedźinie wietßey/ któreý podległá: w ten czás bowiém nie może dla powáżenia wietßey / która rádniey vżyć ma áby oná pozwálá. Io. an. in addi. spec. in Ti. com: iudi. ade. § 1. versi. Ale iáko w Głozie / która sie poczyna/ An ratione delicti, zda sie ią rozumié contra dictam cle. że ieden sędźia pozwáć może w dźiedźinie drugiego/ gdźieby to iákim párticulárnym státutem zákazano nie było. Inßy zásie Kánoniśtowie/ in dicta cle. & in dic. C. fi. de fo com. támże y Panorm: rozumieią / że pozwáć może / ile do przyćiśnienia/ y wyklęcia osoby: których sie też trzyma Rota, in ti: de Iudi. in nouis dec. incipien. Si quæritur vtrum. gdźie determinuie y declárnie/ że choćby dobrze występek był lichy / to iest / w którymby remissia mieyscá nie miálá / przecie sędźia występku nie może występnego pozwáć zá dźiedźina mießkáiącego: ále nápißе do sędźiego/ gdźie występny mießka / który zá tym vżywániem pozowie owęğ / áby stánął przed sędźiego występku: y ten pozew owego ták przyćiśnie / że potym owo zdánié contra absentem wydáne będźie ważné: to iest / że ták

in on. incipien. Item si pronuncietur circa medium. Aut Citatio non præuenit raptorem, in loco suo, in quo deliquit. & tunc est quæstio inter Doctores: An Iudex delicti possit eum verboraliter aliâs per literas citare, in alia Diocœsi. Et quidam Legistæ, sicut Tii. tenet, quòd sic. quia executio Citationis non est actus Iurisdictionalis: & ideo potest fieri secundùm eum vbicunq; est. at cle. pastoralis, de re iudi. quæ facit in cõtrarium. Respondet. quòd ibi errauerunt Canonistę: sed Bar. in l. prima ff. de requi. reis, saluat illam cle. & dicit eam habere locum in territoriis: in quibus sunt Iurisdictiones distinctæ, quarum vna non pendet ex alia: vel dato quòd pendeat; nihilominus habet locũ, si minor vult citari, in territorio maioris, cui subest. quia tunc non potest propter maioris requerẽtiã: quem debet potiùs requirere, vt ipse citet. Io. an. in addi spec: in Ti: com iudi: ade. § 1. versi. Sed quomodo, in Glos quæ incipit, An ratione delicti, videtur sentire, cõtra dictam cle. quòd videlicet vnus Iudex possit citare in territorio alterius: vbi hoc per aliquod statutum particulare non esset prohibitũ. Alii Canonistæ, in dicta cle. & in dic. C. fi. de fo: com. & ibi Panor. tenent: quòd non potest citare, quò ad distringendum, seu excommunicandum personam: quos sequitur Rota, in ti. de Iudi. in nouis. dec. incipiẽ. Si quæritur vtrũ. Vbi determinat & declarat: quòd etiamsi crimen sit leue: in quo scilicet non habet locum remissio: tamen Iudex delicti non poterit citare delinquentem, extra territorium constitutũ sed scribet ac Iudicem domicilii: qui ad hanc requisitionem citabit eum, vt compareat coram Iudice delicti: & illa Citatio arctabit eum ita, quòd postea valebit sententia contra absentem lata, sic scilicet dictum est. Itaque propter opiniones præmissas, videretur bene cõsultum esse: Quòd ex statuto saltem Prouinciali, Episcopus qui habet Iurisdictionem delicti, possit etiam citare in Diocœsi alterius, etiam comprouincialis.

Si verò damnum passus eliget adire potiùs Iudicem, sub quo delinquens habet domicilium: citabit coram ipso delinquentem: & eo negante delictum: quia

Iudex

ták powiádano. Z tych tedy opiniy opisánych / zda sie bydź rádá dobra / że wedle státutu przynamniéy prowinciálnéy / Biskup który ma Jurisdictią występku / może też pozwáć w Diocœsiéy drugiégo Biskupá comprowinciálnégo. Ale gdźieby wiec ten co szkodę ciérpi wolał sie vdáć do sędźiégo / pod którym występny mieszka: tedy występnégo pozowie przeden: á gdy sie występku przéć będźie / z téy miáry / że sędźia ow pod którym mieszka / nie może gwałtem świádków przyciśnąć z inszéy Diocœsiéy. C. vt animarum, de consti: li. vi. wyiąwszyby był zwyczay tego / lib: iii. ff. de testi. A ktemu / żeby trudno było temu / który szkodę ciérpi / świádki od ich zábaw wyciągnąć / náwet z kosztemby mu to przychodźiło wywodźić ie do drugiéy Diocœsiéy C. Constitutus de fideiuss. Sędźia tedy pod którym ow mieszka / nápisze do sędźiégo występku áby świádki exáminował / á ich powieści notował: á owému występnému wypowié / áby szedł ná termin ná którym przysiegáć máią świádkowie. vt legitur & notatur in dicto C. Constitutus de fideiuss. & apud spe. in tit de testi. § Qualiter ver. Scribit autem. A tám / ieśli występek będźie znáczny / dosyć będźie wwieźdź świádki ná te znáczność: ále ieśli nie iest znáczny / tedy wwieźdź musi ná występek. A sędźia występku / wźiąwszy one przeświádczenia ábo attestatiæ, prześle ie do sędźiégo pod którym występny mieszka. A ten sędźia / pod którym występny mieszka / wźiąwszy one przeświádczánia / postąpi do declárowánia sententiiey / pozwawszy występnégo bądź nie pozwawszy / iáko sie wyżéy powiedźiało. A temu nic szkodźić nie może práwo Iudices auten. apud eloquentissimum C de fi. instru. & Glos. in C. testes iii. q. ix. in ver. præsentes: gdźie powiáda / że in causis criminalibus potrzebá áby świádkowie przytomni byli: á sędźia nie może ono świádków examen inszemu bez szkody zlecić. To bowiém rozumié sie in causis criminaliter intentowánych / w których postępek idźie do kaźni potocznéy / zwłaszcza cielesnéy / dla któréy pod czás trzebá áby y sámi świádkowie byli męczeni. L. Edictum, ff. de quæsti. y przetóż potrzebá áby byli præsentes. Ale in causis ciuilibus, nie tak łácno przystępuie sie do męczenia / vt in L. Diuus ff. co.

Iudex domicilii non potest cogere testes, qui sunt in alia Diocœsi C. Vt animarum, de consti: li. vi. nisi hoc haberet consuetudo lib. iii. ff. de testi. Et item, quia difficile foret damnum passo, testes ab eorum negociis euocare, & sumptuosum in alia Diocœsim deducere, C. constitutus de fideiuss. Scribet ergo Iudex domicilii, ad Iudicem delicti; vt testes examiner, & depositiones eorum notet: denunciabitq; delinquẽti; vt vadat pro termino pro quo iurare debebunt, & deponere. vt legitur & notatur in dicto C. constitutus de fideiuss. & apud spe. in tit. de testi: § Qualiter, ver: Scribet autem. Et ibi, si erit delictum Notorium: sufficiet testes inducere super Notorio. si verò non Notoriũ: oportet inducere super facto. Iudex ergo delicti, receptis attestationibus, trãsmittet eas Iudici domicilii: & Iudex domicilii, receptis attestationibus, ad sententiam declarationis procedet, delinquente Citato vel non citato, sicut suprà dictum est. Non obstat lex Iudices, & auten. apud eloquentissimum C. de fi. instru & Glos. in C. testes iii. q. ix in ver. præsentes. vbi dicitur: quòd in causis criminalibus requiritur præsentia testium: nec potest Iudex eorum absentiũ examinationem alteri committere. Hoc enim intelligitur, in causis criminaliter intentatis: in quibus agitur ad pœnam ordinariam, præsertim corporalem: in quam aliquando opus est testes torquere. L. Edictum, ff. de quæsti. & ideo opus est eorum præsentia. Sed in causis ciuilibus, non facile itur ad quæstiones. vt in L. Diuus ff. eo. ti. & in L. 1. C. eo. ti Cùm autem per hoc statutum agatur, non ad pœnam ordinariam, sed ad satisfactionem damni illati etsi sit causa criminalis: quia tamen ciuiliter intentatur, requiratur ius ciuile C. Tuę de procu. & notat Car. in Cle. ii. § Deniq; de re iudi. præterea Bal. in dicta autẽ. apud eloquentissimũ, dicit quosdam Doctores tenere: quòd etiam in causa criminali. possit fieri commissio receptionis testium, propter necessitatem imminentem: & exemplificat si testes sunt forenses, & nolunt venire. Alioquin, si nec solus Iudex possit testes cogere: nec alteri committere eorum examinationem;

adime-

co. ti. & in L 1. eo. ti A ponieważ tu tym ſtátutem nie toczy ſie ſpráwá/do potocznégo karánia/ále do ſátisfactiiéy ſzkody vczynionéy/by też dobrze byłá y cauſa criminalis: iż ſie iednák ciuiliter intentuie/tedy też w téy mierze potrzebá vdáć ſie ad ius ciuile. C. Tuæ de procu. & notat Car. in cle. ii. § Deniq; de re iudi. Nád to Baldus in dicta auten. apud eloquentiſſimum powiáda/że niektórzy Doktorowie ták rozumieią/że też y in cauſa criminali może bydź zlecenie przyimowánia świádectw dla potrzeby iákiey: y dáie przykład/ieſliż świádkowie ſą w obcym kráiu/á przybydź niechcą. Inácżéy gdźieby áni ſam ſędźia niemógł świádków przyćiſnąć/áni ich też drugiemu zlecić ná examen/dálaby ſie moc y władza winnych nie káráć: áliby zátym dobro poſpolite było w tym zániedbáné/że by cryminály karáné nie były. contra L. Ita vulneratus, ff. ad L. Aquil. et cæt. vt fame, de ſen. excommunicationis.

adimeretur facultas puniendi nocentes. & ſic publica vtilitas negligeretur in eo: quòd crimina remanerēt impunita: contra L. Ita vulneratus, ff. ad L. Aquil. &c. Vt fame, de ſen. excommunicationis.

HÆRETYCY. Tit. IIII.

Władiſław Iágello przećiwko Heretykóm y fautoróm ich.

Wł. Iág. w Wieluniu 1424. La. 75. HL. 106 / 191. HP. 160.

1. WŁádyſław z łáſki Bożéy Król Polſki/y ziem Krakowſkć. Kśiąże nawyſſé Litewſkié/Pomorſki/Ruſki/Pan y dźiedźic: Oznáymuiemy niniey ſzym liſtem/którym wiedźieć należy wſzyſtkim teraz y potym będącym/do których przydźie tych liſtów znáiomość; Iż gdy nie ieſt rzecz nam przyſtoyna diſſimulátią ochyláć/y owſzem do tego nas ćiſnie práwo Bożę/ábyſmy káćerſkie zárázliwé błędy (które ná wzgárdę Bożą/y ku vſzkodzeniu y zwątleniu wiáry chrześćiáńſkiéy/y ktemu ku vpadku R. P. źli ludźie poczynili) by też niewiém iákié mieliſmy nieprzeſpieczeńſtwá podiąć/od gránic náſzych odpędzáli/y mieczem odwracáli: żeby ći/którzy kárániem kośćielnym nie bywáią odſtráſzeni/ludzką ſrogośćią byli káráni. Przetóż máiąc ſtáteczną ráde/z Prełaty/y Pány náſzémi/zá conſenſy y pewną ich y náſzą wiádomośćią piſániem niniey ſzym ſkázuiemy/y zá mocny/gruntowny/y zá nieodwoláný edykt mieć roſkázuiemy:

Iż którybykolwiek w króleſtwie náſzym/y w ziemiách nam podległych/heretyk ábo kácerſtwem zárázony/ábo podeyrzány w hæreziiéy/ábo ich obrońcá/ábo podpomożyćiel ználeżion był: táki kożdy przez náſzé Stároſty/Ráde mieyſką/y inné vrzędniki/y przez ktorékolwiek poddáné náſzé/chociay ná vrzędźiech/choć nie ná vrzędźiech będące:

Vladiſlaus Iagello contra Hęreticos & fautores eorum.

VLadiſlaus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarū Cracouię, &c. Princeps ſupremus Litua. Pomeraniæ, Ruſſiæque Dominus & hæres: Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris: Quòd cùm ſub diſſimulatione prætere non debemus, imò arcemur diuinę legis perpetuis inſtitutis, peſtiferos hæreticorum errores (quos in Dei contemptū & in chriſtianæ religionis detrimentum & eneruationem politiæq; iacturam, iniqua peruerſorum corda conflauerunt) etiam quæcunq; oporteret nos ſubire pericula, à finibus noſtris propulſare: & in gladio deiicere, vt qui cenſura eccleſiæ non terrentur, humana ſeueritate multentur: maturo conſilio Prælatorum, Principū & Baronum noſtrorum habito, & conſenſu, & etiam de certa ipſorum & noſtra ſcientia, præſentibus decernimus: & pro firmo, conſtanti, & pro irrefragabili edicto teneri præcipimus:

Vt quicunq; in regno Poloniæ noſtro & terris nobis ſubiectis, hæreticus aut hæreſi infectus vel ſuſpectus de eadē, fautor eorum vel director repertus fuerit, per noſtros Capitaneos, Conſules ciuitatū & alios Officiales, ac quoſlibet ſubditos noſtros, ſiue in officiis ſiue extra viuentes, velut regiæ Maieſtatis offenſor capiatur: &

iuxta

cé: iáko obrázcá máiestatu królewskiégo ma bydź poiman/y co zásłużył ma bydź karan.

A ktoryby przyßli z Czech do królestwá náßego/tákowi poimáni pod examen Ordinariis loci/y Jnquisitorom/ktorzy od stolice Apostolskiey sá ábo beda wysádzeni/ niech beda oddáni.

A iesliby ktory obywátel królestwá náßego ktoregokolwiek stanu/dostoieństwá y záwolánia/ od tego czásu do swietá Bożego Wstąpienia bliskiego zániedbal sie z Czeskiey ziemie ábo niechcial wrocić/ ábo wzgárdźil: niechay bedzie mian zá przekonánego hæretyká: y karániu niech bedzie podlegly temu: ktorym zwykli bydź karáni hæretycy: áni iuż wiecey do królestwá náßego ná mießkánie niech sie nie wraca: á ktemu wßytkie dobrá ich ruchome y nieruchome/w ktorychkolwiekby rzeczách były/ niech beda publikowáne/y do skárbu náßego obrocone: á potomstwo ich ták mężczyzná iáko białagłowá/ niech ná wieki nie ma żadnego wskrzku do ich dobr/y niech bedźie bezecne: á niech nigdy ná iákie dostoieństwá y vrzędy przystępu niema/ále z rodźicmi swémi záwżdy niech bezeczeń zostánie: áni nápotym niech sie nie weseli z iákiego przywileiu ßlachectwá/ábo dostoieństwá. Jeszcze zákázuiemy pod tákimiż winámi kupcom wßytkim/y innym ludźiom ktoregokolwiek záwolánia: áby od tego czásu y nápotym żadnych rzeczy/ przedáynych zwłaszcá/ Głowu/ Zbroy/y innych potrzeb ku iedzeniu y piciu do Czech nie smieli woźić ábo nosić. Aprzetoż wam wßytkim y kożdemu zosobna Stárostom/Burgrábiom/ Sprawcom/Burmistrzom/Rácycom mieyskim/y innym królestwá náßego vrzędnikom y poddánym ktorymkolwiek/do ktorych niniejßy list przyydźie roskázuiemy/áby scie niniejßey zapowiedźi náßey wiernie y mocnie przestrzegáli: á żebyście w Mieściech y we wsiách/y po wßystkich mieyscách iawnych y osobnych/ázwłaszcá gdźie sądy beda/y gdźiekolwiek przygodźi sie być iáki ziazd/iawnie przez Woźne kazáli obwołáć: áby żaden niewiádomości sobie ná pomoc niemógł bráć. Zá świádectwem tego mándatu/ku ktoremu pieczeć náßá iest záwießona. Dan w Wielunin w Niedźiele Białą/ Roku pánskiego/1424.

iuxta exigentiam excessus sui puniatur.

Et quicunq; venerint de Bohemia, & intrant regnum nostrum: Ordinariorum suorum examini, aut magistrorum hæreticę prauitatis, ad hoc á sede Apostolica deputatorum vel deputandorum, subdentur comprehensi.

Si quis autem incolarum regni nostri, cuiuscunque status, dignitatis, gradus aut conditionis fuerit, hinc ad festum Ascensionis Domini proximum, redire de Bohemia neglexerit, noluerit, vel contempserit: pro conuicto hæretico censeatur: & pœnis subiaceat, quæ hæreticis infligi cõsueuerunt: nec amplius ad regnum nostrum reuertatur moraturus. Et nihilominus omnia bona ipsorum, mobilia & immobilia, in quibuscunq; rebus consistentia, publicentur, thesauro nostro confiscãda: proleśq; eorum, tàm masculina quàm fœminina, omni careat successione perpetuò, & honore: nec vnquam ad aliquas assumatur dignitates, vel honores; sed cũ patribus & progenitoribus suis, semper maneant infames: nec de cætero gaudeat aliquo priuilegio Nobilitatis, vel decore. Inhibemus etiam sub eisdem pœnis, omnibus mercatoribus, & aliis hominibus, cuiuscunq; conditionis fuerint: vt á modò & in posterum, nullas res venales, præsertim plumbum, arma, esculenta & poculenta ad Bohemiam ducere præsumant vel portare. Quocirca vobis omnibus & singulis Capitaneis, Burgrabiis, Procuratoribus, Magistris, ciuium Consulibus, & aliis regni nostri Officialibus, & subditis quibuslibet, ad quos præsentes peruenerint, mandamus: quatenus præsens edictum nostrum custodire fideliter, & firmiter debeatis: vt vbilibet in ciuitatibus, villis, & aliis quibuslibet locis publicis & priuatis, & specialiter vbi tractabuntur iudicia, & vbicunq; contigerit aliquam multitudinem hominum confluere, palam vocibus præconum faciatis proclamare: vt nullus valeat prętendere ignorantiam prę missorum: Harum quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio literarum. Datum in Vielun, die Dominica Iudica me Deus, Anno Domini, 1424.

Sprzysiężenié Pánów ták Duchownych iáko Swietckich, przećiwko Hęretykóm y ich pomocnikóm.

Lá.76. HL Támże. HP. 162.

2. MY Panowie duchowni y świeccy/Przełożeni/Grábiowie/Rycérstwo/ßláchtá/miáſtá/y wßytká communitas królestwá Polſkiégo/oſobliwie kożdy zoſobná/y ſpólnie wßyſcy iednym vmyſłem/iedną wolą/wiádomością/zwoleniem/y iednoſtáynym potwiérdzeniem/wßyſcy iednoſtáynie oznáymuiemy wßytkim przez niniey ßé poſtánowienié/którym to należy/ták teraz iáko potym bedącym/którzy tego wiádomość mieć beda: Iż my obaczywßy niektóré niepoządki/które ſie w królestwie poczęły wzniécáć/widząc liſty Przodków náßych w Poznániu/w Piotrkowie y w Jedlnéy vczynioné/przy tychże liſćiéch y ich árt ykułách/któremikolwiek ſłowy ſą nápiſáné/chcemy záwżdy y obiecuiemy zoſtáć/á zwłaſzá przy tym ártykule: iż którykolwiek by był tu obywátelem krolestwá Polſkiégo/máiąc w królestwie Polſkim imienie/á chćiałby nieiákié niepoſłuſzeńſtwá przećiwko práwu Polſkiému pospolitému/álbo téż iákowé niepokoie nam y królestwu Polſkiému ßkodliwé komu wyrządzáć/przez dozwolenia Páná náßego Królá nałáſkáwßego/y Rad iego/áni ná práwie ziemſkim pospolitym niechćiałby przeſtawáć/ábo kácérſkié bledy wnośić y ie fozytowáć: tedy przećiwko tákowému y tákowym/by téż niewiedźieć iákiégo ſtanu y záwołánia byli/Duchowni y świeccy/chcemy ku ſkáźie ich powſtáć/y obiecuiemy pod wiárą y czćią náßą bez chytrośći y zdrády: áni im pomocą y ráda ábo przyiáźnią chcemy pomagáć pod wiárą y czćią náßą: chociayby krewnośćią/przyiáźnią po żonách/ábo którakolwiek bliſkośćią nam ábo którymkolwiek z náßych byli powinni: áni zá nimi chcemy mówić iednégo ſłowá/ále oné chcemy y obiecuiemy karáć. Wßákże praw náßych książęcych y ziemſkich niczym nie gwałcąc/áni od nich odſtępuiąc. Zá świádectwem tégo liſtu: któremu pieczeći náßé z podpiſániem imion náßych ſą záwießoné. Napiſany y dan w Korczynie w piątek/w dźień S. Márká Apoſtołá y Ewánieliſty/

Confœderatio Principum tàm ſpiritualium quàm ſecularium, contra hæreticos, eorumque fautores.

NOs Principes ſpirituales & ſeculares, Barones & Comites, Proceres, Milites, Nobiles Ciuitates, totaque communitas regni Poloniæ, ſingulariter ſinguli, & vniuerſaliter vniuerſi, eodem animo, eadem voluntate, ſcientia, aſſenſu. & ratihabitione, omnes vnanimiter: Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, notitiam præſentium habituris: Quomodo conſideratis nonnullis diſordinationibus, quæ in ipſo regno ſuboriri inceperant, viſis literis prædeceſſorum noſtrorum Poſnaniæ, Petricouiæ, & in Iedlna factis, circa eaſdē literas, & earum articulos (ſub quacunq; forma verborum extant confecti) remanere volumus vſquequaq;, & ſpōdemus: & præcipuè circa hunc articulum: quòd quicunque exiſtens indigena regni Poloniæ, habens in ipſo regno Poloniæ bona, vellet aliquas inobedientias contra ius terreſtræ cōmune, aut etiā Guerras, Nobis & eidem regno Poloniæ damnoſas, alicui mouere: ſine licentia domini noſtri Regis gratioſiſſimi & Conſilii ſui: & in iure terreſtri communi nollet contentari, aut etiam hæreticales errores facere vel promouere vellet: contra talem, ſiue tales, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, conditionis, & præeminentiæ fuerint, ſiue ſpirituales ſiue ſeculares, & in eorum deſtructionem conſurgere volumus: & promittimus, ſub fide & honore noſtris, abſq; dolo & fraude: nec ipſis auxilio, conſilio vel fauore patrocinari volumus, ſub fide & honore noſtris: etiamſi ſanguine, affinitate, & quacunq; propinquitate forent nobis aut alicui noſtrum coniuncti: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum: ſed eos & eorum quemlibet talem, punire volumus & promittimus: Iura tamen noſtra Ducalia & terreſtria in nullo per hoc violando, nec ab eiſdem recedendo: Harum quibus ſigilla noſtra, cum ſubſcriptione nominatim nominum noſtrorum, in pendulis ſigillorum ſunt appenſa, teſtimonio

sty ná seymie walnym/ Roku pánsk: 1438.

nio literarum. Scriptum & datum, in Noua ciuitate Korczyn, feria sexta, ipso die sancti Marci Apostoli & Euangelistæ generali tunc Parlamento celebrato. Anno Domini, 1438.

Liberum sit vnicuiq; ex Regno, ad bonas literas perdiscendas proficisci: modò ne nouas doctrinas ferat.

3. IN eo, cum Consiliariis nostris, & Nunciis terrestribus conuenit Nobis: vt liberum sit vnicuique nostrorum subditorum, de regno nostro exire, ad quamcunque regionem vellet: videndi, seruiendi, & se in bonis moribus ac honestis disciplinis exercendi causa: & propter literas, ab ecclesia admissas. Alioquin, si quis rediens ab aliena prouincia, qualescunque nouas doctrinas, aut libros propagare, subministrare, & vti illis vellet: is iuxta antiqua iura & priuilegia regni debet se iustificare. *Sigis. Crác. 1543. HL. 107 / 193.*

KSIĄG WTORYCH, CZĘSC SIODMA.

O potwiérdzeniu, przez Oyce S. Bonifáciuſá y Ianá Papieze Rzymskié, Conſtituciy Fryderiká y Karlá Céſarzów, o wolnosci duchownych.

CONFIRMATIO FRIDERICI & KAROLINÆ Conſtitutionis in fauorem Eccleſiaſticæ libertatis, per Bonifacium Papam facta.

Tit: I.

1. BOnifacius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei: dilectis filiis, Beatæ Mariæ Erfordenſi: Et ſancti Martini Hingelſtadenſi, Maguntinen. Diocœ. ac Beatæ Mariæ ad gradus Maguntinenſis, Eccleſiarum Decanis. Salutem, &c. Iuſtis & honeſtis ſupplicum votis libenter annuimus, illaq; proſequimur fauoribus opportunis.

Dudum ſiquidem felicis recordationis Honorius Papa Tertius, prædeceſſor noſter attẽte conſiderans. Quòd claræ memoriæ, Fridericus Imperator Romanorũ, ſemper auguſtus, ad laudem Romanæ Eccleſiæ, et ſacri decus imperii, cupiens, vt expurgatis

quorundam erroribus, iniquis ſtatutis penitus deſtitutis, de cætero Eccleſia, & Eccleſiaſticæ perſonæ, plena vigeant quiete, & ſecura libertate gauderent.

Ac pie, & iuſte attendens, quòd quorundam peruerſorum iniquitas, adeò abundaret; vt non dubitarent contra Eccleſiaſticam diſciplinam, & ſacros Canones ſtatuta ſua cõfingere aduerſus Eccleſiaſticas perſonas, & eccleſiaſticam libertatem edita, tali lege huiuſmodi ſtatuta, iniqua irritauerat, & præceperat irrita nunciari.

Vt omnia ſtatuta & conſuetudines, quæ ciuitates, & loca, Poteſtates vel Conſules, aut quæcunq; aliæ perſonæ, contra libertatem eccleſiæ, vel perſonas eccleſiaſticas huiuſmodi edere, aut obſeruare tentarent, contra Canonicas vel Imperiales ſanctiones, de ipſorum capitularibus, infra duos menſes, poſt ipſius legis publicationem, penitus aboleri facerent: & ſi de cætero talia attentarent, illa ipſo iure decreuit eſſe nulla, et eos ſua iuriſditione priuatos.

Nec non locum, vbi talia deinceps præſumpta fuiſſent, banno mille marcarum auri fiſco Imperiali præceperat ſubiacere.

Poteſtates verò, Conſules, ſtatutarii, & ſcriptores ſtatutorum prædictorum, necnon conſiliarii locorum ipſorum, qui ſecundùm ſtatuta & conſuetudines memoratas iudicarent: extunc eſſent ipſo iure infames, quorum ſententias & actus legittimos ſtatuerint, aliqualiter non tenere.

Quòdq; ſi per annum præfatarum conſtitutionum, inuenti forent contemptores, bona eorum per totum ſuum imperium mandauit impune, ab omnibus occupari: ſaluis nihilominus aliis pœnis, contra tales in eiſdẽ generalibus conciliis promulgatis.

Et inſuper voluit idem tunc Imperator, quòd nulla communitas vel perſona publica, ſeu priuata, collectas, ſeu exactiones, angarias, vel perangarias, eccleſiis, vel aliis piis locis, aut eccleſiaſticis perſonis, huiuſmodi imponere, ſeu inuadere eccleſiaſtica bona præſumeret.

Quòd ſi ſecus faceret, & requiſita ab eccleſia, vel imperio huiuſmodi emendare contemneret; triplum refunderet: & nihilominus banno imperiali ſubiaceret, quod ſine ſatisfactione debita, nullatenus remitteretur.

Statuerat inſuper: Quòd quæcunque communitas, vel perſona, per annum in excommunicatione, propter libertatem eccleſiæ violatam, perſiſteret; ipſo iure, ſimiliter dicto banno imperiali ſubiaceret, à quo nullatenus extraheretur, niſi prius ab eccleſia beneficio abſolutionis obtento.

Et inſuper ordinauerat, vt nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione, vel ciuili, ad iudicium ſeculare trahere præſumat, contra eaſdem canonicas ſanctiones, & conſtitutiones imperiales: quòd ſi ſecus faceret, actor à ſuo iure caderet, & iudicatum non teneret, & iudex, foret extunc iudicandi authoritate priuatus.

Quòdq; iudices temporales, qui clericis & perſonis eccleſiaſticis iuſtitiam denegare præſumerent, tertiò requiſiti, ſuam iuriſditionem amitterent, prout in dicta imperiali conſtitutione plenius continetur.

Dictus, inquam, prædeceſſor conſtitutionem ipſam, etiam de conſilio fratrum ſuorum, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, qui tunc erant, auctoritate Apoſtolica approbans, & confirmans, ipſam mandauit inuiolabiliter obſeruari. Necnon ſtatutarios, & ſcriptores, ac violatores prædictos excommunicatos, eadẽ auctoritate nunciari.

Et deinde ad audientiam diuæ memoriæ Karoli quarti, etiam Romani Imperatoris ſemper auguſti, deducto. Quòd nonnullæ ſeculares perſonæ, in poteſtatibus & officiis publicis conſtitutæ: videlicet, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & alii domini temporales: necnon Conſules ciuitatum, villarum, & oppidorum, & locorum Rectores, in diuerſis prouinciis eiuſdem imperii conſtituti, Dei timore poſtpoſito, ſtatuta ſingularia & iniquas ordinationes, motu proprio, & de facto, contra ipſas perſonas eccleſiaſticas, & eccleſiarum libertates, ac eorum priuilegia, condiderant, illiſque de facto, & publicè vtebantur, contra canonicas & legittimas ſanctiones:

Vtpote. Quod nulla bona temporalia, in poteſtatem eccleſiarum transferrentur.

Et ne

Et ne clerici in sacris ordinibus constituti, ad agendum & testificandum in ciuilibus, & maxime in piis causis aliquatenus admitterentur.

Quodq; excommunicati laici, & publice denunciati in ciuili foro, minime repellerentur.

Et insuper prædicti domini temporales, Consules & Rectores, per secularem potestatem, res & bona clericorum occuparent, arestarent, & oblationes Christifidelium minuerent, atque restringerent.

Exactiones & talias indebitas de bonis & redditibus ecclesiarum exigerent, & extorquerent: possessiones ecclesiarum & personarum earundem deuastarent incendiis & rapinis.

Contractus inter clericos & laicos factos legittimè, ad libros ciuitatum, villarum, & locorum prædictorum inscribere, & sigillare recusarent.

Donataq; & legata ad fabricas & ecclesiarum structuras, contra Prælatorum voluntatem, & aliorum quorum intererat, contra iustitiam tenere, & vsurpare præsumerent, in fraudem & odium clericorum.

De bonis etiam & rebus eorundem clericorum, quæ non causa negotiationum, sed propriis eorundem vsibus, per eorum terras ducebant, seu duci faciebant, theloneum exigere & recipere non verebantur.

Et confugientes ad ecclesias, & earum cimiteria, inde extrahere, contra canonicas, & imperiales sanctiones, huiusmodi præsumpserant, & præsumebant. Idem Karolus tanquam Imperator, Christianissimusque princeps, Volens in præmissis prouidere remedio salutari, etiam de Principum, Ducum, Comitum, Baronum, fideliumq; aliorum, sacri Imperii consilio & auctoritate imperiali, quæcunq; statuta & consuetudines prædictas, tanquam per canonicas, & ciuiles sanctiones expresse reprobata, cassauit, irritauit, & annulauit, ac cassa, & irrita, nulliusq; esse roboris penitus voluit vel momẽti

Præcipiens sub indignatione imperialis banni: Vniuersis & singulis Principibus, ac dominis temporalibus, Consulibus, Potestatibus, & aliis in officiis publicis constitutis, quatenus, extunc ipsorũ statuta, & ordinationes, quæ in præiudicium ecclesiasticæ libertatis edita fuerant, omninò reuocarent, & de luce tollerent, quodq; secundùm ea non iudicarent amplius, nec sententias dictarent, aut eisdem in iudicio, vel extra iudicium quomodolibet pro se, & contra ecclesiasticam libertatem potirentur.

Pronunciauit insuper, & eadem imperiali decreuit auctoritate. Quòd quicunque laicus, cuiuscunq; status vel conditionis existeret, ausu sacrilego, & propriæ temeritatis audacia, sacerdotem vel clericum secularem, vel religiosum diffidaret, proscriberet, captiuaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, ac huiusmodi maleficia perpetrantes scienter acceptaret, vel fauorem illis præstaret, præter pœnas à sacris canonibus, & legalibus, sanctionibus eis inflictas; Eò ipso redderetur infamis, ac omni honore priuatus: nec ad placita, vel consilia nobili[illegible]ireretur quouis modo.

Hortans insuper & requirens in domino Prælatos, in [illegible] partibus constitutos, vt legem imperialem huiusmodi per eorum ecclesias, & Synodos publicarent: ne transgressores huiusmodi, per simulatam ignorantiam, suas valerent malicias excusare, prout in edita tali lege prædicta plenius continetur.

Cùm autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum, Præpositi, Decani, & Capituli: ac clericorum perpetuorum beneficiorum in ecclesia sancti Petri Figlarien Maguntinensis diocœsis: et Prælatorum tàm secularium quàm regulariũ, ac cleri consistentium infra limites præposituræ eiusdem ecclesiæ, petitio continebat, adeò quorundam laicorum, & dominorum temporalium in oppido Figlarien dictæ diocœsis, infra eosdem limites, ac etiam Figlarien. iocis circumuicinis malitia inoleuerit: quòd huiusmodi imperiales sanctiones transgredi non verentur, & ecclesiasticas libertates violare præsumunt: pro parte Præpositi, Decani, Capituli, Prælatorum, & cleri prædictorum, Nobis fuit humiliter supplicatum, vt eis prouidere super præmissis de opportuno remedio dignaremur.

Nos igitur veſtigiis præfati prædeceſſoris noſtri inhærentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, Diſcretioni veſtræ, per Apoſtolica ſcripta, Mandamus: quatenus vos vel duo, aut vnus veſtrûm, per vos vel alium ſeu alios, conſtitutiones prædictas, in dicto oppido, & in aliis locis circumuicinis, auctoritate noſtra, faciatis inuiolabiliter obſeruari: tranſgreſſores verò ac violatores, & contemptores ac ſacrilegos prædictos, necnon contradictores quoſlibet, & rebelles, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita cõpeſcendo; inuocato ad hoc ſi fuerit opus auxilio brachii ſecularis; non obſtante, ſi aliquibus communiter vel diuiſim, à ſede Apoſtolica ſit indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per literas Apoſtolicas, non faciendo plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Datum, &c.

CONFIRMATIO KAROLINÆ
Per Ioannem Papam. Tit: II.

1. IOannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabilibus fratribus Olomucenſi & Luthomiſlen: ac Miſenen: Epiſcopis ſalutẽ, & Apoſtolicam benedictionem. Iuſtis & honeſtis ſupplicum votis, libenter annuimus, illaq; fauoribus proſequimur opportunis. Duduni ſiquidem Honorius Papa Tertius, prædeceſſor noſter, attente conſiderans, quòd clare memoriæ Fridericus ſecũdus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ad laudẽ Romanæ Eccleſiæ, & ſacri decus imperii, cupiens, vt expurgatis quorundã erroribus, & iniquis ſtatutis, penitus deſtitutis, de cætero Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ perſonæ, plena quiete vigerent, & ſecura libertate gauderent. Ac pie & iuſte attẽdens, quòd quorundam peruerſorũ iniquitates adeò abundauerant; vt non dubitarent, contra Eccleſiaſticam diſciplinam, & ſacros Canones ſtatuta confingere, aduerſus Eccleſiaſticas perſonas, & Eccleſiaſticam libertatem edita, tali lege, huiuſmodi ſtatuta iniqua irritauerat, & præceperat irrita nunciari. Ac omnia ſtatuta, & cõſuetudines, quæ ciuitates, & loca, poteſtates vel conſules, aut quæcunq; aliæ perſonæ, contra libertatem Eccleſiæ, vel perſonas Eccleſiaſticas edere vel ſeruare tentarent, contra Canonicas vel Imperiales ſanctiones, de ipſorum capitularibus, infra duos Menſes, poſt ipſius legis publicationem, penitus aboleri facerẽt. Et ſi de cętero ſimilia attentarent, ipſo iure decreuerat eſſe nulla. Et eos ſua Iuriſdictione priuandos: necnon locum, vbi deinceps talia præſumpta fuiſſent, banno Mille marcarum auri, præceperat ſubiacere. Poteſtates verò, conſules, ſtatutarios, & ſcriptores ſtatutorum prædictorum, necnon conſiliarios locorum ipſorum, & qui ſecundùm ſtatuta, & conſuetudines memorata iudicarent; extunc eſſent ipſo iure infames: quorum ſententias, & actus legittimos, ſtatuerat aliquatenus non teneri. Quodq; ſi per annum præfatæ Conſtitutionis, inuenti fuiſſent contemptores, Bona eorum, per totum ſuum imperium mandauit impune ab omnibus occupari. Saluis nihilominus aliis pœnis, contra tales in concilio generali promulgatis. Et inſuper voluerat idem Imperator, quòd nulla communitas, vel perſona publica ſeu priuata, Collectas, ſiue exactiones, angarias, vel perangarias, Eccleſiis, vel aliis piis locis, aut Eccleſiaſticis perſonis, imponerẽt, aut inuadere Eccleſiaſtica bona, præſumerent. Quòd ſi ſecus facerent, triplum refunderent. Et nihilominus banno imperiali ſubiacerẽt, quod abſq; ſatisfactione debita, nullatenus remitteretur. Statuerat inſuper, quod quæcunq; communitas, vel perſona, per annum in excõmunicatione, propter libertatem Eccleſiæ violatam perſiſteret; ipſo iure imperiali banno ſubiaceret, à quo nullatenus extraheretur niſi prius ab Eccleſia beneficio abſolutionis obtento. Et inſuper ordinauerat: Quòd nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione, vel ciuili, trahere ad iudicium ſeculare præſumeret, contra canonicas ſanctiones, & cõſtitutiones imperiales. Quòd ſi ſecus faceret,

faceret, actor à iure ſuo caderet: iudicatum non teneret: & iudex foret extunc iudicandi auctoritate priuatus. Quòdq; iudices temporales, qui Clericis vel eccleſiaſticis perſonis, iuſticiam denegare præſumerent, tertiò requiſiſti, ſuam Iuriſdictionem amitterent: prout in dicta imperali conſtitutione plenius continetur. Dictus, inquam, prædeceſſor, conſtitutionem ipſam, de conſil o etiam fratrum ſuorum, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium. Apoſtolica auctoritate aprobans & confirmans, ipſam mandauit inuiolabiliter obſeruari Necnon ſtatutarios ſcriptores,& violatores prædictos, excommunicatos, auctoritate Apoſtolica prædicta publicè nunciari. Et deinde ad audientiã diuæ memoriæ Karoli quarti, etiã Romani Imperatoris ſemper Auguſti deducto;quòd nõnulli ſeculares in poteſtatibus, & officiis publicis cõſtituti, videlicet, Duces,Comites,Barones,& alii domini tẽporales, necnon Conſules ciuitatum, oppidorum, villarum, & locorum Rectores,in nonnullis prouinciis conſtituti,Dei timore poſtpoſi.o, ſtatuta ſingularia, & iniquas ordinationes, motu proprio, de facto, cõtra perſonas eccleſiaſticas, eccleſiarum libertates, & earum priuilegia condiderant: eiſq; de facto, publicè inſiſtere præſumpſerant, contra Canonicas & legitimas ſanctiones. Vtpotè quòd nulla bona temporalia in poteſtatem eccleſiaſticam transferẽtur. Neue Clerici ſacris conſtituti ad agendum & teſtificandum in ciuilibus, & maximè in piis cauſis, aliquatenus admitterentur. Quodq; excommunicati laici, & publice denunciati in ciuili foro minimè repellerentur. Et inſuper cùm prædicti domini temporales, Conſules & Rectores per ſecularem poteſtatẽ res & bona Clericorum occuparent, & areſtarent: ac oblationes Chriſtifidelium diminuerent, & reſtringerent; exactiones & talias indebitas de bonis, & redditibus eccleſiarum exigerent & extorquerent: Poſſeſſiones eccleſiarum & perſonarum earundẽ deuaſtarent incẽdiis & rapinis:contractus inter Clericos & Laicos factos legittime, ad libros ciuitatum; villarum, & locorum prædictorum inſcribere & ſigillare recuſarent: donata & legata ad fabricas, & eccleſiarum ſtructuras contra Prælatorum voluntatem, & aliorum quorumcunq; intererat, contra iuſticiam vſurpare præſumerent: & in fraudem & odium Clericorũ, de bonis etiã & rebus Clericorum, quæ non cauſa negotiationis, ſed pro eorum vſibus propriis per eorum terras ducebant, ſeu duci faciebant,theloneum exigere, & recipere non verebantur: et confugientes ad eccleſias, & eorum Cimiteria inde extrahere, contra ſanctiones imperiales præſumebant. Idem Karolus Imperator, tanquam Chriſtianiſſimus Princeps, volens in præmiſſis prouidere remedio ſalutari: etiam de Principum,Ducum, Comitum, & Baronum fideliumq; aliorum, ſacri imperii conſilio, & auctoritate imperiali, quicunq; ſtatuta & conſuetudines prædicta, tanquam per Canonicas & ciuiles ſanctiones expreſſe reprobata, Caſſouæ irritauit & annullauit, ac caſſa & irrita nulliuſq; eſſe roboris penitus voluit vel momẽti: præcipiens ſub indignatione imperialis Banni, Vniuerſis & ſingulis Principibus, & temporalibus domnis Conſulibus, poteſtatibus, & alijs in officiis publicis cõſtitutis, quatenus extunc ipſorum ſtatuta & ordinationes,quæ ſunt in præiudicium eccleſiæ libertatis editæ,omnino reuocarent, & de luce tollerent. Quodq; ſecundùm ea non iudicarent amplius: nec ſententias dictarent,aut eiſdem in iudicio vel extra iudicium, quomodolibet per ſe, & contra eccleſiaſticam libertatem potirentur. Pronunctiauit inſuper,& eadem imperiali decreuit auctoritate. Quòd quicunq; Laicus,cuiuſcunq; ſtatus vel conditionis exiſtat,auſu ſacrilego, & propriæ temeritatis audacia,ſacerdotem vel clericũ ſecularem, vel religioſum diffidaret, proſcriberet, diffamaret, captiuaret, ſpoliaret,occideret,mutilaret, aut in carcere detineret, ac huiuſmodi maleficia perpetrantes, ſcienter receptaret, vel fauorem eis præſtaret, propter pœnas á ſacris Canonibus & legalibus ſanctionibus eis infli ctas; eò ipſo redderetur infamis, & omni honore priuatus, nec ad placita vel conſilia Nobilium admitteretur. Quouiſmodo hortãs inſuper, & in domino requirens Prælatos in illis præſentibus conſtitutos; vt legem imperialem huiuſmodi per ipſorum eccleſias,& Synodos publicarent; ne tranſgreſſores huiuſmodi per ſimulatam ignorantiam, ſuas valerent malicias excuſare, prout in edita tali lege prædicta,

dicta, plenius continetur. Cùm autem, ſicut exhibita nobis nuper propter venerabilis fratris noſtri Epiſcopi Wratiſlauien: & dilectorum filiorum Cleri ciuitatis, & Diocœſis Wratiſlauien. petitio cõtinebat, adeò peruerſorum quorundam laicorum in ciuitate, & Dioc. Wratiſlauien. & aliis locis circumuicinis habitantiũ malicia inoleuerit, quòd huiuſmodi imperiales conſtitutiones tranſgredi non verentur, & eccleſiaſticas libertates violare præſumunt; propter eorundem Epiſcopi & Cleri nobis fuit humiliter ſuplicatum, vt prouidere eis ſuper præmiſſis opportuno remedio dignaremur. Nos igitur veſtigiis dicti prædeceſſoris noſtri inhęrentes, huiuſmodi ſuplicationibus inclinati, fraternitati veſtræ, per Apoſtolica ſcripta, Mandamus: quatenus vos duo, aut vnus veſtrũ, per vos vel alium ſeu alios, conſtitutiones prædictas, in præfatis ciuitate & Dioc: Wratiſlauien: & aliis locis circumuicinis, auctoritate noſtra, faciatis inuiolabiliter obſeruari: necnon ſtatutarios, ſcriptores, & violatores prædictos excommunicatos, publice nunciari, & ab omnibus aliis arctius euitari, Apoſtolica auctoritate faciatis: tranſgreſſores, ac violatores, & contẽptores, ac ſacrilegos prædictos, necnõ cõtradictores quoſlibet & rebelles, per cẽſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcẽdo; inuocato ad hoc etiam, ſi opus fuerit auxilio brachii ſecularis; non obſtante, ſi aliquibus communiter, vel diuiſim à ſede Apoſtolica ſit indultum, quòd interdici ſuſpendi vel excommunicari non poſſint per literas Apoſtolicas, non facien: plenam & expreſſam, ac de verbõ ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XIII. Kalendas Martii. Pontificatus noſtri; Anno tertio.

KSIĘGI TRZECIE SENATORSKIE

CZĘSC PIERWSZA
O Rádzie Koronnéy.

ELECTIA. Tit: I.

Rády koronnè z ßláchty máią być nybiéránè.

Dignitates Nobilibus dentur.

PRAWO 1.

JEST stan Rycérſki przodek ma w Koronie téy: nie ma być żaden w Rádźie / iedno z Rycérſkiégo narodu / ták Duchowny iáko Swietcki.

QVIA ORDO MILITARIS primas habet partes, in Regno hoc: nullus debet eſſe in Conſilio noſtro, niſi ex Militari genere, tàm Spiritualis quàm Secularis. Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 78/141. HP 120.

Przyśięgá.

Iuramentum Conſiliariorum regni.

2. JA N. przyśiegam: iż Naiá ſnieyßemu Kśiążeciu Pánu á Pánu N. Królowi Polſkiému bede wierny: y o iego Máieſtacie y Rzeczypoſpolitéy króleſtwá iego wiernie bede radźił: y ná ſądźie ſpráwiedliwé zdánie bede dawał: táiemnice / któré mnie przez Máieſtat Królewſki y Rády iego beda powiedźiáné / dotykaiące ſie ábo krolewſkiégo Máieſtatu / ábo Rzeczypoſpolitéy / ábo oboygá / żadnému ku ßkodźie Królewſkiéy y Rzeczypoſpolitéy nieodkriie: ále wedle możności mey pożytki królewſkiégo Máieſtatu / królewſkiego

EGO N. iuro: quia Sereniſsimo Principi & Domino, Domino A. Regi Poloniæ, fidelis ero: pro eiuſque Maieſtate, & Reipublicę Regni ſui, fideliter conſulam: & in iudicio iuſtè ſententiam dicam: ſecreta, quę mihi per ſuam Maieſtatem & Conſiliarios eius dicentur, contingentia vel Maieſtatem Regiam vel Rempublicam, aut vtrunque, nemini in iacturam Regiam, & Reipublicæ pandam: & pro poſſe meo, vtilitates ſuę Maieſtatis Regiæ, Regni & Reipublicæ augmentabo: quicquid verò ſciuero, intellexero, aut ſenſero, ſuę Ld. 161, HL 137 / 245. HP. 121.

leſtwá y Rzeczypoſpolitéy rozmnażáć bede: y co bede wiedźiał/ y bede rozumiał Máieſtatowi królewſkiému y Rzeczypoſpolitéy obrázliwéġ y ßkodliwégo/ przeſtrzegáć bede: á żeby to nie było/ zaſtáwiáć ſie y ono odwracáć bede. Ták mie Boże wſpomoż / y tá świeta Ewánielia. ábo ten świety Krzyż.

Maieſtati Regiæ, Regno & Reipublicæ nocibile & damnoſum, præcuſtodiam: & ne fiat, me opponam: & illud auertam. Sic me Deus adiuuet, & hoc ſacrum Euangelium. aut, hæc ſancta Crux.

Zyg. III. w Krak. 1588. fo. 40.

O poprávie przyśiegi Senatorſkiéy.

3. PAnowie Senatorowie którzy po téy Conſtitucíéy náſtawáć bedą / ponieważ téż przy nas ſądzą/ máią do piérwßych przyśiąg Senatorſkich w przyśiędze ſwéy / té ſłowá przykłádáć: Et in iudicio juſtè ſententiam dicam.

PORZĄDEK. Tit: II.

z Láſkiégo.

Ld. 141.

1.

Caſtellanus Cracouienſis.

Palatini.

Poſnanien.	Lancicien.	Trocen.	Czirnen.
Cracouien.	Brzeſten.	Leopolien.	Belzen.
Sandomirien.	Vladiſlauien.	Podoliæ.	
Siradien.	Caſtellanus Vilnen.	Plocen.	

Caſtellani.

Poſnanien.	Voynicien.	Malogoſten.	Kowalen.
Sandomirien.	Vladiſlauien.	Naklen.	Bydgoſtien.
Caliſſien.	Dobrinen.	Brzezinen.	Rogoznen.
Lublinen.	Biecen.	Sandecen.	Rypinen.
Siradien.	Landen.	Polanecen.	Conarien.
Gneſnen,	Zauichoſten.	Camenen.	Caſimirien.
Lancicien.	Srzeuen.	Czechouien.	Plocen.
Sandecen.	Roſperien.	Cruſzwicen.	Varſchouien.
Brzeſten.			

Regni Polonię.

- Marſalcus,
- Vicethęſaurarius,
- Succamerarii,
- Vexilliferi,
- Iudices,
- Dapiferi,
- Pincernæ,
- Venatores,
- Subiudices,
- Subdapiferi.

- Subpincernæ,
- Gladiferi,
- Thęſaurarii,
- Tribuni,
- Subagazones.

☞ Cracouienſis,
Poſnanienſis,
Sandomirienſis,
Caliſſienſis.
Leopolienſis.

PORZĄDEK WTORY.

PRAWO 2. HL. 239. B/ 428. HP 122

Z Herbortá Polskiégo y Łácińskiégo.

Arcybiskupi. Archiepiscopi.

Gniéźnienski/	Gnesnensis, &
Lwowski.	Leopoliensis.

Biskupi. Episcopi.

Krákowski/	Cracouiensis.	Kulmienski/	Culmensis.
Płocki/	Plocensis.	Poznánski/	Posnanienſis.
Chełmski/	Chelmensis.	Przemyski/	Premyſlienſis.
Włodzławski/	Vladislauiensis.	Kámieniecki/	Camenecensis.
Wármienski/	Varmiensis.		

Woiewodowie. Palatini.

Káſtelan Krákow.	Caſtellanus Craco.	Inowłodzławski/	Inowladiſlauienſis.
Woiewodá Krákó.	Palatinus Cracoui.	Ruski/	Ruſiæ.
Poznánski/	Posnanien.	Podolski/	Podoliæ.
Sędomirski/	Sandomirien.	Lubelski/	Lublinenſis.
Káliski/	Caliſſien.	Belzki/	Belzenſis.
Siérádzki/	Siradien.	Płocki/	Plocenſis.
Leczycki/	Lancicien.	Mázowiecki/	Maſouiæ.
Brzéski/	Brzeſten.	Ráwski.	Rauenſis.

Woiewodowie w Prusiéch. Palatini in Pruſsia.

Kulmienski/	Culmenſis.
Máryeburski/	Marieburgenſis.
Pomorski/	Pomeraniæ.

Káſtellanowie, Caſtellani.

Poznánski/	Posnanienſis.	Nakielski/	Naklenſis.
Sędomirski/	Sandomirienſis.	Brzeźinski/	Brzezinenſis.
Káliski/	Caliſſienſis.	Kámieniecki/	Kamenecenſis.
Lubelski/	Lublinenſis.	Czechowski/	Czechouienſis.
Siradzki/	Siradienſis.	Kruſzwicki/	Kruſzwicienſis.
Gniéźnienski/	Gneſnenſis.	Kowálski/	Kowalienſis.
Leczycki/	Lancicienſis.	Bydgoski/	Bydgoſtienſis.
Sądecki/	Sandecenſis.	Rogoźinski/	Rogoſinenſis.
Brzeski/	Brzeſtenſis.	Rypienski/	Rypinenſis.
Dobrzynski/	Dobrzinenſis:	Konárski/	Konarienſis.
Biécki/	Biecenſis.	Káźimiérski/	Caſimirienſis.
Łądzki/	Landenſis.	Woynicki/	Voynicenſis.
Záwichoyski/	Zauichoſtenſis.	Inowłodzławski/	Inowladiſlauienſis.
Srzemenski/	Srzemenſis.	Sądecki/	Sandecenſis.
Roſperski/	Roſperienſis.	Połániecki/	Polanecenſis.
Małogoski/	Malogoſtenſis.	Płocki/	Plocenſis.
		Wárſáwski/	Varſauienſis.

Ale porządek Káſtelanów z roſkazánia Królá Zygmuntá piérwſzègo, ták był zpiſan.

Poznánſki/	Poſnanienſis.
Sedomirſki/	Sandomirienſis.
Káliſki/	Caliſſien.
Woynicki/	Voynicien.
Gnieźnienſki/	Gneſnen.
Siérádzki/	Siradien.
Leczycki/	Lancicien.
Brzéſki/	Brzeſten.
Inowłodzkáwſki/	Inowladiſlauien.
Lwowſki/	Leopolien.
Kámieniecki/	Cameneeen.
Lubelſki/	Lublinen.
Bełzki/	Belzen.
Płotcki/	Plocen.
Czernſki/	Cernenſis.
Rawſki/	Rauenſis.
Sądecki/	Sandecenſis.
Miedzyrzécki/	Miedzirzecen.
Wiſlicki/	Viſlicien.
Biécki/	Biecen.
Rogoźińſki/	Rogoſnen.
Rádomſki/	Radomien.
Záwichoyſki/	Sauichoſten.
Łądcki/	Landenſis.
Srzemſki/	Srzemenſis.
Tárnowſki/	Tarnouien.
Málogoſki/	Málogoſten.
Wieluńſki/	Vieluńen.
Przemyſki/	Premiſlien.
Halicki/	Halicien.
Sánocki/	Sanocen.
Chełmſki/	Chelmenſis.
Dobrzyńſki/	Dobrzinen.
Polániecki/	Polanecen.
Piemenſki/	Præmeten.
Krzywieńſki/	Krzyuinen.
Czechowſki/	Czechouien.
Nakielſki/	Naklen.
Roſperſki/	Roſperien.
Biechowſki/	Biechouien.
Bydgoſki/	Bydgoſtien.
Brzeźińſki/	Brzezinen.
Kruſzwicki/	Kruſzuicien.
Oświećimſki/	Oſwięcimen.
Kámieńſki/	Camenen.
Spiczymieſki/	Spicimirienſis.
Inowłodzki/	Inoulodenſis.
Kowálſki/	Kowalien.
Zawłocki/	Saulocen.
Sochácżowſki/	Sochacouien.
Wárßáwſki/	Varſauien.
Goſtyńſki/	Goſtinen.
Wiſnieńſki/	Viſnen.
Rácżęzki.	Racieſienſis.
Sieprſki/	Sieprcenſis.
Wyßogrodzki/	Viſogrodenſis.
Rypieńſki/	Ripinen.
Zákroczymſki/	Zakroczymenſis.
Ciechanowſki/	Ciechanouienſis.
Liwſki/	Liuenſis.
Słońſki/	

Konárſkich trzey. Conarien: tres.

Konárſki Siérádzki Conarien: ter: Sirad.

Konárſki Leczycki. Conarię: ter Lanci:

Konárſki Kuiáwſki/ Conarien: terræ Cuiauienſis.

Káſtelanowie w Prusiech, Caſtellani in Pruſsia.

Kulmieńſki/ Culmenſis.

Elbińſki/ Elbingenſis.

Pomorſki/ Pomeraniæ.

PORZĄDEK TRZECI.

PRAWO 3. HP. 123.

Rády Koronnéy, Polskiéy y Litewskiéy, iáko iuż iedney Rzeczypospolitéy/ poſtánowiony przez Królá Zygmuntá Auguſtá y Rádę koronną w Lublinie/ Roku 1569.

Z Conſtituciy 103.

Arcybiſkupi.

Arcybiskupi.

Gnieźnieński. Lwowski.

Biskupi.

Krákowski.	Hálsberski. }	alter.	Chełmieński.
Kuiáwski.	Lucki. }		Chełmski.
Wileński.	Przemyski. }		Kiiowski.
Poznánski.	Żmudzki.		Kámieniecki.
Płocki.			

Káštelan

Krákowski.

Woiewodowie Koronni.

Krákowski. } altern.	Woiewodá Leczyc.	Lubelski.	Rávski.
Poznánski. } altern.	Stárostá Żmudzki.	Polocki.	Brześcieński.
Wileński.	Woiewodá Brzéski.	Belzki.	Chełmieński.
Sędomirski.	Kiiowski.	Nowogrodzki.	Mścisłáwski.
Káštelan Wileński.	Inowłodzkáwski.	Płocki.	Málborski.
Woiewodá Káliski.	Ruski.	Witepski.	Bráclávski.
Trocki.	Wołyński.	Mázowiecki.	Pomorski.
Siérádzki.	Podolski.	Podláski.	Mińśki.
Káštelan Trocki.	Smoleński.		

Káštelani więtszy.

Poznáński.	Brzéski.	Polocki.	Brześcieński.
Sędomirski.	Kiiowski.	Belzki.	Chełmieński.
Káliski.	Inowłodzkáwski.	Nowogrodzki.	Mścisłáwski.
Woynicki.	Lwowski.	Płocki.	Elbieński.
Gnieźnienski.	Wołyński.	Witepski.	Bráclávski.
Siérádzki.	Kámieniecki.	Czérski.	Gdanski.
Leczycki.	Smoleński.	Podláski.	Minski.
Żmudzki.	Lubelski.	Rávski.	

Káštelani mnieyszy.

Sądecki.	Dobrzyński.	Sántocki.	Konárski Leczycki.
Miedzyrzécki.	Polánieccki.	Sochácżowski.	Konárski Kuiáwski.
Wislicki.	Przemecki.	Wárszáwski.	Márszałek Koronny
Biécki.	Krzywieński.	Gostyński.	Márszałek Litewski
Rogożinski.	Czechowski.	Wiski.	Kánclérz Koronny.
Rádomski.	Nakielski.	Rácżezki.	Kánclérz Litewski.
Záwichostski.	Rosperski.	Sieprski.	Podkánclérzy koron.
Ledzki.	Biechowski.	Wyszogrodzki.	Podkánclérzy Litewski.
Srzemski.	Bydgoski.	Rypiénski.	
Żárnowski.	Brzezinski.	Żakroczymski.	Podskárbi Koronny.
Málogoski.	Krusźwicki.	Ciechanowski.	Podskárbi Litewski.
Wielunski.	Oświecimski.	Liwski.	Márszałek Dwory Koronny.
Przemyski.	Kámienski.	Słonski.	
Hálicki.	Spiczymirski.	Lubáczowski.	Márszałek Dwory Litewski.
Sánocki.	Inowłodzki.	Konárski Siéradzki	
Chełmski.	Kowálski.		

O mieyscu Pánów Litewskich miedzy Rádámi Koronnémi.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. Con. 104. B. HP 122.

4. WJeyscá Pánóm Rádóm Litewskim ták Duchownym iáko świeckim/ miedzy Pány Rádámi Koronnémi / iáko iuż iednému á spólnému Senatowi/dálismy y náznáczyli Tákże postóm ziemskim Woiewództw Litewskich / miedzy Woiewództwá Koronné: które ták iuż záwżde zostáwáć máią / iáko to iest listem nászym osobnym opisano.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 20.

Mieysce w Rádźie Biskupá Wendeńskiego.

5. BIskupowi Wendeńskiemu teráznieyszému/Reuerendo Ottoni Schkenking, & in posterum succeſſoribus eius, mieysce w Rádźie wedle Xśiędzá Biskupá Kámienieckiego náznáczamy.

RADA KROLEWSKA: Tit: III.

Król rády Pánów Rad swych zániedbywáć nie ma.

Sigis Aug. 1548. HL. 240/429.

1. NE Rex Senatorum ſuorum conſiliũ negligat, nunquam nos comiſſuros eſſe: vt non communicato cum Senatoribus noſtris conſilio, vlla de re quicquam ſtatuamus.

W spráwách Koronnych nic bez Rády król czynić nie ma.

Steph. w Confirmatiey 1573. fo. 147. B.

2. A W spráwách Koronnych/ które ſie dotykáć będą osoby nászéy y dostoieńſtwá nászégo / poſelſtw do cudzych kráiów wyſyłánia / y cudzych tákże poſelſtw ſłuchánia / y odpráwowánia wóyſk iákich ábo żołnierzów zbiéránia ábo przyimowánia: Oby y potomkowie nászy nic záczynáć y czynić nie mamy / bez rády Rad Koronnych oboygá narodu / spraw ſeymowi należących niczym nie wzruszáiąc. A wszákoż té poſelſtwá któreby ſie Rzeczyp: nie dotykáły / á mogły bydź wedle ich czásu y potrzeb odpráwowáné / tedy té mamy y będziem mogli záwżde odpráwowáć / zá wiádomością Pánów Rad Koronnych oboygá narodu / którzy przy nas mieszkáć będą.

Z Rády Koronnéy osób ſześnaśćie przy królu Iego M. mieszkáć ma.

Steph. w Krak. 1576 Con. 159. B

3. GDyż to iest rzecz pewna y doświádczona / iż sámá iedná osobá królewska / w ták wielkich Państw tego króleſtwá / wszytkim spráwóm zdołáć nie może / zá czymby w nierzád/ y w niebeſpieczeńſtwo Koroná wpáść mogłá. Przeto vſtawiamy / y zá wieczné práwo mieć chcemy/ áby kożdégo ſeymu wálnégo / náznáczeni y miánowáni byli z Rad Koronnych/ osób ſześnaśćie / ták z Polski iáko y z Litwy / y z inych Państw do Korony należących/ z wiádomością wszech stanów ku inym wszedníkóm Koronnym / Polskim y Litewskim/ którzyby przy nas vſtáwicznie byli: przeſtrzegáiąc osoby y dostoieńſtwá nászégo/ y wolności pospolitéy/bez których rády y wiádomości/nic my y potomkowie nászy czynić nie mamy /áni będziem mogli w spráwách potocznych (nie wzruszáiąc nic ſeymowych.) A ci Pánowie będą powinni przeſtrzegáć/ áby we wszytkich spráwách/ nic ſie nie działo contra dignitatem noſtram, y przeciw práwu pospolitemu / z czego potym będą powinni reſpondowáć / ná ſeymie wálnym bliſko przyszłym. *o tymże maią wyssźey práwo 1. y 2. tákże y niżey práwo 4. Gdyby.*

A wszákże káżdemu z Pánów Rad Senatorów / przyiechać do nas ilekroć który racży/ y obecnie mieszkáć wolno ma bydź/ y do téy spráwy y do káżdéy inéy / iáko Rády przypuszczamy/ y owszem rádzić y wiedzieć powinni będą. Ták/ że ci Deputáci / nic przed żadnym z nich mieć nie będą wiecéy/ okrom tego / że iuż oni do czásu swego / obecnie powinni będą mieszkáć przy nas.

Nie zániechawáiąc obyczáiu stárégo / opisowánia listy nászémi/ ad Conſiliarios abſentes, gdy ſie co tákiego trafi.

Náznáczenié tych Senatorów ná ſeymie ma bydź / záraz osób ſześnaśćie / ná káżdé półroká osób cztéry/ ieden z Biskupów / ieden z Woiewód á dwá z Káſztelanów: á máią isdź koleią / iáko w Rádźie ſiedzą. A ieſliby który w swéy koleiéy zostáć niechćiał / ábo per aliquod legale impedimentum niemógł/ áby ſie záraz támże ná ſeymie opowie-

dział/

dział / á inszy ex ordine ná iego mieysce necessariò náznáczony był. A ći máią mieć opátrzenié z skárbu nászego y potomków nászych / Biskupi z Ruskich kráiów / y ini świeckiego stanu Senatorowie / káżdy ná swé półroká po piąći set złotych. A Pánowie Duchowni kráiów Polskich / tego nie potrzebuią / gdyż są dobrze opátrzeni.

Z Rádą któraby sie bez séymu do Królá ziáchálá, nic, coby séymowi nie należáło, stánowić król nie ma. Articulo:

O Niestanowieniv Spraw Séymowi Należących.

4. GDyby sie do nas PP. Rádóm ziáchać tráfiło dla iákich spraw Koronnych: tedy z nimi nic mamy nic stánowić/ coby séymowi y stanóm Koronnym należáło. Gdyż to ná séymie odprawowano bydź ma / aliás to wszytko irritum ma bydź. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 24.

Rádnych Pánów votá rózne, do iedney sentencyiey król przywieśdź, á sam władzą swą nic concludować nie ma.

5. CZesto sie też to przytráfiać może / iż miedzy ták wielą Senatorów sententiæ, zdánia/ y rozumienia bydź mogą rózne/ á nie ná wszem záwżdy zgodne w spráwách wszelákich. Przeto my y potomkowie nászy władzą swą nic concludować nie mamy / ále sie co napilnéy stáráć/ábysśmy wszytkie do iedney sentencyiey przywieśdź mogli/ vważáiąc wszytkie wwody ich / któreby sie z práwem/wolnościámi pospolitémi / y z więtszym pożytkiem Rzeczypospolitéy pokázowały / á któreby wolnościam/práwóm/y swobodóm/wszytkim Páństwam nádánym/ przeciwne nie były. A ieślibyśmy ich do iedney á zgodney sentencyiey przywieśdź nie mogli / tedy przy tych concluzya nászá zostawać ma / któryby sie nabliżey ku wolnościam / práwóm á zwyczáiom wedle praw káżdey ziemie y dobrému Rzeczypospolitéy skłániáli/ okrom spraw séymowych / które sie zwyklym obyczáiem z wiádomością y przyzwoleniem wszech stanów odprawować máią. Henryk y Steph. Con. 148. uer. 1.

Posłowie cudzoziemscy gdyby pod niebytność Królewską w Koronie, do Korony przyiáchali: przez ich M. Pány Rády Koronnè słuchani bydź máią. Articulo:

O Poslach Cvdzoziemskich.

6. PRzyczyny/áby posłowie od Pánów świeckich Koronie przyległych/w niebytności nászey tu do Korony wieżdżać mieli/ nie widźiemy. A gdźieby Turecki Czauś / ábo Moskiewski/ábo Tátárski goniec przyiáchał/ tedy záraz Stárostá vkráinny / ma sługę iednęg wyprawić do X. Arcybiskupá/y Podskárbiego/dáiąc mu znáć o tym Posle: á drugiég sługę ma przydáć Posłowi któryby go pilnował/żeby z nikim nie porozumiéwał sie/y doprowádził go do Wárszawy. A Xiądz Arcybiskup/skoro go dóydźie wiádomość o tákowym Posle / do Rad oboygá narodu rozpysáć zárázem ma / y czás podobny záłożyć ná ziechánie sie do przesłuchánia onego Posłá / vważywszy odległość mieysc tych Senatorów/ których wzywać będźie. Którzy to Senatorowie z X. Arcybiskupem zgromádzeni/ będą mieli facultatem té listy przyniesione otworzyć / coby Posłowie chcieli powiedźieć/ przesłuchać/ á potym zá spólną rádą Senatorów wedle tego / zkąd iákie poselstwo przybędźie/ y iáko potrzebá R.P. vkaże/odprawić/ábo do náuki nászey zábawion był. Sumpt ták do posyłánia do inych PP. Rad / iáko ná posły / którym sie stáćyic dáwáią / y ná té goniec/ ma bydź z skárbu nászego Polskiego y Litewskiego / według biegu dawnego odpraw tákowych: ochroniwszy tego / áby té sumpty przez Podskárbié / á nie z Zup Koronnych/ áni z Stárostwá Brzeskiego czynione były. Goniec Moskiewski z tákową pilnością do Wilná ma bydź prowádzon/ y tám od PP. Rad/ y listy od nięg przyięte / y vstné poselstwo przesłuchané / á ták listy iáko poselstwo z Pány Rádámi oboygá narodu communikowané/ y zá porozumieniem wszytkich odprawione/ y to wszytko co iest wyższey z strony odprawy posłów napisano/ záchowano bydź ma. Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 5.

KSIĄG TRZECICH CZĘSC WTORA, O Woiewodzie.

POWINNOSC WOIEWODY. Tit: I.

Woiewodowie ná pewnéy liczbie ſędźiów ſwych przeſtáwáć máią.

Káż. Wiel w Wiśli. 1368. La. 11 HL 174. B/ 311. HP 174

1. WOiewodowie máią przeſtáwác ná pewnéy liczbie ſwych ſędźi: y vſtáwiamy/ áby wedle czáſów dawnych Woiewodá Sedomirſki ná iednym/ tákże Woiewodá Krákowſki ná iednym ſędźim doſyć miał.

De iudicibus Palatinorum.

ITem, vt Palatini certo numero ſuorum iudicum ſint contenti, ſtatuimus: Quòd ſecundùm tempora antiquiora, Palatinus Sandomirienſis vno, & Palatinus Grac. pariter vno ſuis iudicibus contententur.

Woiewodowie Woźnè ſtánowićy ſądźić máią.

Káż. wiel. w Wiśli. 1368. La 32 lege ubi Curiæ &c. HL 175. 311. & 280. HP 175

2. ALe to oſobliwie obiaśniamy: Iż woźnych ábo ſłużebników żaden poſtánawiáć nie ma/ áni ich ſądźić/ iedno Woiewodowie: y éiż o vbićié/ ábo rány/ ábo głowe ich winy wyćiągáć/ y ich bráć/ doſtáteczną moc niechay máią.

Palatini ſoli habent ius creandorum Miniſterialium.

HOc etiam ſpecialiter declaramus: Quòd Officiales ſeu Miniſteriales, aliâs ſłużebniki/ nullus niſi Palatinus inſtituere, & eos iudicare, proq; affliction aut vulneribus, vel capita eorũdẽ pœnas exigẽdi, & leuandi, omnimodã habeant poteſtatẽ.

Woiewodowie cénę rzeczóm wedle ſpráwiedliwośći niech wkłádáią.

Káż. w Kor 1447. La. 88. HL 175. 311. HP 176.

3. IŻ niektórzy kupcy w mieśćiéch y w miáſteczkách mießkáiący/ y Rzemieſlnicy ßláchte y przychodnie przez nieporządné przedawánié zwykli vćiſkáć y nędźić: dla tego vſtáwiamy: áby Woiewodá káżdéy źiemie miał moc tákowé niepomierné przedawánia miárkowáć/ y ku dobrému rządu przywodźić y poſtánawiać.

Prætia rerum ex æquo bono moderentur Palatini.

ITem, plerunq; ciuitatenſes & oppidani mercatores, & artifices, nobiles & aduenas per inordinatam venditionẽ conſueuerunt grauare & opprimere: ideò ſtatuimus: Quòd Palatinus cuiuſlibet terræ habeat facultatem, huiuſmodi immoderatam venditionem moderandi, & ad bonum ordinem ponendi, & conſtituendi.

Miáná, cénáy obyczay przedawánia rzeczy, niech będźie poſtánowiona przez Woiewodę.

Káż. w Nie. 1454. La. 95. HL 175. B/ 312. HP 176.

4. CHcemy áby káżdy Woiewodá w ſwym woiewództwie miał moc w káżdych mieśćiéch/ Rzemieślnikóm wßelkim/ y Kárczma-

Menſura, prætia, ac modus vendendi conſtituatur per Palatinos.

ITem volumus: vt quilibet Palatinus, in ſuo Palatinatu habeat poteſtatem, in ſingulis ciuitatibus, artificibus quibuſcunq;, etiam

cznarzóm/pewną miárę y obyczay przedawánia rzeczy w ich rzemiesle postánowić: áby obywátele náßy y ich ludzie przedawániem nie byli vciskáni Co przerzeczony Woiewodá kożdego roku będzie powinien vczynić/pod winą wielką królewską: która zwykłá będź brána w kożdych ziemiách z tych/ktorzy nie są posłußni mándatóm.

etiam Pincernis, certam mensuram & modum vendendi res suorum artificiorum constituere, ne terrigenæ nostri & eorum homines, eorum venditionibus aggrauentur. Quodque præfatus Palatinus, annis singulis tenebitur facere: sub pœna magna regali, in terris singulis consueta, contra non facientes per nos statuenda.

Woiewodá, y Stároſtá, z inßymi vrzędniki, ná káżdy rok miárę y cenę rzeczam ſtánowić, á Bractwá ſkázone być máią. Fraternitates tolluntur.

5. ABY ſie zámknęłá drogá Bráctwam/ktore Rzemieślnicy w mieściách między ſobą záchowuią: vſtáwiamy/áby Woiewodá y ſtároſtá z inßémi vrzędniki ziemie onéy ná káżdy rok w pewny dzień miáry ták zboża ták y ſukien/y inych rzeczy ziemſkich ktore bywáią przez kmiecie ná targ wożone/ y ktore ſie znáyduią w krolestwie/cene vkłádáć y tákowych miar poprawowáć mógł/ wedle zwyczáiu zdawną záchowálego: áby przy tákowych miárách y płacéy zdrády nie były czynione.

A ieſliby ná dálßy czás przeciwko téy vſtáwie náßéy przerzeczone bractwá w ktorychkolwiek mieściách między Rzemieślniki ználeżione były: tedy tákowi Rzemieślnicy/między ktorémi tákowe bractwo byłoby ználeżione/ zá wine ſiedmdźieſiąt grzywien do ſkárbu náßego niech położą.

AD præcludendam viam Fraternitatibus, quas mechanici obſeruant ciuitatũ, ſtatuimus: quia Palatinus, & Capitaneus, cum aliis Dignitariis terræ illius, ſingulis annis, in certa die, menſuras tàm frumentorum quàm pannorum, & aliarum rerũ terreſtrium, quæ ad forum per kmethones adducuntur, & quæ in regno inueniuntur, prætio indicere, & corrigere debeant: iuxta conſuetudinem diutius obſeruatam; vt circa eaſdem menſuras & prætia, fraudes non committantur.

Wlá. lág. w Krák. y w Wárſzic 1420. La. 47. B. HL. 99. B/ 180. HP. 307.

Et ſi amplius, contra hanc noſtrã conſtitutionem, dictæ fraternitates, in quibuſcunque ciuitatibus inter mechanicos inueniantur ſeu reperiantur: tunc illi mechanici, inter quos talis fraternitas fuerit reperta, pœnam ſeptuaginta marcarum, aliàs ſiedmdźieſiąt/ Cameræ noſtræ applicandam, nouerint ſe incurſuros.

Potwiérdzenié ſtatutu tego przez Ianá Olbráchtá, Articulo, Prætia & menſuræ rebus venalibus conſtituantur, & fraternitates artificum ne ſint.

CENA RZECZOM Y MIARY NIECH BĘDĄ POSTANOWIONE, A BRACTWA NIECH NIE BĘDĄ.

6. IAKO król W ládyſław przodek náß ná ſeymie Wártſkim/ obaczywáiąc iż Rzemieślnicy w przedawániu rzeczy nieſpráwiedliwie ſie záchowáli/ná to vczynił práwo oſobne: tákże my wiedząc/ſłußnie y zá dobrą rádą one vſtáwy będź vchwalone ſkázáliſmy: áby były pochwalone/ vmocnione/y pochwalamy ie y vmacniamy vſtáwiáiąc: áby Woiewodowie w kożdéy ziemi ſwego woiewodztwá/ wezwawßy do ſiebie ſtároſtów mieyſc y vrzędnikow/ktore będą mogli mieć/ná káżdy rok y pewnych dni/ták zboża/iáko ſukien/y inych rzeczy ziemſkich/ktore ná targi przez kmiecie bywáią wożone/y ktore ſie znáyduią w krolestwie

Iáu. Olbr. W Piotr. 1492. La. 105. B. HL. 176. B/ 312. HP. 176.

ITem, quemadmodum rex Vladiſlaus, prædeceſſor noſter, in conuentione Vartenſi recenſendo artis mechanicæ homines, venditione rerum non ex æquo vtentes, legem deſuper inſtituit ſingularẽ: ſic nos ſcientes, rationabiliter atq; conſultò factam conſtitutionem illam, decreuimus approbandam & ratificandam: approbamuſque & ratificamus: ſtatuentes: Quòd Palatini terrarum, in ſingulis Palatinatuum ſuorum terris, aſcitis ſibi Capitaneis locorum, & Dignitariis, quos commodè habere poterint, ſingulis annis, & certis diebus, tàm frumentorũ, quàm pannorum, & aliarum rerum terreſtrium, quę

ad

wyżßéy práwo 5. Aby.

ſtwie náßym/ cene y miáry vkládáli/ poſtánawiáli/ miárkowáli/ y czynili według ſtárodawnégo zwyczáiu.

To przytym opátruią:áby przy miárách y przedáwániu zdrády nie były dopuſczáné: y áby wedle onégo ſtátutu Kázimierzowégo bráctwá były ſkázoné.

A ieſliby Woiewodá ábo inni Woiewodowie náßy/tám tego ſtárégo y niniey ßégo ſtátutu náßégo exequucyiiéy czynić zániecháli/y w obáczywániu y poſtánowieniu téy cény niedbáli y leniwi byli vznáni/ ábo z nich ktory táki był: tedy tákowy niedbáły Woiewodá zá wine téy niedbáłośći Inochodniká nam dáć ma/ y bedźie powinien tyle/ ilekroć niedbálſtwá w przerzeczonych rzeczách dopuśći ſie: y ma bydź ta wina przez nas y potomki náße karan.

ad fora per kmethones ducuntur, & quæ in regno noſtro inuenmuntur, prætia atq; menſuras indicere, inſtituere, moderari, & erigere debeant, ſecundùm conſuetudinem antiquam.

Prouidendo, ne circa eaſdem menſuras & prætia, fraudes committantur: quòdque iuxta illud mechanicorum Kazimiri ſtatutum fraternitates deſtruantur.

Si tandem Palatinus ipſe aut aliqui Palatinorum noſtrorum, illius antiqui atque præſentis ſtatuti noſtri executionem facere poſtpoſuerint: & in videndis, inſtituendiſq; eiſdem prætiis, negligentes aut incurabiles fuerint: ſeu aliquis eorum fuerit: extunc talis negligens Palatinus, pro pœna ſuæ huiuſdem negligentiæ, equum ambulatorem nobis dare debeat & tenebitur, totiens quotiens negligentiam in præmiſſis commiſerit, eadem pœna per nos ſucceſſoreſque noſtros puniendus.

Potwiérdzenié drugié przez królá Alexándrá, Articulo,

CENA RZECZY PRZEDAYNYCH NA KSZTALT OBCYCH LVDZI NIECH BĘDZIE POSTANOWIONA.

Prætia rebus venalibus externarum gentium conſtituantur.

Alex. w Rád. 1505. La. 118.. HL177/313 HP. 177.

7. ACzkolwiek o płacéy y cénie rzeczy przedáynych ieſt doſyć nápiſano y w náßych wyßßych/y przodków náßych przywileiách: wßákóż iż ſina przez niedbáłość nie bywa wykonywánié dekretu: dla tego my powtóre y potrzećié ſkázuiemy y vſtáwiamy: áby Woiewodowie w ſwych woiewództwách cene kupiéy/ y innych przedáynych rzeczy poſtánawiáli: y niech ſie dowiedzą zá prawdźiwémi świádectwy y dowody cény rzeczy/ iáko w poſtronnych źiemiách/ zkąd bywáią przywożone/ idą: y wedle tego niech poſtánowią/ vczyniwßy ſłußny ßácunek. A niepoſłußni á wzgárdzáiący tákową vſtáwę przez Woiewodę vczynioną/ niech będą karáni ſtráceniem rzeczy y kupiéy ſwych.

QVamùis de prætio & valore rerum venalium, ſatis ſuperque conſtat ſcriptum eſſe, & in noſtris ſuperioribus, & anteceſſorum noſtrorum priuilegiis: tamen cùm fortaſsè per negligentiam non fiat executio decretorum: idcirco nos iterum, iterumque decernimus & ſtatuimus: Quòd Palatini, in ſuis Palatinatibus, prædia mercantiarum, & rerum venalium conſtituent: perdiſcentq; veris teſtimoniis & documentis, prætia rerum qualia ſint in partibus externis, vnde adducuntur: & iuxta hoc etiam conſtituent, iuſta æſtimatione facta. Contumaces verò & contemptores huiuſmodi conſtitutionum, per Palatinos factarum, puniantur pœna amiſſionis mercium.

Potwiérdzenié trzećié przez królá Zygmuntá, Articulo;

BRACTWA BYLY DOPVSCZONE IEDNO TYM SPOSOBEM, ABY WOIEWODOWIE Z VRZĘDNIKI PLACĄ RZECZAM SPRAWIEDLIWĄ VKLADALI.

Fraternitates etiã fuerunt permiſſæ ſi modò Palatini cum Dignitariis prætia rebus ex æquo conſtituant.

Zyg. w Krák. 1532. HL. 100/ 180. HP. 307.

8. OKoło Bractw/ ktore/ Cechy/ w mieśćiech y w miéſteczkách zową/ nie zdáło ſie

DE Communitatibus, quas Fraternitates ſeu Cechy in ciuitatibus & oppidis

lo sie nam y Rádam náßym nic odmienić. Abowiém té pospólstwá ábo bráctwá po dekrećiech stárych státutów wßedy znáyduią sie bydź do tego czásu ćierpiáné / y ták nowémi iáko stárémi listy / y przywiléymi vtwierdzoné / y poddáni wßelakiégo stánu w króleſtwie náßym z ich pozwądków y przywileiów zá ſłußnémi obyczáymi y przywiléymi vtwierdzonemi / żadnéy ßkody zdáią sie nie mieć: gdy tylko przez Woiewody / y inßé vrzędniki / ábo ná innych dostoienſtwách bedącé / nie będźie tym bráctwom dopuſczono źle praw swych vżywáć. Dla tego ze wßytka Ráda náßa vſtáwiamy y ſkázuiemy: áby nápotym Woiewodowie iné ná przełożenſtwách tákże ná vrzędźiéch bedącé / do siebie wźiąwßy tego ſtrzegli / wedle własności dekretów y ſtátutów około ceny rzeczy przedáynych y płacéy Rzemieślników przed tym vſtáwioney: áby żaden przećiwko ſprawiedliwości y poſtánowieniu ſtátutów / ták w rzeczach przedáynych / ktore przynależą ku pospolitym potrzebam / iáko też y w rzemieſłách y płacéy rzemieślnikóm nie był vćiśnion.

dis vocant; non viſum eſt nobis cum Senatu, quicquam immutare. Nam & illæ ipſæ communitates ſeu fraternitates, poſt veterum ſtatutorum decreta, vbique reperiuntur hucuſque toleratæ: & nouis, & antiquis literis & priuilegiis roboratæ: & ſubditi cuiuſcunq; ſtatus regni noſtri, ex eorum ordinationibus, priuilegiis rationabilibus roboratis, nihil incommodi ſuſtinere videntur: vbi per Palatinos, & alios Officiales ſeu Dignitarios, illis abuti non permittuntur. Quapropter, cum Senatu vniuerſo ſtatuimus & decernimus: vt deinceps Palatini, cum Dignitariis & Officialibus, ad hanc prouinciam obeundam ſibi adiunctis, prouideant, iuxta tenorem & decreta ſtatutorũ, de prętio rerum venalium & ſalario mechanicorum antea conditorum: ne quiſpiam contra æquitatem & diſpoſitionem ſtatutorum tàm in rebus venalibus, ad communem omnium vſum neceſſariis, quàm in operis, & prætio artificum mechanicorum ſoluendo, admittatur.

Tenże ieſcze o Bráctwách, Articulo, Bractwa Cechow aby zniesione były.

Fraternitates artificum tollantur.

9. Cześtémi wßytkiéy ßlachty y poſłów od niéy poſłánych króleſtwá náßego ſtárgámi porußeni / vſtáwiamy: áby wßytkie Cechy / ktore Bráctwá rzemieślnicze zowią / y wßytkie nieſłußné rzeczy ktore w nich ku ßkodźie y ku krzywdźie poddánych króleſtwá náßego ſą wymyſlone / we wßytkich mieśćiech y miáſteczkách króleſtwá náßego były zniesione y oddalone / iákoſmy tákowe Bráctwá dekretem náßym ná tym ſeymie ſkázili.

Frequentibus vniuerſæ nobilitatis & eorundem nunciorum, vniuerſorumque ſubditorum regni noſtri querelis permoti, ſtatuimus: vniuerſa contubernia, quæ & fraternitates artificum appellantur, omniaque inconuenientia in eis, in damnum & iniuriam ſubditorum regni noſtri excogitata, in omnibus ciuitatibus & oppidis regni noſtri tollenda & amouenda eſſe, quemadmodum nos ea decreto noſtro, in hoc conuentu ſuſtulimus.

W Piotr. 1538. C. 3. HL. 100 / 180. HP. 307.

Tenże ieſcze o Bráctwách, Articulo, De eisdem Fraternitatibvs.

10. Quandoquidem Fraternitates ciuitatum, libertatem nobilium offendunt, Mandamus Palatinis: vt vnuſquiſq; in ſuo Palatinatu cuſtodiat hoc & diligens ſit: ne ipſæ fraternitates ſeruentur, in detrimentum libertatis terreſtris. Et quicunq; huic edicto aduerſarentur; tales, Palatini ad ſe citare, & pœna centum marcarum quoties hos committerent, punire debent: pro quibus, ad Capitaneos pro executione remittant: & Capitaneus tenebitur executionem facere, ſub amiſſione officii, pro quo debet deferri coram noſtra Maieſtate Regia, per Palatinum. Et Palatinus ſimiliter negligens, conſimiliter etiam puniri debet.

Sigis. 1543. HL. 100 / 181.

O tychże Bráctwách Zygmunt Auguſt.

Licèt fraternitates abrogantur; officia tamen illarum in Eccleſia maneant.

Cechy

Quia

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 99.B/180. HP. 308.

§. Cechy iż dawno od przodków náßych ſą podnieſione: y my ie też teraz wedle pierwßych ſtátutów podnoſimy y w niwecz obracamy: oprócz rządów y obchodów koſcielnych.

Woiewodowie tego doględáć máią: iákoby w miárách y w kupi ludźie nie byli obćiążeni: á żeby ſądy im przynależące były czaſów opiſánych ſądzone.

Zyg. wkrá. 1510. fol. 9. HL. 177/314. HP 175

12. SKárgam poſpolitym wßytkich poddánych náßych chcąc koniec uczynić/ ſtánowiemy y władzą náßą náßą roſkázuiemy: áby Woiewódowie wzedu ſwego przeſtrzegáli około poſtánowienia Rzemieſlników/ wedle ſtátutu ſtárego: y áby czynili doſyć inym rzeczam ná wzedy ich należącym/ ſtaráiąc ſie o poſpolity pożytek y ſprawiedliwość: żeby ludźie w miárách y w kupowániu rzeczy nie byli obćiążeni: y áby ſądy przez niedbálſtwá ich z ßkodą poſpolitéy ſprawiedliwości czaſów powinnych nie były zániedbawáné.

Którzy to Woiewodowie/ iáko/ y ná iáką forme ma kto co robić/ y iáko drogo który Rzemieſlnik ma którą robotę wypuścić od rąk/ oßácować máią.

A ieſli kto niezwyczáynym obyczáiem y formą zechce od Rzemieſlniká co mieć/ ono niech ták płáci/ iáko z Rzemieſlnikiem będźie mógł zmówić.

A tá vſtáwá nie tylko w náßych miáſtách y miáſteczkách/ ále też we wßytkich Duchownych y świeteckich którégokolwiek ſtanu y záwołánia ſą/ ma będź przez Woiewódy ſtánowiona: á po poſtánowieniu iéy/ przez Rayce w mieśćiech y w miáſteczkách ma będź chowána y exequowána.

Którzy to Rayce przeſtępniki téy Conſtitucyiéy będą karáć winą czternaśćie grzywien: która Woiewodźie záplácona będź ma.

A Woiewódá lepak Ráyce którzy tego wzedu ſobie zleconego zániedbawáć będą/ ilekroć wyſtąpią ma karáć ſtem grzywien: z których dwie cześći do ſkárbu náßég máią będź dáné/ á trzećią cześć Woiewódźie dáiemy.

A gdźie Woiewódá wyſtąpi/ y wzedu ſwego

QVia fraternitates iamdudũ à prædeceſſoribus noſtris ſublatæ ſunt: & nos eaſdem, etiam iuxta priora ſtatuta tollimus, & in nihilum conuertimus: præter ordinem & obſequia Eccleſiarum.

Palatini prouideãt: ne in menſuris & prætiis, homines grauentur. alioquin Palatinus puniet ciues. Si verò ipſemet officium ſuũ facere neglexerit: centum marcis à Rege puniatur.

QVerelis cõmuniter omnium ſubditorum noſtrorũ finem imponere volentes, decernimus, & authoritate noſtra mandamus: vt Palatini officia ſua exerceant, circa artificia ordinanda, ſtatuto veteri innitendo: & in aliis rebus, ad ſuum officium pertinentibus, communi vtilitati, & iuſtitiæ prouideant; ne in menſuris, & prætiis, homines grauentur: & ne iudicia ipſis non curantibus cum detrimento communis iuſtitiæ, temporibus debitis negligantur.

Qui quidem Palatini, formam artificibus rei fiendæ, & prætium imponere debent.

Si quis verò alia inuſitata forma res mechanicas habere voluerit: eas ſic ſoluet, vt cum artifice conuenire poterit. *o tymże niż. prawo 14. Chcąc para. A ieśliby.*

Hæc autem conſtitutio non ſolùm in noſtris ciuitatibus & oppidis: ſed etiam in omnium ſpiritualium, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſtant, per Palatinos fieri debet. facta verò, per Conſules ciuitatum & oppidorum ſeruari, cuſtodiri. & exequi debet.

Qui quidem Conſules, tranſgreſſores quatuordecim marcis punient, Palatino ſoluendis:

Palatinus autem Conſules, officium negligentes ſibi commiſſum, totiens quotiens delinquerint, centum marcis puniet. quarum duas partes fiſco noſtro applicamus: & tertiam partem Palatino damus.

Vbi verò Palatinus delinquerit, & officium ſuum qualecunq; neglexerit: promittimus ipſum puniẽdum centum marcis fiſco noſtro applicandis, quoties de hoc *o tymże maß niżéy prawo 15. Aby Rayce*

swego którégokolwiek zániedba: obiecuiemy go karáć stem grzywien: które máią bydź do skárbu nászego obrócone/ ilekroć tego doznamy.

hoc compertum habuerimus.

Woiewodowie vrzędy swè w vstawiániu rzeczy przedáynych pilnie spráwować máią, zwłaszcá czásu potrzeby woiennéy.

Palatini officia sua in constituendis rebus venalibus diligenter exerceãt præsertim ingruente belli necessitate.

13. Iż Kupcy/Rzemieślnicy/y ini/ którzy rzeczámi ku vżywániu ludzkiemu potrzebnémi kupczą/ té rzeczy wedle woléy swéy/y iáko baczą potrzebę ludzką/á zwłaszcza pod wypráwą woienną/ niepobożnie ßácować y przedawáć zwykli/ z vciskiem wielkim ßlachty/y wßytkiego ludu: przeto chcemy/ áby Woiewodowie swé vrzędy w vstawiániu rzeczy przedáynych pilnie wedle stárégo státutu spráwowáli; którym Woiewodóm Stárostowie mieysc wspráwowániu swego vrzędu niech nie przekázáią: ále ráczéy onym wßytką pomocą swą niech pomagáią. A Woiewodowie ták céne rzeczam niech vkładáią: áby nie drożéy były przedawáné po wyskániu wici: iedno iáko przed tym przez kupce y Rzemieślniki przedawáné bydź zwykły.

Qvia mercatores, artifices & alii, qui rebus ad vsum humanum necessariis mercantur, eas ipsas res, pro arbitrio suo, & hominum necessitate, præsertim ingruente expeditione bellica, plus æquo æstimare & vendere solent, in magnum Nobilium, & totius populi grauamen: volumus, vt Palatini officia sua, in constituendis rebus venalibus, diligenter, iuxta vetus statutum, exerceant. Quos Capitanei locorum in eisdem officiis obeundis, minimè impediant: sed illos omni ope sua adiuuent. Vtque ipsi Palatini ita prætia rebus imponant: vt non pluris vendãtur, post emissas literas restium: quàm aliâs, per mercatores & artifices vendi consueuerunt.

Zyg. 1523. HL 176. B/ 314. HP. 177.

"Céne ustáwioną maß niżéy. lib. 8. par. 3. tit. 6. Obaczáią.

Woiewodzke powinności z wysßych státutów.

14. Czyniąc áby tym lepiéy y rychléy powinowáctwu swemu Woiewodowie Korony nászéy/około vstaw y cény rzeczam czynili dosyć/zebrawßy z wiela przednieyßych státutów teráznieyßą Constitucyą ná wieczné czásy postánawiamy: áby wßyscy Woiewodowie Woiewództwá swego vstáwy y cény rzeczam czynili przynamniéy dwákroć do Roku wedle Constitucyéy Nießowskiéy wezwawßy do siebie stárost mieysc onych: ná których vstáwy y cény czynić będą/ábo ich Podstárościów/ ktemu też y Dignitarzów y Vrzędników ziemskich: których ná ten czás snádnie dostáć będą moc.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 179.

"Piątr wyßéy práwo 4. Chcemy.

A máią té to vstáwy y cény czynić wßytkich sukien/y inych rzeczy ziemskich/kromia zbo żadnékolwiek ná targ przez kmiotki y iné poddáné bywáią wożoné/y w Koronie nászéy náydowáné.

A nie tylko vstáwy rzeczam máią vczynić: ále też y miáry wymierzyć/ postánowić y opowiedzieć/ wedle stárodawnégo zwyczáiu/y vchwały ninieyßego seymu.

Ktemu też máią vczynić vstawy y céne kupiom y rzeczam wßytkim przedáynym: które z cudzych stron bywáią przywożoné. Dowiedziawßy się prawdziwémi świádectwy y dowody: iákie są cény y przedawánia tych rzeczy w cudzych ziemiách: wezwawßy też ku temu do siebie Rádzieć/ ławników y stárßych Rzemieślników miast onych: w których té vstáwy czynić będą: áby tym lepiéy obyczay/ forme/ y céne Rzemieślnikóm/rzeczy/które máią bydź czynioné/ postánowić mogli: y tym pilniéy przestrzegáć/ áby w tym nikt oßukan nie był.

"O tymże maß wyßéy práwo 12. Skárgam. para. A ieśli kto.

A ieśliby też kto inßym iákim niezwyczáynym ábo osobnym obyczáiem y formą rzeczy Rzemieślnicze mieć chciał: té ták zápłáci iáko się z Rzemieślnikiem będzie mógł zgodzić y stárgować.

A tá vstáwá przez Woiewody ábo ich Podwoiewodze/ ma bydź czyniona przy Rá-

dźie ná Ratuſzu przednieyſzego miáſtá w Woiewództwách ich: ktora publicowána y obwolána bydź ma przez Woźnego w miáſtách y w miáſteczkách náſzych / y wſzytkich poddánych náſzych ták duchownych iáko y ſwieteckich Woiewództwá ich: y máią bydź dáne ſpiſánia vſtaw y cény tey wſzytkim / ktoryby iedno chćieli z miáſtá onego głównieyſzego: wedle ktorego we wſzyſtkich mieśćiech y miáſteczkách wſzyſtko przedawano y czyniono przez Rzemieſlniki bydź ma.

Przy Woiewodzie Ráyce bydź y vſtáwy iego wypełniáć máią.

Zyg. w Krák. 1507. fol. 4. HL. 177 / 313. HP. 180.

15. ABy Ráyce miaſt y inni mieſzá nie niebyli niedbáli y niepoſłuſzni w wykonániu vſtaw ábo ßácunku rzeczy przedáynych vczynionych / y ktore vczynione ieſzcze bydź máią: vſtáwiamy / áby ćiż Ráyce z mieſzány przy Woiewodách céne kupiam y rzeczam vſtáwiáiących byli / y pomagáli ie wykonywáć / ilekroć bedźie potrzebá.

A ieſli też pod iáką bárwą nie vczynią / zá kożdą rázą ſto grzywien przepádną: z ktorych trzećia cześć Woiewodźie / á drugie dwie nam záchowamy.

Palatino Conſules aſsiſtant & illius conſtitutiones exequantur.

NE Conſules ciuitatum, & reliqui ciues, negligentes & inobedientes ſint, in exequendis Conſtitutionibus, ſuper prætiis rerum venalium factis & fiendis, ſtatuimus: vt iidem Conſules & Ciues Palatinis, per quos prætia mercium, & rerum reliquarum, impoſita fuerint, vel imponentur, aſſiſtentiam facere teneantur: & executioni auxilium præſtare quotiens opus fuerit.

Quòdſi ſub quouis colore facere neglexerint: pro quolibet exceſſu, pœna cẽtum marcarum pecuniarum puniantur: cuius tertiam partem Palatino, reliquas duas pro nobis reſeruamus.

o tymże maſs wyſſey práw 12. Skárgam

Woiewodowie y Stároſtowie powinnośći ſwéy doſyć czynić máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 178.

16. ITem / Roſkázuiemy Stároſtóm náſzym y Woiewodóm: áby około vſtaw Rzemieſlnikóm robót ich / tákże też kupcóm kupi ich / vrzedóm y powinnośći ſwéy doſyć czynili / pod winą w ſtátućie opiſáną.

pátrz wyſſey p ráwo 12. Skárgam

Woiewodzie vſtány Stároſtowie wykonywáć máią. Articulo,

O VSTAWACH WOIEWODZYCH.

Steph. w Wár. 1581. Conſt. 217.

17. ABy z porządku Woiewodźińego y Stároſćińego / vrząd Stároſćin czynił exekutią w mieśćiech: á o nieczynienie doſyć vſtáwóm Woiewodzym y Stároſćinym / áby wedle Conſtituciiey káżdemu ßlachćicowi czynić práwem było wolno przed Burmiſtrzem.

A gdźieby Burmiſtrz ſprawiedliwośći nie vczynił / tedy o to ma mieć forum przed Woiewodą y Stároſtą / ábo ich vrzędy in abſentia illorum.

W czym / té obádwá vrzędy / żadnéy zwłóki niemáią czynić / ále quotienscunq; táka ſprawá przypádnie / one nieśmießkánie odprawić ſpólnie ná Ratuſzu máią. W czym ieſliby była conformis vtriuſq; officii ſententia, ma tranſire in rem iudicatam.

A gdźieby też wiec iáka wątpliwość wroſłá / ábo rożność miedzy témi vrzędy / de ſententia ferenda była / máią per literas informácińey od nas proſić. Ktory liſt / vrząd ſtároſćin ſumptibus mieyſkimi / nam bedźie powinien niemießkánie odeſłáć.

A ieſliby wiec w tym iákie zániedbánie było / in defectu informationis noſtræ, quando in regno conſtituti fuerimus, infra ſpatium duodecim hebdomadarum, quando extra regnum, decemocto, ſententia Woiewodza hoc ipſo rata erit, & tranſibit in rem iudicatam.

O niedbáłośći Woiewodzkiey, Podwoiewodzkiey y Mieſczan nád ßácunkiem rzeczy przedáynych.

De Palatinorum, Vicepalatinorum & ciuium negligentia, ſuper taxatione rerum, ſic ſtatuitur.

18. Zá zwoleniem ſtanów krolestwá náſzego ſtázuiemy: áby w ſácowániu rzeczy w mieśćiech y w miáſteczkách / Woiewodowie poſtánowieni/ſtátutowému vrzedowi ſwému doſyć czynili: á ktoſzy do tego czáſu byli niedbáli / niech nápotym tego nie czynią. Abowiém bedźie wolno kożdému niedbáłość Woiewodźine Nam deferowáć.

A gdźieby zá niewiádomośćią Woiewody przez niedbáłość Podwoiewodzégo ſácunek rzeczy przerzeczonych był opuſczon / Woiewodźie ma bydź Podwoiewodzégo niedbáłość opowiedźiána.

Ale ieſli Woiewodá widząc tákowé niedbálſtwo vrzedu ſwego/w ſłuſzny porządek go nie wſtáwi/y rzeczy ſácować nie bedźie/ céne ſłuſzną im poſtánawiáiąc: tedy pozwány z vrzedu iáko ná záwitym roku ſto grzywien pieniędzy bedźie powinien záplácić: z których połowicá do ſkárbu náſzego / á druga połowicá temu / ktory o to bedźie czynił/ bydź ma.

A gdźie téy vſtáwie Woiewodzéy Mieſczánie ábo w miáſteczkách ktoſzykolwiek przećiwiliby ſie/ wiecéy wyćiągáiąc od kupiącego: tedy pozwáni o te krzywdę / ieſli bedą mieſczánie miaſt náſzych/ do Woiewody onégo mieyſcá / ábo Podwoiewodzégo pozwáni/winne cztérnaśćie grzywien niech zápłacą / y one przepádną: ieſliże bedźie to ná nich przez powodową ſtronę przewiedźiono.

A ieſli Duchownych pánów y Swieckich y ſłáchty poddáni bedą / do ich pánów ábo vrzedników pozwáni/á doświádczeni w téy mierze bydź winni: máią bydź ſkázáni winie cztérnaśćie grzywien / tyleкroć ileby w niepoſłuſzeńſtwie przerzeczonym przekonáni byli.

A ieſli Woiewodá mieyſcá onégo ná ſkárgę tákową ſprawiedliwośći vczynić z mieſczány zániedba: pozwány z vrzedu iego o winę ſto grzywien obyczáiem przerzeczonym niech zápłáći.

A pánowie duchowni y świetcy w tákowéy rzeczy ſprawiedliwośći vczynić zániedbawáiący / pozwáni o nieuczynienie ſprawiedliwośći do ſądu źiemſkiego / iáko ná zawitym roku winą cztérnaśćie grzywien pieniędzy niech bedą karáni: ktoréy połowicá ſądowi/á druga połowicá ſtronie inſtiguiącéy przyſądź ma.

CONſentientibus Regni noſtri Ordinibus, decernimus: vt de rebus, in ciuitatibus & oppidis taxandis, Palatini ipſi, diſpoſitioni Statutorum omninò ſatisfaciant: &, quam hactenus admittebant, nullam deinceps in hoc committant negligentiam. Nam alioqui liberum erit vnicuique negligentiam Palatini nobis deferre. Zyg. w Piotrk 1538. HL. 177/ 314. HP 181

Vbi verò ignorante Palatino, per negligentiam Vicepalatini taxatio rerum prædictarum intermitteretur: Palatino debet deferri Vicepalatini negligentia.

Verùm ſi Palatinus, ſciens ciuſmodi negligentiam committi, officium ſuum in ordinem non redegerit: reſq; non taxauerit, prætio illis conſtituto: citatus ex officio peremptoriè, pœnam centum marcarum pecuniæ luere debet: cuius medietas pro fiſco regio, alia verò pro parte inſtigante ſpectare debet.

Vbi verò conſtitutioni Palatini, ciues vel oppidani quicunq; contrauenientes, plus ab aliquo emente extorſerint: citati pro hac iniuria, ſi erunt ciuitatum noſtrarum incolæ, ad Palatinum loci illius, vel eius Vicesgerentem pœnam quatuordecim marcarum pecuniæ luent, & ſuccũbent: ſi per Actorem fuerint conuicti.

Si autem Spiritualium, Baronum, vel nobilium ſubditi fuerint, ad eorum dominos, vel ipſorum locum tenentes citati, & rei in hac parte reperti, condemnari in pœna xiiii. marcarum, totiens quotiens de inobedientia prædicta conuicti fuerint, debebunt.

Quòdſi Palatinus loci ad querelam huiuſmodi iuſtitiam miniſtrare cum ciuibus & oppidanis neglexerit: citatus ex officio, pœnam centum marcarum modo præmiſſo luere debet.

Domini verò ſpirituales & ſeculares, in ſimili caſu iuſticiam miniſtrare negligentes, prò non adminiſtrata iuſtitia citati, ad ius terreſtrę peremptoriè, pœna quatuordecim marcarum pecuniæ puniãtur: cuius media pars iudicio, alia parti actoreæ cedere debet.

WARVNEK Y EXECVCIA cény vstáwionéy: Tit. II.

Ciues renitentes ordinationi puniantur.

Káź. in Kor. 1447. La. 88. HL 175/312.

1. ITem, si Ciuitatenses & Oppidani, aliquo decreto in statuto Palatini, contrarios & inobedientes se exhibuerint: huiusmodi Palatinus habebit facultatem, renitentem suo statuto & ordinationi, puniēdi, mutilandi, iuxta antiquam consuetudinem.

O tymże.

Zyg. w Krák. 1524 HL. 12/22. uer. 8. HP. 340.

2. A wy Woiewodowie y Káśtelani w strzeżeniu y w dowiádowániu sie / ábyżaden téy vstáwy náśéy nie przestępował/pracą y pilność wśytke wespołek z Celniki/ktore wam ku téy pracéy strzeżeniu przydáiemy/czyńćie: y ktorychkolwiek znaydźiećie y doydźiećie w naśániu y w przedawániu tych rzeczy przerzeczonych bydź występné przećiw temu zábronieniu náśe: tedy ich té kupie do śtárbu náśégo bierzćie/y nam wiernie y cále záchowayćie/pod winámi ná stárosty y vrzędniki niedbále vstáwiónémi: y pod łáską náśą inaczéy nie czyńćie.

VOs verò Palatini & Capitanei, in custodiendo & perueśtigando, ne quis eandem constitutionem nostram transgrediatur, curam & diligentiam omnem, vnà cum teloneatoribus, quos vobis ad hanc curam & custodiam adiunginus, adhibeatis: & quoscunq; offenderitis, vel deprehenderitis, in inuectione, & venditione aliquarum rerum ex prædictis, contra hanc ipsam inhibitionem nostram excessisse: easdem res pro fisco nostro Regio capiatis: & pro nobis fideliter & integrè conseruetis sub pœnis, contra Capitaneos & Officiales negligentes statutis, & pro gratia nostra, aliter non facturi.

To práwo wyssé maśs cále lib: 8. Tit: 6. lege 1. Obaczáiąc.

Woiewodzych vstaw przestępcy y ich nie exequuiący karani bydź máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 182.

3. A Ktoby wiec vstáwy té przez Woiewody náśé postánowioné przestępowáć chćiał / ábo ich nie trzymał: tedy táki káżdy peremptoriè pozwan bydź ma przez Woźnégo ábo Podwoyśkiégo śluge práwnégo Wóytowśkiéġ/przed Burmiśtrzá miásta álbo miásteczká onéġ/w ktorymby ten człowiek był/vstáwam Woiewodzyn ábo ich Podwoiewodzych nie dośyć czyniący/ ábo oné przestępuiący: ktory Burmiśtrz bez wśelákich odwłok przestępniká onégo winą cztérnaśćia grzywien karáć ma: ktorey winy połowicá Woiewodźie/ á połowicá stronie instiguiącey przysądź ma: á temu zás/ ktoryby przał/á nie byłyby nań świádectwá dośtáteczné/ przysiegá cielesna śkázána bydź ma.

A Burmiśtrzowi miast y miásteczek náśych / ktoryby w vrzędźie á w powinowáctwie śwym około vczynienia spráwiedliwośći niedbáli byli: tedy przez Woiewody ábo ich Podwoiewodze zárwtym Rokiem ná Rátuś przednieyśźégo miásta pozwáni bydź máią: y winą stá grzywien pieniędzy liczby Polskiey karáni tyle kroć / ileby niedbáli w vrzędźie swym náleżieni byli: ktorey winy dwie części śkárbowi náśemu / á trzećia Woiewodźie bydź ma / zośtáwuiąc iednák appellácyą do nas z miast y miásteczek náśych stronie: ktoraby sie vkrzywdzoną bydź rozumiáłá.

A ieśliżeby appellácya nie byłá vczyniona: ma bydź z tákim káżdym Burmiśtrzem odesłano dla exequucyey/ do śtárosty naleźnégo: ktory exequucyą Dekretu przerzeczonégo śtá grzywien tákowychże pieniędzy / iáko wyssey/vczynić będźie powinien.

A ieśliżeby téż Burmiśtrz był Duchownégo ábo świeckiégo ktorégo poddánégo náśégo: tedy przed iego Páná ábo Vrzędniká ma bydź pozwan: y winnym będąc/ma bydź we cztérnaśćie grzywien przekazan tyle kroć/ileby nie dośyć czynił Vrzędowi swemu: ktorey winy tedy iego Pánu połowicá / á połowicá stronie instiguiącey isdź ma.

Gdźieby téż wiec Woiewodá mieyscá ktorégo ná śkárgę czyie spráwiedliwośći w

mieśćie

mieśćie y miáśteczkách náßych z Burmiſtrzá vczynić niechćiał / á bylby z vrzędu pozwány / y w kaużieby vpadł: ſto grzywien tymże ſpoſobem przepádnie.

A Pánowie też zás ták Duchowni iáko y świetcy w tákiéyże ſpráwie ſpráwiedliwość czynić omießkiwáiący / o nie vczynienie ſpráwiedliwości do ziemſtwá pozwáni peremptoriè, winą cztérnaśćia grzywien pieniędzy karáni bydź máią / y káżdy z nich z oſobná / ſalua appellatione vel motione ad nos: ktoréy winy połowicá ſądowi / á połowicá ſtronie powodowéy bydź ma.

A co ſie tycze Ruſkiégo y Mázowieckiégo Woiewództw / iż ſą Woiewództwá nie málé: tedy chcemy / áby Woiewodá tymże porządkiem w kożdéy ziemi Woiewództwá ſwego wßytko to / co ieſt wyżéy omieniono / czynił y czynić był powinien.

Declárácya ſtátutu tego, Articulo:

OKOLO VSTAW WOIEWODZYCH.

4. DEclarando Conſtitutionem Petricouienſem, Anni Milleſimi, quingenteſimi, ſexageſimi quinti. Vſtáwiamy / iż vkrzywdzeni od Rzemieſlników / ktożby nád vſtáwę Pánów Woiewód / drożéy rzeczy ſwé przedawáli / tákiégo Rzemieſlniká napiérwéy deferować ma do vrzędu Woiewodźinégo / przy którym vkrzywdzonym vrząd Woiewodźin / ma poſłáć do vrzędu mieyſckiégo po dálßą executyą / wedle Conſtitucyiéy. A gdźieby vrzędu Woiewodźinégo nie było / tedy nie czekáiąc nań vrząd mieyſcki / gdy tákowy vkrzywdzony ſkárżyć będźie / nád tránſgreſſorem executyą czynić powinien. O czym / gdyby do nas ápellácya woſłá / nie omießkánié rozſądek náß vczyniny.

Steph. w Warſ. 1578. Con. 192. B.

pátrz máło przed tym práwo 3. A ktoby.

1565. pátrz wyżßéy práwo 3. A ktoby.

O tymże karániu pátrz niżéy lib: 8. parte 3. Tit: 12. lege 2. Aby poddáni.

KASZTELAN.

Pátrz w kśięgách piątych Sądowych. Część trzećia, y w kśięgách ßoſtych woiennych Tit: 3 lege 18. Iż zá iákimśi.

KSIĄG TRZECICH, CZĘSC TRZECIA,

O Pieczętarzách.

PRZYSIĘGA. Tit: I.

EGo N. Regni Poloniæ Vicecancellarius iuro. Quòd Sereniſs: Principi Domino, D. N. Poloniæ Regi, & Maieſtatis eius Succeſſoribus, ac Regno Poloniæ, in hoc officio Vicecancellariatus mihi commiſſo fidelis ero. Nullas literas Pargamenas ſine ſcitu & expreſſa voluntate Regiæ Maieſtatis tradam: Papyreas verò nullas, tàm in Regno quàm extra Regnum, quæ vel Regię dignitati vel honeſtati derogent, vel ex quibus damnum aliquod ad Maieſtatem eius vel Regnum peruenire poſsit: & quæ iuri communi & libertatibus aduerſentur, aut literis ex Cancellaria datis contrarias eſſe ſciuero. Membranas item nullas vnquam tradam præterquàm papyreas, idque ſciente tantùm aut iubente Regia Maieſtate. Conſilium fidele Maieſtati ſuæ & Reipub: præſtabo, neq; vlla vnquam ſecreta, quæ mihi communicata fuerint, præter ſuæ Maieſtatis voluntatem & mandatum reuelabo: & pericula omnia, quæ imminere vel eius Maieſtati vel Regno vndecunque ſciuero & cognouero, Maieſtati eius deferam, & pro poſſe meo auertam: ſic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

VRZĄD. Tit: II.

Koronnè Pieczęći przy Kánclérzách y Podkánclérzách Koronnych y Litewſkich bywáć máią.

Steph. w Krak. 1576. Con. 160.

1. GWarcuiemy też ſłowem náſzym królewſkim: Jż my y potomkowie náſzy / Sygnetu żadnégo vżywáć nie mamy / áni pieczęći oſobnéy w ſpráwách Rzeczypoſpolitéy należących / tàm intra, quàm extra regnum, iedno koronnych pieczęći / ktore przy Kánclérzách y Podkánclérzách ſą / ták Polſkich / iáko y Litewſkich.

Kánclérztwo, Podkánclérztwo, Márſzálkoſtwo, ták ludźiom z wielkiéy Polſki iáko z máłéy może być dawano.

Cancellariatus, Vicecancellariatus, Marſalcatus, de quibuſcunq; terris hominibus dandi.

Káſ. III. w Nieſ. y w Opo. 1454. La. 93. HL. 153. B/ 273. HP. 193.

2. KAnclérztwo / Podkánclérztwo / Márſzálkoſtwo / y inné vrzędy Dworſkie będźiem rozdawáć ludźiom godnym: chociá będą z Wielkiéy Polſki / chociá też z źiemie Krákowſkiéy / to ieſt z máłéy Polſki.

ITem pollicemur: quòd Cancellariatũ, Vicecancellariatum, Marſalcatum, & alia officia Curiæ, diſtribuemus indiſtincte viris idoneis: ſiue fuerint de terris Maioris Poloniæ, ſiue Cracouiæ.

Kánclérz y Podkánclérzy iednéy władze być máią.

Alex. w Piotr. 1504 La. 113. HL 21/56. HP. 194.

3. KAnclérzkié y Podkánclérzkié vrzędy od

Cancellarius & Vicecancellarius, pari authoritate ſint.

CAncellarii autem & Vicecancellarii officia,

od tych miast ták máią bydź postánowioné: iż y władzą y skutkiem/ odprawą y zwyczáiem iednostáynie iednéy mocy bydź máią: y ciż będą pierwszymi expectánti Arcybiskupstw/ Biskupstw/ Prełatur/ y inych dostoieństw y beneficiy/ które sie naipierwéy otworzą.

officia, à modò officii authoritate, executione, expeditione, & consuetudine sic ordinabuntur: quòd censeantur inuicem copulata esse. Qui expectantes erũt primi Archiepiscopatuũ, & Episcopatuũ, Prælaturarũ, & aliarum dignitatũ & beneficiorum, proximè ac primè vacatorum.

Kánclérz y Podkánclérzy ták duchowny iáko świetcki dostoieństw z pieczęćią trzymáć nie mogą.

Cancellarij & Vicecancellarij tàm spirituales quã seculares dignitates cum sigillo tenere non possunt.

4. KAnclérz y Podkánclérzy/ gdy spokoynie dostátnie ktorégokolwiek Dostoieństwá: to iest Gnieźnieńskiego/ Krákowskiego/ Kuiáwskiego/ Poznánskiego/ Wármieńskiego/ Płockiego kościołá Biskupstwá: tedy bedźie powinien wzgląd puścić. Co sie też rozumieć ma o świeckich wzędźiech: áby tákże y ci dostawszy Woiewództwá ábo Káśtelániey z wzędu zstąpili: á król potym ten wzgląd poda zá ráda Pánów Rádnych ná séymie wálnym.

ITem Cancellarius & Vicecancellarius, post pacificam assecutionem cuiuscunq; Gnesnensis, Cracouiensis, Vladislauiensis, Posnanensis, Varmiensis, aut Plocensis, Ecclesiarum Episcopatum, tenebitur officium resignare: & parimodo de secularibus istud officialibus intelligatur; vt & ipsi Palatinatu aut Castellanatu assecuto, officio cedant: illudque Rex de cætero conferre debeat cum consilio Consiliariorum, in Cõuentione generali.

Alex. w Piotrko. 1504. Lá. 113. HL 58. HP. 194.

Wśákże Zygmunt król zostáwił sobie nmocy tè opátrowánia Kánclerzá y Podkánclérzègo, y tákże Sekretarzá wielkiego.

Attamen Sigismundus promotionem Cancellarij & Vicecancellarij & Secretarij maioris, in sua reliquit potestate.

5. W Státucie Alexándrá królá co iest nápisano o Kánclérzu y Podkánclérzym/ około opátrowánia ich ná dostoieństwá y wzędy duchowné y świeckie: tedy ták to opátruiąc ską zuiemy: Iż my y potomkowie náśy máią mieć słuszny wzgląd ná prace y zasługi ich. Wśákże w náśéy y potomków náśych dobréy woléy to zostáwiamy: áby wedle zasług y dźielności kożdego nam to było wolno/ iáko sie czás poda y tudźież Rzeczypospolitéy będźie pożyteczno/ káżdego z nich ná wyższy stan y opátrzenié wyższé podnieść: które tákże w miárkowánié (około podniesienia) Sekretarzá piérwszégo ábo wiétszégo chcemy rozumieć.

ITem in statuto Alexandri regis quod est de Cancellario & de Vicecancellario regni, de Prælaturis & Dignitatibus vacantibus, prouidendo volumus & decernimus: vt habeatur per nos & successores nostros, debita ratio laborum, & seruitutis eorum: in nostro tamen arbitrio, & successorum nostrorum reponimus: vt pro meritis, & virtute vniuscuiusq; liberũ sit nobis, offerente se nobis opportunitate, prout videbitur Reipub: expedire, vnumquemq; ad statum & conditionem altiorem promouere. Quam moderationem etiam ad statutum de Secretario primo seu maiore, referimus.

Zyg. w Krák. 1507 HL. 31/56. HP 193.

* wyższéy práwo 3. Kánclerskié

Ná Kánclérztwie y podkánclérztwie Koronnym ieden ma być duchowny, drugi świetcki.

Vt in Cancellariatu & Vicecancellariatu regni, alter sit spiritualis, alter secularis.

6. POzwaláiąc ná prośby Pánów y śláchty koronnéy vstáwiamy státutem wiekuistym:

PEtitionibus Baronum & nobilium regni nostri annuentes perpetuò decreui-

Zyg. w Krák. 1507 HL 32/58 HP. 194.

kuiſtym: iż ná przyſłé czáſy ná vrzędy Kánclérzkié y Podkánclérzkié / gdy będą wákowáć / to ieſt gdy vrzędnicy zemrą / ábo ná inſzé vrzędy poſtąpią / my y potomkowie náſzy ná ieden vrząd z tych dwu iedne perſonę duchowną / á drugą świecką przełożyć mamy: á to dla ſpraw / ktore niekiedy tákowé przypadáią / iż duchownéy oſobie ſkutecznéy exequuciiéy ich czynić ſie nie godźi.

mus ſtatuto: vt in futurum, in Cancellariatus & Vicecancellariatus officiis, cùm aliquid eorum vacare contingerit, nos & ſucceſſores noſtri, ad vnum ex illis ſpiritualem perſonam; & ad aliud ſecularem præficere debeamus: propter actiones, quæ interdum tales eueniunt; quòd ſpirituali perſonæ earum executionem committi non conuenit.

W rozdawániu od ſtátutów odſtępować Król niéma.

Zyg. w Piotr. 1538. HP. 196.

7. VRzędy Káncellárſkiéy náſzéy / wedle ſtátutów króleſtwá ná przyſłé czáſy będźiemy rozdawáć.

OFficia Cancellariæ noſtræ ſecundùm ſtatuta regni noſtri de hoc edita, deinceps futuris temporibus diſtribuemus.

KSIĘGI Y LISTY KANCELláriiéy. Tit: III.

Káncellárſkiéy kśięgi, ktore Metryką zową, nic nie ważą ku dowodowi ná máiętnośći.

Libri ſeu Regeſtra Cancellariæ ad probationẽ ſuper bona, nihil valeãt.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 31. B/ 36. HP. 195.

1. GDyż nie máłą ſzkodę musieliby podiąć wiele z poddánych náſzych: gdyby kśięgi ábo reieſtrá / w ktorych wielkiéy wagi przywileie / y inſzé práwá ludzkié / y tákże munimentá ſą wiernie wpiſáné / miáły bydź miáné zá podeyrzáné: táko o tym y do tego czáſu zá rożnym rozumieniem mniémánié było: y niektorzy byli / ktorzy o to proſili / áby kśięgi tákowé były ſkáſſowáné. My tedy chcąc niektore z boiáźni niepotrzebnéy wyzwolić / ná niniéyſzym ſeymie ſtázuiemy: áby żaden z poddánych náſzych niemógł bydź ruſzan / gában / y ku nieprzeſpieczeńſtwu o máiętnośći ſwé przywodzon zá tákimi liſty: ktoreby z kśiąg Káncellárſkiéy były wyięte: żeby iémi miano krolewczyzny dowodźić. Abowiém tákowé liſty ku tákiemu dowodowi / áby kto z poddánych náſzych miał bydź w máiętnośćiách ruſzan / ſtázuiemy bydź nikczemné y nie ważné.

QVoniam magno detrimento afficerentur permulti regni noſtri ſubditi: vbi libri ſeu Regeſtra Cancellariæ, quibus magni momenti priuilegia, & alia hominum iura, & munimenta fideliter inſcripta ſunt, ſuſpecta aut fide carentia cenſeri debeant: ſicuti hactenus, pro varietate opinionum, putatum eſt: & ab aliquibus deſideratum, vt abolerentur, & caſſarentur: Nos itaque volentes quoſdam metu, non admodum neceſſario, liberare, in præſenti conuentu decreuimus: Neminem ex ſubditis noſtris debere, aut poſſe inquietari, moleſtari, aut etiam periclitari ſuper bonis quibuſcunq;: quæ per literas ex libris Cancellariæ noſtræ ſumptas & deſcriptas, quòd fuerint regalia, probari poſſent. Tales enim literas, quò ad eum effectum, moleſtandi aliquem ex ſubditis noſtris, nullius roboris & momenti eſſe volumus & decernimus.

Co wpiſano ma być w kśięgi Kánceláryiéy: y tákże gdy kto liſty ſtráci, ábo mu będą zfałſowáné.

Libris verò Cãcellariæ, quid eſt inſcribendũ, & ſi quis literas è Regeſtris Cãcellariæ extractas iiſdẽ Regeſtris cõprobare nõ poterit, propter vetuſtatẽ, eaſdẽ iuramẽto comprobabit.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 31. /57. HP. 196.

2. ABy ná przyſłé czáſy kśięgi Káncellá-

CÆterum vt deinceps futuris temporibus

cellaryiéy náßéy tym pilniéy były pisáné y chowáné/chcemy y mocnie ſtázuiemy: áby Kánclérz y Podkánclérzy Koronni/ ſámi tákowé kśiegi pod ſtrażą ſwą mieli: y niech máią iednégo ábo dwu piſárzów przyſiegłych: ktòrzy wßytkie Przywileia/Dekrety/ Zeznánia/ y iné rzeczy/ ktòré ku potrzebie y przeſpieczenſtwu ludzkiemu przed námi ſie dżieią/ y zá pieczęćią náßą bywáią pozwaláné/ ſczérze y wiernie w kśiegi tákowé ábo Reieſtrá wpiſowáli. A gdyby kto z poddánych náßych zá przygodą iáką nieſczeſną ábo z tráfunku liſty od nas wydáné y w kśiegi Kancellaryiéy náßéy wpiſáné ſtráćił/ ábo iákokolwiek zfałßowáné ábo zgwałcone miał: Vrzędnicy Kancellaryiey náßéy będą powinni wßytkim tákim/ gdy będą prosić/ przez wßelkiéy trudności y zbrániánia inßé liſty z kśiąg náßych/ nie odmieniáiąc nic z pierwßych liſtów/ pod Pieczęćią náßą wydáć.

Ale gdżieby liſty z Kśiąg Kancellaryiéy wyięte powiedżiał kto bydź podeyżrzáné/ y ieſliby Reieſtry ábo kśiegámi Kancellaryiéy dla ſtárości nie mogły bydź dowiedżione: tedy przyſięgą tego/ ktòry ie pokázuie/ iáko obyczay ieſt/ máią bydź poprawione.

poribus libri ipſi Cancellariæ noſtræ, tantò diligentiùs & ſcribantur & ſeruentur, volumus & firmiter decernimus: vt Cancellarius & Vicecancellarius Regni noſtri, ipſi ſoli libros eoſdem in ſua cuſtodia diligenter adſeruent: habeantq; ſemper vnum vel duos Notarios, vel Scribas iuratos: qui omnia Priuilegia, Decreta, recognitiones, & alia quæ ad neceſſitates & ſecuritates hominum coram nobis fiunt, & ſub Sigillis noſtris conceduntur, ſyncerè & fideliter, in libros huiuſmodi ſeu Regeſtra, deinceps inſcribãt. Quòdſi aliquis ſubditorum noſtrorum, caſu aliquo aduerſo aut fortuito, literas à nobis emanatas, & libris Cancellariæ noſtrę inſcriptas, perdiderit, amiſerit, aut alioquin viciatas habuerit: Officiales Cancellariæ noſtræ tenebuntur & debebunt, omnibus talibus cùm petierint, ſine vlla difficultate & renitentia, alias literas ex libris noſtris, nõ mutato priori tenore deſcriptas, ſub Sigillo dare, & extradere.

Verùm vbi literæ, ex libris Cancellariæ extractæ, allegarẽtur ſuſpectę. Regeſtriſq; ſeu libris Cancellariæ comprobari, propter antiquitatem, non poſſent: tum iuramento producentis, vt moris eſt, comprobari debent.

O tychże liſtách ſtráconych iáko ich dowodzić, maß fol. 102. lege 1. A ktoby

Kánclérz y Podkánclérzy liſtów práwu przećiwnych wydawáć nie máią

3. KAnclérz y Podkánclérzy liſtów ná donácye y zapiſy dóbr nie ma ináczéy wydáwáć/ iedno iáko práwá Koronné w ſobie máią. A liſty práwu przećiwné té máią bydź rozumiáné: Liſty zákázuiące ſądów/ktòré wychodzą nie zá potrzebą rzeczy poſpolitey: tákże Commiſſyie miedzy oſobámi: chybá żeby o dżiał ná gránicách/y zá zezwoleniem ſtron były. Jeſcze o wolności od poſpolitégo ruſſenia ná woyne.

Cancellarius & Vicecancellarius, literas contrarias Iuri ne dent.

CAncellarius & Vicecancellarius literas literis contrarias, alter contra alterum, ac contra ius Regni commune non extradant, & literas ſuper donationibus & inſcriptionibus bonorum nemini dent, aliter quàm Conſtitutiones Regni continent. Literæ autem iuri contrariæ intelligantur: Inhibitiones ad iudicia; quæ emanant abſq; neceſſitate Reip: Item Cõmiſſiones inter perſonas: niſi granicierum diuiſionis, vel de cõſenſu partium eſſent. Item liberationes ab expeditione bellica.

Alex. w Piotr. 1504 La. 113. lege Cancellarii autem &c. para. Ipſiq; literis &c. HL. 31/56. HP. 194.

O tymże.

4. STátut Królá Alexándrá w mocy zoſtáwuiąc de bonis menſæ Regalis v ſtáwuiemy: áby Kánclérz y Podkánclérzy Koronni nie śmieli liſtów mimo ſtátut ten wydawáć/ ná donácie/ obligácie/ venditie/ feuda/ pod vtráceniem wzędu ad inſtigationem Nunciorum Terreſtrium.

Zyg. Aug. w Piotr 1562. Conſt. 13.

Ten. Státut y declaratia tego naydżieß wyżßéy fo. 96. lege 1. Ij. z dobr.

Szácunek liſtów Kancellaryiéy.

5. ABy poddáni náßy w Kancelláryiéy

Taxa literarum Cancellariæ.

ITem ne prædicti noſtri ſubditi, in Can-

Zyg. w Piotr. 1511. fol 16. H... 57. Hr 195.

láryiéy náßéy od Piſárzów nad ſpráwiedliwość nie byli obćiążeni: ſkázuiemy / áby nápotym od pozwów w Káncellaryiéy nic nie brano: Od prokurácyiéy trzy große: Od Commiſſyiéy z mándatem dźieśieć großy: Od zezwolenia ná dobrá náßé królewſkié / dwá złote: Od inych zapiſów poſpolitych / dwie kopie: Od liſtów kożdych zámkniony ch / ßeść großy: Od liſtów wiecznych ná párgáminie z iedwabiem pięć kóp. A tákowy przerzeczony ßácunek ſkázuiemy / áby był chowan z láſki náßéy przećiwko ßlachćie: ktorym w téy mierze te láſke przed inémi chcelíſmy okazáć. Ale Mieſczánie / Zydźi / y ludźie poſtronni beda płácić liſty / wedle nálazku y woléy Káncellaryiéy náßéy.

Cancellaria noſtra, à Notariis plus iuſtò grauentur, decernimus: Quòd deinceps, à citationibus nihil accipiatur: à Procuratorio, tres groſſi: à literis Commiſſionis, cum mandato, decem groſſi: à literis conſenſus, ſuper bona noſtra Regia, duo floreni: ab aliis verò inſcriptionibus duæ ſexagenæ. Item á quibuſlibet literis clauſis, ſex groſſi: à literis perpetuis, in pargameno, cum ſerico, ſexagenæ quinque ſoluantur. Prædictam autem taxam literarum noſtrarum obſeruandam decreuimus, fauore Nobilitatis Regni noſtri: quam in hoc, ſpeciali prærogatiua cõdonare voluimus. Ciues verò, Iudæi, & homines externi, ſoluent literas, iuxta arbitrium & voluntatẽ Cancellariæ noſtræ.

O REFERENDARZACH.

Tit: IIII.

Przyśięgá.

EGo N. iuro. Quia Sereniſsimo Principi & Domino, Domino N. REGI Poloniæ, fidelis ero. Secreta, quæ mihi per ſuam Maieſtatem & Conſiliarios eius dicentur, contingentia vel Maieſtatem Regiam, vel Rempub. aut vtrunque, nemini in iacturam Regiam aut Reipub. pandam, iuſtè ſecundùm Deum, ius ſcriptum, æquitatem, & partium controuerſias: poſtulationes iuridicas, & Regiæ Maieſtatis decreta referam; diuitis & pauperis, amici & inimici, ciuis & peregrini diſcrimine ſublato: & neque fauorem vel odium, neque præmium, neque pœnam mihi propoſitam curabo: ſed in iudicando, conſulendo, referendo partium controuerſias, ſolum Deum, & iuſtitiam ſanctam, & æquitatem, in iiſq; omnibus conſcientiæ meæ iudicium ſequar & audiam; aliaque negotia officio meo incumbentia fideliter, & prò poſſe meo peragã. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

Ná dworze Królá I. M. dwie oſobie w Právie vczonè Duchowny y świetcki bydź, y ſkárgi przeſłuchánè, Káncellaryiéy odnośić máią.

In curia Regia duo ſint Iuriſperiti, Spiritualis & ſecularis, qui querelas ac preces ſupplicum audiant, officialibuſq; Cancellariæ referant.

Zyg. w Kr.ik. 1507 fo. 5. HL. 221 B/ 396. HP

2. ZLa łáſkáwieyßégo czynienia ſpráwiedliwości y odpráwowánia ſkárgi kládących / vſtáwiamy: áby dwá byli w práwie vczeni / ieden duchowny / drugi świecki:

PRo clariori adminiſtratione iuſtitiæ, & expeditione querentium, ſtatuimus: Quòd duo ſint iuriſperiti, vnus ſpiritualis alter ſecularis, ſecuturi ſemper Curiam

tcki: ktorzy przez nas obráni máią zá dworem ieżdżić/ á ci będąc przysiegli máią słuchać skarg: y té vrzędnikóm Káncellárieý krolestwá nászego wiernie winni będą odnosić. Ci lepak zá nászym y potomków nászych roskazániem/ odprawować będą wedle tego/ iáko práwo y spráwiedliwość rádzić będzie/ y iáko skárżących sie potrzebá będzie potrzebowálá.

riam noſtram, per nos eligendi. Qui iurati audiant querentes: referantq; fideliter Officialibus Cancellariæ regni noſtri: qui deinde de noſtro & ſucceſſorum noſtrorum mandato, expeditionem facient: ſecundùm quod ius & iuſtitia ſuadebit, ac ipſorum querentium neceſſitas expoſcet.

A niechay siedzą przysłuchawáiąc skarg po Mszey nászey/ áż do godziny obiedniey: po obiedzie zásie do wieczerzey: ábysmy wolniey mogli rádam y inym spráwam nászym przypilnowáć. Wszákże spráwy sądowné sędziemu wedle státutu máią bydź zlecáné.

Sedeant autem audientes querelas, per acta Miſſa noſtra, ad horam prandii: & poſt prandium, vſque ad tempus cœnæ, vt liberiùs conſiliis, & aliis actionibus noſtris, intendere valeamus. Cauſæ tamen iudiciariæ iudici, iuxta ſtatutum committantur.

Referendarze w spráwy sądowè wdáwáć sie nie máią, tylko przy królu spraw słuchać máią.

Referendarij iudiciis ſe non immiſceant, tantùm circa regem cauſas audiant.

3. REferendarze nászy tylko skarg á nie sądów/ wedle státutów krolestwá/ pilnować będą: áni sie nápotym w sądy świeckie mieszáć będą mogli/ tylko przy bytności nászey: gdy sámi przy vznániu spraw oblicznie będziemy. Abowiem przy nas siedzieć/ y ráde dáwáć będą mogli. ktore też wedle státutów będziemy záwżdy náznáczáć: gdy będą wákowáć.

REferendarii noſtri querelis tantùm modo, & non iudiciis, ſecundùm ſtatuta regni, intendere debebunt: neque ſe deinceps iudiciis ſecularibus immiſcere poterint, præterquam in præſentia noſtra, quando ipſi cauſis cognoſcendis interfuerimus perſonaliter. Nobiſcum enim aſſidere & conſilia dare poterint: quos etiam iuxta ſtatutorum tenorem, ſemper ſumus deſignaturi, vacatione occurrente. Zyg. w Piotr. 1538. HL. 221. B/ 395. HP 32.

A sędziowie y podsędkowie ziem spraw słuchać/ y oné sądzić ná dworze nászym będą/ wedle státutu Kázimiérzá: ktory iest nápisan ná dziesiątym liście: *pátrz li. 5. párte 5. tit. 4. lege 10. Iż wielkimi

Iudices autem & ſubiudices terrarum, cauſas audient: & iudicabunt, in Curia noſtra, iuxta ſtatutum Kazimiri regis.

O tychże Referendarzách.

4. WEdle státutu roku 1538. Referendarze nászy záchowywáć sie máią. *wyssey práwo 3. Referendarze.

IVxta ſtatutum anni 1538. Referendarii noſtri debent ſeſe conſeruare.

Referendarze spráwy Niemieckié królowi referowáć máią.

Referendarij cauſas Theutonicales audiant: quas cum Cancellariis Regi deferent.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 222/396. HP 32.

5. JEż w sądźiech Niemieckich wiele spraw szláchtá miéwa: gdy sie tákowé spráwy przytoczą: tedy ie z Rádámi/ ktore przy nas będą/ odprawować y sądzić będziemy. A Káncellárya z Referendarzmi przysłuchawáć ich będzie/ y przy stronách referowáć.

QVia in iudiciis Theutonicalibus, multas cauſas nobilitas habere ſolet: cùm ergo tales cauſæ obuenient: tum eas cum Conſiliariis, qui circa nos tunc præſentes fuerint, iudicabimus atque abſoluemus. Cancellariæ verò Officiales, cum Referendariis audient eaſdem: & partibus præſentibus, nobis referent

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 56. HP. 196.

O SEKRETARZV WIELKIM.

Tit: V.

O Przywileiu iego.

Alex. w Piotr. 1504 La. 113. HL 239/ 427. HP. 32.

1. Dla wielkości Sekretarzów: gdyż kożdy z pisárzów y tákże z Komorników chodząc do komory królewskiéy sekretarzem się zowie / postánowiono iest zá spólnym królá Jego M. y Prełatów / y Pánów zwoleniem / áby ieden był záwżdy Sekretarz: który ma wiedzieć táiemné odpráwy Rzeczypospolitéy. Który też będźie do tych táiemnic przypuszczon: któré Kánclérzowi y Podkánclérzemu królestwá będą opowiedźiáné. Który też niech będźie pierwszy oczekiwáiący prełatur / dostoienstw / y inégo duchownégo opátrzenia: y ten ma wnet po Kánclérzu y Podkánclérzym ná tákowé vrzędy wstępować.

De maiori Secretario, & prærogatiuis eius.

Propter multiplicationem Secretariorum, cùm quilibet Notariorum, ac etiam Cubiculariorum, intrans regis cameram, secretarii nomine se appellet: statutum est communi Maiestatis Regiæ, Prælatorum, & Baronum consensu: Quòd vnus sit semper Secretarius, sciens secretas expeditiones publicas: qui etiam ad ea intromittetur secreta, quæ Cancellario & Vicecancellario regni pandentur: qui etiam sit primus expectans prælaturarum, dignitatum, beneficiorumque, immediatè Cancellario regni & Vicecancellario talibus & officiis successurus.

Przysięgá Sekretarzów.

2. EGo N. iuro. Quia Serenissimo Principi & Domino, Domino N. regi Poloniæ, fidelis ero. Secreta quæ mihi per suam Maiestatem & Consiliarios dicentur, contingentia vel Maiestatem Regiam, vel Remp. aut vtrunq;, nemini in iacturam Regiam & Reipub. pandam. Quicquid verò sciuero, intellexero aut sensero, suæ Maiestati Regiæ, Regno & Reipub. nocibile & damnosum, præcustodiam. Sic me Deus adiuuet.

KSIĄG TRZECICH CZĘSC CZWARTA, O Márſzałkách.

PRZYSIĘGA. Tit: I.

1. EGo N. iuro: Quòd Sereniſsimo Principi & Domino, Domino N. Regi Poloniæ, & eius ſucceſſoribus, & Regno Poloniæ in hoc officio Marſalcatus mihi commiſſo fidelis ero, illudque tàm in Conuentibus publicis quàm etiam in aliis locis in Aula Maieſtatis Regiæ, ſumma fide & diligentia adminiſtrabo, non priuati mei alicuius quæſtus, ſed dignitatis & vtilitatis tantùm M. Regiæ & Regni Poloniæ gratia. In conſilium Maieſtatis Regiæ adhibitus, illud ego fidele Maieſtati eius & Regno Poloniæ præſtabo. Nulla ſecreta, quæ mihi aliquando à Maieſtate Regia vel Senatoribus Regni communicata fuerint, præter voluntatem vel in præiudicium Maieſtatis eius & Regni Poloniæ reuelabo. Pericula omnia, quę imminere Regno vel Regi poloniæ ſciuero aut opinabor, Maieſtati eius, & cæteris Senatoribus indicabo, & pro poſſe meo auertam. Perſonæ cuiuſque dignitatis rationem pro loco & tempore habebo. Seditiones, contentiones, rixas, ſcandala, exceſſus, maleficia, ne fiant in aula Regia, & in Conuentibus publicis, omni mea opera & diligentia prouidebo. Quòdſi fortè aliqua eiuſmodi acciderint, ea, quantum in me erit, ſedabo aut animaduerſione iuſta vindicabo: idque conſenſu, iuſſu & autoritate Maieſtatis Regiæ: cæteraque officii mei munera & onera, iuxta præſcriptum Statutorum Regni fideliter obſeruabo: idque non ſine mutuo conſilio & conſenſu cæterorum Regni Conſiliariorum & Officialium, qui præſentes in Aula fuerint. Sic me DEVS adiuuet, & ſancta Dei CRVX.

VRZĄD. Tit: II.

O vrzędzie Márßałká Koronnègo y Nadwornègo.

1. VRzędy Koronné y Dworſkié / z właſczá Márßałków były do tego czáſu trzymáné z zwyczáiu iákiegoś. Aczkolwiek kożdy z nich wié ſwoie powinność y pracę: wßákże dla tegó / iż dwá vrzędnicy w iednych ſpráwách obiéráią ſie: cześćią też iż niebyło opiſano / czego kożdy z nich pilnować miał: á ztąd przydawały ſie obledliwości y omie-

De officiis Marſalcorum Regni & Curiæ.

OFficia Regni & Curiæ, & præſertim Marſalcorũ, hactenus tenta erant, de conſuetudine quadam. Licèt enim quilibet eorum, ſuum ſingulare ſciat onus ac debitum; tamen quia vel propter concurrentes in vno duos officiales, vel quia deſcriptum non fuerat, quid eorum quilibet attentare debeat, committebantur errores, *Alex. w Piotr. 1504 Lá. 112. HL 153. B/ 273. HP. 187.*

omießkánia w tych rzeczách/ ktore im przynależáło opátrować y czynić: ytákże miedzy nimi niezgody bywáły.

Dla tego zá słußną przyczyną ma bydź to opátrzono: Iż vrząd Márßałká Koronnego y Márßałká Nadwornego/ chociaby obádwá ábo ieden z nich był ná Dworze/ ma bydź sprawcą y mistrzem wßytkich dworskich ceremoniy: to iest/ zwyczáiów y dworzan: Ktorych oboygá ten bedźie vrząd/ popisowáć dworzány/ im płácić/ reiestrá chować/ y wiedźieć ktorzy są pilni/ ktorzy niedbáli/ y ktorzy dobrzy ktorzy źli: nie posłußnych niedopuszczáć ná Dworze chowáć/ ále nápomináć/ áby tákowi od służby dworskiey byli odkazáni. Goście y Rády koronne máią przymowáć/ y tego strzedz/ áby kożdemu powinna czesć z strony Máiestatu Krolá Je° M. wedle zasługi osoby bylá wyrządzána. A tákże złe przykłády ábo występki máią miárkowáć/ ábo odpedzáć/ ábo poprawowáć karániem/ wedle vczynku dopuszczonego: ábo wßytkie rzeczy máią postanawiáć/ przeglądáć/ y ordinowáć/ ták ná Dworze/ w dworzech/ w domiech/ komorách ábo pokoiách y v stołow krolewskich: iáko też winich vrzędźiech y vrzednikoch/ ku Rycerskim poczтом Krolá Jego M. przynależących: ná co iest mu dána zupełna moc vstáwiáć/ odmieniáć/ y wßytko z lepßym porządkiem czynić/ zá zezwoleniem y władzą Krolá Je° M.

A áczkolwiek Márßałek koronny te władzą zwykł mieć/ iż gdy on ná Dworze bedźie/ ná ten czás Márßałek Nadworny w żadné rządy vrzędowi swému przynależące nie zwykł sie wdawáć: wßákże iż Márßałek Koronny częstokroć zwykł nie bywáć przy Dworze: áby tedy w niebytności iego wiedźiał y vmiał Márßałek Nadworny odprawowáć to/ co dobrym porządkiem przez Márßałká Koronnego było odprawowano ná Dworze: Vstáwiamy/ iż te vrzędy z powinności vrzędu niech beda zobopólne y mieszáne tym sposobem:

Iż ilekroć Márßałek Koronny bedźie ná Dworze/ záwżdy ku kożdey sprawie vrzędu swego ma wezwáć Márßałká Nadwornego: zá iego wiádomością wßystko czyniąc/ co Márßałkowemu vrzędowi przynależy. A gdy od Dworu odiáchać ma/ odda reiestra y sprawę vrzędu Márßałkowi Nadwor-

& negligentiæ, in his, quæ officialibus illis videnda, agendaq; incumbunt: ac inter eos ipsos dissensiones mutuæ.

Quapropter rationabiliter censendum est: Quòd officium Marsalci regni, & officium Marsalci curiæ, siue vterq; siue alter eorum esset in curia, debet esse omnium cæremoniarum & Curiensium Magister. Quorum & vtriusq; istorum hoc erit officium: vt curien: conscribant, soluant, regestra tenant, & sciant diligentes & negligentes, malos & bonos: & non obsequentes, non sinant in curia foueri; sed permoneant, vt tales à curiæ seruitio alienentur. Semper hospites & Consiliarios regni excipiant: & attendant, vt debitus cuiq; honor, ex parte Maiestatis regiæ, iuxta meritum personæ, impendatur: vtque scandala & excessus aut moderentur, aut eliminent, aut emendent, animaduersione iuxta meritum aut demeritū adhibita: sicq; omnia constituant, prouideant & dirigant, tàm in aula, curiis, domibus, cameris, & mensis Regiis; quàm aliis officiis & officialibus, ad Equestrem ordinem Maiestatis regiæ pertinentibus. ad quod tribuitur ei potestas plena, instituendi, destituendi, & omnia cum meliori conditione, ac cum consensu & autoritate Maiestatis Regiæ faciendi.

Et licèt Marsalcus Regni eam autoritatem habere consueuerit: vt eo præsente Marsalcus curiæ de nulla administratione incumbentis officii se intromittat: tamen quia Marsalcus regni sæpius abesse consueuit à curia: vt igitur absente, eo sciret Marsalcus curiæ prosequi, aut exequi id quod bono ordine per Marsalcum regni rectum erat in curia: constituimus: Quòd ista officia, sint inuicem debito officii indifferentia, sic videlicet:

Quotiens Marsalcus regni esset in Curia; semper ad omne officii exercitium, & actionem, vocare debet Marsalcum curiæ: eo sciente omnia facturus, Marsalcatus officio incumbētia. Recedens verò è curia, tradet Regestra, & administrationem officii Marsalco curiæ, in quo Marsalco regni authoritas sūma sit ad omnia suprascripta: eo verò absente, in persona minoris sit eadem, nec minor authoritas: quam eam regni Marsalcus, in curia personaliter

Nadwornému. W którym Márszałku koronnym niech będzie nawyssa władza ku wszystkim rzeczam wyssey nápisánym. A gdy iego nie będzie ná Dworze / w osobie mnieyszego Márszałká niechay táż będzie władza/á nie mnieysza/ktorą koronny Márszałek ná Dworze osobą swą będąc zwykł mieć.

Któremu Márszałkowi gdy spráwnie vrząd dworski/y iest ná nim osobą swą / iest przysądzone bránié Targowégo / y władza vkládáć cény rzeczóm / które ná potrzebę dworską bywáią przywiezione. A tákowé Targowé ma bráć pomierniéy/ niż zwykł czynić / y nie ináczéy: iedno iáko práwem pospolitym y zwyczáiem w Mieściách y w Miásteczkách onych / do których będzie przyieżdżano / zwykło bydź brano.

A wszákże o targowym polnym/ tedy tá moc niech będzie záchowána do Hetmáná wielkiégo: áby zá spolną rádą zapłátá rzeczy była dawána.

A bądź domá bądź gdźie indźiéy Jego K. M. osobą swą będzie: tedy cokolwiek Márszałek ábo Hetman ku płácéniu rzeczy / y ku pospolitému postánowieniu chować postánowi: tákową vstáwę przez obwołánié woźnégo ma opowiedźieć.

A ieśliby Márszałek w płácéniu rzeczy y targowégo z miáry występował: niechay máią moc Rády ná dworze będące to miárkować / y iemu roskázować: którym ieśli Márszałek nie będzie posłuszen: tedy iáko niepossłuszny do władzy y mocy seymu walnégo / który blisko będzie / niech będzie odniesion y oskárżon.

sonaliter existens habere consueuit.

Cui quidem Marschalco Magistratum curiæ dirigenti, & in eo personaliter existenti, ratione administrationis sui officii, ascribitur perceptio foralium: & authoritas imponendi prætii rerum venalium, ad necessitatem curiæ importatarum. Ea autem foralia percipat moderatiùs, quàm facere consueuit: & non aliter quàm cõmuni iure & consuetudine, in ciuitatibus & oppidis illis ad quæ ventum esset, percipi consueuerunt.

De foro tamen Campestri reseruatur hæc facultas, ad Campiductorem generalem. Vt communi consilio prætium rebus tribueretur.

Et tàm domi, quàm foris agente Rege, quicquid vel Marschalcus, vel Campiductor, ad prætia rerum, aut communem ordinationem seruandam constituet, debebit Constitutionem per publicationem intimare.

Si verò Marschalcus, in prætio rerum & foralium excederet modum: habeant facultatem consiliarii, in curia præsentes illud moderandi, sibi quoq; præcipiendi. quibus si Marschalcus parere noluerit: extunc tanquam inobediens ad communem authoritatem consilii generalis proxime futuram, deferatur.

KSIĄG TRZECICH,
CZĘSC PIĄTA,
O Podawániu dignitarztw y vrzędów.

O OSIADŁOSCIACH,
De Incompatibilibus, y o pilnowániu vrzędów. Tit I.

Dostoienſtwá y Vrzędy áni przyczyniánè áni vmnieyßánè bydź máią.

Dignitates & officia neque plura neq; ſint pauciora.

PRAWO Zyg Aug. w Piotr. 1550. Con. 2 B. HL. 80/144.

1. DOſtoieńſtw y vrzędów żadnych przyczyniáć áni vmnieyßáć nie będźiem wedle praw opiſánych.

DIgnitates & officia nulla omninò multiplicabimus neq; reddemus pauciora: niſi quæ ſunt iure cõſcripta & inſtituta. *maß niżéy práwo 6. Doſtoieńſtwá para. Atákowych*

Vrzędy Koronnè w cále záchowánè, á Vrzędy dworſkie nie vmnieyßánè áni zátrudniánè bydź máią.

Steph. w Krák. 1576. Con. 160. B.

2. VRzędy Koronné oboygá narodu / w cále záchowáné bydź máią. Tákże y dworſkich vrzędów vmnieyßáć y zátrudniáć nie mamy / ále owßem ludźiom ſtátecznym / godnym / y zaſłużonym / obóygá narodu / á nie obcym / gdybykolwiek wákowały / powinni będźiem dawáć.

Dostoieńſtwá y Vrzędy dánè nikomu bránè bydź nie máią, á wedle ſtátutów podawánè bydź máią.

De dignitatibus collatis.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 80. B/145. HP 171

3. IŻ Dostoieńſtw y Vrzędów po ſeymie bliſko przeßłym / wedle ſtárégo zwyczáiu przez nas podánych / nie godźi ſie nam bráć / y od tych / ktorym ſą dáné / oddaláć y bráć: boby tákowé oſób zacnych ruſzenié z mieyſc imieniu ich przyniosło nieiákié zelżenié: y byłoby wnetrzney nienawiſći y roſtérku niemáłé zápalenié. A ták ná przyſłé czáſy gdyté mieyſcá będą wákowáć wedle ſtátutów króleſtwá náßégo będźiemy ie podawáć.

QVia dignitates & officia, poſt conuentum proximè præteritum, iuxta antiquam conſuetudinẽ per nos collata, non licet nobis abrogare: & ab eis, quibus collata ſunt, amouere & auferre: (quòd talis deturbatio & degradatio perſonarũ inſignium, nomini eorum notam inureret: & eſſet inteſtini odii & diſſidii, non leue incendium) ideo in futurum, dum vacabunt, ſecundùm ſtatuta Regni noſtri conferenda. *niżéy prá. 6. Doſtoieńſtwá: para. Atákowych* *pátrz niżéy práwo 5. y 6.*

Ná początku ſeymu rozdawánè bydź máią

Sigis. Petr. 1543. HL. 79. B/144. lege Satisfaciendo. uer. 4.

4. ET ne negotia terreſtria negligerentur, tenebimur deinceps huiuſmodi officia & dignitates in principio Conuentus, prius quàm ipſe Conuentus generalis inchoabitur, hominibus idoneis, poſſeſſionatis, indigenis illarum terrarum, iuxta priuilegia & ſtatuta, diſtribuere.

Doſto-

Dostoieństwá ábo Vrzędy Koronnè sámym Polakóm nie Cudzoźiemcóm máią być dawánè.

Dignitates & officia Regni nulli extraneo sed indigenis nobilibus sunt danda.

5. OBiecuiemy / iż tákowych vrzędów y Dostoieństw / iáko są Woiewództwá/ Káßtelanie/ Sądy/ Podkomorztwá/ y tym podobné / które do żywotá zwykły bydź dawáné/ y iż ktorymkolwiek ludźiom obcym / przychodniom nie będźiemy dawáć / oprócz sámym synóm Koronnym / y mießkáiącym w tych źiemiách / w których tákowé Dignitates y Vrzędy są położoné.

Które to dostoieństwá y wßystkie y kożdé z osobná vrzędy/ chcemy w ich práwiách / iáko były zá czásow Naiásnieyßych Książąt Pánów Władysłáwá Dźiádá / y Káźimierzá Wuiá náßego królów Polskich / w cále záchowáć.

Obiecuiemy téż / iż żadnégo Páná/ áni człowieká Rycerskiégo/ áni ßlachćicá/ ábo inégo ktorégokolwiek záwołánia będącégo postronnégo przychodniá cudzoźiemcá/ iedno narodu Polskiégo Stárostą nie mamy vczynić: y ktoryby w téyże Koronie z Polskiégo narodu sie národźił: gdyby tylko nie ßedł z rodzáiu Książęcego.

Jeszcze obiecuiemy żadnégo Zamku áni twierdze krolestwá náßeg/ żadnému Książęciu ábo z rodzáiu Książęcego idącemu ku rządzeniu y dźierżeniu ná czás ábo ná wieki nie poruczáć.

Potym obiecuiemy Zamków/ miast/ przerzeczonég krolestwá/ z ktorych vrzędy y stolice Sądowné pochodzą / iáko Krákowá / Biecza/ Sącza/ Wiślice/ Woynicza w źiemi Krákowskiéy: Záwichoßtá / Lubliná/ Sieciechowá / Lukowá/ Rádomiá w źiemi Sándomirskiéy: y Zamku Leczyckiégo w źiemi Leczyckiéy : w źiemi Sierádzkiéy Piotrkowá: w źiemi Kuiáwskiéy Brześcia/ Krußwice/ Włodzkáwiá: w Wielkiéy Polsce Poznánia/ Miedzyrzecza/ Zbąßyná/ Kálißá/ Nakle/ Konina y Pyzdr / żadnému iedno obywátelóm ábo stárostóm/ ktorzy w tymże krolestwie są / nie dawáć. Ale iné Zamki przychodniom / y inym ktorymkolwiek będźiemy chcieć my mamy y potomkowie náßy mieć będą wolną moc dawáć.

ITtem promittimus: quòd tales honores & dignitates, vtpote Palatinatus, Castellanatus, Iudicia, & Succameraria- Ludw. w Koß. 1374. La. 41, HL. 78/141. HP 155.
tus officia, & his similia, qui vel quæ ad vitam conseruari consueuerunt, aliis quibuspiam hominibus extraneis hospitibus non conferemus: nisi talibus, qui sint regnicolę terrarū eiusdem Regni, in quibus huiusmodi dignitates & honores cōsistūt.

Quas etiam dignitates & omnia officia, ac singula, volumus in eorū iuribus, prout fuerūt tēpore Sereniſſimorū Principū Dominorum Vladislai Aui, & Kazimiri Auunculi, nostrorum, Regum Poloniæ, conseruare plenariè.

Promittimus: quòd nullum Baronem, Militem, seu Nobilem, vel alium quemcunq;, cuiuscunq; conditionis existat, extraneum, hospitem, seu alienigenam, prętèrquàm natione Polonū in Capitaneum præficere debemus: nisi talē, qui sub eadem Corona, de gente Polonica sit oriūdus. dummodo non descēdat de stirpe Ducali.

Cæterùm promittimus: quòd nullum castrum, seu fortalitium Regni Poloniæ, alicui Duci vel Principi, aut descendenti de gente Ducali regendum & tenendum committemus, pro tēpore vel in æuum.

Deinde spondemus, castra & ciuitates sæpè dicti Regni, de quibus honores & Iudiciales sedes procedunt, (Hæc videlicet: Cracouia, Biecz, Sądecz, Wiślica, Woynicz, in terra Cracouiensi: Sandomiria, Zawichoſt, Lublin, Sieciechow, Lukow, Radom in terra Sandomiriensi: ac castrū Lancicien: in terra Lancicien. in terra Siradiensi Piotrkow: item in terra Cuiauiæ, Brzescie, Kruszwica, Vladislauia: item in Polonia Maiori, Posnania, Miedzyrzecz, Zbąszyn, Kaliſz, Nakiel, Konin & Pyzdry nuncupata) nulli alteri, nisi terrigenis, seu Capitaneis in eodem Regno consistentibus conferemus. Alia autem quæcunq; castra, hospitibus vel aliis quibuscunq; voluerimus, nos & successores nostri, habebimus & habebunt liberam conferendi facultatem.

Dostoieństwá w práwiéch swych máią być záchowáné, á iedno synóm Koronnym dawáné, Expectátywy ná nie dawáné być nie máią, áni ich dochody vmnieyszáné.

Iágełło w Iedl. 1433. La. 50. B. HL. 77. B/ 148. HP. 166.

6. Dostoieństwá kościelné y świeckié królestwá Polskiego iednostáynie przy práwiéch y zwyczáiach y wolnościách ich/ które y których czásu naiáśnieyszych Kśiążąt Pánów Kázimiérzá/ Lódowiká y innych Królów y Kśiążąt dźiedźiców królestwá Polskiego vżywáli/dopuszczamy stáć/ y chcemy przy nich zostáwić.

Które to Dostoieństwá gdyby wákowáły/to iest/ gdyby ten który ie miał vmárł/ żadnému cudzoźiemcowi postronnému/ iedno szláchćicowi dobrze zásłużonému/ y w sławie chwalebnie záchowáłému onéy źiemie/ w któréy dostoieństwo tákowé będźie wákowáło: to iest/ w źiemi Krákowskiéy/ obywátelowi Krákowskiému/ w Sędomirskiéy/ Sędomirskiému: w Wielkiéy Polszcze/ obywátelóm Wielkiéy Polski: y ták we wszytkich źiemiách królestwá nászego będźiemy dawáć y rozdawáć.

Ná które Dostoieństwá ták duchowné iáko świeckié expectátyw zápisánych żadnéy osobie nie damy ná przyszłé czásy.

A tákowych dostoieństw przerzeczonych ták duchownych iáko świeckich nie mamy vmnieyszáć/potłumiáć: y ich dźierżaw/ czynszów/ ábo dochodów ku nim należących przez słuszné vznánia práwá niemamy bráć.

Ale iż przez dźierżawce zamków y twierdz w cudzych kráiách vrodzoné/ królestwo w sobie y w częściách swych częstokroć w nieprzespieczność zwykło przychodźić: dla tegż y z téy przyczyny żadnému kśiążęciu ábo z kśiążęcego rodzáiu pochodzącému ábo postronnému którémukolwiek żadnego zamku/ twierdze/ ábo miástá ku rządzeniu do czásu ábo ná wieczność nie damy/ nie náznáczymy/ áni żadnym sposobem nie będźiem conferować/ y ktemu żadnego z tákowych ná stárostwo ábo dźierżenie źiemie królestwá nászego przerzeczonego niechcemy dawáć/áni ná tych mieyscách zásádzáć.

Dignitates in iuribus suis conseruantur; Indigenis dentur, nec in prouentibus diminuantur, damnantur Expectatiuæ.

DIgnitates autem ecclesiasticas & seculares regni Poloniæ, æquo modo circa iura & consuetudines, ac libertates ipsorũ, quæ & quas tempore sereniſſimorũ principum Dominorum, Kasimiri, Ludouici, & aliorum Regum & Ducum, hæredum regni Poloniæ, obtinebant, dimittimus perſistere & permanere.

Quas quidem dignitates cùm vacare contigerit, nulli extranco terrigenæ, niſi nobili benè merito, & in fama laudabiliter conſeruato, illius terræ in qua dignitas huiuſmodi, vel honor vacauerit, (terræ videlicet Cracouienſi, terrigenam Cracouienſem: Sandomirienſi, Sandomirienſem: & in Maiori Polonia, terrigenam Poloniæ Maioris: & ſic de ſingulis terris regni noſtri Poloniæ) dabimus: & quomodolibet conferemus.

Super quibus etiam Dignitatibus, eccleſiaſticis & ſecularibus, literas expectatiuas nulli perſonæ dabimus in futurum.

*o tymże páterz niżéy práwo 7. A iż wiele.

Et quod prædictas Dignitates, tàm eccleſiaſticas quàm ſeculares, non debemus minuere, nec etiam ſuffocare: & poſſeſſiones, cenſus ſeu ſalaria, ad eos pertinentia, abſque iuris debito examine non auferre.

Item, quia per Tenutarios caſtrorum & fortalitiorum alienę gentis, & extranęę nationis, regnum in ſe & in ſuis partibus, crebrius periclitari contingit: pro eo & ex eo nulli Ducum & de Ducali genere deſcendenti, ſeu extraneo alienigenæ cuiuſpiam, aliquod caſtrum, fortalicium, aut ciuitatem, ad regendum pro tempore, vel in æuum dabimus, aſſignabimus, aut quo modolibet conferemus: nec etiam alicui talium, in Capitaneum aut Tenutarium terræ alicuius, aut terrarum regni noſtri prædicti, præficere volumus, nec etiam ſurrogare.

*o tymże maß wyższéy práwo 5. Obiecuiemy para. 1. ſeqq.

Expectátywy przeciw práwu pospolitému dáne niemáią bydź dzierżáne, à iurapatronatus *popsowáne*.

7. Iż wiele iest nádano zá Królá Jeº M. świetey pámięci Oyá nászego/ y zá nas też iuż Expectátywy/ które są przeciw práwu pospolitému: zá prośbámi Posłów koronnych/ y rádą Rad nászych/ wszytki expectátiwy/ które są zá Jeº Króle: M. Oycá nászego/ y zá nas też którymkolwiek sposobem dáne przeciw práwu pospolitému/ ták też y solida ábo spólne dzierżenia/ do tego y iurapatronatus które sobie kogo ná pewne osoby wypráwuią/ skázuiemy y zepsowáli/ ták iż żadnéy mocy mieć nie máią: á my ich też áni potomkowie nászy dawáć nikomu niemáią. Wszákoż dożywocia y consensy wszytki podle státutu w mocy zostáwiamy/ które práwu pospolitému nie są przeciwne.

o tymże státu práwo wyższéy 6. Dostoieństwá para. Ná które.

Dostoieństwá tego rodzáiu Polskiego lućiom máią bydź dawáne: inászéy obránego nie ma nikt słuchác.

8. Zá iednostáynym Pánów duchownych y świeckich/ y Posłów ziemskich ná tym seymie Piotrkowskim zebránych/ pospolitym skazániem/ od stárego státutu nie odstępuiąc/ vstáwiono iest: iż Dostoieństwá y Vrzędy ziemskie przez Królá J. M. tylko obywátelóm ziem/ osiádłym/ godnym máią bydź dawáne. A ieśli będźie inászéy vczyniono/ to niema bydź chowano/ áni temu/ któremu tákowe dostoieństwo y vrzęd przeciwko przerzeczonéy vstáwie będźie dan/ niema bydź dopuszczono vżywánie tákowego dostoieństwá y vrzędu: áni ieº ma bydź czynione iákie posłuszeństwo.

A o Królu Jeº M. ták czyniącemu nie ma bydź inászéy rozumiano/ iedno iż przeciwko przysiędze swéy krzywdę vczynił przywileiowi pospolitému.

Expectatiuæ iurapatronatus & solida cassantur.

QVia multum Expectatiuarum iuri cõmuni contrariarum, viuente sanctę memoriæ sereniſſimo parente noſtro, tum etiam nobis ad gubernacula regni ſedentibus, datum eſt: aſſentientes poſtulationibus Nunciorum regni & conſilio Conſiliariorum noſtrorum, omnes expectatiuas, tàm tempore ſereniſſimi parentis noſtri, quacunque ratione & reſpectu contra ius commune datas, ſimiliter etiam & ſolida, aliâs communes poſſeſſiones, præterea & iurapatronatus, quæ ſibi ſpirituales, in certas perſonas expedire ſolent, deſtruximus & caſſauimus: ſic quòd nullam vim habere debeant. Nos verò, neq; poſteri noſtri eas concedere debent: tamen aduitalitates & conſenſus omnes ſecundùm ſtatutũ in robore conſeruamus: qui quidẽ iuri cõmuni non ſunt contrarii. Zyg. Aug. w Piotr. 1550. Con. 3. HL. 92. B/ 167.

Dignitates indigenis conferantur, alioqui, nõ pareatur inueſtito: & Rex contra iuramentum faciet.

VNanimi Dominorum ſpiritualium & ſeculariũ, ac Nunciorum terreſtrium, in hac conuentione Petricouien: congregatorum, decreto communi conſtitutum eſt, antiquo ſtatuto innitendo. Quòd dignitates & officia terreſtria, per Maieſtatem regiam incolis tantummodo terrarum poſſeſſionatis, & idoneis conferantur. Secus factum, non ſeruetur: nec ille, cui dignitas vel officium, contra præmiſſa collata fuerint, eadem dignitate ſeu officio, vti permittatur: neque ei vlla præſtetur obedientia.

Regia autem Maieſtas, tanquam contra iuramentum præſtitum ſecus faciens, rei & priuilegio communi iniuriam intuliſſe cenſeatur. Rády Koronné w Piotr. 1503. La. 111. HL. 78. B / 142. HP. 169.

O Osiádłościách.

Dostoieństwá y vrzędy tuteczným lućiom, dobrá dziedziczne w onym Powiećie máiącym, máią bydź dawáne.

Dignitates & officia indigenis, bona hęreditaria in illo diſtrictu habẽtibus, ſunt danda.

Káz III. w Nieſ. 1454 La 92. HL. 78 B/ 142. HP. 167.

9. GDyż tuteczni obywátele zá ſwoie zaſługi y cnoty nád przychodnie ſłużnie máią bydź przekładáni: obiecuiemy liſtem niniey ſzym/ Dignitárztwá/ Káſtelániiey/ y vrzędów wſzytkich króleſtwá náſzego nikomu/ iedno oſobam dobrze záſłużonym/ láty/ rozumem/ y mądroſćią okazálym/ y ieno tuteczným rodakóm/ nie rozdawáć: y damy vrząd onéy oſobie/ ktora onéy źiemie będźie obywátelem/ w ktoréy tákowe Doſtoieńſtwo będźie Dignitarza ábo Vrzędniká potrzebowáło: y ktory táńże będźie miał dźiedźiczne dobrá. A to dla tego/ ábyſmy zámknęli dróge nieluboſćiam y ſzemrániu ludzkiemu.

Doſtoieńſtwá y vrzędy niemáią bydź dawáne iedno w źiemi oſiádłym.

Alex. w Rád. 1505. L. 118. HL 79/ 142. HP. 167.

10. TRzymáiąc ſie ſtátutu Nieſzowſkiego/ y innych przodków náſzych dobrze vczynionych/ niniey ſzym náſzym przywileiem vſtáwiamy/ y obiecuiemy zá nas y potomki náſze: Iż My y potomkowie náſzy Doſtoieńſtw y Vrzędów źiemſkich nie będźiem dawáć/ iedno oſiádłym w króleſtwie y w źiemiách onych: w ktorych ſą tákowe doſtoieńſtwá y vrzędy/ pod winą w ſtátucie przez pány w Piotrkowie wyſzey nápiſáną.

Vrzędnicy y ná doſtoieńſtwách będący, oſiedli bydź, y vrzędóm ſwym doſyć czynić máią pod vtráceniem vrzędu.

Alex. w Rád. 1505. La. 119 HL. 80/ 145. HP 171.

11. IŻ niektorzy vrzędów/ á zwłaſzcza ſtároſtwá y innego doſtoieńſtwá w źiemiách w tych/ ktore od ich máietnoſći były dáleko/ per fauores doſtáli: y przez nieobytnoſć ich wiele ſie rzeczy nieciudnych wznieca/ nie będąc kto powśćiągáć ſwéy woley mlokoſów y innych ludźi. Dla tego vſtáwiamy/ áby we wſzytkich króleſtwá náſzego źiemiách y powieciech/ ſtároſtowie/ vrzędnicy/ y wſzyſcy ná doſtoieńſtwie będący/ ná onych mieyſcách byli oſiedli: y máią bydź vpomnieni przez liſty náſze/ áby doſyć czynili vrzędóm ſwym. A ieſli trzy kroć vpomnieni nie będą dbáć/ áby pilnowáli vrzędów ſwych: vrzędy y doſtoieńſtwá máią bydź im zárázem wźięte. A ták máią bydź ápomnieni/ áby byli oſiedli: á żeby czeſćiey

ITem, cùm indigenæ pro ſuis meritis & virtutibus forenſibus ſint meritò præferendi, Pollicemur per præſentes: quòd Dignitates, Caſtellanatus, & officia in terris vniuerſis regni noſtri, perſonis benè meritis, ætate, intellectu & prudentia benè vigentibus, & indigenis diſtribuemus: dabimuſque dignitatem illi perſonæ: quæ illius terræ indigena fuerit, in qua dignitas ipſa vacabit: habueritque hæreditaria ibidem bona, vt viam murmuri & diſplicentiis præcludamus.

Dignitates & Officia non dabuntur, niſi in terra poſſeſſionatis.

INnitentes Statuto Nieſzouien: & aliis prædeceſſorum noſtrorum decretis rationabilibus, præſentiæ noſtro ſancimus priuilegio: & promittimus, pro Nobis & ſucceſſoribus noſtris: Quia Nos, ſucceſſoreſque noſtri, Dignitates & Officia terreſtria non dabimus, niſi poſſeſſionatis in regno, terriſque illis, in quibus ſunt huiuſmodi Dignitates & Officia, ſub pœna in Statuto, per Prælatos Petricouiæ ſuprà ſcripta.

**pátrz wyſſey práwo 8. Za iedno ſtáynym.*

De Dignitariis & Officialibus impoſſeſſionatis.

CVm eſſent nonnulli per fauorem officia, præſertim Capitaneatuum, Dignitatumque aliarum, in terris ab eorum domicilio remotioribus aſſecuti, obtinentes: qui propter ſuam abſentiam, occaſiones pariunt ſcandalorum, in eorum iuriſditionibus committendorum, nemine coercente prauam adoleſcentum & aliorum hominum licentiam: Quapropter ſtatuimus: quòd in ſingulis regni terris & diſtrictibus, Capitanei, Officiales, Dignitariique locorum ſint poſſeſſionati: auiſandi noſtris literis, vt ſatisfaciant officiis ſuis. Quòd ſi trina vice auiſati, officiis ſuis intendere non curauerint: priuentur officiis & dignitatibus: ſintq; ipſo facto priuati. Ideo admonendi: vt poſſeſſionati ſint:

ściéy náwiędzáli mieyscá / w których dostoienstwá y vrzędy máią.

sint: vt frequentius visitent loca, in quibus dignitates habent & officia.

Osiádłość niezmyślona przedtym mieć máią Art. O zmyslonych Osiadlo.

De fictis possessionibus.

12. Ku vstrzeżeniu zmyślenia / które przytráfuią sie bydź około mienia osiádłości / vstáwiamy nápotym / chcąc by ták było chowano: iż dostoienstwá / stárostwá / y inssé vrzędy ziemskié nie innym mogą bydź / áni máią bydź dáné: iedno tym którzy przed tym mieli nie zmyślone / áni pod iáką bárwą / ále istotną á prawdźiwą dóbr dźiedźicznych osiádłość w onéy źiemi: w któréy dostoienstwá ábo stárostwá przez vrzedników są: chcąli mieć sposobny ku otrzymániu tego dostoienstwá przystęp.

AD euitandas verò fictiones, quæ de possessione habenda euenire solent, statuimus deinceps obseruandum: Quòd Dignitates, Capitaneatus, & alia omnia officia terrarum, nõ aliis conferri possint, & debeant: nisi illis, qui antehac haberent non fictam aut coloratam; sed realem veramq; bonorum hæreditariorum possessionem in illa terra, in qua Dignitates, vel Capitaneatus vacauerint. si ad alia assequenda habilis esse voluerit.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 79. B/ 143. HP 168

O Stárośćich osiádłośćiach pátrz wiecéy lib. 5. parte 4. tit. 2.

Dignitates & officia Nobilibus possessionatis in illo districtu danda.

13. SAtisfaciendo postulationibus Nunciorum terrestrium, subditorum nostrorum, relinquimus in robore statutum nostrum Petricouiense, in Conuentu generali conditum, Anno 1538. illudq; tenere & exequi volumus; & ne negotia terrestria negligerentur, tenebimur deinceps, huiusmodi officia & dignitates, in principio Conuentus, priusquàm ipse Conuentus generalis inchoabitur, hominibus idoneis possessionatis, indigenis illarum terrarum, iuxta priuilegia & statuta, distribuere.

Sigis. Petr. 1543. HL. 79. B/ 144.

Práwo 12. Ku vstrzeżeniu.

Ipsi verò Palatini, Castellani, Dignitarii, & alii officiales terrestres, per nos dati, sufficientem possessionem hæreditariam, & non fictam habere debent: & in ipsis Palatinatibus, & in districtibus propriis commissiones, colloquia, & alia iudicia & debita officiorum suorum explere & exequi debent: nisi fortasse legatione seruitii Reipub. vel nostræ M. Regiæ fuerint impediti. Quòdsi negligentes & impossessionati fuerint: iuxta priuilegia & statuta, tum in Conuentu futuro priuari debent ipsis officiis: ex delatione Nunciorum terrestrium illius sui Palatinatus vel districtus. Qui quidem Nuncii tenebuntur instigare in Conuentu, contra talem officialem & dignitarium: qui quidem talis fuerit. & hoc statutum iam debet esse, & valere contra talem, pro monitione.

A osiádłość táką niezmyślona w swym Woiewództwie mieć máią, nie w Powiećie. Art. O tychze Zmyslonych Osiadlosciach

14. GDyż o tym piérwsze státutá dostátecznie vczą: áby káżdy dignitarz y vrzędnik w téy źiemi był osiádły / gdźie dignitárztwo dźierży: á iż częstokroć tákowé wątpliwośći sie wszczynáły: że też wiele ludźi ták to ciásno rozumieli / chcąc áby ci to Dignitarze y Vrzędnicy nie w źiemi / ále w powiećie / bywáli osiedli. Obiáśniáiąc tedy státutá o tym przez przodki násze piérwéy vczynioné / vstámuiemy: áby káżdy Dignitarz y Vrzędnik w swym Woiewództwie doskonálą / á nie zmyślona osiádłość miał: á ktemu tákowa / w któréyby mógł pomieszkiwáć: á osiádłość tákowa ma sie rozumieć w okregu Woiewództwá onégo / nie w powiećie. Wyymuiąc z tego Ruskié / Mázowieckié / y Ráwskié Woiewództwá / ktemu źiemie Wielunską / podle przywileiá Kázimierzá krolá: które przez swą śérokość wiele źiem w sobie zámykáią: á tákowé źiemie osobné źiemskié sędzie / y iné vrzędniki w sobie máią. W tych tedy Woiewództwách wyssźey miánowánych ták vstáwiamy: áby káżdy vrzędnik źiemski iuż nie w Woiewództwie / ále w onéy źiemi / która swóy

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 168.

ſwóy ſąd ziemſki ma / był oſiádły. Wyymuiąc z tego tylko Woiewody: ktoryż w ktoréykolwiek ziemi onégo Woiewodztwá będą mieli oſiádłość / zá dobrą y do ſtáteczną ma bydź rozumiána.

A gdzieby w onéy ziemi oſiádłości wolnéy y dawnéy nie mieli, poſzwáni, winę przepadáią, y Dignitárztwo ábo vrząd puſcić máią.

Articulo, O tEYZE OSIADLOSCI DIGNITARZOW.

Zyg. Aug. w Wárſ. 1563. HP. 168

15. A Tego pilnie dokłádáiąc w Artykule / O oſiádłości Dignitarzów y Vrzędników ziemſkich: iż gdyby kto Dignitárztwo ábo vrząd táki v nas vprosił y wźiął / nie máiąc w onym powiećie ábo ziemi tákowéy oſiádłości właſnéy y wolnéy: w ktoréyby przed tym wedle ſtánu ſwego przemieſzkawał / y przemieſzkáwáć mógł: nie zmyſloną / á ktoréyby nie w ten czás doſtał / gdy vrząd abo dignitárztwo wákuie / ále przed tym oſiádłą / nie nowo zápiſáną. Tákowy kożdy od kogożkolwiek poszwány totiens quotiens do ktorégożkolwiek ſądu ábo vrzędu ziemie onéy / w ktoréy vrząd ábo dignitárztwo wźiął / ábo ná ſeym wálny: tedy táki dwieśćie grzywien winy przepáść ma: ktorą ná pierwszym Roku iáko ná záwitym nie odchodząc od ſądu y kśiąg położyć Aktorowi będźie powinien: y dignitárztwá ábo vrząd in inſtanti puſcić: á appellácya żadna nie ma bydź deferowána. A to ſie ściągáć ma y ná teráznieyſze Dignitarze ábo vrzędniki / ktoryż oſiádłości nie máią.

Ieſli nie oſiádłemu zá iáką zaſługę doſtoieńſtwo będźie dano, w pół roku niech ſie o oſiádłość ſtára.

Si impoſſeſsionato, ob meritũ, Dignitas data ſit: intra medium annum, poſſeſsionem quærat.

Zyg. w Krák. 1510. fo. 10. HL. 79/143 HP. 169.

16. Chcąc záchować w ſtárych ſtáwách ſprawiedliwość / będźiemy on ſtátut przywodźić ku ſłużnemu ſkutkowi: Iż ktorymkolwiek doſtoieńſtwá y vrzędy będźiemy dawáć ziemſkie / máią bydź oſiedli: á ieſlibychmy ktoremu nieoſiádłemu zá iáką znáczną zaſługę doſtoieńſtwo y vrząd dáli: tákowy będźie ſie powinien ſtáráć o oſiádłość od wźięćia vrzędu w półroku / pod ſtráceniem doſtoieńſtwá y vrzędu. A tym / ktoryż ná ten czás ſą nieoſiedli / doſtoieńſtwá y vrzędy dzierżąc / ieſli od tego czáſu do półroká nie vczynią ſie oſiádłemi / doſtoieńſtwo y vrząd iemu weźmiemy.

Æquitatem circa vetuſtas conſtitutiones ſeruando, Demandabimus deinceps illud ſtatutum debitæ executioni: vt quibus dignitates & officia terreſtria cõferemus, poſſeſſionati ſint: & ſi cui impoſſeſſionato, ob aliquod inſigne meritum, dignitatem vel officium dederimus: idem teneatur eſſe poſſeſsionatus, ab accepto officio in medio anno, ſub amiſsione dignitatis vel officii. Eos autẽ, qui nunc impoſſeſſionati eſſent, & dignitates vel officia tenerent, ſi ſe hinc ad medium annum poſſeſsionatos non fecerint, dignitate vel officio priuabimus.

Dignitarij & Officiales ſint poſſeſsionati.

Sigis. Crac. 1510. HL. 79/142.

17. NOuæ & antiquæ conſtitutiones decernunt, Dignitarios & Officiales terrarum, illic poſſeſſionatos eſſe debere, vbi dignitates ipſas, & officia obtinent.

O cudzoźiemcách.

De alienigenis.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 79/143 HP. 170.

18. Z'Adnému nápotẽ ná wieczné czáſy Cudzoźiemcowi tákich Zamkow ábo doſtoieńſtw nie damy / áni potomkowie náſzy nie dádzą. A ktorybykolwiek przećiwko niniejſzéy vſtáwie táki vrząd ábo doſtoieńſtwá trzymał / y nápomniony nie puścił: dobrá iego máią bydź do ſkárbu obrócone / á ſam ma bydź beze czći.

NVlli deinceps æuiterno tempore alienigenæ, aliqua Caſtra & Dignitates Regni cõcedemus, neq; ſucceſſores noſtri concedent. Et quicunq;, contra præſentem Cõſtitutionem, aliquod officium ſeu dignitatẽ obtineret: & monitus, quæ obtinet non reſignauerit: bona ipſius cõfiſcari, & ipſe infamis eſſe debet.

Zamki

Rex

Zamki y dźierżány Polakóm ośiádłym zwiérzáné być máią.

19. Ja ieśtesmy Królem Polskim: áni Zamków áni dźierżaw żadnych nie chcemy zwiérzáć / iedno Polakóm ßlachetckiégo rodzáiu / á tymże ośiádłym: á to wedle Przywileiu Królá Ludowiká.

Rex neq; Caſtra, neq; tenutas, niſi Polonis nobilib⁹ poſſeſsionatis redet

QVandoquidem ſumus Rex Poloniæ: neq; Caſtra, neq; tenutas vllas concedere volumus: niſi Polonis Nobili genealogia ortis, eiſdemq, poſſeſſionatis, & hoc iuxta Priuilegium Regis Ludouici.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 80/144. HP. 167.

Pátrz wyſſéy práwo 5. Obiecuiemy.

Stárostwá y Dźierżány nieśądowè choć nie ośiádłym dawánè być mogą.

20. Stáwiamy / iż ná wßelkie iné Stárostwá y dźierżáwy náße / w których śądów niemáß / wolno nam będźie dawáć Stárosty: choćby też w oney źiemi nie mieli ośiádłośći: by tylko narodu Polskiégo był ßlachćicem.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 173.

De Incompatibilibus.

Dwoie Stárostwá Sądowè weſpół dawánè być nie máią,

21. Gdyż iest rzecz ſłußna / áby káżdy ná iednym wzędźie przestał: áby tym pilniéy powinności onégo wzędu wykonywał: vstáwuiemy / áby żaden dwoygá Stárostwá śądowégo dźierżeć nie mógł. A ieśliby kto był náleźion: któryby nie bacząc nie ná te vstáwe Koronną / śmiał v nas tákowé Stárostwá vprosić: tedy tákiemu máią być bona confiscowáné: á ktemu pozwány od kogóżkolwiek bądź do któregóżkolwiek śądu ábo wzędu / winy dwieśćie grzywien przepada. Którą wine ná pierwßym Roku iáko ná záwitym / nie odchodząc od śądu odłożyć będźie ſtronie powinien: y tákowé Stárostwá támże in inſtanti puścić ma: exceptis modernis poſſeſſoribus, którzy do żywotá Stárostwá oboie trzymáć máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 171.

Stárostwá śądowè áni Woiewódźie, áni Káßtelanowi, dawánè być nie máią. Arti: De Incompatibilibvs.

Dignitates cum Capitaneatibus eiuſdem loci ſe compati nequeunt.

22. In collatione dignitatum & officiorum, Statuta Regni deinceps obſervabimus: ita quòd dignitarios, in Capitaneos loci illius non præficiemus. præſertim cùm iuribus Regni prouiſum ſit: vt nullus Caſtellanus vel Palatinus, illius terræ Capitanearum, in quo iudicia celebrantur, obtineat.

Sigis. Petri. 1538. B. 2. HL. 79/143

Proinde quicunq; auſus fuerit aliquid accipere, contra præſentem ordinationem, & antiquam Regni Conſtitutionem: vbi monitus in Conuentione generali, aut particulari, huiuſmodi dignitatem aut officiū reſignare neglexerit: infamis ſit ipſo facto.

Pátrz wyſſéy práwo 6. Dostoień ſtwá.

Præterea pollicemur: Quòd iuxta Priuilegium Vladiſlai Iagiellonis, quando dignitates vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, niſi Nobili illius terræ, in qua dignitas huiuſmodi vel honor vacauerit, (terræ videlicet Cracouiēſis, terrigenæ Cracouienſi: Sandomirienſis Sandomirienſi: & in Maiori Polonia terrigenæ Maioris Poloniæ: & ſic in ſingulis terris Regni Poloniæ) deinceps dabimus & conferemus.

Woiewódá áni Káßtelan nie ma być ná ſtárostwo wſádzan, króm Stárosty Krákowſkiégo.

Palatini ſeu Caſtellani in Capitaneos non conſtituantur.

23. Gdyż kożdému wzędowi ſą náznáczone pewné ſpráwy: obiecuiemy w żadnych źiemiách króleſtwá náßégo Woiewódźe áni Káßtelaná ná Stárostwo nie wſádzáć: wyiąwßy Stárośte Krákowſkiég.

Item, cùm ſingula officia ſuis actibus ſunt deputata, pollicemur: Quòd in nullis terris Regni noſtri, Palatinum aut Caſtellanum in Capitaneum præficiemus: præter Capitaneum Cracouienſem.

Káſ. III. w Nieß. y w Opok. 1454 Ld. 92. HL. 175/67. & 311. HP. 170.

Podo-

Podobnaż temu vſtáwá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 170

24. GDyż kożdé Dignitárztwo / ktemu y vrząd źiemſki oſobné powinowáctwo / podle piérwßych ſtátutów w ſobie ma: zá pilnym żądániem poſłów Koronnych vſtáwiamy / przychyláiąc ſie do ſtátutów piérwéy o tym wydánych: że żaden Woiewodá áni Káßtelan Stároſtą áni Vrzędnikiem źiemſkim bydź nie może wiednym Woiewództwie: okromia Stároſtwá / á Woiewództwá y Káßtelániéy Krákowſkich: któré podle dawnieyßych ſtátutów ſpołu ſtać może. Ale káżdy iny Vrząd Źiemſki z Stároſtwem téż y z Krákowſkim ſpołu ſtać nie może / wyiąwßy teráźnieyßégo Poſſeſſorá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 171

Márßałkoſtwá y Podſkárbſtwá Dignitarzóm daváné być nie máią. Arti.

O Spolnosci Vrzędow Koronnych Z dygnitarztwy.

25. IŻ proſili poſłowie Źiemſcy: áby Márßałek y Podſkárbi Koronni / przy vrzędźiéch ſwych Dignitarztw nie trzymáli: ponieważ że z tychże vrzędów ſwych / y mieyſce y votum w Rádźie náßéy máią / y záwżdy mieć mogą / á nie mogą záś dwoygá mieyſcá w Rádźie zásiádáć.

Ná ten czás żeſmy té vrzędy ná początku pánowánia náßégo weſpółek z doſtoieńſtwy záſtáli: y pámieć ieſt / że y zá nieboſczyká krółá Zygmuntá Oycá y inych przodków náßych / tákże téż weſpółek té vrzędy z Dignitárztwámi bywáły: tedy poſſeſſory ich teráźnieyßé przy doſtoieńſtwách zoſtáwiamy.

A wßákże iż zwłaſzcá czáſu poſpolitégo ruſſenia ná woyné oſobné przy oſobie náßéy vrzędow Koronnych / á oſobné téż Dignitarztw gdźie indźie ná ſwych mieyſcách powinowáctwo y ſpráwá bydź muſi: przeto po zeßćiu teráźnieyßych poſſeſſorów / nie mamy tych vrzędów żadnému Dignitarzowi dawáć.

O pilnowániu vrzędu.

Dignitarze vrzędu ſwego pilnowáć, á Stároſtowie Woiewódzkie vſtány exequowáć máią.

Práłáci w Piotr. 1503. La. III. B. HL. 80/ 144. & 313 HP. 126.

26. DIgnitarze y Vrzędnicy niech wiedzą ſwé vrzędy: á ieſli którym nie ſą wiádomé / przez Krółá y Pány máią bydź náuczeni: y té vrzędy ták domá / iáko ná woynie niech wedle powinowáctwá wypełniáią: áby przez kogo nie byli w pożytkách ſwych oßukáni obywátéle krółeſtwá / rządu nie máiąc / w vciſkániu Rzemieſlników / y od kupców którzy ſámi rzeczy zákupuią. A cokolwiek Woiewodowie z vrzędu ſweg̃ poſtánowią / á zwłaſzcá w mieśćiách: to Stároſtowie z vrzędu ſwego niech exequuią / pod winą ſtrácenia vrzędu. A ieſliby mial ſtároſtwo w zaſtáwie / niech ſtráci ſto grzywien ſummy téy zápiſánéy / tyle ilekroć będźie ználeźion.

Dignitarii & Officiales ſua noſcant officia.

DIgnitarii & officiales ſua noſcant officia. Si verò quibus incognita ſunt: à Regali Maieſtate, & dominis doceantur: eademq; tàm domi, quàm in bello debitè exerceantur: ne per quempiam commodo ſuo fraudentur Regnicolæ: defectuq; ordinis, grauaminibus mechanicorum, & monopoliis mercatorum grauentur. Et quicquid Palatini ex officio conſtituerint, præſertim in ciuitatibus: id Capitanei ex officio exequantur: ſub pœna amiſſionis officii. Si autem obligatorius eſſet: cētum marcas de inſcriptis ſummis amittat, totiens quotiens negligens conuictus fuerit.

O tymże pátrz wyßéy fo. 179. lege 10. Quandoquidem.

Rex dabit literas ad Palatinos & Capitaneos alioſq; officiales, vt ſua ipſi exequantur officia.

Sigiſ. Crac. 1532. HL. 223. B/ 399.

27. IN petitione facta de exequendis officiis Palatinorum, Capitaneorum, & aliorum officialium terreſtrium, etſi ſciamus expreſſa eſſe ſuper eo ſcripta ſtatuta: pœnaſq; in illis, contra negligentes ſua officia eſſe adhibitas: nihilominus tamen, Nunciorum

ciorum & Nobilitatis Regni noſtri petitioni ſatis facientes, dabimus ea de re literas noſtras, ad prædictos Palatinos, Capitaneos, & alios Dignitarios ſeu officiales: quibus ad ſatisfaciendum debito ſuo, illos commonebimus.

Hac eadem ratione in petitione de Golotis & Inquilinis vagabundis facta conſtituimus & decernimus: vt ſtatuta ſuper his iamdundum condita per Capitaneos locorum diligenter exequantur, ad quos etiam admonitionis cauſa, literas dari faciemus.

O tymże.

28. IN eo quod petitum eſt, vt diligentiores fiant Capitanei locotum in coèrcendis malefactoribus Capitaneatuum ſuorum: dabimus literas ad eos Capitaneos, qui in exercendis iis; quæ ad eorum officium & debitum ſpectant, cenſerentur eſſe negligentiores. *Sigis. Crac. 1532. HL. circa finem.*

O Negligencyiéy Dignitariorum & officialium, *którzykolwiek ſą* de corpore Regni.

29. JEſt ſie przez té czáſy niemálé negligentię w Koronie y Páńſtwách náßych dźiały/ od Dignitarzów y vrzędników ziemſkich: tedy zá rádą Pánów Rad náßych/ á zá dobrowolnym do tego wßytkich/ którzy tu ná tym ſeymie præſentes byli pozwoleniem/ wßyſcy ći/ którzy tu ná ten czás byli/ á które nam poſłowie ziemſcy deferowáli/ ſámi dobrowolnie bez pozwu y bez roku przed námi ſie vſpráwiedliwili: á iné/ którzy abſentes byli/ ná iny ſeym ſpozywáć roſkázuiemy: y przećiwko nim wedle práwá poſtępowáć będźiemy. A tákież też y potym przećiwko inym wßytkim tákim: áby ſie nápotym żadné negligentię nie dźiały/ y práwá á vſtáwy Koronné w dobrym porządku/ y doſtáteczney exequucyiéy były. *Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP 172*

Opátruiąc to iednák nápotym/ żeby in ſequelam nie ßło: że ſie tu teraz dobrowolnie bez pozwów wßeláких Dignitarii & officiales præſentes dla dobrégo Rzeczypoſpolitéy folguiąc czáſom/ y rzeczy vłácnáiąc/ vſpráwiedliwiáli: y iáko to dobrowolnie teraz czynili/ ták też to y nápotym przy ich dobréy woli zoſtáwiamy.

Ale zá deferowániem poſłów ziemſkich/ y zá pozwániem náßym ábo Inſtigatorá náßégo: tedy ná tymże ſeymie/ ná który pozwáni będą/ to vſpráwiedliwienié/ wedle ſtárodawnégo zwyczáiu y práw przednieyßych nieodwłócznie vczynić będą powinni: y my tedy z nich ſpráwiedliwość vczynimy.

A co ſie tycze/ żeby imo poſelſką Inſtigátią wolno było káżdému inému priuatim inſtigowáć przećiwko niedbálym Dignitarzóm y vrzędnikóm: tedy też to záwżdy wolno będźie wedle ſtátutu.

DO ŁASKAWEGO CZYTELNIKA.

PONIEWAŻ Je° M. Pan Podskárbi Koronny záwiáduie dochody wszelkie/Królowi Je° M.y obronie koronnéy należące/ tak wieczne iáko doroczne: do dochodów zásie (nie wspominaiąc iuż dóbr Królá Jego M. które wyszéy w kśiegách pierwszych Królewskich sa miánowáne) należą/ Quártá/ Podatki/ Podymné/ Pobory/ Czopowe/ Mynicá. á zátym idą Lustrátorowie/ Rewizorowie/ Tárowánia gruntów/ Poborcy/ &c. bo sa sobie corelatiua/ y należą wszytkie do skárbu Koronnego: Otóż zdálo mi sie wszytkie tu ná iedno znieść mieysce/ y ná pewne tytuły rozdzielić/ indziey ie nie odkládáiąc: tym porządkiem/ iáko tu po sobie idą.

KSIĘGI

KSIĘGI CZWARTE SKARBOWE

CZĘSC PIERWSZA O Podskárbiech.

PRZYSIĘGA PODSKARBIEGO Koronnégo. Tit: I.

PRAWO 1. EGo N. iuro. Quòd ſereniſsimo Principi & Domino, Domino A. Regi Poloniæ,&Maieſtatis eius ſucceſſoribus,ac regno Poloniæ,in hoc officio Theſaurariatus mihi commiſſo fidelis ero, illudq; ſumma fide & diligentia adminiſtrabo: non priuati mei quæſtus, ſed dignitatis tantùm & vtilitatis Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ gratia. Coronam, & alia inſignia regni, priuilegia, & theſauros omnes regni, diligenter conſeruabo. Reditus omnes & ſingulos regni, & omnia quæ ad fiſcum regni pertinent, ſumma cura & fidelitate exigam & diſpenſabo. Curam monetę cudendæ,quando vſus poſtulauerit,rationes ærarij,expeditiones Militum, Aulicorum, Legatorum, & omnium eorum negotiorum,quæ ad vſus priuatos & publicos Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ pertinent, cæteraque omnia mei officij munia & onera,fideliter, & ſeruatum præſcriptum ſtatutorum regni procurabo: idque non ſine mandato Maieſtatis Regiæ & conſilio Conſiliariorum & Officialium regni. In conſilio Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ fidele conſilium dabo. Nulla ſecreta,quæ mihi à Maieſtate Regia, vel à Senatoribus regni communicata fuerint, præter voluntatẽ, & in præiudicium Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ reuelabo. Pericula omnia,quæ imminere regno vel Regi Poloniæ putauero,Maieſtati ſuæ & Senatoribus regni indicabo, & pro poſſe meo auertam. Sic me Deus adiuuet, & ſancta Dei Crux.

PODSKARBIEGO NADWORNEGO.

2. EGo N. iuro. Quòd ſereniſsimo Principi & Domino Domino A. Regi Poloniæ,& regno,in Officio Theſaurariatus curiæ regni,fidelis ero,&

quæcunque ad officium meum Vicethesaurariatus curiæ iuxta statuti dispositionem pertinebunt, diligenter attendam, nihilq; omittam, quod ad officium meum fideliter administrandũ pertineat. Sic me Deus adiuuet, &c.

VRZĄD: Tit: II.

O vrzędzie Podskárbiów Koronnègo y Nadvornègo.

Alex. Li. 114. HL. 278 / 496. HP. 289.

§. STárémi królestwá náßégo vstáwámi wwiedżiono iest słußnie y potrzebnie: áby záwżdy był Podskárbi koronny/y Podskárbi Nadworny: iákóż do tego czásu zwykło to bydź. Ale iż nie było żadną vstáwą rozrządzono/ coby któremu należáło z vrzędu ich: dla tego vstáwiono iest:

ANtiquis regni constitutionibus introductum est rationabiliter, & necessariò: vt Thesaurarius regni, & Vicethesaurarius Curiæ, semper essent, prout hac tempestate, vsque in præsens istud fieri consueuit: verùm quia nulla fuit vnquã constitutione ordinatum, quod cuilibet incumbere debeat ex officio; itaque statutum est:

Jż Podskárbi koronny iáko korony y skárby królestwá/które rzeczy miedzy nawietßémi ſą nawyßße/ chowa: ták téż niechay ná sobie Páná Rádnégo osobę niesie.

Quòd Thesaurarius regni, quemadmodum Coronas & thesauros regni, quæ summa sunt omnium rerum maximarum, conseruat: sic fungi debeat Consulari authoritate.

Téż sam Podskárbi z swéy iáko vprzywileiowánéy władzéy będżie czynił wypráwy/ przepowiádánia / ráchunki ludźi służebnych/Dworzan/y wßytkich / którym względem służby/ábo od Rzeczypospolitéy/ábo od Máiestatu królewskiégo / będżie co winno.

Ipse quoq; Thesaurarius, ex sua tanquã priuilegiata authoritate, expeditiones, cõdictamina, & rationes faciet stipendiariorum, Curiensium, & omnium, quibus ratione seruitutis, aut Reipublicæ, aut Maiestatis Regiæ aliquid debebitur.

Jeszcze Podskárbi koronny ma bydź iednym sprawcą monet/ które zá czásem máią bydź bite: który dosyć y názbyt iest obdárzon czynßámi Zupnémi.

Ipse etiam Thesaurarius regni sit vnus Magister Monetarum, pro tempore cudendarum: qui satis superq; est dotatus censibus Zupparum.

Sam téż ma mieć pilność wßytkę około monety: y niechay ma Probiérze/y swoie Myncárze/którzy bić będą: á on niech im pláci: y iemu niech będżie plácono po cztérzy grzywny ná tydźień: ktorą płacą z tego półzłotégo/ które przyraſta w bíciu/ niech bierze: y z tegóż półzłotégo inym robotnikóm w Myncy/y wßytki potrzeby do Mynce należące będżie płácił y skupował. A cokolwiek z tego półzłotégo zbędżie/ zápłáciwßy mytá y nakłády ná bícié monety: to niech ku królewskiému Máiestatu y Rzeczypospolitéy pożytku sie obróci.

Ipse habeat omnem monetæ curam: habeat quoq; probatores, sculptores suos, quos ipse salariet: & ipse salarietur quatuor marcis septimanatim: quod salarium ex medio floreni in cussione accrescenti percipiat: & ex eodem medio floreno, reliquis monetariæ officinæ operariis, & vniuersa alia necessaria, ad monetariam pertinentia, soluet, comparabit. Et quicquid ex eodem medio floreno resultauerit, solutis salariis & impensis, pro cudendis monetis; id totum ad vtilitatem Regiæ Maiestatis ac Reipub. tribuatur.

A ná Dworze Nadworny Podskárbi/iáko skárbów Dworzkich Sekretarz/ niech będżie człowiek dobry/skromny y rozumny: który przez królá J. M. będżie vstáwion y trzyman: áni nigdy od Dworu nie ma bydź oddalon. Który to w niebytności Podskárbiégo koronnégo wßytki pieniądze dochodów

In Curia verò Vicethesaurarius, tanquam thesaurorum Curiæ Secretarius, sit vir probus, modestus, & discretus: qui per Maiestatem Regiam pro tempore cõstituetur, & tenebitur; à Curia nunquam remouendus. qui absente regni Thesaurario, omnes pecunias reditum Regalium,

chodów królewskich/ y iné zkądkolwiek do máiestatu królewskiego dáné / do skárbu będźie brał: y onémi zá ráda vrzędników y rad Nadwornych będźie spáfował/ zá roskázániem Królá J. M. y wszytkié iné rzeczy będźie czynił z Dworzány/ y z naiemnémi żołniérzmi/ któré Podskárbiemu koronnému przynależą.

A wszákże gdy Podskárbi koronny obliczne będźie: Podskárbi Dworny nic tych rzeczy spráwowáć nie będźie/ któré należą ná Podskárbiégo koronnégo: ále z wiádomością y ráda Podskárbiégo koronnégo będźie rozrządzał/ y czynił to/ ná co iest powinien.

Ale niechay będźie przysiegły/ y sposobny do czynienia liczby pospolitéy/ ziemskiéy/ y królewskiéy osobliwéy/ ták iákoby przy wszytkich liczbách/ bądź w niebytności Podskárbiégo koronnégo/ bądź téż przy bytności iego bywał/ y onych Reiestrá chował: y spáfarze pożyteczné vstáwiał/ á niepożyteczné kázał/ y z nimi liczbę czynił: żeby Król J. M. y kożdy mógł porozumieć/ iż pilnie czynił pilność w tym/ áby pieniądze królewskié próżnie/ niewiernie/ y vtrátnie/ nie były spáfowáné.

um, & alias vndecunq; ad Maiestatē Regiam datas, in thesaurum recipiet: & illas cum consilio Officialium & Consiliariorum Curiæ dispensabit, mandante Maiestate Regia. & omnia alia faciet cum Curiensibus, & stipendiariis: quæ Thesaurario regni incumbunt.

Eo tamen Thesaurario regni præsente; Vicethesaurarius Curiæ nihil eorum attentabit, quod ad Thesaurarium regni pertinet; sed cum scientia & consilio Thesaurarii regni, dispensabit & faciet, quicquid debet.

Sit autē iuratus, & idoneus tàm ad rationes publicas, terrestres, quàm priuatas regias: sic vt omnibus rationibus, absente regni Thesaurario ac etiam præsente, interesset: & eorum Regestra seruaret: dispensatores instituerет vtiles, & inutiles destrueret: faceretque cum illis rationes; vt Maiestas Regia, & quilibet, cum intelligat diligenter attendisse; ne pecuniæ Maiestatis Regiæ inaniter, infideliterque, aut prodigè dispensarentur.

SKARB KORONNY. Tit. III.

Podskárbiému skarb Koronny rządnie ma być oddawány.

1. PJlna á potrzebna nam sie rzecz zdálá/ áby skarb koronny był rządnie oddawan Podskárbiému. Przetóż gdykolwiek Podskárbstwo komu damy: tedy záraz deputowáć będźiemy cztérech z Rády koronnéy/ dwu z wielkiéy á dwu z máłéy Polski/ ex maioribus Consiliariis. Którzy z reiestru oddáć wszytko w skárbie Podskárbiému máią/ ták koronny/ iáko y iné wszytki rzeczy do skárbu należące/ téż y wszytkié przywileie y listy koronné. A wszytko porządnie spráwiwszy y spisawszy/ ieden Reiestr nam oddáć máią/ drugi przy sobie mieć/ á trzeci Podskárbiému dáć. Zyg. Aug. w Wárs. 1563. Const. 21.

CHOWANIE Y SZAFVNEK pieniędzy Królewskich. Tit. IIII.

De publicis pecuniis dispensandis & conseruandis.

1. Z té rzeczy/ któré od wszytkich dla pospolitégo pożytku bywáią znoszone/ godźi sie ieśli ich co/ odprawiwszy zá czásem przypadáiące potrzeby/ zostánie/ dla przyszłych potrzeb pilnie chowáć vstáwiamy/ áby cokolwiek przyda sie pospolitych pieniędzy do skárbu włożyć/ to było w mocy y ná woléy nászéy y potomków nászych ták spáfowáć:

QVoniam ea, quæ ab omnibus publicæ vtilitatis causa conferuntur, æquũ est, vt expeditis pro tempore necessitatibus, quæ superfuerint, ad futuras diligenter conseruentur, statuimus: vt quicquid contigerit in thesaurum de publicis pecuniis inferri; sit illud quidem in potestate & arbitrio nostro, & successorum nostrorum Zyg. wkrá. 1507. HL. 278 / 497. HP. 190.

wáć: iáko pożytek y potrzebá krolestwá potrzebowáć będźie / vżywáiąc w tym rády Pánów Rádnych / ktorzy ná ten czás z námi ábo z potomki náßymi będą: y rádząc ſie Panów onéy ziemie / w ktorey ſłußny przyda ſie czás opátrzenia pożytku pospolitego vczynić. A cokolwiek / opátrzywßy potrzeby pospolité / zbędźie: ſkázuiemy / áby wiernie w ſkárbie było chowano: z ktorego ieſliby kto co wźiął / vchwycił / ábo ktorymkolwiek ſpoſobem ná potrzebý własné obrocił / á zwłaſczá gdy ieſcze krolá nie obiorą: niech będźie oſądzon / iż ieſt zdrády y ſkrádźienia R. P. winien.

rum diſpenſandi: prout vtilitas & neceſsitas regni expoſcet: adhibito conſilio dominorum Conſiliariorum, qui tunc nobiſcum, vel cum eiſdem ſucceſſoribus noſtris fuerint: & terræ illius dominorū, in qua prouidendi publicæ commoditati opportunitas euenerit. Quod autem, expeditis publicis neceſsitatibus, ſupererit: Decreuimus, vt ſeruetur fideliter in theſauro, ex quo ſi quis aliquid ſuſtulerit, rapueritúe: aut quouis modo, in vſus proprios conuerterit, præſertim ſub interregno: fraudis & peculatus reus iudicetur.

DOBRA KORONNE. Tit: V.

Podſkárbi po śmierći Dźierżawce dóbr krolewſkich winien onè dobrá opátrzyć, y tego przeſtrzegáć, áby czwarta część ſpełná dochodźiłá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP190

1. PODſkárbi Koronny będźie powinien / ſkoro po śmierći ktorey oſoby exnunc bona regia poſsidentis, oné dobrá opátrzyć: á komukolwiek od nas ku dźierżeniu będą poruczoné / áby od niego ták liczbe przyimował / á nieináczéy: iedno iáko z ktorego inwentarze teráźnieyßych Rewizorów okázano będźie. A ieſliż my poſſeſſorowi ktoremu dóbr swych láſke iáką vczynić chcieć będźiemy / tedy to z swych trzech częśći vczynić będźiemy mogli. Ale iżby tá czwarta część / ktora ná obronę pospolitą iśdź ma / záwżdy ſpełná dochodźiłá: tego Podſkárbi pilen bydź ma.

A tę czwartą część tylko ná ſłużebnè potocznè ma obrácáć, y liczbę ná káżdy rok s niey czynić. Arti. O VISCZENIV PODSKARBIEGO.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP191

2. TAkże vſtáwiamy: że Podſkárbi káżdy Koronny tey czwartey częśći nie ma obrácáć / iedno ná ſłużebné obrony potoczney: y ma ſie przy liczbie w tym ná káżdy rok Rzeczypospolitey vſprawiedliwić / pod winą priuationis officii ná koždym ſeymie wálnym / przed Pány Rádámi / á przy Poslách totiens quotiens byłáby ná wieczné czáſy potrzebá. A quity náßémi ábo czyiemi inßémi niema ſie bronić / chybá ktoreby były ná ſłużebné obrony potoczney obrócone. O co Poſłom inſtygowáć będźie wolno.

QVARTA Tit: VI.

Roku 1562. poczełá ſie Quártá Rawſka zá Krolá Auguſtá w Piotrkowie.

O pozwoleniu Czwartéy części ná obronę potoczną.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. fol. 12. B. HP. 52.

1. PO námówieniu tych Artykułów Vniwerſałowych / ktore ſie tyczą wnetrznych ſpraw koronnych / ktemu zá pilnym á vśilnym ſolicitowániem Poſłów ziemſkich / o poſtánowieniu obrony potoczney tákowey / ktoraby rok od roku ná Grániczách Koronnych dźierżáná bydź miáłá / tedy my z łáſki náßéy krolewſkiey / á z miłośći przeciwko Rzeczypospolitey / pozwalamy tego / áby czwarta część wßytkich dochodów totius corporis regni ku ſtołu náßemu należących / byłá ná obronę potoczną obrocona / tym obyczáiem: że naprzod ze wßytkich dochodów káżdego ſtaroſtwá / y káżdey dźierżáwy náßey krolewſkiey / ma bydź odłożono ná wychowánié Staroſty ábo Dźierżawce / wedle Rewizitey nowey / to

to/ czymby sie mógł dobrze wychować: potym wszytkie dochody máią bydź ná cztery cześci rozdzielone z których czwarta część ná obronę potoczną/ rok od roku z skárbu nászego/ bedźiem powinni dawáć/ ták z dożywotnych Arend/ y z dożywoć golych ábo de plano, iáko y ze wszytkich innych dochodów stołu nászego królewskiego nullis exceptis.

*Niżey práwo 4. Około opátrzenia.

A wszákże ci którzy máią Arendy dożywotné/ y dożywocie golé/ beda powinni nieco podwyssyć á postępić do skárbu ná wychowánie stołu nászego/ ták iáko sie ná to dobrowolnie zezwolili. Któréy czwartéy części wyssszéy miánowányey/ mocą vchwały séymu niemieyszego/ ná służebné obrony potoczney postępuiemy iuż exnunc/ y ná potomné czásy/ sámi/ y potomkowie nászy/ przestawáć bedźiemy/ ná ordinarios & extraordinarios sumptus, y ná opráwiánie zamków koronnych/ y opátrzenie ich ku obronie ná trzech częściách dochodów: opátrzywszy naprzód ze wszytkich cztérech części Stárosty y Dzierżawce y ich wychowánie.

*O tym wychowániu maß niżey práwo 4. Około.

A dla zgody y miłości miedzy stany/ te czwartą część/ którąby miáłá przysłáć z árend dożywotnych y z golych dożywoć/ bierzemy ná swé trzy części/ że z nich ią odpráwowáć mamy y oddawáć ná służebné z skárbu koronnego/ ták iáko sie pokaże z Rewizyiey z tych nowych Inwentarzów/ które máią bydź ná przyszły séym zniesione/ wszytkich dochodów nászego królewskiego imienia. A tego też ná które zászły Arendy dożywotné/ y golé dożywocia/ áby iuż nigdźie indźie nikt nie pátrzył téy czwartéy części z árend dożywotnych y dożywocia golego/ iedno v nas w skárbie nászym rok podle roku/ iáko y czwartéy części dochodów ze wszytkiego inego imienia nászego.

*O tych Renowizyách maß niżey parte 2. tit. 1. O Lustratorách y Rewizorách.

*Ten státut maß wyssszéy fo. 96. lege 1. Iż ś dobr.

Státut Krolá Alexándrá w mocy zostáwuiąc de bonis mensæ regalis vstáwuiemy: áby Kánclérzy y Podkánclérzy koronni/ niesmieli listów mimo státut ten wydawáć/ ná donácie/ obligácie/ wenditie/ feudá/ pod vtráceniem vrzędu/ ad instigationem Nunciorum terrestrium.

A iżby té rzeczy w swóy skutek były przywiedźione/ ná pilné prośby Posłów ziemskich/ á pozwolenia Pánów Rad/ iuż exnunc autoritate huius Conuentus & omnium ordinum regni consensu. Deputuiemy Rewizory z swéy strony: Drugié z Pánów Rad: Trzecié z Poselskiego kołá/ którzy beda mieli iechác rewidowác á inuentowác bona mensæ regiæ, ná wszytkie pięć części korony: to iest/ iedné do Wielkiey Polski/ drugié do Máłey trzecié do Mázowsza/ czwarté do Rusi/ piąté do Prus. Którzy Rewizorowie beda powinni iáchác y rewidowác á inwentowác dochody wszędy wszytkiego imienia królewskiego/ nullo penitus excepto. Wyiąwszy ná ten czás imioná które w stárych summách przed Alexándrem są zástáwioné: chybá iżby potym wykupioné były po śmierci tego/ kto dożywocie miał. A iżby iuż zá tą Constytucią wszyscy Stárostowie y Dzierżawce wszelákich dóbr stołu nászego królewskiego byli powinni tym Rewizorom podác ku posłuszeństwu ad hunc solum actum, Pisárze/ Wóyty/ ábo Włódárze/ ábo inné tákież sługi y kmiecie/ którzyby pożytki onych dóbr w swéy spráwie mieli/ y ich wiádomi byli: áby Rewizorowie zá ich instructią y okazániem pożytków Inwentarze poczynić mogli.

*O tych Rewizorách maß niżey parte 2. tit. 2. O Lustratorách y Rewizorách.

Quártá zá przymnożeniem pożytków koronnych ma bydź pomnażána: á zá vmnieyszeniem pożytków vmnieyszona.

Pátrz málo co niżey w tychże księgách trzecich w téyże części Pierwszéy, parte 2. lege 1.

Lustrátia wszytkich dochodów.

Roku 1565. w Piotrkowie.

Száfunek y wárunek czwartéy części opisan.

1. TAk iáko Posłowie ziemscy prosza/ áby im wolny plác był zostáwion/ námawiáć o Száfunku y Wárunku czwartéy części ná obronę potoczną pozwolonéy gdy do effektu przydźie/ á Inwentarze Rewizorowie zniosą y pokażą: pozwalamy im tego. A wszákże z Pány Rádámi stanu oboiego/ wespółek wolny plác do tego mieć máią: gdy do effektu przydźie/ á inwentarze Rewizorowie zniosą y pokażą.

Zyg. Aug. Const. 48. HP 61.

Roku 1566. w Lublinie.

Constitucią o dobrách exequutiiey podległych we wßystkim zostáwiono, z tym dokładem, áby ná bliſko przyßłym ſeymie Czwarta część odłożona byłá. Artic. DOBRA EXEKVTIIEY PODLEGLE.

Zyg. Aug. Conſt. 70. 3. POtym do Conſtitucitey o dobrách exequutiiey podległych przyßedßy / cále te Conſtitucią we wßytkim zoſtáwiliſmy / z tym dokładem: áby ná bliſko przyßłym ſeymie tá czwarta część odłożona byłá / wedle Conſtitucitey ſeymów przeßłych / pod ſtráceniem téyże dźierżáwy / z których tá czwarta część ma bydź daná Rzeczypoſpolitey. A tám ná tym ſeymie doſyć ſie oſtánie exequutiiey / podług práw / przywileiów koronnych / ſtátutów Polſkich / Conſtitucity y Receſſów pierwßych.

Iuż to práwo ieſt wyßey fol. 95.

Tych Receſſow pátrz wyßey fo. 161. 162. y dáley.

Roku 1567. w Piotrkowie.

Wychowánié Stároſtów y Dźierżáwiec opátrzono, Qwártę wcále zoſtáwiwßy.

Zyg. Aug. Con. 71. B. 4. OKoło opátrzenia Stároſtów y Dźierżáwiec / które odkład czwartey części v przedźić miáło / náyduiemy zá ráda Senatu koronnego / y pozwoleniem Poſłów ziemſkich / iż ze wßytkich prowentów przez Rewizory którzy byli / y nápotym beda / rewidowánych y ßácowánych / ma bydź naprzód odłączona piąta część / która żeby do trzech części náßych przyłączona byłá. A my ſámi żebyſmy Stároſty y Dźierżawce opátrowáli / wedle tego iáko gdźie nalepiey rozumieć bedźiemy / y iáko mieyſce y vrzad który bedźie potrzebował / zoſtáwiáiąc ſpełná czwartą część ná obronę R. P. pozwoloną.

O tymże maß wyßey fol. 94. prawo 2.

Aredy dożywotné.

Potym z Arend dożywotnych y z dożywoć golych, y podwyßénie Arend Declárátiią vczyniono.

Pátrz wyßey w kśiegách pierwßych królewſkich, fol: 94. *lege* 2. Arendy dożywotné / ić.

Po declárátiiey, oddawánié Czwartey części ták poſtánowiono.

Zyg. Aug. Conſt. 72. 5. PO Declárátiiey tákowey / áby ſkutek swóy wźięło oddawánié czwartey części / ná ſłużebné potoczney obrony koronnéy pozwoloney / nád Conſtitucie o tym vczynioné iáwnym wywołániem ná tym ſeymie oznaymiliſmy: áby iuż poſſeſſorowie wßyſcy dóbr ſtołu náßego / przez Rewizory rewidowánych / Exequutiiey podległych / ták z Wielkiey Polſki iáko y z Máley / z Rusi y z Mázowß: Z Pus, czwartą część dochodów pod winą w Conſtitucitey Lubelſkiey opiſáną / oddawáli do rąk wielmożnego Stániſłáwá Sobká z Sulciowá / Podſkárbiego koronnego / teraz y nápotym bedącego / przy Deputácich ná ten czás mianowánych: od Rad koronnych / Wielmożnego y Vrodzonego Janá Tomickiego / Gnieźnienſkiego / y Piotrá Zborowſkiego Biéckiego / Káſtelany. A od Poſłów ziemſkich / Vrodzonych / Jákubá Ponetowſkiego Czeſnika Leczyckiego / y Piotrá Káßowſkiego z Wyſokiego. A ktożbykolwiek czwartey części ná ſeymie tym nie oddał / do tákowego ná wźięcie poſſeſſitey (dóbr prze nieoddánié czwartey części ſtráconych) poſyłáć wzedownie bedźiem powinni.

Te declárátią maß wyßey fo. 94. práwo 2. Aredy.

Te maß wyßey práwo 2. Potym

A po wźięciu ich o czwartą część zádźierżáną / pozwáć go mamy ná ſeym koronny.

Gdźieby też kto w poſſeſſitią ſpokoyną puścić dóbr tákowych niechciał / mamy przeciw iemu poſtąpić ná ſeymie iáko przeciw niepoſłußnému práwá pospolitego.

A gdźiebyſmy my poſtępki tego zániechali / tedy wolno ſie bedźie Poſłom ziemſkim tego v nas záwżdy vpamiętáć / dokładáiąc tego: áby też nas dochodźiły dobrá exequtiiey podległé / gdyżeſmy powinni czwartą część z tákowych dóbr / które nam do reku przyda / y gdźie ie bedźiem mieć / czwartą część ná obronę koronną Rzeczypoſpolitey oddáć.

A iżby ſie to pokazało wßytkim / że nam nie idźie ták wiele o pożytek / iáko o vſpokoienié y vłácznienié tego wßytkiego co turbuie Rzeczpoſpolitą: tedy my dochodów z tych dóbr

dóbr/ ktore wieczności ámi y lennámi exequutiiey podpádły/ niechcemy ná swóy pożytek obrácáć/ iedno ná pożytek Rzeczypospolitey/ to iest/ ná służebne obrony potoczney do tego czásu/ dokąd sie Vnija nie skończy. A te imiona iuż máią bydź in dispositione nostra, gdzieby dożywocia nie zábyły/ ktore dożywocia podług Constitucíey w mocy zostáwuiemy.

*An. 1562. pátrz wyssey fo. 94. práwo 1. Pánowie &c.

A iż ieszcze z tym sie ludzie ozywáią/ żesmy powinni w wielu rzeczách/ ták z osoby nászey/ w doległościách Rzeczypospolitey dosyć czynić/ y miedzy stany pokoy/ w koronie dobry porządek y sprawiedliwość/ wedle powinności y przysięgi nászey vczynić/ wypełnić/ y w klubie swą práwá przywieźdź: Tedy to záwżdy gdykolwiek o to bedźiem nápomnieni/ ktorym ná tym należy/ wypełniáć obiecuiemy y powinni záwżdy bedźiemy/ wedle Constitucíey y Recessów *seymów przeszłych/ y státutów y przywileiów koronnych.

*pátrz wyssey fo. 161. 162. y dáley

Wárunek y ßáfunek czwartey części do seymu drugiego odłożono.

6. NAmowe o wárunku y ßáfunku czwartey części/ ktora tu miáłá bydź wedle con- Támże.
stitucíy *przeszłych/ odkładamy do seymu blizßego: z tym iednák dokładem/ áby iuż ná
*anni 1565. pátrz máło co wyssey práwo 2. Ták iáko &c. tym to seymie Piotrkowskim/ oddáli wßyscy czwartą część Roku 1566. od zniesienia y rewidowánia Inwentarzów Rewizorskich. A z drugich zásie lat od tego idących/ ná przyßły seym oddáć beda powinni/ według Lustrátiiey *Rewizorów przeszłych álbo przyßłych/ pod tąż winą Constitucíey Lubelskiey. *o Lustratorách pátrz Tit. 11.

Et sic deinceps annis sese sequentibus, wiecznémi czásy/ pod tąż winą *odkładáć
*pátrz wyssey práwo 3. potym, y niż. práwo 7. Znáiąc para. oddawáć. beda powinni ná mieysce y czás/ ktory bedźie ná przyßłym seymie náznáczony.

Z tegoż seymu wysłano Rewizory do Podola y Ruśi ná rewidowánié mieysc od Tátar popalonych, z ktorych sie czwarta część oddawáłá.

Pátrz niżey w kśiegách siodmych w części wtorey. Tit: 2. lege 4. 5. 6. 7. 8.

Roku 1569. w Lublinie.

Porządek, y opátrzenié, y ßáfunek Czwartey części postánowiono.

7. MAiąc my te bydź powinność náße/ ábysmy to wßytko/ w czymbykolwiek exequucíey nie dosyć sie stáło/ ábo coby ná ten seym z przeßłego Piotrkowskiego Constitucyámi ku wykonániu záwisło/ ná teráznieyßym seymie ku skutkowi przywiedli. A iż mieZyg. Aug. Const. 105. HP. 61.
dzy inßemi około rządu koronnego Artykułmi/ wárunek y ßáfunek Czwartey części/ ktorą smy z dochodów stołu náßego/ dla dobrego y obrony Rzeczypospolitey dobrowolnie postąpili/ miał bydź opátrzon: przeto niczym nie deroguiąc vrzędowi dobrze przez przodki náße vprzywileiowánému/ y przez nas sámego constitucyámi obwárowánému/ Podskárbstwá koronnego/ y owßem we wßem przełożeństwie y prerogátywách ten vrząd koronny w cale zostáwuiąc/ y dla tegoż też nic nie vymuiąc władzey y przełożeństwá wielmożnému Stánisłáwowi Sobkowi z Suleiowá/ Káßtelanowi Sedomirskiemu/ á ná ten czás Podskárbiemu koronnemu/ ktorego cnoty/ wiáry/ życzliwości przeciw nam y Rzeczyposp. tákże też iáko w inßych wielkich spráwách/ ták też y ná tym vrzędzie koronnym dostátecznéy dźielności dobrze smy doználi. Tá ráda y zezwoleniem Pánów Rad/ y Posłów ziemskich koronnych/ dla postánowienia y opátrzenia skárbu pospolitego Rzeczypospolitey/ ktory sie zá czásem założyć bedźie mogł/ ná co y tá czwarta część przez nas iest oddána/ ten porządek y opátrzenié obyczáiem niżey pisánym stáwiemy.

A naprzod wáruiąc to/ áby wßytkie prowenty stołu náßego krolewskiego/ ná wßelákim mieyscu bedące Państw korony Polskiey/ z ktorych tá czwarta część iest oddzielona/ do skárbu náßego á do rąk iego były oddawáné: ktoremi on ßáfować bedźie według rozkazánia náßego.

Deputuiemy do Páná Podskárbiego koronnego cztery osoby Deputatów/ dwu z Rády/ á dwu z Rycerstwá ad hunc solum actum: to iest/ vrodzonego Janá Tárlá z Szczekárzowic/ Káßtelaná Rádomskiego/ stárostę Pilznienskiego: Woyciechá Przyiemskiego/

ſkiego/Káſztelaná Ledſkiego: Stániſłáwá Debienſkiego/ſtároſte Checińſkiego: Dobrogoſtá Potworowſkiego/ Sędźiego źiemſkiego Káliſkiego. Nie żeby tákie ktoźyby w vrzędźie iego przeſtępkádzáć mieli/ ábo ſocios muneris cum æquali poteſtate przyſádzáć: tylko ku odbiérániu/ chowániu/ y ſpáſowániu czwartéy czeſći/ á to dla śmierći Podſkárbiego koronnego. Ktoźy to Deputaci czćić y ważyć Páná Podſkárbiego/ iáko Rádę y vrzędniká koronnego będą powinni. A opiſáną powinność máią czynić z wolą náſzą królewſką/ y zá rádą Pánów Rad/ y z wiádomośćią Páná Podſkárbiego koronnego: iáko ná ſeymiech ſtánowić ſie będźie. A dáley w vrząd iego wniczym ſie wtrącáć nie máią/ ták iż ine wſzytkie ſpráwy vrzędowi Podſkárbſtwá koronego należące/ wedle przywileiu y ſtátutu we wſzem cále á ſkutecznie záchowáne bydź máią.

Oddáwáć te czwartą część káżdy poſſeſſor bonorum noſtrorum Regalium, pod vtráceniem dźierżáwy wedle conſtitucíey powinien będźie. *Anni 1566. w Lubl. pátrz wyſſéy práwo 1. Potym.

Celnicy/ Mytnicy/ Zupnicy/ máią bydź ludźie oſiedli/ chrześćiáńſkiey wiáry/ máiętni: y káżdy z nich czwartą część oddáwáć z dochodów tych im zleconych/ pod winą vtrácenia vrzędu/ będźie powinien. A iednák de ſuis hæreditariis bonis, po zápozwániu/ oddáć te czwartą część nie oddáną/ tákże też wſzelákich inych krußców/ Zupnicy gdy do pożytku á ſkutku ſwego przyidą/ powinni będą dáwáć czwartą część.

Po káżdego Stároſty/ Dźierżawcy/ Celniká/ Mytniká/ Zupniká śmierći/ Pan Podſkárbi koronny/ zá roſkázániem náſzym/ poſłáć ma dla vczynienia Inwentarzá/ y dla opátrzenia prowentów/ áż my vácántią te komu oddamy: y pilnowáć tego/ áby czwarta część nie zginęłá Rzeczypoſpolitéy: alioquin de ſuo to nágrodźić będźie powinien Pan Podſkárbi/ & ſub priuatione officii.

Annaty/ ktore ſeymową conſtitucyą ſą pozwolone ná obronę potoczną/ támże máią bydź oddawáne od poſſeſſorá/ od conſtitucíey dwuletniey Piotrkowſkiey/ pod winą duplicis Annatæ. *Anni 1567. pátrz, wyſſéy fo. 233. práwo 4. Pozwalamy.

Mieyſce ku oddawániu y chowániu tych prowentów poſtánawiamy/ zamek Ráwſki.

Czás ku znoſzeniu téy czwartéy czeſći/ y inych prowentów/ Swiątki.

Odbiéráć to wſzytko Pan Podſkárbi koronny z Deputaty ma ták/ iáko ſie iuż po té dwá ſeymy záczęło.

Kwitowáć káżdego pod ſwą pieczęćią ſkárbną pan Podſkárbi ma z podpiſem Deputatów/ á nie ináczéy.

Ná mieyſce y czás opiſány Pan Podſkárbi koronny y Deputaci ziácháć ſie máią/ ſub pœna ſimilis ſalarii: y mieſzkáć tám trzy niedźiele ſpełná/ dla odbiéránia tych prowentów.

Reieſtrá tego wſzytkiego máią mieć przy ſobie káżdy z nich oſobne podpiſáné ſpólnie/ zá pieczęćiámi ſpólnémi.

Kśięgi máią mieć iedne/ w ktore kwity wſzytki wpiſowáne máią bydź/ y tám oſtáwáć przy prowenćiech oddánych: á drugie ná ſeym przynoſzone bydź máią.

Jeſliby komu ſługá poſłány z témi pieniędzmi czwartéy czeſći/ ábo vmárł ná dróżze/ ábo ſie iáki caſus przytráfił: tedy ten/ czyie pieniędze były/ ma oświádczenie przygody onéy ſwéy w Grodźie bliżſzym vczynić/ y zápiſáć. A zá tym poſtępkiem vtracáć dźierżáwy ſwéy nie będźie: ále záplácić ma ná bliżſzé ziáchánie Páná Podſkárbiego koronnego y Deputatów.

Oświádczenie ono z ſobą máiąc/ y przyſięgą probowáć tám przed Pánem Podſkárbim y Deputaty ma.

Száfować témi prowenty tego ſkárbu poſpolitego/ Pan Podſkárbi koronny ma z Deputaty ná ſłużebné tylko potoczney obrony z wiádomośćią náſzą y Rad koronnych/ wedle conſtitucij.

A naprzód po odbiérániu tych prowentów/ Pan Podſkárbi z Deputaty pieniędzy odliczyć ma ná półroká cále żołniérzóm: ktore gdy Deputat odnieśie do Lwowá/ ma oddáć z nich Piſárzowi polnému połowice ná iedne ćwierć látá zá wiádomośćią Hetmáńſką: á drugą połowice ma oddáć y ſchowáć ná Rátuſzu pod pieczęćią Piſárzá polnego

nego/y Stárosty/ ábo Podstárośćiego/y Burmistrzá Lwowskiego y mieyscką. Których Pisarz nie ma ruszáć áż ná plácenié żołnierzóm/ gdy przyiżdżie druga ćwierć látá. Tákże ma bydź y ná drugié półroká.

A ieśliżeby gdźie indźiéy/ niżli ná Podolu woysko było/ zá potrzebą obrony/ ábo żeby też inszy ludźie służebni przyieći byli: tedy tám/ gdźieby bliśko woyská napewnieyszé mieysce było/ té pieniądze odnoszone y chowáné bydź máią ná to mieysce/ obyczáiem wyszéy miánowánym. Ostátek pieniędzy schowáć wiernie ná mieyscu obmienionym/ pod kluczmi spólnémi y pieczećiámi máią/ták Pan Podskárbi/ iáko y Deputaci.

Ná drugié półroká (gdyż służbá ma bydź od roku do roku) máią sie ziáchać ná tóż mieysce Pan Podskárbi y Deputaci ná Nowé Láto/ znowu pieniądze żołnierzóm odłożyć ná drugié półroká.

Odnośić té pieniądze Deputat ieden piérwszą Ratę/ á drugi drugą Ratę ma bydź powinien do Lwowá: y tám ie- z wiádomośćią Hetmáńską Pisárzowi oddáwáć Polnému/ zá quity służnémi/ wedle porządku wyszéy opisánégo.

Deputat w odnoszeniu tych pieniędzy ma nakładu wielkiégo nieczynić/ á owszem wszytko státecznie reiestrowáć: bo opátrzenié iego ná to odnoszenié ma bydź z tychże pieniędzy pospolitych: z których liczbę powinien vczynić.

Niebytność páná Podskárbiégo Koronnégo/ ábo Deputatá ktorego przez służną przyczynę/ niéma zászkadzáć w odbiérániu tych Prowentów ná obronę potoczną pozwolonych/ y szafowánié ich: gdy ná swé mieysce szláchćicá osiádłégo y vczćiwégo/ cum sufficienti Mandato, y pieczećią swą przyszłé y z kluczem.

A ieśliby śmierć ktorego z tych ábo Deputatów/ ábo páná Podskárbiego zászłá: tedy superstites máią moc wszytko spráwowáć/ oznaymiwszy nam naprzod śmierć onégo.

Liczbę czynić z tych Prowentów máią ná séymie wálnym dniá szóstégo od záczęćia séymu/ przed námi y Rádámi Koronnémi/ y Posły ziemskimi/ Pan Podskárbi Koronny y Deputaci: y dostátecznie sie vspráwiedliwić Rzeczypospolitéy quitámi nie inszémi/ iedno ktoreby były ná służebné potoczney obrony/ wedle Constitucyiéy. * A ná séymie nie ma bydź nic spráwowano/ áż sie tá liczbá piérwéy odprawi: támże quit sobie od nas z wiádomośćią Rad Koronnych y Posłów ziemskich otrzymáć.

* pátrz fol. 310. prawo 2. Także.

Deputaci iedno od séymu do séymu drugiégo trwáć beda ná tym vrzędzie swym/ á ini ná to mieysce obráni bydź máią: ktorym oni przednieyszy wszytko státecznie oddáć beda powinni przy pánu Podskárbim.

Jeśliżeby śmierć páná Podskárbiégo ábo Deputata ktorego zászłá piérwéy/ niżliby liczbę ná séymie vczynili: tedy Superstites pan Podskárbi z inymi Deputaty liczbę vczynią.

Ktoby nie dał tych dochodów ná czás y mieysce opisáné: tedy pan Podskárbi z Deputaty máią nam záraz deferowáć wszytki. A my ná wwiązánié dzierżaw onych/ z ktorych prowent nie iest wydan/ tákże ná odiećié Żup/ Ceł/ Myt/ y inych wszytkich in genere nullis exceptis dochodów/ z ktorychby czwartéy części nie oddano/ poślemy: y przedsie o niewydánié czwartéy części/ ktorą oddáć będzie powinien/ de bonis hæreditariis pozwiemy/ iáko Constitucya obmawia/ ná seym wálny.

* Anni 67. w Piotr pátrz wyszéy fol. 312. prawo 5. Po declaratiiey.

Respekt ma bydź ná to: ieśliby ktory Dzierżawcá przed wyszćiem Roku/ ktoregoby miał dawáć czwartą część/ vmárł: áby nie więcéy potomkowie zmárłégo dawáli/ iedno coby słusznie przychodziło: ostátek Dzierżawcá successor dokłádáć ma wedle liczby. A cobysiekolwiek rzeczy nálázło nád Inwentarz: to wszytko potomkowie z Stárostw wolno wywiéżdź máią/ y długi swé wyciągáć/ czego pan Podskárbi bronić nie ma.

A gdyby przypádło Interregnum, pan Podskárbi y Deputaci tego skárbu pospolitégo pieniędzmi nie máią szafowáć iedno zá wiádomośćią y roskázániem Rad Koronnych/ sub pœna peculatus. A ktoby też śmiał kiedykolwiek rzucić sie ná ten skarb pospolity/ áboby hámował páná Podskárbiégo z Deputaty w száfunku ich wyszéy opisánym/ ábo żeby też stárostá páná Podskárbiégo z Deputaty od Zamku przerzeczonégo/ y

od pie-

od pieniędzy hámować chćiał / á Rádby Koronnych niechćiał bydź posłuszen: tákowy káżdy tąż winą peculatus będźie karan.

Pánowie Deputaci máią przysiegáć ná powinność swą: y ná to/iż tempore Interregni nie máią wespółek z pánem Podskárbim ßáfować pieniędzmi Rzeczypospolitéy / iedno zá wolą y rostązániem Rad Koronnych.

Stároską mieyscá tego ma przysiegáć: iż páná Podskárbiego z Deputaty / ma do Zamku záwżdy etiam tempore Interregni puszczáć: y skárbu pospolitego dla złodźieystwá w niebytności páná Podskárbiego przestrzegáć. A gdźieby powietrze przypádło ná mieyscu náznáczonym: tedy my mamy zá oznaymieniem páná Podskárbiego inßé mieysce dla odbiéránia pieniędzy náznáczyć.

Opátrzenie ábo Salarium páná Podskárbiego to ma bydź. Pánu Podskárbiemu z tego skárbu pospolitego tysiąc złotych: Pánóm Deputatóm z Rády pó trzech set złotych: á drugim po dwu set złotych.

Oddawánie czwartéy części do rąk páná Podskárbiego z dóbr Królewskich.

Zyg. Aug. w Lubl. Con. 111. B. 8. AJżesmy dáli listowną Cautią/ręką nászą podpisáną y Koronną pieczęćią zá pieczętowáną / okolo zápłácenia czwartéy części/ ze trzech części dochodów wßelkich / y Retent stołu nászego Królewskiego / ták iáko to iest wßytko ßerzéy w liśćie nászym opisano: á ták vchwałą tą seymu tego postánawiamy/ y pod winámi w liśćie nászym opiśánémi/Stárostóm/ Tupnikóm y inym dóbr nászych wolnych królewskich Dzierżawcóm roskázuiemy / áby ná czás w liśćie nászym náznáczony / trzy części dochodów nászych tegoroczných / y Retentá przeszłych / do rąk páná Podskárbiego Koronnego oddáli / ći którzy do skárbu nászego y Prowentów nam respondowáć y oné oddawáć są powinni.

Roku 1570. w Wárszawie.

O Odbiérániu y ßáfunku czwartéy części.

Const. 118. 9. WSzem wobec y kożdemu zosobná/ wßelákiég stanu y dostoieństwá ludźiom/ komu to iedno wiedźieć należy/ oznáymuiemy. Iż my ná tym seymie Wárszawskim / zá ráda Pánów Rad Koronnych/y prosbą posłów ziemskich/chcąc áby sie dosyć działo Constytucyam y vchwałóm seymów przeszłych: á iżby wßytkie rzeczy y spráwy niżey opisáné Rzeczypospo:potrzebné/od wßech ludźi w cále á istotnie záchowáné były/ten Vniwersał nász zá zgodnym wßech stanów zezwoleniem vczyniony / roskázáliśmy obwołáć / y do wiádomości wßech przywieźdź.

Naprzód/iż tego seymu ku odbiérániu y ßáfowániu czwartéy części y Poborów/deputowáliśmy do páná Podskárbiego Koronnego/ dwu z Rády/vrodzonych/ Janá Sieninskiego/ Tárnowskiegó/y Páwłá Działynskiego/Dobrzynskiegó/Káßtelany: á dwu od posłów ziemskich / vrodzoné / Wáclawá Ostrorogá/á Janá Pláze / którzy przy pánu Podskárbim czwartą część odbiérać y oną ßáfować máią / iáko o tym Constitucya seymu Lubelskiego obmawia. *Anni 1569 mass wyssßéy fol.*

Ći którzy czwartéy części nie oddáli ná czás náznáczony/iáko według Constitucyiéy stráćili possessionem bonorum nostrorum Regalium, ták do nich ná odbiéránie tákowych dóbr poslemy/y czwartéy części zátrzymányé ná dobrách ich dochodźić będźiemy. *313. práwo 7. Znáiąc para. Deputuiemy.*

Ostátek téy Constitucyiéy z strony Poborów masß niżey Tit: 10. Pobory. lege 4. Co sie dotycze Poborów.

Roku 1578. w Wárszawie.

Quártá dosądzona by dź miáłá zá królá Stephaná przez dwá dni pro vna vice, Articulo: CZWARTA CZĘSC.

Steph. w Wár. 1578 Con. 192. 10. CZwarta część zá prosbą y pozwoleniem wßech stanów/ dosądzáć mamy tu

prò

pro hac vice tantùm przez dwá dni/ ni czym nie deroguiąc Constitucyam seymów przeszłych o sadzeniu iey. A do odbiéránia quárty w Rawie ná przyszłé Swiątki podle Constitucyiey* Lubelskiey deputuiemy/ ex ordine Senatorum, vrodzonych/ Jana Krzysztoporskiego Wielunskiego/Piotrá Kloczewskiego Zawichoyskiego/y Stárosty Małogoskiego/Kásztelany. Z posłów vrodzoné/ Stánislárá Ligeze z Máley Polski/ Lukaszá Brzozowskiego z Wielkiey Polski.

*anni 1569. masz wyssey fo. 313. prawo 7. Znáiąc: pa. Deputuiemy.

Roku 1588. w Krákowie.

Chowánié Quárty w Rávie ták obwárowano.

11. BEspieczeństwo chowánia quárty w Rawie ták opátruiemy/ áby Stárosta Rawski terázniey szy/ y nápotym bedący/ powinien bywáć przy Podskárbim Koronnym/ ábo vrzędzie iego/ták że przy Deputaciech/áby wiedział co do skárbu włożono y schowano bedzie: gdyż Constitucyą *obwárowano/ że on strożem tego skárbu powinien bydź: ná co Salarium Stárośćie dwie ście złotych náznáczamy. A ktoryby Deputat do quárty in persona nie przyiáchał/ tedy Salarium brać niema.

Zygmunt III. fol. 43.

*anni 1569. Lubelską: pátrz wyssey fo. 316. para Stárosta.

Tegóż Roku Deputaci do odbiéránia Quárty.

12. VChwała seymu tego/ku odbiéránin y szásowániu czwartey czesći/ deputowálismy do Podskárbiego Koronnego dwu z Rády: vrodzonych/ Janá Bogusza Zawichoyskiego/y Stánisławá Bykowskiego/Konárskiego/ Leczyckiego Kásztelany: á dwu od posłów ziemskich/ vrodzoné/ Andrzeiá Wyssynskiego/ Woyskiego Drohickiego/ y Adámá Nárámowskiego. Ktorzy przy Podskárbim y Stárośćie Rawskim czwartą czesć odbiérać y onę szásować wedle Constitucyiey Lubelskiey máią.

Tenże támże fol. 48.

Roku 1590. w Wárszawie.

Sposob y várunek oddawánia Quárty.

13. QWártá z dóbr nászych krolewskich wolnych od stárostow y Dzierżawiec powinna/dla tym przedszego posiłku ná te obrone Turecką: zá dobrowolnym pozwoleniem pro hac vnà vice tantum, ná czás rychleyszy/ niż iest w práwiech opisány/ to iest/ tydzień przed Swiątkámi/ pod wárunkiem o niey opisánym/ma bydź znoszona y oddawána: y ná ten czás Deputaci tu obráni wedle Constitucyiey/dla odbiéránia iey w Rawie zásiędź máią/ y cały tylko tydzień po Swiątkách ná odbiéránin iey dosiedzieć. Ktoby iednák tu chćiał z dobrey woley oddáć vprzedzáiąc czás/ ma bydź kwitowan przez Pány Prowizory/ ktory kwit ma bydź ważny/ iákoby też w Rawie od pánow Deputatów miał bydź otrzymány/ pro hac vice tantum. A iż ná tymże tu seymie/względem wyprawy Tureckiey/ z tychże dóbr iest nam osobna quártá tákoważ z dobrey woley y chęci pozwolona/ *tenże czás y tey drugiey quárćie do pomienionych Deputatów ná tóż mieysce náznáczamy: z tymże iáko wyszszey wárunkiem/ oddawánia iey tu w Wárszawie/ ktoby chćiał/do rąk Prowizorów/y ważności kwitów od nich dánych. Tákże y druga drugiego Roku przy stárey quárćie dáć pozwolili: z tym wárunkiem iáko iest stára quártá opátrzona y obwárowána: wymuiąc od płácenia tey quárty drugiey Arendarze Prowentów nászych krolewskich/ z ktorych liczbę czynią.

Tenże w Wár. fo. 21

*pátrz niżey fo. 319. prá. 20. Potrzebam.

A do odbiéránia tey oboiey quárty/ exnunc, Deputaty náznáczamy. Z kołá Senatorzkiego z Wielkiey Polski/vrodzonego Woyciechá Wilkánowskiego/Kásztelaná Płockiego: z Máley Polski/vrodzonego Piotrá Niszczyckiego/Kásztelaná Belzkiego. A z Poselskiego kołá wedle porządku Woiewodztw y ziem/ vrodzonego Stánisławá Kárśnickiego/Sędziego ziemskiego Sierádzkiego/Burgrábie Krákowskiego z Wielkiey Polski: á z Máley/ vrodzonego Janá Goluchowskiego.

A iż gwałtowna potrzebá ná Rzeczpospolitą nálega/ tedy vchyláiąc in isto passu pro hac vice tantùm Constitucyiey o woženiu quárty vczynioney/ pozwalamy

áby wßytkié té pieniądze quárćiáné/ rázem z Ráwy odwieźioné były do woyská.

Rewizory do dóbr przez nieprzyiaćiele popalonych y spuſtoßonych wedle Conſtitucyiey Lubelſkiey/ á oſobliwie do Sniátynią/ Kámieńcá/ y Trebowle/ do wſi Letáwy/ Bieley/ Lukowey/ Kriniczánów/ Báliny/ Krzyláwy/ Nieſtrowie/ náznáczamy od nas/ wrodzonego Marćina Broniewſkiego Sekretarzá náßego: z Pánów Rad/ wrodzonego Stánisłáwá Lándſkoronſkiego/ Káßtelaná Hálickiego: z Poſłów wrodzonego Prokopá Ráßká/ Podkomorzego Hálickiego/ ktory iáko naprzedcey do rewidowánia tego popalenia ziáchać/ á rewizyą do Ráwy autentice Deputatóm poſłać máią/ á Deputaći w nie weyrzawßy/ y quantitatem ßkód vważywßy/ ieſliby co od ſtároſtów y Dzierżawiec tychże dáć było powinno: od nichże tám w Ráwie intra tempus ſupraſcriptum odebráć/ y z tego quitowáć będą powinni.

Sądzenie Quárty pro hac vice.

Támże. 14. JEſt sądzenie quárty nie zupełnie ná ſeymie dla wielkości ſpraw dochodźi/ tedy mocą tego ſeymu/ odſyłamy sądzenie pro retentis quárty/ do Trybunału Lubelſkiego pro hac vice tantùm, gdźie też Inſtigator náß ſtáwić ſie będźie powinien/ y cauzy te według powinności ſwey odprawowáć: á te ſpráwy inter cauſas officii sądzone bydź máią. Pámietnego od Inſtigatorá áni sąd Trybunálſki/ áni Piſarz bráć nie ma. A ći wßyſcy Dzierżawcy dóbr náßych/ ktorzy o quárte ná teraźnieyßy ſeym zpozywáni byli/ z tychże ſeymowych pozwów máią mieć Rók o też quárte ná Trybunale Lubelſkim we trzy Niedźiele po záczęciu iego: Excepta cauſa o quárte z Wołyná y z Lomás/ ktorą do przyßłego ſeymu záwießamy.

O Quárćie y sądzeniu iey nápotym.

Támże. 15. QVártá z dóbr náßych iáko dla obrony pospolitey ieſt poſtánowioná/ ták/ żeby záwżdy cále y zupełnie dochodźiłá/ wáruiemy: y powinni będźiemy do tych dóbr/ ktoreby ieſcze nie były rewidowáne zeſłáć Rewizory: iednák do tąd gdźie nie záßłá rewizyá/ nie powinien nikt zá przeßły czás podlegáć tey quárćie. Mamy też w sądzeniu o nie zápłáceniu iey/ żadnego omießkánia nie czynić/ y nadáley do wtorego ſeymu nie wlec sądzenia cauzy żadney o zátrzymáwánie iey: A gdźieby ſie to nie ſtáło/ iuż ná trzećim ſeymie po nieoddániu iey/ nie powinien nikt o nie odpowiádáć: ále ná Podſkárbim/ ieſliby on iey nie oddał in delatis Inſtigatorowi/ ábo ná Inſtigatorze ieſliby on nie popárł/ ma bydź pátrzano. A te quárte/ ktoreby ex retentis oddano/ zá dekretem náßym ábo też Trybunálſkim/ ktoremu té sądy pro hac vice ſą zlecone/ nie gdźie indźiey iedno do Ráwy ná obronę Rzeczypospolitey oddawáne bydź ma/ pod wárunkiem o quárćie opiſánym.

A z tych retent/ ktore zá przeßłe látá niegdy wielmożny Jan Dulſki Podſkárbi Koronny zá dekretámi ſeymowemi wyćiągnął/ będą powinni potomkowie iego liczbę vczynić doſtáteczną wedle Conſtitucyi dawnych.

Roku 1591. w Wárßáwie.

Deputaći do odbiérania Quárty.

fol. 2. 16. DEputuiemy vchwałą ſeymu tego/ ku odbiérániu y ßáfowániu czwartey cześći do Podſkárbiego koronnego dwu z Rády/ wrodzonych Hieronymá Buzeńſkiego Siérádzkiego/ y Andrzeiá Zborowſkiego Bieckiego/ Káßtelany. A dwu od Poſłow ziemſkich/ Vrodzone Stánisłáwá Zeleſkiego z Wielkiey/ y Jerzego Stánę z Máley Polſki: ktorzy przy Podſkárbim y Stároſćie Ráwſkim czwartą część odbiérać/ y ony ßáfować wedle Conſtitucyey Lubelſkiey máią.

*anni 1569. wyſßey fo. 313. prá. 7. Zuáige.

Roku 1593. w Wárßáwie.

Deputaći

Deputaci do odbiérania Quárty.

17. DEputuiemy vchwałą sęymu tego ku odbiéraniu y ßáfowániu czwartéy cześci do Podskárbiego dwu z Rády/ Vrodzonych Andrzeiá Firleiá z Dąbrowice Rádomskiego/ Stánisłáwá Bykowskiego/ Konárskiego/ Leczyckiego/ Káßtelany: á dwu od Posłów ziemskich/ Vrodzonego Zbożnego Smerzyńskiego z Wielkiéy Polski/ Mikołáiá Lándckoronskiego z Máłéy/ ktorzy przy Podskárbim y Stároście Rawskim one odbiérać/ y odebráną ßáfować máią/ y teraz záraz ieden z tych Deputatów z kołá Poselskiego pół qwárty tych obu lat ná żołniérze do Lwowá odwieźć ma/ á drugi ná Nowé láto/ wedle dawnéy Constitucíiéy o tym vczynionéy. fol. 19.

"Lubelskiéy anni 1569. wyssęy fo. 314. para. A naprzod.

Roku 1598. w Wárßáwie.

Deputaci do odbiérania Quárty.

18. DEputaty do odbiérania Quárty w Ráwie z tego sęymu náznáczamy: z Senatorów/ Vrodzonych Máwrzyńcá Trzcińskiego Ráwskiego/ Janá Ossowskiego Záwichoyskiego/ Káßtelany: á od Rycérskiego kołá/ z Wielkiéy Polski Páwłá Gárwáskiego/ Pisárzá ziemskiego Płockiego: á z Máłéy Polski Adámá Rożná. fol. 144.

Generália do Quárty.

Quártę w mocy Król Stephan zostánwuiąc, obiecał nakładem swym opátrowáć Gránice koronnè

19. GRánice koronné oboygá narodu y wßytkich państw do korony należących od wtárgnienia nieprzyiaćielá wßelákiego/ obroną opátrowáć nakładem nászym mamy y powinni będźiemy y potomkowie náßy/ ostáwuiąc Quárte w mocy wedle státutu Polskiego. Steph. in literis Confir. 1576. fol. 147. B.

Poznolenié Quárty do stołu Królá Iego M.

20. POtrzebam skárbu nászego dogadzáiąc/ Stárostowie y Dzierżawcy dóbr nászych wolnych/ z chęći y z dobréy woli swéy/ postąpili Nam y postępuią/ dwuią táką Quárte/ y pod tymże wárunkiem iáko do Ráwy dáią/ do lat trzech/ kładąc w to y ten rok/ ktory ná przeßłym sęymie nam postąpion"/ to iest/ iedną ma bydź ná przyßłé Swiątki dána/ á drugą in anno 1592. trzecią in anno 1593. Zyg. III. w Wár. 1591. fol. 15.

pátrz wyssęy fo. 317. prawo. 13. Quártá.

PODATKI. Tit: VII.

Podatków żadnych nowych Król vstáwiáć niema ná imionách swoich królewskich:
Pátrz fol: 60. lege 7. Osobliwie.

Grunty Páńskié y ßlachetckié są wolnè od wßytkich podatków.

1. DLa zasług y wiernych posług vczynionych y dla dobréy woléy wßytkich (ktorą Nam y potomstwu nászému oboiéy płci pod przysięgą pokazáli/ y nápotym záczásem y mieyscem są gotowi wierné służby zá wolą Bożą pokázowáć) chcąc im to osobliwą łáską nágrodzić/ miástá/ zamki/ dzierżáwy/ miásteczká y wsi/ y poddáné we wsiách

Libertas fundorum Nobilium.

IDeò ob merita fideliaq; seruitia facta, & voluntates vniuersitatis ipsorum, quę nobis & nostris pueris vtriusq; sexus, facto fideli omagio præstiterunt: & in posterum loco & tempore, fidelia seruitia sunt parati (dante domino) exhibere: eos speciali fauore prosequendo, ciuitates, castra, possessiones, oppida & villas, incolas villarum totius regni Poloniæ inhabitantes, ipsorum Lodw. w Koß. 1374. La. 40. B. HL. 148/ 183. y 264. HP. 260.

wśiách wßyſtkiego króleſtwá Polſkiégo / któryż w nim mießkáią / Pánów y ßlachty / wßytkich czynimy wolné / y wyymuiemy od ſkładánia wßytkich dáni ábo podatków ták poſpolitych iáko oſobliwych / ktorymkolwiek imieniem bylyby zwáné: y od wßyſtkich poſług / robót / draźnienia / vciſków na wietßych / któreby miały bydź w rzeczách y w oſobách / ſędzie y proſćie wolni / chcemy ábi wyſwobodzeni y wyięci byli: ále tylko chcemy mieć ná tym doſyć / ábi dwá großá monety Polſkiéy / których oſm á cztérdźieśći großy grzywne czynią Polſką / z kożdégo łanu ábo cześći łanu oſiądłégo ná kożdy rok Nam y potomkóm náßym / ná świeto świętégo Marćina Confeſſorá / ná znák nawyßſégo pánowánia y ná wyznánie Korony króleſtwá Polſkiégo byly płácone.

ipſorum Baronum & Nobilium omnium, abſoluimus, liberamus & eximimus: ab omnibus & ſingulis collectis, donationibus, ſiue tributis, tàm generalibus quàm ſpecialibus, quocunq; nomine cenſeantur: & ab omnibus ſeruitiis, laboribus, vexationibus, angariis, præangariis, in rebus & perſonis committendis, purè & ſimpliciter ſolutos & abſolutos eſſe volumus, ac exemptos. Sed his tantùm volumus eſſe contenti: quòd duo groſſi vſualis monetæ, in dicto Regno currentis, quorum quadraginta octo marcam faciunt Polonicalem, de quolibet manſo vel ſorte, locatis vel poſſeſſis, ſingulis annis, Nobis & noſtris ſucceſſoribus, in feſto beati Martini Confeſſoris, in ſignum ſummi dominii & recognitionem coronę regni Poloniæ exoluantur.

Ab omnibus contributionibus nobilitas libera.

La. 40. HL 148/ 264. 2. KAſimirus, &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis: Quomodo Magnifici, Generoſi, & Nobiles terrarum noſtrarum, Maioris Poloniæ, Siradiæ, Lanciciæ, & præſertim Cuiauiæ, ſyncerè & gratè nobis dilecti, Nobis ſubſidium Fertonũ ſpontè & de bona ipſorum voluntate, non inuiti, nec quocunq; modo per Nos coacti, ſed ad petita noſtræ maieſtatis, & purè cõſiderata noſtra & regni noſtri magna & ardua neceſſitate, dederunt. Quam ſolutionem Fertonum, non de iure, nec quoùis alio modo, niſi (vt præmittitur) ſpontaneam recipimus: & loco eorundem Fertonum nobis datorum, promittimus verbo noſtro regio, à feſto ſancti Martini Cõfeſſoris, & à data præſentium, poſt vnum annum venientem, ad ſex annos continuè ſe ſequentes, de terris prædictis, exactionem Fumalium, ſeu Poradlne, aliâs króleſtwo, ſe non recipere: ſed loco iſtorum Fertonum, Nobis taliter datorum, anno quolibet, de quolibet laneo duos groſſos defalcari & excutere. Demùm promittimus, tales Fertones, aut huiuſmodi inconſuetas ſolutiones, ab ipſis expetitas aut datas, non in ſequelam trahere: aut eorum priuilegiis & munimentis, per huiuſmodi ſolutionem in aliquo derogare: ſed ipſas terras, & præſertim Cuiauiæ, circa iura & munimenta, priuilegia, & ipſorum iurium confirmationem, prædeceſſorum noſtrorum & noſtra, ac antiquas & bonas conſuetudines (prout in ſuis punctis, clauſulis, ac articulis latiùs continentur) gratioſius conſeruare: Harum, quibus ſigillum noſtrum eſt ſubapppenſum, teſtimonio literarum, Datum in loco Campeſtri exercituum noſtrorum, circa Choynice, Feria ſexta ante Omnium Sanctorum, Anno Domini, 1455.

Idem Rex liberos Nobiles à tributis facit.

HL 148. B/ 265. 3. KAſimirus Dei gratia &c. Rex Poloniæ, Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, tàm præſentibus quàm futuris, præſentium notitiam habituris: Quomodo Magnifici, Goneroſi & Nobiles, Dignitarii terrarum, incolæque terrę noſtræ Brzeſtenſis, ſyncerè nobis dilecti, ad preces noſtras, de ipſorum merè ſpontanea & libera voluntate, penſato periculo, quod poſſit imminere terris noſtris Cuiauię, ex hoſtium noſtrorum incurſu & inuaſione, prouidentes & conſulere volentes terrarum ipſarum Cuiauiæ indemnitati, conſenſerunt ad contributionem pecunialem: pro ſtipendiatorum, per Nos nunc ſuſceptorum conſeruatione, in terris Cuiauiæ: pro reprimendis

primendis hostibus, ab inuasione ipsarum terrarum, promittimusque, quòd contributio non debet in posterum venire in sequelam: neque aliquam contributionem, de prædictis Dignitariis & terrigenis nostris terræ Brzestensis, ipsis inuitis & contradicentibus, exigere & extorquere deinceps volumus, & promittimus. In cuius rei testimonium, sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Datum in Kolo, feria quarta in Vigilia Conceptionis gloriosæ virginis Mariæ: Anno Domini, 1463. Dominus Rex per se.

Z łanu dwá großá Królowi płáconè być máią.

Rex non expetet à subditis præter duos grossos.

4. TEż obiecuiemy: iż od tych czásów nie będźiemy wyćiągáć iákiey płacey / ábo dawánia wierdunków / ábo ßeśći großy od obywátelów ábo ich ludźi: ále tylko ná płáceniu dwu großu z káżdeg łanu mamy przestawáć / y mieć dosyć wedle stárá dawnego zwyczáiu.

Item pollicemur: quòd à modò nõ expetemus aliquas solutiones, aut contributiones Fertorum, aut sex grossorum, à terrigenis, vel eorum hominibus; sed in solutione duorum grossorum, de quolibet laneo, debemus esse contenti, iuxta veterem consuetudinem.

Kágim. w Nieß. 1454 La. 93. HL. 63/184. HP 607. y 87.

Kuiawska y Dobrzyńska źiemiá od dáni owsowey wolna.

Cuiauiæ & Dobrinię terra ab auenę tributo libera.

5. WSzyscy obywátele źiem Kuiáwskiey y Dobrzyńskiey z owsá / który Nam zwykli płácić / do dźieśiąći lat tylko Nam będą powinni z niego odpowiádáć: które gdy wynidą / od tákowego owsá będą wolni y wyieći.

ITem, omnes incolæ terrarum Cuiau: & Dobrin: de auena solita, quam nobis soluere consueuerunt, ad decem annos duntaxat nobis respondere sint astricti: quibus euolutis, ab huiusmodi auena liberi sint, & exempti.

Wtá. Iág. 1433. La. 52 HL. 12. B/22. HP. 261.

Ruska źiemiá tákże wolna od owsá.

Rusia etiam à tributo auenę libera.

6. Z Podatku owsowego Nam do żywotá nászego sámá Ruska źiemiá dosyć czynić będźie.

DE auenæ verò contributionibus, nobis ad tempora vitæ nostræ, sola Russia respondebit.

Wtá. Iág. w Wiedl. 1433. L. 52. HL. 12. B/23 HP. 261.

Co ná wolności zásiedli wolni od podatkow.

Tributum non soluant libertate gaudentes.

7. W Wyćiągániu podatków stárych / ábo zá czásem vchwalonych chcemy y vstáwiamy: áby Poborce nászy ták byli báczni y rostropni / żeby z ludźi / którzy przed tym zá iákąkolwiek przyczyną są od czynszów rocznych wyswobodzeni / w tym czásie póki wolność nie wynidźie / podatków vchwalonych / ábo które vchwalone bydź máią / nic nie śmieli áni mogli wyćiągáć.

ITem, in exigendis cæteris exactionibus antiquis, aut pro tempore laudatis, volumus & statuimus: Exactores adeò rationabiles atq; discretos esse: vt de hominibus, causa quacunq; præcedente, à censibus annuis liberatis, interim donec libertas non videbitur expirata esse, Exactiones ipsas laudatas laudandasq; exigere non præsumant, neque possint.

Ian Olbr. w Ptotr. 1496 La. 104. HL 63/114. HP. 88.

Approbátia Miásteczek nowych.

8. MIásteczká wszystkie które sie nowo osadzáią po Koronie / wolne czynimy od wszystkich podatków Rzeczypospolitey należących / do lat osmi: á to dla tego / áby osiádłość wietßa rzemieślników y kupców zámnożona bydź mogłá / ku wietßey ozdobie y pożytku Rzeczypospolitey. A potym równo z drugimi onera wszytkie ponosić będą powinni.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 31.

Pro fabrica Eccleſiæ Crac: medietas redituum remittitur.

Bodzántá 1369. La. 57

9. QVod etiam pro fabrica Eccleſiæ noſtræ Cathedralis medietas redituum, primùm à clericis exigi fuerat conſuetum, hoc eis tenore præſentium, exnunc ſit indultum & remiſſum.

Podatki Krolenſkié pieniądźmi poſpolitémi ábo Práſkimi płáconè bydź máią.

Wład. Iág. w Cgerw. 1422. La 49 HL 165. B/ 295. HP 82.

10. NAd to / ácz Poborcy náßy w źiemiách Krákowſkiéy y Sędomirzkiéy / zá podatki náßé / ktore krolęſtwem zową / ná znák poddánſtwá y prawdźiwéy Pánſtwá / które nam płácą monetą poſpolitą y zwyklémi großmi Práſkiémi / od kmieći wźieli / y do ſkárbu náßego wniesli: á wßákże aby nápotym przerzeczonym źiemiam to nie przyniosło tákiéy ßkody / ábo práwóm vbliżenia: ſtázuiemy y tym zápowiedzeniem ná wieki vſtáwiamy: iż od tego czáſu w przerzeczonych źiemiách Krákowſkiéy / Sędomirzkiéy nie ina / iedno bieżąca y poſpolita w krolęſtwie moneta zá tákowé podatki nam ma bydź wyćiągána. To opátrzywßy / iż ieſli niektórzy poddáni náßy w rzeczonych źiemiách od ſwych kmieći zá czynßé ich große Práſkié będą bráć / ábo zechcą bráć: oni téż kmiećie ku płáceniu nam tákowychże großów Práſkich zá podatki náßé przez poborce náßé niech będą przyćiśnieni.

Communi moneta vel Pragenſi ſoluantur contributiones Regiæ.

INſuper licèt Collectores noſtri, per literas noſtras Cracouienſes & Sandomirienſes, pro exactionibus noſtris, vulgariter krolęſtwo nuncupatis, in ſignum ſubiectionis & veri dominii, nobis ſolui ibidem in moneta currẽti, & conſuetis groſſis Pragenſibus, à kmethonibus receperint: & noſtro infiſcauerint theſauro: ne tamen hoc valeat, in poſterum dictis terris parêre aliquod detrimentum, vel iuribus earundem derogare, Decernimus, & edicto perpetuo ſtatuimus: vt àmodo in dictis terris, Cracouienſi & Sandomiriẽ, non alia niſi currens, & communis in regno moneta, pro huiuſmodi exactionibus noſtris exigatur: hoc prouiſo, Quòdſi aliqui ſubditi noſtri, in dictis terris, à ſuis kmethonibus, pro ipſorũ cenſibus groſſos Pragenſes receperint, vel recipere voluerint; illi etiam kmethones, ad ſoluendum nobis ſimiles groſſos Pragen. pro exactionibus noſtris per noſtros Collectores arceantur.

O PODYMNYM. Tit: VIII.

De integro laneo duo groſsi dentur

Ioan. Alber. Petr. 1496. La. 104. HL 102. B/ 184.

1. ITem ſtatuimus: vt moneta in regno communis currens, videlicet mediorum groſſorum, in exactionibus duorum groſſorum, quæ à nonnullis regalia, ac Porádlné / à nonnullis verò Podymné dici conſueuerunt, recipiatur vbique. quarum licèt quidditas ipſa nominis ſignificet, atq; indicet ſolutionis conſuetudinem: tamen cùm intelexiſſemus, in aliquibus locis introduci quaſdam priuatas conſuetudines, in exactionibus huiuſmodi: quæ fortaſsè in aliquibus locis, de laneo per Fertonẽ: in aliquibus verò, præſertim in Halicienſi terra, non abſque præiudicio & grauamine ſubditorum noſtrorum, de qualibet agri parte tantum, quantum exactoribus placuit, recipiebantur, & ſoluebantur: Idcircò, tametſi certis noſtrorum prædeceſſorũ priuilegiis, ac eorum & regni ſtatutis, & conſuetudinibus, conſtitutum approbatumq; fuerit, quòd per duos groſſos debeant ſolui: tamen nos ſpecialiter, propter ſuccreſcentes eos errores ſuprimendos, ſtatuimus: quòd exactiones ipſę duorum groſſorum, non confusè, vel de domibus, vel de agri partibus, ſed de quolibet agri laneo, ſeu manſo integro, per duos groſſos, moneta noſtra regia, in regno communiter recipi ſolita, ſicque & non aliter ſolui debeant in æuum, in omnibus terris, diſtrictibus, & locis terrarum noſtrarum.

o tymże maß wyßéyſo. 321. Prá. 4. Téż obiecuiemy.

Villæ

Podymnè nie wynázonè na liśćiech, Królowi I. M. należy.

2. GDźie osobliwéy zmianki w przywileiach / ábo w zapisiéch dwu großu niemáß/ práwu królewskiému okázuie śie bydź záchowano.

Fumalia nisi expresè inscribantur sunt Regia.

VBi specialis mentio in priuilegiis, vel in inscriptionibus duorum grossorũ facta non est, iuri regio reseruata esse cognoscitur. Zyg. wkrá. 1510. fol. 15. HL 107. B/ 185. HP 88.

Kmiećie sámi Podymnè płácić máią.

NAd to czyniémy wolné/ y ná wieki wyświobodzamy wßytki y kożdé z osobná/ wßytkich náßych obywátelów kmiećie / od wßytkiey płacey / podatków wyciągánia / powozów/ robót które podwodą zową/ wćiśków/ obciążenia/ zboża/ Ośpów: tylko przestáiemy ná dwu großách monety zwyczáyney Polskiey/ w królestwie Polskim pospolićie bieżącey. Które dwá großá kożdy kmieć przerzeczonych obywátelów náßych z kożdego Lanu osiádłego będźie płácił: chociaby też wiecéy osób ná nim siedźiáło.

Ale wymuiemy od téy płacey Szołtysy y sługi ich / chcąc áby od tákowégo płácenia dwu großu byli wolni y wyieći. Tákże też Młynárze/ Káczmarze/ y Zagrodniki/ którzy nie máią áni robią ról / to iest Lanów cálych ábo połowice: którzy tu tylko tákże máią bydź wyieći / kożdego roku ná przyßłé czáßy ná świeto świętego Mikołáia płácić będą.

Ale ieśli z przerzeczonych Młynárzów/ ábo Káczmarzów / ábo Zagrodników który cály Lan będźie zásiéwał: tedy płácić dwá großá będźie. A ieśli połowice / tedy przedśie groß tákowéyże monety nam będźie powinien.

Ná które to płácenié dwu großu minice przerzeczoney / naiáśnieyßému księżęciu pánu Ludwikowi Węgierskiému y Polskiému królowi dobrowolnie poddáli śie.

Kmethones fumalia dent, non Sculteti, molendinatores, tabernatores, seruitores, & hortulani.

ABsoluimus insuper & perpetuò liberamus, omnes & singulos omnium nostrorum terrigenarum kmethones, ab omnibus solutionibus, contributionibus, & ex actionibus, vecturis, laboribus, equitaturis, Podwodis dictis, angariis, grauaminibus, frumentorum dationibus, dictis Sep vulgariter, præterquam duos grossos monetæ vsualis Polonicalis, & in regno Poloniæ communiter decurrentis. Quos quidem duos grossos, quilibet kmetho prædictorum terrigenarum, de quolibet laneo possesso soluet: etiam si illum plures personæ possideant. Wlá. lág. w Iedln. 1433. La. 51. HL 192. B/183. HP. 86.

Sculteris eorum, & seruitoribus, (quos ab huiusmodi solutione duorum grossorum volumus esse liberos, & exemptos) necnon molendinatoribus, tabernatoribus, & hortulanis, non habentibus nec colentibus agros, hoc est, mansos, seu laneos integros, vel medios duntaxat, exceptis, atque demptis: singulis annis, in futurum, in festo sancti Michaelis Archangeli, vsque ad diem sancti Nicolai, soluere sit astrictus.

Si autem prædictorum molendinatorum, siue tabernatorum, aut hortulanorũ aliquis, integrum laneum agrorum coluerit; tunc ad solutionem duorum grossorum: si verò medium laneum coluerit agrorum, ad soluendum vnum grossum, similiter monetæ prædictæ, nobis sint astricti.

Ad quos quidem duos grossos monetæ præscriptæ, aliâs sereniſſimo Principi domino Ludouico, Vngariæ & Poloniæ regi, soluere liberè se submiserunt.

Wśi Klaßtornè iáko ßláchetckié podymnè płácić dwá großá máią.

4. DZiśtóm niektórych Klaßtorów chcąc zábieżéć / vstáwiamy: áby wyciągánié dwu großu ták było płácono ze wśi y máietnośći Klaßtornych: iáko ze wśi ßlá-

Monasteriorum villæ, vt nobilium, fumalia soluant.

ITem grauaminibus quorundam Monasteriorum prouidere cupientes, statuimus: vt exactionem duorum grossorum ita soluant villæ & possessiones ipsorum: Zyg. w Piotr. 1512. fo. 19. HL. 102. B/185. HP. 88.

chet-

chetckim zwykło Podymné bydź płácono. sicuti villæ nobiliũ eã soluere cõsueuerũt.

Villæ, Tabernæ, & Molendina, Contributiones soluant.

Zyg. w Piotr. 1527. HL. 63. B/ 114.

5. Villæ & Tabernæ; quæ ex quadam negligentia seu conniuentia exactorum seu Capitaneorum, publicas contributiones hactenus non soluerunt, ad solutionem illarum nunc omninò compellantur: & similiter Molendina, quorum tertias mensuras Tenutarii bonorum nostrorum exemerunt, & illas à se emptas, seu in summis pecuniarum obligatas tenent, soluant contributionem, quæ ßos dicitur: sicut reliqua omnia Molendina, in regno nostro, seu illorum Molendinatores eam soluere solent: contraria consuetudine, quæ corruptela potiùs dici debet, penitùs non obstante.

Podymnègo niezápłáconègo winá.

Włá. łág. 1433. La. 51. HL 193. uer. 31/184. HP. 86.

6. A Jesli w náznáczoný czásie nam która Wieś tákowych pieniędzy zániedba záplácić/ tedy ten / którégo ku wybiérániu tákowégo podatku vstáwimy y náznáczymy/w téyże Wśi iednégo Wołu względem niezáplácenia / przez nádzieie wrócenia wźiąć będźie miał zupełną moc. A ieśli we czternaśćie dni po wźięciu tákowégo wołu táż Wieś / y którakolwiek inna przerzeczonych pieniędzy niezápłáci: tedy Poborcá náß dwá woły tákimże sposobem przez nádzieie wrócenia niech weźmie.

Si intra præfixum tempus fumalia non soluantur.

QVòdsi infra præfixum terminum, Nobis aliqua villa pecuniã huiusmodi soluere neglexerit: extunc Exactor noster, quẽ pro tollenda eadem exactione duxerimus deputandum, in eadem villa vnum bouẽ, ratione non solutionis, absq; spe restitutionis, habebit recipiendi omnimodam facultatem. Si verò infra quatuordecim dies, post eiusdem bouis receptionem, eadẽ villa, & quæuis alia, dictam pecuniam non soluerit: extunc Exactor noster duos boues, consimili modo sine spe restitutionis, recipiat atque tollat

O nybiérániu Porádlnègo.

Steph. w Wár. 1581. Con. fo. 214

7. Aż sie skárżyli Postowie ziemscy / że niektórzy stárostowie/ o podymné ábo porádlné wyciągáią winy / y pozywáią mimo przywiléy Jágiełłá królá / tedy vstáwiamy/ áby sie stárostowie záchowáli wedle tego przywileiu.

Od Podymnègo Woiewodowie y niektórzy Káßtelani wolni.

Zyg. w Krak. 1507. fol. 6. HL. 102. B/ 185. HP. 88.

8. Acz wßyscy ziem náßych ná dostoienstwách będący/ á zwłaszcza w Mázowßu pokornie nas prosili: áby byli wolni od plácenia podymnégo dwu großy: wßákże my wolność rzeczoną nieplácenia tylko Woiewodóm y Káßtelanóm tym / którzy námieyscoch Woiewodów Káßtelanśie dzierżą/dáiemy y pozwalamy. Wßákże chcemy: áby w kożdych ziemiách y stárostwách stárostowie mieysc czynßé y dochody którékolwiek / które zá czásu przodków náßych / á zwłaszcza w ziemiách náßych Mázowieckich zá czásu ksiąząt przez vrzędniki były bráné/tymże vrzędnikóm ziemskim áby były płácone.

Palatini & aliqui Castellani liberi sunt à fumalibus.

LIcèt vniuersi Dignitarii terrarum, & præsertim in Masouia, supliciter supplicauerint; vt liberi sint à solutione exactionis nostræ duorum grossorum: Nos tamen libertatem ipsam dictæ exactionis non soluendæ, Palatinis duntaxat & Castellanis, loca Palatinorum Castellanatus obtinentibus, damus concedimusq;: volumus tamen, quòd in singulis terris & Capitaneatibus, locorum Capitanei, census & prouentus quoslibet, tempore prædecessorum nostrorum, & præsertim in terris nostris Masouiæ Ducum tempore, per dignitarios percipi solitos, eisdem Dignitariis terrestribus exoluant.

Włá. łág. w Ied. 1433 La. 51. HL. 102/184. HP. 87.

Od Podymnègo mieszánié wolni.

9. O Mieśćiech stárych y nowych zá czásu

Ciues fumalia non soluent.

De ciuitatibus autem antiquis & no-

nis

czásu pánowánia náßego osádzonych/ták vstáwiamy: iż ten mieszczánin/który w mieście z żoną/z dźiećmi y z czeládźią mießka/á rolą sam ábo przez swego zagrodniká/ ábo oraczá robi: nie będźie powinien ná zápłácenié przerzeczonego porádlnego: ále ieśli przed miástem abo miásteczkiem mießka: niech płáci przerzeczoné Porádlné/ták iákoby we wśi siedźiał. A temu nic nie ma przeßkádzáć: iż do práwá y zwierzchnośći tego miástá ábo miásteczká przynależy/ ábo z nimi iákié obowiązki/to iest iákié podátki y iné roboty podéymuie.

uis, tempore regiminis noſtri locatis, ſic ſtatuimus: Quòd ille ciuis, ſeu oppidanus, qui ciuitatem cum vxore, filiis & familia inhabitat, & agrum ſolus vel per ſuũ hortulanum, aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam Porádlné penſionem. ſed ſi ante oppidum, vel ciuitatem reſideret: ſoluat præfatam Porádlné penſionẽ; ac ſi in villa reſideret. non obſtante, quod ad ius & iuriſditionem eiuſdem oppidi ſeu ciuitatis pertinere, vel cum eis onera ſufferre perhibeatur.

Podymnè zátrzymánè pod Interregnum, oddawánè być máią.
Articulo, O Podymne.

10. PODymnégo ábo porádlnégo/iż duobus hiſce Interregnis ludźi wiele nie dawáło: máiąc zá to/iż go nie byli powinni dáwáć/dla tego/iż królá głowy swéy nie mieli: gdyż to tylko Pánóm swym królóm Polſkim/in recognitionem ſummi dominii, Rycérſtwo pozwoliło. Ale iż to podymné ſtaroſtóm miedzy inßémi prowentámi porácházano/z czego też y quártá idźie/tedy ták declárujemy z pozwoleniem wßech ſtanów/áby było tákowé podymné zátrzymáné ſtaroſtóm náßym/ad feſtum S. Margarethæ oddáné. A wßákże okrom win o tym opiſánych. A z nowych oſiádłośći oddáné będą máią/gdźie iuż wolnośći przeßły/iáko y z ſtárych. *Steph. w 1 Krák. 157 6 Con. 165.*

SPISNE ABO WPISNE. Tit. IX.

Pobórcá ábo który Podymnè wybiéra, Spiſnégo niech nie bierze.
Exactor deſcriptionales non exigat.

1. PRzerzeczony wyćiągácz pieniędzy przeczonych względem znáku/który Nápiſnym zową/niech nic nie wyćiąga/ábo bierze: A wßákże liſty swymi niech kmiećie quituie z zapłácenia. MEmoratus etiam exactor pecuniarum prædictarum, prætextu notæ quod Nápiſné dicitur, nihil exigat atque tollat: & nihilominus literis ſuis kmethones quietet de ſolutis. *Włá. lág. wiedl. y w Krák. 1433 La. 51. HL. 260/ 465. HP. 89.*

Tákoważ vſtáwá.
Similis.

2. CHcemy y ſkázuiemy: áby pieniędze ábo Wpiſné zá wyćiągánié podatków nászych królewſkich nápotym nie było bráné/ áni wyćiągáné. ITem volumus & decernimus: ne pecuniæ ſiue Inſcriptionales, ab exactione noſtra regia deinceps recipiantur & exigantur. *Káź. lág. w Korczy. nie 1451. La. 88. HL. 260/ 465. HP. 89.*

Którzy nybiéráiąc podátki królewſkié Spiſnè biorą, iáko máią być karáni.
Alioquin Exactor arreſtetur.

3. VStáwiamy/áby Burgrábiowie y ini którzy wybiéráią królewſkié pożytki/ábo ſtaroſtowie náßy nic nie wyćiągáli ſpiſnégo z ludźi ták ſłáchetckich iáko duchownych: á ieśli ináczéy vczynią/á będą nieoſiedli/w goſpodách swych przez Burgrábié- ITem ſtatuimus: quòd Burgrabii aut Exactores regales ſeu Capitanei noſtri, non exigant Spiſné de hominibus, tàm nobilium quàm ſpiritualium: quòd ſi ſecus fecerint, nec poſſeſſionati fuerint, in hoſpitiis eorum per Burgrabium loci aut Proconſulem areſtentur, donec acceptũ reſtituant. pœnam trium Marcarum luant *Káź. w Nie. 1454. Laſki 95. HL. 260/ 465. HP 89.*

biégo mieyscá / ábo Burmiſtrzá niech be- ant, & à quo huiuſmodi ſpiſné exegerint. dą zápowiedźieni do tąd / áż co wźieli wrócą. y ktemu winy trzy grzywny niech záplácą temu / od kogo tákowé ſpiſné wyćiągną.

Libertatia od wiárdunków, etć. Ziemie Wſchowſkiéy.

Zyg. III. w Krák. 1588, fol. 49,

4. Stároſtá Wſchowſki / po té czáſy / niewiémy zá iákim práwem / od ſłáchty téy tám źiemie Wſchowſkiéy / tákże z máietnośći / ták ſtanu duchownégo iáko y świeckiégo / wyćiągał wiárdunki / czynſzé / ſpy y ſtáćie: o co / że ſie obywátele téy tám źiemie Wſchowſkiey vſkárżáli / mieniąc ſie ztąd mieć nie málé præiudicium w práwiéch y wolnośćiách swych ſłáchetckich: dla tego ná prośbę y żądánie Poſłów źiemſkich / ten to ſtároſtá będźie powinien ná ſeymie piérwſzym po koronácyiéy práwo ná to pokázáć: które ieſli będźie ſłuſzné / onégo tylko sámégo przy tym práwie zoſtáwić będźiemy powinni: ále inſzym nápotym ſtároſtóm to práwo ſłużyć nie ma. Który / ieſliże ná tym ſeymie przyſzłym po koronácyiéy práwá swego nie pokaże ſłuſznégo / tedy iuż exnunc te to źiemie Wſchowſką / tákże máietnośći wſzytkié / ták duchownégo iáko y świeckiégo ſtanu / od płácenia tego wolné czynimy czáſy wieczném.

POBORY. Tit: X.

Pohór pogłowny zá Królá Zygmuntá w Bydgoſczy / 1520.

Contributio à ſingulis capitibus Sigiſmundi primi.

PRAWO 1. HL. 64/115

Sigiſmundus Dei gratia Rex Poloniæ &c. Vniuerſis &c. Quum hoc bellum, quod nobis in A. B C. eſt, non modò non miteſcere, ſed magis ac magis feruere videatur: quodq; magis nos angit, dum hoc bello inuiti occupamur: mallemus hanc impenſam, & hæc arma, aduerſus infideles conuertere: cum quibus, inprimis autem Tartaris, Chriſtiani nominis perpetuis hoſtibus, in terris Ruſſiæ nobis cõtinuũ & planè hæreditarium bellum ſit perneceſſarium fore putauimus, tantis malis & periculis, quibus Regnum & Dominia noſtra, imò fermè tota Chriſtianitas obiecta eſt, diligentiùs quàm vnquam aliâs conſulere & prouidere. Statuimus igitur, in hoc Conuentu generali Bydgoſtienſi, communi omnium Conſiliariorum noſtrorum & Nunciorum terreſtriũ conſilio & aſſenſu, contributiones infraſcriptas: pro defenſione Reipub: & neruo belli. Neque enim aliò conuertenda erit hæc pecunia, quæ gratè pieq; conferetur; quàm pro defenſione Reipub: & tuendis finibus Chriſtianorum, ab incurſione infidelium: & liberatione captiuorum de poteſtate ferociſſimæ gentis Tartaricæ.

In primis D. Archiepiſcopus Gneſnenſis, florenos trecentos.

Archiepiſcopus Leopolienſis, flo: centũ.

Epiſcopi omnes Poloniæ, per florenos centum quinquaginta.

Suffraganei, per florenos decem.

Epiſcopi terrarũ Ruſſiæ, per florenos 50.

Gneſnenſes Prælati de ſingulis Prælaturis, per florenos decem.

Prælati Sandomirienſes de ſingulis prçlaturis per florenos ſex.

Abbates & Præpoſiti infulati, per florenos quinquaginta.

Abbates baculati, per florenos viginti quinque.

Quilibet beneficiatus de ſingulis beneficiis, quod quiſpiam habebit in quibuſcunq; Eccleſiis Regni, & terrarũ Ruſsiæ, ſuam taxam ſoluet, ſingulariter inferius explicatam.

Canonici in Cathedralibus Polonicis, per florenos quinque.

Canonici in Collegiatis maioribus, per florenos tres.

Canonici in Collegiatis minoribus, per florenos duos.

Prælati in Collegiatis minoribus, per florenos duos.

Prælati

Prælati Russiæ, per florenos duos.
Cancellarius Cracouiensis ratione officii, florenos octo.
Cancellarii Dominorũ Episcoporum & Officiales rurales, per floren: quatuor.
Præbendarii simplices, per florenũ vnũ.
Mansionarii, Altaristæ, Psalteristæ, per florenum vnum.
Item Lectores, Gratialistæ & Sacerdotes nõ beneficiati nec salariati, per gr: sex.
Officiales, & Vicarii, & Iudices in Spiritualibus, in Ecclesiis Russiæ, per florenos decem.
Vladarii, qui decimas Dominorum Episcoporum vendunt, per florenos tres,
Notarii Consistoriorũ, per florenũ vnũ.
Vicarii Russiæ Cathedraliũ, per gro. 20.
Prælati Monasteriorum, Monachorum, & Monialium, per florenos duos.
Vicarii Canonicales, per florenũ vnum.
Omnes religiosi Monachi, villas, domos, & census habentes, & Moniales, per grossos decem.
Doctores nõ beneficiati, per flor: vnum.
Physici practicantes, per florenos duos.
Causidici Iuris Spiritualis, per flo: vnum.
Magistri artium, per grossos octo.
Baccalaurei, per grossos sex.
Studentes cõmuniter omnes ex Regno nostro dũtaxat oriundi, per gr: duos.
Seruitores Magistrorum, Doctorũ, Studentum, Baccalaureorum in omnibus Bursis præter extraneos, per gr: duos.
Plebani Ciuitatum, per florenos sex.
Plebani Oppidorũ ditiores, per flore. 3.
Plebani villarum ditiores, per flor: duos.
Plebani pauperiores, per marcam.
Vicarii Parochialium in ciuitatibus notabilioribus, per grossos duodecim.
Rectores scolarum in ciuitatibus muratis, per grossos duodecim.
Vicarii oppidorum paruorũ, per gro. 6.
Vicarii villarũ & Klessi, per gr: quatuor.
Cãtores Ciuitatũ notabiliorũ, per gr. 10.
Cantores Oppidorum per grossos octo.
Organistæ, per grossos sex.
Campanatores, per grossum vnum.

Ordo Spiritualiũ Ruthenorum.

WLadici Ruthenici, per flor: decem.
Archimedritæ, per florenos tres.
Kryloszanie, per florenum vnum.
Seruitores vtriusque status, per gr: vnum.
Archipopones, aliâs Archipopi, per florenum vnum.
Monachi, aliâs Czerncy, per floren: sex.
Popadiæ, per grossos quatuor.
Pueri & vxores eorum, per grossos duos.

Dignitarii & Officiales Seculares.

PAlatini generaliter omnes, per florenos quinquaginta.
Capitanei in quibus iudicia celebrantur, per florenos decem.
Vice Capitanei vbi nõ sũt iudicia, per flo. 1.
Capitanei Castrorum, Episcoporum & Dominorum, per florenos duos.
Marsalci, per florenos viginti.
Officiales Sigillorum Regiorum, per florenos viginti.
Thesaurarius Regni, florenos viginti.
Officiales non salariati prouentus nõ habentes, per florenos tres.

Eadem ratio sit, de Officialibus Serenissimæ Reginæ.

PRæfectus Exercituũ, florenos viginti.
Ratione Capitaneatus Kazimiriẽsis florenos decem.
Vicecapitanei vbi sunt iudicia, per florenos quatuor.
Capitanei Castrorum Regalium, non Iudicialium per florenos quinque.
Factores prædiorũ, per gros: duodecim.
Castellani Maioris Poloniæ, per flor: tres.
Castellani reliqui omnes, per flo: decem.
Castellani nullos prouentus habentes, per florenos quinque.
Officiales curiæ salariati, per flo: decem.
Magnus procurator Cracouiensis, florenos viginti.
Curienses nostri & Aulici, per flor: duos.
Cubicularii nostri, in equis seruiẽtes, per florenos duos
Cubicularii sine equis seruiẽtes, per gr. 15.
Familia Nobilis Consiliorum, Officialiũ & Curialium in cõtinuo seruitio curiæ seruientes, per grossos octo.
Familia eorundẽ ignobilis, per gro: duos.
Burgrabii Cracouien: per floren: decem.
Burgrabii Castrorum iudicio præsidẽtes, per florenos duos.
Tribuni terrarum seu Castrorum, per florenos decem.

Officiales omnes terrestres & districtuũ, prouentibus suis gaudentes, per florenos quinque.
Iudices terrestres, per florenos sex.
Subiudices terrestres, per florenos tres.
Notarii terrestres, per florenos decem.
Camerarii Succamerariorũ terrestrium, per florenum vnum.
Iudices Castrenses, per florenos duos.
Iudex Succamerarii Cracouien: florenos duos.
Procuratores pecuniarii secularium causarum, per florenos tres, & si quis se talem esse negauerit, iuramẽto cõfirmet.
Exactores terrestres, modernis exceptis, per florenos quinque.
Notarii eorum, per florenum vnum.
Officiales terrestres & Districtuum, qui nullos habent prouentus, per flo: tres.
Burgrabii Castrorum ignobiles tanquam factores, per florenum vnum.
Notarii Castrenses, per florenũ medium.
Holomkowie & serui Castrorum, per grossos duos.

Officia Salinarum.

ZVpparii, per florenos triginta.
Vicezupparii, per florenos decem.
Theloneator in Capitaneatibus & teloneis nostris Regalibus, per flore: decem.
Theloneatores & particularium teloneorum exactores, per florenos duos.
Officiales perpetui in Zuppis, per florenos quinque
Officiales tẽporales per florenos quatuor
Warkmeister, florenos quindecim.
Barikrech, & qui dicunt & habẽt ius perpetuum in mõtibus, per flor: quinque.
Vxores & pueri, per grossos duos.
Varzychowie, per florenos duos.
Gwarkones, per grossos duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Mensarii, aliâs Stolnicy/ per grossos 15.
Vxores & pueri, per grossos octo.
Starzysze & cæteri minuti Officiales, per grossos sex.
Vxores & pueri, per grossos tres.
Laborantes cõmuniter omnes, per gr. 2.
A qualibet fenestra, aliâs wyßćié/ hæreditarii, per florenos duos.
Vxores & pueri, per grossos octo.
A caldearibus, aliâs panwie/salis Rutheni, per florenos octo. exceptis Regiis.

Officiales fodinarum plumbi.

SImiliter in Ilkusz laboratores communes omnes, per grossos duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Gwarkones in montibus laborantes, per grossos duodecim.
Vxores & pueri, per grossos sex.
Non habẽtes verò mineram, per gr. duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Mensarii, aliâs Stolnicy/ per gros: vnum.
Similiter vxores & pueri, per gros: vnum.
Mineratores aliâs Rudnicy per flor: vnũ.
Vxores & pueri, per grossos sex.
Socii verò eorum, per grossum vnum.
Similiter vxores & pueri per gro. vnum
De molendinis ventilibus & aquaticis, molendinatores soluent per gros: tres.
Vxores & pueri per grossum vnum.
Lazurium fodientes, per florenos tres.
Vxores & pueri, per grossos quinque.

TOrdo vniuersæ Nobilitatis.

Tàm spirituales quàm seculares domini & nobiles, quicunq. villas habent, quilibet à qualibet villa, dummodò non sit tota deserta, per florenum vnum. nõ obstantibus quibuscunq. libertatibus. Nam hæc lex, in personas, & non in bona, constituta est.
Nobiles bona habentes terrestria, quotquot sunt in domo, etiam indiuisi, tenentur soluere de capite suo, per flo. 8.
Qui kmethones habent, per flor: octo.
Item viduæ Nobiles, & populi, qui non habent kmethones, per gr: duodecim.
Populi autem, hæreditates & kmethones habentes, per florenos octo.
Aduocati & Sculteti plebis, kmethones & hæreditates nõ habẽtes, per gr: octo.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Aduocati & Sculteti plebis, kmethones, hæreditates, aut tabernas, aut molendina habentes, per floren. octo.
Vxores & pueri per gross. octo.
Viceaduocati, & rurales Vladarii, ita & kmethones soluent, per grossum vnũ.
Similiter ab vxore, & pueris: qui non habent aliquos prouentus.

Conditio kmethonum.

Quili-

Quilibet à se,vxore,& puero per gr:vnũ
Horulani, quilibet à se, vxore & pueris, per grossos tres.
Rataic, per grossos tres.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Inquilini villarum, per grossos tres.
Pueri & vxores, per grossum vnum.
Demptis viduis pauperibus, & viduis, per grossos sex.
Mercenarii diem laborando, per gr: tres.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Seruitores kmethonum vtriusque sexus, per grossum vnum.
Valachi agros colentes, & vltra centum oues habentes, per grossos tres.
Vxores & pueri per grossos duos.
Valachi agros non habentes,sed oues habentes, per grossum vnum.
Similiter vxores & pueri.
Kniaziowie Ruthenici, per gro: quatuor.
Vxores & pueri, per grossos duos
Flisowniey & Piscatores, per gros: duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Kmethones generaliter omnes, similiter vxores, per grossum vnum.

Conditio ciuitatum maiorum.

Consules Cracouien: per flo:quinque.
Consules Posnanien: per flor: quatuor.
Consules Leopolien: per flor: quatuor.
Iuris supremi Aduocati per flo: quinque.
Scabini eiusdem iuris, per flor: quatuor.
Aduocati ciuitatum, per florenos duos.
Vxores & pueri, tàm Consulum quàm Aduocatorum, & omnium suprascriptorum, per medium summæ,quamq; cuiu sliber maritus soluerit.
Cechmagistri earundem ciuitatum, per grossos duodecim.
Vxores & pueri, per grossos sex.
Mercatores ditiores & pannicidæ Craco: per florenos tres.
Vxores & pueri, per grossos octo.
Pannicidæ Posnanien: & Leopolien: per sesquialterum florenum.
Mercatores pauperes, per floren: vnum.
Vxores & liberi, per grossos octo.
Institores, per grossos decem.
Vxores & pueri, per grossos tres.
Artifices omnium artificiorũ,per gro:sex.
Pueri & vxores, per grossos tres.
Socii artificium, per grossos duos.
Vxores & pueri per grossum vnum.
Discipuli artes mechanicas discentes, per grossum vnum.
Ciues communiter omnes iure ciuili gaudentes, per florenos quatuor.
Vxores & pueri per grossos viginti.
Inquilini in circulo, per grossos duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Seruitores vtriusq. sexus per gros: vnum.
Piscium venditores, apud Craco: habentes piscinam & domos per flor: vnum.
Vxores & liberi, per grossos octo.
Molendinatores prædictarum ciuitatum hæreditarii, per grossos duodecim.
Vxores & pueri,per grossos octo.
Molẽdinatores tẽporales,per gr: quatuor
Vxores & pueri per grossos duos.
Trágárze/per grossos tres.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Mixtarii, per grossos duos.
Armeni, per grossos duodecim.
Vxores & pueri, per grossos tres.

Ciuitates & oppida secũdi ordinis.

Kasimiria apud Cracouiam, Wielicz-ká/Bochnia/Sądecz/Biécz/Pilzno/Tarnów/Proßowice/Skármiérz/Miechów/Lelów/Sandomiria, Lublin/Rádóm/Opoczno/Wislicá/magna Opátów/Iłża/Bodzecin.

Maioris Poloniæ eiusdem ordinis.

Kaliß/Kościen/Wschowa/Bydgoscza/Kryſko/Ploteko/Wieluñ/Leczycá/Gniézno/Lowicz/Wolbórz/Vnieiów/Smiená/Bárk/Slupcá/Rawá/Sochácżów/Brzeźiny/piątek/Számotuły/Grodźisko/Koło.

Ciuitates & oppida, secundi ordinis terrarum Rusiæ.

PRzemysl/Krosno/Sánok/Járosław/Przyworsko/Láncut/Rzeßów/Strzyżów/Brzozów.

Suprascriptarum omnium Ciuitatum & oppidorum secundi ordinis.

Consules ciuitatum à capite, per grossos quindecim.

Vxores & liberi eorum, per gro: quatuor.
Aduocati, Scabini, Notarii, per g: quatuor
Vxores, per groſſos duos.
Pueri verò, per groſſum vnum.
Item omnes mechanici, per groſ: duos.
Vxores & pueri, per groſſum vnum.
Socii mechanicorum, per groſſum vnũ.
Diſcipuli mechanicas artes diſcentes, per groſſos ſex.
Mercatores & vectores inuchentes res pretioſas, videlicet lapides, gemmas, pannos ſericeos & laneos, telam pretioſam & Colonienſem, & alia id genus, per florenos octo.
Vxores & pueri, per groſſos quatuor.
Mercatores pauperiores, qui ab his emere ſolent, per groſſos octo.
Vxores & liberi, per groſſum vnum.
Vectores & ducentes, per groſſos tres.
Ab vxoribus & pueris, per groſum vnũ.
Omnes generaliter ciues, domos, & ius ciuile habentes, per groſ: quatuor.
Vxores & pueri, per groſſos duos.
Inquilini, per groſſos duos.
Vxores & liberi, per groſſum vnum.
Serui, mercenarii, laboratores, per gr. vnũ.
Suburbani, & hortulani, & hæreditarii molendinatores, in ciuitatibus & oppidis prædictis, per groſſos octo.
Vxores & pueri, per groſſum vnum.
Molendinatores manuales & temporales earũdẽ ciuitatũ & oppidorũ, per gro. 6.
Vxores & pueri, per groſſum vnum.

Præterea ſunt nonnulla oppida, in regno noſtro, & in terris Ruſsiæ, habentia fora annualia, & ſeptimanalia.

IN talibus oppidis, Conſules à capite ſoluant, per groſſos octo.
Vxores eorum, per groſſos duos.
Pueri verò, per groſſum vnum.
Item, Aduocati, Scabini, & Notarii, per groſſos duos,
Vxores & pueri, per groſſum vnum.
Item, mechanici generaliter omnes, per groſſum vnum.
Similiter vxores & pueri, per groſ: vnum.
Item, Artificum ſocii, ac eorum vxores & pueri, per groſſum vnum.
Mercatores omnes, per groſſos quatuor.
Vxores & pueri, per groſſos duos.
Inquilini, vxores, & pueri, per gr: vnum.
Item, Suburbani, hortulani, iure ciuili gaudentes, cum vxoribus & pueris, per groſſum vnum.
Item, molendinatores talium oppidorũ, perpetui, ſeu hereditarii, per g: quatuor.
Vxores & pueri, per groſſos duos.

In oppidis non habentibus forum annuum, & ſeptimanalia.

CONſules & generaliter omnes Officiales, per groſſos duos.
Vxores verò & pueri, & generaliter omnes homines in huiuſmodi oppidis exiſtentes, per groſſos duos.
Suburbani, & hortulani taliũ oppidorũ, omnes in vniuerſum, per groſ: vnum.
Omnes Fiſtulatores, Citharædi, Timpaniſtæ, hoc quæſtu victum quærentes, de capite ſuo, per groſſos ſex.
Vxores & pueri, per groſſum vnum.
Mulieres vagæ, in curiis Dominorum vbique manentes, per groſſos ſex.
Item, Iudæi generaliter omnes in regno noſtro 3000. florenos per groſſos triginta computatos, ſoluent.
Tempus verò ſolutionis Nos literis noſtris aſſignaturi ſumus.
Iudices Iudæorum, per florenos duos.
Notarii, per florenum vnum.

Præterea exactio & contributio Ducillorum, debet durare à feſto Pentecoſtes proxime venturo, vſque ad Conuentum generalem proximum.

Vt autem hæc decreta & ordinationes, in exigendis huiuſmodi tributis factæ, debitæ executioni demandentur, ſtatuimus: vt in omnibus diſtrictibus Palatinatuum, duo exactores fiant: vnus ſpiritualis, & alter ſecularis: & Capitaneus, ſeu eius Viceſgerens, cum eis, tanquam ſuperintendens. Qui quidem exactores, ſecundùm formulam & diſpoſitionem ſupraſcriptam, eas exactiones, medio iuramento ad ſancta Dei corporaliter præſtito, exigent. Quod iuramentum ſecularis exactor, coram loci Capitaneo, aut eius Viceſgerente: ſpiritualis verò, coram Notario publico, & teſtibus fide dignis

dignis: inter quos tamen sit loci Capitaneus, vel eius Vicesgerens: Iurabunt autem in hæc verba:

EGo N. iuro: quia in suprascriptis Contributionibus repetendis & exigendis, fidelis ero clementissimo & sereniſsimo Domino, Domino Sigismundo Regi Poloniæ, ac Reipub. quodq́; volo & debeo, omni cura, studio, integritate & diligentia, exactiones villarum & capitalium, iuxta laudum & formam literarum vniuersalium, in generali Conuentione Bydgostiensi decretas & constitutas, fideliter repetere & colligere: nulli hominũ, cuiuscũque status, ordinis, sexus & conditionis, siue ob amorem, fauorem aut premium, parcendo: primò & ante omnia de bonis Regiis, necnon Dominorum spiritualium & secularium: demùm de bonis vniuersis Nobilitatis, de personisque & capitibus ordinum & statuum: non obstantibus quibuscunq; libertatibus & exemptionibus, quacunq; authoritate cuicunque concessis. Et si aliquem hominum quippiam Reipub. abstrahere cognouero, alicuius libertatis & exemptionis prætextu, aut temerè: extunc talem Maiestati Regiæ, & Consiliariis eius, ac vniuersæ nobilitati pandere publicè volo & tenebor, necnon loci Capitaneo. Exactas verò pecunias, in manus horum inferam fideliter: sicut inferiùs constitutum est. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Crux.

Sed vt in infrascriptis exactionibus, facilior & verior modus & ordo fiat: debent omnes Plebani, vel eorum Commendarii, in ciuitatibus, oppidis, villis singularum suarum Parochialium, per capita & personas, nullum hominem excludendo, sine mora fideliter conscribere: & eadem Regestra, ante festum Purificationis Mariæ proximum, exactoribus sui districtus præsentare: & in manus dare, sub iuramento: Quòd ipsa Regestra, ab eo fideliter conscripta sunt. Vbi verò inter Plebanum & Dominum villæ, seu Consules oppidorum, dissensio super Regestris orta fuerit: extunc exactores districtus illius mittant, vel (si quo modo possũt) ipsi descendant ad locum, de quo esset differentia, ad cognoscendam rei veritatem. qua cognita, id quod iustum erit, exigatur. Cæterum statuimus: vt exactio & collectio omnium pecuniarum incipiat fieri, à proximo festo Purificationis Mariæ: & finiatur die Dominico Oculi, proximè venturo, hoc modo: Quòd Domini spirituales & seculares Consiliarii, infra duas primas hebdomadas, ipsam exactionem in toto dissoluant: sub pœna duplici, & centum marcarum, & cæteri status ac ordines, etiam infra alteras duas hebdomadas, id quod iustum est extradant: sub pœna duplici, & quatuordecim marcarum. Si quis contributiones suprascriptas extradere neglexerit: & die Dominico Oculi extunc lapso, duplicem exactionem soluere cogetur. In qua quidem duplici exactione, Capitaneus loci eiusdẽ, in bona talis non soluentis, se authoritate nostra intromittere, & eadem tandem tenere debebit, vsq; ad totalem solutionem præfatæ duplicis contributionis. Et si talis negligens, siue sit dominus siue inferioris ordinis, Capitaneo suo intromissionem in bona sua dare noluerit: extunc ipso facto, inferior pœnam 14. marcarum, dominus verò centum marcarum pœnam succumbet. Ratione quarum pœnarum, tàmdiu Capitaneus bona talium tenebit; donec pœnæ duplicatæ, & similiter pœnis suprascriptis satisfaciet. Quæ pœnæ duplicatæ, & pœnæ quatuordecem marc. siue centum, repetitæ & exactæ, pro defensione regni, & necessitate Reipub. conuertantur. Spirituales verò tales exactiones soluere contemnentes aut negligentes, censuris Ecclesiasticis, ad soluendum pœnam duplicem compellantur, quas si quispiam vltra tres menses induratus sustinuerit: hostis patriæ esse censeatur: & vt talis puniatur.

Hoc etiam specialiter prouisum esse volumus: quòd exactores designati, si qui in

iure terrestri aut castrensi, aut quocunque alio iudicio, actiones haberent: & si causas suas, intra tempus collectionis non attentauerint, vel diligentias necessarias & opportunas non fecerint: ea prærogatiua gaudeant, qua gaudere solent ij, qui Reipub. extra fines regni nostri seruiunt. Hîc exactores sunt descripti: prætereaque ciuitates districtuum primariæ, in quibus pecuniæ exigebantur.

Collectis tandē omnibus contributionibus, pecuniam collatā debent exactores portare, ad ciuitatem capitalem suæ terræ: videlicet ad diem Dominicam Iudica, proximè venturum: & tandem iam integrè & fideliter, in manus & potestatem Palatini, si præsens fuerit. sin autem minus, extunc in manus Castellanorum. ibidemq; mox, coram suprascriptis, de omnibus perceptis & collectis, iuxta Regestra eis tradita, sufficienter rationem facere. qua facta: de traditis & expositis, ab eodem Palatino, Castellanis & nobilibus accipere. qua accepta: eisdem, Palatino, Castellanis recognitionem suam dare; vt eam Palatinus cum Castellanis, in conuentu generali proxime futuro, coram nobis & Consiliariis nostris, Nunciisque terrarum, originaliter ostendant & producant.

His peractis, pecuniam omnem collectam, Palatinus cum Castellanis, nobilibus suprascriptis, in Thesaurum regni nostri, fideliter per Notarium nostrum, ad id specialiter deputandum, inferri sine omni mora procurabunt.

Vt autem præfatæ contributiones ex necessitate, & bona Reipub. institutæ, integre & fideliter, & sine cuiuspiam hominis impedimento exigerent: Decreuimus & præsentibus decernimus, omnium Consiliariorum nostrorum & Nunciorum terrestrium communi consilio & assensu: Quòd nemo, cuiuscunque status, dignitatis, aut conditionis existens, audeat exactores earundē Contributionum, aut illos qui illas indicabunt vel conscribent, siue sint Ecclesiastici siue seculares, quouis modo, occultè vel manifestè perturbare: vel facto, aut consilio nocere illis velle: aut minas aliquas, & metum mortis, aut mutilationis membrorum interponere, sub pœna confiscationis bonorum, & bannitionis de regno.

Mandamus igitur singulis & vniuersis suprascriptis: vt præmissis omnibus, vllo modo contrariare non audeatis: sed pecuniam citò & fideliter, in manus exactorum portare curetis.

Vos verò Capitanei, eos qui tardi & contumaces in soluendo erunt, & quos vobis ipsi exactores deferent, per pignorationes, & alias pœnas superiùs expressas, ad solutionem ipsarum Contributionum compellatis: pœnasq; huiusmodi diligenter exigatis. sub pœna centum marcarum contra negligentes Capitaneos decreta, irremissibiliter persoluenda. Vos verò, qui summas non habetis inscriptas, sub punitione priuationis officii, beneficii, & pro gratia nostra, aliter non facturi. Actum & datum, in Conuentione Bydgostiensi generali, feria secunda ante festum S. Barbaræ, proxima: Anno Dñi, Millesimo, Quingentesimo vigesimo: Regni verò nostri quatuordecimo.

Pobor vchwalony dla obrony zá tegóż królá Zygmuntá 1527. w Krákowie.

HP. 90. *Poboru tego trzy Paragraphy położínie naydźieß niżey parte 2. Tit. 2. Taxatio fundorum.*

2. OZnáymuiemy przez niniejßy liſt którym to wiedźieć należy wßytkim / iż ponieważ od Páná Bogá tym ſkaráni ieſteſmy: że do tego czáſu niemogłá bydź pewna / mocna / y iákoby potrzebá / obroná przećiwko vſtáwicznym / y práwie kożdego roku nieprzyiaćiołóm króleſtwá náßego poſtánowiona / ták że też kożdego roku mieliſmy ſćymy ſkłádáć / y nowé ſpoſoby około obrony náydowáć: á przedśie iednák ná kożdy rok wielkié ßkody króleſtwu y panſtwam náßym bywáły czynioné: á Rzeczpoſpolita záwżdy ku goſßému ſie chyliła. A ták / gdyż przez vſtáwy roku przeßłego zá mdłą y niepewną obroną wielkié ſie ßkody króleſtwu náßému ſtáły / y króleſtwo Węgierſkie wielką á znáczną kleſke podiełó / niechcąc Rzeczypoſpolitéy wielkiému niebeſpieczenſtwu poddánéy potrzebam w czym omießkáć / á chcąc gruntowniejßą obronę poſtánowić / złożyliſmy ſćym w Krákowie: ná

którym

którym wespółek z Rádámi y z Posły ziemskimi pilnie ſukáiąc/ y rádząc o pewnym y mocnym iákim obyczáiu obrony: potym na niżey nápiſáne vſtáwy wßyſcy zgodźiliſmy ſie: y ábý były chowáné/ ſkazáliſmy.

Naprzód vſtáwiamy ſeymiki powiátowé w kożdych Woiewództwách krolеſtwá nászego: to ieſt w ziemiách wielkiey Polſki/ w poniedźiałek bliſki po Przewodney Niedźieli: á w Woiewództwách máley Polſki/we Wtorek bliſki po Niedźieli Białey. Ná które to ſeymiki Woiewodowie y wßyſcy Dignitarze/ Káſtelani/ Stároſtowie/ y Vrzędnicy/ y wßytká ſłáchtá káżdego Woiewództwá máią ſie ziáchać pod winámi náſzemi krolewſkimi gdźie tám Woiewodowie/ Káſtelani/ y Poſłowie ziem/ którzy ná ten ſeym válny Krákowſki byli poſłáni/ opowiedzą pospolitey ſłáchćie/ iż ieſt vchwalon ná tym válnym ſeymie Krákowſkim ſácunek wßytkich máietnośći ábo gruntów: to ieſt miaſt miáſteczek/ y wſi wßytkiego krolеſtwá/ okrom dóbr nászych krolewſkich które ſą wolné y niezáſtáwné/ wedle dekretu ſeymu Piotrkowſkiego: który był przedewiemá láty: który to dekret tego roku ma bydź wyiſczon.

A ná tychże ſeymikách kożdy Woiewodá z Káſtelany y z Vrzędniki y z ſłáchtą z tego Woiewództwá wybierze/ y náznáczy do kożdych Powiátów iednego Káſtelaná onego Powiátu/ y dwu mężów ſłáchćiców tegoż Powiátu/ ták iż do kożdych Powiátów będźie obrány y náznáczony Káſtelan/ y dwá ſłáchćicy tegoż Powiátu/ godni wiáry/ doświadczoney cnoty y dobrego ſummienia/ ná ſácowánié tych gruntów ábo máietnośći. A ieſli w którym powiećie nie będźie Káſtelaná: tedy Woiewodá wybierze inégo Dignitarzá álbo vrzędniká onégo powiátu: zá zwoleniem dignitarzów/ y vrzędników/ y ſłáchty/ która tám będźie/ ábo więtſzey części iey.

A będźie obran ná tychże ſeymikách ku wybirániu Poborów/ które ſą teraz doſtáteczníe vchwalone/ ieden mąż ſłáchćic ſtanu ſłáchetckiego/ który z Woiewodą ábo z Káſtelanem y z Poborcmi/ których dwá máią bydź w kożdym Woiewództwie/ ieden Duchowny przez pány Biſkupy obrány/ á drugi świetcki: którzy będą pospolitych Poborów pieniądze ſáfować/ y wydawáć Żołniérzóm ſłużebnym/ którzy w ziemiách Ruſkich będą ſłużyć.

*pátrz wyſſey fo 140. práwo 26. Rożné: y práwo 27. Act.

Będą też náznáczeni ná tychże ſeymikách ná popráwę práw oni/ którzy piérwey byli náznáczeni: * á gdźie którzy z nich chorobą będźie złożon ábo vmrze/ á nie mógłby temu dośyć vczynić/ iny ná iego mieyſce ma bydź poſtáwion.

Poborce we wßytkich Woiewództwách będą mieć zá zapłáty y nakłády ſwè to, co ná ſéymie Toruńſkim ieſt vſtáwiono, á nie więcéy.

POborce obádwá ziemie y Woiewództwá Krákowſkiéġ Duchowny y świetcki/ będą mieć dźiewięćdźieſiąt grzywien.

Poborce ziemie y Woiewództwá Poznáńſkiéᵒ dźiewięćdźieſiąt grzywien pieniędzy.

Sándomirzkiégo/ ſto grzywien pieniędzy.

Káliſkiégo/ dźiewięćdźieſiąt grzywien pieniędzy zá zapłáte roczną y nákłády.

Siérádzkiégo/ oſmdźieſiąt grzywien.
Láńczyckiégo/ ſześćdźieſiąt grzywien.
Brzeſkiégo/ cztérdźieści grzywien.
Inowłodzkiégo/ cztérdźieści grzywien.
Ruſkiégo/ ſto y dźieſięć grzywien.
Lubelſkiégo/ pięćdźieſiąt y pięć grzywien.
Bełzkiégo/ cztérdźieści grzywien.
Podolſkiégo/ trzydźieſći grzywien.
Płockiégo/ ctérdźieſći grzywien.
Woiewództwá Ráwſkiégo/ Poborce zá zapłáte róczną y nákłády/ będą mieć ſześćdźieſiąt grzywien.
Ziemie Dobrzyńſkiey trzydźieſći grzywien.

A Woiewodowie ábo w niebytnośći ich Káſtelanowie/ którzy będą ſáfować pospolitemi pieniądzmi/ będą mieć zá prácą y nákłády ſwé kożdy po dwádźieſćią grzywien: á którzy im będą przydáni z ſłáchty/ kożdy z nich będźie miał zá zapłáte ſwoie dźieſięć grzywien.

TEż wybierzemy z Hetmánem Porucżny-

Zyg. w Krák. 1527. HL. 22. B/ 141.

ITem eligemus cum Capitaneo ge-

ągnicy. cznikí w kożdy Woiewództwie/mąże osiá-
dłé/y Rycerskich spraw vmieiętné: ktoźy
to Porucznicy będą spisowáć y obiérác lu-
dźi Rycerskié w Woiewództwách swych/
wedle zdánia swego.

Rotmistrzō płáca ná ko nie. A kożdy Rotmistrz/ który będźie miał dwie ścię koni w Rócie swoiéy/ ábo málo co mniéy/ będźie miał służbę ná dźieśięć koni: á ná kożdego koniá żołd dźieśięć zło-
tych: á kożdy złoty ma bydź liczon po czté-
rnaśćie ſkotów.

Żołnierzóm płáci A inym żołniérzóm będźie płácono ná kożdego koniá po ſześći złotych monety po półkopiu.

Towárzyſ-ſcá. A kożdy Rotmistrz/ nie przez kogo iné-
go/ iedno sam przez ſie ma więdź towá-
rzyſſe swé/ ták iádąc do źiem Ruſkich/ iáko
ztámtąd wracáiąc ſie: y tego ſtrzegąc á-
by ſzkód nie czyniono Duchownym
y świeckim y ich poddánym: áni z nich
ſtácíy nie wyćiągano. Które ſzkody ieſli bę-
dą vczynioné/ ſam Rotmistrz będźie o nie
pátrzan/ y ku zapłácie ich będźie obwiązan.

Szkody. A ábyRotmistrz mógł przeſtrzedz ſzkody
swéy/ gdyż dla winy cudzéy żaden nie ma
bydź karan: záchowa v ſiebie cześć nie-
ktorą pieniędzy/ które máią bydź towárzy-
ſzom płácone/ gdy do źiem Ruſkich z iné-
mi poiedźie/ y tákże gdy do domu z nimi
ſie wróći: á to dla tego: iż ieſliby w dró-
dze ábo w ćiągnieniu który towárzyſz iego
ſzkodę którégokolwiek ſtanu człowiekowi
vczynił/ á niechćiałby iéy nágrodźić: ſam
Rotmistrz onemu/ który ſzkodę podiął/ zá
świádectwem towárzyſzów swych niech do
ſyć vczyni: á potym temuż towárzyſzowi/ który
ſzkodę vczynił/ z iego pieniędzy które zá ſłużył
to/ co zań zápłácił/ niech ſtrąći y wżymie.

Tenże Rotmistrz kożdego Woiewódz-
twá/ dwie Niedźieli przedtym/ niż ſłużbá
ieg y towárzyſzów wyniđźie z Obozu y źiem
Ruſkich wyiedźie: áby towárzyſze swé miał
pod poſłuſzeńſtwem/ y áby oné zátrzyma-
wał w porządku/ y ktemu áby mógł zábrá-
niáć: żeby ſzkód ludźiom y nedznym kmie-
ćiom/ y Duchownym nie czyniono.

Służbá to-wárzyſzóm ná konie. Cíż Rotmistrze máią tego pilnowáć:
áby żadnego nie przyimowáli ku ſłużbie/
iedno naiwiecéy ná ośm koni/ á na mniey
ná ſześć/ náśiedm/ ná pięć/ ná cztérzy: á iżby
kożdy z towárzyſzów ſam przez ſie ſłużył/ nie
przez Porucznikā ábo ſługi swé.

Też

nerali præfectos militum, hoc eſt, Poru-
czniki, in quolibet Palatinatu, viros poſ-
ſeſſionatos & rei militaris peritos: ipſi
verò Præfecti delectum facient militum
in Palatinatibus ſuis, pro arbitrio ſuo.

Quiſq; præfectus militum, qui ducen-
tos equites in ſuo comitatu & præfectura
habuerit, aut paulominus, habebit ſerui-
tium ſuper decem equos: & ad ſingulum
equum, ſtipendium decem flor. per qua-
tuordecim ſcotos quemlibet florenum
computando.

Reliquis verò militibus ſoluetur ſti-
pendium, ſuper quemlibet equum, ad
quodlibet quartuale anni per ſex flor: per
mediam ſexagenam computatos.

Quilibet autem Præfectus non per ſub-
ſtitutum, ſed ſolus per ſeipſum, ducere de-
bet comites ſex commilitones ſuos: tàm
eundo ad terras Ruſſiæ, quàm inde rede-
undo: & proſpicere, ne damna fiant ho-
minibus Spiritualibus & ſecularibus, aut
eorum ſubditis: neùe ab illis ſtationes e-
xigantur. Quæ damna ſi facta fuerint: ipſe
Præfectus pro illis conuenietur: & ad ſo-
lutionem, reſartionemq; illorum, erit ob-
ligatus.

Vt autem Præfectus poſſit prouidere HL. 4ª
indemnitati ſuæ: cùm ob culpā alterius
mulctari debet: reſeruabit apud ſe partem
aliquam pecuniæ, commilitionibus ſuis
ſoluendæ, cùm ad terras Pruſſiæ cum illis
proficiſcetur: & ſimiliter cū ad domum
cum eis reuertetur. vt ſi in itinere & pro-
fectione, aliquis comes ſeu ſocius eius,
damnum cuipiam homini cuiuſcunq; ſta-
tus fecerit, & reſarcire illud noluerit, ipſe
pro illo ei, qui damnum paſſus eſt, ſub
teſtimonio ſociorum ſuorum, ſatisfaciat:
& poſtea eidem militi, qui damnum fece-
rit, ex eius ſtipendio id, quod pro eo ſol-
uerit, detrahat & defalcet.

Idem Præfectus cuiuſlibet Palatinatus,
duabus ſeptimanis ante finitum ſeu expi-
ratum ſeruitium ſuum & comitiuæ ſuæ,
de Caſtris & terris Ruſſiæ diſcedet; vt co-
mitiuam ſuam ſub obedientia ſua habeat,
& in officio cōtineat: prohibereq; com-
modius poſſit; ne damna hominibus &
miſeris colonis, ac Spiritualibus inferātur.

Iidem præfecti militum prouidere de-
bebunt, vt neminē ſuſcipiant ad militiā:

niſi

Też służebni z ich Rotmistrzámi/ niemáią bydź przymuszeni ná niezwykłé przysiegi/ przez Hetmáná koronnego: wszákże słuchác Hetmáná będą powinni/ y Rycerskim posłuszeństwem máią iemu bydź poddáni.

nisi ad summum, in octo equis: & inferius, in septem, sex, quinque, quatuor: & vt quisq; militum solus per seipsum seruiat: non per substitutum, & seruos suos.

Item, milites mercenarii cum eorum Præfectis, cogi non debent ad insolita iuramenta per Capitaneum generalem exercituum Regni: obedire tamen eidem Capitaneo debent, & militari obedientia subiecti esse. *Przysiegi Rotmistrzów.*

Listy zaszłodné niezda sie/ áby miały bydź dawáné Rotmistrzóm y ich towárzyszóm: iáko y przed dwiemá láty nie były dáné: wszákże zá szkody im będzie doszé vczyniono. A té szkody które będą podieté od Rotmistrzów y towárzyszów/ przez Hetmáná koronnégo/ y przez Woiewody y Poborcé im przysłaczone niech będą záplácone.

Literæ indemnitatis, non videntur esse dandæ Præfectis, & eorum Comitiuis: prout anno ab hinc secundo non erant datæ: sed stabitur pro damnis, eademq; damna suscipientur á Præfectis: & eorum sociis per Capitaneum generalem, seu imperatorem exercitus, ac per Palatinos, ac exactores, ac illis adiunctos persoluentur. *Listy zaszłodné.*

Ziemie Krákowska/ Sedomirska y Lubelska/ będą mieć iednégo Pisárzá człowieká dowćipnégo y wiernégo/ który przez nas będzie náznáczon/ á będzie náiet zá pieniądze pospolité: który żołniérzóm służebnym pieniądze do ziem Ruskich będzie nosił/ y będzie płácił służbe Rycérstwu tám służącému/ wedle spisánia reiestrów/ które iemu ze wszytkich Woiewództw máią bydź posłáné.

Terræ verò Cracouiensis, Sandomirien: & Lublinen: habebunt vnum Notarium, hominem industrium & fidum, per nos designandum, qui conductus publicis pecuniis, militibus mercenariis ad terras Russiæ pecuniam perferet: ac eam illis numerabit: secundùm regestra conscriptionis, quæ apud se habebit. *Pisárze y pieniądze Poborowé.*

A ziemie Wielkiéy Polski posłą pieniądze Poborów swych do Leczyce: które z támtąd Pisarz/ który będzie przez nas obran/ przeniesie do Rusi: y zapłáci żołd służebnym tám służącym/ wedle reiestrów spisánia: które iemu z kożdégo Woiewództwá máią bydź posłáné.

Terræ verò Maioris Poloniæ, mittent pecuniam Contributionum suarum, in Lancicium: quam inde Notarius, per nos eligendus, perferet in Russiam: & soluet stipendia militibus, illic militantibus: secundùm regestra conscriptionis, quæ illi ex vnoquoque Palatinatu mitti debent. *Pobory.*

A ziem Ruskich Poborce będą nosić pieniądze rycérstwu/ y oné im będą oddawáć.

De terris autem Russiæ, Exactores portabunt pecuniam militibus: & eam illis numerabunt.

Poborce Poborów pospolitych nam będą powinni trybut odnosić/ ieśli ná bliskim mieyscu będziemy: á ieśli na dálekim/ tedy Stároście nászému. A tych wszytkich/ którzy są niedbáli w płáceniu Poborów/ ábo którzy ich nie zapłácili/ ábo nie spełná wydáli/ którégokolwiek stanu y dostoieństwá są/ przez nas okrom wszelkiéy nádźieie odpuszczenia/ winámi służnémi będźiem karáć: y tákowéyże winie y kaźni będą podlegli Stárostowie/ którzy nie będą dosyć czynić roskazániu nászému/ y vchwalóm seymowym.

Exactores publicarum contributionum deferre tenebuntur nobis, (si in loco propinquo fuerimus) vel (si in remotis ageremus) Capitaneo loci, omnes qui negligentes fuerint, in soluendis ipsis contributionibus: aut qui illas non soluerint: aut integrè non extradiderint: & tales, cuiuscunque status, ordinis & præeminentiæ illi fuerint, Nos sine omni spe veniæ, pœnis debitis puniemus. Et simili pœnæ seu mulctæ subiacebunt Capitanei: qui executionem non fecerint mandatorum nostrorum & decretorum conuentualium. *HL. 64/ 115.*

Wsi y kárczmy/ które z nieiákiego niedbálstwá ábo z folgi Poborców y Stárostów Poborów pospolitych do tego czásu nie płácili/ ku płáceniu ich teraz niech będą

Villæ & tabernæ, quæ ex quadam negligentia seu conniuentia Exactorum & Capitaneorum, publicas contributiones hactenus non soluerunt, ad solutionem il- *HL. 63/ 114*

dą przymuſzone: y tákże młyny/ktorych trzecią miárę dźierżawcy dóbr náſzych wykupili/ y one wykupione w ſummách pieniężnych w zaſtáwie dźierżą/ niech płacą Pobór/ktory Szoſem zową: iáko ine wſzyſtkie młyny w krolestwie náſzym/ábo iáko młynárze zwykli płácić: á temu nic przećiwny zwyczay/ktory ſkázą prawdźiwiey ma bydź zwan/ nie ma wádźić.

larum nunc omninò compellantur, & ſimiliter molendina, quorum tertias menſuras Tenutarii bonorum noſtrorum exemerunt, & illas à ſe emptas, ſeu in ſummis pecuniarum obligatas tenent, ſoluant cõtributionem, quæ Szos dicitur: ſicut reliqua omnia molendina, in regno noſtro, ſeu illorum molendinatores eam ſoluere ſolent: contraria conſuetudine, quæ corruptela potiùs dici debet, penitùs non obſtante.

POBOR ZA KROLA AVGVSTA W LVBLINIE

Roku 1569. gdy Vnia z Litwą doßłá dla opátrzenia Obrony potocznéy.

Zygmunt Auguſt z Bożéy łáſki Król Polſki/ Wielkié Kśiąże Litewſkié/ Ruſkié/ Pruſkié/ Mázowieckié/ Zmudzki/ Inflántcki/ &c. Pan y Dźiedźić.

PRAWO Conſt. 113.

Z. WSzem wobec y káżdéy zoſobná/ktorégożkolwiek ſtanu/doſtoieńſtwá y Vrzędu/ Duchownégo iáko y Swieteckiégo ludźiom/ y innym wſzem poddánym náſzym/ Miaſt y miáſteczek/wſi/y innych oſiádłoſći/ iákimikolwiek tytuły y przezwiſki názwánymi/ ták w koronie y we wſzytkich páńſtwách náſzych/ iáko w Wielkim Kśieſtwie Litewſkim/ Kiiowſkim/ Ruſkim/ Wołyńſkim/ Pruſkim/ Mázowieckim/ Zmudzkim/ Podláſkim/ Inflanckim/ y innym ku koronie należących y mieſzkáiących/ ktorymkolwiek należy/ y do ktorychkolwiek teráźnieyſza ſeymowa vchwałá przydźie/ á oznayminna będźie/ wdźięcznie y wiernie Nam miłym/ łáſkę náſze krolewſką.

Wdźięcznie wiernie nam mili: Gdyż ná ten czás źiemie y kráie Wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo Koronie náſzéy Polſkiéy vniowáne/ tákże kśieſtwo Inflantckie do korony y páńſtwo iéy teraz przyięte/ y inné części/ á źiemie koronne pilnégo opátrzenia á obrony potężnéy potrzebuią. Przeto zá ráda pánów Rad/ y pozwoleniem Poſłów źiemſkich/podatek ten/ſpoſobem á porządkiem niżéy opiſánym/vchwaliliſmy y poſtánowili.

Napiérwéy wſzyſcy kmiecie y káżdy z nich zoſobná/ ták náſzy iáko też y poddánych wſzech náſzych/ duchownych y świeteckich oſób/ ktorzy ſobie ábo pánom ſwym orzą/ ábo też roboty odkupuią v tychże pánow ſwych we wſiách/ták ſtárádawnych iáko y nowo oſádzonych/ nie według ſtárádawnych iáko y nowo oſádzonych/ nie według ſtárych quitácíy/ále z káżdey włoki/ śladu/źrzebia/ábo łanu oſiádłych. A z ſłużby káżdéy wedle Conſtitucíiéy Grodźieńſkiéy/ Roku przeſłégo vczynionéy/máią płácić po dźieſiątci groſzy.

Item, Z tákowychże wſzytkich wyoſéy opiſánych ról kmiecych oſiádłych/ zſtrony dźieſięciny po drugich dźieſiątci groſzy/ bądź gdźie ſą ſnopowé dźieſięciny ábo meſzné/ſpy ábo maldry/ iáko y ták dwie lecie záchować ſie máią. A z dźieſięcin y tákież z tych Oſpi/ máią też ſobie wytrącić. A gdźie pieniężné dźieſięciny ſą/ á niewynioſłyby ták wiele/tedy kmieć ſwym dołożyć ma: ták/ iżby y z roléy y dźieſięciny ſpełná dwádźieśćią groſzy dał. A gdźieby dźieſięciny ſnopowéy/áni pieniężnéy/ áni meſznégo nie było/ kmieć będźie powinien ſpełná ſam dáć dwádźieśćią groſzy Polſkich. Tákże w Litwie/z włóki káżdéy y z ſłużby wedle téy Conſtitucíiéy/ po dwudźieſtu groſzy. A w tym ſie wiernie/ życzliwie/y ſpráwiedliwie záchować máią.

Który przerzeczony podatek/ Pánowie y ſzláchtá/ ábo ſámi przez ſie/ ábo przez ſtáteczné oſoby do Poborcze z doſtátecznémi ſwymi Recognicyámi oddawáć y odſyłáć máią/ſwym własnym podpiſem Ręki y Pieczęći przyłożeniem ábo też vrzędniczym/bądź przyiacielſkim gdźieby Páná ſámego nie było/ wypiſuiąc zoſobná z czego który podatek/ y wiele poſyła czego. A ná káżdą wieś oſobna recognitia bydź ma: á to dla ſtádniey ſſégo czynienia liczby/ktorą z tych Podatkow Poborcze czynić máią.

Item,

Item, Wśi náśé krolewskié/y pánów Duchownych/y káżdych inych/ktore śą ná iákichkolwiek posługách/á choć też y Czynszów nie płacą/y podatków przedtym nie dawáły/ábo też y Dźiesięcin nie płácíły: ná ten rok iuż powinné płácić śą/ták iáko inszy wszyscy wespół z Dźiesięciną po dwudźiestu groszy.

Item, Tymże sposobem wśi Lowcze/ktore ná łowiećh śiedzą/y ine wśi wszelákié którégożkolwiek stanu/y ktorzy pod Pány swémi máią nieiákié osiádłości y máietności: ktorzy żadnych czynszów ani podatków/y też dźięsięcin nie dawáią: ná ten czás wszyscy płácić máią/iáko insze wśi wespołek z dźięsięciną po dwudźiestu groszy.

Item, Sołtysi/Woytowie/Woini/Putni/Boiáry/ktorzy czynszów nie máią/wespołek z dźięsięciną po dwádźieśćiá groszy: á gdźie dźięsięciny niemáś/przedśie po dwádźieśćiá groszy.

Item, Sołtysi/Woytowie/Woini/ktorzy kmiećie máią/ták iáko inszych poddáni Pánów/tymże sposobem kmiećie ich ábo poddáni płácić máią. Tákże też mieszczánie y przedmieszczánie/w miástách y w miásteczkách/y Woytowie ábo Sołtysi w nich/ktorzykolwiek role máią/tedy iáko kmiećie podlegą podátkowi: mimo to że Szos osobno z domów mieysckich swych dádzą: Ponieważ że inszy podatek z ról/á z domów mieyscich bydź ma.

Item, Szlachtá ktorzy przed tym płacáli/kmieći áni czynszów nie máiąc/ći wedlug stárych zwyczáiów y quitácyy płácić máią z tákichże ról: to iest z káżdey włóki po dwánaśćie groszy. A gdźie włók miernych niemáś/tedy z Dymu po groszy dwánaśćie: to iest/śeść groszy z roley/á śeść groszy z strony dźięsięciny: á gdźie iey niemáś/tedy po dwánaśćie groszy.

Item, Tákże gdźie ná tychże rolách śiedźi ich kilká/tedy skłádáć máią/iáko ná którego przydźie z pół roley wespół z dźięsięciną groszy śeść: á gdźie iey niemáś/tedy po śeśći groszy.

Item, Wśi y kmiećie wolni nowo osádzeni/ktorzy podatków nigdy nie płácili/ná ten czás śą powinni płácić/iako y ine wśi stáre/y kmiećie zdawná osádzeni/iáko wyssey stoi: to iest/po dwádźieśćiá groszy gdźie dźięsięciny niemáś. A gdźie iest/tedy po dźięśiąći groszy/á z dźięsięciny po dźięśiąći groszy: wyymuiąc te ktorzy od cztérech lat poczeli sie osadzáć/ći nie winni dawáć.

Item, Wśi spustoszáłe/spalone od lat cztérzech/á nawiecéy ktore nie płącą czynszów pánom swym/tákowe wolne máią bydź od płácenia.

Item, Zagrodnicy/ktorzy tylko ná ogrodźiech śiedzą/á robią pánom swym/płácić máią po dwá groszá.

Item, Zagrodnicy/ktorzy ku zagrodóm role máią/płácić máią po cztéry grosze.

Item, Zagrodnicy co domki máią y ogrody/á ná czynszu bez robót śą/iákiezkolwiek obeszćie máią/po śeśći groszy.

Item, Komornicy ktorzy bydło máią/po cztéry grosze.

Item, Łożni ludźie/to iest/hultáie/mezczyzná y niewiásty/ktorzy sie ná służbę doroczną nie naymuią/káżdy ma dáć z osoby swéy po dwánaśćie groszy. Woyt z Przysiężniki pod przysięgą tego dopytáć máią/áby sie tákowi nie vchraniáli Pobom tego. A ieśli ktorzy ná flisie śą/skorobysie wrocili/tákże y ći ktorzyby sie ná wolą rozesśli/płácić máią.

A przekupnie y przekupki ná wśiách po śeśći groszy.

Item, Rzemieślnicy ná wśiách od rzemieśłá po dwu groszy.

Item, Rybitwi w mieśćiech y w miásteczkách/ná wśiách po ośmi groszy. A ktorzy role máią/osobno z nich płácić powinni.

Item, Kárczmarze dźiedźiczni/od szynkowánia piwá przewoźnego do Roku po dwádźieśćiá groszy.

Item, Czopowe ná wśiách Poborcy nászy náymowáć mogą/iáko sie im nalepiey będźie zdáło y pożytecznéy.

Itē, Kárczmarze z ról/iáko wyssey napisano iest/płácić máią wedle wielkości roley.

Item, Kárczmy doroczne po dwunaśćie groszy: z roley tákże osobno płácić máią.

Item,

Item, Od Palenia gorzałki ná wśiách po dwánaśćie großy.

Item, Szynkarki od ßynkowánia gorzałki/ po ßeśći großy.

Item, Młyny ták náßé iáko y poddánych náßych Duchownych y świeckich/ dźiedźiczné/ od káżdéy Koła wálnéy y Folußá ná ten czás beda płácić po 24. großy.

Item, Od dorocznych młynów wßeláких/ od kożdego koła iákiegokolwiek/ po dwánaśćie großy.

Item, Od młynów wietrznych/ ták nowych iáko y stárych/ od dźiedźicznych po dźieśiąći großy. A od dorocznych po piąći großy.

Item, Tákież y té młyny których dźierżawce dóbr náßych królewskich trzećią miáre wykupili dla pożytku swego/ płácić máią Szos/ iáko y iné młyny w króleśtwie náßym/ bez żadnéy obrony á wymówki. A gdźie niemáß ßosów/ tedy ták iáko inßé młyny.

Item, Z tych młynów/ w których trzećią miáre stárościowie náßy z roskazánia náßego pieniądzmi náßémi wykupili ku náßemu pożytkowi/ z tákowych płácić niepowinni.

Item, Piły dźiedźiczne/ od káżdego koła po dwánaśćie großy. A od dorocznych/ od káżdego koła ßeść großy.

Item, Rudnicy którzy żelázo robią/ to ieśt/ Mistrzowie od káżdego koła/ trzydźieśći großy płácić máią. A gdźie wodą n ie robią w tych Rudách/ iedno doroczna robotá ieśt/ iáko w Litwie/ po ßeśći großy. A ich rzemieślnicy po dwu großu.

Item, rzemieślnicy y towárzyßße tychże Mistrzów/ to ieśt/ weglarze/ dymárze/ kowalé/ kuźnicy/ płókarze/ káżdy po ßeśći großy.

Item, Tákże od Hut śklánych/ mistrzowie y towárzyßße ich płácić máią.

Item, Wálaśkie wśi/ powinné płácić beda iáko w inßych wśiách z ról ábo z Dworzyßczá/ po dwudźieśtu großy. A którzy ról nie máią/ tedy od śtá owiec po dźieśiąći großy

Item, Popowie Ruscy z Cérkwi swéy nic płácić nie beda powinni: gdyż poddáni z ról po dźieśiąći großy płácić beda/ chociá Dźieśięciny nie dáią.

Item, Biskupi Ormiánscy/ y Ruscy Władykowie/ z Czynßów swoich pieniężnych golych iákichkolwiek/ od káżdéy grzywny po pułsiodmá großá.

Item, Namieśtnicy ich/ ná ten czás płácić nic nie beda. A té wßytki podatki od máłá do wiela powinni sa wydáć ná świety Marćin.

Item, Miáśtá y miáśteczká/ ták náßé królewskié/ iáko y poddánych náßych/ wßyśtkich duchownych y świeckich/ we wßytkim króleśtwie y páńśtwách náßych popłátki wßytki/ to ieśt/ Szos dwóy/ który zową Dupla/ wedle quitów które máią v śiebie: niezáśtáwiáiąc áni śie bronią żadnemi wolnościámi z któréykolwiek przyczyny/ która zágradzać niéma ku teráźnieyßéy gwałtownéy potrzebie Rzeczypospolitéy: Wymuiąc oné tylko/ któreby pogorzały/ á nie wyßłyby ieśce ich wolnościam cztéry látá: ále którym iuż wyßły cztéry látá/ wßyscy płácić máią/ y wydáć do przyßłégo świętégo Marćiná/ w tymże roku ninieyßym/ porządkiem wyßéy opiśánym.

Item, Czopowé y Szosy/ y inné inßé wedle téy vstáwy wyßéy omienionéy od kogośkolwiek podatki w Kámieńcu Podolskim w Skomnicku/ który ieśt incorporowány miáśtu Kámieńcu: tákże y w Bżeczu ná zbudowánié wieże Ratußnéy vpádłéy/ y innéy obrony mieysckiéy dáliśmy ná budowánie miast y murów mieyscких. Awßákże tym sposobem/ áby mieszánie ci winni nam liczbe czynić y pokázać/ iż to ná popráwe miast y murów/ á niegdźie indźie obrócili.

Item, Komornicy w mieśćiách wietßych/ Przekupnie y przekupki/ którzy ßosu nie płáca/ máią płácić po dwánaśćie großy.

Item, w miáśteczkách podléyßych po śiedmi großy: á máią wßedy mieć baczenié ná vboßtwo.

Item, Hultáie ták męzczyzná iáko niewiáśty/ którzy nikomu dorocznie nie służą/ ieno śie tylko ná tydźień náymuią/ ábo też nic nie robią/ máią płácić po dwánaśćie großy.

Które wßytki ták Komorniki/ Przekupnie/ przekupki y hultáie/ w mieśćiách y w miáśteczkách Ráyce reieśtrować máią/ y z pilnością ten podatek od nich wybiérać máią: nie przyłączáiąc ich ku pieniądzom ßosowym/ áni ich przymnowáć do miast y miáśteczek máią bez

ią bez quitów dostátecznych/ któreby dowiedli/ iż iuż podatek indzie ten záplácili. Przeto ná káżdy kwártał/ powinni Rayce inquisitią tego czynić: który podatek od nich wybrawszy wiernie á cále/ okrom wszelákiey chytrości do Poborce oddáć máią/ sub pœna peculatus, tego pilnie doglądáiąc/ áby sie vtáić nienrogli/ pod czyiążkolwiek iurisdictią/ choćby też wyszli do tych miast/ miásteczek y wsi/ które wolności máią/ áby tákowe przymuszano ku płácenin.

Item, Zydowie wszyscy y káżdy zosobná w krolestwie nászym/ w mieściách y w miásteczkách/ ták nászych iáko y wszytkich poddánych nászych/ duchownych y świetckich/ od każdey głowy po złotému monety.

Item, Szotowie/ którzy ná sobie noszą swoie rzeczy ku przedawániu/ płácić máią po złotému monety.

Item, Szotowie/ którzy końmi towáry swoie wożą/ od káżdego koniá po kopie monety.

Item, Rzemieślnicy wszelácy w mieściách głównych po ośmi groszy/ á towárzyszie ich po iednému groszu.

Item, w Miásteczkách y w mieściách rzemieślnicy/ po cztery grosze/ á towárzyszie ich po półgroszku: ci tylko rzemieślnicy którzy sie do szosow nie przykládáią/ płácić to máią/ ták w mieście iáko y w miásteczkách.

Item, Szyprowie/ od káżdey własney łkuty która náymuią/ z Fróchtu płácić máią po trzy złote Polskiey monety.

Item, od Dubasá/ Wiciny/ Komiegi/ po półtoru złotych monety.

Item, od Lichtaná struchá/ po złotému iednému monety.

Item, Szyprowie ci którzy ná przekup zboże skupuią y spuszczáią do Gdańská/ od káżdego łásztu/ po pięći groszy. A to pod przysięgą przed Rádą vczynioną płácić máią.

Item, Czopowé od winá/ Muszkátelle/ Málmázitey/ Miodu/ y inszego wszelákiego picia w mieście y w miásteczkách płácić máią tym porządkiem. Naprzód/ od polku ká winá/ dwá złoté monety Polskiey.

Item, od Dzielinká/ Fodrá/ półfodrza/ które máią bydź łácowáne ná báryły. A od káżdey báryły máią płácić po dwánaście groszy.

Item, od káżdey báryły Málmázitey/ Muszkátely/ ábo winá Włoskiego po 16. gro.

Item, od báryły miodu prostego/ cztery grosze.

Item, od báryły tierstragu y málinnika/ sześć groszy.

Item, od beczki wielkiey łácuiąc ná báryły/ tákże máią płácić Czopowé od káżdey báryły/ sześć groszy.

Item, Czopowé od piwá/ tym sie sposobem y zwyklym obyczáiem począć ma/ iáko gdzie zstárádawná iest/ od beczek ábo od wárów: iedno in duplo tego roku tákże płácić máią. A Krákowiánie po czterdzieści groszy od wáru

Item, Czopowé wszelákie/ począć sie ma od dniá świetego Michálá roku ninieyszego/ áż do drugiego tákowego dniá świetego Michálá przyszłego/ 1570.

Item, Czopowé wszelákie náymowáne bydź niema/ ani sie żaden z którégokolwiek stanu wolnościámi od niego szczyćić ma. Ale wszyscy iednáko płácić máią/ ták w Mieściách y w miásteczkách/ wsiách y domách/ dworzech mieysckich/ y pod czyiąkolwiek iurisdictią są.

Item, od piwá Piątkowskiego/ Piotrkowskiego/ Leczyckiego/ Bydgoskiego/ Przemyskiego/ y od wszytkich innych które do kárczem/ ták do miástá iáko y do wsi biorą/ y ná którychkolwiek mieyscách do szynkowánia dawáią/ od káżdey kłody ábo beczki/ po groszu iednému ná mieyscu niżli od Piwowará wynidzie.

Item, od piwá które z cudzoziem wożą/ to iest/ Swidnickiego/ Głogowskiego/ Berlinskiego/ Gdánskiego/ tákże y Wrocłáwskiego/ po sześći groszy/ od káżdey beczki mnieyszey/ których nie máią z wozów zstáwiáć pod vtráceniem/ áż pierwey od nich odczopuią. A od inszych beczek po ośmi groszy.

Item, od gárncow ábo kotłow gorzałczánych/ po dwudziestu y cztery grosze.

Item,

Item. Szynkarki ktore ßynkuią gorzałke/ po ßeści großy.

A w Wielkim X. Litew. w ziemiách ábo Woiewodztwách y Powieciách z dób: dawnych czásow należących stolu Wielkiego Kśiędzá: tákże z dób: poddánych duchownych y świeckich tymże obyczáiem ten podatek bran będzie/iáko wyssey opisano. Wyięwßy sługi ku Dworu náßemu należące/ktorzy z Dworá ná podatki woienne przykładáć sie nie byli powinni.

Ktemu iż w miástách nie ſą porownáne miáry beczek Tránkow/to iest/piwá y miodu/przeto będą dáwáć miásto czopowego z miast duchownych y świeckich / od ſolánki ſłodu großy dwá. A od miednice miodu rozſyconego großy trzy.

A iż miástá náßę płácić powinni máły Pobor/ktory ná obronę Rzeczypospolitey poſtánowion iest do tego czásu póki woyná ſtoi/będzie dawan do ſkárbu ziemſkiego: przeto poſtrzegáiąc wielkiego vćiążenia ich/rownáiąc ten podatek iednáko ná nászych poddánych / iáko ná inßych duchownych y świeckich poddánych / dla tego y miásto czopowego do tychże Poborcow ziemſkich będą nie wiecey płácić iedno po großu iednym. Od ſolanki ſłodu ná piwo zwárzone / á od miednice miodu rozſyconego / po großu iednym.

Ktemu iż w Polſcze dawne poſtánowienie ßosow iest w miástách / przeto iest położony ßos duplá/ wedle okázánia qwitow: czego iż w Wielkim X. Lit. niemáß/ z miast z nászych duchownych y świeckich / od domow w mieśćiech głównych vprzywileiowánych/ od tych ktorzy w Rynku/ z káżdego domu po ßeſnaśćie großy. Od vlicznych z káżdego po ośmi großy. Ná przedmieśćiu po cztery große. A tákże w miáſteczkách máłych nie vprzywileiowánych / winni dáć z rynkowych domow po cztery große. Z vlicznych po dwá großá: Z nędznych chálup/po großu iednym. Wßákoż kto będzie ogrod miał przy domu/ z ogrodu zoſobná ma dáć po großu iednym. A od ról/ z włoki y od ſłużby ludźi zoſobná/ od Ogrodnikow/Młynow/ Rud/Rzemieſlnikow/komornikow/ łoźnych ludźi/ Zydow/y od wßytkiego co ſie niemiánowáło / tedy wedle tey wyssey opiſánéy vchwały w Polſcze poſtánowioney máią Poborcé Litewſcy ten podatek wybiérać ná iednáką liczbę Polſką w Polſcze y w Litwie.

A dla wietßey oſtrożności Czopownicy od Poborcow w mieśćiech y w miáſteczkách poſtánowieni/ máią dáwáć recognicyą Piwowárowi ábo Kárczmarzowi/co od ktorego wezmą. A ći ktorzy recognicyą biorą/ ná káżdy quártał máią ie przed vrzędem mieyſcką vkázáć przy Czopowniku. A vrząd Czopownikowi ma dáć ſwą recognicią computowánia/ wiele on quártał vczynił/pod pieczęćią mieyſcką. A ták ſie máią ſpráwowáć około wßelákiego czopowánia.

A iżby tákowy podatek wyssey opiſány / iednáko wßytkich doległ/ zá zezwoleniem Rád nászych duchownych y świeckich/y Poſłow ziemſkich / wßytki wolności/ wyſwobodzenia od ßosow ábo od czopowego/komukolwiek ſą nádáné/ á ktemu iuż cztery látá wyssły: té wßytki podnoſimy y oddalamy ná ten rok/ á ku zapłácie tych wßytkich poddánych powinné będą nayduiemy. A ieſliby ktorzy vpornie chćieli ſie iákiemi wolnośćiámi bronić/ ku zapłácie máią będą vrzędnie przymuſzeni / chociażby też y teraz w tym czáśie póki ten podatek będzie/ wolności iákie ſobie v nas vprośili.

Piſárze ábo Czopownicy/ ktore w miástách y w miáſteczkách Poborcá poſtánáwiáć będzie/ tákowych áby żaden nieśmiał/ iákiegoźkolwiek był ſtanu przenágábywáć: y té wßytkie ktorezkolwiek będą poſtánáwiáć ná tey poſłudze Rzeczypoſpoli. máią ie obligowáć iuramẽto corporali, áby wiernie y ſtáteczn nie tego przeſtrzegáli/co komu będzie zlecono: á gdzieby też widźiał też będą potrzebę/áby vrzędowi onego miástá tákowe podátki zlećił ku wybiéránu/ tedy to winien vrząd czynić/ á z tego ſie żadnym obyczáiem wymawiáć nie máią.

Item, Poborce też wßytkich wſi / porządkiem Páráfſe reieſtrowáć máią: Tákże też kárczmy/ młyny/ y wßelkie iné podatki/ktore będą wybiérać z pilnośćią / káżdą rzecz oſobno piſáć/ ile czego od kogo wezmą. A kwitácye pod pieczęćią y podpiſániem ſwém dáwáć káżdemu máią.

Ku ktoremu wybiéránu Poboru tego vchwalonego / áby z pilnośćią y wiernośćią to ſie

to sie wykonáć mogło w ziemiách y w powieciách Woiewództw wszytkich/Poborce są przez nas náznáczeni/iáko niżey są opisáni.

Item, wszyscy Poborce/tedy z pilnością pod przysięgą y sumnieniem swoim wybiéráć/y oddáwáć to wszytko máią. A té/ktoryby ná czás náznáczony nie zapłácili podatków wyszéy opisánych/áby ie do vrzędu Stárościego oddawáli ná spisku: á my wszytkim Stárostóm nászym y ná mieyscách ich będącym roskázuiemy/áby tákowé podatki wyszéy opisáné/ták we wsiách iáko y w mieściách/y w miásteczkách/y w stárostwách nászych/obwoływáć imieniem nászym królewskim roskázáli/żeby ná dzień wyszéy námieniony/sub pœna quatuordecem marcarũ, té poplátki Poborcóm nászym odnieść y oddáć przez wszelákiego omieszkánia y odwłóki/y tudzież bez ciężenia przymusili/sub pœna stá grzywien monety liczby Polskiey/y pod inémi pœnámi ná to vstáwionémi: ktorym káżdy z nich ná przyszłym séymie koronnym walnym/winien będzie dosyć vczynić/gdy będzie dostátecznémi documenty okázan w niedbáłości vrzędu swego. A ieśliby też Poborcy nászy nie słusznie podáli do vrzędu ktorégokolwiek stárostwá nászego retentá ktorégo miástá/miásteczká y wsi/gdyby té miástá/miásteczká y wsi/okázały quitácye dostátecznę zapłáty swé tych podatków: tákowy Poborcá pozwány przed Stárosty ábo vrząd iego/in primo & peremptorio termino, przepada winy cztérnaście grzywien monety/połowice Stároście/á połowice stronie: ktorą winę támże in instanu będzie winien położyć/semotis quibusuis dilationibus: czemu/ieśliby dosyć nie vczynił/ma bydź odesłan pro vlteriori & finali exequutione iuxta iuris ordinem.

A ták te instructią Poborcam nászym dawamy/áby ná quitácyách dzień miesiącá y rok nápisáli/żeby żadna omylność nie byłá: tákież y té ktorzy nie záplácą/áby ie z pilnością iáko wyszéy iest do vrzędu odsyłáli/bez obłądzenia iákiego w tym podług powinności swéy/pod łáską nászą.

A iżesmy czás dáleki ná ś. Marćin ku płáceniu Poboru tego poddánym nászym náznáczyli: vczyniliśmy tym sposobem/áby iuż ná on czás wszyscy y káżdy wedle stánu swego Pobór ten vchwalony/y tu opisány/ná dzień miánowány świętego Marćiná oddáć Poborcy był powinien. A nadáley do dwu niedźiel po ś. Marćinie. A ktoby ták niedbáły álbo vporny był/iżby ż nás ś. Marćin/álbo do dwu niedźiel po ś. Marćinie nie wydał/tákiego káżdego Poborcá dłużey sie czekániem/ieżdżeniem ábo zposłániem nie dáwiąc/á pieniędzy Poborowych nie trawiąc/Stároście swemu głównemu onego Woiewództwá ábo powiátu deferowáć ma. A Stárostá przeciw wszytkim swowolnym á niedbáłym/obyczáiem wyszéy opisánym czynić y posiepowáć ma/nikomu niefolguiąc/pod vtrácenim vrzędu swego.

A pieniądze poborowé/Poborce przerzeczeni niegdźie indźiey iedno do Páná Podskárbiego koronnego y Deputatów/także y z Prus do Ráwy/Litewscy w Wilnie/do Podskárbiego ziemskiego Litewskiego y Deputatów/ku niemu do tego przysądzonych/ná dzień w roku tym przyszłym/wiernie oddáwáć będą powinni sub pœna peculatus: o ktorą winę/Posłowie ziemscy będą záwżdy mogli instigowáć/áby też zás zapláte z témi pieniędzmi ná káżdą ćwierć látá żołnierzóm nie omieszkiwáli.

Chełmska ziemiá pozwala po dwu groszu z káżdego łanu/y po kwartniku przy káżdym Czopowym ták iáko trzy látá/ná wyprawienie Wieprzá. A ten podatek żeby Poborcy przy Poborze wyćiągáli.

Lenczyckie woiewództwo ná opátrzenie y przepisánie ksiąg ziemskich/ktore są podrápáné y nie wroiązáné. A ták przestrzegáiąc szkody y trudności/áby były przepisáné/á té stárе dobrze chowáné: á ku sędziemu/podsędkowi/pisárzowi Ziemskim/ná wiécách ábo séymiku powiátowym obrác będą powinni dwu szláchćicu/ktorzy maią bydź przysięgli/álbo conscientią onerowánizże to máią wiernie y pilnie przepisáć. A ná to zwoiewództwá tego pozwolili po iednému groszu z káżdego łanu. A ten podatek/roskázuiemy/żeby Poborcá przy poborze wyćiągał/á potym ná powiátowym séymiku ábo ná wiécách dostátecznią z nich liczbę vczyniwszy/oddał temu to sędziemu y pisárzowi/y tym Deputatom. A ten podatek ma bydź ná opátrzenie tych ksiąg/y ná wychowánie tym to miánowánym osobam obrócon.

Poborcy wßyſcy z Woiewództw y źiem niżey opiſánych ná wßytki potrzeby, y ná wychowánié, ná piſárze, y ná inè wßytkié rzeczy máią mieć.

Poborcę	Krákowſkim.	Poborcę	Lubelſkim.
Poborcę	Poznánſkim.	Poborcę	Polotckim.
Poborcę	Wilenſkim.	Poborcę	Belzkim.
Poborcę	Sedomirſkim.	Poborcę	Nowogrodzkim.
Poborcę	Káliſkim.	Poborcę	Plotckim.
Poborcę	Trockim.	Poborcę	Witepſkim.
Poborcę	Sierádzkim.	Poborcę	Mázowieckim.
Poborcę	Lánczyckim.	Poborcę	Podláſkim
Poborcę	Żmudzkim	Poborcę	Ráwſkim.
Poborcę	Brześćiéńſkim.	Poborcę	Brzeſkim.
Poborcę	Kiiowſkim.	Poborcę	Chełmieńſkim.
Poborcę	Inowłodzſławſkim.	Poborcę	Miśćiſławſkim.
Poborcę	Dobrzyńſkim.	Poborcę	Malborſkim.
Poborcę	Ruſkim.	Poborcę	Bráclawſkim.
Poborcę	Wołyńſkim.	Poborcę	Pomorſkim.
Poborcę	Podolſkim.	Poborcę	Mińſkim.

A iż ná źiemie Inflantcką żaden podatek ná obronę R.P. dla ſpuſtoßenia od nieprzyiaćielá ná tym ſeymie nie ieſt vſtáwion: przeto Commiſſarze náßy, ktorzy tám do Inflant wyſłáni będą około tęgo ſtanóm y obywátelóm źiemie Inflántckiey od Jeg. Kró. M. proponowáć będą, áby oni obyczay táki miedzy ſobą wynáleźli, zá ktorymby podatek iáki ſłußny ná obronę Rzeczypoſpolitey wynáleźć y poſtánowić mogli, gdyż tęż y ſámi broni potrzebuią.

A ten przerzeczony podatek, tym ſpoſobem y porządkiem wyßßey omienionym poſtánowiony y vchwalony á opiſány, wiernie á ſpráwiedliwie od káżdego wydány, y przez Poborce tákże ſpráwiedliwie y wiernie wybrány, á do páná Podſkárbiego koronnego tákże Deputatów ku czwartey cześci do Ráwy odnieſiony, y tám im oddány bydź ma: á nie gdźie indźiey iedno ná obronę, á te potrzebę Państw tych náßych obrácáć ſie ma: ktory, pod tenże wárunek czwartey cześci poddáiemy, że z tego ná przyßłym ſeymie doſtáteczną liczbę vczynić powinni będą: z ktorego, gdźieby co oſtawało, támże ſchowano bydź ma, ták iáko inné pieniądze czwartey cześci, o czym w Conſtitucitey ßerzey ieſt opiſano. A w Wielkim X. Lit. do Wilná do rąk vrodzonego Mikoláiá Náruſzowicá Podſtárbiégo ziemſkiego y Deputatów do nieg ná to przydánych księdzá Jamußá Swierzkiégo, Márßałká náßego: Andrzeiá Perſká Podkomorzego Trockiego oddawan bydź ma: y ták chowan y ßáfowan, iáko to wyßßey omieniono ieſt ná obronę y ná te potrzebę wßytkich państw náßych. A ná lepßé tych wßytkich rzeczy świádectwo, pieczęć náßę przyćiſnąćeſmy roſkázáli. Dźiáło ſie w Lublinie ná ſeymie koronnym walnym Lubelſkim, dniá iedennaſtego miesiącá Auguſtá. Roku Pánſkiego 1569. A pánowánia náßego roku cztérdźieſtego.

Franciſcus Kraſinſki R.P, Vicecancell.

Relatio Rndi Franciſci Kraſinſki Præpoſiti Plocen, Archidiacòni Varſouien, et R.P, Vicecãcell:

páty wyßßey fol. 215 para. A nápród.

Száfunek Poboru tego, iáko ſie obrácáć miał, ták był roku drugiego poſtánowiony.

Zyg. Ang. w Wárß. 1570. Con. 118.

4. CO ſie dotycze poborów ná ſeymie Lubelſkim bliſko przeßłym vchwalonych, ktorych iż ßáfunek ná obronę pánſtw náßych, według Vniverſalu tegoż ſeymu obrácáć ſie ma, á nam tu ná tym ſeymie Wárßáwſkim, od wßech ſtanów miánowicie ieſt zlecony, któ-

ktoremiśmy obiecáli ßáfować ná potrzeby wyssęy mjánowáné Rzeczyposp. dokądby ich stawało. Roskázuiemy tedy Poborcóm / gdyż w Rawie ná Swiątki przeßłé / dla pewnych á słußnych przyczyn poborów spełná nieoddáli / á pánstwá náßé dla niebespieczeństw od nieprzyiaciełá ná wielu mieyscách naglégo á prędkiego opátrzenia y obrony potrzebuią / żeby tych poborów y czopowych / iákoby mogło bydź nawiecéy do Krákowá co nayprędzéy do skárbu koronnégo odnośili / á tego z pilnośćią przestrzegáli / iákoby té pobory od wßytkich sprawiedliwie wydáné były. Oddawáiąc ná spisku do wzędu Starośćiégo té wßytki ktożyby iedno ná czás przeßły náznáczony podatków nie zapłácili ábo spełná nie oddáli.

Gdźie przytym roskázuiemy Starostóm / áby przećiwko wßytkim tákowym / ktożyby o niesprawiedliwé wydánié poborów od Poborców ich deferowáni byli pod winámi w Vniwersale Lubelskim opisánémi / według práwá y constitucíey postąpili / nic dopuszczáiąc żadnému w téy mierze áppellácíey áni dilácíey / ktore y sámo práwo pospolité dopuszczáć zábrania. W czym ieśliby Starostowie od Poborców zá dostátecznémi documenty niedbáli pokazáni byli / tedy káżdy z tákowych ná seymie blisko przyszłym winy tym sposobem przepádłé / odłożyćy onym dosyć czynić powinien będźie.

pátrz wyssęy fo. 341 para. Item wßyscy poborce.

Ciż Poborcy w Rawie przed pánem Podskárbim y Deputaty máią liczbę dostáteczną vczynić z wybiérania Poborów / y quit pod pieczęćią páná Podskárbiégo á podpisem Deputatów z oddánégo poboru wźiąć / á pan Podskárbi z Deputaty ná seymie bliższym / liczbę z tego poboru przed námi / Rádą y Posły ziemskimi vczynić będą powinni.

POBORY ZA KROLA I. M. STEPHANA
z iákich przyczyn stánowioné były.

Roku 1577. w Obozie pode Gdańskiem.

Pobór dla niebespieczeństwá od Tátar y dla rebelliiey Gdańskiey.

5. GDż zá przypádnieniem potrzeb nagłych á ná mieyscách od siebie rożnych y dálekich ná Rzeczpospolitą / z iedne strone od Tátar / z drugą strone od rebelles Gdańszczan: Zá radą Rad náßych ktożsy sie do nas do Włodzkáwiá byli ziácháli / przyßło nam do tego / żesmy musieli seymiki powiátowé / á potym głowné ziem Koronnych / ták nálęy iáko y Wielkiéy Polski złożyć / á té niebespieczeństwá przełożyć ßukáiąc rátunku y pomocy. W czym pewnie wolelibyśmy byli viam tritam & ordinariam sequi, á ná seymie wálnym to spráwować / ále krótkość czásu y gwałt nam to był odiął: gdyż y seymowémi spráwámi y zábiégániem ták nagłym niebespieczeństwóm trudno sie nam báwić zá raz było. Ná ktorych seymikách stany Koronné vfolgowały ná ten czás nagłym tym náwálnośćiam ná Rzeczpospo. przypádłỹ / y zábiégáiąc im / Pobór vchwalili y postánowili / nie derogniąc iednák authoritati seymów wálnych / áni in locũ illorũ wznośiąc tákowych seymików / iákoż y my derogować niechcemy / áni in locum Comitiorũ generalium wznośić tákowé Conuentus: y owßem powinność náßę około składánia seymów wálnych / wedle Constitucyiey Henrykowey nie tylko pełnić / ále y czás w niey opisány vprzędzić / ieśteśmy gotowi. A zá pozwoleniem tych Poborów znośimi vchwałe w rußenśu pospolitym ná seymie Toruńskim vczyniona. Tákże widząc ná ten czás bydź tákié potrzeby kráiów Ruskich / że y nád quárte wietßéġ tám będźie trzebá nákładu / dla opátrzenia ich / kazáliśmy wßytkę quárte do Rawy zniesioną tám á nie gdźie indźie obrocić. Ten tedy Pobór ma bydź wybiéran po wßytkiéy Koronie / według vchwały seymu Lubelskiégo Roku 1569. sposobem niżey nápisánym / y z wárunkiem ná głównych seymikách námowionym.

W 1577. Pobor.

*Ten Pobor maß wyssęy nákárćic 336.

Száfunek poboru tego ták iest nápisány.

6. A Ten przerzeczony podatek / tym sposobem y porządkiem wyssęy omienionym

postá-

postánowiony y vchwalony/ á opisány/ wiernie y spráwiedliwie od káżdego wydány/ y przez Poborce tákże spráwiedliwie y wiernie wybrány/ á do páná Podskárbiégo Koronnégo odniesiony: Nie gdźie indźiéy/ iedno ná obronę Rzeczypospo: y ludźi służebnę & non in priuatos aliquorum vsus, obracáć sie ma. Z ktorégo tenże pan Podskárbi Koronny ná séymie wálnym blisko przyszłym przed námi y od Rad tákże Rycerstwá wyszłodzonymy Deputaty liczbę czynić będźie powinien. Gdźieby sie też spáfunek tych Poborów pokazał indźiéy niżli ná służebne y potrzebę Gdańska/á kráiów Ruskich/iáko iest od wszytkich złożony/ tedy to pánu Podskárbiému przymowano bydź nie ma/ zá czym y vzgod swóy tráćić ma/ o co postowie źiemscy instigowáć máią.

Roku 1578. we Lwowie.

Pobory rázem ná dwie lećie były postánowionè przećiw Moskiewskiemu y ná obronę kráiów Ruskich.

Const. 194. 7. Iż ná ten czás/ ieśli kiedy/ wszytkie kráie Koronnę obrony potrzebnią/ y áby sie krzywdy dawnę/ ktore ćierpi Rzeczpo: spólna narodu Polskiégo y Litewskiégo/ od srogiégo nieprzyiaćiela Moskiewskiégo/ zá occupowániem y oderwániem Prouincyiey Inflántckiey/ y źiem inych powetowáć mogły. Złożyliśmy séym wálny Koronny wszem stanom do Wárszáwy/ ná ktorym to zá ráda pánów Rad nászych/ oboygá narodu/ zá zezwoleniem posłów źiemskich/ był námówiony pewny podatek y Pobór ná dwie lećie/ ná woyne przećiw Moskiewskiemu/ y ná obronę Ruskich kráiów/ tym iednák sposobem: Iż postowie Woiewództw Krákowskiego/ Sendomirzkiego y Sirádzkiego rozróżniły sie były od nich. Przez te przyczyne/ iż mieli limitatam potestatem, żeśmy mieli séymiki tym Woiewodztwóm złożyć/ áby były sie do zgody z inémi Woiewództwy przywiedli. Jákoż zá złożeniem séymikow/ Sieradzkie Woiewództwo do zgody wszech naprzod przystąpiło. Potym też y Woiewództwá Krákowskie y Sendomirzkie ná zieźdźie spólnym Rzeczyńskim do namów Wárszáwskich przywiodły sie. Wszákże ták/ iż nas prosili/ áby w wybiránìu podatku od piwá moderátia była: A iżeby niektore Artykuły około wybiránia podatkow tych obscurè napisáne/ elucydowáne były. W czym ácześmy sie ná vchwale powszechną oglądáli/ ále iednák dogadzáiąc/ áby nam do pospolitégo ruszenia/ ktore nam iest w Wárszáwie ná séymie zgodnie pozwolone nie przyszło/ ktoreby bez niebespieczeństwá y obciążenia wielkiego poddánych nászych ná ten czás bydź nie mogło/ rozumieliśmy że to bez obrázy mogło bydź/ gdybyśmy dla zgody/ y z łáski nászey przećiw stanu Rycerskiemu ná ten czás co byli vieli/ iákoż nád vchwale séymu Wárszáwskiego/ nie przyczyniliśmy nic ále nieco vieli. Nie wątpiąc w tym/ że co sie teraz nie doda/ gdy potrzenie w woyne wstąpiem/ że nas chećiámi swymi nie opuszczą/ wedle tedy postánowienia Wárszáwskiego y pozwolenia Rzeczyńskiego/ iuż Vniuersał ten/ około tych Poborów wydáiemy y publikuiemy/ áby káżdy wedle niego/ to co sie postánowiło/ ku potrzebie Rzeczypo: wydawał/ ták iáko sie niżey opisało.

A z strony kráiów Ruskich táka lex była.

Tenże Const. 201. B. 8. Naprzod z tych Poborów y kwárty powinnéy opátrzenie ma bydź obronę kráiom Ruskim/ Podolskim/ Wołyńskim/ ktore ná ten czás nieprzyiaćiel Pogánski Tátárzyn woynie/ ták áby tám było służebnych ludźi trzy tysiące ieźdźnych á czwarty pieszych.

A wszákoż áby stárostom támecznym Rót nie dawano. A ći służebni máią bydź/ ieśli bespieczeństwo pewne od Tátar Przekopskich/ Białogrodzkich y innych/ nie omieszkále pewnie postánowione nie będźie. W czym sie my záchować będźiemy powinni/ wedle potrzeby/ áby y one kráie w niebespieczeństwie záchowáne/ y ludźie służebni tám chowáni byli/ iáko potrzebá vkaże.

Tegoż Roku postąpiło było y Duchowieństwo Pobór, ále pod pewnym wárunkiem, vt sequitur.

9. A Iż pánowie Duchowni z chęci swéy y miłości Rzeczypospo: ná ták gwałtowną potrzebę iéy / po imionách swych ná iednostáyny z dobry nászémi Pobór ná séymie Wárszáwskim pozwolili/ tedy tego nie odmieniamy / wáruiąc wszem Duchownym / że przez to vbliżenia práwóm y wolnościam swym mieć nie będą / ani to nápotym in sequelam iżdż ma / żeby do więtszego Poboru nád stan Rycerski / ale zárówno z nim / kiedyby tego była potrzebá/ dobrowolnie/ á nie z żadnéy przymuszenia przyczyniáć sie mieli. Támże.

Száfunek Poborów tych ták był opisány.

10. A Iżby tym porządniéy száfunek był wszytkich tych pieniędzy/ták Poborowych ták y zkąd inąd/ do téy Moskiewskiéy woyny / y obrony Ruskich kráiów náznáczonéy / dawamy száfárzá vrodzonego Andrzeiá Goluchowskiego Podkomorzego Siedmirzskiego/który obecnie w woysce będzie/á służby porządnéy Żołnierzów iezdnych y pieszych doglądáć ma / społem z Pisárzem polnym / ábo kogo my do niego náznáczymy z swéy strony. A káżdéy czwierći látá / y kiedyby była potrzebá / áby iezdni byli powinni Róty swé porządnie popisáć/ ták iednégo dniá / ták y gdzie potrzebá pokaże: tenże doyźrzeć y pilnie obserwowáć będzie powinien przyciągnienié káżdégo / któregoż dniá / y z iákim pocztem ná służbę Rzeczypospolitéy przyiedzie / z wiádomością nászą y Pisárzá Polnégo/ który contra Regestrá wszytkiego trzymáć będzie powinien. Con. fo. 210.

Po popisániu Rot/ pieniądze zárázem dawáć będzie/ nie według przypowiedzenia służby/ ále według poczту y przyciągnienia káżdégo.

Pieszych wszytkich/ ták Polskich iáko cudzoźiemskich / tenże áby kożdégo miesiącá munstrował piérwéy/ y popisował z Pisárzem Polnym / á potym któzy do boiu godni/ będą pieniądze sámym pieszym do rąk / á Rotmistrzowi według náznáczenia żołdu ich dawał / áby ták pieszy vkrzywdzeni w żołdzie swym nie byli.

Ná piérwszą ćwierć látá iezdnym / á ná dwá miesiącá pieszym / po przyieciu ich/ będą powinni száfárze dawáć pieniądze ná mieyscu przez nas náznáczonym / y zá listy nászémi/á o tym do száfárzá dádzą znáć/ áby wiedział iáko dáley odpráwowáć będzie powinien.

Poborce ták przeszłych Poborów/ które w tym roku wybiéráią/ iáko y teráźnieyszych/ ná káżdą ćwierć látá do száfárzów swych oddawáć / to iest / piérwszéy ćwierći látá die vltima Februarii, wtóréy die vltima Maij, trzećiéy die vltima Augusti, czwartéy die vltima Nouembris, & sic consequenter.

A któryby sie ná ten dzień nie stáwił/ przepadáć będzie sto grzywien / totiens quotiens ab Instigatore citabitur.

Roku 1580. w Wárszáwie.

Pobór dla popárćia woyny Moskiewskiéy y ná opátrzenié kráiów Ruskich y Podolskich był postánowiony ná ieden Rok.

11. Iż złożywszy séym wálny Koronny w Wárszáwie dla popárćia woyny Moskiewskiéy / widząc w tym wielką Rzeczypospo: potrzebę / tákże áby kráie Ruskié y Podolskié opátrzenié mieć mogły/ Pobór po wszytkiéy Koronie/ w Wielkim Xięstwie Litewskim / y páństwách wszytkich do niéy należących / zá zezwoleniem wszytkich stanów ná ieden rok tylko wedle Vniuersału ná przeszłym séymie vczynionégo z popráwą niżéy opisáną vchwalamy y publikuiemy. A to nie wzrussáiąc Poboru tego y Czopowégo / który w tym roku wydáią / y wedle przeszłégo Vniuersału wydáć powinni/ áby káżdy wedle tego postánowienia y vchwały ku potrzebowániu Rzeczypospolitéy spráwiedliwie wydawał/ ták iáko sie niżéy opisáło. Const. 202.

Roku 1581. w Wárszáwie.

Pobór dla popárćia woyny Moſkiewſkiéy, y ná opátrzenié kráiów Ruſkich y Podolſkich złożony ná dwie lećie.

Con.222. B. 12. Vż złożywſzy ſeym wálny koronny w Wárſżáwie dla popárćia dálſzégo woyny Moſkiewſkiéy/ widząc w tym wielką Rzeczypoſpolitéy potrzebę/ tákże áby kráie Ruſkié y Podolſkié opátrzenié mieć mogły/ Pobór po wſzytkiéy koronie/ w Wielkim Xieſtwie Litewſkim/ y pánſtwách wſzytkich do niéy należących/ zá zezwoleniem wſzytkich ſtanów/ ná dwie lećie tylko wedle Vniwerſału ná przeſłym ſeymie vczynionégo/ z poprawą niżéy opiſáną vchwalamy y publikuiemy. A to nie wzruſzáiąc Poboru tego y Czopowégo/ ktory w tym roku wydáią/ y wedle przeſłégo Vniwerſału wydáć powinni/ áby káżdy wedle tego poſtánowienia y vchwały/ ku potrzebie Rzeczypoſpolitéy/ ſprawiedliwie wydawał.

Száſunek Poboru tego.

Con.fo.229. B. 13. Gdżieby ná co innégo/ á nie ná potrzeby Woienné/ ći Podſkárbiowie y Száfárze té pieniądze wydáli/ tedy máią y będą powinni de ſuo zápłácić. A wſzyſcy Poborcowie ná też czáſy w Wilnie oddawáć pieniądze będą powinni do rąk Podſkárbiégo y Száfárzá ſwego/ pod tymże wárunkiem.

A ieſlibyſmy te Woyne z Moſkiewſkim iákimkolwiek ſpoſobem w tym ninieyſzym roku ſkończyli/ tedy cokolwiekby pieniędzy tych Poborów oboich zoſtawało/ nád zapłatę żołniérzóm wſzytkim/ ták ieźdnym iáko y pieſzym/ y ná inné wſzeláкié onera woienné/ ták zſtrony woyny Moſkiewſkiéy/ iáko obrony kráiów Ruſkich/ tedy tá reſztá przy Podſkárbiách y ſzáfárzoch zoſtáć ma/ z ktorey ná ſeymie przyſłym liczbę czynić będą powinni. A coby zoſtawało/ do ſkárbu Rawſkiégo Rzeczypoſpolitéy oddáć máią. A w Wielkim Xieſtwie Litewſkim/ tám gdźie ſeym vkaże obrocić té reſzty máią.

POBORY ZA KROLA IEᵒ M. ZYGMVNTA III.

Roku 1588. w Krákowie.

Pobór propter Æmulum Regni.

Z uniuerſału fol. 1. 14. Gdyſmy zá wolą y przeźrzeniem páná Bogá wſzechmogącego/ y zezwoleniem wſzech ſtanów téy Rzeczypoſpolitéy oboygá narodu duchownych y świeckich/ ná ſtolicy krolеſtwá tego/ będąc legittimè obránym y koronowánym vśiedli: toſmy ná ſeymie tym Koronácińy náſzéy naprzód obmyſlawáli/ iákoby pokoy domowy y poſtronny/ ták był wárowány y obmyſlony/ żeby R. P. ná tym pierwſzym pánowánia náſzégo wſtępie/ w nieprzeſpieczność iáką wielką nie przyſzłá: y żeby æmulus regni náſz/ ktorégo zápámiętáli ludźie narodu ſwego do korony przywabili/ ſrzodkow wſzeláкich przyſtoynych kuſząc/ był z pańſtw náſzych vprzątniony. Lecz iż té media, ludźie ći záwiedźieni znieważáiąc/ co dáley to bárźiéy rzeczy y pánowánié náſzé nam trudnili: po ſpolnych conſultácyách PP. Rad náſzych y Poſłow ziemſkich/ do tegoſmy przyſtąpili/ áby nieprzyiaćiel z korony obyczáiem woiennym był wyćiſniony: y ieſliby dáley co chćiał moliri/ żeby przećiw niemu nervus belli był námówiony/ poſtánowiony/ y nágotowány. Jákoż ſtany wſzytkié koronné widząc gwałtowną potrzebę R. P. y powinnośći ſwé w przywileiu in Iedlna wyrażoné vważáiąc/ ná popárćie tego wſzytkiégo/ Pobor/ obyczáiem niżéy opiſánym ná rok ieden/ przykładem Woiewodztw Wielgopolſkich/ zgodnie nam pozwolili y pozwaláią. Ktory publikuiemy/ áby/ káżdy wedla niego/ to co ieſt poſtánowiono y pozwolono wydawał ná obronę Rzeczypoſpolitéy.

Száſunek pieniędzy Poborowych ná ten rok.

Z Vniuerſału Poborowégo roku 1588. fo. 19. 15. Gdżieby ná co innégo/ á nie ná potrzeby woienné/ co ſie ma począć od oſtátniégo

tniego przypowiedzenia służby żołnierzóm przez R. P. w Krákowie przed przyiázdem nászym/ ći Podskárbiowie tá pieniądze wydáli/ tedy máią y będą powinni de suo záplácić/ choćby to vczynili ná roskazánie násze/ o co instigować máią Posłowie ziemscy ná Séymie przyszłym: z których poborów Podskárbiowie Koronni/ y Litewski/ ná séymie liczbę czynić máią przed pány Deputaty à senatu & ordine equestri.

A ieślibysmy te woyne iákimkolwiek sposobem w tym niniejszym roku skończyli/ tedy cokolwiekby pieniędzy tych poborów zostawáło/ nád zapłátę żołnierzóm wszytkim/ ták ieźdnym iáko y pieszym/ ták zstrony woyny/ iáko obrony kráiów Ruskich/ tedy tá reszta przy Podskárbiách zostáć ma/ z ktorey ná Séymie przyszłym liczbę czynić będą powinni: á coby zostawáło/ tedy to w skárbie koronnym zostáć ma/ zá kautią Podskárbiego. A w Wielkim Xięstwie Litewskim/ tám gdźie séym vkaże/ obrocić te resty máią.

Roku 1589. w Wárszáwie.

Dla bespieczeństwá lepszego, ieśliby æmulus regni *chćiał co dáley broić.*

16. BYdśmy zá wolą y przeyźrzeniem páná Bogá wszechmogącego/ y zezwoleniem wszech stánów tey R. P. oboygá narodu duchownych y świeckich/ ná stolicy krolestwá tego będąc legittimè obránym y koronowánym vsiedli: tośmy ná séymie niniejszym Wárszáwskim naprzód obmyślawáli/ iákoby pokoy domowy y postronny ták był wárowány y obmyślony/ żeby Rzeczpospo. zá pánowánia nászego w niebespieczność iáką wielką nie przyszłá: á żeby tá tránsáctia/ ktorą Kommissarze nászy z Kommissarzmi domu Rákuskiego postánowili/ przez stronę przeciwną tárgána nie byłá. po spólnych consultácyách pp. Rad nászych y Posłów ziemskich oboygá narodu/ do tegośmy przystąpili/ żeby nieprzyiaćiel ten/ ieśliby co dáley chćiał moliri, żeby przeciw niemu neruus belli był námówiony/ postánowiony y nágotowány: Jákoż stany wszytkie widząc gwałtowną potrzebę R. P. y powinności swe vważáiąc/ ná popárćie tego wszytkiego/ pobor obyczáiem niżey opisánym ná rok ieden zgodnie pozwolili y pozwaláią. Ktory publikuiemy: áby kożdy wedle niego/ to co iest postánowiono y pozwolono/ wydawał ná obronę Rzeczypospolitey. Z Vniuersáłu fol. 1.

Wárunek Poboru tego.

17. A Gdźieby z Domem Rákuskim potrzeby nie było/ tedy té pieniądze Poborowé Száfárzowie chować máią. A gdźie száfárzów niemáś/ tedy Poborce/ tám kędy nabespieczniey rozumieć będą/ áż do dálszey woley y náuki Ordinum Reipub. y ták to opátrzyć/ iákoby wcále bespiecznie były záchowáné/ sub pœna suprà scripta. A ieśliby kto mocą y gwałtem té pieniądze tám ztąd gdźie będą przez száfárze zchowáné wźiął/ tedy ma bydź peremptoriè od Száfárzá ná séym pozwány/ y tám iáko hostis patriæ sądzon pœna infamiæ, & confiscationis bonorum karan/ zá instigácyą száfárzową. Z Vniuersáłu Poborowégo roku 1589. fol. 17. uer. 28.

Roku 1590. w Wárszáwie.

Pobor pogłowny dla woyny Tureckiey był postánowiony: ktory ácz był nie doszedł, y záś ná drugim séymie był ábrogowány: Iednák dla czásow potomnych, zdáło mi się go tu ná to mieysce przećię włożyć,

vt sequitur:

ZYgmunt Trzeći/ z Bożey łáski Król Polski/ Wielkié Xiąże Litewskié/ Ruskié/ Pruskié/ Mázowieckié/ Zmudzkié/ Inflantckié/ ić. y Krolestwá Szwedzkiego nabliższy Dziedźic y przyszły Król.

18. WSzem wobec y káżdemu zosobná/ ktoregókolwiek stanu/ dostoieństwá y wrzędu/ ták duchownego iáko y świeckiego ludźiom/ y innym wszem poddánym nászym/ miast y miásteczek/ wsi/ y innych osiádłości/ iákimkolwiek tytuły y przezwiski názwány-

mi w koronie/ y we wßech páństwách náßych mießkáiącym / którymkolwiek należy / y do którychkolwiek teráźnieyßa śeymowa vchwałá przydźie y oznayminna będźie / wdźięcznie y wiernie nam milym/ láske náße królewską. Wdźięcznie y wiernie Nam mili. Gdyż z woley y z láski miłego Bogá ná stolicy królestwá Polskiego / y Wielkiego Ksiestwá Litewskiego/ także wßytkich państw y prowincyy do nich należących / królem ieste śmy postánowieni/ bespieczeństwo y obronę państwom náßym / gotowiśmy z stany koronnémi oboiéy narodu wedle naywietßey możności swéy obmyślawáć/ tym wiecéy pod ten czás/ gdyż wrodzonego iádu swego przeciw chrześciáństwu Cesarz Turecki / bez wßelákiéy miány od nas przyczyny / Nam y państwom náßym przymierze stárożytné złamawßy / Posłá náßego wielkiego od nas y Rzeczypo. do niego posłánego/ contra gentium iura, znieważył/ po śmierći iego/ przyiaćiele y sługi iego z końmi y ze wßytkimi rzeczámi ich záhámowano/ tylko iednego zich towárzystwá/ wrodzonego Mikołáia Czyżewskiego/ Pod czáßego Chełmskiego / z listem swym odpowiedźi pełnym do nas wypuśćiwßy / którym Tyrannicum iugum fœdæ seruitutis, poddánym náßym náßyć kładąc annuatim trybut z państw náßych / z przodków náßych záwżdy od niego wolnych / ábo wiec wßystkich obywátelów państw náßych (czego broń Bože) poturczenia śie vpomina / dokładáiąc tego / gdźieby był trybut / ábo podáné poturczenie odmówioné / że iuż króm inßych media/ y posyłánia Posłów/ do żadnych tráktatów śie nie przychyláiąc/ woyne przeciw Nam y państwom náßym ná posiedzenie państw náßych / do responsu którąbyśmy z tych dwu przezen podánych condicyy przyiąć woleli : po oddániu listu tego / tylko spatium duorum mensium założywßy. Jest v tego tyránná wßytká śiłá vrádzona y postánowiona/ y Nam tym listem iego opowiedźiána : á iáko słowá brzmią / bellum est decretum. Czego sámą rzeczą popiérániem y przymykániem śie z woyski/ przełożywßy temu woysku nayprzedmieyßego swego Wezyrá Synám Báße / głównego koronie téy nieprzyiáćiela poświadcza. My tedy możność y prędkość tego okrutnika vważáiąc / zá ták naglym przypádkiem Rzeczyposp. gdyż do złożenia nowych śeymików/ ná którychbyśmy to niebespieczeństwo stanom koronnym / y Wielkiego Ksiestwá Litewskiego proponować mogli/ czás sam niedopuszcza : bo iuż wiádomość pewna o woyskách y mocy tego nieprzyiaćiela/ nie poraz ani dwá przyßłá : bo wieść zá wieścią przychodźi/ że ten nieprzyiaćiel wielkie woyská rożnémi mieyscámi do państw náßych wielką mocą prowádźi.

Przetóż in tanta angustia temporis, & summa necessitate Reipub: włożyliśmy to / ták ná Pány Senatory / iáko też ná posły ziemskie Koronné y Wielkiego Ksiestwá Litewskiego / té wßytkie pericula im przekładáiąc : zá czym iáko w nowéy á sobie od bráćiéy nie zleconéy rzeczy/ posłowie ziemscy oboiego narodu / długo námówienia y stánowienia z námi y z pány Rádámi śie zbraniáli / y do żadnego nowego sposobu rátunku króm Poboru/ ábo pospolitego ruszenia / przystąpić niechćieli. Lecz przez nas y przez pány Rády Duchowné y świeckie/ prędką zgubą (gdźieby percunti patriæ subitò non subuenirent) posłóm śie pokazálá : y to że pospolitym ruszeniem y nie rychły / y zátrudniony rátunek bydź może / iustis rationibus vkazálichmy. A idźie naprzód o zgubę chwały imienia Páná Christusá Bogá y Zbáwićiela náßego/ o wykorzenienie náßey wiáry Chrześciáńskiéy/ o wolność miłey oyczyzny / o żony/ o dźiatki / o zdrowie/ máietność/ chariſſima pignora, posłowie ziemscy nam y P.P. Rádóm náßym / zá ták wielkim á nigdy ná Koronę nie bywáiącym niebespieczeństwem / do prędkiego rátunku oyczyzny swéy pogłównego y iednego roku Poborem. Tákże gdźieby gwałt był pospolitego ruszenia pozwoleniem / dáli śie przywieźć : które pogłowné y Pobór tegoroczny/ ná te śáme tylko Turecką expedicyą y potrzebę / á nie gdźie indźiéy / wedla áſſecurácyiéy obrócon bydź ma.

Zá tedy náßem P.P. Rad Duchownych y świeckich / posłów ziemskich wßytkich stanów Rzeczypospolitéy do tego należących Koronnych y W. X. Litewskiéġ godnym spólnym zezwoleniem/ pro hac vice tylko/ pogłowné obyczáiem niżéy opisánym zgodnie postánawiamy/ y mocą seymu teráźnieyßego vchwalamy / który publikuiemy / áby káżdy wedle niego to co iest postánowiono y pozwolono / wydawał ná obronę Rzeczypospo-

pospolitéy/ przeciw mocy Cesárzá Tureckiego/ tym sposobem niżéy opisánym

Stany Duchowne.

JEgo M. X. Arcybiskup Gniéźnieński/ z osoby swéy pogłównéy dáć powinien/ złotych sześć set.

X. Arcybiskup Lwowski/ złotych dwieście.

X. Biskup Krákowski/ złotych pięć set.

X. Biskupi Koronni/ Wielkiego X. Litewskiego/ y Pruscy/ káżdy po złotych trzech set.

X. Biskupi ziem Ruskich/ káżdy po złotych sto.

X. Sufrágáni/ po złotych dwudziestu.

Prálaci Gniéźnieńscy/ y inszych kościołów Cathedralium w Polsce/ w Litwie/ y w Prusiéch/ kożdy po złotych dwudziestu.

Prálaci Cathedraliũ Ecclesiarum w Rusi/ po złotych sześći.

Opáci y Proboszczowie Infulaci/ káżdy po złotych sto.

Opáci báculati/ káżdy po złotych pięć dziesiąt.

Prálaci Sendomirzcy/ & aliarum Collegiatarum Ecclesiarum insignium, in quibus sunt distributiones quotidianæ, kożdy po złotych dwánaście.

Prálaci Collegiatarum minorum in quibus non sũt distributiones quotidianæ, káżdy po złotych piąći.

Canonici in Cathedralibus maioribus Poloniæ, Lituaniæ, Prussiæ, kożdy po złotych sześći.

Canonici Ecclesiarum Russiæ, káżdy po złotych trzy.

Canonici in Collegiatis maioribus, káżdy po złotych pięć.

Canonici in Collegiatis minoribus, káżdy po złotych trzy.

Proboszczowie klasztorów y kościołów regularium, y Mnisek/ tákże y Ksienie/ które wsi y dzierżáwy dostátnie máią/ káżdy z tych po złotych dwudziestu. A które vboższe są/ káżdy po złotych sześći.

Plebani w mieściách/ káżdy po złotych sześći.

Plebani w miásteczkách bogátszy/ káżdy po złotych cztéry.

Plebani we wsiách bogátszy/ káżdy po złotych trzy.

Plebani vboższy/ káżdy po złotey iednemu.

Plebani co nic nie máią/ po grosz dziesiąći.

Vicáriowie Ecclesiarum Cathedralium, káżdy po złotemu iednemu.

Vicáriowie Collegiatarum, káżdy po grosży dziesiąći.

Vicáriowie ná Párochiách w mieściách zacnieyszych/ káżdy po grosży dwánaście.

Vicáriowie znácznieyszy/ po gr dwánaście.

Vicáriowie we wsiách/ káżdy po grosży cztéry.

Kántorowie w mieściách głównych/ káżdy po grosży dwudziestu.

Prębendarzowie/ Altaristowie/ Psalteristæ, Mánsionarze/ którzy wsi máią/ káżdy po złotych dwu.

Prębendarzowie simplices, Altaristæ, Psalteristæ, Mánsionarze/ vboższy káżdy po grosży dziesięć.

Lectores, Gratialistæ, Sacerdotes non beneficiati, nec salariati, káżdy po grosży sześći.

Wszyscy Zakonnicy/ Mniszy/ Mniszki/ wsi/ domy/ y czynsze máiący/ præter mendicantes & qui scholas habent, pueros docent, káżdy z tych po grosży sześći.

Mistrzowie szkolni w mieściách murowánych/ po grosży dwiádzieściá cztérech.

Mistrzowie w miásteczkách vboższych/ káżdy z nich po grosży sześći.

Mistrzowie wieyscy/ Klechowie/ káżdy po grosży cztéry.

Kántorowie w mieściách znácznieyszych/ káżdy po grosży dwánaście.

Kántorowie w miásteczkách/ káżdy z nich po grosży sześći.

Orgánistowie/ káżdy z nich po grosży dwánaście.

Dzwonnicy po grosży dwá.

Officiales Duchowni.

Kánclerz Arcybiskupi/ złotych szesnaście.

Kánclerz Biskupá Kuiáwskiego ratione officii złotych szesnaście.

Kánclerzowie Biskupi/ káżdy z nich po złotych ośmi.

Officiálowie y Vicáriowie/ & iudices in spiritualibus po złotych dziesiąći.

Officiálowie foranei, káżdy po złotych cztéry.

Prokurátorowie iuris spiritualis, káżdy po złotemu iednemu.

Pisárze Consistoriorum, káżdy po złotemu iednemu.

Dokto-

Doktorowie non beneficiati. káżdy po złotych dwu.
Physici practicãtes, káżdy po złotych cztéry.
Magistri artium, káżdy po großy ßesnaśćie.
Bákálarzowie po großy ośmi.
Studenći wßyscy wobec w koronie/ po großy cztéry.

Duchowni Ruscy.

METropolitowie / kożdy po złotych sto.
Władykowie bogátßy/ Lucki/ Włodymirski/ káżdy po złotych sto.
Władykowie inßy wßyscy/ káżdy po złotych pięćdźiesiąt.
Archimendritowie wßyscy vbożßy po złotych dźiesiąći.
Kryłoßánie / Diáconi / káżdy po złotému iednému.
Słudzy ich oboygá stanu/ káżdy po großu dwu.
Protopopowie/ káżdy po złotych dwu.
Popowie/ káżdy po złotému iednému.
Hymeniowie y Hymenie/ káżdy y káżda po złotych pięć.
Diakonowie po großy pietnaśćie.
Mnißy / Czerncy / káżdy po großy 12.
Pánnámárowie/ káżdy po großy ßeśći.
Papádie y dźieći/ káżdy po großy ośmi.
Dźieći popowskie żonáći / káżdy po großy pietnaśćie.
Dźieći ich od káżdego po großy dwu.

Dignitarze y Vrzędnicy Koronni świetccy, ratione Vrzędów y Dignitarstw.

WOiewodowie wßyscy/ po złotych sto.
Káßtelani Woiewodóm równi y Stárosta Żmódzki/ káżdy po złotych sto.
Kaßtelani wietßy / káżdy po złotych pięćdźiesiąt.
Káßtelani Woiewodzy / po złotych pięćdźiesiąt.
Káßtelani ini wßyscy / káżdy z nich po złotych dwudźiestu pięći.
Márßałek koronny/ y Wielkiego X. Litew: po złotych sto.
Pieczętarze koronni/ y W. X. Litewskiego/ po złotych sto.
Podskárbi koronny/ y W. X. L źiemski/ po złotych sto.
Hetman koronny / y W. X. Litewskiego / po złotych sto. Márßałek Nadworny/ y W. X. Litewskiego/ káżdy po złotych pięćdźiesiąt.
Podkomorzy Jego Kró. M. złotych pięćdźiesiąt.
Ochmistrz królá Jego M. złotych pięćdźiesiąt.
Hetman koronny polny/ y W. X. L. po złotych pięćdźiesiąt.
Hetman Nadworny/ złotych pięćdźiesiąt.
Xiądz Sekretarz wielki koronny/ złotych dwádźieśćiá.
Referendarze koronni/ po złotych dwudźiestu.
Podskárbiowie koronni nadworni/ y W. X. L. po złotych pięćdźiesiąt.
Pisárze Wiel. X. Lit. Káncellárzyni / złotych dwádźieśćiá.
Pisárze polni po złotych dwudźiestu pięći.
Łowcy Wiel. X. L. złotych pięćdźiesiąt.
Koniußowie oboygá narodu/ po zło: 10.
Commendor Poznánski / po złotych 20.
Stárostowie sądowi koronni/ y W. X. L. po złotych dwádźieśćiá.
Márßałkowie powiátowi / y W. X. Lit. y Wołyńscy/ po złotych dźiesięći.
Podstárośćiowie sądowi po złotych ßeśći.
Stárostowie nie sądowi / po złotych dźiesięći.
Dźierżawcy królewskich dóbr / vtriusq; sexus, w stárych y nowych summách / nemine excepto, w dźierżáwách wietßych po złotych dwudźiestu. A w mnieyßych dźierżáwách dźierżawcy po złotych pięći
Stárostowie y dźierżawcy w Prusiách/ po złotych dwudźiestu.
Cłonowie po złotych dwudźiestu.
Leśniczowie koronni / y ná Podláßu / y w W. X. Lit. po złotych dźiesięći.
Podleśniczowie koronni / y ná Podláßu/ y w W. X. L. po złotych trzy.
Drewnicy/ Woskownicy W. X. Litew. po złotych dwudźiestu.
Koniußowie powiátowi/ Podwoiewodzowie/ Klucznicy/ Łowcowie/ káżdy z vrzędu swego po złotych pięći.
Łóżnicy Krákowscy/ źiemscy/ káżdy po złotych pięći.
Skárbny W. X. Litew. y Pisárze skárbni Polscy y Litewscy/ po złotych pięći.

Dwor Królá Iego M.

VRzędnicy Dworzcy Jurgieltni/ ták królá J.

lá J. M. iáko y Królo: J. M. w koronie y w W. X. L. káżdy po złotych 20. y pieć.
Dworzánie konną służbę przy królu J. M. służąc/ káżdy po złotych cztérech.
Stánownicy Márszałkowscy Koron. y Litewscy/ po złotych 20. A Dworscy zło: 5.
Instigatorowie w Koronie y w W. X. Lit. káżdy po złotych dziesieć.
Sekretarze dworscy/ y Pisárze w Kancel. koronnych/ y w W. X. Litew. po zło: 5.
Hárcérze Królá Je° M. konną służbę máiąc/ po złotych dwu.
Komornicy/ Pácholetá/ káżdy po złot: 1.
Szafárze obroczni/ spiżárni/ káżdy po zło: 2.
Vrzędnicy ziemscy/ y inné vrzędy rózné ná sobie máiąc/ Podkomorzowie w ziemiách/ po złotych dziesiąći.
W powieciách/ po złotych pieć.
Sędziowie w Woiewództwách/ po zło: 12.
A w ziemiách/ po złotych sześći.
A w powieciách po złotych cztérech.
Chorążowie po złotych cztérech.
Czesnikowie po złotych cztérech.
Stolnikowie ziemscy po złotych cztérech.
Lowczy ziemscy po złotych cztérech.
Podsędkowie ziemscy po złotych sześći.
Podstolowie/ Podczászowie/ Miecznicy/ Skárbnicy po złotych cztérech.
Pisárze sądów/ w Woiewódz: po zło: 20.
A w ziemiách po złotych dziesieć.
Woyscy ziemscy beneficiati, ábo Grodzcy/ po złotych dziesieć.
A który nie ma/ po złotych pieć.
Podkomorzowie ziemscy po złotych cztéry.
Wielki Rządzcá Krákowski złotych 50.
Horodniczy/ Wileński/ Grodzieński/ po złotych pietnaście.
Inszy Horodniczy wszyscy po zło: cztérech.
Podrzeczy Krákowski/ złotych cztéry.
Burgrábiowie Krákowscy káżdy po zło: 15
Burgrábiowie ziemscy przy sądzie y księgách po złotych cztérzech.
Burgrábiowie zamków strzegący mnieyszy/ po złotych dwu.
Wyszogrodzki/ Wileński złotych pieć.
Sędziowie Grodzcy po złotych cztérech.
Pisárze Grodzcy po złotych sześći.
Podpiskowie Grodzcy po złoté° iednému.
Sędziowie Zydowscy po złotych sześći.
A w mnieyszych miásteczkách po zło: dwu.
Pisárze ich po złotému iednému.
Prokuratorowie pieniężni przy Krá. J. M. y Trybunálscy po złotych 10. A ktoby sie do tego nie znał/ iuramẽto odprawi.
Prokuratorowie powiátowi po zło. dwu.
Komornicy Podkomorzcy y ziemscy po złotych dwu.
Sludzy Grodzcy po groszy cztérech.

Vrzędnicy Zupni y Celni.

Zupnicy w Zupách Krákowskich y Ruskich po złotych sto.
Podzupkowie po złotych dwádzieśćiá.
Celnicy koronni po złotych sto.
A Ruski złotych trzydzieści.
Pisárze celni po złotych cztérech.
Pisárze celni ná komorách pogránicznych po złotych dziesieć.
Bách mistrzowie po złotych trzydzieści.
Sędziowie/ Podsędkowie po zło: ośmi.
Stárzeyszy po złotému iednému.
Stolnicy Wielicey po złotych dwu.
Stolnicy Bochenscy po groszy dwudziestu.
Pisárze Zupni po złotych pieć.
Ważnikowie po złotych trzy.
Stygárowie po złotych cztérech.
Wárcabni po złotému iednému.
Podwárcabni po groszy pietnaście.
Hutmáni po groszy dwudziestu.
Szafárze zupni po złotému iednému.
Szopni po złotému iednému.
Stárzeyszy ociegácze po groszy dwudziestu.
Ládárze po groszy ośmi.
Zrážni/ pomocni/ Beczkowi po gro: cztéry.
Trybárze po groszy dwu.
Komornicy w zupách po groszy sześći.
Pisárze ná komorách solnych w Mázowszu y indziéy po złotych dziesieć.
Kárbárze y Kárbárczykowie po gro: sześći.
Podwrótkowie po złotému iednému.
Wárszyce/ po groszy pieć.
Salariati w zupách/ ile ich ieno iest/ po zło: 1.
Od żon/ dzieci/ bogátych vrzędników po groszy sześći.
A od vbozszych vrzędników po groszy trzy.
Od panwi ták Krákowskich/ iáko Ruskich/ Podgorskich/ Tournskich/ Bedzinskich/ y Szląskich po złotych sześnaście.
Od szybów wielkich y okien solnych po zło: 4
Kopacze Rutni/ y wszyscy robotnicy dolni/ po groszu iednému.
Krochtarze solni y towárów wszeláких/ od osób swych po groszy dziesieć.
A od Slisników/ po groszu iednému.

Vrze-

Vrzędnicy gór Ołownych y żeláznych

Vpnik Olkuski/ złotych dźieśieć.
Podżupek Olkuski/ złotych cztéry.
Gómicy in genere wßyscy po großy cztéry.
Gwárkowie którzy krußec biorą: bogátßy/ po złotych piąći.
A vbożßy po złotych dwu. (ściá.
Arendarze Olkuscy/ po złotych dwádźie-
Sztolnicy Olkuscy/ po złotych cztéry.
Hutmáni ßtolni/ po złotému iednému.
Pisárze ßtolni/ po złotému iednému.
A inna wßytká czeladź Olkuska/ od głowy po großy trzy/ od żón/ dźieći/ bogátßy po großy cztéry/ vbożßy po großu iedné.
Myncarz od osoby po złotych dwádźieśćiá
Towárzyßé iego/ po złotych dwu.
Robotnicy Mynicznі/ po großy pietnaśćie. Od żón y dźieći ich/ po großy dwánaśćie.
Którzy krußcá ołownégo nie máią/ großy cztéry/ od żón y dźieći ich po großu dwu. (dwu.
Rudnicy Kuźnic żeláznych/ po złotych
A gdźieby ßláchćic trzymał/ ma dáć iáko y inny mistrz złotych dwá.
od żón y dźieći ich/ po großy ßeśći.
Hutnicy/ káżdy po złotému iednému.
Towárzyßtwo ich po großy dźieśiąći.
od żón y dźieći ich po großy dwá.
Młynárze młynów wodnych y ślodowych/ po großy dwánaśćie.
A wietrznych/ po großy pietnaśćie.
od żón y dźieći ich/ po großy dwá.

Dwór y chowánié ślug ſtanów wßytkich duchownych y świeckich.

Ślachćicy wßyscy in genere & ſpecie, tákże Jch M. Panów Rad/ vrzędników/ Dignitarzów/ ták koronnych iáko dworzkich/ nemine excepto, tákże dworzan przy królu Jego M. y królowéy Jéy M. y wßech wobec inßych ludźi ſtanu Rycerſkiégo/ którzykolwiek iedno pánóm swym służą/ y páchołki swé máią/ powinni dáć od głowy po großy pietnaśćie.

Tákże ſłudzy białéy płci: ßláchćiánki co z ſuchych dni służą: á którzy bez páchołków służą pánóm/ po großy ßeśći/ co z ſuchych dni pánowie mogą wytrącić.

Wßyscy wobec ßláchćicy.

Dźie wobec ſtanu ßláchetckiégo/ tákże duchowni ex bonis hæreditariis, Nobiles Dwory/ ábo reſidentią we wśiách/ ábo nie dáleko wśi máiący/ coby kmieći mieli dźieśieć pod sobą ná roli/ od Dignitarſtw y od vrzędów záplaćiwßy z osobná/ kto ie ma/ z osoby y gospodárſtwá swego máią dáć po złotych ośmi.

Od żón y dźieći ile ich iedno ieſt w domu/ od kożdéy osoby po großy pietnaśćie.

Od ſług nie ßláchćiców vtriuſq; ſexus, po großy cztéry.

A ktobykolwiek z ſtanów ßlachetckich máiąc w rożnych powiećiách dwory swé/ w iednym w którym powiećie to pogłówné/ od śiebie/ żony/ dźieći/ y ſług záplaćił/ tedy iuż w inßych powiećiách zá pokazániem quitu/ płaćić tego nie powinien: tákże też gdźie ſą bráćia nie dźielni.

Tákże y od tego Folwárku reſidentiiéy swoiéy/ exceptis kmethonibus & familia, z których ſolutia bydź ma/ á ieden in poſſeſſione bonorum mießka/ gdy záplaći pogłówné według téy vchwały/ tedy drudzy bráćia tylko to iáko ná nich reſpectu proportionis bonorum, od żón/ dźieći/ iáko ieſt niżéy opiſano. A ktoryby ßláchćic będąc addictus ſeruitiis przy panu to pogłowié záplaćił/ y quit odźierżał/ tedy iuż reſpectu reſidentiæ domus płaćić nie będźie powinien drugi raz. A ktoby miał mniéy dźieśiąći kmieći áż do śiedmi/ tákowy ma płaćić po złotych śiedmi.

Ktoryby ßláchćic nie miał poddánych iedno ßeść/ ráchuiąc w to ſługi dworzkié powinien dáć po złotych ßeści.

Od żony y dźieći tákowi płaćić máią po großy dźieśieć.

A ktoryby iedno miał cztérech ábo pięć kmieći/ ráchuiąc w to y ſługi dworzkié/ powinien dáć złotych cztéry. A gdźie śiedźi includuiąc ie.

Od żón y dźieći ich po großy pięć.

A ktoryby iedno dwá kmieciá miał/ tákże ſługi dworzkié includuiąc/ powinien dáć po zło-

po złotych dwu. Od żón/ dźieći/ po großy pięć.

Któryby kmieciá iednego ábo plug ieden miał/ dać będźie powinien złoty ieden. Od żón/ dźieći/ po großy cztery.

A iż sie plugi dworskie wspominaią/ tedy sie ma rozumieć o sochách y rátáiách. Od czeládźi w domách ßlachteckich plebeæ conditionis vtriusq; sexus, po großu iednému.

A któryby ßlachćic spelná nie miał włóki/ tedy ma dać z półwłoczká großy pietnaśćie. Od żón y dźieći po großu iednému.

Vboższy których po kilká ná iednéy włóce mießka/ ći wßyscy máią dać złoty ieden. Od żón y dźieći po großu iednému.

Wdowy ßlachćianki/ które poddáné máią/ według tego iáko wyßéy iest opisano/ od ludźi ßlachteckich/ według káżdego conditiéy płácić tákże będą powinni.

Szlachćicy którzy folwárki swé máią/ cálą dźiedźiną/ nie máiąc sąsiádá we wsi/ y tám residentią kmieći nie máiąc/ sámi máią powinni dać po złotych ośmi.

Od żón y dźieći po großy pietnaśćie.

Od sług ßlachćiców & plebeios, vt suprà:

Szlachćicy ośiádłości áni kmieći nie máiący/ Arendámi sie báwiący/ których Arendá przenosi złotych dwieśćie/ ábo którzy pieniądze swé ná imienié dáli tysiącá złotych/ ten ma dać káżdy po ośmi złotych.

Od żón y dźieći/ ták płácić máią/ iáko ći którzy máią po dźieśiąći kmieći/ vt suprà.

A którzy mnieyßé Arendy máią niż złotych dwieśćie/ y mnieyßé summy ná imienia dáli/ niż złotych tysiąc/ płácić będą powinni/ iáko ći co po piąći kmieći máią.

Szlachćicy w mieśćie mießkáiący/ máietności zbywßy/ ábo y pieniądze v ludźi iákokolwiek máiący/ máią dać od głowy po złotych ośmi.

Od żón y dźieći/ máią dać po großy pietnaśćie.

Od sług tákże y poddánych/ vt suprà, iáko ći co po złotych ośmi płácą.

Szlachćicy którzy dobrá królewskie/ Duchowné y świeteckie quouis modo trzymáią/ á inßéy własnéy máietności nie máią/ ábo per aduitalitates iákokolwiek trzymáią/ máią dać po złotych ośmi. Od żón y dźieći/ vt suprà. Od sług vt suprà.

Szlachćicy którzy áni ośiádłości áni pieniędzy nie máią/ á są impossessionati, oycówy y mátek nie máiąc/ y nikomu nie służąc/ dać powinni z głowy swéy po złotemu iednému.

Szołtysi/ Wóytowie/ Szlachćicy/ ábo iure terrestri gaudentes, w dobrách królewskich/ Duchownych y ßlachteckich ośiádłości máiący/ powinni dać po złotych czterech. A gdźieby sie podźielili w iednym Wóytoßtwie/ máią sie wßyscy złożyć quorquot fuerint, ná złotych cztery.

Od żón y dźieći/ máią dać po großy ośmi. Od sług/ vt suprà.

Od poddánych káżdego/ po großy trzy.

Wßákoż którzy osobno swé ośiádłości máią/ oprócz Wóytoßtw/ pogłównéby raz zápłácili/ á kwit tego pokazáli/ nie powinni drugi raz płácić/ iedno z Wóytoßtwá po złotému iednému.

Szołtysi/ Wótowie/ Plebei/ którzy pod pány swymi ná robotách pewnych śiedzą/ máią dać od głowy po großy ßeści.

A którzy czynße po poddánych biorą/ płácić powinni pogłównéy po gro: dwunaśćie.

Od żón/ dźieći/ vt suprà.

Boiárowie Putni/ strzelcy/ którzy woyny nie służą/ Gościńcy/ Kuchárze/ Kowale/ Stálmáßy/ Bártnicy/ Sokolnicy/ Komnichowie/ Pisárze/ Odźwiérni/ Srebrni/ Ciesle wolni/ Kolesnicy/ Dźiekćiarze y Niedźwiednicy/ y inßy tym podobni rzemießlnicy/ powinien z nich káżdy od głowy dać po großy dźieśiąći. Od żón y dźieći po großy trzy. Od czeládźi obojéy/ po großu iednému.

A ieśliby ná woyne iáchali/ od pogłównego wolni będą/ y dźierżawcy z osobná od nich płácić nie będą powinni.

Tátárowie w W. X. Litewskim/ możnieyßy/ Chorążowie/ Murzowie/ Márßáłkowie

kowie / wedlug ordinácyy condicyy ſłáchetckich bogátych y vbogich záchowáni bydź mią.

A Tátárowie furmáni/ beda płácić powinni iáko y inni furmáni w Polſcze.

A ieſli ná woyne poiádą zá roſkazániem náſzym/ okrom pospolitego ruſzenia/beda wolni od pogłowia.

Cygáni w Koronie / y w W. X. Litewſkim/gdźieby ſie iedno náleźli/ wſzyſcy tákowi nemine excepto, od głów swych beda powinni dáć po złotemu iednému.

Od żon y dźieći swych po groſzy cztéry.

Od folwárków wſzytkich królewſkich / Duchownych y świeckich / obywátelów oboygá narodów y państw do nich należących / od káżdego ile ich kto ma / po złoténu iednému. Excepta reſidentia.

A z kmieći osiádłych rolnych/ z dźieśiąći złoty ieden / to ieſt / od káżdego kmieći/ vt adimpleatur proportio quantitatis, reſpectu cuiuſlibet incolæ, per groſſos treſco ſámi pánowie záplácić ſą powinni.

Wśi wſzytkie w Koronie y condicia kmieći, y inych we wśiách mieſzkáiących.

Kmiećie wſzyſcy/ ták z dóbr królewſkich/ wolnych y ſummámi onerowánych / iáko Duchownych ſłáchetckich / y mieyſckich / máią dáć sámi przez ſie pogłowia / káżdy po groſzy dwu.

A od żony / dźieći/ czeládźi/ y wſzeláкiéy oboiéy płći / cokolwiek iedno w domu chowa ich goſpodarz / od káżdéy głowy po groſzu iednému.

Komornicy / zagrodnicy/od oſób ſwych po groſzu iednému.

Od żón y dźieći/ po półgroſzku.

Rátáie w Wielkiéy Polſcze/od oſób ſwych po groſzy trzy.

Od żon/dźieći/ czeládźi/ po gro: iednému

Wołoſza ktośzy máią swé owce / nád ſto/ powinien dáć káżdy z głowy swéy po groſzy ſześć.

A mniéy máiący niż ſto / po groſzy trzy.

A ktośzy dźieśieć / groſz ieden.

Kniáźiowie Ruſcy/ y Szołtyſi we wśiách Królá Jego M. Duchownych y ſłáchetckich/máiąc ſummę ná ſołtyſtwie/czynſze y iné podátki biorąc z poddánych/powinni dáć od głowy po złotych cztérech.

Od żón y dźieći ich/ po groſzy piąći.

Od czeládźi oboiéy płći / po groſzu dwu.

Olándrowie ktośzy bydło swé máią/ po groſzy pietnaśćie.

Od żón y dźieći po groſzy ſześći.

Skomroſzy od oſób swych po groſzy oſmi.

Rybacy od oſób swych po groſzy cztérech.

Od hultáiów vtriuſque ſexus, ták po miáſteczkách iáko y po wśiách bedących/ wyiąwſzy wśi pogorzálé/ po groſzy piąći.

Od żón y dźieći/po groſzu dwu. Od czeládźi po groſzu iednému.

Młynárze zákupni/y ktośzy ná trzećiéy mierze ſiedzą/od głowy swéy groſzy pietnaśćie. Od żón/ dźieći/ po groſzy trzy. Od czeládźi po groſzu iednému.

A z mnieyſzych młynów po groſzy oſmi.

Młynárze dorocżni / od głowy po groſzy pięć. Od żón / dźieći y czeládźi po groſzu iednému

Tóż ma bydź o wietrznych młynárzách rozumiano.

Nowé wśi / ktośé nie wyśiedźiały wolnośći/ máią płácić / iáko inné wśi / iednák sámi tylko króm pánów.

Pogorzálé wśi/ ná ktośé rewizyie zayda/ po groſzu iednému.

A iż w Woiewództwách Kiiowſkim/ Wołynſkim / Podolſkim/ Bráckáwſkim/ y w cześći Ruſkiégo/ w bliſko przeſłą incurſią pogáńſką / wielkié ſpuſtoſzenia y zwoiowánia ſie ſtáły/ ná ktośé wielki wzgląd mieć potrzebá: pozwalamy áby ná prośby obywátelów támtych wſzytkich/wśi y miáſteczká zwoiowáné/ od tego pogłowia y poboru płácenia/ ná ten czás wolni byli: wſząkże ták/iż ieſliby ſłáchćic ſpuſtoſzoną máietność máiąc/ miał y drugą od tego ſpuſtoſzénia wolną/ tedy ratione z puſtéy/z oſób swych pogłowie zupełné/á z całéy z wolnéy / tákże z innych wſzytkich záplácić máią.

A ie-

A ieśliby oprócz spustoszonéy żadnéy inszéy nie trzymał / tedy z instigácitéy Poborce zá iurámentem/ iż żadnéy wolnéy máietności nie ma / będzie zgołá od pogłowia wolen. A iż w Woiewództwách tychże / przez żołniérze szkodámi niezmiernémi obywátele są vćiśnieni/ ná prośbę ich/ że Deputaty do inquisitiéy y przypátrzenia sie tym szkodam/autoritate conuentus præsentis, náznáczamy iednégo od nas/ drugiégo z Poselskiégo kołá/ trzeciégo od Hetmáná koronnégo:ktorzy tám ziáchawszy sie/á temu wszytkiemu sie przypátrzywszy / y szkody spisawszy / obyczay ználeźli sposobu nagrody pewnéy / vszkodzonym od tych/ ktorzy té szkody poczynili/ y z szkodników zárázem exekutią czynić będą powinni.

Miáśtá głównè Primi ordinis.

Burmistrze/Ráyce/tych wszystkich miast/ káżdy powinien dáć od głowy po złotych 8.
Wóytowie Wyssźego Práwá Máydeburskiégo/ po złotych dźieśiąći.
Przysiężnicy Wyssźego práwá / po złotych sześći. Od żón/ dźieći/ po groszy 24.
Burgrábiowie Pruscy/po złotych dźieśiąći. Od sług vtriusq; sexus po gro: 6.
Wóytowie w mieśćiách tych / po zło: pięć.
Przysiężnicy dólnégo práwá/ po złotych 4.
Pisárze mieyscy/ po złotych trzech.
Od żón y dźieći po groszy dwánaśćie.
Od sług vtriusq; sexus, po groszy cztérech.
Kupcy bogáći ábo wdowy / rozmáite iedwabné towáry y od złotá przedawáiący / y rózné hándle wiodący / od głowy powinni dáć po złotych pietnaśćie.
Od żón y dźieći ich / po złotému iednému.
Od pisárzów kupców tychże/po groszy 15.
Kupcy cudzoźiemscy/ iedwabné rzeczy/ sukná drogié/ tákże y inné wszelákié towáry przedáiący/ po złotych dwudźiestu.
Od Pisárzów tychże kupców/ po złoté: 1.
Kupcy inśi vbożsy kramy swé máiący/ták że sukná proste/ Lunskié/ Kárázźie/ y inné przedawáiące.
Kramárze y kramárki bogátsé po zło. 4.
Krámárze y krámárki drobnieysé/po zło:2.
Szotowie bogátsy / wozmi swóy towar woząc/ po złotych cztérech.
Od żon/ dźieći/ kupcy bogátsy/po gro: 12.
A vbogsy/ po groszy sześći.
Od sług oboiéy płći/ po groszy cztérech.
Szotowie vbogsy/ od głowy po zło: iednému
Prokuratorowie w głównych mieśćiách/ po złotych cztérech.
Mieszczánie dobrá źiemskié trzymáiący/ták w pieniądzách iáko y w árendách / ratione obeszćia mieyskiégo/ oprócz powinności zstrony imienia źiemskiégo/ po zło: 8.
Od żon y dźieći/ po złotému iednému.
Mieszczánie hándlu y rzemiestá żadnégo niemáiący/ od głowy po złotych dwá.
Od żon/ dźieći/ po groszy sześć.
Szynkarze Málmázie / Mussátely/ winá szynkuiący / po złotych piąći. Od żon/ dźieći/ po groszy dźieśiąći.
Szynkarze miody/ piwá przewożné szynkuiący/ po złotych dwu.
Piwowarowie y Kárczmarze/po złotych 4.
Złotnicy od złotá robiący/po złotych osmi
Od żón/ dźieći/ po groszy dwánaśćie.
Od sług oboiéy płći/ po groszy cztérech.
Towárzysse po złotému iednému.
Vczniowie ábo chłopiętá / po groszu dwu.
Złotnicy od srébrá robiący/ po złotych 4.
Od towárzysséw/ po groszy pietnaśćie.
Od vczniów ábo chłopiąt/ po gro: iednému
Drukárze/ Bibliopole/ Aptekárze/ Cyrulicy/ Bárwiérze/ Kussniérze drożssémi fustrámi robiący. Kráwcy iedwabiem/ták że Szewcy sáśianem robiący/ po złot: 3.
Konwisarze/ Práśolowie/ Kotlarze/ Slósárze/ Kowale/ po złotych dwu.
Od żon y dźieći/ po groszy piąći.
Towárzysse/ po groszy sześći.
Vczniowie y chłopiętá/po groszu iednému.
Rzeźnicy/Rybacy co ryby przedáią/po zło:2
Od żon/ dźieći/ po groszy cztérech.
Kupcy ktorzy wolmi y końmi kupczą/ po złotych cztérech.
Od żón/ dźieći/ po groszy dźieśiąći.
Mieszczánie vbogsy/ od głowy po gro: 24.
Od żón/ dźieći/ po groszy trzy.
Wdowy vbogié / hándlu / kramu niemáiące/ po groszy pietnaśćie.
Od dźieći po groszy dwu.
Komornicy po groszy dźieśiąći. Od żon/ y dźieći po groszy dwu.
Rzemieslnicy podleyssy/ po złot: iednému.
Od żon y dźieći/ po groszy trzy. Od czeládźi po groszu iednému.
Robotnicy ná dźień sie naymuiący / tákże Mikstatnicy po groszy trzy.
Od żón y dźieći/ po groszu iednému.

Miáſtá śrzednie ſecundi ordinis.

TAk w koronie / iáko y w Kśieſtwie Litewſkim / y w pánſtwách należących / ktore Czopowego wiecey niżli złotych piec ſet przed tym dawały : o czym Poborcy y miáſtá wiádomość máią / ták płácić będą.

Burmiſtrz y Ráyce z głowy po złotému iednému. Od żón / dźieći / po groſzy ſześći.

Woytowie / Przyſiężnicy / y piſárze mieyſcy po groſzy dwánaśćie. A w W. X. Litewſkim po złoté° iednému. Od żón po trzy groſze : Od dźieći po groſzu iednému.

Rzemieſlnicy mieyſcy po groſzy trzy.
Od żón / dźieći / po groſzy półtorá.
Towárzyſſe rzemiośł / po groſzy półtorá.
Vczniowie po groſzu iednému.

Kupcy ſámi / ktorzy kupiectwo ſwé máią / y bogátemi towáry hándluią / káżdy z głowy po złotych ośmi.
Od żón / dźieći / po złotému iednému.
Od czeládźi obojey płci / po groſzy piáći.

A ći ktorzy drobnémi kupiámi hándluią / máią dáć z głowy po złotych cztérech.
Od żón ich po groſzy pietnaśćie. Od dźieći / czeládźi obojey płci / po groſzu dwu.

Kupcy vbodzy in maioribus ciuitatibus, po złotému iednému.
Od żón y dźieći / po groſzy dźieśiąći.
Od czeládźi / vt ſuprà.

Kupcy vbożſzy in minoribus ciuitatibus, po groſzy pietnaśćie.
Od żón y dźieći / po groſzy ośmi.

Od czeládźi obojey / vt ſuprà. A generaliter, ktorzy w mieśćiech ſwé domy máią nie hándluiąc / áni rzemieſłá nie robiąc / powinni dáć z głowy po groſzy pietnaśćie. Od żón y dźieći po groſzy ſześći.

Komornicy po groſzy dwu.
Od żón / dźieći / po groſzu iednému.

Furmáni ktorzy towáry rozmáite woża z korony y do korony / po złotému iednému
Od żón / dźieći / po groſzy ſześći.
Od czeládźi po groſzy dwu.

Od kupcow cudzoźiemſkich / ktorzy towáry ſwé wielkie Jedwabne y iné w mieśćiech máią / z głowy powinni dáć po złotych dźieśieć. Od piſárzow ich po złotému iednému. Od ſług vtriuſq; ſexus, po groſzy pietnaśćie.

Kupcy cudzoźiemſcy / ſukná y korzenie / płotná & id genus kupcząc / po zło: ſześći.
Od piſárzow ich / po złotému iednému.
Od ſług ich po groſzy dźieśiąći.

Robotnicy zá naymem mieſzkáiący / po groſzy dwá.

Przedmieśczánie y ogrodnicy / po groſzy 4.
Od żón / dźieći / czeládźi / po groſzu iedné°

Szewcy co ſáfian y kordybany robią / po złotych dwu.
Od żón y dźieći ich po groſzy cztéry.
Od czeládźi po groſzu iednému.

Szewcy co proſtym rzemieniem robią / po złotému iednému. Od żón y dźieći ich po groſzu dwu. Od czeládźi / vt ſuprà.

Mułárze miſtrzowie / po złotych dwu.
Towárzyſſe mułárſcy / po gro: pietnaśćie
Żony y dźieći ich po groſzy dwu.
Od czeládźi obojey płci / po gro: iedné°.

Ciesle miſtrzowie / po groſzy dwudźieſtu.
Towárzyſſé ich po groſzy ośmi.
Od żón y dźieći po groſzy dwu.
Od czeládźi / vt ſuprà.

Kuśnierze od proſtéy roboty / po złotému iednému. Towárzyſſé ich po gr: cztéry.
Od żón y dźieći / po groſzy dwu.
Od czeládźi / vt ſuprà.

Siodłarze / Rymarze / Czapnicy / Knapowie / Rzeźnicy / Kotlarze / Szloſárze / Kowale / káżdy po złotému iednému.
Od żón y dźieći / po groſzu dwá.
Towárzyſſé po groſzy dwá.
Od czeládźi / vt ſuprà.

Młynárze dozorczni / po złotému iednému.
Towárzyſſé ich po groſzy dwu.
Od czeládźi / vt ſuprà.
Żony y dźieći ich po groſzu dwu.

Muzykowie / Gędkowie / Dudarze / po groſzy ſześći.

Niedźwiedźnicy po groſzy pietnaśćie.
Towárzyſſe ich po groſzy cztérzy.

A gdźie w iednym Woiewodztwie zápłácą w drugim płácić nie powinni.

Miáſtá mnieyſſè tertij ordinis, *máiąc targi tegodniowè.*

W Koronie y w Wielkim X. L. ktore mniey niż piec ſet złotych czopowego czynią.

Burmiſtrz y Ráyce / z głowy po groſzy pietnaśćie. Żony ich po groſzy trzy. Dźieći ich

ći ich po großu iednému.
Wóytowie / Przysiężnicy / y Pisárze mieyscy/ po großy cztéry.
Zony y dźieći ich/ po großu iednému.
Rzemieślnicy wßelácy / po großy cztérech.
Zony y dźieći ich/ po großu iednému.
Towárzyßé rzemieślniczy / po großu iednému.
Krámárze wßelácy / po großy ßeści.
Zony y dźieći ich / po großy dwá.
Komornicy/ żony / y dźieći ich / po großu iednému.
Przedmieszczánié / ogrodnicy pod práwem mieysckim będący / żony y dźieći ich po großu dwu.
Młynárze dorocżni / po großy pietnaśćie.
Żony ich y dźieći / po großy dwu.
Od czeládźi / vt ſuprà.

Miáſteczká przez targów będące.

RAyce/ Burmiſtrzowie/ Przysiężnicy / Ławnicy / po großy ßeśći. Żony y dźieći ich/ po großy dwu.
Przedmieszczánie / ogrodnicy / po großu iednému.
Skomroßy/Dudarze/Skrzypkowie/ y co ſie grániem báwią/ po großy ßeśći.
Młynárze polowice mniéy/ niż w śrzednich miáſteczkách: tóż ſie o rzemieślnikách rozumieć ma.

Pogłowie od Żydów ták Koronnych, iáko y W. Kśięſtwá Litewſkiégo.

W Przeßłym Vniuerſale ſą powinni dáć wßyſcy Żydowie ná ten Rok 1590. zło tych Polſkich dwádźieśćiá tyśięcy. Co ſami Żydowie Polſcy wypłácić będą mieli. A w W. X. Litewſkim z oſobná złotych ßeść tyśięcy / które pogłówie máią złożyć wßyſcy ná dáléy ná Swiątki w tymże Roku/ do Ráwy y Wilná prowizorom: Wßákóż to wßytko miáſto Poboru y pogłowia dáć powinni.

Które pogłowie tákże y Pobory w mieśćiách y w miáſteczkách / przez vrzędy mieyſckié ſuccolectorum máią bydź wybiéráné: á wybrawßy vrzędy / gdy Poborcóm ie wydawáć będą / vczynić to będą powinni / tákże pod przyśięgą ná ſpráwiedliwé wybránié y oddánié ich.

Porządek y wárunek wybiéránia Pogłównego.

WE wßytkiéy Koronie y w W. X. Litewſkim/ tákże w páńſtwách należących do káżdégo Woiewództwá/ tákże Powiátów/ Poborcy náznáczeni będą / ieden Duchowny/ którégo Jch M. X. Biſkupi z Kápitułámi obiorą / drugi świecki tu ná ſéymie obrány. A w których Woiewództwách dwá Poborce zwykli bywáć / w tych dwáy Duchowni á dwáy świeccy bydź máią. Ci máią bydź przyśięgą obowiązáni / ludźie cnotliwi y dobrze oſiedli / przed ſtárоſtą ábo ieg̃ viceſgerentem ſądowym / ná ſądách querelarum officii, które vſtáwuiemy/ áby neceſſariò we cztéry Niedźiele po Wielkiéynocy / we wßytkich Grodách odpráwowáné były. A w W. X. Litewſkim pæciſè w Grodźiéch / we trzy Niedźiele po Wielkiéynocy in hac forma.

JA N. przyśięgam / iż w wyßéy opiſánych podatkách wybiránіu y wyćiągániu wierny będę Naiáśnieyßému Pánu P. Zygmuntowi trzećiému/ z łáſki Bożéy Królowi Polſkiemu / Wiel: X. Litew: y Rzeczypoſpolitey. A chcę/ y ieſtem powinien / wßeláką pracą / ſtárániem / ſczeroścą y pilnoścą/ podatki z wśi y z pogłowia / według vchwały y formy liſtów vniuerſálnych / ná wálnym ſéymie Wárßáwſkim / bliſko przeßłym vchwáloné y poſtánowioné/ wiernie wyćiągáć y zbiérać / żadnému człowiekú/ którégokolwiek ſtánu/ płći y powołánia: bądź dla miłości/ przychilności / ábo nagrody nie folguiąc: Naprzód y nád wßytko z dóbr królewſkich y świeckich / potym z dóbr wßeláckich ßláchec-

ckich / y z osób / á głów / stanów / bez przekázy iákiéykolwiek wolności y swobód / iákąkolwiek władzą komużkolwiek nádánych. A ieślibych doznał / żeby kto co Rzeczypospolitéy / pod prætextem iákiéy wolności y swobody / ábo też vpornie vymował / tedy tákowégo Królowi Jego M. y Rádam iego / y wszytkiéy ślachćie / chce y bede powinien iáwnie oznaymić / tákże też stárośćie onégo mieysca. A wybráne pieniądze / nie obracáiąc ich ná swóy własny pożytek / áni vpominku biorąc / do reku tych wiernie oddam / iáko iest niżéy postánowiono. Ták mi niech Pan Bóg pomoże / y S. Ewánielia.

A Duchowny Poborcá / w też forme przysięże / z dóbr / osób / y poddánych Duchownych.

Succollectorowie od Poborców podawáni bydź máią / świetcy od świetckich do káżdégo powiatu / w swym Woiewództwie. A Duchowni miásto Succollectorów substitutos swé mieć beda wespół z świetckimi przysiegłé.

A iżby to pogłowié tym porządniéy / naprzód w dobrách Duchownych / mieśćiech / miásteczkách / y wsiách wybiéráne bydź mogło / beda powinni Jch M. X. Biskupi / y inni Duchowni w dobrách swych Duchownych / skoro po publikowániu tego vniuersału / Plebanóm wszytkim / ábo ich Commendarzóm / ábo wieć gdźie Collegiatæ fáry trzymáią / Kápitułóm to intimować / áby w Párochiách swych PP. Duchownych / wsi y dwory Duchownych / tákże y ich sługi ślachetckiégo stanu / y chłopskiégo / á potym y poddáne vtriusq, sexus, tákowym sposobem / iáko sie wyssżéy opisáło / miárkuiąc to wedlug dźiesiąći poddánych / kto ich ma wiecéy ábo mniéy / tákże wsi y folwárków / vt suprà: zgołá áby głowy ludzkie wszytkie wedle stanu ich ták obliczyli / iákoby spráwiedliwie y dostátecznie / sub conscientia & Sacramento fidei to pogłowie ná te ták gwałtowną potrzebe R. P. od nich wybiéráne y oddawáne było.

A w dobrách nászych królewskich / iáko y innych stanu ślachetckiégo ludźi / to pogłówne tym sposobem oddawáne bydź ma.

Naprzód / káżdy Pan narodu ślachetckiégo / wedlug summienia swego / które Bogu powinien / potym też wedle téy powinności / którą oyczyznie oddáć ma / obrachować ma wedle opisánia pogłównégo / to co ná te potrzebe R. P. dáć powinien / od osoby swéy / dostoieństwá / vrzędów / dźierżaw / Dignitarstw / iáko wyssżéy pogłówne opisáne iest: tákże od żony / dźieći / sług / y poddanych / oddáć to wszytko ze swégo własnégo ma / iáko to w pogłównym śćerzéy opisano iest / z tym rozdźiałem.

Pánowie Rády Duchowné y świetckié / tákże beneficiati / vrzędnicy ziemscy / stárostowie / Dźierżawcy dóbr nászych królewskich / y stan ślachetcki od siebie / żon / dźieći / sług / y czeládźi swéy / tákże od poddánych dźierżaw swych / dóbr królewskich / Duchownych y świetckich / ábo ślachetckich po rozesłániu Vniwersałów / y obwołániu / które zárázem bydź wszędy ma we cztéry Niedźiele pod winą duple, ábo duplicis solutionis y stá grzywien.

A ślachćicy którzy żadnégo pod dánéą nie máią / á z roboty rąk swych żywią / tákże inssé stany miast / wsi wszytkich nászych królewskich Duchownych y ślachetckich / w dwugié cztéry Niedźiele oddawáć beda powinni.

Przed którym czásem / ze wszytkich miásteczek y wsi im podległych / Vrzędnicy y Woytowie / Włódárze / ábo sługy ze dwiemá przysiężnikí / w grodźiech powiátowych zniesć sie máią. A przed nimi przysiege / ná spráwiedliwé oddánié tego pogłowia vczyniwszy recognicyę pánów swych / y wedle nich płácenie zupełné oddádzą / zá tychże Succollectorów kwitámi / które recognicyę znoszone do Grodów / y w reiestr Grodzki áktikowáne: tákże kwity od Pánów támże do tychże reiestrów do inserowánia posyláne bydź máią. Co wszystko / ták recognicyæ / iáko kwity / iáko też inserowánia bez płace ma od káżdégo bydź przyięto / sub pœna quatuordecem marcarum. Forum infrascriptum in viciniori Capitaneatu sine appellatione.

Forum

Forum o to ad hunc solum actum à Dominica Cantate proxima, to iest/ we cztéry Niedźiele po Wielkiéynocy począwszy / do Grodu singulis diebus, exceptis diebus Dominicis & festis solennioribus, wedle zwyczáiu dawnégo/ coram officio. A w Wielkim X. Litewskim tákże/ chociaby spelná vrząd Grodzki nie zásiadał/ dilationibus, aliisque omnibus beneficiis iuris amputatis, excepta quietatione absque vlla appellatione. A post lucrũ obtẽtũ, ma záraz vrząd ad satisfaciẽdũ przypowieśćić. A tám gdyby in Contumácya Astitiæ otrzymano / po niéy záraz ad banniendum pozwáć / y finalem exequutionem Stárostá ábo vrząd iego Grodzki ma czynić/ absque vlla intermissione, à Dominica Cantate począwszy/ we dwie á wedwie niedźieli. Roki Grodzkie do tegóż áktu sądzące z tym dokładem/ iż kiedy duchowny będźie ten / co dosyć nie vczyni / Poborcowie oboygá stanu podádzą go in retentis do Biskupá ábo Wicáriiego in spiritualibus onégo mieyscá nabliższégo / przed którym ieśliby intra decem dies nie zápłácił / tego o co będźie deferowan/ tedy ad Capitaneum loci illius, pro exequutione ma będź odesłan.

A gdźieby go Biskup nie odesłał intra tempus suprà scriptum, tedy intra quintam diem wolno będźie Stárośćie ná onym pozwánym y contumacem dálszą iurisdicią rozśćiągnąć. A w przesądzonégo dobrá Stároską ma wiáchać / y dobrá iego trzymáć / ż mieniem nászym królewskim y Rzeczypos. áż do zupełnéy zapłáty sowitégo pogłównégo. A któryby Stárośćie w dobrá náśé królewskié / duchowné y dźiedźiczné/ ábo tenute swoie / przesądzony wwiezować śie niedopuścił / przepádnie káżdy Pan onéy dźierżáwy sto grzywien. A śláchćic ták duchownégo iáko y świeckiego stanu wśeláki / grzywien czterenaśćie/ nihilominus Stároską trzymáć będźie dobrá tákowé / z którychby tákowégo pogłówia niewydano/ ázby winy opisáné zápłácił : które winy / y sowitość pogłównégo ná też obzone/ do Poborzec od Stárostów/ zá ich sámych ábo vrzędów ich wyznániem/ máią y będą powinni oddawáć.

A któryby Stároską exequuciiéy wedle tego písánia omieśkiwał czynić / áby káżdy osiádły śláchćic z onégo powiátu / ktoby ieno chciał / miał facultatem iego pro pœna quingentarum marcarum ná Trybunał pozwáć ex officio. O co Trybunał sądźić nie odsyłáiąc ná seym powinien będźie. Jeśliby też który z nich tego porządku wedle niniejszéy vchwały nie wydawał / ma będź pro exequutione ad viciniorem Capitaneum odesłan/ y sposobem wyższéy opisánym karan.

Jeśliby też kto gotowych pieniędzy niemiał/ tedy śrébro robione/ złociśté y białé iáko waży/ grzywne prostéy roboty białéy/ po złotych dźiewiąći. A złociśtéy po złotych dźiesiąći bráć będą. A łáncuchy y złoto inné iáko waży/ bez roboty : Innych fántów bráć nie będą.

W odbiérániu pieniędzy pogłównych / ták śie spráwować Poborcy w Woiewództwie swym máią / do miáską głównieyszégo káżdégo powiátu / máią zmówiwszy śie / gdy czás wedle Vniwersalu przychodźić będźie/ to iest / pro feria secunda post Dominicam Cantate proxima, ábo we cztéry niedźiele po Wielkiéynocy: á ná drugi czás/ pro feria secunda post Dominicam Trinitatis proxima, non excludendo festos dies, ziechác. A reiestrá Grodzkié / ták recognicie iáko y quitów/ vt suprà, ták z conformować/ iákoby od Succollectorów we wszytkim wedle nich oddánie pieniędzy im śie stáło/ podług Vniwersalu. A ieśliby oni czego niedołożyli á opuścili/ áby ci máiąc wiádomość pewną/ nie opuszczáli/ ále wszytko co należy wybiérali / chowáiąc iednák oné reiestrá y documentá w Grodźiech do liczb swoich.

A w mieśćiech nászych królewskich pogłówie wyższéy opisáné / Poborcá przy vrzędźie mieyskim wybiérać ma. Jeśliby śie też w opisánym wybiérániu przez Succollectory iáki excess stał/ zá ten sámż Poborcowie respondować y dosyć vczynić będą powinni. A występni/ de suo nágrádzáć powinni będą : á delatorem, ták przeciwko Succolectorom iáko y Poborcóm metas officii sui excedentes, káżdy śláchćic onégo Woiewództwá osiádły bydź może. O co forum z oboygá stanu Poborcóm y succolectorom/ y exequucya bydź ma/ iáko śie wyższéy o niesprawiedliwym wydániu opisało.

Chować té pieniądze iáko nawárowniéy máią ći Poborcy / iáko Duchowni ták y

świetcy/ y oddawáć do Pánów Prowizorów ná Swiątki bliſko przyſłé/ wedle áſſekuráciéy Prowizorſkiéy/ ná niniejſzym ſeymie opiſánéy. A gdźieby ieden z nich chorobą był złożony/ tedy ná swé mieyſce ſłáchćicá benè poſſeſſionatum duchownégo/ ábo świeckiégo przyśieglégo ma poſłáć y zoſtáwić/ ktoryby ſuppleret vices eius: Gdźieby też vmárł/ potomek iego będźieli ſufficiens ábo tutor, ábo exequutor, powinien to będźie vczynić/ ábo zá oznaymieniem Prowizorów inſzy ná to náznáczony/ y do onégo Woiewództwá/ ábo Powiátu poſłány będźie.

Odpráwiwſzy wſzytkie powiáty Poborcowie w Woiewództwách y źiemiách náznáczeni/ y pieniądze odebrawſzy/ retentá powiátów wſzytkich swych/ káżdy ſpráwiedliwie ſpiſą/ do Grodu dla exequcyiéy vczynienia y dociągánia podádzą/ pod swémi pieczećiámi y podpiſy/ przed czáſy roków y ſądów Grodzkich wyżéy opiſánémi/ nikomu nie folgniąc/ pod tákową winą iáka ieſt poſtánowiona ná tego/ coby ná czás pogłowia nie oddał/ á retentá wyćiągnione iuż ſowitością y winámi/ cále Stároſtowie ſądowi/ ábo ich vrzędy/ Poborcóm/ á Poborce Prowizorom/ wedle áſſekuráciéy Prowizorſkiéy/ iáko naprędzéy oddáć będą powinni/ ſub pœna ſupraſcripta. A przy oddániu pieniędzy tákowych/ reieſtrá pod pieczęćią Grodzką zápieczętowáné Poborcóm przy pieniądzách oddáć máią. Jednák gdźieby Poborcá nieſłuſznie kogo do Grodu in retentis podał/ tedy ad eius inſtantiam, pœna duplici quatuordecim marcarum karány bydź ma.

Liczbę Poborcy máią czynić ná ſeymie/ ták iáko ſie przy Prowizorách oſobno nápiſáło (ſub pœna comitiali contra delinquentes Prouiſores ſancita) reieſtry wyżéy opiſáné/ recognitiéy y kwitów z Grodów autenticè wyiąwſzy/ z ktorych ſpráwę dáć máią.

Jeſliby też przedzéy pieniędzy/ ábo ná wywiedzienié ludźi ſłużebnych/ ábo ná prowádzenié ármaty/ ſpoſobieniem potrzeb woiennych była potrzebá/ do ktorychbykolwiek wyżéy opiſáni Prowizorowie poſłáli z kwity ſwémi/ będą powinni Poborcowie dáć ták wiele pieniędzy/ ile ich mieć będą/ żadnéy zwłóki nie czyniąc/ áni ná wybránié zupełné pogłowia nie oczekiwáiąc.

W odwożeniu pieniędzy/ żadnégo nie będą mieli zátrudnienia y odwłóki czynić/ áni przy ſobie tych pieniędzy zátrzymawáć nád czás opiſány. A ktoryby ſie tego ważył/ in pœnas legum ſuperius deſcriptas incurret.

Ci wſzyſcy Exactorowie/ Succollectorowie/ ták że Plebani y Commendarze/ co po woiewództwách/ po źiemiách/ y powieciéch/ popiſowáć pogłowné y pieniądze odbiéráć będą/ iáko y ći/ ktoryby iedno iáką functią tey poſługi Rzeczypoſp: pieniężnéy/ ábo ſpoſabiánia potrzeb woiennych/ ná ſobie od ktorégokolwiek zlécony nośili/ od ſądów wyżeláckich/ iáko żołnierze wolni bydź máią. A ktoby ſie ná nie tárgnąć chćiał/ póki te powinność Rzeczypoſp: ná ſobie noſząc iákiéykolwiek przyczyny/ táki káżdy ná ſeymie zá pozwem/ pœnam de violatione ſalui conductus ſancitam, ná ſobie odnieść powinien będźie/ ſaluis documentis defenſis, & ſcrutiniis vtriq; parti eo in caſu reſeruatis.

O Kśięſtwie Siewierſkim.

Xiądz Biſkup Krákowſki/ ma pro hac vice tantùm, z kśięſtwá Siewierſkiégo od ſłáchty y poddánych swych/ tákowąś pogłowie wydáć/ ſine præiudicio nápotym przywileiu/ ktory ma kośćioł Krákowſki/ ná tám to pánſtwo.

Salarium *Poborzec.*

Ktorym to Poborcóm ſalarium náznáczamy/ z obudwu tych dwu contrybutiy/ ták z pogłowia iáko z pobou/ po półgroſzku od káżdego złotego. Z ktorey penſyiey wſzytkie powinności swé im należące odpráwowáć będą powinni.

Poborce ná wybiránié pogłowia w Woiewódzwách náznáczeni.

W KRAKOWSKIM.

W powieciéch w Krákowſkim/ Proſzowſkim/ Lelowſkim/ Kśieſkim/ Oświećim-

cimskim / vrodzony Krysztoph Stradomski.
W Bieckim / Sądeckim / Czchowskim/ vrodzony Marcin Lutosławski / sędzia Grodzki Sądecki.
W Poznánskim/vrodzony Mikolay Lancki/ Chorąży Poznánski.
w Wilenskim/vrodzony Piotr Háráburdá.
w Lidskim / vrodzony Skinder/ Pisarz Lidski.
w Osmiánskim / vrodzony Mikolay Odciowicz Woyski Osmiánski.
w Wilkomirskim/
Brácławskim/
w Sedomirskim / Wislickim / Pilznienskim/ vrodzony Krysztoph Bidzinski.
w Rádomskim/Opoczyńskim/Checinskim Stężyckim/vrodz: Wsceborz Timinski.
w Káliskim/vrodz: Woyciech Mielżynski.
w Trockim/vrodzony Jan Rystorski.
w Grodzinskim / vrodzony Knias Jurgi Másalski.
w Kowienskim/
w Opitckim/
w Siérádzkim / vrodzony Mikolay Koniecpolski.
w ziemi Wielunskiey/
w Leczyckim/ vrodzony Woyciech Talesci/ Podstárości y Woyski Leczycki.
w ziemi Zmódzkiey / vrodzony Stánislaw Siércziowicz.
w Brzeskim Kuiáwskim / vrodzony Woyciech Járánowski / sędzia Grodzki Przedecki.
w Kiiowskim/ vrodzony Jákub Pawsá.
w Inowlodzkáwskim / vrodzony Piotr Ostrowski.
w ziemi Dobrzynskiey / vrodzony Andrzey Czapski/Podsędek ziemie Dobrzynskiey.
w Ruskim/ Lwowskim/Hálickim/vrodzony Stánislaw Podolecki / Stolnik Lwowski.
w Przemyskim/vrodzony Bártoss Bierecki
w ziemi Sánockiey / vrodzony Woyciech Humnicki.
w Chelmskiey/ vrodz: Andrzey Serebrysci.
w Wolynskim / vrodzony Jan Chrinicki / Podsędek Lucki.
w Podolskim / vrodzony Stánislaw Milewski.
w Lubelskim / vrodzony Stánislaw Ryszkowski.
w Polotckim/vrodzony Jan Holubiecki Korsak.
w Belzkim/vrodzony Páwel Rudowski.
w Nowogrodzkim/vrodz. Jáross Korssá.
w Slominskim / vrodz: Márek Jáczenicz.
w Wolkomirzkim / vrodzony Jan Vchlik Pisarz ziemski.
w Plotckim/vrodzony Piotr Kánczewski.
w Witepskim / vrodzony Andrzey Oslipowski/ pisarz ziemski.
w Orssánskim / vrodzony Andrzey Ciechánowiecki.
w Mázowieckim / Czérskim/ vrodz: Marcin Gborski/ Podstoli Wárssáwski.
w Wárssáwskim/vrodz: Máciey Rusiecki.
w Wyssogrodzkim/vrodzony Sczesny Golinski/ sędzia Wyssogrodzki.
w Zakroczymskim / vrodzony Stánislaw Górzski/ pisarz Zakroczymski.
w Ciechánowskim/vrodzony Mikolay Pociernicki/Podstárości Ciechanowski.
w Lomżienskim/vrodz: Jan Dlugoborski.
w Rózánskim/vrodzony Andrzey Punkiewski/ Podstárości Rózánski.
w Nurskim vrodzony Jádam Górski.
w Wiskim / vrodzony Janczewski / pisarz Wiski.
w Liwskim / vrodzony Andryan Dobrzyniecki.
w Podláskim / Drohickim / Mielnickim / vrodzony Apolinar Gáluskowski.
w Bielskim/ vrodzony Jan Jálbrzyk Wyssynski/ Chorąży Bielski.
w Rawskim / vrodzony Floryan Nowomieyski.
w Sochaczewskim/ vrodzony Jan Niechmirowski.
w Gostynskim/vrodzony Páwel Ciechomski/ Podstoli Gostynski.
w Brzeskim Litewskim/
w Pinskim / vrodzony Michał Dowski / Podsędek Pinski.
w Chelminskim vrodzony Fráncissek Bialákowski/ Pisarz ziemski.
w Mscisławskim / vrodzony Mátys Suchodolski/Podsędek Mscisławski.
w Málborskim/vrodzony Jákub Bálinski
W Brácławskim/ vrodzony Iwan Mikulicki/ Pisarz ziemski Brácławski.
w Pomorskim / Gdanskim / Czewskim / Swiecskim / vrodzony Jérzy Jáckowski z Orzechowá/ sędzia ziemski Czewski.

w Tu-

W Tucholskim/ Skuchowskim/ Puckim/ Michorowskim/ y Kościerzyńskim/ vrodzony Jérzy Klinski.
W Mińskim/ vrodzony Hrehory Mákárowic.
W Możérskim/ vrodzony Philon Kurniewicz.
W Rzeczyckim/ vrodzony Piotr Zienkiewicz.
W Ziemi Inflánteckiéy z strony Polskiéy/ vrodzony Máciéy Leniek/ Stárostá Nowogrodecki/ w powiecie Kiestim.
Z strony Litewskiéy/ vrodzony Jan Ostrowski/ Stárostá Dinámuncki/ w powiecie Derptskim.
Z strony Inflánteckiéy/ vrodzony Andrzéy Szpil/ w powiecie Pernáwskim.

Miástá Spiskié.

MJástá spiskié/ácz do Korony należą/ iednák że máią bárzo wielkié onera ná sie/ chowáiąc służebnych dla Máterlosów/ y dla naiázdów Tureckich y Niemieckich/ ták iże ledwie sufficiunt tantis oneribus, z tych tedy przyczyn czynimy ich wolnymi od poglowia ná ten czás.

Rußenié pospolitè.

W Ták wielkim á gwałtownym niebespieczeństwie/ któré zá tym wypowiedzeniém nam przymierza/ bez żadnégo dánia mu przyczyny od nas/ Cesárzá Tureckiégo/ y gotowaniem sie wóysk Tureckich y Tátárzkich/ do Páństw nászych. Aczesmy ná seymie terázniessym wßelákich sposobów do obrony ßukáli/ y ciężar ták wielkich podatków zá zezwoleniem wßech stanów oboygá narodów Koronnych y W. Xięstwá L. dla przyięcia woyská y ludźi pieniężnych/ włożyli ná poddáné nászé: wiedząc iednák o mocy tego nieprzyiaciełá/ któremu nie tylko my ále wßystkié krolestwá Chrześćiánskié odeprzeć niemogą/ gdyby ci ludźie służebni/ któré wypráwiemy z Hetmánem náßym/ wydołáć mu nie mogli/ tedy dla dálßégo y potężnieyßégo mu odpárćia/ zá zgodną wßech stanów Koronnych y W. X. L. P. P. Rad y posłów ziemskich namową/ rußenié pospolité/ wßem ziemiam vchwalamy w Koronie y w W. X. Lit. y iedné wici zá dwoie niemießkánié z Kancellaryiéy náßéy wydáć y obwołáć roskázemy.

Miástá.

JEst ná wßytkich nászych krolewskich miástách y miásteczkách powinność że czásu rußenia pospolitégo/ winni wozy z żywnością y commeatem/ á przy nich pieße/ iáko iest obyczay wypráwowáć. A iż terázniessa potrzebá y woyná/ choćby do rußenia pospolitégo nie przyßło: iednák wielkim woyskiem/ y wielą ludźi/ ná których śiłá commeatu trzebá/ musi bydź odpráwiona/ zá wßech stanów/ ná tym seymie zezwoleniem postánawiamy/ áby iuż téy powinności miástá y miásteczká czyniły ná ten czás dosyć: á czyniły nie obyczáiem przed tym zwyklym/ ábo według przywileiów swych/ gdyż inßa tych czásów y téy woyny niż pierwßych iest ratio: ále ná ten ieden raz máią to sowicie odpráwować/ y sowitą liczbe tákowych wozów stáwić/ ábo wiec iáko prowizorowie R. P. do woiennych spraw náznáczeni/ zá porozumieniem sie o tym z Hetmánem Koronnym postánowią y zordinuią. Co iednák nie ná przyßły czás práwóm y przywileiom mieysckim nie ma vbliżáć ani ßkodźić: gdyż cokolwiek sie ná ten czás dźieie/ dla gwáltu wielkiégo ná R. P. sie dźieie. Té wozy máią bydź żywnością wßeláką náspiżowáné/ iáko mąką/ chlebem suchym/ słoniną/ wiedlym mięsem/ leguminámi/ nabiałem ić. A przy nich máią też bydź rydle/ motyki/ siekiéry/ y inßé zwykłé ápparámentá y naczynia do woiennych rzeczy potrzebné. A iuż iáko narychléy máią gotowáć ie y wypráwować/ ták żeby náznáczonégo od Hetmaná czásu y dniá nie omießkáli/ á ná to mieysce gdźie on vkaże stáwili sie. Co vczynić máią miástá y miásteczká pod winą o niesłużeniu woyny vczynioną/ to iest/ vtráceniem máietności swych prywatnych/ któremi wolno nam záraz ßáfować y disponować będźie. Powinné też będą też miástá ábo miásteczká przy dwu

woźiech

woźiech przekupniá człowieká bieglégo y przemyślnégo / ktoryby żywności woyſku zá pieniądze dodawał/ wypráwić: co nie może ćiężaru żadnégo miáſtu vczynić/ gdyż wiele ich dobrowolnie dla pożytku swego zwykło ſie ná to vdawáć. A dla lepſzéy wiáry y pewności ten Vniuerſał pogłowia pieczęćią náſzą koronną zápieczętowáć kazáliſmy. Dan w Wárſzáwie ná ſeymie wálnym koronnym dniá 19. Miesiącá Kwietniá. Roku Páńſkiégo/ M. D. XC. Pánowánia náſzégo/ Roku trzećiégo.

Ná własné Królá Je° M. roſkazánié.

Tegóż Roku liczbá ſtáſárzów y poborców y áſſecurátia ſtáſárzów poborowych ábrogowáne, maſz niżéy w kśiegách ſoſtych w Tit: 6. lege Száfárze y Poborce.

Z Vniuerſału Poborowégo.

Z tegóż ſeymu Roku 1590. był Pobór drugi poſpolity w ten ſpoſób.

19. Gdyż tym od Páná Bogá my ſámi y Koroná wſzytká ieſteſmy náwiedźieni/ że Cesárz Turecki/ przez piſánié swé/które ná ten ſeym wrodzony Mikołay Czyżowſki Podczáſzy Chełmſki / po śmierći poſłá náſzégo wielkiégo / z Konſtántinopolá przyniósł / przymiérze ſtárożytné nam wypowiedźiał/ y przećiwko nam/tákże koronie wſzytkiéy woyne podniósł/ chcąc ogniem y mieczem woiowáć/ posiadáć / á w niewolą okrutną páńſtwá náſzé / wolności ſtárożytné / nas ſámych/ żony y dźieći w Pogáńſtwo obrócić. W którym przedśiewźięćiu iego / mamy w Pánu Bogu nádźieie / że on ſam obrońcą imienia swoiégo świętégo/nas ſámych/ y korony téy będźie raczył bydź: o co iego świętéy miłości wſzyſcy prośić mamy. Wſzákóż gotowości wſzelákiéy / przećiw ták ſrogiemu Pogáninowi/ któregó mocy/Chrześćiáńſtwo wſzytko ſie wzdyga/y nam wielka ieſt potrzebá. A iż pogłowie / ná tym ſeymie poſtánowioné/ expedicyéy ták wielkiéy wydołáć nie będźie mogło / tedy zá zezwoleniém ſtanów wſzytkich pobór táki iáki był ná przeſłym ſeymie Wárſzáwſkim vchwalony/ ná Rok ieden pozwolili/ y pozwaláią / z tym iednák wárunkiem: Jeſliby Pan Bóg nas v ſpokoić raczył z tym nieprzyiacielem Cesárzem Tureckim / przedtym/ niżli czás do wybiéránia tego poboru niżéy náznáczony przypádnie/ tedy tákowégo poboru y czopowégo wybiérać nie będźiemy mogli / áni go też ſtany koronné/ y Wielkiégo Kśięſtwá Litewſkiégo/ dawáć nie będą powinni. Który publikuiemy/ áby káżdy wedla niego / to co ieſt poſtánowiono y pozwolono wydawał ná obronę Rzeczypoſpolitéy.

Roku 1591. w Wárſzáwie.

Pobór dla zapłáty żołniérzóm ná woynę Turecką wywiedźionym.

Z Vniuer. Poborowe. go fol. 1.

20. Iż zá wypowiedzeniem nam y koronie náſzéy przeſłégo roku przymiérza od Cesárzá Tureckiégo/przyſło było z różnych mieyſc poczet dobrze znáczny ludźi ſłużebnych wywieźdź/zá czym też do záduženia ſie im znácznégo przyſło: widząc tedy rzecz bydź powinną wzapłácie ſie vſpráwiedliwić / ták tym którzy po Byczyńſkiéy bitwie zapłaty swéy oczekiwáią/ iáko y tym którzy dla obrony przećiwko mocy Tureckiéy w ſłużbie byli/includuiąc w te ſłużbę y zapłatę wrodzonégo Mikołáiá Jázłowieckiégo z Buczaczá / ſtároſtę Sniatyńſkiégo/ná półtorá ſtá koni ſub Interregno iemu od Rzeczypoſp. przypowiedźiánych: Złożyliſmy ſeym wálny koronny wſzem ſtanóm do Wárſzáwy / ná którym zá rádą PP. Rad náſzych oboygá narodu / zá zezwoleniem Poſłów ziemſkich / był námówiony pewny podatek y pobór/ ná zápłácenié żołdu ludźiom ſłużebnym wyſſéy miánowánym. A iż PP. Senatorowie y Poſłowie W. X. L. rozróżnili ſie od wſzytkiéy korony náſzéy/ mieniąc ſie mieć limitatam poteſtatem do pozwolenia tákowégo podatku/ prośąc nas ábyſmy im ſeymiki złożyli/ czyniąc nam pewną nádźieie/ iż tákże przykładem koronnym obywátele W. X. L. dádzą ſie przywieźdź do tákowégóż podatku dla ſłuſznégo porátowánia/ nas y korony / zapłátę wſzytkim ludźiom ſłużebnym wyſſéy miánowánym. My tedy im ziázdy ná zwyklych mieyſcách náznáczamy w oſm niedźiél po ſkończeniu ſeymu tego/dla pozwolenia tákowégóż poboru. Z któregó pewną ſummę dla porátowánia w zapłácie ſłużebnym koronnym/ w Lublinie ſtáſárzóm do téy zápłáty náznáczonym od-

dáć

dáć máią ná s. Michał bliſko przyſły. Wáruiąc to mocno/ áby ten pobór/ nինacz inſſégo nie był obrócony wprzód/ iedno ná ſtuteczną zapłáte tym ludźiom ſłużebnym wyſſéy pomienionym/ ktory publikuiemy/ áby káżdy wedle niego/ to co ieſt poſtánowiono y pozwolono/ wydawał.

Roku 1593. w Wárſzáwie.

Pobór ná porátowánié odiázdu Królá I. M. Zygmuntá Trzećiégo do Szweciiéy po śmierći oycá Iego Królew. M.

Z Vniuerſału poborowégo.

21. Iż zá tym żáłoſnym á nieſpodźiéwánym przypadkiem/ktory przez śmierć Królá Je. M. Szwedzkiégo Páná oycá náſſégo odnoſimy/ przyſſło nam obmyſláwáć o królestwie Szwedzkim/ á Páńſtwem náſſym dźiedźicznym: Zá czym dla viećia ſpokoynégo/ y ſpoſobienia tám tego Páńſtwá náſſégo dźiedźicznégo/ widząc y bacząc tego bydź potrzebe bárzo gwałtowną/ iákobyſmy tym rychléy tám temu królestwu wſpeláką byli pomocą/ y w tákim wyprawowániu náſſym rády y pomocy od obywátelów koronnych/ oboygá narodu doſiądz mogli/ złożyliſmy ſeym walny Koronny wſſem ſtanóm do Wárſzáwy. Ná ktorym zá rádą PP. Rad náſſych oboygá narodu/ zá zezwoleniem Poſłów ziemſkich był námówiony pewny podatek y Pobór ná porátowánié odiázdu náſſégo/ y obrony téy korony/ y W. M. L. od káżdégo nieprzyiáćielá pod czas odiázdu. A iż Pánowie Senatorowie y Poſłowie niektórzy z Woiewództw y źiem koronnych/ tákże wſſytkié Woiewództwá y Powiáty W. M. L. rozrożnity ſie od drugich Woiewództw/ ktore podatek poſtąpiły/ mieniąc ſie mieć limitatam poteſtatem do pozwolenia tákowégo podátku/ proſſąc nas/ ábyſmy im ſeymiki złożyli: czyniąc nam pewną nádźieie/ iż tákże przykłádem inſſych Woiewództw dádzą ſie przywieźdź do tákowégo poboru dla ſłuſſnégo porátowánia nas y korony téy. My tedy im ſeymiki ná mieyſcách zwyklych/ w pięć Niedźiél po ſkończeniu ſeymu/ to ieſt ná dźień 20. Mieśiącá Lipcá náznáczamy/ dla pozwolenią tákowégo Poboru/ z ktorégo pewną Summę dla porátowánią nas w te dróge z chęći ſwéy do krolestwá naſſégo Szwedzkiégo dáć nam obiecáli ſto tyſięcy złotych ze wſſytkich Woiewództw Wielkiéy y Máłéy Polſki. Do tegoż ze wſſytkich Pruſkich Woiewództw y miaſt zupełny Pobor łanowy y Czopowy: co ſobie do brácićy wźieli. Tákże pogłowné Żydowſkié z korony/ ktorégo iednák nie ma wyćiągáć Podſkárbi náſſ wyſſéy dwudźieſtu tyſięcy złotych/ ieſliby ie chćieli Żydowie ſumma odłożyć: ktorzy iuż od wſpeláktich poborowych podatkow wolni bydź máią: á ſto tyſięcy złotych W. M. Lit. y z Żydy do rąk Podſkárbiégo náſſégo W. M. L. dáć ná ſie przyſło: biorąc ſobie iednák do Brácićy/ z nádźieią pewną/ że też nas przykłádem ſtanów koronnych tákże rátuią. A cokolwiek tego poboru zoſtánie nád to/ co nam od R. P. náznáczono ieſt/ to ma ſie obrócić ná zápłáte ſłużebnych mieyſc tych od nas w Conſtituciiéy miánowánych/ y tych ludźi co máią bydź ná wodźie/ áby ſwowolnicy w páńſtwá ſąſiedzkié przećiw páctóm nie wtárgywáli. A potym máią bydź zápłácone debita ad fidem publicam wźięte: á zwłaſzá potomkóm Wielmożnégo niegdy Páná Andrzeiá z Tęczyná Woiewody Krákowſkiégo/ ich M. Pánóm Bátorym Synowcóm S. pámięći Królá Stephaná/ y potomkóm niebożczyká Biſkupá Krákowſkiégo: Pánu Komorowſkiému Káſztelanowi Sądeckiému złotych dźieśieć tyſięcy. Mieſzcżánóm Poznánſkim Márćiáné pieniądze/ ktore do rąk Prowizorów ná potrzebe R. P. woyny Tureckiéy byli pożyczyli. Gdańſkim kupcóm ná zapłáte towárów w Lublinie ná żołnierze wźiętych. Pánu Stánisłáwowi Stádnickiému/ podług declárátiiéy krolewſkiéy: Pánu Waierowi zá ſłużoné iego z Pánem Fárensbekiem: pánu Dobkowi żołnierzóm Kámienieckim/ potomkóm niebożczyká Páná Renczayſkiégo/ Káſztelaná Wárſzáwſkiégo y Poborców/ Wiſkiégo/ Zakroczymſkiégo/ Liwſkiégo. áby wedle rátunku Podſkárbiów ták zmárłégo iáko y terázniewſzégo zápłácili. Tákże vrodzonemu Janowi Láſſockiému z Żlewá zá pozwoleniem wſzech ſtanów/ y pobocze Czerſkiégo trzy tyſiące áby mu oddał: ktorych quit máią mu przyiąć przy liczbie. A Pobory Inflántckié ná zapłáte żołnierzów Inflántckich/ zá wiádomością obudwu

Podſkár-

Podskárbiéch koronnégo y Litewskiégo. A coby nád to zostálo/ gdzieby gwałtowna potrzebá R.P. okázowálá/ zá zleceniem PP. Rad wedle constitucíy opisánych pospolitégo ruszenia/ Podskárbiowie nászy obrácáć máią. Która to residuitas ná czás Swiąteczny/ ná mieysce náznáczoné do Rawy y do Wilná odwiéżdż sie ma. A tám podług zwyczáynégo porządku chowána bydź ma. Który to Pobór publikuiemy/ áby káżdy wedla niego to co iest postánowiono y pozwolono wydawał.

O tymże Poborze z strony W. X. Litewskiégo.

22. Iż téż stany koronné ná przeszłym séymie przed odiázdem nászym ztąd do królestwá nászégo Szwedzkiégo rátuiąc nas ná te dróge nász/ z chęci swéy dáli nam z przeszłych Poborów po dwá kroć sto tysięcy złotych. A Posłowie W. X. Lit. wzięli to byli do bráciéy swéy/ z pewną nádzieią/ że też nas przykładem stanów koronnych stem tysięcy złotych rátować mieli/ ná cośmy im byli ziazd główny w Wilnie ná dzień 30. Iulii, w roku 1593. złożyli. Ná którym zieżdżie stany W. X. Lit. ten Pobór vchwalili y nam go dáć pozwolili: który iż nas do tąd nie doszedł/ tedy to pozwolenie tego Poboru mocą tego séymu approbuiemu/ z którégo nam wedle Vniwersału séymu przeszłégo/ sto tysięcy złotych dáć máią: á to coby nád to zbywało/ ná zapłáte długów przodká nászégo sławnéy pámięci królá Jego M. Stephaná/ co ná woyne Moskiewską v wrodzonych/ Marcińá Páleckiégo/ y Marcińá Strawińskiégo/ summy pieniędzy wziąwszy/ dobrá stołu nászégo Dzierżáwe Łysyską/ w sześći tysięcy złotych/ y prowentá miástá Mohilewskiégo/ tákże w sześći tysięcy złotych záwiódł y zástáwił/ potomkóm przerzeczonych kreditorów záplácono bydź ma. Z Vniuersału Pobor. 1595. fo. 21.

O tymże Poborze 1593.

23. A z tych Poborów Chełmskiéy ziemie/ pozwalamy złotych trzysstá ná zmurowánié sklepu/ dla chowánia Akt ziemskich/ który ma bydź zmurowány srzód rynku Chełmskiégo/ czego ma doyrzeć Podkomorzy y Stárosstá Chełmski w Łukowskim powiećie: ná tákowy sklep ma dáć Poborcá z Łukowskiégo powiátu z Poborów złotych trzysstá/ do rąk sędziégo ziemskiégo Łukowskiégo. Które wszytkie pobory ku nászéy y téy Rzeczyposp. potrzebie/ po Woiewództwách pozwolone/ máią bydź oddáne do skárbu koronnégo y Wielkiégo X. L. ná czás miánowány: z których oddawszy summe wyszéy pomienioną królowi J. M. y służebné odprawiwszy/ z reszty długi osobóm wyszéy pomienionym Pan Podskárbi koronny płácić będzie powinien. O co pod niebytność nász ma mieć forum ná Trybunał z kożdym z nich. Z Vniuer. Pobor.

Roku 1595. w Krákowie.

Dla obrony gránic Koronnych.

24. Iż ná ten czás/ ieśli kiedy/ wszytkie kráie koronné obrony potrzebuią/ gdyż zewsząd około gránic koronnych/ woyská sie wielkie mieszáią: Złożyliśmy séym wálny koronny w Krák. ná którym zá ráda PP. Rad nászych oboiégo narodu/ zá zezwoleniem Posłów ziemskich/ był námówiony pewny podatek y pobór ná ten rok dla obrony R. P. tym iednák sposobem. Iż Posłowie Woiewództwá Poznánskiégo y Káliskiégo/ Leczyckiégo y ziemie Dobrzynskiéy/ Sochácżewskiéy y Gostynskiéy/ wzięli sobie do bráciéy ná séymiki Woiewództw swych/ ták z strony wydawánia poborów/ iáko y ząfunku ich/ ieśliby iákie pozwolili/ áby do zgody z innémi sie przywiedli/ którym składany séymiki/ dla zniesienia sie o tym podatku y zgodzenia z vchwałą séymową/ ná zwykłych mieyscách/ zá niedźiel po wyścíu séymu/ to iest w pierwszy poniedźiałek post Dominicam Niewątpiąc nic/ iż w ták gwałtownéy R.P. potrzebie z chęcią przystąpią do tákowégo porátowánia. O koło którégo vniwersał tákowy/ zá zgodą wszech spisány/ publikuiemy/ áby káżdy wedle niego/ to co sie postánowiło ku porátowániu w ták wielkiéy potrzebie R. P. wydawał. Z Vniuer. fol. 1.

Támże fol. 22. 25. A iż niebeſpieczenſtwá wielkié koronę y pánſtwá náſé záchodzą/ zwłaſczá pod tym czáſem/ gdy ſie woyſka wielkié przy gránicách mießáią/ ieſliby ſie w tym czáśie wielkié iákié niebeſpieczenſtwo/ miánowicie od Céſárzá Tureckiégo/ dowodnie pokazało/ (gdyż nád páktá y poſelſtwá przeſłáni byli roku przeßłégo Tátárowie przez pánſtwá náßé) á zábieżeć ſie mu y ochronić ináczéy nie mogło. Zgodnym pozwoleniem wßech ſtanów koronnych y W. X. L. ruſſenié poſpolité przeciwko mocy Tureckiéy ſámi poſtánawiamy: y záraz dla wietßéy gotowośći/ wici iedné zá dwoie/ ták po wßytkich pánſtwách iáko y do W. X. L. wyſyłamy: á zá trzecim wedle práwá/ gdy przez nas wyſłáné beda/ powinien ſie będźie ſtan Rycérſki ruſſyć: która powinność y vchwałá do ſéymu tylko bliſko przyßłégo trwáć ma/ Podláßánié według zwyczáiu ſwego ruſſyć ſie máią.

Száfunek Poboru tego ták ieſt opiſány w Vniverſale fol. 17. ver. 30.

Z Vniuer. Pobor. 26. Które pobory ná obrone R. P. á potężnośc táką przeciw nieprzyiácielowi ná żołniérzá/ który nie ma leżeć in viſceribus regni, iż ſą złożoné: tedy Poborcy powinni beda ßáfárzóm/ gdźie ſą obráni ná to náznáczonym wybráné pieniądze we dwie niedźieli po ś. Jánie oddáwáć/ ſub pœna bannitionis, & duplicis mulctæ ſiue taxæ. O co pozwány ná Trybunał od ßáfárzów/ máią ſemotis omnibus dilationibus peremptoriè reſpondere & ſatisfacere pro iudicatis in inſtanti ſub pœnis ſupraſcriptis. A ten pobór ná żadną inßą rzecz/ oprócz obrony teraz poſtánowionéy nie ma bydź obrácány/ y nikomu rozdawány bydź nie ma. A ieſliby ktokolwiek/ iákiéykolwiek condicitiey będąc/ co z tego poboru wprośić ábo wźiąć chciał/ ábo wźiął/ ten ma przepádáć pœnam confiſcationis bonorum o którą od kogokolwiek pozwány/ ná Trybunale reſpondowáć powinien. Tákże ći ßáfárze y Poborcy ten podatek wybrány oddáć máią/ ná co ieſt złożony ſub iiſdem pœnis, o które Inſtigator náß tych ßáfárzów y Poborców/ zá dworem náßym záwitym rokiem pozywáć ma

Roku 1596. w Wárßáwie.

Też dla obrony gránic Koronnych.

fol. 4. 27. NA obrone gránic koronnych/ ſtánawiamy/ áby reßty przeßłégo Poboru ná ſéymie przeßłym Krákowſkim vchwalonégo iák naprzedzéy zniesione były. A Woiewództwá téy źiemie y powiáty w koronie y w W. X. Lit. które pobor vchwały ſéymu Krák: nie wydáły/ á miánowicie/ Poznánſkié/ Káliſkié/ Láńczyckié/ Brzeſkié/ Inowłodzkié/ Ráwſkié/ źiemiá Dobrzyńſka/ Bráclawſka/ Kiiowſka/ źiemiá Inflancka/ Sánocka/ Zálicka/ y inßé wßytkié/ tákże y w W. X. Litewſkim/ zárázem według Vniverſalu tego ſéymu Krák: złożyć y oddáć nadáley do dniá ś. Bártłomieiá máią/ w tymże roku teráźnieyßym począwßy wybieránié poborów tych ná mieyſcách zwykłych w káżdym Woiewództwie y źiemi od dniá ś. Janá bliſko przyßłégo. A ći Poborcowie y ßáfárze/ którzy iuż in parte ábo in toto té pobory wybráli/ áby ie exnunc wydáli do Swiątek do koronnégo Podſkárbiégo w koronie/ á tákże do wielkiégo Podſkarbiégo w W. X. Lit.

Przytym ná te obrone vchwalamy poglówné Zydowſkié we wßytkiéy koronie y w W. X Lit. od káżdéy głowy Zydowſkiéy po złotému: á ma bydź wzgląd ná iálmużniki.

Którégo poglównégo wybieránia vrząd Woiewodzy w Polſcze/ á w Litwie Stároſćin/ tákże Stároſtowie ná Wołyniu: á w dobrách duchownych y świeteckich ſámi ich pánowie z Ráycámi miáſtá onégoż przyſieglémi dwiemá/ ná ſprawiedliwé policzenié głów doglądáć máią/ y pieniędzy od ſtárßych onégo miáſtá Zydów requirowáć beda/ y do Poborców oddáwáć. A Ráyce y miáſtá z tego ſie nie máią wymawiáć/ ſub pœna centum marcarum fiſco noſtro perſoluendarum. Które pobory y poglówné máią bydź przez Poborce oddawáné do rąk PP. Podſkárbich/ w koronie do koronnégo/ á w Litwie do Litewſkiégo wielkiégo: tákże y Woiewództwá/ Poznánſkié/ Káliſkié/ nć. do ßáfárzów ná też obrone żołniérzóm.

A la-

A łanowé Pobory insze które raz w Rok bywáią wybiéráné podatki/po expirátiiey czásu wyssey do wybiérania Poborów zámiérzonego/ nadáley we cztéry Niedźiele Poborce do skárbów oddawáć máią.

A czopowé zás które sie ma począć od publikácyiey Poborczyney/ w káżdym mieśćie y miáśteczku/po skończeniu kożdego quártału/ nadáley we dwie Niedźieli do skárbu Poborcowie beda powinni oddawáć/ á przy ostátniey ráciе Czopowego/ liczbe dostáteczną káżdy Poborcá będźie powinien vczynić. Tákże Poborcy y ßáfárze którzy do tych czásow pieniądze odebráli/ tychże z sęymu Krákowskiego vchwalonych Poborów/ áby ie bez mießkánia do skárbu oddáli.

A Woiewództwá Poznáńskie y Káliskie ßáfárze do odbiéránia pieniędzy od Poborców tych/ co ná sęymiku náznáczyli/ náznáczáią vrodzone Pány/ Marcińá Pádniewskiego/ Káßtelaná Kámienskiego/ Jáná Orzelskiego Stárosce Kościelskiego/którzy pieniądze od Poborców wźięte do rąk máią oddawáć Je. M. pánu Podskárbiemu.

A poglowné Zydowskie/ ták w tych Woiewództwách kędy iuż Pobory wybráno iáko y té/ które zá tą vchwałą wybiérać beda Poborcy w Vniuersale Krákowskim opisáni/ tákże y ci którzy są w Woiewództwách obráni wybiérać/bez wßelákiego mießkánia/ nadáley ná S. Bártłomiey wydáć beda powinni/ tám kędy komu wedle tego postánowienia wydáć vkázano. A z strony delácyiey retent do Grodów/ tákże y exequcyiey ich beda sie powinni záchowáć/ták pánowie stárostowie/ßáfárze y Poborcy według Constitucyiey Anni 1593.

A żeby sie tym pilniey poczuwali Poborcowie w wybiérániu y znoßeniu tych Poborów/y stárostowie w czynieniu exequutiey: gdźieby który z nich powinnośći swey dośćnie czynił authoritate præsentis Conuentus forum vkázuiemy ná Trybunale/ któremukolwiek Instigatorowi nászemu/ zá delácyą onych od Podskárbich/ referuiąc sie z strony exequutyiey y win do Vniwersalu Roku 1593.

28. A Ten wyssey miánowány Pobór y poglówné Zydowskie/ ma bydź obrócono nigdźiey indźiе iedno ná przyczynienie woyská/ dla wstrętu czynienia nieprzyiacielowi y zábiérzenia wßelákim niebespieczeństwam w Rzeczypospolitey.

Deputuiemy też osoby pewné do wybiéránia quárty: z kołá Senatorskiego/ Jch M. Páná Stánisłáwá Bykowskiego/ Káßtelaná Leczyckiego/ Stárosce Sirádzkiego/ Piotrá Niszyckiego Belzkiego Káßtelaná: á z kołá Rycerskiego/Zygmuntá Szuminskiego Sędźiego Dobrzynskiego z Wielkiey Polski/ á z máley Polski Chrystophá Gdeßynskiego/ która quárte wybrawßy/zárázem po wybrániu máią odesłáć wßytkie do rąku páná Pisárzá Polnego ná przyczynienie woyská tegoż.

A iż w W. X. Litewskim nieco Poborów w powiećiách Nowogrodzkim y Minskim y Vpitckim w Roku ninieyßym 1596. ná obronę wydano: tedy z tych powiátów/ tym wßytkim co pieniądze wydáli/zá pokazániem qwitów dostátecznych z tego Poboru przyięto y defálkowano bydź ma.

A z Duchownych dóbr w tymże Xięstwie Litewskim pobór wybrány wedle Vniuersału sęymu Krákowskiego do rąk páná Podskárbiego W. X. Litewskiego oddány bydź ma przez Duchowné poborce według stárego zwyczáiu ná żołnierze tegoż W. X. L. ku tęyże obronie Rzeczypo: Które woysko Litewskie złączyć sie ma z woyskiem koronnym y przeciw nieprzyiacielowi czynić spółem.

Pobór źiemie Dobrzyńskiey.

29. A Iż źiemiá Dobrzyńska zá złożeniem sęymiku przez nas/ pozwolili Pobór ná tymże sęymiku/ w Krákowie vchwalonym/gdźie y Poborce y ßáfárze obráli/y iuż iest ten Pobór wybrány: tedy to ninieyßą Constitucyą ápprobuiemy: który Pobór odnieść/ y oddáć máią do skárbu nászego koronnego bez omießkánia/y Poborcá z ßáfárzem liczbę czynić máią przed pánem Podskárbim Koronnym. Zyg. III. Krák. 1596. fol. 6.

Roku 1598. w Wárszáwie.

Z Vniuer. Pobo. fo. 1.

Ná wtórą drógę Szwedzką Królowi Ie. M. Zygmuntowi Trzećiému.

30. Bacząc my bydź tákowé ná ten czás zátrudnienié Króleſtwá náßégo dźiedźicznégo Szwedzkiégo: bacząc y to/że do vłácźénia tych tám trudnośći/y do gruntownégo poſtánowienia onégo/doiáchać tám ná iáki czás/ieſt nam tego nieodkładna potrzebá: włożyliſmy to ná ſtany wßytkié téy R. P. co po ſéymkách/y ná tym terázniegßym ſéymie było od nas proponowano. Którzy zá zdániem náßym/y zgodnym zezwoleniém ſwoim/nie tylko doiáchać ná czás pewny pozwolili nam/ále też rátunek z chęći á miłośći ſwéy wródzonéy ku pánóm ſwoim/y ku potrzebóm ich/podług Conſtitutiiéy o ßáſunku poborów terázniegßych/ná tymże ſéymie poſtánowionéy/náznáczyły nam z Poborów tych/które zá ſpólnym zezwoleniem/téy R. P. y drugim wielkim potrzebam gwóli/podług Vniuerſału Roku M. D. XC. ośmégo/y podług wárunku w vniuerſale terázniegßym opiſánégo/ieſt poſtánowiony. Który pobór tym vniuerſałem publikuiemy: Aby zá tym kożdy wedla niego/to co ieſt poſtánowiono y pozwolono/oddawał.

Száſunek poboru tego ták był poſtánowiony. Art. Szafvnek Poborv y Wykvpienie Kleynotow, y Wykvpno Dobr Naszych.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 5.

31. Pozwolíły nam zgodnie ſtany wßytkié Pobór ná rok ieden wedle Vniuerſału Anni M. D. LXX. ośtaui, którégo poboru ßáſunek ma bydź w reku Podſkárbiégo náßégo koronnégo tákowym ſpoſobem. Ná rátunek náß ná dróge Szwedzką ma bydź dano trzykroć ſto tyſięcy złotych Polſkich. Z tegóż Poboru koronnégo y ziem Pruſkich/przykładáiąc do tego Pobór drugi dotąd niewydány Wielkopolſki/Woiewództw Poznańſkiégo y Káliſkiégo/wedle Vniuerſału ich Srzedzkiégo poſtánowiony: Kleynoty w Summie 154000. złotych ná zapłáte żołnierzóm zaſtáwioné/przez Podſkárbiego náßégo koronnégo wykupić. inßé poboru tego pieniądze/co ich iedno będźie/cále y zupełnie máią bydź obrócone ná wykupno dóbr náßych ad rationem piąći kroć ſtá tyſięcy złotych zaſtáwionych/á máią bydź w reku y Podſkárbiégo koronnégo/do ſéymu bliſko przyßłégo/y ninacz inßégo niemáią bydź obrácáné/iedno ná wykupno dóbr ſtołu náßégo wyßéy nápiſánych/ſub pœna confiſcationis bonorum ipſo facto ſuccumben: którą ná tymże ſeymie bliſko przyßłym zá inſtántią Poſłów ziemſkich ná Podſkárbim náßym ſkażemy/y ſkázáć będźiemy powinni. Które to wykupno tym ſpoſobem ma bydź odpráwowáno. Poſſeſſorowie wßyſcy tákowych dóbr/vigore præſētis cōſtitutionis ná tymże ſéymie bliſko przyßłym/z práwy y obligátiámi ſwémi ſtáwić ſie máią ná dźień ßóſty po záczęciu ſéymu ſub pœna in conſtitutione 1567. opiſáną/gdźie tákowé ſpráwy záraz po Votách Senátorſkich powinni będźiem przed ſie wźiąć y odſądźić z Deputaty od kołá Poſelſkiégo/wedle zwyczáiu który ſie w ſądzeniu do Quárty záchowywa/ták żeby té ſpráwy wßytkié ſkutek y koniec ſwóy wźiely. A po wykupnie przerzeczonych dóbr náßych ma bydź ze wßytkich piąći cześći prowentów połowicá dawána ná káżdy rok do Ráwy/ná záłożenié Ærarii R. P. pod wárunkiem tym/iákowy ieſt o wydawániu Quárty poſtánowiony. A druga połowicá przy Poſſeſſorách terázniegßych do żywotów ich zoſtawáć ma. A po zeßćiu ich diſpoſitiiéy náßéy wedle práwá należéć będźie. Száſunek też pieniędzy tych ex hoc Ærario R. P. niema bydź iedno ex autoritate Comitiorū & cōſēſu omniū Ordinū czyniony.

* Zá Zygmuntá Augußtámaß wyßéy fol. 98. práwo 6. Zá upomnieniem.
* Peculatus maß wyßéy fo. 98. práwo 6. Zá upomnieniem.

Náznáczenié zapłáty długu, ad fidem publicam *pożyczánégo, Vrodzonym Myßkowſkim.*

Zyg. III. w War. 1598 fol. 23.

32. Iż ná Séymie Anno 1593. byłá náznáczona zapłátá długu dwudźieſtu piąći tyſięcy złotych ad fidem publicam pożyczánégo/Wielmożnému y Vrodzonym Myßkowſkim z Pobor/á do tych czáſów zapłátá ich niedoßłá: eliberuiąc fidem publicam náznáczamy zapłáte przerzeczonym Myßkowſkim ná poborze Woiewództwá Krákowſkiégo/który naypierwéy bądź vchwałą ſéymu tego/bądź kiedy nápotym ná potrzebę R. P. złożony

P. złożony będźie/ áby Poborcá zá quitem ich własnym te summe wyssęy pomienioną záplácił nieodwłocznie/ co iemu ná liczbie ma bydź przyięto. O co forum ná Trybunał náznáczamy Poborcy/ inter cauſas officii peremptoriè, ſub pœna centum marcarum repeten: parti & iudicio totidem.

Aſſecurátio Vrodzonego Floriána Gomolińskiego, Podkomorzego Siérádzkiego.

33. Iż zá Listem náſzym/ y Prowizorów/ vrodzony Floryan Gomoliński Podkomorzy Siérádzki pieniędzy swych ná żołniérzá pewną ſummę wydał/ to ieſt półtorá tysiącá złotych Polſkich/ chcąc eliberować fidem publicam pozwalamy/ áby z Poborów z tego ſeymu vchwalonych/ Poborcá Woiewództwá Siérádzkiego/ té pieniądze wyssęy wſpomniáné/ temu to Podkomorzemu zá quitem iego własnym oddał/ który quit Podſkárbi náſz iemu ná liczbie przyiąć będźie powinien. Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 40.

GENERALIA DO POBOROW.

Pobory iáko máią bydź wybiéráné.

34. Bácząc iż ten zwyczay/ który w wyćiągániu y wznoſzeniu Poborów w królestwie vchwalonych był zdawná chowan/ wielką ſzkodę Rzeczyp. przynosi: Dla tego zdáło ſie Nam przez dekret niniejſzy vſtáwić/ áby w wyćiągániu y znoſzeniu poſpolitych poborów/ tákowy wſzędy obyczay y porządek był chowan: żeby kmiecie/ którzy ſą powinni pobory płácić/ do Páná álbo dzierżawce wśi/ w której mieſzkáią/ któregokolwiekby ſtanu y doſtoieńſtwá był/ wedle ſeymowéy vchwały y poſtánowienia w liſtách Vniwerſalowych opiſánego byli powinni pobory zmieść: á ci Pánowie ábo Dzierżawce onych kmieci/ ábo innych którychkolwiek obowiązánych ku płácenių poborów/ do Poborców w ziemiách náznáczonych y poſtánowionych/ cále y wedle poſtánowienia ſeymowégo przez ſie ábo przez vrzędniki swé odnioſą/ wespółek z ową częścią pieniędzy: którą oni ſámi pánowie zá vchwałą ſeymową máią záplácić zſtrony poboru: o której rzeczy ták Porborcá onému pánu ábo vrzędnikowi páná onégo/ który pieniądze przyniesie/ iáko też Pan ábo Vrzędnik Poborcy/ który pieniądze poborowé bierze zobopólnie liſt pieczętowány y podpiſány zeznánia ſobie dádzą.

Qualiter contributiones exigendæ

PErſpicientes magnam Reipub. afferre iacturam conſuetudinem, in exigendis & comportandis regni laudatis cõtributionibus, in regno noſtro ſeruari dudum ſolitam, decernendum duximus, & ſtatuimus præſentibus: vt in exigendis & comportandis publicis contributionibus talis vbiq; modus & ordo ſeruetur; vt coloni qui ad publicam contributionem ſoluẽdam obligantur, ad dominum vel ad poſſeſſorem villæ quam incolunt, ordinis & conditionis cuiuſcunq;, iuxta conuentus decretum & conſtitutionem factam, & in vniuerſalibus literis deſcriptam, cõportare teneantur: quam viciſſim perceptam, domini ſeu poſſeſſores colonorũ, vel quorumuis ad ſoluendam publicam contributionem obligatorum, ad exactores publicos in terris deſignatos, & conſtitutos integrè, & ſecundùm conuentus ordinationem per ſe, vel Procuratores ſuos deferent: cum ea ſimul pecuniæ parte; quam illi ipſi domini, ex decreto Conuẽtus, in publicam contributionem ſoluere debent. De qua re, tàm Exactor illi domino, vel Procuratori domini pecuniam afferẽti, quàm dominus ſeu Procurator Exactori pecuniam contributionum publicarum capienti, mutuò literariam obſignatam & ſubſcriptam recognitionem ſibi dabunt. Zyg. w Krák. 1532. HL. 63. B/ 114. HP 94.

Od poborów którzy wolni.

35. Poſtánawiamy/ áby role/ ogrody/ ſołty

Agri, horti, & Scultetię deſertæ, quo modo contributionem ſoluunt.

ITem ſtatuimus, vt agri, horti, & Scultetiæ

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 17. HL. 63. B/ 114. HP. 89.

Szołtyſtwá puſté od płácenia poborów vchwalonych/ były wolné: á z młynów wedle ſtárych kwitów pobory miech będą wyćiągáné. Jeſli ktośzy dla iákiey przygody wolnośćią y ſwobodą ſą obdárzeni: od płácenia tychże poborów (wyiąwßy Czopowé) iáko długo tákowa wolność będźie trwáć/ máią być wolni.

tiæ deſertæ, à ſoluendis exactionibus impoſitis ſint immunes; vtq; de molendinis, ſecundùm antiquas taxas & quitantias, prædictæ contributiones exigantur. Et qui propter aliquem caſum libertate ſiue immunitate donati ſunt: ab eiſdem etiam exactionibus ſoluẽdis, (præter Czopowé) quamdiu eiuſmodi immunitas durat, liberi permaneant.

Srzodá od Poboru wolna do cztérech exáctiy, maſs lib. 8. parte 1. Tit: 7. Srzodá.

Poborów nowych Król vſtáwiáć niema ná imionách ſwych królewſkich, y Rad koronnych.

Pátrz wyſſéy fol: 60. lege 7. **Oſobliwie.**

Retentá Poborowè odpuſczonè.

W Vniuer. pobor. anni 89. fol. 22.

36. DAli nam ſpráwę Poſłowie ziemſcy/ iż nieboſczyk Kropiwnicki Piſarz ziemſki Brácławſki/ y Poborcá Woiewództwá tegoż Brácławſkiego/ zábit ieſt w domu własnym swym. A iż Inſtigator náß ná niedorośłych potomkách iego/ przewiódł práwo o pobory/ z których máłé potomſtwo liczby czynić niemoże/ gdyż kwity ſkárbowé y reieſtrá ſą poginęły/ kiedy go zábito: tedy potomkóm tego zábitégo odpuſczamy retentá/ y wieczniè kwituiemy/ y poſtępek práwny Inſtigatorá náßégo kaſſuiemy/ y wniwecz obrácamy. A to dla proſby Poſłów ziemſkich/ y pozwoleniem Senatorów koronnych.

CZOPOWE. Tit: XI.

Szláchtá od Czopowègo wólna.

Zyg. w Krák. 1507 fo. 17. B. HL. 38. B/ 69: HP 271.

1. IŻ ßláchtá królеſtwá náßégo wiele ſłużb K. P. á zwłaſczá obrony przećiwko nieprzyiaćielóm ná ſobie dźierżą: vſtáwiamy/ iż ktośzykolwiek w mieśćiách y w miáſteczkách ku potrzebie ſwéy domowéy piwá wárzyć zechcą/ gdy tylko to czynić będą nie ku iákiey zdrádźie/ od płácenia czopowégo będą wolni.

Ceruiſiã in ciuitatibus Nobiles ſi coquent ducilia nec ſoluẽt, præſertim in ſuos vſus.

QVia Nobilitas Regni noſtri multa onera Reipub: & præſertim defenſionis contra hoſtem ſuſtinet, ſtatuimus: vt quicunq; in ciuitatibus & oppidis, ad ſuum vſum priuatum domeſticum, ceruiſiam braxauerit: dummodo id non in fraudem fiat, ad ſoluendam contributionem, dictam Czopowé/ minimè teneatur.

Czopowè poſpolićie wybiéránè by ć ma od pićia rozmáytègo.

Zyg. III. w Vniuer. pobor. 1593.

2. NAprzód od wárzenia piw domowych w miáſtách y w miáſteczkách królewſkich/ Duchownych y ßlácheckich tát w koronie iáko y w W. X. Litewſkim.

Potym od piw przewożnych/ Gdańſkiego/ Swidnickiego/ Głogowſkiego/ Wrocłáwſkiego.

Potym od gorzałek.

Item, Od miodów/ Troynku/ Kerſtranku/ Máliminku.

Potym od win Włoſkich/ Fráncuſkich y Hiſpáńſkich/ iáko Málmázyiey/ Muſkátely/ Piniolu/ Alecántu/ Rywuły/ Seku/ Mederu/ Ozoiów/ Kánárów/ &c. y tákże od win Edenburzkiego/ Rynſkiego/ Włoſkiego/ Gubinſkiego/ Krośinſkiego. &c.

MYNI-

MYNICA Tit: XII.

Król niéma kować Monéty przez dozwolenia Rad.

1. Obiecuiemy/ od tych czásów nigdy przez rády y przyzwolenia osobnego/ y dopuszczenia Pánów królestwá nászego/ Monety teraz w królestwie nászym bieżącéy/ álbo téż postronnéy álbo nowo wymyslonéy/ nie kazáć ani dopuszczáć bić: A tych/ którzy ią bedą bić/ wedle ich zasługi winámi bedźiemy karáć: áby przez to szkody/ y niezno-sny poddánych nászych niedostátek (który sie przez Monety złé vżywánié obsćie w królestwie nászym rozmnożył) zá szczesliwé-go pánowánia nászego był oddalon. Jáko świetéy pámięci Pán Kázimiérz niegdy król Polski/ przodek nasz/ też im pozwolił w księgách ziemskich: które z Prełaty y z Pány swymi niegdy w Wiślicy ná seymie wál-nym wydał/ y ná pámięć wieczną zostáwił.

Rex non cudet monetã absq; consensu Consiliariorum.

IN primis pollicemur: Quòd à modo,& in antea, nunquam absq; consilio, suasu, consensu, & annuentia speciali Prælatorum,& Baronum Regni nostri, monetam nunc currentem in Regno nostro, vel etiam extraneam, aut de nouo inuentam, cudere faciemus, aut cudi permittemus: & cudẽtes, iuxta ipsorum demerita, pœnis legis affligemus, vt per hoc damna, & importabilis subdirorum nostrorum penuria, per cuius abusum hæc vbiq; in Regno nostro abundârunt, tempore nostri regiminis feliciter auferatur. Quemadmodum diuæ memoriæ Dominus Kazimirus olim Rex Poloniæ, antecessor noster hoc ipsis cõcesserat: & in libro terrestri, quem cũ Prælatis & Baronibus suis, quondã Visliciæ in Cõuentione generali edidit,& pro memoria sempiterna dereliquit.

Wlá. Iág. bliſko Cźer. 1422. La. 48. B. HL. 161. B/288. HP. 78.

niżéy prá-wo 4. Zá tym.

Przez rády Pánów Rad Monetá nie ma być kowána.

2. Obiecuiemy zá sławné syny nászé: iż gdy zá wolą Bożą ieden z nich ná króle-stwo bedźie obran/ y rząd królestwá obéy-mie/ monety z którégokolwiek kruszcu przez dozwolenia y rády Duchownych Pánów y świeckich w królestwie Polskim nie dopu-szczi kować: ták iáko y my przez dozwolenia y rády tákowéy monety nie chćieli kować/ áni smy kowáli.

Sine consensu Baronum, moneta ne cudatur.

ITem promittimus, pro inclytis filiis nostris prædictis; Quod postquã (dante Domino) vnus illorũ in Regẽ electus,sceptra Regni Poloniæ amplectetur, monetã ex quocũq; genere metalli, absq; cõsensu & cõsilio spiritualiũ Prælatorum & Baronũ in Regno Poloniæ cudere nõ permittet. quemadmodũ nos sine ipsorũ cõsensu & consilio, huiusmodi monetã cudere noluimus, nec cussimus.

Wlá Iág. w Iedln. 1433. La. 51 HL. 162/ 289. HP. 79.

Podobna téyże vstánie.

3. Chcąc sie też porownáć przodkom nászym/ obiecuiemy: iż monety bić okrom dozwolenia seymowégo wedle práw opisánych/ áni też ingą minicą żadną z in-nych państw nászych Korony niewolić nie bedźiemy.

Similis.

VOlentẽs nos maioribus nostris in eo adæquare,pollicemur: Quòd monetam, præter consensum Comitiorum, iuxta iura eo nomine cõscripta non cudemus.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 162/ 289. HP. 79.

Monetá iedná by ć ma w królestwie Polskim.

4. ZA tym ták iedno Xiąże iest wszytkich y Pan/ vstáwiamy zá rádą y zwo-leniem wszytkich pánów: áby iedná mone-tá we wszytkim królestwie nászym bitá miá-ná: która ma bydź wieczna y dobra w wa-dze/

Moneta Regni Poloniæ vna sit.

EX quo vnus Princeps est omnium & Dominus, statuimus, de consilio & assensu nostrorum Baronum & Procerum. Quòd vna moneta, in toto Regno nostro, debeat haberi; quæ debet esse perpetua, & bona, in valore & pondere

Káź. w Wiśl. 1368. La. 32. B. HL. 161. B/ 288. HP. 78.

dze / áby inym tym przyiemnieyßa y wdzięcznieyßa.

Monetá z Korony wynoßona być niema.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 162/ 289. Const. 5.

5. OKolo monety wynoßenia z Korony wywiádować ſie Woiewodowie y Stároſtowie máią z tymi ktoryſz ſą wyſádzeni ná mynice: y ſtrzędz tego máią áby wynoßona nie byłá.

Monetá Swidnicka wywołána, á falßywa kowána być niema.

Zyg. w Krák. 1527. HL. 163. B/ 297. HP 82.

6. IZ monetá Swidnicka / ktora wßytkiemu Krolestwu náßemu niezmierną ßkodę czyni / do tego czáſu nie może bydź pohámowána / dla niewiádomoſći proſtych ludźi / á zá ſwą wolą tych / ktorzy zákazánia náßé przeſtępuią: ſkazáliſmy ze wßytką Rádą Krolestwá náßego / nie tylko áby nie miáło bydź ſtrzeżono zámknienié drogi do Slązká: ále téż te monete ábyſmy gruntownie z Krolestwá wykorzenili / áby żaden nápotym onéy bráć / ábo iéy vdawáć / ábo do Krolestwá y panſtw nam podánym wnoſić nie śmiał: ále kożdy wtym Roku / to ieſt / od tąd do dwunaſtégo dniá Márcá Roku przyßłégo one z Krolestwá áby wyniośł ábo odmienił / obyczáiem odmiány ábo kupienia rzeczy / ábo ktorymkolwiek hándlem pod winą náßą Krolewſką cztérnaśćie grzywien / y pod ſtráceniem tákowych pieniędzy.

A ktoryby w tym czáśie odmienić y odbydź iéy niemógł / niech ią zámieni y vdaw tym roku: ále nie drożéy / iedno kożdy półgroßá zá pięć pieniędzy: Abo tám / gdźie mynice náße biią / niech przynieśie: zá ktorą będźie iemu dáná dobra monetá: y będą mu płácić zá kożdé półgroßá Swidnickié pięć pieniędzy.

A po roku tá monetá / przez ktorą iáſność y zacność Máieſtatu Krolewſkiego bywa vmnieyßona y wßytkim ſtanom ludźi wielka ßkoda ſie dźieie / niema bydź bráná. Ale iáko ßkodliwéy y falßywéy niech ſie wßyſcy ſtrzegą.

A v ktorégokolwiek człowieká / ktorégokolwiek ſtanu y záwołánia będźie ználeźiona: ten y oné niech ſtráci / y winą cztérnaśćie grzywien niech będźie karan: ták / iż v kogo-

pondere, vt per hoc cæteris ſit gratior & acceptior.

Palatini cum Capitaneis monetam efferri prohibeant.

PAlatini cum Capitaneis, monetæque præfectis. cuſtodiant: ne moneta de Regno exportetur.

Moneta Suidnicenſis proſcribitur & falſa prohibetur.

ET quia moneta Suidnicenſis, quæ vniuerſo Regno noſtro inæſtimabilem iacturam facit & detrimentum, hactenus cohiberi non poteſt: ignorantia ſimpliciũ hominum, & licentia eorum, qui Decreta & Prohibitiones noſtras tranſgrediuntur: Decreuimus cum vniuerſo Senatu Regni noſtri, non ſolùm prorogandam & cuſtodiẽdam diligentiùs occluſionem viæ, in Sileſiam; ſed etiam eandem monetam prorſus ex Regno extirpandam. ita quòd deinceps nemo illam recipere, expendere, aut in Regnum & dominia nobis ſubiecta inferre audeat: ſed quiſq; intra hunc annum aliâs, hinc ad duodecimam diem Martii anni futuri, illam extra Regnum exportet, aut permutet, per modũ cambii aut rerum emptionis, ſeu quocunq; negotiationis genere: ſub pœna noſtra Regia 14. marcarũ: & amiſſione huiuſmodi pecuniæ.

Et qui illam intra hoc tempus permutare, & alienare à ſe non poſſet: expendat illam & permutet, intra ſpatium huius anni. Sed non carius, quàm quemlibet eius medium groſſum, per quinq; denarios: aut ad officinam noſtram monetariam portet; pro qua dabitur bona moneta: & ſoluentur ſimiliter illi pro quolibet medio groſſo Suidnicen: quinq; denarij.

Poſt exactum autẽ annum, ea ipſa moneta, per quam ſplendor & decus Maieſtatis noſtræ Regiæ imminuitur, omniumq; ſtatuum & ordinum hominibus non mediocre damnum infertur, nullo modo recipiatur; ſed tanquã falſa & noxia vitetur.

Et apud quemcunq; hominem, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis, reperta fuerit: & perdere illam debeat, & pœna quatuordecem

kogokolwiek dwá großá téy monéty w iednéy grzywnie beda ználeżione/wßytke one grzywne niech ſtráci przez żadnéy nádżieie odpuſczenia.

Vſtáwiémy téż ſtróże ná gránicách króleſtwá: ktorzy pilnie beda ſtrzédz/y dowiádowáć ſie/áby nápotym tá monétá Swidnicka do króleſtwá nie była wnoßona: ktorzy ſtróże v kogokolwiek ią znayda/niech ią moga wźiąć/y beda powinni.

A iż mimo te poſtronną monéte Swidnicką/wielka téż moc falßywéy monéty/ták w króleſtwie náßym/iáko téż gdźie indźie ieſt nákowána/y one kuią ku wielkiéy ßkodźie y vbliżeniu Rzeczypoſpolitéy króleſtwá y páńſtw náßych: dla tego áby złoczynce kowánia nápotym y wnoßenia do króleſtwá nie mieli przyczyny/temu zábieżemy: y té/ktorzy brákować beda/vſtáwiémy w mieśćiech y w miáſteczkách/ktorzy ią beda znáczyć/y znák ná niéy wybity vczynią: áby tym łácniéy od wßyſtkich mogłá bydź poznána y vſtrzeżona.

A Stároſtowie mieyſc doſtáteczną pilność beda czynić powinni: áby przerzeczona vſtáwá/ták o Swidnickiéy/iáko téż o falßywéy monécie od wßytkich co nabárżśiéy y niezgwalcenie chowána była.

Monétá drobna ma bydź wßędy bráná.

7. Drobnych pieniędzách vſtáwiamy: áby po wßytkim króleſtwie były bráné: to ieſt zá pólgroßá ßerokié dźiewięć pieniędzy niech będźie bráno: á do ßerokich großów Práſkich/ktorzy ie máią w ſwych czynßoch/niech będźie przydawánié/wedle biegu poſpolitégo/ktory ieſt miedzy kupcy.

A ieſli kto przerzeczonych pieniędzy drobnych nie będźie chćiał bráć/będźieli ßláchćic/niech będźie przez Stároſtę ćiężan w bydlech/ilekroc wyſtąpi.

Jeſli mieſczánin ábo kupiec nie będźie chćiał bráć zá ſwé kupie/niech kupie trácі: ktore niech beda do ſkárbu náßégo obrócone.

Jeſliż wiec kmieć/niech będźie poiman y do wieże wſádzon.

A v kogo w pieniędzách drobnych dwá großá falßywé beda ználeżione w iednéy grzywnie/ták niech zárázem grzywne trácі: á

ordecem marcarum puniri. Sic quòd apud quẽcunque duo groſſi illius, in vna marca inuenti fuerint, totam illam marcã perdat, abſq; ſpe alicuius veniæ.

Conſtituemus etiam cuſtodes, in finibus regni, qui cuſtodiant & diligenter inquirant, ne deinceps ea ipſa moneta Suidnicen: in regnum inferatur: qui quidem cuſtodes, apud quemcunq; illam inuenerint, recipere eam poſſint, & debent.

Quia verò, præter ipſam externam monetam Suidnicen: magna etiam vis falſæ monetæ, tàm in regno noſtro, quàm etiã alibi excuſſa eſt & excuditur: in magnũ damnum & detrimentum Reipub. ipſius regni, & dominiorum noſtrorum: proinde ne malefactores cudendi illam deinceps, & importandi in regnum occaſionem habeant, prouidebimus: & Braccatores conſtituemus, in ciuitatibus & oppidis, qui illam ſignent, & notent ſeu ſignum percuſſionis illi imponant, quo facilius ab õnibus cognoſci & vitari poſſit.

Capitanei autem locorum exactam diligentiam facere debebunt: vt prædicta conſtitutio tàm de Suidnicen: quàm etiã falſa moneta, ab omnibus ſtrictiſſimè & inuiolabiliter obſeruetur.

De pecunia braccata, quod vbique in regno capiatur.

DE minuta pecunia braccata ſtatuimus: vt per vniuerſum regnum capiatur commodè: quòd pro medio lato groſſo, nouem denarii minutæ & braccatæ pecuniæ recipiantur, ad latos autẽ groſſos Pragen: qui eos in ſuis obtinent cenſibus, fiant additiones, ſecundùm curſum communem inter mercatores currentem. *Káſ. w Piotr. 1447 La. 91. HL. 163/191. HP. 81.*

Si autem aliquis præfatam pecuniam minutam recipere recuſauerit: ſi nobilis fuerit, pignoretur per Capitaneum in pecoribus, quotiens exceſſerit.

Si verò ciuis aut mercator pro ſuis mercibus recipere renuerit: merces amittere debet, fiſco noſtro regio confiſcandas.

Si Kmetho: captiuetur & in turrim imponatur.

Verùmtamen, ſi in ipſa pecunia minuta duo groſsi falſi apud quempiam, in vna Marca reperti fuerint: talis marcam ipſo

ći: á ieśli w iednéy grzywnie śześć groszy fałszywé będą náleźioné/ tedy tákowy ná gárdle niech będźie karan.

Nádto vstáwiono iest: áby Stárośtowie ktorychkolwiek mieysce dostáteczné y pilné stáránie czynili: áby przerzeczoné pieniądze drobné były bráné: á ktoryż śą tey vchwale przeciwni / obyczáiem przerzeczonym niech będą karáni.

A Stárośty niedbálé Je° M. Król będźie karał/iáko té/ktoryż wzgárdzáią vchwałą y dekret pospolity.

Tákowyż ſtátut.

Káz. w Piotr. 1451 La. 86. HL 162 / 289. HP. 79.

8. KAzimierz złáski Bożey Król Polski/ W. Kśiąże Litew. dźiedźić Ruski/ ić. Oznáymuiemy ninieyszym liśtem ktorym to wiedźieć przynależy: iż gdyśmy w Piotrkowie mieli śeym dla potrzeb krolestwá nászego/miedzy inymi tego śeymu vstáwámi ná te rożność / ktora miedzy Prałaty y Pány wszystkiego krolestwá były / ták iest iednostáynie postánowiono y zámkniono / á to skoiąc przy vstáwách y zámknieniu innych śeymow też walnych/y od nich nie odstępuiąc: áby pieniądze máłe nierozdźielnie we wszytkim krolestwie nászym Polskim y kśięstwie Mázowieckim / ták zá nász iáko też Prałatow / Pánow / Szláchty / y ktoregokolwiek stanu ludźi dochody / iáko zá Clá / podatki / cynsé / dźieśięciny / winy / pámietné / zadátki / ábo pisma pisárskie / y tudźież zá zdawánie imion / zá kupie / y kożdą rzecz przedáyną / przez wselkiego spow przez nas y vrzędniki nász / / ták że też przez Prałaty / Pány / Stárośty / śláchtę / y ktoregokolwiek krolestwá Polskiego y kśięstwá Mázowieckiego obywátele y poddáne / obyczáiem dawno vstáwionym / to iest / dźiewięć pieniędzy zá kożdé półgroßá licząc / áby były bráné y wyćiągáne: wyćiągßy to / ieśliby kto z práwá zá cynsé y dźieśięciny wierdunkowé miał wyćiągáć śerokie großé Práskie: zktorych kożdy zá śerokie großé tákowe pieniądze drobné / wedle biegu iáko miedzy kupcy bieży / ma brác y będźie powinien wyćiągáć pod winámi niżey nápisánémi.

A ktorykolwiek Krolestwá nászego ábo kśięstwá Mázowieckiego ktoregokolwiek stanu

pso facto amittat. Si verò in vna marca sex grossi de falsa moneta (vt præfertur) fuerint inuenti: capite puniatur.

Statutum insuper est: vt capitanei vbicũque locorũ exactam,& diligentem habeant curam, vt præfata pecunia minuta recipiatur,& contrariantes modo præmisso puniantur.

Negligentes Capitaneos,dominus Rex puniet,tanquam contemptores laudi præfati & decreti.

Similis.

KAzimirus, Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ,hęres Russiæ,&c. Significamus tenore præsentium,quibus expedit vniuersis: Quomodo agentibus nobis in Piotrkow pro Repub: Regni nostri Conuentionem generalem; inter cæteras huius Conuentionis ordinationes, super differentia, quæ inter Prælatos & Barones terrarum totius Regni fuit, vnanimiter ordinatum est ac conclusum: innitendo ordinationibus & conclusionibus aliarum Conuentionum, etiam generalium, & ab eis non recedẽdo: Quòd pecunia minuta braccata, indifferenter per totum Regnum nostrum Poloniæ & Ducatũ Mazouiæ, tàm pro nostris,quàm etiam Prælatorum,Principum, Baronum, Nobilium & cuiuslibet status hominum prouentibus (vtpote teloneis, exactionibus, contributionibus, censibus, decimis, necnon pœnis, memorialibus, arris seu notis Notariorum, resignationibus, item mercibus & singulis rebus venalibus) sine contradictione, tàm per nos seu nostros officiales, quàm etiam Prælatos, Principes, Barones, Capitaneos, Nobiles, & quoslibet Regni Poloniæ & Ducatuum Mazouiæ incolas & subditos, modo dudum statuto (videlicet nouem denarios pro quolibet medio grosso lato computando) recipiatur & exigatur: nisi fortè aliquis de iure, pro censibus & decimis Fertonalibus, debeat exigere latos grossos monetæ Pragensis: quorum quilibet, pro eisdem latis grossis, pecuniam minutam braccatam, iuxta cursum communem inter mercatores currentem, debet recipere seu exigere: & tenetur, sub pœnis infrascriptis.

Quicunq; Regni nostri aut Ducatuum Mazouię cuiuscunq; status incola & subditus,

stanu obywátél / y poddány pieniędzy drobnych niechćialby brać / ábo iémi gárdźił: ieśli Pan ábo duchowna osobá będźie/która zá dźieśięćiny tych pieniędzy drobnych niezechce brać / táki dźieśięćine która przedał/ stráci: która przez Stároście ábo vrzędniki náśé niech będźie wźięta / y ná pożytek náś obrócona.

A ieśli będźie śláchćic/ zá piérwszy wyśtępek dźieśięć grzywien/ zá drugi dźieśięć/ zá trzeći dźieśięć/ zá czwarty trzydźieści grzywien záplácić ma: które do skárbu nászego obrócić śie máią: w których máietności ma śie Stárośtá náś wwiezáć / y dźierżeć ie áż do záplácenia trzydźieści grzywien.

A ieśliby w mieśćie którym drobnych pieniędzy zá któreśkolwiek rzeczy przedáyné / bądź w gośpodách/bądź ná rynku/niebrano / tedy tákowé miásto / gdy śie tego trzy kroć dopuśći/ zá kożdé dopuszczenié zośobná niech záplácí dźieśięć grzywien: á zá czwarty wyśtępek trzydźieści grzywien/ któré do skárbu nászego obrócone będą.

A ieśli kupiec zá kupié swé któreśkolwiek y iákiekolwiek tych pieniędzy málych niechćialby brać w przerzeczoney wadze/to iest zá półgroßá śzerokié liczące dźiewięć pieniędzy / ábo więcéy w drobnych pieniądzách niżli ich iest w półgroßku / chćialby wyćiągáć zá kupié swé: tedy wßytkié iego rzeczy y kupié máią bydź iemu wźięté/ y do skárbu nászego obrócone.

Tákże kmiećie/ którzy niechcą drobnych pieniędzy zá rzeczy swé brać / zá kożdy wyśtępek ná wiárdunku bez przepuszczenia niech będą karáni.

Też kárczmarze we wśiách/którzy zá rzeczy swé/ to iest / żywności ludzkié y konśkié niechćieliby brać drobnych pieniędzy / zá káżdy wyśtępek swóy ná półgrzywnu niech będą karáni: któré nic będźie im odpuszczono.

Chcąc nád to Rzeczypośp: pomoc/ áby źli ludźie nie mieli przyczyny ku wnoszeniu fałßywéy monety do króleśtwá nászego: vśtáwiamy y rozrządzamy zá iednośtáyną Rad nászych ráda: Jż v kogokolwiek któregokolwiek śtanu człowieká / w iedney grzywnie dwá großá fałßywé będą ználeźione: on któregho grzywná będźie / niech grzywne śtráci: á v kogo śześć großy złé w iedney grzywnie będą ználeźione: tákowy wedle

ditus, ipsam braccatam pecuniam minutam recipere noluerit aut contempserit: si Prælatus aut spiritualis persona fuerit, quæ pro decimis eandem pecuniam minutam recipere noluerit: decimam pro qua forisauit perdet. quæ per Capitaneũ aut officiales nostros, pro bonis recipietur,& pro nostra vtilitate conuertetur.

Si autem fuerit Nobilis: pro primo excessu decem marcas, pro secundo similiter decem, & pro tertio alias decem, pro quarto verò triginta marcas, pro fisco nostro soluat: pro quibus Capitaneus in bona eius se intromittat: & teneat eadem ad persolutionem triginta marcarum.

Si verò in ciuitate aliqua, pecunia minuta braccata pro quibuscunq; rebus venalibus, siue in hospitiis, siue in foro non reciperetur: extunc ipsa ciuitas, pro primis tribus excessibus,pro quolibet excessu seorsim soluat decẽ marcas, pro quarto verò excessu soluat trigĩta marcas, pro thesauro nostro Regio conuetendas.

Quòdsi mercator, pro mercibus suis quibuscunq; & cuiuscunq; generis aut speciei, eãdem pecuniã minutã braccatã recipere noluerit, in valore prædicto: videlicet pro medio grosso lato, nouẽ denarios computando: aut plures in minuta pecunia,quàm in medientibus,pro mercibus suis exigere pecunias voluerit; extũc omnes ipsæ res & merces,eidẽ recipiantur,& pro thesauro nostro cõuertãtur.

Item kmethones, pro rebus suis pecuniam minutam recipere recusantes,& nolentes, pro quolibet excessu, in Fertone, puniãtur irremissibiliter ab eisdẽ exigẽdo.

Item tabernatores in villis, qui pro rebus suis, videlicet victualibus & pabulis, recipere noluerint minutam braccatam pecuniam: pro quolibet excessu quilibet in media marca puniatur, irremissibiliter ab eodem exigenda.

Volentes insuper Reipub. prouidere, ne habeant malefactores occasionem importandi falsam monetã in Regnum nostrum, statuimus & ordinamus, de vnanimi prædictorum nostrorum Consiliariorum voluntate: Quòd apud quemcũq; cuiuscunq; status hominem in vna marca duo grossi falsi fuerint reperti: ipse cuius marca fuerit,marcam perdet. apud quem

sex

wedle pierwßego poſtánowienia będźie karan.

A miedzy tymi / ktorzy pieniędzy pożyczáią / ktorzy máią zápiſy ná półgroßi tak ieſt poſtánowiono: Iż kożdy z tákowych / ktory ma pieniądze ſobie zápiſáne przed tą vſtáwą / będźie mu wolno wyćiągáć pieniądze w monécie wedle zapiſu ſwego / iákie ſą opiſáne. A nápotym iedno drobne pieniądze / ábo zgolá grzywny monety y liczby Polſkiey miedzy tymi / ktorzy zápiſuią / niech będą zápiſowáne: y kożde długi niech będą máłemi pieniądzmi płácone / y wyćiągáne: to ieſt / tylko dziewiec pieniędzy w półgroßá ßerokie licząc.

Vſtáwiono ieſt nádto zá iednoſtáyną wolą: iż Stároſtowie náßy / ktorychkolwiek mieyſc / będą powinni doſtáteczną pilność czynić: áby przerzeczona drobna monetá byłá bráná: y niech karzą obyczáiem przerzeczonym wßytki y kożdé zoſobná / ktorzy gárdzą przerzeczoną vſtáwą.

A ktorzy Stároſtowie náßy będą zánieddbáwáć ſtánowić tákowey vſtáwy / y niezechcą niepoſłußnych karáć / tákowi przez Nas / iáko niepoſłußni y wzgárdzáiący roſkazániem náßym / niech będą karáni. Dan w Piotrkowie w piątek bliżßy po Swiątkách / Roku 1451. Ku ktoremu pieczęć náßá ieſt záwießona.

Do tegoż.

La. 87. HL. 163/191. HP 81.

9. MY Prełáci / Pánowie Wielkiey Polſki / Sierádzkiey / Leczyckiey / Kuiáwſkiey ziem / náznáć zwolenia y woley wßytkich ná przerzeczoną rzecz pieczęći ſwé kazáliſmy przyłożyć.

ſex groſſi falſæ monetæ, in vna marca inuenti fuerint; talis iuxta priores concluſiones puniatur.

Inter creditores verò, habentes inſcriptiones ſuper medientes, taliter eſt ſtatutum: Quòd quilibet talium, pecuniã ſibi ante hanc diſpoſitionem inſcriptam, iuxta continentiam literarum ſuarũ, liberè exigat in moneta, in ipſa inſcriptione expreſſa. Deinceps verò nõniſi minuta pecunia vel ſimpliciter marcæ moneta & numeri Poloniealium, inter creditores inſcribantur: & in minuta pecunia quæuis debita exigantur & ſoluantur: duntaxat nouẽ denarlis, pro mẽdio lato groſſo computatis:

Statutum eſt inſuper omni vnanimi voluntate: Quòd Capitanei noſtri quorumlibet locorum, facere exactam diligentiam tenentur: vt prædicta minuta pecunia recipiatur, & puniant modo præmiſſo, omnes & ſingulos diſpoſitionis prædictæ contemptores.

Aliâs, Capitanei ipſi noſtri prædictam diſpoſitionem introducere, & inobedientes coèrcere & punire negligẽtes, per nos, tanquam rebelles mandatorum regalium contemptores, puniantur. Datũ in Piotrkow, feria quinta proxima poſt feſtũ Penteceſtes, Anno Domini. 1451. Sigillo noſtro præſentibus ſubappenſo.

Ad idem.

NOs verò Prælati, Barones Maioris Poloniæ, Siradien: Lancicien: Cuiauię & Dobrinen: terrarũ, in euidentiam cõſenſus & voluntatis õnium premiſſorum ſigilla noſtra preſentibus etiã fecimus ſubappendi.

Monetá niewáżna do Korony wnoßona by ć nie ma. Articulo: O MONECIE DROBNEY.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 43.

10. IŻ wiele ſie wnioſło do korony niewáżnéy monety cudzoźiemſkiey / z wielką ßkodą Rzeczypoſp: Vſtáwiamy: áby przerzeczona myncá drobna niewáżna / iáko Slązka / Brándeburſka / Sáſka / y inßa wßeláka / okrom ßelągow Węgierſkich / y popietnych großow / ktore do tego czáſu biorą / wiecey do korony wnoßona nie byłá áni bráná / pod vtrácením iey do ſkárbu náßego. A tá co ieſt w koronie / áby nadáley do półkrokú zbywáná byłá.

A Gdanſczánie / Elbiążánie / y ine portowe y pogranicżne głowne miáſtá / ná to pilne oko mieć máią / żeby monety poſtronney niewáżney do korony nie wpuſczáli / pod vtrácením tey monety / & pœna arbitrio noſtro irrogan. Moneta Litewſka iáko dobra y wáżna in ſuo pondere & æſtimatione iáko w W. X. Litewſkim / ták y w koronie wßędzie ma bydź bráná.

Tálary

Táláry nieważnè bránè być nie máią.

11. A Co sie tycze Tálerów złych á nieważnych / których sie tu témi czásy do korony wiele wnioslo/zá czym korona silną szkodę podéymuie / tedy ták postánawiamy: ábych ich iuż exnunc ták w Gdansku iáko y gdźie indźiey / we wszytkich pánstwách korony nászéy inászéy nie brano / iedno iáko o tym osobny Vniwersał z tego séymu wysłány obmawia. Zyg. Aug. w Piotr. 1567. Con. 75. B. uer. 3.

Monetá fałszywa nie ma być kowána. Articulo:

IESLI KOGO OBWINIĄ O BICIE MONETY.

12. DLa popráwienia szkárádych złosći y fałszów/ od których też y szláchtá królestwá nászego niektóra (iáko dźisieyszych czásów w ludźi iest złości dosyć) nie strzymawáią sie/wstáwiamy: iż oskárzony y obwiniony o fałszywą monetę który szláchćic którégokolwiek stanu y dostoienstwá / ma bydź pozwan przed osobę nászę z vrzędu nászego.

A iesli będźie mógł bydź pokonan przez dwá świádki szláchćice/ którzy będą doznáni w tákimże występku fałszywéy monety/ y będą iuż skazáni y ostátnim karániem pokaráni: á zeználiby iż on iest winien tákiego występku: że fałszywą monetę bił / ábo rádę / pomoc / obronę ku tákowému kowániu dał: á iesliby w tákowym zeznániu trwáli/ y śmiercią to potwiérdźili: tedy tákowy ná gárdle ma bydź karan / y dobrá iego niech do skárbu nászego królewskiego będą zátrzymáné.

A dla zámknienia drógi potwarzóm ludzkim/ żadnému tych dóbr nie będźiemy dáwáć: ábo wiec żywot/ zdrowié/y stan tákowego szláchćicá obwinionégo/y tym obyczáiem pokonánégo/ będźie ná łáscę nászey królewskiéy. A iesli świádkowie przećiwko niemu świádczący nie będą szláchćicy / ále inégo niższego stanu / ták tuteczni iáko postronni/ którzy pománi w tákowym vczynku przećiwko niemu będą świádczyć / y nie odwoływáć/ábo zeznánia swego k sobie nie będą brać / y ták zéyda ná gárdle skaráni: w tákowéy rzeczy szláchćic obwiniony y oskárżony będźie sie oczyścić osmnaśćią świádków szláchćiców: które my sámi obierzemy ze trzech osmnaśćie/ to iest / z pięćdźiesiąt y cztérech świádków szláchćiców: które on / który sie ma spráwować / będźie powinien przed námi stáwić w pięści nieDźiel

Si quis inculpatur pro cusione monetæ.

AD corrigenda autem tàm enormia facinora & falsitates: à quibus etiam nec nobiles aliqui (vt ea est huius temporis malignitas) sese continent: statuimus: Quòd accusatus seu inculpatus de falsa moneta, aliquis vir nobilis, cuiuscunque status & dignitatis, citari debet ad præsentiam nostram ex officio nostro. Zyg. w Krák. 1527. HL. 164/293 HP. 83.

Et si conuinci poterit, per duos testes nobiles, in simili crimine falsæ monetæ deprehensos & condemnatos, ac vltimo supplicio affectos: qui confessi sint, illum reum eius criminis esse: & falsam monetam cudisse: aut consilium, auxilium, patrocinium, ad illum excudendum præstitisse: ac in illa confessione perseuerauerint: & morte sua confirmauerint: talis pœna capitis plectetur: bonaq; eius confiscabuntur, quæ nos pro nobis, & fisco nostro regio retinebimus,

Ad præcludendam viam calumniis hominum, & nemini illa conferemus, aliâs vita, salus, & status eius ipsius nobilis inculpati, & hoc modo conuicti, erit in gratia nostra regia. Si verò testes contra illũ testificantes non fuerint nobiles, sed alterius inferioris ordinis & conditionis, domestici seu externi: qui in eo ipso crimine deprehensi, & contra illum testificantes: & non reclamantes, seu confessionẽ suam non reuocantes, vltimo supplicio affecti fuerint: in eo casu nobilis ille accusatus seu inculpatus, expurgabit se cum decemocto viris nobilibus, bonæ famæ, sibi in genere similibus: quos nos ipsi deligemus, ex ter decemocto, hoc est quinquagintaquatuor testibus nobilibus. quos ille qui se expurgaturus est, statuere corã nobis debebit in sex septimanis, à die indicatæ & decretæ sibi huiusmodi expurgatio-

dźiél ode dniá ſkazánégo iemu ku ſpráwie. Ktory ieſliby w dowodźie y ſpráwieniu swỹ vſtał/ma bydź mian zá zwyćiężonégo y pokonánégo: y będźie karan winą falßu: á ieſli ſie ſpráwi/ ma bydź wolnym vczynion od obwinienia.

Ale gdźieby potym o ten wyſtępek falßywéy monety/ raz ſie obyczáiem przerzeczonym ſpráwiwßy był oſkárżon y obwinion/y świádectwy ludzkimi/ mieyſckiégo/ chłopſtiégo/ ábo ktorégokolwiek inégo ſtanu obyczáiem przerzeczonym przekonan: do inégo oczyśćenia swégo wiecéy nie ma bydź przypuſczon: ále iáko falßérz ma bydź winą ſłußną karan: y wßytkié dobrá iego máią bydź do ſkárbu obrócone: á głowá iego y zdrowié ma bydź ná łáſce náßéy krolewſkiéy: á pozwány pozwem náßym o falßywą monetę/ przed námi ma ſtánąć/nie odzywáiąc ſie do powiátu.

A ieſli ná piérwßym Roku nie ſtánie/będźie pozwan wtórym pozwem: á Rok ná piérwßym/tákże ná drugim pozwie ma mu bydź náznáczon/ we cztéry niedźiele od położenia y wykonánia tego pozwu. Ktory ieſli ná wtórym Roku nie ſtánie/ niech będźie mian zá przekonánégo/ bądź oſiádły/ bądź nieoſiádły: y ma bydź wywołan z krolewſtwá: á dobrá iego do ſkárbu będą wźiętė. A ten ſtátut nimieyßy ma trwáć do żywotá náßégo.

gationis. Qui ſi in probatione, & in ſui ex purgatione defecerit: pro conuicto habebitur, & pœna falſi punietur: ſi verò in ſe expurgando non defecerit: abſolui à crimine illo obiecto debebit.

Vbi tamen poſthac de hoc ipſo crimine falſæ monetæ, ex quo ſe ſemel modo præmiſſo expurgauerit, accuſatus, inculpatus, & teſtimoniis hominũ, ciuilis, plebeiæ, aut alterius conditionis, conuictus modo ſupradicto fuerit: ad aliam expurgationem non admittetur. ſed vt falſarius, pœna debita punietur: ac bona eius confiſcabuntur: caputque, vita, & ſalus eius, erit in gratia noſtra regia. Citatus autem literis citationis noſtræ de falſa moneta, comparere coram nobis debebit, non reuocando ſe ad diſtrictum.

Et ſi in primo termino non comparuerit: citabitur ſecunda citatione: & terminus tàm primæ quàm ſecundæ citationis, debet illi aſſignari & præfigi, in quatuor ſeptimanis, à die poſitionis & executionis eiuſdem citationis. Qui ſi in ſecundo termino non comparuerit: pro conuicto habebitur: ſiue is fuerit poſſeſſionatus, ſiue non: debebitque banniri de regno, & bona eius confiſcari. Et præſens ſtatutum durabit ad vitam noſtram.

Monety kowánié pewnym oſobam poruczonè bydź ma. Art: MONETA.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. fo. 75.

13. O Koło kowánia Mynce ná ten czás ták naprzedce poſtánowiono bydź nie może/ ále poczniemy pewnym oſobam/ ktorzy ſie z tym dobrze rozumieią: áby przód namowe y ráde zſobą vczynili/ tákoby co nápotym około kowánia mynce téy poſtánowiono bydź miáło.

Monetá Pruſka niech będźie zápowiedźiána, ábo ſtárym obyczáiem niech ią biią.

Moneta Pruthenica abrogetur: aut more antiquo cudatur.

Zyg. w Krák. 1539. HL165/195. HP. 84.

14. Iż ztąd wielką ßkodę do R. P. krolewſtwá widźiemy przychodźić: żeſmy od kilká lat pieniędzy przeſtáli bićiá Prusacy w przedſiewźięciu swym trwáią. Dla tego obiecuiemy to vczynić/ y ſrodze zákażemy miáſtóm Pruſkim: áby ieſli chcą monetę bić/ iáko przywileie ich w ſobie zámykáią/ ſtáre znáki ná nie kładli/ á náßych znákow nie śmieli vżywáć. A ieſli nie będą poſłußni/ tedy zápowiedźią to oſtrzeżemy: áby żaden nád wolą náßę pod znákiem náßym pieniędzy

SEd ex eo quoq; magnum, ad Rempub: regni, incommodum peruenire videmus: quòd cùm nos, iam inde ab aliquot annis nummos cudere deſierimus: Prutheni tamen in inſtituto ſuo perſeuerauerunt. Quare facturos nos recipimus, & ſeriò mandamus Pruſſiæ ciuitatibus: vt ſi velint monetam cudere, quemadmodum priuilegia eorum in ſe continent, vetera illis ſigna imprimant: noſtro verò ſigno vti non audeant. Quòd niſi dicto audien-

dzy bitych y kowánych nie vżywał: y áby tákowé pieniądze były wyrzucone y wywoláné/ o to sie stárać będziemy.

dientes fuerint, Edicto cauebimus: ne quispiam, quos ipsi contra voluntatem noſtram, ſub ſigno noſtro nummos cuderint, his vtatur: eoſque omnes regno noſtro eiiciendos atque exterminandos curabimus.

Decretũ per Conuentũ generalem Petric: de moneta factum: quæ à Principe Pruſsiæ cuditur in aliis ciuitatibus Pruthenicis.

O téyże Monećie Pruſkiéy dekret generálny Piotrkowſki.

14. VNiuerſi Senatores, & Terrarum Nuncii, attendentes monetam, quæ in terris Pruſſiæ cuditur, adeò auctam & noxiam eſſe, vt diutiùs ſine ingenti detrimento regni tolerari non poſſit: ſtatuerunt & decreuerunt vnanimiter, iterum Sacræ M: Regiæ humillimè ſupplicandum: vt Maieſtas ſua ipſam cuſſionem monetæ, vbique, tàm, in terris Pruſſiæ, quàm etiam alibi ſiſtere mandaret. Et quàmuis Maieſtas ſua Regia iam de ceſſanda ipſa euſſione, ſuam benignam & propenſam voluntatem declarare dignata ſit: tamen quia Illuſtriſs: Dux Pruſſiæ, ab illa cudenda deſiſtere recuſat: & indignum videretur, antequam ille ceſſet, Maieſtatem Regiam deſiſtere debere: requiritque Maieſtas ſua conſilium, qua ratione ille contineri deberet: omnium vnanimis eſt ſententia: Quòd cùm neque Illuſtriſſimus Princeps, neque regiæ ciuitates in Pruſſia, vllam vnquam aliam facultatem habuerunt, neque habent, monetam æqualem monetæ regni, & quæ à regnicolis recipi deberet, cudendi; niſi à Maieſtate Regia nouiſſimè conceſſam: ſua verò Maieſtas, vt ex iure regni, ipſam facultatem monetam cudendi, nonniſi de conſenſu & decreto Senatus ſui habeat: neque illam ſibi Maieſtas ſua, vt Illuſtriſsimus Princeps hactenus vſurpauit: ita hac facultate maiorem & ampliorem facultatem aliis concedere iuſtè non potuit: neque illi eam ſibi vſurpare poſſunt: cùm id non ſolùm iuribus regni, ſed etiam tranſactioni & ſuperioritati Regiæ, contra ipſorum iuſiurandum, & tenorem tranſactionis planè repugnaret. Proinde ſupplicarunt vniuerſi, etiam atque etiam; vt ſua Maieſtas Regia, habita ratione tanti detrimenti regni ſui, iam tandem & ſuam, & aliorum quoque omnium cuſsionem eiuſmodi monetæ, in regno recipiendæ, ſiſti iubeat: & rebelles, iure & poteſtate ſua Regia coerceat. Porrò cùm vniuerſi regnicolæ perſuaſum habeant, eam ipſam monetam eſſe deprauatam, & pretii æquo vilioris: mandare dignaretur ſua Maieſtas Regia; vt tàm Præfecti, & Procuratores rei monetariæ, quàm etiam ciues, qui eam cudunt, in futuro proximo conuentu regni ſe ſiſterent: & ſe palàm iuſtificarent. & vt interim in præcipuis locis & ciuitatibus, probatio ipſius monetæ fieret: ne (cùm anteceſſores Maieſtatis ſuæ, tales exceſſus & peculatum impunitum non ſinebant, etiam magnis regni Proceribus) nunc his modernis Præfectis & Procuratoribus, in ea opinione & ſuſpicione hominum exiſtentibus, aliqua ob hanc cauſam ſiniſtra exiſtimatio, graues quærimoniæ, ac demum aliquæ turbæ, inter homines excitarentur: quæ hac potiſſimum ratione ſopiri poſſe videntur. *Sigis. Petr. 1543. HL. 164. B/294*

O téyże monećie Pruſkiéy. De moneta Prutenica.

15. DE moneta Ducis Pruſsiæ, & ciuitatum Prutenicarum, vnà cum Conſiliariis noſtris, & terrarum Nunciis conſtituimus: vt hæc illorum moneta deponeretur, per eos Proceres: qui in ſtatuto ad id ſunt deſignati, ad iuſtum pondus ſeu valorem, ac menſuram ipſius monetæ: & hoc vt ſine damno Reipub: fieret. Nolumus enim, vt aliquis alius id damni ferat; niſi is qui vtilitates ex ea percipiebat. proindeque huius rei realis executio ad hoc tempus eſſe debet. *Sigis. Petr. 1543. HL. 165/295.*

Stephan o Monećie.

16. PChwałę ſęymu tego/ iż potrzebá ieſt pilna bić swą mynce/ ták w Litwie iáko w Pol- *Steph. w Wár. 1578. Con. 192.*

w Polszcze. A obcą iedne wywoláć / drugą oßácowáć. To wßytko vczynimy y opátrzymy wedle namów ſeymu tego / przeſtrzegáiąc áby to było ku pożytkowi / nie ßkodźie / koronę y państw náßych.

Złoty czerwony zá trzydźieści großy ßácowan bydź ma.

Ian. Olbr. w Piotr. 1496. La. 103. HL 12. B 23. HP. 340.

18. GDyſmy baczyli wiele różnośći około płacéy ábo ceny złotégo czérwonégo: iż kożdy iáko ſie komu podobáło / ón wedle zdánia ſwego ßácował / niekiedy drożéy niekiedy tániéy go ßácuiąc: co bywa z ßkodą Rzeczypospolitéy. Dla tego chcąc poſtánowić / áby ná przyßłé czáſy o płacéy złotégo czérwonégo bledy nie były. Vſtáwiamy y ſkázuiemy: áby w króleſtwie náßym płaca złotégo czérwonégo była pewná / to ieſt / áby zań dawano po półkopiu: á to niechay ná wieki będźie chowano. A vſtáwiamy wine trzydźieści czérwonych złotych ná té / ktoryby inácżéy ábo przedáwáć ábo kupowáć złoté czerwoné chćieli: która winá ma bydź nieodpuſczenié wyćiągána / przez ſtároſty onych mieyſc / pod wźięciém ſtároſtwá. Która to winá ma bydź wniesiona do ſkárbu náßégo: ábo zá nie kupowane złoto y ſrebro ná bićie myncicc náßéy.

Aureus Vngaricalis 30. groſsis æſtimatur.

ITem, cùm cerneremus varietates committi multas, in valore auri florenorum: cùm quilibet, prout vnicuiq; libet, illos pro priuato æſtimat iudicio: interdū maiorem, interdum minorem æſtimando: quod fit non abſque Reipub. incommodo. Itaque ordinare cupientes, ne in futurum, pro & ſuper valore ipſo florenorum, errores cōmittantur, ſtatuimus, & decernimus: vt in regno noſtro vbiq; valor floreni certus, videlicet, mediæ ſexagenæ habeatur, obſerueturque æuiternè, pœnam conſtituentes 30. florenorum Vngaricalium, ab illis qui per alium valorem, aut vendere aut emere florenos viderentur, per locorum Capitaneos irremiſſibiliter, ſub priuatione Capitaneatuū, exigendam: noſtro inferendam ærario, pro auro argentoq;, ad monetariam noſtram comparandis.

Potym zá trzydźieści y zá dwá großá oßáconány.

Alex. w Rád. 1505. La. 108. HL 12. B 23. HP. 341.

19. GDyż z gromádzenia złotá bywa rozmnożenié robót: ktoréż tym mniéy zwykło bywáć im drożéy bywa przedawáné. Abyſmy tedy poddánym náßym tákąkolwiek pomoc vczynili: áby tym bogátßy byli / co bywa z doſtátku złotá / ſkázuiemy y vſtáwiamy: áby céná złotégo czerwonégo y płacá nie wyćiągáłá ſie nád trzydźieści y dwá großá. Inácżéy ieſliby kto kupił ábo przedał / niech będźie karan wedle vſtáwy Piotrkowſkiéy Roku przeßłégo: ábo inácżéy wedle vchwały Olbráchtá Królá brátá náßégo.

Poſtea 32. duobus groſsis æſtimatus.

CVm ex auri congerie operum fit incrementum, quod quidem tanto minus haberi conſueuit: quanto maiori venderetur. Vt igitur ſubditis noſtris vtcunq; opitulemur, ad acceſſiones opulentiores, quæ ex auri fiunt copia, decernimus & ſtatuimus: quòd valor flor: Vngaricalis 32. groſſos non excedat. aliter, emens & vendens puniatur, iuxta Conſtitutionem Piotrcouienſem, anni præteriti: aliâs iuxta Conſtitutionem Alberti Regis, Fratris noſtri.

Król Ie. M. Zygmunt III. O Mynicy ták domowéy iáko poſtronnéy.

Zyg. III. w VVar. 1598. fol. 7.

20. IŻ wiele ßkody dźieie ſie w páńſtwách náßych podnoßeniem czérwonych złotych y tálerów przez prywatné ludźie / zwłaſczá kupieckié mimo zwiérzchność náßę. Przeto poſtánawiamy / áby żaden nápotym nie śmiał ſie tego ważyć / że by czerwony złoty / ktoryby był ważny y niepodeyźrzány / miał drożéy vdawáć ábo płácić / iedno po pięći dźieśiąt y ośmi großy.

A táler tákże ważny y nie podeyźrzány nie drożéy iedno po trzydźieści ßeśći großy.

A ktoryby ſie tego ważył z ludźi kupieckich / ktoregokolwiek narodu / y inßych ludźi ſtatus plebei, ták táwnie iáko y potáiemnie / pieniędze tákowé y towáry ſtráćić ma / ktoré przez ſtároſty mieyſc onych ná ſkarb náß zábráné bydź máią.

A czer-

A czerwoné złoté / tákże y tálery podeyźrzáné / y mynice drobnieyśé cudzoźiemskié / których wiele do państw náśych nánośą/nie máią też bydź bráné/iedno wedle tey vstáwy/ któraby przez vzedniki náśé do tego należącé y probiérze przysięgłé vznána y doświadczona byłá. O czym damy publikácie do wśytkich Grodów / pod tytułem náśym / pod temiż winámi ná ludźie wśelákiego stanu wyższéy nápisánémi.

Czego tákże stárościowie doglądáć będą powinni zá delátią Podskárbiego náśego Koronnego.

A co sie tycze mynice koronnéy / tá ma bydź ták bita / iáko zá Antecessorá náśego Krolá świetéy pámięci Stephaná iest o tym ordinátia vczyniona/ pod tą wagą/ któréy w mynicy Olkuskiéy z stárodawná vżywáią / do tąd póki inákśa około tego ordinátia postánowiona ná séymie nie będźie.

KSIĄG CZWARTYCH, CZĘSC WTORA,

O Rewizorách y Luſtratorách dóbr Koronnych, y o Poborcách.

REWIZOROWIE. Tit: I.

Luſtrátia dochodów Koronnych w pięć á wpięć lat bywáć ma. Articulo: O LVSTRATIIEY.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 58.

1. LVſtratio wſzytkich dochodów koronnych / w pięć á w pięć lat záwżdy ma bydź czynioná: áby zá przymnożeniém pożytków też y tá czwarta część / ktorą ná żołniérze dla obrony gránicznéy dawáć mamy / tákże pomnożona byłá. A ieſliby też zá tákim przypadkiem pożytków koronnych vmnieyſzyło ſie: áby też w téy czwartéy części vmnieyſzenié było.

ZA KROLA ZYGMVNTA AVGVSTA, Roku 1562.

Rewizorowie ná rewidowánié y inuentowánié dóbr menſæ Regiæ *dla quárty deputowáni byli w Piotrkowie, iedni z ſtrony krolewſkiéy, drudzy z Pánów Rád, trzeći z Polſkiégo kołá.*

2. *Pátrz wyżſzéy* fol: 316, lege 1. Po námowieniu ić. parag: A iżby té rzeczy ić.

Roku 1563. w Wárſzáwie.

Ciż Rewizorowie z ſeymu przeſłego deputowáni iuż miánowáni y wyſłáni byli. Articulo: REWIZOROWIE.

Zyg. Aug w Wárſ. 1563. Con. 18. B. HP. 54.

3. Vż doſyć czyniąc Conſtitucyiéy lónſkiéy / Rewizory do wſzéch dóbr náſzych / ták tych ktore w poſſeſsyiéy y diſpoſitiéy ſwéy mamy / iáko też dekrety náſzémi teraz poſądzonych / wyſſłamy wedle opiſánia Conſtitucyiéy ſeymu lónſkiégo / rewidowáć y inuentowáć dochody / ktorych podáliſmy im ſpiſki: áby wiedzieli / do ktowych dóbr iáchać máią / chociaż w poſſeſsyiéy náſzéy nie ſą / wſzeláких dóbr y prouentów ſtolice náſzéy krolewſkiéy: illis exceptis, ná ktorych ſą ſummy ſtáré / y dobré náleżione y oſądzone.

A naprzód my z ſtrony náſzéy deputuiemy.

Do Wielkiéy Polſki. X. Andrzeiá Blinowſkiégo / Kánonikà Włodzkáwſkiégo / Sekretarzá náſzégo.

Do Máłéy Polſki Vrodzonégo Marćiná Fáleckiégo Dworzánina náſzégo.

Do Rusi. Vrodzonégo Chryſtophá Sokołowſkiégo.

Do Prus. X. Janá Rádogoſtiégo / Kánonikà Lánczyckiégo / Sekretarzá náſzégo.

Do Mázowſ. X. Káſpra Piotrowſkiégo / Kánonikà Wárſzáwſkiégo.

Pánowie też Rády z ſtrony ſwéy deputowáli

Do Wielkiéy Polſki.

Vrodzone { Sebáſtiana Mieleckiégo / Wiſlickiéġ Bzeſkiégo ſtároſte. } Káſztelany

Do Máłéy Polſki.

Vrodzone { Páwłá Dzialinſkiégo Stonſkiégo. } Káſztelany

Doj

Vrodzoné { *Do Ruſi.* Adámá Dzewickiégo Inowłodzkiégo / ſtároſtę Goſtyńſkiégo / y Dzierżawcę Inowłodzkiégo. *Do Prus.* Janá Lutomirſkiégo Sierádzkiégo / Podſtárbiégo nádwornégo / Láńczyckiéy / Rádomſkiégo ſtároſtę. *Do Mázowſ.* Andrzeiá Dębowſkiégo Brzeźińſkiégo. } Káſztelany

Poſłowie też z ſtrony ſwéy deputowáli.

Do Wielkiéy Polſki.	Vrodzonégo	Tomaſzá Dębowſkiégo Czeſnikà Láńczyckiégo.
Do Máłey Polſki.		Sebáſtianá Wielogłowſkiégo.
Do Ruſi.		Stánisłáwá Dębieńſkiégo.
Do Prus.		Stánisłáwá Słupeckiégo.
Do Mázowſ.		Mácieiá Chądzińſkiégo / Łákrocyńſkiégo Błońſkiégo Stároſtę.

TO też oſobliwie opátrzywſzy: iż ieſliby którykolwiek z Deputatów wyſſéy miánowánych / dla iákiéy przyczyny ſłuſznéy ná te Rewizyią iáchać niemógł: że nam wolno będźie inſzégo ná to mieyſce náznáczyć y deputować.

Którym to Rewizorom náſſym / zá tą mianowáną Conſtitucyią y łońſką / będą powinni wſzyſcy Stároſtowie y Dzierżawcę wſzelákich dóbr náſſych królewſkich życzliwie podáć ku poſłuſzeńſtwu / ad hunc ſolum actum, Piſárze / Woyty / Włodárze / ábo inſé tákié ſługi y kmiecie: którzyby pożytki onych dóbr w ſwéy ſpráwie mieli y ich wiádomi byli / zmowy żadnéy nie máiąc ku ſzkodźie náſzéy y Rzeczypoſpolitéy.

A tákże Zupnicy / Célnicy / y Myſtnicy wſzyſcy / doſtátecznę ſpráwę tymże Rewizorom dáć máią: áby Rewizorowie zá ich inſtructią / y okázániem pożytków y dochodów / Inuentarze poczynić mogli ze wſzech krájów koronnych: wedle opiſánia Conſtitucyiéy ſeymu łońſkiégo. Tégo dokładáiąc: Iż cí to Rewizorowie poſłuſzeńſtwá nikomu w imieniu tym / w którym ieduo rewidować będą / w niczym nie przekázywáli: á owſzem káżdé poſłuſzeńſtwo dzierżawcóm ſrodze przykázuiąc / we wſzem ſie wiernie pod ſumnieniem ſwym ſpráwować máią: które też beſpieczeńſtwem opátruiąc / vchwałą ſeymu terázniewſzégo náyduiemy / áby żaden ſprzećwić ſie im nie śmiał: á ktoby ſie kolwiek tego ważył / nie inácżéy to ſądźić mamy: iedno iákoby przećiw oſobie náſzéy tego ſie ważył / z rádą Pánów Rad ná ſeymie.

Ciż Rewizorowie ziáchać ſie mieli ku temu któryby tego był potrzebował y pokazáć chćiał, że mu nullo iure *dobrá iego wźięte.*

Pátrz wyſſéy folio 104 lege 6 Czyniąc też doſyć / ić.

Ciż Frymárki wſzytkie rewidowáć mieli, czego też y Stároſtowie ábo ich Podſtároſćiowie ſpołem z nimi doyźrzeć mieli.

Pátrz wyſſéy, folio 95. lege 2. Frymárki wſzytki ciż Rewizorowie / ić.

Roku 1565. w Piotrkowie/

Ieſcze ſie tá Rewizia byłá nieſkończyłá: przetoż do drugiégo ſéymu odłożona.

4. A Co ſie tycze tego / żeby Rewizya y namowá około Rewizorſkich ſpraw / do inńego ſéymu odłożona byłá: Te ponieważ że ſie ieſcze nie wſzyſcy Rewizorowie z Rewizyią ſwą odpráwili / y nie wſzyſcy ſie ieſcze ziechali: Vchwałą ſéymu niniéyſzégo z tą mocą y władzą / iáko ſie tu odpráwować y dokończywáć miáłá / do drugiégo ſéymu przyſzłégo koronnégo Zyg. Aug. w Piotr. 1565. Conſt. 54.

ronnégo odkládamy. Opátrniąc to/ żeby sie ná przyßłym ſeymie nie od czego inégo / iedno od téy Rewiziiéy poczęło.

O Rewizorách do Prus.

Támże fol. 53. B. 5. TAk iáko Poſłowie proßą/ áby Rewizorowie do Prus poſłáni byli / y Rewiziiéy ſwéy dokonczyli/ cí ktorym porucżona byłá/ máią ieý dokonczyć / y ná przyßły ſeym koronny máią ią odnieść/ y ták ſie ſpráwić : żeby ſie we wßem Conſtituciam przeßłym / y temu czego w téy mierze potrzebá/ doſyć ſtáło.

Roku 1566. Rewizia z receſſu Lubelſkiégo.

Tenże Con. fol. 69. 6. ALkoż do Conſtituciiéy z przeßłégo ſeymu Piotrkowſkiégo / ktora záczęcie ſéymu tego od Rewiziiéy vkázowáłá/ przyſtawáiąc. Czyniliſmy wßytkę pilność czás długi/ cześćią/ áby ſie iuż to ták było vprzątnęło / áby y do innych ſpraw nieprzeßkadzáło : y áby było vczyniło ſie wßytkiemu doſyć temu/ co ieſt w przeßłych Conſtituciách opiſano. Do czego iednák przez Rewizory podáné nam były wßytkich dochodów do ſkołu náßégo należących/ frymárkow y innych rzeczy z Wárßáwſkiégo ſeymu ná Rewiziią odeſłánych reieſtrá/ktore przeyźrzáné ſą przez Deputaty náße/ále ieſcze niektore nie concludowáné przez Nas y Rády náße/ktore ná przyßły ſeym przekłádamy. Tákże o Cłách/ o Moſtowych/ o Grobelnych/ y o wolnośćiách od myt/ y Cłł ták wodnych iáko y ziemſkich. Tákże też de bonis nullo iure receptis,ktore ſie ieſcze nie dokonáły chcemy rozumieć. y o liberáciách / ktore in vſu, przy mieśćiách z domów / z dworów / y innych dóbr exequutiiéy podległych. Ale inßé rzeczy/ iáko frymárki/ y ktoreby były zſtrony náßéy/ ábo przodków náßych/ nullo iure recepta bona/ y inné wątpliwośći/ ktore iuż ſą przez Nas z Rádámi náßémi y Poſły ziemſkimi/ ſkonczoné y odprawione/ przy mocy ſwéy zoſtáwiemy. A co ſie tycze frymárkow/ ktore ſie dla contentácíiéy/ y z innych przyczyn ſłußnych odłożyły / y ktoreby ſie nowo ſtáć miały/ á Rewiziiéy ieſcze potrzebuią / te rewidowáné przed ſeymem przyßłym bydź máią przez też Rewizory/ ktorzy Rewizyą przeßłą odprawowáli / ták iżby ſie ich Rewizia ná przyßły ſeym zgotowáłá y przyniosłá/ y te frymárki/ żeby ſie dokonczyły.

o tych rewiziách maß wyßéy fo. 74. lege 42. Náznáczamy : &c. y inßé práwo potym.

O tych Frymárkách maß wyßéy fo. 94. O dobrách nullo iure w ziętych maß wyßéy fo. 105 práwo 14. y 15.

Niedopuſczenie Rewiziiéy.

Támże Con 69. B. 7. TEyże tám Conſtituciiéy ſeymow przeßłych podpádkémi bydź znáyduiemy/ wßytki ktorzy ná ſeymie przeßłym Wárßáwſkim/ liſty ná dobrá krolewſkie okazawßy/ y decreta reuiſionis odniosßy/ w tych dobrách Rewiziiéy niedopuſczáli.

Te dekretá ſeymu Lubelſkiégo ſą rozeſłáné do powiátów y Woiewodźtw : o czym maß w kśięgách piątych w częśći oſmey Tit. 1. lege 1. Dekretá.

Liquidácyę.

Támże. 8. A Liquidácyę z dekretow ſeymowych/ okolo ſtárych ſumm gdźieby przed ſeymem bliſko przyßłym in iudiciis competentibus nie odprawiły ſie. Tedy ná bliſko przyßłym ſeymie vczynić to beda powinni/ cí/ ktorymby to z dekretow należało.

Roku 1567. w Piotrkowie/

Zá témi Rewiziámi poſtánowiły ſie.

Naprzod: Wychowánie Stároſtow y Dzierżáwiec. *Ktore naydzieß wyßßéy* fol: 312. lege 4. Około/ ić.

Potym: Arendy dożywotné. *Ktore naydzieß wyßßéy* fol: 94. leg: 2. Arendy dożywotné.

Potym: Oddawánie czwartéy częśći. *Ktora naydzieß wyß:* fol: 312. leg: 5. Po declárátiéy tákowéy.

Potym: O Frymárkách nie rewidowánych iáko niemiały bydź ważné. *maß wyßßéy* folio 95. lege 4. Frymárki żadné/ ić.

Potym: Vczyniły ſie dekretá ſeymow Lubelſkiégo y Piotrkowſkiégo. *Ktore maß w kśiegách Piątych, w częśći ſiodmey,* Tit: 1. leg: 1. Dekretá wßytkie ſeymu Lubelſkiégo/ ić.

Rewidowáné

Rewidowánè dobrá Exequutiiey nie podleglè.

9. Iż od wiela osób stárgá przed Nas przyszłá/ że ich Wsi dziedźiczné/ Młyny/ Rudy/ Stáwy/ zá złą spráwą iákoby stołowi nászemu należały. Tákże imioná/ ná których stáre summy są. Wóytostwá/ które exequutiiey ná ten czás nie podległy/ Rewizorowie rewidowáli. Przeto my to im wáruiąc/ náyduiemy że tákié rewidowánié práwu wszech szkodźić nie ma/ áni sie w tákowé wśi dziedźiczné wwiezować będźiemy. Zyg. Aug. w Piotr. 1567. Con. 77. B. 1

Roku 1569. z Séymu Lubelskiégo/

Deputowano y wysłano Lustratory do wszech imion y dóbr króleńskich, nullis penitus exceptis. Articulo.

O Lustratorách.

10. Lustratory wedle Constitucíiey do wszech imion y dóbr nászych wolnych/ nullis penitus exceptis, wedle Constitucíiey deputuiemy y wysyłamy. Zyg. Aug. w Lubl. 1596. HP 56.

A naprzód my z strony nászéy deputuiemy.

Do Wielkiéy Polski. X. Hieronymá Gárwáskiégo/ Kánclerzá Gnieźnienskiégo/ Sekretarzá nászego.

Do Máłey Polski. X. Zácheuszá Pikárskiégo/ Kánonikà Wárszáwskiégo/ Sekretarzá nászego.

Do Rusi y do Wołyniá. Vrzodzonégo Málochowskiégo/ Sekretarzá nászego.

Do Kiiowá. Vrodzonégo Chodzowskiégo.

Du Prus. X. Janá Rádogoskiégo/ Kánonikà Leczyckiégo y Lowickiégo/ Sekretarzá nászego.

Do Mázowsz y do Podláśa. X. Janá Bonikowskiégo/ Proboszczá Leczyckiégo/ Sekretarzá nászego.

Pánowie też Rády z strony swéy deputowáli:

Vrodzoné { *Do Wielkiéy Polski.* Stánisłáwá Krysskiégo z Drobniná Rácieszkiégo/ Dzierżawce Dobrzynskiégo. *Do Máłey Polski.* Janá Krzysztoposzkiégo Wielunskiégo. *Do Rusi y do Wołyniá.* Lekinskiégo Nakielskiégo. } Kásztelány.

Do Kiiowá. Vrodzonégo Krysztophá Głowe/ Sekretarzá nászego.

Do Prus. Vrodzonégo Stánisłáwá Wysockiégo/ z Budźisłáwá/ Biechowskiégo Kásztelaná.

Do Mázowsz y do Podláśa. Vrodzonégo Lysákowskiégo/ Lubáczowskiégo Kásztelaná.

Posłowie też z strony swéy deputowáli.

Do Wielkiéy Polski. Vrodzonégo Jákobá Ponetowskiégo Czesnikà Leczyckiégo.

Do Máłey Polski. Vrodzonégo Piotrá Nasowskiégo z Wysokiégo.

Do Rusi y do Wołyniá. Vrodzonégo Mikołáiá Grzybowskiégo/ Podkomorzégo Wárszá.

Do Kiiowá. Vrodzonégo Bozeckiégo.

Do Prus. Vrodzonégo Woyciechá Niemoiewskiégo/ Sędźiégo Grodzkiégo Inowłodzkiégo.

Do Mázowsz y do Podláśa. Vrodzoné° Gábrielá Máslowskiégo/ Woyskié° Wielunskié°

A Jesliby który przez śmierć ábo inną przyczynę z miánowánych niemógł bydź ná téy Lustráciiey/ inszégo ná to mieysce deputuiemy: ktożby ták máią rewidowáć Prowenty wszelákié té: iákoby czwartéy części nád pierwsze Inwentarze/ okrom fortuitos casus,

nie

nie vbywało: ále owßem co bydź może przybywało. Którym dostátecznie wßytkiego sie dowiedzieć/ też y pod prysięgą poddánych/ żaden nic bronić nie ma: iáko o tym ßérzéy o Rewizorách constitucyą obmawia: którą tákże tỹ Lustratorom we wßytkim służyć ma. *Wárßáwska anni 1563. wyßéy fo. 382.*

CZż Lustratorowie dobrá wolné piérwéy nie rewidowáné/ z ktorychby plácona bydź miálá czwarta czesć/ máią tákże inwentowáć: z których/ gdyż nie były inwentowáné przez Rewizory/ niemáią bydź o czwartéy czesći zapláte pociągáni/ y spozywáné wolnémi czynimy: áż gdy Lustratorowie imienié zinwentuią/ tedy po dániu ich spráwy zá té lá *Iuż dosyć &c. para.* tá zátrzymáné wßytko máią plácić. A gdźieby też fortuitis casibus, w dobrách rewidowánych co prowentów roku tegó przeßłégó/ w oddawániu téy czwartéy czesći vbyło/ á v kogoby z téy przyczyny zátrzymáno było/ máią inquirować/ y ná przyßły séym dla vznánia odnieść: á tám co sie godźić będźie/ defálkuie sie/ á reste táki kożdy/ támże powinien będźie oddáć. *którym &c*

KTórzy Lustratorowie ná Wołynіu/ Podláßu y Kiiowskiéy źiemi/ tákże wßytki dobrá wolné y prowenty náßé rewidować y inwentować będą powinni: á póki sie tá Lustrátia nie odpráwi/ y reiestrów z niéy ná séym Lustratorowie nie zniosą: káżdy possessor dóbr y dochodów náßych/ powinien będźie ták iáko teraz/ wedle reiestrów Rewizorskich ná czás náznáczony te czwartą czesć oddawáć sposobem wyssźéy opisánym.

DAiemy też tymże Lustratorom facultatem rewidować mieyscá té/ we wßytkich źiemiách Podláskich/ Wołynskich/ y Kiiowskich/ póki máią bydź rozdawáné wieczności ábo lenná dla osiádánia tychtám pustyń: ktorą Rewizyią ná przyßły séym odniosą: á my tám zá rádą y pozwoleniem stanów koronnych concludiemy.

TAkże też rewidować máią mieyscá ábo imioná té/ ták w tych Woiewództwách przerzeczonych/ iáko y w Ruskim/ które są przez niepryiaciełá popalone y spustoßone: ó których tu ná tym séymie żadnéy cognicіiéy czynić nie będźiemy. ále káżdego przy iego Dánimie y Práwie/ iáko teraz trzyma/ áż do dánia ná przyßłym séymie spráwy od tych Lustratorów záchowywamy.

Oſtátek téy conſtituciiéy maß wyſſéy fol. 74. lege 42. Náznáczamy.

Roku 1570. *O tych Rewiziách Luſtratorſkich, Reieſtrá ſpiſáne do ſkárbu oddáne być miáły.*

Zyg Aug. Con. 118. B.

11. LVstratorom ná rewidowánié dóbr náßych królewskich z séymu przeßłégo wyßtánym/ gdyż tu rewiziіéy ná ten séym nieodniesli: Rozkázuiemy/ áby reieſtrá pozadnie wßytkich prowentów spisáli/ y ná Nowélato w Rávie do rąk páná Podskárbiégo y Deputatów oddáli.

A iż vrzednicy źiemscy wedle Constituciіéy séymu Lubelskiégo nie wßyscy rewidowáli Cel/ Myt/ y Grobelnych w powieciách swoich: Przeto/ áby sie téy Constituciіéy dosyć działo/ rozkázuiemy żeby pod straceniem vrzedów temu dosyć czynili/ co ná długi séym pozadnie spisáwßy odesłáć ábo odnieść będą powinni. O ktorą winę ad cuiuſcunque inſtantiam będą pozwáni/ ábo ieden pozwan/ ma przed námi odpowiedáć.

ZA KROLA STEPHANA.

Roku 1576. continuowano Rewizyią kráiów Podolskich y Ruskich.

Pátrz niżéy w ksiegách siodmych w części wtorey Tit: 2. lege. 4. 5. 6. 7. etc.

Z tegóż séymu Rewizyia Podláska postánowiona. *Pátrz w tychże ksiegach siodmych w teyże części wtorey. Tit: 8. lege 12. A iż.*

Tymże Rewizorom porucżone było zmurowánié Cáncellaryiéy źiemskiéy w Łomżie. *Pátrz támże w tychże ksiegách w części czwartey, Tit: 3. lege 49. Tymże.*

Roku

Roku 1578. Rewizorowie cél deputowáni byli.

Pátrz wyssżey fol: 75. lege 44. Mytá, clá, ták wodné &c. parag: A gdżieby były potrzebné nowé rć.

Roku 1581. Ciż Rewizorowie zá tegóż Stephaná iáko Rewizyią obiáchać y odprawić mieli/

Pátrz támże fol: 75, lege 45. Clá wszytkié. rć.

Rewizorowie do Zup Wielickich y Bochenskich byli postánowieni. *Pátrz wyssżey fol: 52, lege 16.* Iż do wiádomości.

ZA KROLA I. M. ZYGMVNTA TRZECIEGO.

Rewidowánié cél iáko continuowano/naydżieß wyß: *fo. 76. le. 46.* A iż Constitucia zászłá.

Rewizorowie do Rusi y do kráiów Podolskich/*maß niżey w ksiegách siodmych parte 2 ti: 2.*

Rewizyia Lubowle ták iest opisána.

13. ZA pewnémi przyczynámi wysłáni są Rewizorowie do oglądánia szkód y vmnieyszenia prowentów w Lubowli zá przeszłé látá prze oderwánié od korony tego Zamku: to iest od osoby nászey. Vrodzony Joáchim Bielski Sekretarz náß: Od pánów Rad vrodzony Woyćiech Pádniewski Kásztelan Oświecimski: á od posłów ziemskich/ vrodzony Sebástian Lubomirski Sądecki y Dobczycki Stárostá/ Burgrábiá y Zupnik Krákowski. Którzy to Rewizorowie ná przyszły seym będą powinni przynieść/ co zá vymá była prowentów stárościch mieysca tego. A zá przeszłé látá do tąd / póki tego ći Rewizorowie nie odniosą/ tedy mocą seymu ninieyszego / ássecuruiemy stárosté mieysca onego vrodzonego Káspra Máćiejowskiego/Koniuszego nászego/że nieplácenié oboiéy quárty zá dwie leće po wzięciu Lubowle przez Arcyksiążęcego żołnierzá/to iest / pro annis 1588. & 1589. niema iemu nic szkodźić: y instigator náß ma sie zádzierżeć/ y ratione tych dwu lat niéma o nie pozywáć do seymu przyszłego. Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 43.

Approbátia Reviziiéy Serebryskim

14. SZlachetnym Janowi y Andrzeiowi Serebrzyskim/dziedzicóm w Serebrzyskách/ w ziemi Chełmskiéy / seymu przeszłego/ byli pewni Rewizorowie authoritate Cõuentus náznáczeni: qui cognouerũt medietatem bonorum villæ Szerebrzysze ad Capitaneatum Chelmensem: alteram verò ad hæredes prædictos cum suis attinentiis pertinere. Ideò, ex cõsensu omnium ordinum Regni decretum præfatum ea in causa latum, approbauimus, præsentibusq; approbamus,& statuimus, faciendam diuisionem & separationem omnium bonorum præfatorum villæ Serebryscze, tym sposobem/ gdyż polá téy wsi Serebrzysz / ták té które do nászego królewskiego folwárku należą/ iáko y poddánych nászych / tákże też y szlácheckié / nie są żadnemi znáki áni miedzámi ográniczoné: áby ći Rewizorowie/ rozdzieliwszy grunt téy wsi Serebrzysz / nam pospołu przy iednéy stronie / á przy drugiéy stronie Serebrzyskim oddzielili: á to w polách/ łąkách/ stáwiéch dołu/ borzéch/ lásách/ chrościách. Do téy wyszéy pomienionéy správy Rewizory wedle zezwolenia teráznieyszego stanów koronnych / miánowićie wyślemy. A ieśliby też zá iákim przypadkiem/ ći które napzód wyślemy/ziechać nie mogli / tedy y inné ná káżdy czás / zá prosbą tych Serebrzyskich / Káncellárya náßá dawáć będzie powinna/ áż ad determinationem téy správy. A cokolwiek ći Rewizorowie w téy správie vczynią/ to my/ y stárostowie ná Chełmie pro tempore będący / wiecznémi czásy dzierżeć będą powinni/ vchwałą seymu tego/ pod winą Constitucyiéy Anni 1562. z strony rospánia gránic vczyniona. Tenże w Wár. 1590. fol. 42.

*Sub priuatione efficii: niżz w księgách piątych ut. 2. le. 20. A któryby.

Lustrácyia dóbr stołu królewskiego postánowiona.

Lustrá-

Tenże w VVár. 1598. fol. 6. B.

15. Lustrátią postánawiamy y ná przyßłym da Bóg ſeymie / ſkoro po Wotách Senatorſkich y Poſelſkich ná propoſitią / nie przyſtępuiąc do żadnych inych ſpraw / Luſtratory ták od nas / iáko y od PP. Rad / y od kolá Poſelſkiego náznáczeni y wyſłáni z oznáczeniém czáſu bydź máią / ktorzy przyſiądź beda powinni ná ſpráwiedliwé rewidowánié prouentów wßytkich dóbr pod Luſtrátią podpadáiących.

TAXATIO FVNDORVM. Tit: II.

Sigiſmundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Mazouiæ, &c. Dominus & Hæres.

HL. 269 / 481. Táxatiiéy téy trzy para. naydźieß po polſku wyſ. fo. 332. prá. 2. Oznáymuienie.

SIgnificamus tenore præſẽtium, quibus expedit vniuerſis: Quia cùm fatali quadã aduerſitate, hactenus contingere non potuit; vt certa, ſtabilis, & opportuna defenſio, aduerſus continuos & anniuerſarios hoſtes Regni noſtri ſtatueretur: ita, vt quotannis nos Conuentus agere, & nouos ſemper tractatus, de ipſa defenſione facere oporteat: Factum eſt, vt penè quotannis ingentia damna, Regno & dominiis noſtris inferantur: & Reipub: in deterius ſemper labi videatur. Quare cùm per ſtatuta, anno ſuperiori, debilem ac incertam defenſionem, maxima damna Regno noſtro eſſent illata: regnumq; Vngariæ ſummam cladem accepiſſet: nolentes deeſſe Reipub: tantis diſcriminibus expoſitæ, & ſolidiorem aliquam defenſionem conſtituere: indixeramus Conuentum generalem Cracouienſem. in quo vnà cum vniuerſis Conſiliariis & Nunciis, anxiè diſquirentes, & in medium conſulentes, de certo & firmo aliquo defenſionis modo, tandem ad infraſcriptas Conſtitutiones omnes conuenimus: & vt in executionem deuenirent, decreuimus.

Inprimis ſtatuemus conuentus particulares, in ſingulis Palatinatibus regni noſtri: videlicet in Palatinatibus terrarum Maioris Poloniæ, pro feria ſecunda proxima poſt Dominicam Conductus Paſchæ: in Palatinatibus verò terrarum Minoris Poloniæ, ad feriam tertiam proximam ad Dominicam Iudica pròximè futuram. Ad quos quidem Conuentus, Palatini & omnes Dignitarii, Caſtellani, Capitanei & Officiales, totaque nobilitas vniuſcuiuſq; Palatinatus conuenire debent: ſub pœnis noſtris regalibus, & in eis Palatini, Caſtellani & Nuncii terrarum, qui ad hunc generalem Conuentũ Cracouienſem erant miſſi, declarabunt communi nobilitati: quòd decreta eſt, in hoc ipſo generali Conuentu Cracouienſi, taxatio omnium bonorum ſeu fundorum: hoc eſt, ciuitatum, oppidorum, & villarum totius regni, præter bona noſtra regia: quæ libera ſunt, & non oppignorata, iuxta decretum conuentus Piotrkouienſis, ante biennium habiti, quod poni debet hoc anno in executionem.

In his autem Conuentibus. quiſq; Palatinus, cum Caſtellanis, Officialibus, & nobilibus ſui Palatinatus, eliget & deſignabit ad ſingulos diſtrictus vnum Caſtellanum illius diſtrictus, & duos viros Nobiles eiuſdem diſtrictus: ſic, quòd ad ſingulos diſtrictus, ſit electus & deſignatus Caſtellanus & duo nobiles eiuſdem diſtrictus fide digni, probatæ virtutis, ac bonæ conſcientiæ: ad ipſos fundos, ſeu bona terreſtria taxanda. Quòdſi non fuerit in aliquo diſtrictu Caſtellanus: eliget Palatinus alium Dignitarium ſeu Officialem illius diſtrictus: de conſenſu Dignitariorum, Officialium, ac Nobilitatis, quæ ibi fuerint: aut maioris partis ipſius.

Hi verò omnes ſupradicti iurati eſſe debebunt: Palatinus & Caſtellanus, ſub eo iuramento, quo Nobis & Reipub. regni noſtri obſtricti ſunt: dicti verò duo illi Nobiles, ex communitate electi, corporale iuramentum præſtabunt: quòd omnium & ſingulorum bona iuſtè taxabunt, & conſcribent: ita vt illa vendi aut emi deberent: non habita ratione ſanguinis, aut amicitiæ, vel cuiuſcunq; neceſſitudinis; neque ex amore, prece, pretio aut odio: nec propter munera aut pollicitationes: nec metu aut timore. ſed purè, ſyncerè, ac ſecundùm Deum & iuſtitiam.

Quiſque

Quisque autem Palatinus, cum Castellano primario, & duobus Nobilibus, ex communitate electis, initium faciet eiusmodi taxationis bonorum, feria secunda post festum S. Trinitatis proxima: & primus ipse Capitalem districtum sui Palatinatus obequitabit: videndo, æstimando, & taxando cuiusq; bona, à suis propriis incipiendo: si illa in eodem districtu capitali habuerit: siue illa sint hæreditaria, siue obligatoria: secundùm industriam, discretionem & conscientiam. & descendendo personaliter cum sibi adiunctis, Castellano & Nobilibus, ad singulas Parochias eiusdem districtus & vbi opus fuerit, & dominis Taxatoribus ita expedire videbitur, etiam ad villas ipsas, ciuitates, & oppida, situm, prouentus omnes, diligenter perpendendo & disquirendo: & ibidem valorem, & extimationem bonorum illius Parochię vocato ad se Plebano, aut eius Commendario, & aliis hominibus, tàm nobilibus quàm plebeiis, omnis ordinis & status circumadiacentibus inquiret, nulli fauendo; sed Deum, & conscientiam præ oculis habendo. ac ipsam taxam, & valorem singulorum bonorum eiusdem districtus, fideliter conscribi & annotari faciet.

Quo exemplo alii Castellani, cum duobus Nobilibus iuratis, ibunt per districtus sibi deputatos illius Palatinatus: & taxationem omnium bonorum, descendendo ad Parochias, modo præmisso facient & fideliter conscribent.

Ibit autem vnus Castellanus post alium, infra vnam septimanam, (si & in quantũ priorem districtum absoluerit) per alios singulos districtus: propterea vt nobiles in diuersis districtibus bona hæreditaria habentes, Taxationi suorum bonorum interesse possint: id quod facere debebunt, & tenebuntur, sub pœnis nostris regalibus. Vel si ipsimet personaliter commodè interesse non valerent: vices suas amicis, vicinis, familiaribus, aut officialibus suis, committere possint. alioquin eorum bona nihilominus taxabuntur, & taxari debent: absentia illorum non obstante.

Et quoniam in omnibus Palatinatibus & districtibus, domini spirituales habent bona sua Ecclesiastica, seu fundos: quæ licèt nunquam aliâs subiecta erant oneri bellicæ seruitutis: vt quæ per Serenissimos prædecessores nostros Poloniæ Reges, & Duces, sunt ab initio fundationis Ecclesiarum, ad vsum duntaxat & onera Ecclesiæ collata: multisq; immunitatibus, & libertatibus donata: tamen in præsenti regni necessitate & summo discrimine, volentes ipsi domini spirituales, sibi & Ecclesiis suis gratiam nostram regiam demereri: fratribus verò suis dominis secularibus gratificari: Reiq́ue publicæ (pro cuius bono statu orare tenentur) ope sua non deesse: permiserunt etiam non grauatim bona sua Ecclesiastica, hactenus semper libera, cum his quæ ad defensionem obligata sunt, in præsens taxari; ita vt bona dominorum secularium taxabuntur. Et proinde Domini Archiepiscopi & Episcopi, designabunt duos viros Ecclesiasticos, bonæ fidei & conscientiæ, ad quemlibet Palatinatum: qui vnà cum taxatoribus, per Palatinum, Castellanos, Officiales, & Nobilitatem electis seu eligendis, taxabunt bona omnia tàm spiritualium quàm secularium personarum: & hi primùm cum Palatino & Castellano primario, ac duobus Nobilibus electis, capitalem districtum obequitabunt, per singulas Parochias: & simul cum illis, bona eiusdem districtus taxabunt, & æstimabunt, modo suprascripto, secundum Deum, & conscientiam, sublato amore, fauore, metu, prece, odio, &c.

Iidem spirituales designandi per dominos Archiepiscopos & Episcopos, ituri deinceps sunt successiuè, per alios districtus illius Palatinatus: & bona omnia, tàm spiritualia quàm secularia, cum Castellanis & Nobilibus electis, seu eligendis taxabunt, modo & ordine suprascripto: & non erit opus, vt ad singulos districtus eligantur, seu designentur alii & alii spirituales: prout Taxatores seculares, qui ad singulos districtus eligi & designari debent: sed ad totum Palatinatum, & districtus illius omnes, duo duntaxat Taxatores spirituales, incipiendo à primo & capitali districtu, bona omnia (vt supra dictum est) cum Taxatoribus, ad singulos districtus electis seu eligendis, taxabunt seu æstimabunt. Verùm præstabunt prius iuramentum corporale, in manibus sui Episcopi: quòd non amore, prece, odio, metu, fauore, &c. sed iustè & secundùm Deum

ac conſcientiam, ac iuſtum rationis ſuæ iudicium, bona omnia taxabunt & æſtimabũt.

Si verò Taxatores ſpirituales & ſeculares, inter ſe fuerint diſcordes, in taxatione aliquorum bonorum ſpiritualium aut ſecularium: huiuſmodi differentiam, & quibus rationibus & cauſis quæque pars niteretur, & aſſertionem ac motum animi ſui fulciet, deſcribent: & ad Nos, ad proximum generalem Conuentum, perferent: reuidendam per Nos & Conſiliarios noſtros, & iuſtitia mediante decernendam. Peracta autem in ſingulis Palatinatibus, & Diſtrictibus eorum Taxatione ſupraſcripta: deſcriptisq; diligenter omnibus differentiis, ſi quæ circa eam exorientur, eam Palatini ipſi, Caſtellani & Taxatores ſpirituales & ſeculares ſupraſcripti, in ſingulis Palatinatibus conſcribent: ac in regeſtra, ſeu libros redigent, ac redigi facient: illaq; manibus propriis ſubſcripta, ſigillis ſuis obſignabunt. quæ Palatini ipſi terrarum, ad ſe recipient, & nobis afferent, ad proximum generalem Conuentum: in quo Nos cum Conſiliariis noſtris, & terrarum Nunciis, viſis, perſpectis, & maturè perpenſis Taxationibus omnium bonorum, conſtituemus modum & ordinationem defenſionis regni noſtri: qui eidem regno vtilis, & ſubditis noſtris tolerabilis, & ferendus ſit futurus. idq; quòd Nobis in ea ipſa taxatione bonorum moderandum, agendum, & minuendum videbitur, facere & conſtituere cum Senatu regni noſtri, & Nunciis terrarum curabimus Quia verò Nos ferimus multa onera, in ſuſtinendo ſtatu noſtro Regio, & expediendis Reipub. negotiis; non viſum fuit, vt bona noſtra Regia, quæ libera & non oppignorata habemus, ſubiicerentur taxationi ſupraſcriptæ. quoniam nos pro officio ac debitò noſtro, proque virtute ac benignitate noſtra Regia, nunquam deeſſe ſolemus, nec vnquam deeſſe volumus, viribus & facultatibus noſtris defenſioni ipſius regni & ſubditorum noſtrorum. Verùm bona reliqua noſtra omnia regia, in ſummis pecuniarum quibuſcunq; obligata, ſubiecimus & ſubiicimus taxationi ſupraſcriptæ: quæ perinde taxari & æſtimari debebunt, ac aliorum ſubditorum noſtrorum, ſpiritualium & ſecularium, bona hæreditaria & obligatoria taxabuntur.

Quocirca vobis omnibus, Palatinis, Caſtellanis, cæteriſq; Dignitariis & Officialibus, ac vniuerſis ſubditis noſtris tàm ſpiritualibus quàm ſecularibus Regni noſtri, præſentẽ Cõſtitutionẽ Conuẽtus generalis denũciamus Mandamuſq; vobis: vt illã eo ordine & modo, vt præmiſſũ eſt, diligẽter exequamini. pro fide veſtra, ac gratia noſtra non aliter facturi. Datum Cracouiæ in Conuentu generali feria tertia proxima poſt Dominicam Reminiſcere. Anno Domini 1527. Regni noſtri Anno 21.

ŁANY. Tit: III.

Łan Fráncuſki, ábo Fránconicus w kśięgách Krákowſkich ták ieſt opiſány.

MAnſus ſeu Laneus Franconicus iuxta veram menſuram ita videlicet debet eſſe menſuratus & diuiſus.

Primò, debet eſſe menſura quatuordecem vlnarum, & vnã palmam in ſe continens: quarum quidem menſurarum huiuſmodi ducentæ & ſeptuagintæ menſuræ ad longitudinem, & latitudinem duodecim menſuræ menſurari debent, & ſic fiet verus laneus Franconicus.

Item, in quolibet laneo debent eſſe decemocto ſtadia, & quodlibet ſtadium quindecem menſuras ſupraſcriptas continere debet. Et hæc eſt menſura veriſſima manſi ſeu lanei Franconici.

Do tegóż wiérſze tè należą.

Bis ſeptem vlnis fac virgam, iungito pugnum.
Bis ſenos latus ex his erit manſus.
Bis centum longus & ſeptuaginta virgæ.
Francus manſus perfectus ſit tibi cenſus.

Theu-

Theutonicus Mansus.

AD mensurandum laneum Theutonicum iuxta modum iuris Tneutonici: primò, quindecim vlnæ faciunt vnam virgam, tres virgæ faciunt vnam cordam, quatuor cordę faciunt vnum mansum ad latitudinem: ad longitudinem verò debent esse nonaginta cordæ. Et sic erit perfectus mansus Theutonicus.

Łan Polski, z którego kmiećie, dzień w tydzień robić máią, táki być ma.

DIuisus in tres campos debet esse ad longitudinem, quodlibet stadium octuaginta quatuor vlnarum: & huiusmodi stadia debent esse duodecim in longitudinem, ad latitudinem verò laneus debet esse centum & viginti vlnarum.

Item; alius laneus de quo kmethones laborant suis Dominis diem in septimana, debet esse laneus diuisus in tres partes, hoc est in tres campos. In quolibet campo debent esse quatuor stadia, quodlibet stadium ad longitudinem debet esse centum & quinquaginta plantarum, aliâs stopy. Ad latitudinem verò debet esse laneus 24. Sulcorum, aliâs zagonów / & quilibet sulcus ad sex plantas, aliâs stopy.

Laneus Coniecturalis, *ták iest w státućie opisány.*

A Jesliby łanów nie było osiádłych ábo czynßuiących / tedy w wiązánié niech będźie dáné w polá / ná których dwánaśćie korcy żytá zwykło bydź wysiéwano / ábo we dle podobieństwá mogły bydź posiáné / to iest polá rozumieiąc zá grzywne czynßu rocznégo.

SI autē lanei non sunt possessionati seu cēsuales: tunc intromissio detur in agros: in quibus duodecim cori silignis seminari consueuerunt, aut seminari verisimiliter possent: agros videlicet intelligēdo, pro marca census annui. *Alex. L4. 4. uer. 7. HL 204. B / 366. uer. 2. HP. 475. uer. 9.*

POBORCY. Tit: IIII.

Poborcowie po Woiewództwách náznáczeni być máią.

1. POborcowie wßyscy do wybiéránia Poborów y Czopowéy w Woiewództwách / w powiećiách y źiemiách náznáczeni bydź máią. *Zyg. III. 1590. w Vniuersa. Pobo. tit. Váruneк*

Przysięgáć máią.

2. POborcowie wßyscy y ich succolektorowie / do wybiéránia pobow w Woiewództwách / powiećiách y źiemiách náznáczeni / y niżéy opisáni / ná wybiéránié tego pobow przysięgą obowiązani bydź máią. A te przysięge vczynić będą powinni ná rokách Grodzkich bliższych po ś. Woyćieße bliśko przyßłym w te rotę. *Zyg. III. w Vniuersa. Pobor. 1591 fol. 15.*

Przysięgá Poborców generálna.

Zá Króla Zygmuntá piérwßego w Bydgoszcz y 1520.

Która naydzieś fol. 331.

Tychże, zá królá Iego M. Zygmuntá trzećiégo, w Wárßáwie 1591.

3. JA N. przysięgam / iż wyższéy opisánych podatków w wybiérániu y w wyćiągániu wierny będę / Naiáśnieyßému Pánu Pánu Zygmuntowi Trzećiemu / z łáski Bożéy królowi Polskiému / Wielkiému Kśiążęćiu Litewskiému / Ruskiemu ić. y Rzeczypospo: á chcę y iestem powinien wßáláką pracą / stárániem / szczeroścą y pilnoścą / podatki

według vchwały listów vniuersálnych / ná séymie válnym Wárszáwskim bliskо przeszłym / vchwalonych y postánowionych / wiernie wyciągáć y zbiérać: żadnemu człowiekowi iákiegokolwiek stanu / płci / y powołánia / bądź dla miłości y przychilności / ábo nagrody nie folguiąc. Náprzód z dóbr królewskich y duchownych / potym z dóbr wszelákich szlachetckich osób / bez przekázy wolności y swobód / iákąkolwiek władzą komużkolwiek nádánych / tych ktoryby zátrzymáli táki podatek / Stároście onégo mieysca defernie. A wybráné pieniądze / nie obracáiąc ich ná swóy własny pożytek / áni względem vfolgowánia / áni quitów mnieyszych dawánia / y vpominków nie biorąc / do rąk tych wiernie y zupełnie oddam / iáko iest wyszéy postánowiono: ták mi niech Pan Bog pomoże / y świeta Ewánielia.

Tychże przysiege pogłowną Roku 1590. naydziesz wyssey fol: 357.

O tychże.

Zyg. III. w Vniuer. Poboro. 1593. Tit. Váruнek.

4. POborcowie wszyscy y ich succollektorowie do wybieránia Poboru łanowégo / szosowégo / czopowégo / y składnégo winnégo y czwartégo groszá w Woiewództwách / Powieciách y Ziemiách náznáczeni / y niżéy opisáni / ná wybiránié tego Poboru wszeláкiégo / przysięgą obowiązáni bydź máią. A te przysiege vczynić będą powinni in eam Rotam, iáko iest w Vniuersale anni 1591. opisána: káżdy w Grodźie przedmieyszym Woiewództwá ábo źiemie swéy / przed tym nim pocznie pobory wszeláкié wybiráć.

Przy liczbie máią pokazáć Extrákty przysięgi swéy authenticè.

Tenże támże.

5. POborcowie y ich succollektorowie przy czynieniu liczby swéy powinni naprzód produkowáć Extrákty przysięgi swéy z Grodu authenticè,

Succollectorowie.

Poborcowie podáwáć máią Succollectory.

Z Vniuer. Pobo. 1590. fol. 22.

6. SVccollectorowie od Poborców podawáni bydź máią / świeccy od świeckich do kożdégo powiátu w swym Woiewództwie. A duchowni miásto succollectorów substitutos swé mieć będą wespół z świeckimi przysiegłé.

Ná Pobory, Czoponè, Zydów zá Succollectory mieć nie máią.

Z Vniuer. Pobor. 1593 tit. Czopowé.

7. POborcy ná Pobory / Czopowé / Zydów zá succollectory mieć nie máią: pod winą 400. grzywien / ták ná Poborce iáko ná Zydá. Akторowie toties quoties per quemcunq; citati peremptoriè ná Trybunale respondowáć máią.

Wybieránié y oddawánié.

Spráwiedliwie wybiráć máią.

Támże uer. 4.

8. POborcy przez Succollectory swé Chrześćiány wedle przysięgi swéy wybiráć spráwiedliwie máią: oprócz żeby sámym miástóm porucznć ábo árendowáć chćieli. Czeg ma bydź recognicya miástá onég pod przysięgą cum auctione, iáko może bydź nalepszá-

Po

Po odebrániu cále do Podskárbiego oddáwáć máią.

9. POborcowie wßyscy/ tákże ich ſuccollectorowie / będą powinni ſub fide & conſcientia, pilnie/ ſpráwiedliwie/ nikomu nic folguiąc/ ten pobór wybiéráć/ y w cále nic ſobie nie przywłaſczáiąc / iáko wyſßey opiſano / oddáwáć zárázem po odebrániu do Podſkárbiów koronnego/ y ziemſkiego W. X. L. tym obyczáiem : że ten co będźie oddáwał/ ma dáć ábo poſłáć recognicyą temu Poborcy / wiele tego podatku wßytkiego z ról y z máietnośći swéy / ſpecifikuiąc wßytko / iáko wiele od czego oddał / y tákową recognicyą ná ſpráwiedliwé oddánié Czopowego/Pobom/iáko wyſßey obmieniono/przez kárczmárzá/ á ná łanowego przez ſie ábo ſługę swego zoſtáwić ma. Z Vniuerſá. Pobor. 1588 fol. 13.

W Roku 1591. w Vniwerſale Poborowym, folio 15. oddawáné bydź miáły Pobory do Száfárzów ná ſeymie, ábo w Woiewództwách náznáczonych.

Do vrzędu deferowánié.

O nienydánié Poboru Królowi ieſli bliſko będźie; ieſli dáleko, Stároſćie deferowáć máią.

Contributiones ſi aliquis ſoluere neglexerit, Regiæ Maieſtati, ſi eſt in propinquo; ſi in remotis partibus, Capitaneo deferatur.

10. EXactores publicarum Contributionum deferre tenebuntur Nobis, (ſi in loco propinquo fuerimus) vel (ſi in remotis ageremus) Capitaneo loci, omnes qui negligentes fuerint, in ſoluendis ipſis contributionibus: aut qui illas non ſoluerint, aut integrè non extradiderint. & tales, cuiuſcunq; ſtatus, ordinis, & præeminentiæ illi fuerint, Nos ſine omni ſpe veniæ, pœnis debitis puniemus. Et ſimili pœnæ ſeu mulctæ, ſubiacebunt Capitanei: qui executionem non fecerint mandatorum noſtrorum, & decretorum Conuentualium. HL. 64/ 115.

Poborcowie o nienydánié poborów Stároſćie deferowáć máią.

O Poborów niewydánié Poborcowie wßytki/ktorzykolwiek niewydáli/Stároſtom deferowáć máią: á Stároſtowie wedle ſtátutu poſtąpić przeciw nim máią/ áppellácyey żadney mieyſcá niedáiąc. Zyg. Aug. w W árſz. 1563. HP. 94.

Retent práwem dochodzenié.

Práwnym poſtępkiem retentá dochodźić máią.

11. ABy káżdy Poborcá był powinien káżdego / ktoryby Pobom nieoddał / nadáley do S. Wáwrzyńcá bliſko przyſßłego/ od czáſu zapłáty w Vniwerſale náznáczonego / dáć Stároſćie ná delácyiey: á Stároſtá áby był powinien do dwu niedźiél wßytki podáné ná delácyách ſpozywáć/ á ná żadnym terminie niema bydź wywodzon pozwánému progreſs in cauſis eiuſmodi, tákże áccefſorya/áni dilácye żadné/ mieyſcá mieć niemáią: gdyż káżdy winien reſpondere & ſatisfacere decreto quolibet, kiedy mu pozew ad notitiam dóydźie/ y execuſátia ſine intermiſſione áż do vkázánia quitów od Poborcę/ czynić bez wßelákiego nakładu ktoryby ná to Poborce czynić mieli. Zyg. III. w Vniwerſale Pobor. 1591 fol. 17.

A gdźieby Poborcá nie dał ná delácyiey/ ábo Stároſtá infrà tempus infraſcriptum niepozywał/ tedy iuż Poborcá ábo Stároſtá/ ieſliby negligentes byli/ Poborcá in delatione, á Stároſtá in exequutione pœnam centum marcarum ſżáfárzóm náznáczonym o to pozywáiącym/ná expenſá práwné połowice/á drugą połowice do Poborów/z win przepádnie: o co wßytko práwo do Trybunału rokiem záwitym / tyle ile rázów w tym ſie nie-

dbálym pokaże. Nihilominus luitis pœnis præfatis, vterque illorum exequutioni præfatæ, iuxta exigentiam vniuersalium literarum, toties quoties satisfacere tenebitur, vsq; ad plenariam satisfactionem Contributionum præfatarum in literis vniuersalibus contentam.

A co Stárosta z delácíiéy wybierze/ áby to do Poborce wydawał / który zás do ßáfárzów odniésć ma. A ieśliby Poborcá ná delácíiéy kogo niewinnie podał / tedy zá okazániem quitu zupełnégo oddánia contributíiéy/ ſtronę wolną Stárosta od wßyſtkiégo wczynić będźie powinien: á ná Poborce ſkaże duplicem pœnam quatuordecem marcarũ, in inſtanti, à iudicio ſiue officio non recedendo, ſoluendam, który támże bez pozwu rok záwity mieć ma/ połowice Stárośćie/ á połowice ſtronie pozwánéy.

Tákże też/ gdźieby z dóbr náßych krolewſkich / Stárosta ábo Dźierżawcá ták w koronie iáko y W. X. Litewſkim tego podatku nieoddał/ tákowéyże winie iáko ßlachćic podlegz ma. O co od Poborce do bliżßego którégokolwiek grodu pozwan bydź ma. O którą winę od Poborce pozwány in primo termino tanquam peremptorio powinien będźie reſpondować/ y te winę à iudicio non recedendo odłożyć.

Które pobory / iáko ná zapłáte żołniérzóm wyżßéy miánowánym ſą złożone / ták/ wedle czáſu w Aſſekurátíiéy osób ná tym ſéymie żołniérzóm dánéy / náznáczeni ßáfárze náßy zapłáte vczynić/ y liczbę od Poborców z łanowégo ná dźień S. Michała odebráć będą powinni/ którą Poborcy powinni będą vczynić ſub pœna ſuprà expreſſa, o co forum ad inſtigationem Száfárzá ſwégo Woiewództwá ná Trybunale inter cauſas officii bydź ma. Jednák Arendarze raty ſwé w árendźie opiſáné oddawáć / obyczáiem támże náznáczonym/ powinni będą.

lib. 6. tit. 4. lege 7. ſ. 3á.

Krótßy poſtępek wybiéránia Retent.

W Vniuer. Pobo. 1593 tit. Váruelk &c.

12. W Którym czáśie ieśliby kto tego Poboru nie oddał / iuż in delatis Poborcá do vrzędu podáć go ma/ zá którą delácyą cum pœna quatuordecem marcarum, zápłácić to káżdy powinien będźie vrzędowi Grodzkiemu/ á vrząd Grodzki/ to co wybierze w dźieśięć niedźiél po oddánéy delácíiéy/ do Podſkárbiégo powinien będźie odeſłáć/ ábo vrzędowé proceſſy/ w którychby ſie żadna folgá przećiwko deferowánym nieokázowałá / pod winą centum marcarum, gdy będźie do téy delátíiéy pozwány ná Trybunał.

A tákowych delácíy / które Poborcy do Grodów podawáć będą / máią Extrácty z tych vrzędów Grodzkich autenticè oddawáć do ſkárbu / przy oddawániu Rat / z których delácíy iuż ſkarb/ nie Poborcy/ vrzędy Grodzkié requirowáć ma.

A Poborcy to co wybiorą / wiernie á ſpráwiedliwie do ſkárbu odniéść y oddáć powinni będą zá quitámi Podſkárbiégo Koronnégo w Lublinie ná S. Łukaß. Które oddawánié nadáléy do S. Marćiná trwáć ma.

Ná który czás ieśliby który Poborcá nieoddał/ tedy pozwány ná Trybunał od Inſtigatorá ſkárbowégo cum pœna centum marcarum oddáć ie in inſtanti do ſkárbu powinien będźie/ ſub pœna bannitionis.

Ná tenże czás/ to ieſt ná S. Łukaß pogłowné Żydowſkié ma bydź oddáné do ſkárbu w Lublinie ſub iiſdem pœnis ábo pod témi przepadkámi / któréby ſie w contráctćie/ ieśliby który z Żydámi przez ſkarb był vczyniony/ opiſáły.

A wybiéránié Czopowégo/ ſkładnégo/ y Czwartégo großá/ przez też Poborce/ po vczynieniu przyśiegi/ ma ſie począć wybiérać od dniá piérwßégo Mieśiącá Auguſtá. A do ſkárbu máią odnośić.

Piérwßą rate do Lublná/ y oddawáć wiernie y ſpráwiedliwie zá qwitámi Podſkárbiego Koronnégo ná ś. Andrzéy/ które oddawánié ma trwáć do Bożeg národzenia.

A dla ratifáctíiéy ſpráwiedliwégo oddawánia teg czopowég/ máią produkowáć zeznánia od vrzędów mieyſckich/ iáko wiele tego czopowégo w tym czáśie/ z káżdego miáſtá y miáſteczká wybiáło ſie bądź przez Arendę/ bądź przez wybiéránié iáko ſie wyżßéy nápiſáło/ wßákże máią auctią ſłußną pokazáć.

Wtórą rate máią oddawáć támże w Lublinie ná ś. Woyćiech / które oddawánié ma

ma trwáć dwie Niedźieli.

Trzecią y ostátnią rate máią oddawáć támże w Lublinie ná ś. Wáwrzyniec: któré oddawánié trwáć ma do ś. Bártłomieiá pod tákowym váruiiem iáko y pierwéy.

Niesłuszné do vrzędu podánié.

Poborce gdźieby kogo niesłußnie do Vrzędu podáli karáni bydź máią.

13. AJeśliby też Poborce nászy nie słußnie podáli do vrzędu którégóżkolwiek stárostwá nászego / Retentá którégo miástá / miasteczká / wśi / gdyby té miástá / miásteczká y wśi okazáły quitácye dostáteczné zapláty swéy tych podatków / tákowy Poborcá pozwány przed stárośćie ábo vrząd iego / in primo & peremptorio termino przepada winy cztérnaśćie grzywien monety / połowice stárośćie á połowice stronie / która winę in instanti będźie winien położyć / semotis quibuſuis dilationibus: czemu ieśliby dośyć nie vczynił / ma bydź odesłan pro vlteriori & finali exequutione iuxta iuris ordinem. Steph. w Oboź. pod Gdańśk. 20. Czerwcá 1577. fol. 181. B. uer. 13.

O tymże z podwyssßeniém pęny.

14. ALiás, gdźieby Poborcá kogo niesłußnie deferował / ábo in retentis podał do vrzędu / á onby Pobor oddał wedle recognicyiéy / á quit vkazał poborczym vrzędowi / nád tákowym vrząd exequucyiéy czynić niema / y ewßem ma go wolnym vczynić bez płácenia pámiętnégo. Steph. w VVár. 1580. Con. 208.

A Poborcá tákowy o niesłußné do vrzędu podánié / ma bydź karan pœna duplici 24. marcarum: o co támże przed tym vrzędem peremptoriè powinien będźie odpowiedáć / non excipiendo seśe à foro, y tám ma bydź ná nim proceſſ práwá vsq; ad finalem exequutionem.

O tymże w Vniuerſale Roku 1589. fol: 16. ták ſtoi.

15. AJeśliby Poborcá ná delácyiéy kogo niewinnie podał / tedy zá vkazániem kwitu zupełnégo oddánia contributiéy / stronę wolną Stárostá od wßytkiéy bedźie powinien vczynić: á ná Poborcy skaże duplicem pœnam quatuordecem marcarum in inſtanti à iudicio ſiue officio non recedendo, ſoluendam: połowice stárośćie / á połowice stronie pozwányey. Zyg. III. w Vniuer. Pobo. 1589 fo. 16. par. A co stárostá. &c.

Tóż ſtoi w Vniuerſale Roku 1590.

W Vniuerſale záś Roku 1591. folio decimo ſeptimo *ták ſtoi.*

16. AMá Poborce skaże duplicem pœnam quatuordecem marcarum in inſtanti à iudicio ſiue officio non recedendo ſoluendam: który támże bez pozwu Rok zá wity mieć ma / połowice Stárośćie / á połowice stronie pozwányey. Z Vniuer. Pobo. 1591. fol. 17.

Nád Vniuerſał więcéy wyćiągánié.

Poborcy gdźieby kogo nád liſt vniuerſálny vćiśneli, przed X. Biſkupem, Woiewodą ábo Káſtelanem, odpowiedáć máią.

17. CHcąc zámknąć przyczynę krzywdam / które częstokroć od poborców ludźiom poddánych nászych w wyćiągániu poborów bywáią czynione / ustáwiamy: áby

Exactores contributionum iniqui, coram Epiſcopo, Palatino, vel Caſtellano reſpondere tenentur.

ITem volentes præcludere iniuriarum occaſionem, quæ plerunq; ab Exactoribus, ſubditorum noſtrorum hominibus in exigendis contributionibus fiunt, ſta, Zyg. w Piotr. 1511. fol. 17. HL 64/115. HP 90.

áby nápotym ie śliby poborce niekiedy nád liść Vniuersałowy w płácenin kogo vćiśneli: tedy ná śkárgi poddánych o tákowé krzywdy przed Biśkupem onéy źiemie/Woiewódą y Káśtelanem odpowiedáć/y śkazániu ich bydź poślußni bedą powinni.

tuimus: Quòd deinceps ipśi Exactores, śi quando vltra formam literarum Vniuerśalium, in śoluta taxatione quempiam grauarent: querelis eorũdem hominum de talibus iniuriis, coram illius terræ Epiścopo, Palatino vel Caśtellano reśpondere, & decretis eorum parere teneantur.

Poborce wolni od śądów. Pátrz fol. 331. ver. vltimo.

Liczby czynienié.

Pobórcy liczbę ná śéymie czynić, á śtárośtowie poborów nie wydánych práwem dochodźić máią.

Zyg Aug. w Lubl. 1566. Con. 70.

18. POborcé ná przyśły śéym Piotrkowśki ziáchać śie wezáś bedą powinni/y vczynić liczbę dośtáteczną przed pány Rádámi y Pośły Koronnymi/ktorzy ná to bedą wyśádzeni. A śtárośtowie retentá poborów przed tym czáśem máią wybiérać z tych/ ktorzy nie wydáli/y Poborcóm oddáć: dochodząc śine dilationibus & diffugiś quibuśuis, iuri contrariis, ile z práwá bydź może/práwem pośpolitym ná té/ ktorzyby poborów nie wydáli: aliás czegoby nie wybráli przez niedbáłość śwoie/ to powinni bedą śámi śtárośtowie odłożyć/y zápłácić do śkárbu náśzego/ zośtáwuiąc Woiewództwo Ruśkié/ o wydánié tego poboru przy Vniuerśale Wárśzáwśkiego śeymu. A ten pobór ktory nam Poborcy oddáć máią co prędzéy: przyśliśmy w śummie pięći kroć śtá tyśięcy złotych/ nam wźiąć pozwolonych Conśtitucyią prześłego śéymu*/y ná śeymie przyśłym Koronnym Piotrkowśkim okázáć to mamy/żeśmy śummy pięći kroć śtá tyśięći złotych nie przebráli/ oboie śummę/Pobór/y nábyté pieniądze w te pięć kroć śtá tyśięcy złotych kłádąc.

To ieśt anni 1565. w Piotr. pátrz wyśśéy fo. 98. lege. 5. Iż temi czáśy.

Pośtępek o Reśty, Retenty y krzywdy Zołniérśkié.

Zyg. III. w Warś. 1591. fol. 7.

19. Iż przez té prześłé czáśy/ poczawśzy od Koronácyiéy śławnéy pámięći krolá Stephaná/ dla wielkiego zátrudnienia/ktore w Koronie bywáło/ przyśdź nigdy nie mogło do śtátecznego wyśłuchánia liczby/y záwárćia ich/ z śkáśunkow poborowych y Cłwárćianych/ y iákichkolwiek pośpolitych Contribucyy vchwalonych. tákże Prowentów z dóbr Rzeczypośp: tempore Interregni wolnych: y gdźie dożywocia nie zákroczyły.

Aby tedy cále wśzytko R. P. co iéy właśnie należy dośło/á káżdy śie iéy iuż finaliter vśpráwiedliwił/ pośtánawiamy: Aby śkárże/ y poborce/ wśzytkich in genere poborowych Reśt y Retent/ od Koronácyiéy krolá Stephána/ przy ktorych śie pokazáć mogą/ wedle rieśtrow Skárbowych iákiekolwiek retentá/ á nie vśpráwiedliwią śie śkárbowi/ w tym coby Skárbowi należáło/ ad Dominicam Miśericordiæ powinni byli/ ći ktorzy śą pozwáni według pozwow ná nie wydánych/ śtáwić śie/ Koronni w Lublinie/ á Litewścy w Wilnie/ ná poniedźiáłek pierwśzy pośt Dominicam Miśericordiæ bliśko przyśłéy. A ktorzy ieścze pozwáni nie śą: áby po tym Séymie ná onże rok przez Jnśtigatorá śpozywáni byli zá delácią śkárbową/nikogo w tym nie miáiąc/ áni ochraniáiąc.

Tóż śie ma rozumiéć y o Stárośtách ábo o Surrogatorách/ ktorzy vrzędy Stárośćie odpráwowáli/ y potomkách ich/ do ktorych retentá pro executione śą wydáné. A ći wśzyścy powinni bedą gdźieby śie teraz nie vśpráwiedliwili/ tám iuż wedle delácyiéy śkárbowéy/ pod winą tákowéyże śummy/ iákaby śie przy nich pokazáłá/ iśtotnie śie vśpráwiedliwić. Tenże pośtępek ma bydź o retentá quárćiáné.

A tá wśzytká śpráwá ma śie odpráwowáć przed Podśkárbiámi náśzymi Koronnymi w Polścze/ á Litewśkiémi w Litwie/y przed Deputaty z PP. Rad y Woiewództw śpośobem niżéy opiśánym obránémi/ & ad hunc ſolum actum, nie derogując nic przełożeńśtwu y przywileiom vrzędow Podśkárbich do podśkárbich przyśądzonymi. Ktore retentá y

liczby

liczby dla liquidowánia státecznieyßego/& rationē ineūdā calculi, Podskárbi Koronny/ ábo przynamniéy ná mieyscu iego Nadworny/ do Lublińá: á w W. Xięstwie Litew: do Wilná/ták że ieden z nich/ná pierwßy poniedźiałek post Dominicam Misericordiæ zia-chác sie máią. Tákże y processy/ták Sárostóm iáko y Poborcóm y ßáfárzóm eo nomine intentowáné/ Instigatorowie przywieźdź powinni będą. Do czeg miánuiemy z PP. Rad Koronnych do Lublińá/ Wielmożnégo y Vrodzonych/ Jérzégo Mnißká/ Woiewodę Sendomirskiégo: Czernégo Lubelskiégo/ Piotrá Niszyckiégo Belzkiégo/ Jędrzeiá Firleiá z Dąbrowice Rádomskiégo/ Jędrzeiá Mieczyńskiégo Wieluńskiégo/ Janá Osowskiégo Polánieckiégo/ Káßtelany. A z Litewskich do Wilná Wielebnégo X. Sámuelá Gedrucia Biskupá Zmudzkiégo/ Wielmożnégo y Vrodzonych Bogdaná Sápiehę/ Woiewodę Mińskiégo/ Mikołáiá Náruszewicá Zmudzkiégo/ Marcińá Strawińskiégo Mińskiégo/ Káßtelany.

A do nich miánowáné będą máią osoby z Woiewodztwá káżdégo po iednému ná zieźdźiech/ Woiewodztwach/ y Ziemiách/ które im teraz składany blisko przyßłych/ y którym Sálárya náznáczoné są w Vniwersale Poborowym/ á do tego win przesądzonych/ któreby sie práwnie pokazały/ Czwarta część ratione retentorum tylko poborowych.

A Podskárbiowie náßy Reiestrá tám przyniéść máią. A gdźieby sámi będą nie mogli tedy pisárze swé z reiestry posłáć powinni będą. Tákże y potomkowie Podskárbiów przeßłych reiestrá też swé/ któreby do tych spraw potrzebné mieli/ ábo przywieźdź ábo posłáć máią. Którzy pod przysięgą skárbowi náßemu uczynioną/ wiernie wßytkie retentá onym wiádomé/ ná reiestrze podádzą/ y liczbę uczynią/ nie ochyláiąc ani folgu-iąc nikomu.

Którzy to Deputaci náznáczeni Koronni w Lublinie/ á W. Xięstwá Lit: w Wilnie zásiędą będą powinni pod ſtem grzywien. Jednák absentia niektórych ßkodźić tey spráwie niemą: ále ci którzy sie ziádą/ odpráwować to mogą: y winę/ którąby absentes przepádli/ peremptoriè ná Tribunale wyciągáć/ y nią sie podźielić máią/ excepta vera infirmitate. A máią zásiędź w poniedźiałek post Dominicam Misericordiæ, y ták długo zmießkáć/ áż sie liczbá we wßytkim odpráwi. Których authoritate iudicum Tribunalis Regni ássekuruiemy.

A pierwßego dniá przy zásiedzeniu przed urzędem Grodzkim Lubelskim/ á w W. X. Litewskim przed Vrzędem Grodzkim Wileńskim/ przysięgę uczynić/ zá wydániem Roty tegoż Vrzędu/ obyczáiem sędziów Tribunálskich będą powinni. Przed którymi wßyscy in genere & ſpecie, Podskárbich przeßłych potomkowie/ Száfarze/ Poborcy y Stárostowie sądowi/ ábo potomkowie zmárłych Stárost/ przy których by reßty poborowé iákie były/ ſtánąć máią/ liczbę dostáteczną obyczáiem wyßéy opisánym uczynić/ zácho-wuiąc w mocy quity Poborowé Podskárbiów náßych/ ile kiedy im odbiéránie poboro-wych pieniędzy należało: które quity liquidować sie máią rácyą Podskárbich/ áby sie oká-zało/ ieśli sie ná to obrócilo ná co sie pobór uchwalał. Tákże y quity náßé/ któreśmy my ábo ánteceſſorowie náßy/ Podskárbiom z pieniędzy R P. vigore, y zá wiádomością Séy-mu dawáli/ in robore záchowáné będą máią/ oprócz quitów z poboru W. Xięstwá Lit: w Roku 1589. pozwolonégo. Gdyż z tego Poboru w cále liczbá przed témiż Deputa-ty w Wilnie czyniona będą ma. Tákże y quity z Woiewództw Poznáńskiégo/ Káliskié-go/ y Kuiáwskiégo/ y innych/ zá zezwoleniem ich ßáfárzów dáné/ w mocy zoſtáwuiem: áby bez diſquiſitionēy przyięté były.

Z tych iednák reſt Poborowych/ które nam ná przyßłym Séymie od Stanów są bárowáné/ nam sámym Podskárbi Koronny liczbę uczynić będźie powinien. Wßákże tegoż poboru reſty/ któreby przy poborcách ábo ßáfárzách zoſtáły/ támże liquidowáné y do skárbu náßego wyciągáné będą máią. A z quárty też tego roku Podskárbi Koronny z Deputaty/ támże liczbę uczynić máią. Támże y Prouizorowie z Séymu przeßłego ná-znáczeni/ liczbę która ná tym Séymie przez krótkość czásu wyſłuchána będą nie mogłá/ dostáteczną/ tàm perceptorum quàm expenſorum, uczynić będą powinni.

A któ-

A ktoykolwiek Podſkárbi / Száfarz/ Poborcá/ Stároſtá / ábo potomkowie ich/ zoſtáną ná liczbie ſumme táką/ támże záraz w cále do rąk Podſkárbiów z wiádomośćią Deputatów oddáć káżdy má ſub pœna duplicis penſionis & pœna bannitionis.

A ieſliby który Podſkárbi / Poborcá/ Száfarz ábo Stároſtá/ábo potomkowie zmarłych/ nie ſtánął ná czás czynienia liczbie náznáczony / tákowégo Inſtigator náß powżáć ma ná Trybunał Lubelſki / á w W. X. Lit: ná Trybunał Wileńſki/ po ſkończeniu czáſu liczbie prefigowánégo/ który ſemotis omnibus dilationibus & defectibus in citatione peremptorię ma ſtánąć y reſpondowáć tám przed ſądem Trybunálſkim/ y we wßytkim vſpráwiedliwić ſie ſub pœna bannitionis in inſtanti decernen: Abſens verò in pœna duplici & bannitonis condemnari in inſtanti debet. A ſublácya żádna tákowégo wſpomóc nie może / ázby doſyć vczynił pro iudicatis & pro pœna duplici. Jednák ieſliby one ignoránćya zniéść chćiał/ támże in inſtanti we wßytkim vſpráwiedliwić ſie powinien. O co wßytko ták przeciw Podſkárbiom/ Stároſtóm / Száfárzóm iáko y Poborcóm/ y ich potomkóm y tym wßytkim przy którychby ſie cokolwiek nam y RP. należącego z reſt poborowych nam należących pokazało/ Inſtigator czynić ma/ y exequuciiey ſine intermiſſione popiérać. Ná które práwne proceſy ſumpt ma mieć Inſtigator z tychże retent. A pieniądze tákowych retent Poborowych / Rzeczyp: należących iáko y z Quárćiánych wybráne / które z oſądzonych dekretów przychodźić będą / y z winámi wßytkimi/ Deputaci w cále do ſiebie/ od wßytkich z wiádomośćią Podſkárbich// przy którychby ſie cokolwiek R.P. pokazało / wźiąć y do poborów vchwalonych przyłączyć. A któreby nam należały/ v Podſkárbiégo ná potrzebę náße záchowáne bydź máią.

A od tákowych ſpraw Trybunał / od żadnéy ſtrony bráć niema nic / áni Piſarz od extráktów/ ſub priuatione officii. A z tego wßytkiégo / coby Rzeczypo. á nie Nam należało/ żołniérzóm ſpoſobem w Aſſecurátiiey im nápiſánym / Deputaci ábo ßáfárze znoſząc poſpolu wßytkie pieniądze / ćiż wedle czáſu y mieyſcá támże náznáczonégo / płácić iż máią. A reſte co nád zapłáte żołniérzóm zoſtánie / ná wykupno dóbr w piąćikroć ſtá tyſięcy złotych záwiedźionych náznáczamy/ y Deputatóm to/ z wiádomośćią Podſkárbiégo/ poruczamy. A liczbę tego wßytkiégo / cokolwiek do rąk ich dóydźie / y iáko co odpowiá/ ná początku przyßłégo ſeymu przy czynieniu liczby z quárty / przed Deputaty ná to wyſádzonymi/ vczynić będą powinni/ ſub pœna confiſcationis bonorum.

Táczym tych wßytkich/ którzy ſie przed nimi R. P. vſpráwiedliwią/ Deputaci z wiádomośćią tegóż Podſkárbiégo quitowáć máią. Tákże w W. X. Lit. cokolwiek ſie przy Száfárzách/ Poborcách y Stároſtách z liczb reſt Poborowych pokaże/ zá vkazániem tych Deputatów/ iáko wiele przy którym z nich zoſtánie / do rąk Podſkárbiégo W. X. Lit. ná mieyſcu do liczby náznáczonym/ to ieſt w Wilnie/ oddano do nich bydź ma z których wßytkich retent/ ták tych które z téy liczby do rąk iego oddáné będą/ iáko y tych/ które przed tą liczbą od ßáfárzów y Poborców po zápłáceniu żołniérſkiégo długu/ oddáné ſą y będą.

A ná potrzebę R. P. nie wydáné / niniacz obrácáć y wydawáć niéma / áż gdżieby ſie zgodnie ná ſeymie drógá vkazálá/ſub pœna in duplo de ſuo od kogokolwiek narodu ßlá chetckiégo ná Trybunał pozwány/ pendenda.

Przed témiż Podſkárbiámi y Deputaty / liczbá ma bydź czyniona zá przyſięgą / iż wiernie & abſque fauore, káżdégo poczet popiſował / od Piſárzá náßégo Polnégo koronnégo/ y od tych którym to kiedykolwiek należało / ſłużb wßytkich żołniérzów / od Byczyńſkiéy potrzeby / y ná te woyne przeciwko Turkóm w roku przeßłym ſpoſobionych / od którégo czáſu / y iáko długo ſłużyli / áby ſie pewna wiádomość wźiąć mogłá / iáko wiele żołniérzowi wßytkiému płácić winno.

A ieſliby Pobory przeßłé Quárty / ſrébro w Krákowie rozdáné / ták pieniądze od W. X. Lit. y z Żydów pobory / y inßé wßelkié dochody/ do zapłáty im należące niewyſtárczyły. Czego wßytkiégo doſtáteczną ſpráwę wźiąwßy zá declárátyą ich/ v tego/ v kogoby ſie pokazało/ Inſtigator náß ná Trybunale dochodźić ma.

Ták że y Piſarz Polny W. X. Lit. z tákową liczbą do Wilná przyiechać/ y tákowąż przyſięgę vczyniwßy/ y przed témiż Podſkárbiámi y Deputaty oné vczynić ma.

lib. 6. tit. 4. lege 7. tá.

Jż

Iż Deputaci dla czynienia spráwiedliwości z żołniérzów / y dla zapláty im náznáczonéy z pobor y z retent/ wedla áſſecurátiiéy żołniérzów dla zapláty y ſądów o krzywdy oſobno vczynionéy/ do Lublina ziechác ſie máią ná dźień S. Michála bliſko przyſłego: iákoż dla chowánia pieniędzy/ Stároſtá náſz Lubelſki mieyſcá beſpiecznégo ná zamku náſzym Lubelſkim dác ma/ y dla ſądów gmáchu pozwolić y poſtąpić/ przy których Deputaciách vrząd Grodzki zupełny zásiádác powinien będźie / y ſądy niżéy opiſáne równo znimi odprawowác.

A dekretá ich/ Piſarz Grodzki w Aktá Grodu támecznégo wpiſowác / á ſtronóm potrzebuiącym pod pieczęcią Grodzką / á z podpiſem dwóch ná to od nich deputowánych wydawác ma: co wſzytko Stároſtá vczynić będźie powinien ſub pœna mille marc. Których extráctów płaca nie drożſa tylko po groſzy trzy y z pieczęcią autenticè bydź ma.

A toż ſie ma rozumieć o vrzędźie Grodzkim Wileńſkim. Sądźić máią ſpráwy wſzytkie żołniérzów/ nemine excepto. A wſzelákie exceſſy y ſzkody / komukolwiek vczynione / ſądźić: tákże y pieniądze onym zaſłużone/ przy bytności Piſárzá náſzégo polnégo/ ſpoſobem w Aſſecurátiiéy támże żołniérzom ku zapłácie ná tym ſeymie poſtánowionym dawác máią.

Które dekretá y proceſſy przez nie ſkazáne/ authoritate eadem iáko y ſądów Trybunálſkich vtwierdzamy/ y exequtyą ich przez Stároſty áby czyniona byłá/ ſub pœnis w téy że Aſſecurátiiéy opiſánych wáruiemy. A ordo, ták około reieſtru / iáko y miedzy oſobámi przychodzącémi do ſądu obyczáiem Trybunálſkim/ przy ſądźiách záchowan bydź ma. Aſſecuratią żołniérſką pátrz li. 6. tit. 4. le: 7. Iż zá

Salaria.

Poborcy we wſzytkich Woiewództwách iákié zapláty y nakłády ſwè mieli zá Królá Zygmuntá piérwſzègo wedla ſeymu Toruńſkiégo:

naydźieſz folio 333.

Podſkárbi Poborce káżdègo ſalarium według ſłużby y pilności z wolą Królá Iego M. miárkowác ma.

21. Salárium y expenſy káżdégo Poborce / według ſłużby y pilności / Pan Podſkárbi koronny z wolą Królá Je° M. vmiárkowáć/ y ták ie przymowáć będźie miał/ iákoby Rzeczypoſpolitéy ſzkodá w tym żadna nie byłá. Steph. w Vniuer. Pobor. 1577. Con. 18. uer. 5.

Roku 1578. *Poborcówie Woiewództwá Mázowieckiégo mieli Sálárium ſwé ſto grzywien zá vtráty y nakłády.* Z Vniuer. Pobo. Con. 200. B. uer. 11.

Toż mieli y w roku 1581. Con. 225. B.

Toż y roku 1595.

Roku 1590. *Poborcy pogłówni mieli ſalaria po półgroſzku od złotégo.* Zyg. III. w Vniuer. fol. 20. uer. 2.

Pátrz wyſſéy, fol. 360.

Roku ſáś 1591. *Salaria Poborcóm y Száfárzóm ták ſą náznáczonè.*

22. Salária Poborcóm y Száfárzóm tákié náznáczamy / że od kożdégo złotégo z iego Woiewództwá/ który z Poborów wſzelákich y z Czopowégo przyydźie/ by téż y Czopowé árendowáné było/ Poborcá ieden ſzeląg / á Száfárz dwá / względem ſálária y nakłádów/ brác máią. Zyg. III. w Vniuer. Pobor. fol. 22.

Roku 1593. *Salaria Poborcóm ták ſą opiſánè.* Tenże w V ni. Po Tit. Wárunek. Czás, &c.

23. Salária tym Poborcóm máią bydź záchowáné od káżdégo złotégo po groſzu

iednym: z ktorego ſálárium iuż y koſzt od woženia tych pieniędzy do ſkárbu odpráwowáć máią. A Podſkárbi náſz nie będźie mógł quitów inákſzych Poborcóm dawáć / iedno z odebránych pieniędzy / záchowuiąc o defectećich y impedimentách wſzelákich cognitią ná przyſzły ſeym: ná ktorym ſeymie Podſkárbi też koronny z odebránych pieniędzy liczbę vczynić powinien będźie.

Toż ſalarium było y Roku 1598.

Z Vniuer. Pobor. fo. 18

14. SAlária tym Poborcóm máią bydź ráchowáné / od koždego złotego / po groſzu iednému / z ktorego ſálárium iuż y koſzt od woženia tych pieniędzy do ſkárbu odpráwowáć máią.

KSIĘGI PIĄTE SĄDOWE

COMMISSARSKIE. GRODZKIE.
PODKOMORSKIE. ZIEMSKIE.
KASZTELANSKIE. TRIBVNALSKIE.

CZĘSC PIERWSZA
O Commissarzách.
O COMMISSARZACH Koronnych. Tit: I.

Miedzy Koroną á Páństwy ſąśiedzkimi.

Práwo. 1.

IEſmy winni pokóy poddánjm náßÿ obmyſláć / náznáczyliſmy Commiſſarze ku rozgrániczeniu Państw Koronnych od ſąśiednich państw Węgierſkich / Márgrábſkich / Sląſkich / Pomorſkich / Litewſkich / y Puſkich / y nágrodzeniu ßkód y krzywd zobopólnych. Czemu áby ſie doſyć ſtáć co nárychléy mogło / przyczyniáć ſie o to będźiemy.

A Commiſſarze náßy ſtáráć ſie też o to będą / áby zá té ßkody / ktore przez ſpólné Commiſſarze Krolá Jeº M. Rzymſkiego y náßé ná Sleżakách ſą ſtazáné / ludźiom náßym doſyć ſie ſtáło.

TENIM QVIA publicæ trãquillitati prouidere tenemur, ad diſterminãda dominia noſtra vicinioribus Prouincijs, vtpote Vngaris, Sileſiis, Maritimis, Lithuanis, Pruſſis ad reſarcienda damna & iniurias mutuas. Cui rei vt ſatisfactum eſſet, dabimus operam. Zyg. Aug. w Piotr.. 1550. Con. 3. B.

Commiſſariiq; noſtri potiſſimum curabunt, quò Dominiorum per mutuos Commiſſarios Regis Romanorum & noſtros, ſuper hominibus & ſubditis Sileſiæ diſtrictuum noſtrorum ſubditis noſtris ſatisfactum ſit.

Náznáczenié Commiſſarzów od Państw náßych, z Państwy przyległych ſąśiad Koronnych.

2. ZA ſkárgámi y prośbámi poddánych náßych / z Woiewództw niżéy opiſánych / ktorym Zyg. III. w 1591. fo. 17.

którym iáko z powinności náśéy obrone / ták w krzywdách y doległościách ich / ktore od pogránicznych Państw Koronie przyległych odnoszą / podpore y poratowánie szybko powinni / stárác sie przez posły náśe bedźiemy y obiecuiemy v Cesárzá Jego M. y Ksiąząt Jch M. kráiom náśym przyległych : áby Commissarze ták od nas z Korony / iáko od Cesárzá Jego M. krolestwá Węgierskiego / od Slązká / Márgrábstwá / y Ksiestw Pomorskich / ná każdy rok byli wysyłáni / ktorzy ab vtrīque spráwiedliwość czynić máią vkrzywdzonym : przed ktorym powinien bedźie każdy z poddánych náśych / obwinionym bedąc / zá ich oznaymieniem stánąć / y vspráwiedliwić sie záraz bez odwłóki / według dowodu ich. Jákoż ná rok teráznieyszy exnunc z séymu tego Commissarze z strony náśéy náznáczamy : z Woiewództw Poznánskiego y Kálisckiego / Wielmożnych / Janá Konárskiego Kálisckiego / Janá Zborowskiego Gnieznienskiego / Kásztelany : y wrodzonego Máciei á Bardzkiego Surragotorá Poznánskiego. Z Krákowskiego Vrodzonych

Komorowskiego Sądeckiego / Sebástianá Lubomirskiego / Málogoskiego Kásztelany. Spytká Jordaná Stolnika Krákowskiego. Z Sieradzkiego / wrodzonych / Alexándrá Koniecpolskiego Wielunskiego / Janá Chrystoporskiego Ostrzeszowskiego Stárosty. Z Ruskiego / vrodzonych Janá Drohoiowskiego / Sánockiego Kásztelaná : Janá / Tomaszá Drohoiowskiego / Referendarzá y stároste náśego Przemyskiego. Z Pruskich ziem / Wielmożnego Chrystofá Rostke / Woiewode Pomorskiego / y wrodzonego Konopáckiego / Kásztelaná Chełmienskiego. A o czásie porozumiawszy sie z Cesárzem Jego M. y z drugimi pogránicznémi Ksiązęty / oznaymiem Commissarzóm náśym náznáczonym / ktorzy ná mieysce zwykłe / wedle czásu z iechác sie máią. Niebytność iednéy / dwu / ob legale impedimentum skodzić nie ma. Jednák ná mieysce swé osobe znáczną surrogowác absens ma / áby sie zwłóká nie działá w spráwiedliwości. A ci Commissarze dla wiádomości vkrzywdzonym / Vniuersały swé o czásie publikowác w Grodźiech y w miásteczkách máią.

O Commissarzach miedzy Korona á Ksiestwy Koronnémi naydziesz w ksiegách siódmych przy każdym ksiestwie osobno.

O COMMISSARZACH Y COMmisśiách Ziemskich. Tit: II.

Król rozgránicżenia bronić nie ma, od swych imion áni zwłacżác.

1. Nie chcemy / áni odtychmiast mamy komu náśego Máiestatu prosżącému Gránic od dóbr / wsi / y dziedzictwá náśego rozdzielenia zábrániác ábo przewłóczyć : iedno przez moc y gwałt od nas to niech nie bedźie wyciskano.

Wiád. ság. w Cgerw. 1422. La 48. B. HL. 194. B. 266. HP. 72.

Commissyia prosżącemu niéma bydź broniona.

2. Obiecuiemy / iż wszytkim obywátelóm z dobr y z dziedzictwy náśémi gránic prosżącym / nie bedźiemy bronić.

ság. w Ied. 1433. La. 52. HL. 52. B / 94. HP. 72.

Commissarze w ktorych spráwách máią bydź dawáni.

Władzą

Rex neq; negabit, neq; differret dislimitationem bonorum.

ITem, nolumus à modo, nec debemus alicui petēti nostrā Maiestatē granicies limitum, seu granicierū huiusmodi cū bonis, villis, & hæreditatibus nostris, distinctionē denegare vel differre : dummodò per vim vel violētiā, nō exigatur à nobis.

Commissiones dentur petentibus.

ITem promittimus : quòd omnibus terrigenis cū bonis & hæreditatibus nostris granicies postulantibus & petentibus, nō denegabimus.

Commissiones in quibus casibus dantur.

Autho-

3. WLadzą sądów wszędy chcąc całe záchować/ vstáwiamy: iż my y potomkowie nászy żadnych dawáć Commissiy nie máią/ iedno ná rozgránicżenié dóbr nászych/ y ná rozdźielenié dóbr dźiedźicznych/ miedzy bráćią/ ábo bliższémi/ ábo ktoréby były zezwoleniem stróny: ináczéy dáné/ nie máią bydź żadnéy mocy áni władzéy.

Commissyie królewskié y miedzy dálekimi, iednákié Právo ku dźiedźictwu máiącémi, maią być dawánè.

4. COmmissyie nie w inych spráwách iedno w tych/ ktoré są opisáné w státucie/ zákázuiemy dawáć: á ktoréby dáné były/ niczczemné bydź skázuiemy. Wszákże Commissyie ku rozdźieleniu dóbr ták miedzy bráćią rodzoną/ iáko miedzy inymy ktorymkolwiek krewnymi/ ktoréz do których dóbr iednáką bliskość máią/ chociaby też niewiedźieć iáko dáleko od siebie byli/ obiáśniamy iż máią mieysce/ y skázuiemy.

A ieśliby kto chcąc odstérknąć tego/ ktory rozdźiału dóbr prosi/ przał go bydź krewnym/ ábo Práwá ku bliskości do tákowych dóbr powiádałby go nie mieć: w tákowéy spráwie Commissárze w rozdźieleniu dóbr nie máią postępować: ále te rzeczy spom o krewność y bliskość ku dobrom/ do sądu Ziemskiégo odesłáć máią.

Stárostowie dóbr Królewskich máią bronić, á Szláchtá sámá Commissie wyprávowáć ma.

5. VStáwiamy/ áby ná potym nie przełożeni Zamków y miast nászych/ ále sámi Szláchćicy Commissie otrzymawáli/ ku skończeniu gránic: á wszákże ták/ áby przedśie Przełożonym y Stárostóm nászym wedle stárégo zwyczáiu y Státutu/ wolno było dóbr nászych bronić/ áż do skończenia y obiáśnienia gránic.

Przed tym iedno dwá Dignitarze przy Podkomorzym ná gránicżenié byli dawáni.

6. TO też obiecuiemy: iż wszystkim prosącym od nas gránic ábo rozdźielenia gráni-

AVthoritatē iudiciariam vbiq; illibatam conseruare cupiētes, statuimus: quia nos Successoresq; nostri, nullas dare debemus Commissiones, non dabuntq; Successores nostri; nisi super limitibus bonorum nostrorum, & diuisione bonorum hæreditariorum inter fratres & proximiores: aut quæ essent de consensu partium. aliàs datæ, nullius sint roboris, vel momenti. *Alex. w Rád. 1585. La. 117. HL 52. B/ 94. HP. 72.*

Commissiones Regiæ etiam inter remotos, par ius succedēdendi habentes, dabuntur.

COmmissiones in aliis casibus, quàm qui in dispositione statuti continentur, dari prohibemus: & datas nullas esse volumus & decernimus. Commissiones tamen, ad diuidenda bona, tàm inter fratres Germanos, quàm inter alios quosuis cōsanguineos, qui ad aliqua bona par ius succedendi habent, quantumcunq; remotos, locum habere debere declaramus & decernimus. *Zyg. wkrák 1512. HL. 52. B/ 94. HP. 72.*

Quòdsi quis repellere volens eum, qui diuisionem bonorum petit, negat eum esse consanguineum, vel ius succedendi ad bona huiusmodi habere: in tali causa Commissarii, à diuidendis bonis supersedere, & decisionem controuersiæ super propinquitate & successione, ad Iudicii Terrestræ remittere debebunt.

Capitanei bona Regalia defendant, vsque ad dislimitationes.

COnstituimus, ne deinceps Præfecti arcium & Ciuitatum nostrarum, sed soli Nobiles Commissiones obtineant ad fines terminandos. ita tamen, vt nihilominus Præfectis seu Capitaneis nostris (sicut veteri more receptum est, & Statuto cauetur) liceat bona nostra defendere, ad declarationem vsque Finium. *Zyg. wkrák 1539. HL. 27 49. HP. 71.*

Olim solùm duo Dignitarii & Succamerarius ad Limites dabantur.

PRæterea pollicemur: quòd omnibus petentibus à nobis limitationem, seu distin- *Káz. w Nieś. 1454 La. 93. HL. 53/ 95. HP. 72.*

grániczného miedzy dobry Stołu nászego Królewskiego / y dobry proszących/ zezwaláiąc damy dwu Przełożonych álbo Vrzędników / y Podkomorzego: ktorzy imieniem nászym będą mieć móc gránice vczynić.

distinctionem limitum, inter bona mensę nostræ Regalia, & bona petentium, consentiemus: & dabimus duos dignitarios, seu Officiales & Succamerarium, qui nomine nostro potestatem habebunt limites faciendi. *o tymże. maß práwo niżey 7. Gdyż.

Ale potym pięć Kommissarzów być ma.

Sed deinceps quinque sint Commissarij.

Ian Olbr. w Piotr. 1493. Lat 107. B. HL. 83/95. HP. 73.

7. Gdyż miedzy dobry nászemi zápisánémi ábo nie zápisánémi/ y poddánych nászych Dobrom nászym przyległych / niekiedy krzywdy y vciski/ nie kiedy też y zábiiánia / ták że trudności wiele o rozgránicznié od imion nászych bywáły/ á to z tąd: iż Stárostowie ábo dzierżawcy nászy/ pod pokrywą imienia nászego Królewskiego y dobr nászych/ poddáne nász w sąsiedztwie ábo vciskáli/ ábo Gránice zátrudniáli: dla tego z wrodzoney nam cnoty / y łáski Królewskiey / dla wszytkich poddánych nászych sprawiedliwości y pokoiá obiecuiemy to: iż wszytkim poddánym nászym / ktorégokolwiek stanu y záwołánia będącym / ktorzy proszą o gránice z strony dobr nászych/ My y potomkowie nászy wedle stárych Státutów *ku rozgrániczeniu sprawiedliwości Commissarze onéy Ziemie *y powiátu/ w ktorym Dobrá ku rozgrániczeniu leżą/ dwu Dignitarzów (co sie rozumié o Woiewodách ábo Kásztelaniech) á dwu Vrzędników z Podkomorzym támtéyże ziemie náznáczymy/ y náznáczyć będą powinni.

7. Item cùm inter bona nostra, inscripta vel non inscripta & subditorū nostrorum nostris conuicinantium, nonnunquā iniuriæ & oppressiones, nonnunquam etiam cædes committebantur: & fierent difficultates plurimæ, pro limitatione granicierum: nostris aut Capitaneis aut Tonutariis, sub vmbra Regii nominis nostri, bonorumque nostrorum, subditosque nostros, vicinos aut opprimentibus aut limitationem granicierum difficultantibus: idcirco ex innata nobis virtute & benignitate Regia, propter omnem subditorum nostrorum iustitiam & pacem, ex hac parte habendam, Promittimus: Quia quibuslibet subditis nostris, cuiuslibet status & conditionis existentibus, granicies ex parte bonorum nostrorum petentibus; Nos & Successores nostri, secundū Statuta antiqua ad discernendam æquitatē, Commissarios illius terræ & districtus, in quibus bona limitanda consistunt, videlicet duos Dignitarios, & duos Officiales, cum suo Camerario deputabimus & deputare debeant. *maß prá. wys. 6. To też. *niż. prá. 18 Komissarze par. A Komissarze.

Si Commissarii desint in proprio districtu.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 30. HL. 83/ 95.

8. Si autem Dignitarii, ad limites ipsos designandi, essent pauci, in illa terra seu Palatinatu, in quo limites fieri debent: aut fortè essent absentes: eo casu, ex vicino Palatinatu, *vel etiam ex remotiore, Commissarios designabimus, ad ipsos limites faciendos; non alios tamen, nisi tales, qui in illis terris, vbi limites essent faciendi, possessionati fuerint. *niż. prá. 18 Komissie.

O Innotescenciiey Kommissárskiey.

Cõmisionis terminus ad limitãda bona, duæ septimanæ.

Zyg. w Piotr. 1528. HL. 53. B/ 96. HP. 73.

9. Innotescencya Commissárska *wespołek z Mándatem do Stárosty przez Woźnego y dwu Szláchćicu ma być wniesiona przed gránicámi dwie niedźieli: áby iáko o Czásie/ ták też o Mieyscu Stárosta vpewnili.

Innotescentia Cõmissarialis, vnà cùm Mandato ad Capitaneum, per ministerialem & duos Nobiles, inferenda sunt duabus hebdomadis ante limitationem. ita vt tàm de tempore, quàm de loco, certũ Capitaneum faciant. *niż. prá. 18 Komissie. pa: Ktorzy.

Tenże w Piotr. 1525. HL. 53. B/ 96. HP. 74. le. Iż gátrudniáne &c.

O tymże.

10. Nád to Commissarze nászy przerzeczeni

Præterea Commissarii nostri prædicti,

rzeczeni dwie Niedźieli przed tym niźli się ziądą ku czynieniu gránic/ Stároście álbo Dźierżawce nászego o czásie y mieyscu ziechánia swégo obwieszczą przez Woźnégo y dwu Szlachćiców/ y przez list swóy własny y Mándat nász.

Commissarze Stárostá opátrzyć ma potrzebámi wyiáchawszy z nimi ná gránice.

11. Stárościе ábo dźierżawcy dóbr nászych roskázemy: áby wespółek z Commissarzmi ku rozgrániczeniu dóbr tychże wyiáchał y zstąpił: á żeby Commissarze potrzebámi opátrzył/ á zwłaszcza w tych tylko dobrách/ któré mamy wolné nie zastáwné.

Stárostá gdzieby ná gránice nie wyiáchał winę przepada.

12. Iż zstarg Szláchty wyrozumieliśmy/ że wielé ich o szkody przychodźi przez niedbálstwá Stárostów y Dźierżawców dóbr nászych: którzy przez Commissarze przyzwáni ku rozgrániczeniu dóbr nászych z Dobry przerzeczonéy Szláchty/ zbraniáią się przyiáchać. Dla tego chcąc zábieżeć temu niepożytkowi/ vstáwiamy: iż ieśli ná potym Stárostowie y Dźierżawcy nászy przyzwáni nie przyiáchaliby ku czynieniu gránic/ winą dwádźieśćią y ośm grzywien przez nas niech będą karáni: z których połowicá skromie/ á druga połowicá Nam y potomkóm nászym dostáć się ma.

Cokolwiek Commissarze vczynią, to niéma być odmieniano.

13. Iż zátrudniáne częstokroć zwykły bydź y przewłaczáne gránice/ między dobry nászémi królewskimi/ y dobry obywátelów królestwá Polskiego/ ták duchownych iáko świeckich: vstáwiamy/ áby Stárostowie y Dźierżawcy nie czynili krzywd poddánym nászym względem gránic: co ieśli któ-

niż prawo 23. y 26. Stárostowie.

ry vczyni/ z vrzędu Stárościego przed námi będźie odpowiádał.

A my náznáczywszy Commissarze nászé/ którzy czynić máią gránice/ ich sądów żadnemi listy zábraniáiącemi niemamy przekázować/ y innych knim Assessorów ábo drugich

dicti, duabus septimanis ante, quàm simul conuenient ad faciendos limites, Capitaneum seu Tenutarium nostrum, de tempore & loco sui Conuentus certiorem facient, per Ministerialem & duos Nobiles, ac etiã per literas suas proprias, & Mandatum nostrum.

Capitaneus seu Tenutarius bonorum Regalium, ad limitationes bonorum exeat, & Cõmissarios prouideat, si libera bona possidet.

CApitaneo seu Tenutario bonorũ nostrorũ mandabimus: vt pariter cum Cõmissariis eisdem, ad limitanda bona eadẽ exeat, descendat, & Commissarios expẽsis prouideat: in his præsertim bonis, quę habemus libera & sine obligatione. *Ian Olbr. 1496. Lá. 107. le. Itẽ cum inter. &c. HL 51. 96. HP. 73.*

Capitanei ad limites faciẽdos venire negligẽtes, 28. marc: puniãtur.

ITem quia ex querelis Nobilitatis accepimus, multos damnis affici negligentia Capitaneorum, & Tenutariorum bonorum nostrorum: qui per Iudices Cõmissarios accersiti, ad limitanda bona nostra, cum bonis prædictæ Nobilitatis, venire recusant. huic igitur incommodo occurrere volentes, Statuimus: vt si deinceps Capitanei vel Tenutarii nostri, accersiti venire neglexerint, ad eosdem limites faciendos; pœna viginti octo marcarum, per Nos puniantur: quarum medietas, parti; reliqua Nobis, & Successoribus nostris, cedere debet. *Zyg. w Piotr. 1511. fo. 20. HL. 34/62. HP. 74.*

Commissarii quicquid decreuerint, ratum & firmum esse debet.

QVoniam impediri plerumq; solent & differri limites, inter bona nostra regalia, & bona incolarum regni nostri, tàm spiritualium quàm secularium: Statuimus, vt Capitanei, & Tenutarii, nullis iniuriis afficiant subditos nostros, ratione limitum. & si quis illorum hoc fecerit, ex officio Capitaneali corã Nobis respondebit. *Zyg. w Piotr. 1523. fo. 30. HL. 26. B/48. HP. 74.*

Nos verò deputabimus Commissarios nostros, qui faciant limites, ac illorum iudicium, inhibitionibus nostris non impediemus: Assessores, seu Commissa-

gich Commissarzów áni Rewizorów po vczynieniu gránic / bedźiem náznáczáć: ále cokolwiek Commissarze náßy skażą / to ma bydź cáło y mocno.

Ktemu też gdy Commissarze náßy ziádą sie ná mieysce gránic / chociay Stárostá ábo Dźierżawcá náß wyiedźie ábo niewyiedźie / stárce da ábo nieda: sámi Commissarze przedsie gránice konczyć y konáć beda powinni / niedbáiąc nic ná to / choćby Stárostá náß / ábo y on który sie skárży o krzywde gránic / przeciwko temu mówił / ábo rußał y áppellował / álbo też przy tym bydź niechćiał.

Commissarze álbo wedle zeznánia stárcow, ábo wedle sumnienia swego gránice kończyć máią.

14. KTórzy to Commissarze gdy wyiádą / máią z obu stron stárców wezwáć / od których wźiąwßy przysiege / wedle ich zeznánia y świádectwá gránicznyć beda. A iesliby Stárcy miedzy sobą byli rózni / tedy Commissarze wedle swego sumnienia zgadzáiąc stárce wedle swego rozsądku gránicznyć beda / y gránice skoncza. A gdźieby sie y Commissarze niezgadzáli / tedy chcemy / áby zá tych / których sie wiecéy ná iedno zgodzą / skazániem była władza y moc skonczyć gránice / nic niedbáiąc ná spor Stárosty ábo Dźierżawce náßego.

Ian. Olbr. w Piotr. 1496. La. 108. ucr. 1. HL. 53/95. HP. 73. le. Stárośćie, &c.

Nie wedle listów y znákow w nich opisánych, ále wedle świádectwá stárcow, gránice czynić máią.

15. GDźie wiele listów y Przywileiów znáydzie sie czesćią w vżywániu nie bedących / czesćią też niepewnych: przeto státutá naiáśnieyßego Páná Krolá Olbrachtá odnawiamy: áby rozgrániczenia dóbr były nie wedle listów y znákow w nich opisánych / które ná vsilność proßących / y ná rzecz / która położona nie iest przed oczymá sądné / ále wedle świádectwá stárców: á zwłaszcza gdy Je° Krolew. M. ták łáskáwą y szczodrobliwą vstáwę vczynił / iż vznánie y rozgrániczenie dóbr swych / Rádźie koronnéy y Vrzędnikom Ziemskim poddánym swym zlecił.

Zyg. w Piotr. 1519. fol. 22. ML. 151./270 HP. 75.

rios, nec etiam Reuisores, post factos limites designabimus. Sed quicquid Commissarii nostri decreuerint, illud ratum & firmum esse debebit. *niż. práwo 19 Przychyláiąc y práwu 23. Aby.*

Præterea, cum Commissarii nostri conuenient, ad locum limitum: siue Capitaneus, seu Tenutarius noster exiuerit, siue non: eduxerit senes aut non: ipsi Commissarii nihilominus limites ipsos prosequi & finire debebunt: Capitanei nostri, ac etiam illius, qui queritur de iniuriis limitum, contradictione, seu Motione & Appellatione, ac etiam absentia, minimè obstante.

Commissarii accepto ex vtraq; parte à senibus iuramento, limitationem faciant.

QVi quidem Commissarii postquam exiuerint, debent ex vtraque parte senes aduocare: à quibus recepto iuramento, iuxta eorum recognitionem & testimonium, ad limitationem procedent. Si verò ipsi senes discordes fuerint, extunc Commissarii, iuxta suas conscientias, concordando discordias senum, secundùm eorum priuatum iudicium, limitationem ipsam prosequentur & terminabunt. Vbi autem & ipsi Commissarii discordarent, volumus: quòd ex ipsorum sententia, qui plures in voce concordes fuerint, auctoritas atque potestas dependeat difinita terminandi: nostrorum officialium, videlicet Capitanei aut Tenutarii, contradictione non obstante. *niż. práwo 18. Komissie &c. par. A żeby.*

Non secundùm literas & signa in eis descripta, sed iuxta testimonia senum, limites faciendi.

QVia multæ literæ & Priuilegia reperiri solent, partim abusa, partim etiam incerta: statutum Serenissimi olim Domini Regis Alberti renouamus: vt videlicet limitationes bonorum fiant, non secùndù literas, & signa in eis descripta, ad instantiam petentium, & re oculis non subiecta; sed iuxta senum testimonia: præsertim cù illius Maiestas tam benignam & liberalem constitutionem fecerit: vt cognitionem & distinctionem bonorum nostrorum, nostris committeret. *niż. pra. 18. Comissie: par. A iżby.*

Dignitariis & Officialibus Regni, subditis

De

O iákich liśćiech gránicznych to ma być rozumiano.

De quibus & qualibus literis, hoc Statutum intelligendum.

16. OWiáśniamy Státut około gránic dóbr: nie wedle listów y znáków w nich opisánych/ále iż czynioné będź máią wedle świádectwá stárców: y vstáwiamy/áby ták był rozumian: iż ná ten czás dowód listów w rozgrániczeniu dóbr ieśli niema: gdy listy są zástárzáłe/ y które są dawné dáné y wyszły: gdy oná rzecz przed oczymá nie była/ ábo wnie vżywánié przyszły/ ábo też niepewné ználázłyby sie.

Ale gdy listy Commissarzów nászych znáki grániczné y granice dóbr nászych z Dobry sąsiednémi Szláchetckimi w sobie zámykáiące przez nas są potwiérdzoné/ ábo listy/ pod tytułem y pieczęćią Podkomorzégo ábo sądu Ziemskiégo gránice dóbr z obu stron dźiedźicznych poddánych nászych w sobie zámykáiące będą przed námi/ ábo gdźiekolwiek przed sądem okázáné: tákowym wiárá nie wątpliwa ma być dána: y rozgrániczenié dóbr ták nászych iáko dźiedźicznych wedle opisánia onych listów stázuiemy być mocné y gruntowné.

Zyg. w Krák. 1532. HL.151/270. HP 75.

DEclaramus ſtatutum, de limitibus bonorum non ſecundùm literas & ſigna in eis deſcripta, ſed ſecundùm ſenũ teſtimonia faciendis, Statuimus: intelligi debere, tum demum literariam probationem, in limitatione bonorum non procedere; cùm literæ antiquatæ ſeu datæ ac emanatæ, re oculis nòn ſubiecta, vel etiam in abuſum redactæ, aut incertæ comperientur.

Cùm verò literæ Commiſſariorum noſtrorum, ſigna metalia, & limitationem bonorum noſtrorum, cum bonis nobilium vicinorum in ſe continentes, per nos confirmatæ: vel literæ, ſub titulo & Sigillo Succamerarii, vel Iudicii terreſtris, limitationem bonorum vtriq; hæreditariorum ſubditorum noſtrorum in ſe continentes, fuerint coram Nobis, vel aliâs vbilibet in Iudiciis productæ: literis huiuſmodi fidem indubiam adhibendam fore, & limitationem bonorum, tàm noſtrorum quàm hæreditariorum, iuxta illarum continentiam, firmam eſſe & validam decernimus.

Gránice dóbr Królewskich świádectwá Stárców, y inè znáki podobnè czynią.

Limites bonorum, ſigna, teſtimonia ſenum, & alia poſsibilia indicia, faciunt.

17. Aby trudności nie było w czynieniu gránic/ vstáwiamy: áby Commissarze nászy Bogá przed oczymá máiąc/ żadnéy stronie nie folgniąc/ oglądawszy naprzód znáki grániczné/ y rzeczy prawdźiwie doszedszy/ ták z świádectwá stárców/ ieśli potrzebá będźie/ przysięgłych/ iáko też z inych podobnych rozsądków gránice między Dobry nászémi Królewskimi y dźiedźicznémi wedle zdánia y sumnienia swégo niech postánowią.

Zyg. w Piotr. 1538. HL.149.B/ 167.HP 76

CÆterum ad tollendas difficultates in faciendis limitibus, ſtatuimus: vt Cõmiſſarii noſtri, Deum ſolum præ oculis habẽtes, nulli partium fauentes, conſpectis inprimis ſignis metalibus, & rei veritate diligenter inueſtigata, tàm ex ſenum, etiam ſi opus fuerit Iuratorũ teſtimoniis, quàm aliis poſsibilibus indiciis, limites inter bona noſtra Regalia, & hereditaria pro arbitrio & conſcientia ſua conſtituant.

O Commissyách y Commissarzách ná gránicách.

18. COmmissyie ná gránice záwsze máią być z Káncellaryiéy nászéy/ bez wszeláki trudności káżdemu potrzebuiącemu/ dawáné.

Zyg. III. w Krák. 1588. fo. 26.

A Commissarze przy Podkomorzym/ ábo komorniku onéy ziemie/ mogą być nie tylko z onégo ále y z inszégo bliższégo Woiewództwá/ choćiaby w onym Woiewództwie álbo ziemi żadnéy osiádłości niemieli.

Które Commissarze/ gdy sie ná innotescentią podpiszą/ powinni ná termin ziáchać/ y one Commissyą w executią przywiéść/ vczynieniem gránic.

A gdyby sie iednégo dniá skończyć nie mogły/ tedy subsequentibus diebus nie odieżdżáią.

Wys. prá. 7. Gdyż y prá. 8. si au tem.

Wys. prá. 9. Innotescentia. &c.

iezdżąc skończyć ie máią / áby oná Commissya ſłáchćicowi nie spełzłá.

A gdżieby Commissarz podpisawßy ſie ná innotescentią nie przyiechał ná termin/ przepada stronie ſto grzywien/ o ktorą forum ma mieć ná Trybunale/ excepta vera infirmitate, ktorą wedle práwá powinien popřzysiądz.

Stárostá ták iáko y ſłáchćić niema mieć wiecéy pocztu / iedno trzydzieści osób z przyiaćiolmi y z ſługámi : á poddánych nawiecéy po dwudźieſtu/ dla vkázánia znákow y sypánia kopcow.

wys. prá. 14. Ktorzy. A iżby ſie periuria z obrázeniem Bożym nie dźiały / máią Commissarze pierwéy przypátrzyć ſie znákom z obu stron / przez stárce pokázánym: y rwáżyć to v ſiebie według ſumnienia swego Y ieśliby ktorá stroná ſłużné znáki y podobieństwá pokázálá/ tedy nie odbiéráiąc przysiąg z obu stron/ dla krzywoprzysięstwá / máią gránice wedle ſumnienia swego przychyliwßy ſie do státutu/* & iuxta æquitatem vczynić.

*wys. prá. 15. Iż wiele. &c. y prá. 16. Obiáſnia my.

*niż. prá. 26. Stárostowie. A iż stárostowie y dźierżawcy niektorzy dobr nászych / zwykli excedere modum in defenſione bonorum: tedy státutá pierwſze w tym vczynione / ták declárujemy / że defenſio nie ma ſie rozumieć pſowániem laboris proprii, ták osiewkow / iáko y budowánia/ y káżdey roboty/ ktoraby przez rok bez przekázy stárośćiney stálá: ále vżywániem tylko dobr nászych / ábo pozwániem po wyßćiu roku do Ziemstwá. A gdyby sądowy stárostá ábo Dźierżawcá komu krzywde ábo ßkode iáką mimo to vczynił: tedy o to forum ma mieć w ziemstwie / gdźie oné dobrá krolewſkie leżą.

*wys. prá. 14. Ktorgy. y prá. 15. y 17. & tit. 3. niż. prá. 14. Około.

A ieśliby Dźierżawcá osiádłośći niemiał w onym Woiewodztwie/ ábo ziemi : tedy tám gdźieby ią miał / ma bydź execucią na dobrách iego nieodwłocznie czyniona / wedle Conſtitucyiey Anni 1562.

*niż. prá. 20. A ktory by.

A gdyby był nieosiádły w Koronie / tedy ma ſie przećiw niemu postąpić wedle postępku ná tym ſeymie contra impoſſeſſionatos námowionego: á ieśliby miał ſummę ná dźierżáwie / tedy ná ſummie ſie ma extendowáć proceſſus iuris & exequtio.

*niż. pár. 7. Tit. 12. le. 2. Gdy.

A Stárostóm y dźierżawcom o krzywdy y ßkody/ ktorebyſie dźiały ná gruncie krolewſkim/ ták w nászych y R.P. iáko w ich pożytkách / bedźie wolno pozywáć káżde* do ziemſtwá*, y gdźieby im iuramenty wedle práwá były nákázáné/ ták nászym iáko y swym imieniem odpráwowáć ie mogą/ ſalua appellatione ad Tribunal, gdźie ſine remiſſione káżdy ták ie máią bydź determinowáné.

*niż. prá. 26. Stárostowie.

Poddáni też z nászych wſi / beda mogli pozwáć do ziemſtwá o krzywdy swé cum aſſiſtentia Capitaneorum vel Tenutariorum. Tákże z miásteczek nászych ſine aſſiſtentia, wedle zwyczáiu.

A gdźieby gránic nie było/ beda powinni sędźiowie skázowáć y wywodźić Commiſsią / y kończyć gránice ſłáchćicowi / ſine intermiſſione.

Jeśliby też po rozgrániczeniu Commissárſkim / ſłáchćic zá gránicámi grunt krolewſki odeymował/ y był o to pozwan do ziemſtwá : powinien bedźie ſam sąd wyiáchać / ábo komorniki przysiegłé z woźny wysłáć ná on grunt : & ex re oculis ſubiecta, ná przyſłych Rocech dekret vczynić / y ßkod nágrodę nákázáć / wedle liquidácyiey ſtrony vkrzywdzoney przez iuráment.

Wárunek Kommiſſy gránicznych.

Tenże w Wár. 1598. fol. 12.

19. PRzychyláiąc ſie do stárodawnych práw / *pozwy wßytkie ná seym / ábo zá dworem ná Commiſſarze y ſtrone o rozgrániczenie dobr nászych wſelákich zdobyty ziemſkimi/ przez Dźierżawce/ ábo przez Inſtigatorá nászego wydáné/ cáſſiemy : decláruiąc/ że Akt Commiſſárſki przez zupełną liczbę Commiſſarzów wedle práwá odpráwiony / w żadną wątpliwość niema bydź przywodzony / áni posądzony wedle práwá dawnego.

*wys. prá. 13. Iż &c. par. A my.

Státut o vſypániu Gránić w mocy ieſt záſtánion.

Zyg. Aug: w Piotr: 1562 HP77 Con: 15.

20. A Ktoryby stárostá rozsypał gránice* / áby ie powinien był vſypáć ad feſtum Diui Ioannis Baptiſtæ proximè venturum, ſub priuatione officii Capitaneatus vel Tenutæ Zamkowy máią bydź trzymáné mocnie/ wedle kopcow/ temporibus perpetuis. A gdźieby kto był o nie pozwan ad inſtantiam Inſtigatoris officii noſtri ex delatione

*niż. Tit. 31 prá. 18. Iesli

Capitanei vel Tenutarii: tedy wszytkich od tákowych pozwów czynimy wolnymi.

Skárżyli sie przed námi Posłowie ziemscy ná stárosty sądowé / iżby abusum quendā wnieść mieli w Exequucyiéy ná Rycerstwo Koronné nád státut w ladislai Iagellonis in Iedlna fo: 50. nápisány. Proßąc/ábysmy złożyli z nich/ cobykolwiek przeciwiało sie Exequucyiéy nád státut przerzeczony Gdyż oni niechcą z księżą ich miłością wdáć sie w żadné disputácye/ iedno stoiąc przy práwie swym/ niechcą wolności swoich in dubium vocare. My powinności swoie bacząc/ y przysiege wszytkim iednostáynie vczyniona: ktemu też ná zgodné zdánié Rad nászych świetckich/ y ná prośby Posłów ziemskim / roskázuiemy wszytkim stárostóm nászym sądowym: áby nikim inákßéy Exequucyiéy nie czynili / iedno iáko w státucie Jágiellowym in Iedlna stoi. á cobykolwiek inaczéy vczynili / sit irritum & inane.

*wyż. fol. 122. prá. 3. Tóż obiecuiemy.

O tymże. Articulo: Granice.

21. O Koło rozsypánia Gránic/ miedzy dobry nászémi á ziemskimi práwie vczynionych záchowamy sie / y stárostóm y Dzierżawcóm nászym roskázuiemy / wedle Constitucyiéy Piotrkowskiéy 1562. która ácz była przedtym do S. Janá vczyniona / ále ią teraz zá ráda Pánów Rad y prośba posłów ziemskich ná wieczne czásy zostáwuiemy y roskázuiemy: á to pod winą stá grzywien monety y liczby Polskiéy / toties quoties coram nobis peremptoriè repetenda, która winá ma sie y ná potomki własnie ściągáć.

Zyg. w Piotr. 1567 Con. 75.

O tymże. Articulo: O Granice Rozsypane.

22. Grá nice które są Iuridicè przez Commissarze nászé miedzy dobry nászémi / á Szlácheckimi skończone/ áby ich Stárostowie / y Dzierżawcy nászy / y poddáni w dobrách nászych bedący / gwałcić y rozsypowáć nie śmieli. A ieśliby które od Constitucyy Anni 1562. rozsypáli/ áby ie suis sumptibus przez Commissarze vsypáli przed świetem ś. Janá Chrzćiciela blisko przyszłego/ zápláciwszy stronie sto grzywien winy/ toties quoties citabitur vel citabuntur. A ieśliby poddáni nászy videlicet plebei vpomnie tákié gránice bez roskazánia Stárosty/ ábo Dzierżawce nászego rozsypáli/ áby byli winą pięćiądziesiąt grzywien karáni / toties quoties citabuntur. Nihilominus Stárostá / ábo Dzierżawcá / sumptibus illorum, Commissarze do náprawienia Gránic rozsypánych/ wywiężdż ma/ nadáley we dwánaśćie Niedźiel po rozsypániu ich.

Steph. w Wár. 1578. Con. 192. B.

*niż. prá. 26 Stárostowie y tit. 3. prá. 18. Ieśli.

Stárostowie y Dzierżawcy po vczynieniu gránic, gwałtów ßlachćie czynić nie máią.

Capitanei & tenutarii nobilitati in limitibus vim non inferant.

*wyż. prá. 23. ly. y niż prá. 25. Aby.

23. S Tárostowie y Dzierżawcy dóbr nászych gwałtów ßlachćie w Gránicách niech nie czynią: á gránic przez Commissarze vczynionych gwałtem niech nie psuią.

C Apitanei & Tenutarii bonorū nostrorum, violentias nobilitati in limitibus non inferant: nec eosdem limites, per Cōmissarios nostros factos, vi destruant.

Zyg. w Piotr. 1519. fo. 22. HL 33. B/61. HP 76

*niż. prá. 26. Stárostowie.

Ad vsum fluuiorum, qui bona regalia disterminant, vicini admittantur.

24. NE grauentur subditi nostri vicinia bonorum nostrorum, per Capitaneos, statuimus: vt cùm fluuius aliquis nostra & eorundem subditorum bona disterminat, quæ ipsius fluminis ripis vtrinq; adiacent: liberè admittantur iidem ipsi subditi nostri, ad vsum eiusdem fluminis: iuxta latitudinem bonorum suorum adiacentium.

Sigis. Cruc. 1507. fo. 4. HL 96. B/174.

*niż. Tit. 3. prá. 131 Zágrzestym.

Po rozgrániczeniu Stárostowie y dzierżawcy krzywd czynić niemáią.

Finita limitatione bonorum Capitanei seu Tenutarij iniurias in fundis non inferant.

25. A By też to co raz przez Kommissarze nászé / które ku rozgrániczeniu imion nászych

V T, quòd per Commissarios nostros (quos

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL 53. B/96. HP. 76.

náßych królewſkich / á ziemiáńſkich dáiemy/ wznawiano wiecéy nie bylo *vſtáwiamy / áby po rozgrániczeniu imion náßych królewſkich á ziemiáńſkich / krzywdy Stároſtowie náßy ábo vrzędnicy w gruncíách ziemiáńſkich nie czynili: á poddáni náßy tákowych gruntów odgrániczonych áni bárćiámi / áni żadnym ſpoſobem vżywáć máią.

(quos ad limitationem bonorum noſtrorum regalium & nobilium, concedimus) ſemel decretum fuerit, amplius non innouetur, Statuimus: vt poſt limitationē bonorum noſtrorum Regalium, ac Nobiliū, Capitanei noſtri in fundis nobilium, iniurias non inferant: ſubditi verò noſtri, in fundis diſlimitatis, nullū vſum fructū habeant, neq; aluearia, neq; alias vtilitates. *wys prá. 13, 14. y prá 19. Przychy láiąc.

A ieſli vczynią, tedy przed Królem od powiedáć y ßkody nágrádzáć máią.

Si intulerint, coram Regia M. vel in loco competenti reſpondeant, & damna rependant.

Zyg. w Piotr. 1532. HL. 26. B/ 49. HP 71.

26. Stároſtowie mieyſce o krzywde/ſąśiádóm ſwym ábo téż poddánym ſtároſtwá ſwego vczynioną / bedą powinni przed Námi odpowiedáć: to ieſt / gdyż z vrzędu ſwego co wyſkroczą / ábo z miáry w bronieniu dóbr królewſkich wyſtąpią. *Ale ieſli gwałt iáki ſámi z oſoby ſwéy / to ieſt / iáko nie ſtároſtowie vczynią: bedą powinni tym którzy ſie ná nie ſkárżą w onym práwie/ do którego należą / odpowiedáć. Jeſliby téż ſtároſtowie náßy broniąc w rzeczy dóbr náßych któremu poddánemu náßemu w iego dobrách krzywdę ciężką vczynili: á po gránicách dóbr náßych z poddánymi okázało ſie: iż Stároſtá náß w onych dobrách/które nie náßé/ále poddánego náßego były / ßkodę y krzywdę mu vczynił: tedy ten ſam Stároſtá ßkodę one ßlácheicowi / y poddánému náßemu w iego dobrách vczynioną/ bedźie powinien nágrodźić.

CApitanei locorum de iniuriis, vicinis ſuis, vel capitaneatus ſui ſubditis illatis, reſpondere tum demum coram nobis debebunt: quando ex officio ſuo aliquid admiſerint: vel in tuendis bonis noſtris modū exceſſerint. Si quid verò vt priuati commiſerint: in foro competenti, cuilibet reſpondere, de ſe querenti, tenebuntur. Præterea, ſi etiam Capitanei noſtri, ſub prætextu defenſionis bonorum noſtrorum, grauem alicui ſubdito noſtro, in eius bonis, iniuriam intulerint: & poſt hac, cum bona noſtra à bonis ſubditorum noſtrorum limitabuntur, deprehenſum fuerit, Capitaneum noſtrum, in his bonis, quę non erant noſtra, ſed eiuſdem ſubditi noſtri, iniuriam aut damnū illi intuliſſe: is ipſe Capitaneus damnū à ſe, nobili & ſubdito noſtro in eius bonis factū reſarcire teneatur. *wys. prá. 18. Comiſſie. para. A 17. & prá. á Stároſtowie. y prá. 20, 21, 22, 28

Generalia Commiſſárſkié do gránic.

Commiſſarze ná ſądźiech ſnych przy czynieniu gránic, przy wykupnie, y przy dźiale, záchowáć ſie máią, wedle ſtátutu.

Commiſſarii circa exemptionem, quomodo ſe conſeruare debeant.

Sigis. Crac: 1543. HL 52 93.

27. STatutum & ſancitum eſt: quia Commiſſarii in cauſis iudicii ſui, non debēt recedere à ſtatuto communi & facultate illis circumſcripta: videlicet circa limites faciendos, exemptionem bonorum vel diuiſionem (bonorum, inter perſonas etiam remotas: par tamen ius ſuccedendi habentes) faciendam: & ne morem gerant vllis informationibus, huic ſtatuto contrariis. Quòd ſi quid contra ſtatutum facerent: id nihili eſſe debet, nullaque informatio illos excuſare poterit. Præterea nulla bona, circa talem exemptionem accipere debent: tantum ea, quæ in literis obligatoriis eſſent deſcripta.

Liſty grániczne przez Commiſſarze dáne niepotrzebuią potwiérdzenia

Literæ Cōmiſſariorū ſuper limitatione datæ, confirmatione non egent.

Proſbámi petitio-

28. Prośbámi poddánych náßich przywiedźieni / dopuszczamy: áby ná kożdego woli z poddánych náßych było/ prosić y otrzymáć od nas potwierdzenia ná listy grániczne wydáne od pięći Commissarzów przez Nas wedle státutu náznáczonych: w których liśćiech gdy Commissya y Mándat Náß będźie włożon / y pieczęći Commissárskie będą przyłożone/ tedy máią mieć moc wieczną: chociażby też żadnego potwierdzenia náßego nie było.

Wyż. prá. 7. Gdyż y prá. 15. iż wiele.

PEtitionibus subditorum nostrorum inducti permittimus: vt in arbitrio sit subditorum nostrorū petere, & obtinere à nobis confirmationem super literis limitū editis, à quinque Commissariis per Nos, secundùm statuti tenorem deputatis. Quę quidem literæ, quibus Commissio & mādatum nostrum fuerit insertum, & sigilla Commissariorum apposita, authoritatem & robur perpetuum obtinere debebunt: etiamsi nulla desuper interueniat confirmatio nostra.

Zyg. w Piotr: 1538. HL 151. B/ 271. HP 77.

Grániczne listy niech będźie wolno do ksiąg Káncellárijey wnosić.

Literas limitum liberum est in librum Cancellariæ inducere.

29. Wolno káżdemu niech będźie listy Commissárskie ná gránice do ksiąg Káncellárijey náßey wnosić: które/ gdyby przygodá ábo potrzebá potrzebowálá/ Kánclérze náßy przez wßelkiey trudności ináko wpisáć ták wypisáć / y listy proßącym tákoweß pod pieczęćią náßą/ iedno kopę zá nie wźiąwßy/ przez wßelkiey trudności dáć będą powinni.

LIberum erit vnicuiq; literas Commissariorum super limitibus, ad libros Cancellariæ nostræ inducere. Quas quidem, casu vel necessitate postulante, Cancellarii nostri, sine vlla difficultate, sicut inscribere, ita etiam describere, & literas petentibus, eiusdē tenoris sub sigillo nostro, vna tātùm sexagena pecuniæ prò eis accepta, sine vlla difficultate dare debebunt, & tenebuntur.

Tenże tám że 1538. HL 152/271 HP 77.

Commissarze ktoby słowy nie vczćił, półroká ma siedźieć w wieży: á ieśliby mieczá dobył, gárdło trácí.

De honore ac securitate Commissariorum.

30. QVòdsi quis plebeius, in negotio & iudicio Ilmitum, vel alio quocunque, contra Commissarios inuehcretur verbis, illosq; inhonoraret: talis turri, vel alioqui sessione dimidii anni, puniri debet. Cuius pœnæ executionem, Capitaneus illius loci faciet: sub pœna in statuto descripta, contra illos, qui executionem facere negligerent. Quòd si quis, etiam plebeius, arma corriperet, & vibraret: licèt etiam neminem vulneraret, collo luat pœnas. quod etiam Capitaneus exequatur. Nobilitas autem pro talibus excessibus, iuxta statutum puniatur.

Sigis. Crac. 1543. HL 53 B/ 96.

Commissarze ktoby niesłußnie do sądu pociągał, winę przepada.

De Commissariis, iniquè citatis: & de aliis iudiciis.

31. KToby pozwał Commissarze / álbo sąd / álbo Vrząd / o iáki postępek: á tákowy byłby przekázan w tym / iż ie niesłußnie pociągnął / będźie winien káżdemu zosobná támże dwoie czternaśćie grzywien zá winę dáć: tákże y stronie / będźieli też przytym pozwána.

QVicunque citaret Commissarios, aut aliquod iudiciū, vel Officium, pro aliquo processu & talis decernetur, iniquè illos citasse: is tenebitur singulis separatim dare, bis quatuordecem marcas, pro pœna, similiter & parti, si eadem citaretur.

Zyg: Aug. w VVárś. 1557. HL 54 y 52/ 94. 97. HP 76.

O gwał-

O gwałciéch Commissárskich.

Commissarze ná gránice ábo z gránic do domu iádące ktoby śmiał gwałćić, ták ma być rozumian iákoby Máiestat krolewski zgwałćił.

Pátrz niżéy w tychże księgách piątych, w części śiodmey, Tit. xv. O gwałtownikách y gwałćiéch. lege 3. Przećiwko tym/ić.

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC WTORA, O Podkomorzym Ziemskim.

PODKOMORZOWIE, GDZIE y iácy bydz máią. Tit: I.

Podkomorztwo Rożáńskie.

Práwo. 1. ZIemi Rożáńskiéy y Mákowskiéy Podkomorzégo osobnégo / tákiéż po śmierći moderni possessoris damy y dáć obiecuiemy. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. Con. 57.

Podkomorztwo Czérskie.

2. Podkomorzégo Czérskiégo y iurisdicyą iego / we wszytkich prerogátiwách porownywamy z inszémi koronnémi / ták iżby wszelákie spráwy vrzędowi iego należące / tym sposobem iáko inné w Koronie odpráwowały sie / wedle práwá pospolitégo Koronnégo. Zyg. III. w War. 1593. fo. 20.

Podkomorzowie nie powinni przysięgáć iedno ich Komornicy.

3. Podkomorzowie wedle stárégo zwyczáiu / nie powinni przysięgi czynić / gdyż bywáią od nas onerowáni Fide, conscientia, & honore. Wszákże ich Komornicy przysięgi ná Rocéch Ziemskich czynić / y osiádłemi bydź máią. Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 234.

Przysiegáć máią, pátrz niżey parte 5. Tit: 4. lege Electią ić.
Przysiege zás opisáną maß tu málo co niżey, Tit: 2.

Podkomorzy ma wziąć Surrogátią v Królá, ieśli kto ma z nim gránice czynić.

4. Gdźie kto z Podkomorzym ma o Gránice czynić: tedy ma Podkomorzy v nas wziąć surrogátią. A gdźieby niechćiał: tedy temu / któryma z nim Akcyą / wolno bedźie v nas iéy prosić: a Káncellárya náßá bedźie ią winná dáć.

Excepto tamen Succamerario: si quis cum eo granicies facere debet: tum Succamerarius tenebitur Surrogationē à Nobis accipere: quòd si nollet: tum is, qui cum eo actionē habet, à Nobis illam petet: & Cancellaria nostra tenebitur illi concedere. Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HL. 127/227HP 234.

PRZYSIĘGA PODKOMORZÉGO. Tit: II.

JA: N. przysięgam Pánu Bogu / iż spráwiedliwie według Páná Bogá / práwá pisánego / spráwiedliwośći / controuersiy stron sądzić / tychże Controuersiy pilnie słuchać / y oné przyimować: ták że znáki gránicznė / y podobieństwá ich / vważáć y wiernie opisować: ktemu ksiegi swé y przodków swych / wiernie chować y w nie w pisować bede: ná którym sądzie nie mam mieć wzgledu ná żadną osobe: ták przyiaćielá / iáko y nie- Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 28.

przyiaciełá: bogátego y vbogiego: gośćiá y swoiego: nikomu w tym moim sądzie/żadney przyiáźni y nieprzyiáźni nie pokázuiąc: y dáru nikogo względem tego sądu nie biorąc. Tak mi Pánie Boże pomoż/ y tá świętá Ewányelia.

PODKOMORZOWIE O PROceśie gránicznym wiedzieć máią Tit: III.

Postępek w grániczeniu iednáki być ma.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 39. HP. 228.

1. Acz rozmáite były obyczáie w rozgrániczeniu dóbr z oboiey strony dźiedźicznych do tego czásu w Ziemiách nászych/ Krákowskiey/ Sándomirskiey/ Lubelskiey/ Ruskiey/ Bełzkiey y Podolskiey/ y tákże w Powieciách tych Ziem. Wszákże my áby iednostáyné nápotym rozgrániczenié dóbr tákowych dźiedźicznych/ y we wszytkich Ziemiách przerzeczonych bywáło/ zá iednostáyną rádnych Pánów nászych rádą/ y tákże zá zezwoleniém Posłów Ziem przerzeczonych vstáwiamy/ y ten porządek czynimy: áby kożdy pozywáiąc do Sądu Ziemskiego o vczynienié gránic nie kładł pieniężnego zącunku: ále prosto powodowa stroná tego/ z którym Gránice mieć ma/ pozowie o powództwo tym obyczáiem.

Pozew ná Gránice przećiwko stronie z którą gránice máią być.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 52. HL. 266/ 475. HP. 228.

2. Ktokoly cie pozywa ku vczynieniu gránic miedzy dobry swémi N. dźiedźicznémi/ Wśią N. z iednéy strony/ á twoimi też dźiedźicznémi N. z drugiey strony/ áby sie przypátrował/ gdy mu powództwo skażą mocą tego pozwu: ná co práwnie będźieś odpowiádał.

Przećiwko sąsiádóm ściennym, ieśli są wespółek pozwáni o gránice, iáko ma być postąpiono: áby ná polu nie przekázowáli gránic.

Zyg. támże fol. 40. HL 266. 475. HP 228

3. A ieśliby ini Szláchćicy byli/ máiąc w sąsiedztwie dźiedźictwá/ których ścián y przyległy z dźiedźictwy z tymi/ miedzy którymi

Processus Iudiciarius circa faciẽdos limites conformis vbiq; debet esse.

Et licèt vari quoque fuêre modi in bonorũ vtrinq; hereditariorum limitatione hucusq; in terris nostris Cracouien: Sandomirienſi, Lublinenſi, Ruſsiæ, Belzenſi, ac Podoliæ, territoriisque earundẽ terrarum pro iure obſeruati: tamen nos conformem deinde limitationem bonorum eiusmodi hereditariorum fieri: ac in omnibus terris prędictis pro conſuetudine obſeruari cupientes, de vnanimi Baronum noſtrorum conſilio, pariter & aſſenſu Nunciorum terrarum prędictarum ſtatuimus & ordinamus: vt quilibet citatus in Ius Terreſtræ pro graniciebus faciendis, taxam pecuniariam non apponat: ſed ſimpliciter Actor citabit reum pro Actoriatu, aliâs, o powództwo/ ſub forma infraſcripta.

Forma citationis Terreſtris, cõtra Principalem ad faciendũ limites.

Qvi te citat ad faciendum granicies ſeu limites inter ſua bona N. hereditaria villę N. ab vna, & tua etiam hereditaria villę N. partibus ab altera, ad attentandum ſibi N. decerni Actoratum, vigore præſentis Citationis ludicialiter reſponſurus.

Contra vicinos ſeu collaterales, ſi ſint ſimul citati, neceſſariò tàm ad Terreſtræ quàm ad campeſtræ Iudicium citandis, ſic eſt procedẽdum ne in cãpo limitationẽ impediant.

Si verò eſſent alii Nobiles habentes vicinas hereditates, quarum parietes adiacerent, & eſſent contigui hereditatibus, inter

którymi máią bydź gránice/ y mniemieliby sie mieć iákié intereſse zá tą przyległością do tákowych gránic: tákowi téż ſąſiedźi ścienni przez powodá ná ieden rok/ iáko y ten z którym gránice wiodą/ máią bydź przy pozwáni do ſądu Ziemſkiégo: y iáko z przednieyßą ſtroną/ ták téż z nimi przez powodá ma bydź poſtąpiono: áby ná roku polnym gránic nie mogli przekázywáć.

Sposób poznu do ſądu Ziemſkiégo przećiwko ſąſiádóm, którzy máią przyległé ściány z dźiedźictwem ábo dobry Gránicam podległym.

4. POzywa was ku przeſtrzégániu ściány wáßéy/ ieſli którą rozumiéćie sie mieć do Wśi ábo dźiedźiny iego przyległą N. które dobrá ſwoie dźiedźiczné przerzeczony N. chce rozgrániczyć gránicámi y znáki gránicznémi z dobry N. ſłáchetnégo N. dźiedźicznémi: o które gránice pozwał przerzeczonégo N. iáko Princypałá/ á was iáko ścienniki: abyście ſtáneli y powództwo temu N. powodowi przyználi/ y ábyście pilnowáli: gdy mu będźie ſkázowano przez Sąd powództwo przećiwko przerzeczonému N. iáko Princypałowi/ y przećiwko wam iáko ścienníkóm: ábyście ná przerzeczoné rzeczy wedle práwá odpowiádáli.

W dźiedźicznéy części lat nie máiący grániczyć mogą: zoſtáwinßy im ácią do lat ieſliby w czym byli vkrzywdzeni.

5. JEſliby więcéy było vczeſtníków iednegoż dźiedźictwá: á byli pozwáni przez kogo inégo/ o czynienié gránic: á ieſliby między tákowymi pozwánymi byli niektórzy wespółek dźiedźiczący lat niemáiący y pospołu pozwáni: tedy przećiwko tákowym ſąd będźie poſtępował ták ziemſki iáko vrząd Podkomorſki/ nic nie bacząc ná to/ iż lat nie máią: ku któremu grániczeniu ſąd y vrząd Podkomorſki będźie poſtępował.

A wßákże Podkomorzy ábo iego vrząd Podkomorſki záchowa im wolné czynienié o ich cześć z powodem gránic: to ieſt/ gdy przyydą do lat/ tedy będźie im wolno práwem

inter quas tales granicies fieri deberent, putarentque ſe habere intereſſe, ex vi cõtiguitatis, ad tales granicies: tales etiam vicini collaterales etiam per Actorem pro vno Termino, cum principali ad Iudiciũ Terreſtre adcitentur, & ſimiliter prout cũ Principali, ita & cum eis per Actorem procedetur, ne in termino Campeſtri granicies poſſent impedire.

Talis eſt ergo forma Citationis ad Iudicium Terreſtrę contra vicinos, habentes contiguos parietes, cum hæreditate ſeu bonis limitandis.

CItat vos ad aſpiciendum parietem veſtrum, ſi quem vos habere prętenditis, villæ ſeu hæreditati ipſius N. cõtiguum: quæ bona ſua hęreditaria præfatus N. vult diſtĩguere & diſlimitare graniciebus ſignisque metalibus, cum bonis N. Nobilis N. hæreditariis: pro quibus graniciebus citauit prędatum N. tanquam Principalem, & vos adcitat tanquam collaterales: vt ſtaretis & Actoratum ſibi N. Actori agnoſceretis, vel attentaretis ſibi decerni per Iudicium Actoratum cõtra præfatum N. Principalem, & vos tanquam collaterales, ad præmiſſa Iudicialiter reſponſuri. *Tenże támże fo. 41 HL 266/ 476. HP 228.*

Cohæredes vnius hęreditatis minorennes, æquè cũ aliis limites facere poſſunt, reſeruata illis ſalua actione ad annos diſcretionis, ſi qua in re prę iudicatũ ſibi eſſe putauerint.

SI verò plures eſſent participes ſeu conſortes, vnius & eiuſdem hæreditatis, citati per quempiam alium, pro faciendis graniciebus: & inter tales citatos, eſſent aliqui cohæredes minorennes, æquè citati: extunc contra tales iudicium procedet, tám Terreſtræ quàm officium Succamerarii: non obſtante ipſorum minorennitate. Ad quam quidem limitationem, iudicium & officiũ Succamerarii procedet. *Zyg. támże fo. 41. HL. 158. B/ 283. HP. 234.*

Nihilominus Succamerarius vel eius officium reſeruabit eis actionem, pro eorum intereſſe, cum actore granicierum. dum videlicet annos diſcretionis aſſequẽtur:

wem czynić z onymi / przez których rozumieliby sobie krzywdę bydź vczynioną. Ale nie będą czynić/iedno o cześć/yo rzecz/która im przynależy.

tur: tunc licebit eis iure agere cum illis, à quibus putarēt sibi esse præiudicatum: tamē nonnisi pro sorte & interresse, ipsos concernente, agent.

Ieśli pozwány ná piérwßym y wtórym roku nie ſtánie, tedy powodowa ſtroná, ma bydź odeſłána ná pole z przyſądzeniem powództwá.

Si citatus nec in primo nec in secūdo termino comparuerit: tunc actor cum adiudicatione actoratus ad campum remittetur.

Tenże támże fo. 39 HL 266. B/ 476. HP. 229.

6. JEśli pozwány ná piérwßym roku nie ſtánie / ma bydź zdan w Contumácyiéy: á ieśli ná wtórym roku y tym záwitym nie ſtánie / wzyſku powództwá przez powodową ſtronę ma bydź zdan: przez które zdánié iuż otrzyma powodztwo ná pozwánym zá tákim ſkazániém ſędźiégo.

SI verò citatus in primo termino non comparuerit, in pœna contumaciæ condemnetur. Si autem in secūdo & peremptorio termino idem citatus nō paruerit, in lucro actoriatus per actorem condemnetur: per quam condemnationē iam obtinebit actoriatum contra citatum decreto iudiciali accedente.

A vczyniwßy tákowé zdánié w zyſku/ſąd odeśle powodá zá otrzymániém powodztwá ná pole do Podkomorzégo źiemſkiégo ábo iego vrzędu / iáko do Executorá tákowégo ſkazánia.

Facta igitur tali condemnatione in lucro, iudicium remittet actorem cum obtentione actoriatus ad campum ad Succamerarium terrestrem siue eius officiū, veluti exequutorem prosequendæ huius limitationis.

Poſtępek ná pole.

Vczyniwßy tákowé zdánié, tákowy poſtępek ma bydź ná pole.

Post citati condemnationē, Actoris verò iure vincentis à iudicio terrestri ad campestræ remissionem, sequitur processus in campo.

Tenże támże fo. 39 B. HL 266. B/ 476. HP. 229.

7. POtym Podkomorzy po tákowym zdániu y innotescentią ma przez swóy pozew pozwáć ſtrony przed ſię / ábo przed vrząd swóy / ná mieyſce gránic ábo różnicę / pewny rók záwity náznáczywßy / y roſkázuiąc zdánému / áby ſtánął przećiwko powodowi ku widzeniu y pilnowániu / gdy vrząd powodowa ſtroná powiedźie ku ſypániu y czynieniu gránic / miedzy dobry przerzeczonémi: y ku pilnowániu y ſłuchániu / gdy powód będźie przyśiągał z świádki ná ſpráwiedliwé wiedźienié y ſypánié gránic.

POst hoc autem Succamerarius per suam literalem innotescentiam seu citationem debet citare partes ad sui, siue officii præsentiam, ad locum limitum siue differentiæ, pro certo termino, peremptoriè terminū assignando: mandando reo condemnato; vt compareat ad instantiam actoris, ad videndū & attentandum ipsum actorem officium ducere: & ad sipandū & faciendum granicies siue limites inter bona præfata: & attentandū audiendūq; ipsum Actorem iurare cum testibus super iusta ductione & sipatione granicierum.

Pozew ná pole gdy powodowa ſtroná pozyſcze powództwo ná pozwánym.

Citatio ex officio Succamerarii ad campū post cōdemnationē citati in lucro, in iudicio terrestri obtenti.

Tenże fol. 53. B. HL 266. B/476 HP 229.

8. N. N. Podkomorzy. N. N. tobie ßláchćicowi N. dźiedźicowi N. roſkázuiemy: ábyś przed námi ábo komornikiem náßym

N. N. Succamerarius. N. N. tibi Nobili N. hæredi de N. mandamus: quatenus coram nobis aut Camerario nostro feria

náßym w poniedźiałek po świetym N. bliskim ná mieyscu polnym miedzy dobry dźiedźicznémi N. rzeczonémi N. y twoimi dźiedźicznémi N. rzeczonémi N. gdźie przerzeczony N. Aktór náß ábo komornika náßego ſtáwi/ſtánął ku pilnowániu y widzeniu iego/gdy bedźie wieźdź y ſypáć gránice/kopce/źiemie/y inßé znáki grániczné czyniąc: á iżebyś pilnował/gdy powodowa ſtroná z świádki przyſiegáć bedźie ná prawdźiwé wiedźienié y ſypánié przerzeczonych gránic: iáko przećiwko tobie powództwo w ſądźie źiemſkim N. ná Rocéch iuż przeßłych otrzymał: ktoręm powództwem do nas ábo do vrzędu náßégo ná pole ieſt odeſłány: żebyś tych wßyſtkich rzeczy ſądownie pilnował.

feria ſecunda poſt feſtum S. Nicolai nunc inſtans proxima, in loco campeſtri, inter bona hæreditaria Nobilis N. dicta N. & tua etiam dicta hæreditaria N. vbi videlicet præfatus N. Actor: nos ſeu noſtrum Camerarium locabit compareas: ad attendandum & videndum ipſum ducere nos ſiue officium noſtrum: ducereq; & ſipare granicies, ſcopulos de terra erigendo, & alia ſigna metalia ſiue granicialia faciendo: attentaresq; & aſpiceres ipſum cũ teſtibus præſtare iuramentum, tanquam Actorem ſuper vera & iuſta ductione, & ſipatione præfatarum granicierum: prout præfatum Actoratum contra te obtinuit, condemnando te in lucro actoratus in iudicio terreſtri N. in terminis iam præteritis: cum quo actoratu, ad nos ſiue noſtrum officium ad campum eſt remiſſus: præmiſſa iudicialiter attentaturus.

Pozew przećiwko ścienníkóm, przyległè ściány máiącym po odeſłániu ná pole.

Forma adcitationis Succamerarialis cõtra collaterales, ſiue habentes parietes contiguos & vicinos, poſt remiſsionem fieri ſolitæ.

9. N. Podkomorzy wam błáchetnym N. y N. ſć. dźiedźicóm N. roſkázuiemy: ábyśćie przed námi ábo vrzędem náßym Podkomorzkim ná polu/miedzy dźiedźictwy N. błáchetnégo N. powodá z iednéy ſtrony/y N. błáchetnégo ztąd á ztąd z drugiéy ſtrony/tám gdźie przerzeczony powód N. nas ábo vrząd náß poſádźi/w ten dźień ábo w ten/ná przećiwko przerzeczonému N. powodowi ſtáneli. Który was przypozywa ku pilnowániu ściány wáßéy/y ku widzeniu y pilnowániu iego mocą powództwá/które przećiwko przerzeczonému N. iáko Pryncypałowi/y przećiwko wam iáko ścienníkóm w ſądźie źiemſkim otrzymał: gdy bedźie wiódł vrząd/y czynić gránice y znáki iné/które zwykły bydź czymione przy tákowéy ſprawie: y ku pilnowániu/gdy bedźie przyſiegał z świádki ná ſprawiedliwe ſypánié gránic. Dla tego ábyśćie ſtali/y przerzeczonych rzeczy práwnie ſłuchali: ábowiem my nie bacząc ná niebytność/ábo ná niepoſłußeńſtwo wáßé/ku przerzeczonym gránicam z vrzędu náßégo bedźiem poſtępowáć. Dan ſć.

Tenże fol. 42. HL. 267 477. HP. 230

N. Succamerarius, vobis Nobilibus N. & N. &c. hæredibus de N. mandamus: quatenus coram nobis, aut officio noſtro Succamerariali in loco campeſtri inter hæreditates N. Nobilis N. Actoris ex vna. & N. Nobilis de N. citati partibus ex altera, vbi videlicet præfatus Actor N. Nos ſeu officium noſtrum locabit, feria tali & tali. &c. ad inſtantiam præfati N. Actoris cõpareatis: qui vos adcitat, aliâs przypozywa ad aſpiciendum parietem veſtrum, & ad videndum attentandumq; ipſum vigore actoratus contra præfatum N. principalem, & contra vos tanquam collaterales in iudicio terreſtri N. obtenti, ducere officiũ & proſequi granicies ſeu limites faciẽdo ſcopulos, & alia ſigna metalia circa talia fieri conſuera: & attentãdum ipſum iurare, cum teſtibus ſuper iuſta ſipatione granicierum: ideò vt ſtaretis & præmiſſa iudicialiter attẽtaretis: quia nos non obſtante veſtra abſentia ſiue contumacia ad præfatam limitationem ex officio noſtro procedemus. Datum.

Zdány v Sądu Ziemſkiego niéma przypuſczon być ku żadnému práwnému párćiu: á choćby téż liſtownè ábo

Condemnatus in Iudicio Terreſtri, in campo ad controuertẽdum non admittitur: quinimò non obſtanti-

ábo inè dowody po ſobie znácznieyſſè pokázował, tedy przedśię Podkomorzy iedno ná wwiedźienié powodowéy ſtrony y ná przyśięgę z świádkámi pátrzyć ma.

Zyg. w Pio 7. 1523. fo. 39. B. HL 267. 477. HP 230.

10. Ná którym roku polnym iuż ſie nie będźie godźiło pozwánému iákich ſporów czynić przed Podkomorzym ábo iego vrzędem około powództwá/ które iuż w ſądźie Ziemſkim vtrácił: ále powód powiedźie Vrząd wedle swéy woléy y swégo ſumnienia/ y vczyni gránice kopce ſypiąc y iné znáki czyniąc/ nic nie bacząc ná iáki ſpór pozwánégo/ áni ná żadné dowody liſtowné ábo znáki ſłuſznieyſſé: ieſli ná ten czás iákié będźie vkázował. Które rzeczy gdy ſie ſkończą/ przy oſtátnim y narożnym kopcu przyśieże powodowa ſtroná z ſześćią świádków ſobie w rodzáiu równych ná prawdźiwé y ſpráwiedliwé Gránice: iż nic Ziemie áni Dźiedźiny pozwánému nie vielá/ áni iéy oddalilá.

A ieſliby pozwány ná polu nie ſtánął, tedy przedśię powodowa ſtroná ná Gránice przyśiąć ma: á Podkomorzy ſkaże, iż gránice ná wieki ſtać máią.

Tenże fol. 40. HL 267 B. 478. HP 231.

11. A ieſli ná tákowym roku polnym pozwány nie ſtánie / y będźie niepoſłuſſny: tedy przedśię Podkomorzy/ ábo iego vrząd/ będźie powinien powodowéy ſtrony náśládować/ y czynić gránice wedle wwiedźienia iego: á przy oſtátecznym y narożnym kopcu powód przyśieże z świádki/ nic nie bacząc ná niebytność pozwánégo/ tylko przy bytności vrzędu Podkomorzégo. Które gránice przerzeczonym ſpoſobem vczynioné/ y przyśięgą powodową poſpráwioné/ Podkomorzy/ ábo ieg vrząd/ ſkaże ná wieki trwáć/ y áby ná wieki dźierżáné były.

Pozwány iednák może Rok znlęc prawdźiwą niemocą.

Może pozwány rok tákowy polny prawdźiwą niemocą odłożyć: tákże y o więtſſą rzecz/ ále nie ináczéy.

Gdzieby

bus quibusuis etiam documentis literatorijs, vel ſignis euidentioribus, ſi quæ reus pro tunc oſtenderit, Actoris tamen arbitrio ductioni ac Iuramento cum teſtibus ſtandum eſt.

IN quo quidem termino Campeſtri, non licebit citato aliquas controuerſias facere coram Succamerario vel eius officio ſuper Actoratu, quem iam in Iudicio Terreſtri amiſit: ſed Actor ducet officiū iuxta ſuam voluntatem & ſuam conſcientiam: facietque granicies ſcopulos ſipādo, & alia ſigna metalia faciēdo: non obſtante quauis contradictione citati, nec quibusuis documentis literatoriis, vel ſignis euidentionbus, ſi quæ pro tunc oſtenderit. Quibus finitis circa finalem & acialem ſcopulum iurabit Actor cum ſex teſtibus ſibi in genere ſimilibus, ſuper vera & iuſta limitatione: ita videlicet, quòd nihil terræ & hęreditatis citato ademit, & ab eo alienauit.

Porrò ſi condemnatus etiam in cāpo non paruerit, idem fit, quin vbi Actor præſtiterit iuramentum cum teſtibus, Succamerarius decernet perpetuò duraturos.

QVodſi in tali termino Campeſtri citatus non comparuerit, ſed contumax extiterit: nihilominus Succamerarius vel eius officiū tenebitur Actorē ſequi, & facere granicies iuxta ductionē ipſius: Nihilominus circa vltimū & acialē ſcopulū Actor iurabit cum teſtibus, non obſtante abſentia Citati, tantummodo in præſentia officii Succamerariatus. Quas granicies ſic vt prēmiſſum eſt factas, & iuramēto Actoris comprobatas, Succamerarius aut eius officium decernet perpetuò duraturas & tenendas.

Dilatio tamen ad campum Citato admittitur.

POterit autem citatus terminum talem Campeſtrem vera infirmitate differre, ſimiliter & pro Maiori, & non aliter.

Teſtes

Gdzieby też poswány ábo práwem zwyćiężony nágánił świádká, tedy go drudzy wyświádczyć máią.

12. Ieśli pozwány ábo Práwem zwyćiężony świádká którégo ná roku polnym w Szláchectwie nágáni/ chcąc przez to rozgrániczenié powodowéy stronie zátrudnić: tedy tákowému nágánionému inszy świadkowie dádzą świádectwo/ to iest/ oni pięć świádkowie prostémi słowy: iż iest osiádły/ y ma máietność Ziemską/ y miedzy sąsiády iest mian zá Szláchcicá/ y służbę woienną z inąszláchtą służy: á ná tákowym świádectwie będzie dosyć ná ten czás/ to iest/ iż ma bydź przypuszczón do przysięgi z powodem. wszákże Podkomorzy zá chowa z tym/ który go nágánił/ práwny postępek: áby go popiérał w práwie któremu należącym.

Teſtes ſuper nobilitate inculpati, aliorum teſtimonio liberari poſſunt.

SI verò Citatus ſine victus, aliquem teſtium inductorum in Termino Campeſtri, ſuper nobilitate inculpauerit, volens per hoc limitationem ipſam Actori impugnare, vel præpedire: extunc pro tali inculpato, dabunt teſtimonium alii teſtes, illi videlicet quinque, ſimplici verbo: Quòd eſt poſſeſſionatus: habet videlicet bona Terreſtria: & habetur pro Nobili, inter vicinos: & ſeruitia bellica cum Nobilitate peragit: & tale teſtimonium ſufficiet ſibi protunc; quòd videlicet debet admitti ad iuramentum cum Actore præſtandum. Tamen Succamerarius reſeruabit ſibi cum inculpatore Iuridicam actionem, in foro competenti proſequēdam. Támże. HL 284/ 507. HP 331.

Podkomorzowie powinności swych przy czynieniu gránic pilnować máią.

Podkomorzy w gránicách naprzódy nádewszytko ma pátrzyć przyrodzoney gránice, to iest potoczká, ábo rzéki miedzy Dziedzictny płynącey, álbo Rzéczyská nowégo y stárego, któré Dziedzictwá dzieli.

13. Zá częstym swarem miedzy poddánymi nászymi około Gránic miedzy dziedzictwy ich/ które czynione bydź máią/ trudné y ciężkie niekiedy wszczynáią sie pytánia/ z których przymnáża sie nakłádów/ y wielkiéy pracéy bywáią podlegli ci/ którzy o gránice nie zgadzáią sie.

A iż Rzéki y Rzéczyská z wielkiéy części miedzy Dziedzictwy y osiádłościámi/ Wsiámi/ płyną y są: á ták ieśli które Wsi ábo Dziedzictwá o gránice zgadzáią sie z którą rzéką ábo potokiem/ który środkiem płynie: ieśli miedzy tákowémi Dziedzictwy niemáss gránic z práwá vczynionych: tedy kożdą z onych dziedzin ma mieć swóy brzég onéy rzéki ábo potoká/ który sie ślánia do onéy dziedziny.

Swys. tit. 2. le. 24. Ne Granentur.

A tákowa rzéká ábo potoczek ma bydź zá grá-

Primò autem omnium, Succamerarius in negotio limitationis naturalem limitem ſpectet: nempe riuulum aut fluuium interfluentem, ſeu alueum nouum & antiquum aliâs Rzéczysko, hęreditates limitātem.

CRebra altercatione inter noſtros ſubditos ſuper limitibus in hæreditatibus ipſorum diſtinguendis graues ſuſcitātur quęſtiones: ex quibus augentur expenſæ, & labori nimio interdum ſupponuntur diſcordantes. Káſ. w Wiśl. 1368 La. 8. HL. 167. B/ 177 y 478. HP. 216.

Et quia fluuii & fluuiorū aluei, vt plurimum inter hęreditates, poſſeſſiones, & villas fluunt & habētur. Vnde ſi quæ villæ aut hereditates inuicem conueniunt, aliquo fluuio vel riuo mediante, ſi inter easdem hæreditates non ſunt limites de iure facti; tunc illa quælibet hæreditas ſuam teneat rippam illius fluminis ſeu riui, ad illam hæreditatem protenſam: & idem fluuius ſeu riuus pro limite ſemper ſit habendus.

Qui fluuius ſeu riuus, ſi etiam omiſſo

zá gránice miána: ktora rzéká ábo potoczek ieśli opuściwszy piérwsze rzéczyśko przez inśe mieyścá swoie śćie y płynienie obróci/ przez pomocy ludzkiey własną mocą: tedy przedśie przyrodzone piérwsze rzéczyśko kędy piérwszy wodá śłá/ ma bydź zá prawdźiwą gránicę onych Dźiedźictw: w ktorey stárey rzéce ábo potoku ábo w stárym rzéczyśku ludźie/ ktorzy z oboiey strony dźiedźiny mieśkáią/ wolnie będą łowić: iáko przedtym czynili/ gdy wodá swym piérwszym y stárym rzéczyśkiem śłá. Ale ieśli tá rzéká ábo potoczek przez dowćip ludzki obiócon będźie od stárego płynienia y rzéczyśká/ ták żeby w iné nowé rzéczyśko wpadł: tedy ono nowé rzéczyśko dźiedźiny ma dźielić: y tákże ma dáć/ iáko ono stáre rzéczyśko zwykło/ ieden brzég iednéy dźiedźinie/ á drugi drugiey: miedzy ktorémi płynie. A gdy zá tą przyczyną/ to iest gdy zá domysłem y zá dowćipem ludzkim rzéká śie odwroći: tedy iedná z dźiedźin onych/ to iest przy ktorey zostáie stáre rzéczyśko wszytke y cáłą ma mieć własność w rzéce/ w brzegách stárey rzéki ábo potoká.

Ktory vkaże znácznieyśże znáki gránic, tego Podkomorzy podeczćią y sumnieniem ma przypuśćić ku dowodowi: á gdźie oboiá stroná znákow nie ma, powodowi z świádki ma być dowod dopuszczon.

Lzg. wkrák. y w Wár. 1423. La. 44. HL. 268. 448. y 479. HP 227.

14. O Koło gránic náśzey Szláchty ták bydź chcemy obwárowano. Jeśliby śie przydáło/ iż ten/ ktory śie o gránice práwuie/ zá grániczne znáki pokazał kopce przynamniey trzy/ ábo znáki znáczne w polách/ ktore wiázdy zową: á w leśćech znáki ná kśtałt krzyżá vczynione/ iáko iest obyczay: tedy Podkomorzy náś onego/ ktory lepśże y znácznieyśże znáki ábo kopce pokaże/ rozeznawáiąc podeczćią y sumnieniem będźie miał/ y będźie powinien przypuśćić y ku dowodowi. A gdźie oboiá stroná znákow znáczných miedzy dźiedźinámi nie będźie miáłá/ tedy powodowa stroná ku dowodowi gránic/ iáko wedle práwá iest/ z świádki ma bydź przypuszczona.

Podkomorzy niema przewłaczáć roku

primæuo alueo per alia loca ſuum diuertit meatum ſeu defluxum, ſine miniſterio hominis, ſed propria virtute naturali: nihilominus eiusdem fluuii primæuus alueus, vbi ante decurſus aquæ fuit, verus limes hæreditatum illarum erit. In quo antiquo fluuio ſeu riuo, aliâs antiqui fluuii alueo, homines vtramque villam ſeu hæreditatem illam inhabitantes, licitè ſuas facient piſcaturas, prout faciebant tunc, cũ aqua primæuum ſeu antiquum curſum in eodem antiquo alueo habuit, Sed ſi fluuius ſeu riuus huiusmodi per hominis induſtriam auerſus eſſet ab antiquo curſu & alueo, vt in alium nouum influeret alueum: tunc ille nouus alueus hæreditates limitabit: dabit quoq; ſic, vt antiquus ille alueus dare conſueuit vnam rippam vni hæreditati, alteram alteri quam alluit. Quo caſu dum per hominis induſtriam fit fluminis auerſio, vna hæreditatum ipſarum illa videlicet, in qua remanet antiquus alueus, omnem & integram habeat proprietatem in alueo & rippis antiqui fluminis ſeu riui.

Præterea eum qui notabiliora ſigna limitum oſtendit, Succamerarius ſub honore & conſcientia admittat ad probandum: deficientibus autẽ ſignis ex vtraque parte, Actori cum teſtibus probatio deferatur.

DE limitibus autem noſtrorum Nobilium taliter duximus prouidendum: quòdſi contigerit aliquem litigantem pro limitibus docere vel oſtẽdere ſcopulos, dictos Kopce, ad minus tres, aut alia ſigna notabilia in campis vulgariter Viázdy: in ſyluis verò ſigna ad inſtar crucis facta, vt eſt moris: extunc Succamerarius noſter, illum qui meliora & notabiliora ſigna ſeu ſcopulos oſtenderit, diſcernens, ſub honore & conſcientia debebit & tenebitur mittere ad probandum. Vbi autem vtraq; pars ſignis notabilibus inter hæreditates careat: extunc Actor ad probationem limitum cum teſtibus prout de iure eſt, admittatur.

Succamerarius terminum partibus non

ku stronam okrom tego: żeby sie zwo lili, abo przyczyná do tego była.

15. GDy częstokroć Podkomorzowie ábo ich Komornicy przewłaczáli gránice/ ábo z folgi niektórey/ ábo zá potrzebą iedney stromy / chocia druga niechciálá: zkąd przez tákowé z łáski przekłádánia rokow omieszkánié sie przydawało: My temu bledowi zábiegáiąc skázuiemy/ y skázáliśmy ábý ná wieki było chowano: iż od tych czásów Podkomorzowie wszytkich źiem wszytkiego króleſtwá / rokow gránicznych sámi przez sie zá swym chceniem przeciwko porządku práwá / nie máią przekłádáć / pod winą czternaśćie grzywien: ktora ma bydź przez Nas wyciągána od tákiego/ ktoryby ináczey vczynił. Wyiąwszy żeby do tego spólné zwolenié przyſtąpiło: ábo żeby sie przyczyná słuszna ábo práwna przytrafiłá.

Po skończeniu gránic, skazánié swè przez otworzysty list sądowi źiemskié mu ma opisáć, ábo dáć znáć.

16. KTórego dekretu y wszytkiego postępku tákowych Grámic / Podkomorzy przez swóy otworzysty list ma dáć znáć sądowi źiemskiemu ná rocech źiemskich/któré nablizey beda miały bydź: ktory list Podkomorzego przez powodá przyniesiony sąd źiemski do ksiąg źiemskich ma wwiéźdź ná wieczną pámięć.

non transponat, nisi consentiant, aut causa subsit.

CVm autem plerumq; Succamerarii, aut eorum Camerarii transponerent limitationes granicierum, aut fauore quodam, aut partis vnius necessitate accedente, altera nolente, exindeq; cùm negligentia per dilationes fauorabiles in limitatione granicierum committeretur: Nos huic errori prouidentes decreuimus & decernimus perpetuò obseruãdum: Quòd amodò Succamerarii omnium terrarum totius regni terminos graniciales per semetipsos pro suo velle, contra iuris ordinem transponere non debeant, sub pœna quatuordecem marcarum in eo, qui aliter fecerit per nos exigenda: Excepto quòd accederet ad id consensus partium aut causa interueniret legittima. *Ian Olhr. w Piotr. 1496. La. 108. HL268 479. HP. 217.*

Finita limitatione decreti sui seriem perpetuitati, per literas iudicio terrestri significabit.

CVius quidem decreti, & totius processus, talium granicierum seriem Succamerarius per suas patentes literas referet iudicii terrestri in terminis terrestribus extunc immediatè celebrandis. Quas literas Succamerarii per Actorem præsentatas iudicium terrestrę ad Acta terrestria acticabit ad perpetuam rei memoriam. *Zyg. w Piotr. 1523. fo. 40. HL 268/ 480. HP 231.*

Generalia.

Kto Podkomorzego ábo Komorniká iego niesłuszne rußy, winą karány bydź ma.

17. GDy kto niesłuszne nágáni skázánié Podkomorzágo / ma dáć mu zá winę sześć grzywien: á Komornikowi iego ábo innych Dignitarzów Komornikom wiárdunk przez wszelkiego sporu piérwéy/ á niżli do ktorego słuchánia bedzie przypuszczon/ dáć y dosyć vczynić bedzie powinien.

Kopce kto rozrzuci, winą karány bydź, y gránice nowè swym kosztem czynić ma.

18. JEśli kto kopce vczynione álbo inne

Succamerario vel Camerario iniquè moto pœna debetur.

CVm aliquis iniustè arguit, aliâs Nágáni, sententiam Succamerarii, sex marc. pœna illi soluitur. Camerario verò illorum, vt aliorum omnium dignitariorum, per sex scoros absque omni contradictione, & antequam ad aliquam audientiam admittatur, dare, & satisfacere teneatur. *Káź. w Wi 1368. La. 18. HL268. B/480. HP 233.*

Disiectorum scopulorum pœna & satisfactio.

SI quis autem scopulos erectos, vel alia signa metalia vel in parte vel in toto disiecerit, *Zyg. w Piotr. 1523. fo. 40. HL. 150/ 447. HP 232.*

ínné znáki w części ábo wszytkie rozrzuci/ y gwałtownie skáży/ tákowy gwałtownik od kożdego kopcá narożnego ma płácić stronie przeciwko sobie czyniącey trzy grzywny pieniędzy pospolitych: á od innych kopców rozrzuconych y znáków którychkolwiek grániczných skáżonych y popsowánych/ po dwánaśćie groszy ma záplácić.

Awszákże tenże gwałtownik będźie powinien wzgląd Podkomorzki ná mieysce gránic skáżonych kosztem swym wywieźdź/ y one gránice rozmiotáne znowu vczynić y popráwić. Co będźie powinien vczynić po obwieszczeniu przez Woźnego y Szláchte zstrony onego/ ktory krzywdę vcierpiał/ w ośmi niedźiel pod winą 14. grzywien/ ktora ma przypásdź stronie: á sądowi drugą 14. grzywien záplácić ma. Ktora winę záplaciwszy w drugich ośmi niedźiel będźie powinien gránice przepowiedźiánym obyczáiem odnowić: á ták tylekroć/ ileby gránic popráwić niechciał y zbraniał sie/ ma cztérnaśćie grzywien przerzeczoney stronie/ y także wiele sądowi ku záplaceniu przepásdź w káżde ośm niedźiel.

Kopce kto nie vrzędnie sypie, winą karány bydź, y dosyć zá to vczynić ma.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 41. HL Támże HP 232.

19. JEśliby kto ná cudzey ziemi ábo ná cudzym dźiedźictwie przez Podkomorzego ábo iego vrzędu znáki grániczne sam przez sie ábo vpomnie vczynił: táki tymże obyczáiem od káżdego kopcá narożnego trzy grzywny/ á od innych iáko sie rzekło powiárdunku ma záplácić. A przedsie kopce y znáki wszystkie grániczne ták nie vrzędownie vczynione/ vrzędownie przez vrząd Podkomorzki skáżić/ rozsypáć/ y wniwecz obrócić ma ták: áby nápotym do żadnego vkrzywdzenia stroná krzywdę ciérpiąca z tych znáków niemogłá przysdź: co ma vczynić pod winą 14. grzywien stronie/ y także wiele sądowi przypisánéy. A także ma przeciwko tákowemu bydź postępowano w ośmi niedźiel iáko przeciwko gwałtownemu skażcy gránic/ iáko to y przed tym iest opisano.

Piérwey Podkomorzy zá ieden dzień, gdy ogránicził kilko dzieckin, półgrzywny brał: á ieśli zá kilko dni ogránicził

cerit, annihilauerit́que violenter: talis violator, à quolibet scopulo aciali, luet parti contra se agentiper tres marcas pecunię vsualis: ab aliis verò scopulis diiectis & signis quibuscunque metalibus destructis & annihilatis, luet per sex scotos.

wys part. 1. Tit. 2. prá. 20. A ktoryby ere y prá. 21, 22. 23.

Et nihilominus idem violator teneatur officium Succamerarii ad locum granicierum violatarum, sumptibus suis educere: & eosdem limites à se diiectos restaurare, & de nouo erigere: quod facere tenebitur, post auisationem per ministerialem, & Nobiles, ex parte talem iniuriam passi infra octo septimanas: sub pœna quatuordecem marc. parti, & totideni iudicio succumbenda. Qua pœna soluta, in aliis octo septimanis, tenebitur granicies, ita vt præmissum est, restaurare: & sic toties quoties ipsas granicies restaurare renuerit & noluerit; toties quatuordecem marcas præfatas, parti, & totidem iudicio succumbet ad soluendum, in qui buslibet octo septimanis.

Inofficiosè erigens scopulos, pœnam luet & satisfaciet.

SI quis in alieno solo, siue aliena hæreditate, sine Succamerario & eius officio, signa granicialia suapte sponte, & temerè erexerit, & fecerit: talis etiam pari modo à quolibet scopulo aciali tres marcas, & ab aliis per sex scotos (prout suprà) succumbet ad soluendum. Et nihilominus scopulos, & signa omnia metalia, taliter inofficiosè facta, officiosè per officium Succamerarii destruet, dissipabit, annihilabit; ita, vt in posterum nullum prę iudicium, parti iniuriam passæ, ex eorum vestigiis euenire possit, quod facere tenebitur, sub pœna quatuordecem marcarum parti, & iudicio totidem. Et similiter contra talem procedetur, in octo septimanis: prout & contra violentum destructorē granicierum, vt suprà descriptum est.

Olim Succamerarius pro vna die, duas vel tres hæreditates limitans mediam marcam: si verò pluribus diebus vnam vel plures limitauerit tres

czył kilko dźiedźin, trzy grzywny, dwie siekiérze, y dwá rydlá brał.

20. Á ográniczenié dźiedźin/choć też iednégo dniá dwie ábo trzy dźiedźiny miedzy pány ográniczył y dokończył/ ma wźiąć półgrzywny: ále od wiecéy dni/choćby wiele dźiedźin ográniczył choć też iedne trzy grzywny/ dwie siekiérze/ z dwiemá rydlmi práwem swym weźmie.

tres marcas, duas secures & duo fossoria tollebat.

PRo limitatione hæreditatum etiam si pro vna die duas vel tres hæreditates inter eosdem dominos Succamerarius limitauerit, & consumauerit, recipiat mediam marcam. Sed à pluribus diebus, siue plures limitauerit hæreditates, siue vnam limitauerit, tres marc. & duas secures cum duobus fossoriis iure suo tollat. *Káz. w Wiśl. 1368. Ła. 37. HL 269/480. HP. 233.*

Ale iuż teraz Podkomorzowie, ábo ich komornicy, trzy grzywny od kożdych gránic brać máią.

Sed iam Succamerarii, vel eorum Camerarii tres marcas à singulis limitatibus accipiant.

21. Ktoło plácenia Podkomorzóm źiemskim/ iedne y pospolitą wszytkim źiemiam vstáwę vczyniliśmy: y vstáwiamy/ áby we wszytkich źiemiách królestwá nászego Podkomorzowie źiem z Komorniki swoimi nie wiecéy iedno trzy grzywny zá znák gránic wszędy bráli.

ITem, de salariis Camerariorum Terrestrium vnam atque communem terris omnibus constitutionem faciendam decreuimus & statuimus: vt in omnibus terris regni nostri, Succamerarii terrarum vnà cum Camerariis ipsorum non plus quàm trium marcarum arram seu notam pro graniciebus limitatis accipiant vbiq; *Ian. Olbr. w Piotr. 1496. Ła. 103. HL. 269/480. HP 233.*

Gránice Woiewództwá Połotckiégo.

22. Gránice Woiewództwá Połotckiégo/ áby przez Podkomorze náprawione były postánawiamy. *Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 38.*

Przedawcá dóbr ma onégo dźiedźictwá gránice pokazáć, y tego który kupił we trzech lat y trzech miesiącách bronić.

Venditor ostendat hæreditatis limites, & intra tres annos, & tres menses emptorem tueatur.

23. Z zwyczáiu y z stárégo práwá to było chowano: iż kto przedawał dźiedźictwo tego/ który vniego kupił/ przez trzy látá/ y trzy Miesiące od kożdéy trudności zástępować y wyświobodzáć był powinien.

Ale iż częstokroć się przydáie: iż sąsiedzi onégo przedánégo dźiedźictwá/ których máletności gránice dotykáią się dóbr przedánych/ do trzech lat y trzech Miesięcy też który kupił zániechdáią ruszáć: ázby ten/ który przedał y który powinien zástępić dawności/ która idźie w kupieniu/ był wolen: która gdy wynidźie/ naprzod onemu/ który kupił/ o gránice wáżą się trudności záda wáć: chociaż byli oblicznie przy przedániu. Dla tego chcemy y vstáwiamy: Iż gdy które dźiedźictwo bywa vkázowáne przez przedáiącego kupuiącemu/ sąsiedzi onégo dźiedźictwá przez kupuiącego z Woźnym niech

EX consuetudine, & iure antiquo seruabatur: quòd vendens hæreditatem, emptorem per tres annos, & tres menses, ab impetitione quacunq;, ad interueniendum & liberandũ eundem sit astrictus. *Láz. wkrák. 1423. Lá. 44. HL. 287. 333. y 512. HP 511.*

Sed quia multoties contingit: quòd vicini illius venditæ hæreditatis, quorum limites etiam ipsam contingunt, infra præfatos tres annos & tres menses emptorem vexare postponunt: donec venditor & intercessor, præscriptione emptionis euadat: (qua elapsa primo, emptorem pro limitibus inquietare non formidant, licèt venditioni præsentes extiterint) eapropter volumus & statuimus: Quòd cum aliqua hæreditas emptori per venditorem ostenditur, vicini illius hæreditatis per emptorem, cum ministeriali euocentur, quòd illi ostensioni intersint: qui si venire noluerint, sic per ministerialem vocati: &

niech będą wezwáni: áby oni byli przy gránicznym okázowániu. Którzy ieśli nie zechcą przyiechác przez Woźnego wezwáni / á we trzech leciech y we trzech miesiącach dzierżawcy o gránice dádzą pokóy: tedy ten który dzierży ku dowodowi swego kupná z świádki niech będzie przypuszczon / á dawnością ták długiego czásu będzie podpomożon.

ti: & infra tres annos, & tres menses possessori quæstionem pro limitibus nō moueat: tunc possessor ád probationem suæ emptionis, cum testibus admittatur: præscriptioneque tanti temporis iuuabitur.

O Kocách Podkomorzkich y Grodzkich.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 13.

24. Iż Constitucią Anni 1578. nie declárowano/áby Podkomorzkié y Grodzkié koce oddawáné były do rąk sądu Ziemskiego/ przy Tribunále siedzącego: zá czym Deputáci Trybunálscy / koce tákowé sobie vsurpują: przetóż declárniemy / iż koce tákowé Podkomorzym y komornikóm/ Stárostóm y Podstárościóm/ od których Appellácye przypadáią/ Sąd ziemski odbiérác ma / y tym vrzędnikóm / táko y Sędzióm ziemskim oddáwác/ wedle tegoż Constitucii będzie powinien.

*niż. w cześci 9. tit. 20 prá. 22. Przychyliło.

CZĘSC TRZECIA
O Sądziéch Káſztelánskich.

Té Káſztelánſkié ſądy ácz iuż vſtáły, iednák áby práwá opiſáné nieginęły, zdáło mi ſie przedśie ie tu włożyć.

SADY KASZTELANSKIE,
Tituł Piérwſzy.

Káſztelani ſądy ná opiſánych mieyſcách odpráwowáć máią.

Práwo. 1. Iż częſtokroć ći/ ktòrzy ſądźić władzę máią z przygody y wedle woléy ſwéy zwykli ku ſądzeniu obiérać ſobie mieyſcá gdźiekolwiek nie zámierné: á ták áby kożdy ná zámierzonych mieyſcách przeſtawał/ vſtáwiamy: áby Krákowſki Káſztelan ná trzech tylko mieyſcách/to ieſt/w Krákowie/ w Andrzeiowie/w Wieliczce był/ y będźie powinien ſądy ſwé odpráwowáć: á gdźieby ináczéy czynił/ tedy iáko nie od właſnégo ſędźiégo/ cokolwiek vczyni ábo oſądźi/ ono żadnéy mocy bydź niema. Co też y o Káſztelanie Sędomirſkim/ y o inych vſtáwiamy.

Castellani in tribus ſaltem locis iudicia exerceant.

QVia plerunq; habentes iuriſditionem, à caiu, & pro libito ſuæ voluntatis, conſueuerunt ad iudicium acceptare, vel eligere ſibi loca quælibet indeterminatè: & ideò, vt quiſque ſuis terminis ſit contentus, ſtatuimus: quòd Cracouienſis Caſtellanus, in tribus duntaxat locis, Cracouiæ, in Andrzeiow, & in Wieliczká, ſua debet & tenetur iudicia pertractare: aliâs, tanquam non à ſuo iudice, quicquid factum fuerit, vel iudicatum, nullam habeat facultatem. Idem de Caſtellano Sandomirienſi & aliis fieri ſtatuimus.

Káſ. Wiel. w Wiſl. 1368. La. 12. HL35. B. 64 y 229. HP. 183.

Káſztelanowie y ich Sędźiowie bez pewnègo powodu ſkázować, áni pozwów dawáć niemáią.

2. Zákázuiemy Káſztelanóm y wſzytkim Sędźióm y Podſędkóm: áby nápotym przez pewnégo Aktorá/ y rzeczy wyrázonéy nie ſkázowáli/ áni pozwów iákichkolwiek dawáli.

Caſtellani ne dent citationes ſine certo Actore.

PRohibentes nihilominus Caſtellanis, & quibuſlibet Iudicibus, & Subiudicibus: quòd deinceps, ſine certo Actore & cauſa expreſſa, non debent decernere nec dare aliquas citationes.

Káſ. Wiel. w Wiſl. 1368. La. 14 HL36/ 64. HP 184.

Káſztelánſkié ſkazánié álbo ich Komornikóv kto nágáni, winę odkládáć powinien.

3. Gdy kto nágáni ſkazánié Káſztelaná Krákowſkiégo/ ma mu dáć kożuch Gronoſtáiowy: á Káſztelanowi Sędomirſkiému y Lubelſkiému kożuch Popieliczy: kożdému Woiewodźie kożuchy tákże popieliczę: Sędźiému Krákowſkiému y Sędomirſkiému/kożuchy kunie: Podſędkóm liśie: Podkomorzym/po ſześći grzywien: á Komo-

Pro ſententia Caſtellanorum vel eorum Camerariorum inculpata pœna ſolui debet.

CÙm aliquis arguit, aliâs Nágáni, ſententiam Caſtellani Cracouienſis, tunc pelliceam Hermelinam, aliâs Gronoſtáiowy: Caſtellanis autem Sandomirienſi & Lublinenſi, pelliceas Muſtellinas, aliâs Popielicze: cuilibet etiam Palatino, pelliceas Muſtellinas: Iudicibus autem Cracouienſi & Sandomirienſi, pelliceas mardurinas:

Tenże támże La. 28. HL36/ 65. HP 184.

Komornikóm ich / y wſzytkim innym Komornikóm Przełożonych náſzych po ſześći ſkotów/ to ieſt / po dwánaśćie groſzy: Sędźióm Káſztelánſkim po półgrzywny: kożdému Piſárzowi źiemſkiému kożuchy liśié: inſzym Káſztelanóm y Sędźióm (wyiąwſzy Krákowſkiégo / Sędomirſkiégo y Lubelſkiégo) po ſześći ſkotów grzywien / przez wſzelkiégo ſpom / y piérwéy niźliby przypuſczon był ku ſłuchániu/ dáć y doſyć vczynić będźie powinien.

Káſztelánſcy Sędźiowie o głowę ſądźić máią.

Tenże tám- że La. 11, HL 36/ 65, HP 183.

4. VStáwiamy / áby o káżdą głowę Sędźiowie Káſztelánſcy kożdy w ſwéy Káſztelániéy ſądźić y vznawáć miał moc.

Káſztelani o śmierći z przygody przypádłéy y o niepewnè mężobóyſtwo czynić nie máią.

Tenże La. 11: HL 107. B/194/ 65. HP 184.

5. JEſli z przygody y nád mniémánié kto vmrze / iáko ieſli z dźiewá ſpádnie / ábo vtonie/ vſtáwiamy/iż o tákowégo człowieká / ták zchodzącégo z świátá niéma bydź żadné pytánié zrußáné.

HL. 65.

Tákże gdy niewiedźieć kto drugiégo zábił/vząd o głowę żadnégo winić niema: ále krewni máią ſie dowiádować y obwinić.

A gdy téż niewiedźieć kto vczynił mężobóyſtwo: ſtázuiemy / iż Káſztelan o tym niéma inquirować/ále krewni y bliżſzy winnégo ſzukáiąc / o té rzeczy ieſli będą móc / czynić będą wedle zwyczáiu práwá.

durinas: Subiudicibus vulpinas: Succamerariis per ſex marcas: Camerariis autem iſtorum, & aliorum omnium noſtrorum Dignitariorum per ſex ſcotos: Iudicibus Caſtellanorum, per mediam marcam: cuilibet Notario terreſtri, pelliceas vulpinas: aliis verò Caſtellanis, & Iudicibus, (Craco: Sandomirien: & Lublinen: exceptis) per ſex ſcotos marcas: abſq; õni cõtradictione, & antequã ad aliquã audiẽtiã admittatur, dare & ſatisfacere teneatur

Caſtellanorum Iudices pro capite iudicabunt.

STatuimus, quòd pro capite quolibet, Caſtellanorum Iudices, quilibet in ſua Caſtellania, iudicandi & cognoſcendi habeant facultatem.

Caſtellani de homicidio incerto non agant.

ITem, quacunq; morte caſuali vel inopinata, contigerit aliquem de hac migrare luce: puta, de arbore cadendo, vel in aqua mergendo, aut quouis modo: ſtatuimus, quòd pro tali homine ſic decedente, penitus nulla quæſtio moueatur.

Si ignoratur homicida: officium pro capite neminem culpabit: ſed conſanguinei inquirent, & culpent.

Sed dum ignoratur, quis commiſit homicidii immanitatem, decernimus: quòd Caſtellania de hoc aliquam non moueat quæſtionem; ſed conſanguinei & proximiores culpabilem inquirentes cauſam, dum poterint, proſequantur: iuxta iuris formam.

O inſzéy powinnośći Káſztelánſkiéy ſtrony woyny, maſz niżéy w kśiągách ſzóſtych woiennych, w Tit. III. Articulo, **Káſztelan.**

KSIĄG PIĄTYCH,
CZĘSCC ZWARTA,
O vrzędzie Grodzkim.

O GRODZIECH. Tit: I.

Piotrkowski y Sirádzki.

1. ZA prośbą Ziemie Sirádzkiey Posłów / y zá vćiążeniem ſłáchty oney ziemie przez dáleką odległość Grodu vſtáwiamy: Iż Gród w Piotrkowie ma bydź / w ktorym wſzytkie ſpráwy bydź ważne máią iáko y w Sirádzu. Wſzákoż ieden ſtároſtá obádwá Grody dzierżeć ma. Zyg. Aug. w Wárſ. 1557. Con. 7.

Sądy Grodzkie Wąſoſkie, Zembrowſkie y Oſtrowſkie.

2. NA prośbę poſłów Mazowieckich Ziemſkich / Wiſkich / Lomżienſkich y Nurſkich / iż niektore Powiáty tych ziem dáleką odległość máią od Grodów ſwych / ktore przy gránicách inych ziem y powiátów przyległych / wedle ſtárego zwyczáiu leżą: przez ktorą dáleką odległość drogi / y czeſćią też złe przeiázdy niemálé omieſzkánie ſpráwiedliwoſći ſwey cierpieć muſzą: zwłaſcza / w okázowániu ran / ktore in recenti bydź máią / iáko o tym Conſtitucya y práwá Polſkie / we wſzytkim o tym obmawiáiące dawno przyieli. Przeto folguiąc w tym ſpráwiedliwoſći y vbogiey ſłáchcie / ktorey to z wielką trudnoſćią y nakładem przychodźić muſi / dáleki do Grodu ieżdżenie: á prośbam Poſłów ziemſkich przyſtáwiáiąc / vſtáwuiemy y dawamy im Grody / w Wiſkiey ziemi Powiátowi Wąſoſkiemu w Wąſoſzu: w Lomżienſkiey ziemi Zembrowſkiemu w Zembrowie. W Nurſkiey ziemi powiátom Oſtrowſkiemu y Kámienieckiemu w Oſtrowi. W ktorych też to miáſteczkách Roki ziemſkie z dawnego zwyczáiu bywáią sądzone. Iż tám y Roki Grodzkie / y ſpráwy wſzytkie vrzędowi ſtároſćiemu należące / bedą y máią bydź ſpráwowáne / y ták máią bydź ważne / iákie przed tym w Wiźnie / w Lomżie y w Nurze ważne bywały. A wſzákoż ſtároſtowie onychże ziem wyſſey omienionych / te Grody dzierżeć máią. Ták iáko Sirádzki ſtároſtá dzierży Piotrkowſki nowo też vſtáwiony. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. Con. 56. B.

Gród Latyczowſki.

3. GRód w Látyczowie / iáko potrzebny w Woiewództwie Podolſkim / mocą ſeymu tego poſtánawiamy / iednák ták / żeby ſtároſtwá y teraz y ná potomné czáſy nie dzielić. Ale żeby iedenże ſtároſtá Kámieniecki vtrobique iuriſdictią exerceret. Steph. w Wár. 1581. Con. 215. B.

Gród Ciechánowſki wieczny.

4. NA prośbę Poſłów Woiewództwá Mázowieckiego ziemie Ciechánowſkiey / y bacząc bydź niemálą w tym angárią / y tákże nakład / dla przenoſzenia zapiſów z Grodu do ziemſtwá / zábiegáiąc temu wſzytkiemu poſtánawiamy: áby od tego czáſu Gród Ciechánowſki był wieczny / obyczáiem ziem Wielkiey Polſki: dokládáiąc tego / áby vrząd ábo ſąd Grodzki wedle ſtárego zwyczáiu nic więcey nie brał od przyięcia zapiſu y zeznánia do kſiąg / iedno półtorá groſza pámietnego. A od extráktu dwá groſzá. Ktemu áby Piſarz ziemſki ábo ſam záwſze præſens bywał / przy Aktách Grodzkich / dla przyimowánia: ábo podpiſká przyſięgłego y dobrze oſiádłego w onymże powiećie / miewał. Zyg. III. w Wár. 1588. fol. 53.

Gródy, Wárſżáwſki, Czérſki, wieczne.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 23. uer. 2.

5. A Grody wieczné w Wárßáwie / w Czerśku / áby były / vchwałą śeymu niniey-
ßego poſtánawiamy.

Gród wieczny Rożáńſki y Mákowſki.

Támże fol. eodem.

6. ZA prośbą poſtów ziemie Rożáńſkiéy / y zá zgodnym przyzwoleniem wßech ſta-
nów Koronnych / Gród wieczny w Rożánie y w Mákowie bydź znayduiemy / tákże ſpra-
wy nowoletnie / áby ſie w tych Gródźiech według zwyczáiu w Mázowßu odpráwowały /
iáko w inßych Grodźiech. A ſpráwy ſądów Gródzkich y Querele w Mákowie / tám
gdźie zdawná ſądzone bywáły / y teraz ſądzone bydź máią.

Grody wieczne Powiátów Mázowieckich.

Tenże 1590 fol. 30.

7. ZA prośbą poſtow powiátów Mázowieckich / Gródy wieczné w Zakroczymiu /
w Liwie / y w Tembrowie poſtánawiamy zá zgodnym zezwoleniem wßech ſtanów Ko-
ronnych. A po tych Grodźiech Podſtárośćiowie y Podpiſkowie ſtárßy / przyśiegli y ośie-
dli bydź máią / ſub pœna centum marcarum.

Grody wieczne Sędomirſkie.

Tenże támże fo. 28.

8. ZA prośbą poſtów Woiewództwá Sendomirſkiégo / poſtánawiamy / iże Aktá
wßytkie Gródzkie w Woiewództwie Sendomirſkim wieczné bydź máią : á w tych Gro-
dźiech piſárze przyśiegli y ośiedli bydź máią. A té Aktá vim perpetuitatis bráć poczną w
ßeść Niedźiel po ſkończeniu tego śeymu.

Gród Kámieniecki.

Tenże 1593 fol. 21.

9. ZA prośbą poſtow ziemie Nurſkiéy / dáiemy Gród Kámieniecкiému powiáto-
wi w Kámiencu / w ktorym Grodźie ſtárośćie ſpráwy / ták iáko w Nurze ábo w Oſtrowi
vrząd ſtároſty Nurſkiégo odpráwować ma. A Roki Gródzkie tenże ſtároſtá / przyna-
mniéy cztéry kroć do Roku ſądźić ma.

Gród wieczny Socháczewſki.

Támże fo. 18.

10. ZA prośbą poſtów ziemie Sochácżewſkiéy / poſtánawiamy : Iż Aktá Grodź
kie Sochácżewſkie wieczné bydź máią według zwyczáiów Wielgopolſkich Grodów. A
té Aktá vim perpetuitatis bráć poczną we cztéry Niedźiele po ſkończeniu tego śeymu.

Wieczność Grodów Sądeckiégo, y Biéckiégo.

Tenże 1598 fol. 29.

11. WEdle Conſtitucyiéy o wieczności Grodu Krákowſkiégo vczynioney / ták o-
wymże ſpoſobem Grody Sądecki y Biécki wieczné czynimy.

Gród wieczny w Mázowßu.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 28.

12. POzwalamy / áby w Nurze / w Kámiencu / w Oſtrowi tákże w Lomży Lom-
żienſkiemu / y Oſtroleckiému powiátom / a Kolnienſkiému w Kolnie / Grody były
wieczné.

O STAROSCIE. Tit: II.

Stároſtowie ośiedli bydź máią.

Alex. w Rád. 1505. La. 119. HL 80/145. HP 197.

1. POſtáwiamy : áby w kożdych źie-
miách y powieciéch krolestwá náßego ſtá-
roſtowie / vrzędnicy y inni ná Doſtoien-
ſtwách będący ośiedli byli.

Capitanei ſint poſſeſsionati.

STatuimus : quòd in ſingulis regni ter-
ris & diſtrictibus, Capitanei, Officiales,
Dignitariiq; locorum ſint poſſeſſionati.

To práwo wyſſéy opiſáne, maß cále wyſſéy fol. 300. lege 11. *Iż niektórzy / &c.* *Oſiedli*
támże y o Oſiádłoſćiách praw wiecey.

Osiedli bydź máią.

2. Stárostowie y ich vrzędnicy niechay w ziemiách gdźie vrzędy máią będą osiedli/ wedle stárego ſtátutu: ináczéy/ vrzędy przez Nas máią im bydź wźięte.

CApitanei & eorum Officiales, ſint in terris, vbi ipſa officia gerunt, poſſeſſionati: iuxta antiquum ſtatutum: alioquin, ſuis officiis per Nos priuari debebunt. Zyg. w Piotr. 1519. HL 32. B/59 HP. 168.

Osiedli bydź máią.

3. CApitanei & Vicecapitanei, & Iudices Caſtrenſes, ſint poſſeſſionati: ſub pœna amiſſionis officiorum Capitanealium: contra quos Capitaneos & Vicecapitaneos & Iudices, ſimiliter etiam Nuncii illius terræ inſtigare debent ac tenebuntur. Zyg. w Krak. 1543. 32/59.

Nieſądowi, mogą bydź nieosiedli, á tákowi winni káżdemu v ſądu wßeláкiego odpowiedáć. Arti: O STAROSTACH NA DZIERZAWACH KROLEWSKICH.

4. VStáwiamy: iż ná wßelkie inné ſtárоſtwá y dźierżáwy náße/ w ktorych ſądów némáß/ wolno Nam będźie dawáć ſtárоſty/ choćby też w onéy źiemi niemieli oſiádłoſći: by tylko narodu Polſkiego był ßlachćicem. Tákowy będźie powinien mocą też ſtátu tu w ſądźie źiemſkim y Grodzkim/ in articulis Caſtren: onéy źiemie o káżdą krzywdę/ komużkolwiekby ią vczynił odpowiedáć: y poſtępek práwny ma ſie przećiwko niemu ściągáć/ iáko przećiwko nieoſiádłemu: ieſliby oſiádłoſći nigdźie niemiał. A ieſliby oſiádłość w koronie miał/ tedy gdyby był w czym przeſądzon w źiemſtwie/ tedy przezyſki nie ná grunt ſie ściągáć máią náß/ále ná ſtárоſćine oſiádłość. Abowiém przezyſków ma być rimiſſya do téy źiemie y Powiátu/ kędy ma oſiádłość: á pozwy máią bydź nań kładźione in reſidentia Tenutarii w Dworze ábo ná Zamku. Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP 173

Stárоſtowie pográniczni y ſądowi przyśięgli bydź máią.

5. Stárоſtowie pográniczných y ſądowych Zamkow/ y Miaſt głównych/ tákże y Miáſtá główné ktore Stárоſtów nie máią/ przyśięgáć Krolowi y Krolеſtwu máią/ iż tempore Interregni Zamkow y Miaſt ſpuſzáć nie máią ku ßkodźie Rzeczyp: nikomu inßemu/ iedno krolowi wolnie zá zezwoleniem wßech obránému y koronowánému pod vtráceniem poczćiwoſći/ gárdłá/ y máietnoſći. Steph in lit. Conſ. Con. 148. B.

Przyśięgá Stárоſtów z ſtrony Vrzędu.

6. Ja N. przyśięgam Pánu Bogu: Iż J. K. M. Polſkiemu Pánu memu wierzęn bede w Vrzędźie tym ſtárоſćim/ zwierzchnoſći y doſtoięńſtwá J. K. M. we wßem cále záchowniąc. Pokoy pospolity/ y beſpieczeńſtwá dróg w ſtárоſtwie mym ſtrzędz/ ſprawiedliwość iednoſtáynie wedle opiſania práwá pospolitego czynić/ a śiroty y ludźi vćiſnione od koždéy krzywdy bronić/ podług vrzędu mégo bede. Tak mi Pan Bog pomoż y ś. Krzyż.

Przyśięgá Stárоſtów z ſtrony Zamku.

7. Ja N. przyśięgam iż bede wierny ná Zamku N. y onégo bede ſtrzégł wiernie Naiáſnieyßemu Kśiążęciu y Pánu á Pánu/ A. Krolowi Polſkiemu/ y potomkom iego/ Krolom Polſkim/ wedle práwá obránym

EGo B. iuro, quia fidelis ero in caſtro A. B. illudque ſeruabo fideliter, Sereniſſimo Principi & Domino, domino Regi Sigiſmundo Poloniæ, & ſucceſſoribus ſuis legittimis Regibus Poloniæ: tranquillitatem, ſecuritatem HL. 139/ 249. HP 197

nym. Pokoiu/ y przeſpieczeńſtwá/y ſpráwiedliwośći bede bronił/ y iné ſpráwy mnie ábo Vrzędowi ſtárośćiemu przynależące przez chytrośći y zdrády bede wypełniał. Ták mi Boże pomoż/y ten ś. Krzyż.

curitatem ac iuſtitiam tuebor: aliaque munia, mihi ſeu Capitaneali officio incumbentia, ſine dolo & fraude exequar. Sic me Deus adiuuet, & Chriſti Ieſu ſancta Crux.

O Sądziéch Stárośćich.

Stárośtowie Sądy w ßeść niedźiél ſądźić máią.

Káź. w Nieſ. 1454 La. 93. HL 33. B/60 HP 206.

8. Vſtáwiamy/ áby ſtároſtowie ná ßy Sądów ſwych nie ſądźili w krótßym cżáśie/ iedno w ßeśći Niedźielách: y áby té ſądy przed tegodniem były obwołáné/y wywołáné/y mieyſce tákowému ſądowi obwołániém było náznáczono.

Capitanei in ſex ſeptimanis terminos iudicent præmiſſa proclamatione vna hebdomada ante.

ITem ſtatuimus: quòd Capitanei noſtri iudicia ſua non iudicent, in arctiori tempore, niſi in ſex hebdomadis: quodq; antehac ipſorum iudicia huiusmodi ante vnam ſeptimanam præconiſentur, & proclamentur: locusque tali Iudicio publicè deſignetur.

Sámi ná ſądźie bywáć máią: á gdźieby być nie mogli, tedy mieyſce ſwè záſądźić máią pod vtráceniem vrzędu.

Oſtr. w Piotr. 1496 La. 97. HL 33. B / 61. HP. 206.

9. A té ſądy beda ſądźić Stároſtowie w ßeśći Niedźielách: przy których niech obliczńie beda. A ilekroćby nie byli / poſtánowią Sędźiégo ßláchćicá oſiádłégo/ y mießkánié w onymże Stároſtwie máiącégo / y vmieiącégo rozeznawáć ſpráwy y ſądy. Co máią czynić pod ſtráceniem ſtároſtwá: któremu kárániu beda poddáni tylekroć / ileby z przyczyny iákiéy ſwéy oſobnéy zátrudnieni ná ſądźiéch nie byli: wyiąwßy gdźieby nie mogli bydź dla potrzéb y ſpraw R. P. ábo náßych.

Iudiciis perſonaliter interſint, vel poſſeſſionatos ſubſtituant, ſi ex iuſta cauſa ipſi intereſſe non poſsint.

HÆc autem Iudicia celebrabunt (Capitanei) in ſex ſeptimanis: quibus perſonaliter interſint, & quotiens non intereſſent: conſtituent Nobilem Iudicem poſſeſſionatum, in eodem Capitaneatu domicilium habentem, cauſasque & iudicia diſcernere ſcientem. Quod faciant, ſub priuatione Capitaneatus: cui pœnæ ſubiicientur, quotieſcunque cauſa quacunque priuata impediti, Iudiciis non intereſſent; excepto, quòd propter neceſſitates aut actiones Reipub; vel noſtras, intereſſe non valerent.

Stárośtowie y ich ſędźiowie cztéry rzeczy tylko ſądźić máią.

Iág. w krák. 1423 La. 45 HL 33/ 59. HP 201.

10. Jeſt przyniesiono przed nas/ iż Stároſtowie náßych Ziem pospolićie wßytki ſpráwy/ które ná ich ſądy nie przynależą/ ſkázuią y ſądzą: chcąc tedy zámierzyć im obyczay ſądzenia / ſkázuiemy: áby ſtároſtowie Ziem náßych/nie ſądźili/iedno té rzeczy niżéy nápiſáné: to ieſt o zgwałcenié białychgłów: o rozbóy ná poſpolitéy dróżże: o pożoge y zápalenié: o gwałtowny náiazd

Quatuor articulos Capitaneus ſeu eius Iudex iudicabit.

RElatum eſt nobis: quòd Capitanei noſtrarum terrarum, communiter cauſas quascunque, quæ minimè ad eos dignoſcuntur pertinere, iudicant, ſententiant, & diſcernunt. Volentes igitur imponere eis modum iudicandi, decernimus: Quòd Capitanei terrarum noſtrarum non debeant alias cauſas, præter infraſcriptos articulos, iudicare: ſcilicet, pro violentia fœmina-

náiazd ná czły dóm. A inych spraw niech niemáią mocy sądźić.

fœminarum: pro deprædatione stratæ publicæ: pro incendio, & immissione ignis: pro violenta inuasione domicilii alicuius: aliarum autem causarum minimè iudicandi habeant facultatem.

O tymże, iż starostowie nie máią iedno cztéry Artykuły sądźić.

De eodem, quod quatuor articulos Capitaneus iudicat.

11. Vstáwiamy / áby starostowie nászy nie sądźili nie rozeźlenie / iedno cztéry Artykuły: o rozbićié ná dróżze królewskiéy/ gdźie kupcóm gwałt bywa czynion: o pożoge: o náiazd gwałtowny ná dóm: o zgwałcenié białychgłów.

ITem statuimus: quòd Capitanei nostri non iudicēt indistinctè præterquàm quatuor articulos: pro concussione viæ Regiæ, vbi mercatoribus violentia infertur: pro incendio: pro inuasione domus, violenta manu: & oppressione fœminarū. Káź. w Nieśs. 1454 La. 93. HL. 33/59. HP. 201.

Ná mieyscách swych y czásow swych sądźić ie máią.

Non in priuatis sed in consuetis locis iudicent.

12. Dla pohámowánia złych zwyczáiów w niektórych stárostwách / á to w tym: iż zostáwiwszy mieyscá zwyczáyné stárostwá/ gdźie zwykli sądy swé odpráwowáć/ niekiedy sądy swé ná mieyscách wzedowi ich nie przynależących vstáwiáią/ skázálismy y vstáwiamy: áby Stárostowie Ziem y powiátów nie ná inych mieyscách sądźili/ iedno ná stárostwách/ to iest/ gdźie zwykły bywáć Sądy: tylko cztéry ártykuły w przywileiu wypisáné.

ITem ad tollendum nonnullorum Capitaneorum abusus, dum videlicet relictis Capitenatuum locis consuetis, in quibus Iudicia exercere consueuerunt, nonnunquam Tribunalia Iudiciorum suorum, in locis ab officio ipsorum alienis constituunt, Decreuimus & statuimus: vt ipsi Capitanei terrarum, ac districtuum, non in aliis iudicent, locis quàm Capitenatuum propriis: aliâs, in quibus iudicia esse consueuerunt, articulos tamen duntaxat, in Priuilegio iuris communis descriptos. Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 97. HL 34/61. HP. 201.

O wykupno dóbr sądźić w Wielkiéy Polsce moga. maß niżey Parte 5. Tit: 4. lege 30. Gdy rády.

Nikczemny Sąd stárości, gdy będźie co nád cztéry Artykuły y nie ná czás áni ná swym mieyscu sądźił.

Alioquin, nullitas est Iudicii Capitanealis: si quid vel non in tempore, vel non in loco iudicauerit.

13. A Jesli co nád cztéry Artykuły: y inych czásów / y ná niezwyczáynych mieyscách będą sądźić: to wszystko dáremno y nikczemné bydź chcemy y skázuiemy.

ET nihilominus, si quid vltrà articulos quatuor, aut in aliis temporibus, & locis inconsuetis iudicarent: id irritum, & inane esse volumus & decernimus. Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 97. BP. HL 33/61. HP. 202.

O tymże.

14. Chcemy y vstáwiamy: Aby stárostowie nád Artykuły w státucie wyrázoné żadnych spraw nie sądźili: á ieśli téż kto nie stánie / ábo z niewiádomości o sądźie stárościm Rók przewlecze/ á stárostowieby co przećiwko temu vczynili: sąd ich niech będźie nikczemnością skázon.

VOlumus & statuimus: vt Capitanei, præter articulos in statuto expressos, nullas alias causas iudicent: etiam si quis, vel non comparuerit: vel ex ignorantia, iurisdictionem Capitanei prorogauerit. Et si quid in contrarium fecerint: eorum iudicium nullitatis vitio cassetur. Zyg. w Piotr. 1532. HL 33/60. HP. 203.

O tychże czterech Artykułach pátrz niżey w części piąty Tit: 10. práwo 11. Zábiegáiąc.

parag. Tymże téż.

Capitaneus pro particula fundi non iudicet.

Sigs. Crac. 1539. HL. circa finem.

15. CRebris sæpè subditorum nostrorum Nobilium querimoniis sollicitati, vt in Capitaneorum iudiciis & officio nihil in illos statuere permittamus, quàm quod deceat, & ad illorum iudicium & officium in articulis iudicii & officii statuto expressis pertineat; decreto præsentis Conuentus sancimus, vt Capitanei iniurias de rebus minutis, iugero, pratis, & id genus particula vniuersitatis bonorum non iudicent, sicut de violenta expulsione. Et vt cesset mos ille scribendi & citandi cum dictione PRÆSERTIM. Sed officium & iudicium suum intra metas statuti de articulis iudicii ac officii Capitan: expressas, tantummodo iudicando contineant.

Querelæ.

Stároſtá o dwie rzeczy pozywáć ma náſkárgę.

Alex. w Rád. 1507. La. 116. HL 220. B. 61. y 393. HP. 209.

16. SKárżyli ſie poddáni náſzy z Wielkiey Polſki / á zwłaſczá z ſtároſtwá Poznánſkiego: iż bárzo byli obciążeni pozwy ſtároſćiemi. Dla tego ſkázuiemy: iż ſtároſtá pozywáć niema na ſkárgę / iedno o wybićie Pániey wiáno máiącey / y o świę ży zły vczynek. A czás świężego złego vczynku / niech będźie Rok y ſześć Niedźiel.

Capitaneus pro expulsione dominę dotalitialis, & pro recēti crimine citari potest ad querelas.

QVerebantur subditi nostri Maioris Poloniæ, præsertim de Capitaneatu Posnanien: citationibus Capitanei se vehementer grauari. Quamobrem decernimus: Quod Capitaneus citare non debet ad querelā, nisi pro expulsione dominę dotalitialis, & pro recēti crimine. Tempus autem recentis criminis, sit annus & sex hebdomadæ.

O tychże pozwiech ſkárżonych: iż tylko we trzech rzeczách dawáné być máią.

Zwycz. ſtarem. Krák. La. 121. HL 220. B. 393. HP 210.

17. VJerzſa / gdy kto pánią wiáno máiącą wypędźi z opiáwy.

Druga / gdy brát brátu dźiálu pozwolić nie chce.

Trzećia / gdy kto kogo wypędźi z ſpokoynégo dźierżenia.

De eisdem citationibus per Capitaneos, in tribus casibus ad Querelam dandis.

PRimò, cùm aliquis Dominam, dotē habentē repellit ex reformatione.

Secundò: cùm frater fratri diuisionem consentire non vult.

Tertiò: cùm aliquis aliquem expellit, ex pacifica tenutā.

Ten wyſſy ſtátut iáko ma być rozumian.

Zyg. w Krák. 1507. HL 220. B. 394. HP. 210.

18. TEn ſtátut o Pozwiech Stároſćich / ktore ná ſkárgę máią być dawáné / ták chcemy áby był rozumian / o pániách ktore wiáno máią: áby o ich y innych perſon ſpokoynego dźierżenia wybićie gwałtowné / było wolno Stároſćie pozew dáć. O ſtátek tego práwá pochwalamy.

Sed de dominabus dotalicionatis & de aliis personis ex possessione bonorū pacifica violēter expulsis, hæc lex intelligi debet.

PRæterea statutum, de citationibus Capitaneorum ad querelam; volumus intelligi, de dominabus dotalicionatis: vt pro ipsarum & aliarum personarum, de pacificis possessionibus, expulsione violenta, liceat Capitaneo citationem dare. Reliquum eiusdē Capituli approbamus.

Obyczay y kſztałt pozwu ſkárgowego.

Zyg. w Piotr. 1525. fo. 53. HL. 40. B. 73. HP. 210.

19. N. Stároſtá tobie N. ſłáchćicowi oznáymuiemy: iż ſłáchetny N. przeciwko

Formā citationis Castren: ad querelam, talis est.

N. De N. Capitaneus, P. tibi Nobili N. de N. innotescimus: Nobilem A. de B. contra

ćiwko tobie przed námi ſtárgę przełożył: żeś ty onégo z ſpokoynégo dźierżenia dóbr/ któ ré zá tym álbo zá owym práwem dźierżał/ wypędźił y gwałtownie wyrzućił. Dlatego ć mocą królewſką y náſzégo vrzędu ſtá roſćiégo roſkázuiemy: ábyś przed námi á bo náſzym vrzędem Grodzkim N. w ponie dźiałek po świętćie N. ná zamku N. przećiwko ſtárdze N. oblicznie ſtánął: y ná żá łoby przerzeczonégo N. y ná inné rzeczy ktoréć ná ten czás zádáią y będą obiáſnio né/ odpowiedał. A chociáy ſtánieſz ábo nie ſtánieſz: my w rzeczách/ ktoré vrzędowi náſzemu należą/ poſtępowáć będźiemy: á o ſzkody/ ktoré ztąd ma/ y o rány ná ten czás przez cię zádáné (ieſli zádáné będą) oſobną ſprawę przećiwko tobie záchowy wa w práwie ſłuſznym. Dan ná Zamku N.

contra te, coram nobis, in querela depoſuiſſe: Quomodo tu ipſum, de pacifica poſſeſſione bonorum, hoc vel illo iuris titulo habitorum & poſſeſſorum, expuliſti: & violenter eieciſti. Quare vigore Regio, & noſtri officii Capitaneatus, mandamus: quatenus coram nobis aut officio noſtro Caſtren: feria ſecunda poſt feſtum N. in Caſtro N. ad inſtantiã & inſtigationem eiuſdem N. compareas: querelis præfati N. & ad alia, pro tunc ubi obiicienda & declaranda, reſponſurus. Quòd ſiue compareris ſiue non: nos ad ea, quæ officium noſtrum ſpectant, procedemus. Pro damnis verò exinde ſecutis, nec nõ pro vulneribus, ſibi per te nũc temporis illatis (ſi illata ſunt) ſpeciales ſibi contra te reſeruat actiones, in foro competenti. Datum in Caſtro P.

O Rokách ſkárgonych iáko przekładáne być máią.

20. *Pátrz niżey w kśięgách tychże piątych w części piątey. Tit: 3. práwo 9.*
Roki nád ſkárgę. ić.

Stároſtowie wedle praw wyſſéy opiſanych ſprawowáć ſię máią. Articulo:

O Sądziech Staroscich.

21. Poſtáwiamy/ iżby káżdé Roki Stároſtá ſądźił/ iáko ſtátut wczy fol: 9. ieſli by ták zábáwion nie był/ iáko tám ſtoi w tymże ſtátućie pod ſtráceniem vrzędu: á ieſliby ináczéy ſądzono podle ſtátutu liſtu 3: áby ſądowi tákiemu nulla præſtaretur obedientia. My czyniąc doſyć proſbom Poſłów/ ná potomné czáſy komukolwiek ſtároſtwo iákié damy: ten tákowy będźie powinien ſam przez ſię Roki ſtároſćie ſądźić/ wedle ſtátutów wyżéy opiſánych: exceptis tamen modernis poſſeſſoribus: przeſtrzegáiąc tego/ áby iáka przyczyná niepotrzebnéy y rozſtérku nie była. Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP 214

Stároſći ábo Grodzki Vrząd káżdému gotowy być ma y wyiſczáć rzeczy oſądzonè, nie czekáiąc Rokow.

22. Vrząd Zamkowy będźie powinien być kożdému pogotowiu wgorącym y świeżym złym vczynku y vczynieniu ſprawiedliwości/ y wyiſczániu oſądzonéy rzeczy: wyiąwſzy tylko świętè dni y Niedźiele/ nie czekáiąc rokow Grodzkich: ktoré ſprawy nie máią być zwłoczone ná Roki Grodzkié/ ále przez ſądzenia rokow máią być odprawowáné.

Officium Caſtrenſe vnicuique paratum eſſe debet.

DEbebit autem officium Caſtrenſe, vnicuique ſemper paratum eſſe, in recenti crimine, in miniſtranda iuſtitia & exequẽda re iudicata: exceptis duntaxat feſtis ſolennioribus, & diebus Dominicis: non expectatis terminis Caſtrenſibus: quæ cauſæ non debent differri ad terminos Caſtrenſes; ſed ſine celebratione Terminorum debent exequi. Zyg. w Piotr. 1523. fol. 36. HL. 173. E/309. HP 207.

Vrząd żaden do żadnégo iezdźić niema dla przyimowánia zapiſów, maſz niżey,
Tit: 5. lege 8. *Zabiegáiąc.*

Stároſtowie nie Sądowi.

23. Tego też poprawuiąc o Stároſtách náſzych nie ſądownych/ iż gdyby o co w Grodźie Zyg. Aug. w Wáriſ. 1563. Con. 21.

Grodźie przesądzon in articulis Castren: był / tedy tákże ma bydź przeciw niemu postąpiono w przezyskách iáko y od Sądu Ziemskiego.

O BVRGRABIACH. Tit: III.

Burgrábie y sędziowie stárośćini niechay będą osiedli.

Zyg. w Krák. 1507. fo. 6. B. HL 19./53. HP. 235.

1. GDyż nowé y stáré státuty skázuią: áby ci / którzy ná dostoieństwách y ná vrzędźiách ziemskich są / byli osiedli tám / gdźie tákowé dostoieństwá y vrzędy máią: á iż około sędźi y Burgrábiów stárośćich nic do tego czásu nie zda sie bydź postánowiono: dla tego skázuiemy: áby sędźiowie y Burgrábiowie byli osiedli w onych źiemiách: w których od swych stárostów postánowieni vrzędy správuią.

Skázuiemy / áby Sędźiowie y Burgrábiowie obywátele y poddáné nászé / y tákże dróg y ludźi podrożnych bespieczenstwá wedle sposobu práwá od gwaltu tych / którzy krzywdy czynią / bronili: y áby ku zápłáceniu win / które beda powinné z sądu bydź płácone / przypedzáli.

Burgrábiowie ábo Dźierżawcy zamkón przed vrzędniki króleſtwá nászego máią odpowiedáć.

Ludwik w Koſs. 1374. La. 41. HL 19. B./53. HP. 235.

2. VStáwiamy / áby Burgrábiowie ábo správcy zamkowi / y poddáni ich / pozwáni bedąc przed Stárostámi / Sędźimi / Podsędkámi króleſtwá nászego / którzy zá czásem beda stawáli y odpowiedáli tym / którzy sie ná nie skárżą: nieináczéy ieno iáko inssa ſłáchtá y inssy ludźie króleſtwá nászego. Wyiąwszy tylko rzecz / którąby pomsty krwie potrzebowálá: któréy to rzeczy vznánié Nam y potomkóm nászym záchowamy osobliwie.

Burgrabij & Iudices Capitaneorũ, ſint poſſeſsionati.

CVm nouæ & antiquæ Conſtitutiones decernant, Dignitarios & officiales terrarum, illic poſſeſſionatos eſſe debere, vbi dignitates & officia obtinent: de Iudicibus tantum & Burgrabijs Capitaneorum non videtur quicquam hactenus eſſe cõſtitutum: Quapropter decernimus, quòd Iudices & Burgrabij ſint poſſeſſionati, in illis terris, in quibus à ſuis Capitaneis conſtituti, officia exercent.

Ipſosque terrigenas & ſubditos noſtros itinerumq; ac itinerantium ſecuritatem iuxta iuris formam à violentiis iniurijs antium defendant: ad ſolutionem verò pœnarum, quæ ex iudicato debentur eoſdem compellant. niż. par. 5. tit. 4. le. 8. 13 każdy.

Burgrabij ſeu Tenutarij Caſtrorum coram officialibus Regni reſpondeant.

DEcernimus: quòd ipſi Burgrabii ſeu rectores Caſtrorum & homines ipſorum, coram Capitaneis, Iudicibus, ſubiudicibus regni prædicti, qui pro tempore fuerint citati, compareant: & reſpondeant, de ſe querulantibus: prout cæteri nobiles & homines quicunq; Regni prædicti. dum modo cauſa, vltionis ſanguinem nõ requirat. cuius cognitionem pro Nobis & noſtris Succeſſoribus, reſeruamus ſpecialiter.

O Burgrábiách Zamku Krákowſkiégo, Art: De Incompatibilibvs.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 236.

3. KÁſztelan żaden Burgrábią Zamku Krákowſkiégo bydź nie może. Gdyż ná woynie káżdégo Káſztelaná bytności dla správowánia ludźi / ieſt potrzebá: Burgrábiá zásie ná Zamku Krákowſkim obecnie bydź powinien. Z tych tedy przyczyn y ná ten czás káżdy Kásztelan Burgrábſtwo puścić bedźie powinien exnunc: y ná potym Burgrabſtw Káſztelanóm dawáć nie bedźiemy: gdyż to oboie ſtáć wespółek nie może.

Burgrábiowie Krákowſcy.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 236.

4. DÁna Nam ieſt správá: iżby ſie niektórzy znáydowáli z Burgrábiów Zamku Krákowſkiégo / którzy nád ſeymów ták Piotrkowſkiégo iáko y Wárszáwſkiego bliſko przeſłych

ſłych Conſtitucye y vchwały / ná Zamku Krákowſkim ná Burgrábſtwách obecnie nie mießkáią: czego áby ſie nikt ná potym ważyć nie śmiał/ á vchwały iné ſeymowé iáko w inßych wßytkich Artykułách / ták w tym mocnie dzierżáné y pełnioné były: zá ſpólnym zdániem Rad koronnych / y zezwoleniem Poſłów Ziemſkich ták to oſtrzegamy: Iż od tego czáſu począwßy/ y nápotym záwżdy Stároſtá Krákowſki y teráźnieyßy/ & pro tempore exiſtentes Capitanei, káżdego Burgrábie Krákowſkiego z iego powinności ná pomnieć będźie powinien / y to ná pieczy ſwéy mieć / áby káżdy Burgrábiá Krákowſki ná Zamku Krákowſkim obecnie mießkał. Czemu gdźieby który będąc przez ſtároſte ná pomniony doſyć nie vczynił / tákiego káżdego będźie nam Stároſtá deferować powinien. A my tákiego káżdego przed Nas ná Séym pozowiemy/ y práwem będźieli winien iego odſądźiwszy: & ipſo facto tákowé Burgrábſtwo inſemu/ któryby tám obecnie mießkał/ dáć powinni będźiemy.

Wßákoż obecne Burgrábiów Krakowſkich mießkánie/ták ſie ma rozumieć: iż káżdy z nich ábo ná potrzebę K.P. ábo dla opátrzenia zdrowia ſwégo/ także potrzeb inych ſwoich odiáchácby ná káżdy quartał po trzy Niedźiele / ábo rázem do roku po dwánaśćie Niedźiel mógł: á wßákże z wiádomośćią Stároſty Krákowſkiego / y záſádźiwßy mieyſce ſwé Szlachćicem godnym / ná którymby Stároſtá przeſtał. A iżby ſie téż obecné Burgrábie Krákowſkiego mießkánie niegdźie indźiéy iedno ná Zamku Krákowſkim rozumieć á znáczyć mogło.

O Burgrábſtwách wßytkich mieyſc, Art. DIGNITARZE VRZĘDNICY.

Pto ieſt anno 1562. pátrz wyſſo. fo. 160. le. 22.

5. Inne rzeczy w Conſtitucyách koñſkich przez nas pozwolone y opiſáné/ ku dobrému rządowi y pilnému doyźrzeniu vrzędników koronnych w mocy ſwéy oſtáwuiemy: y áby ſie wßytkiemu wedle ſpoſobu opiſánégo działo doſyć/ nálazkiem Séymowym náydu iemy / to obiaſniáiąc: Iż cochmy o Káſtellániách/ná Burgrábſtwá Zámku Krákowſkiego vſtáwili/ tóż rozumiémy y o inych Dignitarzách y Vrzędnikách Ziemſkich: iż oni przé powinności ſwé/ które ná nich do woyny należą/ Burgrábſtwy ſie báwić nie mogą/ áni ich trzymáć máią: ták że y o Wrótnictwá.

Zyg. Aug. w Wárſz. 1563. HP. 236.

O KSIĘGACH GRODZKICH. Tit: IIII.

Akt zamkowych ksiągi ná Ratuſzu pod pieczęćią Woiewody, Sędźié° źie mie y Stároſty niech będą chowáné.

Actorum Caſtren: libri in Prætorio, ſub clauibus, Palatini, Iudicis terræ, & Capitanei, ſeruandi ſunt.

1. Iż ná niektórych mieyſcách w ſtároſtwách náßych ázwlaſczá w ſtároſtwie Wielkiéy Polſki zwykły bydź wpiſowáné w kśięgi Grodzkié wßyſtkié zapiſy nierozdźielnie: y tákowé kśięgi przez potomki ſtároſtów bywáią wnoſzone ná mieyſcá oſobné: zá którym wniesieniem poddáni náßy zapiſów y liſtów z wielkimi trudnośćiámi/y niekiedy zá wielkim nakładem wyymowáć muſzą: y niekiedy dla wielkiéy płacéy wyćiągánia zwykli ich nie otrzymawáć: co bywa przećiwko obyczáiowi wßelkiégo práwá poſpolitégo y ſpráwiedliwości. Dlatego oſtáwiamy / áby ná wieki było chowáno we

Verùm quia in nonnullis Capitaneorũ noſtrorum locis & præſertim Capitaneatu Maioris Poloniæ, conſueuerunt inferri libris caſtrenſibus inſcriptiones indifferenter vniuerſæ: ij quoq; libri, per ſucceſſores Capitaneorum, in priuata loca deferri: quibus ſubditi noſtri inſcriptiones & literas, nonniſi cum difficultatibus, & nonnunquam grandi precio coguntur extrahere: nonnunquam verò, propter nimiam depactationem non obtinere: quod fit contra omnem iuris, iuſtitiæ & æquitatis communis rationem. Quapropter ſtatuimus perpetuò obſeruandum:

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 109. HL. 6/ 11. HP. 435.

vt

no we wßytkich ziemiách krolestwá náßego: Iż gdy sie przyda stárostwu głównemu / ábo ktoremu inemu mnieyßemu wákuiąc / przez zeßćie ábo wstępek ná inné stárostwo / tedy księgi Grodzkie stárostów zmárłych / ábo tych ktorzy ná inné wstępuią z mieyscá stárostów wákuiących / nie máią bydź nigdźie znaßáné / ále pod swiádectwem niech będą położoné ná Ratußách / w skrzyniách ná to osobliwie náznáczonych: ktore skrzynie kluczmi Woiewodzémi y Sędźiego oney źiemie / w ktoréy stárostwo iest / y Stárosty zá czásem będącego máią bydź zámykáné y otwiéráné.

Król stárych ksiąg Grodzkich ma sie dowiedzieć, y ná Ratußách położyć, pod kluczámi Woiewody, Sędziego, y Stárosty.

2. A Iż ku vczynieniu téy vstáwy byliśmy powußeni ßkodámi y krzywdámi poddánych náßych: ktore przychodźiły pierwßych lat dla niebytności ksiąg Grodzkich: dla tego ácz wßelka vstáwá pospolicie ściąga sie ná przyßłe rzeczy: wßákże iż księgi stárostów przeßłych máią w sobie (iákoż tego podobieństwo iest) nie osobliwą potomków stárościch przeßłych / ále pospolitą potrzebę. Dla tego obiecuiemy / chcemy / y iesteśmy powinni wßytkie y kożdé zosobná księgi by nastárßé ktorékolwiek / y gdźieby smykolwiek v wßytkich poddánych náßych duchownych y swieteckich ktorégokolwiek stánu / y záwołánia oné rozumieli bydź / władzą náßą krolewską zásie ie wźiąć y rostázáć wźiąć / y to czynić: áby té księgi przeßłych stárostów / ták ná inné stárostwá wstępuiących / iáko zchodzących y od innych żywiących były włożoné w skrzynkę / álbo w skrzynie osobliwą: ktore skrzynie z témiż księgámi wiernie będą chowáné ná Ratußoch miast pod trzemi kluczámi przez rzeczonémi: to iest / Woiewody y Sędźiego oney źiemie / y Stárosty zá czásem będącego. Ktore skrzynie y księgi niech bywáią otwárzáné ná Rocech sądow źiemskich: y listy z nich pod titułem y pieczęcią tegoż zá czásem będącego Stárosty kożdemu / ktory o nie prosić będźie / niech będą wydawáné. Zá ktore listy przeßłych stárostów stárostowie záczásem będący / nieináczéy niech

Ian Olbr. w Piotr. 1496. Ld. 109. HL 7/ 12. HP 435.

vt in omnibus terris regni noſtri, vacationibus Capitaneatuum generalium & particularium per ceſſum vel deceſſum contingentibus, libri Caſtrenſes eorundem cedentium vel decedentium Capitaneorum de locis capitaneatuum vacantium, quoquam minime deferantur: ſed ſub teſtimonio reponantur, in Prætoriis, in ciſtis, ad hoc ſpecialiter deputandis: quæ clauibus Palatini, & Iudicis terræ illius, in qua capitaneatus conſiſtit, & Capitanei pro tempore exiſtentis, claudi & aperiri debeant.

Rex antiquos libros Caſtrenſes conquiret: & in Prætoriis reponet: ſub clauibus Palatini, Iudicis & Capitanei.

QVoniam autem ad hanc ipſam Conſtitutionem mouebamur iacturis, & iniuriis, ſubditis noſtris ob carentiam librorum eorundem annis ſuperioribus contingentibus; idcirco licèt omnis conſtitutio communiter ad futura referatur: tamen, quia libri Capitaneorum præteritorum, continent (vt veriſimile eſt) non priuatam ſucceſſorum capitaneorum illorū præteritorum, ſed communem neceſſitatem: idcirco promittimus, volumus & debemus, omnes & ſingulos libros, etiam vetuſtiores quoſcunq; vbicunque, apud quoſlibet ſubditos noſtros, ſpirituales & ſeculares, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſtentes, intellexerimus eſſe, autoritate Regia noſtra rehabere: mandareque & efficere, eoſdem præteritorum capitaneorum, tàm cedentium & decedentiū, quàm aliorum viuentium, reponi in ciſta, vel ciſtis ſpecialibus: quæ cum eiſdem libris in Prætoriis ciuitatum obſeruabuntur fideliter, ſub tribus clauibus prædictis: videlicet Palatini & Iudicis terræ illius, ac Capitanei pro tempore exiſtentis. Quæ tandem ciſtæ, & libri aperiantur, in terminis Iudiciorum terreſtrium: & literæ ex eiſdem, ſub titulo & ſigillo eiuſdem pro tempore exiſtentis Capitanei, quibuſlibet petentibus extradantur: pro quibus præteritorum Capitaneorum literis, ipſi pro tempore exiſtentes, non aliter ſalaria præſumant exigere, quàm exigi conſueuerūt,

śmieią zapláty té wyćiągáć/ ieno iáko zwykło bydź płácono zá spráwy/ które przed stárostámi spráwowáné y spisáné bywáły. A cokolwiek ninieyszym y inémi státutmi iest vstáwiono y tu wpisano ábo nie wpisano: to ná przyszłé przypádłé rzeczy chcemy/ áby było referowano.

pro actibus coram eis gestis atque scriptis. Id autem & quicquid præsentibus, & aliis his insertis & non insertis regni statutis sancitum est, ad futuros volumus cuentus referri.

O xięgách stárostów Wielkiéy Polski, áby były ná Ratuszu miástá Poznáńskiégo chowánè.

De libris Capitaneorum Maioris Poloniæ in Prætorio ciuitatis Posnaniensis conseruandis.

3. CHcąc stáré błędy pokáźić/ á státuty ná to vczynioné pochwalić/ stánowimy: áby stárostowie Wielkiéy Polski głowni/ bądź po śmierći/ bądź po odmienieniu swym/ xięgi vrzędu swego y innych przodków swych/ wedle vstáwy stárey ná Ratuszu Poznánskim w zámknieniu położyli y wrócili. A rostánowiemy pod winą stá grzywien/ áby ći wszyscy ktorzykolwiek xięgi ktorychkolwiek stárostów tych/ ktorzy stárostwo w Wielkiéy Polsczе niekiedy spráwowáli/ ná swieto swietégo Janá Chrzćiciełá blisko przyszłé wrócili y ná Ratuszu położyli/ iáko przerzeczono iest. A Stárostá terázniejszy niech będźie obowiązan czynić pilność/ że sie ma wywiádowáć o tych xięgách: ktorych ieśli niezechcą wrócić/ tedy ilekroć będą nápomnieni/ winę sto grzywien záplácić nieodpuszczenié będą powinni/ do skárbu nászego. A ieśli kto będźie przał iż tákowych xięg niéma/ tedy tego dowieźdź przysięgą ma: iż ich niéma/ áni wié o nich.

Errores vetustos abolere volentes, & statuta ob id condita approbantes, decernimus: vt Capitanei Maioris Polonię generales, siue post mortem, siue per immutationem, libros Actorum officii sui suos & quoscunq; alios prædecessorum suorum, iuxta Constitutionem vetustam in Prætorio Posnanien: in conclaui reponãt & restituant: & mandamus sub pœna centum marcarum: vt omnes quicunque libros quorumcunq; Capitaneorum, eorum qui capitaneatum Maioris Poloniæ quondam administrârunt, infra hinc & festum S. Ioannis Baptistę proximè futurum restituant: & in prætorio reponant, vt præmissum est. Capitaneus autẽ modernus, sit obligatus facere diligentiam, in exquirendis libris huiusmodi. Quos quidem si qui restituere noluerint, toties quoties moniti fuerint, pœnam centum marcarũ, fisco nostro applicandam, soluere irremissibiliter teneantur. Si verò quis eiusmodi libros se non habere contenderit: iureiurando id probare tenebitur, quòd eos non habeat, nec de eis scit. Zyg. wkrá. 1510. fo. 11. HL. 7/ 13. HB. 436.

Actá Grodzkié Krákowskié.

4. ACtá Grodzkié Krákowskié wieczné bydź máią postánawiamy/ ták iáko w Wielkiéy Polsczе/ w ktorych Pisárze máią bydź przysiegli y osiedli. Zyg. III. w VVár. 1589. fol. 19.

Actá Grodzkié Wiskié.

5. ACtá Grodzkié Wiskié/ ktore sie poczęły pisáć od śmierći Krolá Stephaná/ áż do Koronácyiey nászey/ zá prosbą Posłów támecznych ápprobuiemy/ ták té/ ktore sie dźiały zá vrodzonego Páwłá Kozakowskiégo Surrogatá od przodká nászego ad beneplacitum dánego: iáko y té ktore zá vrodzonego Janá Rákowskiégo Podkomorzégo Wiskiégo/ ktorego sobie wszytká szláchtá ziemie Wiskiey pod ten czás Interregni zá Surrogata obrálá: tákże też y té/ ktore sie dźiały pod áktem szlachetnégo Janá Niewodowskiégo/ przez tegoż Rákowskiégo ná mieysce swé subdelegowánégo. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 54.

Rewizyia xiąg Grodzkich Luckich.

6. DLa rewidowánia xiąg Grodzkich Luckich stárośćich sądowych/ deputuiemy z seymu terázniejszego pewné osoby/ to iest Wielmożnego Jánuszá Xiążę Zbárázkié/ Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 33.

ſkié/ Woiewódę Brácławſkiégo / Stároſte náſzégo Krzemienieckiégo / y wrodzonych Demiana Olewicza/ y Jdana Borzonickiego Woyſkiégo Luckiégo: którzy rewidowawſzy/ ieſliby iákié errory w tych kſięgách pokazały ſie/ nam máią deferowáć: á my pokazáné bledy z tych kſiąg wymázáć roſkázemy.

O ZAPISIECH. Tit: V.

Zapiſy y zeznánia, które przed ſtároſtą Wielkiéy Polſki w Woiewództwie Poznáńſkim y Káliſkim bywáią, ſą wieczne.

Zyg. wkrá. 1519. fo. 11. HL116/208 HP 198. y 520.

1. SKázuiemy ná proſbę Poſłów Wielkiéy Polſki: áby reſignácyie/ y zapiſy/ y opráwy przed ſtároſtą Wielkiéy Polſki gdźiekolwiek / były ſtárym zwyczáiem: wſzákże tylko w Woiewództwách Poznáńſkim y Káliſkim.

Inſcriptiones quæ corã Capitaneo Maioris Poloniæ in Palatinatu Poſnanienſi & Caliſsienſi fiunt, perpetuæ ſunt.

DEcernimus, ad petitiones Nunciorũ Maioris Poloniæ, vt reſignationes & inſcriptiones, reformationesq́; coram Capitaneo Maioris Poloniæ generali, more antiquo fiant: in Palatinatibus, Poſnanienſi, & Caliſſienſi duntaxat. Práwo.

Zapiſy przed Urzędem Siráckim y Láńczyckim vczynione ſą wieczne.

Zyg. wkrá. 1519. fo. 24 HL116/208 HP. 198. y 509.

2. ZApiſy y zeznánia dóbr wźiemi Siradzkiéy y Láńczyckiéy przed ſądem y vrzędem Zamkowym vczynione / niech będą mocne y ważne / y mocy wieczney niech máią moc przez wſzelkiégo wwodzenia w kſięgi źiemſkié / wedle záchowánia w ſtároſtwie Wielkiéy Polſki.

Inſcriptiones coram officio Caſtri Siradien: & Lancicien: factæ ſunt perpetuæ.

INſcriptiones & reſignationes bonorum in terra Siradienſi & Lancicienſi, coram iudicio & officio Caſtrenſi factæ, ſint firmæ & validæ: ac robur perpetuæ firmitatis obtineant, ſine quauis introductione in librum terreſtrem. quemadmodum in Capitaneatu Maioris Poloniæ obſeruatur.

3. *W Ziemi Goſtyńſkiéy kſięgi y zapiſy ták Grodzkié iáko Ziemſkié ſą wieczne.* Maſz niżéy Tit. 8. lege 8.

Zapiſy Biélſkié.

Steph. w Wár. 1581. Con. 216.

4. ZApiſy wſzelákié w źiemi Biélſkiéy ták źiemſkié iáko y Grodzkié/ y té które przy leżeniu kſiąg ſie dźiały/ legittimè vczynione/ authoritate Conuentus præſentis in ſuo robore záchowuiemy y vtwiérdzamy.

Przy zapiśie kto go czyni, látá, bacżenié y zdrowie vpátrywáć ſie máią.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 44. HL 115. B. y 221 B/ 207. y 395. HP 509

5. NA to bydź obwárowano: áby którzy ná ſądźie ſiedzą pilnie ogledowáli y przypátrowáli ſie oſobie / która czyni iáki zapis: ieſli ma ſłuſzné látá ábo rozeznánié dobré: bo ináczéy niech nie będźie przyięty zapis. Też máią bacżyć / ieſli ieſt zdrowy ná ćiele: á w ten czás może bydź piſano/

Ætas diſcretio, & valetudo conſideranda, in faciente inſcriptionem.

NOtandum, quòd iudicio præſidentes debent diligenter intendere & conſiderare perſonam, recognoſcentem aliquam inſcriptionem: ſi habeat debitam ætatem aut diſcretionem bonam. quòdſi aliter: non ſuſcipiatur inſcriptio. Etiam debent conſiderare, ſi eſt ſanus corpore: tũc poteſt

no / zdrowy ná vmyśle y ná ćiele: ále ieśli ieśt ná ćiéle chór/ á ná rozumie zdrów/ ták iáko w rzeczy ieśt/niech będźie pisano: Chory ná ćiele / á wszákże zdrowy ná vmyśle / y przy rozumie będący.

teſt ſcribi, ſanus mente & corpore. Sed ſi eger corpore exiſtat, cõpos tamen rationis; prout eſt in re, ſcribatur: ita videlicet, eger & languens corpore, ſanus tamen mente, & compos rationis.

Zapiſy ſtanóm oboygá narodu Polſkiému y Litewſkiému ßkodliwè, wa żnè być nie máią.

Inſcriptiones, publicam honeſtatem vtriuſq; gentis lædentes, non teneantur.

6. SI quæ aliæ ſingulares inſcriptiones, inter nos, Prælatos & Barones Magni Ducatus Lithuaniæ, ac Prælatos Regni Poloniæ, eſſent: quæ communem vtriuſq; honeſtatem lęderent: quos anteceſſores noſtri non tenuerunt: tales nos quoq; non recipimus, neq; tenebimus. *Ex priuiłł. Præl. Lith. HL.61/109.*

Zoná mężowi nic zápiſować nie ma bez przyiaćiół.

Vxor ſine amicis nihil inſcribat viro.

7. ŻONA mężowi ſwemu niech nic nie zápiſuie/okrom przyzwolenia przyiaćiół: á ieśli co zápiße/to niech nic nie waży.

ITem vxor marito ſuo nihil inſcribat, ſine conſenſu amicorum. & ſi inſcribit: illud nullius roboris ſit. *Zwyczay 1505. Lá. 121. HL. 306 / 546. HP 278.*

Zapiſy y zeznawánia iedno przy Aktćiéch przyimowáne być máią.

Officiũ ad nullũ accedat ad inſcriptiones ſuſcipiendas excepto Rege.

8. ŻAbiegáiąc trudnośćiam ludzkim/ktoreby rośc mogły / vſtawiamy: iż żaden vrząd niema do nikogo ieżdżić dla przyimowánia zapiſow álbo zeznawánia iákiego/áni przyimować żadnego zeznánia od żadnego ſtanu człowieká: iedno przy Aktćiech / gdy będźie perſonaliter conſtitutus ad Acta, ſanus mente. A co ſie tknie oſoby náßéy / to ták zoſtáć ma: iáko ſie do tego czáſu záchowywáło: iż przy oſobie náßéy ſykáć nam wolno do każdego tego potrzebuiącego / chorobą złożonego.

OCcurrendo difficultatibus hominũ omniũ, quæ exinde exoriri poſſent, ſtatuimus: vt nullum officiũ ad quenquã accedat, propter ſuſcipiendas aliquas inſcriptiones, aut recognitiones aliquas: ſed Actibus præſentibus, in præſentia inſcribentis aut recognoſcentis ſani mente. Quòd verò attinet perſonam noſtram regiam; id eo modo conſeruari debet, prout hactenus conſeruatum fuit: quòd liberũ ſit in præſẽtia noſtra ad ſuſcipiendas inſcriptiones ad vnũquẽq; nobis mittere. *Zyg. Aug. w Piotr. 1550 fo. 4. HL 8/14. y 210. Con. fol. 4.*

Sędźiowie y Podſędkowie niech przeſtrzegáią, áby Piſárze zapiſy pilnie w kśięgi wpiſowáli.

Iudex cum ſubiudice obſeruare debent: vt Inſcriptiones diligẽter inſcribantur.

9. SĘdźiowie y Podſędkowie niech tego przeſtrzegáią: áby zapiſy ſpráwiedliwie y pilnie przez piſárze w kśięgi były wpiſowáné/á niech nie będą odmieniáné. Czego y ten / ktory ſpráwę będźie miał y ſwéy rzeczy będźie pilnował / niech dogląda.

IVdices cum ſubiudicibus prouideant: quò Inſcriptiones iuſtè & diligenter, per Notarios, in libros inſcribantur: & non mutentur: ad quod & ille, qui actionem habebit, & res ſua illi erit curæ, intendat. *Zyg. w Piotr. 1519 fo. 23. HL. 121. B. 218. HP. 395.*

Ziemſkié ſpráwy w Ziemſkié kśięgi wpiſowáné być máią.

10. *maß niżéy párte 5. Tit. 9. lege 2.* Ziemſtié ſpráwy.

Inſcriptiones caſtrenſes euaneſcũt: ſi infra annum ad libros Terreſtres non transferantur.

Alb. Petr. 1496. La. 97. HL 116/ 207.

11. IN libris & Iudiciis Castrensibus, si quæ inscribentur inscriptiones, aut ex causa aut necessitate hominum: illæ ad librum Terrestrem transferantur, ante anni decursum vnius. quo decurso, nullius roboris censeantur esse, in libro Castrensi sine translatione relictæ.

Potwiérdzenié práwá tego, Art: INSCRIPTIONES TRANSFERANTVR.

Sigis. Crac. 1507. fo. 1. HL 116/ 207.

12. INprimis statutum Ioannis Alberti, quod hactenus non fuit in executione positum, de Inscriptionibus in librum Castrensem inductis (vt infra vnius anni decursum, ad librum terrestrem transferantur; alioquin, nullius roboris esse censeantur) approbamus: & in futurum ab omnibus obseruandum decernimus: volentes, vt si quę deinceps Inscriptiones seu Resignationes coram Capitaneo factæ fuerint, nisi infra vnum annum, in librum Terrestrem transferantur, sint nullius roboris & momenti.

Pœna trium marcarum irrogatur ei: qui inscriptionem Castrensem, ad tempus præfixum non transferat.

Consu. La. 120. HL 116/ 207.

13. ITem dum aliquis inscribit alicui, in Iudicio Castrensi Inscriptionem: & promiserit inducere in librum Terrestrem aut Regalem: & non compleuerit ad tempus, prout se inscripsit, succumbens pœnam iudicio trium marcarum, & totidem parti, istud facere teneatur, quod in Iudicio Castrensi inscripsit.

De forma ac validitate omnium obligationum in genere.

Sigis. Crac. 1543. HL. 117. B/ 210.

14. AD effugiendas difficultates, in Inscriptionibus & Citationibus, (quas vafri homines & eorum Procuratores, in longum inutiliterq; trahere, simplicitatem verò Iuris ac iustitiam impedire solent) constituimus: quia inscriptiones reemptionales, commutatoriæ, donatoriæ, obligatoriæ ad certum tempus, & debitorum in certam diem fieri solitæ, bonorum vtendorum inter coniuges, aduitalitates, & arendarum, aliæque huiusmodi obligationes, sint iuxta formulas ipsarū Inscriptionū, in Statuto conscriptas: ita vt si etiam breuiter in Actis scriberentur, debent tamen valere. Et hoc ita. *Wizéy fol. 442.*

Vt quilibet vendendo sua bona, vel quocunq; modo inscribendo, aut oppignorando, comparens coram Iudicio recognoscat: Quia bona sua, hoc est, hanc vel illā villam, vendit huic vel illi Nobili & Successoribus eius, hac vel illa pecuniæ summa: cum omni iure, proprietate, & dominio, sicut eandem solus habuit: atq; dat realem intromissionem perpetuò, per Ministerialem hunc vel hunc, hoc adiecto: (sicut latiùs in formula Statuti descriptum est)

Quòsi prædictus venditor, inscriptor, alienatorùe bonorum haberet vxorem: tunc eam tenebitur, cum amicis suis adducere: vt cedat, de reformatione dotis & dotalicii sui, & hanc recessionem faciet, & recognoscet, iuxta formulam venditionis, superius in Statuto contentam, cum consensu amicorum suorum. *Wizéy fol. 444. par. Si uero.*

Quarumquidem Inscriptionum tuitionem ac defensionem, vnicuique liberum erit facere sub damnis terrestribus, vel sub vadio: prout scilicet inter partes contrahentes fuerit conuentum.

Contra tales verò Inscriptiones, obligationum & oppignorationum quarumuis iam nullus locus, nulli hominum, ne Procuratoribus quidem ad dicendum erit reliquus: nec quispiam controuersiam atq; contradictionem, contra easdem instituet, ac faciet: sed duntaxat eisdem Inscriptionibus satisfacere, & easdem implere, iuxta obligationem tenebitur, nullam Motionem iudicis faciendo, pro quibuscunque tandem debitis inscriptæ, & quacunq; tandem tuitione roboratæ fuerint.

Sed neq; vllam dilationem atq; procrastinationem debitor habebit. nisi fortasse coram certo Iudicio demonstraret, & allegaret Quietationem sui, ratione satisfactionis pro eodem debito inscriptam. In tali enim casu, semel ad futuros terminos beneficio dilationis vti debet. Quam quidem satisfactionem & Quietationem sui, tenebitur

tur comprobare in futuris terminis, ex eisdem Actis, ad quæ se receperit, sub amissione suæ causæ.

O ważności zapisów.

15. Declaruiąc in vniuersum ważność zapisów / áby sie ludźie nie záwodźili pożyczáiąc pieniędzy super bona onerata, postánawiamy. Iż kto będźie miał piérwsze práwo y zapis ad bona aliqua, tego będźie potioritas: y choćby téż kto przezyski y possessyą zá posledniey ßym zapisem otrzymał/ tedy piérwßego zapisu summá y przezyski máią bydź ważnieyßé/ y naprzód isdź/ wyiąwßy gdyby kto był triennalis possessor, ábo de iure práwo iego nálázło sie bydź nie ważné. W czym żeby sie zábieżáło fraudi & dolo, tedy wáruiemy/ żeby wßelákié zapisy / któreby w ksiegách iákich odległych Grodzkich ábo Ziemskich zeznáné były/ ad proprium forum Terrestræ vel Castrensæ, vbi bona recognoscentis consistunt, per modum oblatæ, per creditorem vel debitorem, ábo sługę którego z nich / wpisowáné dla wiádomości káżdego były. A prioritas tego zapisu ma bydź liczoná od onego áktu / gdy będźie in proprio foro per oblatam áktykowány. To téż wáruiemy/ iż iesliby były iakié zapisy ná zmowie / ku oßukániu creditorum vczynioné/ ábo ziákiéy przyczyny podeyrzáné: tedy o to będźie wolno práwem czynić drugim creditorom/ którymby sie ten zapis zdał bydź ku ßkodźie. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 38.

Zapisy ku oßukániu czyiemu vczynionè máią bydź donoszonè.

16. Częstokroć przydawa sie/ iż poddáni náßy bywáią oßukáni przez Zapisy dóbr vczynioné ná zdrádźie y ku przekáźie spráwiedliwości przeciwko tym / którzy co wystąpili. Dla tego vstáwiamy: iż gdy rzecz ábo práwo będźie z kim práwnie poczęté/ o którykolwiek wielki występek/ ieśli on pozwány zstąpieniem y zapisem dóbr v sądu chciałby sie bronić: y ieśliż będźie wieczny zapis/ ma dowieźdź tego zapisu przez przysięgę ześćią świádków sobie równych: iż nie ku zdrádźie stronie/ áni ku przekáźie vczynienia ábo skończenia spráwiedliwości względem złego vczynku zádánego ten Zapis vczynił: á ieśli ten zapis będźie do pewnégo czásu vczynion / tedy ze dwiemá świádki / iż ná zdrádźie tego nie vczynił przysięże.

Zapisy ktoby imieniem cudzym ná zdrádźie czynił, karány bydź ma.

17. Iż niekárność wielka dáłá ludźiom skłonnym do złego ku dopuszczeniu fałßów y oßukániu śmiałość / ták iż sie téż nie boią przez naprawné osoby/ ábo w sądźiech ábo v ksiąg Ziemskich pewné zeznánia imieniem onych osób / które daleko są od mieysca tychże sądów czynić / y procurują ku ßkodźie y skáżeniu niewiedzących. Któż za śmiałość chcąc pohámować vstáwiamy: áby wßyscy tákowi/ gdy będą dostátecznym świádec-

Inscriptiones in fraudem factæ probandæ.

SÆpe contingit circumueniri subditos nostros, per Inscriptiones bonorum, in fraudem eorundem, & impedimentum iustitiæ contra delinquentes: quapropter statuimus: vt cùm actio & lis iudicialiter alicui intẽtata fuerit, pro quouis delicto: si reus ille, Resignatione & Inscriptione bonorum, in iudicio se tutari voluerit: & si perpetua fuerit inscriptio: probabit eãdem inscriptionem, per iuramentum, cum sex testibus suæ conditioni paribus. Quòd non in fraudem partis, aut administrationem & executionem iustitiæ, occasione delicti obiecti, illam fecerit. Si verò ad certum tempus eadem inscriptio facta fuerit, cum duobus testibus, nullo dolo factam esse, iurabit. Zyg. wkrá. 1507. fo. [illegible] HL. 116. 208. HP. [illegible]

Pro inscriptione falsa conuictus puniatur.

QVia impunitas magna dedit hominibus in malum propensis, ad falsitates & colluſiones admittendas audaciam: vt non vereantur, per submissas & subornatas personas, vt in iudiciis, aut apud libros Terrestres, certas recognitiones facere, nomine earum personarum, quas sæpè contingit longius abesse a loco iudicii, & procurare in detrimentum & perniciem ignorantium: quam licentiam refrenare Zyg. wkrá. 1538. HL. 116/209HP 520.

świádectwem przekonáni/winą Státutową o naieździe domowym wyrázoną karáni byli.

volentes ſtatuimus: vt omnes tales, vbi ſufficienti teſtimonio conuicti fuerint, *niż. per. pœna ſtatuti, de inuaſione domus expreſ- 7. Tit. 35. ſa puniantur.

Zapiśów Formy.

Sposób zapiśu zámiány dóbr.

Inſcriptio cõmutationis bonorum.

Zyg. w otr. 1523. f. 45. HL. 218/211, HP 510.

18. STosąc oblicznie przed sądem ßlachetny N. dźiedźic N. z iedney strony/ y ßlachetny N. z drugiey strony/ zdrowy ná vmyśle y ná ćiele/ y przy dobrym rozumie będąc/ iáwnie y przez wyznánie swé wyználi: Iż miedzy sobą vczynili dóbr dźiedźicznych wieczną y nie odezwáną zamiáne/ da wßy sobie zobopólnie dobrá zá dobrá/ źiemie zá źiemie: ták iż przerzeczony N. dał y zámienił dobrá swé dźiedźiczné/ to ieſt/ wieś N. ze wßytkim tey wśi dźiedźictwem/ y ze wßytkim práwem/ pánſtwem/ własnośćią/ y tytułem dźiedźicznym z przerzeczonym N. z N. który N. zá iego dobrá dźiedźiczné/ to ieſt/ wieś N. przerzeczoną/ ták że też ze wßytkim dźiedźictwem tey wśi/ dał y zámienił ze wßytkim práwem/ pánſtwem/ y własnością/ y tytułem dźiedźicznym: ták iż przerzeczony N. przerzeczoné N. dobrá/ to ieſt/ wieś N. z swémi potomki będźie dźierżał/ miał y obyczáiem dźiedźicznym posiędźie/ ták ßeroko/ długo/ y wokrąg: iáko przerzeczoné dobrá/ álbo dźiedźictwo przerzeczoney wśi N. w swych gránicách zſtárádawną ieſt rozdźieloné y ogránicżoné ze wßytkimi y kożdémi zoſobná pożytki: ktore zſtárádawną ku temu N. dźiedźictwu przynależáły/ y ze wßytkimi nic nie wymuiąc przyległośćiámi. A ták że przerzeczony N. przerzeczoné dobrá swé/ to ieſt/ wieś N. ze wßytkim tey wśi N. dźiedźictwem/ ze wßytkim práwem/ pánſtwem/ y własnośćią y tytułem dźiedźicznym/ ze wßyſtkimi potomki swémi będźie dźierżał/ miał/ y dźie dźicznie oſiędźie/ ták ßeroko/ długo/ y wokrąg: iáko rzeczoné dobrá ábo dźiedźictwo wśi N. w swych gránicách y miedzách zſtá rádawną ieſt rozdźieloné y rozgránicżoné/ y ták że weſpołek ze wßytkimi y kożdémi zoſobná pożytki y przyległośćiámi: ktore zſtá rádawną ku máietności N. przynależą nic nie wymuiąc. A iuż ći przerzeczeni zámiá ne czyniący/ dáli ſobie zobopólnie w prze-

rzeczoné

Omparentes perſonaliter coram iudi cio nobilis N. hæres de N. ex vna; & nobilis N. de N. partibus ab altera, ſani mente & corpore, compoteſque rationis exiſtentes, publicè & per expreſſum recognouerunt: talem inter ſe feciſſe bonorum hæreditariorum, perpetuam & irreuocabilem commutationem: dantes ſibi inuicem bona pro bonis, & terram pro terra: quòd videlicet prædictus N. dedit & commutauit ſua bona hæreditaria, videlicet villam N. cum ipſius villæ totali hæreditate, cum omni iure, dominio, & proprietate, ac titulo hæreditario, cum prædicto N. de N. qui pro eiuſdem N. hæreditariis bonis, videlicet villa N. etiã cum totali ipſius villæ hæreditate, illi dedit & commutauit bona ſua hæreditaria præfata, videlicet villam N. cum ipſius villæ totali hæreditate, cum omni iure, dominio & proprietate, ac titulo hæreditario: ita quòd præfatus N. prædicta bona, videlicet villam N, cum ſuis ſucceſſoribus, tenebit, habebit, & hæreditariè poſſidebit: ita latè, longe, circumferentialiterque; prout dicta bona, ſeu hæreditas, præfatæ villæ N. in ſuis metis & limitibus, ab antiquo eſt diſtincta & limitata: cum omnibus ad ipſa bona ſpectantibus & pertinentiis: nihil excipiendo. Et ſimiliter prædictus N. prædicta bona ſua, videlicet villam N cum ipſius villæ totali hæreditate: cum omni iure, dominio, & proprietate, titulo que hæreditario: & cum legittimis ſuis ſucceſſoribus, tenebit, habebit, & hæreditariè poſſidebit: ita latè, longè, circũferentialiterque; prout dicta bona, ſeu hæreditas villæ N. in ſuis metis & limitibus ab antiquo eſt diſtincta & limitata: cum omnibus pertinentiis ad ipſa bona ſpectantibus, nihil excipiendo. Et iam præfati commutantes, dederunt ſibi inuicem in præfata bona commutata realem intro

miſſio-

rzeczone dobrá ták odmienione istotné wwiązánié y rzeczné dzierżenié przez Możné ziemskié. A będą powinni/y są obowiązáni/spólnie/siebie y potomki swé względem przerzeczonych dóbr ták zámienionych bronić/sczycić/y zobopólnie sie wyswobodzáć/ y vspokoiáć od wszytkich práwnych trudnośći/y pierwszych obowiązków/zapisów/pozwów zániesionych/y ktore zániesione bydź máią/zysków/przezysków ktorychkolwiek/y wszytko zámykáiąc od wszelkiego przenágábánia práwnego/y od wszytkich osób stanu obojéy płci/przez dawnośći ziemskié/iáko ná ktorą osobę dawność należy/pod szkodámi ziemskimi álbo zakładem stá grzywien pięniędzy monety Polskiéy.

missionem & actualem possessionem: & debent tenebunturque, se & eorum successores, inuicem, occasione præmissorum bonorum, tueri, defendere, & inuicem se eliberare, pacificareque ab omni impetitione iuridica, ab omnibus personis per præscriptiones terrestres; prout ad aliquam personam præscriptio pertinet: sub damno terrestri, toties quoties alteri ipsorum commutantium, vel eorum successoribus opus fuerit.

O ktore szkody ábo zakład/ieden od drugiego/względem przerzeczonéy obrony pozwány/y potomkowie iego pozwáni do sądu ziemskiego E. ábo zamkowego J. ná pierwszym Roku iáko záwitym stać oblicznie/y zániechawszy wszytkich wymówek/zwłók z ktoréykolwiek przyczyny/ábo też quitów/ktore z práwá zwykły bydź dawáne y pozwalane/ y wszytkich inych práwnych zwłók/y tákże rusenia Sędźi/odpowiedáć/y od sądu nie odchodząc/dekretowi sądownému bydź posłusen/to iest/zástępić/y o wszystkie osądzone rzeczy dosyć vczynić będzie powinien/y potomkowie iego będą powinni tylekroć ilekroć im y ich potomkóm będzie potrzebá.

Sposób Zapisu wiecznego przedánia dóbr.

19. SToiąc oblicznie przed sądem szláchetny N. zdrowy ná vmysle y ná ciele/ iáwnie przez wyznánié swé wyznał/iż dobrá swé dziedziczné/to iest/wieś N. ze wszytkim tey wsi dziedzictwem/y ze wszytkimi do tey wsi przynależnośćiámi/ktorymbykolwiek sposobem przynależały y przychodźiły/ nic práwá/pánstwá y własności ktorychkolwiek pożytków przerzeczony N. w przerzeczonych dobrách N. sobie y swym potomkom nie záchowuiąc áni wymuiąc/ták szeroko/długo y w okrąg/iáko przerzeczonych dóbr Wsi N. dziedzictwo w swych miedzách y gránicách sie rozściąga/szláchetnému N. z N. zá C. grzywien/monety y liczby Polskiéy przedał ná wieki/y ná wieczność zdał/ták iáko sam przerzeczone dobrá N. miał/dzierżał/y w dzierżeniu ich był/ nie wymuiąc żadnych pożytków tych dóbr: áby ie przerzeczony N. y iego potomkowie ze wszytkim práwem/pánstwem/własnością/y tytułem dziedzicznym/y pożytki wszytkimi y kożdémi zosobná wiecznie dzierżał/opánował/y ná pożytki swé wedle vpodobánia swégo obrocił. A iuż od tego czásu przerzeczony N. przerzeczonému N. dał

Inscriptio venditionis bonorum.

COmparens personaliter corã iudicio, nobilis N. hæres de N. sanus mente & corpore existẽs, publicè & per expressum recognouit: quia bona sua hæreditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villę hæreditate, & omnibus ad eam pertinentibus, & quouis modo spectãtibus & prouenientibus: nihil iuris, dominii, & proprietatis, & quorumùis vsufructuum, prædictus N. in præfatis bonis N. pro se & suis successoribus reseruando seu excipiendo: ita latè, & longe, circumferentialiterque, prout præfatorum bonorum villę N hæreditas, se in suis metis & limitibus extendit. nobili N. de N. pro centum marcis pecuniæ, monetę & numeri Polonicalis, vendidit perpetuè, & in æuum: ita, prout solus habuit, tenuit & possedit: nullis exclusis: per præfatum N. & eius successores, cum omni iure, dominio & proprietate, ac titulo hæreditario, perpetuè & in æuum tenenda, possidenda, & ad vsus beneplacitos conuertenda. Et iam exnũc prædictus N. præfato N. dedit realem intromissionem, & actualem possessionem, per ministerialem terrestrem N. de N. in prædicta bona, videlicet villam N, & eius hæreditatem totalem, & debet prædictus

Zyg. wkrá. 1523. fo. 44 HL. 118. B/ 112/HP 511.

dał istotné wwiązánié y dzierżenié w rzeczy sámey przez Woźnego Ziemskiego w przerzeczoné dobrá N. to iest Wieś B. y we wszytko iey dziedzictwo / y we wszytki pożytki. W których wszytkich dóbr spokoynym dzierżeniu będzie powinien przerzeczony N. y iego potomkowie przerzeczonégo C. z iego potomki względem przerzeczonych dóbr B. tym sposobem przedánych bronić/ zástąpić/ wyswobodzić / y vspokoić od wszelkiego zátrudnienia práwnégo / y od wszytkich osób stanu y obojéy płci przez dawności Ziemskié / iáko dawność ná którą osobę z práwá przynależy/ tylekroć ilekroć iemu C. będzie potrzebá/pod szkodámi Ziemskiémi ábo pod zakładem C. grzywien/żadną rzeczą wymyślną tego zakładu nie vchodząc.

Które szkody ábo zakład/ieden od drugiégo względem przerzeczonéy obrony pozwány/y potomkowie ieg pozwáni/do sądu Ziemskiégo E. ábo Zamkowégo J. ná pierwszym Roku iáko záwitym stać oblicznie / y zániechawszy wszytkich wymówek / zwłók z którégokolwiek przyczyny / ábo też quitów które z práwá zwykły bydź dawáné y pozwaláné / y wszytkich innych práwnych zwłók y tákże ruszenia sędzi/odpowiedáć/y od sądu nie odchodząc/ Dekretowi sądownému bydź posłuszen/ to iest zástąpić/ y o wszytkié osądzoné rzeczy dosyć vczynić będzie powinien / y potomkowie iego będą powinni tylekroć / ilekroć im y ich potomkom będzie potrzebá.

A iesliby ten / który przedawa / miał żonę : któréy oprawá posągu ściągálaby sie ná tákowé dobrá przedáyné : tedy będzie postáwiona przez mężá v Akt / y zwoleniem przyiációł przynamniéy dwu krewnych z linii oycowskiéy : y przyzwoli ná tákowy zapis / co sie tycze téy sprawy.

N. & eius successores, præfatum N. cum suis successoribus, occasione præmissorum tueri, euincere & eliberare, pacificareque : ab omni impetitione iuridica, ab omnibusque personis, per præscriptiones terrestres : prout ad quamlibet personam præscriptio pertinet : totiens quotiens sibi N. opus fuerit : sub damno terrestri nulla re exquisita ipsam euadendo.

Pro quibus dānis seu vadio &c. vt supra. Etsi venditor haberet vxorem, cuius reformatio extenderet se ad talia bona vendita : constituetur per maritum ad Acta : & cum consensu amicorum, ad minus duorum ex linea paterna consanguineorum, consentiet ad talem inscriptionem : quò ad eius reformationem.

De eodem.

SI verò is, qui venderet, obligaret, aut quocunque alio modo inscriberet, alienaretque bona sua, habuerit vxorem : tũ eandem tenebitur cum amicis eius, ad renuntiationem Doti eidem inscriptæ, adducere, quæ adducta recognoscet, se Inscriptioni suæ Dotali renunciare, cum amicorum consensu. Zyg. wkrá. 1543. wys. fol. 440. lege 14. Ad : pa. Quod si.

Sposob zápisánia Czynszu ná Wyderkaff osobam Duchownym zá dozwoleniem Krolá I. M. piérwéy otrzymánym.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 45. HL 118, B/212. HP 514.

20. Stoiąc oblicznie przed sądem szlachetny N. dziedźić B. zdrowy ná vmyśle y ná ciele / iáwnie przez wyznánié swé zeznał : iż vczćiwym mężom Mensyonarzóm kościoła Tumskiégo Krákowskiégo/teraz y nápotym będącym/ dwánaśćie grzywien pieniędzy rocznéy czynszu/ zá trzy stá grzywien pieniędzy monety y liczby Polskiéy/wiecznie/ wszákże ná Wyderkaff/ przedał y zápisał / y przedáie y zápisuie ná dobrách swych dziedzicznych / to iest ná wsi J. y Kmieciách/ Káczmarzóch/y innych wszytkich

Inscriptio Census in vim reemptionis, aliás, Ná wyderkaff/ personis spiritualibus, quæ non nisi cum consensu Regię Maiestatis prius obtento fieri debet.

COmparens personaliter coram iudicio Nobilis N. de N. hæres, sanus mente & corpore, publicè per expressum recognouit : Quia honorabilibus viris N. de N. &c. Mansionariis Ecclesiæ Cathedralis Cracouien: modernis & pro tempore existentibus, duodecem marcas pecuniæ census annui pro trecentis marcis pecuniarum, monetæ & numeri Polonicalis, perpetuæ & in æuum, in vim tamen reemptionis, aliâs Ná wyderkaff/ vendidit

ſzytkich / ktoſzy mieſzkáią w przerzeczonéy wſi J. Które dwánaśćie grzywien pieniędzy przerzeczony N. będźie powinien/y iego potomkowie będą powinni/kożdego Roku ná kożdé świeto świętego N. przerzeczonym wczćiwym Mensyonarzóm niniejſzym y ktoſzy zá czáſem będą/ przez wlaſnéġ Poſłá odeſłáć / y od nich ná kożdy Rók po záplácéniu kwit wźiąć. Tenże będźie powinien / y niniejſzym liſtem ſie obowiązuie z kmiećmi w téyże wſi mieſzkáiącémi v Akt Duchownych v Vikáryiégo ábo Officyałá L. ná świeto świętego M. bliſko przyſzłé ſtánąć / y ku płáceniu z przerzeczonémi kmiećmi przerzeczonégo czynſzu rocznégo dwánaśćie grzywien pod kłątwámi kośćielnémi obowiązáć ſie. A iuż przerzeczony N. przerzéczonym kośćiołá G. ſługam kośćielnym dał iſtotné wwiązánié y rzeczné dźierżenié w przerzeczony czynſz áby dźierżeli/mieli/y ſpokoynie trzymáli. Ktemu przerzeczonym A. obowiązuie ſie y potomki ſwé względem przerzeczonégo czynſzu od wſzytkich zapiſów pierwſzych / pozwów zániesionych/y ktoré zániesioné máią bydź/ zyſków/ przezyſków ktorychkolwiek ieſli ktoré ſą/ y od wſzelkiégo wſzytkich oſób ſtanu y płći práwnégo przenágábánia przerzeczoné ſługi kośćielné niniejſzé/ y ktoſzy zá czáſem będą bronić/ záſtępić/ wyſwobodźić: ták iżby przerzeczeni ſłudzy kośćielni niniejſzy / y ktoſzy będą potym/mogli ſpokoynie y cále káżdégo Roku przerzeczony czynſz dwánaśćie grzywien / iáko rzeczono ieſt/bráć bez wſzelákiéġ zátrudnienia. Ktoré rzeczy wſzytkié wyráżoné/y w niniejſzym zapiśie zámknioné / przerzeczony A. będźie powinien/y iego potomkowie będą powinni/pod zakłádem ſtá ábo M. grzywien/przerzeczonym ſługóm kośćielnym y ich potomkóm záplácić: o ktory zakład do ſądu ziemſkiégo ábo Grodzkiégo P. pozwány ábo potomkowie iego pozwáni / ná pierwſzym roku iáko zawitym/ będźie powinien ábo będą powinni ſtáć / żadną rzeczą wymyſlną bądź práwną ábo niepráwną ich nie vchodząc/ábo roku nie zwłocząc / pod ſtráceniem ſwéy rzeczy: ále ná tymże roku będźie powinien y będą powinni/przerzéczonych kápłanów od wſzytkich trudnoſći záſtępić/wyſwobodźić/ y wſzytkim rzeczam w niniejſzym zapiśie opiſánym doſyć vczynić.

dit & inſcripſit: & vendit & inſcribit, in, & ſuper bonis ſuis hæreditariis: videlicet villa N. ac kmetonibus, tabernatoribus, & aliis quibuſuis incolis, præfatæ villæ N. Quas quidem duodecem marcas pecuniarum prædictus N. & eius Succeſſores, tenebitur ſeu tenebuntur ſingulis annis, pro quolibet feſto Sancti Martini, præfatis honorabilibus viris Manſionariis N, & N. modernis & pro tempore exiſtentibus, per proprium Nuncium mittere: & ab illis etiam quotannis, poſt ſolutionem, quietationem recipere. Et tenebitur, præſentibuſq; ſe obligat præfatus N. cum kmethonibus eiuſdem villæ incolis, ad Acta Spiritualia, Vicarii, ſiue Officialis in Spiritualibus Cracouien: profeſto S. Andreæ proximo ſtare: & ſe ad ſolutionem cum præfatis kmethonibus, præfati cenſus annui duodecem marcarū, ſub cēſuris Eccleſiaſticis obligare. Etiam præfatus N. obligat ſe, & ſuos Succeſſores, occaſione præfati cenſus, ab omnibus inſcriptuonibus prioribus, ſi quæ ſunt, & omni impetitione Iuridica; prædictos Manſionarios modernos, & pro tempore exiſtentes, tueri, euincere, & eliberare: ab omnibus perſonis: ita quòd præfati Manſionarii moderni, & pro tempore exiſtentes, poſſent pacificè & integrè quolibet anno præfatum cenſum duodecem marcarum, ſic vt præmiſſum eſt percipere, ſine quouis impedimēto. Quæ omnia ſuperiùs expreſſa, & in præſenti inſcriptione contenta, præfatus N. tenebitur, & ſui Succeſſores tenebuntur complere: ſub vadio centum vel N. marcarum, prędictis Manſionariis, & eorum ſucceſſoribus ſoluendo. Pro quo vadio, citatus, vel Succeſſores eius citati in primo termino, tanquam peremptorio, ſtare debet, ſiue debent: nulla re exquiſita ſiue iudiciaria, ſiue extraiudiciaria illos euadendo; vel terminum differendo: ſub amiſſione ſuæ cauſæ: ſed in eodem termino tenebitur & tenebuntur prædictos Manſionarios, ab omnibus impedimentis, euincere, eliberare: & omnibus in præſenti inſcriptione contentis, ſatisfacere. Quòdſi, noluerit, aut neglexerit: vel eius Succeſſores neglexerunt: extunc in inſtanti, pro præfato vadio ſatisfacere tenebitur, ſiue tene-

nić. A ieśliby niechciał ábo zániedbał/ábo potomkowie iego zániedbáli: tedy zárázem o przerzeczony zakład w zysku máią bydź zdáni/ y zá nie dośyć vczynić będą powinni/ ábo będźie powinien. A choć dośyć vczyni zá przerzeczony zákład/ przedśie wßytkié rzeczy opisáné wypełnić będźie powinien/ y będą powinni tylekroć/ ilekroć

tenebuntur. Et satisfaciendo pro præfato vadio, vtique omnia contenta in præsenti inscriptione, complere debebit, totes quoties præfati Mansionarii censum præfatum, ad tempus prædictum habere nō possent: & illis dedit realem intromissionem, in præfatum censum, per ministerialem terrestrem N. de N.

przerzeczeni ſtudzy kośćielni czynßu przerzeczonégo ná czás przerzeczony nie mogliby micć/ ániby im dośyć śie ośtáło względem wßytkich przerzeczonych rzeczy.

Census perpetui, solo annexi, ratificantur.

Zyg. wkrá. 1532. B. 2. HL38/68.

21. PLuries per subditos nostros sollicitati sumus: vt literas reponi mandaremus super census perpetuos domorum: & in defectu literarum, liberam cuiq; potestatem faceremus, eosdem census perpetuos domorum, seu quorumùis locorum, solo annexos, vni ab altero redimendi: & perpetuitate oneris, pro certa summa pecuniaria, inter se, instar reemptionum censuum, commutandi. Nos etsi nunquam assentiri eiusmodi petitioni voluimus: quia tamen hucvsque ab ea ipsa petitione; quæ multam in se continere videtur iniquitatem, illos cum sua non vulgari molestia, & fastidio nostro, non cessare experimur: prouidere volentes, ne in posterum, vni ab altero, quod non esset æquum, repetendi, vel literarum super census perpetuos diuturnitate temporis abolitarum productionem expostulandi, occasio (dissidiorum inter subditos nostros subadministratrix) præbeatur; statuimus & decernimus, cum assensu & consilio totius Senatus nostri; vt nemini subditorum nostrorum, cuiuscunq; status & conditionis extiterint, liceat quomodocunque, directè vel indirectè, reemptionem perpetuorum & solo annexorum censuum, deinceps verbo vel facto, contra veterem illorum possessionem attentare. quos perpetuos esse, sola veteri & diuturna possessione, & circa venditiones vel inscriptiones bonorum, ad Cē sus perpetuos soluendos obligatorum, mentione probari decernimus.

Obyczay dárowánia wiecznego.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 46. HL 119. B/214 HP. 515.

22. STołąc oblicznie przed śądem śláchetny A. dźiedźic N. zdrowy ná vmyśle y ná ćiele/ iáwnie zeznał: iż dobrá swé dźiedźiczné/ to iest/ wieś C. ze wßytkim téy wśi dźiedźictwem/ y ze wßytkim práwem/ páństwem y własnośćią/ y tytułem dźiedźicznym/ y ze wßytkiémi do tych dóbr przynależnośćiámi/ ktorymbykolwiek sposobem należały/ z pożytki wßyśtkimi/ nic práwá/ páństwá/ y własności/ y wßytkich dochodów y pożytków w przerzeczonych dobrách sobie y potomkóm swym nie ośtáwuiąc/ áni wyymuiąc/ ták śéroko/ długo y wokrąg/ iáko przerzeczonych dóbr dźiedźictwo w swych miedzách y gránicách śérokié iest/ y iáko ie sam dźierżał/ y miał/ y w dźierżeniu był/ śláchetnému D. y iego własnym potomkóm dał/ dárował wiecznie y ná wieki: áby przez przerzeczonégo D. y iego potomki iáko práwdźiwé y słuśné potomki przerzeczoné dobrá były trzymáné/ miáné

Formula donationis perpetuæ.

COmparens personaliter coram iudicio Nobilis N. hæres de N. sanus mente & corpore existēs, publicè & per expressum recognouit: Quia bona sua hæreditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villæ hæreditate, ac cum omni iure, dominio & proprietate, tituloq; hęreditario, necnon cum omnibus ad ipsa bona pertinentibus, & quoùis modo spectantibus, & vtilitatibus vniuersis, nihil Iuris, dominii, & proprietatis, & quorumùis vsufructuum, ac vtilitatum, in prædictis bonis, pro se & suis successoribus reseruando, seu excipiendo: ita latè & longè, circumferentialiterq; prout præfatorum bonorū hęreditas se in suis metis & limitibus extendit: & prout ea solus tenuit, habuit, & possedit: Nobili N. de N. nepoti suo ex fratre germano, dedit, donauit, perpetuè & in æuum, irreuocabiliterq; per præfatū N. & eius Successores tanquam veros & legit-

miáné y wiecznie dźierżáné / y wedle wpodobánia swégo ná wżytki obracáné.

A iuż od tego czásu przerzeczony N. przerzeczonému N. dał istotné wwiązánié y dźierżenié w rzeczy sámey przez Woźnégo ziemskiégo w przerzeczoné dobrá N. to iest w wieś B. y we wßytko iéy dźiedźictwo / y we wßystki pożytki. W których wßystkich dóbr spokoynym dźierżeniu będźie powinien przerzeczony N. y iego potomkowie przerzeczonégo C. z iego potomki względem przerzeczonych dóbr B. tym sposobem dárowánich bronić/zástępić/wyswobodźić/ y vspokoić od wßelkiégo zátrudnienia práwnégo/ y od wßytkich osób stanu y obojéy płci przez dawności ziemskié/iáko dawność ná którą osobę z práwá przynależy tylekroć/ ilekroć iemu C. będźie potrzebá / pod ßkodámi ziemskimi ábo pod zakładem C. grzywien/ żadną rzeczą wymyślną tego zakládu nie vchodząc.

Sposób zapisu zastávy dóbr.

23. SToiąc oblicznie przed sądem niniejßym ßlachetny A. dźiedźic B. dobrowolnie/ iáwnie/ y przez wyznánié zeznał: iż ßlachetnému C. y iego potomkóm dobrá swé dźiedźiczné/ to iest/ wieś E. w grzywnách M. pieniędzy dobrégy monety Polskiéy zástáwił y zápisał do świętá Národzenia páná Christusowégo/ bliско przyßłégo/ á od świętá Národzenia Páná Christusowégo / do drugiégo tákiégoż świętá bliско przyßłégo ieśliby nie wykupił / ábo summy przerzeczonéy nie záplácił / dóbr tych dźiedźicznych. A ták rok od roku iáko látá po sobie idą/ áż do zupełnégo y cálégo przerzeczonéy summy M. grzywien zápłácenia / y przerzeczonych dóbr wykupienia : áby dźierżał C. V. przerzeczoné dobrá ze wßytkim práwem/ pánstwem/ własnością / ták długo/ ßéroko y w okrąg ze wßytkimi y kożdémi zosobná tych dóbr pożytki / dochody y przynależnościámi wßytkimi: to iest/iáko sam dźierżał/ miał/ y w trzymániu był/ nic sobie práwá/pánstwá/ábo pożytków w przerzeczonych dobrách E. przerzeczonému A. B. y iego potomkóm którymkolwiek niczá chowniąc álbo nie wyymuiąc obyczáiem y tytułem zastávy / áż do wykupienia / áby dźierżał/ miał/ vżywał. A iuż mu przerzeczony legittimos hæredes, prædicta bona tenenda, habenda, & perpetuè possidenda ad vsusq; beneplacitos conuertenda.

Et iam prædictus N. prædicto N. exnunc dedit realem intromissionem & actualem possessionem, per Ministerialē Terrestrem N. de N. in præfata bona, videlicet villam N. & eius hæreditatem totalem: & debet prædictus N. & eius Successores præfatum N. cum suis Successoribus occasione præmissorum tueri, euincere, & eliberare, pacificareque ab omni impetitione iuridica: ab omnibus personis per præscriptiones Terrestres: prout ad quālibet personā præscriptio pertinet: toties quoties sibi N. opus fuerit sub damno Terrestri: nulla re exquisita ipsū euadēdo.

Etsi talis vēditio deberet fieri in vim reemptionis alias nà widerkaff: tunc in loco cōpetēti addātur dūtaxat hęc verba: videlicet, in vim reēptionis, aliás na widerkaff.

Forma obligationis, cum traditione possessionis.

COmparēs personaliter coram iudicio Nobilis N. de N. hęres publicè & per expressum recognouit. Quia Nobili N. de N. bona sua hęreditaria, videlicet villam N. in trecentis marcis pecuniæ bonæ monetæ numeri Polonicalis obligauit, inscripsit: & præsenti inscriptione inuadiat, obligat, & inscribit, ad festum Natiuit: Christi proximè venturum: & à festo Natiuitatis Christi proximo in defectu exemptionis & summæ præfatæ solutionis ad aliud festum Natiuitatis Christi: & sic ab anno ad annum annis se sequentibus: vsque ad plenariam & integram præfatæ summę trecentarum marcarum exsolutionem: & prædictorum bonorum N. exemptionē: per ipsum N. de N. prædicta bona N. tenenda, habenda & possidenda: cum omni iure, dominio, & proprietate, modo obligatorio; nihil iuris, dominii, & quorumuis vsufructuum vel vtilitatum, in præfatis bonis N. pro prædicto N. & eius Successoribus, vsque ad debitam executionem, penitus referuando seu excipiendo: sed ita latè & longè, prout solus prædictus N. tenuit, habuit & possedit. Et iā sibi prædictus N. dedit & dat exnunc in

Zyg. w Piotr. 1523. fol. 47. HL119. B/ 214HP. 516

czony A. dał y dáie od tego czásu w przerzeczoné dobrá E. istotné wwiązánié y dźierżenié rzeczné/przez którégokolwiek Woźnégo ziemskiégo/ od tego czásu z práwá przydánéj/ áby przyiął to wwiązánié. Ani ma przerzeczony A. y iego potomkowie przerzeczonému C. y iego potomkóm w przerzeczoné dobrá zastáwné wwiązánia bronić/ ábo dawszy wwiązánié w nich krzywdźić/ ábo którymkolwiek obyczáiem spokoynégo dźierżenia przekázáć/ y owszem będźie powinen y iego potomkowie będą powinni względem przerzeczonych dóbr ode wszystkich obowiązków/ praw/ y zapisów pierwszych/ téż posągu y wiáná ślachetnéy E. małżonki swéy/ y pozwów/ przypozwów iuż wniesionych/ álbo które ieszcze wniesioné będź máią/ zysków/ przezysków którychkolwiek/ y iednym słowem zámykáiąc od wszytkiégo przenágábánia práwnégo/ w wszytkich sądów krolestwá przez wszytki dawności ziemskié/ iáko ná którą osobę płci y stanu oboygá ziemska dawność przynależy y ściąga sie/ bronić/ szczęścić/ zástąpić y wyswobodźić/ y przez szkody ji vczynić tylekroć/ ilekroć iemu ábo iego potomkóm w tym czásie póki zastáwá trwáć będźie byłáby tego potrzebá/ pod zakładem inych M. grzywien. O który zaklad ábo zakłády ieśli względem przerzeczonych rzeczy pozwáć do práwá ziemskiégo G. álbo Grodzkiégo H. dopuściłby sie/ ábo iego potomkowie dopuściliby sie/ tedy ná piérwszym Roku pozwu iáko záwitym może będź zdan w zysku. á ieśliby nie stánął odrzuciwszy wszytki zwłoki ná rzeczy głównė/ ábo téż ná przypadkowé/ choć prawdźiwéy niemocy/ odłożenia ná wierszą rzecz/ ná rzeczy sobie wedle práwá pomocné/ ná quit: wyiąwszy gdźieby sobie brać chciał ná quit własnégo Powiátu/ ná który zwykło będź dawano: y ná wszytkié iné z którégokolwiek przyczyny zwłoki y miánowánia wszytki/ dáć w wiązánié/ y krzywdę przez sie ábo przez napráwné osoby w przerzeczonych dobrách vczyniona ná prostė powodowé twierdzenié ma nágrodźić/ y od inszych zádawánia trudności zástępić/ wyswobodźić/ przez szkody vczynić będźie powinien y będą powinni. A ieśli w przerzeczonych rzeczách wszytkich ábo w części nie vczyniłby dosyć/ támże zárázem przez sąd nie winá trzech grzywien/ ále zakład ná nim ábo potomkách iego ma będź skazan: o który zakład ábo zakłády sąd odrzuciwszy sądowné rusżenia/ y iné wszytkié zwłóki ábo smykánia/ ten práwem zwyciężony/ temu który práwem wygrał/ pod cztérnaśćią grzywien winy/ nie odchodząc/ wedle obyczáiu práwá dosyć vczynić będźie powinien/ y potomkowie iego będą powinni: które zapłaciwszy y dosyć zá-

præfata bona N. realem intromissionem & actualem possessionem per Ministerialem Terrestrem N. de N. Et debet, tenebiturq; præfatus N. & sui Successores tenebuntur ipsum N. & eius Successores, occasione prædictorum bonorum, ab omni impetitione iuridica & quibusuis Inscriptionibus & iuribus prioribus, tueri, defendere, euincere & eliberare: toties quoties sibi aut eius Successoribus opus fuerit: vsque ad exemptionem bonorum prædictorum. Nec debet prædictus N. & eius Successores, prædicto N. & eius Successoribus, in præfatis bonis obligatis iniuriari: aut quouis modo pacificā possessionem præpedire: sub vadio aliarum trecentarum marc. Pro quo vadio, si se citari permiserit, aut Successores permiserint; in primo termino tanquam peremptorio, parere tenebitur & tenebuntur. Et in illo termino, intercedere, euincere, eliberare iniuriamq; per se, vel submissas personas, in præfatis bonis, illatam resarcire. Quòdsi in præfato termino intercedere, euincere, eliberare, damnumque resarcire noluerit, aut neglexerit: extunc pro præfato vadio satisfacere tenebitur, in eodem termino: nulla re exquisita, nec colore excogitato: nec iudicialiter neq; extra iudicialiter, abrenunciando omnibus iuris remediis & dilationibus: nullisq; euasionibus, modis, vel cautelis. Terminum præfatum differendo: nec quouis modo ipsum N. vel eius Successores euadendo. Quod vadium, debet conuerti in summam essentialem, sine corporali iuramento: nec poterit quicquam in auxilium sibi contra ipsum N. & eius Successores accipere, sub amissione suæ causæ, videlicet solutionis præfati vadii: quo soluto, vtique Inscriptioni præsenti, & in ea contentis satisfacere, toties quoties sibi N. & eius Successoribus opus fuerit.

nie vczyniwszy przedsie zapisowi y wszytkiemu w nim opisániu dosyć vczynić z potomki swymi będzie powinien tylekroć/tilekroć iemu C. D. y iego potomkóm będzie potrzebá.

Sposób obowiązku pewnego długu.

24. SToiąc oblicznie przed Sądem Szlachetny N. dziedzic N. iáwnie y przez zeznánie wyznał: iż ſlachetnému N. ſto grzywien pieniędzy pewnego y wiádomego długu / álbo pożyczánych pieniędzy monety y liczby Polſkiey ieſt winien / y niniejszym liſtem obowiązuie ſie od tego czásu ná świeto Narodzenia Páná Chriſtuſowego/ktore bliſko przydzie záplácić/y viscić ſie: á gdzieby nie zápláćił ábo zápláćić zániedbał/tedy názáiutrz tegoż świetá Narodzenia Pánſkiego/ktore bliſko przydzie / będzie powinien y niniejszym zapiſem obowiązuie ſie iemu N. dáć ſtotne rowiązánie y ſpokoyne dzierżenie w wieś swą dziedziczną ábo zaſtáwną rzeczoną N. przez Woźnego: ktorego ſobie przerzeczony N. wybierze przez wſzelákiego przydánia ktorégokolwiek vrzędu: á dawſzy mu rowiązánie y ſpokoyne dzierżenie/ma y będzie powinien onego bronić y wyſwobodzić: ták iż przerzeczone dobrá ſpokoynie od wſzelkiey trudności práwney wſzyſtkich oſób będzie mógł dzierżeć y trzymáć: ktore będzie dzierżał y miał obyczáiem zaſtáwnym w przerzeczonych ſtu grzywien/ od przerzeczonego świetá Narodzenia Pánſkiego / ábo ráczey od wźięcia dzierżenia do drugiego Narodzenia Pánſkiego bliſko przyſłego: á od świetá Narodzenia Pánſkiego bliſko przyſłego do drugiego / iáko látá po ſobie idą / áż do zupełney zapłáty przerzeczonych ſtá grzywien ze wſzytkim práwem/pánſtwem y właſnością / y ze wſzytkimi pożytki / ktore pochodzą z tych dóbr ábo ze wſi przerzeczoney/ nic niewyymuiąc. A będzie powinien rzeczony N. przerzeczoney N. względem przerzeczonych rzeczy bronić/ſczycić/wyſwobodzić / pod zakładem drugich ſtá grzywien. A ieſliby niechciał bronić/ſczycić/y wyſwobodzić/ ábo to czynić zániedbał/ábo w przerzeczonych dobrách przez ſie ábo naprawne oſoby ktorymkolwiek ſpoſobem będzie krzywdził / á względem przerzeczoney obrony dopuścilby ſie o zakład pozwáć / álbo iego potomkowie tákże: tedy ná pierwſzym roku ſtać będzie ábo będą powinni/y ná tymże bronić / zaſtępić / wyſwobodzić / y dobrá przerze-

Inſcriptio inſcribendi debiti, ad certum diem obligati.

Comparens perſonaliter coram iudicio nobilis N. de N. publicè & per expreſsũ recognouit: quia nobili N. de N. cẽtum marcas pecuniarum certi & liquidi debiti, ſiue mutuatæ pecuniæ, monetæ & numeri Polonicalis, tenetur, & præſẽtibus obligatur, hinc ad feſtum Natiuitatis Chriſti proxime venturum, ſoluere & complere. Caſu quo non ſoluerit, aut ſoluere neglexerit: extunc in craſtino eiuſdem feſti Natiuitatis Chriſti proximè venturi, debebit, tenebitur, præſentibuſq; ſe obligat ſibi N. dare realem intromiſſionem, & pacificam poſſeſſionem, in villam ſuam hęreditariam, ſiue obligatoriam, dictam N. per miniſterialem, quemcunq; ſibi præfatus N. eligerit: etiam ſine alicuius additione officii. Et data ſibi intromiſſione, & pacifica poſſeſſione, debet & tenebitur ipſum tueri & defendere & eliberare: ita quòd præfata bona, pacificè & quietè ab omni impetitione iuridica, quarumcunq; perſonarum, poſſet tenere & poſſidere: quæ tenebit, habebit, poſsidebit, modo obligatorio, in præfatis centum marcis, á præfato feſto Natiuitatis Chriſti: vel potius ab acceptione poſſeſsionis, ad aliud feſtum Natiuitatis Domini proximè venturum: & à feſto Natiuitatis Chriſti proximè venturo, ad aliud annis ſequentibus vſq; ad plenariam ſolutionem prædictarum centum marcarum cum omni iure, dominio, & proprietate: ac cum omnibus vtilitatibus, ex eiuſdem bonis, ſeu villa prædicta, prouenientibus: nihil excipiendo: & tenebitur dictus N. præfatum N. occaſione præmiſſorum, tueri, defendere, & eliberare, ſub vadio aliarum centũ marcarum. Quòdſi tueri & defendere & eliberare noluerit aut neglexerit: vel in præfatis bonis, per ſe, vel ſummiſſas perſonas, quoùis modo iniuriatus fuerit: & ſe occaſione præmiſſorum, pro præfato vadio citari permiſerit, vel ſui ſucceſſores permiſerint: extunc in primo termino parere tenebitur & tenebuntur: & in illo termi-

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 48. HL. 110/ 215. HP 518.

przerzeczone vspokoić od wszytkich osób/ áko ná którą osobę dawność należy. A ieśli ná przerzeczonym roku przerzeczonych rzeczy nie vczyni ábo zániedba vczynić dośyć/ ábo krzywdy ieśli którą vczyni niechćiałby nágrodzić/ tedy ná tymże Roku o przerzeczony zakład dośyć vczynić będźie ábo będą powinni/ żadną rzeczą áni bárwą wymyślona/ áni práwnie áni niepráwnie roku przerzeczonégo nie odkládáiąc/ áni iákimkolwiek sposobem tego roku on sam y potomkowie iego nie vchodząc. Który zakład ma bydź obrócon w summę główną/ bez przysięgi cielesnéy: y żadnéy rzeczy sobie przećiwko niemu sam y iego potomkowie nie máią brać/ pod strácéniem swéy rzeczy. A wszákże zápłáciwszy zakład przedśie temu obowiązkowi y rzeczam w nim nápisánym dośyć vczynić temuż N. y potomkóm iego będźie powinien tylekroć/ ilekroć iemu y potomkom iego będźie potrzebá.

Sposób zápisánia Arendy.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 49. HL 120. B/ 216 HP. 519.

25. Stoiąc oblicznie przed sądem ßlácheтny A. dźiedźic ábo dźierżawca N. iáwnie y przez wyznánié zeznał: iż dobrá swé dźiedźiczne ábo zastáwné/ to iest/ wieś C. ßlácheтnému D. zá ták wiele grzywien M. pieniędzy dobréy monety y liczby Polskiéy náiął/ y Arendował tylko do trzech lat/ od świetá świętégo F. bliśko przyßłégo: które grzywny M. przerzeczony C. przerzeczonému A będźie powinien zápłácić ná każdé święto świętégo F. ná mieyscu G. á przerzeczony A. będźie powinien przerzeczonégo D. quitować v Akt Grodzkich G. w tymże Powiećie: á ták/ rok od roku áż do wyßćia téy Arendy. Które dobrá przerzeczoné/ to iest/ wieś C. przerzeczony D. Arendarz będźie dźierżał/ y w nich mießkał mocą przerzeczonéy Arendy/ á nie żadnym innym práwem/ ze wßytkim pánstwem/ práwem/ y wßytkimi pożytki/ które do przerzeczonych dóbr którymkolwiek sposobem należą/ z dochody które z nich pochodzą wßytkimi/ żadnych nie wymuiąc/ od tego czásu áż do wyßćia trzech lat á nie dáléy/ iáko wyssźéy iest nápisano. A iuż przerzeczony A. dał temu naiemnikowi álbo Arendarzowi D. istotné dźierżenié w przerzeczoné dobrá C. y będźie powinien onégo bronić w prze-

no, tueri, euincere, eliberare, bonaq; præfata pacificare, ab omnibus personis, prout ad aliquam personam præscriptio pertinet. Quòdsi in præfato termino præmissa non fecerit, seu facere neglexerit: aut iniuriam si quam intulerit, resarcire nollet: extunc in eodem termino, pro præfato vadio, satisfacere tenebitur & tenebũtur: nullare exquisita, nec colore excogitato: neq; iudicialiter, neq; extraiudicialiter, terminũ præfatum differendo: neq; quouis modo ipsum vel eius successores pro præfato vadio euadendo: quod vadium debet conuerti in summam essentialem, siue principalem, sine corporali iuramento: nec quicquam sibi contra ipsum aut eius successores recipiendo, sub amissione suæ causæ. Nihilominus soluto vadio, præsenti obligationi, & in ea contentis, satisfacere eidem N. & successoribus eius tenebitur: toties quoties sibi & eius successoribus opus fuerit.

Inscriptio locationis & conductionis, seu Arendæ.

Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. de N. hæres siue Tenutarius, publicè & per expressũ recognouit: quia bona sua hæreditaria, siue obligatoria, videlicet villam N. nobili N. de N. pro decem marcis pecuniæ, bonæ monetę & numeri Polonicalis arendauit, ad tres dũtaxat annos, à festo Natiuitatis Christi proximò, continuè se sequentes: quas decem marcas præfatus N. prædicto N. tenebitur soluere ad quodlibet festum Natiuitatis Christi, seorsum in loco N. & præfatus N. tenebitur præfatum N. quietare, ad Acta Castrensia, districtus illius: & sic quolibet anno vsq; ad expirationem præfatæ arendæ. Quæ quidem bona præfata, videlicet villam N. prædictus N. arendator tenebit, possidebit: illisq; vti fruetur, vigore præfatæ arendæ, & nullo alio iure: cum omni iure, dominio, omnibusq; vsufructibus, ad prædicta bona quoquo modo spectantibus: & vtilitatibus ex illis prouenientibus, vsq; ad decursum trium annorum, à receptione possessionis, vel potius ad certum tempus, prout suprà. Et iã præfatus N. dedit sibi Arendatori realem possessionem in præfata bona: tenebitur-

que

w przerzeczonych dobrách árendowánych / od wßelkich obowiązków práw / zapisow / pozwów/ßkód/od wßytkich osób y płci stanu oboygá/y od wßelkiego przenágábánia práwnégo / áż do wyßćia przerzeczonéy Arendy / pod ßkodą ziemską ábo zakładem.

que ipsum tueri, protegere, in præfatis bonis arendatis, ab omni impetitione iuridica vsq; ad expirationem præfatę arendæ, sub damno terrestri. Et hic idem stans præfatus N. Arendator etiam recognouit se arendasse prædicta bona apud præfatum N. iuxta continentiam præsentis inscriptionis. Quæ bona recognouit, non alio genere tantummodo iure arendæ prædictæ, se tenere & possidere.

O które ßkody ábo zakład ieden od drugiégo względem przerzeczonéy obrony pozwány / y potomkowie iego pozwáni do sądu Ziemskiégo E. ábo Zamkowégo J. ná piérwßym Roku iáko záwitym stać oblicznie/y zániechawßy wßytkich wymowek / zwłók z któréykolwiek przyczyny / ábo też quitów / które z práwá zwykły bydź dawáné y pozwalánė / y wßytkich inych práwnych zwłók/y tákże rußenia sędzi / odpowiedáć / y od sądu nie odchodząc Dekretowi sądowemu bydź posłußen/to iest zástąpić / y o wßytkie osądzoné rzeczy dosyć vczynić będźie powinien/y potomkowie iego będą powinni tylekroć/ ilekroć im y ich potomkóm będźie trzebá.

A skoiąc tenże przerzeczony D. Arendarz téż zeznał: iż árendował przerzeczoné dobrá v przerzeczonéy A wedle niniey ßéy zapisu: które dobrá zeznał/iż nie iny práwem tylko práwem Arendy przerzeczonéy F. dźierżąc y w nich siedząc: po któréy Arendy wyßćiu przerzeczony A. ábo iego potomkowie wiádą w wieś C. á żadnégo gwałtu w tym nie vczynią.

Mąż żenie, żoná mężowi może społnè dożywoćie vczynić tym sposobem.

26. Stoiąc oblicznie przed sądem ßláchetny N. zstąd á zstąd / y tákże ßlácheina N. małżonkowie/zdrowi ná vmyśle y ná ćiele / vżywßy przyiacielskiéy rády iáwnie / y mianowićie wyználi: Iż wßytkich dóbr swych dziedzicznych y zástáwnych / ruchomych y nie ruchomych / które teraz máią y potym mieć będą / zobopólnie y społecznie pozwolili sobie vżywánié do czásu żywotá swego / tákim obyczáiem. Iż ieśliby przerzeczonemu N. piérwéy / niż przerzeczonéy N. przydáło sie vmrzeć: tedy oná N. wßytkie dobrá ták ruchomé iáko nieruchomé przerzeczonégo N. będźie trzymáć / y oné posiędźie ze wßytkim práwem / pánstwem / własnością / nic nie wymuiąc: y będźie ich vżywáć áże do czásu żywotá swego: á po śmierći przerzeczonéy N. dobrá przerzeczoné ták ruchomé iáko nieruchomé cále zupełnym práwem ná potomki przerzeczonégo N. wróco sie przez wßeláki ey przekázy y spom potomków przerzeczonéy N. A tákże gdźieby sie przerzeczonéy N. przydáło piérwéy vmrzeć / niżli sámemu N. tedy przerzeczony N. dobrá wßytkie ták ruchomé iáko nieruchomé przerzeczonéy N. będźie dźierżał y posiędźie / ze wßytkim práwem / pánstwem / własnością /

Inscriptio inter coniuges ad tempora vitæ.

COmparentes personaliter coram iudicio Nobiles N. de N. & N. de N. coniuges, sani mente & corpore existentes & vsi amicorum consilio, publicè & per expressum recognouerunt: quia omnium bonorum suorum hęreditariorũ & obligatoriorum, mobilium & immobilium; quæ nunc habent & in pòst habebunt, inuicem & mutuò concesserunt sibi vsu fructum, ad tempora vitæ: tali videlicet modo: quòdsi præfatum N. prius quàm prædictam N. mori contigerit; extunc ipsa N. bona omnia, tàm mobilia quàm immobilia prædicti N. obtinebit & possidebit: cum omni iure, dominio & proprietate, nihil excipiendo: illisq; vtifruetur ad tempora duntaxat vitæ suæ. Post mortem verò prædictæ N. bona præfata tàm mobilia quam immobilia, totaliter pleno iure ad Successores prædicti N. deuoluentur: sine quouis impedimẽto & contradictione Successorum præfatæ N. Et similiter si contigerit prædictã N. priùs mori quàm ipsum N. extũc præfatus N. bona omnia tàm mobilia quàm immobilia præfatæ N. obtinebit & possidebit: cum omni iure, dominio, & proprietate: & omnibus eorundem bonorũ

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 46. HL. 121 / 14. y 217. HP 279.

że wszytkimi ku tym dobrám rzeczámi przynależącémi: y będźie ich używał do czásu tylko żywotá swego: á po śmierći przerzeczonégo N. dobrá przerzeczoné ktorékolwiek onéy N. przynależały / ná potomki przerzeczonéy N. cále mocą śie bez wszelákiéy przekázy y sporu przerzeczonégo niegdy mężá potomków.

rũ pertinentibus: illisq; vtifruetur ad tempora vitæ duntaxat suæ. Post mortem verò prædicti N. bona præfata quæcũq; ipsã N, cõcernebant, ad Successores totaliter deuoluẽtur, sine quouis impedimẽto & cõtradictione Successorum præfati N.

Inscriptio verò cessionis hæc est.

HL 121. B/ 217. 27. COmparens personaliter coram iudicio præsenti Nobilis A. de B. spõtè, publicè ac expressè recognouit, quia de omni iure suo ac inscriptionibus suis perpetuis, vel obligatoriis in Actis quibuscunq; contentis, à quibuscunq; personis, quacunq; ex causa, in & super bonis C. habitis, vnà cum tuitione, in eodem iure, ac inscriptionibus contenta, latius in se canente, nihil iuris, dominii & proprietatis, ac vsuumfructuum, ex eisdem iuribus ac bonis prædictis, sibi & suis Successoribus relinquendo: sed prout ea solus habuit, tenuit & possedit, Nobili D. E. & eius Successoribus cessit: prout iam exnunc cedit & resignat: aliaq; omnia ipsius iuris, ac inscriptionum suarum beneficia, bonorumq; dominium, ac vtilitates vniuersas, in eundẽ D. & eius Successores transfudit perpetuò & in æuum. Et iam ipse A. eidem D. dat realem intromissionem, & actualem possessionem, tàm in hoc ipsum ius seu inscriptiones; quàm in bona prædicta, per ministerialem Terrestrem, quemcunq; iam exnunc de iure additum ad intromittendum præfata bona C. vigore ipsius iuris cessi, ac inscriptionum originalium, tenenda, habenda & vtrifruenda, perpetuò, ac in æuũ, (vel alioqui vsque ad exemptionẽ eius, vel Successoribus ipsius, realiter faciendam.

KWITY GRODZKIE. Tit: VI.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 20. 1. KWity przed księgámi Grodzkimi / ták té które iuż są vczynioné / iáko też in futurum będą czynioné / y zeznawánie wszelákich zapisów y rzeczy / nullis exceptis, áby ták ważné były iáko ziemskie / wiecznémi czásy vstáwuiemy.

KSIĄG

CZĘSC PIĄTA,
O Vrzędzie Ziemskim.

OROCECH Y SĄDZIECH Ziemskich, Tit: I.

Roki ná koždy miesiąc w Powieciách bywały.

Práwo. 1. OKrocéch Ziemskich / iż nád vtrapieniém vbogiéy Szláchty náßéy smiłowáliśmy sie / tákesmy postánowili: iż przerzeczoné Roki Ziemskié nie częściéy / iedno raz w Miesiąc w kożdym Powiecie máią bydź sądzoné.

Ná których Rocéch Ziemskich Komornicy sędziów y Podsędków z drugimi dwiema Komorniki / to iest Woiewodzym y Podkomorzégo niech beda wybiéráni / y przez nie do tychże niech beda przyłączeni: przez których Sędzia y Podsędek y Komornicy ich niech nie máią mocy sądzić.

niż. Tit. 4. prá. 2. Vrzędnicy.

A przerzeczeni Komornicy ábo Vrzędnicy sądowni / którzy máią bydź posádzeni / nie máią inych spraw iedno swé własné prokurować ábo spráwować / áni ku spráwowániu máią od sądu wstáwáć.

niż. Tit. 4. prá. 11. Też iskázáliśmy.

A iest to dobra rzecz y pożyteczna: áby sędzia y podsędek ná Rocéch ziemskich sámi osobą swą siedzieli / iáko iest zwyczay w Wielkiéy Polsce.

Ale ná potym cztéry kroć do roku odprávowánè bywały.

niż. prá. 3. I z sie y prá. 9. 10.

2. CHcemy y roskázuiemy: áby sądy Ziemskié cztérzy kroć do roku / wedle piérwßégo dozwolenia y dopuszczenia / dla vstrzeżenia próżnych nakłádów y trapienia były sądzoné.

Cztéry kroć odprávowánè bywały, á Sędzia z Posędkiem y z Pisárzem ná nich bywáć máią.

3. IŻ sie częstokroć trásia Sądóm Ziemskim Iudicia semel in menſe celebrabantur, & per quos.

DE terminis autem particularibus ſimplicibus, quia vexationi & turbationi noſtrorum pauperum Militum ſumus compatientes, taliter duximus prouidendum: quòd præfati termini particulares, non pluries niſi ſemel infra Menſem in quolibet diſtrictu, ſeu Iurisditione, aliâs *Powiát*, fieri debebunt. *Iág. w krá. y w Wárcie 1423. La. 45. HL. 280 / 499. HP. 410.*

In quibus Camerarii, Iudicum & Subiudicum alii duo Camerarii, videlicet Palatini & Succamerarii eligẽdi per eoſdem, ad alios adiungendi: ſine quibus Iudex & Subiudex & Camerarii eorum non habeant iudicandi facultatem.

Prædicti etiam Camerarii ſeu Officiales Iudicii ſic locandi, non debebunt alias cauſas, niſi proprias procurare: vel ad procurandum ſe, de Iudicio leuare.

Ac bonum & conſultum videtur, quòd Iudex vel Subiudex, particularibus terminis perſonaliter (cùm poſſint) pręſideant. ſicut & in Maiori POLONIA eſt conſuetum.

Sed deinceps tantùm in anno quater fiebant.

ITem volumus & decernimus: Quòd Iudicia Terreſtria quater in anno, iuxta priorem conceſſionem & admiſſionem, ad euitandum inanes expenſas & fatigas, celebrentur. *Káj. III. w Korcz. 1451 La. 87. B. HL. 280 / 500. HP. 410*

Iudex & Subiudex ac Notarius ſiue Camerarius, iudicent quater in anno, niſi infirmitas & R.P. negotium impediat. *Ian. Olbr. w Piotr. 1496 La. 96. B. HL. 126. y 280 / 216. y 500. HP. 410.*

INprimis quoniam crebriuſcule contingit,

Ziemſkim nie bywáć/ dla niebytności tych ktoſzy máią ſprawiedliwość ſkázować. á ták wmyſliſmy poſtánowić / iákoſz poſtáwiamy / áby w koždéy ziemi królеſtwá nászego ſądy Ziemſkie cztéry kroć do Roku były odprawowáně.

Ná których Rocech niech beda y ná nich niech ſiedzą ci / ktoſzy wzgledem doſtoienſtwá ábo wzedu ná ſądzenié ich przy należą: á ieſli ná nich nie beda / ani inſzego ná ſwé mieyſce poſtánowią: tedy przedſie Sędzia z Podſędkiem Roki y ſądy beda ſądzić: nic nie bacząc ná niebytność o négo ábo onych / ktory ábo ktoſzy mieli bydź przy nich: y tákże Komorniey ich ná niebytność Komorników ich.

Wſzákże przynamniéy przy tákich ſądzíech y Rocíech Sędzia z Podſędkiem y z Piſárzem będźie powinien bydź: ná które ieſliż tich trzech wzedników ziemſkich ktory nie przyiedźie/ábo wſzyſcy nie przyiádą: tedy ma bydź karan ábo karáni cztérnaſćią grzywien winy: ktora ma bydź nie odpuſczoné do ſkárbu królewſkiégo obiócona. Wyiąwſzy chorobę ábo potrzeby Rzeczypoſpolitey: gdźieby ſię im zátrudnieni przyiechać ábo ná nich bydź niemogli.

git, iudicia non teneri Terreſtria, propter abſentias eorum, è quorum authoritatibus generalis dependet adminiſtratio iuſtitiæ: idcirco ſtatuendū putauimus, & ſtatuimus; vt in ſingulis rerris Regni noſtri iudicia Terreſtria quater in anno celebrentur.

Quibus Iudiciorum terminis interſint, & eis præſideant illi, qui ad iudicia celebranda, ratione dignitatis aut officii pertinent. Si verò non intereſſent, neq; aliū à ſe ſubſtituerent: nihilominus Iudex cum Subiudice, terminos & Iudicia Iudicabunt: non obſtante abſentia illius & illorum qui intereſſe debuit & debuerant: & ſimiliter Camerarii ſui, Camerariorum eorundem. *niż. prá. 9. Poſtánowiamy. y prá. 11. Vſtáwicznė. y prá. 13. Ieſli*

Tamen ad minus Iudiciis & terminis eiſdem, Iudex cum ſubiudice ac Notario intereſſe teneantur. pro quibus, ſi aliquis eorundem trium Officialium Terreſtrium non venerit: aut omnes non venerint: extunc puniendus, puniendiq; erūt 14. marc. pœna, fiſco regio irremiſſibiliter applicanda: vera infirmitate, & Reip. negotiis exceptis; ſi eis impediti, ad iudicia venire non poſſent, vel eiſdem non intereſſent. *niż. prá. 9. Poſtánowiamy.*

W Ruśi, ſześć kroć do roku bywáć máią.
Maſs nizey Tit. 2. lege 35.

Gdźieby ſądy być nie mogły, tedy Piſarz Ziemſki obliczny być ma z Komorniki y z kśięgámi ſądowémi dla zapiſów y wypiſów.

Ian Olbr. 1496. La. 97. HL. 170/ 303. HP. 408

4. KOki y ich ſądy vſtáwiamy / ábы były ſądzoné w koždych Ziemiách y Powiecíech / iáko były záwżdy bywáć zwykły: á gdźieby którym rázem nie mogły bydź / á miáły bydź ſądzoné: tedy przedſie miáſto nich w ten dźień y ná tymże mieyſcu / ná którym ſądy zwykły bywáć / chcemy y ſtázuiemy bydź: ábы tylekroć / ilekroć ſądy miáły bydź / nammiéy Piſarz Ziemſki obliczny pod tąż winą nieodpuſczoną / ktoraſmy ná Sędźiégo y Podſędká niebędące vſtáwili / to ieſt / pod cztérnaſćią grzywien weſpołek y z Komorniki (ieſliby imi wzednicy nie mogli przyiechać) z kśięgámi ſądowémi ſtáwił ſie v ſądu: przed którymi / to ieſt przed Piſárzem y Komorniki / ludźie do kśiąg

Quæ eſt Notarii & Camerariorum poteſtas: abſente Iudice.

TErminos verò ac eorum iudicia, ſtatuimus in terris & diſtrictibus ſingulis, ſic: vt conſueuerunt teneri, celebrariq;. At vbi pro aliqua vice celebrari non poſſent, pro qua celebranda erant: nihilominus pro eiſdem, die & loco, prout in quibus ipſa iudicia fieri conſueuerunt, volumus & decernimus, vt toties, quoties iudicia celebranda erant, ad minus Notarius Terreſtris perſonaliter, (ſub eadem pœna, per eum, ſi ſecus fecerit, ſoluēda: quā ad Iudicem & Subiudicē, abſentes, cōſtituimus) vnà cū Camerariis (ſi cæteri officiales venire non poſſent) conſtituātur, cum libris iudiciorum. Coram quibus, Notario & Camerariis, homines ad librum venientes, inſcriptiones facient in *niż. prá. 11 vſtáwicznė par. A ieſli- były prá. 13 Ieſli.*

księg przychodzący/ zapisy będą czynić w księgách: iáko któremu będźie potrzebá/ bądź wpisować bądź wypisować.

in libro: aut describant; prout cuilibet inscribendi vel describendi necessitas incumbet.

Roki ábo sądy po rozesłániu listów séymowych áż do séymu powiátowégo sądzone być mogą.

Iudicia vbique, vsque ad Conuentum particularem sint.

5. Iż Zá iákimsi złym zwyczáiem to sie wszczelo: że sądy Ziemskie nie bywáią sądzone iáko skoro listy o séymie wálnym bywáią wydáné: co bywa z wielkim zániedbániem spráwiedliwości. Dla tego vstáwiamy: áby nápotym ná przyszłé czásy nic niewádząc temu/ iż tákowé listy séymowé wymdą ábo séym wálny będźie opowiedźian/ przedsie sądy Ziemskie wszędy były sądzone/ áż do séymu powiátowégo: który będźie w kożdym Woiewództwie postánowion.

QVoniam abusu quodam inolcuit, iudicia terrestria non celebrari mox, vt literæ de Conuentu generali statuto emittuntur: (quod fit cum magna iustitiæ negligenta) proinde statuimus: vt deinceps futuris temporibus, non obstantibus literis huiusmodi, & Conuentus generalis publicatione, iudicia Terrestria vbiq; celebrentur: vsque ad Conuentum particularem, in vnoquoq; Palatinatu institutum.

Zyg. w Piotr. 1538. HL 280. B/ 232. y 500. HP. 412.

Tydźień przed séymikiem Powiátowym vstáwáć máią Ar. Sądzenie Rokow.

6. Roki wszelákie Ziemskie/ Grodzkie y skárgowe/ tydźień przed séymikiem Powiátowym/ áby nie były sądzone. A ieśliby sądzone były/ tedy to nullius valoris będź ma/ excepta positione Actorum Terrestrium, ná których exemptiæ bonorum tylko máią będź odpráwowáné/ etiam sub Conuentu generali & particulari.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 28.

Po dokończeniu séymu áż po dwu Niedźiél odpráwowáné być máią. Arti:

Sądy Ziemskie y Grodzkie po Wszytkiey Koronie.

7. Sądy Ziemskie y Grodzkie/ Iurisdikcyi Grodzkie/ nie máią sie odpráwować w żadnym wszędzie y w Grodźie po dokonczeniu séymu wálnego Koronnego/ in arctiori tempore, iedno po dwu Niedźiél.

Zyg. III/ w Wár. 1589. fol. 31.

Sądy Ziemskie, Grodzkie, y vltimæ instantiæ, *Trybunálskie. etc. pod niebytność w Koronie Królewską bywáć máią.* Articulo:

O Sądziech.

8. Roki Ziemskie/ Grodzkie/ Akty grániczne/ ták Podkomorzkie/ iáko y Commissárskie/ Rewizyie/ y inśé wszytkie Subsellia/ tákże iudicia vltimæ instantiæ Trybunálskie/ isdź máią obyczáiem zwyklym pod niebytność nászę/ iáko y przy nas.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 6.

O retenta prowentów stołu nászego/ o retentá Poborowe/ wizedy Stárośćiey Poborcze/ y śáfárze/ w których sie pokazały retentá: y o retentá dawne quárty/ ták przeszłych lat/ które sie ná przeszłym y ná tym séymie odsądźić nie mogły/ iáko y z przeszłych/ & exemptionis bonorum regalium, & cognitionis stárych sum/ któreby wákowały/ á byli zápoznáni y teraz/ y áż do przyiázdu nászego/ tám in principali, quàm in executione rei iudicatæ, co iednák niéma sie ściągáć ná summy nowé quingentorum millium.

Tákże o dobrá y summy iure caduco, od nas komu dáné/ skarb nász/ y Instigator nász ma pociągáć do zwrócenia nászego przed Trybunał pro hac vice. Wyiąwszy z tego Akcyie quárciáné odestáné z Trybunału Lubelskiego y Wilenskiego ná séym.

Tákże y quárty z Woiewództwá Wołynskiego/ z dóbr nie rewidowánych/ y w summách stárych zápisánych/ które do cognicyiey séymowey zostawáć máią.

*wys. fol. 396. prá. 19 áż przez.

Które wszytkie prowentá máią będź płácone do skárbu koronnego/ iáko y W. X. Litewskiego/ sub pœna wedle Constitucyey anni 1591. tenże Processus ma będź záchowan w W. X. Litewskim tylko o prowentá stołu nászego.

Tákże Szláchćicowi/ ktoryby bądź w quárćie/ bądź w iákich inych prowentách Królewſkich máietność ſwą Ziemſką puśćił/ wolno będźie do wykupná inter cauſas officii ná Trybunał pozwáć.

Tákowymże proceſsem wolno będźie káżdému dochodźić poſſeſsyiéy dóbr náſzych/ gdźieby ie komu gwałtem odieto: ktore ſpráwy nie tylko z pozwu/ ále y z ápellácyiéy ab exequutione przypadáiącé/ ſądzone máią bydź ná Trybunale w ſześć niedźiél po appellácyiéy inter cauſas officii. Tákże ieſliby o niepuſczenie dóbr náſzych ápellácyia wroſłá ná Trybunał ma isdź inter cauſas officii.

Gdy kto quit od ſtrony otrzyma z przewodu práwá y bánnicyiéy/ ma iuż mieć zá tym locum ſtandi w káżdego práwá/ zá onym quitem choćby relaxácyiéy nieniał áż do dwunaſtu Niedźiél po zwroceniu náſzym do Korony.

Ktore to ſpráwy nowo odeſłáne/ máią ſie zás zá przyiázdem da Pan Bóg ſczeſliwym náſzym/ do właſnego ſwego trybu/ y forum proprium wrocić.

A tá Conſtitucya o ſądzeniu retent Poborowych y Quárćiánych y ſumm ſtárych nie ma ſie ściągáć ná X. Litewſkie/ iedno ná Korone.

Táż Conſtitucya ácz byłá temporanea: ále zás reáſſumowána Roku 1598.

Pátrz wyſſéy folio 144. lege 3. Conſtitucye anni M. D. XC. tertii.

O Rocéch y Wiécách weſpół.

Trzykroć do roku bywáć máią, á ná nich vrzędnicy wſzyſcy bywáć powinni, wyiąwſzy chorobę ábo poſelſtwo Rzeczypoſp.

Káſ. w Nieſz. 1454 La. 93. HL 49/88. HP. 419.

9. Poſtánawiamy/ áby ſądy záwité álbo Roki głowné trzy kroć były do roku we wſzytkich Ziemiách: á wſzyſcy Vrzędnicy/ ktorzy zwykli na ſądźiéch ſiadáć/ będą powinni ná nich bydź. Wyiąwſzy Woiewodę y Stároſtę/ gdy ná ſeymiech álbo ná ſpráwách Rzeczypoſpolitéy będą zátrudnieni: ná ktory czás będą mogli ná ſwé mieyſcá ludźi oſiádłé/ mądré/ y w práwie vczoné oſádźić.

Ale ini/ktorzy ná tákowych ſądźiéch zwykli ſiadáć/ iáko Sędźia/ Podſędek/ Chorąży/ záwżdy niech będą powinni oſobámi ſwémi bydź: wyiąwſzy ieſliby ktory z nich był niemocny/ ábo był ná poſelſtwie Królewſkim ábo Koronnym: bo ná ten czás będźie mógł ná mieyſce ſwé inégo záſádźić. Ale gdźie tych przyczyn nie będźie/ ſámi w oſobách ſwych będą powinni bydź.

Roki trzykroć do roku, á Wiecá czwartè bydź máią.

Zyg. w Krák. 1543 HL 47. B/ 85. HP 420.

10. Zdáło ſie Nam y Rádam náſzym: áby doſyć było tylko trzy rázy w Roku Roki Ziemſkie ſądźić/ ieſli ſłuſzna przyczyná

Officiales Colloquiis perſonaliter interſint.

ITem ſtatuimus: quòd Iudicia peremptoria ſeu termini generales, fiant tribus vicibus in anno, in terris ſingulis: omnesque Officiales, qui iudiciis præſidere conſueuerunt, perſonaliter eis intereſſe tenebuntur, & ſint aſtricti: Exceptis Palatino & Capitaneo: qui dum conuentionibus aut negotiis Regiis fuerint impediti, poterint vice ſua ſurrogare terrigenas poſſeſſionatos, & prudentes ſeu Iuriſperitos.

wys. prá. 2. Chcemy. y prá. 3. iż ſie y niż. prá. 10. Zdáło.

Cæteri verò præſidentes in iudiciis, vt Iudex, Subiudex, Vexillifer ſemper perſonaliter intereſſe debebunt. præter quàm, ſi eorum aliquis infirmus eſſet: aut legatione Regia, ſeu Regni fungens, alicubi mitteretur. Nam tunc pro vno ſemel poterit alium in Iudicio ponere, vice ſua. aliâs ſemper extra caſus iſtos intereſſe perſonaliter ſint aſtricti.

niż. prá. 13 ieſli.

wys. prá. 1 O Rocech y prá. 3. iż ſie.

Termini Terreſtres ter in anno, Colloquia vero ſemel celebrentur.

VIſum eſt nobis, & Conſiliariis noſtris, ſatis eſſe. vt tātùm ter in anno, Terreſtres Termini celebrarentur: idque, ſi non aliqua

czyná temu nie przekáźi: á czwarta część Roku ná sądzenié Wiécow niech będźie obiócona. A to dla tego: áby Wiécá w Ziemi Sándomirskiéy kożdégo roku raz były ná trzech mieyscách/wedle stárégo zwyczáiu/począwszy w poniedźiálek w Jesieni po ś. Fránciśku.

Naprzód w Sándomirzu/ potym w Rádomiu/ náostátek w Wiślicy.

Tákże w Krákowie/ w Lublinie/ y w inych Woiewództwách y w Ziemiách Roki Ziemskié/y Wiécá tymże sposobem máią bydź odpráwowáné: to iest/trzykroć Roki/ á czwarty raz Wiécá.

Tákże w Woiewództwie Ruskim trzy kroć Roki Ziemskié/ á czwarty raz Wiécá máią bydź sądzoné: to iest/począwszy Roki Ziemskié Lwowskié we śrzodę po trzech królách/potym w inych Powieciéch wedle stárégo zwyczáiu: á drugié Roki Ziemskié we śrzodę po ś. Woyciesze: á trzecié Roki Ziemskié/ po świecie ś. Málgorzáty. A tákże w inych Powieciéch.

A Wiécá Lwowskié we śrzodę po świecie podniesienia ś. Krzyżá: potym tymże sposobem w inych Powieciéch poczną sie/ iáko w Przemyślu y w Háliczu.

A w Powiecie Chelmskim/Roki Ziemskié wedle zwyczáiu máią bydź sądzoné/ á Wiécá po Wiécách Hálickich: á to dla tego: áby Woiewodá mógł ie obiáchać.

*w Belzkiéy

A w Lubelskiéy* ziemi ná trzech mieyscách zwyczáynych/ á ná czwartym mieyscu w Busku Roki Ziemskié máią bydź odpráwowáné: á Wiecá tylko w Belzie po świecie podniesienia S. Krzyżá niech spráwowáné będą.

A tym Wiécam Listy náśe/ któremi Séym składany/ nie máią nic przekażáć.

Roki y Wiécá Vrzędnicy Sądowi pilnie sądzić y ná nich sámi bywáć máią.

II. Vstáwiczné Rokow álbo Wiécow głównych sądzenié iest záchowánié pospolitégo pokoiu/ á kożdégo rostérku záráźliwégo iest wyniszczenié: które sądzić Woiewodowie/ Káśtelani/ Stárostowie/ Sędziowie tym pilniéy sá powinni: iż ná to z dostoieństw y Vrzędów swych sá mocnie obowiązáni.

Dla tego nimieyszym edyktem y władzą króle-

qua causa legittima impediat: quarta pars verò anni, vt ad iudicanda Colloquia cõuertatur & hoc propterea: vt Colloquia in terra Sãdomirien: quolibet anno semel fierent: idq; in tribus locis iuxta veterem cõsuetudinem, incipiendo feria secũda in Autumno, post festum sancti Francisci.

Primò Sandomiriæ, postea Radomii, vltimò Wisliciæ.

Similiterq; in Cracouien: Lublinensi, & aliis Palatinatibus ac terris, ipsi Termini Terrestres, & Colloquia eodem modo celebrari debent: hoc est, ter Termini Terrestres, quarto autem Colloquia. Per indeq; & in Palatinatu Russiæ: ter termini Terrestres, quarto autem Colloquia, celebrari debent: hoc est, incipiẽdo Terminos Terrestres Leopoliẽses, feria quarta post festum Sanctorum trium Regum. postea verò in aliis distrietibus, ordine, iuxta veterem consuetudinem, Alii verò termini Terrestres feria quarta post festũ S. Adalberti. Porrò tertii Terrestres termini post festum S. Margarethæ, atque ad eũdem modũ, in aliis itidem distrietibus.

Ipsa verò Colloquia Leopolienſia feria quarta post festum exaltationis S. Crucis incipientur. postea simili ordine in aliis distrietibus: vt Præmislię & Haliciæ.

Porro in distrietu Chelmensi termini Terrestres iuxta consuetudinem celebrari debent; Colloquia autem, post Colloquia Halicienſia. vt scilicet Palatinus obire illa poterit.

In Lublinensi* autem terra in tribus locis consuetis, in quarto verò loco, in Busko, Termini seu Iudicia Terrestria peragi debent: ipsa verò Colloquia tantum Belzæ, post festum Exaltationis sanctæ Crucis, peragantur. *Belzensi.

Ipsis autem Colloquiis literæ nostræ, quibus Comicia edicemus, impedimento esse non debent.

Colloquia non negligantur.

ASsidua Colloquiorum siue Terminorum generalium celebratio, pacis cõmunis conseruatio, & cuiuslibet dissidii infectiui exclusio est: ad cuius Palatini, Castellani, Iudices, cæteriq; Dignitarii & Officiales Regni nostri, tenentur tantò diligentiùs intendere practicam; quantò

Káź. 149. w Piotr. 144 y La. 90. Bl. 48/87. 415.

królewską wszytkim Woiewodóm / Kásztelanóm / Stárostóm / Sędźióm y Podsędkóm roskázuiemy z pilnością: áby Wiécá y Roki wedle swéy możności / y wedle czásów we wszytkich źiemiách y Powieciách królestwá Polskiego przez żadnego opuszczenia sądźili / á ná onych oblicznie áby bywáli: wyiąwszy żeby którego ciężka niemoc / álbo w Rzeczypos. pilné poselstwo wymówiło: y żaden niema bydź wymówion / iedno témi dwiemá rzeczomá przerzeczonémi.

Wszákże iednák w tych dwu przyczynách / to iest / w chorobie ábo zátrudnieniu poselstwá koronnégo roskázuiemy wszytkim: áby mieysce swé mogli y byli powinni iną godną osobą zásádźić / y onym vrzęd swóy przez list zlécić: co gdy będźie / iuż będźiem rozumieli / iż Wiécá są cálé / y iákoby też sam vrzędnik ná nich był.

A ieśliby kto ná Wiécách ábo ná Rocách głównych sam przez sie / ábo przez osobę godną bydź zániechał: roskázuiemy / áby był pozwan przez oné: którym dla niebytności iego vczynienie spráwiedliwości odwleczone iest: áby zá nászym dekretem ku zápłaceniu wszytkich szkód był zdan: którékolwiek powodowé strony dla nieszádzenia Wiecow ábo Roków głównych podiely.

quantò ad id sunt ex onere Digniratum & officiorum suorũ strictiùs obligati.

Quocirca præsenti edicto, & autoritate Regia, omnibus Palatinis, Castellanis, Capitaneis, Iudicibus, Subiudicibus, districtè præcipimus, & mandamus: vt Colloquia & Terminos, iuxta vires suas & tẽpora in omnibus terris & districtibus regni nostri Poloniæ, sine aliqua interruptione celebrẽt: & illis personaliter, (nisi fortè ali quẽ grauis lãguor corporalis, aut in rebus publicis, regni ardua legatio excusauerit) interfit: nec aliquẽ, nisi in duobus casibus prædictis, de absentia volumus excusari. *niż. práwo 13. Iesli: par. tákże.

In quibus nihilominus casibus præcipimus omnibus ægritudine grauatis, aut legationeregni oneratis: vt locũ suũ posint, teneãtur, & debeãt, per idoneã personam aliã supplere: & illi vices suas per literas cõmittere. Colloquiũ integrum esse censemus; perinde ac si principalis interesset. *niż. práwo 13. Iesli. par. tákże.

Si quis autẽ Colloquio & Terminis generalibus interesse, aut in locũ suũ surrogare personã idoneã neglexerit: conueniri eũ per illũ vel illos, quibus propter absentiã suã administratio iustitiæ dilata est, corã nobis iubemus; vt nostra sentẽtia & decreto, ad solũendũ omnia damna, quæ actores ex defectu colloquii aut terminorũ generalium contraxerint, condemnetur. *niż. práwo 13. Iesli. y wys. práwo 3. Iż śie.

Actores ex defectu colloquii aut terminorũ generalium contraxerint, condemnetur.

Pod winámi Vrzędnicy wszyscy ná nich bywáć máią.

Terminis Officiales sub pœnis interesse teneantur.

Sigis. Petr. 1543. HL 49 / 88. Item statuimus.

12. IN terminis generalibus, Barones Regni, videlicet Palatinus, Castellanus, & cæteri Dignitarii ac Officiales terræ illius, interesse tenebuntur: sub pœnis in statuto contentis.

Ieśli nie będą, tedy ná przyszłych Rocech poprzysiąść máią posługę R. P. vczynioną álbo chorobę swą.

Iudices absentes, in sequentibus terminis iurent.

Zyg. w Pio. 1543. HL. 47. B / 85. HP 419.

13. JEśli Sędźiowie / Podsędkowie / Pisárze źiemscy / dla prawdźiwéy niemocy ná Rocech źiemskich nie będą / á dla ich niebytności Roki były przekázoné: tedy ná przyszłych Rocech przedtym niż ná mieyscách swych śiedą / powinni będą przysiąść / iż dla prawdźiwéy á nieżmyślonéy choroby ná Rocech nie byli. Wyiąwszy gdźieby posługa Rzeczypospol. ábo poselstwem byli zátrudnieni: dla których przyczyn niemogliby w sądu bydź. Abowiem té rzeczy ich niebytność mogą wymówić.

QVòdsi Iudices, Subiudices, & Notarii terrestres, propter veram infirmitatem, à terminis terrestribus abfuerint: propterq; illorum absentiam, termini, quò minus procederent impedirentur: tum in futuris proximè terminis, antequàm in suis locis considebunt, tenebuntur præstare iusiurandum corporale. Quòd vera & non ficta infirmitate ab his terminis abfuerint.

Similiter etiam Palatini, Castellani, Dignitarii, & alii Officiales regni, quicunq; in colloquiis interesse tenentur, si aliquãdo propter infirmitatem in colloquiis nõ adfu- *wys. prá. 11. Vstáwie cźné: par. Dla tego.

Tákże

Tákże Woiewodowie/ Káſztelani/ Dignitarze y vrzędnicy ziemſcy/ ktoſzy powinni bydź ná Wiécách/ ieſli ná ktorych Wiécách nie będą oblicznie/ tedy ná inych bliſko przyſłych Wiécách pierwéy niż mieyſcá zaſtępą/ máią przyſiądz: iż ná przeſłych Wiécách dla téy ábo owéy choroby nie byli. Ale iednák w niebytności Woiewody/ Káſztelaná ná mieyſcu Woiewodzym pierwſzy onégo Woiewództwá Káſztelan/á ná Káſztelánſkie miejſce godny inny człowiek ſtátutem opiſány przez té/ ktoſzy ná ſądzie ſiędzą/ będą záſádzeni. A ták nic nie bacząc ná niebytność niektorych/ przez inné adfuerint: priuſquàm in locis ſuis conſident, iuramentum præſtabunt: Quòd in proximè præteritis colloquiis, propter veram infirmitatem, adeſſe non potuerint, niſi fortè ſeruitiis Reipub. vel legationibus occupati fuerint: propter quæ ipſis iudiciis intereſſe non potuiſſent. Hæc enim illorum abſentiam excuſarent. Tamen in abſentia illorum, Caſtellanus illius terræ, primus locum Palatini occupare teneatur. ſimiliter in loco Caſtellani, aliquis nobilis idoneus, qui quidem Colloquia celebrare debent: ne iuſtitia hominum prorogetur.

Dignitarze y Vrzędniki Ziemſkie/ Wiécá niech będą ſądzone: áby ſpráwiedliwośći ludzkiéy nie mieſzkało ſie. Wſzákże pierwſzé opiſánia około przyſiegi máią bydź rozumiáné wyymuiąc to: ktoſzyby ná ſłużbie ábo ná poſelſtwie K. P. byli: dla ktoſzychby ná Wiécách niemogli bydź: á niebytność ich tymby wymówiona była.

O Wiecách ſámych.

Wiécá ná káżdy rok bywáć máią, á ódkładánè by& niemáią pod winą.

Colloquia ſingulis annis celebrentur.

14. WIecá iż znamy bydź potrzebné/ chcemy áby ná káżdy rok dźierżáné były ná zwyklych mieyſcách/ á nie były przez Woiewody ná inné czáſy przekładáné. A gdźieby ich nie dźierżeli/ áby ná winách ſtátutem opiſánych karáni byli.

QVia colloquia generalia videmus eſſe neceſſaria, volumus: vt quolibet anno celebrentur, in locis ſolitis: neq; à Palatinis ad alia tempora transferantur: Quòdſi ea non celebrarent, pœnis ſtatuto deſcriptis percellantur.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 49/89. HP 416.

niż. Tit. 2. prá. 1. Zby: y prá. 7. Nápotym.

Dwákroć bywały zá Krolá Zygmuntá pierwſzego, maſs niżey w cześći 8. Tit: 4. prá: 5. Około.

Woiewodowie ſądźić ie máią, dawſzy ie piérwéy obwołáć ná dwoich Rocéch.

In binis terminis præcedentibus proclamentur.

15. Ponieważ wiele zámieſzkánia/ y wiele obledliwości y ſzkod bywało miedzy poddánymi náſzymi/ dla opuſczenia ſądow głównych/ ktore Wiécá zową/ y dla niechowánia ich: vſtáwiamy/ áby Woiewodowie oné ſądźili/ wczyniwſzy piérwéy obwołánie ná dwoich Rokách przeſłych/ ták iżby ná trzećich Rocéch potym były ſądzone.

ITem, quia multæ negligentiæ, multaq. errata & damna fiunt, inter ſubditos noſtros, per omiſſam generalium iudiciorū, quæ Colloquia vulgò nuncupantur, obſeruationem: Statuimus, vt Palatini illa indicent, præmiſſa in binis terminis præcedentibus proclamatione: ita, vt in tertiis terminis deinceps iudicentur.

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 18. La. 48/86 HP. 416. 94 0.

Vrzędnicy pod vtráceniem vrzędu ná nich bywáć máią, wyiąwſzy legale impedimentum, *mieyſce iednák ſwè záſadzáć powinni.*

16. Ná Wiécá wſzyſcy Vrzędnicy ziemſcy powinni ſie ziáchać/ y pilnie ie odpráwowáć ſub priuatione officii, excepto legali impedimento: & nihilominus ná mieyſce niebędącego wolno będźie tym/ ktoſzy ſie ziáda/ poſádźić innégo błáchćicá/ ktoryby práwo rozumiał/ y ták iemu ſądowi ſprostał.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 419.

Inácży

Inácżéy Poſłowie ná ſéym odnieść ie máią.

Sigis. Crac. 1543. HL. 49/88. Item ſtatuimus.

17. DIgnitarii & Officiales, niſi in colloquiis interſint: (excepta Reipub: & Regis cauſa) ab Nunciis Terreſtribus in comitiis deferantur.

Niebytność iednégo ábo dwu Vrzędników ná Wiécách ſądów przeſkadzáć nie ma, á inſzy ná to mieyſce záſádzeni bydź máią.

Abſentia vnius aut duorum Dignitariorum, Colloquia non impediet.

Káſ. III. w. Korc. 1451 La. 88. HL 48. B/87. HP 418.

18. WJécá iáko ſą náznáczone/ wſzędy niech będą ſądzone: á śmierć/ niemoc/ niebytność iednégo ábo dwu vrzędników Ziemſkich/ ktośzy należą ku ſądzeniu Wiécow/ nie máią ſądzenia ich przekázowáć. A gdźieby ktośégo z nich nie było/ będą mieć zupełną moc imi Dignitarze ſiedzący ná Wiécách ná mieyſce nie będących oſoby godné/ práwné y oſiádłé z doſtátecżną mocą záſádzić: ktośzy będą mieć moc cáłą ſądzić ták długo/ áż niedoſtátek ábo niebytność Dignitarzów będźie opátrzona.

Iáque Colloquia aſſignata vbilibet celebrabuntur. & mors, infirmitas, aut abſentia vnius, aut duorum Dignitariorum, ad ſedem Colloquialem ſpectantium, celebrationem Colloquii non debebũt impedire. Defectu verò aliquo ex iis imminente, habebunt plenam facultatem & poteſtatẽ, alii Dignitarii Colloquio præſidentes, in loco abſentium & deficientium, alios terrigenas; viros idoneos, legales & poſſeſſionatos cum plena poteſtaté ſurrogandi. qui habebunt plenam poteſtatem judicandi tamdiu, quouſq; de defectibus, & de abſentia Dignitariorum prouiſum fuerit.

Státutá o Wiécách w ſwéy mocy bydź máią.

Statuta de Colloquiis, in executionem ponantur.

Zyg. w Piotr. 1538 HL 51/91. HP 423.

19. STátutá o ſądzeniu Wiécow/ o wſzytkich oſobách/ rzeczách/ y ſądách w Króleſtwie wydáné/ y któré nie ſą poſledném iáſnie ſkázone/ roſkázemy zoſtáwić w mocy ſwéy.

HÆc itaq; ſtatuta, de Colloquiis generalibus celebrandis, imò verò de omnibus perſonis, rebus, ac iudiciis Regni edita, & quæ non ſint poſterioribus expreſſè abrogata, in executiouẽ ponere, & illa exequi, per edicta noſtra mandabimus.

Ná Wiécách dźiedźicżné ſpráwy ſądzone bydź máią, maſs niżéy Tit. 8. lege. 3. Iż pánowie. y parte 8. Tit: 4. lege 5. Około ſądzenia.

Ná Wiécách które ſpráwy máią bydź zoſtáwáné.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 417.

20. NÁ Wiécách áby té Aktcyie zoſtawáły: to ieſt o rány/ o kmieciá zbieglégo/ o wſzelákié rzekoiemſtwo/ o wyrąbánié drzewá wſzelákiégo/ o ſpás wſzeláká/ y wyłowienié ryb/ o poſieczenié łąki/ y porąbánié y popalenié płotów/ o pożęcié y pobránié wſzelákiégo zboża/ o záiem/ y pobićie wſzelákiégo bydłá.

O SĄDZENIV ROKOW ZIEMſkich y Wiécow. Tit: II.

Zyg. Aug. w Piot. 1565. HP. 423.

1. ABy tym prędzéy ſprawiedliwość ludźiom czyniona była/ vſtáwuiemy: áby Roki Ziemſkié były záwżdy w káżdym Woiewództwie czáſow y ná mieyſcách ſtárodawnych ſtátutem opiſánych káżdégo Roku trzy kroć ſądzone/ á czwarty raz Wiécá (okrom Woiewództw: któré wedle proſby poſłow ſwych ſądy Ziemſkié y Wiécá mieć máią/ iáko niżéy ieſt opiſano.) A ieſliby też Roku ktośégo ſpełná troie Roki/ ábo ták iáko

wys. Tit. 1. prá. 9. Poſtánowienie. y prá. niżéy 10. Zdáło.

niżéy w każdym Woiewództwie y źiemi iest opisano/ z przyczyny ktoréy słuszney nie doszły: tedy przecie Wiécá záwżdy ná swym mieyscu / swégo czásu / Roku każdégo dochodźić máią. Do czego niebytność Woiewodza przez niemoc ábo z ktoréy iney przyczyny słuszney przeszkadzáć niema*: ále żeby té Wiécá y w niebytności Woiewodzéy Káśtelan záwżdy z inymi Dignitarzmi y Vrzędniki odprawował. A to sądzenie tákowych Wieców/ rozumiéć sie ma wszędzie/ták w Máley iáko w Wielkiey Polsce.

* wys. Tit. 2. prá. 11. V. Ná wieczné: Par wszak że.

W Máley Polsce.

W Woiewództwie Krákowskim.

KRAKOWSKIE, BIECKIE, CZCHOWSKIE.

2. Iż sie teraz ták prędko Roki odprawować / iáko przedtym bywáło/ nie mogą: Y pisarze przez długie controuersiæ, Akcye / Dekretów/ y przez szerokość zapisów ták prędko iáko też przedtym bywáło / dopisować Akt nie mogą. Tedy mocą śeymu tego przyczyniamy czásu do sądzenia y odprawowánia sądów Ziemskich / y dopisowánia Akt w źiemi Krákowskiey tym sposobem. Aby napizod kiedy w Poniedźiałek poczną sądzić w Krákowie: tedy máią sądzić y pisáć przez Wtorek/Srzodę/Czwartek/ Piątek y Sobotę: á w Niedźiele iáchać do Proszowic y támże w Poniedźiałek názáutrz sądzić áż do Srzody. We Srzodę wyiáchać do Księżá: y tám począwszy sądzić we Czwartek nie przestawáć sądow áż do Poniedźiálku. W Poniedźiálek do Lelowá wyiáchać / á we Wtorek począwszy w Lelowie sądzić tedy áż do Piątku. Z Lelowá przyiechawszy názad do Krákowá tydźień dopisować w Krákowie/ to iest począwszy od Poniedźiálku áż do Soboty. A po dopisániu w Krákowie wyiáchać w Niedźiele do Czchowá: á począć sądzić we Wtorek áż do Piątku W Sobotę wyiáchać do Biécza / á począć sądzić w Poniedźiałek / y sądzić do Srzody. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 423.

Ale w inych Woiewództwách Korony náśey Pisárze Ziemscy máią dopisować spraw sądowych / z mieysc nie odieżdżáiąc / sub pœnis in statutis expressis.

O Sądźiách Biéckich y Czchowskich.

3. Sądy Biéckie y Czchowskie / ktore przypadaią ná Wielkąnoc / té przekładamy ná Przewodny Poniedźiałek. Zyg. Aug. w Lubl 1569. HP. 433.

Poprániono o Rocéch Krákowskich.

4. Roki Ziemskie Woiewództwá Krákowskiego / áby w té czásy były sądzone kiedy Wiécá przypadáią. Gdy Wiécá sądzone nie będą y ná długich mieyscách subsequenter, gdźie sie sądy Ziemskie odprawuią feria secunda post Michaelis, iuxta Constitutionem Anni 1565. Zyg III. w VVar. 1589. fol. 18.

Poprániono.

5. Roki Ziemskie Krákowskie piérwsze/ sądzone bydź máią w Krákowie / feria secunda post Circumcisionis Domini proxima, y potym dáley w Powiećiách / iuxta ordinationem Anni 1565. áż do Lelowá: w Lelowie dosądźiwszy y zániechawszy dopisowánia w Krákowie / prosto iáchać do Czchowá / y począć sądzić we Wtorek iuxta ordinationem supra expressam: y w Biéczu tákże. Zyg. III. w VVar. 1590. fol. 28.

Które Roki Ziemskie / feria secunda post Dominicam Inuocauit proxima, w Krákowie: tákże sądzić iáko wyssey opisano / zániechawszy dopisowánia w Krákowie/ prosto z Lelowá do Czchowá y Biéczá iáchać sądzić.

Trzecie Roki / feria secunda post festum Sanctiss: Trinitatis proxima: tákże iáko wyssey opisano sądzić.

Czwarte Roki/feria secũda post festũ S. Michaelis Archangeli proxima: tákże też

táko wyżéy opiſano ſądźić. Wſákóż té oſtátnié/gdźieby Wiécá ſądzone nie były/ iuxta Conſtitutionem Anni 1589. ſądzone bydź máią. Wárując to/ że po ſądzeniu Roków w Powiećiéch wſżytkich/ ná káżdé Roki/ wolno będźie Piſárzowi Ziemſkiému wſżytkich Powiátowych ſpraw w Krákowie dopiſowáć.

Sądy Krákowſkié.

Steph. w Wár. 1578. fol. 190.

6. W Krákowſkim Zamku y po wſżytkim Woiewództwie/ áby poránu iudicia ták cauſarum officii quàm iudicii ſądzone były ſecundùm ſtatuta, do dwudźieſtu iedney godźiny/ począwſży poránu.

Mieyſce Sądóm Ziemſkim Krákowſkim.

Zyg. III. w Krá. 1588. fol. 59.

7. Dla ſądzenia Roków Ziemſkich Krákowſkich/Wielki Rządzcá pro tempore będący/ powinien będźie wyczyáć gmáchu iednégo: á do leżenia kśiąg/ dla wybiérania extráktów drugiégo/ któré káżdému potrzebuiącému wydawáné bydź máią. W inſżych téż Powiećiéch w oſobnym gmáchu przy Komornikách Ziemſkich kśięgi máią bydź otwiéráné.

Leżenié kśiąg Ziemſkich Krákowſkich.

Tenże w Wár. 1589 fol. 18.

8. Leżenié kśiąg Ziemſkich w Krákowie/ które było poſt Dominicam Reminiſcere proximè præteritam/ gdźie ſie przyſiegá Piſárſka oſtálá/ authoritate Conuentus ápprobuiemy/ in poſterum práwo cálé zoſtáwuiąc/ták iż ná leżenié kśiąg nigdy Piſárze y inſży vzędnicy Ziemſcy ſądowi wſżech Woiewództw ziem Koronnych przyſiegáć nie máią/ iedno ná Rocéch Ziemſkich podług ſtátutu.

SANDOMIRSKIE: WISLICKIE: PILZNIENSKIE.

Tenże w Krák. 1588. fol. 63.

9. Roki Ziemſkié Sándomirſkié/ które przed tym bywáły feria ſecunda poſt feſtum S. Franciſci, á potym dla Wieców/ które ná ten czas były złożone/ niedochadzały: tedy gdyby Wiecá nie doſły/ té Roki rego czáſu wedle ſtárodawnégo zwyczáiu w Sándomirzu/ á potym w inſżych powiećiéch dochodźić máią.

Roki Wiſlickié máią bydź ſądzone/ by téż y cały tydźień/ áż ſie odpráwią: á Pilźnienſkié po nich w drugim tegodniu poczynáć ſie máią.

Wiecá w Woiewództwie Sándomirſkim.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 421.

10. Wiecá w Woiewództwie Sándomirſkim zá prośbą Poſłów Woiewództwá przerzeczonégo vſtáwiamy: áby iednégo roku były ſądzone w Sándomirzu/ drugiégo Roku w Rádomiu/ trzećiégo w Wiſlicy. A té Wiecá w poniedźiáłek po S. Fráncišżu ná iednym mieyſcu ze wſżytkiégo Woiewództwá poczynáć ſie/ y ſądzone bydź máią.

STĘZYCKIE.

Sąd Grodzki y Ziemſki Stężycki.

Zyg. Aug. w Wárſż. 1563. HP. 398.

11. Sąd Grodzki y Ziemſki Stężycki/ którysmy zá prośbą Rycérſtwá onégo Powiátu w Stężycy Séymu przeſłégo poſtánowili/ iż ſie to było w Conſtitucyach Séymu przeſłégo opuściło/ præſentis Conuentus authoritate ápprobuiemy.

Roki Ziemſkié Stężyckié.

Zyg. III. w 1589. fo. 20.

12. Roki Ziemſkié Stężyckié/ które bywáły poſt Dominicam Rogationum, iż ná ten czás dla ſądzenia Woiewództwá Sándomirſkiégo ná Trybunale dochodźić nie mogły/

mogły/ tedy ie składamy/ żeby záwżdy sądzone były post Dominicã Conductus Paschę.

Przełożenié Rokón Stężyckich.

13. Roki Ziemskié Stężyckié/ które bywáią sądzoné post Egidii, przekládamy ad feriam secundam post festum S. Matthęi Apostoli. Zyg: III. támże 1598 fol. 41.

LVBELSKIE, VRZĘDOWSKIE.

14. Roki Ziemskié Lubelskié prze wielkość spraw/ zá ieden tydźień odpráwowáć sie nie mogą. A ták vstáwiamy/ áby w długim tegodniu były sądzoné przez poniedźiałek y wtorek. Steph. w Wár. 1578. Con. 190. B

A w Vrzędowie we Czwartek/ w piątek/ y w Sobotę.

Vrzędowskié.

15. Roki Vrzędowskié Ziemskié/ które bywáły w Wielki Czwartek ták przekládamy/ áby były we czwartek po Wielkiéy nocy odpráwowáné. Tenże támże 1581. fo. 215. B.

Lubelskié.

16. Iż Roki Ziemskié Lubelskié/ które bywáły po s. Janie Chrzćićielu/ prze sądzenié Trybunału po té czásy zginęły. Przeto pozwalamy/ áby ná mieysce tych/ w poniedźiałek po święcie Jedenaśćie tysiąc dźiewic/ gdyby Wiécá nie doszły/ bywáły sądzoné. A w Vrzędowie w półtory niedźiele po Lubelskich. Zyg. III. w Krak. 1585. fol. 64.

Lubelskié.

17. Roki Ziemskié Lubelskié/ ieśliby kto temerè absque legali impedimento zerwał/ á sądowi ich sądźić temerè dopuśćić niechćiał: vchwalamy/ iże táki od sądu ábo od káżdéy inszéy osoby/ któraby w tym iákié vbliżenié miáłá/ o rozbićié Rokón ná Trybunał pozwány/ y tám inter causas officii iuxta qualitatem & quantitatem excessus, sądzony bydź ma. Zyg. III. w VVár: 1590. fol. 29.

Ordinácya Rokón Ziemskich Lubelskich.

18. Roki Ziemskié Lubelskié/ áby tym porządkiem bywáły sądzoné: Piérwszé/ feria secunda post festum Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, ná których áby Nowé Láto záraz sądzoné było. Tenże támże 1598. fo. 41.

Drugie feria secunda post festum Exaltationis sanctæ Crucis.

Trzećié/ feria secunda post festum S. Andreę Apostoli, á żeby były sądzoné w Lublinie dwie Niedźieli/ á po nich w Vrzędowie/ more solito.

A positio Actorum Terrestrium przed káżdémi Rokámi zwyklym obyczáiem bywáłá/ ták w Lublinie, iáko y w Vrzędowie.

Przyłączenié Sadurskich do Iurisdicciiéy Ziemskiéy Lubelskiéy.

Z Aprośbą Posłów ziemskich/ y zá pozwoleniém Wielmożnégo Woiewody Krákowskiégo/ Stárosty nászégo Kázimiérskiégo/ z Jurisdicciiéy Kázimiérskiéy Sadurskié/ którzy sie do tych czásów wedle przywileiu swégo/ przed Stárostą nászym Kázimiérzkim sądźił/ wyymuiemy: á do práw/ y iurisdicciiéy Ziemskiéy y Grodzkiéy Lubelskiéy ich sámych y potomstwo przyłączamy/ pœnam euocationis wedle práw Koronnych zákładáiąc: wszákże zapisy/ quity/ donácye/ relácye/ iákiekolwiek do tych czásów w zamku Kázimiérzkim/ przed áktámi támtecznémi vczynioné/ in suo robore zostáć máią. Zyg. III. w Wár: 1598. fol. 25.

W Wielkiéy Polſcze.

Roki Ziemſkié y Wiécá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 425.

19. Przeſzérokość Woiewództw w Wielkiéy Polſcze/nie mogą bydź Sądy ziemſkié iedno dwá kroć do roku.

POZNANSKIE.

Tenże tám. że HP 425.

20. Pierwſzé Roki ziemſkié Poznáńſkié áby były ſądzoné wedle tych dni/ ſub pœna in Statuto deſcripta: to ieſt/ we dwie niedźieli po Wielkiéynocy Poznáńſkié: á Kośćieńſkié po nich we dwie Niedźieli.

Drugié Roki ziemſkié Poznáńſkié po świecie Narodzenia Panny Máriiéy w poniedźiałek/ á Kośćieńſkié po nich we dwie Niedźieli.

Wiécá w Poznániu w poniedźiałek przed świetym Marćinem bliżſzy.

O tychże Zygmunt Trzeći.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 60.

21. Roki Poznáńſkié że dla Séymiku Srzedzkiégo ná obiéránié Trybunáliſtów nie dochadzały/ tedy poſtánawiamy/ żeby w poniedźiałek po ś. Bártłomieiu: á Kośćieńſkié po nich we dwie niedźieli dochodźiły. A tákowé Roki ziemſkié Poznáńſkié máią bydź ſądzoné ná Ratuſzu gdźie przed tym Wiécá ſądzono. Roki ziemſkié Wſchowſkié máią bydź dwá kroć do roku ſądzoné po Kośćińſkich wtydźień.

Tenże o tychże.

Zyg. III. w Wár. 1589 fol. 30.

22. Poprawuiąc Conſtitucíiéy ná Séymie Koronácíiéy náſzéy/ poſtánowiamy/ żeby Roki Poznáńſkié które bywáią w oſtátni poniedźiałek przed ſéymikiem obiéránia Deputatów ná trybunał ſądzoné były. A Kośćieńſkié y Wſchowſkié po nich według zwyczáiu y práwá/któré tám máią bydź ſądzoné/gdźie do teg czáſu zdawná ſądzoné były.

Iurydyká Wielkiéy Polſki.

Tenże tám. że.

23. Zá zgodnémi proſbámi Poſłów Wielkiéy Polſki P. Márſzałkowi Koronnému Generałowi Woiewództw Wielkiéy Polſki/ áby złemu y zeſłému zdrowiu ſwému dogodźił y zábieżał/ pozwalamy authoritate præſentis Conuentus, áby od ſądzenia Iurydyki Poznáńſkiéy y Káliſkiéy do trzech lat od daty ninieyſzéy Conſtitucíiéy był wolen. A ſądy iego Generálné w Poznániu y w Káliſzu/ áby odpráwowáné były/ damy Surrogatory náſzé oſiádłé onych kráiów oſoby Szláchetckié/któzyby beda od niego nam záléceni. A ſpráwiedliwość y executią czynili podług práwá/ludzkiéy ſpráwiedliwośći nie omieſzkiwáiąc.

KCZYNSKIE Y NAKIELSKIE.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 60.

24. Roki Kczynſkié máią bydź w tydźień ſądzóné/ gdy ſie przedtym dla krótkośći czáſu nieodpráwowały.

A Nakielſkié po nich w drugim tegodniu: á w Poniedźiałek ſie po nich poczynáć máią.

KALISKIE GNIEZNIENSKIE KONINSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 425.

25. Káliſkié Roki Ziemſkié pierwſzé w Poniedźiałek po S. Tróycy: potym od poczęcia tych Roków we dwie niedźieli w Koninie. A drugié zá nimi podle ſtárégo zwyczáiu/ iedny po drugich we wſzytkim Woiewództwie.

Wtóré Roki Káliſkié po S. Michále w poniedźiałek: á potym w inſzych Powieciéch/ vt ſuprà ſcriptum eſt.

Wiecá

Wiécá ábo Roki wielkié po s. Marcinie w piérwszy poniedźiálek: po nich Gniéźnienskié/ we dwie niedźieli.

Sądy źiemskié Woiewództwá Káliskiego.

26. Iż z wielu przyczyn od kilká lat sądy Źiemskié Woiewództwá Káliskiego niedochodźiły/ y ktemu Constytucya anni 1590. ma to w sobie/ że po dokonczeniu séymu válnégo żadné sądy/ áni Źiemskié/ áni Grodzkié niemogą bydź sądzoné in arctiori tempore, iedno po dwu niedźiel. A iż séym ten terázniessy czás do poczecia sądzenia Pozoczków Woiewództwá Káliskiego podług Constitucitéy 1565. w poniedźiálek piérwszy po S. Tróycy opisany wźiął/ y ktemu záczecié séymu tego dniá wtorkowégo záczelo sie. Przeto áby ludźie swéy spráwiedliwosci nie byli zwłoką iáką vciążeni y vkrzywdzeni/ máiąc iuż od nas vrząd spełná Źiemski dány/ declárujemy: áby po skonczeniu séymu w poniedźiálek piérwszy po Náwiedzeniu Pánny Márityéy/ w Káliszu sądzoné były: y tám Vrząd Źiemski wszytek/ który ieszcze przysiegły nie iest/ zwłaszcá sądowy/ przed Woiewodą ábo Káśtelanem podług práwá vczynił przysiege. Záczym áby sądy/ y ksiąg leżenié podług práwá opisánégo odpráwowáło sie. A po odsądzeniu Pozoczek w Káliszu/ Koninskié we dwie niedźieli/ á w drugich Powieciéch zá nimi/ podług czásow Constitucya opisánych/ sądzoné były. A terázniessa Constytucya tylko pro hac vice trwáć ma/ nie zágradzáiąc tych czásow inych do sądzenia sądow źiemskich práwem náznáczonych. Zyg.III.w War.1593. fol.17.

SIERADZKIE.

27. W Siérádzu Roki Źiemskié w poniedźiálek po trzech Królách bliski. Potym w Szadku y w inszych powieciéch more consueto, wedle ordinácitéy Piotrkowskiéy.
Wtóré/ w poniedźiálek po Przewodnéy Niedźieli.
Trzecié/ w poniedźiálek po świecie Národzenia Pánny Márityéy.
Wiécá w Siérádzu w poniedźiálek po świecie s. Lukaszá Ewánielisty. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 426.

O tychże.

28. Roki źiemskié Siérádzkié post Conductum Paschæ iuxta Constitutionem przypadáiące/ vstáwiamy: áby sądzoné były/ non obstante Constitutione anni proximè præteriti, pro hac vice. Zyg. III.w Wár.1590. fol.29.

O SĄDZIECH SZADKOWSKICH.

29. Sądy Szadkowskié przewielkość Powiátu máią bydź dwie niedźieli dźierżáné. Zyg. Aug. w Wár. 1557. HP. 433.

WIELVNSKIE OSTRZESZOWSKIE.

30. Piérwsze Roki w Wieluniu w poniedźiálek piérwszy po świecie Oczyścienia Pánny Márityéy. Po nich Ostrzeszowskié we dwie niedźieli/ od poczecia Wielunskich.
Wtóré w Poniedźiálek po Niedźieli Rogationum.
Trzecié/ w Poniedźiálek po s. Fráncišku blisko przyszły. Ostrzeszowskié po nich/ vt suprà scriptum est.
Wiecá w Wieluniu w Poniedźiálek blisko przyszły przed świetem Marcina S. Zyg. Aug. w Piotr. 1565.HP. 426.

O tychże sądziech.

31. Sądy źiemie Wielunskiéy Constituciámi Roku 1565. postánowioné y opisáné/ iż záwsze sie trefuią społu z Rádomskimi/ co iest z wielkim vbliżeniem tych którzy miewáią spráwy w Wieluniu y w Rádomskim: á Ostrzeszowskié iedné ná Miesopustné dni/ drugié ná Swiątki/ á trzécie pod Wiécámi Siérádzkimi przypadáią: ná prosby Posłow źiemie Wielunskiéy przekládamy/ áby záwżdy źiemie Wielunskiéy sądy bywáły we Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 426.

dwie niedźieli po Siérádzkich/ták iáko Siérádzkié są opisáné. To ieſt/ dwgi tydźień Szadkowſkié Roki/ gdyż w Szadku dwie niedźieli bywáią sądy: żeby iedné drugim nie przeſzkadzały. A Oſtrzeſzowſkié záwżdy w tydźień po Wielunſkich iáko piérwéy bywáło.

ŁĘCZYCKIE, BRZEZINSKIE, ORŁOWSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 426.

32. PJérwſzé Roki Ziemſkié Leczyckié po S. Agniéſzce w poniedźiałek. A po nich we dwie niedźieli Brzeźinſkié. A po Brzeźinſkich Orłowſkié wedla zwyczáiu dawnégo.

Wtóré Leczyckié/ w Poniedźiałek po świecie Bożégo Wſtąpiénia.
Trzecie/ w Poniedźiałek po świecie świętégo Michała.
Wiécá w Leczycy/ w Poniedźiałek po świecie Wſzytkich świętych bliżſzy.

Roki Ziemſkié Łęczyckié.

Steph. w Wár. 1581. Con. 215. B.

33. ROki Ziemſkié Woiewództwá Leczyckiégo wedle Conſtitucíéy Piotrkowſkiéy/ Anni 1565. czáſów opiſánych bywáć máią. Mimo któré czáſy Sędźia innych ſkładáć nie ma.

Legalia impedimenta *do Rokón wyſſéy opiſánych.*

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. Con. 109. B.

34. ROki Ziemſkié Woiewództwá Poznáńſkiégo/ Káliſkiégo/ Leczyckiégo/ Brzéſkiégo/ Inowłodzkáwſkiégo/ Płockiégo/ bacząc wielkié vbliżenie ſprawiedliwośći ludzkiéy/ zá oznáczeniem czáſów pewnych/ Conſtitucíámi oznáczonych/ o ſądzeniu Roków Ziemſkich Woiewództw wyſſéy opiſánych/ któré propter legalia impedimenta, ná czáſy miánowité często niedochodzą. A ták gdźieby aliquod legale impedimentum przypádło/ ná czáſy w Conſtitucíéy opiſáné/ dla którégoby niemogły bydź ſądzoné/ tedy ſąd Ziemſki powinien inſſé czáſy obwołáć ſądowé/ cztéry niedźiele przed ſądzeniem Roków: y to obwołánié w Akttá Grodzkié zápiſáć y odſądzáć/ takié Roki ſąd Ziemſki bedźie powinien tyle rázów/ ile czáſów ieſt w Conſtitucíách któremu Woiewództwu náznáczono káżdégo Roku.

Roki Ruſkié.

W Ruśi ſześć kroć do roku bywáć máią.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 42. HL. 280/ 500. HP. 411.

35. ROzrządźiliſmy/ y chcemy zá zwyczay bydź chowano/ áby w źiemiách Ruſkich ſześć kroć do Roku źiemſkié Roki były ſądzoné A nie bedźie wolno Sędźiom kthóm ſłuſznéy przyczyny ábo práwnéy przekázy/ to ieſt/ woyny/ ábo wálnégo ſeymu Roków odkładáć: ále czáſów niżéy nápiſánych y náznáczonych pod winámi przeciwko Sędźiom niedbáłym poſtánowioném/ té Roki Ziemſkié niech bedą ſądzoné.

Których to Roków ſądzenié piérwſzé bedźie w piérwſzy dźień powſzedni po trzéch Królách/ ieſli bedźie godny ku ſądzeniu: to ieſt/ którégo Niedźielá ábo iné świeto wielkié nie przekáźi.

Wtóré ſądzenié po świecie S. Máćieiá Apoſtołá ná Wioſnę/ tákże w dźień powſzedni práwny piérwſzy. Trze-

In Ruſsia ſexies iudicia celebranda

INſuper ordinauimus, & pro conſuetudine obſeruari volumus: vt in terris Ruſſiæ, ſexies in anno Termini Terreſtres celebrentur. nec licebit Iudicibus, & aliis eiuſdem officii officialibus, ſuapte ſponte, ſine legitima cauſa, vel legali impedimento (puta belli aut Conuentionis generalis) terminos differre: ſed temporibus inferius deputatis & aſſignatis, (ſub pœnis contra Iudices negligentes, & ſua officia non exercentes ſtatutis) ipſi Termi Terreſtres celebrentur.

Quorum prima celebratio erit primo die feriali poſt feſtũ Epiphaniarum: ſi fuerit iuridica, quã videlicet dies Dominicus aut aliquod feſtũ celebre nõ præpediret.

Secunda celebratio poſt feſtum S. Mathiæ Apoſtoli in Vere, etiam feriali Iuridica proxima.

Tertia

Trzecié w piérwszy ábo bliższy dźień práwny po świecie S. Woyciechá.

Czwarté po świecie S. Janá Chrzćiciełá w dźień bliższy sądowny powszedni.

Piąté sądzenié po świecie S. Bártłomieiá Apostołá w powszed ni dźień piérwszy sądowy.

Szosté w piérwszy dźień po świecie świętych Apostołów Symoná y Judy. A ták ná káżdy Rók niech będźie záchowano.

Ale iż w Przemyślu/ gdźie sądy Ziemskié bywáią sądzoné Jármárk ná Swieto Trzéch Królów bywa: dla ktorego Roki niemogłyby spokoynie sądzoné bydź: á ták Roki Ziemskié Przemyślskié będą niżéy przełożoné tegodniem iednym po sądzeniu Roków w inych źiemiách: to iest/ począwszy piérwszé sądzenié w piérwszy dźień po oktawie Trzéch Królów/ á ták potym po Rocéch Lwowskich záwżdy w ieden tydźień będą sądzoné.

Tertia celebratio erit, prima seu proxima die Iuridica post festum S. Adalberti.

Quarta celebratio post festũ S. Ioannis Baptistæ etiã proxima feriali die Iuridica.

Quinta post festũ S. Bartholomęi Apostoli feria proxima Iuridica.

Sexta prima die post festum Beatorum Simonis & Iudæ Apostolorum Iuridica. & sic quotannis obseruabitur.

Sed quia in ciuitate Præmislienſi, vbi iudicia Terrestria celebrantur, Nundinæ, siue annuale forum, pro festo Epiphaniarum peragitur: propter quod, Termini Terrestres Præmislien: quietè non possent eodem tempore iudicari: ea propter Termini Terrestres Præmislien: postponẽtur vna septimana, post tempus celebrationis Terminorum in aliis terris: videlicet incipiendo primam celebrationem prima die post octauas Epiphaniarum, & sic deinceps, post Terminos Leopolien: semper in vna septimana celebrabuntur.

PRZEMYSLSKIE Y PRZEWORZKIE.

36. Zá Zwoleniem Rad y Posłów Koronnych nád zwyczay stárodawny sądzenia ich mocą seymu tego ninieyszégo/ ku sądzeniu tych to Roków odmieniamy to dla tego: áby Przemyślskié Roki wolniéy były sądzoné/ y czás miały dłuższy ku sądzeniu tych Roków Przeworskich náznáczamy/ to iest we trzy Niedźiele od Aktu Roków Przemyślskich. Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 430.

Roki Przemyślskié, Ziemskié, y Przeworskié.

37. ROki Ziemskié/ Przemyślskié/ ktoré przypadáły we Wtorek po S. Jákubie/ do Wtorku po S. Bártłomieiu quotannis prorogujemy/ á po nich more solito we trzy Niedźiele Przeworskié. Steph. w Wár. 1581. Con. 216. B.

O tychże Przemyślskich.

38. Ni dla sądzenia ná Trybunale Woiewództwá Ruskiégo/ nie zwykły dochodźić Roki Ziemskié Przemyślskié około S. Stánisłáwá w Máiu przypadáiące: przeto ie przekładamy ná Wtorek bliższy po wszech Swietych/ po ktorych wedle zwyczáiu Przeworskié we trzy Niedźiele odprawowáć sie máią. A inné/ ktoré około S. Páwłá y po S. Bártłomieiu zwykły bywáć/ w mocy zostáwuiemy. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 64.

Niesądzenié Appellácyiéy Przemyślskiéy y Hálickiéy Ziemie.

*o Rokách Hálickich y Trebowelskich pátrz niż. fo. 469 práwo 47.

39. AIż w źiemi Przemyślskiéy y Hálickiéy* dla pewnych przyczyn od kilká lat ksiegi ziemskié otwarzáné y Roki sądzoné nie były. Przeto ludźie extráktów y controuersiy do Trybunału mieć nie mogą/ áż po osądzeniu Trybunału. Przetoż ostrzegáiąc vpadku ludzkiégo/ zá prosbą Posłów tych źiem y pozwoleniem stanów Koronnych/ vstáwiamy/ áby w spráwách/ od sądu ziemskiégo Przemyślskiégo/ Przeworskiégo/ y Hálickiégo/ Trebowolskiégo/ Kołomyyskiégo Trybunał teraźnieyszy był powinien dawáć dilacię ad munimenta pro hac vice, ktoby tego potrzebował/ choć secundariò będźie ią brał. Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 20.

Roki ziemskiè Przemyślskiè.

Zyg.III.w Wár.1598. fol. 41.

40. Sądzenié Roków w Przemyślu ták postánawiamy: Piérwszé Roki w Przemyślu / we Wtorek post festum S. Agnetis, w Przewoiśku feria tertia post festum S. Dorotheæ.

Drugié Roki w Przemyślu / feria tertia post Dominicam Conductus Paschæ. A w Przewoiśku feria tertia post Dominicam Cantate.

Trzećié Roki Przemyślśkié feria tertia post festum S. Margarethæ Virginis. w Przewoiśku feria tertia post festum S. Petri Vinculati.

Czwarté Roki w Przemyślu feria tertia post festum S. Lucæ Euangeliśtæ. w Przewoiśku feria tertia post festum S. Martini Pontificis, áby były sądzoné.

LWOWSKIE: ZYDACZOWSKIE.

Zyg.III.w Wár.1590. fol. 29.

41. ROki Ziemśkié Lwowśkié/ piérwszé we Lwowie we Czwartek piérwszy po Trzéch Królách sądzoné bydź máią: po nich w Zydáczowie w półczwártéy Niedźiele.

Drugié Roki we Lwowie we Czwartek po Srzodopośtnéy Niedźieli: po nich w Zydáczowie w piérwszy Poniedźiáłek po Przewodnéy Niedźieli.

Trzećié Roki we Lwowie we Czwartek po S. Janie Chrzćićielu: po nich w Zydáczowie w półczwártéy Niedźiele. A ieśliby po ten czás Trybunał Ziemie Ruśkiéy przypadł/ tedy ná mieysce Roków/ leżenié kśiąg/ ad suscipiendas duntaxat inscriptiones, odpráwowáć śie ma.

Czwarté Roki we Lwowie we Czwartek po S. Michále: po nich w Zydáczowie w Poniedźiáłek po S. Jádwidze. A té Roki ták we Lwowie / iáko y w Zydáczowie / w Zamku sądzoné bydź máią.

SANOCKIE.

Zyg.III.w Krak.1588. fol. 64.

42. Iż Dla Trybunału Lubelśkiégo / nie zwykły dochodźić Roki Ziemśkié Sanockié około Swiątek przypadáiącé: tedy ie ná prośbę obywátelów támecznych náznáczamy / ná wtorek bliżśy po S. Wáwrzyncu. Máią śie záczynáć we wtorek po S. Michále bliżśy.

O sądźiéch Sánockich.

Zyg.III.w Wár.1589. fol. 20.

43. A Iż incorrectè ná śeymie Koronácićiéy náśzéy Constitucya około sądzenia Roków Sánockich/ ieśt nápiśána/ poprawuiąc iéy / té roki któré przypadáią w Sánoku miedzy świątkámi/ á Wielkanocą/ przekłádamy ná piérwszy wtorek po s. Michále. A ińśzé roki śuis temporibus máią bydź odpráwowáné.

W BEŁZKIM WOIEWODZTWIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 424.

44. W Tym Woiewództwie do roku cztéry kroć Ziemśkié Roki bywáć máią.

Piérwszé Roki w poniedźiáłek po Trzech Królách bliśko przyśły.

Wtóré/ w poniedźiáłek po świetym Woyćiechu/ tákże bliśko przyśły.

Trzećié/ po świetéy Tróycy też w poniedźiáłek bliśko przyśły.

Czwarté/ w poniedźiáłek po świetym Bártłomieiu/ tákże bliśko przyśły.

Grábowieckié Roki Ziemśkié we dwie niedźieli po Belzkich wyszéy omienionych / á po nich Zrodelśkié w piątek bliżśy.

Wiecá we wśytkim Woiewództwie Belzkim ná mieyscu zwyczáynym káżdégo roku w poniedźiáłek po świetym Fráncišku tákże bliśko przyśły.

Popráviono potym.

Zyg.III.w Krák.1588. fol. 64.

45. Ná pilną prośbę Posłów Woiewództwá Belzkiégo / áby Roki Ziemśkié w tym

tym Woiewództwie były sądzone obyczáiem mżéy opisánym. Postánawiamy/ to iest/ w Belźie ná piérwszy poniedźiálek po świecie Trzech Królow: po nich w Grábowcu we dwie niedźieli: á po poczęciu Grábowieckich w tymże tegodniu we czwartek w Hrodle: á w Busku po poczęciu káżdych Rokow Belzkich Ziemskich/ Roki w tydźien máią bydź sądzone.

Drugié Roki Ziemskié Belzkié/ máią bydź sądzone w piérwszy poniedźiálek po świecie S. Woyćiechá: á w Grábowcu po nich we dwie niedźieli: á po poczęciu Grábowieckich w tymże tegodniu we czwartek w Hrodle.

Trzecie Roki Ziemskié Belzkié w piérwszy poniedźiálek po świecie ś. Janá Chrzćićielá: á w Grábowcu po nich we dwie niedźieli: á w Hrodle tákże w tymże tegodniu we czwartek.

Czwarté Roki Ziemskié Belzkié w piérwszy poniedźiálek po świecie ś. Jádwigi: á w Grábowcu po nich we dwie niedźieli: á po Grábowieckich w tym tegodniu we czwartek w Hrodle.

CHEŁMSKIE KRASNOSTAWSKIE.

46. W Ziemi Chełmskiéy Roki Ziemskié sześć kroć do roku bywáią sądzone czásow trudnych y niepogodnych: Przeto vstáwiamy/ áby dwoie Roki były odiete obyczáiem inych przyległych Woiewództw. Zyg. Aug w Lubl. 1569. HP. 414.

Ale piérwsze Roki Ziemskié áby sądzone były w Chełmie/ w poniedźiálek blizszy przed świetem świetrey Agniészki: Krasnostáwskié po nich we dwie niedźieli.

Wtóre Roki Chełmskié/ w poniedźiálek blizszy po świecie świętego Philipá Jákubá: Krasnostáwskié po nich we dwie niedźieli.

Trzecié Roki Chełmskié w poniedźiálek w Oktawę Bożego Ciálá: Krasnostáwskié po nich we dwie niedźieli.

Czwarté Roki Chełmskié w poniedźiálek blizszy przed świetem Národzenia Pánny Máryiéy: Krasnostáwskié po nich we dwie niedźieli.

Wiécá Chełmskiéy ziemie ná mieyscu zwyklym w poniedźálek blizszy przed świetem świętego Symoná Judy.

HALICKIE Y KOŁOMYYskié Y TRĘBOwelskié.

47. Zá prosbą Posłów ziemie Hálickiéy/ y zá ociężeniem sądu Ziemskiégo onéy ziemie/ y nieprzespiecznym przeiázdem dla wód y dla niewielkości spraw Kołomyyskiégo Powiátu/ Roki Ziemskié Kołomyyskié in eodem vigore przenosimy do Háliczá: ktore Kołomyyskié Roki záraz z Hálickimi ziemskimi máią bydź sądzone/ gdyż tám księgi Kołomyyskié ziemskié w onym powiecie chowáią. Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 430.

Roki ziemskié Hálickié.

48. Ij czás nie był náznáczony sądzeniu Rokow Hálickich w Constitucziách/ tedy ták declárujemy/ áby w káżdym roku/ piérwsze Roki záczynały sie w Háliczu/ w poniedźiálek piérwszy post festum Purificationis Mariæ. Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 20.

Drugié/ post Conductus Paschæ.

Trzecie/ feria secunda post Natiuitatis Mariæ.

Czwarté/ feria secunda post festum S. Martini proxima. A Trebowelskié záwsze po Hálickich máią sie poczynáć we dwie niedźieli.

O tychże Hálickich y Kołomyyskich Rokách. pátrz wyssey fol. 467. *práwo* 39.

KIIOWSKIE ZYTOMIRSKIE (Ky) RVCKIE.

49. ROki Ziemskié w Kiiowie/ áby záwżdy były trzykroć do roku. Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 433.

Piérwsze Roki w Kiiowie/ w poniedźiálek blizszy po świetym Jerzym.

Wtóre Roki Ziemskié w Zytomirzu/ w poniedźiálek po Nowym lecie blizszy.

Trzecié Roki w Ruczu/ w poniedźiálek przed ś. Bártłomieiem blizszy. Wiécá

Wiécá Woiewództwá Kiiowskiégo w Kiiowie/ w poniedźiałek przed świętym Symonem Judy bliższy.

Roki Kuiáwskié.

BRZESKIE. Y WŁODZŁAWSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 427.

50. BRzéskié sądy Ziemskié we trzy niedźiele po Swiątkách/ Włodzłáwskié wtydźien po nich.

Drugié we dwie niedźieli po s. Bártłomieiu. A we Włodzłáwiu po nich w tydźien

Wiécá Brzéskié we dwie niedźieli po świętym Marćinie. Wiécá Włodzłáwskié we dwie nidźieli po Brzéskich.

Roki ziemskié Kuiáwskié.

Steph. w Wár. 1581. Con. 215. B.

51. ROki wtóré Ziemskié w Kuiáwách/ oboygá Woiewództwá/ któréw Jiesieni we dwu niedźiél po s. Bártłomieiu wedle Constitucyiéy odpráwáć zwykli/ ochraniáiąc wątpliwośći ludzkiéy dla odmiány dniów s. Bártłomieiá. Declárujemy zá prośbą Posłów onych Woiewództw/ tą to Constitucyą/ áby záwżdy przerzeczoné Roki pewné dni swé wtorkowé miáły. A gdy inszégo dniá niżeli we wtorek tráfi sie dźień s Bártłomieiá/ tedy téż Roki máią sie poczynáć w Brześciu w piérwszy wtorek po wyszćiu dwu niedźiel od s. Bártłomieiá. A w Inowłodzłáwiu potym w tydźien/ tákże we wtorek. Winszych zásie powieciách/ według stárych zwyczáiów.

Brzéskié y Włodzłáwskié.

Zyg III. w Krak. 1588. fol. 60.

52. GDy áktá Constitucyą Piotrkowską Anni 1565. vstáwiamy/ áby Brzéskié sądy we wtorek piérwszy po s. Jánie Chrzćićielu: á Włodzłáwskié w tydźien po nich.

Drugié Roki Brzéskie we wtorek piérwszy po Národzeniu Pánny Máriiéy: á Włodzłáwskié w tydźien po nich.

A w inszych Powieciách oboygá Woiewództwá po nich według dawnégo zwyczáiu były odpráwowáné.

A ieśliby w którym powiećie dla iákiéy przyczyny nie doszły/ tedy przećie w drugich Powieciách dochodźić máią.

O Rokách Brzéskich.

Zyg. III. w Wár 1593. fol. 18.

53. BRzéskié roki trzećié áby były sądzoné w piérwszy wtorek post festum Sanctæ Agnetis, á Włodzłáwskié w tydźień tákże po nich/ á w Powieciách inszych oboygá Woiewództwá po nich wedle zwyczáiu dawnégo/ A ieśliby w którym powiećie dla iákiéy przyczyny niedoszły/ tedy przedsie w drugich powieciách dochodźić máią.

Brzéskié, Inowłodzłáwskié.

Zyg. III. w Wár. 1596. fol. 11.

54. Iż różné Constitucye różné rozumienia w ludźiách mnożą. Czemu my zábiegáiąc/ zá prośbą Posłow tych woiewództw postánowiamy: Iż wszytkié Constitucie o Rocách Brzéskich/ Inowłodzłáwskich vczynione ábroguiemy/ á Constitucyą w roku 1588. vczynioną przy sámym tylko czásie sądóm náznáczonym zostáwuiemy z tą declárátią: gdy w Powieciách głównych w Brześciu y w Inowłodzłáwiu nie dóydą/ áby w mnieyszych niedochodźiły.

O tych Rocech Brzeskich Inowłodzłáwskich, Pátrz wiecéy málo co wyssséy fol. 466. lege 34. Roki ziemskié.

DOBRZYNSKIE, LIPINSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 427.

55. W Dobrzynskiéy ziemi Sądy ziemskie more solito. A wszákże Wiécá máią bywáć záwżdy ná káżdy rok.

O tychże

O tychże Rocéch.

56. Ná prośbe Posłów Dobrzynskich pozwoliliśmy: áby Roki ziemskié y Wiécá wedle czásów niżéy opisánych w ziemi Dobrzynskiéy odprawowáné były. Zyg. Aug. w Piotr.

Napierwéy Roki ziemskié w Dobrzyniu we wtorek bliżśy po ś. Mácieiu: po nich tákowéż Roki w Lipnie w poniedźiálek bliżśy: potym zásie wtydźien ná drugi poniedźiálek w Rypnie tákowéż Roki Ziemskié. 1567. HP. 427.

Wtóre Roki ziemskié w Dobrzynin we wtorek bliżśy przed ś Janem: po nich zásie w poniedźiálek bliżśy w Lipnie tákowéż Roki: á zásie w Rypnie w poniedźiálek bliżśy po Rocéch Lipińskich.

Trzecié Roki ziemskié w Dobrzynin we wtorek bliżśy po ś. Bártłomieiu: á w Lipnie w poniedźiálek bliżśy po Rocéch Dobrzynskich: w Rypnie zásie w poniedźiálek bliżśy po Rocéch Lipinskich.

Wiécá ziemie Dobrzynskiéy w Lipnie w poniedźiálek po ś Andrzeiu: ná których Wiécách wszyscy Káśtelani/ Dignitarze y Vrzędnicy zásiędź/ y wiéców nie odieżdżáiąc dokończyć y dosędźić beda powinni/ sub pœna cētum Marcarum Polonicalium. O ktorą wine ratione transgressionis coram officio Castren Bobrownicen: respondere & satisfacere pozwáni/ nulla motione seu appellatione desuper obstante beda.

O tychże Zygmunt Trzeći.

57. Ná prośbe Posłów ziemie Dobrzynskiéy pozwalamy/ áby piérwsze Roki ziemskié były sądzone w Dobrzynin/ we wtorek po Niedźieli wstępnéy/ á w Lipnie y w Rypinie w tydźień potym. Wtóre Roki w tych wszytkich Powieciech wedle zwyczáiu záchowálego. Trzecié w Dobrzynin we wtorek po ś. Máttheuszu/ á po nich w Lipnie y Rypinie w poniedźiálek zwyklym obyczáiem. Zyg. III. w Wár. 1593. fól. 20.

Roki Mázowieckié.

O sądzeniu Wiécow w Mázowszu zániechánych.

58. Iż nie sądzeniem Wiécow ábo wielkich Roków w Mázowszu wielka sie omieszkałość sprawiedliwości ludzkiéy dźieie: że nie tylko raz we dwie lecie té Wiécá nie bywáią sądzone iáko Státutá y Constitucyé vczą: ále też iuż od kilkánaście lat ná niektórych mieyscách nie były sądzone. A ták ná pilną prośbe Posłów Mázowieckich vstáwiamy tą Constitucyą: iż w káżdéy ziemi Woiewodztwá Mázowieckiégo ná zwyklych mieyscách co Rok/ táko y w inych Woiewództwách wiécá álbo wielkié Roki máią bydź sądzone: á ná którychby Woiewodá nie mógł bydź/ tedy ie Káśtelan onéyże ziemie z Vrzędnikámi ziemskimi téyże ziemie sądźić y odprawować ma/ sub priuatione officii. Którym wiécam káżdéy ziemie czás pewny przez tegoż Káśtelaná ma bydź położon y obwołan. Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 418.

Roki y Wieca Warszawskie.

59. W Woiewództwie Mázowieckim/ Roki ziemskié Wárszáwskiéy ziemie trzykroć do Roku bydź máią. Steph. w VVár. 1578. Coll. 191.

Piérwsze Roki w poniedźiálek w Błoniu/ post festum Purificationis Virginis Marię. Potym od poczęcia tych Roków/ Wárszáwskié y Tarczynskié immediatè ísdź máią/ obyczáiem zwyklym nie odkládáiąc ich/ áż do odsądzenia tych wszytkich Powiátów.

Wtóre Roki ziemskié Błońskié w poniedźiálek po S. Tróycy.

Trzecié Roki ziemskié Błońskié w poniedźiálek po ś. Bártłomieiu. A potym w inszych Powieciech kończyć sie máią/ vt supra scriptum est.

Wiécá

Wiécá we wßytkim Woiewództwie Mázowieckim/ raz do roku/ to ieſt/ w poniedźiałek po ś. Marćinie/ bydź máią.

Przełożenié rokóv Ziemſkich Wárßávſkich y inßych.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 22.

60. Z Pewnych przyczyn y zá prośbą Posłów źiemſkich/ źiemie Wárßáwſkiéy Roki źiemſkié przekładamy/ piérwßé Błonſkié w poniedźiałek po ś. Tróycy/ Wárßáwſkié/ Táreczynſkié/ iedné po drugich wedle zwyczáiu ſtárégo odpráwowáné bydź máią.

Wtó é źiemſkié Błonſkié w poniedźiałek po ś. Fráncißku/ tákże po nich Wárßáwſkié Tareczynſkié vt ſuprà.

Trzećie Roki Źiemſkié Błonſkié/ w poniedźiałek po niedźieli Wſtępnéy/ á po nich Wárßáwſkié/ Tareczynſkié/ obyczáiem zwyklym bydź máią.

A Grody wieczné w Wárßáwie/ w Czérſku/ áby były/ vchwałą ſeymu ninieyßégo poſtánawiamy.

Roki Grodzkié Wárßávſkié.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 314

61. ROki Grodzkié Wárßáwſkié dla niebytności Pisárzá/ pod Rokámi źiemſkimi ſadzoné bydź niemáią.

CZERSKIE, WARACKIE, GARWOLINSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 431.

62. Iż Poſłowie źiemie Czérſkiéy ſpráwe dáli/ że Roki Źiemſkié Czérſkié dniá iednégo odpráwić ſie niemogą/ proßąc áby im to Conſtitucyą ſeymową obwárowano było: tedy zá prośbą ich poſtánawiamy/ żeby były ſadzoné y odpráwowáné przez dwá dni poniedźiałek y wtorek támże w Czérſku. A potym w Gróycu we śrzodę y czwartek w drugim tegodniu: w Warce w poniedźiałek y we wtorek: w Gárwolinie/ we czwartek y w piątek: bo tym ſpoſobem lepiéy mogą ſpráwowáné y ſkończoné bydź.

O tychże Rocéch.

Zyg: Aug. w Lubl. 1569. HP 431.

63. Opátrując to áby ludźie w ſpráwiedliwośći ſwéy omießkánia niemieli/ná prośbę Poſłów źiemie Czérſkiéy mocą y vchwałą ſeymu tego poſtánawiamy: áby ſąd źiemſki teraz y nápotym będący był powinien Roki w źiemi Czérſkiéy ſądźić/ y poczetych á przywołánych nie przekłádáć pod winą ſtá grzywien: o ktorą ſtronie/ktoraby ſie tym nieſadzeniem ábo przełożeniem vćiążona bydź czułá/ wolno będźie obyczáiem zwyklym czynić: á to porządkiem niżéy opiſánym:

Piérwßé Roki w Czérſku/ w poniedźiałek piérwßy po Trzech Królách: potym dawnieyßym porządkiem w inßych powieciách.

Wtóré Roki w Czérſku/ w poniedźiałek piérwßy po Przewodnéy niedźieli.

Trzećie Roki w Czérſku/ w poniedźiałek piérwßy po S. Tróycy.

A Wiécá ábo wielkié Roki Woiewodźiné czwarté wedle Conſtitucyiéy tego ninieyßégo ſeymu.

O tychże rocéch Zygmunt Trzeći.

Zyg: III. w Krák. 1588. fol: 60.

64. Iż ſie tráfia w Czérſkiéy źiemi/ że Źiemſkié Roki trzećié przypadáią pod Trybunałem Piotrkowſkim według czáſu w Conſtitucyiéy náznáczonégo/ feria ſecunda poſt feſtum ſanctorum Trium Regum, y dla tego niemogą bywáć ſadzoné przez ſpráwy/któré ludźie miéwáią ná Trybunał/ gdy bywa ſadzoné Woiewództwo Mázowieckié/ pozwalamy: iż gdyby pod Trybunałem przypádły/ tedy feria ſecunda poſt feſtum S. Franciſci, we wßytkich powieciách máią bydź ſadzoné. Wßákże ea conditione, iż gdyby Trybunał nie zášedł Mázowieckiégo Woiewództwá/ tedy wedla piérwßéy Conſtitucyiéy feria ſecunda poſt feſtum Trium Regum, w káżdym powiecie odpráwowáné bydź máią.

Tenże o Tychże.

Roki

65. ROki Ziemskie Czerskie/ które feria secunda post Conductum Paschæ sądzone bywały/ postánawiamy/ áby ad feriam secundam post Dominicam Misericordiarũ przełożone były. Długie Roki/ które post Dominicam Sanctiss. Trinitatis bywały/ ad feriam secundam post festum S. Ioannis Baptistæ przekładamy. Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 30.

Roki także Ziemskie Czerskie/ które bywały post Epiphaniarum, iż przez sądzenie Trybunału Woiewództwá Mázowieckiego niedochodziły/ znosimy: á postánawiamy/ áby miásto tych/ insze pro feria secunda post Francisci sądzone były. Tákże we wszytkich innych Powieciách/ w których sie sądy po Rokách Czerskich odprawuią. A sąd ziemski Czerski/ cały według reiestru y Párafiiey sądzić ma.

PŁOTCKIE RACIĘSKIE PŁONSKIE.

66. PIérwsze Roki Płotckie w Poniedźiałek po Trzech Królách: zá któremi insych powiátów isdź máią obyczáiem zwyklym nieodkládáiąc/ pod winą státutową. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 428.

Wtóre Roki/ w poniedźiałek po Przewodnéy Niedźieli.

Trzecie w poniedźiałek po świecie Národzenia Pánny Máriiey.

O tychże Stephan.

67. ROki Ziemskie Płotckie pierwsze/ w poniedźiałek po Krzyżowéy Niedźieli. Steph. w Wár. 1581. Con. 216. B.

Wtóre/ w poniedźiałek po świetym Michále.

Trzecie/ w poniedźiałek przed świetą Jágnieszką.

A w insych powieciách wedle stárego zwyczáiu. A w Rácążu po Swiątkách w pierwszą srzodę/ w Płonsku w poniedźiałek po S. Tróycy.

Surrogátia Płotcka.

68. ZA zgodną prosbą Woiewództwá Płotckiego / pozwalamy wielmożnému Stánisłáwowi Mińskiemu/ Stárośćie nászemu Płotckiemu/ mieć w támtym stárostwie nászym Płotckim Surrogatorá/ y miánuiemy go zá zgodnym zezwoleniem tegoż Woiewództwá/ Vrodzonego Janá Górskiego: która Surrogátia/ tylko do iednego roku trwáć ma/ od daty tey Constitucíiey. Zyg. III. w Wár. 1596. fol. 11.

ZAWKRZENSKIE.

69. PIérwsze Roki w poniedźiałek po Gromnicách w Srzensku. A potym w insych powieciách zwyklym obyczáiem nieodkládáiąc. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 428.

Wtóre/ w poniedźiałek po Niedźieli Rogationum blisko przyszły.

Trzecie/ po świetym Fránciszku.

Wiécá Woiewództwá Płotckiego wszytkiego w Płotcku/ w poniedźiałek po świecie Wszech Swietych blisko przyszły.

O tychże Stephan.

70. PIérwsze/ w poniedźiałek po Bożym Ciele w Srzensku. Steph. w Wár. 1581. Con. 216. B.

Wtóre/ w poniedźiałek po świetym Łukaszu.

Trzecie/ w poniedźiałek Wstępny.

W insych powieciách zwyklym obyczáiem isdź máią. A insych czásów Sędzia składáć niéma.

WYSZOGRODZKIE.

71. PIérwsze Roki/ w káżdym roku sądzone bydź máią post festum S. Agnetis feria tertia proxima. Wtóre/ feria tertia post Conductum Paschæ. Trzecie/ feria tertia post festum sancti Michaelis. Steph. tám że Con. 216. B.

O tychże Zygmunt III.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 24. 72. ROki Ziemſkié Wyſſogrodzkié/ té które ſądzono poſt feſtum S Agnetis' iż ſie tráfiáią pod Trybunalem / przekładamy zá prośbą Poſłów Powiátu tego ad feriã tertiam poſt Octauas Sacratiſſimi Corporis Chriſti. A ná Ratuſzu ſądzone bydź máią.

Tenże o tychże.

Zyg. III. támże 1590 fol. 31. 73. ROki Ziemſkié Wyſſogrodzkié / ábywedług zwyczáiu Woiewództwá Mázowieckiégo po páráfiách według reieſtru ſądzone były poſtánawiamy. A ná chowánié kśiąg ziemſkich Wyſſogrodzkich / plác ſtárodawny ábo inſzy ták dobry ná zbudowánié ſklepu / Stároſtá náſz wymiérzyć ma.

Roki Grodu Wyſſogrodzkiégo.

Zyg. III. támże. 1589 fol. 24. 74. ROki y Querellæ / Grodu Wyſſogrodzkiégo máią bydź ſądzone more ſolito ſub pœna in Conſtitutionibus expreſſa, excepto legali impedimento.

SĄCHOCKIE Y CIECHANOWSKIE.

Steph. w Wár. 1578. Con. 193. 75. PIérwſzé Roki w Sąchocźinie / w Poniedźiáłek po S. Philipie Jákubie Apoſtołách: w Ciechanowie po nich we Czwartek przyſłe: á Przaſniſkié po zápiſániu Aktu Ciechánowſkich Roków w cálé cztéry Niedźiele.

Wtóré Roki feria ſecunda poſt feſtum S. Bartholomei, tymże obyczáiem iáko wyſzéy ieſt nápiſano.

Trzećié Roki feria ſecunda poſt feſtum trium Regum ſimili modo vt ſuprà.

SĄCHOCKIE, PRZASNISKIE, MAKOWSIE, ROZANSKIE.

Steph. w Wár. 1581. Conſt. 216. 76. ROki Ziemſkié Sąchockié / przemieniamy zá prośbą Poſłów támecznych/ záwſze ná Poniedźiáłek piérwſzy po S. Mátheuſzu / á potym ſucceſſiuè Ciechánowſkié/ y inné wſzytkié iáko przedtym zwykły bywáć. Tákże téż y Roki Przaſniſkié / wedle Conſtitucyiey. Rożánſkié piérwſzé w Rożánie poſt Dominicam Inuocauit. A Mákowſkié od zápiſánia Aktu Roków Rożánſkich we cztéry Niedźiele. Wtóré Roki w Rożánie feria ſecunda poſt Trinitatis, á w Mákowie tákże we cztéry Niedźiele. Trzećié feria ſecunda poſt Michaelis, á w Mákowie tákże we cztéry Niedźiele.

O Rożáńſkich. Zygmunt III.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 63. 77. ROki Ziemſkié Rożánſkié /któré przypádáły w Poniedźiáłek po S. Tróycy/ przekładamy ná Poniedźiáłek piérwſzy po Bożym Ciele w Rożánie: á Mákowſkié w Mákowie ná wtorek po nich we trzy Niedźiele. A Sąd ma ſądźić z reieſtru dla porządku lepſzégo.

Roki Grodzkié Mákowſkié.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 31. 78. SPrzedánié Roków Grodzkich w Mákowie / przeſzłégo Roku Conſtitucyią wárowáné / niema nic ſzkodźić práwu / ktoré ma potomek niegdy wrodzonégo Andrzeiá Moſkowſkiégo Stároſty Rożánſkiégo/ ná tych dobrách ad rationem ſummy pięći kroć ſtá tyſiecy złotych: tákże téż opráwóm małżonki iego ná tych dobrách zápiſánych. A té ſądy máią bydź odpráwowáné w domu / który od tego dźierżawce náznáczony będźie.

SOCHACZEWSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 429. 79. PIérwſzé Roki Ziemſkié we wtorek piérwſzy po Niedźieli Inuocauit.

Wtóré/

Wtóré/ we wtorek po S. Tróycy tákże bliski.

Trzecié/ we wtorek po świecie w Niebowźięcia Pánny Máriiéy tákże bliski.

Wiécá we wtorek po S. Marcinie tákże bliski/ á pod winámi w státuciech opisánémi.

Księgi Ziemskié téy Ziemie máią bydź chowáné w sklepie pod trzemi kluczámi/ wedle státutu: y leżenié ksiąg iáko w inszych ziemiách/ tedy też tákże bywáć ma.

Sądzenié Rokón ná Ratuszu Sochácznyskim.

80. Aż też ciż Posłowie proszą/ áby Ziemskié Roki ná Ratuszu Sochácznowskim záwżdy sądzoné były/ żeby sie w domiech mieyscich gospodarzóm nie zátrudniáło: tedy y tego im pozwalamy/ ieśli nie iest przeciwko miástá onégo Przywileiom. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 430.

Roki Ziemskié Sochácznyskié przełożonè.

81. Roki Ziemskié Sochácznowskié/któré bywáią post festum Assumptionis glorioſæ virginis Mariæ, przekładamy ná wtorek piérwszy po S. Jádwidze. Zyg. III. w War. 1589. fol. 23.

Wiskie Wąsoskie Radziłowskie.

82. Aż wiele ná tym należy obywátelóm Ziemie Wiskiéy/ y inym w onymże Powiecie/ ktòrzy tám Akcyie swé máią/ áby Rokóm Ziemskim były oznáczoné czásy. Postánawiamy/ żeby Roki piérwszé Ziemskié Wiskié záwsze były w piérwszy wtorek po Przewodnéy Niedźieli: á po nich w Wąsoszu we dwie Niedźieli: á po tych zás w Rádźiłowie we dwie Niedźieli: á drugié Roki w Wiźnie w piérwszy wtorek po S. Jożim: Tákże w Wąsoszu y w Rádźiłowie iáko iest wyszéy nápisano. Zyg. III w. Krak. 1588. fol. 63.

O tychże.

83. Roki Ziemskié Wiskié które były Constitucyą przeszłéy Koronácyiéy náznáczoné/ ná wtorek po Niedźieli Przewodnéy/ ná inné czásy w Constitucyiéy opisáné/ iż w té czásy obywátele téy ziemie rozumieią sobie bydź niepożyteczné/ tedy zá prośbą Posłów Ziemskich Wiskich czásy inszé postánowiamy/ to iest/ áby nie po Przewodnéy Niedźieli/ ále żeby piérwszé Roki Ziemskié Wiskié záwsze były sądzoné w piérwszy wtorek post festũ S. Staniſlai in Maio A po nich w Wąsoszu we dwie Niedźieli. Po tych zás Wąsoskich/ w Rádźiłowie tákże we dwie Niedźieli. Drugie Roki w Wiźnie we wtorek po S Máthey Apoſtołu. A po nich w Wąsoszu we dwie Niedźieli: tákże też w Rádźiłowie po tychże Wąsoskich we dwie Niedźieli. Trzecié Roki w Wiźnie feria tertia post festum Trium Regum, á po nich w Wąsoszu/ w Rádźiłowie tymże sposobem vt ſuprà odprawowáć sie máią. Wszákże gdźieby Trybunał Woiewództwá Mázowieckiego sądzon był/ żeby té trzecie Roki sądzoné nie były. Tenże w Wár. 1589 fol. 21.

Rawskie.

84. Roki Ziemskie Rawskie w Rawskiéy ziemi máią bydź sądzoné ná mieyscách y w té czásy: iáko z stáradawná przed tym bywáło/ ná kożdy Rok. Tákże też y Wiecá. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 429.

O tymże.

85. Wiecá w Rawie przed S. Marcinem dwie Niedźieli máią bydź: á Roki Ziemskie/ które zwykły bywáć w Poniedźiałek po świetym Bártłomieiu/ tákowé bywáć máią w Poniedźiałek po S. Michále. Tenże w Lubl. 1569. HP. támże.

Sądy Woiewództwá Rawskiégo.

86. Sądy nowé vltimæ inſtantiæ w Woiewództwie Rawskim/ żadné osobliwé czynioné bydź nie máią. A póki generalia Iudicia Regni postánowioné nie będą/ przy stárych/ Steph. w Wár. 1576. Con. 163.

ſtárych/które były zá Królów przéßłych / oſtawáią. A ſądy tegóż Woiewództwá które były ſądzone ſub Titulo & auctoritate Henrici Regis Galliarum poſt 12. diem Maii. Anno proximè tranſacto, penitus caſſamus & abrogamus. Tákże też poſtępki práwne w Grodźie Ráwſkim / zá tym nie pozwądnym poſtánowieniém Sądów wniwécz obrácamy/ okrom tylko actiones, o długi ad inſcriptiones.

Łomzienskie, Kolnienskie, Zembrowskie, Ostrołęckie.

Zyg.III.w Wár.1589. fol.21. 87. Zá prosbą Poſłów ziemie Łomźieńſkiéy/pozwalamy Roki ziemſkie trzykroć do roku żeby były ſądzone/ to ieſt/ piérwßé w Łomźie/ feria ſecunda poſt Dominicam Reminiſcere, w Kolnie po nich feria quinta poſt Dominicam Lætare.

Drugié w Łomźie názáiutrz po świętéy Tróycy. A w Kolnie po nich we Czwartek po świętym Janie.

Trzećié w Łomźie po ś. Máttheuſzu. A w Kolnie feria quinta poſt feſtum S. Lucæ Euangeliſtæ.

Roki piérwßé Zembrowſkié/ feria quinta poſt feſtum Epiphaniarum. Oſtroleckié po nich feria tertia poſt Dominicam Reminiſcere.

Wtóré Zembrowſkié feria quinta poſt feſtum Pentecoſtes. A Oſtroleckié/ feria tertia poſt feſtum Petri & Pauli Apoſtolorum.

Trzećié w Zembrowie feria quinta ante Heduigis. Oſtroleckié po nich feria tertia ante feſtum S. Nicolai, któré z Reieſtru máią bydź ſądzone.

Sądy Ziemſkié Oſtrołęckié.

Tenże tám. że 1598. fo. 43. 88. Zá prosbą Poſłów ziemie Łomźieńſkiéy/ którzy Nam opowiedźieli/ żeby obywátele Powiátu Oſtroleckiégo/ którzy odſtępuią od Sądu ziemſkiégo Zembrowſkiégo do Łomźieńſkiégo / gdyż tám zdawná w Łomźie Gród máią : przeto pozwalamy Łomźieńſkiému ſądowi ziemſkiému odpráwować Roki ziemſkié w Oſtrolece poſt deceſſum modernorum poſſeſſorum Zembrouien: A Roki te Oſtroleckié przekłádamy/ które ſądzywano poſt Dominicam Reminiſcere, máią bydź ſądzone poſt Dominicam Conductus Paſchæ. Wtóré Roki/ co ſądzywano feria tertia poſt feſtum SS. Petri & Pauli Apoſtolorum, máią bydź ſądzone feria ſecunda poſt feſtum S. Margarethæ Virginis. A trzećié Roki máią bydź ſądzone feria tertia ante feſtum S. Nicolai Pontificis według dawnieyßéy Conſtitucíiéy.

Správy Vrzędowè Kolnieńſkiégo powiátu.

Tenże tám. że 1593. fo 18. 89 Acz Sądy zdawná Grodzkié w Kolnie w Łomźienſkiéy źiemi odpráwuią/ ále quodam abuſu zášło/iż querel/ſpraw officii wedle práwá we dwie niedźieli nie ſądzą/ieno ie tylko przy Rokách Grodzkich ſądzą. W czym niemálé vbliżenié ſpráwiedliwośći obwátele Powiátu tego Kolnieńſkiégo odnoſą/ zá czym ſwawola w ludźiéch roſćie. Zá prosbą Poſłów ziemſkich vchwalamy/ áby w Kolnie querelæ, officiiq; cauſæ, y ſpráwy iné wßyſtkié Vrzędowi Stároſćiemu należące co dwie Niedźieli/ iáko w Łomźie/ były odpráwowáne : á Podſtároſći przykładem inych Grodów/ záwße præſens był.

Liwskie.

Przywołánié Rokón Liwſkiéy Ziemie.

Zyg:III. w Wár.1589. fol. 23. 90 Iż Wiécá ſą zániedbáné/ á Roki trzykroć do roku Conſtitucyą ſą opiſáné/ ieſliby które kiedy aliquod impedimentum legale zniosło / áby Sędźia z Podſędkiem inſé ná cztéry Niedźiele przed tym przywoławßy ná to mieyſce / przykładem inych Woiewództw ſądźił/ poſtánowiamy.

Aż

A iż Ratuß ná stárym Mieście w Liwie zgorzał/ áby ná nowym Mieście w Ratußu odpráwowáné były/pozwalamy/ póki ná stárym Mieście zbudowan nie będźie.

Roki Liwſkié.

91 Zá prosbą Posłów ziemie Liwskiéy/vchwałą Seymu niniejßego/náznáczamy Rycerztwu ziemie onéy czásy do sądzenia Rokow ziemskich/ przykładem innych Woiewództw y ziem. Steph: w VVár. 1578. Coll. 191.

Pierwßé/ áby sądzoné były we Czwartek po S. Tróycy.

Drugié we Czwartek po s. Jádwidze.

Trzecié we Czwartek po S. Jágnieszcze. Pozwaláiąc y náznáczáiąc im mieysce Ratuß ná stárym Mieście w Liwie ku ich odpráwowániu/ gdyż też w inych Woiewództwách ták sie záchowywa.

NVRSKIE OSTROWSKIE KAMIENIECKIE.

92 Ná prosbe Posłów ziemskich / postánawiamy Roki ziemskié w ziemi Nurskiéy/ áby po trzykroć do roku były sądzoné sub pœna in Statuto descripta. Zyg. III. w VVár: 1589. fol. 24.

Pierwßé Roki w Nurze we wtorek po Nowym lecie / Kámienieckié po nich w poniedźiáłek po Grommicách. Ostrowskié we wtorek po niedźieli srzodopostnéy.

Wtóré Roki w Nurze we wtorek po Przewodnéy Niedźieli / Kámienieckié w poniedźiáłek po s. Tróycy. Ostrowskié we wtorek po s. Janie Chrzćicielu.

Trzecié Roki w Nurze we wtorek po s. Bártłomieiu. Kámienieckié w poniedźiáłek po s. Szymonie. Ostrowskié po s. Helżbiécie / które Roki Párafiámi y z Reiestru sądźić máią.

A Pisarz ziemski będźie powinien z Aktámi posyłáć Podpiská do Kámiencá ná dwie Niedźieli przed Rokámi.

Plác ná Cáncellárya w Nurze.

93. Ná zbudowánié Cáncellárieiéy ziemskiéy pozwalamy plácu w Nurze w Ostrowiéy. Tenże tám. że.

Roki ziemskié Nurzkié.

94. Roki ziemskié Nurzkié / które we wtorek po S. Bártłomieiu sądzoné były/ ná wtorek po s. Máttheußu przekładamy. Tenże 1590 fol: 31.

Gród Kámieniecki.

95. Zá prosbą Posłów ziemie Nurzkiéy / dáiemy Gród Kámienieckiemu Powiátowi w Kámiencu/ w którym Grodźie Stárośćié sprawy/ ták iáko w Nurze álbo w Ostrowi Vrzęd Stárosty Nurzkiego odpráwować ma. A Roki Grodzkié tenże Stárostá przynamniéy cztérykroć do roku sądźić ma. Zyg: III. 1593. fo. 21.

Sądy Grodzkié w Kámieńcu.

96 Constitucyą anni 1593. náznáczony iest Stárostá Nurzki / áby Grodzkié Sądy w Kámiencu odpráwował w Dworze náßym / w poniedźiáłkowy dźień / co my iemu pozwalamy. Tenże 1598 fol. 28.

Sądzenié Rokow ziemskich Kámienieckich.

97. Roki ziemskié Kámienieckié tylko troie sądzono po té czásy/ y té dla niebespieczeństwá często nie dochodźiły. Przeto postanawiamy/ áby Roki czwarté à modò że sądzoné były záwße w Kámiencu Podolskim/ feria quinta post festum Natiuitatis Beatæ Mariæ Virginis. Tenże tám. że fo. 43.

SĄDY ZIEMIE ZAKROCZYMSKIEY.

Steph. w Wár. 1578. fol. 193.

98. PJérwsze Poście w piątek po niedźieli Suchéy/ aliâs Reminiscere.
Wtóre/ w piątek po ś. Tróycy.
Trzecie/ w piątek po ś. Mátheuszu.

Roki sądowè Zákroczymskie.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol. 43.

99. Zá spólną zgodą obywátelów ziemie Zakroczymskiéy/ y zá ich prośbą/ Roki sądowé y rzędné Zakroczymskié/ które bywały záwsze sądzoné w piątek/ áby iuż nápotym we środe sądzoné były/ pozwalamy.

W SEROCZCV.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 431.

100. Zá prośbą Posłów ziemie Zakroczymskiéy/ folguiąc dálekości przyiázdu pewnych Párafiy/ ták iáko piérwéy zdawna było/ postánawiamy/ áby w miásteczku Seroczcu Roki ziemskié były sądzoné Párafiy tych/ które sie tam przed tym sądzywały. A tákże też áby y Grodzkié Roki tychże Párafiy były w miásteczku tym sądzoné y odpráwowáné.

GOSTYNSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 430.

101. PJérwsze w Gostyninie w poniedźiałek po Niedźieli Oculi: w Gábinie po nich w tydźień.
Wtóre/ w poniedźiałek po Oktawie Ciáłá Bożégo.
Trzecie/ w poniedźiałek po świętym Bártłomieiu.
Więcá w poniedźiałek po ś. Łukaszu/ pod winámi w státuciách opisánémi.

Roki ziemskié Gostyńskié.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol. 43.

102. ROki Ziemskié Gostynskié/ które bywáią feria secunda post festum S. Bartolomæi, przekładamy pro feria secunda post festum S. Michaelis. Tákże y w Gábinie w tydźien po tych Rocách máią bydź sądzoné: á to zá prośbą obywátelów támecznych.

ROKI BOBROWNICKIE.

Tenże támże fo. 43.

103. ROki Grodzkiéy skárgowé/ które Stárostá Bobrownicki ná zamku sądzić zwykł/ pozwalamy/ áby ie sądził Stárostá náss w Dworze támecznym nászym: támże y kśiegi w murze máią bydź chowáné.

ODWOŁANIE ROKOW IN GENERE NIEktórych Woiewodztw Mázowieckich.

Zyg. Aug. w Piotr. 1595. HP. 428.

104 ROki Ziemskié w Mázowieckim Woiewództwie/ wedle stárégo státutu w kożdey ziemi we cztery niedźiele máią bydź sądzoné. A wsákóż po seymie á po woynie pierwsze Roki máią bydź omylné/ po skończeniu seymu káżdégo y woyny: á po nich we cztéry niedźiele pewné. Okrom ziem Myskiéy/ Ciechanowskiéy/ Łomżienskiéy/ Zebrowskiey y Nurskiey: w których dla wielkości spraw/ y prze rozmnożenié ślachty Roki iedné ná iednym mieyscu przez cztéry niedźiele cálé y dáléy bywáią dzierżáné. W których ten porządek sądzenia Roków ma bydź chowan. Iż po skończeniu Roków pewnych w iednym zwyklym mieście: drugie Roki w drugim mieście ábo powiecie we cztéry niedźiele máią bydź poczęté y sądzoné: á ták iuż tym porządkiem máią isdź záwsze. Exceptis vacantiis, y

seymu

seymu koronnego / od Powiátowego począwszy wedle Constitucíiey: co wedle stárych zwyczáiów y státutów ma bydź chowano. A Sędźia z Podsędkiem poczetych Roków przekládáć niemáią / pod winą stá grzywien. O którą stronie / którąby sie tym przełożeniem vćiążona bydź czulá / wolno będźie pozwáć y o nie czynić / excepto legali impedimento.

Roki wielkie té też w káżdéy źiemi ma sądźić Woiewodá raz przez dwie lećie wedle státutu / pod winą stá grzywien.

Præsenciæ żeby też záwżdy ná trzech mieyscách sądzone były / iáko przedtym nowe sądy sądzone są: y wczás żeby były obwoláne y nie odkládáne / pod winą tákąż drugą stá grzywien: iáko wyżéy iest opisána.

Porządek sądzenia Mázowieckich Powiátów, niektórych ná Trybunale, tákże y Rávskich.

105. Iż sie spráwámi Woiewództwá Mázowieckiego / prze ich frequentią ná Trybunale / Káncellária bárzo zátrudnia / zkąd ßkode znáczną ludźie Woiewództwá tego bioręą / vchwalą seymu niniéyszego postánawiamy. Aby ápellácie ich powiátámi iáko przed tym vltimæ instantiæ w Wárßáwie odpráwowáné y sądzoné były / to iest / Czerska ziemiá / Wárßáwska / Wiska / Wyßogrodzka / Zakroczymska / Ciechanowska / Lomżienska / Różánska / Liwska / Nurska / z reiestru iáko w Lublinie zá tákimże sálárium. Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 22.

A bacząc też vpór ludźi / iż często imo bieg práwá pospolitego ápellácye temere interponowáné / ku zabáwie y zátrudnieniu Trybunálskiemu dawáią / postanowiamy / áby ná tákim káżdym winá Koc / iáki obywátele koronni vżywáią / była skázána y stronie oddána / zá molestiæ które od litigántá ćierpi.

Tákże Woiewództwo Rávskie po Powiátách sądzone bydź ma cum adiudicatione pœnarum koc z ápellácíiey podług práwá koronnego.

O tychże rokách źiem Mázowieckich Zygmunt Trzeći.

106. Iż sie wielekroć przydawa że Roki Ziemskie w Powieciech álbo Ziemiách Woiewództwá Mázowieckiego / Ciechanowskie / Lomżienskie y Różánskie / według Constitucíiey czásów náznáczonych / dla seymu ábo aliqua legalia impedimenta, niedochodzą: w czym sie dźieie vbliżenie spráwiedliwości ludzkiey. Zá prosbą Posłów ziem pomienionych / przystawáiąc do Constitucíiey seymu Lubelskiego anni 1569. niektórym Woiewództwam Wielgopolskim / o tychże Rokách propter legalia impedimenta niedochodzących vchwaloney: gdźieby Roki w Powieciech / ábo źiemiách tych wyżéy pomienionych / dla przyczyn opisánych niedoßły. Tedy sąd źiemski powinien inßé czásy obwoláć sądowe / ná cztery niedźiele przed sądzeniém Roków / y to obwolánié w Ákttá Grodzkie zápisáć / y odsądźić tákie Roki będźie powinien: tyle rázów / ile iest któréy źiemi ábo powiátowi w Constitucíiey przez rok opisano. Tenże. 1593 fol. 17.

PODOLSKIE.

Roki Ziemskié Kámieńcá Podolskiego.

107. Roki Ziemskie Kámienieckie / które przypadáią / post festum S. Petri ad Vincula, té Roki przekładamy ná Czwartek bliżßy po wßech Swietych.

PODLASKIE.

O Rokách Podláskich: *Pátrz niżéy w księgách śiódmych* parte 2. Tit: 8.

Támże y o Tykocińskich y Mielnickich.

WOŁYNSKIE Y BRACŁAWSKIE.

Pátrz támże w kśięgách śiódmych, w częśći wtorey Tit: 6. le. 32. Iż troie. ić.

O ODKŁADANIV ROKOW Ziemſkich y Wiecowych. Tituł IIII.

Przez Władyſłáwá Jágiełłá y Káźimierzá trzećiégo.

Zwyczay ſtáradawny.

Włá. lág. w Krák. y w Wár. 1423. La. 42. HL49. y 381/89. y 502. HP412

1. Zły zwyczay w przekładániu Rokow ná Wiecách głownych y ná Rocech Ziemſkich od poddánych náßych do tego czáſu był chowan: zkąd ſie rozmáite przyſięgi y krzywoprzyſięſtwá wſczynáły/ y choroby zmyſlone bywáły állegowáné: ktoręy chcąc zábieżeć y drogę złośći zámknąć/ zá iednoſtáynym zwoleniem Prełatow/ Pánow y Szláchty náßey tákowy porządek przekładánia przerzeczonych Rokow chcemy bydź chowány/ żeby ſie zábieżało przerzeczonym krzywoprzyſięſtwom/ á mieſłuſßne dilácye były zepſowáné. Dla tego ſtánowiemy.

Aby Roki wiecow głownych w ſądźiech źiem náßych nápotęm ták były przekładáné y záchowáné: to ieſt/ áby pierwßy Rok przez proſtą chorobę był odłożon: wtóry przez prawdźiwą chorobę bedźie mógł bydź odłożon/ okrom zeznánia y miánowánia Kápellaná: o ktorą chorobę ná trzećim Roku ieſliże przypádnie: przyſięgę powinien bedźie vczynić: táko ná ten czás prawdźiwą chorobą był złożon.

A ieſliby z przygody w tęyże chorobie trwał/ tedy y trzeći Rok może zwléc: okázuiąc iż ták leżał w chorobie/ do tego czáſu nie ozdrowiał. A wßákże ná czwartych Rocech ma ſie ſtáráć áby ſtánął/ ábo Prokuratorá pewnégo poſłáć nie omießkał: bo ieſli tego nie vczyni/ rzecz ſwą tráci.

Tóż chcemy áby było chowano o Rocech mnieyßych Ziemſkich: áby pierwßy y wtóry Rok proſtą chorobą mogli przełożyć: á trzeći prawdźiwą niemocą mogą y máią przewléc okrom miánowánia Kápellaná. Ale gdy przydźie czwarty Rok oſtátni/ tám ma przyſiądz: iż nie obłudnie ná ten czás nie mógł: ieſli przydźie ktemu.

A ieſli

De antiqua Conſuetudine in transpoſitione terminorũ ſeruata.

Prá-wo.

PEruerſa conſuetudo, in terminorum tranſpoſitione Colloquii generalis á noſtris ſubditis hactenus obſeruata extitit: Vnde diuerſa iuramenta, & periuria oriebãtur, ac infirmitates furtiuæ allegabantur. Vnde talibus obuiare volẽtes, & iniquitati viam præcludere: de conſenſu vnanimi Prælatorum & Baronum, ac Nobilium noſtrorum, talem ordinem in prædictorũ tranſpoſitione terminorum, volumus à noſtris ſubditis fore obſeruandũ. Vt prædictis periuriis obuietur: illicitæq; dilationes amputentur. Decernimus igitur.

Quòd termini Colloquii generalis, taliter in iudiciis terrarum noſtrarum in poſterum tranſponi, & obſeruari debeant: videlicet quòd primũ terminum per ſimplicem infirmitatem prorogent: ſecundum verò per veram infirmitatem, abſq; confeſſione & allegatione Capellani, tranſponant: Pro qua infirmitate, in tertio termino, ſi ſuperuenerit, iuramentũ corporale præſtare teneatur: quòd tunc vera infirmitate fuerat innodatus.

Si autem in eadem infirmitate caſualiter perduret: tunc tertiò poterit iterum facere prorogare eundem terminũ: quia ſcilicet, prout iacebat in ipſa infirmitate, huc vſq; nõ. cõualuit. Et nihilominus in Colloquio quarto generali parere ſtudeat: aut Procuratorem certum tranſmittere non poſtponat, alioquin cauſam amittat.

Idem volumus de terminis obſeruare particularibus: quòd primum & ſecundum terminos, per ſimplicẽ infirmitatem, ſubditi noſtri tranſponere valeant: tertium verò terminũ, abſq; allegatione Capellani, per veram infirmitatẽ poſſunt & debent prorogare: & in quarto finaliter corpora

le

A ieśli się przyda temu/ który Rók zwłóczy/ w chorobie dłużéy trwáć: tedy czwarty raz odłożyć będźie mógł/ iáko to o zwłókách w sądźie wiécowym iest wyrázono. Wßákże to o pozwánym chcemy rozumieć. Ale powodowa stroná Roku wiécow głownych ináczéy przełożyć nie może/ iedno przez prawdźiwą chorobę: á ná Rocech Ziemskich raz przez prostą chorobę.

le iuramentū præstare debebit: quòd non fictiuè tunc infirmabatur, si superuenerit.

Si autem eum qui terminum procurat prolongare, contigerit in eadem infirmitate morari & diutius perseuerare: tunc quartò iterum prolongari poterit, prout superiùs, de prolongationibus Colloquii generalis est expressum. Hoc tamen de Reo & Citato intelligere volumus. Sed Actor terminum Colloquii generàlis aliter trãsponere nequeat: nisi primùm per veram infirmitatem: & in terminis particularibus semel per simplicem infirmitatem.

Te przekładániá Rokow krom opowiedzenia choroby przez przysięgę są káſſowánè.

Similis.

2. SKázuiemy/ áby wßytkié przekładánia Roków ábo zwłóki niepotrzebné były skázoné y vmnieyßoné. Abowiém przekładánié y zwłóká Roków ieśli ma bydź/ ináczéy niech nie będźie/ iedno opowiedzeniem prawdźiwéy niemocy: á on którégo imieniem była opowiedźianá/ przysięże sámotrzecz świádki/ y tego listem Sędźiégo wedle zwyczáiu ziemskiégo dowiedźie: iż ná on czás y onégo dniá miał spráwę ábo Rok o wietßą rzecz.

ITem decernimus: Quòd omnes Terminorū repositiones seu dilationes inutiles cassẽtur & minorẽtur. Nam repositio & dilatio Terminorum si fieri debet, aliter non fiat, nisi vera infirmitate allegata. Et ille cuius nomine proposita extitit, iurabit cum testibus mettertius: & litera Iudicis, more Terrestri probabit: Quòd pro illo tempore & die, habuit actionem vel Terminum pro maiori.

Káź: III. w Korc. 1451. La. 88. HL. 281. B/502. HP. 413.

Potwiérdzenié tegóż státutu o nieprzekładániu Roków, chybá w chorobie przysięgą potwiérdzoney.

Similis.

3. A Ná tákowych sądźiéch/ niech nie będą bráné dylácyie iedno niemocą: o którey piérwéy przez przysięgę áby było wiádomo. A ná wtórym Roku ábo Rocech będźie powinien stánąć y odpowiedáć.

IN huiusmodi autem iudiciis non recipiantur dilationes Termini, præterquàm infirmitate, de qua primùm per iuramentum constare debebit. In secundò autem Termino, in Terminis comparere & respondere debebit.

Káźm. w Nieś. 1454 La. 94. HL 281. B/503. uersu. 6. HP. 413. le. Sády.

Roki y Wiécá odkładánè bydź nie máią, bo máią Rok zánity.

De Reclamatione Terminorum,

4. CZcemy/ áby odwołánié Roków nápotym nie było potrzebné: ále Roki y Wiécá stronam náznáczoné máią bydź sądzoné. Abowiém Roki y Wiécá będą zá wité/ które máią bydź sądzoné miedzy práwuiącémi się stronámi.

ITem volumus: Quòd reclamatio Terminorum non debet esse deinceps, nec sit necessaria: sed Termini & Colloquia partibus assignatis iudicabũtur. quia Termini & Colloquia erũt peremptoria, pro partibus constitutis celebrandi.

Káź. III. 1451. La. 87. B. HL. 50/505 HP. 414. y 421.

O tymże pilnowániu y odkładániu Roków sądowych przez Alexándrá Królá.

Instructio ad conseruationem Terminorum ac ad processum executionis iudicatorum.

Postępek v prává stáry.

5. ACz we wßytkich ziemiách królestwá nászego rózné bywáią chowáné czásy sądzenia Roków/ ábo sądów Ziemskich: iáko

QVamuis ferè in vniuersis terris Regni Poloniæ, diuersa obseruentur tempora celebrandorũ Terminorũ, seu iudiciorum Terre-

La. 1. HL. 202/ 360. HP. 468.

iáko w niektórych ziemiách czterykroć / to iest / ná kożdé Suchedni / á w niektórych cześći sądy bywáią. Wßákże iákokolwiek zwyczay różnie bywa záchowan czásów: przedśie Naiáśnieyßy Pan náß Alexánder Król ſtázał: áby byłá nápiſána náukà záchowánia Roków / y wßytkiégo poſtępku práwnégo: przez który áby byli náuczeni Sędźiowie ku chowániu ſpráwiedliwégo y iednákiégo porządku w záchowániu Roków / y poſtępku práwnégo: á zwłaſzá przy wykonywániu rzeczy oſądzonéy / iáko niżéy ſtoi.

Piérwßy Rok.

PJérwßy Rok przez pozwánégo bywa zwleczón proſtą chorobą: á ieſli ná piérwßym roku pozwány nie ſtánie: tedy ná piérwßym roku będźie zdan w Contumácyiéy / to ieſt w winie nie ſtánia.

Wtóry Rok.

WTóry Rok przez pozwánégo bywa zwleczon práwdźiwą niemocą. A ná trzećim Roku ze dwiemá świádki przez przyśiędze dowiedźie práwdźiwéy niemocy / tákże y Sędźia y powodowa ſtroná nie będźie wątpić iż pozwány był chór. Bywa też to / iż gdy wtórym pozwem powtórć bywa pozwan tenże: tedy też zwłókę práwdźiwéy niemocy ma Rok wtóry.

Trzeći Rok.

CZeſtokroć ſie też przydáie / iż trzeći Rok bywa zwleczon práwdźiwą drugą niemocą: że też bywa mówiono ná Roku: Tát leży iáko leży / y ieſcze nie ozdrowiał. A wßákże ná czwartym Roku ma przyśiędze vczynić ze dwiemá świádki / iż ná ten czás był niemocny / y z téy choroby nie ozdrowiał bſt / y w téyże chorobie niemocny leżał.

Czwarty Rok.

CZwarty Rok / Sądy nie kiedy záchowywáią o wietßą rzecz / który Rok ile ku zwłóce bywa oſtáteczny: który to rok o wietßą rzecz może bydź zwleczón przed práwdźiwą chorobą álbo potym.

A ten Rok o wietßą rzecz práwo poſpolité wykłáda: gdy ná tenże czás w inym Sądźie Ziemie któréykolwiek Króleſtwá Polſkiégo

Terreſtrium: prout in quibuſdam quater in Anno, videlicet ſuper quælibet quatuor tempora, in aliquibus verò crebriùs iudicia fiunt: tamen qualitercunq; obſeruetur differenter cõſuetudo ipſa tẽporũ; nihilominus Sereniſſimus Dominus noſter Alexander Rex, decreuit ſcribendam conſeruandorum Terminorum & totius Proceſſus iudicarii, inſtructionem, per quam inſtructi eſſent Iudices ad ſeruandũ rectum & conformẽ ordinem in terminis conſeruandis, & proceſſu iudiciario: ac circa executiones iudicatorum: ſic, vt infra ſequitur.

Primus Terminus.

DIffertur ſimplici infirmitate, per Citatum. Etſi in eòdem primo termino Citatus non compareret, extunc in primo termino condemnatur, in pœna Contumaciæ, aliâs in pœna non paritionis.

Secundus Terminus.

DIffertur per Citatum vera infirmitate: & in tertio Termino cum duobus teſtibus, vera infirmitas iuramento probatur, ſic vt nec Iudex, neque Actor dubitaret, Reum tunc infirmũ fuiſſe. Fit etiam iſtud: quia ſi ſecundo ſecunda Citatione citatur Citatus; tunc eandem dilationem veræ infirmitatis, habet Terminus ipſe ſecũdus.

Tertius Terminus.

SÆpius autem contingit, tertium terminũ alia vera infirmitate differri: ſic quod diceretur in Termino: ſic iacet, ita iacet, & adhuc non conualuit: nihilominus tamen in quarto termino, cum duobus teſtibus iuramẽtum facere debet, ſic: Quia tunc erat infirmus: & ex ipſa infirmitate non conualeſcens, in ipſa infirmitate tũc infirmus iacuit.

Quartus Terminus.

QVartum Terminum Iudicia conſeruant interdum pro Maiori: (qui quoad Dilationem fit vltimus) Qui Terminus pro maiori, poteſt differri ante veram infirmitatem, aut pòſt.

Quod quidem pro Maiori Ius cõmune definit ſic: dum in alio Iudicio terræ cuiuſcunq; Regni Poloniæ, eodem die,

pro

Polskiego tegoż dniá pozwány ma Rok o wietszą spráwę. Wszákże którykolwiek Rok bywa bran o wietszą rzecz/ bywa ostátecznéy zwłóki/ którego własność tym sposobem będzie obiásniona.

Iż gdy będzie kto pozwány/ á Rok o wietszą rzecz odkłáda: tegoż dniá ma mieć przed inym Sędzim rok o wietszą summe/ niżli będzie spráwá/ o którą bywa odłożenié: y ma być to nápisano w inym odłożeniu o wietszą rzecz/ gdzie iest spráwá/ y z kim po imieniu/ y o iák wielką summe/ y przed którym Sędzim. Abowiém gdy przyjdzie Rok téy zwłóce: ma przyniesć list od onego Sądu/ gdzie w ten czás twierdził sie mieć spráwę o wietszą rzecz/ pod pieczęcią onego Sędziego: w któréy ma być wpisána spráwa z kim ią miał/ y o iáko wielką summe ná ten czás spráwá była.

Który świádeczny list gdy ták vkaże pozwány ná roku/ którym był dan ná odłożenié: iuż nie vpádnie w téy dilácyéy: gdy ią o wietszą rzecz vczynił. Ale ieśli tákowego listu nie przyniesie/ ábo przyniesiony w którejkolwiek części iáko nápisano iest nie dostáteczny pokaże: tedy pozwány swą rzecz vpuści y wszytkę strácí.

Do tegoż.

6. Nie iest rzecz wiádoma/ áby w sądźiách ziemskich y Królewskich królestwá Polskiego było więcéy odkładánia Roków. A ták o záchowániu tylko niech będzie powiedźiano.

pro Negotio maiori, terminum haberet citatus, tamen quandocunq; Terminus pro Maiori recipitur, fit vltimæ Dilationis. cuius etiam natura & proprietas, isto modo declarabitur.

Citatus, Terminumq; pro Maiori reponens, eodem die debet habere coram alio Iudice, Terminum pro Maiori summa quàm sit actio, occasione cuius fit dilatio maioris: & debet notari istud in dilatione pro maiori: videlicet vbi est actio, cum quo ex nomine, pro quanta summa, corã quo Iudice. Veniente enim Termino Dilationis, debet portare literam, ab illo Iudicio: vbi tunc se afferebat pro maiori actionem habere: sub sigillo illius Iudicis. In qua litera contineatur actio, cum quo, & pro quãta summa, tunc causa maioris vertebatur.

Quam testimonii literam sic producet Citatus, in termino per dilationem sibi dato: & non succumbet in dilatione, inquietus pro maiori faciendo. Sed si literam huiusmodi non portauerit: aut portatam, in aliqua parte eorum, quæ debeant contineri (vt præfertur) insufficientẽ produxerit: tunc Citatus actionem suam amittit, & totaliter perdit.

Ad idem.

NOn constat verò in Iudiciis Terrestribus & Regiis Regni Poloniæ, plures vnquam fieri Terminorum dilationes. Itaq; de Terminorum obseruatione hactenus dictum. *Támże HP. 470.*

O tymże przekładániu Sądów Ziemskich y Grodzkich Zygmunt piérwszy.

Iáko ziemskié álbo Grodzkiè ták y Vrzędowè przekładániè Rokóv bydź niéma.

7. Ná potym przekładánié ábo záwieszánié Roków ziemskich bydź niéma: ták iż pozwy y spráwy ludźi żadnym obyczáiem áni kożdé zosobná áni wobec wszytkié nie máią bydź záwieszáné od Sędźi do innych Roków: á którzybykolwiek Sędźiowie tákowé záwieszánia sądów swą wolą czynili/ wedle Státutu niech będą karáni. Wyiąwszy żeby tákowé odkłády z zwolenia stron/ ábo ich Prokuratorów/ ábo spráwców

Vt Terrestres vel Castrenses, ita etiam Officiorum Termini, neq; repo ni, neq; suspendi possunt.

REpositio & suspensio Terminorum Terrestrium & Castren: esse non debet: ita quod Citationes & causæ hominum, nullo modo, neque etiam generaliter debent suspendi per Iudices ad alios terminos. Quicunque autem Iudices & Capitanei vel Vicecapitanei tales suspensiones Iudiciorum sua sponte fecerint, iuxta Statutum debent puniri: excepto, si tales repositiones, ex consensu partium fecerit. *Zyg. w Piotr. 1543. HL. 280/B. 501. HP 489.*

cow osiádłych czynione były. A dla tego Sędziowie máią bydź wßędźie osiedli pod winą vtrácenia ich Vrzędów: przeciwko którym Sędźiom ieśli śie tego dopuszczą/ Posłowie onéy źiemie/ieśli wßytkie spráwy záwießą ábo odłożą/ á ieśli iedne tylko/ tedy ſtrony przeciwko nim będą mogły czynić/ y ſą powinni.

tit. Et propterea Vice capitanei & Iudices Caſtren: vbique debent eſſe poſſeſſionati: ſub pœna amiſſionis Officiorum Capitaneali um. Contra quos Capitaneos, Vicecapitanei & Iudices, ſimiliter etiã Nuncii illius terræ, inſtigare aſtringũtur.

Żaden ná Vrzędźie będący Rokow przekładáć niema pod winą ſtá grzywien.

Iudicia publicata non reclamentur.

Zyg. w Piotr 1538. HL.2. Circa finem HP 414.

8. Aby poddáni náßy w doſtąpieniu ſpráwiedliwości nie byli zátrudnieni/ álbo zániedbáni: Vſtáwiamy żeby ſądy źiemſkie przez Woźnego obwołáné od Woiewody mieyſc nie były/ áni mogą bydź przekładáne ná iny czás.

A gdźieby Woiewodá álbo Sędźia/ álbo który iny Vrzędnik té ſądy obwołáné którymkolwiek ſpoſobem álbo przełożył/ ábo przekáźił: tákowy winą ſtá grzywien pieniędzy niech będźie karan: których pieniędzy połowicá Nam/ á druga ſtronie/ która w téy mierze krzywdę cierpi/ má ſię doſtáć.

NE Subditi noſtri in aſſequenda iuſtitia impediantur, aut negligantur, Statuimus: vt Iudicia Terreſtria quæ fuerint Præconis voce publicata, per Palatinos locorũ tranſponi in aliud tempus non debeant neque poſſint.

Vbi verò Palatinus, aut Iudex ſeu alter Officialis ea ipſa iudicia proclamata, vt non celebrentur, quomodocunque ſiue tranſpoſuerit, ſiue aliter impediuerit: talis pœna centum marcarum pecuniæ puniatur. Cuius medietas Nobis, altera parti ea in re iniuriam ſuſtinenti cedet.

Roki ſkárgowè nie máią być przekładáné, ále we dwu Niedźiél máią być ſądzoné.

Termini ad querelam Caſtrenſem non tranſponantur: ſed in duabus ſeptimanis iudicentur.

Zyg. w Piotr. 1519. fol.22. HL. 220.B/ 394 HP. 210.

9. Roki ná ſkárgę mocą Mándatow vczynione/ nie máią bydź przekładáne weſpołek zinémi Roki: ále záwżdy we dwu Niedźiel máią bydź ſądzone: y niech nie máią zwłóki/ iedno iedne: to ieſt/ ná wtórym roku iáko záwitym mogą bydź ſądzone. Wßákże tá vſtáwá będźie miárkowána y zgadzána przez Commiſſárze przerzeczone: która nápotym chowána ma bydź we wßytkich źiemiách.

TErmini ad querelam, vigore mandati facti, nõ trãſponãtur ſimul cum aliis terminis: ſed ſemper in duabus ſeptimanis iudicentur: & non habeãt dilationes, niſi vnam: hoc eſt, niſi in ſecundo Termino, tanquam peremptorio, iudicari poſſunt. Hæc tamen Conſtitutio moderabitur & concordabitur per Commiſſarios ſupradictos, in omnibus terris deinceps obſeruanda.

O querelách máß wyßßey fol. 432.

Formá przekładánia Roku ſtronam.

Forma ſuſpenſionis Termini per iudiciũ, ad interrogandũ, ſiue ad deliberandum, aut ex quacunq; cauſa partibus præfixi.

Zyg. w Piotr. 1523. fol. 43. HL. HL281/ 501 HP. 498.

10. Sąd własną mocą máiąc ná pewné rzeczy wzgląd/ ſpráwę miedźy ſłáchetnymi A. powodem A. B. pozwánym/ w zgledem C. D. toczących ſie ná Roki przyßłé Źiemſkié odkłáda ze wßytkim ſpoſobem téy ſpráwy/ ſtronam przerzeczonym Rok náznáczáiąc ná przerzeczonych Rocech Źiemſkich/ które bydź máią/ táki iáki dźiś mieli

IVdicium motu proprio, ex certis reſpectibus, cauſam inter Nobiles N. Actorem & B. citatum, ad terminos proximos Terreſtres differt, cum toto ipſius cauſæ effectu, partibus præfatis terminum aſſignando talem, qualem hodie habere debuerunt, in præfatis terminis Terreſtribus, hic in N.

mieli mieć/żadnéy strony práwá nie obrażáiąc/ y owßm oboiéy stronie cálé práwo záchowuiąc.

in N. proximè celebrandis. nullius partis iure læſo: imo vtriq; partium integrè cõ ſeruato. Et idẽ erit ad Conuentionem.

Tákże ná ſéym ſprávę przekładano.

Forma ſuſpenſionis Termini de cõſenſu & volũtate partium.

II. SZláchetny A. powod/ y C. pozwány/zá zwoleniem stron sámych:ábo ßlachetni E F. od powodá/y G. H. od pozwánégo/osiedli Prokuratorowie ábo téy spráwy spráwce/oblicznie stoiąc piſą Rok ná Roki bliſkié Ziemſkié ábo dálßé/ wedle tych stron pozwu ábo pozwów/ y wßytkiéġ poſtępku powodowéġ/y téy spráwy/ktora ſie toczy miedzy nimi o J. R. tákowa táką dźiś mieli mieć/nic nie vbliżywßy żadnéy stronie práwá/y owßem we wßytkim ie záchowuiąc.

NObiles A. de B. Actor & C. de N. citatus, habent talẽ terminũ ad terminos proximos Terreſtres: iuxta ipſarũ partiũ citati onem vel citationes: & totũ Actoris proceſſum, & effectum cauſæ, qualem hodie habere debuerunt: eorundem partiũ iure illæſo, imò in toto conſeruato. *Tenże támże HL tamże 502. HP. 498.*

O inſzym przekładániu Roków w przezyſkách, pátrz niżey w części 8. Tit 9. y tit: 10.
O Rokách z pozwów maß niżey w Titule 8.
O Dilácyách maß támże Tit 9.

SĘDZIA, PODSĘDEK, PISARZ.

Tit. IIII.

Electia y przyśięgá.

Sędźia, Podſędek, y Piſarz, wolnie obráni być máią od ßlachty.

Iudex, Subiudex, ac Notarii à Nobilibus eligantur.

Práwo.

1. ABy we wßem wolność ßlachecka ſie záchowáłá/wolné obieránia Sędźiego/ Podſędká/Piſárzá/ ma bydź. A my żadnému inému tákowégo vrzędu nie damy/ iedno iednemu z tych cztérech /ktoryż obráni od wßytkich wobec będą/á nam otworzyſtym liſtem będą opowiedzeni.

VT in omnibus rebus libertas nobilium conſeruetur: libera electio Iudicis & Subiudicis, ac Notarii illis eſſe debet. Nos autem nemini alii officium tale dabimus: niſi vni ex his quatuor viris, qui quidẽ ab omnibus generaliter fuerint electi: & nobis patentibus literis illorum declarati. *Zyg. Aug. w Piotr. 550. HL. 126. B/ 127. HP. 391.*

Vrzędnicy ſądowni niech będą ná powiátowych ſeymikách obiérani, y niech przyśięgáią.

Officiales Iudicii in Conuentibus particularibus eligantur.

2. VRzędnicy ſądowni niech będą wybiéráni ná ſéymiech źiemſkich / wedle zwyczáiu z ſtárádawná záchowálégo: to ieſt/wedle vſtaw Janá Olbrachtá Krolá w przywileiu opiſánych.

A obráni niech przyśięgę vczynią mocą niniejßé ſtátutu náßégo: á niech niemáią ná mieyſcách ſwych ſubſtitutów (wyiąwßy chorobę) pod ſtráceniem ſwych vrzędów.

OFficiales Iudiciorum eligantur in cõuentionibus terreſtribus: iuxta conſuetudinem diu obſeruatam: aliâs iuxta Conſtitutiones, in Ioannis Alberti Regis priuilegio ſcriptas: *Alex. w Rád. 1505. La. 118 HL 125/B/ 225. HP. 391.*

Electique præſtent, noſtri præſentis ſtatuti vigore, iuramentum: nec habeant ſubſtitutos, excepta infirmitate, ſub amiſſione officiorum.

wyż. fo 495 práwo 1. O Rocech. y niż. práwo 9. Gdyż.

Obiéránie ſądu źiemſkiego y Podkomorſkiego.

3. ELectią ná obiéránie vrzędników ſądu źiemſkiego / poſt ceſſum vel deceſſum *Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 28.*

ktorego z nich / wedle stárego zwyczáiu / Woiewodá / & in defectu Káſztelan główny onego Woiewodztwá / ábo ziemie / nadáley ſześć niedźiel złożyć ma / ná mieyſce zwykłé. A gdyby Woiewodá onégo ſeymiku do ſześci niedźiél nie złożył / tedy to będzie Káſztelan powinien vczynić.

Tymże obyczáiem Podkomorzégo ziemſkiégo electia ma dochodźić / ktory też przyſiegły bydź ma od teg czáſu / exceptis modernis poſſeſſoribus do daty téy Conſtitucíiéy.

A tákowé electie opátruiemy eadem ſecuritate, iáko y Trybunálſkich Sędźiow. A Podkomorzy ma ták przyſiegáć.

Przyſiege Podkomorzégo maſz wyſſéy fol: 412.

Vrzędnicy ziemſcy ná piérwſzych rokách przed Woiewodą ábo Káſztelanem niech przyſięgáią: á ſkazánié ich zkáſſowánè, ſławie ich nie záſzkodźi.

Iudices in primis terminis coram Palatino vel Caſtellano iurent: quorum ſententia retractata famæ non nocebit.

Zyg. w Piotr. 1519. fo. 24. HL. 226/ 226. HP. 392.

4. Sędźiowie Ziemſcy y Grodzcy / Podſędkowie / Pisárze / niech będą przyſięgli: y ná piérwſzych rocech ziemſkich niech przyſiege vczynią / pod winą ſtrácenia vrzędu: to ieſt / ziemſcy Sędźiowie przed Woiewodámi ſwemi / ábo Káſztelanem onéy ziemie: á Grodzcy przed Stárośtą / álbo Podſtárośćim onego mieyſcá. A ſkazánié ich ieſli kiedy będźie ſkázoné / nie ich poczćiwości y dobréy ſławie nie będźie ſzkodźiło.

Iudices Terreſtres & Caſtrenſes, Subiudices & Notarii ſint iurati: & in primis terminis terreſtribus iuramentum præſtent: ſub pœna priuationis officii: terreſtres videlicet Iudices, ac Subiudices coram Palatinis ſuis, aut Caſtellano illius terræ. Caſtrenſes verò Iudices coram Capitaneis aut Vicecapitaneis locorum. Sententia tamen eorum ſi quando retractata fuerit, honori & bonæ exiſtimationi ipſorum non nocebit. *niżéy fol. 496. prá. 3. Też.*

Przyſięgá Sędźiego y Podſędká.

Iuramentum Iudicis & Subiudicis.

Ld. 163. HL 138/ 247. HP. 392.

5. JA A. przyſiegam: iż práwdźiwie wedle Bogá / práwá piſánégo / ſprawiedliwość / y controwerſie miedzy ſtronámi będę ſądźił: á recognitię będę przyimował / nie máiąc reſpectu ná bogátégo ábo vbogiégo / ná przyiaćielá ábo nieprzyiaćielá / ná obywátelá ábo ná przychodniá: áni będę dbał ná łáſkę ábo nie łáſkę czyię / áni ná datek / ábo przegrożki y karánié iákié: ále w ſądzeniu ſámégo Bogá y práwá piſánégo / ſprawiedliwości / á ſpoza ſtrony rozeznánia / á w tym wſzytkim ſumnienia mégo rozſądku będę náſzládował y ſłuchał: y tákże inné vrzędy mnie przynależące / wiernie / y wedle możności méy będę czynił. Ták mię niechay Pan Bóg wſpomoże / y Swiety krzyż Páná Chriſtuſowy.

EGo A. iuro, quia iuſtè ſecundùm Deum, ius ſcriptum, æquitatem, & partium cõtrouerſias iudicabo, recognitioneſque ſuſcipiam: diuitis & pauperis, amici & inimici, ciuis & peregrini, diſcrimine ſublato: & neque fauorem, neque odium, neque præmium, neque pœnas, mihi propoſita curabo: ſed in iudicando ſolum Deum & ius ſcriptum, æquitatem, partium controuerſias & recognitiones, in hiſque omnibus conſcientię meę iudicium ſequar & audiam: aliaque negotia, mihi incumbentia, fideliter & pro poſſe meo faciam. Sic me Deus adiuuet, & Sancta crux Chriſti.

O przyſię-

O przysięgách Vrzędników śiemskich.

6. PRzysięgá Vrzędników śiemskich/ Podkomorzégo/ Sędźiégo/ Podsędká y Pi- Zyg. III. w
sárzá/ może bydź odpráwowána/ in abſentia Palatini & Caſtellani, przed vrzędnikámi Wár. 1598.
śiemſkimi/ y ſłáchtą ná rokách śiemſkich/ álbo leżeniu kśiąg ſądowych onégo Woie- fol. 12.
wództwá y śiemie.

Ośiádłość y w téyze ziemi mieſzkánié.

Ośiedli bydź máią.

Pátrz wyſſéy fol: 434. leg: 1. Gdyż nowé y ſtáré/ &c. *y tu málo co niżéy*, lc: 8. Iż káżdy.

W téy śiemi gdźie ſędźtwo máią, ſtá-roſtámi bydź niemogą.

7. GDyż ztąd niemálé poddánym náſzym przydáią ſie ſzkody/ gdy Sędźiowie w śiemiách/ kędy ſądy máią/ ná ſtároſtwá bywáią przekládáni: dla téy przyczyny od tego czáſu y przedtym niechcemy/ áby Sędźia który ná ſtároſtwo ſtánowion był w téy śiemi/ gdźie ieſt Sędźią/ y gdźie władzą ſądzenia ma.

Sędźiowie y Piſárze śiemſcy niech nie będą Grodzkimi, y máią bydź oſiedli.

8. Iż káżdy vrząd ma ſwé ſpráwy: niemáią dáléy dźierżeć Sędźiowie śiemſcy y Piſárzowie Grodzkich ſądów/ álbo piſárſtw weſpółek z śiemſkimi: á Duchowna oſobá Piſárzem śiemſkim bydź niemoże: á Sędźia Grodzki y Podſtároſći oſiedli bydź máią.

wyż. fol. 434. prá. 2. Gdyż.

Sędźiowie w śiemiách ſwych niech mieſzkáią.

9. GDyż niektórzy poddáni náſzy álbo mieſzkánia ſwé właſné/ álbo vrzędy w innych śiemiách trzymáiąc zwykli ſądy śiem/ w których nie mieſzkáią/ otrzymawáć/ zkąd ſpraw vrzędu ſwego zámieſzkiwáli: My wſzedſzy w rádę/ to ná ſéymie wálnym z Prę łaty y z Pány wſzytkimi vczyniliſmy to poſtánowienie: żeby w kożdych śiemiách Sędźiowie śiemſcy byli powinni mieſzkáć/ y ſpráwiedliwości żądáiącym ſámi przez ſie ſpráwiedliwość czynić: inácżéy ieſliby ná ſądźiech nie ſiadáli/ álbo w śiemiách nie mieſzkáli/ tedy gdy rok wynidźie/ Sędźia nowy przez ſłáchtę onéy śiemie niech będźie obrán/ wedle zwyczáiu zſtárádawná poſtánowionégo.

Nullus Iudex poteſt effici Capitaneus illius terræ, cuius eſt Iudex.

ITem, cùm ex hoc non modica ſubditis noſtris contingant diſpendia: ſi Iudices in terris, in quibus præſint iudiciis, in Capitaneos præficiamus: propterea exnunc & in antea, nolumus aliquem Iudicem illum, terræ illi in Capitaneum præponere: in qua iudicio præſidet & iudicii obtinet poteſtatem. Vvłá. łág. w Cze. 1422 La. 48. HL 125/ 224. HP. 394.

Iudex & Notarius Caſtren: & Vicecapitaneus ex Iudice vel notario terreſtri ne ſint: & ſint poſſeſſionati.

QVia quodlibet officium habet ſua negotia: amplius non debent tenere Iudices & Notarii terreſtres, Caſtrenſia iudicia vel notariatus vnà cum terreſtribus: ſed tamen Iudex Caſtrenſis, & Vicecapitaneus poſſeſſionati eſſe debent. Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 125/ 224. HP. 394.

Iudices in ſuis terris reſideant.

ITem, cùm nonnulli ſubditi noſtri, aut domicilia propria, aut ſeruitiorum ſuorũ officia terris in aliis obtinentes, iudicatus terrarum, iñ quibus non reſident occupare & officii miniſteria negligere ſæpenumerò viderentur: Nos ſuper hoc conſultationem habentes generalem, cum Prælatis & Baronibus vniuerſis, decreuimus ſtatuendum: vt in ſingulis terris Iudices terrarum reſidere & iuſtitiam miniſtrare petentibus per ſe & perſonaliter teneantur: alioquin, ſi interim iudiciis, non præeſſent, nec in terra reſiderent; extunc anno decurſo Iudex nouus per nobilitatem terræ illius eligatur: iuxta conſuetudinem antiquitus conſtitutam. Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 105. HL 125. B/ 225. HP 391.

Spraw sądzenié y odpráwowánié.

Sędźia y Podsędek, kiedy Król w ich Powiećie będźie, ma ná Dworze Królá Ie° M. sądy odprávnować: wßákże sprány o dźiedźictwá królowi máią opowiedáć, á tè Król Ie° M. z Pány sędźić ma.

Káźm. w Wiśl. 1368 La. 10. HL 124. B/224 HP 395.

10. Aż z wielkości Sędźi / iákośmy tego doználi / w spráwách o iednéy rzeczy rozmáitym obyczáiem y różnie skázowano częstokroć: dlátego chcąc pewną liczbę postánowić Sędźi / y zábieżeć różności przerzeczonéy / wstáwiamy: áby ieden w Krákowskiéy / á drugi w Sędomirskiéy ziemi Sędźie náßy byli.

A gdyby sie Nam przydáło do gránic któréy ziemie przyiechać: chcemy áby Sędźia y Podsędek ziemie w któréy będźiemy mießkáć / byli powinni ná Dworze náßym sądźić y vznawáć spráwy / obiáśniáiąc moc tychże Sędźi: áby nápotym w którychkolwiek spráwách wielkich / by też y dźiedźicznych / niemogli dáley od trzech niedźiél roków náznáczáć.

Ale gdy będźie dźiedźiczna spráwá / Sędźia ábo Podsędek będźie powinien te spráwe przed námi przełożyć: któréy vznánié áby przy bytności náßéy y Pánów Rad náßych było odpráwowano / tego chcemy y skázuiemy.

A ieślibyśmy byli iáką spráwą zátrudnieni / tedy Sędźia z Podsędkiem y z sześćią ábo cztérmi / którzy przez Nas ku nim będą przydáni / Pány / te spráwe dźiedźiczną skázáć y vznawáć niech máią cáłą moc

Iudex & Subiudex, Rege in terram adueniente, teneantur ad Curiam Regis venire & iudicare, exceptis cauſis de hæreditate: quas Regi, vel Baronibus referent iudicandas.

QVia ex multiplicitate Iudicum, (prout experientia nos edocuit) in cauſis ſuper eodem facto, variæ & diuerſimodæ plerunq; ſententiæ proferebantur: ideo volentes certum numerum ſtatuere Iudicũ, & occurrere varietati prędicte, ſtatuimus: quòd vnus in Cracouien: & alter in Sandomirien: terris, Iudices noſtri habeãtur.

Ita, quòd dum nos contigerit alicuius terrarum earundem limites ſubintrare: volumus quòd Iudex & Subiudex terræ, infra cuius limites morabimur, in curia noſtra, de cauſis iudicare, & cognoſcere teneantur: declarantes poteſtatem eorundem Iudicum: Quòd deinceps in quibuſlibet cauſis magnis, etiam hæreditariis, terminos vltra tres ſeptimanas non poſsint; nec valeant aſſignare.

Sed cùm quæſtio fuerit hæreditaria: Iudex vel Subiudex, eandem quæſtionem teneatur Nobis referre: cuius cognitionem, in noſtra Baronumq; noſtrorũ præſentia volumus & decernimus pertractari

Et ſi aliquo impedimẽto fuerimus prępediti: tunc ſex, vel ad minus quatuor Baronibus, per nos Iudici & Subiudici adiungendis, ipſe Iudex cum Subiudice, vna cum dictis Baronibus, eandem quæſtionem ſeu cauſam hęreditariam definiendi & cognoſcendi habeant plenam facultatem.

Sędźiowie y Podsędkowie sámi przez się niech ná sądźiech śiadáią.

Káź. III. w Korc. 1451 La. 88. HL 125. B/55. y 230. HP 393

11. Też skázáliśmy: áby Sędźiowie y Podsędkowie swémi osobámi / á nie przez Komorniki byli powinni ná sądźiech śiádáć.

A o summy które sie nád sto y trzydźieści grzywien ściągáią / żadnym obyczáiem niech nie sądzą.

Propriis in perſonis Iudiciis præſideant.

ITem decernimus: quòd Iudices & Subiudices propriis in perſonis, & non per Camerarios, Iudiciis tenebuntur præſidere.

Pro ſummis centum marcarum, triginta marcis extendentibus, nullo pacto iudicabunt.

Wyś. tit. 1. prá. 1. O Rotech. pá. 4 y ieſt. y prá. 3. iż ſie

Mieyscá swè nikim zásádzáć niemáią króm choroby.

Páty málo co wyssey fol. 485. *prawo* 2. Vrzędnicy sądowni / &c. Parag. A obiáni / &c.

Statutámi

Státutámi koronnèmi ſprávy ſądowè być máią.

*wys. fo 457 prá. 11. V ſtáwienie y niż. prá. 15. Zá złym y ſo. 489. prá. 16. A iżby.

12. Sądy ziemſkie niech będą ſądzoné z kſiąg ſtátutów Krolá Kázimierzá S. pámięci/ y z ſtátutów w Wárćie vczynionych/ y indźie od inych Królów vſtáwionych: ktore ieſcze vczynione będź máią.

Tákoważ vſtáwá.

*wys. fol. 453. prá. 1. O Rocech.

13. Sędźiowie krolestwá nászego dźierżąc ſie zwyczáiów y z nich náuke biorąc w ſądzeniu niech záchowáią wagę ſpráwiedliwości.

Sędźiowie wedle ſtátutów ſądźić máią.

14. Acz wiémy to/ co káżdemu Vrzędowi ſędźiego w ſądzeniu ſądów Ziemſkich y Grodzkich należy: wſząkże iż nád powinność wiele ſie Sędźiowie dopuſczáią/ iáko od poddánych ieſt to nam opowiedźiano: przeto roſkázuiemy wſzytkim/ ktorzy ſą ná vrzędźiech ſądowych: áby wedle ſtátutów ſądy czáſów názn áczonych ſądźili/ y ná iné czáſy niezwyczáyné ich nieprzekładáli/ pod winámi w ſtátućie opiſánémi: ktore przećiwko nim ſą wydáné.

*niż. prá. 11. Zá złym

Czáſów pewnych y porządkiem ſądźić máią.

15. Zá złym zwyczáiem to w obyczay weſło/ iż Sędźiowie nie máiąc rożnośći ná czáſy y rozdźielenie godźin ſądy odprawowáli: zkąd wiele ich ináczéy do ſpraw odprawowánia nie przychodźili/ iedno po obiedźie nápełnieni y vpici: z ktorey przyczyny ſądy bywały lekko ważone/ y leniwo ſły: á vczćiwość Sędźiego nie była chowána/ áni ná prawdę nie było żadnego baczenia.

Dla tego ſkazáliſmy/ y chcemy: áby pewnych czáſow ábo godźin y ſtałym vważeniem vmyſłu ſądy były odprawowáné y záchowáné: y áby nápotym Sędźiowie czáſu Rokow y dni zwyczáynych ku ſądzeniu od poránku áż do godźiny dźiewiątey/ to ieſt/ do południá ná wſzytkich ſpráwách ſiadáli y oné odprawowáli.

A ieſliby pierwſzego dniá Rokow do południá wſzyſcy práwuiący ſie nie mogli bydź odprawieni: chcemy áby okrom náruſzenia

Iudicia ex Statutis iudicentur.

HViuſmodi autem iudicia iudicentur, ex libro ſtatutorum Regis Caſimiri diuæ memoriæ, & ex ſtatutis in Varta confectis. Káſ. III. w Nie. y wop. 1454. La. 94. HL 129 231. HP 438

Similis.

IVdices terrarum, Regni noſtri Conſtitutionibus innixi, & ex ipſis eruditione ſumpta, in iudicando conſeruent ſtaterã æquitatis. Tenże La. 92. HL tám że HP 439.

Temporibus certis & iuxta ſtatuta iudicetur.

QVamuis ſciamus id, quod cuiuſq; Iudicis officio in celebrandis iudiciis Terreſtribus & Caſtren: incumbat: quia tamen præter officium multa committi per Iudices à ſubditis noſtris edocti ſumus, mandabimus & mandamus omnibus in officiis iudiciariis conſtitutis; vt iuxta formã ſtatutorum iudicia temporibus ſtatutis celebrent, & ad alia tempora inconſueta illa non tranſponant, ſub pœnis in ſtatutis expreſſis contra eos editis. Zyg. w Krak. 521. HL circa finem HP. 394.

De iudiciis, duntaxat à mane ad horam nonam tractandis.

PRaua conſuetudine noſcitur eſſe obſeruatũ: quòd ſine temporũ & horarum differentia, & diſtinctione per Iudices Iudicia celebrabãtur: & ita pleriq; nõ aliter ad cauſas veniebant pertractandas, quàm poſt prandium repleti & inebriati: propter quod iudicium parui pendebatur & debilitabatur: reuerentiaq; Iudicis minimè obſeruabatur, nec ad veritatem aliquis habebatur reſpectus. Káż. wiel. w Wiśl. 1368. La. 11. HL 129. 231. HP 436

Itaq; decernimus, & volumus, vt certis temporibus ſiue horis, & cum debita animi diſcretione iudicia pertractẽtur & obſeruentur. & quòd deinceps Iudices, diebus Terminorum, & ad præſidendum conſuetis, à mane vſq; ad horam nonam ſiue ad meridiem, in quibuſlibet cauſis debeant præſidere & cauſas pertractare.

Et ſi primo die Terminorum, ad horã meridiei, omnes litigantes, in cauſis & litibus ipſorum, non poterint expediri: vo-

rußenia czyiéy spráwy ábo ßkody/ inych dni po nich bliskich / tylko do godźiny przerzeczonéy wßyscy y koždy z osobná práwuiący sie stußnym sposobem wedle porządku niżéy nápisánégo byli odpráwowáni.

Wedle porządku poznów práwuiących osób sądy odprawować máią.

Káz. wiel. w Vvisł. 1368. La. 11 HL128/229 HP. 456.

16. A Jżby łácwiéy y okróm wołánia y giełku odpráwowánié spraw było: vstáwiamy / áby do mieyscá gdźie spraw słuchaią y Sędźie siedzą / nie wedle zasług osób / áni wedle wielkości ábo máłości spraw / ále wedle porządku práwuiących sie tylko powodowa stroná y pozwána przez Sędźie záwołáni / byli słuchány y odpráwowáni.

A porządek w wzywániu przed Sędźie stron práwuiących sie tákesmy wypisáli: áby Pisarz / który spráwy pißе / pod winą strácenia swéy vrzędu / nie inácżéy / iedno wedle porządku pozwów práwuiących sie przez Woźnégo stron wołał y miánował: ták iż kto piérwéy spráwę począł / piérwéy niech będźie miánowan y odpráwion: á ták iny potym / to iest / kto po nim spráwę począł ná drugim mieyscu: y ták áż do ostátecznych niech będźie postępowano.

A iesli która stroná wezwána do sądu nie vkaże sie / ábo którymkolwiek sposobem zátrudniona trzykroć wołána nie stánie: tedy wnet stroná iéy przeciwna będąc obliczna niéma być słuchána: ále ini práwuiący sie ná którym mieyscu nápisáni niech będą miánowáni / y ku słuchániu przyzwáni.

A wßákże stroná / która nie stánełá / á trzy rázy wołána byłá / iesli ku ostátecznéy godźinie Południowéy / gdy Sędźia iuż będźie chciał wstáć / piérwßy / wtóry / trzeci raz záwołána nie stánie: tedy niech będźie zdána.

A iesliby kto tego czásu / gdy ná sądźie Sędźiowie siedzą / do mieyscá sądowégo nie ku proßeniu Pozwu áni z osobliwégo dozwolenia y roskázánia Sędźiégo / ták kolwiek śmiałością ábo vporem przysędź śmiał: tedy przez wßytkiégo odpuszczenia winą / którą pietnadźiestą zową / niech będźie karan.

lumus quòd abſque alicuius cauſæ vulneratione aut abbreuiatione, diebus proximè ſequentibus præſidendo, duntaxat ad horam prædictam, omnes & ſinguli litigantes debito modo ſecundùm ordinem infraſcriptum expediantur.

Quis modus & ordo ſit ſeruãdus, in perſonis vocandis ad iudicium.

ET vt facilius & ſine clamore vel ſtrepitu, cauſarum expeditio habeatur, ſtatuimus: Quòd ad locum audientiæ, in quo Iudices præſident, non ſecundùm merita perſonarum, nec ſecundùm maioritatem vel minoritatem cauſarum, ſed ſecũdùm ordinem litigantium, tantũmodo Actor vel reus vocati accedentes, per Iudices audiantur, & expediantur.

Ordinem autem in vocando, ipſos litigantes, ad præſentiam ipſorum iudicum, taliter duximus deſcribendũ: Quòd ſcriptor cauſarum ſub pœna priuationis ſui officii, non aliter quàm ſecundùm ordinẽ citationum, litigãtes per miniſterialẽ vocãdos pronũciabit, ſeu nominabit. ita quòd qui prius ad cauſam prouocauerit, prius nominetur & expediatur: & ſic deinceps, videlicet qui ſecundo loco, ſimiliter loco ſequenti: & taliter, donec ad extremos procedatur.

Quòdſi altera partium vocata ſe præſidentibus nõ exhibuerit: ſiue quouis caſu fuerit impedita; & tribus vicibus euocata: tunc mox pars aduerſa, quæ fuerat præſens, de audientia remoueatur. & alii litigantes ſecundo loco inſcripti nominentur, & ad audientiam euocentur.

Et nihilominus pars quę fuerat abſens, & tribus vicibus euocata, ſi circa extremã horam meridiei, iudice quaſi ſurgere volente, iterùm & ſecundò tribus vicibus euocata, non curauerit parêre: extunc condemnetur.

Si quis autem eo tempore, quo Iudices præſideant, ad locum in quo præſident, præter quàm ad petendã citationem, vel de ſpeciali ipſorum Iudicum licentia & mandato, quaùis præſumptione vel temeritate, intrare præſumpſerit: abſq; aliqua remiſſione, pœna quæ dicitur Piątnadzieſta, per Iudices puniatur.

Nie inácżéy iedno przez Woźnègo pozywáć máią, wyiąwßy o świéży y nowo vczyniony gwałt v ſądu.

17. POdobieństwo to rozumu vkázuie / áby Sędźiowie w ſpráwowániu swych ſądów mieli pewné swé ſługi. Dla tego vſtáwiamy: áby koniecznie żaden Sędźia przez żadną inną osobę iedno przez pewnégo swego ſługę ábo Woźnégo nie czynił / y nie wypráwiał swych pozwów: á błáchtá wysßa przez liſty.

Wyiąwßy to/gdźieby iáki wyſtępek v ſądu ábo ná mieyſcu ſądu świeżo y nowo był dopuſczon: tedy o tákowy wyſtępek przez którégokolwiek ſługę będźie wolno pozwy dáć.

Violenti, etiam per quemlibet famulum citantur, ſed alias per Miniſterialem.

POſſibilitas hoc dictat rationis: quòd Iudices, in exercendis ſuis iudiciis, habeant ſuos certos miniſteriales ſeu officiales. Quapropter ſtatuimus: Quòd penitus nullus Iudex, per aliquam aliam perſonam quàm per certum ſuum Officialē ſeu Miniſterialē, faciat & expediat ſuas citationes: Milites autē ſuperiores per literas.

Excepto hoc: ſi aliquod crimen in iudicio, vel in curia iudicii, recenter & de nouo committatur: tunc pro huiuſmodi crimine, per quemlibet familiarem, contra tales liceat fieri citationes.

Káz. wiel. w Wiśl. 1368. La 13. HL. 290/280 y 517. HP. 452.

Nád cztéry Artykuły ſądźić ná Rocéch nie máią.

Pátrz wyſſßey folio 430. *lege* 10 Jeſt przyniesiono przed nas iż ſtárościowie ić.

O Summy nád ſto ábo trzydźieśći grzywien przed tym ſądźić nie mogli.

Pátrz máło co wyſſßey folium 488. *lege* 11. Też ſkazáliſmy ić. parag: A o ſummy ić.

Ale iuż Sędźiowie wßytkie ſpráwy ſądzą

18. CHcemy/áby kożdemu było wolno kożdégo o iákąkolwiek ſummę pieniędzy/ álbo krzywdę dźiedźiczną/ álbo którą od oſoby pochodźi / álbo o dobrá którékolwiek do Sądu ziemſkiégo pozwáć: gdźie pozwány będźie powinien y ma ſtawáć y odpowiádáć/ nie excipuiąc ſię ná Roki wálné dla wielkości ſummy / ále y owßem będźie wolno Sędźiam ziemſkim też o wielką ſummę ſądźić: gdyż będźie kożdéy ſtronie wolno tußyć álbo appellowáć.

Iudicium terreſtre omnes cauſas iudicat.

VOlumus autem, vt liceat vnicuique alium quempiam pro quacunq; ſumma pecuniæ, vel iniuria hęreditaria & perſonali, aut bonis quibuſcunque, toties quoties citare ad Iudicium Terreſtre, vbi citatus parere, reſpondereque tenebitur & debebit: non excipiendo ſe ad Terminos generales, ob ſummæ magnitudinem: vel potius licebit Iudicibus Terreſtribus etiā pro magna ſumma iudicare: cùm licebit vnicuiq; partium appellare.

Zyg. w Piotr. 1523. fol. 33. HL 128. B/70. y 231. HP. 415.

19. *Stronie ná odſtąpienié pozwolić máią,* Artic: EXCEPTIO.

CVm iam ſuper Citationem Adcitationem ſeu Concitationem ad ſatisfaciendum partes conuertunt. tum ſi aliqua partium, ab Iudicio poſtularet: poterit ab Iudicio, ad partem, cum aduocatis ſeu amicis ſuis, ad conſilium ſecedere: idque Propoſitione Actoris exaudita. Interea verò aliæ cauſæ, in Iudicio peragi poterint: ita tamen, vt rurſus ex illo conſilio redeundo, reſponſionem faciat Citatus.

Sigis. Crac. 1543. HL. 92/166.

Ná rozmyślánié bráli ſobie Sędźiowie przed tym do trzećich rokow. Art:

O rozmyślániu Sędźiego ná trudną rzecz.

De tempore, ad interrogandum accipiendo.

20. GDy Sędźia weźmie ſobie ná pytánié o iáką wątpliwość: dáley przedłużyć nie może rozmyślánia swégo/iedno do trzećich

ITem cum Iudex accipiet ad interrogandum aliquam dubietatem, aliâs rem vlterius protrahere non poteſt, niſi ad tertios

Zwy. ziemi Krák. La. 121. HL 122. B/219. HP. 497.

trzecích Roków: á tám ná trzecích Rocech będźie powinien wypráwić swé pytánié: á Sędźia Grodzki w sześćinaśćie Niedźiel ma wypráwić swé rozmyslánié. A może będź Sędźia o to vpomnion / ieśli nie wypráwi pytánia w onym czásie: ktory miał y przeszedł ku rozmyslániu. A gdy bywa pytánié / strony áni przy nim będź / áni go słuchać máią.

Terminos: sed in tertiis Terminis interrogationem dicere teneatur. Iudex verò Castrensis, in sedecim septimanis debet expedire interrogationem, & pro eo potest Iudex moneri, si non expediuerit interrogationem, tempore medio, ad interrogandum habito, & præterito. Cùm autem fit interrogatio, partes nec interrogationi interesse, nec eam audire debeāt.

To Práwo wyssè v Herbortá ná drugim mieyscu, Artic: IVDEX TERRESTRIS ET CASTREN: SEMEL DELIBERET. *ták iest nápisanè.*

Consu. Cra. 1505. La. 121 HL 77. B/ 140.

21. SI quæstio perplexa & difficilis, in Iudicio oboriatur: Iudex accipiat sibi spatium aliquod temporis, ad interrogandum superiores se, vel ipsos Iurisconsultos, de ipsa quæstione dubia, in Iudicium adducta: atqui vlterius cunctationem suam protrahere non potest, nisi in tertios terminos. In tertiis autem terminis, deliberationem expediet: & sententiam suam dicere teneatur. Iudex autem Castrensis, in sedecim septimanis ad maximum, debet expedire sententiam, ex interrogatione conceptā. alioqui, si alteruter non expediuerit ipsam sententiam: potest Iudex ex eo nomine, tempore medio ad interrogandum habito & præterito commonefieri. Cùm autem fit interrogatio: partes nec interresse interrogationi, nec eam audire debent.

Ale ten státut káśsowano, á postánowiono że iedno raz rozmyślać śie máią.

Semel Iudex deliberet, & semel partes controuertant.

To Práwo po Láćinie obszérniey iest nápisané.

Zyg. w Piotr. 1543 HL77/139. HP 498.

22. WSzákże my vstáwiamy / ábyć iedno tylko raz Sędźia ziemski rozmyślał śie: po ktorym rozmyślániu Sędźiego iuż żadna stroná nie będźie mogłá przez swéy poprawić álbo rozszérzyć: tylko Dekretu Sędźiego będźie słuchać wedle Przé / ná ktorą Sędźia rozmysla śie. Ale iż Státutem nowym to iest obwárowano: że przed wczynieniém skázánia / to iest przed Dekretem kożda stroná może swéy Przé / álbo rzeczy poprawić: to ma będź ták rozumiano. Iż to poprawienié Przé / ma będź raz tylko ná Roku záwitym / to iest w ten czás: gdy iuż Sędźia bierze sobie czás ku rozmyślániu álbo pytániu. Abowiém ieśliby miáłá kożda stroná swéy rzeczy kilko raz poprawowáć / á Sędźia też ná nie miał kilko kroć rozmyślać śie: tedyby wielka zwłoká sprawiedliwości była dopuszczoná.

STatuimus: vt non nisi semel Iudex Terrestris vel Castren: vel Succamerarius deliberet: similiter & Capitaneus & vice Capitaneus semel etiam ad duas septimanas in causa officii Castren: ad alios terminos Castrenses deliberet: sub pœna trium marcarum pecuniæ, parti succumbenda: pro qua Capitaneus tenebitur iustitiam parti, vel coram Nobis, vel coram Iudicio Terrestri: aliâs, vbi parti libuerit pœnam ipsam persequi. Post quam quidem deliberationem Iudicis, Capitanei, vel eius officii, iam nulla pars poterit suā controuersiam meliorare, vel locupletare: tantùm decretum audiet, ex illa controuersia, super quam deliberatum est. Sed quia Statuto nouo cautum extat: Quia ante probationem sententiæ, hoc est ante decretum, potest pars suam controuersiā vel causam meliorare: hoc ita debet intelligi: quia hęc ipsa melioratio controuersiæ debet fieri semel, in termino peremptorio: hoc est, tum, quando iam Iudex recipit sibi ad deliberandum, seu ad interrogandum. Nam si pars deberet causam suam aliquoties meliorare: Iudex verò itidem super eadem aliquoties deliberare: tunc magna iustitiæ comperendinatio fieret & admitteretur.

Sędźia ná Sądźie śiedząc, ma pytáć

Iudex à partibus inquirat: an habeant

táć od ſtron, ieſli máią co ku ſwéy rzeczy mówić.

23. BEdźie powinien Sędźia ná Sądźie śiedzący od ſtron ſtoiących przed wczynieniém ſkazánia pytáć: ieſliby mieli iákié munimenta ábo dowody/ ábo obrony práwné ſłuſźné ku popiérániu ſwéy rzeczy: áby ludźie prości/ proſtotą ſwą w rzeczách ſwych nie vpádli. A bedźie wolno obojéy ſtronie przywodźić rzeczy pomocné y ſłowné y liſtowné przed wczynieniém ſkazánia: y niech kożdéy ſtronie bedźie wolno wſzytko czego ma potrzebę przywodźić/ y kłáść przed wczynieniém ſkazánia.

ant adhuc aliqua munimenta.

DEbebit autem Iudex præſidens à partibus comparentibus ante ſententiæ prolationem inquirere: an haberent aliqua ſua munimenta vel documenta, defenſiones q́ Iuridicas, ad cauſæ proſecutionem opportunas, ne homines ſimplices ruditate ſua in cauſis ſuis ſuccumberent. Et licebit vtrique partium introducere res ſubſidiarias & verbales & literatorias, ante prolationem ſententiæ. Zyg: w Piotr. 1523. ſo: 32. HL. 116. B/227. y 430. HP. 394.

Et proteſtationes Memorialium ſeu Captioſæ, nullum deinceps ſint robur habituræ; quæ ſolebant fieri ante prolationē ſententiæ: ſed pro re Principali decreta, tantummodo Memoriale ſoluatur.

Licebit quoq; vtrique parti, omnia quæ opus habet allegare, reponereq́ ante ſententiæ prolationem.

Przed odepráą ſpory czynioné być mogą: ále po odpowiedźi pozwánègo, ſędźiowie ſtronam ſpráwiedliwość czynić máią. Articulo.

O Práwach y Odepráwach.

24. TEż vſtáwiamy: áby w Sądźiéch ziemſkich y Staroſćich wſpory mogły być czynioné przez pozwánégo przed odepráą: ále po odpowiedźi Pozwánégo ná żálobę powodowéy ſtronie Sędźia odcięwſzy wſpory y ſwary zbytnié/ kożdéy ſtronie niech vczyni ſpráwiedliwość nie odwłocznią.

De controuerſiis & Reſponſis.

ITem ſtatuimus: quòd in Iudiciis Terreſtribus & Capitaneorum, controuerſiæ aliâs *wſpory*, poſſunt fieri ante reſponſionem, aliâs *przed odepráą* per Reum factã. Poſt reſponſionem verò Rei ſuper propoſitione Actoris, Iudex amputatis controuerſiis & altercationibus ſuperfluis, vnicuiq; partium faciat iuſtitiam expeditam. Káź. III. w Nieś. 1454 La. 94. HP. 496.

Długich ſporów przyimować nie máią.

Controuerſiæ per litigantes exhibeantur.

25. SEd & controuerſiæ partium plus iuſto maiores & longiores ab Iudicio ſuſcipi non debent: tametſi minores & breuiores fieri poſſint: hoc eſt, propoſitio Actoris, cum eius probationibus literatoriis: ſiquidem ſeſe eas oſtenſurum reciperet. Ex parte autem Rei, reſponſio ſuper Citationem, vel Exceptio, hoc eſt diſceptatio neceſſaria ſuper aliquo Acceſſoriorũ ante reſponſionē ſuper negotio principali fieri ſolita. Sigis. Crac. 1543. HL. circa finem.

Item diffinitiua ſententia, & ſi res præterea poſcat, Replicatio Actoris, poſtea Duplicatio Citati, ſimiliterq́ue Actoris Triplicatio, ac poſtremum rei Quadruplicatio ſuſcipiatur, non amplius. Quæ quidem omnia quilibet Iudex moderabitur, vt ne Cõtrouerſiæ in longum trahantur, tametſi breuiores eſſe poterint, in facilibus præſertim cauſis, quando non diſceptatur de probationibus contrariarum literarum.

Zgadźáć ſie káżdemu wolno póki ſie rzecz z Sądem nie ſkończy, maſs niżey w tychże kśiegách. w części oſmey, Tit 2. lege 1. *Téż ieſli.*

Ná pytánié ſtrón o ſkazánié przepomnionè choć do iutrá odłożyć mogą.

26. GDy bedźie wątpliwość o rzeczy oſądzoney/ y bedą ſie wſtecz bráć do Sędźiégo:

De obliuione iudicatæ ſententiæ.

ADiicimus hoc etiam: quòd quando ſuper iudicato dubitaretur: & ad Iudicem interrogandum partes ſe reciperent, & ſi ipſe Iudex in memoria teneat qualiter iudicauit Káź. wiel. w Wiśl. 1368. La. 32. HL 122. B/ 219. y 431. HP. 504

dźiego: który ieśli będźie pámiętał iáko skazał/ wnet powiedźieć ábo do iutrá odłożyć będźie powinien.

Sędźia máiąc áktcyą v sądu swego może zásádźić mieysce swè bez surrogáciiéy.

Zyg. Aug. w Wárś. 1557. HL. 127/ 227. HP. 295.

27. KJedy sie pizytráfi/ iż który Sędźia ábo Vrzędnik Ziemski y Grodzki ma áktcyą swoie v sądu/ábo vrzędu swego zktókolwiek osobą: wolno mu to ma bydź zásádźić ku iéy rozsądku osobę śláchetcką w onéy ziemi osiádłą/ bez surrogáciiéy krolewskiéy: która nie powinná będźie przysiądz.

Iudex in causa sua alium surroget.

QVòdsi aliquando euenerit, quòd Iudex vel Officialis, tàm Terrestris quàm Castrensis, haberet actionem apud iudicium vel officium suum cum quauis persona: licebit illi in locum suum, ad iudicandum illam rem, nobilem aliquem in illa terra possessionatũ sine surrogatione Regiæ M. collocare: qui quidem nobilis nõ tenebitur iuramentum præstare.

Spraw sądzenie przez Pisárzá y Komorniki.

O wykupno dóbr Pisarz z Komorniki sądźić może.

Ian. Albr. Petr. 1496. La. 98. B. HL. 92. y 169 166. y. 301. HP. 523.

28. Też moc w niebytności Sędźiégo y Podsędká będą mieć w spráwách y w pozwiech ná Rocech / które są dáné o wykupno dóbr: ták iż ten/ który wykupić chce máietność/pieniądze przed Pisárzem y Komorniki położy: które Pisarz sam z Komorniki ská że bráć/ y wykupno vczynić.

Których dekretowi ieśliby sie sprzeciwił ten który ma bydź wykupion/ y niechciałby zstępić z zaskáwy: przecie sámi oni z kśięgámi v sądu siedzący wźiąwszy pieniądze wedle obowiązku zaskáwy/ y do Káncellárii éy ziemskiéy ie włożywszy niech skażą/ iż wykupno sie ostáło: y w onym wykupnie niech náznáczą dźierżenie wedle práwá stronie/ która pieniądze kládźie.

Bonorum exemptiones, Notarius cum Camerariis iudicabit.

EAndem autoritatem, in absentia Iudicis & Subiudicis habituri sunt, in causis, citationũq; terminis, pro bonorum exemptionibus præfixis: sic vt redempturus bona, pecunias coram Notario & Camerariis reponat: quas Notarius ipse, cum Camerariis, decernat recipiendas, & exemptionem faciendam.

Quorum decreto si fortasse reniteretur eximendus, & de obligatione cedere nollet: nihilominus ipsi cum libro iudicio præsidentes, pecuniis iuxta tenorem obligationis receptis, ad Cancellariamq; terrestrem repositis, decernant exemptionẽ factam; ita quoq; exempti possessionem assignandam, camq; iuxta formam iuris assignabunt parti, pecunias reponenti.

Sądźić mogą y pod śeymem.

HL. 91. B/ 166.

29. CAmerarii cum Notariis iudicent, pro exemptione bonorum: iuxta statutum: etiam si id fieri intra tempus Comitiorum regni contingat.

O wykupno dóbr w Wielkiéy Polsce wolno pozwáć do Grodu, á pozwány pieniądze bráć powinien.

Zyg. wkrá. 1540. HL. 173/309 HP 522.

30. GDy Rády y Posłowie Wielkiéy Polski ziem nam opowiedáli/ iż w onych ziemiách zá stárym zwyczáiem/ to iest wźięto/ y ták było záwżdy chowano: áby o wykupná dóbr które są ná skupie ábo zaskáwné y tákże oprawné/ do sądu álbo vrzędu Grodzkié-

In Maiori Polonia, Tenutarius bonorum etiam coram iudicio vel officio Castrensi conuenitur.

COnsiliariis, Nunciisq; Maioris Poloniæ terrarum Nobis recensentibus, in terris illis veteri consuetudine receptũ esse, itaq; semper obseruatum: vt ad redimenda bona reemptitia, seu obligata aut reformata, ad iudicium seu officiũ Castrense,

Grodzkiego kożdemu było wolno pozwáć Dzierżawce onego imienia/ ku brániu pieniędzy/ y zstąpienia z dóbr: á wßákże wiele ich tákowemu zwyczáiowi przeciwiáią ſie/ y chytrościámi y zwłókámi rozmáitemi w dzierżeniè dóbr ktòre wykupione bydź máią ſiebie záchowáią.

Dla tego zá ráda wßytkich Rad y Posłów ziemſkich krolestwá náßego vſtáwiamy: áby tákowy zwyczay we wßyſtkim był chowan/ y niech ma moc ſtátutu: y niech bedźie wolno kożdemu/ który zechce wykupić swé dobrá/ dzierżawce onych dóbr ku brániu pieniędzy do ſądu ábo vrzędu zamkowego pozwáć: á pozwány pieniądze bedźie powinien bráć nieſmykáiąc Grodzkiego práwá.

ſe, vnicuiq; liceat citare bonorum huiuſmodi poſſeſſorem: ad tollendum pecuniam, & de bonis cedendum: nihilominus tamen pleroſq; conſuetudini huiuſmodi reluctari, & cauillis, ac exceptionibus variis, in poſſeſſione bonorum redimendorum ſeſe confouere.

Proinde vniuerſis Conſiliariis, & terrarum Nunciis regni noſtri cenſentibus, ſtatuimus: vt conſuetudo illa in omnibus, & per omnia obſeruetur: vimq; ſtatuti obtineat: liceatq; bona ſua cuilibet redimere volenti, ipſorum poſſeſſorem, ad tollendam pecuniam, ad iudicium ſeu officium Caſtrenſe citare: citatuſq; pecunias teneatur recipere, forum Caſtrenſe non declinando.

O nykupnie dóbr zaſtáwnych.

31. Opátrzono to ieſt práwem pospolitym/ áby ten/ który máietność swą od zaſtáwniká wykupuie/ przedko in termino peremptorio wykupić mógł. Jednák iż ſie to tráfić może/ że ápellácya zaydźie ná Trybunał/ gdźie zwłaſczá Woiewództwá Wielkiéy Polſki/ y drugié áż w trzećim roku ſie odpráwuią/ czyniąc w tym práwu pospolitému doſyć/ które przedkiéy odpráwy w tákich ſpráwách potrzebuie/ y zábiegáiąc ßkodóm ludzkim/ vſtáwiamy: áby tákowé ápellácye nie czekáiąc Woiewództwá własnego/ ná Trybunale inter cauſas officii, które niemáią terram ani diſtrictum, były ſądzone y odpráwowáné. A tym/ któreby pod Trybunałem przypádły/ ab actu motionis in ſex ſeptimanis, ma bydź w rußeniu termin przefigowány. Zyg. III. w Krák. 1588. fols 29.

Przy nykupnie dóbr człowiekowi oſiádłemu pieniądze áreſtowáné bydź nie máią.

32. Człowiekowi oſiádłemu niemáią bydź pieniądze áreſtowáné: wyiąwßy żeby miał mnieyßą máietność/ niż to o co ieſt pozwan. Abowiém w ten czás pieniądze záraczy z áreſtu/ á to w tym: iż bedźie poſłußny práwu/ y oſądzoney rzeczy doſyć vczyni.

De areſtandis pecuniis.

ITem, homini poſſeſſionato, non debēt pecuniæ areſtari: excepto, quòdſi minorem poſſeſſionem habet: quàm illud, pro quo citatur: tunc pecuniam fideiubebit ex areſto, quia videlicet parebit iuri, & iudicatis. Zwycz. ſie. mie Krák. 1505. Ld. 123 HL. 11/ 20. HP 523.

O rußeniu Sędźiego, maß niżey w części oſmey, Tit: 4.

PISARZE SĄDOWI. Tit: V.

Grodzcy.

Piſárze Grodzcy w Wielkiéy Polſcze przyſięgli bydź máią.

Práwo. 1. Wſi Księgi zamkowé w Wielkiéy Polſcze/ w Poznánſkim/ Káliſkim/ Siérádzkim/ Leczyckim/ w Brzéſkim y Inowlodzláwſkim Woiewództwách/ y w ziemi Wieluńſkiéy/ która ieſt w Woiewództwie Siérádzkim/ tákże też w ziemi Goſtynſkiéy/ która w Ráwſkim/ ſą wieczné: przeto ná prozbę Posłów Woiewództw y ziem tych vſtáwiamy: áby Piſárze zamkowi byli przyſięgli y oſiedli/ pod vtráceniem vrzędu. Awßákże w Poznáń- Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 400.

ſkim

ſkim y Káliſkim Powieciech: v Akt ſtárośćinych / tedy tylko przyśiegli Piſárze bydź máią / chociayby oſiádłości niemieli: á także też yw Brzéſkim / Inowłodzławſkim Woiewództwách / przyśiegli tylko bydź máią.

Ziemſcy.

Iáko Sędźiowie ták y Piſárze máią bydź obiéráni.

Káź. wNie. y w Opok. 1454. La. 94. HL169/302. HP. 399

2. GDy Piſárſtwo Ziemſkie będźie wákowało: w kożdéy ziemi obywátele onéy ziemie / gdźie Piſárzá nie będźie / ná Powiátowym ſéymie będą miánować cztéry oſobý ná ten vrząd godné: iáko zwykło bydź o Sędźiách y Podſędkách záchowano: z których cztérech ták miánowánych oſób iednému z nich dany Piſárſtwo / wedle vpodobánia náßego.

Piſárze wybráni przyśięgli bydź y przed Woiewodą ábo Káßtelanem przyśięgáć máią.

Zyg. w Piotr. 1519 fo. 24. HL 169. B/302 HP 400.

3. Też Piſárze Ziemſcy niech będą przyśiegli y ná piérwßych Rocéch Ziemſkich niech przyśiege vczynią pod winą ſtrácenia vrzędu. A przyśięgáć máią przed Woiewodą ſwym ábo Káßtelanem onéy ziemie.

Podobnè temuż práwo.

Zyg. wkrá. 1532 HL tám że HP tám że.

4. VIſárze Ziemſcy niech będą przyśiegli / wedle ſtátutu o tym vczynionégo.

Przyśięgá.

HL138/247 y 302. HP. 400.

JA A. przyśiegam: iż ſpráwiedliwie wedle Bogá / práwá piſánégo / ſprawiedliwośći y controuerſiy ſtrón będę ſądźił / y Sędźiemu będę rádźił: y wiernie ſtron zeznawánia / controuerſię / żądánia / ábo oświádczenia práwné / ábo Sędźiego ſkazánia / w kśięgi Ziemſkié będę wpiſował: y będę ſię ſtárał / áby były wpiſowáné: nie máiąc reſpektu ná bogatégo ábo vbogiégo / ná przyiaćielá ábo ná nieprzyiaćielá ná obywátelá ábo ná przychodnie: áni będę dbał ná łáſkę / ábo ná nieprzyiazń

Vt Iudices, ita Notarij eligãtur.

VAcante autem Notariatu terrarum, in qualibet terra, terrigenæ illius terræ, vbi Notariatus vacat, in Conuentione Terreſtri nominabunt quatuor perſonas idoneas, pro eodem officio aptas, prout de Iudicibus & Subiudicibus, ſeruari ſolitum eſt: ex quibus quatuor ſic nominatis perſonis, vni illorum conferemus Notariatum ad placitum noſtrum.

wys. fol. 485. prá. 1. Aby. y niż. prá. 7. Niedoyźrzeniè. y prá. 8. Piſárze.

Notarij electi, coram Palatino aut Caſtellano iurent.

TErreſtres Notarii ſint iurati: & in primis Terreſtribus terminis, iuramentum præſtent: ſub pœna priuationis officii: videlicet coram Palatinis ſuis aut Caſtellano illius terræ.

niż. práwo 9. Sędźiowie.

wys. fol. 486. prá. 4. Sędźiowie.

Similis.

NOtarii Terreſtres ſint iurati, iuxta tenorem ſtatuti ſuper eo conditi.

Iuramentum Notarij.

EGo A. iuro, quia iuſtè ſecundùm Deum, Ius ſcriptum, æquitatem, & partiũ controuerſias iudicabo, conſulam Iudici: fideliterq; partium recognitiones, controuerſias, affectationes, ſeu proteſtationes iuridicas, vel Iudicis decreta, in librum Actorum Terreſtrium inſcribam, & inſcribi curabo: diuitis & pauperis, amici & inimici, ciuis & peregrini, diſcrimine ſublato: & neq; fauorẽ, neque odium, neq; præmium, neq; pœnam, mihi propoſitã curabo: ſed in iudicãdo, cõſulendo, & ſcribẽdo, ſolum

przyiaźń czyie / ná dáry ábo ná karánié czyie: ále w sądzeniu/ w dawániu rády/ w pisániu/ sámégo Bogá y spráwiedliwości świetéy / y słuszńéy rzeczy / tákże strón zeznawánia/ spóry/ y Sędźiégo skázánia / á w tych wßytkich rzeczách sumnienia mego rozsądku bedę náßládował y słuchał: y inné spráwy mnie należące wiernie wedle możności méy odpráwować bedę. Ták mi Boże pomoż y świety Krzyż Páná Christusów.

solum Deum & iustitiam sanctam,& æquitatem, partium recognitiones, controuersias, ac Iudicis sententias, in hisque omnibus conscientiæ meę iudicium sequar & audiam: aliaq; negotia mihi incumbentia, fideliter, & pro posse meo peragam. Sic me Deus adiuuet, & sancta Crux Christi.

Grodzkich Sądów áni Pisarztw wespołek z Ziemskimi trzymáć nie máią.

Patrz máło co wyżßéy fol: 487. lege 8. Iż káżdy Vrząd ma swé spráwy.

Sámi osobámi swymi ná sądźiéch śiádáć máią.

Notarij per se in iudiciis residеant.

6. PIsárze Ziemscy / którzy bedą ná Pisárstwo przełożeni záwżdy sámi ná sądźiéch / á nie przez inßé áni przez Podpiski/ ábo iné któreby chćieli zásádzáć/ niech śiedzą/ gdy to wczynić bedą mogli. Ale ieśli nie bedą moc bydź / bedźie im wolno mieć substituty ná swych mieyscách zásádzoné: które to iśté Pánóm y Sędźióm Ziemskim/ w których źiemiách vrząd tákowy máią/ bedą powinni przedstawować: iáko są dobrey sławy/ y od przerzeczonych Pánów y Sędźi ná tákowy vrząd pochwaleni. A ieśli ináczéy śie bedą záchowywáć / tedy ten vrząd ich inym godnieyßym y pilnieyßym przez nas má bydź dan bez omießkánia/ áni żadna przyczyná mała niebytności Pisárskiéy nie bedźie moc wymowić.

niż. prá. 9. Sędźiowie.

Item Notarii Terrestres ad officiũ Notariatus promoti, semper soli iudiciis, & non per alios, vel Subscribas vel Surrogandos resideant: vbi cõmodè poterint, aliâs, liceret habere eis substitutos: quos Baronibus, Iudicibus terrarum, in quibus officium huiusmodi possident, substituẽdos præsentare tenentur: & quòd tales sint bonæ famæ: & à dictis Baronibus, & Iudicibus, ad officium huiusmodi approbati. Aliâs, nobis continuò hoc ipsorum officium, aliis habilioribus, & magis assiduis est conferendum. Nulla autem leuis causa, absentiam Notariorum poterit excusare.

Wrá. lág. w Ied. 1431 La. 52. HL. 169 / 303. HP. 401.

Pisarz którą winą karan być ma ieśli przez przyczyny iákiéy nie będźie przy sądźie.

Pœna absentis Notarij: nisi absit ex causa.

7. NIe doyzrzeniem Pisárskim wiele śie omießkánia dźieie / á ták ponawiáiąc stárych státutów vstáwiamy: áby sámi Pisárze w sądów śiadáli / á odpráwowáli ludźie nie przez podstawki.

A gdźieby w tym niedbáli byli: tedy Woiewodowie nową electią winni śláchcie złożyć bedą / ku obránu nowégo Pisárzá: wyiąwßy iżby Rzeczpospolitą zábáwion był ábo chorobą.

niż. prá. 2. Gdyż. y prá 3. Téż. yniż prá. 2. Pisárze.

Quia in animaduertentia Notariorum, multæ negligentiæ fiunt, itaque reuocantes antiqua statuta, constituimus: vt soli Notarii iudiciis assideant: & litigantium causas absoluant: non per suffectos vicarios.

Quòd si in eo negligentes fuerint: Palatini terrarum Nobilitati diem nouæ electioni præstituere tenebũtur: ad eligendũ nouũ Notariũ. excepto, si Notarius Reipub: causa sit occupatus: vel ægrotet.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 170/303 HP 401.

Przy położeniu ksiąg bywáć máią.

Zyg. w Piotr 1519. fol. 21. HL 168/ B. 301. HP. 401. 408.

8. PIsárze Ziemscy niech będą obliczni przy położeniu ksiąg Ziemskich: á ieśli nápomnieni inácżéy vczynią/ winą w státucie opisáną niech będą karáni: á wybiéránie ich zwyklym obyczáiem ná Woiewódę y ßláchtę niech przypádnie.

Podpiski przy sobie mieć mogą, ále sámi listy podpisowáć máią.

Zyg. wkrá 1532. HL. 170/303. le. Notarii HP 401.

9. SKożiowie Ziemscy y Grodzcy/ tákże y Podsędkowie/ y Pisárze Ziemscy/ niech będą przysięgli * wedle státutu o tym vczynionego/ y spráwy/ które ich vrzędowi należą/ niech pilnie spráwuią/ á sámi przez sie wypełniáią.

Wßákże Pisárzóm Ziemskim iné Podpiski/ któryż tylko w pisániu im pomagáć máią/ dopuszczamy mieć: to wyráziwßy:

Aby sámi ták przy sądźiech Ziemskich/ ták przy położeniu ksiąg y inych práwnych spráwách bywáli: y listy/ wypisy/ któreKolwiek z ksiąg Ziemskich ná Párgáminie y pápiérze máią bydź wydawáne/ ręką swą podpisowáli.

Listy ziemskie pisárze ziemscy, á Grodzkie stárostowie ábo ich sędźiowie podpisowáć máią.

Zyg: w krá 1532. HL 150 B/269. HP. 273.

10. DLa zábiczenia przyszłym fałßóm chcemy y ſtázuiemy/ áby Pisárze ziemscy wßytkie listy sądów ziemskich swémi rękámi podpisowáli.

A listy Grodzkie niech podpisuią álbo sámi stárostowie/ ábo ich sędźie Grodzcy.

Pisarz álbo Podpisek v tego sądu, gdźie śiedźi, prokurowáć nie może.

Zyg: Aug. w Piotr. 1550. HL. 170/303 HP 407.

11. VRzestrzegáiąc trudności ludzkiéy zákázuiemy: áby żaden Pisarz y Podpisek v tego Sądu/ v którego śiedźi ná Vrzędźie/ cauz żadnych nie prokurował.

Pisárze ziemscy gdźieby ſkazánia sędźiego w Księgi wpisowáć niechćieli, karáni bydź máią.

Zyg. w Pio. 1528. HL. 170. B/304 HP. 409.

12. JEśliby Pisarz Ziemski pisáć w Aktá

Kśiąg piątych Sądowych.

Notarij terrarũ, etiã circa positionẽ librorũ præsentes esse debent, alioqui, electio ad Palatinũ & Nobilitatẽ de more deuoluitur.

NOtarii Terrestres sint præsentes, circa positionẽ librorũ Terrestrium: & moniti secus faciẽtes, pœna ſtatuti puniantur: & electio de more, ad Palatinũ & Nobilitatem deuoluatur.

Vtrácenia urzędu pátrz. prá. 6. Pisarze. wys. prá. 2. Gdy.

Notarij Vicenotarios habere possũt circa se: sed ipsi literas subscribãt.

IVdices Terrestres ac Castren, necnon Subiudices & Notarii Terrestres sint iurati iuxta tenorem ſtatuti ſuper eo conditi: & officia illis incumbentia diligẽter curẽt & per semetipsos expleant.

wys. prá. 3. Tęż.

Notarios tamen Terrestres ſubſtitutos seu Vicenotarios, qui inſcribẽdo duntaxat illos adiuuent habere permittimus, hoc expresso:

Vt ipsimet præsentia ſua, tàm iudiciis Terrestribus quàm repoſitioni librorum, & aliis iuridicis actibus interſint, & literas & rescripta quæcunq; ex actis Terrestribus in Pergameno & papyro extradenda, manu ſua ſubſcribant.

wys. prá. 6. Pisárze.

Pod urzędem niż. prá. 12. Iesliby.

Literas Castrenses Capitanei vel eorum Iudices ſubſcribant.

AD obuiandum verò futuris falſitatibus, volumus & decernimus: vt Notarii Terrestres, omnes literas Terrestres Iudicii manibus propriis ſubſcribant.

Literas verò Castrenses ſubſcribant, vel ſoli Capitanei, vel eorum Iudices Castrenses.

Pod utrácenięm urzędu niż. prá. 12. Iesliby.

Neque Notarii: neque Vicenotarii cauſas procurent.

PRæcauendo difficultatibus hominum, Prohibemus: Ne vllus Notarius & Vicenotarius, apud Iudicium, circa quod reſident in officio, cauſas vllas procurent.

Si Notarius inſcribere nollet.

QVodſi Notarius Terrestris, inſcribere in Acta Iudiciaria, ea quæ Iudex cum Subiudice decernendo præceperũt, noluerit: vel ipſe Notarius rebelliter de ſede Iudi-

Aktá Sądowné tego / co Sędźia z Podsędkiem skazáli niechćiał / álboby Pisarz od Sądu nie posłußnie odßedł/ niechcąc wpisować co ná iego vrząd należy: przez co stronam mogłoby sie iákié vbliżenié stáć: tákowy Pisarz przez Sąd Królewskiému Máiestatowi oskárżony będźie karan więźieniem Vrzędu.

de Iudiciaria abierit, acticare nolens ea, quæ ad officium eius pertinebant: per quod partibus aliquid poterit præiudicari: talis Notarius, per Iudicium Regiæ Maiestatis, delatus priuatione sui officii punietur.

O wykupno dóbr Pisarz z Komorniki sądzić może, maß wyżß: fol: 494. lege 28. Też moc

PISARZKIE PAMIĘTNE Tit: VI.

Od Zapisu.

Brá. wo. 1. PIsárze Ziemscy we wßytkich Ziemiách Królestwá nášßego/ to iest/ w Wielkiéy Polsce/ w Siradzu/ Láńczycy/ w Ruśáwách/ w Dobrzyńskiéy Ziemi &c. od pisánia iednáko niech biorą práwá swé wedle tego / iáko Pisárze Krákowscy/ Sándomirscy biorą / to iest zá ieden zapis áż do końcá groß ieden / od przodku półgroßá/ od końcá półgroßá.

Temuż podobna vstáwá.

2. Vstáwiamy / áby Pisárze ziemscy w sądźiéch nie wyćiągáli od Pisánia/ iedno ná piérwßym Roku pulgroßá/ y ná ostátnim półgroßá: á od pisánia wßytkiéy rzeczy groß: od czytánia też ktore będą czynić w sądu/ nic práwie nie máią brać.

Táż vstáwá potwiérdzona.

3. Chcąc vspokoić spór/ ktory w sądźiéch ziemskich przygadza sie około płacéy Pisárzów ziemskich: tedy zostáwiamy w mocy Státut Królá Kázimiérzá w Opokách vczyniony.

Od Controuersiéy y Cauzy.

4. Vż wielé skarg przychodźiło przed nas przeciwko Pisárzóm ziemskim: iákoby oni od Pisánia y od Coñtrouersiy / tákże od inych ktorychkolwiek rzeczy nád zwyczay od poddánych nášßych wyćiągáli y pobiéráli: tákże też od ßukánia zapisów/ ktore są wpisáné w Aktá. Dla tego vstáwiamy stoiąc przy Státutách starych Koronnych iż wßyscy Pisárze ziemscy od iednéy Controuersiéy y Cauzy nie wiecéy niech biorą/ iedno ieden groß. A tákowa Controuersya

Pro Nota Inscriptionis.

TErrestres Notarii, in omnibus terris Regni nostri, videlicet Maiori Polonia, Siradia, Lãcicia, Cuiauia, Dobrinen: &c. pro Notis æqualiter accipiant sua Iura: secundùm quod Notarii Cracouiensis & Sandomirien: terrarum recipiunt: videlicet pro vna Inscriptione vsque ad finẽ causæ, vnum grossum: aut in principio medium, & in fine medium grossum. *Wlá: láz. w Krák. y w Wár. 1423. La. 45 HL 226. B/ 404. HP. 402.*

Similis.

ITem statuimus: vt Notarii Terrestres, in Iudiciis non exigãt à Notis, præterquã in primo termino medium grossum, & in vltimo tantundẽ: aut à Notis totius causæ, recipiant vnum grossum. Pro lectura verò, quam fecerint in iudiciis, nihil penitus exigere debebunt. *Káz. w Nie. y w Opok. 1454. Las. 94. HL tám że HP támże.*

Hæc lex confirmatur.

SOpientes controuersiam, quæ in Iudiciis secularibus euenire solet, de quæstu Notariorum Terrestrium, relinquimus in robore Statutum Regis Kazimiri in Opoka factum. *Zyg: wkrá. 1510. fo. 11. HL, HP tám że.*

Similis.

ET quia multæ querelæ fiebant ad notitiam nostram deductæ contra Notarios Terrestres: quomodo ipsi à Notis & Actionibus Controuersiarum, & aliarum quarumcunque rerum, plus solito subditos nostros, depactare de facto consueuerint: similiter à quærendis Notis, Actis Iudicialibus insertis: Quapropter statuimus & ordinamus, Statutis Regni vetustioribus inhærendo: Quòd singuli Notarii Terrestres, ab vna Controuersia & *Zyg. wPio. 1523. fol. 38. HL, HP tám że.*

śya rozumiánia bydź ma z iednégo pozwu. causa, non plus recipiant, quàm per vnũ grossum. Talis autem causa & controuersia debebit intelligi, ex vna citatione.

Od nwiedźienia świádkow, y od rokow závitych.

A testibus productis & Terminis peremptoriis.

Rágm. w Wisl. 1368. Ła. 37. HL. 217/ 405. HP. 404.

5. Vstáwiamy/ áby Písárze sądowni od świádkow do sądow nwiedźionych/ieśli potrzebá będźie pisáć ich powieści/ bráli po trzy große: á kiedy piszą Roki závité/ tedy od pisánia ná półgroßku niech będą contenci.

Statutum, quòd scriptores Iudiciorũ de testibus producendis si scribere & signare eorum dicta oportebit, recipiant tres grossos: vbi verò terminos peremptorios scribũt, de Nota & signatura in grosso medio contententur.

Od przełożenia roku y od kássowánia zapisu.

A dilatione Termini vel cassatione Inscriptionis.

Zyg. w krá 1532. HL. 217/ 405. HP. 404.

6. Á ktorey placey zá listy ábo pisánia Písárze źiemscy y Grodzcy máią przestáwáć/ ácz o tym Státuty od nas y przodkow nászych vczynione dostátecznie vczą wszákże iż ci Písárze nád zwyczay opisány/ od odkládánia Roku prawdźiwą niemocą y od kássowánia zapisu czyiégo pláca pámietnégo wyciągáią po cztery große. Vstáwiamy/ áby Písárze źiemscy y Grodzcy wwyciągániu placey od pisánia/odlistow/ y od inych zapisow miáre w Státuciech o tym vczynioną záchowáli: á od przełożenia Roku prawdźiwą niemocą y od kássowánia zapisu nie wiecéy/iedno groß zá pámietné y zá pismo áby bráli/ pod winámi w Státuciech pierwszych przeciwko nim náznáczonémi.

Quo salario, pro literis vel Notis, Notarii Terrestres vel Castren: contenti esse debeant, tametsi Statuta per Nos & antecessores nostros condita sufficienter declarent: quia tamen ipsi Notarii, vltra modum præscriptum, à dilatione Termini vera infirmitate vel cassatione Inscriptionis cuiuspiam, solutionem memorialis per quatuor grossos exigũt, statuimus: vt Notarii Terrestres & Castren: in exigendo salario à Notis, literis, & aliis Inscriptionibus, modum in Statutis desuper confectis expressum conseruent. A dilatione verò termini vera infirmitate vel cassatione Inscriptionis, nonnisi vnum grossum ratione memorialis & pro Nota exigant: sub pœnis in Statutis prioribus contra eos sancitis.

Od listow párgáminowych y pápiérowych.

Pro literis pargameneis & papyreis.

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 19. HL. 217. B/406 HP. 405.

7. Iż Písárze źiemscy y Grodzcy ßu káiąc czyiéy spráwy álbo zapisu w kśiegách źiemskich ábo Grodzkich Szláchtę nie pomálu zwykli zá práca pobiérać/ vstáwiamy: áby Písárze nic ná potym nie śmieli wyciągáć od ßukánia: á zá listy párgáminowé z záwießoną pieczęcią niech ná dźieśiąci großy dosyć máią: z ktorych ßeść sędźiemu/ dwá Podsędkowi/ á dwá Písárzowi máią sie dostáć. A od pápiérowych listow pod pieczęcią sędźiego y Podsędká ieden groß/ od zdánia w Contumácyiey dwá großá/ od zdánia w zysku cztery große/ od pámietnégo wedle stárych státutow też cztéry große niech będą płácone.

Quia verò Notarii Terrestres & Castren: alicuius Actum, siue Inscriptionem in libro Terrestri seu Castren: quærentes Nobilitatem immodicè taxare pro labore quærendi consueuerunt, statuimus: vt ipsi Notarii nihil posthac exigere audeãt, pro labore quærendi. Pro litteris verò pargameneis, cũ appensis Sigillis decem grossorum salario sint contenti, ex quibus sex Iudici, duo Subiudici, & duo Notario Terrestri cedant. A papireis verò literis, sub Sigillis Iudicis & Subiudicis vnus grossus. A condemnatione in pœna Contumaciæ duo grossi: A condemnatione in lucro quatuor grossi: A Memoriali iuxta antiqua Statuta quatuor grossi soluantur.

Zá list

Zá list sądowny pod pieczęćią.

8. ZA list sądowny zápieczętowány pieczęćią Sędźiego y Podsędkową dźieśieć großy/ iáko w niektórych źiemiách do tego czásu było záchowano/ma bydź płácono.

Zá membran y minutę nie pieczętowáną.

9. PIsarz zá membrany pieczętowáné będźie brał po półgroßku / á od minut wyietych nie pieczętowánych po großu.

Ná Pisárzá winá gdy co więcéy nád státut wyćiągnie.

10. JEśli Pisarz nád przeczeczoną vstáwę przećiwko státutóm nieco od kogo wyćiągnie: tákowy temu / którégo pobiętze/to co niesprawiedliwie wyćisnął będźie powinien wrócić z winą trzech grzywien/y tákże wiele sądowi: w którey iáko ná závitym roku tenże Pisarz ma bydź skazan / y będźie powinien wnet temu / który prawem wygra / dosyć zá nie vczynić pod drugą winą czternaśćie grzywien.

Vstány o Pisárzách wypełnioné bydź máią.

11. SKázuiemy/koniecznie to chcąc mieć/áby vstáwy o Pisárzoch źiemskich dawno wydáné iuż od tego czásu były exequowáné we wßytkim: y tákże ná potomné czásy tych vstaw porządek we wßystkim niech będźie chowan y trzyman.

Potwiérdzenie tych státutów.

12. PRzestrzegáiąc tego/ áby ßlachtá náßá nie była vćisniona w bránie y w pisániu którychkolwiek listów: odnawiamy státut / áby źiemscy Pisárze záchowáli sie wedle státutu naiásnieyßego Oycá náßego: y dla tego wedle onego niech zapłáce bioręą od membran/ pozwów y zdánia.

Pro litera iudiciali sub sigillo.

ITem, pro litera iudiciali, sigillis Iudicis & Subiudicis obsignata, decē grossi, prout in quibusdam terris, hactenus fuit obseruatum. Zyg: wpio: 1523. fo. 38. HL. 228 / 407. HP. 405.

Solutio membranarum & minutarum non sigillatarum.

ITem, Notarius à sigillatis membranis, recipiet per mediū grossum: & à minutis extractis, nō sigillatis, per vnum grossum. Tenże tám że HL. HP. támże.

Pœna, si Notarius contra statuta extorserit.

QVòdsi Notarius, vltra præmissam ordinationem, cōtra vim statutorum, quippiam ab aliquo depactauerit: talis eidem depactato, id quod iniustè extorserit, restituere teneatur, cum pœna trium marcarum, & iudicio totidem exoluenda: in qua peremptoriè debet idem Notarius cōdemnari: & satisfacere victori mox teneatur: sub alia pœna xiiij. marcarum. Zyg: w Piotr. 1523. fo. 38. HL. 228/ 407. HP. 406.

Constitutiones de Notariis exequantur.

DEcernimus omninò habere volentes: vt Constitutiones de Notariis terrestribus dudum editæ, iam exnunc debitam per omnia executionem habeant, & accipiant: atq; futuris temporibus dispositi o illarum, in omnibus seruetur, & manu teneatur. Zyg. wpio. 1538. HL. 228 / 407. HP 406.

Similis.

CAuendo ne Nobilitas nostra grauaretur, circa receptionē & scriptionē quamuis literarum, renouamus statutū vt terrestres Notarii conseruent se iuxta statutū serenissi olim parentis nostri. Propterea q; iuxta illud salaria recipiant à membranis, citationibus & condemnationibus. Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 228 / 58. y 407. HP. 406.

Sądowé y Pisárskié.

Od pámiętnego.

13. AZ dla odkupienia vbogich ludźi vtrapienia/Czesné/ ábo Pámiętné/któré zwy-

Memoriali, quantum soluendū.

LIcèt pro redimenda pauperum vexatione, dudū solutio, dicta vulgariter Czesné/ aut Pámiętné/ (quę consueuerat Iudici Kázim. w Wiśl. 1368 La. 19. HL. 227 / 405. HP. 403.

ré zwykło bydź Sedźiému gdy ktorą rzecz skázował dawáné/było odieté y práwie skázoné: wßákże táż placa wymyślonym sposobem pod inną bárwą y imieniem/ktore pámietnym zową/iest odnowiona: ktore ná mieyscu onego Czesnego bywa bráné/y ieszcze to Czesné w wielkości przewyssa. A ták temu chcąc miáre włożyć skázuiemy: áby w rzeczách dźiedźicznych y niedźiedźicznych wielkich Sedźia w płáceniu przerzeczonego Pámietnego nád cztery großé wyćiegáć y bráć nieśmiał: á w málych rzeczách tylko dwá großá niech bedźie miał moc wźiąć.

Od spraw do trzydźiestu grzywien y dáley.

Ság. whrá. 1413. La. 45. HL. 227/406. Hk. 403.

14. Rzednicy ábo Komornicy/ábo Podsędkowie ktorzy ná Rocech ziemskich siadáią/niemáią od spraw mnieyssych/ktore áż do ßácunku trzydźieści grzywien y niżey poczytamy/zá Pámietné aliás przysiężné/nie wiecéy iedno dwá großá bráć: á od wietßych spraw/ktore nád trzydźieści grzywien są/ieno cztery große niech máią moc bráć.

Od iednéy żáłoby wiela person.

Tenże tám że La. tám że HL. HP. támże.

15. Nadto opátrzono iest: iż gdy iedná żálobá przed sądem bedźie przełożona á wypowiedźiána/choćby też wiele person było/z ktorych strony byłáby żálobá czyniona ábo rzecz spráwowána: tedy iedno tylko pámietné od tákowéy żáloby niech bedźie wźieto.

Zá skazánie głównéy rzeczy.

Zyg. w pio. 1523 fo. 32. HL 227. B/406. HP. 404.

16. Lecz ták około oświádczenia pámietnych niech nápotym żadnéy mocy nie máią/ktore zwykły bywáć przed wczynieniem dekretu: ále tylko zá dekret głównéy rzeczy wczyniony niech pámietné bedźie.

Od zdánia w nieśtaniu.

Sigis. Petr. 1523. fo. 38. HL. 227 B/404. HP. 404 uer. 7.

17. Też vstáwiamy/áby od zdánia w nieśtaniu dwá großá były płácone: z ktorych ieden Pisárzowi/á drugi sądowi bydź ma.

dici præsidenti, seu aliquam causam definienti applicari) fuerit sublata & extincta: tamen eadem solutio, exquisito colore, sub alio nomine, quod dicitur **Pámietné**/ dignoscitur esse innouata: quæ dicitur esse contra prędictã solutionem & transcēdere comprobatur. Vnde circa hoc modũ imponere volentes, decernimus: quòd in causis hæreditaris, vel non hæreditaris magnis, Iudex prætextu solutionis prædictæ **Pámietné**/ vltra quatuor grossos, exigere & recipere non præsumat: in minoribus verò causis, tantummodò duos grossos exigendi facultatem habiturus.

Similis.

OFficiales aut Camerarii seu Subiudices terminorum particularium, non debebunt à causis minoribus, quas vsq; ad estimationē triginta marc. & infra computamus, pro Memoriali aliâs **Pámietné**/ siue alio nomine **Przysiężné**/ plus quàm duos grossos recipere, à maioribus verò causis, quæ vltra triginta marcas se extendunt quatuor grossos recipiendi habeant facultatem.

Ab vna Querela, multarũ personarũ.

PRouisum est insuper: quòd postquàm vnamquamq; quæstionē coram iudicio expositam, dictam **Żálobá**/ aliquis edixerit: etiam si plures personæ sint: pro parte quarum quæstio agitatur, tantùm vnum Memoriale exigatur.

Pro re principali decreta.

ET protestationes Memorialiũ seu captiosæ, nullum deinceps robur sint habituræ: quæ solebant fieri ante prolationē sententiæ: sed pro re principali decreta tãtummodò, fiat memoriale.

A Contumacia.

ITem, volumus vt quilibet Actor condemnando citatum absentem in contumacia, soluat duntaxat duos grossos: quorũ vnus cedet Notario, & alter grossus iudicio præsidenti.

pátrz fol. 500. prá. 7. Quia & fo. 516. prá. 5. y 6. Quia.

Toż právo powtórzone.

Tenże támże HP. 404

18. Chcemy/áby kożdy powód/gdy zda pozwánégo w Contumácyey/záplácił tylko

ko dwá großá: z których ieden niech będźie Pisárzowi/á drugi groß sądowi siedzącemu.

Od dekretu gdy go zá kim vczynią.

19. Chcemy áby ten który w práwie wygra/od kożdego dekretu/który zá nim vczynią/dał sądowi pięć großy: z których trzy Sędźiemu/á ieden Podsędkowi/á piąty Pisárzowi od wpisánia dekretu bydź ma.

A Decreto pro se lato.

QVocirca volumus: vt victor soluat à quolibet decreto pro se lato, iudicio quinque grossos: quorum tres Iudici, & vnus Subiudici veniet: Notario verò similiter vnum grossum, ab eiusdem decreti actica tione, soluere quilibet teneatur. Zyg. w pio 1523 fo. 38. HL 227. B/ 406. HP. 404.

Temu coś podobnego. Similis.

20. QVinimò ipsi Iudices terrestres, non plus ratione memorialis accipiant, nisi quinque grossos, à decreto satisfactionis, in termino Concitatorio, ab additione ministerialis ad intromittendum & remissione ad Capitaneum: si Intromissio victori non esset admissa, & hoc sub pœna quatuordecem marcarum parti, & nobis alia. Sigis. Crac. 1643. HL. 227. lege Quocirca. &c. 406.

O sądźie Grodzkim tóż ma bydź rozumiano.

21. Grodzki sąd niewiecéy od osądzonéy rzeczy/ábo od pisánia któregokolwiek sądownego niech niebierze áni wyciąga: iedno iáko w sądźiech ziemskich bráć od tákowych iest zwykło.

Idem sentiendum de Capitaneali iudicio.

CApitaneale quoq; iudicium non plus à re iudicata seu scripturis qu busuis iudicialibus exigat; quàm quod in iudiciis terrestribus, à similibus exigi solet. Zyg. w krá 1 9. HL. 228/408 HP 406.

Od wzdánia w Wielkiéy Polsce.

22. Z polski Wielkiéy skárżyli sie Posłowie/iż nád práwo Stárostowie y vrząd ich wyciągáią od wzdánia po kopie. Dla tego vstáwiamy: áby żaden Stárostá y vrząd iego/niesmiał wiecéy wyciągáć od tákowego wzdánia/iedno podla práwá pięć großy/pod winą stá grzywien. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 404.

Woiewództwo Ránskie wolnè od pámiętnego.

23. Woiewództwo Ránskie ácz proces nowy przyięło/wßákóż zá zwoleniem á prośbámi Posłów z niego/ma bydź wiecznie wolne od pámiętnego: ále ma zoßtáć stáry zwyczay płácenia v sądu. Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HP. 407.

Potwiérdzenié státutu około płacéy przerzeczonéy.

24. Státut przez Nas y Rády nászé stanu oboygá y Posłów ziemskich/o płacéy Sędźiom/Podsędkóm/y Pisárzom ziemskim vczyniony w mocy zostáwiamy: y áby exequowan był chcemy/y nieyeßą vstáwą srożéy roskázuiemy.

Confirmantur statuta de salariis præscriptis.

STatutum per Nos Consiliariosque nostros status vtriusq; & Nuncios terrestres, de salariis Iudicum, Subiudicum & Notariorum terrestrium editum, in robore suo permanere, & in executionem extendi volumus: & præsenti Constitutione, strictiùs mandamus. Zyg. w Bydg. 1520. fo. 27. HL. 228/407. HP. 405.

Drugié potwiérdzenié Zygmuntá Augustá.

25. Kancellárya też/Ziemscy pisárze/y Grodzcy około bránia wßeláckich listów y pisánia/máią sie záchować wedla Státutu Królá Jego M. Oycá Náßego/tákież od Membran/Pozwów/y wzdawánia. Zyg. Aug. w Piotr. 1550. fo. 4.

Tóż prawo maß troche ßérzéy od Herbórtá nápisáné wyssßéy lege 12. Przestrzegáiąc.

KANCELLARYE ZIEMSKIE.

Tituł VII.

Káncellárya Liwſka.

Zyg. III. w Wár. 1598. fo. 28.

1. Obywátele Ziemie Liwſkiéy/ ná zbudowánié Káncelláryiéy y chowánia ksiąg ná ſtárym mieyſcu / pozwolili podarek po piąći groſzy z włóki / co im tą Conſtitucyią wáruiemy/ y do Vniuerſału przymuiemy. Práwo.

Káncellárya Zembrowſka.

Tenże tám że fo. codẽ.

2. Pogwalamy plácu w Zembrowie dla zbudowánia Káncelláryiéy Ziemſkiéy/ który od wſzytkich podatków y powinności wolnym czynimy. A ten plác Stároſtá náſz przy kośćiele wymierzyć ma.

Káncellárya Wąſoſka.

Tenże tám że fo. codẽ.

3. Obywátele Wąſoſcy / zá złożone pieniądze plác ná zbudowánié Káncellárytéy w Wąſoſzu kupić máią: ná którym dóm dla chowánia ksiąg Ziemſkich y Grodzkich / y mieſzkánia Piſárzá zbudować máią / który od wſzelákich podatków wolny czynimy wiecznie. A ná to budowánié y kupienié plácu podatek z włóki po groſzy dźieſiąći pozwolili/ co wybiérać ma Poborcá w Vniuerſale Poborowym náznáczony / począwſzy od S. Woyćiechá áż do S. Michálá / pod Wárunkiem w tymże Vniuerſale miánowánym.

Dwór y Káncellárya w Kolnie.

Tenże tám że fol. 42.

4. Zá opowiedzeniem Poſłów Ziemſkich Lomżienſkich / że Dwór y Káncellárya Ziemſka w Kolnie zgorzálá / zá czym niemáſz gdźie ſądów ſtároſćich odpráwować y ksiąg chować / pozwalamy obywátelóm Kolinſkiégo Powiátu ná plácu dawnym wſzytkim Káncellárią Ziemſką zbudować do chowánia Akt/ y mieſzkánia Piſárzá Ziemſkiégo/ y Podpiſków iego. A Stároſtá téż náſz támże ma zbudować dóm do odpráwowánia ſądów ſwych ſtároſćich y do mieſzkánia Podſtároſćiemu. A ieſliby in aliqua parte kto ten plác occupował/ ma deoccupáćią vczynić we dwánaśćie Niedźiel.

O Káncelláryiéy Lomżienſkiéy pátrz lib. 7 pár: 4. Tit 3. lege 49. Tymże téż Rewizorom.
O Káncellárytiey Czerſkiey maſz támże lib. 7. par. 4. Tit 3 lege 60. W Zamku.

KSIĘGI ZIEMSKIE. Tit: VIII.

Księgi iednè być máią dla wpiſowánia Sądowègo ſkazánia.

Káz. w Nie. 1454. La. 93. HL6. B/ 22. y 432. HP 434.

1. Też vſtáwiamy: áby dla odpráwowánia ſpráwiedliwégo ſądów / y dlá wiernégo nápiſánia ſpraw / które ná ſąd przychodzą / były iedné księgi ſądów ábo Akt w kożdym Powiećie.

A gdy w którey ſpráwie / która ná ſąd przydźie o iákiéykolwiek rzeczy wyſłyſzawſzy żálobę y odpowiédź/ będźie w ſądźie ſkázono: niech oná ſkaźn w księgi oné będźie wpiſána: áby potym ná tákową rzecz ábo iéy podobną / podobné ſkázánié było vczyniono.

O tymże

Vnus ſit liber Actorũ: propter ſentẽtias Iudicij inſcribẽdas.

ITem ſtatuimus: Quòd pro Iudiciis iuſtè expediẽdis, & negotiis in iudiciũ deductis ſcribẽdis fideliter, fiat vnus liber Iudiciorum ſeu Actorum, in quolibet diſtrictu. Práwo.

Et dum in aliqua cauſa, in iudicium deducta, ſuper aliquo articulo, audita Propoſitione & reſponſione, fuerit in iudicio ſententiatum: quòd illa ſententia, in librum Actorum inſcribatur. vt poſtea ſuper eodem articulo vel ei ſimili, ſimilis ſententia proferatur.

Similis

O tymże.

2. Iż Też prawem pospolitym różnym wszedóm różne sprawy są przypisáné: cokolwiek ziemskim sprawam sądowym należy/ które przy bytności nászéy sprawowáné bywáią/ to w ziemskié księgi wpisowano bydź ma: á inszé rzeczy y sprawy do Kancellaryéy nászéy: wedle stáradawnéy zwyczáiu y státutu. Roku Pánskiego 1538.

Powyż fol. 288 prá. 2. áby.

Pod trzémi kluczmi chowánè á ksiąg leżenié przez Woźnègo obwołánè bydź ma.

3. Iż Pánowie Ziem nászych w sądzich Wiecowych osobe nászę ná sobie nossą: przed którémi sprawy dziedziczney inè w pyrkié bywáią sprawowáné: á skazánia przez nie uczynioné biorą mocności władzą/ ták iákoby przy osobie nászéy były czynioné.

Przed którymi też zeznáwánia imion wielkich odpráwuią sie/ y inè sprawy przez nie skazáné w osobliwych księgách ná to uczynionych bywáią wpisowáné:

Z któréy przyczyny z więtszą wagą pilniéy y ostrożniéy máią bydź chowáné.

A ták chcemy/ áby księgi przerzeczoné ábo Aktá Wiecow wálnych pod zámknieniém trzech kluczów od tego czásu były chowáné: z których ieden Sędzia/ á drugi Podsędek/ á trzeci Pisarz Ziemski niech máią y chowáią: á niechay sie nie godźi iednemu przez drugiego zámknienia przerzeczonego otworzyć.

A iż z ksiąg przerzeczonych niektórzy listy mieć y wyiąć pożądáią czásow słusznych: dla tego ma to bydź opátrzono: áby Sędzia przez Woźnego był powinien/ gdy będzie widział potrzebę/ kazáć obwołáć: iż w tákim Powiecie/ ná tym á ná tym mieyscu/ tego á tego dniá księgi ábo Aktá ku wymowániu listów będą otworzone: y áby tym/ którzy listy chcą ábo pożądáią mieć/ były otworzone.

Podobny temuż státut.

4. Vstáwiamy/ áby księgi Ziemskié spraw sądowych były chowáné wedle státutów Wartskich pod trzemá kluczámi: z których ieden niech ma Woiewodá/ drugi Sędzia/ á trzeci Pisarz. A odpráwiwszy sądy máią

Similis.

QVia etiam iure communi, diuersis officialibus diuersa sunt negotia adscripta; quicquid ad Terrestria negotia, causasue iudiciales pertinet, quæ in præsentia nostra peragi solent; hoc totū in librū Actorum Terrestriū inscribi debet. Aliâs verò causas & negotia, ad Cancellariā nostrā, iuxta veterem cōsuetudinem & statutum Anni 1538 remitti volumus.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. Con. 2. HL 3. B/ 6. y. 430.

Libri Actorum sub tribus clauibus seruentur.

ET quia Barones terrarum nostrarum, in iudiciis colloquiorū generaliū, personā nostram repræsentant: corā quibus causæ hæreditariæ & aliæ maiores agitantur & tractantur: & sentētiæ per eosdē latæ, robur accipiunt firmitatis, ac si in præsentia nostra agerentur:

Coram quibus etiam resignationes bonorum magnorum peraguntur: & aliæ causæ, per eosdem definitæ, in speciali libro conscribuntur.

Vnde cum maiori pondere, diligentiusq; & cautiùs debeant obseruari.

Volumus: quòd liber prænotatus, seu Acta Colloquii generalis, sub clausura trium clauium amodo conseruetur. quarum vnam Iudex, aliā Subiudex, tertiam verò Notarius Terrestris habeant & conseruēt: nec liceat vni sine aliis clausuram prædictam aperire.

Et quia ex Actis prædictis, seu in libro, nonnulli literas habere & extrahere tempore debito cupiunt: quapropter prouidēdum est: quòd Iudex per Ministerialem debeat publicè quando opus viderit, facere proclamare: Quòd in tali districtu, loco & die tali, liber seu Acta ad extrahendum literas aperietur: vtque eas habere volentibus seu affectantibus, pateant.

Wlá. Iág. w Krák. y w War. 1423. La. 44. B. HL. 6/11. y 86. HP 433.

Similis.

ITem statuimus: vt libri Terrestres Actorum Iudicialium seruentur, iuxta statuta Vartensia, sub tribus clauibus. quarum vnam habeat Palatinus, aliam Iudex, & tertiam Notarius. Completo iudicio remanere

Káz. w Nie. y w Opok. 1454. La. 94. HL 6/ 11. HP 414

dy máią zostáć ná mieyscu gdźie był sąd trzy dni / dla dawánia Kopiy y spraw tym ktoźy o nie prosić będą.

manere debebit in loco, vbi factum est iudicium, tribus diebus: pro dandis Copiis Actorum, petentibus eas.

Tákowyż státut.

Similis.

Zyg: w Pio 1538. HL 6. B/11. HP. 434.

5. SKázuiemy / áby kśięgi Ziemskié ná kożdych mieyscách w krolestwie nászym pod trzemá kluczámi wedle porządku státutów w dobrey stroży były chowáné.

DEcernimus, vt libri Terrestres, vbicũque locorũ in Regno nostro, sub tribus clauibus, secũdùm statutorum dispositionem, in bona custodia seruentur.

Kśiąg Chęcińskich chowánié.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 59.

6. Zá prosbą obywátelów Powiátu Chęcińskiégo / áby kśięgi ziemskié Chęcińskié tegóż Powiátu / ktoré przed tym ná zamku chowáné bywały. Dla pewnych przyczyn pozwalamy tego / vchwałą ninieyszégo Sęymu / áby w kościele w mieśćie támże w Chęcinách chowáné były zá pozwoleniem X. Biskupá Erzákowskiégo.

Rewizia Akt Zakroczymskich.

Tenże w War. 1593. fol. 22.

7. DO rewidowánia Akt ziemskich y Grodzkich Zakroczymskich / ktoré częścią propter vetustatem, częścią przez nierządné chowánié y powáriowánié Antecessorów ninieyszego Pisárzá nápsowáné są / pozwalamy vrodzoné Rewizory / Piotrá Chądzyńskiégo Stárosty / Stánisłáwá Kowálewskiégo Chorążégo / Piotrá Lelowskiégo Stolniká / Zakroczymskich / y Wálentégo Złotopolskiégo.

W źiemi Gostińskiéy kśięgi y zapisy ták Grodzkié iáko źiemskié są wiecznè.

Libri Gostinen: Terrestres & Castrenses sint perpetui.

Zyg: wkrá. 1540. HL. 116. B/208. HP 198.

8. W źiemi Gostyńskiéy przywiedźieni nieiáką słuszną przyczyną / zá Rádą rad y Posłów Krolestwá przyzwoleniém / ustáwiamy y ſkázáliśmy: áby ták Grodzkié iáko źiemskié kśięgi / y zapisy w nich vczynioné były ważné / y miáły moc wieczną mocy / iákoż to stárádawná było záchowano.

IN terra Gostinen: rationabili quadam ratione adducti de Consilio Senatorum & Nunciorum Regni assensu, constituimus & decernimus, vt non secus Castrenses quàm Terrestres libri & Inscriptiones in illis factæ, sint authenticæ: & robur habeant perpetuæ firmitatis, quemadmodum id antiquitus fuit obseruatum.

Chowánié kśiąg źiemskich Gostyńskich y pámiętnè.

Zyg: Aug. w Piotr. 1565. HP. 407.

9. NA prośbe Posłów źiemie Gostyńskiéy / y przywodząc in exequutionem Státut * około chowánia kśiąg vstáwiamy: áby kśięgi ich źiemskié w ſklepie pod trzemi kluczámi wárownie chowáné były.

* wys: prá. 3. lż. Pánowie.

Aż też osoby sądowé przy leżeniu kśiąg nie były powinné chować / á płácenia pewnégo Sądowi w téy źiemi niemáś / y owszem iest ſláchtá od pámiętnégo wolna: tedy iż ſie sámá ſláchtá tym czásem do tego dobrowolnie podawa / pozwalamy: áby w źiemi ich było iuż záwżdy y ná potomné czásy od káżdégo dekretu pámiętnégo trzy groſze / gdyż ſie też to ták y w innych źiemiách Woiewództwá Rawskiégo záchowywa / ktorym pámiętnỹ Sędźia z Podsędkiem dźielić ſie máią / wedle Státutu Sigismundi Regis 1523. dánégo: á Pisarz przy swym Salarium dawnym ma zostáć.

* wys. fol. 503. práwo 19. Chcemy.

Wrácánié Oryginałów w téyże źiemi.

Tenże tám że HP 407.

10. IŻ Posłowie téyże źiemie Gostyńskiéy prosili / áby Zapisy w Akttá źiemskié ábo Grodzkié z innych kśiąg introducowáné / tym ktoźy ie introducuią / były zás wrácáné y nie hámowáné: tedy im to ostrzégamy: y wracáć Originalia, iáko ſie to y wszędźie indźie zá-

chowywa / roskázuiemy.

Kśięgi

Księgi Woiewództwá Lęczyckiego.

11. Ż Ziemskié księgi w Woiewództwie Leczyckim są stáré y nie wiązáné/ ták iż gdy zapisy z nich bywáią wypisowáné/niewiedźieć pod którym Aktem extráct z nich ma bydź wydány. Przeto zá prosbą Posłów tegoż Woiewództwá przestrzegáiąc/ áby tám Rycerstwo dla téy przyczyny trudności/ y szkod w swych spráwách niemieli/ pozwalamy: żeby té księgi przepisáné były/ á stáré dla veryfikácity dobrze chowano/ których ksiąg przepisánie sądowi ziemskiemu tegoż Woiewództwá zlécamy/ ku któremu ná Wiécách ábo Séymiku Powiátowym máią bydź dwáy szláchćicy obráni/ y dla wárowniejszego przepisánia ku Pisárzowi y Komornikowi Sędziego ziemskiego przydány. Zyg: Aug. w Lubl: 1569. Con. 111.

Chowánié ksiąg Sochaczewskich.

12. K Siegi ziemskié téy ziemie máią bydź chowáné w sklepie pod trzemi kluczmi wedle Státutu/ y leżeniu ksiąg iáko w inych ziemiách/ tedy téż tákże bywáć ma. Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 437.

Księgi Chełmskié.

13. D La chowánia Akt ziemskich Chełmskiéy ziemie/ ná zmurowánié sklepu/ pozwalamy z Poborów Chełmskiéy ziemie złotych trzy stá/ á ten sklep ma bydź zmurowány przéd Rynku Chełmskiego/ czego ma dozyrzéć Podkomorzy Stárosta Chełmski w Lukowskim powiecie. Pieniądze zás trzy stá złotych ná tákowy sklep ma dáć Poborcá z Lukowskiego Powiátu z Poborów do rąk Sędziego ziemskiego Lukowskiego. Zyg.III. w Vniuer.Po. 1593. Circa finem.

Chowánié ksiąg ziemskich y Grodzkich Wyżogrodzkich.

14. A By w zamku Wyżogrodzkim do chowánią ksiąg ziemskich y grodzkich/ sklepu gdźie księgi chowáią/ Stárosta náś Wyżogrodzki/ ná ten czás y ná potym będący nie bronił/ y owszem pozwolił/ w tym nigdy przeszkody nie czyniąc. Zyg.III.w Wár.1598. fol. 27.

O LISCIECH. Tit: IX.

Listy do Akt Ziemskich iedno z drugich ksiąg máią bydź wpisowáné.

1. W Znawamy/ iż wiele y wielkich zdrad dopuszczono bywa: gdy niektórzy fałszywé listy noszące w księgi ie Ziemskié wpisuią: á potym zmyślaiąc iákoby im Kopiie zginęły/ żądáią: áby z Akt Ziemskich były oné listy im wydáné: y ták tákowych listów iáko tych/ które mocy władzą máią/ śmiele używáli.

Dla któréy przyczyny zdrádzie téy y chytrości chcąc zábieżeć/ vstáwiamy tym práwem nászym zá tádą Rad nászych: áby żadné nápotym listy w księgi Ziemskié nie były wpisáné/ iedno té/ które w innych księgách Ziemskich pokazały sie/ iż są wpisáné. Abowiém ieśli kto pożąda: áby które listy były wpisáné/ których indźie wpisánych nié máś: tákich zákázuiemy wpisowáć: y ieśli przećiwko téy vstáwie będą wpisáné tákowé listy: chcemy/ áby żadnéy mocy nie miáły.

A ná-

Literæ nisi ex Actis alijs, in Acta Terrestria nõ inscribantur.

MVltas & magnas sæpè fraudes, admitti cognoscimus: dum quidam adulteratas literas proferentes, vt hę in libros Terrestres inscriberentur, obtinuerant. quæ simul atq; inscriptæ fuerant, exemplar sibi periisse fingentes, exemplum ex Actis Terrestribus dari postulauerunt: atq; eo, tanquã robur & authoritatem habente, intrepidè vtebantur. Zyg. w Piotr. 1539. HL 150. B/ 268. HP. 272.

Quare fraudi huic & calliditati obuiã venire volẽtes, statuimus hac lege nostra, deq; Senatorum & Consiliariorum nostrorum sententia: vt nullæ deinceps literæ, in libros Terrestres inscribantur: nisi quæ in aliis libris Terrestribus, inscriptæ esse probari possint. Si enim quas inscribi quis cupit, quæ quidem alibi inscriptæ nõ reperiantur; eas inscribi vetamus. Quòd si contra hanc Constitũtionem inscriptæ fuerint:

A nápotym które liſty tákiegokolwiek zapiſu z ksiąg Ziemſkich ſą wpiſáné / ſkázuiemy że inaczéy nie máią v ſądu témi dowodźić: ázby piérwſzé z Originału były wźięté y oglądáné.

fuerint: eiuſmodi literas nullum pondus habere volumus.

Cæterum quæ literæ alicuius inſcriptionis, ex libris Terreſtribus deſcriptæ ſint, vt non niſi acceptæ literæ (vt fieri ſolet) originaliter factæ, in iudiciis fidem faciant, decernimus.

Liſtámi z ksiąg Ziemſkich wyiętémi nie mogą v ſądu dowodźić, áż z Originałámi będą pokazáné.

Literæ ex libris Terreſtribus deſcriptæ, cum Originalibus producantur.

Sigis. Petr. 1538. HL. 152/271.

2. AD præcludendam viam dolis, in detrimentum hominum excogitatis, decernimus: vt literæ ad libros Terreſtres inſcriptæ, & poſtea ex libris denuò deſcriptæ, non aliter in iudiciis fidem faciant, niſi cùm originales fuerint productæ.

Nie pieczętowáną Minutą nic dowieśdź nie może.

Simplici Minuta nihil probari poteſt.

Zwycz. źie. Krák. La. 122. HL. 160/285. y 436, HP. 496.

3. PRoſtą Minutą nic dowieśdź nie może / iedno tylko liſty ábo Minutą pod pieczęćią ábo księgámi przed ſądem.

ITem, ſimplici minuta nihil probari poteſt: ſed tantummodo literis, aut minuta ſub ſigillo, aut libris coram iudicio.

Liſtóm ieſli kto fałſz záda.

Si falſitas literis iudicijs obijciatur.

Zyg. wkrá. 1532. HL. 150/268 HP. 271.

4. ABy nápotym złość potwarców y krzywoprzyſiężców ſwawola była pohámowána y zádźierżána/vſtáwiamy przezni nieyſzy liſt: iż ktoby v ſądu liſty ſtronie ſwéy przeciwnéy w fałſzu podéyźrzáné vkázał: á ſtronáby ſie nápiérálá y prośiłá ná tákowé liſty o dowód: będźie ich powinien księgámi ſądowémi Ziemſkiémi dowieśdź.

VT deinceps calumniãtium iniquitas, & periuriorum licentia refræneturr & cohibeatur, ſtatuendum duximus & ſtatuimus præſentibus: vt qui in iudicio literas, parti eius aduerſe de falſitate ſuſpectas producit, parte contendente & poſtulãte Actis iudicialibus Terreſtribus illas comprobare teneatur.

Do których ksiąg / gdyby ſie ten / który liſt vkázuie / odwołał / y prośił áby do nich był odeſłan: ma mu bydź dána dyláćya ná piérwſzé Roki Ziemſkié / które po téy ſpráwie nabliżſzé będą. Ná których ieſli dowieźie / iż liſt iego ieſt w księgách: tedy nie będźie powinien inémi ſpoſoby onégo liſtu dowodźić.

Ad quæ Acta cum producens literas ſe retulerit ac remitti poſtulauerit; dari illi debet dilatio, ad primos terminos Terreſtres, actionem introductam immediatè conſequentem. in quibus ſi docuerit, literas ſuas eſſe in Actis: comprobare illas aliis modis probationum non teneatur.

Ale gdy ten / który liſt pokáźnie / niemógłby księgámi Ziemſkimi onégo dowieśdź: w tákowéy rzeczy ten / który liſt do ſądu wnoſi / támże będźie powinien miánować oſmnaśćie świádków ſłáchćiców oſiádłych mężów dobréy y całéy wiáry y ſławy: z których przez onégo / który liſt bydź podeyźrzány o fałſzu twierdźi / ſześć mężów máią bydź obráni: którzy weſpołek z onym / który liſt podeyźrzány w fałſzu pokázuie / ſześć mężów máią bydź obráni: á ći weſpołek z onym który liſt podéyźrzány wnoſi / przyſięgą / iż on liſt nie ieſt fałſzywy / ále ſłuſznie z ksiąg ſądowych wyſzedł / poprawić będą powinni. A ieſli

Cùm autem producens literas Actis Terreſtribus probare illas non ſufficeret: in hoc caſu nominare ibidem is ipſe producens teneatur decem & octo teſtes, Nobiles poſſeſſionatos, bonæ integræq; fidei & famæ viros. ex quibus per eum, qui ſuſpectas de falſitate aſſerit eſſe literas, viri ſex deligẽtur: qui ſimul cum ipſo producente eiuſmodi ſuſpectas literas, iureiurando, illas non eſſe falſas, ſed legitimè ex Actis Iudicialibus emanatas, comprobare debebunt.

Si verò

A ieśli ten który list vkázuie / księgámi bydź spráwiedliwy y słuśny dowiedźie/ tedy ten który vpomnie listowi fałś zádał / czterna ście grzywien pieniędzy pospolitych stronie ma przepádź: y nádto we trzech grzywnách pieniędzy / które tudzież sądowi będą záplácone/ ma bydź skazan.

A gdźieby Akt y ksiąg ziemskich nie było/ áboby pogorzały / ábo mocą nieprzyiácielską były stráconé/ áboby którymkolwiek przygodnym przypadkiem zginęły: tedy dosyć bydź rozumiémy/iż w tákowym przypadku list/ który zá podeyrzány iest mian / będźie dowiedźion y oczyśćion wedle zwyczáiu stárego: to iest/ onego sámego y innych dwu świádków śláchćiców osiádłych dobrey y nienágánioney sławy ćielesną przysięgą.

Listów ná dobrá dziedźiczne kłádź śláchtá nieponinná wyiąwszy by onè dobrá znáczyły śie być królewskié.

5. KArgámi poddánych nászych porußeni/ ktorzy częstokroć przez Dzierżawce dobr królewskich ábo Stárosty / ku okázowániu listow ná dobrá swé dźiedźiczné / y ich własności wieczné / zá tą przyczyną / iákoby były królewskié/ bywáią obćiążliwie przymußeni / ſtázuiemy y vſtáwiamy: áby żaden z Stárostów y Dzierżawców nászych którégokolwiek obywátelá królestwá nászego ku okázowániu tákowych listów nie śmiał przypędzáć: wyiąwszy żeby Stárostá ábo Dzierżawcá miał pewny rozsądek y iákiekolwiek listy: z których dobrá oné nászé królewskié / á nie iego dźiedźiczné znáczyć by śie mogły. Abowiem w tákowéy rzeczy ten/ktoż imienié trzyma/ná swą własność list będźie powinien okazáć.

Tákiż drugi státut.

6. NÁkładźienié listów y przywileiów ná dobrá / które zá dźiedźiczné są rozumiáne/żaden niema áni może bydź przymiewolon / tylko w rzeczách wiádomych y iáśnych: to iest/ kiedy dostátecznie śie dowiedźie / iż są dobrá królewskié. Ale gdźieby rzecz była bárzo dawna y trudna / á ktemu wątpliwa / tedy tákowa spráwe y rzecz nie indźie/ iedno ná seymie wálnym z Rádámi nászémi będźiemy sądźić.

Si verò producens literas Actis illas veras & legitimas esse probauerit: ille tum demum, qui temerè falsitatem literis obiecit, quatuordecem marcarum pecuniæ communis, pœna parti applicanda puniatur: & vltra hoc, in tribus marcis pecuniæ, iudicio ibidem statum soluendis condemnetur.

Vbi verò Acta & libri iudiciorum non extarent: siue incendio absumpti, seu vi ac iniuria hostili, vel quocunque alio fortuito casu perditi: satis esse censemus: vt in eo casu, literas de falso suspectas probet quisque, & purget secundùm consuetudinem antiquam: hoc est suo & duorũ testium nobilium possessionatorum, bonæ & non inculpatæ famæ, corporali iuramento.

Nobilitas ad reponendas literas super bona hæreditaria non cogitur, nisi õnia bona regalia esse appareãt.

QVerela subditorum nostrorũ permotũ, (qui se plerunq; grauari sentiunt: cùm per bonorum regalium Tenutarios seu Capitaneos, ad exhibendum literas, super bona eorum hæreditaria, & perpetua illorum proprietate, eo prætextu, tanquã bona ipsa regalia essent adiguntur) decernimus & statuimus: vt nemo Capitaneorũ seu Tenutariorum nostrorum, aliquem ex regni nostri incolis, ad exhibendum huiusmodi literas cõpellere audeat, nisi ipse Capitaneus seu Tenutarius iudicium certum, vel literas quascunque habuerit: ex quibus bona illa esse nostra regalia & non hæreditaria, conijcere possit. In tali enim casu possessor bonorũ illorum, super sua proprietate literas exhibere, & producere teneatur. Zyg. wkrá. 1532. HL. 151/269. HP 69.

Similis.

AD literas & priuilegia reponenda, super bonis quæ hæreditaria putata sunt, nemo cogi debet, aut poterit, nisi in causis manifestis & claris: quando scilicet doceretur sufficienter, regalia bona omninò esse. Vbi verò res esset nimium antiqua perplexa, & dubia: tum negotium tale & causam, non alibi, quàm in conuentu regni generali, cum Consiliariis nostris iudicabimus. Zyg. wpio. 1538. HL. 151/270. HP 69.

O liściech spráwiedliwość hámuiących/ *maß wyssey* fol: 120. le: 7. 8. 9. &c.

O PRZESPIECZENSTWIE mieysc y osób Sądowych. Tit: X.

Do Sądu z wołániem, áni z hurmem żaden wchodźić niema.

Káź. Wiel. w Wiśl. 1368. La. 13. HL. 129/231 HP. 452.

CZĘstokroć bywa / iż niektórzy dla spraw krewnych/ álbo sług swych do Sądów przychodząc / przez hurm álbo gielk y wołánié vpomé swé y nálégánié zwykli od nosić skazánié ábo wygránié spraw: przetóż tey rzeczy chcąc zábieżéć vstáwiamy: áby ná potym żaden którégokolwiek stanu ábo záwołánia/bądź dla spráwy krewnégo álbo sługi do sądu tym sposobem przychodźić / nie záchowawszy nie iákiéy vczćiwośći y rostropnéy przystoyności nie śmiał. A ieśliby kto ináczéy śmiał vczynić/ winą która pietnadźieśiątą zową / niech będźie karan: która do náśéy Komory ma bydź obrócona.

Dla pozwów tylko wolno wchodźić do sądu.

Káźm. w Wiś. 1766. La. 11. HL. 129/231. HP 452.

2. JEśli kto w tym czásie / gdy Sędźiowie ná sądźiéch śiedzą ná mieysce gdźie śiedzą/ wyiąwszy o prośenié pozwu/ ábo z osobliwégo tych śedźi dozwolenia y roskazánia/ którąkolwiek śmiałością álbo vporem wnisdź będźie śie ważył: okrom żadnégo odpuszczenia winą/ którą zową pietnadźieśtą/ przez śedźie niech będźie karan.

O nieuczćiwości Sądu.

Zwycz. śie. Krák. 1505. La. 112. HL 129/231. HP 451.

3. JEśli kto Sądu nie vczći/ ábo śie położy ná stole gdźie bywa sądzono: trzy grzywny winy niech przepádnie: zá którą ma dośyć vczynić pod inną winą czterna-ścia grzywien od sądu nie odchodząc.

V Sądu kto bróniéy dobędźie ábo ráni, karány być ma.

Káź. wiel. w Wiśliey. 1368. La. 39 HL 129. B/ 231. HP 453.

4. VStáwiamy téż: iż ieśli kto v Sądu kórd wymie/ á nikogo nie ráni: á-by tákowy ná łáśce náśéy był. A ieśli miecz álbo kórd wymie/ á ráni kogo: winę któ-rą zową siedmnadźieśtą záplácić będźie powinien: á onému którégo zelży/ winą pietnadźieśtą ma záplácić.

Nemo ad Iudicium cum ſtrepitu accedat.

PLerunque fit: quòd aliqui, propter cauſas conſanguineorum, vel familiariũ ſuorum, ad Iudicia venientes, per ſtrepitum & importunam ſuam acclamationẽ, & infeſtationem, ſententiam ſeu victoriam cauſarum reportare conſueuerunt: vnde ſuper hoc prouidere volentes, ſtatuimus: quòd deinceps nemo, cuiuſcunq; ſtatus vel conditionis exiſtat, propter cauſam conſanguinei, vel familiaris aut ſeruitoris, ad Iudicium venire tali modo, non ſeruata quadam reuerentia, & diſcreta decentia, præſumat. Quòd ſi quis contra facere præſumpſerit: pœna, quæ dicitur Piątnadźieśta/ per Iudices puniatur, noſtræ cameræ applicanda. Prá-wo. 1.

Iudicium tantùm ad petendam Citationem accedatur.

SI quis autem eo tempore, quo Iudices præſideant, ad locum, in quo præſident, præterquàm ad petẽdam Citationem, vel de ſpeciali ipſorum Iudicum licentia & mandato, quaùis præſumptione, vel temeritate intrare præſumpſerit: abſq; aliqua remiſſione, pœna, quæ dicitur Piątnadźieśta/ per Iudices puniatur.

De inhonorato Iudicio.

ITem, ſi quis Iudicium inhonorauerit, aut poſuerit ſe in menſa, vbi iudicatur: pœnam trium marcarum ſuccũbet, pro qua debet ſatisfacere, ſub alia pœna quatuordecẽ marc: à Iudicio nõ diſcedẽdo.

Qui aliquẽ in Iudicio vel corã Iudicio vulnerauerit vel dehoneſtauerit

STatuimus etiam: quòdſi aliquis in iudicio cultellum extraxerit, neq; aliquem vulnerauerit: vt talis denique in gratia noſtra conſiſtat. Si verò gladium vel cultellum extraxerit, & vulnerauerit aliquem: pœna, quæ dicitur ſiedmnadźieśta/

sta/ puniatur: & illi quem dehonestauerit, pœnã **Piątnadźiesta** soluere teneatur.

Sąd ktoby náśedł y gwałt vczynił, winą karány do wieże wsádzony bydź ma.

5. ABy gwałty y náchodzenia v sądów były powściągnioné/á drógi potwarcóm były zámknioné: ſtázuiemy/ iż iesliby kto śmiáłością vpomną ná Sąd náśedł/ y tám gwałt vczynił w rzeczy swéy/ ktorą ma álbo będźie miał mieć przed sądem/ niech będźie karan wedle winy w ſtátucie opiſánéy/ y dwánaśćie Niedźiél/ poimány w wieżieniu niech śiedźi.

Do Sądu kto z bronią wnidźie, dobędźie, y ráni, karány bydź ma

6. PO przerzeczonym poſtánowieniu náśym/ gdyśmy rozważáli punkty ſtátutów ná śeymie bliſko prześłym: ná którym naprzód po ſcześliwéy Koronácíiéy swéy téśmy z poddánymi náśymi mieli porády/ o ſtátucíech przez Nas zá ſpólnym zwoleniém vczynionych: Ale iż ná on czás vczynioné do teráznieyśźego śeymu dla wyłożenia ich były záchowáné: dla tego zá zwoleniém y ráda pospolitą obćiąwszy inné któré ſie zdáły álbo bárzo obćiążliwé/ álbo názbyt wymyślné/ albo z ſprawiedliwośćią niezgadzáiące ſie/ iedno tylko niżéy nápiſáné vſtáwy pochwaliliśmy: y pochwalamy/ áby ná wieki trwały.

Naprzód/ gdyż ſtolice sądów ku czynieniu y rozeznániu ſprawiedliwośći prawicy naywłaſniéy z przeyrzenia Bożego ſą zachowáłe/ a nam potym śmiertelnym/którzy pieczołowánia świeteckiego ná ſobie od mienności nośimy/ vżyczone: przeto my wierząc w ſprawiedliwośći prawdę/ á w prawdźie zaśie Bogá bydź/ vſtáwiamy:

Aby dla vczćiwośći ſprawiedliwośći y ſtolice/ ktora z ſtrony Bożéy Nam sądzącym ieſt pozwoloná/ żaden w dóm gdźie sądy źiemſkie bywáią sądzone/ z zbroią ktorąkolwiek bądź pospolitą/ bądź wymyślną/ nie śmiał wchodźić. A kto ináczéy vczyni/ winą cztérnaśćia grzywien przez sąd niech będźie karan: ktorego zbroie ſtároſtá ábo Burgrábiá źiemie/ ieſli ná sądźie śiedźi/ ábo Vrzędnicy ná sądźie śiedzący ſobie niech wezmą.

A ieſli kto zuchwáłſtwem vpornym v sądu

De violentia in Iudicio cõmiſſa.

VT violentiæ & inuaſiones in Iudiciis ſecludantur, & viæ calumniatoribus amputentur, Decernimus: Si quis auſu temerario Iudicium inuaſerit. & violẽtiam commiſerit: in cauſa ſua, quam coram Iudicio habet vel habiturus erit, ſecundùm pœnam ſtatutam punietur: & duodecem ſeptimanis mancipetur,& carceribus recludetur. *Káz. III. w Korcz. 145. La. 87. HI 118. B/ 230. HP. 453.*

Ad locum Iudicii armatus nemo veniat.

POſt præmiſſa inſtituta noſtra cum reuoluiſſemus puncta ſtatutorum in Conuentione proximè præterita, in qua primum poſt fælicem Coronationem noſtram, has cum Subditis noſtris conſultationes habuimus publicitùs per nos ſancitorum. Quoniam tũc temporaliter facta ad præſentem dietam reſeruata erant interpretanda. Idcirco de cõſenſu & conſultatione cõmuni ãputatis aliis quæ videbãtur aut oneroſa multũ, aut ſuperſticioſa, aut æquitati non quadrantia, de illis infraſcriptas dũtaxat Cõſtitutiones approbauimus & approbamus perpetuò duraturas. *Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 106. HL. 127/128. Ie.*

Inprimis, Cum Iudiciorum tribunalia, ad dicendam & diſcernendam iuſtitiam, dexteræ excelſi propriiſſimè diuinitus fuerint reſeruata: nobis tandem mortalibus, qui vices gerimus ſolicitudinũ mundanarum, commodata: Nos cùm in nomine iuſtitiæ, veritatem; in veritate, Deũ dictum implicitè credamus, ſtatuimus:

Vt ob reuerentiam Iuſtitiæ & tribunalis, quod ex parte Dei iudicantibus conceditur nobis, nullus in domum, vbi iudicia Terreſtria celebrantur, cum armis quibuſcunque vel communibus, vel excogitatis intrare audeat. Secus faciens, pœna quatuordecem marcarum per Iudicium puniatur. Cuius arma Capitaneus vel Burgrabius Terreſtris, ſi Iudicio præſidet, aut Officiales Iudicio præſidentes, pro ſe tollent.

Et ſi quis auſu temerario, in iudicio gladium

du miecz ábo kord/ ábo włocznią wyiąć/ y ona ßermowáć będźie sie ważył/ ßeśćdźieśiąt grzywien pieniędzy pospolitych sądowi niechzápłáći: á ieśli kogo ráni/ ná gárdle niech będźie karan.

A tákowi gwałtownicy przez Stárośte mieyscá ábo Burgrábiégo niech będą zátrzymáni y wsádzeni áż do dośyć vczynienia y zapłáty win wysßéy nápisánych.

Sąd ábo śeym kto zgwałći, ná gárdle karány będźie.

Zyg: w krá. 1507. fol. 5. HL. 117. B/ 228. HP. 454.

7. ACz w vstáwách nowych świetéy pámięći naiáśnieyßégo Janá Olbráchtá przodká y brátá rodzonégo náßégo namilßégo iest to opátrzono/ ktorą kaźnią máią bydź karáni/ ktorzy wßeteczeństwem y mocną ręką do sądów przychodzą. Wßákże iż nietylko v sądów/ále też y ná śeymiech wálnych y Powiátowych/ y zgiázdách ktore zá Náßym y Rad náßych roskazániem bywáią/ rozmáite spory/ á z nich potym zwády przekázuiące pospolitéy rádźie zwykły sie wśczynáć: vstáwiamy y skazáliśmy/ áby tym wietßą srogośćią ku oddaleniu téy złéy rzeczy było zábieżano.

Jż ieśliby kto w zbroi ábo z zbroią/ ktore zásiadánia ábo zwády iákie w sobie nieść będą ná przerzeczone śeymy álbo do sądów przyßedł/ táki iáko gwałtownik pospolitego pokoiu ná gárdle niech będźie karan: ktorego karánia ieśliby vcieczeniem vßedł/ tedy dobrá iego niech będą do skárbu náßégo obrócone.

A ten státut ná osoby ktorégokolwiek stanu/ záwołánia/ y przełożenia ściągamy: á zwłaszcza ná Stárośty: ktorzy gdyż innych prześpieczeństwá przestrzegáć są powinni: tedy ieśli co przeciwnégo przeciwko temu státutowi vczynią/ słußnie tąż kaźnią ábo też srozßą skázuiemy bydź karáné.

Kto ná śeymie miecz wyymie, kogo ráni, ábo zábiie.

Zyg: w Byd. 1520. fo. 26. HL 51. B/ 92. y 190. HP. 455.

8. POstáwiamy tym nimieyßym státutem: Jż ktorzybykolwiek czyniąc zwády ná śeymiech mieczów dobyli/ niech będą karáni winą dwudźieśtą grzywien Polskich: á ieśli kogo ránią/ tedy niechay winą státutową ktora przedtym iest vczyniona/ będą karáni: á ieśli kogo zábiią/ niech ná gárdle

dium vel cultrum, vel lanceam exerere vibrareq; præsumeret, sexaginta marcarum pecuniarum, in terra currentium, iudicio exoluat: quòdsi aliquem vulnerauerit, collo priuetur.

Taleśq; violatores, per loci Capitaneum vel Burgrabium detineantur incarcerandi, vsq; ad satisfactionem & solutionē pœnarum suprascriptarum.

De pœna eorum, qui manu armata, ad iudicia & Conuentus generales & particulares veniunt.

QVamuis in Constitutionibus nouis diuæ memoriæ sereniśimi Ioannis Alberti prædecessoris & germani nostri chariśśimi, prouiśum fuerit: qua pœna afficiendi sint, qui cum insolentia & manu potenti, ad iudicia veniunt: tamen quia non solùm in iudiciis, sed etiam in conuentionibus generalibus & particularibus ac conuentibus, qui de Nostro vel Consiliariorū nostrorum mandato fiunt, variæ contentiones, & ex his etiam seditiones, impedientes ac interrumpentes eorundem conuentuum, publicas consultationes, oriri consueuerunt: statuimus & decreuimus: (quò maiori seueritate huic incommodo amouendo consulatur.)

Quòd śiquis in armis, vel cum armis, insidias & seditionem ad violentiam præferentibus, ad præfatos conuentus aut iudicia venerit: tanquam pacis communis violator, pœna capitis puniatur: quàm si fortè fuga euaderet, bona eius cōfiscentur.

Et hoc statutum ad personas cuiuślibet status, conditionis & prœeminentiæ extendimus: præśertim verò in Capitaneos, qui cùm aliorum securitati prouidere debeāt: śi quid tale in oppośitum, & contra hoc statutum commiserint: meritò eadem pœna aut etiam seueriori, puniendos esse decernimus.

Qui in Conuentu gladium stringat, aliquem vulneret vel occidat.

STatuto hoc præsenti etiam sancimus quòd quicunq; in Conuentibus rixas facientes gladios euaginauerint, pœna marcarum 20. Polonicalium puniantur. Si verò aliquem vulnerauerint: extunc pœna

wys. prz. 6. Po prze.

rzeczonym. statuti *par: A ieśli.*

gárdle będą karáni.

A przećiwko tákowym stárostowie mieysc inquisitią y exequtią tego státutu czynić będą powinni/ pod winą stá grzywien polskich. A ći/ ktoryż wczyniwszy zły wczynek wćieką z krolestwá/ niech będą wywołáni/ y bezecni opowiedzeni: iákoż ie bezecne bydź obiáśniamy.

U sądu, przed sądem, y po sądźie, ktoby woyny wszczynał, karány bydź ma gwałceniem gléytu królewskiego.

9. ZLa zámknienia drogi śmiałości ludzkiéy/ ktoryż do sądow gdźie ma bydź nawietszy pokoy/ nietylko sámi zbroyni/ ále też wielkim zebrániem skupieni przychodźić/ y ná onych mieyscách sądowych nietylko zwády ábo spory/ ále też bitwy y woyny wszczynáć śmieią/ vstáwiamy: áby ná wszystkich krolestwá nászéy mieyscách gdźie sądy bywáią spráwowáne przez wszytek czás sądow/ y przed sądy osm dni. iákże po sądźiech osm dni cála y wszeláka przespieczność była chowána: áby ná té sądy przyiáchać/ y ná nich spráwy swé spráwowáć/ y do domu przespiecznie kożdemu sie wrocić było bespieczno. A ieśliby kto tákową wolność y przespieczeństwo pospolité pod miánowánym czásem ktorymkolwiek sposobem w ktoréykolwiek osobie zgwałćił: tákowy ma bydź karan nieináczéy/ iákoby gléyt náss krolewski zgwałćił.

Statuti antea promulgati puniantur. Sed si aliquē occiderint, pœna capitis puniātur.

Et contra tales, Capitanei locorum inquisitionem & exequutionem facere debent: sub pœna centum marcarum Polonicalium. Hi verò, qui crimine patrato aufugerint, ex regno sunt banniendi: & infames pronunciandi: prout & infames eos declaramus.

De securitate iudiciorum.

AD præcludendam viam audacię hominum, (qui ad iudicia, vbi summa pax & tranquillitas esse debet, non solùm ipsi armati, sed etiam magnis cateruis stipati venire: atq; ibidem in locis iudiciorum, nō solùm rixas aut contentiones; sed etiam pugnas & bellum facere præsumunt) statuimus: vt in omnibus iudicii locis, vbi iudicia aguntur, toto tempore iudiciorū, atq; ante iudicia octo diebus, & post aliis octo diebus, plena & omnimoda securitas fiat, ad ea ipsa iudicia veniendi, & in illis negotia sua curandi, domumque propriam tutò cuilibet redeundi. Quòdsi quispiam huiusmodi libertatem & securitatem publicam sub præscripto tempore, quomodocunque, & in quacunq; persona violauerit: talis puniri debet, nō secus, quàm si saluum conductum nostrum regium violauerit.

Zyg: w Pio. 1538. HL 128 230. HP 455.

Ten státut Anni 1538. ieśt kássowány, á státut 1507. ápprobowány.

10. ZI należy wszytkim: áby ná sądy przespiecznie przyiechać/ y ná nich przez wszelkiéy boiáźni bydź wolno było: gdyż nie gdźie indźie wietszego pokoiu y przespieczeństwá ieśt potrzebá/ iedno gdźie Sędźia y inné osoby ná vrzędźie będące śiedzą/ á inni zá spráwiedliwością práwá proszą/ chcemy/ áby decret náss w téy rzeczy był chowan: ktory Roku Pánskiego 1507. w Krákowie przez nas ieśt vczynion ná szczśliwéy koronácyiéy nászéy: á ktory w Piotrkowie ná blizszym przeszłym seymie w téy rzeczy ieśt vczynion/ on kásuiemy y znosimy.

QVoniam interest omnium, vt ad Iudicia tutò venire atq; absque vllo metu versari in illis liceat: (cùm non alibi pax maior & tranquillitas requiratur: quàm vbi Iudex & aliæ publicæ personæ præsunt, alii verò pro iustitia ius petunt) volumus hac de re decretum nostrum obseruari, quod Anno Domini 1507. Cracouiæ factum per nos fuit, tempore fælicis Coronationis nostræ: quod verò Petricouiæ, in proximè præterito Conuentu ea de re factū abrogamus & tollimus.

Zyg: w krá. 1539 HL 128 B/230: HP. 455.

Bespieczeństwo Woiewództw, Płotckiego, Mázowieckiego, Podláskiego y Káńskiego. Do zwrócenia krolá Ie. M. ze Szwecyiey.

11. ZAbiegáiąc swéy woley ludzkiey: securitatem Iudiciorum, & officiorum, com-

Zyg: III. w Warsz. 1598. fol. 34.

commissionum, tákże seymików/ wáruiemy y opátruiemy tákim bespieczeństwem y wáżnością/ wedle Constitucićy sądów Trybunálskich/ z tą declárátią/ iż o wszytkie excessy pod wszeláкimi sądámi y ziázdámi vczynione/ to iest/ mordy/ zránienia/ rußnic vżywánia/ y gwałty inßé/ wolno będźie káżdemu tákiego pozwáć tacto termino peremptorio, przed on sąd álbo vrząd/ y tám cognitio facti ma będź. Co ieśli sie ex inquisitione okaże/ tám zaraz exequucya ma bydź czyniona/ y satisfactia nákazána sub pœna bánitionis, y wßy tek postępek in eo passu, táki ma bydź/ iáki sie w Trybunale záchowywa/ salua Appellatione ná bliższy Trybunał/ ábo Piotrkowski álbo Lubelski in duabus septimanis. A Trybunał powinien będźie tákie spráwy sądźić etiam extra Palatinatum, tanquam ex termino conseruato.

A gdyby sie táki excess ostał ná mieyscu / gdźieby sądu ábo vrzędu nie było / tedy wolno będźie tákimże postępkiem ad officium Capitancale postąpić ex citatione literali.

A ieśliby excessiuus z mieyscá seymików y sądów ziáchał / niźliby mu tactum terminum dano/ tedy tákowego wolno będźie ad officium Castrense pozwáć pro eiusdem pœnis wedle zwyczáiu Trybunalskiego / y tákiż postępek ma bydź obserwowány.

Tymże też sposobem/ in quatuor articulis Castren: *spráwy ná Trybunale którymkolwiek/ appellatione tylko semel interposita máią bydź odpráwowáné. Wine in eisdē quatuor articulis dawną w cále záchowuiąc: w czym wßytkich inquisitia, scrutinia, per officium Castren: & Officiales Terrestres pilnie máią bydź czynioné.

Plebei/ hultáie/ áby z rußnicámi nie chodźili ná káżdym mieyscu / sub pœna capitis: ktoryż ieśliby sámi byli / sąd Ziemski ábo vrząd Grodzki y Mieyscki ma ich imáć / y ná gárdle kárać będźie powinien / sub pœna centum marcarum instigan: o co forum cum quolibet iudicio vel officio ná Trybunale będźie inter causas officii.

Tákże też káżdemu ßláchćicowi wolno będźie tákowego imáć/ y ná vrząd oddáć / á vrząd ma executią czynić / sub præfata pœna,

A gdźieby Plebeius delinquens, przy ßláchćicu był áresztowány / tedy on ßláchćic citatus ad officium Castren. in primo peremptorio termino, powinien go będźie stáwić sub pœna centum marcarum Polonicalium.

A gdyby go nie stáwił / tedy soluta pœna præfata, nihilominus & taxam capitis Plebei in eodem termino instiganti, powinien będźie zápłácić. W czym iednák wolna ápellácia raz ná Trybunał extra Palatinatum sposobem opisánym.

A interim niźliby appellatio decisa fuerit, Plebeius ieśli będźie postánowiony / ma bydź przez tenże sąd ábo vrząd Grodzki y Mieyscki in carceribus detentus, Constitucya/ contra impossessionatos Nobiles Anni 1552. w noßeniu rußnic vchwalona sub eadem pœna centum marcarum w cále záchowuiąc. A tá Constitucya trwáć ma do przyiázdu náßego.

*wyst: fol. 430. le. 10. Iest y le. 11. 12. 13. 14.

*niż: w ćśći 7. tit: 16 prá. 2. Ktoby. párag: Gdźieby.

O męzobóystwie z rußnic Woiewództw tychże, też do przyiázdu Krolá I. M.

Tenże tám: f: fo. 35.

12. Ż Mężobóystwá naczesißé z rußnic bywáią/ vstawiamy: Iż gdyby ßláchćic ßláchćicá z rußnice zábił/ ábo ránił vmyślnie/ á ex scrutiniis okazáłoby sie to manifestè, ma bydź ná nim skázána pœna bannitionis perpetuæ. O co forum ná Rokách Grodzkich onéyże ziemie ábo Powiátu / chociaby też nie był possessionatus onéy ziemie ábo Woiewoództwá wyższéy miánowánych/ præmissa citatione wedle práwá. A o głowe ad forum fori potomkowie zábitego (excepto gdyby sie to stáło circa inuasionē meram domus, hospitii, & obsessionem viæ) pozywáć máią. O co scrutinium & diligens inquisitio per Capitaneos & Officiales illius districtus ma bydź: salua tamen appellatione ná Trybunał Piotrkowski ábo Lubelski/ ktory będźie ná ten czás sądzony/ á termin in duabus septimanis ma bydź peremptoriè conserwowány. Ktora Constitucya ma trwáć do przyiázdu náßego.

KSIĄG PIĄTYCH,
CZĘSC SZOSTA,
O Osobách y rzeczách do spraw sądowych należących.

❖

POWODOWA STRONA.
Tituł piérwszy.

Powodowa stroná w swym prawie odpowiedáć ma, będąc pozwaną od tego którego pozwálá.

Prá-wo. 1. GDyż powodowa stroná wszędy ma iść zá prawem pozwánego/ do tégo przynależy: chcemy/ iż ieśli kto w sądzie práwá Niemieckiégo álbo któregokolwiek inego przeciwko komu pocznie swą rzecz/ á pozwány zásie przeciwkoż iemu támże żáłobe vczyni: tedy powodowa stroná v támtegoż sądu o podobną rzecz álbo téż inákszą nie będzie mogłá bydź támtymże práwem pátrzona: ále tákowy pozwány swego práwá álbo rzeczy przed sędzíem/ któremu tákową rzecz sądzić przynależy/ dochodzić ma.

Sit Auctor Iure Theutonico agit: non eodem, sed suo iure reconueniatur.

CVm Actor forum rei vndique sequi debeat: volumus, quòd si quis in iudicio iuris Theutonici, contra reum suam dirigat actionē, vt proponat contra eundem: reus ibidem, super aliqua quæstione simili vel inæquali, reconueniri non poterit: sed suam litem, aut causam, coram Iudice competenti, cùm voluerit, agitabit. Káż: w Wiś 1368. La: 23 HL4/6. HP 448.

Actor debet esse paratus, *maß niżey parte* 8. *Tit:* 10. *lege* 3. **A ieśli.** parag: **Też chcemy.**

Actor interceptor actionis reijcitur.

2. SI quis citauerit alium, reuocando aliqua bona ab eo, vel aliâs pro quacunq; alia causa: & ex aliqua occasione iuridica, citationem, vel alioqui terminum amitteret iudicialiter: & tandem aliquis alius, pro eisdem bonis, aut eadem causa, partem prædictam citauerit: volens Actori primo, viam agendi in præmissis præcludere: Extunc in tali casu consuetudo terræ obseruat, primum Actorem locum habere: vt causam inceptam continuet, & citatione alia meliori. & hoc infra fatalia de iure concessa. non obstante citatione Actoris secundi quæ modo suprascripto locum nō habet in iudicio: donec Actor primus actionem inceptam ad finem deduxerit. Consuetudo &c. HL5/9

Powodowa stroná poswawszy, á Rok y sześć Niedźiél milczy, Cauzę trácí.

3. JEśli kto kogo pozywáiąc zdałby ieden raz/ á dáléyby nic nie postępował/ áż do wyszćia Roku y sześći Niedźiél: tákże gdźieby kto kogo pozywáiąc ná Roku nic nie czynił przeciwko stronie pozwánéy/ á stroná pozwána téżby nic nie postępowá-

Actor causam non continuans ad Annum & sex septimanas, cadit à causa.

ITem alquis aliquem citando si condemnauerit vna vice, & vlterius nihil faceret vsq; ad decursum vnus anni & sex septimanarum. Item, si etiam aliquis aliquē citādo in termino nihil faceret contra partem citatam. Et si etiam pars citata nihil faceret, Zwyeż: &c 1505. La: 122 B. HL4. B/8, le. Præterea &c. HP 495.

powáłá / á ták Roku przepełznął:

Też gdżieby powodowa stroná w iednym Roku y sześći Niedżielách do przepełnienia Roku nic nie czyniłá áni przypozwáłá. Tedy gdy wynidżie ten Rok / powodowa stroná trácí to o co pozywáłá: wyiąwszy gdżieby sądy z iákiey potrzeby były záwieszone. Albowiem w tákowym przypadku zwleczenie ták długiego czásu nie szkodżić nie będżie.

Powodowa stroná bliższa iest dowodu, gdy pozwány przy: gdżieby iednák pozwány odwieść się chciał, tedy mu odwód pozwolony być ma.

Zwycz: La: 122. HL 5/8.

4. GDY powodowa stroná skarży się ná pozwánego y po żálobie rzecze: iż iesli tego przy / chce tego dowieśdź iáko práwo skaże / żadnego práwá nie opuszczáiąc / á stroná pozwána zgołá záprzy: tedy będżie bliższa powodowa stroná dowieśdź. Ale ieśli rzecze stroná pozwána / chce to odbić / żadnego práwá nie opuszczáiąc / iáko práwo skaże: tedy stroná pozwána będżie bliższa odbić. Wyiąwszy Artykuły w Státucie opisáné: o które powodowey stronie dowód przynależy przeciwko pozwánemu.

Powodowa stroná ieśli ná Roku nie stánie, gdy pozwány stánie, winą pary wolow karána być ma, & è contra.

Káz: wiel. w Wiślicy 1368 La: 15. B. HL 5/8. 113. HP 414

5. POwodowa stroná niech czyni y spráwuie / iákoby winny był pozwan do spráwy: á gdy pozwány ná Roku stánie / á powodowa stroná się nie vkaże: skázuiemy dla nieposłuszeństwá powodowego / które iest więtsze niż pozwánego: iż pozwány rzecz otrzymał. Jeśliżeby záś pozwány ná Roku sobie náznáczonym nie stánął / á powodowa stroná sámá przez się ábo przez swégo Posłá stánie: skázuiemy / iż zá to nieposłuszeństwo pozwány dwiemá wołmi zá winę ma być karan.

Winá tá ábrogowána.

faceret, sicq; si terminus lapsus esset, aliâs przepełznie.

Si Actor intra curſũ eiuſdẽ tẽporis vni us anni & ſex ſeptimanarũ ad terminũ lapſũ nihil faceret, tũc decurſo iſto tempore, amittit Actor id pro quo citabat: excepto quòd iudicia ex aliqua neceſſitate ſuſpenſa fierent, tunc citationi Actoris prorogatio longi temporis nihil nocebit.

Actor cùm Reus negat, propior eſt ad probandum: ſi verò Reus euadere voluerit; admitti ad euadendum debet.

ITem cùm Actor queritur ſuper Citatum, poſt propoſitionem, aliâs poſt querelam, dicet: Si id Reus negabit, volo id probare, prout Ius decernet, nullum ius omittendo: & Reus ſimpliciter negauerit: extunc propinquior eſt Actor ſuam Propoſitionem probare, quàm euadere Reus. Sed ſi etiam dicet Citatus: volo id euadere, aliâs odbić / nullum ius omittendo prout ius decernet: tunc Citatus propinquior erit euadere. exceptis Articulis, in Statuto ſcriptis, pro quibus Actori probatio debetur, contra Citatum.

De Contumacia Actoris.

ACtor faciat & procuret ad cauſam Reum citari. Reo itaque in termino comparente, Actore verò totaliter ſe abſentãte, decernimus: ob Cõtumaciã Actoris, quæ eſt maior quàm Rei, ipſum Reum cauſam obtinuiſſe. Si autem Reus, parère in termino ſibi aſſignato non curauerit: Actore per ſe, vel ſuum nuncium comparente: Decernimus, quòd pro huiuſmodi Contumacia, Reus duorum boum pœna mulctetur.

Pátrz wyso. 502. prá. 17. Też.

Pœna duorum boum abrogatur.

Sigis. Crac. 1537. HL 62 B/ 112.

6. QVia nuſquam deſcriptum eſt in Statuto: quo pacto pœna contumaciæ, ſuper partibus citatis exigi debeat: (nam tantummodò in Statuto magni Kazimiri, de receptione & pignoratione duorũ boum tractatur. cui Statuto, per abuſum tàm longi temporis, eſt abrogatum: propterea quę nullum robur, & firmitatem habere dignoſcitur) ideo Sacra M. Regia decernere dignata eſt: Quia præfatæ pœnæ, à condemnatione in Contumacia, à nulla parte citata, in nullis iudiciis, tàm Regalibus quàm Terreſtribus, etiam Caſtren: per iudicium, neque per partem Actoream, neq; pecuniis,

is, neque pignorationibus exigi, nec quouis modo recipi debebunt, nunc & in posterum, decreto Iudicii mediante.

7. *Ná mieyſce pary wołów parę groſzy vſtáviono.*

Pátrz wyſſey fol. 502. *práwo* 17. *Też vſtáwiamy.*

Powodowa ſtroná povmárłey ſtronie powinná Cauzę odnowić, niż rok y ßeść niedźiél wynidźie.

Actor, reo ſeu citato mortuo, intra annum & ſex ſeptimanas cauſam renouet.

8. SI pars citata moritur, pendente & indeciſa cauſa: Actor tenetur contra puteros & Succeſſores eius, citationem & cauſam, per concitationem reuiuificare, intra annum & ſex ſeptimanas. alioqui, ſi id facere neglexerit: cauſam totam, pro qua actio inter eos vertebatur, vt ſupra ſcriptum eſt, perdet in perpetuum: ſecundùm conſuetudinem terræ antiquam. *Conſu. HL. 5. B/ 10.*

wyż. prá. 2. Iesli.

Si verò plures fuerint Actores, & ſimiliter Rei, in vna citatione: & ſi aliquis eorum, pendente citatione, ex vtraque parte morereturr: vel plures aut omnes morerentur: extunc Actores ſuperſtites, à ſe & Succeſſoribus defunctorum participum ſuorum, vel Succeſſores Actorum contra Reos etiam viuentes aut hęredes, & contra Succeſſores defunctorum, citationem huiuſmodi & cauſam reuiuificare tenentur: toties quoties id acciderit, vſque ad finem cauſæ. Nam ſi quis moritur in citatione exiſtens: moritur citatio ſua, & actio, niſi fuerit reuiuificata per citationem, contra hæredes & Succeſſores mortui.

Si autem pars habens actionem, ad quodcunque Iudicium pendentem, moritur intra terminos, vel eo die, quo Actio dicta debuit iudicari: extunc pars aduerſa, ſiue ſit Actor ſiue Reus, non debet proſequi cauſam huiuſmodi: propter mortem partis ſuæ, in eiſdem terminis, & Iudicio, vbi pendebat: niſi præmiſſa concitatione, contra Succeſſores mortui iuxta conſuetudinem terræ.

Si verò in tali caſu attentaret Terminum, & cauſam proſequeretur, contra defunctum: hoc partem proſequentem non releuabit: quin cum laruis, hoc eſt cum mortuis, luctari videbitur.

Powodowè ſtrony áż ná końcu zdawánè bydź máią.

9. Zdawániu ná Rocéch Ziemſkich ábo Grodzkich áż ná końcu powodowé ſtrony máią bydź zdawáné. A ieſli pozwány zdalby pierwey Powodá/ niż práwo dopuści inych powodów zdawáć: tedy powodowi tákowé zdánié nic nie bedźie ßkodźiło.

Condemnatio Actoris.

ITem in terminis condemnādis Caſtrenſibus vel Terreſtribus, vſque in finem Actores debent condemnari. Et ſi citatus prius condemnaret Actorem, antequam ius admittet alios Actores condemnari: Actori condemnato nihil nocebit condemnatio. *Zwycz. Laż 122. HL 55/ 98. HP 497*

Formá zdawánia in pœna Contumaciæ.

10. NObilis A. B. actor; Nobilem C. D. citatum, per Miniſterialem iuridicè clamatum, in pœna Contumaciæ, ſuper Citationem ſuam E. F. occaſione G. H. valoris L. K. latius canentem, condemnauit. *HL 63/ 113.*

PROKVRATOR Y PROKVrácіie. Tituł II.

Prokuratorá kto chce vżywáć może.

Procuratore, qui vult, vtatur.

Iż

Quia

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 10 HL 207. B/ 370. HP. 443.

Iż kożdemu swoią obroną táko iest przyrodzona/ták też niéma bydź broniona: dla tego vstáwiamy: áby w sądźiéch náśégo Krolestwá/kożdy człowiek którégokolwiek stanu y záwołánia/ mógł/ y ma mieć swégo Prokuratorá álbo Przepowiádácza.

Prawo. I.

Quia cuilibet sua defensio & tuitio (cũ iuris sit Naturalis) non est deneganda: ideoque statuimus: Quòd in Iudiciis nostri Regni, quilibet homo, ciuscunque sit status & conditionis, potest & debet habere suum Aduocatum, Procuratorem vel Prolocutorem.

Prokurator ma być dány vbogim y nieumieiętnym.

Ignaris & egentibus Procurator detur.

Káz. wNie. 1454. La. 94. HL207 B/370. HP. 443.

2. Jeśliby kto do Sądu przyszedszy rzeczy swéy słusznie rozpowiedźieć nie vmiał / álbo iezyká niemiał wolnégo / áni przyiaćiela nie mógłby mieć / którýby zań mówić chćiał: tedy Sąd támże siedzący z Vrzędu swégo temu proszącému Prokuratorá godnégo powinien náznáczyć.

Si quis verò in Iudicio constitutus, rem debitè suam proponere nesciuerit: aut in lingua impeditus fuerit: nec amicum pro eo loqui volentem, poterit habere: Iudicium ibi sedens ex suo officio, sibi petenti Procuratorem idoneum deputare debebit.

Kto iednák chce, swą rzecz, sprawować może.

Qui tamen velit suam causam agat.

Zyg. wkrá. 1543. HL. 207B/370.

3. Omnis qui Procuratore careret, poterit suam causam coram iudicio exponere: vel controuersiam, & defensionem sui facere: sepositis atque reiectis in partem, captiunculis pœnarum, quas captiones Iudex permittere non debet: nisi hoc custodire, vt iustitia vnicuique ministretur.

Białegłowy w gospodźie prokuratorá stánowić mogą.

Mulieres in hospitio Procuratorem constituunt.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 10 HL207. B/ 370. HP. 444.

4. Aby białychgłów mieszkánié dla krewkości płći od zebránia mężczyzn wszelákim sposobem było oddźielone / y áby do spraw wezwáné nie ćisnęły sie w zebrániu y w kupách mężczyzn: nasza władza to postánowiliśmy niniejszym czásem: Iż gdy która páni ábo pánná pozwáiąc / ábo pozwána przyszłáby ná rok sobie náznáczony: Sędźia ná sądźie siedzący służebniká swégo z tym który sie z nią práwuie/ do gospody onéy pániéy posłáć będźie powinien: przed którym sprawe ábo obrone swéy rzeczy Prokuratorowi swému/ którégo sobie obierze/ we wszytkim zléći.

Mulieres in hospitio Procuratorem constituunt.

Vt dominarum habitatio, propter fragilitatem sexus à cœtibus virorum omnimodè sit distincta: & ne ad causas vocatę, præmant se in turmis & conuentibus masculorum: sanxit nostra autoritas de præsenti: vt si quæ domina, siue virgo, citans aut citata venerint ad terminum sibi præfixum: Iudex præsidens iudicio, Officialę suum cum eius aduersario, ad hospitium illius dominæ, mittere teneatur, coram quo actionem siue defensionem suæ causæ, Aduocato, vel suo Procuratori, cui placet, in toto delegabit.

Prokuratorowie przyśięgli być, á ßą cunki pieniężnè w poznićch miernie kłáść máią.

Procuratores sint iurati, & æstimationes pecuniales in citationibus moderatè ponantur.

Sigis. Crac. 1543. HL. 208/ 371.

5. Procuratores mercenarii, qui mercede conducti hominum causas in iudiciis communiter procurant, ne amplius difficultates & comperendinationes in iure facerent, debent esse iurati: Quia iniustas causas, neq; suscipere, neque eis consulere, neq; illas promouere debent, in gratiam alicuius partis.

Præterea æstimationes pecuniales, quas pro iniuriis vel damnis in citationibus ponunt,

ponunt, debent ita moderari, & ad eum valorem redigi, quanti damnum valet; ne ob hoc, probationibus & testibus homines grauarentur.

Iudex autem, qui iudicio præsidet, debet prospicere & animaduertere in talem, & punire illum: sicut est, de inordinatis citationibus, statuto descriptum.

Quòdsi certò comperientur aliqui Procuratores, huius statuti transgressores, & audaces: extunc debent per Iudicem ad nos remitti, Quòdsi decreto nostro Regio, transgressionis reus reperietur: extunc ei officio procurandi, in omnibus iudiciis nostris regalibus, terrestribus, Castren: inhiberi debet.

Hoc autem intelligi debet præter illos, qui consanguinitatis aut amicæ consuetudinis iure ducti amicorum: necnon præter famulos, qui dominorum suorum causas procurarent: neque communiter in iure causas dicerent.

Denique præter illos: qui ipsimet suas proprias causas iudicialiter agerent. Tales enim huic statuto subdi non debent.

Attamen Procuratores Dominorum, tametsi domino aliquis eorum seruiat, & eius causas procuret (si modò communiter Procuratoris officium exerceat) eo non obstante, tenebitur hoc iusiurandum præstare. & literas autenticas iuramenti sui, ab iudicio terrestri accipiendas, habere: cũ quibus literis, vbiq; fides habebitur ei indubia.

Prokuratorowie pilnie y wierni bydź máią.

6. ZApowiedamy áby Prokuratorowie z niepotrzebnémi pozwy y sprawámi do sądu nie chodźili: chcąli vysdź karánia státutowégo

Wiz práwo 9. Gdy sie.

Tákże áby wezwáni wedle rieiestru rychlo bewáli/bo w wzywániu osob wedle reiestru sie záchowamy.

A iesli ktory Prokurator záwołány nieská wi sie/ dopuścimy ji zdáć. Abowiém vmyślnie zwykli ciągnąć rzeczy/ ták iż nietylko Sędziowie powiátowi/ ále też Król Jeo Mć. z Assessory swémi nie w ten czás kiedy chcieli/ ále kiedy Prokuratorom sie podobálo sądźili.

A ták iesli ktory Prokurator niedbálością ábo złością nie rozpiérając sie z przeciwną stroną dopuścilby strone swą zdáć/ á tákowa stroná/to iest/czyiá rzecz iest stárzyłáby sie o to: tedy rámże przed sądem álbo ná seymie będźie mu z niego vczyniona spráwiedliwość nieináczéy/ iedno iáko z sługi/ chocby też był osiádły.

Prokurowáć áni powynáć bez swego powodá żaden niemoże.

7. KTożkolwiek ná sądźie siedzący/ ábo ich Woźni ábo słudzy/ chcąc złośliwie niektóre vciśnąć pracámi y nakłády/ y żądáiąc z ták prácuiących wyciśnąć nieco pieniędzy/ ábo rzeczy iákich od niewinnych/ á to dla tego/ áby sie im odkupili od trudnośći

Procuratores sint diligentes & fideles.

EDicimus: ne cum inordinatis citationibus & actionibus, Procuratores ad iudicium accedant: si volent pœnam statuti euitare. *Zyg: Aug. w Piotr. 548. HL. 208. B/372. HP 448.*

Item, vt vocati secundùm regestrum præstò sint. siquidem in vocandis personis iuxta regestrum nos conseruabimus.

Quòd si quis vocatus abfuerit, condemnari permittetur. Etenim studiosè extrahunt causas; vt non solùm Iudices prouinciales, verùmetiam regia Maiestas, Assessoresq; ipsius, non tum quando volebant, sed quando Procuratoribus libebat, iudicabant.

Quocirca si quis Procurator negligentia vel nequitia non controuertendo cũ aduersario, permitteret principalem suum condemnari: is autem principalis tali damno affectus, eo nomine queritur: extũc ibidem coram iudicio, vel in comitiis administrabitur de eo iustitia: non secus atq; de seruitore: etiamsi fuerit possessionatus.

Sine actore ne quis procuret vel citet.

PRæterea, quicunq; præsidentes aut eorum officiales vel eorum familiares, aliquos malitiosè laboribus & expensis grauare volentes cupientesq; & laborantes emungere & extorquere aliquid pecuniarum aut rerum ab innocentibus pro vexatione *Káź wielki w Wiślicy 1368. La. 14 HL. 4/7. HP 444.*

ści y vtrapienia: ktoszy ácz żadnéy spráwy y práwnégo postępku przeciwko nim nie máią: wßákże prokurują rózne pozwy y zmyślone piśą spráwy.

Dlatego vstáwiamy: iż ieśli kto pozowie ábo będźie prokurował czyie rzecz przez powodá słußnégo: ták pozywáiący álbo prokurujący niech będźie powinien záplácić winę pozwánému pietnadźieśtą/ to iest trzy grzywny.

A przedśie zákázuiemy Káßtelanóm y wßytkim Sędźióm y Podsędkóm: áby nápotym przez pewnégo powodá y rzeczy wyrázonéy niemogli skázować áni dawáć/áni słuchác pozwów żadnych.

Máiąc dostáteczną prokurátią y moc stawáć v sądu, spráwy pryncypalá swego odprawowác mogą.

Zyg. w Pio. 1511. fo: 18. HL. 209/ 371. y 372. HP. 446.

8. Stáry státut spráwiedliwym vmiárkowániem wykládáiąc vstáwiamy: áby Prokurator choć będźie osiádły choć nie osiádły/ máiąc dostáteczną prokurácyą/ mógł v sądów stawáć/ y wßystko czynić y spráwowác/ cokolwiek iego pryncypalá ábo tego czyiá rzecz iest spráwy álbo spraw sie dotycze.

Też strone pozwem Nadwornym pozwác y Sędźiego rußyć y wßytko czynić: co ku obronie spráwy będźie przynależeć.

Wyiąwßy zápisy/ których áni nowych czynić/ áni z stárych quitowác/ áni pieniędzy zápisánych będźie mógł brác/ okrom bytności swego Pryncypalá ábo Aktorá.

Z Prokurátią nie dostátnią do Sądu okázowác sie nie máią, inácżey karani być máią.

Zwyc. 1505 La. 111. HL. 208/371 HP 445.

9. Gdy sie kto vkaże z Prokurátią v sądu/ á oná będźie zła ábo niedostáteczna: ták w ziemskim práwie niech záplácí winę trzy grzywny/ á w práwie Grodzkim ßeść skotów/to iest/dwánaśćie großy/ ktore sam Prokurator záplácí nie ieg stroná/to iest/ nie on od ktoreg rzecz spráwuie.

xatione redimenda, quamùis penitus nihil habeant causæ seu quæstionis aduersus eosdem, faciunt & procurant diuersas citationes: finguntq; & dictant causas.

Idcirco statuimus: quòd siquis citauerit vel procurauerit aliquem, sine legittimo actore, vulgariter przez powodá: taliter citans vel procurans talem citationem pœnam piątnadźieśta soluere citato tenetur. *o tymże maß niżey w rćyże cią śći Tit. 6. le. 1. Quod deinceps.*

Prohibẽtes nihilominus Castellanis, & quibuslibet Iudicibus & Subiudicibus: quòd deinceps, sine certo actore & causa expressa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes.

De potestate Procuratorum in ciuilibus vel criminalibus causis, sed inscriptiones excipiuntur.

ITem antiquum statutum æqua moderatione interpretantes, statuimus: vt procurator siue possessionatus, siue non possessionatus, habens sufficiens procuratoriũ, possit in iudiciis cõparere: omniaq; agere & exercere, quæ ipsius principalis causam vel causas, attinent seu tangunt.

Etiam partem citatione verbali, aliâs Nadwornym/citare: & Iudicem mouere: ac alia omnia facere, quæ ad defensionem causæ pertinent.

Præter inscriptiones: quas nec nouas facere, nec de antiquis quietare, nec pecunias inscriptas tollere poterit, sine præsentia sui Principalis seu Actoris.

Insufficiens Mandatarius punitur.

ITem aliquis manifestans se cum Procuratione in iudicio, si malũ procuratoriũ seu Procurationẽ habuerit: luat pœnã in iudicio Terrestri triũ marcarũ: in iure verò Castren: sex scotos. quã solus ipse Procurator soluet, non Principalis suus, aliâs non ille, à quo causam dicit.

Do trzećiego dniá Controwersię oddawác máią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Const. 110. B.

10. W tym też sie dźieią trudności wielkie/ iż Prokuratorowie v sądów wßelákich/nie oddawáią controwersiy swych záraz/á potym przypisiną wiele/czeg przed sądem onym nie mowili/ chcąc rátować spraw onych/ co opuścili: z czeg o to bywa spór wielki

między

miedzy stronámi A ták vstáwiamy/że nadáley do trzećiégo dniá Prokuratorowie controwersię oddawáć powinni są/á to dla pámięći vrzędników / áby wedla pámięći corrigował Sędzia co przed nim mówili/á potym iey sąd niewinien przymowáć/ieśli iey nie odda wedle czásu opisánégo.

WOZNY. Tituł III.

Woźnego iedno Woiewodá stánowić y bronić ma.

Ministerialium cõstitutio, eorumq; Iudices & defensores.

Práwo. 1. WOźnych żaden/iedno Woiewodowie/ stánowić nie ma: y oné sądzić/y o ich vbićie/ábo rány/ ábo o głowę winy wyćiegáć y bráć/niech máią zupełną moc.

HOc etiã specialiter declaramus: quòd Officiales vel Ministeriales, aliâs służebniki/nullus nisi Palatini instituere,& eos iudicare: proq; afflictione, aut vulneribus, vel capite eorundẽ pœnas exigendi vel leuandi, omnimodã habeant facultatem. Káz. wiel. w Wiślicy 1368. La. 32 HL 157/ 280/ HP. 464.

Woźnégo przysięgá.

Iuramentum Ministerialis.

2. JA B. przysięgam: Iż od tego czásu y nápotym bede wierny Naiáśnieyszemu Pánu memu Królowi ić. sprawy sądowné mnie poruczoné y zwierzoné/y pozwy bede wiernie sprawował: we wszytkich sprawách/ y gdy bede náświádectwo wezwan/wiernie zeznam/ nie zá miłością/ nie zá nienawiścią/ áni zapłatą/ áni łáską: ale dla Bogá y sprawiedliwości: áni bede zwalał ná żadną złą rzecz/któraby mogłá iakimkolwiek sposobem potłumić prawdę: y bede posłuszny Sądu Krolewskiégo: y wszytko/co mi będźie poruczono przez Pány Woiewody/y iné Vrzędniki sądu Ziemskiégo/ wiernie bede zeznawał/ áni bede pomagał fałszywéy sprawie: y wszystkie rzeczy mnie zlécone wiernie okrom chytrości y zdrady sprawować bede. Ták mie Pánie Boże wspomoż/ y S. Krzyż Páná Chrystusow. Iuramentum Ministerialis. EGo B. exnunc & in antea, fidelis ero Serenissimo Domino meo Regi &c. negotia iudiciorum mihi commissa & credita, & citationes fideliter faciam: super quibuscunq; negotijs, postquàm in testimonio requisitus fuero, fideliter recognoscam: non amore, odio, prætio, vel fauore; sed pro Deo & iustitia: nec ero consentiens cuiusquã malitiæ: quæ posset quoquo modo opprimere veritatem: obediens etiam ero Iudicio Regali: omnia mihi commissa, per Dominos Palatinos & alios Officiales Iudicij Terrestris, fideliter recognoscam. nec promouebo falsam causam: & omnia mihi commissa, fideliter absq; dolo & fraude promouebo. Ita me Deus adiuuet, & omnes Sancti. La. 163. HL 137. B/246 HP 464:

Woźny nástrząd swóy ma mieć list od Woiewody, który táki być ma.

Forma literarum Palatini, Ministeriali dari solitarum.

3. JA N. Woiewodá ić. Wszytkim y kożdemu z osobna w Woiewództwie nászym B. będącym prawá Ziemskiégo vczesmkóm/ oznaymuiemy przez niniejszy list: iż EGo N. Palatinus Crac: vniuersis & singulis, in Palatinatu nostro Cra. existẽtibus, iuris Terrestis municibus, significamus tenore præsentium: quia cùm attendisse-

iż gdyſmy obaczyli/że ſprawiedliwość ludzka prawna dla małości woźnych była zamieſkawana/abo z trudnością odprawowana: aby z vrzędu nászego pożytku ludzkiemu z tey ſtrony omieſkánié nie było/opátrzonego A. o którego cnocie/dowćipie/y dobroći/od wiele ludźi dobrych wźieliſmy świádectwá/ná Woźnego Ziemie Krákowſkiey obráliſmy y poſtrzygli/iákoż ji Woźnym czynimy y ſtrzyżemy/w imie Boże przez ninieyſzy liſt: y przyſiege wiernośći przyieliſmy od niego: y tym względem przez ninieyſzy liſt dáliſmy y pozwoliliemu moc/wſzytkié Woźnégo vrzędy/po wſzytkim Woiewodztwie nászym Krákowſkim ſłużnie exequowáć. A ták wam opowiedamy: ábyśćie onégo A. B. vżywáli iáko prawdżiwégo/vczynionégo/przyśiegłego/y wiernégo Woźnégo/we wſzytkich wászych ſądźiech/świádectwách/y inych poſtępkách prawnych/záchowawſzy záwżdy iemu powinną y ſłużną zapłátę. A ieſli/czego Boże vchoway/nie wiernie vrząd ſwóy ſprawowáć będźie: tedy karan bydź ma. Ná ktorey rzeczy świádectwo ten ninieyſzy liſt pod pieczęćią nászą dáliſmy.

Woźnego ná pozywánié kto przydáć może, y iáki był zwyczay z ſtrony pozywánia przed tym.

Káz. wiel. w Wiślicy 2368. Laſki 37. B. HL. 157. B/ 62. y 71. y 281. HP 465.

4. SKázniemy obiáśniáiąc: Iż My/abo Woiewodá ábo Káſtelan/y Stároſtá náſz/ábo Sędźia/Podſędek/ábo Piſarz/y kożdy Vrzędnik będą mieć moc dáć Woźnégo ná pozywánié.

Ták iż ktoryſzy máią práwo/niech nie będą pozywáni/iedno przez liſty náſze ábo Stároſty nászego/y ći tylko przez liſty náſze niech będą pozywáni.

Ale gdźie będźiemy z dworem nászym/ábo gdźie będźie ſąd nász wálny: będźie mógł Woźny zá roſkazániem nászym/ábo nászego Stároſty/ábo Sędźiéy/okrom liſtów pozwáć w goſpodźie/ábo ná Rynku.

Wſzákże gdźie któ pozwan bydź ma nie we Dworze nászym/ábo nie v ſądu nászego: tedy nie w domu ſłáchetckim/ále v Włodárzá ábo v Wóytá pozew niech będźie położon przy bytności powodowéy/ábo przy iego poſle/przećiwko ktoremu ma bydź rzecz ſprawowána: y ma bydź rozpowiedźiána przyczy-

mus iuſtitiam hominũ forenſem, ob Miniſterialium paucitatem ſolere negligi, aut ſaltẽ difficile expediri: ne noſtro officio, illorũ autem vtilitati hac parte deeſſe videamur: prouidum A. de B. de cuius virtute, induſtria, ac integritate compluriũ bonorum virorũ accepimus teſtimonia, in Miniſterialem Terreſtrem Cracouien: creandum atq; tondendũ duximus: prout creamus & tondimus in Dei nomine, per præſentes. ab eodemq; Iusiurandum fidelitatis ſuſcepimus: ipſiq; eo nomine has præſentes noſtras literas dedimus, ſimulq; conceſſimus illi poteſtatẽ, omnia Miniſterialis officia, vbiq; in Palatinatu noſtro Cracouien: legittimè exequendi. Quocirca vobis denunciamus: vt eò A. B. tanquam vero, creato, iurato & fideli Miniſteriali, in omnibus veſtris iudiciis, atteſtationibus aliiſq; omnibus iuridicis actibus vtamini: ſaluo ſemper ipſius ſalario, debito & cõpetenti. Et ſi (quòd abſit) infideliter fecerit ſuũ officiũ: pœna. In cuius rei teſtimoniũ præſẽtes literas noſtras Sigillo noſtro cõmunitas, eidẽ dedimus.

Rex autẽ, Capitaneus, Palatinus, Iudex, Subiudex & Officialis Miniſterialẽ ad citandũ dare poſſunt.

DEcernimus etiam declarando: quòd nos vel Capitaneus noſter, vel Palatinus, vel Iudex, vel Subiudex, vel Officialis, qui dicitur Woźny/ habeant facultatem dandi Miniſterialem, ad citandum.

Ita, quòd hi, qui habent ius, non citentur niſi per literas noſtras vel noſtri Capitanei: illiq; per literas duntaxat citentur.

Sed curia noſtra præſente, vel in iudicio noſtro generali exiſtẽte, poterit Officialis ad mandatũ noſtrũ, vel noſtri Capitanei ſeu Iudicis, ſine litera citare, in hoſpitio, aut in foro.

Extra Curiam noſtram vel iudiciũ noſtrum, ſi quis citari debuerit: non in domo militis, ſed apud Vladariũ ſiue Scultetũ edictũ citatoriũ proponatur, Actore præſente, vel eius nuncio: ei, contra quẽ actio fuerit dirigenda, cauſa citationis per quem citatur expoſita: & aſſignato ſibi certo termino comparendi.

Et ſi

przyczyná pozwu/ przez kogo iest pozwan/ y náznáczyć mu pewny Rók áby stánął.

A iesliby będąc pozwány nie stánął ábo tym wzgárdził: zá kożdy Rok pierwszy y wtóry osm skotów/ to iest szesnaście groszy zápłácić niech będzie powinien: á ná trzecim Roku iesli nie stánie/ niech rzecz swą trácí z winą.

A iesli powodowa stroná ná pierwszym Roku ani przez sie ani przez posłá swégo nie stánie: niech trácí swą rzecz z winą siedm grzywien.

Et si citatus comparere non curauerit, vel contempserit: pro quolibet termino, videlicet primo & secundo, octo Scotos pro pœna soluere teneatur: & in tertio termino si non comparuerit, causam perdat: & ab actione cadat, cum pœna.

Si verò Actor in primo termino, nec per se nec per alium suum nuncium paruerit: ab actione sua cadat, cum pœna septem marcarum.

Woźny przed láty pozywał z kiem.

5. IŻ z obyczáiu pozywánia niektóre obćiężliwości y vćiski przez nászé Sędzie/ ábo Woźné poddánym nászym zwykły sie przydáwáć. dla tego tym obćiężliwościam y vćiskom chcąc zábieżeć/ vstáwiamy: áby Woźni/ gdy przez Nas albo kożdego Sędziego máią bydź náznáczeni ku pozywániu/ták sie spráwowáli.

Iż sam Woźny z swym zwyklym kiem ma przysdź do Páná Wsi/ o którykolwiek występek będzie miał bydź pozwan: á zánie chawszy Kmiecí w onéy Wsi/ w pokoiu do domu álbo do fortki tegoż Páná mazákołátáć/ y wołáiąc ma ji pozwáć. A list pozwu niech poda: y niech powié co sie zámyka w pozwie: to iest zá którego Sędziego roskazániem/ y ná czyie prośbe iest pozwan/ y dla któréy przyczyny vczynił ten pozew.

A iesli téyże Wsi Kmiecie z Pánem onéy Wsi będą winni/ chcemy áby tymże sposobem dotykáiąc sie fortki kożdégo kmiecia/ y wołáiąc ná nie kładł pozew obyczáiem iuż przerzeczonym: którzy Kmiecie iesli nie będą winni występku swégo Páná/ chcemy y zákázuiemy: áby przez pozew zámordowáni.

Ale iż niektórzy czestokroć dla lekkiego ważenia/ álbo máiąc nienawiść y nieprzysłużnie mordować/ y im trudności zádáwáć: dla tego te złą rzecz chcąc vlécz yć álbo odiąć/ vstáwiamy: Iż kiedykolwiek sie to pokaże/ iż Kmiecie przez spráwiedliwéy y służnéy przyczyny będą pozwáni y závołáni: áby ten/ który ie wyćiągnie pozwem/ był karan winą/ która zową pietnadzieśta/ to iest

Qui mos citandi olim fuit per ministeriales.

QVoniam ex modo citationis nonnulla grauamina & oppressiones, per nostros ludices, seu Officiales, nostris subditis euenire consueuerunt: & ideo eisdem grauaminibus & oppressionibus volẽtes obuiare statuimus: Quòd ministeriales, siue Officiales, per Nos seu quoslibet ludices deputandos fore & esse, in hũc modum formandam, vel faciendam citationem. *Káz. wiel. w Wiślicy 1368. La. 12 HL. 157. B/ 281 HP766*

Quòd ipse Ministerialis, cum suo solito baculo, debet accedere ad dominum villæ: pro quocunque etiam excessu fuerit citãdus: & omissis eiusdem villæ villanis, in pace & tranquillitate illis relictis, ad domum seu ad portam eiusdem domini, suo baculo tangendo, & clamando eundem citet: literasque citationis porrigat: exponendo nihilominus in dicta citatione contenta: de cuius videlicet ludicis mandato, & ad cuius instantiam, & propter quam causam fecit eandem citationem.

Si autem eiusdem villæ villani, & ipse Dominus villæ fuerint simul culpabiles, volumus: Quod eodem modo tangendo portam cuiuslibet villani, seu Kmethonis, & clamando, faciat simili modo (vt præmissum est) citationem. Qui villani si non fuerint culpabiles, in delicto sui domini: volumus & prohibemus omninò, quòd per eandẽ citationem quomodolibet non grauentur nec fatigẽtur.

Tamen plerunque in contemptum & odium villæ domini, & ex rancore, consueuerunt aliqui villanos indebitè fatigare, & molestare. Quare huic morbo mederi volentes, statuimus. Quòd quando-

to iest trzemi grzywnámi.

A tym sposobem chcemy/ áby był pozew vczyniony przerzeczony: gdźie okrom winnosci Pánskiey Kmiecie onego Pána bedą społecznie ábo rozdźielnie winni ábo obwinieni: ták iż dotykáiąc sie sądu kożdego z nich pozwáć będźie powinien obyczáiem y porządkiem wyssey wyrázonym: á iuż ma przestáć vcisk w pozywániu wyssey nápisány.

cunque ipsos villanos, absque iusta & legitima ratione, citatos & vocatos esse cõstat: quòd ille extrahens Citationem, & qui hoc malitiosè procurat, puniatur pœna, quæ dicitur Piątnadźiesta.

Et eodem modo volumus fieri Citationem prædictam: vbi sine delicto domini villæ, ipsius fuerint villani communiter vel diuisim culpabiles vel delicto obnoxii: ita quod ad portã tangendo, quẽlibet ipsorum citare teneatur, modo & ordine superiùs expresso: cessante qualibet oppressione suprascripta.

Woźny pozywáć niema, iedno Sędźiego sie dołożywszy.

Ministeriales ne citent, Iudice non iubente.

Káz. wiel. w Wisley 1568. La. 22 HL 157. B/ 281. HP 465

6. Dowiedźieliśmy sie zá czestą á płáczliwą skargą/ iż Woźni po ziemi krążąc y biegáiąc vbogie ludźie ná Wsiách/ y wsi Duchownych/ álbo vboga Szláchte/ y inné poddáné nászé/ wynáleźli sobie wymyślné zwyczáie dzieczenia y mordowánia: ták iż ieśliby które Wsi y vboga Szláchtá y Kmiecie Duchownych wedle woley tych Woźnych wszelákimi potrzebámi podeymować niechcieli: tedy ciż Woźni vboga Szláchte álbo Kmiecie przez winy y przez przyczyny/ y przez roskázánia Sędźiego pozywáią tylko sámą chciwością dzieczenia ich: y ktemu Roki im wedle woley swéy náznáczáią: zkąd vboga szláchtá ábo Kmiecie/ chcąc sie odkupić tákowému vdzieczeniu y vciśku/ częstokroć zá pewną summe pieniędzy z nimi sie vgadzáią. A ták my tákowéy złości y chytrości ich chcąc zábieżeć/ vstáwiamy: áby nápotym Woźni pod winą strácenia swégo Vrzędu/ y pod strácenim wszytkich swych dóbr/ okrom osobliwégo roskázánia Sędźiego nie śmieli kogo pozywáć. A ieśli ináczéy bedą czynić: przerzeczoney winy y ná twarzy wypálenia y náznáczenia słusznie sie máią bać.

6. Debili querela sæpius recepimus, quòd Ministeriales per terram gyrantes & cursitantes, pauperes villanos, aut Religiosorum villas, aut pauperes Milites, cæterosque Subditos nostros, fatigandi vel vexandi, modos exquisitos adinuenerunt: ita quòd si alicuius villæ pauperes, Milites, aut villani Religiosorum, eos, pro beneplacito ipsorum Officialium, quibuslibet expensis non pertractant nec procurant, iidem Ministeriales ipsos pauperes Nobiles aut villanos, sine culpa seu causa, & absque Iudicis præcepto citant: occasione vexationis faciendæ terminos eis, pro libito suę voluntatis, assignantes: Sicque iidem pauperes, Milites, seu Villani, volentes redimere huiusmodi vexationes & molestationes, sæpissimè de certa pecuniæ summa cum eisdem componunt. Vnde nos huiusmodi malitiæ & machinationi obuiare volẽtes, statuimus: Quòd deinceps Ministerialis, sub pœna priuationis sui Ministeriatus & priuatione omnium bonorum suorum, absque speciali Iudicis mandato, aliquem citare non præsumat, aliâs præmissam pœnam, & in facie adustionem & notationem, non immeritò poterint formidare.

Woźny z iednym Szláchćicem pozwy kłáść ma dla śmierći swéy.

Citatio apud Wladariũ vel Kmetonem ponenda à Ministeriali.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 32. HL 158/ 282 HP. 459.

7. Woźny dla śmierći swéy z iednym Szláchćicem w osobie powodowéy postáwnym ma kłásdź pozew indifferenter ábo v Szláchćicá/ który pozwan bydź ma we dworze iego/ álbo v Włódárzá/ álbo v Kmiecia/ álbo Zagrodnika: wszákże opowiedźieć

Debet autẽ Ministerialis, propter mortem suam, cũ vno Nobili in persona Actoris misso, ponere citationem indifferenter, vel apud Nobilem citandum, in curia eiusdem, vel apud Wladarium, aut Kmethonem, siue apud hortulanum: publicando

wiedźieć ma położenie pozwu we dworze onego szlachcica: ktorego ieśli nie będzie we Wśi/ tedy Kmieciom toż Woźny oznaymi: aby to ku wiadomości pozwanego przyszło.

blicando nihilominus Citationis positionem, in curia terrigenali: quæ si defuerit in eadem villa; extunc Villanis idem idipsum Ministerialis notificabit, vt ad notitiam citati deueniret.

Pozew we Wśiach spustoszałych w drewno ma być wetknion.

8. A we Wśiach spustoszałych gdźie osiadłych niemasz/ pozew w drewno rozszczępione położony y w ziemie wetknion/ niech będzie opowiedźian albo we Wśi bliższey/ albo w Parafiiey tegoż Wśi spustoszałey: a położenie pozwu ma Rok vprzedźić ieden tydźień.

Citatio in Villis desertis in lignum recisum infigi debet.

IN Villis verò desertis, possessionatis deficientibus, citatio in lignum recisum posita, terræque infixa, publicetur: vel in illa Villa viciniori, vel in Parochia eiusdem Villæ desertæ. Et vt positio Citationis præcedat terminum vna integra septimana. Zyg. w Pio. 1523. fo. 32. HP. tamże.

Swiadectwá przez Woźnego y dwu szlachcicow być maią.

9. GDY powodowa stroná świadczy co przed Woźnym albo przez Woźnego: tedy powodowa stroná ma mieć dwu szlachcicow przy Woźnym.

Testificationes Ministerialiũ cum Nobilibus duobus fieri debent.

ITem dum Actor aliquis testificatur aliquid coram Ministeriali seu per eũ: tunc Actor ipse Nobiles duos habiturus est, cum Ministeriali. Zwyc. Ld. 123. HL 4. lege Sed cũ &c/8. y 183 HP. 467.

Sed cum Ministerialis cũ citatione equitat: tunc sufficit eũ Nobilẽ habere vnum.

Woźnego Relátia przed sądem vczyniona, ták ważna, iákoby sam był przytomny.

10. JEśli komu będzie potrzebá Woźnégo stáwić z iednéy do drugiéy źiemie/ á nie będźie go mógł wywieźdź/ tedy ma przywieźdź do sądu Grodzkiego tego powiátu/ gdźie iest Woźnym: á tám temże Woźny ma vczynić zeznánié.

A potym ten któremu należy zeznánié/ weźmie list od onego sądu/ gdźie bywa zeznánié do sądu drugiego: do ktorego ma bydź wiedźion Woźny.

Ktory list niech będzie pod pieczęćią sądu onego albo Stárosty/ gdźie zeznał: á potym tákowemu listowi ma bydź ták wierzono/ iákoby sam Woźny obliczńie stánąwszy zeznał.

Testimonia Ministerialium in libris Castrensibus inscribantur.

SI alicui necesse fuerit Ministerialẽ producere, ex alia terra in aliam terram: & non poterit ministerialem educere: tunc illum debet ducere ad iudiciũ castrensillius districtus, vbi est Ministerialis. ibiq; idem Ministerialis facere debet recognitionem. Zwyc. Ld. 123. HL 156. B/ 279 y 396. HP. 467.

Et ille, cui debet recognitio esse, literas accipiat à iudicio illo, vbi fit recognitio: ad aliud iudicium, ad quod ducendus erat ministerialis.

Quæ literæ sint sub sigillo iudicii illius vel Capitanei, vbi recognouit: & tandem talibus literis credendũ erit, vti ministerialis personaliter steritisset, & recognouisset.

O tymże.

Relatio Ministerialis ex quibuscunq; actis valet.

11. RElatio Ministerialis coram quibuscunque Actorum libris, de positione citationis facta, volumus vt tantum valeat, quantum personalis recognitio eiusdem Ministerialis valere debuit: nisi quòd recognoscat in eisdem Actis, tempus & locum positæ citationis: & cui eandem citationem publicauit in bonis: & cum quibus nobilibus, aut nobili hoc fecerit, iuxta statutum. Sigis. Crac. 1543. HL. 158. B/282. y 397.

Woźnych Generałów Relátyę v sądów przyymowánè być máią. Articulo,

O Woznych Generalech.

Steph. w Krá. 1576. Con. 162. B.

12. Odnieśli też to do nas z niektórych źiem Postowie / iż niektórzy ludźie ná vrzędźiech będący/ niechćieli przyymować żadnych Relácíy od Woźnych Generałów/ áni ich dopuszczáli ad exercenda eorum officia: przeco oni vćiążenie sprawiedliwośći swéy miéwáli. Co my bacząc będź rzecz przystoyną y z práwem sie zgadzáiącą/vstáwiamy: áby káżdy sąd y vrząd dopuszczał Woźné/ Generały/ ad eorum obeunda officia, y Relácye ich przyymował sub pœna centum marcarum, parti instiganti succumben. A gdźieby Generał który vczynił co przećiwnégo práwu/ tedy ma być pozwan przed nas / ábo ad iudicium generale ordinarium regni. A tám peremptorie ma sie sprawić.

Woźny rótę przysięgi ináczéy wydawáć niéma, iedno iáko roskażą, ináczéy karan być ma.

Káź. Wiel. w Wiślicy 1368. La. 37 lege Statuimus, Quod scriptores. etc. HL. 158 B / 283. y 507. HP. 468. Tenże tám. La. tám. HL. támże HP. támże.

13. Jeśli Woźny ináczéy przysiędze świádkom powié / niż iest roskázano / á w tym będźie od sądu vznan: ná wieki niechay będźie z swego vrzędu złożon.

Woźny od świádká y winy wiele brać ma.

14. Chcemy/áby Woźni od iednégo świádki w wodzącego bráli cztery ßkóty/ to iest/ osm großy: á od winy/ktorą pięćnadźieśta zową / wołu: á gdy o złodźieyßtwo dźieckuią/ wołu równego.

Woźny tylko groß ieden brać ma gdy go kto wiećśie dla oświadczenia zábitégo.

Káź. w Wiślicy La. 23. HL. 156. B/ 278. HP. 255

15. Zá złym zwyczáiem Woźnych to było záchowano: iż gdy do którégo ná dróżze ábo gdźie indźie zábitégo bywáli wzywáni / onégo złupiáli z ßat (w których był zábit) práwem swym które krwáwné zwáli: dlatego/ gdyż vtrapionym ludźiom niema być przydawáné vtrapienié / tym Woźnym zákázuiemy: áby nápotym nie śmieli żadnych zábitych złupiáć ábo z zuwáć: ále tylko ná iednym großu niech máią dośyć / który im ma być dan zá pracą przez tego / który ßtára sie o to/ áby byli wezwáni do zábitégo przez ten czás / iáko długo pytánié o mężobóystwo dośtátecznie sie skończy.

Si Miniſterialis formam iuramenti mutet.

ITem, ſi Officialis aliàs Woźny/ aliter formam iuramenti teſtibus dixerit, quàm eſt mandatum: & de hoc conuictus iudicio fuerit, perpetuò de officio deponatur.

Salaria miniſterialis, à teſtibus & furibus.

ITem volumus: quòd Officiales, ab vno ducente teſtes habeant quatuor ſcotos: à pœna verò, quæ dicitur Piątnadźieśta / bouem: & quando pro furto pignerat, bouem mediocrem.

Miniſterialis ad videndum occiſum vocatus, vno groſſo contentus ſit: & exuuias ne tollat.

COnſuetúdine iniquiſſima Miniſterialium fuit obſeruatum: quòd dum ad aliquem, in via vel aliàs occiſum, vocabantur, ipſum veſtibus, in quibus fuerat occiſus, iure ipſorum (quod ipſi krwáwné nominabant) expoliabant. vnde cùm afflictis non ſit addenda afflictio, eiſdem miniſterialibus prohibemus: ne de cætero quoſlibet occiſos ſpoliare, ſeu exuere præſumant: ſed tantummodo vnico groſſo cõtenti ſint, quem decernimus eis dandum, pro labore per eum, qui ad aliquem occiſum procurauerit eoſdem vocari, donec eadem homicidii quæſtio totaliter fuerit definita.

Woźnych beſpieczeńſtwo.

Steph. w VVár. 1578. Con. 190.

16. Jeśliby kto Woźnégo ná ten czás gdy spráwuie vrząd swóy zábił/ zránił/ ábo zbił/ ma być karan iáko violator ſecuritatis iudiciorum, iuxta ſtatutum. A Woźny káżdy

wys. fol. 510. prá. 4. Vstáwiamy y práwo 7. Acz w vstáwách.

żdy chociaż General/ gdżieby excess iáki vczynił/ ma odpowiedáć przed Woiewodą illius loci, gdżieby sie excess ostał.

POZWY. Tit: IIII.

Pozwy y Zapisy, etć. Polskim ięzykiem pisáne bydź mogą.

Citationes & Inscriptiones lingua Polonica scribi possunt.

1. VT autem Citationes, ita Controuersias, Decreta & Inscriptiones, liberum est vnicuique Polonica lingua scribere: hoc tamen perpetuum sit: vt tàm Inscriptiones terrestres, quàm illa omnia, in loco iudicii, præsente iudicio terrestri, in Acta, Polonicè vel Latinè inscribantur: præterea quę Notarii terrestres debent assidere Actis, sub amissione sui officii. *Sigis. Crac. 1543. HL. 117/209.*

Citationes suorum Subselliorum sigillis signentur.

2. COnformare cupientes terras Capitaneatus Maioris Poloniæ terris aliorum Capitaneatuũ regni nostri, statuimus: quòd in Maiori Polonia citationes iudicii terrestris deinceps non emanabunt sub titulo Capitanei, sed sub titulo nostro & successorum nostrorum, & sigillo terrestri. *Alex. wRá. La. 116. B. HL/ circa finem.*

Super iudiciis autem Capitaneatus, sub titulo & sigillo Capitanei emanare & dari debebunt.

Pod tytułem Krolewskim y pieczęćią ziemską wydawáne bydź máią.

Sub titulo Regio & sigillo terrestri debent edi.

3. CHcemy áby zá zwyczay było chowano/ żeby w pozwie ziemskim było dosyć położyć z nászego tytułu krolewskiego: te słowá: Zygmunt z łáski Bożey Król Polski/ &c. á nieviecey.

Item, tenże pozew ziemski pieczęćią ziemską swego powiátu niech będźie zápieczętowány.

INprimis igitur pro consuetudine volumus obseruari: vt in citatione terrestri, sufficiat ponere tantum de titulo nostro regio. videlicet: Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, &c. & non plus. *Zyg wPio. 1523 fo. 32. HL. 199/ 354 HP. 457.*

Item, quòd eadem citatio terrestris, sigillo terrestri sui districtus sit obsignata.

W pozwie ma bydź wyrázonę imię powodowę y rzecz o którą pozywáią.

In citatione exprimatur nomen actoris, & res pro quo reus citetur.

4. ITem/ w tymże pozwie niech będźie wyrázone imię powodowe y onéy rzeczy/ o którą będźie kto pozwán: áby pozwány wyrozumieć mógł/ o co iest przez Aktorá wyzwán.

ITem, vt in citatione exprimatur nomẽ Actoris & rei, pro quo Reus erit citatus: ita vt citatus intelligat, propter quid sit per Actorem euocatus. *Zyg. wPio. 1523. fo. 32. HL 199 / 355. HP 457*

A gdźie pozwány nie wyrozumie dostátecznie/ będźie powodowa stroná powinna támże przed sądem w swéy żálobie pozwáné obiásnić swą skárgę/ ábo intencią.

Vbi autem debitè non intellexerit: tenebitur Actor ibidem coram iudicio, in sua propositione suam intentionem citato declarare.

Dla omełki iákiey w pozwie, spráwá nie ginie.

Propter defectũ in citatione aliquẽ causa non amittitur tantũ pœna soluitur.

5. ITem pro Data, Titulo, pro proprio nomine, nemo debet causam amittere. Et si aliquis defectus esset in citatione aut in cõcitatione: succumbens pœnam trium marcarum, soluet: & denuò debet citare. Quòd si in verbo litera deesset: aut si litera Abecedarii malè scriberetur: isto nihil amittet aliqua partium. *Conſ. 1505. La. 111. HL 45. B/ 82.*

W pozwie tytuł odpuszczony ábo imię powodowè, ábo choć y fałßywą pieczęćią zápieczętowány, nic nie wádzi do żáłoby. De eodem.

Zyg. wkrá. 1523. fo. 32. HL 41. B y 199/74. y 355. HP 457

6. JEśli kto w tákowym pozwie opuśći tytuł/ábo imie powodowé ábo pozwánego/ábo ieśli pozew będźie zápieczętowan fałßywą pieczęćią: tákowa powodowa ſtroná przepadßy y zápláciwßy wnet támże zá tákowy niedoſtátek ſwego pozwu ßeść ſkotów/to ieſt dwánaśćie großy ſwéy ſtronie/ y tákże wiele ſądowi/ zárázem támże będźie mógł żálobe czynić z tegóż pozwu: á on niedoſtátek nic nie ma mu wádzić/ y owßem pozwány będźie powinien iemu ná rzeczy żádáné odpowiedáć.

ET ſi quis in eiuſmodi ſua citatione, omiſerit titulum, vel nomen Actoris, aut Rei: vel ſi citatio ipſa Sigillo adulterino fuerit obſignata: talis Actor, luendo ſoluendoq; ibidē mox, pro huiuſmodi ſufficientia ſuæ citationis, ſex ſcotos parti, & totidem iudicio, in inſtāti ibidem proponere poterit, ex eadem ſua citatione: inſufficientia illa non obſtante: & citatus tenebitur ſibi ad obiecta reſpondere.

Ktoby ſie téż omylił ná oſobie, miánuiąc Dźierżawcę zá Dźiedzicá, táki winą ſkarány, może pozew poprávić.

Qui errat in perſona poſſeſſoris, & alium pro hærede citat, pœnā citatione meliorata luat.

Conſ. HL. 44. B/80.

7. QVicunq; in tempore à iure conceſſo, ponit citationem, in aliquibus bonis, contra poſſeſſorem, pro aliquo debito, aut onere, in illis bonis inſcripto: & reuocando aliqua bona prædicta propinquitate, credens illum poſſeſſorem eſſe, & hæredem prædictorum bonorum: ſi per hæredem verum aut per citatum, talis citatio impugnaretur, eò quòd Actor errauit, in proprio nomine veri hæredis: non nocet iuri ſuo error huiuſmodi: etiam ſi talis citatio fuerit ſecunda: quin luendo pœnam ſolitam, propter citationis importationem illicitam, poterit cauſam inceptam citatione alia meliori, contra verum hæredem illorum bonorum, proſequi & continuare: iuxta iuris formam.

O proßeniu rázem zdánia y winy.

De petitione inſimul, & cōdemnationis & pœnæ.

Zwycz. La. 124. HL. 55/99. HP. 497.

8. GDy kto żąda y odbićia y winy zá zły pozew: nie odbićie/ áni winá weſpołek/ále tylko winá ſtrażána bydź ma.

ITem dum aliquis poſtulat & cōdemnationem, aliàs odbićia/ & pœnā: pro citatione mala, nō cōdemnatio, neq; vtrūq;, ſed pœna duntaxat decernatur petenti.

Dla niezgody pozwów przed tym rzecz trácono.

Ob diſcordiam citationum, amittitur cauſa.

Zwyc. La. 123. HL. 41/74. HP 458

9. GDy kto będźie pozwan do któregokolwiek práwá/á ſtroná chce widźieć ieśli zgadzáią ſie pozwy: tedy pozwy máią bydź zgodzoné: á ieśli będą iednákié Intercezy ábo pozwy: tedy pozew ieſt ważny. Abowiém ieśli Intercezy iednákié nie będą/ to ieſt ieśli ſie nie zgadzáią: tedy powodowa ſtroná vtraca rzecz ſwą/ á to z téy przyczyny: iż bywa rozumiano/że ieſt iáki fałß dopuſczon.

ITem dum aliquis fuerit citatus, ad quodcunq; ius: & pars vult videre, ſi concordent interciſæ, tunc citationes componendæ erunt, & ſi ſunt conformes earum interciſæ, valet citatio. Nam ſi interciſæ ſunt non vniformes, aliàs, ſi non concordant: tunc Actor amittit cauſam ſuam, ex eo, quia præſumitur falſificatio commiſſa.

Ale iuż tych win łápáczki ſą ſkázoné.

Sed iam iſtarum pœnarum captiones ſunt abrogatæ, de defectu citationis.

Zyg. w Pio. 1511 fo. 20. HL 41. B/74. HP 458

10. GDy ſkázenia złego zwyczáiu w Ziemi Sochácżewſkiéy y w inych Ziemiách Króle-

ITem ad abolendam iniquam conſuetudinē, in terra Sochaczeuien: & aliis terris Regni

królestwá nászego: w których pozwy dla odmienienia litery/ábo słowá/ ábo dla nie dołożenia w nim státeczney żáłoby/ ábo dla Intercyzy zwykły bydź pisowáne z strácenim rzeczy/ vstáwiamy: áby tákowy zwyczay iáko szkodliwy nie był trzymán/ y áby nápotym żadnemu nie przynosił iákiey szkody: ále dla nieslusznosci ábo niedostátku pozwu powodowa stroná skarána winą zwyczayną może popráwić y począć swą rzecz znowu lepszym pozwem.

Ine wszytkie winy około pozwów są skázone.

11. WSzytkie ine winy przypadáiące dla niedostátku iednéy litery/ ábo cálego słowá/ ábo ktoregokolwiek niedostátku w pozwie/ ábo z ktoreykolwiek ineý przyczyny/ ktoraby pozwány powodowi zádał/ chcąc vsiwáć zwłok y vciecżek iákich/ y ktore przed tym od pomocnikow zwykły bydź pláconé/ we wszytkim psuiemy: wyiąwszy winy/ ktore zwykły bydź pláconé po dekrecie rzeczy glowney.

W pozwiech, vszyplinych słów vżywáć sie nie godzi. Ar: DECRET KROLA I. M. O POZWIECH NIEPORZĄDNYCH.

12. MAiestat Krolewski dekretem swym/ ktory moc ma státutu ná wieczné czásy wszytkim wobec ták Prokuratorom/ iáko też inym osobom/ ktoregokolwiek stanu y przełożenia są/ roskázáć y pohámowáć raczył: áby żaden pozwu niepoządnego/ y słow w nim ktoreby czyiey poczciwosci y dobrey sławy dotykáć sie miały napisánych/ przed Máiestat y sąd krolewski/ y do tákiego sądu inego Ziemskiego ábo Grodzkiego nie smiał wnosić/ ábo onych spráwowáć/ pod winą siedzenia iednego tygodniá w wieży: ktorą wszyscy ná sobie nosić máią/ ktoryby co przeciwnego temu dekretowi Krola Jego M. vczynił.

Pozwy potwarnè y nieporządnè v sądu mieyscá mieć nie máią.

13. CHcemy y skázuiemy/ áby potwarné/ y falszywé y nieporządné pozwy mieyscá v sądow nie miały. Dá ktore wedle wielkosci występku vzędnicy ná sądzie siedzący

Regni nostri: in quibus citationes, ob immutatam literam vel dictionem, vel mutam seu maneam in ea scriptam propositionem, vel propter intercisam cassari, solent, cum amissione causæ: statuimus; vt eiusmodi cõsuetudo, vtpote perniciosa, non teneatur: nec deinceps alicui vllum afferat nocumentum. Propter indecentias verò, & defectus citationis, correctus Actor pœna consueta, potest meliori citatione, causam releuare denuò, & incipere.

Similis de defectu citationis.

OMnes autem alias pœnas accessorias; videlicet propter defectum literæ vnius, aut totius dictionis, vel alterius cuiuscũq; defectus in citatione, siue ex quacunque alia causa, quam citatus Actori obiiceret, volens dilationibus & diffugiis laborare, etiam à coadiutoribus antea solui solitas, penitùs annullamus: exceptis pœnis, post decretum negotii principalis fieri solitis.

Tenże tám. że 1523. fol. 32. HL 41. B/ 75. HP. 458.

In citatione verba famam & honorem tangentia non vtantur.

MAiestas Regia decreto suo in vim statuti perpetuis temporibus duraturi, omnibus passim, tàm Procuratoribus quàm etiam aliis personis, cuiuscunq; status & conditionis existentibus, mandare & inhibere dignata est: ne quispiam citationẽ inordinatam, & verba in eadem, quæ alicuius honorem & bonam famam tangerent, descriptà: & ad præsentiam M. Regiæ & iudiciũ suæ Maiestatis, & ad quodlibet iudicium Terrestre siue Castren: deferre, & de eadem proponere audeat: sub pœna sessionis vnius septimanæ, in turri, per omnes, in contrariũ decreti suę Maiestatis pręsentis facientes sustinẽdæ.

Zyg. wkrá. 1537. w dekrecie mieszczy Strzałkowskim y Kołaczkowskim. HL. 38. B/ 70. HP. 492.

Citationes calumniatoriæ in iudicijs locum non habeant.

ITem volumus & decernimus: quòd calumnatrices & falsæ citationes ac inordinatæ, locum in iudiciis non habeant. pro quibus, iuxtà qualitatem excessus, digni-

Káz. Iág. w Korcz. 1451 La. 88. HL. 30/54. HP. 491.

dzący będą moc tákowé potwárné/ y fałſywé/ y niepotrzebné pozwy przynoſące karáć/ y oné poprawować y káżić.

dignitarii iudicio præſidentes, habebunt facultatem eoſdem calumniatores, & falſas & inordinatas citationes, puniendi, corrigendi, & mutilandi.

Pozwy potwarnè v tego ſądu vznáwánè być máią, v którego ſą producowánè.

Citationes calumniatoriæ apud illud Iudicium cognoſci debent, vbi producuntur.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 30/54. HP 492.

14. POzwy potwarné bárzo ſie zábieżały: przeciwko którym ácz ſą Státutá/ á wſżákoż były w tym wątpliwość: gdżieby tákowé pozwy vznáwáné być miały. Którą wątpliwość my chcąc odiąć táę náydujemy: iż o tákowé pozwy nie indżie vznawano być ma/ iedno v onégo Sądu álbo Vrzędu: v którégo producowáné będą: á wſżákoż iedno w ten czás/ gdy ſtroná o to czynić będżie chciáłá: á Appellácya álbo ruſzenié do Nas iść ma.

TAmetſi contra Citationes calumniatorias, quæ vehementer increbuerunt, ſint leges editæ: quia tamen in hoc dubitarum fuit, vbinam tales citationes deberēt cognoſci: quam quidem dubitationem nos præcidere volentes, ita conſtituimus: Quia pro talibus Citationibus non alibi cognoſcendum eſt; niſi apud illud Iudicium vel Officium, apud quod producētur. Nihilominus duntaxat eo tempore, cum pars hæc iniuria grauata eo nomine actionem inſtituere volet, Appellatio ſeu Motio ad nos procedere debet.

Pozwány dwiema pozwy o iedną rzecz, od dwu różnych oſób odpowiádáć nie winien, áż ſie oné oſoby pierwéy z ſobą rozeprą.

Citatus pro vna re duabus Citationibus à partibus diuerſis, non cogitur ad reſpondēdum, donec partes actoreæ de iure inter ſe experiantur.

Conſu. HL. 44. B/80.

15. QVandocunque aliquis citauerit alium, pro aliqua re, aut bonis aliquibus, aut debito: & alia pars eundem ſimiliter citauerit, pro eadem re: citatus non tenetur, nec debet cogi, ad reſpondendum vtrique Citationi, & partibus diuerſis: donec partes actoreæ, de iure ſuo prius inter ſe experiantur: quæ illarum ſit propinquior, & maius intereſſe habeat, ad huiuſmodi debitum, aut bona, & res alias, pro quibus dictæ Citationes vertuntur. Et interea citatus pacem habere debet à prædictis Citationibus. aut vtraque pars actorea, ad vnam Citationem ſe inſcribat: & vnum actorem ſe contra prædictum citatum faciat. nec alio modo citatus, ad reſponſionem dictis partibus, & Citationibus earum, debet compelli.

Pozew ná pozew wniesiony o iedną rzecz, ieden z nich ginie.

Citatio ſuper Citationē non ponatur, & quando poteſt poni.

Zwycz. La. 122. B. HL 45/80. HP 462.

16. JEſli kto pozew nápozew wnieśie o iedną rzeczy: tedy zápłaciwſzy winę trzy grzywny Sądowi/ y tákże wiele ſtronie/ ieden pozew niech ſtráci/ ábo ieden pozew niech niekczemny będżie.

ITem ſi quis importauerit Citationem ſuper Citationem pro vna re: tunc luens pœnam trium marcarum Iudicio, & totidem parti, Citationem vnam deſtruat: ſeu vna Citatio eiuſdem ſit nulla.

Pozew ná pozew wniesiony o gwałt pod pozwem vczyniony, ważny.

Citatio ſuper Citationē pro ſecūda violentia prima citatione indeciſa pendente poteſt poni.

Conſ. HL. 45/80. lege Item ſiquis etc.

17. SI verò aliquis, exiſtens cum alio in Citatione, pro aliqua cauſa, aut violentia, & non terminata ea iudicialiter, facit parti aliam nouam violentiam, aut iniectionem in eadem bona: pro quibus prima Citatio penderet indeciſa: extunc poteſt talis citari alia noua Citatione, pro ſecunda violentia, & iniectione: faciendo mentionem in iſta Citatione ſecunda, de prima, hoc videlicet modo: ſtando mecum in Citatione priori

priori, pro eisdem bonis, siue pro eadem violentia: & non finito Iure, pro eadem Citatione priori. Et hoc facere potest licitè: quotics in eisdem bonis violentiam nouam fecerit, Citationibus prioribus non determinatis: neque Iure finito, pro eisdem: absque iactura causæ & Citationum priorum.

Pozew kto stráci, inym poznáć może.

18. JEśli powodowa stroná stráci pozew przed wkroczeniem w práwo/ to iest/ przed Roki ná które pozwał: tedy będźie mógł pozwáć sobie winowátego inym pozwem ná kształt piérwszego: który ácz w swéy powieści od piérwszego stráconego rózny będźie/ ále gdy tylko iednęż w sobie rzecz álbo summe będźie zámykał: tákowy pozew będźie miał mieysce v Sądu/ áni powodowa stroná winy iákiéy zá to przepádnie: ále pozwány nie ináczéy iáko ná piérwsze strácenié/ będźie powinien iemu odpowiádáć/ áni będźie mógł zádáć powodowéy stronie/ iżby dał pozew ná pozew.

A tóż ma bydź záchowano/ ieśli po wkroczeniu w práwo pozew stráci: ábowiém będźie mógł przypozwáć/ ábo znowu pozwáć przez winy.

A ieśli powodowa stroná będźie miálá pozew w żálobie wpisány: tedy mu będźie ważna/ iáko pozew: á nie będźie winien pozwánému pozwu vkazáć: ábowiém będźie dosyć ná przypozwie iego.

A ieśli pozwány stráci pozew: tedy powodowa stroná po swéy żálobie/ ná żądánié pozwánégo/ będźie powinná pożyczyć swégo pozwu ku odpowiedzeniu: który wróci powodowi po vczynieniu odpowiedźi.

Pozwány téż może nie odpowiádáć, áż woźnego vyźrzy.

19. GDY kto kogo pozowie o iáką rzecz/ á stroná pozwána rzecze: Pánie Sędzia/ chce widźiéć Woźnego: który przyniósł pozwy: á gdy Woźnego vyźrze/ chce odpowiedźiéć to co wedle práwá będźie: tedy nie będźie powinien odpowiádáć/ áż Woźnego vyźrzy: który przyniósł pozwy.

A ieśli powodowa stroná ná ten czás nie będźie miálá Woźnego: może sobie zwlec aliás wźiąć ná bliższé Roki/ dla ostáwienia Woźnego.

Pozwány kto mimo swóy Przywiléy á okazałby go, kopę tráci.

20. STatuimus: Quòd dum aliquis contra suum Priuilegium in qualicunque causa

Si actor amiserit Citationem.

ITem si Actor amiserit Citationem ante contestationem litis, siue ante terminos, ad quos citauit reum: extunc poterit citare reum alia citatione ad instar prioris. quæ quidem tametsi in sua narratione, à prima amissa discrepauerit: si modò eundem effectum in se cõtineat & summam: talis citatio habebit locũ in Iudicio: nec Actor ob hoc aliquam pœnam luet: sed Citatus æquè sicut ad illam primam amissam sibi respondere tenebitur. Nec etiam poterit Citatus Actori obiicere: quòd dedisset Citationem super Citationem. Zyg. w Pio. 1523. fo. 43. HL 4/7. HP 462.

Et idem erit obseruandum, si post contestationem litis, ipsam Citationem amiserit. Nam poterit etiam adcitare siue denuò citare sine aliqua pœna.

Et si idem Actor habuerit Citationem, siue propositionem acticatam, extunc valebit sibi pro citatione, & non tenebitur citationem citato ostendere. Sufficiet enim adcitatio illius.

Et si Citatus amiserit citationem: extunc Actor post Propositionem suam, ad postulationem citati, tenebitur sibi accõmodare suam citationem ad respondendum, quam restituet Actori, post responsionem.

Citatus ne respondeat, nisi viso Ministeriali.

ITem, cùm aliquis aliquem citauerit pro aliqua re: pars citata dicet: Domine Iudex, volo videre Ministerialem, qui citationes portauit: & cùm Ministerialẽ videbo, volo respõdere quod Iuris erit: extũc non tenebitur respondere, donec videbit Ministerialem, qui citationes portauit. Zwy. 1505. La. 121. HL 158/282. HP 467.

Et si Actor pro tunc non habebit Ministerialem: potest sibi differre, aliâs recipere ad proximos Terminos pro Ministeriali statuendo.

Priuilegium qui exhibet, sexagenam soluat.

Cáz. Mag. Visl. 1368. La. 24. HL 199/354.

causa citatur, & exhibendo suum Priuilegium in Iudicio, amittit sexagenam: quam Iudex ab exhibente pro se tollit.

Si Actor iurare renuerit: quia nesciebat Reum, quem citauerat, fuisse Priuilegiatũ, soluet Reo sexagenam, sicuti præmittitur, amissam.

Sed idem Actor si velit iurare, se nesciuisse Reum fuisse Priuilegiatum, & prouisum isto tali Priuilegio: præstito huiusmodi iuramento, Sexagenam illam non soluet Reo, quem citauerat.

O zbiiániu poznów ná Roku, iáko zá poznv náßémi Królewskimi, Trybunálskimi, Ziemskiémi, Grodzkimi, Podkomorskimi, Commissárskimi, oczywiście y záocznie ma bydź skłádan.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 57.

21. TAk to postánowiamy / iżżaden ták v Sądu nászego Królewskiégo/ Trybunálskiégo/ Ziemskiégo/ Grodzkiégo/ Podkomorzkiégo/ y Commissárskiégo/ niczym pozwu zbiiáć nie może: tylko ieśliby wpozwie rzeczy miánowicie/ ábo imienia wlasnego y Tytułu pierwßégo/ ábo Dati nie nápisano: tedy tylko ná táki pozew stroná nie powinná odpowiádáć/ á inßémi żadnémi przyczynámi pozwy zbiiáné bydź niemáią.

A Roki zá pozwy náßémi królewskimi ták oczywiście iáko y záocznie ßeść niedźiél.

A pozwy ziemskimi/ Grodzkimi/ Podkomorskimi / Commissárskimi / o káżdą rzecz máią bydź nie dálßé dawáné/ tylko oczywiście zá dwie niedźieli/ á záocznie cztéry niedźiele/ á blizßé bydź niemáią.

POZWOW FORMY. Tit: V.

Forma Citationum ex Officio.

Práwo.

HL 41. B/ 75.

1. SIgismundus Augustus, Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, &c. Dominus & hęres. Tibi A. B. C. nostro D. ex officio tuo C. D. deque omnibus bonis tuis, mobilibus & immobilibus, vbilibet in regno nostro habitis & possessis, iuribus aliarum personarum in eisdem nihil nocendo, mandamus: vt Cracouiæ, vel vbi tunc cum curia nostra feliciter constituti fuerimus, coram Nobis Consiliariisque nostris, nobis protunc lateri nostro assessuris, tertia feria proxima, ad instantiam G. H. legittimè ac personaliter compareas. Citat te pro eo: quia tu præsidens in loco officii tui G. D. à nobis tibi credito & commisso, in causa iudiciali, inter eundem G H. actorem ex vna, & inter I. K. citatum ex altera partibus, occasione L. M. inota, latiùs in se canente, eundem G. H. actorem, circa horam N. O. contra iuris & Iudiciorum formulam, non expectato scilicet tempore debito, quo iuxta statuti dispositionem, actores euadi debent, neque etiam præmissa solenni vocatione sui per ministerialem loco etiam ac forma iuris incompetenti, in euasione ipsi I. K. condemnare sed neque arestare eidem ipsam condemnationem, motionemque ab ea interponere, & in Acta scribere permisisti: in magnum grauamen & præiudicium ipsius, prout de eo Acta tua G. D. vel alioqui protestatio ipsius G H. coram ministeriali terrestri P. Q. & Nobilibus multis facta, & in recenti coram Actis R. S. latius vereque recognita, canunt & testificantur. Quam iniuriam pensat sibi contra te ad T. V. marcas pecuniarum, numeri & monetę Polonicæ, & totidem damni: prout hæc omnia tibi latius in termino declarabuntur. Iudicialiter sis responsurus. Datum X. feria V. proxima, Anno Domini.

Cùm verò Magistratus citatur.

HL 42. 75.

2. SImilisque Citatio ipsius Magistratus fieri solet ab Reo: si econtrario Iudex, præter tempus, locum, ac solennitates iuris, illum condemnari in lucro permitteret: vel alioqui, si causam suam, ad forum de iure communi non pertinentem, exceptione ipsius rei non obstante, iudicaret: aliquidúc aliud in officio sedens, contra iuris præscriptum,

scriptum, & bonos mores, contra alterutram partem faceret: Exceptiones videlicet, allegationes, motiones, protestationesúc facere, aut scribere, prohiberet: secusúe, quàm factæ auditæque fuerant, scriberet: & alia huiusmodi, àbusus sui officii autoritate, præter iuris præscriptum & æquitatem designaret.

O dług zápisány.

3. TO bie ßlachetnému N. dźiedźicowi N. roskázuiemy: ábyś ná Rocech źiemskich tám á tám bliśko przypadáiących/ná stárge ßlachetnégo N. z N. stánął. Który cie pozywa o to: iż niechceß mu záplácić sto grzywien pieniędzy pewnégo długu/ ktoréś miał iemu záplácić ná czás iuż przeßły/á nie záplácileś: iáko o tym zapis w Aktách źiemskich ßérzéy obwawia: y tákeś go wiele vßkodźił/ábyś práwnie odpowiedał. Dan/ác.

Pro debito inscripto.

TIbi Nobili N. hæredi de N. mandamus: quatenus in terminis terrestribus in N. proximè celebran: ad instantiam nobilis N. de N. compareas: qui te citat pro eo: quia non vis sibi soluere centum marcas pecuniæ certi debiti, quas debuisti sibi soluere ad tempus iam præteritum & nõ soluisti: prout de hoc inscriptio in actis terrestribus N. latius canit: & in totidem ipsum damnificasti: iudicialiter responsurus. Datum. *Sigis. 1520. fol. 49. B. HP 485.*

O dług nie zápisány.

4. GTo: iż mu niechceß záplácić sto grzywien pieniędzy monety/ y liczby Polskiéy pewnégo długu: ktoréś miał záplácić ná czás iuż przeßły á nie záplácileś: y tákeś wiele go vßkodźił/ práwnie ábyś odpowiedał.

Pro debito non inscripto.

PRo eo: quia tu non vis sibi soluere centum marcas pecuniæ, monetæ & numeri Polonicalis certi debiti, quas sibi debuisti soluere ad tempus iam præteritum, & non soluisti, & in totidem eum damnificasti. Iudicialiter responsurus. *Tenże fol. 50. HL 436 B/78. HP. 485.*

O dług zápisány ábo o zakład.

Pro debito inscripto vel vadio.

5. PRo eo, quia tu non vis sibi soluere C. marcas pecuniarum certi debiti, quas iuxta obligationem B. C. debuisti sibi soluere, ad tempus iam præteritum, & non soluisti: prout de hoc inscriptio, in Actis B. C. latius canit: & in totidem ipsum damnificasti. Iudicialiter responsurus. *HL. 43. B/78.*

Pro debito: si vadium obligationi sit appositum.

6. QVi te citat pro eo: quia tu non attenta tua Inscriptione A. B. qua te ipsi C. D. inscripsisti & obligasti, cum tuis posteris soluturum, vel ad Acta E. F. repositurum G. H. marcas pecuniarum, ad tempus I. K. proximè præteritum: idque sub vadio totidem summæ facere debuisti: & non soluisti, neque reposuisti, prout de eo, ràm tua inscriptio, quàm protestatio ipsius E. D. eo nomine, in Actis præfatis facta latiùs in se testificantur. Propter quod vadium præfatum L. M. in inscriptione contentum, eidem succubuisti ad soluendũ. Pro quo te citat: & prout tibi latiùs, in termino hæc omnia declarabuntur. Iudicialiter sis responsurus. *HL 43. B/78.*

O wyrąbánié gáiu, ábo láśu, ábo zapuśtu.

7. GTo: iż ty gwałtownie wyrąbałeś drzewo w gáiu/ ábo w lesie iego ná dźiedźicznie N. które sobie ßácuie ná dźieśięć grzywien: y tákeś go wiele vßkodźił/ sądownie ábyś odpowiedał.

Pro excisione syluæ, aut mericæ.

PRo eo, quia tu violenter excidisti sibi robora, in Gaio siue sylua ipsius, in hæreditate A. valoris decem marcarum, & in totidem ipsum damnificasti. Iudicialiter responsurus. *Zyg. fo. 50. HL 44/79. HP. 485.*

O wyrąbánie drzew płodnych.

Citatio pro arboribus fructiferis.

Tenże támże HL 44. 79 HP 486

8. Jżeś mu wyrąbał gwałtownie dźieśięćioro drzewá rodzáynégo: to ieſt N. y N. ná dźiedźinie wśi iego N. ktore ſtały zá pięć grzywien / ábo iáko ſąd ſkaże / y táko ſi wiele vßkodźił / práwnie bedźieß odpowiedał.

O Rány.

Zyg. fo. 50. HP. 486.

9. Jżeś ty vczynił zwády początek / y zádałeś mu gwałtownie trzy rány krwáwé / á dwie ſiné: ktore vrząd Zamkowy wnet widźiał. Ktore rány ßácuie ſobie ná cztérdźieśći grzywien pieniędzy / ábo iáko práwo ſkaże / o ktore cię chce pokonáć / práwnie bedźieß odpowiedał.

O Mężobóyſtwo.

Tenże támże HL. 41/73.

10. Jżeś ty zábił oycá iego ßláchetnégo N. z N. ktore zábicie Woźnym źiemſkim N. z N. y z ßláchtą obwiódł y ná cię oświádczył. Ktorą głowę oycá ſwego przerzeczonégo ßácuie ſobie ná ſto y ná dwádźieśćiá grzywien / y ná każdn ſiedzenia w wieżieniu ábo iáko ſąd ſkaże: y chce cię o to pokonáć / práwnie bedźieß odpowiedał.

O Bliſkość.

HL 43/77. HP. támże.

11. Jżeś ty poſiadł y dźierżyß bliſkość iego / to ieſt / wieś N. y iego dźiedźictwo: do ktorego on ieſt bliżßy niżli ty: po ßláchetnym niegdy N. ſtryiu ſwym rodzonym. Ktore dobrá przerzeczone ßácuie ſobie ná dwieśćie grzywien pieniędzy / y táke wiele ßkody / práwnie bedźieß odpowiedał.

O Rozdźiał.

Zyg. fo. 50. B. HL 43/77. HP támże.

12. Jż Ty nie chceß z nim podźielić dóbr dźiedźicznych N. ktorych połowicá N. nań należy: á on z tobą chce ſie dźielić. Co ſobie ßácuie ná ſto grzywien pieniędzy / y tákże wiele ßkody / práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro vulneribus.

PRo eo: quia tu feciſti ſuper ipſo initium litis, & intuliſti ſibi violenter tria vulnera cruenta & duo liuida: quæ miniſterialis terreſtris N. de N. cum nobilibus in tempore vidit: quæ vulnera penſat ſibi ad 40 marc. pecuniæ: vel prout ius decernet: pro quibus vult te conuincere, iudicialiter reſponſurus.

Pro capite occiſo.

PRo eo, quia tu occidiſti patrem ipſius, nobilem N. de N. quam occiſionem Miniſteriali terreſtri N. de N. & nobilibus ob duxit, & ſuper te proteſtatus eſt: quod caput patris ſui prędicti pęſat ſibi ad 120. marcarū, & ad pœnam carceris, aut prout iudicium decernet: & vult te pro eodem conuincere. Iudicialiter reſponſurus.

Pro propinquitate.

PRo eo, quia tu poſſediſti & tenes propinquitatem ipſius, videlicet villam N. & eius hæreditatem, ad quam ipſe eſt propinquior, quàm tu, poſt nobilem olim N. patruum ſuū germanum: quæ bona præfata extimat ſibi ad ducentas marcas pecuniæ, & in totidem ipſum damnificaſti. Iudicialiter reſponſurus.

Pro diuiſione.

PRo eo, quia tu non vis cum ipſo diuidere bona hæreditaria N. quorum medietas ipſum N. concernit, & ipſe tecum vult, quod ſibi penſat ad centum marcas pecuniæ & totidem damni iudicialiter reſponſurus.

A minorennibus adultis contra Tutorem.

HL 43/77.

CItat te ſeu citant: quia tu exiſtens iure naturali, ſeu inſcriptionis paternæ, aut datiuo, tutor, non feciſti ſibi hactenus rationem, de bonis mobilibus & immobilibus, veſtibus videlicet, auro, argento, pecudibus, ſupellectili domeſtica, equis, bobus, vaccis, ouibus, capris, prædiis &c. poſt olim: A. B. patrem ipſius legittimum in tuam tutelam & adminiſtrationem aſſumptis, quarum etiam rerum omnium, publicum & authenticum inuentarium non feciſti: in damnum ipſius Actoris, ſeu quondam pupilli tui. Quæ omnia penſat ſibi contra te ad C. marcas pecuniæ: & totidem damni:

vel

vel prout ius decernet. quæ tibi latius omnia in termino declarabuntur, iudicialiter respõsurus.

Similis etiam citatio fit à pupillo, contra eundem Tutorem: pro non reddita ratione, de censibus cuiuslibet anni, & iumentis indomitis.

Pro redimendis bonis á propinquo venditis.

14. CItat te pro eo: quia tu tenes & possides bona A B. à Nobili C. D. fratre vel patruo, aliouè propinquo ipsius, tibi vendita: ad quæ tenenda ille est iure naturali propinquior quàm tu. Ideo vt stares, inscriptiones tuas legittimas ostenderes, pecuniam ab eo reciperes, & de bonis eidem ipsi conscenderes, iudicialiter sis respõsurus, Datum. HL 43B/78

O wykupno dóbr záſtánnych.

15. POzywa cię ku bránin pieniędzy: ktore ſie mieniß mieć ná dźiedźictwie/ to ieſt wſi N. zápiſáné A dla teg/ábyś ſtánął/ y zapiſy twé przed ſądem vkazał/ y pieniądze wźiął: á iemu iáko dźiedźicowi zdóbr iego przerzeczonych práwnie zſtąpił. Dan.

Tákowy pozew wyżßéy nápiſany może téż bydź ná położenié kśiąg nie czekawßy Roków/ á to bedźie ná woli powodowéy.

Pro redimẽdis bonis obligatis.

CItat te ad recipiendũ pecunias: quas te, in bonis ipsius hæreditariis, videlicet villa N. prætendis habere inscriptas. Et ideò vt stares & inscriptiones tuas coram iudicio ostenderes, & pecunias reciperes, sibiq; tanquã hæredi de bonis ipsius præfatis iudicialiter conscenderes. Datum. Zyg. wPio. 1523. fo. 51. HL. 42. B/78. HP. 487.

Citatio suprascripta potest fieri etiam, ad Actorum positionem: non expectata celebratione Terminorum. & hoc fiet in arbitrio Actoris.

In Maiori tamen Polonia Tenutarius, etiam coram iudicio vel officio Castrensi, conuenitur.

O Kmiećiá zbiegłego ábo inego poddánego.

16. JEſz Ty iemu nie chceß wydáć robotnego N. Kmiećiá iego że wſi N. z ktorey vćiekł do twey wſi N. ktorego v ćiebie we wſi twey N. áreſtował z Woźnym Ziemſkim N. z N. Ktorego ſobie ßácuie ná dźieśięć grzywien / y ná ták wiele ßkod práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro Kmetone profugo ſiue quouis alio ſubdito.

PRo eo, quia tu non vis ſibi extradere laborioſum N. Kmethonẽ ipſius de villa N. ad villam tuam N. profugum: quem apud te in villa tua præfata N. areſtauit per Miniſterialem Terreſtrem N. de N. quem ſibi penſat ad decem marcas & totidem damni, iudicialiter reſponſurus. Tenże támże HL 41/74. HP tam.

O Rękoiemſtwo.

17. JEſz Ty reczył zá ßlachetnego N. z N. záplácić dwádźieśćiá grzywien pieniędzy/ ná czás iuż przeßły: ktorych dwádźieśćiá grzywien áni on ſam N. iáko dłużnik/ áni ty zan iáko rękoymia nie záplácił. O ktore ćie pozywa/ y o ták wiele ßkody/ práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro cautione fideiuſſoria.

PRo eo quia tu ſibi fideiuſſiſti pro Nobili N. de N. ſoluere viginti marcas pecuniarum ad tempus iam præteritum: quas viginti marcas nec ipſe N. principalis: nec tu tanquam pro eo fideiuſſor, ſoluiſti: pro quibus te citat, & in totidem ipſum damnificaſti, iudicialiter reſponſurus. Zyg. wPio. 1523. fol. 51. HL 44/79. HP 487.

O pobránie śiáná ábo zboża.

18. JEżeś mu ty wźiął gwałtownie dźieśięć kopic śiáná ná łące iego dźiedźicznéy wſi N. roboty iego. Ktore śiáno ßácuie ſobie ná dwádźieśćiá großy/ y ták wiele ßkody/ práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro receptione fæni.

PRo eo, quia tu recepiſti ſibi violenter decem caſſulas fæni, in prato ipſius hæreditario, villæ A. laboris ipſius, quod fænũ penſat ſibi ad viginti groſſos & totidem damni, iudicialiter reſponſurus. Támże.

O podeptánié y ſpáśienié zboża.

Támże. 19. JEżeś ty puścił chcący gwałtownie czeladź twą z końmi y z bydłem ná dźiedźictwo iego N. y potłoczyłeś mu zboża rozmáyté iego roboty. Które ſobie ſáczuie ná trzydźieści grzywien pieniędzy / y ták wiele ſzkody / práwnie będźieſz odpowiedał.

triginta marc: pecuniarum:

Pozew do gotowègo pozwu po śmierći oycá ábo którègokolwiek przodká, którèmu ieſzcze nie przypadł był Rok.

Zyg. w Pio. 1523. fol. 51. HL 44/80. HP 488. 20. KTóry ćię przypozywa do gotowégo pozwu ſłáchetnégo niegdy oycá przerzeczonégo ſłáchetnégo N. potomká: którym ćię przerzeczony niegdy N. oćiec ieg pozwał oto á oto. *Y niech będźie włożon pozew oycowſki, y ták niech będźie zámknięto.* A przerzeczona ſpráwá przynależy ná przerzeczonégo N. iáko potomká ábo ſyná práwdźiwégo przerzeczonégo N. Dla tego ábyś ná przerzeczoné rzeczy przerzeczonemu N. iáko potomkowi práwnie odpowiedał.

Gdyby oćieć ábo iny przodek wkroczywſzy w práwo: ábo nápiſawſzy Rok, ábo zdawſzy poznánego vmárł.

Zyg. w Pio. 1523. fol. 52. HP. 488. 21. KTóry ćię przypozywa ku gotowému pozwu y ſpráwie / y ku gotowému Rokowi. *A ieſli Rok ieſt przepełły: tedy niech będźie nápiſano:* Ku przeſłému Rokowi / który ieſt przepełły ná ten á ná ten czás ié. y ku wſzytkim poſtępkóm ſądowym ſłáchetnégo niegdy N. oycá przerzeczonégo B. y do tego punktu / ná którym zoſtáłá ſpráwá dla śmierći przerzeczonégo ſłáchetnégo niegdy N. oycá przerzeczonégo B. Do którégo ſpráwy ſam B. ieſt bliżſzy / y ná niego należy iáko ná ſyná po oycu: iáko pozew y poſtępek ſpráwy iego w kśięgách Ziemſkich ſzérzéy obmawia: to ieſt o te á o te ſumme. Dla tego ćię przypozywa / ábyś pilnował: gdy poſtąpi do dálſzych ſtopniów y poſtępków práwnych. *A ieſli ieſzcze nie było wkroczono w práwo, niech będźie zámknięty pozew tym ſpoſobem:* Ná przerzeczoné rzeczy práwnie będźieſz odpowiedał. *Ale ieſli będźie po zdániu wzyſku, ábo po vczynieniu Dekretu: tedy ták niech będźie zámknięto:* Będźieſz ſądownie przeſłuchywał / gdy przećiwko tobie dálſzych poſtępków będźie pátrzał.

Kśiąg piątych Sądowych

Pro conculcatione & depaſtione frumentorum.

PRo eo: quia tu immiſiſti de induſtria & violenter, familiam tuam, cum equis & pecoribus, in & ſuper hæreditatem ipſius A. & cõculcaſti ſibi frumenta diuerſi generis, laboris ipſius, quæ ſibi penſat ad & totidem damni, iudicialiter reſponſurus.

Adcitatio, ad paratã citationem patris, fratris, vel cuiuſcũq, anteceſſoris mortui: cuius citationi terminus nondũ venerat.

QVI te concitat, aliâs przypozywa / ad paratam citationẽ Nobilis olim A. patris prædicti Nobilis B. legittimi: qua te præfatus olim A. pater ipſius citauerat: videlicet pro eo: *Et inſeratur citatio patris: et taliter concludatur*: Et præfata actio concernit prædictum B. tanquam filium legittimum prædicti A. ideo ad præmiſſa prædicto B tanquam Succeſſori, iudicialiter reſponſurus.

Dum pater, aut alius inteceſſor, lite conteſtata, ſiue ſcripto termino, aut cõdemnato reo, mortuus fuerit.

QVI te concitat aliâs przypozywa ad paratam citationem & actionem: & ad paratum terminum, *Si terminus eſt tranſlapſus, tunc ſcribatur*: Ad trãſlapſum terminũ, qui ſibi tranſlapſus eſt in termino &c. Et ad omnes actus iudiciarios Nobilis olim N. patris prædicti N. & ad eum pũctũ, in quo ceſſauit cauſa morte præfati Nobilis olim N. patris prædicti N. ad quam actionem ipſe N eſt propinquior: & eum concernit, tanquam filium poſt patrem: prout citatio ad proceſſus cauſæ ipſius in actis Terreſtribus N. latius diſponit: videlicet occaſione ſummæ centũ marcarum. Ideo te concitat aliâs przypozywa / ad attentandum ipſum, procedi ad vlteriores gradus & proceſſus iudiciarios. *Si nondum erat lis conteſtata concludatur*: Ad præmiſſa iudicialiter reſponſurus. *Sed ſi poſt condemnationem in lucro, vel poſt latam ſententiam: extunc ita concludatur*: Ad præmiſſa iudicialiter attentaturus procedi ipſum contra te ad vlteriores gradus.

Pozew przepełzłego przypoznu.

22. KTóry cię przypozywa do gotowego pozwu przepełzłego/który iemu przepełzł ná Rocéch ziemskich w N. iuż przeszłych: którym cię był pozwał o to ié. A niech będzie wpisan pozew/á potym niech będzie zámknion: Práwnie będzieß odpowiádał.

Od Kmiećiá álbo od innègo poddánègo.

23. AByś stánął ná przeciwko N. z N. Kmiećiowi y poddánemu ßlachetnégo N. z N. dziedzicowi. Który cię pozywa o to: iżeś ty iemu wźiął gwałtownie wołu/ który stał zá trzy grzywny pieniędzy: y onégoś w tákże wiele vßkodził/ práwnie będzieß odpowiádał. A Pan iego przerzeczony N. skoi o wine iego trzech grzywien przy przerzeczonym N. poddanym swym. Datum.

Citationis translapsæ adcitatio.

QVi te concitat aliâs przypozywa ad paratam citationem translapsam: quæ sibi est translapsa in Terminis Terrestribus in P. iam præteritis, qua te citauerat pro eo &c. Et eo inseratur citatio: & concludatur, iudicialiter responsurus. *Zyg. fo. 52. B. HL 44/ 79. HP 489*

A Kmethone siue alio quouis Subdito.

SIgismũdus, Dei gratia Rex Poloniæ &c. Tibi Nobili A. hæredi de B. aliisque omnibus bonis tuis, mobilibus & immobilibus, per te quocunque Iurè possessis, iuribus aliarum personarum in eisdem nihil nocendo, Mandamus. vt in terminis C. in D. proximè celebrandis, ad instantiam laborioſi E. de F. Kmethonis & subditi Nobilis N. de eadem N. hæredis, qui te citat pro eo, quia tu recepisti sibi violenter bouem, valoris trium marcarum pecuniæ: & ipsum in totidem damnificasti, Iudicialiter responsurus. *Tenże tám. że HL 42. B/76. HP. 489.*

Et Dominus ipsius præfatus C. stat pro pœna sua trium marcarũ, iuxta præfatum A. Subditum suum. Datum &c.

O Gránice.

24. KTóry cię pozywa ku czynieniu gránic miedzy dobry iego N. dziedzicznémi Wśi N. z iednéy strony/ á twémi dziedzicznémi Wśi N. z drugiéy strony: ábyś pilnował/ gdy iemu powództwo będzie skazano mocą ninieyßego pozwu/ práwnie będzieß odpowiádał.

Granicierum.

QVi te citat ad faciendum granicies seu limites inter bona ipsius N. hæreditaria villæ N. ab vna: & tua etiam hæreditaria villæ N. partibus ab altera: & ad attẽdendum sibi N. decerni Actoratum vigore præsentis citationis, Iudicialiter responsurus. *Támże Sig. fol. 52. B.*

Od Kmiećiá ábo innègo poddánègo, o nie czynienié spráwiedliwośći.

25. GDy: iż iemu nie chceß vczynić spráwiedliwośći z robotnym N. Kmiećiem y poddánym twoim ze Wśi twéy N. który iemu wyrąbał drzewá rozmáitégo w gáiu iego/ ná dziedzinie Wśi N. które nie vczynienié spráwiedliwośći ßácuie sobie ná dziesięć grzywien pieniędzy/ y ták wiele ßkody.

Pro non administratione iustitiæ.

PRo eo, quia tu nõ vis sibi iustitiam ministrare cum laborioso N. Kmethone & Subdito tuo de villa tua N. qui sibi excidit robora diuersi generis in Gaio ipsius, in hæreditate villæ N. quam non administrationem iustitiæ pensat sibi ad decem marcas pecuniæ, & totidem damni. *HL 43/ 77. HP 489.*

Wtóry pozew po zdániu w Contumácyą.

26. POzywa cię powtóré/ iáko cię zbał ná Roku piérwßym ná Rocéch ziemskich N. iuż przeßłych w winie niestania/ wedle swégo piérwßégo pozwu: którym cię

Secundæ Citationis post condemnationem in pœna Cõtumaciæ.

CItat te secũdò, prout te condemnauit in termino primo in Terminis Terrestribus in N. iam præteritis, in pœna Contumaciæ, iuxta suam primam citationem, qua te citauit pro eo &c. *Et inseratur citatio originalis: et concludatur:* Iudicialiter re- *Tenże tám. że fo. 53. HP 489.*

cie pozwał o to ⁊c. A niech będźie piérwéy pozew wpisan / y ták niech będźie zámkniono : sponsurus.
Prawnie będźieß odpowiádał.

Przypowiáftu obyczay po zdániu w zyfku.

Zyg.fol.53. HP 490.

27. KTóry cie przypowieśćza ku zápłáceniu y doyść vczynieniu o té wßytkié rzeczy / o ktoré cie zdał ná Roku záwitym ná Rocéch źiemfkich N. iuż przeßłych wedle fwégo pozwu o Zyfk : w którym cie pozwał o to ⁊c. *A niech będzie włożon pozew, y na mieyfcu tego flowá,* Będźieß odpowiádał / *niech będzie zámkniono :* práwnie doyść vczyniß.

Concitationis aliâs *przypowiáftu* poft cõdemnationẽ in lucro.

QVia te concitat aliâs przypowieśćza ad foluendum & fatisfaciẽdum pro his omnibus pro quibus te condemnauit in termino peremptorio in terminis Terreftribus in N. iam præteritis, iuxta fuam citationem lucro pro toto, qua te citauerat pro eo &c. *et inferatur citatio, et concludatur loco refponfurus,* Iudicialiter fatisfacturus.

Pozew z Vrzędu Podkomorzégo.

Pátrz wyfßéy fol: 416. lege 8. N. N, Podkomorzy.

Pozew Zamkowy ná fkárgę.

Pátrz tákże wyfßéy fol: 432. lege 19. N. Stároftá.

Przypowiáft po vczynieniu fkazánia zá rzecz oftáwioną.

Zyg.fo.54. HP 491.

28. KTóry cie przypowieśćza ku doyść vczynieniu y záplácéniu iemu ftá grzywien przez Sąd źiemfki N. które ná Rocech źiemfkich w N. blifko przeßłych ná cie fą fkazáné : y ábyś pilnował / gdy przyśćieże ná ßkody / które zrzad ma. A ták ábyś ftánął / y zá wßytkié rzeczy przerzeczoné y zá winy doyść vczynił.

Cõcitatio alias *przypowiáft* poft latam fententiam pro re decreta.

QVi te concitat aliâs przypowieśćza ad fatisfaciendum & foluendum fibi cẽtum marcas per Iudicium Terreftre N. in terminis Terreftribus in N. proximè præteritis fibi fuper te decretis : & ad attendandum ipfum iurare fuper damnis exinde fecutis: ideo vt ftares, & pro præmiffis omnibus, & pro pœnis fatisfaceres. Dat:

Iáko przypowiáft ma być zámykan.

Zwy. 1505. La. 124. HP 491.

29. WPrzypowiáftu nie / fądownie będźieß odpowiádał / ále / fądownie doyść vczyniß / zwykło bydź y ma bydź pifano.

ITem in cõcitatione, non, Iudicialiter reſpõſurus, ſed, Iudicialiter ſatisfacturus, ſcribi conſueuit & ſcribendum eſt.

Co ſobie kto ná pomoc ná roku przyponieśćzonym bráć może.

Zwyez. La. 121. HL. 180. B / 321. HP 214.

30. GDy ten ná kim práwo przewiedźiono będźie przypowieśćzon ku doyść vczynieniu / nie może nic inégo ſobie ná pomoc bráć przeciwko powodowi : wyiąwßy ieśliby zdánié nie było ſprawiedliwé w przezyfkách / álbo ieśliby imie iné było nápifano w pozwie / á iné w przypowieśćzeniu. A ták ieśliby przypowieśćzenié było złé z ſtrony przyczyn wyżßéy opiſánych : tedy powodowa ſtroná ſtráci to / o co pozywálá.

De iniuſta concitatione ad ſatisfaciendum.

ITem concitatus ad ſatisfaciendum, non poteſt aliquid ſibi in auxilium recipere, contra Actorem : excepto quòd condemnatio minus iuſta eſſet, in perlucro : vel ſi nomẽ aliud eſſet ſcriptum in citatione, quàm in Concitatione. Et ſi Concitatio ex hoc eſſet mala, videlicet ex conditionibus ſuperiùs deſcriptis : tunc Actor amittit id, pro quo citauit.

O przypoźwiéch po śmierći królewſkiéy y Sędźiów.

po śmierći

31. Po śmierći królewskiéy y Sędziów wßeláckich declárujemy: Iż przypozwów żadnych ták do áktcyiéy iáko y pozwów/ bądź w ziemskim ábo mieysckim práwie nie iest potrzebá: Tylko gdżieby osobá która ex litigantibus vmárlá. Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 57.

O znoßeniu Pozwów.

32. Ktoby dobrá iákié trzymał/ ná któreby práwo kto inßy przewodził/ ma czynić z nim pro deportatione citationum, náż wynidźie rok y ßeść niedźiel: wyiąwßy gdyby kto niewiedźiał o przewodźie práwnym o co ma przysiądz/ saluo tamen iure fœminei sexus & pupillorum, de præscriptionibus sancito. Tenże w Krák. 1588. fol. 38.

Instigatorskich ártykułów reiestr y formá pozwów.

33. Pozywa cie: Jżeś ty zápomniawßy dobrégo obywátelá y wiernégo poddánégo powinności/ mówił to ábo owo przeciw personie Królewskiéy: álbo też (czego Boże nieday) potáiemnie ná ieg skáze práktykował: przez co zásłużyłeś té ábo owé kárzni: iákoć to ßérzéy będźie ná Rocách wyłożono.

Item, Jżeś ty kárzni siedzenia/ Nam y Rzeczypospl: przewinionéy nie wysiedźiał.

Item, Jżeś ty sądy/ y Commissarze y seymów pokóy pospolity wzrußył/ álbo Posłóm náßym gwałt vczynił.

Item, Jżeś ty dobrom skárbowym w tym á w tym/ te ábo owe ßkody wyrządźił/ y z onych pieniądze/ które od Nas odbiérane bywały/ y dochody cynßów z dóbr náßych/ ábo cynß ná sie zátrzymał.

Item, Jżeś ty sol nád zákazánie náße pospolité tám ábo owdźie przewożił.

Item, Jżeś ty morze náße zbóycámi morskimi nápełnił/ y towáry do brzegu wyrzucone przywłaszczyłeś sobie.

Item, Jżeś ty rzéki spustné przenágábał.

Itē, Jżeś ty gościniec náß ścieśnił/ ábo zásiadł/ záwárł/ ábo záléwkiem zálał/ ábo gorßy mieyscem obrócił/ ábo też odwrócił.

Item, Jżeś ty błąk gdźie konie ábo woły goniono z korony nád dekret królewski vganiał.

Item, Myto y Cło nowé sobieś wymyślił: ábo też rzeczy/ które z Commissiéy ná Nas przypádły gwałtemeś pobrał.

Item, Monetę fałßywą kułeś/ ábo też wniósłeś.

Item, Jżeś win/ które nam przepadły/ ábo skárbowi náßemu niezápłácił.

Item, Jżeś ty wpadł w winę peculatus: aliás skarb pospolity zoßukániem vßkodźił.

Item, Jżeś ty famosum libellum álbo Páßquillus vczynił: ábo dla iákiego inégo złégo vczynku w winę wpadł.

Item,

Farrago citationum Regiorũ ad instantiam Instigatoris Regii seu fisci procuratorum.

Cltat te: quia tu postposito boni ciuis & fidelis subditi officio, hoc vel illud, in & contra personam nostram Regiam dixisti: vel (quod absit) machinatus es: per quod hanc vel illam pœnam statuti commeruisti, prout tibi in termino latius declarabitur. Zyg. w Pio. 1522. fol. 32. HL 41/ 76. HP.

Vel pro hoc aut illo nobili occiso pœnam carceris nobis & R. P. debitam non sustinuisti.

Iudicia, Commissarios, Conuentus, vel Legatos nostros violasti.

Bonis fisci his vel illis, hoc vel illud damnum intulisti, ex illisue pecunias à Nobis tolli solitas, exactiones censuum de bonis nostris, vel pensionem retinuisti.

Sal præter prohibitionem nostram publicam huc vel illuc intulisti.

Mare nostrum pyratis armasti: res ad litus iectas occupasti.

Flumina nauigabilia impediisti.

Vias nostras insedisti, coarctasti, intercluisti, inundasti, deterioraſti, auertisti.

Equireas vel boues extra regnum, præter publicum decretum egisti.

Vectigalia & Thelonia noua instituisti, ex commissoque ad Nos deuoluta vi accepisti.

Monetam falsam cudisti vel intulisti.

Has vel illas pœnas ex iudicato Nobis & nostro fisco prouenientes non soluisti.

Vel ob crimen peculatus, famosorum libellorum vel ob aliud facinus incurristi.

Item, Jżeś ty/ pánne/ wdowę/ ábo żonę tego ábo owégo vniósł y zgwałćił.

Virginem, viduam, vel vxorem huius vel illius rapuisti & violasti.

Item, Jżeś ty gléytowy liść wiáry pospolitéy temu ábo owému dány ábo posłány/ złamał/ zátrzymał.

Literas publicæ fidei, huic vel illi per nos datas, amissas, conuentus, belliué denunciatiuas, retinuisti & accepisti.

Item, Jżeś ty listy séymowé / ábo Wici woienné odebrał y zádżierżał.

Item, Jżeś ty ślub obowiązku złamał.

Fidem sponsione obligatam, fregisti.

Ite, Jżeś ty woysko zebrawszy ná zamek tego ábo owégo ręką nieprzyiaćielską dobył/ w czym pokóy R. P. zrußywßy/ ábo téż woysko nád dekret séymowy zá gránice do nieprzyiaćiół wywiódł.

Collecto exercitu, castrum huius vel illius hostiliter turbandoque pacem regni publicam expugnasti: vel illum ad hostem regni, præterué decretum comitiorū extra regnum eduxisti.

Item. Jżeś ty w bitwie plácu nie dostał: aliás vćiékł.

Statione profugisti.

Item, Jżeś ty táiemną rádę/ tobie zwierzoną/ dźiáłá/ zbroie/ prochy do dźiał/ woysko/ zamki/ ábo miásta náße nieprzyiaciołóm ná zdrádźie wydał.

Consilia tibi credita, tormenta, arma, pixidarium puluerem, exercitū, castraué aut oppida nostra hostibus prodidisti.

Item, Jżeś ty ná woyne pospolitégo ruśenia/ ábo téż żołd służby woiennéy wźiąwßy/ niedosłużył/ić. R inné podobné tym ártykułóm.

In publica expeditione, vel accepto stipendio non meruisti, & id genus alia.

POZYWANIA. Tit: VI.

Nadworné.

Bez powodá y bez nyniżoney rzeczy żaden pozywáć niéma.

Sine certo Actore & causa nemo citare debet.

Káź. wWiś 1568. La. 37 HL. 5/ 9.

1. QVòd deinceps, sine certo Actore & causa expressa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes. Sed & ij, qui habent ius in his vel illis bonis, libertate que communi gaudent, non citentur: nisi per literas nostras, & nostri cuiuscunque legitimi Iudicis: illiq; per literas duntaxat citentur. Sed curia nostra præsente vel iudicio generali nostro existente, poterit officialis ad mandatum nostrum, vel nostri Capitanei seu Iudicis, sine litera citare, in hospitio aut in foro.

to prawo wyssłé z Laskiego ze dwu praw wzynionè: v ktorego ták stoi. Art.

maß wys. fol. 519. práwo Ktorzyo kolwiek.

wys. fol. 491. práwo 17. Podobieństwo.

De causis criminalibus in absentia Actoris Rex vel Capitaneus cognoscere non debent.

Laski. 37.

2. STatuimus quòd in causis criminalibus in absentia accusantis seu Actoris, cuius interest, Nos vel nostri successores aut Capitanei nostri cognoscere non debemus: nec aliquem hominem condemnare, nisi conuictum iudicio, & confessum.

La. támże.

Decernimus etiam declarando, quòd Nos vel Capitaneus noster, vel Palatinus, vel Iudex, vel Subiudex, vel Officialis, qui dicitur Woźny/ habeant facultatem dandi Ministerialem ad citandum. Ita quòd qui habent ius, non citentur nisi per literas nostras vel nostri Capitanei, illiq; per literas duntaxat citentur.

Sed curia nostra præsente: vel iudicio nostro generali existente: poterit Officialis ad mandatum nostrum vel nostri Capitanei seu Iudicis sine litera citare in hospitio aut in foro.

Pozywánia y Terminy zá Dworem być máią wedle ſtátutów.

Citationes & termini post Curiam iuxta statuta dari debent.

Citatio-

3. CItationes & terminos, qui post curiam vulgo appellantur, non aliter dari & præfigi faciemus, quàm iuxta statuta Regni nostri super ipsis edita. Zyg. w Pio. 1538.

Pozwány zá Dworem żaden od Instigatorá być niema, iedno o rzeczy osobie Królewskiey należącè.

4. NAprzód zábiégáiąc temu/áby ludźie niepotrzebnie wyćiągáni zá Dworem náßym nie byli/vstáwiamy: Iż Instigator náß niéma nikogo pozwáć ad instátiam suam, áni osoby náßéy/ áni zá delácyą strony/ tylko o rzeczy własnie należącé osobie/zwiérzchności/pożytkóm/y imionóm náßym. A ktoby sie ważył o inßé rzeczy/ niż o té które własnie sądóm náßym należą/zá Dworem ábo ná séym wyzywáć: táki ma bydź támże we stu grzywien winy stronie przekazan.

Nemo euocare quempiã post Curiam, nisi pro re fisci Regij debet.

INprimis occurrẽdo incommodo huic, ne subditi nostri post Curiam nostrã leui de causa citentur, statuimus: quòd Instigator noster, neminem ad instantiam sui citare debet, neq; ad instantiam nostram, seu ad delationem partis: tantùm pro bonis, merè ad nos pertinentibus: vtputa personæ bonis & supereminentiæ nostræ attributis. Qui verò contra hoc statutum aliquem, pro aliis rebus, quàm iis, quæ ad iudicium nostrum pertinent, citare præsumpserit, vel post Curiam, vel ad Comitia; talis centum marcarum pœnæ, parti succumbet. Zyg. Aug. w Wárß 1557. HL. 25. F/ 47. HP 448.

O tymże.

5. TEż ná czesté skárgi Posłów Ziemskich od Rycerstwá wßytkiégo/ któzy nomine fisci nostri zá Dworem ledá o co ciągnieni byli y bywáią/ vstawiamy: że ni oczy nomine fisci nostri ludźie pozywáni bydź nie máią: iedno któzyby nam zimion náßych dosyć nie vczynił. Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 51 lege Co sie tknie. &c.

Popárćié tego prawá. Articulo: FISCVS.

6. Iż o rzeczy niektóre/ które skárbowi náßemu nie należą/ poddáni náßy nomine fisci, pozywáni bywáią etiam extra Regnum, przeto ná prosbe Posłów Ziemskich ták declárujemy/ áby wedle Constitucyiey Anni 1562. nikt nie był pozwan zá Dworem/ iedno Dzierżawcá któryby prowentów z dóbr náßych nie oddał. A wßyscy któzy są in contrarium spozywáni/ tedy oné decreto generali wolné czynimy/ teraz y nápotym czásy wiecznémi. Zyg. Aug w Piotr. 1567. Con. 75.

Pozwem Nadwornym tylko gdy Król w którey ziemi iest, ßlachtá pozywána być ma.

7. Iż Termin/ ábo ináko mówią/ Nadworny Rok wielóm ludźiom trudności przynosić zwykł/ dla tego: iż niektórzy ci/ któzy spráwy pospolité przy nas odpráwuią/ nie vważnie y vpornie od kożdégo zwykli bydź pozywáni/ y w spráwách Rzeczypospolitey zátrudniáni: vstáwiamy.

Áby nápotym/ gdy my bedźiemy w Ziemiách Máłey Polski/ żaden okrom tego/ który w onychże ziemiách mießkánié ma/ przed nas Nadwornym pozwem nie mógł bydź pozwan/ o summe w státucie opisáne. Tákże gdy bedźiemy w ziemiách Wielkiey

Sed citatio Curialis, solùm Rege in aliqua terra existente, fit.

QVia terminus (vt vocãt) Curialis, aliâs, Nadworny Rok/ multis hominibus difficultates adferre solet: propterea quòd interdùm hi, qui negotia publica apud nos obeũt, passim & temere ab vnoquoque citari solent, & in actionibus publicis impediri; statuimus. Quòd deinceps Nobis in terris Minoris Poloniæ existentibus, nemo nisi in eisdem terris domicilium habens citari ad nos termino Curiali poterit: pro summa, in statuto descripta. Et similiter, nobis in terris Maioris Poloniæ agentibus, nonnisi ex eisdem Zyg. w Pio. 1507. fo. 21. HL. 40/ 72. HP. 28.

kiéy Polſki / tylko z tychże ſiem ſłáchtá do ſądu Dworu náſzego ma bydź pozywána.

A ſpráwy przed námi nieſkończone / do Powiátu pozwánégo maią bydź odeſłáné: ktore Sędźia Ziemſki będźie ſądźił / y ná Rocéch o wßelką ſumme: o ktorą przed námi rzecz ſie pocznie.

Pozwem nieſpodźiánym Nadwornym ábo ſądowym, pozwány ma wźiąć ſpráwę ná piſmie, áby ná nię odpowiedał.

Káſ. wielki w Wiślicy. 1368. La. 12 B. HL 40/ 72. HP 28.

8. Gdyż w roſmyśle dobrym záleży mátká cnot diſcretio, to ieſt/ dobré rzeczy vważenié y rozeznánié: przydawa ſie czeſtokroć: iż niektórzy náßy ſłudzy / ábo ini iákokolwiek ná Dworze náßym poſtánowieni/ ábo v ſądu záſtáni / z tráfunku nád nádźieie przed nas / ábo przed Sędźiégo bywáią wyzywáni: y queſtię ábo ſpráwy / o których namniéy nie myślili / bywáią im záđawáné: á ták chcąc oboie ſtrone obwárowáć/ áby rzeczonym obyczáiem pozwáni z dobrym rozmyſłem y vważeniém ná rzeczy ſobie záđáné odpowiedáli / á powodowé ſtrony w ſwoich ſpráwách nie były omyláné/ vſtáwiamy:

Iż gdy kto ná Dworze náßym ábo ná ſądźie będźie ználeźion / y przed nas ábo Sędźiégo náßégo bytność obyczáiem przerzeczonym wyzwan: tedy powodowa ſtroná/ ábo ſam Sędźia one ſpráwe pozwánému dowodnie ma przełożyć / y ná piśmie będźie powinien oddáć: áby odpowiedał ná też rzecz y pytánié.

Pozwowi Nadwornèmu o Dźiedźictwo ábo o ſummę cztérdźieści grzywien, Rók we trzy Niedźiele ma bydź: á o mnieyßą ſummę ábo o krzywdę, názáiutrz może czynić.

Laſki támże HL. támże HP. támże.

9. Jeſli ſpráwá będźie o Dźiedźictwo / ábo o wielką ſumme pieniędzy / to ieſt/ o cztérdźieści grzywien: Rók przez Sędźiégo we trzy Niedźiele ma bydź mu náznáczon: ále o mnieyßy dług/ ábo krzywdę ſłowną do iutrá Rok niech będźie przedłużon.

Skázonè ieſt to wyßè práwo.

Zwyc. La. 121. HL 40. B/72. HP 29

10. Gránice álbo o dźiedźictwo/ żaden niemoże pozwáć drugiégo nadwornym rokiem.

Ná-

dem terris Nobiles citari, ad iudicium Curiæ noſtræ debebunt.

Cauſæ verò coram nobis non terminatæ: ad diſtrictum Rei ſeu citati remittentur: quas Iudex Terreſtris iudicabit, etiam in terminis particularibus de quacunq; ſumma, pro qua coram nobis actio fuerit incepta.

Qui inopinatè, ac ex improuiſo, in Curia, ad Regis vel Iudicis audientiã citãtur: debitè cauſa per iudicem ſeu pro Actorẽ exponatur: & deinceps nõ ſolis verbis, ſed in ſcripto detur.

PRæterea, cùm in deliberatione conſiſtat mater virtutum ipſa diſcretio, contingit plerunq; : quòd aliqui noſtri familiares, vel alii quomodolibet in curia noſtra conſtituti, vel in iudicio areſtati, inopinatè ad noſtram vel Iudicis audientiam euocantur. & quæſtiones, de quibus minimè cogitauerunt, eiſdem mouentur: Ideo parti vtriq; prouidere cupientes: & vt dicto modo citati, cum bona deliberatione & diſcretione, ſuper propoſitis reſpondeant: neué actores ſuis quæſtionibus, ſiue cauſis fruſtrentur, ſtatuimus.

Quòd cùm aliquis in noſtra Curia, vel in iudicio inuentus, vel ad noſtram vel noſtri Iudicis præſentiam fuerit modo præmiſſo euocatus, actor ſeu ipſe Iudex, quæſtionem ſiue cauſam, debitè citato exponere, & in ſcriptis tradere teneatur: vt reſpondeatur eidem quæſtioni.

SI Citatio Curialis pro hæreditate. quæſtio fuerit hæreditaria, vel pro magna pecuniæ ſumma, ſcilicet pro quadraginta marcarum: terminus videlicet trium ſeptimanarum, per Iudicem eidem aſſignetur: aliâs, ſi pro minori debito, vel pro iniuria verbali: in craſtinum terminus prorogetur.

Abrogatur hæc lex de citatione curiali.

ITem pro graniciebus, atq; pro hæreditate, nemo poteſt citare alium citatione verbali, aliâs Nadwornym Rokiem.

Deinceps

Ná potym iedno o ſummę poſzwy Nadwornè niech nie będą.

Deinceps tantum pro Summa, Citationes Curiales ſint.

11. VSTáwiamy iż żaden pozwan przed nas Rokiem Nadwornym nie będzie mógł/ iedno o ſumme w ſtátucie opiſaną.

STatuimus, quòd nemo citari ad nos termino Curiali poterit: niſi pro Summa in Statuto deſcripta. Zyg. w Pio. 1517. fo. 25. HL 40. B/ 72. HP 29.

O Poszwiech Zadwornych generálna.

12. ZAbiegáiąc temu/ áby ludźie ſłáchetcy nie byli wyćiągáni zá Dworem o dobrá ſwé dźiedźiczne y właſné/ poſtánawiamy. Że niema bydź nikt pozwan zá Dworem/iedno ratione bonorum, ktoreby były liquidi Iuris noſtri Regii: to ieſt/ ktoreby były vznáné in reuiſione literarum bydź dobry náſzemi Krolewſkimi wolnymi/ y ná nie reuiſitié y luſtrácitié zaſły/ ábo zayda/ ábo też ktore w ſummách záwiedźione ſą/ bądź ſtárych/ bądź ad rationem piąći kroć ſtá tyſiecy złotych. Zyg. III. w Wár. 1598. fo. 7.

Tákże o Woytoſtwá/ Szoltyſtwá/ Rudy/ Młyny/ Kárczmy/ y inné ktore ſą wedle Práwá ná ſkupie.

A gdźiebyſmy zá iákiemi doſtátecznémi documenty máietnośći dochodźić chćieli/ ktoraby ná Rewiſitiey liſtow oſądzona nie byłá/ tedy o tákie dobrá Inſtigator náß/ álbo komubyſmy ná to práwo dáli/ niema tego dochodźić áni pozywáć iedno ná Séym.

A ináczéy ten ktoby pozwał/ y dobr iákich zá dánina náßa/ ktoreby nie były liquidi Iuris noſtri zá Dworem dochodźił/ ma przepádáć ſtronie pozwánéy piec ſet grzywien winy/ o ktorą káżdemu z Delatorem/ktory w káżdym pozwie expreſsè włożony bydź ma/ inter cauſas officii peremptoriè czynić będźie wolno. Wáruiemy iednák że tá Conſtitucya Wielkié X. Litew: niema záchodźić.

Exceptuiąc Szoltyſy y Młynárze/ tákże Lemany Ziem Pruſkich/ ktorzy máią ná ſobie onera y ſłużby Stároſtóm powinné: oprocz/ gdyby Stároſtá ktoreg ratione rebellionis & inobedientiæ, álbo też dla pomnożenia pożytkow dobr ſkotu náßego deferował.

Decreta iednák náßé Zadworné przeßłé/ w ſpráwách ták Iuris noſtri Regii, quàm ratione bonorum Caduco Iure, ex quacunque cauſa ná Nas przypadáiących/ in robore zoſtáwuiemy/ ták/że ich áni donatararius, áni żaden in dubium wokować niema/ ſub pœna ſupraſcripta, in eodem foro repetenda.

A iż Kiiowſkié/ Wołynſkié/ y Brácławſkié Woiewodztwá inßé práwá máią/ y pod práwo Koronné ratione Sądow nie podpadáią/ przeto Inſtigator náß ſam ábo z delatormi/ ieſliby kogo o dobrá Szláchetckié/ Ziemſkié/ rozumieiąc ie bydź náßémi pozywał/ tedy nie będźie mógł pozwáć zá Dworem/iedno ná Séym/pod tąż winą wyżéy nápiſaną/ ktora ná delatorá ma ſie ściągáć.

Ná Séym.

Pozowie kto kogo Criminaliter *ná Séym*, in Cauſis honorem tangentibus, *ták gotów bydź ma, iákoby pokazał rzecz tych prawdźiwą, ktorą pozwánemu záda.*

13. IŻ ſie to zábieżało: że iáko wielka licentia w ludźiech wroſłá/ iuż práwie bez wſtydu ludźie nie bacząc nic ná przyrodzoną vczćiwość bez boiáźni wyſtępuią: to też nie mnieyßa: iż ſie zásie ták wiele potwarzy námnożyło: że też y bez przyczyny criminaliter pozywáią perſony niewinné/ y wyćiągáią áktycé: ktoreby właſnie miały bydź Ziemſkié/ Grodzkié ábo Ciuiles rzeczoné/ ná Séym álbo zá Dworém przed oſobę náßę: czym ſie wiele omießkiwa ſpráwam Koronnym/ y ludźie ſie tym wielce ßkodzą. A ták temu zábiegáiąc/ ze zwoleniem wßech ſtanow ná ninieyßym Séymie będących/ vſtáwiamy: Iż ktobykolwiek ná potomné czáſy pozwał iáką perſonę criminaliter, in cauſis honorem tangentibus, przed Máieſtat náß ná Séym/ iátoż gdźie indźie o to pozywáć nikt niema/ Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 492.

ſczypiąc

ſczypiąc go ná poczćiwośći iego: iuż ma bydź ták gotów/ iákoby vkazał rzecz bydź prawdźiwą/ ktorą pozwánému záda: tákże téż y pozwány ma bydź gotów ze wſzytkim ku okazániu niewinnośći ſwéy.

A gdźieby więc z obudwu ſtron tákowe wywody wątpliwé były/ ábo z ktoréykolwiek ſtrony: tedy w téy mierze ſcrutinium ma bydź czyniono w onym Powiećie ábo źiemi: gdźie Wiécá ſądzone będą/ vbi crimen commiſſum eſt.

A iż ná káżdy Rok Wiécá máią bydź w káżdym Woiewództwie: tedy wolno to będźie ták Aktorowi iáko Citato, dóydąli Wiécá/ przed Séymem przypozwáć Pozwem zá źiem ſtą membráną ſtronę drugą ná Wiécá: á zá onym przypozwem ná Wiécách będźie powinien Sąd Wiécowy vczynić Scrutinium.

A naprzód wſzyſcy Dignitarze/ y Vrzędnicy/ y inſzy świádkowie będą powinni pod ſumnieniém wiádomość ſwoię w téy rzeczy powiedźieć: potym y káżdy Szláchćic iny/ ktoryby iedno w tym był requirowan.

Gdźieby téż więc po zápozwániu Wiécá nie doſzły przed Séymem/ actor ábo téż citatus pozwałby ad deducendum ſcrutinium & audienda teſtimonia: tedy my ná Séymie będźiem powinni ſcrutatory dáć do onéy źiemie/ gdźie ſie crimen ſtáło/ ad inueſtigandam facti veritatem.

Po ktorym ſcrutinium/ á pewnym wywiádowániu/ tedy My mamy ábo Aktorowi dowód ábo Citato odwód ſtrazáć: to ieſt/ ktora ſtroná pewnieyſzé dowody zá ſobą będźie miáłá.

A gdźieby ſie nálázło przez Dekret náſz/ iż Citatus niewinnie á potwarnie pozwan był: tedy on Aktor będźie mu powinien wnet od Sądu nie odchodząc ſto grzywien winy położyć/ y ná cokolwiek ná ſzkody przyſiężę: co pozwány ná práwo nálożył/ záplácić ma przy przyſiędze: y ktemu ieſcze dwánaśćie Niedźiel ná dnie w Więzy ſiedźieć ma/ Źiemie ábo Powiátu ſwégo.

A wſzákoż té Akcyé/ ktore ſie ćiągną z dawnégo práwá y zwyczáiów/ chociaby dobrze były criminales, do ſądu Grodzkiégo y źiemſkiégo nie máią podlégáć téy Conſtitucyéy.

Podnyſſono winę y karánié Articulo. ORZECZACH KTORE SIE POCZCIWOSCI DOTYCZĄ.

Zyg. III. w w Kráko. 1588. fo. 35. 14. WIne pieniężną Conſtitucyéy Anni 1565. o rzeczách ktore ſie poczćiwośći dotyczą/ przećiw tym ktoryby niewinné potwarnie pozywáli/ podwyſſamy/ ná dwieśćie grzywien: ktora záraz támże ma bydź ſtrazána/ z ſiedzeniém w Więzy/ y nagrodą ſzkod wedle támtéy Conſtitucyéy/ z tą declárácyą:

Iż gdyby pozwány przez przyſiege crimen obiectum dekretem náſzym zbił/ táka winá ná Aktorze niema bydź ſtrázowána.

Do Ziemſtwá.

Do Sądu źiemſkiégo wolno kożdemu pozwáć o wſzeláką ſummę. Ad Iudicium Terreſtre pro quacunque ſumma citare licet.

Zyg. w Pio. 1523. HL. 39. 128 / 70. y 231. 15. VOlumus autem: vt liceat vnicuiq; pro quacunq; Sūma pecuniæ, vel iniuria hæreditaria & perſonali, aut bonis quibuſcūque toties quoties, citare ad Iudiciū Terreſtre. Vbi Citatus parere. reſpondereque, tenebitur & debebit: non excipiendo ſe ad Terminos generales, ob ſummæ magnitudinē, vel potiùs licebit Iudicibus Terreſtribus, etiam pro magna Summa iudicare: cum liceat vnicuiq; partium appellare. *Tóż práwo máſz wyſſéy fo. 491 lege 18.*

Pozwány ieſli ſie w poznie ſwym ábo w Controuerſyiéy bierze ná odwód, á nie dowiedźie, Cauzę trácí. Cauſa cadit, qui non probat id, quod ſe probaturum recepit.

HL. 37. B/ 67. 16. SI quis in citatione, vel in controuerſia ſua recepit ſe probaturum aliquid: eaque

eaque de causa retulit se ad librum Actorum, Ius aliquod, Ministerialis recognitionẽ, testes, ad aliudué aliquod summum causæ suæ fulcimentum: neque eo probat: quo causam suam lucrari voluit, perdet

O pozywániu tych, których w śiemi niemáß.

17. GDy kto o dźiedźictwo będźie pozwan/ á stánąwßy v sądu złosliwie będźie odpiérał: iż Piotr ábo Máćiéy iest w dálekich stronách/ który iest z nim wespółek dźiedźicem: gdyż sna Piotr ábo Máćiéy nic práwá nie ma do tego dźiedźictwá: y dla tego on pozwány powiáda/ iż nie iest powinien odpowiedáć o to dźiedźictwo z téy przyczyny: iż Piotr ábo Máćiéy są w dálekich stronách.

Dla tego vstáwiamy: iż Piotr ábo Máćiéy v sądu ták miánowány zá roskazániem Sędźiégo ná iákim mieyscu wysokim álbo przy Plebániiéy/ przy któréy iest ono dźiedźictwo/ o które wszyna sie práwo/ przez Woźnégo trzykroć iáwnie ma bydź wołan/ y pozwan ku postępowániu álbo obronie téy spráwy ná pewné mieysce y ná rok.

Który iesli nie stánie/ tedy nic nie bacząc ná ieg̃ niepostußeństwo y niebytność/ niech będźie postępowano przećiwko niemu ku skazániu y dokonczeniu onéy spráwy przez dekret skonczony.

Qui sunt in remotis partibus qualiter sunt citandi.

DVm aliquis pro hæreditate citatur: & comparens in iudicio, malitiosè opponit: quòd Petrus vel Ioannes, in remotis partibus est constitutus, coheres eiusdem hęreditatis: cùm tamen forsan idem Petrus vel Ioannes, nihil iuris habeat ad eandem: ideo ille citatus dicit, se non teneri respondere, pro eadem hæreditate: propterea quòd Petrus vel Ioannes cohæredes sui, agerent in remotioribus. Káź. wielki w Wiślicy 1368. La. 14 HL 40B/5 y 73. HP 494

Quapropter statuimus: quòd taliter Petrus vel Ioannes, in iudicio nominatus, de mandato Iudicis, in aliquo eminenti loco, vel circa parochiam, de qua parochia est hæreditas, pro qua eadem quęstio mouetur, per Ministerialem tribus vicibus publicè proclamando, ad prosecutionem seu defensionem causæ, ad certum locum & terminum; debebit citari.

Quo non comparente, ipsius contumacia seu absentia non obstante, ad decisionem seu definitionem causæ licitè per sententiam definitiuam procedatur.

WYZYWANIA Z POWIATV.

Tituł VII.

Ktoby kogo z powiátu wyzwał, ma bydź karany zá prawem iść pozwánego.

Práwo.

1. JEśliby sie kto skárżył v sądu ábo ná Rocách ná kogo/ iż iest wyzwan z własnégo powiátu/ tedy ten który go wyzywał/ niech będźie pięćią grzywien karan: któréy połowicá sądowi/ á połowicá stronie wyzwánéy ma bydź zápłácona. A nád to wyzwány z przysądzeniem winy ma bydź do własnégo powiátu odesłan.

Podobnè temuż prawo.

2. AKolwiek to iuż iest práwem pospolitym opisano/ áwßákże y teraz vstáwiamy: áby żadny żadnégo wyzwáć niesmiał do sądu o rzecz/ któraby nie należáłá do onégo

Euocator puniatur, & forum rei sequatur.

AD iudicia seu terminos, si aliquis de proprio districtu, in alium se euocatum quereretur: extunc euocans decernatur puniendus, sex marcarum pœna per medium, & iudicio & parti euocatæ, soluenda: & insuper euocatus, cum adiudicatione pœnæ, ad proprium remittatur districtum. Ian. Olbr. w Piotr. 1496 La. 97. HL 91/164. HP 449.

Similis.

TAmetsi hoc iam sit iure communi descriptum: attamen & nũc statuimus: quia nemo quenquam debet euocare ad vllum iudicium, pro causa: quæ quidem ad illum Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 91/165. HP. 449.

nego ſądu/ pod winą w ſtátućie opiſáną.

illud iudicium non pertineret, ſub pœna in ſtatuto deſcripta.

Wyznány żaden bydź niema z powiátu, iedno o królewſką álbo Urzędowną rzecz.

Ne quis euocetur: præter Regiam & Officii cauſam.

Zyg. w Fio. 1511. fo. 18. HL91/ 165. HP. 449.

3. USTáwiamy: áby żaden nieśmiał nikogo z powiátu iego wyzywáć: wyiąwſzy Królewſką y Urzędową rzecz/któria powiátu nie ma. A kto inácżéy vczyni cztérnaśćią grzywien niech będźie karan.

ITem ſtatuimus, ne quis audeat quempiam extra diſtrictum ſuum euocare, præter Regiam & Officii cauſam, quæ non habet diſtrictum. Contrarium faciens, quatuor decem marcarum pœna puniatur.

Albo gdźieby czyy anteceſſor do iákiégo ſądu álbo zapiſu był przedtym iuż zápoznány.

Conſuetudo. 4. HÆredes rei obligati, neque extra Diſtrictum euocari, neque peremptoriè conueniri poſſunt, niſi anteceſſor viuens in aliquod iudicium vel inſcriptionem citatus fuerit.

Albo więc gdźieby ſie kto ſam powiátu ſwego odpiſał.

5. *Maſz niżéy w tychże kśiągách*, parte 8. Tit: 7. lege 1. Jeſli ſie kto/ć.

A ieſliby téż kto wyznał kogo zá laſką, tedy wyznánemu wolno obrać ſobie co chce.

DE CORYLO.

ITem, ſi aliquis aliquem prouocauerit in lite, pro Corylo, aliâs zá laſſe/ pro perditione ac pro lucro: ſiue tres marcas, ſiue ſex ſcotos proponet ad corylum, tunc prouocatus ad corylum, arbitrium habebit eligendi, vt ſumat corylum: ſiue pro tribus marcis, ſiue pro ſex ſcotis.

To práwo nie ieſt w używániu.

Zwy. Laſki 123. HL 69/ 225. HP 496

6. JEſli kto kogo wyzowie w práwie zá laſką/ to ieſt/ chćiałby ſie záłożyć o ſtráte ábo o zyſk ſwéy rzeczy/ ábo téż o trzy grzywny pieniędzy/ábo o ſześć ſkotów wyzywałby do laſki: w tákowéy rzeczy będźie ná woléy wyzwánégo wybráć/ zechceli wźiąć laſkę o zyſk ábo o trzy grzywny/ álbo o ześć ſkotów/ to ieſt/ dwánaśćie groſzy.

ROKI Z POZWOW. Tit: VIII.

Przed Królá Ie. M. y przed Stároſtę.

Rok piérwſzy przed Królem áni przed Stároſtą nie ieſt záwity.

Neq; coram Rege neq; corã Capitaneo vllus termin° eſt perẽptorius.

Alex. w Rá. 1505. Laſk. 116 HL 180. B/501. HP. 26.

1. W Wielkiéy Polſcze ná proſbę ośmych źiem obywátelów poddánych náſzych ſtázuiemy y vſtáwiamy: áby przed żadnym Stároſtą nie był rok záwity ná piérwſzym roku: áby nie był mniémán wiétſzéy mocy Stároſtá á niżli Król/ przed którym nie ieſt rok záwity ná piérwſzym roku: wyiąwſzy/ żeby ſie kto ná to poddał.

IN Maiori Polonia, ad vota illarum terrarum incolarum ſubditorum noſtrorum, Decernimus & ſtatuimus: vt coram quolibet Capitaneo, non ſit terminus peremptorius, in primo termino: ne maioris autoritatis eſſe putetur Capitaneus, quàm Rex: coram quo non eſt terminus peremptorius, in primo termino, niſi quis ad hoc ſe ſponte ſubmittat.

Práwo.

Zá Dworem.

Rok Małym Polánóm do Wielkiéy Polſki,

Omnes Citationes Regiæ quorum vel

Polski, Wielgopolánóm záś do Máłéy, cztéry Niedźiele bydź ma.

2. GDy śie zdało Nam y náśym Rádam obćiążliwo bydź obywátelóm náśym: Iż gdy my w źiemiách Máłéy Polśki bywamy / pozwánym z inych Źiem Máłéy Polśki był Rok krótki: to iest / áby przed Námi (bo ták ná pozwiách náśych było pisano) we dwie Niedźieli stáneli: My ná prozbę Posłów Źiem Królestwá náśego vstáwiliśmy:

Aby gdy My w Źiemiách Máłéy Polśki bedźiemy / obywátelóm Wielkiéy Polśki Rok we cztéry Niedźiele przed Námi stánąć był náznáczon: tákże gdy my w źiemiách Wielkiéy Polśki bedźiemy / obywatelóm Źiem Máłéy Polśki cztéry Niedźiele Rok stánia przed námi był náznáczon.

A tych Źiem w ktorych ná ten czás mieśkáć bedźiemy obywátelóm / Rok we dwu niedźiel niech ná pozwiech wedle stárego zwyczáiu bedźie pisan.

vel duabus hebdomadis ãte terminum, in bona citati inferantur: iuxta manſionem Regiam: & iuxta Citatorum, ex Maiori in Minorem Poloniam, vel cõtrà, euocationem.

CVm viſum eſſet Nobis & Conſiliariis noſtris, oneroſum eſſe regnicolis noſtris: vt nobis in terris Minoris Poloniæ agentibus, citatis ex terris Maioris Poloniæ terminus breuis, videlicet duarum hebdomadarũ coram Nobis cõparendi, in Citationibus noſtris ſcriberetur: Nos ad petitionem Nunciorum Regni noſtri conſtituimus: Vt

Nobis in terris Minoris Poloniæ agentibus Regnicolis Maioris Poloniæ terminus quatuor hebdomadarum coram Nobis comparendi aſſignetur. Similiter verò Nobis in terris Maioris Poloniæ agentibus, Regnicolis ex terris Minoris Poloniæ etiam quatuor hebdomadarum terminus comparendi præfigatur. Earum verò terrarum Regnicolis, in quibus Nos agere contigerit, terminus duarum hebdomadarum in Citationibus ſcribatur: iuxta veterem conſuetudinem.

Zyg. wárá. 1540. HL. 197. HP. 26.

Ná Séym.

Rók ná Séym śóśtego dniá po przyiáchániu Królewskim, pozwánemu ma bydź náznáczony.

3. IŻ niekiedy Rok pozwów zámieśkánié był pisan ná Séym wálny / álbo nie był pewnym miánowániém dniá oznáczon / ábo ná długi czás był náznáczon: ſkąd przydawało ſie / iż vbodzy niektórzy nie czekáiąc Roku / dla niedoſtátku wydatkow z Séymu odieżdżáli / ſkąd w nieſpráwiedliwości bywáli zániedbáni: tą tedy przyczyną poruszeni / vſtáwiamy:

Aby pozew ſtrony powodowey przeciwko pozwánemu / ktory ma bydź ná Séym wálny / w ſobie zámykał Rok / álbo dźień śóśty po przyiáchániu náśym ná mieyſce Séymu / pod winą trzech grzywien.

A todla tego: iż gdy wyniidźie ieden tydźień po przyiáchániu náśym ná Séym / Zdánia y Sądy beda ſpráwowáné: áby nakłády y wydatki wielkiemi ludźie nie byli vciśnieni.

In Citatione ad Cõuentum ſcripta, terminus ſexta die poſt ingreſſum Regis, præfigatur.

ITem quoniam nonnunquam terminus Citationum confuſè ſcribebatur, ad Conuentionem generalem: aut certa dici ſpecificatione non limitatus: aut prolixiùs aſſignatus: vnde contingebat pauperes nonnullos non expectato termino, defectu expenſarum, de Conuentione recedere: ſicque in iuſtitia negligi. Hac igitur ratione moti ſtatuimus:

Quòd citatio, ex parte Actoris ſuper reũ, quæ debet eſſe ad Cõuentionẽ generalem, cõtineat ſemper terminũ ſeu diem ſextam poſt ingreſſum noſtrũ ad locum conuentionis: ſub pœna triũ marcarum.

Et hoc propterea: vt lapſa vna ſeptimana, poſt ingreſſum noſtrum in locum Conuentionis, condemnationes & iudicia exerceantur: ne expenſis & impenſis magnis homines grauentur.

Ian. Olbr. w Piotr. 1496 La. 106. HL. 39/70. HP. 25.

Przed Stároſtą.

Rok licowny w tegodniu bydź ma.

Zwy. Laſki 123. HL 11/ 20. HP 536.

4. ROk licowny dány ma bydź w tegodniu dawan / ták iż gdy rzeczy ktore bedą záſtawáné z Woźnym / á ieſli ten nie wráca / v ktorego ſą záſtáné : tedy dáie rok Woźny onemu / v ktorego ieſt licowánie vczyniono : áby ſtánął przed Staroſtą w iednym tegodniu.

Terminus facionatus in vna ſeptimana dari debet.

ITem Terminus Facietenus datus, aliâs qui Facionatus dicitur, în vna ſeptimana dari debet. Sic dum res aliquæ areſtantur cum Miniſteriali : tunc ſi non reſtituit ille apud quem fit Areſtatio, ponit Terminũ Miniſterialis illi, apud quem eſt Areſtatiõ facta, comparendi coram Capitaneo in vna ſeptimana.

Declárácya tego Státutu.

Steph. w Wár. 1578. Con. 190.

5. STátut o licownym Roku decláruiemy / żeby licowny Rok nie ściągał ſie tylko ná rzeczy krádźione.

O zakład, winę y ßkody Rok do dnu niedźiél bydź ma.

Conſ. Pril. 653.

6. SI citatus pro vadio, pœnis aut damnis, ea euadere vult : ante decretum dicat euadendo Vadium, pœnas ac damna, reſtituo, do, facio, ſatisfacio : tunc cum pœna L. id faciet. alioqui vadio, pœnis vel damnis erit obnoxius. Et ne Actori ipſe Reus illudat, vt intra duas ſeptimanas Actori ſatisfaciat, terminus Reo præſtituitur. Si verò non ſatisfecerit, reſeruatur ipſis partibus Terminus pro cauſa principali ad Terminum proximè futurum.

O wine 40. grzywien Rok we trzy niedźiele maß wyſßey fol: 542. lege 9. *Jeſli ſprawá.*

O dług wielki niedźiél oſmnaśćie Rok náznaczon bydź ma.

Debitori magnæ Sũmæ, vel ſi quis extra Regnũ ſit 18. hebdomadæ ad ſoluendum indulgentur.

Káźm. w Wiśl. 1368. La. 37. HL. 71/128. HP 525.

7. GDyż o wielki dług / iáko o ßeśćdźieśiąt / ábo trzy ſtá ábo wiecéy grzywien / czeſtokroć bywáią ſwary / á to dla tego : iż ták wielki dług w krótkim czáśie nie może bydź ták rychło zápłácon : tedy láſke náße pokázuiąc w tym vſtáwiamy : áby oſmnaśćie niedźiél Rok zámierzony ku zápłáceniu był poſtánowiony záchowan : toieſt zá pierwßy rok ßeść Niedźiél / zá drugi ßeść / á zá trzeći oſtáteczny ßeść.

A ták owyż Rok y temu ktoryby w Króleſtwie nie był / á był pozwan záwitym Rokiem / od Sędźiego ma bydź náznáczon. Jnáczéy Sędźia do ſkonczonéy ſtáźni ma poſtąpić / nie bacząc ná niepoſłußenſtwo pozwánego.

Cum graui debito rixæ plerunque, vtpotè ſexaginta, trecentarum, aut plurium marcarum ſuſcitentur : quò tantum debitum breui prouideri, ac inopinatè & ſubitò ſolui non poteſt : ex gratia conferendum ſtatuimus : Vt decem & octo ſeptimanis terminus incluſiuus, ad ſoluendũ ſtatuatur & obſeruetur pro primo termino, ſex ſeptimanæ : pro ſecundo aliæ ſex : pro tertio, vltimæ ſex ſeptimanę.

Hunc etiam terminum, dum quis extra terram ſit, & citatur pro termino peremptorio, eidem ad Iudicium præfigendum declaramus, aliâs Iudex ad definitiuam procedat ſententiam : huiuſmodi contumacia citati non obſtante.

Tym ktorych niemáß w Powiećie zá niedźiél tákże oſmnaśćie Rok ma bydź náznaczon.

De eodem termino 18. ſeptimanarum.

Káź. Mag. Viśli. 1368. La. 37. HL. 3/ 5.

8. POrrò cum quis extra terram ſit, & pro termino peremptorio citatur : eidem decemocto ſeptimanarum terminum incluſiuè, pro primo videlicet termino ſex ſeptimanas, pro ſecundo alias ſex, pro tertio vltimas ſex, prę figendũ declaramus. Quòdſi intra

intra hæc tempora non paruerit: Iudex ad definitiuam ſententiam procedat, huiuſmodi contumacia non obſtante.

DILATIÆ. Tit: IX.

O Roku który zwykł bydź dawan o więtßą rzecz.

Práwo. 1. GDY kto odkłáda Rok o więtßą rzecz mówiąc/iż w práwie inym miał o więtßą rzecz ſpráwę: ma mu bydź dána tá zwłoká o więtßą rzecz. Awßákże gdy rok przyßdźie/ dowiedźie przez świádeczny liſt ſądowny/ iż miał o więtßą rzecz ſpráwę: którégo ieſli nie pokaże/ ſtráci rzecz: o którey pozwány rok o więtßą rzecz odkłádał.

Roku nie odkłádáć kto ſie zápiße, proſtą chorobą roku zwlec niemoże.

2. AEſli ſie kto komu zápiße którą rzecz wyzwobodźić ábo iśćić/ á zápiße ſie Roku nieodkłádáć: tákowy niemoże proſtą chorobą Roku zwlec ábo odłożyć. Wyiąwßy práwdźiwą chorobę: o którą ma przyſiądz wedle ſtátutu/ iż ná ten czás práwdźiwie był niemocen.

Dilatio pro maiori.

ITem, dum aliquis differt terminum Pro maiori, dicens: quia in iure alio pro maiori haberet Actionem: danda erit dilatio, propter maiorem actionem: attamen termino adueniente, ipſe differens terminũ probabit literis teſtimonialibus iudicialibus: quia pro maiori habuit tunc actionem. Quibus ſi caruerit, amittet cauſam, pro qua citatus terminum pro maiori differebat. Zwyc. ziemie Kráko. 1505. Laſki 124. HL. 282. B/504. HP. 470.

Si quis ſe inſcribet, terminum non differre.

ITem, ſi aliquis alicui ſe inſcribet quamcunque rem euincere ſeu ratificare, aliâs Ziśćić: & inſcribet ſe terminum non differre, aliâs non reponere: talis non poteſt ſimplici infirmitate terminum differre, aliâs reponere: excepto vera infirmitate, pro qua debet iurare iuxta ſtatutum, quia ſcilicet verè tum infirmabatur. Zwyc. ziemie Kráko. La. 122. HL. 281/502 HP 414.

Wtóry rok zawity zwlec może prawdźiwą niemocą: Pátrz niżey parte 8. Tit. 10. lege 2. Item, ſecundum.

O Roku piſánie ob ſpem concordiæ, *maß niżey w tychże piątych kśiegách, w części oſmey*, Tit: 11. lege 1. Téż ieſli.

O tychże Dilátiách Zygmunt III.

3. DIlatio viſionis in cauſis ſimplicium iniuriarum zwyczáiem tákimeś/ á nieſłuſznie ſie do ſądu wnioſłá/ gdyż tá dilátia w práwie poſpolitym nie ieſt/ áni może bydź in cauſis ſimplicium iniuriarum fundum non tangentibus pożyteczna. Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 58.

Przetoż declárujemy/ iż tá dilátia nie ma bydź wiecéy in ſimplicibus iniuriis & proprii laboris pozwaláná/ tylko in cauſis hæreditariis ſeu fundum tangentibus, przy których też ſecuritas iudicii ma bydź záchowána/ y niemáią ná nie ieździć z więtßym poczstem nád dźieśięć oſób/ ſub pœna duplici quatuordecim marcarum.

Tákże dilátia ad munimenta ſimplicia in cauſis ſimplicium iniuriarum, & cædis, atque ſanguinis, niema bydź dawána wedle práwá/ tylko ad munimenta ſpecificata cauſam perimentia, ieſliby tákiey ſtroná potrzebowáłá.

O *Dilátiách* terminorum, *pátrz wyżßey* fo. 480. Tit 3.

PRÆSCRIPTIÆ. Tit. X.

Dawność trzech lat y trzech mieśięcy w dźiedźictwie nie nágábánemu pomaga.

De præſcriptione hæreditatis petendæ.

Práwo.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 18 HL. 189/337 HP 536.

1. GDyż dawność dla leniſtwá pánów ieſt vſtáwiona: dla tego vſtáwiamy y ſtázuiemy: Iż ieſli kto wierzy álbo rozumie ſie mieć iákie práwo do którégokolwiek dźiedźictwá/ które kto ná ten czás dźierży: ieſli we trzech lat y we trzech miesiecy czáſu pokoiu y zgody ciérpi ſpokoynie dźierżawce trzymáć ono dźiedźictwo / mogąc łácwie w przerzeczonym czáśie trzech lat y trzech miesiecy do onégo dźierżawce przyść/ álbo przed ſąd tegoż pozwáć / á przedśie zámiecha począć z tym który dźierży práwá: tedy od wßelkiégo dźiedźictwá iákokolwiekby mu należało ſtázuiemy / iż ten po wyßściu trzech lat y trzech miesiecy odpadł.

Dawność przedánego dźiedźictwá trzech lat y trzech miesięcy, dźierżawcy pomaga, gdyby ów co przedał dźiedźictwo, nie oddániem oſtátniéy raty po czáśie kupno chćiał rozpróć.

Káz. wielki w Wiślicy. 1368. Laſki 29. HL. 188. B/335. HP. 513.

2. FRáncißek przedał Grzegorzowi dźiedźictwo zá ſto grzywien: zá które Grzegórz zárázem cztérdźieści grzywien zápłácił/á oſtátek pieniędzy ná pewnych Rocéch obiecał ná látá pewné zápłácić: który Grzegórz ſpokoynie przez cztéry látá/nie vczyniwßy doſtáteczney zapláty dźierżał / y opánował rzeczone dźiedźictwo. Potym bliſko koncá czwartégo roku tenże Grzegórz/który kupił/ oſtátek pieniędzy chce dáć y zápłácić Fráncißkowi przedawcy: á Fráncißek ſtárá ſie o to / y chce odezwáć y roſpróć to przedánie: gdyż ſie mu przez ták długi czás doſtáteczna zapłátá nie ſtáłá. Dla tego My vſtáwiamy/y obiáſniamy: iż dla ſpokoynégo dźierżenia / które miał przez trzy látá y trzy miesiące/przedánie przerzeczone ma mieć wieczną moc: gdyż tému záwádźiło milczenie / y dawność ták długiégo czáſu.

Tóż ſie rozumiéy o krewnych którzyby bliſkośćią ábo długiem piérwßym chćieli dóbr dochodźić.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 33. HL 188. B/335. HP 513.

3. NÁpotym vſtáwiamy: Iż gdy kto kupi dźiedźictwo / á ono dźierży przez trzy látá y trzy miesiące ſpokoynie: á ieſli ono

CVm Præſcriptio, propter ſegnitiem & pigritiam dominorum ſit inſtituta: proinde ſtatuimus, & decernimus: Quòdſi aliquis credit, vel reputat ſe habere aliquod ius ad aliquam hæreditatem, quam aliquis præſentialiter poſſidet: ſi infra tres annos & tres menſes, tempore pacis & concordiæ, ſuſtinet & patitur pacificè ipſum poſſeſſorem poſſidere eandem hæreditatem; ita tamen, quod licèt poſſit de facili, infra prædictum tempus & ſpatium trium annorum & menſium ad ipſum poſſidentẽ venire, vel coram Iudice conuenire eundem; tamen immotam eandem reliquit quæſtionem, & paſſus eſt poſſidentem: extunc ab omni iure hæreditatis; quomodolibet ſibi competenti, cenſemus eundem poſt decurſum trium annorum, & trium menſium, cecidiſſe.

Qui emit villam, nec maiorem partem eius ſoluit, qua Præſcriptione vti debet.

FRanciſcus vendidit Georgio hæreditatem, pro centum marcis: pro qua ipſe Georgius ſtatim quadraginta marc. exoluit: reſiduam pecuniam promittens, in certis terminis per annos ſoluturum: & ſic idem Georgius, per quatuor annos pacificè & quietè, non facta totali ſolutione, tenuit & poſſedit prædictam hæreditatem. Demùm propè finem quarti anni, idem Georgius emptor reliquam pecuniam offert ſe daturum & ſoluturum Franciſco venditori: Franciſcus verò nititur, & quærit, quòd poſſit reſcindere, & reuocare eandem venditionem: cùm per tantum tempus ſibi totalis ſolutio non fuit facta, nec ſubſecuta. Quapropter Nos ſtatuimus & declaramus: propter quietã & pacificã poſſeſſionem, habitam per tres ãnos & tres menſes, venditionem prædictam perpetuam habere firmitatem: obſtante tanti temporis taciturnitate & præſcriptione.

Emptor villæ, contra propinquos, creditoreſq; vendentis, triennio & tribus menſibus præſcribit.

DE cætero ſtatuimus: Quòd cùm aliquis emens hæreditatem, & ipſam tenens tribus annis, & tribus menſibus, pacificè &

ono kupno krewni ktoryż ábo żenini powinowáci po przerzeczonych leciech chcieliby rzecz zátrudniáć/ chcąc od tego kupná dla bliskości oné go który kupił/ odstręknąć: vstáwiamy/ iż gdy ten bliższy milczał przez trzy látá y trzy miesiące/ iuż niech mu nie będzie wolno od tego czásu dostępić przerzeczonégo dziedzictwá.

To też chcemy być rozumiano: iż ieśliby który z tych co pieniędzy pożyczył powiedział: iż to dziedzictwo iest mnie bliższé/ które ty dzierżysz: ábowiem który przedał/ był mi pierwéy dłużen niżeś ty to dziedzictwo kupił: ieśliby tákowy któregokolwiek stanu bądź Chrześćiánin/ bądź Żyd milczał trzy látá y trzy miesiące: iuż milczenié iemu ná wieki o to dziedzictwo niech będzie skazano.

& quietè: & si ipsam aliquis consanguineus vel affinis, post prædictos annos impediat, volens ipsum ab eadem emptione, per proximitatem videlicet repellere: statuimus: quòd ex quo idem proximior tacuit tribus annis & tribus mensibus prænotatis; vt à modò non sit ei licitum, prędictam acquirere hoc modo hæreditatē.

Hoc etiam volumus intelligi: quòdsi aliquis debitor diceret: Hęc hæreditas est mihi propinquior quàm tu teneas: quia venditor ipsius, fuit mihi prius debitus, antequam ipsam comparasti: si talis cuiuscunq; conditionis fuerit, Christianus vel Iudæus: & tacuit tribus annis & tribus mensibus: silentium sibi perpetuum, pro eadem hæreditate imponatur.

Przedawca dóbr ma tego który kupił we trzech leciech y trzech miesiącách bronić pátrz wyższéy fol: 423. lege 23. *Z zwyczáiu.*

Dawność zaſtánwnègo imienia y do 30. lat idźie, ieśli do 15. lat ná káżdy rok oświadczenié przedánia czynionè będźie.

4. JEśli kto dał máietność którą dziedziczną w zaſtáwę/ chcemy y ſkázuiemy: áby ten który ták záſtáwia/ ábo gdźieby iego nie ostálo/ tedy iego potomkowie ábo bliższy w pokoleniu/ przed Sędźiem nádym/ ieśli przy bytności iego to będą mogli vczynić/ ábo w Plebánitéy onéy gdźie záſtáwioné iest dziedzictwo/ álbo ná Wiécách głownych/ niech każe vczynić przy nammiéy w Roku iedno oświadczenié y opowiedzenié onégo záſtáwnégo dziedzictwá/ y imie y ſumme pieniędzy w czym záſtáwioné iest/ niech każe wyráźić: które oświadczénié y opowiedzénié ták vczyniwſzy ten który záſtáwił/ ábo bliższy iego w pokoleniu/ iáko rzeczono iest/ we trzydzieści lat wykupić y wyſwobodźić przerzeczoné dziedzictwo/ cáłą y wolną máią moc. A ieśliby nie ſtárali ſie ábo zániedbáli przez vſtáwiczné pietnaście lat czynić tákowégo oświadczenia: niech wiedzą/ iż od wſzelkiégo práwá dziedzictwá ták záſtáwnégo odpádli.

Dawność záſtánwnègo imięnia do trzydzieści lat idzie, byle w pięći ábo w dzie-

De præſcriptione obligatæ hæreditatis, redimendæ vel non redimendæ.

SI aliquis dedit bona quædam hæreditaria, in obligationē ſeu pignorationem: volumus & decernimus: quòd idem ſic obligans, aut eo deficiente eius conſanguinei, aut proximiores in gradu, coram Iudice noſtro, (ſi ſaltē ipſius præſentiam habere poterint) vel in Parochia illa, vbi impignorata illa hæreditas ſita eſt, aut præſertim in Colloquio generali, faciant fieri publicè, ſemel ad minus in anno, vnam Proteſtationem & denuntiationem obligatæ illius hæreditatis: nomen q; & ſummam pecuniæ, pro qua impignorata extat, exprimere faciat. Qua proteſtatione ſic facta & denunciatione, dictus obligans, aut proximiores eius in gradu, (vt præmiſſum eſt) infra triginta annos, redimendi & liberandi prædictam hæreditatem plenam & liberam habeant facultatem. Quòdſi non curauerint vel neglexerint per continuos quindecem annos dictam facere proteſtationem: ab omni iure hæreditatis, ſic obligatæ, ſentiant ſe cecidiſſe.

Káſ. wielki w Wiślicy 1368. Lańki 18. HL. 189/ 308. y 336. HP. 511.

Præſcriptio hæreditatis obligatæ ad Annos triginta prorogatur modo

w dźieśiąći lat záſtáwá odnawiána byłá.

Włá. Iág. w Kráko. 1423. Laſki 44. HL. 173 / 308. HP. 521.

5. A Cż dawność máietności ábo dźiedźictwá w pieniądzách záſtáwnégo w niektórych liśćiech náßich do oſmnaśćie lat byłá chowána/ y ßłá: które gdy przeßły/ tedy tákowa máietność przy tym/ który pieniędzy pożyczał/ zwykłá ná wieki zoſtáwáć: wßákże zdáło ſie nam y Rycerſtwu náßemu rzecz ſłußna y rozumnie poſtánowiona/ iż tá dawność ták krótka nie bez krzywdy byłá chowána. A ták z téy przyczyny od tego czáſu vſtáwiamy/ áby dawność w przerzeczonych záſtáwách byłá chowána trzydźieści lat: w których trzydźieści lat/ w piąći/ ábo w dźieśiąći/ ábo kiedy ſie temu który záſtáwił podobáć będźie/ przed ſądem w Aktćiech może odnowić ſwą záſtáwę.

Księg piątych Sądowych

infra quinquennium aut decēnium obligatio innouetur.

QVamuis præſcriptio poſſeſſionis, ſiue hæreditatis, in pecuniis obligatæ ſeu impignoratæ in quibuſdam literis noſtris; ad decēocto annos ſeruabatur & currebat: quibus tranſactis, eadē poſſeſſio per mutatorem pecuniæ ſolebat perpetuò obtineri: viſum tamen fuit nobis, & noſtræ Militiæ, æquum cōſonumq; rationi: quia talis breuis præſcriptio, nō ſine pacto fuit obſeruata. Vnde exnūc ſtatuimus, in præfatis obligationibus, præſcriptionem triginta annorum eſſe obſeruandam quibus infra quinquennium, aut decennium, vel cum ſibi placuerit corā iudicio, in actis ſuam obligationem poterit innouare.

De przedawnieniu ksiąg Ziemskich.

Ian Olb. w Piotr. 1496 Laſ. 109. HL 188. B/326. HP. 436.

6. Wáżliwości obiáśniáiąc o dawności ksiąg Grodzkich y Ziemſkich vſtawiamy: áby księgi Ziemſkie miały dawność: iáko ſtárßé ſtátutá Kázimierzá Wielkiego/ y inych iego potomków/ w ſobie zámykáią. A o dawności Zamkowéy/ iż doſyć y názbyt ieſt powiedźiano ná mieyſcu o ſądách ſtárościnych/ ták iáko támże oſobliwie ieſt zebrano/ iáko długo dawności tám opiſáne máią moc mieć.

De præſcriptione librorum Terreſtrium & Caſtrenſium.

ITem dubia declarantes, ſuper librorum Terreſtrium & Caſtrenſium præſcriptionibus, ſtatuimus: Quòd libri Terreſtres præſcriptiones habeant ſic: vt ſtatuta antiquiora Kazimiri Magni, & aliorum ſucceſſorum eius, continent. De Caſtri verò præſcriptione, meminimus ſatis ſupradictum, circa tribunalia Capitaneorū loca ſic vt ibidē ſpecialiter colligitur: quā diu inſcriptiones in eis cōtentæ ſint valituræ.

Dawnośćią wietrzeią zapiſy Grodzkie ieśliż w Roku do ksiąg Ziemſkich wwiedźionè nie będą.

Pátrz wyżßéy folio 440. lege. 11. In libris &c. & lege. 12. Inprimis ſtatutum. &c.

Dawność Exekucyiéy rzeczy oſądzonéy y Przywileiów przez trzy látá y ßeść Mieśięcy, wietrzeie.

Conſuetudo

7. VSu etiam obſeruatur: Quòd res iudicata, ſi intra triēnium & ſex Menſes executioni non mandatur, expirat: Nam non liti ſed quodammodo priuilegio æquipollet; quod quidem nonniſi triennio & ſex Menſibus expirat.

Dawność w ſprávie záczętéy Rók y ßeść Niedźiél.

Cōſuetudo.

8. SI aliquis aliquem citando condemnauerit vna vice, & vlterius nihil fecerit vſq; ad decurſum vnius anni & ſex ſeptimanarū, protunc amittit cauſam ſuā fatalibus.

Item ſi aliquis citando in termino nihil faceret contra partem citatam, nec citata pars quid faceret; ſicque terminus lapſus eſſet, aliâs przepełznąłby.

Prędcryptia pewnych kaus w Dobrzyńſkiéy Ziemi.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 30.

9. Ná przyczyne Poſłów Ziemie Dobrzyńſkiéy ex certis caſibus incolas terrę Dobrzynē: attīgen: iuris fatalia præſcriptiones quaſuis w poſtępkách wßeláкich práwnych/ które

ktore pro executione do sądu Grodzkiego Bobrownickiego / tákże y do sądu Stárosty Bobrownickiego/ áż do daty niniejszéy Constitucyiey/ tákże y postępki wszelákie práwne ktoreby in Contumaciam były otrzymáne/ ná dobrách tych ktoryz Iurisdictionem Capitanei moderni nie przyznawáli penitus znosimy / ábrogujemy : wárując to niniejszą Constitucyą / áby w spráwiedliwości swéy propter iuris fatalia per non prosecutionem causæ żaden vkrzywdzony nie był.

Præscriptio seu Fatalia sub Interregno.

10. ABy obywátele koronni/ ex ignorantia w swych spráwách/ y postępkách práwnych nie vpádli / to co oni sobie w swych vstáwách sub Interregnis wárowáli / vstáwiamy: Steph. w Krák. 1576 Con. 162.

Aby żadna præscriptia neque iuris fatalia, po tè oboie Interregna / począwszy od śmierći przodká nászégo/ sławnéy pámięci Zygmuntá Augustá/ áż do Roku od dniá Koronácyiey nászéy / w práwie káżdym nikomu nie szły. A ktoby tego vżywał / tedy mu niéma nic bydź pomocno.

Tóż y ná potomné czásy rozumiano y záchowano bydź ma/ z tą declárátią : iż káżdy siue Actor, siue Reus, ktory potrzebuie continuować causam, ma mieć frystu czásu y do dniá Koronácyiey nászéy Rok.

Tóż y o zapisách Grodzkich nie przeniesionych rozumieć sie ma.

Declárátia Státutu tego.

11. COnstitucyą Anni 1576. de præscriptione & fatalibus sub Interregno non currentibus ták declárujemy : że nie tylko ná terázniejszé / ále y ná wieczné czásy pod káżdym Interregnum ściągáć sie ma / ták iáko w sobie wszytká iest. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 57.

O tychże Præscriptiách sub Interregno.

12. PRæscriptio & fatalia sub Interregno pomykany laudo Cõuentus præsentis ieszcze do Roku/ á to dla powietrza przeszłégo Roku/ to iest / do dwu lat od daty przeszłéy seymu záwárćia Koronácyiey nászéy rozumieć sie ma / záchowuiąc iednák Constitucyą o tym piérwey vczyniona. Zyg. III. w War. 1589. fol. 12.

Dawność mężátek y wdów maß parte 7. Tit: 8.

CZĘSC SIODMA,

O ſpráwách v Sądu.

O SZLACHECTWIE. Tituł I.

Stan Rycérſki Przywileymi oſobnémi ma bydź vprzywileiowány.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. Con. 3. HL. 186. B/332.

PONieważ ná ſtánie Rycérſkim wiele należy Koronie/zda ſie Nam rzecz ſłuſzna y przyſtoyná: áby oſobnémi przywileymi v-przywileiowan był.

Kto chce ſłáchectwá dowiéśdź, niech ſtáwi ſześć Szláchćicóv, dwu ſwégo rodzáiu, á cztérech od dźiádóv y mátki.

Káź. III. w Wiślicy. 1368. Laſki 16. HL 167/ 297. HP. 237.

2. SZláchectkié pokoleńé z Rodźićów záwżdy ma początek: których potomkowie ſwé poſzćié od nich z rodzáiu ſwégo zwykli dowodźić wiernym świádectwem.

Jeſli tedy kto powiáda y twiérdźi ſie bydź Szlachćicem y zacnym/ gdy im Szláchćicy tego przyzna: ku dowiedzeniu ſwégo pokolenia Szláchectkiéń ma w wiéźdź ſześć mężów Szláchćiców ſtárſzych/ dwu z pokolenia ſwégo národzonych: áby ći dwá przyſiągſzy rzekli: iż ieſt ich brát/ z domu y pokolenia ich oycowſkiégo vrodzony: y tákże y z wtórégo y trzećiégo pokolenia ma po dwu świádku wiéźdź.

Szláchćic ieſt, którego oboi rodźice ſą Szláchćicy z domu Szláchetckiégo vrodzeni: y który wedle zwyczáiu oyczyzny mięcky Szláchtą żywie, ábo który z Oycá Szláchćicá á z mátki proſtégo ſtanu vrodźi ſie: gdy tylko żywie obyczáiem Szláchty, kromia robienia rzemioſł rzemieſlniczych, któré nágániaią Szláchectwo.

Alex. w Rá. 1505. Laſki 117. HL. 167/ 298. HP. 238.

3. AZwykło bydź pytánié o obyczáiu Szláchectwá (któré zwykło bydź różny obyczáiem rozumiano) obiáśniamy ile ku temu Státutowi należy.

Iż ten

QVandoquidem in ordine Militari multum ſitum eſt in Regno: videtur nobis res eſſe cõpetẽs & conueniẽs: vt ſpecialibus Priuilegiis, ac pręrogatiuis cõmuniatur.

Nobilitatem probare volens, ſex teſtes producat: duos de ſua genealogia: & quatuor ab Auis & matre.

NObilitatis ſtirpes, ex progenitoribus eorum ducunt originem ſemper. quorum nati progreſſum de genealogia approbare, eorum fideli teſtimonio conſueuerũt.

Si quis itaque dicat, & aſſerat ſe Nobilem, aut Illuſtrem: & cæteris Nobilibus hoc negantibus, aſſerat ſe parem: ad probandam ſuæ genealogiæ Nobilitatem, debet inducere ſex Nobiles, viros ſeniores: duos, de ſua ſtirpe genitos. Et hi duo iurati dicant: Quòd ſit eorum frater: & de domo, ac ſtirpe eorum paterna procreatus, de ſecunda & tertia genealogia etiam per duos teſtes producendo.

Nobilis eſt, cuius vterque parens Nobilis, ex familia nobilis genitus, iuxtaque morem patrię, inter Nobiles viuit. vel etiam, qui ex patre Nobili, matre plebeia naſcitur.

ET quoniam quęſtio incidere de genere Nobilitatis, quæ diuerſo modo à quibuſdam interpretari ſolet, Declaramus: (quantum ad præſens Statutũ pertinet:)

Eum tantummodò vocari Nobilem & capacem Dignitatum & Beneficiorũ, cuius vterque parens Nobilis, & ex familia Nobili ſit progenitus: & quod tàm ipſe, quàm parentes eius habitarent & habitant, in ſuis poſſeſſionibus, Caſtris, Oppidis,

Iż ten tylko ma bydź zwan Szláchcícem y może bydź godźien ku wźięciu przeczonych Dostoienstw y Duchownego opátrzenia: którego obádwá byli rodźicy Szláchcicy/ y w ßláchetckim domu sie wiodźił: y który ták sam/ iáko rodźice iego mießkáli y mießkáią w swych dźierżáwách/ Zamkách/ Miáśteczkách/ Wśiách/ wedle obyczáiu oyczyzny y zwyczáiu Szláchty/ żywiąc práwmi Szláchetckiémi Króleśtwá náßego.

W którym Szláchectwie y té chcemy bydź poczytáné: którzy ácz z mátki prostego stanu/ wßákże z oycá Szláchcicá są vrodzeni: á ich rodźice y on sam żywie y żył w Króleśtwie ná kśtalt inych Szláchcicow (iáko wyżßéy iest opisano) y nie robili áni robią tákowych rzemiośł/ áni sie nie bawią témi sprawámi które pospolicie Mieszáne/ y ci którzy w Mieściech mießkáią/ zwykli robić y sprawować. Abowiem przeciwnémi sprawámi/ które Szláchcicom nie przynależą/ Szláchectwo w prosty y pospolitego człowieká stan sie obraca.

pidis, vel villis, iuxta morem patriæ, & cõsuetudinem Nobilitatis, viuẽtes Legibus & Iuribus Regni nostri Nobilium.

In quo genere Nobilitatis, eos quoque Nobiles appellandos censemus: qui licet matre populari, patre tamen Nobili sunt procreati, quorum tamen parẽtes & ipsimet, viuant & vixerint, ad instar aliorum Nobilium in Regno: (vt supra) & non exercuerint, vel exerceant eas artes & actiones: quas communiter Ciues, & qui in Ciuitatibus morantur, exercere solent. Per cõtrarium enim vsum, Nobilitas ipsa in popularem & plebeiam conditionem transire solet.

Szláchectwem y listy bronić sie nie mogą, którzy sie sprawámi nie Rycérzkimi bawią.

4. KTudzy Szláchectwem sie bronić nie mogą/ którzy list ná Szlachectwo otrzymawszy/ bioą ná sie sprawy stanu Rycérzkiému nie przystoyné/ które są státutem opisáné/ żaden sie tárowym listem v práwá szczyćić nie będźie mógł. Zyg. Aug. v Piotrko. 1550. Con. 3. B.

Plebeiorum Nobilitatio.

5. VStáwiamy áby plebei nie byli creowáni ná Szláchectwo ieno ná Séymie/ zá wiádomością Pánow Rad/ ábo w Woyßce/ dla znácznégo w mężtwie swego poczynánia y dźielności. Steph. w W. r. 1578. Con. 189.

Vdawánie sie zá ßláchcicá nie będąc im.

6. JEśliby sie kto ßláchcicem mienił y vdawał nie będąc im/ áby dobrá swoie trácił/ połowice do Quárty/ á połowice do Delatorá/ o co forum ná Trybunał inter causas officii. A impossessionatus táki w Grodźie ábo ná Trybunale ma respondować/ y za przesądzeniém w Wieży pół roká ma siedźieć. Nie przywodząc in dubium tych którzy legitimè od przodków nászych są creowáni/ tákże y od Nas. Wßákże ktoby kogo niewinnie o to obwinił y Akteyą intentował/ táki ma bydź winą wedle státutu karán/ y tám przekazan/ kedy pozwánégo nie winnie wyzwał. Zyg. III. w War. 1589. fol. 18.

Tákowego głowá płácona bydź niéma, choć będźie zábit.

7. GDźieby kto zá ßláchcicá sie miał nie będąc im/ á był zábit: tákowego głowá/ gdy sie tóż Scrutinium okaże/ płácona bydź niéma: co sie rozumieć ma/ gdźieby o głowę iego iáko o ßláchecką powołánié było vczynioné.

A ktoby o tákową głowę foldrował: tákowy ma zápłácić winę sto y dwádźieścia grzywien/ y Rok á ześć Niedźiel w wieży ná dnie

Quãdo aliquis asserens se Nobilem, & non sit Nobilis, occidetur, aut vulnerabitur.

SI quis asserens se Nobilem & non existens, occidetur: talis caput folui non debet: quando id per scrutinium probabitur. quod quidem intelligendum est: si pro capite illius, tãquam pro Nobili, proclamatio fieret. Zyg. Aug. w Wáß. 1557. HL. 112. B/ 201. HP 256.

Et qui pro capite eiusmodi, Iure experiretur: talis luet pœnæ centum viginti marcas:

ná dnie siedźieć: tákże y o ránách rozumieć sie ma.

Szláchectwá nágánienié od mátki.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. Lajki. 27. HL 167. B/298. HP. 238.

8. GDyż z kożdego błáznowánia y plugáwych słów które ku swaróm ludźie przywodźi / ludźie cnotliwi nie bez przyczyny máią sie wiárować: álé iż niektórzy ináczéy tylko boiáźnią winy (ácz są drudzy / którzy zá dobrą wolą od tego sie zátrzymawáią) nie mogą bydź od tego powćiągáni: dla tego chcemy / iż iesli który Szlách-cic iezyká swégo nie hámuiąc ślách-cicá zhanbi twierdząc / áby był nie dobrégo mátki synem: á zárázem tego co powiedźiał nie odwoła ábo nie záprzy / áni dowiedźie go bydź tákowym / iáko mówił: tedy zá nágánienié onégo którego tak nágánił / względem winy niech záplácí sześćdźiesiąt grzywien groszów / ták iákoby ji zábił.

Tóż mówimy / gdy mátke iego názowie nierządną niewiástą / á tego nie dowiedźie co twierdźił: y skázuiemy / iż w tákową winę wpadł: á odwoływáiąc ma mówić: Iż com mówił / łgałem iáko pies.

Nágánionśy iesli sie przy , przysięgą sie ma odwodźić.

Ság. wkrák. 1423. La. 46 HL 167. B/ 299 HP. 2

9. JEsli który ślách-cic / álbo który mieniąc sie bydź ślách-eckiego rodu rzecze: iż kto iemu będąc nierówny w rodzáiu zádał mu słowá zelżywé: tedy on obwiniony / który nie iest ślách-cicowi równy / iesli sie záprzy / iż mu nie złorzeczył / własną przysięgą oczyści sie.

Szláchcicá kmieć nágánić niemoże: wyiąwszy by słyszał, iż go ślách-cic nágánił, á on sie tego nie spráwił.

Ság. wkrák 1423. La. 46 HL 167. B/ 299. HP 239.

10. KMieć nie będźie mógł ślách-cicá którégokolwiek / ábo który sie zá ślách-cicá ma / względem ślách-ectwá iego nágánić: wyiąwszy żeby kmieć słyszał / iż był nágánion przez inégo ślách-cicá: á on w tákim nágánieniu nieoczyści sie.

Wszákże to chcemy rozumieć o tych ślách-cicách / którzy ná wyprawách woiennych służą / y sądóm ziemskim są podległi: á nie o tych ślách-cicách / którzy w mieście mieszkáiąc / piwo szynkuią / ábo którzy tuláią sie nic

marcas: atque sessionis, annum & sex septimanas, pœnam in fundo tolerare debet. Idem de vulneribus intelligendũ est.

Si improperauerit Nobilis Nobili, asserendo illum esse filiũ meretricis.

CVm omnis scurrilitas verborũ & turpiloquium, homines ad rixas prouocans, apud virtuosos homines, non immeritò debeat euitari: atque (nisi metu pœnæ, quandoque aliqui prohibentur à talibus, & refrenãtur) nequeunt aliâs prohiberi: vnde volumus: vt si quispiam lĩguam suam nõ refrænans, Nobilis Nobili improperauerit, asserens eum esse filium meretricis: & statim non reuocat, aut negat, quod dixit: neq; probat eum esse talem, vt asserebat: pro vituperio illius, quẽ sic vituperauit, ratione pœnæ soluat sexaginta marcas grossorũ, veluti ipsum occidisset.

Idem dicimus, si matrem ipsius meretricẽ nominauerit, nec probauerit quod asseruit: in similẽ pœnam ipsum decernimus incidisse: & reuocãdo debet dicere: Id quod sum loquutus, mẽtitus sum, sicut canis.

Qui vituperat Nobilem, & postea negat, iurabit se non dixisse.

SI quis nobilis, aut asserens se de nobili genere procreatum, dicat: quòd aliquis sibi, impar existens in generatione, vituperosa verba intulisset: quod tunc ille reus eidem æqualis non existens, & negans se improperationem fecisse, proprio iuramẽto ab increpatione eius absoluatur

Nobilitati kmetho vituperio suo nocere non potest: Excepto vno casu.

KMetho verò non poterit alicui nobili, vel pro nobili se gerenti, nobilitatem eius increpare, nisi fortè idem kmetho audierit, per alium nobilem ipsum increpatum esse: & ipse se de huiusmodi improperio minimè expurgauit.

Hoc tamen volumus intelligi, de illis nobilibus: qui ad expeditionem seruiunt: & iudiciis terrestribus subsunt: non autẽ de illis nobilibus, qui in ciuitatibus residen: ceruisiam propinant: aut fortè alii sint

nic w ziemi niemáiąc. Abowiém tákowi powinni sie spráwić.

sunt vagi, in terra nihil habentes, cùm tales teneantur se expurgare.

Szláchćic právo Niemieckié máiąc á Polskiégo vżywáiąc więcéy sie Niemieckim bronić niemoże.

Iure Theutonico qui abusus sit, iam amplius eo vti non potest.

II. CVm secundùm Patrum sanctorum decreta, lex decernat illos amittere priuilegii autoritatem, qui concessa sibi non vtuntur potestate: plures sunt nostri milites, Ius Theutonicum habentes, in multis ipsorum villis, ex nostra aut prædecessorum nostrorum gratia eis facta: & tamen iure Theutonico omisso, secundùm ius Polonicum, se regunt in quibusdam: statuimus, quòdsi in aliqua villa, abusi sunt iure Theutonico; amplius contra agentes, per ius Theutonicum non poterint se defensare. Quapropter volumus: quòdsi crimen est commissum, illo iure, quo villa eadem vsa fuerit, illud tenebitur iudicare simul & terminare.

Kaź. Mag. Wiśli. 1347. Ła. 23. B. HL 139. B/ 250.

Szláchtá w Mieśćiéch domy, pláce, śpichlérze, kuponáć może.

Nobiles possunt habere domos in ciuitatibus.

12. ABy śláchtá tym śnádniey śé obeśćie mieć mogłá/ pozwalamy im tego: áby im wolno było w mieśćiéch pláce/ domy/ śpichlérze/ kupowáć: á to áby im broniono nie było. Jedno ták/ áby iurisdicitéy mieyscźiéy sie niezbraniáli: á wszytki powinności/ obowiązki mieyscźié z onych pláców y domów podéymowáli.

QVò nobiles tanto faciliorem viuendi rationem habere queant: vt eisdem liberum sit, in ciuitatibus areas, domos, & prõptuaria, aliâs śpichlérze eruere admittim°: ita vt hoc ipsum eisdem negari non possit. tali tamen ratione, vt ne iurisditionem ciuilem deuitent: & omnia debita & onera ciuilia, ex illis areis & domibus seruientia subeant.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 168/ 299. HP. 305.

Szláchćicá podey źrzánégo przysięgá.

13. Ja N. przysięgam Pánu Bogu/ Iż Królowi Je° M. Zygmuntowi Trzeciému/ z łáski Bożéy Królowi Polskiému/ wierny bede: Wiáre y poddáństwo moie oddáie: przećiwko Królowi Je° M. Pánu moiému z nieprzyiacielem żadnym przestawáć nie bede: y owszem zá Królá Je° M. dostoieństwo y zdrowie do gárdłá swego przećiwko kożdému nieprzyiacielowi zástáwiáć sie bede/ y cobym wiedźiał bydź Królowi Je° M. niebespiecznégo y szkodliwégo/ bez wszego omieszkánia Królá Je° M. przestrzégáć nie zaniecham. We wszytkich postępkách moich ták sie spráwuiąc/ iako wiernému á dobrému poddánému Królá Je° M. przystoi. Ták mi Boże pomoż.

O OYCV. Tit: II.

Oćiec máiąc syny á pómie drugą żonę, nie powinien synóm swym części dziedźiczney náznáczyć, tylko część posáżną po mátce.

De pueris matre orbatis, habentibus patrem, & bona maternalia.

*pátrz niż. Tit. 7. O sierotách: le. 6. Z pospolitégo. &c.

1. W Niektórey Constitucźiéy przodká nászégo iest to vstáwiono/ ktora poczyna sie/ Z pospolitégo zwyczáiu/ć. Iż gdy mátká vmrze dźiećiom/ á oćiec chce ina poiąć/ tedy

IN quadam Constitutione nostri prædecessoris decretum extitit videlicet in Capitulo, Ex communi vsu, &c. Quòd morìente matre puerorum, patre cum alia contra-

Władł. Łág. w Kráko. 1423. Łaśki. 43. HL. 154/ 275. HP. 286

tedy dźieci będą mogły vpominać ſie czeſći máćierzyſtéy.

A ták my obaczáiąc w téj Conſtitucitéy/ iż oćiec dla niewdźięczności ſynowſkiéy mi zemſtę ſtanu ſwego / od potomſtwá w brániu tákowéy czeſći dóbr ćierpiał: á iż czeſtokroć ſynowie ku niedoſtátku przychodząc/záś ſie do oycá wracáli: ktory pomnięc one przeßłą niewdźięczność / pomágáć im zániedbawał y niechćiał: zkąd miedzy obo ią ſtroną gniew y nieluboſć wſczynáłá ſie.

My tedy tym zlym rzeczam chcąc zábieżeć ná ten czás vſtáwiamy: iż oćiec máiąc ſyny/gdy po mátce ich drugą żonę póymie/ nie będźie powinien (wyiąwßy żeby ſam chćiał) przerzeczonym ſynóm ſwym czeſći dźiedźicznéy náznáczyć / gdyby tylko rozprzeßłą dobr nie był: ále áż do śmierći ſwéy w dobrách dźiedźicznych ktorychkolwiek pánowáć y mießkáć będźie mógł / náznáczywßy tylko ſynóm ſwym przerzeczoną cześć: ktorą po mátce ich względem poſagu ábo małżenſtwá wźiął y podniośł.

ta duntaxat prædictis filiis ſuis portione", quam poſt matrem ipſorum, ratione Dotis ſeu nuptiarum tulit, & recepit.

contrahere volente, pueri petere valeant portionem maternam.

Et ideo conſiderantes in eadem Conſtitutione: quòd propter ingratitudinem patri factam per filios: & depreſſionem ſtatus ſui, quem à filiis nonnunquam, in tanta partis bonorum receptione & priuatione, patiebatur: & quia multoties filii ad inopiam vergentes, ad patrem conuolabant & recurrebant: qui ſuperiora aduertens, eiſdem ſuccurrere non curabat, nec volebat. vnde inter vtramq; partem, rancor & diſplicentia oriebatur.

Quibus incommodis obuiare cupientes, nunc ſtatuimus: quòd pater habens filios, dum poſt mortem genitricis eorum ad ſecundas nuptias conuolauerit, non tenebitur (niſi fortè velit ſpontè) prædictis filiis ſuis portionem hæreditariam aſſignare: (dummodo diſſipator bonorum non exiſtat) ſed vſque ad mortem ſuam, in bonis hæreditariis quibuſcunq; dominari & manere valebit, & poterit; aſſigna- *pátrz niż. fo. 566. le. 4 Obiáſniáiąc*

Dobry ſwymi kto potomſtwá nie maż wedle ſwéy woli ßáfowáć może.

Steriles bona ſua alienare poſſunt.

Zyg. 1511. fol. 18.

2. ITem, quia iure diuino & humano permiſſum eſt hominibus diſponere de rebus ſuis pro eorum arbitrio & volũtate: ſtatuimus: quòd ſteriles homines, omnia bona ſua hæreditaria poſſint alienare iuxta ſuam voluntatem.

O SYNIECH. Tituł III.

Synowie ßłáchećcy póki oycowie żywią; własnéy pieczęći mieć nie máią, áni noßą.

Filij, dum viuunt patres, proprium Sigillum non habeant, nec portent.

Káźm. w Wiślicy. 1347. La. 9. HL. 243. B/ 436. HP. 238

1. JEż Synowie z rodźicmi zá iedne oſobę zmyśleniem práwá bywáią miáni / dla tego vſtáwiamy: iż póki żywią rodźice/ ſynowie tylko pieczęći oycowſkiéy vżywáć máią/á inéy noſić y mieć niemáią ani śmieią.

QVia filii cum patribus, vna perſona iuriſfictione cẽſentur: ideoq; ſtatuimus: Quòd viuentibus patribus, filii duntaxat Sigillo paterno vtantur: & aliud portare vel habere non præſumant.

Práwo.

Syn póki ieſt w mocy oycowſkiéy, niema Páńſtwá w żadnéy rzeczy oycowſkiéy, náwet ieſli ſie przegra, oćiec zań płáćić nie winien.

Ludus Taxillorum.

Káź. wielki w Wiślicy La. 25. HL. 151. B/ 272. HP. 529.

2. ABy ßkodliwa grá koſtek byłá wyłożeniona/przez ktorą częſtokroć dobrzy oycowie

VT noxius ludus taxillorum abiiciatur (per quem ſæpius iuſti patres, propter filiorum

oycowie dla wyſtępków ſynowſkich z dóbr ſwych bywáią wypędzeni przez ich winy / y ku wielkiemu vbóſtwu bywáią przywiedźieni / vſtáwiamy: iż gdy ſyn ktorykolwiek / ktory ma obádwá rodźice żywé y zdrowé / przegrałby iáką ſumme pieniędzy: tedy przerzeczonego gracza rodźice nie będą powinni płácić temu co wygrał zá ſwé ſyny ábo ſyná.

Tóż mówimy o Żydźiech / ieſli pożyczą pieniędzy tákowému ſynowi / gdy będą żywi y zdrowi rodźice onego ſyná: iż rodźice iego nie będą powinni zá on dług / áni żadnym obyczáiem máią bydź ábo mogą przypędzeni ku płacéy.

Tákże też mówimy o káżdym poſtánowieniu vczynionym z ſynem oycowſkim / iż nie ieſt ważné / gdy ieſt w mocy oycowſkiéy (y tákowy oćiec ieſt podpomożony vſtáwą Mácedonſką) iż nie ma Pánſtwá żadnéy rzeczy / ábo dánia iákiéy máietnośći.

Syn nie wyđźielony ieſli ſie przegra, ná ſwą część đźialu to czynić będźie.

3. SYn ieſcze nie wydźielony / będąc w oycowſkiéy mocy / y od bráćiéy nie oddźielony: ieſli gałki ábo bierki ábo ktorą inną ſtodliwą gre gráiąc / ábo co inégo czyniąc co przegra: chcemy y ſkázuiemy / áby ná iego część ábo đźiał to było poczytano. A wſząkże ſkázuiemy:

Iż choć ná koſtkách / ábo ſząchách / ábo ná ktorychkolwiek grách zyſkuiąc oni ktorzy gráią o pieniądze / o konie ábo iné rzeczy wygráné / dáliby miedzy ſobą rękoymie: od tákowych vpominác ſie y od nich żądáć / by też niewiem iákié było rękoiemſtwo y obowiązek / żadnégo práwá do tákich rzeczy tym obyczáiem pozyſkáć żaden nie może: Ale kożdych gry dozwalamy mieć / y chcemy / áby czás zſędł / y dla ochłodzenia y ćwiczenia.

liorum exceſſum, de bonis ſuis pellũtur: & abſque ipſorum commeritis, ad nimiã deducuntur paupertatem) ſtatuimus: vt ſi filius quiſquam, vtriſque parentibus viuis & ſanis, ludo amiſerit aliquam pecuniæ quantitatem: prædicti ludentis parentes non tenebuntur ipſi victori, pro ſuis filiis vel filio, ad pecuniæ perluſæ ſatisfactionem.

Idemque dicimus de Iudæis: ſi mutuarent pecuniam tali filio, ſuperſtitibus dicti filii parentibus & ſanis. Quòd videlicet eius parentes non teneantur de mutuo: nec aliquo modo compelli debeant, nec poſſunt.

Sic etiã dicimus de omni cõtractu inito, cũ filiofamilias: quod non valet: cùm ſit in paterna poteſtate cõſtitutus: (iuueturq; Senatus conſultò Macædoniano) propter quod nõ habet alicuius rei dominiũ, vel aliquã poſſeſſionis traditionem.

Si filius ludit, ac perdit aliquid: & de honeſtis ludendi cauſis.

FIlius nondum emancipatus, in paterna conſtitutus poteſtate, nec à fratribus diuiſus vel ſeparatus, ſi globiſando, vel teſſeriſando, aut quemlibet alium ludum damnoſum ludẽdo, aut alia exercendo, aliquid perdiderit: talia omnia & ſingula, per ipſum deperdita, volumus & decernimus: quòd in ipſius partẽ ſeu ſortẽ cõputentur. Nihilominus tamẽ decernẽtes. Tenże Ła. 28 HL 153/ 273. HP530.

Quòd ſiue in taxillis aut ſzachis, vel quibuſcunq, aliis ludis lucroſis, ipſis ludẽtibus pro pecuniis, equos, aut alias res lucratas, ſeu in huiuſmodi ludis acquiſitas, mutuos fideiuſſores interpoſuerit: monendi, requirendi, petendi ſeu vendicandi (nõ obſtante qualibet fideiuſſoria cautione, ſeu obligatione) penitus nullum ius, ex prædictis ludis ſit acquiſitum: ſed duntaxat quoſlibet ludos habere concedimus & volumus, gratia tẽporis deducendi, & cauſa ſolatii, & exercitii habendi.

O inſzych kozernikách maſs niżey Tit: 14.

De Illegitima Prole.

Nierządnéy głowá nieviáſty, iéy ſynowi nierządnie národzonemu płácona być ma.

Filio illegitimo, matris vagabundæ caput, eſt ſoluendum.

Káz. wielki w Wiślicy 1347. Lajski 22. HL. 95/ 271. HP256.

4. Wawrzyniec skárżył sie ná Marćiná / iż mu mátkę zábił: Marćin odpowiedżiał / iż Wawrzyniec nie był z pozażonego łożá vrodzony / y twierdżił go bydź synem białey głowy tuláiącey sie. My w tákowey rzeczy y téy podobney skázuiemy: áby głowá była záplácona tákowey mátki synowi.

Kóiąg piątych Sądowych

LAurentius conqueritur de Martino: quòd sibi matrem interfecit. Martinus respondit: quia Laurentius non fuit de legitimo patre siue toro procreatus: & asserebat eum esse filium vagabundæ mulieris. Nos in tali & simili casu, caput matris exsoluendum, & obtinendum decernimus.

Otymże Król Stephan.

Steph. w War. 1578. Con. 289.

5. Item/ Iż sie też po czesći trásia/ że niektórzy mießkáią przećiw Pánu Bogu nie z żonámi/ lecz z założnicámi/ które potym sobie zá żony biorą: vstáwiamy:

Aby od tákowych żon/ które założnicámi były/ dźieći ábo potomstwo ich/ wżadnych dobrách nie dźiedźiczyły/ áni żadnéy przyrogátywy ßlachetckiey miáły. Gdyż w potrzebie woiennéy równy równemu wyświadczyć sie powinien/ gdyby go obwiniono/ iż niedostał plácu swego.

O BRACIEY STARSZEY. Tit: IIII.

Brát odźielony miánowićie, á nie odźielony spólnie pozwány być ma.

Káz. wielki w Wiślicy 1347. Lajski 19. B. HL. 98. B/ 178. HP 291.

1. Aczkolwiek spráwy skończone y práwie vmárłe/ iákoby przećiwko przyrodzeniu znawiáć y retráktowáć iest rzecz trudna: wßákże znayduią sie niektórzy/ którzy fortélmi wymyślonémi skończone rzeczy y práwie vmárłe chcą z nowu odnawiáć/ á to w tym:

Iż ácz niektórzy bráćia álbo siostry z brátem w dobrách oyczystych są od siebie rozdźieleni: wßákże gdy sie tráfi które z onych bráćiey w rzeczy ábo w spráwie około dźiedźictwá mieć przećiwko sobie dekret/ ábo definitiuam sententiam: álić potym drugi z nich przyßedßy do sądu powieda sie bydź wzgárdzonym/ y do téyże spráwy sądowney należąc nie wezwánym: y prosi/ áby tákowy dekret przed tym vczyniony był kássowan: ná które prośby brátu onego dekret vczyniony zwykł bydź kázon.

A przeto chcąc w tákowych spráwách pewny koniec mieć/ vstáwiamy: iż gdźie bráćia ábo siestry będą od siebie w dobrách oyczystych rozdźieleni/ y odłączeni: tedy ieśliby sie tráfiło iednému z nich mieć spráwę około oyczyzny/ y Dekret przećiwko sobie/ tám iuż po tákowym Dekrećie inßemu z bráćiey ma ibydź zámknięta drogá kássowánia y gánienia tákiego Dekretu: álę tylko o część swą dźiedźiczną/ którą nan

Frater diuisus nominatim, indiuisus verò generaliter, citari debent.

QVàmuis negotia mortua & finita, tanquam & quasi contra naturam suscitare difficile est, & retractare: reperiuntur tamen nonnulli, qui coloribus exquisitis, mortua & finita negotia moliuntur & conantur refricare, in hoc videlicet:

Quòd licèt aliqui fratres seu sorores, cum fratre sint in bonis paternis ab inuicem seperati, & diuisi: tamen si contingat, quòd aliquis fratrum eorundem, in quæstione hæreditaria, recipiat contra se sententiam definitiuam: postmodum alter ipsorum accedēs ad præsentiam Iudicis, allegat se contemptum: & ad eādem quæstionem, tanquam illum cuius intererat, non vocatum: postulans, ex hoc debere eandem sententiam retractari, & sic huiusmodi sententia, per talem petitionem consueuit retractari.

Vnde nos volentes, quòd in huiusmodi litibus certus finis habeatur, statuimus: Quòd vbi fratres. vel sorores, fuerint ab inuicem in bonis paternis diuisi & separati: si contingat vnum ipsorum in hæreditaria quæstione, contra se definitiuam sententiam reportare: alteri ipsorum postmodum sit penitus interdicta potestas infirmandi seu redarguendi sententiam eandem: sed pro parte hæreditaria duntaxat

ipsum

nan przynależy/ ma zupełną moc práwem czynić.

Ale gdźieby brácia ábo siostry z brátem nie były w dobrách oyczystych oddźielení: tedy gdy przyda do lat práwem opisánych/ y beda mieć dostáteczné baczenié/ chcemy áby ná tákowym dźiedźictwie/ o ktoréby sie iuż Práwo wszczęło/ábo wszcząć miało/przez Woźnégo (iákosmy w innym Státucie náuczyli) Rok pozwu opowiedźian był pozywáiąc: iż ieśliby kto był/ któryby miał ábo mieć mógł iákié Práwo w onym dźiedźictwie ábo do onégo dźiedźictwá którymkolwiek sposobem: áby ná dźień náznáczony przyszedszy okazał/ ieśliby práwo iákié do tego miał.

Ale ieśliby po tákowym zápozwániu ten nie stánął/ który sie mienił mieć práwo/iuż ma bydź skończony dekret ábo skázn wczyniona o takowé dźiedźictwo: á po tákowym dekrecie/ któryby kolwiek przyszedł chcąc tákowy dekret pfować y odnawiać/ iáko w rzeczy wyszłéy miánowánéy/ ma mu bydź drógá zámknióna: y skázuiemy/ iż on dekret ma wieczną moc.

O tymże pátrz wys. fo. 550. lege 2. Gdyż: y lege 2. y 3.

Brátcki rozdźiał przez przyiaćioły vczyniony iáką dawność ma.

2. GDyż kożdégo rostérku y niezgody iest mátká spólné obcowánié/ w ktorey téż y brácia rodzeni niektórzy ku nieprzyiáźni y swarom wielkim częstokroć bywáią pobudzeni: których áby sie vstrzegli/ y áby w niepewnéy spiecznosć żywotá z obu stron nie przyszli. Dwáżli częstokroć ludźie żyć y mieszkáć w domiech własnych rozdźiélnie ná częściách dóbr ábo dźiedźictw tych/ które im przynależą/ máiąc rozdźiał zobopólnie przez nálazek przyiaciół swych. Ale záś do zwierzchnégo Páná wiádomość onégo rozdźiału nie przyszłá: wszákże iż częstokroć przydawa sie/ że niektorzy zániedbawáiąc gospodárstwá y dobrey spráwy domow własnych/ y dóbr dźiedźicznych/ nie stáráią sie/ áby poprawowáli: á potym chcą dwory budowné y naprawné dźiedźictwá práwem sobie otrzymáć/ brácią ábo przyiacioły swé do sądu pociągáiąc: á ták kożdy gospodarz zá tą bolączną y złym zwyczáiem przestrászony/ od náprawowánia máietnosći y budowánia zádźierżywa sie.

Dla tego áby od tákowéy gnuśnosći y leni-

ipsum contingẽte, mouendi quæstionem plenam habeat facultatem.

Si verò huiusmodi fratres vel sorores, cum fratre non fuerint in bonis paternis ab inuicem separati & diuisi: si ad annos legittimæ ætatis peruenerunt, & habentes plenam discretionem: volumus, vt in hæreditate, pro qua quæstio agitatur, vel ventilari speratur, per Ministerialem (vt in alia Constitutione docetur) terminus citationis, iuxta edictum publicè apponatur, citando: vt si quis sit, qui habet vel habere possit aliquod Ius, in dicta hæreditate, vel ad hæreditatem, aut sua quomodolibet interfit, die pro tunc assignata veniat, & compareat Ius suum ostẽsurus.

Alâs, si post talem Citationem, eo cuius intererat non comparente, definitiua sententia super eandem hæreditatem proferatur: Cuilibet postmodum venienti, & volẽti eandem sententiam agere & refricare seu innouare, vt in casu procedenti sit interdicta potestas: sed ipsam sententiam decernimus habere perpetuũ robur.

Diuisio bonorum inter fratres, per amicos facta.

CVm omnis dissensionis & discordiæ sit mater ipsa cõmunio: in qua etiam fratres, & quidam germani existentes, ad odia & lites nõ modicas sæpius prouocantur: ad quas euitandas, ne in periculum vitæ vtrique incidant, consueuerunt plerunque homines viuere & stare in domibus propriis separatim: de partibus bonorũ siue hæreditatum, quæ ipsos concernit, habita diuisione ab inuicem, interuentu ipsorum amicorum. Et licèt ad principẽ notitia ipsius diuisionis non fuerit deducta: tamen quia sæpe contingit, quòd ex aliquorum vita actiua, & bona procuratione negligentes, & in ratione dissoluti, domos proprias & bona hæreditaria reformare non curantes, domos reformatas, & hæreditates ad vtilitatem deductas, Iure pro seipsis obtinere nituntur, fratres aut amicos ipsorum ad Iudicia protrahentes: & sic quilibet paterfamilias timore isto, & abusu perculsus, à reparatione bonorũ se subtrahit, & domorum erectione.

Quare, vt à tali torpore & pigritia, tales retrahamus & excitemus: vtq; benè labo-

Káz. wielki w Wiślicy 1.30. HL. 80. B/ 145. HP 292.

leniſtwá odćiągneliſmy tákié / y pobudźili ku goſpodárſtwu: ktemu áby ći któzy robią/ y dobrze ſie ſpráwuią/ pożytek iáki odniesli/ vſtáwiamy náßą władzą: áby którzykolwiek bráćia ábo przyiaćiele krewni ábo też dálßy oboiéy płći będąc rozdźieleni/ y w tym rozdźieleniu byli przez trzy látá y trzy miesiące w milczeniu/ nie przywodząc ſie do ſądu (wyiąwßy żeby ſłußna przyczyná byłá ku przekáźie) tedy od vpominánia ſie y ſobie przywłaſczánia czeſći dźiedźicznéy brátá ſwégo/ ábo przyiaćielá/ zá żądániém tákiéy dawności/ ſłußnie będą oddaleni y odſtrćnieni.

Brát ſtárßy gdy v Sądu rzecz ſwą vtráći, á młodßy chćiałby ią odnowić.

Tenże tám że Lańki 20. B. HL. 99/179. Hᵖ 293.

3. Wálko práwował ſie o dźiedźictwo z Henrykiem: á Henryk záłożywßy ſie tym/ iż Wálko dawności wedle práwá czynienia o tákową rzecz przemießkał/ y tákowégo przemießkánia iáko był powinien dowiódł: dla czego ſędźia Henryká od tákowéy ſpráwy wolnym vczynił/ y Wálkowi milczéć kázał: potym przyßedßy Mikołay młodßy brát Wálków odnawia záśie te ſpráwe. My tedy chcąc tákowym práwóm koniec vczynić/ obiáſniamy to y ſtázuiemy: iż Mikołay brát młodßy przerzeczonégo Wálká niema bydź ſłuchan/ y tákowy Dekret ſędźiégo ma bydź mian zá ſkończoné odſądzenié onéy rzeczy.

Brát ſtárßy máiętności brátá młodßégo vtrácáć niéma: á długi bráterſkie wſpólnych dóbr máią by dź płáconè.

Káź. Wág. w Piotr. 1447 La. 89. B. HL. 98/277 Hᵖ 291. y 526.

4. Naprzód ná to bacżenié máiąc/ iż wiele Synów piérworodnych y ſtárßych po śmierći rodźiców ſwych ſwowolnie bez żadnéy boiáźni y względu máietność oycowſką márnotrawnym zbytkiem vtracáią/ á co ku ozdobie y ku rozmnożeniu domu ich cnotámi/ zaſługámi/ y ſłużbámi było ze bráto/ to rozpraßáią: zkąd bráćia młodßy w dźiećinnych leciéch będący ná dobrách oyczyſtych/ których im iednákowa czeſć przynależy bywáią oßukáwáni.

Dla tego ná wieki vſtáwiamy/ y ſtázuiemy ſtrázániem ſwym nigdy niezgwałconym: áby brát ſtárßy álbo piérworodny niemógł dóbr rantes, & procurantes, aliquod commodum inde reportent: ſtatuimus noſtra authoritate: vt quicunque fratres vel amici, conſanguinei aut remoti, ſexus vtriusque, ab inuicem ſeparati fuerint, vel diuiſi: & in hac ſeparatione & diuiſione, ſteterint per tres annos, & per tres Menſes in taciturnitate, ad Iudicium non prouocantes: (niſi cauſa legitima allegetur, vel aſſignetur, propter quam præſcriptio legitima impeditur) à repetitione, ſeu vendicatione partis hæreditatis fratris ſui vel amici, præſcriptione obiecta legitimè excludentur.

Si ſenior frater cauſa cadit: & iunior eandem renouare vellet.

FALCO pro hæreditate agebat, contra Henricũ: Henricus autem, oppoſita longi temporis præſcriptione: ac ipſam præſcriptionem, vt debuit, probauit: Iudex autem ipſum Henricum abſoluit ab eadem petitione, ſilentium Falconi imponendo. Poſt hæc veniens Nicolaus, iunior frater Falconis, refricat & innouat eandem quæſtionem. Nos itaque finem litibus imponere cupientes, Declaramus: eundem Nicolaum, fratrem iuniorem prędicti Falconis, non eſſe audiendum: & ſententiam Iudicis tranſire in rem iudicatam.

Frater, fratris minorennis bona nõ alienet, debita verò fratris ex communi ſoluat.

INprimis ſiquidem attendentes, quòd plures filii primogeniti, vel ſeniores, parentibus defunctis, licenter & ſine aliquo metu vel reſpectu, ſubſtantiam paternam ſumptu prodigo effundũt: & quæ in ſplẽdorem & augmentum domus illorum, parentum virtutibus, obſequiis, vel meritis collecta fuère, mutuò in incontinentia diminuunt: taliterq; fratres in puerili ætate poſiti, bonis paternis, quorum eis æqua portio debetur fraudantur.

Quocirca perpetuo ſtatuimus & decernimus edicto, & inuiolabili prohibemus decreto: Ne filius ſenior, aut primogenitus poſſit & valeat bona fratrum ſuorum, ſub quocunq; colore, arte vel ingenio, vltra

dóbr bráćiéy swéy pod którąkolwiek bárwą/ chytrością/ álbo fortélem nád część swą którą mu przynależy/ w długi wwodźić/ przedáwáć/ zástáwiáć/ oddaláć/ dárowáć/ rozrywáć: wyiąwßy to/ żeby długi po rodźicách zostálé tego potrzebowały.

Wßákże iednák y ná zápłácenié tákowych długów nie będźie sie godźiło co przedawáć/ zástáwiáć/ y iákokolwiek rozrywáć: ázby do tego przystąpiłá stárßych w onym domu rádá/ zwolenié/ y wola: á oná summá pieniędzy/ która przydźie z przedánia tákowéy máietności/ niema bydź wietßa nád dług oycowski.

A gdźieby málé ábo żadné długi oycowskié nie były: tám będźie powinien brát stárßy/ wyiąwßy ná słußné potrzeby swé nakłády y wydatki/ cynßé y inßé prowenty/ które przychodzą z onych dóbr/ wiernie ku zápłáceniu tákowych máłych długów obrócić: á wßytko to/ co zbędźie/ záchowáć ku równému działu miedzy bráćią.

A ieśliby sie co przećiwnégo tákowému dekretowi náßemu ostáło/ tedy to skázniemy żadnéy władzéy nie mieć/ y ma sie wniwecz obrócić.

Brát nierozdźielony dobrá bráćiéy swéy vtrácáć niemoże, wyiąwßy dla długów oycowskich.

5. BRát niewydźielony w dobrách niewydźielonych zbráćią drugą mießkáiąc/ niemoże áni mu sie godźi dobrá bráćiéy swéy iákąkolwiek bárwą/ ßtuką/ ábo wymysłem dłużyć/ więźić/ oddaláć áni vtracáć/ króm swéy własnéy części. Wyiąwßyby długów zápisánych ćiężary przez rodźice słußnie nábytę/ ábo posáżnych siostr/ ábo ćiotek potrzebá/ ábo wiec obroná tákowych dóbr gwałtem potrzebowálá.

Brátá kto zábiie, ábo oycá, ábo siostrę: spadków nie bierze, y bezecnym sie stáie.

6. ACzkolwiek práwo ták nowégo iáko stárégo Zakonu té/ którzy bráćią zábiiáią/ y inßé okrutné vczynki czynią/ srogo karze y potepia: wßákże iż niektórzy iáko nieprzyiaćiele własnéy krwie y poczćiwości swéy/ nie boiąc sie kaźni tákowégo práwá vltra portionem eum tangentem, indebitare, vendere, obligare, vel alienare, dare, distrahere: nisi fortè debitorum onus per parentes contractum, illud exigeret & exposceret.

Sed nec pro solutione huiusmodi debitorum, licebit sibi aliquid vendere, obligare, aut distrahere: nisi ad id seniorum domus suæ accesserit consilium, consensus, & voluntas: & pecunia, ex venditione prouenies, summam debitorum non excedat.

Vbi verò parua aut nulla parentum extiterint debita: tenebitur frater senior, deductis suis congruis oneribus, impensis & expensis, censum & prouentus, ex bonis prouenientibus, fideliter ad soluendum huiusmodi parua debita conuertere: & omnia residua conseruare, inter cæteros fratres æqualiter partienda.

Si quid autem in contrarium huic decreto nostro factum fuerit, totum id irritum decernimus, & inane.

Sic enim æquitatis libra seruabitur: si auxilio largimur imparibus: & metu legum, pro paruulis insolentibus imponemus.

Frater indiuisus, fratrum suorum bona alienare non potest, nisi causa debitorũ per patrem contractorum.

FRater in domo communi & bonis indiuisis aliorum fratrum residens, non potest, neq; ei licet bona fratrum suorũ quocunq; colore, arte, vel ingenio indebitare, obligare, alienare, & distrahere, præter portionem suam; nisi forte debitorum inscriptorum onus, per parentes iustè contractum, aut dotandarum sororum vel amitarum necessitas, aut bonorum huiusmodi defensio id expostulauerit. *Zyg. wkrá. 1536.*

Fratricidæ, Parricidæ, Sororicidæ, non succedunt in bona occisorum: & infames iudicantur.

ETsi licèt lex, tàm Noui quàm Veteris testamenti, fratricidium, & alia sæua crimina, grauiter puniat & damnet: tamen quidam, velut hostes proprii sanguinis & honoris, legis pœnam minus formidantes, fratricidium commuttunt: sorores etiam, *Káźm. w Wiśli. La. 22. HL 99. B/ 179. HP 191.*

wá bráćią / śiostry / y inſże powinowáte ſwé zábiiáią: á to z téy przyczyny áby z ich zábicia doſtawáli máietnośći ich dźiedźicznych. My tedy chcemy / áby zkąd ſie nádźiewáią dźiedźicznych dóbr y pożytku iákiego / áby ztąd ſzkody ćierpieli / ábo karáni byli w tym / w czym wyſtąpili. Dla tego wſzyſcy obywátele / y Rycérſtwo króleſtwá náſzego / ktośzy bráćią ábo powinowáte ſwé zábiiáią / w oyczyſte dobrá niemogą wſtępować / áni do nich przyſzćia żadnéy mieć. A owſzem ſkázuiemy tákowé y potomſtwo ich oddalamy od wſzelkiéy cześći tákowych dźiedźictw: ktoraby im z práwá przynależáłá: w które to dobrá ábo dźiedźictwá inſzy powinowáći ábo dálſzy będą mieć wſtępek / y otrzymáią ie. A ku więtſzému karániu tákowych dla okrutnośći vczynku / wſzytki té / ktośzy bráćią ábo oyce ſwé zábiiáią / bezeczci będź ſkázuiemy: y niegodné żadnych vrzędów / áni doſtoieńſtw / áby ná nie ſtáwieni byđź mieli.

vel proximos occidunt: vt ex eorum morte, bona hæreditaria lucrentur: Volumus itaq; vt vnde bona hæreditaria & lucra habere cupiunt, inde damnis afficiantur aut puniantur, in quo peccauerint. Ideo omnes Regnicolæ & Nobiles regni noſtri, fratres, aut ipſos conſanguineos interimẽtes, in hæreditaria ſuccedere poſſeſſione non valebunt: nec vllum ad eam acceſsũ obtinebunt: quinimo ſententiamus ipſos, & ipſorum filios, & priuamus omni legitima talium hæreditatũ portione: in quibus bonis ſeu hæreditatibus, alii conſanguinei, licèt remotiores in linea obtinebunt ſucceſſionem. Quos (in aggrauationem culpæ ipſorum, propter immanitatem criminis) omnes fratricidas, & parricidas, infames pronunciamus: & inhabiles, ad aliquos honores promouendos.

Oyćiec zá ſyná, ſyn zá oycá, áni brát zá brátá karáni być niemáią.

Káſ. wielki w Wiślicy. 1368. La. 39 HL 177. B/ 316. HP 555.

7. GDyż piſmo S. mówi iż ſyn nie będźie nośił złośći oycowſkiéy / áni ośćiec ſynowſkiey: dlatego vſtáwiamy: iż ośćiec zá złego ſyná / tákże ſyn zá oycá niema bydź karan.

A tóż o bráćiéy rodzonéy y o inych powinowátych ſkázuiemy áby było chowano: wyiąwſzy żeby ośćiec wyſtępku ſynowſkiego / ábo ſyn oycowſkiego / ábo brát brátniego vczeſtnikiem był / á oſkárżony niemógł ſie ſpráwić. Abowiém ná ten czás wedle potrzeby wyſtępku ſkázuiemy go karáć.

Ale ten ktośzy wyſtępku iákiego ſie dopuśći / ná rzeczách ruchomych álbo ná cześći dźiedźictwá / które nan przychodźi / będźie karan: ktośa máietność będźie wźięta do ſkárbu náſzego.

Pater pro ſcelere filii non tenetur: nec contrà: ſic nec frater pro fratre punitur.

Cùm dicit ſcriptura, quòd filius non portabit iniquitatem patris: nec è conuerſo: ideo ſtatuimus: quòd pater pro nequam filio, & è conuerſo, minimè coerceatur, vel puniatur.

Et idem de fratribus germanis vel quibuſcunque conſanguineis, declaramus forè ſeruandum: niſi pater de culpa filii, vel filius de culpa patris, aut frater de culpa fratris participando in crimine delatus vel accuſatus ſe nequierit expurgare: quia tunc ſecundùm exigentiam culpæ puniendum eſſe crimen decernimus.

Sed committens crimen, ſecundùm magnitudinem eiuſdem percellatur: & puniatur, in bonis mobilibus, ſeu in parte hæreditatis, ſibi contingente, Nobis & noſtræ curiæ applicanda.

De iniurioſis erga parentes.

Steph. w War. 1578. Con. 193.

8. A Iż też ſwowolenſtwo ludzkie ták ſie rozśćiągnęło / iż nietylko obcym / ále y właſnym ſwoim rodźicóm y inſzym krewnym powinowátym nie przepuſcżáią. Przetóż záchowuiąc ſtátut w mocy de patricidis & fratricidis, vſtáwiamy / iż ktośzbykolwiek iáwnie ábo też táiemnie odpowiedźi ná zdrowié / ábo też niebeſpieczeńſtwá rodźicóm ſwym ktośrégoźkolwiek ſtanu czynił ábo czynić chćiał / ábo też ránił / tedy táki zá ſłuſznym wywodem nie inácżey ma bydź ſądzon y karan / iedno iákoby gwałćić miał.

Tá lex de fratricidis ieſt wyſ. 563. lege o. Aczkolwiek &c.

Mátkę

Mátkę czyię ktoby zábił, ma głowę płácić iey ſynowi choćby był łożá nierządnègo.

Maß wyſſey folio 560. lege 4. Wáwrzyniec ſkárżył ſię ić.

O PANNACH ABO DZIEWKACH. Tituł V.

Pánná po ſćiu zá mąż we trzy látá y trzy Miesiące, práwem nie czyniąc przećiw opiekunowi, práwo trácі.

Práwo. 1. FRáncíſzek Wnuczkę ſwą Lucyą w dźiecínnych lećiech będącą ſierotę / z máietnośćią / ktora ſtałá zá ſto grzywien / wźiął ná ſwą pracą y opiekę: potym ią zá czáſem gdy ieſcze lat nie miáła wydał zá mąż / iedno ze dwudźieſtą grzywien. Ktora to Lucya mieſzkáiąc z mężem / po cztérech lat / o oſtátek dóbr dźiedźicznych / ktore zoſtały nád dwádźieśćią grzywien / Fráncíſzkowi Wuiowi y Opiekunowi ſwemu zádáie trudność: ná co iey Fráncíſzek odpowiedźiał / iż w długim czáſie po ſćiu zá mąż / to ieſt przez cztéry látá nigdy nie był náponinan o rzeczy y dobrá przerzeczoné. My tedy chcąc w téy mierze tákowym rzeczóm zábieżeć / obiáśniamy y vſtáwiamy: iż przerzeczona Lucya z mężem mieſzkáiąc przez látá y trzy Miesiące w tym czáſie o to nie czyniłá: tedy chocia lat nie miáłá ábo miáłá / iuż nie będźie mogłá áni ma czynić o oſtátek rzeczy y dóbr ktorychkolwiek: gdyż iuż temu zákrocził czás trzech lat y trzech Miesięcy / w ktorych milczáłá.

Pánná máiąc Opiekunem Stryiá ktoryby iey chytrze czás zwłaczał, może przez woley iego iść zá mąż z przyzwoleniem przyiaćioł.

2. CHytrośći y zdráđźic ludźi złych / ktorzy ſie káżdey rzeczy we złe obracáć y wykładáć nie boią / chcąc drogę zámknąć / vſtáwiamy: iż ktorykolwiek mieniem opieki y práwem powinowáctwá / ktorą álbo ktore pánny máietność po rodźicách ná nie ſpadkiem przynależącą máiącé / á iuż boroſté y do małżenſtwá godné zá mąż nie wydáie dla tego: áby dobrá ich dłużey dzierżał

Virgo orphana, poſt deſponſationē ſui, tribus annis & totidem Menſibus præſcribit cōtra tutorem ſuum.

FRanciſcus Neptim ſuam Luciam in infantili ætate conſtitutam, orphanam cū bonis centum marcarum valentibus, tuendam & ſeruādam in ſuā accepit curam. Tempore verò procedente, ipſam, dum adhuc eſſet minorennis de viginti duntaxat marcis dotatā marito tradidit. Deinde ſtando cum marito poſt quatuor annos eadem Lucia pro reſiduis bonis hæreditariis reſtantibus vltrà prædictas viginti marcas, Franciſco ſuo Auūculo & Tutori mouet quæſtionem. Franciſcus autem reſpondit: quòd longo tempore poſt cōtractum matrimonium, per quatuor annos videlicet, nunquā fuit monitus, pro rebus, vel pro bonis prædictis. Nos itaq; talibus volentes caſibus prouidere, declaramus & ſtatuimus: Quòd prædicta Lucia, poſtquam cum marito fuerit ſiue ſteterit, per tres annos & tres menſes, infra eoſdem ad cauſam nō prouocando; ſiue ſit minorennis, ſiue maior, de cætero non poterit nec debebit agere pro quibuſcūque bonis vel rebus reſiduis: obſtante ſibi termino trium annorum & triū menſium taciturnitate & præſcriptione.

Káſ. wielki w Wiślicy 1347. La. 19 HL 291. B/ 520. HP. 283.

Si Tutor nubilem virginem non maritat.

ASTutiæ & doloſitati hominum peruerſorum, qui omnia in peius conuertere & interpretari non formidant, viam precludere cupientes, ſancimus: Quòd quicunq; nomine Tutorio, aliquam vel aliquas, puellam vel puellas, iure affinitatis, cum bonis hæreditariis ipſas ex ſucceſsione paterna contingentibus ſeu concernentibus, iam puberas atq; nubiles ad deſpon-

Włá. lág. 1413. Lajſki 43. HL 291 B/ 520. HP 276.

żal y posiadł. Tedy ſtázuiemy/ iż tákowé pánny iáko powiedżiano/ ieſli doroſłé/ będą mogły y mogą o mężę ſie ſtáráć/ przez Stryiowéy y Opiekunowéy woléy y przyzwolenia: wſżákże to niech będżie z zwoleniém y ráddą inych przyiaćiół ábo Stryiów/ ábo Mniów: áni dóbr swych ſtradáć/ ábo w nich oſtukánié mieć nie mogą. Czemu przeſżkadzáć niema vſtáwá Przodká náſżego/ ktora ſie poczyna: Ktobykolwiek pánnie ść. iáko ieſt powiedżiano o zgwałceniu pánien.

Pánná zá mąż wydána, w pieniężnym posągu ma mieć doſyć: á wyposażona bydź ma przez brátią rodzoną ábo ſtryieczną.

Káſ. wielki w Wiślicy 1347. La. 29 HL 83/ 150. HP 276.

3. VStáwiamy/ iż gdy ktora pánienká będżie dawána zá mąż/ w posagu ábo w dárze pieniężnym niech ma doſyć: ktory iéy będżie przy przyiaćiołách náznáczon: ále dobrá dżiedżiczné przed Máieſtatem Krolá Je° M. máią iéy bydź náznáczoné.

Téż vſtáwiamy/ iż gdy ktéż z Rycerſtwá álbo ſłáchty vmrze/ máiąc ſyny ábo dżiéwki: tedy dżiéwki przez brátią zá mąż máią bydź dáné/ náznáczywſży im zwyklym zwyczáiem posąg.

A ieſli nie będżie miał ſynów/ ále tylko dżiéwki: tedy ná dżiéwki wſzyſtká máietnoſć oycowſka niech ſpádnie.

A ieſli brácia ſtryieczni tákowé dżiedżictwá zechcą otrzymáć: tedy Rycerſtwo wedle ich ſumnienia przerzeczoné dżiedżictwá niech ſącuią: á od dniá ſącunku tákowégo przerzeczeni brácia ſtryieczni/ ſioſtrom w Roku gotowémi pieniądzmi/ wedle tego iáko dżiedżictwá ich będą ſácowáné/ ſą powinni zápłácić.

Ktożby ieſli w iednym Roku tego zániedbáią vczynić: tedy dżiéwki dżiedżiczné dobrá náwieki będą mieć y dżierżeć.

Gdzieby też dźieći były ze dwu żón, tedy ſynowie piérwſżey żony winni poſażyć ſioſtry ſwè.

Wká. lág. w Kráko. y w Wárc. 1423. Laſki 43. HL 83/ 150. HP 278

4. OBiáſnią|ąc vſtáwiamy: iż gdy ſie przyda/ że oćiec z drugą żoną ſynów nie będżie miał iedno dżiéwki/ á z piérwſżą będżie

deſponſandum ſeruant, eas nolentes maritari, in hunc finem, quòd bona ipſarum diutius valeant obtinere ſeu poſsidere: decernimus: quòd tales virgines ſic vt præmittitur adultæ, poterint & valeant de maritis ſibiipſis prouidere, ſine eiuſdem patrui ſeu Tutoris volũtate & aſſenſu: tamẽ cum conſenſu & cõſilio aliorũ amicorum, aut patruorum, aut Auunculorum: nec in bonis ipſarum priuari poterunt vel fraudari. nõ obſtante quadã Cõſtitutione noſtri anteceſſoris, quę incipit: Quicũqs verò virginem &c. vt ſuprà de violationibus virginum.

niżéy w części téyże Tit. 15. prá. 14. kto bykolwiek.

Virgo, ſi fratres germanos vel patrueles habeat, dotetur.

ITem ſtatuimus: quòd cùm aliqua domicella maritatur, aut nuptui alicui traditur, dos ſeu donatio in pecunia parata ſufficiat, quæ in præſentia amicorum ei aſsignetur: bona verò hæreditaria coram Regia Maieſtate debent aſsignari.

Etiam ſtatuimus: quòd ſi quis Militũ aut Nobilium de hoc ſeculo migrauerit, habens filios vel filias: tunc filiæ per fratres maritis tradantur: dote tamen eis, more conſucto, aſsignata.

Si autem filios non habuerit, ſed filias: tunc filiabus omnes poſſeſsiones cedant paternæ.

Et ſi fratres patrueles huiuſmodi hæreditates obtinere voluerint: tunc milites ſecundùm ipſorum conſcientiam prædictas hæreditates taxabunt: & à die taxationis huiuſmodi, dicti fratres patrueles ſororibus, infra annum, parata pecunia (ſecundùm quòd fuerint taxatæ hæreditates) perſoluere tenebuntur.

Et ſi in tempore vnius anni neglexerint ſoluere: tunc filiæ hæreditates perpetuò poſsidebunt.

De pueris, ex duabus vxoribus dotandis procreatis, vel per patrem diuidendis.

DEclarantes ſtatuimus: quòdſi contigerit patrem cum ſecunda vxore filios non habere, ſed filias: & cum prima habuerit

będzie miał syny: tedy gdy oćiec vmrze/ żadna cześć przerzeczonych dźieci nie ma się dostáć dźiećiom wtórey żony: ále synowie ábo syn piérwszey żony siostry swé pozostálé wedle zwyczáiu źiemie zá mąż wydádzą/ náznáczywszy im w pieniądzách posag słuszny.

W prawdzie tylko dobrá Máćierzyste/ieśli przerzeczone siostry ie będą mieć: które máią im zostáć.

Ale gdy dźieći piérwszey żony cześć swą iednáką od oycá im dobrowolnie z dźiału wiecznego dáną otrzymáią: tedy cześć wtórey żony synóm ábo dźiewkóm tegoż ma cálé przyndź.

Buerit filios: exturc patre mortuo puerorum prædictorum, pars aliqua secundæ vxoris filios non continget: sed filii, seu filius primæ vxoris superstites, sorores suas iuxta consuetudinem terræ maritabunt: assignata ipsis in pecuniis dote competenti

Bonis maternis duntaxat exceptis, si ipsæ prædictæ sorores habuerint: quæ pro ipsis debent remanere.

Cùm verò primæ vxoris portionem suam æqualem à patre sponte eis ex diuisione perpetua oblatam obtinuerint: tũc portio secundæ vxoris filiis, aut filiabus eiusdem cedere debet integraliter.

O posáżeniu śiostr.

5. ZWykło czynić wątpliwość posáżenie sióstr / których oycowie odumiéráią/ nie znáczywszy im posągu: przetoż postánawiamy/ áby siostrom/ którymby oycowie zapisem ábo przykładem wyposażenia którey dźiewki zá żywotá swégo posągu nie znáczyli/ brácia piérwey niż Rok po śmierći oycowskiey wymidźie/ byli powinni według rády y zdánia powinnych blizszych dwu po oycu / á dwu po mátce/ náznáczyć posągi według zdánia y sumnienia swégo. Zyg. III. w 1588. fol. 29.

A táki posag/ nadáley do roku po śćiu zá mąż/ má iey bydź przez brácią oddány/ ábo cześć w posągu wydźielona. A zwłaszá gdy zá mąż póydźie / z przyzwoleniem brácićy ábo inszych powinnych.

A brácia będą powinni po śmierći oycowskiey w dobr wczciwé wychowánié siostrom dawáć/ o co wszytko forum w Grodźie coram officio náznáczany.

O śiostrách iureuictorum, *y Pániách wiánnych.*

6. SIostry/ Ciotki nie wyposażone/ któreby zá mężem były / z tych dóbr/ któreby brácia ábo bráránkowie zádłużeni do kreditorów utrácili/ máią bydź przez té kreditory á bo possessory dobr competenter wedle zwyczáiu y práwá teraz opisánego/ wyposażone: w czym wszytkim dylácya ná ewiktora isdź niema kreditorowi: ále mu cálé práwo z ewiktorem o obronę zostawáć będźie. Tenże tám że fo. 374

A któreby ieszcze zá mąż nie szły/ tedy w rok po śćiu zá mąż dáć im posag máią: wszákże posągi zapisané swą drogą isdź máią.

Prouisia Pánny do śćia zá mąż z części iey należącey/ cále zostáwáć ma/ którą wszyscy Possessorowie dóbr onych dawáć máią/opátrzywszy ią mieszkánim w onych dobrách wedle iey condicyiey: wszákoż wolno iey będźie indźiey według zdánia przyiaciół mieszkáć/ salua ipsius prouisione.

Pánié wiennć / któreby ná dobrách per iureuictum vtrácony / piérwszą opráwę y possessyą ich miały/ niż creditorów práwo: gdyż wedle práwá/ opráwy nie podlegáią przezyszłom ná mężu odźierżánym: máią zostáć w possessyiey opráwy swéy: wszákże gdyby táka vmárłá/ successorowie onégo wiáną są ná skupie v kreditorów.

Tóż sie ma rozumieć/ gdźieby po śmierći mężowéy szłá zá drugiego mężá / że ma bydź ná skupie od tychże kreditorów/ zárzeczywszy im przywiánek.

Pánná od oycá wyposażona, więcéy sie od brácićy vpominać nie może, iná cży

Virgo à patre dotata, nihil plus petat à fratribus, alioquin, ipsi dotent, vel

czéy krewni posáżyć ią máią, á dźiéwki dźiedźiczyć nie máią.

Kázm. w Wiś. La. 33 HL83/150. HP 277.

7. Postáwiamy téż: Jż gdy ktory z Szláchty náßéy dźiéwkę swą zá żywotá zá mąż wyda/ y słußny posag iéy náznáczy/ oná po śmierći wiecéy od bráćiéy nápiérać śie nie może: ále ieśli po zeßćiu oycowśkim dźiéwká ábo syn zostáną nie wyposáżone/ á dźiéwká będźie Woiewodźiná z máietnośćią wielką: tedy śto grzywien iéy zá posag przez bráćią będźie náznáczono: á gdźie mála máietność/ á dźiéwek wiele/ álbo iedno dźiedźictwo będźie/ niech vczynią ßácunek wedle tego/ iáko śtoi: á tám kożdéy śiestrze czesć im przynależąca przez brátá za posag w pieniądzách niech będźie záplácona.

Á tóż rozumiémy o dźiéwkách Szláchty niżßéy od Woiewody: iż gdy dźiéwki zá czá su żywotá swégo wydádzą mężóm/ á posag im tákże náznáczą słußny: tedy po ich śmierći bráćiéy trudności o wietßé dźiedźictwo zádáwáć nie będą mogły. Bráćia lepak rodzeni/ kożdéy śiestrze cztérdźieści grzywien záplácić będą powinni/ ieśli będźie/ iáko śie powiedźiáło/ wiele máietności: ále ieśli máło/ niech będźie ßácunek obyczáiem wyßéy nápiśánym: á potym czesć/ ktora będźie kożdéy śiestrze należeć/ pieniądzmi niech będźie zpłácona.

Á gdźie bráćiéy rodzonéy nie będźie/ tóż chcemy rozumieć o stryiecznych: á ieśli stryiecznych nie będźie/ tedy kożdy z herbownych krewnością nabliżßy w dobrá dźiedźiczné ábo oycowśkie może wstępować/ wyposáżywßy śiostry: iáko iuż wyżßéy wypiśano ieśt.

Á w tym czáśie póki śiostry zá mąż nie będą wydáné/ ich dźiedźictwá oyczyznkie którymkolwiek sposobem názwáné/ przyrzeczeni bráćia będą dźierżeć do tego czásu/ póki ich zá mąż nie wydádzą/ y nie wyposáżą obyczáiem przerzeczonym.

To osobliwie obiaśniáiąc/ iákożeśmy téż to wyßéy opiśáli. Jż gdy Oćiec zá żywotá ktorą zá mąż wyda/ oná ná tym iuż ma prześtawáć: co iéy oćiec náznáczył/ gdy ieszcze był żyw: á bráćiéy o posag nie może żadnéy trudności zádawáć: ále ma mieć dośyć ná tym/ co iéy rodźice zá żywotá swégo y w dobrym baczeniu będąc dáli.

Ale

Kśiąg piątych Gądowych

vel consanguinei.

STatuimus etiam: quòd postquam aliquis nostrorum Nobilium filiam suam viuens nuptui tradiderit, & dotem sibi assignauerit competentem: ipso tandem defuncto, eadem plura à fratribus repetere non poterit: si verò patre mortuo, filia vel filius remanserint, solutæ, neque per patrem dotatæ: si filia fuerit Palatini, & possessiones fuerint multæ: eidem cētum marcæ, pro Dote, per fratres assignentur: vbi verò possessiones paucæ, & filiæ multæ, vel vna hæreditas; fiat æstimatio in valore: & pars contingens cuilibet sorori, per fratrem, nomine Dotis, pecunia persoluatur.

Et idem sentimus, de filiabus inferiorum Nobilium à Palatino: Quòd cùm eas in vita tradiderint maritis, Dote eisdem similiter assignata competenti, illis de hac luce sublatis, fratribus quæstionem pro maiori hæreditate mouere non poterint. Fratres verò vterini, cuilibet sorori 40. marcas soluere teneantur; si possessiones sint multæ: vt præfertur: si verò paucæ: fiat æstimatio, vt suprà: & pars cōtingens cuilibet sorori in pecunia per fratres exoluatur.

pátr ż wyż ßéy prá, 3. Vstáwiamy par. A ie sliby. &c.

Fratribus verò vterinis non existentibus, idem volumus de patruelibus esse intelligendum: & patruelibus non existentibus; tunc quilibet de eisdem armis & signis consanguinitate saltem proximior in bonis hęreditariis, seu patrimonialibus, succedere poterit: sororibus dotatis: vt superiùs est descriptum.

Et interim, quòad sorores non fuerint matrimonialiter copulatæ, earum hereditates patrimoniales, quocunque modo vocitentur, prædicti fratres possidebunt: quousque eas nuptui tradent, & dotent, modo præmisso.

Hoc specialiter declarando: (prout etiam superiùs præmisimus) quòd cùm pater in vita sua aliquam nuptui tradiderit, eo debeat contentari, quod sibi pater assignauerat, dum adhuc viueret in humanis: nec fratribus pro dote aliquam poterit mouere quæstionem: sed contentari debet eo, quod illi parentes ipsius viuentes, & sui cōpotes existentes, sunt largiati.

Adüci-

Ale przydamy y to ktemu: iż gdy bráćia ábo pomrą/ ábo też żywi zostáną: dźiéwki w dźiedźictwá nie máią wchodzić: ále niech máią dosyć ná poságu im dánym/ iáko wyssźey stoi.

Ale iuż dźiéwki, ieśli brácićy rodzoney nie będźie, dziedziczą.

8. Chcąc wątpieniu dróge zámknąć: Iż niekiedy przydawa sie/ iż dźiéwki niemáiąc brácićy rodzoney/ po zeszłu oycowskim w dobrách dźiedźicznych zostáią/ które zwykli stryiowie álbo przyiaćiele bliższy imieniem opieki chować dla tego: áby oné które mikolwiek vmowámi y sposoby z dźiedźictw wystrzekneli/ chcąc im pieniądze/ gdy idą zá mąż/ náznáczyć.

Przetoż z łáski nászey chcąc ie opátrzyć vstáwiamy nápotym: iż ieśliby mężowie ich tym sposobem pieniądze od rodźiców/ ábo od przyiaćiół/ ábo od opiekunów wźieli/ zá tą vmową y obowiązkiem/ áby máietności ná nie należącey nie bráli/ bądź pod rękoiemstwem/ bądź którymkolwiek sposobem obowiązáli sie: tedy skázuiemy/ áby to nic niewáżyło/ y próżno było: ále niech sie przerzeczone dźiéwki do swych części dźiedźicznych wracáią. A temu niemáią nic szkodzić żadné vmowy/ áni postánowienia: ále oné dźiéwki dobrá swoie dźiedźiczne/ ieśli sie im podobáć będźie/ dobrowolnie/ będą miáły zupełną moc/ iáko piérwéy/ przedáć.

Adiicientes, quòd fratribus seu mortuis, seu existentibus, filiæ in hæreditatibus non succedant: sed contententur Dote eis tradita. vt superius continetur.

Sed iam filiæ carentibus fratribus hæreditant.

VT viam dubiis præcludamus: interdum contingit, filias post obitum patris, carentes fratribus germanis, in bonis hæreditariis remanere: quas solent patrui, vel amici proximiores, nomine tutorio obseruare, in hũc finem: quòd ipsas quibuscunque conditionibus, siue pactis de hæreditatibus excludant: volentes ipsis pecuniam, cum maritantur assignare. *Wśi. lág. w Kráko. y w Wárc. 1423. Lajki 43. HL 95. B/ 171. HP 278.*

Eisdem igitur de nostra clementia prouidere cupientes, Statuimus deinceps: quòdsi mariti earum, taliter pecuniis à patruis, aut amicis, vel tutoribus receptis, ex pacto de non receptione bonorum ipsas concernentium astrinxerint qualitercunque: siue per fideiussoriam cautionem, vel alio quocunq; modo, tale pactũ interuenerit, aut aliquis fuerit astrictus: illud decernimus irritum fore, & inane: vtq; præfatę filię redeant ad earum hæreditarias portiones: non obstantibus pactis, aut cautionibus quibuscunque: sed spontè præfatę filię, bona sua hæreditaria (si ipsis placet) vendendi, vt antea habeant facultatem & omnimodam potestatem.

O POSAGV Y OPRAWIE.

Tituł VI.

Posag nie zápisány, nieważny.

Práwo. 1. Chcąc skázić zwyczay nie żeby pospolity/ ále w pewnych źiemiách záchowány/ o posagách bialych głów niezápisánych: których posągów niektóre osoby po bialych głowách nieplodnych práwem dochodźiły/ tylko dowodząc świádkámi/ niemáiąc ná to żadnych zapisów y Oprawy z ksiąg: Vstáwiamy/ iż od tych czásów posag/ który nie będźie przed námi ábo w księgách/ ábo w Aktách zápisan/ ábo iáko wedle porządku práwá y stárego zwyczáiu oprawion/ niema bydź żadnéy mocy áni władze.

Dotes non inscriptæ nullæ sint.

ITem præcidere cupientes consuetudinem, non quidem cõmunem; sed in certis terris seruatam, pro dotibus fœminarũ non inscriptis: quas dotes nonnullę personę, post fœminas steriles iure expetebant, per testium tantùmmodo probationem: nulla inscriptione, aliâs reformatione, in Actis habita: statuimus, quòd à modò Dos, quæ non fuerit coram Nobis, aut in libris seu Actis inscripta, aliâs iuxta iuris ordinem, transponere non debeant, & antiquam consuetudinem reformata, nullius debet esse valoris & momenti. *Ian Olbr. Piotr. 1496 Ła. 108. HL 81/147. HP 280.*

Niepoſáżnéy białéygłowie trzydzieśći grzywien zá wieniec płáconè bydź máią.

Zwyc. ſie. Krák. 1505. La. 121. HL 81. B/ 147. y 514. HP. 280.

2. GDy kto ſobie weźmie w małżeństwo pánne álbo dźiéwkę/ á vmrze nieopátrowáwszy iéy nic: tedy tákowa żoná weźmie zá wieniec trzydźieści grzywien: ábo dźierżenié tám będźie miáłá/ gdźie ieſt trzy grzywny dochodu/ták długo: póki iéy nie zápłácą wiencá. Ktora to wdowá nie będźie powinná wyiechác z dóbr/ w ktorych iéy mąż odumárł/ áż iéy będą dáné trzydźieści grzywien zá wiáno: álbo áż trzy grzywny dochodu álbo cynßu náznáczą iéy potomkowie mężowi.

Posag zápiſány ma bydź práwem wyciągány od męża.

Alex. w Rá. 1505. La. 119 HL 82/148. HP. 282.

3. GKoło płácenia poságu/ ktory zá żywotá żenie był zápiſan/ po śmierći iéy w wątpliwości były do tego czáſu ze dwu przyczyn:

Pierwſza przyczyná tá byłá: iż po śmierći żeniney w mężá krewnym iéy proßącym y vpomináiącym ſie zápłácenia poságu/ niektorzy rozumieli/ iákoby im miáło bydź przyſądzone dźierżenié dóbr onych/ ná ktorych żywiącéy żenie było oprawiono/ ktore zá żywotá mąż dźierżał.

Druga przyczyná tego byłá: iż gdy żoná po mężu przed nią vmárłym ſámá po tym vmárłá/ y w dźierżeniu poságu y oprawy áż do ſkończenia żywotá byłá: po śmierći tákowéy wdowy/ krewni téy białéygłowy vmárłéy w wdowim ſtanie/ proſili o zápłácenié poságu: gdźie niektorzy wotowáli/ żeby krewni przerzeczoney białéygłowy vmárłéy w wdowim ſtanie zápłácenia poságu práwem dochodźili: á niektorzy ſkázowáli/ áby krewni w poſſeſſoréy byli zachowáni.

Dla tego My z Rádámi y z Poſły ziem tákowé wątpliwości odpráwuiemy ſkázuiąc/ áby to ná wieki trwáło: Iż gdy białagłowá pierwéy vmrze máiąc wiáná y przywiánku oprawe/ posag od mężá żywiącego przez posrzodek práwny ma bydź wyciągan: ktorego małżonká ſkázuiemy/ áby ták był w vżywániu dźierżenia dobr/ ná ktorych żenie

Indotatæ mulieri triginta marcæ ſoluuntur.

ITem dum aliquis copulat ſibi matrimonialiter virginem, ſeu puellam: & priuatur vita, Dotem non reformando eidem vxori: extunc talis vxor accipiet pro crinili marcas triginta: aut poſſeſſionem, vbi trium marcarum eſſet prouentus, habebit tamdiu, donec ſibi perſoluetur crinile tenendum. Quæ quidem vidua non tenetur equitare de bonis, in quibus eam maritus morte reliquit, aliâs odumárł: vſquequo dabuntur ei, aut triginta marcæ, pro crinili: aut trium marcarum prouentum, aliâs cenſum, ſibi conſtituent mariti ſucceſſores.

De Dote, ſi mulier prius moriatur, vel contrà.

DOtium ſolutionem (mortua exiſtente muliere, cui viuenti inſcripta erat) dubia impediebant hactenus duplici ratione:

VNa, quòd viuente marito, præmortuę vxoris conſanguineis ſolutionem dotis petentibus, aliqui poſſeſſionem adiudicandam putabant in bonis, viuenti mulieri reformatis, quorum ſuperuiuens maritus poſſeſſor eſſet.

Altera, muliere poſt maritum anrea ſibi præmortuum moriente, & in poſſeſſione Dotalitii, vſq; ad vltima vitæ tempora exiſtente, poſt eiuſdem mulieris viduæ mortis obitum, conſanguineis eiuſdem mulieris viduæ mortuæ ſolutionem Dotis petentibus: nonnulli putârunt, vt conſanguinei dictæ mulieris viduæ mortuæ, Dotis ſolutionem iure repeterent: nonnulli decidebant, conſanguineos in poſſeſſionem conſeruandos.

Quapropter Nos cum Conſiliariis, & terrarum Nunciis dubia ipſa abſoluimus, decernentes perpetuò tenendum: Quòd dum mulier præmortua eſſet, habens Dotis & Dotalitii reformationem, Dos à marito ſuperuiuente, iure mediante exigatur. Quem maritum decernimus ſic potiri poſſeſſione, in bonis, per eum olim mulieri vxori ſuæ viuenti reformatis; vti viuente

swéy żywiącéy oprawe vczynił: iáko kiedy ich vżywał y oné dzierżał/ gdy żoná iego żywa była: o które wszytkie rzeczy oprawione powinowátŷ swéy żenie/ gdy sie posągu będą vpominác/ prawem będźie odpowiedał.

Ale gdy pierwéy mąż vmrze/ tedy ieśli żoná po śmierći iego dzierżáłá áż do skończenia żywotá swego dobrá przez niegdyżywego męża swego oprawione kiedykolwiek oná białagłowá po śmierći męża swego vmrze/ będąc dzierżawcą oprawy swéy/ ták będźie powinné dzierżenié dóbr opráwionych krewnym vmárłey onéy białéygłowy: iáko kiedy białagłowá wdową będąc oné dzierżáłá.

Które dzierżenié vstáwiamy: áby przez wszelkiego práwnego postępku/ ieno tylko dowiedźiawszy sie o oprawnym práwie y o dzierżeniu/ które miáłá do żywotá swego oná białagłowá przez Stárosté mieyscá/ áby było dáné dzierżenie tym: ktorym iest powinné wrócenié posągu.

uente ea, potitus erat & possidebat, de quibus omnibus, suæ olim vxoris consanguineis dotem petentibus, iure respondebit.

Sed præmortuo existente marito, mulier per eum morte derelicta, si possidebat vsque ad vltima vitæ suæ tempora, bona sibi per olim viuentem maritum reformata: quandocunque ipsa mulier post mortem mariti sui mortem obiret, existēs possessor reformationis suæ: sic debebitur possessio bonorum reformatorum, consanguineis morte illius mulieris: vt eam mulier vidua possidebat.

Quam possessionem statuimus, absque iuris strepitu, constito duntaxat de iure reformationis & de possessione per mulierem ad tempora vitæ habita, dandam per loci Capitaneos his, quibus Dotis deberetur redditio.

Posag y Oprawá żeniná, niepodległá przezyskom ná mężu otrzymánym.

Dotalitia, nec perlucris super viro obtentis subsunt.

4. JEśli kto ná kim innym dóbr którychkolwiek zá dekretem práwá dostánie/ ná których żoná práwem zwyćiężonego miáłá oprawe swą wienną: tákowa oprawá chcemy áby zostáłá nie obrażona. A tákowy práwem zwyćiężony/ ma bydź mian zá gołotę/ y nápotym ma bydź práwem gołotów pátrzan/ gdźieby rzeczy osądzoney przećiwił sie.

SI verò quis in aliquo alio, bona quocunque iuris decreto fuerit assecutus: in quibus scilicet bonis, vxor eiusdem victi habuit reformationem suam dotalitialem: talem reformationem volumus illęsam permanere: & talis conuictus, pro Goloto debebit reputari, iure Golotarum deinceps conueniendus: casu, quo executioni rei iudicatæ contraueniret. Zyg. w Pio 1523. fo. 38 HL82/148. y 396. HP. 280.

Ná dobrách posáżnych y w przezyskách wźiętych Prę́scriptia iść niema.

5. DObrá w posągu záwiedźione y zápisáné/ tákże ex decreto w przezyskách per intromissionem wźięte y dzierżáné/ nie mogą sie w práwo dziedźiczne wieczne præscriptione Terrestri etiam longissimi temporis, obrácać/ ále záwżdy są ná skupie: táż dobrá in vim reemptionis, aliás ná Wyderkass zápisáné. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 30.

O SIEROTACH. Tit: VII.

Sieroty v sądu nie odpowiádáią, ále z mátką Opiekunowi od oycá dánemu posłuśnè być máią.

Práwo.

1. POtomstwu poddánych nászych osierociáłemu/ chcąc łáskáwie pomoc y porádźić: które to sieroty pod czás lat nie máiąc po śmierći rodźiców zostáią: y w tym

Minorennes in iudicio ne respondeant: sed cum matre, Tutori dato á patre subsint.

ORphanitati puerorum nostrorū subditorum consulere gratioſè cupientes: qui interdum, per patres ipsis ad annos pubertatis minimè educatis, casu mortis reli-

Włá. Iág. w Kráko. y w Wár. 1420, y 1423 La. 43. HL 159. B/284. HP. 286.

tym sierotcwie do sądu od niektórych ludźi częstokroć bywáią pozywáné y trapioné: gdyż iednák tákowé lat y rozeznánia nie máiący / nie mogą sie w práwo wdawáć / áni spraw w kśięgi wwodźić / y ich bronić.

A áczkolwiek to przedtym do pewnych lat było zákrészono: to iest / áby mężczyzná do pietnaśćie lat / á białagłowá do dwunaśćie nie mogli bydź przypedzeni / áni w tym czásie byli powinni v práwá odpowiedáć: wßákże inémi rozlicznémi obćiężliwośćiámi bywáią częstokroć vćiśnieni.

Z tych tedy przyczyn vstáwiamy: iż oćiec zá żywotá swego będźie mógł potomstwu swemu / y żenie / ieśli o to prośić będźie / postánowić pewné Opiekuny: które sobie obierze y którym nawiecéy będźie vfał / którzy bronić y spráwowáć rzeczy tych sierót będą mogli / áż do lat wysßéy námienionych: á tych Opiekunów po śmierći tego który ie postánowi / bliścy od opieki nie będą mogli oddalić.

Siéroty v sądu nie odpowiedáią, áni dawności przetrzymawáią.

Káz. wielki w Wislicy. 1347. Laśki 31. HL. 159 / 284. HP. 287.

2. JEśli ći / którzy lat nie máią / czyikolwiek są / przed słußnémi láty do sądu o dźiedźictwo iákie / álbo o inßą któreykolwiek rzecz przypozwáni będąc / dla swych málych lat z powodem niemogą sie w práwo wdáć / áni sie mu bronić: dla któréy iednák przyczyny częstokroć dźiećinné látá zwykły bydź obrázone.

A ták vstawiamy: áby zá sententią Sędźiego tákowé wdawánié w práwo / áż do słußnych lat onégo potomstwá było odłożoné.

Ale iż zá tákową dilácyą kilká lat zwykło wychodźić: tedy gdy tákowé potomstwo do lat słußnych przyidźie / á znowu danoby im w czym winę: tám iuż oné dźieći swoim áduersarzóm / nie będą sie móc bronić dawnośćią / ábo milczeniem ták wielu lat / w których nie było sądzenié: ále tylko niech sie szczyćą dawnośćią tego czásu / ieśli byłá która z strony ich ábo ich przodków przed tym / niż byli piérwéy do sądu przyćiągáni / y o te rzecz wyzywáni.

Ci którzy lat nie máiąc będą poznáni, niech im látá będą policzonè: á wßákże we trzech rzechách są powinni sądownie odpowiedáć. Pozwáni

relinquuntur: & sic multoties, per nonnullos in iudicium vocantur & vexantur: qui ætate & discretione carentes, litē contestari nequeunt, neque causas acticare: neque defendere.

Et quanquam anteà hoc, ad certam ætatem sit restrictum: (vt videlicet masculus ad quindecimū annum, fœmella verò ad duodecimum, compelli non possint, neq; alicui infrà hoc teneantur respōdere) tamē aliis diuersis grauaminibus multoties opprimuntur. niż. fo. 574 prá. 7. áko z pospolitē go.

Quare statuimus: Quòd pater viuens possit & valeat pueris suis & vxori (si ipsa affectauerit) constituere certos Tutores: quos voluerit: de quibusq; maior sibi fides & confidentia apparuerit: qui tueri & curare eosdem poterint, vsq; ad annos superius allegatos, nec eosdem Tutores, post mortem constituentis, proximiores à tutela poterint remouere.

Pupilli nec respondent, nec præscribūt, ante legitimā ætatem.

SI impuberes cuiuscunq; pueri, ante legitimam ætatem ad iudicia trahātur: super hæreditaria quæstione, aut alia quacunq; controuersia: & ob defectum ætatis, cum Actore litem contestari, seque tueri nequeunt: propter quod etiam plerunque infantilis ætas & pueritia consueuit offendi.

Quare statuimus: vt ex Interlocutione Iudicis eadem litis contestatio, vsque ad ætatem debitam illorum puerorum prorogetur.

Et dilatione pendente, aliquot anni effluere consueuerunt. Deinde pueris legitimam attingentibus ætatem, si quæstio eadem ipsis innouatur: iidem pueri contra se agentibus, exceptione præscriptionis, aut tantæ taciturnitatis illorum annorum, quibus iudicati non fuerunt, obiicere & opponere minimè valebunt: sed tantùm vtantur istius temporis præscriptione: si qua fuit apud ipsos, vel eorum progenitores, antequam fuissent primò ad iudicium tracti, super eadem causa, & euocati.

Minorennes in tribus tantū casibus respondere tenentur.

Citati

3. POzwáni lat nie máiący nie będą powinni odpowiedáć/ále przez Sędźiego látá im máią będź policzone: wßákże we trzech rzeczách niżey nápisánych práwnie pozwáni będą powinni v sądu stáć.

Piérwßa/ ieśli kto oycu ich dźiedźictwo iákie swé zástáwił/ á onoby chciał od dźieci wykupić: tedy dźieći pieniądze zástáwné będą powinni wźiąć zá ono dźiedźictwo: choćby téż lat w práwie opisánych nie mieli.

Druga/ ieśliby sie kto zá oycá ich zárzekł/ á zá żywotá oycá ich do sądu był wyzwan: tedy potomstwo będźie winno odpowiádáć ábo zápłácić/ á wyświobodźić rzekomie nie czekáiąc lat.

Trzećia/ ieśli oćiec o które dźiedźictwo był pozwan/gdy ieszcze był żyw: téż potomstwo będźie powinno odpowiedáć o to dźiedźictwo.

Siéroty zá oycá powinnè obronę.

4. GDy kto przeda dobrá dźiedźiczné/abo vwieźi ábo zástáwi komu/ á zápisawßy sie o obronę w tym vmrze: potomstwo vmárłego będźie powinno bronić tego/ który siedźi w dźiedźicznych dobrách: choćiaby téż y látá rozeznánia nie miáło/ áni im będźie mogłá bydź dána zwłokà do lat.

Siéroty gdy do lat przydą, o krzywdy swè czynić mogą, á Dawność źiemska ßkodźić im niemoże.

5. CZáć porádźić dźiećinnym látóm/ á zwłászczá vbogim/ vstáwiamy: iż ieśli którym dźiećiom po śmierći oycowskiéy przez kogokolwiek krzywdá będźie vczyniona: potym oné przyßędßy do lat rozeznánia rzeczy/będą mogły práwem czynić przećiwko tym/ którzy im krzywdy vczynili: á wyięćié dawności im nie może bydź zárzucono/ iedno w ten czás: gdy sie im látá spełnią.

A ieśli w powinnym czásie czynić o krzywdy im vczynioné zániedbáią: tedy im iuż záwadźi dawność dla niedbálstwá przerzeczonégo.

Dźieći gdy mátká vmrze, máćierzyństwo vpominác sie od oycá nie mogą, ázby

CItati minorennes respondere non tenentur: sed per Iudicem, spatio ætatis eorum computētur: tamen in casibus infrascriptis iuridicè requisiti, comparere tenebuntur. *Tenże Laski 33. HL 159/ 284. HP. 287.*

Primò, si aliquis patri ipsorum hæreditatem suam aliquam obligasset: & ipsam à pueris redimere vellet: tunc pueri pecuniam obligatam recipere tenentur, pro eadem hæreditate, quàmuis annos legitimos non haberent.

Item, si quis pro patre ipsorum cautionem incideret fideiussoriam: & viuente patre ad Iudicium fuerit prouocatus: tūc pueri respondere, vel soluere tenentur, fideiussorem liberando, non expectando annos ætatis.

Tertiò, si pater pro aliqua hæreditate citatus fuisset adhuc viuēs: etiā pueri respondere teneantur, pro eadē hæreditate.

Pro patre pupilli tenentur.

ITem, cùm aliquis bona hæreditaria vēdet, aut obligabit, siue impignorabit alicui: & inscribet se pro defensione: & in hoc priuaretur vita: filii eiusdem defuncti, debent tueri residentem, in bonis hæreditariis. & si annos discretionis non haberent; non debet dari eis ad annos discretionis Dilatio. *Zwy. ziemi La. 120. B. HL 159. B/ 285, HP. 288.*

Minorēnes cùm annos discretionis adtingent, pro iniuriis acceptis agant: præscriptione illis non obstante.

INfantibus præsertim egenis, succurrere & prouidere volentes, statuimus: vt si aliquibus, patre mortuo, per quēpiam iniuria fuerit illata: venientes ad annos discretionis, possent iuridicè agere contra iniuriantes. & exceptio præscriptionis eis opponi non poterit: nisi tunc ætate in eis legitima completa. *Káź. wielki w Wiślicy 1347. Lajki 24. HL 159/ 283. HP. 288*

Et infra tempus debitum, si agere neglexerint, pro iniuriis olim eis illatis: tunc obstat eis exceptio præscriptionis: propter negligentiam allegatam.

Pueri orbati matre, bona materna à patre non repetant.

EX communi vsu, in regno nostro extitit

ázby drugą żonę poiął.

Tenże Laski 61. HL154/ 275. HP285.

6. Z pospolitego zwyczáiu w Królestwie náßym zwykło bydź chowano: iż gdy mátká vmrze / dźieci wßytkich dóbr od oycá swégo bioрą połowice zá cześć y dźiedźictwo Máćierzyſké: dla czego częſtokroć tákowi ſynowie w młodych leciéch będący/ nie vmieiąc rzeczóm áni mogąc rádźić/ ták wźięte dźiedźictwo zwykli márnie tráwić/ wydawáć y rozpraßáć: Oycu też zá iego miłość y dobrodźieyſtwo okázuiąc ſie niewdźięcznymi / przypadzáią go częſtokroć ku niedoſtátkowi: á ták z obu ſtron czuią ßkody y niepożytki.

Dla tego zdáło ſie zá rzecz ſprawiedliwą Nam y náßemu Rycérztwu: áby gdy mátká vmrze / ſynowie nie mogli ſie od oycá vpominać dóbr y dźiedźictwa w tey częśći/ ktora po mátce ná nie ſpadnie/ do tąd: ázby drugą żonę poiął. [illegible] tym zá ſie iáko vtraćá ſławy [illegible] dobrá y dźiedźictwá oné ſpólné nie ſłußnie rozpraßał.

titit obſeruatum: Quòd moriente matre, pueri omniũ bonorum à patre ipſorum tollunt medietatem, pro portione & hereditate materna. propter quod ſæpè ipſi filii, in teneris annis exiſtentes, rebuſque ſuis conſulere non valẽtes, ſic receptam hereditatem inutiliter conſumere, expendere, & diſſipare conſueuerunt: patri denique, de pietate & beneficiis ingratitudinem exhibentibus, impellunt plerunque etiam eundem vergere ad inopiam: ſicq; viciſſim ſentiunt incõmoda, & iacturas.

Quare æquum viſum extitit Nobis, & noſtræ Militiæ: vt matre moriente, filii non petant bonorum & hereditatis maternæ deuolutæ portionem & ſucceſſionem, à patre: donec ad ſecundas nuptias conuolabit, niſi tunc, velut famæ ſuę prodigus, bona & hæreditates illas communes indebitè diſſiparet.

Ale choćby ociec y drugą żonę poiął, tedy nie powinien dźieciom części dźiedźicznéy náznáczyc, byle rozpróßcą dóbr nie był.

Maß wyßßéy fol: 557. lege 1. W niektórey Conſtitucíiéy 1ć.

Dźieci lat 15. máiącè mogą dóbr ſwych od opiekunów ie wźiąwßy vżywác, ále przedawác ich nie mogą, ázby im minęło lat dwádźieśćia y cztéry.

Zwycz. La. 120, HL186/ 16. y 275. y 608, HP289

7. Iáko z pospolitego Státutu opiekunowie ſą powinni zdáć dobrá dźieciom pietnaśćie lat máiącym/ á dźieci dobrá ſwoie wźiąwßy máią ich vżywáć: ták zás z práwá to niech bedźie ták opátrzono/ (iáko to iuż w obyczay weßło) iż oné dźieci dóbr ſwych nie máią przedáwáć áni zaſtáwiáć przez dozwolenia przyiaciół krewnych/ ázby im minęło cztery y dwádźieśćiá lat.

De bonis, minorennibus pueris reſignatis, per pueros nõ inſcribendis.

ITem, quemadmodum ex Statuto communi, Tutòres tenentur reſignare bona puerorum, dum habebunt annos quindecem: pueri verò bona ſua accipiendo, vti debent eis. Sic nihilominus iure ſit prouiſum: (prout fieri conſueuit) Quòd ipſi pueri bona vendere, obligareque non debeant, ſine conſenſu amicorum conſanguineorum: donec habebunt annos viginti quatuor tranſactos.

De Minorennibus complicibus.

Zyg. III, w wkrá. 1588 fol. 36.

8. Minorennibus in cauſa compliciratis & potioritatis Iuris, gdyby zá iákim práwem trzymáli bona iure victi, niema bydź in hoc caſu dána dilatia do lat.

Jeſliby też ná tych co lat nie máią ſámych directè, á nie do záczętego poſtępku z anteceſſorem práwo przewiedźioné było/ á miánowano de nomine tutora, z ktorymby ich pozwano: tedy nie Minorẽnes ále tutor powinien ſie bedźie odprzyſiądz onéġ poſtępku.

A ieſliby niechćiał/ tedy on poſtępek ma zoſtáć w ſwéy mocy ſuper minorennibus & eorum bonis: y ma bydź przywiedźion ad finalem exequutionem, ſaluo reſeruato beneficio ignorantiam euadendi minorennibus, & pro male obtento agendi gdy do lat przyda.

A iż też y to bywa/ że tutorowie trudniąc spráwy ludzkié recedunt nomine pupillorũ à successione. á tym sposobem do lat im suspensyą otrzymawszy/ sámi przez sie/ ábo per submissas personas, quouis Iuris prętextu, intromissitiéy w té dobrá bronią: tedy áby sie w tym Creditorowi/ ábo Aktorowi prejudicium y zwłokà iáka nie działá/ declaruiemy: że tákiégo káżdégo/ który broni tákowych dóbr odstąpionych/ może Aktor ábo Creditor pozwáć pro complicitate do Grodu.

Jesliby też był dług Oycowski super bonis Minorennium, á zakłády y przezyski ieszcze nie zápłły/ któregoby długu pieniądzmi gotowémi ábo z prowentów zá płácić nie mogli: tedy opiekun nie wdawáiąc Minorennes w trudności dálsé/ ma wczás puścić w summách głównych dobrá Minorennium.

A gdźieby iuż przezyski zápłły ná ánteceſſorze: tedy ná którymkolwiek punktćie spráwá będźie wisiálá/ zá żywotá ánteceſſorá/ tutor iéy dáléy zátrudniáć niema/ ále dobrá Creditorowi puścić.

A to sie rozumieć ma o tych dobrách/ któreby były in poſſeſſione Minorennium & eorum tutorum.

O WDOWACH. Tituł VIII.

Wdowá wyposážona co weźmie ieśli zá drugiego póydźie.

Prá-wo. 1. VStáwiamy/ iż gdy mąż vmrze/ żoná przy datku y przy poságu/ y przy kożdych inych rzeczách z wyprawą wniesionych/ iáko w pieniądzách/ w perlách/ w kámieniách/ y ſáćiech/ które zostáną/ ma zostáć: á gdy oná vmrze/ ná potomstwo (ieśli ie będźie miálá) wszytkié dobrá przerzeczoné niech przypádną.

Która to białagłowá máiąc potomstwo/ ieśli inégo mężá weźmie ábo zechce wźiąć: tedy ſtázuiemy/ iż tylko ná ono potomstwo wszystkié dobrá oycowskié cále z drugą stroną/ która ná nie z dźialu przynależéć będźie/ wszytkich dóbr máćierzyńskich/ w których kolwiek dobrách są/ przez wszelákiégo spóm niech przypádną: ázdrugą ostátnią dóbr swych częścią mężá niech weźmie/ wedle woli swéy.

Wdowá poságu y oprány niech tylko vżywa.

2. DLA skázenia złośliwégo zwyczáiu/ który do tych czásów miedzy poddánymi nászymi tylko z pospolitégo vżywánia był chowan: Iż żoná po śmierći mężá swego będąc w stanie wdowim/ przeciwko przodká nászego vstáwie/ która sie poczyna/ vstáwiamy ić. zostáiąc wszytkié dobrá dźierżálá: dla czeg niektóre dobrá dźieciom/ ábo bliższym przez niedozór y złé iéy rządzenié bywáły kázone y pustoszone.

Vidua dotata quid tollat: si alteri marito nubit.

STatuimus, Quòd marito mortuo, vxor circa donationem & dotem, & quælibet Parafernalia, in pecuniis, gemmis, iapidibus & vestibus super extantibus & remanẽtibus, debeat remanere. Ipsa autẽ mortua, ad liberos (si ipsos habuerit) prædicta omnia bona deuoluantur. Káz. wielki Ld.29 HL. 287/ 513. y 546. HP. 281.

Quæ mulier habendo pueros, si alium virum receperit, vel recipere voluerit, decernimus: quod tantummodo ad eosdem pueros, omnia bona paternalia integraliter, cum alia parte, ipsos in diuisione concernente, quorumlibet bonorũ maternalium, in quibuscunq; rebus consistãt, absq; aliqua contradictione deuoluantur: & cum alia residua suorum bonorum parte, maritum accipiat, iuxta suam voluntatem.

Vidua Dote, & Dotalitio tantùm potiatur.

AD abolendam damnosam consuetudinem: quæ hactenus inter subditos nostros solùm ex communi vsu seruabatur: Quòd vxor marito mortuo, in sede viduali (contra quandam anteceſſoris nostri Constitutionem: quæ incipit, Statuimus, &c.) remanens omnia bona possidebat: propter quod nonnulla bona pueris, vel proximioribus, per inaduertentiã, & malam ipsorum procurationem, annihilabantur Lág. w krá. 1413. Lajki 41. HL 287/ 513. HP 281.

Zkąd tákowym rzeczam chcąc zábieżeć/ vſtáwiamy nápotym: áby żoná/ gdy mąż vmrze/ tylko posąg y przywiánek miálá: á dobrá iné/ná ktorych posągu y przywiánku nie będźie miálá/ potomſtwu ábo bliżſzym będźie powinná oddáć/ y z nich zſtępić.

Wdowá, ktore ruchome dobrá bierze.

Tenże Lá. HL. HP. támże.

3. ACz z ſtárádawná przez przodki náſze w niektorym rozdźieleniu vſtáwiono ieſt: Iż gdy mąż vmrze/ żoná dar y posąg y wſzytkie paráfernália ábo wypráwe/ to ieſt/ w perlách/ w ſrébrze/ w ſzáćiách y w pieniądzach ma miec y dźierżeć: ále iż wielkie ſzkody dźieciom ztąd zwykły przychodźić: dla tego zá ráddą y zwoleniem Prełatów/ y Pánów náſzych doſtátecznie vſtawiamy:

Iż gdy mąż vmrze/ żoná tylko przy opráwie domowéy niech zoſtánie/ to ieſt przy ſkárbie/ y pieniądzách/ y ſrébrze; wyiąwſzy wielkie konie/ y wſzytkie zbroie y ſtádá/ ktore wſzytkie niech ná potomſtwo przypádną.

Nád to obiáſniamy: Iż tákowa białagłowá przy wſzytkich bydłách y inych rzeczách ktore w posągu iey y w opráwie były/ weſpołek z woźniki/ ktorémi zá czáſu mężá ſwego ſie woźiłá/ ma zoſtáć: wyiąwſzy ſzáty y zrzebietá vmárłego mężá/ ktoreby ſtały zá trzy grzywny: ktore w iednáki dźiał pániey z dźiecmi przypáśc/ y rozdźielone iſtotnie bydź máią.

Wdowá iáko rychło ſtan ſwóy od mieni, powinná práwnie zſtąpić z dóbr przyniankowych gdy ią z nich wykupią.

Zyg. w Pio. 2522. fo. 27. HL 82/149. HP 283.

4. IAko rychło białagłowá ſtan ſwóy wdowi przez drugie zá mąż ſzćie zgwałći: chcemy áby tákowa mogłá bydź pozwána ábo do ſądu ziemſkiego/ ábo ná pierwſze ábo bliżſze położenie kśiąg: á tákowa wdowá pozwána/ gdy ná pierwſzym roku nie ſtánie/ niech zápłáci winę niepoſłuſzenſtwá ſtronie y ſądowi: á ná wtorym roku iáko zawitym będźie powinná pozwána z liſty opráwy ſwéy práwnie ſtánąć ku brániu pieniędzy od ſtrony/ ktora ią wykupuie/ ktore ſą w liſćiách opráwy wyrażone/ y zſtępić z dóbr onych wykupionych ſtronie/ ktora

bantur & deſolabantur.

Vnde talibus obuiare volentes, ſtatuimus de cætero: quòd vxor marito mortuo, tantùm Dotem & Dotalitium habeat: alia verò bona, in quibus Dotem & Dotalitium non habuerit, pueris vel proximioribus tenebitur reſignare.

Vidua, quæ bona mobilia tollit.

LIcèt etiam antiquitùs per anteceſſores noſtros in quodam Capitulo ſtatutum ſit: Quòd marito mortuo, vxor donationem, & dotem, & quælibet Parafernalia (videlicet in gemmis, argento, veſtibus & pecuniis) habeat & teneat: tamen quia non modica damna, per hoc pueris euenire ſolebant: quapropter de conſilio & conſenſu Prælatorum & Baronum noſtrorum omnimodè ſtatuimus: wyſ. prá. 1. vſtáwia my.

Quòd vxor marito mortuo, ſolùm circa Parafernalia domeſtica remaneat: theſauro videlicet, pecuniis & argento; equis magnis, cum omnibus armis, equireis exceptis, quæ omnia ad pueros deuoluãtur.

Declarantes inſuper: Quòd talis mulier, circa omnia pecora & quæuis alia, quę in dote ſua & dotalitio fuerint, vnà cum equis vectigalibus, quibus tempore mariti ſui vehebatur, remaneat; demptis veſtibus, & equis paruis, in valore trium marcarũ mariti defuncti: quæ in æqualem ſortem ſeu portionem, dominæ cum pueris cedere debebunt, & diuidi cum effectu.

De bonis Dotalitii redimendis: cùm mulier ſcilicet ſecundò nubit.

CVm primùm mulier ſedem ſibi vidualem, per ſecundas nuptias violauerit: volumus, quòd talis poterit citari, aut in iudicium terreſtre, vel ad Actorum terreſtrium primam & proximam poſitionem: Et talis quidem vidua citata, in primo termino non comparens, pœnam contumaciæ luet, parti & iudicio exſoluendam: in ſecundo verò termino, ſicut peremptorio tenebitur citata, cum literis ſuis reformatoriis legitimè comparere: ad tollendas pecunias, à parte ſe redimente, in literis ſuis

która ią wykupuie: dáiąc zá sie onému który ią wykupuie / pewné rękoymie dobrze osiádłé / ſłáchćice w ten obyczay.

Iż gdy oná vmrze / przywianek pierwſzego mężá zmárłego przypádnie / ábo lepiéy/wróći ſie potomkóm piérwſzéġ mężá.

A ieſli tákowa białagłowá pozwána ná wtórym roku nie ſtánie: tedy ſąd onému / który odkupuie da onéy dobrá opráwné w dźierżenié: á pieniądze które należą ku wykupnu / wedle zámknienia w ſobie zapiſu opráwnégo w Káncellárieyéy ziemſkiéy będźie chował dotąd / áż oná páni która ma przywiánek/ do ſądu zásie przyſzedſzy pewné zá ſie rękoymie o wrócenie przywianku bliſkim piérwſzégo mężá obyczáiem wyſſéy nápiſánym ſtáwi / obwieſczáiąc pozwem piſánym onégo/ który ią wykupuie / y przyzywáiąc go do tegoż ſądu: iż chce bráć pieniądze poſágu y przywianku przerzeczonégo: y przyiąć od niéy przerzeczoné rękóymie około przywianku námienionégo / iż będźie wrócon po śmierći iéy.

ſuis reformatoriis, per expreſſum contentas: & condeſcendere bonis illis redemptus, parti ſe redimenti: dando illi reemptori, certos pro ſe fideiuſsores, benè poſſeſsionatos, nobiles in hunc modum:

Quòd ea muliere defuncta, dotalitium, aliâs, Przywianek/ad ſucceſsores primi mariti deuoluetur vel potiùs reſtituetur.

Si verò talis mulier citata, in ſecundo termino non paruerit: extunc Iudicium illud dabit illi redimenti, bona illa reformatoria in poſſeſsionem: & pecunias ad redemptionem pertinentes, iuxta inſcriptionis reformatoriæ continentiam, in Cancellaria terreſtri conſeruabit, tamdiu, quouſq; ipſa Domina dotalitialis, in Iudicium rurſus veniens, certos pro ſe fideiuſſores, ſuper dotalitio eius ad propinquos primi mariti reuertendo, modo ſupraſcripto ſtatuerit: auiſando citatione ſua literali illum reemptorem: & euocando eũ ad hoc idem Iudicium ad leuandum pecunias dotis & dotalitii ſuorum prædictorũ: & ad ſuſcipiendum à ſe præfatos fideiuſsores, ſuper Dotalitio ſuo prænominato, poſt mortem ſuam reuertendo.

Mężátek y Wdów dawność.

Mężátká w dźieśiąći lat dochodźić ma, ieſli ma práwo do czego.

5. BJałagłowá mężátká/ która powieda/ álbo mniéma iż względem poſágu álbo iákimkolwiek ſpoſobem ma práwo do iákiégo dźiedźictwá ná nie należącégo: áieſli w dźieśieć lat nie będźie ſie ſtárálá / ábo zániedba o tóż dźiedźictwo práwnégo poſtępku vczynić/ y w tym czáśie dźieśiąći lat czáſu pokoiu y zgody zániecha dźierżawce ſpokoynie y w pokoiu dźierżeć: tedy ſkázuiemy: iż tá białagłowá ma wiedźieć/ iż od wſzelkiégo práwá onégo dźiedźictwá odpada.

Mulier maritata decennio præſcribit.

MVlier maritata, ad aliquam hæreditatem dicens & credens (ratione dotis, vel quolibet alio modo) ſe ius habere, & ad eam pertinere, ſi infra decẽ annos non curauerit vel neglexerit, pro eadem hæreditate quæſtionem intentare: ita quòd infra idem tempus decem annorum, tempore pacis & concordiæ, patiatur poſſeſſorem pacificè, & quietè poſſidere; extunc decernimus: quod eadem mulier, ab omni iure hæreditatis eiuſdem ſe agnoſcat cecidiſſe. Káſ. wielki Wiſl. 1347. La. 18. HL. 187. B/334. HP 284.

Wdowá do ſześći lat odpada od wſzytkiégo, ieſli o poſag ábo o dźiedźictwo nie czyni.

6. WDowá tymże ſpoſobem mieniąc / iż względem poſágu ábo zá iákimkolwiek inym práwem ná nie dźiedźictwo iákié przynależáło/ które iny dźierży: á ieſli wſześći lat zá czáſu pokoiu y zgody zmieſie y do-

Vidua ſexennio præſcribit: & præſcriptiones tempore belli amittunt robur.

VIdua eodem modo aſſerens aliquam hæreditatem, ratione dotis vel quomodo libet alio iure ad ſe pertinere, quã hæreditatem alius poſſidet, ſi infra ſex annos, tẽpore pacis & concordiæ ſuſtinuerit, vel paſſa Tenże. La. HL. HP. tamże.

y dopuśći dźierżawce onégo dźiedźictwá spokoynie dźierżeć: ſkázuiemy/ áby wdowá wiedźiálá: żeć od wßelkiégo práwá tákowéġ dźiedźictwá odpádłá: á dźierżawcá w zgledem przeczekánia dawnośći wonẏ dźiedźictwie/niech zupełnégo práwá doſtánie.

Wßákże chcemy y obiaſniamy: iż przerzeżoné dawnośći czáſu pokoiu y zgody mieyſcemieć máią: á czáſu woienẏ niezgód/niech mieyſcá nie máią: ále ná ten czás pożytecznym lékárſtwem dawnośći bedźie potrzebá ſie opátrzyć/ wedle niezgód y woien ſpoſobu: iákóż y ieńcóm od Tátar chcemy áby żadna prześcriptia nie byłá ku ßkodźie.

passa fuerit, possessorem ipsam hæreditatem quietè possidere, decernimus: Quòd vidua sentiat, se ab omni iure illius hæreditatis cecidisse. ipsi verò possessori, rationemq; scriptionis, in eadem hæreditate plenum ius sit acquisitum.

Volumus tamen & declaramus: quòd præmissæ præscriptiones, tempore pacis & concordiæ, vendicãt sibi locum: tempore autem guerrarum, seu discordiarum nullatenus sibi locum debeant vendicare: sed tunc oportebit se salubri remedio eiusdem præscriptionis prouidere: iuxta discordiam, guerrarumque qualitatem, sicut & captiuis per Tartaros, nullam volumus fieri præscriptionem.

O tychże wdów y mężátek dawnośćiách.

Tenże tám że La. 31. HL. HP. támże.

7. GDŻ iſtotné rozdźielenié oſób ieſt/ miedzy ktorémi niektóré ſą oſoby wolné iáko mężów/niektóré iáko białychgłów/ któré nie ták wolnie mogą czynić w ſądźie o rzeczy y dźiedźictwá im przynależącé y ſobie powinné: dla tego vſtáwiamy: áby mężóm tylko y mężczyńſkiéy płci dawność trzech lat ßłá: á Wdowam ßeśći lat dawnośći dla mdłośći niech bedźie przydano: á białéygłowie mężátce/ gdyż niema ſámá ſiebie w ſwéy mocy wolnéy dla męża/niech bedźie przydano dźieśieć lat dawnośći.

De eisdem Viduarũ & Maritatarũ Prescriptionibus, tum & virorũ.

CVm realis distinctio personarum habeatur: inter quas, quędam personę sunt liberæ; vt, virorum: aliæ autem, vt mulierum; quæ minus liberè agere possunt in Iudicio, super rebus & hereditatibus, ipsis debitis & obligatis. Propter quod statuimus: vt viris, & masculis, tantùm præscriptio triẽnalis currat: viduis sex annorum præscriptio, propter fragilitatem sexus apponatur: mulieri autem maritatæ, cùm non habeat suiipsius potestatem liberam, propter maritum, decem annorum opponatur præscriptio.

O téyże prześcriptiiéy.

Zyg. wPio. 1519. fó. 26. HL 188/335 HP. 285.

8. WEżátki dźieśieć lat niech máią dawnośći.

De eadem præscriptione.

NVptæ decennalem habeant Præscriptionem.

O TESTAMENCIECH. Tit: IX.

Teſtámenty nie o rzeczách nieruchomych áni dźiedźicznych máiętnośćiách, ále tylko o rzeczách ruchomych y królewſkich niech będą czynionè.

Zyg. wkrá. 1510. fo. 11. HL 183, 505 HP 290.

NIechcąc zátłumić świetéy vſtáwy/ álechcąc ią wietßą łáſką náßą ozdobić/ ſkázuiemy: áby Teſtámenty były czynioné wedle ſtárégo zwyczáiu/ który ieſt zdawná záchowan o dobriách Ruchomych.

Ale nie ruchomé dobrá ták dźiedźiczné iáko zaſtáwné (áby obroná R: P. nie byłá vmnieyTeſtamenta, non de immobilibus, & hæreditariis bonis, ſed ſolùm de bonis Mobilibus, aut Regalibus condantur.

PIetatem ſanctam opprimere nolentes, ſed eam ſummo fauore proſequi cupientes, Decernimus: vt Teſtamenta cõdantur, iuxta veterem cõſtitutionem, ex more antiquitus ſeruato, de bonis Mobilibus. Práwo. J.

Immobilia verò bona, tàm hæreditaria quàm oppignorata (ne defensio R. P. minuatur)

lá vmnieyßoná) rozrządzániu Teſtámentowému nie máią podléc.

A wßákże ináczéy ma bydź rozumiano o dobriách Królewſkich/ które tákowé dla pożytku R. P. Nam w części ábo wßytkie Teſtámentem mogą bydź oddáné.

minuatur) Teſtamenti ordinationi ſubiecta minimè eſſe debent.

Secus de bonis Regalibus. Eadem enim propter Reipub: commodum, nobis in parte, vel in toto, Teſtamento legari poterint.

Teſtámentá przećiwnè temu Státutowi nie ważnè.

Teſtamẽta contra hoc Statutum facta, irrita ſunt.

2. TEſtámenty przećiwko Státutowi/ który ieſt przed tym przez Nas vchwalon/ ná potym nie będźiemy potwiérdzáć: á które potwiérdzoné ſą/ Práwem zbité y pſowáné będą.

TEſtamenta, contra Statutum per Nos antea editum condita, deinceps non confirmabimus: & quæ confirmata ſunt, Iure impugnari debebunt. *Zyg. w Pio. 1519 fo. 23. HL HP. tamże.*

O tych Teſtámencách.

Pátrz wyſſéy fol: 238. parag. A teſtáment. *kilká párágráfów po ſobie.*

O OPIEKVNACH. Tituł X.

Opiekuny Zenie y Dźiećiom Oćiec dáć może.

Pátrz wyſſéy folio 571. lege 1. Potomſtwu poddánych náßych &c.

Opiekun dziedźictwá dziećinnègo nie może vtráćić, áni ßáfować nim, áni gránice czynić.

Tutor vt nihil perpetuum de hæreditate puerorum diſponet: ſic neq; illam limitabit.

Práwo. 1. GDy Oćiec zéydźie oſtáwiwßy dźiátki ieſcze do lat nie dochowáné/ Opiekun ich nie może dźiedźictwá przedáć/ áni kopców od niego ſypáć/ áni dźiedźictwá którymkolwiek ſpoſobem trácić. Abowiém ieſli ináczéy vczyni: dźieci gdy do lat przyda dźiedźictwá ſwégo od tego/ który ie dźierży mogą zásie dóyśdź y ono zyſkáć: á żadna dawnoſć im nie może bydź záddna/ áni przeßkádzáć może.

CVm pater deceſſerit pueris relictis, ipſis ad annos legitimos nondum educatis: Tutor ipſorum non poteſt hæreditatem ipſorum vendere, nec gades limitare, nec ipſam hæreditatem aliquo modo perdere. quia ſi ſecus fecerit: pueri ad annos diſcretionis peruenientes, hęreditatem ſuam à poſſeſſore viceuerſa habere, & lucrari poſsunt: nec ipſis aliqua Præſcriptio allegari poteſt. *Káź. wielki w Wiślicy. 1347. La. 33. HL 285/ 508 HP. 288.*

Opiekunowie powinni zdáć dobrá dźiećiom pietnaśćie lat máiącym.

Maß wyſſéy folio 574. lege 7. Jáko z poſolitégo Státutu &c.

Opiekun z Czyńßów y z ſtádá tylko liczbę czynić ma.

Tutor, de Cenſibus ac iumentis indomitis tantùm rationẽ reddet.

2. CZeſtokroć przydawa ſie: iż gdy dźieci w ſierotcwie zoſtáną/ niektórzy iákoby nád nimi miłoſierdźić máiąc/ ono imie niem opieki ná ſwą práca y w obronę bioro: potym gdy oné do ſłußnych lat przyda od opiekuná zwykły wyćiągáć liczbę z dóbr y rzeczy ruchomych y nie ruchomych którychkolwiek. A ták zá ráda Pánów náßych vſtáwiamy: iż Opiekun/ gdy do tego czás przyđźie/

MVltoties contingit: quòd pueris in orphanitate conſtitutis, aliqui, quaſi eiſdem compatientes, ipſos nomine tutorio in curam recipiunt, & tutelam. Tandem ipſis ad ætatem legitimam venientibus, à Tutore ſolent exigere rationem, de bonis & rebus, mobilibus & inmobilibus, quibuſcunque. Vnde de conſilio Baronum noſtrorum ſtatuimus: Quòd Tutor, peractis *Tenże La. 33. HL 285/ 509. HP. 289*

przydźie / z żadnéy rzeczy liczby nie będźie powinien czynić / iedno z Czynszów á z stádá.

peractis temporibus, de nullo rationem facere tenetur: nisi de Censibus, & iumentis indomitis.

Opiekun ze wszytkich dochodów liczbę czynić ma.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 289

3. Opátruiąc to / ábỹ potomstwo Szláchetckié od rodźiców swych w młodych leciech zostáwione ku szkodźie nie przychodźiło przez nie doyźrzenié Opiekunów y przez Státut: że liczbá nie ma bydź czyniona / iedno z czynszu á z stádá: gdyż dáleko więtsze są pożytki z gruntów y inych rzeczy pozostałych / niźli z czynszu á z stádá. Przeto vchwalą Séymu tego postánawiamy: ábỹ od tego czásu y ná potym záwżdy Opiekun kożdy ták zápisány / iáko przyrodzony / biorąc do rąk swych bona pupillorum, wźiąwszy do siebie dwu bliższych przyiaciół ex linea paterna, dostátecznié Inwentarze dóbr y dochodów wźietych poczynił: á potym ze wszytkich pożytków y dochodów / ták z gruntów iáko y z rzeczy inych po Rodźicách pozostałych / ábo po inym kimkolwiek / iure naturali per successionẽ przypádłych / vel alio quocunque iure pupillo seruientes, liczbe przed sámymi tymi / quorũ interest, wedle Inwentarzów czynił. A ktożby też chćieli / iżby przed Sądem Ziemskim liczbe czyniono: wolno im będźie do Sądu ziemskiego opiekuny wedle práwá o liczbe pociągnąć.

Opiekun iáko sie może odprzysiądz postępku minorennium *z ánteceſſorem zácżętego mass wyssey.* fol. 574. lege 8. Minorennibus.

O SŁVGACH: Tit: XI.

Sługi niewolnè ábo zbieglè kto zátrzymawa, á w bliższym Dworze królewskim ich nie opowié, z winą ie potym wróćić powinien.

1. W práwie Cesárskim / to iest nápisano: iż słudzy niewolni / ábo dźiéwki nie mogą z rąk Pánów swych bydź wyswobodzeni: ázby przez onę Pány swé byli wypuszczeni y wolnością dárowáni: ále iż częstokroć tákowi niewolni vćiekáiąc od Pánów swych / y od inych chcąc wysdź / táią sie v obcych Pánów y sąsiad / y bywáią od nich chowáni: á ták tỹ sposobem pány swé ná stronę odkładáiąc / y od nich odchodząc / wracáią sie do swych domów: zá ktorỹ vćieczeniem pánowie wielkié szkody miewáią / ták iákoby też dźiedźiny swé vtracáli: gdyż sługi tákié niewolné Pan może gdźie chce osádźić / dostawszy dźiedźiny nowéy przez nie robioney

Ság. w krá. y w Wár. 243 L. 4. 47 HL. 243 / 434. Hp. 857.

Dla tego ieśli v których tákowi słudzy vćiekłszy kryć sie będą / y nápotym będą chowáni: éiż máią oné zátrzymáć / y we Dworze bliższym Królewskim świadczyć sie: iż máią oné zátrzymáné / y chowáią ie. A ieśli tego zániedbáią vczynić / y Pan sług onych przez świádki tegỹ dowiedźie / iż v nich byli: tedy będźie powinien onégo niewolnégo sługę / czyby będźie / záplácić z winą pietnadźieśtą.

Quicũq; terrigena, seruos illiberos, ac fugiẽtes retinet: neq; eos in Curia Regis viciniori manifestatęi, cuius sunt, cum pœna piątnadziesta restituat.

IN lege Imperiali continetur: Quòd serui illiberi, aut ancillæ, non possunt nec valeant, de manibus dominorum suorũ liberari: nisi per eosdẽ fuerint manu missi & libertate donati. sed quia multoties tales illiberi, manus dominorum suorum subterfugientes, & euadere volẽtes, apud alienos terrigenas & vicinos latitãt & obseruantur: & sic tali modo dominos suos postponentes & euadentes, ad propria reuerruntur: ex quorum fuga domini nõ modica damna percipiunt, ac si hæreditatẽ perderent: cùm seruos illiberos, dominus vbi vult, locari potest, acquirendo hæreditatẽ nouam, per ipsos erigendam.

Vnde si apud aliquem tales de cætero latitabunt aut seruabuntur: idem debet eosdem retinere, & in Curia proximiori domini Regis protestari: quòd tales habent retẽtos & seruant. Quòdsi ille facere omiserit: & dominus seruorum per testes approbauerit contra ipsum illiberum domino, cuius fuerit, soluere tenebitur, cum pœna pietnadziestą. slu-

Sług cudzych żaden przechowywáć nie ma, bez listu wyświadczonego pod winą. Articulo: OSLVGI.

2. ABy żaden sługi Plebeium vtriusq; sexus, przyimowáć y przechowywać nieśmiał/ ázby miał list wyświadczony swego záchowánia y odstánia od Páná/ á ktoby sie ważył przyiąć Plebeium sługe ábo rodzicá czyiégo/ bez listu wyświadczonégo/ á byłby przy nim áresztowan ábo ználeżion/ táki przepada wine cztérnaśćie grzywien/ ktorą odłożywszy przed Sądem Ziemskim nie odchodząc wydáć powinien onégo zbiégá sługe ábo rodzicá/ soluta pœna nihilominus, toties quoties citabitur. Jednák nikogo niechcąc niewolić/ będzie wolno słudze od páná swego odstáć/ gdy czásu swego dosłuży/ sine quouis impedimento Páná któremu służył. Stephan w Wár. 1578. Con. 189. B

A ieśliby go Pan odpráwić/ ábo listu dáć niechćiał/ tákiemu słudze będzie wolno wźiąć list wyświadczony od Sądu Ziemskiego ábo Grodzkiego onegoż Powiátu. Secus o rodzicá/ ktory nigdzie indźie listu nábywáć nie ma/ tylko v Páná swego.

O sługách zbiegłych Plebeis.

3. COnstitucya Anni 1578. o sługách zbiegłych Plebeis, obostrzáiąc/ tym ktorzy sie ważą tákie sługi bez listu wyświadczonego przyimowáć/ winę stá grzywien/ miásto cztérnaśći/ á forum w Grodźie należącym náznáczamy. Zyg. III. w VVár. 1596 fol. 11.

Słudzy.

4. JEst swowolenstwo sług/ ktorzy swowolnie od Pánów odieżdżáią: w tey mierze przy práwie stárodawnym zostáwiamy. A o Żołnierzách ktorzy swowolnie od chorągwi wyieżdżáią/ vznánie swowolenstwá y rospadek/ według stárych zwyczáiów Szetmánowi zostáwuiemy. Tenże támże 1590. fo. 16.

Słudzy przed woyną sześć Niedźiél odpuszczenia prosić máią.

5. KTorykolwiek z służących pod wyprawą woienną ábo ińą słuszną potrzebą y spráwiedliwą od Páná swego odpuszczenia będzie prosił/ y od niego odeydzie: ná wieki niech będzie bezecny.

A będzie kożdy przed wyprawą woienną y potrzebą v páná swego miał czas sześć Niedźiél: w ktorym á nie rychleyszym czásie opuszczenia od páná swego od służby będzie prosił y żądał.

Pomkniono potym do Niedźiél dźieśiąći.

6. WStáwie o czásu pod wyprawą woienną ábo ińą słuszną potrzebą/ gdy słudzy od Pánów swych chcą odeydź/ ktorey sześć Niedźiél iest zámierzon/ w ktorym opuszczenia y odeszćia v Pánów swych prosić máią: tedy tego czásu do dźieśiąći Niedźiél pomykamy.

Serui sex septimanis ante bellum, veniam abeundi petant.

QVicūq; seruiētium siue famulantium, sub expeditione bellica, aut aliqua alia necessitate iusta & legitima, licentiam à seruitio apud dominum suū petierit, & ab eo recesserit: perpetuò etiā sint infames. Alexan. w Rád. 1505. La. 116. HL 243/435. HP. 358.

Habebit autem quilibet, ante bellicam expeditionem, ante necessitatem domini sui, sex septimanarū tempus: infrà quod, & non celerius à domino suo licentiam à seruitio petet, & postulabit.

Decem postea datæ sunt hebdomadæ.

TVm in illa quoque Constitutione, de tempore seruorum, sub indicta belli expeditione, aut alia necessitate iusta & legitima, à dominis recedere volentium, (quæ sex septimanas præfinit, petendæ licentiæ discessus à dominis ante dictā expeditionem bellicam) ad decem septimanas extendimus. Zyg. wkrd. 1507. fol. 2. HL 243. B/435. HP 358

Zá ſługę Gołotę ßkodę czyniącego Pan doſyć ma vczynić.

Dominus pro ſeruo Golota ſatisfaciat.

Káz. wiel. 1.47. Laſki 28. HL. 105/ 189. HP 360

7. GDy ſługá czły rzeczony Gołotá ábo ináczéy obłomek / ſąſiádowi Páná ſwego ábo komu ínému ßkodę ábo krzywdę vczyni: Pan iego będźie powinien zadoſyć vczynić.

ITem, ſi famulus alicuius, dictus Golota, aut aliâs Obłomek / vicino domini ſui, aut alieni alii damnum intulerit: aut iniuriatus fuerit: dominus ipſius, pro ipſo ſatisfacere teneatur.

niż. titu. prz. 1. leſi.

Sługá ábo Włodarz o kradźież obwiniony, ßeśćią świádkow, ſprávić ſie ma.

Si Villicus vel familiaris, de aliquibus rebus furto ablatis, culpatus fuerit: cum ſex teſtibus ſe excuſet.

Tenże Laſki 30. HL. 243/ 435. y 520. HP. 559.

8. GDY Pan przeciwko Włodárzowi / álbo przeciwko ínému ſłudze ſwemu / o które rzeczy ábo krzywdy pytánie vczyni: tedy on Włodarz ábo ſługá Pánu ſwemu nie zádáiąc przyſięgi / będźie powinien ßeśćią świádkow ſie ſpráwić.

Præterea cùm Dominus contra ſuum Vladarium, aut contra alium familiarem pro aliquibus rebus, vel iniuriis mouerit quæſtionem: tunc ipſe Vladarius, aut familiaris, domino ſuo non deferendo iuramentum, teneatur ſe cum ſex teſtibus expurgare.

Słudzy ieſli złodźieiá gonić niechcą, ſą bezecni.

Serui furem inſequi nolentes, infames ſunt.

Alexán. w Rád. 150. La. 116. HL 243/ 435. HP. 358.

9. GDY tych czáſów ſłudzy wßędy wymawiáli ſie Pánom: iż przez te przyczyne / że oni ſámi złodźieie / ábo złoczyńcow / ábo nieprzyiaćiół niegonili / oni też tákowych złoczyncow gonić niechćieli: zkąd wielką obronę dawáli złym ludźiom / áby vchodźili ták tych: którzy te łácwie poimáć mogli.

Dla tego vſtáwiamy: iż ktorykolwiek ſługá zá roſkazániem pánſkim złodźiei ábo złoczyńców którychkolwiek gonić álbo łápáć niechćiał: tákowy niech będźie ná wieki bezecny: á którzyby tym / którzy gonili ábo poimáli bezecność zádawáli / w też winę bezecności zárázem niech wpádną.

CVm hac tempeſtate familiares vbique ſe excuſarent: quia dominis eorum ad inſequendos fures, maleficos, aut hoſtes, non euntibus, ipſi quoq; eoſdem maleficos inſequi nollent. quo non mediocre dabant patrocinium nequam hominibus, manus euadentibus eorũ, per quos commodè peterant detineri.

Quapropter ſtatuimus: vt quicunq; ſeruorum, ſiue famulantium, iubentibus dominis, fures & malefactores quoſcunq; inſequi, & apprehendere noluerint recuſauerintque, perpetuò ſint infames. Qui autem fures inſequentibus, & apprehendentibus, infamiam obiicerent: eandem pœnam infamiæ incidant, eo facto.

Sługá plebeius *gdźieby komu był zábit, á przyiaćiółby niemiał, pan iego czynić o głowę może.*

Zyg. III. w Krak. 1588. folio 72.

10. JEſliby komu ſługá plebeius był zábit / á przyiaćiółby niemiał wiádomych / tedy o tákę głowę pan iego może czynić. A ieſliby páná nieſtáło / tedy y potomkowie onego páná / áby mężobóyſtwá nie zoſtáwáły bez karánia.

Sługá gdźieby gwałt iáki w domu vczynił, iáko v páná záponiedźiány będź ma: Pan też iego iáką ſprawiedliwość z niego czynić ma:

Pátrz málo co niżéy, folio 590, lege 7. Gdy.

O NIE-

O NIEOSIADŁYCH. Tit: XII.

Nieosiádły przed stárostą winien odpowiádáć.

Práwo. 1. JEśli nieosiádły ábo ináczéy Odártus / ábo gołotá ktorémukolwiek bylby w czym winien / ma odpowiedáć w sądźie Grodzkim o kożdą rzecz.

Wys. fol. 582. prá. 7. Gdy sługá.

Gdy też kto sobie winnégo człowieká nieosiádłégo v osiádłégo zápowié przyjedźy z Woźnym: tedy on osiádły powinien w tegodniu onégo nieosiádłégo człowieká przed Stárostą stáwić: ktory nieosiádły stánąwszy przed Stárostą rękoymią postáwi/ ábo siedźieć będźie / iż dosyć práwá.

Niż. prá. 2. Gdy.

A ieśli osiádły nieosiádłégo nie postáwi/ tedy sam osiádły ma zan odpowiedáć powodowéy stronie o rzecz / o ktorą nieosiádły był obwinion.

A ieśliby nieosiádły niemógł bydź áresztowan ábo zápowiedźian / tedy w ktorey Fárze ábo Plebánitey niekiedy był osiádły/ w onéy przećiwko niemu máią bydź kładźiné pozwy: á tám Woźny będźie wołał: iż przećiwko A. B. nieosiádłému pozwy kłádą: ktorych pozwów v onéy Fáry położenie niema nic szkodźić.

Impossessionati coram Capitaneo respondebunt, ac de eisdem apud possessionatos arestandis.

SI impossessionatus seu Odartus, aliâs golota, cuipiam reus esset in aliquo: respondebit cuilibet in iudicio Castrensi, pro re qualibet. Zwye. Lá. 122. B. HL 113/202 HP 360.

Item, si aliquis culpabilem, in aliqua sua re, impossessionatum hominem arestauerit, apud possessionatum: (quam arestationem facere debet, cum ministeriali veniens) tunc ille possessionatus, tenetur in vna septimana illum impossessionatum, coram Capitaneo statuere: qui impossessionatus, statutus corã Capitaneo, fideiussores pro se daturus, seu sessurus: quia parebit iuri.

Et si idem possessionatus, illum impossessionatum non statuet: tunc solus ipse possessionatus respondebit Actori, pro re, pro qua impossessionatus est culpatus.

Item, si homo impossessionatus non posset arestari in aliquo loco: tunc in qua Parochia aliquando erat possessionatus, in illa contra eum debent poni citationes: ibiq; Ministerialis clamabit: Quòd contra talem A.B. impossessionatum citationes ponuntur. quæ talium citationum in Parochiis positio, hæredi bonorum illorum, vbi est Parochia, nihil nocere debet.

De impossessionatis.

2. GDy ná nieosiádłym práwo przewodzą/ ták ex controuersiis iáko per contumaciam: iż do tych czásów nie był w práwie opisány postępek / iákowyby miał bydź in exequutione: tedy go ták declárujemy. Zyg. III. w Kruk. 1588. fol. 35.

Iż gdy nieosiádłému ską̨ą satisfacere rei iudicatæ w sądźie Grodzkim / ma to vczynić takim sposobem: że ábo pieniądzmi gotowémi ma sie wyswobodźić / nadáley do dwu niedźiel: ábo rękoiemstwo stáwić/ ludźi osiádłych/ iż dosyć vczyni rzeczy osądzonéy/ nadáley do sześći niedźiel. Czego ieśliby nie vczynił / ma bydź pozwány prosto ad bannidendum do onégo Grodu: y gdy będźie wywołány / ma bydź iman/ y do wieże wsádzon / y siedźieć áż dosyć vczyni stronie: á pozew nan ma bydź kładźion w Párochitey gdźie miał osiádłość / ábo gdźie sie rodźił / ábo tám gdźie przemieszkiwa / ábo też y w rece iemu sámému może bydź dan.

Wys. prá. 2. Ieśli.

Declárując státut o áresztowániu nieosiádłych w domiech szlácheckich: że ći tylko powinni nieosiádłé do Grodu stáwić/ ktorzyby ich w domiech swych áresztowánych/ záraz wydáć ábo odstąpić/ ábo z domów swych zbydź niechćieli.

O HVLTAIACH. Tit: XIII.

Hultáie, którzy cudzè rzeczy łápáią, bezecźći bydź máią.

Káź. wielki 2347. La. 22 HL. 285. B/ 509. HP 360

NAyduią sie tácy / którzy przez nieopátrzność/żywność długiego czásu zá krótki czás trawią / á potym bioрą sobie przyczyne od swych własności tułánia: á ták tuláiąc sie/cudzych rzeczy lápáć nie boią sie.

Aby tedy tákowi od wszelkiéy przyczyny tułánia sie y chwytánia boiáźnią winy byli odwiedźieni/ vstáwiamy: áby ták tuláiący sie y drapieztwo dopuszczáiący/ ná wszystkich dobrách ich byli karáni / żeby zárázem im były wźięte.

A ieśliby ći tuláiący sie łáśke náśe sobie przeiednáli/chcemy przećiż áby miedzy swémi równémi zá bezecné byli miáni.

Hultáie przez Stárośty imáni bydź máią

Zyg. w Pio. 1523. HL. 286. B/ 511. HP 363.

2. DLA pohámowánia złodźieystwá y powćiągnienia tuláiących sie ludźi/ Stárośtowie pilnie sie stárać będą: áby ludźi próżnuiących y tuláiących sie/y żadnym służbam y rzemieślóm nie oddánych / w swych mieśćiách dowiádowáli sie y oné powsiągáli. A śláchtá w máietności swéy niech dopuśći ich hámować: á ieśli niedopuszczą á będą pozwáni / onych przed Stároście stáwić będą powinni.

Vagi raptores infames sint.

SVnt nonnulli, qui per indiscretionem, victum longi temporis breui hora consumunt: tandemque assumunt sibi, extra propria occasionem vagandi: & taliter vagantes, aliena rapere non formidant. Práwo. 1.

Vt igitur tales, à qualibet occasione vagandi, & rapiendi, saltem formidine pœnæ retrahantur, statuimus: quòd taliter vagantes & rapinas cõmittentes quibuslibet bonis ipsorum, quæ habent, ipso facto sunt priuandi.

Et si contigerit, huiusmodi fugitiuos nostræ gratiæ reconciliari: volumus nihilominus: quòd inter suos pares, vt infames habeantur.

De furtis prohibendis & vagis coërcendis.

ITem, ad continenda furta, & vagos homines coërcendos, Capitanei locorum diligenter curabunt: homines otiosos & vagabundos, nullisque seruitiis aut artificiis addictos, in suis Capitaneatibus perquirere, & cohibere. Nobiles verò, in bonis suis tales coerceri per Capitaneos permittant. alioqui citati, illos coram Capitaneis statuere teneantur.

O Hultáiách y lóżnych ludźiách.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP. 363.

3. CO sie dotycze hultáiów y inych lożnych ludźi/ rostázuiemy stárostóm náśym: áby sie w tym wedle státutu záchowáli / y winę ná mieyscki wzgląd postánowili.

O Hultáiách Woiewodztwá Poznáńskiego y Káliśkiego.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 15.

4. AŻ sie swawola wielka w ludźiách Plebei generis vtriusq; sexus bárzo rozbiérzáłá/ták iż kmiećie z ról/zagrodnicy z zagród/synowie kmiecy/y córki ich od rodźiców swoich/ sługy od Pánów vmyślnie ná hultáystwo vćiekáią/ á rzadźić sie dorocznie niechcą/ tylko ná dźień sie ábo ná tydźień naymuiąc. Czym ludźie vbogie bárzo niszczą/ y do wielkiéy niedostátku przywodzą/przez żniwá/ mytá niesrożne iáko ná cały Rók wyćiągáiąc.

Czemu zábiegáiąc ábyzátym ták náśé iáko y poddánych náśych máietności do zniszczenia y vpadku nie przyśły / státut Zygmuntá Krolá w Krákowie Anno 1532. vczyniony w Executią przywodząc/postánowiamy y rostázuiemy/ áby tylko ná wśelákie zbiérzki y hultáystwo/ mężczyzne y białegłowy/ którzyby z ról/ zagród / od Pánów swych / ábo dźieći od rodźiców swych swowolnie/ tákże y słudzy od Pánów swych odeszli/ á dorocznie sie nie vzgadźili/ Stárośtowie/ y Vicesgerentes eorum, vzedóm miast y miásteczek/ták náśych iáko y poddánych náśych Duchownych y świeckich / á ná wsiách Pánóm ábo Dźierżawcóm onych wśi wolno było kożdego poimáć/ poimawszy okowáć / y do roboty przymu-

vczyniony pátrz niżgi lib. 9. parte. 10. Rádzące
2. tit. 1. le.

przymusić/ ták długo/ áż sie Pan iego o nim dowié / y onégo sie vpomni: którégo záráz-zem gdy pokaże że iego własny będzie/ powinien wydáć irrecusè, wźiąwßy zá pracą y one pilność detentionis dwánaśćie großy podług státutu.

A miánowićie vrzędóm woßyßtkim/Starościm/y Dźierżawcóm náßym/ták vrzędóm miaść y miasteczek náßych/ iáko y poddánych náßych Duchownych y świeckich roskázuiemy/ áby od przyßłégo świętá Małgorzáty S. to wßytko hultáyßtwo/ którzyby nie ßłużyli dorocznie/ mężczyzne y białégłowy/ od miaść excludowáli/ y potym przyimowáć y przechowywáć zákazáli. A gdźieby znowu sie wrócili/ oné imáli / gdyż w mieśćie o tym doßyć bácznè vrzędy wiedźieć mogą. A kiedy ten porządek vczynią / áby pod winą gospodarz káżdy był záraz powinien dáć znáć vrzędowi/ gdy kto tákowy do niego w dóm przyjdźie: á miáßtá máią sie contentowáć dla potrzeb swych komornikámi / którzyby przy mieśćie dobrze znáiomi od Roku mießkáli. Wßákże y z tákowych/gdyby kto swego poznał wydawáć ie powinni.

A ktoby z tákowych miánowánych vrzędów ábo Pánów tákié hultáyßtwo w Iurisdittiéy ábo máietności swéy ćierpiał/á podług téy Constitucyéy przećiw nim sie nie záchował/ pozwány pro pœna duplici 14. marc: od kogóżkolwiek sine dilatione & motionibus respondebit w Grodźie. Która Constitucya nicma afficere iedno Woiewodztwá Poznánskié y Káliskié.

De fugitiuis ad Sileſiam a Capitaneis arcendis. *O zbiegách z Korony.*

5. VOlumus: vt Capitanei artium finitimarum, ruſticos omnes, ex Polonia in Sileſiam vel Vngariam fugientes, aut ſe conferentes, tranſire non permittant: ſed eos contineant & arceant: ſecundùm ſtatuta Regni noſtri. *Zyg. w Pio. 1538. HL. 286/512.*

O KOZERNIKACH. Tit: XIIII.

Syn gdy co przegra, oćiec nie powinien zań płáćić.

Pátrz wyżßey folio 558. lege 2. Aby ßkodliwa grá kostek.

Gracz y Rękoymia płáćić długu nie powinni.

Práwo. 1. KV zámknieniu grey graczóm złości wymyślnéy / którzy zwykli z piiánymi ábo gniewáiącymi sie nową gre kostek wymyśláiąc ná wiárę ábo ná zástáwę rzeczy y pieniędzy zástáwnych / ná koniе y dobrá dźiedźicznè grać / y oné sobie dłużniki tákowym sposobem czynić / łupiąc ich z dóbr y złośliwie od nich biorąc: którzy ták grą wyikrzeni y ku niedoſtátkowi przywiedźieni/ czestokroć ku gorßym rzeczám przychodzą: dla których występków pomstá Sądowna/ wedle ich zasług/ od nas zwykłá bydź w tákowych rzeczách czyniona:

A ták dla pohámowánia téy swéy woléy y áby ßłáchtá náßá Rycerskimi rzeczámi sie báwiąca dla obrony króleſtwá tym czuynieyßa była/ ſkazáliśmy: áby nápotym żaden obywátel náß z cudzoźiemcem / któregobykolwiek ſtanu y záwołánia był / nie grał

Neque Luſor neque fideiuſſor eius obligantur.

AD præcludendam Luſoribus taxillorũ malitiæ ſubtilitatem: qui cõſueuerũt cum inebriatis, aut ad iracudiã prouocatis & deductis, nouam taxillorũ ludi formam adinuenientes, ſuper credito, aut obligandis rebus, etiam & impignorãdis quibuſuis pecuniis, equis, bonis & hæreditatibus ludere: eoſq; ſibi debitores taliter facere: ſpoliare bonis, & malitioſè amouere: qui tandem ſic ludis exuti & ad inopiam deducti, vt plurimum ad vitia deteriora labuntur: propter quæ vltio ludicialis, iuxta ipſorum commerita à nobis conſueuit in talibus exerceri. *Káj. wielki 1347. La. 25 HL 152. B/ 272. HP. 529.*

Quare ob hoc malum euitantũ (quòd præſertim noſtri Nobiles, rebus abundãtes, ſtrenuitati dediti pro defenſione Regni fortiùs peruigilẽt) decernimus: Quòd deinceps nullus terrigena noſter, cum alienigena, cuiuſcunq; ſtatus aut conditiõ-

gral koſtek ná pożyczki ábo ná wiáre/chybá o gotowé pieniądze.

A ieſliby kto przećiwko temu ſtátutowi vpomnie co czynił: tedy tym práwem niechay nic nie waży pożyczána rzecz. Ani ku iákiey płacey ábo doſyćvczynieniu ten ktory przegrał/ temu ktory wygrał/nie bedźie powinien: áni rękoymia dány od tego/ ktory wygrał/bedźie mógł bydź poćiągnion o dług.

A ieſliby kto przećiwiáiąc ſie ſtátutowi dla pieniędzy ták pożyczánych przy grze vpominałby ſie ßkárádémi ſłowy ſwe° dłużnikowi ábo iego rękoymi: ilekroćby złorzeczył y łáiał zá dług przerzeczony/ ták wielekroć mu zá iego zelżywość winie pietnadźieſta zápłáći: á náßemu ſądowi ták zá drugą podobną zá niepoſłußeńſtwo da.

nis exiſtat, in Regno noſtro ludat taxillos ad præſtam, aut creditum ſeu credentiam: ſed tatummodo pro pecunia parata.

Quòdſi quiſpiam contra hoc ſtatutum venerit temerariè: ipſo iure non valeat creditum: nec ad aliquam ſolutionẽ ſeu ſatisfactionem, victus victori tenebitur: nec fideiuſſor datus, ab ipſo vincente poterit, pro debito conueniri.

Si quis verò cõtraueniens ſtatuto, pro qúe pecunia ſic credita acriter monuerit ſuum debitorem, cum verbis turpibus, vel eius fideiuſſorem: quotieſcũque maledixerit & improperauerit, pro debito prælibato: toties illi, pro ſua verecundia, pœnam pietnadzieſta ſoluet: & noſtro iudicio, nihilominus aliam ſimilem pœnam pro inobedientia aſsignabit.

O tymże: Także y o ſynie nienydźielonym gdy co przegra, że ná iego część poczytano bydź ma.

Maß wyſßey fol: 559. legę 3. Syn ieſcze nie wydźielony ić.

O GWAŁTOWNIKACH Y gwałćiéch. Tituł XV.

Poſtronné.

Gwałt gwałtem odpiérać wolno opowiedźiáwßy ſie piérwéy, Articulo. o ZBOYCACH Y ZLOCZYNCACH SLĄSKICH.

Zyg. wkrá. 1532. HL. 186. B/332. HP. 548.

O pożogách y inych gwałćiéch y náiázdách domowych/ y o krzywdách/ które Myßká y Berká/ y z innémi Sleżaki Króleſtwu Polſkiému y iego obywátelóm zádáią/ tákeſmy z Rádą náßą im zábiegáiąc poſtánowili: áby poſpolitych Poborów pewna liczbá konnych ná gránicách Ziem Wielkiéy Polſki y Sląſkich była położona/ ktoraby tákowych gwałtów y krzywd nie dopuſczáli czynić. A tá liczbá konnych ma bydź trzymána y chowána ten Rok/ álbo iáko długo gránice y ziemie oné nie bedą mogły bydź vſpokoioné.

A gdy bedźie pokóy y vſpokoienié/ y gdy bedźie odięta boiaźń od gwałtów zbóycow przerzeczonych/oná liczbá konnych wiecéy chowána nie ma bydź: y opowiedźiawßy potym

PRÆDONES.

DE incendiis, & aliis violentis inuaſionibus domorũ & iniuriis, quæ à Myſzka, Berka, & reliquis prædonibus Sileſitis, Regno Poloniæ, & eius incolis inferuntur, cenſemus cum toto Senatu ita prouidendum, vt ex publicis cõtributionibus, certus numerus equitum, in præſidiis finium terrarum maioris Poloniæ & Sileſiæ collocetur: qui huiuſmodi violentias & iniurias hoſtiles inferri non permittant: teneriq; & ſeruari ipſe numerus equitum debebit hoc anno: aliâs quamdiu fines & terræ illæ non pacificabuntur. Prá wo. 1.

Reſtituta autem pace & pacificatione, ſublatoq; metu, à violentiis prædonũ prædictorũ, numer° ille equitũ ſeruari amplius nõ debebit: & ãplius declaratis Sereniſſimo Regi Ferdinando, & Principibus, aliisque ordinibus Sileſiæ, iniuriis & damnis ſubditorum noſtrorum, niſi prędones poſt

potym Náiáśnieyszému królowi Ferdynándowi/ y inym stanom Sląskim/ krzywdy y szkody poddánych nászych/ ieśli Zbóycy po opowiedzeniu tákowy od czynienia gwałtów y krzywd nie będą sie strzymawáć/ y zá szkody vczynione nie dośćvczynią. Státut który czynić woyny ábo odpowiedźi zákázuie zniesiemy/ y áby kożdeᵛ ná potym wolno było gwałtu gwałtem odpiérác dopuścimy.

post declarationem factam, à vi & iniuriis inferendis contineantur, & pro illatis damnis satisfaciãt, statutum, quod de non inferendo bello vel inimicitiis non denũciandis cauet, relaxabimus: & vt vnicuique in posterum vim vi repellere liceat, permittemus.

De violentiis ab Exteris contra Pacta.

2. AJż częste gwałty poddánym nászym z sąsiedzkich Państw przez niektóre gwałtowniki sie dźieią/ á zwłaszczá z Sląskᵘ/ y z Węgier/ włożymy sie w to/ áby wedle pakt sprawiedliwość vkrzywdzonym była/ y potym áby był wedle nich pokóy záchowan. Czego ieśliby sie dośdź nie mogło/ w tym żalu poddánych nászych/ będźiemy winni vchylić im tego/ co Constitucya Królá Zygmuntá w roku 1532. vczyniona/ w sobie obmawia/ roskázuiąc to wszem poddánym nászym mocą téy vchwały Séymowéy/ áby tákowych na iezdników y gwałtowników żaden záchowywáć/ y wdóm swóy przyimowáć nie śmiał/ sub pœna de guerris sancita. Steph. w War. 1578. Con. 193. B.

Séymowé y Sądowé.

Pátrz wysséy fol. 510. *Tit:* 10. *O przestępczeństwie mieysc y osob sądowych.*

Podrożné.

Gwałtownicy osób ná potrzebách Rzeczypospolitéy będących karáni bydź máią, Articulo. OKOLO COMMISSARSKIEGO Y POSELSKIEGO ZGWALCENIA.

3. PRzećiwko tym/ których swawola ták sie rozmnożyła/ iż téż ná drógách po spolitych/ po Wśiách y Miásteczkách/ nie tylko osoby nie będące ná Vrzędźiech/ ále téż ktoszy Rzeczypospolitéy osoby ná sobie niosą gwałćić nie obawiáią sie: przećiwko tedy tákowych ludźi wszetecznośći vstromieniu y pohámowániu/ zá ráda wszytkich Królestwá Rad vstáwiamy y skázuiemy: áby ktokolwiek Prźełaty/ Pány/ y Rády królestwá stanu ktożegokolwiek/ y tákże Posłj ábo náśłé ábo Ziemskié/ ktoży spráwuią náśłé ábo Rzeczypospolitéy spráwy/ y ná séymy wálné ábo ziemskié iádące/ ábo ná nich mieśkáiące/ ábo z nich do domów swoich wrácáiące sie/ cztéry niedźiele przed Séymy/ y drugié cztéry po séymiech/ bądź ná dzogách/ bądź we Wśiách y miásteczkách: ktorymkolwiek sposobem śmiałby náśiechác

Pœna à Sigismundo Rege statuta, cõtra violatores Consiliariorum & Nunciorũ, ad Conuentus publicos, siue ex illis proficiscentium, siue in eisdem cõmorantium, quod etiam de violatoribus Iudicum ordinariorum siue Commissariorum, est intelligendum.

ITem contra eos, quorum licentia eousque progressa est; vt ita promiscuè, siue in viis publicis, siue in villis & oppidis, non solùm priuatas, sed etiam publicas, personas, violare non formidant: Itaque talium hominum insolentiam cohibere & coercere volentes, cum cõsilio omnium Regni Consiliariorum, statuimus & Decernimus: vt quicunq; Prælatos, Barones, & Consiliarios Regni status cuiuslibet, & item Nuncios, siue Nostros, siue Terrestres, nostra ac Reipub: negotia obeuntes, ad Cõuentus publicos, siue Terrestres, siue Generales, proficiscentes, in eisdem Conuentibus manentes, siue ab Zyg. wkrá. 1510. fo. 13. HL. 171/ 305 HP. 77.

náiechác / ábo zgwałćić: niech będźie osądzon / iż obráził Máiestat Krolá J. M.

Tóż też y o tych / ktorzy ná sądźiech choć ziemskich / choć Commissárskich / Comissarze / Sędźie / ábo Vrzędniki spráwuiące potrzeby Koronné / śmiałby zgwałćić / ma być rozumiano: áby tákże téyże winy obrázenia Máiestatu krolewskiego byli winni.

eiſdem in domos ſuas redeuntes, quatuor ſeptimanis ante conuentus, & poſt aliis quatuor ſeptimanis, ſiue in viis, ſiue in villis & oppidis, quoquo modo inuadere & violare auſus fuerit: crimine læſę Maieſtatis reus iudicabitur.

Idem verò de his, qui in Iudiciis ſiue Ordinariis, ſiue Commiſſariis, Commiſſarios, Iudices, vel Officiales, publica officia exercentes violare præſumpſerit, taliter erit intelligendum, vt eiuſdem criminis læſę Maieſtatis obnoxii iudicentur.

To právo ſkázonè in parte.

Pátrz wyſſéy fol: 23. lege 3. *Obrázenie* ść.

Ná Gościńcách, we Wśiách, w Kárczmách, żywności gwałtem bránè by ś nie máią.

Nullus pabula pro equis in via, hoc eſt in Villis, Tabernis, aut in locis ſolitariis, violenter recipiat: aut ad vendendum cogat nolentes. quin vnusquisque re ſua, pro libito ſuæ voluntatis vtatur.

Káz. wielki 1347. Laſki 39. HL 174. B/ 310. HP. 333.

4. GDźiż wßelki gwałt nie przez przyczyny rozmáitémi vſtáwámi práwnémi bywa zákázowan / y hámowan: dla tego Król Je° M. zá ſłuſzną rzecz to będź rozumiał: áby w tákowych rzeczách pożytki poddánych swych opátrzył. A ták vſtáwiamy.

Aby ći ktorzy przez gościńce ieżdżą do Pánów swych / ábo też w spráwách swych własnych / bądź Pánowie / bądź Szláchtá / bądź ktorégokolwiek inégo ſtanu y záwołánia ludźie nie bráli potrzéb dla śiebie ábo dla koni / we Wśiach / w Kárczmiech / ábo też ná mieyſcách inych oſobnych: y áby żadnégo gwałtu nie czynili tym / ktorzy przedáć niechcą / ábo przedáć zbraniáią śie: ále áby kożdy swych rzeczy vżywał wedle woléy swéy.

Vt tranſeuntes per viam, ad dominos ipſorū, vel in propriis etiam negotiis procurandis, ſiuè ſint Principes, Milites, aut alterius ſtatus & cuiuſcunque conditionis homines exiſtant, pro ſe expenſas, aut pabula equorum; in villis, tabernis, aut locis ſolitariis, non recipiāt: aut aliquam vim inferant, vendere nolentibus, aut à venditione ſe retrahentibus: ſed vnusquisque liberè vtatur re ſua, pro libito ſuæ voluntatis.

Domowé.

Kto gwałtownie cudzy dóm náieźdźie y ráni kogo, ábo będźie ránion.

Qui inuadit domum alterius manu violenta, & vulneratur, vel alios vulnerat in domo.

Káz. wielki 1347. La. 17 HL. 124/ 222. HP 105.

5. PJotr ſkárżył ſie ná Janá / iż mu zádał cztéry rány: á Jan zna ſie iż to vczynił / ále z téy przyczyny: iż zbroyną rękę ná dom mu náśedł: y w tym náśćiu mátkę / ábo ſiostrę / ábo żonę / ábo też dźiéwkę mu ránił: ktora ráne powieda od Możnégo widźiánę / y chce tego dowiéśdź. Możny spytány przez Sędźiégo zápizał / iż rány nie widźiał. A iż po zápizeniu tego Możnégo / Jan ſam wnet przerzeczonéy rány mátce zádánéy

PEtrus depoſuit contra Ioannem, quòd ſibi quatuor inflixiſſet vulnera: Ioannes verò fatetur hoc ſe feciſſe: ex eo, quia manu armata domum eius inuaſiſſet: & in ea inuaſione, matrem, aut ſororem, vel vxorem ſeu filiā ſibi vulneraſſet: quòd vulnus, refert, per Miniſterialem conſpectum vel viſum fuiſſe: obtulitq; ſe probaturū: tamen Miniſterialis interrogatus per Iudi-

ccm

dánéy przez słuſsné świádki/którzy ráne widźieli y oględowáli/chćiał dowieśdź: My w tákowéy y iéy podobnéy rzeczy ſkázuiemy: Iż Jan ma bydź przypuſczon ku wiedźieniu świádków o tákową potwarz.

cem, negauit ſe prædictum vulnus vidiſſe vel conſpexiſſe. Et quia poſt negationem ipſius Miniſterialis, idē Ioannes mox prędictum vulnus matri ſuæ illatum, per alios idoneos teſtes, qui dictum vulnus viderūt & conſpexerunt, ſe offerebat probaturū: Nos in tali & ſimili caſu decernimus: eundem Ioannem, ad producendum teſtes, de calumnia fore admittendum.

O zgwałceniu domu y w nim ránieniu, o mężobóyſtwie, y o pomocnikoch tákowego gwałtownika.

De domus violatione, & in ea vulneratione, ac homicidio, & violatoris complicibus.

6. GDy częſtokroć gwałtownicy domów/ſwoie obrony práwné przekládáli/y dla wielkośći tákowego przekládánia niekiedy winni bywáli wolni czynieni od żałób ſkárżących ſie: dla tego vſtáwiamy.

Iż gdy kto wſędſy w dóm czyy ręką gwałtowną/gośpodarzá ábo żonę/ábo ſyná/ábo ſługę iego zábiie/ábo okrutnie rání: tákowy ieſli bedźie pozwan do ſądu zamkowégo/nieináczéy ma bydź pokonan/ieđno miánowániem osmnaśćie świádków: z których máią bydź obráni ſześć ſłáchćicy dobréy ſławy/y oſiedli w onym powiećie ábo Woiewództwie/gdźie tákowy vczynek bedźie vczynion: á tám powodowa ſtroná vczyniwſzy znimi przyśiege/otrzyma one rzecz: á obwiniony iáko gwałtownik przeſpieczeńſtwá domowégo ná gárdle ma bydź karan.

Complices záśie ábo pomocnicy niech trzymáią ſtárádawny zwyczay práwny obrony ſwéy y karánia.

Ale żeby kto oſoby ſprawiedliwéy y niewinnéy o tákowy ábo iny wyſtępek potwarznie nie winował/y áby ztąd obwiniony nie był do wieże wſádzon/w tákowym przypadku: tedy My y potomkowie náſzy pierwéy/niż pozwánego do wieże wſádźić vkwápimy ſie: bedźiemy ſie pytáć y bedą pytáć/y mamy wiedźieć/y wiedźieć máią/prawdźiwé położenié rzeczy y wyſtępku: y tákże około tego/ktoryby potwarzał.

Który gdy w potwarzy vznány bedźie: My tákowégo z powinnośći y z zwierzchnośći náſzéy bezecnego ſkażemy bydź: y ná twarzy znák mu przepalić roſkażemy.

A ieſliby tákowy gwałtownik vczyniwſzy tákowy vczynek z królestwá vćiekł: záráz ma bydź bezecny/y zá tákiego ma bydź mian/y ná gárdle poimány karan.

Ităm, cùm frequentiùs violatores domorum ſuas defenſiones iudiciarias deponerent, in multitudine cautelarum: per quas nonnunquam rei abſóluebantur, ab inſtantiis Actorum: vnde ſtatuimus: *Ian. Olbr. ał. Piotrko. 1496. Ła. 106. HL. 124/122. HP. 205.*

Quòd ſi quis intrans domum alicuius, manu violenta hoſpitem, aut vxorem, vel filium, aut familiarem ipſius interfecerit: aut etiam enormiter vulnerauerit: talis ſi citatus fuerit ad iudicium caſtrenſe, non aliter conuinci debeat, niſi teſtibus decēocto nominatis: è quibus, electis ſex nobilibus bonæ famæ, & poſſeſſionatis, illius diſtrictus, aut Palatinatus vbi tale crimen fuerit patratum, Actor cum eiſdem præſtito iuramento, actionem obtinebit, & reus, vti violator ſecuritatis domeſticę, vita priuabitur.

Complices verò antiquam retineant Conſtitutionis iuriſditionem animaduerſionemque.

Ne tamē quiſpiam perſonam iuſtam & innocentem, pro tali aut alio crimine calumniosè culparet, exindeq; culpatus deputaretur turri recludendus: in tali caſu, Nos & ſucceſſores noſtri, priuſquàm deputandum in turrim feſtinauerimus, ſcrutabimur & ſcrutabuntur: ſcireq; debebimus & debebunt, veram poſitionem rei, culpæ, & calumniatoris.

Quo in calumnia comperto: Nos vt talem, ex debito autoritatis noſtræ infamem pronunciabimus: & inſuper in facie cauteriſari mandabimus.

Sed ſi violator ipſe, patrato crimine de regno fugerit: ipſo facto infamis pronuncietur & habeatur: in collo, ſi eius copia eſſet, puniendus.

Sługá

Si

Sługá czży ieśli gwałt vczyni, á v páná zápowiedźiány będźie: pan z niego śprawiedliwość ma czynić.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107 HL 124. B/ 223. y 433. HP. 206.

7. GDY który ezkowiek ktoregokolwiek ſtanu bedący będźie obwinion/iż iego ſługá gwałt domowi vczyni/á iáko opiſano ieſt/ goſpodarzá/ żonę / dźieći/ ábo ſługę ná dom náſzedſzy gwałtowną ręką w domu zábiie: w tákowéy rzeczy on gwałtownik v iego páná przez Woźnégo y Szláchtę ſkázuiemy/ áby był zápowiedźian: z którym ták obwinionym pan iego ſprawiedliwość będźie powinien vczynić.

A ieśli on pan obliczenie o to żądány ſprawiedliwości niezechce vczynić: tedy ſam pan zan będźie odpowiedáć powinien/ wedle porządku práwá.

Ieśli ſługá, gwałt vczyniwſzy vćiecze.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107 HL 124. B/223. y 433. HP. 206.

8. TAkowy ſługá ieśliby vćiekł/ áni przez ſzláchtę nie był zápowiedźian: pan iego zan pozwány/ nieináczéy ſie z obwinienia tákowégo oczyśći/iedno vczyniwſzy przyśiege ze dwiemá świádki: iż áni zá iego wiádomością/ áni zwoleniem/ áni roſkázániem/ áni wolą ten vczynek ſie ſtał: áni dał przyczyne ku vczynieniu tákowému ſłudze.

Iáko przećiwko ſługam oſiádłym ábo nieoſiádłym, którzy ſą obwinieni o zgwałcenie domu, o zábićie, y o innè wyſtępki ma być poſtępowano.

Zyg. wkrá. 1532. HL. 242/433 HP 258.

9. CZeſtokroć iuż doświadczyliſmy: iż vſtáwe ábo dekret/ który ieſt nápiſan y názwan oſtrogi/ poddánym náſzym wiele trudności y obćiężliwości zádawał: y áby nápotym ſkárgam y obráżániu ſpolnému nie byłá dawána przyczyná/ ktemu áby iednáko bogátému y vbogiému ſprawiedliwość byłá czyniona/ vſtáwiamy:

Iż ieśli kto z Pánów ábo z ſzláchty z poddánych náſzych pozowie kogo/ tákoby zá iego wiádomością/ roſkázániem y wolą iemu nieco ku krzywdźie y ku ſzkodźie przez ſługi ſtáło ſie: tedy Pan ábo ſzláchćić ſprawiedliwość z ſługámi ſwymi będźie powinien vczynić: gdy v niego będą zápowiedzeni przez Woźnégo y ſzláchte.

A gdźieby

Si quis culpatur: quòd familiaris ſuus domum violauerit.

CVm verò aliquis homo, cuiuſcunq; ſtatus exiſtens, inculpatus fuerit: Quòd ipſius familiaris violentiam domeſticam fecerit: vt ſcilicet deſcriptũ eſt, hoſpitem, vxorem, filios, aut familiarẽ eius inuadẽs, manu violenta in domo eademinterfecerit: in eo caſu illum violatorem apud ſuũ dominum, per nobiles & Miniſterialem areſtari decernimus: cũ quo taliter culpato dominus ſuus ius miniſtrare tenebitur.

Etſi perſonaliter requiſitus, ius miniſtrare denegauerit: extunc pro eo reſpondebit dominus, ſecundùm iuris ordinem.

Si ſeruitor violator domus fugerit.

TAlis autem familiaris, ſi aufugerit: per nobileſq; areſtatus non fuerit: dominus ſuus pro ipſo citatus, non aliter ſe innoxium de crimine tali expurgabit: niſi Iuramento per eum, cum duobus teſtibus ſimul præſtito: Quòd videlicet nec ſuo ſcitu, nec conſenſu, neq; mandato, aut voluntate, crimen id, eſt commiſſum: neq; dedit occaſionem aufugendi ſeruitori.

Quomodo contra ſeruos poſſeſsionatos, vel impoſſeſsionatos, inuaſionis domeſticæ, necis, aut vulnerum, aliorumùe criminum reos, ſit procedendum.

CRebrò iam experti, Conſtitucionem ſeu decretum, quod Oſtrogi nomine inſcribitur, ſubditorum noſtrorum rationes grauare: ne deinceps querelis vel offẽſionibus mutuis, aliqua ſubſit occaſio: & vt peræque diuiti ac pauperi iuſtitia miniſtretur, Statuimus:

Vt ſi quiſpiam aliquem dominorum, vel Nobilium, ſubditorum noſtrorum citauerit: quòd ſcitu, mandato & voluntate ſua, quippiam per ſeruos miniſtroſq; eius ad iniuriam ſibi factum fuerit: Dominus ſeu nobilis, iuſtitiàm cum eiuſmodi ſeruis ſuis miniſtrare tenebitur: cùm apud eum fuerint areſtati, per miniſterialẽ & nobiles.

In defectu verò Iuſtitiæ, is ipſe Dominus

A gdźieby spráwiedliwości nie vczynił tenże Pan ábo ßláchćic pozwány: tylko o té rzeczy odpowiedáć y spráwowáć śie będźie powinien/ ktore dotykáią śie gwałtu domowégo/ ábo náiázdu ná osobę iáką/ ábo zábićia ktoregoś ßláchćicá/ ábo ránienia/ wedle státutu przez Krolá Olbráchtá w téy rzeczy vczynionégo.

A o iné krzywdy/ iáko o vbićié/ o ránienié ktoregokolwiek prostego stanu człowieká/ tákże o podeptániu śiéyby/zbóż ná polách/ y traw ná łąkách/ spáśienié/ y o iné występki mnieyśé. ieśli ieden drugiego pozowie tym sposobem/ iż zá iego wiádomością/ roskázániém/ y wolą/ tákowa ktora krzywdá przez iednégo ábo wiecéy z sług nieosiádłych kogo potkáłá/ vstáwiamy: iż ten/ ktoremu krzywdá iest vczyniona/ ma żedáć spráwiedliwości od páná onych sług: á Pan tych sług będźie ią powinien vczynić/ ieśli będą zápowiedzeni v Páná swego przez ßláchtę y Woźnego.

Ius Tit. 19. prá. 4. skáż. 1. 2. 3. 4.

A ieśli o ieden zły vczynek ábo o wiecéy ktoregokolwiek Páná osiedli obwinieni będą: tákowych sámych powodowa strona/ ktora krzywdę ćierpi/ á nie Páná ich/ o on vczynek w sądźie y w práwie/do ktoregó należeć będą/ niech pátrzy.

nus seu nobilis citatus pro his duntaxat respondere, & se purgare debebit: quæ attinent violentiam domus, & personæ inuasionem, vel Nobilis alicuius necem, seu vulnerationem, iuxta tenorem statuti, per Regem Albertū super hac re conditi.

De aliis verò iniuriis, vt puta de percussione, aut vulneratione plebeii alicuius, item de seminum vel frugum in agris, & graminum in pratis conturbatione, conculcatione, depastione, & aliis id genus minoris momenti cōmissis: si alter alterum in hunc modum citauerit, quòd scitu mandato & voluntate ipsius, aliqua huiusmodi iniuria, per vnum vel plures seruos non possessionatos, affectus fuerit: statuimus: vt qui iniuriam passus fuerit, iustitiam sibi ministrari á serui vel plurium seruorum domino postulare: dominus verò seruorum illam ministrare teneatur, si arestati serui apud dominū suū per Nobiles & Ministerialem Terrestrē fuerint.

Quòd si verò inculpati de crimine, vnus vel plures cuiuspiā domini serui, fuerint possessionati, illos Actor iniuriam passus, & non dominum illorū, de commisso crimine, in iudicio, & foro competenti conueniet.

Declárátia státutu o gwałtownikách. Arti: De Invasione Domvs.

10. Item/ Declárujemy státut de inuasoribus domesticis, iż gdy iuż będźie conuictus, ten ktory ná dóm náchodźi/ tedy post conuictionem partis Actoreæ, nie mamy dawáć scrutatorów/ owßem pœnis in statuto descriptis citatus & conuictus subiacebit. Wßákże przed conuictią ma bydź scrutinium. *Stephan w Wár. 1578. Con. 190.*

Gwałtownie wybici z máiętności, iáko záśię do niéy przywroceni bydź máią. Quomodo pulsi nunc restituantur in bona.

11. Quia negotium, de violenta expulsione de bonis inter homines vehementer motum est: & increbruit adeò: vt iniquus iustum, nocens innocentē reum peragat: bonisq; depellendo citet, in spem probationis: quæ ex consuetudine iuris, bonis expulso seruit, vt bona eius intercipiat: tametsi fortasis nunquam in possessione eorundem bonorum fuit: nec literas vllas seu Priuilegium, super eadem acquisiuit: *Sigis. Crac. 1543. HL. 224. B/ 397.*

Quocirca nos huiusmodi licentiæ ire obuiam, & eandem intercipere volentes, id illi remedii cum Senatoribus nostris, terrarum Legatus reperimus: vt si qui se expulsos, seu deiectos bonis affirmant, ad officium Castrense, in quo eiusmodi bona sunt posita, in recenti, ad maximum infrá mensem (facturi eo nomine protestationem, si volent) confugiant: & pro expulsione deiectores citent.

Nihilominus officium, ex controuersia partium descendendo in illa bona, scrutinium seu inquisitionem á vicinis, illis bonis adiacentibus facere: & testimonium ab eis sub onere conscientiæ, & bona fide Nobili, á kmethonibus autem illorum bonorum, sub corporali iuramento, inquirere debet, de hac expulsione, si ita scilicet facta

sit, nec

sit, nec ne: & quis ante hanc expulsionem, vel mensem, illorum bonorum possessor fuit: num videlicet expulsus aut citatus.

Qui quidem kmethones tenebuntur narrare, quis eorum illos tenebat, cui censũ dabant ante hoc tempus: quisue eisdem imperitabat, & iuxta hanc testificationem in vtramq; partem, officium huius negotii iudicium seu decisionem faciet.

Præter pueros illos, quorum fortassis patrui, vel Tutores, iure tutelæ vsi, dum minorennes adhuc essent, illa ipsa eorum bona vendidissent aut alienassent, contra eorum ius, & iustitiam. Talibus enim pueris, postquã ad annos discretionis peruenerint, officiũ tenebitur iustitiam facere: tametsi non in recenti facto, ad hoc ipsum officium confugerint, ne eo modo, scilicet Tutores, bona puerorum perdant: neùe quis ab eisdem incerta bona emat.

Quòdsi citatus reciperet se ad munimenta: debet narrare ad qualia munimenta se recipiat: vnde, & ex quibus Actis producẽda. Tunc enim non vlterior debet ei dari Dilatio: nisi ad terminos proximos illorum Actorum, ad quæ se receperit.

Quòdsi aliud quidcunq; postea ostenderit: extunc causam suam amittere debet: indeq; Actor pro damnis, quæcunq; hac depulsione sua reus fecerit, ad ius Terrestre, iuxta statutum remitti debet.

Tenże statut reássumowány od Zygmuntá III w Krákowie 1588: Articu:

O Gwałtownym Wybiciv.

Zyg. III. w k. 1588. folio 30.

12. Státut Anni 1543. de inquisitionibus violentæ expulsionis **reássumuiemy/iż wedle niego záchowáć sie máią.**

O poimániu y więźieniu Szláchćicá.

Ieżeli tám że.

13. Gdyby **ßláchćic ßláchćicá** vniewolnie **gwałtem poimał/y do więźienia** priuata authoritate **wźiął/ma bydź karan** wina **ßtá y dwudźießtu grzywien: y ma ßiedźieć ná onie w więźy Rok/** pro pœna pubica, **iż ßobie rownego poimał y niewolił: y znowu ma tyle troie ßiedźieć/ iáko długo w więźieniu trzymał/** sub pœna infamiæ: **á nád to ießcze ßkody powinien odłożyć/ ná które Akta przyßieże: y rány ießliby iákie miał/ według práwá zápłácić/ oco Sąd Ziemßki ma** ex scrutinio **vznawáć: á mimo to o wyßwobodzenie z więźienia/ tákiego wolno kázdemu powinnemu/ ábo przyiácielowi: tákże Pánu o ßługę/ y ßługę o Páná pozwáć/ ná Roki Grodzkie** peremptorie: **ná których ma ßtárośtá ßkazáć** liberationem **onégo więźionégo** sub pœna bannitionis, citra quamùis appellationem & prosequutionem ipsius, **od tego ktoryby dekretowi dośyć czynić niechćiał: á do téy eliberácyey ßtárośtá ma deputowáć vrząd swóy y z Woźnym: wymuiąc z tego ßługę/ iáwnégo złodźieiá/ ábo zdrayce/ ktorégo wolno záwße poimáć. Toż ßie y ná ßtárośte ßćiągáć ma/ gdyby kogo** sub prætextu officii **poimał/** excepto iure victo, & recenti crimine.

Declárátia práwa tego.

Decláruiemy Constitucią anni 1588 **o imániu y więźieniu ßláchćicá/ gdyby ßługę swego rekodáynégo złodźieiá ábo zdrayce ktory pan poimał/ pod te Constitucyą podpadáć niema.**

Białogłowskié.

Ießli Pánnie, Wdowie, ábo Mężátce kto gwałt vczyni.

Statut wielki Przywil. 17. Lajki 54. HL. 91. 520. y HP. 275.

14. Ktoby kolwiek **pánnie/ Wdowie/ Mężátce/ ná polu/ wlesie/ w domu/ ábo gdźiekolwiek gwałt vczynił: á Pánná ábo białagłowá vßedßy od gwałtownikà/ á do bliżßéy wśi przyßedßy wetrzech dniách bedźie wołáłá ná kmiecie/ płácząc y opowiedáiąc swóy gwałt: á ktemu ßie znáki gwałtu**

De violatione Virginũ, & oppressione Viduarũ & maritatarum.

Quicunq; verò virgini, seu viduæ, vel coniugatæ, in campo, sylua, domo, aut vbicunq; opprimendo, violentiam fecerit: & virgo seu mulier, euadens violentiam oppressoris, si infra triduum ad villam vicinorem veniens, seu in villa existens, ad vicinos clamauerit: plorando vel lacrymando,

gwałtu iáwné ná niéy pokażą té / y ná to przysięże: tákowy gwałtownik niech będźie ná łáśce nášéy / y przyiaćiół iéy: á to/ gdyby o iéy wołániu kmiećie świadczyli/ ma być rozumiano.

Ale ieśli pánná potwarnie koś o gwałt oskárży/ áni sie ná niéy znáki gwałtu nie okażą: tedy ten / którego oskárżyłá/ ześćią sie swégo stanu świádki oczyści: á oná tákowa potwarnicá / którégokolwiek stanu będźie / słuszną winą niech będźie karána.

Pánnę kto gwałtownie vłápi, niech będźie bezecny: á która iest vłápiona ná to zwoláiąca, niech posąg trąci.

15. OKolo tych/ którzy Pánny y białegłowy gwałtem imáią/ ták chcemy być záchowano: żeby tákowy łápácz Pánny o to Práwem przewyćiężony wedle stárych Státutów cześć/ á która ná to zwoliłá/ do bią wszytkie dźiedźiczne / y którékolwiek iné iéy przynależące z posągiem ná wieki trácili.

Declárácyia tych Státutów.

16. DLa zgłádzenia wątpliwości/ która przy Státućie o vłápieniu pánien y Białychgłów vczynionym częstokroć sie wszczyna / zdáło sie Nam y Rádźie nászéy przez ninieyszy Dekret iego wyrozumienié ták wyiáśnić.

Iż gdy ten który vłápi pánnę/ Wdowę/ álbo mężátkę / przed Nas o tákowy vczynek pozwan będźie: tedy w ten czás wedle stárych státutów Práwem przekonány będźie rozumian cześć tráćić: gdy Pánná/ ábo Niewiástá/ wdowá/ ábo mężátká przed osobą nászą postáwiona zezna: iż przez onégo pozwánégo który ią vłápił gwałt sie iéy stał/ á iż nád wolą y zwolenié iey/ przezeń iest vłápiona. Abowiém przez tákowé Pánny ábo białegłowy/ wdowy / mężátki wyznánié pozwány ten/ który vłápił/ będźie sie rozumiał przekonánym ná odsądzenié cześći.

Ale ieśli Pánná / Wdowá/ Mężátká iáwnie przed oblicznością nászą zezna/ y powié: iż nie gwałtem przez tego / który pozwan iest/ była vłápioná/ ále zá iéy wolą y zwole-

mando, narrandoq; sibi violentiam esse illatam: & signa oppressionis in eo apparuerint manifesta: & subsequenter iurauerit: in gratia nostra amicorumq; eius, idem oppressor existat. & hoc, si de eius clamore dicti villani fuerint protestati.

Si verò virgo de oppressione aliquem accusauerit calumniosè: & in ea signa nō apparuerint oppressionis: extunc is quē accusauit, cum sex suæ conditionis hominibus se expurgabit: ipsa verò calumniatrix, cuiuscunque status & conditionis existat, pœna debita castigetur.

Raptor sit infamis: rapta verò, si consentiat, Dotem perdat.

ITem de Raptoribus virginum & fœminarum, ita volumus esse obseruandum: vt talis raptor virginis, si Iure conuictus fuerit, secundùm antiquiora Statuta, honore: & fœmina rapi se consentiens, bonis omnibus hæreditariis & quibuscunque aliis ipsam concernentibus rebus, Doteque perpetua, priuentur perpetuis temporibus.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107. HL 221 / 151. y 394. HP 275

Eadem lex interpretatur.

AD submouendam dubitationem, quæ circa Statutum, de raptu virginum & fœminarum conditum, oriri sępè solet, visum est Nobis & Senatui nostro, per præsens decretum illius intelligentiam ita declarare.

Zyg. wkrá. 1532. fol. 4. HL 221/151. y 394. HP. 275.

Vt cùm raptor virginis, aut mulieris, viduæ seu cōiugatæ, ad præsentiā nostram, pro raptu commisso citatus fuerit: tum demum secundùm antiquiora statuta, iure esse conuictus in priuatione honoris intelligatur: Cùm virgo, aut mulier, vidua, seu coniugata, in præsentia nostra constituta, confessa fuerit, sibi per raptorem citatum vim fuisse illatam: & se contra eius voluntatem & consensum, per illum esse raptam: Per hanc enim raptæ virginis, vel mulieris, viduæ, seu coniugatæ confessionem, raptor citatus ad extēdendam contra se pœnam priuationis honoris, censeatur esse sufficienter Iure conuictus.

Alioquin, rapta virgine, vel muliere, vidua seu cōiugata, per expressum in præ-

zwoleniem własnym zkądkolwiek iż wźięto: tám iuż pozwány o vłápienié od winy ſtátutowéy o odſądzenié czći ieſt wolen: á oná Pánná/ Wdowá/ álbo Mężátká/ (ná któré wſzytkié té oſoby y imioná/ to práwo zdawná vſtáwioné y chowáné obiaſniáiąc chcemy/ áby należáło y zśćiągáło ſie) po tákowym woléy y zwolenia ſwégo wyznániu/ wſzytkich dóbr dźiedźicznych/ y ktorychkolwiek inych rzeczy iéy należących/ y poſágu iéy powinnégo ma bydź wiecznie odſądzoná.

ſentia noſtra confitente & affirmante, ſe non per vim citati eſſe raptam: ſed volũtate & conſenſu ſuo proprio, vndecunq; abductam: citatus de raptu, à pœna Statuti honoris priuationis liber eſſe cenſeatur. Virgo verò, ſeu mulier vidua, aut coniugata, (ad quarum omnium perſonas & nomina, legem hanc diu ſtatutam & obſeruatam, pertinere & extendi volumus ac declaramus) poſt factã huiuſmodi voluntatis & conſenſus ſui confeſſionem, bonis omnibus hæreditariis, & quibusuis aliis ipſam concernentibus bonis & rebus, doteque ſibi debita, perpetuis temporibus priuabuntur.

Mieyſkié.

Szláchćic ná gwałćie poymány w Mieśćie, nie ma bydź przez Vrzędu Zamkowego ſądzony.

Zyg. wkrá. 1527. HL. 290/518. HP 241.

17. CO ſie dotycze gwałtow/ ktore bywáią czynioné w Mieśćiech y w Miáſteczkách Kroleſtwá náſzego: ieſli ktory Szláchćic gwałt vczyni/ y w Mieśćie ábo w Miáſteczku Mieſczániná ábo człowieká iákiégo vbiie/ ábo krzywdę iáką przez gwałt vczyni: zátrzyman álbo poyman przez Vrząd Mieyſki bydź może: ále ſądzon y ná káżni ſkazan okrom bytności vrzędu Zamkowégo bydź niema.

Nobilis circa violentiam in ciuitate captus, abſque Capitaneo iudicari non debet: & pœna 60. marcarũ à ciuibus iniuſtè capto debetur.

QVòd ad violentias, quæ in Ciuitatibus & Oppidis Regni noſtri cõmittuntur, attinet: ſi quiſpiam Nobilis violentiã ipſam perpetrauerit: & in ciuitate, ſeu oppido, Ciuem vel hominem aliquem verberauerit: aut iniuriam aliquam per violentiam cuipiam intulerit: detineri quidẽ ſeu cõprehendi ab officio Ciuitatis poterit; ſed iudicari & ad pœnam condemnari, non niſi ſub preſẽtia officii Caſtren: debebit.

Státutem Toruńſkim może bydź ná Ratuſzu zátrzymány, ále ſądzony bydź nie ma, áni karány bez Stárośty: á gdźieby ſie ná iedno nie zgodźili, od Krolá náuki czekáć máią.

Zyg. w To ronin 1520. y 1538. HL. 290. B/518. HP 242.

18. IŻ miedzy Szláchtą y Mieſczány Krolestwá náſzego ſzkodliwa wſzczelá ſie była rożność około téy Szláchty/ ktorzy ná gorącym wyſtępku o gwałt w Mieśćiech y w Miáſteczkách bywáli imáni: dla tego ácześmy Pruſką woyną zábáwieni/ o ták wielkiéy rzeczy do tego czáſu nie mogli nic wiekuiſtego poſtánowić: wſzákże ſtáráiąc ſie o pokoy poddánych náſzych/ zá iednoſtáyną rádą wſzytkich Rad náſzych/ y zwoleniem Poſłow Ziemſkich Korony téy vſtáwiamy/ y te ordynácyą czynimy.

Iż gdy ktory Szláchćic w Mieśćie/ ábo w Miáſteczku náſzym/ ábo w ktorych Duchownych

Statuti autem formula, Toruniæ per Nos anno M. D. XX. editi in hæc verba ſequitur.

QVia Nobilium & Ciuitatũ Regni noſtri damnoſa fuit exorta differẽtia, ſuper his Nobilibus: qui in recenti crimine pro violentia, in Ciuitatibus & Oppidis, capiebantur: proinde Nos tàm graui negotio ad præſens, propter Pruſſiæ bellicam occupationem, pro perpetua ordinatione intendere non valentes: nihilominus prouidẽtes tranquillitati ſubditorum noſtrorum, de vnanimi conſilio Conſiliariorum noſtrorum omnium, & Nunciorum Terreſtrium Regni, ſtatuimus & ordinamus.

Quòd dum aliquis Nobilis, in ciuitate noſtra, vel oppido noſtro, aut aliquorum Spiritu-

chownych y Swietckich Królestwá náßego o występek gwałtu przez Vrząd Mieyscki będźie poyman: tedy tákowy Szlachćic o gwałt poymany/może bydź zádźierżan w Ratuszu Mieyscim/ábo Miáśteczká onego gdźie będźie poyman.

Co vczyniwßy Vrząd mieyscki/ábo miáśteczká onego/ w którym tákowy gwałtownik będźie poymány/ żadnego Sądu o nim nie będźie czynił/ áni káráć będźie onego Szlachćicá: áż pierwéy náżądánié ich Stárostá ábo Podstárośći Zamkowy onego Stárostwá Królestwá náßego/pod którym Miásto tákié ábo Miáśteczko iest/ oblicznie będźie przy tym sądźie Mieyscim który ma bydź czynion o gwałt przećiwko Szlachćicowi przerzeczonému.

A ieśli śie Stárostá ábo Podstárośći náß ná iedne sententią z vrzędem onego miástá ábo miáśteczká/ gdźie tákowy ßlachćic będźie poiman/ zgodzą: tedy przerzeczony ßlachćic/wedle tákowego skázánia Stárosty náßeg̃/ábo Podstárośćiég̃/y vrzędu mieysckiego/ma bydź skazan y karan.

Ale ieśliby Stárostá náß/ábo iego Podstárośći/nie mógł śie zgodźić ná iedno z vrzędem mieyscim/przećiw tákowé˜ ßlachćicowi: tedy on poymány ma bydź wtym czásie w przyśtoynim więźieniu mieyscim ták dłu go: áż od máieśtatu náßego Królewskiego Stárostá náß/ ábo ono miáśteczko y miásto/náuke będźie miáło: iáko tákowy ßlachćic poymány ma bydź skazan y karan: á tákowy czás wźięty nic nie ma dawnośćią ßkodźić: ktorą dawnośćią przerzeczony poymány nie będźie śie mógł bronić.

A ieśliby w którym mieśćie ábo miáśteczku vrząd mieyscki przećiwko przerzeczoney vstawie ważył śie co czynić: tedy przez Stárośte náßego Zamkowego/ pod którego roskázániem y Powiátem tákowé miásto y miáśteczko iest/ Burmistrz ná ten czás będący y z iednym Raycą ma bydź poiman y ścięt.

Do náuki Królewskiéy, nie w mieśćie ma bydź zátrzymány, áledo Vrzędu Zamkowego ma bydź dány. A o nieśłußnè więźienié mieszánié máią bydź karáni.

19. VStáwiamy/ áby ßlachtá wedle

Spiritualium & Secularium subditorum Regni nostri, pro crimine violentiæ, per Officium Ciuile captus fuerit: extunc talis Nobilis, pro violentia captus, detineri debet in Prætorio ciuitatis vel oppidi, vbi capietur.

Quo facto, Officium ciuitatis vel oppidi illius, vbi talis violator captus fuerit, nullum penitus Iudicium faciet: neque aliquam pœnam exiget de eodem Nobili: nisi priùs ad eorum requisitionem Capitaneus, vel Vicecapitaneus Castrensis, illius Iurisdictionis nostræ Regalis, sub quo ciuitas talis vel oppidum situm fuerit, præsens interfuerit eidem ciuili Iudicio, quod ministrari & fieri debet, pro violentia contra dictum Nobilem.

Et vbi Capitaneus, vel Vicecapitaneus noster, ad vnam sententiam cum officio illius ciuitatis vel oppidi, vbi talis Nobilis detentus fuerit, concordati fuerint: extũc præfatus Nobilis, iuxta huiusmodi sentẽtiam Capitanei nostri, aut eius Vicecapitanei, & officii ciuilis, condemnari & puniri debet.

Si verò talis Capitaneus noster, vel eius Vicecapitaneus, non poterit se cõcordare super sententiam cum officio ciuili contra talem Nobilem: extunc ipse captiuus, interea temporis in decenti captiuitate ciuili detineri debet tam diu: donec à maiestate nostra Regia informationẽ Capitaneus noster, & illa ciuitas vel oppidũ habuerit; quomodo talis Nobilis captiuus sententiari, & puniri deberet: Præscriptione tanta temporis non obstante, qua se prędictus captiuus tueri nõ valebit.

Si verò in aliqua ciuitate, vel oppido, officium Ciuile contra præmissa aliquid attentauerit: extunc per Capitaneum nostrum Castrensem, sub cuius iurisdictione & districtu, talis Ciuitas vel oppidum cõsistit, Proconsul pro tempore existens, cũ vno Consule capi, & decollari, & capite priuari debent.

De eadem captiuatione Nobilium in Ciuitatibus ob admissa crimina.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 290. B/ 518. HP. 141.

STatuimus: vt Nobiles, secundùm sta-

dle ſtátutu w Toruniu vczynioneg̃o o dopuſczenie wyſtępków w mieśćiách y w miáſteczkách byłá imána: á ktoſzy vrzędowi ſtároſćiemu będą ſie zdáli będź godni kaźni / w mocy mieyſckiey niech będą zoſtáwieni.

Ktoſzy záśie będą ſądzeni od vrzędu ſtároſćiego / iákokolwiek nie zgadzáiąc ſie z Mieſczány / iż kaźni nie záſłużyli: do ſtraże vrzędu Zamkowego máią będź dáni / áż do vznánia náſzego: ktore czynimy około wyſtępku tych zátrzymánych.

A ieſli my ſkażemy ktorego będź nieſpráwiedliwie poimánegṍ / y przez ſkázánie náſze vczynimy wolnym: Mieſczánie zá tákowe nieſpráwiedliwe więźienie máią y będą powinni dáć zá winę onemu zátrzymánemu ſześćdźieśiąt grzywien.

tutum Torunii editum, pro admiſſis criminibus, in Ciuitatibus & oppidis captiuentur: & qui officio Capitaneali digni pœna videbuntur, in Ciuium poteſtate relinquantur.

Qui verò iudicabuntur ab officio Capitaneali, vtcunque Ciuibus diſſentientibus, pœnam non promeruiſſe: in cuſtodiam officii Caſtrenſis tradi debent: vſq; ad cognitionem noſtram, ſuper ciuſmodi detentorum exceſſibus faciendam.

Quòd ſi nos decreuerimus aliquem iniuſtè detentum eſſe: cumq; per ſententiam noſtram liberum fecerimus: Ciues pro huiuſmodi iniuſta detentione, pœnã detento 60. marcarum pecuniæ, ſoluere tenebuntur, ſintq; aſtricti.

O téyże vſtánie.

De eodem.

Zyg. Aug. 1550. HL. 291/519. HP 243.

20. W Státućie Toruńſkim Roku 1538. vczynionym / ieſt doſtátecznie opiſano / iáko ſie máią záchowáć Mieſczánie w poimániu ſłáchty: ktora vſtáwá we wſzyſtkim ma będź chowána.

IN ſtatuto Torunenſi, Anno 1538. condito, eſt ſufficienter deſcriptũ: quomodo ſe debent conſeruare Ciues, circa captiuationem Nobilium. quod in omnibus teneri debet.

Gdźieby poimány być nie mógł, tedy Miáſtu Krolewſkiemu wolno dochodźić gwałtow, wedle zwyklego práwá. Articulo: KRAKOW.

Steph. w War. 1581. fol. 214. B.

21. W Jelkie bezpráwia / y gwałty rożne odnoſzą do nas czeſtemi ſkárgámi Krákowſkiego Miáſtá obywátele / ktoſzy ták ſą vćiſnieni / iż áni vrzędy / áni vbeſpieczenie práwá poſpolitego / ochronić ich nie może.

Przetoż vſtáwuiemy / iż gdyby podług ſtátutu Toruńſkiego / w gwałćie iákim nie mógł będź poiman gwałtownik / vkrzywdzonemu Mieſczáninowi w Rádźie mieyſckiey / ábo wyſſego y niżſzego práwá będącemu / facultas dochodzenia ná gwałtowniki ma będź táka / iáka ſłáchćicowi ex Iuris qualitate ſłużyć zwykłá.

Toż o dochodzeniu krzywd Poznáńſkiego Miáſtá rozumieć ſie ma.

Táż Conſtituya extendowána y ná inè Miáſtá. Articulo: POROWNANIE W PRAWIE OSOB VRZĘDOWYCH MIEYSCKICH, WE LWOWIE, Y W WARSZAWIE Z KRAKOVVIANY.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 69.

22. W Rzeſtrzegáiąc / áby ſie w mieśćiách głównych Koronnych violentiæ nie dźiały / ludźiom ná vrzędźie będącym / tedy Conſtitucyą Anni 1581. ktora Krákowſkim y Poznáńſkim vrzędom ſłuży / extenduiemy: iż ma tákże comprehendowáć Ráde y Przyśćieżniki / miaſt / Lwowá y Wárſzáwy.

Státut Toruński pociągniony y declárowány pod odiazd Krolá Zygmuntá III. do Szwecyiey: á trwáć tylko miał do navrotu Krolá I. M. ze Szwecyiey. Articulo: O TVMVLCIECH.

Tenże w War. 1593. fol. 71.

23. S Tátut Toruński pociągamy y declárujemy / do wßelákich tumultow / ktoryby ſie pod odiazd naß do Szwecyiey z ktoregokolwiek miáry y przyczyny / w mieśćiách wßyſtkich ná wßelákich mieyſcách dźiały / táki eż máią będź ſpólnie przez vrząd ſtároſći y mieyſcki

mieyscki hámowani y karani: y ći ktoryby tumultuowáli / máią bydź od nich imáni/y zá zgodnym obu vrzędów/ ták Zamkowego iáko y mieysckiéy oſądzeniem karáni/etiam cum refuſione damnorum, ſaluo ſcrutinio & appellatione ſzláchćicowi tylko na Trybunał.

A gdźieby rożność miedzy témi vrzędy byłá / máią dosiądz informácyiey Trybunálſkiey.

A gdźieby co ná vrzędách / ábo iednym z nich ſchodźiło / máią bydź o to do Trybunału ex officio pozwáni / od vkrzywdzonych / y gdźieby wynnimi byli ználeźieni / máią bydź pœna trecentarum marcarum & refuſione damnorum karáni.

Wſząkże máią bydź bliſcy do ewázyiey: nihilominus patratores tumultus, ktoryby z rąk vrzędowych/ ábo wieźienia vćiekli/ ſzláchćicy mogą bydź ex bonis vel perſonis ſuis w vrzędźie Grodzkim ſori ſui reqwirowáni.

A ieſliby krwie rozlanie ſie ſtáło / ná gárdle karáni/á z dóbr iego ſzkody nágradzáné / ſaluo ſcrutinio & appellatione ná Trybunał/ bydź máią.

Plebei záśie vbicunq; depræhenſi, imáni/ y przez vrzędy Stárośćie/ y mieyſckie ſądzeni / y karáni bydź máią.

A gdźieby kto przy hámowániu tumultów mocą ſprzećiwił ſie tym vrzędóm / á w tym byłby zábit ábo ránion/ tedy o to vrzędóm/ áni ich ſługóm/ áni pomocnikóm / nie może bydź áktia intentowána.

A tá Conſtitucya ma ſie ściągáć ták do źiem koronnych / iáko y Wielk. X. Litew. y innych państw do nich należących / z czego iednák zá żądániem PP. Poſłów źiemi Puſką wyymuiemy.

Która to Conſtitucya ma trwáć do czáſu náznáczonego z wrócenia náſzego ze Szweciiéy.

Táſz Cónſtitucya záś reáſſumowána od tegóż Zygmuntá III.
Roku 1596. Articulo, O TVMVLCIECH.

24. Iż wiele ná pokoiu domowym pod káżdym niebeſpieczeńſtwem R. P. należy. Zábiegáiąc wſzelákim tumultóm y rozruchóm/ reáſſumuiem Conſtitucyą anni 1593. pod odiázdem náſzym do Szweciiéy vczynioną / wedle ktoréy káżdy tumulty y rozruchy czyniący/ ma bydź ſądzon/ karan/ y hámowan/ ſalua appellatione do Nas ná ſeym: ktoré ſpráwy/ w piérwſzy tydźień ſeymu / miedzy ſpráwámi criminálnémi ſądźić mamy. A informácyie / ieſliby w tákich ſpráwách który ſąd od Nas potrzebował / bez omieſkánia mamy odpráwowáć. Co iednák do przyſłego po tym teraźnieyſzym/ który dla Commiſſarzów złożony ieſt/ nie dáley trwáć ma. *Tenże w War. 1596. fol. 11.*

Táſz y potrzećie reáſſumowána anno 1598. *w Wárſzáwie.*

O czym maſz wyżſzey, fol. 145. par. Tákże.

Gwałcenie brón mieyſckich.

25. Nayduią ſie też tácy ſwowolnicy/ iż w mieśćiách bromy wybiiáią / wyśiekáią/ kłotki odćináią/ prochu w nie náſypawſzy rozſadzáią: przeto vſtáwiamy/ áby z tákim káżdym gwałtownikiem poſtępowano według ſtátutu Toruńſkiego. *Tenże w Krák. 1588. fol. 70.*

Generalia o Gwałćiéch.

O gwałt, ábo powód dowodźić ma, ábo pozwány ſprávnić ſie powinien.

26. Aby potwarzóm drogá byłá zamknioną / vſtáwiamy: iż ieſli kto dobrey ſławy do ſądu o ktorekolwiek gwałty będźie

Violentus, niſi conuincatur, expurget ſe.

PRæterea, vt calumniis via præcludatur, ſtatuimus: Quòd ſi aliquis bonæ famæ, in Iudicium pro quibuſlibet violentiis cuocatur *Káj. wielki La. 16. HL. 192. B/ 522. HP. 550.*

dźie pozwan / powodowa stroná co twierdźi / musi dowieśdź: ináczéy pozwány własną przysięgą niech sie odwiedźie.

uocatur, Actor teneatur quod asserit comprobare: aliâs, reus tantummodo proprio iuramento se valeat expurgare.

Gwałtownik bogáty, ábo sie świádki vbogiému niech czyśći, ábo winą słuſną ma bydź karány.

De homine paupere, diuitem pro violentia citante.

Káz. wielki La. 28. HL. 290 / 518. HP. 550.

27. GDy vbogi bogátégo o gwałt pozywa / bogáty przez świádki ma y może sie oczyśćić: ináczéy wedle wielkośći gwałtu / ma bydź winą słuſną karan.

ITem cùm pauper diuitem pro violentia citat, diues per testes debet & poterit se expurgare, aliâs iuxta violentiæ qualitatem debita pœna est multandus.

O pieniądze gwałtem wydárte 12. świádkow odwod bydź ma.

Si die forensi in via sit vis.

Tenże Ld. 30. HL 292 / 465. y 521. HP. 549.

28. MArcin skárżył sie ná Mikoláia / iż w targ ná dobrowolnéy dróżze z mieſką ośm skotów gwałtem mu wźiął: á Mikolay tego sie przał powiádaiąc / iż niesprawiedliwie od niego był obwinion: gdyż onych pieniędzy nie stráćił / áni iemu były wźięte / chcąc ſześćią świádkow tylko sie oczyśćić. My w tákowéy rzeczy skázuiemy: iż ze dwunaśćią świádkow wiáry godnych / á nie mniéy tákowé oczyśćienié vczynić ma.

MArtinus conqueritur de Nicolao: quòd die forensi, in via publica, sibi de pera octo scotos violenter recepisset. Nicolaus verò negabat: iniustèq; se ab eo accusari asserebat: cùm eandem pecuniam non amisisset, nec sibi recepta fuisset, volens se tantùm sex testibus, de hoc expurgare. Nos in tali casu decernimus, cum duodecim testibus fide dignis, & non paucioribus, fieri huiusmodi expurgationem

Swéy rzeczy własnéy żaden bráć gwáltem niéma.

De aliqua re, violenter recepta.

Tenże Ld. 28. HL 292 / 518. HP 550.

29. JEśli kto gwałtem płaſcz swóy ábo ktoregkolwiek inną rzecz własną swą wolą y władzą weźmie: gdy będźie od niego práwem wyciągána / zwiną ſześći grzywien / wrócić ono będźie powinien.

ITem si quis violenter mantellum suum, vel aliam rem propriam quamcunq;, alicui authoritate propria receperit: Iure repetendo, cum pœna sex marcarum, eandem restituere teneatur.

Rolą cudzą ktoby gwałtownie robił ábo posiał, zaśiéwki trácі y winę.

Agrum violenter excolens, careat semine cum pœna.

Tenże Ld. 28. HL 8. 15. HP 532.

30. JEśli kto robi álbo záśiéwa role czyie gwałtownie: niech nasienia nié ma ná tych posianych rolách z winą pietnadźieſtą / to ieſt / trzemi grzywnámi.

SI quis excolat, vel seminet agros alicuius violenter: semine careat in eisdem agris seminato, cum pœna piątnadźiesta.

Woły cudzè niemáią bydź gwałtem bránè.

Ne quis vi boues alienos recipiat.

Tenże Ld. 28. HL 29 / 53. HP. 535.

31. GDy komu cztéry woły będą wźięté gwałtownie / á o tákowy gwałt vczyni oświadczenié: chcemy / áby zá tákowé omieſkánié wołów y roboty / zá kożdy tydźien dał cztéry ſkoty temu / który ſkodę ábo krzywdę vćierpiał z winą pietnadźieſtą: á sądowi inną podobną temu winę ten / któ ey krzywdę vczyni / będźie powinien zápłácić.

CVm alicui quatuor boues sint recepti violenter: & de huiusmodi violentia, fecerit protestationem: volumus, quòd pro huiusmodi negligentia boum & laborum, pro qualibet septimana, quatuor scotos, damnum & iniuriam passo, cum pœna piątnadźiesta / & Iudicio aliam similem pœnam, soluere illator iniuriæ teneatur.

O Po-

O Pokoiu rzemieślników.

32. Item/ Aby żaden wszelákiego stánu nieśmiał bráć nic gwáltem Rzemieślnikowi/ Kupcowi/ Mieszczáninowi w mieście/ w miásteczku: á ktoryby wźiął/ wolno będźie Mieszczáninowi/ álbo vrzędowi nászemu pozwáć tákiego/ co weźmie przed vrząd Grodzki/ y tám zapłáte peremptorie skázáć/ cum pœna trium marcarum. Wszák że vstáwie Páná Woiewodźiney niemáią sie przeciwić/ owszem tákiey vstáwie podlędz. A tá Constitucyá ma trwáć tylko do drugiego seymu. Steph. w Vvár. 1578. fol. 189. B.

Stárosty Liwskiego správá.

33. A Tegoż Absentiicy Reipub: causa względem spráwe y ákcyą vrodzonego Stánisłáwá Rádźiminskiego Stárosty Liwskiego/ Száfárzá iednego Poborów Koronnych/ liczbą ná terázniejszym seymie/ y odbierániem od poborcóm pieniędzy zábáwionego/ ktorą ná Trybunale ad instigationem Szlachetnego Andrzeiá Kármánowskiego/ o wybicie z Arędy pewnych dóbr in contumaciam pod seymem possłá/ authoritate Conuentus ex consensu omnium ordinum regni in integrum restituimus, y terminum ad cognoscendam & iudicandam causam hanc de nouo tamże ná Trybunale we czterech Niedzielách po seymie tymże zá przypozwániem od ktoregokolwiek strony náznáczany/ chociaby w inszym Woiewodztwie przypádlá. Steph. w Vniuer. Pobor. Anni. 1580. fo. 212

O tegoż.

34. Artykuł ná przeszłym Seymie Koronnym/ w Vniuersal Poborowy włożony/ ktorym Akcya vrodzonego Stánisłáwá Rádźiminskiego/ Stárosty Liwskiego/ z Jędrzeiem Kármánowskim/ o wybicie Arendy z pewnych dóbr ná Trybunale Piotrkowskim przeszłym pod Seymem przeszłym Wárszawskim/ ná ktorym Stárostá Liwski/ iáko szafarz poborów będź musiał/ przeciwko niemu in contumaciam otrzymána/ podniesiona & in integrum restitnowána iest/ ieżeby znowu była sądzoná/ in toto iáko w sobie obmawia/ authoritate præsentis Conuentus approbuiemy/ omnium ordinum consensu accedente. Tenże w War. 1581. Con. 221.

O RANACH. Tit: XVI.

Z Rusznice.

Rußnic krótkich żaden nośić niema krom źiemie Ruskiey.

Práwo. 1.

ŻAden ná potym czásu pokoiu bądź konny ábo piesy/ Rußnic krótkich niech nie śmie nośić. A wszákże od tey vstáwy Ziemie Ruskie chcemy bydź wolne: ktore gotowa bron przeciwko naiázdom nieprzyiacielskim záwżdy zwykły y máią mieć.

Z rußnic ktoby ránił ma bydź winą karány, á ieśli zábie, ma bydź scrutinium.

2. KToby sie tego ważył/ żeby z Rußnice kogo ránił ábo zábił: tákowy ma bydź sowitą winą karan: á wszákoż o zábicie ma bydź scrutinium.

A żaden Capitaneus prouidebit: ne vel equites, vel pedites pyxides deferant, præterquàm in terris Russiæ.

NEmo deinceps tempore pacis siue eques, siue pedes, pyxides breues, quas Ruszнice vocant, deferre audeat: ab hac tamen Constitutione terras Russiæ liberas esse volumus: quæ parata arma, contra insultus hostium, habere semper solēt, & debent. Zyg. w Pio. 1519. fo. 24. HL. 182. B/ 325. HP 574

Qui aliquem ex pyxide occiderit, aut vulnerauerit.

SI aliquis ex pyxide aliquem vulnerare aut occidere præsumpserit: talis duplici pœna puniri debet: pro occisione tamen Zyg. Aug. w Wárś. 1557. HL. 182 B/ 325. HP. 574.

Żaden ważyć śie tego niéma/ ábyż nábitą w Mieśćie chodźić miał/ pod winą cztérnaśćia grzywien.

A ktoby mimo te vchwałe chodźił z nią w Mieśćie/ Vrząd stárośći ma ią wźiąć yż winą: á ktoby iéy dáć nie chćiał/ tedy dwoie cztérnaśćie grzywien przepada: o którą Stárośtá w Vrzędźie swą czynić ma.

Gdźieby Szláchećic nie osiádły ábo Mieyśćkiego ábo chłopśkiego ſtanu z nią chodźił: ták długo ma bydź w wieży przez Stároście ábo vrząd iego trzyman/ áże te winę położy.

ſcrutinium fieri debet.

Nemo tamen audeat cum onerata, aliâs z nábitą Ruſznicą in Ciuitatibus incedere: ſub pœna 14. marcarum.

Qui verò contra eiuſmodi ſtatutum incedere præſumpſerit: illam officium Capitanei cum pœnâ recipere debet: Qui verò illam tradere nollet: tum pœnam duplicem 14 marcarum ſuccumbet, pro qua Capitaneus in officio ſuo facere debet.

Cùm verò Nobilis impoſſeſſionatus, vel Ciuis vel Kmetho illam geſtaret: tam diu in turri per Capitaneum, vel officium illius detineri debet: donec pœnam ſoluat.

Rußnic vżywánié.

Steph. w Wár. 1581. Con. 213.

3. Rußnic ábyżaden / cuiuſcunq; conditionis, pod ſądámi wßytkimi in genere, które ſtanowi Szláchetćkiemu ſłużą/ ná Séymikách / ná Źieźdźiéch / y ná inych Sądowych Aktćiéch/ tákże ná bieśiádách wßeláktich/ Tárgách / Jármárkách nie vżywał/ áni nośił/ pod winą cztérnaśćia grzywien. O którą winę/ káżdemu żeby było wolno czynić/ do Sądu źiemśkiego/ abo Grodzkiego Vrzędu. Tákże y Stárośćie według Conſtitucyéy anni 1567. peremptoriè, abſque appellatione partium: záchowuiąc w mocy swéy ſtátut anni 1507. de armis ſeditionem præferentibus. A temu ma przyśćś tá cztérnaśćie grzywien co o nie czynić będźie. A impoſſeſſionatus in illo diſtrictu, do tego Vrzędu/ gdźie ma poſſeſsyą/ pro exequutione odeſłan bydź ma.

*pátrz. wyż. fo. 512. prá. 7. Act.

Rány żádáné przy Zołniérzu.

Káź. wielki 1347. La. 39 HL 105/ 190 HP 246.

4. Gdy kto przed Ryćérzśkim człowiekiem miecz ábo kord wyymie / nikogo nie ráni wßy / niech będźie ná łáśce iego: á ieśli ráni/ ſkázuiemy: áby mu rękę iego mogłá bydź y ma bydź przebodźioná.

Vulnerans coram milite pœnam perforatione manus luat.

VBi verò coram Milite, quis gladium vel cultellum extraxerit, neminem tamen vulnerando: ſit in gratia militis. Si autem vulnus intulerit: Decernimus, vt manus ſua perforari poterit, & debeat.

Rány w zwáćkie.

Tenże Laſki 17. HL 301. B/545. HP. 248.

5. Kárżył śie Piotr ná Janá iż go ránił. Jan ſkale twierdźił/ iż Piotr ſam śie ránił: y wydawał śie ná to / że tego chce práwem dowieśdź: á My w tákowéy rzeczy tákeśmy rozumieli/ że ma bydź to rozdźielono. Jż ieśli Jan twierdźi/ iż Piotr w zwádźie onéy ſam śie ránił: tedy Janowé dowody máią bydź przypuśczoné. Ale ieśli przez wßey zwády y roſtérkę Piotr byłby ránion: tedy iáko obyczay ieſt ſtázuiemy/ áby przyśiegá Piotrowi byłá dopuśczona.

Vulneratus in diſcordia admittet ad iuramentum eum, quem accuſat, & hoc ſi ille citatus ipſum actorem ſeipſum vulneraſſe aſſereret. alioqui, Actori probatio eſſet decernēda.

QVerelam Petrus depoſuit de Ioanne: quòd ipſum vulnerâſſet. Ioānes verò cōſtanter aſſerebat: quòd Petrus ſeipſum vulnerâſſet, quod offerebat ſe legitimè probaturum. Nos autem in tali caſu duximus diſtinguendum: Quòd ſi in contentione & diſcordia, Ioannes aſſerit Petrum ſeipſum vulneraſſe: tunc Ioannis probationes ſunt admittendæ. Si autem extra omnem contentionem & diſcordiam, Petrus eſſet vulneratus: tunc (vt eſt moris) dicimus, Petri iuramentum fore & eſſe admittendum.

Rány od ſługi broniąc Páná.

Famulus aliquē pro domino in contentione

6. Vſtá-

6. Vstáwiamy/ iż ilekroćby sie komu którégokolwiek záwołánia y stanu będącému przydáło zwádźić/ á sługá Páná swégo rátuiąc/ wyiąwszy miecz ábo kord kogo ráni: zá to żadnéy mierziączki od tánnégo ábo przyiaciół iego niech niema.

Rány w pogoni broniąc swégo żywotá.

7. Wrozumieliśmy/ iż Piotr goniąc Máćieiá/ bárzo go ná vlicy ránił: co Máćiéy do sądu przywiódł: gdźie ácz zeznał sie/ iż Máćieiá ránił: wszákże powiedał/ iż to zá niewolą przypędzony przez Máćieiá vczynił: który był piérwéy przed tym Piotrá ránił: czego Piotr chćiał dowiéźdź. My tedy w tákowéy mierze skázuiemy/ áby dowód Máćieiowi był dopuszczon ná to: Iż gdy Piotr ná vlicy Máćieiá gonił/ ná ten czás ji ránił: gdy przerzeczony Piotr nie gárdłá swégo broniąc/ ále mszcząc sie krzywdy sobie vczynionéy bywa vznawan o rány Máćieiowi zádáné.

tentione vulnerans non esset culpandus.

ITem statuimus: Quòd quotiescunque aliquos, cuiuscunque conditionis vel status existant, contendere contigerit: & famulus dominum suum iuuando, exempto gladio vel cultello, aliquem vulnerauerit: pro eo indignationem vulnerati, vel amicorũ ipsius, nullatenus incurrat. *Tenże Laski 38. HL 241. B/434. HP 246. y 356.*

Qui vulnerat aliquem, vitam suam defendendo.

ACcepimus: quòd Petrus insequendo Ioannem, grauiter in platea vulnerauit. quod cùm Ioannes in ludicium deduxisset: Petrus licèt confiteatur se Ioannem vulnerasse: tamen se asserebat hoc fecisse, necessitate compulsùm per ipsum Ioannem: qui ab initio & antea, ipsum Petrũ vulnerauerat, quod idem Petrus offerebat se probaturum. Nos itaque in tali casu Decernimus: ipsius Ioannis probationem esse admittendam, super eo. Quòd dum in platea Petrus ipsum Ioannem insequeretur, vulnerauerit: cùm dictus Petrus, non vitam defendendo, sed iniuriam sibi aliâs illatam vlciscendo, Ioannem noscitur vulnerasse. *Tenże Laski 17. HL 304/ 542. HP 246*

Rány w żárćie.

8. Bartholdus skárżył sie ná Andrzeiá iż go ránił: Andrzéy wyznał/ iż Bártoldá ránił: ále powiedał/ iż niechcąc tó vczynił: ále śmiéchem y żártem/ iáko czestokroć zwykli przyiaćiele miedzy sobą żártowáć. My tedy vsłyszawszy Andrzeiowé zeznánié/ y ktemu sie przypátruiąc: iż igrá y krotofilá nie ma sie ściągáć ku iákiemu obrázeniu ábo ránieniu: Andrzeiá w tákowéy mierze skázuiemy/ áby dosyć vczynił Bártoldowi zá rane.

Licèt amicus amicum, iocando seu ludendo vulnerauerit: tamen læso pro vulnere satisfaciat.

ITem Bartholdus deposuit contra Andream: quòd ipsum vulnerâsset, Andreas cõfessus est ipsum Bartholdũ vulnerâsse, dicens se inuitum, & nolentem fecisse: solatii q; causa: prout amici plerunq; assolent facere iocando. Nos igitur audita ipsius Andreæ confessione: attendentes quòd ludus non debet se extendere ad aliquam læsionem, seu vulneris offensionem: ipsum Andream in tali casu, decernimus Bartholdo ad vulneris satisfactionem condemnandum. *Tenże Laski 19. HL 305/ 544. HP. 247.*

Rány omácmie.

9. Dźwiś skárżył sie ná Wálká: iż gdy w domu Dźwiśowym wwieczór sstáłá sie zwádá nieiáka/ Wálko ktemu przyszedszy świécę zgásił: która gdy była zgászona/ Dźwiś niewié ání może wiedźieć przez kogũ w onéy zwádźie y rostérku był ránion: y ácz Wálek znał sie/ iż świécę zgásił: wszákże

De extinctione candelæ & vulneris incusione.

QVerelã Egidius proposuit contra Falconem: quòd dum in domo ipsius Egidii facta fuisset in sero cõtentio quædam: ipse Falco superueniens candelã suffocauit, & extinxit. qua extincta, Egidius nescit, nec scire potest, per quem in illa contentione *Tenże Laski 24. HL 305/ 544. HP. 247.*

ßákże zápżał / by Jdźiégo ránił. My tedy od pżerzeczonégo Dźiwißá powodá wźiąwßy pżysiegę / iż w pżerzeczonym zágáßeniu świéce niewié pżez kogo był ránion / owégo Wálká pżerzeczonégo / który zágáßeniem świéce dał pżyczynę ku ránieniu / ſkázuiemy bydź winnym w tym ránieniu.

extinctione candelæ vulneri præſtitit occaſionem, in vulnere duximus condemnandum.

tention & diſcordia fuerit vulneratus. licet Falco extinctionem candelæ confitetur: tamen ipſum Egidium vulneraſſe negat. Nos itaq; à prædicto Egidio Actore iuramẽto recepto, quòd in prædicta candelæ extinctione, neſcit per quem vulneratus ſit: ideo Falconem prædictum, quia

Rány śinè ßláchćicow od ßláchćicá.

De percuſsionibus Militum, Nobilium, & Kmethonum; ſine ſanguinis effuſione.

Tenże. La. 27. HL 304. B. 543. HP. 245.

10. W Vderzeniu ßláchćicow y innych náßych poddánych tá miárá wyćiągánia win chcemy áby była chowána: Jż ieſli Rycérz Rycérzowi / ábo ßláchćic ßláchćicowi záda raz pżez rożlania krwie: ßláchćicowi któremu tákowé vderzenié będźie záđano winá / która pietnadźieſta zową / od tego który vderzył ábo obráźił / ma bydź náznáczona.

IN percuſſionibus Militum, ac aliorum noſtrorum ſubditorum, iſtum in pœnis modum exigendis volumus obſeruari: Si Miles Militi, aut Nobilis Nobili, plagam vel ictum dederit, abſq; ſanguinis effuſione: Nobili cui illata fuerit talis percuſſio, pœna quæ dicitur piątnadzieſta, per inferentem & lædentem debet aſsignari.

Si autem illi inferatur, qui non habet ius militare: tunc marca groſſorum, pro tali vulnere: kmethoni verò ßeść grzywien / aliâs pœna ſex ſcotorum, per inferentem debet ſolui.

Rány śinè ßláchćicow od chłopá.

De Villano, Militi aut Nobili plagã inferente: & de capite, atq; vulneribus eorundem.

Tenże La. 29. HL 304 B. y 108 / 543. HP. 247.

11. Rycérſkiemu człowiekowi zá ieden raz álbo zá wiecéy od kmiećiá zádánych / winá pietnadźieſta ma bydź záplácona: Sądowi tákże druga tákoważ niech będźie záplácona. A ieſli będźie kiem rozkrwáwiona ráná / táko zá mieczową ráne ma bydź doſyć vczyniono.

MIliti, pro vna plaga vel pluribus, à kmethone facta vel factis, pœna quindecem, aliâs piątnadźieſta / percuſſo: & iudicio aliâ ſimilis pœna, perſolui teneatur. Si verò fuerit baculo cruentatũ vulnus illatum: ſicut pro gladiali vulnere, declaramus ſatisfaciendum.

Pro capite verò Militi famoſo, aliâs ßláchćie 60. marcæ: ſcartabello 30. marcæ: Militi autem creato de Sculteto, vel de Kmethone, 15. marcæ pro capite.

Item Militi ßláchćie / pro vulnere, decem marcæ: Scartabello verò quinque marcæ: Sculteto vel Kmethoni, factis Militibus, tres marcas ſtatuimus pro vulneribus eſſe perſoluendas.

O tymże pátrz máło co niżéy práwo 15. Téż proſtégo ſtanu:

Rány z chromotą.

Szácunek ochromienia y ran ßláchćicóm zádánych.

Æſtimatio mutilationum, ac vulnerum, Nobilibus inflictorum.

Tenże La. 22. HL 304 / 543. HP. 244.

12. Gdy kto Rycérſkiego człowieká w nogę / rękę / ábo w nos ráni / ábo go ochromi: ma zá to dáć pietnaśćie grzywien: á kto wielki pálec vtnie / ma dáć oſm grzywien / á zá kożdy iny pálec trzy grzywny großy

MIlitem mutilans in pede, manu vel naſo, quindecem marcas: in pollice verò mutilans, octo marcas: digitorum verò quemlibet alium amputans, tres marcas groſſorum ipſi mutilato, vel in digito læſo (vt

niż. tit. 17 Prá. 4 Acto by.

ßy ochromionému álbo obrázonému ná pálcu będźie powinien záplácić: á zá kożdé ránienié przerzeczonych członków ránnému winá / która pietnadźieśta zową/ niech będźie záplácona.

A ktoby ſie przał iż nie ochromił, tedy nań idźie przyśięgá ſámotrzeć.

13. SKárżył ſie Piotr ná Janá / iż onégo ochromił ná cztérech pálcách v reku: czego ſie Jan záprzał / iż tego nie vczynił. Ale iż Piotr zá to ochromienié po wyßćiu Roku żądał doſyć vczynienia: My tedy w tákowéy rzeczy Piotrowi ſámotrzećiemu ſtázuiemy przyśiege: iż tákowé ochromienié ná pálcách cztérech miał od Janá.

Rány z odćięćiem członká.

14. ABy gwałtowników śmiáłość była pohámowána / vſtáwiamy: iż gdy ßláchćic równéğ ſobie ßláchćicá zábiie / zá głowę ßeśćdźieśiąt/zá odćięćié członku któregokolwiek trzydźieści/á zá proſtą ráne pietnaśćie grzywien będźie powinien záplácić.

Ieſli proſtègo ſtanu człowiek zábiie álbo ráni ßláchćicá, który da álbo nie da przyczynę.

15. GDy proſtégo ſtanu człowiek zábiie ßláchćicá / któremu żadnéy przyczyny áni dowody ßláchćic ku rzuceniu ná ſie nie dał áni początku ku ſwaru y vderzeniu nie vczynił: niech będźie táki ná gárdle karan.

Gdy też ráni proſtégo ſtanu człowiek Szláchćicá/ któremu tákże nie dał przyczyny Szláchćic do ránienia: tymże obyczáiem ná gárdle niech będźie karan.

A wßákże to ma bydź rozumiano o ránie ćiężkiéy/z któréy pochodźi ochromienié/ ábo nie włádza któregokolwiek członku Szlácheckiego.

Ale ieſli żadna z tákowéy rány nie przyſzłe niewłádność ábo też odćięćié: tedy winą pieniężną wedle ſtárégo ſtátutu proſtégo ſtanu człowiek niech będźie karan.

A gdyby też Szláchćic dał przyczynę zábićia ábo ránienia ſiebie proſtégo ſtanu człowiekowi: niech będźie karan chłop wedle ſtárych ſtátutów: które ſą vczynione o ránnym ábo zábitym Szláchćicu.

A iżby

* wyż. prá. 11. Rycerſkiemu.

* wyż. prá. 11. Rycerſkiemu.

ſo (vt ſuprà dicitur) ſoluere teneatur. Pro qualibet autem vulneratione prædictorū membrorum vulnerato pœna, quæ dicitur pięćnadźieſta/ perſoluatur.

Actori pro membrorū mutilatione incumbit cum duobus teſtibus probatio: quum Annum integrum tacuiſſet.

PEtrus conqueſtus eſt de Ioanne: quòd ipſum quatuor digitis in manu mutilaſſet. quòd Ioannes ſe feciſſe negauit. Et quia idem Petrus, pro eadē mutilatione, poſt annum elapſum, ſatisfactionem habere petebat: Nos itaq; in tali caſu, eundem Petrum mettertium pronunciamus iuratum: Quòd prædictam mutilationem digitorum quatuor, habuit à Ioanne. Tenże Lit. 10. HL. 304/ 542. HP 246.

De eadē mutilatione, vulnerumq; æſtimatione maiori.

VT violentorum audacia refrenetur, ſtatuimus: Quòd dum miles parem ſibi militem mutilauerit: pro mutilatione mēbri cuiuſlibet triginta: & pro ſimplici vulnere, quindecem marcas ſoluere teneatur. Tenże Lit. 22, HL 304 B/543. HP 244.

Si Plebeius occiderit, aut vuulnerauerit Nobilem, qui dederit vel nō dederit illi occaſionem inuadendi ſe.

PLebeius Nobilem occidens, cui nullā cauſam, vel occaſionem ſe inuadendi Nobilis præſtiterit: nec initium cōtentionis, vel percuſsionis cum eo fecerit, pœna capitis puniatur. Zyg. wkrá. 1532. fol. 3. HL 304. B/ 544. HP. 245.

Vulnerans verò plebeius Nobilem: cui ſimiliter occaſionē ſe vulnerandi Nobilis non præbuit, pœna capitis puniatur.

Hoc tamen intelligi debet, de vulnere graui: ex quo ſequitur mutilatio, vel inualiditas alicuius membri Nobilis vulnerati.

Quòdſi nulla ex huiuſmodi vulnere mutilatio, & inualiditas membri conſequetur: pœna pecuniaria ſecundùm antiquum ſtatutum plebeius puniatur.

At vbi Nobilis cauſam & occaſionem occiſionis, vel vulnerationis ſuæ Plebeio præbuerit: punietur plebeius ſecundū antiqua Statuta, de vulnerato, vel occiſo Nobili condita.

Vt au-

A iżby Sędzia mógł wiedźieć / ieśli ieśt dána ábo nie dána przyczyná / ábo okázya ránienia Szláchćicá : kożdy Szláchćic / ktory obwinia chłopá o ráne ábo zábićié / będźie tego powinien dowieźć swą y drugich dwu sobie równych Szláchćicow cielesną przysięgą / iż to co twierdźi / prawdá ieśt / iáśnie to słowy twierdząc y mieniąc / iż nie z początku od siebie vczynionego / áni z przyczyny przez sie dáney chłop ránił / ábo zábił : ále ieśli ßláchćic tym obyczáiem też nie dowiedźie / nie może chłopá w kaźń przerzeczoną wdáć.

A wßákże chłop / ktory ráni ábo zábiie / ktorymkolwiek sposobem Szláchćicá / kaźnią w stárych státućiech opisáną niech będźie karan : á ten státut gdyż ieśt pœnale, to ieśt o karániu ná gárdle / ſtázuiemy áby do trzech lat tylko był chowan.

Vt autem constare Iudici possit : data necné fuerit plebeio causa, veloccasio vulnerandi Nobilem, quilibet nobilis plebeium de vulnere aut nece accusans, probare teneatur, suo & duorum sibi similium Nobilũ corporali iuramẽto, id quod asserit, verum esse : expresse hoc verbis nuncupans: quòd non ex initio à se facto, neque causa aut occasione per se data, plebeius illum vulnere seu nece affecerit: alioquin Nobilis in huiusmodi probatione deficiẽs, non poterit plebeium in pœnam superiús expressam inicere.

Nihilominus tamen plebeius vulnerãs quomodocunque, aut occidẽs Nobilem, pœna in antiquis Statutis perscripta punietur. Hoc autem statutum cum sit pœnale ad tres duntaxat annos valere & obseruari debere Decernimus.

O ránách Szláchetckich Constitucya generálna.

Zyg. III. w Krák. 1588, fol. 21.

16. RAny Szláchetckié máią bydź sowićie płáconé / to ieśt / krwáwa / grzywien dwádźieśćiá : á sina grzywien ßeść z winą sądową : á obliczna ráná znácżna krwáwa / grzywien trzydźieśći : vćiećié pálcá káżdego / trzydźieśći grzywien : wybićié zebá káżdego / grzywien dwádźieśćiá. A chromotá wieczna ná ręce / nodze / y oślepieniu okᷠ / tákże vćiećié nosá ma bydź płáconé / iáko połowicá głowy / wedle teráźnieyßéy Constitucitéy. A ráná káżda z rußnice in duplo plácono bydź ma.

Dawność o rány ták iáko y o głowę trzy látá bydź ma. 1588

* Dawność te o głowę naydźieśniż fo. 607. lege 6. Vt calumniis.

Obwodzenié ran z Woznym.

Rány niegdy przez Woźnégo obwodzonè bywáły, y przez świádki dowodzonè.

Káź. w Nießo. 1454. La. 94. HL 303. B/541. HP. 243.

17. PStáwiamy / iż ieśli kto pozowie ábo kogo wyzowie do sądu o rány : Woźny ná prośbę ránnégo rány niech obeyźrzy dostáteczńie : á ránny ná zeznánié ran swych przed sądem ma wwieźdź świádki dostáteczné ná rány swé : ktory ieśli dowieźdź nie będźie mógł : tedy ten ránny zápłáci winę królewską / ktorą zową siedmnadźieśtą : á stronie przećiwnéy winę pietnadźieśtą.

Vulnera quomodo olim per Ministerialem conspiciebãtur, & per testes totales probabãtur: & quòd vulneratus luet pœnam, si vulnera non probauerit, pro quibus citat.

ITem statuimus : Quòdsi quis citabit seu euocabit aliquem ad Iudicium pro vulneribus : Ministerialis ad instantiam vulnerati, vulnera conspiciat debitè. qui super Ministerialis recognitionem vulnerum suorum, coram Iudicio debet docere testibus totalibus, super vulnera sua. Qui si docere non poterit : extunc idem vulneratus, luet Iudicio Regalem pœnam, dictam Septuaginta, aliâs siedmnadźieśta / & parti aduersæ pœnam, dictam Quinquaginta, aliâs Pietnadźieśta.

Teraz iuż nie Woźny ále vrząd Stárośći rány oględowáć ma.

Zyg. w Pio. 2538. HL. 303. B/541. HP. 243.

18. TEż częśtokroć zwykło sie przydawáć:

Sed iam non Ministeriali, verùm officio Capitaneali, aut Iudicio Terrestri vulnera ostẽduntur : quorum Actorum

wáć: iż pozwány o głowę ábo o rány/chcąc vysdz karánia słusznégo zá głowę ábo zá rány / zásie powodowa strona wiele pozwów zwykli pozywáć. Dla wykorzenienia tedy téy chytrości práwiedliwość zátrudniáiącéy/ vstáwiamy:

Aby rány krwáwémi ábo sinémi ránámi zá swiéża rány swé / iáko rychło będzie mógł Vrzędowi Stárościemu / ktorykolwiek nablizéy ránionego będzie/ábo sądowi ziemskiemu onego Powiátu pokazał y przez sie oswiádczył: ktore ták okazáne iákie są/ w księgi Grodzkié/ ábo ziemskié ná Rocech ziemskich onego Powiátu niech będą zápisané: á zá tym swiádectwem iáko ważnym y dostátecznỹ powodowa strona przespiecznie y przez potwarzy/ v Sądu ziemskiego sámotrzeć sobie równémi przysięgłỹ / wedle stárego zwyczáiu może obwinionego pokonáć.

Actorum rescripto, atq; cum duobus testibus Actoris iuramento, vulnera probentur.

PRætereà accidere frequentius solet: vt citati pro capite aut vulneribus, ad euitandam pœnam pro capite & vulneribus debitam, vicissim Actores multis citationibus pro vulneribus citare solent. Ad extirpandam igitur hanc impediendæ iustitiæ artem, statuimus: vt vulneratus cruentis vel liuidis vulneribus, vulnera in recenti, quàmprimùm potuerit, officio Capitaneali, quodcunque proximus percussio fuerit, aut Iudicio Terrestri illius districtus ostendat: & testata per se faciat: quę sic ostensa, & eorum qualitas, in Acta Castren: aut Terrestria in Terminis Terrestribus illius districtus scribantur: & eo testimonio, velut authentico, & sufficienti, Actor Reum tutò, & citra calumniam, in foro Iudicii Terrestris mettertius cum sibi similibus iurans, more antiquo conuincere poterit

Dowód ran bydź ma wedle stárego Státutu.

19. PRobatio vulnerum vel occisionis cuiuspiam, volumus & decernimus, vt fiat iuxta Statutum antiquum, quia illi non est derogatum.

O rány y męzbóystwo Szlachetckié y Kmiece w Mieśćiech Práwem Polskim ma bydź sądzono.

20. VStáwiamy / iż Mieszczánie Miast nászych/Szlachetckich y świetckich/ o rány y mężobóystwo práwem Polskim ludźiom ze Wsi nászych Duchownych y świetckich sprawiedliwość czynić będą powinni.

O tymże.

21. SKázuiemy / áby nápotym wedle stárych Krolestwá nászego vstaw o zábićié ábo rány Szlachcicow ábo ich Kmieci we wszytkich Miástách y Miásteczkách naszych Krolewskich/Pánow duchownych y świetckich/ nie sąd Mieyscki ale ziemski y Polski był chowan y zásądzon.

A gdźie tákowé práwo mieyscké będźie od mieszczan w tey rzeczy chowano / cztérnaście grzywien pieniędzy mieszczánie stronie niech przepádną: ktora z nich práwem Ziemskim iáko ná Roku záwitỹ tyle kroć/ ile tego będźie potrzebá / ma bydź wyciągána.

De Nobilibus, aut Kmethonibus Spiritualium, vel Nobilium, occisis vel vulneratis, in Ciuitatibus, Ius Polonicum est dicendum.

ITem statuimus, Quòd Ciues Ciuitatum nostrarum Nobilium & Spiritualium, pro vulneribus & homicidio Ius Polonicũ, hominibus villarum nostrarũ, Spiritualiũ & Nobilium, ministrare tenebuntur. Kázm. w Nieś. 1454 La. 95. HL 303. B/542 HP. 244.

De eodem.

DEcernimus: vt deinceps, secundùm antiquas Regni nostri Constitutiones, de occisis seu vulneratis Nobilibus, aut eorum Kmethonibus, in omnibus Ciuitatibus & oppidis nostris Regiis, Spiritualiumque & secularium dominorum, non Iudicium Ciuile, sed Terrestre & Polonicum, seruetur & locetur. Zyg. w Pio. 1538. HL. 304 / 542. HP. 244.

Vbi verò ciuile fuerit à Ciuibus in hac re seruatum: pœna quatuordecem marcarum pecuniæ Ciues ipsi parti soluenda puniantur: iure Terrestri, toties quoties opus fuerit, peremptoriè exigenda.

O MĘŻOBOYSTWIE. Tit: XVII.

ZA KAZIMIERZA Y IANA OLBRACHTA.

Kto Oycá, Brátá, ábo Sioſtrę zábiie. Maſs nyssśéy folio 563. lege 6.

Aczkolwiek práwo ść.

W drodze.

Z przygody broniąc ſie.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107 HL 108 / 195. HP. 254.

1. **IŻ czeſtokroć przydáie ſie / że mężobóycá z przygody zábiiáiący nie ieſt winien mężobóyſtwá: co ſie przygadza / gdy od ſiebie kto gwałtu gwałtem broni. Dla tego oſobliwie obiáſniáiąc vſtáwiamy ná té ſłáchćice y mężobóyce ſłáchćicow:**

Iż gdy kto ábo ná drodze ábo przeſćiu czyim záſiadſzy był zábit przez onego / którego dróge chćiał przekáźić / ábo zátrudnić: w tákowym mężobóyſtwie pozwánému mężobóycy niech bedźie doſyć ſześć świádkow ku ſpráwie: á tám przekonány nie wiecéy iedno 60. grzywien poſpolitych zá głowe ma záplácić przez ſiedźienia w wieży.

Pro homicidio, in ſui defenſione cõmiſſo, præſertim in via.

VErùm quia contingit ſæpènumero, caſualem homicidam minimè eſſe reum homicidii, quod vim vi repellendo cuenit: Idcirco ſpecialiter declaramus ſtatuentes, ad eos ipſos Nobiles & Nobiliũ homicidas: vt

Prá wo.

Cùm quiſpiam, aut viã, aut tranſitum alterius obſidens, occideretur per illum, cuius tranſitũ voluit præpedire, aut euntem moleſtare: in tali homicidio, citato homicidæ ſex teſtes ſufficiãt ſe expurgãti: & conuictus nõ plus, quàm ſexaginta marcas cõmunes, pro capite ſoluet, ſine turri

O tymże patrz wyżéy fo. 603. prá. 14. Aby.

O tymże wobronie mężobóyſtwie, maſs niżéy práwo 7. Mężobóyſtwo: parag:

A o mężobóyſtwie.

Pod Gléytem.

Ná Gośćincu.

Tenże La. HL. HP. támże.

2. **PRzekáźcá drógi ábo przeſćia poſpolitégo / gdyby tego który pod obroną poſpolitéy przeſpieczności iedźie / wpomie zábił: ma zań záplácić 120. grzywien poſpolitych: y karánie bedźie ná ſobie nioſł w wieży obyczáiem przerzeczonym.**

In via publica.

SEd idem, aut viæ aut tranſitus publici præpeditor, alium, ſub tutella communis ſecuritatis viæ, euntem temere interficiens, centum & viginti marcas cõmuniter currentis exoluet: punitionemque turris ſuſtinebit ordine præracto.

pátrz máło co niż. prá. 5. O mężoboyſtwie.

Z przygody.

W obronie dóbr y poddánych.

Tenże La. HL. HP. támże.

3. **A Cż o przygodnym mężobóycy / który ſie ná dróżze broni / wyssśéy ieſt poſtánowiono: wſząkże nád to vſtáwiamy: Iż mężobóycá z przygody ábo máietnośći ábo ſwych poddánych bróniąc / ieſli popełni mężobóyſtwo / chocby téż niechcąc to vdźiáłał:**

In defenſione bonorũ & ſubditorũ.

PRæterea, tametſi de caſuali homicida, in itinere ſe tuenti, ſic vt ſuprà definiuimus: tamen inſuper ſtatuimus: vt alius homicida caſualis, aut bona, aut ſuos defendens, ſi cõmittet homicidium, licèt non voluntariũ: nihilominus iure victus, pœna

wys. prá. 1. Iż cżęſto kroć.

bźiał ał: á wßákże práwem przekonány/ nie siedźiawßy w wieży/ sto y dwádźieśćiá grzywien pospolitych zá zábitégo będźie powinien záplácić.

Przedtym zá głowę ßlácheckę iedno trzy dźieśći grzywien płácono.

4. ACzby ten/ który zábiie człowieká/ wedle práwnych vstaw miał bydź ná gárdle karan: wßákże my one srogość vskramiáiąc vstáwiamy:

Iż kto zábiie ßláchećcá/ trzydźieści grzywien rodźicóm/ potomstwu y przyiaćiołóm: á który vtnie nogę/ rękę/ nos/ pietnaśćie grzywien: á kto wielki pálec vtnie ośm grzywien: á zá káżdy iny pálec trzy grzywny großy ochromionému ábo obrázonému ná pálcu/ táko wyßßéy iest rzeczono/ będźie powinien záplácić.

Pœna carceris non perpessa, centum & viginti marcas communes, pro occiso, exoluere teneatur.

Pro Milite olim occiso, tantùm 30. marcæ. & de vulneratis, aut mutilatis.

QVamuis occidens hominem, secundùm Dei & legum sanctiones, esset capitali pœna plectendus: Nos tamen rigorē illum temperantes, statuimus: Kázim. w Wiś. 1347. Ld. 22. HL. 107. B/194 HP. 249.

Quòd occidens Militem, triginta marcas parentibus, pueris vel amicis: mutilās autem in pede, manu vel naso, quindecem marcas: in pollice verò mutilans, octo marcas: digitum verò quemlibet talium amputans, tres marcas grossorum, ipsi mutilato, vel in digito læso (vt suprà dicitur) soluere teneatur.

Potym ßeśćdźieśiąt grzywien podnieśiono.

Maß máło co wyssßey folio 603. lege 14. Aby gwałtowników w ć.

Potym zá przygodnè mężobóystwo sto dwádźieśćiá grzywien y w wieży śiedzenié skazono.

5. OMężobóystwie ßlácheteckim przygodnym/które od różnych rozmie bywa powiedano że sie ostáło/ vstáwiamy:

Iż tákowi mężobóyce zá głowe máią záplácić sto y dwádźieśćiá grzywien/ y ná Rók y ßeść Niedźiel/ gdy będą práwem przekonáni/ do wieże máią bydź skazáni: áni karánia wieże żadnỹ obyczáiem niech nie vchodzą/ choćby téż z przyiaćioły zábitégo sie zgodźili.

A ieśliby tákowy mężobóycá boiąc sie karánia wieże z Królestwá vćiekł/ choć będźie osiádły choć niosiádły: niech będźie bezecnym przez Woźnych iáwné obwołánié opowiedźian.

Pro homicidio, postremò duplex pœna irrogatur: & sessio turris decernitur.

ITem de homicidio Nobilium casuali, quod à diuersis diuersimodè refertur casualiter perpetratum, statuimus: Ian Olbr. w Piotr. 1496 Ld. 107. HL. 108/ 194 HP. 249.

Quòd homicidæ huiusmodi pro capite soluant centum viginti marcæ: & per vnum annum & sex septimanas, victi iure in turrim deputētur, nec turris correctionem vllo modo euadant: etiamsi cum amicis occisi concordiam inierint.

Si verò talis homicida, timens turris correctionem, de Regno fugerit: siue possessionatus siue non: infamis ipso facto perpetuò pronuncietur per Ministeriales, proclamationibus mediantibus publicandus.

Prescriptia o głowę do trzech lat.

Præscriptio agendi pro capite.

Prescriptią tákąż naydźieß wys. fol. 604. le. 16. Rány. par. Dawność, &c.

6. VT calumniis malorum hominum via præcludatur: Consueuerunt enim quidam homines litigiosi, calumniosè viros innocentes de crimine homicidii cōmissi ante multos annos, querulosè accusare: cuius probatio vel expurgatio, propter facti vetustatem, haberi non potest: vnde statuimus: Kázim. w Wiś. 1347. Ld. 31. HL. 112. B/201.

Vt si quis de crimine homicidii vult accusare, vel agere contra aliquem: pœnam pro capite sibi cupiens vendicare & obtinere, antequam tres anni elabentur, à die criminis Commissi, hoc in Iudicium deducat, aliâs tribus annis elapsis, petenti & agenti pro pœna capitis obstabit Præscriptio, & exceptio Præscriptionis.

Otymże maß niżey legem 14. A iż sie zábieżały. Párag: A wßákoż.

Za Krola Zygmvnta Pierwszego.

O mężobóyſtwie dobrowolnym Práwo do piąći lat vczynionè.

Pœna cõtra homicidas, à Capit: deferendos, ſiue ſint poſſeſsionati, ſiue non: ad quinquennium duranda.

Zyg. w Pio. 1510. fo. 121. HL. 108. B. 198. HP 249

7. Mężobóyſtwá dobrowolné y wiádomé/ które zániechawßy Bożéy boiaźni/ y z náßą wielką nieuczćiwośćią w Królestwie náßym wkorzenily ſie od vpornych: które wßelką ſpráwiedliwość y vczćiwość poſpolitą zárzućiwßy/ rozmáitémi obyczáymi/ ná rozmáitych ſtanách przełożeńſtwá y ludźi częſtokroć przez kaźni w tych trzech leciéch od czáſu ſczeßliwégo Koronowánia náßégo poczynili.

Przeto będąc proßeni od wßytkiéy Rády náßéy oboygá ſtanu/ y od Ziemſkich Poſłów tù ze wßytkich źiem zebránych/á chcąc tákowé mężobóyſtwá vſtromić/ karáć y od daláć/ zá wßytkich przerzeczonych Rad náßych zwoleniem/ pochwaleniem/ tákowy ſtátut vchwalamy, który do piąći lat trwáć ma/ y który ma bydź ná wßytkie winné nieodpuſczeńić ściągan.

Jż gdy ſie przyda: Że ßláchćic ßláchćicá w domu/ ábo ná dróżce dobrowolnéy/ ábo ná iákim mieyſcu chcąc zábić: obiecuiemy y przyrzekamy (ſtátut ſtáry o tákimże mężobóyſtwie ábroguiąc do tąd/ póki ten teráźnieyßy iáko ſie rzeklo będźie trwał) Jż tákiego mężobóyce/ iáko ſkoro od Stároſty w którégo Stároſtwie ten zły vczynek będźie vczynion/ y od Káßtelaná/ ábo Sędźiego/ ábo Podkomorzégo Ziemie Nam to będźie opowiedźiano/ ábo zkąd indąd do náßéy wiádomości przyydźie/ przed oſobę náßę gdźiekolwiek ná ten czás z Dworem náßym ſcześliwie będźiemy/ pozwać roſkażemy: á ten pozew od oddánia przez dwu Szláchćiców y Woźnego będźie w ſobie zámykał Termin ßeść Niedźiel.

A gdy tákowy mężobóycá przed námi ſtánie/ y o iego złym vczynku nam będźie daná pewna/ iáko ieſt powiedźiano/ wiádomość: tákowégo nieodpuſczenié wieźieniém w wieży rok y ßeść Niedźiel będźiemy y obiecuiemy káráć/ ná pierwßym Roku iáko záwitym/ Dekret przeciwko niemu vczyniwßy: od którego Roku nie będźie mu wolno do źiemie ábo Powiátu odzywáć ſie ábo ápellowáć.

A gdy

Homicidia voluntaria & notoria, quæ poſtpoſito Dei timore, ac cum noſtro dedecore in Regno noſtro inoleuerunt, (vt à temerariis, omni Iuſtitia atque publica honeſtate procul pulſa, diuerſis modis, in diuerſi ac cuiuſlibet ſtatus, ordinis ac dignitatis homines, crebris vicibus impune, prout hoc triennio hactenus à tempore noſtræ fælicis Coronationis patrata ſunt.

Petiti à Conſiliariis Regni noſtri ſtatus vtriuſque vniuerſis, & à Terrarum Nunciis, hic ex omnibus terris congregatis, compeſcere, punire & remouere volentes: de omnium præfatorum Conſiliariorum noſtrorum conſenſu & approbatione, ad quinque annos hinc duraturum, tale ſtatutum condidimus in omnes noxios irremiſſibiliter exercendum.

Videlicet: cùm cõtigerit, quòd aliquis homo Nobilis hominem Nobilem in domo, ſiue in ſtrata publica, aut in loco aliquo, data opera interfecerit: promittimus & ſpondemus (veteri Statuto de ſimili homicidio tantiſper, quamdiu iſtud, vt permiſſum eſt, durare debet, abrogato), talem homicidam, cùm primùm à Capitaneo, in cuius Capitaneatu ſcelus patratum fuerit, cum Caſtellano vel Iudice, vel Succamerario eiuſdem Terræ, Nobis nũciatum fuerit, ſiue alundè ad noſtram cognitionem venerit, ad noſtram præſentiam, vbicunque tunc cum Curia noſtra fæliciter conſtituti fuerimus, literali citatione aduocare. Citatio verò ab oblatione per duos Nobiles & Miniſterialem, continebit in ſe terminum ſex hebdomadarum.

Cumque talis homicida coram Nobis comparuerit: & de eius facinore, Nobis (vt præmiſſum eſt) conſtiterit: eundem irremiſſibiliter carcere turris, anno & ſex hebdomadarum ſpatio puniemus & punire promittimus: in primo termino tanquam

A gdy táki mężobóycá przerzeczonym obyczáiem siedzenié w wieży wypełni / będźie powinien powinowátym zá zábitégo sto y dwádźieśćiá grzywien pieniędzy zá głowe hnetże zápłácić: ábo w dobrá/ które ták wiele będą ważyć/ dáć istotné wwiązánié: ábo ták długo będźie w więźieniu siedźiał/ póki nie zápłáci.

A ieśliby sie przydáło/ iżby mężobóycá pozwány przed námi nie stánął: ieśli będźie osiádły/ niech wßytkié dobrá swé/ które my do skárbu nászego obroćimy/ trácí: y przedsie będźie powinien ku podieciu káránia przerzeczonégo / gdy do rąk wpádnie. A gdy będźie przez nas doskátecznie skaran/ y głowe zápłáci: dobrá iego przez Nas wzięté máią bydź iemu wróconé.

Tákże ieśli mężobóycá nie osiádły / á o mężobóystwo przez pozew náß v fáry ábo w plebániéy/ do któréy przynależy/ pozwány niepoßłußnie przed námi nie stánie: ma bydź iáwnym wywołániém przezeczći obwołan/ y nieprzyiácielem oyczyzny osądzon

A którykolwiek tákowému láski iákie będźie pokázował/ onégo v siebie chowáiąc/ ábo z nim záchowánié máiąc: niech ták długo będźie mian zá bezecnégo/ póki sie nie spráwi / y tym karániém ma bydź karán/ które on ná sobie nieść miał.

A ieśliby tákowy mężobóycá zámkniony w wieży onéy vmárł / nie będźie powinien potomkóm zá głowe płácić.

A Stárostowie bądź zastáwné bądź wolné Stárostwá máiący/ ieśli nam tákowych mężobóyców wczás nie odnioßą/ od nas winą nie odpuszczoną będą karáni: to iest będą musieli ci którzy máią zastáwné Stárostwá / zápłácić nam sto grzywien pieniędzy: tylekroć / ile przed ßeśćią miesiecy nam tákowych mężobóycy nie oznaymią/ y tákowy vczynek zátáią: á tym którzy máią wolné Stárostwá/ Vrzędy weźmiemy: á stárośćie przysięgą sie odwiędź/ iż o tákim mężobóystwie nie wiedźiał / ieśli będźie potrzebá/ dozwolić mamy.

A o mężobóstwie/ które sie komu przyda w obronie/ gdy go nayda że ie tym sposobem vczynił / tákowy postępek będźiemy chować: to iest / pozowiemy Mężobóycę przed nas/ gdźiekolwiek wten czás będźiemy: y onégo gdy stánie wedle mężobóystwá dopuszczonégo według woléy nászey bedźiemy

quam peremptorio contra ipsum sententia promulgata: à quo termino, nequaquã eidem ad terram seu districtum appellare licebit.

Et cùm homicida (vt præmissum est) carceris pœnã expleuerit: tenebitur proximis interfecti cẽtum viginti marcas pecuniarum, pro capite in continenti soluere: aut in bona æquiualentia, realem dare intromissionem: aut tamdiu in carcere sedere, quàmdiu non soluerit.

Et si contigerit, quòd homicida citatus coram Nobis non compareret: si idem fuerit possessionatus: bonis suis omnibus per Nos, fisco Regio applicãdis, priuabitur: & denique erit obligatus, ad subeundam pœnam præfatam, cùm in manus inciderit. & cùm punitus per Nos sufficienter fuerit: & capitis pretium persoluerit: bona sibi, per Nos recepta, restitui debent.

Similiter si homicida impossessionatus, & citatus pro crimine huiusmodi, per literas nostras, in Parochia ad quam pertinet. cõtumaciter coram Nobis non cõparuerit: debet publico edicto infamis pronunciari: & hostis patriæ iudicari.

Et quicunque tali fauores præstiterit, ipsum apud se seruando, & secum conuersationem habendo: infamis habendus est tamdiu, quàmdiu se non purgauerit: & ea pœna puniẽdus, quam ille ferre debuit.

Si verò talis homicida, carcere inclusus ibidem moreretur: non tenebitur successoribus solutionem pro capite impendere.

Capitanei autem, siue oppignoratos siue liberos Capitaneatus habentes, si Nobis tales homicidas tempestiuè non detulerint: à Nobis pœna irremissibili punientur: videlicet cogentur illi, qui oppignoratos Capitaneatus habent, soluere nobis centum marcas pecuniarum: toties quoties ante sex menses Nobis eiusmodi homicidas non patefecerint: facinusque ipsum subticuerint: liberos autem, Capitaneatu priuabimus. Capitaneo verò se expurgandi proprio iuramento, quod ei de tali homicidio non constiterit, concedemus (vbi id opus esset) facultatem.

Super homicidio autem, quod alicui se defen-

*wys. prá. 1. 13. cz. sto-kroć.

bedźiemy sądźić: ábo iemu żeby sie spráwił skażemy.

A ieśliby pozwány nie stánął/ták go skażemy: áby był karan/ iáko iest opisano o mężobóystwie dobrowolnỹ y wiádomym.

se defendendo, dum inuaditur, in aliquẽ committere acciderit, talem progressum seruabimus: videlicet, citabimus homicidam ad præsentiam nostram, vbicunque tum fuerimus, eundemque, cùm comparuerit, iuxta qualitatem homicidii commissi, ex arbitrio nostro iudicabimus: seu expurgationem eidem decernemus.

Si verò citatus nõ comparuerit: ita puniendum declarabimus, vt est in articulo homicidii voluntarii & notorii præmissum.

Tym právem opisánym karánè bydź miály wßytkié mężobóystwá przed tym státutem popełnionè.

De homicidijs, ante commissis, superiori statuto quinquennali vindicandis.

Zyg. wPio. 1510. fol. 13. HL. 109 / 197. HP251.

8. Kázuiemy też zá zwoleniém wßytkich Rad y Posłów/ od czásu szczesliwéy Koronácyiéy náßéy/ áż do tego czásu/ że wßytkimi mężobóycy tákowymi/ iáko przerzeczono iest/ obyczáiem przerzeczonym postąpić y karáć: áby nie zdáliśmy sie złoczyncóm folgowáć.

DEcernimus etiam omnium Consiliariorum & Nunciorum consensu & consilio, à tempore fælicis nostræ Coronationis, vsque hactenus, omnes homicidas huiusmodi (vt præmissum est) modo prædicto aggrediendos, & puniendos, ne malefactis temperasse videamur.

To právo nyssè zániedbánè, do cztèrech lat záś odnovionè Roku 1523.

Hoc ipsum superius statutum cõtra homicidas, Anno 1523. ad quatuor Annos renouatur.

Zyg. wPio. 1523. fo. 30. HL 109. B/ 197 HP251.

9. Iż po zániedbániu státutu nászego o mężobóystwách/ wielką śmiátość y swą wolą poddáni náßy wźieli: y mężobóystwá przez rozßelkiego ná Bogá y ludźie baczenia czynią ták/ iż iuż wiele ich nie tylko w domiech ále y w kościołách nie są przespieczni.

A ták chcąc te ßkáradą swąwolą wstrzymić/ státut náß ná seymie Piotrkowskim Roku Pánskiégo 1510. przeciwko mężobóycóm vczyniony/ ále potym zániechány/ we wßytkich punktách y we wßytkim iego bzmieniu do mocy y władzéy piérwßéy przywracamy: y on do cztérech lat/ ktore posobie póydą/ chcemj ábyst exequowány.

QVia post intermissum statutũ nostrũ, de homicidiis, in magnam audaciam & insolentiam, subditi nostri acti, passim homicidia, absq; vlla Dei & humanitatis ratione cõmittunt: nec iã quisq;, etiã in tẽplis, nedum in domibus, tutus esse potest.

Volentes hanc enormem licẽtiam coèrcere, statutum ipsum nostrum, in Conuẽtu Petricouien de Anno Domini 1510. contra homicidas editum, sed postea intermissum, in omnibus punctis, & toto eius tenore, vigori & authoritati pristinæ restituimus: illudque ad quatuor Annos, proximè sequentes, debitæ executioni demandari volumus.

Tóż právo do trzech lat ponovionè.

Denuò ad tres Annos renouatur:

10. NVnciis omnium Terrarum Regni instanter petentibus, Senatoribusque vniuersis assentientibus, decernendum duximus & decernimus: vt statutum contra homicidas Anno M. D. XX. III. in Conuentu Petricouiæ editum, ad trium Annorum decursum innouetur, prorogetur, & in executione ponatur. Cuius vigore & iuxta illius dispositionem omnia homicidia à die inchoati præsentis Conuentus commissa, & postea ad trium Annorum decursum committentes puniri debent.

Tó záś právo Roku 1538. do Roku ponovionè, z śiedzeniém w wieży ná dnie.

Rursus Anno 1538. istud etiã statutũ, intra annũ exequendũ reassumitur: adiũcta in fundo turris sessione.

11. KV pohámowániu rospustnych ludźi śmiałości/ która iest ku zábiciu ludźi bárzo prędka/ zá rádą Senatorów Koronnych y Posłów Ziemskich/ státut o ostárzeniu mężobóyc/ znowu wźiąć y odnowić vmyślili śmy: y ten będźiemy wypełniáć do wyścia iednégo Roku/ z tym to przydatkiem.

Iż mężobóyce ostárżeni/ y przez nas do wieże skazáni/ tákową kárę ná dnie w wieży máią ćierpieć Rok y zupełné sześć Niedźiel: od któréy wieże przez nas nie będą mogli będź áni máią wyzwoleni.

A Stárostowie mieysc pilnie máią opátrować: áby mężobóyce nie ináczéy/ iedno nádnie w wieży pokutę czynili: á zgodá która z powodem vczynią/ nic ich wspomagáć nie ma.

niż. prá. 16 Statuty par. Co iż iest.

Którzy ieśli ináczéy vczynią: winę sto grzywien stronie powodowéy máią záplácić/ á Stárostwo przez nas ma im będź wźięte.

Wyssè právo skázonè, á právo Królá Olbráchtá do vżywánia przywrócenè.

12. PRosili nas Posłowie Ziemscy: áby karánié omężobóystwo nie było ták surowé/ iáko ná przeszłym séymie Piotrkowskim iest nápisáné.

My tedy ich prośbą zwyćiężeni (gdy sie im to zdálá rzecz słuszna/ áby o to prosili) Dekret Roku konstiego w Piotrkowie o mężobóycách zá náss y Rad królestwá nászego zdániém vczyniony/ káżemy y on ábroguiemy: á ten chcemy stać y mieć w mocy: który w téy rzeczy od Naiáśnieyszeg Janá Olbráchtá brátá nászego niegdy Królá był vstáwion.

"wys. prá. 5. O mężoboóystwie.

Prawem Olbráchtowym, mężobóystwá ná gárdle máią być karánè: Opiekunowie o głowę: Woiewodowie o mieysce, gdźie sie mężobóystwo stáło scrutinia czynić máią: á słudzy zá Pány karáni być nie máią.

AD refrenandam licentiosorum hominum audaciam, ad necandos homines plus nimiò promptam: de consensu Senatorum Regni & Nunciorum terrarum, statutum super delatione homicidarum reassumendum & innouādum duximus: illudque exequemur, ad decursum vnius anni, eo adiuncto: Zyg. w Pio. 1538. HL. 109 B/197. HP. 252.

Quòd homicidæ delati, & per nos ad pœnam carceris condemnati, pœnam huiusmodi in fundo turris sustineant, ad vnius anni & sex septimanarum decursum integrè. à qua per nos absolui & liberari non debent, neque poterint.

Et Capitanei locorum diligenter prouidebunt: vt homicidæ non aliter quàm in fundo turris, pœnitentiā agant: cōcordia etiā, cū Actore inita, nihil eos iuuāte.

Contrà facientes, pœna centum marcarum, parti Actoreæ soluenda, multari, atque Capitaneatu ipso priuari per nos debebunt.

Superius Statutum aboletur: & Statutum Regis Alberti, in vsum restituitur.

PEtierunt à nobis Nuncii terrarum: vt occidendorum hominum pœna non sit eius asperitatis, quæ præterito Petricouiensi statuto circumscripta est. Zyg. w krá. 1539. HL. 109 B/193. HP. 252.

Nos eorū precibus victi (quando hoc illis, vt peterent, æquum visum est) decretum anno superiore, Petricouiæ de homicidis, de Nostra, Senatorum q; & Consiliariorum Regni nostri sententia factum, interdicimus & abrogamus: atq; id valere volumus, quod eadē de re à Serenissimo Ioanne Alberto, fratre nostro, olim Rege fuit constitutum.

Homicidia Statuto Regis Alberti plectantur: Tutores pro capite agant: Palatini cum Dignitarijs de loco cædis in colloquijs scrutentur: & serui pro Dominis nonpuniantur.

13. TAmetsi hortatu Senatorum nostrorum, inter Nuncios terrestres hæc fuit disceptatio orta: vt aliter homicidia voluntaria, & casualia, præterea in templis, in domibusque commissa expenderentur: nihilominus postremò in hoc stetit: vt statutū Regis Ioannis Alberti, de eo conditū, in robore conseruaretur. hoc eidē adiecto. *Sigis. Cruc. 1543 HL. III/ 198.*

Quia cùm aliquis occideretur pater minorennium puerorum: tunc Tutor, tàm

inſcriptus, quàm conſanguineus aut cognatus, pro capite occiſo agere, iuxta iuris formam: & probationem, quæcunque pueris (cùm haberent annos diſcretionis) ſeruiret, talem quoque pro capite eodem facere debet: & poſtea pueris illis de eadem pecunia capitis rationem reddere, cùm ad annos diſcretionis peruenerint, tenebitur.

Quòdſi etiam ille homicida, poſt facinus perpetratum homicidii moreretur priùs quàm ad iudicium attraheretur: tunc pueri & alii Succeſſores eiuſdem homicidæ; tantùm euadunt ſeſſionem in turri: ſed non recipientes ſibi dilationem ad annos diſcretionis, in primo termino, tanquam peremptorio, citati pro mercede capitis, illi Tutori, vel illis quibus pater vel conſanguineus fuerit occiſus, reſpondere tenebuntur.

Pro aliis verò cauſis, cùm pater citatione occupatus moreretur: tunc pueri etiam minorennitate ſeſe tueri non poterint. Sed ſi pater non fuiſſet citatus: pueri obtinebunt dilationem ad annos diſcretionis: iuxta ſtatutum.

Quòdſi etiam homicida viueret, & iure conuinceretur: talis in fundo turris ſedere debet, nemine excepto: ſine indulgentia illius Capitanei, apud quem ille homicida pœnam huiuſmodi ſuſtineret.

Et ne poſtea Reus, in hac conuictione euaderet pœnam: innocens autem patiatur: (communiter enim ditior conuincitur, paupere dimiſſo, in hoc caſu Palatinus illius terræ, in qua huiuſmodi parricidium perpetratum fuerit, cum Caſtellanis & aliis Dignitariis, ac Officialibus terreſtribus illius terræ, in colloquiis ſcrutinium facere debet, de culpa vel innocentia illius homicidę: vt ea cautela, innocens pro ſonte nõ patiatur.

Sic etiam Palatinus cum Caſtellanis, Dignitariis & Officialibus terreſtribus, ſcrutari debet de tali homicidio: (ſi quod acciderit) cùm quis defendendo vitam ſuam occiderit quempiam, in via, in hoſpitio, vel in domo: de nocentia vel innocentia eius: ſecundùm inuaſionem, vel inequitationem iſtius occiſi: & ſi circa occiſionem dominus ſolus fuit vel non fuit: & ibidem, poſteaquam cognouerit Palatinus cum aliis Dignitariis & honorariis terreſtribus, homicidam condemnabunt ad id, quod eius culpæ iure debetur: hoc eſt iuxta decretum probationis per Iudicem factum, condemnabunt illum ad turrim. Etenim decernendo probationẽ actori, cum controuerſia partẽ, quæ ſi ad hoc & tale ſcrutinium trahetur, ad iudicium colloquii remittere tenebitur.

Quòdſi aliquando, circa litem domini, famulus aliquem occiderit; tunc iuxta ſtatutum, dominus debet culpari, & non ſeruus.

O mężoboyſtwie ſłáchetckim, przez cłowieká ſtanu proſtégo, máſz wyſſéy fol: 603.

práwo 15. Gdy proſtégo / ic.

Za Krola Zygmvnta Avgvsta.

Zygmunt Auguſt odnowił obá ſtátuty, Olbráchtówy Zygmuntów 3 preſcriptia.

Zyg. Aug. 14. Iż ſie zábieżały w Koronie wielkie mężobóyſtwá / tedy ponawiáiąc ſtátutu Krolá Olbráchtá Stríiá/y Królá Je M Zygmuntá oycá náſzégo vſtáwiamy:

Iż káżdy mężobóycá zá przekonániem roku y ſześć niedźiel ná dnie w wieży ſiedźieć ma: á My ſiedzenia żadnému odpuſczáć nie mamy.

A któremby Stároſtowie zfolgowáli/ábyz nich winá wedle ſtátutu Krolá J. M. oycá náſzégo/ Roku 1540. *bráno byłá.

Co

De homicidio innouatur lex Ioannis Alberti, & Sigiſmundi, Præſcriptioque roboratur.

QVia in regno noſtro multa homicidia inualuerunt: propterea innouando ſtatutum Regum, Ioannis Alberti patrui, & Sigiſmundi patris noſtri, ſtatuimus:

Quia vnuſquiſque homicida, poſteaquam conuictus fuerit, annum & ſex hebdomadas, in fundo turris ſedere debet: & nos huiuſmodi ſeſſionem nulli remittere debemus.

Quibus autem homicidiis Capitanei, de ea pœna aliquid remitterent, aliâs zfolgowáliby: vt ex illis pœna iuxta ſtatutum ſereniſs.

Podobno bydź ma. 1510. To bowiém práwo którégo tu gmianka czyni ieſt wyſſéy fo. 608. lege 7. Mężoboyſtwá. &c. Ale Roku 1540. niemáſz práwá o tym żadnégo.

Co nie iedno o tych / ktòrzy iuż zá pánowánia náßégo mężobóyßtwá popełnili/ álé y o tych ktòrzy ßie tego zá oycá náßégo dopuścili / rozumieć ßie ma / iedno żeby práwem byli przekonáni.

ſereniſs. parentis noſtri, anno 1540. conditum recipiatur,

Quòd quidem non ſolum de his, qui tempore noſtri regni homicidia commiſerunt: verùm etiam & de illis, qui hoc ipſum facinus tempore ſereniſs. parentis noſtri commiſerunt, intelligi debet: tantùm, vt iure ſint conuicti.

Awßákóż przeſcriptia ma ißdż o głowie wedle ſtátutu

Tamen præſcriptio de homicidio in robore conſeruari debet.

Pátrz wyż fo. 607. prá. 6. Vt calumniis.

Tenże o ſcrutiniách práwá vczynił. Które maß málo niżéy.

Tit: XVij *O ſcrutiniách.*

Tenże dekretá vczynił ná Głównıki. O czym pátrz niżéy w tychże piątych księgách w części dźieśiątéy. Tit. 1. leg: 3. Wßytkim wobec.

Za Krola Stephana.

Stephan Król poprawił zſtrony wieże. Art: Siedzenie Glownikom.

15. Acż ſtátutá doſtátecznie ſą o Głównikách opiſáné/ iáką wina máią bydź iure mediante karáni. Jednák nic ná to nie bacząc/ Stárościowie y ich namieſtnicy/ gdy kogo o zábićie głowy ná dno do wieże ſkażą/ w wieży pietry y kominy głównikom budować y támże ſiedzieć dopuſczáią. Przetóż chcąc My ad debitam exequutionem ſtátutá ná głównikí przywieźdź/ ſeymową vchwałą znáyduiemy:

Steph. w War. 1578. Con. 188. B.

Iż ktòrzyby z Stárościów ábo z vrzędników ich ważyć/á napiérwe iáką w wieży Głównikowi dopuścić wzgórę / á nie ná dnie ſiedzieć śmiał / táki Stárościá ábo vrząd iego ma bydź karan winą 14. grzywien/ toties quoties bylby pozwan przed ſąd ziemſki od ſtrony bolącéy / á było to nań przewiedźiono / iż folgował głównikowi ſiedzeniem w wieży / nie wedle dekretu ſądowégo ná dnie / część ſtronie bolącéy wolno będźie záwße dowyrzec/ iáko główník y kędy ſiedźi: á Stárościá niéma mu tego bronić / ſub pœna ſuperius deſcripta, toties quoties citabitur, peremptoriè cum remiſſione ad viciniorem Capitaneum.

Za Krola Ie° M. Zygmvnta III.

O mężobóycách, ſcrutiniách, y wieży.

16. Iż ſtátuty przeciw mężobóycóm vczynione/ do tych czásów w exekutią nie przychodźiły/ dla czego mordérſtwom zábieżeć ſie niemogło: bo ći / ktòrzy mieli popiérać ná głównikà y conuictią głowy czynić/ iednáli ſie/ y głowę záiednawßy/ ábo kogo inßégo w relácyéy/ á drudzy zmyſloną oſobę ná zmowie miánowáli: ábo w procesie ſądowym ták folgowáli/ że główniey winy práwem opiſánych vchodźili.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 32.

Co iż ieſt przeciw práwu/ ktòre tákowégo iednánia broni: Przetóż (iż winá ſiedzenia w wieży ieſt pœna publica) wáruiemy: áby ſie o głowę zábitą ßlácheteką / powinni ktòrym należeć będźie/ ták nie iednáli/ iákoby główník ſiedzenia w wieży vchodźił: álé żeby nadáléy do dwunaśćie niedźiél relácyą ábo proteſtácyą obwiedźienia głowy w Akrá Grodzkié/ pod ktòrą Jurisdicią mężobóyßtwo ſie ßtáło/ prawdźiwie wwodźili/ y w práwie należnym według wyſtępku/ ſine intermiſſione popiérali y pokonáli.

Zwyż. prá. 11. Ku pobá mowániu par. A Stárościowie.

Tego dokładáiąc/ iż ieſliby ſie zábićié ßtáło dáleko od przyiaciół zábitégo/ żeby ták prędko do vczyniénia relácyey przybydź niemogli: tedy od piérwßéy wiádomości/ vczynić ią iáko napiérwéy/ y popiérać o głowę będą powinni.

A żeby ſie ludźie tym wiecéy od mężobóyßtwá hámowáli / opátrzywßy to/ áby eam Pœnam publicam nikt nieuchodźił / podwyßßamy záplácenié pieniężné głowy ßlácheteckiéy ad duplum: to ieſt/ głowę zábitą bronią ręczną/ ná dwieście y czterdźieści grzywien: á z rußni-

á zrußnice/ ná cztéry ſtá y ośmdźieśiąt grzywien. Ktorą ſumme głównik ma odłożyć potomkom niż zwieże wynidźie.

A ieſliby mężobóycá w wieży vmárł/ przedśiętá ſummá z dóbr iego ma bydź płácona otomkóm zábitégo.

A ktoby będąc conuictus, do wieże czáſu náznáczonégo nie ſiadł/ábo potym z niéy wyßedł nie wyśiedźiawßy/ ma bydź infamis ipſo facto, vigore præſentis ſtatuti, ktory przez Stároſte z vrzędu zá przypozwem do ſądu Grodzkiégo wydánym/ ſine quibuſuis dilationibus & exceptionibus, ma bydź publikowány y obwołány: y tákże przez Stároſte ábo ſtronę ímány/ y ná gárdle karány/ y dobiá iego æquiualentia pœnæ, máią bydź podáné ſtronie obiáżonéy/ áż do zapłáty głowy per ſucceſſores iureuicti.

To ſie má rozumieć/ ieſliby kto in cauſa criminali, ratione inſidioſi homicidii, vel alterius cuiuſuis criminis był przeſądzon dekretem Séymowym/ ábo w Grodźie w Artykułách Grodzkich/ y z dóbr iego zapłátá głowy/ ták y zá inßé exceſsy/ nagrodá ma ſie zſtáć vkrzywdzonému według ſłußnośći/ dokąd dóbr zſtawa.

A gdźieby ſie kto ważył tego/ żeby mimo te Conſtitucyą/ głowę zábitą/ ochraniáiąc kogo w ſiedzeniu w wieży/ záiednał/ ábo o nie nadáley do roku po zábiciu nie pozwał/ y nie popiéral/ ábo potym nie conwincował/ dla tego áby mężobóycá wieże vßedł: wolno będźie inßému powinnému choć dálßému/ z ktoreykolwiek linii/ o to czynić/ y conwincowáć/ ktoby iedno chćiał vindicare pœnam ſeſſionis turricæ.

A ktoryby głowę zábitą pokrywáiąc ſiedzenie w wieży záiednał: máią obádwá/ ták mężobóycá/ iáko y tákowy przyiaćiel zábitégo winą wyßßéy opiſáną/ ná mężobóycę vczyniona bydź karáni. O co tymże dálßym powinnym zábitégo czynić wolno będźie.

A gdźieby y tych nie było/ ábo ná nich zchodźiło: tedy Vrząd Grodzki ná Trybunale o wieże czynić powinien: wßákże to wßytko/ ma powołánie officioſe vczynioné vprzedźić.

Tóż ſie ma ściągáć ná opiekuny/ ktoryzby głowę zábitą z ſtrony wieże záiednáli. A ßákoż z ſtrony popiéránia głowy przez opiekuny/ ták obiaſniamy: że gdyby o głowę imieniem ſiérót popiérać niechćieli/ tedy od opiek máią odpadáć: á temu ktoryby popiéral/ zupełne práwo opieki ma należeć.

A ieſliby opiekun żaden conwincowáć niechćiał: tedy ma bydź odłożono minorenni do lat iego.

Státut o mężobóyſtwiech/ w obronie zdrowia vczynionych/ gdyby ſie to iáſnie ex ſcrutinio pokazáło/ w mocy zoſtáwuiemy. *wys. prá. 1. Iż częſtokroć.

Homicidia záś caſualia ták decláruiemy/ że tylko rozumieć ſie ma w tym caſus, gdyby kto nie máiąc z kim przed tym contentiones, rixas & odia, z przygody zábił człowieká. *wys. prá. 2. Acz oprzygodnym.

Ale w Mieśćie/ we Wśi/ przy domu/ gdźie ludźie chodzą/ tákże w przeyźrzyſtym polu/ gdy kto z rußnice zábie/ allegatio caſus iśdź mu niéma.

A iż w tym wßytkim potrzebné muſzą bydź ſcrutinia, tedy poſtánawiamy/ iż máią bydź wypráwowáné/ tám ad actum quemuis criminalem, quám Ciuilem, o głowę zábitą y záiednánié iey/ ná Rocéch ziemſkich ábo Grodzkich pierwßych/ poſt obductum crimen, gdźie ſie táki vczynek ſtał/ tym obyczáiem.

Iż ma Aktor pozwáć obwinionégo do wywiedźienia ſcrutinium: ktorégo pozwu kłádźienié ma vprzedźić rok/ namniéy dwie Niedźieli: ná ktorym roku obiedwie ſtronie będą powinné ſcrutinia ſwé wywodźić/ vczyniwßy naprzód przyśiegę/ iż tych świádkow/ ktoré będą ſtáwić/ nie przenáśieli/ áni ſą przez nie corrupti.

A máią wiedźć świádki wiáry godné/ ktorymby oná rzecz mogłá bydź nalepiéy wiádoma/ nie biorác ſie ná swóy pozew do wypráwowánia inßégo ſcrutinium: w czym ma bydź ſąd on oſtrożny/ áby z pilnośći ſam przez ſie/ nie przez Subſtituty/ iáko napilniéy te ſcrutinia odpráwował/ przez okoliczności y pytánia/ doſtátecznie świádki exáminuiąc: exáminowánych z drugimi nie ſpuſzczáiąc: y ieſliby ktory w czym był varians, informatus, ábo fauoriſans, áby to notował/ iżby ſie iáko nalepiéy/ własność rzeczy pokazáć mogłá.

Oczywiſtych świádkow ma bydź piérwßé vważenié: á pluralitas tych/ zwłaſzcza ktoryzby

rzyby ex auditu świádczyli/ nie ma bydź nie potrzebnie pisána/ oprócz żeby który co specialiter ad inuestigandam rei veritatem powiedźiał.

A iż sie káżdey rzeczy ważność y położenie/ nawiecéy dwunaśćia świádków pokazáć może: tedy do tych scrutinia żadna stroná/ dla niepotrzebnego zátrudnienia sądu/ wiecéy ich nád to wwodźić niéma: którzy nie z kártek pisánych máią deposicyé czynić/ ále z powieśći ich/ sąd świádectwá ma przyymowáć.

A iżby té scrutinia tym prawdźiwśé wypráwowáć sie mogły/ áby káżdy ktoby iedno był pozwan do oddánia świádectwá in scrutinio, peremptorie stánąć/ á przysiege/ ábo vczynić/ ábo téż iesliby niechćiał przysiądz/ pod wiárą á sumnieniem prawdę powiedźieć był powinien: ktemu y poddáné Pan ich/ iesliby był pozwány/ do scrutinium stáwić ma pod winą stá grzywien/ ktorą on sąd zárázem ma ná tym skázáć/ ktoryby był contumax: y ábo świádczyć sam/ ábo poddánych stáwić niechćiał/ cum remissione ad loci Capitaneum pro exequutione facien:

A iesliby to komu zádano było/ iżby którego z poddánych iego niedostawáło/ áby drudzy poddáni postáwieni pod przysiegą zeználi/ iż go pod ich Pánem niemáß áni go pozew zástał.

Tóż mieszczánie náßy/ y inßych Miast y Miásteczek Duchownych y Swieteckich Pánów/ powinni vczynić/ gdy oto requirowáni beda przez pozew od stromy któreykolwiek/ y świádectwo dáć przed sądem/ ábo vrzędem przysiągßy/ pod winą wyssśéy opisáną.

A gdyby téż z inßego Woiewództwá kogo pozwano do scrutinium, tedy tákowemu/ gdyby ná on rok prze dáleko sć drógi iáchác niechćiał/ wolno bedźie w swoim Grodźie przed vrzędem Stárośćim: á w Prusiech przed Mieyscim świadectwo swé/ obyczáiem wyssśéy opisánym/ dáć: które świádectwá tákowe nie máią bydź ważné/ tylko od oczywistych świádków/ y to tákich/ którzyby do tego obyczáiem wyssśéy opisánym pozwáni byli.

A té wßytkie scrutinia spisáné máią bydź in occluso rotulo záwárte/ y stronam káżdemu iego wydawáné.

To téż opátruiemy/ áby wieże ná główniki wßedy w Powieciech przez Stárosty/ ábo Dźierżawce náße/ były ták nápráwione y porównáne/ iákoby nie były siedzenia grożße w iednych niż w drugich: ále żeby wßedy od okná/ którym w pusczáią do wieże/ namniey ná dwánaśćie łokći wgłąb iednáko były: á to nadáley do s. Michálá bliśko przyßłego/ pod winą dwu set grzywien/ o którą ná Trybunale Stárostowie y Dźierżawcy beda powinni odpowiádáć.

A gdźieby w którym powiecie wieże nie było/ tedy siedzenie ma mieć głównik w wieży głównego Miástá Woiewództwá ziemie onéy.

O mężobóystwie Plebeiorum.

17. KToby zábił plebeium hominem rusticanum, Szláchćic/ przepada trzydźieści grzywien/ którey winy Pánu którego był zábity połowicá/ á Potomkom zábitego druga połowicá przysądź ma. Plebeius autem occidens plebeium, capitis pœna puniatur, w czym: téż scrutinia záchowáné bydź máią. Rány plebeiorū in duplo płácone bydź máią. Steph. w Wár. 1581. Con. 213. B

O Pomocnikách

O mężobóystwo ieden ma by ć obwiniony, drudzy niech sie správuią

18. JEśli ich wiele/ to iest/ dwá ábo trzey ábo cztérzey o mężobóystwo beda obwinieni: ácz zstárádawná przez przysiege tego który obwinił/ wßyscy winą mężobóystwá

Vnus de homicidio accusetur: Cōplices verò expurgēt se de obiectis.

ITem si plures, puta duo vel tres aut quatuor, de homicidio accusentur: licet antiquitus per iuramentum accusatoris, omnes pœna homicidii puniebantur: Nostamen Káz. wielki 1347. Lazar B. HL 107/ 193. HP2.

żobóystwá byli karáni: wßákże my tákową przysiege rozstrzygáiąc/vstáwiamy:

Iż ieden tylko przez przysiegę powodowę o mężobóystwo ma bydź skazan y karan: á inni towárzyßе obwinionégo przez dobré y słußné świádki o mężobóystwo/ y o rány będą powinni sie spráwić: á ináczéy/ to iest/ ieśliby w spráwie vstáli/ niech będą karáni.

tamen huiusmodi iuramẽtum restringentes, statuimus:

Quòd vnus tantummodo, per iuramẽtum Actoris de homicidio condemnetur & puniatur: Consortes verò eiusdem accusati, per probos & idoneos testes, de homicidio & vulneribus, se teneãtur expurgare: aliâs, in expurgatione deficientes, puniantur.

In causis criminalibus *máią tákże* per scrutinium *bydź dochodzeni* ab vtraq; parte *iáko y Pryncypałowie*. Articulo: O Pomocnikach.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 35.

19. Iż sie wiele pomocników złych rzeczy y mężobóystw pod pretextem ewázyiéy przez przysiege vkrywa/ y z występków swych wychodźi: tedy temu zábiegáiąc/ vchwalamy/ áby contra Complices in causis criminalibus, tákże scrutinium wyprávowáné ab vtraque parte, iáko y contra Principales było. A gdy sie vkaże ex scrutinio complicitas vmyślna/ tedy post conuictionem/ ma bydź karan/ iáko y Pryncypał iego.

O tychże pomocnikách maß niżéy in processu iudiciario, parte 8. Tit 10. lege 16. Tákże wßyscy.

O SCRVTINIACH. Tit: XVIII.

Scrutinia osobie Królewskiéy są zwierzone: á Scrutatorowie przysięgli bydź máią.

Scrutinium Regi reseruatur. Scrutatores autem iurati sint.

Sigis. Aug. Petr. 1550. Con. 4. HL. 250. B/ 448

1. Scrutinia státutem Krolá Oláchtowym osobie tylko Królewskiéy są zwierzoné: około których ták sie záchowywáć będźiemy/ iáko státut opisuie.

A Scrutatorowie przysiegli bydź máią/ pod którą przysięgą wywiádowáć sie máią pilnie od ludźi przysięgą obowiązánych prawdźiwéy rzeczy.

Scrutatores autem iurati esse debent, sub quo iuramento debent scrutari diligẽter, ab hominibus iuramento obligatis, veritatem rei, seu facti.

Práwo.

Scrutinia od Woiewód czynioné bydź máią ná wiécách, ábo od Stároßty ná Rocéch.

Scrutinium, quod pro homicidio fieri solet, Palatinus cum iudicio Colloquiali facere debet.

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HL. 212/200, HP 254.

2. Scrutinium ábo pytánié o zábicié zá obżálowániem strony/ Woiewódá káżdy w Woiewodztwie swoim czynić ma ná Wiécách z sądem onéy Ziemie: á gdźie by Wiécá nie doßły/ tedy Stároßtá z tymże sądem Ziemskim ná Rocéch.

Wßákże może y Woiewodá osiádłégo ßláchcicá á przysięgłégo/ y Stároßtá Pod stárościégo ná swé mieysce zásádzić. A gdźie scrutinium okaże/ iż kto zábił/ tedy o wieże przez Je° Królewską M. ma bydź pozwan.

Scrutinium pro homicidio, post proclamationem partis, Palatinus quisque in Palatinatu suo facere debet, cum iudicio terræ illius. Quòd si verò Colloquia non celebrarentur: tùm Capitaneus, cum iudicio terrestri in terminis idem faciat.

Poterit tamen Palatinus Nobilem post sessionatũ & iuratũ, similiter Capitaneus Vicecapitaneum, in locum suum locare.

Et quando per scrutinium is, qui occidit, demonstrabitur: tum pro sessione turris, per Regiam Maiestatem citari debet.

O tychże scrutiniách pátrz wyssźéy fol. 614. parag. A iż w tym.

O ZLO-

O ZŁOCZYNCACH Y ZŁODZIEIÁCH. Tituł XIX.

O zbożе wednie ábo w nocy wźiętè.

1. ZA iedne kopę ktorégokolwiek Zbożá wednie wźiętą/ winę sądowi sześć grzywien/ á temu ktory szkodę ciérpi/ winę pietnadźiestą/ to iest trzy grzywny szkodnik záplácić bedźie powinien.

A iesli to w nocy bedźie vczyniono: tedy skázuiemy y obiáśniamy/ iż iest złodźieystwo.

Ieśli złodźiéy, który w nocy zbożá krádnie będźie poiman ábo zábit.

2. ACz vstáwá świętego Pismá tè/ ktòrzy role pustoszą ma w wielkiéy nienawiśći: wszákże vpornych od złégo nie odwodźi/ iesli nie bedźie przydan láncuch ná szyię ich/ y iesliby doczesnym karániem srodze nie byli karáni.

Dla tego vstáwiamy: iż iesli ktòrégo Rycérskiégo człowieká/ Prełatá/ Mieszczánina/ ábo ktorégokolwiek człowieká sługi kmiecią/ ábo ktòrychkolwiek zboża w nocy kto pobrał: bedźie wolno Pánu onégo zboża ábo iego sługam ábo przyiaciołóm onégo bronić/ y konie tych ktòrzy lápáią z inémi rzeczámi sobie wolnie wźiąć.

A iesli w ten czás ktòrégo zábiią/ chcemy áby przez kaźni to było: á Páná tákowégo/ z ktòrégo dźiedźiny ci gwałtownicy wyśli/ ná winę pietnadźiestą nam przypadáiącą skázuiemy.

A iesli ránią ábo zábiią tego/ ktòry zboża broni: niech záplácą rány obrażonému/ ábo głowę dźieciom álbo przyiaciołóm z winámi przerzeczonémi.

O Zbożе, Siáno, y Ryby.

3. NAd to vstáwiamy: Iż iesliby kto w cudzéy wśi/ ábo Dźierżáwie/ w Jeźierze/ w stáwie/ w ciekącéy wodźie/ w sienie/ w zbożu/ ábo ná polách złodźieystwo vczynił/ práwem przekonány/ temu ktòry szkodę vćierpiał/ dosyć vczynić: á Pánu wśi/ w ktòréy tákowe złodźieystwo sie ostáło/ on złodźiéy bedźie powinien záplácić

Qui alienas fruges capit, die aut nocte.

ITem pro vna cassula cuiuscunque grani, in die recepta, pœnã Iudicio sex marcarum: & damnum passo, quindecim, aliâs piątnadźiesta recipiens soluere teneatur. *Káz. wielki 1347. Lańci 18 HL 101/ 182. HP 532.*

Si autem tempore nocturno id factum fuerit: tunc furtum esse decernimus & declaramus.

Si frugum nocturnus fur capiatur & occidatur.

ET licèt Canonica sanctio, depopulationes agrorũ magno odio habeat: tamen temerarios à malo non auocat, nisi addatur torques collo ipsorum, & temporali disciplina impiè puniantur. *Tenże Lańki 27. HL. HP. támże.*

Propter quod statuimus: vt si alicuius Militis, Prętati, Ciuis, aut alterius hominis simplicis familiaris, frumẽta Kmethonum, vel quorumcunque de nocte receperit: licitum sit domino frumenti, aut iis seruis, vel amicis, ipsa defensare: equos rapientium, vel alias res, pro se liberè tollere.

Et si tunc quempiam occiderint, impunitè volumus ipsum pertransire: dominũ verò illũm, de cuius domino tales exiuerunt depopulatores, in pœnam piątnadźiesta nobis decernimus incidisse.

Et si vulnerauerint, vel occiderint frumentorum defensorem: soluant vulnera læso: vel caput pueris, aut amicis, cum pœnis prænotatis.

De depastore ac demessore fæni.

PRæterea statuimus: Quòdsi quis in alterius villa vel possessione, in lacu, piscina, in aqua fluenti, in fæno, frumentis, aut in campis furtum fecerit: Iudicio conuictus, damnum passo, satis facere, & domino villæ, in qua huiusmodi furtum commissũ est, ipse fur pœnã soluere teneatur. Depascẽtes verò & incidẽtes gramina cũ falce, in tunica vel pallio pignorentur. *Tenże Lańki 38. B. HL. 94. y 182/ 324. HP 532. le. Vstáwiamy. y fo. 542 le. Téż Vstáwiamy. &c*

ćić wine. A ći ktoźsy spaßáią/ ábo ko ſą trawe /ná ſukni niech dźieckowáni bedą.

Kto komu łąkę pokoſi, ma dowieśdź, iż ią kupił.

Káź. wielki 1347. La. 89. HL 93. B/168. y 332 HP 531.

4. SKárżył ſie Bártek ná Andrzeiá/ iż mu łąke pokoſił/ y trawy posiekł. Andrzéy ácz ſie znał iż łąke pokoſił/ wßákże to przyłożył: Iż Włódarz Bártkowi te łąke zá pewné pieniądze iemu ku pokoßeniu przedał/ y zá te łąke pieniądze tenże Włódarz wźiął/ ktorégo iuż zmárłego bydź powieda. My bacząc ná zeznánié przerzeczonégo Andrzeiá/ y ná śmierć Włódárzá/ w tákowéy rzeczy ſkázuiemy: áby Andrzéy dowiódł kupno łąki y zapłáte/ iż vczynił iáko wyssźéy powiedźiał.

Kto komu weźmie wóz śiáná, dwoiáką winę przepada.

Tenże Laſki 28 HL támże/ 169 HP 532.

5. ZÁ wóz śiáná gwałtem wźietj/ ten któ ßkodę vczyni/ niech záplácí temu którému wźiął trzy ſkóty/ to ieſt/ ßeść großy z winą piątnądźieſtą: y tákimże ſpoſobem ſądowi ábo Sędźiemu przerzeczoną winę/ w którégo ſądźie to ieſt vczyniono/ ten który vczynił záplácić będźie powinien.

Kradźież o koniá.

Tenże Laſki 20. HL 103. B/186. HP 550.

6. NÁgot ſkárżył ſie ná ſwé ſąśiády: iż gdy mu koń w nocy był vkrádźion/ ſamże Nágot z pilnośćią ſtaráiąc ſie proſił ſąśiádów ſwych kmieći: áby ßládem tegoż złodźieiá chćieli z nim gónić/ y iemu bydź pomocni: áby koniá od złodźieiá zásie mógł mieć: á oni kmiećie niechćieli z nim złodźieiá gonić: á ták Nágot przerzeczonégo złodźieiá y z koniem vpuścił. My tedy w tákowéy rzeczy obiáśniamy: iż kmiećie máią bydź ſkázáni ku záplácéniu tegż koniá.

Kradźież w ſpiączki.

Tenże Laſki 24 HL 104/ 188. HP 551.

7. ZIwiß ſkárżył ſie: iż gdy ná dróżze ſpał/ Walko przyßedßy w ſpiączki mu miecz wźiął/ y mießek ze trzemi ſkóty großów/ to ieſt/ ßeści großy: y ácz miecz y káłéte wrócił/ wßákże trzech ſkotów niewrócił. Wálko lepak obwiniony/ ácz o miecz y o káłéte zna ſie/ y powieda iż to wrócił: wßákże

Prati demeſſor probet ſe emiſſe.

BArtholdus depoſuit querelam contra Andream: quòd pratum ipſius falcaſtraſſet, & gramina abſcidit: Andreas licèt ſit confeſſus prędictum pratum ſe falcaſtraſſe: tamen adiiciendo propoſuit: quòd idem pratum Vladarius Bartholdi, pro pecunia certa ſibi falcaſtrandum vendidiſſet: & pro eodem prato, pecuniam idem Vladarius recepiſſet, quem tamen mortuum aſſerebat. Nos autem conſiderantes confeſſionem prædicti Andreæ, & mortem ipſius Vladarii, in tali caſu decernimus: eundem Andream probare, prædictam prati emptionem & ſolutionem taliter vt præmittitur eſſe factam. = wyż. fol. 590. prá. 9. Cześto krocé.

Fœni currus, vi raptus, quanti.

ITem, pro curru fœni violenter recepto, damnum inferens ſoluat huic, cui abſtulerit tres ſcotos, cum pœna piątnadźieſta: & pari modo iudicio ſeu Iudici, prædictam pœnam, in cuiusiuriſditione hoc perpetratur, idē perpetrans ſoluere teneatur.

Fur vtrū ſit per vicinos inſequēdus, an non.

NAgoth depoſuit querelam, contra ſuos vicinos: quòd cùm equus tempore nocturno fuiſſet ſibi ſubtractus, idē Nagoth cum inſtantiā requiſiuit, & petiit ſuos vicinos villanos, vt per veſtigia eundem furē ſequi velint, ſibiq; eſſe auxilio: quò à fure equum ſuum habere poſſet: villani verò furē inſequi recuſarunt: & ita Nagoth prędictū furem cum equo amiſit. Nos ita q; in tali caſu declaramus, villanos ad ſoluendū equū prædicto Nagoth condemnandos.

Si quis, clā, vel vi, furto ablata, reddit

EGidius propoſuit cum querela: quòd cùm in via dormiuiſſet, Falco ſuperueniēs taliter dormienti gladium recepit: & perā, in qua fuerant tres ſcoti groſſorū: & quāuis gladium & peram ſibi reſtituiſſet: tamē tres ſcotos non reſtituit, ipſos pro ſe vſurpandos. Falco verò reus quamuis de gladio

że przy / áby miał oné trzy skoty wźiąć. My ná to bacząc / iż żaden niema cudzych rzeczy rußáć / gdźie ten czyie są ná to niezwala: przerzeczonégo Dźiwißá powodá w tákowéy rzeczy skázuiemy bydź bliższégo do przysiegi.

Kradźiéż we dworze.

8. JEśli kto we dworze náßym máłé którékolwiek rzeczy vkrádnie / niech będźie vrzezániem vchá karan.

O kradźież w iednéyże Páráfiéy w roku czyniono bydź ma.

9. JEśli który będąc iednéyże Párásiéy ábo Powiátu / á o złodźieystwo którychkolwiek rzeczy ieden drugiégo zechce pozwáć: vstáwiamy / áby w roku tylko do vczynienia tego miał wolną moc.

A ieśli ináczéy zechce vczynić / á po wyßćiu roku chćiałby sie práwować / tedy oskárżony słußnie przez świádki godné będźie powinien y może dowiedź / iż iest niewinien.

Gdźie dálßa Párásia, wetrzech leciéch právem czynić ma.

10. GDyż złodźieystwá y łotrostwá dla srogości vczynku / y dla boiáźni przez złoczyncę wietßéy cześci bywáią zákryté / ták iż wiádomość ich w krótkim czásie niemoże sie obiáwić: á ták złodźieystwá niekiedy zostáią przez karánia: y gdy przećiwko tákowym bywa spráwá poczęta / tedy chcą sie dawnością roku czynienia o złodźieystwo bronić.

A ták ná pohánbienié złégo vczynku y złoczyńców skázuiemy: iż gdyby kto o złodźieystwo ábo łotrostwo był v sądu oskárżon / ieśli oskárżony z tym który ji oskárży są wespółek w iednéy wśi ábo w iednéy párásiey / y wespółek w kościele słucháią służby Bożéy / tedy zádánié y wymowánié dawnością roku niech idźie / y ma mieysce przećiwko temu / który czyni o złodźieystwo.

A ieśli powodowa stroná y pozwána są od siebie dáleko / áni ták iáko rzeczono iest w sąsiedztwie zsobą są / tedy nie ina dawność ábo wyięcie tego który czyni o złodźieystwo odpądza / tylko trzećioletnia: áby to przypisowáli swéy gnuśności wßyscy nie dbáli

dio & pera confitetur: & se eadem restitu isse fatetur: tamen prędictos tres scotos se habere negat. Vnde nos attẽdentes, quòd nullus debet res alienas attrectare, domino rerũ inuito Egidiũ in tali casu Actorẽ, decernim⁹ ad iuramentũ fore admittendũ.

Qui in curia aliquid furatus fuerit.

Insuper statuimus: si in curia nostra minutas quascunq; res subtraxerit: auris periculo & priuationi, sit subiectus. *Tenże La. 39. HL 103/ 188. HP 10.*

Pro furto, in vna Parochia intra annum agas.

SI aliqui fuerint eiusdem Parochiæ, seu districtus, & de furto quarumlibet rerum, vnus alium ad iudiciũ voluerit euocare: statuimus, quòd infra annum tantũmodo ad hoc faciendũ liberã habeat facultatẽ. *Tenże. La. 16. HL 104 B/188. HP. 551.*

Si verò secus facere voluerit: annoq; elapso eandem moueret quæstionem: tũc acusatus rationabiliter per idoneos testes teneatur, & potest se comprobare, in facto esse innocentem.

Si in remotiore Parochia intra triennium.

CÙm furta & latrocinia, propter criminis immanitatem & inflictionem seu formidinẽ pœnę, pro delicto commisso opponente, per maleficos interdum occultantur: itaq; notitia criminis, breui nõ potest propalari & manifestari: & sic furta quandoq, remanent impunita & cùm cõtra tales actio proponitur aut opponitur: tunc per exceptionem prescriptionis annualis, volunt & nituntur se tueri. *Tenże La. 31. HL. HP támże.*

In detestationem itaq; criminis & maleficiorum decernimus: vt siquis de furto, aut latrocinio, in iudicio accusetur: si accusatus cum accusante sunt simul in vna villa vel in vna Parochia, audientes simul diuina: tunc obiectio & exceptio annualis præscriptionis procedat, & habeant locũ, contra agentem de furto.

Si autem Actor & Reus sunt ab inuicẽ distantes, nec taliter, vt præmissum est vicinitate coniuncti: non alia præscriptio vel exceptio agentem de furto repellit, nisi tantùm triennalis, vt imputẽt etiã suę pigritiei omnes delides & lenti: quin in sui da

dbáli y leniwi: którzy w nágrodzeniu swéy szkody nie stáráli sie/ áby czuyni byli.

Złodźieie ábo łupieżcy oczyścić sie má ią wedle práwá tego.

Káz. lág. w Piotr. 1447. La. 89 HL 104/ 187. HP 552

11. Acz sie wszytkimi złémi vczynki brzydźimy y kożdéy złéy rzeczy vszy królewskié słuchać wzdrygáią sie: áwszákże tych wiecéy złości nierádźi słuchamy/ które sie dźieią w R. P. zdrádą/ chytrością/ ábo gwałtem złodźiei y łupieżców. Abowiém tákowé tym wietszégo karánia przeciwko sobie potrzebuią: im wiecéy do tego czásu rozmnożyłá sie ich złość.

Dla tego tym zápowiedzeniém to vmocniamy/ áby kożdy któregkolwiek był stanu oskárżony/ ználeziony/ y ostawiony o złodźieystwo/ ábo o łupy/ powinien swą niewinność sobie równymi w stanie y w powadze świádki w téy liczbie/ iákoby Szláchectwá swégo dowodźić miał/ obrásnić/ oczyścić/ okazáć: á ieśliby náczéy vczynił/ chcemy áby był iáko złodźiéy karan.

Ale tákowému tylko ma bydź pomocné tákowé dobrodźieystwo spráwowánia: któryby raz/ ábo dwá/ á nawiecéy trzykroć o zły vczynek złodźieystwá/ ábo łupu/ był obwinion: ále który bedźie czwarty raz obwinion/ niech bedźie práwem karan.

A gdy tákowa spráwe swą ábo oczyśćenié bedźie miał czynić: niech przyjdźie przez zebránia y gielku tylko z tymi/ z któremi sie ma spráwić.

A ieśli którzy beda śmieli z wietszą kupą mimo té/ którzy máią sie spráwować przyść/ skázuiemy wszytkié bydź przezeczći.

A wszytkich o złodźieystwo ábo łupieztwo obwinionych/ y tych/ którzy ná pierwszym/ wtórym/ trzećim Roku niechcą stáwać/ dobrá do skárbu nászego Królewskiego obracamy: roskázuiąc wszytkim Starostóm áby imieniem nászym w oné wwiązáli sie/ y ich w dźierżenié wzięli.

Człowiek dobrey sławy przysięgą sie o złodźieystwo odwieźć może.

Káżm. w Wiś. 1347. La. 24. HL 103/ B/ 186. HP. 552.

12. Abi mężowie dobrey sławy y spráwiedliwie żywiący/ osobliwą swobodą y opátrzeniém miedzy inymi nászymi wiáry godnymi byli pocieszeni/ vstáwiamy zá ná szą y Pánów nászych wolą.

Iż który Rycerzki człowiek ábo Szlách-

mni recuperatione, minimè curauerint vigilare.

Quomodo fures ac prædones expurgentur.

Licèt cuncta iure deteſtemur ſcelera: & omne quod iniquum eſt, regius horreat auditus: ſed ea maximè, quę ſpoliatorum & furum aguntur in Republica dolo, arte, vel violenta, incommoda, noſtram contra ſe incitare rigidiorem, hactenus quo multiplicata eſt eorum nequitia, cenſurã.

Et propterea firmamus edicto: vt quilibet, cuiuſcunque conditionis exiſtat, notatus, culpatus, infamatus de furto, vel ſpolio, teneatur ſuam innocentiam æquali ordine, vel grauitate, & teſtium numero, ac ſi Nobilitatem ſuam probaturus eſſet, clarificare, purgare, & demonſtrare: aliâs volumus illum tanquam furem puniendum.

Illi autem volumus tantummodo prodeſſe purgationis beneficium: qui ſemel, aut bis, & ad maximum ter, de furti aut ſpolii fuerit notatus vel culpatus ſcelere. cum autem, qui quarta vice culpatus fuerit, relinquimus legibus plectendum.

Purgationem autem huiuſmodi facturus ſine turba aut tumultu, ſed cum purgatoribus ſuis duntaxat veniat. Si qui verò vltrà compurgatores ſuos venire præſumpſerit: omnes decernimus honore priuatos.

Omniũ autem de furto vel ſpolio culpatorum & cõtumaciter in primo, ſecundo, tertio, & quarto termino comparere nolentium, bona theſauro noſtro infiſcamus Regio: Mandantes omnibus Capitaneis, vt de illis ſe noſtro nomine intromittant, & illorum realem apprehendant poſſeſſionem.

Furti vir bonæ famæ notatus, quomodo expurgetur.

Vt viri famoſi & iuſtè viuentes, aliqua ſpeciali prærogatiua apud Nos inter cæteros noſtros fide dignos conſolentur, ſtatuimus de noſtra Baronumq; noſtrorum voluntate:

Vt ſi quis Miles, vel alius vir Nobilis, cui

chćic/

chćie/ któremu o takową rzecz pierwey nigdy nie była sprawá v Sądu zádána/ iáko o złodzieystwo ábo łotrowski vczynek był oskárżon: niech mu będzie wolno dla dobrey sławy/ która miedzy sąsiády o sobie miał/ vczyniwszy własną przysiege oczyścić sie od takowego obwinienia.

Złodźiey Szlachetckiego rodzáiu, ieśli vćiecze, á potym sobie krolá przyedna, przećię prawnie odpowiádáć y dosyć vczynić dekretowi powinien.

13. Częstokroć sie przydawa: iż niektórzy z rodzáiu Szlachetckiego iákoby v tránicy czći y sławy swéy złodzieystwo ábo łotrostwo popełniwszy/ potym dobrowolnie vciekáią z Krolestwá: zá któremi złemi vczynki w niełáske náße wpadáią: á potym żałośćią złych vczynków y złodzieystw przywiedźieni/ zá przyczyną przyiaciół swych/ zwykli łáski náßey prosić. A ták znowu do łáski náßey przychodzą.

Chcemy tedy/ iż ácz gniew náß im będźie odpuszczon y kaźn/ przedsie zá złodzieystwá y ßkody/ które dobrym ludźiom y spráwiedliwym vczynili/ niech będą powinni práwnie odpowiádáć/ y dosyć vczynić wedle skazánia przez sędźiego náznáczonego: które skazánie vczynił ábo vczynić ma. Wßákże takowe przezeczći bydź rozumieni: á ni inéy ßlachćie/ któryż nigdy sławy y zacnośći swéy nie vtráćili/ mogą bydź porownáni.

Też vstáwiamy: iż tácy/ którzy potáiemnie obywátelóm Krolestwá náßego zdrády czyniąc złodźieie y zbiegi ábo vtrátniki chowáią/ ábo im mießkánie dawáią/ ábo dźielą sie z nimi vłápionémi y źle nábytemi rzeczámi: *tákowi to czyniąc/ są przezeczći/ y nie rowni dobrym ludźiom máią bydź rozumieni.*

cui aliqua quæstio de eo priùs in Iudicio mota non fuit, de furti vel latrocinii crimine accusetur: fas sibi sit, propter bonā præsumptionē apud vicinos de ipso habitam, proprii iuramenti præstatione, à tali accusatione se expurgare.

Si quis prædo fugiat, prædonesúe seruet: ac pòst redeat.

SÆpius contingit, quòd quidam de Militari prosapia procedentes, veluti prodigi honoris & famæ ipsorum furta siue latrocinia committentes, fiunt profugi nostri Regni, ipsorum spontanea voluntate, & sic occasionem quærentes, mala committere non formidāt: pro quibus in irā nostræ indignationis incidunt. tandem de commissis furtis, & cæteris actibus malis, pœnitentia ducti, amicorum suorum intercessione mediante, nostram consueuerunt implorare clementiam, & sic nostræ gratiæ de nouo restaurantur. *Tenże La. 26. HL209/ 372. HP552.*

Volumus ita què: Quòd licet nostra ira sit dimissa eis & pœna: nihilominus pro furtis & damnis, viris bonis & iustis illatis, tenebuntur Iudicialiter respondere & satisfacere, iuxta diffinitionē per deputatum Iudicem factam. Et nihilominus tales infames reputamus: neque aliis Nobilibus, qui nunquam profugi extiterunt, in fama & sublimitate honoris posse adæquari.

Statuimus etiam: illum qui occultè insidiando inhabitatoribus Regni nostri, fures, & profugos, aut prodigos seruat, eis hospitium præbet, & partitur cum eis rapta & malè acquisita; tales infames esse, imparesq; viris probis & bonis reputari.

O złodźieystwo trzykroć práwem przekonány, bezecnym sie stáie.

14. Postáwiáiąc obiáśniamy: iż ieśli kto trzykroć w złodźieystwie ábo łupie v Sądu będźie przekonan/ by też rzecz krádźioną ábo wźiętą wrócił: tákowy niech zostánie przezeczći ná wieki/ ani onému niech będźie przystęp ku dostoieństwom: y żadnych dárów ná ßáćiách/ ábo w inych rzeczách niech nie dostąpi.

Furti vel spolii ter cõuictus, infamis: Sed non infamis, in vno teste deficiens.

STatuēdo declaramus: quòd si quis tribus vicibus de furto vel spolio in Iudicio conuictus extiterit: etiam si rem furtitiam seu ablatam restituerit; is infamis remaneat perpetuò: nec eidem portæ pateant Dignitatum: nullaque donaria in vestibus, aut aliis rebus, penitus consequatur. *Tenże La. 34. HL103. B/187. HP 553.*

Quòd si accusato de furto sed non con-

A ieśli oskárżonému o złodźieyśtwo / á ieszcze nie przekonánému ską̨ osobie spráwę z pełną liczbą świádków dáć / á iednego mu świádká bedźie nie dośtawało: dla tego niéma bydź mian przezeczći: ále którégo vżkodźił / bedźie powinien dośyć vczynić.

O złodźieyśtwo trzy kroć w reieśtrze nápiśány, iman bydź może.

Alex. w Rá. 1505. Lásk. 215 HL. 16 / 300. HP. 554.

15. ACz dla złośći młodych ludźi śłáchetkich: których ták śie wiele tych czásow złość rozmnożyłá / iż też z podźiwieniém to ieśt: áże też niemoże bydź powśćiągniona ich śwawola y vpór: gdyż vśtawy śtáre śtázuią: że ieden iman bydź niema / iedno práwem przekonány.

A ták ſtoiąc przy śtárym przodków náśzych poſtánowieniu śtázuiemy: iż żaden Śláchćic iman bydź niema będąc dobrey śławy / iedno któryby był pierwéy práwem zwyćiężon.

A tákowy nie bedźie w dobrey ſławie / który trzykroć w Reieśtrzech złodźieyśkich ieśt nápiśan: tákowy iáko złey ſławy przez práwnégo poſtępku zá teráźnieyszégo Státutu obroną bedźie mógł bydź iman y zátrzyman.

Tenże Státut do dwu lat zoſtáwiony.

Zyg. w Krá. 1507. fo. 2. HL. 178 / 300. y 333. HP. 554.

16. W Státućiech Rádomśkich ſtatut o tych / którzy podeyźrzáni ſą w złym vczynku / którzy trzy kroć w Reieśtrzech złoczyńców ſą ználeźieni / áby byli miáni bydź przezeczći: tedy tákowy Státut nie ná wieki / ále do dwu lat moc ſwą áby miał śtázuiemy.

Tenże Státut do piąći lat zoſtáwiony.

Tenże w Piotr. 1510. fo. 13. HL. HP. támże.

17. STátut naiáśnieyszégo niegdy Alexándrá Krolá o złoczyncách y łupieżcách álbo ich obroncách / ná Rádomśkim Séymie niegdy wydány / od tego czásu do piąći lat trzymáć y exequowáć zá rádą y prośbą Rad náśzych obiecuiemy: o których też y Śtároſtowie mieyſce máią nas obwieśćić: y beda powinni Reieśtrá té / gdźie pytánia złoczyńców bywáią piśáné / tam oddáć pod winą wyoſzéy nápiśáną.

Złodźieie y złoczyńcy z kośćiołów wydawáni bydź máią.

nicto, adhibito certo numero teſtium, fuerit indicta purgatio: & is ſi in vnius teſtis teſtimonio defecerit: propter hoc infamis nullo modo habeatur: ſed paſſo damnum ſatisfacere teneatur.

Qui Nobiles capiendi ſunt, vel non.

QVanquam propter depraua tam adoleſcentium Nobilium multitudinem: quorum hac tempeſtate, adeò aucta eſt licentia, vt etiam tanquam prodigioſè iſtud cõmiſſum eſſet. quòd non poſſet coerceri eorum temeritas: Conſtitutionibus antiquis decernentibus, nullum captiuandum fore niſi iure victus eſſet.

Quapropter innitendo veteri prædeceſſorum noſtrorum inſtituto Decernimus: Nullum Nobilem captiuãdum, qui bonæ eſſet famæ: niſi prius Iure eſſet cõuictus.

Non cenſebitur verò bonæ famæ eſſe quilibet ter in Reieſtris maleficorum deſcriptus. Is ergo vti malæ famæ, abſque Iuris proceſſu præſertis dũtaxat ſtatuti patrocinio capi, detineriq; poterit.

Ad biẽnium hæc lex prorogatur de ſuſpectis in crimine.

IN Statutis Radomienſibus, ſtatutum de his, qui ſuſpecti fuerint in crimine (qui videlicet ter in Regeſtris maleficorum reperti fuerint, vt infames eſſe cenſeantur) non in perpetuum, ſed ad duos annos, robur ſuum habiturum decernimus.

Eadem ad quinq; ãnos prorogatur.

STatutum autem Sereniſſimi olim Alexandri Regis, de malefactoribus & prædonibus, ſiue ipſorum fautoribus, in Radomien: Conuentu quõdam editum, ab hinc ad quinque annos exercendũ etiam & exequendum, Conſiliariis noſtris id ipſum ſuadentibus & petentibus, promittimus & pollicemur. de quibus etiam Capitanei locorum nos certiores facere teneantur, Regeſtra examinum nobis tradendo: ſub pœna præmiſſa.

Qui ex templis & cœnobiis capiendi.

18. IVs commune non permittit, defendi ab Ecclesiis seu templis, nocturnos segetum & fundorum seu agrorum damnidatores: liberarumq; viarum obsessores seu prædones: item fures, publicè proclamatos, vel ter in Regestris conscriptos: incendiarios: & liberatis Ecclesiasticæ violatores. Tales enim debent ex templis capi, neq; defendi. Sigis. Crac. 1543. HL. 103/186. y 493.

Złoczyńcy którzy domy, gumná palą, prawem Polskim karáni być máią.

19. Z práwá Cesárskiego táśnie to Nam wiádomo: iż ci / którzy palą domy / gumná / ábo które iné dobrá / śmiercią okrutną / y náyśkárádśą máią bydź karáni. Które gdy znayda / á do kościoła uciekną / z tąd żadnéy obrony mieć nie máią / dla okrucieństwá występku ná nich skazánego. Abowiém zwykli do tego czásu złoczyńcy chcąc rąk Sędzi sprawiedliwość czyniących wysdź / czestokroć w Mieścách / ábo we Wsiách Niemieckich mieszkáć: ábo spráwy / która przeciwko nim ma bydź czyniona / wźli przez obronę Práwá Niemieckiego: á ták częstokroć tákowych złoczyńców występki bywáią zostáwiáne okrom kaźni.

Dla tego My zá ráda náśzych przełożonych y Pánów vstáwiamy: iż oskárżeni o występek pożogi ábo spalenia / á náleźieni we Wsiách ábo Mieścách Niemieckich / od Práwá ich niech będą wyciągnieni: á w Práwie Polskim przed Sędźiem słuśnỹ będą powinni odpowiádáć: y máią bydź skázowáni y karáni kaźnią godną / wedle zasłużenia vczynionego złego vczynku.

Incendiarii & exustores, Iure Polonico non Ciuili sunt iudicãdi: & Ecclesiæ patrocinium nullũ sentiant.

EX lege Imperiali clara luce nobis constat: quòd Incendiarie & exustores domorum, horeorum, aut quorumuis bonorum voluntarii morte crudeli & turpissima puniantur. quibus etiam inuentis, si ad Ecclesiam effugiant, patrocinium ex hoc nullum debeant obtinere: propter criminis damnati sæuitiem. Cõsueuerunt enim hactenus huiusmodi malefactores, (vt manus Iudicum iustitiam exequi volentium, effugiant) vt plurimum, in Ciuitatibus vel villis Teutonicalibus permanere: vt actionem contra illos propositam eludant, per Iuris Teutonici defensionem, & sic sæpius talium malefactorum crimina remanent impunita. Káź. wielkĩ 1347. Lajki 23. HL 113. B/201. HP. 204.

Vnde de nostrorum Baronum & Procerum consilio, statuimus: quòd accusati de crimine incendii siue exustionis etiam inuenti in Ciuitatibus, aut villis Teutonicalibus, extra forum ipsorum trahantur: & Iure Polonico, coram Iudice cõpetenti, tenebuntur respondere: ac sententiari, seu puniri pœna digna iuxta criminis commissi demeritum.

Złodzieie, mężobóycy, łápácze białychgłów y lupieżcy nie podpadáią pod Práwo, Neminem captiuabimus nisi lureuictum.

Pátrz wyżśzey fol: 122. lege 3. *Też obiecuiemy. ic.*

Rex admonebit Capitaneos, vt malefactores coërceant.

IN eo quod petitum est, vt diligentiores fiant Capitanei locorum in coercendis malefactoribus Capitaneatuum suorum: dabimus literas ad eos Capitaneos, qui in exercẽdis iis, quæ ad eorum officiũ & debitum spectant, centerẽtur esse negligentiores. Zyg. wkrá. 1532 HL/circa finem.

O SZKODNIKACH Y SZKODách. Tituł XX.

Szkody oświadczoné y nágrodzoné być máią.

QVia frequenter accidit, damna in bonis à transeuntibus inferri: & pro illis, transeuntes

Damna, à transeuntibus illata, testari & resarciri debent. Sigis. Crac. 1538. HL. 175. B/492.

untes nonnunquam plùs æquo grauari, Statuimus: Vt hi, qui in poſſeſſionibus ſuis damnum ſe recepiſſe prætenderint, ab aliquo eorum, qui publico itinere pecora pecudeſque egerint, vel cum curribus & equis iter fecerint: damnum huiuſmodi ſibi illatum, cum Miniſteriali Terreſtri, & duobus Nobilibus, illud conſpiciant & teſtentur: in defectu verò Nobilium, vel Miniſterialis, cum quatuor, vel ad minus duobus plebeiis iuratis villæ illius, ſeu vicinæ. Et quod illi, Miniſterialis, Nobiles, vel plebei iurati, pro damno dandum decreuerint, exigat. Pro qua exactione, ſi in Iudicium citatus fuerit ille, qui eo modo, vt ſuprà ſcriptum eſt, damnum ſe accepiſſe proteſtatus fuerit: Iuramento ſuo proprio, iuxta recognitionem illorum, qui damnum conſpexerint, Actorem euadat.

ORZECZY NALEZNE.

Tituł XXI.

Obwiniony o rzecz nálezioną á przáby, przyśięgą odwieść ſie ma.

Rei inuentor negans iuret.

Práwo.

Káź. wielki w Wiślicy 1347. fo. 30 HL 124. B/ 223.

1. ITem, Martinus depoſuit contra Nicolaum: quòd cum agros coluiſſet prior, burſa eidem cecidiſſet: in qua fuiſſent tres ſcoti: Nicolaus verò ſeminans, burſam inuenit eandem, cum eiſdem tribus ſcotis: & eos monitus reſtituere non curauit: Nicolaus autem negauit, ſe prædictam burſam inueniſſe, vel pecuniam habuiſſe. Nos itaque in tali caſu ediximus: vt idem Nicolaus proprio ſe iuramento expurgaret: quòd non inuenit, nec habuit pecuniam eandem.

O POTWARCACH. Tit: XXII.

Potwarcá trzykroć winą odyść może, ále czwarty raz pryſkowány bydź ma.

Káź. w Nie. y w Opok. 1454. La. 94. HL 30/ 54. HP 49.

1. GDyż kożda práwna vſtáwá zámyka dróge potwarzóm / vſtáwiliſmy: iż ieſli o co komu będźie zádána potwarz/á ten który ią zádał/potwarcą zdawną będźie zwan/ to ieſt / iż prokurował / ábo prokuruie ſpráwe potwarną: tedy tákowy zápłáci temu któregó potwarzał / gdy ſie oczyśći / wine trzy grzywny/á ſądowi tákże trzy grzywny.

A tákowé oczyśćienié potwarzóm trzy kroć tylko ma bydź ſkazano: á ieſli czwarty raz będźie kto obwinion o vczynek potwarny/wiecéy ku ſpráwowániu ſie nie má bydź dopuſczon/ále zá iego zły vczynek nozdrze iemu máią bydź przerznioné/iáko wáláchowi: y zárázem ma bydź przeżeczći: y niema wiecéy práwá błáchetckiégo vżywáć/ábo im ſie iákokolwiek bronić.

CALVMNIA, ET CALVMNIATOR.

ITem, cum omnis regula iuris viam precludat calumniis, ſtatuendum cenſuimus: quòdſi contigerit, vt cuipiam obiiceretur calumnia: calumniatorque ab antiquo nuncupetur: quia ſcilicet procurauit aut procurat cauſam calumnioſam: ipſe calumniator, luet calumniato, cùm ſe purgauerit pœnam trium marcarum, & iudicio trium.

Talis autem purgatio ipſis calumniatoribus, duntaxat tribus vicibus eſt indicenda. Cum verò quarta vice quis culpatus fuerit, de opere calumniæ, amplius ad expurgationem admitti non debet: ſed ſi conuictus fuerit, pro ſuo ſcelere, nares ſibi præcidi debent ad inſtar equi caſtrati: & eo ipſo, honore ſit priuatus: nec iure nobilium peramplius, aut eodem aliquatenus tueri poteſt.

O SWIAD-

O SWIADKACH. Tit: XXIII.

Swiádkowie klęći, gdźieby inßy być niemogli, bez obráżenia ſpráwy świádczyć mogą.

Práwo. 1. Doświadczyliśmy tego: iż klątwá ná ten czás/gdy świádki wwodzą/złośliwie częſtokroć zwykłá bydź żądawána: z ktorégo żądánia mnożą ſie zátłumienié práwdy: dlatego przy tákowym żądawániu tákeśmy vmyślili poſtánowić:

Iż gdy świádkóm ktorzy wwiedźieni bydź máią/bedźie żądano zákleciá/ tedy ten ktory wwiedźie świádki przez obráżenia swéy ſpráwy inné świádki/ieſli bedźie mógł/ miánowáć y wieźdź bedźie miał zupełną y wolną moc.

A ieſli nie bedźie mógł inych świádkow miánowáć y mieć/ okrom tych ktorym żądano zákleciá: chcemy áby ten ná ktorégo proſbę ſą zákleci ſłuſznym obyczáiem/to ieſt/ z doſtátecznym rękoiemſtwem ábo zá przyſiegą z vczćiwoścą/ ábo z doſyć vczynieniem był ßukan y proßon: áby tym świádkóm zákletym tylko ku vczynieniu świádectwá/y ku podpomożeniu práwdy/ áby nie byłá zátłumiona/ rozgrzéßenié dał.

A ieſliby ten/ktory ie záklął tym ſpoſobem proßony ku vczynieniu świádectwá niechćiałby vżyczyć rozgrzéßenia: tákowi ktorzy proßą odpuſczenia y rozgrzéßenia/ ile zſtrony Bożéy niech rozumieią/ iż ie otrzymáli: y chcemy y ſkázuiemy/ áby od tego czáſu przez obráżenia ſpráwy świádectwá tych świádkow przez Sędźiego były przyięté/y ich świádectwá niech máią moc

Swiádectwo krewnych o przedánié dóbr ważnè.

2. Konrad v Dominiká vpominał ſie domu/y chćiał ji mieć: á ku dowodowi ſwego przedśiewźięcia Konrad ßeść świádkow wedle Sędźiego roſkázánia poſtáwił. Z ktorych pierwßy świádek Jákub/ á drugi Piotr Konradów kmotr w téy rzeczy iáko posrzednik y przyiaćielſki iednacz był: ktorému to Dominikowi gdy świádki wedle zwyczáiu do ſądu wwodzono zániechał od piérác/y tákowéy krewnoſći żądać. Potym przy

Si teſti excõmunicatio obiiciatur.

PEr experientiam didicimus: quòd ſententia excommunicationis in producendis teſtibus, maliciosè plerumque conſueuit opponi: ex qua oppoſitione, pullulat oppreſſio veritatis: vnde circa hanc exceptionem ſic duximus ſtatuendum: Káſ. wielki w Wiślicy 1347. La. 17 HL 283. E, 506. HP, 499.

Quòd cùm aliquibus teſtibus producendis fuerit obiecta exceptio excommunicationis: producens teſtes eoſdem, abſque ſuæ cauſæ læſione, alios teſtes (ſi poteſt) nominandi & producendi plenam & liberam habeat facultatem.

Si verò non poterit alios teſtes nominare vel habere, præter eos, quibus obiicitur ſententia excommunicationis, volumus: quòd is, ad cuius inſtantiam fuerint excommunicati, debito modo, ſcilicet cum ſufficienti fideiuſſoria cautione, vel iuratoria depoſitione cum reuerentia, aut ſatisfactione requiratur & petatur: quòd eiſdem teſtibus excommunicatis ad perhibendum tantummodo teſtimonium, & ſubueniendum veritati (ne veritas opprimatur) beneficiũ abſolutionis impendat.

Quòdſi excommunicator, præmiſſo modo petitus pro teſtimonio perhibendo, beneficium denegaret abſolutionis: huiuſmodi poſtulantes veniam & abſolutionem, quantũ ad Deum, cenſeantur obtinere. Volumus & decernimus: quòd extunc abſq; vulneratione cauſę teſtimonia eorundum teſtium per iudicem recipiantur: & habeant ipſorum teſtimonia firmitatem.

De teſtibus conſanguineis & probatione contractuum & venditionum.

COnradus à Dominico domum vendicabat, & ad ſuam intentionem probandã, Conradus ſex teſtes, iuxta iudicis mandatum produxit. Quorum primus teſtis Iacobus, alter Petrus ipſius Conradi compater, & mediator, ſeu amicabilis compoſitor, in eadem cauſa, quem ipſe Dominicus, cùm teſtes in iudicio ſecundùm conſuetudinem nominarentur, neglexit impugnare: nec huiuſmodi conſanguinitatem Tenże La. 18. HL 284/ 506. HP, 499.

przy przerzeczonéy przysiędze świádczących Dominik nágániáiąc świádectwo przerzeczonégo Piotrá dla przerzeczonéy krewnośći stale twierdźił/że nie miáło bydź ważné: y ták powiedał/że te rzecz otrzymáć miał. My bacząc/iż przyiaćielscy iednacze ábo posrzednicy zwykli bydź krewni/obiáśniamy: iż w tákowéy rzeczy świádectwo przerzeczonégo Piotrá záKonradem iest ważné.

tem obiicere. Demum circa teſtium iuramentum, opponendo prędictus Dominicus teſtimonium dicti Petri, propter prędictam conſanguinitatem, cõſtanter aſſeruit non valere: & ſic dicebat, ſe cauſam eandem obtenturum. Nos conſiderãtes, quòd amicabiles compoſitores ſeu mediatores, conſanguinei eſſe conſueuerunt: Declaramus in tali caſu, teſtimonium prędicti Petri pro Conrado valiturum.

O WYWOŁANCACH. Tit: XXIIII.

Podniesienié wywołánia de male obtento.

Zyg. Aug. 1557. HL13/24. HP224.

1. PODniesienié wywołánia/które bywa dawano zá złym przewodem práwá/gdyby miáło bydź prorogowano: winien będźie ten/komu ie dádzą/przyzwáć ſtronę do Grodu: kiedy ma tákowé podniesienié obwołáć. A tám ma pokazáć/iż żadnéġ poſtępku nieomieſźkał práwnéġ czynić o przewód práwá: á gdźieby tego nieokazał/tedy podniesienié tákowé nieyścá niema mieć.

De ſublatione Bannitionis.

Prá-wo.

SVblatio bannitionis, quæ dari conſueuit malo progreſſu iuris procedente, ſi quando prorogari debet: tenebitur is, cui datur, citare partem ad officium: quando talis ſublatio proclamari debet, ibidemq; probari debet: quòd nullum gradum iuris omiſit, probando contra ſe malũ proceſſum eſſe. Si verò id non demonſtraret, tũm talis ſublatio locum habere non debet.

O reláxátiiéy y zniesieniu Bánnitiiéy.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 39.

2. GDyby ſie kto będąc bánnitem zſtrony poiednał/á od niéy ſámey z téy bánnitiiéy kwit otrzymał/tedy tákowému relaxatio bannitionis z Káncellárii náśéy ma bydź dána/ktora nadáley do dwunaśćie niedźiel po kwićie ma ſobie wyprawic: á w tym czáśie y práwá káżdego będźie miał locum ſtandi & inſcriptiones quaſuis recognoſcendi.

A iż też ſprawy y ákteie ludzkie zwykli iureuicti rozmáitémi ſpoſoby trudnić: przeto ták opátruiemy/że ná káżdey inſtántiiéy/etiam in ipſo bannitionis puncto, będźie iureuictus powinien inferować male obtentum, nie czyniąc o to oſobnéy ákteiiéy. A w tákiéy mierze ma bydź wolna appellácya ná Trybunał.

Záczym gdy vzna Trybunał doby on bydź proces/y bánniowałby iureuictum, iuż tákiemu ſublátia dawána bydź niema: wſząkże po bánnitiiéy tákiéy/czáſu wolnégo dwánaśćie niedźiel będźie miał iureuictus do compoſitiiéy cum iureuincente: y zapiſy ku vſpokoieniu onéy ſprawy będźie mógł zeznawáć/diſponowáć/przedawáć dobrá ſwoie/á kreditorom ſie iśćić/autoritate præſentis Conſtitutionis mediante: aliás ieſli ſie niezgodźi/iuż ná onym wywołánym Stároſtá exekutią czynić będźie powinien.

A ieſliby in contumaciam ná kim bánnitia otrzymána byłá/tedy zá pozwániem Stároſty onégo/y ſtrony przeciwnéy/przez bánnitá ná Trybunał/może tákġ bánnitią zniéść/ſwym iurámentem/choćby ſublácitiiéy iureuictus niemiał.

A gdyby też per definitiuam ſententiam, ktorégokolwiek práwá bánnitia zniesiona z kogo byłá/tám iuż relaxátiiéy z Káncellaryiéy náśéy nie będźie trzebá.

Tákże gdźieby komu w ktorymkolwiek práwie bánnicya in contumaciam otrzymána zádána byłá: tedy záraz ſuper ignorantiam illius bannitionis przyśiągśy/ma mieć locum ſtandi in illo iudicio, á potym ons bánnicyą obyczáiem wyśśéy opiſánym z śiebie złożyć.

Nie

O imániu wywołáńcóv.

3. NJe máią Stárostowie w Dworzech ſłáchetckich wywołáńców imáć/chybáby im tego dozwolił ſłáchćić dobrowolnie: przy którym choć pozwolonym brániu/ nie ma ſie dźiać ſkodá żadna onému ſłáchćicowi/ v którégoby był bánnit poimány. *Tenże tám. że fo. 26.*

A gdyby nie pozwolił/ vczyniwſzy proteſtácyą/ ma vrząd odiechać/ á práwem o to czynić.

Ale ná inſzych wſzeláких mieyſcách/ wolno ie imáć/ y ná dnie w wieży chować/ ad ſatisfactionem parti. Tóż będźie wolno vczynić y ſtronie iureuincenti, y dáć go do Stároſty do wieże.

A ći którzyby wywołáńców w domách ſwych przechowywáli/ ábo im rády y pomocy dodawáli/ y znimi/ in leuipendium iuris communis, obcowáli: máią bydź pozwáni ad Iudicium Caſtrenſe,& ſub pœnam complicitatis podpadáć/ ſalua cuaſione citati.

O GLEYCIECH. Tit: XXV.

Gléyty Woiewodowie dáć mogą.

1. VStáwiamy: iż gdy kto przed námi ábo náſzym Stároſtą o iáki wyſtępek álbo zły vczynek będźie oſkárżon/ á ku okázániu ſwéy niewinnośći przez nas ábo ſtároſte náſzégo nie będźie dopuſczon/ á dla tego przydáłoby ſie mu vćiéc: á ták żeby tákowé iego vćiékánié nieſławy mu nie przyniosło/ tedy ten vćiekáiący przed Nawiélebnieyſzym w Pánu Chryſtuśie Oycem Biſkupem Krákowſkim/ábo Krákowſkim ábo Sędomirſkim Woiewodą/ będźie ſie świadczył: iżeſmy mu ábo Stároſtá náſz okazáć niewinność ſwéy nie chćieli dopuśćić: á ći przerzeczeni ábo Woiewodá náſz onéy Ziemie temu vćiekáiącemu może dáć gléyt do dwu Miesięcy/ y onégo zbiegłégo może chować. W którym to czáśie tenże Woiewodá v nas ábo v potomków náſzych temu zbieglému niech ſzuka łáſki/ábyſmy go ku ſpráwiedliwości dopuścili.

Czego ieſli przerzeczony Woiewodá nie będźie mógł vprośić/ to ieſt/ iż go nie będźiemy chćieć przypuścić ku ſpráwie iego niewinności: tedy Woiewódá do Gránic Ziemie będźie go powinien doprowádźić: który od czáſu doprowádzenia Woiewodzégo przez Rók Ziemi Króleſtwu obywátelóm żadnych ſzkód czynić nie ma: á żoná w dobrách iego w pokoiu on Rok ma bydź zániechána.

Ten Rók gdy wynidźie/ przez który czás vſtáwicznie ma ſie ſtáráć o łáſkę náſze: á gdyby iéy otrzymáć nie mógł/ á ten to przerzeczony ſzkody iákié poddánym náſzym poczynił:

Defenſores contra metũ Regis vel Capitanei.

STatuimus: Quòdſi aliquis coram nobis, vel noſtro Capitaneo, de aliquo crimine vel maleficio fuerit accuſatus: & ad oſtendendum ſuam innocentiam, per nos vel noſtrum Capitaneũ non fuerit admiſſus: & ob hoc, ipſum fugere contingat: & ne huiuſmodi fuga, ad infamiam reputetur, idẽ fugiens coram Reuerendiſsimo in Chriſto Patre Epiſcopo Cracouienſi, aut Palatino Cracouienſi, aut Sandomirienſi, proteſtabitur: quòd nos aut Capitaneus noſter, ad expurgandum ipſum admittere noluimus: & tales prænotati, aut Palatinus noſter illius terræ, profugo Treugas duorum Menſium dare poterit: & ipſum profugũ ſeruare. Infrà quòd tempus idem Palatinus, apud nos vel noſtros Succeſſores, eidem profugo quærat gratiam & fauorẽ: vt ipſum ad iuſtitiã admittamus. *Káz. wielkie w Wiślicy 1347. La. 35. HL. 228. B / 147. y 408. HP 555.*

Quæ ſi prædictus Palatinus non poterit obtinere: quòd eundem videlicet, ad expurgandum ſuam innocentiam admittere noſſemus: extunc Palatinus ad metas ſuæ terræ illum conducere tenebitur. qui à tempore conductus Palatini, infra annum, terræ, Regno, & terrigenis nocumenta inferre non debebit, vxore ſua in bonis ſuis pacificè infra annum prædictum dimiſſa in quiete.

Quo anno euoluto, infra quem gratiã noſtram ſemper quærere debeat: & ſi ipſam inuenire non poterit: & præfatus profugus aliqua nocumenta Regno, vel terrigenis intulerit: propter hoc infamis

non

czynił: zá to nie ma bydź zá bezecnégo mian/ áni obywátele Państw náßych vlápioné máią dáć nam ábo Stárośćie náßemu ná śmierć: áni zá to wiáki gniew náß máią przysądź poddáni náßy.

A ieśli komu śie przyda ze złośći swéy y przez winy vćiéc/ y niechćieć bydź posłußen práwá/ á vćiekßy czynilby obywátelóm y Króleśtwu ßkody: dobrá iego nieruchomé (wyiąwßy opráwę żony iegó) komorze náßey ná wieki niech beda oddáné: á ruchomé miedzy nas y przełożoné náßé ná poły máią bydź rozdźieloné.

A ieśli bedźie poiman przez kogokolwiek/ niech bedźie ná láśce náßéy: ámi dla poimáia onégo nie ma bydź żaden gniew/ áni nieprzyiaźń od przyiaćiół iego śkryta ábo iáwna: á żoná iego przy opráwie ośtánie/ iáko wyßéy ieśt nápisano: ábo one bedźie iey wolno przedáć.

Gléyty máią bydź dáné tym co o nie proßą.

Ian Olbr. 1496. Laśki 100 HL 229/ 409. HP 556

2. Iż częśtokroć przydawa śie obywátelóm Króleśtwá/zá przygodą przypadáiącą/ábo dla nieprześpieczeńśtwá zewnętrzá króleśtwá z potrzeby wyiáchácá: ták ábý Máie śtat Królewśki onieśpráwiedliwość łżon nie był/ chcemy/ vśtawiamy y śkázuiemy: ábý obywátelóm ßlácheićóm ábo też prośtégo rodu oboiéy płći ludźióm/ ktorégobykolwiek śtanu ábo dośtoieńśtwá byli (ktorzy dla prześpieczeńśtwá osób swych y zá potrzebą z Króleśtwá wyiádą) Gléyt y vprześpieczenie przez nas y potomki náßé było dáné tym/ ktorzy o nie proßą: ábý w swobodźie pośpolitéy bedąc/ álbo śie śpráwowáli/ ábo śpráwiedliwośći prośili/ álbo też ośkárżeni bedąc vśpráwiedliwiáli śie.

Gléyty od Stárośtów dawáne bydź nie máią śługóm przećiw Pánóm.

Alex. w Rá. 1.05 La. 116 HL. 229/ 409 HP 556

3. Gdy śie śkárżyli Prźełáći y Pánowie Wielkiéy Polśki/ iż z nieiákim deśpektem y obelżeniem ich do tego czáśu Stárośtowie Poznáńścy gléytowne liśty kmiećióm ich y poddánym zwykli dawáć: vśtáwiamy zá śpólnym zwoleniem: ábý nápotym/ Prźełáckim/ Páńśkim/ y inych obywátelów náßych poddánym/ Kmiećióm/ Mieśzánóm/ ábo śługóm/ Stárośtowie mieyśc

non debet reputari: nec ipśum per terrigenas captum, ad mortem nobis aut nośtro Capitaneo dare tenebūtur: nec propter hoc indignationē aut offenśam nośtram, incurrant terrigenæ śupradicti.

Si verò maliciośè & abśq; culpa, contigerit aliquem profugere: & iuri parere noluerit: & profugiendo, nocumenta Regno, aut terrigenis intulerit: bona ipśius immobilia, præter dotalitiū vxoris, Camerę nośtrę perpetuò applicetur: mobilia verò inter nos & Barones nośtros, per medium diuidantur.

Et śi captus fuerit per quempiā: in gratia nośtra conśiśtat. nec propter captiuitatem eius, per amicos debet aliqua indignatio vel inimicitia occulta vel manifeśta śuboriri. Vxor verò eius in Dotalitio remanebit: prout śuperiùs eśt notatū: vel illud vendendi liberā habeat facultatem.

Omnibus profugis publica fides eśt danda.

Item quoniam contingit śæpiùs regnicolis, caśu contingente; aliâs propter inśecuritatem vitæ, extrà Regnum neceśśariò egredi: idcirco nè dignitas Regia, per iniuśtitiæ culpam profanetur; volumus, śtatuimus,& decernimus: vt Regnicolis, Nobilibus, vel Plebeis cuiuścunq; śtatus & cōditionis exiśtentibus, śexus vtriuśq;, in śecuritate perśonæ, caśu quocunq; eis contingente,& iśtud exigente, extra Regnum śe conferentibus, śaluus cōductus & affidatio, per nos, & Succeśśores nośtros, dari debeat petentibus. vt śub libertate publica, vel śe expurgarēt, vel iuśtitiam peterent: eamq; ex śe redderent accuśati.

Capitanei tamen śaluos conductus śubditis cōtra Dominos ne dēt.

Conquerentibus Prælatis & Proceribus, Maioris Poloniæ, quòd cum quodam deśpectu & leuitate eorum hactenus Capitanei Pośnaniēśes śaluos conductus, kmethonibus illorum & terrigenarū dare conśueuerant: śtatuimus communi conśenśu: Quòd de cætero, Prælatorum, Baronum, Procerum, & terrigenarum nośtrorum śubditis, Kmethonibus, Ciuibus.

mieysc gléytownych listów nie dawáli: ále skázuiemy / áby w przypádłych rzeczách do práwá pospolitego vciekáli sie kmiecie / y inni którzy sie skárżą: á ták áby od práwá kożdemu obroná była powinna.

Gléyty ábo żelázne listy sam Król tylko dáie, y to miedzy Mieszány tylko przećiw mieszánóm, nie poddá nym przećiw Pánóm.

uibus, Oppidanis, aut seruis, Capitanei locorum saluos conductus dare non debeant: sed ad ius commune, in eucntibus recurrendum decernimus kmethonibus talibus, & quibuslibet conquærentibus: sic vt cuiqs iuris patrocinium debebitur.

SALVVS CONDVCTVS,
Subditis contra dominos vel eorum subditos dari non debet, tantum inter ciues.

4. EX mutuo colloquio, ac consensu Dominorum Consiliariorum & petitione Nunciorum terrestrium, sic est constitutum: Quia literæ publicæ fidei, aliás żelázné listy / & salui conductus, amplius dari non debent à nobis, famulis contra dominos illorum, status & ordinis militaris, nec etiam contra subditos illorum, in damnum eorundem: sed Nobis & Consiliariis nostris, liberum erit hoc facere tales videlicet literas dare subditis nostris status ciuilis contra ciues, iuxta arbitrium nostrum: tamen contra nobiles & subditos illorum, nullas dabimus. *Sigis. Crac. 1543. HL. 229/ 409.*

Ten státut iest ápprobowány, nie zábraniáiąc iednák zakładów, Nobili cõtra Nobilem, *miedzy szláchtą y miásty królewskimi.* Articulo,

O NIEDAWANIV GLEYTOW.

5. STátut anni Domini 1543. O niedawániu Gléytów / sługóm y poddánym przećiw Pánóm: ták mieszánóm / ták generaliter omnibus incolis cuiuscunque ciuitatis, y prywatnym osobam przećiw szláchcicóm / y ich poddánym / ápprobuiemy: y żeby té gléyty nie były wiecéy z Káncelláriey nászey wydawáné / wáruiemy wieczném czásy. Ale żáden Nam będzie wolno dawáć gléyty miedzy Stárostámi y dzierżawcámi / á miedzy mieszány y kmiecmi nászemi królewskimi. *Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 25.*

Tákże też tym nie zábraniamy dawánia zakładów nászych / nobili contra nobilem, tákże miedzy szláchtą á osobámi mieyskimi miast nászych y duchownych / specifikuiąc iednák osoby. O które zakłády forum szláchcie niema bydź iedno w ziemstwie / & per appellationem ná Trybunale.

Tákże też literæ moratoriæ, aliás, żelázné listy / mieszánóm y Zydóm przećiwko szláchcie zstrony nieplácenia długów / niemáią bydź dawáné.

A gdzieby co in contrarium z Káncelláriey było wydano / tedy to ma bydź irritum & inane. A miedzy mieszány / y insżemi osobámi / niemáią bydź bez słusżnéy y w práwiech opisánéy przyczyny przez Káncellárią dawáné.

Gléytownè listy právu przećivnè, nievażnè.

6. LIsty gléytowné żadné / któreby były práwu pospolitému przećiwné / niemáią bydź dawáné: á ieśli kto ie otrzyma / niech nikczemné będą.

Saluus conductus secundùm statuta detur.

LIteræ publicæ fidei, seu salui conductus, aliás Gléyty / nullæ quæcunqs contrariæ iuri & statuto essent, dari debent: & si quis eas obtinuerit, hę sunt nullæ. *Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 229/ 410. HP. 557.*

Gléyty dánè, obwołánè bydź máią.

7. ABy ná obie stronie około gléytowéy przezpieczności onych / którym niepryiáźni bywáią opowiedáné / było obwáłowano / á iżby ci / którym karánié przynależy / potwarzmi gléytownych listów niewinnie

Saluus conductus publicetur.

VT in vtramqs partem, circa rationem salui conductus, & securitati eorum quibus inimicitię denunciantur, prouideatur: vt illi, quos pœna manet, salui conductus calumniis non inuoluant innocentes, statuimus: *Zyg. w krá. 1539. HL. 229 B/ 410. HP 557.*

winnie nie byli wikłáni: ſkázuiemy / áby w winie żadnégo gléytownégo liſtu żaden nie wpadał / iedno zá tákowym gléytownym liſtem / ktory bedźie obwołan / y ktoryby ſie im iáwnie bronić chćiał.

tuimus: vt nullius ſalui conductus pœna incurratur: niſi qui fuerit publicatus, & qui illo velit ſeſe palâm tutari.

O ZASTĘPCACH. Tit: XXVI.

O zaſtępcách w rzeczách dotklinych, ábo nie dotklinych.

Káz. wielki 1347. La. 13 B. HL 98/ 163. HP 493

1. PRzydawa ſie to / iż gdy niektórzy o nieiákie złé vczynki álbo wyſtępki przed Nas do przeſłyſzenia náſzégo bywáią wyzwáni / tedy álleguią Pány ábo ſwé przełożoné: iż zá wkładzą y roſkázaniem ſwych pánów ábo przełożonych tákowych złych rzeczy y wyſtępków dopuśćili ſie: y było to niektórych czáſów przećiwko rozumowi chowano: iż tákowi złoczyncy przez tákowé miánowánié od káźniéy bywáli wyſwobodzeni: ále iż tákowé miánowánié zámyka w ſobie błąd nieznośny / á to z téy przyczyny: iż práwie iáſnie przećiwia ſie roſkázániu Bożkiému.

A ták My máiąc ná to bacżenié / iż wyſtępki tylko náſłádnią y obowiezuią té którzy ie vczynili: á iż wedle vſtáwy świetéy miánowánié we złych vczynkách nie ma mieyſcá / áni wyſwobodza tego / który będąc wyſtępnym vkázuie złoczyncę / vſtáwiamy: Iż pozwáni o któreſkolwiek złé vczynki ábo wyſtępki / w náſzym ſądźie niech będą ſądzeni / y odpowiedáć bywáią powinni. A gdy będą przekonáni / zaſłużoną winą niech będą karáni / nic niebacząc ná przerzeczoné miánowánié: choćby też w tym przywileymi náſzémi ábo náſzych przodkow byli opátrzeni: któré ile ku téy ſpráwie tákobledliwé pſuiemy / niczemné czynimy / y názad odzywamy.

A tákowi w dźiedźicznych y inych ſpráwách pozwáni y miánowáni v ſądu náſzégo / á ieſli náſzego ſądu zechcą ſie vchronić niechcąc ná ſie bráć tákowych ſpraw: tedy ſkázuiemy / iż od tego czáſu przerzeczeni pozwáni / któregobykolwiek ſtanu y záwoláńia byli / będą miáni zá práwem zwyćiężoné.

Consuetudo

Euictiones in criminalibus.

COntingit etiam, quòd dum aliqui pro quibuſdam criminibus & delictis, ad noſtram audientiam euocantur, nominant dominos, & quoſlibet ipſorum ſuperiores: allegantes, quòd autoritate & mandato ſuorum dominorum & ſuperiorũ, huiuſmodi crimina & delicta commiſerunt: verùmtamen quamùis aliquibus temporibus contra rationem fuerit obſeruatum: quia huiuſmodi malefactores, per eandem nominationem, à pœna liberabantur: quæ nominatio continet in ſe errorem intollerabilem: ex eo, quòd directè contrariatur præcepto diuino.

Proinde nos attendentes, quòd peccata teneant ſuos tantummodò Actores: & ſecundùm Canonicam æquitatem, nominatio in delictis non vendicat ſibi locum: nec liberat delinquentem, oſtenſio autoris delicti: Statuimus, quòd citati pro quibuſlibet delictis & criminibus, in noſtro iudicio iudicentur, & reſpondere teneantur: & conuicti debita pœna puniantur: non obſtante, prædicta qualibet nominatione: etiamſi ſuper hoc priuilegiis noſtris vel noſtrorum prædeceſſorum eſſent cõmuniti: quæ quantum ad hoc, tanquam pernicioſa, & erronea, caſſamus, irritamus & reuocamus.

In hæreditariis verò & aliis quibuſlibet quæſtionibus citati, & in noſtro iudicio nominati, tales, ſi noſtram iuriſditionem declinare voluerint, nolentes eaſdem quæſtiones in ſe recipere, decernimus: quòd extunc prædicti citati, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſtant habeantur pro conuictis.

At ſi ex munimentis, in termino ab reo productis, apparet: eum poſſe habere euictorem: vel etiam in quauis alia cauſa, prouocaret quis ad ipſum euictorem, ſibi in genere ſimilem: ad conueniendumque illum dari ſibi peteret Dilationem: eadem Dilatio detur ipſi: idque ad terminos, per vnos terminos, ad conueniendum ſcilicet ipſum euictorem. Qui quidem niſi perſonaliter ſe, coram illo iudicio, in termino legitimo ſiſtat:

stat: & onus causæ, seu citationem, in se recipiat: in reum actio est dirigenda. Quòdsi etiam euictor citationem recipiat: Actor tamen principalem non omittit. si videlicet euictor non fuerit soluendo iudicato.

Zastępcá ieśli stánie, á poswánègo zástąpi, odpowiedác winien: inácżéy poswány odpowiádác ma.

2. JEkroć w sądu w spráwách dotkliwych/ ábo w ktorychkolwiek inych wielkich y málych kto będźie obwinion/ á potym páná/ ábo złoczyncę/ ábo towárzyssá będźie miánował/ y będźie twierdźił/ że zá iego roskázániem to vczynił/ á on miánowány w téy spráwie przyssedssy wyswobodźi ji twierdząc/ iż vczynił zá ieg̃ roskázániem: vstáwiamy/ iż on pozwány wolno od sądu będźie mógł odéysdź: á tákowa spráwá ma bydź przećiwko pánu y sprawcy tego złégo vczynku obrocona: ktory wnet y zárázem będźie powinien odpowiedác: aliás, piérwssy on pozwány odpowiedác niech będźie przymusson.

Euictio conceditur: si is, qui euincit: præsentem se sistit: & continuò respondet.

QVotiescunq; in iudicio, in causis criminalibus seu quibuscunq; aliis, magnis & paruis, quispiam conuentus fuerit: qui dominum aut criminis autorem nominauerit: aut socium, eiusque mandato se fecisse affirmauerit & ille tunc principalis, veniens ad iudicium ipsum liberabit, asserens ipsum id fecisse suo mandato: Statuimus: quod ille citatus, liberè à iudicio discedere poterit: actioque huiusmodi dirigi debebit, contra dominum, & criminis auctorem, qui protinus & ex continenti respondere tenetur: aliâs, primus ille qui citatus est, respondere compellatur. Káz. 1347. La. 38 HL. 90. B/ 164. HP. 494.

Ieśli nie zástąpi, winę odkládác pomocnicy winni.

Patrz niżey w Części ośmey tychże ksiąg Sądowych. Tit: 2. lege 10. *Jeśli ktoż.*
O zastępcy dóbr Krolowskich mass wyssśey fol: 93. lege 9. *To też.*

O DŁVGACH Y DŁVZNIKACH.
Tituł XXVII.

O dług ábo o dźiedźictwo, ábo o ktorè rzeczy nie zápisánè, kto śie chroni, sądu, rzecz do powodá trácí.

Práwo. 1. ACz w wielu rzeczách przedkość bywa zálécána: wssákże táka przedkość w Sądźiech y w odprawowániu rzeczy zá słussnémi przyczynámi niéma bydź chowána/ ále ráczéy zwłóczona y rozprzestrzeniona z téy przyczyny: iż Sędźiemu wssytkiego śie dostátecznie dowiádowác przynależy.

Vstáwiamy tedy: iż gdy kto o główną ábo dźiedźiczną rzecz/ piérwssym/ wtorym y trzecim rázem bywá pozwan á nie stánie/ y od Sądu nie posłussnie ná Roku sobie náznáczonym chronić śie będźie: tedy dla niepossłussenstwá tákiego pozwánego powodowa stroná ná trzecim Roku záwitym przez Sędźiego będźie dopuszczona zá skażnią iuż skończoną w prawdźiwé dźierżenié tákowego

De his qui pro hæreditate aut debitis citantur.

LIcèt in pluribus casibus celeritas cõmendetur: tamen eadem celeritas in Iudiciis & causis expediendis rationabiliter quandoque non est obseruanda: sed potius amplianda & dilatanda: ex eo quod iudicantem cuncta oportet rimari. Káz. wielki w Wiśhcy. 1347. La. 16 HL. 38. y 45/ 68. y 81. y 113. HP. 523.

Ideoque statuimus: Quòdsi aliquis super capitali hæreditaria quæstione, primò, secundò, & tertiò citatus non comparuerit: à Iudicioque se contumaciter in termino sibi assignato absentauerit: tunc ob contumaciam eiusdem citati, actor in termino tertio & perẽptorio, per Iudicem admittatur, sententia definitiua mediante in veram eiusdem hæreditatis possessionem, & ab omni Iure eiusdem hæreditatis, & ipsius qualibet venditione, per Iu-

tákowégo dźiedźictwá: y od wßelkiégo piá wá dźiedźictwá / y onégo któregokolwiek przedánia/ przez Sędźiégo ſtrażánié pozwá ny ma bydź ſtrażan/ y opowiedźian że od padł.

Ale ieſli będźie rzecz oſoby ſie dotykáią ca/ iáko o dług pieniężny/ ábo o któreſkol wiek rzeczy zaſtáwné/ á ná pierwßym/ dru gim/ trzećim roku pozwány wzgárdźi/ ábo ná roku ſobie náznáczonym omießka ſtánąć: ſtrażuiemy/ iż ná ten czás/ ten który po życzył ná któreſkolwiek záſtáwioné rzeczy/ iuż po pewnym roku przez Sędźiégo názná czonym będźie wolen oné rzeczy zaſtáwné rozßáfowáć/ y oddálić: wßákże ták: ieſliby zá przerzeczonym ſtrażániém Sędźiégo rze czy zaſtáwné rozßáfowáné y oddalonę zná lázłyby ſie bydź mnieyßéy ceny gdy ie roz przedawano/ á niżli pieniądze które dano ná zaſtáwę ábo ich wierzono.

Ale gdyż ten pożyczáiący proſto nie bio rąc żadnégo rękoiemſtwá w wietßéy ſum mie pieniężnéy zakład wźiął: tedy ná za kładźie przeſtáć ma/ á niema téy ßkodź ſwéy nikomu przyczytáć iedno ſobie: iż ták máły zakład zgolá wźiął.

Ale ieſli ten / który pieniędzy pożyczył: to ſobie obwárował przy pożyczániu pie niędzy/ któreby były wietßéy ábo mnieyßéy ceny/ ieſli zá mnieyßé pieniądze rzeczy za ſtáwné ſprzeda/ ábo oddali: Sędźia ma ſtrażáć temu/ który pieniędzy pożyczył: áby ſumme wypełnił te / któréy pożyczył.

dicis ſententiam reus decernatur, & pro nuncietur eecidiſſe.

Si autem quæſtio erit perſonalis, puta pro pecunia debita, aut quibuſcunq; rebus obligatis, & primò, ſecundo, & tertio termino citatus contempſerit vel in termino parere neglexerit ſibi aſſignato, Decernimus: Quòd tunc creditor quarumlibet rerum obligatarũ, ſibi poſt certum terminum per ſentẽtiam ludicis præfixum, diſtrahendi & alienandi, auctoritate ludicis, plenam habeat facultatem: ita tamẽ, quòd ſi auctoritate præmiſſa res obligatæ, diſtractę & alienatę, minoris valoris inueniantur & exiſtant tempore alienationis, quàm fuerit pecunia obligata ſeu credita: & ipſe creditor, pro ſumma pecuniæ, per ipſum ſimpliciter & ſine aliqua cautione credita, vadium recepérit; ſufficiat creditori vadium, qui nulli alteri quàm ſibiipſi, quòd ſimpliciter vadium acceperit, imputabit.

Sed ſi conditionem creditor appoſuerit circa res obligatas, maioris vel minoris quantitatis, ſi pro minori pecunia res obligatas alienauerit; debitor, per ludicẽ decernatur, creditæ pecuniæ ſummam adimplere.

Si verò pro maiori ſumma res alienauerit obligatas, reſiduum quicquid fuerit vltrà ſummam creditam, debitori creditor reſtituere teneatur.

A ieſli zá wietßą ſumme rzeczy zaſtáwné prz edał/ oſtátek cobykolwiek było nád ſumme pożyczáną/ temu który pożyczył/ będźie powinien wrócić.

O dźiedźictwo ábo pieniądze ieſli ná záwitym roku nie ſtánie, dźiedźictwo trąci.

Káz. wielki w Wiślicy 1347. La 8 leg. Cum omnis. HL 5. y 92 / 9. y 166. HP 522.

2. JEſli kto pozywa kogo do Sądu o dźiedźictwo/ ábo o pieniądze zaſtáwné/ y onégo do Sądu wyzwał/ á pozwány ná Roku záwitym nie ſtánie: tedy powodowa ſtroná żyſcze rzeczoné pieniądze ábo dźiedźictwo / wßákże pieniądze pozwanemu wrócićwßy.

Dźiedźic pozwány iákoby zaſtáwą imienié trzymał, świádkámi odwieśdź ſie ma.

Wład. láz. w Krá. y w Wár. 1423. La. 44. HL 283/326 HP 522.

3. DLA zámknienia drogi potwarzóm ták przez Nas ieſt opátrzono. Jż ieſliby

Exemptio bonorum hæreditariorum.

SI quis ad ludicium citat aliquem, pro hæreditate, aut pecunia obligata: & ipſum ad ludicium euocauit: & ſi tunc Reus in termino peremptorio nõ parebit: Actor lucrabitur nominatam pecuniam, aut hęreditatem, pecunia nihilominus reſtituta.

De poſſeſſore ad probationem admittendo.

AD præcludendam viam calumniis, per Nos prouiſum eſt: quòd ſi quis vellet quempiam, pro hæreditate impetere dicendo, poſſeſſionem eandem in obligatione

śliby kto chciał komu o dźiedźictwo trudność zádáwáć/ powiádáiąc/ iż ten który w dźierżeniu iest/ w zaśtáwie to dźierży y w nim siedźi: które śna słuśnie y wolnie dźierży. Tedy w tákowey rzeczy ten/ który iest w dźierżeniu/ odepchnąwszy powodá ku dowodowi z świádki niech bedźie przypuszczon: á zwłaszcá gdźie oboiá stroná listów y słuśnych świádectw ná tákowé dźierżenié nie bedźie miálá: tedy w tákowey rzeczy tego/ który dźierży/ dowod niech bedźie przypuszczon.

tione aut pignoratione possidere, & tenere: quàm fortassis legitimè & liberè possidet. quòd tunc possessor, Actore repulso, ad probationem testium admittatur: & maximè vbi vtraque pars literatoria & legitima testimonia, super huiusmodi possessionem non habuerit. In tali itaque casu possessoris probatio admittatur.

O dług nie zápiśány przyśięgą śie odwieśdź może.

Qui mutuant, nec habent Inscriptionem, iuramento negantis, absoluuntur.

4. TEż kto komu pieniędzy pożyczy/ á zapisu nie máiąc pozowie dłużniká: tedy dłużnik ábo pozwány przysiągłszy/ ma bydź wolen od vpominánia y od płácenia długu.

ITem, si quis alicui pecuniam mutuauerit: in Inscriptionem non habuerit: citaueritq; mutuarum: tũc mutuarius, aliâs citatus, iuramento præstito, ab instantia petentis, & debiti petitione absoluetur. Zwyc. śie. Krák. 1505. Lá. 123. B. HL. 166. B/ 297. HP. 525.

O rzecz ábo o dług zápiśány, á nie do śyć czyniąc, wwiązánié w máiętność puścić ma.

Pro re qualibet, & debito inscripto, bona dentur.

5. GDy kto bedźie pozwan o którąkolwiek rzecz/ o którą śie nie zápisał: ten który iest pozwan/ nie chcąc śie dáć vśkodźić dáie przy Sądźie wwiązánié: tedy ma bydź przyięte w wiązánié przez tego który pozywa.

ITem cùm aliquis citatus fuerit pro quacunq; re, pro qua non inscripserat se: ipse autem citatus nolens admittere se damnificari, dat circa iudiciũ intromissionem: tunc susceipienda est intromissio, per citantem. Zwyc. Lá. 124. HL. 71 B/ 129. HP. 525.

Ale ieśli kto bedźie pozwan o rzecz ábo o dług zápiśány/ ták iż zapis vczynił/ że miał zápłácić główny dług/ nie dáiąc wwiązánia wedle swego zapisu: tákowy pozwány nie dośyć czyniąc/ ieśliby chciał dáć powodowi wwiązánié/ którego śie odpisał: tedy ma bydź ślazano/ iż pozwány nie inácżey ieden z troiáka wina trzech grzywien w wiązánié dáć ma w długu/ áż do dośyć vczynienia ták zá główny dług/ ták też zá winy. Które wwiązánié powodowa stroná z wina troiáka trzech grzywien bedźie powinna wźiąć.

Sed si citatur aliquis pro re, vel pro debito inscripto: sic quòd inscriptionẽ fecerat, quia debuit soluere, non dando intromissionem: sed principale seu originale debitum soluturus esset, prout se inscripsit: talis si citatur, in termino non satisfaciens, si intromissionem Actori dari vellet: Cui dandæ intromissioni, citatus in sua inscriptione abrenuaciauit: decernendum est, quòd citatus non aliter, quàm cum triplici pœna triũ marcarum intromissionem dabit in re debita vsq; ad satisfactionem, & pro ipsa re principali & pro pœnis faciendam, quàm intromissionem Actor cum triplicata trium marcarum pœna, recipere teneatur

Kupcy długów swych od śłáchty, niż trzy látá wynidą, vpominác śie máią maśs niżey w kśięgách ośmych, parte 3. Tit 1 lege 8. Státut o Rześtrách.

O RĘKOYMIACH. Tit: XXVIII.

Rękoymia pociągniony do práwá o dług zápłácony bliższy do odwodu.

Si fideiussor dicat soluisse creditori.

1. MIkołay Máćićiowi pożyczył dźieśięć

NIcolaus Mathiæ mutuauit decem marcas: Káźm. w Wiśl. 1347 Lá. 29. HL. 94. B/ 170. HP. 517.

dźieśieć grzywien / zá ktore Máćiéy dał Wáwrzyncá rękoymie: á po kilku dni ten Máćiéy dłużnik temu Mikoláiowi / ktory pożyczył / w niebytności Wáwrzyncá rękoymie té pieniądze záplácił / y iáko był powinien wrócił. Zá czásem potym przerzeczony Mikołay / ktory pieniędzy był pożyczył / pociągnął Wáwrzyncá rękoymie do Sądu y do ſpráwy: á iż tenże rękoymia v Sądu ſtánąwßy twierdźił / iż przerzeczone pieniądze przez Máćieiá dłużniká były zápłácone: My w tákowéy rzeczy ſkázuiemy / ábý to było dowiedźiono / iż zapłátá ſie eſtálá.

Rękoymiá świádki pokonáć ma te°, zá kogo ręczył, gdyby długu przał.

Tenże La. 38. HL. HP. támże.

2. Też vſtáwiamy: Iż kożdy rękoymia / gdyten przy zá kogo ręczył / ieſli dług będźie dwádźieśćia grzywien / ſam: ieſli czterdźieśći / ſámowtór: á ieſli w więtßéy ſummy pieniędzy / ſámotrzeć ten dług / zá ktory rzeczono / rękoymia y dwá inni drudzy własnémi przyśiegámi potwierdzą.

Też ſkázuiemy: iż żáden rękoymia zá onégo zá ktorégo ręczył / v Sądu koniá ábo wołu niech nie obowięznie: bo ieſli obowiąże / ku nágrodzeniu ßkod ten ktory winien będźie powinien: á zrkaſzá gdy to z iego woléy poßło.

Rękóymia o máły dług ćiąża vchodźi, á o wielki máiętnośćią dłużniká záręczonégo płáći.

Tenże La. HL. támże / 160. HP támże.

3. Iż zá tácnym obowiązániem do wielkich ßkod czeſtokroć ludźie przychodzą / tedy z práwá to ma być dźierżano: iż gdy kto ręczył zá ktorégo ſwego przyiaćielá zá pewną ſummę pieniędzy ktoré° mieſczánínowi / ábo komukolwiek innému ktorégokolwiek ſtanu ábo doſtoieńſtwá będącému: á gdy on nie płáći ná Rok u / ktory przyßedł y ná czás poſtánowiony: rękóymia nie ma być dłá tego do goſpody wiedźion / ábo ßkody iákie ćierpieć ku ſkáźie tego / ktory nie płáći: Ale ieſli ieſt máły dług / niech ćiąża będźie daná: á ták niech będźie rękoiemſtwo rozwiedźiono. Ale ieſli ieſt wielki dług / máietność dłużniká zá coby ſtał dług / przez rękoymie niech będźie wźięta: y dána temu / ktoremu dáć dług ieſt powinien. Rękocas: pro quibus Mathias Laurentium fideiuſſorem dedit: & poſt aliquot dies, idem Mathias debitor ipſi Nicolao creditori, in abſentia Laurentii fideiuſſoris, eandem pecuniam exſoluit, & vt debuit, reſtituit. Tempore verò procedente, prædictus Nicolaus creditor Laurentium fideiuſſorem præfatum traxit, pro dicta pecunia ad Iudiciũ, ſeu ad cauſam. Et quia idem fideiuſſor, in iudicio conſtitutus, aſſerebat prædictam pecuniã per Mathiam debitorem principalem fuiſſe perſolutã, Nos in tali caſu decernimus, probandam factam ſolutionem.

Fideiuſſor conuincit principalẽ vario modo, pro varijs ſummis.

PRæterea ſtatuimus: Quòd quilibet fideiuſſor, illo negãte, pro quo fideiuſſum fuerit, ſi debitum fuerit viginti marcarum, ſolus: ſi verò fuerit quadraginta, meſecundus: in maiori verò pecuniæ quantitate, mettertius ipſum debitum, pro quo fideiuſſum fuerat, fideiuſſor & alii duo firmabunt, propriis iuramentis.

Etiam decernimus: quòd nullus fideiuſſor pro illo, pro quo fideiuſſit, in iudicio equum vel bouẽ obliget, aliâs, ſi obligauerit: ad reſtaurationem damnorum, principalis debitor procedet; ſi præſertim proceſſerit de eius voluntate.

Fideiuſſor cõuicto debitore iudicialiter, det eius pignus creditori.

QVia ex facilitate obligationis, ad magna damna plerunq; homines deueniũt, iure tenendum eſt: Quòd ſi quis fideiuſſit pro aliquo ſuo amico pro certa pecuniæ quantitate, alicui Ciui, vel alteri cuicunq;, cuiuſcunq; ſtatus vel conditionis exiſtat; illo tunc non ſoluente, in termino adueniente & ſtatuto, fideiuſſor non debet propter hoc, ad hoſpitium in obſtagium ſubintrare: aut aliqua damna facere, non ſoluentis in deſtructionem. Sed ſi eſt paruum debitum: detur ei pignus, & diſtrahatur. Si autem magnum: poſſeſſio debitoris, pro valore debiti, per fideiuſſorem apprehendatur: tradaturque illi, cui debitum dare tenetur.

Fideiu-

Rękoiemstwá słownè do Roku y sześći Niedźiél trwáią: potym do Akt wpisánè, ábo przed Królem zeznánè być máią.

Fideiusionis verbalis præscriptio.

4. CZestokroć doświadczyliśmy sie iż wielkié spóry y zwády wszczynáią sie miedzy poddánymi nászymi ztąd: iż było niepewno/póki moc miáło mieć rękoiemstwo słowy vczyniono. Chcąc tedy te wątpliwość obiáśnić/ vstáwiamy zá prośbą y rádą Rad y Posłów Ziemskich: áby tákowé rękoiemstwá słowné vczynioné zá rzeczy ábo zá summy y zá vmowy ktorékolwiek nie dłużéy miáły moc/ iedno przez ieden Rók y sześć Niedźiel: w którym czásie tákowé rękoiemstwá przez onéż rękóymie do Akt Grodzkich/ábo Ziemskich/ábo nászych Królewskich niech będą wpisáné. ábo przed námi zeznáné. Abowiem ták wpisáné otrzymáią moc słusznéy własności wedle zwyczáiu Ziem y praw Grodzkich.

SÆpè fieri edocti sumus multas contẽtiones & controuersias exoriri, inter subditos nostros, ex eo: quia fuit incertum, quoad robur habitura esset cautio verbalis, per fideiussores verbo tenus facta. Volentes igitur eam dubietatem declarare, statuimus, Cõsiliariis & Nunciis terrarum ita petentibus & consentibus: vt huiusmodi fideiusiones, verbo tenus factæ, pro rebus seu summis & contractibus quibusuis, non vlterius robur firmitatis obtineant: duntaxat per vnum annum & sex septimanas, quibus currentibus huiusmodi fideiusiones, per illosmetipsos fideiussores, ad acta Terrestria Castrẽsia, siue nostra Regalia inferantur, aut coram nobis recognoscãtur. Tũc enim sic ingros satæ, robur debitæ obtinebunt firmitatis: secundùm terrarum & Iurium Castrensium consuetudinem. Zyg. wkrá 1540. HL, 94. B/171. HP. 528.

Rękoiemstwo poddánych Woiewodztwá Płotckiégo.

5. NA żądánié Posłów Woiewództwá Płotckiégo/ któzy przed námi przekłádáli wielkié niepożytki y częsté rostérki: które rosną z rękoiemstwá poddánych ich/które do tego czásu zá pewnym przywileiem miedzy sobą dzierżeli/ pozwoliliśmy tego im: iákóż pozwalamy/ y z wolą Rad nászych á Posłów ziemskich vstáwiamy: áby tákowy przywiléy/ iáko ji byli sobie dobrowolnie przyieli/ y to rękoiemstwo exnunc vstáło/ y dáléy trzymano nie było/ porownywáiąc ie w tym z inémi Woiewództwy Koronnémi. Zyg. Aug. w Wárś. 1563. HP. 528.

Rękoiemstwo poddánych ziemie Sochácżewskiéy

6. MIeszczánie Posłowie ziemie Sochácżewskiéy prosili/ áby rękoiemstwo poddánych miedzy Rycérztwem ziemie ich vstáło/ chcąc sie w tym porownáć z inémi ziemiámi Woiewództwá swégo/ y inych Woiewództw w Koronie nászéy: tedy my im tego pozwalamy/ y vchwałą Séymu tego rękoiemstwo to ábroguiemy. Tenże w Piotr. 1565. HP. támże.

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC OSMA.

O wykonániu ſpraw Sądowych.

O DEKRECIECH ABO ZDAwániu. Tituł Piérwſzy.

Dekretá Séymu Lubelſkiégo y Piotrkowſkiégo.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. 74. B.

DEkretá wßytki Séymu Lubelſkiégo y Piotrkowſkiego/ták okolo Krymárków/iáko y inßych liſtów y ſpraw wßytkich/przez Nas przy Rádách náßych y Deputaciéch od Poſłów ziemſkich w ſpráwie exequucióy vczynioné/do Powiátów/Woiewództw odeſłáné/ y do Vrzędów wpiſowáné y obwołáné bydź máią. Ták iáko ſie to o Wárßáwſkich iuż ſtáło. A ktoby ich tu potrzebował/ áby mu były wydáné z Káncellárióy zá pieczęcią Koronną. Práwo. 1.

Zdánia Sądowné w kśiegi wpiſáné bydź máią maß wyſſéy fol: 504. lege 1. Téż vſtáwiamy ić.

Zdány zárázem v Sądu iśćić ſie ma.

Káz. wielki 1347. La 9 HL55. y113/ 99.202. HP 497.

2. IŻ práwem zwyćiężony ieſt powinien doſyć vczynić temu/ który práwo przewiódł o zaſtęp y o rzeczy zdáné: tedy tákowy od ſądu niéma piérwéy odyśdź/ ázby doſyć vczynił o co ieſt zdan.

Ale iż niektórzy niepoſłußeńſtwem y vporem vwiedźieni/ niewiedźieć którym vmyſłem od ſądu odchodzą po zdániu/ nie czyniąc doſyć zá dług tym którzy znimi o to czynią: dla tego chcemy/ áby tákowi niepoſłußni złośći ſwych pożytku nieodnoſili: gdy będą vſądu práwem przekonáni/ ſwym przećiwnikóm niech do rąk związáni będą oddáni. A ieſli w więźieniu będąc vćieką z ich mocy/niech iuż będą woini od wßelkiégo długu y obowiązku: wyiąwßy dług złodźieyſtwá/ który záwżdy v ſądu zdáni będą powinni zápłácić.

Zdánie nieſpráwiedliwè áreſtowánè bydź ma.

Zwyc. 1505 La. 124. HL 54. B/ 98. HP. 496.

3. GDy kto kogo zda nieſpráwiedliwie/ zdány niech áreſtuie zdánié w kśięgách.

A ieſli pozowie o nieſpráwiedliwé zdánie/ tedy on który ták zdał/ma zápłácić winę trzy grzywny/ á zdánié wypiſáć z kśiąg.

A ieſli

Condemnati in iudicio illicò ſatisfaciant.

QVia victus tenetur victori ſatisfacere, de eiectione, & condemnatis: neque de iudicio prius recedat: niſi ſatisfaciat pro eo, pro quo eſt condemnatus.

Quidam tamen rebellione, aut inobedientia ducti, neſcitur quò animo recedunt de iudicio condemnati, pro debito nullam ſatisfactionem aduerſariis impendentes: Quapropter volumus: quòd tales inobedientes, de malitia ipſorum cõmodum non reportent: quia poſtquàm conuicti fuerint in iudicio, ad manus aduerſariorum ſuorum ligati tradantur. Et ſi in captiuitate manentes effugerint, à poteſtate eorum ſint liberi & abſoluti, ipſo facto: & omni debito, quod tenentur & obligãtur. præter debitum furti, quod ſemper condemnati ſoluere tenebuntur.

De iuſtè & iniuſtè condemnatis.

ITem, dum aliquis aliquem condemnauerit iniuſtè, condemnatus areſtabit condemnationem in libro.

Etſi citauerit pro iniuſta condemnatione: tunc ille qui ſic condemnauit, debet luere pœnam triũ marc. & condemnationẽ deſcribere de libro.

Sed

A ieśli zdány nie áreſtowałby zdánia: tedy on / ktory zdał / może wypiſáć okrom winy.

O zdawániu w przeszyſkách ábo o przytknieniu v ſądu.

4. GDy kto dotkniony obéydźie od práwá / ma bydź ſkazan w przeszyſku w tym / o co dotknion ieſt: ále ieśli o wine będźie dotknion / á odeydźie nie doſyć czyniąc zá wine / tedy druga wine przepádnie / to ieſt / trzy grzywny ſądowi / á trzy ſtronie: o ktorą wnet ma bydź ſkazan w przeszyſku.

Sed ſi condemnatus non areſtauerit cõdemnationem: tunc ille, qui condemnauit, poteſt deſcribere ſine pœna.

De citandis verbaliter in iudicio, aliâs, de tactis.

ITem, dum aliquis tactus recedet à iure, debet condemnari in perlucro, pro quo tactus eſt. Sed ſi pro pœna tactus fuerit, & recedet, non ſatisfaciendo pro pœna: extunc aliam pœnam ſuccumbet: videlicet, marc. tres iudicio, & parti: pro qua ſtatim debet condemnari in perlucro. *Conſ. Laſki* 121. HL. 40 B/ 23. HP. 29.

O WINACH SĄDOWYCH. Tit: II.

Ciążánia obyczay ſtáry o winy ſądowè.

Práwo. 1. ABy w drapieſtwie y w ciążániu poddánych náſzych iáka miárá była chowána y miana: ábowiem zwykło do tego czáſu bywáć v tákowych Sędźiów y ich vrzędnikow: iż iáko ſkoro o winy y kaźń w práwie ſkazáli niektore vbogie ludźie / ábo ſłáchte / ábo też ine ktorégokolwiek ſtanu ciążáne zárázem one łupy y ciąże dźiela miedzy ſie / żadney łáſki y dobrotliwoſći ciążánemu nieczyniąc.

Aby tedy odćiął ſie ten ſzkodliwy zwyczay / y chcąc y zákázuiąc go nie chowáć / vſtáwiamy: iż ktorybykolwiek Sędźia / Woiewodá / Káſztelan / ábo ich vrzędnik / ábo Sędźia złoczyncow / ktorego Opráwcą zową / ábo iny ktorykolwiek o winy ſądowne przez nie ſkazáne / ábo o ktorékolwiek wyſtępki ktorego z poddánych náſzych bogátego ábo vbogiego ſłáchcicá / ábo ſtanu prieſtego ciążał ábo ciążáć kazał w koniech / w bydle / ábo w inéy máietnoſći / ciąże bioráce ktorékolwiek tedy niema tákowych ciążey áni vmnieyſzáć / áni rozſzáfowáć: Lecie do dwu niedźiel całych / á zimie do oſmi dni nic z nich niebioráce: y máią te rzeczy bydź przez tego ktory wźiął chowáne / chociay ſprawie dliwie beda ciążáne / chociay też nieſłuſznie drapieſtwoby ná nie ſie oſtáło.

A ieśliby przez ten czás od onego ábo onych / ktorych ábo ktorego ſą ciąże / zá winy dopuſczone nie było onym ktorzy ciążáli doſyć vczyniono / ábo ſwéy niewinnoſći nie pokázáli: tedy potym wolno będźie tym / ktorzy

Mos antiquus pignorandi pro pœnis iudicialibus.

VT in rapinis, aut pignoribus noſtrorũ ſubditorum, aliquis modus habeatur, & obſeruetur: conſueuerũt enim hactenus auari Iudices, & eorum officiales, vt poſtquàm pro pœnis, aut mulctis, in iudicio cõdemnatis, aliquos pauperes, aut nobiles, cuiuſuis ſtatus, impignorant & obligant, ſtatim ſpolia & pignora diuidunt: nullam gratiam & beneuolentiam pignorato facientes. *Káſ. wielki w Wiśliey,* 1347. La. 9 HL. 180. B. 322. HP 305

Ad ſuccidendam itaque & amputandam hanc conſuetudinem perniciosam, eamq; obſeruari amplius nolentes & prohibentes, ſtatuimus: Vt ſiquis Iudex, Palatinus, Caſtellanus, aut iporũ officiales, vel maleficiorum Iudex, qui Opráwcá dicitur, aut alius quicunque, pro pœnis Iudicialibus per eos latis, aut aliis exceſſibus aliquem noſtrum terrigenã, diuitem vel pauperem, nobilem vel ſimplicem, impignorauerint, vel pignorare iuſſerint: pignora in equis, pecudibus, aut in aliis ſubſtantiis quibuſcunque, ſic recepta non diſtrahendo, vel minuendo, (ſi fuerit in æſtiuo tempore, duabus ſeptimanis integris: ſi autem hiemali tempore, octo diebus) illibata per recipientem debeant obſeruari: ſiue iuſtè pignorati fuerint: vel indebitè rapina in eos commiſſa.

Etſi extunc per illum, vel illos, quorũ vel cuius ſunt pignora, pro commiſſis pœnis, non fuerit illis qui pignorauerint ſatis factum: vel ſuam innocentiam non oſtẽderint:

ktorzy ciąże przy sobie máią / oné rozßáfowáć y rozdźielić / y wedle ich dobrey woley gdźie chcą obrocić.

Ale ieśliby tákowi Sędźiowie ábo inni wyssźey miánowáni / folguiąc tákomstwu swému w tym czásie przerzeczonym słußnym miedzy sie té ciąże rozdźielili / ábo rozßáfowáli / ábo oddalili / by téż y iedno dobytcze z przerzeczonych: tedy temu ktory ßko de vćierpi wedle ßácunku onego bydlećiá ſtráconego / ná ktore sam przysieże / z winą Piątnadźieſtą máią wrocić.

A ten ták Státut pożyteczny dla nássich Sędźi y Prokuratorow ßkárádnego łupieſtwá / ktore czeſtokroć czynią / vſtáwiamy: iż ná nie / y ná Sędźie ich ściągamy / y wydáiemy.

Ciążánié o niepoſłußeńſtwo y o winę

Káz. wielki w Wiślicy. 1347. La. 14. HL 181 / 322. HP 507

2. OSwiádczenié Nas tego náuczyło: iż niekiedy poſłußni zá nie poſłußné / ábo sámi nie poſłußni z miáry / y co ieſt rzecz ſprawiedliwa y ſłußna / wykracáiąc / o niepoſłußeńſtwo bywáią karáni y vćiſkáni / á to w tym: iż gdy w ktorey Wśi ciąże bywáią brane / gdźieby miały bydź wźięte ßeść wołow / tám bywały brane trzydźieści ábo czterdźieści: y niż ie przypedzono do ſłußnéy mieyſcá / łupieſtwem ku ſkáźie wielkiey vbogich ludźi bywały rozdźielone y vtracáne.

Przetóż chcąc zábieżeć ták záráźliwey złey rzeczy vſtáwiamy / y vkładamy nie iáką pewną miárę y záchowánié / á to tym ſpoſobem. Iż zá pierwßé niepoſłußeńſtwo karząc / Woźny ze dwiemá ſłużebniki Sędźiego przyiáchawßy do Wśi / á ieśliby ſam Pan oney Wśi był winny: tedy tylko dwá woły zá ciąże máią bydź wźięte: ále ieśli Kmiecie będą winni / y pozwáni o niepoſłußeńſtwo: tedy kożdy z nich ma bydź ciążan ná iednym wole. A tymże obyczáiem ſkázuiemy y wtory raz o niepoſłußeńſtwo poſtępowáć. Ale ieśli trzeći raz Pan z kmiećmi byliby niepoſłußni: tám iuż rzecz swą o ktorą będźie pozwan niech traći / y záráz em od niey odpádnie przez ſkazánié Sędźiego.

Wßákże to obiaśniáiąc: áby té woły / ktore będą wźięte w ciąże przez Sędźie / Le cie dwie Niedźieli / á zimie osm dni bez rozrywánia ich były chowáné.

Náb

Kśiąg piątych Sądowych

derint: tandem licitum ſit illis, qui pignora detinent, illa diſtrahere, diuidere, & pro libera ipſorum voluntate conuertere.

Quòdſi tales Iudices, aut alii ſuperius nominati, ſuæ auaritiæ non parcentes, infra prædicta debita tempora inter ſe diuiſerint, aut diſſipauerint, vel etiam alienauerint: vnum animal de prædictis, damna paſſo iuxta valorem animalis deperditi, (quod ſuo comprobabit iuramento) cum pœna **Piąt nadźieſta** tenebuntur reſtituere.

Hoc itaque ſtatutum ſalubre, propter noſtrorum Iudicum, & Procuratorum rapinam enormem, quam ſæpius cõmittunt, ad ipſos, & ad Iudices eorum extendimus & promulgamus.

Pignora pro cõtumacia ac pœnis.

EXperientia nos edocuit: quod quandoque non Contumaces pro Contumacibus, vel ipſi Cõtumaces etiam, modum, & illud quod iuſtum & æquum eſt excedendo, pro Contumacia puniuntur, & grauantur: in eo videlicet: quòd cùm in aliqua villa pignora recipiuntur, vbi ſex boues fuerint recipiendi, triginta vel quadraginta recipiebantur, & antequam ad locum debitum depellebantur, per modum rapinæ, in non modicam pauperum deſtructionem diuidebãtur & conſumebantur.

Ideoque ad ſubueniendum huic morbo peſtifero, ſtatuimus: & ordinamus certam quandam menſuram & obſeruantiam: videlicet, Quòd pro prima Cõtumacia punienda, Miniſterialis cum duobus famulis Iudicis, ad villam accedens, ſicut alias præmiſſum eſt) ſi dominus villæ tantummodo fuerit culpabilis, in duobus bobus duntaxat impignoretur. Si autẽ Kmethones, aut villani, extiterint culpabiles, & Citati Contumaces: quilibet eorum tantum in vno boue pignoretur. Etidem decernimus pro ſecunda Cõtumacia eſſe faciendum, & obſeruãdum. Si autem tertiò dominus cum villanis, fuerint cõtumaces, decernimus: quòd cõtumax cauſam, pro qua dignoſcitur eſſe Citatus, perdat: & cadat ab ea, per ſententiam iudicantis.

Declarantes nihilominus: quod dicti boues

Nád to chcemy y ſkázuiemy: áby przerzeczoné woły wźięté w ćiąży ábo w winie ktorégokolwiek niepoſłußeństwá/ Nam tylko y Sędźiemu náßemu były dáné.

Jeſcze ſkázuiemy y vſtáwiamy: iż ieſli przerzeczonému Woźnému ku tákowému ćiążániu náznáczonému z inßą czeládźią Sędźiego/ Wieś/ ktora ma bydź ćiążána/ przez Páná onéy Wśi y Kmiećie nie będźie dopuſczona ku ćiążániu tym ſpoſobem/ iáko ſie piérwéy było rzekło/ ábo ieſliby tá ćiąża przez Páná ábo Kmiećie we Wśi/ ábo przede wśią/ ábo ná dródze była gwałtem odięta / tákowé niepoſłußeństwo y zdráde ich karząc / chcemy áby wine Piątnadźieſta/ ktora zową pietnaśćie/ tákowi przećiwiáiący ſie Nam y Sędźiemu náßemu byli powinni záplácić: á ktemu zdrugą winą ſiedmnadźieſta tákową ćiążą z brzioną ábo gwałtem wźięta cále máią záchować/ ábo náznáczyć.

Ktorzy ieſliby w dániu tákowych rzeczy przerzeczonych/ iáko w ćiąży ábo w doſyć vczynieniu zá winy byli zdrádliwi y niepoſłußni/ ták iż też Sędźia dla mocy ich/ báłby ſie ich kárać y ćiążáć: tedy chcemy/ y ſkázuiemy: áby winą/ ktora zową ſiedmnadźieſta/ byli karáni: ktora ma bydź do komory náßéy dána.

boues pignoraticii, per ipſos Iudices, in æſtate duabus ſeptimanis, in hyeme verò octo diebus abſque aliqua diſtractione obſeruentur.

Volentes denique, & decernen: Quòd dicti boues pignorati, ſine pœna cuiuſlibet Contumaciæ, tantummodo Nobis & Iudici noſtro applicentur.

Decernimus etiam,& ſtatuimus: quod ſi prædicto Miniſteriali,deputato ad eādē pignorationem, cum familia ipſius Iudicis,Villa pignoranda per dominum Villæ & Villanos nō permittatur pignorari, iuxta premiſſam ſeu prędictam imitationem: vel ſi ipſa pignora habita, per eoſdem dominum aut Villanos in Villa, vel ante Villam, ſeu in via recipiantur violenter: dolum & rebellionem eorum puniendo, volumus: quod pœnam Piątnadźieſta/ quæ dicitur xv. aliâs, iidem rebelles Nobis, & Iudici ſoluere teneantur, & nihilominus cum alia pœna Siedmnadźieſta/ eadem pignora denegata, vel violēter ablata, integraliter obſeruare aut aſſignare teneantur.

Qui ſi in dandis pignoribus prædictis, & in ſatisfaciendo de pœnis prædictis, fuerint doloſi & rebelles: ita quòd fortè Iudex, propter potentiam eorūdem, ad puniendum & pignorandum eoſdem paueſceret: Volumus & Decernimus, quod pœna ſiedmdźieſiąt dicta, noſtræ Cameræ applicanda, puniantur.

Ciążánia obyczay.

3. Iż przez czeſté y nie vmiárkowáné vbogich ludźi ćiążánié wiele ich ßkody y vćiſki rozliczné w tym ćierpią: iż z hurmem nie w obyczay czynienia ſpráwiedliwośći do ktorychkolwiek wśi ći / ktorzy ćiążáią/ przyßędßy ßkodliwie y niekiedy przez roſkázánia Sędźiego/ y bez winy páná onéy wśi ábo też kmieći / śmierć wiele drapieſtwá czynić/ pod zaſłoną ćiążánia.

A ták chcąc to opátrzyć/ vſtáwiamy: áby ná potym Sędźia y Podſędek ná ćiążą nie wiecéy ſtał / iedno dwu ſłużebnikow z Woźnym: á iżby przez winy/ y przez przyczyny/ ábo niezdánych/ ábo nie przekonánych práwem / áni tych ktorzy ſie nie wyznáią przed ſądem/ Sędźia y Podſędek nie śmiał y niedopuſczał ćiążáć.

Pignorationis modus.

PRæterea quia per frequentem & immoderatam pauperum pignorationem, pleriq; plurima damna, & oppreſſiones multiplices patiuntur: (videlicet in eo, quòd cateruatim, & in turmis, non per modum iuſtitiariæ poteſtatis, ad aliquam villam pignoratores accedentes, damnabiliter, & interdum abſq; Iudicis mandato,& ſine culpa domini villæ,vel villanorum,committere plurimas præſumunt rapinas, prætextu pignorationis.

Káſ.wielki w Wiślicy 1347.Laſki 15. HL 181. B/323.HP. 506.

Quapropter ſuper hoc prouidere volentes, ſtatuimus: quòd deinceps Iudex, vel Subiudex, ad impignorationem faciēdam, non plures quàm duos familiares, cum Miniſteriali tranſmittat:& quòd ſine culpa vel cauſa, aut non condemnatos, ſeu conuictos, aut in iudicio non confeſſos, ipſe Iudex, vel Subiudex, non præſumat vel permittat pignorari.

Aieſli

A ieśli Sędźia ábo ktory inny / ktoriąkolwiek władzą ábo rączey swym vpoiem/ábo wśeteczeństwem śmialby ciążáć / ábo drapieztwá iákié czynić: tedy roskázuiąc skázuiemy: Iż dobytki y ktorekolwiek rzeczy wźiété względem ciążánia / Sędźia pánu onéy wśi/y kmieciom onéyże wśi/ktorzy sie twierdzą bydź nieslusznie y przeciwko spráwiedliwośći ciążánymi/przez wśelkiéy trudnośći cálé y zupełnie (wśakże piérwéy wźiąwszy rękoiemstwo) będźie powinien wrocić/náznáczywszy pánu onéy wśi / ábo kmieciom ciążánym rok ku okázániu swéy niewinnośći y spráwiedliwośći.

Quòdsi ipse Iudex, vel aliqui alii, quauis autoritate, vel potius propria temeritate vel præsumptione pignorare, vel potius rapinas committere præsumant: præcipiendo decreuimus: Quòd pecora, vel quaslibet alias res, ratione impignorationis ablata & recepta, Iudex domino villę, & villanis villæ eiusdem, asserentibus, se indebitè, & contra iustitiam esse pignoratos, remota & cessante qualibet difficultate, eadem pignora integraliter, & ex toto (præmissa tamen, & recepta fideiussoria cautione) restituere teneantur: Termino eidem villæ domino, aut villanis pignoratis, ad ostendendum suam innocentiam & iustitiam assignato.

A wśákże áby śmiałośćy vpor ciążáiących był pohámowan / skázuiemy: iż gdy obyczáiem przerzeczonym okaże sie ich niewinność: tedy Sędźia y Podsędek máiący ná sobie władzą Sądow/ od wśytkich y kożdego z osobná / ktorzy będą ná tym ciążániu álbo rączey drapieztwie / álbo ktorzy pomoc im dawáli / od kożdego z osobná z tych máią wźiąć winę pietnądźiesta / to iest trzy grzywny: ktora ma bydź zápłacona Pánu: z ktorégo wśi ciążą wezmą: y ktory śkodę podéymie.

Et nihilominus, vt audacia & temeritas pignoranti restringatur, decernimus: Quòd dum præmisso modo patefacta fuerit eorum innocentia, Iudex & Subiudex qui tenent iurisdictionem, ab omnibus & singulis, qui fuerint in dicta impignoratione, vel potius rapina, qui vel auxilium præstiterunt, & à quolibet illorum in speciali, recipiant pœnam pietnadziesta, Domino villæ pignorato damnumq; passo persoluendam.

Ciążá nie więtśa być ma, iedno coby stáło zá to o co ciążáią.

Pignoratio maior non fiat, quàm illud, pro quo aliquis pignoratur.

Káz. w Nie. La 94. HL 180. B/ 321. HP. 508.

4. TEż vstáwiamy: iż ilekroć przez Stárosty nászé / ábo ich Vrzędniki tráfi sie dźieckowánié ábo ciążánié czynić z dekretu Sędźiego Ziemskiégo / álbo o podatki Krolewskié: áby nie bráli Stárostowie wiecéy / iedno to: coby stáło zá to / zá co ciążáią: á co swym ći ktorzy ciążáią / zwykli brać: to zákázuiemy áby nic było brano.

ITem statuimus: Quòd quotiescunque per Capitaneos nostros, aut eorum Vicegerentes, impignorationes fieri contingat, ex decreto Iuris Terrestris aut pro exactionibus regalibus: vt non exigant ipsi Palatini plus, quàm illud, quod pro pignore recipitur. quod pro suis pignoratoribus, aut Ministerialibus cõsueuerunt ipsi pignoratores facere, quod omnino fieri prohibemus.

Ciążánié o nie zápłácenié Podymnégo. Maś wyśśéy fol: 323. lege 3. *Nád to zé.*

Ciążánié w Przezyskách. Maś niżéy parte 8. Tit: 7. lege 3. *Gdy kto.*

Ciążánié o wycięcié drzewá w Leśie. Pátrz niżéy w kśięgách duchownych w części trzećiéy Tit: 7. *O drzewiech.*

Włády. w Iedln. y w Krák. 1433. La, 51. HL. 194/ 345. para. Item. HP. 508. y 590.

Winy bráné być nie máią, gdy sie strony zgadzáć z sobą chcą przed dekretem.

Lite pendente, cõcordiam tentantes, à pœnis quibusuis absoluuntur.

5. TEż ieśli ktorzy obywátele náśzy / álbo

ITem si qui terrigenæ, aut quiuis alii incolæ

álbo ktòrzy inni w Królestwie nászym mieszkáiący/ gdy ieszcze dekret nie iest vczynion w Sądźiech/ chcieliby sie zgadzáć o ktòrekolwiek rzeczy: tych od win Nászych/ y Sędźiów/ y Podsędków/ y Woiewodzych y Kásztelánskich czynimy wolné y swobodné.

colæ Regni Poloniæ prædicti, pendente lite in Iudiciis, pro quibuscunque causis concordare voluerint: à pœnis nostris, & Iudicum, ac Subiudicum, Palatinorũ ac Castellanorum, eosdem liberos facimus & solutos.

Winy Sądownè nie máią być nikomu dárowánè.

6. TEż obiecuiemy: iż win nászlachćie nam sądownie skázánych żadnému nie obiecuiemy ku wyćiągániu dopuścić: ále oné przez nas/ álbo Stárosty/ álbo Vrzędniki nász będźiemy wyćiągáć/ á wyćiągnioné będźiemy wedle woléy nászey ászfowáć.

Pœnæ Regiæ, nulli donandæ, sed per Capitaneos exigendæ.

ITem promittimus: Quòd nulli pœnas super Nobilibus ad quas Nobis iudicialiter fuerint condemnati, exigendas donabimus: sed eas per Nos, aut nostros Capitaneos, seu Officiales exigemus: & exactas, iuxta beneplacitum nostrum conuertemus. *Tenże tám że La. HL. HP. támże.*

O tymże.

7. ABy miedzy szlachtą Koronny nászey y innymi poddánymi swary/ spóry/ rozsterki/ porażki/ zábitánia były oddalone: ktòreby mogły sie wszczáć/ gdybysmy dopuścili winy nász nam z Sądów nászych przychodzącé sługam álbo innym poddánym nászym ná ich prośby vpomné wyćiągáć od tych/ ktòrzy nam ná nie bywáią skázáni.

Dla tego niniéyszym piśániem obiecuiemy/ żadnému tákowych win ná poddánych nászych/ nie dawáć/ náznáczáć/ áni zlécáć z ktòréykolwiek przyczyny álbo wzgledu: ále oné przez Vrzędniki nász ná nas każemy wyćiągáć: ábo oné tym/ ktòrzy ie nam przepádli/ zá łáską nászą będźiemy odpuszczáć: álbo téż wyćiągnąwszy ie ászfowáć iemi będźiemy wedle nászey woléy Królewskiéy.

De eodem.

PRæterea, vt inter Nobiles Regni nostri, & alios subditos, iurgia, cõtentiones, dissidia, strages, homicidia, submoueantur: quæ possent verisimiliter suboriri. dũ pœnas nostras, quæ nobis de Iudiciis nostris proueniũt, familiaribus, vel aliis subditis nostris, ad eorum importunas petitiones, ab illis concedimus exigendas: qui ad illas nobis condemnantur. *Wtá. bliſko Cżer. Laſki. 48 HL. 180/ 320. HP. 508*

Proinde præsenti scripto pollicemur, nunquam alicui huiusmodi pœnas in subditis nostris dare, assignare, & deputare, ex quacunque causa vel ratione: sed eas per Officiales nostros, pro nobis faciemus exigere: aut eas illis qui nobis ad eas sunt obnoxii, pia mansuetudine indulgere: vel aliâs de exactis disponere: iuxta nostram Regiam voluntatem.

Winy przesądzonè ná szlachćie, żadnèmu dawánè być nie máią.

8. WIn przesądzonych ná szlachćie/ żadnému dawáć nie będźiem/ wedle Przywileiu Prádźiádá nászego Krolá Jágiellá. *Zyg. Aug. w Piotrko. 1550 HP 508*

Winá siedmnadźieśta we cztérech przypadkách ma być do Komory Krolewskiéy brána.

Pœna siedmdziesiąt, in quatuor casibus Cameræ Regiæ applicari debet.

VT itaque certa mensura & regula, de pœna (quæ consueuit nostro fisco siue nostræ cameræ applicari) quæ siedmdziesiąt dicitur, habeatur: statuimus, quòd tantum in quatuor casibus infrascriptis, & non in pluribus, nostræ Cameræ applicetur. *Káz: wielki La. 15. HL. 292/ y 114. 203. y 521. HP 203.*

Piérwßy caſus ieſt pożogá: kiedy kto obwiniony o pożoge/ wedle práwá ſłußnie nie będźie ſie mógł oczyśćić.

Wtóry/ gdy kto o gwałt álbo złupienié ná pospolitéy dróżce będźie obwinion/á w ſpráwie ſwéy vſtánie.

Trzeći/ gdy kto Sąd náß lekce ważąc przed Sądem náßym będźie śmiał kórd álbo miecz wyiąć.

Czwarty caſus: gdy kto oſądzony y ſkázány áby doſyć vczynił/ álbo doſtáteczné rękoiemſtwo ſtáwił/ to vczynić wzgárdźi/ y od Sądu przez ſwóy vpór odéydźie nie ſtáwiwßy rękoiemſtwá.

W tych przerzeczonych cztérech przypadkách chcemy/ áby przerzeczona winá do náßéy komory byłá dawána.

Winy od pomocników przedtym bynáły bránè trzy grzywny.

Zwyc. ziemie Krák. 1505. Laſki. 122. HL 47/ 84. HP 458

10. JEſli kto będźie pozwan z pomocniki/ á on pozwány nie záſtąpi/ aliás nie rzecze/ iż pomocników nie záſtępuie mnie równych y nie równych: á druga ſtroná záłoży ji z téy przyczyny/ iż pomocników nie zbiaiał ſie/ aliás nie záſtąpił ich: tedy zápłáci winę od kożdégo pomocniká ſobie równégo trzy grzywny/ á od nie równégo ßeść ſkotów: á to vczynić będźie powinien w práwie Ziemſkim y Grodzkim.

Pœnæ à Coadiutoribus olim ſoluebantur.

ITem ſi aliquem citabunt cum coadiutoribus: & ipſe citatus non intercedit, aliâs non recuſabit coadiutores: videlicet nõ dicet, coadiutores non intercedo mihi ſimiles, & indiſſimiles: & alia pars interponet, aliâs záłożyji/ ex eo, quia ipſos adiutores non recuſauit: luet pœnam, à quolibet coadiutore ſibi ſimili, tres marcas: & à diſſimili, ſex ſcotos: idq; tam in iure Terreſtri quàm Caſtrenſi.

Teraz winy wßytkié ſą ſkázonè, wyiąwßy tè ktorè były płáconè po dekrećie rzeczy głownéy.

Pátrz wyżßéy folio 529. lege 11. Wßytkié inné winy ć.

Stároſtowie tè, ná których práwo przewiedźiono, ku płáceniu win przypędźáć máią.

Zyg. w krá 1507. fo. 6. HL 34. B/ 62. HP 213.

11. STároſtowie y ich Sędźiowie y Burgrábiowie ku záplácéniu win/ które ſą powinné z oſądzonéy rzeczy/ obywátele Koronné niech przypądźáią.

Capitaneus tantum iure victos, ad ſolutionem pœnarum compellat.

CApitanei ipſorumq; Iudices & Burgrabii ad ſolutionem pœnarum, quæ ex iudicato debentur, terrigenas & ſubditos noſtros compellant.

Od wzdánia iedno po piąći großy wyćiągáć máią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 404.

12. Z Polſki Wielkiéy ſkárżyli ſie Poſłowie/ iż nád práwo Stároſtowie y Vrząd ich wyćiągáią od wzdánia po kopie. Dla też vſtáwiamy: áby żaden Stároſtá y Vrząd iego nie śmiał wiecéy wyćiągáć od tákowégo wzdánia/ iedno podłá práwá pięć großy/ pod winą ſtá grzywien.

O ARE-

Kśiąg piątych Sądowych

Primus caſus eſt, pro incẽdio: vt dum aliquis de incẽdio accuſatus, iuxta formã iuris legitimè ſe non poterit expurgare.

Secundus caſus: vbi aliquis de violẽtia ſeu ſpolio publicæ ſtratæ accuſatus fuerit: & defecerit in ſui expurgatione.

Tertius caſus: vbi aliquis iudicium noſtrũ paruipendens, corã iudicio cultellũ vel gladium præſumpſerit extrahere.

Quartus caſus: cùm aliquis iudicatus & condemnatus, iuſſuſq; ſatisfacere, vel ſufficientem fideiuſſoriam cautionem facere contempſerit: & de iudicio, per ſuam rebellionem, diſceſſerit: non præſtita prædicta cautione.

Volumus, quòd prædicta pœna, in præmiſſis quatuor caſibus, noſtræ Cameræ applicetur.

O ARESCIECH. Tituł III.

Aresty v Sądu.

1. AResty / wzdawánia in contumaciam ná seymie / zá Dworem y przed ktorymkolwiek inszym Sądem máią bydź dopuszczone/tego dniá gdy sie condemnátia stánie do dwudziestéy y trzeciéy godziny/ oprócz tego dniá kiedy sie Sądy dokonczywáią / od ktorégo áresztu błáchćic nie ma wiecéy płácić/ iedno groß Pisárzowi. Zyg III. w Krak. 1588. fol. 58.

O APPELLACYACH, ABO, ruszeniu. Tituł IIII.

Od skazánia złégo wolno ápellowáć do wyssego Sędziégo.

Práwo. 1. GDyż w postępkách práwnych v spráwiedliwych Sędźi niema mieć wasn mieysca/ áni łáská niéma sobie nic przywłaszczáć/ták że boiaźn niema nic przemagáć/ áni zapłatá spráwiedliwości wywracáć: bo oni nosą wage w rękách/ ktora ná ßalách záwiesiwßy iednostáynie / áby w rozumieniu y czynieniu skazánia sámego Bogá przed oczymá máiąc/ stawy swéy nie zápámiętáli/ y ábi przenáßládownicy czći swéy przećiwko swemu sumnieniu y spráwiedliwości dla łáski ábo szczęścia czyiégo nic nie czynili ku vćiskowi stronie. Dla tego vstáwiamy: Iż/

Gdyby Sędźia ná to wedle práwá obrány/ ábo ná czás náznáczony odłożywßy ná stronę boiaźn Bożą vczynił skazánie przećiwko ostroconému człowiekowi/ skázuiąc go ktoréy stronie/ták okolo dźiedźictwá/iáko też w inéy rzeczy/ ktora przed Sąd przydźie: tedy tákowéy stronie/ przećiwko ktoréy skaźn wyßłá/wolno będźie do wyssego Sędźiégo odwołáć sie.

A iż zwyczay iest w sądźie Polskim: iż Sędźia/od kogo bywa ruszenie/ y ktorégo skaźn bywa przez strone nágániona/ nie piérwéy będźie powinien skazánia swégo oczyścić/ áż mu przed tym przez strone trzy grzywny ábo skóry kunie będą náznáczone: áby iednákość w winách była chowána.

A iesli tenże Sędźia będźie ználeźion/ iż nies práwiedliwie skazał: tedy stronie skóry kunie ábo trzy grzywny wźięte z winą piątnadźiestą záśromawßy sie niech wróći. A to dla tego iż do wyssego Sędźiégo w falßywym skazániu odwołał sie.

De sententia iniquè per Iudicem lata & impugnata.

CVm in causarum processibus, apud iustos Iudices, nihil habeat odium vendicare, vel fauor vsurpare, timor prævalere, aut præmium iustitiam euertere: sed gestant statera in manibus, æquo libramine lances appendentes: vt in concipiendis & ferendis sententiis, solũ Deum præ oculis habentes: ne velut famæ suæ prodigi & persecutores honoris contra eorum conscientiam & iustitiam, per gratiam aut per sortes quicquam faciant partis in grauamen. Propter quod statuimus. Káz. wielki w Wiśliey. 1347. Laski 31. B. HL. 241 / 431. HP 503.

Vt si aliquis deinceps Iudex ordinarius vel delegatus, timore Dei postposito, vtique sententiauerit, contra aliquem clientulum, alteri parti ipsum condemnando, super hæreditate, aut alia re certa in Iudicium deducta: & propter hoc pars damnata, ad superiorem appellet.

Et quia moris est in Iudicio Polonicali: quòd Iudex, à quo prouocatur, & cuius sententia per partem impugnatur, non priùs teneatur suam defensare sententiam, nisi prius per partem tres marcæ, aut pelles Mardurinæ sibi assignentur, vt parilitas in pœnis habeatur.

Et si idem Iudex vinceretur, per partẽ condemnatã: eidem pelles: aut tres marcas receptas, cum pœna Piątnadźiesta/ suffusus rubore, suo aduersario restituat: qui ad superiorem, in falsa pronunciatione euocauit.

Od ſkazánia Sędźiego Grodzkiego ábo źiemſkiė° wolno kożdė° ſłowem ná Wiécá ábo ná Séym áppellowáć.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 37. HL 9. B/18. HP. 208.

2. GDy kto práwem przekonány będźie/ ſkazánia Sędźiego niechćiałby przyiąć: chcemy/ áby to zá práwo było chowáno: áby kożdému było wolno od ſkazánia Sędźiego źiemſkiego ábo Grodzkiego nie przez obyczay ruſzenia ſędźiego/ ále proſto ſłowem áppellowáć ná Roki głównė: ktėré w wielki poſt ná kożdy rok będą ná mieyſcách ná to vſtáwionych ſądzone.

Ná których Rokách pánowie Koronni/ to ieſt/ Woiewodá/ Káſztelan/ y inni Dygnitarze y Vrzędnicy źiemſcy onéy źiemie będą powinni bydź pod winámi w ſtátucie opiſánémi.

A gdźieby Roki głównė nie doſły: ſtroná áppelluiąca przećiwko ſtronie téy/ przećiwko ktėréy áppelluie/ ná Séymie Wálnym Koronnym/ ktėry nabliżéy ſpráwowan będźie/ ſpráwę ſwą mocą áppellácyiéy będźie mogłá kończyć/ y ſpráwiedliwości ſwéy dochodźić: á ſędźia od ktėrego było áppellowano/ ma przez wſzelkiéy przygány zoſtáć.

Wſzákże Sąd od ktėrego będźie áppellowano/ będźie powinien/ ſtronam práwnią cym ſie dáć ná piſmie propoſicyė/ ábo żáłoby y odpowy/ y ich Controuerſie z Akt ſwych/ y Rok náznáczyć ná Rocéch głównych: á gdźieby nie doſły/ tedy przed Krolem Je° M.

Od Wiécowego Dekretu do Krolá áppellowáć káżdemu wolno.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 37. HL 9. B/17. 90. HP. 421.

3. BĘdźie kożdy mógł áppellowáć z Wiécow do Krolewſkiego Máieſtatu/ iáko do Páná wyższego wſzytkich práw Koronnych/ dla otrzymánia ſpráwiedliwości.

Káżdemu wolno Appellácyiéy ábo ruſzenia ſwego ná Wiécách ábo ná Séymie popiérać.

Zyg. w kra 1532. HL 10. B/19. HP. 417.

4. GKoło Appellácyiéy ábo ruſzenia ktėré bywáią od ſkażni ſędźiego źiemſkiego ábo Grodzkiego/ y od inych Sędźi ná Wiécá/ ktėré zwykły bywáć w Wielki Poſt/ ábo inych cząſow wedle Práwá/ ábo też ná Séym Wálny Koronny bliſko przyſłły/ ták obiáſnia-

A Sententia Iudicis Caſtrenſis vel Terreſtris, licet vnicuiq; verbo ad Colloquia generalia, vel ad Cõuentum Regni appellare.

CAſu verò, quo aliquis Iure victus exiſtens ſententiam Iudicis ſuſcipere noluerit, volumus id pro Iure obſeruari: vt liceat vnicuique à ſententia Iudicii Terreſtris vel Caſtren: non per viam motionis Iudicis, ſed ſimpliciter verbo appellare, ad terminos generales tempore Quadrageſimæ, annis ſingulis, toties quoties, in locis ad id deputatis, celebrandos.

Quibus terminis Barones Regni, videlicet Palatinus, Caſtellanus, & cæteri Dignitarii. & Officiales terræ illius, intereſſe tenebuntur: ſub pœnis in Statuto contentis.

Et in defectu Terminorũ generalium, pars appellans cõtra appellatam, in Conuentione generali Regni, extunc in proximo celebranda, cauſam hanc ſuam, vigore Appellationis ſuæ huiuſmodi poterit proſequi, & iuſtitiam ſuam experiri: Iudice, à quo prouocatum ſeu appellatum fuit, ſine quauis reprehenſione remanente.

Nihilominus Iudicium, à quo appellabatur, tenebitur partibus litigantibus, dare in ſcripto Propoſitiones & Reſponſiones, & eorum controuerſias, ex Actis ſuis: terminumq; præfigere, in Terminis generalibus: vel in defectu Terminorum, coram Regia Maieſtate.

A Colloquiali Decreto iterũ Regia Maieſtas appellatur.

POterit autem quilibet appellare, de terminis prædictis generalibus, ad Regiam Maieſtatẽ, tanquam Iuriũ omnium Dominum ſuperiorem, pro iuſtitia cõſequẽda.

Appellationem & Motionem proſequi vnicuiq; licet.

DE Appellationibus, ſeu Motionibus, quæ à ſententia ſeu decreto Iudiciorum Terreſtrium, Caſtrenſium, & aliorũ quorumuis, ad Terminos generales, tempore Quadrageſimæ (aliâs tempore legitimo) celebrandos, vel ad Conuentum generalem

obiáśniamy y ſkázuiemy/ áby było chowano: Iż kożdéy ſtronie ták powodnéy/ iáko pozwánéy ma bydź wolno áppellácyiéy ábo ruſzenia ſwégo popiéráć ná Séymie wálnym ábo ná Wiécách (co piérwéy po áppellácyiéy onéy ſądzono ábo ſpráwowano bedźie) wedle obyczáiu w poſtępku ſądowym w nowym ſtátucie opiſánégo.

*niż. w tit. 10

neralem Regni noſtri, extũc proximè celebrandum fieri ſolent, Declaramus: & ita obſeruari decernimus: vt tam Appellanti, quàm eius parti aduerſæ, liceat Appellationem ſeu Motionẽ proſequi, in Conuentione generali, vel Terminis generalibus: quod illorum, poſt Appellationem factam, prius celebrari contigerit. iuxta normam, in proceſſu Iudiciario noui ſtatuti, deſcriptam.

Ná Sądźiéch wiécowych w niebytnośći królewſkiéy w Koronie, mogą bydź ſądzonè wſzytkie ruſzenia y áppellácyé do krolá ábo ná Séym vczynionè: nihilominus *wolno káżdemu ná Séym áppellowáć.*

Ex Colloquiis, appellatio ad Comitia Regni fieri debet.

*wys. fol. 459.

S. OKoło ſądzenia Wiécow wſzytki ſtátutá wyſſéy o nich vczynioné *w mocy zoſtáwuiemy/ y oné w kożdéy źiemi wedle pożądku tych ſtátutów y ſtárégo zwyczáiu roſkázuiemy ſądźić nammiéy raz kożdégo roku.

Ale iż dla odiáchánia náſzégo do Wiel: X. Litewſkiégo/ y dla ſpraw onégo Xięſtwá/ ktore nas podobno dłużéy niżbyſmy chćieli zátrzymáią/ áppellácyé ábo ruſzenia/ ktore od ſądów Źiemſkich y Grodzkich/ ábo téż od Vrzędu do nas beda vczynioné/ długi czásby zoſtáły nie ſkończoné: á przez to wiele poddánych náſzych ſprawiedliwośći omieſkáłoby ſie: Vſtáwiamy: áby w tym czáśie/ póki z W. X. Litewſkiégo nie wrócimy ſie/ tákowé Wiécá dwákroć w roku były ſądzoné: ná ktorych y Jch M. Xięża Biſkupi kożdy zoſobná w Powiećie ſtolice ſwéy Biſkupiéy/ Woiewodowie/ Káſztelani/ y ini Dygnitarze y Vrzędnicy/ Sędźiowie/ Podſędkowie źiemſcy beda powinni bydź/ pod winámi przećiwko tákowym vczynionémi: *wyiąwſzy chorobe ábo poſelſtwo/ ábo poſtuge R. P. Abowiém w tákowym przypadku bedźie wolno ták zátrudnionému mieyſce ſwé inym godnym zaſądźić.

*wys. fol. 459. lege 16 Ná wiecá.

Ná ktorych ſądźiéch Wiecowych wſzytki ruſzenia/ áppellácię/ y inné od ſądów ták źiemſkich ábo Grodzkich/ iáko téż od vrzędów Zamkowych/ ktore do Nas ábo ná ſéym wálny ſą vczynioné/ y przed náſzym do Litwy wyiechániem nie beda ſkończoné: y w tym czáśie/ póki w Wielkim Xięſtwie

DE Terminis ſeu Iudiciis generalibus, quæ vulgò Colloquia nuncupantur celebrandis, Statuta omnia deſuper edita in robore conſeruamus: ac illa in ſingulis terris, iuxta eorum Statutorum ordinationem & veterem conſuetudinem, celebrari mandamus, ſemel ad minus annis ſingulis. Zyg. w krá 1540. HL. 50. B/90. HP. 422.

Quia verò propter noſtrum in Magnũ Ducatum Lituaniæ egreſſum, negotiaq; Ducatus illius, quæ fortè nos in illo diutiùs quàm vellemus diſtinebunt, Appellationes ſeu Motiones à Iudiciis Terreſtribus & Caſtrẽſibus, ſeu etiam officio Caſtrenſi, ad Nos factæ, remanerent longo tempore indeciſæ: per hoc q; multorum ſubditorum noſtrorum iuſtitia negligeretur: Statuimus, vt interim, donec nos ex Magno Ducatu Lituaniæ redierimus, eiuſmodi Iudicia generalia bis in anno celebrentur. quibus & Domini Epiſcopi, ſinguli in diſtrictu ſedis Epiſcopatus ſui, Palatini, Caſtellani, cæteriq; Dignitarii & Officiales, Iudices, & Subiudices Terreſtres, intereſſe teneantur: ſub pœnis, in illos ſtatutis. niſi vera infirmitas, Legatio, vel Reipub: ſeruitium, illos excuſarent. in tali enim caſu, licebit impedito ſic in locum ſuum, alium idoneum ſurrogare.

In quibus quidem Iudiciis generalibus, omnes motiones, appellationes, & alia id genus, tàm à Terreſtribus quàm à Caſtrenſibus iudiciis, ac etiam ab officio caſtrenſi: quæ ad Nos, ſeu ad conuentum generalem ſunt factæ, & iam ante noſtrum in Lituaniam egreſſum, non fuerint deciſæ, ac item interim, donec in Magno Duc. illo Nos agere contigerit, cadentia iudicari & terminari debebunt. Et quicquid per Iu-

ſtwie zmieſkamy/ przypádną / máią bydź ſądzone y ſkończone. A cokolwiek przez one/ ktorzy ná ſądźie ſiedzą / y przez Stároſty mieyſc będźie oſądzono/to ma bydź wykonywano.

A będźie wolno káżdemu od dekretu y ſkazánia ſądu Wiecowego/ná ſeym wálny koronny / ktory pierwſzy po náſzym do krolеſtwá wrocęniu będźie appellowáć: ále iednák nic ná tákową appellácią niebacząc/ wyiſczánie dekretów bydź ma / iáko ſie rzekło : á ten zá kim będźie ſkazano / niech będźie w dźierżeniе dobr iemu przyſądzonych w wiedźion y w nich bronion.

A gdy ná ſeymie wálnym My z Rádámi náſzémi ſkazánie ábo dekret/od ktorego było appellowano/ vznamy bydź ſprawiedliwy / on potwierdźimy : á ieſli też przez nas y Rády náſze będźie ſkaſſowan: wſzytki dobrá y one rzeczy/ ktore przez tákowe ſkazánie będą ktoréy ſtronie przyſądzone/ zaśie onemu pierwſzemu poſſeſſorowi / niech będą wrocone / wedle tego táko ná ſeymie wálnym vczynimy dekret / weſpołek y z pożytki/ ktore w tym czaśie będą wźięte / y z ſzkodámi ktoreby zrąd były / á ſzkody przyſiegą ſácowáne ábo dowodzone bydź máią.

A czaſy ſądzenia tákowych Wiecow chcemy / áby wedle opiſánia ſtatutów były záchowáne.

Kto ná Wiecá ábo ná ſeym appelluie, winien ſie támże o głowną rzecz rozeprzeć.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550 HL 48/ 86. HP 418. Lege Wiecá itz. z námi. &c.

6. A Kto ná Wiecá od ſądow appelluie / áby winien był támże o głowną rzecz ſie rozeprzeć : á to ſie rozumieć ma też y o appellácіách ná ſeym.

A iżby ſłáchtá vciążona przez ſądy nie była / niechcemy áby Sędźia Koc wiecey miał brać / iedno ieden od iednéy kauzy : á będźie powinien Sędźia ſentencią ſwą perſonaliter expurgowáć ná Wiecách/á z Wiecow appellácia ná ſeym bydź ma.

dicio illi præſidentes iudicatum & decretum fuerit ; id totum per eoſdem iudicio præſidentes, ac locorum Capitaneos, in executionem deduci debet.

Licebit nihilominus vnicuiq; à decreto & ſententia Iudiciorum generalium ad conuentū generalem primum regni, poſt noſtrum in regnum reditum, celebrandū appellare: ſed huiuſmodi appellatione nō obſtan: executio decretorum fieri debet, vt ſuprà : illeq; pro quo iudicatum fuerit, in poſſeſſione bonorum illi adiudicatorū inducendus, & in ea tuendus erit.

Vbi tandem in conuentione generali, Nos cum Conſiliariis noſtris ſententiam & decretum, à quo appellatum fuit, iuſtū eſſe cognouerimus: illud approbabimus. Ediuerſo verò, vbi per Nos & Conſiliarios noſtros fuerit retractatum & infirmatum : bona omnia & res illæ, quæ per huiuſmodi ſententiam fuerint adiudicatæ alicui parti, rurſus reſtituentur illi, pro quo in conuentu generali tulerimus ſententiā: ſimul cum fructibus intermedio tempore perceptis, & damnis inde ſecutis iuramēto damna paſſi æſtimandis.

Tempora verò celebrandorum huiuſmodi generalium iudiciorum volumus, iuxta ſtatutorum diſpoſitionē obſeruari.

Qui à Iudiciis ad colloquia appellat, & pœna appellantis.

QVi ad colloquia à Iudiciis appellat, volumus : vt teneatur ibidem pro re principali iure experiri: quòd quidem etiam volumus de appellationibus, ad conuentum intelligi.

Et ne nobilitas per Iudicia grauaretur : volumus ne amplius Iudex pœnam Koc accipiat, niſi vnam ab vna cauſa : nihilominus tenebitur Iudex ſententiam ſuam perſonaliter expurgare, in colloquiis.

Vrzędowe ſpráwy, ktore przypádną przez ruſzenie przed Krolá Ie. M. rychło niech będą odprawowáne : áni z Roki krolewſkimi niemáią bydź wieſzáne, wſzákże ieſli ſie záwieſzą, ma to bydź obwołano.

Zyg. 1540. w Kráko. HL. 174 / 310. HP 33.

7. Rozumieiąc bydź wielki vciſk pod dánych

Cauſæ officij, ad Regem per motionem deuolutæ, citò expediantur: neq; cum terminis regalibus ſuſpendantur, quorum ſuſpenſio publicari debet.

IN grauamē ſubditorum noſtrorum maximum

dánych náßych áby spráwy vrzedowé / ábo skárgi / które przed Sędzie Stárostów królestwá náßego przytaczáné bywáią / á potym do nas przez rußenié ábo appellátię przypadáią / áby były z Roki Królewskimi záwießáné / iáko té / które rychłéy odpráwy potrzebuią: á żeby tych / którzy sie skárżą / spráwiedliwość nie była odkładána: vstáwiamy zá prośbą Rad y Posłów ziemskich / áby tákowé spráwy vrzedowé ábo skárgowé / które przed nas przyßłą / nigdy ná potym nie były z innémi spráwámi odkładáné ná Roki náße królewskié: ále tych / których Rok z rußenia ábo z appellátiiéy náznáczony przypádnie / niech będą sądzoné y odpráwowáné: á temu nic ßkodzić niéma odłożenié Rokow náßych królewskich. To przykładáiąc: áby záwießenié Rokow náßych królewskich ták było obwołano wßytkim poddánym królestwá náßego / żeby do wiádomośći wßytkich niewątpliwéy przyßło: áby nie wiedząc o nim / dármo sie przed Máiestat náß nie trudzili / obciążáiąc sie pracámi y nakłády.

ximum fieri censentes: vt causæ officii, seu ad querelas ad tribunalia Capitaneorum regni nostri deductæ, & deinde ad Nos per viam motionis seu appellationis deuolutę, cum terminis nostris regalibus generaliter suspenderentur: (vtpote quia celeri expeditione indigent: ne eorum, qui de iniuria queruntur, iustitia differatur) statuimus, Consiliariis & Nunciis terrarum ita petentibus: vt huiusmodi causæ officii, seu ad querelas ab officio Castren: ad nos deuolutæ, nunquam deinceps cum aliis causis differantur, ad terminos nostros regales: verùm iisdem diebus, quibus terminus ex motione & appellatione assignatus ceciderit, iudicentur & expediantur: dilatione generali terminorū nostrorum regalium non obstan. Hoc etiam adiicientes, vt suspensio generalis terminorum nostrorum regalium, ita publicetur vniuersis subditis regni nostri: vt ad illorū noticiam indubitatam deueniat: ne de illa ignorantes, ad tribunal nostrū frustra fatigentur, laboribꝰ & impensis sese grauādo.

Causæ officii debent conseruari in suis consuetudinibus.

Sigis. Crac. 1543. HL. 174 / 310.

8. CAusæ officii debent in suis consuetudinibus conseruari, & motio ad nos in illis fieri. Quòd si tùm à regno abfuerimus; etiam ad colloquia, cum negotio principali eas deuolui volumus.

Ná seym ábo ná wiecá niéma być rußenié od Accessoriiéy.

9. OD Accessoriiéy / to iest / od rzeczy / które nie przynoßą ßkody głównéy rzeczy / iedno tylko ßkodzenié roku / ábo wolności od pozwu / Sędzia niema bydź rußan: ále ná ieß dekrecie ßtrony będą powinné przestáć: ále od tákowych rzeczy / które w sobie záwyráią zyßk ábo ßkodę rzeczy głównéy / o którą kto bywa pozwan: w tákowéy rzeczy ießliby sie komu dekret Sędziego niepodobał / może Sędziego rußyć ná Wiecá / wedle zwyczáiu práwá y ßtatutow ßtárych o rußániu ßpisánych. A ná Wiecách ten który rußy / ma bydź gotowy z swémi dowody: áby o głowną rzecz okrom wßytkich zwłok rozpárł sie wedle práwá.

Motio Iudicis ab accessorio ad cōmitia regni vel colloquia fieri non debet.

Zyg. wkrá. 1543. HL. 3. B/5. HP. 417

AB accessoriis, quæ non important perpetuam amissionem principalis causæ, sed tantum perditionem termini, aut ab citatione libertatem, Iudex moueri non debet; sed in eius decreto partes conquiescere tenentur. Alioqui à talibus accessoriis, quæ in se contineant lucrum vel amissionem principalis causę, pro qua quis citaretur: in tali casu, si cui decretum Iudicis displiceret, potest Iudicem mouere ad Colloquia: iuxta consuetudinem iuris, & statutorum antiquorum, de motionibus conscriptorum, dispositionem. In colloquiis autem mouens debet esse paratus, cum suis probationibus: vt super negocio principali, citra omnes dilationes, iuxta iuris formam, in eisdem experiatur.

A Colloquiali verò, vt administratio iustitiæ cælerior sit, nullum Iudicium neq; officium, appellationem seu motionem ab Accessorio admittere debet: excepto, si

tale esset, quòd principalis rei aut lucrum aut amissionem contineret, decreto: Si alicui decretum non probabitur: poterit ad comitia proxime celebranda appellare: & cum hac appellatione intermediante, hæc appellatio ad comitia suspendatur. Pars appellans ponendo vadium, aliâs koc / apud Iudicium Colloquiale, non tenebitur in comitiis aliud vadium reponere: sed cum iure experientur, vadium illi parti, quæ iure vincet, cedere debet.

Appellácyiéy áni ruśenia od rzeczy, która ſtrácenia nie nieśie, dopuſcźáć nie máią.

Zyg. Aug. w VVárś. 1557. HP502

10. ABy tym prędźa odprawá ſprawiedliwośći błá/żaden Sąd áni Vrząd nie ma dopuśćić appellácyiéy áni ruśenia ab Acceſſorio; chybá iżby tákowé było/ktoréby nioſło zyſk álbo ſtráte.

De Acceſſorijs.

Zyg III. w Krák. 1588. fol. 57.

11. TAm téż nie pomálu Sąd báwić/ y ludźie do śkody przywodźić zwykli pozwáni/że in acceſſoriis controuerſiæ nie potrzebné wtrącáią. Przeto zábiegáiąc temu/ áby czás v Sądu márnie nie ginął/ y ludźie ſie nie śkodźili/poſtanawiamy/ áby à decretis, któré in acceſſoriis z tákowych controuerſiy czynioné bywáią/ nie actores cauſarum, ále citati, ktoźy té Acceſſoria wtaczáią płáćili/ choćby przeciw im té dekretá in acceſſoriis wychodźiły. A od dekretów in acceſſoriis, któré tylko pozew ábo termin zbiiáią/ ſąd żaden áni Vrząd pozwánemu appellácyiéy ábo ruśenia dopuſczáć nie ma/ iuxta Conſtitutionem Anni 1557. chybá iżby tákié było/któréby nioſło zyſk álbo ſtráte onéy ſpráwy: o co Sędźia pro damnis ex officio nie ma bydź pozywan/ ſub pœna duplici quatuordecem marcarum, chybá ad proſequendam appellationem.

Proſequutio motionis in Acceſſorio.

Tenże tám że fol. 58.

12. ZWykli téż niektórzy to czynić/ iż otrzymawſzy in acceſſorio ruśenié ná Trybunał/potym go dla zwłóki przez przypozew odſtępowáli. Declárujemy tedy/iż to iżdź nie ma: ále iuż motionem proſequi tenetur, nie ludźiſcmiąc Aktorá: gdyż Conſtitucya wyśśéy pomieniona vczy/ że appellans pro illo tempore ná śeym álbo ná Wiécá/ powinien ſie tám był in negotio principali finaliter rozprzeć. Tóż ſie y o Trybunale rozumieć ma/ ná którym cauży koniec brać máią/ gdźie téż żadné delácye in termino motionis nie máią bydź pozwaláné: gdyż to ieſt przeciw wśeláкiemu práwu: oprócz dilácyiéy vera infirmitate in perſonali actu; ieśli ieſcze w téy ſpráwie ſtroná iéy nie vźywálá/która nie ma bydź dłużéy pozwaláná/tylko do dwu Niedźiél/ ktoréy ſatisfactio támże bydź ma/ cum vlteriori proceſſu cauſæ, choćby ſpráwy onégo Woiewództwá odſądzoné były.

Z Wieców niektóre appellácyie dopuſczáné być nie máią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 421.

13. ATé rzeczy/ któré ſie toczą około śmierći y ich rzeczy/ tákież ran śláchetckich/ gdźie ſie pozwány ſimpliciter nie zna do ran zádánia & contenta propoſitionis ciuiliter neguie, á dla zwłóki bolącéy ſtronie appellácye czyni/ tákże téż o śpás/ o długi zápiſáné/ y w ktorych rzeczách przed tym appellácya nie bywálá/ iedno literæ informatoriæ, gdźie będą ná ſkáźie oni Vrzędnicy z Káśtelanem/ á nie będźie ſie im zdáło appellácyiéy dopuśćić/ że nic wątpliwégo w onéy Akcyiéy nie będźie álbo iáśny Státut o tákiéy rzeczy będźie: tedy iuż té cauży dáléy z Wieców przez appellácią nie máią iżdź ná śeym/ y nie ma bydź w nich dopuſczána z tych to Wieców.

Appellácya ná Trybunał z ſtrony wykupná dóbr záſtáwnych, pátrz wyśśéy fol: 495. práwo 31. Opátrzono.

Appellácia ábo Rußenié Sędźiégo Grodzkiégo, puśćiwśy Stároſtę, ná śeym być może.

Appellatio ſeu motio Iudicis caſtrē: ommiſſo Capitaneo ad regni Comitia fiat.

Iż Quia

14. Iż częstokroć zwykło się przydawáć/że dla długiego niebycia w stárostwie stárościnego/ábo dla inych przyczyn ludźie w sądźie Grodzkim obciążeni w otrzymániu spráwiedliwości bywáią zániedbywáni/ y omießkáni: ſkázuiemy/ áby nápotym w spráwách sądownych od sędźiéy Grodzkiéy/ opuściwßy Stároſte/ ná séym wálny wedle piérwßych státutów ruſſenie było.

QVia non infrequenter accidere ſolet, quòd ob longam Capitanei abſentiam à Capitaneatu, vel alias ob cauſas, homines in iudicio Caſtren: grauati in aſſecutione iuſtitiæ, negliguntur: aut retardantur, decernimus: vt deinceps in cauſis à Iudice Caſtren: omiſſo Capitaneo, ad Conuentionem generalem, iuxta priora ſtatuta, motio fiat. Zyg. w Pio. 1538. B. 2. HL 10/ 18. HP. 209.

Ab officio verò in cauſis officii, ſimpliciter ad nos Iudex Caſtren: moueatur.

Od ſkazánia Sędźiégo, kto ſie po dekrećie nie odwoła do wyſſégo Sędźiégo, iuż ſkázániu podległ.

15. Piotr czynił przećiwko Máćieiowi Sędźiému/ iż w spráwie którą przed nim miał/ niespráwiedliwé y złośliwé ſkázánié przećiwko niemu vczynił: ále ßákże od tego ſkázánia/ gdy go Sędźia czynił/ ten Piotr nie ápellował/ áni ſie do wyſſégo Sędźiégo odwołał/ áni nie nágánił. My tedy tákową ſkáźn Sędźiégo/ która nie była Appellácyą záwießona/ obiáśniamy: iż iuż w oſądzoną rzecz przeßłá/ przerzeczoném Piotrá ná winę powinną/ która Sędźiom ieſt opiſána ſkázuiemy.

PEtrus agebat contra Mathiam Iudicem, quòd in cauſa, quàm coram ipſo habuit, iniuſtam & iniquam ſententiam contra ipſum promulgaſſet: à qua tamen ſententia, quando ipſam Iudex tulit, idem Petrus non prouocauit, nec appellauit. Nos itaque huiuſmodi ſententiam Iudicis, quæ non fuit aliqua prouocatione ſuſpenſa, declaramus, tranſiuiſſe in rem iudicatam: prædictũ Petrum ad pœnã debitam, aliâs pro Iudicibus expreſſam, condemnantes. Káź wielki w Wiśliey 1347. Laſ. 20. HL 10/ 18. HP. 501.

Skazánié Sędźiégo nágánionè dowodzonè być ma.

16. SKázuiemy/ Iż ieśliby ſtroná práwuiąca ſie przed námi/ ábo przy innych Pánów obecności abo też niebytności ſimiał mówić: że Sędźia źle poſtąpił/ y zły dekret vczynił: tedy Sędźia onémi/ którzy z nim ná sądźie siedźieli/ ma dowieśdź iż dobrze ſkázał.

A ieśli on który ſkázániu Sędźiégo przygáne dał żechce tego co mówi dowodźić: tedy to ma vczynić z ßeśćią świádków tego ſtanu/ którégo ieſt sędźia.

Ale nie piérwéy máią ſłuchać iego proßácíey: ázby sędźiemu trzy grzywny ábo kożuch kuni położył: które ná sędźiégo mátą przypásdź.

Qui ſententiam Iudicis redarguit.

STatuimus inſuper: Quòdſi litigator dixerit, in noſtra noſtrorumque Baronum præſentia vel abſentia, iudicantem in cauſa ſua iniquè & perperam proceſſiſſe, vel iudicaſſe: Iudex per ſuos Collegas, qui ſecum præſiderunt, in iudicio eodem ſtatim probare debebit, quia iuſtè & legitimè iudicauit. Tenże La. 32. HL 141. B/432. HP 504.

Sin autem arguens de falſo, ſententiam ſuam probare voluerit, ipſum Iudicem (vt præmittitur) iniquè ſententiam protuliſſe: id probare teneatur per ſex teſtes ſimilis dignitatis, cuius noſcitur eſſe Iudex.

Iſq; redarguens ſententiam Iudicis (vt dictum eſt) nullatenus audiatur, donec Iudici tres marc. vel pelles dederit mardurinas: quas idem Iudex pro ſe iudicialiter obtinebit.

Skazánié Podſędkonè nágánionè, wiárdunkámi ábo liśiémi ſkorámi płáconè być ma.

17. TAkże kto nágáni ſkazánié Podsędkowo/ nie ma być słuchan: áż mu piérwéy

De redargutione Sententiæ Subiudicis, Caſtellani, & Iudicum Caſtellanorum.

SImiliter redarguens Sententiam Subiudicis, non debet audiri: niſi priùs illi tres Tenże La. 32. HL 141/ 65. y 432. HP. 396.

wéy náznáczy trzy wierdunki/ ábo ſtóżki liśié: które temu Podſędkowi máią ſie doſtáć: ieſli dowiedźie/ że ſprawiedliwie ſkazał.

A coſmy o ſędźim powiedźieli/ to też ma bydź rozumiano y o Káſtelanie.

A ieſli ſędźiom Káſtelánſkim/ zárzuci kto fałſywé ſkazánié/ nie bedźie powinien bydź ſłuchan áż im ſtóry Bárankowé beda dáné: które máią ſobie zátrzymawać/ ieſli pokażą ſąd ſwóy bydź ſprawiedliwy.

Trzemá grzywnomá płácono bydź ma.

Zyg.wPio. 1523.fo.37. HL. 240/ 430HP504

18. Chcemy/ iż gdy ſkazánié przez áppellácyą nágánioné bedźie ſkażoné: tedy práwem zwyćiężony powodowi/ który práwem wygrał/ względem nakładów trzy grzywny ma zápłácić: które innégo czáſu Sędźióm nágánionym/ gdy ználeźiono że dobrze ſkazáli/ były płácone w obyczay ſkaránia: ták iż ieſli ſkazánié od któregó było áppellowano/ bedźie ſkażoné: tedy ten który áppellował ſwé trzy grzywny weźmie. A ieſli tákowé ſkazánié bedźie pochwaloné y potwiérdzoné: tedy ten który áppelluie/ ſtráci ſwé trzy grzywny: które weźmie ten który práwem wygra.

Nágánieniè ſkazània nic dobrey ſtawie Sędźiégo ſkodźić nie ma.

Maſs wyſſéy fol. 486. lege 4. Sędźiowie Ziemſcy ić.

Sędźiego choć ruſzą, przećię innè ſprawy ſądźić ma.

Káſ.wKor. 1451La.87 B. HL 126. B/227. HP 504.

19. Ieſli kto bedźie ſobie co przećiwko Sędźióm brał y onégo ruſzy: tedy tylko oná rzecz w którey Sędźiégo ruſzył nie ma bydź ſądzona: á inné wſzyſtkié ſpráwy które przed Sędźiego przyda/ ná to nic nie dbáiąc/ iż przez ruſzenié nágánion ieſt/ niech beda ſądzoné.

Spoſób ruſzenia Sędźiégo.

Zyg.wPio. 1538.HL165 B/196. HP. 502.

20. Iż zá niedbáłoſćią y niepilnoſćią Sędźi czeſtokroć ſie trácia/ iż ſkazánia przećiwko práwu y zwyczáiowi bywáią czynioné przez nie: á ták zá prośbą Poſłów ziemſkich/ ruſzenié Sędźiégo/ któregó przed tym vżywano/ y które ieſt y teraz w Wielkiéy Polſcze w vżywániu/ do piérwſzégo vżywánia przywrácamy: áby było we wſzyſtkich práwách nászych chowano.

Ale

tres Fertones, vel pelles vulpinas, curáue rit aſſignare. quæ eidem Subiudici cedũt: ſi ſe iuſtè comprobauerit iudicâſſe.

Et id quod de Iudice præmiſimus, & Caſtellano etiam cenſuimus ſentiendum.

Si verò Iudicibus Caſtellanorum, obiiciet aliquis falſitatem Sententiæ, audiri minimè teneatur: donec eis pelles agnellinæ fuerint præſentatæ: quas pro ſe obtinebunt, ſi ſimiliter ſuum Iudicium oſtenderint fore iuſtum.

De ſententia reprobata.

ITem volumus: vt dum ſententia redarguta per iudicium appellationis, fuerit reprobata: victus appellanti Actori ſeu victori, ratione expenſarum, tres marcas pecuniarum exſoluet. quę aliâs Iudicibus redargutis victoriam reportantibus, in vim emendæ ſoluebantur. ita quòdſi ſententia, à qua appellatum eſt, retractabitur & deſtruetur: extunc appellans ſuas tres marc. reaccipiet: quòdſi talis ſententia approbabitur & confirmabitur; appellans amittet tres marcas, quas victor accipiet.

De iudicio inculpato.

ITtem ſi quis contra Iudicem quicquam attentauerit, eumque inculpauerit aliâs ruſzy/ extunc ſolummodo illa cauſa in qua Iudici derogauerat, non debet iudicari: aliæ verò omnes cauſæ, coram eodem Iudicio vertentes, eo non obſtante, iudicentur.

Formula mouendi Iudicis.

QVia Iudicum incuria, & negligentia, frequenter euenire ſolet: quòd ſententię contra iuris & conſuetudinis diſpoſitionem, ab eis feruntur: ad petitionem Nunciorum terrarum, motionem Iudicis, quę olim fuit in vſu, & nunc quoq; in maiori Polonia ſeruatur, in vſum priſtinum reſtituimus, vbique in Regno noſtro ſeruandum.

Verùm

Ale / áby kto Sędźiego rußáiąc dla niemieietności obyczáiu rußenia / który w téy mierze zwykł bydź záchowan / w rzeczy swéy nie vpadł: tedy chcemy / áby tu obyczay rußenia przyłożon był. Stroná tedy / przeciwko któréy vczynion iest Dekret / w té słowá niech vczyni rußenié: Pánie Sędźia / tego skazánia ábo dekretu iáko niesprawiedliwego y złosliwego zá práwo nie przyymuie: ále cie rußam ná Wiecá Woiewództwá własnégo: á gdźieby te nie doßły / ná séym wálny bliżßy.

Verùm ne quis Iudicem mouens, ob ignorantiam Formulæ, ea in re seruari solitæ, in causa sua labatur & ruat: eam hîc volumus adiungere. Pars ergo, contra quam lata fuerit sententia seu decretum, per verba inscripta Motionem faciet dicens: Domine Iudex, decretum hoc, seu sententiam tuam, tanquam iniquam & iniustam, pro iure non suscipio: sed te moueo ad conuentum generalem regni, proximè celebradum. *Eadem lex.*

Termini assignatio post motionem factam.

Takowé rußenié vczyniwßy / hnet Woźny przez przydánia tegóż sądu Sędźiemu ná Wiecách / dźién piérwßy / á ieśli Wiecá nie beda ná séymie wálnym / który bliżßy bedźie ßósty dźién / áby stánął z dekretem ábo skazániem od niego vczynionym náznáczyć może / y bedźie powinien.

A to wßytko iáko rußenié y náznáczenié Roku słußnie w Aktá sądowné przed sąd y Pisárzá máią bydź wpisáné: á inné rzeczy w mocy wedle státutu stárégo záchowamy. A stroná która rußenié vczyni nie wiecéy iedno ieden groß zá to záplácić bedźie powinná.

Motione hoc modo facta, Ministerialis mox. sine quauis additione iudicii, diem iudicii sextam, in Conuentu generali proximè celebrando, ad comparendum cum decreto, seu sententia ab eo lata, assignare poterit, & debebit. *Eadem lex.*

Et hæc omnia, puta Motio & Termini assignatio, debitè in Acta iudiciorum, per Iudicium & Notarium inscribi debent. Reliqua verò in robore suo, secundùm antiquum statutum conseruamus. Pars verò motionem faciens, non plus quàm vnum grossum, pro iis soluere tenebitur.

Skazánié Sędźiego ná pewnych mieyscách nágánionè bydź nie może.

21. Postáwiamy / iż przy náßéy bytności / ábo przed náßym Stárostą / álbo kiedy Roki główné bywáią spráwowáné: przy których Woiewodowie y Pánowie są / Sędźia sądzący nie może bydź o złé skazánié nágánion: gdyż nie on sam ále inni / y wiele ich sądzi.

Quando Iudex non potest redargui.

Insuper statuimus: quòd in nostra præsentia, vel coram nostro Capitaneo, vel quando generales termini tenentur, Palatinis vel Baronibus præsentibus, Iudex iudicans non possit de malo iudicio redargui: cùm non ipse solus, sed cæteri & plures iudicant supradicta. *Káź. wielki 1347. Las. 32. HL 126. B/90. y 226 HP. 505.*

Rußenié Sędźiego w pewnych spráwách dopuszczonè bydź nie ma.

In quibus casibus motio non admittenda.

22. 1. Primò, pro Teloniis, & Foralibus, iniquè extortis. *HL. 166 / 296.*

2. Pro administratione iustitiæ.

3. Pro redimendis bonis obligatis, nisi hæreditas esse prætendatur.

4. Et si quis sponte in Inscriptiones motioni seu appellationi renunciauit.

Generaliter verò à sententiis interlocutoriis decretis, & aliis Accessoriis, per quæ partes se grauari prætenderint à Iudicibus regni, ante sententiam definitiuam appellari nō potest: nisi à decreto fundationis iurisdictionis: vbi Iudex aliquem ratione districtus personæ priuilegii vel causæ suæ iurisdictioni non subiectum iudicare vellet.

O EXECVTIEY. Tit: V.

Stárostowie exequowáć máią ſtátu tá dawnè o Gołotách y Inquilinách.

Capitanei exequantur ſtatuta de Golotis & Inquilinis.

Sigis. Petri. 1532. HL. 105/189.

1. IN petitione, de Gołotis & Inquilinis vagabundis facta, conſtituimus, & decernimus: vt ſtatuta, ſuper his iamdudum condita, per Capitaneos locorum diligenter exequantur. ad quos etiam, admonitionis cauſa literas dari faciemus.

Exequucyiéy z ſtrony Kśięży czynić nie máią, iedno wedle ſtátutu Iágiełłowego in Iedlna.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. Con. 15. lege A którzyby ec. HP 224.

2. SKárżyli ſie przed námi Poſłowie źiemſcy ná Stárośty ſądowé/ iżby abuſum quendam wnieść mieli w Exequucitéy ná Rycérzſtwo Koronné nád ſtátut Vladiſlai Iagiellonis in Iedlna fol: 50. nápiſány. Proſząc/ ábyſmy złożyli z nich cobykolwiek przeciwiáło ſie Exekucitéy nád ſtátut przerzeczony. Gdyż oni niechcą z Xięży ich Miłośćią wdáć ſie w żadné diſputácitié/ iedno ſtoiąc przy práwie ſwym/ niechcą wolności ſwoich in dubium vocare. My powinności ſwoie bacząc/ y przyſiędze wſzytkim iednoſtáynie vczyniona. Ktemu też ná zgodné zdánié Rad náſzych ſwieteckich/ y ná prośby Poſłów źiemſkich/ roſkázuiemy wſzytkim Stárośtóm náſzym ſądowym: áby nimákim inákſzéy Exekucitéy nie czynili/ iedno iáko w ſtátucie Jágiellowym in Iedlna ſtoi/ á cobykolwiek ináczéy vczynili/ ſit irritum & inane.

Tóż Práwo ápprobowano ná Séymie Piotrkowſkim 1565. *pátrz wyżſzéy* fol: 239. lege 9. Skárżyli.

pátrz wyż. fo. 122. lege 3. Też obiecuiemy. á Przywiléy maſz w kśiągach przywileiów koronnych. Tit. Władyſłáwá Iágełłá przywiléy po. żwolony w Iedlney.

Exekucya Dekretu Królá Henryká Anni 1574.

Zyg. III w War. 1589. fol. 1.

3. NAleży ná tym Rzeczypoſpolitéy: áby ſpráwá ſtrony Exekucitéy Dekretu o zábićié Vrodzonégo niegdy Andrzeiá Wapowſkiégo Káſtelaná Przemyſkiégo/ ná ſéymie Koronácitéy Królá Henryká in Anno 1574. popełnioné/ ktora exekucyia potym w Krákowie w Roku 1584. przez Hetmáná Koronnégo/ iáko Stároſte Krákowſkiégo/ ieſt wykonána/ była vſpokoiona: gdyż zátrudnienié przeſłych czáſów czyniłá/ y wnoſona była/ ták ná ſéymikách po vczynieniu téy Exekucitéy/ y ná Séymie potym wálnym/ iáko też ná Koronácitéy y Elekcitéy przeſłéy. A ták ábyſmiec koniec iuż ſwóy wzięłá/ zá inſtáncyą wſzech Rzeczypo: ſtanów/ y zá pokazániem doſtátecznym przez pomienionego Hetmáná Koronnégo/ że do téy Exekucitéy/ y nie z iákiéy offenſy y obrázy/ ále zelo iuris & conſcientiæ y wykonánia powinności ſwéy Stárośćiéy przyſtąpił. My ználazſzy ten poſtępek bydź práwny/ ſpráwe te wſzytkie/ authoritate præſentis Conuentus, zá zezwoleniem Rad Koronnych Duchownych y Swieteckich/ y Poſłów źiemſkich oboygá Narodu/ czáſy wiecznémi vmárzamy/ y w niéy wieczné milczenié wſzytkim y káżdému z oſobná imponimus.

Reſtitucya vrodzonégo Chryſtophá Zborowſkiégo.

Zyg. III. w Vván. 1591. fol. 20.

4. WZieliſmy od niektórych PP. Rad náſzych y Vrzędników Koronnych te wiádomośćy ſpráwe. Że nieboſczyk S. pámięci Król Stephan przodek náſz/ w ſpráwie z Vrodzonym Chryſtophem Zborowſkim/ nie miał wolęy ták dálece poſtąpić/ iáko potym poſtąpił/ by był ón ſam ſtánąwſzy/ y vkrzywdzony ſie táſki v niego ſukał/ dáiąc w tym wſzytkim do koncá ſpráwe o ſobie. Lecz że on obawiáiąc ſie podobno niebeſpieczeńſtwá ná zdrowié ſwé odiáchał: á ſpráwá tá/ záczęta będąc z przodku per controuerſiam, potym zá odiechániem iego in contumaciam ieſt ſkończona/ y ták dekret vczynion. Przeto/ zá żądániem y prośbą imieniem powinnych y domu wſzytkiégo Zborowſkiégo/ przodkom náſzym y R. P. dobrze záſłużonégo/ do nas vczyniona/ y zá przyczyną PP. Rad/ á zezwoleniem wſzech ſtanów ná Séymie tym Wárſzáwſkim Dekret przeciw pomienionému Vrodzonému

rodzonému Chrystophowi Zborowskiému o obrázę Máiestatu Królewskiégo vczyniony/ do woléy y intencitéy Królá nieboszczyká wyoßéy przypomniányey w tym sie stosuiąc/ z nie go znosimy. Tákże y drugie dwá Dekrety/ pod tenże czás in criminalibus causis nan vczynione/ zá tych którym intererat dobrowolnym pozwoleniem téż znosimy: pœny wßystkie w tych to dekretách capitis & infamiæ ná wieczne czásy relaxuiąc: y áby nic pomienionému Vrodzonému Chrystophowi Zborowskiemu y potomkóm iego nie wádziło/ wáruiemy. A iuż w téy sprawie iáko stronóm/ którym to należy/ták y iemu z káżdey miáry/ wieczne milczenie ślázuiemy. Jednák przywodząc rzeczy do vspokoienia / iż y przedtym/ y pod Interregnum przeßłe wasni nieiákie miedzy niemi á wielą osób były/ y záßły/ áby to iákiego rozruchu nie czyniło/ opátruiemy to/ zá wßech stanów tákże zezwoleniém: Żeby ón do lat dwudźiestu / áby sie té wasni do koncá vspokoiły y vstáły/ w Polszcze / osobą swą nie bywał/ y nie przyieżdżał do Polski nulla ex causa, nullóque prætextu ac modo: aliás ipso facto recidet in pœnas, & exequutionem prædictorum decretorum, in eum irremissibiliter extenden: & exequen: Tákże áby y przeciw osobóm żadném Koronném nic nigdy/ áni przez sie/ áni per submissas personas niepozwánego nie záczynał/ áni czynił/ pod tákową winą. Wáruiąc/ że żadné dekretá hoc exemplo nie mogą bydź w wątpliwość przywodzoné. Ale tanquam sacrosancta nie náruszoné y nie odmienné máią záwżdy zostáwáć.

Approbatio Salui conductus *Páná Chryßtophá Zborowskiégo.*

5. SAluum Conductum o bytności y mießkániu w Polszcze áż do Séymu przyßłégo/ y dwie niedźieli po Séymie/ Vrodzonégo Chryßtophá Zborowskiégo / we wßytkich punktách y clausulách iego/ vchwalą Séymu tego vmacniamy/ y ápprobuiemy/ zách owuiąc w cále Constitucyą anni 89. & anni 1591. tyczących sie osoby sámégo y do^v iego. Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 14.

O WWIAZANIV. Tit: VI.

Wwiązánié w dobrá iákimkolwiek sposobem dostánè, przez Woźnègo ma bydź dawánè. Intromissio per Ministerialē danda.

Práwo. 1. QVandocunque aliquis acquirit bona aliqua hæreditaria, siue titulo perpetuo, siue obligatorio, aut ex re iudicata, siue alio quocunque modo: de necessitate iuris, per Terrestrem Ministerialem proprium ab officio Terrestri receptum, debet induci & intromitti in talia bona manifestè; vt nullum lateat noui domini in illis bonis possessio, qui aliquod interesse habere se prætendat ad eadem. Conſ. HL. 123. B/221.

Et hæc Intromissio ex recognitione Ministerialis debet inscribi, & induci in librum Terrestrem seu Castrensem, in districtu proprio: vbi prædicta bona consistunt.

A qua Intromissionis inscriptione, omnis præscriptio, & diuturnitas Terrestris, in omnibus bonis perpetuò acquisitis, accipit initium & firmitatem.

Quæ quidem intromissio, licèt ab antiquo non obseruabatur communiter: de consensu tamen communi omnium approbata est, & instituta: initiumq;, vigorem & necessitatem, præsertim in omnibus perpetuitatibus, iam ab anno 1543. accepit, & habebit in perpetuum.

Wwiązánié w Kárczmę ábo we młyn nie ma bydź dawánè, wyiąwßy by innéy máiętności nie było.

2. W Kárczmę álbo w młyn/ żaden nie ma dáć wwiązánia: wyiąwßy żeby innéy máiętności nie miał: co gdy będźie/ tedy może dáć w wiązánié w Kárczmę ábo w Młyn.

In Molendinum & Tabernā Intromissio ne detur: nisi fortè aliæ desint possessiones.

ITem, in Tabernam, & Molendinum, nullus debet intromissionem dare. excepto, quòd aliā possessionem non haberet: extunc potest dare intromissionē in Tabernam, vel Molendinum. Zwye. L4. 122. HL 160 B/186. HP. 344.

Od dánia wwiązánia żadnè płace áni dáry bránè bydź nie máią.

Ian Olb. w Piot. 1496 La 109 HL 123/220 HP 211.

3. Iż poddánym náßym w rzeczy osądzonéy / álbo iáko ináczéy zową przezyßtánéy / choć też w kupionéy / álbo wzdánéy / dárowánéy / przypádłéy / álbo ktoráß inß sposobem doßtánéy / proßącym wwiązánia wizedniey náßy / to iest Stárosćiowie / Podstárosćiowie / y Burgrábowie tychże mieysc zwykli od kożdego wwiązánia wyćiągáć nie zwykłe płace : to iest / ná cześć Stárosćine dźieśieć grzywien / á ná cześć Burgrábieß kopá Polska zwykłá dawána bydź od tych / ktożby byli wwiezowáni zá roßkazániem Stárosćim.

My tedy bacząc to bydź nie wedle práwá / y owßem z wielką ćiężkosćią poddánych náßych / ßkazáliśmy y vßtáwiamy : Iż ponieważ Stárosßowie náßy płacámi y dochody osobnémi / y ná niektórych mieyscách ßtołu náßego dochodni ßą wßędźie o pátrzeni : zá któremi iáko ku ßpráwowániu wizedów im przynależących / ták też ná kożdą posługę ßpráwiedliwosći im należącey y ku dawániu wwiązánia ßą obowiązáni.

Dla tego od tego czáßu ná wieki / przerzeczeni Stárosßowie y Burgrábiowie ich we wßytkich króleßtwá náßego Ziemiách / któreby zá czáßem beda / áni przerzeczoney áni innéy wymyßloney płace álbo dárów od wwiezowánia od poddánych náßych wyćiegáć y wyćißkáć nie máią.

Od których płac tè poddáné náßè w téy mierze z oßobliwey dobrotliwosći náßey wolné czynimy ná wieki. A wßákże chcemy : áby przy tákowym wiezowániu ßłußné Możnych płace były chowáné / wedle obyczáiu zwyklégo.

Potwierdzenié tegoż ßtátutu.

Alex. w Rá. 1505. HL. 223/221. HP 211. La. 116

4. Stárosßowie gdy kogo wwiezuią w dobrá z rámienia Królewßkiego / nie máią brać dźieśiąći grzywien / áni Burgrábiowie kopy : álè wedle ßtátutu Janá Olbrachtá Krolá / którym to iest zábronione / niech ßie záchowywáią.

O tymże.

Zyg. Aug. 1550. HL. 123. B/221.

5. Chcąc przeßtrzedz áby ßłáchtá nie byłá obćiążona / odniawiamy ßtátut : áby wzgod Zamkowy nic od wiązánia nie brał.

Kśiąg piątych Sądowych

Ab intromiſsione, Capitanei & eorũ Burgrabij munera ne accipiãt.

ITem, quoniam ſubditis noſtris, vel ex re iudicata, ſiue aliâs perlucris, vti iudicialiter dici conſueuit, ſiue per emptionem aut reſignationem, donationem, deuolutionem, aut alia ratione bonorum intromiſſiones petentibus, Officiales noſtri, videlicet locorum Capitanei, Vicecapitanei, & Burgrabii eorundem, conſueuerant à qualibet intromiſsione ſolutiones extorquere inſolitas; cùm videlicet pro parte Capitanei decẽ marcæ, & pro parte Burgrabii vna ſexagena Polonicalis, per eos, qui intromittebantur, iuſſu Capitaneorum dari conſueuerant.

Nos cernẽtes iſtud introductũ eſſe ſine iure, quinimo cũ grauamine ſubditorum noſtrorũ, decreuimus & ſtatuimus : vt cũ Capitanei noſtri ſalariis & introitibus ſpecialibus, ac in certis locis, de menſa noſtra prouẽtibus Regalibus fuerint (prout ſunt) dotati vbiq; : quorũ ratione, ſicut ad exercenda debita eis annexa officia, ſic ad omne iuſtitiæ miniſterium eis incumbẽs, & dandas eas intromiſsiones obligantur :

Propter quod à modo in perpetuum prædicti Capitanei & Burgrabii eorundẽ, in vniuerſis Regni noſtri terris pro tẽpore exiſtẽtes, aut prædicta, aut alia forſan exquiſita, vel exquirenda ſalaria, vel munera, pro intromiſsionibus, à ſubditis noſtris exigere extorquere q; non debeant.

A quorum ſolutione, eoſdẽ ſubditos noſtros in hac parte, de ſpeciali noſtræ benignitatis gratia abſoluimus æuiternè. tamẽ volumus : vt circa eaſdẽ intromiſsiones, debita miniſterialiũ ſalaria ſoluãtur: iuxta ſolitum.

De eodem, Alexander Rex.

CApitanei introligantes in bona de brachio Regali, non percipiant decem marcas : neque Burgrabii ſexagenam, aliâs iuxta ſtatutum Alberti Regis, quo iſtud prohibetur, ſe conſeruent.

De eodem.

VOlentes cauere, ne grauetur Nobilitas, renouamus ſtatutũ : ne officium Caſtrenſe aliquid recipiat, ab intromiſsione.

O OSTA-

O OSTATNIM WYKONANIV Práwá przez Stárosty, iuz w osądzonéy rzeczy. Tituł VII.

Stárostá dosyć czynićma przezyskóm w inßym powiećie otrzymánym.

Prá. wo. 1. JEśli sie kto odpiße z Ziemie y z własnégo Powiátu/ma odpowiádáć tám/ gdźie sie odpisuiąc zápisał.

A gdy ná tákowym rzecz otrzymána/ przesądzona ábo przezyskána będźie: ten który práwo przewiedźie/ poiedźie do Stárosty onégo: gdźie mießka on/ ná którym práwo przewiedźiono.

A Stárostá potym on niech dosyć czyni rzeczy osądzonéy/ to iest/ przezyskóm w inßym powiećie práwem otrzymánym.

Stárostowie Powiátów ßwych przezyski wykonywáć máią pod winą ßtá grzywien.

2. DLa sporu miedzy Stárostmi Ziemskimi y Powiátowymi/które sie wszczynáły niekiedy o wykonywániu przezysków/ gdy ieden ná drugiego przezyski wykonywáć ßkładał: z którey przyczyny zwykli będź zániedbywáni poddáni náßy w otrzymawániu spráwiedliwości iuż ßkazánéy: Dla tego vßtáwiamy/ áby Stárostowie powiátowi byli powinni/y máią wykonywáć wßytki przezyski przeciwko wßystkim swégo powiátu poddánym/ pod winą ßtá grzywien.

O wyiśćániu rzeczy osądzonéy.

3. GDy kto ná kim będźie miał rzecz przezyskáną/ to iest ieśli práwo przewiedźie/ á będźie oddan do rámieniá stárościnégo: tedy ten/ który práwo przezyskał/ dwá kroć ma ieździć ná ciążánie: á o ßkody które pochodzą zá zbroienim ciąże y w wiązánia/ ma zdáć: á potym Stárostá ma z nim kogo zeßáć imieniem swym/ y wwiązáć tego/ który práwem wygrał: á ktemu zakład będźie powinien założyć: y tego/ który práwem iest przekonan z máietności mocnie wyrzućić.

A ieśli

De abrenunciatione proprij diſtrictus.

ITem, ſi quis renunciabit terrę & proprio diſtrictui: debet reſpondere ibi, vbi renũciando ſe inſcripſit. Zwy. Laſki 123. HL 222. B/397. HP 211. y 449.

Et cùm ſuper tali res obtinebitur iudicata, aliâs perlucrabitur, idem qui ius perduxit, equitabit ad Capitaneum illum, ſub quo manet victus.

Capitaneus tamen ille executionem facturus ſit rei iudicatæ, aliâs illorum perlucrorum, in alio diſtrictu iure obtentorum.

Omnes Capitanei ſuorum diſtrictuum perlucra exequantur: ſub pœna centum marcarum.

PRopter differentias inter Capitaneos terreſtres, & particulares diſtrictuum, pro executione perlucrorum nonnunquam excitatas: cùm eorum alter in alterum executionem differret: conſueuerant negligi ſubditi noſtri, in effectu habendæ iuſtitiæ, iampridem decretæ: idcirco ſtatuimus: quòd Capitanei diſtrictuum teneantur & debent exequi omnia perlucra, cõtra omnes diſtrictus ſui ſubditos, ſub pœna centum marcarum. Alex. w Rá. 1505 La. 119 HL 180/311 HP. 212.

Pignoratio in perlucris.

CVm aliquis ſuper aliquo rem habuerit iudicatam, aliâs perlucratus fuerit ius: & dabitur ad brachium Capitanei: extunc ille, qui perlucratus eſt, duabus vicibus debet ire ad pignorandum: & duabus vicibus ad intromiſſionem: & pro qualibet repercuſſione, debet condemnare pro pignore & pro intromiſſione. Et poſt hoc Capitaneus debet deſtinare cum eo, auctoritate ſua aliquem, ſuo nomine: & intromittere victorem, vadiumque imponere tenebitur. Zwyc. Laſ 121. B. HL 182/324 HP 223.

A ieśliby niedbáli byli, karáni bydź máią.

Pœna Capitaneorum negligẽtium.

Zyg. wkrá 1507. fol. 3. HL. 32. B/ 59. HP 212.

4. ABy vrzędnicy y ći którzy ná Dostoieństwách śą / pilnieyśzy byli w wykonywániu sądów y vrzędów przynależących im: á przestáwáiąc przy piérwśzych vstáwách / skázáliśmy: iż ilekroć Stárośtowie byliby ználeźieni niedbáli w tych rzeczách / które ná vrząd ich należą: tedy ieśli w zaśtáwie dobrá Stárośtw swych dźierżą / niech będą karáni winą śtá grzywien: które śto grzywien ma bydź ztrącono z ich summy. A ieśli w wolnych dobrách Stárośćich będą / wźięćiem vrzędu śtárośćinéġ chcemy bydź karáné.

O tymże.

Sigis. w Pio 1538. HP 213

5. IŻ Stárośtowie w wyiśczániu osądzoney rzeczy zwykli niedbáli bydź ku śzkodźie śprawiedliwośćі máiącym y śtázánié zá sobą otrzymáiącym: którym chcąc pomoc / śtázuiemy: áby wine śtátutową / która nam przynależy od Stárośty niedbálégo stroná powodowa wśytkę miálá / y iéy dośłá.

Pœna Capitaneorum negligẽtium.

VT Officiales & Dignitarii diligentiùs intendant exequutioni, & Iudiciorum, & adminiſtrationum eis incumbentium, innitendo prioribus Conſtitutionibus decreuimus: vt quoties Capitanei, in exequendis iis, quæ ad ipſorum officium pertinẽt, negligentes reperti fuerint, ſi in obligatione bona Capitaneatuum ſuorum teneant, puniantur pœna centum marcarum, de eorum ſumma eis defalcandarum. Si autem in liberis bonis Capitanei extiterint: priuatione officii capitaneatus volumus eſſe puniendos.

De eodem.

QVia Capitanei in executione rei iudicatæ ſolent eſſe negligentiores in detrimentum eorum, qui iuſtitiam habent & ſententiam obtinent: quibus prouidere volentes decernimus, vt pœnam ſtatuti ab huiuſmodi Capitaneo executionem negligente, nobis debitam, pars Actorea totam aſſequatur & habeat.

Executiiéy w rzeczy osądzoney ktoby nie czynił przez trzy látáy trzy mieśiące, iuż wietrzeie.

Conſ. 667. verſu 16.

6. VSu etiam obſeruatur: quòd res iudicata, ſi intra triennium & ſex menſes executioni non mandatur expirat: nam non liti ſed quodammodo priuilegio æquipollet: quòd quidem nonniſi triennio & ſex menſibus expirat.

POSTĘPEK WRZECZY OSĄDZONÉY, wwyiśczániu przezyśków. Tit: VIII.

Przez Alexándrá Królá vczyniony.

Proceſſus in re iudicata: quæ vulgari noſtro, in Iudiciis, & extra ea, Perlucra dicuntur.

Alex. La. 2. HL 203/ 361 HP. 470.

AZkolwiek Conſtitucye doſyć y názbyt vczą Nas: iáko práwem poſtępować mamy / gdy przed Nas śprawy przyidą: wśákże iż niekiedy były wątpliwośći w poſtępku śámym vczonych w práwie: którzy práktyki / to ieśt / biegłośći práwnéy nie mieli. Dla tego Królewśki Máieśtat po wypiśániu záchowánia Roków roskázał wypiśáć pośpolity bieg práwá ábo záchowánié w osądzonéy rzeczy y wyiśczenié iéy obyczáiem niżéy nápiśánym.

TAmetśi Conſtitutiones ſatis ſuperq; doceant nos, qualiter Iure proceſſuri ſumus, dum actiones incumbũt nobis: tamen quia nonnunquam fiebant dubia, in Proceſſu ipſo, etiam apud Iuris doctos, practicã tamen eiuſmodi habentes: Quapropter Sacra Maieſtas, poſt deſcriptam Terminorum conſeruationem mandauit deſcribi, communem in re iudicata, eiusque executione, practicam infraſcriptam.

Práwo. 1.

To wypiśánié roków maśz wyż. fo. 481. le. 5. Acś we wśytkich.

De re

O rzeczy

O rzeczy osądzoney.

2. Rzecz osądzona dwiemá obyczáymi bywa otrzymána: ábo przez skazánié skończoné/ ábo gdy pozwány ná Roku záwitym w zysku bywa zdan.

Jesli przez skazánié skończoné / tedy to bywa też dwoiáko: ábo bywa oblicznie pozwány v sądu/ ábo przez Prokuratorá z prokurácyą Dekret skończony przeciwko sobie z práwá odnosi.

Jesli bywa pozwány oblicznie: przeciwko któremu skazánié bywa vczynioné: tedy ábo dosyć czyni iáko práwo nieście rzeczy osądzoney/ ábo niepostußnie od sądu nie stawáiąc odeydźie.

Jesli ma dosyć vczynić/ ábo bydź postußen Dekretowi: tedy to vczyni przez rekoiemstwo / ábo przez pewny obowiązek zapisu/ ábo przez obowiązánié máietności.

JEsli vpomie od práwá odeydźie nie vczyniwßy dosyć rzeczy osądzoney/ áni słucháiąc Práwá: tedy przez powodá bywa zdan w winie trzech grzywien/ktorą piątnądźiesta zową stronie: á w tákowéyże winie drugiey sądowi. A dla tego niepostußenstwá rzeczy osądzoney/ iż Práwem zwyćiężony nie dosyć vczynił/ále od práwá niepostußnie odßedł/bywá zdan zá iednymże rázem Krolowi Jeg M. w winie czternaśćia grzywien / ktorą zową siedmnadźiesta: á Woźny bywa przydan od Sądu ná ciężánié tegoż Práwem zwyćiężonego w máietności iego przezyskoch/ y winách przerzeczonych.

A gdy potym przydźie czás przyßłych innych Rokow / powodowa stronā przed sądem postáwi Woźnego: á tám wźiąwßy od Woźnego zeznánié/ zásie prosi o dánié Woźnego: ktoremu proßącemu będźie dan tenże Woźny ná wwiązánie w przezyskách w máietność práwem zwyćiężonego.

A ná inych bliśko przyßłych Rocech táko iuż ná ostátecznym y skończonym Roku / iesli Woźny przed práwem zezna / iż wwiązánia/ ná ktore był przydan od sądu nie dopuszczono: tedy bywa dan do rámienia krolewskiego: á od onego sądu gdźie rzecz była spráwowána / bywa odesłan powod y práwem zwyćiężony z przezyski przez list/ w ktorym wykonywánie przezyskow iest opisano/

do

De re iudicata.

REm iudicatam, duobus modis scimus Iure obtineri. Aut enim fit, per sententiam diffinitiuam: aut dum Citatus, in Termino peremptorio, in lucro condemnatur. Támże.

Si per sentētiam diffinitiuam: tunc fit etiam dupliciter. Aut fit præsens citatus, circa Iudiciū: aut fit absens: sed per Procuratorem cum procuratorio, sentētiam diffinitiuam contra se, Iure decernente, scit reportari.

Si præsens erat citatus, contra quem sententia diffinitiua promulgatur: tunc aut satisfacit, vt Iuris est, rei iudicatæ: aut rebellis à Iudicio, absq; paritione recedit.

Si satisfacturus, aut sententiæ pariturus erit, faciet istud commodè, aut per cautionem fideiussorialem, aut per certam Inscriptionis obligationem, aut per bonorum obligationem.

SI autem rebelliter à Iure recedit, nulla satisfactione rei iudicatæ, aut paritione facta, extunc per Actorem condemnatur in pœna trium marcarum, quæ dicitur **Piątnadźiesta**/ parti: & alia pœna simili Iudicio. Propter quam rebellionem rei iudicatæ, (quod Iure conuictus non satis fecit: sed à Iure rebellis recessit) condemnatur vno & eodem actu, Regiæ Maiestati in pœna quatuordecem marcarū quę dicitur **siedmnadźiesta**/& Ministerialis datur de Iudicio ad pignorandum eundem conuictum, in bonis suis, in perlucris & pœnis suprascriptis. Támże.

ADueniente tandem proximè futurorum aliorū terminorū tempore, Actor coram Iudicio Ministerialem statuet: & recepta à Ministeriali recognitione, petit iterum dari Ministerialem, ad intromissionem. cui petenti datur idem Ministerialis, in perlucris, ad intromissionem in bona conuicti. Támże.

In aliis proximè futuris terminorum iudiciis, tanquam in vltimo & finali termino, si Ministerialis coram iure recognosceret: Quia intromissio, ad quam fuerat per iudicium additus, denegata fuit: tūc primùm datur ad brachium Regale, & de illo iudicio, vbi causa agebatur, remittitur

do Stárosty mieyscá: áby ji wwiązał z rámieniá królewskiego.

titur Actor & conuictus cum suis perlucris per literas executoriales ad loci Capitaneum ad intromittendũ eum de brachio Regali.

Támże. A Jesli pozwány nie bedąc v sądu sam ále przez Prokuratorá z prokurácyą/ gdy skazánié dostáteczné przeciwko niemu bywa: tedy bywa nád to ieden Rok główny/ to iest/ przypowieszczony ku dosyć vczynieniu o rzecz osądzoną/ ábo zá przezyski y rzeczy ktore práwem są dostáné z téy przyczyny: iż by sia niechciał wiedzieć práwem zwyćiężony nie bedąc v sądu/ o rzecz/ ktora iest osądzona: dla tego pozew przypowieszczony iest ná Roki sądow wniesiony/ iáko nieiákié nápomnienié y obwieszczenié: áby ten ktory iest práwem zwyćiężony/ y przeciwko ktoremu w niebytności/ gdy przez prokuratorá swego stawał/ dekret skończony ostał sie/ był posłuszen rzeczy osądzoney: y dosyć vczynił zá to/ o co iest práwem zwyćiężon.

SI autem citatus non est præsens, citra iudicium, sed suus Procurator cum Procuratorio, dum sententia diffinitiua contra ipsum promulgatur: tunc insuper fit vnus terminus essentialis, videlicet concitationis, quem in aliquibus terris Regni, sic interpretantur vulgari, vti Latinum sonat: In aliis verò, dicitur vulgari nostro przypowieszczony: ad satisfaciendum pro re iudicata, seu perlucratis, & iure acquisitis, ea ratione: Quia forasse nollet scire conuictus, in iudicio absens, de re iudicata: ideo concitatio ad hoc est in terminos iudiciorum introducta: tanquam monitio, & auisatio: vt ille, qui est conuictus, & contra quem absentem, sed per Procuratorem suum comparentem, in sui absentia sententia diffinitiua prolata fuit, pareret rei iudicatæ, & pro conuictis satisfaceret.

Támże. NA którym przypowieszczonym Roku ieśli stánie/ zwykło bydź skazano: áby rzeczy osądzoney dosyć vczynił: á dosyć vczynić ma ták/ iáko pierwey iest nápisano.

IN quo concitationis termino, si comparet, decerni consueuit: Vt rei iudicatæ satisfaciat. Satisfacere autem debet sic, vt prius est descriptum.

A Jesli niepostuszny bedąc odchodźi: tedy niech bedźie skazan tym sposobem/ iáko pierwey przeciwko niepostuszńemu iest wypisano.

ET si rebellis recedit: extunc condemnetur: vt prius contra rebellem est descriptum,

A ták owy bywá postępek w wykonywániu rzeczy osądzoney/ iáko niżey iest nápisano/ áż do rámieniá królewskiego.

Et fit processus, in executione rei iudicatæ, (vt suprà scriptum est) ad brachiũ vsq; Regium. de quo infrà videbitur.

Bywa też y iny postępek w záchowániu Roku y w rzeczy osądoney.

Item processus fit alio modo, & in terminorum obseruatione, & in re iudicata.

Támże. 3. W Niektorych źiemiách krolestwá Polskiego/ w ktorych Roki źiemskie bywáią ná kożdé cztery niedźiele sądzone/ zwykło bywáć wiecey odkładánia Rokow/ y bywa postępek práwny dłuższy dla téy przyczyny: iż dwá Roki prosta choroba ná zwłoke bywáią dopuszczone: ále gdy sie wypełnią té dwá Roki prostey choroby/ tedy drugié Roki idą: iáko są o prawdźiwey niemocy y o wietszą rzecz/ y inné iáko wyższey nápisano iest o záchowániu Rokow/ áż do ostátecznego skazánia/ y do pierwszego dekretu ná ciężánie bywáią záchowáné. A wszákże w tym też bywa postępek rożny práwu: iż w onych

IN terris nonnullis Regni Poloniæ, in quibus Termini Iudiciorum Terrestrium, fiunt singulis quatuor septimanis, plures dilationes fiunt: processusq; longior fit iuris, sic: Quia duo termini, simplici infirmitate per dilationẽ conceduntur: Sed expletis eisdem duobus terminis, simplici infirmitate prorogatis, alii termini, prout de vera infirmitate, & maiori, cæteriſque (vt suprà scriptum est) de terminorum cõseruatione, vsq; ad sententiæ diffinitiuæ prolationem, & primæ pignorationis decretum, obseruantur. Attamen in eo iterum fit differens processus: quòd in illis terris

onych ziemiách / w których ná kożdé cztéry niedźiele Roki bywáią sądzoné / trzykroć przez sąd bywa dawano ná ciążánié raz po raz: y tákże trzykroć bywa dawano ná wwiązánié: á potym bywa odesłan do rámieniá królewskiégo do Stárosty onégo mieyscá.

terris, in quibus singulis quatuor septimanis Termini iudicantur, ter datur de iudicio ad pignorationem successiuè: similiter ter ad intromissionem datur: & postea remittitur ad brachium regale, ad loci Capitaneum, de quo infra.

POSTĘPEK STAROSCIN Z RAmieniá Królewskiégo w wykonywániu rzeczy osądzonéy w przezyskách, Tit: IX.

Przez Krolá Alexándrá vczyniony.

Iáko Stárostowie máią postępowáć w wykonywániu przezyskow zámieniá Królewskiégo.

1. NA piérwszym postępku Królewskiégo rámieniá/ Stárostá mieyscá / pod którégo władzą stroną/ná któréy przezyski przewiedźioné są/mieszka/ zá piérwszym rázem z tą stroną/która práwem wygra/przezyski ná pismie przyniesie/álbo z swym Prokuratorem posle Woźnégo ze dwiemá ślácheicy do máietnośći strony práwem przekonányey: á zwłaszczá do téy máietnośći / ná któréy przezyski są práwem otrzymáné / álbo iáko w práwie zwykło bydź mówiono przewiedźioné/ y ná których postępek práwny/ to iest zakładu y wwiązánia był przewodzon. Który to Woźni przyiechawszy do tákowéy máietnośći ieśli będźie oblicznie Pan onégo mieyscá ten / ná którym práwo przewiedźiono / álbo iego Vrzędnik álbo Włodárz onych dóbr / przed kmiećmi wedle przewiedźienia y potrzeby przezyskow tego / który práwo przewiódł w iego przezyskách z rámieniá Królewskiégo moca Stárosty/ przy bytności ślachty/ niech wwiąże: y da iemu wwiązánié istotné / y posłuszeństwo kmieći mu náznáczy / zákázuiąc práwem przekonánému: áby nic śmiał nápotym tego / który práwem przezyskał / w dźierżeniu y wwiązániu iemu dáiym zátrudniáć y náieżdżáć którymkolwiek sposobem pod zakładem M. który zakład niech będźie ná pismie pod tytułem onégo mieyscá Stárosty summy tákieyże przezyskow nie przewyższáiący: w których dobrách

De extensione brachij Regalis, per Capitaneos.

IN primo processu Regalis brachii, loci Capitaneus, sub cuius Iurisdictione pars victa esset, pro prima vice, cum parte victore, rem iudicatam, seu perlucra, in scripto sibi repræsentari, aut cum suo Procuratore, Ministerialē cum duobus Nobilibus, ad bona partis iure conuictæ, diriget: & præsertim ad talia bona super quibus perlucra censentur iure esse obtēta, seu (vt in stylo iuris nostri dici consueuit) perducta: & super quibus processus iudiciarius, videlicet pignoris & intromissionis, continuabatur. Qui quidem Ministerialis, veniens ad bona huiusmodi, si in eisdem fuerit præsens dominus loci, videlicet iure conuictus, aut suus officialis, vel Vladarius illorum bonorum, & coram kmethonibus, iuxta continentiam & exigentiam perlucrorum, victorem in ipsius perlucris, de brachio regali, authoritate Capitanei loci, coram nobilibus intromittet: dabitque ei intromissionem realem: & obedientiam kmethonum consignabit: inhibendo iure conuicto, quòd non audeat victorem de cætero, in possessione & intromissione, isto modo sibi data, impetere, & inuadere quouis modo: sub vadio M. M quod vadium fit literale, sub titulo loci Capitanei, summam ferè similem perlucrorum non excedens. In quibus intromissis bonis, victorem intromissum, iuxta consuetudinem relinquet: aut saltem eam ipsam possessionem

Alex. La. 32. HL. 204 / 363. HP 472

dobrách wwiązánych onégo który práwo przewiódł / wedle zwyczaiu zostáwi / álbo mu tylko dzierżenié da. Które to wwiązánié z rámienia Królewskiégo vczynioné zá piérwszym rázem y zakładu założenié z zeznánia Woźnégo y szláchty w Aktách Zamkowych obyczáiem y porządkiem práwá ma bydź zeznáné y dostátecznie w Aktá wpisáné: á zakład któryby też y po drugi raz założon był / gdźie Stárościе nie záda że żadnéy pracéy / stronie powinien iest bydź dan / nie Sądowi áni Królewskiemu Máiestatowi z téy przyczyny: iż stroná sámá Woźnégo y szláchtę ku podpomożeniu rámienia Królewskiégo nakłády swémi własnémi podéymuie.

sibi tradet. Quæ de brachio Regali intromissio, pro prima vice facta, & vadii interpositio, ex recognitione Ministerialis & Nobilium, in Actis Castrensibus debet, & modo & ordine iuris recognosci, aliâs reponi, & acticari sufficienter. Vadium tandem illud, etiam si pro secunda vice interpositum esset, vbi Capitaneo nullam facit fatigam, parti debetur: non iudicio, neq; Regiæ Maiestati. ea ratione, quia pars ipsa Ministerialem & Nobiles, in suffragium brachii Regalis, impensis conducit priuatis.

Ieśli sposobem tákowym dáne wwiązánié álbo będźie wźięte, álbo gwałtownie przekázone: ten ná którym Práwo iest przewiedźione, w zakládźie bywa skazan.

Si intromissio isto modo data, esset aut adempta, aut impedita violenter.

L.3.B.HL. 204.B/364 HP. 473.

2. GDy ten / który Práwo przewiedźie bywa wwiązan z rámienia Królewskiégo / ieśli zá przyczyną którąkolwiek gwałtowną dzierżenié iego bywa zgwałcone ábo wźięte: zá potrzebą on práwem zwyćiężony / przećiwko któremu práwem było postąpiono / do sądu Grodzkiégo ma bydź pozwan o zakładzá ná iednym y ná piérwszym Roku choć stánie choć nie stánie / w zakládźie niech będźie skazan / opuściwszy wszystki zwłóki y vćieczki.

POsteaquã victor intromittitur de brachio Regali: si casu quocunque violento, eius intromissio seu possessio violatur, vel irritatur: necessariò victus ille, seu conuictus, contra quem processum erat ad Iudicium Castrense, citandus erit pro vadio, & in vno ac primo Termino, siue comparuerit siue non, in vadio condemnetur: omnibus Dilationibus & subterfugiis prætermissis.

Wtóre wwiązánié z rámienia Królewskiégo gdy będźie zgwałcone iáko postąpić.

Pro secunda vice Intromisio de brachio Regali.

Támże.

3. JEśli dzierżenié ábo wwiązánié ták / iáko wyszéy nápisano iest / nie bacząc ná zakład będźie zgwałcone / y nieczemné vczynioné: tedy pozwawszy pozwem ó zakład y zdánié / o którym wyszéy się rzekło / záśie Woźny drugi raz z szláchtą y z powodem / ábo z iego Prokuratorem przez Stároście ma do tákowych dóbr obyczáiem piérwszym wtóry raz bydź posłan: y ma wszytko to / co w piérwszym wwiązániu było / drugi raz vczynić / tym wtórym rázem z rámienia Królewskiégo / ták w przezyskách iáko w zakládźie wwiązánié dáiąc / wedle wielkości zakładu y przezyskow: á dawszy wwiązánié

SI possessio seu Intromissio, sic (vt suprà scriptum est vadio non obstante) irritabitur, seu violabitur: tunc præmissa ista Citatione, & condẽnatione, pro vadio prędicto, (de quo suprà) iterum Ministerialis secũda seu altera vice, cum Nobilibus & Actore, aut suo Procuratore, per Capitaneum debet ad talia bona, modo priori, pro secunda vice mitti: & omnia, prout in prima Intromissione fuerunt, secunda vice faciet: hac ipsa secunda vice, de brahio Regali, tàm in perlucris, quàm in vadio, Intromissionem dando: iuxta continentiam vadii, & perlucrorum. dataque Intromissione, duplicabit vadium: vt scilicet vadium literale, maiorem dupliciter summam continens, daret & relinqueret interpositum, inter intromissũ victorem, & victum.

we dwóy náśob zakład więtszy założy: to iest da Zakład ná pismie / któryby dwákroć więtszą summę

ſą ſumme w ſobie zámykał / y on zoſtáwił záłożony miedzy práwem zwyćiężonym/y tym który práwo przewiódł.

Ieſliby zá drugim rázem nwiązánie było wniwécz obróconè.

4. JEſliby Práwem zwyćiężony ták był ſwowolny/ ſpórny y Práwá pospolitéy był gwałtownik / ták iżby nwiązánie zá pierwßym y wtórym zrámieniá Królewſkiégo rázem dáne zá nic nie máiąc ważył ſie zgwałćić : tedy iáko piérwéy o zakład do Zamku niech będźie pozwan: co vczyniwßy wßytkie przerzeczone poſtępki / iáko wyżéy nápiſano ieſt / przez wßelkiéy folgi zwłók y wymówek ná piérwßym Roku choć ſtánie ábo nie ſtánie/ w zakładźie ſądownie y zawićie niech będźie ſkazan.

Ieſli zá trzećim rázem nwiązánie wezmą, Stároſtá oblicznie ták oſtátnią executią vczyni.

5. NA koniec po piérwßym y wtórym rázie przerzeczonym / ieſli zásie práwem zwyćiężony przedśie vpomieby ſie ſprawował / przećiwiáiąc ſie rece ábo rámieniu Królewſkiému : ruſzy ſie Stároſtá ſam przez ſie z mieyſcá Królewſkiégo (ná którégo vzedźie Stároſtá ſiedźi) zbroyno y opátrzywßy ſie dobrze/ ták iákoby vpór gwałtowniká zwyćiężył : y poiedźie z Woźnym y z tym / który práwo przewiódł do dóbr tákowych/y z przezyſki: á tám práwem zwyćiężce władzą rámienia królewſkiégo y vrzędu ſwego wezwawßy : áby oblicznie byli ći/to ieſt ten który práwo przewiódł/álbo iego vrzędnik/álbo Włódarz/iáko przed tym/przy których obyczáiem przerzeczonym Woźny piérwßymi rázy wwiezował/trzećim rázem iſtotnie nwiąże práwem zwyćięzce w przezyſkách y wzakładźiech/zá kożdym rázem záłożonych/ wyrzućiwßy mocną ręką práwem zwyćiężonégo.

A żeby Stároſtá nießkodował ná nakłádźiech / które ná to vczynił / zárázem da y zoſtáwi zakład ná piſmie miedzy ſtronámi troiáki : który támże zoſtáwi choć tylko kmieciom ij dawßy: o który zakład/ieſli będźie potrzebá/poſtępek bywa táki/iáko wyżéy rzeczono ieſt o ſkázánié y zdánié : á tákowé oſtátnié práwné wykonánié/ Stároſtá ták dobrze przez inego/ iáko przez ſie vczyni

Si intromiſsio, pro ſecunda vice data, irritaretur.

IN quantum ipſe iure conuictus, adeò rebellis, proteruus, & violator Iuris cõmunis regni eſſet: ſic quòd intromiſsionem, pro prima, & ſecunda vicibus, de brachio regali datam, contemnendo violare præſumeret: extunc prout prius, pro vadio ad caſtrum citetur. Et ſimiliter præmiſsis præmittendis, vt ſuprà ſcriptum eſt, abſq; omni indulto Dilationum excuſationumq;, in primo Termino ſiue comparuerit ſiue non: in vadio peremptoriè & Iudicialiter condemnetur. Támże.

Pro tertia vice, perſonalis Capitanei executio finalis.

DEmum poſt primam & ſecundam vices prædictas, ſi iterum victus ageret rebeliter, ſe manu, ſeu brachio opponendo Regali: mouebitur Capitaneus perſonaliter, de ſede regali, cui in Officio capitaneatus præſidet, armatus & prouiſus: ſic vt temeritatem violatoris vinceret. Ibit cum miniſteriali & cum victore ad bona huiuſmodi, cum perlucris: ſicq; victorem, authoritate brachii regalis, & ſui officii (accitis, vt præſentes eſsent, hi ſcilicet, victor, aut factor, aut villicus: prout ſuprà: coram quibus modo ſupradicto, miniſterialis primis vicibus intromittebat) pro tertia vice realiter intromittet victorem, in perlucris: & in vadiis pro omnibus vicibus interpoſitis: ciecto abinde manu potenti victo. Támże.

Præterea ne Capitaneus fruſtretur impenſis, per eum ad id factis, immediatè dabit, & relinquet vadium literale inter partes triplicatum, quod quidem ibidem relinquet, ſaltem kmethonibus illud dando: pro quo vadio, (ſi expediet) proceſsus fit, ſic vt ſuprà ad condemnationem. Executionem autem eam vltimam Capitaneus, æquè bene per alium, vt per ſe faciet, ſi commodè poteſt: ſin aliter; tunc ibit ſolus ipſe officii debito ſatisfacturus.

Habebit tamen ſecum miniſterialem & Nobiles, Capitaneus: ſiue per ſe, ſiue

czyni: ieśli to vczynić słuśnie będźie mógł: á ieśli ináczéy/ tedy sam poiedźie dośyć czyniąc powinnośći vrzędu swego.

Wśákże będźie miał z sobą Woźnégo y śláchtę Stárośtá: choć przez śie choć téż przez kogo innégo to konczenié przezyśków w máietnośći onéy/ná ktorąy przezyśki przewiedźiono y otrzymano czynić będźie.

A gdy tákowé wwiązánié w przezyśkách y w zakładźiech będźie dawał/ ieśli máietnośći wielkość zakładów y przezyśków znośić może/ da wwiązánié w ieden łan osiádły: z ktorégoby grzywná ná kożdy Rok przychodźiłá w kożdych dźieśiąći grzywien.

A ieśliby łanów nie było osiádłych álbo czynśuiących: tedy wwiązánié niech będźie dano w polá/ ná ktorych dwánaśćie korcy żytá zwykło bydź wyśiéwano/ álbo wedle podobieństwá mogły bydź posiáné: to ieśt/ polá rozumieiąc zá grzywnę czynśu rócznégo.

A ieśliby ták máietnośći iáko pól y innych dobr/ ktore máietnośćią máią bydź rozumiáné/ ná ktorych wykonywánié przezyśków czynioné bydź ma/ nie było/ y práwem zwyćiężony żeby ich nie miał: tedy práwem zwyćiężony dla tego/ iż postępek práwá do ostátecznych stopni práwá vpornie ná sobie zniośł/ niech będźie vłápion: y iego więźienié niech będźie ná woléy tego/ ktory práwo przewiódł/ áż do vczynienia dośyć zá przezyśki y zakłády.

Támże.

Náuká ná dánié skończonego dźierżenia, około exekucyiéy rzeczy osądzonéy.

6. GDy tákowy postępek będźie zá piérwszym/ wtorym/ trzećim rázem/ iáko dostátecznie ieśt wypisano: tákową náukę kożdy Sárośtá będźie chował/ gdy álbo sam osobą swą álbo ieg̃ Podstárośći/ álbo kto inny z Rámienia Krolewśkiégo będźie czynił exekucią/ to ieśt wykonywánié przezyśków ná mieyścu dźiedźiny/ álbo wśi/ álbo dóbr przezyśkánych: y ten/ ktory z Rámienia Krolewśkiégo ma dośyć przezyśkom czynić/ wzowie przed śie práwem zwyćiężonégo/ ieśli ieśt obliczny: wzowie téż kmieći/ á zwłaśzá w ktore ma bydź wwiązánié dáné: ktorym rozpowié álbo rozpowiedźieć każe przezyśki y zakłády/ y oznaymi ie: tákże téż liśt przezyśków onégo przewiedźienia práwá/ ktoremu Stárośtá dośyć czynić ma przed Woźnym y śláchtą/ im vkaże/ opowie

Realis instructio, ad possessionis assignationem, circa executionem rei iudicatæ.

siue per alium istam faceret executionem perlucrorum, in bonis, in quibus perlucra sunt obtenta, seu perducta faciendo.

Cumque daturus erit Intromissionem huiusmodi, in perlucris, & in vadiis: si bona valorem Vadiorum, & perlucrorũ, ferre possunt: faciet Intromissionẽ, dando vnum laneum possessionatũ, de quo vna Marca annuatim proueniret, in quibuslibet decem Marcis.

Si autem lanei non sunt possessionati, seu censuales: tunc Intromissio detur in agros: in quibus duodecem Chori siliginis seminari consueuerunt, aut seminari verisimiliter possent: agros videlicet intelligendo, pro Marca census annui.

Et si tàm possessiones, quàm agri, & alia huiusmodi, in quibus bona sunt, & in quibus executio perlucrorum facienda esset, deficiunt: seu si ea victus non haberet: tunc ipso Iure conuictus, (propterea quòd Iuris processum, ad hæc vltima Iuris puncta temerè sustinuit) capiatur in persona: sicque eius captiuatio relaxanda, vel non relaxanda, in voluntate victoris: vsque ad satisfactionem, pro perlucris, & pro Vadiis faciendam.

DVm hæc fierent, in prima, secunda, & tertia vicibus, vt sunt abũde suprà scripta: eam quisque loci Capitaneus seruabit instructionem, circa suam ipsam, aut sui Vicegerentis, vel alterius nomine suo de brachio Regali missi, executionem. In loco hæreditatis, seu villæ, vel bonorum perlucratorũ, constitutus ipse brachii Regalis executor, vocabit conuictum: si est præsens: vocabit etiam Kmethones, præsertim illos, in quos est intromissio danda. quibus declarabit, seu declarari faciet, Perlucra & Vadia, aliâs notificabit ea. Similiter etiam literas perlucrorum, seu executoriales, coram Ministeriali & Nobilibus, eis ostendet, intimabit, & publicabit. Sic quoque Capitaneus ipse per se, aut alius nomine Capitanei, dicet.

Audi

opowié y oznaymi. A ták też Stároſtá przez ſie/álbo kto inny imieniem Stároſćiny rzecze:

Sluchay teğ y pilnuy Woźny: Ja Stároſtá wedle vrzędu: álbo inny tákże/ Ja wedle vrzędu Páná M. Staroſćinégo: z Rámienia Królewſkiégo/ſłáchetnému Pánu z tąd á z tąd w ie° przezyſkách y zakłádźiéch dáie wwiązánié w te wieś D. álbo w té dobrá P. álbo w teğ kmiećiá/álbo w łan/álbo w té álbo w té y owé polá. A/ rzecze Stároſtá (ieſli ſam przez ſie wwiezowáćbędźie) zákładam zakład C. grzywien przez té liſty: álbo inny imieniem Staroſćinym dźierżąc zakład Królewſki álbo Staroſćin/ bedźie mówił: A ten zakład ſtá grzywien przez krolá Je° M. ábo przez Páná Stároſte założony/ w tych liśćiech nápiſány/ tobie Woźny dáie: á tym potym wedle vrzędu twego ten zakład práwem zwyćiężonému oznáymi/ y on iemu wedle zwyczáiu práwá daſz álbo w domu iego zoſtáwiſz: ktory zakład niech bedźie troiáki/ iáko wyżſzéy nápiſano ieſt. A powieſz/ áby práwem zwyćiężony w dobrá té/ w ktorym práwem zwyćięzce wwiązał/áni przez ſie/áni przez napráwné oſoby/nie wwiezował ſie/áni ſie wdawał/ y w onych práwem zwyćięzce żadnémi przykroſćiámi y trudnoſćiámi nie frąſował. A wam kmiećiom wſzytkim tych dobr obywátelóm roſkázuie: ábyśćie tego Páná P. zá wáſzég Páná mieli: y oné° byli poſłuſzni/iáko wáſzé° Pánu: y byli iego poddánymi/áż do zápłácenia doſtáteczné ğ y doſyćvczynienia wſzytkich przezyſkow y zakłádów. A to wſzytko przed tobą Woźny/ y przed wſzytkimi wámi/ktorzy ieſteśćie obliczni/świadcze. A niech wyrzuci práwem przekonáné ğ z imienia iego: á ták vczyniwſzy pokoy zwyćiężcy w dobrách przezyſkánych/ niech wyiedźie

Audi ea, attende, Miniſterialis: Ego Capitaneus, iuxta officium: aut alius ſic: Ego iuxta Officium Domini M. Capitanei, de brachio Regali, Nobili P. de G. in ſuis Perlucris & Vadiis, trado Intromiſsionem in iſtam villam D. vel iſta bona P. aut in iſtum Kmethonē, ſeu laneum: vel in iſtum, aut iſtos agros. dicitque Capitaneus, (ſi per ſe intromittit:) & interpono vadium C. Marcarum, per iſtas literas. aut alius nomine Capitanei, vadium ſiue Regium, ſiue Capitanei tenēs, dicit: Et iſtud vadium Centum Marcarum, per Maieſtatem Regiam, vel per Dominum Capitaneum interpoſitum, in his literis ſcriptū, tibi Miniſterialis do: & tu tandem, iuxta Officium tuum, iſtud vadium conuicto notifices: & ſibi, iuxta cōſuetudinem Iuris, illud des: vel in domo hic ſua relinquas: (quod tamen vadium ſit triplicatum, vt ſuprà ſcriptum eſt) Dices verò: Quòd ipſe cōuictus ſe in bona iſta, ad quę victorem intromiſi, nec per ſe, nec per ſummiſſas perſonas, intromittere debeat, neque intromittat: in eisque victorem, nullis moleſtationibus, ſeu turbationibus vel impedimentis aggrediatur. Vobis autem Kmethonibus vniuerſis, iſtorum bonorum incolis, mando: vt ipſum dominum P. de G. pro veſtro domino habeatis: ſibique obediatis, tanquam veſtro domino: ſubditique eius ſitis, vſque ad totalem ſolutionem, & ſatisfactionem omnium Perlucrorum, & Vadiorum. Et hęc omnia coram te, Miniſterialis, & coram vobis omnibus, qui eſtis præſentes teſtificor. Fiiciatque conuictum de bonis: & pace facta victori, in bonis perlucratis, exeat de bonis Capitaneus.

Staroſtá z oney máietnoſći.

Ieſli práwem przekonány broniłby ſwych dóbr, nie kmieće, ále on ſam niech będźie wywołan y poiman.

Si iuri & brachio victus nō pareret, & bona defenderet, nō Kmethones nec ſeruitores ſed ille ſolus debet capi, & infamis pronunciari.

7. JEſliby zá tákowym poſtępkiem y dániem ták wielekroć wwiązánia/ y zá záłożeniem ták wielé rázów zakłádów zwyćiężony práwu y Rámieniowi Królewſkiému nie był poſłuſzen/ álbo ſie bronił/ álbo wwiązánia ábo ſpokoynégo dźierżenia nie dopuśćił: tedy Staroſtá álbo Podſtároſći iego w téy mierze niech nie záda kmieciom álbo ſługam práwem zwyćiężonégo żadnégo

Nihilominus ſi non obſtante iſto Proceſſu, & Intromiſsione tot vicibus data, ac Vadiis tot vicibus interpoſitis, ſi Iuri & brachio Regali victus non pareret: aut ſe defenderet: & Intromiſsionem & pacificam poſſeſsionē non admittēdo: tunc Capitaneus, ſeu vices gerens eius, in hac parte non inferat vllam victo, aut Kmethonibus

I. 14. B. HL. 106/ 367. HP. 476.

żadnégo gwałtu/ áni niechay dopuszcza kogo bić ábo ránić: ále sam Práwem zwyćiężony z sługámi y z pomocniki swémi/ iáko Práwá y pokoiu pospolitégo gwałtownik y skażcá/niech będźie poiman/y niech będą poimáni: y niech będą miáni y rozumieni przezeczći/ y tudźież ná ćiele wedle woley Krolá Jeg M. máią bydź karáni. A ieśli będą poimáni/ niech będą ták długo dźierżeni/ áż dosyć vczynienié ostánie sie temu który práwo przewiódł w przezyskoch y w zakładźiech.

Do tegoż ostátniego postępku w przezyskoch.

I. ośli ibi. dem HL. 367. HP. 477.

8. JEśliby tenże práwem przekonány y ini iego pomocnicy niemogli bydź poimáni y zátrzymáni: tedy zwyćiężony práwem z dóbr onych ma bydź pozwan/ w które w przezyskoch nie iest dano wwiązánié/ o zakład ostáteczny y skonczony: który zakład cále przynależy Stárosćie: y áby stánął widźieć y bydź skazan ná wywołánié/ iáko ten który iest przestępcą y gwałtownikiem práwá. A gdy vprzédźi wywołánié/ tedy y on sam/ y iego słudzy y pomocnicy niech będą ieći przez Stárosty/ ábo przez kogo inégo iego imieniem. Dla tego da królewski Máiestat przećiwko tákowym Listy otworzyste wszytkim/ którym to należy/ wywołánié opowiádáiąc/ y wszytkim poddánym roskázuiąc/ áby tákowé wywołáné imáli/ y Stárostóm mieysce áby podawáli.

THonibus, vel ſeruitoribus eius, violentiam: nec ſinat quenquam verberari, aut vulnerari: ſed ipſe victus, cum familia & coadiutoribus ſuis, tãquam Iuris pacisq; communis violator atque deſtructor, capiantur: ſuntque captiuandi: infamisque & infames reputentur, & cenſeantur: etiam in corpore, iuxta Maieſtatis Regię votum, per Maieſtatem Regiam puniendi. Et ſi capiuntur: teneantur, vſque quo ſatisfactio victori detur, pro Perlucris & Vadiis.

Ad Idem.

SI idem iure conuictus, & alii eius complices, non poſſent capi detineriq́ue: tũc conuictus de bonis illis citandus erit, ad quæ in perlucris non eſt data intromiſſio, pro vadio vltimo & finali: quod vadium plenariè cædit pro Capitaneo: & ad videndum & decernendum illum proſcribi: & proſcriptum, tanquam rebellem, & iuris regni tranſgreſſorem & violatorem, banniri. Præmiſſa verò bãnitione, & ipſe, & familiares compliceſq; ſui capiantur, per Capitaneum, vel per alium eius nomine: quamobrem dabit Maieſtas Regia literas contra tales, patentes, vniuerſis quibus expedit bãnitionẽ publicãdo: & quibuſliber ſubditis mãdando: vt tales banni tos capiant, & locorũ Capitaneis dent.

Do tegoż.

Támże.

9. A Jeśliby nie był osiádły w innéy máietności: tedy pozew przez edykt przećiwko niemu y iego pomocnikóm może bydź wypráwion.

Ad idem.

SI verò non eſt poſſeſſionatus aliis bonis: tunc ipſa citatio per edictum, contra ipſum, & contra ſuos complices, poſſit expendi.

Do tegoż.

Támże.

10. A Jeśli ſtánie ná pierwszym Roku/ który tákowému y wszystkim tákim ma bydź záwitý y ostátni/ niemáiąc żadnéy zwłoki: tedy w zakładźie niech będźie skazan. A ieśli będźie miał dobrá iákié: niech w tymże zakładźie będą wzięté/ y zá tákowé iego nieposłuszeństwo niech będą trzymáné/ á niech będą poimáni/ ieśli nie ſtánie ábo nieſtáną y sam y ieg pomocnicy/ iáko nieposłuszni/ y práwá Koronnéy gwałtownicy y niech będą skazáni/ z królestwá wypisáni/ wywoláni/ y imáni: y sam Sędźia niech go wywoła-

Ad idem.

ET ſi comparuerit in termino primo: qui ſibi & omnibus talibus debet eſſe peremptorius & finalis, nullam habens dilationem: extunc in vadio ſententietur. Et ſi habuerit bona aliqua, in eodem vadio recipiantur, & pro rebellione teneantur. Captiuentur autem, ſi non comparuerit, ſeu non comparuerint; tunc ipſe, & ſui complices, tanquam rebellis iuriſq; regni violator, decernatur de regno banniendus, proſcribendus, & capiendus: & ſolus

wywołánym vczyni przez swóy dekret: y tám zárázem niech będzie zá obwołániem wywołan y wypisány ku poimániu. A nie tylko sam/ále y iego towárzyßе/ y inni: którzy mu dawáli pomoc/ rádę y potuchę: á zwłaszczá ći/ którzy go w domiech chowáią: tákowi wßyscy niech będą wywołáni/ áby byli poimáni y bezecni: y dla tego imáć ie máią. Przeciwko którym będą dáné listy wßym tym należące otworzyste/ o których przedtym sie mówiło/ po Powiećiech/ y które máią bydź do inych Stárostów podawáné.

W niektórych źiemiách ták bywa z zwyczáiu wykonywánié rzeczy osądzonéy.

11. ROk piérwßy bywa zwleczon prosty chorobą/ wtóry prawdźiwą chorobą/ y trzeći też chorobą w té słowá: Leży iáko leży. A gdy stánie ku odpowiedániu ná roku záwitym: tedy pozwány ma przysiądz/ iż był prawdźiwie niemocny.

AJeśli pozwánému niebywa Rok przy iety niemocą/ y ieśli áni przez sie/ áni przez Prokuratorá nie stánie w sądu: tedy bywa zdan w Contumácyą/ y bywa dawan Woźny z práwá powodowéy stronie/ áby obwieścił obwinionégo/ áby przyiechał ná wtóré Roki/ które nabliższé będą: y áby powiedźiał/ dla czego dopuścił Roku ná sobie vstáć. Jeśli tego nie powié/ tedy powtóré bywa zdan przez powodá we wßytkim wedle pozwu: á sąd skaże/ áby zápłácił stronie pod winámi sądownémi/ to iest pod trzemi grzywnámi powodowéy stronie we cztérech niedźielách.

AJeśli nie vczyni zapłáty we cztéry niedźiele: tedy bywa nápisána winá ßeść grzywien przeciwko pozwánému: iáko piérwéy rzeczono iest w pospolitym záchowániu Roku.

Tákże ina winá we cztérech niedźiél/ y w drugich cztérech niedźielách teyże podobna.

AJeśli w zysku skazány nie stára sie/ áby dosyć vczynił rzeczy osądzonéy: tedy bywa przypozwan ku dosyć vczynieniu przezyskóm y winam.

A ieśli ná Roku nie stánie/ y niepokaże iákiéj obłędliwości ábo niemocznośći przez powo-

solus ipse Iudex proscribat, sui decreti prolatione mediante, & ibidem statim proclametur, bannitus & proscriptus capiendus: & non solum ipse; sed etiam sui familiares, & alii, dantes ei auxilium, consilium & fauorem, & præsertim in domibus eum conseruantes, tales omnes sunt proscripti, captiuandi, & infames: ideoq; capiendi. Contra quos literæ dabuntur vniuersales patentes ante dictæ, per territoria, & ad alios Capitaneos regni porrigendæ.

In aliquibus terris fit sic, ex consuetudine.

PRimus terminus differtur simplici infirmitate: secundus vera infirmitate: & tertius etiam infirmitate, in hæc verba: Iacet sicut iacet. Et dum comparet ad respondendum in termino peremptorio: tunc citatus debet iurare, quòd verè fuit infirmus. *La. 5. HL. 368 HP 478*

ET si citato non recipitur terminus infirmitate: & neque per se, neq; per Procuratorem comparet in iudicio: tunc condemnatur in pœna contumaciæ: & datur Ministerialis in iure Actori, ad auisandum Reum: vt veniret ad alios terminos immediatè celebrandos, & diceret: Quare super terminum astare permisit, qui si non dixerit: iterum tunc condemnatur per actorem, in toto secundùm citationem: & iudicium decernit solutionem parti, sub pœnis iudicialibus: videlicet sub tribus marcis, Actori in quatuor septimanis.

ITem, si non fecerit solutionem, in quatuor septimanis: tunc scribitur contra citatum pœna sex marcarum, vt suprà dictū est, in communi terminorum conseruatione. *Támże.*

Item, similiter alia pœna, in quatuor septimanis: & in aliis quatuor septimanis similiter.

ITem, si non curat satisfacere: tunc concitatur ad satisfactionē perlucris & pœnis *Támże.*

Et si in termino non comparuerit, & nullam, per Actorem in processu causæ commissam allegauerit nullitatem: tunc datur Ministerialis de iure ad intromitten-

powodowe stronę w rzeczy téy/ w ktoréy práwo przewodźił/ vczynioney: tedy bywa dawan Woźny z práwá ku wwiązániu w dobrá y przezyski y winy/ ktore Aktorowi należą: á sąd pośle ná ciążánie w połowicy win/ ktore ná sąd należą.

A ieśli niedopuści wwiązánia ten/ ktorego pozywáią/ tedy Burgrábiá poiedźie wwiezowánie/ wźiąwszy z sobą dwu błáchćiców/ y Woźnego: á ieśli ten ktoiego pozywáią niedopuści dźierżenia dóbr: zá oný wwiązániem: tedy Stároscá swą osobą poiedźie/ y da wwiązánie powodowi w dobrá/ wzáłożywszy zakład roskázuiąc pozwáne mu/ áby Aktorowi w dźierżeniu przezeń náznáczonym trudności nieczynił/ pod zakładem przez niego włożonym: á ilekroć powodowa strona prosi o wwiązánie/ tylekroć vkaże list przysądzáiący iemu/ ktory iest dan przez Sędźiego y Podsędká. A Stároscá wwiązánego w dźierżeniu powinien iest bronić: czego ieśli czynić/ ábo przezysków wyciągáć nie będźie: tedy ten zakład/ ktory iest ná obwinioną stronę włożon/ Krolowi Je° M. y powodowi przepádnie.

dum in bona in perlucris & pœnis ad Actorem pertinentibus, & iudicium mittit ad pignorandum, pro medietate pœnarum ad iudicium pertinentium.

Et si non admittit intromissionem Reus: tunc Burgrabius vadit & intromittit, receptis secum duobus nobilibus & Ministeriali. Si verò Reus non admittit possessionem bonorum, ex intromissione: tunc Capitaneus sua in persona vadit: & dat intromissionem Actori in bona: & imponit vadium: mandans Reo: vt Actorem in possessione, per eum assignata non impediat, sub vadio per eum imposito: Et toties quoties Actor petit intromisionem, toties ostendit literas adiudicatorias, sibi per Iudicem & Subiudicem datas, & Capitaneus intromissum in possesione tueri tenetur. Si verò id non exequetur: tunc in eodem vadio, per eum in reo imposito, & Maiestati Regiæ & Actori succumbet.

W niektorych źiemiách ták bywa z zwyczáiu osoblivego postępek Práwá.

In aliis quibusdam terris, fit sic etiam, ex Consuetudine priuata.

Alex. Laski fo. 6. HL. 207/ 169. HP. 482.

12. Bywáią bránéRoki dla chorobY: á pozwány przysiega sam przez świádkow/ iż był prawdźiwie niemocen. A ieśli rok nie bywa mu odłożony chorobą/ tedy powodowa stroná zda ij w niepostuszeństwie zá piérwszym rázem: y bywa przypozwan przy pozwem ná pismie/ włożywszy pozew głowny do przypozwu. A ná wtorym Roku z przypozwu tákże bywa zdan pozwány w winie niepostuszeństwá/ y bywa przypozwan powtore do pozwu przypozwem: á ieśli nie stánie/ tedy bywa zdan przez powodá we wszytkim wedle pozwu/ y bywa skazano do sfyćvczynienie o rzeczy pozwáne/ y bywáią napisáne winy. A ták bywa postępowano áż do koncá: iáko to w tym zwyczáiu bliższym iest wypisano.

PEr infirmitatem recipiuntur Termini: & Citatus iurat solus, sine testibus: Quòd fuit verè infirmus. & si Terminus nō differtur sibi infirmitate: tunc Actor condemnat eum in Cōtumacia, pro primo. Et adcitatur literali Adcitacione, ad Citationem originalem: in adcitacione insertam: & in secundo Termino, ex Adcitacione similiter condemnatur Reus, in pœna Contumaciæ. Et adcitatur secundò ad Citacionem originalem, & ad Adcitacionem: & si non comparet: tunc condemnatur per Actorem in toto, secūdum Citationem. Et decernitur satisfactio, pro rebus citatis: & scribuntur pœnæ. & proceditur ad finem sic: vt in ista immediate, seu proxima Consuetudine est descriptum.

Do tegoż.

13. Bywa też Rok o wietszą rzecz/ ktory niemoże bydź żadnemu zábronion: y może bydź wźiet ná piérwszym/ ná wtorym/ ná trzećim Roku: ále biorąc tákowy Rok do inych Sądow/ Sędźiego y Podsędkáonego

Ad idem.

FIt etiam Terminus pro maiori, qui nulli denegari debet: & pro primo, pro secūdo, & tertio recipi potest. sed recipiens huiusmodi Terminum, ad alia Iudicia Iudicis & Subiudicis, illius Iudicii, vbi dixit se Pro-

onego sądu/ gdźie powiedział iż miał Rok o więtszą rzecz/ ma przynieść list do Sądu z wypisániém dostátecznégo świádectwá do sądu drugiégo/ v którégo miał o więtszą rzecz: iáko o tym w przerzeczonym pospolitym Roków záchowániu náuká szérzéy iest opisána. A ieśli w liście świádecznym nie będźie dostátecznie nápisano to/ o co v inego sądu czynił: tedy rzecz swą straci/ iáko wyszéy napisano iest.

Do tegoż

14. MAcz Máiestat Królewski niektórych źiem wypisał osobné zwyczáie: wszákże Jeg Król: M. rády dodáiąc nápomina poddáné swé wszytkié: żeby te trzymáli y záchowáli náuke wszędy we wszytkich źiemiách/ którą náuke ták wźiętą zá czásem długim trzymáną vtwierdźi Práwo y zwyczay.

A téż są rzeczy: które Máiestat Máiá- ścieyszy Królewski/ o záchowániu Roków zá rádą ludźi w Práwie náuczonych y z dawnych Przywileiów Koronnych przypisał.

se Pro maiori habere Actionem, Literam ad Iudicium portare debet: cum descriptione sufficientis testimonii, de Iudicio altero, in quo Pro maiori habuit. Prout de hoc, in communi supradicta Terminorum Cõseruatione, est informatio abundius exarata. Si enim in Litera testimoniali, non sufficienter descriptum esset id, pro quo in alio egit Iudicio: tunc causam istam perdet. prout suprà scriptũ est.

Ad idem.

ET licèt eadem Maiestas Regia, aliquarum terrarum priuatas descripsit Consuetudines: tamen sua Maiestas, per modum consilii, subditos hortatur vniuersos: vt eam teneant & obseruent institutionem, vbique terrarum. quam institutionem assumptam, æuoque diuturniori continuatam, approbabit Lex ac Consuetudo.

Et tãtum Maiestas eadem Serenissima Domini nostri Regis, de Terminorum Conseruatione ex Iurisperitis, & vetustioribus Regni Priuilegiis, ascripsit,

POSTĘPEK PRAWA W RZECZY osądzonéy, ábo Processus Iudiciarius. Tit: X.

Przez Królá Zygmuntá piérwszégo vczyniony.

O tym procesie Práwnym co Zyg: I. pisze, masz wyższéy fol: 140. lege 24. Adiecimus.

O pozwiech masz wyższéy folio 527.

Rok piérwszy prostą niemocą przewleczon być może.

POZwány áby wszedł záplácenia winy niepostuszeństwá / może Rok sobie przewléc piérwszy prostą chorobą.

CItatus euadendæ pœnæ Contumaciæ luitionem, poterit sibi differre primũ terminum, simplici infirmitate. Zyg. 1513. fo. 33. HL. 199. B/356. HP. 460.

Wtóry Rok závity prawdźiwą niemocą.

2. WTóry Rok iáko závity może zwléc y odłożyć tenże pozwány prawdźiwą chorobą od Bogá przepuszczoną przez pewnégo posłá swégo Szlachcicá osiádłégo téyże źiemie do Sądu posłánégo: á potỹ przyśieże sámotrzeć rzeczony pozwány ná Rocéch blisko przyszłych zdrugimi dwiemá rownymi sobie wstanie: iż ná ten czás był niemocen prawdźiwą niemocą od Bogá dopuszczoną/ kiedy mu szlachetny N. Rok prawdźiwą niemocą od Bogá dopuszczoną odłożył.

ITem secundum Terminum, tanquam peremptorium poterit differre reponereq; idem citatus, vera infirmitate à Deo permissa: per certũ Nuncium suum Nobilem possessionatum eiusdem terræ, ad Iudiciũ missum, iuraturus mettertiùs dictus citatus, in Terminis sequẽtibus, cum aliis duobus paribus suę cõditionis: Quòd tunc temporis fuit infirmus vera infirmitate, à Deo permissa, quando sibi Nobilis N. Terminũ, vera infirmitate à Deo permissa reposuit. Támże.

Ná trzećim Roku odpowiádáć ma, ábo ieśli nie ſtánie rzecz trácí.

Támże. 3. Jeśli pozwány ná Roku sobie náznáczonym nie ſtánie/y dopuśći ſie zdáć we wyſtkách: á potym ſtánąwßy ná Roku przypowieſczonym ku doſyć vczynieniu przałby iż nie powinien Roku odkládáć onému ßlácheícowi: tedy wedle swégo záprzenia sámotrzéć będźie miał przysiądz/ iż Poſłowi onému odłożenia tego pozwu nie powinien.

A tám vczyniwßy tákową przysięge/ten pozwány wnet będźie powinien odpowiádáć ná pozew powodowi.

A gdźieby tákowy odkládáiący przez tákowégo Roku záwitégo odłożenia ná swą rzeczoną chorobe obyczáiem przerzeczoną nie przyśiągł/ábоby ná Roku tákowym do przyśięgi nie ſtánął: tákowy zárázem niech swą rzecz ſtráći.

Jiné Dilácitié téyże choroby od tego czáſu we wßytkim pſuiemy.

Tóż chcemy áby było rozumiano o powodowey ſtronie: gdyż tóż wolno powodowi co y pozwánému: wyiąwßy proſtą ábo zmyſloną chorobe/ ktora powodóm nie przyſłoi/á to dla tego: iż powodowie máią Roki záwité/á z tąd máią bydź záwżdy ku ſtaniu gotowi. Wßákże mogą mieć y powodowie w vkazániu práwnych dowodów zwłókę: gdyż y pozwánému to ieſt pozwolono.

SI verò citatus reponens in Termino ſibi aſſignato non comparuerit: permiſeritque ſe in lucro cõdemnari, & poſtea comparens in Termino Concitatorio ad ſatisfaciendũ, negaret ſe reponere illi Nobili commiſiſſe: extunc iuxta ſuam negationem, mettertiùs iurare debebit. Quòd illi Nuncio ſuo repoſitionem hanc Termini minimè commiſerit.

Præſtito autem huiuſmodi Iuramento, idem citatus ibidem mox reſpondere teneatur, ſuper citationem Actoris.

Si autem dictus reponens, negans hanc termini peremptorii repoſitionem, ſuper ſuam allegatam ægritudinem, modo præmiſſo non iurauerit: vel ſe à Termino huiuſmodi Iuramenti abſentauerit, talis ſuccumbet in cauſa ſua, ipſo facto.

Vlteriores verò dilationes eiuſdem infirmitatis penitùs amodo abrogamus.

Idẽ volumus de Actore intelligi: cùm liceat Actori, quòd & Reo; præter ſimplicem infirmitatem, quæ Actoribus non conuenit: eò quòd Actores ſemper habent Terminos peremptorios, & propter hoc ſemper debent eſſe ad comparendũ parati. Poterint tamen & Actores in faciendis documentis habere dilationem: cùm citato idipſum ſit permiſſum.

O ſummę pieniężną y wßeláką krzywdę wolno do Sądu źiemſkiego pozwáć.

Támże Hp 461. 4. Chcemy/áby kożdému wolno było kożdego pozwáć o ktorąkolwiek ſumme pieniężną/ ábo o krzywde dźiedźiczną/ y ktora ſie oſoby dotycze/ y o dobrá ktorékolwiek/ ilekroć iedno będźie potrzebá do Sądu źiemſkiego: gdźie pozwány ſtánąć y odpowiádáć będźie powinien nie wyymuiąc ſie ná Roki główné dla wielkości ſummy. A będźie wolno Sędźiom źiemſkim też o wielką ſumme ſądźić/gdyż będźie wolno kożdey ſtronie ápellowáć.

VOlumus autem: vt liceat vnicuique alium quempiam, pro quacunq; ſumma pecuniæ, vel iniuria hæreditaria, & perſonali, aut bonis quibuſcunq;, toties quoties citare ad Iudicium Terreſtre. vbi citatus parere reſpondereque tenebitur & debebit: non excipiẽdo ſe ad Terminos generales ob ſummæ magnitudinem: vel potiùs licebit Iudicibus Terreſtribus, etiam pro magna ſumma iudicare: cùm licebit vnicuique partium appellare.

Ieśli pozwány ná wtórym Roku nie ſtánie, ma bydź zdány.

Támże. 5. Jeśli pozwány ná wtórym Roku záwitym vpomnie krom odłożenia roku nie ſtánie: powodowa ſtroná zda ſi wßyſtku wedle swęg pozwu. Wßákże w tákowé zdánié Pozew ma bydź włożon ábo wpiſan.

A po tym zdániu pozwány przez powodá ma

ET ſi Citatus in ſecundo Termino peremptorio, temerè ſine repoſitione Termini, non paruerit: Actor eum condemnabit in lucro: iuxta cõtinentiam ſuę Citationis, tamen in talem condemnationem, Citatio debet inſeri, ſiue acticari.

Poſt

dá ma bydź przypowieszczon ku dosyć vczynieniu iemu zá wßytki rzeczy: o ktore pozwánego zdal ná roku záwitym.

A ieśliby pozwány ná tákowym Roku przypowieszczonym nie stánął: tedy potym powodowa stroná vczyni vstánie Roku przypowieszczonego: zá ktorym vstaniem otrzyma ßkody swe wedle ßácunku swego w Pozwie wyrázonego / ktore iuż bedźie miał złączone z summą glowną w pozwie wyrázoną okrom przysiegi.

Post hæc debebit condemnatus per Actorem concitari, aliâs, Ma bydź przypowieszczony / ad satisfaciendum sibi, pro his omnibus, pro quibus ipsum citatum condemnauit in Termino peremptorio.

Quòd si ipse citatus in tali termino cõcitato non comparuerit: ex tunc Actor faciet astitionem Termini concitati. ex qua astitione obtinebit damnum, iuxta suam extimationem, in Citatione expressam: quam habebit iam coniunctam cum summa principali siue essentiali, in Citatione expressa, sine iuramento.

Potym powodowi Sąd przyda Woźnego ná wwiązánie.

6. POtym ná tychże Rocech hnet zá rázem Sąd ma przydáć Powodowi Woźnego ziemskiego iáko zwyćiężcy/ ná wwiązánie w dobrá pozwánéġ ábo práwem zwyćiężonego/ w summie przezysków/ ták summy glowney/ iáko ßkody/ y win ktore z tąd poßły: ktore winy należą ná powodá y ná Sąd / dla zdánia w zysku y vstánia Roku przypowieszczonego: y da iemu Sąd list przezysków odsyłáiąc ji/ gdyby nie dał wwiązánia/ do Stárosty mieyscá.

TAndem in eisdem Terminis,& in cõtinenti, debet Actori Iudicium addere Ministerialem Terrestrem, tanquam victori: ad intromittendum eum, in bona citati siue victi, in summa perlucrorũ, tàm summæ principalis quàm damni& pœnis inde sequutis. quæ pœnæ concernunt Actorem, & Iudicium, ex condemnatione in lucro & ex astitione Termini cõcitati. Et dabit Iudicium sibi literas perlucrorũ, remittendo ipsum in defectu intromissionis ad loci Capitaneum. HL. támże.

A powodowi wolno przyśiąść ná ßkody.

7. AJesli pozwány ná przypowieszczoną Roku stánie/ y zechce słuchać powodá / gdy bedźie przysiegał ná ßkody: tedy bedźie wolno powodowi ná summe ßkody przysiąść ábo ná cáła álbo ná mnieyßą: co bedźie ná iego woléy / wßákże nie przyczymáiąc summy.

SEd si citatus in Termino cõcitato cõparuerit: & voluerit attentare actorem iurare super damnis; extunc licebit Actori super summam damni iurare: siue super integram, siue etiam super minorẽ (quod erit in eius arbitrio) non tamen augendo Summam. HL. támże HP. 462.

Poznánemu záś wolno przyśiąść, iż nieviedźiał o pozwie.

8. AJesli przypowieszczony stánąwßy przalby/ iż niewiedźiał o pozwie/ á powod z przygody niemialby Woźnego ku swiádczeniu przed sądem: tákowy ktory przybedźie powinien przysiądz: iż pozew ná ktory iest zdan nie przyßedł do iego wiádomości/ áni o nim nic niewié: á wßákże támże bedźie powinien powodowi odpowiádáć ná pozew. A ieśli bedźie żądał pozwu od powodá ku odpowiádániu: powodowa stroná bedźie powinná vżyczyć mu pozwu swego.

SI verò quis concitatus comparens, negauerit se de sui citatione sciuisse: casu quo Ministerialis Actori ad testificãdum deesset, protunc, circa Iudicium talis negans tenebitur iurare: Quòd talis Citatio super quam condemnatus est, non peruenit ad eius notitiam: nec sibi de ea quic quam constat: & nihilominus mox ibidẽ Actori respondere tenebitur: super contenta Citationis. Et si postulauerit ab Actore Citationẽ ad respondendũ, Actor tenebitur sibi cõmunicare citationẽ suã. Támże.

A ieśli pozwány vpadßy w swéy rzeczy odéydźie vpornie od Sądu, winę traći, y wwiązánie w máiętność.

9. JEśli pozwány oblicznie przed Sądem

SI verò citatus, personaliter coram Iudicio, Támże.

sądem bądź ná piérwszym Roku bądź ná wtórym stanie/ y vczyniwszy odpowiédź ná rzeczy sobie zádáné od powodá/ w rzeczy swéy vpádnie: y ieśli od sądu vpornie odéydźie/ nie czyniąc dosyć temu który práwem wygrał zá rzecz skázáną/ álbo práwem wygráną: tákowy niepośłuszny w winie cztérnaśćia grzywien niech będźie skázan/ á onému práwem zwyćiężcy będźie przydan Woźny ná rozwiązánié w rzeczách práwem przekonánych álbo wygránych w dobrá práwem zwyćiężonégo/ ták w summie głównéy/ iáko w szkodách/ y w winie wyráżonéy: y ták będźie práwem postępowano przećiwko zwyćiężcy/ iáko wyżéy.

cio, siue in primo termino, siue in secundo paruerit: factaq; responsione ad obiecta Actoris, in causa sua succubuerit: & nihilominus à Iudicio rebelliter recesserit: victori pro re decreta, siue lucrata, non satisfaciendo: talis rebellis, in pœna quatuordecim Marcarum pecuniæ condemnetur. & illi victori dabitur Ministerialis, ad intromittendum cum, in conuictis, siue lucratis, in bona conuicti: tàm in summa principali, quàm etiam in damnis, & pœna expressa: & procedetur cõtra victorem, prout suprà.

Ieśli práwem zwyćiężony pozwoli rozwiązánia, tedy ono rozwiązánié Woźnym y Szláchtą, obwiedźioné bydź ma.

HL. támże HP. 479.

10. JEśli pozwány práwem zwyćiężony dozwoli powodowi/ który práwem wygrał/ rozwiązánia: y dá spokoyné dźierżenié w dobrách/ ná których przezyski są przewiedźioné/ dáiąc mu w imieniu onego mieyscá przy bytności poddánych dźierżenié/ y ich posłuszeństwo: tedy Woźny podániu rozwiązánia vczyni zeznánié z szláchtą w kśiąg Grodzkich onégo Powiátu: iż ták práwem zwyćiężony dopuścił rozwiązánia y dźierżenia w dobrá przerzeczoné/ iáko powiedźiano iest przezyskáné. Które dźierżenié ieśli którymkolwiek sposobem chćiał by przekázować: tedy tego dźierżenia obroná ná Stárosćie mieyscá będźie należáłá: iż gwałtownie iest wygnan y złupion.

SI verò Citatus Iure victus, consentiet Actori siue victori intromissionem: & admittet pacificam possessionem, in bona, super quibus perlucra perducta sunt: dando sibi in loco bonorum, in præsentia incolarum possessionem, & eorum obedientiam: ex tunc Ministerialis post factam intromissionem, faciet recognitionem cum Nobilibus, ad acta Castrensia districtus illius: Quòd victus talis admisit intromissionem & possessionem, in bona præfata, sic vt præmissum est perlucrata. Quàm possessionem si deinde victor impedire quouis modo niteretur: huius possessionis defensio, ad loci Capitaneum pertinebit, tanquam violèter expulsi, & spoliati.

Ieśli práwem zwyćiężony ták po Dekrećie iáko po vstániu Roku przypowieszonego, rozwiązánia zbroni, tedy obwiódszy to Woźnym y szláchtą znowu pozwány bydź ma ku wiedźieniu y słuchániu rozwiązánia z rámienia Królewskiego.

HL 358. HP támże.

11. JEśli práwem zwyćiężony rozwiązánia temu/ który práwem wygrał zbroni/ ták po tákowym przerzeczonym Dekrećie/ iáko też po vstániu Roku przypowieszonégo/ który prze niestánie stał sie: tedy tenże Woźny który był powodowi z práwá ku rozwiązániu przydan/ wziąwszy ś sobie szláchćice przed Stárostą mieyscá álbo iego vrzędem Grodzkim/ ma vczynić obliczne ze znánié: iż przerzeczony á práwem zwyćiężony/ stronie/ która ná nim práwo przewiodłá/ rozwiązánia práwem skázánégo vpornie zbronił. A potym Stárostá mieyscá álbo w nie-

SI verò victus Iutromissionem victori denegauerit: tam post tale (vt præmissum est) decretum, quàm etiam post astitionem Termini concitati, contra non comparentem: extunc idem Ministerialis, qui fuit victori de Iure ad intromittendum additus, cum Nobilibus sibi adiunctis, coram loci Capitaneo, aut eius officio Castrensi, facere debebit personalem relationem præfatam: scilicet N. Iure cõuictum, parti se vincenti, Intromissionem Iure decretam, temerè denegasse: extunc idem Capitaneus loci, & eo absente suus Vicege-

bo w niebytności iego Podstárości mocą przerzeczoneg̃ odesłánia od sądu źiemskiego vczynionego / pozowie práwem zwyćiężonego pozwem ábo obwieszczeniem swym ku widzeniu y słuchániu: iż on práwem zwyćiężce w dobrá tákie z mocy przezysków práwem źiemskim otrzymánych/y w summie ábo w summách tám wyrážonych/władzą rámieniá królewskiég̃ wwieźnie tym sposobem.

Tobie Szlachetnemu N. obwieszczamy/ iż opátrzny N. Woźny źiemski z pewnymi ßlachćicy/ ktorzy wespołek osobámi swémi przed vrzedem nászym Stárościm byli obliczznie zeznánie vczynili: Iż gdy był nie dawno przydan od sądu źiemskiego N. ßlachetnému powodowi práwem zwyćiężáiącému/ áby go wwiązał mocą swych przezysków w sądźie N. z. przyczyny z téy: z téy: ktorych przezysków listy pod pieczećiámi tegoż sądu źiemskiego przed námi y vrzedem nászym położył y pokazał: iáko sąd źiemski onégo do nas y do vrzędu nászego iáko do rámieniá królewskiego odesłał. A ty będąc práwem zwyćiężony iáko niepostußny wwiązánia w dobrá rzeczone vpomnie zbroniłeś: zá ktorym vczynkiem wyiszczenie tych przezysków/ ná rámie nászé Stárościé ábo ráczéy królewskié (w ktorey mierze królewskiego rámieniá władzą ná sobie nieśiemy) przyszło. Dla tego tobie rostázuiemy władzą królewską/ y vrzędu nászego: ábyś przed námi ábo podstárościm nászym ábo vrzędem Grodzkim w ten/ ábo w ten dźień N. ná zamku N. oblicznie y práwnie stánął/ ku widzeniu y słyszeniu: Iż my władzą rámieniá królewskiego y mocą wyiszczenia przezysków/ przerzeczoną strone práwem wygrawáiącą w dobrá twoie przerzeczone/ wedle iego zámknienia przezysków mocnie wwiążemy: y bronić go będźiemy iáko ná vrząd nász należy/ nic ná niepostußenstwo twe niedbáiąc: my w tym/ co ná vrząd nász przynależeć będźie/ postępować będźiemy. Dan ná Zamku N. w dźień N. bliski/ Roku &c.

Vicegerens, vigore præfatæ remissionis, de Iudicio Terrestri factę, citabit victum literis suæ innotescentiæ: ad videndum, & audiendum se, victorem præfatum, in bona talia, ex vi perlucrorum Iure Terrestri obtentorum, & in summa, siue summis ibidem expressis, authoritate brachii Regalis intromitti: sub hac forma.

Tibi Nobili N. innotescimus, prouidũ N. Ministerialem Terrestrem N. cum certis Nobilibus, secum comparentibus coram Officio nostro Castrensi, personalẽ fecisse Relationem: Quomodò dum nuper additus fuisset ad Iudicium Terrestre N. Nobili N. Actori Iure vincenti, ad intromittendum ipsum, vigore suorum perlucrorũ, in bona tua hæreditaria N. quorum literas, sub sigillis eiusdem Iudicii Terrestris, coram nobis & Officio nostro obtulit, & produxit: prout hoc ipsum Iudicium Terrestre, ad nos & Officium nostrum, tanquam brachium Regale remisit: & tu existens Iure cõuictus, tanquam rebellis, intromissionem sibi temerè denegasti. quo facto, execuutio ipsorũ perlucrorum ad brachium nostrum Capitaneale, quin potiùs Regale, cuius vice fungimur, in hac parte est douoluta. Propter quod tibi Mandamus, vigore Regio, & nostro ex Officio: quatenus coram nobis, aut nostro Vicegerente, siue Officio Castrensi, Feria tali & tali N. & in crastino N. legitimè compareas: ad videndum & audiendum nos, authoritate brachii Regalis, in vim executionis, præfatã partem Iure vincentem, in bona tua prædicta, & iuxta perlucrorum eius continentiam, potenter intromitti, tueriq́ue: prout ad nostrum pertinet Officium: aliâs contumacia tua non obstante, nos ad ea, quæ nobis ex Officio nostro incumbunt, procedemus.

Potym, choć dopuści wwiązánia, przećię troiákimi zakłády má być obowiązan, áby wwiązánia nie przeßkadzał.

12. JEśli tákowy práwem zwyćiężony ná tákowé obwieszczenié Stárościé ná rokú sobie náznáczonym / przed vrzędem Zamkowym stánie/ yzá boiáźnią win ábo zakłádów/ ktore máią bydź założone temu/ ktory

QVòdsi talis victus, ad talẽ auisationem loci Capitanei, in Termino sibi præfixo, coram officio Castrensi comparuerit: & metu pœnarum, siue vadiorum interponendorum, victori intromissionem HL támże. HP 480.

który prawem wygrał / wwiązánié y dzierżenié w tákowé dobrá ofiáruie sie dopuścić: tedy Stárostá mieyscá Woźnego przyda / á tám zakłády troiákié ná prawem zwyćiężonégo záłoży: áby támże zárázem práwem zwyćiężony temu / który prawem wygrał / w dobrá przerzeczoné / ná których tákowé przezyski są przewiedźioné / wwiązánié istotné y zárázem dał / y spokoynégo dzierżenia rzeczą sámą dopuścił: áni onégo w dzierżeniu którymkolwiek sposobem nie zátrudniał przez sie álbo przez nápráwné osoby pod tymże troiákim zakładem.

& possessionem, in talia bona se daturum obtulerit: extũc loci Capitaneus Ministerialem addet: & vadia triplicata super victum imponet. vt iam in instanti ipse victus victori, in bona præfata, in quibus talia perlucra perducta sunt, intromissionẽ de facto daret: & pacificam possessionem admitteret: nec eum in ipsa possessione, quouis modo inquietaret, per se vel summissas personas: sub eodem vadio triplicato.

A gdźieby przedśię wwiązánia nie dał, tedy Stárostá mocną ręką rußyć sie ma.

HL 359. HP 4. 1. 13. JEśli práwem zwyćiężony nie dopuści wwiązánia / álbo ono którymkolwiek sposobem przekáźi: tedy Stárostá mieyscá rußyć sie mocną y zbroyną ręką będźie powinien / y tego który práwo przewiódł w dobrá z strony zwyćiężonéy wwiązáć / wyrzuciwßy onégo z imienia / y zakłády troiákié ná nim skazawßy. A tóż vczyni Stárostá / ieśli ná Roku obwieszczenia nie stánie: iż práwem zwyćiężce troiákim zakładem wwiąże: którégo zakładu połowicá ná tego który práwem wygra / á druga połowicá ná Stárośte mieyscá przysądź ma: á dla tegż Vrzędnicy Ziemscy od wwiązánia tákowégo nic bráć nie máią.

QVòd si talis victus victori possessionẽ non admiserit, vel quouis modo præpediuerit: extunc loci Capitaneus mouebitur manu forti, & armata: & tenebitur ipsum victorem, in bona partis victæ intromittere, eundem victum de bonis præfatis potenter eiiciendo: & vadia triplicata, super eodem decernet. Et idem faciet Capitaneus: si victus, in Termino innotescentię non comparuerit: quòd videlicet cum triplicato vadio, victorem intromittet. cuius vadii medietas, pro Cpitaneo loci cedere debebit. & propter hoc Officiales Castrẽses, ab intromissione huiusmodi nihil recipient à victore.

A gdźieby sie Rámięniowi Krolewskiému mocnie sprzećiwił, tedy poznány być ma do Grodzkiego Sądu ná wywołánié.

Támże. 14. JEśli práwem zwyćiężony byłby ták mocny: żeby przez Sárośte iego vpór nie mógł bydź powćiągnion / y chćiałby sie Rámieniowi Krolewskiému przećiwić: tedy zárázem ma bydź pozwan przez Vrząd onégo Stárostwá do Sądu Grodzkiégo iáko ná záwity Rok ku słuchániu: iż iáko vporny y sprzećiwiáiący sie práwu Koronnému pospolitému z Krolestwá y z Państwiemu podległych był wywołan / y wywołány bydź powiedźian.

QVòd si victus esset adeò fortis: quòd per Capitaneũ, sua temeritas non poterit prohiberi: quòd videlicet brachio Regali contrauenire niteretur: extunc in instanti debebit citari per Officium illud Capitaneale, ad Iudicium Castrense peremptoriè: ad audiendum, se vti rebellẽ, & Iuri cõmuni Regni contrauenientem, de Regno, ac dominiis sibi subiectis banniri, & proscriptum pronunciari.

A gdźieby iuż zstępował z dóbr, tedy przećię zakłády tákowémiś ma być obowiązan.

Támże. 15. JEśli ná tákowym Roku stánie zá boiáźnią wywołánia y wypędzenia / ma dosyć vczynić zá zakłády záłożoné y Stárośćie

QVòd si in tali terminocõparuerit, metu Bannitionis, & Proscriptionis: debet satisfacere pro vadiis interpositis, & Capi-

ście y stronie: y dzierżenia spokoyneg pod zakłady tákowémi nie ma przekazáć temu/ który práwem wygrał.

Capitaneo, & parti: & possessionem pacificam, sub similibus, non præpedire victori.

Także y pomocnicy iego máią być ku wywołániu poźwáni.

16. TAkże wszyscy pomocnicy/ którzy temuż práwu zwyćiężonému iáwnie pomagáią/ máią bydź pozwáni ku Dekretowi: áby byli wywołáni/ y z królestwá wespołek z Príncypałem wypędzeni: przećiwko którym tymże sposobem/ táko przećiwko ich Pryncipałowi vrząd Stárości będźie powinien postępowáć.

A którzyby byli nie osiedli/ przez vrząd Grodzki máią bydź poymáni/ y w wieże wrzuceni: których karánié ná woley y łáscę nászéy niech będźie.

SImiliter & omnes cõplices, eidem victo palam patrocinantes, citari debebunt: ad banniendum, & de Regno, vná cum ipsorum præfato principali, Iure cõuicto, proscribendum se decerni. contra quos, prout eorum principalem, Officium Capitaneale procedere debet. Támże.

Qui verò essent impossessionati, per Officium illud Castrense comprehẽdantur: & in turrim coniiciantur. quorum punitio, in arbitrio & gratia nostra consistat.

A gdźieby więc przećię bronił dóbr swych, tedy Powiát przećiw niemu ruszyć Stárostá ma.

17. NWnet po tákowym wywolániu/ gdźieby práwem zwyćiężony dóbr swych strácony bronił/ przećiwiáiąc się Rámieniu Królewskiému: tedy wedle státutu Koronnégo wszytká szláchtá Ziemie y Powiátu onéy źiemie/ w któréy tákowa máietność iest/ wespółek z Stárostą onégo mieyscá ruszy się z przyprawą woienną przećiwko onému niepostußnému/ ták iákoby mógł bydź z onéy máietności wypędzon y wyrzucon. A iesliby tákowy niepostußny mógł bydź w osobie swéy złápion: tákowy y z pomocniki swémi niech będźie poiman/ y poimány w wieże wsádzon: á gárdło iego niech będźie ná łáscę nászéy.

ET statim post factam Bannitionem, in quantum idem victus bona sua Iure amissa defenderet, exequutioni brachii Regalis se opponendo: extunc iuxta Regni Statutum, vniuersa Nobilitas terræ districtus eiusdem, in quibus bona victi consistunt, vnà cum Capitaneo loci, mouebitur cum apparatu bellico, contra victum rebellem: ita quòd poterit de bonis eius repelli, & reiici. Et si talis rebellis, poterit in persona sua comprehendi: talis cum complicibus suis cõprehendatur: & man cipatus turri includatur: & ipsius vita, in gratia nostra consistat. HL 23. támże HP 482.

Ná Stárostę winá gdźieby w executiiey był niedbały.

18. JEśli który Stárostá w tákowym wykonywániu rzeczy osądzonéy byłby niedbáły álbo niepotężny: tedy temu/ który práwem wygrá/ tyle kroć/ ileby się tego dopuścił/ przepádnie wine pięćdźiesiąt grzywien pieniędzy pospolitéy monety: á drugą tákową wine Jego Kró: M. o którą wine przed obecność nászę Królewską pozwány ná pierwszym Roku ták záwitym stánąć/ y winy przerzeczoné stronie y skárbu nászému Królewskiému zápłácić/ tákże dosyć vczynić rzeczy osądzonéy/ tyle kroć ile kroć się tego dopuści/ ma y będźie powinien

QVòd si aliquis Capitaneus, in facienda huiusmodi exequutione, negligẽs esset aut remissus: extunc victori, toties quoties, succumbet pœnam quinquaginta Marcarum pecuniæ vsualis: & aliam similem pœnam nostræ Regiæ Maiestati. pro quibus pœnis, in præsentiam nostræ Regiæ Maiestatis citatus, in primo Termino, tanquam peremptorio, parere: ac pro pœnis præmissis, parti & fisco nostro Regio luitis, satisfacere similiter, toties quoties, tenebitur & debebit. Et nihilominus sub eisdem pœnis, exequutioni satisfacere teneatur: ad maximum in duabus septima- Zyg. 1523. folio 36. HL 201/359 HP 213.

winien nawiecéy we dwie Niedźieli/ wyſsé poſtępki práwné wypełniáiąc.

ptimanis, gradus ſuperius expreſſos explendo.

Tákiż poſtępek ma być chowány w Artykułách Grodzkich.

Tenże táż HL.201/360 HP. 482.

19. TAkowyż poſtępek ma bydź chowan w Sądźie Grodzkim wedle tego/ iáko która ſpráwá przypádnie/ w Artykułách tylko Grodzkich: gdźie zárázem zá vſtániem Roku przypowieſzonégo niech będźie przydan Woźny ná wwiązánié z troiákimi zakłády.

SImilis etiam progreſſus debebit obſeruari, in Iudicio Caſtrenſi: ſecundùm materiam ſubiectam, in articulis dũtaxat Caſtrenſibus, vbi ſtatim ex Termino Cõcitato aſtito, addatur Miniſterialis ad intromittendũ, cum triplicatis vadiis.

KSIĄG PIĄTYCH,
CZĘSC DZIEWIĄTA.
O Trybunalách Koronnych.

✤

O SĄDZIECH NOWYCH ZA Królá Augustá. Tit: piérwszy.

SĄDOW NOWYCH ORDINATIO ET constitutio ná Séymie Wálnym Piotrkowskim, 1563. vczyniona y vchwalona.

Zygmunt August z łáski Bożéy Król Polski W. X. L. Ruskié/ Pruskié/ Mázowieckié/ Zmodzkié ic. Pan y Dziedzic.

1. OZnáymuiem wobec wszytkim y káżdému/ zwłaszcza iáko co komu ná tym należy. Gdyż ták wiele iest Akteiy zástárzálych / iż gdzieby obyczay nie był náleżion ku odpráwie ich/ trudno á práwie niepodobno áby sie ná tym séymie skończyć mogły. Przeto áby káżdy sprawiedliwość odnieść mógł/zá radą Jch. M. Pánów / y zá przyzwoleniem Posłów ziemskich/mocą vchwały Séymu tego pro hac vice tantum to postánowienié vczynilismy/obyczay Sądów/który iest authoritate Conuentus generalis moderni vchwalon pro vice vna tantum, dla odprawienia Akteiy stárych/które przypádły są ábo wiszą mocą limitácieiy przed nas/bądź to ná Séym ábo post Curiam, y które przypádły áż po świeto trzech Królów: z którégokolwiek sposobu ábo punktu y terminu práwá/ vsque ad annũ M. D. LXIII. przed Nas ábo ná Séym. Zyg. Aug. w Piotrko. 1563. Con. 18.

Máią sie tedy tákié sądy ná czásy niżéy opisáné in singulis Palatinatibus począć. Aż náduią sie pewné osoby/ które máią Akteité w rożnych ziemiách. Jeśliby który táki miał rok ex diuersitate bonorũ in diuersis terris seu Palatinatibus, á stánąłby tám przed tym sądem / przed którym ábo mu rychléyszy rok przypádnie / ábo tám krócéy sądy będą trwáć propter paucitatem litigantium ,ábo też maioris importantiæ akteyé będzie mieć/ tedy w Woiewództwách opowiedzieć sie ma/iż odprawiwszy swą á. teyą główniejszą y potrzebniejszą w onym Woiewództwie/gdzie præsentialiter będzie/nie omieszka też stánąć/ y támże z onégo sądu gdzie sie piérwéy odpráwił/ ma przyniesć actum causæ illius terræ aut Palatinatus.

A ieśliby sie tráfiło/ iżby który z Dignitarzów ábo Prezydentów mieli cauzy w inszych Woiewództwách/ które bez bytności ich nie mogłyby sie odprawić/tedy ma opowiedzieć sie onym wszytkim którzy ná sądzie siedzą. A odprawiwszy sie tám/ ma przynieść áct cauzy swéy y mieysce swé zás zásiesdz.

Jeśliby też który Woiewodá miał Stárostwo / z którégoby w inszym Woiewództwie był powinien mieysce swé zásiésdz / tedy iuż mieysce Woiewodzé będzie powinien zásiésdz / á Podstárości ma iego mieysce zásiésdz Stárościé. Gdyż tedy té Sądy we wszytkich Woiewództwách w Máiu sie máią spráwować/ folguiąc w tym potrzebie która teraz nagle przypádłá.

A gdzieby który z tych Dignitarzów ábo Prezydentów vera infirmitate detentus zásiesdz swégo mieysca niemógł/tedy Dignitarze y Szlachtá zásądzić máią iego mieysce godnym człowiekiem: tákże sie też rozumieć ma o Kásztelaniách / y o inszych Vrzędniách/których locum tenen: máią znowu przysiądz.

A tych

A tych dniów tákowé Sądy porządkiem w Woiewództwách máią bydź dźierżáné. Piérwßégo dniá Máiá Woiewództwo Poznánſkié. Tegóż dniá Woiewództwo Ruſkié tym obyczáiem: Pan Woiewodá z Dignitarzmi & cum Deputatis tychże źiem ma sądźić we Lwowie źiemie Lwowſką. Támże we Lwowie 14. Maii sądźić ma źiemie Hálicką. Wßákóż ieſliby obywátele źiemie Hálickiéy támże w Háliczu chćieli ſie dáć pod rozsądek Káßtelaná z Dignitarzmi á z Deputaty/ do Lwowá nie ieżdżąc do Woiewody/ to ná ich woléy bedźie. Similiter eiuſdem Menſis Maii 14. Prćmyſlię & in Chelm 20. Maii in Sanok, Caſtellanus cum Dignitariis & Deputatis iudicabunt ſine Palatino.

Tegóż dniá 20 Maii Woiewództwo Brzeſkié/ tákże téż tegóż Miesiącá Maii, Woiewództwo Rawſkié. A to pro hac vice tantum, ná iednym mieyſcu sądzono ma bydź w Sochácżowie/ iáko w posrzodku Woiewództwá Rawſkiégo/ z źiem ábo z Powiátów/ Rawſkiégo/ Sochácżowſkiégo/ Goſtynſkiégo y Gąbinſkiégo/ zkąd do Sochácżowá máią ſie ziáchać wßyſcy Dygnitarze y Vrzednicy ná ten dźień/ y máią ná té Sądy po dwu Deputatów z káżdégo Powiátu obráć. Tegóż miesiącá 20. Maii, Woiewództwo Mázowieckié ná trzech mieyſcách/ w Wárßáwie źiemie Czérſką/ Wárßáwſką/ Liwſką/ Káminiecką z ich Powiátámi/ króm Oſtrowſkiégo y Nurſkiégo którym do Lomży bliżéy/ máią sądźić Káßtelani/ Czérſki/ Wárßáwſki/ Liwſki z inymi Dygnitarzmi/ Vrzedniki y Deputaty onych źiem. W Zakroczymiu tákże 20. Maii źiemie Wyſſogrodzką/ Zakroczymſką/ Ciechánowſką z ich Powiátámi: tákież Káßtelani/ Wyſſogrodzki/ Zakroczymſki/ Ciechánowſki z inymi Dignitarzmi/ Vrzedniki/ y Deputaty máią sądźić.

W Lomźie tegóż Miesiącá 20. Maii, źiemie Wiſką/ Rożánſką/ Mákowſką/ Nurſką/ Oſtrowſką/ Lomźienſką z ich Powiáty máią sądźić Woiewodá z Káßtelanem Wiſkim/ z Dygnitarzmi inymi/ y z Vrzedniki á Deputaty. A dálßé Powiáty y źiemie ná tych trzech mieyſcách máią przód odpráwować.

A to rozłożenié mieyſc vſtáwiono dla ßérokości źiem Ruſkich y Mázowieckich. Iż Woiewodowie ſámi oſobámi ſwémi we wßytkich źiemiách ná tych Sądźiéch bydź nie mogą.

Oſmégo dniá Máiá/ Woiewództwo Sendomirſkié/ tegóż dniá Woiewództwo Káliſkié. Powiát Gniéźnienſki 30. Maii. W Gniéźnie nie tylko źiemſkié/ ále téż y Akcitié tám Iudicii quàm Officii Caſtren: Poſnanien: máią tám bydź sądzoné z tych Powiátów/ Pyzdrſkiégo/ Gniéźnienſkiégo/ Chćinſkiégo y Nakielſkiégo. Tegóż Miesiącá to ieſt ośmégo dniá Máiá Woiewództwo Płotckié. Tegóż dniá Woiewództwo Podolſkié w Kámieńcu przez Woiewodę/ Dignitarze/ y Vrzedniki/ á Deputaty ma bydź sądzono. Tegóż dniá Woiewództwo Belzkié 19. die Maii Woiewództwo Krákowſkié. Tegóż dniá Woiewództwo Leczyckié/ Tegóż dniá Woiewództwo Inowłodzkáwſkié/ 24. die Maii, Woiewództwo Siérádzkié/ Trzećiégo dniá Czérwcá źiemiá Dobrzyńſka. Tegóż dniá Woiewództwo Lubelſkié/ to ieſt 3. Iunii. ná któré Cauzy ad dies ſuprafcriptos & deſignatos káżdy Woiewodá/ Dignitarze/ y Vrzednicy źiemſcy onégo Woiewództwá máią ſie ziáchać do Miáſtá tego kędy Wiécá bywáią głównégo wßyſcy/ ktemu téż Rycérztwo onégo Woiewództwá. A gdy ſie tám społem ziáda/ tedy Pánowie Rycérztwo máią obráć cztéry oſoby miedzy ſobą godné/ ſtátecżné/ y máią ie przyleczyć ku Pánóm Dignitarzóm y Vrzedníkóm źiemſkim okrom Woiewództwá Mázowieckiégo y Rawſkiégo/ w których Woiewództwách/ kiedy ſie Rycérztwo ziedźie ná té mieyſcá náznáczone/ tedy z káżdéy źiemie tych źiem któré máią bydź sądzoné/ po dwu Szlachćiców godnych z posrzodku ſiebie máią wybráć/ y ku temu Sądowi przyſądźić. A gdy tám społem będą/ tedy wßyſcy poczęwßy od Woiewody áż do oſtátecżnégo máią przyſiądz wedle ráty niżéy opiſánéy.

Ja N. przyſiegam Pánu Bogu/ że w tym Sądźie nowym nowo pro vna vice tantum poſtánowionym/ do którégom obran á powolan/ Sądźić będę ſpráwiedliwie podle práwá Koronnégo Polſkiégo. A w Mázowßu wedle práwá Mázowieckiégo/ á nawyßégo dowćipu mégo Sąd ſpráwiedliwy czynić/ á krzywdę tępić. A od tego nie dam ſie wwieźdź przę żadną przyiaźń áni boiaźń/ áni żadné powinowáctwo/ áni przę dobré zá-

dchowánié

chowánié/ áni też przez żadną niepryiaźń albo waśń/ áni przez żadné dáry ktorébych zá to wźiął álbo ieszcze kiedy wźiąć miał/ ábo sie ich kiedy spodźiéwał/ áni też bede rzeczy á controuersiy czyich miedzy stronámi ku temu Sądowi należących z nikim przeglądał/ áni práktykował/ áni rádźił żadnému/ iedno ná tym Sądźie Sąd spráwiedliwy czynić/ á rádę Sądowną y namowy w táiemności záchowam/ nikomu iéy nie przenoszą. Tego mi Pan Bóg pomóc rácz.

Które obiéránié osób tákich nie ná woléy áni ná mocy tych ktoryby spráwiedliwości áni tego obiéránia deputatów niechćieli/ma zostáć: Ale ná woléy á mocy onych/ktoryby spráwiedliwości potrzebuią/ y ktoryby iuż zupełną moc bedą mieć/ oné cztéry osoby obiáć/á do Dignitarzów y vrzędników przydáć/ non obstāte cõtradictione partis aduersæ.

A ieśliżeby który z Dignitarzów álbo Vrzędników przysiądz niechćiał/ tedy ma vrząd puścić/á potym my damy ji komu bedźiemy chćieli/ nihilominus ná mieysce iego támże iudicium illud cum tota nobilitate inszégo máią zásádzić/ który też iuratus ma bydź. A iż tákié Woiewództwá są niektóré/ że includuntur etiam terræ, in vnum Palatinatum, które źiemie máią swoie osobliwé Dignitarze y Vrzędniki: nie iest tedy potrzebá/ áby ze wszytkiégo Woiewództwá po źiemiách wszyscy iezdźić mieli/ dosyć ná tym że do woiewodá do onéy źiemie vrzędników przyiedźie/kedy bedźie sądy odpráwował/ tylko Deputaty przysádzić onéyże źiemie: Exceptis terris in Palatinatibus Russiæ, Masouiæ. Awszákoż źiemiá Wielunska pro hac vice do Siérádzá ziáchać sie ma. A gdyż iuż tákowy sąd zásiędźie/ tedy bedą sądźić wszytki kauzy onégo Woiewództwá/ ktorekolwiek przypádły ná rozsądek séymowy/ábo náś áż do czásu wyssszéy miánowánégo trium Regum proximè præteritorum, Anni M. D. LXIII. currentis, które iedno tu ná ten czás ná séym ábo przed námi rok máią. Choćby też były piérwéy práktykowáné ná Wiécách ábo przed Assessory/ tylko iż nie są przez Nas rozsądzoné/ ták to przypádłé od sądów Ziemskich/ Grodzkich/y vrzędów Stárościch/ ábo Podkomorskich/aliàs wszytki okrom tych które niżéy nam ku rozsądkowi są specificè excipowáné.

A od tákowych sądów nowo stánowionych pro hac vice tantùm niéma iuż bydź żadna ápellácia/ iedno strony máią ná tym przestáć/ cokolwiek skażą Iudices. A gdźieby byli rózni w wotách swych præfati præsidentes, tedy maior pars votorum concordantiarum concludet: bo y Woiewodźiné votum eiusdem valoris iáko y drugich bydź ma/ á żaden w swéy cauźie z tych wszytkich præsidentów wotować niéma/ ále owszem od sądów wstáć bedźie powinien/ & sententia eorum transibit in rem Iudicatam. W których to tákowych Cauzách/ bądź to à Iudiciis ábo officiis, tedy sie strony iuż máią rozpráwić tám de accessorio quàm de principali, á iuż tám co sąd skaże to ćierpieć.

Similiter tákie Cauzy/ktoréby przychodźiły od Grodów/ ábo vrzędów/ ábo Commissárzów/iáko o rozdźiały/o wybićia/ábo też o wykupná imienia/kedyby wiec tego cauzá potrzebowálá/ iżby była odesłána do Ziemstwá pro interpretatione seu validitate iurium: tedy iuż nieodsyłáiąc nigdźiéy/tám to ma bydź rozsądzono de principali negotio.

Tákże też ieśliby kto był pozwan o iáką krzywdę/ to iest: o zálanié stáwem/ o wyrąbienié láśu/ álbo o cokolwiek innégo: A ieśliby oná cauzá niemogłá bydź rozstrzygnio ná/ niżliby piérwéy miedzy sąsiády było rozgrániczenié/tedy ommisso iuris strepitu, coby miał odesłáć sąd czynić o gránice w źiemstwie/ tedy simpliciter ma odesłáć do Podkomorzégo ná pole/ á potym y rozgrániczénia póydźie cauzá per gradus iuris wedle práwá. A ieśliby w tym Miesiącu Roki przypádły Ziemskié álbo Grodzkié/ á sądy tákowé vrádzoné ná séymie nieskonczyłyby sie/ áboby im miáło co przekázáć/ tedy roki ziemskié y Grodzkié máią im vstąpić. A iuż drugiégo czásu swego zwyczáynégo czekáć. A to vstąpienié sądów niéma iść ku szkodźie żadnéy stronie ani vbliżénia práwu czyiemu nieść. A ktoraszkolwiek cauzá bedźie osądzoná ná tym to sądźie/ tedy iuż sine vllo impedimento officium ma temu exequucią czynić/ tanquam rei iudicatæ sine intermissione, iuxta remissionem & Iuris formam, iákoby też ná séymie własnie byłá przez nas osądzoná. A ieśliby komu skázano przysiege/ áby sie cauzy nie wytaczały z tego sądu/ á niewracały sie názad do seymu/ non diutius habebit dilationem præstandi iuramentum komu skáża

przysiędze/iedno infra tempus iudiciorum celebrandum. A tám poſt præſtitum iuramentum, iuż iudicium decernet id quod iuris erit. A iż Akcyie bywáią mixtæ, Ciuiles cum criminalibus, tedy to tákowy ſąd pro ſua diſcretione rozdźielić ma/ to ieſt/ illud quod ſapit criminalem actionem, in hac parte remittatur ad nos. Illud autem quod manebit ciuile, iudicium decernet ciuiliter; vt puta de homicidiis, vulneribus, etiamſi vtrumq; & criminale & ciuile in vna citatione comprehenſum fuerit.

Przyſędy ktoreby miał bráć Sędźia y Podſędek/ & pœnas ktoreby z onego ſądu przypádły/tedy z onémi oſobámi/ktore ſą od Pánow Rycerſtwá obrane/máią ſie dźielić/woſák że Piſarz przy ſwoim darowym ſolarium ma zoſtáć. A iż w Woiewodztwie Mázowieckim przyſędów niemáß/ tedy naprzod niż kauze práktykować poczną: naprzod Aktor y citatus máią po dwu großu położyć/ ktore cztery groſze iudicio præſidentibus cedent.

Tákże też y kauzy te ktore były zá Rocmi podług vchwały Krákowſkiey ſeymowey ná wyrok náß przypádłe/ niemáią bydź práktykowane/ áż pierwey Piſarz Roce ktore by y ad depoſitum ipſius fidele dane/przed ſądem położy: á tám ieſli cauzá będźie áppiobowana/ tedy Roc iudicio præſidenti iuxta priorem ordinationem æqualiter cedet. A ieſli będźie retráktowana/ tedy ſtronie zásie ma bydź integrè wrocon.

A iż tákowy to obyczay nowy ſądow ná ten czás tylko pro vna vice tantùm ieſt vſtáwion/ tedy tego byłá przyczyná/ áby przez wielkość iuż ná koniec záſtárzałość ákcyi w ſwey ſprawiedliwości ludźie nie byli obćiążeni/ ſed vt reddatur vnicuiq; quod ſuum eſt. A ſtąkże tákowe ſądy/gdyż iedno raz bydź máią/ niemáią nic ſzkodźić nápotym práwam y wolnościam poſpolitym koronnym/ áni żadna ſequela niema z tego wrość/owßem ſądy przedsie wßytki w Koronie Polſkiey zwyczáyné/w Ziemiách/w Grodźiech/Vrzędźiech/ ná Wiecách: á tak ná ſeymie ſwym progreſſem opiſánym y zwyczáynym isdź máią temporibus ſuis ſine intermiſsione. Tákże też my wedle powinowáctwá swego y práwá poſpolitego/te ákcye/ktore należą Nam ſądźić/y ktore ieſcze przypadáć beda/ ſędźić mamy.

Gdźieby ſie też tráfiło/ żeby Sędźia/ Podſędek/ ábo Piſarz vmárł/ ktemu iżby electia nasz ábo też confirmácya niedoßłá/ tedy non obſtan: eo vel eis, przedsiez ſtrzymki Woiewodá/vel in defectu eius Caſtellani cum illo iudicio może otworzyć do ksiąg/y ſąd ſprawować wyßéy opiſány. A ná mieyſce vmárłego inßego deputowáć/ quo iuramento obſtrictus eſſe debet.

Nie ieſt też tego potrzebá/ áby kto po śmierći Sędźiego cauſæ ſuæ ſtrone ad proſequendam motionem przypozywáć miał/ ále poſt litigantem actorem vel reum mortuum, iuż przypozwáć ſucceſſorem będźie powinien/gdźieby ktore ákcye zoſtáły á nie były ná tym ſądźie nowo poſtánowionym doſądzone/ tedy in eodem vigore abſq; quauis adcitatione & concitatione przypásdź máią ná przeßły wálny séym/ná ktorym ſtrony rok mieć beda/ talem qualem interim habere debuerunt nullius earum iure læſo.

Tákowy tedy ſąd ma bydź od wßytkich w wszciwości/ ſądźić máią zá ſtránkámi/ á bez ſtron máią wótować/ przez iednego miedzy ſobą z piſmá dekrety námówione ferowáć. A żaden niema wchodźić w ſtránki/ iedno oni ktorych záwołáią z reieſtru swémi tylko Prokuratorami/ pod winą dźieśiąći grzywien. A ktoby ſie tego ważył/ ábo v ſądu wołał/ tedy winien przez Woźnego ma bydź przytknion pro pœna ex mandato iudicii tanquã iudicata, áby ſub pœna 14. marcarum zápłáćił à iudicio non recedendo. A ieſliby tego nie vczynił/ tedy iuż remittatur ad officium pro exequutione facienda iuxta iuris formã.

A ieſliby też kto przyiechał do onego miáſtá kedy Sądy beda ſprawowáne zbroynie álbo w páncerzách álbo z ruſznicámi/ aliâs manu armata, tedy quinquaginta marcarum przepádnie wine iudicio, & ſubiacere debet ſtatuto Varſauien: etiam ſi pœnam ſuccumbet de non portandis armis.

A ieſliby też kto (czeg Pánie Boże vchoway) kog w drodze ná te ſądy iádącego dwie Niedźieli przed ſądem álbo z ſądow iádąc do domu ná zad/ też we dwie Niedźieli zábił/ álbo też infra iudicia celebranda, álbo żeby też kto tákowy ſąd manu armata rozbił á zgwałćił/ tedy tákowy przez Stároſte ma bydź in recenti poiman y ná gárdle karan. A ieſliby ziechał/boiąc ſie śmierći/ debet banniri & proſcribi de Regno dominiiſque ſibi ſubiectis

subiectis, ad instigationem illius iudicii vel partis læsæ, wedle ſtátutu Anni 1507.

A ieſliby ránił/ tedy ma bydź poiman y do wieże ná dno wſádzon: czwierć látá wyśiedźiawßy/ ma ſtronie dáć zá ráne ſto grzywien. Co Stároſtowie máią exequowáć ſub pœna centum marcarum, parti læsæ ſuccumbenda.

Przy tákowym ſądźie/ áby powáżniéy y porządniéy ßło/ Stároſtá álbo Podſtároſći onégo mieyſcá ma tego doglądáć/ y rząd czynić przy ſądźie/ ſub pœna centum marcarū, y goſpodárni káżdégo wedle ſtanu iego opátrzyć.

A gdyż ſie tu té ſądy opiſáły táko mogło bydź ná ten czás: potrzebá téż tego áby té Akcye ktoré máią bydź do nas wyieté ku rozſądkowi/ były ſpeciſicowáné.

A ták té ſądy/ które ná tym ſądźie nowo vſtánowionym mieyſcá nie máią/ iedno przed námi.

INPRIMIS CAVSAE PERSONAM NOSTRAM TANGENS.

ITem cauſæ merè criminales, bonam famam & exiſtimationem tangen: & inuaſionis domeſticæ, álbo komu idźie o gárdło/ o potwarz/ álbo téż o fałß.

Item cauſæ, któré idą ex officio contra Officiales intentatæ, & hoc ſi exceſſerint metas officii ſui, aut alicui grauamen ex officio intulerint, ad nos pertinebunt: non autem intelligi debet, cùm pars grauata, ad proſequendam motionem, aut aliquod iuuamen cauſæ ſuæ, vel ad alios gradus iuris, iudicium aut officium citauerit: huiuſmodi enim cauſæ, ad illud iudicium pertinebunt.

Item cauſæ noſtræ pro fundo, vel iniuriis fundi cum Nobilibus: nam eas nos in conuentione generali, & non poſt curiam, vel alibi extra conuentionem, iudicabimus.

Item cauſæ fiſci contra eos, qui ſunt negligentes in ſoluendis prouentibus ordinariis ad menſam noſtram pertinentibus, etiam extra fines Regni noſtri iudicabimus.

Item, gdźiebyśmy téż wykupowáli właſnie pro perſona ſua bona noſtra Regalia. Tákże téż o wykupno Króleſtwá od Commiſſarzów inter partes, tedy ſie też to zá námi ciągnąć ma intrà fines Regni.

Gdyby też nam kto co dárował álbo zápiſał/ tedy nie innym práwem przed ſądem ſwym in Conuentione generali tantum tego dochodźić mamy/ iedno iure donatorio nobis inſcripto & donato. Oprócz też tych cauz/ któreśmy tu ná ſwóy rozſądek zoſtáwili/ ktoré iuż ná kárcie opowiedźiáné y obwołáné/ y do Káncellaryiéy podáné ſą.

Exceptis his cauſis per nos iudicandis, omnes aliæ cauſæ à iudiciis vt ſuprà ad Cõuentionem generalem, & ad maieſtatem noſtram deuolutæ, in ipſo iudicio iudicabuntur, ſine delectu & intermiſsione.

Et habent habebuntq; partes terminum coram eodem iudicio pro tunc laudato, pro illis temporibus & locis, quibus conſtituta ſunt tàm Actoreæ quàm citatæ, quarumliber perſonarum, ſtatus, & ſexus vtriuſq; talem, qualem, ſeu terminos tales quales hîc in moderna conuentione, aut coram maieſtate noſtra poſt curiam tenden: habere debuerunt: iuribus partium illæſis, imò in toto conſeruatis, aliâs iuxta eorum appellationes, citationes, adcitationes, remiſſiones, controuerſias, deliberationes, totumque proceſſum cauſæ & acta. Harum teſtimonio literarum: quibus Sigillum noſtrum præſentibus eſt appreſſum. Datum Piotrcouiæ in Conuentione generali, feria ſecunda poſt Dominicam Oculi proxima, Anno Domini 1563.

Relatio Magnifici Ioannis Ocieski de Ocieſzino, Regni Pol: Canc: & Crac: Generali Capita: &c.

O Głownikách.

Ná tè Sądy nowè odeſłáni byli głównicy nßyſcy z ſeymu Piotrkowſkiégo Anni 1562. którzy od Inſtigatorá ad ſeſsionem turris *byli ſpozywáni.*

Articulo: O GLOWNIKACH.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. Con. 17. B.

2. ITem, Jáko ſie przed námi Poſłowie ſkárżyli / iż Inſtigator náß ludźi wiele niewinnych ſłáchćiców ſpozywał ad ſeſſionē turris, á ztąd vtráte wielką podéymuią. A ták my przychyláiąc ſie do ſtátutu Jágiełłowégo / ktory ma to w ſobie de nemine vindictam capiemus: Pozwy tákie wßytkie do Powiátów ná ſąd nowo teraz námówiony odſyłamy. A tám iuż Stároſtá / álbo kto od Stároſty / nomine Inſtigatoris ná té pozwáné inſtigowáć będźie powinien.

DEKRET NA SĄDY NOWE PRZESZŁE.

Zygmunt Auguſt z łáſki Bożéy Król Polſki W. X. L. Ruſkié / Pruſkié / Mázowieckié / Żmudzkié / &c. Pan y Dźiedźic.

Zyg. Aug. Con. 30. B.

3. WSzytkim wobec y káżdemu z oſobná / komu to wiedźieć należy: Oznáymuiemy tym liſtem náßym. Dowiedźieliſmy ſie / iż tych ktorzy ná ſądźiech nowych ſiedźieli / ták z Dignitarzów iáko z vrzędnikow Ziemſkich / Deputatów niemáło przed ſąd náß ſpozywano / o dekrety / ktore ná tych to ſądźiech czynili.

A iż tákowé ſądy ná ſeymie przeßłym Piotrkowſkim zá pozwoleniem Senatu y Poſłów / poſtánowione były / ná ieden raz tylko / tym ſpoſobem: iż przez té ktorzy ná tákowych ſądźiech zásiędź mieli / z kaźni y dekretá ich w rzeczách (ktorzy przez rußenié álbo ápellácye od ſądów y od vrzędów / tákże też z pozwów y z przypozwów / z mocenia per partes właſnie podług Conſtitucyiey ſeymu Piotrkowſkiego / ná oné ſądy przypádły) tey ważności bydź máią / iákoby przez nas ſámych ná ſeymie / álbo ná ſądźiech náßych Królewſkich / zá Dworem vczynioney ſkázáné bydź miały. A chcąc zábieżeć temu / áby tákie dekretá nie były wzrußáné / y ći ktorzy ſpozwáni ſą / etiam ad inſtantiam Inſtigatoris officii noſtri, byli wolni: Znyáduiemy ſpólną vchwałą: Iż ktobykolwiek ná ſeym álbo też przed nas zá Dworem / iákimkolwiek obyczáiem był pozwan / ku ſkázániu tákowey ſkáźni / podług ordinácyiey / y według vchwały ſeymu przeßłego Piotrkowſkiego vczynioney / od pozwów y od rzeczy wolen bydź ma y ieſt. A ktoby wiec ieſcze ták vporny bydź chciał / á przypowiedźiał ſie ná tákowé pozwy / y ná inné ieſliby co in contumaciam otrzymał / tákowé otrzymánié nie ma mieć żadnéy ważności / y bydź nie może ku żadnéy ßkodźie nikomu.

A ieſliby też zá przypowiedzeniem do ſądu czyim / pozwány ná tákowy pozew ſtánął / tám nieodchodząc ſam álbo Prokurator iego / będźie powinien odłożyć winy ſto grzywien pod winą cztérnaśćia grzywien: ktorey winy ſtá grzywien połowicá ſtronie / á druga do ſkárbu náßego bydź ma: In caſu autem non ſatisfactionis pro præmiſſis, cauſa debet remitti ad officium, vbi bona Actoris conſiſtunt pro vltima & finali executione pœnarum. A Prokurator ma bydź ſkázan do wieże / ná tydźien ſiedźieć ná dnie / tám gdźieby tákowé rzeczy przez Nas były ſądzone.

Item, doßliſmy też tego / iż ći ktorzy przez dekret Náß zá ſwé vczynki czći odſądzeni ſą / mießkáią domá / y podczás miedzy poczćiwé ludźi ſie zjeżdżáią / zá czym dobrzy obrażáią ſie / á źli ku zgorßeniu biorą pochóp. A ták vchwałą ſeymu tego / y z przyzwoleniem Rad y Poſłów / znáyduiemy: iż tákowi czći odſądzeni / mieyſcá w Koronie mieć niemáią: á Stároſtowie ie poimáć máią / y będą powinni. Ktokolwiek v Vrzędu ich / opowie ſie z dekretem / y on vkaże autenticè, zá ktorym opowiedzeniem in inſtanti to poimánié oſób tákowych ma ſie ßtáć / y dáć tákowego czći odſądzonego ściąć: co Stároſtowie wypełnić będą powinni / pod winą onéy ſtronie / ktora okaże dekret czći odſądzonego / trzech ſet grzywien / gdy ktora ſufficienter de negligentia docebit: o ktore do źiemſtwá gdy poźowie ná Roku piérwßym / ſemotis quibuslibet exceptionibus & dilationibus, motionibuſq; ue, będźie powinien Stároſtá in inſtanti pod winą cztérnaśćie grzywien odłożyć: in defectu verò, remittitur pro exequutione facienda ad viciniorem Capitaneum.

Item, Też to Nas doßło: Iż wywołáńcow zá przewodem práwá Koronnégo / pro ſuis delictis & exceſſibus, iednych Stároſtowie w máietnośći zániechawáią: drudzy zás

śie

śie przez sługi domy swoie opátrywáią/ á od domu odiáchawszy/ ná to śie biorą/ á snadź y drudzy zásie czynią maiora & peiora prioribus delicta. A ták áby zlym do złégo/ á dobrym do skázenia niepodálá sie drógá/ mocą vchwały séymu tego znáyduiemy: Iż ktory bykolwiek wywołány był tylko/ á czci ábo máietności odsądzon nie był/ á tákowe wywołánie przez osm miesiecy niósł ná sobie/ niemáiąc sublátiey wywołánia swoiego/ y za ktorym nie czyniłby de male obtento (iáko o tym iest státut Márszáwskiego séymu) będzie powinien Stárosztá/ pod ktorym wywołánicc máietność syrą ma/ zá okazániem decretu auctice przez stronę/ decret tákowy przeyrzeć. A gdźieby podług daty decretu/ ten czás iáko suprà expressum est wyszedł/ ad bona iure victi ziáchać/ one w dispositią wźiąć/ y dzierżec ták długo/ áż on wywołány/ ábo kto od niego stronie dosyć vczyni: po ktorym dosyć vczynieniu/ powinien on Stárosztá puścić imienie stronie wnet in instanti, á póki Stárosztá będzie dzierżał/ máią pożytki isdź ná budowánie zamku iego Dzierżáwy/ y z nich przed námi rachunek powinien będzie vczynić: á My potym Rewizory mamy ślać obeyrzeć/ ieśli wybudowánie respondet expensæ. Et nihilominus Stárosztá sub pœna trecentarum marcarum ślárać sie ma/ iákoby tákowego wywołáncá poimał á wsadźił/ ktorego gárdło in gratia nostra. A to sie ma rozumieć in bannitionibus criminalibus: á in ciuilibus, wedla státutu dawnego/ á processu iuris opisánego.

Item, Też y w tym dáią Nam spráwá o tym: Iż ći ktorzy ná sądźiech nowych przeszłych/ o zábicie y pomordowánie głow/ do wieże w Woiewodztwách sa ślázáni/ z ktorych málo ktory siadł: á tákowemu decretowi czynić dosyć niechcą. Ná ktory vpor á zuchwálstwo tákowych/ znáyduiemy vchwałą séymu tego: Iż tákowy każdy do wieże skázány/ á ktoryby decretowi nie vczynił dosyć/ vczynić będzie powinien do czásu Niedźiele przyszłey Swiątecznéy: to iest/ siesdź y wysiedźieć/ iáko decret iest nań wyszedł w Powiecie swoim. A gdźieby wiec tákowy tym wiecéy temerarius bydź chćiał/ á decretowi sądow nowych przeszłych nie vczynił dosyć/ do czásu wyssżey opisánego: ktory z zwolenia seymu y dobroci nászey Pánskiey/ pro hac vice conceditur: tedy wnet po tym czásie/ Stárosztá każdy w staroskwie swym/ per proclamationes Ministerialium, będzie powinien obwołáć tákowego każdego/ bannitum nostra autoritate, & laudo conuentus præsentis, y tákowego każdego wywołánego poimáć będzie powinien/ y dáć ściąć/ sub pœna simili trecentarum marcarum wyssżey opisánéy: á tákowey vchwale y stárosćiey executiey/ niema nic iuż przeszkadzáć chociażby też kto in contrarium, listy ábo mándaty/ od Nas y z Káncelláriey nászey otrzymał/ y owszem ktoryby tákowe listy ábo mándaty ad loci Capitanei pryniosł/ one ad importunam instantiam otrzymawszy/ simili pœna ma bydź karan.

A miásta wszytki/ w ktorych bykolwiek sie tákowi wywołáncy przechowywáli/ będą powinni sub simili pœna, Stárosćie pomoc dáć/ y sámi tákie wywołáncc poimewáć. A ktemu Stárostowie ći/ gdźie ná sądźiech tákich nowych były ákteye o pomordowánie głow/ są y będą powinni aktcye wszytki/ to iest: pœnas contumaciarum, ktore były ná pierwsze pozwy/ ábo też lucra, ktore in peremptoriis terminis ex secundis citationibus Prouenientes, Instigatorowie Capitaneorum ná tych to Głownikách otrzymawáli: także też y Remissię od tych sądow do Nas/ Instigatorowi nászemu oddáć/ ktoremu tákowe postępki gdy będą oddáne/ będzie powinien Instigator sub pœna priuationis sui officii, podług práwá przećiwko nim postąpić/ w rzeczách tych: A ktemu Allegatio præscriptionis ob non prosequutam causam niema nic szkodzić.

A tákowe postánowienie ma bydź oznaymiano do Woyská/ ktorym My z vchwały seymu niniejszego/ Terminum ad sessionem Turris w sześći niedźiel náznáczamy po wyssłudze tey czwierći Roku/ ktora im teraz iest/ ábo ma bydź przepowiedźiana/ á ma im bydź wolno odiáchać ad sessionem turris, nulla pœna exinde sequuta.

Dla lepszey pewności y świádectwá/ ku temu Liśtu pieczeć náśe przyćisnąćesmy kazáli. Dan ná seymie walnym Koronnym Wárszawskim/ státniego dniá Márcá/ Ro-

ku Bożego/ Tysiącnego/ Pięćsetnego/ Sześćdźiesiątego Czwartego. A Panowánia náßego/ Trzydźießtego piątego.

Relatio Kśiędzá Piotrá Myßkowßkiego/ Podkánclé: Koron: Dźieká: Krák: Gnieź: Płotc: Leczyckié° Wárßáw: Proboßczá.

Tenże Dekret ták iest potwierdzony zstrony Głównikow.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 2534

4. PRzećiwko Głównikóm ſtátut Wárßáwßki łoñßki/ bez wßeláкiéy odwłóki/ ták iáko ieſt w nim opiſano/ exequowan bydź ma.

O TRYBVNALE KORONNYM zá Królá Stephaná. Tit: II.

TRYBVNAŁ KORONNY W WARSZAwie Roku 1578. poſtánowiony.

Stephan z Bożéy łáſki Król Polſki/ Wielkié Xiąże Litewſkié/ Ruſkié/ Pruſkié/ Mázowieckié/ Żmódzkié/ Inflantckié/ Kiiowſkié Wołynſkié/ Podláſkié ic. y Siedmigrodzkié. ic.

Con. 184. GDy znáymuiemy wßem wobec/ y káżdému zoſobná/ komu to wiedźieć należy/ iż my wedle powinnoſći náßéy Królewſkiéy/ opátruiąc potrzeby Korony téy/ ktorąy Nas Pan Bóg przełożyć raczył/ á o tym myśląc/ áby w niéy ták domowy rząd/ iáko beſpieczeńſtwo od nieprzyiácielá było/ iżebyſmy domá dobry porządek poſtánowiwßy/ ſiłámiéy nieprzyiácielowi odpór dáć mogli/ y krzywd dawnych ktore ćierpi RP. ſpólna Narodu Polſkiégo y Litewſkiégo/ zá occupowániém y oderwániém zamków y źiem przez nieprzyiácielá powetować: Złożyliſmy Séym wálny wßem ſtanóm tu do Wárßáwy/ ná ktorym zá ráda Pánów Rad náßych oboygá Narodu y zezwoleniém Poſłów źiemſkich/ naprzód podle Conſtitucitéy dawnéy przed Pánowániém náßym vczynioney/ y Receſsów Séymów przeßłych około ſprawiedliwości/ ná ktorąy wßytek rząd domowy należy/ y ktorąy wßytkie dobre obyczáie w káżdéy Rzeczypoſpolitéy pochodzą/ poſtánowienié niżéy opiſáne vczyniliſmy. Práwo. 1.

Porządek do obiérania Sędźiów.

2. W Káżdym Woiewództwie y źiemi ná tym mieyſcu/ gdźie wedle ſtárégo zwyczáiu obiéráią oſoby ſądowé/ náznáczamy authoritate præſentis Conuentus dźień y czás/ to ieſt pierwßy poniedźiałek po Narodzeniu Pánny Máriéy w tym niniejßym Roku/ á potym ná káżdy rok tegoż czáſu do obiérania Sędźiów do ſądów Iudiciorum generalium ordinariorum Tribunalis Regni, á Poznáńſkiému y Káliſkiemu Woiewództwóm we Srzedźie/ Sedomirſkiému w Opátowie/ Sierádzkiému w Sierádzu/ Brzeſkiému y Inowłodzkáwſkiému w Rádźieiowie/ Płotckiému w Rácążu/ Mázowieckiému w Wárßáwie/ Rawſkiému w Bolemowie/ Lwowſkiéy/ Przemyſkiéy/ Sánockiéy źiemiam/ w Wiśni/ á Chełmſkiéy w Chełmie y Háliczu Sędźie obiérać máią. Wßákże Chełmſka naprzód w Chełmie/ á potym Hálicka w Háliczu obchodźić ſie tym porządkiem máią: Woiewództwo Podláſkié w Drohiczynie/ á źiemi Dobrzyńſkiéy w Lipnie w poniedźiałek przed ś. Bártłomieiem czás do tegoż náznáczamy/ á w inßych Woiewództwách y źiemiách/ kędy Sędźie źiemſkié obiéráią/ Sędźiowie do tych ſądów generalium Iudiciorum obiérani bydź máią.

Obiéránié Sędźiów.

3. NA ktorych ſeymikách wyßéy miánowánych/ káżdé Woiewództwo obiráć ſpólnie ma

nie ma/ y będźie powinno miedzy sobą osobe iedne godną/ bo goboyną/ cnotliwą/ Práwá y zwyczáiów sądowych/ onego kráiu vmieiętną/ osiádłą. A z Woiewództw więtszych to iest Poznánskiego/ Sedomirskiego/ Káliskiego/ Płotckiego po dwu/ z Ruskiego tákże dwu/ z których ieden w Wiśni/ á drugi álternatą w Chełmie/ á w Háliczu táko wyssęy nápisano/ z Mázowieckiego trzey pro hac vice tantum, á potym po dwá/ z Rá wskiego dwu/ z Podláskiego dwu. A z ziem Wielunskiey/ Dobrzynskiey/ po iednemu/ z Oświecimskiey y z Zatorskiey tákże iednego do tychże sądów Iudiciorum ordinariorum generalium Regni obiérać máią. A tych Sędziów obiéránie ma bydź/ kogokolwiek godnego bydź nayda. A gdyby który tákowy był obran z tych którzy ná inssych sądźiech śiedzą/ iesliby sie przytráfiłá Akcya z mocitey ábo ápellácitey od którego z nich/ tedy ten ná ten czás ná sądźie w tey spráwie wotować niéma/ y wynisć/ gdy inssy wotować będą/ powinien będźie.

Ciż obráni Sędziowie do drugich tylko sądów trwać máią/ á inni ná ich mieyscá ad hoc idem Iudicium sine tribunal generale obiérání bydź máią/ czásu y dniá obiérá nia tych Sędziów wyssęy oznáczonego. Ażaden z Elektów powtóre ná sądy niema bydź obran do lat czterech/ oprócz tego gdźieby sie w którym Woiewództwie/ ná tegoż wssyscy nemine contradicente zgodźili/ á iżby sie tego podiął/ vprosili.

Item/ iesliby też w którym Woiewództwie dla którejkolwiek przyczyny Elekcya niedoszłá/ ábo śmierć ábo chorobá którego Elektá zákroczyłá/ z inssych Woiewództw obráni Sędziowie Akcyé onegoż Woiewództwá odprawować będą/ non obstante absentia Iudicum, iesliby z których Woiewództw obráni nie byli.

Przysięgá Sędziów.

4. TAmże przerzeczeni Sędziowie w Woiewództwách y źiemiách obráni/ ziáchawssy sie ná czás y mieysce sądom náznáczone/ máią przy sądźie źiemie onéy y przy Vrzędźie Stárościm/ rótą Sędźiego źiemskiego w státucie opisáną przysiądz/ tego dołożywssy/ iż práktykowánia żadnych cauz z nikim czynić niemáią/ ání przestrogi/ ání rády dawáć/ ání podárków bráć/ y też iż sie o to niestáral/ áby był ná té sądy obran.

Iáko Sądzić máią y O Akcyách Duchownych.

5. SAdźić máią spráwiedliwie z Reiestru po Woiewództwiech iáko wotuią/ nie odstrzeláiąc sie od práwá pospolitego/ iákiego która źiemiá vżywa/ Bogá y spráwiedliwość iego świętą przed oczymá maiąc.

A Sędziowie dekret ex scripto ferować będą/ ná którym scriptécie/ dwá ábo trzey Sędziowie podpisáć sie máią.

A gdźieby sie tráfiłá różność ábo też paritas votorum, máią raz/ dwá/ trzy znowu per vota puścić/ y przy téy stronie conclusia zostawáć ma/ która zá sobą dowodów práwnych wiecey będźie miáłá/ á potym maior pars concludować ma.

A iż wssytkie Cauzy Pánów Duchownych/ którekolwiek w Ziemstwie/ w Grodźie/ w Vrzędźie Podkomorskim wedle práwá pisánego sądzone były y będą z mocy ábo ápellácy/ y iákimkolwiek inssym obyczáiem przypádły/ ábo przypadáć będą/ przed tymże Trybunałem podług práwá pospolitego/ odprawowáne bydź máią.

Przeto do tych sámych odprawowánia/ Pánowie Duchowni/ sześć Duchownych Sędziów sámi z posrzodku siebie obráć máią/ którzy przysięgą obwiązáni támże przy tym Trybunale w też rotę ná Ewánielią bydź máią/ z którémi do tychże tylko Akcy Duchownych sześć świeckich onychże Sędziów z posrzodku świeckich wysądzonych przysądzeni bydź y té cauzy sądźić máią. A tám podług práwá sądząc/ iterum atque iterum per vota puszczáiąc/ iáko piérwey/ concluzyią vczynić maior pars z tych dwunaści máią.

A gdźieby była paritas votorum tedy ma bydź remissyia ná séym pro decreto: Która paritas deputatorum, tych gdźieby sie do drugiego séymu stanóm nie podobáłá/ wolno iéy będźie poprawić.

A gdźieby ná poprawe zgodá nie doszłá/ tedy ten sposób Trybunału ma zostáć/ do-

kąd ſie co lepſzego przez wſzytkie ſtany nie naydźie.

Dźieſięciny po imionách ſłáchteckich / in eodem ſtatu iáko teraz ſą / nikogo nie wzruſzáiąc do compoſitiiey / ktora ma bydź ná ſeymie / odkładamy.

A iuż tákowy dekret álbo dekretá tego Trybunału tákiey ważnośći bydź máią iáko ſeymowé. A ieſliby kto chćiał contravenire decreto tali, y ákcyą ſobie ożywić ná ſeym / álbo zá Dworem przed nas / tedy táki karan bydź ma / iáko comtemptor decreti noſtri Regii.

A iż ſie Pánowie Duchowni ſkárżą / że ſtantibus illorum proteſtationibus, że iudiciis vltimæ inſtantiæ nie podlegáli / przećiw im y imionách ich perlucra przewodzono / tedy Stároſtowie ab executione tákowych perlucrorum ſuperſedowáć máią / do vznánia náſzego tych perlucrorum ná ſeymie.

Co ſądźić máią.

6. Sądźić máią cauſas omnes & ſingulas, od ſądów Ziemſkich / Grodzkich / Podkomorſkich / Commiſſárſkich / in cauſis diuiſionis bonorum, A téćowych per motiones, appellationes, remiſſiones, limitationes, & alio quouis modo, y wſzytkie inſze generaliter, ktorékolwiek ná ſeym álbo zá Dworem náſzym Królewſkim / tàm ab officiis quàm ex officiis occaſione non factæ executionis decreti vel decretorum, iudicii Tribunalis generalis Regni, huius vltimæ inſtantiæ, in his rebus, quæ iudicio huius Tribunalis iudicandæ incumbunt, & iudicatæ fuerint, & aliorum grauaminum ex iudiciis, ſiue officiis Capitaneorum, & eorum officialium circa adminiſtrationem iuſtitiæ illatorum. Tych wſzytkich cauz / ktore bądź in iudiciis vltimæ inſtantiæ, bądź w Ziemſtwie / álbo w Grodźie przeſądzone / y ad locorum Capitaneos pro exequutione facienda odeſłáne / gdźieby podług tychże remiſſiy bez wſzeląkich przewłok exequowáne nie były / tákże cauzy ktore od ktorychkolwiek Trybunałów vltimæ inſtáncyi przeſłych w Woiewodztwách vchwalonych przypadáły / y inſze wſzytkie ſpráwy / ktorékolwiek ták z dawnych iáko y z nowych pozwów / przypozwów / przypadáć będą / á temu Trybunałowi należéć będą.

A tám iuż przed tym ſądem wſzytkie ſtrony w ſwoich ſpráwách ſądowych / Rok y Roki będą miáły / według ich ápellácyy / y mocy / pozwów / przypozwów / ták záwitych iáko y nie záwitych / remiſſiy / limitácyy / y inſzych wſzeląkich ſtopniów práwnych / iáko tu ná ſeymie / álbo zá Dworem / tákże y ná ſądźie vltimæ inſtantiæ, ktorychkolwiek Woiewodztw mieć miáły / żadnych nie wyymuiąc / wedle ich pozwów / przypozwow / controuerſiy / cauz / dekretów / ápellácyy / mocy / remiſſiy / rozpiſów / limitácyy / y inſzych punktów práwnych / żadnego nie wyymuiąc / & omnium cauſarum, earum acta nullius partium iure læſo.

Exceptis cauſis merè criminalibus, ktore ſądowi náſzemu ná ſeymie należéć máią. A gdźieby kto ex ciuili cauſa criminalem czyniąc / ná Seym álbo zá Dworem kogo wyzwał / tedy gdy będźie vznána przez nas ná ſeymie bydź cauſa ciuilis, ma tákowy euocás, pœnam ſeſſionis turris & centum marcarum, ac damna według Conſtitucyy luere. A cauſa ma bydź odeſłána ad forum competens. A wſząkże in articulis criminalibus in iudiciis & terminis Caſtrenſibus, ápellátia ma bydź ad iudicia generalia ordinaria Tribunalis huius. Exceptis etiam cauſis fiſci iuxta Conſtitutiones Annorum, Milleſimi, Quingenteſimi Sexageſimi Secundi, & Milleſimi, Quingenteſimi, Sexageſimi Primi factas, atq; exemptionis bonorũ Regalium, ktore ſądowi náſzemu zoſtáwuiemy. *pátrz wys. fo. 679. par item cauſe

*pátrz wys. fo. 541. lege 6. Iż o rzeczy.

A ieſliby kto Stároſte álbo Dźierżawce pozwał o grunty náſze / z ktorych Dźierżawcá álbo Stároſtá qwárte dawa / álbo pod rewizyią y luſtrátią podpádły / tákże ktore w ſtárych ſummách ſą inſcriptæ, o tákie dobrá ma Sąd odeſłáć ná ſeym pro cognitione noſtra. A nam ſámemu o dobrá náſze iuxta præſcriptum ſtatuti czynić / y onych dochodźić wolno záwſze będźie.*

*pátrz wys fo. 101. Til. 12.

*wys. folio 105. lege 14 Bona.

Tákże o niewydánie qwárty y dobrá nullo iure recepta* ná ſeymie ſądy bydź máią. Exceptis quoq; cauſis iuris Maydeburgenſis, Theutonici, & Culmenſis, ktore z oſtrzeżeniem rzeczy w ſtátucie opiſánych ſądowi náſzemu należéć będą. Z ſtrony przeciwſtow interim

interim otrzymánych przećiw miáſtóm / tákże też Mieſczan przećiw błáchćie / to ſie záchować ma do vznánia náßego / iáko około przezyſków Duchownych.

Scrutinium, *y oznáczenié dni* ad cauſas criminales.

7. SCrutinia in cauſis criminalibus máią bydź zá przypozwániem ſtrony przez ſtrone/ ná Ziemſkich ábo Grodzkich Rokách Sądowych illius diſtrictus vbi crimen patratum eſt, co pierwéy bedźie poſt obductionem patrati criminis wypráwowáné. A to dla tego / gdy ſtroná ſtrone pozowie ná ſeym / áby tám iuż obie ſtronie były cum ſcrutiniis gotowé dla prędkiego odpráwowánia ſpraw. A iżeby ſie criminales actiones ná ſeymie záwße odſądźić y odpráwować mogły/ tedy od poczecia ſeymu/ ktory ná náznáczony dźień liſty ſeymowemi propoſitią záczynáć ſie ma záwżdy. A po propoſitiiey y odpráwieniu przy Poślách Ziemſkich wót Senatorſkich/tydźień cáły/dźień podle dniá/mamy mieć wolny do ſądów criminalium actionū. A potym póki iedno ſeym bedźie/mamy odpráwować té criminalia, ná káżdą Srzodę/ Piątek y Sobotę: nie omieſkawáiąc inych ſpraw ſeymowi należących. A zwłaſzá nullo iure, y qwárty ſądzenia / wedle Conſtitucyiey Lubelſkiey/ Anni, Milleſimi, Quingenteſimi, Sexageſimi noni.

Pátrz wyſ. fo. 313. lege 7. Znáiąc.

Mieyſcá Sądóm.

8. W Wielkiey Pólſcze Piotrków/ do ktorego té Woiewództwá należeć bedą / Poznánſkie/Káliſkie/ Sieradzkie/ Ziemiá Wielunſka/ Leczyckie/ Brzeſkie/ Inowłodzkáwſkie/ Ziemiá Dobrzynſka / Mázowieckie / Płockie/Rawſkie.

W Máley Polſcze Lublin / do ktorego té Woiewodztwá należeć bedą / Krákowſkie/Sándomirſkie/Ruſkie/ Podolſkie/Lubelſkie/Belſkie/Podláſkie: z tym dokładem/ iż ći Sędźiowie wßyſcy odſądźiwßy Wielkiey Polſki Woiewodztwá w Piotrkowie/ máią zásie iáchać ná czás niżey náznáczony do Lubliná/ y tákże tám odſądźić wßytkie Woiewodztwá Máley Polſki.

Beſpieczeńſtwo ſądów y ſeymikow.

9. PRzed ktory to ſąd oſobá żadna cuiuſcunque dignitatis & præeminentiæ, ktoby ákcyiey práwney niemiáłá/ chodźić niema. A kogo z reieſtru záwołáią do ſpráwy iego/nie z żadnym tumultem do ſpráwy swéy przyſtąpić y do gmachu wchodźić ma/tylko ſámoczwárt nawiecéy chodźić ma/ to ieſt ſam z Prokuratorem/á dwá przyiaćiele. A ieſliby ktory vpomnie wßedł/ ábo nápomniány wymiśdź niechćiał/ábo w domu ſądowym woláníé czynił/tedy ma bydź ná nim ſkazána pœna duplex quatuordecem marcarum, ktorą záraz ſub alia pœna ſimili nie odchodząc od ſądu ſądowi położyć powinien bedźie/& contra rebellem exequutio rei iudicatæ iśdź ma. Przy wótowániu áby żaden niezoſtawał / oprócz tych ktorzy do tego ſądu przyſiegli.

Item, Żaden ták ná ſeymiku obiéránia Sędźiów/ iáko y ná mieyſce gdźie ſądy bedą ſpráwowáné/ áby nieśmiał przyieżdżáć y przychodźić zbroynie / y z żadnémi inémi bronią/ okrom mieczá/ kordá/ ßáble/ ßpady.

A ktoby śmiał z ſtrzelbą ábo z táką inßą bronią wßeláką przyiechać / ábo z nią chodźić/ áby piąćiądźieśiąt grzywien winą był karan peremptorie nieodchodząc od ſądu / ábo od ſeymiku ſub pœna quatuordecem marcarum.

A ieſliby temerè odßedł/ tedy ma bydź odeſłan ná executią wedle práwá ad loci Capitaneum.

A gdźieby kto ná ſeymiku obiéránia Sędźiego ábo Sędźiów/ábo też we trzech niedźielách przed záczęciem ſądu tego / ábo też we trzech niedźielách po oſądzeniu táką oſobę błáchecką ránił ábo zábił/ tedy podług ſtátutu poſtąpić przećiw iemu / nieináczey iedno iákoby to ná ſeymie przy Nas vczynił.

Cząſy ſądów.

Sądy

10. Sądy naprzód począć ſie máią záwſze w Piotrkowie w poniedźiałek bliſki po świętym Marcinie/ á kończyć ſie máią áż do kwietnéy Niedźiele/ w Lublinie w poniedźiałek bliſki po Przewodnéy niedźiele/ á kończyć ſie máią/ dokąd ſie nie ſkończą. A wſząkże áby inſſe ſądy inferiorum ſubſelliorum pod tym czáſem ſądzenia vltimæ inſtantiæ Iudiciorum generalium odpráwowáły ſie A Mázowieckie ſądy vltimæ inſtantiæ, które teraz ſądzą/ táko ſie záczęły ſkończyć ſie máią.

Dekretá y ſpráwy tych ſądów/ w Piotrkowie pieczęcią ziemſką Siérádzką/ á w Lublinie pieczęcią ziemſką Lubelſką máią bydź popieczętowáné/ ták iáko ſie to záchowáło przy ſądźiách Królewſkich.

Vtwiérdzenié dekretów.

11. A Dekretá tych wſzytkich ſądów/ ták vltimæ inſtantiæ w Woiewództwách ſądzoné/ y które nápotym odſądzoné in hoc generali iudicio tribunali będą/ opátruiemy y vtwiérdzamy tákim wárunkiem iáko ſą opátrzoné ſądy nowé pro vna vice zá Krolá Zygmuntá Auguſtá vchwaloné/ Dekretem ſeymowym Wárßáwſkim oſtátecznégo dniá Márcá/ Anno, 1564. vczynionym/ iáko ten dekret ſeymowy ſam w ſobie obmawia/ ro te ſłowá: Iż ktobykolwiek ná ſeym ábo też przed Nas zá Dworem iákimkolwiek obyczáiem był pozwan ex cuiuſcunq; inſtantia, ku ſtrazániu tákowéy ſtrażni/ podług ordinátiey/ y według vchwały ſeymu przeßłego Piotrkowſkiego vczynioney/ od pozwów y od rzeczy wolen bydź má/ y ieſt. A ktoby wiec ieſcze ták vporny bydź chciał/ á przypowiedźiał ſie ná tákowé pozwy/ y ná nie ieſliby co in contumaciam otrzymał/ tákowé otrzymánié niema mieć żadnéy ważnośći/ y bydź niemoże ku żadnéy ßkodźie nikomu/ áni przez vrząd ſtárośći exequowáné bydź ma. *pátrz wyż. fo 680. lig. 3. Wſzystkim. parag. A iż iáko we.*

A ieſliby też zá przypowiedzeniem do ſądu czyim pozwány ná tákowy pozew ſtánął/ tám nieodchodząc ſam/ ábo Prokurator ieg/ będźie powinien odłożyć winy ſto grzywien/ pod winą cztérnaśćia grzywien. Którey winy ſtá grzywien połowicá ſtronie/ á druga do ſkárbu náßego bydź ma.

In caſu autem non ſatisfactionis pro præmiſſis, cauſa debet remitti ad officium, vbi bona Actoris conſiſtunt, pro vltima & finali exequutione pœnarum: á Prokurator ma bydź ſkázan do wieże ná tydźien ſiedźieć ná dnie/ tám gdźieby tákowe rzeczy przez Nas były ſądzone.

Powinność ſądu Ziemſkiégo.

12. Vrzchyláiąc ſie do práwá poſpolitégo y zwyczáiów zdawná záchowálych/ gdyż ten ſąd odpráwować ma co przedtym przy ſądźiách náßych Królewſkich odpráwowano bywáło/ máią ſie do tego ſądu ziáchać/ Sędźia/ Podſędek/ Piſarz onego Woiewództwá w którym odpráwowan będźie/ y tám przyſiągßy/ ad ſecreta acta iudicii, wſzytke te powinność ná ſobie odnoſić máią/ która niesli przedtym przy ſądźiách ſeymowych ábo dworſkich/ y Koce Sędźiów inßych zá ápprobátią dekretów odbiérać y odſyłać máią. Wſząkoż votum ná tych ſądźiách mieć niemáią. *wyż. folio 424 práwo 24. Iż Conſtitucią.*

O poznwiách przed ten ſąd.

13. Pozwy máią bydź ſub titulo noſtro Regio, & ſigillo terræ illius, in qua citatus eſt poſſeſſionatus, á kładźioné bydź máią nammniey dwie niedźieli ante terminum.

O Zapiśiéch y Proteſtácyách.

14. Zápiſy/ Proteſtácye/ Recognitię/ y Relátię wßeláką/ ták máią bydź ważné przed tym ſądem zeznáné/ iáko ſeymowé ábo źiemſkie.

O Exekutiiéy dekretów.

15. Stároſtowie y Vrzędnicy ich/ wßeláką dekretá/ powinni wedle práwá exequowáć/ ſub pœnis in ſtatuto deſcriptis. *Opátrzenié*

Opátrzenié Sędziów.

16. Iż Sędziowie od káżdego dekretu zá kim winidźie po 15. großy bráć máią/ á od extráktów płácenié ma bydź wedle ſtatutu. A Pánowie Duchowni Deputatóm ſwoim opátrzenié dáć máią.

Poprává Trybunału.

17. A Trybunału tego poſpolitégo Koronnégo poprawá záwżdy ma bydź wolna/ zá zezwoleniém ſpólnym ná Séymie.

O odprávách rzeczy oſądzonéy, y ktoby ſie Vrzędowi ſprzećiwił, y o wywolániu.

18. O Biaſniáiąc ártykuł 67. w rozdźiale czwartym/ o odpráwách rzeczy oſądzonych ták poſtánawiamy. Zyg. III. w VVár. 1589.

Iż káżda ſpráwá rzeczy oſądzonéy wedle niego iśdź ma/ popráwuiąc to w nim iż co przed tym zá wſkazániém rzeczy oſądzonéy ná niepoſłuſßnégo/ Powiátowé ruſßenié bywało/ to teraz ták poſtánawiamy. Iż gdźieby od ſądu odeſłano było ná Execucyą/ ieſli od ſądu źiemſkiégo/ tedy Sędźia z Podſędkiem ábo Piſárzem/ z dwiemá Woźnymi y Szláchtą/ o które to Woźné y ßláchty ſtroná powodowa ſtárać ſie ma. A ieſli od Grodzkiégo ſądu/ tedy tákimże ſpoſobem Stároſtowie záchować ſie máią. A w niebytności Stárośt ſámych/ tedy Sędźia Grodzki/ z Podſtároſćim ábo Piſárzem/ tákże też y Woźnémi y ßláchtą iáchać y wwiązáć ſtrone vkrzywdzoną według ſkázánia ſądowégo. A gdźieby ták vpornym był/ á wwiązánia nie poſtąpił/ tedy on ſąd ma go odeſłáć ná Trybunał/ ná wywołánié/ záchowuiąc káżdéy ſtronie po wſkázániu Vrzędowym wolną ápellácyą ná Trybunał/ opátrzywßy to od czego według práwá ich ápellácya iśdź niema. A Trybunał onégo niepoſłuſßnégo ma zárázem bez wſzelákiéy zwłóki/ z Państw náßych wywołáć/ á przedśie ſąd zá odeſłániem drugim od Trybunału powinien będźie ná imieniu onégo wywołáncá odpráwę vczynić pod winą ſtá grzywien/ to ieſt/ gdyby folguiąc ſtronie ná Exekucyą iáchać niechćiał/ któréy winy dwákroć płáceniem vydźie/ á zá trzećim przypozwem vrzędu ma bydź puwowan/ o co forum ná Trybunale. To też záchowuiąc tákim wywołáncóm/ iż gdyby po wſkázániu wywołánia ná Trybunale do Roku y do ßeśći niedźiél/ gdyby ſie z ſtroną która nan bánnicyą wyniosłá poiednał/ tedy tenże Trybunał powinien będźie z niego bánnicyą znieść. A to tym obyczáiem gdy go ſtroná oczywiśćie przed Trybunałem wyzwoli/ ábo oczywiſto tákże ſtroná przed ſądem źiemſkim ábo Grodzkim/ dawßy mu liſt ſwóy ręczny y przytym liśćie przez wypis vrzędowy od ſądu źiemſkiégo ábo Grodzkiégo. Tákże też ſublátią ſtronie wolno będźie wźiąć/ y czynić o zły przewód Práwá do czáſu náznáczonégo/ wedle práwá Koronnégo/ to ieſt/ ad ſpatium ſex menſium. Czego gdyby ſtroná nie vczyniłá/ tedy iuż wieczna bánnicyą ma ná niéy zoſtáć.

Trybunálſkich y źiemſkich kśiąg Lubelſkich chowánié.

19. Iż Zakonnicy Lubelſcy ś. Stánisłáwá/ pozwolili Rycérztwu źiemie Lubelſkiéy płácu ku zbudowániu ſklepu do chowánia Kśiąg Trybunálſkich y źiemſkich/ któryż też y wßytko Rycérztwo zbudowało. Przeto zá proſbą Poſłów źiemſkich/ zá nagrodę tego płácu vchwalamy/ áby wiecznémi czáſy ći Zakonnicy ś. Stánisłáwá/ mieli płátu z cełnic záßych Lubelſkich/ ná káżdy rok dźieśięć grzywien pieniędzy. Którą náßy Celnicy tym Zakonnikóm dáwáć będą powinni ná Jármárku Gromnicznym pod winą ſtá grzywien. O co forum támże ná Trybunale. Tenże 1588 folio 59.

O téyże Conſtitucíiéy Artic: Mniszy Lubelscy.

20. Iż w Conſtitucíiéy przeßłéy Séymu Koronácíiéy náßéy nie dołożyli Celnikowi Lubelſkiému zkąd ma quit mieć ná te dźieśięć grzywien/ którą winien dawáć według Conſtitucíiéy kośćiołowi ś. Stánisłáwá. Náznáczamy/ wźiąwßy quit od Conuentu/ áby był przymnożon w ſtárbie ná liczbie temu Celnikowi. Tenże 1589 folio 41.

Spraw

Spraw Mieyſckich ná Trybunale o mytá oſądzonych zá Dworem nie wyćięgáć.

Tenże 1588 folio 69. 21. DEkretá Trybunálſkié o nieſłuſżné mytá bránić/ zá Mieſczány teraz y ná potym vczynioné / żeby in dubium nie były wocowáné/ poſtánawiamy/ áby Mieſczan o zły przewód ratione decretorum eiuſmodi iniuſtæ exactionis Theloneorum ná Trybunale otrzymánych nigdźie indźiéy nie pozywano/ iedno ná Trybunał: á przypozwámi zadwornémi executia dekretów Trybunálſkich hámowána bydź niéma/ gdyż Dekretá Trybunálné máią we wßytkim nienáruſzenié zoſtáwáć.

Obiéránié Deputatów w Woiewództwie Siérádzkim.

Tenże 1598 folio 12. 22. POzwalamy Woiewództwu Siérádzkiemu/ żeby dla odległośći dróg/dwóch Deputatów ná Trybunał od tego czáſu / w tenże dźień iáko ieſt w Conſtituciiéy Anni 1578. opiſány/ obiéráli. Powiát Siérádzki y Szadkowſki w Siérádzu/ á Piotrkowſki y Rádomſki w Piotrkowie.

*pátrz wyſfo. 682. leg. 2. w Káżdym. & le. 3. Ná których.

Cauſæ expulſionis.

Tenże támże folio 29. 23. CAuſæ expulſionis, ktore non patiuntur moram, áby były ſądzoné inter cauſas officii ná Trybunale/wedle Conſtituciiéy de exemptionibus vczynionéy.

KSIĘGI

KSIĘGI SZOSTE WOIENNE.

O WOYNIE. Tituł I.

Práwo. 1.

RZetóż ná to bacżenié máiąc: iż BOG sprawcá pokoiu nie może bydź doskonále chwalon iedno w pokoiu / á iż nádto nie może bydź ná świecie nic droższego pożądano / y pożądliwszego proszono: ztąd nam przyszło: żesmy wnetrznym vżałowániem y gorzkosćią serdeczną rozważáiąc / iáko wielkié y wiele rozsterków y złych rzeczy z woien pochodźi: iż ieszcze z rozstérków ludzkich nienawiśći ludzkié z nieprzespieczeństwem dusz y wiecznégo żywotá / y zburzeniem Miast / Państw / y Ziem / y potrácenié tám mieszkáiących ludźi záwżdy náślá duie. Dá czym ginie chwałá Bożá / á rozlanié krwie wszczyna sie. A gdyż tákowé niezgody y woyny nie tylko sámé oné y ich poddáné / ále téż innych wiele zá sobą ciągną w vpadek ku zgineniu: dla tego co nawiętszym pożądániem żądamy / áby sie nie mnożyły zwády: ále wedle náuczyciélki wszytkich dóbr miłośći (ktora nic nie vmié zdrożnégo / nic ostrégo / nic zámieszánégo: y owszem własną mocą záchowywa pokóy / y nieprzyiazné złączа / pokóy y iedność vtwierdza) ku chwale czći Bogá wszechmogącégo / y błogosłáwionéy y chwalebnéy Pánny Máryiéy / y wszytkiéy rzeszy niebieskiéy / y ku rozmnożeniu wiáry / ku spráwowániu spráwiedliwości y wiáry Chrześćiánskiéy / ku zbáwiennému rozmnożeniu &c.

ATtendentes, quòd nõ nisi in pace, pacis opifex Deus perfectè coli valeat: & ea nihil in mundo exoptari possit pretiosius, aut desiderabilius concupisci. Hinc est, quòd nos non absq; interna compassione, & graui cordis amaritudine recensentes: quot & quanta mala, ex guerris, & dissensionibus procedant: quotque ex contentionibus, & bellis, (si ea mortales agant) odia hominum, non sine etiam animarum & æternæ salutis dispendiis, ac excidiis ciuitatum, prouinciarumq; & terrarum, ac in illis degentium, interitus subsequantur: Diuinus deperit cultus: & sanguinis effusio oritur: Cumque talium discordiæ atq; bella, nõ solùm se, suosque, sed etiam alios plurimos tractura sunt, verisimiliter in præcipitium & ruinam: propterea supremis affectibus exoptamus: vt non crescant iurgia: sed iuxta magistram bonorum omnium Charitatẽ: quæ nihil sapit extraneum, nil asperum, nil confusum: imò propria virtute nutrit concordiã, dissociatos iungit, pacẽ & vnitatẽ cõsolidat: ad laudẽ & gloriã omnipotẽtis Dei, & beatæ Mariæ virginis gloriosæ, totiusq; hierarchiæ cælestis, propagationẽ Fidei, cultum iustitiæ, & religionis Christianæ salutiferum incrementum &c. HL178/317 HP700.ier 22.

Krzywd swych żaden mścić sie áni postronnych nieprzyiaćiół wzrußáć nie ma. Guerra.

Káż. Iág. w Piotrko. 1447. La. 91. HL105. B/190. HP 557.

2. Niektórych ludźiách zły vpór y śmiáłość tá iest/ iż chcąc sie swych krzywd y żałości pomścić/ czestokroć woyny ßkodliwé króleßtwu náßemu pobudzáią/ y ßkody wielkié spráwuią. Dla tego roskázuiemy ninieyßą zapowiedźią/ áby żaden ktoregokolwiek stanu álbo záwołánia będąc rozgniewány iákimkolwiek obráżeniem álbo krzywdą/ álbo ßkodą/ nie śmiał przez nászego zwolenia woiować/ álbo vtarczek przeciw osobam postronnym y tutecznym wzrußáć. A ießliby kto śmiał przeciw téy Constitucyiéy vczynić/ tegż przekonánégż ná záplácenié ßkód wßytkich/ które my álbo poddáni náßy dla tego podieli/ skázuiemy: á ießliby sie doßtateczna zaplátá álbo w cześci ßkód onych dla iego pocećia woyny przeciw króleßtwu álbo osobam podnie sionéy nie sstálá: tedy skázuiemy go/ áby był ná ćiele karan.

Nonnullorum improba temeritas & audacia suas paßiones & iniurias vlciſci volentium, Guerras execrabiles ſæpènumero Regno noſtro excitant, & damna procurant immenſa: propter quod prohibemus præſenti edicto: ne aliquis cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis exiſtat, quacunque laceſsitus offenſa aut iniuria vel damno, audeat ſine noſtro conſenſu belligerare: aut guerras perſonis extraneis aut intraneis mouere. Si quis autem contrarium facere præſumpſerit, ad damnorum omniũ, quæ nos aut noſtri ſubditi propterea contraherent, cum decernimus conuictum cogi debere ſolutionem. Si autem plenaria ſolutio aut partialis damnorum, propter eius inchoationẽ guerræ, Regno aut perſonis irrogatorum non ſufficeret: multandum decernimus in corpore.

Sąśiednè narody irritowánè, áni páctá spólnè swowoleństwem turbowánè być nie máią.

Steph. w Vvar. 1580. Con. 212. w Vnuer. Po.

3. Niemnieyßą y tego być potrzebe rozumiémy/ ábyśmy máiąc ná ten czás z tym nieprzyiaćielem do czynienia ostrzegli tego/ iákoby inßé sąśiedné narody nie były od ludźi náßych irritowáné/ y páktá które z nimi mamy przez swowolenstwo czyie turbowáné. Przeto ż á spólnym wßech stanów ná tym séymie zezwoleniem postánawiamy/ iż ludźie swowolné/ którzy ná vkráinie Ruskiéy/ Kiiowskiéy/ Wołynskiéy/ Podolskiéy/ Bráclawskiéy/ páktá z Turki/ Tátary/ Wołochy turbuią/ którzyby byli plebei, y nie osiedli/ máią Stárośtowie/ Książętá/ Pánowie/ Rycérstwo w swych Stárośtwách/ imionách łápáć/ y ná gárdle karáć. Gdźieby temu doßć nie vczynili: ták Stárośtowie iáko y Książe tá/ Pánowie/ ßláchtá/ máią być o to zá Dworem peremptorie pociągnieni. Dla czego będźiemy powinni ná inquiſicią do tych tám kráiów poßłáć/ gdy będźie tego potrzebá. A zá tą inquiſicią/ wolno będźie káżdego z tych Inſtigatorowi náßemu zá dworem pozwáć. Stárośtowie priuatione officii, imi iáko complices furti máią być przez dekret náß skázáni. Gdźieby też który z osiádłych ludźi tego sie ważył/ żeby sam pokoy pospolity y páktá turbował/ tákże będźie winien zá dworem odpowiedać/ & ſecundùm exceſſum ma być od nas osądzon/ która poene ná tákowym możemy áż ad priuationem cólli extẽdere. A tákowé o swowolenstwie tym postánowienié nie dłużey ma trwáć y mocy mieć/ iedno do przyßłego seymu/ á tylko ná Woiewodztwá wyoßéy miánowáné ściągáć sie ma.

O odpowiedźi.

Zyg. III. w Krak. 1588. folio 30.

4. Expedit Reipublicæ, áby káżdy spokoynie żył/ áni sie swych krzywd priuata autoritate mścił: ále práwem pospolitym sie contentował. Przeto vstáwiamy/ gdyby kto ßláchćicowi sobie równému odpowiedź poßłał/ á byłby o to legittimè conuictus, ma być ná záplácenié ßkód/ iáko Aktor poprzysiężeże/ cum pœna centum marcarum skázan.

A gdyby kto będąc pozwány criminaliter, bronić sie chćiał odpowiedźią/ którąby ante crimen miał poßłać: tedy sie inákßą bronić nie może/ iedno tąż/ którąby przez Woźnégo

Woźnégo y dwu ſłáchćiców vczynił: y one dał do kſiąg onégo Grodu / pod ktorymby mieſzkał ten komu odpowiedźiał / wpiſáć perſonaliter: á po wpiſániu do kſiąg odpowiedźi tákowéy / nie ma przeciwko ſtronie on odpowiednik nie violentum poczynáć do ſześći Niedźiel. Alioquin, gdyby ſie odpowiednik ták nie záchował / tedy mu tákowa odpowiédź / nie ma iść ad defenſionem criminis. W czym też ſcrutinium reſpectu temporis z pilnośćią odprawowáć ſie ma.

Szlachćic ſłáchćicá ná poiedynek wyzywáć nie ma. Art. De dvellis.

5. Iż ſie to miedzy ludźmi rozbieżáło / że ieden drugiégo ná poiedynek wyzywał / nád práwo Chrześćiáńſkie: tedy vchwalamy / áby żaden ſłáchćic ſłáchćicá ná duellum nie wyzywał: á wyzwány áby ſie nie ſtáwił: oprócz żeby to było komu przez nas dopuſczono. A ktoby ſie przeciw temu poſtánowieniu ważył tego vczynić / tedy ma ſiedźieć pół Roká w wieży y ſześćdźieſiąt grzywien dáć / o co forum w Ziemſkwie. Zyg. III. w Krák. 1588. folio 31.

Woyná ná ſeymie ma być złożona.

6. Obiecuiemy / iż nie roſkażemy poddánym náſzym ná woyne ſie ruſzyć przez ſeymu poſpolitégo / ktory ma być w kożdéy ziemi.

Bellum in comitijs decernatur.

Item pollicemur: quòd neq; terrigenis ad bellum moueri mandabimus, abſque Conuentione communi in ſingulis terris inſtituenda. Káſ. w Niez. 1454. Lajki 95. HL 13/ 24. HP 561.

Excipe.

7. Aż niepewna ieſt przyſzłych czáſów wiádomość / áni przeciwko nim mogą być dáné pewné rády y opátrzenia: będźie w mocy náſzéy zá dekretem tego ſeymu / ruſzyć woyne poſpolitą / gdźieby tákowa nawálna potrzebá przyſzłá / żeby pomoc vchwalona nie mogłá temu doſyć vczynić.

Quia tamen incerta eſt futurorum euentuum cognitio: nec aduerſus illos certa conſilia dari aut prouiſiones fieri poſſunt: erit in poteſtate noſtra, ex decreto præſentis Conuentus, generalem belli motionem facere, vbi talis neceſſitas ingrueret; vt illi per præſidia decreta obſtari non poſſet. Zyg. wkrá. 1517. HL 13/ 24. HP 561.

Przed woyną Séymiki Powiátowe ſkładáne być máią.

8. Iżeſmy ſie ták zwolili ze wſzytkimi poddánymi náſzymi: áby kożdą woienną wyprawę ſeymiki Powiátowé ná mieyſcách wedle zwyczáiu vprzedzały. Dla tego vſtáwiamy: Iż my y potomkowie náſzy / ilekroć woyne poſpolitą zechcemy mieć zá potrzebą iáką / tyle kroć Powiátowé ſeymy mamy álbo máią vſtáwić / to ieſt / obywátelóm Ziemie Krákowſkiéy w Proſowicách: Sądeckiéy y Bieckiéy we Czchowie: Sándomirſkiéy w Nowym mieśćie. W wielkiéy Polſce y w Schowſkiéy Ziemi / we Srzedźie: Siradſkiéy y Wielunſkiéy w Siérádzu: Leczyckiéy / Kuiáwſkiéy y Brzeſkiéy / w Brześćiu: Dobrzyńſkiéy / Rypieńſkiéy / Goſtyńſkiéy / Sochaczewſkiéy w Rypiniu: Ráwſkiéy w Ráwie: Lubelſkiéy y Lukowſkiéy w Vrzędowie: Chełmſkiéy y Rubieszowſkiéy y Belſkiéy w Buſku

Conuentus prouinciales, bellum antecedant.

Item quoriam conuenimus cum vniuerſis ſubditis noſtris, vt quamlibet expeditionem bellicam generalem Conuentiones particulares, in locis conſuetis ſecundùm conſuetudines ex antiquo ſeruatas præcederent: Itaque ſtatuimus: quòd nos ſucceſſoreſq; noſtri, quotieſcunque expeditionem bellicam vellemus indicere ſeu vellent, neceſſitateq; quacunque expoſcente, toties Conuentiones particulares inſtituere debebimus & debebunt: videlicet terrigenis Crac: terræ in Proſowice: Sandecen: & Biecen: in Czchow: Sandominen: in Nowe miaſto: Maioris Poloniæ & Wſchouenſis in Srzoda, Siradien: & Vielunen: in Siradia: Lancicien: & Kuiauien: & Brzeſten: in Brzeſcie: Dobrynenſis in Rypin. Goſtinen. & Sochaczouien. in Rypin, Rawen. in Rawa, Lublinenſis & Lukouienſis in Vrzędow: Lan Olbra. 1496. Lajki 105. HL 13. B/24. HP. 561.

w Busku: Przemyskiéy w Mościskách: Podolskiéy w Kámieńcu: Sánockiéy w Sanoku: Lwowskiéy w Wiśni: Halickiéy w Trebowli: áby rádźili około potrzeby / któraby nád námi y królestwem wisiáłá.

Chelmenſis in Rubieſzow: Belzenſis in Busko: Præmyſlien: in Moſciska: Podoliæ in Kamieniec: Sanocenſis in Sanok: Leopolienſis in Visnia: Haliciēſis in Trebowla, ad conſulendum neceſsitati, tunc forraſsis nobis & Reipub: Regni noſtri imminenti.

Podobna temuż vſtáwá.

Similis.

Zyg. w Pio. 1538. HL 13. B/ 25. HP. 562.

9. POſpolité ruśenié woyny nie ináczéy iedno rozmyślnie y z ſłuśnych przyczyn y potrzeby pośpolitéy ná przyśłé czásy vſtawiáć będźiemy / wedle vſtáwy státutów / pierwéy złożywśy śeym wálny y Powiátowy. A gdy będźie vchwalone ruśenié pośpolité: ku odmienieniu iego / śeymy nie máią być składáné: áby zá ſkazániem y obwołániem woiennym gdy ſłáchtá ná woyne zgotuie ſie / ieſliby tegóż czásu musieli ſie ſkładáć dwoiákim nakładem obciążeniby musieli być.

BEllicam expeditionē generalem nonniſi deliberatè & ex legittimis rationibus & cauſis & neceſsitate publica futuris tēporibus inſtituemus, ſecundùm diſpoſitionem ſtatutorum: præmiſsis generali & particulari Conuentibus. Cùm verò expeditio bellica fuerit inſtituta, ad illam immutandam Conuentiones indici non debent, ne cùm ex decreta & publicata expeditione præparationes ad bellū Nobiles fecerint, ſi eodem tempore contribuere cogerentur, duplici ſumptu onerētur.

Pośpolitè ruśenié być niema, iedno áżby nieprzyiaćiél ſam przymierze złamał.

Generalis expeditio bellica quando fieri debeat.

10. EXpeditio autem huiuſmodi generalis fieri non debet, niſi certum ſit & indubitatum (quod Deus omen obruat) hoſtem rupto fœdere, quod ei cum S. M. Regia intercedit, aut ipſum per ſe in regnum hoc impreſsionem facere: aut ingentem vim ſuorum populorum, qui eius imperio ſubſunt, ad depopulandum regnum mittere velle, quibus debita veteri expeditione reſiſti non poſſit; quandoquidem eiuſmodi expeditio contra extremam vim & potentiam de conſenſu omniū ordinū eſt decreta.

HL. 15/ 27.

To práwo wyśśé, pátrz niżéy lib: 7. parte 3. Tit: 2. lege 11. Terrę.

Ná pośpolitè ruśenié wśyścy Senatorowie zezwolić máią.

Conſiliariorum conſenſus in expeditionem generalem.

HL. 15/ 28.

11. QVibus quidem Conſtitutionibus, infraſcripti Domini Conſiliarii, manibus ſuis propriis ſubſcripſerunt: Petrus Archiepiſcopus Gneſnenſis, & Epiſcopus Crac: Nicolaus Vladiſlauien: Sebaſtianus Poſnanienſis, Samuel Plocenſis, & Vicecancellarius, Ioannes Chelmenſis, Epiſcopi necnon Ioannes, Comes in Tarnow, Caſtellanus Cracouien: Petrus Kmitha, Comes in Viſnice, Cracouien: Ianuſsiús, Comes in Labiſsin, Poſnanienſis: Petrus de Słuzewo, Caliſsienſis: Staniſlaus Laski, Siradien: Nicolaus Chodzieski de Potulicze, Brzeſtenſis: Ioannes de Koſcielec Inowladiſla: Palatini: Spytek de Tarnow, Teſaurarius: & cæteri Dignitarii, & Officiales.

Czásu pośpolitégo ruśenia oſobą ſwą w pole Królá iechać ma.

Zyg. Aug. w Wárſ. 1557. fo. 7. B. HL. 24. B/ 45.

12. ZŻ też gwałtownému nieprzyiaćielowi podatkową obronę / którąśmy ná ten rok vchwalili / odpór dáć ſie niemoże. Tá namowa Rad náśych y prośba Poſłów ziemſkich: vchwaliliśmy woyne ábo ruśenié pośpolité / ku któremu / gdybyśmy ſie o gwałtownym nieprzyiaćielu oſłyśeli / ſámi oſobą náśą przyiedźiemy. Ale

Cùm potens hoſtis ingruerit, expeditio generalis contra eum fiat.

QVoniam verò potenti hoſti, contributione hac, quam conſenſu ordinum conſtituimus, reſiſti non poterit: conſilio habito, atq; petitionibus Nunciorum terrebito, atq; petitionibus Nunciorum terrestrium moti, conſtituimus generalem expeditionem. Ad quamquidem ſi nobis de potentis hoſtis aduentu conſtiterit, nos perſona noſtra Regia accedemus. Sed

Ale ieśliby śie ná różne mieyścá gwałtowny nieprzyiaćiel obórzył / ták żeby nie ná iednym mieyścu odporu potrzebá / ktoryby śie dáć niemógł / gdyby śie wszyscy około osoby náśzey báwili: Zá pozwoleniem tedy Posłów Ziemskich od Rycérztwá ná ten rok tylko/bedźie ná woli náśzey opátrzyć/iákoby śie każda potrzebá ſtáteczńie odpráwiłá. A tám gdźie nagleyśza potrzebá bedźie / sámi osobą nászą śie obrócimy z poczstem ludźi/iáki bedźiem rozumieć bydź potrzebny: A inné Woiewództwá drugiey potrzebie przyległé / támże z Hetmánem gdźie bedźie trzebá śie obrócić/ máią. Ktore pozwolenie Posłów Ziemskich ná rozdźiał ten Woienny ná ten rok tylko vczynioné / ſtanu Rycérzkiemu: vbliżenia żadnego nieść niema / áni te ſequele czynić / żeby miał bydź rozdwaian ná potym / ále ma bydź záchowan wolno ná potomné czáſy/ wedle práw á wolnośći swych.

Sed ſi ex diuerſis locis, potens hoſtis fines regni noſtri adoriretur; ita quòd ex diuerſis locis propulſandus eſſet: (quod quidem fieri, cùm omnes circa perſonam noſtrã adeſſent, minime poſſet) cum conſenſu Nunciorum terreſtrium, pro hoc tantùm anno miſſorum, erit id in libero arbitrio noſtro prouidere: vt ſingula queq; ingruens neceſſitas, pro cõmodo Reipu. expediatur. Vbi verò magis prægnans negocium Reipub. incumbet: ibi nos, cum perſona noſtra Regia, cum copiis tantis, quantæ contra hoſtem ſuffecturæ videbũtur, conſtituemus. Alii verò Palatinatus, cum generali regni Campiductore, vbicũque opus fuerit, opponere ſe debent. Qui quidem conſenſus Nunciorum terreſtriũ, in hunc tantùm annum præſentem cõceſſus, in nullo libertatibus regni officere debet, neq; vnquam in vim ſequelæ accipi; vt aliquando exercitus Nobilitatis poſtea diuidi debeat: ſed ſemper libertates regni in robore conſeruari debent, ſecundùm iura, & libertates eiuſdem nobilitatis.

Mieyſce żołniérzowi náznáczonè Król opátrzyć y vbeſpieczyć ma.

13. FActura eſt etiam S. M Regia: vt iuxta veterem conſuetudinem, locum deſtinatum exercitui prouideat, & tutum reddat: ad quem tuto proficiſci, cum perſona Maieſtatis ſuæ, terræ poſsint: non recedendo à veteri ſtatuto, & priuilegio. HL 22/41.

Pięć grzywien Król płácić zá gránice ma.

14. Kiedy przerzeczonym náśzym poddánym zá gránice krolestwá nászego woiennym ſpoſobem iechác y ruśzyć ſie roſkażemy: tedy pięć grzywien ná kożdé dzewo záplácić y rozdáć obiecuiemy w mieśćie głównieyśzym kożdego powiátu / pierwéy niżliby z gránic wyiecháli poddáni náśzy.

A gdyby ſie nam trafiło po rozdániu pieniędzy przerzeczonym we dwu lat ná woyne nieiechác / tedy cż obywátele od tákowych pieniędzy y ſłużb / wzgledem pieniędzy dánych beda wolni y wyieci.

Ale ieſli po dwu lat ná woyne z obywátelmi náśzymi ruśzymy ſie/y zá gránice poiedźiemy: tedy przerzeczeni poddáni náśzy od tych pieniędzy y ſłużb wzgledem onych pieniędzy tákże beda wolni.

Extra fines proficiſcentibus quinq; marcæ dabuntur.

ITem, quòd quando ipſis præfatis noſtris terrigenis extra metas regni noſtri expeditionaliter exire ſeu ſe trãsferre mãdabimus ſeu mandaremus, quinque marcas ſuper quamlibet haſtam dare ſoluere & diſtribuere promittimus, in ciuitate notabiliori cuiuſlibet diſtrictus, ſeu antequam metas regni noſtri exiuerint prædicti. Wkł. lág. w led. 1433 La. 51. HL. 16. B. uer. 6/ 30. lege. Et ſi Quis.

Caſu verò ſeu ſucceſſu temporis ſe offerente, dum infra ſpatium duorum annorum poſt diſtributionem pecuniarum ſic vt præmittitur factam ad expeditionem nõ proceſſerimus; extunc iidem terrigenę, ab huiuſmodi pecuniis & ſeruitiis ratione prædictarum pecuniarum faciendis erunt ſoluti penitus & exempti.

Si autem infra decurſum eorundẽ duorum annorum ad expeditionem cum eiſdem terrigenis tranſitum fecerimus, & extra metas regni noſtri cum expeditione proceſſerimus. Extunc prædicti terrigenæ, ab eiſdem pecuniis & ſeruitiis prętextu earundem ſint abſoluti,

Podobna temu.

Káź. w Nie. 1454. Laśki 92. B. HL 16 B/ 30. HP. 559.

TEż obiecuiemy: Iż kiedy sie My zá gránice krolestwá woiennym sposobem ru ſzymy/ wßytkim obywátelóm náßym známi iádącym zápláćimy práwá ziemſkié/ to ieſt/ ná kożdé dziewo pieć grzywien: tákże też zá ſkody y więźienié doſyć im vczynimy: iáko im to ieſt pozwolono od przodków náßych.

Similis.

ITem pollicemur, quòd dum & quando nos extra fines noſtri regni expeditionaliter proficiſci contigerit, omnibus terrigenis noſtris nobiſcum eũtibus, exoluemus iura terreſtria: videlicet ſuper quamlibet haſtam quinq; marcas. Pro damnis etiam & captiuitate ipſis ſatisfaciemus: iuxta quod ipſis à noſtris prædeceſſoribus eſt conceſſum.

Generalis *Conſtitucya o ruſseniu ná woynę.*

Henrik w Confirmatiey 1573. Ste. 1576. 147. B. Zyg. III. 1587.

15. O Woynie ábo ruſseniu poſpolitỹ nic záczynáć niemamy imo pozwolenié Séy mowé wßech ſtanów/ áni zá gránice Korzonné oboygá narodu Rycérztwá Korzonnégo woiennym obyczáiem wywodźić żadnym ſpoſobem / áni prośbą náßą Królewſką/ áni płáceniém pięći grzywien ſuper haſtam, My/ y potomkowie náßy królowie Polſcy/ niemamy/ y ſłowem náßym królewſkim przyrzékamy. Wßákże ieſlibyſmy zá vchwałą Séymową ruſsenié poſpolité vczynili/ iednák nie dłużéy mamy dźierżeć poddánych náßych ná mieyſcu tám kędy im wićiámi oſtátecznémi/ to ieſt liſty woiennémi/ czás y mieyſce oznáczymy/ iedno dwie niedźieli. A ieſlibyſmy zá pozwoleniem wßech ſtanów zá gránice poddáné ſwé wywieźdź chćieli/ á oni nam tego dobrowolnie dozwolili/ tedy ná káżdégo ſpoſobná ieźdnégo żadnéy oſoby nie wymuiąc/ tákże y Szláchćicá pießégo woynę ſłużyć powinnégo/ powinniſmy im dáć niż ſie z gránic ruſsymy po pięći grzywien/ á niémamy ich dłużéy trzymáć ná żołdźie tyćh pięći grzywien/ iedno ćwierć roku. Rozdźiału żadnégo ná częśći wßyſt ták wielkiégo iáko y málégo nie czyniąc miedzy nimi. A ieſlibyſmy ich do dwu niedźiél nie ruſsyli zá gránice/ tedy przy nas dłużéy trwáć nie będą powinni. A czáſu woyny będźiemy potrzeby wßyćki koſztem ſwym odpráwowáć/ iáko dźiáłá/ prochy/ puſskarze/ diaby/ y ſtraż wßeláką.

Dźiáłá ná woynę król opátrywáć ma.

Sigis. III. Crac. 1588. folio 15.

16. ITem tormentorum bellicorum vim non exiguam, neceſſitatibus Regni Poloniæ & Magni Ducatus Lithuaniæ exigentibus, maximè autem ſi aliquando vel Nouogardiam, vel Pleſcouiam, vel Smolenſciam oppugnare viſum fuerit, omnia ad eam rem tum tormenta tum pulueres atque globos neceſſarios è Regno Sueciæ ſuis ſumptibus ſuppeditabit.

Szpiegi Król chowáć ma.

HL. 21/ 39.

17. POrrò S. M. Regia promittere dignata eſt alere exploratores diligentes & certos, verſus oram hoſtilem: & quàm poterit diligẽtiſſimè, tempori conſilia illorum inueſtigare: quando, ad quem locum, vires ſuas conuertere cogitent: atq; homines ſuos, quò ad eius fieri poterit, celerrimè primis Reſtium literis, quæ & ſecũdarum vim habebunt, vt in procinctu ſint, hortari. Ac ſi certius aliquid, de vi, atque impreſſione in Regnum, cognoſcent: tum per alteras literas Reſtium, quæ pro tertiis reputari debebunt, locus erit per eam deſignandus: ad quem intra quatuor hebdomadas, cum S. M. Regia conuenire omnes teneantur.

O poſpolitym ruſseniu pod piérwßy odiazd Królá Ie° M. Zygmuntá III. do Szweciiéy.

Zyg. III. w War. 1593. folio 8.

18. AIż tego ieſt potrzebá/ áby pod czás odiáchánia náßégo tá Rzeczp: od wßech poſtronnych nieprzyiaćielſkich naiázdów y gwałtów była opátrzona. Przetóż gdźieby co gwałtownégo od nieprzyiaćiół poſtronnych/ y wielka iáka nawalność od możnégo iákiégo nieprzyiaćielá/ podczás odiázdu náßégo/ ná R. Poſp: przypádłá/ tedy vchwalamy z pozwo-

z pozwoleniém wszytkich stanów/ ná wszeláką gwałtowną moc/ y naiazd nieprzyiacielski/ pospolité ruszenié/ y tą vchwałą nieyszą po publikowániu Constitucíy Séymu tego ma bydź zá dwoie wici poczytano: á w W. X. Litewskim/ przez listy woienné/ wedle dawnégo zwyczáiu. A ieśliby tákowy gwałt/ pod czás odiázdu nászégo ná R. P. przypadł/ któremuby sie náczéy odeprzéć nie mogło/ iedno pospolitym ruszeniém/ tedy trzecié tákowym sposobem/ wysłáné wici bydź máią. Naprzód Hetmánowie ták Koronni/ iáko y W. X. Litewskiégo/ vpátrzywszy iáko naprędzéy będźie mógł niebespieczeństwo/ ktoreby ná R. P. przychodźiło/ obwieścić ma X. Arcybiskupá/ ktory záraz obwieścić powinien Senatorom oboygá narodu/ y czás náznáczyć iáki/ ná ktoryby wszyscy ziáchać sie mogli do Wárszáwy/ á tám ziáchawszy sie consultatione facta, vigore vchwały niniey széy/ będą mogli P.P. Senatorowie trzecié wici zá spólną zgodą rozesłáć. Zá ktoremi káżdy sub pœna de expeditione bellica sancita stáwić sie ná mieysce będźie powinien.

Táż Constitucya reásumowána pod wtóry odiazd Krolá Ie° M. do téyże Szweciiéy.

O czym masz Constitucya w kśiegách pierwszych fol: 145. ver: 2.

O WICIACH.

Wici troie vprzédkáć woynę máią.

19. VSTAwiamy/ y ten porządek czynimy: áby gdy pospolité ruszenié wedle dawnych státutów przez nas y potomki ná sé będźie vchwalone: tedy troie wici iedné zá drugiémi osobno niech będą słáné/ á ná ostátnich liscách wici będźie miánowan dźień séymików Powiátowych. Ná ktory czás w Powiecách Kásztelani Powiátowi będą powinni z szláchtą sie ziáchać/ y miedzy sobą postánowić iednostáynie czás y mieysce: ták áby sie szláchtá Powiátów z swémi Kásztelany ná mieysce pospolitému ruszeniu náznáczoné ziáchálá.

A Kásztelan wciągnieniu spráwiedliwość z szláchty czynić ma/ tym ktorzy sie ná nie skárżą o szkody y o krzywdy: á niepossusné nam y potokom nászym będźie odnosić.

Co ieśli nie vczyni/ sam szkody płácić będźie. A gdyby Kásztelan dla choroby ábo dla iney przyczyny ciągnąć niemógł: tedy ma ná mieysce swé godnégo iného Szlachcicá náznáczyć/ ku wypełnieniu przerzeczonych rzeczy.

Literæ restiũ bello præmittendę.

STatuimus & ordinamus: quòd dùm bellum generale, iuxta Statuta antiquiora, per nos, & succeſſores noſtros, indictum fuerit: extunc trinæ literæ Reſtium, ſeorſim ſiue ſucceſſiuè mittantur: & in vltimis literis Reſtium, nominabitur dies Conuentionum particularium, in diſtrictibus. Pro quo tempore Caſtellani diſtrictuũ, tenebuntur cum Nobiltate conuenire: & conſtituere inter ſe vnanimiter diem, ac locum. ita quòd Nobiles diſtrictuum, cum ſuis Caſtellanis, ad locũ generalis belli deſignatum procedant.

Et Caſtellanus in profectione de Nobilitate conquerentibus, ſuper damnis & iniuriis iuſtitiam faciat: inobedientes autem nobis, & ſucceſſoribus noſtris deferat.

Quòd ſi deferre neglexerit: extunc damna paſſis perſoluat. Si verò idẽ Caſtellanus, ægritudine, vel alia aliqua cauſa abſens fuerit: vel tranſire non poterit: extunc in locum ſuum, alium idoneũ Nobilem deputabit ad præmiſſa.

Zyg. w Byg 1520. fo. 25. HL 13. B 25. y 398. HP. 562.

Iedné wici zá dwoie słánè by& niemáią.

20. WIći iedne zá dwoie bez vchwały Séymowéy niemáią bydź wysyłáné/ iedno iedné po drugich wedle státutu. A około wyzwolenia od woyny wedle stárá dawnégo zwyczáiu y práwá pospolitégo záchowamy sie.

LIteræ reſtiũ vnæ pro binis, niſi in Comitiis ita decretum fuerit, emitti non debent, ſed alterę poſt alteras iuxta Statutum.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 223/398. HP 563.

Wići ostátnié skoro wynidą káżdy ná mieysce wićiámi náznáczoné ve cztéry niedźiele stáwić sie máią.

Vltimis restiũ literis auisatus in quatuor septimanis se sistat.

HL 21/40. 25. QVicunque ad expeditionem tenetur, simul atque alteris Restium literis, quę vltimarũ vim habebunt, de loco de quę die certior erit factus: in spatio quatuor hebdomadarum, à publicatione literarum in districtibus, sistere se in loco benè armatus, secundùm Statutum debebit: sub amissione bonorum suorum: hoc est, si ordinationem exercitus neglexerit.

KTO WOYNĘ SŁVZYC powinien. Tituł II.

Woyne służyć powinné wszytkié stany ták Duchowné iáko y Swietckié/ Szláchetckié/ Mieyskié/ Kmiecé/ y Zydowskié.

DVCHOWNI.

Oyczyste dobrá dzierżący.

Káz. wielki w Wilicy 1347. Lasci 10, HL 70/127, HP 559. 1. BYdź w práwie swym żaden niéma bydź osukan: ále iż wiele Duchownych królestwá nászego dzierżą y máią oyczyste dobrá/ żywiąc z nich zá zaskoną duchowienstwá: zá czym nam y królestwu nászemu służby słusnéy Woiennéy powinnéy zwykli smykáć. Dla tego Vstáwiamy: áby ci duchowni królestwá nászego którégokolwiek stanu są/ którzy przerzeczone oyczyste dobrá dzierżą/ álbo známi ná kożdą Woienną wyprawe byli powinni iáchać wedle máietnośći swéy: álbo niech puszczą dobrá swé bliższéy swéy bráciéy/ y oné im zeznáią. Ale ieśli przerzeczeni duchowni żadnéy z téy rzeczy zániecháią uczynić/ skazáliśmy y niniéyszégo státutu władzą skázuiemy: áby ná wieczné czásy do królestwá nászego obrócone były.

Spirituales patrimonialia bona tenentes expeditionẽ bellicã tenẽtur.

CVm iure suo nullus debeat defraudari: & quia pleriq; clerici nostri regni, bona patrimonialia tenentes & habentes, de eisdem bonis, sub vmbra Clericali viuentes, nobis & regno nostro seruitia debitè facienda, in expeditione subtrahere consueuerunt: ideoq; statuimus. Quod idem clerici nostri regni, cuiuscunq; status existant, prædicta patrimonialia bona tenentes, vel nobiscum ad quamlibet expeditionem transire teneãtur, iuxta prædictorum bonorum facultates: vel eadem bona proximis suis fratribus laicis resignare, & dimittere, & eisdem renunciare. Quòd si præfati clerici neutrũ facere curauerit: prædicta bona decreuimus & præsentiũ authoritate decernimus, perpetuis temporibus regno nostro applicanda.

Podobna temuż vstáwá.

Bodź. Biśk. Krák. 1369. La. 57. HL. 70/127. HP 560. 2. DVchowni którégokolwiek stopniá y stanu álbo záwołánia są/ á dzierżą dobrá oyczyste/ ná Woyne z Królem Jego M. niech iádą z tychże dobr/ wedle ich nawiętszéy możności.

Similis.

CLerici verò, cuiuscunq; gradus, status, vel conditionis existant, bona patrimonialia possidentes, ad expeditionem cum domino rege transeant, de eisdem iuxta eorum omnimodam facultatem.

O służéniu Woyny pánów Duchownych.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. Con. 16. 3. ITem, też prosili v nas Posłowie ziemscy/ áby Pánowie Duchowni z Gruntów ziemskich wyprawe woienną byli powinni. A pospołu z inym Rycerstwem K. p. w téy mie:ze

mierze służyli. My iż Pánowie duchowni odwołyváią ſie ná Przywileie ſwoie/ y ná wolności ktore od tákowéy wyprawy mieć ſie powiádáią/ te rzecz ná przyſzły ſeym do Rewizéy liſtów odkładamy.

Duchowni służyć woynę máią vchodząc ſkód żołniérzá Szláchetckiégo.

Spirituales expeditionem tenentur ne bona eorum per belligeros damnificentur.

4. ITem Spirituales, pro hac expeditione debent ſeruire ad bellum, iuxta facultatem & exigentiam bonorum ſuorum. ne ſine prouiſione bona itidem eorum, prout & Nobilium, annihilentur per belligeros & damnificentur. Sed ſi quæ victualia neceſſaria ab illis recipientur: ſolui debent, iuxta Statutum, ea de re diu factum. Et nihilominus Capitanei locorum, qui debent ſe priùs quàm cæteri mouere, vi & potentia in hoc diſſolutos, & rebelles compeſcant: tàm ad ſolutionem, quàm ad progreſſum celeriorem eos cogentes, ali âs ii omnes in campo, ſiue bello, reſpondeant: vel in domo coram Capitaneo: vbi ex his duobus, damnum paſſi elegerint: & damnificator pœna 14. Marcarum, ſoluto damno, irremiſſibiliter pro Regia Maieſtate punietur. *Ex recęſtris Cancel. lege Inprimis. para. Item, HL 19/35. lege Inprimis.*

Item Eccleſiæ Cathedrales & Collegiatę, Abbates, ſiue Præpoſiti Cœnobiorũ, debent expedire armigeros in eo numero: iuxta quod in Synodo, ſuper vnumquenque laudabitur.

Item Epiſcopi debent habere intelligentiam cum Plebanis Parochialibus: vt illi etiam faciant ſubſidium ſuo Epiſcopo. ita tamen, quòd omnes ſuperiùs deſcripti, talibus ſeruire non debeant: qui per ſe ad ſeruitium bellicum obligarentur: niſi tales eſſent continui commenſales, & ſeruitores illorum.

5. *Duchowni dobrá ſwoie dla woyny táxowáć dopuśćili.*

Pátrz wyſſéy fol: 389. Parag: Et quoniam &c.

Przećiw ſámey potężnéy nieprzyiaćielá Koronnégo mocy, á nie inázéy wyprávę winni.

Contra ſolius potentioris hoſtis vim & non aliter, expeditionem tenentur.

6. QVod ipſum vltrò ſe facturos obtuleruńt, vnâ cum clero ſuo vniuerſo, & Secularium & Religioſorum Sacerdotum, domini Archiepiſcopi, & Epiſcopi, Archimedritæ, Vladicę: quò & ipſi ad eundem modum, prout facultas ipſorum maximè tulerit, expeditionem facere teneantur. ita tamen, vt contra ſolius potentioris hoſtis vim, & non aliter, expeditio hæc per illos fiat: & immunitatem ipſorum perſonæ habeant, à profectione bellica: ſed aliis, loco ſui miſſis, officio ſuo fungantur, ſacrificiis & orationibus Deum placantes. *Zyg. Froc. Petr. 1544. HL 20. B/38.*

PANOWIE SWIETCY.

Domini ſeculares expeditionem bellicam ſeruire tenentur.

7. INprimis edicimus: vt iuxta conſuetudinem, omnes domini ſeculares, iuxta facultatem bonorum ſuorum, expeditionem bellicam ſeruire teneantur. *Káźm. III. 1475. HL. 19/35.*

RYCERZTWO.

Rycérzſtwo y ſłáchtá woynę ſłużyć powinni, ále zá gránice ieździć nieporinni.

In bellum militum expeditio: & quòd intra fines regni militare cogantur.

8. Ż w zbroynym Rycérztwie zaſtoſć y obroná wſzyſtkiégo Króleſtwá należy: SEd quia in armata militia, honor Regis, & defenſio totius regni dependet, tenetur igitur *Káź. wielki 1368. La. 33 HL 15. B. 19 HP 558.*

ży: przetóż powinien iest kożdy Rycerzki człowiek wedle wielkości máietności swych y dochodów Rzeczypospolitéy z pewną liczbą zbroynych ludźi służyć / y téy pomocen bydź: gdyby tylko ich máietność była wolna / y práwem Rycerzkim postánowiona / y záchowána / przez wszelkiego vcisku. Skázuiemy ktemu iż y Pánowie y ßlachtá nászáziem Polskich / nam y potomkóm nászym w króleſtwie nászym Polskim / iáko naylepiéy y nákßtaktowniéy móc będą / powinni byli woyne służyć / y zbroyno sie kuſkużbie vbráć. Ale zá gránicámi króleſtwá nam służyć nie są powinni / ázby im ſłußne doſyć vczynienie przez nas było vczyniono / ábo ná to od nas osobliwie byli proßeni y żądáni.

igitur quilibet miles, secundùm quantitatem & possessionē bonorum suorum & redituum, ad Remp. certis armatis hominibus seruire & prodesse, dummodò bona illorum sint libera, & de iure militari instituta: & absq; omni vexatione conseruentur. Decernimus etiam, quòd Barones & Nobiles nostri terrarum Poloniæ, nobis & nostris successoribus, in regno nostro Poloniæ, quanto melius & efficacius poterint, teneantur militare: & armis se instruere, & seruire. Sed extra regni metas, nobis seruire non sunt obligati: nisi ipsis ſátis competens satisfactio per Nos impendatur: vel per nos specialiter fuerint petiti, & ad hoc rogati.

Pánowie y ßlachtá wypráwę woienną winni. Similis.

Sigis. Proc. Ter. 1544. HL 10. B/ 37.

9. CVm Sacra Maiestas Regia, Dominus noster clementissimus, pro ea cura quam gerit, tuendi regni sui, considereret pericula: Comitia regni maiora, Petricouiæ, ad diem festum Epiphaniarum edixit. in quibus communi consilio omnium prouideri possit, ne quid regnum detrimenti pateretur: neué nos imparatos hostis offendens, nec opinatos opprimeret. Nos Senatores & Consiliarii regni Poloniæ, tàm spirituales quàm seculares, vnà cum terrarum Nuntiis, quibus plena & non limitata, de rebus omnibus ad defensionem pertinentibus, potestas fuit data defendendi, rationem eiusmodi inuenimus: Principiò, pro veteri consuetudine, Domini seculares, cum omni Equestri ordine, erunt obstricti expedire sese: atque ad bellum instruere: pro eò, vt maximè facultas tulerit cuiusque, secundùm statutum & priuilegia.

Syn nienyżielony zá oycá, y brát nienyżielony zá brátá woynę służyć może.

Filius non emancipatus pro patre: & frater indiuisus, pro fratre militare possunt.

Kśią. w Nie. 1454 Lasti HL 16. f. 31 HP. 561.

10. TEż vſtáwiamy: iż ieſli kto z poddánych nászych będzie miał syná dorosłego nienyżielonego / ábo brát brátá ktory może zmieść zbroię: może go też okrom dozwolenia królewſkiego ná Woyne ná mieysce swé wypráwić / ktory ták zástąpi mieysce iego / iákoby sam w osobie swéy był: wszákże áby go ták wypráwił / iákoby sam iáchać miał.

ITem statuimus, quòd si quis ex terrigenis nostris habuerit filium adultum, indiuisum: aut frater fratrem, potentem ferre arma: poterit ipsum (etiam sine licentia Regia) ad expeditionem vice sua mittere: qui supplebit locum eius, tanquam solus personaliter interesset, sic tamen, quòd ipsum eo modo expediat: sicut ipsemet iturus esset.

Filii Nobilium in seruitio Dominorum existentes, bellum pro parentibus non intercedant.

HL. 19. 22/ 27. lege Filii Nobilium. &c.

11. ITem filii Nobilium, in seruitio dominorum existentes, non intercedant bellum pro parentibus, ad hoc idoneis. Sed si placet patri in domo manere, recipiat cum: ac pro eo, ac debet mereri, seu seruire, de domo expediat. Ipsi verò Domini, ex iis. clientelam suam integrent, qui à seruitio bellico sint liberi, & exempti.

Brácia nienyżieleni. Fratres indiuisi.

HL 19. B/ 36.

12. SEd fratres indiuisos, qui bello non obligarentur, recipere debebunt, vel sal-

tem

tem obligatos ad bellum, adeò egenos, & insufficientes: qui neque arma decentia, neque equos valentes, ex patrimonio suo habere possent. Quod quidem arbitrio Capitanei, & Castellani, committimus: quibus tres de communitate adiungi debent, valorem eorum, vnà cum Capitaneo visuri & æstimaturi.

W różnych ziemiách mießkánié máiąc, winni woienną wyprávę.

13. Stoiąc przy stárym státucie / vstáwiamy: áby ci obywátele / którzy máią w różnych ziemiách mießkánia / odłożywßy wßelką zdrádę / służbę woienną z tych dóbr gdźie ie Wićí zástáną / własną osobą / á z innych máietnośći słußną wyprawą dosyć czynić byli powinni. A ktoby ináczéy czynił / tedy zdrádá y chytrość żadnégo niepodpomoże.

In diuersis districtibus domicilia habentes expeditionem congruentē tenentur.

STatuto vetusto innitētes, constituimus: vt terrigenæ, in diuersis terris domicilia habentes, omni tamen fraude submota bellico seruitio, ex eis bonis, vbi eos Restes præuenerint, propria persona: de aliis autem bonis, expeditione congruenti satisfaciant. At verò secus facientu, fraus & dolus non patrocinabuntur. Zyg. wkr. 1510. fo. 14. HL. 16. B/ 31. HP 561.

Szláchtá zgołoćiáła.

14. Gdźie narodu ßlácheckiégo / którzy imiona popuścdáli / á w mieśćiách mießkáią / y z lichwy żyią / po kilká tysięcy złotych máiąc / á Ziemstwá nie máiąc / áby káżdy tákowy woyne powinien służyć z summy pieniężnéy / sub pœna priua ionis bonorum suorum omnium. Stephan w War. 1578. Con. 189. B.

In arcibus bene possessionati non relinquendi.

15. PRouidebit præterea S. M. Regia: vt siue in illius Maiestatis, siue in quorumcunq; Spiritualium aut Secularinm arcibus, ne relinquantur ii, qui amplas habēt possessiones, ne numerus eorum, qui expediendi sint, minuatur. Quòd si quis, ita officio suo exigente, manserit: nihilominus secundùm facultatem bonorum, expedire teneatur. Illud vnà curæ S. Maiestati Regiæ futurum est: vt ne stipendio conducat eos: qui cùm possessiones habeant, ad expeditionem sunt obligati: & vt sub vexillo suo, iustus habeatur numerus: quos in huiusmodi expeditione conscribere tenetur. HL. 21. B/ 40.

SZOŁTYSI.

Szołtyśi Duchownych y świetckich wßyscy woynę służyć winni.

16. Ij bzemie / zwłaszcá to / które sie wßystkich dotyka / im miedzy wiecéy bywa rozdźielone / tym łácwiéy bywa znoßone: dla tego vstáwiamy: áby niero zdźielnie Wóytowie ták Duchownych iáko świetckich osób wedle ich możności / ná kożdą wyprawe woienną z námi iáchác byli powinni.

Sculteti omnes Spiritualium & Secularium militent.

QVia onus præsertim quòd omnes tangit, inter plures diuisum faciliùs deportatur: quapropter statuimus: Quòd indifferent omnes Sculteti, tàm Spiritualiū quā etiam Secularium personarum, iuxta ipsorum facultates, ad quamliber expeditionem nobiscum transire teneantur. Káj. wielki w Wisłicy 1347. La. 10 HL 249 B/ 446. HP 500.

Szołtyśi Duchownych ieśliż listem osobnym wyzwoleni nie będą, woynę służyć winni.

17. Dáko sie nam: iż ieśli to bedźie pokazano / áby Szołtyśi Duchownych byli powinni woienną wyprawę: áby ná potym

Sculteti Spiritualium, nisi liberentur priuilegio, ad expeditionem bellicam eant.

VIsum est: vt si probatū fuerit Sculteros Spiritualium teneri ad expeditionem bellicam, Sculteti eorum sint obligati deinceps nobiscum in bellū proficisci, præter Zyg. w Pio. 1538. HL. 249 B/ 446 HP 560.

potym z námi ieżdżić obowiązáni byli. Wyiąwszy té / ktoryby przywiléymi byli wyięci y wyzwoleni: ktore Przywileie Pánowie Duchowni ná bliższym Synodzie / gdyż przeszły dla śmierci Księdzá Arcybiskupá nie doszedł / obiecáli przeyrzeć: á potym one ná séymie válnym Koronnym / ktory będźie bliższy po Synodzie / máią pokazáć: áby z nich było vznánie o wolności Szołtysów álbo Wóytów / álbo też o obowiązku ku woiennéy służbie.

ter eos, qui Priuilegiis essent ab expeditione exempti & liberati. Quæ Priuilegia domini Spirituales in Synodo proxima postquam præterita (propter mortem domini Archiepiscopi) effectum sortita nō est, se recensere promiserunt: & illa post modū in Conuentu generali Regni proximè post Synodum futurū exhibebunt. Vt ex illis fiat cognitio, de immunitate Scultetorum, seu Aduocatorum: vel obligatione, ad præstandam & sustinendam bellicam expeditionem.

Szołtysi Królewscy Duchowni y Swietcy woynę służyć winni.

Sculteti in bellum proficiscantur.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL 22/40.

18. SCulteti S. Maiestatis Regiæ, iuxta statuta Regni & Priuilegia sua, ad bellum proficiscantur. Sculteti verò Spiritualium & Secularium, cum dominis suis, qui eorum locum tenuerint, proficiscitenebuntur.

Duchowni okazáć máią ieśliż szołtysi álbo Woytowie ich wolni od woyny.

Spirituales doceant, an Sculteti eorum à bellico seruitio sint liberi.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 249/447. HP 560.

19. Gdźie ludźi wiecéy / tám mocśilnieyszą / ponawiáiąc stáré státutá vstáwiamy / áby z Szołtystw y z Wóytóstw woienna służbá szłá / ták z osiádłych iáko y z skupionych. A wszákże ná przyszłym séymie okazáć to Xiężą máią: ieśli Szołtysi ich álbo Wóytowie od woiennéy służby wolni są wedle státutu 1538. A gdźieby tego nie vczynili: tedy Wóytostwá y Szołtystwá ich ná woyne iuż winni będą.

QVia vbi est maior hominum copia, ibi vis potentior: renouando antiqua statuta, statuimus: vt ex Scultetiis & Aduocatiis bellicum seruitium fiat: idque tàm ex his, quæ possidentur ab ipsis: quàm ex his, quæ exemptæ sunt. Nihilominus in futuris Comitiis, Spirituales hoc docere debēt: an Sculteti vel Aduocati eorum, à bellico seruitio liberi sint: iuxta statutū Anni 1538. quod quidem si non fecerint: extunc Scultetiæ, & Aduocatiæ eorum, ad profectionem bellicam iam tenebuntur & erunt obligatæ.

Rewizyą iednák Przywileiów ich odłożono.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP. 344.

20. Odkładamy ná te Rewizyą listów spráwe o Szołtysiéch Pánów Duchownych / ieśli są powinni służyć woyne albo nie.

WYBRANCY.

Wybráńcy ze wszytkich dóbr Królewskich ná woynę wybráni być máią. Arti:

O WYBRANCACH WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO.

Zyg. III. w Krák. 1595. folio 4.

21. Gdy pod ten czás niebespieczny należy ná tym Rzeczypo: áby co nawiecéy piechoty być mogło do woyská sposobiono: pozwalamy / áby ze wszytkich Dźierżaw / Leśnictw / y dóbr nászych / iáko w Koronie ták y w W. X. L. wybráńcy y strzelcy tymże porządkiem y sposobem wybiérani y ná służbe woienną wypráwowáni byli / y tám do woyská / obiacáni y prowádzeni / gdźieby się potrzebá y niebespieczeństwo pokazało: to iest / ze dwudźiestu włók / ieden / á dźiewięć naście zá tego iednego wszytkie onera odpráwować máią / ták áby nic nie vbyło dochodów kożdego Stárosty y Dźierżawcy. Wárunąc tym to wybráńcom práwá y wolności Constitucyámi dawnémi nádáne.

A ieśliby

A ieśliby Stárostá W. X. L. Dźierżawcá/ábo Leśniczy wybránców zá listy náśćmi bronił Hetmánowi ábo Rotmistrzowi wybiéránia/y wyprawić ich nie dopuścił/o to pozwány od Jnstigatorá zá delácyą Rotmistrzá zá dworem náśym będźie odpowiádáć powinien: & pœnam de negligen: Capitaneorum in executione facienda opiśáną/ to ieśt sto grzywien przepáść.

Opátruiąc y to/ áby od Rotmistrzów ktorzy ie wybiérać będą/ták w placéy iáko y wwyćiągániu poddánych náśych ná okupy/ ábo sámych wybránców ná rzeczy nieśłuśné wkrzywdzeni nie byli: wśákże zwroćiwśy sie pod zwierzchnośćią y posłuśeństwem Stárośty swégo bydź máią/ nie podlegáiąc podatkóm żadnym nád swoie przywileie.

Tákże y Tátárowie W. X. Lit: ná te woyne iáko przy pospolitem ruśeniu z Hetmánem náśym W. X. L. ruśyć sie máią y będą powinni/ tákże y ći co máietnośći v nich pokupili.

MIASTA.

Mieszánie, ktorzy dobrá ziemskié trzymáią, woynę służyć máią.

Ciues bona terrestria posidentes, militent.

22. GDyż Kupcy y Mieszánie pospolićie są szcześliwśy ku dostániu przez dowćip bogactw: ktorych gdy dośyć máią/ zwykli ku máietnośćiam Mieszkim przyleczáć ziemskié: á potym zwykli otrzymawáć wolnośći od woyny: áby iáko czynnośćią dobr dostawáią/ ták też y wietśéy wolnośći w nich/ niż śláchtá/ vżywáć chcą. Ktorému ich o sobie strániu ácz przygány nie dáiemy: wśákże iż to w rzeczy pospolitéy ieśt przyczyną y práwie mátką rostérków y złych przykładów: ponieważ iż śláchecką krwią Rzeczpospolitą y pokóy w ziemi bywa bronion/ zá ktorym pokoiem fortunni Mieszánie máietnośći ziemskie posiadáiąc/ y Szláchecką żywność sobie przywłaszczáiąc/ á przedśie od służb pospolitych swą około siebie/ iáko to pospolićie bywa czynnośćią wymuią sie. A ták z Prełaty/ z Rádámi/ z Pány/ y z Posły ziemskimi zá przystoynąśiny bydź osądźili: áby Mieszánie máiąc dobrá dźiedźiczné ziemskié obowiązáné od służb Woiennych nie byli wyięci/ áni wolni od woiennéy wyprawy/ ileкroć będźie vstáwiona: á Listy Krolá Jego M. czyniące wolné od tákowéy służby woiennéy dáné/ ábo ktoreby ieszcze dáné bydź mogły/ niemáią mieć mieyscá: iáko śćgo ieśt śćerzéy vstáwiono.

Alex. w R. ś. 1505. Ła. 118 HL. 46. B/ 83. HP 302.

CVm mercatores, negociatores, & Ciuitatum incolæ, fortunatiores sunt communiter, ad opes per industriam assequēdas: quibus aucti, bonis ciuilibus bona etiam Terrestria accumulantes, cōsueuerunt à bello absolutiones obtinere: vt quemadmodum per industriam bona assequuntur: sic etiam libertate maiore in eis, quàm Nobilitas, potirentur. Quod etsi priuata suæ rei domesticæ cura, faciant cōmendabiliter: tamen quia istud in Repub. abusuum & dissensionum parens esset: quādoquidem Nobilitate sanguinis profusione Rempub: & terrestrem tranquillitatem tutante, fortunati Ciues fortunas terrestres occuparent, & Nobilium victum vsurparent: & nihilominus ab oneribus publicis, per industriam (vt fit) se eximerent: Non indignum ergo, cum Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & terrarum Nunciis cēsuimus: quòd ciues, habentes bona hæreditaria, terrestria, ad expeditionem bellicam obligata, nō sint exempti & liberi, ab eadem bellica expeditione: quoties fuerit instituta. literęque Maiestatis Regiæ, absolutoriæ ab huiusmodi expeditione datæ, vel dādæ locum non habeant. aliās, prout in Priuilegio Alberti Regis, fratris nostri, suprascripsimus latiùs esse constitutum.

Pátrz lib. 8 parte 2. Tit. 1. le. 2. v. stáwiamy.

Omnes ex Ciuitatibus & Oppidis, bellicam expeditionem facere tenentur.

23. ITem omnes Ciuitates Regales & Spirituales Ecclesiarum debent cum Dominis pedites expedire in tanto numero, ad quem taxati fuerint, & quod quilibet peditum habeat balistam vel bombardam ac gladium: item galeam, chirotecas aliās rękáwice/ Scutum & Pectorale alias Płáchownice.

HL. 19. B/ 36. lege Sed fratres indicuiśos.

De iisdem.

Sigis. & Proce. Petr. 1544. HL. 20. B/38.

IN omnibus Ciuitatibus & Oppidis, in quibus exercetur mercatura, & emporia sunt, ne Factoribus quidem mercatorum exceptis, quos vulgò Legerones vocant, neque inquilinis, qui modò facultates aliquas habeant: quisquis bona habuerit, quę mille Floren: æstimari possunt, teneatur vnum armatum equitem expedire.

Cuius verò bona, siue merces, quingentorum Floren: æstimationem non excedant: is peditem armatum expediet, contra vim hanc maiorem.

Qui verò ex ciuibus & mercatoribus minus habebunt: eorum facultates, in Ciuitatibus & Oppidis, simul taxabuntur, & coniungentur. ita vt ex mille Floren: bonus eques: ex iis verò quæ fuerint quingentorum, pedester expediatur.

Quod vt ita fiat, prouidebunt Consules: Consulibus superintendent ii, qui erũt à Maiestate Regia constituti. quales sunt, Palatinus, Castellanus, & Regni exercituum Campiductor: quando erit ordinandus exercitus.

Porrò iis, quos Spirituales expedierint, Capitanei Spiritualium superintendent. ita tamen, quòd Regni exercituum Campiductoris præceptis, more aliorum Centurionum, pareant.

Quod ita intelligendum est: vt qui habent bona mobilia, siue immobilia, quæ pluris quàm 100. Florenis possent æstimari, neque tamen quingentorum, aut mille Floren: valorem explere queant, ii cõiungantur ad expeditionem peditum & equitum, qui verò in Ciuitatibus & Oppidis, non habent bona mobilia & immobilia, quę centum Floren: æstimentur: ii obstricti sunt, è numero suo quindecimum quenque bene armatum expedire.

Ciuitates quæ habent nudum censum redituum prætorii, eæ similiter ex 1000. Florenis reditus, decem equites: ex quingentis, quinq; bene armatos expediant.

KMIECIE.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL. 21/39.

24. KMethones S. M. Regiæ, & dominorum, tàm Spiritualium, quàm Secularium, vigesimum ex numero suo expedire tenebuntur: exceptis hortulanis.

PIESZY.

Pießy lud ná woynę wedle liczby łanów ma bydź wypráwiony.

Stephan w Wár. 1578. fol. 193.

25. Opátruiąc to/ ábyśmy w Koronie y Pánstwách nászych dostátek pießych ludźi dla potrzeb woiennych mieli/ vchwałą Séymu tego/ Pießé/ ták z Miast/ z Państeczek/ ták y Wśi nászych Królewskich/ ták ichkolwiek wedle słußnéy liczby łanów/ żeby to było bez ćiężkośći wielkiéy/ wypráwiáć roskażemy. A dla wiáry y pewnośći tego wßystkiégo/ Pieczeć nászá Koronna iest do tego listu przyćiśnіona.

ZYDZI.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL 21/39.

26. IVdæi vltra hanc pecuniam, quam quotannis S. M. Regiæ pendunt, certa millia floren: numĕri & monetæ Regni Poloniæ, pro defensione, in singulos annos numerare tenebuntur. Ipsi denique Iudæi, si quando hæc valida expeditio fieret, ad eundem modum, vt mercatores Christiani, iuxta bonorum suorum æstimationem, expedire milites erunt obligati.

O EXEMPTACH OD WOYNY.

Zygmunt w Byd. 1520. fol. 25. HL. 14/25. HP. 563.

Chorzy wolni od woyny.

27. Tęż vstáwiamy: iż ná tychże Séymiech

Qui à bello liberi sunt.

ITem Statuimus: quod in eisdem Conuentibus

Séymiéch powiátowych będźie wolno tym że Káſtelanóm niemocné/ ktoſzy ná woyne niemogą iáchać/ z kilkiem Szláchćiców ogląbać/ y oné nam y potomkóm náſzym opowiedźieć: á potym przed námi y potomki náſzymi imieniem tego chorégo świádkowie cztérzey ſłáchćicy godni będą miánowáni: ktoſzy cztérzey świádkowie ábo ini wybráni ſłáchćici przyſiągą máią ná prawdźiwą chorobę/ z onym chorym gdy ozdrowieie. Ale ieſli ten chory ze cztérzmi świádki nie przyſiężę ná prawdźiwą chorobę: tedy tákowégo niemocnégo máietność vproſzoná ma wedle dárowánia náſzégo ábo poddánych náſzych koniec ſwóy wźiąć: y przedśie iednák tákowy chory ma ſłużyć woienną wyprawę.

uentibus particularibus, licebit eiſdem Caſtellan: ægrotos ad bellum proficiſci non valentes, cum aliquibus Nobilibus reuidere: & tandem nobis, & ſucceſſoribus noſtris deferre: ac deinde coram nobis, & Succeſſoribus noſtris, nomine talis ægroti, teſtes quatuor Nobiles idonei nominabuntur. Qui teſtes quatuor, vel alii electi Nobiles teſtes nominandi, iurare debent ſuper vera infirmitate, cum eodem ægroto cõualeſcente. Sed ſi ipſe infirmus cum quatuor teſtibus non iurauerit, ſuper vera infirmitate, extunc talis ægroti bona impetrata; debent ſecũdum donationem noſtram, vel Succeſſorum noſtrorum, ſuum effectum ſortiri, & nihilominus talis ægrotus expeditionẽ debitam faciet bellicam.

Stárè, chorè, y ná ſłużbie Rzeczypoſpo: będącè od wóyny wolnè czynić.

27. Będźiemy ſie nápotym tego ſtrzédz: ábyſmy ták my iáko potomkowie náſzy tego/ ktoryby ná ſłużbę woienną z práwá był powinien/ od woiennéy wypráwy wolnégo y wyiętego nie czynili/ okrom tych ktoſzy chorują/ álbo zſtárzeli ſie/ álbo ná potrzebie Rzeczypoſpolitéy ſą: y podſtároſćie tych mieyſc/ gdźie ſą Sądy ná Zamkách ná gránicách Króleſtwá leżących.

Qui à bello liberi ſint.

CAuebimus deinceps nos, & poſteri noſtri: ne aliquem, qui ad obeundum ſeruitium bellicum, de iure eſſet obligatus, ab expeditione bellica generali liberum & exemptum faciamus: præter ægrotantes, ſenio confectos, & in neceſſitate Reipub: exiſtentes, & præter ViceCapitaneos illorum locorum vbi ſunt iudicia: & in limitibus Regni arcibus præſidentes. Zyg. w Pio 1538. B. 4. HL 14/25. HP 563.

Podobna.

28. O wyſwobodzeniu ludźi od woyny/ wedle ſtárégo zwyczáiu y práwá poſpolitégo záchowamy ſie.

Similis.

DE liberandis hominibus à bello, iuxta veterem conſuetudinem & cõmune ius, nos conſeruabimus. Zyg. Aug. w Piotrko. 1550.

O WOZIECH.

Przy koždym woźie ma być pieſży ieden.

29. ITem quilibet in bello, circa vnumquenque ſuorum currum, demptis aurigis, vnum peditem habeat: ſimiliter armatum, cum gladio, baliſta, vel pixide manuali. HL 19. B/36

Woiennègo wozu, gdźieby iákiéy oſobnéy zmiánki w przywileiu królewſkim nie było, to prawu królewſkiému zoſtáwiano:

Pátrz wyżſzéy folio 102. lege 2. Chcąc ſtážić/ &c.

Currus bellici.

30. POd czáſem expedicyiéy Tureckiéy/ currus bellici z końmi/ y pieniądze od maſt przy woźiéch wyćiągnione/ y żywność/ ktoryby Rotmiſtrz który przedał/ oſobóm conditionis cuiuſcunque od ktoſzych co ieſt wźięto/ áby Rotmiſtrze ći co wźieli wrócili/ po ſeymie zá niedźiel oſm/ ſub pœna centum marcarum, toties quoties: o ktorą citati Zyg. III. w Krak. 1591. folio 16.

ná Trybunale fori sui rok peremptoriè mieć máią / z témi / od kogo hoc in passu vkrzywdzeni sie beda czuć. Tóż sie ma rozumieć o Wielkim X. Litewskim.

O CIĄGNIENIV NA WOYNĘ.

Tytuł III.

Profectio in bellum, quo ordine fieri debeat.

Siele. Proc. Petr. 1544. Bl. 21. B/39

1. PRofectio autem ad bellum fieri debet, iuxta veterem ordinem & consuetudinem, in statutis descriptum: citra damnum hominum, siue spiritualium, siue secularium: vt soluantur omnia, secundùm priuilegia, & constitutiones Regis Iagellonis. Qui ordo vt in profectione, & solutione seruetur: Castellanus districtus illius diligenter prouidebit: iuxta statutum, cuius executio fieri debet, in omnibus. Práwo.

HETMAN.

Przysięgá Hetmáńska czásu Interregni, który woysko koronnè ma pod swą mocą w Koronie.

Rády Koronné w Wárszáwie 1587.

2. EGO N iuro: Quia exercitui mihi tradito fideliter præro, & operà illius tantùm ad reprimendas inuasiones inimicorum extraneorum hostiles vtar, fines regni tutos pro viribus præstabo: dignitatem & securitatem Reipublicæ quantum potero defendam: & si (quod Deus auertat) Regnum seditio inuaserit, nulli parti adhærebo. Tempora verò de bonis, in finibus militum & meipsum continebo. Damna incolis Russiæ, Podoliæ, Volhiniæ, nulla inferam, & ne à mjlitibus meis inferantur, omni ratione prouidebo. Pensiones verò tam ab ecclesiasticis quàm ab aliis personis quibusuis nullas omninò exigam, & ne milites mei exigant, efficiam. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Crux.

Deputatów z Rycérstwá do Rády woiennéy.

Zyg III. w War. 1590. folio 7.

JA N. przysięgam: Że w tym wszytkim co stany wszytkie koronné y Wiel: Kśie: Litew. vchwala pospolita ná mie na seymie bliską przeszłym Warszáwskim włożyli / wedle opisania szérszego w téyże vchwale wyrázonégo / tak we wszytkim iáko w czesći wiernie y státecznie záchowáć sie bede: y Naiasnieyszému Królowi y Pánu / Pánu N. z łaski Bożéy Królowi Polskiému / y Wielkiému Kśiążęciu Litewskiému / z drugimi Collegámi mémi / o obronę / y wszytkich rzeczach inych do woyny Tureckiéy / także bespieczeństwá Koronnégo należących / wiernie y státecznie rádzić / y táiemnice chowáć bede: nikomu ani pismem / ani vstnie / ani przez żadné podobieństwo ich nie obiáwiáć: y tak sie w nich záchowam / iáko dálszá powinność mnie zlécona y práwo pospolité potrzebować będzie. Ták mi Boże pomoż.

Hetmánem przed láty Król bywały sam woysku micyscá vpátrował.

Pátrz wysséy folio 693. leg: 13. Factura est etiam.

O Hetmáńskiéy władzy. Pátrz niżéy w księgách śiódmych w części piątéy.

lege 11. Ziemiá Inflantcka / &c.

ROTMISTRZE Y PORVCZNICY.

Królowi zá rádą Hetmáńską wolno podáć Rotmiſtrzá godnégo.

De præfecto militum, in locum Palat. ſufficiendo.

3. AD petitionem, de præfectis militum, ex Palatinatibus deligendis, ita cum Senatoribus noſtris conſtituimus: vt ſicubi in Palatinatu repertus fuerit ad præfecturam obeundam idoneus, & exercitatus: illamque in ſe aſſumere vellet: non alteri niſi ei committatur comitiua Palatinatus illius. Cæterum, ſi non fuerit repertus idoneus, vel ſuſcipere præfecturæ onus noluerit: licebit nobis, cum Conſilio Capitanei generalis exercituum regni noſtri, alium quempiam idoneum comitiuæ illius Palatinatus præficere: pecunia tamen, in illo Palatinatu contributa, militibus etiam illius Palatinatus, qui ſeruire voluerint, pro aliis erit eroganda. *Sigis. Crac. 1540. HL23 B/43.*

O inſzych rzeczách Rotmiſtrzóm y Porucznikom należącym, maſz Wiecéy w Poborze Królá Zygmuntá Piérwſzego, wyſſzey fol: 333. ver: vltimo. Téż.

OKAZOWANIE ALBO LVSTRATIO.

Roku 1545. *Zá Królá Zygmuntá Piérwſzègo.*

4. LVſtratio omnium ordinum, ſpiritualium & ſecularium, Ciuium & Colonorum, ad profectionem expeditionis bellicæ, fieri debet in vniuerſo Regno vno die: hoc eſt, pro feſto Sancti Adalberti, anni proximè inſequentis 1545. Interea autem debent ſeſe parare. Quomodo autem, & coram quibus, hæc luſtratio fieri debeat: tum in Palatinatibus, an in terris ſiue diſtrictibus: in proximis Comitiis, de conſenſu omnium ordinum ſtatuetur. HL14/26.

Quòd ſi luſtratio hæc, poſt expletionem rerum omnium ad eam pertinentium, effectum ſuum erit ſortita: nihilominus alia vice conſtituenda non erit: niſi ex Comitiorum decreto.

Spiritualis ſi ſe in luſtratione non ſtiterit.

5. QVando luſtratio hæc effectum ſortietur, ad diem ſupraſcriptum, quiſq; ordo, tàm is qui per ſe, quàm is qui per alios expeditionem facere tenetur, exhibere ſe debet: iuxta facultates ſuas, & modum ſupraſcriptum. Quòd ſi quis Spiritualium non fecerit: pœna in eum decernetur, quæ fuerit in Synodo conſtituta: quæ cum exacta ab aliquo fuerit: in vtilitatem Reip· cedere debebit. Si verò Secularis is fuerit: ea pœna afficietur, quæ in Comitiis proximè futuris erit conſtituta. Quòd ipſum de Ciuitatibus, & earum expeditione, ſimiliter de expeditione Colonorum, iutelligi volumus. HL. támże.

Roku 1562. *zá Królá Auguſtá.*

6. CO ſie tyesze okázowánia w Powiećiéch / żeby ná dźień pewny poſtánowiono było: áby ſie wiedźieć mogło / iáko kto z Rycerſkiégo ſtanu wedle powinności ſwoiéy ſłáchetckiéy ieſt gotów ku ſłużbie Rzeczypoſpo: á ku obronie oyczyzny ſwoiéy Skłániáiąc ſie ku prośbie Poſłów Ziemſkich / roſkázuiemy: áby to okázowánié we wßytkich Woiewodztwách ná dźień S. Woyćiechá Roku 1564. było: á tám iżby Woiewodowie / Káſtelani / y inni Dignitarze wßyſcy okázować ſie też byli powinni / ſub pœna in ſtatuto expreſſa de expeditione generali. A Woiewodowie mieyſcá do okázowánia táćiégo w głównych mieśćiách wywołáć á oznáczyć pod táką winą bedą powinni. w Piotrko. HP 574.

Roku 1563. *zá tegóż Królá Auguſtá.*

7. GDyż przez pilné ſpráwy ſeymowé / któré ſie ták długo prowádźiły / á Pánowie Woiewodowie y ſłáchty wiele zábáwić ſie tu musieli / okázowánié dóydź ná czás názná w Wárßá. HP 575.

czony nie mogło: przeto zá zwoleniem seymowym odkładamy ie ná swieto świętego Máciesá Apostołá bliſko przyſłe: tego dokładaiąc/ áby iuż tám ták ſie káżdy okazáć był powinien: iáko woyne pospolitą ieſt powinien służyć. A iuż mieyſcá Woiewodztwom ku tákowemu okazowániu ſkładamy.

Woiewodztwu Krákowſkiemu/ v Krákowá przed Kázimierzem.
Poznánſkiemu/ v Poznániá.
Sándomirſkiemu/ v Pokrzywnice.
Káliſkiemu/ v Pyzdr.
Sirádzkiemu/ v Sieradzá y Ziemie Wielunſkiey.
Láńczyckiemu/ v Láńczyce.
Brzeſkiemu/ v Brześcia.
Inowłodzkáwſkiemu/ v Inowłodzkáwiá.
Ziemi Dobrzyńſkiey/ v Lipná.

Ziemiam Ruſkim. Lwowſkiey/ v Glinian z Woiewodą.
Przemyſlſkiey/ v Medyki
Sánockiey/ v Sanoká.
Chełmſkiey/ v Chełmá. z Káſtelanem.
Hálickiey/
Trebowelſkiey/ v Háliczá.
Kołomyſkiey.

Woiewodztwu Podolſkiemu/ v Báliná.
Lubelſkiemu/ v Lubliniá nád Byſtrzycą.
Belzkiemu/ v Belzá.
Płockiemu/ v Racżążá.
Mázowieckiemu/ ná trzech mieyſcách/ gdźie ſądy swé nowé mieli.
Ráwſkiemu/ v Szochácżowá.

Okázowánia wárunek zá tegóż Krółá Auguſtá tegóż Roku 1563.

Támże w Wárſz. HP. támże.

8. TO naprzód opátruiąc: áby żadnych krzywd/ żadnych ßkód nikomu/ ták Duchownéj iáko świeckiéj ſtanu czynić nikt nie śmiał: ták oſobam/ iáko ſługam y poddánym ich: ták ná mieyſcu/ iáko w ciągnieniu ná mieyſce/ y w ciągnieniu od mieyſcá ku okázowániu náznáczonego. A ktoby ſie tey ważył/ żeby krzywdę álbo ßkodę komu vczynił: tedy ten pozwány do Stárośty/ ſine vlla dilatione in primo tanquã in peremptorio termino ma to zápłácić/ wedle oßácowánia ſtrony obrażonéy/ medio iuramento: á reus poterit etiam iuramento euadere, quòd neq; per ſe neq; per ſeruum ſuum tego nie vczynił.

A iż ná tákowé zíáchánia ludźi ſie wiele zwieśdź musi różnych myśli/ álbo też zánieprzyiáźnieni ábo zwaśnieni/ by ſnadź ku tákim roſtérkom álbo zwádom nie przyſzło: przeto ieſt potrzebá pokóy pospolity w tym oſtrzedz.

Jeſliby tedy kto kogo w ciągnieniu do mieyſcá náznáczonego dwie Niedźieli przed tym/ ábo názad do domu odciągáiąc we dwie Niedźieli po Okázowániu nágábał: táki przez Woiewodę ábo Káſtelany z Vrzędniki ziemſkiemi przy Okázowániu/ gdy nan do wód ſłuſżny dwu ſłáchćiców poczćiwych zeznány będźie/ poiman bydź ma/ y w więźieniu dwie Niedźieli trzyman: á vchoway Boże/ żeby kto kogo ábo w ciągnieniu ábo ná mieyscu ábo w odciągnieniu zábił infra præſcriptum tempus: tákowy ma bydź przez Woiewodę y Káſtelaná poimány y ſądzony od Woiewody/ gdy Woiewodá będźie: ábo od Káſtelaná z Vrzędniki ziemſkiemi: ná co ſcrutinium doſtáteczne ma bydź/ ſicut in recenti crimine. y ná gárdle ſkaran: A ieſliby ziáchał boiąc ſie káźni/ tedy ma bydź proſcriptus y bannitus de Regno Dominiisque nobis ſubiectis: ac bona eius debent cõfiſcari ad inſtigationem propinquorum, wedle ſtátutu Anni 1507. *pátrz fol. 512. lege 7.

A ieſliby kto ránił/ ma bydź poiman/ y tákże ſądzon zá ſłuſznym ſcrutinium, y do wieże wſádzon: á ták Rok ſiedźiec ná dnie w Stárośtwie bliżſzym okázowánia/ y z wieźienia nie wychodząc zá Ráne partilæſę dáć ſto grzywien. A to Woiewodá ábo Káſtelan *Acz w uſtáwách.*

lan káżdy ma exequować y Stárostá/ gdy mu winowácicc oddan będźie/ sub pœna centum Marcarum parti læsę succumbenda. A to wßystko co sie postánowiło / ná ten ieden raz Okázowánia tylko ściągáć sie ma/ ad hunc solum actum pro hac vice.

Od okázowánia pro hac vice tantum máią być wolni Dworzánie y słudzy dworscy náßy: ktorzy ná ten czás przy nas osobámi swémi będą. A tákież też Zołnierze: ktorzy nam zá pieniądze náße Zołniérską służą/ ábo ná ten czás służyć będą. Tákże y Rewizorowie / ktoreśmy ku rewidowániu dobr naßych deputowáli. A wßákże tákowi wßyscy będą sie winni potym rázem iednego dniá okázáć w powieciech swych / po rozpuszczeniu Zołnierzów w ßeść Niedźiél: od sądów też wßeláких Zołnierze tákowi wolni będą/ áż do przyßłego wálnego Séymu: oprocz tych/ ktorzy ku zapisóm spráwy iákie máią/ ábo miec będą. A ták ku lepßému tego wßytkiego świádectwu/ Pieczec náße przyciśnąćesmy kazáli. Dan w Wárßáwie ná Séymie wálnym Koronnym pierwßego dniá Kwietniá: Roku Bożego/ Tysiącnego/ pięćset nego/ ßeśćdźieśiątego czwartego. Pánowánia náßego Trzydźieśtego piątego.

wyd. fol. 705. leg. 7. Gdyż.

Okázowánie.

9. GDy sie iuż ták prędko teraz okázowánie/ wedle Wárßáwskiey Constitucíey y Recessu Parcowskiego zwieść niemoże. Tedy ie vchwałą Séymu tego z tym wárunkiem/ porządkiem y wßytką spráwą / iáko iest w Wárßáwskiey Constitucíey opisano / odkładamy/ ná blisko przyßłe świeto Narodzenia Pánny Márii, od ktorego okázowánia będą wolni pro hac vice tantum Dworzánie y słudzy náßy Dworscy / Zołnierze/ y wßyscy ktorzy iedno z námi ku potrzebie náßey poiądą. A wßákże tym sposobem/ áby ci wßyscy/ byli sie winni potym rázem iednego dniá okázáć/ w Powieciech swoich/ po rozpuszczeniu Zołnierzów w ßeść niedźiel. Od sądów też wßeláких zołnierze tákowi wolni będą/ áż do przyßłego wálnego Séymu/ oprocz tych ktorzy z námi ku potrzebie náßey poiądą. Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Con. 58.

Okázowánie zá Krolá Iego M. Zygmutá III. być miáło.

10. ZA prośbą Woiewództw/ Krákow: Leczyckiego/ Rawskiego Posłów pozwalamy obwátelóm Woiewództw tych/ ktorzy w woyne służyć wedle práwá winni/ okázowánia ná dzień przyßły ś. Michálá káżdemu Woiewództwu. Zyg. III. w Wárßá. 1596. fo. 12.

Krákowskiemu/ w Krákowie przed Káźimiérzem.
Leczyckiemu/ przed Leczycą.
Rawskiemu/ pod Sochácżowem.

Z tym dokładem: Aby tám żadné Consultácie áni tumulty nie były/ pod wárunkiem pokoiu y rządow/ Constitucíey Anni 1593. opisánéy / w cále we wßytkich punktćiech ony zostáwuiąc.

PISARZ POLNY.

Iuramentum Notarii exercitus. *Przysięgá Pisárzá polnego.*

EGo N. iuro: quia Sereniſsimo Domino Regi, & Regno Poloniæ, fideliter ſeruiam: omnia damna in exercitibus, & ſtipendiariis equitibus, & peditibus, ſuæ Maieſtati & Regno Poloniæ, imminentia, diligenter prouidebo, & cuſtodiam: omnes equos, tàm perdamnificatos, quàm ad ſtipendium ſeruitii conductos, & conducendos, veraciter conſcribam, & hæc omnia diligenter, & fideliter faciam: nec eadem negligam, vel omittam, cauſa timoris, odii, amoris, fauoris, vel lucri, vel damnorum gratia: ſed omnia damna Maieſtatis Regiæ & Regni, diligenter cuſtodiam: & ea Maieſtati Regiæ, vel domino Capitaneo exercituum Regni, fideliter reuelabo. Sic me Deus adiuuet, & S. Chriſti Crux. HL 138. B/ 248.

POPIS.

Stárostá z Káśtelanem popiśáć wśytkie śłużebnè, y áby rządna wyprá-wá byłá doglądáć máią.

Capitaneus cum Castellano singulos, quàm decenter seruiant conscribent.

HL19.B/36. 11. ITem quilibet Capitaneus, cum Castellano, adhuc in terra conspicere terrigenas pauperes, & illis iniungere debent: vt quilibet decenter seruiat: singulosque, quàm decenter seruiant, conscribere in Regestro tenebuntur. Conspectio verò dominorum, & inter Nobilitatem maiorum, Regiæ Maiestati reseruentur. Et Capitaneus, cum aliis ad hoc deputatis, arbitrentur: qui non sufficient ad bellum. vt scilicet duo aut tres, vnum satis idoneum, & sufficienter ab omnibus rebus & armis instructum, expediant.

A tego strzéc máią áby pożyczánych rzeczy śłużebni nie vżywáli.

Nemo res in bello necessarias commodatò accipiat.

HL 20/36. 12. ITem, hoc quoque diligenter prouideatur: vt nullus alter alteri arma, aut equos, eo tempore commodet, quando ad ordinem acies debet se ostendere. In fraudem enim seruitii publici, id cessurum existimabimus.

MIEYSCE Y CZAS ZIECHANIA.

Cżáśu náznáczonègo káżdy śtáwić śie winien pod gárdłem y vtrátą máiętnośći.

Die bello præscripto quisque se sistat.

HL 20. B/37. 13. ITem, quilibet compareat in loco, die constituto: sub amissione bonorum, & colli: omnemque militarem disciplinam obseruet.

Stáwić śie káżdy ma we cztéry niedźiele ná mieyśce ośtátnimi wićiámi oznáczonè.

Maß Wyßßey folio 696. leg: 21. Quicunq; ad expeditionem.

CHORĄGIEW.

Chorągiew ośoblivą máią mieć co przy woyśku śą á nievoiuią.

Speciale banderium eorũ, qui propriis personis nõ vadunt, esse debet.

HL 20/37. 14. ITem, Regia Maiestas hoc etiam in consideratione habeat: ne homines possessionati, & obligati, ad seruitium in stipendium reciperentur: nisi fortè sufficienter seruitium terrestre implerent: illudque in alio banderio, quàm sit stipendiariorum, collocarent.

Item, sit speciale banderium, & specialis acies eorum: qui in propriis personis nõ vadunt ad bellum, sicut sunt, viduæ, Præsbyteri, & infirmi, ne per hoc fraus aliqua commitatur.

Otymże.

Similis.

HL21B/40 15. PRoprium præterea vexillum eorum esse debebit, qui ipsi personaliter ad bellum nõn proficiscentur, cuius generis sunt Sacerdotes, viduæ, minorennes, infirmi, ne fraus in Repub. admittatur.

Chorąży y chorągiew Ziemie Brácłáwśkiéy.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 109. B. 16. TEyże Ziemi Brácłáwśkiéy/ Chorążego powinni dáć bedźiemy y Chorągiew. Zołnierz

Zołniérz káżdy powinien ſie ſtáwić pod ſwą chorągwią.

17. PRáwá Rycérzkié nápominá-ią nas mieć pieczą / á żebyſmy około tego poſtánowili: iż niektórzyż náſzych Pánów/ ſłáchty/ y inych poddánych do obozu przećwko nieprzyiaćiołóm przyiechawſzy bez wſtydu máiąc towárzyſtwo ze wſzytkim Rycérztwem / przedśie pod żadnégo Chorągwią y roſkazániem Náſzégo woyſká nieśmieią ſie położyć/ nawiecéy ſnadź dla téy przyczyny: áby ſie dźial/y inéy bróni / tákże potrzeb woiennych/ábo ſtraży woyſká/y nocnégo czućia vwiárowáli: y áby obrony/ któréą inni znimi ná woynie będący y bráćia ich pod pewnémi chorągwiámi położeni wedle obyczáiu miedzy nimi vłożonéġ czynić y chować zwykli / zániecháli. A ták my rozumieiąc ſłkáradą bydź cześć / która ſie niezgadza z ſwym ćiáłem/ vſtáwiamy: áby kożdy Rycérzki człowiek / ták ſłáchćic ták proſtégo ſtanu pod pewną chorągwią poſtáwiony ſwym ſtaniem odpoczywał: áby gdy potrzebá y potkánie przyidźie z nieprzyiaćielmi/ vmiał mieyſce bráć pewné: y áby tym wiecéy pilnował dla obrony ſwéy chorągwie. Inácżéy ieſli tákowi wiecéy w kroleſtwie náſzym będą ználeźieni/ przez Podkomorzégo źiemie ábo powiátu / w którym mieſzkáią y woyne ſłużą / poimáni Nam niech będą oddáni: á konie ich temuż Podkomorzému zá winę y wyſtępek niech będą dáné.

Quilibet ſub certo vexillo erecto, cum ſua ſtatione conquieſcat.

IVs militare admonet: vt attendamus, & ſuper id conſtituamus: quòd quidam ex noſtris Baronibus, Nobilibus, cæteriſque ſubditis, cùm in caſtris contra hoſtes poſiti fuerint, omni abiecto robore, cum omni nobilium ſtrenuitate communicantes, ſub nullius vexillo, neq; alicuius ditione noſtri exercitus, ſe locare præſumant aliquando: ad hunc præſertim finem: vt machinarum, & propugnaculorum, cæterarumq; rerum bellicarum, aut ipſius exercitus cuſtodiam, vel vigiliam nocturnam euitarent: & defenſionem, quam cæteri cõmilitones, & fratres ipſorum, ſub certis vexillis locati, ſecundùm modum inter ipſos ordinatum, facere & ſeruare conſueuerunt, negligerent: Idcirco, quoniam turpis eſt pars, quæ ſuo non congruit vniuerſo, ſtatuimus: vt quilibet miles, aut ſimplex, ſub certo vexillo erecto, cum ſua ſtatione conquieſcat, vt ingruente neceſſitate belli, & dimicationis cum hoſtibus, ſciat caperelocum certum: magiſque animaduerteret, pro ſui vexilli defenſione. Alias volumus: quòd tales & huiuſmodi deſertores, ſi amplius in noſtro exercitu fuerint inuenti: per Succamerarium terræ, ſeu diſtrictus, in quo degunt & militant, capti, nobis ad pœnam præſentabuntur. Equi verò eorũ eidẽ Succamerario, pro ipſa culpa & delicto applicẽtur

Káż. wielki w Wiślicy 1347. La. 8. B. HL 24 / 44. HP 572.

KASTELAN.

Káſtelánſki vrząd w ćiągnieniu ná woynę.

Káſtelani, Powiátowi, powinni g ſłáchtą ſie ziáchać, y miedzy ſobą poſtánowić czás y mieyſce g którégoby ſie ruſzyć wſzyſcy mogli ná mieyſce wiciámi názná-czone. Maſs wyſſéy folio 695. lege 19. Vſtawiamy y ten porządek ić.

O tymże.

18. NIż zá iákimſi złym zwyczáiem ſłáchtá nieporządnie czáſu poſpolitéġ ruſzenia ćiągnelá / nie przeſtrzegáiąc ſtárodawnych vſtaw: przeto przy ſtárym ſtátućie ſtoiąc ſkázuiemy: áby Káſtelani Powiáty ſwé ná mieyſce przez wićí przez nas náznáczoné / ludźiom ſkody nie czyniąc wiedli. A tym władzą dáiemy karáć wyſtępné/

Caſtellanorum officia in bello.

QVodam abuſu frequentatũ eſt: quòd Nobilitas ſine ordine ad bellũ, dum generalis expeditio moueretur, tranſibat, Conſtitutionem vetuſtam nõ obſeruando. Decernimus itaque, ſtatuto veteri innitentes: vt Caſtellani diſtrictus ſuos, ad locum in Reſtibus per nos deſignatum, ſine hominum iniuria & incommodo ducant. Qui-

Zyg. w By. 1510. fol. 9. HL 36. B/ 65. HP 185.

pné / y ktorzy vpomnie ßkody ludźiom czynią / nie chowáiąc postánowienia w kupowániu żywnośći.

A ieśliby Káßtelanowie vrzędu swego wypełniáć zániedbáli / áni w ćiągnieniu ßkód nie zábraniáli: tedy będą powinni ßkody zapłácić tym / ktorzy ie ćierpią: ieśliby nam winnych nie wydáli: á nam záśie zá swé niedbálstwo cztérnaśćie grzywien przepádną.

Woiewodowie lepak z Káßtelany będą ßykowáć Powiáty: y ku wiedźieniu Káßtelanóm oné rozdźielą y pouczą / á zwłaszcza w Wielkiéy Polsce: gdźie nic tákowégo przed tym nie znayduie sie bydź postánowiono.

A gdy Káßtelan będźie sie rußał ná woyne: áby z nim wßyscy ćiągneli / ma Káßtelan swemu woysku mieysce náznáczyć: y ná mieyscu ku téy spráwie ßłußnym namiót swóy rozbić: y cztérzy dni ná onym mieyscu zmießkáć: á potym ćiągnąc przez ludzkiéy krzywdy / wßytkié żywności iáko státutem iest obwárowano płácić.

A gdy ná mieysce ná Wićiách náznáczoné przyćiągnie / tám Woiewodźie swemu Powiát / ktory wiódł odda.

Quibus quidem auctoritatem damus: eos puniendi, qui temerariè exceſſus facerent, & damna hominibus inferrent, ordinationes in victu comparando non obſeruantes.

Quòd ſi Caſtellani officium ſuum in hoc neglexerint exequi: & in profectione, damna non prohibuerint: tunc tenebũtur damna paſſis ſoluere: ſi reos nobis non detulerint: & nobis, pro pœna negligentiæ, quatuordecem marcas ſoluent.

Palatini verò, cum Caſtellanis ordinabunt diſtrictus: & Caſtellanis eos ducendos diuident, & deputabunt: præſertim in maiori Polonia: vbi nihil hoc modo antè ordinatum fuiſſe reperitur.

Dum verò Caſtellanus, cum diſtrictu ſuo mouere ſe voluerit ad bellum: vt vnà omnes pergant; debet Caſtellanus ſuo exercitui locum deputare: & in loco cõpetenti, tentorium ſuum extendere: & quatuor diebus, in eodem loco demorari: & tandem progredi, ſine hominum iniuria, victualia quæ vis, vt ſtatuto cautum eſt, ſoluendo.

Et cùm ad locum, in Reſtibus deſignatum, venerit: Palatino ſuo cùm diſtrictum, quem duxit, conſignabit.

O tymże.

Similis.

Zyg. w By. 1520. fo. 25. HL 36. B/ 66. HP 185.

19. Szláchtá z Powiátów z swemi Káßtelany ná mieysce pospolitéy woynie náznáczoné niech ćiągnie: á Káßtelan w ćiągnieniu spráwiedliwość z ßláchty czynić ma / tym ktorzy sie ná nié skárżą o ßkody y o krzywdy: á nie posłußné nam y potomkóm náßym będźie odnośić: co ieśli nie vczyni / sam ßkody płácić będźie.

A gdyby Káßtelan dla choroby álbo dla innéy przyczyny ćiągnąć nie mógł: tedy ná mieysce swé godnégo innégo ßláchćicá náznáczy / ku wypełnieniu przerzeczonych rzeczy.

ITaq; Nobiles diſtrictuum, cum ſuis Caſtellanis, ad locum generalis belli deſignatum procedant, & Caſtellanus, in profectione de Nobilitate conquerentibus, ſuper damnis & iniuriis iuſticiam faciat: inobedientes autem, nobis & ſucceſſoribus noſtris deferat. Quòd ſi deferre neglexerit: extunc damna paſſis perſoluet.

Si verò idem Caſtellanus, ægritudine, vel aliqua alia cauſa abſens fuerit: vel tranſire non poterit: extunc in locũ ſuũ, alium idoneum Nobilem deputabit, ad præmiſſa.

Káßtelani, piérwßy ná mieysce náznáczoné przyiáchać máią.

Caſtellani primi in locum cõgreſſui deſignatum conuenient.

Sigis. & Proce. Petr. 1544. HL. 21. B / 39.

20. CAſtellani diſtrictuum, primi proficiſcentur ad locum, qui in illo diſtrictu congreſſui erit præſcriptus, vt Nobilitas ad eos conueniat: quæ vnà cum ſuo Caſtellano, ad locum, qui vltimis Reſtiũ literis fuerit deſignatus, conuenire debebit. Ad quẽ locum vbi conuenerint, inſpiciendi ibidem erunt infirmi, & ſenes, iuxta ſtatutum Bidgoſtienſe.

O ZOŁNIERZACH. Tit: IIII.

O EXEMPTACH OD SĄDOW.

Zołniérze wyięći od Sądów zá Zygmuntá Auguſtá.

1. ZOłniérze/ Vrzędnicy/y ſłudzy wßyſcy/ ktoſzy ná potrzebę z námi do Litwy iádą/ mocą vchwały ſeymu ninieyßego/od ſądu y ſądzenia wßeláких ſądów y vrzędów wolne czynimy do bliſko przyßłego ſeymu Koronnego/oprócz tych ktoſzy przeſądzeni ſą/ álbo ku zapiſóm áktcie máią álbo mieć będą/y té też któ ſzy o mężobóyſtwá álbo zgwałcenia/álbo vśiłſtwá/álbo też o náiázdy do mowné y o gwałtowné wybićia/ſpozywáni ſą álbo będą: ktoſzy tákowi Zołniérze y Vrzędnicy/ y ſłudzy náßy/obyczáiem wyßßéy opiſánym wyſwobodzeni/ liſty/ świádectwá do ſądów y vrzędów z Káncellárycy náßéy mieć máią/ ktoré Káncellárya náßá dawáć im będźie powinna. Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. folio 77.

O tymże zá Stephaná. Articulo: ZOLNIERZE.

2. IŻ ná tym ſeymie około walki namowy oſtáły ſie/ ktemu dla wtarczek nieprzyiaćielſtich/ Rzeczpoſpo: bez ſłużebnych bydź nie może/ vchwalamy. Iż ſtrony exemptiy interim od ſądów záchowáni bydź máią Zołniérze/ wedle Conſtitucyiéy Piotrkowſkiéy Anni Milleſimi, Quingenteſimi, Sexageſimi ſeptimi. Tákże też y Vrzędnicy/ y ſłudzy náßy/y Voluntarij/ ktoſzyby przy nas/ álbo też bez nas/ ná poſłudze woiennéy byli. Stephan w Wár. 1578 Con. fo. 193

Exemptia Zołnierzów à Iudicijs,

3. IŻ popárćié téy woyny przećiw Moſkiewſkiemu/ odpráwowáné bydź nie może/ iedno przez ludźie Zołniérſkié/ których trudnoby doſtáć y wywieźdź ná ſłużbę Rzeczypoſpolitéy/ gdźieby vbeſpieczenia tákiégo od nas y Rzeczypoſpolitéy z ſtrony ſpraw ſwych ſądowych pod czás ſwéy niebytności nie mieli. Przeto Conſtitucyą ſeymu Wárßáwſkiégo Anni 1578. y Piotrkowſkiégo Anni 1567. áby Zołnierze/ Vrzędnicy/ y ſłudzy wßyſcy/ktoſzy nam przećiwko Moſkiewſkiému/ y innym nieprzyiaćiołóm Koronnym ſłużyli y ſłużyć będą/ od ſądów y ſądzenia wßeláких Vrzędów y ſądów/ ták vltimæ iáko y cuiuſuis alterius inſtantiæ, wolni byli/ vchwałą ninieyßégo ſeymu do dwunaśćie Niedźiél po rozpuſzczeniu woyſká proroguiemy. A iż w Conſtitucyiéy Piotrkowſkiéy Anni 1567. nie przypuſzczeni byli do tego vfolgowánia ći/ ktoſzy przeſądzeni ſą/ álbo ku zapiſóm Aktcye máią/ álbo mieć będą/ y ći też/ ktoſzy o mężobóyſtwá álbo o gwałcenié/ álbo vśiłſtwá/ álbo też o náiázdy domowé/y wybićia gwałtowné zpozywáni ſą/ álbo będą: tedy zábiégáiąc fortelóm ludzkim/ te Conſtitucyą deklárujemy/iż ći wßyſcy/ ktoſzyby ſámi tákowégo vczynku/ktorégo byli rei, álbo ktoſzy ku zapiſóm iáwnym nie zaſtárzałym/ á zaſtárzałé zapiſy rozumieią ſie od lat dźieśiąći/ po których mogłoby co inßégo intercedere, pozwáni byli/ći tákowi mogli bydź/y mogą/non obſtante abſentia Reipublicæ cauſa ſądzeni. A inßym ſpoſobem przećiwko któremukolwiek/ ktoſzyby ná potrzebie woiennéy był/ chociażby przyiaćiel álbo Prokurator iego adactus ſententia interlocutoria dáléy ſie wdał/ decretá ferowáné bydź nie miały áni máią. Małżonki też oſób tych/ ktoſzyby ná tákié y poſłudze byli/gdyż ſą ſub tutela maritorum, máią mieć tákowé dilácie. Ktoſzy to tákowi Zołniérze/y Vrzędnicy/y ſłudzy náßy/obyczáiem wyßßéy opiſánym wyſwobodzeni/ ktoſzy álbo ſámi/álbo małżonki ich/ſprawy ſądowé mieli álbo mieć będą/ liſty y świádectwá z Káncellárycy náßéy mieć máią. Ktoré Káncellárya náßá dawáć im będźie powinná.

A ktoby otrzymał liſt tákowy/y onym ſie zaſłonił/á ná téy expedicyiéy nie był/ipſo facto ma amittere cauſam.

O tychże exemptiách zá Krolá Ie° M. Zygmuntá III. Articulo,

EXEMPTIAE OD SĄDOW.

Zyg. III. w Wár. 1591. fol. 16.

4. Iż wiele ludźi ták z służebnych żołniérzów/ iáko z Dworu náśśego/ tákże y volũtarii oboygá narodu: gotuiąc sie ná woyne Turecką/ otrzymawáli sobie w Káncelláriách náśśych exemptie: zá któremi śprawy ich/ ták w sądów Trybunálskich/ iáko też aliorũ minorum subsellıorum, według Constitucíiéy séymu prześłego suspendowáné były: którzy ácz służyć gotowi byli/ iednák iż zá niedośćiem woyny Tureckiéy/ niebacząc tego potrzeby/ niewyiéżdżáli z domów swych. Tedy autoritate conuentus præsentis, to wáruiemy: áby tákowym wśytkim pomienioné suśpensię nie były ku vpadkowi śpraw ich/ w żadnym sądźie y vrzędźie/ áni do żadnych probácíy: ieśliż kto ná téy expeditiíéy był ábo nie był/ gdyż woyná niedośłá: áby przyćiśkáni nie byli: ále simpliciter z onych suśpensíy do dálśych controuersíy y obron śpraw swoich przypuśczeni będą máią.

O tychże zá tegóż gdy do Szweciiéy wyiechał. Artic: EXEMPTY.

Tenże, tám że 1593. fo. 13.

5. WEdle dawnych práw Posłowie extra regnum od nas wysłáni/ tákże y ći wśyścy którzy známi poiádą/ Rády/ Dworzánie/ słudzy náśśy Dworścy/ y wśyścy śláchetcy ludźie zá vchwałą séymu tego/ y zá zezwoleniem wśech stanów/ wolni będą máią od pospolitégo ruśenia/ sądów wśeláких/ commissíy/ exceptis causis ad inscriptionem. Tákże y żołnierze którzy w służbie będą od pospolitégo ruśenia tylko.

Táż Constitucya iest reássumowána pod wtóry odiazd tegóż Królá Iego M. do Szweciiéy: O czym maß Constitucyą wyssśéy fol: 145. para.

Constytucyą/ ić.

ZOŁNIERZKIE PIENIĄDZE.

Ná woynę pieniądze Zołnierskié Zygmuntá piérwśego z Powiátów ták były posyłáné.

Zyg. w krá 1527. A 3. HL 23/ 42.

6. TErræ, Cracouiensis, Sandomirienśis, & Lublinensis, habebũt vnum Notarium, hominem industrium & fidum, per nos designandum: qui conductus publicis pecuniis, militibus mercenariis ad terras Russiæ pecuniam deferet: ac eam illis numerabit: secundùm regestra conscriptionis quæ apud se habebit.

Terræ verò Maioris Poloniæ, mittent pecuniam contributionũ suarum in Lanciciam: quam inde Notarius, per nos eligendus, perferet in Russiam: & soluet stipẽdia militibus illic militantibus: secundùm Reiestra conscriptionis, quæ illi ex vnoquoque Palatinatu mitti debent.

De terris autem Russiæ, Exactores portabunt pecuniam militibus: & eam illis numerabunt.

Aśsekurácya zapłáty śłużebnym zá Królá I. M. Zygmuntá III. Roku 1591.

folio 1.

7. Iż zá gwałtownémi potrzebámi które przez té wśytkie czásy ná Koronę te przypadáły/ przyszło nam różnych czásów/ y ná różné mieyscá ludźie służebné przymnożáć: záczym też w tákowym ogoleniu śkárbu Koronnégo/ y zá niedochodzeniem zupełnym Poborów y prowentów prześłych/ ná to náznáczonych/ do zádłużenia niemáłégo tym to służebnym przyszło: ták iż też dobrá náśśé przez cześć ich zá listem náśśym/ á przez niektóre zaś zá ich niezwykłémi á práwu pospolitému przećiwnémi confederáciámi śą occupowáné. Czego my iednák z wrodzoney dobroći náśśéy Królewśkiéy/ ná ten czás przed śie nie biorąc/ zá ráda PP. Rad Koronnych y Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo: tákże zá pozwoleniem Posłów źiemskich oboygá narodu/ mocą Séymu tego/ zá potáchowániem wedla służb ich służnym: ták tych którzy od Byczyny przyiáchawszy/ śą w Economiíéy náśśéy Sámborskiéy/ iáko y tych/ którzy ná te trwoge niebeśpieczeństwá Tureckiégo/ ábo wiec y z Quárty przyiéci byli/ w zapłácie vbeśpieczamy/ y wśytká R. P. mocą Séymu tego vpe-

go vpewnia/ nadáley do świętá ś. Marćiná bliſko przyſłego. Która iednák zaplátá ma ſie począć od ś. Michálá bliſko przyſłego: á kończyć do ś. Marćiná: przez tych/ którzy od R. P. przy bytności Piſárzá polnego ná to będą náznáczeni/ tym ſpoſobem.

Iż naprzód ći/ co po Byczynſkiey bitwie w ſłużbie byli/ y ći co ná Sámborze wárunek máią: w té dwie niedźieli pierwſzé ku záplácenin y vſprawiedliwieniu mieć będą. A oſtátek woyſká wſzytkiego/ ná oſtátnie cztery niedźieli tákże ziáchać ſie dla zapłáty ſwey maią. To ſie czyni dla trawienia nie potrzebnego/ y tákże dla porządku ſprawiedliwości.

A te zapłáte pewną ná poborze wedle rozſądku tych/ których z tego ſeymu do zapłáty im náznáczamy/ z ſeymu tego im vkázuiemy/ którymſmy z pozwoleniem wſzech ſtanów nábárżiey do tey potrzeby náznáczyli: y do wykupienia dóbr náſzych ſtołu náſzego/ ad rationē pięći kroć ſtá tyſięcy złotych záſtáwionych/ coby nád zapłáte ſłużebnych zbywało.

Jednák y tego pozwalmy/ ieſliby rychley do ſkárbu náſzego pieniądze przyſły/ y nábyły ſie/ czymbyſmy mogli zápłácić Sámboríkim żołniérzóm: y tego/ ieſliby Wielmożny Jérzy Miniſzek Woiewodá Sędomirſki/ Econom náſz Sámboríki/ mógł też nábydź pie niędzy/ ábym mógł zápłácić temu żołniérzowi Sámboríkiemu/ pozwalamy: y onemu te ſumme/ ábo ták wielką z tych poborów y retent/ iákąby dał żołniérzóm/ záplácić ná té dwie niedźieli pierwſzé/ które ſie Sámboríkim żołniérzóm do zapłáty náznáczyły/ zezwalamy: y ſzáfárzóm támtym roſkázuiemy/ áby bądź nam/ bądź przerzeczonemu Woiewodźie Sędomirſkiemu pieniądze dáli. Którą to zapłáte z tą conditią viſczamy/ áby záraz nadáley we dwie niedźieli po publicácićy Conſtitucij tych ſeymowych/ ták z Economiiey náſzey Sámboríkiey/ iáko y innych wſzytkich dóbr náſzych: tákże Duchownych y Swietckich/ roziechali ſie do domów ſwych wſzyſcy/ y ći co ie w ſłużbie było zádźierżano/ zgołá żadnych nie wymuiąc: folguiąc zniſczeniu y nieſłychánemu zgłodzeniu támtych kráiów: á rózno każdy z ſwym pocztem/ ſzkody nikomu żadnéy nie czyniąc. A potym dla zapłáty ſwéy do Lubliná ná ś. Michał bez wſzelkich pocztów/ bądź przez ſie/ bądź przez ſługi ſwé/ ſtáwić ſie máią.

Przy którey zapłácie/ gwałty/ mordy/ y pożogi/ y ſzkody wſzelákie/ którebykolwiek ná którégokolwiek z nich były ſłuſznie y práwnie dowiedźione/ ták przeſłe iáko y pod ten czás vczynione: w przód záraz z żołdu każdego/ zá rozſądkiem Deputatów y ſzáfárzów ná to náznáczonych/ płácone/ y karáne bydź máią peremptorie, ſine citatione, vigore præſentium tantum, & aſſignatione termini præſentis.

Ták to declárując: iż naprzód żywność bráną/ póki byli w ſłużbie/ powinni płácić wedle vſtáwy tákrocznéy Hetmáńſkiey w dobrách náſzych. A gdźieby práwnie mieć nie mogli leż y ſtanowiſk/ tedy podług tárgu/ iáko w dobrách Duchownych y Swieckich.

A o mordy y gwałty/ ciuiliter intentowáne przed témiż/ którzy do tego od R. P. náznáczeni będą/ przyſięgą iáko Sędźiowie Trybunálni obowiązánémi/ máią mieć peremptorium terminum. Tákże o wſzytkie ine exceſsy abſque vllis dilationibus & appellationibus, etiam ad quietationem ſie nie biorąc/ ile coby ſie ciuiliter intentowały.

A in criminalibus, gdźieby ſło o gárdło ábo o poczciwość/ máią mieć wolną ápellácyą y ſcrutinia ná ſeym. Gdźieby też wiec nagrodźie ſzkód/ czyy żołd nie wyſtárczył/ z własnych máietności iego/ ták ruchomych/ iáko źiemſkich/ & de perſona ipſius zá decretem ſądu wyżſzéy opiſánego/ do Vrzędu fori ipſius wedle práwá pospolitego/ pro executione máią bydź odeſłáni.

A ći którzy iuż zapłáte wzięli/ ábo żeby ſie tám choć y dla zapłáty nie ſtáwili/ chocby byli przedtym o gwałty y o ſzkody przed vrzędniki hetmáńſkie zápozwáni: Tákowi ná Trybunale fori proprii peremptorie odpowiedáć inter cauſas officii, y ſatisfacere ſub pœna bannitionis in termino concitatorio decernen: będą powinni.

Dowód tych gwałtów/ mordów/ pożóg/ ſzkód/ y wſzelákich krzywd: Szláchćic o własne krzywdy ſwé ſam przez ſie ma czynić: A o krzywdy poddánych tym ſpoſobem ma bydź czyniony.

W każdym miáſteczku y wſi/ kedykolwiek żołniérz tákie ſzkody y gwałty poczynił/ ábo żywność nie płácąc brał/ máią poddáni przed pánem ábo dźierżawcą ſwym/ práw-

dźiwą inquizytią vczynić/ y oné zá pieczęćią pánską ábo dźierżawce przed sąd náznáczony/ y vrząd Grodzki támecznégo mieyscá ná S. Michał przez dwu z gromády/ tákże z miáśteczká iáko y zewsi odesłáć. A ći posłáni o tákié excessy y śkody nomine iniurias passorum czynić/ y tám gdźieby Aktorom dowód był skázány/ á nie Euasia obwinionému: co ma należeć ná vważániu sądu onégo/ ktoby bydź miał bliższy dowodu ábo odwodu/ kędy maior pars concludere debet, popżysiądz y nagrodę przysądzoną cále wźiąć/ y quitować będą mogli. Záchowawszy iednák processy/ iuż o niektóre krzywdy záczęté/ ták przed Pány Hetmány/ iáko y w Grodźiech/ które támże w Lublinie executią swoie máią wźiąć finaliter w zapłácie/ tym coby dla zapłáty tám stáneli.

Tákowyż postępek y probácya ma bydź ná Trybunalech/ przeciw tym/ któryby ná nie od vkrzywdzonych pozwáni byli.

A gdźieby wiec (czego Bożе vchoway) ták wszyscy/ iáko ktorykolwiek/ nálazł sie ták swowolny/ á ná tym postánowieniu stać/ y vsłuchać vstáwy seymowéy niechćiał/ á spisku tám tego swégo przeciwko práwu y wolnościam koronnym vczynionégo (ktory iáko teraz bydź niemiał/ ták y nápotym wáruiemy/ áby nie bywał) w nam nieyszéy rzeczy popiérał/ á z máietności ták nászych iáko y duchownych y świeckich záraz nie vstąpił/ y z kupy sie z poczstem swym nie rozciáchał: tedy tákiego kożdego infamem & hostem patriæ mocą vchwały nieyszéy tu záraz declárujemy y skázujemy: ktory káżdy zosobná zá przypozwániem przez Instigatorá vrzędownégo ex delatione vkrzywdzonégo w Grodźie/ stánowiską swego przyległym/ przez Stárosstę mieyscá onégo sądowégo publicowan bydź ma/ y executia przez tegoż Stárosstę zwyklym obyczáiem bydź ma wykonána. A to bydź mazá Vniwersálmi Stárościmi/ nie czekáiąc informácitey dálszéy y Vniwersálow nászych.

A ieśliby źiemiá ábo Woiewództwo tákowym vpornym á práwu przeciwnym podołáć/ y exekucitey czynić niemogło/ przyległi Stárostowie z Woiewodámi/ Káśtelany/ y śláchtą Woiewództw przyległych/ zá oznaymnieniem vrzędownym przez Woźnégo y śláchtę/ onégo Stárosstę rátować w ruśeniu Woiewództw y źiem/ tákimiż vniwersálámi iáko wyżéy/ będą powinni. Ná które ruśenie káżdy obywátel ruśyć sie/ iáchać y stáwić/ exekutitey popżeć/ woiennym sposobem będźie powinien/ sub pœna de expeditione bellica sancita.

A gdźieby ten Stárosstá/ ábo Stárostowie przyległi/ z źiemiámi ábo z Woiewództwy podołáć tákowéy exekutitey przez zmocnienie ich niemogli/ tedy ná tákowé swowolniki mocą vchwały séymu tego/ pozwala nam wszytká R. P. ruśenie posolite wszytkiey Koronę/ y W. X. Lit. vczynić: y zá té pieniądze ná zapłáte im náznáczoné/ inśego żołnie rzá przeciwko tákim swowolnikom przyiąć/ y exekutyą skuteczną nád nimi vczynić. Gdyż tákowi swowolnicy/ nietylko od zapłáty y máietności ich wśelákich ruchomych y nieruchomych/ ále też y od poczciwości odpadáć wiecznémi czásy máią. Tákże y ći wszyscy/ któzy sie do nich pomocą y bytnością iáką przymieśáli.

A gdźieby Stárosstá ktorykolwiek sądowy tákowéy exekutitey/ bądź w publikowániu infámitey tákowych swowolnikow/ iáko też w exekucitey wyższéy miánowánéy te spráwe nadáley do pierwszych Rokow Grodzkich práwnie przypadáiących/ po wyszćiu náznáczonego czásu/ do roziázdu żołnierzóm zwłókł: tedy sam pœnæ priuationis Capitaneatus podáć ma. O co vkrzywdzonému przed sądem nászym zá Dworem/ iáko de bonis regalibus peremptorie, semotis dilationibus, káżdy zosobná odpowiádáć będźie powinien. A tákowy iuż wiecznémi czásy od opátrzenia dóbr nászych odpadáć ma/ sub pœna bannitonis, ktoryby ie śmiał v nas otrzymáć. O co Posłowie źiemscy ná séymie instigować y popiérać máią.

ZYWNOSC WOIENNA.

Zyg. w Pio 1523. fo. 29. y fo. 30. HL 36. B/66. HP 186.

Vłożenie rzeczam ku żywności nale żącym.

Precia rerum ad victum spectantia.

8. ABy ruśenie ná woyne pozżądné ná

ITem, vt expeditio bellica ordinato mo do-

ná tym było / y ku obronie á nie ku ſkázie obrácało ſie / przychyláiąc ſie ku ſtárádawnéy ordinácyéy y ſtátutowi / vſtáwiamy / y ten porządek czynimy / áby Káſztelan gdy będźie miał ná woienną wyprawę z ſłáchtą powiátów ſwych ciągnąć / cztéry á namniéj trzy dni ná mieyſcu ku ściągnieniu náznáczonym w powiecie ſwym czekał.

A ktoryż z ſłáchty ná on dźień nie ściągną ſie / ábo z nim vſtáwicznie nie będą ciągneli / á ſami przez Káſztelaná ſwego ciągnąc ſzkody iákie czynili: tedy wedwoie tym / ktorym ſzkodá ieſt vczyniona / płácić máią y powinni będą.

A tenże Káſztelan z Powiátem ſwym ciągnąc ſtánia ábo odpoczywánia ſwé z ſłáchtą czynić będźie nie wewſiách / áni w miáſteczkách / ále bliſko nich / wedle ſtátutu koronnego.

A ieſliby kmiecie ábo chłopi żywnoſći y inych potrzeb do woyſká niechcieli wieźdź / tedy ſam Káſztelan do bliſkiéy wſi ſługi ſwé / ábo ktorékolwiek ſłáchcice dobré ludźie poſłáć ma: ktoryż potrzeby wſzyſtkim tym / ktoryż po nie poſłáią / rozdawáć będą / o to ſie ſtáráiąc / áby gotowémi pieniądzmi płácono obyczáiem y porządkiem niżéy nápiſánym. To ieſt ſiáná ńe może iedny końem zá mieſć ábo zá wieźć / zá ieden groſz: á co dwiemá końmi przywieźie ábo przynieſie / zá dwá groſzá; co cztérzmi / zá cztéry groſze. Kopá żytá zá trzy groſze: koſzec owſá zá groſz: kopá owſá zá dwá groſzá. Wół zá półgrzywny: Jáłowicá zá ſześnaśćie groſzy. Wieprz zá wierdunk: Skop ábo báran zá trzy groſze: Geśi / kury / kurczętá / iáko w ſtárym ſtátucie ieſt opiſano / ták máią bydź płácone.

O tymże.

9. Koło ſłużebnych pieniężnych / y o ſłáchcie ná ſłużbę woienną ciągnącéy / ábo z woyny ſie wracáiącéy / Hetman Koronny y Woiewodowie álbo Káſztelani mieyſc onych máią tego doglądáć y nieomieſzkiwáć: áby ſie poddánym duchownym y świeckim iákie ſzkody y gwałty / nád práwá koronné y przywileie nie dźiały: á gdy by ſie oſtáły / áby ku zápłáceniu y doſyć vczynieniu ſzkód y krzywd ci / ktoryż ie czynią / byli przymuſzeni.

A gdy żołnierze naiemni z ſłużby / ábo tákże ſłáchtá z ruſzenia woiennego do domu

do fiat, ad tuitionem q; regni, & non eiuſdem deſtructionem cedat veteri ordinationi & ſtatuto innitentes, ſtatuimus & ordinamus, vt Caſtellanus, ad bellicam expeditionem cum nobilibus ſui diſtrictus profecturus, quatuor vel ad minus tres dies in loco ad conueniendum deſignato, in diſtrictu ſuo expectet.

Et qui Nobiles ad diem illam non conuenerint aut cum eo profectionem ſuam non continuauerint, ſoli verò abſq; Caſtellano ſuo proficiſcẽtes, ſi damnum cuipiam fecerint: duplum eiuſdem damni ſoluere damnũ paſsis teneantur & debebũt.

Idem autem Caſtellanus cum ſuo diſtrictu proficiſcens, ſtatiua faciet cum nobilibus, non in villis nec oppidis, ſe propè illa iuxta ſtatuta regni.

Etſi ruſtici ſeu coloni, cõmeatum & alia neceſſaria ad exercitum eius conducere noluerint: ipſe Caſtellanus ad vicinas villas familiares ſuos, vel aliquos probos nobiles mittat: qui neceſſaria ipſa, omnibus qui pro illis ſe contulerint diſtribuent, & curabunt, vt parata pecunia exſoluantur, modo & ordine infraſcripto. Videlicet, fœnum quantum vnus equus portare ſeu trahere poteſt, ſoluatur vno groſſo: quod duobus equis afferetur, ſeu adducetur, duobus groſſis: quod quatuor equis, 4. groſſis: caſſula ſiliginis vna, trib⁹ groſſis ſoluetur: auenę vnus coretus, vno groſſo: caſſula verò auenę, duobus groſſis ſoluetur: Bos, media marca: iuuenca, aliâs Jáłowicá / 16. groſſis: porcus 12. groſſis: aries, ſeu muto, 3. gro: anſeres, gallinæ, & pulli, prout in antiquo ſtatuto deſcriptum eſt, ſoluantur.

Similis.

DE militibus mercenariis, & nobilitate, ad ſeruitium bellicum proficiſcentibus, vel inde redeuntibus, Capitaneus exercituum regni, & Palatini, ſeu Caſtellani locorũ, prouidere debent: ne ſubditis ſpiritu alium vel ſeculariũ, aliqua damna vel violentiæ, contra regni conſtitutiones, & priuilegia, inferantur: & ſi illatæ fuerint, vt ad ſolutionem, & ſatisfactionem damnorum, & iniuriarum, illas inferentes compellantur. Zyg. wkrá. 1532. HL. 37/67. HP 186.

Cùm verò milites mercenarii ex ſeruitio, vel Nobiles regni noſtri ab expeditione

mu wracáiąc ſie/ábo wróćiwſzy ſie/ ábo też domá mieſzkáiąc komu ſzkodę vczynili/ my z tákowych ſprawiedliwość czynić obiecuiemy kożdemu/ ábo vrzędnicy náſzy czynić będą/wedle ſtátutów króleſtwá náſzego.

ne bellica, domum reuertentes, aut reuerſi, aut in propriis agentes, alicui damna intulerint: Nos iuſtitiam cuilibet de illis facere, & miniſtrare pollicemur: vel Officiales noſtri miniſtrabunt, iuxta ſtatuta regni noſtri.

Szácunek żywności.

Zyg. III. w Wár 1590. foliō 16.

10. Żywność ácz ieſt w ſtátutách koronnych/ iáko płácona będź ma oſzácowáná: iednák iż rzeczy wſzytkich céná ſie wynioſłá/ & pro ratione loci & temporis, vſtáwować ſie ma: y przeto nic o tym definitiuè nie piſząc/ dáiemy moc Hetmánowi Koronnému/ ſtánowić ią iáko będźie naſłuſźniéy rozumiał/ tákże y w ciągnieniu. *niż. folio 722. parag. Też był.*

LEZE ZOŁNIERZKIE.

Stationes mercenariorum militum in locis opportunis indifferenter fiant: damna verò ex pecuniis publicis ſoluantur.

Sigiſ. Crac. 1540. HL23 B/43.

11. TErrarum Podoliæ & Ruſſiæ Nuntiis, à nobis petentibus: vt ſtationes exercituum militum mercenariorum, & aliorum in bonis eorum fieri prohiberemus: Nos cum Conſiliariis noſtris, & terrarum regni noſtri Nuntiis, expendentes nobiſcum, fieri non poſſe: vt locatio exercituum, certis locis coarctari debeat: quodque bona alia huic moleſtiæ eſſent obnoxia: alia verò ab ea eſſent libera: Proinde ſtatuimus, Conſiliariis noſtris, & terrarum Nuntiis conſentibus: vt huiuſmodi exercituum locatio, & ſtatiua, fiant indifferenter, pro arbitrio Capitanei exercituum regni noſtri, & neceſſitate occurrente, in locis & bonis quibuſcunque: iuxta veterem conſuetudinem noſtram, & anteceſſorum noſtrorum: abſq; damno tamen illorum bonorum, quæ in vicinia ſtationum conſiſtunt.

Vbi verò damna aliqua, per exercitus huiuſmodi locatos, & ſtatiua habentes, bonis quibuſcunq; noſtris, vel ſubditorum noſtrorum, ſpiritualium vel ſecularium, fuerint illata: illa ex pecuniis publicis, damna paſsis ſarciantur, & ſoluantur: iuxta arbitrium Maieſtatis noſtræ.

O tymże maſs troche niżéy, fol. 727. lege 7. *Zá czeſtémi.*

ZBIEGOWIE WOIENNI.

Co pieniądze ná woynę biorą á nie ſłużą.

Zyg. w Pio. 1519. fo. 23. HL24/44 HP. 573.

12. Którzykolwiek ná ſłużbę woienną pieniądze wźieli/ á zá té pieniądze nie doſyćby vczynili/ przez żadnéġ pozwu niech przez Stároſty będą imáni/ y ták długo w wieżieniu niech będą trzymáni/ áż tám y czás ſłużby który byli powinni wypełnią/ y pieniądze wźięte wrócą/ choć będą oſiedli álbo nie oſiedli.

A którzy omieſzkáią náznáczonégo dniá popiſu/ wedle zdánia Náſzégo ábo Hetmáńſkiégo niech będą karáni.

Niepoſłuſźni ná woynę karáni być máią.

Pecuniam militarem ſiquis acceperit, & pro ea nō ſatisfecerit, capiatur.

QVicunque ad ſeruitium militare pecuniam receperint, & pro ea non ſatisfecerint: nulla citatione præmiſſa, per Capitaneos capiantur: & tamdiu in carcere detineantur, donec ibi & tempus ſeruitii, quod facere debuerunt, expleant, & pecuniam acceptam reſtituant, ſiue illi poſſeſſionati, ſiue non poſſeſsionati extiterint.

Et qui in præfinitum conſcriptionis diem neglexerint: arbitrio noſtro, aut Campiductorum noſtrorum, punientur.

Abſentes à bello puniantur.

Abſentiam

13. ACz niepoſłuſznoſć ßlácheckᵹ od ninieyßéy woyny ſłuſznie mieliſmy karáć ſrogim y zwyklym karániem/ ktore było zá wżdy przećiwko tákowym záchowano: wßákże pokornéy prośbie ziemſkich Poſłów dáiąc to/ ſkazáliſmy: áby odłożone było do Séymu Wálnégo/ ktory blizßy będzie y ninieyßym liſtem odkładamy.

ABſentiam à præſenti bello inobedientium Nobilium, merito punire debuimus, ſeuera & conſueta punitione, contra tales ſemper obſeruata: Petitioni tamen terreſtrium Nuntiorum ſupplici tribuentes, differre eandem decreuimus, ad Conuentum generalem proxime celebrandum, & præſentibus differimus. Zyg. w By. 1520. fo. 26. HL 24. B/ 45. HP 573.

NAGRODY ZOŁNIERZOM WYSŁVZONYM.

Ná woynie poimánéy Szláchćie ßkody Król nágrádzáć ma.

14. JEſliby naiazd nieprzyiaćielſki ná rzeczoné Króleſtwo ſkąd przypadł: tedy ßláchtá Koronna ku odpędzeniu ich ſrogośći ma ſie záſtáwić ze wßytką ſwą mocą. A ieſliby też zá czáſu pánowánia nászego ábo potomków nászych/ dla woyny zá gránice Króleſtwá iáchać nam była potrzeba/ ábo táż ßláchtá przy bytności nászéy z ktorymkolwiek nieprzyiaćioły ná woynie potkánié vczyni/ á niektorzy z nich w tymże potkániu będą poimáni ábo zátrzymáni/ ábo y ßkody bądź máłe bądź wielkie podéymą w rzeczách y oſobách: tedy im to doſtáteczníe nágrodzimy.

Damna in bello paſsis Rex perſoluat: & ex captiuitate liberet.

QVòd ſi inſultus hoſtium, in dictũ Regnum inualeſceret: tunc Nobiles ipſius Regni, ad repellendam eorum ſæuitiam occurrant, cum omnimoda eorum poteſtate. Demũ ſi noſtro, & noſtrorum ſucceſſorum regiminis tempore, pro aliqua expeditione facienda, vltra fines Regni ipſius, procedere nos expediat: vel eoſdem nobiſcum, cum inimicis quibuſcunque, in eadem expeditione, conflictum ſeu bellum facere & inire contigerit: & aliqui ex ipſis, in eodem conflictu capti & detenti fuerint: damnaque parua, vel magna perceperint, in rebus, & perſonis, ipſis plenariam ſatisfactionem impẽdemus. Lodwik w Koßy. 1374 La. 40/ B. HL 16/ 29. HP 558.

Podobny temuż.

15. OBiecuiemy y obowiązuiemy ſie/ ż gdy ná żądánié náſzé ßláchtá náßá Koronna zá gránice Króleſtwá dla dánia odporu ſrogośći nieprzyiaćelſkiéy poiedźie: tedy im doſyć vczynienié ſłuſzné zá poimánié y zá iné ßkody podiété vczynimy. Ale gránic rzeczonégᵹ Króleſtwá Szláchtá od naiázdu y náſtoczenia nieprzyiaćioł własnémi nakłády bronić máią/ y ſą powinni: á gdźieby nieprzyiaćiel iáki Króleſtwá nászégo ktorymkolwiek ſpoſobem do Króleſtwá nászégo wiáchał/ y potkánié w gránicách tegoż króleſtwá poddáni náſzy vczynili: tedy tymże obywátelóm tylko zá więżienié/ ále ieſli zá gránicámi to ſie przyda/ tedy y zá ßkody/ ieſli ktore czego Bożę vchowáy podéymą/ y zá więżienié doſyć vczynieniem ſłuſznie nágrodzić ſie oſiárniemy.

Extra fines Regni in bellum proficiſcentibus, & pro captiuitate, & pro damnis, Rex ſatisfaciet.

ITem promittimus, & ſpondemus: quòd dum ad requiſitionem noſtram, Nobiles noſtri Regni, extra metas eiuſdem Regni noſtri, ad repellendam hoſtium ſæuitiam transferre contigerit: ipſis ſatisfactionem condignam, pro captiuitate, cæterisq; damnis, Nobilibus faciemus. Metas verò, ſeu granicies ſæpe dicti Regni memorati, Nobiles ab inſultu & incurſu æmulorum & hoſtium, propriis ſumptibus tueri debent, & omnimodo teneantur. In caſu verò, quo aliquis æmulus Regni noſtri, quocunque modo Regnum noſtrum intrauerit, & cum eo conflictum, intra metas eiuſdem Regni, terrigenas noſtros facere contigerit: eiſdem terrigenis pro captiuitate duntaxat, ſi verò extra metas, id ipſum fieri contigerit: tunc & pro damnis, ſi quæ (quod abſit) incurrerint, & pro captiuitate, ſatisfactionem condignam impendere. Iág. Iedlin. y w Krák. 1533. La. 50. HL 16/ 29. HP 558.

Król więźnie kopą okuponáć ma.

Wlá. lág. wIedl 1433 La,51. HL. 16/30. HP. 559.

16. JEśli kto z náßych Przełożonych z Szláchty/ Pánów/ ábo obywátelów którégo ábo które więźnie któregokolwiek stanu ábo záwołánia y przełożenia będącego poima: onému ábo onym obiecuiemy od kożdego tákowégo więźniá dáć y zápłácić iedne kopę monety w Królestwie bieżącey/ á więźniá sobie wźiąć mamy/ ábyśmy go ná się ßácowáli. Wyiąwßy Mieszczány y prostego stanu ludźie: które ßácować będą oni/ którzy ich przywiodą ábo ie poimáią/ wedle woléy swéy.

Qui captiuum adduxerit, Sexagenã pro prẽmio tollet. Extra fines Regni proficiscentibus, quinq; Marcæ dabuntur.

ET si quis ex nostris Baronibus, Nobilibusque Proceribus, seu terrigenis, aliquẽ vel aliquos, captiuum vel captiuos, cuiuscunq; status, conditionis, aut eminentiæ captiuauerit: illi, vel illis promittimus, à quolibet huiusmodi captiuo, dare & soluere vnam Sexagenam, monetę in Regno nostro currẽtis: & recipere pro nobis captiuũ depactandum. exceptis Ciuibus, & plebeiis: quos ille, vel illi depactent, qui eos adduxerit, seu adduxerint captiuandos, pro libito suæ voluntatis.

Okup Mikołáiá Podlodowskiégó Rotmistrzá od Tátar.

Zyg. III. w Warsz. 1591. w Vniuers. Pobor. fol. 22. lege Salaria. para. Zá prośbą

17. ZA prośbą Posłów Ziemie Sándomirskiéy/ y pozwoleniem wßech stanów/ y máiąc wzgląd ná odniesienie ßkód znácznych/ przelania krwie y vcierpienia więźienia/ tákże względem okupu/ Vrodzonégo Mikołáiá Podlodowskiégo/ Rotmistrzá náßégo/ ktory w potrzebie pod Báworowem był od Tátar poiman/ pozwalamy/ áby ná rátunek od okupu iego z więźienia dáné mu były z Poboru Woiewodztwá Sándomirskiégo przez ßáfárzá onéy Ziemie trzy tysiące złotych monety Polskiéy.

O inszych nagrodách pátrz wyssey folio 124. Tit: 10.
O nágrodách záslużonym.

O SZKODNIKACH Y KARANIV Swowolnych. Tit: V.

Służebni ciągnąc ná woynę ßkody czynić nie máią, á stánowiská swè w polu mieniać máią.

Káz. w Wiślicy 1347. La. 25. B. HL. 17. 9. 179 B/31. 93. 7. HP 564.

1. JEst rzecz pożyteczna Rzeczypospolitéy/ áby poddáni spokoynie żyli/ y ábý żadnému nie ßkodząc w cnotách się twiérdźili: ále iż niektórzy przestępuiąc té rzeczy/ iáko práwá przestępce/ przez Ziemie swé ciągną ná woienną służbę nie ináczéy/ iedno iáko nieprzyiaciele niezliczone ßkody y ieszcze wiecéy/ niż nieprzyiaciele vbogim ludźiom czynić nie wstydzą się: przez co ziemie náßé bywáią bárzo spustoßone. Chcąc tedy téy niebespieczności zábiedz lekárstwem słußnym:

Armigeri ne damna dent, stationes in campis faciant.

EXpedit Reipub: vt subditi quietè viuant: & quòd nulli noceant: & in virtutibus coalescant. quidam tamen præterecuntes ista, veluti legis transgressores, quòd cùm per terras proprias pergunt ad expeditionem bellicam, quasi hostes, infinita damna pauperibus (etiam plura, quàm hostibus) inferre non verẽtur: per quod terræ nostræ maximè deuastantur. Volentes itaq; huic periculo, de remedio opportuno prouidere:

Vstáwiamy: iż ilekroć będźie ciągnienié ná woyne/ żaden we wsiách stánia niech nie miewa/ ále ná polu: áni się drapieżtwá w koniách/ w bydłách wielkich y málych álbo

Statuimus: quòd quotiescunq; ad bellicam expeditionem fit progressio, nullus in villis stationem faciat: sed in cãpo. nec rapinas, in equis, pecudibus, pecoribus, vel in aliis rebus committãt: sed solummodo pabula recipiãt moderatè, pro suis

álbo w innych rzeczách niech nie czynią: ále tylko żywności niech biorą miernie dla swych koni / áni stánia niech nie czynią z drzewá w lesiéch / w gáiách / y w chróściéch / które sie godzą ná budowánié / áby ztąd budowánia wsi całe y nienáruszone zostáły.

A ieśliby kto iáko vpomny tego státutu gwałtownik vczynił przeciwną rzecz téy Constitucyiéy / Pánu onéy wśi álbo komu szkodá iest vczyniona szkody niech nágrodźi wedle iego przysięgi / wróciwszy to co wźiął: y nád to co wźiął winie pietnadźieśćią przyłoży: nád to y druga niech nam będźie dána względem zgwałcenia státutu

Wszákże przez to nie bronimy: áby potrzeby mierné koniom y ku żywności / przez czeg ciągnienié bydź nie może / były brané.

Szkodnicy álbo łupieżcy ná woynie karáni bydź máią.

2. ACz świetéy pámięci Kázimiérz Król Polski Przodek náś z niektórémi Xiążęty / które sie Ziemiom y Królestwu y Máiestatowi nászemu sprzeciwiały / przez wiele czásow woyny y wyprawy woienné miał / czynił / dźierżał / y sprawował: wszákże nigdy czásu pánowánia szczęśliwégo królestwá iego przez woienné ludźie tak wiele y tak ciężkich szkod / nieprzespieczeństw / świętokradztwá / wylámowánia kościołów / y spustoszenia dóbr kościelnych y klasztornych / y innych máietności nie było: áni tak wiele y tak ciężkich iáko zá szczęśliwégo pánowánia nászego (co z żałością wspominamy) nie są vczynione y dopuszczone. Abowiém chwálebnie był przerzeczony Przodek náś z Prełaty y z Pány królestwá nászego vstáwił y rozrządźił: áby wszyscy y kożdy z osobná obywátele Koronni ciągnący ná woyne / którymkolwiek imieniem by ie zwano / nigdy w mieściách / w miáśteczkách / we wsiách / w folwárcách / y innych dobrách kościelnych / y klasztornych / y świeckich (które budowánia máią) ále ná polách y w chróścioch stawáli / y żadnego łupieztwá dobr którychkolwiek y drapieztwá y gwałtów w dobrách żadnemu nie czynili.

rumcunq;

Też był vstáwił z Prełaty y z Pány przerzeczonémi

sūis equis, nec ſtationes faciant de lignis, in Syluis, Gaiis, aut Rubetis, pro ædificiis valētibus: vt ex hoc ædificia villarum, integra & illæſa permaneant.

Et ſi quis, velut temerarius, huius ſtatuti violator, fecerit contrarium: domino illius villæ, aut cui damnū eſt illatum, damna reſtituat, iuxta Sacramētum, cum reſtitutione ablatorum, ſuper ablatis preſtitutum: cum pœna piątnadzieſta, ad hoc appoſita. Et nihilominus alia ſimilis pœna cedat nobis, occaſione violationis ſtatuti.

Per hoc tamen non negamus: quin pabulum moderatum equis, & victus ipſorum, ſine quo tranſitus aliâs non poſſit haberi, recipiatur.

Wladiſlaus Iagello Rex Poloniæ, cōfirmat ſtatutū Kaſimiri Magni, & pœnam decernit cōtra eos, qui ad bellū eundo damna inferūt, in bonis Spiritualium, & monaſteriorum & ſecularium.

QVanquam fœlicis recordationis Kazimirus Rex Poloniæ, prædeceſſor noſter, cum nonnullis Principibus terrarum, Regno & Maieſtati ſuæ contrariantibus, per multa tempora, bella & expeditiones habuerit, fecerit, tenuerit, & exercuerit: nunquam tamen, tempore fœlicis ſui regiminis Regni, per bellatores, tot & grauia damna, pericula, ſacrilegia, effractiones Eccleſiarum, & deuaſtationes bonorum Eccleſiæ, & Monaſteriorum, ac aliorum bonorum fuerunt, nec ſunt tot, & tam grauia, vti fœlicis tempore noſtri regiminis Regni (quod condolentes referimus) perpetrata, & commiſſa. Statuerat enim, ac laudabiliter ordinauerat, præfatus prædeceſſor noſter, cum Prælatis, & dominis Regni ſui: Quòd omnes & ſinguli regni colæ, ad expeditionem euntes, quocunq; nomine cenſerentur, nunquā in Ciuitatibus, Oppidis, Villis, allodiis, & aliis bonis, tam Eccleſiarum, & Monaſteriorum, & Seculārium, quæ ædificia habent: ſed in campis, vel rubetis, ſtationē facere: nullaſq; rapinas bonorum quo- & violentias cuiquam, inferre debuiſſent.

Item ſtatuerat, cum Prælatis, & domi-

Vvłá. 1ág. 1.a. 63. B. HL17.y196 L/32.y350/ HP 565. y 596.

rzeczonémi/ osáćowawszy lekśé wydatki/ dla pożytku Korony y kupowánia tych/któ rzy ná woyne iádą/ áby żołnierze wćiągnie niu zá wydatki swé kupowáli: Wołu zá pułgrzywny/ Jálowice zá śesnaśćie groszy/ Wieprzá zá wiárdunk/ Skopu zá dwá groszá/ dwie Gesi zá grosz/ śesć kurcząt zá grosz/ korzec Pśenice zádwá groszá/ Żytá zá grosz/ Owsá zá grosz kupować mieli: ktory státut przez długi zwyczay od poddánych nászych był y iest trzyman/ y chwalebnie dzierżan.

Ale czásu szczesliwego pánowánia náśégo/ y rządzenia Krolestwá niektórych obywátelów Krolestwá náśégo złość vprzeyma/ nie vmieiąc powśćiągáć sie od rzeczy zákázánych/ y słuśnym sposobem weselić sie z pozwolonych rzeczy/ ták chwalebny státut przywiodszy ku złemu á śkodliwému vżywániu/ nie tylko przerzeczonych rzeczy/ ále dáleko wiecéy gorszych/ (ktore sie Boskiego Máiestatu obrażenie/ á Krolestwá náśégo spustośenie przywodzić zdádzą) okrutnie czyniąc dopuścili sie: iákosmy z skarg y z płaczliwego wołánia poddánych nászych wyrozumieli/ y my sámi pewnym doświadczeniem tegosmy doszli: z ktorych w Krolestwie nászym wiele pogorszenia/ wielkie niebespieczenstwá/ y ciężkie niepożytki y skázy kośćiołów y klasztorów/ przychodźiły/ y (iáko podobienstwo iest) iescze wietśe bedą/ iesli prędkim lekárstwem temu sie nie zábieży.

Dla tego my przerzeczonym y inym złym rzeczom chcąc zábieżeć/ y Krolestwá náśégo nie vszkodzeniu/ y tákże kośćiołom y klasztorom opátrznym chcąc pomóc/ ták chwalebny státut przerzeczonégo náśégo Przodká wespółek z rádámi y zezwoleniem Prełatów y Pánów Koronnych pochwaláiąc/ ten władzą nászą Krolewską potwierdzamy/ wam y kożdému zosobná roskázuiąc: áby ták chwalebny státut/ y iego pochwalenie y potwierdzenie/ w Mieśćiách/ w Miásteczkách/ kazáliśćie oznaymić y obwołáć/ y on od wszytkich obywátelów Krolestwá náśégo pod łáską nászą roskázáli chować: á przestępce teg státutu Nasz/ y ktory śkody vczynią/ winne siedmnadźiesta/ alias czternaśćie grzywien/ ábo y wietszą winę źiemie onéy/ przez ktorą obywátele ćiągnąc przerzeczonému státutowi co przećiwnego vczynią/ wespółek y śkody/ y krzywdy vczynione po-

nis prædictis, leuiori cõparatione expensarum, ad expeditionem transeuntium, & vtilitate Regni pensatis: Quòd euntes ad expeditionem, pro expensis suis comparandis, bouem pro media marca, vaccam pro octo scotis, pro fertone porcum, mutonem pro duobus grossis, duas Aucas pro grosso vno, sex Pullos pro grosso vno, Capetam tritici pro duobus grossis, Capetam siliginis pro grosso vno, & Capetam Auenæ similiter pro grosso vno emere debuissent. Quod statutum, per lõgam consuetudinem terrigenarum nostrorum, fuit & est tentum: & laudabiliter obseruatum.

Sed tempore fœlicis nostri regiminis Regni, quorũdam incolarum Regni nostri detestanda peruersitas, nesciens abstinere à vetitis, nec debito modo gaudere concessis, tam laudabile statutum in abusum damnabilẽ deducendo, non tantùm præmissa, sed multò plura & maiora mala, quæ Diuinæ Maiestatis offensam, Regnique nostri desolationem inducere videntur, ferociter perpetrando, commisit, prout ex subditorum nostrorum querelis, & querulosis clamoribus percepimus: & nos ipsi certa experientia probauimus. Et quibus in Regno nostro, multa scandala, magna pericula, & grauia incommoda, necnon destructiones Ecclesiarũ & Monasteriorum, sunt secuta: & ampliora sequi (nisi celeri remedio succurratur) verisimile est, in futurum.

Nos igitur præmissis, & aliis malis occurrere, & indemnitatibus Regni nostri, & Ecclesiarum Monasteriorumque, prouida circumspectione prouidere cupientes: tam laudabile Statutũ prædicti prædecessoris nostri, de consilio pariter, & consensu Prælatorum & Dominorum Regni nostri, approbantes, illud auctoritate nostra Regia confirmamus: nostris vobis dantes in mandatis. Quatenus tam laudabile statutum, in Ciuitatibus & Oppidis Regni nostri, ac ipsius confirmationem & approbationem, publicari & proclamare faciatis: illudq; ab omnibus Regnicolis nostris, sub obtentu gratiæ nostrę obseruari præcipiatis. Transgressores verò ipsius nobis, & illis quibus damna intulerint, pœnam siedmnadźiesta/ aliâs 14. Marcarum

né powinni będą zapłácić: które szkody y krzywdy przez onégoż sámego przysiege któremu szkodá sie ostálá / ktokolwiek on będzie / przed námi ma bydź dowiedziono. Wyiąwszy Biskupy: którzy iż częstokroć z rozmáitych przyczyn w dálekich stronách mieszkáć muszą: á przeto przez prokuratory swé roszropné y godné Duchowné ábo szláchte Swietcką przed námi przysiege niech vczynią.

Ale przedsiewam/ábyście tákowégo státutu przestępnki nieiyszy nászym pochwaleniem y potwiérdzeniém sądzili y skázowáli/przymuszáiąc ku dosyć vczynieniu/y karáli oddaliwszy wszytki zwłóki/dáiemy y zlecamy zupełną moc.

A roskázuiemy wam chcąc to koniecznie po was mieć: ábyście nieiyszy list tego pochwalenia y potwiérdzenia w kśięgi ziemskie słowo od słowá ná wieczną pámiać wpisáć y wnieść kazáli.

My tedy Władysław z łáski Bożéy król Polski &c. ten chwalebny státut wyszéy nápisány Naiáśnieyszego Xiążęcia y Páná Kázimiérzá/z łáski Bożéy Krolá Polskiéy przodká nászego odnawiamy/potwierdzamy/y do kśiąt práwá ziemskiego wpisáć roskazáliśmy/ iáko przed tym w státucéch tegoż Krolá J. M. iest nápisan: y áby był chowan y dzierżan we wszytkim tym/co iest wyrázono/ skazáliśmy zá ráda Prçlatów y Pánów nászych.

Marcarũ, vel maiorem pœnam illius terræ, per cuius terrigenas prædicto statuto contrauentum fuerit vnà cum illatis damnis, & iniuriis soluere tenebũtur. Quæ damna, & iniuriæ, per illius solius iuramentum, cui illata sunt, quicunq; ille sit, coram nobis probari debent: exceptis Pontificibus: qui cùm sæpius, ex diuersis causis, in remotis partibus causas agere habent, per Procuratores ipsorum, discretos & idoneos, Spirituales vel Nobiles Seculares, nobis istud præstent.

Vobis nihilominus, huiusmodi transgressores Statuti præsentis, nostra approbatione & confirmatione iudicandi, condemnandi, ad satisfactionem compellendi, & puniendi, omnibus dilationibus remotis, omnimodam damus, & committimus facultatem.

Mandantes vobis, omninoque habere volẽtes: Quòd præsentes nostras, approbationis & confirmationis huiusmodi literas, in libros terrestres, de verbo ad verbum, ad perpetuam memoriam, scribi & inferri faciatis.

Nos igitur Vladislaus, Dei gratia Rex Poloniæ &c. hoc laudabile Statutum superius notatum, Serenissimi Principis & Domini Kazimiri, Dei gratia Regis Poloniæ, prædecessoris nostri, renouantes cõfirmamus: & ad librũ Iuris terrestris, scribi & notari iussimus. prout antea, in Statutis eisdem Domini Regis Kazimiri continetur: ac in omnibus priùs enarratis, obseruari & teneri fecimus: de Consilio Prçlatorum & Dominorum nostrorum.

Karáni bydź máią. Inászéy gdzieby karáni nie byli, Vrząd podpada pod Censury kośćielné.

Z. (O) Ja Kázimiérz z łáski Bożéy król Polski/ Wielkié Xiąże Litewskié/ Ruski/ Pruski Pan y Dziedzic. Wszytkim y kożdému zosobna Státostom Krolestwá nászeg/ták głównym iáko mnieyszym / w ktorychkolwiek ziemiách y Powiecéch roskázuiącym/ łáskę y dobrotliwość nászę Krolewską opowiádamy. Wielmożni/ Vrodzeni/ y Szlachetni.

Constitutio Kazimiri Tertii de profectione in bellum, & pro damnis in profectione cõmissis, in Conuentione Petric: generali, 1457. edita: per quam datur arbitriũ damna passis, excommunicandi Iudices pro iniustitia.

KAzimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæque Dominus & hæres. Vniuersis & singulis, Capitaneis Regni nostri, tàm generalibus quàm particularibus, quibuscunque terris, & districtibus præsidentibus, Gratiam & benevolentiam Regalem. Magnifici, Generosi, & Nobiles fideles nostri dilecti.

Káz. III. w Piotr. 1457 La. 64. B. HL197. B. 355. HP566/598.

Quanquã fœlicis recordationis Kazimirus, Rex Poloniæ prædecessor noster, cum

Acz swietéy pámieci Kázimiérz Król Polski Przodek nász zniektórymi Xiążęty/ które sie

które sie Ziemiom/y Krolestwu/y Máiestatowi naßemu sprzećiwiały/ przez wiele czásow woyny y wypráwy woienné miał/ czynił/ dźierżał/y spráwował: wßákże nigdy czásu pánowánia szczesliwégo krolestwá iego przez woienné ludźie ták wiele y ták ćiężkich ßkód/nieprzespieczenstw/ swietokradztwá/ wylámowánia kośćiołów/ y spuszczenia dóbr kośćielnych y klaßtornych/ y innych máietnośći nie było: ani ták wiele y ták ćiężkich iáko zá szczesnégo pánowánia náßégo (co z żáloścą wspominamy) nie sa vczynione y dopuszczone. Abowiém chwalebnie był przerzeczony Przodek náß z Prżełaty y z Pány Krolestwá náßégo vstáwił y rozrządźił: áby wßyscy y kożdy z osobná obywátele Koronni ćiągnący ná woyne/ którymkolwiek imieniem by ie zwano/ nigdy w mieśćiách/ w miáśteczkách/ we wsiách/ w folwárcách/ y innych dobrách kośćielnych/ y klaßtornych/ y świeckich (które budowánia máią) ále ná polách y w chroścách stawáli/ y żadnégo łupieztwá dobr którychkolwiek y drapieztwá y gwałtów w dobrách żadnému nie czynili.

Też był vstáwił z Prżełaty y z Pány przerzeczonymi ośácowawßy lekße wydátki/ dla pożytku Korony y kupowánia tych/ którzy ná woyne iáda: áby Żołnierze w ciągnieniu zá wydatki swé kupowáli Wołu zá półgrzywny/ Jałowice zá ßesnaśćie großy/ Wieprzá zá wiárdunek/ Skopu zá dwá großá/ dwie Gesi/ zá groß/ ßesć Kurczat zá groß/ Korzec Pßenice zá dwá großá/ Żytá zá groß/ Owsá zá groß kupowáć mieli: który státut przez długi zwyczay od poddánych náßych był y iest trzyman y chwálebnie dźierżan.

Ale czásu szczesliwégo pánowánia náßégo y rządzenia krolestwá niektórych obywátelów krolestwá náßégo/ złość vprzeyma nie vmiejąc powśćiągnąć sie od rzeczy zákázánych/ y słußnym sposobem weselić sie z pozwolonych rzeczy/ ták chwálebny státut przywiódßy ku złemu á ßkodliwemu vżywániu/ nie tylko przerzeczonych rzeczy/ ále dáleko wiecéy gorßych/ (które sie Bozkiégo Máiestatu obrażenié/ á krolestwá náßego spustoßenié przywodźić zdádzą) okrutnie czyniąc/ dopuścili sie: iákosmy z skarg y z płaczliwégo wołánia poddánych náßych wyrozumieli/ y my sámi pewnym doświad-

cum pluribus hostibus Regni sui, per tẽpora multa, bella, expeditiones, habuerit, fecerit, tenuerit, & egerit, nunquam tamen tempore fælicis sui regiminis Regni, per bellatores, tot & tam grauia damna, pericula, Sacrilegia, effractiones bonorum Ecclesiæ & Monasteriorum, fuerunt & sunt commissa: quod & quàm grauia tempore nostri fælicis regiminis Regni (quòd dolenter referimus) fuerunt & sunt cõmissa, & perpetrata. statuerat enim & laudabiliter ordinauerat, præfatus prædecessor noster, cum Prælatis, & Cõsilianis Regni nostri. Quòd omnes & singuli regnicolæ, quocunq; nomine censeãtur, ad expeditionem euntes, nunquam in Ciuitatibus, Oppidis, Villis, allodiis, & aliis bonis, tám Ecclesiarum, & Monasteriorum, quàm Secularium, quæ ædificia habent, sed in campis, vel rubetis stationem facere. Nullasq; rapinas, bonorum quorumcunq; committere, & violentias inferre cuicunq; debuissent.

Item statuerat cum Prælatis & Consiliariis prædictis, pro leuiori comparatione expensarum, ad expeditionem transeutium commoda, & vtilitate Regni pensatis: Quia euntes ad expeditionem, pro expensis suis comparandis, Bouem pro media marca, Vaccam pro octo scotis, Porcum pro fertone, Mutonem pro duobus grossis, Cassulam siliginis pro grosso, & Cassullam Auenæ pro grosso emere debuissent. Quòd statutũ per longam cõsuetudinem terrigenarum nostrorum, fuit & est tentum & laudabiliter obseruatum.

Sed tempore nostri fælicis regiminis quorundam regnicolarũ nostrorum detestanda peruersitas, nesciens abstinere à vetitis, neq; debito modo gaudere concessis, tàm laudabile statutum, in abusum damnabilem deducens, non enim præmissa, sed multò plura ac maiora mala, quæ Maiestatis diuinę offensam & Regni nostri desolationem inducere videntur, se rociter perpetrando commisit: prout ex subditorum nostrorum clamoribus querulosis percepimus: & nos ipsi certa experientia probauimus, ex quibus in Regno nostro multa scandala, magna pericula, & grauia incommoda, nec non

destru-

doświadczeniem tego smy doszli: z których w królestwie nászym wiele pogorszenia / wielkie nieprzespieczenstwá / y ciężkie niepożytki / y skázy kościołow y klasztorów przychodźiły / y (iáko podobienstwo iest) iescze wietsze będą / ieśli prędkim lekárstwem temu sie nie zábieży.

Dla tego my przerzeczonym y innym złym rzeczam chcąc zábiedz / y królestwá nászego nie vszkodzeniu y tákże kościołom y klasztorom opátrznym chcąc pomoc / ták chwálebny státut przerzeczonego nászego Przodká wespołek z Rádámi y zezwoleniem Prełatów y Pánów Koronnych pochwaláiąc / ten władzą nászą królewską potwierdzamy / wam y kożdemu z osobná roskázuiąc: ábyście ták chwálebny státut y iego pochwalenie y potwierdzenie w mieścách / w miásteczkách / kazáliście oznaymić y obwołáć / y on od wszytkich obywátelow królestwá nászego pod táską nászą roskázáli chować: á przestępce tego státutu nam / y którym szkodę vczynią / winę sie dmnadzieśtą / aliás czternaśćie grzywien / álbo y wietszą winę ziemie onéy / przez którą obywátele ciągnąc przerzeczonemu státutowi co przeciwnego vczynią / wespołek y szkody y krzywdy vczynione / powinni będą záplácić: które szkody y krzywdy / przez onegoż sámego przysiege / któremu szkodá sie stáłá / ktokolwiek on będzie / przed námi ma bydź dowiedźiono.

Wyiąwszy Biskupy / którzy iż czestokroć z rozmáitych przyczyn w dálekich stronách mieszkáć muszą: á przeto przez Prokuratory swé roskropné y godné duchowné ábo szlácheckie świetcką przed námi przysiege niech vczynią.

Ale przedsie wam / ábyście tákowego státutu przestępniki nieuszłym nászym pochwaleniem y potwierdzeniem y skázowáli przymuszáiąc ku dosyć vczynieniu / y karáli odbaliwszy wszytki zwłoki / dáiemy y zlécamy zupełną moc.

A ieśli wy ábo który z was w vczynieniu sprawiedliwości tym / którzy krzywdy y szkody vcierpieli / przez nie będąc szukáni / niedbáli y niepotężni będźiecie: tedy będą mogły osoby kościelne przeciwko wam y kożdemu z osobná z was o tákową niedbáłość vżywáć práwá duchownego / y przez Sędzie duchowné klątwámi kościelnémi / którym was poddáiemy / przymuszáć.

Wszák-

destructiones Ecclesiarum & Monasteriorum, sunt secuta: & ampliora sequi (nisi celeri remedio succurratur) verisimiliter præsumitur in futurum.

Nos igitur præmissis & aliis malis occurrere, & indemnitatibus Regni nostri, ac Ecclesiarum & Monasteriorum vtilitatibus prouida circumspectione prouidere cupientes: tam laudabile statutum, prædecessorum nostrorum, pariter & assensu Prælatorum, Consiliariorum Regni nostri, approbantes illud, authoritate nostra Regia confirmamus. Vobis, & cuilibet vestrũ dantes in mandatis: quatenus tam laudabile statutum, ac ipsius approbationem & confirmationem, in Ciuitatibus, & Oppidis Regni nostri, publicari & proclamare faciatis. Illud quoq; ab omnibus regnicolis nostris, sub obtentu gratiæ nostræ, obseruare præcipiatis. Transgressores verò ipsius, nobis, & illis, quibus damna intullerint, pœnam siedmnadziesta, vel maiorem pœnam terræ illius, per cuius terrigenas prædicto statuto contrauentum fuerit, vnà cum illatis damnis & iniuriis, soluere tenebũtur, quæ damna & iniuriæ, per illius solius iuramẽtum, cui illata fuerint, quicunque ille sit, coram nobis probari debet.

Exceptis Pontificibus: qui cùm sæpiùs ex diuersis causis in remotis partibus agere habent, per Procuratores eorum discretos & idoneos Spirituales, vel Nobiles Seculares, corã nobis illud præstent:

Vobis nihilominus, & vestrũ cuilibet, huiusmodi transgressores statuti, præsenti nostra approbatione, & confirmatione iudicandum & cõdemnãdum, satisfacere compellendum, puniendum, omnibus dilationibus remotis, omnimodam damus & committimus tenore præsentium facultatem.

Quòdsi vos aut aliquis vestrum in exhibenda iustitia, iniurias aut damna passis, postquam per eos requisiti fueritis, negligentes ac remissi fueritis: poterint personæ ecclesiasticæ contra vos, & quemlibet vestrum, pro huiusmodi negligentia, vti iure spirituali, & per Iudices ecclesiasticos, censuris ecclesiasticis compellere, quibus vos subiicimus.

Volumus

Wszákże iednák chcemy to bydź ná obrá-
niu y ná woléy tegż/który krzywdę ábo szkodę
vćierpiał: ábymógł ná szkody y ná krzyw-
dy iemu vczynioné do duchownégo álbo
świetckiégo Sędźiégo o sprawiedliwość
vćiéc się.

Roskázuiemy wam y kożdému zosobná/
chcąc to mieć: ábyście niniejszégo listu po
chwalenié y potwierdzenié w kśiędze ziem-
skié słowo od słowá ná wieczną pámięć w
pisáć y w więdź kazáli/ ná świádectwo
przyszłych rzeczy: á ináczéy pod łaską nászą
ábyście nie czynili. Dźiało się y dan iest w
Piotrkowie ná walnym séymie w Sobotę
po świećie S. Andrzeiá Apostołá/Roku
pánskiégo/Tysiącnégo/czterechsetnégo/
piećdźiesiątégo siódmégo: pod nászą pie-
częćią niniejszému listowi záwieszoną/ić.

Przyczym byli Nauczćiwszy y vczćiwi w
pánu Christusie Oycowie y Pánowie: Jan
świętégo kośćiołá Gnieźnienskiégo Arcy-
biskup y Prymas/Tomas Krákowski/Jan
Włodzkáwski/Kánclérz/Andrzéy Poznán-
ski/Biskupi. R vczćiwy Jan Lutko z Brze
zia oboygá práwá Doktor/ y Archidiakon
Gnieźnienski Podkánclérzy królestwá Pol-
skiégo: R Wielmożni/Vrodzeni/Mężni/
y szlachetni/Jan z Czyżowá/Kásztelan y
Stárostá Krákowski/Stánisław z Ostro-
rogá/Káliski/Derslaw z Rytwian Siérá-
dzki/Piotr z Oporowá Leczycki/Mikołay
z Kośćielcá Włodzkáwski Woiewodowie:
Andrzéy z Sprowy/Woiewodá y Stárostá
Lwowski/Piotr z Számotuł Poznánski/
Piotr z Gáin Káliski/Hincá z Rogów
Siérádzki/y królestwá Polskiégo Podskár-
bi: Kreslaw z Kurozwiek Lubelski/Jan z
Borku Brzéski/Piotr z Moszyny Dobrzyn
ski/Piotr z Striykowá Włodzkáwski/Stá-
nisław z Szydłowcá Tárnowski/Kásztela-
nowie: Kreslaw Woyszyk z Woysze Krá-
kowski/Sędźiwóy z Leczyce Sędomirski/
y Stárostá Lubelski/Florian z Páczáno-
wá Krákow. Krzystyn z Smolská Inowło-
dzkáwski/Stolnikowie: Jan Kraská z Lu-
bniczá Káliski/Jákub z Dębná Krákow.
Podczászowie: y inych wiele godnych wiá-
ry przy tych. Dan przez rece przerzeczonégo
vczćiwégo Oycá y Kśiędzá Janá Biskupá
Włodzkáwskiéy Kánclérzá/y vczćiwégo
Janá Lutká z Brzezia oboygá práwá Do-
ktorá/Arcdźiakoná Gnieźnienskiégo/króle-
stwá

Volumus tamen esse in optione & ar-
bitrio iniuriam aut damnum passi, quòd
possit & valeat super damnis & iniuriis si-
bi illatis, ad ecclesiasticum vel secularem
Iudicem pro iustitia recurrere.

Mandamus vobis & cuilibet vestrum,
omninò habere volentes, quòd præsentes
nostras huiusmodi approbationis & con
firmationis literas, in libro terrestri, de ver
bo ad verbum, ad perpetuam rei memo-
riam scribi & inseri faciatis: in testimoni-
um futurorum: secus nostrę gratiæ sub ob
tentu non facturi. Actum & datum Piotr-
couiæ, in conuentione generali sabbato
post festum S. Andreę Apostoli, Anno
Domini 1457. nostro sigillo præsentibus
appenso. &c.

Præsentibus ibidem Reuerendissimo
Reuerendisq; in Christo Patribus, Domi-
nis: Ioanne S. Ecclesiæ Gnesnensis Ar-
chiepiscopo & Primate. Thoma Crac: Io-
anne Vladislauien: Cancellario: Andrea
Posnanien: Episcopis, venerabiliq; Ioan-
ne Lutkonis de Brzezie, vtriusq; iuris Do-
ctore, Archidiacono Gnesnen: Vicecan-
cellario regni Poloniæ: necnon Magni-
ficis, Generosis, strenuis, & Nobilibus: Io-
anne de Czyzow Castellano & Capitaneo
Craco. Stanislao de Ostrorog Calisien:
Derslao de Ritwiany Siradien: Petro de
Opporow Lancicien: Nicolao de Koscie-
lec Vladislauien: Palatinis, Andrea de
Sprowa Palatino & Capitaneo Leopoliē:
Petro de Szamotuły Posnanien: Petro de
Gay Calisien: Hincza de Rogow Sira-
dien: & regni Poloniæ Vicethesaurario,
Kreslao de Kurozwiąki Lublinen: Ioan-
ne de Borek Brzezensi, Petro de Mosci-
ne de Borek Brzezensi, Petro de Mosci-
na Dobrinen: Petro de Striykow Vladi-
slauien: Stanislao de Szydlowiec Zarno-
uien: Castellanis, Creslao Woyszyk de
Woycza Crac: Sandiuogio de Lazenica
Sandomirien: & Capitaneo Lublinensi,
Floriano de Paczanow Crac: Cristino de
Smolsko Iuniwladislauien: Dapifero: Io-
anne Kraska de Lubnica Calisien: Iaco-
bo de Dąbno Cracouien: Pincernis: ali-
isq; pluribus fide dignis circa præmissa.
Datum per manus præfati Reuerendi Pa-
tris domini Ioannis Episcopi Vladislauiē:
Cancellarii: & Venerabilis Ioannis Lut-
konis de Brzezie, vtriusq; iuris Doctoris,

Archi-

stwá Polskiégo Podkánclérzégo / sczérze nam miłégo / pod pieczęćią nászą záwieszoną dla wiáry przeszłych rzeczy. Tá Relátią tegoż wczćiwégo Oycá Księdzá Janá Biskupá Włodzisławskiégo / królestwá Polskiégo Kánclérzá.

Proces dochodzenia szkód ná tych szkódnikách przez Kázimiérzá III. w Opátowie vstáwiony, potym w Nowym mieśćie wydány.

4. KAzimiérz z łáski Bożéy Król Polski / Wielkié Książe Litewskié / Ruski / Puski / Pan y Dziedźic / &c. Wszytkim y káżdému z osobná Stárostóm / á miánowićie Krákowskiému / Sędomirskiému / Rádomskiému / Lublinskiému / y inym ná którymkolwiek mieyscu będącym Nam sczérze y wiernie miłym / łáskę nászę Krolewską. Wielmożni y Vrodzeni y wierni poddáni nászy / z wielkim żalem y z boiáźnią pómsty Bożéy / vstáwné á płáczliwé skárgi od duchownych do nas przychodzą: iż bowiém od służebnych / którzy przeszłégo czásu ná woyne ciągnąc w imionách duchownych szkody nieslycháné poczynili: á ták chcąc zábieżeć gniewu Bożému ze wszytką Rádą nászą w Opátowie zgromádzoną / tákismy náleźli y postánowili posrzodek: którym Duchowni práwem swych szkód látwie powetować będą mogli.

Káżdy szkódnik może bydź przed Stárościę swégo przypozwány: á tego Stárostá o szkody oné iáko o ieden ártykuł do Grodu należący miedzy cztérzemá w Práwie opisánym sądzić moc będźie miał: y dopuścić ma. Aktorowi probácitéy iáko o gwałt domowy: álbo ieśli sie tego Aktor będźie (comu dáiemy ná wolą) domagał / przysięgą sie obżałowána stroná wedle Grodu będźie wywodźiłá. A ieśliby Stárostá dáleko był przed którym z onym obżałowániem miáłby bydź tá spráwá: tedy on Aktor gdy czás upátrzy / może go przed nas (gdy w Krákowie / ále nie w Wielkiéy Polsczę będźiemy) przypozwáć: któremu nie dopuszczamy żadnych exceptiy w tym / iż nie w swym Powiećie bywa mácan: ale chcemy áby powodowéy stronie Práwem woiennym spráwie dziwość byłá vczyniona.

Archidiacono Gnesnen: R. P. Vicancellarii sincerè nobis dilectis: sub sigillo nostro præsentibus appenso, in fidem præmisso. Ad Relationem eiusdem Reueren: Patris Domini Ioannis Episcopi Vladislauiensis Regni Poloniæ Cancellarii.

Kazimirus tertius in Opatowiec sanxit statuta de raptoribus & inuasoribus bonorum Ecclesiæ in Noua Ciuitate sub data infrascripta.

KAzimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lit:. &c. Vniuersis & singulis Capit. signanter tamen Cracouien: Sãdomirien si, Nouæ Ciuitatis Radomiẽsi, Lublinesi, & aliis vbilibet cõsistentibus, præsentibus requirendis, sincerè & fidelibus dilectis gratiam nostram cum fauore. Magnifici & Generosi, syncerè & fideles nostri dilecti, non sine animi graui molestia, ac Diuinæ vltionis metu, quotidianas spiritualium Regni nostri querelas, lachrimis etiam permistas audimus. Quomodo ipsi, per terrigenas & belligeros, qui ad expeditionem generalem proximè præteritam procedebant, in bonis Ecclesiasticis, præter morem terrestrem, damnificati sunt. Volentes itaq; vltionem diuinam intercipere, no straque animaduersione præuenire, cum omnibus Consiliariis nostris, in Opatowiec exercitualiter congregatis, talem modum inuenimus, statuimusque: per quem ipsi Spirituales damna sua, per viam iuris repetent breuiorem. La. 68. B. HL18. B 34 HP. 568.

Quòd quilibet pro damnis suis, possit coram Capitaneo loci, cui damnificator ipse subiacet eum conuenire, quem ipse Capitaneus, pro damnis illatis, non secus quàm pro articulo Castrensi, vno ex quatuor Iure descripto, iudicare debebit: & admittere probationem actori, sicut pro violentia domestica. aut si actor id elegerit: (quod arbitrio eius deferrimus purgatione iuramenti, more Castri, reus iudicetur. Si verò Capitaneus in longa distãtia fuerit, coram quo Reus deberet trahi in causam: poterit actor Spiritualis, opportunitate capta, dũ ipsi in partibus Cracouiensibus, & non Maioris Poloniæ essemus constituti, ad nostri præsentiam volumus excipi: sed more bellico, actori reum citare, quẽ nulla districtus euocatione iustitiam ministrare.

Które rzeczy wßytkie opiſáné/ o Duchownych dobrze oſiádłych w máietnośći źiemſkiéy ábo dźiedźicznéy rozumieć ſie máią: ále o inych Duchownych niżßégo ſtanu/ ktośzy dla ich niedoſtátku wſądźiech źiemſkich/ á zwłaſzá dálekich ſtronách niemogliby temu doſyć vczynić: tedy będą mogli w Práwie ſwym Duchownym z ßkódniki ſwémi czynić: w ktośym kiedykolwiek będą ſpráwiedliwie pokonáni/ á kłątwy dłużéy niż rok ná ſobie będą dźierżeć: tedy chcemy/ áby ſrodze vſtáwá ná tákowé wydána byłá chowána/ y áby do wieże byli wſádzeni. Wßákże chcemy/ áby od Sędźi Duchownych y od powodów tá ſrogość ták byłá vmiárkowána: áby áni oni w docińgániu ſpráwiedliwośći ábo w ßácowániu ßkód ſwych/ áni ći w ſkázowániu nie wykraczáli/ z miáry ſłußnéy ſpráwiedliwośći. A ná znák téy rzeczy Pieczeć náßá ieſt záwießona. Dan w nowym Mieśćie Korczynie/ w Piątek bliżßy przed Niedźielą gluchą. Roku Páńſkiégo/ Tyśiącznégo/ cztérzechſetnégo/ śiedmdźieśiątégo czwartégo. Ná roſkázánié Krolá Jego M.

Quæ omnia deſcripta, de Spiritualibus bene poſſeſſionatis, Terreſtri dominio, ſiue hæreditario intelligere volumus. De aliis verò Spiritualibus, inferioris conditionis: qui propter eorum egeſtatem, in Iudiciis Terreſtribus, maximè ſic remotis, non ſufficient: extunc poterint in Iure eorum Eccleſiaſtico, damnificatores ſuos conuenire, in quo, quandocunque iuſtè conuicti fuerint, & cenſuras vltra annum ſuſtinuerint, volumus, quòd rigidiſſimè cõſtitutio, de talibus edita, obſeruetur: & quod turri mancipentur. Hanc volumus, à Iudicibus Spiritualibus, & actoribus ſeueritatem moderari; vt nec illi in petendo, ſiue exiſtimando damna ſua, nec iſti in decernendo modum excedant rationabilis æquitatis. In cuius rei teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum in Noua Ciuitate Korczyn feria ſexta proxima, ante Dominicam Oculi Anno Domini 1474. Ad Mandatũ Domini Regis.

Gdźieby ßkody ábo krzywdy w Duchownych imionách żołnierze czynili, tedy ſámi Rotmiſtrze y Dźieśiątnicy w wieży ſiedźieć máią áż do nagrody.

Stipendiati damna inferentes, in turrim deiiciantur vſque ad plenariam ſatisfactionem.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 109. HL. 265/474. HP. 569.

5. Bácząc wielkié ßkody/ vćiſki/ łupieſtwá/ gwałty/ ktośé ſłużebni w imieniu y poddánych Duchowieńſtwu zwykli bez nagrody wßeláktéy czynić/ poſtánawiamy/ áby nápotym żołnierze/ ná ktośychkolwiek czáſu potrzeby mieyſcách będący ßkody wßytkie/ vćiſki/ łupieztwá/ gwałty y krzywdy nágrodźili: do cze° ie Stároſtowie mieyſc z grozą powinną máią przyćiſnąć: á Rotmiſtrzowie y Dźieśiątnicy tákowych ßkódników/ iáko ktośzy wiedzą o tym wßytkim y iáko źli ich Wódze w wieży ták długo ſiedźieć máią: áż ſie oné ßkody nágrodzą.

ITem conſiderantes damna plurima, oppreſſiones, rapinas, & violentias in bonis & hominibus Spiritualium ſubditorũ noſtrorum, per Stipendiarios committi ſolita, atque ſolitas, nulla ſatisfactione, aut mulcta compenſari, Statuimus: vt in futurum Stipendiati, vndecunq; & quacunq; neceſſitate in Regno noſtro pro tempore exiſtentes, pro ſingulis damnis, oppreſsionibus, rapinis, violentiis & iniuriis, ſatisfactionem debeant omnimodam, per Capitaneos, aut locorum, aut gentium, cum ea qua decet ſeueritate, ad impendẽdum eam cõpellendi. Et inſuper Magiſtri Comitiuarum, de quibus tales reperientur oppreſsores, tanquam criminum conſcii, ac illorum duces improuidi, in turrim deiiciantur, vſque ad plenariam ſatisfactionem detinendi.

Służebni ktośzy ßkody czynią, z żołdu ßkody nágradzáć máią.

Zyg. w Pio 1523. fo. 29. HL. 265/474. HP. 574.

6. Iż ſłużebni ludźie w Rusi ſłużąc zwykli po wyßćiu z ſłużby wiele ßkód w máietnośći ták Duchownych iáko Swieckich czynić/

Ex Stipendio militum damna reſarciantur.

QVia milites mercenarii in Ruſsiam militantes, conſueuèrc, poſt exactum ſeruitium plurima damna in bonis tàm Spiritualium

czynić/ustáwiamy: iż ieśliby ktoźy z Rycérstwá szkody iákié ták Duchownym iáko Swieckim vczynili/ niech będą powinni wźiąwszy od nas żołd oné nágrodźić.

alium quàm etiam Nobilium cõmittere, Statuimus: quod qui ex ipsis militibus, damna aliqua tàm Spiritualibus, quàm etiam Nobilibus intulerint: ad ea refarcienda, accepta à nobis stipendii solutione teneantur.

Nowszé práwá o Żołnierzách.

7. ZAczestémi skárgámi y vsilnỹ stárániem Posłów Ziem Ruskich y Podolskich/ postánawiamy. Iż Żołniérze nigdy też nie máią miewáć w dobrách szlácheckich áni Duchownych: á szkód zgołá nigdźieź czynić nie máią/y ouszem z tárgu żyć máią. Zyg. III. w Krák. 1588. folio 56.

A ktoźyby sie gwałtownie obchodźili/ á Rotmistrz álbo Hetman spráwiedliwości z nich nie vczynił: Pisarz Polny ma mu pieniądze zátrzymáć/ ázby kwit od vkrzywdzonégo vkázał/ iż dostátecznà spráwiedliwość vczynił: iednáke żywność zá pieniądze służné poddáni szláchtey y Duchownych máią im targiem dawáć/ álbo ná tárgi wożić: á z tego nie ma bydź nic wymowan/żadna libertácią przez Hetmany. Ażby też tákowa vstáwa nie byli odstrychnieni gorni ludźie od służby Żołnierskiéy. Toż sie y w innych Woiewództwách záchować ma/ gdźieby Żołniérz musiał bydź chowány.

Rotmistrz gdźieby spráwiedliwości vczynić nie chciał, o szkody luckióm vczynioné, práwnie ma być pátrzány. Artic. O ZOLNIERZACH.

8. Iż dla różności mieysc/ ná których Żołniérze miéwáią swé stánia/ nie może bydź ták iákoby potrzebá doyźrzano y opátrzono/ żeby szkody sie od nich nie działy: tedy ábo wiec káżdy mógł spráwiedliwości w vkrzywdzeniu swoim dóyźdź/ postánawiamy ze wszech stanów zezwoleniem/ iż gdyby sie krzywdá od Rotmistrzá któréś komu stáłá/álbo szkodá byłá vczyniona/ á niechciałby sie sam/ vpomniony w tym będąc vspráwiedliwić/ y dośćvkrzywdzonému álbo vszkodzonemu vczynić/ ma bydź do blizszégo w onéy Ziemi Grodu pozwem Grodzkim pozwan/ y tám nie excipuiąc sie à foro odpowiádáć y rzeczy osądzonéy dośćczynić powinien. Zyg. III. w Wár 1589. folio 3.

Tákże gdźieby od towárzysza to sie stáło/ ma v Rotmistrzá spráwiedliwości vkrzywdzony álbo vszkodzony żądáć/ któryby gdźieby nie odniosł/ onégo towárzysza tákże pozwáć do blizszégo Grodu/ któryby iáko y Rotmistrz nie excipuiąc sie odpowiedáć y rzeczy osądzoney dośćczynić powinien.

Z towárzyszow nieosiádłych álbo cudzoźiemców/ y tych ktoźyby nie szláchcicámi byli/ tákże pácholikow powinien Rotmistrz czynić spráwiedliwość in instanti, gdźieby nie vczynił/ á był o to pozwany do blizszégo iáko wyszéy stoi Grodu/ ma dośćzan sam czynić álbo stáwić obwinionégo/ álbo gdźieby vciekł/ przysiądz że nie był v niego/gdy o spráwiedliwość był requirowan.

Pozwu kładźienie ná káżdego z nich ma bydź tákie. Ktoby osiádły był w onym Woiewodztwie/ gdźie stánowisko będą miec Żołniérze/ y gdźie sie krzywdá ostánie/ tedy ná máietności ma bydź pozew kładźion: gdźie nie/ tedy w Gospodźie álbo Legiérze pozwánego.

Postępek tákże práwny ma sie ściągáć ná dobrá nieruchome y ruchome/ ták y ná zásłużone ich pieniądze/ któreby z nich kto miał v Pisárzá w skárbie/ które in talibus casibus mogą bydź od vkrzywdzonégo áresztowáne/ á Pisarz ma áreszt przyiąć y z nich vkrzywdzonemu zá słusznym y práwnym pokázániem krzywdy álbo szkody ma dośćvczynić/ zostáwuiąc we wszytkim Constitucyą Krákowską ná Koronácyiéy nászéy przeszłéy vczyniona.

A żeby wiec té pozwy nie vczyniły trudności iákiéy/ gdy do ruszenia Żołniérzom do potrzeby iákiéy/ zá roskázániem Hetmánskim/ álbo komuby to od niego zlécono było przyidźie/ y nie wymawiáli sie Żołnierze z ruszenia práwem y pozwámi/ tedy postánawiamy/ że

my że choćby który pod trwogę y ruszenie był wzdan / á potym ná wtórym y dálszym Roku po odprawieniu potrzeby pokazał listem Hetmánskim / iż ná ten czás był ná posłudze Rzeczypospolitéy y nászéy/ma zátym od wzdánia bydź wolnym/ á iednák záraz ná pozew odpowiedáć.

DISCIPLINA MILITARIS.

9. OPátrując porządek y dissipline Żołnierską / wáruiemy y postánawiamy. Naprzód / áby Rotmistrze ludźie osiedli/ szláchćicy / w sprawách Rycérskich dobrze ćwiczeni/ ná obronę potoczną z quárty postánowioną/ ze wszytkich Woiewództw iednáko y równo przyimowáni byli / ileby z quárty pieniędzy dostawało : żadnému więcéy nád sto koni nie dáiąc.

Zyg. III. w VV. r. 1591. folio 12.

Pocznikí y towárzyszé z tych / z których sámi będą Ziem y Woiewództw godné y sposobné do rzeczy Rycérskich/ ile ich spósobnych dostáć mogą/ żeby przyimowáli / sámi obecnie mieszkáiąc przy Rótách swych.

A ieśliby któremu z nich / dla gwałtownéy potrzeby swéy odiáchać przyszło / áby to z wiádomością Hetmaná Koronnego / á w niebytności iego Polnego było. A iáko naprzedzéy/ powinien będźie sie do róty zásie stáwić / ták iákoby powinności swéy nie omieszkiwał. To wszytko ma bydź pod powinnym dozorem Hetmánskim.

A Pisarz Polny / który ie popisować y munstrować będźie/przysięgły ma bydź.

Jednák żaden Senator ani Stárostá sądowy / Rót tákowych mieć nie może / dla powinności vrzędów swych wykonywánia. A więcéy Żołnierzów nie ma bydź przyimowano/ iedno tyle/ ile téy quárty ná zapłátę przez cały Rók stawáć będźie.

A gdźieby álbo offensiuum bellum záczáć nam przyszło / álbo niebespieczeństwo iákié ná Rzeczpospolitą było przez nas vpátrowáné / y potrzebá było ludźie służebné przyimować/ nie mamy tego czynić przez proponowánia ná séymiki/y pozwolenia ná séymie wszech stanów: lecz do gaszenia nagłégo iákiégo / gdyby czego Boże vchoway przypádło/ niebespieczeństwá / powinni będźiemy z dokłádem P.P. Rad którychbysmy ná przedce dosiądz mogli/zábiegáć niebespieczeństwu wedle powinności nászéy.

A ten Żołnierz quárciány lećie ma stáć obozem polem / zá włościámi w granicách nászych/ ná tákim mieyscu / iákié nasłuszniey sé y napotrzebniey sé Hetmánowi nászemu będźie sie zdáło. Jednák w bliskich włościách żywność według tárgu zá gotowé pieniądze kupować/ y sobie odwozić kosztem swym ma. Tákże zimie Hetman leże wszytkim ma rozdawáć wedle zdánia swego/w dobrách tylko nászych.

Przychyláiąc sie do práw dawnych y státutów o tym nápisánych / postánawiamy áby szkód/ krzywd/ gwałtów/ ani bezprawia osobie którégokolwiek stanu/ ták w ciągnieniu/ ściągániu/ iáko y w stánowiskách / żaden z nich czynić nie śmiał.

Podwód/ stácie/ y żywności/ ták z poddánych nászych/ iáko y Duchownych/ y świeckich/ wyciągáć áby sie żaden nie ważył/ ále wszytkę żywność zá pieniądze według tárgu kupować máią : pod winą cztérnaśćia grzywien przy każdéy krzywdzie/ & refusione damnorum, per actorem taxandorum, in ciuili excessu. A in excessu criminali przez Hetmána podług stárych práw y zwyczáiów/ z Rotmistrzámi y z Pocznikámi/ których może dosiąc / zásádzimy ławice zwyklym obyczáiem / sądzeni y karáni / álbo ná seym od stron pozywáni bydź máią.

Towárzyszé/ y ich pácholikowie/Rotmistrzów swych regimentowi podlégáiąc posłuszni bydź powinni. A wszyscy wobec Żołnierze Hetmánowi/ y iego Pocznikom według ártykułów iego woiennych / przezen publikowánych / od którego álbo vrzędu iego / ma bydź sprawiedliwość każdému czyniona in instanti peremptorie.

Tákże ieśliby Rotmistrz z towárzyszá y z iego pácholiká sprawiedliwości/ o którąby vrzędownie był requirowan/ nie vczynił : tedy Rotmistrz ex officio ná Trybunał pozwány/ peremptoriè inter causas ex officio respondere, & in illo termino de suo satisfacere będźie powinien. Ná których támże dálszy postępek / y ieśliby ex temeraria satisfactione przyszło/áż ad pœnam bannitionis ma bydź przewodzon/remotis omnibus dilationibus:

bus: Excepto, gdżieby Roty ruszono przeciwko nieprzyiacielowi Koronnemu: iednák po odprawie potrzeby w sześć Niedźiel tóż powinien.

A in contumaciam tym sposobem ma bydź postąpiono: in termino primo absens ma bydź condemnatus, á post terminum satisfactionis záraz ad pœnam bannitionis ma bydź pozwány/ którey exequutią Starostowie sub amissione Capitaneatus, ad instigationem partis læsæ, czynić będą powinni. A tákowégo processu condemnati ináczey tylko sola ignorantia znosić będą mogli ná Trybunale/álbo w Grodźiech zá odesłániem do exequucyiey. Jednák post iuramentũ satisfactią wedle skazánia Trybunálskiégũ támże vczynić ma/ sub pœna bannitionis in instanti decernenda. A kładźienie pozwu ma bydź álbo in bonis, álbo w stánowisku ie°/ták żeby pozwánému do wiádomości mogło przysydź: którégo pozwu położenia/ w Grodźie własnym onégo stánowiská/ álbo dóbr/ ma bydź vczyniona záraz relácia/ á termin we cztéry Niedźiele od położenia pozwu prefigowan.

To też osobliwie wáruiąc/ áby ták Hetmáni/ iáko y Rotmistrze/ tákże y towárzystwo ich/ ná żadné swé y przyiaciół swych prywatné potrzeby/ séymiki/ álbo ziázdy Żołniérzów tych/ nie ważyli sie vżywáć znácznym iákim poczтem/ sub pœna bannitionis.

Tákieyże pœnie podlégáć máią/ ktożby sie ważyli léże mieć álbo stánowiská/ ták w Duchownych iáko y świeckich máietnościách/ oprócz ciągnienia/ którym pozwádkiem swym/ bez czynienia szkody/ bez bránia stácyy y podwód/ záchować sie máią/ sub pœna eadem vt suprà.

A w tym sądzeniu Żołniérzów modo vt suprà, z Rotmistrzámi y Pocztowniki/ by też y ná gárdle/ według przewinienia/ którzyby był skaran/ to nie ma bydź przywodzono in disquisitionem żadną. Jednák gdyby był absens: ná poczćiwości inácżey karan żaden bydź nie może/ iedno ná séymie przez nas z P.P. Rádámi.

A ná té Żołniérze/ gdyż są zasłoną y sztytem nieprzyiacielá Koronnégo/ będźiem mieć baczenié wedle zdánia nászégo/ máiąc wzgląd zá záleceniém Hetmánskim.

Poprawá téyże Constitucyiey. Articulo:

Obrona z Quarty.

10. Żołniérz quárćiány/ który ma sie we wszytkim záchować wedle Constitucyiey Anni 1591. wedle którey Żołniérzá tám mieć chcemy: do którey to przykładamy/ aby Rotmistrze z towárzyszámy przysięgę vczynili/ że nam wiáry y poddánstwá státecznie dotrzymáią/ do żadnych prywatnych potrzeb/ y do żadnych tumultów wnetrznych mieszáć sie nie máią. Zyg. III. w VVár. 1593. folio 9.

Który żołniérz wedle téyże Constitucíiey źimie w dobriách nászych królewskich naybliżey vkráiny źimować ma/ ták żeby krzywd żadnych nie czynił. Czego obecnie przestrzegáć ma Hetman Polny/ nie deroguiąc tym nic iednák władzey Hetmáná Koronnégo. A ná przyszłé láto záraz ma bydź w obóz wpráwion.

Żywność płácić w miásteczkách y dobriách nászych będą podług vstáwy/ którąsmy tu zá podpisem nászym/ y pieczęcią koronną dáli. A gdy máią isdź do obozu/ pieniądze ná dwie czwierći látá dáné im będą przez rece Rotmistrzowskie. A Rotmistrze máią tego doyźrzéć/ iákoby sie káżdy towárzysz iego opátrzył dostátecznie do obozu y żywnością/ wedle artykułów záchować sie máią.

Rotmistrze obecnie záwsze bydź przy Rótách/ y nie zieżdżáć okrom pozwolenia Hetmánskiégo listownégo/ sub pœna infamiæ, á niemáią ciągnąć roty przez Koronę skupiwszy sie/ ále káżdy towárzysz ma isdź osobno/ iáko priuatus do popisu/ sub pœna centum marcarum, o którą vkrzywdzonému wolno czynić ná Trybunał.

Czynić sprawiedliwość z żołniérzá vkrzywdzonym powinien Hetman/ z tym iednák dokładem/ áby vkrzywdzonému wolno było Rotmistrzá pozwáć do Trybunalu/ wedle téyże Constitucíiey/ ieśliby sie niechciał vkrzywdzony dekretem Hetmánskim contentowáć/ záchowuiąc sie we wszem wedle téyże Constytucíiey.

Declarátia Constituciiéy De disciplina militari.

Zyg. III. támże fo 10. 11. Aby pięterstem vchwały téy Constituciiéy przerzeczonéy Anni 1591. około sądzenia żołniérzów przez Hetmáná/z Rotmistrzámi y Pocznikámi occásia nie vrosłá do enerwáciiéy kárności żołniérskiéy/ktora iáko we wszytkich pánstwách/ y R. P. rządnych/ták y w téy nászéy bywálá/y ma bydź pilnie záchowána. Tedy declárujemy: iż przesłuchawszy zdánia ták Rotmistrzów iáko y towárzyszów/wolno będźie wedle summienia Hetmánowi/ ták iáko będźie rozumiał bydź nawiecéy wedle Bogá/ y ex disciplina militari, winżebné swowolné/ y występné przećiwko powinności rycérzkiéy karáć.

Gdźieby też co naglégo było/coby kléske/ ábo szkode iáką woyská R. P. ábo omieszkánié y opuszczenié pogody do vczynienia posługi zá sobą pociągnąć mogło/ y bez nakazów wszelákich Rotmistrzowskich y Pocznicżych/ może winnégo skarać/ ták iáko to bywało przedtym záwżdy w Woyskách narodów tych/ á tym wiecéy y pilniéy pod ten czás ma bydź záchowano.

A tych ktorzy w dodźierżeniu nam wiáry y posłuszeństwá/ tákże w dodźierżeniu y w obronie państw nászych/ pod te niebytność nászę/ chęći y służby znáczné będą nam pokázowáć/ iáko ná baczeniu im więtszym będźie miał/ ták nam wedle powinności zálécáć powinien będźie Wáruiąc w tych wszytkich ártykułách cáłość y ważność constituciiéy wyszéy miánowánéy/ y wcále ią záchowuiąc. A tákże wáruiąc/ y wcále záchowuiąc cautyą nam o dodźierżeniu wiáry/ y poddáństwá od wszech stanów vczynioną: ktora/ iáko sie wyszéy nápisało/ ma bydź od nich popizysiężona.

Pewny też poczet ludźi ma bydź ná Dnieprze przyięty/ ktoryby wodą bronił wrywánia sie ludźiom swowolnie do państw sąsiedzkich/ á tym ma bydź płacą ex publico.

Żywność ktora zstárádawná niktorzy Stárostowie do Kámieńcá Podolskiégo odwożić powinni/ tóż áby y teraz y nápotym bez odwłók czynili/ nápominamy. Czego ktoryby nie vczynił/ Instigator náś ma o to pozwáć/ iáko o inné prowentá stołu nászégo. A tá żywność ma bydź oddána do ráfunku od nas wyznáczonégo/ ták iáko zwyczáy był stárádawny/ wyiąwszy z tego Oeconomią Sámborską.

A miástu zás Kámieńcowi łáskę nászę pokázuiąc/ iáko inym wszytkim kupcom koronnym/ ták y onym nie ma bydź bronionó/ ieździć/ tárgowáć/ y wszelákié hándle odprawowáć/ saluis iuribus aliarum ciuitatum.

Libertátia żołniérzów od Quarty Sámborskiéy.

Zyg. III. w Wár. 1593. folio 13. 12. Żołniérze Sámborskié/ ktorzy byli o Qwárte Sámborskiéy y Orymińskiéy Oeconomiiéy/ y żup Ruskich zá rok dźiewięćdźiesiąty pozwáni/ zá pozwoleniem stanów koronnych wolné czynimy: gdyż przy zapłácie żołdu swego odpuścili więtszą summę R. P. á niż tá Qwártá. Ktore Oeconomie máią iuż bydź wolné od wszelákich obligácyi/ confederácyi/ naiázdów/ iákichkolwiek osób/ sub pœna peculatus in delinquẽtes extendẽda.

NIZOWCY.

Dla pohámowánia swowolenstwá tych ludźi wysłáni byli Commissarze od Krolá Ie° M. Zygmuntá III. w Roku 1589. A ich władza tylko do drugiégo seymu trwáć miáłá:

Pátrz niżéy w kśięgách siodmych, w części wtorey, Tit: 2. leg: 13. Zstrony ludźi.

Porządek zstrony Nizowcow y Vkrayny.

Zyg. III. w VVár. 1590 folio 17. 13. Nierząd y swowolenstwo pográniczné/ iż wszytkiego tego do czego ná ten czás przychodźi/ iest przyczyną y zapálem: ácz po czásie/ ále iednák zá bárzo potrzebną bydź rozumiémy/ áby wżdy sie kiedy to opátrzyło y obwárowało/ iákoby tákowa licentia tám sie niedźiałá/ y przyszłoby do pokoiu z támtémi nieprzyiacioły/ nie tárgał sie znowu.

Napżód

Napřzód tedy vchwalą sęymu tego / zá wszech stanów zezwoleniem / około tych ludźi / ktorzy sie ná Niżie y zá Porchy bawią postánawiamy: áby Hetman Koronny sam przez sie ábo kogo innego / niżliby woysko ztámtych mieysc y tám tego vgránicza było zwiedżione / mieyscá te ná ktorych ći ludźie przemieszkiwáią ták opátrzył / żeby tám ná nich ludźie pod posłuszenstwem bedące / bądź z tychże tám sámych ludźi / bądź z inszych iákich zostáwił / dawszy im przełożonego człowieká szláchetckiego narodu / osiádłego: ták że Rotmistrze ábo Setniki szláchćice.

Ci wszyscy Przełożeni ábo stárszy y Setnicy / á ná koniec y páchołek kożdy / żeby przysięgę czynili nam / y Rzeczypospolitey / tego miánowicie dokładáiąc: że imo wolą Hetmánską / ábo komuby to Hetman pomoczył / niemáią nigdy gránic Koronnych przechodźić / áni wodą áni ziemią: á pogotowiu w Państwá sąsiedzkie wtárgáć ábo wotowáć ich: Kupcow y ludźi żadnych / ktorzyby kiedy tám témi mieyscy szli / nie zábiérać / áni im / áni máietnościom ich żadnego gwałtu czynić: nikogo do towárzystwá swego nád wolą stárszego ábo przełożonego: á stárszy ábo przełożony nád Hetmánską wolą nie przyymowáć / y ma ich bydź záwżdy rejestr v Hetmáná.

A kiedyby ktory z służby zszedł / á inszy ná to mieysce był przyiet / ma o tym stárszy záwżdy dáć znáć do Hetmáná / áby pewną o nich y imionách ich miał wiádomość.

Przesądzonych / ábo ná gárdło y ná poczciwość skazánych / áby tám nie przyymowano: żywności / prochu / y inych potrzeb / w Miásteczkách áby nie przedawano / á náko niec áni puszczono do Miásteczek żadnego / iedno ktoryby miał od stárszego ábo Setniká swiádectwo / że zá wolą iego odszedł / y wszytko coby iedno do porządku y do záchowánia spráwy dobrey y dyscyplinam miedzy nimi należało / w moc Hetmánowi dáiemy.

A iżby też po Miástách / Miásteczkách y Wsiách ták nászych / iáko y poddánych ná szych / to swowolenstwo nie náydowało sie y nie mnożyło / tákowy porządek w spráwie tey y tákowe postanowienie czyniemy.

Máią wszyscy á wszyscy Stárostowie y Dzierżawcy dóbr nászych / ták że Pánowie Xiążętá y Szlachtá / w Miástách / y w Miásteczkách / y we Wsiách nászych / y własnych swych mieć Vrzędniki przysięgłe / Burmistrze / Wóyty / y Wáttámany / tákową przysięgą / że máią wszeláką mieć pieczą ná to / ile nawiecey z nich może bydź / bronić tego / iákoby z onego Miástá ábo Miásteczká y Wsi / nie chodźił nikt ná Niż / nie chodźił w pole ná zdobyczy / á po gotowiu / zá gránice do Państw sąsiednich.

Ktoby też zkąd ingd z zdobyczą iáką tám przyszedł / że tákowego ábo tákowe / imáć y káráć máią: á ieśliby im zdołáć nie mogli / Pánu swemu ábo Stároście / á w nieobecności Vrzędnikowi iego o tym oznaymić: ták że prochow / sálétr / broni / żywności nikomu / iedno ktoby swiádectwo miał od stárszego swego / ábo setniká / żeby nie przedawano / zdobyczy żadnych nie kupowano.

Zá tákową przysięgą / te wyszey wspomnione Vrzędy / Burmistrzowie / Wóytowie / Wáttámani / máią tych wszytkich rzeczy z wielką pilnością przestrzegáć / y nie dopuszczáć swowolnikom żadnym przebywáć y przemieszkiwáć / ábo składy tákie mieć v siebie.

A ktoryby w tym niedbáli byli / y mimo przysięgę vczynioną nie czynili powinnościom swym dosyć / tákowych Stárostowie / y ich Pánowie / przez sie ábo przez Vrzędniki swe / máią ná gárdle káráć. Ták że też y swowolniki ktoryby sie náydowali w dobrách ich / máią tymże sposobem ná gárdle káráć.

Sámi też Stárostowie ábo Pánowie / Xiążętá y Szlachtá / ktoryby sie ważyli w pole chodźić imo wolą Hetmánską: á pogotowiu Państwá sąsiedzkie náieżdżáć ábo náchodźić / y pokoy z nimi wzruszáć / máią bydź karáni / gdzieby sie to ná nich swiádectwy y scrutiniis pokazało / pœna de guerris: ták że v ktorychby sie iáka część zdobyczy ábo kortyszći swowolnie w Państwách sąsiednich wzietey pokazálá / y w máietności ich ználázłá / tąż winą karáni bydź máią.

A iżby te rzeczy do skutku przychodźiły / mamy náznáczyć teraz záraz z Sęymu dwu Dozorcow / ktorych tá będźie powinność / żeby w swey każdy części vgránicza / iáko im Hetman Koronny ábo zá zleceniem iego Polny náznáczy / doglądał y pilnował tego /

iákoby sie we wszem temu postánowieniu dosyć dźiało / y żadné swowolenstwo tám sie nie wszczynało.

Ci Dozorcy z strony Nizowych/żołniérzów gdyby sie co pokazało/ Hetmánowi máią dáć znáć/ v ktorego oni iáko żołniérze w mocy bydź máią / y ten z zwierzchnosći swéy/ karáć ie ma podług występku.

Z strony zásie tych/ktorzy po Miásteczkách y Miástách ábo po Wsiach mieszkáią y chowáią sie/ gdyby sie co z nich pokazało tákiego/ máią Pánów ich záraz requirowáć/ o ánimadwersią z nich: ktorzy bez wymówek wszelákich máią tákowé wszytkie/ sposobem wyszéy opisány/ ták plebeios iáko Szláchcice nie osiádłé/ktorzyby w ich máietnosćiách sie báwili/ ábo ná służbie ich byli/ karáć. A ktoby z Pánów/ Xiążąt/ Stárost/ Dzierżawiec / y Szláchty/ był w tym vczynieniu spráwiedliwości niedbały / ábo sie sam czego przeciw Constitucitéy téy ważył/ tákowému dozorcá ábo dozorcowie máią dáć Rok ná Trybunale ad instantiam Instigatoris zá ich delácyą we cztéry niedźiele/ od położenia pozwu/ á máią ci dozorcy ták pozew iáko y probácié / wypisawszy wszytko dostátecznie/ odesłáć do Instigatorá/ ktory ná Trybunale przez Deputaty záraz ná początku Trybunału ma bydź náznáczony / Rok zá piérwszym pozwem ma bydź záwity / y żadna mu dylácya isdź niema/ okrom verę infirmitatis do dwu niedźiel zwyklym sposobem.

Márszałek Trybunálski dowżrzéć ma/ áby záraz extra regestrum tákowé Cauzy były odpráwowáné y żadna nie wypełzłá.

W wątpliwych rzeczách / ma bydź dawano ná scrutinium, ktore sąd Trybunálski Vrzędowi Stárosćiemu pod ktorego iurisdicyią będzie obwiniony / á przeći w Stárosćie viciniori Capitaneo zlécáć ma.

Doglądáć máią tych scrutinia dozorce/ y swé też świádki ábo z strony swéy scrutinia wypráwowáć. Ani ná Trybunale / áni v Dworu/ áni v żadnégo sądu niemáią nic bráć od tákowych Akcij z strony Rzeczyposp: gdyż to iest publicum negotium.

Ná posyłánié do Trybunału z témi rzeczámi/coby dozorce wydáli to z skárbu nászégo ma im bydź według reiestru ich przez Podskárbiégo koronnégo / záraz gdy requisitus o to będźie / wrócono.

Sądzenié tákowych spraw isdź ma tym sposobem/ gdźieby sie z scrutinium pokazáłá czyiá winność/ ma bydź ad pœnas de guerris skazan: á Stárosztá y ná strácenié Stárosztwá/ ieśliby wątpliwość y perplexitas byłá odwod. Gdźieby też z scrutinium pokazáłá sie iásna niewinność obwinionégo / y był wolny od spráwy bez przysiegi vczyniony / ma zá tym ná delatora pœna według Constitucitéy o tym vczynionych bydź skazána.

O niekaránié poddánych gdźieby kto był pozwan/á założył sie/że niewiedźiał o tym/ że nie było obwinionégo ná gruncie iego/gdy go wiádomość napiérwsza o wykroczeniu iego doszłá/ że niedał przyczyny do vcieczénia/ y żadna w tym conniuentia zniego sie nie stałá / w tákowéy mierze bez scrutinium przysiegá mu skazána bydź ma.

Dozorcy máią mieć zá salarium po trzech set zlotych ná rok / ztąd skąd y Nizowcy zapłáte swą: á máią bydź błáchćicy y osiedli.

Która Constitucya nienieyszą ma zá vspokoieniem/ z Cesárzem Tureckim czásy wiecznémi nienáruszenié trwáć.

A co sie dotycze woyny teráznieyszéy / ma Hetman vżyć ludźi támtych Nizowych y Dónskich/ile ich iedno bydź może do potrzeby Rzeczypospolitéy/iáko nalepiéy będźie rozumiał: ktorym żołd przez te woyne isdź ma od Prowizorów: á ná potomny czás / iáko z stany wszystkimi námówiémy y postánowiémy. Tego też dokládáiąc/ żeby ludźie ci / y teraz/ y ná potym/ páchołków od woyská/ y sług niczyich niepryymowáli.

O tychże Nizowcách.

Zyg. III. w VVár. 1593. folio 11.

14. NIzowcy/ y insży wszyscy ludźie/ktorzyby swowolnie kupili sie natázdy iákié czyniąc ábo gwałty/ y tákże gránice państw nászych chcieliby swowolnie przechodźić/ máią bydź miáni zá hostes patriæ & perduelles, y záraz bez wszelákiego práwnégo postępku/ ludźie służebni vkráinni z Cwárty wedle potrzeby będą mogli bydź przeciw nim rußeni y posłá-

y posłáni/ y tákże káżdému wolno będźie domów y máietności swych od nich bronić.

A o głowy ktoreby z nich w tym bronieniu poległy/ áni szlachcicow tych/ ktorychby domy ábo máietności były náiechánć/ áni tych ktoryby im pomoc dawáli/ práwem żaden/ tákże áni o szkody pociągáć będźie mógł.

A iż pod té wszytkie przeszłe czásy/ ćiż ludźie swowolni náieżdżáli ná máietności pewnych osob/ y ná dobrá nászé/ y tám sa w niektorych pobici/ tedy té wszytkie osoby z przyiaćioły y pomocniki ich/ od ktorych sa pogromieni/ vchwałą seymu niniejszego/ zá zezwoleniem wszech stanow oboygá narodu/ od wszelákich práwnych impeticiy/ ktoreby komukolwiek o to/ od kogokolwiek záwáwáné bydź mogły/ czynimy.

O Kozakách y ludźiách swowolnych.

15. Ieszcze vkráinna swawola Kozácka im dáley tym bárziey sie z szkodą R. P. szerzy: Przetoż Constitucyą anni 1593. w ktorey ći swowolni zá perduelles & hostes patriæ sa poczytáni/ in exequutionem przywodzące/ Hetmánowi woyská nászego té swowolniki ad internectionem wymiszyć pouczyliśmy. Zyg. III. támże 1596 folio 8.

Dániny Zelech y Mirowa y Borysspolu/ y gruntow ktemu należących podnosimy. A té grunty stołowi nászemu przywracamy.

A dla záhámowánia nápotym téy swowoli potrzebną Constitucyą anni 1590. in suo robore zostáwuiemy/ wedle ktorey Hetman nasz/ y obywátele támtych kráiow/ z ktorych ći swowolni ludźie wychadzáli/ záchowáć sie máią.

PRAWA WOIENNE ZNIESIONE.

Tytuł VI.

Deputaci do rády woienney.

Práwo. 1. WIele ná tym y Rzeczypospolitey/ y spráwam iey należeć rozumiemy/ ábywedług Constitucyi ná Krolá Jego M. niegdy Henryká Electciiey postánowioney/ obecnie niektorzy z Pánow Rad/ według náznáczenia ná Seymie vczynionego/ przy nas mieszkáli. Zág. III. w Wár. 1590. Const. 5.

Czego ieśli kiedy/ tedy teraz/ pod ták wielką y niebespieczną z możnym nieprzyiaćielem woyne/ bárzo pewnie iest potrzebá. Bo wiele pod czás woyny zwykło przypadáć/ wiele przychodźić od Hetmáná/ y z inych mieysc/ ná co predkiey resolucyiey/ predkiey rády/ y predkiego iey wykonánia ábo skutku potrzebá. A nie iedno z Pánow Rad: ále/ ábynie wolokły sie długiemi deliberacyámi y odkládáni/ rzeczy y spráwy żadné/ w ktorych resolute pod ták czás trzebá postępowáć: y od stanu Rycerskiego tákowiż Deputaci bárzo potrzebni sie nam bydź zdadzą.

A ták/ iáko iuż tu sa miánowáni ná tym Seymie/ y Pánowie Rády ktorzy przy nas bydź máią/ y Deputaci z kołá Poselskiego/ oboiego narodu/ ták/ ze wszytkiemi ná tym Seymie zgromádzonemi stany/ moczupełną/ tym to PP. Rádom y Deputatom od kołá Rycerskiego/ do mieszkánia przy nas obecnego náznáczonym/ authoritate Conuentus dáiemy/ o wszytkich rzeczách/ do woyny tylko Tureckiey/ y pokoiu gdźieby zawrzeć go przyszło/ należących: y zgołá o wszytkich spráwách/ bespieczenstwo Rzeczypospolitey od postronnych nieprzyiaciel záchodzących/ y z iákiegokolwiek miáry ná nie gwałtownie przypadáiących/ známi pospołu obmyslawáć/ rádzić/ Rußenié pospolité/ ná tim Seymie postánowioné/ y to coby potrzebá Rzeczypospolitey nioslá/ vchoway Boże gwáltu ná Rzeczpospolitą/ do skutku przywieźdź/ tráktaty záczynáć y koncyć: bez wnoszenia iednák seruiturem y niewoley ná Korone y Wielkie Xięstwo Litewskie: y stánowić wszytko ku dobremu y bespiecznemu pospolitemu: okrom sądow Dworskich/ do ktorych ći co nie sa Senatorami/ należeć nie máią: y stánowienia práw iákich nowych ábo dawnych wzrußánia: y nowego iákiego podatku decernowánia: y obrocenia belli offensiui, y zá gránice záchodzącey/ ná inną strone niż ná Pogány/ to iest/ Turki y Tátáry: do czego/ gdźieby sie potrzebá vkazálá/ nowy Seym ma bydź złożony. Do

Do ktorégo mießkánia przy nas/ z Pánów Rad/ té miánowicie náznáczamy: z Xiężey Biskupów tego naprzód/ w ktorégo Diocœzyiey z Dworem náßym będziemy/ á do tego Xiędzá Biskupá Przemyślskiego Podkánclérzégo Koronnégo: z Sw. etckich/ Wielmożnych: Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice/ Woiewodę Krákowskiégo: Janá Kißke z Ciechánowcá/ Páná Wileńskiégo: Janá Zlebowiczá ná Dąbrownie/ Woiewodę Troczkiégo. Mikołáiá Zebrzydowskiégo/ Woiewodę Lubelskiégo. Stánisłáwá Rádźimińskiégo/ Podlásskiégo/ Stánisłáwá Gostomskiégo z Leżenic/ Rawskiégo Woiewody. Janá Leśniowolskiégo z Obór/ Czerskiégo. Marcińá Leśniowolskiégo z tychże Obór/ Podlásskiégo. Andrzeiá Męczyńskiégo Wielunskiégo: Stánisłáwá Mińskiégo Zakroczymskiégo Kásztelany: Andrzeiá Opalińskiégo/ ze Bnińá/ Márßálká Koronnégo. Lwá Sápiehę/ Kánclérzá. Gábryelá Woynę/ Podkánclérzégo. Dymitrá Hálećkiégo/ Podskárbiégo Ziemskiégo Wielk: Xięstwá Litewskiégo. Stánisłáwá Przyiemskiégo/ Márßałká nádwornégo Polskiégo.

A mimo té/ ktoźby iednokolwiek z Pánów Rad do Dworu náßeg przyiáchał/ tęż moc y władzą we wßytkich tych wyssęy opisánych rzeczách ma mieć/ iáko ktory z deputatów. A niebytność kilku ich/ byle z Pánów Rad przynamniéy ßeść ich było/ nie ma nic ßkodźić álbo przekażáć/ do odprawowánia wyssęy pomienionych Rzeczypospo: spraw. Z kołá zásie Poselskiégo/ ći miánowicie są deputowáni: Hieronym Gostomski z Leżenic Kásztelan Nakielski. Stánisław Cikowski z Woysławic/ Krákowski. Kilian Drohoiowski/ Przemyślski. Páwel Orzechowski/ Chełmski/ Podkomorzowie. Sebástian Lubomirski/ Sądecki y Dobczycki/ Stánisław Gárwáski/ Gostyński/ Stárostowie. Jan Herbort z Fulsztyná/ Chorąży Lwowski. Jan Plázá ze Mßtyczowa. Mikołay Oleßnicki. Wálenty Czerski. A z Xięstwá Wielkiégo Litewskiégo: z kołá Poselskiégo/ Jan Pac/ Czáwon Wileński. Hrehori Mássálski/ Podkomorzy Grodźiński/ Andrzéy Ciechánowiecki/ y Abram Mieleßko/ ktorych tákże kilku niebytność/ byle ich też ßeść przynamniéy było/ nie ma wádzić do odprawowánia tych spraw.

A z Rycérstwá ták przysięgáć máią: Ja N. przysięgam/ że w tym wßytkim/ co stany wßytkie Koronne/ y Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo/ vchwałą pospolitą/ ná mieyscu bliskim przeßłym Márßáwskim włożyli/ wedle opisánia ßerßego w téyże vchwale wyrażonego/ ták we wßytkim/ iáko w czesći/ wiernie y státecznie záchowáć się będę: y Nayásnieyßemu Krolowi y Pánu/ Pánu Zygmuntowi trzeciemu/ z łáski Bożey Krolowi Polskiemu/ y Wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu/ z drugimi Collegámi memi/ o obronie/ y wßytkich rzeczách innych do woyny Tureckiéy/ tákże bespieczeństwá Koronnégo należących/ wiernie y státecznie rádźić/ y táiemnice chowáć będę: nikomu/ áni pismem/ áni vstnie/ áni przez żadné podobieństwo ich nie obiáwiáć: y ták się w nich záchowam/ iáko dálßa powinność mnie zlecona/ y práwo pospolite potrzebować będźie. Ták mi Boże pomoż.

Assecurátia z strony pieniędzy ná teraźnieyßą potrzebę Rzeczypospolitéy nábytych.

Zyg. III. 1590. Const. folio 7.

2. Zabiegáiąc niebespieczeństwom tym/ ktore teraz ná Rzeczpospolitą wßytkię/ y gwałtowniey ßę niż kiedy przed tym/ przyßły/ zá wypowiedzeniem nam stárégo przymierza przez Cesárzá Tureckiégo: á bacząc że do zebránia woyská tákiégo/ ktoreby się z ták możnym nieprzyiacielem zetrzéć mogło/ potrzebá przedkiéy á niemáley summy pieniędzy/ zá ktoreby się ludźie przymowáć/ y inßé potrzeby do tákiéy woyny należące opátrowáć mogły: dáiemy zupełną moc Pánom Prowizorom/ niżey od stanów Koronnych/ ták z Rad iáko z Posłow obogá narodu/ vigore Conuentus mianowánym/ y do Pánów Podskárbiów przysądzonym/ áby oni/ ná wiárę y Credyt Rzeczypospolitéy wßytkiey dostawáli pieniędzy: z strony Korony/ do dźiesięći kroć stá tysięcy złotych.

A z strony Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo/ pięći kroć stá tysięcy złotych. Będą tedy mieli ći Pánowie Prowizorowie deputowáni/ z Pány Podskárbiémi oboiémi/ facultatem w dostawániu pieniędzy/ ná té wyssęy pomienione summy czynić wßelákie contrákty

tráktý/ze wßeláckiemi osobámi/ tákiemi iedno condycyámi beda rozumieli/ ex re Reipu: & præsentis tēporis necessitate, vchyláiąc w tym ná ten czás státutów y Constitucyiey/ de non obligandis & onerandis bonis mensæ nostræ Regiæ: saluo tamen iure possessorum.

Wßákże státuty dawné/ y terázniewßego Séymu o ziemi Sedomirskiey/ tákże o Wielkich Rządźiech/ á miánowicie Clách/ Zupách/ Sámborze/ y Æconomiách wßystkich: które nie mogą bydź zostáwione y záwiedźione/ w mocy zostáwuiąc. Funtczole iednák wolno będźie obligowáć. A tóż sie ma rozumieć o Wielkim Xiestwie Litew:

A obligácyé dóbr nászych terázniewßé ták obiáśniamy: Jż iesliby kto z Stárostów y y Dźierżawców dóbr nászych w stárych summách/ ábo ad rationem quingentorum millium obligowánych/ ná té dobrá co summy włożył ábo przyczynił ná te potrzebe Rzeczypospolitey terázniewßą/ áby do tąd/ dokądby tá summá nowa im záplácona nie była/ te to dobrá z iego reku y potomków iego nie wychodźiły/ z dyminucyą iednák stárych summ/ wedle declárácyiey teraz ná Koronácyiey náßey vczynioney.

A iesliby téż kto ná dobrá wolné/ to iest/ żadną summą nie onerowáné/ dał summe iáką pieniędzy/ áby to ći Prowizorowie z Contribucyi pospolitych Polskich w Koronie: Litewscy/ w Wielkim Xiestwie Litewskim/ popłácić byli powinni: do którego niezápłácenia/ ći którzy co nomine ad fidem publicam, ná té to wolné dobrá pieniędzy dádzą/ też Dźierżáwy y Stárostwá dźierżeć będą/ salua persolutione, stárey quárty/ y tákowéyże nowey ná tym séymie pozwoloney.

Które contrákty y obligácye przez nie czynioné/ de communi consilio máią wydawáć/ z podpisem rąk swych y pieczęćią Koronną/ tákże Wielkiego Xiestwá Litewskiego. Tákiż Pieczętarze/ którzyby ná ten czás przy Dworze náßym byli/ będą powinni contrákty té rękámi ich podpisáné pieczętowáć/ y w osobny Reiestr wpisowáć. Tego tylko przestrzegáiąc/ áby sie summy przerzeczoné nie przebrały Any vigore Conuentus, ex cōsensu omnium ordinum, to wáruiemy: że cokolwiek y iákokolwiek oni w tych rzeczách z kim postánowią/ to ma bydź cále y nie náruśenié trzymano/ y będźie záwße powinna to Rzeczposp: strzymáć y wypełnić/ semotis omnibus diffugiis & interpretationibus in contrarium.

Té tedy pieniądze wßytkié/ którychby tákim sposobem sie dostáło: y iné którychby ábo postronni pánowie y miástá: ábo feudales Principes: ábo miástá Koronné/ y Wielkiego Xiestwá Litewskiego/ bądź ktokolwiek iny/ bądź nomine subsidiorum postąpili/ bądź ad fidem publicam, ábo ná kleynoty pożyczyli/ tákże y té/ które z Contrybucyiey/ y inych obyczáiów rátowánia Rzeczyposp: ná tym Séymie vchwalonych/ przychodźić będą/ które wßytkié máią bydź do nich odnoßoné/ máią ći to Pánowie Podskárbiowie z Prowizory do rąk swych odbiérać/ y oné ninacz inßego/ iedno ná te potrzebe Turecką/ ták ná żołniérze/ iáko y ná iné wßytkié potrzeby y przypadki do tey woyny należące/ wedle zdánia náßego/ Rad/ y Deputatów woiennych/ przy Nas ná ten czás będących/ y porozumienia sie z Pánem Hetmánem Koronnym/ tákże Wielk: Xiestwá Litewskiego/ y o zmaymieniá tych potrzeb/ od nich obiácać: á nie ná co inégo sub pœna peculatus, hoc est capitis & famæ, & refusione damnorum Reipub: ex priuatis suis facultatibus.

Zwożenié álbo odnoßenié tych pieniędzy/ ták dostánych/ pożyczánych/ y z Contribucyiey złożonych/ ma bydź ták z Korony/ iáko z Wielkiego Xiestwá Litewskiego/ do rąk Pánów Podskárbiów y Pánów Prowizorów/ którzy przy Królu Jego M. mießkáć będą.

Z tychże Pánów Prowizorów ma bydź ieden záwżdy Polski/ przy Polskim Hetmánie/ Litewski przy Litewskim/ zá wyćiągnieniem Wóysk przećiwko temu nieprzyiacielowi w kráie Podolskié/ y inné przyległé Koronie/ álbo zá gránice Koronné/ dla odpráwowánia z Pisárzmi Polnémi/ przy popisowániu y płácéniu/ y opátrowániu potrzeb woiennych/ iáko sie wyßéy opisało. Wáruiąc to/ iż gdźieby Pan Bóg to niebeßpieczeństwo iákimkolwiek sposobem vspokoić raczył/ á zostáłoby potym co tych pieniędzy Rzeczypospolitey nád to/ coby sie ná vspokoienié od téy wóyny Tureckiey wydáło/ że tego ninacz

innego

innégo obracáć y wydawáć nie máią / iedno ná wypłácenié tych długów / ná któreby ſie zádłużyło. A coby nád to zbywáło / chowáć to w cále w ſkárbie pospolitym w Ráwie y w Wilnie / do náuki przyſzłégo ſeymu.

To téż do tego dokładáiąc / iż cobykolwiek ku téy gwałtowniéy potrzebie wźieli z dochodów tych / które ſą náznáczone do ſtołu náſzégo Krolewſkiégo / y ná tym Séymie okazáné ná oſwobodzenié rationes zátrudnionych ſkárbu náſzégo / że to zás ná potrzeby náſzé z tych Contrybucij / y inych przypadków vchwalonych / iáko naprzedzéy do ſkárbu náſzégo wrocić máią : Tákże y té długi / ná które ſie ſupra fidem publicam zádłużą / zá przykładániem pieniędzy z tych wyſzéy pomienionych Contrybucij tu vchwalonych wypłacáć máią / ile gwałtowniejſzé Rzeczypoſpolitéy potrzeby około téy woyny Tureckiéy dopuſzą.

A dla lepſzégo y pożądniejſzégo tego wſzytkiégo obmyſławánia / máią pod ten czás tego niebeſpieczeńſtwá / mieſzkáć ći Pánowie Prowizorowie y Podſkárbiowie przy oſobie náſzéy / tám gdźie wedle potrzeby Rzeczypoſpolitéy my bedźiemy / nie oddaláiąc ſie od nas dáleko : ſex aut ſeptem ab aula abſentium niebytnośćią / inych władza niema ſie przerywáć.

Tá facultas Pánów Podſkárbiów y Prowizorów ma trwáć do bliſko przyſzłégo ſeymu / ná którym ante omnia, niż ſie Conſultácye ſeymowé poſpolité záczną / máią y bedą powinni doſtáteczną liczbe vczynić ſtanóm Rzeczypoſpolitéy / że wſzyſtkiégo włodowánia ſwégo / ſub pœna ſuperius ſcripta, która liczbá ieſliby tám niedoſzłá z ich przyczyn : álbo niedoſtátecznié ták z ſtrony nábycia y ſáfunku pieniędzy czynioná byłá / tedy támże zárázem bez pozwu / tanquam in termino peremptorio bez wſzelákich dilácij ſądowych / My cum ordinibus Sąd vczynimy / y winy wyſzéy opiſáné ná nié / authoritate Conuentus, ſkażemy y extenduiemy. Co ſie ma dźiáć ad inſtigationem Poſłów Ziemſkich / bądź to wſzytkich / bądź któregokolwiek z nich.

O ſzkody téż ratione præmiſſorum zoſobną ná Trybunale / peremptorie ad inſtantiam tych którzyby ná tymże bliſkim Séymie byli ná to z kołá Poſelſkiégo obráni y náznáczeni / reſpondere y ſatisfacere bedą powinni. Jednák ſpólnie wſzyſcy / nie poiedynkiem : oprócz tego co ma bydź w woyſku / który / iáko oſobné ſwé wydatki bedźie miał / ták téż oſobno / gdźieby liczby nie vczynił / może bydź pozwány. Których to ſzkód zapłáty / czwarta czeſć Aktorowi / á trzy ná ſkarb Rzeczypoſpolitéy do Rawy y Wilná nákazáné bydź máią. A ſtany tego nie odkładáiąc / támże ná ſeymie z liczby onych kwitować máią / gdy ią doſtátecznie támże vczynią : tego miánowićie dokładáiąc / co z ſtrony liczby tákowéy y kwitu / dwie czeſći ſtanów vczynią / to / ták ważno bydź ma in hoc ſolo actu, iákoby od wſzytkich vczyniono było. A gdy tákowy kwit Prowizorowie pomienioni mieć bedą / iuż zá tym ni od kogo nie mogą bydź pozywáni áni turbowáni.

Poborców liczbá / ná Séymie przy liczbie Prowizorſkiéy bydź ma / zárázem bez pozwu / tákże peremptorie ſub pœna w Vniwerſalách ná nie ſancita : którzy tákże przyśiegli máią bydź w Grodźiách / in primis querelarum Caſtrenſium w głównym powiećie Woiewództwá ſwégo / ábo w tym Grodźie / którégo nabliżéy Poborcá reſidnie.

Miánuiemy tedy Prowizory té : z Rad Koronnych / Xiędzá Woyćiechá Báránowſkiégo / Biſkupá Przemyſlſkiégo / Podkánclerzégo Koronnégo : Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice / Krákowſkiégo. Janá Zlebowiczá ná Dubrownie / Trockiégo. Stánisłáwá Goſtomſkiégo z Lezenic / Rawſkiégo. Woiewody. Andrzeiá Opalenſkiégo ze Bnina Márßałká Koronnégo. Lwá Sápiehe / Kánclerzá Wielkiégo Xięſtwá Litewſkiégo / Podſkárbiégo Koronnégo / który ná ten czás bedźie. Podſkárbiégo ziemſkiégo Wielkiego Xięſtwá Litewſkiéġ Dimitrá Hálecćkiégo. z Poſłów ziemſkich / Hieronimá Goſtomſkiégo z Lezenic / Káſztelaná Nakielſkiégo. Stánisłáwá Cikowſkiégo z Woyſłáwic / Krákowſkiégo. Páwłá Orzechowſkiégo / Podkomorze. Sebáſtyaná Lubomirſkiégo / Stároſte Sądeckiégo y Dobczyckiégo. Janá Pláze ze Miſtyczowá : á do Woyſká przy Hetmánie / Janá Schorcá / Podkomorzégo Málborſkiégo. Z Xięſtwá Wiel: Litewſkiégo / z Poſłów ziemſkich / Andrzeiá Ciechánowſkiégo / Hrehorá Máſſálſkiégo / Podkomorzego

morzégo Grodźienskiégo: á do woyská przy Hetmánie Litewskim / Michálá Traczkowicá / Podkomorzégo Polockiégo.

A ći Prowizorowie/ będą powinni przy nas mieszkáć/ y záraz po Wielkiéy nocy przysiędze in hanc rotam, vczynić tu w Wárszáwie: Ja N. przysięgam/ że zá włożeniém ná mie władze od stanów Koronnych/ ná Séymie Wárszáwskim blisko przeszłym / w téyże władzéy wiernie y státecznie sie záchowam / ták / iż w nábywániu summy dźieśiąći kroć stá tysięcy złotych (á w Litwie pięć kroć stá tysięcy złotych) wespół z drugimi / żadnégo przebránia nie vczynie: á témi pieniędzmi nábytémi/ tákże y drugiémi / z Contrybucíy Pogłównych/ Poborowych / y wszeláckich ná tymże Séymie vchwalonych / do reku nászych oddánémi/ ták szafować y oné obrácáć będę / żeby nie ná insżą potrzebę iedno ná te z Pogány/ iáko iest w Constitucíiéy opisano/ y ná to niebespieczenstwo Rzeczypo: były obrácáné. Któré niebespieczenstwo ieśliby vćichło/ tedy cokolwiekby ich zbywało/ wiernie Rzeczypo. dochowam/ y onych indźiéy nie obrócę/ iedno kędy wola y zdánié stanów Rzeczypospolitéy ná Séymie będźie: y tych to pieniędzy ná swóy prywatny pożytek nie obrócę. A we wszytkich inych powinnośćiách mnie zleconych / około obracánia tych to pieniędzy/ spráwiedliwie sie obchodźić będę. Ták mi Pánie Boże pomoż/ y S. Ewánielia.

Opátrzenié Krákowá y Lubowle.

3. KRáków y Lubowlá Zamek/ iż nie dáleko gránice nieprzyiaćielskiéy przyległy/ á wiele ná tych mieyscách Rzeczypospolitéy należy/ postánawiamy/ áby dla wszeláckiégo ich bespieczenstwá / zá wolą nászą y zdániem Hetmáná Koronnégo / były y ludźmi y innémi rzeczámi do obrony należącémi / przez Prowizory / którzy woienné potrzeby záwiádować máią opátrzoné/ z tym dokládem / áby ná potomné czásy tym sie práwu stárému o opátrowániu Zamków nie deregowáło. Zyg. III. 1590. Con. folio 12.

Assecurátia Hetmáńska.

4. Iż iáko w namnieyszéy insżéy / ták w téy / którą mamy przed sobą przećiwko Turkóm y Tátaróm / dosyć wielkiéy woynie / sielá rzeczy dźiać sie muśi / ex vsu & arte militari, które álbo niepodobáć sie álbo doléc kogo muszą: y wiele Hetmánowi Wielkiemu Koronnemu / pátrząc ná summam rerum, y chcąc nieprzyiaćielowi szkodźić / álbo okázye y przedsięwzięćia iego przekázić/ przychodźi czynić z szkodą swéy strony ludźi: ták że też y niepryiaćielá ile możność dopuści poprzedzáć/ przeto/ áby wiec oglądánié sie ná te rzeczy/ nie zábawiáło co dźiélá y consilia iego / dáiemy mu facultatem belli, intra & extra fines Regni gerendi & administrandi, iáko nalepiéy będźie rozumiał ex vsu & arte militari. Wáruiąc mu to zá wszéch stanów/ ták Pánów Rad / iáko y Posłów Ziemskich zezwoleniem/ cobykolwiek ex arte militari sam przez sie / álbo przez ludźie ná służbie nászéy y Rzeczypospolitéy będącé/ którym co zlécáć będźie intra & extra Regni fines, vczynił/ ku opárciu sie potężności wszeláckiéy/ przeciw temu Pogáninowi / y odieciu mu commoditatem belli, á ku záchowániu w cále y ku ochronie wóyská nászégo / y vżył w téy potrzebie y gwałcie Rzeczypospolitéy / operam extraordinariam czyiéykolwiek / krom gwałtu vczynienia osobam śláchetckiégo y Duchownégo stanu/ to/ że nie ma áni może bydź ni od kogo przywodzono w iáką dispuzycyą / álbo trudność / iemu y potomstwu iego práwną y insżą iákąkolwiek / czásy wiecznémi o to czyniona. Ktemu / ácz rozumiémy / że o wszystkich rzeczách ná którychby co należało / będźie sie nas z tymi którzy będą przy nas Pány Rádámi y Deputaty od Rycérstwá dokładał: iednák/ że czás/ że occázye/ że gwált nie záwżdy tego dopuszcza: przeto gdyby do ściérámia sie z niepryiacielem / do dedicyéy którychkolwiek/ álbo do vmów y tráktatów iákich/ y insżych tákowych rzeczy przychodźiło/ zupełną mu moc w rzeczách nagłych / y w którychby nie mógł w czás nászégo zdánia dosiągdź/ do wszytkiégo co tákowa spráwá potrzebuie/ dáiemy/ cále y zupełnie / coby przezen vczyniono w tych rzeczách było / záchowywáć obiecuiąc. A tákąż własnie ássekurácyą in hunc solum actum przeciw Turkóm y Tátaróm Hetmánowi teráźnieyszému Wielkiému Litewskiemu / w bronieniu gránic Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo czynimy. Támże.

Która áſſecurátia / iáko y diſciplina militaris, nie ma ſie ściągáć ná pospolité ruſzenié / iedno według ſtárych práw y zwyczáiów.

Diſciplina Militaris.

Zyg. III. 1590. Con. folio 13.

5. RZeczy woienné / ieſli ná czym / tedy ná poſłuſzeństwie y ná záchowániu diſciplinam militarem, bárzo záwiſły / ktorą wſzytkie Pánſtwá y Rzeczypospolité / które iedno kiedy ſławné y znácznè były / ták dálece záchowáły / że nie iedno występki iákié / ále meſtwo y zwyćieſtwo nád wolą Hetmáńſką pokazáné y odniesioné / ſrodze karáli. To poſłuſzeństwo y tá diſciplina, bárzo ſie v nas w té czásy przeſłé / á zwłaſzcá w Interregná y rozerwánia / rozpuśćiłá / á iuż y do ſproſnych Sedicíy y odbiegánia chorągwi / álbo zieżdżánia z ſłużby przychodźi / co bárzo ieſt rzecz ſzkodliwa y niebeſpieczna.

A ták iáko to záwżdy należáło y należy Hetmánowi Wielkiému Koronnému / áby żołniérzá w poſłuſzeństwie & in diſciplina zátrzymawał / y karał występné / ták ná tegóż Hetmáná y vrząd iego to wkłádáiąc / iemu to iáko powinność zdawną iego nieśie złe-cámy / áby dyſſolucią wſzeláką y ſedycíié hámował y karał / á wrèże ſwą diſciplinam militarem wpráwił: poſtanáwiáiąc nimieyſzégo Séymu vchwałą / to naprzód / áby práwá ábo ártykuły woienné / ktòré przez Hetmány dla porządku w woyſku / bywáią ſtánowioné y wydawáné / y ktòrèby też Hetman dźiśieyſzy / y inni po nim będący / teraz ábo potym kiedy / według czáſu y potrzeby wydał ábo wydawáli y publikowáli / wagę y moc zupełną miáły / nie ináczéy iákoby to ná Séymie poſtánowiono było.

Tákże też cobykolwiek zá tym / mocą imperii militaris ábo Hetmáńſką / ten Hetman / y Hetmáni ná potym / w karániu występnych / w zádzierżywániu poſłuſzeństwá y diſciplinam militarem, bądź w źiemi swéy / bądź in hoſtico & extra fines Regni & ditionum noſtrarum vczynił / roſkázał / y poſtánowił / miedzy żołniérzmi y ludźmi woiennymi / kogokolwiekby ſkaráli / ábo ſkarzą / bądź ná nagrodę iáką ábo więźienié / bądź ná gárdło ábo poczćiwość / wedle zwyczáiu y práwá dawnégo Hetmáńſkiégo / to / ták wſzytko ma bydź ważno / iákoby przez nas ſámych ná Séymie było vczyniono / y niéma ámi może ni odkogo bydź to w wątpliwość ábo w diſquiſitionem przywodzono.

A nád Litewſkimi żołniérzmi / ma tákże zupełna iuriſdicia zoſtáwáć przy Hetmánie wielkim Litewſkim / y karánié występnych / eadem authoritate & poteſtate.

Wyięćié Żołnierzów od práwá.

Zyg III. 1590. fo. 14

6. NA tákową do iákiéy Rzeczypospolitéy ná ten czás przychodźi potrzebę / iż wielkiéy liczby Żołniérzów / y ludźi Rycérſkich trzebá / ktòrych trudnoby doſtáć álbo wywiéźć / gdźieby ogledáć ſie im przyſzło ná práwo: y vbeſpieczenia iákiéġ od nas y Rzeczypospolitey z ſtrony ſpraw swych ſądowych nie mieli.

Przeto przychyláiąc ſie w téy mierze do zwyczáiu dawnégo / ktòrégo Rzeczpospolita przedtym choć w mnieyſzych potrzebách vżywáłá / poſtánawiamy zá wſzech ſtanów ná tym ſéymie / ták Pánów Rad iáko y Poſłów Ziemſkich zezwoleniem. Że wſzyſcy żołniérze: wſzyſcy ktòrzy woienné ádminiſtrácye / y ſłużbę woienną ná ſobie poniosą / y ſłudzy przy nich będący: tákże (iż też y nam przydźie bydź pogotowiu do ruſzenia ſie przeciw nieprzyiacielowi / gdźieby tego potrzebá vkázáłá) wſzyſcy vrzędnicy y ſłudzy náſzy / wſzyſcy Pánowie Rády / y Deputáci Conſilii bellici, ktòrzy przy nas obecnie bydź máią / y Przewizorowie / máią bydź wolni od ſądów / y ſądzenia wſzelákich vrzędów y ſądów / ták inſzych inſtáncyy y ſubſellia / iáko też y ſądu vltimæ inſtantiæ Trybunálſkiégo / y náſzego królewſkiéġ / we wſzytkich swych ſpráwách / do dwánaśćie niedźiel po roſpuſczeniu woyſká. Nie wymuiąc z tego żadnych zgołá ſpraw y Akcíy / okrom żeby po dácie téy Conſtitucyiéy / kto w nádźieie tákowéy exempcyiéy / máietność komu / bądź záſtáwną / bądź wieczną / gwáltem á niepráwnie odiął / álbo odpiſał ſie kto zapiſem tákowéy exepcyiéy.

Crimina y facinora, ktòrèby świeżo były przez ktòrégo żołniérzá popełnioné / záraz práwem Rycérſkim według zwyczáiu / przez vrząd Hetmáński w żołniérzách máią bydź ſłużbę karáné / tákże krzywdy y inné wſzelákié. Małżonki też oſób tych ktòrzyby ná tákowéy po-

słudze byli / gdyż są sub tutela maritorum, máią mieć tákowé dilácye. Którzy to tákowi żołniérze / álbo vrzędnicy y słudzy náßy / obyczáiem wyßßey opisánym wyßwobodzeni / ktoryby álbo sámi álbo małżonki ich spráwy sądowé mieli álbo mieć będą / y listy y świádectwá z Káncellárycy náßey máią o tym mieć / które im Káncellárya dawáć będźie powinna. A ktoby list tákowy otrzymawßy / ná expedicyey téy / álbo przy osobie náßey nie był / ipso facto causam amittit. Ci też ktorzy ná śiedzenie w wieży o głowy są skazáni álbo śie sámi śiedzenia podieli / á byliby ná téy potrzebie / máią mieć odkład śiedzenia swego do dwánaśćie Niedźiél po potrzebie wróćiwßy śie. A interim przeciw absentes in bello fatalia isdź nie máią.

Wybráńcy.

7. COnstitucyą y postánowienie Krolá Jeº M. nieboszczyká Stephaná / około Wybráńców z dóbr Krolewskich odnawiáiąc: zá wßech stanów zezwoleniem postánawiamy / áby tákowi wybráńcy ná potrzebę teraźnieyßą Rzeczypos: przez té ktorym to od nas z Hetmánem śie o tym zniżßy zlécono będźie / zupełnie bez ochylánia żadnego / ták z wolnych iáko y zastawnych dóbr náßych / ze wßytkich źiem y Państw Rzeczyposp. byli wywiedźieni tym sposobem / żeby ze dwudźieśtu kmieći / iáko gdźie śiedzą / był ieden páchołek dobry / sposobny y serdeczny ná to obiéran: ktory to ták obrány / álbo wiec Oćiec iego / ieśliby syn ná to był wźięt / bądź też y brát / wolnym áby był od wßelákich czynßów / płacéy / robót / y służb Stárośćie álbo Dźierżawcy swému oddawánia / á inßych dźiewietnaśćie / to wßytko ná iego mieysce zástępowáło: iednák ktory śie służby tákowéy podéymie / álbo ná nie obran będźie / ma śie osobą swą rządnie ná nie z ruśznicą / z ßáblą / śiekiérką / á dźieśiątnicy z dardámi / y dobrze odźiano wypráwić / Stárośtowie y dźierżawcy tákowégo delectum bronić nie máią / owßem dopomoc kázáć tego wybiéránia máią.

Á ieśliby ten wybrániec / nie ten ktoryby był obrány / ále miásto niego substitut odmieniony wypráwił śie / tedy Rotmistrz álbo stárßy ich / o te odmiáne winę dwie śćie grzywien przepádnie dźierżawcy tych dóbr / z ktorych on ieśt obrány. O co forum ná Trybunale ad instantiam Dźierżawce ábo Stárośty. Zyg. III. 1590. fo. 15.

Tákże też w wolnośćiách wyßßey wspomnionych Wybráńcom przekázy y impedimentu czynić nie máią / pod winą stá grzywien / y szkod nágrodzenia. O ktorą Instygator zá dworem pozywáć może.

Słudzy.

8. TO ieśt swowolenstwo sług / ktorzy swowolnie od Pánów odieżdżáią: w téy mierze przy práwie stárádawnym zostáwamy. A o żołniérzách ktorzy swowolnie od chorągwi wyieżdżáią / vznánię swowolenstwá y rozsądek / według stárych zwyczáiów Hetmánowi zostáwuiemy. Zyg. III. 1590. fo. 16

Szácunek żywności.

9. ŻYwność ácz ieśt w státutách Koronnych / iáko płácona bydź ma osáćowána: ie dnák iż rzeczy wßytkich cená śie wyniosłá / & pro ratione loci & temporis, vstáwować śie ma: y przeto nic o tym definitiuè nie pißąc / dáiemy moc Hetmánowi Koronnemu / stánowić ią iáko będźie naslußniey rozumiał / tákże y w ciągnieniu.

Opátrowánie Zamków y Municiy.

10. GDźieby to Pan Bóg dopuścił / żeby nieprzyiaćiel mocą wielką / z Dźiały y ápparátem woiennym w źiemie náße wćiągnąć miał / y vdał śie ná dobywánie Zamków y mieysc iákich: iż wiele należy ná tym / áby w ręce iego żadne municye nie przychodźiły / y nie miał śie gdźie sobie: postánowiamy vchwałą mieyscego séymu / áby wßyscy: ták P. P. Rády / iáko Książętá / y ßláchectwá tego stanu ludźie / ktorzyby chćieli Zamki swe zátrzymáć / ták ie opátrowáli y osádzáli / ludźmi / strzelbą / y żywnośćią / iákoby wytrwáć y oprzeć śie nieprzyiaćielowi mogli. Zyg. III. 1590. fo. 17.

Ktoby álbo nie mógł / álbo niechćiał / álbo mieysce y municya nie potemu była /

żeby gwałtowi y impetowi wielkiemu wytrwać mogłá / té / áby wedle czásu y potrzeby / áby były zrzucáne / álbo palone / á dziálá / prochy / y inßy ápparat z nich zwożon / áby to w rece nieprzyiacielskie nie przychodźiło.

O Zamkách y municyách Rzeczypospo: w Koronie / moc dáiemy Hetmánowi Koronnému czynić to / co nalepßego będźie rozumiał / y któreby nie mogły wydźierżeć mocy nieprzyiacielskiey / kazáć ie tákże znosić y palić.

Liczbá ßáfárzów y Poborców.

Zyg. III. 1590. fo. 25. 11. OZáfárze y Poborce wßytkich in genere Poborów przeßłych w Koronie / wyiąwßy Woiewództwo Poznánskie / y Káliskie / które oddawßy nam dwádźieśćiá tysięcy retent / o ostátek wźieli sobie odnieść do Woiewództw / liczbe vczynić powinni przed Podskárbiámi nászymi y pány Prowizorámi / którzy tu ná Séymie do ßáfunku y nábywánia pieniędzy dla potrzeb Rzeczyposp: są náznáczeni / ná Swiątki bliskó przyßłe / tám kedy z Dworem ná ten czás będźiemy / vigore Constitutionis præsentis.

A cokolwiek do skárbu nászego Królewskiego / ábo ná żołniérzá / ábo też komu inßemu / ex consensu Palatinatuum & terrarum Regni, ná zieźdźiech vczynionym / wydano iest / to im ná liczbie przyięto bydź ma. Z tym dodátkiem / żeby / niż do czynienia liczby przyźdźie / Rotmistrze od nich zupełną zapłátę według przypowiedzenia im służby od Hetmá ná nászego Koronnego / álbo od Powiátu mieli. Tákże y Hetmánowi pierwey odłożywßy co swymi záłożył: w tych zwłaszcá Woiewództwách / gdźie Pobory wystárczą: á gdźieby nie wystárczyły / tym co od Hetmána są przyieci / Prowizorowie dopłácić máią z pieniędzy ná tym séymie vkazánych.

Tákże z Czopowego / którego ieszcze dobiérać máią przed temiż osobámi / nadáley we trzy Niedźiele po wyßściu káżdego kwártału / liczbe vczynić będą powinni / sub pœna peculatus, o którą káżdemu / delatione à Prouisoribus accepta, wólno będźie czynić ná Trybunale. A iż sie naydą Poborcy y ßáfárze ták niedbáli / że nie dawáią ná delácye do Grodów / tych którzy Poborów nie płácą / tedy káżdy Poborcá / któryby przy czynieniu liczby / nie vkazał autenticè delácyey od siebie podánéy / będźie powinien de suo retęta wßytkie zapłácić.

A gdźieby Poborcá dał ná delácye tákie retente / która iuż dawno Relácyą Woźnego zniesiona iest / tákowy Poborcá ma pœnam luere iuxta antiquam Constitutionem. A iż też Stárostowie są niedbáli in exequutione tych retent / tedy zámiérzamy im kreś do Swiątek / áby káżdy vigore Constitutionis præsentis, powinien był Podskárbiom nászym y Prowizorom przeopisánym / ad terminum præfixum, álbo retentá wyciągnioné oddáć / álbo de suo zapłácić.

Assekuracya ßáfárzów Poborowych.

Zyg. III. 1590. fo. 26 12. OZáfárze Poborowé ássekuruiemy / z strony tego / co osobie nászey Królewskiey y ná żołniérze / z poborów przeßłych wydáli / zá pozwoleniém Szlachty ná zieźdźiech: iże w tym zátrudnienia żadnego mieć nie będą mogli: á miánowicie ßáfárzá Woiewództwá Podlaskiego ássekuruiemy z strony wydánia z tych poborów półtora tysiącu złotych / zá zgodnym wßech stanów zezwoleniém / ná wykupienie więźniá vrodzonego Jana Rácżká. Reste ná zapláte woysku do Rusi ad rationem ćwierći látá / którą im było przypowiedźiano nona Nouembris Anno 1589.

KSIĘGI SIODME KSIĘSTW KORONNYCH,

To ieſt/

WIELKIEGO X. LITEWSKIEGO, RVSKIEGO, PODOLSKIEGO, BELSKIEY ZIEMIE, KIIOWA, Wolyniá, Brácławá, Podláſza, Drohickiéy ziemie, Biélskié° powiátu, Księſtwá Pruskié°, Mázowieckié°, Inflantckié°, Kurlándzkiégo, Oſwięcimskiégo y Zatorskiégo.

CZĘSC PIERWSZA, O Wielkim X. Litewskim.

O ZIEDNOCZENIV KSIĘSTW Koronnych. Tytuł I.

Księſtwá dla ſpólnych brzemion ziednoczenè z Koroną bydź máią.

Rex Ducatus ad ſerenda onera Regno vniat.

Práwo. 1.

DLá wſzytkim rzecz ieſt doświadczoná: iż moc ſkupiona y ziednoczona zwykłá bydź zawżdy mocnieyſza, niż rozdźielona: obiecuiemy pilność vczynić: ábyſmy Wielkie Księſtwo Litewſkié, y Ziemie Pruſkié, y iné Ziemie pográniczné królеſtwu, do iedności przywiędź mogli: y iáko naſnádniey będźie mogło bydź, w to vgadzáć będziemy: áby wſzyſtki brzemioná ſpólnie nośili, y Monetę iednáką pospolićie bráli: á zwłaſczá gdy Séym oboiom Pánſtwom przyrzeczonym ku ſkończeniu tego poſtánowiemy.

VM compertũ ab omnibus habeatur: quòd virtus vnita fortior ſolidiorq; eſſe conſueuit ipſa diuiſa: promittimus nos operã daturos: vt magnum Ducatum Lituaniæ, terrasq; Pruſſiæ, & alias terras, in finibus Regni conſiſtentes, ad vnionem redigamus: & quantum poſſibile factu erit, onera omnibus communia communiter ferenda, ſimulq; monetam æqualem communiter recipiendam imponemus. Præſertim cùm conuentum vtrisq; dominiis præfatis ad hoc perficiendum conſtituerimus. Zyg. w krá. 1510. fol. 8. HL. 192. B/ 522. HP. 655

Podobna temu vſtáwá.

Similis.

2. GDyż rozmáytémi przykłády bywamy náuczeni: iż moc ziednoczona ieſt mocnieyſza, niż rozdźielona/ Co my pilnéy w vmyśle

CVm variis exemplis doceamur, vires in vnũ collectas, multò plus poſſe quàm diſperſas: & videamus: quòd vnita virtus Zyg. wkrá. 1539 HL. 193/ 522. HP. 655.

w vmysle náßym rozważáiąc/áwidząc krolestwu náßemu wietßé teraz y ćiężßé niż kiedy przedtym nieprzespieczności nálégáć: ábyśmy ie tedy tym łátwiéy od nas y poddánych náßych gardł odpędźić mogli/obiecuiemy pilné ſtáránié vczynić wßelkim ſpoſobem vczćiwym: áby Kśięſtwá náßé Litewſkié/Zatorſkié/y Oświećimſkié/y ziemie náßé Puſkié dotegoſmy przywiedli (ponieważ bacząc w nieprzeſpieczenſtwie krolęſtwá náßego téż ſwé nieprzeſpieczenſtwo bydź: á iż krolęſtwo náßé niemogłoby vpáść krom vpadku onych ziem) wßyſtki ſwé śiły złączyli z Krolęſtwá náßégo śiłámi: Jż gdyby możny iáki nieprzyiaćiel gwalt nam táki vczynić chćiał/złączywßy vmyſły y mocwoienną w iedno/łácwiebyśmy mogli onému odeprzec.

tus multò fortior eſt quàm diuiſa. Id nos diligentius animo nobiſcum reuoluentes, cùm videamus Regno noſtro maiora nunc & grauiora, quàm vnquam antea pericula impendere: quò facilius ea à noſtris noſtrorumq; ceruicibus propulſare poſſemus: omnia nos facturos pollicemur: vt quibus poſſimus rationibus honeſtis, Ducatus noſtris Lituaniæ, Satoriensis, & Oświećimeñ. atq; vna terras noſtras Pruſſiæ, eò adducamus, vt (quum in Regni noſtro periculo, ſuum quoq; periculum agi videant: neq; hoc ruere poſſit, quin illæ quoq; terræ eodem labefactatę motu concidant) omnes ſuas vires, cum Regni viribus coniungat. Quod ſi potens hoſtis vim aliquam nobis inferre conetur, coniunctis animis, & copiis in vnum collectis, facilius eam arcere poſsimus.

Podobna témuż vſtáwá. Similis.

Sigis. Crac. 1543. HL. 293/523.

3. CVm ſubditi regni noſtri Poloniæ, ex comitiis generalibus, ante annum Petricouiæ habitis, tam per Nuntios, quàm per literas, nobis tum Vilnæ agentibus, à nobis peterent: Vt Dominum noſtrum, Magni Ducatus Lituaniæ, cum regno Poloniæ vniretur: tàm bello contra communem hoſtem ſuſtinendo: quàm etiam in aliis negotiis, & pactis antiquis, viciniæ, ac fraternitati hinc inde conſeruandæ cauſa perneceſſariis. Et quamùis tum pro ratione poſtulationis ipſis reſpondiſſemus: attamen cùm in præſentibus comitiis regni, conſultando de perpetua defenſione, contra potentes hoſtes vtriuſque dominii noſtri, tàm regni, quàm ipſius Magni Ducatus Lituaniæ, cum Conſiliariis noſtris, & terrarum Nuntiis longiorem defenſionem regni, niſi annuam conſtituere non potuimus: prætereaque ad Conſiliarios Magni Ducatus noſtri Lituaniæ intimauimus: vt illi etiam hoc anno conſimilem defenſionem, cum regno noſtro Poloniæ: contra communes hoſtes in finibus tenerẽt. Interim autem pollicemur Conſiliariis noſtris, & Nuntiis terrarum regni Poloniæ: Qua hoc anno ſubditos noſtros Magni Ducatus Lituaniæ adducere volumus: vt conſimilem defenſionem cum regno Poloniæ contra communem hoſtem in finibus tenerent. Quod autem ad pacta, ſeu Inſcriptiones, & Conuentus ipſius Ducatus, & regni communes attinet, in eo nihil certi adhuc facere potuimus. Quandoquidem Conſiliarios ipſius Ducatus circa nos non habuimus: attamen hoc reſponſi Conſiliariis noſtris & terrarum Nuntiis credimus, quia cùm aliquid vtile, dignum, & perpetuum in regno conſtitueretur, faciliùs nobis eſſet apud Conſiliarios noſtros Magni Ducatus ipſius hoc obtinere: vt illi ſimiliter, cauſa Reipublicæ ſuæ, & regni, ad conſimiles Conſtitutiones conſentirent. quod cùm fiet, pollicemur ſubditis noſtris regni Poloniæ: quia volumus Conſiliarios noſtri Magni Ducatus Lituaniæ, ad hoc ducere; vt illi etiam in omni re non minus ſibi, quàm regno vtili, in bonoque ordine, & Conſtitutionibus ac defenſione eiſdem conformiter conuenirent: iuxta pacta, ſeu inſcriptiones, ac priuilegia antiqua, inter vtraque dominia facta & recepta.

O Comiſſarzách między Koroną á Litwą.

Inter regnum Poloniæ, & Ducatum Lituaniæ, Commiſſarii dabuntur.

Zyg. Aug. w Wárßá. 1557. HL. 54/97. HP. 76.

4. ZAzáſtánowienia krzywd/któré ſie dźieią między poddánymi náßymi koronnémi

PRopter iniurias ſopiendas, quæ inter ſubditos noſtros, tàm Regni, quàm Magni Ducatus

ronnymi y Kśięstwá W. Litew. bedźiem dawáć Commissarze dwu zkorony / á dwu z Kśięstwá: kiedy sie kto o krzywde/ z któregokolwiek pánstwá vciecze: przed którymi Commissárzmi / zá Innotescentią ich á Mándatem náßym / bedźie winien káżdy obżałowány stánąć á bez wßelákich odwłók z strony żałuiącą rozeprzeć sie.

Ducatus Lituaniæ mutuo inferuntur; dabimus duos Commissarios ex Regno, & duos ex Magno Ducatu Lituaniæ: quando scilicet aliquis, de iniuria aliqua conqueſtus fuerit. Coram quibus Commissariis, post innotescentiam Commissariorum, & mandatum noſtrum, quilibet cõparare tenebitur: ibidemque sine vllis dilationibus, culpatus cum parte actorea experiri tenebitur.

WCIELENIE WIEL: X. LItewskiégo do Korony Tit: II.

Z poznoleniém Herbów Litwie y niektórych wolności.

Magnus Ducatus Litua. Regno Poloniæ incorporatur.

W Jmię Bożé / Amen. Má wieczną pámięć. Jesteśmy powinni duchownégo pokármu y zbáwiennégo napoiu vżyczáć tym / którym pánuiąc pożytków doczesnych podáiemy podpomożénia: ábyśmy tym / które ku cielesnéy potrzebie podáymu iemy / y zbáwienné też náuki im ile z nas może bydź podawáli: iżbyśmy sie niezdáli tylko o pożytkách doczesnych stáráć / á wieczné opuszczáć: y zkąd dárów błogosłáwienstwá y zapłáty wiecznéy czekamy / ábyz tąd niepoczuliśmy vßkodzenia żywotá wiecznégo: y ábyzá prace náße niestradáliśmy pożytków zapłáty pożądanéy.

Jest rzecz pożyteczna dowiadować sie o tym / y pilnie przeględáć: áby iáko ludźiom dáiemy cielesné dobrodźieystwá / też ábyśmy rozważáli: iákobyśmy im y niebieskié pokármy dawáli: y które ná tym świecie bogáctwy prędko przemiiáiącémi vbogacamy / tymże dróge wiecznégo błogosłáwienstwá ábyśmy pokázowáli: áby tu náßéy szczodrobliwości ználi pomocy / á potym przyßłéy chwały zapłáty przez pokazánié náßé otrzymáli / w imię Zbáwicielá nas wßystkich.

Dla tego My Władisław z łáski Bożéy Król Polski / y Ziem Krákowskiéy / Sándomirskiéy / Sierádzkiéy / Láńczyckiéy / Kuiáwskiéy / Litewskiéy / nawyssé Książe / Pomorski / Ruski Pan y Dźiedźic / y Alexánder rzeczony Witówd / Wielkie Książe Litewskié / y ziem Ruskich Pan y Dźiedźic / oznáymuiémy przez ninieyßy list / którym to wiedźieć przynależy / wßytkim téraz y potym

IN nomine Domini Amen. Ad perpetnam rei memoriam. Debitores sumus spiritualis alimoniæ: salutaria illis pocula miniſtrare: quibus præsidentes temporalium commodorum præstamus suffragia vt quos ad corporis neceſsitatem sustentamus: salutis etiam, ipsis, quantum noſtra sufficit facultas, miniſteria porrigamus. ne dum temporalibus inſistimus profectibus, vitæ commoda negligere videamur. Et vnde dona benedictionis, & brauium expectamus sempiternum: inde vitæ detrimenta sentiamus: & præmiis deſtituti adoptatis, nulla laboris noſtri commoda conſequamur.

Wtá. 1ág. w Hrodle 1413. Laiki 125. HL. 293 B/524. HP. 656.

Expedit perquirere, & debita attentare ratione: vt dum hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur: qualiter ipsis cæleſtia præbeamus alimenta: & quos in hoc seculo transitoriis rerum condimus copiis: illis viam æternæ beatudinis demonſtremus: quatenus & hic noſtræ munificentiæ cognoſcant præsidia: & tandem futuræ gloriæ compendia per exercitia directionis noſtræ apprehendant, in omnium saluatore.

Proinde nos Vladiſlaus, Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Litwaniæ Princeps supremus: Pomeraniæ Ruſsieq; Dominus & hæres &c. & Alexander: aliâs Vitowdus Magnus Dux Litwaniæ, necnon terrarum Ruſsiæ, Dominus & hæres &c. Significamus tenore presentium quibus expedit, vniuerſis, præ-

 sentibus,

y potym bedącym/ktorzy tego wiádomość beda mieć: iż ziemie Litewskie/y ich obywátele poddáni państwu nászemu (ktorym czestokroć rękę szczodrobliwości nászey rościągamy/y o pożytki ich stáráiąc sie mielismy o tym pieczą/iákobysmy zá czestym stárániem stan y záwołánie ich vczynili za cnieyszé) chcąc tedy ie z wielkim pożądániem w nabożenstwie przyietey wiáry ná potomné czásy vtwierdzić y vgruntować: áby ie nawyż ßy Pan/zá ktorego łáską á stárániem náßym wźieli oświecenie wiáry/ku chwale y czći imienia swego/y tegoż wiáry powßechney oświecenie/pomázániem łáski swey vtwierdził: iż gdysmy ich czestokroć dáry szczodrobliwości náßey pocießyli: tedy też iáko nabárźiey bydź może/chcemy. ie duchownemi dáry záchować/y przez dobre spráwy y prace zátrzymáć. Ktorzy áby w stałości wiáry tym lepiey sie ćwiczyli/iżeby z cnoty w cnotę postępowáli/Járzmo niewoley/w ktorey do tego czásu byli zámotáni y związáni/z ßyie ich składáiąc y rozwieszáiąc/zwrodzoney nam szczodrobliwości y łáski/im wolności/swobody/łáski/exempcye/y przywileie/ktore zwykły bydź dawáne ludźiom powßechney Wiáry/wedle zámknienia w sobie nineyßego Przywileiu dáiemy y vżyczamy.

Litwá do Wiáry Chrześćiáńskiey zástáraniem krolá Polskiego iest przywiedżiona.

Litwie krol Polski iáko nowym Chrześćiánom wolności nádáie.

A naprzod/ácz od tego czásu/od ktorego zá náthnieniem Duchá świętego Wiáry Powßechney poznawßy łáskę Korone Krolestwá Polskiego przyielismy/dla rozmnożenia Chrześćiáńskiey Wiáry/y dobrego stánu y pożytku ziem náßych Litewskich/one z ziemiámi y państwy im przyległémi y spoionémi/przerzeczonemu Krolestwu náßemu Polskiemu przywłaszczyliśmy/wcielili/złączyli/ziednoczyli/przydáli/sprzymierzyli/zá zwoleniem iednostáynym náßym y inych bráćiey/y wßystkich Pánow/ßláchty/przełożonych/y Boiárow wolą tey że ziemie Litewskiey: wßákże chcąc ziemie przerzeczone Litewskie dla niepryiacielskich náiázdow y zdrad Krzyżakow y im przyległych y innych ktorychkolwiek niepryiaciół (ktorzy przerzeczone ziemie Litewskie y krolestwo Polskie chcą spustoßyć/o skázie tych Państw myśląc) w przespieczeństwie y w pewney obronie postáwić/y im wieczny pożytek ziednáć: też ziemie/ktoreśmy záwżdy zupełnym państwem y práwem

Kśięstwo Litewskie do Korony iest wcielone.

sentibus, & futuris, præsentium notitiam habituris: Quomodo terras Lituaniæ, & earum incolas, nostro subditos dominio (in quos sæpe liberalitatis nostræ manum extendimus, & profectui ipsorum intendentes, multa frequentia, statum & conditionem eorum semper studuimus facere meliorem) feruenti desiderio cupientes in assumptæ fidei deuotione iugiter solidare & fundare. Vt ipsos altissimus (quo præstante lumen fidei per nostram operam receperunt) ad laudem & honorem sui nominis, & eiusdem fidei Catholicæ augmentum, gratiæ suæ charismate confirmaret. Cùm eos sæpè munificentiæ nostræ donis refecimus, summopere affectamus spiritualibus gratiis refouere: & per quæq; legitima studia & labores id feruentiùs mancipare. Qui vt se in fidei constantia commodiùs exerceant, & crescant de virtute in virtutem, iugum seruitutis, quo hactenus fuerunt compediti, & constricti, de cervice ipsorum deponentes & soluentes, ex innatæ nobis benignitatis clementia, ipsis libertates, immunitates, gratias, exemptiones, & priuilegia, dari Catholicis solita, iuxta continentiam articulorum subscriptorum, tenore præsentium concedimus & largimur.

Et primò, quamùis eo tempore, quo almo spiritu inspirante, fidei Catholicæ recepta & cognita claritate, Coronã Regni Poloniæ assumpsimus: pro Christiane religionis incremento, & bono statu, & cõmodo terrarum nostrarum Lituaniæ prædictarũm, ipsas, & cum terris ac dominiis ipsis subiectis & connexis, præfato regno nostro Poloniæ appropriauimus, incorporauimus, coniunximus, vniuimus, adiunximus, confœderauimus, de consensu vnanimi nostro, & aliorum fratrum nostrorũ: & omnium Baronum, Nobilium, Procerum, & Boiarorum, eiusdem terræ Lituaniæ, voluntate accedente & assensu. Volentes tamen terras prædictas Lituaniæ, propter hostiles insultus, & insidias Cruciferorum, & eis adhærentium, ac aliorũ quorumcunq; inimicorum (qui præfatas terras Lituaniæ & regnum Poloniæ demoliri nituntur, & in ipsorum destructionem machinantur) in certitudine, securitate, & tutela melioribus reponere: & eis perpetu-

wem

wem dostátecznym do tego czásu mieli y mamy od przodków y rodźców náßych y pożądkiem vrodzénia náßego/ iáko prawdźiwy pan zá wolą Pánów/ ßlachty/ Boiárów y zwoleniem/ przyłączywßy ie przerzeczonému królestwu polskiému powtore wcielamy/ y práwie wnetrznośći kładźiemy/ przywłaszczamy/ złączamy/ przyłączamy/ sprzymierzamy/ y ná wieki przykładamy: ſtázuiąc onę ze wßystkiémi ich Państwy/ Ziemiámi/ Xięstwy/ Przełożeństwy/ Powiáty/ własnośćiámi/ y ze wßystkim práwem Koronie Królestwá Polskiego ná wieczne czáſy: áby záwżdy były źiednoczone/ nieoderwánie y przez spor wßelákiego.

Też wßystki Kośćioły Ziem Litewskich przerzeczonych/ták Cathedrales iáko Collegiatas, Parochiales, álbo Conuentuales w Wilnie/ y gdźie indźie zbudowáne/ y które máią bydź y ſą zbudowáne/ fundowáne/ we wßystkich/ ich wolnośćiách/ swobodách Przywileiách/ exempcyách/ y zwyczáiách wßystkich záchowywamy przez niniejßy List/ wedle zwyczáiu Królestwá Polskiego.

Kośćioły Litewskie powßechney wiáry w wolnośćiách ſą záchowáne.

Tákże Pány/ ßlachtę/ y Boiáry Ziem náßych Litewskich/ w dárowiznách/ przywileiách/ w dozwoleniách im przez Nas dánych/ vdźielonych/ gdy tylko będą Powßechnéy Wiáry/ y Rzymskiemu Kośćiołowi poddáni/ y którym ſą nádane Herby/ niech ſie z nich weselą/ wczesniey będą/ y ich vżywáią: ták iáko Pánowie y ßlachtá Królestwá Polskiego/ swych vżywáią/ y z nich ſie weselą.

Pánowie y Szlachtá Litewska powßechney wiáry iednych wolnośći y Herbów używáć máią z Polaki.

Też przerzeczeni Pánowie y Szlachtá máietnośći swé oyczyſté iednákimże Práwem niech dźierżą: y dárowánia náße/ ná które Listy máią/ mocné/ vtwierdzoné wieczną mocą/ ták że niech dźierżą: y będą mieć moc oné przedáć/ zámienić/ oddalić/ dárowáć/ y ku swym pożytkóm obrácáć. Wßákże to ma bydź zá osobnym dozwoleniem náßym/ ták iż gdy ie będą oddaláć/ frymárczyć/ dárowáć: to przed námi álbo náßymi Vrzędniki/ wedle zwyczáiu Królestwá polskiego/ będą czynić y ie zdáwáć. Też po śmierći rodźiców potomſtwu nie máią bydź brane máietności dźiedźiczne/ ále oné máią dźierżeć y z potomki swemi: iáko Pánowie y Szlachtá Królestwá Polskiego

Szlachtá Litewska powßechney wiáry w oyczyſté dobrá wſtępowáć ma, iáko y Polſka.

perpetuum commodum procurare: eaſdem terras, quas ſemper cum pleno dominio ac iure mero & mixto, hactenus habuimus, & habemus, vſq; modo à progenitoribus noſtris, & ordine genituræ, tanquam domini legitimi, Baronum, Nobilium, Boiarorum voluntate, ratihabitione, & conſenſu adhibitis, prædicto regno Poloniæ iterũ incorporamus, inuiſceramus, appropriamus, cõiungimus, adiungimus, confœderamus, & perpetuò annectimus: decernentes ipſas cum omnibus earum dominiis, terris, ducatibus, Principatibus, diſtrictibus, proprietatibus, omniq; iure mero, & mixto, Coronæ Regni Poloniæ perpetuis temporibus irreuocabiliter & irrefragabiliter ſemper eſſe vnitas.

Cæterum omnes eccleſias terrarum Lituanię prędictarũ, tàm Cathedrales, quàm Collegiatas, Parochiales & Conuentuales, videlicet Vilnen: & cæteras in eis erectas, erigendas, fundatas & fundandas, in omnibus ipſarum libertatibus, immunitatibus, priuilegiis, exemptionibus, & conſuetudinibus vniuerſis conſeruamus. Harum ſerie mediante, iuxta conſuetudinem regni Poloniæ.

Barones etiam, Nobiles, Boiiari terrarũ noſtrarum Lituanię prędictarum, donationibus, priuilegiis, & conceſſionibus ipſis per nos datis, impertitis, & collatis, duntaxat Catholici & Romanæ Eccleſię ſubiecti; & quibus Clenodia ſunt conceſſa, gaudeant, participent, & fruantur: prout Barones & Nobiles regni Polonię ſuis potiuntur & fruuntur.

Item Barones & Nobiles prædicti, bona ipſorum paternalia pari iure obtineant: ſicut Barones Regni Poloniæ, ſua noſcũtur obtinere: & donationes noſtras, ſuper quibus literas obtinẽt à nobis efficaces, & ſulcitas perpetui roboris firmitate, ſimiliter obtinebunt: & liberam habebunt ipſa vẽdendi, commutandi, alienandi, donandi, & in vſus ſuos conuertendi facultatem: noſtro tamen conſenſu adhoc ſpecialiter accedente. Sic tamen: quòd ipſa alienando, cõmutando, vel donando, coram Nobis vel noſtris Officialibus, iuxta conſuetudinem regni Poloniæ reſignabunt. Itẽ poſt mortem patrum, liberi non debent bonis hæreditariis priuari: ſed ea cum ſuis ſucceſſoribus poſſidere. prout Barones & nobiles

ſtiego ſwoie dźierżą / y ku vżywániu wedle ſwego zdánia obracáią.

o oprawách żeninych ná imionách.

Tákże też żonam ichoprawy ná dobrách y wśiách / ktoré máią po rodźicách swych / álbo od Nas pozwolone ná wieki / bedą mogli náznáczyć: iáko w Króleſtwie Polſkim bywáią náznáczone. A cóżki / y ſioſtry y iné powinowáte ſwe przerzeczeni páno-

O Małżenſtwie.

wie y ſłáchtá źiem Litewſkich bedą mogli w małżenſtwo dáwáć mężóm tylko powſzechnéy Wiáry: wedle vpodobánia swego / y wedle zwyczáiu króleſtwá Polſkiego ktory ieſt zdawná chowan.

Szláchtá Litew. Zamki budowáć y podatki dáwáć ma.

Wſząkże té wolnośći ſzkodźić temu nie máią / áby ſłáchtá niemiáłá bydź ktemu przyćiſnióna: áby budowáć zamkow / y woyny ſłużyć / y podatkow dáwáć wedle ſtárego zwyczáiu nie byłá powinna.

Litwá poprzyśiegłá wiárę pánom ſwym.

To oſobliwie wyrażáiąc: iż wſzyſcy Pánowie y ſłáchtá źieni Litewſkich / wiárę / y powinną wiáry Chrześćiáńſkiéy ſtałość / to ieſt / nam Władyſłáwowi Królowi Polſkiému / y Alexándrowi ábo Witowdowi Wielkiému Kśiążęćiu Litewſkiému / y potomkom naſzym bedą powinni trzymáć / y chowáć: iáko Pánowie y ſłáchtá króleſtwá Polſkiego ſwym Królóm zwykli ſą chowáć y trzymáć. Ná co Pánowie / Przełożeni / Boiárowie źiem Litewſkich przerzeczonych przyśiege iuż Nam vczynili: iáko to iáśniéy w Liśćiech ich / które ſobie weſpołek z Pány króleſtwá Polſkiego zobopólnie dáli / ieſt opiſano.

Litwá przećiwko królóm polſkim rády áni pomocy dáwáć niema.

Tymże obyczáiem pod przyśięgą y pod ſtrácéniém dóbr ſwoich żadnym Kśiążętóm / Pánóm / y innym ktoregokolwiek ſtanu ludźiom / ktoryż źiemiam Króleſtwá Polſkiego zechcą ſie przećiwić / rády / łáſki / y podpomożenia żadnéy nie bedą dawáć: ále oné iáko nieprzyiaćiele źiemiey Państw Litewſkich / wſzytką mocą bedą niſczyć / nie máiąc ná żadnégo baczenia / iedno ná nas y ná Potomki náſze: iákoż to Pánowie y ſłáchtá przerzeczeni zá ſie y potomki ſwé przez przyśiege wiáry ſwéy czynić ſie obowiązáli.

O urzędźich Litewſkich

Tákże Doſtoienſtwá y Stolice y Vrzędy iáko w Krolestwie Polſkim ſą poſtánowione / tákże poſtánowioné y rozrządzone bedą: to ieſt w Wilnie Woiewodá y Káſztelan Wileński: á potym w Trokách y ná inych mieyſcách / iáko nam napożyteczniéy bedźie

biles regni Polonię ſua poſsidēt & in vſus conuertunt beneplacitos.

Similiter vxoribus ſuis, dotalitia in bonis & villis, quas ex ſucceſsione paterna vel conceſsione noſtra perpetua habuerint, vel fuerint habituri, poterint aſsignare: prout in regno Poloniæ aſsignantur. Filias autem, ſorores, conſanguineas, & affines ſuas, præfati Barones, & Nobiles terrarum Lituaniæ, copulare poterint viris duntaxat Cátholicis: & tradere coniugio iuxta beneplacitum eorum voluntatis: & iuxta conſuetudinē regni Poloniæ ab antiquo obſeruatam.

His autem libertatum conceſsionibus non obſtantibus, Barones ad conſtructionem & erectionem caſtrorum, vias expeditionales facere, & tributa dare, iuxta antiquam conſuetudinem aſtringantur.

Hoc ſpecialiter expreſſo: quòd omnes Barones & nobiles terrarum Lituanię, fidelitatem, & debitam ac chriſtianicam fidei conſtantiam, nobis videlicet Vladiſlao Regi Poloniæ, & Alexandro aliâs Vitowdo, Magno Duci Lituaniæ, & ſucceſſoribus noſtris tenere debebunt & ſeruare: prout Barones & Nobiles regni Polonię, ſuis Regibus tenere ſoliti ſunt ſeruare: ſuper quo Barones, Boiari, & Proceres terrarum Lituaniæ prædicti, iuramentum nobis iam præſtiterunt. prout clarius in literis ipſorum, quas cum Baronibus regni Poloniæ ſibi inuicem conceſſerunt, continetur.

Parimodo ſub fidei ſacramento, & ſub bonorum ſuorum amiſsione, nullis Principibus, aut Baronibus, vel aliis cuiuſcunque conditionis hominibus, terris regni Poloniæ aduerſari volentibus, conſilia, fauorem, & auxilia miniſtrabunt vel præſtabunt: ſed eos tanquam hoſtes terrę & dominiorum Lituaniæ, totis viribus perſequentur: & ad nullum alium reſpectum habebunt: niſi ad nos, & ad noſtros ſucceſſores: prout hoc ipſum Barones & nobiles prædicti, pro ſe & pro ſuis poſteris, per fidei ſacramentum cautionem præſtiterunt & fecerunt.

Item Dignitates, Sedes, & Officia, prout in regno Poloniæ inſtitutæ ſunt, inſtituentur & locabuntur in Vilna: ſcilicet Palatinus & Caſtellanus Vilnenſis. Et demū

ni

będźie się zdało / wedle vpodobánia woléy náßéy áby trwáły ná wieczné czásy. A ná tákowé Dostoienstwá niechay nie będą wybiérání / iedno którzy są powßechnéy wiáry / y poddáni swiętému Rzymskiemu Kościołowi. A też vrzędy źiemie wieczné / táko są Dostoienstwá / Káßtelanitie / y iné / iedno Chrześćiánskiéy Wiáry ludźiom niech będą podawáné: y do Rády náßéy przypuszczáni / y przy tych niech będą: gdy o dobrym Rzeczypospolitéy będźiemy rádźić. Abowiém częstokroć różność Wiáry przywodźi różność vmysłów: y rády bywáią wydawáné / które máią bydź táiemnie chowáné.

Też wßyscy / którym tákowé listy y Przywileie bywáią pozwaláné / nigdy nas Władysłáwá Królá Polskiégo / y Alexándrá Witowdá Wielkiégo Xiążęcia Litewskiégo / póki będźiemy żywi / y potomkow náßych Królów Polskich / y Xiążąt Litewskich / którzy od nas y potomków náßych będą stáwieni / nie opuszczą áni od nich odstąpią pod wiárą y czćią / y pod obowiązkiem przysiegi: iż wiernie y mocnie przy nas y potomkách náßych będą stáć swą przyiáźnią / rádą y pomocą ná wieczné czásy / y ná wieki.

To też ktemu przydáiemy: iż przerzeczeni Pánowie y Szláchtá / po śmierći Alexándrá / to iest Witowdá Wielkiégo Xiążęcia Litewskiégo / żadnégo nie máią mieć y obiáć zá Wielkié Xiąże: iedno którégo Król Polski / y iego potomkowie zá rádą Prełatów y pánów Polskich / y źiem Litewskich będą rozumieli obiáć y postáwić. A tákże Prełaći / Pánowie / y ßláchtá Królestwá Polskiégo / gdyby Król Polski przez potomstwá prawdźiwégo zßedł / Królá y Páná nie máią sobie obiérać przez wiádomośći y Rády náßéy: to iest Alexándrá wielkiégo Xiążęcia / y Pánów y Szláchty źiem Litewskich przerzeczonych / wedle sposobu y opisánia piérwßych listów.

Też przerzeczonych wolności / y Przywileiów / y tákowych łask tylko oni Pánowie y Szláchtá źiemie Litewskiéy máią vżywáć y z nich sie weselić: którym są dáné Herby Szláchty Królestwá Polskiégo / y którzy są Chrześćiánskiéy wiáry y poddáni Rzymskiemu Kościołowi / á nie odszczépiency ábo niewierni.

Też

in Troki, & in aliis locis, vbi nobis videbitur expedire: iuxta noſtræ beneplacitum voluntatis, perpetuis temporibus duraturis. Et huiuſmodi Dignitarii non eligantur, niſi ſint fidei Catholicæ cultores: & ſubiecti ſanctæ Romanæ Eccleſiæ &c. Nec etiam aliqua officia terræ perpetua, vt ſunt Dignitates, Caſtellanatus &c. niſi Chriſtianæ fidei cultoribus conferantur, & ad conſilia noſtra admittantur: & eis interſint, dum pro bono publico tractatus celebrantur. Quia ſæpe diſparitas cultus, diuerſitatem inducit animorum: & conſilia patent talibus diuulgata, quæ traduntur ſecretè obſeruanda.

Litwá przy Królu Polskim y Xiążęciu Litewskim zá wżdy stáć ma.

Item omnes, quibus huiuſmodi libertas & Priuilegia conceduntur, nunquam nos Vladiſlaum Regem Poloniæ, & Alexandrum Vitowdum, Magnum Ducem Lituaniæ, quoadusque vixerimus, & noſtros ſucceſſores Reges Poloniæ, & Duces Lituaniæ, à nobis & noſtris ſucceſſoribus ſtatuendos & locandos deſerant, vel recedant ab eiſdem: ſed ſub fide & honore, pariter & onere iuramenti, fideliter & firmiter nobis & ſucceſſoribus noſtris adhærebunt, fauoribus, conſiliis, & auxiliis, perpetuis tēporibus & in æuum.

Litwá Páná iáko ma obiérać.

Hoc etiam addito: quòd prædicti Barones & Nobiles &c. Lituaniæ, poſt mortem Alexandri, alias Vitowdi, Magni Ducis moderni, nullum habebunt aut eligēt, pro Magno Principe & domino Litwaniæ: niſi quem Rex Poloniæ, vel ipſius ſucceſſores, cum conſilio Prælatorum & Baronum Poloniæ, & terrarum Litwanię duxerint eligendos, ſtatuendos, & locandos. Sic ſimiliter Prælati, Barones, & Nobiles Regni Polonię, Rege Polonię ſine liberis & ſucceſſoribus legitimis decedēte, Regem & Dominum non debēt ipſis eligere, ſine ſcitu & conſilio noſtro: videlicet Alexandri Magni Ducis: Baronūq; & Nobilium terrarum Litwaniæ prædictarum: iuxta tenorem, & contenta priorum literarum.

Polacy tákoż.

Wolności te którym są nádáné.

Præterea prædictis libertatibus, Priuilegiis, & gratiis, tantummodo illi Barones & Nobiles terræ Litwaniæ, debent vti & gaudere: quibus arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ ſunt conceſſa: & cultores Chriſtianæ religionis, Romanę Eccleſiæ

Listy przy koronátiiey dáné, przez Władysłáwá są potwiérdzone

Też wszytkie Listy ktoreśmykolwiek Królestwu Polskiému y ziemiam Litewskim przed osmią ábo siedmią lat/ ábo potym przy Koronácíiey dáli y pozwolili/ przez nieyszy list potwiérdzamy/mocné czyniny/ pochwalamy/ y moc wiecznéy mocy wkładamy/ máiąc ie zá wpisáné y włożoné w ten Przywiléy.

Séymy Polacy z Litwą w Lublinie álbo w Párczowie stráwować má ią.

To też dokládamy osobliwie/ y miánowicie: iż przerzeczeni Pánowie y ßlachtá Królestwá Polskiégo y ziem Litewskich/ séymy y stánowienia rzeczy/ kiedy tego będzie potrzebá w Lublinie álbo w Pácowie/ álbo ná innych mieyscách ktemu sposobnych/ zá dozwoleniem y wolą náßą máią odprawiáć dla pożytku y potrzeby Królestwá Polskiégo/ y dla lepßégo ziem Litewskich przerzeczonych.

Które domy Litewskie Herby Polskie przyięły.

Nád to my Alexánder álbo Witowd zá zwoleniem Naiáśnieyßégo Xiążęcia Páná Władysłáwá Krolá Polskiégo brátá náßégo namileyßégo/ wybiéramy ná Herby ßlachty Polskiéy ziem Litewskich náßych Szlachte niżéy nápisáną: ktore sámá Królestwá Polskiégo Szlachtá tákże ze wßytkiémi/ ktorzy z ich pokolenia idą/ ku bráterstwu y spowinowáceniu przyieli. A naprzód Szlachtá Herbu Leliwy/ Moniwidá Woiewodę Wileńskiégo: Jadorá/ Woiewodę Jáwná Trockiégo: Rawá/ Minigálá Káßtelaná Wileńskiégo: Lyśy/ Sunigálá Káßtelaná Trockiégo: Jástrzębcy álbo Lázánki/ alias Bolesty Nagore/ktore zową Niemiery: Trambki/ Hostykoná: Topory/ Butrymá: Lábećie alias Skrynscy Goliguntá: Poráye/ Mikoláiá Byliminá: Dembno/ Korewe: Odrowąs/ Wyßegierdá: Wádwicz/ Piotrá Mondygiertá: Dria/ Mikoláiá Táwtygierdá: Hábdániec/ Janá Gastoldá: Półkozá/ Wołczká Kutwe: Gryffowie/ Butowdá: Srzeniáwá/ Já dáldá: Pobodze/ Káloná Grzymálá/ Janá Rymowidowiczá: Zarembá/ Ginetá Konczewiczá Piérzchálá/ Dawre: Nowiná Mikoláiá Boynárá: Dziáłoßá/ Wołczkoná Kokutowiczá: Kopacz/ Gedowochá: Rola/ Dánielá: Syrokomlá/ Jákubá Mingelá: Kot Morski/ Woyßnárá Wilkolewiczá: Powálá/ Jrzégo Sángáwá: Pomian Sake: Doliwá/ Náczkoná: Sarzá/ Twerburtá: Dolángá/ Monstwildá: Bogorja/ Stánis-

Ecclesiæ subiecti: & non schismatici vel alii infideles.

Item omnes literas, quascunq; Regno Polonię, & terris Litwanię ante octo vel septem annos, ac post vel circa Coronationem nostram concessimus & dedimus, tenore præsentium confirmamus, ratificamus, approbamus, & robur perpetuum imponimus eisdem: habētes ipsas prętentibus pro insertis. Hoc etiam addito specialiter & expresso: quod præfati Barones & Nobiles Regni Poloniæ, & terrarum Litwanię, Conuentiones & Parlamenta, quando necesse fuerit, in Lublin vel in Parczow, & alias in locis aptis, de cōsensu & volūtate celebrabunt: pro nostra cōmodo & vtilitate Regni Polonię, & terrarū Lituaniæ prędictarum meliori.

Prætęrea Nos Alexander alias Vitowdus, de cōsensu Sereniſſimi Principis Domini Vladislai Regis Poloniæ, fratris nostri chariſſimi, eligimus ad arma & Clenodia Nobilium Regni Polonię, terrarum nostrarū Litwanię Nobiles infrascriptos: quos ipsi Regni Polonię Nobiles, simul cum omnibus qui ex eorum stirpe originem suam ducunt, ad fraternitatis & consanguineitatis cōsortia receperunt. Et primo Nobiles Leliua, Moniuid Palatinum Wilnen: Item Zadora, Palatinum Iawnum Trocensem. Rawa. Mingal Castellanum Wilnensem. Lysy, Suniigal Castellanum Trocen: Iastrebcy, seu Lazanki, alias Bolesti, Nagora vocatos, Nemir, Trambki, Hosticonem. Topory, Butrim Item Labancz alias Skrynsczy. Goligunt, Poraye, Nicolaum Bilimin. Dąbnō, Korewam. Odrowąs wyszegerd. Vaduicz Petrū Mōdigerth. Dria, Nicolaum Tawtigerd, Habdaniecz, Ioannem Gasztoldy. Polkoza Volczkonem Kukwa. Grifones, Butowdum. Srzeniawa, Iadaldum. Pobodze, Kalonem, Grzymała. Ioannem Rymowidowicz. Zareba, Gynet Konczewicz. Pirzchała, Dawxa. Nowina, Nicolaum Boynar. Działosza, Volczkonē Kokutowicz. Kopacz, Gedorwoch. Rola, Daniel, Sirokomla, Iacobum Mingel, Cattus Marinus, Voysznar Vilkolewicz. Powała, Georgium Sangaw. Item Pomian, Saka. Doliwa, Naczkonem. Sarza, Tuerbut. Dolāgi, Monstwild. Bogoria, Stanislaum Vizygin.

Stánisławá Wyßynge: Janiná / Woyßymá Dánczykowiczá: Bichawá / Monstoldá: Swinká / Andrzeiá Dewknetowiczá: Roldá / Mynymundá Sesnikowiczá: Sulimá / Bodiwilá: Nalencz / Koczaná: Lodza / Miczuchá: Gelitowé / Gerdudá: Koreczakowie / Czuppe: Biala / Moydyloná: Cußolowiczá / Wánczyk Koczáná: Sukowiczá / Czołek / Janá Ewilá: Godzambá / Stánisławá Buthowthowicá: Osmorog / aliâs Gieralth / Surgutá z Kieslinia / ić.

Których to Herbów y záwołánia przerzeczona Szláchtá / Pánowie / y Boiárowie ziem Litewskich od tego czásu y nápotym ná wieczné czásy bedą vżywáć: y niech sie z nich weselą / iáko przerzeczona Szláchtá Królestwá Polskiego zwykłá vżywáć / y ie mieć. A żeby doskátecznieyßą moc wßystki przerzeczoné rzeczy wzięły / kazáliśmy dla pewnieyßéy mocy niniejßy List pieczećiámi náßémi vtwierdzić. Przyczym byli / y ná co zwaláli y zá wdzięczno to mieli / Nauczćiwßy w Pánu Chriſtusie Oycowie / Ksiądz Mikolay Gnieźnienski Arcybiskup / Woyćiech Krákowski / Jan Włodzkáwski / Piotr Poznánski / Jákub Plotcki / Mikolay Wilenski / Jan Arcybiskup Lwowski / Máćiéy Przemyslski / Michał Kiiowski / Grzegorz Włodzimierski / Zbigniew Kámieniecki / Biskupi: gdy Chełmski y inné Kościoły wákowáły. Y Wielmożni / Mężni / Krystyn Krákowski Kásztelan / Jan z Tarnowá Krákowski / Mikołay z Michálowá Sedomirski / Sędziwóy z Ostrorogá Poznánski / Máćiéy z Wąsoßéy Káliski / Jákub z Koniecpolá Siérádzki / Jan Ligezá Leczycki / Máćiéy z Lábißynà Brzeski / Jánuß z Kościelcá Gnewczowski / Woiewodowie: Michał z Bogumiłomiłowicz Sedomirski / Jan z Szczekocinà Lubelski / Dobesław z Oleßnice Woynicki / Floryan z Rokitnice Wislicki / Krystyn z Koźiegłów Sądecki / Marćin z Kuliłowá Gnieźnienski / Klimunt z Mokrzká Rádomski / Domárat z Kobylan Biecki / Mostyć z Stáßów Poznanski / Jánuß z Tulißkowá Káliski / Marćin z Kálinowá Siérádzki / Piotr z Włoszczowéy Dobrzynski / Woyćiech z Kościół / Brzeski / Jan z Lánkoßynà Leczycki / Krystyn

szygin. Ianina, Voyszym Danczykowicz Bichawa, Monstold, Swinka, Andream Deuknetowicz, Rolda Minimund Sesnikowicz, Sulima, Bodywil. Item Nalancz, Koczanum, Lodza, Miczusz, Gelitowe, Gerdud, Korczakowe Czuppòm, Biala, Moydylonem, Czuszolowicz, Vanzyk Koyczanum, Sukowicz, Czołek. Ioannem Ewil, Godzamba, Stanislaum Buthowthowicz, Osmorog: alias Geralth, Surgutes de Kieslynn. &c. Quibus quidem armis, Clenodiis, & proclamationibus, prædicti Nobiles, Proceres, & Boiari terrarum Lituanię, exnũc & in antea, perpetuis temporibus vbiliber gaudeant, potiantur: prout ipsis præfati Nobiles Regni Polonię vti frui consueuerunt & potiri. Vt autem corroborationis & cautelę vberioris omnia præmissa accipiant firmitatem, præsentes fecimus Sigillorum nostrorum munimine corroborari, præsentibus & consentiẽtibus, ac ratum habentibus, Reuerendissimis in Christo patribus dominis, Nicolao Gnesnensi Archiepiscopo. Alberto Cracouien: Ioanne Vladislauiensi, Petro Poznanien si, Iacobo Plocensi, Nicolao Vilnen: Ioanne electo Leopolien: Metropolien: Mathia Premislien si, Michaele Kiiouiensi, Gregorio Vlodimirien: Sbigneo Camenecensi, electo Ecclesiarum Episcopis Chelmensi, & cæteris Ecclesiis vacantibus. necnon Magnificis, validis, & strenuis, Cristino Cracoui: Castellano: Ioanne de Tarnow Craco: Nicolao de Michalow Sandomirien si, Sandiuogio de Ostrorog Posnaniẽ: Mathia de Wąsoßé Calissien si, Iacobo de Koniecpole Siradien si, Ioãne Ligęza Lancicien si, Mathia de Labiszyn Brzestensi, Ianussio de Koscielec Gnewczouien. Palatinis. Michaële de Bogumiłowice Sandomirien si, Ioanne de Szczekocin Lublinensi, Dobeslao de Oleszn ica Voiniciẽsi, Floriano de Rokitnica Vislicien si, Cristino de Koziegłowy Sandecensi, Martino de Kolikowo Gneznensi, Clemente de Mokrzko Radomien: Domárat de Kobylany Biecensi. Mosticio de Stászow Posnanien: Ianusio de Tuliszkow Calisien: Martino de Kalinow Siradien si, Petro de Wloszczowa Dobrinensi, Alberto de Kosciol Brzestensi, Ioãne de Lankoszyn Lancicien si,

Kryſtyn Krußwicki / Jan z Lázuchowá Zárichoſtſki/Marćin z Lubnice Brzeźinſki / Stánisław Gámrat Połániecki / Jan z Bogumiłowic Czechowſki / Máćiéy Roth Nakielſki / Groth z Jánczowicz Málogoſtſki / Iwan z Obiechowá Srzemſki / Jánuß Furman Miedzyrzécki / Káſtelani: Zbigniew z Brzeźia Króleſtwá Polſkiégo Marßałek / Piotr Száfrániec Podkomorzy / Marćin z Wróćimowá Chorąży Krákowſki / Páwel z Bogumilic Krákowſki / Mikołay z Strzelec Sándomirſki / Mikołay z Czárnkowá Poznánſki / Jáká Káliſki / Andrzéy z Lubránczа Kuiáwſki / Piotr z Widáwy Sierádzki / Mikołay z Suchodołów Lubelſki / Piotr z Tur Leczycki / Sędźiowie. Działo ſie w Miáſteczku Hrodle przy rzéce Bugu / ná Séymie wálnym / w dźień wtóry Miesiącá Páźdźiernika / Roku Pánſkiég / Tyśiącznégo / Czterechſetnégo / trzynaſtégo. Dan przez rece Vczciwégo w Pánu Chriſtuſie Oycá Kśiędzá Biſkupá Krákowſkiégo / Nawyßßégo Kánclerzá Króleſtwá Polſkiégo / Nam ſczérze mílégo: á piſan przez rece Ciołká Kánonika Sędomirſkiégo / Sekretarzá náßégo.

eicienſi, Criſtino Cruſzwicien. Ioanne de Laczuchow Zauichoſtenſi, Martino de Lubnicza Brzezinenſi, Staniſlao Gamrat Polanecenſi, Ioanne de Bogumiłowice Czechouienſi, Mathia Koth Naklenſi, Grottone de Ianczouice Małogoſtenſi, Iwano de Obiechow Srzemenſi, Ianuſso Furman Miedzyrzecen: Caſtellanis. Sbigneo de Brzezie Regni Polonię Marſſalco. Petro Szafraniec Succamerario Martino de Wrocimowo Vexillifero Craco: Paulo de Bogumiłouice Cracouien: Nicolao de Strzelec Sandomirien: Nicolao de Czarnkow Poſnanien: Iáká Caliſien: Andrea de Ludbrancz Cuiauien: Petro de Widáwá Siradien: Nicolao de Suchy dół Lublinen: Petro de Thur Lancicien: Iudicibus. Actum in oppido Hrodło circa flumen Bug, in Parlamento ſeu congregatione generali die ſecunda menſis Octobris: ſub Anno Domini, Milleſimo. Quadringenteſimo, tredecimo. Datum per manus Reueren: in Chriſto patris domini Epiſcopi Cracouien: ſupremi Cācellarii regni Poloniæ nobis ſincerè dilecti ſcriptū verò per manus Ciołkonis Canonici Sandomirien. Secreti noſtri Notarii.

WCIELENIE PANOW LITEWſkich do Korony. Tituł III.

Którym poddáńſtwo ſwé Królowi Polſkiému oddáią, á z Polaki równo Królá obiérać máią.

Prælati Lituaniæ incorporāt ſe Regno Poloniæ, ac Regi Poloniæ ſe ſubijciunt: quem vna cum Polonis eligent.

w Wilnie 1401. Laſki 118. HL. 296 B/319. HP. 662.

1. W Jmie Bożé / Amen. Náten czás niepożytkóm obledliwym y wątpliwośćiom mądrze zábiégamy / gdy ſpráwy zá czáſów náßych przypadáiącé piſmem y pieczećiámi wieczné czynimy. A ták my Prełáci / Kśiążętá / Pánowie / ßłachtá / obywátele źiem Litewſkich y Ruſkich / to ieſt Jákub z przeyźrzenia Bożégo Wileńſkiégo Kośćiołá Biſkup / Kśiąże Iwan Olgimunty z ſyny ſwymi / z Andrzeiem y z Sienkiem y z innymi / y Mungáiłem Godigoldem brátem / y z innymi / Czupurná Márßałek Sienko Jámunty / Fedor Lwow z Jußkiem brátem rodzonym / Gáßoff z ſynem

IN Nomine Domini Amen. Tunc enim multis errorum & dubiorum incommodis prudenter occurrimus: dum geſta ætatis noſtræ, literarum apicibus & Sigillorum appenſionibus perennamus. Proinde nos Prælati, Principes, Barones, Nobiles, terrigenæ terrarum Lituaniæ & Ruſſiæ, videlicet Iacobus, diuina prouidentia Vilnenſis Eccleſię Epiſcopus, Dux Iuanus Olgimunti cum filiis ſuis; videlicet Andrea, & Sencone, & cæteris, Mungaylo Gedigoldo fratre, & cæteris. Czupurna Marſſalco Senconlamonti, Fedorius Leonis,

Imioná Kśiążąt pánów Kśięſtwá Litewſkiégo, którzy ſiebie y potomki ſwe do króleſtwá polſkiégo wćiélili.

synem Tálnußem/ Gineyd z synem Milußem/ yz innymi/ Kinund z synem Dauxą/ Strzygoił Káryceńów/ Gintołth Astok z brátem rodzonym/ Dorgi Gástołt z Przehyndem brátem rodzonym/ Nemirá z brátty swymi rodzonymi/ Szugáilem/ Olizem Weßylonowym/ Woynad Ruschyłowic/ Kiesgáił y Kumbołth Wołymuntów z inną brácią swą rodzoną/ Goligin/ Roman Mileykonów z brátem Wołockiem/ y z innymi/ Woyßyund synem Rádywiłem/ Wołoczko Káwotmonów z brácią Butoldmuntygałem/ Hanus Montigierdonów z brácią swą/ Dowogin Wyschygirdonów/ Dráunty z Weßkonem synem/ Wołczko álbo Vtrwicz/ Wołczko Konschotowicz/ Dogyrdy Woynyß/ Vrdzych z brácią/ Golgind/ Weydymin/ Heschis Selkowicz z przyiaćioły y narody swymi/ y wßytko zebránie wßytkich y koždego z osobná ßlachty y obywátelów przerzeczonych Litewskich y Ruskich źiem: których imiona koždego z osobná ácz nie są wyrázone/ wßakże zwolenie ich ná rzeczy niżey opisáne iest tákie: iákoby tu nápisáne były.

Dla tego oznaymuiemy którym wiedźieć należy wßytkim: iż tego czásu/ Prełaci/ Xiążętá/ Pánowie/ y ßlachtá/ y wßytko pospolstwo Krolestwá Polskiego zá pomocą łáski Bożey naiáśnieyßé Xiąże páná Władysłáwá Krolá Polskiego/ nawyßé Xiąże Lit. dźiedźicá Ruskiég/ páná náßego naiáskáwßég z Pogánskich błędów wywiodßy/ zá Krolá y páná sobie wźieli.

Á nas tákże iego postępków náßłádaiących náuczone łáską Duchá świętego/ wzywáiąc nas do ich towárzystwá Káthołickiég z ciemności błędu stárego przez przyięcie świętey wiáry prawdźiwey nas przyięli: z którémi iesmy sie ostáli w wierze iednomyślni/ y towárzyßé kátolickich vczynków: ßłußnie iesteśmy powinni w zgodźie ná wieki z nimi trwáć. Tądże pánu Władysłáwowi Krolowi Polskiemu/ y iego koronie/ krolestwu/ y obywátelóm Polskim mocną wiárą y niezgwałconą obietnicą obiecáliśmy/ y przez ninieyßy list obiecuiemy wßytką mocą y ßiłámi/ przeciwko naiázdóm którychkolwiek ludźi przy nich stáć: y ich żadną wymyśloną bárwą nieopuszczáć: ále oné przez chytrość y zdrády/ to iest/ Krolá/ korone/ krolestwo/ y obywátele krolestwá Polskiego

Leonis, cum Iuſzkone fratre germano, Gaſzow cum filio Talnuſz, Gineyd cum filio Milus, & cæteris: Kinunt cum filio Dauxa, Strzigoyl, Kariconis, Gintolt Aſtok cum fratre Germano, Dorgi Gaſztołt cum Przehgindo fratre germano, Nemira cũ fratribus ſuis germanis, Szugaylo Olizae Weſzylonis, Woynad Ruſzylowicz, Kieſzgailo, & Kumbold Volimuntonis, cum ſuis cæteris fratribus Germanis, Goligin, Roman Mileyconis, cum fratre Volczkone & cæteris, Voyſzyund cũ filio Radiuilo, Voloczko Cauotmonis, cum fratribus Butoldmuntygaylo, Hannuſz Montigerdonis cum fratribus ſuis, Dowogin Viſzygirdonis, Draunti cũ Veſzkone filio, Volczko vel Vtrwicz, Volczko Konſzowtowicz, Dogirdi Voiinis Vrdzich cum fratribus, Goligind, Veydimin, Heſchis Selkowicz, cũ cognationibus & genealogiis ſuis: necnon tota vniuerſitas omnium & ſingulorum nobilium, & terrigenarum prędictarum Lituanię & Ruſſiæ terrarum. quorum quamùis nomina ſingulatim hîc non ſunt expreſſa: ipſorũ tamen conſenſus ad ſubſcripta adeſt, ac ſi pro inſertis haberetur.

Proinde ſignificamus quibus expedit vniuerſis. Quomodo eo tempore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles, & communitas terrigenarũ regni Polonię, diuina cooperante clementia, Sereniſs: Principem dominũ Vladiſlaũ Regem Poloniæ, ſupremum Ducẽ Lituaniæ, hæredem Ruſſiæ, dominũ noſtrum gratioſiſſimum de gentilitatis erroribus educentes, in Regem & dominum ipſorum aſſumpſerunt.

Litwá świadczy iż przez Polaki do wiáry przyſłápili

Nos quoque, ipſius veſtigia ſequentes, almi Spiritus gratia eruditos, ad ipſorum conſortium Catholicum inuitantes, de tenebris erroris vetuſti, per aſſumptionẽ ſacræ fidei orthodoxæ receperunt. Cum quibus in fide facti vnanimes & conſortes, ad perfectionem catholicorum operum, meritò & opportunè debemus per concordiam perpetuè aſpirare. Pro eo, prædicto domino Vladislao Regi Poloniæ, &c. & ipſius Coronę, regno ac regnicolis Polonię, firma fide & inuiolabili ſpõſione promiſimus, & tenore præſentium promittimus: toto poſſe & viribus, cõtra

Litwá obiecuie pomoc we wßyſtkich potrzebách polaków.

ſtiég w ich potrzebách ná wieki podpomágáć y ich rozmnożenia/ pożytki/ y pośpolité dobro opátrowáć zdrowỹ y wiernym rozrządzeniem / iáko náßé własné. Co y oni nam tymże ſpoſobem bedą powinni czynić / nam to oddáiąc.

Alexander VVitówd ná Kśięstwo Lite. przez VVłády. ieſt poſtánowiõ

Ale iż przerzeczony Władyſław Król/ić. pan náß łáſkáwy/ zoſobliwéy vfności wielmożnéº y zacnéº Kśiążęciu pánu Alexándrowi Witowdowi X. Lit. ić. wźiąwßy go ná cześć ſweg ſtárania/ y prace/ ná nawyßße Kśięſtwo źiem Lit. y inych państw ſwych Kśięſtwá Litew. dał y podał/ y onégo z reki ſwéy poſtánowił do żywotá tegóż Páná Kśiążęcia Witowdá. Dá co my tegóż páná Władyſłáwá Królá chcąc ſtałßą wiárą czćić/ y iáko rzecz ſprawiedliwa ieſt/ pewniej ßeg vczynić/ mocnym wiáry náßéy obowiązkiem/ y nieobezwáną obietnicą iemu przez

Po śmierći Vitowdowéy obiecuie Litwá Władyſłáwá Królá Polſkiégo ná Kśięſtwo przyiąć, á Kśięſtwo Litewſkié do Królęſtwá wćielić.

niniejßy liſt obiecuiemy: iż wiel: Kśięſtwo przerzeczoné źiem Litew. y iné państwá teg Kśięſtwá weſpółek z dobrą á z máietnośćiámi oyczyſtémi / któré ná tegóż páná Witowdá Kśiąże należą / y ze wßytkimi zamki / twierdzami/ powiáty/ rozdźieleniem/ y ich obywátelmi po zeßćiu iego ná tegóż Páná Władyſłáwá Królá y ná koronę Królęſtwá teg Polſkiégo / wedle opiſánia liſtów przez przerzeczonégo páná Kśiąże Witowdá temuż páº Władiſłáwowi Królowi y koronie ieg dánych/ máią zupełnie y cále przypádáć y wrócić ſie: y My téż z náßémi potomki po nas bedącémi po zeßćiu P. Kśiążęcia Witowdá mamy do przerzeczonég páná Władiſłáwá Królá/ koronę/ y Królęſtwá Polſkiéº przyſtáć/ poddáć ſie/ bydź poſłußni y ſłużyć/ okrom chytrośći/ y zdrád/ y wedle możności y śił náßych bedźiemy powinni. A mimo onég y koronę Królęſtwá tegóż/ nigdy inégo

Gdy Król Polſki przez potomſtwá zeydźie nie máią polacy Królá przez Litwy obiérać. Litwá tákże.

ábo iné zá pány ſobie niemamy brać. Tego téż nieopuſczáiąc: iż ieſliby Władiſław król przerzeczony (czeg pánie Boże obroń) przez potomſtwá zeydź miał: tedy przez wiádomośći rády tegóż páná Kśiążęcia Witowdá y náßéy tákże/ Kśiążętá/ prełaći/ pánowie/ ßláchtá/ y pośpólſtwo obywátelów Królęſtwá Polſkiégo ſobie Królá y Páná niemáią obiérać / ábo ſtáwić. Przy których Conſtitucyách mocnie/ zobopólnie/ y ſtale ſtoiąc w ſłodkośći wiáry / y wnetrznośćiách páná Chriſtuſowych wieczną y nigdy nieodmienną bedźiemy chować iedność.

Ná

inſultus quorumlibet hominum eis aſſiſtere: & eos nullo exquiſito coloris fuco vnquam deſerere: ſed ipſos ſine dolo & fraude, ſcilicet Regem & Coronam, regnum & regnicolas Poloniæ, in eorum neceſsitatibus, perpetuè adiuuare: eorumq; profectus, vtilitates, cõmoda, & bonum cõmune peragere, ſalubri & fideli diſpoſitione: velut noſtrũ proprium: quod & ipſi nobis pari modo tenebuntur facere viceuerſa.

Demum quia prædictus dominus Vladislaus Rex, &c. dominus noſter gratioſus, ex ſpeciali confidentia, Magnifico & Præclaro Principi, domino Alexandro, aliâs Vitowdo Duci Lituaniæ, &c. ipſum in partem ſuæ ſolicitudinis aſſumens, ſupremum principatum terrarum earũdem Lituaniæ, cæterorumq; dominiorum ſuorum Ducatus, dedit & contulit: & ipſum in eis de manu ſua ſtatuit: ad vitę eiuſdem domini Ducis Vitowdi terminum vltimum, & extremum. Pro quo eundem dominum Vladislaum Regem conſtantiori fiducia proſequi volentes: & prout iuſtum eſt, ipſum reddere certiorem, firma ſponſione & irreuocabili promiſſo, ſibi tenore præſentium, promittimus: quòd ſupremus prędictus Principatus terrarum Lituaniæ, & cæterorum dominiorum Ducatus, vnà cum bonis, & cæteris patrimonialibus ad eundem dominum Ducẽ Vitowdum pertinentibus, & cum omnibus caſtris, fortaliciis, diſtrictibus, territoriis, & eorum incolis, poſt deceſſum ipſius, ad ipſum dominum Vladislaum Regem, ac ad Coronam regni huius Poloniæ, iuxta tenorem literarum, per prædictum dominũ Ducem Vitowdum, eidem domino Vladiſlao Regi, & Coronæ eius datarum, debẽt plenè & integrè deuolui & redire. Et nos etiam cum noſtris poſteris atq; ſucceſſoribus, poſt deceſsũ domini Ducis Vitowdi, promittere prædicto domino Vladislao Regi, coronę, & regno Polonię adhęrere, ſubiici, obſequi, & ſeruire, ſine dolo & fraude, toto poſſe & viribus tenebimur: & prę ter ipſum ad Coronam Regni eiuſdem, nunquam nobis alios vel alium Dominum vel Dominos aſſumemus. Illo etiam non omiſso: quòd ſi dominus Vladiſlaus Rex prædictus (quod Deus auertat) ſine prole deceſſerit: extunc ſine ſcitu &

Ná których wßytkich rzeczy wiáre y świádectwo ku wiádomości doskonálßéy / ná wieczną moc/ pieczęći náße ninieyßému listu są záwießone. Działo sie y dan w Wilnie w dźień świetéy Pryßki Pánny y Męczenniczki/ Roku 1401.

& consilio eiusdem Domini Ducis Vitowdi, & nostro pariter, Principes, Prælati, Barones, Nobiles & cõmunitas Terrigenarum terrarum RegniPoloniæ prædicti, sibi Regem & Dominũ non debent eligere seu locare: cum quibus firmam, mutuam, & constantem seruantes assistentiam in dulcedine fidei, & visceribus Iesu Christi, perpetuam & irreuocabilem tenebimus vnionem. In quorum omnium fidem & testimonium euidentiamq; pleniorem, pro perpetuo robore, Sigilla nostra præsentibus sunt subappensa. Actum & datum in Vilno ipso die sanctæ Priscæ virginis & Martyris. Anno Domini Millesimo, quadringentesimo primo.

POTWIERDZENIE PRAW Y Przywileiów, Tit. IIII.

Zygmuntowi Wiel: X. Litewskiému od Władisłáwá III. ná Księstwo Wielkié, niegdy przez Władisłáwá oycá swe° temuż Zygmuntowi dánè.

W Imie Boże/ Amen. Ku wiecznéy pámięći. My Władysław Trzeći / z łáski Bożéy Król Polski / y źiem Krákowskiéy / Sędomirskiéy / Sieradzkiéy / Leczyckiéy / Kuiáwskiéy / Litewskié Książe nawyßé / Pomorzki/ Ruski Pan y Dźiedźic: Oznáymuiemy ninieyßim listem ták teraz táko po tym będącym ludźiom / którzy ninieyßych rzeczy wiádomość będą mieć. Iż od tego czásu/ iáko zacné y wielmożné Książe pan Zygmunt z łáski Bożéy Wielkié Książe Litewskié/ Ruskié/ Strý náß namilßy wßytkę szczérości swéy stałość/ przeciwko Królestwu náßému / y przeciwko osobie Náßéy Królewskiéy nienáruszenié miał: ná którą rzecz my pámiętáiąc y będąc bárzo tego wdźięczni/ godną rzecz rozumieliśmy iemu z szczérego sercá to oddáć / y wßelką przysługą wdźięcznośćią te wiáre y stałość cáłą nágrodźić. A ták z pewnéy náßéy wiádomości máiąc dostáteczné rozmyślenié y vmyśl łáskáwy y dobrowolny / zá ráđą zdrową náßych Prełatów/y Pánów/ Pánu Zygmuntowi Wielkiému Książęćiu Striowi náßému namilßému / Práwá / Listy / y przywileie / które od Nas y od świetéy pámięći Oycá Náßégo Páná Władysłáwá Krolá Polskiégo ná Księztwo Wielkié / y ná iné którekolwiek dobrá y wolności pod którymkolwiek sposobem są dáné / które tu chcemy

Prælati Lituaniæ incorporant se regno Poloniæ, ac Regi Poloniæ se subiiciunt; quem vnà cum Polonis eligent.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Vladislaus Tertius Dei gratia Rex Polonię: necnon terrarum, Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Litwaniæ Princeps supremus, Pomeraniæ Russiæq; dominus & hæres, &c. Significamus tenore præsentiũ, tàm præsentibus, quàm futuris, notitiam præsentium habituris Quòd ex quo præclarus & MagnificusPrinceps Dominus Sigismundus, Dei gratia Magnus Dux Litwaniæ, Russiæ &c. Patruus noster præcharus, omnem synceritatis constantiam, erga Regnũ Poloniæ nostrum, & nostram Regiam præsentiã semper gessit incorruptè: cuius rei nos memores & pergrati, dignum censuimus sibi proinde cordis puro zelo occurrere: & omnium, qua decet gratitudine, hanc fidem & constantiam integram compensare. Vnde ex certa nostra scientia, sufficientissima deliberatione præhabita, animo benevolo & voluntate nostra vltronea: nostrorũ Prælatorum, & Baronum salubribus freti cõsiliis, sibi Domino Sigismundo, Magno Duci, nostro patruo charissimo, Iura, Literas & Priuilegia, quæ à nobis, & fælicis memoriæ genitore nostro, Domino Vladislao Rege Poloniæ, super Ducatu magno, & quibuscunque bonis & libertatibus, sub quibuscunq; datis, & tenoribus

w Piotrko. 1438. Lajki 129 HL297 B/531. HP. 765.

Władysław potwierdza wolności y Listy Wielkiemu Książęciu nádáné.

chcemy mieć zá wpisáné / we wßytkich ich punktćiech / ſpoſobiech / położeniu / czaſtkách / y klauzułách wßytkich: mocné czynimy / odnawiamy / wdźięczné czynimy / pochwalamy / y pod obroną niniejßego piſánia potwiérdzamy / ſkázuiąc áby moc miáły mocy wieczney. Obiecuiemy nád to ſłowem náßym Królewſkim / y obowiązuiemy ſie téż iego Liſty / Práwá / Przywileie / ktśré porządnie y ſpráwiedliwie wyßły / we wßytkim mieć zá mocné / y wdźięczné: y oné chowáć wiecznie niezgwałcenie / y im doſyć czynić. Co świádczymy przez ten Liſt: ktśrému Pieczeć Máieſtatu náßego ieſt záwießoná. Dan w Piotrkowie ná ſeymie wálnym / we wtorek bliſki po świecie świętey Luciiey / Roku pánſkiego / 1438. Przy czym támże byli Nauczćiwßy y vczćiwi w Pánu Chriſtuśie Oycowie y Pánowie / Wincenty świętego Kośćiołá Gniéźnieńſkiego Arcybiſkup y Primás / Zbigniew Krákowſki / Władyſław Włodzkáwſki / Biſkupi: y Andrzéy z Bnina wybrány y potwiérdzony kośćiołá Poznáńſkiego: y wielmożni / ßláchetni y mężni Mężowie / Jan z Cyzowá Káßtelan Krákowſki / Dobeſław z Sienná Sedomirſki / Marćin z Sławkowá Káliſki / Woyćiech z Málégo Leczycki / Jan z Lichná Brzéſtſki / Járund z Grábie Inowłodzkáwſki / y Piotr Odrowąs z Sprowy Lwowſki / Woiewodowie: Dobrogoſt z Számotuł Poznáński / Klimunt Wątrobká z Strzelec Sedomirſki / Máwrzyniec Zarebá z Kálinowéy Siérádzki / Káßteláno wie: Jan z Oleßnice Márßałek / y Andrzéy z Lubiniá Podſkárbi króleſtwá Polſkiego: y ini Dignitarze / Pánowie / Rycérztwo y ßlachtá: ktśrzy byli świádki przy rzeczách przerzeczonych. Dan przez rece Wielmożnego y Vrodzonego Mężá Janá z Koniecpolá Kánclérzá / y Piotrá Wody z Czekocina Podkánclérzego Koronnego / nam ſzczérze miłych. Zá relácyą Wielmożnego Janá z Koniecpolá / Polſkiego Kánclérzá.

exiſtunt, (quæ hic habere volumus pro inſertis) in omnibus earum punctis, conditionibus, poſitionibus, particulis & clauſulis vniuerſis, ratificamus, innouamus, gratificâmus, auprobamus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus: Decernentes ea robur obtinere perpetuæ firmitatis. Promittimus inſuper in verbo noſtro Regio præſentibus, & ſpondemus, eaſdem ipſius Literas, Iura, & Priuilegia, ritè & iuſtè emanata, per omnia, rata atq; grata habere: & inconcuſſa iugiter & inuiolabiliter obſeruare, & de eis ſatisfaccere. Harum, quibus Sigillum noſtrę Maieſtatis eſt appenſum, teſtimonio literarum. Datum in oppido Piotrkow in Parlamento generali, feria tertia proxima, poſt feſtum ſanctę Lucię virginis. Anno Domini 1438. Præſentibus ibidem Reuerendiſſimis & Reuerēdis in Chriſto Patribus Dominis, Vincentio Sanctę Gneznenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, & Primate, Sbigneo Cracouieñ. Vladiſlao Vladiſlauien: Epiſcopis, & Andrea de Bnin, electo confirmato Eccleſiæ Poznanien: Ac Magnificis, Nobilibus, & ſtrenuis viris, Ioanne de Czyzow Caſtellano Cracouien: Dobeſlao de Senno Sandomirien: Martino Slawkow Caliſſien: Alberto de Male Lancicien: Ioanne de Lichni Brzeſten: Iarando de Grabie Iuniwladiſlauien: & Petro Odrowans de Sprowa Leopolien: Palatinis: Dobrogoſtio de Szamotuly Poznanien. Clemente Vantrobka de Strzelce Sandomirien: Laurentio Zaremba de Kalinowa Siradien: Caſtellanis: Ioanne de Oleſznica Marſzalko, & Andrea de Lubino Theſaurario Regni Poloniæ, & aliis Dignitariis, Baronibus, Militibus & Nobilibus, teſtibus circa Præmiſſa. Datū per manus Magnifi: & Genero: virorum Ioannis de Koniecpole Cancellarii, & Petri Voda de Sczekocin, Vicecancellarii Regni Poloniæ, nobis ſyncerè dilectorum.

Ad relationē Magnifi: Ioannis de Koniecpole R.P. Cancella.

POTWIERDZENIE ZAPISOW.

Tituł V.

Tem-

Zá czásu Ianá Olbrachtá Królá Polskiego y Alexándrá W. X. Litew: niekiedy przez Pány Litew z Królestwem Polskim vzynionych.

Prełáci y wßytkie rády y wßystko pospolstwo Wielkiego Kśięstwá Litewskiego wpisuią sie do Królestwá Polskiego.

W Jmie Boże/ Amen. Aby spraw zá czásu nászego przypádłych stárość nie zátlumiłá/ ználeźiono to ieſt: áby dla pámieći potomnéy pismem y świádki obwárowáné były. A ták My Prełáci/ Pánowie/ Szláchtá/ y wßytko zebránie Wielkiego Kśięstwá Litewskiego/ to ieſt/ Woyćiech Wilenski/ Jan Lucki/ Marćin Mednicki/ z łáski Bożey Biskupi: Mikołay Rádźiwiłowic Woiewodá Wilenski/ y Wielkiego Kśięstwá Litew. Ránclérz/ Kśiąże Alexánder Jurgiewicz z Olßan/ Woiewodá Wilenski y Stárostá Grodzki/ Jan Jurgiewicz z Zabrzéźia Woiewodá Trocki y naywietßy Wiel: Kśie: Márßałek/ Stánisław Janowicz Káßtelan Trocki y Stárostá Żmódzki/ Jrzy Paczowicz Polocki/ Grzegórz Oſczykowicz Nadworny Márßałek y w Mereku/ Mikołay Mikołáiów Rádźiwiłowic/ Podczáßy Kśiążecy y w Bielsku/ Jákub Dowoynowicz Drohinski/ Stánisław Potraſkowicz Lidenski/ Jan Lythaor Nowogrodzki/ Stánisław Micháłoſ Potkowicz Brzeſtiski/ Woyćiech Janowicz Chorąży y Cáwieniski/ Niekrasch Wołotkowicz w Belzycy/ Piotr Rádźiwiłowicz Podkomorzy w Eyrßkách/ Niemierá Grzymałowicz Melniczki/ Mikołay Jundyłowicz w Dubiczy/ Jrzy Montontowicz/ Alexánder Montigordowicz Stárosłowie/ Márßałkowie/ y Dźierżawcy: oznáymuiemy przez niniéyßy liſt ktorym to wiedźieć przynależy wßytkim: Jż ácz ziednoczenia y przymierza miedzy Pánſtwy/ to ieſt królestwem Polskim y Wielkim Kśięstwem Litewskim y źiemiámi imże podległémi/ od czásow dawnych pod Królem Polskim Władysłáwem Jágellem y pod Wielkim Kśiąźećiem Alexándrem Witowdem poczeté y postánowioné do tego czásu nie zgwałcenié ſą chowáné: wßákże gdy Naiásnieyßy Kśiążetá Pánowie náßy naláſkáwßy ná té Pánſtwá Naiásnieyßy Pan Jan Olbrácht ná Królestwo Polskie/ á ná Wielkie Kśięstwo Litewskie Naiásnieyßy Pan Alexánder Pánowie náßy naláſkáwßy zá Boskim przeyźrzeniem ſą wźięći: ábyſmy

In Nomine Domini Amen. Ne gesta ætatis noſtræ tempus & vetuſtas aboleret: inuentum eſt, vt ad memoriam poſteritatis, literarum apicibus, & teſtium annotatione deducantur. Proinde nos Prælati, Barones, Nobiles & vniuerſitas terrigenarum Magni Ducatus Lituaniæ, videlicet Albertus Vilnen: Ioānes Luceorien: Martinus Mednicen: Eccleſiarum, Dei gratia Epiſcopi: Nicolaus Radziwilowicz, Palatinus Vilnenſis, & Magni Ducatus Cancellarius, Dux Alexander Iurgewicz de Holſzany, Caſtelanus Vilnenſis & Capitaneus Grodnenſis, Ioannes Iurgewicz de Zabrzezie, Palatinus Trocenſis, ac ſupremus Magni Ducatus Marſſalcus, Staniſlaus Ianowic Caſtelanus Trocenſis, & Capitaneus terræ Samogitarum, Georgius Paczowic Polocen: Gregorius Oſzcykowic Curiæ Marſſalcus, & in Merec, Nicolaus Nicolai Radziwilowicz, Pincerna Ducalis & in Bielsko Iacobus Dowoynowic Drohien: Staniſlaus Potraſzkowic Liden: Ioannes Litaor Nowogrodenſis, Staniſlaus Michaelis Potkowic Brzeſtenſis, Albertus Ianowic Vexillifer & Caunen: Nekraſz Volotkowic in Belzica, Petrus Radywilowic Succamerarius, & in Eyxiſzki, Niemira Grzymalic Mielnicen: Nicolaus Iundylowic in Dubicza, Georgius Montontowic, Alexander Motygordowic Capitanei, Marſſalci, & Tenutarii, ſignificamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo licet vniones & fœdera inter hæc dominia, videlicet Regnũ Poloniæ, & Magnum Ducatum Lituanię, terraſq; eiſdem ſubiectas, à temporibus longe retroactis ſub Rege Poloniæ, Vladoslao aliâs Iagiello, & ſub Magno Duce Lituaniæ, Alexandro aliâs Vitowdo inita & conſtituta, hucuſq; inuiolatè ſeruentur. Poſtquàm verò Sereniſſimi Principes Domini noſtri gratioſiſſimi, ſuper ipſa Dominia, in Regem Poloniæ, Sereniſſi-

w Hrodle 1413. y. w Wil. 1499. La 130. HL 298/532. HP 656.

ábyśmy przez náśé nowé liśty zapiśy álbo Przywilcie Przodków náśych z przymiérzenia potwiérdźili: których to liśtów śłowo od śłowá rozumienié ieśt tákowé.

nissimus Dominus Ioannes Albertus: in Magnum verò Ducem Lituaniæ, Serenissimus Dominus Alexander, Domini nostri gratiosissimi diuina dispositione assumpti sunt: placuit Prælatis, Baronibus, & Nobilibus Regni Poloniæ fratribus nostris, similiterq; ipsi nobis iam de facto fecerunt, & per nostras nouas literas, & inscriptiones antecessorum nostrorum super huiusmodi fœderibus cõfirmaremus. Quarum quidem literarum verbum de verbo tenor sequitur, & est talis.

Włożenie śtárégo przy wileiu któ ry ieśt wydan zá cżáśu Władyśłáwá Iág. y Witowdá.

W Imie Boże / Amen.

Ná wieczną téy rzeczy pámieć. Stworzyćiel wśytkich rzeczy / którégo oko przenika wśytki rzeczy / y wiádomość nigdy nie bywa zágłádzona w rzeczách ludzkich / ktoré látwie z pámięći wypadáią: áby tedy pámięć ich zośtáłá piśmem zá wielką śwą rádą z przezrzenia rozrządźił: zá którégo podpomożeniem ordynácye / vmowy / y śpráwy rzeczy bywáią záchowáné: A ták my Moniwit Woiewodá Wileński / Jáwinis Woiewodá Trocki / Mingal Wileński / Sungal Trocki / Káśtelanowie: Niemir Ośtyk / Butrym Golignit / Mikołay Bilim: Koreiowá y Wyśygiert / Piotr Montigiert / Mikołay Táwtigierd / Jan Gáśtowdów / Wolczko Kulwá / Buśsowd Jádáth Rálo / Jan Rymowidowicz / Ginent Konczewicz Doxá / Mikołay Bieinár / Wolśko Kochutowicz / Jákub Mingel / Woyśśnár Wirkołowicz / Grzegórz Sángáw / Saká Náczko / Werburth Monśtywiłd / Stánisław Wyśygin / Woyśyn Dámenkowicz / Monśtołd / Andrzéy Vknetowicz / Munimunt z Sesnikowicz / Rodwił / Koczan / Miczuch / Gerdud / Czuppá / Woydźiło Kośylowicz / Koczan Sukowicz / Jan Eywiłd / Stánisław Buthowthowicz / Surgutes z Reśynek &c. Oznaymuiemy liśtem niniejśym którym to wiedźieć przynależy wśytkim: którzy teraz śą y potym będą / do których wiádomośći to przydźie: Jż ácz zá Naiáśnieyśych Książąt Páná Władyśłáwá Krolá Polśkiégo &c. y Alexándrá Witowdá Wielkiego Książęcia Litewśkiego Pánów náśych nalášłáwśych z zwoleniem herby / których vżywáć nie byłá nam rzecz zwykłá zá przećiwnym zwyczáiem który v nas był / dla oznáczenia imienia Tytułu y śláchectwá náśégo od Pánów śłáchty y przełożonych / który od Przodków śwych máią / wźieliśmy / y do łaśk / wolnośći / y śwobód / ktemu ieśćze y przy-

IN Nomine Domini Amen.

Ad perpetuam rei memoriam. Sator rerum omnium, cuius oculus penetrat vniuersa, & scientia nunquam extinguitur in rebus humanis, quas obliuionis caducis momentis constat subiacere, vt memoria earum remaneat, apices literarum alti consilii prouidentia ordinauit: quarum præsidio, rerum ordinationes, pacta & tractatus conseruantur. Proinde nos Moniuitus Palatinus Vilnensis, Iauinis Palatinus Trocen: Mingal Vilnen: Sungal Trocen: Castelani: Nienir Osztyk, Butrym Golignith, Nicolaus Bilim: Koreyowa, & Vyszygert, Petrus Montigerd, Nicolaus Tawtigerd, Ioannes Gasztowdy, Volczko Kulua, Bussowdus Iadath Ralo, Ioannes Rymowidowic, Ginēth Konczewic Doxa, Nicolaus Bieinar, Volsko Kochutowic, Iacobus Mingel, Voyssnar Virkolowic, Gregorius Sangaw, Saka Naczko, Verbuth Monstywild, Stanislaus Vyszygin, Voyszyn Damenkowic, Monstold, Andreas de Vknetowic, Munimunt de Sesnikowic, Rodwil, Koczanus, Miczuch, Gerdud, Czuppa, Voydzilo Koszylowic, Koczanus Sukowic, Ioannes Eywild, Stanislaus Buthowthowic, Surgutes de Reszynki. &c. Significamus tenore præsentiū quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris præsentiū notitiam habituris: Quòd, quia Sereniſſimorū Principū Dominorū, Vladislai Regis Poloniæ &c. & Alexandri aliâs Vitowdi Magni Ducis Lituaniæ Dominorum nostrorum gratiosisimorū cõcessione & indulto, arma, quibus vti insolitum fuit nobis, contraria consuetudine obsistentes, ad insigniendū nominis Nobilitatisq; nostræ Titulum, à Baronibus, Nobilibus, & Proceribus suis ordine genituræ contraxerunt, recipimus: & ad gratias, libertates & immunitates, Priuilegia & exemptiones, & multa alia

y Przywileie/ exemptié/ y wiele inych dobrodźieyſtw y nádánia/ ktore nam przez rzeczoné Pány láſkáwé Władyſłáwá Krolá Polſkiego y Alexándrá Wielkiego Xiążęcia Litewſkiego ſczodrobliwie ſą nádáné: y zá obroną Liſtów dánych ſą vmocnioné/ y zá témi Liſty ieſteſmy ná wyſſy ſtan podniesieni: y obiecáli nam przez otworzyſté ſwé Liſty/ieſcze wiecéy ileby mogli/ z nawietſzą pilnoſcią dobro/pożytek/ y pomnożenié ſtanu nászego y czći wſzędy podwyſſáć/ y nigdy w nieſczęściu y potrzebách nászych nas nie opuſczáć: ále záwżdy przeciwko wſzytkim nieprzyiaciołóm nászym y zdrádźie y naieźdźie pomocámi/ rádámi/ y łáſkámi ſwémi nam pomagáć. Tych rzeczy względem chcąc ták wiele dobrodźieyſtw y zádźiałánia oddáć/ y tákże ſłuſżné wdźięczności pokazáć/ áby ſie w nas różność iáka y nierodźieczność y tákże nierównoſć w Liſćiech nie pokazálá/ ále áby záwżdy iednomyſlna iedność miedzy námi trwálá/ y wola iedná vmyſłów/ iáko iedná chwałá Boża y Wiárá ieſt chowána: tedy my wſpołek wſzyſcy y oſobliwie kożdy zoſobná ná ſwémi imiony y zá wſzyſtke Szláchte/Boiáry/Pány/ y obywátele ziem Litewſkich/ dobrą wiárą y w ſłowie nászym ſtałym y wiernym/ odłożywſzy precz wſzytke chytroſć y zdrádę/ ná wiárę y pod przyſięgą nászą obiecuiemy: nigdy przerzeczonych Pánów/ Prełatów/Szláchty/ y Przełożonych Króleſtw: y ſámégo Królеſtwá Polſkiégo przerzeczonégo we wſzytkich potrzebách y nieforthunách ich nie opuſczáć: ále záwżdy im przeciwko wſzytkim nieprzyiaciołóm ich zdrádźie/ y naieźdźiech/ rádź/ pomocy/ y łáſki wiernie dodawáć: y żadnému zwad/ woien/ odpowiedźi przez wiádomoſci y woley y zwolenia y odłożenia rády ich/ y potomków ich nie zádawáć/ áni czynić/ áni zrußáć: y przerzeczoné Pány Władyſłáwá Krolá Polſkiego/ y Alexándrá Witowdá Wielkié Xiąże Litewſkié y ich potomków Królów Polſkich y Wielkich Xiążąt Litewſkich/ żadnych czáſów nie opuſczáć żadnym ſpoſobem/ ále záwżdy przy nich okrom chytroſći y zdrády ſtáć wſzytką rádą pomocą y życzliwoſcią.

Też obiecuiemy iákoſmy wyżéy obiecáli/ iż po zeſćiu przerzeczonégo Páná Witowdá Wielkiégo Xiążęcia Litewſkiégo nigdy

ta alia beneficia, & prærogatiuas, quæ nobis per dictos Dominos gratioſos, Vladislaum Regem Poloniæ, & Alexandrum Magnum Ducē Lituaniæ, munifica ſunt conceſſa largitione, & literarum patrocinio munita, interuentu ipſorum & ſtudio promoti extitimus, & prouecti: promiſeruntq; ſuis patentibus literis, adhuc qua poterint diligentia, bonum, commodum, & profectum ſtatus noſtri & honoris, vbilibet promouere: & nunquam in aduerſitatibus noſtris & neceſſitatibus nos deſerere: ſed ſemper contra omnium inimicorum noſtrorum inſidias & inſultus, auxiliis, conſiliis & fauoribus ſuis proſequi & iuuare. Horum intuitu, volētes tot beneficiorum merita compenſare: & ipſis dignas vices pro eis impendere (ne diſparitatis in nobis aut ingratitudinis contagia & inęqualitas Literarum cernerētur vendicare: ſed vt ſemper vnanimis idemptitas inter nos remaneat, & voluntas animorum ſicut idem cultus, & religio fidei obſeruatur) vniuerſaliter vniuerſi, & ſingulariter ſinguli noſtris nominibus, ac vice omnium Nobilium, Boiarorum, Procerum, & Incolarum terrarum Litwaniæ, bona fide, in verbo noſtro conſtanti & fideli, omni dolo, fraude, & colore amputatis & remotis, Promittimus, pollicemur, vouemus, ſpondemus, & Iuramenti noſtri miniſterio ſtrictiùs nos obligamus: Nunquam præfatos Prelatos, Barones, Nobiles & Proceres Regni, & ipſum Regnum Polonię prædictum, in omnibus eorum neceſſitatibus & aduerſitatibus deſerere: ſed ſemetipſis contra omnium inimicorum eorum inſidias & inſultus cōſilia, auxilia, & fauores fideliter miniſtrare: & nullis lites, bella, aut guerras, præter ſcitum & voluntatē & conſenſum, conſilium & requiſitionem ipſorum, & eorum ſucceſſorum indicere, facere vel mouere, præfatosq; Dominos, Vladiſlaum Regem Poloniæ, & Alexandrū aliâs Vitowdum Magnum Ducem Litwaniæ, & eorū ſucceſſores Reges Poloniæ, & Duces Magnos Litwanię nullis temporibus deſerere quoquomodo: ſed ſemper ipſis ſine dolo & fraude fideliter adhęrere, omni conſilio, auxilio, & fauore.

Litwá bez wiedzenia polaków niema Xiąże cia obiérać, tákże też Polacy bez Litwy.

Præterea promittimus: prout ſuprà: Quòd

nigdy nie bedźiemy obiérać / áni brać ná Wielkie Kśiąże Litewskie zá Páná / iedno ktoréż przerzeczony Pan Władysław król (ieśli bedźie dłużéy żyw) álbo iego potomkowie / y Pręlaci / Pánowie / ßlachtá / y przełożeni krolestwá polskiéż bedą rozumieli obrać y postánowić. A tákże Pręlaci / Pánowie / y ßlachtá krolestwá polskiégo / gdy przerzeczony Król (czego Bożе vchoway) przez plodu y potomstwá swego słußnégo zeydźie / przez wiádomośći y rády Oświęconégo Páná Alexándrá Witowdá Wielkiéż Kśiążęcia Litewskiéż / ieśli onégo przeżywie / y przez náßéy woli wybiérać nie bedą.

A iżby potwiérdzenia / y przestrogi przerzeczoné tym wietßą wźiely moc / kazáliśmy Pieczęći náßych przyłożeniem to obwárować. Działo śie w Grodle v Rzéki Bugu ná Séymie wálnym / dniá wtoréego Miesiącá Pázdźierniká / Roku Pánsk. 1413.

Dla tego my Pręlaci / Pánowie / Przełożeni / y ßlachtá Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo przerzeczeni przeglądáiąc to / iż zá dawnośćią czásów wiele rzeczy przychodzą w wątpliwość / przez ktorą áby niepożytek iáki nie przyßedł / rozumieliśmy zá przystoyną rzecz temu zábiéżeć. Chcąc tedy áby ártykuł álbo tá częśtká w Przywileiu około obiéránia Naiásnieyßych Pánów náßych ták Królá Polskiégo / iáko Wielkiégo Kśiążęcia Litewskiégo w przerzeczonych liśćiech krotce opisány / z sámych słów áby nie przyniósł ná potomné czásy iákiéy wątpliwośći / y prágnąc przerzeczoné Pręlaty / Pány Krolestwá Polskiégo w tym ártykule około obiéránia Królá nam równé iáko rzeczono iest vczynić / to przydáwáiąc obiásniamy: Iż gdy vmrze Kśiąże Litewskie / okrom wiádomośći y rády Pánów y Przełożonych Krolestwá Polskiégo bráćiey náßéy / ku wybirániu Wielkiégo Kśiążęcia nowégo nie postąpiémy: ále z nimi wespołek / ieśli wezwáni czásu słußnégo przyiechać bedą chćieć / Wielkie Kśiąże / y Páná wybierzemy. Tákże téż gdy Król Polski vmrze / przerzeczeni Pręlaci y Pánowie Krolestwá Polskiégo okrom wiádomośći y rády Pręlatów y Pánów Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo ná wybiránié nowégo Królá nie postąpią: ále tákże z Pręlaty y z Pány Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo / ieśli wezwáni

Quòd defuncto præfato Domino Vitowdo, Magno Duce Lituanię, nunquam eligemus, assumemus, & recipiemus, in Magnum Ducem Lituanię vel Dominũ, nisi quem præfatus Dominus Vladislaus Rex, si vita potietur longiore, vel eius successores, & Pręlati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Polonię duxerint eligẽdum, statuendum vel locandum. Et viceuersa Pręlati, Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, Rege prędicto, quod absit, sine liberis & successoribus legitimis decedente, sine scitu & consilio Illustris Domini Alexandri aliâs Vitowdi Magni Ducis Litwaniæ, si superstes remanserit, & nostro, eligere non debebunt.

Vt autem corroborationis & cautelæ vberioris omnia præmissa accipiant firmitatem, fecimus Sigillorum nostrorũ munimine roborari. Actum in Oppido Hrodło, circa flumen Bug, in Parlamento seu cõgregatione generali, die secunda, mensis Octobris, Anno Domini 1413. Proinde nos Prælati, Barones, Proceres. & Nobiles Magni Ducatus Litwaniæ præfati, præuidẽtes: quia vetustate temporum multa in ambiguitatem veniũt: per quam ne quid incõmodi eueniat, dignum censuimus prouidere: Volentes igitur ne articulus de electione Sereniſſimorum dominorum nostrorum, tàm Regis Polonię, quàm Magni Ducis Litwanię, in præinsertis Literis breuitate verborũ cõtextus, aliquid ambiguitatis in posterum inducat: Cupientesq; præfatos Prælatos, Barones, & Proceres Regni Poloniæ, in ipso articulo electionis pares nobis, vt dictum est, efficere: addiicientes declaramus: Quòd defuncto Magno Duce Lituaniæ, sine scitu & consilio Prælatorum & Baronum, Procerum, & Nobilium Regni Poloniæ fratrum nostrorum, ad electionem Magni Ducis noui nõ procedemus: sed cum ipsis pariter, si vocati tempore congruo venire voluerint, Magnum Ducem & Dominum eligemus: pariformiter defuncto Rege Poloniæ, præfati Prælati, & Barones Regni Poloniæ, sine scitu & consilio Prælatorum, & Baronum Magni Ducatus Lituaniæ, ad electionẽ nostri Regis non procedant: sed pariter cum Prælatis, & Baronibus Magni Ducatus Litua-

wezwáni czásu słußnégo zechcą przyiechác/ Krolá y Páná wybiorą. Które rzeczy iáko rzeczono iest postánowiwßy/ y które ná potomné czásy máią bydź chowáné/ zá pewną wiádomością wßytkich innych Prełatów/ Pánów/ Przełożonych y ßláchty Xięstwá Litewskiégo bráciéy náßéy przez rzeczony Przywiléy przodków náßych przyymuiemy/ mocny czynimy/ y potwiérdzamy przez niniéyßy list obowiązuiąc sie imiony náßémi y wßytkich Prełatów/ Pánów/ Przełożonych/ y ßlachty Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo/ dobrą wiárą w słowie náßym ſtałym y wiernym/ oddaliwßy wßelką zdráde y chytrość/ obiecuiemy/ przyrzekamy/ y przez przysiege náße vczynioną tym sie ćieśniéy obowiązuiemy/ ten zapis wisßéy nápisány y z obiáśnieniem Artykułu około obiéránia Naiáśnieyßych Pánów náßych/ iáko sie rzekło/ we wßytkich Artykułách/ klauzułách/ punktáciách/ y ſkazániu vtwiérdzony trzymáć/ y ná wieki nie zgwałcenié chowáć. A ieśli które osobliwé zapisy miedzy námi/ Prełaty/ y Pány Krolestwá Polskiégo są/ któreby pospolitą vczćiwość obrażały z obu stron/ których przodkowie náßy nie dźierżeli: tákowych my też nie przyymuiemy/ áni bedźiem trzymáć. A iżby wßyſtkié przerzeczoné rzeczy wieczną moc zátrzymáły/ niniéyßym listem Pieczęci náßé kazáliśmy záwiesić. Dan w Wilnie ná Séymie wálnym dwudźieśtégo czwartégo dniá Lipcá/ w Wigilią świętégo Jákubá Apostołá/ Roku Pánskiég 1499.

Lituaniæ, ſi vocari tempore congruo voluerint, Regem & Dominum eligent: quibus ita vt præmittitur ſtantibus, & in poſterum obſeruandis, de certa ſcientia omnium aliorũ Prælatorum, Baronum, Procerum, & Nobilium Magni Ducatus Lituaniæ, fratrum noſtrorum, inſcriptionem præ inſertam prædeceſſorum noſtrorum ſuſcipimus: ratificamus, ſuſcipimuſque, & confirmamus per præſentes: obligantes ſe noſtris nominibus, ac vice omnium Prælatorum, Baronum, procerũ, & nobilium Magni Ducatus Lituaniæ, bona fide, in verbo noſtro conſtanti & fideli, omni dolo fraude, & colore remotis: Promittimusque, pollicemur, ac vouemus: & noſtri iuramenti præſtiti onere & miniſterio ſtrictiùs nos obligamus: ipſã præinſertã Inſcriptionẽ, cum reformatione & declaratione articuli, de electione Sereniſſimorũ Dominorum noſtrorum, vt præmittitur, in omnibus articulis, clauſulis, punctis, & ſententiis firmatum tenere, perpetuoque & inuiolabiliter obſeruare. Et ſi quæ aliæ ſingulares Inſcriptiones, inter Nos, Prælatos, & Barones, Magni Ducatus Lituaniæ, ac Prælatos, & Barones Regni Poloniæ forent, quæ communem vtrinque honeſtatem læderent: quas anteceſſores noſtri non tenuerint: tales nos quoque non recepimus neq; tenebimus. Vt autem omnia præmiſſa, perpetuæ firmitatis robur obtineant: præſentibus Literis ſigilla noſtra ſubappendi iuſſimus. Datum Vilnæ in Cõuentione generali, quarta & vigeſima menſis Iulii, in vigilia Sancti Iacobi Apoſtoli, Anno Domini Milleſimo, Quadringenteſimo Nonageſimo nono.

Zapiſy które poſpolitą poczćiwość obrażáią nie máią bydź chowáné.

DECLARATIA O VNIIEY Litewskiéy. Tit: VI.

Zygmunt August z łáski Bożey Król Polski Wielkié Kśiąże Litewskié/ Ruskié/ Pruskié/ Mázowieckié/ Zmudzkié/ Pan y Dźiedźic.

1. WSzytkim wobec/ y káżdému z osobná/ komu to wiedźieć należy/ oznáymuiemy/ tym listem náßym. Iż gdy miedzy poddánymi náßymi stany Koronnemi/ á Posły z Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo tráktaty y namowy spólné były ná tym Wárßáwskim Séymie/ około Vnitéy á ziednoczenia tych dwu narodów Polskiég y Litewskiégo. ná cośmy byli po cześci ten Séym złożyli/ y czásu obiemá stronam do tych namów vżyczyli: tedy vrosłá byłá rożnicá nieiáka około tego: ieśli zá tą Vnią y ziednoczeniem w

HP. 670. Con. 24. B

ieono

iedno ciáło y w ieden lud tych obudwu Narodów Polskiego y Litewskiego iáko sie z Listów y Przywileiów które oboią stroną przyznawa pokázuie/ma to iuż bydź z tych Pánstw obudwu iedná pod iednym pánem Rzeczpospolita: któreyby iuż obádwá narody iáko ludźie Koronni/ ná spół vżywáć y podźielác sie ią zá rowne mieli: zwłaszczá iż naród polski y ziemie dawne Koronne obieránie Páná záwżdy wolne mieli y máią: á stany zásie Litewskie Kśięstwo ono dźiedźictwem y pánstwem oyczystym nászym bydź mienili. My tedy chcąc te róznice około Vnitey miedzy niemy porownáć/á wszystko coby tey ták swietey á ták potrzebney y ták sławney rzeczy przekazáć miáło/ z drogi zwálić/ y w swey mierze ile w nas iest postánowić.

O Succeſſyey ná ziemie Litewską. Naprzód/co sie tknie Succeſſyey ná ziemie Litewską/ponieważ to wiele do spolnego zicdnoczénia záwadzáło/ták esmy sie w tey mierze przed wszystkiemi stany oboygá narodu iáwnie declárowáli/ iákoż y teraz Listem tym nászym declárujemy: Iż ácz nam Pan Bóg potómstwá żadnego z przeyźrzenia swego swietego do tych czásow nie dał/ wszákoż by go też nam dobrze y nawiecey potym dáć raczył z láski iteż z dobroći swoiey: tedy bysmy przedsie nád dobré á pożytek Rzeczypospolitey żadnego wzgledu álbo opátrzenia doczesnego krwie á potómstwá swego nigdy nie przekładáli/ábysmy v siebie żadney rzeczy milszey mieli/ nád potrzebe á sławe pánstw swoich/ á ktemu nád powinność y obowiązek náß poprzysiegły: wiedząc iże potómstwo nie záwżdy sie áni káżdemu dobrze vda/ ále posługá przeciw Rzeczypospolitey á wypełnienie powinności ná wieki wszędzie dobrze słynąć musi. Z tey tedy przyczyny zániechawszy wszelkiey dźiedźicznéy succeſſyey ná ziemie Litewską/ ieśliby która ták nam sámym iáko potomstwu nászemu należálá dobrowolnie Rzeczypospolitey á tey sławney Koronie Polskiey odstąpimy/ y wyrzékamy sie ná wieczne czásy: nie wątpiąc w tym/ y to też sobie wáruiąc: żebysmy tym áni sámi osoby nászey/ áni potomstwá nászego własnego/ ieśliby nam które Pan Bóg raczył dáć/ nie zgołocili: ále żeby poczciwé á stanowi iego przystoyné od Rzeczypospolitey opátrzenie miáło/ ieśliżeby ná Króleſtwo nie było wzięto: á wszákoż nic czyniąc żadnéy dyſmem brácyiey Koronnéy/ o tákowym opátrzeniu ná ten czás dopiéro stánowiono bydź ma/ kiedy ná spólnym Séymie będą stany Polskie y Litewskie.

Polská y Litwá iedná Rzeczpoſp. A ták zwáliwszy ten pień z drogi około Succeſſyey: tedy y one róznice/ktora miedzy obiemá narody około iednéy Rzeczypospolitey byłá/ ták w Imie Bożé stánowiémy: Iż ináczéy dali Bóg áni rozumiémy/ áni rozumieć możemy/ iedno iże té oboie Pánstwá od dawnych czásow/ ieszcze zá Prádźiádów nászych w iedno złączone są: á w tákie iedno/ iż nietylko w ieden animus álbo w iedne mysl/ w iedne zgodę/ w iedne miłość w iedne spólną przyiaźń (ácz y to wszystko ták iest) ále też ktemu w iedno ciáło/ á ciáło nie różné nie rozdźielné/ iáko Przywileie spólne stáre omawiáią/ spoione są. A zá tym sámá rzecz pokázuie/ iż w iedne Rzeczpospolitą iednego ludu/ który sie przez związek y spoienie dwu narodów w iedność iednostáyną y nierozdźielną zniosł y spoił: ták iż iuż iáko té Pánstwá nie są dwie ćiele/ ták też dwie Rzeczypospo: bydź nie mogą: ále iedná Rzeczpospolita z tych narodów spoiona: zá czym spólné Séymy y Rády mieć záwżdy máią pod iednym Królem/ y pod iedną głową. To tylko wymuiąc: iż iáko w iednym nierożnym nierozdźielnym ćiele káżda iednák część y káżdy członek osobną powinność y správe własną ma: Ták też w tey iednéy Rzeczypo: ma naród Polski y Litewski zwyczáie swoie niektóre/ Sądowné Práwá y Przywileie/ y Sądy własné á osobné: które iednák tey Jedności álbo tey Vnitey nic nie wádzą/ áni wádźić będą. Która Deklárátią nászą dla wiecznéy pámięći á lepszego świádectwá/w té słowá ná tym liście opisáną vmacniamy y vtwierdzamy ná wieczne czásy: y ręką nászą własną podpisáliśmy/ y pieczęćią nászą zápieczętować kázáli. Dan w Wárszáwie ná Séymie walnym Koronnym trzynastego dniá Márcá: Roku Pánskiego/ Tysiącnego/ Pięćsetnego/ Sześćdźiesiątego czwartego. Pánowánia nászego trzydźiestego piątego.

RECES

RECES SEYMV WARSZAWskiégo 1563. w spráwie około Vniiéy Litewskiéy. Tit: VII.

Zygmunt August z łáski Bożéy Król Polski/ Wielkié Kśiąże Litewskié/Pruskié/ Mázowieckié/ Zmudzkié &c. Pan y Dziedźic.

Práwo. 1. WSzytkim wobec/y káżdemu z osobną/ komu to wiedźieć należy/ oznáymuiemy tym listem náßym/ iż pámietáiąc iáko sławnéy pámieci Zygmunt Król Polski oćiec náß/ czestokroć od poddánych swych/ w Koronie Polskiéy ná Séymiéch y indźie nápominan był: y My sámi téż iuż czesto á czesto zá czásu pánowánia náßego proßémi będąc od tychże poddánych náßych stanów Koronnych/ ábyśmy wćielenié á Vnią Wielkiego Kśiestwá Litewskiego z Koroną polską/ od Władysłáwá Jágellá/y Alexándrá Witowdá/ chwalebnéy pámieci Prádźiádów náßych/ zá zezwoléniem wßystkich Stanów Litewskich vczyniona/y nietylko ná liśćiéch y spiskách spólnych opisána/ ále téż y ku skutkowi swému tedyż przywiedźiona: ácz potym zásie nieiáko zátrudniona/ ále iednák przez Alexándrá Stryiá náßego/ Wielkiego ná ten czás Kśiędzá Litewskiego/ á potym y Królá polskiego/y przez spólné Polskiego narodu z Litwą zmowy y spiski zobopólną przysięgą vtwierdzoné zásie obiásniona/ y ßerßémi słowy á snádnieyßym wykładem ozdobiona: aby iuż ná wieczné czásy tym mocnieyßa byłá/ á nigdy sie z niéy nie wykraczało/ wedla vrzędu á powinności náßéy przywiedli: żeby iuż kiedy nie słowy tylko álbo pismem/ ále téż y skutkiem z tych dwu Narodów ieden lud/ á iedno y nierozdźielné ciáło/ y iedná Rzeczpospolita á nierózna byłá/ á mocnie trwáłá. Tedy bacząc iż to ziednoczenié wielką sławę y pożytek oboiemu Pánstwu przyniéśćby mogło/ nárádźiwßy sie piérwéy z Pány Rádámi/ ywßystkiémi stany/ták Koronnémi iáko y wielkiégo Kśiestwá Litewskiégo/ktemuśmy myśl y wolą náßę przychylili: ábyśmy dla spráwowánia y wypełnienia tey rzeczy séym spólny tym obiemá narodóm/ bez dálßéy odwłóki tu w Koronie náßéy w Wárßáwie złożyli: iżeby iuż ná tym séymie koniecznie práwa á gruntowna Vnia ták w skutek swóy wstáwiona y wykonczoná byłá: iżeby nietylko ná przyßły czás przerwáć sie y roztárgnąć nie mogłá/ále żeby z śiebie tákowé owoce y pożytki dawáłá/ któré dawno dawáć miáłá: á któréby Polskiému y Litewskiemu narodowi przodkiem pokóy y záchowánié w całości/ á potym sławę y ozdobę wieczną przynieść mogły. Ná który tym obyczáiem przez nas złożony Séym/ wielcy Posłowie z Litwy z zupełną mocą y z zupełnym pouczeniem ták z Duchownego iáko z świeckiego/ Senatorskiégo/ y Rycérzkiégo/y Mieysckiégo stanu posłáni byli: to iest/ té Pány Láćińskim iezykiem niżéy opisáné. videlicet, Reuerendos Dominos ex primo Senatorio ordine ſtatus Spiritualis, Valerianum Vilnenſem: ex ſecundo eiuſdē ſtatus, Nicolaum Pacz deſignatum Kiiouien. Epiſcopos: ac Illuſtres & Magnificos ex primo Senatorio ordine ſtatus Secularis Dominos, Nicolaum Radziuil in Olyka & Nieſwiez Ducem, Palatinum Vilnen: Marſſalcum & Cancellarium Magni Ducatus Lituaniæ, &c. Ex ſecundo eiuſdem ſtatus, Stephanum Ducem Zbaraſcen: Palatinum Vitepſcen: Nicolaum Kiſzka Pincernam Magni Ducatus Capitaneum Drohicien. Ex ordine Ducum & Baronum Nicolaum Radziwil Palatinidem Trocen: Hieronymum Kotkiewicz, Caſtelanidem Vilnen: Iuanum Czartoriyski, Iaroſlaum Schanbuskowicz: ac deinceps ex omnibus ordinibus reliquis tàm terreſtribus quàm curiæ noſtræ Officialibus. Denique à Prouinciis, Diſtrictibus, Territoriis, communitatibus Ciuitatum, vniuerſis & ſingulis congregationibus, hîc vel generaliter vel ſpecialiter expreſſis: ex ordine quidem Marſſalcorum, Generoſos, Petrum Zaorski, ac Michaelem Lozinski: ex ordine

Con. folio 15. B.

verò Patriciorum, Melchiorem Siemioth, Vladislaum Ducem Zbaraſcen: Melchio-Snowski. A Nobilitate autem Diſtrictuum & ordine Vexilliferorum, Paulum Oſtrowiecki Oſmaum, Nicolaum Ioannidem Vpitheum. Vexilliferos: ex terra Samogitiæ, Nicolaum Volotkowicz: & extra Voliniæ, Ielonem Malinski: ex terra Kiiouien: Theodorum Soltan: ex terra Smolen: Bazilium Kopec: ex terra Polocen: Andream Ducē Lukomlen: ex Palatinatu Nouogroden: Petrum Hereſzowicz: ex terra Vitebſcen: Iuanum Sowka Pontium curatorem. ex diſtrictu Mſciſlauien: Simonem Kamienski: ex terra Podlaſiæ, Chriſtoferum Olecki Braſcen: Capitaneum, Adamum Kocinski, Notarium Terreſtrem Drohicien: à communitatibus Ciuitatum & Oppidorū, præſertim Ciuitatis Vilnen: Sedis Ducalis, Lucam Opachowski, Zenonem Zarzecki, Proconſules Vilnenſes.

Gdźiewiec ći to Poſłowie Kśieſtwá Wielkiégo Litewſkiégo / po okázániu przed Rádámi Koronnémi plenipotentiiey y Inſtructiiey ſwoiey / mieli zá dopuſczeniem y zezwoleniem náßym niemálé zobopólné tráktaty / znaßáiąc z obu ſtron y wykládáiąc liſty y przywileie / zmowy / ſpiſki ſtáré / poczarßy od przywileiów Jágellá ku téy Vniiey należące: ktemu przekládáiąc z obu ſtron około téy Vniiey doległoſći y rózniice ſwoie / kto kiedy z téy Vniiey wykraczał / á kto iey doſyć czynił: poddawáiąc téż tákiéż z obu ſtron / coby w przednieyßych Vniách moderowano / ábo coby im przydano bydź miáło. Były téż pokázowáné od Pánów Rad Koronnych liſty Kśiążąt Litewſkich / iáko tylko dożywotnych przez Króle Polſkié vſtáwionych: w ktorych ſie własność niektórych źiem / iáko Wolyniá y Podláßa ku Koronie należeć znáczyłá: ázwłaſczá iż przed tą Vniią / ábo ieſcze nim Jágello był wźięt ná króleſtwo Polſkié / tedy téźiemie ku Koronie należáły: y inßé rozmowy rozmáité w téy mierze miedzy ſobą czyniąc. Do czegoſmy téż y My piácé y pilności ſwéy nie żálowáli / nic folguiąc w tym áni wczáſowi / áni wątlému ná ten czás zdrowiu ſwému. A iż około wykładu przywileiá Alexándrowégo chwalebnéy pámięci Striiá náßégo / miedzy nimi rózné rozumienié było / wźieli przed ſie wßyſtki ártykuły tego to liſtu: ktory liſt ták ſie ma ſam w ſobie łácińſkim iezykiem nápiſány.

IN NOMINE DOMINI, AMEN. Optimorum Regum & Principum præcipuum munus eſſe ſolet: fulcire titubantia, recreare afflicta, ſedare tumultuoſa, & cuncta redigere ad vnionem quandam & tranquillitatem: Concordia enim paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur. Inter humana etenim mala, noxiùs auerſiùsque diſcordia mortalibus eſt nullum. Tanto tamen hominum noſtrorum ac diuinorum diſcuſſu, ſegregatio peior execratiorque eſt; quanto magis cæteras feras illas & ſanguinarias nationes, Orthodoxæ fidei immaniſſimos hoſtes, tot contentionibus, tot præliis. tanto labore, tanto etiam periculo, à noſtris iugulis, à noſtris ceruicibus, ab templis & altaribus propulſare ſatagimus. Ideoque exploratum compertumque habentes, Vnionem inclyti regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lituaniæ, non ſolùm nobis vtilem, verúmetiam ſummopere neceſſariam: Vnionis autem ipſius, quæ maximè in Regnis Dominiiſque quæritur, congruentior cauſa eſt vnus quàm multi. Quocirca ille etiam rerum naturæ ſagaciſſimus interpres, vbi diutiſſimam, optimam, præſtantiſsimamque regendæ ac gubernandæ vniuerſitatis rationem quæſierat; ſic Homericis tandem verbis exclamat: REX VNVS SIT. egregiè inſinuans, cuncta alia facilè vniri poſſe; ſi diuerſarum gentium duntaxat Rex vnus fuerit. Hoc enim pacto, diuerſæ nationes, diuerſa dominia, diuerſæ conditionis ſtatus, inuicem mutuò bene ſentire, ad communemque iurium conglutinationem, in vnum quoddam & indiuiduum corpus, facilimè reduci poſſe. Proinde Nos Alexander, Magnus Dux Lituaniæ, Samogitiæ, Ruſſiæ, Kiouiæ, &c. Dominus & hæres, diuina fauente gratia, matura conſideratione præterita tempora metientes, quando ſub diuo felicis recordationis Kaſimiro genitore noſtro, inclytum Poloniæ regnum, cum Magno Ducatu Lituaniæ fuiſſent adunatum, clarè experientia vidimus; vtrumque dominium, ſub felici huiuſmodi Vnione, & tranquilla pace floruiſſe, & ſecunda proſperitate adminiſtrata

fuiſſe,

fuisse, nomenque suum vsque ad externas mundi nationes circumtulisse. Adeò quidem, vt non modò vicinis Christianæ Reipub. inimicis, sed longissimo quoque interuallo auulsis, formidabilis terrorique fuerat. Ideoq; matura deliberatione cum Prælatis, Ducibus, Baronibus nostris super hac præhabita, cognouimus adunationem prefati Regni Poloniæ, cum Magno Ducatu Lituaniæ, non solùm vtilem, sed & necessariam quoque pro felici vtriusque statu fore: eamque per Consiliarios & Oratores nostros, Reuerendum in Christo patrem, Dominum Albertum, Episcopum Vilnen: ac Magnificos & Generosos, Alexandrum Iuryowicz, Castellanum Vilnen: & Capitaneum Grodnen Ioannem de Zabrzezie, Palatinum Trocen & Marssalcum Magni Ducatus Lituaniæ: Nicolaum Mikolaiowicz, Subpincernam Magni Ducatus nostri Lituaniæ Capitaneum Bielscen: Petrum Olechnowicz, Coquinæ nostræ Magistrum, de nostro expresso & nostrorum Prælatorum, Ducum, Baronum & Procerum Magni Ducatus nostri Lituaniæ assensu, cum præclaris Ducibus, Baronibus, Consiliariis, & Proceribus regni Poloniæ vniuersis iniri fieri concludentes, atque mutuis inscriptionibus iurciurando firmari voluimus, atq; mandauimus per articulos infrascriptos: quorum tenor sequitur in hęc verba. Quòd licet veteres fuerint inscriptiones amicitiæ & fœdera, augmentum & conditionem meliorem promouentia Reipub. tam regni Polonię quàm Magni Ducatus Lituanię: tamen cùm aliquid in eis videretur continеri ab optima & syncera fraternitatis fiducia discrepans; idcircò ob solidiorem cõmunis ac mutuę charitatis fraternę connexionem, perpetuam dominorum defensionem communem, æuiternam, indubitatam fraternitatis fidem, inprimis verò ad dei & saluatoris nostri gloriam, & dominorum nostrorum Serenissimę Regalis familię Polonię Dominorumq; vtrorumq; eorundem, ac nobilissimorum Polonię & Lituanię nationum, immensi perpetuiq; honoris diffusionem, decus, ornamentum, corroborationem, honorificentiam, & claritudinem, ac maiestatis mutuę amplitudinem sempiternam, veteres ipsas confœderationes innouare & moderari decreuimus sub articulis infrascriptis. Primùm quidem regnum Polonię & magnus Ducatus Lituanię vnientur & conglutinentur in vnum & indiuisum ac indifferens corpus; vt sit vna gens, vnus populus, vna fraternitas, & communia consilia, eidemq; corpori vnum caput, vnus Rex, vnusq; Dominus in loco & tempore assignatis per presentes, & ad electionem Conuentionis votis communibus eligatur, atque absentium obstantia electio non impediatur: & decretum electionis in regno semper sit, iuxta consuetudines circa illud ex antiquo seruatas.

Item, Quilibet Episcopali, Palatinali, Castellaniq; dignitate in ipso Ducatu insignitus, iuxta locum suum assignatum in eligendo Rege perpetuis temporibus votabit & consulet modo & ordine, quo consulent Consiliarii Regni.

Item, quia corpus quodlibet salubribus remediis conseruatur, & contrariis rebus prosternitur: sic tàm in aduersis quàm in prosperis rebus vtrobiq; communi consilio ordinanda sunt, & communi similiter auxilio exercenda releuandaq; omnia circa corpus & in corpore ipso contingentia.

Item, in omnibus aduersitatibus auxiliis inuicem nos vtriusq; Dominii Prælati & Barones iuuare debemus, totis viribus & facultatibus: prout cõmuni consilio expedire videbitur, prospera & aduersa tanquam communia reputantes.

Item, Moneta vniformis & æqualis ponderis vtrobique, sicut cætera omnia, cõmuni consilio & assensu vtriusq; Dominii debeat institui.

Item, Quæcunque fœdera etiam iuramentis firmata, antea cum quibusdam inita tamdiu obseruanda sunt per partem vtramque, quamdiu contra Iura & cõmoditates Regni, & Magni Ducatus Lituaniæ, nil excedere videbuntur.

Item, Quilibet denuò in Consiliarium vel Dignitarium tàm Spiritualem quàm Secularem promotus, teneatur iurare Regi coronato Poloniæ fidem, ac mutuam inscriptionem obseruationem.

Item, Quicunq; Capitaneatum vel Castrum in administrationem à Domino re-

ceperit, ille teneatur recipiendo iurare Regi: ſcilicet, quòd de illo nemini cedet, niſi Regi electo & coronato.

Item, vt omnia quæcunque nunc pacta fuerint & concluſa, perpetuis temporibus & firmiter & inuiolabiliter obſeruentur, iuramentis & inſcriptionibus firmentur, per ſingulos Conſiliarios illius Ducatus, atq; Barones, & ex nobilitate præcipuos: illudq́ue iuramentum ab illis requiſitis fiat quoties expedierit.

Item, Qui ætatem diſcretionis attigerint, ſi nomine Conſiliariorum Regni pro iuramento admoniti fuerint, illud præſtare teneantur.

Item, Domini Sereniſsimi Domini Magni Ducis Lituanię Oratores & Conſiliarii hîc præſentes iurabunt, & promittent, ſeq́ue obligent omnia pacta ſeruare ſub fide & honore: & dabunt inſcriptiones ſub appenſis ſigillis ad præſentia pacta: quæ ſub tempore per vniuerſos Prælatos, Barones, Nobiles, & Baiaros Lituaniæ firmabuntur literis, Sigillis, & iuramentis cauendo: Quia illuſtriſsimus Princeps & Dominus, Dominus Alexãder Dei gratia Magnus Dux Lituanię &c. rata & grata habebit omnia hic ordinata, iurata, inſcripta, promiſſa.

Item, vt vna pars alteri ſit conſilio & auxilio: quòd Regia Maieſtas, iura, & libertates, & dignitates, & officia vtriuſq; Dominii illæſa conſeruaret, omnia Iura, Iudicia, conſuetudines, prærogatiuas, & libertates ſingulas, conſtitutioneſq́; iudiciarias, ab olim in hactenus ſeruatas, vtriuſq; dominii, ſalua & ſaluas conſeruando,

Item, Quoties contigerit in Coronatione noui Regis Iura regni per regem electum confirmare, tunc vnà etiam omnia Iura ducatus Lituaniæ ſub vno contextu debebunt confirmari.

Item, vt circa omnia iuramenta fienda tàm Conſiliariorum modernorum, quàm futurorum etiam Capitaneorum, atq; horum qui ex nobilitate ad præſtanda iuramenta venient, præmiſſorum obſeruatio firmetur fide & honore.

Item, ſic expreſſum, inſcriptum, & iuramento firmatum, quòd non quæratur per aliquam partium vllo temporum occaſio aduerſandi ac contraueniendi præſentibus pactis: neque diſmembrandi iſtius inclyti vnius corporis præſentibus vniti, compacti, & conglutinati.

NOs itaq́ue Alexander Magnus Dux Lithuaniæ præfatus, &c. Conſiderantes Vnionem in vnum & indiuiſum ac indifferens corpus inclyti Regni Poloniæ, & Magni Ducatus noſtri Lituaniæ connexionem ſempiternam, & cui indiuiduo corpori, vnum caput, vnus Rex, vnus Dominus, occurrente vacatione eorundem Dominiorum per vtriuſque Dominii Conſiliarios debeat eligi, præſidere & dominari, cæteriſq; multis & laudabilibus vtilitatibus & commodis vtriq; Dominio cõducentibus, in præinſertis Articulis deſcriptis, non modò ipſis pro eorum futura, verùmetiam maxima Reipublicæ Chriſtianæ tuitione incremento & cõſeruatione profuturum, imitanteſq́; vt decens & par eſt diuorum noſtrorum progenitorum & anteceſſorum veſtigia ſaluberrima, quibus pro defenſione fortiori, ſubſiſtentia Dominiorum eorundem firmiori eam ipſam Vnionem & connexionem ad effectum deducere, vt ex eorum geſtis & factis apparet euidenter, conabantur: eoſdem articulos tanquam honeſtos honori ac commodo noſtris & noſtrorum dominiorum plurimum conducibiles, quò ad omnes eorum clauſulas, capitula, & puncta laudauimus, acceptauimus, approbauimus & ratificauimus: in eoſdemq́; ex certa noſtra ſcientia, & animo bene deliberato, conſilio & aſſenſu Prælatorum, Ducum, Baronum, Nobilium, noſtri Magni Ducatus Lituaniæ accedente, conſenſimus, laudamuſq́; acceptamus, approbamus, ratificamus, & conſentimus, decernentes ea robur perpetuæ firmitatis obtinere. Promittentes in fide noſtra bona Chriſtiana verbo noſtro Ducali, & ſub onere per nos præſtiti iuramenti, nos & noſtros ſucceſſores Vnionem, connexionem dominiorum prædictorum, prolis noſtræ & noſtrorum ſucceſſorum multiplicatione, non obſtante, vnius dominii vtrique dominio præſidentia, temporibus futuris perpetuò duraturam, omniaq; & ſingula

gula præmissa, etiam in articulis præinsertis contenta, declarata & expressa, inuiolabiliter tenere, obseruare, & adimplere, cum effectu, sine omni dolo & fraude, subiicimus & obligamus. Promittimus insuper: quòd omnes Prælatos, Duces, Barones, Nobiles, Proceres, & communitates notabiliores nostri Ducatus Lithuaniæ conducemus; vt omnia in præsentibus nostris literis ac præinsertis Articulis contenta acceptent, approbent, ratificent, & confirment: eaq; omnia ipsi & eorum successores, firmiter implere & obseruare tenebuntur, sub fide, honore, & onere præstandi iuramenti: quod singuli præstare & facere tenebuntur, & debebunt: literasq; desuper perpetuas, eorum sigillis munitas, Regno Poloniæ dabunt realiter & cum effectu, ac pro aliis Prælatis, Ducibus, Baronibus, Nobilibus, Proceribus, & communitatibus notabilibus, Magni Ducatus Lithuaniæ nostri, nunc absentes cauebunt & promittēt: quòd ipsi, & eorum successores, quantòcitius, & cùm primùm requisiti fuerint, super præmissis, seruare omnia præmissa, sub fide & honore ac onere præstandi iuramenti per eos; quod tunc præstare tenebuntur: Literasq; necessarias eo ordine, vt præfertur, eorum sigillis munitas, dare & concedere tenebuntur & debebunt. Harum, quibus sigillum nostrum præsentibus est subappensum, testimonio literarum. Actum & datum in Mielnik, Sabbato proximò ante beatorum Simonis & Iudę Apostolorum: Anno Domini, Millesimo, Quingentesimo Primo. Præsentibus ibidem ad præmissa consentientibus Prelatis Reuerendis in Christo Patre Domino Alberto Episcopo Vilnense: necnon Magnificis, Strenuis, & Generosis Consiliariis nostris, Alexandro Iuriowicz, Castellano Vilnen. & Capitaneo Groden. Ioanne de Zabrzezie Palatino Trocen: & Marssalco Magni Ducatus Lithuaniæ, Michaele Duce Hlinen: Marssalco Curiæ nostræ, Nicolao Mikolaiowicz, Subpincerna Magni Ducatus Lithuaniæ & Capitaneo Bielscen: Ioanne Mikolaiowicz Marssalco nostro & Tenutario Vilkien: Stanislao Zabrzezinski, Marssalco nostro: Alberto Gostoltowicz, Curiense: Nostro Bartossio Taborowicz. Marssalco nostro Stanislao Pietkowicz Capitaneo Brestensi, Gregorio Halmnicz Marssalco & Tenutario nostro Lidensi, Iacobo Dowoynowicz, Ioanne Stecko Drohicensi, Niemiera Mielnicensi, Capitaneis: Georgio Goscicheiowicz, Georgio Dowoynowicz Tenutario Bydgostiensi, Dignitariis & Officialibus nostris, ad præmissa similiter personaliter existentibus & consentientibus.

Które ártykuły/ gdy vważáć miedzy sobą ieden po drugim zosobná poczęli/ ázgodźiwszy sie ná niektóre rzeczy sámi miedzy sobą/ niektóre też ná nas iáko ná tego/ktory iest iednym oboiégo narodu Pánem przypuściwszy/ ostátek ná przyszły spólny wálny Séym/ ktorychmy im złożyli w Parcowie ná dźień s. Janá Krzćićielá/bliśko w Roku minieyszym przyszły/ y seymiki powiátowe przed nim złożymy/ iáko obyczay iest y powinność.

A iż od nas Posłowie źiem nászych Koronnych prosili/ ábysmy te wszytke spráwe Vnitéy/ ktora sie ná tym Wárszáwskim seymie toczyłá/ Recessem nászym ku wiádomości ludzkiéy krótce podáli: przeto My tym porządkiem iáko w Alexándrowym stoi/ to wszytko ná co sie z obu stron zwolili/ á co też ná przyszły seym záwisło/ ták krótce oznáymuiemy/ y ku wiádomości wszem ktorym to należy podáiemy. Polská z Litwą iedná Rzeczpospł.

Naprzód co sie przednieyszych ártykułów dotycze/ które z tych dwu Narodów Polskiego y Litewskiego czynią ieden lud/ y iedno ciáło: á temu ciáłu iedne głowe/ y iednego páná Krolá/ y iedne tákież Ráde spólną przydáią. Tedy ácz około tego ziednoczenia dwu Narodów w iedno ciáło było nieco z obu stron rożnice: wszákoż to zá Deklárátią nászą ták iest wyłożono y obiáśniono. Iż Korona Polska/á Wielkie Xięstwo Litewskie/ iáko iest iedno nierozdźielne y nierożne ciáło/ wedla tegoż przywileiu/ ták też iest nie rożna áni dwoiáka/ ále iedná Rzeczpospolita: ktora sie ze dwu Narodu w ieden lud zniosłá y spoiłá. Jáko o tym Declárátia nászá szérzéy obmawia/ ktora też iest wydana. Ieden Pan w Polszcze y Litwie o Electiiéy iego.

Ale około iednego spólnego Páná y iednéy głowy/ tedy sie ták sámi miedzy sobą námówili: Iż iuż tym obiema Narodóm wiecznemi czásy ieden Pan spólnie roskázowáć ma: ktory spólnemi głosy od Polaków y od Litwy w Polszcze/ á nie gdźie indźiéy obrany bedźie (ktore obieráńie wedle przywileiu Alexándrowego niebytnością ktoréy strony przekázywáć

kázywáć sie niéma: gdy beda wßyscy ktorzy do tego przysłußáią / przyzwáni) á potym ná krolestwo Polskié pomázan / y koronowan w Krákowie bedźie. A obiéránié y podnoßenié Wielkiego Kśiędzá Litewskiego / ktore przedtym osobné bywáło w Litwie / áby iuż ták vstáło: żeby y znák żaden ábo podobienstwá nápotym nie było: z ktorégoby sie pokázowáło ábo znáczyło podnoßenié / ábo Inaugurátia iáka Wielkiego Kśiędzá. A iż temu spólnému obiérániu succesśia naturalis ábo hæreditaria we wßytkim przećiwna iest: tedy my dla dobrégo Rzeczypospolitéy tákiéy succesśiéy dźiedźicznéy w pánstwie Litewskim / ieśliby nam ábo komukolwiek z iákiéykolwiek przyczyny służyłá / ná wiekśiny Koronie odstąpili / y wiecznémi czásy odstępuiemy: y ktemusmy obá Narody przywiedli / iż ná tym z obu stron przestáli / y od nas wdźięcznie to przyięli.

O Succeśśiéy w Lit.

O rádźie ßpolnéy.

Co sie zásie iednéy á spólnéy Rády przytym iednym Pánie dotycze / zwolili też ná to z obu stron: że Rády spólné miéwáć chcą / y spólné záwżdy śeymy koronné: y zásiádáć ták Pánowie miedzy Pány osobámi swemi / iáko Posłowie miedzy Posły: y rádźić spólnie o spólnych potrzebách ták ná śeymie iáko y bez śeymu / y w Polsce y w Litwie.

O Monećie iednákiéy.

Dáléy co sie tknie około ártykułu Monéty: áby była vniformis & æqualis in ponderc, & grano, ac proba, & numero peciarum, & inscriptione Monetæ: to My zá zwoleniem obudwu Narodów ku skutkowi przywieźdź bez omießkánia powinni bedźiemy / y obiecuiemy.

O Przymierzu z postronémi.

Tákiéż co sie tycze Artykułu de Fœderibus & Pactis z postronnémi Narody / ná to sie zobopólnie zgodźili: iż nápotym żadné zmowy y Przymiérza czynioné áni stánowioné / żadni też Posłowie w rzeczách ważnych do obcych stron posłáni bydź niemáią: ieno zá wiádomośćią y rádá spólną obudwu Narodów. A przymiérza álbo stánowienia z ktorymkolwiek Narodem przedtym vczynioné / ktoreby były ßkodliwé ktoréy stronie / dźierżáné bydź niemáią.

O Przyśiegách Vrzędników. Około przyśiąg śpiśków y Confirmacyi ich

O przysięgách / ktoreby Rády Dignitarze / Vrzędnicy / y Stárośtowie narodu Litewskiego / y przednieyßych Domów ludźie czynić mieli / ták przy mocy sobie zostáwili z tym wykładem: Jż nápotym wßytkié tákowé przysięgi Krolowi koronowánému y Koronie Polskiéy czynioné bydź máią. Tákże około Przysiąg trzymánia Spiśkow pospolitych záchować sie máią / y státecznie sobie trzymáć obiecáli wedle przywileiu Alexándrowégo. Zgodźili sie też ná to spólnie: áby przy koronácićy nowégo Krolá naprzod przysiężone záraz y confirmowáné były ná iednym liśćie / pod iednémi słowy y pod iedną pieczęćią koronną / ná wieczne czásy Práwá y Wolności Poddánych wßystkich oboygá Państw ták złączonych.

O urzędźiech.

A co sie dotycze Artykułu o Vrzędźiech y Dostoienstwách obudwu Narodu: iż Pánowie Rády koronné ktemu sie przymawiały: áby sie iuż Vrzędnicy Wielkiego Kśięstwá Litewskiego ináczéy nie zwáli áni pisáli / iedno Vrzędniki koronnémi: Ponieważ Wielkié Kśięstwo Litewskié z Koroną Polską złączone iest w iedno nierożne y nierozdźielné ciáło / á iákośmy declárowáli / y w iedne Rzeczpospolitą. Pánowie zásie Rády Litewskié słowá tego Artykułu zá sobą ciągneli: iż Práwá / wolności / zwyczáie / Dostoienstwá / y Vrzędy oboiégo państwá wcále nierußáné máią bydź záchowáné. Przeto ten Artykuł ták z obu stron námówiony / ná przßły śeym spólny wálny iednostáynie odłożyli. Támże sprawiedliwość pogránicznąą postánowić máią.

Odłożenie drugich rzeczy ná iny śeym.

Wźieli sobie ná ten śeym spólny wálny przßły y niektóre drugié rzeczy / ktoré tu przy tychże ártykułách iuż po części námówioné były / ále záwárté á dokonáné bydź niemogły: częścią prze krótkość czásu / częścią prze potrzebę pilną Pánow Litewskich do Wielkiego Kśięstwá Litewskiego: częścią też przeto / iż Pánowie Litewscy (iáko Posłowie) powiádáli / iż tego mánowićie od brácićy swéy niemieli zlećonego / á iż to do brácićy swéy odnieść chćieli. A ták z tych przyczyn ku temu ártykułowi / ktory o Vrzędźiech y Dostoienstwách spólnie ná śeym przßły záwieśili: odłożyli też ná tenże śeym spólny przßły rozmowy ßerßé y conclusią / naprzod o mieyscách Pánow Litewskich: gdźie / á iáko / w Rádźie náßéy miedzy Rádą koronną zásiędź máią: ták że też y Posłom Ziemskim Litewskim / miedzy Posły ziemskimi Polskimi. Druga o mieyscách śeymom spólnym wál-

O mieyscách w Rádźie Pánow Litewskich

O mieyscách Śeymów Wálnych.

nym.

nym ták dla obiérania Królá Páná swego / iáko dla inszych potrzeb y doległości spólnych. Trzecia / o séymiech Litewskich powiátowych / y o postánowieniu ich ná potomné wieczné czásy : á ktemu o Tytule Wielkiego Xiestwá Litewskiego.

Też o Powiátowych Litewskich

O Tytule Xiestw Litewskich.

ZAsie co sie było w pierwszych spiskách miánowicie około Vnitéy opuściło/ á iednák ku záchowániu téy to Vnitéy bárzo potrzebné było : tedy to ná tym Séymie miedzy sobą ták Polskié iáko y Litewskié Rády spólnie postánowili.

Naprzód/ áby ták w Polszcze iáko y w Litwie wszytkié Clá/ Mytá / ták Ziemskié iáko y Wodné iákimkolwiek imieniem názwané / ták Królá Jego M. iáko szlácheckié / Duchowné y Mieyscké zniesioné były : á iżby żadnégo Clá y Mytá nie brano nápotym wiecznych czásow od Duchownych y swieckich ludzi szlácheckiégo stanu/ y od ich poddánych / od rzeczy ktorychkolwiek własnéy roboty y wychowánia : nie zákrywáiąc Myt Kupieckich/áni sie zmawiáiąc z Kupcy ku szkodzie á zátáieniu Cel zdawná zwyklych Królewskich / ták w Polszcze iáko y w Litwie.

O Clech.

Jeszcze też nád to / áby Státutá y Vstáwy wszytkié iákiékolwiek y z ktoréykolwiek przyczyny przeciw Narodowi Polskiému w Litwie vstáwione y vchwalone zdawná były/ zwłaszcá około nábywánia y dzierżenia Imienia w Litwie : iákokolwiekby go kto dostáwał/ chocia po żenie/ álbo z wysługi/ álbo zá kupnem/ dárownym obyczáiem/ zamiáną/ y ktorymkolwiek nábyćiem / wedle zwyczáiu y práwá pospolitego : Té wszytkié Státutá áby żadnéy mocy nie miały/iáko práwu/ spráwiedliwości/ y też spólnéy brátckiéy miłości/ y Vnitéy á ziednoczeniu spólnému przeciwné. Ale áby wolno záwżdy było ták Polákowi w Litwie / iáko y Litwinowi w Polszcze káżdym słusznym obyczáiem dostawáć Imienia / y dzierżéć ie wedle práwá : w ktorym leży ono Imienié. A to coby iedno ná tym przyszłym spólnym Séymie miedzy sobą postánowili/ visćić sobie máią obyczáiem y obowiązkiem opisánym w Przywileiu Alexándrowym trzymáć mocnie máią/iedni z drugimi ná wieczné czásy : áni szukáć przyczyny / podobienstw iákich / ktoréby to ziednoczenié ich rozerwáć miało.

COwszytko wyszéy opisano / ták iáko sie ná ten czás działo / y ná czym zostało / My Zygmunt August/Król Polski przerzeczony/chcielismy wszem wobec oznaymić : iákoż oznáymuiemy / y káżdemu komu należy wiádomość tego czynimy tym listem nászym : ktoryśmy sámi ręką swą podpisáli/ y Pieczęćią nászą zápieczętować kazáli. Dan w Wárszáwie ná Séymie wálnym Koronnym trzynastégo dniá Márcá : Roku Bożego / Tysiącnégo/ pięćsetnégo Szescdziesiątégo czwartégo : á pánowánia nászégo/ Trzydzieste-go piątégo.

Unia y Séymy Litewski Koronny y Parconski.

JAkoż ile ná osobie należało / stárálismy sie y o ziednoczeniu dawno opisánémi sposoby / Pánstw nászych Litewskich z Koroną : y ná tosmy Rády Litewskiego Pánstwá / ná Séym ten Koronny przyszlí: ále iż sie w niektorych rzeczách przez kwápienié Pánow Litewskich/ dla potrzeby Moskiewskiéy vmówić nie mogli / odłożyćesmy im ná wolniéyszy czás musieli : Jákoż o tym Aktćie RECES nászosobno wydány szerzéy swiadczy.

Zyg. Aug. w Vár. 1563 Con. folio 21. B.

Założyliśmy Séym Litewski ná Swiątki. A potym y spólny Koronny składamy do Parcowá / ná dzień swietégo Janá Krzćićielá/ w Roku ninieyszym blisko przyszłym. Ná ktorych obu Séymiech/ stárác sie bedziemy/ iż stany onégo Pánstwá przywiedziemy do ziednoczenia spólnégo / żeby sie dawnym spiskom we wszém dosyć astało.

PRZYWILEY OKOŁO VNIIEY

Wiel: X. Lit: z Koroną. Tit: VIII.

Ná Wálnym Séymie Lubelskim od Pánów Rad Duchownych y Swietckich y Posłów Ziemskich Roku Pańskiégo 1569. vchwalony.

HP, 683. W Jmie Pánskie/ Amen. Kv wiecznéy pámieci spráwy niżéy o- Prá
pisánéy. My Prełaci y Pánowie/ Rádá ták Duchowna iáko świetcka/ y Posłowie Ziem wo. l.
scy Korony Polskiéy/ ná tym Wálnym á z Pány Rádámi y Posły y inszymi stany Wiel:
Kśie: Litew: spólnym Lubelskim Séymie bedący: á ná imie Jákub Vchánski Arcybi-
skup Gnieźnienski/ Legatus Natus & Primas Regni, Philip Padniewski Krákowski/ Stá
nisław Kárnkowski Kuiáwski/ Adam Konárski z Kobyliná Poznánski/ Piotr Myßkow-
ski Płotcki/ Wiktoryn Wiérzbicki Lucki/ Woyciech Stárożrzebski Chełmski/ z łáski Bo-
żéy Biskupi: Sebástian Mielecki/ Káßtelan Krákowski y Bzéski Stárostá/ Stáni-
sław Myßkowski z Mirowá Woiewodá y Stárostá Krákowski y Kátynski/ Piotr Zbo-
rowski Sedomirski Stobnicki Stárostá/ Olbrycht Laski Sierádzki/ Jan Sirakowski
Leczycki y Przedecki Stárostá/ Jan z Służewá Bzéski/ Stárostá Niedzyrzécki y Konin
ski/ Konstánty Konstántynowic Kśiąże Ostrogskié Kiiowski/ Márßałek Wolynski/
Stárostá Włodźimiérski/ Jan z Borczyná Krotoski Inowłodzcławski/ Alexánder
Kśiąże Czártoryskié Wołynski/ Jan Fyrléy z Dąbrowice Lubelski Márßałek Koronny
Stárostá Kohátynski/ Andrzéy Dembowski Belski Stárostá Rubießowski/ Arnolph
Vchánski Płotcki Stárostá Wyßogrodzki/ Mikołay Kißká z Ciechánowcá Podláski
Stárostá Drohicki/ Fábian Cemá Málborski Stárostá Inchólski y Stárgárski/ Ro-
man Kśiąże Sánguskowic Brácławski Stárostá Zythomirski/ y Hetman Polny Wiel-
kiégo Kśięstwá Litew: Achácy Cemá Pomorski Stárostá Stumski y Gniewski/ Wo-
iewodowie: Stánisław Sobek z Sulciowá Sedomiérski Podskárbi Koronny y Stá-
rostá Tyßowiecki y Małogoski/ Andrzéy Dębowski Sierádzki y Stárostá Leczycki/ Adam
Drzewicki Inowłodzcławski y Stárostá Gostynski y Inowłodzki/ Stánisław Herbórt
z Fulßtyná Lwowski/ Stárostá Sámborski y Drohobycki/ Andrzéy Kśiąże Wiśniowie-
ckié Wołynski/ Stánisław Słupecki Lubelski/ Andrzéy Grábiá z Teczyná Belski/ An-
selm Gostomski Płotcki/ Stárostá Rawski/ Zygmunt Wolski Czérski Stárostá Wár-
ßáwski Adam Kosżynski Podlaski Chrystof Myßkowski/ z Mirowá/ Rawski: Andrzéy
Kniáź Kápustá Brácławski Dzierżawcá Owrucki/ Jan Kostká z Stemberká Gdánski/
Podskárbi Ziem Pruskich/ Stárostá Pucki y Czerwski/ Jároß Ossolinski Sądecki/ Jan
Tárło z Szczekárzowic Rádomski Stárostá Pilznienski y Lomáski/ Mikołay Ligezá z Bo-
żeku Zawichostski Stárostá Biécki y Zydaczowski/ Woyciech Przyiemski Lecki/ Jan
Sienienski z Sienná Żárnowski/ Jan Kryßtopórski Wielunski/ Jan Sienienski z
Gołogór Hálicki/ Jan Herbórt z Fulßtyná Sánocki/ Szczesny Parys Wárßáwski
Stárostá Czérski/ Stánisław Kryski z Drobniná Rácięski Stárostá Dobrzynski/
Káßtelani: Wálenty Debienski z Debian Kánclérz/ Fráncißek Krásinski z Krasnégo
Przeboscz Płotcki/ zć. Podkánclérzy Korony Polskiéy/ Stánisław Bárzy z Błozwie
Márßałek Dworny Stárostá Sniátynski/ Stánisław Wysocki z Budźisławá Káßte-
lan Biechowski/ Woyciech Sedźiwóy/ Kárnkowski Káßtelan Sántocki Stárostá
Pyzdrski/ Stárostá Sedźiwóy Czárnkowski Refferendarz Dworu Krol: Jeo M. Com-
mendor Poznánski Stárostá Drahinski/ Jan Konárski z Kobyliná Podkomorzy Po-
znánski/ Ráphał Leszczynski z Leßná Stárostá Rádzieiowski/ Jákub Rokosowski Pod-
sędek Poznánski Celnik Máley y Wielkiéy Polski z Woiewodztwá Poznánskiego/ Stá-
nisław Debienski Stárostá Checinski/ Stánisław Szafrániec z Pießkowéy skały Woy
ski Sedomiérski Stárostá Lelowski/ Jan Kmitá Pisarz Ziemski Krákowski/ Máryan
ski

ski Przyłecki Burgrábiá y Sędźia Grodzki Krákowski/ Piotr Strzałá Sędźia Oświecimski/ Piotr Suliowski Sędźia Grodzki Bieckí/ Jan Płázá ze Mistyczowá z Woiewództwá Krákowskiégo/ Andrzéy z Bozowá/ Mikołay Koniecpolski/ Marćin Rádzánowski/ Lenard Stráß Burgrábiá Krákowski/ Stánisław Niedźwicki z Woiewództwá Sędomirskiégo/ Jan Kościelecki Stárostá Bydgoski/ Dobrogost Potworowski Sędźia Ziemski Káliski/ Woyćiech Márßewski/ Stánisław z Woiewództwá Káliskiégo/ Bryłcy Przerembski Pisarz ziemski Siérádzki/ Stánisław Przerembski/ Piotr Widáwski/ Gábriel Máslowski Woyski Wielunski/ Mikołay Gáßynski Pisarz Wielunski z Woiewództwá Siérádzkiégo/ Tomaß Debowski Sędźia ziemski/ Wálenty Ponetowski Stolnik/ Jákub Ponetowski Cześnik Leczycki z Woiewództwá Leczyckiégo/ Jan Piekárski Podkomorzy Brzéski/ Lukaß Krétkowski z Krétkowá z Woiewodztwá Brzeskiégo/ Iwan Olżárowic/ Iwan Soltan z Woiewództwá Kiiowskiégo/ Lukaß Kościelecki Woiewodźic Leczycki/ Woyćiech Niemoiewski Surrogator Inowłodzkawski z Woiewództwá Inowłodzkawskiégo/ Stánisław Snakowski/ Káßtelan Rypinski z ziemie Dobrzynskiéy/ Piotr Borecki/ Wálenty Orzechowski Sędźia Przemyski/ Stánisław Drohowski/ Jan Fredro/ Mikołay Sienicki Podkomorzy Chełmski/ Jeronym Troian/ Máciéy Górecki Chorąży Poznánski/ Páwel Skotnicki Chorąży Hálicki/ Jan Strzeż Pisarz ziemski Hálicki/ Jan Woiętko Sędźia Grodzki Tydaczowski/ Jan Białokurski Podczáßy Hálicki/ Tomaß Dubráwski Podsędek Hálicki z Woiewództwá Ruskiégo/ Hárwyło Sędźia Lucki/ Bokóy Wásil Hulewic/ Olżár Kierdey Márßałek/ Bohdan Szumßko Chobotkowski Sędźia Włodźimiérski/ Andrzéy Alexánder Siemiásko Podkomorzy Włodźimiérski/ Andrzéy Kuniewski Sędźia Krzemieniecki z Woiewództwá Wołynskiégo/ Stánisław Dobek Łowczowski Sędźia Kámieniecki/ Krzyßtow Grembski/ Piotr Bąk z Woiewództwá Podolskiégo/ Mikołay Firléy z Dąbrowice Káßtelan Wiślicki/ Piotr Káßowski z Wysokiégo/ Adam Zielenski Sędźia Łukowski z woiewództwá Lubelskiégo/ Mikołay Łysakowski Káßtelan Lubáczowski/ Jan Pilecki Stárostá Rodelski/ Stánisław Troian Chorąży Belski/ Stánisław Zołkiewski z woiewództwá Belskiégo/ Florian Trąbski z Noskowá Stárostá Ciechanowski/ Mikołay Kołobucki Pisarz Płocki ziemski z woiewództwá Płockiégo/ Jan Parys Woyski Wárßáwski/ Stánisław Rádźiminski Dworzánin Jeº Królew. M. Mikołay Grzybowski Podkomorzy Wárßáwski/ Wielisław Láwski Pisarz ziemski Wiski/ Jan Rákowski Trukczás Jeº Króle: M. Stánisław Niedźinski Sędźia/ Jan Cybulski Woyski Wyßogrodzki/ Andrzéy Trąbski z Noskowá Stárostá Rożánski/ Piotr Bonowski/ Andrzéy Krasińnski Sędźia Ciechanowski/ Jákub Łysakowski Stolnik Nurski/ Marćin Mężynski Podsędek Zembrowski/ Florian Jákácki/ Stánisław Jaleski/ Piotr Jákácki/ Jan Łysakowski Podkomorzy Nurski/ Piotr Brzozowski/ Michał Jalinski z woiewództwá Mázowieckiégo/ Mikołay Bnino Chorąży Podlaski/ Alexánder Hincá Woyski Mielnicki Dźierżawcá Losicki/ Stánisław Rácżko/ Kásper Jerzykowic Podkomorzy Mielnicki/ Theophil Brzozowski Podkomorzy Bielski z woiewództwá Podláskiégo/ Mikołay Bromisław Grábiá z Olesnik/ Lukaß Brzozowski/ Marćin Sumánowski Sędźia Sochácżowski z woiewództwá Ruskiégo/ Iwan Inchniowicz Sędźia Brácławski/ Mikołay Szyßkowic Doblmoroicz/ Konrad Kohárym Oblinski/ Gniewoß Stryßowski z woiewództwá Brácławskiégo/ y miáßtá Krákowá Rayce/ Woyćiech Sáron Jeº Król: M. Phizyk/ y Erásmus Eichler/ Posłowie ziemscy: ták swym iáko inych Kollegów swych ná ten czás niebędących imieniem ná ten to seym wálny koronny/ od wßech stanów á wßego Rycérztwá ná sejmikách powiátowych woiewództw y ziem przerzeczonych obráni/ á tu z zupełną z dostáteczną mocą y poruczeniem zupełnym przysłáni/ y wßytká inßa ßlachtá obywátele Korony Polskiéy/ ták tu w Lublinie będący iáko niebędący/ których iednák wßytkich chuć y wola do tych niżéy opisánych rzeczy iest nam dobrze z sejmików powiátowych/ które ten seym wálny Lubelski vprzędźiły/ wiádoma/ ták iákoby sie też tu właśnie imioná ich wßytkich włożyły y pieczęći záwiesiły: Oznáymuiem tym to listem náßym wßem nimie y nápotym będącym ludźiom/ do których iedno wiádomości ten list

náß

náß przydźie: Jż my máiąc vstáwicznie przed oczymá powinność náße przeciw Oyczyznie swéy sławnéy Koronie Polskiéy/ktoréyesmy wßytke poczćiwość/ozdobe/pożytek pospolity/ á nawiecéy vmocnienié od niebespieczenstwá ták wnetrznégo iáko zewnetrznégo opátrzyć powinni: bacząc też przytym y przed oczymá máiąc chwalebny á oboiému narodowi bárzo náleżny związek y społeczność/przez przodki swé niegdy z obywátelmi ná on czás wielkiégo Xięstwá Litewskiégo ná wieczné czásy/zá spólnym á listownym obudwu narodów zezwoleniem vczyniona/y listy/pieczećiámi/przysięgámi/czćiámi oboiéy strony vmocniona/y przez niemály czás vprzeymością á státecznością oboiéy strony dźierżána: lecz potym zá złémi á zawisnémi czásy nieiáko zátrudniona: záwżdysmy ták my iáko przódkowie náßy o tym myslili/y pány swé ták sławnéy pámięci Zygmuntá/iáko y szczesliwie ná ten czás obiemá narodóm Polskiému y Litewskiému pánuiącégo Páná á Páná Zygmuntá Augustá króle Polskié przez niemály czás vpominali/y prośbámi náßémi do tego wiedli: áby nam z powinności swéy pánskiéy á królewskiéy/iáko zwierzchni á iedni obudwu narodów pánowie do executiéy á skutku ták spisow spólnych/iáko inych praw y przywileiów náßych/ktoré ná ten związek y ná te społeczność z pány y źiemiámi wielkiégo Xięstwá Litewskiégo ieszcze od Prádźiádá Je° królewskiéy M. tákże y zá Alexándrá Królá my z wielkim Xięstwem Litewskim mamy z łáski á zwierzchności swey dopomoc/á to co sie z téy społeczności wykroczyło/w swą rzecz wstáwić raczyli: zwiodßy nas z pány Rádámi/y inémi stany wielkiégo Xięstwá Litewskiégo spolnie ná iedno mieysce do wykonánia téy to chwalebnéy á oboiému narodowi pożytecznéy spráwy/iáko y o téy spráwie Vniiéy Aktá/y Constitucię/y Declárácię/y Recessy séymow po té czásy bedących iáśnie omawiáią. Jákoż iednák zá łáską milégo Bogá/który społeczność y iedność miłuie/á który krolestwá pánstwá y Rzeczypospolité po wßytkim świecie w ochronéy swoiéy opiece mieć raczy/á zá łáską też páná swégo szczesliwie ná ten czás nam pánuiącégo Páná á Páná Zygmuntá Augustá Królá Polskiégo/ &c. wyssßéy miánowánégo tosmy nároniecz á vprzeymym stárániem swym odźierżeli: Iż przodkiem w Wárßáwie ná séymie Roku 1563. złożonym/á potym w Parcowie Roku 1564. ziechawßy sie z stany wielkiégo Xięstwá Litewskiégo/niemálysmy wstępek do náprawienia tego Ziednoczenia y téy poczesći náruszonéy Vniiéy vczynili/námawiáiąc miedzy sobą z obu stron/y vtwierdzáiąc ártykuły do téy Vniiéy należące. Ktoré ártykuły iż tám ná on czás przekłosć czásu/y przez inßé gwałtownieyßé potrzeby Rzeczypospolitéy/oboygá narodu spólnémi spisy náßémi z stány wielkiégo Xięstwá Litew. wárowáne bydź niemogły: przeto tego wolnieyßégo czásu ziechawßy sie ná ten séym spólny do Lubliná ná dźień 23. miesiącá Grudniá/w Roku przeßłym 1568. przez Je° Krol: M. zá zezwoleniem oboich Rad Polskich y Litewskich złożony/y do tego czásu iednostáynie dźierżány y continuowány/ták iesmy niżéy opisáné Tráktaty y namowy miedzy sobą vczynili: ktoréśmy zá łáską Bożą do tego końcá y do téy concluzitéy zá zgodnym y iednostáynym oboiéy strony zezwoleniem/y spólnym spisániem niwczym niederoguiąc Recessowi Wárßáwskiému y inßym przywileiom przywiedli. Z czego bądź pánu Bogu w Tróycy iedynému chwalá wieczna: á Krolowi Je M. z łáski Bożey Pánu á Pánu Zygmuntowi Augustowi dźiękí niesmiertelna: zacnéy też Koronie Polskiéy/y wielkiému Xięstwu Litewskiému sławá y ozdobá ná wiekuiste czásy.

NAprzód/ iż ácz kolwiek były stáré Spisy przyiácielstwá zprzymierzenia pomnożenié y lepßy sposob Rzeczypospolitéy ták Koromy Polskiéy/iáko y Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo czyniące &c. Wßákoż iż sie nieco w nich widźi bydź rożnégo od dobrégo y szczérégo bráterstwá dufánia/przeto dla mocnieyßégo spoienia w społkośći á zaiemney miłości bráterskiéy/y w wieczney obronie obudwu Pánstw społecznych warpliwéy wiáry bráterskiéy czásy wiecznémi ku chwale Bożéy/Jego Krolewskiéy M. z wiecznym podźiękowániem godnéy sławie/y tychże obudwu nayacnieyßych polskich y Litewskich narodów/y też ku rozßérzeniu niezámierzonéy y wiecznéy czći/ozdobie/okrasie/zmocnieniu/vczciwości/zacności/y Máiestatu spólnégo wiecznému rozßérzeniu/one stáré spżymierzenia

rzenia postowili/ y vmiárkowáli w tym wszytkim/ iáko niżey opisano.

Iż iuż Korona Polska y Wielkie Xięstwo Litewskie iest iedno nierozdźielne y nierożne ciáło/ á tákże nie rożna ále iedna spólna Rzeczpospolita: która sie ze dwu Państw y Narodów w ieden lud zniosłá y spoiłá. Polską z Litwą iedno ciáło.

A temu oboiemu Narodowi żeby iuż wiecznémi czásy iedna głową/ ieden Pan/ y ieden Król spólny roskázował: który spólnémi głosy od Polaków y od Litwy obran/ á mieysce obiérania w Polsczе/ á potym ná Króleſtwo Polskie pomázan y Koronowan w Krákowie będźie: któremu obiéraniu wedla przywileiu Alexándrowego niebytność którey strony przekazáć niema. Abowiem powinnie & ex debito, Rády y wszystki stany Korony Polskiey/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego wzywáne bydź máią. Pod iednym Królem polskim w Krákowie obrá nym.

Obiéranie y podnoszenie Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ które przed tym osobno w Litwie/ áby iuż ták wstáło/ żeby y znák żaden ábo podobienstwo nápotym nie było/ z którégoby sie okázowało ábo znáczyło podnoszenie ábo inauguratia Wielkiego Xięstwá Litewskiego. A iż Tytul Wielkiego Xięstwá Litewskiego y Vrzędy zostawáią: tedy przy obiéraniu y Koronácyey ma bydź záraz obwołan Królem Polskim/ y tenże Wielkim Xiążęciem Litewskim/ Ruskim/ Pruskim/ Mázowieckim/ Żmódzkim/ Kiiowskim/ Wołynskim/ Podláskim/ Inflanckim. O Xięstwie Litewskim.

Succesio Jego Królew: M. naturalis & hæreditaria, Jeśliby Jego Królew: M. y komukolwiek z przyczyny iákiekolwiek w Wielkim Xięstwie Litewskim służyłá/ niéma iuż wiecznémi czásy przeszkadzáć tego spółku y ziednoczenia oboygá Narodów/ y obiérániu spólnego iednego Páná: który Jego K. M. Koronie wiecznémi czásy odstąpił/ nie wątpiąc w tym/ y to też sobie wáruiąc: żebysmy ani sámey osoby Jeg̃ K. M. ani potomstwá własnego/ ieśliby Je. K. M. które P. Bóg dáć raczył/ nie zgotował: ále żeby poczciwé á stanowi iegֽ przystoyné od Rzeczyp. opátrzenie miáło/ ieśliby ná króleſtwo nie było wźięte. O Succeſſiey Litew.

A wszákoż nie czyniąc żadney dismembrácyey Korony: o czym w deklarácyey Jego Król: M. y w Recesie Séymu wálnego Wárszawskiego dostátecznie iest opisano y obwárowano. Około dismembrácyey.

A przy Koronácyey nowego Królá máią bydź przez Królá Koronowánego poprzysiężone/ y záraz Confirmowáné ná iednym liśćie/ y iednémi słowy ná wieczne czásy Práwá/ Przywileie/ y wolnośći poddánych wszytkich/ oboygá Narodów y Państw ták zlączonych. O Potwierdzeniu praw ná Koronácyey.

Séymy y Rády ten obóy Naród ma záwżdy mieć spólne Koronne pod Królem Polskim Pánem swym/ y zásiádáć ták Pánowie miedzy Pány osobámi swémi/ iáko Posłowie miedzy Posły/ y rádzić o spólnych potrzebách ták ná Séymie/ iáko y bez Séymu/ w Polsczе y w Litwie. O séymiech

Też áby iedna stroná drugiey była rádą y pomocą/ áby Jego Krol: M. práwá/ przywileie/ ták wszem źiemiam y Narodóm ták Korony Polskiey iáko y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu y Ziemiam do nich należącym/ wszelákim pisnem nádáné Przywileie y práwá od wszech przodków Jego K. M. y od Jego K. M. sámego/ zdawnych czásów/ y od poczęcia Vnitey/ wszem wobec y káżdemu zosobná iákimkolwiek sposobem nádáné/ y wolnośći/ dostoieństwá/ prerogátywy/ vrzędy wszytki oboygá narodu/ cáłe y nieporuszone záchował: wszystkie Práwá/ Sądy/ wysądy/ stany Xiążęce y Fámilię ślácheckie przerzeczonych narodów/ vchwały sądowne/ zdawná do tego czásu záchowáć káżdemu mocnie y nieporuszenie. O Potwierdzeniu praw

Przysięgi Rad/ Dignitarzów/ Vrzędników/ Stárostw narodu Litewskiegֽ y przednieyszych domów ludźi/ ktożby ie czynić mieli/ przy mocy zostáć máią: iákosmy też y sámi sobie spólnie ták Przywileymi/ iáko spólnym spisániem ná séymie Wárszawskim spólnym zostáwili tym wykładem: iż nápotym wszytki tákowe przysięgi Królowi Koronowánemu y Koronie Polskiey czynione bydź máią Także około przysiąg trzymánia spiskow pospolitych záchowáć sie ma/ y státecznie sobie trzymáć wedle przywileiu Alexándrowego. O Przysięgach.

Też we wszytkich przeciwnośćiách spólną pomocą My oboiego narodu Prełaci/ Rády/ O spolnéy pomocy.

Rády/ Barones, y wszytki stany pomágáć sobie mamy wszytkiémi síłámi y możnościámi: iáko spólnéy Rádźie pożytecznie y potrzebnie będźie sie zdáło/ szczesliwé/ y przeciwné rzeczy zá spólné rozumieiąc/ y wiernie sobie pomagáiąc.

O Páktách z postronnymi.

Fœdera aut pacta, álbo zmowy/ y przymierza z postronnémi narody wedle spólnéy zgody Wárszawskiéy nápotym żadné czynioné áni stánowioné/ żadni też Posłowie w rzeczách ważnych do obcych stron posyláni bydź nie máią: iedno zá wiádomością y rádą spólną obudwu narodów: á przymierza ábo stánowienia z którymkolwiek narodem przedtym vczynioné/ któreby były szkodliwé któréy stronie/ dzierżáné bydź niemáią.

O Monećie.

Monetá ták w Polszcze iáko y w Litwie ma bydź zá spólną rádą vniformis & æqualis in pondere, & grano, & numero peciarum, & inscriptione monetæ: co ku skutkowi przywiezdź Jego K. M. iest powinien/ y potomkowie Jego K. M. będą powinni.

O Cłách.

Cłá/ Mytá wszytkié/ w Polszcze y w Litwie/ ziemskié y wodné/ iákimkolwiek imieniem názwáné/ ták Królewskié iáko szláchetckié/ Duchowné y Mieyscké/ Jego K. M. znosić raczy: iżby iuż ex nunc żadnégo Cłá nie brano ná potym wiecznych czásów od Duchownych od Swietckich ludźi szláchetckiégo stanu/ y od ich poddánych od rzeczy którychkolwiek własnéy roboty y wychowánia: nie zákrywáiąc Myt Kupieckich/ áni sie zmawiáiąc z Kupcy ku szkodźie á zátáieniu Cel dawno zwyklych Królewskich/ ták w Polszcze iáko w Litwie.

O Státutách Litewskich przeciw polákóm uczynionych.

Státutá y vstáwy wszytkié/ iákiékolwiek y z któréykolwiek przyczyny przeciw narodowi Polskiému w Litwie vstáwioné y vchwaloné/ około nábywánia y dzierżenia imienia w Litwie Polakowi/ iákokolwiekby go kto dostał y dostawał/ chociá po żenie/ ábo z wysługi/ ábo zá kupnem/ dárownym obyczáiem/ zamiáną/ y którymkolwiek nábyciém/ wedla zwyczáiu y práwá pospolitégo: té wszytkié státutá áby żadnéy mocy nie miały/ iáko práwu/ spráwiedliwości/ y też spólnéy bráterskiéy miłości/ y Vniiéy/ á ziednoczeniu spólnému przeciwné: ále áby wolno záwżdy było ták Polakowi w Litwie/ iáko Litwinowi w Polszcze/ káżdym słusznym obyczáiem dostáwáć Imienia/ y dzierżeć ie wedle práwá: w którym leży ono imienié.

O Przywileiu Alexándrowym.

A co sie tycze inszych Artykułów/ Przywileiu Alexándrá Królá/ które ieszcze nie są ná Wárszawskim Séymie declárátią Kró: Jego M. áni spólną zgodą deklárowáné/ ále ná ten teráźnieyszy spólny Lubelski z Wárszawskiégo Séymu odkládem spólnym záwisły: té wszytkié/ iáko są w Przywileiách y spisániu spólnym á ostátecznie w Alexándrowym Przywileiu/ y tu w Lublinie od Królá J. M poprzód w téy spráwie Vniiéy dánym opisáné/ w mocy zupełnéy ná czásy wieczné zostáwáć máią. A wszákże ku obiásnieniu lepszemu to przykładáiąc: iż przy tytule Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo y dostoieństwách y vrzędźiéch wszytkich y zacności stanów wedle opisánia Przywileiu Królá Alexándrá cále á nienáruszenié zostáć ma: gdyż to ziednoczenia y społeczności téy rostárgnienia y rozdźiału nie czyni.

O séymiech spólnych y ich mieyscu

Séymów innych żadnych osobnych stanóm Koronnym y Litewskim od tego czásu Król J. M. składáć nie będźie/ iedno záwżdy spólné Séymy temu oboiemu narodowi iáko ciáłu iednému w Polszcze składáć będźie: gdźie sie iego K. M. y Rádóm Koronnym y Litewskim nasłużniéy zdáć będźie.

O Vrzędźiech Lite.

Dygnitarstw y Vrzędów/ ieśli które wákuią/ álbo wákować w Wielkim Xięstwie Litewskim nápotym będą/ Król Jego M. nie ma dáć nikomu: ázby piérwéy Jego Królewskiéy M. y potomkóm iego Królóm Polskim koronowánym/ y temu nierozdźielnému ciáłu Koronie Polskiéy przysiege vczynił.

O Exequuiiéy w Litwie.

Opátruiemy też dostátecznie y wáruiemy stany y osoby Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo: áby Exequucia ich sámych y potomkow ich nie tylko wedle státutu Królá Alexándrá/ ále áni wedla żadnych Przywileiów/ Listów/ Constitucyy/ y Vchwał Séymowych w Koronie Polskiéy vczynionych/ dánych/ y vchwalonych iákichkolwiek przeszłych około dóbr Stołu Jego K. M. w Wielkim Xięstwie Litewskim od wszech przodków/ y od Jego K. M. sámego/ od záczęcia Vniiéy w Wielkim Xięstwie Litewskim komużkolwiek rozdánych/ żadnégo stołu niedoległá: ále wszytkié práwá/ przywileie/ od wszech

wszech przodków Je° K. M. y od Jego K. M. samego / od zaczęcia Vnii Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ y narodóm Litewskim/Ruskim/Zmódzkim/y innym narodóm/ y obywátelóm Wielkiego Xięstwá Litewskiego / y też Ziemiam / Powiátom / Fámiliam / y osobam do tych czásów dáne całe / zupełne / y niczym nienáruszone zostáły. Tákże wieczności/ feudá/ álbo lenna/ frymárki/ zamiány / dożywocia/ zastawy wszelákie ná Séymie y bez Séymu uczynione wedla káżdego Przywileiu wiecznemi czásy dzierżáne bydź máią/ nie przywodząc ich w żadną wątpliwość którymkolwiek obyczáiem y wykładem. Tákże też nádánie ná Dignitárstwá / Vrzędy / które zdawná y właśnie ná nie należały / zastáwy y summy wszelákie w zupełnym práwie swym zostáwione bydź máią / nie będąc powinne żadnéy części dochodów zwyklych swych / iákimkolwiek obyczáiem názwánych/ gdźie indźie/y ná co innego/nád teráźnieyszé dzierżenie y Przywileie álbo listy swé do tego czásu odzierżáne/ okrom pożytku swégo obracáć. A ktoby z przodków swych nie máiąc listów co gruntów y káżdéy possessyiey iákimkolwiek imieniem názwánych trzymał / pożywał: tákowy te tákową swoie własność y bez listow iáko y zá listy ma wiecznie trzymáć/ wedle státutu Litewskiego stárego y nowego/y zwyczáiów dawnych. Jáko też pánowie Rády/y wszytkie stany/y Posłowie wszytkich Ziem/tym teráźnieyszym postánowieniem zámykáią sobie y potomkom swym moc stánowienia y wznawiánia iákimkolwiek kształtem / tákiż wspominánia y wszelákiego wynalazku wzniesienia Exequucyiey ná wysługi y inssé máietności przeszłe. A iż iuż od tego czásu rozdawánie dóbr stołu w Wielkim Xięstwie Litewskim wstáć ma: wszákoż imioná/ którekolwiek z domów Xiążęcych y błáchetckich y Pánskich ku stołowi Jego K. M. potym przypadáć będą / te tákowe imioná Jego K. M. wedle woley y łáski swéy Królewskiéy rozdáwáć ma / ták Polskiego iáko y Litewskiego błáchetckiego narodu ludźiom: áby sie tym służbá Ziemska woienna nie zmnieyszáłá. Tákiż w Recuperácyey od nieprzyiaciełá Moskiewskiego Zamków / Imion / Possessiy / y dóbr wszelákich będźie powinien Jego K. M. tym wracáć/ czyie te oyczyzny y possessyie przedtym były przed osiegnieniem od niepryiaciełá A ieśliby ná to mieysce dano komu co / to sie do stołu Królá J. M. wrácáć będźie. *O rozdawániu dóbr stołu Królew.*

Które wszytkie Artykuły my Prełaci/ y pánowie Rádá/ Posłowie Ziemscy/y inné wszytkie stany Korony Polskiey/znáiąc bydź chwalebne/ potrzebne / y oboiemu temu narodowi ták Koronie Polskiey iáko Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu/ iáko iuż iedney pólnéy á nierozdźielnéy Rzeczypospolitéy pożyteczne / á spólnego nászego z stany Wielkiego Xięstwá Litewskiego zezwolenia / w ten list ná ten kształt spisáne / rádźi y z dobrą wolą y z dobrą brácką chućią y miłością ták Prełatóm/ pánóm Rádóm/ Postóm Ziemskim / iáko y innym wszytkim stanom y osobam Litewskim/tym listem nászym ná wieczne czásy z strony nászey przyznawamy/y oné pieczęćiámi/ przysięgámi/ poczciwościámi swémi/y potómstwá swego wszelákiego wárunkiem/ vtwierdzeniem/ y vmocnieniem tákim: iákie nam nawiętsze y namocnieysze bądź z osób/ bądź z mieysc y vrzędów nászych/ ták osobliwym iáko y pospolitym obyczáiem należy. Szlubuiąc y obiecuiąc przed pánem Bogiem dobrym wszechwym ßłáchetckim y chrześćiánskim słowem nászym: iż to wszytko co sie tu nápisáło znáć trzymáć/ y dźierżeć/wypełniáć sámi y z potomki swémi ná wieczne czásy bedźiemy bez fortelów wszeláckich/ nie przywodząc niczego z tych rzeczy ná wieki w żadną wątpliwość áni odmiáne: nie odstrzeláiąc sie też wniczym od téy iedności/ w którąsmy sie z narodem tego sławnego wielkiego Xięstwá Litewskiego związáli/ wedle opisánia tego to listu nászego/y ártykułów w tym liśćie związáłych y obiáśnionych wiecznémi y wiekuistémi czásy: iáki też nam pánowie Litewscy dáli. Które spólné nászé spisy Król Je° M. przerzeczony iáko pan nász zwierzchny władzą swą królewską confirmować nam raczył. *Confirmáti a Vnii.*

A ieśliby która stroná przywileiów y spisów o spólności uczynionych miedzy témi narody / ták nam iáko sobie trzymáć niechćiáłá / ábo ieden zosobná trzymáć niechćiał: przećiw tákiey stronie y káżdemu zosobná/ iáko przećiwko niepryiaćielowi nászemu y narodów spólnych powstáć z potomkámi nászémi przy Pánie nászym Królu Polskim będźiemy powinni Co wszytko czynić / y wypełnić / mocnie dźierżeć w skutku wszystkim záwżdy

pod náśą przysięgą śiebie y potomki náśé obowiezuiemy.

A té wśytkié rzeczy tu postánowioné y obwárowáné / áni przez Jeº Królewską M. áni przez pány Rády / y inné wśytkié stany / y Posły źiemskié oboygá narodów zá spólnym zezwoleniem / áni poiedynkiem / od któréy cześći y strony niemáią nigdy wiecznémi czásy bydź wzrußáné y odmieniáné / ále wieczné / cálé / y mocné záchowáné bydź máią. A ku lepßému świádectwu rzeczy wyośśéy opisánych y wieczney pámieći / my przerzeczeni Przełáći / Pánowie Rádá ták duchowna iáko świecka Koronna / ktemu Posłowie Ziemscy ná tym wálnym y spólnym śeymie Lubelskim bedácy / záwieśiliśmy ná ten list pieczeći náśé. Pisan y dan ná tymże śeymie spólnym Lubelskim / piérwśego dniá Miesiącá Lipcá / Roku pánskiego / 1569.

POTWIERDZENIE VNIIEY, Tituł IX.

Miedzy Narody Polskimi y Litewskimi ná śeymie wálnym Lubelskim, Roku pánskiego, 1569. skonczoney.

Zygmunt August / z łáski Bożey / Król Polski / Wielkié Książe Litewskié / Ruski / Pruski / Názowiecki / Zmudzki / ić. Pan y Dziedźic.

W Szem wobec y káżdému zosobná oznáczamy / y wiádomo czynimy. Iż czyniąc dośćprośbam y żądliwośćiam wśech stanów Koronnych / iáko y sámey potrzebie Rzeczypospolitey / tákże powinnośći á vrzędowi náśému królewskiemu: ábyśmy Vniią Wielkiego Ksiestwá Litewskiego z koroną Polską / przez Prádźiádá Náśego y wśytkié inné stany tych państw vczynioną / y potym przez inné przodki náśé tákże y ich sámych vtwiérdzoną / y vmocnioną / ku tákiému koncowi y skutkowi przywiedli: iákoby nigdy niczym áni sie nárußáć / áni nigdy rozrywáć niemoglá. Dla czego wedle Constitucij náśych ten śeym wálny spólny w Roku prześłym złożyliśmy / y nie od czego inégo záczynáli / iedno od téy sámey potrzeby á spráwy Vniiey. Do czego sie stany wśytki ták Koronné / iáko y wielkiego X. Litew. stáwiły: á te spráwe wśytke miedzy sobą / tákże y My miedzy nimi co iedno należálo vrzędowi á zwierzchnośći náśéy królewskiéy / wedle przywileiów / listów / y spisow / ták przodków náśych / iáko y ich sámych tudźież y od nas o tym poprzód wydánych y bedących. A ták iáko potrzebá vkázowálá postánowili y skończyli / y przysiegámi spólnémi káżdy ták z pánów Rad / iáko y stanów inych / ták sámi z osób swoich iáko y zá té od których tu z mocą zupełną przysłáni byli / y zá potomstwo swoie / y ich / przy wielkim zbiérze ludźi stanów wśeláких y narodów rożnych to vmocnili y vtwiérdźili. A ták My tą vchwałą á mocą śeymu tego ninieyśzego nád listy Confirmácij náśych o tym wydáné to wśytke rzecz á spráwe Vniiey vmacniamy / vtwiérdzamy czásy wiecznémi. O czym wśytkim listy y przywileie ták od Nas popiérwéy y potym tu wydáné / tákże miedzy iémi sámémi spisáné / vczynioné / y poprzysiężoné śćrzéy obmawiáią: które my tu pro insertis habere volumus: y któreśmy z téy przyczyny do Akt Káncellárijéy káżdey własnie y dośtátecznie wpisáć vchwałą ninieyśzą kazáli: y káżdému do Woiewództwá iego Káncérze náśy autenticè pod pieczećią náśą Extrákty wydáwáć ſą powinni / vstáwuiąc y znáyduiąc: iż im tákowa wiárá ma bydź dána / iáko własnie gdźieby Oryginały sámé okázáné były.

Confirmatia Vniiey.

O Wołyńskiéy, Kiowskiéy, y Poplájskiéy, źiemi.

A Piérwéy niźli to skończenié á záwárćié spráwy Vniiey wyośśéy omienione ostáło sie / z przyczyn słußnych y ważnych á zá vpomnieniem pilnym wśech stanów koronnych / pomniąc ná poprzysięgłą powinność náśę / źiemie Wołynskié / Kiowskié / y Podláskié / ze wśemi ich przyległośćiámi y własnośćiámi zupełnie ku Koronie Polskiéy własnie y zdawná

wną ieszcze przed záczęciem téy Vniiéy należącé / iáko ku własnému ciału właściwé iego członki przywróciliśmy. Ták iż wszyscy obywátele tych źiem wedle swego káżdy závolá-nia y stanu/wolności/swobód/ własności narodu Polskiego są y bydź máią vczestniki: y onych vżywáć/iáko ini wszyscy obywátele Koronni/ y pod Regimenty Koronnémi bydź/iákoż iuż y są: y ták od vrzędów polskich/od práw w potrzebách y w spráwách swych/ wedle potrzeby y práwá opisánia vżywáć máią/ y vżywáią. O czym w przywileiu koron-nym vigore restitutionis dánym ßérzéy opisano iest: co wßytko nigdy nieodmiennie/ á nieporuszenié ták trwáć y bydź czásy wiecznémi tą vchwałą séymową znáyduiemy.

Omieyscách Séymow Walnych.

Mieysce séymóm Válnym Koronnym w Polsce/ iáko ie składáć mamy/ ták iuż Wárßáwę ná to náznáczamy: wßákże gdźieby casus iáki przypadł znáczny/ żeby tám zło-żon y trzyman bydź niemógł/ wolno nam będźie zá dołożeniem y ráda pánów Rad o-boygá narodu tám ji złożyć/ gdźieby commodius bydź mogło w Polsce.

O Séymi-kách Powiá towych.

A séymiki powiátowé wedle obyczáiu/ ták w Polsce iáko y w Litwie składáné y trzymáne bydź máią: których oznáczenie Káncellárię náßę w odsylániu listów/ y Stá-rostowie w rozsylániu ich ták sie záchować máią: iákoby publikácia ich dwie ábo trzy niedźiele przed nimi do wiádomości ludzkiéy przyßłá.

O miey-scách Rad y Posłów ziemskich Li tewskich.

Mieyscá pánóm Rádóm Litewskim ták duchownym iáko y świeckim miedzy pá-ny Rádámi Koronnémi/iáko iuż iednému á spólnému Senatowi/dáliśmy y náznáczyli. Tákże Posłóm Ziemskim Woiewództw Litewskich/ miedzy Woiewództwá Koronné: które ták iuż záwße zostáwáć máią/ iáko to iest listem nászym osobnym opisano.

Który Artykuł około wárunku exequutiéy wielkiego Xięstwá Litewskiego (iáko iest opátrzony w spólnym spisku y przywileiu około Vniiéy miedzy Narody Polskimi y Litewskimi przez nas vtwiérdzonym) iáko y ińßé w przywileiu spólnie opisáné/ nie po-rußenié wiecznie máią bydź dźierżáné. Przeto ná lepßé świádectwo temu wßému/ pie-częć náßę przyćisnąćesmy kazáli. Dan w Lublinie ná séymie válnym/ dniá iedenaste-go Miesiącá Augustá/ Roku pánskiego/ Tysiącznego/ pięćsetnego/ ßeśćdźiesiątego dźiewiątego: Pánowánia náßego Cztérdźiestego.

CONSTITVTIÆ PO VNIIEY Z Wiel: X. Litewskim, ná válnych Séymiech Koron: postánowioné. Tit: X.

ZA KROLA ZYGMVNTA AVGVSTA.

Vtwiérdzenié Vniiéy źiemi Wołyńskiéy, Kiiowskiéy, y Podlá-skiéy á do Korony przywróceniè.

Práwo.

W Lublinie 1569. Con. folio 104.

WSzem wobec y káżdemu zosobná oznáczamy y wiádomo czynimy. Iż czyniąc dosyć prośbam y żądliwościam wßech stanów Koronnych/ iáko y sámey potrzebie RP. tákże powinności á vrzędowi náßemu Królewskiemu/ ábysmy Vniią Wielk: X. Litewskiég z Koroną Polską przez prádźiádá náßego y wßytkie iné stany tych Państw vczynioną/ y potym przez iné przodki náße/ tákże y ich sámych vtwiérdzoną y vmocnioną/ ku tákiemu końcowi y skutkowi przywiedli/ iákoby nigdy niczym/ áni sie nárußáć/ áni nigdy rozry-wáć niemogłá. Dla czego wedle Constitucíy náßych ten séym válny spólny w Roku przeßłym złożyliśmy/ y nie od czego inßego záczynáli/ iedno od téy sámey potrzeby á spráwy Vniiéy. Do czego sie stany wßytkie ták Koronné iáko y W. X. Litewskiego stáwiły/ á te spráwę wßytkę miedzy sobą/ tákże y my miedzy nimi/ co iedno należało Vrzędowi á zwiérzchności náßéy Królewskiéy/ wedle przywileiów/listów/y spisów/ ták przodków ná-ßych iáko y ich sámych tudźież y od nas o tym poprzód wydánych y będących. A ták iáko

potrzebá vkázowálá postánowili y skonczyli/ y przysiegámi spólnémi káżdy ták z Panów Rad/ iáko y z stanów inych/ ták sámi z osób swoich/ iáko y zá té/ od których tu z mocą zupełną przysłáni byli/ y zá potomstwo swoie/ y ich/ przy wielkim zbierze ludźi stanów wszelákich y narodów rożnych/ to vmocnili y vtwiérdźili. A ták my tą vchwałą á mocą seymu tego niniejszego nád listy Confirmácyi nászych o tym wydáné/ te wszystkie rzecz á spráwe Vniiéy/ vmacniamy/ vtwiérdzamy czásy wiecznémi. O czym wszytkim listy y przywileie/ ták od nas popiérwéy y potym tu wydáné/ tákże miedzy témi sámémi spisáné/ wczytnioné/ y popszysiężoné/ ssérzéy omawiáią: które my tu pro insertis habere volumus. A któreśmy z téy przyczyny/ do Akt Cáncellárii Káżdéy własnie y dostátecznie wpisáć vchwałą niniejszą kazáli/ y káżdému do Woiewództwá iego Kánclérze nászy autentice pod pieczećią nászą/ extrákty wydáwáć są powinni/ vstáwuiąc y znáyduiąc/ iż im tákowa wiárá ma bydź daná/ iáko własnie gdźieby oryginały sámy okazáné były.

A piérwéy niźli to skończenie á záwárcie spráwy vniiéy wyssżéy omienionéy/ stáło sie z przyczyn słusznych y ważnych/ á zá vpomnieniem pilnym wszech stanów Koronnych pomniąc ná popszysiegłą powinność nászę/ źiemie Wołynskie/ Kiiowskie/ y Podláskie/ ze wszemi ich przyległościámi y własnościámi/ zupełnie ku Koronie Polskiéy/ własnie y zdawná ieszcze przed záczećiem téy Vniiéy należące/ iáko ku własnému ciáłu/ właściwé iego członki przywrócilismy. Ták iż wszyscy obywátele tych źiem/ wedle swégo káżdy záwołánia y stanu/ wolności/ swobód/ własności narodu Polskiégo/ są y bydź máią vczestniki/ y onych vżywáć/ iáko ini wszyscy obywátele Koronni/ y pod Regimenty koronnymi bydź/ iákoż iuż y są. A ták od vrzędów Polskich od práw w potrzebách y w spráwách swych wedle potrzeby y práwá opisánia vżywáć máią/ y vżywáią/ o czym w przywileiu Koronnym vigore restitutionis dánym/ ssérzéy opisano iest/ co wszystko nigdy nie odmiennie/ á nie poruszenie ták trwáć y bydź czásy wiecznémi/ tą vchwałą śeymową znáyduiemy.

Státut W. X. Litewskiégo miał być przez pewnè osoby popráwiony.

Zyg. Aug. w Lub. 1569 Conf. fo. 111. B.

2. ¶ A prośbą wszytkich stanów/ W. X. Litewskiégo náznáczamy y deputuiemy zá ichże spólnym zezwoleniém ná popráwę státutu tegoż W. X. Lite: pewné osoby: to iest z Rády: Jeg M. X. Váleryaná Biskupá Wileńskiégo/ y Málcherá Semotá Kásteláná Zmudzkiégo/ przy których y Sekretarza nászego Doktorá Augustiná Wóytá Wileńskiégo.

A gdźieby który z tych/ prze słuszną przyczynę bydź niemógł/ tedy ná iego mieysce inégo deputować bedźiemy.

A z stanu śláchetckiégo/ z káżdégo woiewództwá po iednému/ to iest z Woiewództwá Wileńskiégo y Trockiégo/ Vrodzonych/ Mikołáiá Dohorostáyskiégo/ stolniká nászego W. X. Litew: y Dźierżawcę Wileńskiégo: Ciwonia Godźinskiégo/ á X. Łukászá Świérskiégo Márszałká nászego źiemie Zmudzkiéy: Janá Stechowicá z Woiewództwá Nowogrodzkiégo/ Benedyktá Jurábę Márszałká nászego. A z źiemie Połockiéy X. Páwlá Sokolinskiégo Podkomorzégo Witepskiégo/ z Woiewództwá Witepskiégo/ Janá Skólkę z Woiewództwá Brzeskiégo Kierdzeiá Krzyczeroskiégo Sędźiégo Brześkiégo: z Woiewództwá Mścisłáwskiégo Siedleckiégo: z Woiewództwá Mińskiégo Marcinà Wołoczkiewicá. A dla pisánia przy tychże Deputaciách náznáczamy dwu Pisárzów źiemskich/ Andrzeiá Mázkowicá Wileńskiég/ Piotrá Stánisłáwowicá Ośmińskiégo. Mieysce Wilno: Czás/ świeto s. Marcinà w Roku ku ziáchániu teráźnieyszym/ y wykonániu téy spráwy inné náznáczamy: przy któréy popráwie ci to Deputaci státut Polski máią przed sie wźiąć/ á co nablizéy z nim práwá Litewskié zgadzáć/ áby iuż we wszytkich pánstwách nászych/ iáko w iednéy Rzeczypospolitéy/ iednáka á nieodwłoczna spráwiedliwość ludźiom isdź mogłá/ á te popráwę oni do nas ná seym wálny blisko przyszły bedą winni odnieść.

Ná stráwę tym Deputatóm póki ná téy popráwie státutowéy mieszkáć bedą/ wszyscy obywátele W. X. Litew: iáko sie stany tegoż Xięstwá tu ná tym seymie zezwolili/ máią we wszytkich Powieciách złożyć z káżdéy włóki y służby ludźi groś ieden/ á z dymów

Podláskich

Podlaſkich osm pieniędzy/ z Zagrodników po cztery pieniądze/ z Boiar putnych po groſu iednemu/ z Páncérnych groſ ieden/ od ſłáchty ktorzy ludźi niemáią/ z káżdego domu po dwu groſu.

O Szlachćie która ſie dla obrony Pánów z imiony máiętnośćiámi ſwymi zádáli.

3. Szláchtá tegoż W. X. Litew: ktorzy ſie dla obrony Pánóm z imiony y máiętnośćiámi ſwémi zádáli/ iż od nich wolni bydź proſzą: tedy gdźieby práwá kto z nich ná to okazał/ á dawnośćią źiemską ich nie opuścił/ y ſłuſznie ſobie wedle nich poſtąpi: My nikomu práw nievkracáiąc/ ámi ſtatutowi w niczym nie vblizáiąc/ ná ten czás vczynimy/ co ſie nam ſłuſznego y ſpráwiedliwego bedźie zdáło. Tákże y té ktorzy w imionách náſzych ſpadkowych oſiádłośći ſwoie dźierżą/ á wolność ſłużyć komuby chćieli ná práwách ſwych miánuią ſie mieć/ tákowym do okazánia ich práwá odkładamy. Tenże támże.

Mieyſcá álbo plácu dla domu Sądów Ziemſkich y chowania kśiąg wymierzenié.

4. Mieyſcá álbo pláców ná zbudowánié domów dla ſądów Ziemſkich y dla chowánia kśiąg w káżdym Powiećie tegoż Kśięſtwá Litewſkiego pozwalamy/ ktore Stároſtowie onych mieyſc powinni beda náznáczyć y wymierzyć: ná co my z Káncelláryiéy náſzéy liſty do nich dáć raſkażemy. Tenże tám.

Podatków nie dopłáconych odbiéránié przez Poborce.

5. Zá potrzebą R.P. z pilnégo vpominánia wſzech ſtanów/ vſtawiamy/ áby podatki Ziemſkié to ieſt/ pogłowczyzná/ ſerepczyzná/ y winy z koniá zá nieſłużeniém woyny w W. X. Litewſkim/ ktore ſie poſtánowiły w Roku 1565. áż do ſkończenia Roku 1568. ná Séymiech wálnych od wſzech ſtanów W. X. Litew: y Ziem przy Kśięſtwie Litewſkim ná on czás bedących/ ták iż tákowych wyſzéy omienionych podatków dobiérać Poborcy/ ktorym to piérwéy zléconé ſą y beda powinni/ á liczbe z nich doſtáteczną/ wedle Conſtitucíy Séymów przeſzłych wyſzéy omienionych vczynić bądą powinni. Tenże tám.

Tákże y Wielmożny Jreory Chodkiewicz Káſztelan Wileński/ z tego co do rąk iego podatków Ziemſkich doſzło liczbe ná dźień S. Marćiná bliſko przyſzłégo w Wilnie przed Deputaty ná ſtátut przez nas miánowány vczynić bedźie powinien.

Dignitarze y Vrzędnicy przyśięgli być máią.

6. Dignitarze y Vrzędnicy w káżdym Powiećie W. X. Litew: przyśiegli y oſiedli bydź máią/ tákże y ich Vrzędnicy/ y ktorym ſpráwá ſądów ſłáchećkich náleży. A dwu vrzędów y mieyſc ſądowych żaden dźierżeć nie ma/ oprocz tych ktoreby tá Conſtitucya przy tákowych vrzędźiech zaſtáłá/ z tákich káżdy przy vrzędźie ſwym ma bydź záchowan do iego żywotá ábo do wywyſzenia ná więtſzy vrząd. Támże.

Powiáty Możérſki y Rzeczycki przy Woiewództwie Minſkim zoſtáviono.

7. Powiáty Woiewództwá Minſkiego/ Możérſki y Rzéczycki/ przy tymże Woiewództwie Minſkim zoſtáwuiemy/ w ktorym iáko ná Séymiki Powiátowé zieżdżáć ſie/ ták też wſzytkié ſpráwy ſwoie odpráwowáć máią. Zyg. Aug. w Lublinie 1569. folio 112. B.

Wyprává ná woynę zá Krolá Zygmuntá piérwſzego Roku 1545.

QVòd magnum ducatum Lituaniæ attinet: cùm eſſet rogata S. M. Regia, ab vniuerſa congregatione Comitiorum, à Conciliarijs, & Nuntijs terreſtribus vt illius Ducatus ſubditos ſuos, cô adduceret: quò & ipſi ad ſimilem ordinationem & expeditionem generalem tenerentur, vnâ cum exercitibus Regni: aduerſus hunc ſuperius nominatum hoſtem: Quoniam ſcit S. M. Regia eſſe id in poteſtate ſua, vt liceat HL. 14. B/ 26.

ceat illi, quandocunq; libet, imperare ſubditis ſuis Magni Ducatus Lituanię: vt ad bellum, quocunq; iuſſerit, proficiſcantur, pollicita eſt: Quod cum Regni homines, ad eam expeditionem, contra talem hoſtem profecti fuerint: fore, vt etiam Ducatus Magni Lituanię homines, ſecundùm facultates ſuas, ad eandem expeditionem cum illis ſe coniungant. Quando tamen Conſiliarii Regni ſui tam ſollicitè ea de re cum ea egerunt: vt eó adduceret ſubditos ſuos Ducatus ſui Lituanię: vt in ſuscipienda propugnatione in vtramq; partē, vni alteros adiungentes, contra eumhoſtē, qui ex æquo vtriq; parti vicinus eſt, Regno adſint: & Nuntios ad conſentiendum, in primum generalem Conuentum mittant: cùm intelligat S. M. Regia, ſe nihil eiusmodi promittere, aut conſtituere poſſe, de Magno Ducatu Lituanię, re ad Conſiliarios eius non relata: illud in ſe recipit: quod omnem curam, & diligentiam adhibeat: vt etiam Ducatus Lituanię, ad hanc cōmunem expeditionē per Legatos ſuos, ad proxima Comitia mittendos, conſentiant: ac eſt bona ſpe: quādoquidem ab ordinibus Regni, fraternum illis promittitur ſubſidium: quòd & ipſi, quod ſummum poterint auxilium, laboranti Regno ferre non recuſabunt.

Służebni żywność pobraną płácić máią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. fol. 112. B.

9. POzwalamy też/ y chcemy to koniecznie mieć/ áby Żołniérze y służebni ludźie náßy/ ktoreśmy po przeßłé czáßy w W. X. Litewßkim chowáli wßeláką żywnośći/ ktore iedno ku potrzebie ßwéy bráli zupełnie wßędźie popłácili/ ponieważ ßie też im od nas doßtátecznie zaplátá oßtálá. A gdźieby z ktorégo Rotmiſtrz iego ſprawiedliwośći niechćiał álbo omießkał w tym vczynić/ bedźie wolno káżdému o to pozwáć do Grodu.

Artykuły około wárunku exequucyiéy wiecznie trwáć máią.

Tenże fol. 113. uer. 7.

10. WSzákże w niczym nie deroguiąc ártykułowi około wárunku exequucyiéy W. X. Litewßkiégo iáko ieſt opátrzony w ßpólnym ßpiſu y Przywileiu około Vnitéy między narody Polßkimi y Litewßkimi przez nas vtwierdzonym/ ktory Artykuł iáko y inßé w Przywileiu ßpólné opiſáné nieporußenié/ wiecznie máią bydź dźierżáné.

Ten Receſs z ktorégo wyięty ieſt ten wárunek maß wyßßey fol: 168. ver. 10.

Za Krola Stephana w Warszawie Roku 1578.

Kśięstwá Litéwßkiégo Sądy.

Con. folio 188.

11. A w Wielkim Kśięstwie Litewßkim przy ßwych práwách według poprzyśiężenia Vnitéy zoßtáią/ poprawe ßtátutu ßwego wedle Conſtitucitéy w Lublinie w Roku ßeśćdźieśiątym dźiewiątym vczynionéy/ y wedle poprzyśiężenia Krolá Jego M. Henrykà/ y náßégo w cále záchowuiąc. Jákoż ku poprawie tych ſpraw ſądowych W. X. Litewßkiégo y Séymikí w Woiewodztwách X. Litewßkiégo náznáczamy w tem Roku 1578. Mieśiącá Máiá 23. dniá/ á z tych Séymikow wietßy ziazd máią mieć ßtany W. X. Litewßkiégo dla téyże poprawy ßtátutu Praw ich w Nowogrodku ná pewny czás ná dźień S. Michálá w tymże to Roku teráźnieyßym. A ztąd máią te poprawe przyniesć ná ßeym Koronny pierwßy ku confirmácyiéy náßéy.

Dom ſądowy w Brześćiu Litewßkim.

ſol. eodem.

12. ZA proßbą pánow Rad y ßłáchty Woiewodztwá Brzeßkiégo/ pozwoliliśmy pánu Oßtáßciowi Wołowiczowi Káßtelanowi Trockiému/ Podkánclérzemu Wiel: X. Litewßkiégo/ SStároście Brzeßkiému y Kobrzyńßkiému/ áby plác w mieśćie Brześćiu wymierzył/ y dał dla zbudowánia domu ná ßądy źiemßkié/ y ná chowánie ksiąg: dla ktorégo zbudowánia/ pozwolili dáć wßyßcy nullis exceptis, z káżdéy włóki po großu iednému

mu Litewskiemu/ ná ieden rok/ co tenże Poborcá ma wybráć przy poborze ziemskim/któ-
re pieniądze wybrawszy / Poborcá czásu Roków Ziemskich ma przed ßlachtą onégo po-
wiátu liczbe vczynić y pieniądze okázáć: á tám iuż te robotę onégo domu iednému mie-
dzy sobą pouczyć máią/ komu będzie ich wola.

Artykuły przydáne do práwá Litewskiégo z opátrzeniem Rokow niedoßłych ná Trzy Króle.

13. PRzyniesli też przed Nas pánowie Rády y Posłowie Ziem Woiewództw y Powiátów W. X. Lit. pewné Artykuły y sądowné w státucie W. X. Lit. opisáné / które obiáśnienia potrzebowały / y ktemu przyczyniwszy málo około porządnégo postępku do práwá/ á to iest/ o Rokách Grodzkich y pozywániu ná té Roki y porządku ich. Ꝏ wol-
nym brániu Woźnych. Ꝏ Rokách ziemskich iáko długo máią bydź sądzoné. Ꝏ zbiiániu pozwów nierządnych: ktoby o imienié będąc pozwány / á nieskończywszy práwá / komu
inßému w dzierżenié puścił: ktoby co ná kogo wiódł / á nie dowiódł tego / iáko ma bydź karan. Ꝏ zbiegách y poddánych oyczystych y o sługách. Ꝏ rußenié powiátu / ná niepo-
słußné práwá y vrzędu. Ꝏ scrutinium in criminalibus. Które my Artykuły wßytkie przy-
iąwszy/ iáko rzecz słuszną/ y mocą tego sęymu confirmuiemy y zá pieczęcią W. X. Litew. s podpisániem ręki nászéy z Káncellárii W. X. Litew. we wßytkie Woiewództwá y po-
wiáty W. X. Lit. odesłáćemy kazáli/ áby to zá státut máiąc wedle tego sie sądzili. fol. eodem.

A iż Roki ziemskié o Trzech królách w roku terázniesßym dla sęymu nie były sądzo-
né/ pozwalamy áby zá onémiż pozwy / któremi sie na Roki Trzech Królów pozywano były odpráwowáné we cztérech niedzielách po Wielkiéynocy w roku terázniesßym.

Postánowiwszy sądy/ tymże kßtałtem potrzeby niektóre dla rządu domowégo táke-
śmy vchwalili ze wßytkimi stany/ iáko sie niżéy opisały.

Zá tegóż w Wárßáwie/ Roku 1581.

Artykuły do práwá Wielkiégo X. Litewskiégo.

14. STanóm Wiel: X. Litew. zá potrzebą ich ná tym sęymie / wydáliśmy Try-
bunał/ to iest/ porządek sądów nowych głównych / ku sądzeniu ápellácyy / y innych spraw/ temu sądowi należących/ przez Sędzie główné / którzy/ od Stanów onégo Pán-
stwá czásu y mieyscá náznáczonégo obráni będą. Ꝏ czym ßérzéy Artykuły námowioné
zá Pieczęcią náßą Wielkiego Xięstwá Litewskiégo / y z podpisem ręki náßéy / wedle Práwá ich RVskim pismem pisáné są/ y im do Woiewództw y Powiátów wydáné. Tenże fol. 219. B.

Máią też Státutá Wielkiego Xięstwá Litewskiego y vchwał Sęymowych do sądów należących przez Deputaty swe poprawić. A to ták iżby nic spisom Vniiéy nie by-
ło przeciwno. A te poprawe confirmácyią náßéy ná Sęym na pierwßy przeniesć máią.

Któremu zá prosbą Posłów Constitucyą sęymu Lubelskiego w Roku 1569. vczynio-
ną o niedawánié iednéy osobie dwu Dignitarztw y Vrzędów sądowych przy mocy we wßem zostáwuiemy/ y według niéy sie záchowáć máią.

Ꝏ sądzeniu Roków Ziemskich y Grodzkich pod czásem téy woyny / wyiąwszy osób tych którzy známi sámi ná woyne poiądą/ według pierwßych o tym Constitucyi sęymo-
wych w mocy zostáwuiemy.

Ꝏ porządku dowodzenia spráwiedliwości w tych rzeczách / któreby sie pod czásem wyćiągnienia nászégo ná woyne y áż do zwrócenia z niéy da Pan Bóg szczęśliwégo oso-
bam będącym ná woynie w imionách ich stały/ postánowienié w Roku 1579. w woysku pod Połotckiem vczynioné przy mocy zostáwiemy/ z tym dokładem y poprawą / która sie ná tym terázniesßym sęymie ostáłá.

Mieyscá ábo płace ná zbudowánié domów dla sądów Ziemskich / y dla chowánia ksiąg w káżdym Woiewództwie y powiecie/ tám gdźie sądy odpráwowáné bywáią/ Wo-
iewodowie y Stárostowie onych mieysc náznáczyć y wymierzyć máią/ wedle Constituci-
ey sęymu Lubelskiego/ Roku 1569.

O spráwách osób duchownych z świeckimi / iż tu teraz ná séymie nikogo z stanu duchownégo W. X. Litewskiégo nie było / státut táko do tego czásu w mocy záchowuiemy / y do poprawy státutu onégo państwá odkładamy.

O drógách źiemę Zmudzkiéy.

Steph. w Wár. 1581. Con. folio 220.

15. Zá prosbą Posłów Kowienskich / o położeniu dróg źiemie Zmudzkiéy / y miásta Kowienskiégo / y o składzie ludźiom kupieckim w Kownie / wedle przywileiów tego miásta záchowuiemy / y Commissarze do Zmudźi wyślemy / którzyby postánowili y okazáli dróge narodowi ślachteckiému / ku prowádzeniu ze Zmudźi do Prus rzeczy wśeláких / z ich własnégo gospodárstwá: wśákoż nic nie deroguiąc w tym obyczáiowi dawnému. O czym gdy od Commissárzów spráwę weźmiemy / dálśe postánowienié z pány Rádámi vczynimy / á nowé dróg i nie zwykłé do Prus przez puszcżą máią bydź zágubioné / y nowé Wolé / ázwłaszczá ludźiom kupieckim.

Ościkowa spráwá.

Tenże fol. 221. B.

16. Zá prosbą stánów Koronnych y W. X. Litew. synowi Zbrożá Ościkà skaránégo zá występ iego / ná imie Janowi z téy przyczyny / iż onégo w máłości lat odłączył od śiebie. Vznawszy go bydź niewinnym vczynku oycowskiégo / náyduiemy że srogość státu tu W. X. Litew. ściągáć sie nań niema. Ale wśech swobód stanowi ślachteckiému należących / vżywáć będźie on sam y z potomki swémi / wedle przywileiu / który ná tymże séymie iemu wydan iest.

Za Krola Iego M. Zygmvnta III.

Roku 1589. w Wárszawie.

Stároſtwá Sądowè y Vkráinné nie Dźieckicóm ále ludźiom godnym záſłużonym dawánè bydź máią.

folio, 36.

17. Stároſtw Sądowych tákże Zamków Vkráinnych dźieciom lat niezupełnych wedle práwá dawáć nie będźiemy / iedno ludźiom godnym Nam y R. P. záſłużonym: á ktoby co odźierżał po téy Conſtitucyiéy / tákowy priuatione officii puniendus eſt.

O Summy nowè po Vniiéy ná dobrá wniesionè ná Séymie przyſłym cognitia króm pozwu bydź miáłá. Articulo.

Svmmy Nowe w Wielkim X. Litewskim.

Támże fol. 37.

18. O Summy po Vniiéy ná dobrá R. P. W. X. Litewskiégo / czásu Interregni wniesioné zá obwieszczeniem ex more do Powiátów ná Séymiki przez Vniwersały ná bliſko przyſłym Séymie legitima via iuris króm pozwu cognitią vczynić mamy / á káżdy vigore huius Conſtitutionis stáwić sie powinien będźie.

Cryminały Litewskié y Sądy Séymówè.

19. Vstáwiamy / áby ná Séymie wálnym kożdéy tego dniá w dźień ieden miánowicie Wtorkowy spráwy główné Litewskié Séymowé przez sądzoné y odpráwowáné były.

Infames & proſcripti *od W. X. Litewskiégo.*

Támże.

20. Infames proſcripti & banniti, legitimè condemnati, ták Polszcy w Litwie iáko y Litewscy w Polszcze mieyscá áby nápotym nie mieli / y owszem káżdy vrząd legitima via iuris przećiwko nim exequucią czynić ma / exceptis his cauſis które wpádły in deliberationem.

Wolność

Wolność od Cél ludźi ſłáchetckich.

25. CElnicy/ Mytnicy w W. X. Litewſkim ná komorách Mytnych ták wodnych táko y Ziemſkich żadnego hámowánia y zádzierżywánia nie czyniąc/ oprzęm przyſiegą v Grodu álbo piérwſzéy komory wolno przepuſczáiąc/ Myt od Zbóż y Towárów wſzeláckich ſłáchetckich oboygá narodu bráć nie máią/ ſub pœna ſtá kóp Litewſkich. A Piſárze Célni nie máią wiecéy od kwitá nád dwá groſzá wyciągáć/ o co wſzytko do Trybunału y do kożdégo vrzędu wolno pozwáć będźie/ tákże zá Dworem náſzym. Támże.

Ordynátio o Prowentách Królewſkich.

22. W Wielkim Xięſtwie Litewſkim Grodno ze wſzytkim/ Szawle ze wſzytkim poſt deceſſum moderni poſſeſſoris, Brześć z Kobryniem ze wſzytkim/ Mohilów ze wſzytkim/ Olitá ze wſzytkimi y mytá ſtáré máią bydź wolné/ áby z nich Prowenty ſkárbu W. X. Litewſkiégo dochodźiły/ w cále záchowawſzy iednák káżdégo przy práwie iego/ któré te Conſtitucią vprzedźiło. Támże fol. 38.

Cauzy Frymárkow dóbr Królewſkich.

23. ZAmiány y frymárki/ któréby od przodków náſzych weſły w domy ſłáchetckié wiecznością/ ieſliby o té dobrá kto pozywał y práwem dźiedźicznym v poſſeſſorów tego dochodźić chćiał/ tedy ſpráwy tákié ſámi ſądźić mamy w Litwie. A káżdy vrząd tákową ſpráwę do nas odſyłáć winien będźie. Támże fol. 39.

Dóm Sądowy w Pińſku.

24. W Pińſku wedla Conſtitucíy Séymów 1578. & 1581. vigore Conuentus huius, dóm ſądowy zá żądániem tego tám Powiátu zbudowáć pozwalamy. fol. eodem.

Dóm Sądowy y chowánié kśiąg w Nowogrodku.

25. ZA proſbą Poſłów Woiewództwá Nowogrodzkiégo/ pozwalamy tám tym obywátelóm mur ſtáry w okolnym Nowogrodzkim Zamku/ y wieżę ſtárą nád ſtudnią leżącą odnáwić/ y tám dóm Sądowy ſchowánié ná kśięgi zbudowáć/ táko o tym ſzérzéy Przywiléy náſz ná to dány obmawia. fol. eodem.

Confirmatio *poſtánowienia miedzy Iáśnie Wielmożnymi Rádźiwiłámi trzemá bráćią, Kśiążęty ná Olyce y Nieświéżu vczyniona.*

26. PRzywiléy álbo práwo Jáśnie Wielmożnych Rádźiwiłów trzéch bráćiéy rodzonéy/ Mikołáiá/ Chryſtofá/ Olbrychtá/ Stániſłáwá Rádźiwiłów Kśiążąt ná Olyce y Nieświéżu/ którym oni porządek práwá wſzeláckiéy dźiedźicznéy oyczyſtéy máietnośći ſwéy potomkóm ſwoim rozpiſáli/ iż iuż tylko męzkiégo rodzáiu potomkowie ſynowie rodzeni/ á w niedoſtátku tych/ tedy tegóż domu krewni po mieczu mimo właſné dźiewki dźiedźictwo poſiegáć máią/ á zwłaſzcá w tych przednieyſzych táko Olyká/ Nieświéż/ Kléczk/ Mir/ Grodek Dawidowſki/ y inſzych w poſtánowieniu opiſánych/ oprócz rzeczy ruchomych y właſnégo nábycia ich/ táko ſzérzéy poſtánowienié ich y confirmátią Krolá Jego M. Stephaná omawia. Tedy mocą tego Séymu zá proſbą Jáśnie Wielmożnych Rádźiwiłów pomiénionych/ á ſpólnym zezwoleniém Pánów Rad y Poſłów Ziemſkich oboygá narodu/ confirmuiemy/ y w zupełné vżywánié potomków przerzeczonych Jáśnie Wielmożnych Rádźiwiłów tą Conſtitucią przywodźimy wiecznémi czáſy. Támże fo. 36.

Wolności Collegium *Nieświéskiégo*, & adſcriptio bonorum immunitati Eccleſiæ.

27. ZA proſbą Káſtelaná Trockiégo Jáśnie Wielmożnégo Mikołáiá Chryſtophá

ſtophá Rádźiwiłá Kśiążęćiá ná Olyce y Nieświeżu/y zá przyczyną zgodną Pánów Rad y Poſłów źiemſkich oboygá narodu dobrá od pomienionégo Káſtelaná Trockiégo ná Collegium Nieświeżkie Societatis Ieſu nádáné y fundowáné / wołość Lupſką / to ieſt/ Siołá/ Tuchowice/ Swiecice/ Nowoſiołki/ Rozdźiałowice/ Zalipienie/ Załuże/Vzonke/ Rudáwá/cum omnibus pertinentiis wyzwalamy od ſłużby źiemſkiéy woiennéy/ à cõtributionibus & ſtationibus militum,incorporando & adſcribendo prædicta bona omnibus & ſingulis prærogatiuis & immunitatibus,priuilegiiſq; Eccleſiaſticis quibus cætera omnia Eccleſiaſtica bona in Regno Poloniæ & Magno Ducatu Lithuaniæ fruuntur & gaudent ; iáko o tym Przywiléy od nas dány obmawia.

Approbátia Przywileiu Miáſtu Nieświeżowi dánego.

Tenże 1595 folio 5.

28. ZA prośbą y dla zaſług Jáśnie Wielmożnégo Mikołáiá Chryſtophá Rádźiwiłá/ Xiążęćiá ná Olyce y Nieświeżu Woiewody Trockiégo / y zá zgodnym pozwoleniem P. P. Rad y Poſłów źiemſkich oboiégo narodu / przywiléy od Krolá Stephánà przodká nászégo Miáſtu Nieświeżowi ná pewné wolnośći dány : á potym przez nas ná Koronácyéy nászéy potwiérdzony/ vigore & authoritate huius Conuentus áppróbuiemy y we wßytkich punktćiech y Artykułech nic nie vmnieyßáiąc cále záchowuiemy/ ták iáko ßerzéy w ſobie Dániná tá y Confirmátia téy obmawiáią. Chcąc to mieć áby niczym niodkogo náruſßány / áni też in dubium z ktoréykolwiek miáry wokowány nie był. Ná wiáre y pewność tych rzeczy pieczeć Koronną do teº piſmá przyłożyćeſmy kazáli w Krák: die 20. Martii. Roku Páńſkiégo 1595. Pánowánia Króleſtw nászych/ Polſkiégo oſmégo/ Szwedzkiégo wtorégo.

Roku 1590. w Wárßáwie.

O ſummách cognitia niedoßłá.

folio 36.

29. TObyſmy byli rádźi y około ſumm W. X. Litew: po Vnitéy generaliter ná dobrá ſtołu nászégo w nieſionych wczynili/ y oné do rozeznánia wedle konſtiégo Roku Conſtitucyéy przywiedli. Lecz iż tanta negotiorum moles Rzeczpoſpo: záchodząca/ tego wßytkiégo do effectu przywieśdź nie dopuśćiłá/ przeto y tych ſumm Litewſkich cognitią w téżże mocy y władzéy/ iáko ieſt w téy to Conſtitucyéy opiſano záchowywamy / á oné do ſeymu nabliższego odkładamy/ vigore cuius Conſtitutionis káżdy w téy mierze z práwem ſwym/ bez pozwów y wßeláкiégo obwieſczenia inßego do tego vznánia ſtáwić ſie powinien.

Poſwolenié ſummy pewnéy ná potrzebę Koronną.

Támże.

30. WIż z W. X. Litew. w tym ták naglym niebeſpieczeńſtwie/ták prędko iákoby tego była potrzebá/ ludźmi rátunek RP. bydź niemógł : przetoż zá ſpólnym ná tym ſeymie zezwoleniem pozwoliły ſtany W. X. Litew: dáć z Poboru w Roku 1589. wybránégo ßeśćdźieśiąt y pięć tyśięcy złotych Polſkich. Máią tedy ßáfárze z Woiewództw W. X. Litewſkiégo z temi pieniądzmi tám ſie ſtáwić y tám ie oddawáć temu/ komu to od Podſkárbiégo Litewſkiégo odbiérać zlecono będźie zá quitámi iego. A oſtátek tego Poboru do Wilná odwożić / y tám przez ręce Podſkárbiégo W. X. Litew: ná lud ſłużebny do téy potrzeby wydawáć będą powinni. Po ktore pieniądze / Hetman Koronny z Piſarzem polnym do Brześćia Litewſkiégo poſłáć máią.

Quartá dochodów wßytkich ná porátowánié ſtołu Krolewſkiégo pro vna vice poſwolona.

Támże. fo. 37.

31. WWażáiąc gwałtowną potrzebę teráźnieyßą RP. zá zezwoleniem dobrowolnym wßech ſtanów W. X. Litew. z dóbr y dochodów ſtołu nászégo W. X. Lit: kommukolwiek y iákimkolwiek ſpoſobem y práwem / bądź to w ſummách/ bądź gołym dożywociem dánych y záwiedźionych/wßyſcy Dźierżawcy y poſſeſſorowie czwartą część dochodów/ ná ieden rok tylko teráźnieyßy ná porátowánié ſtołu nászégo dáć máią : nie náruſßáiąc nikomu práwá

mu práwá niwczym / áni wárunków y postánowienia w spisiech Vnitey vczynionych in dubium nie przywodząc. Co ná pewny czás/to iest ná dzien s. Janá w Roku teráznieyszym w Wilnie począć sie ma/ á do dwu niedźiel ma bydź wydána/káżdy do Podskárbiéy ziemskiego W. X. Lit: ábo do iego substituta, Pánowie Rády y Dzierżawcy zá przysięgą Vrzedników swych/ábo wedlug Rewizitey w skárbie vczynionéy. A mnieyszé stany zá własną swą przysięgą/ ábo téż wedle téyże skárbowéy Rewizitey spełná oddáć powinien będzie/ pod zápłáceniem sowitości z ktorychby tá czwarta część nie oddána była/ zá pozwániem o to ná séym/ wyiąwszy iednák z tey czwartéy części Grodno y Brześćié: y té dobrá/ z ktorych nie zá Arendą liczbá do skárbu ná káżdy rok idzie. Tákże niéma bydź wyciągána tá Quártá z tych Dzierżaw/ ktore oprawie Królowéy Jey M. podległe są.

Támże.

Exequutia Retent Poborowych.

32. EXequutią pro Retentis Poborów w W. X. Litewskim ná Séymie przeszłym vchwalonych/ proroguiemy do cztérech niedźiél po Wielkiéy nocy / dla powietrza ktore roku przeszłego támże było. A od Swiątek ábyią Stárostowie koncżyli sine intermissione.

Támże fol. 38.

Sądy ziemskié Grodzienskié

33. SAdy ziémskié w Grodnie w Zamku odprawowáné bydź máią/ná ktore izbá w tymże Zamku pozwolona bydź ma. A iż sie obywátele tego Powiátu ná zbudowánié domu sądowégo złożyć chcą/ tedy im tego pozwalamy.

Támże.

Sądy Ziemskié Wilkomirskié.

34. SAdy ziemskié Wilkomirskié połowice sądzoné bydź máią w Onikstách/ to iest / od Rzéki Piennéy ku gránicy Inflántckiéy / tá stroná w Onikstách sądzona bydź ma / tym sposobem iáko w Osmianie y w Trokách.

Támże.

O Pisárzu Osmiáńskim.

35. ZA prosbą obywátelów wszytkich Powiátu Osmiánskiégo / postánawiamy. Iże Stárostá náś Osmiánski w Niądźiele przysięgłego Pisárzá mieć powinien będzie/ przed ktorym opowiádánié woźnych y wselákich krzywd do ksiąg zápisowáné bydź ma. A wypisy pod pieczęcią Stárosty nászego Osmianskiégo y Podpisem Pisárzá tego wydawáné bydź máią.

Zamiáná Surázka.

Támże fol. 39.

36. ZA prosbą y pozwoleniem PP. Rad y Posłów ziemskich Koronnych y W. X. Litewskiégo w odmiáne zá Suraz przez Krolá Jego M. s. pámięci Zygmuntá Augustá przodká nászego ná potrzebę Rp. w domu Sápiehóm wźiętéy/ dáliśmy Wielmożnému Lwowi Sápiehy Kánclérzowi W. X. Lite: y bráćiéy iego rodzoney: Vrodzonym/ Grzegorzowi y Andrzeiowi Sápiehóm/czasstki w imionách ich dźiedźicznych w Polnéy y w Czérey/ w Lemnicy/ w Bieiesiowie/ w Oleryncách/ w Biereczwiéczu/w Czeplakách/ y w Białéy rzeczoney Skowinskié: ze wszytkim iáko té czasstki w tych ich imionách dźiedźicznych z domu przerzeczonych Sápiehów wyszły / y Królowi J. M. S. pámięci Zygmuntowi Augustowi puszczone były / zásie im w cále ie wiecznie w odmiáne zá Suraz dáiemy / y w dźiedźictwo wieczné przywracamy / áby sie służbá Ziemska woienna nie zmnieyszyłá. Jáko o tym przywiley náś od nas im tu ná Séymie dány szérzéy obmawia.

Roku 1596. w Wárszáwie.

Wárunek Woiewództw Nowogrodzkiégo y Minskiégo.

37. IŻ Obywátele tych Woiewództw w roku 1596. pod czásem wtárgnienia ko- folio 10.
zaków zá listy nászemi y Het: Litew: iedni do Kopielá/ á drudzy do Minská z poczty swymi iáko

mi iáko ná gwałt ſie ſtáwili/ á ná niektórych z tych obywátelów w inſzych Powieciách v Grodu y Ziemſtwá zá nieſtániém ich Roku vſtawano. Przeto niniejſzą vchwałą wáruiemy. Iż ći wſzyſcy/któzy pod tym czáſem niebeſpieczenſtwá gdźiekolwiek w Woyſcze byli/ od wſzytkich Dekretów Grodzkich y Ziemſkich wolné czynimy/y dekretá tákie/tákże przewody práwné przed ſądem Ziemſkim ábo Grodzkim pod tym czáſem otrzymáné/ zá pokazániém bytności ich w woyſcze/ liſtámi z-hetm: W. X. Litew: ábo R.P. Rády Ryćerſtwá támecznégo ná Trybunale ábrogowáné bydź máią: tákże też komuby zá zapiſem Rók pod tym czáſem/tám gdźie ći ſwowolnicy leżeli/ przypadł/ á onby dla tego niebeſpieczenſtwá ná onym mieyſcu ſtánąć nie mógł: tedy zá to żadnym wianam nie podléga.

Roku 1598. w Wárſzáwie.

O Poborzéch przeſłych w Wiel: X. Litewſkim.

Con.fo.14. 38. Stany Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ nie mogąc dla głodu/y wielkich nie vrodzáiów Pobor dáć/ z chęći y miłości ſwéy ku nam/ pozwolili nam dáć ſto tyſięcy złotych Polſkich/ pieniędzy oboiego Poboru/ które teraz záraz z ſkárbu W. X. Litew: od potomków nieboſczyká Demetrá Chálećkiego Podſkárbiego wźiąć y z nich kwitem náſzym ich kwitować mamy. A iż niemáło pieniędzy poborowych Deputaći/ Poborcowie/ Arendarze Czopowégo/ y Vrzędnicy ſkárbowi/ przy ſobie zátrzymáli: tedy wſzyſcy ći/ począwſzy od ſkończenia liczby/ przez Deputaty Roku 91. czynionéy/ któzykolwiek pieniądze Poborowé/ ábo reſty ich przy ſobie zátrzymáli/ powinni ſą ná dźień piérwſzy Miesiącá Czerwcá/ w Roku teráźnieyſzym/ wſzytkie té pieniądze zniéść do ſkárbu náſzégo/ y do rąk Podſkárbiégo W. X. Litew: oddáć: do któréy liczby deputuiemy Wielmożnégo Janá Zienkowicza Káſztelaná Witebſkiégo/ z Podſkárbim Ziemſkim W. X. Lit: A z Kołá Poſelſkiégo Vrodzonych Janá Korſaká Piſárzá Ziemſkiégo Oſmiánſkiégo/ á Balcerá Stráwinſkiégo Ciwoná Trockiégo/ przed którymi ze wſzytkich tákowych reſt/ Potomkowie Wielmożnégo Demetrá Chálećkiégo/ Podſkárbiégo Ziemſkiégo Wiel: X. Litew: y ſkárbny náſz/ tákże Deputaći/ Poborcowie/ y Arendarze Czopowégo/ liczbę doſtáteczną vczynić máią. A relácią Podſkárbi ná Séym przyſły odniéść powinien będźie. A ktoby z nich w tym był niedbáły y niepoſłuſzny/ ma bydź pozwány do Inſtigatorá náſzégo/ zá delácią Podſkárbiégo do Trybunału/ gdźie peremptorię, zá piérwſzym pozwem ſtánąć/ y pieniądze z winámi w Vniverſale opiſánémi do ſkárbu náſzégo oddáć/ y nakład/ co ná to ſkarb náſz nákłoży wrócić ma. A gdźieby który zá pozwy do ſądu głównégo ſtánąć y vſpráwiedliwić ſie niechćiał/ tedy pieniądze zátrzymáné ſowito/ y winy tákże dwoiákié/ z nakładem ná to prawnym ſkázáné/ ná nim odpráwowáné/ á ſámi ná bánnitią odeſłáni bydź máią. Któzy to miánowáni Deputaći/ przeſłuchawſzy liczb/ y odebrawſzy pieniądze/ ná to kwity ſwé główné dawáć máią: które kwity ich/ ták iáko ſeymowé ważné bydź máią. Solarium tym Deputatóm od ſummy przychodowéy/ iáko y piérwſzy Deputaći brali/ według Conſtitucyiéy ábo Vniwerſału Anni 1591. náznáczamy. A té pieniądze Poborowé/ co nád ſto tyſięcy złotych nam teraz pozwolonych y dárowánych zoſtánie/ Podſkárbi Ziemſki W. X. Litewſkiégo w cáłości chowáć ma/ dla pilnéy iákiéy potrzeby R. P. których on ruſzáć nie ma ná żadną rzecz/ áż zá ſpólnym wſzech ſtanów W. X. Lit: zezwoleniem. A to ná ſáme tylko obrone R. P. gdźieby czego Boże vchowáy) pod odiazd náſz potrzebá iáka gwałtowna przypádłá. A gdźieby Pan Bóg potrzeby gwałtownéy vchował/ tedy te pieniądze ná wykupno dóbr ſtołu náſzégo obrócone bydź máią: według pozwolenia náſzégo piérwſzégo. A Reſty poboru półzłotowégo nam przedtym dárownégo/ y czopowé zmytem wodnym/ do tegóż poboru półzłotowégo należące/ nam oddáné bydź máią. Które czopowé y myto wodné/ iż ná wielu mieyſcách/ niektórzy nie wydáli/ tedy wydáwáć máią pod winą w Vniverſale/ Anni 1593. opiſáną/ o co ták z ſzláchtą iáko z miáſty náſzémi/ ſkárbnému náſzému W. X. Lit: Łukaſzowi Mámuniczowi iáko Arendarzowi/ v Trybunału w káżdym terminie forum náznáczamy zwłaſzá pod niebytność náſzę.

O Ránni-

O Bánnitiách y Sublávátiách w Wielkim X. Litewſkim.

39. BAnnitie y Sublewátie práwné zá odeſłániém do nas Trybunálſkim y od inſzych ſądów/ Pieczetarze náſzy/ Kánclérz/ y Podkánclérzy/ pod Tytułem y zá Pieczęcią náſzą ná ſłáchćicow práwu poſpolitému niepoſłuſznych/ y ſprzećiwiáiących ſie/ y pod niebytność náſze/ wydawáć máią/ nie dokładáiąc ſie nas. Tákże liſty záruczné/ Comiſſie/ y inſzé práwné liſty: wyiąwſzy miáſtá náſzé vprzywileiowáné/ ktore ſądowi náſzemu zadwornému á nie Trybunálſkiému podlégáią. Con. fo. 16.

Przyczynienié czáſu Sądom Trybunálſkim w Wilnie.

40. Vż Conſtitucią Séymu Koronácyiéy náſzéy Woiewodztwóm Wielkiego X. Litewſkiego ktore ſie w Wilnie ſądzą/ czáſu po Niedźiel trzy opiſano/ w Woiewodztwie Wileńſkim Powiátow pięć/ w Trokách cztery/ ktore wſzytkie zá ták krótki czás odpráwione bydź nie mogą/ y záwſze/ áż w inſzé terminy ſpráwy tych Woiewodztw záćiągáią ſie. Przeto authoritate huius Conuentus, przydáiemy Woiewodztwu Wileńſkiému do pierwſzego terminu Niedźiel dwie/ á potym inſzé Woiewodztwá wedlug téy tám Conſtitucyiéy Koronácyiéy náſzéy odpráwowáné bydź máią. Con. fo. 16.

Czás y mieyſce Sądowi Brzeſckiego Woiewodztwá, Trybunału.

41. ZA prośbą Woiewodztwá Brzeſckiego/ z Powiátu Pińſkiego/ ſpráwy té/ ktore do tąd raz w Nowogrodku/ drugi raz w Mińſku/ odpráwowáné były/ iuż do Wilná exnunc przekładamy/ y po dokonczeniu terminu Woiewodztwá Polotckiego/ ſpráwom ich Niedźiel trzy pozwalamy. A tám w Nowogrodku/ ábo w Mińſku ná termin ich ſpráwy Woiewodztwá Mścisłáwſkiego. A ná termin Woiewodztwá Mścisłáwſkiego ſpráwy Woiewodztwá Mińſkiego náſtępować máią. Con. fo. 16.

O Wybráńcách Wiel: X. Litewſkiego.

42. A Dla więtſzéy gotowośći woiennéy/ áby ze wſzytkich dóbr náſzych Krolewſkich/ w Wiel: X. Litewſkim leżących/ wybráńcy ná káżdy Rok od Stároſt y Dzierżawcow ich ſpiſowáni byli wedlug ordinácyiéy Krolá Jego M. Stephaná y Conſtitucyiéy Anni 1590. Con. fol. 17

43. *Rozgrániczenié Woiewodztwá Podláſkiego z Brześkim y Grodźińſkim powiátem.*

Maſz niżéy w części wtórey w titule 8. lege 19. Przychyláiąc.

Commiſſya ná rozgrániczenié powiátu Brácłáwſkiego z Kśięſtwem Kurlándſkim.

44. ZÁ prośbą Rycerztwá powiátu Brácłáwſkiego z ſtrony bezpráwnego zábrániá gruntow y poddánych/ puſcz/ ieźior niemáło Duińſkich/ Smolnieńſkich/ ſłáchty Brácłáwſkiéy/ y náſzéy krolewſkich ku Kśięſtwu Kurlándſkiému: niemniéy z ſtrony naiázdow gwałtownych/ mężobóyſtw/ y inych doległości ſłáchty Brácłáwſkiéy/ y obywátelow Kśięſtwá Kurlándſkiégo/ widząc bydź wielki nierząd w gránicách tám tego powiátu/ zkąd ſie krzywdy y ſzkody dźieią/ zábiegáiąc temu áby ſie to nie ſzerzyło dáley: niemniéy iż od czáſu dawnégo ſprawiedliwości ſobie dowiéźdź niemogą/ dla zeſzćia z tego świátá niegdy od nas Commiſſarzow deputowánych: czyniąc my powinności ſwéy krolewſkiéy doſyć/ zá prośbą obywátelow támecznych/ zá ráddą pánow Rad náſzych/ Poſłow Ziemſkich obu ſtron/ mocą nineyſzégo ſeymu/ deputuiemy ná to Commiſſarzow/ Wielebnégo w Bodze Málcherá Giedroicá Biſkupá Zmoydzkiégo: Wielmożnégo Mikoláiá Nárußewicá Káſztelaná Zmoydzkiégo/ dźierżawce Vſpolſkiégo y Pieniánſkiégo: á Vrodzonégo Heliaſzá Pielgrzymowſkiégo/ Piſárzá náſzégo W. X. Litew. dáiąc im zupełną

pełną moc/ áby sie do Brácławiá ziáchawßy w roku teráźnieyßym ná dźień 20. Octob. iuramento super hoc negotio mediante, od Dźwiny rzéki áż do Kurczyn ieźiorá/ według gránic w przywileiách przodków náßych zá wyiázdem niegdy Rádźiwiłowßkim opisánych/ ten powiát Brácławski z źiemią Kurlándzką ográniczyć/ krzywdy zobu stron rozsądźić/ y controwersię wßytkie vspokoić máią: ná który rok téy Commissiiéy pomienioney/ Xsią że Je° M. Kurlándzkie pari numero Commissárzów z strony swéy wysłáć y skończyć to powinien bedźie. A niepzybyćie po iedney osobie z stron/ téy spráwie przeßkadzáć niema.

Commissarze do rozgránicżenia Leśnictwá Iurborskiego z źiemią Pruską.

Con. fo. 19. 45. Gdy sie niemáła vymá dźieie dóbr náßych Leśnictwá Jurborskiego/ y dźierżáwy Jurborskiey od Xięstwá Pruskiego. Przeto dla vspokoienia tych różnic secundùm pacta & conuenta náznáczamy Commissárzmi/ Wielmożnych Mikołáiá Tárnowßewicá/ Káßtelaná Zmóydzkiego: Janá Zawißę/ Woiewodę Mścisłáwskiego: á Vrodzonego Heliaßá Pielgrzymowskiego/ Pisárzá náßego W. X. Litew. któzy z Commissárzmi Xięstwá Je° M. Pruskiego/ do rzéki Swietéy nád Niemnem/ yá dźień 25. Iulii, w Roku teráźnieyßym ziáchawßy sie/ granice w páktách opisáne odnowić: y coby sie contra pacta do Prus zábrało/ zás názad do Leśnictwá Jurborskiego przywrócić/ y ludźiom z obu stron vkrzywdzonym spráwiedliwość w krzywdách ich vczynić máią.

Około dróg Zmóydzkich y składu we Zmóydzi.

Con. fo. 19. 46. Gdy sie Constitucíiéy Anni 81. około dróg Zmóydzkich/ y składów we Zmóydźi w Kownie dosyć nie stáło/ dla tego że Commissarzów náznáczonych nie było: tedy ßćy fo. 780 też Constitucyą do skutku przywodząc náznáczamy Commissarzmi/ Vrodzonego Sebestyaná Kiestorthá/ Ciwoná Dźierwiánskiego/ Sędźiego Zmóydzkiego/ y Michałá Sumorokà/ Pisárzá źiemskiego Kowienskiego/ któzy Constitucíiéy támtey dosyć vczynić/ y przeprawy Rzéki Niewiázy według téyże Constitucíiéy z iednego doyźrzeć/ y ná przyßłym séymie relátią vczynić máią. *pátrz wyż* *proźba.*

O Poselskié pieniądze W. X. L.

Con. fo. 20. 47. Pieniądze ná Posły w Powiećiech W. X. Litew: ná séymikách pozwolone y vchwalone/ káżdy wydáwáć powinien ná czás náznáczony/ á któzyby wydáwáć niechćiał/ tedy po czásie náznáczonym do Sądu Grodzkiego pozwány wydáć powinien/ z winą dźieśiąći kóp großy Litewskich: tylko Pánowie Senatorowie któzy ná Séym poiádą/ z dobry swémi/ tákże y dobrá stołu náßego/ pod to nie podlegáią.

Zniesienié Resty Czopowego z Miástá Wileńskiego. Anni 89.

Con. fo. 20. 48. Gdy zá skarániem Bożym w Mieśćie Wileńskim przez powietrzé morowe Roku 89. Arendarz teg Czopowégo nieboszczyk Jan Wáwrzecki onego Poborow wybráć niemógł/ y pozwolenié náßé ná wytrącenié téy summy złotych dwu tysiącu miał/ iednák Deputaci ná słuchánié liczby roku 91. náznáczeni ná prywatnym náßym liśćie nie przestaiąc/ do vznánia Séymowego odłożyli/ y iuż to ná przeßłych Séymách pozwolono było/ iedno że w Constitutią nie włożono: tedy mocą tego Séymu té Resty z potomków Wáwrzeckiego wiecznémi czásy znosimy.

O poźwiech zadwornych w W. X. L.

Con. fol. 21. 49. Pozwy zá Dworem náßym nie máią bydź dáwáné po Szláchćicá/ tylko w rzeczách w státućie y w Trybunale W. X. Lit: opisánych. A iesliby kto miánuiąc kádukiem ná nas spádłym/ ábo vstaniem práwá Lennego/ ábo dobry náßémi/ do ßáfunku náßego należącymi vprosiwßy sobie co pod Szláchćicem y zá Dworem náßym/ pozwał/ tákową spráwę sądźić bedźiemy iáko narychley/ áby Szláchćicy zá Dworem náßym nie potrzebnie powłóczeni nie byli. A gdy práwo y spráwiedliwość pozwánego/ pokaże sie bydź ßłuszna/ tedy Akor powinien zá niesłuszné wyzwánié Szláchćicá o własność iego/ záplácić

zápłácić pozwánému dwieśćie kóp Litewskich winy/ y wßytkie nakłády pozwánégo práwné/ ná ktore pozwány przysieże/ záraz in instanti, v tegóż sądu nászego zadwornégo. Co my pozwánému ná áktorze záraz przy vznániu práwá skazáć mamy. A ieśliby pozwány v nászego sądu tych win y ßkód dochodzić ná delatorze zániechał/ tedy mu o to wßytko wolne práwo y forum v Trybunału/ w kożdym terminie z delatorem zostáwuiemy. A gdzieby áktor nie zápłáciwßy tych win y nakładów viechał/ tedy będzieli osiádły/ od práwá ná máietności iego leżącey według práwá pospolitego: á ná nieosiádłym ná sámym/ y ná máietności iego ruchomey/ odpráwá czyniona bydź ma. Czego Pieczetarze y Pisárze nászy podstrzegáć máią/ áby pozwów zadwornych po Szláchćicá nie wydawáli/ ázby delator pokazał/ że to są dobrá nászé/ ábo do ßáfunku nászego spádłé. A inie delatorá w pozwie kłásdź máią/ á bez delatorá pozwów dáwáć niemáią. A o dobrá stołu nászego/ ktore są liquidi iuris, tákże y o prouentá nászé Instygatorowi wolno pozywáć y bez Delatorá.

Port Rzéki Dźwiny.

50. Iż ná rzéce Dźwinie stan Szláchetcki towáry swé do Rygi puszcza/ od Célników przenágábánié ma/ w wyćiągániu myt nie zwyklych. Tedy wßytkie tákowé clá z towárów Szláchetckich z własnych máietności ich znosimy/ ktorym tylko Kupcy podledz powinni będą. Con. fol. 22.

Przeczyśćienié rzéki Stéru.

51. Iż sie wielka ßkodá y zátrudnienié dzieie ludźiow Kupieckim ná rzéce Stéru w rozbiiániu komiąg ná gruncie Vrodzonégo Páwłá Monwidá Dorohoyskiégo/ dworzániná nászégo/ w imieniu iego Rzeczyckim w Powiecie Pinskim. Przeto vigore huius Conuentus wysyłamy Kommissarze/ Vrodzonégo Piotrá Dostoiowskiégo/ Márßałká Pinskiégo/ A Zuryná Fursá Sędziego ziemskiego/ ktorzy wyiáchawßy máią osáćowáć nakład/ y myto postánowić. A my roskázuiemy Vrodzonému dworzánínowi nászému po osácowániu nakładu iego/ áby on te rzeke Stér przeczyśćił: á według vważenia tych Commissarzów myto sobie wybiérać/ y záwße te rzeke ma przeczyśćiać wiecznémi czásy on sam/ y potomkowie iego. Con. fol. 22.

Iármárki wolnè W. X. Litew: w Mieśćiech vprzywileiowánych.

52. Iármárki/ w Trokách/ w Grodnie/ w Kownie/ w Nowogródku/ w Witepsku/ w Brześćiu/ y w Minsku/ według przywileiów tỹ miástóm nádánych ápprobuiemy. Con. fol. 22.

Mieysce Ciwonowi Trockiemu ná Séymikách.

56. Iż w porządku zásiadánia wßytkich Vrzędnikow mieysca opisánia niemáß/ záczym w Trocech o mieysce Ciwonskie Séymiki w zátrudnienié przychodzą. Czemu zábiegáiąc zá zgodą wßech stanów/ według zwyczáiu stárádawnégo ták iáko w Wilnie/ w ziemi Zmudzkiey záchowuie sie/ Ciwonowi Trockiemu przed wßytkimi Vrzędnikámi ziemskimi Trockimi mieysce náznáczamy. Con. fol. 22.

Lenno Vrodzonèmu Temrukowi Szymkowiczowi.

54. Zá znáczné y przewáżné posługi Nam y Rzeczypospo: w spráwách Rycerzkich od dawnych czásów oddawáné/ zá pozwoleniem stanów oboygá narodu y Posłów ziemskich/ wsi/ Wiezáycza/ Giernik/ w Gorzdowskiey włości/ Stárostwie Zmoydzkim/ włók osiádłych 38. y z pustémi/ y zaśćiankámi/ á w Jurborskim Stárostwie włók osiádłych 70. á pustych 30. ktore zwano Poiurskie Woytostwo z Zaśćiankámi/ ze wßytkimi przyległośćiámi/ iáko teraz zá práwem dożywotnim trzyma/ dáiemy. Co ßerzey przywiley iemu dány w sobie obmáwia. Con. fol. 25.

Approbátia Commissiy Zmoydzkich.

55. Na Séymie przeßłym zá pozwoleniém wßystkich stanów/ daná byłá Commissya Zyg. III. w Wárßáwie 1598. fo. 29.

missya ná wydźielenié cześći Andrzeiowi Zmudzkiému / y iego vczesnikóm we wśiách Zmudźi y Dryszczowie źiemie Chelmskiéy leżących / álbo ná vczynienié nagrody inßym gruntem w Stárostwie Chelmskim / wedle któréy Commissyiéy dekretem Commissárskim zá cześći tych to Zmudzkich / to iest połowice wśi Zmudźi y Dryszczowá / temu Andrzeiowi Zmudzkiému od inßych vczesników / ná wßytkie cześći práwo máiącému / cześći dóbr náßych w Dyultyczách / Wygnáncách / y Koczów / w tymże Sárostwie Chelmskim / wiecznie ſą wydźielone. Co iż ſie ſtáło z pożytkiem dóbr náßych zá pozwoleniém ſtanów oboygá narodu / wiecznémi czáſy vtwiérdzamy.

WILNO.

Z Vni. Poboro. 1589. folio 15.

56. WIlno / y innych miaſt Wielkiégo Kśięstwá Litewſkiégo wolność ná mytá ſtáré dáné / według Przywileiów ich przy mocy wiecznémi czáſy zoſtáwuiemy.

KVPCY.

Z tegóż Vniuer. Pobo fol. eodem

57. KVpcy Wielkiégo Kśięstwá Litewſkiégo / gdy z kupiámi ſwémi do Polſki iádąc Pobór w Litwie zápłácą: ná co kiedy pokażą kwity / tedy iuż niepowinni w Polſcze żadnych Poborów płácić / raz oddawßy w Litwie / tákże też Kupcy Polſczy w Litwie.

NIEWIAZA RZEKA.

Steph. w VVár. 1581. Con. fo. 220

58. O Wolności portu ná Rzéce Niewiázy / iż w Kiedánách port wolny y groblą hámowány bydź nie ma / záchowuiemy według Conſtitucyiéy Grodźinſkiéy Roku 1568.

CZĘSC WTORA.

Ruskié Księstwo.

RVSKIE KSIĘSTWO DO KO-rony przyłączoné. Tit: I.

1. Ruska Ziemiá / wßytká z dawnych czásów od przodków nášych krolów Polskich miedzy innymi przednieyßemi członki do Korony Polskiéy iest przyłączona / ták iż częścią przez walkę / częścią téż przez dobrowolné poddánié y spadki po niektórych lennych Xiążętach / którzy ią miedzy ſie ná rózné części byli rostárgneli / zásie ku iedności y własności Korony przyßłá / iáko to y z Przywileiów / które w ſkárbie królewſkim nášym ſą / iáwnie kożdy obaczyć może.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 765. z Przywile. Xiąż. Kiiow ſkié. para. Ruſka uer. 36.

O tymże.

2. Ruska Ziemiá y Xięstwo Kiiowſkié ku Koronie Polskiéy wieczmie práwem doſkonálym należéć ma: iákoż záwße należáło áż do Władyſłáwá Jágellá Królá.

Tenże tám. że fo. 766. par. 2. O ziemi y Xieſt. Kiiowſkim

Ruś z práwá iednego Polakóm nádánego ma ſie weſelić.

3. Obiecuiemy to: Iż wßytkié ziemie nášéy Krolestwá polskiéy / Ruską w to ziemie wkładáiąc (wßákże záchowawßy dań Owſową: ktorą tylko ſámá Ruś nam będźie dawáć do żywotá nášego) do iedné go práwá wßytkim ziemiam pospolitego przywiedźiemy / przychilimy y ziednoczymy przez ninieyßy liſt.

Ruſsia vno iure cum Regno Poloniæ gaudeat & fruatur.

ITem pollicemur: Quòd omnes terras noſtras Regni Poloniæ, etiam terram Ruſſiæ includēdo (ſaluis tamen Auenæ contributionibus: de quibus nobis ad tēpora vitæ noſtræ, ſola Ruſſia reſpondebit) ad vnum ius & ad vnam legem cōmunem omnibus terris reducemus reducimusq; adunamus, & vnimus, tenore præſentium mediante.

VVłá. Iág. w Iedl. La. 52. HL. 224 B/400. HP 695.

Wolności Polskich vżywáć ma.

4. Na prośbe Ziem Ruskich ſkázuiemy: áby o wßyſtkich zbiegłych Státut Krolá Olbráchtá był záchowan: á żeby ßláchtá tych ziem iáko y w innych ziemiách byłá od Cłá y od targowégo wolna: tákże y w innych rzeczách téyże wolności niech vżywa.

Ruſsia omnibus Regni libertatibus gaudeat.

AD ſupplicationem terrarū Ruſſiæ volumus: & decernimus: vt de omnibus fugitiuis, ſtatutū Regis Alberti obſeruet, & quòd Nobilitas illarum terrarum ſicut in aliis terris Regni: à ſolutione teloneorum & foralium, ſit libera atq; exempta: & in aliis eadem gaudeat libertate.

Zyg. w krá 1507. fo. 7. HL. 224. B. HP. 695.

De Eccleſijs Cathedralibus Ruſsiæ.

5. Też vſtáwiamy / áby ſtátut de non ſuſcipiendis Plebeis ad maiores Cathedrales Eccleſias, tákże ſie ściągał ná kráie ziem Ruſkich.

Step. w krá. 1576. Con. fol. 163. B.

Dawności Ruſkié iáko w innych Ziemiách iednakié.

Præſcriptio in Ruſsia eadem.

Zyg. w krá 1532. HL 188/335. HP 531.

6. Dawności Ziemſkie ktore w innych ziemiách Krolestwá náſzego biegą/ też w ziemiách náſzych Ruſkich chcemy ábyſmy/ okrom tych ziem y Powiatów: w ktorych dla niepzyiaćielá ſądy ſpráwowáné y ſądzoné bydź nie mogą.

PRæſcriptiones terreſtres, quæ in aliis terris Regni noſtri currunt, etiam in terris noſtris Ruſſiæ currere volumus & decernimus, præter eaſdē terras & diſtrictus: in quibus propter hoſtilitatem iudicia celebrari & agi nō poſſunt, nec celebrātur.

Myto w Zupách Ruſkich zniesionè.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 108. B.

7. Myto w Zupách Ruſkich nowo vſtáwione znaſamy/ á ieſli wiec kto vpomie zá liſty iákimi náſzemi chćiałby myto bráć/ á ludźie tám obćiążáć/ tedy pozwány do ſtátutu ſławnéy pámieći Krolá Zygmuntá Oycá náſzego/ ktory ſie poczyna/ Statuimus & decernimus.

A gdźiekolwiek był pozwan/ ieſli do ſądu Ziemſkiego ábo Grodzkiego ábo do wzedu/ bedźie powinien odpowiedáć ná pierwſzym Roku iáko záwitym.

A gdźie bedźie przewyćiężon Celnik ten w ktorymkolwiek ſądźie/ w Koronie/ ták w Ziemſkim iáko y w Grodzkim/ y iáko y w vzedźie/ ma wrocić Cło ſtronie z winą 200. grzywien/ y ſądowi ábo vzedowi tákże 200. grzywien ma położyć nie odchodząc od ſądu.

A od tákowéy ſpráwy niema ſąd ábo Gród przyimowáć ruſzenia ábo ápellácićy/ iáko od rzeczy przez przywileie y ſtátutá koronné oſądzonéy.

A ktoby tákowégo Mytniká ſczyćić/ ábo bronić y zaſtępowáć chćiał/ tedy pozwány o to do ktorégokolwiek ſądu ábo vrzedu powinien ſtánąć y odpowiedáć peremptoriè y winę 1000. grzywien monety polſkiéy przepadáć Aktorowi y ſądowi toties quoties.

A ieſliby vpomnie winy niepołożywſzy odſzedł/ ma bydź odeſłány do vrzedu/ gdźie poſſeſsią ma pro executione rei iudicatæ abſq; vlla vbiuis appellatione & motione.

A ieſliby był impoſſeſſionatus, tedy z nim poſtąpić iáko przećiw nie oſiádłemu wedle ſtátutu: wſzákże deputuiemy y wyſyłamy Rewizory/ Wielmożnégo Piotrá Zborowſkiégo Woiewodę Sędomirſkiégo/ y Vrodzonego Andrzeiá Debowſkiégo/ Káſztelaná Sierádzkiégo ić. ku pánu Podſkárbiemu Koronnému/ ku oglądániu wſzytkich Zup náſzych/ y ku ſkutecznemu wywiedzieniu pożytkow tákże y nakładów innych/ co ſkutecznie ná przyſzły ſeym przyniéść będą powinni/ áby ſie w tym ták poſtąpiło/ iákoby y ſumpty tám czynioné wſzytkiemu podległ mogły/ y to ſie ználeść y poſtánowić mogło/ coby było ku lepſzému y vżyteczniey ſzemu R. P.

A ieſliby ktory przez śmierć ábo chorobę z miánowánych niemógł bydź ná tey Rewizyi/ inſzego ná to mieyſce deputuiemy.

Ruſcy poddáni zbiegli, wedle praw koronnych áreſtowáni bydź máią.

Sigiſ. Crac. 153. fo. 4. B/HL. 548

8. Arestandi Colonos ſeu kmetones fugitiuos in Terris Ruſſiæ, cùm nunc certum modum reperire & conſtituere ante omnium iurium regni noſtri correctionem nequeamus. Volumus & cenſemus, vt interea quàm iura omnia corrigentur, & in vnā formulam reducentur, obſeruetur modus areſtandi kmetones iuxta formulam in ſtatutis nouis ſeu iudiciario proceſſu contentam.

Ruſka ziemiá od dani Owſowéy wolná.

Wlá. Iág. wied. 1433. La. 52. HL. 12. B. 23/HP 261.

9. Z podatku Owſowégo nam do zywotá nászego ſámá Ruſka ziemiá doſyć czynić bedźie.

DE Auenæ verò contributionibus, nobis ad tempora vitæ noſtræ, ſola Ruſſia reſpondebit.

O obronie kráiów Ruſkich.

Masz wyſſey miedzy Poborámi fol. 344. lege 8. A naprzod ić.

Ruſcy poddáni do Wołoch wypuſczáni bydź niemáią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 109.

10. Stároſtowie nászy y tákże ludźie ſłáchetcy ziem Ruſkich y podolſkich ná roboty do

ty do ziemie Wołoskiéy puszczać niemáią ludźi/które tám Wołochowie poimowáią/y potym do Turek przedawáią: á ták iżby tego káżdy przestrzegáć powinien był/ vstáwiamy pod winą stá grzywien.

Rußnic krótkich wolno w Rusi vżywáć.

Maß wyssey fol: 599. lege 1. Żaden nápotym.

RVS Y PODOLE. Tit: II.

Feudá w Ziemi Ruskiéy y Podolskiéy.

Práwo. 1. ZA prośbą Posłów ziem Ruskich y Podolskich/y zá pozwoleniém wszech stanów Koronnych/ vstáwiamy y pozwalamy/ że práwá lenne exequucyiéy podległé/ nie máią bydź rozumiáne/ iedno od státutu Królá Alexándrá/ Anni 1504. Step. wkrá. 1576. Con. folio 163.

O tychże Feudách.

2. VTwierdzáiąc Constitucyą de Feudis ziemie Ruskiéy/ ná Séymie Koronácyiéy náßéy pozwoloną/ ták to obiáśniamy. Iż té dobrá/ ktore áż do státutu Królá Alexándrá/ nomine feudi były dawáne/ w Ruskiégo y Podolskiégo Woiewództwá ziemiách/ máią bydź rozumiáne zá dziedźiczne. Tákże po zeßćiu płci męskiéy/ nie mogą bydź od nas znowu nikomu infeudowáne/ táko inßé feudalia bona, ále máią bydź dziedźiczne/ succeßoribus vtriuſq; ſexus ſecundùm ius terreſtre. Tenże w Wár. 1581. folio 217.

O tychże Feudách.

3. ZFeudá ziem Ruskich y Podolskich przed státutem Alexándrowym nádáne/ y Constitucyámi Królá Stephaná w dziedźictwá obrócone/ nie máią bydź iuż więcéy in controuerſiam quamuis przywodzone: dwoćby kto tákiémi dobry przez conſenſu nászego diſponował/ ábo ich też kto przez zapis dośtał. Zyg. III. w Krák. 1588. folio 51.

Rewizya kráiów Podolskich y Ruskich.

4. Z Podolskiégo y Ruskiego części Woiewództw Posłowie opowiádáli. Iż Tátárowie y Wołochowie/ wiele dźierżaw w onych kráiách popuśtoßyli/ proßąc/ áby ći w których śie to poſſeſſyách ośtało/ nie byli powinni do oddawánia części czwartéy ná ten czás: ktemu iż tám w tych kráiách są niektóre mieyscá/ ná których ieśliby inßégo opátrzenia wiecznośćią ábo Lennem nie mogli mieć/ trudnoby osiádáć mieli/ zkądby Rzeczypospolitéy żaden pożytek nie był/ iedno śkodá gdyby tám te mieyscá puśtyniámi miáły zośtáć. A ták zá rádą Pánów Rad náßych/ y pozwoleniem Posłów ziemskich zdáło śie w rzeczy oboiéy wyssey opisáney/ ták poſtępić: áby z tego séymu ieden z Wielkiéy Polski/ á drugi z Máley przez nas y Rády náßé/ byli obráni Rewizorowie/ iákoż obráni są z máley Polski/ Vrodzony Mikołay Ligezá z Bobrká Zawichoski Bieckí y Zydáczowski Stárośtá/ á z wielkiéy Polski/ Vrodzony Andrzéy Iłowski Wiśki Káśtelani. A ći Rewizorowie przed séymem bliśko przyßłym tám ziáchawßy/ áby to popalenie oglądáli/ y przy bytności Starośt onych mieyśc/przypátrzywßy śie mieyscam y vrocißkóm które ná tych tám niebeśpiecznych mieyscách lenny/ wiecznośćiámi/ ábo też do iákiégo niemáłego czásu zásiádáćby miały/ nam y wßytkim ſtanóm Koronnym ná przyßłym séymie o tym wßytkim żeby oznáymili/ y doſtátecznā ſpráwę dáli/ żebyśmy my zá rádą Rad náßych y pozwoleniem Posłów ziemskich/ták w tym poſtąpili: iákoby było nalepiéy y naużyteczniéy Rzeczypospolitéy. A co śie tycze oddawánia czwartéy części y podwyssenia Arend y oddawánia piątéy części z dożywść gołych/ tedy ći tylko będą wolni którzy śkody od Tátar y Wołochów podieli in Anno 1566. & Anno 1567. A to do drugiego bliśko

przyßłego ſeymu/ y beda ci poßkodzeni/ te ßkody ſwoie pokazać powinni przed Rewizory wyssßey opiſánemi/ żeby też zás Rewizorowie o tym nam y wßytkim ſtanóm Koronnym ná przyßłym ſeymie doſtáteczną ſpráwę dáć mogli.

O Commiſſarzách do Rusi y Podola.

Sty. w kra. 1576. Con. 161. B.

5. PRzyſtawáiąc do Conſtitucíiey Piotrkowſkiey/ Anni 1567. w ktorey było Rewizory náznáczono/ do Podola y Rusi/ áby mieyſcá ogląddli/ y ſpráwę dáli o tych mieyſcách/ kedyby wieczności miały bydź rozdawáné. Tákże też y o czwartey części tych/ ktorzy roku przeßłego ſą popaleni y ſpuſtoßeni/ dla czego Commiſſarze iuż teraz poſyłamy: Vrodzoné/ Janá z Sienná Tárnowſkiego/ y Ráphalá Slatkowſkiego/ Konárſkiego ziemie Leczyckiey Káßtelany: ktore tákowym vbeſpieczeniem opátruiemy/ iákoby mieli Rewizorowie y Luſtratorowie.

Rewizya kráiów Podolſkich y Ruſkich.

Zyg. III. w War. 1589 foli. 29.

6. NAznáczamy Rewizory náße do Rusi y Podola ná oznáczenie mieyſce po ktoreby wieczności miały bydź dawáné/ ktorzy ná bliſko przyßły ſeym relácyą rewizitiey nam przyſłáć beda powinni.

O Rewizorách dobr popalonych.

Tenże tám. że 1591. fo. 8

7. NA przeßłym ſeymie pozwoleni byli Rewizorowie ná rewidowánie dobr ná Podolu/ Wołyniu/ y w Rusi popalonych przez Tátáry: Ktorzy iż nie ſkonczyli rewizitiey ſobie zleconey/ czás ziechánia ná swieto S. Woyciechá przyßłego ſkładamy. Rewizory miánuiemy z Rády/ Vrodzonego Stánisłáwá Lándſkoronſkiego z Brzeźia/ Káßtelaná Hálickiego y Skálſkiego Stároſte. z Dworu náßego/ Marcinà Broniewſkiego/ Sekretarzá náßego. A z Poſłow ziemſkich/ Vrodzonego Woyciechá Humierſkiego/ Lowczego Kámienieckiego. A do Stárośtw Trembowelſkiego/ Kámienieckiego/ Barſkiego/ y wßyſtkich innych dźierżaw y wsi popuſtoßonych y popalonych/ żadnych nie wyymuiąc/ tákże y do Sniátynſkiego. A to máią záczać w tydźień po Wielkiey nocy: á odprawić przed Swiątki: zá ktorych recogniti Quártá w Rawie bydź ma przez Deputaty od Stároſtow náßych odbiérania.

Commiſſarze ná oglądánié mieyſc Podolſkich y części Rusi, y ná rewidowánié Zamku Látyczowſkiego.

Zyg. III. w War. 1598. folio. 9.

8. CZyniąc doſyć Conſtitucíiey Anni 1569. wyſyłamy Commiſſarze ná oglądánié mieyſc/ ná ktorych wieczności rozdawáné bydź miały w Podolu y w części Rusi/ Wielmożnego Stánisłáwá Wlodká z Hermanowá/ Woiewodę Belzkiego/ Stároſte Hálickiego: y Vrodzonych Márká Sobieſkiego/ Káßtelaná Lubelſkiego. Andrzeiá Tárnowſkiego Podczáßego ziemie Hálickiey/ y Háwryłá Hoyſkiego. Tymże Commiſſarzóm zlecámy/ áby zamek Látyczowſki przez Vrodzonego Janá Potockiego z Potoká/ Stároſte náßeg Kámienieckiego/ nowo zbudowány/ rewidowáli y tárowáli/ y to wßytko ná ſeym przyßły odnieśli.

Commiſsia miedzy Woiewództwy, Ruſkim y Podolſkim, y ziemią Wołoſką.

Zyg. III. w War. 1598. folio 40.

9. DEputowáliſmy oſobnym liſtem z Káncellárii náßey dánym z Rad/ tákże z Vrzędnikow ziemſkich pewne oſoby do czynienia ſpráwiedliwości zobopólney miedzy ziemią Wołoſką y Woiewodztwy koronnemi Ruſkim/ y Podolſkim/ ktorzy z Commiſſarzmi Wielmożnego Woiewody Wołoſkiego porozumiawszy ſie o czáśie wedle práwá onych ziem pakt y zwyczáiow dawnych ſpráwiedliwość czynić/ y rozgrániczenia ziem przyśiegłych odprawić/ zupełną mocą beda mogli/ iáko ieſt bárzey w Commiſſiiey dołożono.

O ſpra-

O sprawiedliwości, Rusi, Podolánów, Belzan z Wołyncy.

10. OBiecuiemy/ iż sie o to stárać będźiemy/ áby był obyczay náleźion czynienia sprawiedliwości/miedzy Woiewództwámi/Wołynskim/Ruskim/ Podolskim/ Belzkim y inßémi: Gdyż do tych czásów pewnégo práwá/dochodzenia sprawiedliwości miedzy sobą nie mieli. A Commissarze ku rozgraniczeniu Wołynia/ Podolá Rusi/ y Belzkiéy źiemie/ wyślemy. Jákoż iuż náznáczamy wyssźéy pomienioné Káßtelany Zárnowskiégo y Konárskiégo. Step. wkrá. 1576. Con. 163. B.

Zámknienié Executiiéy w Rusi y w Podolu.

11. EXecucią státutów/ de non alienandis bonis mensæ nostræ regiæ od przodków nászych vczynionych/ záwiéráiąc/ obiecuiemy: iż względem ich/ iuż wiecéy żadnégo z poddánych nászych w Ruskim y Podolskim Woiewództwách/ o dobrá wßeláktié/ którychby iuż kto od przodków nászych odsądzon nie był/ in futurum inquietować nie będźiemy: wyiąwßy té dobrá/ o które iuż litispedentia záßłá. Zyg. III. w Krák. 1588. folio 24.

Sprawiedliwość z rozboynikow w Woiewództwie Ruskim.

12. SKárżyli sie obywátele źiem Ruskich/ iż nietylko ná drogách/ ále y w domách swych niebespieczeństwá odnoszą od rozbóynikow. Przetóż vchwalą séymu tego postána wiamy/ iż káżdy z poddánych nászych Duchownych y świeckich/ powinien będźie poddánégo swégo ktoryby pro spolio & de percussione straty był obwinion/gdy go pozew in bonis zástánie (o co Pan/który tám sam mießka/ ieśliby sie nie zastániem bronił/ ma przysiądz: á ieśli pan w tym Woiewództwie nie mießka/tedy to ma vczynić vrzednik y z Wáttámanem) przed vrzedem Grodzkim własnégo powiátu ná querelách in termino secundo stawić: z ktorégo pan iego álbo przyiaciél pánski/ zá iego zleceniem/ w onéy źiemi osiádły/ z vrzedem Stárościm/ sprawiedliwość czynić powinien będźie. A gdy sie ná iedne sentencyą przeciw owému poddánému zgodzą/ wedle niéy exequutia zárázem vczyniona bydź ma. Gdyby téż pro parte eius dekret vczynili/ ápellátią wolną aktorowi wedle práwá ná Trybunał zostáwuiemy. A pokiby z ápellácitéy od aktorá interponowánéy cognitia o dekrecie nie stałá sie/ álbo gdyby discordes in sententia byli: tedy on poddány ma bydź zátrzyman w więźieniu v vrzedu Grodzkiégo/ ad definitiuam sententiam iudicii Tribunalis. Wßákże wolno go będźie pánu wyreczyć/ czym iednák causá niéma ex criminali in ciuilem trãsformari. Stárostowie téż náßy sądowi/ad viciniorem Capitaneũ o stáwienié tákich poddánych beda mogli bydź pozywáni/z ktorymi tákiż postępek ma bydź záchowan/ iáko wyssźéy iest opisano. A to postánowienié ma trwáć do woli stanów tych źiem. Zyg. III. w Krák. 1588 folio 52.

Záchowánié Vkráinnego swowolenstwá.

13. ZStrony ludźi swowolnych Woiewództw Ruskiéġ y Podolskiégo y inßych/ którzy przeieżdżáiąc gránice koronné/ zágranicznikom gwałty y ßkody czynią/ páktá z postronnymi Pánstwy sąsiády Koronnymi wzrußáią/ nic niebacząc ná niebespieczeństwo Rzeczypolitéy/ któreby zá czásem ztąd vrośc mogło. Deputuiemy Commissarze náße z Séymu nieyßégo/ któzy wßystkie té swowolenstwá sądzić y karáć máią do przyßłégo Séymu tylko. Plebeios ná gárle karáć/ które Plebeios Pánowie ich ábo v ktorychby byli Arestowáni/ ábo ich pozew zástał/ postáwić ná roku peremptorie. A gdźieby vciekł/ przysiege vczyni/ iáko non dedit causam aufugiendi, áni o nim wie/ták że arest y Pozew go v nich nie zástał. A ßlachtćice osiádłe státutem Koronnym de guerris vczynionym sądzić y karáć máią. A gdźieby sie co téż trudnégo tráfiło/zwłaszcza z osiádłémi Szlachćicámi/czemuby rozsądkiem swym zdołać niemogli/ tedy do nas ták narychléy pro informatione posłać máią. Tákże nie osiádłégo Szlachćicá karáć y sądzić nie odsyłáiąc pro informatione do nas podług wyskepku káżdego. A ieśliby Szlachćic nie osiádły nie stáwił/ tedy ma bydź odesłan ná Séym ná wywołánié y publicowánié bezecnym. A ták má Tenże w VVár. 1589 folio 35.

ią czynić

ią czynić spráwiedliwość iáko z rzeczy przeßłych ták y przyßłych do Séymu przyßłégo wyßßéy miánowánégo/ ná którym wieczny obyczay téy tám spráwiedliwości y pohámowánie tych swowolenstw laudo communi statuum opátrzemy.

PODOLE Tituł III.

Podolska Szláchtá winna przed stárostą Kámienieckim poddáne o złodźieystwo obwinione stáwić.

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. Con. fol. 7. HL. 104. B/ 189

1. ZAchowuiąc stárodawny porządek Vstáwiamy: Aby ßláchtá Podolska winná była przed stárostą Kámienieckim poddáne swé stáwić/ gdy będą o złodźieystwá Wołoskie wynieni. Ale o té rzeczy które w źiemi sie dźieią/ káżdy Pan z poddánego swego/ wedle práwá pospolitego spráwiedliwość sam czynić ma.

Nobiles subditos suos, pro furto ex Moldawia culpatos coram Capitaneo statuere debent:

VEterem consuetudinem seruando, Statuimus: vt Nobiles terrę Podolię subditos suos, qui pro furto ex Moldauia culpati fuerint, coram Capitaneo Camenecensi statuere teneantur. de aliis verò rebus, quę in Regno committuntur, singuli Nobiles ex subditis suis iusticiam administrare teneantur.

O Tymże Stárośćie Kámienieckim:

Step. w krá 1576. Con. 163. B.

2. IŻ Podolskiéy Źiemie obywátelé/ powiedáli swoie ociążenié/ przez inkursye Wołoskie/ które sie z téy przyczyny dźiéwáią/ iż téż poddáni náßy Stárostw/ czynią im ßkody álbo krzywdy/ á spráwiedliwości doskonáléy odnosić nie mogli: dla tego/ iż przed náßym Stárostą Kámienieckim/ poddánych swych stáwiáć niechćieli przećiw stárému zwyczáiowi y záchowániu. Czemu my zábiegáiąc vstáwiamy/ áby káżdy obywátel Podolskiéy źiemie/ byl powinien stáwić poddánégo swégo/ któremuby Wołoßa o co winę dálá/ ku vczyniéniu z niego spráwiedliwości/ sub pœna quatuordecem marcarum, przed Starostą náßym Kámienieckim/ teraz y ná potym będącym.

Kaniéj pro furto & repercussione stratæ.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. fo. 76

3. NA prośbę Posłów źiemie Podolskiéy/ zábiegáiąc temu: áby zahámowáni byli złoczyncy/ których sie do Podola z inych Pánstw postronnych náchodźi. Vchwalą Séymu tego postánawiamy: Iż káżdy Szláchćic onéy źiemie ma z stáwić poddánégo swégo przed Stárostą Kámienieckim in Termino peremptorio officii ná rozsądek we cztéry á cztéry niedźiele/ gdy będźie poddány obwinion od kogókolwiek pro furto & repercussione stratæ: z którégo poddánégo tylko w tych dwu Artykułách/ przed tym Vrzędem y ná tymże Roku Pan ábo Szláchćic on z Stárostą náßym spráwiedliwość záraz czynić powinien będźie/ od którégo Vrzędu ábo Sądu Appellácia żadna áni Motia & eius prosequutio iść niéma. A to postánowienié trwáć ma do woléy Szlachty Woiewództwá onégo.

Táż lex cássowána, á spráwiedliwości sposób około poddánych inßy postánowiony.

Steph. w Warßáwie 1581. folio 218.

4. COnstitucią o stáwienié Poddánych w Woiewództwie Podolskim przed Stárostą Kámienieckim/ ná séymie Piotrkowskim Anni 1567. vchwalona/ kássuiemy/ y woniwecz obrácamy: á sposób czyniénia spráwiedliwości w tymże Woiewództwie Podolskim/ z poddánych Rycérstwá Woiewództwá támtegóż niżéy opisánym sposobem/ mocą séymu tego vchwalamy y postánawiamy. To iest/

Ktobykolwiek kogo pozwał/ o nie vczynienié spráwiedliwości z poddánégo iego/ o iákąkolwiek rzecz/ do sądu źiemskiégo Kámienieckiégo/ będźie powinien pozwány z ostátniégo Poddánégo swego Aktorowi/ circa iudicium peremptorie zá onym pozwem piérwßym spráwiedliwość vczynić/ iuxta obseruantiam & consuetudinē terræ. A ieśliby nie vczynił/

wczynił/ ábo wczynić niechćiał / tedy onégo actor coram eodem iudicio in lucro condemnować ma. A po wzdániu w zyſku/nie potrzebá Aktorowi będźie przypozywáć ad ſatisfaciendum, ále ma bydź odeſłána áktcya ad brachium Regale pro exequutione: á motio, appellatio, y téy proſequutio, niema mu iśdź / ták w Ziemſtwie iáko y w Grodźie / etiam & in termino bannitionis.

Sąd źiemſki w tych Artykułách iuxta conſuetudinem antiquam in iudicando, in toto záchować ſie ma.

Obwiniony pro furto & ſpolio iuxta conſuetudinem & obſeruantiam terræ odwodźić ſie ma. A iżby ſpráwiedliwość ludźiom przedſa dochodźiłá / tedy ten ártykuł/ ták ná Rocách / iáko y ná kśiąg leżeniu/iáko o zbiegłé chłopy/ſąd facultatem ſądźić y odpráwowáć ma.

Inſuper: Jeſliby ob quam cauſam Wiécá nie doſły/ tedy loco Colloquiorum, áby Roki ſądzoné były / á in defectu terminorum kśiąg leżenié / tym ſpoſobem wyſſéy nápiſánym ma bydź ſądzono.

A ieſliby ſie tákowy pokazał/ żeby ex ignorantia pro furto kogo obwinił / y zapłátę wźiął / á potymby ſie okazáło ná kogo inſſégo/że ten był niewinien/ma mu to wrócić/ y ſtromocenié iego iáko ſąd znaydźie nágrodźić.

A gdźieby niechćiał/ tedy gdy będźie Pan iego pozwan pro non adminiſtrata iuſticia, do Ziemſtwá/ in eo paſſu, ma to zárázem onému zá dekretem ſądu źiemſkiégo poddánému ſwemu roſkázáć wrócić/á niéma iśdź motio, appellatio, proſequutio motionis, plebeio cum plebeio: ſimiliter et Nobilis contra plebeium vſpráwiedliwić ſie ma coram eodem iudicio peremptoriè, to ieſt/ gdyby który czyiégo poddánégo niewinnie obwinił.

Pozwu nie pſować przed ſądem źiemſkim nullis acceſſoriis & defectibus, wyiąwſzy żeby nie był Actor legitimus poſſeſſor. A to poſtánowienié téy ſpráwiedliwości wyſſéy opiſánéy ma trwáć tylko do drugiégo ſeymu.

Spráwiedliwość o rozbóy y o złodźieyſtwo z poddánych Woiewództwá Podolſkiégo.

5. Spoſób czynienia ſpráwiedliwości z poddánych/pro furto & de percuſſione ſtratæ publicæ, przez obywátele Woiewództwá Podolſkiégo námówiony / y do Akt Grodzkich Kámienieckich wpiſány/ w mocy zoſtáwuiemy ad beneplacitum illorum. Zyg. III. w Krák. 1588 folio 52.

Approbátia poſtánowienia Woiewództwá Podolſkiégo.

6. My Obywátele Woiewództwá Podolſkiégo ná przeſłym ſeymiku Powiátowym vczynili declarátią poſtánowienia ſwego/ okolo imánia złoczyńców y trácenia ich: tedy tę declarátią/ mocą ninieyſſégo ſeymu ápprobuiemy/ áby tám temu Woiewództwu ſłużyłá / ad beneplacitum tegoż Woiewództwá. Tenże w VVár. 1590 folio 30.

BEŁZKA ZIEMIA. Tit: IIII.

Przywiléy Ziemie Bełskiéy do Korony przywróconéy przez Kázimiérzá w Brześciu 1462.

Prá-wo. 1. W Imie Bożé/Amen. Ná wieczną pámięć. Iż ſpráwy świátá tegż zápámiętáły by ſie prędko: by ich piſániém y przypiſániém świádków wieczney pámięci nie oddawano. A ták my Kázimiérz z łáſki BOżéy król polſki / y źiem Krákowſkiéy/ Sándomirſkiéy / Sierádzkiéy / Láńczyckiéy/ Kuiáwſkiéy/

Terra Belzenſis Regno adſcribitur.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam acta mũdi auida ſubitò detergeret & obliuio; niſi ea literarum ſoliditas, & teſtium adnotatio memoriæ commendaret æuiternæ. Proinde nos Kaſimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarũ Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ: Magnus Kázimiérz. 1462. HL. 224. B/401 HP. 776.

ſtiéy / Wielkié Kśiąże Litewſkié / Pruſki/ Chełmſki/Elbinſki/Kinigzberſki/y Pomorſki Dźiedźice y pan. Oznáymuiemy przez liſt ninieyßy/ ktory to wiedźieć należy wßytkim y káżdé° z oſobná/ninie y potym bedącym/ ktorzy teg wiádomość bedą mieć. Jż my wſpomináiąc y vważáiąc ná vmyśle ſwym/ táko z ſczérą chęćią y z ſtátecznią wiárą Pánowie / Rycérſtwo / ßlachtá / obywátele/y przełożeni / źiemie Belzkiéy ſczérze wdźięcznie nam wiernie mili/oſobę y krolęſtwo náßé záwżdy v ſiebie vważáli: y do nas iáko Páná y przyrodzonego dźiedźicá / y wedle práwá prawdźiwego y niewątpliwego potomká ſwego / y do korony krolęſtwá náßego Polſkiego / od ktoréy przeßłych czáſow byli odpádli/ záśie wrocili ſie/y przyſtąpili/ y ſiebie krolęſtwu y koronie iáko cześć do ſwéy cáłośći ziednoczyli / y w wnetrznośći práwie wdáli/ wcielili/ y przywłaſczyli: ktora to źiemiá Belzká ſpráwiedliwym tytułem/ práwem ſłußnym dźiedźicznym ſpadáiącym nikomu inému / iedno nam przynależáłá y przynależy. Tych tedy obywátelow źiemie Belzkiéy wiernoſć/ ſtałoſć / chetliwą miłoſć zá vważoną ráda y opátrznośćią pilną/y zá przypátrzeniem krolewſkim vważáiąc ſłußnie ich przerzeczoną wiáre łáſkáwą/y ſczérą przychylnośćią vmyſłu/iáko ſmy to powinni/z przyięćia náßéy doſtoynośći krolewſkiéy pilnie ſie o to z vrzędu náßégo ſtáráiąc oné w náße y potomkow náßych obrone krolewſką y Korony znowu wźieliſmy/ wcielili/ przywłaſczyli/ y ziednoczyli: y przez ninieyßy przywiléy záśie przyimuiemy/ wcielamy/ przyłączamy/przywłaſczamy / y ziednoczamy ná wieki wiekom / obiecuiąc oné y kożdé z nich we wßyſtkich ich práwiech / w wolnośćiach / w ſwobodách/łáſkách/nádániach/ doſtoienſtwách/ czćiách/ vrzędźiech chowáć y záchowáć.

Na przodtedy ná przerzeczoné wierné ich y ſpráwiedliwé przy nas przeſtánié y poddáność/ bedźiemy ie práwem bronić/ ſpráwowáć/trzymáć/y z nieprzeſpieczenſtw wyrywáć przećiwko kożdéy oſobie: ktoregobykolwiek doſtoienſtwá Céſárſkiégo/ Krolewſkiégo/Kiążecégo/y ktoregokolwiek ſtanu/ záwołánia / przełożenſtwá byłá: á gdyby przez kogo byli vtrapieni ábo náiéźdźáni ktorymkolwiek ſpoſobem: tedy zá ich przy nas przeſtánié tákże od naiázdow/ gwałtow/

Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæq;, necnon Culmenſis, Elbingenſis, Kingſzbergenſis & Pomeraniæ Hæres & Dominus. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis & ſingulis, præſentibus & futuris, harum noticiam habituris: Quomodo recenſentes, & in animis reuoluentes, quanta puritatis affectione & fidei integræ conſtantia, Barones, milites, nobiles, terrigenæ, & proceres terræ Belzen: ſincerè, gratè, & fideles noſtri dilecti, perſonam & regnum maieſtatis noſtræ venerati ſunt: ad nos tanquam dominum naturalem, hæredem verum & legitimum, ac indubitatum ſucceſſorem ſuum, & ad coronam regni noſtri Poloniæ, à qua tranſactis temporibus exciderant, viceuerſa redierunt, & acceſſerunt: ſeq; regno & coronæ, tanquã pars ſuo toto inuiſcerauerunt, vniuerunt, incorporauerunt, & appropriauerunt. Quę quidem terra Belzen: iuſto titulo, iure legitimo, hæreditario, & ſuccedaneo, nos & nullum alium contingebat, atq; contingit & concernit. Horum itaq; terrigenarum Belzenſium fidelitatis conſtantia, zelo dilectionis, maturitate conſilii, & ſagaci prouidentia, Regali conſideratione, merito digeſtis & reuolutis, ac debitè penſatis: & intuentes ad eorum ſtatum, honorem, commodum, ſalubremq; profectum: pio & ſincero mentis affectu, (quemadmodum ex aſſumptæ dignitatis noſtræ debitò tenemur, & pro officio ſollicitè aſpirantes) ipſos in noſtram, & ſucceſſorum noſtrorum manutuitionem, & protectionẽ regni & Coronæ reaſſumpſimus, incorporauimus, appropriauimus, & vniuimus, tenoreq; præſentium reaſſumimus, incorporamus, annectimus, appropriamus, & vnimus, perpetuò & in æuum. Promittentes ipſos, & eorũ quemlibet, in omnibus ipſorum iuribus, libertatibus, immunitatibus, gratiis, prærogatiuis, dignitatibus, honoribus, & officiis tenere & obſeruare. In primis itaq;, pro prædicta eorum fideli & iuſta adhæſione, & ſubiectione, iure defendere, agere, manutueri, & eos euincere, contra quamcunq; perſonam, cuiuſcunq; dignitatis, Imperialis, Regalis, aut Ducalis fuerit, aut cuiuſcunq, ſtatus, cõditionis, & præmi-

nentiæ

tów/ woien/ y inych przykrośći ktorychkolwiek bronić/ szczyćić/ rzeczą y skutecznie o nie sie zakładáć/ oné zástępować y wyswobodzáć będziemy powinni.

nentiæ extiterit, (dum per quempiã vexarẽtur seu impeterẽtur quoquomodo, pro ipsorũ huiusmodi adhæsione) similiter ab insultibus, violentiis, bellis, et aliis molestiis quibuslibet protegere, defensare, tueri, & realiter ac effectiuè opponere, intercedere, & liberare.

Też ziemie náße Belzką z tey Powiáty Lubaczowskim/ Lopáczewskim/ Schewlo ziemskim/ Grábowieckim y Hrodelskim/ zdrową y całą/ iáko była záchowána do tego czásu/ w swych gránicách/ znákoch zdawná dzierżánych/ chcemy chować/ dzierżeć: żadnych Powiátów ábo wsi od niey nie odaláiąc/ áni w opcé rece dáiąc/ áni vmnieyßáiąc.

Item terram nostram Belzensem, cum ipsius districtibus Lubaczouiensi, Lopaczouiensi, Schewloziensi, & Hrodliensi, saluam & integram, prout fuit & in hactenus est conseruata, suis limitibus, metis & terminis, dudum tentis, obseruabimus, tenereq́; & obseruare volumus: nullos districtus aut villas ab eadem remouentes, alienantes, seu diminuentes.

Item/ wßytkim osobam ták Duchownym iáko Swieckim/ Miástóm/ Miásteczkóm Przywileie przez przodki náße Króle y Xiążętá dáné y pozwolone/ spráwiedliwé/ słußné/ dostáteczné/ słußnie y wedle rozumu wydáné/ y w żadnéy swéy części nie zgwalcone/ nie podejrzáné potwierdzamy/ vmacniamy/ pochwalamy przez ninieyßy list. A gdzieby którym osobam były przez ogien spalone/ ábo iákim nieszczęścim strácone/ á to przez dostáteczné świádectwo piérwéy będzie dowiedziono: té odnowić y dáć chcemy y obiecuiemy.

Itẽ omnibus personis tàm Ecclesiasticis quàmsecularibus ciuitatũ & oppidanis, priuilegia ipsorum per antecessores nostros Reges & Duces data & cõcessa, iusta legitima, & sufficientia, ritè & rationabiliter emanata, ac in nulla sui parte vitiata seu suspecta confirmamus, ratificamus, & approbamus per præsentes. Vbi verò aliquibus personis forent per voraginem ignis absumpta, seu casu infortunii amissa; & de hoc per sufficiens testimonium probatum fuerit: præmissa innouare atq; dare volumus & spondemus.

A iż zá zastáwą y zápisániém summ pieniężnych Stárostóm ná którégkolwiek ziemi częstokroć obywátele téyże ziemie rozmáitemi obyczáymi bywáią vcisnieni/ y vciski y przykrośćiámi trapieni: obiecuiemy przerzeczonéy ziemie Belzkiéy w pieniądzách żadnému nie zástáwiáć/ ábo zápisować żadnégo czásu. A iesliby przez zápámiętánié ábo zá iną przygodą którąkolwiek przydáło sie nam ią zápisáć: tákowy zapis ninieyßym Przywileiem od tego czásu iáko od támtégo pśuiemy/ niczemny czyniny/ y żadnéy mocy nie mieć skázuiemy przez ninieyßy list.

Item, ex quo ex obligatione & inscripti one pecuniarum, Capitaneis in aliqua terra inscriptarum, sæpius indigenæ eiusdem terræ variis grauantur modis, oppressionibusque, & molestiis afficiuntur. Pollicemur: quòd præfatam terram Belzen: in pecuniis nullipiam obligabimus, aut inscribemus, vllo vnquam tempore. Quòd si per obliuionem, aut alium casum quemcunque, nos inscribere contingeret: talem inscriptionem præsentibus, exnunc prout extunc cassamus, annullamus, ac nullius roboris esse & fieri, decernimus per præsentes.

Też żadnégo postronnéġ człowieká któregobykolwiek stanu był/ ná Stárostwo ziemie Belzkiéy nie będziemy przekládáć: iedno obywátelá téyże ziemie osiádłégo.

Item, nullum extraneum, cuiuscunque conditionis existat, in Capitaneum terræ Belzen: præficere, & prę ferre debebimus nisi terrigenam eiusdem terræ possessionatum.

Też chcemy wßelkim sposobem Dostoienstwá/ czći/ Vrzędy/ w ziemi Belzkiéy iednostáynỹ obyczáiem przy Práwiách y zwyczáiach ich/ których zá czásu Przodków náßych Królów y też Xiążąt swych vżywáć zwykli záchować/ y w téyże liczbie oné zátrzymáć.

Item, volumus omnimodè, dignitates, honores, officia in terra Belzen: consistentes & consistentia, & quomodo circa iura & Consuetudines ipsorum, quæ & quas temporibus prædecessorum nostrorum Regum & etiam Ducum obtinebãt,

trzymáć. Które to Dostoienstwá y vrzędy gdy będą wákowáć: żadnému cudzoźiemcowi/ ále tylko z támtéy źiemie rodźicowi dobrze záchowálému onéy źiemie/gdźie Dostoienstwo ábo vrzęd wákuie/ nie będźiemy dawáć y zlécáć.

Też áby żadni Obywátele źiemie Bełzkiéy z iéy Powiátów do inych źiem ábo Powiátów nie byli wyzywáni: ále wedle zwyczáiu inych źiem Krolestwá náśśego niech używáią swych Práw y wolności/ y z nich śie weselą.

Też Śćymy/Wiécá/Roki źiemśkie y sądy wedle zwyczáiu y sposobu w téy mierze dawną dźierżánego y záchowálego w źiemi przerzeczoney/ iáko w inych źiemiách Krolestwá náśśego/ máią mieć swóy Proces y postępek.

Jtem/ żaden obywátél osiádły przez Nas y Stárosty náśśe/ iedno práwem zwyćiężony niech nie będźie iman: wedle Przywileiów inych Krolestwá náśśego źiem y zwyczáiów.

Jtem/ wśyscy y kożdy zosobná kmiećie Duchownych y Swietckich osób w przerzeczoney źiemi będący/ z kożdego łanu osiádłego ná dźień świętego Marćiná ná kożdy rok Podymnego po dwá grośá monety y liczby/ktora pospolićie w Krolestwie bieży/ Nam y potomkóm náśśym będą dáwáć y płácić: wedle zwyczáiu źiemie Lwowśkiéy/ y inych krolestwá náśśego źiem. A iné śkładánia y wyćiągánia w krolestwie náśśym nie zwykłé y nie bywáłé/ iáko we Zbożách/w Owośćách/w Pieniądzách/ chociażeby zá czásu Xiążąt tákowé były wybiérány y płácone: tedy z szczodrobliwości náśśey Krolewśkiéy oné pśuiemy/ y nikczemné czyniemy.

Też kożdému obywátelowi náśśému/ któ ryby prosił gránic z dobry náśśemi Krolewśkimi/ będźiemy te powinni dáć/ odgrániczáiąc máietność iego znáki y kopcmi zwykłémi: wedle obyczáiu/ który w inych źiemiách w Krolestwie iest záchowan.

Item, Kiedykolwiek źiemiá náśśá Lwowśka ná woienną wyprawę śie ruśży/ ábo zá potrzebą ná nie gotować śie będźie: tákże będźie źiemiá náśśá Belzka ábo śłáchtá y obywátele iéy z Lwowiány/ ilekroć będźie potrzebá/ będą powinni/y máią/ y owśem śą

conſeruare in eodem numero & permanere. Quas quidem dignitates & officia, dum vacare contigerit, nulli extraneo, niſi indigenæ bene conſeruato illius terræ, in qua dignitas vel officium vacauerit, dabimus & conferemus.

Item, quòd nulli terrigenę, de terra Belzen: & ipſius diſtrictibus, ad alias terras ſeu diſtrictus euocentur: ſed penitus iuxta conſuetudinem aliarum terrarum Regni noſtri, iuribus ipſorum & libertatibus vtantur & gaudeant.

Item conuentiones, Colloquia generalia, Termini particulares, & Iudicia, iuxta ritum & conſuetudinem in talibus dudum tentam & obſeruatam, in terra præfata, (quemadmodum in aliis terris Regni noſtri) debent habere progreſſum & proceſſum.

Item, nullus terrigena poſſeſſionatus, per nos aut Capitaneos noſtros, niſi iure conuictus captiuetur, iuxta Priuilegia aliarum Regni noſtri terrarum, & Conſuetudines.

Item omnes & ſinguli Kmethones, ſpiritualium & ſecularium perſonarum, in dicta terra conſiſtentium, de quolibet laneo poſſeſſo, pro feſto S. Martini, ſingulis annis exactionem, aliâs Podymné/ per duos groſſos monetæ, & numeri communiter in regno currentis, Nobis & ſucceſſoribus noſtris dabunt & exſoluent: more terræ Leopolien: & aliarum regni noſtri terrarum. Alias autem collectas, & exactiones, in regno noſtro inſolitas & inconſuetas, (etiamſi tempore Ducum huiuſmodi fuiſſent, in frumentis, bladis, aut auena, vel pecuniis exactæ, vel ſolutæ) de noſtra regia benignitate caſſamus & annullamus.

Item, cuilibet terrigenæ noſtro, limites & granicies cum bonis noſtris regalibus habere petenti, dare tenebimur: ipſas à ſignis metallibus, & ſcopulis conſuetis diſtinguendas volumus iuxta modum aliarum terrarū in regno obſeruatum.

Item quandocunq; terra noſtra Leopolien. ad bellicam Expeditionem ſe mouerit: aut neceſsitate incumbente, eandem procurauerit: præfata etiam terra noſtra Belzenſis, ſeu Nobiles & terrigenæ eiuſdem, cum ipſis Leopolienſibus, quoti-

są obowiązáni wespołek zbroynie wedle zwyczáiu woiennego iechác / á nieinácżey: wßákże tym práwem y sposobem / iáko ziemiá Lwowska zwyklá sie rußác.

A iż przerzeczona ßlachtá/obywátele/pánowie przeciwko nam iáko pánu y dziedźicowi swemu ſłußnemu máią osobliwą przychylność: przeto ná to baczenie máiąc/ y chcąc też przeciwko nim osobliwie láſkę y przeciwko ich kmieciom wßytkim pokazác / ktorzy w przerzeczoney ziemi Belzkiey mießkáią: od wßytkich y kożdych zosobna dani/ vciſków/budowánia zamków/y robót/y ná práwowánia mostów wyymuiemy/y wolné y wyſwobodzone czyniny ná wieki: wedle zwyczáiu inych krolestwá nászego ziem. Też wßytki wespołek y kożdé zosobna iné ártykuły/wolności/ y práwá inym ziemiam krolestwá nászego dáne y pozwolone/ázwlaszcza ziemi nászey Lwowſkiey/ ieſli tu są ktore opuſczone: tedy ie tu chcemy mieć zá wyrázone / y te wyciągamy y kładziemy ná ziemie Belzka. Ná ktorey rzeczy świádectwo pieczeć nászá ieſt záwießona. Dan w Brześciu we wtorek Wielkonocny/ Roku pán: 1462. Przy czym byli nauczciwßy/Oćiec z Brzeźia Elektus kościołá Krákow: y krolestwá nászego Podkánclérzy: y wielmożni y vrodzeni Piotr z Oporowá Leczycki / Mikolay z Kościelcá Brzeſki/ Woiewodowie: Jákub z Debná krolestwá Polſkiego Podſkárbi/ Mikolay z Borzyßowic Záwichoyſki/ Zbigniew Bank z Góry Málogoſtſki/ Káſtelanowie: Mikolay Spoth z Woley Sedomirſki/ Jánuß Kolucki Inowłodzławſki / Chorązowie: Jan z Ostrorogá oboygá práwá Doktor/ Mikolay z Budzieiowá Podczáßy Káliſki y Stároſtá Brzeſki/ Jároſtaw Brzozogłowy Podſędek Inowłodzławſki/ Stánisław Marßałkowic z Brzeźia/ y Jan synowiec z Zandowice/ Dworzánie nászy: y inych wiele godnych wiáry świádkow przy przerzeczonych rzeczách bedących. Dan przez rece tegoż nauczciwßego Oycá księdza Janá z Brzeźia Elektá kościołá Krákow: krolestwá nászego Podkánclérzego szczérze nam miłego.

quotieſcunque fuerit neceſſe, tenebuntur & debebunt, ac omninò ſunt obligati pariter & aſtricti, proficiſci bellicosè, & tranſire: & non aliâs: eo tamen Iure & modo, quo terra Leopolien: ad Expediciones ſe mouere conſueuit, & ſolita eſt.

Animaduertendo autem, præfatos nobiles terrigenas & Proceres, ad nos tanquam ad dominum & hæredem ipſorum legitimũ, affectum habere ſpecialem: horum prætextu, volentes ipſos fauore noſtro ſpeciali proſequi, & eorum Kmethones quoſlibet, præfatam terram Belzen: inhabitantes, ab omnibus & ſingulis exactionibus, angariis, prę̃gariis, caſtrorum ędificiis, & pontiũ laboribus, & reparationibus, eximimus, abſoluimus: ac liberos, & abſolutos facimus perpetuè, ſecundùm morẽ aliarum regni noſtri terrarum. Præterea generaliter & ſingulariter õnes alios articulos, libertates, & iura, aliis terris regni noſtri data & conceſſa, & præſertim terrę noſtrę Leopolien: ſi quę hîc omiſſa forent, pro inſertis habere volumus & habemus: eademq; extẽdimus & referimus, ad terram Belzen: In cuius rei teſtimoniũ ſigillum noſtrũ prę̃ſentibus eſt appenſum. Actum in Brzeſcie, feria tertia feſtorũ ſolennis Paſchæ: Anno D. 1462. Præſentibus, Reuerendiſ: patre domino Ioanne de Brezie, Iuris vtriuſq; Doctore, Electo eccleſiæ Cracouienſis, & regni Poloniæ Vicecancellario: necnon magnificis & generoſis, Petro de Opporow Lancicien: Nicolao de Koſcielec Brzeſten: Palatinis: Iacobo de Dambno regni Poloniæ Vicethęſaurario, Nicolao de Boryſzouice Zauichoſten: Sbigneo Bank de Gora Malogoſtien: Caſtellanis: Nicolao Spoth de Vola Sandomirien: Ianuſsio Kolucki Iuniwladiſlauien: Vexilliferis: Ioanne de Oſtrorog Iuris Doctore, Nicolao de Brudzieuo Subpincernæ Caliſsien: & Capitaneo Brzeſten: Iaroſlao Brzozoglowy Subiudice Iuniwladiſlauienſi, Staniſlao Marſzalkowic de Brzezie, & Ioanne Synowiec de Zandowice, Curienſibus noſtris: & aliis pluribus, fide dignis teſtibus, ad præmiſſa. Datum per manus eiuſdem Reuerendiſsimi Patris Domini Ioannis de Brzezie, Electi Eccleſiæ Cracouienſis, regni Poloniæ Vicecancellarii, ſyncerè nobis dilecti.

Ad relationem eiuſdem Reuerendis: patris Ioannis de Brzezie I. V. D. Electi Eccleſiæ Crac: Regni Polo: Vicecancel.

Wieczności Belzkié.

Zyg. III. w Krak. 1588 folio 53.

2. LIstów Semowitowych / Władysławowych / Kázimiérzowych / obywátelóm Woiewództwá Belzkiégo wieczności á náimioná dánych / wżadna wątpliwość nie przywodząc / że zá wieczyste nádánié máią bydź rozumiáné / decláruiemy / z tym wárunkiem y dokładem / że bez nászego pozwolenia mogą bydź dispónowáné y álienowáné przez possessory.

Rewizya cél Belzkich.

Tenże w Wár. 1590 folio 27.

3. VRzędnicy źiemscy Belzcy / nie rewidowáli Cél moskowych / grobelnych / przez morowé powietrze y trwogi w kráiách Ruskich / od niepryiaciół koronnych / o czym nam dáli spráwę Posłowie źiemscy Belzcy. Przetoż postánawiamy / áby wedle Constitucíey séymu bliskó przeszłégo / ćiż Vrzędnicy źiemscy / w támtéy Constitucíey opisáni / tymże obyczáiem iáko w niéy spisano / do bliskó przyszłégo séymu byli powinni odpráwić / pod tąż winą w támtéy Constitucíey bliskó przeszłégo séymu opisánéy.

O przepisániu kśiąg źiemskich Belzkich.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 41.

4. Zá prośbą Posłów Woiewództwá Belzkiégo pozwalamy / żeby kśięgi źiemskié stáré przepisáné były / y stáré dla verificátiéy dobrze chowáné: do czego obywátele támtego Woiewództwá / máią dwu z posrzodku śiebie ná elekcíey Deputatá bliskó przyszłéy obráć / y do sądu źiemskiégo Belzkiégo y komorników przysádzić.

KIIOWSKIE KSIĘSTWO, Tytuł V.

Przywiléy przynrócenia kśięstwá Kiiowskiégo do Korony Polskiéy, od Królá Zygmuntá Augustá w Lublinie dány, Roku 1569.

HP. 764.

W Jmię Pánskié Amen. Ku wiecznéy pámięći. Gdyż pámięć ludzka iest słábá y omienna: záczym áby spráwy ludzkié á nawiecéy té / które ku vżytkowi á záchowániu społeczności y towárzystwá ludzkiégo należą / zá przedłużeniem czásu nie byłyby zniszczoné / oczpátrzna ludźi mądrych postánowiłá rostropność spráwy wieczney pámięći godné pismá świádectwem ku wiádomości potomstwu przywodzić. A ztąd my Zygmunt August z łáski Bożéy Król Polski / Wielki kśiąż Litewski / y ktemu źiemie Krákowskiéy / Sędomirskiéy / Siérádzkiéy / Leczyckiéy / &c. Oznáymuiemy tym liśtem nászym / ktorym wiedźieć to należy / wszem wobec y káżdemu zosobná / niniejszym y potym będącego wieku ludźiom: Iż będąc my przedtym od wielu lat przez wszytkié stany Korony Polskiéy / y państw nászych z wielką á czestą pilnością żądáni y nápomináni / ábysmy séym walny tákowy złożyli / ná którym o ziednoczeniu dawnym Kśięstwá nászego Wiel: Litew. z Koroną Polską / y też o wykonániu wszytkich práw y przywileiów Korony y wszytkich państw nászych spráwá byłáby skończona: ku którym tákowym wszech stanów prośbam séym niniejszy walny zá rádą y pozwoleniem wszech stanów ták Korony Polskiéy táko y W. X. Lite. dwudźiestégo trzećiégo dniá Miesiącá Grudniá przeszłégo roku / to iest / po Narodzeniu Bożym 1568. tu w Lublinie złożylismy: ku któremu tákowemu głównemu séymowi Rády nászé ták duchowné iáko y świeckié / y Posłowie źiemscy z pełną mocą posłáni / ták z Korony Polskiéy iáko też y z wielkiego X. Litew. wszytkich stanów koronnych / y Wiel: X. Litew. tuż w sobie bytność zámykáiąc ziecháli sie. A ták ten séym walny y główny złożony w imię pánskié tym sposobem záczęwszy: ná którym po długich á wiele tráktatów y námówmiawszy / proszeńismy są / y z wielką pilnością przez stany wszelákié Korony Polskiéy nápomnieni: ábysmy źiemie y kśięstwo Kiiowskié / które przed przeszłémi czásy zupełnym á cálkym práwem do Korony Polskiéy záwsze należało / téyże Koronie / to iest Królestwu Polskiému

Práwo. 1.

mu przywróćili: á w iéy piérwość y całość wszczépili. My tedy pámiętáiąc ná przysiege náße/ ktoręśmy osobe swą wßem obywatelóm koronnym obwiązáli/ wßytkie rzeczy oderwáné/á od korony przerzeczonéy odłączoné/wedle mocy náßéy pozyskáć/á ku przerzeczonému królestwu w swą całość przywrócić: máiąc to naprzód zá rzecz istą/co ze wßech stárych historiy y pism káżdy pewnie obaczyć może: iż Kiiów był y iest głową y głównym miástem Ruskiéy ziemi/ á Ruska ziemiá wßytká zdawnych czásów od przodków náßych Królów Polskich miedzy inémi przednieyßémi członki do korony Polskiéy/ iest przyłączona: ták iż częścią przez walkę częścią téż przez dobrowolné podánié y spadki po niektórych lennych Xiążętách/ ktorzy ią miedzy sie ná rózné części byli rostárgneli/ zásie ku iedności y własności korony przyßłá: iáko to y z Przywileiów/ktore w skárbie náßym są/ iáwnie káżdy obaczyć może: miedzy ktoremi wiele ich iest/ które miánowicie o ziemi y kśięstwie Kiiowskim to świádczą: iż ku koronie Polskiéy wiecznie práwem doskonálym należéć ma: iákoż záwße należáłá áż do Władysłáwá Jágełłá Krolá Prádźiádá náßego: ktory potym tym sposobem/ iż oboiemu narodowi ták Polakóm iáko Litwie nierozdźielnie pánował/ od korony Polskiéy iáko od własnego ciáłá te ziemie y kśięstwo Kiiowskié oderwáné przy wielkim Xśięstwie Litewskim miecchciał/ácz zá niepozwoleniem wßech stanów koronnych/ ktorzy ták od tego prádźiádá náßego/ iáko od inych ponim bedących przodków náßych Królów Polskich y W. X. Litew. y od nas téż sámych téy ziemie pilnie záwße vpomináć sie niezániechali/ áby była do korony przywrócona y przyłączona. A ták my téy powinności náßéy dosyć czyniąc/ á zá pokazániem dostátecznym przywileiów y ták iáßnéy spráwiedliwości/ zá pozwoleniem wßech pánów Rad náßych duchownych y świeckich/ y Posłów ziemskich/ y wßytkiéy R. P. koronnéy/ ze wßytkich Rad náßych duchownych y świeckich kśiążąt/ pánów ßlachty/ y wßego Rycérztwá onéy Kiiowskiéy ziemie y kśięstwá/ wźiąwßy ná siebie ich przysiege ktorą byli oni ku W. X. Litewskiému od niemálégo czásu obwiązáni/ wáruiemy y vpewniamy tym listem náßym: że to im y potomstwu ich nic y niczym y nigdy niema ßkodźić wiecznémi czásy. A iuż te przerzeczoną ziemie/ y Xśięstwo Kiiowskié/ y wßech onéy ziemie obywatelów iuż záraz wßytkié y káżdégo zosobná od posłußeństwá/ władzéy/ powinności y roskázowánia wielkiégo X. Lit. ná wieczné czásy wyymuiemy/ y wolnémi czynimy/ y ku królestwu Polskiému/ iáko równych do równych/ wolnych do wolnych ludźi/ á iáko własny á prawdźiwy członek ku piérwßému á własnému ciáłu á głowie ze wßytkimi y zosobná káżdemi iéy Grodámi/ zamkámi/ miásty/ miásteczki/ wsiámi/ ziemiámi/ powiáty/ y ich wßytkich rzeczy poprzód miánowánych/ ktorychkolwiek y iákimkolwiek przezwiskiem názwáné/ przyległościámi/ przypadkámi/ własnościámi wßeláckimi/ y wßytkimi do téy przerzeczonéy ziemie y kśięstwá Kiiowskiégo/ y do ich wßeláckich części ták zstárádawná iáko obyczáiem/ sposobem/ y práwem ktorymkolwiek należących/ ták iákoby wßytkość á pospolitość osobliwości/ á osobliwość wßytkości y pospolitości niczym nic nie vymowáłá/ ze wßytkim y wßeláckim práwem/ pánstwem y własnością te ziemie y kśięstwo Kiiowskié przerzeczonéy koronie ábo królestwu Polskiému/ iáko pierwßému prawdźiwému á własnému ciálu iéy á głowie współeczność/ w cześć/ w własność/ y w Tytuł koronny przywracamy/ y ku piérwßému stanowi przywrócić y oné złączyć vmyślilismy. Jákoż z pewnéy wiádomości náßéy á z woléy vprzeymeý á osobliwéy/ y zá osobliwym á dobrowolnym pozwoleniem Rad náßych duchownych y świeckich/ Xśiążąt/ Pánów/ Márßałków/ Vrzędników ziemskich/ ßlachty y wßego Rycerztwá/ y wßytkich stanów przerzeczonéy ziemie/ y kśięstwá Kiiowskiégo tym listem náßym iuż záraz w społeczność/ w cześć/ y w własność korony Polskiéy przywracamy y złączamy/ w Tytuł korony Polskiéy przywodźimy/ y ku iednému ciálu nierózném y nierozdźielném wracamy/ wszczepiamy/ wpoiamy/ czásy wiecznémi. Ták/ że nápotym od swego tego właściwego/ prawdźiwego/ á práwego ciáłá/ y od głowy korony Polskiéy ták we wßem cále/ iáko téż iákiéykolwiek części swoiéy nigdy oderwána áni odłączona żadnym sposobem áni kßtałtem niemoże bydź czásy wiecznémi. A tych wßytkich stanów á obywatelów ziemie téy przerzeczonéy/ to iest/ ziemie Kiiowskiéy káżdégo podle powołánia swego stanu/ dostoieństwá/ y obeßćia wßeláckich przywileiów/ wolności/ swobód/ krá-

Kiiów do Korony przywrocõ.

leſtwá Polſkiégo/ták iáko inni wßyſcy obywátele korony Polſkiey/ zárówne vżywáć znáy
duiemy/ y czynimy. Jákóż iuż tego wßytkiégo społecznie mieć/ vżywáć y z tego ſie weſelić
O Woynie. ná wieczne czáſy oni y ich potomkowie máią y bedą. Tákże y około ruſzenia ná woyne/ y
wdawániu iákich podatkow/ wedle vchwały á Conſtitucíey koronnéy ſeymowéy/ y z po-
zwolenia ich Poſłów ná ſeym wálny koronny z zupełną á niezámierzoną mocą przeſłá-
nych/ ná wßytke korone Polſką położonéy/ oni y potomkowie ich od nas y potomków ná-
ßych bedą y máią bydź záchowáni wiecznémi czáſy.

O Grániách Kiiów ſkich. Wolnośći Kiiowáńo nádáné. Obiecuiemy też ſámi zá ſiebie y zá potomki náße/ wßytkie Powiáty onéy źiemie przerzeczonéy/ to ieſt źiemie y Kśieſtwá Kiiowſkiégo/ w ich grániecách ſtárodawnych przy Koronie nierozdźielnie bedących/ w cále y w niczym nienáruſzenie záchować wie-
cznémi czáſy. A iżby ćiż obywátele téy przerzeczonéy źiemie Kiiowſkiéy/ Rády náße Du-
chowné y świetckie/ Kśiążętá/ Panietá/ Szláchtá/ Rycérſtwo/ tákże y Duchowné ſtá-
ny Rzymſkiégo y Greckiégo zakonu obfitą łáſke náße poználi/ poſtánawiamy/ iż ich
Grody/ Zamki/ Miáſtá/ oſiádłośći/ miáſteczká/ wſi ze wßytkimi y káżdymi ich podd á-
nymi przerzeczonymi téy źiemie/ od wßytkich podatków/ w których przedtym y teraz byli/
tákże od płacéy wßelákich Poborów myt álbo ceł/ tákże robienia y poprawowánia Zam-
ków y moſtów náßych/ wedle przywileiów y wolnośći Koronnych wolnymi czynimy:
O Podymnẽ ták iż w téy mierze ich z innémi Koronnymi obywátelmi porownáliſmy y porowny-
wamy. A koné wßytkich wolnośći/ ſwobód/ y záwołánia Korony Polſkiéy vczeſniki vczy-
niliſmy y bydź znayduiemy: tylko dwá großá zwykłéy monety polſkiéy z iednéy oſiádłéy
włóki/ gdźie ſą pomiárné/ ábo gdźie niemáß włók/ groß z iednégo dymu tákże oſiádłégo
nam y potomkóm náßym/ dla wyznánia zwierzchnośći náßéy Królewſkiéy ſobie zoſtá-
O Exequuti iéy w Kie. Kiiowſkim. wuiemy. A Boiárowie ich putni/ którzy woyne ſłużą/ po großu podymnégo płácić má-
ią: á Zagrodnicy od tego ſą y máią bydź wolni.

Ktemu znayduiemy y oſobliwie to wáruiemy: iż Pánowie Rády náße Ducho-
wné y świetckié/ Kśiążętá/ Pánowie/ ßlachtá wßytká/ y káżdy z oſobná obywátele prze-
rzeczonéy źiemie y Kśieſtwá Kiiowſkiégo/ ktorégoźkolwiek ſtanu/ doſtoieńſtwá/ y po-
rządku by li/ nie bedą áni ſą powinni podlédz exequucyiéy/ poczawßy od wßytkich prze-
dków náßych Królów Polſkich/ Wielkich Kśiążąt Litewſkich przed Alexándrem bedą-
cych/ iáko też y ſtátutowi Alexándrá Królá Polſkiégo/ y Wielkiégo Kśiążęcia Litew-
ſkiégo Stryiá náßégo/ pod datą w Piotrkowie ná ſeymie wálnym we Srzodę przed Nie
dźielą Srzodopoſtną Roku Páńſkiégo 1504. vczynionégo/ około obyczáiu zápiſowá-
nia dobr Królewſkich/ y innych ſtátutów y vſtaw czáſu tegóż Alexándrá y Zygmuntá
przezacnéy pámięći Oycá náßégo Królów Polſkich/ tákże y zá czáſu náßégo około exe-
quucyiéy tego ſtátutu w Piotrkowie/ w Wárßáwie/ y w Lubline do tych czáſów vczynio-
nych: y bedźiemy ie powinni záchować/ ták iáko y záchowywamy wedle opiſánia przy-
wileiów ták od nas ſámych/ iáko y od przodków náßych Krolów Polſkich y Wielkich
Kśiążąt Litewſkich pod pieczęćią naßą Koronną/ álbo Wielkich Kśiążąt Litewſkich
im nádánych y potwierdzonych. Jákoż obwárowywamy im to pod przyſięgą náßą
Królewſką/ z pozwoleniém wßech rad náßych Duchownych y świetckich/ y Poſłów źiem
ſkich Koronnych/ w tym ich vpewniáiąc: że tá exequucia/ to ieſt obieránié dóbr y miaſt/
zamków/ dworów/ wſi/ y źiem/ gruntów/ zaniian/ wyſług/ dánin wßytkich od przodków ná
ßych przodkóm ich/ tákże y od nas ſámych przodkóm ich/ y im ſámy nádánych/ gdyż oni przy
Wielkim Kśieſtwie Litewſkim bedąc w ten czás gdy ſie tá exequucya zá czáſu Alexán-
drá Królá Stryiá náßégo w Koronie ſtánowiłá przy Koronie Polſkiéy nie byli/ y téy
exequucyiéy ták iáko ſtany Koronné dobrowolnie ſámi to ná ſie vczynili/ oni z ſtany Ko-
ronnémi ná ſiebie iéy nigdy nie przymowáli áni wznaßáli. Tákże też ſtátutóm/ ſeymóm/
áni Conſtitucyam Koronnym nie podlegli: ále teraz dopiéro po poſtánowieniu y dokon
czeniu téy exequucyiéy z Koroną Polſką złączeni y przywrócemi ſą z tych przyczyn teraz y ná
potỹ ich ſámych y potomków ich niedoleże/ ani im y potomkóm ich żadnémi ſeymy/ wyná
łazki/ y Conſtitucyámi ſeymowémi Koronnémi nic ßkodźić nie może. A náoſtátek áni też
z ich ſtrony obywátelów y Poſłów źiemſkich Kiiowſkich ſtánowiona bydź nie ma wiecz-
némi czáſy: y owßem wßelákie liſty y przywileie ktoźkolwiek piſmem/ Láćinſkim/ Polſkim/

ábo Ruskim pisáné/ y z ktoréykolwiek przyczyny od przodków náßych Krolów Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich y od nas sámych/pod pieczęcią náßą y z Káncellaryiey Koronney/ ábo W. X. Litew: zá wierné służby nádáné osobam iákiegokolwiek stanu y powołánia będącym/ miánowicie y osobliwie/ wßytkié dániny/ nádánia/ dárowizny wieczné/ dożywocia/ zastáwy/ zápisánia summ pieniężnych wielkich y małych/ ktorymkolwiek sposobem zebránych/ y do skárbu náßego W. X. Litew: wniesionych ná Zamki/ miástá/ wsi/ folwárki/ y dwory náßé: tedy wßytkié tákowé listy y przywileie wyßéy miánowáné/ y z osobná káżdé we wßytkich ich y z osobná káżdych punktciech y sposobiech/ ták iáko sámé w sobie opisáné są/wydáné/ y obiáśnioné/ ták iákoby wßytkość á pospolitość osobliwości/á osobliwość pospolitości y wßytkości nic nie vymowálá/ mocnémi y wiecznémi y żadnym obyczáiem nieporußonémi mieć y záchować chcemy: y oné záwße tákiémi záchowamy. My sámi/ y potomki náßé Króle Polskié záchować y niczym ich nienárußenié dzierżeć tym przywileiem náßym obowiązuiemy. Wßákże od tego czásu dóbr stołu náßego my z potomki náßémi Krolámi Polskimi wedla státutu Polskiego rozdawáć nie będźiemy. A ieśliby ktory z nich ná dobrá swoie oyczyste y dziedźiczne listów nie mieli/ á bez listów onych dóbr spokoynie vżywáli: tedy tákowé dobrá tymże W. X. Litew: práwem wedle stárego y nowego státutu/iáko to do tegż czásu trzymáli/będą dzierżeć wiecznémi czásy: áni ku położeniu y pokazániu ná to listów y przywileiów przed námi y przed żadnym vrzędem náßym żadnym obyczáiem nie mogą áni máią będź przymußáni.

O dobrách stołu Krolewskiego.

O sprawách Kiiowskich

Osobliwie też to tym przerzeczonym Pánom Rádam náßym Duchownym y świeckim/ Xiążętam/ Pánom Vrzędnikom Ziemskim/ ßlachcie/ y wßytkiemu Rycerstwu ziemie y Xięstwá Kiiowskiego/y poddánym ich/z łáski náßey Krolewskiey zostáwuiemy: iż wßelákié sprawy ich ták w sądow náßych Grodzkich y ziemskich/ iáko też zá appellácyámi ná sąd náß Krolewski przypadáiące sprawy/ z Pány Rádami náßémi Koronnémi sądzić y odprawowáć mamy/ y powinni będźiemy státutem Litewskim przez nas im dzierżeć poprzysiężonym: ktory im w cále zostáwuiemy. Tákże Constitucye/ vchwały/ y recessy seymowé w mocy zástáwuiemy. Tylko z tego státutu wßytek rozdział woienny y obronie ziemskiey/ iáko przeciwny wolnościom Koronnym/ mocą tego teráźnieyßego listu y przywileiu náßego kássuiemy y wniwecz obracamy wiecznémi czásy. Wßákoż dáiemy im moc ná seymikách Powiátowych/zá listy náßémi złożonych/tego státutu Litewskiego ártykułow poprawiáć/ y wedle potrzeby przyczyniáć ábo vymowáć/ á do nas ná seym wálny Koronny przynosić: ktore będąli słuszné/ my y potomkowie náßy Krolowie Polscy ná seymiech wálnych Koronnych mocą zwierzchności náßey Krolewskiey y seymu ná on czás będącego potwierdzáć obiecuiemy/ y powinni będźiemy.

O rozdźiale W oiennym

O Pozwiech y zapisiech.

To też zá prosbą wßech Kiiowskiey ziemie przerzeczonych stanow zostáwuiemy: iż we wßelákich sprawách ich sądowych/iáko pozwy/wpisowánié do ksiąg/ ákta y wßelákié potrzeby ich ták w sądow náßych Grodzkich y Ziemskich/ iáko y z Káncellaryiey náßey Koronnéy/ Dekretá náßé y we wßytkich potrzebách náßych Krolewskich y ziemskich Koronnych do nich listy niciákim innym/ iedno Ruskim pismem pisáné y odprawowáné będź máią czásy wiecznémi. A mieyscké sprawy Práwá Máydeburskiego ábo iákiegokolwiek inégo wezwánia ludźi/ wedle obyczáiu Koronnego przez Vrzędniki náßé Koronné y Dworu náßego w tych sprawách y potrzebách ich/ do nas y do Dworu náßego przypadáiące będą Polskim pismem odprawowáné. Ku temu też obiecuiemy/ y powinni będźiemy wßech przerzeczonych Xiążąt ziemie Kiiowskiey obywátelow y potomkow ich/ ták Rzymskiego iáko y Greckiego zakonu będących w ich stárádawney czci y doskonałości/ iáko z przodków swoich y do tego czásu byli záchować/ y oné wedle cnoty y godności káżdego á vpodobánia náßego bez zawády Artykułow w státucie Koronnym y Xiążętách opisánych ná Vrzędy Zamkow/ Dzierżaw/ y Dworow náßych przekładáć/ y do ławice Rad náßych iáko y iné Szláchteckiego narodu ziemie Kiiowskiey ludźie przypuszczáć/ zostáwiwßy to: że iáko Pánowie Rády náßé Duchowné y Swieteckié/ tákże y ci przerzeczeni Xiążętá w rzeczách sądowych y práwnych zá równé z Szlachtą oney Kiiowskiey ziemie w Powieciech swoich ná mieyscách zwyklych/ biorąc listy y pozwy od Vrzędnikow ná to wy

O sądźiech.

sądzonych pozywáiąc y sámi pozwáni będąc przed sądem náßym Grodzkim y ziemskim
sprawować y sądźić sie máią/ y będą powinni. Tákimże sposobem obiecuiemy/ y powin-
O Vrzędnikách. ni będźiemy dostoieństw y Dignitarstw y vrzędów ziemie náßéy Kiiowskiéy/ duchownych
y świeteckich/ wielkich y málych/ ták Rzymskiégo iáko y Greckiégo zakonu będących nie
vmnieyßáć áni zátłumiáć/ y owßem wcále záchować. A gdy wákować będą/ tedy tákowe
wßytkie Dignitárstwá y vrzędy obywátelom ziemie Kiiowskiéy osiádłym stanu ßlách-
O mieyscách. w Rádzie. teckiégo oddawáć mamy/ y powinni będźiemy. A ták zá tákowym złączeniem ziemie Kiio-
wskiéy z koroną y królestwem náßym Polskim/ Pánowie Rády náßéy onéy ziemie Kiio-
wskiéy/ duchowni y świeccy/ vczyniwßy do Rády naßéy koronnéy przysiege miedzy Rádá
mi náßémi koronnémi/ á Posłowie ich ziemscy miedzy Posły ziemskiemi koronnémi ná
mieyscách im náznáczonych záśiedli/ y wotowáli/ y nápotym wiecznémi czásy zásiadáć
są y będą powinni.

O Séymikách Powiátowych. A ná woyne huffy swé wedle obyczáiu Koronnégo stáwić máią y ná potym ći prze-
rzeczeni wßyscy Pánowie á obywátele ziemie Kiiowskiéy ná Séymikách Powiátowych
ná mieyscách zwykłych czásow przez Listy náßé náznáczonych/ á wedle zwyczáiu innych
ziem ábo Woiewództw Koronnych/ ktożby sie iednokolwiek ná oné Séymiki Powiáto
wé zíácháli/ obiérać máią miedzy sobą Posły ná Séym wálny Koronny: á z tych Séy-
mików Posłowie ich/ ták iáko w Koronie Polskiéy obyczay iest/ do Kiiowá ziéżdżáć sie
máią. A obránym y posłánym ná ten Séym Koronny tymże obyczáiem y ná stráwę opá-
trzenie będźie dawano/ iáko y innym Posłom ziemskim z Woiewództwá Ruskiégo.

O Herbie Orle. Náostátek vstáwuiemy: áby od tego czásu we wßytkich odpráwách pospolitych y
ná chorągwiách ziemskich w tey ziemi Kiiowskiéy przy swych dawnych herbiech/ Orłá
znáku Koronnégo herbu vżywáli. A tym wßystkim wyssęy nápisánym rzeczam/ árty-
kułóm/ swobodam/ y wolnośćiam/ które sie tu w tym Przywileiu z pozwoleniem wßech
Rad náßych Duchownych y Swietckich/ y Posłów ziemskich Koronnych nápisały/ żá-
dné wynáydowánia/ żadné przywileie ziemskié álbo osobno czyiekolwiek/ zadné státutá
áni Constitucíié Séymowé Koronné nie będą nic mogły áni mogą ßkodźić/ y niczym
vbliżáć wiecznémi czásy: y owßem my sámi oné niczym nie nárußoné pod przysięgą
náßą Królestwu Polskiemu vczyniona pilnie strzédz y dźierżeć obiecuiemy/ y powinni
będźiemy: y potomki náßé Króle Polskié to wßystko tákże niczym nie nárußenie trzy-
máć y przestrzegáć tym listem y Przywileiem náßym obiecuiemy wiecznémi czásy. Jákoż
ná wieczné á nigdy nie porußoné vżywánié tych wßech wyssęy miánowánych rzeczy/ swo-
bód/ y wolności/ żeby pospolitość osobliwości/ á osobliwość wßystkości y pospolitości
niczym nic y nigdy nie vymowáłá/ dawamy y dáliśmy Pánóm Rádóm náßym Ducho-
wnym y Swietckim onéy ziemie/ to iest Kiiowskiéy/ Kśiążętóm/ Pánóm/ Stárostóm/
Dignitarzóm/ Vrzędnikóm ziemskim/ Szláchćie/ y wßemu náßému zacnému Rycer-
stwu obywátelóm onéy ziemie Kiiowskiéy ten list náß Przywiléy/ podpisawßy go wła-
sną ręką/ y roskazawßy ku niemu záwiesić pieczęć náßę/ z pozwoleniem wßech Pánow
Rad náßych Duchownych y Swietckich/ y Posłów ziemskich Koronnych/ któzy ná ten
czás przy nas byli. Jáko napiérwéy Naywielebnieyßy w Chrystusie Oćiec/ Xiądz Já-
kub Vchánski Arcybiskup Gniéźnienski/ Legatus natus & Regni Primas, Filip Padnie-
wski Krákowski/ Stánisław Kárnkowski Kuiáwski/ Adam Konárski z Kobylina Po-
znánski/ Piotr Myßkowski Plotcki/ Woyćiech Stárożrzebski Chełmski/ Biskupi: Se-
bestian Mielecki Káßtelan Krákowski y Brzeski Stárostá/ Stánisław Myßkowski z
Mirowá Krákowski y Stárostá Krákowski y Rátynski/ Piotr Zborowski Sędomirski
Stobnicki Stárostá/ Olbrycht Laski Sierádzki/ Jan Siérakowski Leczycki y Przede-
cki Stárostá/ Jan z Służewá Brzéski Stárostá Miedzyrzécki y Koninski/ Jan z Bár-
czyná Krotoski Inowłodzcláwski/ Jan Firley z Dąbrowice/ Lubelski/ Márßałek Koron
ny Stárostá Rohátynski/ Andrzéy Dembowski Belzki Stárostá Rubießowski/ Arnolph
Vchánski Plotcki/ Stárostá Wyßogrodzki: Mikołay Kißká z Ciechánowá Podlásski
Stárostá Drohicki/ Fábian Cemá Málborski Stárostá Tucholski y Stárgárdski/ Achá
cy Cemá Pomorzki Stárostá Stumski y Gniewski/ Woiewodowie: Stánisław Sobek
z Suleiowá

z Suleiowá Sedomirski/ Podstárbi Koronny Stároſtá Tyſſowiecki y Málogoſki/ Anrzéy Debowſki Siérádzki y Stároſtá Leczycki/ Adam Dzierzicki Inowlodzcławſki y Stároſtá Goſtynſki y Inowlodzcki/ Stániſław Herbórth z Fulſztyná Lwowſki Stároſtá Sámboiſki y Drohobicki/ Stániſław Slupecki Lubelſki/ Andrzéy Grábiá z Teczyná Belzki/ Anſelm Goſtomſki Plotcki Stároſtá Rawſki/ Zygmunt Wolſki Czerſki Stároſtá Wárſzawſki/ Adam Rosinſki Poblaſki/ Kryſztoff Myſzkowſki z Mirowá Rawſki/ Jan Roſtká z Stemberká Gdanſki Podſkárbi Ziem Pruſkich Stároſtá Pucki y Tczowſki/ Jeronym Oſolinſki Sądecki/ Ján Tárło z Szczekárzowic Rádomſki Stároſtá Pilznienſki y Lomáſki/ Mikolay Ligezá z Bobiku Zawichoſtſki Stároſtá Biecki y Zydaczowſki/ Woyciech Przyiemſki Lecki/ Jan Sienienſki z Sienná Zárnowſki/ Jan Kryſtopoiſki Wielunſki/ Jan Sienienſki z Gologór Hálicki/ Jan Herbórth z Fulſztyná Sánocki/ Szczesny Parys Wárſzawſki Stároſtá Czerſki/ Stániſław Kryſki z Drobniná Rácząſki Stároſtá Dobrzynſki/ Kaſzelani: Wálenty Debienſki z Debian Kánclérz/ Fráncíſzek Krasinſki z Krasinégo Proboſcz Plotcki ré. Podkánclérzy Korony Polſkiéy/ Stániſław Bárzy z Blózwie Márſzałek Dwory Stároſtá Smiatynſki/ Staniſław Oſowſki Kántor Gnieźnienſki Reſſerendarz Dwory/ Jan Bozukowſki Proboſcz Leczycki Kánonik Krakowſki y Warſzawſki/ Symon Lugowſki Proboſcz Miechowſki/ Staniſław Krasinſki Scholaſtyk Gnieźnienſki/ Jan Zaborowſki Proboſcz Sedomirſki/ Andrzey Patrycy Arcźiakon Wileński/ Kanonik Wárſzawſki/ Jeronym Choienſki Kánonik Poznánſki/ Stániſław Fogielweder Scholáſtyk Wárſzawſki/ Stániſław Zamoyſki Stároſtá Belzki/ Mikolay Laſki Krayczy ſkotu Náſzego Stároſtá Málborſki y Kraſnoſtáwſki/ Maćiéy Zalinſki Podkomorzy naſz/ Jaſieniecki Mścibogſki y Zyznurſki Stároſtá/ Lukaſz Lecki Łożniczy y Staroſta Wolpinſki/ Eráſmus Debienſki Chorąży Dwory/ Jakub Piaſecki Konſuſzy/ Eraſmus Kroczewſki Kuchmiſtrz/ Staniſław Karwicki Obożny y Latowicki Stároſtá/ Bártłomiey Zielenſki Podkomorzy Sedomirſki/ Mikolay Tarło Chorąży Przemyſlſki/ Jan Leśniowſki Podczaſzy Lwowſki y Dzierżawca Dolinſki/ Andrzey Firley z Dąbrowice/ Jan Zamoyſki/ Piotr Kloczewſki/ Jan Dymitr Solikowſki/ Stániſław Kraſicki/ Thomaſz Drohoiowſki/ Jan Parys Sekretarze/ Vrzędnicy/ y Dworzánie náſzy/ wiernie nam mili. Dan przez rece Wielebnégo Xiędzá Fráncíſzká Krasinſkiégo/ Proboſczá Plotckiégo/ Arcźiakoná Wárſzawſkiégo/ Podkánclérzego Koronnégo/ ná ſpólnym wálnym Seymie Koronny Lubelſkim/ dniá ßóſtégo Miesiącá Czérwcá/ Roku Pánſkiégo/ Tyſiącnégo/ pięćſetnégo/ ßeśćdźieśiątégo dźiewiątégo: Krolowánia naßego Czterdźieſtego.

Gránice miedzy Woiewództwem Kiiowſkim y Powiátem Możérſkim.

2. NA rozgrániczenié Woiewództwá Kiiowſkiégo z Powiátem Możérſkim Commiſſarze wyſłáć mamy/ ktorzy powinni beda té tám grunty rozgrániczyć. A Commiſſarzów par numerus z oboygá narodu bydź ma. Zyg. III. w Wár. 1589 folio 28.

Commiſsia ná rozgrániczenié Powiátu Możérſkiégo z Woiewództwem Kiiowſkim.

3. NA rozgrániczenié źiemie Kiiowſkiéy z Powiátem Możérſkim Commiſſarzmi deputuiemy. Z źiemie Kiiowſkiéy Wielmożnégo Szczeſnégo Chárlinſkiégo/ y Kniáźiá Kirłá Rusinſkiégo: z Powiátu Możérſkiégo/ Márſzałká Możérſkiégo/ Stephaná Lozke/ Podkomorzégo Możérſkiégo/ Iwáná Mieleßká/ á Michálá Lowieyká/ ktorzy ná dźień świętégo Bártłomieiá oné záczáć y koncżyć powinni beda/ vnius abſentia non obſtante. Zyg. III. w Wár. 1598. folio 20.

Trybunał Kiiowſkiemu Woiewództwu poznolony.

4. ZA proſbą Poſłow Woiewództwá Kiiowſkiégo/ przyſtąpienia do Trybunału Koronnégo temuż Woiewództwu pozwalamy tym ſpoſobem y wárunkiem/ iáko Woiewództwu Wolynſkiemu y Brácławſkiemu roku przeßłégo pozwolone było. Zyg. III. w Wár. 1590. folio 32.

Temuż

Temuż Woiewództwu Kiiowskiemu poprawę praw iego sposobem wyssęy námienionych Woiewództw wolną zostáwuiemy.

KIIOW, WOŁYN, Y BRACŁAW.

Tituł VI.

Sądy Woiewództwá Kiiowskiégo, Wołynskiégo, y Brácławskiégo.

Stephan w War. 1578. Con. 187. B.

1. Ij té sie Woiewództwá sądzą práwem y státutem W. X. Litew: przed Deputáty/ktore oné ná sęymiku sobie obiorą/ to iest/ w Woiewództwie Wołynskim osób pięć/ á w innych po cztérech/ á drugiego sęymu tylko/ tym porządkiem/ y témi ártykuły/ w porządku ná sęymie teráznieyssym wálnym Wárssáwskim/ zgodnie generaliter vchwalonémi/ y w Constitucyą teráznieyssą wpisánémi/ná mieyscu pewnym w Lucku dźień S. Marcińá pod Pieczęcią Ziemską Lucką/ sądzone y odpráwowáne bydź máią. Práwo.

Pánowie Woiewodowie zá listy nássémi ná té sądy/ dla obiérania Deputatów/ áby w Powiećiách sęymik nadáley o Swiątkách złożyli. Constitucya teráznieyssego sęymu/ áby bylá daná tym Woiewództwóm pod Pieczęcią Koronną nápisána pismem Ruskim/ wedle Przywileiu tym Woiewództwóm o Vnitey ná sęymie wálnym Lubelskim dánégo.

A gdźieby tym Woiewodztwóm ná przyssłym sęymie czego w tym porządku spráwiedliwości poprawić bylá potrzebá/ ábo też y odstąpiwssy tego Trybunału/ sądy swé zásie ná nas włożyć/ áby to im bylo wolno záwżdy/ y ná kożdym sęymie vczynić/ według státutu W. X. Litew: tákże też Przywileiu ná sęymie w Lublinie o Vnitey dánego/ y Constitucitey ná Koronácyey nássey w Krákowie wydánéy.

O zbiegi/ sługi/ y poddáné Woiewództwá Kiiowskiégo/ Wołynskiégo/ y Brácławskiégo/ v sądu Grodzkiégo sądzić y odpráwować sie ták máią według Constitucyey teráznieyssey ná sęymie wálny Koronnym Wárssáwskim wssem Woiewództwóm dánéy.

O Grabieży/ ktoby komu grabież iáką vczynił/ stroná vkrzywdzona/ ma o to do sądu Grodzkiégo Rokiem záwitym pozwáć.

O Sługách y o chłopiách zbiegłych Woiewództw, Kiiowskiégo, Wołynskiégo y Brácławskiégo.

Stephan w VVar. 1578 Con. fo. 191.

2. Ij w Woiewództwách/ Kiiowskim/ Wołynskim/ Brácławskim przedtym/ według státutu W. X. Litew: o sługi poddáné zbiegi/ y czeladź dworną/ v sądu źiemskiégo spráwiedliwości swéy dochodźili/ bacząc w tym sobie té Woiewództwá zwłokę spráwiedliwości swéy. Prosili nas zá to Posłowie z tych miánowánych Woiewództw/ żebyśmy ich w tym záchowawssy/ według práwá y státutu W. X. Litew: á Przywileiu tym Woiewództwóm ná sęymie wálnym Lubelskim przy Vnitey dánego/ tego Artykułu popráwionego o tákowé krzywdy do sądu Grodzkiégo pozywáć sie pozwolili. My tedy z Pány Rádámi nássymi/ y Posły źiemskimi mocą teráznieyssego sęymu/ to tym Woiewodztwóm postánawiamy y potwierdzamy/ że té przerzeczoné Woiewództwá o tákowé sługi/ poddáné/ zbiegi/ y dworną czeladź/ bez przypoweczenia/ y zástáwánia tákowych/ v których tychby ty zbiegi bydź mieli/ od tego czásu v sądu Grodzkiégo sądzoné bydź máią/ strony przypozwawssy stroná vkrzywdzona pozwem Grodzkim ná Rok záwity. Jesli oczywiście/ tedy zá cztéry Niedźiele: á ieśli záocznie/ tedy zá sześć Niedźiel Rok złożon bydź ma: á stroná pozwána powinná będźie v sądu Grodzkiégo/ ábo sam osobą swą/ ábo przez vmocowánego swego w źiemi Wołynskiéy osiádłego/ nie biorąc sobie ná pomoc żadnych przyczyn práwnych w státucie W. X. Litew: opisánych/ ná pierwssym Roku iáko záwitym/ pod stráceniem rzeczy w pozwie opisánéy stánąć/ y vspráwiedliwić sie/ według práwá y státutu W. X. Litew: A gdźieby stroná pozwána tákowych zbiegów od tego czásu iáko będźie pozwan/ iáko przedtym ták y potym v siebie bydź nie powiedáłá/

tedy

tedy ma ná tym przysiege vczynić. A ieśliby pozwána stroná przysiegi vczynić niechciáłá/ tedy powodowa stroná iáko sobie śkody osácuie/ ná tym przysiądz ma. A gdy przysieże/ Stárostá exequcyą z ruśzeniem Powiátu zá dwie Niedźieli stronie vkrzywdzonéy vczynić ma/ pod winą o exequcią ná Stároste ná śeymie teráźnieyśzym vchwalona y Constitucyą vtwiérdzona. A w mieśćiech náśzych o tákowé miánowáné zbiégi Wóytowie z vrzędów swych powinni beda nieodwłóczną spráwiedliwość stanóm śláchetckim czynić/pod winą ná Stároste náśzego támecznego miástá stá grzywien. O któré zbiegi y krzywde/ o winę/ stroná vkrzywdzona ma bez pozwu iedno z sługą onego Stárosty/ Wóytá/do sądu Grodzkiego záwitym Rokiem pozwáć/támże Stárostá spráwiedliwość vkrzywdzoné^u záraz executią czynić ma. Ktoby też w tych Woiewództwách komu grabież vczynił/ tedy stroná vkrzywdzona ma pozwáć do sądu Grodzkiego Rokiem záwitym/ á sąd Grodzki tákże iáko y o zbiégi/ bez żadnéy zwłóki stronie vkrzywdzonéy spráwiedliwość y executią tákże z ruśzeniem Powiátów zá dwie Niedźieli vczynić ma. A vkrzywdzony Rokiem licownym do Grodu zá dwie Niedźieli pozwáć. A Stárośkowie náśzy gdźieby z imion náśzych / ták Królewśkich iáko też y z swych własnych o tákowé zbiegi z stanem śláchetckim byli winni/tedy wolno bedźie vkrzywdzonému o to do Grodu inśzego co nabliższégo w Woiewództwie onymże Stároste pozwáć/ tákże Rokiem záwitym/ według téy Constitucyiéy. A ten sąd Grodzki / powinien bedźie ná dobrách Stárośćinych execucyą tymże sposobem iáko wyeśzéy nápisano/ vczynić/ pod strácením vrzędu swego y Stárośtwá onégo.

Spráwiedliwość o chłopy zbiegłe tychże Woiewództw, z Ruśkim, Podolśkim, Belzkim, y gránice ich.

3. NA częste á pilné żądánie Woiewództw/ Ruśkiego/ Belzkiego/ Podolśkiego ziednéy/ á Wołyńskiego/ Bráclawśkiego/ z drugiéy stróny/ pośtánawiamy mocą teráźnieyśzego Séymu/ zá zezwoleniem Pánów Rad y Posłów zobopólną spráwiedliwość miedzy przerzeczonémi Woiewództwy/ á to o zbiegłe chłopy/ y grábieży/ iż máią pozywáć śie do Grodu zwłaszcza o zbiegłego chłopá/ y sługi dorocznę/ y czeladź wśeláką y grabież. W którym Powiećie/ gdźie śie krzywdá dźieie komu/ tám zárázem pozwány peremptoriè ábo śie ma odwiędź iáko go pozew niezáśedł áni go ma w swym imieniu: álbo vkrzywdzonéy ma przysiądz iáko iego iest własny/ y pozew go zástał/ tedy záraz tego chłopá/ o którégoby śie tákie práwo toczyło/ ma obwiniony wrócić/ ábo wedle táxy w pozwie płácić. A iż dawność ná Wołyniu wedle státutu Ż. Lit: idźie od dźieśiąci lat/ á w Rusi od roku y śześći niedźiél/ tedy my to márkuiąc miedzy nimi/ zá ich zezwoleniem pośtánawiamy/ że przed postánowieniem téy Constitucíiéy od trzech lat ma isdź dawność obiemá stronam / á potym iuż ták záwżdy po pozyskániu przez Dekret tákowego Práwá gdźieby który nie czynił Dekretowi dośćć/ ma Stárostá ábo Vrząd iego exekutią czynić. A gdźieby w tym był niedbały Stárostá / tedy przećiwko niemu wolno bedźie pośtąpić stronie/ wedle Constitucíiéy teráźnieyśzego Séymu. A co śie tknie gránic miedzy temi Woiewództwy/ tedy im obiecuiemy posłáć Kommissarze do rozgrániczenia tych Woiewództw/ á o wśyśtkie inśze krzywdy/ co śie gruntu dotycze/tedy śie máią do Ziemstwá pozywáć/Woźniowie też bez przydánia Stárośćinego/ bedą powinni ieździć z pozwy kłásdź.

Tenże tám- że fol. 191 B

Pozywánie Stárosty Bráclávśkiego.

4. DEklárniemy/ iż Stároste Bráclawśkiego o zbiegłé Chłopy wedle Constitucíiéy Anni 1578. ad viciniorem Capitaneatum pozywáć mogą.

Stephan w VVar 1581. Con. 215. B.

Vrzędy tychże Woiewództw, y Podláśkiego.

5. W Podláśkim/ Kiiowśkim / Wołhynśkim/ y Bráclawśkim Woiewództwách/ máią bydź Vrzędy iáko y w inśzych Woiewództwách/Podczáśy/Stolnik/ Cześnik/ Podstoli.

Tenże tám- że fol. 192.

Potwiérdzenié praw Kiiowśkich, Wołyńskich, y Bráclávśkich: léże żołnierzkié

niérzkié w tych Woiewództwách, bránié Podwód: wyzywánié z Woiewództw, poprawá Zamków, kaptur Wołyński, win odpuszczenié.

Zyg. III. w Krák. 1588 folio 49.

6. WOiewództwóm/ Kiiowskiému/ Wołynskiému y Brácławskiemu/ y obywátelóm ich/ wszytkié práwá/ swobody y wolności/ ták stárádawné y nowé/ w Lublinie Roku 1569. od Krolá Jeº M. Augustá ná Vniéy onym wydáné/ tákże też przywileie/ listy/ y wszystkié zwyczáie ich/ á mianowicie przywileie ná Vniéy im nádáné ze wszytkimi ártykuły/ y ze wszytkimi swobodámi y wolnościámi/ ktore sie w tych tám ich przywileiách zámykáią/ we wszystkim vmacniamy y vtwiérdzamy/ y nie náruszenié to im pod przysięgą nászą dzierżeć obiecuiem/ y trzymáć bedźiem powinni: ták też y potomkowie nászy Krolowie Polscy to im dzierżeć y trzymáć beda powinni czásy wiecznémi. A té przywileie zá prywatné ich nie rozumieiąc/ ták publicè ná Séymiech iáko priuatim bez Séymu czásu interregni, y przy nas inácżéy wykládáné y rozumiáné bydź nie máią/ ieno ták/ iáko sie sámé w sobie w ártykulech swych záwiéráią. To też im wáruiemy/ iż gdy ná przyszły Séym/ ktory bedźie piérwszy po Koronácitéy/ poprawe praw swych przyniosą: tedy ią od nich przyiąć/ y to im trzymáć y vtwiérdzić bedźiem powinni.

Ktemu baczenié máiąc/ że źiemiá Wołynska vstáwicznie niebespieczenstwom y na iázdóm nieprzyiacielskim podległá: y ktemu że wielkie szkody od żołniérzów po té czásy odnosilá/ postánawiamy: áby ná potym w żadnych dobrách ták Szlachetckich iáko y Duchownych/ żołniérze żadnych léż/ przystawstw/ y stáciy nie miéwáli.

Ktemu żołniérze w dobrách nászych Krolewskich léże máiąc/ z dóbr Szlachetckich y Duchownych żywności nie wyciągáli: ále áby z tárgu zá pieniądze żyli: ktemu podwód z Dóbr Szlachetckich y Duchownych áby nie bráli/ áni wyciągáli.

A gdyby sie kiedy od żołniérzów komu w bránie żywności y podwód/ w leżeniu y w ciągnieniu/ y w czymżekolwiek obrázá/ vciśk/ y szkodá iáka sstálá: tedy iáki w tym sposób y postępek sobie do dochodzenia krzywd tákowych postánowią/ tákowy ná Séymie/ ktory bedźie po Koronácitéy piérwszym/ wedle ich żądánia y prosby od nich przyiąć bedźiem powinni.

A do tego czásu/ nim sie ten sposób wynaydźie/ gdźieby sie komu od żołniérzów iáka krzywdá sstálá/ bedźie powinien Hetman z tákiego káżdemu vkrzywdzonému spráwiedliwość czynić/ od przyniesienia żáloby nadáley do dwu niedźiél: tákże y Dekretu swégo exekucią czynić ma. Tákowąż też spráwiedliwość káżdy Rotmistrz bedźie powinien vczynić z tego/ ktory bedźie w rócie iego.

Stárać sie o to bedźiem/ áby to Woiewództwo Wołyńskié bylo nadáley do roku ográniczone/ ná co wedle práwá damy pewné Commissarze: á żaden obywátel Woiewództwá Wołynskiego do inszych Woiewództw y Powiátów wyzywan bydź niéma.

A gdźieby ná kim iákié dekretá y postępki práwné extra Palatinatū, districtum eius proprium, do ktorego sie odzywał/ otrzymáné byly: tedy tákowé przewody y postępki do rozgrániczenia tego Woiewództwá záwieszamy: co sie też ściągáć ma ná obywátele Woiewództwá Bracławskiego.

A iż Zamki pogranicznè Woiewództw Kiiowskiego/ Wołynskiego/ y Bracławskiego potrzebuią wielkiey poprawy/ iáko Kiiów/ Brácław/ y Winnicá/ y inszé ktore sá od nieprzyiaciół zasłoną/ tedy im obiecuiemy sie stárać/ áby byly iáko nayrychley wedle potrzeby opátrzone y nápráwione.

Prosili też nas Posłowie źiemie Wołynskiey/ ábysmy kaptur ich vtwiérdzili/ ktorego iż ná ten czás autenticè nie pokazáli/ á Duchowni sie też przeciwko niemu opowiádáli/ tedysmy to odłożyli do Séymu przyszłego.

Ktemu też iáko do wszytkich Woiewództw inszych y źiem Koronnych nászych/ tákże y Kiiowskiego/ Wołynskiego/ y Bracławskiego Vniuersał/ ktory tempore Interregni od PP. Rad z Krákowá wniesiony z vchwały Wiślickiey/ áby byly pospolité ruszenié sub pœnis vczyniły: tedy z nich té pœny znosiémy/ y oné cássuiemy: ták/ iż wiecznémi czásy im y potomkom ich nie máią szkodzić.

A iż inszé

A iż inßé Woiewództwá Koronné sobie ná tym séymie popráwe postępków práwnych námowiły y postánowiły / tedy wymuiemy z tego Kiiowskié / Wołynskié y Brácławskié Woiewództwa/ któré sie sie práwem inßym sądzą.

Acz to iest piérwßémi Constitucyámi wárowano/ iednák y teraz zá prosbą Posłów Woiewództwá Wołynskiégo vstáwiamy / áby nigdy Rzéki / któremi wodné státki chodzą/ á miánowicie Bug / groblámi żadnémi hámowáné nie były / dla zwrócenia sie ná górę wodnych státków/ßkut y inßych / áż do Sokalá / pod winámi dwu set grzywien. O któré káżdy pozwány peremptoriè ná Trybunale/ ábo v sądu/ do któregoby był pozwan/ w onym powiecie gdźie iego dobrá będą / odpowiedáć powinien będźie.

Mieyscá Vrzędników Brácławskiégo y Wołynskiégo Woiewództwá.

7. POstánawiamy téż áby Vrzednicy Ziemscy w tych Woiewództwách / tákże Dignitarze przez nas kiedy będą dáni / áby mieyscá swé obyczáiem mieysc Koronnych Woiewództw odpráwowáli/tym porządkiem: Podkomorzowie/Chorążowie/Sędziowie/ Stolnikowie / Podczáßowie / Lowcowie / Podsędkowie / Cześnikowie / Miecznicy/ Skárbnicy/ Woyscy. Zyg. III. w VVár. 1589. folio 31.

Correcturá práw y zwyczáiów tychże Woiewództw.

8. NAznáczamy czás dźień S. Janá Krzćićielá bliśko przyßły / ná mieyscu tym kędy séymiki inßé odpráwuią / áby obywátele onych Woiewództw osoby pewné miedzy sobą obrawßy/ korrekture práw swych pisáli. Ná którą korrekture Generálną Koronną/ do Lubliná ná przyßły S. Marćin pro cognitione Deputatów Koronnych przyśłáć będą powinni. Tenże tám. że folio 32.

O téyże Correcturze.

9. IŻ Correcturá práw Woiewództw Wołynskiégo y Brácławskiégo / według Constitucyiéy Anni 1589. nie doßłá: tedy záraz teraz náznáczamy czás ná dźień S. Janá Krzćićielá/ w Roku ninieyßym 1590. ná pewnym mieyscu w Lucku / áby obywátele onych Woiewództw/ osoby pewné miedzy sobą obrawßy/ correkture práw swoich spisáli/ y potym z gotowémi ártykuły / ná correkture generálną Koronną do Lubliná / ábo gdźie ná inßé mieysce/ná ten czás/gdy téż Deputaci Koronni ná correkture práw śiędą/ y tám spólnie z Deputaty Koronnymi wßytkich práw popráwiáć / y votum równé miedzy nimi mieć máią. A ieśliby sie któré Artykuły z práwem Koronnym nie zgadzały/á tym Woiewództwóm według ich práw potrzebné były/tedy tákié Artykuły im osobliwie máią bydź dopuszczoné y deklárowáné. A z téy correktury státutá/ná strone tych Woiewództw/ według ich práwá/ Ruskim iezykiem y pismem máią bydź pisáné/ nie mießáiąc słów Lácińskich. A ieśliby przed séymem bliśko przyßłym tá correcturá práw Koronnych nie doßłá/ Deputaci Wołynskiégo y Brácławskiégo Woiewództw / nam te correkture práw swych ná ten séym bliśko przyßły przyniéść máią / którą im rewidowawßy vtwierdźić będźiem powinni. Tenże tám. że 1590. fo. 33.

Sądy Wołynskié y Brácławskié Trybunálskié.

10. SPráwiedliwość Woiewództw / Wołynskiégo y Brácławskiégo / y przyśłą- pienié ich do Trybunału/ zá prosbą Rad y Posłów tych Woiewództw / y zezwoleniém wßech stanów ná tym séymie vchwalilißmy / y oné wydáli / która mocnie y nie náruße- nie ma bydź trzymána. Zyg. III. w VVár. 1589. folio 16.

TRYBVNAŁ WOŁYNSKIEGO Y BRA-
cláwskiégo Woiewództw postánowiony
w Wárszáwie Roku 1589.

Zygmunt Trzeći z Bożey łáski Król Polski / Wielkié Kśiąże Litewskié / Ruskié / Pruskié / Mázowieckié / Zmudzkié / Inflántckié / &c. y Królestwá Szwedzkiég własny Dźiedźic / y przyszły Król.

Folio 48. 11. OZnaymuiemy wszem wobec y káżdé^u z osobná komu to wiedźieć należy. Iż my máiąc wzgląd y osobliwé baczenié / ná obywátele Woiewództwá Wołynskiég / y Brácláwskiég którzy w ták wielkim niebespieczenstwie / od przyległég á bárzo prędkiég nieprzyiácielá z innémi Woiewództwy przyległémi / Ruskim / Podolskim / tákże y inszémi y pogránicznych Zamków Dzierżawcámi dla záchowánia gránic źiem tych / krwie przelewáć nie litowáli. Czego iáko przed przywroceniém do Korony Polskiey ták y po wcielenin przodkowie nászy / y my sámi z rzeczy oczóm podáney doználismy / y chcąc chęći ich láská nászą Królewską nágrodźić im / y ich vmysły á związki wcielenia ich do Korony tym wiecéy vgruntowáć: Ták iáko przy szczęśliwéy Koronácyiéy nászey wszytkim zá równo stanóm Duchownym y świeckim obywátelóm Korony oboiégo narodu / práwá / swobody / przywileie / dániny służące trzymáć / záchowáć / przyrzeklismy / nie przywodząc w żadną wątpliwość áni spór wszytkich praw y postępków / ále vżywánié ich w całości záchowuiąc / one wszytkie wedle własności y bráknienia słów rozumieiąc / iáko o tym szérzéy práwá / przywileie / ná Vnitey / y Constitucya w Krákowie ná pomienionéy Koronácyiéy nászey obmawia. Do tych swobód / wolności / przydáiem y osobliwie mocą séymu teráźnieyszégo z pozwoleniém wszech stanów Duchownych y świeckich / tákże Posłów źiemskich / poprawę praw ich y postępków práwnych / ná tym séymie válnym / przez Posły tego Woiewództwá podáné / iáko sie w sobie máią / dosyć czyniąc żądości ich / zá práwo mieć chcemy / y osobliwie Artykuły wáruiemy / y onym iáko członkóm ciáłá prawdźiwégo y głowy nie rozdźielonéy / porównánié sądów Trybunálskich ich spraw Ziemskich / Podkomorzskich / Commissárskich / Grodzkich / y innych wszeláką tą Constitucyą nászą séymową wyrażamy / y sposób około spráwiedliwości / ná któréy wszytek rząd domowy należy / y z któréy wszytkié dobré obyczáie w káżdéy R. P. pochodzą / postánowienié niżéy opisáné vczyniliśmy.

Porządek do obiéránia Sędźiów.

folio 49. 12. NAprzód do obiéránia Sędźiów séymiki tym Woiewództwóm składamy ná dźień y czás pewny w Trybunale koronnym opisány / to iest / ná piérwszy poniedźiałek po národzeniu Pánny Máriiéy w roku teráźnieyszym / Tysiąc / pięćset / ośmdźieśiąt dźiewiątym / w Woiewództwie Wołynskim piérwszégo roku w Lucku / drugiégo w Włodźimiérzu / trzećiégo w Krzemieńcu / y ták álternatą bywáć ma. A w Woiewództwie Brácláwskim záwżdy w Winczy. A potym záwżdy káżdégo roku ná tenże rok y dźień wyższéy opisány / do obiéránia tákowych Sędźiów / do tych sądów Trybunálskich / ná mieyscach przerzeczonych / tym to obiemá Woiewództwóm / y tákimże porządkiem séymiki mocą mieyszégo séymu náznáczamy.

Obiéránié Sędźiów.

Támże. 13. NA których séymikách káżdé z tych Woiewództw obráć bedźie powinno / mieszkáiąc sobą / to iest / Woiewództwo Wołynskié z powiátu Luckiégo osób dwie: á z Powiátu Włodźimirskiégo osób dwie: á z Powiátu Krzemienieckiégo osób dwie: á Woiewództwo Brácláwskié osób dwie / ludźi godnych / bogoboynych / cnotliwych / rodzáiu ślácheckiégo / y obywátelów támecznych / práwá y zwyczáiów sądowych támecznégo práwá vmieiętnych / y osiádłych. A gdźieby który tákowy był obrán z tych którzy ná inszych sądźiách zásiadáią / gdyby sie trafiłá spráwá zá pozwu odesłániem ábo zá áppellácyą / od którégo z nich / ten ná ten czás ná sądźie w onéy spráwie wotować niéma / y wynisdź gdy inszy wótá swoie podawáć poczną powinien bedźie. A ći obráni Sędźiowie do drugich tylko sądów trwáć máią. A inszy ná ich mieysce do tego sądu ábo Trybunału głównégo / ták iż o obiérání bydź máią. Czásu y dniá obiéránia tych Sędźiów wyższéy náznáczonégo / ták iż żaden

żaden z Elektów powtóre ná té sądy niéma bydź obiéran do lat cztérech / oprócz tego gdźieby sie w którym Woiewództwie/ ná tegóż wszyscy iednostáynie zgodźili/ á iżby sie tego podiął vprosili. Ktemu ieśliby też którym z tych Woiewodztw dla któréykolwiek przyczyny Elektcya niedoszłá/ ábo śmierć/ ábo chorobá którego elektá zákroczyłá/ ábo też rozróżnienie iákie/ miedzy nimi sámémi przeszkodźiło: Tedy ći máią ostać ná sądźiech Trybunálskich/ których wietsza część szláchty ná seymiku obierze / y onym instructią podpiszę y podpieczętuie/ co Trybunał rozsądźić ma koronny.

Przysięgá tych Sędźiów.

14. GDźiáni Sędźiowie z onych Woiewództw / ná czás y mieyscá tym sądóm náznáczoné ziechawszy sie/ przysiege iáko w státucie ich Sędźia ziemski przysięga/ oni też táką záwáż vczynić máią/ z tym dokładem. Iż znowy y porozumienia w żadnych spráwách z żadnym nie czynić / rádźić / przestrzegáć / rad táiemnych odnosić / y podárków brać nie bedźie. A iż też nie stáral sie / áby ná té sądy obran był / y nie iest sługą rekodáynym / áni Jurgieltnikiem którego páná. Tákże Deputaci koronnych Woiewództw winni beda pod obowiązkiem przysięgi swéy/ z témi Deputaty Wołynskimi spráwy obywátelów Wołynskich y Brácławskich ziem práwem ich własnym sądźić. Zyg. III. w Wár. 1589. folio 30.

Iáko sądźić máią.

15. GDyż wszyscy obywátele tych Woiewództw/ Wołynskiego / y Brácławskiego / iednákiéy wolności práw vżywáią. Tedy też wszyscy równo tymże iednákim práwem ich / którym sie sądzą/ y iáko ná ten czás sobie práw swoich popráwili / y ieszcze beda poprawowáć/ v Trybunalu sądźić sie máią. A to tym porządkiem/ spráwiedliwie z reiestru / záraz po Woiewództwách nie odstrzeláiąc sie od práwá ich własnego. Ani słów w státucie y práw ich opisánych wykládáiąc/ iedno ták iáko sie sámé w sobie rozumieią. A dekret z pismá czytan ma bydź/ ná którym dwá Deputaci z Woiewództw koronnych / á z tych Woiewództw/ dwá podpisáć sie máią. A gdyby sie też trafiłá różność wót / máią raz/ dwá/ y trzy znowu przez wotá puścić / y przy téy stronie zámknienie zostawáć ma / która zá sobą dowody słuszné y práwné bedźie miełá/ przy których wietsza część zámykáć ma. A gdy duchownych spráwá Rzymskiéy religiiéy z tych Woiewództw przypádnie / tedy Deputatów sześć Wołynskich/ á sześć Duchownych koronnych/ tákié spráwy odsądzáć máią. A gdyby z tych Woiewództw Wołynskiego y Brácławskiego / prze którą przyczynę sześci Deputatów nie było/ tedy áby równa liczbá bydź mogłá / ná mieysce onego / ábo ich Polscy Deputaci máią bydź przyłączeni / y tymże práwem ich tákowé spráwy powinni odsądzáć beda. A gdy inssé Woiewództwá koronné inszym práwem koronnym / sądźić sie beda / tedy ći wszyscy Deputaci tych Woiewództw Wołynskiego/ y Brácławskiego/ beda powinni z tymiż Deputaty zásiádáć/ y wotować/ wszákże w liczbie tylko z tych Woiewództw / dwá głosy máią bydź policzone/ y ći dwá tylko pámietné brać máią. Támże.

Co sądźić máią.

16. GSądźić máią spráwy wszytkié od sądów Ziemskich y Grodzkich / Podkomorzskich/ Commissárskich/ zá pozwy áppellacyámi/ odesłániem/ limitácyámi/ inszym wszelákim obyczáiem/ y wszytkié insse któreśkolwiek zá Dworem nászym królewskim idą/ ták od vrzędów/ iáko też y z vrzędów/ o nieuczynienie odprawy/ dekretóm sądóm Trybunálskiego głównego koronnego/ w tych rzeczách / które temu sądowi Trybunálskiemu sądźić należy/ y osądzone beda / inszych doległości y vbliżenia sądów ábo vrzędów stárościch / y ich vrzędników / około nieuczynienia spráwiedliwości / tych wszytkich spraw / które bądź w Trybunale/ bądź w Ziemstwie/ ábo w Grodźie / przesądzone y ná vrzad do stárostw y ná vczynienie odprawy odesłáné/ gdźieby wedle tego odesłánia/ bez wszeláких przewłók odprawowáné nie były. Tákże y insse wszelákie spráwy któreśkolwiek / ták zdawnych iáko y z nowych pozwów/ przypozwów przypadáć/ á temu Trybunału należeć beda/ á támże przed folio 51.

tym ſądem Trybunálſkim/ wſzytkie ſtrony w ſpráwách ſwoich ſądowych/Roky y Roki będą mieć/ wedlug ich ápellácij / pozwów / przypozwów / ták záwitych iáko y nie záwitych/odeſłánia/odłożenia/y inſzych wſzeláktich ſtopniów práwnych/iáko zá Dworem mieć by mieli/żadnych nieprzymuiąc wedlug ich controwerſij / ſpraw / dekretów / ápellácij/ ruſzenia/ odeſłánia/rozpiſów/ odkładánia/y inſzych punktów práwnych / żadnéy ſtrony práwá nie vbliżáiąc. Wyiąwſzy tylko ſpráwy własné criminálné / to ieſt / komuby ſło o cześć/ co wedle práwá ich ſądowi náſzemu/ wedle práwá należy. A gdyby kto o co inſzégo ná ſeym ábo zá dworem kogo wyzwał/ tedy gdy to będzie vznano/ ná ſeymie ábo ná Trybunale/ że nieſłuſznie wyzwał/ ma dwánaśćie niedźiel w wieży ſiedźieć / á winy ſto grzywien/ y ſzkody ſtronie záplácić. A ſpráwá ma bydź odeſłána do należącego ſądu/ wſzákże w ártykułách criminálnych / od ſądu y práwá Grodzkiego ápellácya ma bydź do ſądu Trybunálſkiego/ wyiąwſzy tylko ſpráwy práwá Máydeburſkiego/ rzeczy ſkárbu náſzego / które z oſtrzeżeniem pewnym/ ſądowi náſzemu należeć będą. Tákże ieſliby kto Stároſtę ábo Dzierżawcę o grunt náſz pozwał / o tákie dobrá ma bydź ſąd ná ſeymie / praw y przywileiów ich niczym nienáruſzáiąc.

Mieyſcá ſądóm.

folio 52. 17. W Wielkiéy Polſki Woiewództwóm Piotrkow/ á Máłéy Polſki Woiewództwóm Lublin/ ku odpráwowániu ſądów Trybunálſkich náznáczone ſą/ gdźie też te Woiewództwá Wołynſkie/y Brácławſkie/z ſądy ſwoimi należeć będą z tym dokłádem/iż Deputáci tych obu kraiów woiewództw máią do Piotrkowá ná czás niżéy náznáczony ziéżdżáć ſie/y ſpólnie z Deputaty inſzych Woiewództw koronnych/przyśiędze wyſzéy opiſáną ná te ſądy vczyniwſzy/ one odpráwowáć. A odſądziwſzy wielkiéy Polſki Woiewództwá / w Piotrkowie máią ziáchać ná czás tákże wyſzéy náznáczony do Lublinà / y tákże tám z Deputaty inſzych Woiewództw Koronnych / odſądzić wſzytkie Woiewództwá Máłéy Polſki.

Beſpieczność ſądów.

folio 53. 18. Przed które to ſądy oſobá żadna iákiégóżkolwiek ſtanu/doſtoieńſtwá/y godnośći któraby ſpráwy ſwéy niemiáłá/ chodźić niéma / áż kogo z rzeie ſtru záwołáią / ábo iáko wiele vczeſtników do iednéy ſpráwy należnych / tedy nie z żadną zgráią do ſpráwy ſwoiéy przyſtąpić/ y do gmáchu wchodźić ma ábo máią/tylko ſámoczwártému/to ieſt/ z Prokuratorem/ á ze dwiemá przyiaćioły. A ieſliby który vpornie wſzedł/ ábo nápomniony wyniśćby niechćiał / ábo w domu ſądowym wołánié czynił / tedy ma bydź ná nim ſkázána winá ſowita cztérnaśćie grzywien / która záraz pod dwoią tákowąż winą od ſądu nieodchodząc/ ſądowi położyć powinien będźie/ y przeciw niepoſłuſznému / od práwá rzeczy oſądzoney iáż ma. Przy wótowániu áby żaden niezoſtawał/ oprócz tych/ którzy do tego przyſiegli ſądu. Ktemu żaden ná ſeymiku obiérániá Sędźiów/iáko y ná mieyſce gdźie ſądy będą odpráwowáné / áby nieśmiał przyieżdżáć y przychodźić z bronią / y żadnémi inémi bronámi/ okrom mieczá/ kordá/ſzáble/ſpady. A ktoby śmiał z ſtrzelbą ábo z iáką inſzą bronią wſzeláką przyiechać / ábo z nią chodźić / áby piąćiądźieśiąt grzywien winy był karan záwśćie/ nieodchodząc od ſądu/ábo od ſeymiku/pod winą cztérnaśćia grzywien. A ieſliby kto vpornie odſzedł / tedy ma bydź odeſłan ná exekutią wedle práwá do vrzędu Grodzkiego. A gdźieby kto ná ſeymiku obiérania Sędźiów / ábo też w trzech niedźielách przed záczęćiem ſądu álbo też we trzech niedźielách po odſądzeniu iáką oſobę ſłáchecką ránił / ábo zábił: Tedy wedlug ſtátutu poſtąpić przeciw niemu / niemáczęy iedno iákoby to ná ſeymie przy nas vczynił.

Czáſy ſądów.

Támże. 19. Sądy naprzód poczynáć ſie máią záwżdy w Piotrkowie w poniedźiáłek piérwſzy po świętym Marćinie / á kończyć ſie máią do Zwiętnéy Niedźiele. A w Lublinie

też sądy począć sie máią w Poniedźiałek piérwszy po Przewodnéy Niedźieli / á sądźić ie máią dokąd sie nie skończą. Wszákże pod tym czásem odprawowánia tych sądów Trybunálskich/ták y w inszych Woiewództwách/ y w Powiećiách koronnych/ták y w tych Woiewództwách Wołynskim y Brácławskim / sądy Ziemskié y Grodzkié y Podkomorzskié sądzoné y odprawowáné ná Roki y czásy swoie náznáczoné bydź máią.

Utwiérdzenié Dekretów.

20. A Dekretá tych wszytkich sądów máią bydź ták ważné/ ták náśé królewskié / folio 54. ná séymie vczynioné. A ktobykolwiek ná séym ábo też przed Nas zá Dworem/od kogokolwiek iákimkolwiek obyczáiem ku skázeniu tákowégo Dekretu od Sędźiów głównych był pozwan/ tedy káżdy tákowy pozwány od Pozwów y od rzeczy chociaby nie stał/zátym pozwem ábo mándatem nászym ma bydź wolen. A ktoby ieszcze ták vporny bydź chciał/ á przypowiedał sie ná tákowé Pozwy/y ná nich iesliby co zaocznie odźierżał : tákowé odźierżenié niema mieć żadnéy ważności / y niemoże bydź ku żadnéy szkodźie nikomu / áni przez vrząd nász odprawowáni bydź máią. A iesliby też zá przypowiedzeniem czyim / do sądu pozwány ná tákowy Pozew stał / tedy ten kto wyzwał / powinien będźie sam ábo Prokurator iego nieodchodząc z práwá záplácić winy/ sto grzywien/ pod winą czternastu grzywien/ któréy winy stá grzywien połowicá stronie / á druga połowicá do skárbu Nászego bydź ma. A w spráwie osądzonéy przez Sędźie głównė iesliby sie dosyć nie stáło / w odpráwie ma bydź odesłano do vrzędu należnégo/ gdźie winowátych osiádłość iest/ ku wykonániu odprawy rzeczy osądzonéy. A nád to Prokurator ktoryby przeciw tym Dekretóm/ od kogo popiérał/ ma bydź skázan do wieże ná tydźién/siedźieć ná dnie/ gdźieby sie im przed námi spráwá iáka przytráfiłá.

O Pisárzu y chowániu ksiąg.

21. Pisárze źiemscy onych Woiewództw Wołynskiégo y Brácławskiégo / gdy Támże. spráwy ich v tego Trybunału odprawowáné będą / máią y powinni będą przy tych Sędźiách bydź / y tám przysiędze zwyczáiem Trybunału Koronnégo vczyniwszy/ z nimi zásiadáć/ y księdzi osobné mieć/ tylko wotóm nie wydáiąc/ á wszytkié spráwy do tych ksiąg pismem Ruskim zápisáné. Dekretá y spráwy wszeláké ták że pismem Ruskim wydawáć zá pieczęćią źiemską onégo Woiewództwá ábo Powiátu / z którégo będźie z tych Woiewództw wybran. To iest/ z Woiewództwá Wołynskiégo herbowé pieczęći Krzyż á ná Krzyżu Orzeł. Ták że y Woiewództwu Brácławskiému / ma bydź pół Miesiącá á krzyż. A z podpisem ręki swéy ták że y z podpisem rąk Deputatów Trybunálskich / przynamniéy cztérech / którzy Pisárze ich wezás przed początkiem sądów onych Woiewództw / do Lubliná przyieżdżáć y spráwy ich do Reiestru porządkiem státutowym wpisowáć ma. A té księdzi spraw ich pospołu z księdzámi spraw Koronnych Trybunálskich bydź máią chowáné. Których leżenié ták iáko y Polskich Trybunálskich bydź ma. Ná który czás powinien będźie pisarz Trybunálski tych Woiewództw ziędżáć pod winą strácenia vrzędu. A co sie dotycze obiéránia Pisárzá / tedy z Woiewództwá Wołynskiégo / trzy rázy porządkiem z Powiátu Woiewództwá Brácławskiégo / czwarty raz do tych sądów głównych obiérać. A ták záwżdy záchować sie ma/ który Pisarz tym sposobem obrány/ spráwy tych obudwu Woiewództw odprawować ma/ to osobliwie wáruiąc / iesliby pod tym czásem odprawowánia tych sądów głównych Roki źiemskié w którym Powiećie onych Woiewództw przypádły / á zá obrániém z tego Powiátu Pisárzá źiemskiégo do Trybunału sądzoné bydź nie mogły. Tákowé Roki po odsądzeńiu tych spraw y sądów głównych we cztéry Niedźiele zá témiż pozwy odprawowáné bydź máią.

O Pozwiéch.

22. Pozwy máią bydź pod tytułem nászym królewskim/ y pod pieczęćią źiemie ábo folio 55. Powiátu onégo w którym pozwány iest osiádłym/ á Rok wszeláким pozwem záwity ma

bydź składan przed czásem ná sądy główné/ wysszéy náznáczoné /ták záocznie iáko y oczywiśćie zá sześć Niedźiél.

O Zapiśiéch y Protestácyách.

23. ZApisy/ protestácye/zeznánia wszelákie/ták máią bydź ważné przed tym sądem zeznáné / iáko y przed námi Królem / ábo przed sądem Ziemskim/ y Grodzkim.

O Exequucyiéy Dekretów Trybunálskich.

folio 56. 24. TYm wszytkim Dekretóm też sądu według práwá ich porządkiem opisánym Stárostowie/y vrząd ich káżdy w Stárostwie swym execucią do ostátniégo stopniá czynić będą powinni pod winámi w práwie ich opisánémi.

Opátrzenié Sędźiów.

Támże. 25. ADochód Sędźiom tych Woiewództw rowno z Deputaty Koronnymi / á Pisárzowi od zapisów y Dekretów spraw ich / tákże iáko y Pisárzowi Trybunálskiému Koronnému pláćić máią.

O Artykulách im należących.

Támże. 26. APod inssé ártykuły/ w Trybunale Koronnym/ przećiwné práwu y przywileiom ich/tym oni podléc nie máią/áni to ich práwóm y porządkóm przeszkadzáć nie będźie.

Poprává tego Sądu Trybunálskiégo y Státutu ich.

Támże. 27. APoprává tego Trybunału / y práwá ich záwżdy im wedle Przywileiu ná Vniiéy dánégo praw y wolność ich ma bydź wolna.

O odprávách rzeczy osądzonéy, y ktoby śie Vrzędowi sprzećiwił, y o wywolániu.

Támże. 28. OBiáśniáiąc Artykuł sześćdźieśiąty śiódmy w rodźiále czwartym o odpráwách rzeczy osądzonéy ták postánawiamy. Iż káżda spráwá rzeczy osądzonéy wedle niego isdź ma / poprawuiąc to w nim : iż co przedtym zá wskazániem rzeczy osądzonéy ná niepossłuszńego/ Powiátowé ruszenié bywáło / to teraz ták postánawiamy. Iż gdźieby od sądu odesłano było ná execucią/ ieśli od sądu źiemskiégo/ tedy Sędźia z Podsędkiem/ ábo Pisárzem/ z dwiemá woźnymi y śláchtą/ o któré to woźné y śláchty stroná powodowá stárać śie ma A ieśli od Grodzkiego sądu / tedy tákimże sposobem Stárostowie záchowáć śie máią. A w niebytności Stárostów sámych/tedy Sędźia Grodzki z Podstárościm ábo Pisárzem/ tákże też y Woźnymi y śláchtą iáchać y wwiązáć strone vkrzywdzoną według skázánia sądowégo. A gdźieby ták vpornym był / á wwiązánia nie postąpił/ tedy on sąd ma go odesłáć ná Trybunał/ ná wywołánié/ záchowuiąc káżdéy stronie/ po wskazániu vrzędowym wolną áppellácyą ná Trybunał/ opátrzywszy to od czego według práwá ich áppellácya isdź nie ma. A Trybunał onégo niepossłuszńego ma zárázem bez wszelákiéy zwłóki/ z Państw nászych wywołáć/ á przedśie sąd zá odesłániem drugim od Trybunału powinien będźie ná imieniu onégo wywołáncá odprawę vczynić pod winą ságrzywien/to iest/ gdźiby folguiąc stronie ná execucią iechać niechćiał/ któréy winą dwá kroć pláceniém vydźie/ á zá trzećim przypozwem vrzędu ma bydź prywowan / o co forum ná Trybunale. To też záchowuiąc tákim wywołáncóm/ iż gdyby po wskazániu wywołánia ná Trybunale do Roku y do sześći Niedźiél / gdyby śie z stroną która nan bánnicyą wyniosłá poiednał tedy tenże Trybunał powinien będźie z niéż bánnicyą znieść. A to tym obyczáiem/ gdy go stroná oczywiśćie przed Trybunałem wyzwoli : álbo oczywisto tákże stroná przed sądem Ziemskim / ábo Grodzkim/ dawszy mu list swóy ręczny/ y przy tym liśćie przez wypis vrzędowy od sądu Ziemskiégo ábo Grodzkiégo. Tákże też sublácyą stronie wolno będźie wźiąć/ y czynić o zły przewód práwá do czásu náznáczonégo/wedle práwá Koronnégo/ to iest/ad spatium sex Mensium. Czego gdyby stroná nie vczynił/ tedy już wieczna bánnicya ma ná niéy zostać.

O zbiániu

O zbiiániu pozwów ná Roku iáko zá pozwy náßémi Królewskiémi, Trybunálskiémi, Ziemskiémi, Grodzkiémi, Podkomorzskiémi, Commissárskiémi, oczywiśćie y zaocznie ma bydź skládan.

29. TAk to postánawiamy: iż żaden ták w sądu náßégo Królewskiégo/ Trybunálskiégo/ Ziemskiégo/ Grodzkiégo/ Podkomorzkiégo/ y Commissárskiégo/ niczym pozwu zbiiáć nie może: tylko ieśliby w pozwie rzeczy miánowićie/ ábo imienia własnégo y Tytułu piérwßégo ábo daty nie nápisano/ tedy tylko ná táki pozew stroná odpowiádáć nie powinná/ á inßémi żadnémi przyczynámi pozwy zbiiáné bydź nie máią. A Roki zá pozwy náßémi Królewskimi ták oczywiśćie iáko y zaocznie ßeść niedźiel: A pozwy Ziemskiemi/ Grodzkiémi/ Podkomorskiémi/ Commissárskiémi/ o káżdą rzecz máią bydź nie dálßé dawáné/ tylko oczywiśćie zá dwie Niedźieli/ á zaocznie cztéry Niedźiele/ á blizßé bydź nie máią. Tenże tám- że 1589. fo. 57.

Sądy Kápturowè.

30. AChkolwiek sądy kápturowé Wołynskié in robore zostáwuiemy/ iednák cały Duchowné zakonu Rzymskiégo którébykolwiek ná tym sądzie Kápturowym były sądzoné/ wolnémi czynimy y káßuiemy od wßeláckich Dekretów y processów káptur zwych/ nákázuiąc restitucyą dóbr Duchownych vigore sądu Kapturowégo odietych. Tenże tám- że.

Tákże też y spráwę Páná Káspra Kłodzińskiégo/ Stárosty Dłkinickiégo/ z Rzepkowskim/ z tego sądu Kápturowégo do należnégo Práwá/ iáko y té wyssßéy pomienioné in toto odsyłamy/ y wßystek Proces w niéy káßuiemy. A dla lepßéy wiáry y pewności do tego pieczęć náße Koronną przyćisnąćesmy kazáli. Dan w Wárßáwie ná Séymie wálnym Koronnym dniá 18. Miesiącá Kwietniá/ Roku Bożégo 1588 Dziewiątégo. krolowánia náßégo Roku wtóréго.

Ná własné Królá Jeº M. roskazánié.

Declárowánié árty kułu około odpraw w rzeczách osądzonych w źiemi Kiiowskiéy, Wołyńskiéy y Bráclánskiéy.

31. GDyż Artykuł 67. rozdźiału czwartégo/ wstátućie którym śie do tego czásu Woiewództwá Kiiowskié/ Wołynskié/ y Bráclawskié sądzą/ o odpráwách rzeczy osądzonych Wołynskiégo y Bráclawskiégo Woiewództwá/ Constitucią anni 1589. iest zátrudnion: dla tego teraz znowu ták to declárúiemy. Jż/ po wskazániu od sądu źiemskiégo/ Grodzkiégo/ y Commissárskiégo/ ma bydź posłan Woźny ze dwiemá Szláchcicámi/ iáko tego dawny zwyczay niesie/ ná wwiązánié/ któréго/ gdy stroná nie dopuści/ tedy iuż o sprzećiwienié y o zakład/ który będźie od sądu położon/ do Vrzędu Grodzkiégo odsyłáć áni pozywáć nie będźie potrzebá: ále iuż záraz/ miásto rußenia Powiátowégo/ Sędźia z Podsędkiem/ á ieśliby Podsędek dospießon nie był/ tedy z Pisárzem: tákże z dwiemá Woźnymi y Szláchtą osiádłą: o które Woźne y Szláchte stroná powodowa stárać śie ma. A ieśli v Grodzkiégo sądu sądzono/ ábo od náßégo sądu y od Commissárskiégo odesłano będźie/ tedy śie tákimże sposobem Stárostá/ á w niebytności Stárosty sámégo/ Sędźia Grodzki z Podstárośćim ábo z Pisárzem Grodzkim/ tákże z Woźnym y Szláchtą/ w odpráwowániu rzeczy osądzonéy záchować/ y ták dáléy wedle tego árty kułu w Trybunale opisánégo/ áż do koncá postępować máią. Zyg. III. w War. 1590. folio 33.

Roki źiemskié Woiewództw Wołynskiégo y Bráclawskiégo.

32. Są troie Roki Ziemskié w Woiewództwie Wołynskim/ w Powieciéch/ Luckim/ Włodźimirskim/ y Krzemienieckim/ wedla ich státutu/ ná ieden dźień/ to iest/ iedné ná trzy Króle: drugié ná ś. Tróyce/ trzecié ná ś. Michał/ przypádły/ zá czym niemálé zátrudnienié w spráwách sądowych ludźie odnośili: tedy zá prośbą Posłów Woiewództwych/ roki źiemskié tákim sposobem postánawiamy: iż w Lucku záwße wedle pozwądku w Zzz iiij státućiéch Zyg. III. w War. 1590. folio 32.

ſtátućiéch opiſánégo / Roki ná czáſy przeopiſáné / ſądzoné bydź máią. A po Luckich Rokách / we trzy Niedźiele Roki Włodźimirſkié: po nich Krzemienieckié tákże we trzy Niedźiele / ſądzoné bydź máią. A w Brácláwſkim Woiewództwie / Roki według ſtárégo zwyczáiu w ſtátućie opiſánégo odprawowáné bydź máią.

O kocách, Pereſudách y winách v ſądu głównégo Trybunału Lubelſkiégo, Woiewództw Kiiowſkiégo, Brácławſkiégo Wołynſkiégo.

Zyg. III. w Wár. 1593. folio 16.

33. ŻA przyſtąpieniem do Trybunału Woiewództwá Kiiowſkiégo/Wołynſkiégo/ y Brácláwſkiégo/ ktoźy z práwem ſwym/ktorym oni ſie ſądzą do Trybunału przyſtąpili/ y ták iáko przed tym ná oſobie náſzéy Krolewſkiéy ſądy ich należały / y przez nas ſądzoné bywały/ ná Trybunał ze wſzyſtkim włożyli/ zoſtáwuiąc we wſzyſtkim przy przywileiách y práwie ſwoim/ á mianowićie iż máią Przywiléy y práwo o Pereſudách y winách. Iż áni my/ áni Pánowie Rády żadnych win áni pereſudow / áni Pánowie Rádá náſzá od ſądow y dekretów w ſpráwách ich vltimæ inſtantiæ przeſądzonych bráć nie mieli. Iż zá tym práwem ná nich bráné/ áni wyćiągáné nie były. A iż ná ten czás nád práwo ich pereſud y koce Trybunał ná nich z wielkim vćiążeniem ich wyćiąga/ zá prośbą obywátelów tych Woiewództw/ ten ćiężar z nich znosimy/ y iuż od tego czáſu pereſudy żadné bráné/ y wyćiągáné v nich nie máią bydź czáſy wiecznémi. A wſzákoż ná to mieyſce / gdy Trybunał główny dekret wedle ich práw vczyni/ od dekretu głównégo po kopie Litewſkiéy/ ſądowi pámietnégo płáćić pozwolili. A co ſie tknie kocow pomienionych w práwie ich odezwem opiſánych kop ſześć Litewſkich ſtronie należących/ té z nich od tego czáſu znoſiemy. A ná to mieyſce ktoby vpomnie ápellował/ ma płáćić dwie kopie groſzy Litewſkich/ ktore ná vpomnym ſądowi/ á nie ſtronie ſkázáné bydź máią.

Odpuſczenié Podymnégo w Kiiowſkim, Wołyńſkim, y Brácławſkim woiewództwách.

Zyg. III. w 1598. fo. 31.

34. ŻZ Láſki náſzéy/ y względem poſtąpienia Poborów/ Podymné nie wydáné y zátrzymáné/ obywátelóm Woiewództw Kiiowſkiégo/ Wołynſkiégo/ y Brácláwſkiégo odpuſczamy/ y pozwy wſzytkie y poſtępki o to záſłé znoſimy/ y od nich zá wſzytkie przeſłé láta/ áż do tego czáſu wolnémi czynimy: wſzákże ták/ że iuż od tego czáſu podymné podług zwyczáiu obywátelów koronnych/ Stárośtom ſądowym / káżdy w ſwym Powiećie zá quitámi ich/ y ſwoimi wedle quitów Poborowych/ z domów y z dymów beda powinni oddawáć ná dźień świętégo Marćiná. A o niewydánie forum, przed tymże Stároſtą mieć beda. Jednák z tym dokładem/ że gdźieby nápotym kiedy nieprzyiaćiél/ czego Boże záchoway/ w támté kráie wtárgnął / tedy w tym powiećie włości y wśi ſpuſtoſzoné do lat cztérech oddawánia podymnégo wolné bydź máią. A Stároſtowie zá quitámi náſzémi/ máią ie oddawáć do Nas/ ábo gdźie wola náſzá bedźie.

Quártá z woiewództw Wołynſkich.

Zyg. III. w Wár. 1590. folio 23.

35. ŻIż w Woiewództwie Wołynſkim z dóbr náſzych / to ieſt / Luckà / Włodźimiérzá / y Krzemieńcá: á w Brácláwſkim z Brácláwſkiégo / y Winnickiégo ſtárośtw / quárty nigdy przedtym według przywileiów y wolności ich / ná Vnitey Anno 1569. dánych/ płáćić nie byli powinni / y dotąd nie płácili: Tedy iuż od tego czáſu przerzeczeni Stároſtowie tych Woiewództw / bacząc bydź gwałtowną potrzebę Rzeczypoſp. dobrowolnie płácenia téy quárty pozwolili. Jákoż záraz z tego ſeymu wyślemy tám Luſtratorzy náſzé/ ktoźy té Stárośtwá y dobrá náſzé wolné/ obyczáiem zwyklym rewidowáć y ſpiſáć máią. Záchowuiąc káżdému z nich wcále práwo ná ſummy ſtáré / ktore przed Vnitą ná dobrá náſze ſą wniesioné. wſzákże z tákim wárunkiem / iż ći to Stároſtowie y wſzyſcy obywátele tych to Woiewództw z potomkámi ſwémi / exequućiéy żadnéy práwóm / ſtátutóm dawnym koronnym/ ázwłaſczá ſtátutowi Krolá Alexándrá / áni Conſtitućiom o exequtiéy przed Vnitą y po Vnitéy vczynionym / podlégáć nie máią: y owſzem ieſliby

ſie iákié

sie iákié processy y decretá náßé ábo przewody práwné/ z strony téy to quárty/ ták ná pierwßych Stárósc/ támtych Woiewództw ábo potomki ich/ tákże y ná teráznieyßé Stárosty náßé támeczné/ ná ten czás/ ábo y nápotym o quárty przeßłé pokazały/ té wßytkié ex nunc ná wßytkié potomné czásy z nich znosiny/ cássuiemy y winiwecz obrácamy.

O Rozgrániczeniu Woiewództw, Ruskiego, Wołynskiego, Podolskiego, Belskiego, Lubelskiego, Brácłánskiego, y Kiiowskiego, tákże y Wielkiego Kśięstwá Litewskiego z Podláßem, y Mázowßa z Podláßem, Nurskiego Powiátu z Kiiowską ziemią.

36. NA rozgrániczenié ziem Woiewództw y Powiátów wyßßéy opisánych/ ná- Zyg. III. w
znáczemy w tym Roku przez liśty Káncellaryiéy náßéy Commissarze osoby pewné/ któzy War. 1589.
ná piérwßy Poniedźiałek po S. Bártłomieiu ziáchawßy sie ná mieyscá/ onym od nas folio 31.
w liśćiéch oznáczoné/ máią rozgrániczenié wieczné miedzy témi pomienionémi ziemiámi/ Woiewództwy y Powiáty/ vczynić y oné skonczyć nie rozieżdżáiąc sie.

Odkład rozgrániczenia Woiewództw Wołynskiego y Brácłánskiego.

37. Iż Rozgrániczenié ziem/ Woiewództw/ y Powiátów Wołynskich y Brá- Zyg. III. w
cławskich/ według Constitucyiéy seymu przeßłego/ dla niebespieczności y trwóg od nie- VVar. 1590
przyiaciélá nie doßło: Tedy teraz znowu náznáczemy w tym Roku przez liśty Káncellá- folio 34.
ryiéy náßéy/ Commissarze osoby pewné/ któzy ná piérwßy Poniedźiałek po S.
ziáchawßy sie ná mieyscá onym od nas w liśćiéch oznáczoné/ máią rozgrániczenié wieczné miedzy témi pomienionémi ziemiámi/ Woiewództwy/ y Powiáty/ skutecznie vczynić y oné skonczyć nie rozdźieláiąc sie.

Commissarze ná rozgrániczenié, miedzy Woiewództwy Ruskim, Belzkim, Podolskim, á z drugiéy strony Wołynskim, Brácłánskim, y Kiiowskiego z Możérskim.

38. Iż według piérwßych Constitucyi to rozgrániczenié zá niezłáchániém sie Zyg. III. w
ná czás pewny Commissarzów/ nie doßło: Tedy teraz postánawiamy y náznáczamy VVár. 1593.
Commissarze do tego rozgrániczenia/ z káżdégo Powiátu w tych Woiewództwách grá- folio 21.
nicámi sobie przyległych osoby pewné/ to iest/ z strony iednéy Podkomorzego/ Sędźié-
go/ Woyskiego/ któzy miedzy onémi Powiáty ná rozgrániczenié moc mieć będą spo-
sobem opisánia pewnégo skonczyć y rozgrániczyć/ ták áż do końcá té Woiewództwá roz-
grániczoné będź máią: absentia vnius vel duorum non obstante.

Rozgrániczenié miedzy temiż Woiewództwy.

39. CO nstitucya o Commissarzách ná rozgrániczenié miedzy Woiewództwy/ Zyg. III. w
Ruskim/ Podolskim/ Belzkim/ á z drugi strony/ Wołynskim y Brácławskim: tákże mie- Wár. 1598.
dzy Kiiowskim y Możérskim powiátem/ Roku 1593 vchwalona/ do skutku przywo- folio 10.
dząc/ czás do tego rozgrániczenia/ piérwßy wtorek po S. Bártłomieiu bliśko przyßły
náznáczamy: y ná káżdégo Vrzędniká w Constitucyiéy miánowánégo/ y do rozgrániczenia náznáczonégo/ któryby absq; legali impedimento pomienionégo czásu powinności swéy czynić niechciał y nie przybył/ winę ná grzywien zákładamy. O która ad instantiam cuiusuis indigenæ illorum Palatinatuum, ná Trybunale inter causas officii odpowie-
dáć będźie powinien/ przydáiąc do tego Woiewód z tych Woiewództw/ któzy tákże po-
rozumiawßy sie o mieyscu z drugimi Commissarzmi ſtáwić máią wedle czásu wyssßéy opisánégo.

Sądy Brácłánskié.

40. NA zbudowánié domu ſzdowégo/ y zmurowánia ſklepu dla chowánia Zyg. III. w
ksiąg/ Wár. 1590.
folio 38.

kśiąg / plác wymierzyć roskażemy / według Constitucyiey seymu przeszłego. A tym czásem/ sądy w Zamku odprawowáne bydź máią.

Przeniesienie Sądów Brácławskich do winnice.

Zyg. III. w Wár. 1598 folio 32.

41. ZA prosbą y zá potrzebą Posłów Brácławskich/ktore nam przekładáli/sądy y ákta ziemskie y Grodzkie / y wszytke iurisdikcią sądową / y seymiki powiátowe z Brácławiá do winnice przenosimy: ktore sądy ziemskie y Grodzkie / y seymiki / we Dworze nászym ná ten czás y dni/iáko do tąd w Brácławiu pod Tytułem Winnickim odprawowáne beda. Akta támże w Zamku Winnickim chowáne bydź máią. Czego Stárostá dopuścić bedźie powinien: záchowuiąc iednák w mocy wszytkich Akt ważność do tego czásu w Brácławiu odprawionych.

Szláchtá Brácławska miody przásnè przedawáć mogą.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. folio 109.

42. SZláchtá Brácławska y poddáni ich/ wolni są przedawáć miody przásné/ komu beda chćieć. A nie máią bydź przymuszáni ku przedawániu miodu Zydóm.

Chorąży Ziemie Brácławskiey.

Támże.

43. TEyże ziemi Brácławskiey/Chorążego powinni dáć bedźiemy/y Chorągiew.

WOŁYN. Tituł VII.

Przywiley przywrócenia ziemie Wołynskiey do Krolestwá Polskiego, zá Zygmuntá Augustá w Lublinie 1569.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 788.

W Imie Pánskie Amen. Ku wiecznéy pámieci. Gdyż pámięć ludzka iest słába y odmienna: zá czym áby spráwy ludzkie á nawiecéy té/ ktore ku vżytkowi á zá- Prá- wo. 1. chowániu społeczności y towárzystwá ludzkiego należą/ zá przedłużeniem czásu nie były zniszczone/ opátrzna ludzi mądrych postánowiłá rostropność/spráwy wieczney pámięci godné pismá świádectwem ku wiádomości potomstwu przywodzić. A ták my Zygmunt August/ z łáski Bożey Król Polski/ wielki Xiąż Litewski/ y ktemu ziemie Krákowskiey Sedomirskiey/ Sierádzkiey / Leczyckiey/ Kuiáwskiey/ Kiiowskiey/ Ruskiey/ Wołynskiey/ Pruskiey/ Mázowieckiey/ Podláskiey/ Chełmińskiey/ Elbińskiey/ Pomorskiey/ Zmódzkiey / Inflatskiey/ &c. Pan y Dźiedźic. Oznáymuiemy tym listem nászym/ ktorym wiedzieć to należy wszem wobec y káżdemu zosobná/ niniejszym y potym bedącego wieku ludźiom. Iż bedąc My przed tym od wielu lat przez wszystkie Stany Korony Polskiey / y Państw nászych z wielką á czestą pilnością żądáni y nápomináni/ ábysmy Séym walny tákowy złożyli: ná ktorym o ziednoczeniu dawnym Xięstwá nászego wielkiego Litewskiego z Koroną Polską / y też o wykonániu wszystkich Práw y przywileiow Korone y wszystkich Państw nászych spráwá byłáby skończona: ku ktorym tákowym wszech stanów prośbam Séym niniejszy walny zá ráda y pozwoleniem wszech stanów/ ták Korony Polskiey iáko y wielkiego Xięstwá Litew: dwudźiestego trzeciego dniá Miesiącá Grudniá przeszłego roku/ to iest po Narodzeniu Bożym Tysiącnego pięćsetnego sześćdźiesiątego osmego/tu w Lublinie złożyliśmy: ku ktoremu tákiemu głównemu séymowi Rády nászé ták Duchowné iáko y Swieteckie/ y Posłowie ziemscy z zupełną mocą posłáni/ ták z Korony Polskiey iáko też y z Wielk: X. Litew: wszystkich stanów Koronnych / y Xięstwá Litew: tuż w sobie bytność zámykáiąc/ ziecháli sie. A ták ten Séym walny y główny złożony w Imie Pánskie tym sposobem záczęwszy: ná ktorym długich á wiele Traktatów y namów miawszy/ proszeniśmy są/ y z wielką pilnością przez stany wszelákie Korony Polskiey nápomnieni: ábysmy ziemie Wołynską/ ktora przed przeszłemi czásy zupełnym á cálem Práwem do Korony Polskiey záwsze należáłá/ tęsze Koronie/to iest Krolestwu Polskiemu przywrócili / á w iey piérwość y całość wszczepili. My tedy pámiętaiąc

mietáiąc ná przysiege náße ktorąśmy osobą swą wßem obywátelóm Koronnỹ obowiązáli/wßyſtkie rzeczy oderwáne á od Korony przerzeczoney odłączone/wedle mocy náßey pozyſkáć/á ku przerzeczoneỹ królestwu w swą całość przywrócić: máiąc też to zá rzecz pewną/ że ziemie Wołynską ze wßyſtkiemi iey przyległościámi ták z wiela inych ſtárych dowodów y listów/iáko też y z Przywileiu Zygmuntá Wielkiégỹ X. Litew: ſtárego/ Stryiá náßego/ cálym á zupełnym y nie wątpliwỹ Práwem ku Koronie Polſkiey należeć: ktora ziemá ieſze przed czásem krolowánia Władyſłáwá Jágiellá/ Práduiádá náßego/ y zá czásu wßyſtkiego krolowánia iego/ tákże też y ſyná iego Władyſłáwá Polſkiégỹ y Węgierſkiégỹ Krolá/ zacnéy á wielkiey pámieci wielkiego Stryiá náßego/ ku Koronie należálá/ y zá iedno nie rozdźielné ciáło z Koroną Polską poczytána byłá/ Praw swoich á wolności Koronnych vżywálá: ktorą ziemie/ ácz przeſławnéy pámieci Król Káźimierz Dźiad náß tym ſpoſobem y kſtałtem/ iż oboieỹ narodowi nierozdźielnie pánował/ od Korony Polſkiey iáko od własnego ciáłá iey odiętą mieć chciał zá nie pozwoleniem y práwym ſprzeciwieniem wßech ſtanów Koronnych: ktorzy ták od Dźiádá náßego/iáko od inych po nim bedących Krolow Polſkich y Wielkich Xiążąt Litew: przodkow náßych/ iáko też y od nas ſámych/ tey ziemie pilnie záwße vpominác ſie nie zániechali: áby byłá do Korony przywrocona y przyłączona. A ták My tey powinności náßey doſyć czyniąc/ á zá pokazániem doſtátecznym Przywileiow y ták iáſnéy ſprawiedliwości/zá pozwoleniem wßech Pánow Rad náßych Duchownych y Swietckich/y Posłow ziemſkich y wßytkiey Rp. koronnéy ze wßytkich Rad náßych Duchownych y Swietckich/Xiążąt/ Pánow/Szláchty/ y wßego Rycerztwá onéy Wołynſkiey ziemie/ wźiąwßy ná ſiebie ich przysiege/ ktorą byli oni ku Wielk: X. Lit: od niemáleỹ czásu obwiązáni/ wáruiemy im y vpewniamy tym liſtem náßym: że to im y potomſtwu ich nic y niwczỹ y nigdy niema ſzkodźić wiecznémi czáſy.

A iuż te przerzeczoną ziemie Wołynſką/to ieſt/ woiewodztwo Wołynſkie y Bracłáwſkie/ y wßech onéy ziemie obywátelów/ iuż záraz wßytkie y káżdego zoſobną/ od poſłuſzenſtwá/ władzey/ powinności/ y roſkázowánia wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego ná wieczne czáſy wymuiemy y wolnémi czynimy: y ku krolestwu Polſkiemu/ iáko równych do równych/ wolnych do wolnych ludźi/ á iáko własny á prawdźiwy członek ku pierwßemu á własnemu ciáłu/ á głowie/ ze wßytkiemi y zoſobną káżdemi iey Grodámi/ zamkámi/ miáſty/ miáſteczki/ wśiámi/ źiemiámi/ powiáty/ y ich wßytkich rzeczy poprzod miánowánych/ ktorychkolwiek y iákimkolwiek przezwiſkiem názwáne/przyległościámi/przypadkámi/ własnościámi wßeláckimi y wßyſtkimi do tey przerzeczoney ziemie Wołynſkiey/ y do ich wßeláckich cześći/ ták zſtárádawną/iáko obyczáiem/ſpoſobem/y práwem ktorymkolwiek należących/ ták iákoby wßyſtkość á pospolitość oſobliwości/á oſobliwość pospolitości w niczym nic nieymowáiąc/ ze wßytkim y wßeláckim práwem/ pánſtwem/y własnością tey ziemie Wołynſkiey/ to ieſt/ z woiewodztwá Wołynſkiego/ Bracłáwſkiego/ przerzeczoney Koronie ábo krolestwu Polſkiemu iáko pierwßemu/ prawdźiwemu/ á własnemu ciału iey á głowie w ſpołeczność/ w cześć/ w własność/ y w Tytuł Koronny przywracamy: y ku pierwßemu ſtanowi przywrócić/y one złączyć vmyſliliſmy. Jákoż z pewney wiádomości náßey á z woley vpżeymey á oſobliwey/ y zá oſobliwym á dobrowolnym pozwoleniem Rad náßych duchownych y świetckich/ Xiążąt/ Pánow/ Márßałkow/ Vrzędnikow ziemſkich/ ßláchty/ y wßego Rycerztwá/ y wßytkich ſtanów przerzeczoney ziemie Wołynſkiey tym liſtem náßym iuż záraz w ſpołeczność/w cześć/y w własność Korony Polſkiey przywracamy y złączamy/ w tytuł Korony Polſkiey przywodźimy/ y ku iednemu ciału nierożnemu y nierozdźielnemu wracamy/ wſczepiamy wpoiamy/ czáſy wiecznémi: ták że nápotym od swego tego właściwego prawdźiwego á práwego ciáłá/ y od głowy Korony Polſkiey ták we wßem cále/ iáko też iákiegykolwiek cześći swoiey nigdy oderwána áni odłączona żadnym ſpoſobem áni kſtałtem niemoże bydź czáſy wiecznémi. A tych wßytkich ſtanów á obywátelów ziemie tey przerzeczoney/ to ieſt/ woiewodztwá Wołynſkiego y Bracłáwſkiego/ káżdego podle powołánia swego ſtanu/ doſtoienſtwá/ y obeßćia wßytkich przywileiów/ wolności/ swobod krolestwá Polſkiego/ ták iáko inni wßyſcy obywátele Korony Polſkiey zárówne vżywáć znáyduiemy/ y czynimy. Jákoż iuż tego wßytkiego ſpołecznie mieć/ vżywáć/y z tego ſie weſelić ná wieczne czáſy oni y ich potomkowie máią y bedą.

Wołyń do Korony przywroco.

Tákże

O Wołyniu

Tákże y około ruſſenia ná woyne y w dawániu iákich podatków wedle vchwały á Conſtitucitéy koronney ſeymowéy/ y z pozwolenia ich Poſłów/ ná ſeym wálny Koronny z zupełną á niezámierzoną mocą przyſłánych ná wßytke Korone Polſką położoney/ oni y potomkowie ich/ od Nas y potomków náßych/ beda y máią bydź záchowáni wiecznémi czáſy.

O Grániecách VVołynſkich.

Obiecuiemy téż ſámi zá ſiebie y zá potomki náßé/ wßytkié powiáty onéy źiemie przerzeczoney/ to ieſt/ woiewództwá Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo w ich gránicách ſtárádawnych przy Koronie nierozdźielnie bedących/ wcále y niczym nienáruſzenié záchowáć wiecznémi czáſy.

O uolności VVołyńſkiéy źiemie

A iżby ćiż obywátele téy przerzeczoney źiemie/ to ieſt/ woiewództwá Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo Rády náße duchowni y świetcy/ Kśiążętá/ Panietá/ Szlachtá/ Rycerſtwo/ tákże y duchowné ſtany Rzymſkiégo y Gréckiégo zakonu obſitą łáſkę náße poználi/ poſtánawiamy: iż ich Grody/ Zámki/ Miáſtá/ oſiádłoſći/ miáſteczká/ wſi/ ze wßyſtkimi y káżdémi zoſobná ich poddánémi przerzeczonémi téy źiemie/ od wßytkich podatków/ w ktorych przedtym y teraz byli/ tákże od płácenia wßelákich Poborów/ Myt ábo Cél/ tákże robienia y poprawowánia zamków y moſtów náßych/ według przywileiów y wolnoſći koronnych wolnémi czynimy: ták iż w téy mierze ich z ínémi koronnémi obywátelmi porównáliſmy y porównywamy: y oné wßytkich wolnoſći/ ſwobód/ y záwolánia Korony

O Podymnym.

Polſkiéy vczeſtniki vczyniliſmy/ y bydź znáyduiemy: tylko dwá großá zwykłéy monety polſkiéy z iednéy oſiádłéy włóki gdźie ſą pomiárné/ ábo gdźie niemáß włok/ groß z iednégo dymu/ tákże oſiádłégo/ Nam y potomkóm náßym/ dla wyznánia zwierzchnoſći náßéy krolewſkiéy ſobie zoſtáwuiemy. A Boiárowie ich putni/ ktorzy woyne ſłużą/ po großu Podimnégo płáćić máią: á Zagrodnicy od tego ſą y máią bydź wolni.

O Exequtiiéy ná wołyniu.

Ktemu znáyduiemy/ y oſobliwie to wáruiemy: Iż pánowie Rády náße duchowné y świetckié/ Kśiążętá/ Pánowie/ ßláchtá wßytká/ y káżdy zoſobná obywátele przerzeczoney źiemie Wołynſkiéy/ to ieſt woiewództwá Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo/ ktorégoż kolwiek ſtanu doſtoieńſtwá y porządku by byli/ nie beda áni ſą powinni podléc exequtiiéy: począwßy od wßytkich przodków náßych Krolów Polſkich wielkich Kśiążąt Litewſkich przed Alexándrem bedących/ iáko téż y ſtátutowi Alexándrá Krolá Polſkiégo y wielkiéż Kśiążęcia Lit. Stryia náßégo/ pod datą w Piotrkowie ná ſeymie wálnym we ſrzodę przed Niedźielą Srzodopoſtną/ Roku pánſk. Tyſiącnégo/ pięćſetnégo czwartégo/ vczynionégo/ około obyczáiu zápiſowánia dóbr krolewſkich/ y inych ſtátutów y vſtaw czáſu tegoż Alexándrá y Zygmuntá przezacnéy pámięći oycá náßégo Krolów Polſkich/ tákże y zá czáſu náßego około exequtiiéy tego ſtátutu w Piotrkowie/ w Wárßáwie/ y w Lublinie do tych czáſów vczynionych: y bedźiemy ie powinni záchowáć/ ták iáko y záchowywamy wedle opiſánia przywileiów ták od Nas ſámych/ iáko y od przodków náßych Krolów Polſkich/ y wielkich X. Litew. pod pieczęćią náßą koronną ábo wielkiego X. Litewſkiégo im nádánych y potwierdzonych: iákoż obwárowywamy im to pod przyſięgą Náßą Krolewſką z pozwoleniem wßech Rad náßych duchownych y świetckich/ y Poſłow źiemſkich koronnych/ w tym ich vpewniáiąc: że tá exequtia/ to ieſt/ odbiéránié dóbr y miaſt/ zamków/ dworów/ wſi/ y źiem/ gruntów/ zamian/ wyſług/ dánin wßytkich od przodków náßych przodków ich/ tákże y od nas ſámych przodkóm ich y im ſámym nádánych: gdyż oni przy wielkim X. Litewſkim bedąc w ten czás/ gdy ſie tá exequtia zá czáſu Alexándrá Krolá ſtryiá náßégo w Koronie ſtánowiłá/ przy Koronie Polſkiéy nie byli/ y téy exequtiiéy/ ták iáko ſtany koronné dobrowolnie ſámi to ná ſie vczynili/ oni z ſtany koronnémi ná ſie téy nigdy nie przymowáli/ áni wznaßáli. Tákże téż ſtátutóm/ ſeymóm/ áni Conſtitucíam koronnym niepodlegli: ále teraz dopiéro po poſtánowieniu y dokończeniu téy exequtiiéy z Koroną Polſką złączeni y przywroceni ſą: z tych przyczyn teraz y ná potym ich ſámych y potomków ich nie doleże/ áni im y potomkóm ich żadnémi ſeymy/ wynálazki/ y Conſtituciámi ſeymowémi koronnémi nic ßkodźić niemoże. A náoſtátek áni téż z ich ſtrony obywátelów y Poſłów źiemſkich Wołynſkich ſtánowiona bydź nie ma wiecznémi czáſy: y owßem wßelákie liſty y przywileie ktorymkolwiek piſmem/ Láćińſkim/ Polſkim/

Polskim / ábo Ruskim pisáné / y z ktoréykolwiek przyczyny od przodków náßych Królów Polskich / y wielkich Xiążąt Litewskich / y od nas sámych pod pieczęcią náßą y z Káncellaryiéy Koronnéy / ábo wielkiego X. Litew. zá wierné służby nádáné osobam iákiegoż kolwiek stanu y powołánia bedącym / miánowicie y osobliwie wßytkie dániny / nádánia / dárowizny wieczné / dożywocia / zastáwy / zápisánia summ pieniężnych / wielkich y máłych / którymkolwiek sposobem zebránych / y do skárbu náßego wielkiego X. Litew. wniesionych ná zamki / miástá / wsi / folwárki y dwory náßé: tedy wßytkie tákowé listy y przywileie wyßéy miánowáné / y zosobná káżdy we wßytkich ich y zosobná káżdych punktách y sposobiéch / ták iáko sámé w sobie opisáné są / wydáné / y obiáśnioné / ták iákoby wßytkość á pospolitość osobliwości / á osobliwość pospolitości y wßytkości nic nie vymowálá / mocnémi y wiecznémi / y żadnym obyczáiem nieporußonémi mieć y záchowáć chcemy: y oné záwße tákiémi záchowamy My sámi / y potomki náßé Króle Polskié záchować / y niczym ich nienárußenié dzierżeć tym przywileiem náßym obowieziemy.

O dobrách stołu Królewskiego.

Wßákże od tego czásu dóbr stołu náßego My z potomki náßémi Królámi Polskimi wedla státutu Polskiego rozdawáć nie bedźiemy. A ieśliby ktożby z nich ná dobrá swé oyczyśté y dźiedźiczné listów nie mieli / á bez listów onych dóbr spokoynie vżywáli: tedy tákowé dobrá tymże wielkiego X. Litew. práwem wedle stárego y nowego státutu / iáko to do tego czásu trzymáli / bedą dzierżeć wiecznémi czásy: ámi ku położeniu y pokazániu ná to Listów y Przywileiów przed námi y przed żadnym vrzędem náßym żadnym obyczáiem niemogą ani máią bydź przymußáni.

O sprawách Wołyńskich.

Osobliwie też to tym przerzeczonym Pánóm Rádam náßym Duchownym y świeckim / Xiążętóm / Pánóm / Vrzędnikóm Ziemskim / ßlachćie y wßytkiemu Rycérstwu źiemie Wołyńskiéy / y poddánym ich / z łáski náßéy Królewskiéy zostáwuiemy: iż wßeláke spráwy ich / ták v sądów náßych Grodzkich y Ziemskich / iáko też zá áppellácyámi ná sąd náß Królewski przypadáiące spráwy / z Pány Rádámi náßémi Koronnémi sądźić y odpráwowáć mamy / y powinni bedźiemy státutem Litewskim przez nas im dzierżeć popżysiężonym: który im w cále zostáwuiemy. Tákże Constitucye / vchwały / Recessy śeymowé w mocy zostáwuiemy. Tylko z tego státutu wßytek rozdźiał woienny o obronie źiemskiéy / iáko przećiwny wolnościam Koronnym / mocą tego teráźnieyßego listu y przywileiu náßego kássuiemy / y wniwecz obracamy wiecznémi czásy. Wßákoż dáiemy y im moc ná śeymikách Powiátowych / zá listy náßémi złożonych / tego státutu Litewskiego ártykułów popráwiáć / y wedle potrzeby przyczyniáć ábo vymowáć / á do nas ná śeym wálny Koronny przynośić: które bedąli słuśné / my y potomkowie náśy Królowie Polscy ná śeymiéch wálnych Koronnych / mocą zwierzchności náßéy Królewskiéy y śeymu ná on czás bedącego potwiérdzáć obiecuiemy / y powinni bedźiemy.

O Rozdźiale Woiennym.

To też zá prośbą wßech Wołyńskiéy źiemie przerzeczonych stanów zostáwuiemy: iż we wßeláktich spráwách ich sądowych / iáko pozwy / wpisowánié do ksiąg / Akttá y wßeláktié potrzeby ich ták v sądów náßych Grodzkich y Ziemskich / iáko y z Káncellaryiéy náßéy Koronnéy dekretá náßé / y we wßytkkich potrzebách náßych Królewskich y Ziemskich Koronnych do nich listy nie iákim innym / iedno Ruskim pismém pisáné y odpráwowáné bydź máią czásy wiecznémi. A Mieyscktié spráwy práwá Máydenburskiégo ábo iákiégokolwiek innégo wezwánia ludźi / wedle obyczáiu Koronnégo przez Vrzędniki náßé Koronné y Dworu náßégo w tych spráwách y potrzebách ich do nas y Dworu náßégo przypadáiące / bedą Polskim pismem odpráwowáné.

O pozwiech y zapisiech.

Ku temu też obiecuiemy / y powinni bedźiemy wßech przerzeczonych Xiążąt źiemie Wołyńskiéy obywátelów y potomków ich / ták Rzymskiégo iáko y Greckiégo zakonu bedących / w ich stáráda wnéy czći y dostoyności / iáko z przodków swoich y do tego czásu byli / záchować / y oné wedle cnoty y godność káżdégo á vpodobánia náßégo bez zawády ártykułów w státucie Koronnym á Xiążętách opisánych ná vrzędy Zamków / Dzierżaw / y Dworów náßych przekładáć / y do ławice Rad náßych iáko y inné ßlácheckiégo narodu źiem Wołyńskich ludźie przypuszczáć / zostáwiwßy to: że iáko Pánowie Rády náßé Duchowné y świeckié / ták że y ći przerzeczeni Xiążętá w rzeczách sądowych y práwnych

O sądźiech.

wnych zárówno z ßlachtą onéy Wołynskiéy źiemie w Powieciéch swych ná mieyscách zwyklych/ biorąc listy y pozwy od Vrzedników ná to wysádzonych/ pozywáiąc/ y sámi pozwáni bedąc/ przed sądem nászym Grodzkim y Ziemskim spráwować y sądźić sie máią/ y bedą powinni.

O vrzędnikách. Tymże sposobem obiecuiemy y powinni bedźiemy Dostoienstw y Dignitarstw y vrzedów źiemie nászéy Wołynskiéy/ Duchownych y świetckich/ wielkich y mákych/ ták Rzymskiégo iáko y Greckiégo zakonu bedących/ nie vmnieyßáć áni zátłumiáć/ y owßem w cále záchować. A gdy wákować bedą: tedy tákowé wßytkié Dignitárstwá y vrzedy obywátelóm źiemie Wołynskiéy osiádłym stanu ßlachetckiégo oddawáć mamy/ y powinni bedźiemy.

Omieyscách w Rádźie. A ták zá tákowym złączeniém źiemie Wołynskiéy z Koroną y Krolestwem nászym Polskim/ Pánowie Rády nászé onéy źiemie Wołynskiéy/ Duchowni y świetcy/ wczyniwßy do Rády nászéy Koronnéy przysiege miedzy Rádámi nászémi Koronnémi/ á Posłowie ich Ziemscy miedzy Posły Ziemskiémi Koronnémi ná mieyscách/ im náznáczonych zásiedli/ y wotowáli: y nápotym wiecznémi czásy zásiádáć są y bedą powinni. A ná woyne Oseymikách Powiátowych. husſy swé wedle obyczáiu Koronnégo stáwić máią. A nápotym ći przerzeczeni wßyscy Pánowie á obywátele Ziemie Wołynskiéy ná seymikách powiátowych ná mieyscách zwyklych czásów przez listy nászé náznáczonych/ á wedle zwyczáiu innych źiem ábo Woiewództw Koronnych/ ktożyby sie iednokolwiek ná oné seymiki Powiátowé ziecháli/ obiérać máią miedzy sobą Posły ná seym wálny Koronny. A z tych seymików Posłowie ich/ ták iáko w Koronie Polskiéy obyczay iest/ do Włodymiérzá zieżdżáć sie máią. A obránym y posłánym ná ten Seym Koronny tymże obyczáiem y ná stráwe opátrzenié bedźie dawano/ iáko innym Posłóm Ziemskim z Woiewodztwá Ruskiégo.

O Herbie] Orle. Náostátek vstáwuiemy: áby od tego czásu we wßystkich odpráwách pospolitych/ y ná chorągwiách ziemskich/ w téy źiemi Wołynskiéy/ przy swych dawnych herbiéch Orłá znáku Koronnégo herbu vżywáli. A tym wßystkim wyssßéy nápisánym rzeczam/ ártykułóm/ swobodam/ y wolnośćiam/ które sie tu w tym Przywileiu z pozwoleniem wßech Rad nászych Duchownych y Swietckich/ y Posłów ziemskich Koronnych nápisáły/ żadné wynáydowánia/ żadné Przywileie ziemskié ábo osobno czyiekolwiek/ żadné Státutá áni Conſtitucyé Séymowé Koronné nie bedą nic mogły áni mogą ßkodźić/ y niczym wbliżáć wiecznémi czásy: y owßem my sámi oné niczym nie náruszone pod przysiegą nászą Krolestwu Polskiemu vczyniona pilnie strzedz y dźierżeć obiecuiemy/ y powinni bedźiemy: y potomki nászé Krole Polskié to wßystko tákże niczym nienáruszemie trzymáć y przestrzegáć tym listem y Przywileiem nászym obiecuiemy wiecznémi czásy. Jáko ná wieczné á nigdy nieporuszone vżywánié tych wßech wyssßéy miánowánych rzeczy swobód y wolnośći/ żeby pospolitość osobliwośći/ á osobliwość pospolitośći niczym nic y nigdy nie vymowálá/ dawamy y dálismy Pánom Rádam nászym Duchownym y Swietckim onéy źiemie/ to iest/ Woiewództwá Wołynskiégo y Bráclawskim Xiążętom/ Pánom/ Stárostom/ Dignitarzom/ Vrzednikóm ziemskim/ Szlachćie/ y wßemu nászému zacnému Rycerztwu obywátelom onéy źiemie Wołynskiéy ten List nász y Przywiléy/ podpisawßy go własną ręką/ y roskazálismy ku niemu záwiesić pieczeć nászę z pozwoleniem wßech Pánów Rad nászych Duchownych y Swietckich y Posłów ziemskich Koronnych/ ktożsy ná ten czás przy nas byli. Jáko napierwéy Naywielebnieyßy w Chrystusie Oćiec Xiądz Jákub Vchánski Arcybiskup Gnieźnienski Legatus natus & Regni Primas: Filip Padniewski Krákowski/ Stánisław Kárnkowski Kuiáwski/ Adam Konárski z Kobylina Poznánski/ Piotr Myßkowski Plotcki/ Woyciech Stárożrzebski Chełmski/ Biskupi: Sebestyan Mielecki Káßtelan Krákowski y Bzeski Stárostá/ Stánisław Myßkowski z Mirowá Krákowski y Stárostá Krákowski y Rátynski/ Piotr Zborowski Sedomirski Stobnicki Stárostá/ Olbrycht Laski Sierádzki/ Jan Strakowski Leczycki y Przedecki Stárostá/ Jan z Służewá Bzeski Stárostá Miedzyrzecki y Koninski/ Jan z Bárczyná Krotoski Inowłodzcláwski/ Jan Firley z Dąbrowice Lubelski Márßałek Koronny Stárostá Rohátynski/ Andrzey Dembowski Belski Stárostá

Rubie-

Rubieszowski/ Arnolph Vchánski Płotcki Stárostá Wyszogrodzki/ Mikołay Kiszká z Ciechánowá Podlaski Stárostá Drohicki/ Fábian Cemá Málborski Stárostá Tucholski y Stárgárdski/ Achácy Cemá Pomorski Stárostá Stumski y Gniewski Woiewodowie: Stánisław Sobek z Suleiowá Sedomirski Podskárbi Koronny Stárostá Tyszowiecki y Málogoski/ Andrzéy Debowski Siérádzki y Stárostá Leczycki/ Adam Dzewicki Inowłodzcławski y Stárostá Gostynski y Inowłodzcki/ Stánisław Herbórth z Fulsztyná Lwowski Stárostá Sámborski y Drohobicki/ Stánisław Skupecki Lubelski/ Andrzéy Grábiá z Teczyná Belzki/ Anselm Gostomski Płotcki Stárostá Rawski/ Zygmunt Wolski Czérski Stárostá Wárszáwski/ Adam Koszynski Podlaski/ Kryshtow Myszkowski z Mirowá Rawski/ Jan Kostká z Stemberká Gdanski Podskárbi Ziem Puskich Stárostá Pucki y Czcowski/ Hieronym Ossolinski Sądecki/ Jan Tárło z Szczekárzowic Rádomski Stárostá Pilznienski y Lomaski/ Mikołay Ligezá z Bobiku Záwichoyski Stárostá Biecki y Zydaczowski/ Woyciech Przyiemski Lentcki/ Jan Sienienski z Siennà Zárnowski/ Jan Kryshtoporski Wielunski/ Jan Sienienski z Gołogór Háliczki/ Jan Herbórth z Fulsztyná Sánocki/ Szczesny Paris Wárszáwski Stárostá Czérski/ Stánisław Kryski z Drobniná Rácząski Stárostá Dobrzynski/ Kásztelani: Wálenty Debienski z Debian Kánclérz/ Fráncisek Krasinski z Krasnégo Proboscz Płotcki &c. Podkánclérzy Korony Polskiey/ Stánisław Bárzy z Błozwie Márszałek Dworny Stárostá Sniatynski/ Stanisław Osowski Kántor Gnieznienski Refferendarz Dworny/ Jan Boukowski Proboscz Leczycki Kánonik Krákowski y Wárszawski/ Symon Lugowski Proboscz Miechowski/ Stánisław Krasinski Scholástyk Gnieznienski/ Jan Zaborowski Proboscz Sedomirski/ Andrzéy Pátrycy Archidiakon Wilenski Kánonik Wárszáwski/ Hieronym Choienski Kánonik Poznánski/ Stánisław Fogielweder Scholástyk Wárszáwski/ Stánisław Zamoyski Stárostá Belski/ Mikołay Laski Krayczy stolu nászego Stárostá Málborski y Krasnostáwski/ Máciey Zalinski Pokomorzy nász/ Jasieniecki Mścibórski y Zyznurski Stárostá/ Lukasz Lecki Łozniczy y Stárostá Wolpinski/ Erásmus Debienski Chorąży Dworny/ Jákub Piasecki Koniuszy/ Erásmus Kroczewski Kuchmistrz/ Stánisław Kárwicki Obozny y Látowicki Stárostá/ Bártlomiey Zielenski Podkomorzy Sedomirski/ Mikołay Tárło Chorąży Przemyslski/ Jan Leśniowski Podczászy Lwowski y Dzierżawc Dolinski/ Andrzéy Firley z Dąbrowice/ Jan Zamoyski/ Piotr Kłoczewski/ Jan Dymitr Solikowski/ Stánisław Krasicki/ Tomasz Drohoiowski/ Jan Paris/ Sekretarze/ Vrzednicy/ y Dworzánie nászy wierni nam mili.

Dan przez rece wielebnégo Xiędzá Fráncisská Krasinskiégo Proboscza Płotckiégo Archidiakoná Wárszáwskiégo Podkánclérzégo Koronnégo/ ná spólnym válnym Séymie Koronnym Lubelskim dniá dwudziestégo szóstégo Miesiącá Máiá/ Roku Pánskiégo/ Tysiącnégo/ pięćsetnégo/ sześćdziesiątégo dziewiątégo/ Królowánia nászégo Czterdziestégo.

Opátrzenie Woiewództwá Wołynskiégo.

2. PRosili nas Posłowie Woiewództwá Wołynskiégo/ áby wedle práwá Koronnégo przy tym byli záchowáni/ iżby iedná osobá w iednéy ziemi dwu vrzędów nie trzymálá: Dla czego vstáwiamy: Iż od tych czásów nie będzie mógł bydź Woiewodá y Kásztelan Stárostą sądowym mieyscá onégo/ w którym Dignitatem trzyma/ modernis possessoribus exceptis. *Step. wkrá. 1576. Con. folio 164.*

Też zá prosbą ich Woźny Ziemski w onym Woiewództwie/ będzie mógł wszytkie vrzędy swé powinné wykonywáć/ chociażby go też vrząd żaden stronie do tego nie przydawał/ okrom gdyby szło o iákie zakrwáwienie/ zábicia/ naiázdy. &c.

Séymik który przed wielkim Séymem zwykł bywáć w tym Woiewództwie/ áby zá wsze ieden w Lucku bywał.

Tego im też pozwalamy/ áby z nich niebrano myt/ cel/ mostowégo/ grobelnégo od ich własnych rzeczy/ które nie ná przekup/ ále ku swéy potrzebie będą obracáné/ od czego ich per præsentes wolnych czynimy/ ták iáko insży obywátele Koronni są wolni. A w

tym Célnicy máią ſie záchować wedle ſtátutu Polſkiégo Koronnégo.

O to też nas prosili/ ábyſmy im Duchowné oſoby ná Doſtoie ńſtwá Gréckiéy wiáry w ich źiemiách dawáli ßlácheteckiégo ſtanu. Co my zá prośbą ich pozwalamy/ żeby obywátelóm koronnych Ziem ßlácheteckiégo ſtanu ludźiom. Archymedniki/ Władiki ná potomné czáſy dawáć będźiemy.

O Commiſsiách Wołyńſkich y Stároſtwá Brześkiégo.

Stephan w VVár. 1581. Con. fol. 215

3. MAznáczyliſmy Commiſſarze náßé czyniąc doſyć Conſtitucyóm ſeymów przeßłych/ do rozgrániczenia Wołyniá od Woiewództw/ Ruſkiégo/ Podolſkiégo/ y Belzkiégo. Wßákoż z tą deklárátią/ iż ieſt differentia w tám téy gránicy miedzy imiony Czárnoostrowſkim Pánéy Oſtrorogowéy/ á imiony Kśiążąt Wiśniowieckich y Zbáráſkich/ których do téy poſługi y potrzeby R.P. przeciw Moſkiewſkiému potrzebuiemy. Jżby tedy do téy poſługi nie omießkawáli/ rozgrániczenié to/ zwłaſzá iż też tám przedtym Commiſſarze byli/ y zaiázdy ſie z kśiąg Káncelláryiéy náßéy pokázuią z tąd tám poczęli/ y ono ſkończyli/ á potym gdźieby ſie im commodius zdáło ná dół ábo wzgórze/ miedzy wyßßéy miánowánémi źiemiámi/ roziázdy odpráwowáli. Tákże też do vſpokoienia różnic miedzy Stároſtwem Brześkim W. X. Lit: á miedzy źiemią Chełmſką Woiewództwá Ruſkiégo/ Commiſſarze in pari numero, ták z ſtrony Korony iáko y Wiel: X. Lit: damy/ mocą ſeymu niniey ßégo.

Mytá Wołyńſkié y Podláſkié.

Stephan w VVár. 1581. fol. 213. B.

4. OKoło wybiéránia mytá Wołyńſkiég y Podláſkiégo/ deputuiemy do Podſtárośiego Koronnégo Commiſſarze pewné/ którzy máią Inſtruktarz ſpiſáć tego cłá/ ſtoſuiąc ſie do Inſtruktarzá dawnégo wybiéránia myt Koronnych/ áby nieſłuſzné dzieczenié y vćiśnienié ludźi nie było nád ſwobody Koronné. Tákże ná Podole y Pokućié/ Commiſſarze náznaczamy/ którzy tymże ſpoſobem Inſtruktarze vczynić máią/ żeby nikt ſowito Cłá Pogránicznégo nie płácił mimo práwo poſpolité. Tákże ná Tyſiączné Cło we wßytkich Zupách Ruſkich. A to ma bydź w tym Roku.

PODLASZE. Tit. VIII.

Przywiléy przywrócenia Ziemie Podláſkiéy do Korony.

Zygmunt Auguſt w Lublinie 1569.

Con. folio 84. B.

1. W Jmię Páńſkié/ Amen. Ku wiecznéy pámięći. Gdyż pámięć ludzka ieſt ſłába y odmienna: zá czym áby ſpráwy ludzkie/ á nawięcéy té/ które ku vżytkowi á záchowániu ſpółeczności y towárzyſtwá ludzkiégo należą/ zá przedłużeniém czáſu nie byłyby zniſzczoné/ opátrzna ludźi mądrych poſtánowiłá roſtropność/ ſpráwy wieczny pámięći godné piſmá świádectwem ku wiádomości potomſtwu przywodźić. A ták My Zygmunt Auguſt/ z łáſki Bożéy Król Poſki/ Wielki Kśiąd Litewſki/ y ktemu Ziemie Krákowſkiéy/ Sędomierſkiéy/ Siérádzkiéy/ Leczyckiéy/ &c. Oznáymuiemy tym liſtem náßym/ którym wiedźieć to należy wßem wobec y káżdemu z oſobná/ niniey ßym y potym będącégo wieku ludźiom. Iż będąc my przedtym od wielu lat przez wßytkié ſtany Korony Polſkiéy/ y Pańſtw náßych z wielką á czeſtą pilnością żądáni y nápomináni/ ábyſmy Séym wálny tákowy złożyli: ná którym o ziednoczeniu daronym Kśieſtwá náßégo Wielkiégo Litewſkiégo z Koroną Polſką/ y też o wykonániu wßytkich práw y przywileiów Koronny/ y wßytkich Pánſtw náßych ſpráwá byłáby ſkończona: ku którym tákowym wßech ſtanów prośbą Séym niniey ßy Wálny zá Rádą y pozwoleniem wßech ſtanów/ ták Korony Polſkiéy iáko y Wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo w Lublinie złożyliſmy: ku któremu tákowemu głównemu ſeymowi Rády náßé ták Duchowné iáko y świeckié/ y Poſłowie Ziemſcy zupełną mocą poſłáni/ ták z Korony Polſkiéy/ táko też y z W. X. Litewſkiégo/ wßytkich ſtanów Koronnych/ y z Kśieſtwá Litewſkiégo też w ſobie byłność záżywáiąc/ ziecháli ſie. A ták ten Séym wálny y główny złożony w imię Páńſkié

Práwo.

tym

tym ſpoſobem záczęwſzy: ná którym długich á wiele Tráktatów y namów miawſzy/ proſzeniſmy ſą / y z wielką pilnośćią przez ſtany wſzelákie Korony Polſkiey nápomnieni: á byſmy Ziemie Podláſką/ która przed przeſłémi czáſy zupełnym á cálym práwem do Korony Polſkiey záwſze należálá/ téyże Koronie / to ieſt Króleſtwu Polſkiemu przywrócili / á w iéy piérwość y całość wſczępili. My tedy pámiętáiąc ná przyſiege náſze / którąſmy oſobą ſwą wſzem obywátelóm Koronnym obwiązáli/wſzytkie rzeczy oderwáné/ á od Korony przerzeczoney odłączoné/wedle mocy náſzéy pozyſkáć / á ku przerzeczonému Królewſtwu w ſwą całość przywrócić/ wiedząc to pewnie: iż ziemiá Podláſka ku Koronie Polſkiey wiecznie práwem doſkonałym ieſcze przed Władyſłáwem Jágellem Królem / Práduiádem náſzym/ y przez wſzytek czás pánowánia iego / tákże zá Królowánia Władyſłáwá ſyná iego wielkiégo/ Stryiá náſzégo należálá. Którą potym świety Król Kázimierz/ Dziad náſz / tym ſpoſobem / iż nád oboim narodem był przełożonym / od czeſći Królewſtwá/ to ieſt od Mázowſza oddźielong/ y od własnégo ciáłá oderwáną/ chćiał mieć: czemu ſie przeć iwiły áni ná to nie zezwalały ſtany Koronné: któryż też ták od tegoż Dziadá náſzégo/ iáko od innych po nim będących Przodków náſzych Królów Polſkich y wielkich Xiążąt Litewſkich/ y od nas też ſámych / téy ziemie pilnie záwſze vpominać ſie nie zániechali: áby była do Korony przywrócona y przyłączona.

Z tych tedy przyczyn my te ziemie Podláſką do iedności nierozerwánéy/ á iáko własny á práwdźiwy członek ku piérwſzému á własnému ciáłu á głowie ze wſzytkiémi y z oſobną káżdém téy Grodámi/ Zamkámi/ Miáſty / Miáſteczki / Wśiámi / Ziemiámi / Powiáty/ y ich wſzytkich rzeczy poprzód miánowánych ktorychkolwiek / y iákimkolwiek przezwyſkiem názwáné/ przyległośćiámi/przypadkámi/własnośćiámi wſzelákiémi/y wſzytkiémi do téy przerzeczoney Ziemie / y do ich wſzelákich czeſći ták ſtáradawná / iáko obyczáiem/ ſpoſobem/ y práwem którymkolwiek należących/ ták iákoby wſzytkość á pospolitość oſobliwośći / á oſobliwość wſzytkośći y pospolitośći niczym nic nie vymowálá / ze wſzytkim y wſzelákim práwem/ Pánſtwem / y własnośćią te Ziemie Królewſtwu Polſkiému iáko práwdźiwému á własnému ciáłu téy á głowie/ w ſpołeczność/ w cześć/ w własność/ y w tytuł Koronny przywiácamy / y ku piérwſzému ſtanowi przywrócić y oné złączyć vmyśliliſmy. Jákoż z pewnéy wiádomośći náſzéy á z woléy vprzeymé á oſobliwey/Poſłów od wſzytkich ſtanów w Ziemi Podláſkiey z zupełną mocą ná ten teráźnieyſzy ſpólny y wálny Séym wybránych/ deputowánych/ y poſłánych/ y z námi ten Séym kończących / w imie Pánſkie tym liſtem náſzym iuż záraz w ſpołeczność/ w cześć/ y w własność Korony Polſkiéy przywiacamy/ y złączamy/ w tytuł Korony Polſkiéy przywodźimy/ y ku iednému ciáłu nieroznymi y nierozdźielnymi wiacamy/ wſczępiamy / wpoiamy czáſy wiecznémi: ták/ że nápotym od swego tego właściwégo/ prawdźiwégo / á práwégo ciáłá / y od głowy Korony Polſkiéy ták we wſzem cále / iáko też iákiéykolwiek czeſći ſwoiéy nigdy oderwána áni odłączona żadnym ſpoſobem áni kſztáltem nie może bydź czáſy wiecznémi.

Podláſze do Korony przywrócone.

Czemu to nie ma bydź ná przeſzkodźie: ieſliby dobrá czyie ktorékolwiek z źiem przerzeczonych którégokolwiek ſtánu y condicíiéy od ich Jurisdicíiéy y własności do práwá y własności Wielkiégo Xięſtwá Litewſkiégo przez nas ábo przodki náſze wyięte / przeniesione / wniesione / y ná wieczne czáſy vniowáne y wcielone były: y iáko nam y Antecesſorom náſzym we wſzytkim od Królewſtwá vbliżyć/ odleczyć / oddźielić / y oddalić nie godźiło: ták też y w nieiákiéy czeſći tych dóbr komu te prerogátiwe ku krzywdźie práw y własności Królewſtwá dáć áni oddaláć nie przyſtáło. A ták wſzyſcy obywátele téy źiemie Podláſkiéy (których od tychmiaſt wſzytkiéy káżdégo z oſobná od Jurisdicíiéy W. X. Litewſkiégo ná wieki wypuſczamy) wedle ſwéy condicíiéy/ ſtanu/ godności / y condicíy/ wſzytkich Przywileiów / wolności / prerogátyw / Królewſtwá Polſkiégo vżywánié/ iáko inni obywátele Koronni mieć będą: y mieć / y z nich ſie nápotym wiecznémi czáſy weſelić będą.

Podláſźánié s Litewſkiéy Iuryſdicíiéy do Polſkiéy przeniesieni.

A iżby ćiż obywátele obfitſzą łáſkę náſze poználi / poſtánawiamy: iż ich Grody/ Zamki/ Miáſtá / oſiádłości/ Miáſteczká / Wśi / ze wſzyſtkiémi y káżdémi z oſobná ich poddánémi przerzeczonémi téy źiemie/ od wſzyſtkich podátków/ w których przed tym y te-

O wolności Podláſkánów.

raz byli/ tákże od płacéy wßeláckich Poborów/ Myt álbo Cel/ ták wodnych iáko Grobelnych/ Mostowych/ Targowych / wedle przywileiów y wolności Koronnych wolnémi czyniemy: ták iż w téy mierze ich z inémi Koronnémi obywátelmi porownáliśmy / y od tego czásu porownywamy. A oné wßystkich wolności / swobód / y záwolánia Korony Polskiéy vczestniki vczyniliśmy / y bydź znáyduiemy: tylko dwá großá z iednéy osiádłéy włóki ábo przez kmieciá oránéy/ wedle zwyczáiu przywileiów Króleſtwá Polskiego záchowawßy.

O Podymnym.

O exequutiiéy.

Nád to osobliwie ſtázuiemy: iż wßyscy y káżdy zosobná mießkáiący w Podlásiu któgobykolwiek ſtopniá byli/ nie máią podlédz ſtátutowi Alexándrá Królá Polskiego/ y wielkiego Xiążęcia Litewskiego/ Stryiá náßego/ pod datą w Piotrkowie ná ſeymie Koronnym we śrzodę przed Niedźielą Łętare/ Roku Pánskiego 1504.to ſpoſobie wpiſowánia dóbr Królewskich: áni inym ſtátutom y Conſtituciam zá czásu Pánowánia tegóż Alexándrá y Zygmuntá Oycá náßego Królów Polskich/ y teraz náßego pánowánia około Exequuciiéy tegóż ſtátutu w Piotrkowie / w Wárßáwie / y w Lublinie/ do tego czásu ogłoßonych: y záchowamy ie/ iákóż záchowuiemy wedle opiſánych przywileiów im ták od nas iáko przodków náßych ták Królów Polskich iáko Xiążąt Litewskich y Mázowieckich nádánych.

* pátrz wyżéy fo. 96. lege 1. 13 dóbr.

O dárowiznách y zamiánach.

Nád to wßyſtkié dárowizny y zamiány wßyſtki/ ták że przywileie wßyſtkié dla zaſług wiernych ktorychkolwiek oſob/ ná ktorych dobrách náßych vczynioné/ y wßyſtkié iné liſty y przywileie iákimkolwiek iezykiem piſáné / y z iákiéykolwiek przyczyny od przodków náßych Królów Polskich y od nas ſámych/choćby też pod pieczęćią Káncellárиiéy náßey álbo wielkiego Xięſtwá Litewskiego wyßły/ y ktorym y ktoregokolwiek záwolánia oſobom dáné/ á miánowicie wßyſtkié y káżdé z oſobną obligácią/ſummy bądź máłé bądź wielkié/ ktoré ná żołniérzá naiemnego ták konnego iáko pießego dla obrony ná Zamki bliſtié włożoné / y ná iné wyprawy woienné pod ktorymkolwiek imieniem wyćiſnioné/ zebráné/ y do ſkárbu/ by też y Wielkiego Xięſtwá Litewskiéġ były wniesioné / z obligácieý Zamkow/ Miaſt/ Miáſteczek/ Wſi/ Folwárkow/ Dworów/ w téyże ſummie náßemi przywileyny ſą vbeſpieczoné: té wßyſtkié y kożdé zosobná rzeczy pomienioné we wßyſtkich y kożdych zosobná klauzulách/ punktćiéch / y kondiciách/ iáko ſą w ſobie opiſáne y publikowáné / wßákże ták áby oſobność poſpolitośći á poſpolitość oſobności w niczym nie derogowálá/ mocnie y nie zgwałcenie chcemy bydź záchowáné/ y té będźie chować. Ktorym rzeczam żadné ziázdy/ żadné Conſtitucié Koronné poſpolité y oſobné nie będą mogły derogowáć ták w cześći iáko w całości / áni będą ná wieczné czáſy mogły. A ieſli ſą ktoſzy/ ktoſzy z iákiéy przygody liſty y przywileie ná ſwé dobrá dźiedźiczné/ w ktorych w ſpokoyney ſą poſſeſſoriéy/ zgubili áni ich mieli: tedy iednák oné dobrá ná wieczné czáſy trzymáć tymże Práwem będą: áni będą przymuſzáni do kładźienia liſtów ábo przywileiów przed námi.

O odmiánie dóbr.

Nád to iż czáſu pánowánia Wielmożnego niegdy Gáſtoltá Woiewody Wileńſkiego y Káncléržá W. X. Litewskiego w ziemi y w Powiećie Bréſtkim / zá czáſu ſzczeſnégo pánowánia naiáśnieyßego Krolá Zygmuntá Oycá náßego y Nas ſámych wielkié odmiány w wielu cześći gruntu Szláchty dźiedźicznego y náßego/ á potym przez pewné Commiſſarze y Rewizory náßé oſtáły ſie: ktoré dobrá ták odmienioné ták Szláchtá od Gaſtoltá przez Nas ábo Commiſſarze náßé też y grunty Wóytowſkié / iáko náßy poddáni od ſłáchty dźiedźiczné wźięté ſpokoynie dźierżą. A ták mocą niniegßego przywileiu náßego té wßyſtkié y káżdé zosobná odmiány/ iákokolwiek y z ktoréykolwiek przyczyny vczynioné/mocné y wdźięczné mamy/ y mieć y w reku czáſy wiecznémi trzymáć chcemy/ y náßy ſucceſſorowie Krolowie Polſcy będą: áni ich ktorym ſpoſobem ábo wymyſlonym fortélem kaſſowáć ábo pſowáć y gwałćić nie będźiemy/ áni też ſucceſſorowie náßy Krolowie Polſcy to czynić będą/ázwłaſzá gdźie dobrá zá dobrá/ziemiá zá ziemie ieſt dawáná: czemu niema bydź ná przekáźie/ choćby też Wóytowſkié grunty náßé były dáné ſłáchcie: ktoré dáné miáſto ich dźiedźicznych zá dźiedźiczné miáné od nich bydź máią: y owßem y confirmácią ná té zamiány tym/ ktoſzy tego potrzebować y proſić będą/ z Kán-

Też cellárиiéy náßey damy.

Też vstáwiamy: od tego czásu y ná potym cż obywátele y dudzy osiádłość máią-
cy w spráwowániu spraw swych do Káncellárittey Koronnéy/ y do Vrzedników Dworu
náßego beda sie vciekáć. A sądy ziemskie w swych powiećiech/ y Stárośćiné wßystkich
Vrzedów tymże sposobem/iáko w inych ziemiách y Woiewództwách Królestwá zwyczay
byl/y iáko iest Práwem opisano y obwárowano/máią bydź odpráwowáné. Od których to
sądów álbo vrzedów wßelkich ápellácyé/prowocátię/pozwy/przypozwy tymże kształtem/
iáko sie w Królestwie y sądźiech nászych záchowuie/ták ná Séym Wálny Koronny/iáko
też ná wielkie sądy/ktoréWoiewodá z innymi Dygnitarzmi y Vrzedniki ná kożdy rok ma
odpráwowáć/ iáko też zá Dworem sie náßym toczącym/ bydź y vkládáné od stron/któ-
rym sie zá krzywde zda/ bydź máią. Ale mieysce Práwá Mágdeburskiego ábo któregoko-
kolwiek inégo/ tákże też ludźi inégo stanu bedących wedle zwyczáiu Królestwá náßégo
przez Vrzedniki tegóż Królestwá/ y Dworu náßego/ w tychże spráwách y potrzebách
swych do nas y do Dworu náßégo przypádłé beda decydowáné.

O Spráwách

O Sądźiech Ziemskich.

O Sądźiech Mieyskich.

A Consiliarze y Posłowie źiem téyże dicitey miedzy Posły/ á oni lepak miedzy Con-
siliarzmi vczyniwßy piérwéy przysiege w tych rzeczách zwyczáyną/ mieysca im náznáczo-
né iuż osiędźć/y w Rádźie Polskiey siedźieć beda winni. A iużesmy od tego czásu Dignita
rzóm/y Vrzednikóm/y Posłóm Ziemskim źiemie Podlásskiey wedle Dignitarzów/ Vrze-
dników/ y Posłów Ziemskich Woiewództwá Mázowieckiégo mieysca náznáczyli: które
mieysca Posłowie tych źiem iuż od tego czásu vczyniwßy przysiege cielesną wźieli y po-
siedli. Które to Posły Ziemskie ná ziázdách ábo seymikách ná mieyscách zwykłych y czá-
su przez Nas listem náßym náznáczonégo/ wedla zwyczáiu źiem inych ábo Woiewództw
koronnych wolnie wßytkie stany źiem przerzeczonych/ ktoryby iedno ná té ziázdy przyie-
chali/ wybiorą y deputuią: ktoryż ták deputowáni y posłáni ich Posłowie ná seym koron-
ny tymże obyczáiem/ iáko inni Posłowie ziemscy Woiewództwá Mázoweckiégo beda
prowidowáni.

O mieysćách Consiliarzów y Posłow.

Obiecuiemy ktemu Dignitarstw y Vrzedów w téyże źiemi Podlásskiey nie vmnie-
ßáć: y owßem kiedy sie któremu wákowáć przyda/ támże rodakom ßlachćicóm posessyą
máiącym bedźiemy ie conferowáć y rozdawáć.

O wákuiących vrzędów

Záchowamy wßytkie obywátele źiem przerzeczonych we wßytkich y káżdych zoso-
bná Práwiách/ Przywileiách/ Listách/ wolnośćiách y prerogátywách ták w pospolitości
wßytkim/ iáko osobnie káżdemu iuż od przodków náßych tegóż powiátu obywátelom o-
siádłym nádánych: ktoreby iedno terázniemu przywroceniu y reintegrowániu nie były
przećiwné.

O záchowá niu praw.

Téżesmy Dignitarzóm/ y Vrzednikóm/y Stárostóm/ mieysc tegóż powiátu roska-
záli/ iákoż y tym listem roskázuiemy: áby sie przed nas wedle opisánych listów czásu y
mieysca swego vkazáli/ y przysiege wiernośći powinną Nam/ iáko Królowi Koronowá-
nému/ y królestwu vczynili: á niech Podstárośćie tám zrodzone osiádłé w swym powie-
ćie máią. Co ieśliby ktoryż z nich zániedbáli vczynić/ ábo sie temu przećiwić chćieli: tedy
Dignitárstwá/ Vrzedy/ Stárostwá/ prefektury ich im odiąwßy/ támże zrodzonym go-
dnym ludźiom/ ktoryżby swemu vrzedowi mogli dosyć vczynić/ damy.

O przysie-dze Vrzedni ków.

Też postánawiamy: áby nápotym w spráwách pospolitych przystoynych y práw-
nych/ zá znákow ná Chorągwiách woiennych w powiećie swym od tego czásu y nápotym
Orłá znáku Korony Polskiey vżywáli. A żeby wßytkie y kożdé zosobná rzeczy przerzeczoné
rychley ku skutkowi przysdź mogły/ roskázáliśmy Kánclérzowi y Podkánclérzému Ko-
ronnym y innym Vrzednikóm Korony y Dworu náßégo: áby obywátele przerzeczonéy źie-
mie Podlásskiey/ w causách y spráwách do náßégo Máiestatu Królewskiégo vciekáiące
sie/ káżdy wedle powinowáctwá swego spomagáli.

O Orle ná Chorąg-wiách.

Nákoniec vstáwiamy/ ná wieczné czásy chcąc to trwáć: iż wßytkie spráwy y proces-
sy ták práwné iáko nie práwné/ ktoreby przećiwko temu wiecznemu y nieodmiennemu de-
kretowi/ po publikácitey iego y listów náßych Vniuersałowych ná te restitutią y reinte-
grátią do królestwá náßégo Polskiégo przerzeczonéy źiemie Podlásskiey/ od ktoregokol-
stanu y záwołánia ludźi były czynione/ nikczemné y nieslußné y żadnéy mocy niemáiące

czyniny: ktorym assensu áni zwierzchności nášéy nigdy niechcemy áni będźiem winni przypuſczáć. Té tedy wſzytkie y kożdé zosobná rzeczy w całości y części chcemy áby miáły moc piáwá wiecznego y mocy wiekuiſtéy: ták żeby pospolitość osobności / áni osobność pospolitości w rzeczách wyssżéy opiſánych niemogłá derogowáć. Ná ktorey rzeczy wiárę y świádectwo ſirą ręką własną podpiſáliſmy ſie/ y pieczęć náſze kazáliſmy záwieſić / z pozwoleniem wſzech Pánow Rad nášych duchownych y świeckich/ y Poſłow ziemſkich koronnych/ ktorzy ná ten czás przy Nas byli. Jáko napierwey Naywielebnieyſſy w Chryſtuſie Oćiec/ Ksiądz Jákub Vchánſki Arcybiſkup Gnieźnienſki/ Legatus Natus & regni Primas, Filip Pádniewſki Krákowſki / Stániſław Kárnkowſki Kuiáwſki / Adam Konárſki z Kobylina Poznánſki / Piotr Myſzkowſki Płocki / Woyćiech Stárożrzebſki Chełmſki/ Biſkupi: Sebeſtian Mielecki Káſtelan Krákowſki y Bzeſki Stároſtá/ Stániſław Myſzkowſki z Mirowá Krákowſki y Stároſtá Krákowſki y Ratynſki/ Piotr Zbotowſki Sędomirſki Stobnicki Stároſtá/ Olbrycht Laſki Sieradzki/ Jan Sirákowſki Leczycki y Przedecki Stároſtá / Jan z Służewá Bzeſki Stároſtá Miedzyrzecki y Koninſki/ Jan z Barczyná Krotoſki Inowłodzłáwſki/ Jan Firley z Dąbrowice Lubelſki Márſzałek Koronny Stároſtá Rohátyńſki / Andrzey Dębowſki Belzki Stároſtá Rubieſzowſki/ Arnolph Vchánſki Płocki Stároſtá Wyſzogrodzki/ Mikołay Riſzká z Ciechanowá Podláſki Staroſ: Drohicki/ Fábian Cemá Málborſki Stároſtá Tucholſki y Stárgárdſki/ Achácy Cemá Pomorſki Staroſ: Stumſki y Gniewſki/ Woiewodowie: Stániſław Sobek z Suleiowá Sędomirſki Podſkárbi Koronny Stároſtá Cyſſowiecki y Małogoſki/ Andrzey Dębowſki Sieradzki y Staroſ: Leczycki/ Adam Dzewicki Inowłodzławſki y Staroſ: Goſtyńſki y Inowłodzki/ Stániſław Herbórth z Fulſztyná Lwowſki Stároſtá Sámborſki y Drohobycki/ Stániſław Słupecki Lubelſki/ Andrzey Grábiá z Teczyná Belzki/ Anſelm Goſtomſki Płocki Stároſtá Rawſki: Zygmund Wolſki Czerſki/ Stároſtá Wárſzáwſki/ Adam Rośinſki Podláſki/ Chriſtoff: Myſzkowſki z Mirowá Rawſki/ Jan Koſtká z Sztemberká Gdańſki Podſkárbi ziem Pruſkich Stároſtá Pucki y Tczowſki/ Hieronym Oſolinſki Sądecki/ Jan Tárło z Szczekárzowic Kádomſki Stároſtá Pilźnienſki y Lomáſki/ Mikołay Ligezá z Bobiku Záwichoyſki Stároſtá Biécki y Zydáczowſki / Woyćiech Przyiemſki Lecki/ Jan Sieniењſki z Sienną Zárnowſki / Jan Kryſtopoꝛſki Wielunſki / Jan Sieniењſki z Gołogor Hálicki/ Jan Herbórth z Fulſztyná Sánocki/ Szczeſny Parys Wárſzáwſki Stároſtá Czerſki / Stániſław Kryſki z Drobniná Racigzki Staroſta Dobrzynſki / Káſztelani: Wálenty Debieńſki z Debian Kánclerz / Fránciſzek Krasinſki z Krasnégo Proboſcz Płocki/ ć. Podkánclerzy Korony Polſkiey/ Stániſław Bárzy z Błozwic Márſzałek Dworny Stároſtá Sniatyńſki / Stániſław Oſowſki Kantor Gnieźnienſki Referendarz Dworny/ Jan Bonkowſki Proboſcz Leczycki Kanonik Krakowſki y Wárſzáwſki/ Symon Lugowſki Proboſcz Miechowſki/ Stániſław Krasinſki Scholáſtyk Gnieźnienſki/ Jan Taborowſki Proboſcz Sędomirſki / Andrzey Pátrycy Arcyiakon Wileński Kánonik Wárſzáwſki/ Hieronym Choieńſki Kanonik Poznanſki / Stanisław Fogielweder Scholaſtyk Warſzawſki/ Stanisław Zamoyſki Staroſta Belzki/ Mikołay Laſki Krayczy ſroku náſzego Staroſta Malborſki y Krasnoſtáwſki / Máciey Zalinſki Podkomorzy náſz/ Jaśieniecki Mścibórſki y Zyzmurſki Stároſtá/ Lukaſz Lecki Łożniczy y Stároſtá Wolpinſki/ Erasmus Debieńſki Chorąży Dworny/ Jákub Piaſecki Koniuszy/ Erasmus Kroczewſki Kuchmiſtrz/ Stániſław Karwicki Obożny y Látowicki Stároſtá/ Bárthłomiey Zielenſki Podkomorzy Sędomirſki/ Mikołay Tárło Chorąży Przemyſlſki/ Jan Leśniowſki Podczáſzy Lwowſki/ y Dzierżawcá Dolinſki/ Andrzey Firley z Dąbrowice/ Jan Zamoyſki/ Piotr Kloczewſki/ Jan Dymitr Solikowſki/ Stániſław Krasicki/ Thomaſz Drohoiowſki/ Jan Parys/ Sekretarze/ Vrzędnicy/ y Dworzánie náſzy wierni nam mili. Dan przez rece Wielebnego Kśiędza Fránciſzka Krasinſkiego Proboſcza Płockiego Arcyiakoná Wárſzáwſkiego Podkánclerzego Koronnego/ ná ſpolny Wálnym Sęymie Koronnym Lubelſkim/ dniá piątego Miesiącá Márcá/ Roku Páńſkiego/ Tyſiącznego/ Pięćſetnego / Sześćdźieſiątego dźiewiątego/ Krolowánia náſzego Czterdźieſtego.

Inſze

Inſzé rzeczy ták ſą poſtánowioné.

2. Zá prosbą Posłów Woiewodztwá Podláſkiego pozwalamy im tego: iż bedźiem powinni ná ſeymiech ná ich áktcíie / które przypádną ták z ápellácyiey iáko y z ruſſenia/ Deputaty Pány z Rády nášey ku ſądowi Ziemſkiemu dawáć: wſząkże gdy kto bedźie rozumiał ſiebie bydź vkrzywdzonym/ wolno mu bedźie ápellowáć do nas. A ieſliby Séym ktorego Roku nie doſzedł: tedy powinni bedźiemy czás y mieyſce złożyć przez liſty náſze/ á tám wſzytkie cauzy z tęż Woiewodztwá iáko wyſzey opiſano ieſt odpráwić

Roki Ziemſkie Podláſkiego Woiewodztwá w Drohyczynie w pierwſzy Poniedźiálek po S. Michále. Drugie názáiutrz po Nowy Lecie. Trzecie w Przewodny Poniedźiálek. A w Mielniku w Poniedźiálek bliſki przed S. Michálem. Drugie názáiutrz po S. Agnieſce. Trzecie po S. Grzegorzu w tydźień bydź máią. A w Belzkim Powiecie ná tęż czáſy wyſzey opiſáne iáko y w Drohyczynie bywáć máią ſądy Ziemſkie. A po wykonániu Roków tedy z księgámi máią Vrzednicy zoſtáć dla wykupná y bránia extráktow: które leżenie ksiąg trwáć ma dwie Niedźieli.

Rá gdy ſie to wykona wſzytko: tedy Wiécá máią bydź ſądzone názáiutrz po S. Janie Krzćicielu ná kożdy Rok w Drohyczynie: á ná tych Wiécách wſzyſcy máią bydź ták Káſztelani iáko y Vrzednicy Ziemſcy/ y zásiádáć mieyſcá ſwé tym porządkiem. Naprzod/ Woiewodá/ Káſztelan/ Podkomorzy/ Chorąży/ Sędźia/ Podſędek/ Woyſki/ Stolnik y Podſtoli/ Piſarz wedle ſtátutu Koronnego opiſánia.

Rá wiécách áby té Aktcíie zoſtáwáli: to ieſt/ o rány / o kmieciá zbiegłego/ o wſzeláką rekoiemſtwo/ o wyrąbánie drzewá wſzeláckiego / o ſpás wſzeláką y wyłowienie ryb/ o poſieczenie łąki / y porąbienie y popalenie płotów / o pożęcie y pobránie wſzeláckiego zboża/ o zaiem y pobicie wſzeláckiego bydłá.

Zá prosbą tychże Posłów Podláſkich pozwoliliſmy im tego: Iż wſzeláckie ſpráwy ich ſądowe/ ták od ſądu Ziemſkiego iáko y Grodzkiego/ Commiſſárſkiego/ Podkomorzkiego/ wſzytkie obyczáiem y wedle práwá Koronnego/ deuoluowáć ſie máią/ to ieſt ktore ná wiécách te ná Wiécách & ſic conſequenter,

A officii cauſæ Podláſkie zá Dworem ſądź máią: á to ſie począć ma od reſtitucyey Ziemie Podláſkiey: á które nie ſą odſądzone przed Reſtitucyą/ á w limitácią ſą włożone/ tedy iuż tákie Aktcíie ná ſeym przyſły przypadáć máią/ y ták ſie odpráwowáć / iáko iuż ieſt o tym wyſzey w obyczáiu ſądzenia opiſano.

Vſtáwiamy/ Iż w Ziemi Podláſkiey káżdy Sędźia y Podſtároſći Grodzki oſiádły y ſłáchetckiego narodu bydź máią wedla ich przywileiu. A ieſliby nie oſiedli byli / nulla præſtetur illis obedientia: owſzem ſąd od nich czyniony żadney ważności mieć nie bedźie.

Wiécá Podláſkie.

3. Wiécá Woiewodztwá Podláſkiego / ná prosbe Posłów ziemie Podláſkiey/ w pierwſzy poniedźiálek po s. Tróycy w Drohiczynie máią bydź ſądzone.

Roki źiemſkie Podláſkie.

4. Conſtitucya Séymu przeſłego o ſądzeniu Roków we dwie Niedźieli po ſkończeniu Seymu niema ſie ściągáć ná Woiewodztwo Podláſkie/ które ma ſwoie Roki opiſáne/ według Conſtitucíy wyſzey opiſánych. A Stároſtom náſzym w Bránſku/ Drohyczynie y w Mielniku/ roſkázuiemy/ áby pláce wymierzyli dla zbudowánia domów ſądowych y budowánia Lámuſzów do chowánia ksiąg.

Roki Tykocińſkie.

5. Dla potrzeb wielkich ziemie Podláſkiey / zá vprośeniem Posłów Woiewodztwá onego/ Roki ziemſkie w Tykocinie poſtánawiamy/ ſine exemptione à ſeruitio debito, eorum qui tenentur.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 110. HP. 432.

Ná ſądzenie Aktcíy Podlaſkich ktore z appellacíey albo ruſſenia ná Séymiech przypádną Deputácíod królá z Rády ku ſądowi Ziemſkiemu maią bydź dawáni.

Spráwy ſądowe wedle práwá Koronnego iść maią do ſwoich Vrzędow, A officii cauſzá dworem.

Sędźiay Podſkárbi Grodzki oſiádły y ſłáchetckiego rodu bydź máią.

Stephan w Vvár. 1578. Con ſo. 193. B.

Zyg. III. w Vvár. 1590. folio 32.

Stephan w Vvár. 1581. Con. 216.

Táſs Con-

Táż Conſtitucya ieſt ábrogowána, á czás ieden ſądzenia Rokow Ziemſkich ná Podláſzu poſtánowiony. Articu. PODLASKIE.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 65.

6. CONſtitucia o Rokách ziemſkich Tykocińſkich ná ſeymie/ w Roku 1581. vczyniona ábroguiemy: á czás ieden ſądzenia Rokow Ziemſkich ná Podláſzu/ ktory wedle Conſtitucíey Lubelſkiey/ Anni 1569. názáiutrz po Nowym lecie przypadał/ ná poniedźiałek pierwſzy po Nowym lecie z przyczyn pewnych przekładamy: ktorego czáſu iuż záwſze w Drohickim y Bielſkim powieciech/ w pierwſzy poniedźiałek po Nowym lecie/ poczynáć ſie Roki máią: á Roki ziemſkie ziemie Bielſkiey/ ktore bywáły ſądzone ná dwu mieyſcách tylko/ to ieſt/ w Bránſku y w Surážu/ żeby y ná trzecim mieyſcu były ſądzone/ to ieſt/ w Tykocinie/ pozwalamy. A tym porządkiem ná tych trzech mieyſcách wyżſzey pomienionych odpráwowáć ſie máią. Naprzod w Bránſku máią ſie poczynáć wedle czáſow w Conſtitucyách opiſánych/ ktore ſądzić máią párochiámi áż ſie odpráwią/ á potym w Surážu. A tám odſądziwſzy párochie te ktore ſie zwykły tám ſądzić: potym w Tykocinie ſądzić máią/ Ráigrodzka/ Goniądzka y Tykocinſka párochie/ ták długo/ póki ſie nie odpráwią. Támże záraz leżenie kśiąg ma bydź po kożdych Rokách trzy dni/ dla controwerſiy wpiſánia/ y minut wydawánia. Potym w Bránſku dwie niedźieli/ w Surážu ták że dwie niedźieli/ leżenie kśiąg po kożdych rokách bydź ma. ktore leżenie kśiąg ma Piſarz ziemſki z Komornikámi wedle ſtátutu Krolá Janá Albrachtá/ Anni 1496. y Conſtitucíy opiſánych odpráwowáć/ y ſądzić ártykuły officio ipſius należące. A drugie ná kożde czáſy wedle Conſtitucíey Lubelſkiey Anni 1569. opiſánia/ tákim porządkiem iáko ſie wyżſzey poſtánowiło/ máią bydź odpráwowáne. A máią ſądzić iáko w ziemſtwie ták w Grodźie z reieſtru wedle ſtátutu Caſimiri Magni. Ktora to niniejſza Conſtitucya/ niema nic derogowáć tym ſpráwam/ ktore były ſądzone w Bránſku/ w Surážu/ y w Tykocinie/ po Conſtitucíey Anni 1581. vczynioney: y owſzem autoritate conuentus præſentis te wſzytkie áctie y ſpráwy ápprobuiemy.

Pátrz wyżſzey fo. 454 le. 4. Roki.

Leżenie kśiąg ná Podláſzu.

Stephan w Wár. 1581. folio 216.

7. POſitia kśiąg Ziemſkich w ziemi Drohickiey y Mielnickiey ná czáſy ſądzenia Rokow Ziemſkich/ gdyby niedoſły ná czáſy ſwe Roki/ vchwalamy wedle Conſtitucíey Anni 1569.

Przeniesienie zapiſow w Podláſzu.

Támże.

8. PRzeniesienie zapiſow y kwitow/ y inych recognicíy wſzelákich Grodzkich/ do kśiąg Ziemſkich/ ták w Roki iáko y w leżenie kśiąg w wiedźione in abſentia recognoſcetis wedle zwyczáiu dawnego Podláſkiego/ ták przeſłe iáko y przyſłe/ czáſy wieczneми ápprobuiemy.

Roki Mielnickie.

Támże.

9. ROki Ziemſkie Mielnickie/ ná Poniedźiałek po świetym Grzegorzu złożone/ iż prze powodzi/ ktore pospolicie w te czáſy przypadáią/ á prze nie wiele ich ná ſpráwiedliwoſći ſwánkuią: przekładamy quotannis ná bliżſzy poniedźiałek poſt feſtum ſancti Staniſlai in Maio.

O vrzędźiech woiewodztw Podláſkiego, Kiiowſkiego, Wołyńſkiego, y Brácłáwſkiego.

Stephan w VVár. 1578. folio 192.

10. W Podláſkim/ Kiiowſkim/ Wołynſkim/ y Brácłáwſkim woiewodztwách/ máią bydź vrzędy iáko y w inſzych woiewodztwách/ Podczáſzy/ Stolnik/ Czeſnik/ Podſtoli.

Miáni Podláſka.

Zyg. Aug. w Lub. 1579 folio 110. B

11. W Podláſkiey ziemi iednáka miárá bydź ma/ tákże łokcie y wagi wſzelákie/ iáko ieſt

iest w Wárſżáwie: czego Woiewodá téyże ziemie doyźrzeć y vſtáwić powinien będźie ſam przez ſie ábo Podwoiewodze ſwé/ ktoryzy osiedli bydź máią.

Rewizya Podláſka.

12. AIż w Podláſkim Woiewództwie rewizya doſtáteczna dóbr náſzych Królewſkich do ſtołu náſzego królewſkiego należących / ieſcze dotąd niedoſłá / ták iáko w inych woiewództwách iuż ieſt odpráwiona. Dla tego deputuiemy exnunc authoritate præſentis conuentus Rewizory / to ieſt / z ſtrony náſzéy Xiędzá Jádámá Pilchowſkiégo Proboſcá Wárſżáwſkiégo / Z ſtrony Rad Chryſztofá Lándzkoronſkiégo Káſztelaná Málogoſtſkiégo. A z Rycerzkiégo kołá / Vrodzonégo Janá Bieykowſkiégo / Stolnikà Przemyſlſkiégo / ktoryzy tymże ſpoſobem máią wſzytko rewidowáć y ſpiſáć iáko w inych woiewództwách ieſt vczyniono. A ná przyſzły ſeym koronny znieść. Stephan w Krák. 1576. Con. fol. 165 B.

Którym też porucżyliſmy té krzywdy y doległoſći / nád práwo y przywiléy / incorporationis regno, ná ſeymie wálnym Lubelſkim dány / vczynioné / oględáć / y przeſłucháć / które Poſłowie Ziemſcy Podláſcy / imieniem ſłáchty bráćiéy ſwéy poddánych náſzych ná Podláſzu mieſzkáiących przeciw Stároſtóm / Celnikóm / y Mytnikóm náſzym przekłádáli y ná piſmie podáli. A ná tenże ſeym przyſzły koronny to wſzytko máią do nas y ſtanów koronnych przyniéść / ku rozeznániu y rozſądkowi ich ſtátecznému. A téż Rewizory tákowym ie vbeſpieczeniem opátruiemy / iákowé mieli inſzy Rewizorowie y Luſtratorowie.

Myt Podláskich znieśienié.

13. AMytá y Clá Podláſkié ták wodné iáko y źiemné / które zá iákimſi zwyczáiem z ludźi kupieckich po rożnych mieyſcách / nietylko w tym woiewództwie / ále y w Koronie ná niektórych mieyſcách ciż Mytnicy zá práwem ſwym wybiéráią / iáko przywileiowi incorporationis regno woiewództwá tego przeciwné / dekretem y mocą ſeymu tego pſuiemy y znoſimy / y tákowé dániny tych Myt y Cél / ábroguiemy y wniwecz obrácamy: które wiecznémi czáſy od żadnégo ná żadnym mieyſcu od czáſu niżéy opiſánégo niemáią bydź wybiéráné. A ktoby ſie tákim śmiał pokazáć / á té Mytá y Clá ważył ſie wznawiáć y wybiéráć / y w nas ábo v potomków náſzych nápotym vprząść: tedy ſtronie inſtiguiącéy ma przepadáć peremptoriè winy tyſiąc grzywien z dóbr ſwych / zá pozwániem do ſądu Trybunálſkiégo / ábo którégożkolwiek inégo / przez obywátelá którégożkolwiek onégo woiewództwá / ták Nobilem iáko y Plebeium. Wſzákoż wſzelácy kupcy / ták ći którzy y w tym woiewództwie mieſzkáią / y ći którzy przez to woiewództwo z kupiámi wſzelákimi do Korony przyieżdżáią / ábo extra regnum ieżdżą / będą powinni mytá wſzelákié koronné ná komorách y ná przykomorkách koronnych wedle zwyczáiu y práwá / y inſtruktarzá koronnégo od wſzelákiéy kupiéy płácić. A od tych towárów / od których koronnégo mytá / przedtym nie płácono / á w Woiewództwie przerzeczonym zoſtáią (dáléy znimi nieieżdżąc) támże myto koronné raz tylko płácone bydź ma. Jednák zá potrzebą teráźnieyſzą K. P. gwałtowną / á zá pozwoleniem ſtanów koronnych / té Mytá y Clá przerzeczoné w tymże woiewództwie Podláſkim y w Koronie ná tych iáko y teraz mieyſcách / máią bydź przez trzy láta tylko / á niewiecéy ná tychże przykomorkách gdźie dotąd / iáko ná źiemi ták ná wodźie bráné / były do ſkárbu náſzégo wybiéráné. A po wyſżéiu tych trzech lat / iuż nigdy wiecznémi czáſy niemáią bydź wznawiáné / áni ná tych to przykomorkách w Woiewództwie wyſżéy miánowánym wybiéráné / iedno ná przykomorkách koronnych / mytá koronné wedle opiſánia wyſżégo / máią bydź bráné od Mytniká koronnégo. Zyg. III. w Krák. 1588. folio 54.

Clá Podláſkié.

14. COnſtitucya o zniesieniu Myt y Cél Podláſkich ná ſzczęśliwéy koronácyéy náſzéy w Krákowie poſtánowiona in toto ápprobuiemy / z tą declarácią / áby po wyſżéiu tych trzech lat nam pozwolonych / áni My / áni Rzeczpo. áni żaden pźiwatny z nich żadnégo pożytku ná wieczné czáſy niemieli: y quárty z nich / áni przez té trzy látá przeſłé / áni żadnéy Zyg. III. w Wár. 1590. folio 27.

dnéy przeßłéy/ áni potym wiecznie niéma ſie R. P. vpominác: gdyż to ná náß tylko wła-ſny pożytek przez té trzy látá byli poſtąpili z dobréy woli ſwéy/á nie z żadnéy powinnoſći.

Podnieśienié poznów o máiętnoſći źiemſkié Woiewództwá Podláſkiégo.

Tenże w Krák 1588. folio 55.

15. POzwy zadwornć ktorémi ſą zpozywáni ná Podláßu Szláchćicy niektórzy o-koło Tykocźná y Raygrodá mießkáiący/ ná vkázowánié przywileiów ná máietnoſći dźie-dźicznć/ ßlácheckié/ ktoréby tákié były/ dekretem ſeymu teráznieyßégo znoſimi: á przy-wiléy ich Podláſki incorporationis Regno w Lublinie ná Séymie Vniiéy dány w mo-cy zoſtáwniemy y ták declárujemy. Iż żaden Szláchćic Woiewództwá Podlaſkiégo nie ieſt powinien do okázowánia práwá y przywileiu ná máietnoſć ſwą dźiedźiczną Szlá-chetcką/ ále iákimkolwiek práwem kto trzyma máietnoſć źiemſką/ ták od Królów/ Xią-żąt/ iáko téż y od tych Pánów/ ktorzy z Królem Jeg M. ś. pámięći Zygmuntem Augu-ſtem dobrá y máietnoſći ſwé zámieniáli/ ábo po nich práwem iákim ná przodki náßé y R. P. przypádłé/zá vczćiwé poſługi nádáné máią: tedy to iuż wiecznémi czaſy mocą przy-wileiu Podláſkiégo incorporationis Regno káżdy ßláchćic z potomkámi ſwémi/ w tá-kiéy iáko inßy obywátele Koronni Woiewództwá Podláſkiégo wolnoſći trzymáć ma: wyiąwßy ieſliby kto po incorporácíiéy z dóbr Królewſkich co ſobie vſurpował/ ábo y przodkow náßych vprośił. A do iurisdicíiéy y ángáriy tych Dźierżáwiec/ do ktorych mo-cą przymußáni bywáli/ żaden Szláchćic wiecznémi czaſy podlegáć niéma. A gdyby In-ſtigator zá delácyą czyiąkolwiek ktorégo ßláchćicá/ o tákowé dźiedźiczné máietnoſći po-zwáć ſie ważył/ ábo ktożkolwiek táki grunt zá grunt Królewſki w dożywoćié vprośił/ te-dy delator winą tyſiącá grzywien przez ſąd Trybunálſki karan bydź ma: á iednák oná dániná y pozew onému ßláchćicowi poſſeſſorowi dawnému tych dóbr nic ßkodźić niéma/ chocby nan iáki poſtępek vczynion był/ bądź in Contumaciam, bądź ex controuerſia partium, y Stároſtá żaden exequcíiéy czynić niéma/ ſub pœna ſupra ſcripta mille mar-carum, in quouis Iudicio & officio Regni repeten: wyymuiąc od tych wolnoſći boiáry Putné/ ktorzy z liſtámi Stároſt y dźierżáwiec náßych ieźdźáli/ y teraz ieźdżą/ y tych wßy-ſtkich co od nich gruntów nábyli.

Rozgránicźenié Woiewództwá Podláskiégo z Woiewództwem Brześkim.

Zyg. III. w VVár. 1589. folio 38.

16. NA rozgránicźenié Woiewództwá Podláſkiégo z Woiewództwem Brześkim/ parem numerum zoboiégo narodu Commiſſarzów exnunc náznáczyć mamy/ ktorzy po-winni będą pewné gránice/ miedzy temi Woiewództwy vczynić.

O Commiſſiéy Podláskiéy.

Zyg. III. támże 1591. fol. 18.

17. POzwoliliſmy byli ná Séymie przeßłym/ ábyſmy byli przez pewné Commiſſa-rzerozgránicźyli Woiewództwo Podláſkié z Woiewództwem Brześćienſkim y Grodźin-ſkim Powiátem. Lecz iż dla pewnych przyczyn nie doßło/y przeto żeſmy nie miánowáli Commiſſarzów do tego rozgrániczenia/ dla czego ná niniegßym ſéymie miánuiemy z Senatoráſtkiégo koła/ Wielmożnych y Vrodzonych/ Mikołáiá Zebrzydowſkiégo Lubel-ſkiégo/ Stániſłáwá Rádźiminſkiégo/ Podláſkiégo/ Woiewody: Janá z Teczyná Wo-ynickiégo/ Marćiná z Obor Leſnowolſkiégo Podláſkiégo/ Káßtelany. A z Wielkiégo X. Lit: Wielmożnych/ Janá Kißke/ Káßtelaná Wileńſkiégo/ Mikołáiá Dorohoſtáyſkiégo Połotckiégo/ Janá Zienowicá Brześćińſkiégo/ Woiewody: y Vrodzonych/ Káßtelaná Brześćińſkiégo/ Lwá Sápiehę Káncleráá Wiel-kiégo X. Litew: A z Vrzędnikow y Rycerſtwá/ Vrodzoné Káſprá Dembieńſkiégo Miel-nickiégo/ Kryßtofá Brzozowſkiégo Bielſkiégo Podkomorzé. Adámá Gorayſkiégo/ Hieronymá Irzykowicá/ Piotrá Piotrkowſkiégo/ Podkomorzégo/ Sędźiégo/ Brześćińſkich/. Sędźiégo Wołkowiſkiégo y Sokołá Woyne. Dawáiąc im moc zupełną do rozgrániczenia tám tego Woiewództwá z Wiel: X. Litewſkim. A ktoryby ſie Commiſſarz podpiſawßy nie ſtáwił ná Commiſſy/ pod-padáć

padáć ma wine ſtá grzywien / w Conſtitucíey opiſáną. A to rozgránicżenié názáiutrz po ś. Bártłomieiu ſkładamy w roku ninieyſzym.

Rozgránicżenié Woiewództw Podláſkiégo z Woiewództwem Brześkim y Powiátem Grodźinſkim.

18. PRzywodząc do exequucíey Conſtituciæ anni 1589. tákże 1591. o rozgrá- Tenże tám. 1591 fo. 9
nicżeniu Woiewództw Brzeſkiégo Litew: z Podláſkim / y Powiátu Grodźinſkiégo/ mocą ninieyſzégo Séymu / zá pozwoleniem wſzech ſtanów oboygá narodu/ iuż exnunc Commiſſarze náznáczamy z kołá Senatorſkiégo wielmożné pány:

Mikołáiá Kryſztofá Rádźiwiłá Trockiégo/ Janá Abrámowiczá Smolińſkiégo/ Kryſztofá Zienowiczá Brzeſkiégo / Woiewody: Lwá Sápiehę/ Kánclérzá W. X. Lit: Dymitrá Cháleckiégo z Chálcá/ Podſkárbiégo W. X. Lit: A z kołá Rycérſkiego/ Vrodzoné Pány/ Andrzeiá Rzeczyckiégo Lubelſkiégo/ Káſprá Dębieńſkiégo Mielnickiég/ Kryſztofá Brzozowſkiégo Bielſkiégo/Podkomorzych/Hieronymá Przyłowiczá z Baczyk/ Podkomorzégo Brzeſkiégo Litew: Janá Pacá / Ciwoniá Wileńſkiégo/ Lwá Pocieiá/ Piſárzá Ziemſkiego Brzeſkiégo/á Málcherá Rayſkiégo: dáiąc im moc zupełną do rozgránicżenia / y gruntownégo vſpokoienia. A Commiſſarz káżdy pod winą dwóch ſet grzywien podpiſawſzy ſie ná Commiſſyą winien ſie ſtáwić/ excepta vera infirmitate, o co forum káżdému narodowi do ſwoiego Trybunału/ ad cuiuſcunque inſtantiam náznáczamy. Nád to ieſliby która ſtroná bądź z Polſki/ ábo też y z Litwy/ nie wyiechálá/ Commiſſarze z iednéy ſtrony ziechawſzy ſie/ koncżyć y gránice ſypáć mogą / & ſic negotium in rem iudicatam tranſeat. A to rozgránicżenié w roku ninieyſzym 1596. ná dźień piętnaſty Mieśiącá Octobrá/ Woiewództwóm Podláſkiemu z Brzeſkim mieyſce w Kodenczu od Chełmá / á Grodźinſkiemu Powiátowi z tymże Woiewództwem Podláſkim od Auguſtowá/ náznáczamy.

Rozgránicżenié Woiewództwá Podláſkiégo z Brześckim, y Grodźinſkim Powiátem.

Zyg. III. w VVár. 1598. folio 17.

19. VRzychyláiąc ſie do Conſtituciey Anni 89. & 91. przywodząc do vſpokoienia mocą ninieyſzégo ſeymu/ zá pozwoleniem wſzech ſtanow oboygá narodów/ iuż exnunc Commiſſarze pari numero, ták z ſtrony Koronnéy / iáko y W. X. Litew: náznáczamy Podkomorzych tych mieyſc Podláſkiégo/ Brzeſckiégo/ y Grodźinſkiégo: z których káżdy dla vſpokoienia gránic powiátu ſwego pod przyſięgą ná Vrząd ſwoy vczyniona wyiechać ma. A iż Podkomorzy Mielnicki ma ſwą ſpráwę z tym rozgránicżeniém/ tedy według práwá ma ſobie v Je Królew: M. ziednáć do tego áktu ná mieyſce ſwé Surrogatá: którego/ ieſliby on ziednáć niechćiał/ ſtroná przeciwna te ſpráwę włożyć chce y wkłáda ná Podkomorzégo Lubelſkiégo / ábo iego Komornikà/ który ná ten czás będźie/ którego my ná mieyſce iego do téy ſpráwy deputuiemy/ábo iego Komornikà/ którym dáiemy moc zupełną do tego rozgránicżenia/y gruntownégo vſpokoienia/ aby ziáchawſzy ſie ná dźień dwudźieſty Octobris, w roku teráźnieyſzym 98. porządkiem opiſánym w Conſtituciey Anni 96. pod pœną w Vnitey opiſaną te Commiſſyą ſkończyli tymże porządkiem/powiát Grodźinſki z tymże Woiewództwem Podláſkim w tymże roku 98. Nouembris die 2. rozgrániczony y vſpokoiony bydź ma/ z Podkomorzym támtych powiátów/ zá inſtántią ſtron vkrzywdzonych: Wárniąc ſecuritatem vtrinque áby z káżdéy ſtrony poczstów nád trzydźieści koni nie było/ includuiąc w to Commiſſarze y ſługi ich/ á pieſzych tákże po trzydźieści chłopów/ dla okázowánia znáków y dokumentów grániczných: Zákładáiąc winę tyſiącá grzywien ná Trybunał záwićie inter cauſas officii repeten: A gdźieby ſie ci Commiſſarze z obu ſtron nie zgodźili / tedy ſpiſawſzy doſtátecznie wſzyſtkie

probácyé / ná śeym to przyniéść / y ná cognitią náśe śeymową przypuścić máią. A tym czásem / póki to vspokoienié rozeznániem Commissárskim skończy śie / żaden z W. X. Liew. do Korony wyzwan być nie ma. A chociaby śie iáki przewód práwny stał / nullius valoris być ma. Tóż śie z powiátem Grodźinskim z Możerskim z Koroną rozumieć ma.

DROHICKA ZIEMIA NA Podláśzu. Tituł IX.

Do Koronnych Praw przypuszczona zá Królá Zygmuntá w Wilnie Roku 1516.

Terra Drohicien: Iuri Polonico adscribitur.

1.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinationes Regum & Principum pro subditorum commodo quomodolibet factę, vt potissimum firmę ac stabiles essent, tàm Literarum munimentis, quàm testium fide dignorum annotatione perennari consueuerunt. Proinde nos Sigismundus, Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Samogitięq;, Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, harum noticiam habituris. Quòd licèt Nobiles & terrigenę nostri Districtus Drohicen: de speciali concessione prædecessorum nostrorum, huius Magni Ducatus nostri Lituanię Ducum, Iure Terrestri Polonico, more Nobilium Terrigenarum, in Regno nostro Polonię degentium, gauderent, & vterentur: haberentq; desuper Literas & munimenta eorundem prædecessorum nostrorum: videlicet Serenissimorum olim Principum fœlicis recordationis, Kazimiri genitoris, & Alexandri germani, nostrorum charissimorum, Polonię Regum, & huius Ducatus Lituanię Ducum, succesiuè concessa. Quia tamen in eisdem Literis seu Priuilegiis, coram nobis ad præsens originaliter productis & exhibitis, multa comperimus articulatim superuacaneè descripta, quę in Libris Statutorum Regni nostri Poloniæ, specifice & per expressum continentur: & iuxta nonnulla, quæ in perniciem, iacturam, & oppressionem non modicam eorundem subditorum nostrorum fuère adiecta: hocidem Ius Polonicum, eisdem subditis nostris Nobilibus, & Terrigenis Priuilegiatis & non Priuilegiatis, hoc est, Ius habentibus & non habentibus Districtus præfati Drohicien: præsentibus & futuris, eorumq; successoribus, coniunctim & diuisim, de certa scientia & gratia fauoreq; speciali Ducatibus nostris, de nouo iterum dandum & conferendum duximus: damusq; & conferimus, in omnibus punctis, articulis, & conditionibus: prout in Libris Statutorum Regni Polonię latiùs continentur, in eodem Districtu nostro tenentes, & obseruantes, omnes & singulos articulos, Iuri prædicto Polonico ac Iusticię quomodolibet contrarios, in Literis & Priuilegiis præfatis prædecessorum nostrorum prædictorum, vti præfertur expressos & specificatos: oppressionem huiusmodi subditorũ nostrorum præfatorum in se continentes & in nihilum redigentes, cassantesq; & mortificantes, ac extinguentes, perpetuò & in æuum, tenore præsentium mediante. Præterillum articulum, quo mediante, præfati prædecessores nostri Officiales seu Ministeriales, vulgo Lituanico Dzieczkie nuncupatos, contra ipsos Nobiles & Terrigenas eiusdem Districtus, nunquam deinceps fore dandos, prohibuerant: quos quidem Officiales primo expressos, nos quoq; dandos esse præsentibus prohibemus quomodolibet in futurum: Volentes & districtè præcipientes, vt omnes & singuli Officiales Terrestres & Castrenses, Districtus prædicti Drohicien: pro tempore existentes, quilibet eorum pro suo interesse, Nobiles & Terrigenas nostros prædictos, ad cuiuscunq; instantiam, videlicet tam Nobilis, quàm ignobilis, Rutheni, Iudæi, Armeni, Christiani, & Pagani, Citatos, ac Literis Citationum interclusis, non nisi sermone & caracteribus latinis, iuxta consuetudinem Iuris Terrestris

MLJ66. B/ 916.

restris Polonici conficiendis legitimè euocatos, pro causis tàm paruis quàm magnis, nullis exclusis, secundùm hoc idem Ius Polonicum, & ordinationes in Libris Statutorum Regni nostri Polonię specifice contentas, non aliter quàm nunc & in futurum iudicarent temporibus ęuiternis. Et quamùis Iure ipso Polonico laudabiliter prouisum sit: vt in singulis Terris eiusdem Regni nostri, homines possessionati & indigenæ ex incolis cuiuslibet Terrę, seorsum, & non extranęę personę singulis Officiorum Terrestriqm & Castrensium in casu vacationis præficiantur in hactenus: pro maiori tamē cautela & securitate prædictorum subditorum nostrorum Drochicien: præsenti Priuilegio nostro id ipsum singulariter instituimus & ordinamus: vt in eodem Districtu Drohicien: huismodi Officiales Terrestres, per liberam electionem indigenarum, & vniuersorum Nobilium conuētionaliter congregatorum, de Iure communi Regni fieri solitam, ad eadem Officia sua, toties quoties per decessum vacatura, non nisi cum ratihabitione nostra ducali, successorumq; nostrorum Magni Ducatus Lituaniæ Ducum: castren: verò pro arbitrio nostro duntaxat, ex eisdem incolis & indigenis districtus prædicti Drohicien. per nos & successores nostros Lituaniæ Duces, (dum modo vterq; ipsorum officialium Romanæ religionis essent) deinceps instituerentur: de omnibus & singulis causis subditorum nostrorum prædictorum coram se legitimè exortis, motis & mouendis, statutis à Iure, temporibus, modo præmisso cognituri, confirmantes esse: nihilominus in hoc moribus & consuetudinibus approbatis & approbandis Terræ Cracouien. tam diu, quoadusq; omnes alię consuetudines Iudiciariæ vniuersarum Terrarum regni nostri prædicti, per nos vel successores nostros Poloniæ reges, aut eos, quorum interesset inuicem coæquarentur. Casu verò quò aliquis Terrigenarum nostrorum Drohicien. prædictorum, aut quispiam alius, in iudicio Terrestri vel Castrensi Drohicien. sententiam contra se latam reportauerit: qua mediante crederet sibi quomodolibet præiudicatum iri: extunc instituimus & ordinamus: vt in eius modi præiudicio, liceat vnicuiq; taliter condemnato, à sententia Iudicis & Capitanei nostrorum prædictorum, velut iniqua & erronea, ad nos & successores nostros Lituaniæ Duces, cum parte sua aduersa legitimè appellare: & coram nobis successoribusq; nostris, cum eadem parte aduersa iusticiam suam experiri meliorem: iudice & capitaneo illęsis, quietisq; propterea manentibus. prout in Terris Mazouiæ, & præsertim in terra nostra Plocen. teneri & obseruari est consuetum. De pœnis verò Iudicialibus, per partes victas legitimè luitis, ad sortem nostram. & successorum, officialiumq; nostrorum, & etiam partis vincentis, & vi perlucrorum, vel quomodolibet aliter spectantibus, per officiales nostros Castrenses, & terrestres, præsentes & futuros Drohicien. exigendis: ac de Kmetonibus eorundem terrigenarum nostrorum, Drohicien. fouentes manu tenentes. Mellificiis quoque, seu Apiasteriis, ac iniuriariis & damnis quomodolibet inde secutis, & iusticia vicinis, cum subditis Nobilium & terrigenarū pro quacunq; re ministranda, cuiuscunq; ritus vtrinq; aut conditionis essent. necnon captiuandis & non euocandis ad quodcunq; iudiciorum nostrorum eisdem terrigenis de proprio eorum districtu Drohicien. pro quibuscunq; eorum excessibus, totoq; processu Iudiciario, ac inscriptionibus, & aliis rebus quibuscunq; per singulos iudices & capitaneos nostros Drohicien. pro tempore existentes, non aliter volumus obseruari: nisi quemadmodum Iure ipso Polonico iuxta constitutiones prædecessorum nostrorum, in toto regno hactenus teneri & obseruari solitum est, ac consuetum. Ordinamus etiam ac instituimus, vt in singulis citationibus Literalibus, terrestribus, Sigillum terrestre districtus Drohicien. infra depictum, equum sellatum vno homine armato, Litera S. ad perpetuam memoriam nominis nostri præcincto, in se continens, applicaretur, subimprimereturq; toties quoties fuerit opportunum. Quod quidem Sigillum suprà descriptum, præsenti Priuilegio nostro ipsi districtui Drohicien. & incolis eius pro tempore existentibus, quò ad præfatam necessitatem iudiciariam, ac pro armis terrestribus Drohicien. de nostræ celsitudinis clementia tribuendum, concedendūq; duximus, prout tribuimus & concedimus perpetuis temporibus, per eos quorum in-

tereſt obſeruandum. Vt itaq; præmiſſa omnia per nos conceſſa, robur obtineant perpetuæ firmitatis: præſentes Literas noſtras ſcribi, Sigilliq; noſtri Magni Ducatus Lituaniæ iuſſimus & fecimus appenſione communiri. Actum & datum Vilnæ die Dominico Lætare. Anno Domini 1516. præſentibus ibidem Reueren. in Chriſto Patre Domino Alberto Epiſcopo, ac Magnificis & Generoſis, Nicolao Radziwiłowic Palatino Vilnē: & Cancellario, Gregorio Oſzczykowic Trocen: & Marſſalko Curię, Alberto Gaſztold Połocen: Ioanne Zabrzezinski Nowogroden: Palatinis: Andrea Dowoynowic Succamerario, Georgio Hlinicz Capitaneo Breſten: Ioanne Sczytowic, Nicolao Iundilowicz, & Ioanne Hlebowic Marſſalcis: cæterisq; Dignitariis & Officialibus Curię noſtrę, circa præmiſſa teſtibus fide dignis, ſyncerè nobis & fidelibus noſtris dilectis.

Datum per manus præfati Magnifici Nicolai Radziwiłowic Palatini Vilnen: & Magni Ducatus Cancellarii, ſyncerè nobis dilecti. Sigiſmundus Rex ſignificat.

Relatio eiuſdem Magnifici Nicolai Radziwiłowic Palat: Vilnen: & Magni Ducatus Lituanię: Cancell.

BIELSKI POWIAT. Tituł X.

Do Koronnych praw przypuſczony zá Krolá Zygmuntá Auguſtá w Wilnie Roku 1547.

Bielſcenſis diſtrictus, Iuri Polonico adſcribitur.

1. IN Nomine domini Amen. Ad æternam rei memoriam. Sigismundus Auguſtus Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Ruſſię, totiusq; Pruſſię, Samogitię, Mazouię, &c. Dominus & hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, preſentibus & futuris, harum noticiam habituris. Quia cùm in hoc Conuentu generali, ex clemẽtia noſtra ſingulari, ad petitiones ſupplicationesq; vniuerſorũ ordinũ Magni huius Ducatus noſtri, Priuilegia omnia & ſingula à maioribus noſtris habita, omnium hominum incolarũ eiuſdẽ approbauerimus, id quod ex Literis ſeu diplomate noſtro ſuper iis per nos illis dato & conceſſo videre eſt. Tamen cùm eſſet nobis ſpecialiter ſupplicatum, nomine vniuerſę Nobilitatis Terrę Bielſcen. & Territoriorũ eius per quoſdam è medio eorum, videlicet Ioannem Mienski, & Martinum Wiſzenski Iałbrzik, huc ad præſentem Conuentũm miſſos. Quia quamùis habeant Priuilegium ex conceſſione Sereniſſ. olim Alexandri Regis Polonię, & Magni Ducis huius Ducatus noſtri Lituanię, patrui noſtri deſideratiſsimi: quibus illis permiſſum fuerat: vt conſuetudinibus & Iure Polonico vterentur & gauderent: prout & hactenus vſi ſũt & gaudebant. Sed quia in eiuſmodi Priuilegio eſſent quædam, quę à Iure, Legibus, & conſuetudinibus Polonicis diſcrepant & diuerſa ſunt: quare ſummo ſtudio à nobis orauerunt: vt ſublatis exceptionibus, eiuſmodi omnibus, quę à Iure, Legibus, & conſuetudinibus Iuris Polonici, quo ipſi ſic vtũtur, diſcreparent, & diſconuenirent; potius illis permitteremus: vt in vniuerſum, & vt dicitur totaliter, & plenè, conſuetudinibus & Iuribus Polonicis vterentur, ipſi & eorum poſteri perpetuò. Quorum nos ſupplicationibus clementer annuentes, & inhærentes maiorum noſtrorum Magnorum Ducum Lituanię veſtigiis: volentesq; eoſdem obligatiores & alacriores ad optimè de nobis, & Reipub. huius Magni Ducatus noſtri Lituanię bene merendum facere: cum vniuerſo Senatu noſtro Decernimus: vt deinceps ſemper perpetuis temporibus vniuerſa Nobilitas, incolę Terrę Bielſcen. & eius Territorium ſeu diſtrictuum omnium, gaudeant & vtantur Iuribus, Legibus, & conſuetudinibus Polonicis, perinde atq; Nobilitas Terrę ſeu Diſtrictus Drohicien. ex ſpeciali conceſſione maiorum ſeu prædeceſſorum noſtrorum, felicis memorię Magnorum Ducum Lituanię, ex prærogatiuis ipſis datis, conceſſis & legitimè emanatis, (quas & hic volumus habere pro expreſſis) hactenus vtitur & gaudet. Decernentes inſuper omnes alios quoscunq; abuſus, iſthic contra

HŁ. 302/539.

Leges,

Leges, Constitutiones & Iura Polonica hactenus existentes, & siue ex Priuilegiis aut consuetudine seu potius desuetudine aliqua, aut improbitate etiam aliquorum Officialium aut cuiusuis Magistratus, siue, quacunq; alia ratione exceptos, specificatos vel reseruatos & introductos esse tollendos, & abrogandos. prout eosdem & per præsentes tollimus & abrogamus perpetuò. Vollentesq; deinceps semper futuris perpetuis tẽporibus, vniuersos & singulos Dignitarios seu Officiales, Terrestres & Castrenses, & alios quosuis præsentes & futuros, iam constitutos & in posterum constituendos, non aliter se debere, nec posse gerere erga illorum Territoriorum incolas, quàm secundùm præscriptum Iurium, Legum, & Consuetudinum Polonicalium præsentium & futurorum, quibus Districtus Drohicien. gaudet. Alioqui si quid in contrarium fuerit in præmissis per quempiam hominum attentatum: id Decernimus nullum & inualidum: eiusq;, modi attentatores, pœnis seu mulctis, in Iuribus Polonicis constitutis & contentis, puniendos & mulctandos semper perpetuò. In quorum omnium fidem & testimonium præmissorum, Sigillum nostrum est appensum. Datum Vilnæ in Conuentione generali die vigesima tertia mensis Februarii. Anno domini 1547. Præsentibus Reuerendissimis in Christo patribus, & Magnificis dominis, Strenuis ac Generosis Militibus, Paulo Vilnen: Georgio Luceorien: Venceslao Mednicen: Episcopis. Ioanne Hlebouic Palatino Vilnen: Cancellarioq; nostro, & Tenutario in Bobroysko & Boryszów, Gregorio Oszczykowic Castellano Vilnen: Tenutario Vpiten: Ioanne Juryowic Duce Dobrouicen: Palatino Trocen: Tenutario Mohilouien: Hieronymo Chodkiewic Castellano Trocen: Capitaneo Samogitiensi. Nicolao Ioannis Radyiwił, Marsałko Terrestri Tenutario Szowlen: Stanislao Dowoyno Połocen: Alexandro Chodkiewicz Nowogroden: Stanislao Petri Kiszka de Ciechanowiec Viteblen: Palatinis. Andrea Sanguskowic, Duce de Koszyr, Capitan: Luceorien: Iuano Harnostay Marssalco Curię, & Thesaurario Terrestri, præfecto Słonimen: Nicolao Georgii Radziwił Pocillatore, Ioanne Ioannis Radziwił Structore mensę, Stanislao Nicolai Kieszgał Dapifero, Gregorio Chodkiewic Succamerario, Nicolao Petri Olechnowic Gladifero, Nicolao Andruszowic Præfecto equisonum nostrorum, Tenutario Ozensi & Perelomen: Nicodemo Ioannis a Ciechanowiec Melnicen: Nicolao Alberti Narburth Krewen: & Mozien: Præfectis, Marssalcis, aliisq; Officialibus, Dignitariis, ac Consiliariis nostris fidelibus nobis syncere dilectis.

Similiter Districtus Mielnicen: Regno Polonię incorporatus est: eius tamen Priuilegii copiam habere non potui.

Zapisy Biélskié.

ZApisy wßeláktié w ziemi Bielskiéy/ták Ziemskié iáko y Grodzkié/ y té któré przy leżeniu Ksiąg sie dźiały/ legitimè vczynioné/ Autoritate Conuentus præsentis in suo robore záchowuiemy y vtwiérdzamy. Stephan w Wár. 1581. folio 216.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC TRZECIA,

Pruskié Księstwo.

O POKOIV Y ZGODZIE z Koroną. Tituł I.

Pokóy y zgodá około gránic miedzy Władysłáwem Królem Polskim, y Konradem z Iungingien Mistrzem Pruskim.

Folio 131. La. 131. HL 209. B/374 HP. 696.

W Imie nierozdzielnéy Tróyce świętéy/ Amen. Brát Konrad z Jungingen: Mistrz powszechny Pruski/ zakonu Pánny Máryéy śpitalá Jerozolimskiégo/ z domu Niemieckiégo/ Wszytkim niniejszym y potym bedącym którzy tego wiádomość bedą mieć pozdrowienié/ y rzeczy postánowioney ná wieczną páměć prawdźiwé poznánié. Ponieważ wynáleźcá pokoiu do iedności y pokoiu frogim roskazániem vstáwnie nas wzywa: przetóż rozumieliśmy zá rzecz godną/ áby zástárzałé nielubości/ woyny/ y obrázenia przeciwko Naiáśnieyszému Xiążęciu y Pánu á Pánu Władysłáwowi Królowi Polskiému/ nawyższému Xiążęciu Litewskiému y dźiedźicowi Ruskiému, y iego przodkóm (ile sie dotycze źiem Litewskich y Ruskich) przez nas y zakon náś względem wiáry chrześciáńskiéy przyszli ku wiecznému pokoiowi/ odpuszczeniu/ y zgodźie. Z tąd też to iest: iż my zá iáśnym zwoleniem stárszych nászych z przerzeczonym Naiáśnieyszym Pánem Władysłáwem/ roku/ dniá/ y ná mieyscu niżéy nápisánym pewny koniec rzeczy miedzy námi postánowionych czynilismy o pokoiu miedzy námi y źiemiámi zakonu nászego z iednéy strony: y z przerzeczonym Pánem Królem y źiemiámi iego/ to iest/ Litwą y Rusią z drugiéy strony: o który pokóy máiąc miedzy sobą rozmáité námowy/ nákoniec zgodá sie sstáłá tym sposobem. Naprzód obiecáliśmy/ y pisz list niniejszy dobrym słowem obiecuiemy:

Pax & concordia, inter Vladislaum Regem Poloniæ, & Conradum de Iungingen, Magistrum Prussiæ, ratione finium regundorum.

IN Nomine Sanctę & Individuę Trinitatis, Amen. Frater Conradus, de Iungingē, Magister generalis Ordinis Beatę Mariæ, hospitalis Hierosolymitani de domo theutonica: Vniuersis præsentibus & futuris, præsentium noticiam habituris, Salutem, & rei gestę ad perpetuam memoriam cognoscere veritatem. Cùm autor pacis, ad vnitatis & pacis spiritum, suis rigorosis mandatis quotidie nos muniret: dignum arbitramur: vt inueteratę displicentię, guerrę, & offensę, contra Serenissimū Principem, & Dominū dominū Vladislaum Regem Poloniæ, supremum Ducem Lituanię, & hæredem Russię: suosq; progenitores, quò ad Terras Lituanię & Prussię, per nos, nostrum quoq; Ordinem, intuitu orthodoxę fidei, diutius exagitatę, in pacem perpetuā, remissionem, & concordiam committentur. Hinc est, quòd nos de expresso consensu cōpræceptorum nostrorum, cum dicto Sereniss. Domino Vladislao, anno, die, & loco, infrascriptis, certum terminum placitorū concorditer celebrauimus: super pace, inter nos & terras ordinis nostri, ex vna, & supradictum dominum Regem, & terras suas, videlicet Lituaniam & Russiam, parte ab altera: facienda perpetuò & firmanda, variis præmissis tractatibus, tandem (vt sequitur) concordauimus in hunc modum. In primis promisimus, & præsentibus bona fide promittimus: quòd exnunc & in antea

1.

iemy: iż od tego czásu y nápotym będźiemy trzymáć pokóy niezgwałcony y zgodę z przerzeczonym wielmożnym Pánem Władysłáwem Królem Polskim / y z iego potomki y dźiedźiemi Kátoliki / y z Pany / y z kościoły / y wßytkimi źiemiámi iego / ktore sa w Litwie y w Rusi / y obywátelmi tych źiem náwieczne czásy on chowáć przyrzekáiąc. Nigdy niechcemy áni będźiemy żadnéy spikánia ábo zmowy czynić przeciwko przerzeczonému Władysłáwowi Królowi Polskiemu y iego dźiedźicom y potomkom powßechney wiáry w źiemiách Litewskich / y Ruskich z inémi pánstwy y ludźmi: y wßyskie y kożdé zosobná krzywdy y obrażenia nam y náßym przezen y przez inné iákokolwiek záśáné / im odpuszczamy. A nád to gránice miedzy námi y rzeczonégo Páná Królá źiemiámi iáko Litwą y Rusią postánowiliśmy / y te obyczáie rozdźielamy sposoby niżey nápisánémi.

Naprzód począwßy od wyspy Sáwiny / położonégo ná rzéce Memlá / máiącey wysep Komeyweydere / ktora to wyspá wßytká przy zakonie ma zostáć ná przyßłe czásy: od tego tedy mieyscá prosto idąc do rzéki Noweße ná dół ku wśi pod lás rzeczony Heyligenwáld: á odtąd posrzodkiem rzéki iádąc do Wyswilthen: á potym wstępuiąc prosto do niektorégo kámieniá wielkiego rzeczonégo Rodá / ktory leży w rzéce przerzeczonéy: á od tego kámieniá wzgore nád stáwem / ktory zową Sinarden: odtąd lepak prosto idąc áż do drogi ktora poprostu zową Brengielischeweg: á odtąd prosto áż do Nouenrithen: z tego zás mieyscá prosto idąc ku koncowi Gáiu / ktory zową heyde / do mieyscá gdźie sie źrzodło poczyna: á od téy studnie idąc prosto ná puszczą Wiltnisse / gdźie rzéká Egloße ma początek: ztąd prosto przez połowice rzeczonéy puszcze áż do gránic y kopcow onych z Płoskowa: ktore to wßytki gránice sa położone ku Inflantom. A wstępuiąc wzgore ku Prusom gránice przerzeczone przez rzeczony zakon ná wieki krom wßelkiego sporu beda miáné / począwßy od przerzeczonéy wyspy Sáwiny prosto áż do rzéki Suppy / áż do mieyscá gdźie sie poczyna: á ztámtąd áż do rzéki / ktora wypływa z ieziorá Mothensehe / á zową pospolicie Metensli: odtąd ná dół rzéki áż do rzeki Beber: potym tą rzéką idąc áż

antea tenebimus pacem inuiolabilem, & concordiam cum supradicto Magnifico domino Vladislao Rege Poloniæ, suis Catholicis hæredibus & successoribus, ac Prælatis & ecclesiis, omnibus quoq; terris suis, per Lituaniam & Russiam terrarumq; incolis perpetuis temporibus obseruare. Nec vnquam volumus & debebimus, aliquam ligam inire, aut facere, contra dictum Vladislaum, suos quoque catholicos successores terrarū Lituaniæ, & Russiæ, cum dominiis aut aliis hominibus, & rancore quoliber postposito, omnes & singulas iniurias nobis & nostris per se, vel per alios quomodolibet illatas, remittimus penitus & offensas. Insuper limites, & terminos inter nostros & dicti domini Regis terras: videlicet, Lituaniæ & Russiæ, distingui fecimus. & modis distinguimus infrascriptis.

Mistrz Pruski ugodzony z Królem Polskim

Mistrz Pruski spiknienia z żadnym przeciwko królo. polskiemu mieć niema

Gránice miedzy Litwą y Rusią z Prusaki ku Inflantóm.

Inprimis incipiendo in quadam insula Sauin, dicta vulgariter Sitta, in fluuio dicto Memla, habente in se Insulam Romeyweider. Quæ quidem Insula tota apud ordinem permanebit temporibus affuturis: abhinc directè progrediendo ad fluuium dictum Norueße, in decliuio, seu villæ continuæ, sub sylua dicta heyligenualda. Abhinc dictum fluuium sequendo in mediis fluctibus, vsq; ad Vyswilten, ascendendo abhinc linealiter & directè eundo ad quendam lapidem magnum dictum Roda, iacentem in fluuio dicto A. & Roda vulgariter nuncupatum: ab isto lapide, ascendendo super stagnum dictum Sinarden: abhinc directe eundo vsq; ad viam vulgariter nuncupatā, Der Brengelischeweg, abhinc directe vsq; in Nouenrithen: abhinc linealiter procedendo versus finem, seu aciem mericæ, dictæ vulgariter heyde, ad locum, vbi fons oritur. à dicto fontis ortu procedendo, per directum in solitudinem quandam, communiter Wiltnisse dictam: vbi fluuius Egloße ortum habet: abhinc directe eundo, per mediū dictæ solitudinis, vsq; ad terminos & gadesillorum de Ploßkow: & hi omnes termini siti, sunt versus Liuoniam. Ascendendo verò versus Prussiam, termini subscripti, per dictum ordinem perpetuo, sine quolibet contradictionis obstaculo, habebuntur: Incipiendo à supradicta In-

Gránica ku Prusóm.

áż ná mile przy rzéce/ ktorą zową Nare.

sula Sawin, in directum procedendo, vsq; ad fluuium dictum Suppe, abhinc procedendo ad locum ortus sui: abhinc progrediendo vsq; ad fluuium, qui effluit à lacu dicto Mothensche: & dicitur communiter, Methensly: abhinc per descensum fluui, vsque in fluuium dictum Beber: deinde dictum fluuium sequendo vsque ad miliare, propè fluuium, qui Nare dicitur, & abhinc directe eundo, vsque in dictum fluuium Nare.

VVyrzekaśie Mistrz Pruski z Grámic y ze wszytkiey máiętności które przynależą do Nowohrodá.

Téż zá nas y zá zakon náś y wszytkie potomki náśe przyrzekamy: iż śie wyrzeczemy y wyrzekamy od wszytkiego przenágábánia práwá/ktoreśmy mieli mieć ábo zdáli śmy śie mieć v przerzeczonego Páná Krolá Władysłáwá w Litwie y w Rusi względem gránic wyszśey rzeczonych. Nád to źiemie y Páństwá Wielkiego Nowogrodu tákimkolwiek sposobem/ bądź przez nas/ ábo zakon náś/ ábo przez przerzeczonégo Páná Władysłáwá/ ábo przez iego poddáné spólnie ábo rozdźielnie beda dostáné/ábo ktoryś bykolwiek sposobem do náśego zakonu przyszły: tedy té rzeczony Pan Krol bedźie sobie miał/ y nigdy mu od nich pod dobrym słowem nie bedźiemy przekazáć/ áby ich trzymáć nie miał.

Cæterum pro nobis nostro ordine, omnibus nostris succeſſoribus, renuntiamus omni impetitione & iure, quæ in præ dictis domini Regis Vladiſlai terris, videlicet Lithuaniæ & Ruſſiæ ſitis, terminos ſuperiùs expreſſos, verſus dictas terras, habuimus, vel habere videbamur: inſuper terræ & dominia, de magno Nouohroden, qualitercunq; ſiue per nos, noſtrũ ordinem, aut per ſupradictum Sereniſsimum Dominum Vladiſlaũ, aut per ſuos coniunctim, & diuiſim acquiſitæ fuerint: vel aliâs qualitercunq; ad noſtrum ordinem deuenerint, eaſdẽ ac eadẽ dictus Dominus rex obtinebit: nec vnquã bona fide quominus eaſdem detineat, impediemus

Ludźie z Litwy y z Rusi wolno ku pośy ć mogą w źiemiách Prusśkich.

Téż chcemy: áby ludźie przerzeczonégo Páná Krolá y iego potomkow/ ktorzy są w źiemiách Litewskich y Ruskich/ we wszytkich źiemiách zakonu náśégo mieli wolność kupowáć y swé hándle spráwowáć przez myt y innégo wyćiągánia: ktorych bedźiemy powinni bronić/ iáko inszych/ (wszákże zostáwiwszy mytá/ ktore zdawná były vstáwione) y od káżdégo zápowiedzenia náśégo iuż wydánégo/ ábo ktore wydáné bydź ma w źiemiách zakonu náśégo: ktorym poddáni náśy są ścisnieni/ y rzeczonégo Krolá Je° M. y potomkow iego poddáni w Litwie/ w Rusi tákże byli obćiążáni.

Præterea volumus: quòd homines ſæpe dicti Domini Regis, & ſuorum ſucceſſorũ in terris Lithuaniæ & Ruſſiæ conſtituti, in omnibus terris ordinis, mercari & negotiari liberè valeant: abſq; teloneis, aliiſq; exactionibus: quos etiam defendere tenebimur, ſicuti noſtros: ſaluis tamẽ teloneis, ab olim inſtitutis: ac quibuſlibet edictis noſtris æditis, & ædendis, in terris ordinis quibus noſtri arctãtur, & dicti Domini Regis, ſuorũq; ſucceſſorũ homines per Lithuaniam, & Ruſſiã ſunt arctati.

owieźniách od Prusów poimánych.

Téż gdy zakon náś w pospolitéy wypráwie przećiwko nieprzyiacielowi z przerzeczonym Krolem J. M. y iego potomki y poddánémi Litwą y Rusią wyćiągnie: ilekolwiek wieźniow poimáią/ niech ie sobie máią. A występki vczynione przez ludźi rzeczonégo Páná Krolá y ieg potomkow/ iákokolwiek beda vczynione/ Hetmani tych woysk bedźie wolnie sądźił: á występki lepak przez woyská oboich ludźi vczynione/ Hetmáni oboygá woysk tákże spólnie beda sądźić. Zadnych nád to Rycerskich ludźi/ Pánow/ Hołdownikow/ y innych ktoregokolwiek stanu ludźi/ by też y Chrześciánie

Item ordine noſtro in expeditione cõmuni, cum prænominato Domino Rege, & ſuis ſucceſſoribus, & ipſorum hominibus, per Ruſſiam & Lihuaniam, exiſtente, quotquot ipſi captiuauerint, ſuos habeant vt captiuos. Exceſſus quoq; per dicti Domini Regis, ſuorumq; ſucceſſorũ homines in prædictis Terris, qualitercũq; commiſſos, Capitaneus exercitus eorundem, eoſdem liberè iudicabit. Exceſſus verò cõmunes per vtriuſq; exercitus homines cõmiſſos, capitanei vtriuſq; exercituś, ſimul & cõmuniter iudicabũt. Nullos inſuper armigeros, dominos, milites, vaſſallos, vel alterius cuiuſcunq; generis homines, etiam ſi Chriſtifideles fuerint, in damnum ſeu præiudicium, dicti Magnifici Domini Vladiſlai, aut ſuorum, vnquã per

O występkách VVoiennych.

Ludźi ku śkodźie krolestwá Pol. Zakón przepuszczáć nie ma.

ánie byli ku krzywdźie y ßkodźie rzeczoné-
go Wielmożnégo Páná Władysłáwá y ie-
go ludźi nigdy przez źiemie náßé wiádomie
nie dopuśćimy isdź: y owßem bedźiemy
przekazáć y bronić wedle możności náßéy.
Tákże wywołánych z przerzeczonych źiem
przerzeczonégo Páná Królá nie bedźiemy
przyimowáć do źiem náßych: á zwłaszcá
tych / ktorzy dla pomszczénia swego mężo-
bóystwem y ogniem Krolowi J. M. y ie-
go potomkóm y poddánym w przerzeczo-
nych źiemiách Litewskich y Ruskich grożą.
Téż przez źiemie przerzeczonégo Krolá J.
M. y iego potomków powßechnéy wiáry/
to iest przez Litwe y Ruś przećiwko któ-
rymkolwiek nigdy nie bedźiemy przewodźić
áni dopuśćimy komu przewodźić wóyská:
ázby to iáśnie było zá wolą rzeczoné° Krá-
lá J. M. y iego potomków. Co gdy otrzy-
mamy od Królá / ßkody żadnym obycza-
iem im y ich ludźiom nie bedźiemy czynić.
Téż obiecuiemy: iż żadnych bráćiéy y po-
winowátych Królá J. M. zbiéglych y in-
nych tuláiących sie ludźi / przez ktore Król
J. M. y Krolestwo Polskie ábo źiemie Li
tewskie y Ruskie mogłyby nágábáné bydź/
póki polóy trwa nie bedźiemy do źiem ná-
ßych przyimowáć / áni onych chować. A te
wßytkie przerzeczoné rzeczy wich czaßkách/
y kożdą rzecz zosobná pod dobrym słowem
obiecuiemy zá nas y wßytek zakon náß mo
cnie y niezgwałcenie chować: y nigdy
temu nie bedźiemy sie sprzećiwiáć / álbo
przez kogokolwiek stárać sie: áby sie prze-
ćiwił iáką chytrośćią / wymysłem / dowći-
pem / sprawą ábo gwałtem / radą / pomo-
cą / iáwnie y táiemnie. Dla ktorych wßy-
tkich rzeczy pewnieyßego świádectwá y
wiáry ná wßystkie rzeczy przerzeczoné ni-
nieyßy list kazáliśmy zápieczetować y v-
twierdźić Pieczećią náßą więtßą. Dan
przy Rzéce Wisle bliśko Zamku Rácią-
żá Biskupstwá Włodzcławskiégo / w Piątek
bliski przed ś. Tróycą / Roku Páńskiégo.
1404. Przy czym byli vczćiwi w Pánu
Chrystusie Oycowie y Pánowie / Ksiądz
Arnold Biskup Chełmienski / y Ksiądz
Jan Biskup Pomezánski / y vczćiwi y nabożni mężowie bráćia Zakonnicy y Komen-
dorowie.

per terras noſtras, ſcienter ire permitte-
mus: ſed impediemus & prohibebimus
iuxta poſſe. Deniq; omnes proſcriptos,
ſeu bannitos, de ſupra dictis terris, præfati
Domini Regis, non recipiemus ad terras
noſtras: maximè qui in ſui vindictam, ho-
micidia vel incendia, eiuſdem Domini
Regis, vel ſuorum ſucceſſorum, hominibus in præmiſſis terris Lithuaniæ comminantur, & Ruſſiæ. Præterea per terras dicti Domini Regis, ſuorumq; ſucceſſorum Catholicorum, videlicet Lithuaniæ & Ruſſiæ, contra quoſcunq; nunquam traducemus exercitum, aut traducere per quemcunq; faciemus, niſi expreſſè fuerit de voluntate dicti Domini Regis, ſuorumq; ſucceſſorum: qua obtenta damnũ nequaquam ipſis, ac ipſorum hominibus inferemus. Prætera promittimus: quod nullos fratres, & conſanguineos ipſius Domini Regis fugitiuos, ſeu alios quoſcunq; erroneos, per quos Dominus Rex & Regnum Poloniæ, ac terræ Lithuaniæ & Ruſſiæ poſſent moleſtari, durante pace, debebimus ad terras noſtras recipere vel fouere. Omnia verò ſingula præmiſſa, in articulis præmiſſis, & eorum quolibet contenta, bona fide promittimus, pro nobis totoq; ordine noſtro, firmiter atq; inuiolabiliter obſeruare: nec vnquã cõtraueniemus, aut contraueniẽtes procurabimus per quoſcunque, arte, ratione, ingenio, de iure vel de facto, conſilio, vel auxilio, publicè vel occultè. In quorum omnium euidens teſtimonium, & fidem, de & ſuper omnibus præmiſsis, præſentes literas noſtri maioris Sigilli, munimine mandauimus communiri. Datum in fluuio dicto Wiſłá/prope Caſtrum Rácią-
ż/ Diœceſis Vladiſlauien: feria quinta proxima ante feſtũ Sanctæ Trinitatis. Anno Domini M. CCCC. IIII. Harum rerum teſtes ſunt, Reuerendi in Chriſto patres & Domini, Dominus Arnoldus Epiſcopus Culmen: & Dominus Ioannes Epiſcopus Pomezaniẽ ac honorabiles & Religioſi viri fratres Ordo & Cõmendatores.

*VVywołá-
ni niemáią
bydź w źie-
miách cho-
wáni.*

*o nieprze-
wodzeniu
woyská.*

Przywiléy pokoiu y zgody przez Władisłáwá Iágellá ná ten czás Pol-

Priuilegium pacis & cõcordiæ, per Wladiſlaum Iagellonis, tunc Poloniæ

Polſkiégo potym Węgierſkiégo Krolá z Pánem z Ruzdorffu Miſtrzem Pruſkim w Brześćiu Litewſkim Roku Pánſkié° 1436. vczyniony, przy wielkim Kśiążęciu Litew: Zygmuncie, y ſynu iego Michále, y przy Kśiążętách Stolpſkim y Mázowieckim, y inych wiele z Króleſtwá y z W. X. Lite: Prelatách, Pánách y Rádách: ktorzy ſą nápiſáni ná koncu tegoprzy wileiu tym kſtałtem wydánym.

Ld.133. HL 111, B/377. HP, 699.

W Imie Bożе/ Amen. Ku wieczney pámięći téy rzeczy. Słuſzna rzecz ieſt: áby ſpráwy ludzkie/ ktore zá láty giną/ y zá czáſem z pámięći wypadáią/ były wyrázone piſmem pod świádectwem/ w ktorych ſtrażey żadnémi czáſy nie ſtárzeią ſie/ ále záwżdy wieczną pámięćią nieodmienné bywáią zá chowáné. A ták my Władyſław z łáſki bożey Król Polſki/ y ziem Krákowſkiey/ Sedomirſkiey/ Siérádzkiey/ Leczyckiey/ Kuiáwſkiey/ Litewſkie Xiąże nawyſsſe/ Pomorzkie/ Ruſkie. Oznáymuiemy przez niniejſzy liſt ktorym to należy wſzytkim teraz y potym bedącym. Iż gdy zá boſkim zrządzeniem przyieliſmy ná ſie ſpráwowáć króleſtwo: dla tego tylko ná ziemi otrzymáliſmy pánowánie: áby chętnieyſzym ſtárániem y czuynośćią náſzą záwżdyſmy tákowe ſpráwy czynili: przez ktore pokoiu pożądánéġ ćichość miedzy Chrześćiány (z ktorych niezgody/ nietylko Ziem y Miaſt/ ále y Prowincíy y Króleſtw przydáią ſie ſpuſtoſzenia: iákoż po wielu mieyſcách opłákáné y mizerné ludźiom pokázuią ſie przykłády) mógł bydź ſpráwion od tego/ ktory ieſt wynaleźcą pokoiu: y áby ten pokoy zá pożytecznémi y zdrowémi posrzodki vmocnion y pomnożon był ſcześliwym rozmnożeniem.

Zálecenie pokoiu.

Przetoż ná to baczenie máiąc: iż Bog ſpráwcá pokoiu niemoże bydź doſkonále chwalon iedno w pokoiu/ á iż nád ten niemoże bydź ná świecie nic drożſzego pożądano/ y pożądliwſzego proſzono: ztąd nam przyſzło żeſmy wnetrznym vżálowániem y gorzkoſćią ſerdeczną rozważáiąc/ iáko wielkie y wiele roztérków y złych rzeczy z woien pochodźi: iż ieſzcze z roſtérków ludzkich nienawiśći ludzkie z nieprzeſpieczeńſtwem duſz y wiecznego

niæ & poſtea Vngariæ Regem in Brzescie Cuiauiæ factæ, cum Paulo de Ruſdorff, Magiſtro Pruſsiæ, quæ facta erat Anno Domini 1436. Præſentibus Magno Duce Lit: Sigiſ: eiuſq; filio Michaele. Item Ducibus, Stolpenſi & Mazouię, & vniuerſis de Regno, & de Magno Ducatu Lith: Prælatis, Baronibus, & Conſiliarijs, in fine Priuilegij ſubſcriptis, quod ſic ſequitur.

2.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam: conuenit actus hominum, qui vetuſtate cadunt, & ſucceſſu temporis in obliuionem vertuntur, ſolidis ſcripurarum & teſtium fundamentis commendare: in quorum cuſtodia nullis marceſcunt temporibus: ſed ſemper iugis perhennatione memoriæ incõmutabiles ſeruantur. Proinde nos Vladiſlaus Dei gratia Rex Poloniæ, necnõ Terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniæ Princeps ſupremus: Pomeraniæ, Ruſſiæ. &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis præſentibus & futuris notitiam præſentium habituris: Quomodo cùm diuini diſpenſatione conſilii, huius Regni recepimus gubernacula: ad hoc quoque tantum in terris obtinuimus principatum: vt propenſiori cura & vigilantia noſtra, ſemper ſtudia extendamus: per quæ pacis deſideranda tranquillitas inter Chriſtifideles (ex quorum diſcordia, non ſolùm Terrarum & Vrbium, ſed Prouinciarum atq; Regnorum reſultant excidia: prout in pleriſque lugenda atque calamitoſa exempla mortalibus exhibent argumenta) procurari queant, & procurata auctore pacis, de throno ſuæ ineffabilis Maieſtatis, atque potentiæ concludi, & mediis ſalutaribus ſtabiliri ac extolli fælicibus incrementis. Et attendentes, quòd non niſi in pace pacis opifex Deus perfectè coli valeat: & ea nihil in mundo exoptari poſsit pretioſius, aut deſiderabilius concupiſci. Hinc eſt, quòd nos non abſq; interna cõpaſsione, & graui cordis amaritudine recenſentes; quot & quanta mala ex guerris &

wiecznego żywotá / y zburzeniem Miast / Państw / y ziem / y potrácenie tám mieszkáiących ludźi záwżdy náśláduie. Záczym ginie chwalá Bożá / á rozlanie krwie wszyna sie. A gdyż tákowé niezgody y woyny nietylko sámé oné y ich poddáné / ále też ínych wiele zá sobą ciągną w upadek ku zgnieniu: dla tego co nawietszym pożądániem żądaiąc / áby sie nie mnożyły zwády: ále wedle náuczycielki wszytkich dóbr miłości (ktora nic nieumie zdrożnego / nic ostrego / nic zánieszánego: y owszem własną mocą záchowywa pokóy / y nieprzyiáznę złączа / pokóy y iedność vtwierdza) Ku chwale tedy y czci Bogá wszechmogącego / y błogosłáwionéy y chwalebnéy Pánny Márii / y wszytkiey rzeszy niebieskiey / y ku rozmnożeniu wiáry / ku spráwowániu spráwiedliwości y wiáry chrześciáńskiey / ku zbáwiennemu rozmnożeniu / od woien ktorych sie opłákiwáć godźi / od wyśieczenia / od nielubości / od nienawiści / od gniewów y obrażenia miedzy námi Władysłáwem Królem Polskim / y Zygmuntem Wiel: X. Lit. y miedzy zacnym Kázimierzem rodzonym nászym brátem Semowitem / Kázimierzem / Władysłáwem / Bolesłáwem / Mázoweckimi / y Boguszłáwem Stolpskim y Pomorzkimi Xiążęty / Królów Polskich / y Ziemiámi nászemi W. X. Lit. Ruskiego / Mázoweckiego / Stolpskiego / y Woiewodą Wołoskim / y inémi pánstwy nam poddánémi z iednéy strony: y wielmożnym y nabożnym pánem Páwłem z Ruzdorffu / zakonu błogosłáwionéy Pánny Márii Jerozolimskiego Niemieckiego / y miedzy ięg zakonem y ziemiámi tegoż zakonu Pruskiego / Niemieckiego / Inflantskiego / y innémi wszytkiémi z drugiey strony / ktore teraz ostátnie z ciężkim obrażeniem y vpadkiem wszczely sie: tedy vmyślilismy vmyśl náś od tego odwiędź / ábysmy té rzeczy zá tákowémi spory y woynámi ze złym Rzeczypos. rozerwáné y skażoné / przez całość pokoiu do skanu spokoynég przywiędź mogli znimi / to iest / z Mistrzem / z bráćią y Zakonem iego / ziemiámi Pruskimi Niemieckimi / y Inflantskiemi poddánémi / y ktorzy po nich będą wiecznego pokoiu y niezgwałconego przymierza / iedność wybráliśmy y przyieli / wybieramy y przymuiemy przez niniejszy

List

ris & dissensionibus procedant: quotque ex contentionibus & bellis, si ea mortales agant, odia hominum, non sine etiam animarum & æternæ salutis dispendiis, ac excidiis Ciuitatum Prouinciarumque & Terrarum, ac in illis degentium interitus subsequantur. Diuinus deperit cultus: & sanguinis effusio oritur. Cumque talium discordiæ atque bella, non solùm se suosque, sed etiã alios plurimos tractura sunt verisimiliter in præcipitium & ruinam. Propterea supremis affectibus exoptantes, vt non crescant iurgia: sed iuxta magistrã bonorum omnium charitatem, (quæ nihil sapit extraneum, nil asperum, nil confusum, imò propria virtute nutrit concordiam, dissociatos iungit, pacem & vnitatem consolidat.) Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & Beatæ Mariæ Virginis Gloriosæ, totiusq; Ierarchiæ cælestis, propagationem fidei, cultum iustitiæ, & religionis Christianæ salutiferum incrementum, à guerris defiendis, excidiis, displicentiis, odiis, rancoribus, & offensis, inter nos, Viadislaum Regem Polon: &c. Sigismundum Magnũ Ducem Lituaniæ, &c prædictos: & Inclytum Kazimirum germanum nostrum, Semouitum, Kazimirum: Vladislaum, Boleslaũ Mazouiæ, ac Boguslaũ Stolpen: & Pomeranię Duces, Regum Polon: Terrasq; nostras Magni Ducatus Lituaniæ, Russiæ, Mazouię, Stolpen: & Voieuodam Moldauiæ: & alia dominia nobis subiecta ex vna: & Magnificum ac Religiosum dominum Paulum de Ruszdorff Ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorũ Hierosolymitani, & Ordinem suum ac Terras eiusdem Ordinis, Prussiæ, Almaniæ, Liuoniæ, & alias omnes ei subiectas parte ex altera: nouissimè graui offensione, & iactura exortas, nostræ mentis propositum retrahere decreuimus: & ea quæ durantibus huiusmodi controuersiarũ & guerrarum turbinibus, circa bonum Reipub: sunt dirura & destructa, per pacis integritatem ad statum cupien: reducere quietum & tranquillũ: cum eisdem Magistro, fratribus, & Ordine ipsius Terris Prussiæ, Almaniæ, & Liuoniæ subditis, & sequacibus eorundem, perpetuæ pacis, & inuiolabilis fœderis vnionem

Liſt / ktory ná wieki trwáć ma: ktory pod wiárą y cżćią y przyſiegámi cżeleſnémi vczynionémi przez chytroſći y zdrády obiecuiemy mocą teraźnieyſſego liſtu chowáć. A iżby tá iednoſć z tákim rozważeniem y ſtátecznoſćią przedſięwźięta do mocnégo y ſtałégo porządku ná wieki chowánia była przywiedżioná: oné przez ártykuły niżey nápiſáne zdáło ſie nam rozpiſáć.

Niezgody miedzy Królem Polſkim á Miſtrzem Pruſkim máią ſie uſpokoić.

Naprzód/iż miedzy námi Królem y wielkim Xiążęciem y Xiążęty przerzeczonémi/krolеſtwem Polſkim/Wielkim Xięſtwem y źiemiámi Litewſkimi/Zmódźią/Ruśią/Máżowſzem/Stolpſką źiemią/y Woiewodą Wołoſkim/y inémi pánſtwy y poddánémi náſzémi z iednéy ſtrony/y miedzy przerzeczonym Miſtrzem y Zakonem y źiemiámi y poddánémi iego/ták w Pruśiech/Niemcech/iáko w Inflantciech y w nowym Márgrábſtwie z drugiéy ſtrony/wſzytki niezgody/ſpory miedzy ſtronámi y ztąd y zowąd wzruſzoné zániechané y doſtátecznie máią bydź vſpokoione: áni o nich ná potym żadna zmiánká y pámięć/ázwłaſzcza w ſkárgách/ábo ku oſtawieniu ſtron ktorych/przed ktoremikolwiek oſobámi niéma bydź miáná: áni ktora ſtroná ku oſtawieniu drugiéy ſtrony nie będźie żadnéy poduſzczáć/ná to pozwaláć/áni pomocy y przychylnoſći podawáć iawnie ábo potáiemnie: ile będźie ktoréy ſtronie należéć/tákowych ſkarg y wołaczánia czći nie będźie dopuſzczáć/y owſzem będźie ie zábrániáć.

Dźieſięciny Prałatom Polſkim maią bydź przez Miſtrzá płácone.

Tęż wſzytki dobrá koſciołow/Gnieźnieńſkiego/Włodzcławſkiego/Płotckiego/y Poznáńſkiego/Prałatow/Opátow/Klaſztorow/Conwentow/y inych ktorychkolwiek oſob świeckich y duchownych/ktore ſą w źiemiách Zakonu przerzeczonego położone/máią przy práwiech wſzyſtkich ták duchownych iáko świeckich/y przy wſzytkich zwyczáiach/dochodźiech/dźieſięcinách/zamkách/wśiách/folwárcách/dworách/y inych pożytkách/dochodźiech/ktoremikolwiek imiony názwánych/máią bydź záchowáné: áni iákiemi nowemi zwyczáymi/ſłużbámi/y wciſki obciążeni/te dobrá niemáią bydź oddaláné: áni o ich oddalenié nie ma bydź ſie przez ſtrony ſtárano/przez zwolenia Prałatow duchownych. A wſzytkie cynſże/dźieſięciny/dochody/y inе pożytki ktorickolwiek w źiemiách zakonu będące/

nionem: elegimus, aſſumpſimus, ſuſcepimus, & iniuimus, eligimuſque, ſuſcipimus, aſſumimus, & inimus tenore preſentium mediante omni tempore perpetuò duraturam. Quam ſub fide & honore ac iuramẽtis corporaliter præſtitis, ſine dolo & fraude Promittimus vigore præſentium obſeruare. & vt ipſa vnio cum tanta deliberatione & maturitate concepta, ad firmum & conſtantem ordinem iugiter obſeruandum reducatur: ipſam per articulos infraſcriptos omnino duximus regulandum.

Inprimis quòd inter nos Regem, Magnum Ducem, & Duces prædictos, Regnum Poloniæ, Magnum Ducatum, & Terras Lituaniæ, Samogitarum, Ruſsiæ, Mazouiæ, Stolpen: & Voiеuodam Moldauiæ, & aliorum dominiorum & ſubditorum noſtrorum ab vna: & prædictum Magiſtrum generalem & Ordinem, Terras & ſubditos ipſius, tàm in Pruſsia Almania, quàm Liuonia & noua Marchia, parte ex altera, omnes diſſenſiones, controuerſiæ & damna inter partes hincinde facta: dimiſſa & toraliter ſopita debent eſſe: nec illorum de cætero aliqua mentio, aut memoria, & ſignanter in querelis, aut in detractionem Partium, coram quibuſcunque perſonis habeatur aut fiat. Sed nec vna partiũ ad infamiam alterius partis ſuggeret, conſentiet, auxilium dabit, & fauorem, publicè vel occultè: & quantum in ea parte fuerit, dilationes & detractiones huiuſmodi fieri non admittet, ſed potius prohibebit.

Item quòd omnia bona Eccleſiarum, Gneznen: Vladiſlauien: Płocen: & Poznanien: Prælatorum, Abbatum, Monaſteriorum, Conuentuũ, & aliarum quarumcunq; perſonarũ Seculariũ & Religioſarum: quę ſunt in Terris Ordinis prædicti ſituata, debent circa Iura omnia, tàm Eccleſiaſtica quàm ſecularia, & omnes aliquas conſuetudines, quæſtus, decimas, caſtra, villas, prædia, curias, & alias vtilitates, emolumenta & prouentus, quibuscunque nominibus nuncupentur, conſeruari: nec aliquibus nouis cõſuetudinibus ſeruitiis & oneribus aggrauari. Quodque eadem bona non alienentur. nec pro eorum alienatione inſtetur per partes, ſine conſenſu

dące/ ktore Mistrz y Zakon naucześwßym w Pánu Krystusie Oycom Pánom/ Arcybiskupowi Gnieznieńskiemu/ Włodzcláskiemu/ y Płotckiemu Biskupom/ y inym Prçlatom swietckim y zakonniczym krolestwá Polskiego przez dwie lecie zádzierżał/ zupełnie y cále niech wróca/ y wrócić roskażą połowice od tego czásu ná Swieto Gromnic: á ostátek ná Wielką noc bliskoprzyssłą w mieście w Toruniu/ wziąwßy quity záplácenia od Prçlatow. A máiętnosći y dzieśiećiny vczćiwego oycá páná Władysłáwá Biskupá Włodzcławskiego nowo y iákimkolwiek sposobem zápowiedźiáné/ niech beda wyswobodzoné.

Też áby wßelkie podezrzánie y nieprzyiacielski sposób/ y z tąd y z owąd miedzy námi y z strony Mistrzá y Zakonu iego we wßystkim był odiet: chcemy/ áby obowiązki zprzymierzenia y zapisy/ ktorékolwiek są y były miedzy Mistrzem wielkim/ Prçceptory w Niemcech y w Inflántciech/ y Zakony ich Prçlaty/ Slachtą/ Mieszczány y poddánymi ich z Xiążęciem Bolesłáwem ábo Swidrygałem/ Xiążęty/ Boiáry/ y poddánymi Ziem Litewskich/ Zmudzkich/ Ruskich vczynioné/ áby były nikczemné/ prożné/ y wniwecz obrócone: á Mistrz sam/ Zakón/ Prçlaci/ Szlachtá/ Mieszczánie/ y poddáni ich/ máią przerzeczoné Xiąże Swidrygałá opuścić ná wieczné czásy: y nigdy iemu ábo ktorémukolwiek Xiążęciu Litewskiemu y Ruskiemu pomocy/ rády/ przećiwko nam y potomkom nászym/ y Krolestwu nászemu/ y tákże zácnému pánu Zygmuntowi Xiążęciu Wielkiemu Litewskiemu nie beda dodawáć: y żadnych vmów y obowiązkow/ podszuwánia/ y sprzysiężenia ku szkodzie nászey ábo krolestwá nie beda czynić z nimi ná wieki: y owßem żadnego inego nie máią rozumieć y mieć zá Xiąże wielkie Litewskie y Ruskie: iedno ktory zá nászym zwoleniem Krolewskim/ iáko Zygmunt przerzeczoné Xiąże wielkie dzisieyßé iest wybráné/ wedle porządku zdawná postánowionégo miedzy krolestwem Polskim y ziemiámi Litewskimi bedzie obran y postánowion ná Xiestwo: áni dopuszcza tegoż Swidrygałá z żiem ábo przez żiemie y pánstwá Zakonu szkod y trudności krolestwu Korone nászey/ Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu/ y

Xsie-

consensu Prælatorum Spiritualium. Omnes autem census, decimas, prouentus, & alias obuentiones qualescunque in terris Ordinis consistentes, quos & quas Magister & Ordo, Reuerendissimis in Christo Patribus Dominis, Archiepiscopo Gnesnensi, Vladislauiensi, & Plocensi, Episcopis, aliisque Prælatis Secularibus & Regularibus Regni Poloniæ, per biennium subleuauerunt: plenè & integrè restituant, & restitui faciant: medietatem infra hinc ad festum Purificationis Mariæ, reliquam verò ad festum Paschæ proximè affuturum in Ciuitate Thorunensi: quittationibus de solutione à præfatis Prælatis receptis. & quòd bona & decimæ Reuerendissimi patris Domini Vladislai Episcopi Vladislauien: nouiter & quomodolibet arestata relaxentur.

Swidrygałowi przećiwko Krolestwu Polsk. rátunek od Mistrzá nie ma bydź dawan.

Item, vt omnis suspicio & hostilis respectus hinc inde inter nos & partem Magistri generalis & Ordinis sui in toto euellantur: Volumus, quòd ligæ, confœderationes, & inscriptiones, quæcunq; sunt vel fuerunt inter Magistrum generalem, præceptores per Almaniam, & Liuoniam & Ordinem ipsorum, Prælatos, Nobiles, Ciues, & subditos ipsorum, cum Duce Boleslao aliâs Swidrigal, Prælatis, Ducibus, Boiaris, & subditis terrarum Lituaniæ. Samogitiæ & Russiæ factæ, debent esse cassæ, inanes, irritæ, & in nihilum redactæ. Ipsi que Magister & Ordo, Prælati, Nobiles, Ciues & subditi ipsorum, debent præfatum Ducem Swidrigal, deserere & dimittere perpetuis temporibus: & nunquam eidem aut alteri cuicunque Magno Duci Lithuaniæ & Russiæ auxilia & consilia contra nos & successores nostros, & Regnum nostrum, ac etiam præclarum Principem Dominum Sigismundum Magnum Ducem Lithuaniæ modernum, Magnumque Ducatum Lituaniæ præstabunt: nec aliquas ligas, suggestiones, & confœderationes in damnum nostrum, aut Regni facient in perpetuum cum eisdem: imò nec aliquem alium tenere & reputare debent pro Magno Duce Lithuaniæ & Russiæ: nisi qui cum nostro consensu, & Regio (quemadmodum præfatus Dux Magnus Sigis-

Kśięstwóm przerzeczonym zádáwáć: áni onégo iáwnie ábo potáiemnie przez sie ábo napráwné osoby wspomágáć/ podpiéráć którymkolwiek sposobem.

Pomoc od Polaków nie ma bydź dawána przeciwko Pruskiému Mistrzowi.

A iżebysmy tákowégo pokoiu wieczného y zgody pewnieyszym pilnowániem/ vmocnieniem/ y mocą strzegli y chowáli: obiecuiemy przez zdrády y chytrośći pod wiárą y czćią y przysięgą vczyniona: iż ná żadnégo człowieká prośby/ przywiedźienie/ napráwe/ ráde/ ábo roskázánie któreykolwiek doskoynośći bedącego/ bądź Papieżem/ Cesárzem/ Królem/ y któregokolwiek słusznéġ zebránia osób duchownych ábo świeckich nie bedźiemy áni przywieźdź sie damy przeciwko temu co czynić/ w czesći ábo we wszystkim/ iáwnie ábo táiemnie/ przez sie ábo przez kogo inégo/ y iné którekolwiek osoby napráwné Duchowné y świeckié: áni onych ták álbo którymkolwiek sposobem gwałcić. Też choćby dźisieyszy Cesárz ábo iego potomkowie Cesárze osobą swą z woyskiem przeciwko Mistrzowi y Zakonowi ruszyli sie/ nie mamy przy nim ábo potomkowie nászy stać podpomożeniem/ rádą/ pomocą/ ábo łáską.

Grániçá miedzy polską y Prusy.

Też áby połowice rzéki Drwęczy była gránicą miedzy krolestwem nászym y źiemiámi Zakonu: y niech nie bedźie ná tey rzéce żadnégo Młyná ná gránicách y brzegách spólnych. Azwłaszcza ná mieyscu/ które Lubicz zową: ná którym mieyscu inego czásu był vczynion. Aby táż rzeká miáłá swé stáré rzęczysko: á ostátek groble y z mostem miech zostánie przez záwárćia ták wednie iáko wnocy zá gościniec pospolity: y niech nowégo Młynu tám nie budnią nápotym. A ná dół Dwęczą idąc Wisły połowicá bedźie gránicą miedzy krolestwem Polskim/ y źiemiámi Mistrzá Pruskiégo ze wszystkimi swemi Wyspy/ łowieniem Ryb/ prawy/ pożytki wszytkimi żadnych nie wyymuiąc: póki przerzeczona połowicá Wisły niedotknie sie mieyscá gránic: które niekiedy naiáśnieyszé Książe pan Kázimierz świetéy pámięci Król Polski z Książęciem Pruskim Dusmarem miedzy Źiemiámi Bydgoską y Pomorską innémi listy y znáki znácznémi ogránicził/ wypisał y rozdźielił/ zostáwiwszy zamek Jasieniec w Źiemiách Zakonnych. Wszákże ták: iż przedsie Zamek Nieszowo z przyległościámi swémi y ze wsiámi Murzy-

mundus modernus est electus, iuxta dispositionem dudum factam inter Regnum Poloniæ, & terras Lithuaniæ) electus sit & positus in Ducatum: nec etiam permittent ipsum Swidrigal de terris seu per terras & dominia Ordinis, ipsorum damna aut impedimenta Regno Coronæ nostris, Ducatui Magno Lithuaniæ & Ducatibus prædictis inferre, nec ipsum publicè, vel occultè, per se vel submissas personas iuuare aut subleuare quouismodo.

Item, vt huiusmodi pacem perpetuam & concordiam sub certiori attentionis firmitate & robore custodiamus & seruemus, promittimus, sine dolo & fraude, sub fide & honore ac onere præstiti iuramenti: Quod ad nullius hominis vocatis requisitionem inductionem, suggestionem, persuasionem vel mandatum, etiam quacunque dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, vel Regali, aut cuiuscunque congregationis legitimæ, personarum Ecclesiasticarum vel secularium, debebimus vel poterimus contrauenire ipsis in parte, vel in toto, expresse, manifestè, vel occultè, per se, vel alium seu alias quascunque personas submissas spirituales vel seculares: neque eas taliter aut quocunque modo violare: etiam si modernus Imperator, aut successores sui Imperatores personaliter cum exercitu contra Magistrum & Ordinem se mouerent, non debemus ei nec successores nostri assistere ope, consilio, auxilio vel fauore.

Item, quòd medius fluuius Drwanca sit limes inter Regnum nostrum & terras Ordinis: nec fiat in eodem fluuio aliquod molendinum in limitibus & rippis communibus. Et præcipuè in loco Lubicz dicto, in quo alias factum fuerat: sic quòd idem fluuius suum antiquum meatum habeat: quodque residuum aggeris vnà cum ponte maneat, sine omni clausura diurna & nocturna pro strata publica, nec nouum ibidem molendinum deinceps erigatur. Quo per descensum intrante flumen Wisłá/ iterum descendendo per Wisłam inferius, ipse medius fluuius Wisłá erit iterum limes

inter

Murzynowem / Orłowem / Nowąwsią y
inémi wioskámi / młyny / pożytki / które do
przerzeczonéġ zamku y ográniczenia iego /
ze wßytkiémi zamku tego polámi y prze-
rzeczonych wśi/bory/ láśmi/ y pożytki y wo
dámi / y ich ßćiem zupełnym / y wßystkim
pánstwem/y z połowicą pływánia ná rzéce
Wiśle / y z iego pożytki / y wyspy / y łowie-
niem Ryb/ práwy/ wolnośćiámi wßytkimi
y kożdémi zosobná / które do nich przynale-
żą zstárádawná/żadnégo práwá/żadnému
ieđno Nam y Koronie krolestwá Polskiéġ/
w tym zamku/y w tym/co do niego należy/
y we wśiách záchowuiąc/zostánie przy nas
y Koronie krolestwá Polskiégo ná wieki wie
kom. Wßákże ták : áby żadnym z poddá-
nych / gdy cynß powinny y zwyczáyny dá-
dzą / przez to zstąpienie náßé w práwiách
ich/w Insułách / y w młyniách krzywdá nie
byłá. A ieślibyśmy ich w práwiách niechćie
li záchować : tedy będźie wolno Nam we-
dle stárégo ßácunku y targu tákowé práwá
skupować y płácić: iáko naiáśnieyßé Ksią-
że świetéy pámięći Król Władysław/ociec
náß namilßy / y Koronā Polska z pokoiem
dźierżeli od czásu zgody / która byłá przy
mieyscu Melno w źiemiách zakonnych mie
dzy zamki Rádźiniem y Rogoźném przy
rzéce Osá/w dźień S. Stánisłáwá Biskupá y męczennikā / miesiącá Páźdźiernikā /
vczyniona/áż do wźięcia y opánowánia ich
przez Mistrzá y Zakon iego/ 1431.

To osobliwie przydáiąc y wyrażáiąc: áby
wßytkim ludźiom y kupcóm z ktorémikol-
wiek rzeczámi ktoregokolwiek sposobu pla-
céġ y ceny będącemi iádącym było wolno
przedáwáć tákowé rzeczy ábo kupić przez żá
dnego zátrudnienia y przymußenia z nimi
stáwáć ábo niestáwáć: ábo ie skłádáć w mie
śćie w Nießowéy ábo przeiáchać znimi /
gdźie śie im będźie podobáło choć źiemią
choć wodą przez Wisłę ná dół ábo ná górę/
ábo do Toruniá ábo ná iné mieyscá w źie-
miách Zakonu postánowioné. Też począ-
wßy od tego mieyscá/ná którym przerzeczo-
né gránice przez Páná Kázimierzá Krolá
Polskiégo y Mistrzá Pruskiégo są vczynio-
né/y w tychże liśćiech wyrażone kończą śie/
idąc dáley áż do weßćia rzeki Notećß ábo
Bierzwiennik/będźiemy chować ten sposób
y porządek gránic. A ieśli śie o te gránice
będą mogli trzey dobrey sławy mężowie z
strony

inter Regnum Poloniæ, & terras Magistri
& Ordinis Prussię ; cum omnibus suis
Insulis, piscaturis, Iuribus, & obuentioni-
bus vniuersis, nullis exclusis penitus & ex-
ceptis : vsq; quo ipsa medietas prædicti
fluuii Wisłá tanget locum limitum : quē
quondam Sereniſſimus Princeps Domi-
nus Kazimirus diuinę memorię Rex Po-
lonię, cum Magistro Prussię, dicto Duſz-
mar, inter Terras Bidgostien: & Pomera-
nię certis Literis, & signis notabilibus li-
mitauit, descripsit, & distinxit. Castro Ia-
sieniec in terris ordinis remanente. Ita ta-
men quòd castrum Nieszowa, cum terri-
torio suo & villis Murzynowo, Orlowo,
Nowawies, & aliis villulis, molendinis, & v-
sibus ad dictum castrum, & territorium, *O odkupo-*
cum omnibus castri territorii, ac villarum *waniu*
prædictarum Borris, syluis & vtilitatibus: *praw przez*
aquis quoq; & earū decursibus, cum ple- *Krolá we-*
no & totali dominio: ac cum medietate *dle stárych*
nauigii in flumine Wisłá/ & eius prouen- *ßácunków.*
tibus & Insulis, ac piscaturis: Iuribus, liber-
tatibus omnibus & singulis, ad ipsa spectā-
tibus ab antiquo, nullo penitus alicui prę-
ter nos, & Coronam regni Poloniæ, iure
in eisdem castro & territorio ac villis reser
uato, remaneat circa nos, & Coronam re
gni Poloniæ perpetuè & in æuum. Sic ta-
men quòd nulli subditorum saluo censu
debito, & solui consueto, per hanc cessio
nem in iuribus ipsorum, in Insulis, & mo-
lendinis prędiudicium generetur. Etsi nos
in iuribus ipsorum ipsos tollerare nolueri *Wolné prze*
mus : extunc licitum sit nobis iuxta anti- *iezdżánie do*
quam taxam, prout ab antiquo inter se vē *ziem Zakon*
dere consueuerunt huiusmodi iura com- *nych.*
parere & soluere : quemadmodum Sere-
nissimus Princeps diuę memorię Domi-
nus Vladislaus genitor noster charissimus,
& corona Polonię pacificè & quietè te-
nuit : à tempore concordię circa locum
Melno iacentem, in terris Ordinis, inter
castra Radzyn, & Rogozno, circa flumen
Ossa, die sancti Stanislai Episcopi & mar-
tyris, de mense Septembri factæ, ad rece-
ptionem & occupationem eorūdem per
Magistrum & Ordinem de anno domini,
Milleſimo, quadringenteſimo, trigeſimo
primo, attemptatam.

Specialiter addito & expresso : quòd
omnibus hominibus, & mercatoribus *O ugodze-*
niu Gránic.

ſtrony náßéy y Koronnéy / á trzeyz ſtrony Miſtrzá y Zakonu obráni oglądawßy obojéy ſtrony liſty/práwá/dźierżenié/ y iné práwné dowody / zgodźić : tedy będą ſtać gránice ták zgodzoné. A gdźieby ſie około miotánia Lóſów o gránice niemogli oni dobrzy mężowie wybráni zgodźić/tedy niech lóſy z obojéy ſtrony będą miotáné : á ná którąkolwiek ſtrone lós wyrzucony przypádnie tedy druga ſtroná/któréjlósniedotknął/ma ſześć świádków/którzy ſie im będą podobáć od ſtrony któréy lós przypadł przerzeczonéy/ wybráć: które oſoby ták wybráné / gdy przyśiegą ćielesną gránice miedzy ſtronámi ták niezgadzáiącémi ſie vtwiérdzą : Gránice oné ták vtwiérdzoné przez przyśiege zá znáki y gránice miedzy krolestwem Polſkim y miedzy nowym Márgrábſtwem ná wieki máią zoſtáć. A ći świádkowie onéy ſtrony/któréy lóſy przypádły / wwiedźieniu gránic przerzeczonych / zamków/ miaſt/ ſtron przerzeczonych/ zá przypádnieniem tych lóſów nie máią ſie dotykáć/áni ruſzáć/ábo do ſwéy cześći przywłaſczáć: ále przerzeczoné ſtrony zamki/miáſtá/które zdawná dźierżáły/ przez przekázy tych lóſów będą dźierżeć. Wßákże ták : iż moſt ná rzéce Dráwie przy Ochczet zwolnym przeieźdżániem niech ná wieki będźie/ to przydawßy : iż ieſli ná ſtrone Miſtrzá ábo Zakonu iego przypádnie/á w budowániu onégo niedbáłość ták dopuśći ſie/tedy będźie nam wolno ábo Stároſtóm náßym tákowy moſt nowy zbudowáć/ ábo ſtárégo popráwić/ gdy tego potrzebá będźie. A iżby ſie nápotym o tákowych oſobách y świádkách wyſſéy nápiſánych trudność ták nie wſczełá: My vczćiwégo w pánu Chriſtuśie Oycá Kśiędzá Fráncißká Biſkupá Allſperſkiego/y vczćiwé y nabożné Wolffá Sauſchem Komendorá w Oſtrorode/y mężnégo Janá Sayſſen zá tákowé iednacze / y vczćiwégo y nabożnégo Konradá z Erbinghawſſen/ Hermaná w Reuſſop Torunſkiégo / Henryká Fozothdánſkiégo / Ráyce / z wyſſéy nápiſánémi ták z Biſkupem / Komendorem / y Janem / zá świádki / ieſliby lós ná ſtrone Miſtrzá y Zakon przypadł / miánuiemy y wybiéramy : którzy ku vczynieniu przerzeczonych rzeczy z náßémi przez Miſtrzá y Zakon miánowánémi y wybránémi niech ſie ziádą / náßy do Bydgoſzczéy/

Obránie oſob ku rozgránicżeniu

cum quibuscunque rebus, cuiuscunque generis, precii, vel valoris exiſtant proficiſcentibus, liberum ſit vendere huiuſmodi res ſeu merces abſque impedimento & compulſa, & ſtare ſiue manere cum eis, aut eas in ciuitate Nieſzowa locanda conſeruare, vel tranſire cum eis quo placebit, ſiue per terram, ſiue per fluuium Wiſłá infrà, vel ſuprà, vel in Thorun, aut alia loca in terris Ordinis conſtituta. Item incipiendo ab eo loco, in quo prædicti limites per dominum Kaſimirum Regem Poloniæ,& Magiſtrum Pruſsiæ facti, & in eorundem literis expreſsi terminantur & deſinunt in procedendo vlterius, vſque ad introitum fluminis Notheſz ſiue Bierzwiennik obſeruabimus iſtum modum & ordinem. Quòd ſi de prædictis limitibus poterint bonę famę tres homines pro parte noſtra & Coronæ,& tres pro parte Magiſtri & Ordinis electi, viſis vtriuſque partis literis, iuribus,& poſſeſsionibus,& aliis legitimis documentis concordare ſtabũt limites taliter concordati. Vbi autem non poſſent electi illi homines boni concordare, extunc ſortes ab vtraque parte mittantur : quamcunque autem partem ſors cõtigerit,ſic emiſſa pars reliqua quàm ſors ipſa non tetigit, debet ſex perſonas quas placebit de parte prædicta eligere : quæ perſonæ ſic electæ : poſtquam iuramento corporali limites inter partes prædictas,ſic de limitibus diſcrepantibus firmauerint : limites illi, ſic iuramento firmati, pro ſignis & limitibus inter Regnum Poloniæ & nouæ Marchiæ perpetuè remanebunt. Teſtes autem illius partis cui ſortes aduenerunt, in proceſſu limitum prædictorum Caſtra. Ciuitates Partium prædictarum ex hac ſortium acceſsione non attingent nec mouebunt : aut pro ſua parte aliqualiter vendicabunt : ſed partes ſuperius expreſſæ Caſtra, Ciuitates ab antiquo tentas, abſque impedimento ſortium obtinebunt. Ita tamen quòd pons in fluuio Drawa circa Ochczeth cum libero tranſitu perpetuò manebit. hoc addito : quòd ſi in parte Magiſtri ſeu Ordinis ceſserit, & in eius ſtructura negligentia commiſsa fuerit, licitum ſit nobis aut Capitaneis noſtris huiuſmodi pontem nouum conſtruere, & antiquum reformare:

quoties

ſczéy / á zſtrony Zakonu do Swece / názáiutrz po Narodzeniu Pánny Máriiéy bliſko przyßłym: áby z iná tákowé gránice / iáko ſie rzekło / rozdźieláiąc dáléy poſtąpili. A gdy przyda gránicámi przerzeczonémi rozdźielonémi zá przyśiegą / gdy gránicá oná w rzéke Noteß y w Bierzwiennik wpádnie / onéy rzéki połowicá Bierzwienniká bedźie gránicą wieczną miedzy króleſtwem Polſkim/y źiemią nowégo Márgrábſtwá. A zásie gdźie Bierzwiennik z Noteßą ſćieka ſie/ połowice rzéki Noteßy bedźie gránicá: ták iż Zakon y poddáni iego téy rzéki vſtępuiąc ku górze ná pólmile / á zſtępuiąc ná dół tákże ná pólmile/ y ku króleſtwu pólmile dla pásienia bydłá którégokolwiek/y dla bránia gliny / kámieni/ wapná / drzew ták dla opalenia iáko ná budowánié zamku y miáſteczká / niech máią wolné vżywánié: y tákże ludźie y poddáni króleſtwá y Korony: wßákże pánſtwo y własność przy króleſtwie zoſtánie náßym.

quoties fuerit opportunum. Et ne in poſterum de huiuſmodi perſonis & teſtibus ſupra ſcriptis aliqua difficultas oriatur, nos Reueren: in Chriſto patrem D. Franciſcum Epiſcopum Varmien: & honorabiles ac religioſum Volff de Sauſzenn cõmendatorem in Oſtrorode, & ſtrenuum Ioannem de Sayſen pro huiuſmodi Cõpoſitoribus, & honorabilẽ ac religioſum Conradum de Erbinghawſchen, Hermanum Reuſſop Thorun: Henricum Forotdanen: Præconſules : cum ſupraſcriptis Epiſcopo Cõmendatore, & Ioanne, pro teſtibus (in caſu, quo ſors Magiſtrum & Ordinem tetigerit) duximus nominãdos & eligendos: qui ad faciendum præmiſſa cum noſtris, per Magiſtrum & Ordinem nominatis & electis, conueniant noſtri in Bydgoſtiam, ex parte Ordinis in Swece, in craſtino Natiuitatis Mariæ proximè venturo, aliunde huiuſmodi limites ſicut prẽmittitur diſtinguẽdos, vlterius proceſſuri.

O Gránice w pośrzodku rzéki Bierzwienniku y Noteſſy.

Poſtquam autem ventum fuerit per limites prædictos, ſic vt præmittitur diſtinctos iuramẽto, quando limes ille fluuiũ Noteſz & Birzuiẽnik inſiliet, ipſe fluuius Birzuiennik medius erit limes perpetuus inter Regnum Poloniæ & Terram nouę Marchię: & iterum vbi Birzueinnik cum Noteſz confluit, medius fluuius Noteſz erit limes: ita quòd Ordo & ſubditi eius, ipſum flumen aſcendendo dimidium miliare, & deſcendendo ſimiliter medium miliare, ac verſus Regnum dimidiũ miliare pro paſcuis pecorum, & pecudum quorumcunque, ac pro receptione argillæ, calcis, lapidum, lignorum, tàm pro igne quàm ædificiis Caſtri & Oppidi liberum habeant vſufructũ: & ſimiliter homines & ſubditi Regni & Coronæ, dominio & proprietate apud Regnum noſtrum remanentibus.

Ale Myto wodné y źiemſkié z moſtem y z iego budowániem wedle ſtárégo zwyczáiu przez podnoßenia mytá przy Zakonie zoſtánie. Lowienia Ryb téż przerzeczony Zakon ſam bedźie miał wolność w téyże rzéce Bierzwienniku ábo Noteßy wzgore idąc y nádół ná pólmile od moſtu: ktory idźie ku Polſcze. To záchowawßy: iż wieś Trzebießów w ſwych gránicách bedźie miálá wolność łowienia. To téż przydawßy: áby w tymże pólmilu wſtępuiąc wzgore y nádół / ná téyże rzéce Bierzwienniku ku króleſtwu nie był budowan żadny zamek.

Gdy téż przyda do gránic przez wode / gdźie rzéká Bierzwiennik ábo Noteß ták idąc nádół / iáko rzeczono ieſt / ku Lánczburgu idźie ku rożnośći / ktora ſie tám ná przeciwko temu miáſteczku wſczyna: obodá ſtroná/ to ieſt/ My/y Miſtrz / y Zakon / wybiéramy ſobie vczćiwégo w Chriſtuśie

Theloneum autem aquaticum & Terreſtre, cum ponte & ipſius ſtructura, ſecũdum antiquam conſuetudinem abſq; ampliori augmento prædicti Thelonei, apud Ordinem remanebunt. Piſcaturam etiam præfatus Ordo ſolus liberã in eadem flumine Birzuiennik ſeu Noteſz, aſcendendo & deſcendendo vt præmittitur per medium miliare, à ponte qui ducit verſus Poloniam, obtinebit: eo ſaluo, quòd Villa Trzebieſzow in ſuis limitibus piſcãdi liberam habeat facultatẽ. Hoc adiecto quòd in eodem dimidio miliari aſcendendo & deſcendendo fluuium Birzuiennik. & etiam verſus Regnum ſimiliter per medium miliare, aliquod fortalitium non erigatur.

O Myćie wodnym y źiemſkim y wolności łowienia ryb.

Zamek nie ma bydź budowan ná rzece Bierzwienniku.

Item, poſtquam ventum fuerit ad limites, per aquam, vbi fluuis Birzuiennik ſiue Noteſz taliter procedendo inferius, vt ſupra dictum eſt, verſus Lanczberg

Biſkupá Lubuckiego obie ſtronie o bieráią ſobie ná Sędźiego

Oycá Kśiędzá Chryſtophá Biſkupá Lubuckiégo: ná ktorégo ſtrony o wſzytko przypuſczą / y ná ſwieto ſwietéy Troyce bliſko przyſłé tám do Láncburgá onégo zwioda / y vkażą przed nim práwá y dowody ſłuſzné ná roku ſłuſznym: ktore gdy wyſłyſzy od obojéy ſtrony / vżywſzy mądrych ludźi rády / ſkazánié y vchwałe vczyni o wſzytkich rożnośćiach miedzy Krolestwem y Miáſtecżkiem przerzeczonym Láncburgiem: ná ktorym ſkazániu obiedwie ſtronie przeſtáć beda powinné / y ono przyiąć / chwalić / y chowáć pod ſczerośćią wiáry ſwéy.

super differentiã ibidem ex oppoſito prędicti Oppidi conſurgente, pars vtraque, videlicet Nos,& Magiſter,ac Ordo,elegimus nobis pro Iudice Reueren: in Chriſto patrem Dominũ Chriſtoforum, Epiſcopum Lubuczen: in quem Partes ipſæ de alto & de baſſo compromittent: & ad feſtum ſanctæ Trinitatis proximũ ibidem circa Lanczberg adducent: & productis coram eo Iuribus & probationibus legitimis in Termino ſeu Terminis competentibus ab vtraque parte laudum, & pronunciationem, quam vſus conſilio ſapientum ſuper omnibus differentiis inter Regnum & Oppidũ prædictum Lanczberg tulerit, ambæ partes huiuſmodi ſentẽtiam ſuſcipere, laudare, emologare, & ſeruare ſub fidei puritate tenebuntur.

Cło przez Mistrzá odiętému bydź wrócone.

Chcemy też / y ſkázuiemy przez ninieyſzy liſt: áby to myto y rzeczy wźięte Mistrz y zakon byl powinien wrócić. A ieſli ktory zpod dánych Ziem y Panſtw nászych chciałby do Ziem Zakonu dla mieſzkánia ſie przeniesć: to mu wolno bedźie vczynić przez żadnéy przekázy álbo zápowiedzenia oſoby: y dobrá ſwé może przedáć / y ięmi wolnie ſzafowáć wedle woléy ſwéy: ták też chcemy tymże ſpoſobem z dóbr w źiemiách Mistrzá y Zakonu wźietych y opánowánych áby było chowano.

O wolnym przechodzeniu ludźi ku mieſzkániu.

O woiennych pomocnikach.

Też wſzyſcy pomocnicy y ktorzy do nas przyſzłi / ktorzy z miłośći ku nam y Krolestwu Polſkiemu y poddánych nászych odpowiedźieli Mistrzowi y Zakonowi / od wſzelkiey trudnośći v Mistrzá y Zakonu przerzeczonégo máią bydź wolni y wyſwobodzeni.

O Apoſtátách Pruſkich.

Tákże wſzyſcy Apoſtátowie zakonni w krolestwie nászym y w źiemiách Litewſkich / Zmódzkich / Mázoweckich / Ruſkich / y Stolpſkich / y inych pánſtwách krolestwá nászego / y źiem przerzeczonych mieſzkáiący / áby dłużéy w tym grzechu nie leżeli / z krolestwá nászego y pánſtw nászych przerzeczonych przez nas y vrzędniki nász beda przyćiſnieni wyiechác: á nápotym ći y ini w tych że żadnym obyczáiem niech nie beda przechowywáni.

O Kupcách

Item / żaden Kupiec ábo ezkowiek ktoregokolwiek ſtanu bedący / ábo dobrá iego dla wyſtępku ábo długu drugiemu niech nie bedźie zápowiedan / zátrudnian / áni iman.

Oprzemycáiących Furmániech.

Item / ieſli Furmánie y Woźnice kupie kupieckié

Volumus etiam & Decernimus per præſentes: quòd teloneũ & depoſitum vulgariter & ablata, Magiſter & Ordo reſtituere teneatur, Et ſi aliquis ſubditorum, de Terris aut dominiis noſtris vellet ad Terras Ordinis ratione incolatus ſe transferre, licite poterit: & libere recedere, abſq; quouis impedimento aut areſto perſonę: & bona ſua vendere, aut de eis diſponere iuxta beneplacitum liberę voluntatis. pari modo volumus de bonis in Terris Magiſtri & Ordinis ablatis ſeu occupatis obſeruari.

Item omnes coadiutores & adhærentes, qui in fauore noſtri & Regni noſtri Polonię coadiutorum & ſubditorum noſtrorum, Magiſtrum & Ordinem Pruſſię diffidarunt,ab omni impetitione Magiſtri & Ordinis prædicti ſint liberi & ſoluti.

Item omnes apoſtatę Ordinis prædicti in Regno noſtro & Terris Lituanię, Samogitarum, Mazouię, Ruſſię & Stolpẽ: & aliis dominiis Regni noſtri & Terrarũ prædictarum commorantes,ne diutius in ſuis peccatis tollerentur, de regno noſtro & dominiis noſtris prædictis, per nos & Officiales noſtros exire compellantur: & deinceps hi & alii in eisdem nullatenus foueantur.

Item quòd nullus Mercator, ſeu alius homo cuiuscunq; conditionis exiſtat,aut bona ipſius propter delictum ſeu debitũ alterius areſtetur, moleſtetur, vel turbetur nec etiam captiuetur.

Itẽ ſi vectores & aurigę bona ſeu merces Mercatorum pro precio ducentes telonea

kupieckié zá pieniądze wiozące/mytá y mieyscá myt przemingą: oni tylko ná rzeczách y koniách swych własnych niech będą karáni: á dla tego máietności kupieckié nie máią bydź bráné ábo zátrzymáné.

Item Lás Bábsko przy Fredelant/w powiecie Nakielskim/zástáwiony Zakonowi w pewnéy summie/ będźie mógł bydź wykupion/ gdy będźie záplácona summá przez tego/ ktory zástáwił/ ábo przez Koronę/ w ktoréy iest zástáwiono: iáko to w liściách o tym wczynionych iest opisano.

Téż dan ábo wybiéránie/ ktore zową Funthomczol/ o ktorą zdawná y dotych czásow spor iest miedzy Mistrzem y Zakonem/ y Kupcmi ziem krolestwá Polskiégo y Xięstwá wielkiégo Litew. y bylá tá rozność do tego czásu nieskonczona/ táki porządek wkládamy: Iż kupcy koronni Xięstwá Wielkiégo y Xięstw przerzeczonych (chybá iżby iné vciski y place nápotym były pod ktoremikolwiek imiony włożoné.) máią odpowiádáć Zakonowi z téy dáni tylko ná ten czás: gdyby sie przydáło/ żeby z swemi máietnościámi własnémi płynęli zá morze. A ßákże ták to bydź ma: ieśli miástá nád morzem siedzące będą wolné przez práwo od téy placéy/ tedy téż Mieszczánie Kupcy y obywátele krolestwá y ziem Polskich/ Litewskich/ Mázowieckich/ Ruskich/ od plácenia tákowégo tymże sposobem niech będą wolni y wyięci: y oné wßystki rzeczy/ ktore od nich od czásu onégo pokoiu vczynionégo względem tákowégo wyciągánia są wyięté/ wcále niech będą wrócone przez Zakon przerzeczony Kupcom krolestwá y Xięstwá wielkiégo y Xięstw przerzeczonych/ okrom sporu y zbránniánia ktorégokolwiek: á temu nic ßkodźić nie ma zwyczay iáki ábo dawność. A ieśli sie vgodzą o té zábráné rzeczy/ tedy ku wrácániu niech niebędą powinni. A inßé wßytki y kożdé zosobná bránia iákokolwiek názwáné/ od kupcow ziem krolestwu Polskiému W. X. Litewskiému y inym Xięstwam poddánych/ á tám zrodzonych/ w ziemiách Mistrzowi y Zakonowi poddánych/ á osobliwie wyciągánié/ ktore zową Lobegal y Fyrkien/ żadnym obyczáiem nápotym niech nie będźie wyciągano. Ani My Król Xiąże wielkié Litewskié/ Xiążętá Mázowieccy y Stolpscy/ nie będźiemy wkládáć żadnégo nowégo

lonea seu loca datiarum præterierint, ipsi dūtaxat in rebus & equis suis propriis puniantur: & quòd propterea bona Mercatorum, non debent occupari nec detineri.

Item sylua Babsko circa Fredelanth, in districtu Naclen: impignorata Ordini pro certa summa redimi poterit per impignorantem vel per Regnum, soluta summa Ordini, pro qua exstat obligata, & in Literis de super confectis continetur. O Bábskú Lásie.

Itē datio siue exactio dicta Funthōczol super qua priscis temporibus & hactenus, controuersia inter Magistrum & Ordinē ac Mercatores Terrarum Poloniæ, Magni Ducatus Lituaniæ,& Ducatuum prę dictorum vertebatur, & pendebat ex certis causis indecisa, talem ponimus ordinem Quòd Mercatores regni, Ducatus Magni, & Ducatuum prædictorum, præter alia quæcunque grauamina & solutiones in posterum imponendas,quibuscunque nominibus nuncupentur, respondeant Ordini de eadem duntaxat, si aliquando contigerit ipsos cum bonis suis in nauibus propriis nauigare vltra mare. Ita tamen, quòd si Ciuitates maritimæ libertate & absolutę via Iuris fuerint ab eadem, quòd Ciues, Mercatores & indigenæ regni & Terrarum Poloniæ, Lituaniæ, Mazouiæ, Russiæ, à solutione huiusmodi sint similiter liberi & excepti. Et illa omnia quæ ab eis à tempore, quo præsens pax perpetua est firmata, ratione huiusmodi exactionis sunt recepta, integraliter restituantur per Ordinem prædictum, Mercatoribus regni, Ducatus Magni, & Ducatuum prædictorum, viceuersa, absque recusatione & renitentia: qualicunque interruptione, consuetudine, præscriptione,& diuturnitate non obstantibus. Si verò per concordiam extincta fuerit, ad restitutionem receptorum minimè tēneātur. Alię autem omnes & singulæ exactiones, quibuscunq; vocitentur nominibus, à Mercatoribus terrarum regno Poloniæ, Ducatui Magno Lituaniæ, & Ducatibus prędictis subiectarum, vt præfertur indigenis, in terris Magistro & Ordini subiectis. Et specialiter exactio quædam dicta Lobegal & Fyrken nullatenus de cætero exigatur. Nec nos Rex, Dux Magnus Lituanię, O dáni Funtomczół. O Miástách nád morzem siedzących.

Mytonowe w Króleſtwie niema bydź uſtáwiáné.

nowégo Clá/ku vćiſkowi y krzywdźie tylko poddánych zakonu przerzeczonégo: á ieſli które nowé ieſt vſtáwione w źiemiách náßych/ y w Xieſtwách przerzeczonych od czáſu pokoiu/ który v Melná ieſt vczynion: wßytkié niech beda ſkázoné/ zoſtáwiwßy w cále y w mocy Mytá ſtáré.

A gdyż połowicá Clá wodnégo v Toruniá z połowicą pieniędzy z niego przychodzących/ zá mocą piérwéy miánéy y teraz vczynionéy zgody/ nam ieſt powinna: O wybiérácznu pieniędzy ták miedzy námi ieſt vſtáwiono/ rozrządzono/ y zámknionо: iż ten/ który przez nas y potomki náßé ná to bedźie poſtánowion/ niech ſie zieżdża z Komendorem Torunſkim iednégo roku w Touniu/ á drugiégo roku w Nießowéy: á ták záwżdy rok podle roku zobopolnie tákowégo wybiérácza ná kożdy rok niech poſtánawiáią: który vczyniwßy przyſiege/ pieniądze które zbierze w Niedźiele w rece oboim niech odda/ które máią bydź równo rozdźielone/ záplácíwßy Myto ſługom y

Płacá ſługom y odprá wa ludźima bydź z ſpólnych pienię dzy.

opráwe kodźi z poſpolitych pieniędzy. A ieſli on wybiérácz pieniędzy któréy ſtronie nie bedźie ſie podobał po wyßćiu roku ták Stároſtá/ iáko który ná to wybieránié náznáczon bedźie/ y Komendor/ ziechawßy ſie niech inégo obiorą do tego godnégo. A poſługi/ które ſie dźieią przez ſługi ná kodźiách/ które Schárwek zową/ oboiéy ſtronie tákże zobopolnie ná tegodnie iednáko máią bydź płácone tym ſpoſobem y kſztałtem/ iáko do teº czáſu to było opátrowano

Téż/ ieſliby który z Ziem króleſtwá náßéż wielkiégo y inych Kśięſtw przerzeczonych/ ßkody ábo krzywdy iákie vczynili Zakonniczȳ poddánym: tedy z tákowégo Stároſtá álbo iny Vrzędnik/ gdy bedźie o to ßukan/ niech ſprawiedliwość vczyni: á ieſli ſprawiedliwości nie vczyni/ tedy zá tákową niedbáłość z vrzędu niech bedźie złożon: wyiąwßy żeby o niewinności ſwéy własną y cielesną przyſięgą dał ſprawę/ y oczyścił.

O czynieniu ſprawiedliwości ludźiom.

ſie. Tákże ná drugą ſtrone/ ieſli Komendor álbo Vrzędnik Zakonniczy w vczynieniu ſprawiedliwości bedźie niedbały: tymże obyczáiem niech bedźie z vrzędu złożon: á przedśie ten/ który po nim bedźie/ ſprawiedliwość ma vczynić nieodwłoczną temu/ który o nie prośi. A ieſli ten/ który o ſprawiedliwość względem wyſtępku bądźie proßon

Duces Mazouię,& Stolpen: imponemus aliquod nouum theloneum in grauamen & præiudicium duntaxat ſubditorum Ordinis prædicti, & ſi quod nouum eſt impoſitum in terris noſtris & Ducatibus prædictis à tempore concordiæ, circa locum Melno factæ, omnino deponatur. Theloneis & depoſitis antiquis ſemper ſaluis.

Item cùm medietas nauigii circa Thorun ſupra dicti, cum medietate pecuniarum de ipſo prouenientium nobis vigore prius habitę & præſentis concordię. in perpetuum hæredibus & ſucceſſoribus noſtris debeatur. De collectore pecuniarum ex ipſo ſic inter nos exiſtit conuentum, ordinatum, & concluſum: quòd is qui per nos ſucceſſores noſtros ad ea fuerit deputatus conueniat cum Cõmendatore Thorunen: pro tempore exiſtenti: Vno anno in oppido Thorun, & alio in Nieſzowa: & ſic ſemper vicibus alternatis Collectorem huiuſmodi ſingulis annis ſimul conſtituat. Qui ſub præſtito luramento pecunias quas collegerit, diebus dominicis in manus vtriusq; præſentet æquali portione diuidendas: ſolutis preciis famulorum & reparatione nauium de cõmuni. Et ſi alteri Parti ille collector pecuniarũ non placuerit: anno elapſo tam Capitaneus ſiue ad ea deputatus, quàm cõmendator conuenientes vt ſuprá, aliũ eligant quoties fuerit opportunum. Seruitia verò per famulos nauigii prædicti, quæ Szarwek, appellantur, fieri conſueta partibus prædictis ſimiliter alternatis ſeptimanis & paribus vicibus impẽdantur: & tunc pars quælibet in ſua ſeptimana ipſis prouideat de expenſis: modo & forma ſicut hactenus eſt eis prouiſum.

Item ſi aliqui de terris regni noſtri, Ducatus Magni, & Ducatuum prędictorum, ſubditis Ordinis iniuriam intulerit, & ſuper eo Capitaneus vel alius Officialis noſter requiſitus iuſtitiam non fecerit: extunc pro negligentia huiuſmodi ab Officio eſt deponendus: niſi de innocentia ſua iuramẽto proprio & corporali ſe purgauerit. Similiter ex alia parte, ſi Commendator vel Officialis Ordinis prænominati, in reddenda iuſtitia in præmiſſis negligens fuerit, pari modo deſtituatur: Et nihilominus ſucceſſor iuſtitiam teneatur

ßon/ ieſt proſty obywátel/ á ſpráwiedliwoſćiby vczynić niechćiał/ y bylby niedbały w tym: tedy ßkody temu/ ktory o ſpráwiedliwoſć prosi/ przez Stároſtę álbo Komendorá z máietnoſći tego przerzeczonego obywátelá niech beda nágrodzone y záplácone: wſiąwßy żeby tákąż przyſięgą ſie ſprá wił.

Téż ieſli przez ktorégo poddánégo tu rodźicá álbo przychodnie oboiéy ſtrony zá przygodą zapiſowi álbo pokoiowi temu wieczném bedźie w czym vblżono álbo przećiwnie vczyniono: to ieſt ieſliby drapieſtwá/ łupy/ pożogi/ puſtoßénia/ mężobóyſtwá/ álb o ktorékolwiek iné złé vczynki w pánſtwách/ y źiemiách nášych oboiéy ſtrony były vczynioné y dopuſczoné: dla tego pokóy przerzeczony niéma bydź tárgan/ álé w ſwéy władzy y mocy zoſtáć ma: ani przez to ſtroná/ z ktorey poddány to vczynił/ niema bydź rozumiána zá krzywoprzyſięzce: á przerzeczeni ći/ ktorzy wyſtępuią/ y złoczyncy zá ſwé wyſtępki przez Stároſty Vrzędniki oboiéy ſtrony náßéy práwnie beda karáni: y ku doſyćvczynieniu doſtátecznému y powinné beda przećiſkáni y przymußáni.

Téż áby Stároſtowie/ Woiewodowie Komendorowie/ Vrzędnicy álbo Sędźiowie oboiéy ſtrony/ ku czynieniu ſpráwiedliwoſći tym mocniéy byli przywiedźieni: y áby kiedy iáka wielka nieluboſć miedzy námi Krolem wielkim Kśiążęciem y Kśiążęty przerzeczonémi z iednéy ſtrony/ á Miſtrzem/ Zakonem/ y źiemiámi iemu podległémi/ y poddánémi ich z drugiéy ſtrony/ niemogłá ſie kiedy wſczą c: tedy ná kożdy rok My krol przerzeczony/ dwu Komendorów/ mężow dobrego świádectwá y ſummnienia/ ná świeto Swiąteczné/ y tákże Miſtrz y Zakon dwu Woiewod albo inych tákiegoż ſtanu ná przerzeczoné Swieto z źiem náßych niech obiorą: y niech ſobie dáią znáć iáko beda mogli narychłéy przez piſánia tákowé obránia oſob: ktorzy w świeto ś. Michałá ziechawßy ſie iednégo roku w Nießowéy/ á drugiégo w Toroniu/ dotknąwßy ć świetych Ewánieliy/ y odłożywßy ná ſtrone przyiaźn/ boiaźn/ y nienawiść w vczynieniu ſpráwiedliwoſći beda kárać Sędźie y Vrzędniki w czynieniu ſpráwiedliwoſći niedbałé: y wedle práw tám tych mieyſc ſtronam obrażonym ſpráwiedliwość

atur facere expeditam requirenti. Si verò is qui pro iuſtitia ratione delicti, vel alias requirit, ſimplex fuerit Terrigena, & iuſtitiam facere recuſaret aut negligeret: extunc damna iuſtitiam requirenti, per Capitaneum ſeu Cõmendatorem de bonis Terrigenæ prædicti compenſentur & ſoluantur: niſi ſimili ſe purgauerit iuramẽto.

Item ſi per aliquem ſubditum, indigenam vel aduenam alicuius noſtrum, caſu & euentu inſcriptioni ſeu paci huiuſmodi perpetuę fuerit in aliquo derogatum & contrauentum, (vt pote rapinæ, ſpolia, incendia, vaſtationes, prædæ, vel homicidia, aut aliqua maleficiorum genera, in dominiis & terris noſtris alterutris patrata fuerint & commiſſa) propterea pax prædicta caſſari, irritari non debebit: ſed in ſuo robore, & firmitate permanebit. Nec propter hoc Pars, cuius ſubditis maleficium huiuſmodi cõmiſerit, cenſebitur fore deierans ſeu periurans. Prædicti autem delinquentes & malefactores, pro ipſorũ exceſsibus, per Capitaneos ſeu Officiales vtriusq; noſtrum, Iudicialiter punientur: & ad fatisfactionem plenam & debitam arcebuntur & compellentur.

Dla wyſtępku iednégo pokóy wieczny tárgan bydź nie ma.

Wyſtępuiący przez Stároſtę ku doſyćvczynieniu máią bydź przypędźáni.

Item vt Capitanei, Palatini, Cõmendatores, Officiales, ſeu Iudices, Partis vtriuſque, ad adminiſtrationem iuſtitiæ fortiùs inducãtur: & ne aliqua grauis diſplicentia inter nos, Regem, Ducem Magnũ, & Duces prædictos ex vna, Magiſtrum, Ordinem & Terras ſubiectas ſibi prænominatis, & ſubditos eorundem parte ex altera, in poſterum valeant exoriri ſingulis annis, Nos, Rex præfatus duos ex Cõmẽdatoribus viros boni teſtimonii & conſcientiæ in feſto Pentecoſtes, & ſimiliter Magiſter & Ordo duos Palatinos, aũt alios paris conditionis, in præfato feſto, de Terris noſtris prædictis eligẽt: & ſibi quãtó citiùs poterint huiuſmodi electiones perſonarum ſcriptis inſinuent. Qui in feſto Sancti Michaelis conuenientes, vno anno in Nieſzowa, alio in Thorun, & tactis ſacroſanctis Euangeliis, fauore, timore, & odio excluſis, de iuſtitia faciẽda punient Iudices, ac Officiales in adminiſtratione iuſtitiæ remiſſos & negligentes: & Iura municipalia loci delicti Partibus læſis facient. Nihilominus iuſtitiam congruentem,

Dwá Komẽdorowie, y dwá Woiewodowie máią bydź wybráni ku czynieniu ſpráwiedliwoſći.

dliwość vczynią/álbo ſtrony wedle ſpráwiedliwości y ſłuſznośći iednáć będą: y wſzyſtki rzeczy będą czynić/ktore będą należeć ku záchowániu tákowego pokoiu wiecznego poprzyśiężonego.

Tákże też miedzy Zmódźią y Pruſy iednego roku w Wieluniu/á drugiego w Regnyth: miedzy Litwą y Inſlánty iednego roku w Huſpolu/á drugiego w Dymborgu aliâs w Nowinie miedzy nowym Márgrábſtwem y Wielką Polſką/iednego roku w Sirakowie aliâs Czérk/á drugiego w Dréźnie: miedzy ziemią Dobrzynſką y Pruſką/iednego roku w Rypinie/á drugiego w Brodnicy: miedzy ziemiámi Mázowieckiémi Kśiążęcią Władyſłáwá y Pruſy/iednego roku w Dzoldowie/á drugiego w Mláwie: miedzy Wiśnią y Pruſką ziemią iednego roku w Wiśni/á drugiego w Jánusburgu: miedzy ziemiámi Kśiążęcią Bolkoná y Pruſy/iednego roku w Ciechanowie/á drugiego w Nidborgu: á to chcemy y ſkázuiemy ábý we wſzytkim było chowano miedzy Kśieſtwem Stolpſkim y Pruſy/iednego roku w Stólpie/á drugiego w Rytaw: miedzy nowym Márgrábſtwem y ziemią Stolpſką/iednego roku w Reczu/á drugiego w Sátynie: wyiąwſzy żeby ſtrony ná iné mieyſcá ſie zgodźiły. Aby też w gránicách żadné nieluboſći y ſpory niemogły ſie wſczáć: chcemy gránice w pięć á w pięć lat/ieſli tego potrzebá będźie/odnawiáć.

O odnawiániu gránic.

O wolnym przeieżdżániu Kupieckim przez Ziemie.

Też niech będźie wolné przeßćié y drogá wßyſtkim Kupcom y obywatelom Ziem y Pánſtw Zakonniczych z ſwemi kupiámi/z zbożem wßelákim/y rzeczámi ktoremikolwiek y iákieykolwiek máteriicy/przez przená gábánia y vćiśnienia po ziemi y po morzu/przez wody y rzeki/gdźiekolwiek ku gorze/y do krolestwá Polſkiego/Ziem Litewſkich y Pruſkich/Zmódzkich/Mázowieckich/Ruſkich/y ná dół przez Krolestwo y ziemie przerzeczoné/y przez rzéki álbo wody áż do morzá y zá morze/ná łodźiách máłych y wielkich/próżnych y nakłádnych ná wieki/gdźiekolwiek y ilekrocby chćieli/przez wßelkiego zápowiedánia y przekázy/á oſobliwie Mieſczan w Toruniu. Ktore to kupie zboża y rzeczy przerzeczonych/ieſli przerzeczeni kupcy álbo obywátele Zakonnicy wioząc ie zechcą przedáć/álbo z niemi ſtáć ná ktorych

entem, vel partes ſecundùm æquitatem, & bonam iuſtitiam cõponent: & omnia faciant, quæ pro cõſeruatione huiuſmodi iuratæ pacis perpetuæ viderint expedire.

Pari modo inter Samogitiam & Pruſſiam vno anno in Veluna, & alio in Regnyth: Inter Lituaniã & Liuoniam vno anno in Huſpole, & alio in Dymborg aliâs in Nouina: Inter nouam Marchiam & Maiorem Poloniam, vno anno in Syrakowo aliâs Czyrk, alio in Dreſzno: Inter Terram Dobrinen. & Pruſsiam, vno anno in Rypin, & alio in Brodnica: Inter Terras Mazouiæ Ducis Vladiſlai & Pruſſiam: vno anno in Dzoldow, & alio in Mlawa: Inter Vyſznam & Pruſſiam, vno anno in Vyſzna, & alio Ianusburg: Inter Terras Ducis Bolconis & Pruſſiam, vno anno in Cyechanow, & alio in Nidborg, per omnia volumus & decernimus obſeruari. Inter Ducatum Stolpen: & Pruſſiam, vno anno in Stolp, & alio anno in Rythaw. Inter nouã Marchiam & Terram Stolpen: vno anno in Recz, & alio in Sathyn: niſi partes de aliis locis fuerint concordes. Item ne circa limites diſplicentiæ ſeu controuerſiæ ſuſcitari valeant: Volumus limites de quiennio in quiẽnium vbi opus fuerit innouare.

Item liber ſit tranſitus & via omnibus Mercatoribus ac incolis Terrarũ, & dominiorum Ordinis cum ſuis mercantiis, frumentis cuiuſcunq; granj, & rebus quibuſcunque & cuiuſcunque conditionis, vel materiei exiſtant: ſine impedimento vel angaria, per terras & maria, aquas & flumina, quocunq; aſcendendo, in & ad regnum Poloniæ, terras Lituaniæ, Samogitarum, Mazouiæ, & Ruſſię: & deſcendendo per ipſum regnum, atq; terras prędictas, ac per ipſa flumina ſeu aquas, vſque ad maria, & trans mare in nauibus paruis ſiue magnis, vacuis ſiue oneratis in perpetuũ, quomodocunq; & quotieſcunq; voluerint, abſque aliquo areſto vel impedimento cuiuſcunque: & ſpecialiter oppidanorum in Thorun. quas quidem merces, frumenta & res, vt præſcriptum eſt, ſi præfati Mercatores ſeu Incolę Ordinis ducentes, vendere aut ſtare in aliquo locorum ſeu Ciuitatum ad portũ, ſiue rippam prædictam aquarum, ſiue maris, ſituatorum, ſeu

rych mieyscách / ábo w mieściách / w portách/ná brzegách wodnych y morzkich : to niech będzie ná ich woley : á ieśli też niezechcą przedáć/mogą przez wßelkiey trudności iechać wzgorz ábo ná dół / gdźie sie im będźie podobáło / z rzeczámi przerzeczoném: iáko wyssey iest opisano / odłożywßy Clá : ktore w mocy niech będą zostáwione.

Też wßystki ßkody//krzywdy/nielubości/ nakłády / wydatki/ Prełatów / y ich Kościołom y Kápitułom / Opátom / Przeorom/ Konwentom/ Klaßtorom/ osobam Duchownym y Swieteckim y inym którymkolwiek przez nas/ poddáne/ Koádiutory/ y te ktorzy przy nas stali / w ziemiách Pruskich ábo indźie vczynione którymkolwiek sposobem ná wßystkich woynách przeßłych y tákże przez Mistrzá y Zakon iego Rycerstwo w Pánstwách Krolestwá nászego będącym : te máią bydź zá wladzą nimieyßich przywileiów / z gruntu vspokoione/ zágáßone : ták iż o przerzeczone ßkody przez Prełaty sámé / ábo ktorego z nich / ábo imieniem Kápituł/ Konwentów Klaßtorów/ Mistrzowi y zakonowi iego / ábo innym przerzeczonym żadna trudność/ quęstia/ y rzecz z práwá ábo okrom práwá nigdy żadnego czásu niech nie będźie zádána.

Też Mistrz y Zakon przerzeczony będą nam powinni względem nimieyßey vgody dáć y zápłácić dźiewięć tysięcy złotych / z piącią set czerwonych złotych dobrey y spráwiedliwey wagi / ábo w monecie ich Pruskiey dobrey nowey: połowice ná Niedźiele Srzodopostną/ á druga połowice ná swięto świętego Marćiná Biskupá bliśko przyßłe w Toruniu : á zá kożdym dániem raty quity máią bydź dáné.

Też v Sędzi y w sądách/ tákże przy kupowániu kupi ábo przedawániu / y tákże przy kupowániu żywności y płáceniu myt stárych / ßłußny zwyczay ktory był chowan zá czásu dobrey pámięci Witowdá wielkiego Xięstwá Litewskiego/ w Litwie/ Zmódźi/ y w Rusi / nienáruszenie niech będźie chowan : y ile będźie mogło bydź wedla zwyczáiu Chrześćiánskiego niech będźie reformowan.

Item / áby co przy tey zgodźie wiecznéy ná potym nie było zostáwiono/ coby mogło mysli y poddáne ßtron przerzeczonych ták Duchownych iáko Swieteckich ku zwádom y

rum, seu situatorum voluerint, est & debet esse in ipsorum arbitrio & voluntate. Si verò vendere noluerint, possunt absq; omni impedimento ire seu ascendere vel descendere quò eis placuerit, cum rebus prædictis, vt superiùs est expressum, Theloneis & antiquis depositis prout supra saluis.

VVßystkie ßkody y krzywdy máią bydź uspokoione

Item omnia damna, iniurię, displicẽtię, impensæ & expensæ Prelatorum eorumque Ecclesiis, & Capitulis, ac Abbatibus, Prioribus, Cõuentibus, Monasteriis, personis Ecclesiasticis, Secularibus, & aliis quibuscunque per nos, subditos, coadiutores, & adhærentes nostros, in Terris Prussiæ & extra, illata quomodolibet & facta, in omnibus guerris præteritis & è contra per sæpe dictum Magistrum & Ordinem, ac exercitus ipsorum Prælatis in Dominiis regni nostri constitutis, sint sopita, auctoritate præsentium penitus & extincta: ita quòd prætextu eorundem per Prælatos ipsos, aut eorum aliquem suis aut Ecclesiarum, Capitulorum, Cõuentuum, siue Monasteriorum suorum nominibus, Magistro & Ordini prædicto, vel aliis supradictis, quæstio, causa, actio vel impetitio de Iure vel de facto, nullo vnquã tempore moueatur.

O dźiewięć tysięcy y pięćsetestér dźieśći złotych które Mistrz ma dáć.

Item Magister & Ordo prædicti, tenebuntur nobis ratione concordiæ præsentis dare & soluere nouem millia florenorum cum qningentis Vngaricalibus iusti & boni ponderis, aut eorum valorem in moneta Pruthenicali bona, noua: medietatem in Dominica Lętare, & aliam medietatem in festo sancti Martini Episcopi in Thorun: proximè affuturis: pro rata cuiuslbet solucionis Literas, quitantias tenebuntur assignare.

Stárę zwyczáie w sądziech y we wßystkimi máią bydź chowáne.

Item circa Iudices, Iudicia, mercantia, emendas vel vendendas, & circa victualia comparanda, & thelonea antiqua soluenda rationabilis consuetudo, tempore bonæ memorię Vitowdi Magni Ducis Lituaniæ tenta, in Lituania, Samogitia, & Russia inconcusse seruetur: & quãtum fieri poterit, iuxta ritum Catholicorum in melius reformetur.

O uspokoieniu z Biskupem Włocławskim.

Item ne circa hanc concordiam perpetuam aliquid in posterum relinquatur: quòd possit mentes & subditos partium prædictarum

dom y nienawiśćiam przywodźić ná przyßłé czáßy: Sprawe Kośćiołá Włodzcláwßkiégo y iego Biskupßtwá o ßkáżeniu domu Biskupiégo przed Gdanßkiem ná przeßłych Woynách przez Mießczány Gdanßkie vczyniona/ która w Rzymie y ná Conciliách w Conßtánciiéy / y Bázyleiéy wiśiálá przez wiele lat nießkończona / tákeßmy vmyślili zá zwoleniem ßtron y vczćiwéy Kápituły Włodzcláwßkiéy przez zgodę vßpokoić. Iż Mistrz y Zakon zá Mießczány Gdanßkie vczćiwemu w Pánu Chrystusie Pánu Wládyßláwowi dźiśieyßému Kośćiołá Włodzcláwßkiégo Biskupowi/ dwánaśćie ßet czérwonych złotych dobréy y ßprawiedliwéy wagi/ położy: połowice téy ßummy ná Mießo pußty y z iednym poßtáwem ßukná Brußlinßkiégo dobréy roboty w mieśćie Toruniu: á drugą połowice ná świety Michał támże blißko przyßły względem ßkáżenia domu przerzeczonégo: co máią vczynić w rzeczy ßámey okrom iákiéy wymówki. A Xiądz Biskup przerzeczony y iego Kápitułá/ té Mießczány Gdanßkie y Zakon od Práwnégo poßtępku swégo ma wypuśćić/ y wyßwobodźić/ y te ßprawe tákową zágáśić: áby nigdy ná potym im od niego y od potomków iego znawiána nie byłá. Która to ordináćyą przerzeczony Xiądz Biskup y Mießczánie iáwnie y wielkim ßtátkiem wyználi. A gdy ßie zapłátá ßtánie/ Xiądz Biskup przerzeczony z Kápitułą swą zá kożdym záplácenim będźie quitował doßtáteczńemi lißty Mistrzá/ Zakon/ y Mießczány przerzeczoné. A Mistrz y Zakon wßyßtkę nawietßą y nadoßkonálßą pilność vczyni: áby Mistrz Niemiecki w roku wietßą pieczeć swą téy zgodźie wieczńey záwieśił. A ieśli tego nie zechce vczynić: ález którym Pánem duchownym y świeteckim względem dóbr/ których Król J. M. doßtał/ Królowi Polßkiému y Kśięßtwom przerzeczonym ábo iego poddánym woyne zrußał: tedy Mistrz wielki y Mistrz Inflanteckí/ y bráćia Conventu w Pruśiéch y Inflántćiéch/ przez chytrośći y zdrády/ pod wiárą y czćią/ y vczynioną przyśięgą temuż Mistrzowi Niemieckiému y onym Panóm/ pod którémi ßą/ y inym którymkolwiek ludźiom przez ßię y przez iné iáwnie ábo táiemnie/ proßto ábo chytrze/ ludźmi/ pieniądzmi/ zbroią/ ábo inémi pomocámi którémikolwiek/ rádą ábo przyiaźnią nie

Mistrz y Zakon niema dawáć pomocy przećiwko krolowi.

prædictarum tàm Spiritualeſ quàm Seculares, ad lites & odia quæcunq; prouocare in futurum: cauſam Eccleſię Vladiſlauienſis, & ipſius Epiſcopi, ſuper demollitione domus Epiſcopalis ante oppidum Gdansk, in præteritis guerris per oppidanos Gedanen: attemptata, quæ in Curia Romana, & Cõſtantien: ac Baſilien: Conciliis, per annos plurimos pendebat indeciſa, duximus de conſenſu partium, & venerabilis Capituli Vladiſlauien: per medium concordiæ ſopiendam. Ita videlicet, quòd Magiſter & Ordo, pro oppidanis Gedanenſibus, Reuerendiſs: in Chriſto patri Domino Vladiſlao moderno Eccleſiæ Vladiſlauien: Epiſcopo, mille ducentos florenos Vngaricales boni & iuſti ponderis, pro media parte huiuſmodi ſummæ in feſto Carniſpriuii, & vno ſtamine Bruſslien: boni operis in oppido Torun, & pro alia media, in feſto ſancti Michaelis ibidem proxime affuturo, ratione demollitionis domus prædictæ ſoluent, & expedient cum effectu: & abſque excuſatione aliquali. Dominus verò Epiſcopus prædictus & Capitulum eius, eoſdem oppidanos Gedanen: & Ordinem, ab impetitione ſua debet dimittere abſolutos, & cauſam huiuſmodi extinguere: nunquã ipſis de cætero per ſe & ſucceſſores ſuos intentandum. Quam ordinationem prefati Dominus Epiſcopus & oppidani publicè & ſolenniter emologârunt. Solutione facta Dominus Epiſcopus præfatus cum Capitulo ſuo, ſuper qualibet ſolutione quitabit ſufficientibus Literis Magiſtrum, Ordinem, & oppidanos ante dictos. Item Magiſter generalis & Ordo, omnem exactam & extremam diligẽtiam faciet: quòd Magiſter Almaniæ infra vnũ annum maius ſuum Sigillum huic cõcordiæ perpetuæ appendet, quod ſi facere nollet, ſed cum aliquo Domino Spirituali vel temporali ratione bonorum ab eodem Domino obtentorum, Regi, Regno Poloniæ, & Ducatibus præmiſsis ac corũ ſubditis bella moueret: extunc Magiſter generalis, & Magiſter ſeu Præceptor Liuoniæ, & fratres Ordinis per Pruſsiam & Liuoniam, abſque dolo & fraude ſub fide & honore præſtiti iuramẽti, eidem Magiſtro Almaniæ, necnon illis dominis ſub quibus

żnią nie máią / áni bedą mogli pomágáć którymkolwiek wymyślnym dowćipem ábo bárwą. A ieśli przećiwnie temu vczynią / á to bedźie dowiedźiono słuśnémi dowody: tedy poddáni ich od wśytkich przysiąg poddánstwá máią bydź wolni y wyświobodzeni w tym czásie/áż sie ku chowániu wiecznégo pokoiu przywrócą.

Téż my Władysław Król przerzeczony miásto Aruswald aliás Choscno / którégo dostáły Oycá náśégo świetéy pámięći woyská / y którégośmy dźierżenié do tego czásu mieli spokoyné / Mistrzowi y Konwentowi náSrzodopostną Niedźiele blisko przyśłą z Dwory/wśiámi / y z inémi wśystkimi do Miástá tego przyległośćiámi / bedźiemy powinni wrócić.

Nádto śláchtá z Nowáwedel y Felkiem burgu / z miásty / zamki / y ze wśystkimi máietnośćiámi swemi / które w nowym Márgrábstwie są / którzy Oycowi náśému przerzeczonému wiárę y przysiege / gdy woysko náśé w nowym Márgrábstwie było / vczynili / do Mistrzá y Conwentu / wyswobodzeni piérwéy od náśéy przysięgi / którą nam względem máietnośći swéy vczynili / ná przerzeczony czás Niedźiele Srzodopostnéy niech sie przywrócą. Ale iákóżkolwiek śláchtá y Miásto Aruswald od Mistrzá y Conwentu przydźie / bądź z rąk nászych ábo potomków nászych / bądź téż którymkolwiek innym sposobem: tedy my bedźiemy rozumieni / iżeśmy dośyć vczynili temu ártykułowi: to opátrzywśy / iż Mistrz y Zakon té poddáné łáskáwie przyymie / y ie vprześpieczy o gárdłá y máietnośći ich: iákóż o tákowym vprześpieczeniu przez Mistrzá y Zakon w świeto Gromnic blisko przyśłé ma bydź obwárowano / y ná Zamku Rácią̇żu ten List vprześpieczenia ma bydź oddan.

Item / Zámek Nieśowa z Powiátem y z połowicą Clá wodnégo / iáko wyráśéy iest nápisano / Mistrz y Zakon ná Niedźiele Srzodopostną do rąk vczćiwégo w Chriśtusie Oycá páná Władysłáwá Biskupá Włodzisłáwskiégo imieniem náśym máią oddáć / wrócić / y w rzeczy náznáczyć.

A iżby zgodá z tákim vważeniem vczyniona / z więtszą ostrożnośćią mogłá bydź od obośéy strony mocniéy y pilniéy chowána:

bus consistunt, ac aliis quibuscunq; hominibus per se vel alias, publicè vel occultè, directè vel indirectè, cum gentibus armorum pecuniis, armis, aut aliis auxiliis quibuscunq;, consilio vel fauore, non debent neq; possunt subuenire aliquo excogitato ingenio vel colore, quod si contrarium fecerint, & id legitimis documentis probatum fuerit: quòd tunc subditi eorum ab omnibus omagiis, iuramentis, & subiectionibus liberi & soluti esse debent in hoc casu, donec ad obseruationem pacis perpetuę reuertentur. *Miásteczko Aruswald Mistrzowi ma bydź wrócono.*

Item nos Vladislaus Rex predictus, Oppidum Arnszwald alâs Chosscznó, quod exercitus patris nostri, bonę memorię Domini Vladislai acquisiuit, & cuius possessionem huc vsq; habuimus pacificam, Magistro & Ordini infra hinc & Dominicam Lætare proxime venturam, cum curiis, Villis, & aliis omnibus cohærentiis ad prædictum Oppidum spectantibus restituere tenebimur & debemus.

Nobiles insuper de Nouauedel & Felkemburg, cum Oppidis, Castris, & omnibus bonis suis in noua Marchia consistentibus, qui patri nostro prædicto fidelitatem & omagium, exercitu nostro in noua Marchia existente; præstiterant: ad Magistrum & Ordinem, absoluti primò à nostris omagiis & Iuramentis, ratione bonorum prædictorum duntaxat nobis factis, infra hinc & prædictum terminum dominicę Lætare reuertantur. Qualitercunq; autem ipsi Nobiles & Oppidum Arnszwald ad possessionem Magistri & Ordinis accesserit: siue de manibus nostris aut nostrorum, siue atiam aliis modis quibuscunq; quòd per hoc huc articulo satisfacere censeamur: prouiso tamen, quòd Magister & Ordo eosdem fauorabiliter & benignè recipiant, & de vita ac bonis assecurent: quemadmodum de huiusmodi assecuratione per Magistrum & Ordinem in festo Purificationis Marię proximo debet eiusdem prouideri, & in Castro Raciąz huiusmodi Litera assecurationis præsentari. *Zamek Nießowa y z powiátem ma bydź wroco no do rąk Bijskupá VVłodźisłáwskiego.*

Item Castrum Nieszowa, cum districtu & medietate nauigii, vt superiùs est expressum, Magister & Ordo infra hinc &

na: obiecuiemy dobrą wiárą pilnie y wiernie słowem nászym królewskim / przez zdrády y chytrości zá przysiegą cielesną vczynioną / tákową zgodę we wszytkich ich artykułách y punktách chowáć. A iżby chętnieyszą czuynością tá zgodá onienionа była chowána / skázuiemy obyczay przysiegi sposobem niżey nápisánym: Ja N. przysiegam: iż tę zgodę będę chował: áni przeciwko niey będę vczynkiem / pomocą / ráda / y przychylnością. Ták mię Boże wspomoż / y ten świety Krzyż. A wszyscy Królowie potomkowie nászy y dźiedźice w roku po koronácyey swéy ábo przyięcia królestwá / tákże wielkie Xiążę Litewskie dźisieyszé nágádánie strony / która będźie mieć osobliwé roskázánie / tákowy pokóy wieczny przysiegámi vtwierdźić y vmocnić będą powinni. Też w dźiesięć á w dźiesięć lat przez Prełaty / Xiążętá / Woiewody / Komendory / obywátele strony nászey y zakonu / którzy byli nie przysiegli / nowémi przysiegámi będźie vgruntowan. Náby strona przeciwko stronie boiáźnią karánia nieyszego ku woynie y roskérkom niepowstawálá / vstáwiamy skázuiąc: iż nászy Prełaci / Rycérztwo / Mieszczánie / y wszytko pospólstwo máią y będą powinni Ziem / Mistrzá / y Zakonu Prełatom / Szlachćie / Rycérztwu / Mieszczánom / y wszystkiemu pospólstwu dáć pewné nászé listy / y tákowéż od nich pod tákowymże sposobem wziąć: które ták my / ják przerzeczony Mistrz y Zakon oboim poddánym nászym dáć obiecuiemy / y ieszcze my powinni: y sámiż poddáni nászy / poddánym Mistrzowym y Zakonnym / y tákże poddáni Zakonni poddánym królestwá nászego / dáć y ofiárowáć będą powinni w Niedźiele Srodopostną blisko przyszłą pod témi ábo tym podobnémi słowy: A ieśli My ábo potomkowie nászy / gdy ten pokóy stáć wieczny będźie / Mistrzowi ábo ziemiam Zakonnym chcieliśmy ábo vśiłowáli iákié zrussánia ábo woyny wszczynáć: nie będą powinni poddáni nászy ná to zwalać / áni w tym nam będź posłuszni: Ale owszem będą od wszytkich nászych przysiąg y przyrzeczenia y poddánstwá wolni y wyswobodzeni: áż w tákowéy rzeczy My y potomkowie nászy ku chowániu pokoiu wiecznego

Obyczay przysiegi ná trzymánie téy zgody.

Listy przez ßláchtę y Mieszczany o tym pokoiu y z téy strony y z owéy máią bydź dáne.

dominicam Lætare proximam, ad manus Reueren: in Christo patris domini Vladislai Episcopi Vladislau: nomine nostro debent tradere, restituere, & assignare cum effectu.

Item vt hæc concordia cum tanta maturitate concepta abundantiori cautela valeat ab vtraq; parte fortius & attentius custodiri: promittimus bona fide, attentè, & fideliter in verbo nostro Regio, absq; dolo & fraude, corporali præstito iuramento, huiusmodi concordiam in omnibus suis articulis, atq; punctis obseruare. Et vt propensiori vigilantia ipsius capitula attendantur, Decernimus formam Iuramenti sub verbis & tenore infrascriptis. Ego N. Iuro, quòd hanc concordiam obseruabo: nec contraueniam ei facto, auxilio, consilio, vel fauore: sic me Deus adiuuet & hæc sancta Christi Crux. Et quòd omnes Reges successores nostri & hæredes, infra annum Coronationis suę, seu susceptі regiminis: similiter Dux Magnus Lithuanię modernus, ad requisitionem alterius partis per Nuncios speciale mandatum habentes, huiusmodi pacem perpetuam Iuramentis firmare & stabilire teneantur. Quodq; de decennio in decennium, per Prælatos, Duces, Palatinos, Commendatotes, Terrigenas atq; Ciues, tam nostrarum quàm Ordinis partium, & priùs non iuratos, debet nouis Iuramentis solidari. Item vt pars contra partem metu animaduersionis præsentis ad bella & prælia non consurgat: Statuimus decernentes: Quòd nostri prælati, Milites, Ciues, & tota communitas, debeant & teneantur Terrarum Magistri & Ordinis Prælatis, Nobilibus, Militibus, Ciuibus, & toti communitati dare certas nostras Literas, & pares siue reuersales ab ipsis sub eadem forma recipere: quas tàm nos quàm prefatus Magister & Ordo vtriusque subditis nostris, dare promttimus & debemus. Ipsiq; subditi nostri, subditos Magistri & Ordinis, & e conuerso subditi Ordinis, subditis Regni nostri dare & præsentare tenebuntur in Dominica Lætare proximè ventura, sub his vel similibus verbis. Quòd si nos vel successoros nostri, stante hu-

wiecznégo wróćimy sie.

Też wszystki zgwałcenia Przymierza/ pokoiu/ y postánowienia obietnic/ ieśliby które miedzy stronámi ná woynách przeszłych przydáły sie/ zá mocą niniejszéy zgody nikczemné czynimy y wniwecz obrácamy.

Wszystki zgwałcenia przymierza uczynioné máią być kássowáné.

Ná któréy rzeczy świádectwo pieczeć nászę/ któréy ná ten czás vżywamy/ y Xiążąt niżéy nápisánych iásnych y zacnych brátów nászych namilszych/ Xsiążąt/ Pánów/ Rycérztwá/ Przełożonych y miast/ temu listu pieczeći są záwieszoné. To iest/ Zygmuntá wielkiégo Xsiążęcia Litew. przezeczoné-go Semowitá/ Kázimiérzá/ Władysłáwá/ Bolesłáwá Mázoweckiégo/ Bogusłáwá Stolpenskiégo/ Michálá przezeczoné-ğ pá-ná Zygmuntá Wiel. Xsiążęcia Litewskiéğ synowie/ Xsiążąt: y nauczćiwszych y vczćiwych w pánu Christusie Oycow/ Pánow/ Woyćiechá/ świetégo Gniéźnienskiéğ kośćiołá y Prymásá/ y Janá Lwowskiéğ Arcybiskupów: Zbigniéwá Krákowskiégo/ Stánisłáwá Poznánskiégo/ Władysłáwá Włodzcláwskiégo/ Stánisłáwá Płotckiéğ/ Mácieiá Wileńskiégo/ Janá Chełmskiéğ/ Páwłá Kámienieckiégo/ Andrzeiá Włodzimiérskiégo/ Biskupów: Andrzeiá Władymirowicá/ Chebdogołdowicá/ Jurgi Siemienowiczá/ Ruskich Xsiążąt: y wielmożnych Mikołáiá z Michálowá Kásztelaná Kráko. Sándywoiá z Ostrorogá Poznánskiégo/ Piotrá z Pieszkowéy skáły Krákowskiégo/ Jan z Czyżowá Sedomirskiéğ/ Marćiná z Kálinowéy Siérádzkiégo/ Janá z Lichniná Brzéstskiégo/ Járándy z Brudzowá Inowłodzcláwskiégo/ Ostyki Kásztelaná Wileńskiégo/ Dolgiertá Wileńskiégo/ Lulussá Trockiégo/ Janá Mauzyká z Dąbrowéy Lwowskiégo/ Piotrá Odrowąsá Podolskiégo/ Stánisłáwá Grodá z Rzenská Płotckiégo/ Janá Głowaczá z Łauzenic Czernenskiégo/ Páwłá z Rádzimowá Belzkiégo/ Woiewod. Marćiná z Slániská Poznánskiéğ/ Dobesłáwá z Sienná Sedomirskiégo/ Piotrá z Żernik Káliskiégo/ Máwrzyncá Żarembe Siérádzkiégo/ Piotrá z Bnina Poznánskiégo/ Woyćiechá Málskiégo Leczyckiégo/ Floriáná z Korytnice Wislickiégo/ Domárádá z Kobylan Lubelskiégo/ Mikołáiá z Wozumowá Brzéstskiégo/ Krystyná z Koźieglów Sędec-

te huiusmodi pace perpetua, Magistro & Terris Ordinis, vellemus aut conaremur huiusmodi guerras, aut bella mouere: non debēt nobis subditi nostri cōsentire: nec in hoc obedire aut parère: quinimo erunt ab omnibus nostris omagiis, Iuramentis, & subiectionibus liberi & soluti: donec in hoc casu Nos & successores nostri, ad obseruantiā pacis perpetuę reuertemur.

Item omnes violationes Treugarum ac pacis, fœderum, stipulationum, contractuum, si quę inter partes prędictas in guerris pręteritis accidissent, vigore præsentis concordię, annulamus & cassamus.

In cuius rei testimoniū Sigillū nostrū, quo ad præsens vtimur cum infrascriptorum Illustrium ac præclarorum dominorum, fratrum nostrorum charissimorum, Ducum, Baronumq;, Militum, Procerū, & Ciuitatum Sigillis præsentibus sunt appensa. videlicet Sigismundi Magni Ducis Lithuanię prædicti, Semouiti, Kazimiri, Vladislai, Boleslai Mazouię, Boguslai, Stolpen: Michaelis præfati domini Sigismundi Magni Ducis Lituanię nati, Ducum: Necnon Reuerendissimorum ac Reuerendorum in Christo patrum dominorum, Alberti Sanctę Gneznen: Ecclesię Primatis: & Ioannis Leopolien: Archiepiscoporum: Sbignei Cracouien: Stanislai Posnanienſis, Vladislai Vladislauienſis, Stanislai Płocenſis, Matię Vilnenſis, Ioannis Chełmenſis, Pauli Kamenecenſis, & Andreę Vładzimir: Episcoporum: Andreę Vładzimirowic, Chlebdogołdowic, Iurgii Syemionowic Russię Ducum, & Magnificorum Nicolai de Michałow Cracouienſi Castellani, Sandiwogii de Ostroróg Posnanien: Petri de Pieszkowaskała Cracouien: Ioannis de Czyzow Sandomirienſi, Martini de Kalinowa Siradienſi, Ioannis de Lichin Brestenſi, Iarandi de Brudzewo Iuniwładislauienſi, Ostik Castellani Vilnenſi, Dolgerth Vilnenſi, Luluſch Trocenſi, Ioannis Manzyk de Dąbrowa Leopolien: Petri Odrowaz Podolię, Staniſlai Grod de Strzensko Płocenſi, Ioannis Głowacz de Lauzenice Czyrnenſi, Pauli de Radzi-

Sądeckiego / Janá z Teczyná Woynickiego / Przedborzá z Koniecpolá Roſperſkiego / Mikołáiá Wirzbickiego Dobrzynſkiego / Janá z Bálic Rádomſkiego / Bártoſzá z Goſtyná Nakielſkiego / Marćiná z Wierzyſk Inowłodzcławſkiego / Klimuntá z Strzelce Bieckiego / Wincentego z Sámotuł Miedzyrzeckiego / Dobrogoſtá z Kolná Kámieniego / Przedpełká z Kopydłowá Łądzkiego / Dźiká Przybyſłáwá Żárnowſkiego / Wárſzá z Oſtrowá Żáwichoſtſkiego / Páwłá z Biſkupic Małogoſtſkiego / Woyćiechá z Pákoſći Srzemſkiego / Máćieiá Brzeźinſkiego / Janá z Kálinowéy Sądeckiego / Piotrá z Chełpná Polánieckiego / Mikołáiá z Lubſtowá Krußwickiego / Stánisłáwá z Skárßewá Biechowſkiego / Jákubá Przekore Czechowſkiego / Przybyſłáwá Kowálſkiego / Mikołáiá Kiełbáſe Bydgoſkiego / Jákußá z Strzygi Rypinſkiego / Páſkoná z Goſłáwic Konárſkiego / Janá z Włonowá Rogoźinſkiego / Hriczká Kierdeiowiczá Lwowſkiego / Mikołáiá z Wiśnice Przemyſłſkiego / Piotrá z Smolice Sánockiego / Michálá z Buczaczá Hálickiego / Janá z Oleßnice Márßałká / Andrzeiá z Lubiná Podſtárbiego krolеſtwá Polſkiego / Andrzeiá z Czechowic Płotckiego / Wigándy z Oſtrolongá Czyrnſkiego / Dobrogoſtá z Nowégodworu Márßáwſkiego / Páwłá z Leßná Sochácżowſkiego / Adámá z Rytłá Goſtynſkiego / Márkuſsá z Popien Ráwſkiego / Mikołáiá Maldrzyká z Stárogrotá Bełzkiego / Káßtelanów: Piotrá z Pießkowéy Skáły Krákowſkiego Piotrá Kordybogá Poznánſkiego / Andrzeiá z Żelechowá Sedomirſkiego / Dobrogoſtá z Számotuł Káliſkiego / Klimuntá Szeligá z Janowic Sierádzkiego / Stánisłáwá Bieláwſkiego Leczyckiego / Andrzeiá Duninà Brzeſtſkiego / Stánisłáwá Inowłodzcławſkiego / Wolczká Rokátowiczá Lwowſkiego / Sándkoná z Sennowá Przemyſlſkiego / Czurylá z Stoiánic Hálickiego / Jánußá Kierkiełowicá Kámieniecкiego / Mikołáiá Grzymálke Sánockiego / Stánisłáwá Kániwierá Chełmſkiego / Piotrá z Rámpy Płotckiego / Andrzeiá z Rádźieiowic Sochácżowſkiego / Mikołáiá z Brzozowá Goſtynſkiego / Janá Thábáſchá z Załuſki Ráwſkiego / Podkomorzych: Marćiſsá z Wrocimowic

mow Belzenſi, Palatinorum: Martini de Slamko Poſnanienſi. Dobeslai de Syenno Sandomirienſi Petri de Zyrniki Caliſienſi. Laurentii Zareba Siradienſi, Petri de Bnino Gneſnen: Alberti Malski Lancicienſi, Floriani de Koritnica Viſliciēſi, Domarath de Kobelany Lublinenſi, Nicolai de Vorzunowo Brzeſtenſi, Chriſtini de Kozieglowy Sandecenſi, Ioannis Tanczyn Voynicenſi, Przedborii de Koniecpole Roſpierienſi, Nicolai de Virzbicko Dobrinenſi, Ioannis de Babice Radomienſi, Barthoſſij de Goſtin Naklenſi, Martini de Vyrzyska Iuniwladiſlauienſi, Clementis de Sthrzelce Biecenſi, Vincentii de Szamotuły Miedzyrzecenſi, Dobrogoſtii de Kolno Camenenſi, Przedpelkonis de Kopydlowo Landenſi, Dzik Przybislai Zarnowienſi, Varſi de Oſtrow Zauichoſtenſi, Pauli de Biskupice Malogoſtenſi, Alberti de Pakoſcz Srzemenſi, Matthiæ Brzezinenſi, Ioannis de Kalinowa Sandecenſi, Petri de Chelpn: Polanecenſi, Nicolai de Lubſtow Kruſzuicienſi, Stanislai de Skarſzewo Biechouienſi, Iacobi Przekora Czechouienſi, Przybyslai Koualenſi, Nicolai Kielbaſa Bydgoſtienſi, Iakuſii de Strzygi Ripinenſi, Paskonis de Goſlawice Konarienſi, Ioannis de Włonowo Rogoznenſi, Hrickonis Kierdeiowic Leopolienſi, Nicolai de Viſnice Præmislienſi, Petri de Smolice Sanocenſi, Michaelis de Buczacz Halicienſi, Ioannis de Oleſnica Marſſalci: Andreæ de Lubino Theſaurarii regni Poloniæ, Andreæ de Czechouice Plocenſi, Vigandi de Oskolonga Cyrnenſi, Dobrogoſtii de Nowydwor Varſſouiēſi, Pauli de Leſno Sochacouiēſi, Adę de Rythło Goſtinenſi, Markuſsij de Popien Rauenſi, Nicolai Maldrzyk de Starogrod Belzenſi, Caſtellanorum: Petri de Pieskowa Skała Cracouienſi, Petri Kordibog Poſnanienſi, Andreæ de Zelechow Sandomirienſi, Dobrogoſtii de Szamotuły Caliſſienſi, Clementis Szeliga de Ianowice Siradienſi, Staniſlai Bielawski Lancicienſi, Andreæ Dunin Brzeſten, Staniſlai Iuniwladiſlauienſi, Volckonis Rokatowic Leopol: Sandkonis de Sennow Præmiſlienſi: Czurilonis de Stoiance Halicienſi, Ianuſsii Kerkeiowic Kamene-

Krákowskiégo/ Theodoryká z Modzichód Poznánskiégo/ Stánisláwá Slanke z Lápsowá Sedomirskiégo/Mikoláiá z Pleßowá Káliskiégo / Zegote z Monkowá Siérádzkiégo/ Piotrá z Oporowá Leczyckiég/ Waská z Służewá Brzéskiégo/ Mikoláiá z Kościelcá Inowłodzcláwsk. Derslawá z Wysokiégo Lubelskiégo/ Grzegorzá z Lásotki Dobrzynskiégo/Janá z Winnice Lwowskiégo/Jákubá z Zakowic Hálickiég/Andrzeiá Wyzge Plotckiégo / Janá z Reglewic Czérskiégo / Janá Rogale z Węgrzynowá Wyßogrodzkiégo/Derslawá z Podosińéy Zákroczynskiégo / Chorążów: Páwlá z Bogumiłowic Krákowskiégo/Abráámá z Zbąßyná Poznánskiégo/Janá z Sprowy Sedomirskiégo / Troiáná z Lekny Káliskiégo / Piotrá z Widáwy Siérádzkiégo / Adáma z Turá Leczyckiég/Andrzeiá z Lubránca Brzéskiégo / Mácieiá Fige z Oßnice Inowłodzcláwskiégo/Alexégo z Płonki Dobrzynskiégo/Janá Kiecolwiczá Lubelskiégo / Stánisláwá z Dawidowá Lwowskiégo/ Piotrá z Grohowiec Przemyślskiégo/Janá Kole Hálickiégo/ Stánisláwá z Strzegowá Plotckiégo/Woyćiechá z Chebdźiná Czyrnskiégo/Zylani z Winnice Wyßogrodzkiégo / Zemaká z Smogorzowá Ciechanowskiégo / Sassyny z Sczawiná Gostynskiégo/Jákubá z Głównà Rawskiégo/Sassyny z Wirzyská Belzkiég / Sędźi. Janá Fárureiá Krákowskiégo / Bieniaká z Blándlewá Poznánskiégo/Janá Powále Sedomirskiégo / Zygmuntá z Márgoniná Káliskiégo / Stephaná z Oporowá Leczyckiégo/Krystyná z Kościołá Brzeskiégo/Janá Boybuski Inowłodzkáwskiégo/Demetreiá z Chodorowá Lwowskiégo / Mßykráwski Przemyślskiégo/ Podstolów: Jánußá z Kobylan Krákowskiégo/Sámborzußá z Małochowá Poznánskiégo/Piotrá z Krzyżánowic Sedomirskiégo / Tomkoná z Mierze Siérádzkiégo / Woienská Brzeskiégo / Káczkowskiégo Inowłodzcláwskiégo / Mikoláiá z Felstyná Lwowskiégo/ Łowczych: Jákubá Klicze Podczáßégo Siérádzkiégo/Skóre Poznánskiégo/ Bogußá z Krußowá Káliskiégo/Andrzeiá z Brzezia Brzeskiégo/Janá z Zimnéywody Lwowskiégo/ Podsędków: Mikoláiá z Brzezia Krákowskiégo/ Ráphalá z Golutowá Poznánskiégo / Jákubá z Báránowá

menecen: Nicolai Grzymałka Sanocen: Staniſlai Kanymir Chelmenſi, Petri de Kampa Plocenſi, Andreę de Radzieiowice Sochacouienſi, Nicolai de Brzozow Goſtinenſi, Ioannis Tabaſz de Załuski Rauenſi, Succamerariorū: Marciſii de Wrocimowice Cracouienſi, Theodorici de Modzichod Poſnanienſi, Staniſlai Slanka de Lapſowo Sandomirienſi, Nicolai de Pleſzouo Caliſſienſi, Zegothę de Monkowo Siradienſi, Petri de Oporowo Lancicienſi, Vaſzkonis de Służewo Breſten: Nicolai de Koſcielec Iuniwla: Derſlai de Wyſokie Lublinenſi, Georgii de Laſſodki Dobrinenſi, Ioannis de Winnica Leopolienſi, Iacobi de Zakowice Halicienſi, Andreę Wyzga Plocenſi, Ioannis de Reglewice Czyrnenſi, Ioannis Rogala de Wangrzynowo Wiſſegrodenſi, Derſlai de Podoſye Zakrocymen: Vexilliferorū: Pauli de Bogumilowice Cracouienſi, Abrahæ de Zbąſzyn Poſnanienſi, Ioannis de Sprowa Sandomirienſi, Troiani de Lekna Caliſſienſi, Petri de Widawa Siradienſi, Adæ de Thur Lancicienſi, Andreæ de Ludbrancz Breſtenſi, Mathiæ Figa de Oleſznica Iuniwladiſlauienſi, Alexii de Plonniki Dobrinenſi, Ioannis Kielczowic Lublinen: Staniſlai de Dawidowo Leopolienſi, Petri de Grochowiec Præmiſlienſi, Ioannis Kola Halicienſi, Staniſlai de Strzegowo Plocenſi, Alberti de Chebdzino Czernen: Zylani de Winnica Wyſſogrodenſi, Zemak de Smogorzewo Ciechanouienſi, Saſſyni de Sczauino Goſtinen: Iacobi de Glowno Rauenſi, Saſſyni de Wirzyska Belzen: Iudicum: Ioannis Farurey Cracouienſi, Bieniakonis de Bandlewo Poſnanienſi, Ioannis Powale Sandomirienſi, Sigiſmundi de Margonino Caliſſienſi, Stephani de Oporow Lancicienſi, Criſtini de Koſcioł Brzeſtenſi, Ioannis Boybuski Ioniulad: Demetrii de Chodorow Leopolienſi, Mſzykrowski Præmiſlienſi, Dapiferorum: Ianuſsii de Kobelany Cracouien: Sàmborii de Małochouo Poſnanienſi, Petri de Krzyzanowice Sandomirienſi, Thomkonis de Mirza Siradienſi, Voienski Brzeſten: Kaczkowski Iuniwlad: Nicolai de Felſten Leopolienſi, Venatorum: Iacobi Klicze Pincernę Siradien: Skora Poſnanien: Bogoſii de Kruſzow

wá Sedomirſkiégo / Stánisłáwá z Oſtrorogá Káliſkiégo / Mikołáiá Kołuckiégo Inowłodzkiégo / Klimuntá z Bánczyce Leczyckiégo / Mikołáiá z Schárłéy Bzéſkiégo / Podſtolów: Jákubá Lubelſkiégo / Kielcá Siérádzkiégo / Janá z Láſotki Dobrzyńſkiégo / Jákubá z Málic Lwowſkiégy / Woyſkich: Stánisłáwá Ligánſzycá / Spytká z Melſztyná / Piotrá z Kurowá / Mikołáiá z Królikowá / Przedpelcá Moſcicá z Kozminá / Mikołáiá z Miłoſzowá / Jánuſzá z Tuliſkowá / Mikáiá z Miłoſzowá / Jánuſzá z Tuliſkowá / Mikołáiá z Grandy / Piotrá z Zawády / Mſcżuiá z Barczewá / Jákuſzá z Wrónkáwy / Janá z Zychliny / Mikołáiá z Sleſzyny / Wincentégo z Pniewy / Tomkoná z Soboty / Thuká z Strzykowá / Ráphałá z Tarnowá / Janá z Pilce / Skárbká z Góry / Mikołáiá z Michowá / ſłáchty: y Przełożonych źiemie Krákowſkiéy / Poznáńſkiéy / Káliſkiéy / Lwowſkiéy / Płotckiéy / Wárſzáwſkiéy / Stolpſkiéy y Stárgárdenſkiéy miaſt. A gdy da pán Bóg láká ſłuſznégo rozeznánia będźiemy mieć / obiecuiemy pod dobrym ſłowem przyſiegę vczynić / y záwieśić álbo roſkázáć záwieśić niniejſzym Liſtem pieczeć náſzégo Máieſtatu. Dźiało ſie to w Brześćiu Włodzkáwſkim / w Wigilią Nowégo Látá / Roku tegoż 1436. Dan przez rece Wielmożnégo y Vczćiwégo páná Janá z Koniecpolá Kánclérzá / y Wincentégo Kotá Kuſtoſzá Gniéźnieńſkiégo / Kántorá Krákowſkiégo / Króleſtwá Polſkiégo Podkánclérzégo / ſczérze nam miłych.

ſzow Caliſſien Andreæ de Brzezie Breſtenſi, Ioannis de Zimnawoda Leopolien: Subiudicum: Nicolai de Brzezie Crac: Raphaelis de Goluthowo Poſnanien: Iacobi de Baránow Sandomirien: Stanislai de Oſtrorog Caliſſienſi, Nicolai Kolucki Iuniwlad. Clementis de Banczyce Lancicienſi, Nicolai de Szarlei Brzeſten: Subdapiferorum: Iacobi Lublinenſi, Kielcz Siradienſi, Ioannis de Laſſodki Dobrinenſi: Iacobi de Malice Leopolien: Tribunorū: Stanislai Liganzyc, Spytkonis de Melſztin, Petri de Kurow, Nicolai de Krolikowo, Przedpelcy Moſſczyc de Kozmin, Milai de Miloſtaw, Ianuſſii de Tuliſzkowo, Nicolai de Grandy, Petri de Zawady, Mſzczuy de Barczéw, Iakuſſii de Vroniawy, Ioannis de Zychlino, Nicolai de Sleſzyno, Vincentii de Pnicua: Tomkonis de Sobotha, Thluk de Striikow, Raphaelis de Tarnòw, Ioannis de Pilca, Skarpkonis de Gòra, Nicolai de Michòw Nobilium & procerum Craconien: Posnanien: Caliſien: Leopolien: Plocen: Varſſouien: Stolpen: & Stargarden: Ciuitatum. Poſtquàm autem Deo fauente annos diſcretionis attigerimus, Promittimus & ſpondemus Iuramentum præſtare & appendere ſeu appendi facere præſentibus Sigillum noſtræ Maieſtatis. Actum in Brzéśćié, Wladislauien: diœceſis, ſabbato in Vigilia Circumciſionis Domini. Anno eiuſdem 1436. Datum per manus Magnifici & Venerabilis Ioannis de Koniecpole Cancellarii, & Vincentii Roth Cuſtodis Gneſnenſis, Cantoris Craconienſis, Regni Poloniæ Vicecancellarii. ſyncerè nobis dilectorum.

Miſtrz Pruſki obiecuie wieczny pokóy z Króleſtwem Polſkim chowáć.

Magiſter Pruſsiæ promittit pacem ſeruare, cum regno Poloniæ perpetuam.

La 141. HL 119/392 HP 716.

3.

NDY Brát Páwel z Ruzdorffu / Błogoſłáwionéy Pánny Máriéy domu Niemieckiégo Jerozolimſkiégo Miſtrz wielki: Oznáymuiemy niniejſzym liſtem / ktoremu to wiedźieć należy wſzyſtkim: Iż nigdy my áni potomkowie náſzy / Náiáſnieyſzému Kśiążęciu Pánu á Pánu Władyſłáwowi Królowi / ábo króleſtwu iego Polſkiému / żadnych woien niebędźiemy zrußáć: ále wieczny pokóy y zgodę z przerzeczonym pánem królem / Króleſtwem / y témi ktoſzy z nim

NOs frater Paulus de Ruſzdorff Ordinis Beatę Mariæ domus Theutonicorum Hieroſolymitan: Magiſter generalis. Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis: Quia nunquā nos, nec ſucceſſores noſtri Sereniſſimo Principi & Domino domino Vladiſlao Regi, aut regno ſuo Poloniæ guerras mouebimus, aut bella: ſed pacem perpetuam & cōcordiam inter prędictum Dominum Regem, regnum

nim przestáwáć beda z iednéy strony/ y námi Zakonem/ y témi ktorzy przestáwáć z námi beda z drugiéy strony vczyniona y vtwiérdzona zgodę y pokóy iáko sie rzekło/ Roku Pánskiégo 1436. w Wigilią Obrzezánia Pánskiégo w Mieśćie Brzésku/ będźiemy go strzedz chować niezgwałcenie we wszystkich iego Artykułách y punktách obiecuiąc: iż ieśli My/ álbo potomkowie náśy/ w tym czásie/ gdy ten pokóy wieczny stać będźie/ przerzeczonému Pánu Królowi álbo Krolestwu Polskiému chćielibyśmy álbo vsiłowálibyśmy sie iákowé zrußánia ábo woyny wszczynáć: tedy ná to poddáni náśy niemáią zwalać/ áni w tym nas słuchać: y owßem od wßystkich náßych obowiązkow y przysiąg poddánstwá wolni y wyśwobodzeni w téy mierze beda: y owßem my y potomkowie náśy w tákowéy rzeczy czynimy wolné od wßystkich przysiąg/ obietnic nam vczynionych zárázem przez niniejßy list. Ná ktorey rzeczy świádectwo y wiáre mocniejßą kazáliśmy pieczęćią náßą to vtwiérdzić. Dan ná Zamku náßym Márienburgu w Niedźiele Srzodopostną: Roku Narodzenia Pánskiégo 1436.

Przywiléy pokoiu Pruskiégo ostátnié vczynionego.

4. W Imie Boże/ Amen. Ná wieczną téy rzeczy pámięć. Iż miedzy pożądnośćią ludzkiéy woléy/ ktora sie dźieie okrom Bogá spráwce wßystkich rzeczy/ żadna rzecz nie iest pożądliwßa/ áni wdźięczniejßa/ (iáko tego vstáwicznie doświádczamy) áni żadna ludzkiemu rodzáłowi nie iest zdrowßa/ potrzebniejßa/ miłßa/ y pożyteczniejßa: iáko pokóy w Narodzeniu Odkupiciela Páná náßego Jezu Krystá ludźiom dobréy woléy przez Anyoły opowiedźiány/ y w odeßściu do Oycá zebránim Apostolskiému y wßystkim ktorzy po Apostołách ida powtorzony/ dárowány/ y obiecány. Dla tego My brát Lódwik z Erlichássen/ Mistrz Szpitalá domu świętéy Máryiéy Niemieckiéy Jerozolimskiégo w Pusiech: Oznáymuiemy przez niniejßy list/ ktorym to wiedźieć przynależy/ wßystkim ninie y potym będącym/ ktorzy tego wiádomość mieć będą. Iż bacząc iákowé są prawdźiwégo pokoiu pożytki/ á iáko wielkie woien nieprzespieczeństwá/ y iákowe spustoßenia zá niezgodámi ida/

regnum, & adhærentes suos ab vna: Nos Ordinem & adhærentes nostros ab altera partibus, de anno Domini 1436. in vigilia Circumcisionis Domini in Ciuitate Brzysk conceptam & firmatam, custodiemus & seruabimus inconcussè, in omnibus suis articulis atque punctis. Promittentes: quòd si Nos vel successores nostri, stante huiusmodi pace perpetua, supradicto Domino Regi, aut regno Poloniæ vellemus aut conaremur huiusmodi guerras, aut bella monere, non debēt nobis subditi nostri consentire, nec in hoc obedire aut parere: quinimo erunt ab omnibus nostris omagiis, iuramētis & subiectionibus liberi & soluti: donec in hoc casu nos & successores nostri, ad obseruationem pacis perpetuę reuertemur: quos in huiusmodi casu absoluimus, ab omnibus omagiis, promissionibus, & iuramentis nobis factis, vt præfertur ipso facto per præsentes. In cuius rei testimonium & fidem firmiorem, Sigilli nostri appensione præsentes fecimus communiri. Datum in Castro nostro Marienburg ipsa die Dominica Lætare. Anno domini 1436.

Conditiones pacis perpetuæ in terris Prussiæ vltimo factæ.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Cum inter humanæ voluntatis desideria, quæ in aliquem circa Deum, finem, atq; rerum omnium opificem diriguntur, nulla res optabilior, nulla gratior, quemadmodum quotidianis experimur effectibus, nulla deniq; humano generi æquè salutaris, necessaria, iucundior, & vtilior, quàm pax habeatur in ortu redēptionis Domini nostri Iesu Christi, hominibus bonæ voluntatis denunciata per Angelos, & in recessu ad patrem cœtui Apostolico & vniuersis Apostolorum sequacibus geminata donatione relicta & repromissa. Proīde nos frater Ludouicus de Erlichausen, Magister hospitalis domus sanctæ Mariæ Theutonicorum Hierosolymitan: in Prussia. Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis, tàm præsentibus quàm futuris præsentium noticiā habituris. Quomodo attendentes quales sint veræ pacis fructus, & quanta belli pericula, qualisque vastitas

L.d.142. HP 717.

idą/ku chwale wßechmogącego Bogá/y niepokalánéy Pánny Máriiéy chwalebnéy y wßytkiéy rzéßy niebieskiéy/y ku rozmnożeniu wiáry/ spráwiedliwości Zakonu Chrześćiáńskiego zbáwiennego/y ku vtwiérdzeniu czći Zakonu nászego/y tákże bacząc ná roskrki/zwády opłákáné/ nieprzespieczności/ nienawiści/ nielubości/ obráżeniá/ ktore miedzy Náiáśnieyßym Kśiążęciem/Pánem Kázimierzem z łáski Bożéy Krolem Polskim/Wielkim Kśiążęciem Litewskim/Ruskim/y Pánem Puskim y dźiedźicem/y oświéconémi Kśiążęty, Pánem Kázimierzem Bolesłáwem/ Konradem Jánußem Názowieckim/y Henrykiem Stolpskim Kśiążęty/y wczćiwym Gycem Pánem Páwłem Biskupem/ Kościołem y Kápitułą Alsperską/ Stephanem Woiewodą Wołoskim/Krolestwem polskim/ Ziemiámi y intemi Pánstwy temuż Pánu Krolowi y krolestwu poddánémi z iednéy strony/á nas brátem Lódwikiem Mistrzem wielkim/Przeptory/Komendory y Zakonem y Ziemiámi tegoż Zakonu w ziemiách Puskich bedącémi z drugiéy strony byly wszczeté. potym vmyßły náßé ku pokoiowi y zgodźie obroćiliśmy chcąc náwáłności woienné do tego czásu miedzy námi bedącé vspokoić/zgładźić/y té rzeczy ktore zá niepokoymi y spory były zburzoné oßpeczoné y rozerwáné/ przez cáłość pokoiu ku pierwßemu stanu chcąc przywieść spokoynému/ przez posrzodek/ pilność/y ziechánia nauczćiwßego w Pánu Krystusie Oycá Páná Rodolfá Biskupá Láwanckiego Stolice Apostolskiéy Legatá od naiwietßego Páná nászego Páwłá Papieżá Wtorego/ku rozieciu téy woyny osobliwie zesłánego z tymże Kázimierzem PánemKrolem/krolestwem polskim Kśiążęty/ Pány/pánstwy/ Ziemiámi/Koádiutory/y témi ktorzy im przynależą poddánémi/y z témi ktorzy po nich beda wiecznego pokoiu y niezgwałconego przymierza zámknieniu y dokonániu wybráliśmy/ wzięli/przyieli/wybieramy/bierzemy/ wszynámy przez ninieyßy list ná kożdy czás y ná wieki: ktory to pokoy pod wiárą y czcią y przysięgą nászą cielesną vczyniona przez zdrády y chytrości obiecuiemy zá niniey-ßym przywileiem chować. A iż ten pokoy y zgodá z wielkim rozmyślániem y vważeniem

Spory y rożnice uspokoione, nie máią bydź odnawiáné.

discordiam subsequatur, ad laudē omnipotentis Dei & intemeratæ virginis Mariæ glorioſæ,totiuſq; cæleſtis Hierarchiæ, propagationem fidei, cultum iuſtitiæ, & religionis chriſtianæ ſalutiferum incremētum, ordinis quoq; noſtri decus & ſtabilimentum,& guerrarum & litium deflendis diſcriminibus,& diſſenſionum ac odiorum amfractibus,diſplicentiis, & ſingulis offenſis, quæ inter ſereniſſimum principem dominum Kazimirum Dei gratia Poloniæ Regē, Magnum Ducem Lituaniæ, Ruſſiæ Pruſſiēque dominum & hæredem, Illuſtres Principes Dominos, Kazimirum, Boleſlaum, Conradum, & Ianuſſium Mazouiæ, & Hēricum Stolpen: Duces, & reuerendum patrem Dominū Paulum Epiſcopum Eccleſiam, & Capitulum Varmien: Stephanum Voiewodam Moldauiæ,regnum Polonię,terras,& alia dominia eidem domino Regi & Regno ſubiecta ex vna: & nos fratrem Ludouicum Magiſtrum generalem,præceptores, Commendatores, & Ordinem, ac terras eiuſdem Ordinis, in terris Pruſſię parte ab altera conſiſten: fuerant exortæ, animos noſtros ad ſemitas pacis & concordiæ cōuertimus, fluctus quoq; bellicæ tempeſtatis, hactenus inter nos vigentes ſedandos & abolendos duximus, & ea quæ durantibus huiuſmodi guerris & cōtrouerſiarū turbinibus diruta fuēre, deformata & diſtracta, per pacis integritatem, ad ſtatum cupientes deducere quietum,& tranquillum per mediationē operam & interuentum Reuerendiſſimi in Chriſto patris Domini Rudolffi Epiſcopi Lauantini ſedis Apoſtolicæ legati, à ſanctiſſimo Domino noſtro Paulo Papa II. ad intercipiendum bellum huiuſmodi ſpecialiter deſtinati,cū eodem Domino Kazimiro, Domino Rege,regno Poloniæ,Ducibus,Principibus, Dominiis, terriſq; coadiutoribus cohærentibus, ſubditis & ſequacibus eorum, perpetuæ pacis & inuiolabilis fœderis cōcluſionem & conſumationem eleginus, aſſumpſimus, iniuimus, ſuſcepimus, eligimus q́ue, aſſumimus, & inimus, tenore præſentium mediante, omni tempore & perpetuò duraturā, quam ſub fide, & honore,& iuramentis corporaliter præſtitis ſine dolo & fraude, promittimus vigore

præſentium

niém przyietá ku stałemu y mocnému porządku chowánia byłá przywiedźiona/ one przez osobné káżdéy rzeczy opisánié rozumieliśmy zá rzecz potrzebną rozrządźić.

Naprzód: iż miedzy przerzeczonémi Naiáśnieyßym Pánem Káźimiérzem królem y Ksiązęty przerzeczonémi/ króleśtwem polśkim y iego źiemiámi/ Biśkupem Alsperśkim/ iego Kápitułą y Kośćiołem/ Rusią/ Prusy/ Mázowßem/ Stolpśką/ y innémi páństwy iego z iednéy strony: y námi przerzeczonym Mistrzem wielkim/ y Komendorámi/ Zakonem/ Ziemiámi/ y poddánémi náßémi w źiemiách Pruśkich z drugiéy strony: wßyśtkié spory/ rośtérki/ nieprzyiáźni/ odpowiedánia/ oślawienia/ y ßkody miedzy stronámi y ztąd y zowąd vczynioné máią bydź odpuszczoné/ y we wßyśtkim vspokoioné: áni ich ná potym iáka zmianká álbo pámięć/ á zwłaszcá w śkárgách ku vwłaczániu stron przed którémikolwiek osobámi/ niech niebędźie miána w żadnym śądźie Duchownym álbo świeckim álbo gdźie indźie: áni téż iedná stroná ku żelżeniu drugiéy nie da pomocy álbo przychylnośći przez śie álbo napráwną osobę ktorąkolwiek wynáleźioną bárwą/ iáwnie álbo potáiemnie: y iáko będźie naywiecéy należéć w oboiéy stronie oskárżenia y vwłaczánia czći niéma dopuszczáć/ ále owßem zábraniáć.

Téż ku zágładzeniu wßelkiéy nielubośći/ nienawiśći/ śtrytych gniewów/ y wßelkich nieprzyiáźni miedzy przerzeczonym Naiáśnieyßym Pánem Królem Káźimiérzem y iego przodki/ Królmi y króleśtwem Polśkim z iednéy strony: y nas przodki náśé Mistrze wielkié Pruśkié/ y Zakonem náßym z drugiéy strony: wzgledem źiem Pomorzkich/ Chełminśkich/ y Michałowśkich/ które częśtokroć wyssßych czásów zwykły śie wśczynáć z wielkim nieprześpieczeństwem woien: á iżby pokóy ten mocny/ śtały/ y wieczny nietylko słowy/ ále z śercá vprzeymie niezmyślenie/ śczérze á nie z chytrośćią miedzy przerzeczonym Naiáśnieyßym pánem Káźimiérzem Królem y króleśtwem Polśkim/ Ksiązęty/ Biśkupem/ Kośćiołem y Kápitułą Alsperśką/ y ztémi którzy przy nich śtoią/ y im pomagáią: y miedzy námi Mistrzem/ y Komendory y Zakonem przerzeczonym vgruntowan był: tedy źiemie Chełmińską z swémi Zamki/ Miáśty/ miáśteczki/ y twiérdzámi/ to iest/ z Toruniem śtárym/ y nowym

Bierz-

præsentium obseruare, & vt ipsa pax & concordia cum omni maturitate & deliberatione concepta, ad firmum & constantem ordinem iugiter seruandum deducatur, ipsam per articulos infrascriptos duximus regulandum. *Rożruchy wßytkie á. by ustáły.*

In primis quòd inter prędatum Sereniss. dominum Kazimirum Regem, Duces prædictos, Regnum Polonię eiusq; Terras, Episcopum Varmien: Capitulum, & suam Ecclesiam Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, Stolpen: & aliorum dominiorum suorum ab vna: & nos prædictum Magistrum generalem, Commendatores, & Ordinem, Terras, & subditos nostros in Terris Prussiæ parte ab altera: omnes cõtrouersiæ dissensiones, hostilitates, inimiciciæ, difidationes, infamiæ, & damna inter partes hinc inde facta dimissa & totaliter sopita debent esse: Nec eorum de cætero aliqua mentio, aut memoria, & signãter in querellam, aut in detractionem pártium, coram quibuscunq; personis habeatur, aut fiat in quocunq; Iudicio Ecclesiastico, vel sęculari, vel extra: Sed nec vna partium ad infamiam alterius suggeret auxilium dabitué fauorem per sẽ aut submissam personam, quouis quęsito colore, publicè vel occultè: & quantum in vtraq; parte fuerit, delationes & detractiones huiusmodi fieri non admittet, sed potius prohibebit.

Item ad abolẽdas omnes displicentias, odia, simultates, & quaslibet hostilitates, quæ inter præfatum Sereniss: dominum Kazimirum Regem, suosq; prędecessores Reges. & Regnum Polonię ab vna: & Nos prædecessoresq; nostros Magistros generales Prussię, & Ordinem nostrum partibus ab altera: occasione Terrarum Pomeraniæ, Culmen: & Michalouien: frequẽtius annis superioribus vsque ad bellorum grauia discrimina consurgebant: & vt pax ipsa firma, stabilis, atq; perpetua, non ex ore tantummodo, sed ex corde, purè, non fictè, syncerè, non simulate, inter præfatũ Sereniss. dominum Kazimirum Regem, & Regnum Polonię, Duces, Episcopum, Ecclesiam, & Capitulũ Varminen: adhęrentes, & Coadiutores: nosq́ue Magistrum, Commendatores, & Ordinem prædictos proueniant: Terra Culmen: cum suis Castris, Ciuitatibus, Oppidis, *Zamki y Miásta któ. re przy Ko. ronie zostáć máią.*

Bierzgławem aliâs Biengelaw/Stángrádem aliâs Háldens/Chełmem aliâs Kulmen/Dumiſłáwem aliâs Wonczelawem/Lipnem aliâs Lippe/Kowale aliâs Schonentzch/Rogoźem aliâs Rogoźien/Koprzywnem aliâs Engielſberg/Rádźiniem aliâs Reden/Grudzáncem aliâs Grawdeng Gołubem aliâs Goław/Papów Brodnicza aliâs Stroßberg/Olanderbergiem aliâs Luterberg/Brátyanem aliâs Nowoforo/Láſkinem aliâs Leyßien/ ze wßyſtkiémi ſwémi przynależnośćiámi y wśiámi ich ktore należały do ſądu álbo chorągwie Chełminſkiéy/ y ze wßyſtką Ziemią Michálowſką nic niewyymuiąc. Tákże wßyſtká ziemiá Pomorzka wedle ſtárych ſwych gránic ze wßyſtkiémi Zamki/Miáſty/Miáſteczki/y twiérdzami ktore w niéy ſą/to ieſt Gdanſk/Puck/Lánwenborg aliâs Laumberg/Heyle aliâs Helya/Lobe aliâs Koßrczyn/Grebin aliâs Grábino/Dyrſchaw aliâs Tſczowmene aliâs Gniew/Stárgárd/Nowemberg aliâs Nowe/Swiecze aliâs Swiiecz/Moſtek aliâs Oſsiiek/Jaſieniec aliâs Jeſieniecz/Kryßaw/Kliſsów/Slochaw aliâs Olechów/Konicz aliâs Choynicze/Fredelánt/Hámerſtyn/Bierwthaw aliâs Buthów/Thuchol aliâs Thucholia/Schobowicz/Schonek aliâs Skážewo/Báldenburg y z Mozem/Rzékámi/wodámi/Mozem/łowieniem Ryb: ktore ſą ná koncu mozá/to ieſt Hab/ze wśiámi/Portmi/Wyſpámi/y ze wßytkiémi przynależnośćiámi/y z pánſtwem wßech pożytków y wßego Pánſtwá/ktore przynależáły ná przerzeczonego Páná krolá Kázimierzá y ku krolestwu Polſkiému/máią y teraz należeć: á wßyſtkie dárowánia/zdánia/zſtępowánia/przywłaſczenia przez króle/Xiążętá/Pány/ßlachte/Miáſtá y poddáne krolestwá polſkiégo/ z ktoréykolwiek przyczyny vczynione/z przerzeczonych Ziem/z Práwá/własnośći/z pánſtwá/y z Tytułu ich/iakokolwiek kiedykolwiek też przez przyſiege cielesną z łáſki przeciwko Nam y Zakonu nászego/ktore były Apoſtolſkim/Cęſárſkim/ábo ktorymkolwiek potwiérdzeniem vmocnione: tedy tákowe nic temu ſtánowieniu nie máią przeßkádzáć/y owßem one przez ninieyßé ziednoczenié y przymierzenié nikczemné czynimy/káſuiemy/zátrácamy/znosimy/zágáßamy/vmorzamy/y tákowym

Ziemiá Pomorſka do Korony wßyſtká należéć ma.

Oppidis, & fortaliciis videlicet Thorun veteri & noua, Byrzglaw alias Byrgelaw, Starugrad alias Haldenſz, Chelm alias Culmen, Dumiſzlaw alias Vonczelaw, Lypno alias Leipe, Kowale alias Schonenſch, Rogozno alias Roghuſſen, Koprzywno alias Engelſzberg, Radzin alias Reden, Grudzancz alias Graudencz, Golub alias Golaw, Papow, Brodnica alias Stroſzberg, Olandberg alias Luterberg, Brathyan alias Nouoforo, Laskin alias Leſſyen, cum omnibus ſuis pertinentiis, & Villis eorum quæ pertinebant ad iudicium & Banderium Culmen: & cum tota terra Michalouien: nihil excipiendo. Item tota terra Pomeranię iuxta antiquos Terminos ſuos, cum vniuerſis Caſtris, Ciuitatibus, Oppidis, & munitionibus in ea conſiſtentibus: videlicet Gdansk, Puczko, Lauenborg alias Laumberg, Heyle alias Hella, Lobe alias Koſſrczyn, Grebin alias Grabino, Dirſſaw alias Tſczow, Meue alias Gniew, Stargard, Nouemberg, Noue Swiecze alias Swiecz, Moſthek alias Oſyek, Iaſyenicz alias Ieſyeniecz, Kryſſaw, Kliſſow, Slochau alias Olechow, Konicz alias Choynicze, Fredelandt, Hamerſthin, Biewthaw alias Buthow, Thuczol alias Tuchola, Schobouicz, Schonck alias Skazeuo, Beldenburg, & cum Nariga fluuiis, aquis, mari, & piſcaturis, quæ ſunt in cauda maris, alias Hab, Villis, portibus, inſulis, & pertinentiis vniuerſis, ac dominio vniuerſali, directo, & vtili, mero & mixto ad præfatum Sereniſs: dominum Regem Kazimirum, & regnum Poloniæ pertinebant, & ſpectabant, pertinere & ſpectare debebunt, donationibus, renunciationibus, ceſſionibus, appropriationibus, per Reges, Principes, Barones, Nobiles, Ciuitates, & ſubditos regni Poloniæ, ex quacunq; cauſa vel occaſione de terris prædictis lure, proprietate, & dominio ac titulo earum quomodolibet, & quotieſcunque, etiam iuramento corporali interueniente, in fauorem noſtrum & Ordinis factis, & Apoſtolica, Imperiali, vel quacunque alia firmitate roboratis non obſtantibus, quibuſcunque: quas per præſentem vnionem & fœdus anullamus, caſſamus, abolemus, tollimus, extinguimus, & mortificamus, illisq; perpetuo derogatum eſſe volumus

wym moc ná wieki odéymuiemy. Z których to źiem Pomorzkich/Chełmieńskich y Michałowskich/ My mistrz Lodwik/ Komendorowie/y Zakon Niemiecki / y z práwá/ z własności/ Tytułu/ pánstwá/ które iákokolwiek álbo z któréykolwiek przyczyny Nam y Zakonowi náßemu należało/zstąpieniem y wyrzeczeniem sie wiecznym / nieodezwánym / dobrowolnym / zá pewną y iáwną wiádomością / Nam potomkóm y Zakonowi náßemu zstępuiemy / odrzékamy / y wyrzékamy sie my/y Zakon náß/ źiemi Pomorzkiéy/ Chełmieńskiéy y Michałowskiéy ná wieki: y wßyſtki zapisy/ dárowánia/wyrzekánia / zstępowánia / zeznawánia / potwiérdzeniá/Przywileie/ Jnstrumentá/przedawánia/ kupowánia/ vchwalenia/ sądy/ skázowánia/ obrony/ y dekrety z łáski przeciwko Zakonowi náßemu ná źiemie przerzeczoné przez Papieże/ Césárzé/ Króle/ Pány/ Xiążętá/ Márgrábie/ Grábie/ y którékolwiek osoby duchowné y świeckié którégokolwiek záwołánia / dostoienstwá y przełożenstwá/ pod iákimikolwiek słowy są vczynioné / skázáné / pozwoloné / nákazemné czynimy / zátrácamy / zágáßamy / vmorzamy / y z nich Nam/ y potomkom náßym y Zakonowi nie przez obledliwość / nie zá przymuszeniém/ áni zá nieobaczeniem/ álе wolnie/ swobodnie/ y z pewnéy wiádomości ná wieki zstępuiemy / wyrzékamy sie z nich: y wßytko práwo/ które nam Mistrzowi Zakonowi w przerzeczonych źiemiách iákolwiek należało / ná Páná Kázimierzá krolá y krolestwo y iego potomki krole polskié ná wieki przenaßamy / przez niniejßy przywiléy: y wßytkié Rycerzkié ludźie ßlachte/ Hołdownikí/ Mieszczány/ obywátele/ y wßytki poddáné duchowné y świeckié/ źiem Miast/ Powiátów/ y mieysc przerzeczonych od wßelkiéy nam wiernośći/ przysiegi/ poddánośći/ y wßelkiégo obowiązku wypuszczamy / wolné czynimy / y niniejßym listem wyswobadzamy. To wyiąwßy: iż Rybitwi ná Zabie od koncá wody y łowienia Ryb / Biskupá y Kápituły Alsperskiéy / y ná przeciwko ná morzu słonym / y tákże cześć Nergiiéy od rzeczonéy wody y łowienia ryb / Kościołá Alsperskiégo / przez wpływek Nergiiéy/ áż do rzeczonégo morzá słonégo/ á od rzeczonégo w przyßćiu Nergiiéy áż w głębokość ze wsiámi Swiecze / Mywendorff/

se volumus & derogamus. Quibus quidē Terris Pomeraniæ, Culmen: & Michalouien: Nos Magister Ludouicus, Cōmendatores, & Ordo Domus Theutonicorum prædicti, & illarum Iuri, proprietati, titulo, & dominio quomodolibet & ex quacunque causa nobis & Ordini nostro cōpetenti renunciatione & cessione perpetua, irreuocabili, & spontanea de certa & expressa scientia pro nobis, successoribus,& Ordini nostro cedimus & renuntiamus. Nos quoque & Ordinem nostrum Terris præfatis Pomeraniæ, Culmen: & Michalouien: in perpetuum abdicamus, & omnes Inscriptiones, donationes renunciationes, cessiones, resignationes, confirmationes, priuilegia, instrumenta, venditiones, emptiones, lauda, arbitria, sententias, pronunciationes, munimenta & decreta in fauorem nostrum & Ordinis super Terris prędictis per summos Pōtifices, Imperatores, Reges, Prīcipes, Duces Marchiones, Comites, & quascunq; personas Ecclesiasticas vel mundanas cuiuscunq; conditionis, dignitatis, præeminentię vel tenoris existant confectas, decretas & concessas cassamus, abolimus, extinguimus, ac mortificamus, & illis pro nobis successoribusq́ue nostris & Ordine nostro non per errorem coactè aut improuidè, sed liberè & spontaneè ac de certa scientia perpetuò cedimus, & renunciamus, & Ius omne, quod nobis Magistro & Ordini in præfatis Terris quomodolibet competebat, in dominum Kazimirum Regem, & regnum, successoresq́; eius Reges Poloniæ, perpetuò transferimus per præsentes, & militares Nobiles, Vasallos, Ciues, Terrigenas, & quoscunq; subditos Ecclesiasticos & Seculares Terrarum, Ciuitatum, Districtuum, & locorum prædictorum ab omni nostra fidelitate, omagio, subiectione, iuramento & qualibet sponsione dimittimus & absoluimus, & præsentiū tenore relaxamus. Excepto quòd Piscatores in Hab à fine aquæ & piscaturarum Episcopi & Capituli Varmien: & ex opposito in mari salso: Item partem Nergiæ à dicta aqua & piscaturis Ecclesię Varmien: per transuersum Nergiæ vsque ad dictū mare salsum, & à dicto transuerso per descensum Nergiæ vsque in profundum

Ziemie Pomorjka, Kulmenjka Michałowjka, do Krolestwá Polskiego máią przynależeć

Lowienie ryby Chrześćianie do Zakonu przynależeć máią.

doſſ/ y Dworem Mithilhoſſ zwiérzchnośćią práwá y pożytkiem te głębokość z łowieniem Czeczug y ſtárym Mytem/ my Miſtrz y Zakon będźiemy mieć y dźierżeć: którą to część Nergiiéy z przerzeczonémi wśiámi y Dworem przerzeczony Naiáśnieyſzy Król J. M. nam Miſtrzowi y Zakonowi z oſobliwéy łáſki ſwéy dał y náznáczył: záchowawſzy Máieſtatowi ſwému wſzelkié łowy ná przerzeczonéy części Nergiiéy/ iáko ná wſzyſtkiéy Nergiiéy oné ſobie záchował. To też przyłożywſzy: iż my Miſtrz y Zakon żadnégo Zamku/ ábo twiérdze ná rzeczonéy części Nergiiéy nam dárowánéy niemamy áni roſkażemy budowáć/ áni nowégo Cłá ku véiſkowi niemożemy vkłádáć.

Lowy z wśi rzu we wſzy tkiéy Nergiiéy Król ſobie zácho wywa.

Máriéburg do Korony należéć ma.

Też z dobrégo baczenia no rzeczy potrzebné/ ktore nas rußáły y dla vtwiérdzenia pokoiu niniejſzégo/ Zamek y Miáſto Márienburg ze dwiemá wyſpámi/ to ieſt/ wielkiemi y málemi ktore zową das Fiſſanniſſe/ Herwerder/ y ze wſzyſtkim ieziorem Druſſen/ y ze wſzyſtkim iego łowieniem/ y ze wśiámi: y z powiátem Schárffaw/ y ze wſzyſtkiemi inſzémi przyległośćiámi y wśiámi: to tylko wyiąwſzy: iż wśi Háldenhoff y Alepin/ ktore należą do Holánd y Kulhebery y Hordoff/ ktora ſámá ieſt o ſtáteczna ludźi woiennych/ á należy do Prenſchenk/ będą mieć wolność w ieźierze Druſſen ryby łowić/ wedle potrzeby ſwéy á obyczáiu ſtárégo. Też Zamek y Miáſto Sthum ze wſzyſtkiemi ſtárémi ſwemi práwy/ przynależnośćiámi wſzyſtkiemi/ Miáſto Elbing ſtáre y nowe z Powiátem y rozgránicżeniem wśi/ y práwem y Miáſteczkiem Tholkmit/ y z iego powiátem/ y vrzędem/ láſów y gáiów/ aliás Woldampth/ y z ſześćią wśi dźierżáwy y zamkiem Holánth/ to ieſt Pilomen/ Myſłotino/ Berytkon/ Kámersdorff/ Wielkielicz/ y Preſenmerelth/ y z pięćią wśi/ ktore do Miaſteczká y Powiátu Molhowſen należały. to ieſt/ wielki Stabán/ máły Stabán/ Schonemor/ Pomerendorff/ y Wolffdre.

Elbiąg ze wśiámi do Korony należéć ma.

Też Miáſteczko y Powiát Criſchburg aliás Drzgon z ſwémi wolnośćiámi Rycerſkiémi/ Szláchtą/ Wáſſały/ Wśiámi/ ieźiormi/ młynem/ zamkiem/ (wſzákże ták/ áby zburzony był Zamek) z iego przyległośćiámi wſzyſtkiemi/ począwſzy od iednégo boku

fundum cum Villis Swyczye, Miuendorff, ac Curia Mitilhoff cum iurisdictione & vtilitate hoc ipſum profundum cum piſcatura ſturionū, & theloneo antiquo, Nos Magiſter & Ordo habebimus & poſſidebimus. Quam quidem portionem Nergiæ cum prædictis Villis & Curia præfatus Sereniſs: dominus Rex nobis Magiſtro & Ordini de ſpeciali ſua gratia perpetuo contulit & aſsignauit. Reſeruata tamen Maieſtati ſuæ totali venatione ſuper dicta portione Nergiæ, prout & ſuper tota Nergia illam ſibi reſeruauit. Hoc etiam adiecto, quòd nos Magiſter & Ordo nullum Caſtrum aut munitionem ſuper dicta portione Nergiæ nobis donatę ædificare aut ædificari facere, neque nouum theloneum aut grauamen imponere valeamus aut debeamus.

Item ex bonis certis reſpectibus nos mouentibus, & pro præſentis pacis ſtabilimento, Caſtrum & Ciuitas Marienburg cum duabus inſulis, magna videlicet & altera parua, quæ dicitur das Fyſſanny ſſe. Heruerder, & cum integritate lacus Druſſen, & cum ſuis omnibus piſcaturis, piſcationibus, & Villis & cū Diſtrictu Saharffaw & omnibus aliis attinentiis & Villis ſuis, eo tamen excepto, quòd Villæ Haldēhorff & Alepin, quæ pertinēt ad Holand & Kulheborii & Horndorff quæ vltima ſola militantium eſt, & pertinet ad Preuſchenck, habeant faculratē in lacu Druſſen piſces pro ſuo beneplacito piſcandi iuxta morem antiquum. Item Caſtrum & Oppidum Sthum cum omnibus antiquis ſuis Iuribus, cohærentiis, & pertinentiis vniuerſis. Item Ciuitas Elbing vtraq; vetus & noua cum Diſtrictu Villarum limitibus & Iure, & cum Oppido Tholkmyth & eius Diſtrictu & ſuo officio ſyluarum & nemorum, alias Valdaapth, & cum ſex Villis Tenutæ & Caſtri Holanth, videlicet Pylomen, Myſlothyno, Berthkom, Kamerſdorff, Vielkielicz, & Przeuſſemeret, & cum quinq; Villis quæ ad Oppidum & Diſtrictum Molhnuzen pertinebant, videlicet magna Stabā, parua Staban, Schonemor, Pomerendorff, & Volffder.

Item Oppidū & Diſtrictus Kriſchburg alias Drzgon, cum ſuis libertatibus Militaribus, Nobilibus, Vaſallis, Villis, lacubus, molendino

boku Miásteczká przerzeczonégo Krischburk y z stępuiąc od rzeki Szrogé / áż do ieziorá Druſſen (á wſzákże Dwór Doleſczet z iego młynem przy nas y przy Zakonie náſſym ma zoſtáć) á z drugiéy ſtrony rzeczonégo miáſteczká wſtępuiąc wzgórze / y idąc áż do oſtátecznich gránic miáſteczká Krißburg y wſi Hálden ſtad / gdźie ſie weſpółek zeßły / táß wieſ po lewéy ſtronie ma zoſtáć wpánſtwie y przy Zakonie náſſym. A z tegż mieyſcá proſtéy idąc do Kościołá Pomezánſkiego gránic bliższych / gdźie wſzytki kożda zoſobná máietnoſći pod gránicámi które należą ku ſtronie Zamku Máryenburſkiego / wieś Moyſterberg záśie ma zoſtáć przy Zakonie náſſym: á dwory pożytki y ze wſzytkimi inémi przyległoſćiámi do rzeczonégo Zamku Máryenburgu máią przynależeć. A inſſé wſzytki y kożdé zoſobná poſpolićie do powiátu Kryßburg do tego czáſu przynależáce / tymże ſpoſobem z miáſteczki z dwory ziemiánſkimi / z obywátelmi / wſiámi / łowieniem Ryb / Gáymi / y wſzyſtkimi inémi pożytki / będą należeć do zamku náſſego Proſsemark ná wieki: y zoſtáną przerzeczonému Naiáſnieyſſému Pánu Królowi y Królóm / y króleſtwu Polſkiému: ták iż Zamki / Miáſtá / Miáſteczká / Powiáty przerzeczoné od tego czáſu y nápotym mocą nieyſſego ziednoczenia y ſprzymierzenia do práwá / własnoſći / y Tytułu króleſtwá Polſkiego będą należeć / y przyſtáć ná wieki wiekóm.

My też Miſtrz Lodwik / Komendorowie / y Conwent / zá nas y potomki náſſé wyrzékamy ſie zamków / miaſt / miáſteczek / Inſuł / Jeźiór / łowienia ryb / Cameratus y Vrzędów przerzeczonych / y z ich powiátów y ziem wiecznym y nieodezwánym wyrzeczeniem z pewnéy y wyráżonéy wiádomoſći: tákże y z práwá / z czeſći / własnoſći / tytułu / y pánſtwá któregokolwiek z któreykolwiek przyczyny nam Miſtrzowi / Komendorom / Vrzędnikóm / y Zakonowi náſſému przynależących przez náſſé otworzyſté liſty zſtępuiemy / y z nich ſie wyrzékamy: y wſzytko práwo / które nam Miſtrzowi / y Zakonowi Komendorom náſſym ná zamkách náſſych / w mieśćiech / w miáſteczkách / ieźiorách / wyſpách / łowieniu ryb / ábo wſiách przynależáło ábo mogło przynależeć / ná przerzeczonégo Naiáſnieyſſégo páná Ká-

żimierzá

molendino & Caſtro. Ita tamē quòd demoliatur caſtrum & cum pertinentiis eiuſdem vniuerſis, incipiendo ab vno latere Oppidi prædicti Kriſchburg & deſcendendo à flumine Szroge, vſque ad lacum Druſſen. Curia tamen Doleſczeth cum ipſius molendino apud nos & ordinē noſtrum remanente. Ab alio verò latere dicti Oppidi aſcendendo & tranſeundo vſq; ad finales granicies dicti Oppidi Kriſchburg, & villæ Haldenſtadt mutuo ſe contingentes: eadem villa à ſiniſtris & in ditione noſtra & ordinis remanēte: ab inde verò directius eundo ad eccleſiæ Pomezanien: fines proximiores, vbi omnia & ſingula ſub dictis finibus ad partem caſtri Marienburg conſiſtentibus villa Moyſterberg iterum in parte noſtra & ordinis remanente cum curiis, allodiis, & quibuſcūque aliis pertinentiis ad dictum caſtrum Marienburg ſpectabunt & pertinebunt, Cætera verò alia omnia & ſingula ad Camerātū & generaliter ad diſtrictū Kriſchburg vſq; in præſens pertinentia parimodo cum oppidis & allodiis militaribus, terrigenis, villis, piſcaturis, aquis, nemoribus, & aliis ſingulis pertinentiis ſpectabunt ad caſtrum noſtrum & Ordinis Preſſemark perpetuò; & in æuum pro prædicto Sereniſs. domino Rege et Regibus & Regno Poloniæ remanebunt. Ita quòd caſtra, ciuitates, oppida, diſtrictuſq; prædicti exnūc & de cætero vigore præſentis vnionis et fœderis ad ius, proprietatem, ſortem, et titulum regni Poloniæ pertinebunt et ſpectabunt, pertinere et ſpectare debent perpetuò et in æuum.

Miſtrz y Zakon wyrzekáią ſie ze wßytkich praw własnoſći, z Pánſtw y Zamków y Miaſt wyliczonych.

Nos quoq; Magiſter Ludouicus, Cōmendatores et conuētus prædicti pro nobis et noſtris ſucceſſoribus, caſtris, ciuitatibus, oppidis, inſulis, lacubus, piſcaturis, piſcatoribus, Cameratibus, et Officiis prædictis, et illorum diſtrictibus, et villis, perpetua et irreuocabili renuntiatione de certa et expreſſa ſcientia, iuri quoq; ſorti, proprietati, titulo et dominio quocunq; et ex qualicunq; cauſa nobis Magiſtro, Commēdatoribus, Officialib. et ordini noſtris in illis competentibus per noſtras præſentes patentes literas cedimus et renunciamus, et omne ius quod nobis Magiſtro, et Ordini, ac Commendatoribus noſtris in

żümiérzá Królá/potomki iego/y krolestwo Polſkie przenosimy y dáiemy. Rycérztwo téż/Szláchte/Wázálly/y ínné obywátele/mieſczány/y kożdé poddáné Duchowné y świetckié przerzeczonych powiátów/źiem/miaſt/y mieyſc od wßelkiéy wiernośći/przyśiegi/obowiązku/poddánſtwá/y któréykolwiek obietnice przez niniejßy liſt czynimy wolné/wypuſczamy/y wyſwobodzamy: á inné zamki/miáſtá/powiáty/twiérdze/wśi y pánſtwá w źiemiách Pruſkich/ták ná źiemiách táko ná wodách bedácé/ to ieſt/ Kyenicziberg zamek ze trzemi miáſty: tákże zamki y miáſteczká Lochſteth/Warczen/Gyrwaw/Poboten/Rydant/Schoken/Raymen/Cremiten/Wáldáw/Topiaw/Thábeká/Wkennarbekten/Inſterburg/Allenburg/Wonßdorff/Gerdawen/Ibugirburg/Nordemburg/Lyábiaw/Láweſkiſten/Thylßak/Rágyete/Roſcheſten/Winthburg/Memel/Brándemburg/Krowczeburg/Fredelánt/Borthen/Laczew/Balgie/Herlibail/Synten/Lándißberg/Przewſchenlaw/Bartenſteyn/Streſten/Zrnißburg/Ikein/Roſtenburg/Like/Johánsburg/Holánd/Ryboſkad/Molhyrzen/Morung/Baſſen/Heyno/Orthoſyksburg/Oſtorrode/Hoenſtein/Nyeydemburg/Scholgaw/Jchenburg/Dengſiſlaw/Prenſemarg/Libemole/y Sálefat/y którékolwiek inné zamki/miáſtá/miáſteczká/powiáty/rozdźielenia/y wśi z ich poddánémi/Rycérztwem/obywátelmi/y Wázálly/wodámi/gáymi/ieźiory/y inémi przynależnośćiámi/y práwy wßytkimi któremkolwiek imiony bylyby zwáné: My Miſtrz/Komendorowie/y Zakon ná wieki wiekóm ſpokoynie przez wßelákiégo przerzeczonégo Nayáſnieyßégo páná Królá y potomków iego Królów/y krolеſtwá Polſkiégo przekázowánia/zrußánia/wprzykrzenia bedźiemy dźierżeć/y ich cále bedźiemy mieć: z vżywánia y pánſtwá tych to Zamków/Miaſt/Miáſteczek/Ziem/Powiátów/wśi/Rycérztwá/obywátelów/Wáſallów/y z onych/kożdégo práwá/z tytułu/własności/Pánſtwá/ieſli któré przerzeczonému Pánu Królowi/y Krolеſtwu Polſkiému/którymkolwiek ſpoſobem z któréykolwiek przyczyny należáłoby álbo mogło należeć/ przerzeczony Pan Káźimiérz Król z pewnéy y iáwnéy wiádomośći

Miáſtá y powiáty które maią przy miſtrzu goſtáć.

castris noſtris, ciuitatibus, oppidis, inſulis, lacubus, piſcaturis, et villis prædictis competit et competere potuit, in prędictum Sereniſs. dominum Kaſimirum Regem, ſucceſſores ſuos, et regnum Poloniæ transferimus et applicamus. Milites quoq; Nobiles, Vaſallos, Terrigenas, Ciues, et quoſlibet ſubditos eccleſiaſticos ſeculares prędictorum diſtrictuum, terrarum, ciuitatum, et locorum ab omni fidelitate, iuramento, omagio, ſubiectione, et qualibet ſponſione præſentium tenore abſoluimus, dimittimus, et relaxamus. Cætera verò caſtra, ciuitates, diſtrictus, fortalitia, villas, et dominia in terris Pruſſiæ, tàm in terris quàm in aquis exiſtētia. videlicet Kyenycberg caſtrum cum tribus ciuitatibus: Itē caſtra et oppida Lochſteth, Varczen, Girmaw, Pobothen, Rydauth, Schoken, Raymen, Kremythen, Valdaw, Topyaw, Thabekawthen, Narbekthen, Inſterburg, Allenburg, Vonſdorff, Gerdawen, Ibugirburg, Nordemburg, Labyaw, Lawkysken, Thylſakh, Ragyethe, Roſchiſten, Vinthburg, Memel, Brandemburg, Krowczeburg, Fredelanth, Barthem, Laczew, Balge, Herlibail, Sinthen, Landiſberg, Prewſchenlaw, Barthenſteyn, Streſten, Zrnſburg, Ikeyn, Roſtemburg, Like, Iohanſburg, Holand, Ryboskath, Molhyrzen, Morung, Baſſen, Heyno, Ortolſiburg, Oſtorrode, Hoenſteyn, Nycyndenburg, Scholgaw, Iehenburg, Dengſiſlaw, Prenſemark, Libemole, et Salefath, et quæcunq; alia caſtra, ciuitates, oppida, diſtrictus, territoria, et villas cum eorum ſubditis militibus, Terrigenis, et Vaſallis, aquis, nemoribus, lacubus, et aliis pertinentiis et iuribus vniuerſis quibuſcunque cenſentur nominibus, Nos Magiſter, Commendatores, et Ordo perpetuo et in æuum, quiete, et pacifice abſque omni præfati Sereniſſimi domini Regis et ſucceſſorum ſuorum Regum et regni Poloniæ impedimento, perturbatione, et moleſtatione poſſidebimus, et illorum plenum habebimus vſum et dominium. De quibus quidem caſtris, ciuitatibus, oppidis, terris, diſtrictibus, villis, Militibus, Terrigenis, et Vaſallis, et illorū quoq; iurium et titulo, proprietate, et ſorte, dominio; ſi quod

præfa-

domości sobie y potomkóm swym Królóm/ y królestwu Polskiemu dobrowolnie y z rozmyślnym vmysłem nam Mistrzowi/ potomkom nászym Mistrzóm/ Komendorom/ Conwentowi/ y Zakonowi nászemu w ziemiách Pruskich zstępuie/ y wyrzéka sie: y wszytko práwo/ ieśli które iego Máiestatowi y potomkóm iego Królóm y królestwu Polskiemu zá iákim obwárowániem y z któreychkolwiek przyczyn innych w przerzeczonych zamkoch/ w mieśćiách/ w miásteczkách/ ziemiách/ powieciách/ wsiách Rycérztwu y tych którzy zá lennem práwem imioná dzierzą/ którymkolwiek sposobem náleżało/ ná nas Mistrzá/ potomki nászé/ Komendory/ Conwent y Zakon przez zdánié y odstąpienié wieczné y nieodezwáné przeniósł: y ono nam zá dobrą wolą y z pewnéy wiádomości przydał: y wszytko Rycérztwo/ Wássály/ Szlachte/ obywátele/ mieszány/ y wszytkie poddáné Duchowné y świeckie/ ziem y mieysc przerzeczonych/ od wszelkiéy wierności/ przysiegi/ poddánstwá/ y od wszelkiego obowiązánia wiáry wolné vczynił/ wypuścił: y Biskupstwo/ nád to y Kościół Sábienski z swémi Zamki/ Miásty/ miásteczki/ to iest Phischhausen/ Tyrémberg/ Lobodaw/ Powonden/ Ingemburg/ Zolaw y Nuwenhusch ze wszytkimi Wássály/ wsiámi y przynależnościámi swémi wszystkimi/ pod pánstwem nászym y zakonu nászego wiecznie ma zostáć.

Też rozrządzamy y vstáwiamy: iż nád wszytkim łowieniem ryb/ które zową Rewtel/ przy bytności Státosty Máryenburskiego/ y sprawce który od nas będźie postánowion ná zamku Máryenburgu/ kożdego roku w Wielki Piątek ma bydź náymowáné: y list ná wszytki Rewthel pod páná Królá y nászym sygnetem ma bydź dan tym/ którzy náymuią: á połowicá pieniędzy z tákowego naymu przychodzących nam ma bydź dána/ á druga lepak połowicá Je° M. Królowi ma przysłáć prawem Biskupá Alsperskiego y Sámbienskiego/ y tychże Kápitul/ y inych osób y mieysc/ które zdawná máią wolność łowienia ryb. Która wolność ma bydź záwżdy cała: którym listy ná Rewthel przerzeczoné y wielkość ich przez wszelkich pieniędzy wolnie chcemy pozwaláć.

pręfato domino Regi & Regno Polonię quomodolibet & ex quacunq. causa cõpetiit vel competere potuit, pręfatus dominus Kazimirus Rex, ex certa & expressa scientia pro se & successoribus suis Regibus & Regno Polonię, sponte & deliberato animo nobis Magistro, successoribusq; nostris Magistris, Commendatoribus couentui & Ordini nostris in Terris Prussiæ cessit & renunciauit, ac omne Ius, si quod suæ Maiestati & successoribus suis Regibus & regno Polonię exẽptione, & quibuscunq; causis aliis in præfatis Castris, Ciuitatibus, Terris, Districtibus, Villis, Militibus, & Vasallis quomodolibet competiit in nos Magistrũ, successoresq; nostros, Commendatores, conuentum, & Ordinem per renuciationem & cessionem perpetuam & irreuocabilem transtulit: & illud nobis sponte, liberè, & de certa scientia applicauit, & omnes Milites, Vasallos, Nobiles, Terrigenas, Ciues, & quos libet subditos Ecclesiasticos & Seculares Terrarum & locorum prædictorum ab omni fidelitate, iuramento, subiectione, & qualibet sponsione absolutos dimisit & relaxauit. Episcopatus insuper & Ecclesia Sabien: cum suis Castris, Ciuitatibus & Oppidis videlicet Phisshausen, Tyremberg, Lobodaw, Pouonden, Ingemburg, Zolaw, & Nuwenhusch cum omnibus Vasallis, Villis, & pertinentiis suis vniuersis sub ditione nostra & Ordinis nostri perpetuò consistet & permanebit.

Arendy łowienia ryb máią bydź pod pieczęćią królewskiemi y mistrzowymi.

Item ordinamus & statuimus. Quòd super omnibus piscaturis, Rewthel appellatis vulgariter, sub præsentia Capitanei Marienburgen: & factoris nostri à nobis destinandi in Castro Marienburg, annis singulis, in magna feria quinta, debet fieri arendatio, & Literæ super omnibus Rewthel, sub domini Regis & nostro signetis arendatoribus debeant dari, & medietas pecuniarum ex huiusmodi arenda prouenientiũ nobis debeat cedere: altera verò medietas domino Regi prouenire. Iure Episcoporum Varmien: & Sambien: & Capitulorum eorũdem cæterarumq; aliarum personarum & locorum libertatem ex antiquo Rewthelorum habentium per ōna saluo. Quibus Literas super Rewthel pręfatis, & quantitate illorũ, absq; omni pecunia libere volumus cõcedi.

A żeby

Miſtrz y Komendorowie ſą wźięći w Rádę Króleſtwá Poljkiégo.

A żeby pokóy przymiérze y ziednoczenié zá tákim vważeniem vgruntowáné y zámknioné / niemogły bydź nápotym ludzką złością złamáné/y iákowémi falßámi/ zdrádámi / y dowćipy zgwałcone: przerzeczeni téż Naiáśnieyßy Pan Káźimiérz Król y potomkowie iego Królowie / y króleſtwo Polſkié / Prźełáći / Książętá / Pánowie / y poddáni króleſtwá tegóż o Nas Miſtrzu / Komendorách/y Zakonie Pruſkim/ Prźełatách / Rycérztwu / y poddánych náßych: á my Miſtrz / potomkowie náßy / Komendorowie / y Zakon/ Prźełáći / Rycérztwo / y poddáni náßy w Pruśiéch o rzeczonym Naiáśnieyßym Je° M. Królu Káźimiérzu y króleſtwie Polſkim/ Książętách/ Pánách/ poddánych iego zupełné vfánié y przeſpieczeńſtwo / odłożywßy wßelki nieprzyiaćielſki obyczay/ teraz y nápotym ábyśmy dźierżeli y mieli: á przerzeczony Naiáśnieyßy Káźimiérz Król náß brátá Lódwiká Miſtrzá/ Komendory / y Zakon w Pruśiéch/ y náßé wßyſtki potomki zá swego y króleſtwá Polſkiégo piérwßégo rádnégo Páná náwieki bierze: á Komendory przedniey-ßé/ któré my Miſtrz y potomkowie náßy zá czáſem bedą náznáczáć / ná Rády swé y króleſtwá Polſkiégo y swą y króleſtwá Polſkiégo obrone / poddáność wieczną przyiąć: obiecuiąc Nam w ſłowie swym Królewſkim / y pod wiárą vczynioney przyśiegi/zá ſie y potomki swé Króle y Króleſtwo Polſkié: iż nas przerzeczonégo Miſtrzá / Komendory/y Zakon/Prźełaty/Rycérztwo/ poddáné náßé w Pruśiéch/náßé potomki tá ſtą królewſką bedźie czćił/y miłował: y nas Miſtrzá/Komendory/ y Zakon/y potomki náßé/prźełaty/ßlách-te/mieszány/poddáné/ y źiemie náßé/iáko piérwßą ráde y ſobie ziednoczoné przy náßych práwiéch y wolnośćiách / przywileiách / obronách / y gráni-cách/któré dźiśieyßému ziednoczeniu y spi-mierzeniu y ieą ártykułóm y ſpoſobam nie bedą ſie sprzećiwiáć/záchowa: á iż od wßyt kich nieprzyiaćiół náßych/y tych/którzy nas zechcą trapić / w źiemiách które dźierżemy w Pruśiéch bedźie bromić. A bedźiemy powinni my Lodwik Miſtrz przerzeczony/y kożdy potomek náß / gdy bedźie ná Miſtrzoſtwo wźiet / y ktory ma bydź wźiet po ßeśći Mieśiącách od wźięćia Miſtrzoſtwá przerzeczonému Naiáśnieyßému Królowi

Miſtrz kożdy po obrániu w ßeśći Mieśiecy Królowi prźyśiegáć ma.

Item ne pax ipſa fædus & vnio tanta maturitate firmata & concluſa poſſit inpoſterum humana malignitate infringi, aut aliquibus fallaciis, dolo, & ingeniis violari, præfatus quoq; Sereniſs: dominus Kazimirus Rex & ſucceſſores ſui Reges & regnũ Polonię, Pręlati, Principes, Barones & ſubditi Regni eiuſdẽ, de nobis Magiſtro, Commendatoribus & Ordine Pruſsiæ Prælatis, Militibus & ſubditis noſtris: Nos vero Magiſter ſucceſſoresq; noſtri, Commendatores, & Ordo, Prælati, Milites, & ſubditi noſtri Pruſsiæ de dicto Sereniſs: domino Rege Kazimiro, Regibus & Regno Polonię, Principibus, Baronibus, ſubditis eiuſdem plenam confidentiam & ſecuritatem omni hoſtili reſpectu in præſens & in poſterum depoſito teneamus. Prefatus Sereniſs: Kazimirus Rex nos fratrem Lodouicum Magiſtrum, Commendatores, & ordinem præfatos in Pruſſia, omneſque noſtros ſucceſſores in ſuum & Regni Polonię Principem Conſiliarium perpetuum: Commendatores verò principaliores, quos nos Magiſter & ſucceſſores noſtri pro tẽpore duxerimus deputandos, in Conſiliarios ſuos & regni Poloniæ, & in ſuam & regni Poloniæ protectionem, ſubiectionem, & defenſionem perpetuò duraturam aſſumpſit. Pollicẽs nobis in verbo ſuo Regio, & ſub fide præſtiti iuramenti, pro ſe & ſuis ſucceſſoribus ſuis Regibus & regno Polon. Quòd Nos præfatum Magiſtrum, Commendatores, & ordinem, Prælatos, Milites, Vaſallos, & ſubditos noſtros in Pruſſia, noſtroſque ſucceſſores, affectione Regia tractabit, honorabit, & diliget. Noſque Magiſtrũ, Commendatores, & Ordinem, ſucceſſoreſque prælatos, Nobiles, Ciues, ſubditos & terras noſtras, velut Principis Conſiliarii & vnitorum ſuorũ in noſtris iuribus & libertatibus priuilegiis, munimentis & limitibus, quę præſenti vnioni & fœderi aut eis articulis & conditionibus non contrariantur, conſeruabit: ab vniuerſis quoqs hoſtibus noſtris, vexatoribus, & impugnatoribus in terris quas poſſidemus Pruſſiæ tuebitur & defendet. Tenebitur quoq; nos Ludouicus Magiſter præfatus & quilibet ſucceſſor noſter, in officium Magiſterii aſſumptus, & aſſumendus, poſt ſex mẽſes,

à die

lowi Kázimiérzowi y ieg potomkóm Królóm Polſkim obliczníe ſtáwić ſie: á tám zá nas/Komendory/y źiemie które mamy w Pruśiéch/ienu y potomkóm iego Królóm y króleſtwu Polſkiému vczynić przyſiege powinnéy wiernośći/y około chowánia niniejſzego pokoiu: od którego nigdy niema bydź proſzoné wyſwobodzenié: á choćby było pozwoloné/nie vżywáć go przyſiężę: á v przerzeczonego páná Kázimiérzá Królá y iego potomków Królów Polſkich polewéy ſtronie ma mieć piérwſzé mieyſce y ſiedzenie. Któremu pánu Kázimiérzowi/y ieg potomkóm/królowi króleſtwu Polſkié/Nas/náſzé potomki/Komendory/Prźeláty/Rycérztwo/Wáſsáły/Pány/y źiemie wſzytki náſzé/które teraz dźierżemy/y które nápotym będźiemy dźierżeć/ktorycheſmy doſtáli/y których doſtániemy/téż w źiemiách Pogánſkich zá źiemiámi Pruſkimi rzeczonému pánu Kázimiérzowi Królowi y króleſtwu Polſkiému ná wieki przyłączamy/złączamy/źiednoczamy/y wćielamy tym ſpoſobem y względem: áby My przerzeczony Lódwik Miſtrz/náſzy potomkowie/Komendorowie/y Conwent/Prźeláci/Pánowie/Rycérztwo/y obywátele/oſoby kożdé zoſobná ták Duchowné iáko świeckié/y wſzytkié źiemie náſzé/y ludźie w nich mieſzkáiący/w Pruśiéch ná dálſzé czáſy z przerzeczonym Naiáſnieyſzym Pánem Kázimiérzem Królem/potomki iego Królmi/y króleſtwem Polſkim/iedno y nierozdźiélné ćiáło/ieden lud w przyiáźni/w przymiérzu y źiednoczeniu: y żadnégo innégo po nayważnieyſzym Biſkupie Oycu Papieżu/iedno przerzeczonégo páná Kázimiérzá Królá y potomki iego Króle Polſkié/y króleſtwo Polſkié zá náſze głowe/y páná zwiérzchniég nie będźiemy wyznáwáć/y będźiemy powinni y obowiązuiemy ſie: iż My y potomkowie náſzy przerzeczonégo Páná Kázimiérzá Królá y potomki iego Króle y króleſtwá Polſkiég/bądź w ſczęśliwych bądź nie w ſczęśliwych rzeczách nigdy nieopuſzcáć: ále ie y potomkóm iego Królóm/y króleſtwu Polſkié przećiwko wſzyſtkim nieprzyiaćiołóm y przećiwnikóm iego y króleſtwá Polſkiégo/zwyczáiem inych Xiążąt/Prźeláto/y Pánów Króleſtwá Polſkiégo przy nich ſtać/y oné ná woynách y wnieprzeſpieczno ściách ſiłámi náſzémi podpomagáć ſłu-

à die aſſumptionis in Magiſterium, præfato Sereniſs: Kazimiro Regi & ſuis ſucceſſoribus Regibus Poloniæ, perſonaliter repreſentari & illic pro nobis Commendatoribus & Terris quas habemus in Pruſſia ſibi & ſucceſſoribus ſuis Regibus & Regno Poloniæ, præſtare debitæ fidelitatis; & de obſeruanda præſenti pace; & nunquam petenda abſolutione ſeu relaxatione iuramenti, nec conceſſa vti aut concedenda, Iuramentum ac in præfati dòmini Kazimiri Regis ſuorumque ſucceſſorum Regum Poloniæ, ſiniſtra parte primarium habere locum & ſeſſionem. Cui quidem domino Kazimiro Regi ſucceſſoribus ſuis Regibus regno Poloniæ, nos noſtrosq; ſucceſſores, Cmomendatores, Prælatos, Milites, Vaſallos, & ſubditos, terrasque omnes noſtras à nobis nunc poſſeſſas & in poſterum poſſidendas, conquiſitas & cõquirendas, etiam in Terris Paganorum extra Terras Pruſſiæ dicto domino Kazimiro Regi & regno Poloniæ, perpetuo cõnectimus, iungimus, vnimus, & inuiſceramus, ea conditione, & reſpectu, vt nos præfati Ludouicus Magiſter, noſtri ſucceſſores, Cõmendatores, & Conuentus, Prælati, Barones. Milites, Terrigenæ, & perſonæ ſingulæ tàm Eccleſiaſticæ quàm Seculares & omnes terræ noſtræ atq; homines in illis degentes in Pruſſia ſimus amplius & de cætero cum præfato Sereniſs: domino Rege Kazimiro ſucceſſoribusq; ſuis Regibus & regno Polonię, vnum & indiuiduum corpus, vna gens, vnus populus, in amicitia, fœdere & vnione, nullum aliũ poſt ſummũ Pontificem quàm præfatum dominum Kazimirum Regem & ſucceſſores ſuos Reges Polonię pro noſtro capite & ſuperiore recognitũ: ita vt teneamur & ſimus obligati, nos ſucceſſoresq; noſtri, præfatum Kazimirũ Regem & ſucceſſores ſuos Reges & regnum Polonię, ſiue in proſperis ſiue in aduerſis nũquam deſerere: ſed ſibi & ſucceſſoribus ſuis Regibus & regno Polonię, contra omnes hoſtes, & aduerſarios ſuos regni ſui Polonię, more aliorũ Principũ, Prælatorum, Baronum regni Poloniæ aſſiſtere coſque in guerris & in aduerſitatibus noſtris potentiis adiuuare conſiliis, auxiliis, & ſuffragiis opportunis. Nec ſine ſuo

Mieyſce w Rádźie Miſtrzowi.

słuſzną ráđą y pomocą / y ſkłádániem: áni okrom wiádomośći iego y Królów Polſkich/á oni tákże okrom náſzego y Rád/Komendorów/ Prçłatów / y Rycérztwá náſzégo Pruſkiégo oſobliwéy y táſnéy rády/woléy/ zwolenia/z ktorémikolwiek oſobámi / ktoréykolwiek doſtoyności/ nie bedźiemy ſpráwowáć/vſtáwiáć / y vmocniáć iákich przymiérz/ zapiſów / ábo poſtánowienia/ táwnie y táiemnie / áni przez ſie áni napráwné oſoby: áni my Miſtrz/ Komendorowie / y náſzy potomkowie/żadnych woien przeciwko Chrześćiáńſkim ludźiom wſczynáć / okrom przerzeczonégo Páná Káźimiérzá Królá / y iego potomków Królów Polſkich oſobliwégo dozwolenia.

Miſtrz Zadnych pakt ſtánowić niema krom Królá Polſkiégo.

Akſtalt przyśiegi / pod ktorą My Lodwik Miſtrz y potomkowie náſzy Miſtrzowie Naiáſnieyſzému pánu Káźimiérzowi Królowi/y potomkom iego Królóm y królestwu Polſkiému bedźiemy przyśiegáć/ieſt tákowa:

Przyśiegá miſtrz áPruſkiégo.

Ja Lodwik/Miſtrz Wielki Zakonu pánny Máriiéy wNiemcách/ Kśiąże y Rádá królestwá Polſkiégo/ przyśiegam: iż od téy godźiny bede wiernym Máiáſnieyſzému Kśiążeciu PAnu Káźimiérzowi Królowi / y potomkóm iego Królóm / y królestwu Polſkiému: y ich rozmnożenia bede wiernie ſpráwował: y ſpráwam królewſkim y królestwá wiernie rádźił: y táiemnice/ ktoré mnie ktorymkolwiek ſpoſobem zwierzoné bedą / ku ich ſzkodźie żadnému obiáwiáć nie bede: nádto/pokóy teráznieyſzy we wſzytkich kondycyách y ártykułách chowáć bede/y ſtrzedz. Ták mie Pan Bóg niech wſpomoże/ y ten świety Krzyż.

Ego Lodouicus, Magiſter generalis Ordinis, ſanctæ Mariæ Teuthonicorum, Princeps & Conſiliarius regni Poloniæ. Iuro, quod ab hac hora & deinceps, fidelis ero Sereniſsimo Principi domino Kazimiro Regi & ſucceſſoribus ſuis Regibus, & regno Poloniæ, & profectum illorum fideliter procurabo, & negotiis Regis, & regni fideliter conſulam: & ſecreta quæ mihi qualitercunq; cõmunicata fuerint, in eorũ detrimentum nulli pandam: pacẽ inſuper præſentem in omnibus ſuis conditionibus & articulis obſeruabo & cuſtodiam, ſic me Deus adiuuet & hæc ſancta Chriſti Crux.

Biſkupſtwo Chełmińſkie kośćiołowi Gnieznieńſkiému ieſt poddáné.

Téż áby przez ninieyſzégo pokoiu ziednoczenie y przymiérze / wſzyſtki przyczyny nienawiśći / y przyśiąg zátrudnienia mogły bydź wykorzenioné: z przerzeczonym Naiáſnieyſzym pánem Królem y z królestwem iego Polſkim dla dobrégo/ które ſie z pokoiu mnoży / do tegoſmy przyſzli y zgodźili: iż Biſkupſtwo Chełmieńſkié do Kośćiołá Gnié-

Item vt per præſentis pacis vnionẽ & fœderis, ſingula odiorũ & iuramentorũ nubila poſſint funditus euelli, cum præfato Sereniſs. domino Kazimiro Rege, & regno ſuo Poloniæ, pro bono pacis deuenimus, & illud inter nos concordauimus, quod Epiſcopatus Culmen: ad Eccleſiam Gneznen: redeat, à modo & deinceps præ-

Forma autem iuramenti, qua nos Lodouicus Magiſter, & ſucceſſores noſtri Magiſtri Sereniſs: domino Kazimiro Regi & ſucceſſoribus ſuis Regibus, & regno Poloniæ iurare tenebimur, talis erit.

Gniéźnieńskiego ma sie wrócić od tego czá su y nápotym / do Polskiego y Gniéźnieńskiego kościoláy iáko głównemu niech we wszytkich rzeczách będźie posłuszné y poddáné / wyymuiąc ono z Zakonnego vrzędu pod świetecki / zá łáską y mocą Naiwyssego Oycá Papieżá : ná co My Lódwik Mistrz y Komendorowie náśy dálismy y dáiemy zupełné zezwolenié. Które to Biskupstwo ze wszytką Dyocezyią y zamki / miásty / miásteczki / twiérdzámi / to iest / Chełmą aliás Kulmensch / Lubáwą aliás Liubaw / Kurzátnik aliás Kurnikiem / Warmbrzeschno aliás Fredeke : y ze wszytkimi powiáty / błáchtą / Wássały / wsiámi / y ze wszytkimi rzeczámi kniemu należącémi / pod przerzeczonégo páná Królá Kázimiérzá y iego królestwá Polskiego będźie w wieczney mocy y obronie.

Też zgodźiliśmy sie ná to iż Kościół Alsperski y iego Biskup / który zá czásem będźie / z swą vczćiwą Kápitułą Wármieńską od tego czásu y nápotym ze wszytkimi swemi zamki / miásty miásteczki / y twiérdzámi / to iest / Helzbergiem / Bronsbergiem / Wormediltem / Serburgiem / Wártemburgiem / Reschel / Bischofsteyn / Allesteyn / Gukteßkat / Melizak / Wártenbergiem / Frawenburgiem / y Bischofsburgiem / ze wszystkimi powiáty / Szláchtą / Wássały / wsiámi / y inémi rzeczámi przynależącémi v przerzeczonégo páná Królá y potomków iego Królów Polskich / y królestwá Polskiego w mocy / poddánośći / y obronie będą. A My Lódwik Mistrz / náśy potomkowie / Komendorowie / y Zakon náś od pánowánia onym y z poddánośći nam zwykłéy wyrzékamy sie : y wszytko práwo / które nam w przerzeczonym kościele / Biskupstwie / Kápitule / którymkolwiek sposobem przynależało / ná przerzeczonégo naiáśnieyszego páná Kázimiérzá Królá Polskiego / iego potomki dźiedźice Króle y królestwo Polskie zupełnie składamy / przenosimy przez ninieyszy list.

Też to zgodzono y rozrządzono iest zá osobliwym nas Lódwiká Mistrzá / Komendorów / Zakonu náśego pozwoleniem y pochwaleniem : Iż vczćiwy Pan Wincenty Kielbáśá Rádá y Sekretarz przerzeczonégo Królá Je. M. Naiáśnieyszego Kázimierzá do kościołá przerzeczonégo Chełmińskiego / præfatę Polonię & Gneznen: Eccleśię, & vt tanquam principali sit in omnibus obediens, & subiecta deregulari in secularem, fauore & auctoritate summi Pontificis, ad quod tàm nos Lodouicus Magister, & Cõmendatores nostri expressum præbuimus & præbemus consensum transferendi, quæ etiam cum sua diœcesi, tàm omnibus Castris, Ciuitatibus, Oppidis, & munitionibus, videlicet Chelmha alias Culmensch, Lubawa alias Lubaw, Kurzathnik alias Kurnik, Varmbrzessno alias Fredeke, Et omnibus Districtibus, Nobilibus Vasallis, Villis, & pertinentiis vniuersis, sub præfati domini Kazimiri Regis & regni sui Polonię consistet perpetua ditione patrocinio & defensa.

Item concordauimus, quod Varmien: Ecclesia & eius Pontifex pro tempore cũ suo venerabili Capitulo Varmien: exnunc & de cætero, cum omnibus suis Castris, Ciuitatibus, Oppidis, & munitionibus videlicet Helsberg, Bronsberk, Vormedilth, Serburg, Vartẽberg, Reszchel, Bischofsteyn, Allesteyn, Gekteszkath, Melyzak, Vartenberg, Frawenburg, & Bishowsburg, cum omnibus Districtibus, Nobilibus & Vasallis, Villis, pertinentiis & attinentiis suis, in præfati domini Kazimiri Regis & succesſorũ suorum Regum, & regni Polonię : ditione, subiectione, & protectione consistent. Et nos Lodouicus Magister nostriq; successores, Cõmendatores, & Ordo eius ditioni. subiectioni, & protectioni, expresse renunciamus, & omne ius quod nobis in prædicta Ecclesia episcopatu & Capitulo, quomodolibet hactenus competebat, in præfatum Serenissimum Regem dominum Kazimirũ, successores suos, hæredes, Reges, & regnum, plenarie transfundimus, & transferimus per præsentes.

Biskupstwo Alsperskie do korony ma należeć.

Item concordatum & ordinatum est de speciali nostra Lodouici Magistri, commendatorum, & conuentus nostri comprobatione & consensu : Quòd venerabilis dominus Vincentius Kielbassa consiliarius & secretarius præfati Serenis. Domini Regis Kazimiri ad Ecclesiam præfatam Culmen: per ipsum dominum Kazimirum Regem nominatus, & ad eãdem sua intercessione dante Domino

minſkiégo / przez ſámégo páná krolá Káźimiérzá ieſt miánowan: y do tegóż kośćioła zá przyczyną iego á zá wolą Bożą ma bydź poſtánowion do kośćioła y ná Stolice Pomezánſkiégo Biſkupſtwá: ácz do tego czáſu w głowie y w członkách ſwych był w Zakonnym ſtanie ten przerzeczony Kielbáſá/przedśię niech go ma do żywotá ſwégo in comendam przez rozrządzenié y rozgrzeßenié Apoſtolſkié: y on z iego Zamki/miáſty/ twiérdzámi/to ieſt/Práybuthy aliás Reyſſemberg / Kwiedzyny aliás Máriewerder / Biſkupice/ aliás Biſſowſwerder/ Kiſnelcz aliás Frenſtáth / Smenber aliás Sárdzen/y Roſſemberg/y z innémi powiáty y przyległośćiámi/niech przynależy: y ták w duchownych iáko y świeckich ſpráwách niech rządźi kośćiół przerzeczony Pomezánſki: wßákże w tym czáśie zoſtáć ma w ſwych członkách zakonnych. A po śmierći przerzeczonégo Wincentégo Kielbáſy ná przerzeczony kośćiół Pomezánſki oſobá zakonna náßégo zakonu ná Biſkupſtwo będźie obrána/ y poſtánowioná zá przyſłaniem do tego Naświetßégo páná náßégo Papiezá łáſki y życzliwośći: y będźie ſie weſelił z obrány páná krolá: ále iednák w náßéy y zakonu náßégo będźie zakonnośći y páńſtwie.

O wróceniu Zamków, miaſt miáſteczek kośćiołóm y Biſupom.

Téż po vſpokoieniu woiennéy nawáłności żadnému niegodźi ſie wiecéy ſimiłowánia y miłośierdźia pokazáć / iedno Kośćiołóm/ y ich ſługam: áby naiwyßy ſprawcá pokoiu dał obſitßé vmocnienié pokoiowi poſtánowionému. Dla tego rozrządzamy/ſkázuiemy/ y vſtáwiamy: áby wßyſtki Zamki/ twiérdze/ miáſtá / miáſteczká / Zameczki/ obrony / Kośćioły/y wśi/á miánowicie Frawenburg/ Womedith/Wártemberth/Melzak/ Lobaw/Roſſemberg/ Máriemwerder / y Schowemberg / iákokolwiek od nas y od náßych poddánych/ y przerzeczonégo Naiáśnieyßégo Krolá y iego poddánych poſiedźioné/ opánowáné / inkáßtelowáné / ktorymkolwiek imieniem byłyby zwáné/ich Biſkupóm/ Kápitułom/ Prełatom/ Opátom / Klaßtorom/ á miánowicie Alſperſkiému / Chełminſkiému / Pomezánſkiému / y Sámbiemſkiému Biſkupom / y ich kośćiołom / ták Káthedrálſkim/ iáko Conwentuálſkim / y Kollegiátſkim/ y ich Kápitułam/Conwentom/Szpitalom

promouendus Eccleſiam & ſedem Pomezanię: Epiſcopatus,quàmuis hactenus in capite & membris regularem in commendam ad vitæ ſuæ duntaxat tempora, per diſpoſitionem & ordinationem habeat Apoſtolicam, & illam cum ſuis Caſtris,Ciuitatibus,fortaliciis,videlicet Praybuth alias Reſſenberg, Quedzyn, alias Marieuerder, Biskupice alias Byſſowswerder, Kyſſnelcz alias Frenſtah, Smenber alias Sardzen, & Roſſemberg, cæteriſq; eius Diſtrictibus,& pertinentiis obtineat: Ipſamq; in Spiritualibus & temporalibus, adminiſtret Eccleſia prædicta Pomezanien: remanente nihilominus in ſuis membris interim regulari: præfato aũt Vincentio Kielbaſsa morte abſumpto,ad præfatam Eccleſiam Pomezanien: regularis perſona noſtri Ordinis in Pontificem eligetur, & ſubſtituetur, Sanctiſs: domini noſtri Papæ gratia & fauore acceden: gaudebitq; domini Regis protectione conſiſtens in noſtra & Ordinis noſtri tam religione quàm ditione.

Item quoniam poſt ſedatos fluctus bellicæ tempeſtatis nulli magis nos primum conuenit quàm Eccleſiis & earum miniſtris compati, & commiſereri, quantenus ſupremus ſedatio vberiorem firmitatem paci conditæ infundat. Quocirca ordinamus & decernimus & ſtatuimus,quatenus omnia Caſtra, fortalicia, Ciuitates, Oppida, Caſtella, munitiones, Eccleſiarum loca, & Villę: & ſignanter Frawenburg, Vormedith, Vartemberg, Melzak, Lobaw, Roſſemberg, Mariẽwerder, & Schonemberg, quomodolibet à nobis & noſtris ac prędicto Sereniſs: Kazimiro Rege & ſuis poſſeſſa, occupata, & incaſtellata, quocunq; nomine vocitentur,ſuis Pontificibus, Capitulis, Prælatis, Abbatibus, Monaſteriis, & ſignanter Varmien: Culmen: Pomezanien: & Sambien: Epiſcopis,& eorum Eccleſias, tàm Cathedralibus quàm Conuentualibus, Collegiatis,& earum Capitulis, Conuentibus, hoſpitalibus, abſq; aliqua conditione, diminutione, depactatione, ſolutione, vel areſto, cum omni ſua ſupellectili, bombardis, ornamentis, & pertinentiis vniuerſis: infra hinc ad feſtum Natiuitatis ſancti Ioannis Baptiſtæ proximę venturum reddantur viceuerſa,

talom przez wßelkiéy kondicíiéy/vmnieyßenia/ßácowánia/place zápowiedzenia/ ze wßystkiémi ich domostwy/ strzelbą/ochedostwy/ y wßystkiémi rzeczámi przynależącémi/od tego czásu ná świeto národzenia S. Janá Chrzćićielá blisko przyßłé/á bylyby zá sie wrócone. Nád to wßystkié Biskupy/ Opáty/ Kápituły/Prełaty/Proboscze/Kánoniki/ curatos & non curatos, y ínné Beneficiaty/ ktorzy nie są Zakonu nászego/ ná ich mieyscá/ práwá/wolnosći/ y dzierżáwy/ ktore przed poczećiem woyny dzierżeli/wrácamy/y nimieyßym liskem znowu vstáwiamy: wyiąwßy Zamki przerzeczone/ktore máią bydź ná świeto świetego Janá Chrzćićielá wrócone. A ieśliby przerzeczeni przełożeni naiáśnieyßemu Pánu Królowi w mieśćiech álbo w miáśteczkách niewdźieczni álbo podeyźrzáni byli/ niech beda do tego dopuszczeni: áby godne ludźi ná swe mieyscá postánowili/ álbo pensią iáką vczćiwą zá władzą przełożonego sobie zostáwili/ puśćiwßy y wyrzekłßy sie tytułu.

ceuersa, Omnes insuper Pontifices, Abbates, Capitula, Prælatos, Prępositos, Canonicos, Curatos, & non Curatos, & alios Beneficiatos, qui non sunt de Ordine nostro, in eorum loca, Iura, libertates, & possessiones, quæ & quas ante motã guerram possidebant, restituimus, & tenore præsentium reintegramus, exceptis Castris & Ciuitatibus prædictis, in prædicto festo Sancti Ioannis Baptistæ restituendis. Quod si dicti Prælati Serenis: Domino Regi, aut Ciuitatibus vel Oppidis ingrati vel suspecti sint: permittantur, quod permutent aut Vicarios idoneos instituant, aut pensionem honestam auctoritate superioris reseruandam, dimisso atque renunciato titulo suscipiant.

Też wßystkiwieżnie ná ninieyßéy woynie przez nas Mistrzá/Komendory/Stárosty/ ludźie nászé/ y té ktorzy nam pomagáli/ y przy nas stali/choć są ośácowáni álbo nie/ od wßelkiego wieżienia/obowiązku/zá moca ninieyßégo przymierza wolno czynimy/ y wyswobodzamy przez ninieyßy list: ktore wolne vczynienie y swobodá przez Naiáśnieyßégo Páná Kázimierzá krolá/ Xsiążętá Mázowieckiéy Stolpskié/Biskupá Alsperskiégo/Stárosty y Vrzedniki/y ich wßystkich pomocnikow/ ktorymkolwiek imieniem názwáné/żadnégo nie wymuiąc ma bydź vczynione: áni ci/ ktorzy są ośácowáni/nie máią bydź powinni ku iákiey placey ieszcze niezápłaconey: á ieśliby ośácowáni o zápłácenie dáli zá sie rękoiemstwo/ tedy máią bydź od niego wolni.

Więźnie z tąd y z owąd wolnie máią bydź wypuszczeni.

Item omnes captiuos in præsenti guerra per nos Magistrum, Commendatores, Capitaneos, gentes nostras, coadiutores, & adhærentes, captos, siue sint depactati, siue non, ab omni captiuitate & sponsione vigore præsentis fœderis absoluimus, & tenore præsentium relaxamus. quæ absolutio & libertas, per Serenis: Kazimirum dominum Regem, Duces Mazouię, & Stolpen: Episcopum Varmien: Capitaneos & Officiales, & omniũ eorundem coadiutorum & adhærentium, quocunq; nomine vocitentur, nullo excepto, debet præstari & impẽdi: nec depactati aut taxati debent obligari ad aliquam solutionem præmissam: quæ nondum est soluta, etiamsi si depactati dedissent pro se de solutione aliquam cautionem.

Też rozrządzamy/ skázuiemy/y vstáwiamy: Iż wßyscy Kupcy/ ták krolestwá Polskiégo z przednieyßych Panstw y Ziem tychże/ y Biskupstwá Alsperskiégo/ y iego Kápituły/ y Ziem Pruskich/ ktorzy są w poddánosći nászéy/ y zakonu/ niech wßędzie ná ziemiách y ná wodách beda przespieczni y wolni: y żadné przykrosći im ná potym niech nie beda zádawáné: y niech nie beda przypędzáni iedno zwyklémi y stárémi drogámi ieżdźić: áni do żadnégo Zamku/ Miástá/ y mieyscá pod bárwą iákiéykolwiek vstáwy/ ábo zápowiedzenia z rzeczámi/ z kupiámi swémi/ ktoréykolwiek máte-

Kupcom wolny przeiazd ma bydź przez ziemie y wody.

Item, ordinamus, decernimus, & statuimus, quòd omnes Mercatores tàm Regni Poloniæ, Principaliorum, Dominiorum, & terrarum eorundem, & Episcopatus Varmien: suiqueCapituli, quàm terrarum Prussię, in ditione nostra & Ordinis consisten: sint vbique in terris & in aquis tuti & securi, & nullæ eis de cętero molestiæ inferantur, nec cogantur, nisi solitis & veteribus seruatis itineribus & locis ambulare, aut ad aliquam Ciuitatem, Castrum, & locum sub prætextu cuiuscunq; cõstitutionis vel edicti, cum rebus & mercibus suis cuiuscunque manerici existant, de cætero

máteriiéy/ná potym beda powinni przypuſczáć/ iedno do Kinßbergu wedle poſtánowienia wyßßéy wczynionégo: o czym oſobny liſt od nas wyßedł.

Nowé Cłá y g téy ſtrony y z owéy nie máią bydź uſtáwioné.

Téż iż przez dowćip kupiecki y rzeczy przedáwnych wnoßenié R.P. ßlachetné zwykłá brać rozmnożenié/ vſtáwiáiąc ſkázuiemy: iż żadnych myt/ ſkładów/ cel/ targowych/ y żadnych czynßów ná mieyſcách y oſobách w źiemiách Pruſkich y pánſtwách im poddánych y tám bedących nie bedźiemy nowo vkładáć/ y niedopuśćimy vkładáć ták ná źiemiách iáko ná wodách: ále tylko bedźiemy vżywáć vłożonych. Co téż Naiáſnieyßy Káźimierz Jego M. król y potomkowie iego królowie/ Kśiążętá/ y Biſkupi przerzeczeni w źiemiách ſwych beda chowáć

Polacy do zakonu má ią bydź przy puſczáni.

Y áby miłośći y iedności więtßa pewność miedzy Naiáſnieyßym pánem Káźimierzem Królem/ króleſtwem iego Polſkim/ poddánymi/ y ktośy iemu pomagáli z iednéy ſtrony: á miedzy Miſtrzem/ Komendozy/ y Zakonem w Pruśiech z drugiéy ſtrony/ vſtáwicznie y nieporußenié wiecznie trwáłá: vſtáwiamy y rozrzadzamy: iż ná potym y od tego czáſu do zakonu náßego P. Márciéy w źiemiách Pruſkich godné oſoby/ y do przyiećia zakonu ſpoſobné z poddánych ktorychkolwiek króleſtwá polſkiego przełożonych/ y Pánow iego/ niech beda przymowáni: wßákże ták/ iż my miſtrz y Komendozowie/ nád połowicę z nich nie bedźiemy powinni bráć: y ná téż oſoby w rozdawániu Komendoſtw y vrzędów zakonniczych wedle rzeczonéy połowice dóbr wzgląd bedźiemy mieć powinni. A Miſtrz bedźie wybiéran máż wiecéy pożyteczny y godny/ wedle reguły zakonowéy y vſtaw: ktory iż Kśiążećiem y ráda Naiáſnieyßego Páná Królá y króleſtwá ieſt/ nie bedźie mógł bydź przez ſłußnéġ wyſtępku y okrom wiádomośći Naiáſnieyßego Páná Królá z vrzędu złożon.

Przyśiegá uczyniona niema kamá na bydź.

Téż ábyſmy tákowy pokóy wieczny ziednoczenié y zgodę pod pewnieyßéy pilnośći mocnośćią y mocą ſtrzegli/ obiecuiemy okrom żadnéy zdrády y chytrośći pod przyśięgą wczyniona: iż do żadnégo człowieká żywiącego w.adzą y moc/ ktoréġokolwiek doſtoienſtwá byłby/ bądź Papieżem/ Céſárzem/ Królem/ Kśiążećiem/ albo do Rzeczypoſpolitéy iákiéy y zgromádzenia ludźi duchoſe cætero applicari, præterquā in Kynſzberg iuxta cōmendationem deſuper factam, ſuper qua ſpeciales à nobis literæ emanauerunt.

Item, quoniam per Mercatorum induſtriam & rerū venaliū importationē, Reſpub: nobile accipere conſueuit incrementū, ſtatuendū decernimus & ſpondemus, quod nulla thelonea depoſitā, gabellas, foralia, ſiue quaſcunq; alias cenſuationes, locis, & perſonis in terris Pruſſię, & Dominiis eis ſubiectis & conſiſtentibus, imponemus de nouo, aut imponi permittemus, tàm in terris quàm in aquis, ſed tātummodo vtemur impoſitis, quod quidē Sereniſs: Kazimirus Dominus Rex ſucceſſoresq; ſui, Reges, Duces, & Epiſcopi præfati in ſuis etiam terris obſeruabunt.

Item vt charitatis & vnionis amplior certitudo inter Sereniſs: Dominum Kazimirum Regem, regnum ſuum Poloniæ ſubditos & adhærentes ab vna, & nos Magiſtrum, Commendatores & Ordinem in Pruſſia ab altera partibus, iugiter, & incōcuſsè, perpetuè perſeuerer: ſtatuimus & Ordinauimus, quòd deinceps & à modo ad ordinem noſtrum ſanctę Mariæ Theutonicorum in terris Pruſſię perſonæ idoneę & Ordinis capaces, etiā ex ſubditis quibuscunque regni Poloniæ, & Principalium & Dominorū eius aſſumantur. Ita tamen quòd nos Magiſter & Commendatores, vltra mediam partem de illis aſſumere non teneamur, ad eaſdem quoque perſonas in diſtribuendis Commendariis, & officiis Ordinis, iuxta medietatem dictam bonū reſpectum habere tenebimur. Magiſter verò eligetur vir magis vtilis & idoneus ſecundùm ordinis regulā & inſtituta. Qui cùm Princeps & Conſiliarius Sereniſsimi Domini Regis & regni ſit, non debebit ſine cōmerito ſcituq; Sereniſsimi Domini Regis per Commendatores & Conuentum de magiſtratu amoueri.

Itē, vt huiuſmodi pacem perpetuā, vnionem, & concordiam ſub certiori attentione firmitate & robore cuſtodiamus, promittimus, ſine dolo & fraude, ac ſub onere præſtiti iuramenti, quòd ad nullius hominis viuentis auctoritatē & poteſtatem etiā quacunque dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, Regali vel Ducali, aut cuiuſcūque

duchownych y świeckich/dla wprowadzenia nienaruszonego pokoiu/ iedności przy niższa postánowienia we wszystkim álbo wcześći/ iáwnie álbo potáiemnie/ przez sie álbo przez napráwné osoby duchowné y świeckie rozerwánia/ odkupienia/ skázenia/ w niwecz obrócenia niebędziemy sie vciekáć: áni będziemy mieć moc vcieczki: y niedamy sie do tego przywieźdź/ áni w tym sobie rádzić/ álbo sie w tym sukáć dopuścimy: álbo żeby nam miano roskázowáć zgwałcić nienaruszony pokóy y przymierze przez iákąkolwiek moc Papiezką/ Synodzką/ Cesárską/ Królewską/ Xiążęcą: áni będziemy wprawáć rozgrzeszénia y wypuszczenia z przysięgi: y chociabysmy ią wprosili/ niebędziemy iéy vżywáć: y chociaby też okrom nászéy stárania była dáná/ álbo miała być daná. A ieśli przeciwko temu vczynimy/ będziemy miáni zá krzywoprzysiężce.

Też iż poddáni Páná Naiásnieyszego Królá/ y krolestwá Polskiego/ y ziem przezrzeczonych/ zkądkolwiek y którégokolwiek stanu y záwolánia są/ którzy dla spraw álbo kupiectwá álbo innych rzeczy do ziem którychkolwiek nászych Pruskich/ y Zakonu przyiáchaliby: przez poddáné nászé y postronné którégokolwiek stanu będące/ niemáią być zátrudniáni y zápowiedáni: ále ieśli w krolestwie Polskim y Xięstwách y ziemiách iego/ iáką sprawę będą mieć: ci którzy sie ná nie skárżą wedle Praw ziemskich niech z niémi czynią/ y tám skárgi niech sie vspokoią. Wszákże ten/ który co wystąpi á ná mieyscu występku będzie zástan/ tedy ten który z nim stánowił/ o świeże stánowienie ná mieyscu stánowienia może z nim czynić: á ieśli z mieyscá onego odiedzie/ iáwnie ábo potáiemnie przed Sędzim swym niech będzie patrzan.

Też postánowiliśmy: iż gdziebykolwiek kto kmiecie ábo poddáné swé nálazł/ którzy dla woyny ábo inégo czásu od niego odeszli: może ich sukáć/ y máią mu być puszczeni y wrócení: gdy o nie prosić będzie.

Też żaden Kupiec ábo iny człowiek którégokolwiek stanu ábo máietność iego dla występku inégo niema być zápowiedan/ zátrudnian/ áni iman.

Też ieśliby Furmánie ábo Woźnice máietność ábo kupią kupiecką zá naymem wiozące mieyscá myt przeiechali: oni tylko sámi ná swych rzeczách y koniách niech bę-

que congregationis legittimè personarũ Ecclesiasticarum aut Secularium, ad impetrandum præsentis pacis, vnionis, fœderis, & contractus, in toto vel parte, expressè, manifestè, vel occultè, per se, alium, vel alias quascunque personas submissas, Spirituales vel Seculares, dissolutionẽ, remptionem, cassationem, & irritationem recurremus, aut recursum habere poterimus, aut nos induci, persuaderi, requiri, vel nobis mandari ad violationem præsentis pacis & fœderis, per aliquã potestatem Papalem, Sinodalem, Imperialem, Regalem, Ducalem permittemus: neq; impetrabimus, absolutionem & relaxationem iuramenti præstiti, neq; vtemur impetrata, aut etiam motu proprio concessa, vel concedenda. Quod si contrarium fecerimus, censebimur fidefragi & periuri.

Item, quod subditi Sereniſsimi Domini Kazimiri Regis & Regni Poloniæ, ac terrarum prædictarum vndecunq; & cuiuscunq; gradus, status, & conditionis fuerint, qui causa negociationis vel alia ad terras quascunq; nostras Prussię & Ordinis venerint, per subditos nostros, & extra neos cuiuscunque status, graduue fuerit impediri, conueniri, vel arestari non debent. Sed in regno Poloniæ & Ducatibus atque terris eiusdem, si quid actionis habuerint actores, iuxta terrarũ iura municipalia illos conueniant, & quærelę huiusmodi sopiantur: delinquens tamen in loco delicti deprehensus, & contrahens de contractu recenti, in loco contractus poterit conueniri: sed si de loco vbi contraxit recesserit, publicè vel occultè, coram Iudice suo conueniatur.

Kupcy postronni máią bydź przed własnym Sędzim o sprawiedliwość sukáni.

Item ordinauimus: Quod vbicunque quis reperiat rusticos vel colonos suos, qui propter guerras aut alias ab eo recesserũt, posit eos repetere, qui & sibi dimitti & restitui debent, cùm eos requisierit.

O Kmieciách zbiegłych.

Item, quòd nullus Mercator seu alius homo cuiuscunq; conditionis existat, aut bona ipsius propter delictum seu debitũ alterius arestetur, molestetur, turbetur, nec etiam captiuetur.

Zá występek cudzy żaden zápowiedan bydź niema.

Item, si vectores aut aurigæ, bona seu merces mercatorum, pro precio ducentes, thelonea seu datiarum loca præterierint, ipsi duntaxat in eorum rebus & equis suis propriis

O Furmániech Cłomiiáiących.

dą karáni: á zá to máietności kupieckie nie máią bydź bráné ábo zátrzymáné.

Dla wyſtępku iednego pokoy nie ma ſię tárgáć.

A ieſli przez którego poddánégo ábo támże rodźicá náſzego zapiſowi ábo pokoiowi wiecznému nieyſzému bedźie co vbliżono y przeciwnie vczyniono: táko ieſli diápieztwá/ ábo łupy iákie/ pożogi/ ſpuſtoſzenia/ mężobóyſtwá/ y iné złoczyńſtwá w źiemiách y páńſtwách náſzych z obu ſtron beda vczynione: dla tego przerzeczony pokóy y iednoſć niema bydź kázoná/ ále w ſwéy y mocy y władzéy ma zoſtáć/ áni przez to iż czyy poddány tákowy zły vczynek vczyni/ ſtroná ma bydź rozumiána zá krzywoprzyſiężce: ále przerzeczeni złoczyncy zá ich wyſtępki przez Stároſty y Vrzędniki oboiu nas práwnie niech beda karáni/ ku doſyćuczynieniu zupełnému y powinnému przymuſzeniu.

Też obiecuiemy przez niniejſzy liſt/ y ſłowem náſzym á przyſięgą obowiązuiemy ſie: iż ku opánowániu Źiem/ Zamków/ Miaſt/ Miáſteczek/ Wſi/ y którychkolwiek mieyſc Je° M. Królá/ Xiążąt/ y Biſkupſtw przerzeczonych/ y wſzyſtkich poddánych pod pánowániem iego bedących ták Duchownych iáko Swieckich nie ruſzemy ſie: y owſzem ieſli zá przygodą iáką przez którégokolwiek nieprzyiacielá ábo zdrayce Królewſkiego/ Xiążąt/ Biſkupów/ y Kápituł przerzeczonych Zamek iáki/ Miáſto ábo twierdzą chytroſcią/ zdrádą bedźie wźięty/ ábo occupowány/ ábo które mieyſcá były ná moc zbudowáné/ czego Boże vchoway: żadnym obyczáiem nie bedźiemy ámi możemy Zamku/ twierdze/ Miáſtá/ ábo inych mieyſc ták wźiętych opánowánych/ zbudowánych/ (by też zá dobrą wolą nam ie podawano) którymkolwiek ſpoſobem pod którąkolwiek bárwą przymowáć: ále bedźiemy powinni ku doſtániu onych/ to ieſt káżdego Zamku/ Miáſtá/ y twierdze/ w źiemi Chełmińſkiéy/ Pomorſkiéy/ y Pruſkiéy/ ták wźiętego/ opánowánego/ zbudowánego przez nas y moc náſze wſpółek z mocą Naiáſnieyſzego Páná Káźimierzá Królá/ Pánów/ Xiążąt/ y Biſkupów źiem náſzych y poddánych przerzeczonych powſtáć/ y z rąk nieprzyiacielſkich wyrwáć y w moc á w poſłuſzeńſtwo Naiáſnieyſzégo Jégo

Miáſtá zamki przez miſtrzá wźięte máią bydź królowi wroconé.

propriis puniantur, & quòd propterea bona mercatoria non debent occupari nec detineri.

Item ſi per aliquem ſubditum aut indigenam alicuius noſtrum inſcriptioni ſeu paci perpetuæ præſenti fuerit in aliquo derogatum & conuentum: vtpote ſi rapinæ, ſpolia, incendia, vaſtationes, prædę, vel homicidia, vel aliqua maleficiorum genera in terris & dominiis noſtris, alterutrum perpetrata fuerint, & cõmiſſa; propterea prædicta pax, vnio, caſſari & irritari non debebit, ſed in ſuo robore & firmitate permanebit. Nec propter hoc pars cuius ſubditus huiuſmodi maleficium commiſerit, cenſebitur fore deierans, & periurans, prædicti autem delinquẽtes & malefactores, pro ipſorũ exceſsibus, per Capitaneos ſiue Officiales, vtriuſque noſtrum iudicialiter punientur, & ad ſatisfactionem plenam & debitam arcebuntur & compellentur.

Item promittimus tenore præſentium & ſpondemus in verbo noſtro, & ſubonere præſtiti iuramenti per nos pollicemur: quòd ad occupandum, Terras, Caſtra, Ciuitates, Oppida, Villas, & quæcunque loca Domini Regis, Ducum, & Epiſcopi prædictorum, & omnium ſubditorum ſuorum, ſub eorũ ditione conſiſtentium. tàm Eccleſiaſticorũ quàm Secularium: Quinimò, ſi aliquo caſu per quemcunque hoſtem aut inſidiatorem Regis, Ducum, Epiſcopi, & Capituli prædictorũ, Caſtrum aliquod, Ciuitas vel fortalicium fuerint dolo, fraude, vel violentia intercepta, vel occupata aut aliqua loca incaſtellata, quod Deus auferat, nullatenus debebimus aut poterimus caſtrũ, fortalicium, Ciuitatem, aut loca ſic intercepta, occupata, vel incaſtellata, etiam ſi ſponte vel vltroneę illius vel illorum nobis offerátur deditio, quòmodolibet, & ſub quocunque colore ſuſcipere: ſed tenebimur & aſtringemur ad conquiſitionem & recuperationem cuiuſlibet Caſtri, Ciuitatis, & fortalicii, in terris Culmen: Pomeraniæ & Pruſſię, intercepti & occupati, expugnati & incaſtellati, per nos & noſtras potentias, vnà cum potentiis Sereniſſimi Domini Kazimiri Regis, Dominorũ, Ducum, & Epiſcoporum, & terrarũ ſuarum, & ſubditorum prædictorum, conſurgere, & de manibus hoſtilibus eripere, ac in poteſtatem

go Jego M. Krolá Kázimiérzá/ Prçlatów/ Pánów y poddánych przerzeczonych wrócić zásie powinni będźiemy.

Też my Lódwik Mistrz/ Komendorowie y Zakon przerzeczony/ Zamki/ y Miástá/ Stum/ Nouumforum/ Chelm aliâs Kulmen/ Stáryzamek aliâs Heldens/ Brodnicá aliâs Strozberg/ Krisburg aliâs Dregon/ które do tego czásu były w náßym dźierżeniu y w pánstwie/ ze wßytkimi ich powiáty przynależnościámi zochowawßy sobie ßáfowánié/ ile sie dotycze Krisburg/ wyßéy wyrázonégo przerzeczonému Naiásnieyßému Pánu Królowi/ y królestwu Polskiému/ ábo iego Vrzednikóm puścić y zdáć ze wsiámi/ miásteczki/ przyległościámi ich wßystkimi/ nic nie wymuiąc y przerzeczonych Zamków y Miast przerzeczonému Naiásnieyßému Pánu Królowi/ y królestwu Polskiému/ ábo ich Vrzednikóm/ náswieto Narodzenia S. Janá Chrzćiciela blisko przyßłé/ istotné/ wolné/ y niezátrudnioné zdáć dźierżenié. A choć też z rąk náßych ábo potomków náßych y zdánia náßego/ ábo którymkolwiek inym sposobem przerzeczoné zamki/ miástá/ w rece y w moc Páná Kázimiérzá Krolá y królestwá Polskiégo przydą: tedy my w téy mierze Mistrz Komendorowie/ y Conwent náß będźie rozumian/ iżesmy temu dosyć vczynili: to opátrzywßy y obwárowawßy: ábo Naiásnieyßy Pan Kázimiérz Król Polski/ przerzeczoné mieszány y poddáné miast przerzeczonych láskáwie przyiął/ y wßytko obrázenié z sercá im nigdy áni słowem áni vczynkiem tego nie wspominaiąc odpuścił: y około máietności y żywotá ich przez osobné swoie królewskié listy/ które máią bydź w rece náßé dáné/ vprzespieczył: y ich wolności/ swobody tylko stáré potwierdźił. Co też y my Lódwik Mistrz/ Komendorowie/ y Zakon mieszánóm y poddánym z Holántu/ z Baffenheymu/ z Meydenburgá/ z Molirze będźiemy powinni vczynić. Których to miast Holántu/ Báffenheymu/ Meydenburgu/ Molhyrzen/ y Kámeratów Bordywon przerzeczony Naiásnieyßy Pan Kázimiérz Król będźie powinien nam Mistrzowi/ Komendorom/ y Zakonowi náßému ná przerzeczoné swieto/ Narodzenia swietego Janá Chrzćiciela wolné istotné y niezátrudnioné puścić dźierżenié: wyiąwßy

testatem & ditionem Sereniſsimi Domini Regis Kazimiri, Prçlatorum, Principũ, & ſubditorum prædictorum reſtituere viceuerſa tenebimur.

Item nos Ludouicus Magiſter Commendatores & Ordo prędicti Caſtra & Ciuitatates Sthum, Nouumforum, Chelm aliâs Kulmen, antiquum Caſtrum aliâs Heldennus, Brodnicza aliâs Stroſzberg, Kryſzburg aliâs Dregon, quæ hactenus fuerunt in noſtra poſſeſſione & ditione cum vniuerſis ſuis Diſtrictibus & pertinentiis, ſalua diſpoſitione quò ad Kryſtburg ſuperius expreſſa, præfato Sereniſs: dõino Kazimiro Regi, & regno Polonię, aut eorum factoribus & Officialibus dimittere & reſignare cum Villis, Oppidis, cohęrentiis, pertinentiis eorum vniuerſis, nihil excipiendo, & dictorum Caſtrorum atq; Ciuitatum prędicto Sereniſs: domino Regi Kazimiro & Regno Polonię aut eorum factoribus & Officialibus infra hinc & feſtum Natiuitatis ſancti Ioannis Baptiſtæ proximè venturum effectualem, liberalem, & expeditam tradere poſſeſsionem: ſiue autẽ de manibus noſtris & noſtrorum & ex noſtra ceſſione, ſiue etiam aliis quibuſcunq; modis, præfata Caſtra & Ciuitates in manus & poteſtatem domini Kazimiri Regis & Regni Polonię deuenerint, quod per hoc huic articulo, Nos Magiſter Cõmendatores, conuentus, & Ordo cenſebimur ſatisfacere. Prouiſo & etiam ante omnia ſaluo, vt Sereniſs: domi nus Kazimirus Rex Polonię, prædictus Ciues & ſubditos Ciuitatum prædictarũ benigne ſuſcipiat, & omnem offenſam ex corde illis nunquã verbo vel facto ipſam reminiſcendo, dimittet, & de bonis ac vita illos per ſpeciales ſuas Regias Literas in manibus noſtris tradendas aſſecurabit: Iura eorum, libertates, & immunitates antiqua ex antiquis duntaxat cõfirmando. Quod idem & nos Ludouicus Magiſter Commendatores & Ordo de Ciuibus & ſubditis Ciuitatum Holanth, Baſſenheym Meydenburg, & Molirze facere tenebimur. Quarum etiam Ciuitatum Holanth, Baſſenheym, Meydenburg, Molhyrzen, & cameratuum Bordewon præfatus Sereniſs: dominus Kazimirus Rex & regnũ Polonię tenebitur nobis Magiſtro Commen-

Zamki y Miáſt á Sthum, Nowumforum, Chełm, y inné máią bydź wrócone.

Gniew ma król odpuścić, á práwá ſtáré ma potwierdźić.

wßy ßeść wśi powiátu Holántſkiégo / á pięć wśi miáſteczká y powiátu Molhuzen: ktśié wyßéy ſą miánowáné.

mendatoribus & Ordini noſtro infra hinc & prædictum feſtum Natiuitatis ſancti Ioannis Baptiſtę liberam, realem, & expeditam dimittere poſſeſſionem, exceptis ſex Villis Diſtrictus Holanth, & quinque Villis Oppidi & Diſtrictus Molhuzen quæ ſuperius ſunt nominatæ.

A chcemy: áby wßytkie dárowánia/przedánia/oddalenia/wyſwobodzenia/zapiſy/ od tego cząſu ná wśiách / zamkách / ktśié my Miſtrz/ Komendorowie/ y Zakon/rzeczonému Pánu Náiáſnieyßému Kázimiérzowi Królowi wedle miánowia będźiemy powinni zdáć/ ktśymkolwiek ſpoſobem vczynioné niech będą nikczemné / próżné: ktśié z pewnéy náßéy wiádomośći káſſuiemy/pſuiemy/y nikczemné czynimy.

Volumus autem, quòd omnes venditiones, donationes, alienationes, libertationes & Inſcriptiones in de & ſuper Oppidis, Villis, Caſtris, quæ Nos Ludouicus Magiſter Cõmendatores & Ordo, dicto domino Sereniſs: Kazimiro Regi prout ſuprá aſſignare tẽemur, huiuſmodi guerris durantibus quouiſmodo factę, ſint caſſæ, irritæ, & nullæ, quas & ſic ex noſtra certa ſcientia caſſamus, irritamus, & anullamus.

Máietnośći zbieglym ludźiõy złupionym ktśrzy ſiedo Prus wracáią máią bydź wrócone.

Téż rozrządźiliśmy: áby wßyſcy zbiegli/ złupieni / ludźie Rycérſcy / to ieſt / ßláchtá y obywátele / ták z Króleſtwá Polſkiégo/ z Kśieſtw/ z Panſtw/ y źiem przerzeczonégo Náiáſnieyßégo Xiążęcia Kázimiérzá Królá / y króleſtwá iego / y Biſkupſtwá Alſperſkiégo/ iáko téż z źiem Pruſkich Zakonu przerzeczonégo z ktśrychkolwiek: áby im wolno było wrócić ſie do domów ſwych / y máietnośći ſwą ßáſować wedle woléy ſwéy: do ktśrych ſpokoynégo y beſtáteczné-go dźierżenia oné y ich blizßé dopuśćimy / y ich bronić będźiemy. A temu przekázować niema: iż tákowé dobrá ich przez nas inym ktśrymkolwiek oſobam do żywotá / ábo do cząſu/ ábo ná wieki były zaſtáwioné/ dárowáné/ ábo zápiſáné: ktśié to zaſtáwy / dárowánia / przedánia / y zapiſy káſſuiemy / pſuiemy/ nikczemné czynimy / odzywamy/ niſczymy/áby żadnéy mocy niemiáły/mocą niniejßégo przywileiu.

Volumus quoque Nos Ludouicus Magiſter, Commendatores, & ſucceſſores noſtri illos habere in gratia & fauore, nec vnquam verbo aut facto eorum reminiſci hoſtilitatis, nec de illis vnquam aliquam ſumere vltionem, per nos vel ſubmiſſam perſonam, publicè vel occultè, directe & indirecte, aut quouis quæſito colore: quibus etiam plenam damus licentiam de terris & dominiis noſtris, ad terras regni principatuum & dominiorum prædictorum ratione incolatus ſe transferre, & bona ſua mobilia & immobilia vendere, & commutare, & de eis liberè diſponere pro ſuo arbitrio, beneplacito

Gniew ma bydź odpuſczon, á wolność poddánym ku mießkániu y ztąd y z owąd ma bydź dopuſczona.

Téż będźiemy powinni My Lódwik Miſtrz/ y Komendorowie / y potomkowie náßy oné mieć w láſce: y nigdy ſłowem áni vczynkiem będźiem wſpominać tych nieprzyiáźni: áni iákiéy pomſty nád nimi czynić przez nas ábo napráwną oſobę/ iáwnie ábo potáiemnie / prośćie ábo z iákiéy chyträśći/ábo iákąkolwiek bárwą wymyślną: ktśrym téż zupełną dáiemy wolność z źiem y panſtw náßych do źiem króleſtwá/Kśieſtw y panſtw przerzeczonych względem mießkánia przenośić ſie / y dobrá ſwé ruchome y nieruchome przedáwáć / frymárczyć / y wolnie iemi ßáſować wedle woléy y vpodobánia ſwego. Téż Mieſczánie oboiéy ſtrony/

strony / którzy z miast y z miásteczek wypędzeni y wywoláni byli / ábo z nich wyßli iáwnie ábo táiemnie / máią bydź dopuszczeni / áby do swych máietności przyßli : y dobrá ich / które przed poczećiem tego postánowienia nie są przedáné y dárowáné inym / máią im bydź wrócone. A ieśliby sie do domów / álbo dóbr przedánych / dárowánych chćieli przywrócić / zápłáćiwßy temu / który kupił / ábo mu są dárowáné / oßácowawßy ie przez Ráde onego mieyscá máią bydź wrócone : obwárowawßy im to : iż ieśli ná budowánia ábo ná inné potrzeby onych máietności náłożyli / iż tákże wedle ßácunku Rády mieyscá będą powinni wrócić przedtym / niż tákowé domy álbo máietności im będą wrócone.

Też áby niniejßego pokoiu ábo przymierza y iedności zámkienie z tym obfitßa przestrogą było strzeżono przez nas Mistrzá / Komendory / y Zakon : wßyscy Biskupi / Komendorowie / y Podkomendorowie / Soltysi / Szláchtá / y inni którzy vrzędy przełożenstwá w ziemiách náßych Pruskich dźierżą / Burmistrzowie / Káyce miast náßych Kunsbergá / Knerpaw / Lenbenyt / Holánth / Noyderbergu / Passenhem / y wßyscy y koždy zosobná brácia zakonu Rycerzkiego stanu w Prusiech przysięgą : iż będą chować niniejßy pokóy niezgwałcenie á nienáruszenie : y niemáią iemu sie przeciwić zá żadną przyczyną / áni żądáć rozgrzeßenia y swobody od przysięgi / wyrzekáiąc sie wßelkich wymówek / ták práwnych iáko vczynkowych : ázwlaszczá boiáźni strácenia wßytkiey máietności / ábo iż przez dozwolenia Stolice Apostolskiey / któréy zakon iest poddan / ábo iż nie wezwawßy Mistrzów Niemieckich y Inflantckich / y okrom wiádomości ich woley y zwolenia / y przeciwko Státutóm y zwyczáiom zakonnym niniejßa zgodá y ziednoczenie iest spráwione / y przyięte / y tákże iné rzeczy wßyskie tey zgodźie przekázáć nic niemáią.

Też áby tego pokoiu wiecznego y zgody pod pewniejßym sposobem y pilniejßa moca we wßytkim onego rozdźielenia / sposobiech / ártykułech / y punktećiech strzegliśmy / y on chowáli / y áby pokóy / przymierze / y ziednoczenie od wßelkiego sposobu podeyźrzenia

cito, & voluntate. Ciues etiam vtriuſque partis qui de ciuitatibus vel oppidis expulſi vel banniti fuerant aut alias ab eis receſſerant, publicè vel occultè, debent ad illos & illa ire, & admitti. Bona quoq; eorum, quæ ante inchoationem huius dietæ vendita vel donata aliis non ſunt, debent eis reſtitui. Etſi ad domos vel bona vendita aut donata redditum habere velint, dato precio per emptorem expoſito, aut quod pro donatis per Conſulatum loci taxabitur, reſtitui debent eiſdem, ſaluo etiam eo, quòd poſſeſſiones in ædificiis vel aliis oneribus occaſione dictorum dominiorum vel bonorum expoſuerunt, quòd ſimiliter iuxta dictamen Conſulatus loci reſtituere debent, antequam huiuſmodi domus ipſis vel bona reſtituãtur.

Przysięga Mistrzy y inni poddáni Królowi Polskiemu czynić máią

Item, vt præſentis pacis, fœderis, & vnionis concluſio abundantiori cautela cuſtodiatur per nos Magiſtrum, Commendatores, & Ordinem, omnes Epiſcopos, Commendatores, Vicecommendatores, Aduocatos, Milites, Nobiles, & cæteros Magiſtratus & Officia in terris noſtris Pruſſiæ obtinen. Item, Magiſtri Conſulum, Conſules ciuitatũ noſtrarum Kunſzberg, Knepaw, Lembeuycht, Holanth, Noyderburg, Paſſenhein, ac omnes & ſinguli fratres Ordinis militares Pruſſiæ iurabunt pacem præſentem ſeruare inuiolabiliter, & inconcuſſe, nec ei contrauenire quacunq; occaſione, nec diſpenſationem vel relaxationem iuramenti petere, renunciãdo õnibus exceptionibus tàm iuris quàm facti, maximè, quòd cauſa metus perditionis omnium bonorum, aut abſque conſenſu ſedis Apoſtolicæ, cui ordo immediate ſubeſt, ſeu quòd non vocatis Magiſtris Almaniæ & Liuoniæ, & abſq; eorum ſcitu, voluntate, & conſenſu, & contra ſtatuta & conſuetudines ordinis, præſens concordia & vnio celebrata & acceptata ſit, & aliis non obſtantibus quibuſcunque.

Imioná ſprawców y ſtéy y ſ owéy ſtrony postánowionych.

Item, vt huiuſmodi pacem perpetuam & concordiam ſub certiori tenore, attentiori firmitate & robore in omnibus ſuis capitulis, conditionibus, articulis atq; punctis cuſtodiamus & ſeruemus : Et vt pax ipſa fœdus & vnio ab omni ſuſpicionis genere ſit circumſcripta, pro illius ſubſiſtentia & robore adiicimus. Quòd Sereniſs. dominus

nie było opiſáné / dla iego vgruntowé nia y mocy to przykładamy : iż Naiáſnie y Pan Kázimierz Król Polſki / y my Lódwik Miſtrz / Komendorowie / Zakon y ſtan náß przez náßé ſprawce / ktoré na ten czás táſnie y nieodezwánie przez niniejßy vſtáwiamy / to ieſt / vczćiwégo Oycá páná Jodochá Biſkupá Ozylien. Zakonu ſprawce naywyßégo : y Wielmożnégo / Vczćiwé / Zacné / ßlá chćice / y opátrzné meże Janá z Oſtrorogá Rycerzá oboygá práwá Doktorá / Káßtelaná Miedzyrzeckiégo / Miſtrzá Sedywoiá Theologá Proboſczá Klaßtoru Klodáwiń ſkiégo Zakonu Kánoników zakonnych / Antoniégo z Furliwiá Dekretów Doktorá / Komory Apoſtolſkiéy Kleryká / Andrzeiá od świętégo Krzyżá / Antoniégo z Káráfellis świętégo páłacu Apoſtolſkiégo ſprawce / Bártłomieiá Kielbáſe Kánonika Gniéźnieńſkiégo / Miſtrzá Henryká Gurdemáná / Dźiekaná v świętégo Andrzeiá ko ściołá Kolomińſkiégo / Prokuratorá ſpraw / miſtrzá Fábiana Hánká Dekretów Doktorá Kánonika wiełkiégo y Szkoláſtika świętégo Krzyżá we Wrocłáwiu / y przed naywyßym Biſkupem Pánem náßym naiświętßym Papieżem / będźiemy zeznawáć / wyznáwáć / y kożdy z nas oſobnie będźie táſnie zeznawał / wyznawał przerzeczoné zie dnoczenié / przymierze y pokóy : iżeſmy wol nie z vprzéyma wolą przez chytroſći y zdrá dy ſprawowáli / poſtánowili / ſprawili / yſkon czyli / y wßytkié członki rozdźielenia / obycza ie / porządki / zá ktoremi ten pokóy y zgodá ieſt vczyniona / ſkończona / y w porządek ſprawiona / ná nauczćiwßégo páná Oycá Rodolfá Biſkupá Láwentyńſkiégo / Lega tá Stolice Apoſtolſkiéy nápominánié / z poſrzodku / y z náßégo vmyſłu wolą / zwo leniem / y dobrowolnym vpodobániem / to ieſt vczyniono : y będźiemy z pilnoſćią pro ſić / o to ſie práćować / nálégáć / proſić z o bowiązku y z powinnoſći przez chytroſći y zdrády : áby naiwyßy Biſkup Pan náß ni nieyßé ziednoczenié / przymierze / pokóy y zgodę przez poſrzodek oſobliwy ſwego de krétu / ktory ma vczynić / z pewnéy wiádo moſći iego świątoſći / y przez liſty Apoſtol ſkié / Bully / we wßytkich iego árt ykułách / obyczáiach / rozrządzeniu y punktćiech przy ięł / vmocnił / wdźięczny vczynił / y ná wie czną téy rzeczy pámiąć vtwierdźił : y wine y ka-

Apoſtolſkiéy ſtolice ma Miſtrz y zakon proſić, áby te zgodę po twierdźiłá.

dominus Kazimirus Rex Poloniæ, & nos Ludouicus Magiſter, Commendatores, Conuentus, & Ordo per noſtros hincinde factores & procuratores, quos in ſolidum & irreuocabiliter præſentium tenore conſtituimus, Venerandum videlicet patrem dominum Iodocum Epiſcopum Ozilien: Ordinis procuratorem generalem, & Magnificum, Venerabiles, Egregios, nobiles & circumſpectos viros, Ioannem de Oſtrorog Militem vtriuſque iuris Doctorem, Caſtellanum Miedzyrzecen: Magiſtrum Sandiuogium Theologię profeſſorem, Præpoſitum Monaſterii Clodauien: Ordinis Canonicorum regularium, Antonium de Furliuio decretorū Doctorē Camerę Apoſtolicæ clericum, Andreā de S. Cru. Antoniū de Kafarellis ſac. palatii Apoſtolicę Aduocatos, Bartolomęū Kielbaſſa Cano. Gneſnen: Magiſtrū Henricum, Gurdeman Decanum Eccleſiæ S. Andreę Colomien: procuratorem cauſarum, Magiſtrum Fabianum Hanco decretorum Doctorem Canonicum maiorem & Scholaſticum Sanctæ Crucis Vratiſlauien: Eccleſiarū coram ſummo Pontifice Domino noſtro Sanctiſs. Papa confitebimur, profitebimur, recognoſcemus & quilibet noſtrum profitebitur & recognoſcet præfatam vnionem, fœdus, pacem, & concordiam nos ſpontaneè, liberè, ſyncera voluntate, ſine dolo & fraude celebrâſſe, ordinâſſe, confeciſſe, & conſumâſſe Et omnes articulos, capitula, modos, & ordinem quibus pax ipſa & concordia confecta, conſumata, & regulata eſt, ad præfati Reuerendiſs. domini Patris Rudolphi Epiſcopi Lauentini Apoſtolici Legati exhortationem, perſuaſionem, & mediationem, & de noſtra mente, ſcitu, voluntate, conſenſu, & beneplacito vltroneis proceſsiſſe. Inſtabimusq; petemus, laborabimus, inſtare, petere, & laborare debemus, & tenebimur ſine dolo & fraude, quatenus Sum. Pon. dominus noſter præſentē vnionem, fœdus, pacē & concordiā per interpoſitionē ſui ſpecialis decreti, de certa ſuę ſanctitatis ſcientia emanandi. Et per literas Apoſto. ſiue bullas in omnibus ipſius articulis, capitulis, modis, ordinationibus, atq; punctis acceptet, ratificet, gratificet, & ad perpetuam rei memoriam cō-

firmet,

y karánié / pod ktore sie poddáiemy / áby przyłożył ná tego / ktoryby nieyżé ziednoczenié y sprzymierzenié zgwałcił / przestępował / ábo iemu sie przeciwił / z przydániem niedoſtátków iákich / ktoreby sie okázowały bydź w nieyżym sprzymierzeniu / pozżądku / zapisie: by też y z vbliżeniem ſtátutów y zwyczáiów zakonnych tych / ktoreby przysiegámi były vmocnione / ábo władzą Apoſtolſką y Poſłów iego / ábo ktorąkolwiek iną mocą potwierdzone. Zá ktorym potwierdzeniém toby ſna było oſtrzegano: iż w wielkich y trudnych rzeczách zakonnych wezwánié y zwolenié Miſtrzów Niemieckich y Inflantſkich miáłoby przyſtąpić: y to nie ma bydź / ábyſmy mieli boiaźn iáką ſobie ná pomoc brać: ktorą boiáźnią my Miſtrz / Komendorowie / Zakon mielibyſmy ſie zakładáć: gdyżeſmy ku poſtánowieniu nieyżego pokoiu przez wezwánié naſzczęśliwżego páná Rodolfá Biſkupá Láwenteckiego / Apoſtolſkiego Legatá dobrowolnie przyiechali: y ná wżyſtki tráktaty / podánia / y zámknienia pokoiu / iáko nam pożytecznego y potrzebnego wolnie zwolilíſmy.

Ktorą to zgodę / iedność / y przymierza wiecznego zámknienié / my brát Lódwik z Erlichawſen Miſtrz wielki z Komendory / Conwentem / y Zakonem nászym / imieniem nászym y potomków nászych y Conwentu / y nam pomagáiących y poddánych nászych z pewnéy wiádomośći: we wżyſtkich iego członkách / ſpoſobiéch / punktćiech / pochwalamy / przymuiemy / y przez nieyży Przywiléy dla vmocnienia iego wiecznego obiáſniamy / y owżem opowiedamy / oſtáwiwży w mocy té rzeczy / ktore przećiwko nieyżému pokoiowi y poſtánowieniu ziednoczenia / y iego ártykułóm / ſpoſobom / rozdżieleniu w náżych y náżego zakonu w práwiéch / wolnośćiách / y przywileiách: ktore przezrzany Naiáſnieyży Pan Kázimierz z ſtrony ſwéy y potomków ſwych Krolów Polſkich pochwala y potwierdza. Ná ktorey rzeczy świádectwo przerzeczonego Naſzczęśliwżego Páná Oycá Páná Rodolfá Biſkupá Láwenteckiego / Stolice Apoſtolſkiey Poſłá / y náſze Miſtrzá wielkiego pieczęći ſą przyłożone y záwieſzone z podpiſániem własnym ręki tegoż Páná Rodolfá

firmet, pœnam quoque & cenſuram ad quam nos ſummittimus adiiciet, & apponet. In præſentis pacis vnionis, & fœderis violatorem & tranſgreſſorem, et contrariatorem, cum ſuppletione defectuum, ſi qui ſunt in præſenti fœdere, ordinatione, & inſcriptione commiſſi. Et cum derogatione Statutorum & cõſuetudinum Ordinis, etiam Iuramento firmatorum, aut authoritate Apoſtolica, vel legatorum eius, vel quæcunque alia confirmatorum, quibus fortaſſe caueretur, quòd in magnis & arduis rebus Ordinis, vocatio & conſenſus Magiſtrorum Almaniæ, & Liuoniæ debeat interuenire, ac etiam cum caſſatione allegationis metus, quę per nos Magiſtrum, Cõmendatores, Cõuentum, & Ordinem prætendi poſſit, cùm ad pacem præſentem conficiendam, aduocationem, Reuerendiſs: Domini Rudolfi Epiſcopi Lauentini Legati Apoſtolici, ſpõte venerimus. Et in ſingulos tractatus, cõditiones, & concluſiones pacis, tanquam nobis proficuos, & vtiles noſtrum vltroneum præbuerimus conſenſum.

Quam quidem concordiam, vnionem, & fœderis perpetui concluſionem. Nos frater Lodouicus de Erlichhauſen Magiſter generalis cum Cõmedatoribus Conuentu & Ordine noſtris, pro nobis ſucceſſoribusq; noſtris & Conuentu, adiutoribus, adhærentibus, & ſubditis noſtris de certa ſcientia, in omnibus eius articulis, Conditionibus, atque punctis, approbamus, acceptamus, & præſentium tenore, pro ſubſiſtentia perpetua, emologamus ſaluis aliis, quæ contra præſentis pacis & vnionis ordinationem, eius articulos, conditiones, Capitula, non ſunt noſtris, & noſtri Ordinis, Iuribus, libertatibus, & Priuilegiis, quæ præfatus Sereniſs: Dominus Kazimirus pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis Poloniæ Regibus approbat & confirmat. In cuius rei teſtimonium præfati Reuerendiſs: Domini patris, Domini Rudolffi Epiſcopi Lauentini, ſedis Apoſtolicæ Legati, ac noſtrum Magiſtri generalis Sigilla cum proprię manus eiuſdem Domini Rudolffi Epiſcopi & Legati, & Notariorum publicorum ſubſcriptione ſunt appenſa. Et nos frater Henricus de Plawen, hoſpitalarius ſupremus & Capitaneus in Prayſchenmarkt-

Miſtrz potwierdza wieczny pokoy.

dolfá Biſkupá Legatá / y Pſárzów iá-
wnych. A my brát Henrik z Pláwen / Ho-
ſpitalarz naiwyſſy y Stároſtá w Práy-
ſchenmárkt y Morng / Wilhelm z Pingen
Komendor w Oſterrode / Vlryk z Kins-
berg w Jláwie / Witt z Gich w Brán-
denburgu / Jan z Nárbe / Ziffridus Vlach
z Schwarczburg w Bálgie / Jérzy z Rán-
wong w Reyn / Vlryk z Ottemberg w Li-
kie / Stároſtowie / Stephan z Oſtroth-
berg / Podkomendor w Kenczbergu / Vl-
ryk z Zolendorff / Wilhelm Geier ná Loch
ſteth y Schokien / Prowizorowie nád zam-
ki: Jan z Klawczein / Jan z Stertantz /
Bálrázár Nikierzyc / Jan z Láká / Miko-
łay Sperlink / Káſper Máterne / Puſkié
z Huer / Bártłomiéy Ráwoſkié / Jérzy z
Bola / Máciéy z Dornká / Mikołay z
Grzebiná / Mikołay Kiſkiol / Gunther
z Hoczendorff / Jeronym z Hogendorff /
Jan Tholke / Mikołay Ráſchaw / Jan
z Dywon / Máciéy z Lethen / Jan Prze-
bendorſki / Michał z Hermanhán / Oſwáld
z Spárwin / Ludwik z Epingen / Márek
z Federaw / Tomás z Bertlin / Jerzy Por-
tegal / Rugelhárd Rope / Marcin z Po-
kárben / Zygmunt z Frewen / Jákub Gwánt
Arthwicus Domenhaw / Jan Thymo-
nów / Ambroży z Borebánt / Philip Váy-
ſel / Jan Bándyn / Gunther z Lánw / Mi-
kołay z Nothenthoſen / Máciéy Rokothe /
Jan Zeleger / Michał Hundertmarg / Mát
theuß Kolbáſſe / Piotr z Thyrenbergu /
Tomás Lenhárt / Mikołay Láyſkiwánge.
My też Mieſczánie miaſt y miáſteczek / to
ieſt ſtáry Kniepaw / y Lámbenicht / Conic-
berg / Bártenſten / Welaw / Káſtenburg /
Heyligienbgil / Fredelánt z Schipenſtl / y
Mikołay z łáſki Bożéy Biſkup y Kápitu-
łá Kośćiołá Zámbienſkiego. Obiecuiemy
y obowiązuiemy ſie: iż vczciwy y Wielmo-
żny brát Lódwik z Erlichhauzen / Miſtrz /
y iego potomkowie zakonu náßégo Mi-
ſtrzowie wieley / kożdy z oſobná nánieyßą
zgodę y wieczné przymiérzé pokóy y poſta-
nowienié z Nayáſnieyßym Je. M. Káźi-
miérzem Królem / króleſtwem y iemu zie-
dnoczonémi Prełaty / Xiążęty / y ze wßy-
ſtkiémi poddánémi zobopólnie zámknio-
né y mocné będą chować / wypełniáć y
ſtrzedz. A my też wßyſcy y kożdy zoſobná
przerzeczeni będziemy ſtrzedz / pilnować /
chować /

ſchenmarkt & Morung, Vilhelmus de Pin-
gen Commendator in Oſterrode, Vlricus
de Kinsberg in Ilaw, Vitus de Gych in Brā
denburg, Ioannes de Narbe, Ziffridus V-
lach de Schwarczburg in Balga, Georgius
de Ranuung in Rein, Vlricus de Otteim-
berg in Licke Capitanei. Stephanus de
Strothberg Vicecommendator in Kencz
berg, Vlricus de Zolendorff & Vilhelmus
Geyer in Lochſteth, & Schoken Caſtro-
rum Prouiſores. Ioannes de Klauczeyn:
Ioānes Stertuncz, Balthaſar Nykierzycz,
Ioannes de Lako, Nicolaus Sperlink, Ca-
ſper maternæ, Pruſzke de Huer, Bartholo-
meus Rawoſzke, Georgius de Bole, Mat-
theus de Dornyk, Nicolaus de Grebyn,
Nicolaus Kiſzkiol, Guntherus de Hozē-
dorff, Ieronymus de Hogendorff, Ioan-
nes Tholke, Nicolaus Raſchaw, Ioannes
de Dywon, Mattheus de Lethen, Ioannes
Przebendorski, Michael de Hermanhain,
Oſwaldus de Sparwin, Lodouicus de Epin
gen, Marcus de Federaw, Thomas de Ber-
thlzyn, Georgius Portegal, Rugelhaldus
Roppe, Martinus de Pokarben, Sigiſmun
dus de Frewen, Iacobus Guanth, Arthwi-
cus Domenhaw, Ioannes Thimonis, Am-
broſius de Borebamth, Philippus Vayſſel,
Ioannes Bandyn, Guntherus de Lanw,
Nicolaus de Nothenthoſen, Mathias Ro
kothe, Ioannes Zeleger, Michael Hun-
derthmarg, Mattheus Kolhaſse, Petrus de
Thyrenberg, Thomas Lenharth, Nicola-
us Layſſrewange. Nos etiam Ciues Ci-
uitatum & Oppidorum, videlicet antiqua,
Kniepaw & Lambenicht, Conyczſſberg
Bartenſten, Velaw, Kaſtenburg, Heyligen
bgil, Fredelanth de Schipemffil, & Nico-
laus Dei gratia Epiſcopus, & Capitulum
noſtrum Eccleſię Zambien: Promittimus
& ſpondemus. Quòd Venerabilis & Ma-
gnificus frater Lodouicus de Erlichauſen
Magiſter, & ſui ſucceſſores Ordinis noſtri,
Magiſtri generales, ſinguli, præſentē cō-
cordiam, & perpetuum fœdus, pacem, at-
que Cōuentionē cum Sereniſsimo Prin-
cipe Domino Kazimiro Rege Poloniæ
Regno ac ſibi inuiſceratis, Prętatis, Prin-
cipibus, & ſubditis vniuerſis mutuam in-
cluſam & firmā cuſtodiam attendent, im-
plebunt & obſeruabūt. Nos quoq; omnes
& ſinguli prædicti, ipſam cuſtodiemus,
atten-

chować/ wypełniáć/ we wßystkich ie° spo-
sobiech / ártykułách y punktách. A ná
znák przerzeczonych rzeczy list niniejßy zá
pieczęćiámi náßémi y Bulą Conwentu y
Zakonu z osobliwégo Mistrzá náßégo y
wßystkiéy bráćiéy y Conwentu zwolenia po
stánowiliśmy/ áby był vmocnion. Dźiało
śie y dano w Toruniu / Roku Páńskiégo/
1466. Inditione 14. w Niedźiele dźie-
więtnastą Miesiącá Páźdźierniká / oko-
lo godźiny trzećiéy ná dźień / zá Biskup-
stwá Naświętßego w Pánu Chrystusie
Oycá y Páná náßégo Páwłá z Bożkiégo
przeyźrzenia Papieżá wtórégo / Roku ie-
go trzećiégo. Przy czym byli Vczćiwi mę-
żowie / Zacna á mężna Szláchtá y Du-
chowni / Pan Páwęł z Glowiná Dźie-
kan Krákowski / Piotr z Pniewy Proboscz
Włodzisławski y Kánonik Gniéźnieński/ Já
kub z Szadku Dekretów Doktor Proboscz
Przemyślski/ Jan Długoß Custoß Wiśli-
cki/ Kánonicy Krákow. Henryk z Oporo-
wá oboygá práwá Doktor Archidźiakon Gnié
źnieński/ Máćiéy Ráćiąż/ Winkler Ducho-
wnégo práwá Doktorowie: Páwęł z Pán-
czkowice / Jan Hoffeman / y Máćiéy Li-
cenćiáci: Jan Stánkonów Miedyk Káno
nik Wrocławski / Bernárd z Czmenberg y
Schonenbergná w Kulmenháldens z
Straßbergu / Jan Skáski we Frándens-
burgu y Melzak/ Jérzy Sflyświen y ná Ja-
kaw y Wonsdorff Stárostowie: Jan Schi
ling / Jan Thymonów / Filip Weyssel: y
ßláchetni Schámbiá/ Jan Folmar/ Mi-
chał Tronymer/ Mikołay Kośćielin/ Lu-
kaß Reyschensen/ Mieszánie miástá Wro
cławskiégo z y inych wiele godnych wiáry
świádków: ktośzy do przerzeczonych rzeczy
osobliwie byli wezwáni y proßeni.

attẽdemus obseruabimus, & implebimus
in omnibus suis conditionibus, articulis
atq; punctis. Et in euidentiam præmisso-
rum literam præsentem Sigillorũ nostro-
rum ac Bulla Conuentus & Ordinis de
speciali Magistri generalis atq; fratrũ om-
nium & Conuentus consẽsu appensione
ordinauimus roborari. Actum & datum
in Thorun, anno domini 1466. inditione
14. die vero Dominica decimanona men-
sis Octobris, hora terciarum de mane vel
quasi. Pontificatus Sanctiss: in Christo pa-
tris D. & Domini nostri Pauli diuina prou i
dentia Papæ secundi, anno ipsius tertio.
Præsentibus Venerabilibus viris Egregiis,
Strennuis, Nobilibus, & Spritualibus,
dõino Paulo de Glowina Decano Crac:
Petro de Pniewy Præposito Vladislau:
& Canonico Gneznen: Iacobo de Scha-
dek decretorum Doctore Præposito Prę-
mislien: & Ioanne Dlugosz Custode Vi-
slicien. Canonicis Cracou: Henrico de
Opporow, utriusq; Iuris Doctore, Archi-
diacono Gneznen: Mathia Raczyanz,
Vinkler decretorum Doctoribus, Paulo
de Panczłowice, Ioanne Hoffeman, &
Mathia licentiatis in decretis, Ioanne Stã-
conis medicinę Doctore Canonico Vra-
tislauiẽ. Bernado de Czmenberg & Scho-
nemberg in Kulmenhaldensz de Strasz-
berg, Ioanne Skaski in Frandensburg &
Melzak, Georgio de Sflyuyen in Ilaw &
Vonsdorw Capitaneis: Ioanne Schiling,
Ioanne Thimonis, Philippo Veyssel No-
bilibus de Schambia, Ioanne Folmar,
Michaele Tronymer, Nicolao Kosschelin, Luca Reychensen Consule Ciuitatis
Vratislau: & Nicolao Hermani, beneficiato in Ecclesia parochiali Vratislauien:
& quàm pluribus aliis fidedignis testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

A ia Rudolff z Łáski Bożéy Biskup Lá-
wentski świętéy stolice Apostolskiéy y nai-
świętßego páná náßégo páná Páwłá z bo-
żkiégo przeźrzenia Papieżá Wtórégo Le-
gat do Niemieckiéy źiemie / ześm wßystki
przerzeczone rzeczy stánowił/ zgadzał/ y gdy
były przytymowáne przez stronę y wydawá-
ne y popzysięgáne przytymem był / y dla
większéy wiádomości y świádectwá ręką
moią podpisałem/ tákowy pokóy y przymie-
rze pochwaláiąc/ y wdźięczny y mocny má-
iąc. Biskup Ławentinski ręką swą.

Et ego Rudolphus Dei gratia Episco-
pus Lauentinus, Sacrosanctæ sedis Apo-
stolicę & Sanctiss. D. nostri D. Pauli diui-
na prouidentia Papæ secundi ad germani-
am Legatus missus prætatus. Quia præ-
missa omnia tractaui, concordaui, & dum
per partes acceptarentur, emologarentur,
& iurarentur, interfui: Ideoq; pro meliori
euidentia ac testiõnio hic me manu pro-
pria subscripsi, huiusmodi concordiam
& fœdus approbando atq; ratam & gratã
habendo. Lauentinus Episcopus manu
propria.

Podpisánie pokoiu ręką Posłá Papiejskiégo

Podpiſánie iáwnego Piſárzá.

Á ia Jan Ewich z Attendáriſ/ Káplan Kolonienſkiego Biſkupſtwá Apoſtolſkᵩ y Céſárſkᵩ władzᵩ Piſarz/ y przerzeczonégo nauczćiwſzego w pánu Chriſtuſie páná y páná/ Páná Rodolfá Láwentinſkiego y Poſłá Apoſtolſkiego Piſarz: iżem przy przerzeczonéy zgodźie y wiecznému pokoiowi y ártykułach y rozdźieleniu w téy zgodźie wyrázonému/ y przy opowiedzeniu y dániu niniejſzéy z obojéy ſtrony zgody/ gdy była przyietá/ wydána/ y przy wyrzeczeniu/ obietnicy/ y vczynieniu przyſiegi/ y przy inych wſzytkich y kożdych zoſobná obietnicách/ ná ten czás gdy iáko rzeczono ieſt przez przerzeczonégo páná nauczćiwſzégo páná Rodolfá Biſkupá Láwentinſkiego y Poſłá Papieſkiégo/ y przed nim y przez Náiáſnieyſzé Kśiąże páná Káźimiérzá Królá Polſkiégo/ ić. y iego poddánych z iednéy ſtrony/ y Wielmożnégo páná Lódwiká z Erlichauſen Miſtrzá wielkiego/ Zakonu błogoſłáwionéy Máryiéy Theutonicorum, y tákże iego poddánych z drugiéy ſtrony/ gdy té rzeczy były ſpráwowáné/ weſpołek z przerzeczonémi świádki byłem oblicznie/ y té wſzytkié y kożdé zoſobná rzeczy/ iáko w przerzeczonéy zgodźie y iéy członkách ieſt opiſano/ tedym to widźiał y ſłyſzał/ y dla tego liſt wyſſéy opiſánéy zgody/ y wiecznégo pokoiu weſpołek z iego członki rozdźieleniem/ ácz inſzego ręką gdym ia był czym innym zá trudnion nápiſány/ y ſkończony podpiſał/ obiáſnił/ y tákim ſpoſobem wydał zá znákiem y imieniem/ któregom vżywáć zwykł/ weſpołek z záwieſzeniem pieczęći Nauczćiwſzégo páná Poſłá/ Miſtrzá wielkiego/ y Komendorów przerzeczonych z Piſárzmi niżéy nápiſánémi náznáczyłem dla wiáry y świádectwá wſzytkich y kożdéy zoſobná rzeczy: gdym był o to proſzon y żądan.

Et ego Ioannes Ewich de Attendarii Clericus Colonien: dioc: Apoſtolica & Imperiali auctoritatibus, Notarius, præfatiq; Reuerendiſs: in chriſto patris,& domini domini Rudolphi Epiſcopi Lauentinen: & Legati Apoſtolici,ac coram eo ſcriba, Quia præinſertis concordiæ & perpetuę pacis & articulorum & Capitulorum in eadem concordia expreſſorum publicationi & inſinuationi partium hincinde cōcordię acceptationi, & emologationi, exceptioni, renunciationi, promiſſioni, & iuramenti præſtationi, omnibuſque aliis & ſingulis prȩmiſſioni dum ſic vt præmittitur per præfatum dominum Reuerēdiſs: Dominum Rudolphum Epiſcopum Lauentium & Legatum Apoſtolicum, ac coram eo, & per Sereniſs: Principem dominum & dominum Kazimirum Regem Polonię &c. &ſuos ex vna, ac Magnificum Dominum Ludouicum de Erlichhauſen Magiſtrum generalem Ordinis beatę Marie Theutonicorum & etiam ſuos ab altera partibus agerentur & fierent, vnà cum prænominatis teſtibus præſens interfui. Eaq; omnia & ſingula prout in prætactis concordia & articulis continetur fieri vidi & audiui. Ideo q; præinſertas Literas concordię & perpetuæ pacis cum earum articulis & capitulis manu alterius, me aliunde legitime occupato, fideliter ſcriptas atq; confectas, ſubſcripſi, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, ſigno & nomine meis ſolitus & cōſuetis vnà cum dicti Reuerendiſs: domini Legati, Magiſtri generalis, & Commendatorum prædictorum, Sigillorum appēſionibus, ac cum Notarius infraſcriptis ſignaui, in fidem & teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſſorum rogatus & requiſitus.

Podpiſánie Piſárſkie.

Á ia Stániſław Fránke z Rákowice/ Káplan Biſkupſtwá Włodzcławſkiego iáwny Piſarz zá władzᵩ Céſárſkᵩ.

Á ia Páwel Jan z Geſſowéy Káplan Biſkupſtwá Gnieźnienſkiego Piſarz iáwny zá mocᵩ Céſárſkᵩ/ iáko wyżéy ieſt opiſano.

Et ego Staniſlaus Franke de Rakowicze, Clericus dioc: Vladiſlauien: publicus Imperiali auctoritate Notarius vt ſuprà.

Et ego Paulus Ioannis de Geſſowe, Clericus dioc: Gneznen: publicus Imperiali auctoritate Notarius &c. vt ſupra.

Poſelſtwo do Oycá świętègo Papieżá Pánlá imieniem Królá I. M. o vtwiérdzenié pokoiu Pruſkiégo, y od dánié poſłuſzeńſtwá.

Oratio ad Diuum Paulum Summũ Pontificem, nomine Maieſtatis R. pro ratificãda pace perpetua & prę-ſtita obedientia &c. habita.

5. BEatiſſime Pater, & Domine gratioſiſſime, fidelium omnium paſtor & Rector. Fa- La. 150. B.
cturus apud tuam Maieſtatem, & hunc Reuerendiſſimorum patrum Dominorũ Cardinalium, inſignem cœtum, nomine Sereniſſimi Principis Domini Kazimiri Dei gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Lituaniæ, Ruſſię, Pruſſiæ, Domini & hæredis, verba, & iuſsiones tuæ ſanctitati expoſiturus; circumſpiciens non commoueri, non denique fluctuare animo meo non poſſum; magnopere mecum reputans, quàm maximũ & quàm ampliſsimum munus mihi mandatum ſit: quàmquam hoc tempus, hæc dies, hic locus, virum quem alium, quàm ego ſum dicendi nempe peritum deſideret, cui & amplior vbertas ſermonis, & feracior contigit libertas ingenii. mihi etenim hac in eminentiſsima frequentia, hoc in ampliſsimo Collegio, apud tuam ſanctitatem nunquam aliâs viſam, apud vicarium Chriſti peroranti, mens atque animus contrahit ſtuporem. Quis enim eſt tam facundæ atq; viuacis memoriæ, quis tanta ingenii aut dicendi poller facultate? qui in hoc pulcherimo conſeſſu & huius frequentiæ corona dignitatem & excellentiam tuam metuendo non fiat hæbetior? non fiat obtuſior? Te tamen ſciens clementiſsimum, ſagaciſsimũ, & eruditiſsimum, & verum noſtræ religionis parentẽ, in ſingulos etiã fauore propenſiore multa beneuolẽtia propiciũ; auſus mihi maximos ſumo, qui me non tantum firmant, vt fidenti & quieto animo dicam; ſed prouocant, & & impellunt, vehementerq; cogunt, vt magna & hilari mente aggrediar apud diuinas aures tuas, benigniſsime acceptum iri, quicquid dixero confidens, & quò minùs poſſum ingenio, eò magis mihi & ignorantiæ meæ parſurum non ignoro à tua ſanctitate; præſertim cùm non meo, ſed præfati Sereniſsimi Domini Principis Kazimiri Regis auctoritate & nomine mihi incumbat dicendum, quem tua ſanctitas, etiam dum illam minor haberet ſtatus: et deinde in hac tua ad ſummũ Sacerdotium diuina, quàm humana electione, Sacra fælicis recordationis Domini Eugenii Papæ quarti prædeceſſoris & auunculi tui, imitata veſtigia, peculiari animo, fouit, extulit, & dilexit, ac ſuos & Regni profectus ſui, & commoda ſingulari ſtudio, & cura promouit & procurauit, ipſeque Illuſtriſsimus Princeps Dominus Kazimirus Rex Poloniæ præfatus, quàm primum te ad culmen dignitatis Apoſtolicæ, fauore diuino, & patrum conſcriptorum vniformi, & mirifico conſenſu, diuinis trahẽtibus meritis, cognouit ſublimatum, de vniuerſę primum Reipub: Chriſtianę, maximis hactenus impreſſionibus barbarorum vexatę, deinde ſuis, & Regni ſui, & Dominiorum ſuorum rebus, optime ſperare cœpit: poſtquam te ſciebat, natura, ingenio, atque virtute, & tam optimatum ſtudio quàm innocentia excelluiſſe, pro fidei quoque & religionis noſtræ incremento & populi Chriſtiani libertate vindicanda, magno ſẽper animo magnoq; zelo flagrâſſe. Quapropter Illuſtriſſimus ipſe Rex, tãtis bonis & ſupernè tibi collatis, & natura ingenitis, in vniuerſum Catholicum orbem, in ſuum quoq; Regnum, Principatus, & dominia redundantibus, & redundaturis, ſingulariſſimo zelo, velut deuotiſſimus filius, affectus, & per oratorum ſuorum ex bonis & neceſſariis reſpectibus hactenus miſſorum, ſanctitati tuæ publicam obedientiam, verbis non præſtitit, rebus tamen ipſis, & operibus, Te coluit & recognouit, Te vicarium vnicum & indubitatum Summi Dei in terris tenuit, reputauit, & credidit: iuſtiſſimis etiã tuis, tã exhortationibus, quàm mandatis obediẽter paruit. Requiſitus ſiquidẽ tuæ ſanctitatis literis, & deinde Reuerendiſſimi in Chriſto patris Domini Rudolffi Epiſcopi Lauentini, tuæ ſanctitatis, ad Germaniam Legati, & Oratoris ſermonibus, & literis, quatenus bellum atrox & diuturnum, cum Magiſtro & Ordine Cruciferorum Ordinis ſanctæ Mariæ Theutonicorum, hoſpitalis Hieroſolymitani, hactenus continuatũ dirimeret, & ſibi à bellorũ ſtridore temperaret, quãuis armis & potẽtia, fauore hominũ inſuper & ſucceſſuũ fortunæ, ſe ſciret multò ſuperiorem,

Auctoritate & nomine domini Kazimiri regis Poloniæ debet Orator preſentem orationem agere.

Excuſatur Regia Maieſtas Quod tantiſper verbis obedientiam non præſtiterit quam ſuper re ipſa & operibus profitetur.

periorem, & penè iam victorem. Monitis tamen tuæ ſanctitatis, & imperio potiùs, quàm ſuæ fælicitati & ſucceſsibus deferendum, & auſcultandum duxit, & ad dictam ſuper plantanda pace, pro die prima Septembris apud Thorun, per dictũ Dominum Rudolffum Legatum indictã perſonaliter aduenit, ſicq; aduenies ſe in cõditiones æquas pertrahi conſenſit. In cuius quidem pacis ordinatione & tractatu Dominus Rudolffus Epiſcopus Lauentinus, caſtè, ſincerè, integrè, inter partem vtramq; duobus prope menſibus verſatus, fructum eſt ampliſſimum ſuæ miſſionis conſecutus. Tantam nimirum de ſe virtutem tantam induſtriam exhibens, quantam in terris omnibus, qui rem hanc fuêre aggreſſi, neque videre potuimus, neque ſentire. Talem inſuper in pace componenda; talem in dirimendis difficultatibus, talem in diſſoluendis nodoſis diſceptationibus, talem in admonendo, talem in perſuadendo geſſit; vt parti vtriq́ue gratiſsima fuerit eius fides, modeſtia, & integritas. cuius modeſtiæ & integritatis ſignũ hoc, vel pro maximo documento, tua ſanctitas accipiat: quòd ſingula dona, quibus à Sereniſſimo domino noſtro Rege honoratus erat, recipere conſtantiſsime recuſauit. Et quamuis ab inſignibus & grauibus viris, à Rege ad illum ea cauſa deſtinatis, ſollicitaretur; vt ex donis ipſis aliqua ſaltẽ grata accipere in animũ induceret; iterũq; atq; iterum, ne quicquam vexatus aſpernatus: tamen omnia & ex petitionis frequentem inſtantiam & petentium dignitatem repulit. Itaque Pater beatiſsime, nomine prædicti Illuſtriſſimi Regis noſtri, Prælatorum, Principum, & omnium ſubditorum ſuorum, quos ambitus Regis Polonici continet, Maximas tuæ ſanctitati quemadmodum iuſtum, & condignum eſt, gratias agimus, maiores habemus, quamuis illas ſatis & ornatè agere nullatenus poſſumus: agit, & venerabilis Magnificusque vir Dominus Lodouicus de Erlichhauſen, Magiſter generalis Ordinis prædicti, cum Sereniſsimo Rege, Domino noſtro & regno perpetuò fœderatus & vnitus: agunt & præceptores ſubditiq́ue ſui, tuo fauore, tuo beneficio in dudum exulantem pacem reducti. Sed neque ſolùm Illuſtriſsimus ipſe Rex Poloniæ, ſuiq́ue optimates, ſubditi & proceres, prædictusque Magiſter generalis & Ordo, verùm vniuerſæ vicinæ nationes, & populi, tuæ ſanctitati, gratias immortales ferre geſtiunt: nec eſt ex tot linguis & populis, qui non probet, qui non laudet, qui miris laudibus non efferat, qui te beato æuo & gloria immarceſcibili perfrui non optet, qui populum Catholicum maxima lætitia affeciſſe, & in ſingulos pacem diffudiſſe non dicant, non ſentiant, quæ illam generalem ſtudiorum illam bellorũ perniciem ſuſtulit, extinxit, & pacem cunctis deſiderabilem æquis conditionibus perfecit, quam perficere ſine te, nemo alius potuit. Cùm autem is Pontifex & Legatus; iocundiſſimam pacis amœnitatem, tua auctoritate & nomine confecit; diſiunctiſsimos populos, odiis prope maioribus certantes quàm viribus, ad pulcherimam & vniformem idemptitatem reduxit, quorum ſolidum glutinum Magiſtri & Ordinis oratorum, Nos concomitantium, noſtrisque precationibus fauentium, coràm teſtatur conſpectus, eum inquam hominem, vel vt verius dicamus, Terreſtrem pacis angelum, ſumma fide, ſumma probitate, continentiæ, innocentia, puritate, nobiliſsimis quoque moribus partis vtriusque beneuolentiam & exiſtimationem conſecutum, tua ſanctitas carum habeat & ſublimem: quemadmodum dignus & meritus eſt precamur, decoret, pacemque confectam, pro ſolidiori illius ſubſiſtentia, ſua auctoritate, ſuiq́ue Apoſtolici interpoſitione decreti, approbet: & in ſingulis ſuis conditionibus & articulis, id enim pars vtraque depoſcit, precatur & deſiderat, ſuis literis confirmet.

Commendatur Dominus Rudolffus Epiſcopus Lauentinus Orator & Legatus ſedis Apoſtolice ex multis virtutibus.

Diſſerit de pace inter Regem Poloniæ & magiſtrum Pruſſiæ per Legatum confecta.

Rex autem clariſsimus noſter, dudumque tibi & Sedi Apoſtolicæ deditiſsimus, præſtitam tibi aliàs obedientiam, iterum atque iterum præſtat, & innouat. Teque vnicum ſummum Pontificem, vniuerſalisque Eccleſiæ vicarium indubitatum Ieſu Chriſti, per nos humiles Oratores ſuos profitetur & recognoſcit: rogans humiliter, & deprecans ſanctitatem tuam; vt ad defenſionem Catholicorũ, exterminium barbarorũ, atque in augmentum religionis quo cœpit zelo, & ſtudio intendat: ipſum Regem, regnum ſuum, & Illuſtriſsimam coniugem ſuam, natos, Prelatos, Principes, & ſubditos, ſin-

Obedientia præſtita Regis Poloniæ Paulo ſecundo.

tos, singulariter quoque præfatum Dominum Lodouicum Magistrum & Ordinem suum, principatus & dominia ipsorum habere velis singulariter recommissos, qui se tuæ sanctitati omniaque sua beneuolos,& deuotissimos exhibent, tuæ quoque fidei & obedientiæ se submittunt,grato & prono animo facturos. Singula quæcunque spectare viderint, in tuæ sanctitatis & Sacrosanctæ vniuersæ Ecclesiæ honorem, statum, beneplacitum & augmentationem. Ad laudem indiuiduæ Trinitatis tuæque beatissimæ sanctitatis. Dixi.

Acz Przywiléy Brześtskiégo pokoiu przepisány z listów, które są w skárbie, iest przypisan temu przywileiowi zámykáiącemu w sobie pewnè ze wszego pokoiu kondicie, niżéy nápisáné: wßákże iż punkty y kondicie nie są w iednym, które są w drugim: dla tego My Alexánder Król, árty kuły tegóż pokoiu Brześtskiégo wźięte z Przywileiu Kśięstw Mázowieckich dla pospolitéy poddánych nászych wiádomości roskazáliśmy do drugich w tè słowá przypisáć.

Tametsi Priuilegium Brestensis pacis ex reuersalibus literis in Thesauro existentibus præsenti communi priuilegio ascriptũ fuerit,continens conditiones dictæ pacis eas,quæ infrascriptæ sunt. Tamen, quia scribũtur puncta & cõditiones in vno,quę nõ cõtinẽtur in altero. Idcirco Nos Alexander Rex, articulos eiusdẽ pacis Brestẽn: ex Priuilegio Ducatuũ Mazouiæ sumptos in omnem euentũ ac cõmunem subditorũ nostrorũ instructionẽ decreuimus suprascriptis ascribẽdos,vt sequitur.

6. Naprzód przez przerzeczoné pAny / Królá y Kśiążetá Polskié / Litewskié / Zmudzkié / Ruskié / Mázowieckié / y Stolpskié / y innych Panstwich y poddánych z iednéy strony: y przerzeczoną Mistrzem wielkim / y Zakonem / źiemiámi / y poddánémi ich / ták w Pusiéch / w Niemcéch / iáko Inflántciéch / y Nowym Márgrábstwie z drugiéy strony: wßytkié niezgody / spory y ßkody poczynioné miedzy témi stronámi máią bydź do ostátecznie vspokoioné: y ná potym o nich żadna zmianká y pámięć bydź niema w skárgách / w vrągániu przed drugiémi osobámi: áni iedná strona ná drugą nie będźie podźégáć pomagáć ták iáwnie iáko táiemnie: y owßem ile będźie bydź mogło tych przyszłozek będźie bronił.

Dobrá Zakonné w źiemiách zakonnych máią bydź cáłe.

Téż wßytkié dobrá Kościołow Gnieźnieńskiégo / Włodzcláwskiégo / Płotckiéġ / y Poznánskiégo / Prełatów / Opátów / Klaßtorów / Conwentów / y innych którychkolwiek osob świetckich y Duchownych / które są w źiemiách Zakonu przerzeczonégo położoné / máią przy práwiéch wßystkich ták Duchownych iáko świetckich / y przy wßytkich zwyczáiach / dochodźiách / dźieśięcinách / zamkách / wsiách /

In primis per prædictos Dominos Regem & Duces Poloniæ: Terras Lithuaniæ, Samogitarum, Russiæ, Mazouiæ, & Stolpen: & alias dominiorum ipsorum, & subditos ab vna: & prædictum Magistrum generalem & Ordinem, terras & subditos ipsius, tam in Prussia & Almania, quam Liuonia & noua Marchia parte ex altera, omnes dissensiones, controuersiæ, & damna inter partes hinc inde facta dimissa & totaliter sopita debent esse. Ne illorum de cætero aliqua mentio, aut memoria & signanter in querelis, aut in detractione partiũ aliqua coram quibuscunq; personis habeatur, aut fiat: Sed nec vna partium ad instantiam alterius suggeret, consentiet, auxiliũ dabit & fauorem publicè vel occulte, & quantũ in ea parte fuerit, delationes & detractiones huiusmodi fieri non admittet, sed potius prohibebit.

Ld. 152. B HP 738. O pokoiu wieczgnym.

Item quòd omnia bona Ecclesiarum Gneznen: Vladislauien: Plocen: Posnanien: Prelatorum, Abbatum, Monasteriorum, Conuentuum, & aliarum quarumcunque personarum Secularium & religiosarum, quæ sunt in terris Ordinis sita, debent

wśiách / folwárcách / dworách / y innych pożytkách y dochodźiách ktoremikolwiek imiony názwánémi / máią bydź záchowáné / áni iákiémi nowémi zwyczáymi / służbámi / y vciski obciążeni nie máią bydź: y té dobrá nie máią bydź oddaláné / y o ich oddalenié niéma bydź sie przez strony stárano przez osobnego zwolenia Prełatów. A wszytkie Czynże / Dźiesięciny / dochody / y inné pożytki ktorékolwiek w źiemiách Zakonu bedące / ktore Mistrz y Zakon Naucześwszym w Pánu Chrystusie Oycóm / Pánóm / Arcybiskupowi Gnieźnienskiemu / Włodzcławskiemu / y Płotckiemu Biskupom / y innym Prełatom swietckim y Zakonniczym Krolestwá Polskiego przez dwie lecie zádźierżáné / zupełnie y cále niech wrócą / y wrócić roskażą połowice od tego czásu ná swieto Grommic / á ostátek ná Wielkanoc bliśko przyszłą w Mieśćie Tounskim.

Granice Mázowieckie z Prus. Co sie dotycze Granic Mázowieckich / té máią zostáć przy liśćiech / ktore máią y ktore w liśćiech nászych y zakonu nászego są opisáné. A gdźie w liśćiech granice nie są opisáné / tám przerzeczone Xiążętá swé rádné Pány máią zestáć: tákże y zakon. A ktora stroná iásnieyszym swiádectwem y innémi słuszném dowody swych granic dowiedźie / niech zostánie przy nich: á gdźieby oboiá stroná granic słuszném znáki nie mogłá dowieśdź / niech to bedźie ná woley Mistrzowskiey: ieśli zechce przysiądz ná té granice / álbo też przypuśćić Je° M. Xiąże do przysięgi ná też granice. A z Xiążęciem Bolesłáwem granice iáko piérwey są vczynione / o ktorych niemáß roznosci żadney / niech beda odnowione. Źiemie lepak Zmudzkie y Sudorskie dla dobrego / ktore z pokoiu pochodźi / máią przy nas y Krolestwie Polskim / y Xiestwie Litewskim wedle granic wyszey opisánych zostáć ná wieki wiekóm.

Granice Zmudźi z Prus. Też poczawszy od koncá granic Xiążąt Mázowieckich od rzeki Lyki y od brodu / ktory zową Kámjonybród / leżącego wzgore tejże rzeki Lyku / wyszey niż ieziorá Brátywo / Toczylów / á od tego prosto idąc przez puszcza áż do mieścá / ktore zową Rohot / ták iż połowicá tegoż ieziorá niech zostánie w źiemiách Je° M. Xiążęciá Litewskiego / á ostátnia połowicá w źiemiách

bent circa Iura omnia tàm Ecclesiastica, quàm Secularia, & omnes antiquas consuetudines, quæstus, decimas, Castra, Villas, prædia, Curias, & alias vtilitates, emolumenta, & prouentus, quibuscunque nominibus nuncupentur, conseruari, nec aliquibus nouis consuetudinibus, seruitiis & oneribus aggrauari. Quod & eadē bona non alienentur, nec pro eorum alienatione instetur per Partes, sine cōsensu Prælatorum speciali. Omnes autem census, decimas, prouentus & alias obuentiones qualescunque in terris Ordinis consistentes, quos & quas Magister & Ordo prædictis Reuerendiss: patribus dominis Archiepiscopo Gneznen: Vladi: & Plocen: Episcopis aliisque Prælatis Secularibus & Regularibus, regni Poloniæ per biennū, subleuauerat plenè & integrè restituant, & restituti faciant: medietatem infra hinc ad festum Purificationis Mariæ: reliquam autem partem ad festum Paschæ proximè nunc venturum in Ciuitate Thorunen.

Item, de limitibus Ducum Masouię hoc statuimus, qua remanere debent circa literas quas habent: & similiter quæ in literis nostris, & ordinis super eisdem limitibus continentur: & vbi in literis limites descripti non fuerint, ad eosdem firmandos, præfati Duces suos Consiliarios destinare debent, similiter & ordo. Quæ verò partiū euidētiori testimonio, vel alijs legittimis probationibus suos limites probauerit & suas esse granicies docuerit, hęc rē maneat circa ipsas. Et in casu quo vtraque partiū granicies & limites legittimis probationibus probare nō posset, stabit in optione Magistri, an velit iurare pro eisdē granicibus, vel dominum Ducem admittere ad iuramentum pro eisdem. Cum Duce autem Boleslao limites alias vt prius facti, pro quibus enim est discrepantia, renouentur. Item terræ Samogitarum & Sudorum propter bonum pacis, debent apud nos & regnum Poloniæ, ac ducatum Lituaniæ, sub limitibus suprascriptis remanere perpetuè & in æuum.

Item, à fine limitum Ducum Masouiæ incipiendo à flumine Lyk & vado dicto Kamionybrod, qui iacet in superiori parte eiusdem fluminis Lyk, altius quàm isti lacus Braywo Thoczylow, & ab illo directe eundo

miách zakonu. A od tego ieźiorá prosto idąc przez puszczą áż do nieiákiéy skrzynie/ ktorą zową Merunsk: á od Merunsku prosto idąc áż do mieyscá/ ktore zową Dwischycz: wßákże ták/ iż to ieźioro ma zostáć wßytko ná stronie zakonu/ á od tego ieźiorá iáko naprościéy idź tám/ gdźie sie poczyna álbo ná wiérzch rzéki Lipnice/ y tąż rzéką nádół wstępuiąc áż do koncá iéy gdźie wpada w rzéke Schirowinte/ áż ták że do koncá iéy gdźie wpada w rzéke Schesupá/ idąc przez puszczą áż do rzéki Memel/ ná przeciwko rzéce/ ktorą zową Swiiánthá/ gdźie tá rzéká Swiiánthá wpada w Memel przerzeczony. A to sie rozumieć ma/ gdźie przynależy do źiemie Sudorum. Potym wzgore idąc rzéką ná dwie mili/ á od onégo mieyscá ná dół/ ma bydź prosto przez puszczą iáko naprościéy może bydź/ áż do rzéki Jurá/ zostáwuiąc rzéke Memel ná lewéy stronie wßędy przez dwie mili/ á rzéke rzeczoną Jurá wzgore ná iedne mile. Od ktorégo to mieyscá rzéká Jurá ma bydź puszczoná/ y ma bydź przeßćié przez puszczą/ zostáwuiąc rzéki Memel y ieźioro Rusné ktore zową Hap/ y Zamek Memel ktory po Zmudzku zową Klupedo/ wßędźie od lewéy strony ná trzy mile: á ták prezc áż do brzegu Morzá słonégo. A té są gránice źiemie Zmudzkiéy y Puskiéy.

Miedzy Inflánty zásie Zmudźią á Rusią gránice máią bydź poczeté od rzéki Helge/ gdźie rzeczona rzéká wpada w morze: ktorą rzéką idąc wzgore do stárych gránic miedzy Zmudźią/ Litwą/ Rusią z iednéy strony/ y Inflánty z drugiéy strony: ktore są zdawná dźierżáné y chowáné: á wßákże nie do tych gránic ktore náznáczoné są ná ten czás/ gdy zakon źiemie Zmudzką dźierżał: ále té gránice/ ktore zstárádawná miedzy rzeczonémi źiemiámi są chowáné.

Też dan álbo wybiéránié/ ktore zową Fonthomczol/ o ktorą zdawná y do tych czásow spór iest miedzy Mistrzem y Zakonem/ y Kupcmi źiem krolestwá Polskiégo/ y Xięstwá wielkiégo Litewskiégo/ y byłá rożnosć do tego czásu nieskonczona/ ták ki porządek vkładamy: Iż kupcy Koronni Xięstwá wielkiégo/ y Xięstw przerzeczonych (chybá iżby inné vciski y płacé ná potym były pod ktorémikolwiek imiony włożoné) máią odpowiedáć Zakonowi z téy dáni

recte eundo per solitudinem vsq; ad locũ qui dicitur Rohoth; ita quòd medietas eiusdẽ lacus remaneat in terris domini ducis Lituanię: & reliqua medietas in terris ordinis. Et ab illo lacu directo tramite per desertum vsq; ad quandam arcam dictam Mernusk, & à Mernusk eundo directe vsque ad locum, qui vocatur Dwischicz. Ita tamẽ, quòd idem lacus remaneat totus in parte ordinis. Et ab eo lacu, quo directius iri potest ad ortum seu summitatẽ fluminis, dicti Lepnycza per eũdem fluuium Schirouintha & vlterius descendendo vsque ad consumationem eius, vbi intrat in fluuium Schesschupa procedendo per solitudinem vsque ad rippam fluminis Memel. et ex opposito fluminis dicti Swyantha, vbi idem fluuius Swyantha intrat fluuiũ Memel prædictũ. Et hoc quò ad terram Sudorum. Tandem fluuium sursum ascendendo, per duo miliaria, & ab illo loco per illum fluuium descẽdendo transeundum est per solitudinẽ, quo directius iri potest, vsq; ad fluuiũ Iura, relinquendo fluuium Memel in sinistro latere vbiq; per duo miliaria. Et dictũ fluuium Iura, ascendẽdo vnum miliare, à quo loco Iura fluuius deserendus est, & transeatur per solitudinem relinquendo fluuios Memel, & Russna lacum, qui dicitur Hap. & castrum Memel in Samagitto Clupedo appellatum, vndiq. à sinistro latere per tria miliaria, & sic trãseundum est vsq; ad litus Maris salsi: & hę sunt granicies terræ Samagitarum & Prussiæ.

Gránice miedzy Inflánty Zmudźią y Rusią.

Inter Liuoniam verò, Samagitã, & Russiam, limites sunt incipiendi à flumine dicto Helge, vbi dictus fluuius intrat mare. per eundẽ fluuiũ ascendendo sursum ad antiquos limites, inter Samagitiã, Lituaniã, Russiam ab vnà, & Liuoniã ab altera partibus tentos & obseruatos. Non tamen ad illos limites, qui signati sunt eo tempore, quando ordo terram Samagitarum tenuerat, sed ad illos qui antiquitus inter terras prædictas sunt seruati.

O dáni Funthomczol.

Item, datia siue exactio Funthomczol, super quem priscis temporibus, & hactenus controuersia inter Magistrum & ordinem ac mercatores terrarum regni Polonię vertebatur, & sẽper pendebat ex certis causis indecisa, talem ponimus ordinem:

dáni tylko ná ten czás: gdyby ſie przydáło/ żeby z ſwémi máietnoſćiámi własnémi

O miáſtách nád morzem śiedzących.

płynęły zá morze. Wßákże ták to będź ma/ ieſli miáſtá nád Morzem śiedzące będą wolné przez práwo od téy płacéy: tedy téż Mieſczánie Kupcy y obywátele króleſtwá y źiem Polſkich/ Litewſkich/ Mázowieckich/ Ruſkich od płácenia tákowégo tymże ſpoſobem niech będą wolni y wyięci: y oné wßyſtki rzeczy/ które od nich od czáſu onégo pokoiu vczynionégo względem tákowégo wyćiągánia ſą wyięte/ w cále niech będą wrócone przez Zakon przerzeczony kupcom Króleſtwá y Kśięſtwá wielkiégo/ y Kśięſtw przerzeczonych/ okrom ſpoiu y zbraniánia którégokolwiek: á temu nießko dźić niemá zwyczay iáki ábo dawność. A ieſli ſie vgodzą o té zábráné rzeczy/ tedy ku wracániu niech nie będą powinni. A inßé wßyſtki y kożde zoſobná brámia iákokolwiek názwáné/ od kupców źiem króleſtwu Polſkiému M. iel. Ć. Litew. y inym Kśięſtwam poddánych/ á tám zrodzonych/ w źiemiách Miſtrzowi y Zakonowi poddánych/ á oſobliwie wyćiągánié/ które zową Lobegal y Firkien/ żadnym obyczáiem ná potym niech nie będźie wyćiągano.

O wolnym przeßćiu kupcom po źiemi y morzu.

Téż niech będźie wolné przeßćié y dróg á wßyſtkim kupcom y obywátelom źiem y Pánſtw Zakonniczych z ſwémi kupiámi/ z zbożem wßelákim y rzeczámi którémikolwiek/ y iákiéykolwiek máteriiéy/ przez przenágábánia y vćiſnienia po źiemi y po morzu/ przez wody y rzéki gdźiekolwiek ku górze/ y do króleſtwá polſkiégo/ źiem Litewſkich y Pruſkich/ Żmudzkich/ Mázowieckich/ Ruſkich/ y ná dół przez króleſtwo y źiemie przerzeczoné/ y przez rzéki álbo wody áż do morzá y zá morze/ ná łodźiách máłych y wielkich/ próżnych y nakłádnych ná wieki gdźiekolwiek y ilekroćby chćieli/ przez wßelkiégo zápowiedánia y przekázy/ á oſobliwie Mieſczan w Toruniu. Które to kupie zboża y rzeczy przerzeczonych/ ieſli przerzeczeni kupcy álbo obywátele zakonniczy wiozące ie zechcą przedáć/ álbo z nimi ſtáć ná których mieyſcách/ ábo w Mieśćiách/ w porćiách/ ná brzegach wodnych y morzkich/ to niech będźie ná ich woléy: á ieſli téż nie zechcą przedáć/ mogą przez wßelkiéj trudno dći iechánć wzgórze ábo nádół/ gdźie ſie im będźie podobáło/ z rzeczámi przerzeczonémi: iáko

Quòd mercatores regni præter alia quęcũque grauamina & ſolutiones in poſterum imponendas quibuſcunq; nominibus cẽſe antur, reſpondeant ordini de eadẽ, dũtaxat ſi quãdo illos contigerit cum bonis ſuis, in nauibus propriis nauigare vltra mare. Ita tamẽ, quòd ſi ciuitates maritimæ, liberatæ, & ſolutæ via iuris fuerint ab eadem, quòd ciues mercatores, & indigenæ regni, & terrarũ Poloniæ, Lituauiæ, Maſouiæ, & Ruſſię, à ſolutione quoq; huiuſmodi ſint liberi & exempti. Et illa omnia ab eis à tẽpore quo præſens pax perpetua eſt firmata, ratione huiuſmodi exactionis ſunt recepta, integraliter reſtituentur per ordinẽ prædictis mercatorib. regni viceuerſa, abſq; recuſatione & renitẽria, qualicũq; interruptione cõſuetudine præſcriptione, & diuturnitate temporis non obſtante. Si verò per concordiã extincta fuerit, ad reſtitutionẽ receptorũ minime teneantur: aliæ autem omnes & ſingulę exactiones, quibuſcũq; nominibus vocitentur, à mercatoribus & terrarũ regno Polonię ſubiectarũ, vt præfertur indigenis in terris Magiſtro & ordini ſubiectis. Et ſpecialiter exactio quædã dicta Lobegal, & Firken, nullatenus de cætero imponantur.

Itẽ, Liber ſit tranſitus & via omnib. mercatoribus & incolis regni Poloniæ, & terrarũ Litua. Samagitarũ Maſouię, Ruſſię, & Stolpen. cum ſuis mercantiis, frumentis cuiuſcũq; grani & rebus quibuſcũq; & cuiuſcunq; conditionis vel manerici exiſtãt, ſine impedimento vel angaria, per terras & maria, aquas & flumina quæcũq; aſcendẽdo, in, & ad regnũ Poloniæ, terras Litua. Samagittarũ, Maſouię & Ruſſię, & deſcẽdẽdo per terras dominiorũ ordinis, & per ipſa flumina ſeu aquas, vſq; ad maria & trãſmare in nauibus vacuis ſiue oneratis magnis ſiue paruis, abſq; aliquo areſto & impedimento ciuitatum ſeu oppidorum, & ſpecialiter circa Thorun quocunq; & quotieſcunq; voluerint. Quaſquidem merces frumenta & res vt præſcriptũ eſt, ſi præfati mercatores ſiue incolæ regni noſtri Pol. & terrarũ ſupraſcrip. ducentes, vẽdere aut ſtare in aliquo locorũ ſeu ciuitatũ ad portũ ſeu rippã prędictarũ aquarũ ſiue maris ſituatorũ ſiue ſituatarũ, voluerint, eſt, & debet eſſe in ipſorũ arbitrio & voluntate. Si verò

iáko wyższéy iest opisano/ odłożywszy Cłá/ które w mocy niech będą zostáwione.

A ieśliby sie kiedy przydáło: żeby poddáni nászy ták Duchowni iáko świeccy którégokolwiek stanu będący y zakonu chcąc sie przeciwić zgodzie pokoiu niniejszégo/ álbo z inych przyczyn w téy mierze przydawáiących sie w nieláskeby náse przyszli/ y zá boiáźnią káźni y strachu vciekliby sie do Mistrzá y Zakonu opowiedźiawszy przyczyne boiáźni: tedy Mistrz y Zakon tákowégo y tákowym sposobem do państw zakonu vciekáiącego przyiąć y chowáć y onégo zbiegá ná spráwe wydáć/ y przyczyne iego vczynku przed Máiestat náss przez list y Posły swé opowiedźieć będźie powinien: á my po obwieszczeniu tákim Mistrzowym y zakonu/ będźiemy powinni ná roku słusznym przy gránicách z strony nászéy dwu Pánów álbo Rycérzkiego stanu z poddánych nászych postáwić: Mistrz téż z swych tákże wiele: którzy tym sposobem z oboiéy strony wybráni vznawszy przyczyne występku/ będą powinni spráwiedliwość dobrą z niego vczynić/ wedle przyczyny zaszłu gi przed niémi opowiedźiánéy przez one osobe zbiegłą: ábysmy o pokóy y przespieczenstwo przez obwieszczenié onych osób v nászégo Máiestatu zá dobrémi kondycyámi stánowiono było: ábysmy do karánia osoby zbiegłéy nie vspieszáli sie/ stoiąc przy obwieszczeniu nam onych Sędźi wybránych: ále ábysmy ią w pierwszą łáskę iáko iné poddáné przyieli.

Też ábysmy poddáni nászy y wielkiego Xięstwá y źiem nászych przerzeczonych zkądkolwiek y iákiégokolwiek stanu álbo záwołániá są/ którzy dla kupiectwá ábo innych spraw do źiem nászych Pruskich/ Litewskich/ y innych przyiechálibysmy/ przez nas y poddáné nászé ábo postronné którégokolwiek przekłożenia/ stanu/ niebyliby zátrudnieni/ práwem pátrzeni/ álbo zápowiedáni: ále w Polszcze/ w Litwie/ w Mázowszu/ w Rusi/ albo w źiemi Stolpskiéy/ ieśliby iáką mieli z nimi spráwe/ wedle praw kożdéy źiemie to niech będźie vspokoiono. A wszákże ten który co wystąpi/ á ná onymże mieyscu będźie poyman/ y ten który vczyni iákié postánowienié świeżo/ ná mieyscu ná którym postánowienié vczynił/ może bydź práwem pátrzan. Ale ieśli z mieyscá gdźie postánowienié vczynił iáwnie ábo potáiemnie

verò vẽdere noluerint, possunt absq; omni impedimento ire seu ascendere vel descendere quo eis placuerit, cum rebus prædictis vt superius est expressum.

O zbiegłych z króleſtwá do Prus.

Item si aliquando cõtigerit, quòd subditi nostri tàm Spirituales quã Seculares cuiuscunq; conditionis existant, status vel ordinis, volendo pacis perpetuæ præsentis concordiæ fœderibus contraire, vel aliis causis legitimis occasione prædicta emergentibus fortasse indignationem nostram incurrerent, & formidine pœnæ ac metus, qui cadit in constantem, recurreret ad Magistrũ & Ordinem, exposita causa metus, tenebitur Magister & Ordo talem & taliter ad domina Ordinis fugientem susscipere, & fouere, ipsumq; fugientem ad iusticiam exponere, causamq; sui recessus coram nostra Maiestate per suas Literas vel nuncios allegare: ita quòd nos post intimationem Magistri & Ordinis tenebimur in termino competenti circa limites de parte nostra, duos Barones aut Milites de nostris ponere, & Magister de suis totidem: Qui taliter ex vtraque parte electi, cognita sui recessus causa, debebũt de ipso bonam facere iusticiam, & iuxta merita causæ coram eis introductæ, tali personæ fugienti de pace & securitate per declarationem suam, apud nostram Regiam Maiestatem cum bonis conditionibus assecurationi suę prouidere. Ita quòd nos propter hoc, contra personam prædictam fugientem, ad aliquam vltionem, parẽdo declarationi illorũ Iudicum electorũ, non consurgemus: Sed eũ pristinis fauoribus, sicut & cæteros subditos complectemur.

Owinowáy cách.

Item & subditi nostri, & Magni Ducis, & terrarum nostrarum prædictarum, vndecunque, & cuiuscunq; gradus, status, vel conditionis fuerint: qui causa negociationis vel alia ad terras nostras Prussię, Lithuaniæ, vel alias venerint, per nos & subditos nostros, ac extraneos cuiuscunque gradus, status, aut conditionis fuerint minime impeti, conueniri debent, vel arrestari: sed in Polonia, Lithuania, Mazouia Russia, seu terra Stolpen. si quid Actionis habuerint, iuxta terrarũ Iura municipalia huiusmodi contradictiones sopiantur: delinquens tamen in loco delicti deprehensus, & contrahens de contradictione recẽ

Powodową stroną iech náśląduie práwá pozwánego.

potáiemnie odéydźie / przed Sędźim sobie należącym niech będźie pátrzan.

Złoczyncy którzy do Królest wá úciekáią, máią bydź imani y karani.

A ieśliby sie też przydáło / żeby złodźieie / álbo ći którzy palą / y inni złoczyncy / którzykolwiek z pánstw królestwá nászego do królestwá nászego / do Kśięstw y źiem nászych vćekli: tedy obywátele y którym to należy / źiem y pánstw Królestwá nászego wolnie przez wśelkiéy przekázy mogą oné gonić gdźieby iedno mogli: którym też Stárośtowie Dźierżawcy / obywátele / Sędźiowie / Vrzędnicy / y poddáni pánstw nászych przerzeczonych / którzykolwiek o to będą śu káni / máią pomocy / rády / y láski dodáwáć: áby złoczyncy tákowi byli poymáni / á poymáni wedle práw onych źiem byli karáni. A ieśliby niemogli bydź poymáni w królestwie / y źiemiách nászych przerzeczonych / przez nas y poddáné nász niechay niebędą záchowywáni: y będźie powinná oboiá stroná tákowym mieśkánia w pánstwách swych bronić / ábo w gránicách źiem / których tákowa spráwá śie dotycze / z nich spráwiedliwość czynić. Tákże około złoczyncow źiem zakonnich / Pruskich / y Litewskich do królestwá nászego vćekáiących / tákoważ spráwiedliwość niech będźie chowána.

Ciktórzy od powiádáią niech odźádnéy stróny nie będą chowáni.

Też żadna stroná niema żadnego álbo żadnych poddánych drugiéy stróny w Pánstwách chować y ćierpieć: którzyby drugiéy stronie poddánym álbo poddánému chćieli odpowiedać / álbo odpowiedáli / śkody czynili / álbo zdradzáli / álbo tákie iné ćiężkie przykrości vczynili: y owśem y tych / którzyby ku niepryiacielskiéy stronie chćieli przystáć: tedy przez źiemie swé niemáią przepuśczáć ku śkodźie y obrázie drugiéy krom chćtrości y zdrády którymkolwiek sposobem.

O woiennych pomocnikách.

Też wśyscy pomocnicy / y którzy do nas przystáli / którzy z miłości ku nam y królestwu Polskiemu y poddánych nászych / odpowiedźieli Mistrzowi y Zakonowi / od wśelkiéy trudności y Mistrzá y Zakonu przerzeczoné máią bydź wolni y wyświobodzeni.

O Apostátách Pruskich.

Tákże wśyscy Apostátowie Zakonni w królestwie nászym y w źiemiách Litewskich Zmódzkich / Mázowieckich / Ruskich y Stolpskich / y innych Pánstwách królestwá nászego / y źiem przerzeczonych mieśkáiący / áby dłużéy w tym grzéchu nieleżeli / z królestwá nászego y pánstw nászych przerzeczonych / przez nas / y vrzędniki nász bę

ti, in loco cõtractus poterit conueniri: sed si de loco vbi contraxit recesserit publicè vel occultè, coram iudice suo cõueniatur.

Item, si fures incendiarios, vel alios malefactores quoscunq; de dominiis regni nostri quibuscunq; ad regnum nostrum, ducatus & terras nostras prædictas fugere contigerit: extunc terrigenæ, & quorum interest, de terris & dominiis regni nostri licenter eosdem sine omni impedimento insequi liberè, vbicunq; poterint: quibus etiam Capitanei, Tenutarii, Terrigenæ, Iudices, Officiales, & subditi dominiorum nostrorum præfatorum, quicunq; super hoc fuerint requisiti, debent præstare auxilia, consilia, & fauores, vt malefici huiusmodi capiãtur, captiq; iuxta iura municipalia regni nostri legitimè puniantur. Et si capi non poterint, in regno & terris nostris sepedictis, per nos & subditos nostros, vt alias nullatenus sustineantur seu foueantur. Teneaturq; vtraque pars illis, sine fraude & dolo, in suis dominiis incolatum prohibere, aut in metis terrarum, quos huiusmodi tangit negotium, exhibere de eis iustitię complementum. De malefactoribus autem, de terris ordinis Prussiæ & Lituanię ad regnum nostrum confugientibus similis æquitas habeatur.

Item, Neutra partium debet aliquem, vel aliquos etiam subditos alterius partis in suis dominiis fouere, ac tollerare, qui alteram partem eius subditos, aut subditum diffidare velit, aut velint, ac diffidant, damna irrogent, seu infidelitatem commiserint, vel alias graues inferrent molestias, immo & inimicis partis aduersæ adhærere possint eos per terras suas permittere in præiudiciũ & offensam alterius sine dolo & fraude quoquomodo.

Itẽ omnes coadiutores & adhærentes, qui in fauorẽ nostri & regni nostri Polonię coadiutorũ & subditorũ nostrorũ Magistro & ordini Prussię diffidârũt, & ab omni impetitione Magistri & Ordinis prædicti sint liberi & soluti.

Itẽ omnes Apostatę ordinis prædicti in regno nostro, & terris Litua. Samagit: Masouię, Russię & Stolpen: & aliis dominiis regni nostri, & terrarum prædictarum cõmorantes, ne diutius in suis peccatis tollerentur, de regno nostro & dominiis

dą przyćiśnieni wyiechać: á ná potym ći y inni w tychże żadnym obyczáiem niech nie będą przechowywáni.

Item/żaden Kupiec álbo człowiek któ régokolwiek stanu będący/ábo dobrá iego dla występku álbo długu drugiému niech niebędźie zápowiedan/ zátrudnian/ áni iman.

Item/ieśli Furmánie y Woźnice kupie Kupieckié zá pieniądze wiozące Mytá y mieyscá Myt przeminą: oni tylko ná rzeczách y koniách swych własnych niech będą karáni: á dla tego máietności kupieckié nie máią bydź bráné álbo zátrzymáné.

Item / Oświécone Xiąże Pan Bogusław/Xiąże Stolpskié z iednéy strony/ á Zakon przezeczony z drugiéy strony ku rozdźieleniu y poprawieniu gránic miedzy Xięstwem Stolpskim przerzeczonym / y źiemią Zákonu w Pomorzkiey źiemi/ máią posłáć posły zoboiéy strony/ ná swięto wniebowstąpienia Pánskiego blisko przyszłé: A gdy sie ći Posłowie ziádą/ stroná Páná Xiążęcia wybierze dwie álbo trzy osoby z strony Páná Mistrzá y Zákonu/ á zásie P. Mistrz y Zákon z strony Xiążęcey: które osoby ták obráné vczyniwszy cielesną przysiege / á oglądawszy práwá onych stron listy ábo słuszné dowody rózności tákowé/ieśli będą mogli/słuszníe niech skończą. A ieśliby niemogli/ tedy wybiorą iednégo zá spólnym zwoleniém zá Sędźiégo: który máiąc przed oczymá Bogá y spráwiedliwość/ niezgodę przerzeczoną miedzy stroná mi práwnie/ iáko na prędzéy będźie mogło bydź/skończy: á ná iego skazániu strony ták stáwie máią przestáć/y one bydź posłuszné

Też áby tákowego pokoiu wiecznégo y zgody pod pewnością y mocą więtsą strzeglisny y chowáli/obiecuiemy przez chytrości y zdrády pod wiárą y czcią: iż ná żadnégo człowiekà żywiącégo przywiedźienié/ podeszwánié/ráde/y roskázánié/któreykolwiekby dostoyności będącégo/bądź Papieskiéy/ Cesárskiéy/ ábo Królewskiéy/ y któregokolwiek zebránia duchownégo y świeckiégo/ nie będźiemy powinni / áni będźiemy móc sie sprzeciwić téy zgodźie w części ábo we wszystkim / iáwnie ábo táiemnie / przez sie ábo przez iné osoby napráwné duchowné y świeckié tym sposobem ábo innym którymkolwiek gwałćić: by też y Cesarz

nostris prædictis, per nos & Officiales nostros exire compellantur,& deinceps ij & alii in eisdem nullatenus foueantur.

Item, quòd nullus mercator seu alius homo cuiuscunq; conditionis existat, aut bona ipsius propter delictū, seu debitum alterius arestetur vel turbetur, nec etiam captiuetur. *Okupcách.*

Item, si Vectores & Aurigæ, bona seu merces Mercatorum, pro precio ducentes Thelonea seu loca datiarum præterierint, ipsi duntaxat in rebus, & equis propriis puniantur. Et quod propterea bona Mercatorum non debent occupari nec detineri. *O przemycáiących furmanech*

Item Illustris Princeps Dominus Boguslaus dux Stolpen: ab vna: Magisterq; & Ordo prædicti ab altera partibus, ad distinguendum & reformandum limites inter Ducatum Stolpen: prædictum, & terram Ordinis in Pomerania, nuncios ex vtraque mittant, in festo Ascensionis Domini proximè nunc venturo, vbi dum conuenerint partes domini Ducis, eliget duas, aut tres personas, de parte Domini Magistri & Ordinis. Et è conuerso Dominus Magister & Ordo duas aut tres personas, similiter de parte Ducis. Quæ personæ sic electæ, præstito corporali iuramento, visis partium Iuribus, literis, aut legitimis documentis, differentias huiusmodi si commode poterint terminabunt. Si vero non possent, extunc eligent vnum, vnanimi consensu pro iudice, qui habendo Deum & iustitiam præ oculis, quæstionem prædictam inter partes iudicialiter quanto breuius poterit terminabit, cuius decisioni partes beniuolæ obedient & parebunt. *Gránice miedzy Xiążęciē stolpskim á Mistrzem máią bydź uczynioné.*

Itē vt huiusmodi pacem perpetuam & cōcordiam sub certiori attentionis firmitate & robore custodiamus & seruemus, promittimus sine dolo & fraude, sub fide & honore, quòd ad nullius viuentis hominis requisitionem, inductionem, suggestionem, persuasionem, vel mandatum etiam quacunque dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, vel Regali, aut cuiuscunque cōgregationis legittimè personarum Ecclesiasticarum, vel Secularium debebimus, vel poterimus cōtrauenire ipsis in toto, vel in parte, expressè, manifestè, vel occultè, *Pokóy uczyniony ma bydź chowan.*

ſarz oſobą ſwą przećiwko nam krolęſtwu
náſſemu / ábo Wielkiemu Xięſtwu Litew.
ruſſyl ſie: tedy my áni potomkowie náſſy
nie beda powinni przy nim ſtać / pomocą /
ráda / podpomogániem y życzliwoſćią.

Liſty poko iu zobu ſtrō máią bydź dáné.

Téż áby wſſytki przerzeczoné rzeczy pewnieyſſym vmocnieniém ná wieki obwárowáné były / y áby ſtroná przećiwko ſtronie zá boiáźnią karánia wzgledem niniejſſéy zgody niezruſſálá ſie ku woynam y potykániu / vſtáwiamy ſkázuiąc: iż náſſy Prełáći / Rycérzſtwo / ßláchtá / mieſczánie / y wſſyſtko zebránié máią y beda powinni ziem krolęſtwá polſkiégo Prełatom / Pánóm / Rycérzſtwu / Szláchćie / Mieſczánóm / y wſſyſtkiému poſpólſtwu dáć pewné náſſé liſty / y tákowéż / ábo im podobné pod tymże ſpoſobem wźiąć: które ták My / táko Zakon náſſ oboim poddánym náſſym dáć obiecuiemy y bedźiemy powinni. A náſſy poddáni tákowéż poddánym pánáMiſtrzá y Zakonu / á zásie poddáni zakonni poddánym krolęſtwá náſſégo dáć y przyniéſć beda powinni ná roku / pod témi ábo tym podobnémi ſłowy: A ieſli My / ábo potomkowie náſſy / gdy tákowy pokóy wieczny bedźie / Miſtrzowi ábo źiemiam zakonnym chćielibyſmy ábo vſiłowáli iákié woyny wſczynać: niebeda powinni poddáni náſſy ná nie zwalać / áni w tym nam bydź poſłuſſni / y nas ſłuchać: y owßem beda od wſſytkich náſſych obowiązkow / przyſięg / y poddánoſći wolni y wyſwobodzeni dotąd / áż my ku chowániu wiecznégo pokoiu przywrócimy ſie.

O nowych roſterkách.

Téż ieſli iákié nowé ſpory / nieluboſći / ßkody / roſterki miedzy námi Litwą / Zmudźią / Mázowßem / źiemiámi Ruſkimi / y Stolpſkiémi z iednéy ſtrony / á Miſtrzem y Zakonem przerzeczonym ták w Pruſiéch iáko w Inflantćiéch wſczely ſie / ábo która ſtroná zá dopuſczeniém dyabelſkim przećiwić ſie niniejſſému pokoiowi którymkolwiek ſpoſobem śmiáłáby: tedy ſtroná obrázona drugiéy ſtronie bedźie powinna przez Poſły ábo przez piſánié tákowé krzywdy y nieluboſći oznaymić: á potym obie ſtronie máią to vczynić y ſpráwić okrom zdrády y chytroſći: áby Rádni Pánowie z ſtron ziecháli ſie ná pewné mieyſce / y dźień ſłuſſny: którzy tákowé nieluboſći y krzywdy wedle Bogá y ſpráwiedliwoſći / odłożywſſy ná ſtronę przyiáźń ábo nienawiść / niech vznáią

occultè, per ſe ſeu alium, vel alias quascunque perſonas ſubmiſſas, Spirituales vel Seculares, neque eas taliter, aut quocunq; modo alio violare, etiam ſi Imperator perſonaliter cum exercitu ſe contra nos, regnum noſtrum, aut Magnum Ducatum Lituaniæ moueret, non debebimus ei, nec ſucceſſores noſtri aſſiſtere, ope, conſilio, auxilio, vel fauore.

Item vt omnia prænniſſa certiori cautela munita iugiter permaneant, & vt pars cõtra partem, metu animaduerſionis præſentis concordiæ, ad bella & prælia non conſurgat, Statuimus decernentes, quòd noſtri Prełati, Milites, Nobiles, Ciues, & tota communitas, debeat & teneatur terrarum regni Poloniæ Prælatis, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Ciuibus, & toti communitati, dare certas noſtras literas, & pares ſiue reuerſales ab ipſis ſub eadẽ forma recipere, quas tàm nos quàm præfatus Ordo vtriſque ſubditis noſtris dare promittimus & debemus. Ipſi què ſubditi noſtri eaſdem ſubditis Domini Magiſtri & Ordinis, & econuerſo ſubditi Ordinis, ſubditis rẽgni noſtri dare & præſentare tenebuntur in termino, ſub his vel ſimilibus verbis. Quòd ſi nos vel ſucceſſores noſtri ſtante huiuſmodi pace perpetua, Magiſtro aùt terris Ordinis, vellemus aut conaremur huiuſmodi guerras aut bella mouere, non debẽt nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere. Imò erunt ab omnibus noſtris omagiis iuramentis, & ſubiectionibus liberi & ſoluti, donec in hoc caſu nos ad obſeruationem huiuſmodi pacis perpetuæ reuertemur.

Item, ſi aliquæ nouæ diſſenſiones, diſplicẽtiæ, damna, ſiue diſcordiæ, inter nos Lithuaniæ, Samogitarum, Mazouiæ, terras Ruſsiæ, & Stolpen: ex vna, ac Magiſtrum & Ordinem prædictum, tàm per Ruſsiam, quàm Liuoniam emerſerint vel aliqua partium præſenti concordiæ ſuadẽte diabolo cõtrauenire quouis modo præſumpſerit: Extunc pars læſa alteri tenebitur & debebit Nunciis, aut ſcriptis huiuſmodi iniurias & diſplicentias, ſeu aliquod præmiſſorum ſignificare, & tandem ambæ partes efficere & procurare, ſine dolo & fraude, quòd conſiliarii ipſarum partium ad certos, locum & diem conueniant

znáią/ſprawuią/kończą/y ſkażą.

Też wßytki gwałcenia pokoiu y przymierza/obietnic y poſtánowienia/ieſli które miedzy przerzeczonémi ſtronámi na woynách przerzeczonych przydáły ſie/mocą niniejßéy zgody oné pſuiemy/y nikczemné czynimy.

niant, competentes, qui huiuſmodi diſplicentias, & iniurias ſecũdum Deum & iuſtitiam, omni fauore & odio poſtpoſitis, tractẽt, cognoſcant, terminẽt, & dei dant.

Item omnes violationes Treugarum pacis, fœderis, ſtipulationum & contractuum, ſi quæ inter nos, partes prædictas, in guerris prædictis accidiſſent vigore præſentis concordiæ caſſamus & anullamus.

Sąſkázone zgwałcenia wßyſtki pokoiu y przymierza.

A tu ſie kończą Artykuły z Przywileiá Xięſtwá Mázoweckiégo o pokoiu Brzeſtſkim wźięté.

Finiunt Articuli ex Priuilegio Ducatuum Maſouiæ de pace Breſtenſi ſumpti.

PIECZĘCI ZAWIESZONE *v Liſtu wiecznégo pokoiu.*

SIGILLA PENDENTIA ad Literam pacis perpetuæ.

Pieczęć Iego M. KROLA, Wielkiégo Xiążęcia Litewſkiégo.	Sigillum Maieſtatis REGIÆ, & Magni Ducis Lituanię.
Pieczęći Xiążąt Mázoweckich.	*Sigilla Ducum Maſouię.*
Semowitá.	Semouiti.
Kázimiérzá.	Kazimiri.
Władyſłáwá.	Vladiſlai.
Boleſłáwá.	Boleſlai.
Pieczęći cztérech Xiążąt Litewſkich.	*Sigilla quatuor Ducum Lituanie.*
Item, Boguſłáwá Xiążęcia Stolpſkiégo.	Item, Boguſlai Ducis Stolpen.
Pieczęći Arcybiſkupów.	*Sigilla Archiepiſcoporum.*
Gniéźnienſkiégo.	Gneſnen.
Lwowſkiégo.	Leopolien.
Pieczęći Biſkupów.	*Sigilla Epiſcoporum*
Kráłowſkiégo.	Cracouien.
Włodzcławſkiégo.	Vladiſlauien.
Płotckiégo.	Ploccn.
Poznánſkiégo.	Poſnanien.
Wilenſkiégo.	Vilnen.
Pieczęć Káſtelaná Kráłowſkiégo.	*Sigillum Caſtellani* Cracouien.
Pieczęći Woiewod.	*Sigilla Palatinorum.*
Kráłowſkiégo.	Cracouien.
Poznánſkiégo.	Poſnanien.
Sędomiérſkiégo.	Sandomirien.
Káliſkiégo.	Caliſſien.
Śié-	Sira-

Siérádzkiégo.	Siradien.
Leczyckiégo.	Lancicien.
Brzéſtſkiégo.	Breſten.
Włodzcławſkiégo.	Vladiſlauien.
Wilenſkiégo.	Vilnen.
Trockiégo.	Trocen.
Płotckiégo.	Plocen.
Wárßáwſkiégo.	Varſouien.
Lwowſkiégo.	Leopolien.
Kámienieckiégo.	Camenecen.
Belzkiégo.	Belzen.
Pieczęći Káſtelanów	*Sigilla Caſtellano:*
Poznánſkiégo.	Poſnanien.
Sędomirſkiégo.	Sandominen.
Káliſkiégo.	Caliſſien.
Gniéźnienſkiégo.	Gneſnen.
Siérádzkiégo.	Siradien.
Leczyckiégo.	Lancicien.
Brzéſtſkiégo.	Breſten.
Włodzcławſkiégo.	Vladiſlauien.
Miedzyrzéckiégo.	Miedzyrzecen.
Wilenſkiégo.	Vilnen.
Trockiégo.	Trocen:
Płotckiégo.	Plocen.
Dobrzyńſkiégo.	Dobrinen.
Czérnſkiégo.	Czyrnen.
Wárßáwſkiégo.	Varſouien.
Lwowſkiégo.	Leopolien.
Kámieniec: Ruſ.	Camenecen. Ruſ.
Kámieniec: Podol.	Camenecen, Pod.
Lubelſkiégo.	Lublinen.
Woynickiégo.	Voynicen.
Biéckiégo.	Biecen.
Rádomſkiégo.	Radomien.
Łądzkiégo.	Landenſis.

Roſperſkiégo.	Roſperien.
Brzeźinſkiégo.	Brzezinen.
Konárſkiégo.	Konarien.
Rypinſkiégo.	Ripinen.
Goſtinſkiégo.	Goſtinen.
Káwſkiégo.	Rauen.
Sochácżowſkiégo.	Sochacouien.
Ciechanowſkiégo.	Ciechanouien.
Kowálſkiégo.	Koualen.
Kruſźwickiégo.	Kruſuicien.

Pieczęći Vrzędników Dworſkich.	*Sigilla Officialium.*
Márſźałká Koronnégo, y Vrzędników kśięſtwá Polſkiéġ.	Marſchalci Regni, & Officialium Regni Poloniæ.
Pieczęći Podkomorzów.	*Sigilla Succamerariorum.*
Kśákowſkiégo.	Cracouien.
Poznánſkiégo.	Poſnanien
Sędomirſkiégo.	Sandomirien.
Káliſkiégo.	Caliſſien.
Gniéźnienſkiégo.	Gneſnen.
Siérádzkiégo.	Siradien.
Leczyckiégo.	Lancicien.
Brzéſćkiégo.	Breſten.
Włodzcláwſkiégo.	Vladiſlauien.
Płotckiégo.	Plocen.
Czyrnſkiégo.	Czyrnen.
Wárſźáwſkiégo.	Varſouien.
Lwowſkiégo.	Leopolien.
Kámieniecckiégo.	Camenecen.
Pieczęći Lowczych.	*Sigilla Venatorum.*
Brzéſćkiégo.	Brzeſten.
Czyrnſkiégo.	Czyrnen.
Włodzcláwſkiégo.	Vladislauien.
Wárſźáwſkiégo.	Varſouien.

Pieczęći Miecznikow	*Sigil Gladiferorum.*
Kśákowſkiégo.	Cracouien.
Poznánſkiégo.	Siradien.
Siérádzkiégo.	Poſnanien.
Leczyckiégo.	Lancicien.
Brzéſćkiégo.	Breſten.
Pieczęći Podſtolich.	*Sigi. Subdapiferor.*
Kśákowſkiégo.	Cracouien.
Poznánſkiégo.	Poſnanien.
Sędomirſkiégo.	Sandomirien.
Káliſkiégo.	Caliſſien.
Gniéźnienſkiégo.	Gneſnen.
Siérádzkiégo.	Siradien.
Leczyckiégo.	Lancicien.
Brzéſćkiégo.	Breſten.
Włodzcláwſkiégo.	Vladislauien.
Płotckiégo.	Plocen.
Czérſkiégo.	Czyrnen.
Wárſźáwſkiégo.	Varſouien.
Lwowſkiégo.	Leopolien.
Dobrzyńſkiégo.	Dobrinen.
Podczáſźów.	*Sigil. Subpincerno.*
Kśákowſkiégo.	Cracouien.
Poznánſkiégo.	Poſnanien.
Leczyckiégo.	Lancicien.
Brzéſćkiégo.	Breſten.
Pieczęći Vrzędników Dworſkich.	*Sigil: Officialium Curię.*
Márſźałkowá.	Marſchalci.
Podkomorzégo.	Succamerarii.
Podſkárbiégo.	Theſaurarii:
Kuchmiſtrzá.	Magiſtri coquinæ.
Podczáſźégo.	Pincernæ.
Kráyczégo.	Inciſoris.
Podſtolégo.	Dapiferi.

Artykuły z Przywileiów Pruſkich wyięté.

GDY KROL WLADYSLAW *Iágełło, y potym ſyn iego Káźimiérz źiem Pruſkich przez Krzyżaki od Kśięſtwá poſiędzonych doſtáli, y záśię przyłączyli do Kśięſtwá, ktśrè były rozłączonè przez Zakon: wrácáiąc ie do ciáłá Kśięſtwá, dał liſty, ktśrè ſą w źiemiách Pruſkich zá*

CVM WLADISLAVS IAGELLO, tandemq; Kazimirus ſuus filius terras Pruſsiæ per Cruciferos de corpore Regni occupatas vterq; eorũ recuperârat,& eas reuniuit ſuo corpori Regni, à quo per ordinem diſmembratæ erant, reſtituendo eas ad corpus Regni, ſuæ incorporationis

zá Przywileie: z których wyięte ſą niżéy nápiſánè rzeczy. Które áż ſą w przywileiu wćielenia źiem, który ieſt w ſkárbie Koronnym: wßákże iż ſą niektórè rzeczy tu, które w przywileiu wćielenia nie ſą opiſánè: dla tego tè Artykuły trzebá wiedźieć, dla ſprawiedliwości obywátelów źiemie Pruſkiéy: do których ſie wćiekáć poſpolićie zwykli.

7. Obiecuiemy zá nas y dźiedźice y potomki náßé: Jż przerzeczoné Pány/ Szláchte/ y Mieſczány/ y wßytkié obywátele źiem náßych Pruſkich w práwiéch/ wolnośćiách/ liśćiech/ obronách ich/ które od Kśiążąt Duchownych y świeckich Królów y Pánów źiem przerzeczonych otrzymáli/ bedźiemy chować y bronić: áni onych nigdy nie bedźiemy gwałćić/ álbo przeſtępować: áni dopuśćimy ich gwałćić álbo przeſtępować. A ieſli którému miáſtu álbo oſobie którey przywiléy zginie: tedy inny zá ráda źiemie onéy łáſkáwie damy y vżyczymy: gdy tylko w dźiedźictwie y w máietności/ná którą odnowienia liſtów proßą/ bedźie kto w ſpokoynym y vſtáwicznym dźierżeniu. A iżby náßéy świebody ſprawiedliwośći ná początku ich poddáńſtwá nam y náßégo ſczęśliwégo ich obiećia vználi moc: tedy przećiwko wßytkim y kożdému z oſobná w tym odmienieniu Pánów też doznáią odmienność w vćiſku dani álbo clá/ które zową Fundczol. Tákże wßytkié clá ná wodách y źiemiách/ które nowo y z ſtárodawná były záchowáné y vſtáwioné/ w źiemiách tylko Pruſkich. Też w źiemi Pomorzkiéy dan álbo wobiéránié/ które Portem aliás Márſard zá ſtárym poſtánowieniém Kśiążąt Polſkich było zwáné/ náßa Królewſka ſczodrobliwośćią káſſuiemy/ pſuiemy/ ábroguiemy/ y od pláćenia téy wolné czynimy/ chcąc áby ná żadny czás przez nas y potomki náßé Króle Polſkié z żadnéy przyczyny nie była vkładaná áni vſtáwiáná.

Oprzywileiách zgubionych.

Myto Fundczol ieſt jákoné Myta ſą jkáżone y Marſard.

onis literas dedit: habenturq; in terris Pruſsiæ pro Priuilegijs terræ, de quibus infraſcripta pũcta ſũt trãſumpta: quæ licèt ſint in priuilegio incorporationis terrarum, quod habetur in Theſauro Regni: tamẽ quia nonnulla ſunt hîc, quæ in priuilegio incorporationis non videntur contineri: iccirco præſentia puncta ſcienda ſunt propter iuſtitiam incolarũ Pruſsiæ, ad quod cõmuniter ſe referre conſueuerunt.

PRomittentes inſuper pro nobis & hæredibus ſucceſſoribus noſtris. Quod pręfatos Barones, Nobiles, & Ciues, & ſingulos Incolas terrarum noſtrarum prædictarum Pruſſiæ, in iuribus, libertatibus, literis, munimentis eorum, quæ à Principibus Spiritualibus & Secularibus Regibus & Dominis terrarum prædictarum obtinent, conſeruabimus, fouebimus, defendemus, nec vnquam ea violabimus aut præuaricabimur, aut violari aut præuaricari quòmodolibet permittemus. Si autem alicui Ciuitati, vel priuatæ perſonę Priuilegium amiſſum fuerit, aliud de conſilio Conſiliariorum terrarũ illarum gratioſe dabimus & largiemur: dum modo hæreditatis & bonorum, quorum à nobis petetur literalis innouatio, petens fuerit in pacifica continua & præſcriptionem habente poſſeſſione. Vt autem noſtræ libertatis, æquitatis, & iuſticiæ dexteram in his ſubiectionis eorum & noſtrę acceptionis fælicibus dante Domino primius ſentiant, in vniuerſos & quemlibet eorũ effuſam & immutatione Principum commutatam etiam & ſublatam deprehendet oppreſſionem, datiam, quæ in vulgari Fundczol dicitur. Item omnia telonea in aquis & terra, noua & antiqua obſeruãtia in terris duntaxat Pruſſiæ quo modolibet inſtitura. Item in terra Pomeraniæ Exactionem ſiue datiam, quæ portus alias Marſzard veteri inſtitutione Ducum Poloniæ vocabatur, Regia munificentia tollimus, abrogamus, deponimus, ac ſolutionem illarum temporibus perpetuis reſoluimus, dimittimus, & relaxamus, in vllo vnquam tempore per nos aut ſucceſſores noſtros Reges Poloniæ, ex quacunque cauſa aut occaſione inſtituendam aut imponendam.

La. 156. HP 747.

O kupiách potonełych

Acz Miſtrz y Zakon zá opánowániem źiem przerzeczonych wßytkié dobrá y kupie któreykolwiek máterśéy będące / które zá dopuſczeniém Bożym ná Morzu potonęły / iáko własné z onego vtonienia zá práwem ſwym brał: ále iż ieſteſmy Królem Chrześćiáńſkim / á iż tákowé rzeczy ſą przyrodzonym y Boſkim práwem y dekretem Stolice Apoſtolſkiey iáko okrutné y niesprawiedliwé opowiedźiáné: obiecuiemy rzeczy y dóbr któreykolwiek wagi y ceny będących tych oſób / którym ná morzu potoną / nigdy przez nas y Vrzędniki náße iáko náßych álbo práwá náßego nie pożedáć / álbo ich wyćiągáć: ále onym przez wßelákiego vmnieyßenia których byli przed potopieniem álbo ich bliżßym / gdy dowiodą doſtátecznie bliſkośći / dopuśćimy zbiéráć / y onych vżywáć wedle woley ſwéy / odrzekáiąc ſie z potomki ſwémi zwyczáiá przećiwnego w tey mierze: który lepiey ſkázą iákąs zwan bydź ma. Wyiąwßy żeby żaden dźiedźic tákowych dóbr y potomek ſłußny nie był: ábowiem w tákowéy rzeczy oná máietność vtoniona nam przynależéć będźie.

O Vrzędźiech.

Też chcemy: áby wßyſcy Rycérſcy ludźié / Szláchtá / Mieſczánie / y obywátele źiem przerzeczonych / którzy ſą przeniesieni w práwo / w ſtan y w własność Króleſtwá Polſkiego / tego nádánia vżywáli: Iż doſtoieńſtw / vrzędów / które do tego czáſu tám ſą y nápotym poſtánowioné będą / y dźierżaw / miaſt / y mieyſc w źiemiách przerzeczonych żadnemu cudzoźiemcowi álbo przychodniowi / ále własnému obywátelowi wedle záchowánia innych źiem Króleſtwá nászego nie będźiemy dáwáć.

O ſpráwách

Też wßytkie ſpráwy znácznieyßé / które przynależą źiemiam przerzeczonym / zá rádą Rad źiem przerzeczonych / będźiemy kończyć y ſkázowáć.

Liſty cáłe máią bydź chowáné.

Też źiemie przerzeczone pod náßym pánowániem y ćiałem Króleſtwá Polſkiego będące w ich ográniczeniu będźiemy záchowywáć / bronić / y ſczyćić: áni gránic áni kopców w niczym nie każemy vmnieyßáć / álbo w niepżeſpieczność przywodźić: iáko króleſtwá náßego części nierozdźielné.

Z iednego práwá do drugiego wolno ſie przenieść.

A iż źiemie oné y ludźie w nich mießkáiący rozmáitémi do tego czáſu práwy / to ieſt Máydeburſkim / Chełmińſkim / Polſkim /

Item licèt Magiſter & Ordo occupatione terrarum prædictarũ omnia bona & merces quarumcunq; manerierum, diuina permiſsione naufragium in mari paſſorum, velut propria ex naufragio, quaſi Iuris ſui facta occupabant: Nos tamen, qui Rex Catholicus ſumus, & ſortem huiuſmodi & naturali, & diuino lure, ſediſque Apoſtolicæ decreto damnatam, velut crudelem & iniuſtam execrãtes, pollicemur, quòd res & bona cuiuſcunque ponderis aut valoris exiſtant, earum perſonarũ quę maris naufragio periclitabuntur, nunquã per nos aut Officiales noſtros velut noſtras aut Iuris noſtri petemus aut requiremus; ſed illas abſque aliquali diminutione per eos quorum ante naufragium fuerunt, aut eorum propinquiores, demonſtratione euidẽti propinquitatem probantibus, colligendas, & in vſus conuertendas beneplacitos decernimus: contrariæ conſuetudini, aut Iuri vel potiùs corruptelis, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris renunciando. Niſi fortè nullus bonorum huiuſmodi extaret iuſtus hæres & ſucceſſor, quoniam in caſu illo bona ex naufragio habita noſtrę poteſtati volumus ſub iacere.

Item omnes Militares, Nobiles, Ciues, & Incolas Terrarum prædictarum in Ius, conditionem, & proprietatem regni Poloniæ, tranſlatos & inuiſceratos, hac etiam proſequimur prærogatiua. Quòd dignitates & Officia hactenus illic cõſiſtentia & in poſterum conſtituenda, Item tenutas Ciuitatum & locorum in terris prædictis nulli extraneo aut forenſi, ſed proprio indigenæ iuxta obſeruãtiam aliarum terrarum regni noſtri conferemus.

Item omnes cauſas notabiles dictas terras concernentes cum Conſiliariorũ conſilio terrarum prædictarum tractabimus, terminabimus, & definiemus.

Item terras prædictas ſub noſtro regimine & regni Poloniæ corpore cõſiſtentes in ſuis antiquis gadibus, limitibus, terminisq; conſeruabimus, tuebimur, & defendemus: nec terminos & gades terrarũ ipſarum in aliquo diminui vel periclitari velut regni noſtri partes indiuiduas vllatenus patiemur.

Item cùm terræ ipſæ & homines ipſas incolentes

ſkim/ Dziedzicznym / y Puſkim w rozſądku y vczynieniu ſprawiedliwości czynienia w kożdych ſprawách vżywáli: też to im pod iednym Pánem y rządzeniu chcemy áby było cało y wiecznie/ te ſwobode im przydawſzy: áby było wolno kożdemu z iednego prawá do drugiego/ wſząkże bez krzywdy innych/ przeniéść ſie.

A gdyż bicie Monety wierne ziemie bárzo mnoży: chcemy áby ná cztérzech tylko mieyſcách ziem przerzeczonych / to ieſt / w Toruniu/ w Elbiągu/ w Gdanſku/ y Konigsbergu / y to tylko czáſu woyny / wierna y ſprawiedliwa/ wyobráżenie náſze y napis Tytułu náſzego máiąca była bitá / zá nakładem Rycerztwá y Mieſczan ziem przerzeczonych: á czáſu pokoiu tylko w Toruniu y w Gdanſku/ okrom vbliżenia Przywileiu Miáſtá Toruńſkiego / zá náſzym nakładem niech bedźie bitá. To opátrzywſzy: áby Monetá w wadze y w cénie żadnym obyczáiem nie była vmnieyſzoná. quòd Moneta ipſa in pondere, & grano,

A iż my dla dobrego ſprawowánia rzeczy y Państw ná rozmáite czeſtokroć mieyſcá od ziem przerzeczonych dálekie z potrzeby muſimy odieżdżáć / áby dla náſzéy nieobecności ziemie oné niepodiely iákiég nieprzeſpieczeńſtwá: Szlachetné męże dla obrony y rządzenia ich/ o których vmieiętności práwá y wierze bedźiemy dobrze rozumieć y im dufáć / tylko do woléy náſzéy zá rádą Prełatów/ Rad / w ſtárſzych mieściech przerzeczonéy ziemi bedźiemy názná czáć: do których w niebytności náſzéy o wſzytkie niedoſtátki y przypadki niech bedźie vciecżká: á oni záwſze mądrością / opátrznością / y władzą y dekretem niech to nágradzáią y tego poprawuią.

Też Kupcy ziem przerzeczonych Pruſkich/ którzy do krolestwá Xięſtw y Państw náſzych przyieżdżáią / niech beda w tym oſobliwym nádániu y ſwobodzie záchowáni: Jż ilekroć ſie przyda do którychkolwiek mieyſc/ Miaſt/ y Miáſteczek/ Krolestwá/ Państw náſzych z kupiámi którégokolwiek ſpoſobu y máterii téy iechác: niech ich bedźie wolno kupie ná mieyſcá do ſklepów/ komor / domów ſkládác (których ma bydź wolny naiem) y kupie wykládác ku przedawániu: y wſzyſtkie gościńce do Węgier/ Rusi/ Morawy/ Slązká/ Rákus/ Sáſkiéy ziemie/

incolētes variis hactenus Legibus ſiue Iuribus, videlicet Maydeburgen: & Culmen: Polonicali hæreditario, & Pruthenico, in decidēdis quibuſuis & eorū quæſtionibus & adminiſtratione iuſticię vtebātur, quod etiā illis ſub noſtro principatu & regimine volumus firmū eſſe & perēne, ea licētia atributa, vt licet cuicūq; de vno Iure in aliud, ſine tamen aliorū prędiudicio quo voluerit tranſmigrare.

O monecie.

Item cū monetæ, iuſtam, fidelē ligam pōdusq; habētes, cuſſio terrarū quamlibet, vehementer, & Nobilitatē fœcūdet: volumus, vt in quatuor locis terrarū prędictarū videlicet Thorun, Elbing, Gdansk, & Konigsberg, duntaxat guerra durante, fidelis & iuſta, imaginem noſtram & ſubſcriptionem tituli noſtri cōtinens, cudatur moneta: præfatorum Militum, Ciuium, terrarum prædictarum impenſis. Pace autem ſuffragante & habita, tantum in Thorun & Gdansk ſine præiudicio Priuilegii Thorunen: Ciuitatis, noſtris Regiis cudantur impenſis. Prouiſo tamen & liga debita nullatenus minuatur.

O ſprawách w ziemiach Pruſkich.

Item quia nos pro bene gerēdis rebus dominiorum, in varia ſæpè loca à terris prædictis diſtantia neceſſe eſt facere deſcenſum. Ne igitur per noſtram abſentiam terræ ipſæ aliquod contrahere poſſent periculum vel periclitationem, Nobiles viros pro illius tuitione & gubernatione, de eorum legalitate, fide, & merito confiſi, ad noſtræ duntaxat beneplacitum voluntatis, ac cum conſilio Prælatorum, Conſiliariorū, Ciuitatum maiorum, prædictæ terrę deputabimus: ad quos in noſtri abſentia ſuper quolibet defectu & euentu habeatur recurſus, prouidentia, prouiſione, auctoritate, & decreto eorum ſupplendus, & emendandus.

O wolności kupiectwá Pruſō w Polſcze.

Item Mercatoribus terrarū prædictarum Pruſſię, in regnū Ducatus, & dominia noſtra veniētibus, hanc prærogatiuā & libertatem de cætero volumus cōſeruari, vt quoties illos in quæcunq; loca, Ciuitates, & Oppida regni dominiorū noſtrorū venire cum mercibus eorū, cuiuſcunq; ſpeciei vel manerici exiſtit cōtingat: licitū erit eis huiuſmodi merces in loca, teſtudines, & cameras aut tecta (quorū illis libera præſtari debet arrēdatio) deponere, & pro ſuo arbitrio exponere in venalitatē: ſtratas q; cōnes verſus Vngariā, Ruſſiam, Morauiam, Sleſiā, Auſtriā, Saxoniam, Valachiam, liberas habeant. depoſitis tamen

theloneis

ziemie / do Wołóch niech máią wolné. Wßákże záplácíwßy Clá/y záchowuiąc gośćince ſtárádawné Miaſt Króleſtwá y Panſtw. Zá świádectwem tych liſtów / którym pieczeć náßá ieſt záwießoná. Dan w Krákowie we Srzodę Wſtępną / Roku Pánſkiégo / 1454. Przy czym támże byli Nauczćiwßy w Pánu Chriſtuśie Oyćowie / Zbigniew z łáſki Bożéy Tytułu świętéy Pryßki Kárdynał y Kráko: Jan Włodzcławſki / Andrzéy Poznánſki z téyże łáſki Bożéy Biſkupi: Jan z Czyżowá Krákowſki / Łukaß z Gorki.

theloneis & ſtratis antiquitus Ciuitatum regni & dominiorum ſemper ſaluis. Harũ quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum teſtimonio literarum. Actum Cracouiæ feria quarta Cinerũ. Anno Domini 1454. præſentibus ibidem Reuerendiſs: in Chriſto patribus, & Magnificis Dominis Sbigneo Dei gratia tituli S. Priſcæ Presbytero Cardinali, & Cracouien: Ioanne Vladiſlauien: Andrea Poſnanien: eadem gratia Epiſcopis. Ioanne de Czyzow Cracouien: Luca de Gorka &c.

WOLNE PRZESZCIE WSZYTKIM *Kupcom y obywátelóm Króleſtwá Polſkiégo, y źiem Litewſkich, Zmudzkich, Mázowieckich, y Ruſkich ze wßytkiémi kupiámi przez źiemie, Morzá, y zamorze ná wieki przez źiemie Krzyżakow ták w Pruśiech iáko w Inflántćiech.*

LIBER TRANSITVS OMNIBUS Mercatoribus, & Incolis Regni Poloniæ, & terrarum Lituaniæ, Samogitiæ, Mazouiæ, & Ruſsiæ, cum omnibus mercantiis per terras, maria, & trans mare in perpetuum, per terras Cruciferorum tàm Pruſsiæ, quàm Liuoniæ permittitur.

Ld, 158, HP 749. BRát Páwel z Rozdorfu Zakonu błogoſłáwionéy Pánny Márıéy domu Niemieckiégo Jerozolimſkiégo Miſtrz wielki / obiáſniamy przez ninieyßy liſt wßytkim: iż miedzy innémi rzeczámi ſczćroſći y łáſki / które przećiwko poddánym Pánſtwu zakonu náßému z ludzkoſći rádźi czynimy / o tym myślimy wnocy y wednie: ábyśmy im pokóy y odpoczynienie obfite vczynili. A ták ziechawßy ſie z Prełaty / z Prźeceptory / y inną bráćią zakonu náßégo / y z Mieznémi Rycerzmi / y opátrznémi Mieſczány nam wiernie mílémi niżéy nápiſánémi / w Piątek názáutrz po Wniebowſtąpieniu Páná Chriſtuſowym y innych dni ná brzegu rzéki Wiſły ná dźiedźinie Nießowéy Włodzcławſkiéy dyoceziiéy leżącéy przećiwko miáſtu náßému Toumiu z iednéy ſtrony / á Naiáſnieyßym Kśiążećiem y Wielmożnym Pánem Władyſłáwem Królem Polſkim nic nie przećiwiáiąc ſie zgodźie vczynionéy Artykułom w niéy zámknionym / ále oné wiecéy y wiecéy pochwaláiąc y potwiérdzáiąc / przez rozdźielenia y zámknienia niżéy nápiſáné obiáſniliſmy / wyłożyli / y przez ninieyßy liſt obiáſniamy.

FRater Paulus de Ruſzdorff Ordinis Beatæ Mariæ domus Theutonicorum Hieroſolim: Magiſter generalis, Significamus tenore præſentium vniuerſis, Quomodo inter cætera noſtræ ſynceritatis & benignitatis ſtudia, quæ ad ſubditos & ſubiectos dominiorum Ordinis noſtri quadam humanitate libenter gerimus, diebus noctibusq; meditantes in animo fatigamur, vt ipſis tranquillitatis remedia, pacis dulcedinem & requiem procuremus opulentam. Igitur conuenientibus nobis vnà cũ Prælatis & Præceptoribus, cæterisq; Ordinis noſtri fratribus, ac ſtrenuis Militibus, & prouidis Ciuibus, fidelibus noſtris dilectis infraſcriptis, feria ſexta in craſtino Aſcenſionis Chriſti & diebus ſequentibus, in Rippa fluminis Viſla, in hæreditate Nyeſzoua Vladiſlau: diœcęſ: ex oppoſito Oppidi noſtri Thorun ex vna: & Sereniſs. Principe Magnificoq; domino Vladiſlao Rege Poloniæ &c. factæ, & initæ, contentos ipſis articulos præfatæ concordiæ in nullo penitus contrauenientes, ſed ipſos magis ac magis approbantes & cõfirmantes per Capitula diſtinctiones, & clauſulas infraſcriptas, declarauimus & elucidauimus ac tenore præſentium elucidamus.

O wolnym Gośćińcu. Náprzód / iż drógá ieſt y ma bydź wolna Kupcom Inprimis, ſi quidem quòd via libera eſt, & debet

Kupcóm y obywátelóm Króleſtwá Polſkiégo/ y źiem Litewſkich/ Mázowieckich/ Ruſkich/ Zmudzkich/ ktoſzy przeieżdżáią z ſwémi kupiámi y rzeczámi któremikolwiek przez Pruſką y Litewſką y iné źiemie Zakonowi poddáné: wſząkże w cále záchowawſzy Clá y Skłády/ſkłádánia kupi/ y inné zwyczáie: iáko to w ártykule ośmy liſtu ziednoczenia y zgody wiecznéy ieſt opiſano/ktory ſie poczyna: Też wſzyſcy kupcy/ &c.

& debet eſſe, omnibus Mercatoribus & incolis regni Poloniæ, & terrarum Lituaniæ, Mazouiæ, Ruſsiæ, & Samogitarum tranſeuntibus, cum eorum mercantiis & rebus quibuſcunq; per Pruſſiam & Liuoniã, & alias terras Ordini ſubiectas, antiquis tamẽ theloneis, & depoſitis ſiue modis deponendi merces conſuetudinibus, & obſeruantis aliis ſemper ſaluis. prout in articulo octauo Literę vnionis & concordię perpetuæ, quæ ſic incipit, Item omnes Mercatores &c. eſt expreſſum.

Jtem/ niechay bedźie wolné przeßćié y drogá wſzytkim kupcom y obywátelóm króleſtwá Polſkiégó/ y źiem Litewſkich/ Zmudzkich/ Mázoweckich/ y Ruſkich/ z ich kupiámi y zbożmi któregókolwiek źiárná/ y rzeczy ktorychkolwiek y máteriiéy okrom przekázy y vciſków przez źiemie/ y morzá/ wody y rzeki/ wſtępuiąc wzgore do Króleſtwá Polſkiégo/ y do źiem Litewſkich Zmudzkich/ Mázoweckich/ y Ruſkich/ y ſtępuiąc nádół przez źiemie Páńſtw Zakonu náßego/ y przez rzeki álbo wody áż do morzá y zámorzá/ ná łodźiách wielkich y málych/ ná wieki gdźiekolwiek y ilekroć zechcą: ktore to kupié zboża y rzeczy/ iáko nápiſano ieſt/ ieſli przerzeczeni kupcy ábo obywátele króleſtwá Polſkiégo y źiem wyoßéy miánowánych/ gdy z nimi iádąc zechcą ie przedawáć álbo ná ktorym mieyſcu z nimi ſtać v Miáſt álbo portów nád brzegi: to niech bedźie ná ich woléy. A ieſli niezechcą przedáć/ mogą przez wßelkiey przekázy iechać álbo wzgore álbo nádoł z rzeczámi przerzeczonémi gdźie ſie im bedźie podobáło/ iáko wyoßéy ieſt nápiſano.

Z Zbożmi wolny przeiazd Polakom bydźma.

A o dani/ ktorą zową Fundczol: iż Rádá Królá Jeº M. przerzeczonégo to powiedźiáłá: iż przerzeczona dań ieſt nowa y nowo vłożona: á iż ná ten czás niebyłá/ kiedy pokóy y zgodá byłá vczyniona y vtwierdzoná: y tákowa dan długiégo czáſu nie byłá vłożona/ ále tylko dla vſpokoienia morzá w ten czás/ gdy Królowa Dácię Małgozetá z Olbrychtem Królem Szwedzkim wiodłá woyne. Z drugiéy ſtrony Rádá Zakonu náßégo rzekłá: iż to Clo było przed zgodą wieczną/ áni byłá złożona/ áni tákowy ártykuł w liśćie zgody ieſt włożon/ áby ktore Clá miáły bydź ſkłádáne: ále to ſie pokázuie/ iż żadne nowe niemáią bydź vſtáwiáne. Dla ktorey rożnoſći y wątpliwoſći

Item liber ſit tranſitus & via omnibus Mercatoribus & Incolis regni Polonię, & terrarum Lituaniæ, Samogitarum, Mazouiæ, & Ruſſiæ cum ſuis mercantiis frumentis cuiuſcunq; grani, & rebus quibuſcunque, & cuiuſcunque conditionis vel manerie1 exiſtant, ſine impedimento vel angaria per terras & maria, aquas & flumina, quæcunq; aſcendendo in & ad Regnum Polonię, terras Lituanię, Samogitarum, Mazouię, & Ruſſię, & deſcendendo per terras dominiorum Ordinis noſtri, ac per ipſa flumina ſeu aquas vſque ad maria & trans mare in nauibus magnis ſiue paruis in perpetuum, quocunq; ſeu quotieſcunque voluerit, quas quidem merces, frumenta & res, vt ſcriptum eſt, ſi præfati Mercatores ſeu Incolæ Regni Poloniæ, & terrarum ſupra ſcriptarũ ducentes vendere, aut ſtare in aliquo locorum ſeu Ciuitatum ad portum ſeu rippam prædictarum aquarum ſiue maris ſituatarum vel ſituatorum voluerint, eſt, & debet eſſe in ipſorum arbitrio & voluntate. Si verò vendere noluerint, poſſunt abſque omni impedimento ire ſeu aſcendere vel deſcendere, quo eis placuerit, cum rebus prædictis, vt ſuperiùs eſt expreſſum.

O Myćie Fundczol.

Item de datia, Fundczol vulgariter dicta, Cõſiliarii Domini Regis prædicti propoſuerunt: Quomodo prædicta Datia ſit noua, & depoſita fuerat, neq; eo tempore extitit, quando pax & concordia eſt facta & firmata, neq; prædicta Datia impoſita fuit ad longa tempora, ſed tantùm ad pacificandum mare eo tempore, quo Regina Daciæ Margaretha cum Alberto Rege Sueciæ tenuit guerrã. Ex aduerſo Conſiliarii Ordinis noſtri dixerunt, quòd hoc theloneum Funczol fuit ante iſtam pacem & concordiam perpetuam, nec vn-

eák to było y ieſt zámknione: Aby nápotỹ przerzeczona dan Fundtomczol / y téy pláceniè / było záwießoné: áni ku pláceniu téy kupcy y obywátele tylko króleſtwá polſkiégỹ y źiem przerzeczonych nie byli powinni ták długo / ázby było vznano / y to ſie ználázło: ieſli wedle ártykułu oſmégo opiſánia / o którym wyoßéy oſtálá ſie zmianká / ma bydź złożona. A to ile ſie dotycze kupców y obywátelów króleſtwá Polſkiégo / y źiem przerzeczonych.

O Cle Lobegeld. Item / wßyſcy Kupcy y obywátele króleſtwá Polſkiégo / y źiem Litewſkich / Zmudzkich / Mázoweckich / y Ruſkich od nieiákiégo plácenia pieniędzy / które Lobegeld zową / od zboża w Gdanſku bráć zwyklégo / niech będą ná wieki wolni / y wyięci: y ku pláceniu téy nápotym niech nie będą powinni.

O Suknách Pruſkich y inych kupiách. Też wßyſcy Kupcy y obywátele źiem y państw Zakonu náßégo w źiemiách króleſtwá Polſkiégo tylko w źiemi Dobrzyńſkiéy / Kuiáwſkiéy / Leczyckiéy / Sierádzkiéy / y w Polſcze w mieśćie Gnieźnie mogą wolnie przedáwáć ſukná / y ná łokćie kráiáć ná Jármárkách Miaſt ábo miáſteczek przerzeczonych: mogą też kupowáć y wieźdź zboża y ktorékolwiek inné rzeczy ná tárgi ktorékolwiek.

Cło Niderloge ieſt zá wießoné. Tákże też Cło y Skład / który Niderloge zową / przy Lándysbergu y Zamku nowégo Márgrábſtwá / które powiádáią nowo być włożoné / niech będźie záwießoné: y niech nie będźie wyciągáné od Kupcow y obywátelów króleſtwá Polſkiégo áni bráné / ále rzeczy niech bywáią poſzczoné do tego czáſu / áż Król Jeº M. y my Miſtrz ku rozgránieniu miedzy Polſką y nowym Márgrábſtwem poſły ſwé zeßlą: á tám my Miſtrz y Zakon przerzeczony wźiąwßy pierwéy wiádomość o włożeniu nowégo Cłá y ſkładu przerzeczonégo przez poſły náßé to co będźie nowégo y niezwyczáynégo złożymy y podniesiemy.

A o woźeniu Soli z Pruś przez Źiemię Dobrzyńſką / to ieſt záwießono / áż do odpowiedźi Jeº M. Królá Polſkiégo. Ná których rzeczy wßytkich świádectwo / y dla zupełnieyßéy wiádomośći pieczęć náßą nieyßému liſtowi ieſt záwießoną. Przy czym byli y to ſtánowili Vczćiwi w Pánu Chriſtuśie Oycowie y Pánowie / Pánowie / Jan Chełquam fuit depoſitum, nec articulus in litera concordiæ poſitus continetur, quòd aliqua thelonea deberent deponi: Sed demonſtrat, quòd nulla noua thelonea ſunt inſtituenda: propter quam diſcrepantiam & dubium ſic eſt cōcluſum. Quòd de cætero prædicta Dacia Fundtzol, & eius ſolutio ſuſpēdatur, & ſit ſuſpenſa: nec ad ipſius ſolutionem Mercatores duntaxat & Incolæ regni Polonię, & terrarum prædictarum teneantur, tam diu quouſq; cognoſcatur & diſcutiatur, an ſecundùm diſpoſitionem & tenorem articuli octaui à capite, de quo ſuprà eſt facta mentio, debeat deponi, quò ad Mercatores & Incolas regni Poloniæ, & terrarū prædictarum.

Item quòd omnes Mercatores & Incolæ regni Polonię, & terrarum Lituaniæ, Samogitarum, Mazouiæ. & Ruſſię, à ſolutione cuiuſdam pecuniæ vulgaruter Lobegeld nuncupatę, quæ à frumento in Gdansk recipiebatur, perpetuò ſint liberi & exempti, nec ad eius ſolutionem de cætero teneantur.

Item omnes Mercatores & Incolę terrarum & dominiorum Ordinis noſtri in terris regni Poloniæ duntaxat, Dobrinen: Cuiauien: Lancicien: Siradien: & in Poloma in Ciuitate Gneznen: tantùm liberè poſſunt pannos vendere, & per vlnas incidere in foris annalibus Ciuitatum ſeu Oppidorum prędictorum: poſſunt etiam emere & ducere frumenta, pecudes, & pecora, ac quaſcunque alias res in foris ſeptimanalibus quibuſcunque.

Itē quòd Theloneū & depoſitū vulgariter Niderloge, circa Lādiſberg, & Caſtrū in noua Marchia, quæ dicuntur de nouo impoſita, ſuſpēdatur: nec à mercatorib. & incolis 12. p. exigātur, ſeu recipiantur ſed dētur ad fideiuſſoriam cautionē tamdiu quouſque dominus Rex & nos Magiſter ad limitandum granicies inter Poloniam & nouam Marchiā noſtros Nuncios tranſmittemus. & ibidem nos Magiſter & Ordo prædicti, recepta primitus informatione, & impoſitione nouitatis Thelonei, & depoſiti prędictorum per dictos noſtros Nuncios, id quod nouum & inconſuetū fuerit deponēmus et tollemus.

Item de vectura ſalis de Pruſsia per terram Dobrinen: ſuſpēſum eſt vſque ad reſponſionem Domini Regis Poloniæ, &c.

Chełmińskiego/ Gerhárd Pomorzkiego kościołów Biskupi: y Oczćiwi y Vrodzeni Zakonu náßego bráćia/ Lódwik z Lándße Márßałek naiwyssy/ Henryk Hold naiwyssy Hospitálarz w Elbiągu/ Mikołay Jorlicz naiwyssy Trápiarz w Krysburgu/ Marćin Kemerater w Tourniu/ Jodok Hoenkirchen w Tucholi/ Komendatorowie: y zacni y Zakonni Zakonu náßego Professowie. Dźiało sie y dan iest ná brzegu rzéki Wisły/ ná dźiedźinie w Nießowéy w Włodzkáwskim Biskupstwie ná przećiwko miástu náßému Tourniu/ we Srzode Oktawy Wniebowstąpienia páná Krystusowégo/ Roku Páńskiego 1424.

In quorum omnium testimonium & euidentiam pleniorẽ, Sigillum nostrum præsentibus est appensum, Præsentibus & tractantibus Reuerendis in Christo Patribus & Dominis, Dominis Ioanne Culmen: Gerhardo Pomeranien: Ecclesiarum Episcopis, Venerabilibus & Generosis Ordinis nostri fratribus, Luduigo de Landsze Marssalco supremo, Henrico Hold supremo hospitalario in Elbingo, Nicolao Iorlicz supremo Trapiario in Krisburg, Martino Kemerater in Thorun, Iodoco Hoenkirchen in Tuchola, Comendatoribus. Egregiisque & religiosis Ordinis nostri professis. Actum & datum in Rippa fluminis Vissla, in hæreditate Nieschowa Vladisl: diœcesi: ex opposito Oppidi nostri Thorun, feria quarta infra octauas Ascensionis Christi. Anno Domini Millesimo, quadringentesimo vigesimo quarto.

Mikolay Biskvp Alsperski z swą Kápitułą czyni posłußenstwo Kázimirzowi Krolowi Polskiému, y sukcesory swe obowiązuie ná tósz posłußeństwo Krolóm Polskim: y vstánvia kształt y obyczay Przysięgi, iáko potomkowie iego Biskupi, Prełaći, y Kánonicy, y kázda osobá duchowna w Biskupstwie Alsperskim przy brániu którégokolwiek Beneficium przysięgáć ma: y ktemu wßystkie rzeczy opisáne w Przywiléiu pokoiá pospolitego obiecuie chowáć.

Episcopvs Varmien:

Nicolaus, cũ suo capitulo facit obedientiam Kazimiro Polonie Regi, succesoresq; suos ad eam faciendã Regibus Poloniæ pro tempore existentibus astringit, & obligatos facit. Iuramentorum modum & formam per eos ipsos successores suos Episcopos prælatosq; & Canonicos, ac quamcunq; personam Ecclesiasticam beneficiatam Ecclesiæ & diœce: Warmien: circa receptionem beneficii cuiuslibet faciendorum, dat & inscribit, contentaq; omnia in inscriptione pacis perpetuæ facere promittit.

9. W Jmie Boże/ Amen. Ná wieczną páminć téy rzeczy. My Mikołay zá boską y Apostolskiéy stolice łáską Biskup Alsperski/ dáiemy znáć przez niniejßy list którym to wiedźieć należy wßystkim ninie y potym bedącym / ktożsy wiádomość tego bedą mieć: iż My vżałowawßy sie skażenia dóbr y poddánych kościołá náßego Alsperskiég/ które przez woienné ludźie iest y bywa do tego czásu czynione: y chcąc áby poddáni náßy byli w pokoiu/ vważáiąc iż Biskupstwo náße y kościół zá mocą wiecznégo pokoiu przez nauczćiwßego w pánu Christusie oycá Kśiędzá Rodolfá z łáski Bożéy ná ten czás Włodzkáwskiego / á teraz Láwentskiego

In Nomine Domini, Amen. La. 159. HP 752.

Ad perpetuam rei memoriam. Nos Nicolaus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Varmien: Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis presentibus & futuris harum noticiam habituris. Quomodo destructioni bonorum subditorumq; Ecclesiæ nostræ Varmien: qui per armorum gentes facta est: fitque vsq; eo, condolentes: ac ipsos subditos nostros, paci reddere optatæ cupientes: Recensentes Episcopatum nostrũ & Ecclesiam vigore perpetuæ pacis, medio Reuerendissimi in Christo, Patris, Domini Ru-

ſkiégo Biſkupá ſwietéy ſtolice Apoſtolſkiéy Poſká / miedzy Naiáſnieyßym Xśią-żećiem y pánem Káźimiérzem z łáſki bożéy Królem Polſkim / y Oświéconym wielkim Xśiążećiem Litewſkim / Ruſkim / Pruſkim pánem y dźiedźicem / ć. Pánem náßym nai łáſkáwßym z iednéy ſtrony / y Wielmożnym á vczćiwym pánem Miſtrzem wielkim błogoſłáwionéy Pánny Máriiéy Theutonicorũ Jerozolimſkim w Pruśiech z drugiéy ſtrony: ktory pokóy ieſt wſczety / rozrządzony / vczyniony / y ſpráwiony / y przez liſty / pieczęći / y przyſiegi cielesné y z téy y zowéy ſtrony vmocniony y vgruntowány: zá którym my ieſteſmy z ciáłá zacnégo Królá Polſkiégo / któremuſmy ſie do teg̃ czáſu ſprzećiwiáli. Ná ten czás tedy Naiáſnieyßego páná Królá Polſkiégo y iego zacnośći potomki Królé Polſkié nam y potomkóm náßym weſpołek y Kápitule náßéy przerzeczonéy / mocą roſkázánia / które było zlécono zupełnie niektórym oſobam / które to roſkázánié náße w rękách Naiáſnieyßego Królá Je° M. y iego Jáſnośći Rad zoſtáwili / wyználi / y wyznawamy przez niniejßy liſt: iż ieſt Pánem y obrońcą kośćiołá náßego / Zamków / Miaſt / y Wáſallów náßych: y zá łáſką przeiednáną nam iego Jáſnośći ſtoiąc przy poſtánowieniu przerzeczonégo wiecznégo pokoiu / y od niego niczym nieodſtępuiąc Nas / Kośćiół / Kápitułę / poddáné náße ták duchowné iáko świeckié / do ciáłá y iednośći przerzeczonéy̆ zacnégo Polſkiégo królestwá przywrácamy / pod árty-kuły niżéy opiſánémi. Dla których chowánia mocnieyßego / Nas / Kośćiół / Kápitułę / y poddáné náße y ich potomki obowiązuiemy: iż té Artykuły ná wieki będą chować: których Artykułów opiſánié ſłowo od ſłowá ieſt tákowé.

Biſkup Alſperſki zá pá-ná Królá Polſkiégo zná.

Biſkup Alſperſki obowiązuie ſie trzymáć Artykuły niż opiſáné.

O przyſiedze Biſkupá Alſperſkiégo Królowi Polſkiému.

Naprzód / iż kożdy Biſkup Alſperſki ktory będźie po nas / y inni wßyſcy zá czáſem będący ná wiek wiekóm we trzech miesiącách ode dniá wźięćia Liſtów od Apoſtolſkiéy ſtolice ná opátrzenié Kośćiołá Wármienſkiégo / będźie powinien ábo będą powinni oblicznie przyśćdź przed bytność Máieſtátu Królewſkiégo / y iego potomków / gdy będą w źiemiách Pruſkich / ábo w nieobytności ich ná Zamek Márienburg: á tám w rękách Biſkupá nie inégo / ieno którégo Król Je° M. náznáczy w Kośćiele więtßym

dolffi Dei gratia nunc Vratiſlauien: tunc verò Lauãtini Epiſcopi Sacroſanctæ Sedis Apoſtolicæ Legati, inter Sereniſſimũ Principem & Dominum Dominum Kazimirũ Dei gratia Poloniæ Regem Illuſtriſſimum: Magnum Ducem Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæq; Dominum & Hæredem, &c. Dominum noſtrum gratioſiſſimum ex vna, necnon Magnificum & Venerabilem Dominum Magiſtrum generalem, Ordinis Beatæ Mariæ Virginis domus Theutonicorum Hieroſolimitan: in Pruſsia partibus ex altera initæ, ordinatæ, factæ, diſpoſitæ, & celebratæ, literiſq; ac Sigillis atq; Iuramẽtis corporalibus hinc inde per partem vtramq; munitæ & obfirmatæ, de corpore inclyti Regni Poloniæ exiſtere: cui hucuſq; reſtitimus propoſitum noſtrum reuocantes. Præfatum Sereniſsimum Dominum Regem Poloniæ, ac ſuæ Serenitatis ſucceſſores Reges Poloniæ futuros, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris, cũ Venerabili Capitulo Eccleſiæ noſtræ prædictæ vigore mandati in certas perſonas hoc plenariè per ipſũ Capitulum dati & conceſsi, quod in manibus præmemorati Sereniſs: Domini Regis & ſuæ Serenitatis Conſiliariorum reliquimus, recognouimus, recognoſcimuſq; præſentibus, eſſe Dominum & Protectorem Eccleſiæ noſtræ, cum Caſtris, Ciuitatibus, ac Vaſallis noſtris, gratiaq; à ſua Serenitate conquiſita, innitendo præfatæ pacis perpetuæ diſpoſitioni & ordinationi, & ab ipſa in nullo deſcendendo. Nos Eccleſiam, Capitulum, ſubditoſq; noſtros tàm Spirituales quàm Seculares ad corpus & vnionem præmemorati inclyti Poloniæ Regni reuocamus, & reducimus, ſub articulis infraſcriptis. Ad quorum obſeruationem firmiorem Nos, Eccleſiam, Capitulũ, & ſubditos noſtros, ac etiam ſucceſſores obligamus: eoſdem articulos perpetuò ſeruaturos. Quorum quidem articulorum tenor de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis.

Inprimis quòd quilibet Epiſcopus Varmien: ſucceſſor noſter futurus, ſeu alii omnes pro tempore exiſtentes, in perpetuum infra tres Menſes à die receptionis literarũ Apoſtolicarum proniſionis Eccleſiæ Varmien: tenebitur, ſeu tenebuntur

wietszym v wielkiego Oltarzá/ przy bytności Woiewody Márienburskiego/y Stárosty/ y Mistrzów/ Mieszczan z Tourniá/z Elbiągu/y z Gdanskà niniejszych y nápotym bedących przysiege vczynić beda powinni táka/táka y my Mikolay vczyniliśmy pod tym kształtem/ iáko niżéy iest opisano. y ná zamek przerzeczony ziechác zá obwieszczeniem ná czás wypisány. A gdzieby ieden ábo wiecéy ich z tych opisánych przyiechác dla zátrudnienia niemogli/ przedsie w rece rzeczonego Biskupá przed témi/którzy sie ziádą Biskup ábo Biskupi/ którzy nápotym beda/ Alsperscy/ przysiądz w té słowá beda powinni:

tur personaliter venire ad præsentiã Regiæ Maiestatis & suorum successorum dũmodo in terris Prussiæ essent constituti, aut in illorum absentia in Castrum Mariemburg, & ibidem in manibus Episcopi, & non alterius, quem ad hoc sua celsitudo designauerit, in Ecclesia maiori ad altare summum sub præsentia Palatini Mariemburgen: & Capitanei, ac etiam Magistrorum Ciuium de Thorun, Elbing,& Gdano,præsentium & in futurum existentium teneantur Iuramentũ facere. Quòd & Nos Nicolaus fecimus, sub ea quæ sequitur forma,& in Castrum præfatum descendere sub tempore descripto auisati: Casu verò quo vnus vel plures descriptorum interesse impediretur: nihilominus in manibus dicti Episcopi coram præsentibus qui conuenirent,Episcopus,seu Episcopi in futurum existentes Varmien: iurare tenebuntur in hæc verba.

Ja N. Biskup Alsperski/ obiecuie y przysiegam: iż od tego czásu y nápotym bede wierny Naiásnieyszemu Pánu memu Kázimirzowi Polskiemu/y iego potomkom Królom y Krolestwu Poskiemu/ iako Pánu y obrońcy kościołá mégo y iego Kápituły: y przy Jego Jásności y Krolestwie bede stał/ y przy iego pótomkách iáko Rádá iego Jásności przeciwko kożdemu nieprzyiácielowi: z ktorym to nieprzyiácielẽ żadnégo stánowienia y przymierza nie bede czynił/przez zwolenia iego Máiestatu. A zapis wiecznego pokoiu we wszystkich ártykułách/punktciech: y też zapis przez mego przodká Mikołáiá Biskupá Warmienskiego vczyniony/ zwoleniem Kápituły niezgwalcenie bede trzymał: rády mnie zwierzoncy ku szkodzie iego Jásności niebede opowiedał: y wszelką chytrą zmowę álbo stanowienie/które poczuie bydź czynioné ku szkodzie y niepożytku królewskiego máiestatu y iego potomkow/álbo krolestwá y ziem/y miast

EGo. N. Episcopus Warmien: promitto & Iuro, quòd exnunc & in antea fidelis ero,Sereniſsimo domino meo Kazimiro Regi Poloniæ, eiuſq; ſucceſſoribus regibus & regno Poloniæ,tanquã domino & protectoriEcclesiæ meę, ac etiam Capituli.Suæ ſerenitati & regno aſsiſtam: necnon eius ſucceſsoribus, vti ſuæ ſerenitatis Conſiliarius, contra quẽ libet inimicum. Cum quo nullos tractatus, fædera aut inducias faciam,ſine ſuæ Maieſtatis conſenſu. Inſcriptionemq; pacis perpetuæ in omnibus Capitulis & punctis, ac etiam inſcriptionem per meum anteceſſorem dominum Nicolaum Epiſcopum Warmien. cum conſenſu Capituli factam inuiolabiliter tenebo,Conſilium mihi creditum ad ſuę ſerenitatis damnum non reuelabo: omnemq; machinationem, quam practicari ſubodorauero, in præiudicium & commodum Regię Maieſtatis ſucceſſorum,aut regni, terrarumq; & Ciuitatum Pruſsiæ de corpore incliti regniPoloniæ exiſtenti-

Pruſkich/wcielonych w zacné króleſtwo Polſkie/o ktore bede wiernie radźił/przeſtrzege wczás/y bede dawał znác. Ták mi Boże pomagay/y te świete Bożé Ewanielie.

Poddáni Biſkupa Alſperjſkiego mogą iego bydź niepoſłuſni, gdźieby królowi niepryſiągł.

A gdźieby ktory Biſkup Wármienſki záczáſem bedący przyſiegi wiáry ſwéy wedle ſtatutu y czáſu opiſánego zániedbał vczynić: tedy tym/ktorzy lennem práwem imiona dźierżą/y poddánym przerzeczonego koſćiołá Wármienſkiego bedźie wolno/nic tym poczćiwości nienáruſzywſzy/przez karánia od poſłuſzenſtwá rzeczonego Biſkupá/ktore mocą przyſiegi ieſt vtwierdzone/odſtępić: y przy królewſkim Máieſtacie do tego czáſu/áż przyſiężę/przeſtawáć y bydź.

O poddánych Koſćiołá Alſperjſkiego.

Téż od tego czáſu y ná wieki Wáſalli y poddáni Koſćiołá Wármienſkiego ktorégokolwiek ſtanu y záwolánia ſą/z ziem y z miaſt ták náſzy Biſkupi/ták Kápitulni/w dźieſieći á w dźieſieći lat przyſiege wiernoſći Królowi y królewſtwu Polſkiemu/y tudźież około chowánia pokoiu wiecznégo/y o ártykułách zámknionych w ninieyſzym zapiśie beda powinni odnawiáć w rękách Rad Królá Je° M. ktorzy ná to beda náznáczeni ná wieczné czáſy: ktore dźieſieć lat początek ſwóy wezmą y poczną ſie ode dniá vczynienia przyſiegi przezprzerzeczonégo Wáſſally y iné poddáné Koſćiołá przerzeczonego: ktora hnet vczyniona bydź ma.

O Kápitule Wármienſkiey.

Téż poddaiemy ſie/y ninieyſzym liſtem obowiązuiemy Nas y potomki náſze z Kápitułą Koſćiołá náſzego Wármienſkiego: iż ná przyſzłym wybiérániu/ktore záczáſem bedźie/ábo żądániu Biſkupów rzeczonego Koſćiołá Wármienſkiego Kápitułá tegoż koſćiołá bedźie powinná obráć oſobę wdźięczną Máieſtatowi Królewſkiemu y iego potomkom.

O Prałácách y Kánonikách Alſperjkich.

Téż kożdy Prełat y Kánonik rzeczonégo Koſćiołá Wármienſkiego w iednym Mieśiącu od przyięćia w Kápitule ábo od preſentácyey w koſćioł/gdy tylko weźmie poſſeſsyą/bedźie tákże powinien przyſiądz wierność iego Jáſnośći/y chowánie wiecznégo pokoiu/wedle obyczáiu niżey opiſánégo w ręce Biſkupá y Kápituły Wármienſkiey: ktorzy przez ſwé otworzyſte liſty o kożdego Kánonika y Prełatá przyſiędze

naiwyż-

um, pro quibus fideliter conſulam, præcuſtodiam tempeſtiuè & auiſabo. Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei euangelia.

Caſu autem, quo aliquis Epiſcopus Varmien: pro tempore exiſtens Iuramẽtum fidelitatis iuxta formam & tempus præſcriptum præſtare nõ curaret; extunc Vaſallis & ſubditis prædictæ Eccleſiæ Varmien: licebit cum honore, & impune ab obedientia dicti Epiſcopi vi iuramenti firmata reſilire, & R. M vſq; quo iurauerit adhærere.

Item quòd hinc & in perpetuum Vaſalli & ſubditi Eccleſiæ Varmien: cuiuſcunque ſtatus & conditionis exiſtant de terris & Ciuitatibus, tam noſtri Epiſcopales quàm Capitulares, de decennio in decennium Iuramentum fidelitatis Regiæ M. ſucceſſoribuſq; & Regno Poloniæ ac etiam de obſeruanda pace perpetua atque articulis, in præſenti inſcriptione contentis renouare tenebuntur, in manibus Cõſiliariorum R. M. ad hoc deputandorum temporibus perpetuis & æuiternis. Cuius quidem decennii initium incipiet & trãſibit à die præſtitionis Iuramenti per præfatos Vaſallos & cæteros ſubditos Eccleſiæ preſcriptæ in proximo faciendi.

Præterea ſubmittimus & preſentibus obligamus Nos & ſucceſſores noſtros, cum Capitulo Eccleſiæ noſtræ Varmien: quòd in futuris electionibus pro tempore exiſtentibus ſiue poſtulationibus Epiſcoporum dictæ Eccleſiæ Varmien: Capitulares eiuſdem Regiæ Maieſtati & ſuis ſucceſſoribus perſonam gratam eligere tenebuntur.

Item quòd quilibet Prælatus & Canonicus dictæ Eccleſiæ Varmien: infra vnũ Menſem à die receptionis ſuæ ſiue repræſentationis in Eccleſia, aliàs dum modò poſſeſſionem fuerit conſecutus, iurare ſimiliter tenebuntur fidelitatem ſuæ Serenitati, & obſeruantiam perpetuæ pacis iuxta tenorem inferius deſcriptum in manibus Epiſcopi & Capituli Varmien: qui per ſuas patentes literas de cuiuſlibet Canonici ſeu Prælati Iuramẽto ſupremo Dignitario Regiæ Maieſtati

in Pruſ-

natwyssému przełożonému w Prusiech bedą powinni pewną spráwę dáć. A sposob przysięgi ma bydź w té słowá.

JA N. Prełat y Kánonik Kościołá Wármienskiég/ przysięgam/ y obiecuie: iż od tego czásu y potim bede wierny Naiasnieyssemu Pánu memu Pánu Kázimierzowi Polskiemu Oświeconemu Królowi/ y iego potomkom Królom y królestwu/ iáko Pánu y obrońcy kościołá Wármienskiego: y zapis pokoiu wiecznégo/ y rozdźielenia w nim przez Oycá Mikoláiá Biskupá Alsperskiego/ zá zwoleniem Kápituły opisány nie zgwalcenie bede chował. Ták mie Boże wspomoż/ &c.

Też iáko Xiądz Biskup/ tákże y Kápitulá zá czásem bedąca/ gdy zechce Wóytá stánowić ábo odmienić/ ábo ich Administratora w wákowániu Biskupim: tedy nie iném máią ná Wóytostwo obiérać/ iedno z strony poddánych Máiestatu Królewskiégo/ y z tych/ którzy pod Pánstwem kościołá Wármienskiégo są: którzy ták obrány tymże obyczáiem bedźie powinien Królowi Je° M. przysiądz: ieśliże przed tym nie przysiągał. Też gdźieby Mistrz wielkiz adnym obyczáiem przysiądz niechciał/ álbo z Królewską Jásnością nie zgadzał sie/ y przyszłoby od tego czásu ábo ná potym do woyny/ ábo też y z inémi niepryiaćioły: tedy my Mikołay Biskup/ bedźiemy y nászy potomkowie beda bydź ná pomocy/ y ráddźić Jego Jásności tylekroć ilekroć tego bedźie potrzebá/ iáko Rádá Jego Jásności/ y Zamkiem/ Miásty/ Wássálmi/ ták nászego Biskupstwá iáko Kápituły: ták iż przez wszelkiego sprzyćiwienia/ Zamki y Miásta Kościołá przerzeczonégo ludźiom królewskim máią bydź otwárte/ y wszelkim nieprzespieczeństwam poddamy sie/ y potomkowie poddádzą z Jego Jásnością. A ni żadnych tráktatów/ związków/ áni przymierza z niepryiaćielmi bedźiemy czynić/ y potomkowie nászy: okrom wiádomości y zwolenia Królá Jego M. y iego potomkow.

in Prussia plenam fidem facere tenebuntur. Cuius quidem Iuramēti tenor sequitur in hæc verba.

Przysięgá Kánonicza.

EGO N. prælatus vel Canonicus Ecclesiæ Warmien: iuro & promitto, quòd exnunc & in antea fidelis ero Serenissimo domino meo, domino Kazimiro Poloniæ Regi Illustrissimo, eiusq; successoribus regibus & regno, tanquam domino & protectori Ecclesiæ Warmien. Inscriptionemq; pacis perpetuæ ac Capitulorum per dominum Nicolaum Epis. Warmien. de consensu Capituli descriptorum inuiolabiliter tenebo. Sic me Deus adiuuet. &c.

Wóyt Kościołá Wármieńskiego bedźie powinien królowi przysiądz.

Item, quòd tàm dominus Episcopus, quàm Capitulum pro tempore existentes Aduocatum, quoties præficere aut immutare dominus Episcopus velit siue Capitulum, aut administrator Sede vacante, non alium deputent, nisi pro parte subditorum R. M. eorum etiam qui sub ditione ecclesiæ Varmien: consistunt. qui sic deputatus iurare similiter tenebitur Reg. M. modo superius expresso, dū talis hoc ipsum prius non iurasset. Item casu quo Magister generalis nullo facto iuraret, siue cum Regia Serenitate hinc dissideret, & ad arma contra eum & Ordinem iam exnunc, vel in futuris temporibus veniretur, aut cum aliis quibuscunq; hostibus. Ixtunc nos Nicolaus Episcopus tenebimur & nostri successores tenebuntur esse auxilio & consilio suæ Serenitati toties quoties opus fuerit, sicut Consiliarius suæ Serenitatis, cum castro, ciuitatibus. & vasallis, tàm nostris Episcopalibus quàm Capituli: Ita videlicet, quòd sine omni contradictione castra & ciuitates Ecclesiæ prædictę, gentibus Regiis pateant & apperiantur: & singulis nos submittemus periculis, nostriq; successores se submittent cum sua serenitate: nec tractatus fœdera vel ligas, aut vllas inducias cū hostibus faciemus, ac nostri successores facient absq; scitu & consensu R. M. & successorum eius.

Biskup obiecuie przy Kolu stać ná nieprzyiaćiele iego.

O przyśiędze Kánoników VVármieńskich.

Téż ilekroć Beneficia ták Curata iáko nie Curata będą wákować w Biskupstwie náßym Wármieńskim: tedy przy stáwieniu ná to Beneficium my Mikołay Biskup y náßy potomkowie/ábo náß/y potomków náßych Wikáriy ná mieyscu náßym będący/będźiem/będą y będźie powinien słuchác przysięgi v kożdego z nich około chowánia pokoiu wiecznego/y trzymánia wiáry Królowi J. M. y królestwu Polskiemu.

O áppellácíiey do Królá

Náostátek to przykładamy/y tym nas y potomki náßé obowiązuiemy: áby poddánym ták Biskupim iáko Kápitulnym wßytkim y kożdemu zosobná było wolno w spráwách rycerzkich y lennych/ vsczyplíwych y nieuszczyplíwych/y w którychkolwiek inych świeteckich do Królá Jeº M. áppellowác/ y skárżyć sie w vciśku iákim y w nieotrzymán u spráwiedliwości/y do potomków iego Królów Polskich ná wieczné czásy: wßákże zachowawßy pierwéy porządek áppellácíiey w spráwách mieyskich do práwá Chełmieńskiego/ Lubuckiégo/Máydemburskiego/y inych z których sie weselą: którym nie ma będź nic vbliżono. Wßákże to osobliwie wyráziwßy: iż ilekroć przyda sie komu do Królá Jeº M. áppellowác: tedy przed námi Biskupem y potomki náßémi postáwi rękoiemstwo: iż ieśliby áppellácíiey w czásie tym/który przez nas Mikoláiá Biskupá y náßé potomki wedle potrzeby Rzeczypospolitéy będźie náznáczon nie będźie chował/ábo w rzeczy swéy vpádnie: tedy niech stronie przeciwko któréy rußył/ winne strácenia rzeczy y zápłácenia nakładów przepádnie. Które wßytkie y kożdé zosobná rzeczy my Mikołay Biskup Wármieński przerzeczony/z Kápituła/Wásally/y ze wßytkimi poddánémi náßémi mocnie nienáruszenié wypełniác/y niezgwałcenié ná wieki chowác obiecuiemy: y nas/y potomki náßé/y Kapitułe náße przerzeczoną/z Wásały y poddánémi Kościoła náßégo wßytkimi przez niniejßy list obowiązuiemy. Ná których wßytkich rzeczy wiárę y lepßé świádectwo niniejßy list náßą y Kápituły náßéy pieczęćią kazáliśmy vtwierdźić. Dan ná Séymie Piotrkowskim Wálnym we Czwartek pietnaśtego dniá Lipcá/ aliás w dźień Rozesłáńców/Roku Pán. 1479.

Item, quoties beneficia cum cura vel sine cura in diœc. nostra Varmien: vacare contigerit: extunc circa institutionem beneficiati nos Nicolaus Episcopus & nostri successores, aut noster & ipsorum successorum nostrorum Vicarius, tenebimur seu tenebuntur, siue tenebitur, recipere iuramentum à quolibet eorum de obseruanda pace perpetua & tenenda fidelitate R. M. & regno Poloniæ.

Postremò, & finaliter præsentibus adiicimus: nosq; & successores nostros obligamus: quòd subditis tam nostris Episcopalibus, quàm Capitularibus, omnibus & singulis liceat in causis militaribus, feudalibus, Ciuilibus, & criminalibus, siue quibuscũq; aliis Secularibus ad Regiã M. prouocare, in causa grauaminis, & defectu iusticiæ, querulari, & appellare, ad suosq; successores Reges Poloniæ tem poribus perpetuis. Obseruato tamen prius ordine prouocationis in causis Ciuitatensibus ad Ius Culmen: Lubucen: Maideburgen, & cæteris quibus gaudent, in quibus eis non præiudicabitur. Hoc tamẽ specialiter expresso, quòd quoties aliquẽ ad R. M. prouocare contigerit, extunc coram nobis Episcopo, & successoribus nostris cautionem faciet, quatenus, casu quo appellationem non fuerit prosecutus infra tempus, per Nos Nicolaum Episcopum & nostros successores, iuxta causæ & circumstantiarum qualitatem limitandum, aut in causa succubuerit, pœnã amissionis causæ & solutionis expensarũ parti aduersæ incurrat. Quæ omnia & singula scilicet scripta nos Nicolaus Episcopus Varmien: præfatus cum Capitulo, Vasallis, & omnibus subditis nostris, firmiter, illęsè, & inconcusse tenere, exequi, & inuiolabiliter perpetuò obseruare promittimus: ac nos, successoresq; nostros, & Capitulum nostrum prædictum, cum Vasallis, & subditis Ecclesiæ nostræ generaliter vniuersis, tenore præsentium obligamus. In quorum omnium fidem & euidens testimonium præmissorum præsentes literas nostro atq; Capituli nostri Sigillis iussimus & fecimus cõmuniri. Datũ in Cõuentione Petricouien: generali die Iouis quintadecima Mensis Iulii aliâs ipso festo Diuisionis Apostolorum. Anno Domini 1479.

CVM

CVM AVTEM BELLVM PRVTHENICVM RECRVDVERAT, MAXIMilianus Imperator, concordias inter Regem Poloniæ,& Magistrum Prussiæ confirmat: quem etiam ad omagium Sigismundo Regi Poloniæ præstandum hortatur, simulque Gedanũ ac Elbingum ex banno dimittit.

10. MAximilianus diuina fauente Clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ &c. Comes, Palatinus &c. Tenore præsentium recognoscimus, & profitemur: Quòd cùm inter alia quæ nobis curæ cordiq; sunt, summopere cupiamus vera, syncera, atq; fraterna vnione cæteris Principibus Christianis coniungi, ac quantum in nobis est, omnes ad sanctæ pacis, & concordiæ fœdera reducere, & cohortari; vt tandē concordibus armis & viribus Christianis ferocissimi eiusdem nominis hostes debellari & exterminari possent: vt hinc quieti, tranquillitati, ac stabilimento vniuersæ religionis ad incrementum & propagationem Christiani nominis consuleretur. *Pri. folio 758.*

Cumque Serenis: Dominus Rex Poloniæ in ea semper voluntate fuerit, vt cum sacra Imperiali Maiestate in optima amicitia & benevolentia fraterna viuat, & maneat: suamque Maiestatem tanquam fratrem maiorem & consanguineum charissimum etiam obseruet ac veneretur: Placeat igitur Maiestati nostræ Cęsareę, vt res & negotia inter eundem Serenis: Poloniæ Regem, & Magistrum Prussiæ ac Ordinem suum, in ea forma & modo remaneant, quemadmodum extant vtrinq; conscripta, & obseruabantur ab annis retroactis tempore fælicis memoriæ Friderici Imperatoris, & Sereniſſimi Domini Regis Kazimiri. Nec Magistrum Prussiæ, eiusque Ordinem subtrahere volumus ab his, quæ debent suæ Serenitati, & regno Poloniæ, & quę prædecessores eius Magistri faciebant, neque auxilium, neque consilium ei prestabimus, in damnum & detrimentum suę Serenitatis & Regni sui. Item quòd ad Ciuitates Gedanen: & Elbingen: attinet, quæ hactenus bannis & aliis modis Iuri Serenis: Regis & regni Poloniæ noxiis grauabantur, Nos exnunc iam easdem Ciuitates ab iisdem bannis absoluimus, & liberas decernimus, ac idipsum Iudicio Camerę nostrę Imperialis literis nostris denunciabimus: Mandabimusque, vt easdem Ciuitates à preteritis bannis absolutas dimittat, & in futurum ex quibuscunq; causis, ad cuiuscunq; instantiam nunquam eas audeat bannire, vel quoùis modo infestare: nullumq; Iudicium contra easdem Ciuitates, & earum similes à nostra Imperiali Iudicii Camera deinceps institui et fieri permittemus. Quos duos articulos Nos summa fide promittimus inuiolabiliter obseruare, adimplere, et exequi: neque illis quoquo modo contrauenire. Harum testimonio literarum nostrarum, Sigilli nostri Imperialis munitione roboratarum. Datum in Ciuitate nostra Vienen: die 22. Mensis Iulii. Anno Domini 1515.

PAX PERPETVA INTER SIGISMVNDVM I. REGEM ET Regnum Poloniæ, & Magistrum Prussiæ eiusq; Ordinem Crucifericum Craco: 1525. confecta.

11. IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Omnium rerum quæ sempiternæ sunt futuræ, nulla firmitudo certior excogitari potest, quàm ea, quæ sit literarum monumentis prodita ad memoriam posteritatis. Cætera enim facta humana, quantumcumq; memorabilia, aliis modis quám literis æternitati consecrata, aliquot quidem sęculorum decursu durare possunt: Quæ verò literarum officio memoriæ mandantur, nunquam intereunt, ipsaq; vetustate fiunt augustiora. Proinde Nos Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, nocnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Russię, ac omnium terrarum Prussię, Pomeranię, &c. Dominus & Hęres, Manifestum facimus vniuersis: Quia, cùm acta *Pri. folio 762.*

essent

eſſent plurima bella inter prędeceſſores noſtros Reges & Regnum Poloniæ, ac Magiſtros & ordinem dictum S. Marię Theutonicorum in Pruſsia: de proprietate ipſarũ terrarum Pruſsię certantes, eaque non penitus extincta inter Nos & Illuſtriſsimum Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: & Magiſtrũ ipſius ordinis recruduiſſent cum magno Reipub; Chriſtianę incommodo & detrimento: Proindeq; & ſummus Pontifex & Cęſarea Maieſtas, Sereniſsimuſq; Dominus Nepos noſter Dominus Ludouicus, Hungarię & Bohemię Rex, nos ad incundas quadriennales inducias & arbitralem cognitionem ſubeundam hortati eſſent & induxiſſent: Qua demum magnis impedimentis non ſecuta, & tempore inducıarum expirante veniſſent ad nos Illuſtres Principes Dominus Georgius Marchio Brandeburgen: in Sileſia Ratiborię: Iagensdorfi, in Pruſsia, Stetinen; Pomeranię, Caſſubarum, Sclauorum Dux: Burgrabius Nurembergen; & Princeps Rugię. Et Fridericus Dux Legnicen: & Brigen: ac inferioris Sileſię Capitaneus neceſſarii & affines noſtri chariſsimi, de pace & cõcordia ſtabili ac firma ſedulò agentes; tandem poſt multos tractatus & rationes vtrinq; expenſas ad infraſcriptas conditiones & Capitula ipſius pacis & concordię deuenimus, omniaq; & ſingula condiximus & vtrinq; firmauimus, in hunc, qui ſequitur, modum.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS, Amen. Nos Georgius Dei gratia Marchio Brandeburgen: in Sileſia Ratiborien: Iagendorff, in Pruſſia, Stetinen: Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclauorum, &c. Dux: Burgrabius Nurembergen: & Princeps Rugiæ. Et Nos Fridericus, eadem gratia Dux Legnicen: & Brigen: ac inferioris Sileſię Capitaneus, recognoſcimus & ſignificamus omnibus & ſingulis præſentem conçordiam ſeu contractum viſuris, audituris, ſiue lecturis: quia nos ex infraſcriptis ſequentibus rationibus, quæ nos tanquam Principes Chriſtianos promouerunt, eandem ſequentem concordiam & contractum inter Sereniſs. & excellentiſs. Princípem & dominum, Dominum Sigiſmundum Regem Poloniæ, & ſuæ Maieſtatis hæredes, & ſucceſſores Reges regni Poloniæ ex vnà, & Illuſtr. Principem & Dominum Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: Theutonici ordinis generalem Pruſſiæ Magiſtrum, & eius Ordinem militarem, Terrigenas, & ciuitatenſes ex altera partibus, concepimus, tractauimus, & compoſuimus. Et inprimis id præcipuè ac potiſſimùm conſiderantes, omnes diſſenſiones, bella, contentiones, & conflictus inter Regiam Maieſtatem & dominum Magiſtrum, eiuſque terrarum incolas, hinc ortas & emanatas eſſe, eò, quod non vnus Princeps hæreditarius omnium terrarum Pruſſiæ gubernator hucuſque extitiſſet, dictaque Pruſſia diuerſorum procerum capitibus gubernata eſſet, vnde terrarum ipſarum incolæ pernicioſis inter ſeſe bellis & contentionibus digladiabantur, & prælia commouebant: ex quibus magna effuſio Chriſtiani ſanguinis, damna que & nocumenta incolis, orphanis & viduis plurima ſunt illata. Similiter conſiderantes, quòd præfatus Dominus Magiſter, frater & auunculus ac ſororius noſter, retroactis temporibus, quando officio Magiſterii fungeretur, multifarias fatigas & labores hucuſque ſubiuit apud omnes ſtatus chriſtianorum Principum, videlicet ſummos Pontifices & Cæſaream Maieſtatem, ſacrum Romanum Imperium, & Electores Imperii, nec non apud nobilitatem Germaniæ, eoſdemque omnes ſæpiùs requiren. operam diligentem impendit, ſperans, eoſdem inuigilaturos, quò ipſe ſeditiones & controuerſiæ ac diſſenſiones ſecundùm continentiam infraſcriptæ perpetuę pacis per Sereniſs. Maieſtatem felicis record. Kazimiri Regis olim Thorunii confectæ, & iuxta compromiſſum in proximo quadriennio per Cæſareæ Maieſtatis & Regiæ ſerenitatis Vngariæ Oratores, in præſentia Sanctiſs. Domini Leonis Papæ Legati, &c. Thorunii factum componerentur & concordarentur, id tamen ex interuenientibus bellorum motibus, & cęteris variis admodum arduis negocijs, quibus Cæſarea Maieſtas & Sereniſs. Dominus Rex Vngariæ hactenus impliciti ac diſtracti fuerunt, hucuſque impeditum & indiſcuſſum permanſit: Nos tamen conſiderantes huiuſmodi ordinationem optimam fuiſſe, compromiſſum paucis diebus

bus ad finem & terminum vltimum deducere ſtuduimus. Nam vbi negotia indiſcuſſa permanſiſſent, formidandum fuit, ne Regia Maieſtas, & regnum Poloniæ, ac Magiſter cum terris Pruſſiæ, iterum ad maiores armorum tumultus, prælia & contentiones ac humani ſanguinis effuſionem redirent, in damnum & iacturam totius Reipub. Chriſtianæ. Ad præcauendum igitur huiuſmodi mala & incommoda, paciſque ſtudio intendentes, quo in futurum perpetua Chriſtiana pax inter Regiam Maieſtatem, & eiuſdem Maieſ: hæredes ſucceſſores regni Poloniæ Reges, & inter Magiſtrum Pruſsiæ & eiuſdem terrarum incolas vtrinque interuenire ac diſponi poſſit: Conſiderantes etiam quia & nunc Reuerendus Dominus Statilius, præpoſitus Veſprimien: Sereniſs: Regis Hungariæ Domini domini noſtri Clementiſſimi, tanquam dicti compromiſsi arbitri internuntius pacis, ac miſſus Orator ad Sacram Maieſtatem Regiam Polonię ac Magiſtrum Pruſsiæ, fratrem & auunculum ac ſororium noſtrum, quo ſe ad cõcordiam & ipſum contractum per Nos factum beneuolè ſubmitterent, & gratioſè ac benignè eidem conſentirent; rogauit & requiſiuit: Nos tanquam Mediatores, reconciliatores pacis, ex ſupradictis cauſis & rationibus, ſequentes Articulos, quos ſalubri vię concordiæ intendentes, Chriſtianos decentes idoneos cognouimus, inter Sacram Maieſtatem Regiam, & dominum Magiſtrum vtriusq; accedente conſenſu fecimus & diſpoſuimus, & prout infra continetur, ordinauimus & confecimus.

Inprimis Quòd omnes diſsenſiones in iis bellis inter Regiam Maieſtatẽ, Dominũ Magiſtrum, Duces Mazouiæ, Epiſcopos Varmien: & Culmen, & cæteros omnes eorumque ſubditos exortæ, per ſequentem tranſactionem in vniuerſum ſublatæ ſint, et neutri partium in malo reminiſcendo imputari debent.

Item, quòd loca, caſtra, et oppida, cum omnibus attinentiis et pertinentiis in his bellis vtcunque alias vtrinque intercepta, cum bombardis maioribus, quemadmodum in prima occupatione arcium et oppidorum inuentæ ſunt, reſtitui: Bombardæ etiam vncales, quas Hokenbiks, vocant, eo pacto, vt penes modernos Officiales reſtabant, ſimiliter reddi debent. Si verò quicquam bombardarum maiorum deeſſet, debent Officiales per iuramenta interrogari, vt mediis eorum iuramentis dicant, quid illic inuenerint. Quod autem bombardas in caſtro Holando demolito inuentas attinet, debent ſine diminutione ad manus Illuſtris Domini Marchionis Alberti reſtitui.

Præterea debent omnes et ſinguli ex nobilitate, ciuibus, et colonis, omnis promiſſionis et iuramenti, quibus præſentibus bellis aut citra alias circa hæc tempora à ſuis ad alienos dominos ſe contulerunt et obligârunt, liberi et ſoluti eſſe, et reputari.

Cæterum, quod ad neglecta ſeruitia attinet, debet à Regia Maieſtate & Duce de Pruſſia illis qui ea neglexerint, ex gratia condonari, & bona ſeu poſſeſſiones eorũ reddi. Cæterùm quòd liberos eorum attinet, qui condemnati ob perpetratum facinus pœnas dederunt, bona immobilia vtrinque reddantur, & patrum facinus honori puerorum nihil noceat: nec apud quempiam in aliquo præiudicet.

Item debet Regia Maieſtas illis de Newmark ſimiliter Marchio Albertus Gliczemburgen: & Hoenſtrinen: necnon omnibus Ciuitatibus, Eccleſiaſticis & Seculariibus, Nobilibus & Plebeis, vtriuſq; partis ſubditis, qui ex timore defecerint, parcere & condonare, nullaque indignatione reminiſci, nec cuiquam vt hoc vindicet permittere: ſed ex clementi voluntate ſub vtriſq; hinc inde Sigillis & literis ſententiam ferre, quod hoc ipſis & liberis eorum in nullam dehoneſtationem aut incommodum vergere debeat.

Item quod ad Eccleſiaſticorum bona & Iuriſditionem attinet, debet Dux Pruſſiæ ad requiſitionem Eccleſiaſticorum vnicuique iuſtitiam, vt Chriſtianum, æquum, & iuſtum eſt, adminiſtrare. Cæterùm bona, reditus & cenſus, ſub Duce Pruſsiæ ſiti, Epiſcopatum Varmien: vel coſdem Eccleſiaſticos attinens, debent viciſſim ex omni parte reſtitui. Si verò Dux vel Nobiles ſui curatos, vel alios in Eccleſiaſtica beneficia collocare vellent, qui hominibus Chriſtianè prouiderent, eos Epiſcopus iuxta antiquam conſuetudinem inſtituere ac inueſtire debet.

Item,

Item, ſi poſſent Domini Pontifices conſtanter docere, quòd Eccleſiaſtici in terris Domini Ducis commorantes, ſecus quàm Chriſtiani, ac contra ordinationem & conſtitutionem vniuerſalis ſanctæ Eccleſię Chriſtianæ ſe gererent: debet dominus Dux vnà cum Dominis Epiſcopis iuuare, vt tales debita caſtigatione emendentur.

Item, ſi quiſpiam Ciuium aut Ruſticorum duos annos antè proximè geſtũ bellũ vſque huc, Domino ſuo ſe ſubduxiſſet, & abſque voluntate eius aufugiſſet, repetiti debent Dominis ſuis ſine omni medio reſtitui, & exinde nulla partium alterutri ſuos detinere. Qui autem vi ab vtraq; parte abacti ſunt, ij debent publicis Mandati literis ad Dominos ſuos dirigi, ſeu remitti.

Itẽ debet Dominus Albertus Marchio, Regię M. & regno Poloniç iuramentum, vti naturali & hæreditario Domino ſuo præſtare: & ſe in poſterum erga eius R. M. in omnibus, ſicut Principem Vaſallum erga Dominum ſuum hæreditarium de Iure decet, obedientem exhibere. Debet præterea Marchio Georgius ſuo & fratrum nomine vexillum contingere. Debent ſimiliter Marchiones Kazimirus & Ioannes Sigillis & literis ſuis intra annum huiuſmodi contractum agnoſcere & acceptare.

Item debet Regia Maieſtas ex aduerſo Marchioni Alberto infraſcriptas terras, Ciuitates, Caſtra, & vicos, videlicet tria Oppida & Caſtrum Konigsberg, Lochſtetẽ, Vargen, Girmaw, Pubeten, Rudaw, Schokken, Kaymen, Kremitten, Vuldaw, Tapiaw, Taplawken, Narbetten, Inſterburg, Allenburg, Venſterw, Gordauen, Angerburg, Mordenburg, Labiaw, Lawkiſten, Tilſſeth, Ragnet, Roſſiten, Vinterg, Mymel, Brandemburg, Kreuczburg, Fredlandt, Demenaw, Bartten, Letzen, Balge, Heylige, Beyhell, Zintten, Lawdsberg Preuſcheulaw, Bartenskyn, Seheſten, Saynsburg, Reynn, Raſtenburg, Lieck, Iohansburg, Holland, Liebſtadt, Mulhauſen, Mormige, Paſſenheym, Ortelsburg, Oſterode, Hogenſtayn, Neidenburgk, Soldaw, Ilgẽburgk, Schippenbeil, Thewſchſtheylaw, Preuſchmarg, Lubemul, Salffeld, Riſenburg, Marienwerder, Tirembergk, Labtaw, Schonberg, Bowunden, Iorgenburgk, Reſenburgk, Gordenſche, Newhaus, Freyenſtadt, Solaw, Viſchhauſen, Biſchofswerder, Medenaw, tanquam Duci in Pruſſia in legitimum & hæreditarium feudum conferre, & eiuſmodi infeudationis literas ab vno fratre ad alium, & eorum hæredes, tanquam ſuper indiuiſo feudo, iuxta tenorem tranſactionis conficere.

Item, ſi quando memorati quatuor Principes & Marchiones, Albertus, Georgius, Kazimirus, Iohannes, & eorundem legitimi feudi hæredes omnes, ſine legitimis feudi hæredibus decederent; tunc, & non antea debent ſupraſcriptæ terræ Pruſſiæ ad R. M. & Regnum Poloniæ hæreditariè redire & recidere. Si verò filiæ ſupereſſent, hæc debent Ducalis dotis pecunia à Regia Maieſtate abſolui & prouideri.

Item debet Regia Maieſtas Marchionem Albertum, ſuos hæredes, & omnes Incolas ſuſpraſcriptarum terrarum Pruſsiæ in eorum Priuilegiis huic tranſactioni & ſuperioritati Regiæ Maieſtatis non repugnantibus, conſeruare: & alias ab iniqua violentia defendere & manutenere.

Item debent tàm Ordinis, quàm Nobilitatis, & Ciuitatum prædictarum Terrarum Pruſsię, Mandatarii Nuncii, pro ſe hæredibusque & ſucceſſoribus ſuis conſentire, & inſcribere, quòd ſeipſos hęredesque & ſucceſſores ſuos poſt obitum quatuor prædictorum Principum & ſuorum legitimorum feudi hæredum, ad R. M. & regnum Poloniç, ac ipſius hæredes debita fidelitate & ſubiectione, vti ad eorum naturalem ac hereditarium Dominum, & nullum alium tenere debeant, & velint. Ita denique quòd Regia Maieſtas ſupraſcriptas terras Pruſsię cum aliquo linguam Germanicam callenti, & in eodem Ducatu benè poſſeſſionato, qui omnia officia adminiſtret procurare debeat. Et ſi Maieſtas Regia Conſiliarios ſuos deputauerit, quòd Nobiles & Ciuitates, Eccleſiaſtici & Sęculares, Ordinum omnium Terrarum Pruſsię, Duci ex Pruſsia iuramentum pręſtare debeant, quòd tunc ex ſingulis diſtrictibus duo ex Nobilitate, ac Ciuitatibus, nomine aliorum omnium, quemadmodum hîc pręſentes ſe inſcripſerunt, literis quoque & Sigillis ſuis huiuſmodi concordiam recognoſcere debebunt

bebunt; & quum Principi de Prussia iuramentum pręstabunt, quòd tunc medio huiusmodi eorum pręstito iuramẽto, etiam hanc Concordiam se seruaturos promittant.

Item quòd Princeps de Prussia primum & proximum locum in Consiliis, terrarum Comitiis, & publicis conuentibus apud R. M. habere debet.

Item quòd Princeps ex Prussia, hæredesque & successores Principis ex principatu & terris Prussiæ prędictis nihil vendant: verùm si ad hoc ingens vrgeret necessitas, debebunt hoc R. M. tanquam Domino suo hęreditario ante vnum annum prius denunciare. Quòd si Maiestas sua emere nollet, extunc ipse Princeps vendendi habeat potestatem; Regalibus tamen Regię Maiestatis feudi & obsequiorum iuribus saluis. Et prętera si Dux ipse Prussię vrgente necessitate premeretur, poterit arces & oppida sua Vasallis suis locare & impignorare, vt eędem terrę vnię & indiscissę, quemadmodum nunc sunt, permaneant.

Item, quòd ad obsequium attinet, ex quo terra Prussię in magnum detrimẽtum peruenit, promisit Regia M. Marchioni Alberto sex annorum libertatem se ex gratia daturam. Vbi autem Regia Maiestas & regnum Poloniæ à quibuslibet, cuiusuis dignitatis aut conditionis illi fuerint, occasione huius transactionis & concessionis feudi impugnaretur: extunc Dux in Prussia cum successoribus in propria persona, vnâ cum omnibus suis subditis pro summis viribus Regiam M. etiam intra hoc sex annorum libertatis spatium adiuuare, & illi consulere sit obligatus. Similiter Regia Maiestas & regnum Polonię erga Ducem in Prussia, & ipsius terras in hoc casu facere debebit.

Si autem contingeret, quòd Regia M. aut Regnum Polonię extra hunc contractum ab infidelibus, & alias vrgeretur, & Regia Maiestas Polonię in propria persona cum omnibus suis subditis in Castra proficisceretur: tunc Dux in Prussia cum successoribus suis obligatus esse debet Regiam Maiestatem cum centum instructis equis, vsque ad terminos Terrarum Prussię insequi.

Si verò Dux in Prussia à Regia Maiestate vltra fines transire requisitus fuerit, extunc huiusmodi centum equites instar aliorum Maiest. suæ equestrium militum Regiis stipendiis militare debebunt. Casu autem, quo Regia Maiest. vrgente necessitate plures quàm centum equites à Duce in Prussia educi desideraret, quotquot centenarium numerum excesserint, à tempore exitus domiciliorum suorum, Regio stipendio, vt præmissum est, militabunt. Si verò in facultate Ducis ex Prussia non fuerint plures quàm centum equites educendi, non debet propterea ipsum M. Regia vlteriùs vrgere.

Item, quòd ad iurisdictionem inter Regiam Maiestatem et Principem Prussiæ attinet, ita obseruandum est: si contingat quòd Regia M. Principem, aut vicissim Princeps ipse Regiam M. in causis personas vtriusque partis concernentibus conuenire vellet, debet Maiestas Regia Consiliarios suos Marienburgi aut Elbingi collocare, iuramentisque, quibus suæ Maiestati obnoxii sunt, absoluere, et rursùm ad iustè iudicandum obligare. Et quicquid tunc à prædictis Consiliariis Regia M. & Principi pronunciatum et decretum fuerit, ratum esse debebit, et sine contradictione seruari.

Si verò quispiam de sorte seu conditione Principis secularis aut Ecclesiastici status in Prussia supradictum Principem de Prussia super quauis re conuenire prætenderet, debebit M. Regia sex ex Consiliariis suis, et Princeps in Prussia totidem ex suis ad iudicium, vt præmittitur, obligare, et iuramentis astringere: et quicquid ipsi æquum esse decreuerint, et pronunciauerint, ei vtraque pars acquiescere, et sine vlla tergiuersatione id ratum habere debebit.

Si autem aliquis, qui de sorte Principum non fuerit, contra Ducem in Prussia quampiam actionẽ instituere vellet, hoc coram Vasallis Principis facere debebit, quos Princeps ipse collocare, et ad iudicium obligare tenebitur. Si quis autem occasione huiusmodi Iudiciorum in casibus Principis personam attingentibus sibi iniuriam factam, aut se grauatum existimaret esse, poterit ad Consiliarios, (quos Regia M. et Dux in Prussia quotannis ad festum S. Francisci, cùm id necessitas exigerit Marienburgum mittere debebunt) prouocare: qui super ea re cognoscendi potestatem habere debẽt.

Quòdſi ibi cognitum fuerit, appellationem prouocantis friuolam et illicitam eſſe, debebit illa pars iudicio decem marcas Pruthenicales pendere, et parti aduerſæ ad refundendum expenſas litis et ad parendum priori ſententiæ obligata eſſe.

Vbi verò actiones emergerent, Incolas terrarum Pruſsiæ & eorundem poſſeſsiones vtrinque contingentes, vnuſquiſque in eo Iudicio vbi bona ſeu poſſeſsiones ſitæ fuerint, aut Reus domicilium habuerit conueniri, & ad extraneæ Iudicia trahi non debet.

Item neutrius partis ſubditi, nec etiam eorum bona, ex quo in locis ad quæ ſpectant iuſticia obtineri poſsit, in alienis Iudiciis areſtari aut detineri debent.

Item, Quòd deinceps omnes Incolæ terrarum Pruſsiæ vtrinque reciproca viciſsitudine in terra & mari ſine impedimento negociationes exercere, veteribus ſtratis proficiſci, & curribus tranſire, necnon in Priuilegiis ſuis hoc caſu permitti debent.

Cæterùm fora in villis contra fas & antiquam conſuetudinem inſtituta, deinceps vbique aboleri, & in Ciuitates ad quas ſpectant, reponi debebunt.

Item quòd profundum Balgen: ad mare recens Haeb, & vbicunq; aliâs profunda id eſt Oſtia maris fuerint, caput Viſlæ, & omnia flumina omnibus Pruſsiæ Incolis, vt in ipſis nauigare & traiicere poſsint, libera ſint. Et peregrini Mercatores nec in Konigsberg, nec Braunsberg, Elbingum, Gdanum, aut in vllam aliam Ciuitatem proficiſci cogantur, ſed debent liberè non coacti, prout ipſis placuerit, velificare, & nauigare. Attamen ſine antiquorum teloneorum & Priuilegiorum detrimento.

Item nulla telonea, depoſitiones, vel alia grauamina in Terris Pruſsiæ contra antiquam conſuetudinem & priuilegia ab vlla partium inſtitui debent; ſed vetera telonea permanere. Si autem ab alterutra partium, à tempore tranſactionis Regis Kazimiri telonea eſſent inſtituta, ea quoque hinc inde abrogari debent. Si verò ſucceſsu temporis contingeret quòd Regia Maieſtas & ſimiliter Dux in Pruſsia ad requiſitionem vtriuſque ſubditorum ſuorum alicubi noua telonea aut emporia ad vtilitatem Terrarum Pruſsiæ inſtituere deſtinarent, tunc debet Maieſtas Regia Ducem Pruſsiæ vocare in locum opportunum, & ambæ partes ſuper ea re concordandi & tranſigendi poteſtatem habere. Si etiam aurigæ vel nautæ huiuſmodi telonea præterierint, non debent eis bona adimi, ſed tantùm naues curruſque auferri.

Cæterùm, quod ad bona naufragantium attinet, debebit id cum eiſdem ſecundùm veterem introductam conſuetudinem, ex quo idem in Seelandia, Hollandia, & Brabantia conſuetum eſt, etiam obſeruari; ita tamen, quòd à nautis nihil plus extorqueatur.

Item, debet vtraque partium aduerſus alteram nunc & deinceps publicarum ſtratarum prædones, fures, & alios terris perniciem inuehentes, ad receptandum & promouendum abſtinere. Sed qui vnius partis profeſsus hoſtis ſit, debet etiam ab altera parte, pro eius diffidato hoſte & damnificatore cenſeri.

Item, Quæuis partium poteſtatem habere debet hoſtes et noxios ſuos in bonis alterius partis perſequendi, et in quibus Iudiciis apprehendentur, in illis ſiſti, et iuxta ipſorum demerita iuſtificari debent.

Item, Dux in Pruſsia, præterea Elbingen: Gedanen: et Thorunen: omnem monetam cudere abſtineant, ita quòd Regia Maieſtas intra hinc, et feſtum Pentecoſtes ſequentis anni diem ſtatuat, ſe ratione huiuſmodi monetæ clarè concordandi.

Item, Quòd Dux Pruſsiæ omnibus priuilegiis & iuribus huic contractui repugnantibus, ſeu ea ſint à Pontificibus Maximis, Imperatoribus, Principibus, vel Regibus Poloniæ profecta, nunc & in perpetuum renunciare, & ea in manus Regiæ Maieſtatis conſignare debet. Si autem quicquam in eiuſmodi priuilegiis contineretur, quòd huic tranſactioni non repugnaret, ſed Duci Pruſsiæ & terris occaſione finiũ & aliorum iurium & priuilegiorum neceſſarium eſſet, debebit M. Reg: eiuſdem tenoris

ſub

sub literis & sub sigillo Maiestatis suæ ea denuò concedere.

Item, Quòd regnum Poloniæ & terræ Prussiæ pro se & eorum successoribus sufficienter se inscribere debent, quòd hanc institutam transactionem, in omnibus suis partibus, punctis, & articulis fideliter perpetuò & irreuocabiliter seruare, nec vnquam contrauenire aut agere debeant, aut velint: hoc puncto singulariter adiuncto, si casus mortis Principum, quos Deus pro suo arbitrio conseruet, se offerret, quòd terræ Prussiæ Maiestati Regiæ & regno Poloniæ & nulli alteri adhærere debent.

Postremò si quisquam cuiusquàm dignitatis aut conditionis existeret, hunc que contractum impugnare vellet, debent tres Marchiones, quos hæc concordia pariter attingit, vnà cum Duce de Prussia cum omnibus, quos ad hoc permouere poterunt, Regiam Maiestatem iuuare, & super hoc respondere.

Huic suprascriptæ Christianæ concordiæ & vnitati, Regia Maiestas Poloniæ, & Dux Prussiæ in omnibus articulis, clausulis, conditionibus, punctis superiùs expressis Regiam ac Ducalem dignitatem, Christianamque bonam fidem perpetuò & fideliter interponen: inuiolabiliter pro se & successiuè posteritatis eorum hæredibus successores Reges Poloniæ & Duces Prussiæ, ratam & firmam habere, & obseruare polliciti sunt, ac promiserunt. Pro maiori præfatorum fide & securitate Regia Maiestas, similiter Dux Prussiæ huiusmodi pactum, concordiam & vnionem, manu eorum propria subscripserunt, & sigilla ipsorum nostris adhærentia subappendi fecerunt, & huiusmodi contractus binæ literæ concordationis seu vnionis, sub eodem verborum tenore confectæ, cuilibet parti vnæ præsentatæ sunt. Datum & actum Cracouiæ, Sabbatho in vigilia Palmarum, quæ fuit octaua mensis Aprilis, Anno Domini, Millesimo, quingentesimo, vigesimo quinto.

Nos itaque Sigismundus Rex Poloniæ: De consilio & consensu Consiliariorum nostrorũ Regni Poloniæ, omnes & singulos memoratos articulos, vt præmittitur, medio Illustrium Principum prænominatorum, Georgii Marchionis Brandeburgen: & Friderici Ducis Legnicen: inter Nos, et Illustrem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: Magistrum ac ordinem eius in Prussia, actos, condictos, & conclusos, in omnibus et singulis eorum punctis, clausulis et continentiis, prout iacent, acceptamus, ratificamus, approbamus, laudamus, et confirmamus, ipsos que perpetuum firmitudinis robur obtinere volumus. Promittentes in verbo nostro Regio, ac sub fide boni, & legalis, ac ingenui Principis, pro nobis, atque successoribus nostris Regibus Poloniæ ac regno, & dominiis nostris, quantum Nos & illa concernunt: Nos omnia suprascripta in præinsertis literis atque articulis condictis & conclusis expressa, firmiter & inuiolabiliter obseruare, exequi, & adimplere, neque illis quoquo modò contrauenire de iure vel de facto, directè & indirectè, omni dolo & fraude penitus seclusis. In quorum omnium & singulorum fidem robur, et testimonium præmissorum præsentes literas manu nostra propria subscripsimus, illasque sigillo nostro Regio & Consiliariorũ nostrorum sigillis communiri fecimus. Datum Cracouiæ, die Dominico Palmarum. Anno Domini, Millesimo, quingentesimo, vigesimo quinto. Regni verò nostri anno 19. Præsentibus, etc.

REX SIGISMVNDVS TERRAS PRVSSIÆ dat in feudum.

12. IN NOMINE DOMINI, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, necnon terrarum Cracouiæ, etc. Dominus et hæres. Vniuersis et singulis, præsentibus et futuris harum seriem inspecturis, manifestum facimus: Quia, cùm olim multæ et graues controuersiæ, *Támże fol. 770.*

multaque et Reipublicæ Chriſtianæ pernicioſiſſima bella geſta fuiſſent inter prædeceſsores Noſtros Reges Poloniæ, ac Magiſtros et Ordinem dictum Sanctæ Mariæ Theutonicorum, ſuper proprietate in Terris Pruſsiæ. Regibus et Regno Poloniæ Ius ſuum hæreditarium pro virili tuentibus, Magiſtris verò ac Ordine ſuis veris ac legitimis hæredibus & Dominis parêre recuſantibus, atque iis tantis controuerſiis, tantiſque bellis eò res deducta fuiſſet; vt diuino fauore iuſtiuæ Regni noſtri opitulante, & pax confecta, & Magiſtri ac Ordo, totaque ipſorum diuo in ſubiectionem & omagium Regibus & regno Poloniæ deueniſſet, idque longiſsimo tempore tentum & obſeruatum eſſet. Succeſſu verò temporis nouæ controuerſiæ de ipſa proprietate, ac demum bellum inter Nos Regnumque noſtrum, & Illuſtrem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgenſem Magiſtrum generalem, ac Ordinem eius ſuſcitatum eſſet, cum maximo Reipublicæ Chriſtianæ incommodo, & detrimento: Proinde Summi Pontifices, videlicet, Leo Decimus, Adrianus ſextus, & modernus Clemens Septimus, demum inuictiſsimus Carolus Romanorum Imperator, et Hiſpaniæ Rex Catholicus, necnon Sereniſsimus Nepos Noſter, Dominus Lodouicus Vngariæ & Bohemiæ Rex, ac plærique Germaniæ Principes ſummo ſtudio apud Nos egiſſent de concordia, et pace componenda. Quæ denique concordia cum medio Illuſtrium Principum Dominorum Georgii Marchionis Brandeburgenſi. in Sileſia Ratiborienſi: Iagendorff, in Pruſsia Stetinen: Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclauorum, &cæt. Ducis Principis Rugiæ ac Burgrabii Nurembergen: et Friderici Ducis Legnicenſis et Brigenſis et Capitanei Inferioris Sileſiæ tractata et concluſa eſſet, veniſſetque ad nos ipſe Illuſtris Dominus Albertus Marchio Brandeburgenſis: et Magiſter generalis cũ nonnullis membris Ordinis et ſubditis ſuis plenam et omnimodam facultatem ab Ordine et vniuerſis ſubditis eius habentibus, ſe nobis, vti vero et legitimo hæredi et Domino ſuo, ac terrarum omnium Pruſsiæ ſubiicien: ac eaſdem terras ſibi in feudum dari enixè, et ſuppliciter, primum eius Conſiliarii Proceres et ſubditi, demum ipſe Illuſtris Dominus Albertus Marchio à nobis petiuiſſent: declarans ſe nobis, et Reipublicæ Regni noſtri hoc pacto magis ex vſu fieri poſse, pacemque firmiorem futuram. Nos rationem habentes inprimis vtilitatis ipſis Reipublicæ Chriſtianæ, quæ in tanta infidelium tempeſtate, nonniſi pace et concordia inter ſe Chriſtianorum Principum ſeruari poteſt, demum obaudire nolentes, vt poſtulata Sanctiſsimi Domini noſtri Papæ, Cæſareæque & Catholicæ Maieſtatis, ac Sereniſsimi Domini Neporis noſtri Domini Lodouici Vngariæ et Bohemiæ Regis, aliorũq; Principum Chriſtianorũ, qui hactenus omni conatu hanc differentiã & bellum ſiſtere & componere inter nos ſtuduerunt, ac denique gratificari & commodare volentes dicto Illuſtri Principi Domino Alberto Marchioni Brandeburgen: vti Nepoti noſtro ex ſorore chariſsimo, eiuſque domui de Onſpach annuimus, non grauati precibus eius Illuſtritatis, & ſubditorum ipſius, illique & eius veris maſculini generis & legitimis feudi hæredibus ex lumbis eius procedentibus, Terras, Ciuitates, & Oppida, & Arces infraſcriptas, in perpetuum, & indiuiſum feudum dedimus, & conceſsimus, et ipſum de illis per vexilli noſtri traditionem inueſtiuimus, harumque ſerie literarum damus, et concedimus: videlicet, Arcem Kenigſberg cum tribus Ciuitatibus: item Arces et Oppida Lochſtete, Vargen, Girmaw, Pubetten, Rudaw, etcætera. vt in præcedentibus concordiæ literis ſunt deſcripta, cum omnibus et ſingulis ſubditis, Vaſallis, fructibus, dominiis, ſuperioritatibus, libertatibus et iuribus, vnà cum omnibus, Arcibus, Ciuitatibus, foris, villis, manſis, curiis, molendinis, molendinorum locis, cenſibus, vectigalibus, reditibus, teloneis ſeruitiis, feudis Spiritualibus & ſecularibus, lacubus, fluminibus, piſcationibus, aquis, aquarum decurſibus, ferarum luſtris, ferarum meatibus, venationibus, ſyluis, nemoribus, paſcuis, pratis, actibus etiam cum omnibus metallis, quæ modo ſunt, ſed in futuro fieri poſſunt, auro, argento, cupro, ſtanno, plumbo, ſalinis ſupra & ſubtus terram, ſimiliter

ter vnà cum omnibus & singulis eminentiis, iuribus, & pertinentiis vniuersis, nullis exceptis: sicuti eiusmodi terras priores Magistri generales, & idem Ordo habuêre, & vsque ad prȩsens nouissimum bellum gestum vsu & fructu tenuerunt, in posterum perpetuè & hæreditariè in commune & indiuisum feudum tenendũ, habẽdũ, fruendũ, vtendum, & possidendum. Vbi verò ipse Illustrissimus Albertus Marchio & Dux in Prussia sine legitimis masculis feudi hæredibus, vel eius legitimi masculi feudi hęredes non relicta prole virili deficerent; extunc supradictę terrę, Ciuitates & Oppida, & arces, in omni forma & modo, quemadmodum eas supradictas Illustris Albertus Marchio habuit, ad Illustrem Principem Dominum Georgium Marchionem Brandeburgen: & ipsius legitimos sexus masculini feudi hęredes venire, & deuolui debẽt. Si verò etiam Marchio Georgius sine legitimis feudi hęredibus masculis, vel eius hęredes post eius obitum sine legitimis masculi generis legitimis feudi hęredibus ex humanis decederent, dictę terrę, Ciuitates, Oppida, & arces, ad Illustrem Principem Dominum Kazimirum & eius masculos feudi hęredes deriuari ac deuolui debent. Si autem prædictus Marchio Kazimirus sine prole mascula feudi hęrede decederet, aut eius feudi hęredes post ipsius mortem liberos masculos feudi hęredes post se non relinquerent: tunc nominatę terrę, Ciuitates, Oppida, & Arces in Prussia ad Illustrem Principẽ Dominum Ioannem Marchionẽ Brandeburgen: & eius veros legitimos masculini generis feudi hęredes deuolui debent: ita quod dictę terrę, Ciuitates, Oppida, & Arces, vbi diuina ordinatione huiusmodi casus futuris temporibus accideret, de fratre in fratrem prędictos, & eorum legitimos feudi hęredes masculos cedant, & deuoluantur, sine nostro, hęredumq; nostrorum & successorum Regum, ac Regni nostri Polonię impedimento. Ita tamen, cùm, & quoties se obtulerit eiusmodi casus deuolutionis de vno in alterum, prædictos fratres, & eorum legitimos feudi hæredes masculos, debebunt illi, & quilq; eorum debebit nobis & successoribus nostris Regibus ac Regno Poloniæ infra tempus debitũ ac legitimũ, debitã subiectionẽ, & feudi obligationẽ ac omagiũ præstare. Quòdsi prædicti quatuor fratres de domo Onspach, diuina voluntate sic disponente, sine masculo prole feudi hærede legitima ex lumbis eorũ ordine suprascripto procedente, aut eorum huiusmodi proles similiter sine masculo feudi hærede legitimo, ex lumbis eorum procedente, decederet: Tunc omnes & singulæ terræ, Ciuitates, Oppida, bona, & Arces suprascriptæ ad nos, successoresq; nostros Reges, & Regnum Poloniæ sine omni impedimento ac contradictione deuolui ac redire debent.

Debebit item ipse Illustriss. Dominus Albertus Marchio et Dux in Prussia eiusq; prænominati successores et feudi hæredes pro hac nostra in se beneficentia nobis et regno nostro tale obsequium præstare: quòd vbi ratione huius concordiæ et concessionis feudi à quocunque cuiusuis eminentiæ et conditionis Principe seu potentatu impeteremur, aut successores nostri impeterentur; tenebitur ipse Illustris dominus Albertus Marchio, aut eius prædicti successores Duces in Prussia, in propria persona nobis et regno nostro vbique vnà cum omnibus suis subditis, et pro summis viribus suis adesse. Quod vicissim nos et successores nostri Reges ac regnum Poloniæ in eodem casu facere debebimus et debebunt.

Vbi autem contingeret, quòd nos vel successores nostri Reges et regnum Poloniæ, altera quauis ex causa tàm ab infidelibus quàm ab quocunq; alio hoste peteretur, et ipsi in persona propria ad bellũ cum subditis nostris proficisceremur, aut successores nostri proficiscerentur; debebit Illust: dominus Albertus Marchio et Dux in Prussia, aut eius prænominati successores, Duces in Prussia, nobiscum cum centum equitibus armatis proficisci, & intra limites terrarum Prussiæ nobis seruire. Quòdsi educere extra terminos Prussiæ illum aut eius successores, nos & successores nostri vellemus, extunc ad eosdem centum equites stipendium tale præbere, quale dari aliis nostris mercenariis equitibus est solitum, tenebimur. Vbi verò Nos vel successores nostri vellemus ipsum Dominum Albertum Marchionem, aut eius nominatos posteros, no-

bis & ſucceſſoribus noſtris maiori comitatu ſeruire, debebimus Nos & ſucceſſores noſtri iis omnibus militibus, quos vltra centum prædictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum à domibus ipſorum ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, illis, quamdiu ſeruierint, perſoluere: ſi autem plures, quàm centum prædictos equites ipſe Illuſ. Dominus Albertus Marchio, aut eius ſucceſſores Duces in Pruſsia, educere non poſſent; non debebimus Nos, aut ſucceſſores noſtri, ab illo & eius poſteris Ducibus in Pruſsia, plura exigere.

Præterea non debebit ipſe Illuſtris Dominus Albertus Marchio, & eius nominati feudi hæredes ſucceſſores Duces in Pruſsia, quicquam ex terris, ciuitatibus, oppidis, arcibus, & bonis prædictis vendere. Verùm ſi ad hoc illum & eius ſucceſſores ingens vrgeret neceſsitas: tenebitur Nobis & ſucceſſoribus noſtris, tanquam dominis ſuis hæreditariis ante omnia denunciare. Quòdſi noſipſi emere non curauerimus, aut hæredes & ſucceſſores noſtri non curauerint, in hoc caſu ipſe Dominus Albertus Marchio, & Dux in Pruſsia aut eius legitimi feudi hæredes ſeu ſucceſſores, cuicunque voluerint vel potuerint, liberam vendendi habebunt facultatem, Regalibus tamen noſtris feudi & obſequiorum iuribus ſemper ſaluis remanentibus.

Poterit etiam ipſe Dominus Dux in Pruſſia & eius feudi hæredes, vbi eos neceſſitas vrgens premeret, ex bonis ſuis prædictis, quantum opus foret, impignorare ſuis duntaxat ſubditis & vaſallis, vt eadem bona vnita & indiuiſa permaneant. Quæ etiam omnia & ſingula ſupraſcripta, & quæcunque alia quæ vaſallus & feudalis Princeps erga ſuum naturalem dominum hæreditarium & ſuperiorem Dominum præſtare ac obſeruare tenetur: debebit ipſe Illuſtris dominus Albertus Marchio & Dux in Pruſsia, ac eius feudi hæredes legitimi ſucceſsores firmiter & inuiolabiliter adimplere. Noſq; viciſsim illum & ſucceſſores eius omni gratia & fauore Regio complecti, ac illos in iuribus & immunitatibus ipſorum conſeruare pro nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus & regno Poloniæ pollicemur. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium, ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum Cracouiæ, feria ſecunda poſt Dominicam Palmarum proxima. Anno Domini, 1525. Regni verò noſtri, Anno 19. Præſentibus, &c.

Rex dabit Alberto Duci Pruſsiæ 4000. floren: Rineñ.

SIGISMVNDVS &c. SIgnificamus tenore præſentium vniuerſis: Quia, cùm diuino fauore Illuſtriſs: Princeps D. Albertus Marchio Brandeburgen: ac in Pruſſia, Stetinen: Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclauorum, &c, Dux. Burgrabius Nurembergen: & Princeps Rugiæ, Nepos noſter chariſsimus, poſt controuerſiam, ad quam nobiſcum deuenerat, tandem ad Nos veniens medio Illuſtrium Principum Dominorum Georgii Marchionis fratris germani ac Friderici Ducis Legnicen: ſororii ſui, ſe nobis reconciliauerit, magnaq́ue ac euidentia teſtimonia & indicia de ſua erga nos fide ac propenſione exhibuerit, volentes eius Illuſtritatem in Terris Pruſſiæ, quas illi in feudum dedimus, & quæ bellica ſæuitia magnum detrimentum ſunt paſſæ, releuare, ac illum nobis & regno noſtro maiori beneficentia deuincere, dandum & donandum illi duximus annuum ſtipendium, quatuor millium florenorum Rynēſium in auro, vel pro ſingulis aureis 28. groſſos integros monetæ & numeri Regni noſtri præſentis, harumq́; ſerie literarum damus, donamus, & aſſignamus, ad terminos vitæ Illuſtr: ſuæ per Nos & ſucceſſores noſtros quotannis ſoluen: Ita videlicet, quòd primam ratam anni huius ſoluere debebimus ad feſtum ſancti Michaelis proximè futurum: alteram verò ratam ad feſta Paſchæ Anni Domini 1527. & deinceps ſingulis annis ſequentibus ad feſta Paſchę, dictam ſummam quatuor millium florenorum Rynenſium ſoluere, Nos & ſucceſſores noſtros Reges Polonię ſubmiſimus, & præſentibus ſubmittimus: ac obligamus: promitten: in verbo noſtro Regio pro nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, quòd eam donationem & firmam habebimus, & illi

Támże fol. 773. 13.

& illi semper quoad sua Illust: vixerit, satisfaciemus; & successores nostri Reges Poloniæ satisfacient. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum est præsentibus appensum. Datum Cracouiæ feria quarta post Dominicam Palmarum, quæ fuit 12. Aprilis 1525. Regni nostri 19.

Priuilegium Duci Prussiæ datum.

14. IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Russiæ, totius Prussiæ, Culmen: Elbingen. Pomeraniæ &c. Dominus & Hæres. Manifestum facimus tenore præsentium: Quia licèt quaidam terras nostras hæreditarias in Prussia Illustri Principi Domino Alberto, Domino Marchioni Brandenburgen: & Duci in Prussia &c. Iure feudali concessimus, in earumq; possessione illum per Consiliarios nostros induci fecimus, & eius concessionis, ac articulorum, & conditionum inter nos transactarum illi sufficientes nostras literas dedimus, in quibus præter alia etiam immunitates illi à nobis concessæ sunt descriptæ: tamen cùm contractus cum illo per nos factus velit, vt, si quidpiam in Priuilegiis illis contineretur, quæ nobis restituit, & quibus renunciauit, quod huic ipsi contractui & transactioni non repugnaret, sed quod ipsi Duci ex Prussia & terris eius, occasione finium & aliorum Iurium & Priuilegiorum necessarium esset, quod id nos sub literis & Sigillo nostro denuò concedemus: Ideò nonnullas infrascriptas prærogatiuas & immunitates prioribus literis contentas, eius Illustritati renouandas, addendas, & denuò concedendas duximus, & tenore præsentium concedimus, ita sanè, vt ipse Dux Albertus, similiter & hæredes eius terram concessam ab omni exactione & seruitio, exceptis his quę nominatim in contractu concordiæ expressa sunt, liberam teneat ac immunem, & coram nullo alio, si ratione ipsius terræ impeteretur, quàm coram nobis, aut successoribus nostris regibus Poloniæ respondere teneatur, atque vt liceat eidem vnà & heredibus suis per totam Terram nunc concessam, ad commodum suum passagia & telonea ordinare, secundùm contractus præscriptum, Nundinas & fora statuere, monetam cudere pro contractus formula. Taliam & alia Iura taxare: directuras per terram in fluminibus & in mari, sicut vtile visum fuerit, stabilire: deniq; iurisdictionem potestatemq; illam habeat & exerceat in terris suis, quam aliquis Princeps Regni nostri melius habere dinoscitur in Terra quam habet. Quatenus autem initæ concordiæ & contractui non aduersetur, vt bonos vsus & consuetudines ponat, assisias faciat, & statuta quibus omnes eius subditi pace tranquilla gaudeant & vtantur. Postremò concedenda etiam duximus, & concedimus tenore præsentium eius illustratali, atq; Nobilibus suis omnibus libertatem ducendi & transuehendi per Regnum & dominia nostra, terra vel aqua, omnes & singulas res, quæcunque ad vsum & necessitatem propriam eius Illustritatis atque eorundem Nobilium, non autem ad mercaturam exercendam, opportuna & necessaria fore videbuntur: & his pariter omnibus, qui ex alienis prouinciis commigrare vellent, in terram & ditiones eius Illustritatis, Equestris duntaxat conditionis seu Nobilibus, liberam damus res omnes illorum proprias secum transferendi per Regnum & dominia nostra, absq; solutione cuiuslibet telonei, & citra vllum impedimentum, facultatē & prærogatiuam. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum est præsentibus appensum. Actum & datum in Ciuitate nostra Marienburgen: Sabbato proximo ante festum S. Trinitatis, Anno Domini 1526. Regni verò nostri Anno xx. vt suprà in literis feudalibus Ducis Pomeraniæ. *fol.* 774.

Nobilitas cum Ciuitatibus approbant concordiam.

15. NOs infrascripti Erhardus electus Pomezaniē. Fridericus dominus de Heydek Ordinis Theutonicorum in Prussia, Henricus de Kittlicz, Georgius de Kymheym, nomine Nobilium: Nicolaus Richam Magister Ciuium Ciuitatis antiquæ, Crispinus Schen- *fol.* 775.

bergk, Conſul in Kuribhoff, nomine maiorum & minorum Ciuitatum in Pruſſia: Palam facimus, & recognoſcimus: Quia cum retroacto tempore multa grauiaq; bella inter Sereniſs: Poloniç Reges, & inclytos Theutonici Ordinis Magiſtros magnos, tantis odiis inueteratisq; diſſidiis, in vtriuſque populi & Polonici, & Pruthenici calamitatem geſta ſint, vt parum hactenus profuerint contractus & pacis fœdera Summorum Pontificum, Imperatorum, Regumq; auctoritate ſemper interpoſita. Cuius mali origo hinc dimanauit, Quòd Pruſsię terra (nam de eius propinquitate tantopere pugnatum eſt) rectore hæreditario caruit: cùm hinc Reges Poloniç, illinc Magni Magiſtri & militaris Ordo Ius ſuum prætenderent, mallentq; armis, quàm pia Chriſtianaq; concordia negotium tranſigere. Proindeq; peruenit eorum malorum non parua portio ad noſtram vſque ætatem: ſiquidem paucis ab hinc annis oborto iterum ea de re bello, concurrentibusq; infeſtis ſignis Sereniſs: Rege Sigiſmundo, & Illuſtriſs. Principe Alberto, Magno Magiſtro, quanta vaſtitate utraque terra affecta ſit, oſtendunt ipſę ruinę & calamitas miſerorum. Sunt vaſtati agri, abducti coloni, effuſus ſanguis Chriſtianus, vim paſſæ mulieres, ſtupratę virgines, prophanatę ſacrę Ædes, prætereo alia ſcelera & bellorum incommoda perpetrata, quæ etiam audire, nedum fieri in populo Chriſtiano, mens horret. Cuius belli imanitate moti, & miſerorum fortunã miſerti ſummus Ponufex, ſacratiſſima Cæſarea Maieſtas, Sereniſs: Hungariæ Bohemiæque Rex, ad Inducias quadriennales vtramque partem piis rationibus flexerunt: eo propoſito, vt quadriennio illo induciarum, veterem diſcordiam omninò tollerent, & pacem firmam inter Nos finitimas gentes componerent. Erat ſpes bona Nobis, fore, vt aliquando concordia pro diſcordia veniret. Cæterùm, cùm Chriſtianus orbis vndique bellorum tumultu, variisque perturbationibus vexaretur; factum eſt, vt tàm pium conſilium tantorum Rectorum Rerumpub: de concordia ſtatuenda impediretur: quandoquidem quadriennium Induciarum irritum abiit, vt eius fine pro eo pace bellum videretur renaſci: quòd ſanè ita erat in manifeſto, vt aut ipſum noua cum calamitate Chriſtianorum fuiſſet ſuſcipiendum, aut in contractum Thorunenſem, cui titulus eſt perpetuæ pacis, coniurandum. Quando igitur verſaremur inter duo eiuſmodi pericula, vt aut arma Patriç noſtrę intoleranda deinceps forent capeſſenda; aut neceſſe eſſet conſentire in concordiam, & Prædictum contractum perpetuæ pacis, nec in aliam partem ſe flecti permitteret Sereniſsimus Rex Poloniç, & inclytum eius regnum. Reſpexit Deus propitiis oculis in pias preces calamitate afflicti populi, deditq; ex improuiſo pios ac prudentes pacis per alium modum procuratores, Illuſtriſs. Principes & Dominos, Dominum Georgium Marchionem Brandeburgen: &c. & Dominum Fridericum Ducem Legnicenſem, &c. quos vetus diſcordia & periculum redeuntis belli non minus mouit, quàm ſi eorum res ageretur: quum ſint vtrique partium ſanguine & affinitate coniunctiſsimi. Hi diuina inſpiratione inuenerunt Articulos tranſactionis & pacis cùm iuſtos, tum Chriſtianos, qui, ſi bona fide cuſtodiantur, non erit ampliùs timor de periculo renaſcituri belli.

Origo Pruthenici belli

Inprimis autem ſua prouidentia curârunt, quò reſtingueretur fons, vnde hactenus tot mala fluxerunt, ſcilicet, vt habeat terra Pruſſiæ Principem hæreditarium, qui iuſtis de cauſis ſuperiorem recognoſcat ſereniſſimum Regem Poloniæ, & inclytum eius regnum. Quandoquidem certis iam indiciis, & argumentis haud fallacibus iam tandem euidenter cognouimus, fundum & ſolum terræ Pruſſiæ intra fines, limites, & circulo ditionis inclyti regni Poloniæ contineri & concludi. Quando autem nihil potius eſſe debet Chriſtianis pectoribus, quàm cum omnibus, ſi fieri poſsit, inprimis verò cum vicinis, in pace & tranquillitate viuere, quam nobis Magiſter noſter Chriſtus, & eius diſcipuli tanta cura & ſtudio commendârunt: Volentes accurrimus, ac per tàm pios Principes oblatas pacis conditiones, qua hactenus indigni viſi ſumus; & nunc diuina commiſeratione donamur; id que eò libentiùs fecimus, quòd nos ad eandem tranſactionem amplectendam clariſsimus vir dominus Ioannes Statilius, Præpoſitus Veſprimien: Secretarius & Orator Domini Lodouici Regis Vngariæ & Bohemię Domini no-

mini nostri gratiosissimi, adhortabatur duplici nomine: tùm quòd ad percutiendum fœdus pacis missus esset: tùm quòd propositi articuli transactionis, iusti ac christiani, à præfato Sereniss. Rege iudicarentur: qui, ceu alter summorum arbitrorum concordiæ statuendæ in quadriennalibus induciis nihil æquè ad se pertinere affirmauit, quàm vel in ipsis induciis, vel post finem earum, inter Principes vtrinque sibi coniunctissimos, & populos vicinos, pacem procurare. Ideò consensimus,& consentimus in trãsactionem & concordiam inter Sereniss. Dominum Sigismundum Regem, & inclytum regnum Poloniæ ex vna, & Illustriss. Principem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: &c. hæredes & successores, ex altera partibus, super feudo, iuribus, & proprietate prædictæ terræ Prussiæ, ac aliis punctis articulisque per præfatos Illustrissimos Principes, Dominum Georgium Marchionem &c. & Fridericum Ducẽ Legnicen: pacis mediatores Anno 1525. die nona Aprilis Cracouiæ ad nostram petitionem & placitum conceptam & confectam, ipsamq; in omnibus punctis & articulis, perinde ac si inserta hic esset, nostro, constituentium, hæredum, & successorum nomine laudamus, approbamus, & cum magna hilaritate, animiq; gratitudine suscipimus & amplectimur, pro nobis, præfatis constituentibus, hæredibus, & successoribus nostris, syncera & Christiana fide, & sub honore nostro, necnon Iurisiurandi Sacramento firmiter & constanter promittentes, & efficaciter nos obligantes,quòd eandem concordiam transactionemq;, vt præfertur, in omnibus & singulis articulis & conditionibus fideliter & irreuocabiliter sine fraude & dolo ratam' & gratam habere, & perpetuò obseruare, nec vnquam per nos, aut submissas personas,quouis prætextu siue colore, publicè vel occultè ipsi contrauenire volumus, nec debemus. Renũciantes præterea omnibus & singulis Iuribus, & Priuilegiis, & exceptionibus, quibus eandem concordiam impugnare, & infringere possemus.

Porrò si Illustrissimus Princeps Dominus Albertus Marchio Brandeburgẽ: &c. in Prussia Princeps &c. quem de voluntate prędicti Sereniss. Regis Polonię Sigismundi in hęreditarium Dominum suscepimus, & prędentibus suscipimus, nec non Illustritatis suę veri & legitimi feudi hęredes masculi,& subinde Illustrissimi Principes Domini Georgius, Kazimirus, Ioannes, vnà cum omnibus suis legitimis feudi hęredibus è vita migrauerint, & prędicta terra Prussię ipsis in feudum concessa, iuxta inscriptionem prędictę transactionis, ad Sereniss. Reges & regnum Polonię deuoluta fuerit: quòd nos Sereniss. Regibus eisdem,& regno Polonię, cui nos vnanimiter, spontè, & ex certa scientia, vnà cum prędicto Principe nostro tanquam superiori Domino subiecimus, & exnunc subiicimus, nec cuiquã alteri adhęrebimus, obediemus, & subiecti erimus. Seb eosdem Sereniss. Reges & inclytum regnum pro Dominis nostris, quo ad vtile & directum dominium, merum & mixtum Imperium, in perpetua subiectione profitebimur, & recognoscemus, saluis tamen semper manentibus omnibus & singulis transactionis articulis, quibus in hoc casu terrę Prussię cautum est. In quorum omnium fidem & robur nos suprascripti Oratores nomine constituentium, & nostro, has literas Sigillorum nostrorum appensione muniuimus. Datum Cracouię die IX. Aprilis, quę erat Dominica Palmarum. Anno Domini 1525.

CONSTITVCIE PRVSKIE ZA Królá Zygmuntá piérwszégo. Tit: II.

Ordinátia Pruskiégo Kśięstwá we Gdańsku 1526.

Prá- wo. I. SIGISMVNDVS Dei gratia Rex Polonię. Magnus Dux &c. Significamus tenore prędentium quibus expedit vniuersis. Quia consulere volentes multiplicibus erroribus & abusibus, qui cùm in diuinis tum etiam humanis rebus inoleuerant in terris & Ciuitatibus nostris Prussię, venimus huc ad easdem terras,omnibus aliis negotiis nostris Pri. 778.

noſtris intermiſsis, & auſpice Domino Deo recte omnia, quę reformatione indigebant, confecimus. Præterea etiam ad futurũ deinceps bonum regimen conſtitutiones & ordinationem opportunam in ipſis Terris relinquere operæpretium eſſe duximus. Proindeq; de conſilio & conſenſu omnium Conſiliariorum & Nunciorum communitatis tàm Militaris quàm etiam Ciuilis ordinis, infraſcriptas conſtitutiones edidimus & promulgauimus.

Palatini iura ſciant & habeant. Inprimis quiſquę Palatinus habeat apud ſe exemplum ſeu copiam priuilegii Terrarum Pruſsiæ, & illud vnicuiq; petenti oſtendet, & coram eo legi faciet, quod nos manu tenere & ſecundùm ipſius tenorem Dignitates, Officia, & Capitaneatus ſolis indigenis conferre dignabimur.

Ius Culmen ſe conſcribatur. Cæterum cùm Ius Culmen: quo potiſſimum Pruſſia vtitur, ſcripturis ſaltem auctenticis nuſquam reperiatur eſſe ſancitum, multaq; propterea oriantur incommoda: Venerabiles & Egregios deuote nobis dilectos Tidemannum Giſe, Cuſtodem & Canonicum Varmien: Matthiam Slewniczki, Canonicum Gneſnen: Achacium Frenut, Canonicum Varmien: Franciſcum Soldaw, & Philippum Holkner, deſignauimus: vt hoc anno ad Calendas Octobres Mariemburgi conueniant, & eiuſmodi Ius cum eius Conſtitutionibus paſſim colligant diligenter, conſcribantq;, vt deinde typis excuſſum & euulgatum ad omnium notitiam perueniat, firmiterq; á cunctis obſeruetur.

Iudicia Terreſtria quãdo celebrari debent. Iudicia autem Terreſtria in ſingulis Palatinatib: quotannis bis ſeruentur. ita vt in Palatinatu Culmen; primum Iudicium feria tertia poſt Dominicam Quaſimodogeniti, Secundum autem feria tertia poſt Lamperti celebretur. In aliis autem Palatinatibus iuxta veterem conſuetudinem celebretur, ex quibus quidem Iudiciis Terreſtribus Appellationes ordinariè fiant ad Conuentus generales Terrarum Pruſsię. A Conuentibus autem generalibus ad Regium Tribunal noſtrum, donec alterutra partium conformes ſententias obtinuerit.

Gradus Appellationũ. Pœna contra temere litigantes. Vt autem friuolæ & temerariæ Appellationes nonnihil cohibeantur, quisquis à Iudicio Terreſtri ad Conuentum generalem appellauerit, tres Marcas in Iudicium reponat. Si verò à Conuentu generali ad nos appellatum fuerit, ſex Marcæ deponantur: & ſi appellans coram Iudice appellato ſuccubuerit, in vſum publicum Iudicii in quo erant repoſitæ cedant; alioquin parti reſtituantur.

Quæ cauſæ á Palatinis iudicari debent, nec ne Nec Palatini iudicent cauſas ad Ius terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium, & prouocantes ad Iudicium Terreſtre remittant; exceptis cauſis leuioribus, quæ videlicet valorem decem Marcarum non excedant. Hæc quidem ſine ſtrepitu Iudicii de ſimplici & plano ab eis componi poſſunt. In cauſis autem ſanguinis & de facto recenti deprehenſis, indilatam iuſtitiam miniſtrent: nec partes contendentes ad componendum amicè inter ſe controuerſiam cogant: nec exigant vllas pœnas, niſi per Iudicium decretas. Quarum pœnarum tertia pars Iudicio Terreſtri, reliquæ duæ partes Palatino loci cedant.

Palatini & Capitanei iudiciis Terreſtribus ſubſint. Palatini & Capitanei citati, tàm in Iudicio Terreſtri, quàm Conuentuum publicorum reſpondere ſunt obligati, exceptis actionibus ſuper bonis noſtris Regalibus emergentibus. Capitanei autem iuxta continentiam Priuilegii Terrarum Pruſsiæ ſint indigenæ poſſeſsionati, ratione quarum poſſeſsionum ſuarum ſint Iudicio Terreſtri ſubiecti.

Notarius Terreſtris ſit. Statuimus præterea, vt communibus Conſiliariorum votis Notarius Terreſtris Nobilis poſſeſsionatus, linguas neceſſarias calens, & alias, ad hoc Officium eligatur; qui cùm iuratus fuerit, excluſis tàm Eccleſiaſticorum Prælatorum, quàm Ciuitatum ac aliorum, Notarius ſolus ſecretorum conſiliis & Conuentuum publicorum Iudiciis interſit, Literas & Acta Iudicialia diligenter conſcribat, ac Iura partium in Iudicio producta fideliter cuſtodiat.

Commiſſarii in quibus cauſis a rege dari poſſunt. Vt autem temerariæ lites amputentur, Commiſſarios ſiue Iudices delegatos nõ deputabimus in cauſis ad Iudicium Terreſtre ſpectantibus, & minus in eo iam pendentibus: niſi per appellationem ordinariam, de qua ſuperius dictum eſt, à ſententia definitiua

finitiua seu interlocutoria iam lata, ad Tribunal nostrum deuolutæ fuerint; exceptis causis limitum, bonorum nostrorum Regalium: nec Iudices delegatos seu Commissarios, à quibus semel appellatum est, in eadem causa denuò deputabimus, aut causam ad illos remittemus. Non enim verisimile aut honestum videbatur, quòd Iudex pristinam suam sententiam retractet, aut aliter iudicet, quàm antea iudicauerat.

Conuentus publici quãdo celebrari debent.

Conuentus autem publici seu generales iuxta proximam ordinationem nostram in Prussia quotannis bis celebrentur. Verno videlicet tempore Dirsauiæ ad diem S. Stanislai: Tempore autem Autumni in Graudentz, ad diem S. Michaelis. Conuentus autem peculiariter per nos instituendus, locum & diẽ ex nostro arbitrio sortietur.

Ad conuentus ex omnibus iudicijs appellatur.

Ad prædictos Conuentus, omnes causæ tam ex Ciuitatibus quàm Iudicijs Terrestribus per appellationem deuoluantur, & etiam sine speciali commissione nostra iudicentur. Deinde verò, & non antea, ad supremum Tribunal nostrum remittantur, parte prouocante: cui ad prosequendam appellationem à Iudicibus legitimis terminus præfigatur. Quam appellationem, si intra vnius anni spatium non prosequeretur, prior sententia iuxta Iuris communis dispositionem in rem transeat iudicatam, & executioni demandetur.

Ante conuẽtum generalem Nobilitatis conuẽtiones fiant.

Ante Conuentum verò publicum per nos & successores nostros singulariter instituendum, in singulis Palatinatibus Culmen: videlicet, Marieburgen: & Pomeraniæ, fiat Nobilitatis conuentio particularis, quam secundùm morem antiquum Palatini ex singulis Districtibus Palatinatus sui ad aliquem locum conuenientem literis suis conuocent: vt Nuntii ad huiusmodi Conuentum mittendi eligantur. Qui autem vocatus non comparuerit, pœnam duarum Marcarum pendet. Cuius medietas Palatino eius loci, altera verò medietas ærario publico proueniat.

Quã formã Palatinus remuneratã exequi debet.

At cùm frustrà sententiæ ferantur, nisi legitimæ executioni demãdentur, volumus & irrefragabili constitutione sancimus, vt deinceps vnusquisq; cuiuscunque conditionis vel eminentiæ fuerit, rei iudicatæ sine omni contradictione cum effectu pareat, & obsequatur. Alioqui locorum Palatini nullo alio à nobis mãdato expectato, legitimam executionem faciant: adiuncto sibi, vbi causæ conditio postulauerit, Capitaneo & Nobilibus illius Districtus: aut etiam si necessitas exegerit, omnibus & singulis nostris Vasallis seu Nobilibus illius Palatinatus, quos ad assistendum illi sub Iurisiurandi debito & amissione feudorũ obligatos esse decernimus. Si verò maiori potẽtia sit opus, negotium ad nos referri volumus: vt opportunis rationibus rebus prouideamus. Palatinos similiter ad huiusmodi executiones faciendas, iustitiamq; oppressis administrandam Iusiurandũ nobis præstitum adigat. Quos etiamsi remissiores fuerint, quinquaginta florenorum Hungarical. pœna plecti volumus. Cuius mulctæ medietas parti, cui iustitia denegata est: Altera verò medietas ærario publico terrarũ Prussiæ cedat. Vbi autem quis executioni violenter resistere conuictus fuerit, pœna banni, siue proscriptionis ac bonorum confiscatione puniatur, ex quibus bonis parti læsæ primum fiat satis. Quod reliquum fuerit, fisco applicetur.

Violentiæ conuictus capitis pœna mulctetur.

Statuimus præterea, vt nullus Capitaneus, Nobilis, Ciuis, aut quiuis alius cuiuscunque conditionis existat, personis, Castris, domibus, aut possessionibus alicuius vllam violentiam inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere præsumat. Alioquin super his conuictus, iuxta antiquum plebiscitum Terræ Culmensis capitali pœna puniatur.

Nobilis captus palatino tradatur

At cùm aliquis Nobilis decreto publici Conuentus, Iudicio Palatinorum, aut Terrestri capitur: sub certis pœnis in potestatem aut carcerem Ciuilem non tradatur: sed in manus Palatinorum. Si quis autem in ciuitate, vbi nulla arx est, capiatur: & authoritate Conuentus, Palatinorum, Iudicii in carcerem Ciuilem coniicitur; in potestate eorundem, & non Ciuitatis permaneat. Fideiussoria tamen cautione à carcere huiusmodi liberetur, nisi causa fuerit criminalis: Alioquin sub pœna viginti florenorum Hungarical: quorum medietas Palatino, altera parti læsæ cedat, absque vlla remissione persoluen. Nobiles & eorum subditi authoritate seu potestate Ciuili non capiantur, de-

Quæ pœna est, si quis Nobilem eiusue subditum aut Ciuem capiat.

tur, detineantur, aut areſtentur: nec viciſsim Nobiles authoritate propria capiant aut detineant Ciues, aut eorum ſubditos: ſed vnusquisque coram Iudicio ſuo ordinario conueniatur, & iuſtitiam requirat.

Libera ſit nauigatio.

Præterea, ne in fluminibus Pruſſię præſertim nauigabilibus, & item Fehres, Bree, & Bdà, ac etiam Redæ in Diſtrictu Puczkouien: obſtacula fiant: vt tàm piſcibus quã nauibus & lignis liber tranſitus permittatur: niſi quis ſpeciale Priuilegium ſuper hoc habuerit.

qui in lacubus Regiis piſcari poſſunt.

Nobiles autem, qui habent priuilegium piſcandi in lacubus noſtris Regiis, & teſtibus fidedignis probare poſſunt ſe fuiſſe in poſſeſſione piſcandi, & quorum vel limites aut ager ſtagnis noſtris Regiis adiacet; his quidem piſcãtio permitti debet, ſed paruis retibus duntaxat ad vſum & menſam eorum propriam: non autem ad vẽdendum. Ea tamen cõditione, vt retia Caſtren: primos in hyeme habeant tractus: & quòd tempore, quando piſces, qui Germanicè Breſſen, Polonicè verò Kleſcz vocantur, ſemen aut fœtum emittunt, nulli liberum ſit in lacubus noſtris Regiis piſcari: ne huiuſmodi piſcium fœtura in augmentando impediatur.

Spirituales ne Terreſtria bona acquirant.

Præterea vt Eccleſiaſtici bona Terreſtria Eccleſiis adſcribenda, & appropriandа, ſiue incorporanda, abſque ſpeciali conſenſu noſtro, à modò non niſi à ſuis Vaſallis emant, nec obſequia nobis ex ipſis debita intereant, pro ſe verò priuatim illa emere poſſunt. quæ ſi in vita ſua non alienauerint, aut cuipiam non donauerint, ad eorum propinquos & conſanguineos deuoluantur.

Ciues & plebei bona terreſt. ne emãt alioquin militet qui illa prius acquiſiuit.

Similiter, nec Ciuis aut ignobilis quiſpiam, bona Terreſtria emat. Si verò iam empta poſſideat, non per conductitias perſonas, ſed propria, ſeruitia ſeu obſequia debita, ad bellicam expeditionem de ipſis ſub eorundem amiſſione præſtet.

Vbi & quo modo aliquis uenationem exercere debet.

Nec omninò liceat à modó Ruſticis feras in nemoribus venari, nec laqueos in ſyluis, & agris ponere: canes aut retia venatoria habere: alioqui in poteſtate dominorũ ſit, Bõbardas, canes, & retia huiuſmodi auferre: & pro qualitate exceſſus mãdatum præuaricantes in decem Marcis pec: domino fundi applicandis, toties quoties, punire. exceptis foſsis pro luporum captura. quas tamen ſine præiudicio cuiuſuis cuilibet cũ conſenſu dominorum ſuorum habere poteſt. Simili modo, nec Palatini, Capitanei, aut Nobiles alter in alterius fundo abſque voluntate Domini fundi venari: nec in ſyluis feras domare, aut cicurire debet, quòd Klopfen vocant, ſub amiſsione retium, equorum, & curruum. Bombardis autem nemo omninò nec in propriis, nec alienis ſyluis ſub pœna centum floren: Hungarical: irremiſsibiliter ſoluendorum, à modò vtatur. Cuius mulctæ medietas nobis, altera ærario publico Terrarũ Pruſſię proueniat.

Conſiliarii res uendibiles æſtiment

Volumus item, vt in Conuentu generali proximo per vniuerſos Conſiliarios harum terrarum omnium rerum vendibilium æſtimatio, & iuſti pretii conſtitutio fiat: vtq; diligentior reſpectus ad menſuras, & omnia pondera habeatur; vt dolus ac deceptiones malitiæ vitari poſsint.

Fines Prouinciæ prædonibus purgentur.

Item, vt Palatini & Capitanei diligenter fines terrarum obſeruent: ne prædones & graſſatores ingrediendo & egrediendo impune graſſentur.

Plebs exarmata incedat.

Item, ne Ruſtici cum cuſpidibus, lanceis, gladiis, aut ſimilibus armis publicè aut priuatim incedant, eaſq; deferant, niſi à Dominis ſuis ad venationem vocati fuerint.

Poloni ad opificia ſuſcipiantur.

Diſtrictius etiam inhibemus, ne Poloni à modò ab opificiis Ciuitatum quarumlibet arceantur: ſed pari conditione cum Germanis & aliis nationibus admittantur, non obſtantibus huiuſmodi opificiorum contrariis conſtitutionibus, ſub pœna L. flor: Hungar: qui eos non receperint infligenda: perque loci Capitaneum pro fiſco Regio exigenda.

Officiales Tucholien. ne temere ſal inuadant

Ex quo item multorum querimoniis accepimus, quoſdam Officialium noſtrorũ præſertim Tucholien: prætextu mandati prohibitorii de inuectione ſalis peregrini in Poloniam, innocentibus, ſi quando finibus terræ appropinquent ſalẽ adimere. Quod quia iniquum eſt, ſub graui indignatione noſtra prohibemus, ne de cætero cuiquam adimatur, niſi vltra fines tranſgreſſo.

Nobiles

Nobiles præterea Diſtrictus Slochow inſtar Ruſticorum, vt ligna ad arcem ducāt, aut alia ſeruitia ruſticalia faciant, cogi nolumus: ſed antiquam conſuetudinem ſeruandam eſſe decernimus. *Nobiles Slochow ſint liberi.*

Ad præcludendas autem varias hinc inde obloquendi vias, & controuerſiarum occaſiones, quæ ſolent oriri à Ciuitatibus & Oppidis contra Nobiles & Tabernatores tàm ſecularium quàm ſpiritualium, qui coquunt, & aliis per tunnas vendunt ceruiſiam, ita ordinatum eſt: quòd Nobiles pro vtilitate eorum propria coquere liberè poſſunt ipſam ceruiſiam. Et ſi quid ex illa eis ſuperabundauerit, id vendent ad ſuas Tabernas. verùm negotiationem ceruiſię non exerceant, quod ſtatui eorum foret indignum. Tabernatores verò, qui vltra miliare diſtant ab Oppidis vel Ciuitatibus, & qui habent in ſuis priuilegiis facultatem coquendi ceruiſiam; coquere illam poſſunt, quantum ad propinandum in eorum Tabernis ſufficiet. nequaquam tamen per integras vel medias tunnas vendendi ipſam ceruiſiam poteſtatem habeant: ſub pœna decem marcarum, toties quoties huic Conſtitutioni contrauenerint ſoluendarum. *Ius coquẽdæ ceruiſiæ.*

Cùm etiam Mercatores & præſertim peregrini ſiue exotici homines in Nobilitatis ac ciuitatum iniuriam, pelles, frumenta, humulum, linum, & alia mercium genera, in villis ac pagis, clàm & publicè còèmere, & negociationes illicitas exercere ſoleant: authoritate noſtra Regia firmiter prohibemus, ne id de cætero fiat. Statuentes, vt deinceps ſubditi dominorum merces & res ſuas vendibiles in proximas ciuitates ducant, & in foro publico venales exhibeant. legitima tamen dominorum ſuorum cum pellibus ferarum & beſtiolarum ſylueſtrium habita ratione. Alioqui emptoribus equos, & currus; venditoribus autem res venditas à præfectibus noſtris, adimi & confiſcari volumus. *Propolæ Ruſticani tolluntur.*

Mandamus inſuper, & ita omninò habere volumus, vt Palatini debitores decimarum aratralium & quorumùis Eccleſiaſticorum prouentuum cenſuras contumaciter ſuſtinen. ad huiuſmodi debitorum ſolutionem remediis opportunis compellant: ne Eccleſiaſtici prouentibus ſibi debitis fraudentur. *Decimæ Spiritualibus dentur.*

Poſtremò ad tollendum errorem & incommoditatem ex varietate, vtilitate, & adulteratione monetæ prouenientem, vnanimi conſilio decretum & conſtitutum eſt: vt abolita in Pruſſia moneta veteri, Triplex noua ſub noſtris & Terrarum Pruſſiæ inſigniis cudatur: videlicet groſsi, ſolidi, & oboli, ſiue denarii. ita vt viginti groſſi vnam marcam: quadraginta autem groſsi, ſiue duæ Marcæ florenum Vngaricalem conſtituant. Tres verò ſolidi groſſum, & ſex oboli ſolidum. Sitque ea moneta in grani valore & æſtimatione par Polonicæ. & ſimiliter noua cudenda eſt, æqualiter proporcionata: vt ſcilicet groſſus Polonicus Pruthenicum æquet, & ſolidus ternarios duos, obolus verò obolum valeat. Curratque huiuſmodi moneta Pruthenica Regio edicto per totum Regnum, Maſouiam, & Lithuaniam: hoc tamen Illuſtris Pruſsiæ Dux vſque ad feſtum Sancti Martini proximum in deliberationem accepit. *Alias utilitate. Ratio cudẽdæ monetæ præſcribitur*

Quæ omnia & ſingula vt præmiſſa ſunt, in omnibus ſuis punctis, conditionibus, & articulis, rata & firma eſſe volentes, de certa noſtra ſcientia, & deliberatione, conſenſuque tàm Conſiliariorum noſtrorum ſtatus vtriuſque, quàm etiam Nuntiorum omnium Terrarum noſtrarum Pruſsiæ, Statuimus & decernimus robur debitæ firmitatis habere debere, harum teſtimonio literarum, quibus ſigillum noſtrum eſt apreſſum. Actum & datum in Ciuitate noſtra Gedanen: feria tertia proxima poſt feſtum Diuiſionis beatorum Apoſtolorum. Anno Domini, Milleſimo, quingenteſimo, vigeſimo ſexto. Regni Noſtri anno, xx.

Táſs ordinátia Kśieſtwá Pruſkiégo, znowu od tegóż Królá w Krákowie powtóre wydána byłá, kilká Párágráphow tylko do pierwſzych przyłożywſzy, kilká zás niedołożywſzy, Roku 1538.

Reſponſum datum Oratoribus Ducis de Pruſsia ſuper facultate eligendi Regis.

Pri. fo. 734 2. QVòd Legatio Illuſtriſsimi Domini Ducis Pruſsiæ inprimis continebat, de facultate eligendi Regis; ſuper eo negotio expendens Maieſtas Regia, vnà cum vniuerſis Conſiliariis ſuis ſingularem in ſe & regnum ſuum propenſionem eius Illuſtritatis, proindeque cupiens illi hac in re ex animo gratificari, reuoluit Maieſtas ſua vti ſe facturam receperat, cùm iura & priuilegia, tùm verò acta & conſuetudines Regni veteres, comperitq; adeo diligenter cautum & obſeruatum eſſe omni tempore, ne quis alius excellentioris ordinis præter Conſiliarios Regni Ius eligendi Regis haberet, vt etiam & Duces Maſouiæ, qui Principes erant indigenæ Regii, & vetuſtiſsimi generis, vt denique & filii Regii domini naturales huius Regni, poſt obitum patris, neque locum neque vocem eligendi Regis habere potuerint. Sed & Magiſtri Pruſſiæ, qui Omagia Regibus & Regno Poloniæ præſtabant, non ſolùm vt Principes; ſed etiam vt Conſiliarii Regni, qui pari modo loca in Senatu habebant hoc ipſum ius electionis obtinere non potuerunt. Proinde cùm Illuſtris Dominus Dux Pruſsiæ, vt prudens Princeps ſatis intelligat, nihil eſſe pernicioſius in omni Republica, quàm aliquid aduerſus leges & inſtituta vetera perpetua ſerie & vſu approbata committere, neque aliunde grauiores caſus, & perturbationes oriri, boni conſulere dignetur eius Illuſtritas, quòd Maieſtas Regia & vniuerſi Conſiliarii Regni, qui eius Illuſtritati integerrimo animo afficiuntur, non poſſunt eam rem vt inſolitam & inſtitutis Regni aduerſàm concedere. Præſertim cùm id in omnibus Conuentibus exigant vniuerſi Regnicolæ, vt nihil aduerſus iura & morem Regni veterem ſtatuatur. Neque mirum aut indignum videri debet eius illuſtritati, quod habens locum ſuum in Conſiliis, terrarum Comitiis, & Conuentibus generalibus, ad electionem Regis non pertineat: cùm itidem non pertinebat, ad anteceſſores eius Illuſtritatis, ac Duces Maſouiæ: & hic fuit mos & vſus in hoc Regno ab initio receptus & obſeruatus. Sed & in Germania, vbi vigent leges Cæſareæ, non omnes Principes ius habent eligendi Cæſaris, qui locum ſuum habent in Conuentibus publicis. Similiter in Regno Bohemiæ, & alibi, quod notius eſt quàm vt explicari ſit opus. Alioqui niſi res eſſet aduerſus iura & inſtituta Regni, quæ Maieſtas ſua nollet vlla in parte turbari & labefactari, libentiſsimo animo Maieſtas ſua & Conſiliarii vniuerſi gratificarentur eius Illuſtritati, propter hanc illius erga Maieſtatem Regiam & Regnum eius, quam omnes cognoſcunt propenſionem & obſeruantiam, neque vllo pacto ſibi aliter eius Illuſtritas perſuadere dignetur.

3. *Miſtrz álbo Kśiążę Pruſkié y Kommendorowie ſą wźięci do Rády Krolewſkiéy.*

Maſs wyſsey folio 872. ver: 20. *á przerzeczony.*

Przyśięgi.

4. *O Przyśięgách Kśiążęcia Pruſkiégo y Kommendorów iego: Maſs támże.* fol: 874.

Przyśięgá Rad Ziem Pruſkich wedle praw y potrzeby źiemie.

Iuramentum Conſiliariorum terrarum Pruſsiæ.

Przyśięgam:

Iuro:

5. Przysięgam: Iż nigdy niebo de wiádomie w Rádźie / pomocy y vczynku ku twemu obráżeniu / krzywdźie y zelżeniu: álbo czći ktora maß y mieć bedźieß: á ieśli co przećiwko tobie vsłyßę / iáko bede mógł/bede sie záśtáwiał/ álbo tobie co narychley dam znáć. Táiemnice mnie obiáwioné przez twego dozwolenia żadnemu nie obiáwie: áni vczynię/ przez co by miały bydź obiáwioné. Tákże y tobie y R P. bede rádźił iáko sie bedźie zdáło nawiecéy bydź pożyteczno: á nigdy zoso by moiéy tákiego nic nie vczynie wiádomie/ co by sie tkło twéy y R P. zelżywośći y ßkody.

IVro: Quòd nunquam scienter ero in Consilio, auxilio, aut factor in tuam læsionem, iniuriam, aut contumeliam, aut honorem, quem habes aut habiturus es: & si cõtrate aliquid audiuero, pro posse meo vt non fiat impedimentum præstabo: aut tibi quanto citius potero, nunciabo. secreta mihi manifestata sine tua licentia nemini pandam, vel per quod pandantur faciam. Similiter tibi & Reipublicæ consulam, prout videbitur magis expedire, & nunquam ex persona mea aliquid faciam scienter, quod pertinet ad tuam & Rei publicæ contumeliam vel iacturam. Lá. 162. HL 137 / 246. HP támże.

Przysięgá Rad Pruskich, które w posrzodku Rády ták przysięgáią.

Consiliarii terrarum Prussiæ in medio Consilii sic iurant.

6. Ja N. przysiegam Naiáśnieyßemu Pánu pánu królowi Polskiému/ y iego potomkom/ wiernie rádźić/ y o vczćiwośći y ſtanie iego królewſkim y dochodźiech iego máiestatu/ y o pospolitym dobrym Ziem Pruskich y Krolestwá Polskiégo/ tákże rádę iego táiemnie dźierżeć/ y oney we wßytkim przestrzegáć.

EGo A. Iuro Serenissimo Domino Domino Regi Poloniæ, &c. & successoribus suis fideliter consulere: pro honore & statu suo Regali ac prouentibus suæ Maiestatis, ac pro communi bono terrarum Prussiæ & Regni Poloniæ: consilium suum secrete tenere, & eum in omnibus præcustodire. Sic me Deus adiuuet & hæc Sancta Crux. Lá. 162. HL 137. B/246. HP. támże.

Przyśięgá Stáróść y Dźierżáwiec zamków Pruskich.

Capitanei & Tenutarii Castrorum Prussiæ sic iurant.

7. EGo B. Iuro: Quia fidelis ero in Castro tenutæ meæ, illudque seruabo fideliter, Sereniss. Principi & Domino Domino, &c. Regi Poloniæ, & suis legitimis successoribus Regibus Poloniæ: tranquillitatem & securitatem viarum & iustitiam tuebor: & generali seu supremo terrarum Prussiæ Officiali obediens ero. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Crux. Laſki. 168. HL 138/247

Kánoników Wármienſkich.

8. *Maß wyßßéy* folio 911.

O Appellácіách.

A Duce Pruſsiæ ad Regiam Maieſtatem appelletur, quæ etiàm literas publicæ fidei dabit. Reſponſum Oratoribus Ducis Pruſsiæ in Conuentu Petric. &c. die 10. Ianuarii datum.

Pri. 785. 9. QVod ad Appellationes ab Illuſtriſsimo Domino Duce Pruſsiæ, ad Maieſtatem Regiam interpoſitas & interponendas pertinet: nemo vel mediocriter in Iure verſatus ignorare poteſt, proprium eſſe ius vniuscuiusq; ſuperioris Domini, vt ad ipſum à quouis ſubiecto & Vaſallo appelletur. Quippe quòd non aliunde magis Dominium & ſubiectio dignoſcitur. Cùm itaque Priuilegium eius Illuſtritati conceſſum clarè teſtetur, eius Illuſtr: ſe cum omnibus conſeruare debere erga Maieſtatem ſuam, vti fidelem ſubditum & Vaſallum de iure decet, & articuli tranſactionis ſatis declarent Maieſtatem ſuam, ea duntaxat Priuilegia & immunitates eius Illuſtr: confirmaſſe, qui huic tranſactioni & ſuperioritati Maieſtatis ſuæ non repugnarent, neq; de Appellationibus, quæ iure & conſequentia propria ad ſuperioritatem pertinent, aliquid eſt exceptum: nemini dubium eſſe debet ad Maieſtatem ſuam ius appellandi pertinere, quēadmodum & alia omnia ſuperioritatis iura pertinent, quæ non ſunt in priuilegio nominatim exempta & excepta. Siquidem ſublatis appellationibus nullum extaret vere ſuperioritatis veſtigium.

Similiter, & de dandis à Maieſtate Regia ſaluis conductibus intelligi debet. Ea etenim res non modò conueniens eſt & iuſta, ſed etiam pro conſeruādo cōmuni ſtatu & tranquillitate apprimè neceſſaria. Ex denegatis enim appellationibus & ſaluis conductibus à ſuperiori Dominio, oriri ſolent diffidationes, deprædationesq; communium ſubditorum: ex quibus & ad bellum plerūque peruenitur. Maieſtas verò Regia neque debet neque vellet vlla in re aduerſa eius Illuſtritati ac ſubditis eius vnquam deeſſe. Quare hortatur Maieſtas ſua eius Illuſtritatem, vt quæ propria ſunt Maieſt: ſuæ & Iuris eius ſuperioris; his eius Illuſtritas non nitatur Maieſt ſuam priuare, & tranſactionē factam, quæ ſatis clara eſt, iſtis diſceptationibus in alium ſenſum torquere & labefactare, in præiudicium Maieſt: ſuæ et communis boni ſtatus detrimentum Quodſi vtiq; moleſtum id eſſe deberet eius Illuſtritati, quod merito eſſe non debet, neque illam iuſtæ rationes M. ſuæ permouerent, licèt eſſet cum diſpendio Iuris & auctoritatis M. ſuæ; tamen potiùs quàm eius Illuſtritati Maieſtas ſua diſplicere in hoc deberet, ita ſe conſeruare dignabitur in cauſis tàm appellantium, quàm etiam qui ſub ſaluis conductibus iuſtitiam quærunt; vt eſt in cauſis, ſi quæ inter Maieſtatē ſuam & eius Illuſtritatem inciderent, expreſſum in Priuilegio tranſactionis articulo decimo ſeptimo, qui incipit: Item quòd ad iuriſdictionem inter Maieſt: Reg: & Principem attinet &c. deputare videlicet dignabitur, Cōſiliarios ſuos & illos, quoad eiuſmodi actus, à iuramēto ſibi obnoxio abſoluet, & iuſtitiam miniſtrare præcipiet. Eos verò Iudices cùm in cauſis propriis eius Illuſtritas ſuſcipere non recuſauit, in alienis meritò refutare non debebit.

De eiſdem Appellationibus.

Sigis. Crac. 1543. 10. QVanquam in literis Omagialibus Illuſtriſſimi Ducis Pruſsiæ extat deffinitū. Quia appellationes ab ipſo Duce Pruſsiæ interpoſitas, Commiſſarii ex vtraque parte, tàm videlicet à nobis quàm ab ipſo Duce Pruſsiæ deputati cognoſcere debent. Nihilominus quia illic non eſt deſcriptum neque adiectum, cùm ipſi Commiſſarii inter ſe eſſent diſcordes, ac ſententiis variarent: quisnam vlteriorem cognitionem & Iudicium earum Appellationum facere deberet. Propterea hunc articulum diſtulimus ad aduentum Ducis Pruſsiæ in his nuptiis M. R. Iunioris filii noſtri futurum, cum quo de hoc articulo bonis modis conſtituemus. Ad hoc verò tempus omnes appellationes earum partium quæ à Ducis Pruſsiæ iudicio ad nos tanquam ad ſuperiorem Dominum prouocauerunt, in ſuo robore & valore relinquimus.

Pruſſorum

Prussorum expeditio, Zathorienſium & Oſwięcimenſium.

11. TErræ Pruſsiæ, quoniam vltrò ſe facturas receperunt, vt contra vim hanc, facultatibus ſuis, nobis & Regno huic non deeſſent; mittet S. M. Regia Conſiliarios ſuos, ad Comitia, quæ in Maio Menſe Mariemburgi habebuntur; vt ordinationem, quæ facta eſt hîc, illis declarent, & ad eandem illos inducant. Hoc idem de Zathorien: & Oſwiencimenſib. promiſit. HL. 14. B/ 27. A to by lo ſá Zygmuntá 1. roku 1545.

Expeditio autem huiuſmodi generalis, fieri non debet: niſi certum ſit & indubitatum (quod Deus omen obruat) hoſtem rupto fœdere quod ei cum S. M. Regia intercedit, aut ipſum per ſe in Regnum hoc impreſsionem facere: aut ingentem vim ſuorum populorum, qui eius imperio ſubſunt, ad depopulandum Regnum mittere velle: quibus veteri debita expeditione reſiſti non poſsit: quandoquidem eiuſmodi expeditio, contra extremam vim & potentiã de conſenſu omniũ ordinum eſt decreta. HL. 15.

Hæc ordinatio, etſi ita decreta eſt: quia tamẽ Nuntii Lithuaniæ, Pruſsiæ, Zathorien: & Oſwiecimen: Ducatuum deſiderabantur: à quibus conſenſus, ad mutuam & reciprocam huiuſmodi inter ſe bellicæ defenſionis coniunctionem, videbatur neceſſarius: ſtatutum eſt, & ab omnibus Regni ordinibus receptum: vt hæc omnia ita conſcripta, & concluſa, ſuſpenſa ad proximum Regni Conuentum maneant: Hac adiecta conditione: Vt ſi iſtorum ſupra expreſſorum Ducatuum Nuntii, ad Conuentum Regni futurum, cum pleno mandato miſsi, ea in ſuos pro vtilitate Regni receperint: quæ regnicolæ ſuſtinere, ad illorum commodum volunt; tum quæ ſunt concluſa, Sigillo M. Regiæ communiantur, & confirmentur omnia. Sin minus: abrogata omnia, & nullius roboris eſſe cenſeantur: & ſit liberum, aliud in Conuentu cõſilium, de imminentibus periculis capere. Si verò (quod Deus auferat) hoc anno, antequam alia Comitia habeantur, magna vi hoſtis impetum faceret, modo ſupraſcripto: tunc hæc conſtitutio ad defenſionem Regni, & ad reſiſtendum hoſti, robur habere debet.

De Pruſsis iterum, Zathorien: & Oſwiecimen.

12. TAmetſi verò incolas Ducatus Pruſsiæ iam eo adduximus: vt contra violentum hoſtem, nobis & Regno noſtro, omnibus facultatibus, ac etiam iugulis ſuis, ſe auxiliaturos receperint: quia tamen ſubditi Regni noſtri Poloniæ, minus quàm oportet, illos ſeſe facturos promiſiſſe affirmant: Quòd ſcilicet tantùm contra violentum & potentem hoſtem, auxilia ferre: non autem ſingulis annis, communem & ſolitam defenſionem ſuſtinere deberent: cùm ipſi non ſolùm in vna re, ſed in omni neceſsitate illorum, quò minus eos defendant, nihil deuitent: Quodq; ſciant, ipſos in Chronicis ſuis habere deſcriptum: Quia ipſoſmet, vt liberarentur ex oneribus, & ſeruitute Ordinis, virtute ac potentia ſua adiuuerunt: vt omnino libertates eorum, ſanguine ſuo militari redemiſſe, atq; mercatos eſſe, ſit confeſſum. Illis ergo promiſimus, & promittimus: nos denuò velle Conſiliariis noſtris, & ſubditis terrarum Pruſsiæ in id Comicia edicere: & Nuntium noſtrum ad eos mittere, Conſiliis ipſos eò adducendo: vt non ſolùm contra violentiorem hoſtem, verùm etiam vt vniformem ſingulis annis defenſionem, contra quoſuis Reip: hoſtes, cum ſubditis noſtris Regni communibus viribus ſuſtinerent. Qua quidem in re, ſi noſtris conſiliis & adhortationibus obſequi noluerint: tum in primis Comiciis Regni noſtri, Conſilia Senatus noſtri eo nomine exquiremus, Quid nam vlterius, in eo negotio facere debebimus. Quod autem de Ducatu Pruſsiæ ſcripſimus: hoc idem etiam de Ducatu Oſwiecimenſi, & Zathorienſi, facere volumus & pollicemur. Sigis. Crac. 1543. HL 15 B/ 28.

O zbiegłych luckiách do Prus.

13. AJż ſie ſkárżyli Poſłowie Ziemſcy ná Pány y ná ſłáchtę źiem náſzych Pruſkich: ż im ludźi zbieglych niechcą wydáwáć/o trudnośći ie/y o ſzkody wielkie przypráwuiąc/zá- zezwole Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. fo. 76 B. uer. 19.

zezwoleniem Rad Náßych y Poſłów Ziemſkich/poſtánowiliſmy: Iż gdyby kto człowieká swego zbiegłeg w Prusiech nálazł/ábo záſtał/ tedy mu ma bydź wydan/ bez wßeláкiéy trudności ſub pœna centum marcarum Polonicalium. A gdyby go wydáć niechćiał/ tedy ma bydź pozwan do Woiewody ábo Podwoiewodzégo Woiewództw Pruſkich: ná którym Roku piérwßym/ iáko ná zawitym ma ſtánąć/ y winę ſká grzywien odłożyć: któréy ma bydź połowicá ſtronie/ á druga Woiewodźie/ á przedśie człowieká zbiegłégo wrócić/ ſub alia pœna ſimili, ná co wßytko Woiewodá exequutią ſine vllis dilationibus & appellationibus, vczynić bedźie powinien/ ſub pœna mille marcarum Polonicalium. O którą winę przed námi peremptoriè pozwány reſpondere & ſatisfacere bedźie powinien. A tákże też gdyby z Prus poddány do Polſki vćiekł/ tedy żeby tákże Stároſtá którykolwiek/ w którégobykolwiek Stároſtwie zbiegły poddány był náleźion/ tákąż ſpráwiedliwość y exequutią in Iudicio Caſtren: vczynić był powinien.

CONSTITVCIÆ Z A KROLA Stephaná. Tit: III.

O Sądźiech articulo. PRVSSY.

Stephan w Wár. 1578. Con. fo. 188

Woiewodztwá Pruſkie przy swych ſądźiech zoſtáwuiemy: ták że onych nie Trybunał/ ále my ſámi Sądźić bedźiemy. Práwo 1.

Clá od ßláchty Pruſkiéy.

Tenże támże 1581. con folio 215.

2. Od wołów y koni ná własną potrzebę Szláchty Pruſkiéy w koronie kupionych Clá Sláchćic niepowinien dawáć: wßákóż przyſiędze káżdy táki powinién vczynić ná komorze Celnéy/że nie ná przedaż/ále ná własną potrzebę tákowé woły y konié kupił. Tóż ſie ma rozumiéć y o inßym bydle.

CONSTITVCIÆ ZA KROLA I. M. Zygmuntá Trzećiégo. Tit: IIII.

Przyſtąpienié do Trybunału Ziem Pruſkich.

w Wárſzá. 1589. fol. 13. 14. 15. y 16.

Iż Woiéwodztwá Pruſkie z dobréy woléy swéy przyſtępuią do Trybunału koronnégo/ czego my im ze wßyſtkimi ſtany kóronnémi pozwalamy/ zoſtáwuiąc im wolny regres do práw y Sądów/ y tákże ápellatie zá dworem ieſli by ſie im Trybunał niepodobał. Wßákóż tákże ná bliſko przyßłym Séymie reſolwować ſie powinni bedą/ máiąli przy Trybunale zoſtáć/ ábo do swych ſądów wrócić ſie. Práwo 1.

Obyczay Sądzenia Trybunału Pruſkiégo.

Tenże támże.

2. Máią tedy bydź ſądzone Woiéwództwá Pruſkié w Piotrkowie ná Trybunale/ á do ich ſądzenia máią bydź z káżdégo Woiewództwá támecznégo Pruſkiégo po dwie oſóbie deputowáné/ y táką przyſięgą/ iáko ini Deputaci inych Woiewództw koronnych obwiązáné/ y té ſądy odpráwować máią/ wßyſtkie cauzy ich ziáкichkolwiek ſtopniów práwá tám przypadáiące/ podług práwá Ziem Pruſkich opiſánégo y zwyczáynégo/ okrom Cauſas merè criminales, fiſci, exemptionis bonorum Regalium, tákże Mieyſkich y innych niektórych/ wedle Trybunału Polſkiégo/ które my wedle téyże Conſtitucíéy z Pány Rádámi náßémi ná Séymie/ álbo zá Dworem ſecundùm exigentiam cauſæ ſądzić mamy. Dogadzáć pomienieni Sędźiowie temu máią/ áby ſie przychyláli iáko naywięcéy mogą Práwom y zwyczáiom Pruſkim: iednák we wßyſtkich Akciách/ maior pars concludat, wedle Ordynácyéy Trybunału Koronnego we wßyſtkim.

Sądzenié

Sądzenié spraw Duchownych Pruskich ná Trybunale.

3. Sprawy álbo Akcie Duchownych Pruskich/ máią bydź sądzoné tákowym spo- Támże fol.
sobem/ iáko bywáią sądzoné/ spráwy Duchownych innych koronnych/ ná Trybunale/ z 14.
tym dodáném/ áby Duchowni Pruscy dwu Deputatów swych ku innym Deputatóm Duchownym posyláli: Jednák Deputatów Duchownych ták Polskich iáko Pruskich/ tylko sześć ná káżdą spráwę wotować máią.

Sálária Deputatów Pruskich.

4. Deputaci Pruscy rowno z innémi Koronnémi máią pro sorte swa do Sálária Támże.
bydź przypuszczéni.

Czás y mieysce Obiérania Deputatów.

5. Czás obiérania Deputatów pomiénionych Pruskich/ náznáczamy feriam se- Támże.
cundam post Natiuitatis beatę Mariæ virginis káżdego roku. Mieyscá Woiewództwu Chełmińskiému w Rádzynie/ Málborskiemu w Sztumie/ Pomorskiemu w Stárogardzie. Ná których mieyscách czásu wyższéy náznáczonego/ Deputaci pomienieni máią bydź obiérani/ z tym porządkiem y wárunkiem/ z strony pokoiu/ iáko Constytucia o Trybunale Anno 1578. obmawia y wczy.

Beśpieczeństwo Woźnych Pruskich.

6. Woźnego iáko publicam personam, ea assecuratione wáruiemy/ iáko wárowáni są inni Woźni koronni. Támże fol. 15.

Corekturá Praw Pruskich.

7. Pozwalamy y Ziémiom Pruskim corektury Práw ich/ do sądu należącéy/ któ- Támże.
rą máią vczynić przed Séymem blisko przyszłym/ y przynieść ią sub censuram náśę y stanów Koronnych. A dla téy corektury máią sie ziechać do Grodźiądzá/ we dwie niedźieli po Swiętéy Tróycy.

Osiádłość Woiewództw Pruskich.

8. Gdyż nie iedno Woiewództwu/ ále wszytkiéy Ziemi/ síłá ná tym należy/ áby Támże.
Pánowie Woiewodowie w swoim Woiewództwie residowáli/ przeto possessionati bydź máią/ káżdy w swym Woiewództwie.

O Cudzoźiemcách Zámorskich.

9. Iż síłá ludźi z Zamorza Cudzoźiemców do Prus sie przyprowádźiło/ ktoźkolwiek źiem- Támże.
skich máietności nákupili/ ábo ná tákowé imióná y ná zastáwę dawáli/ y dawáią. A iż tákowi ludźie przychodniowie nie są Nobiles Regni & Terrarum coniunctarum: Vstáwiamy tą Constytucią niniéyszą/ áby ci Zamorscy y Cudzoźiemcy/ co máietności źiemskich nákupili/ do trzech lat powinni to poprzedáć/ pod vtráceniém téyże máietności. A ktoby sie tákowy tego ná potym ważył/ záraz in instanti, y pieniądze y máietność źiemską ma do skárbu Koronnego/ o co forum ad instigationem cuiusuis ná Trybunał peremptoriè bydź ma/ inter officij causas.

Cause contra Officiales.

10. Causæ contra officiales, tym sie sposobem odpráwowáć máią/ iákim sie od- Zyg. III. 1
práwuią w Trybunale innych Woiewództw Koronnych. támże fo. 16

O Przyposwiech ná ten Trybunał.

11. A Iuż ex nunc zá zieciem tych Sądów z osoby náśéy Królewskiéy/ nie potrzebá Támże.

będźie żadnych przypozwów ná Trybunał w tych Akciách/ktoréż appellácyéy/remissiiéy/ y innych iákichkolwiek terminów práwnych/ za dworem náßym przypadáły.

Prorogátia declárátiiéy źiem Pruskich.

Tenże w Wár. 1590. folio 26.

12. Iż Woiewództwá Pruskié wedle Conſtitucíiéy przeßłego ſeymu ná tym terá- znieyßym ſeymie miáły ſie declárowáć / ieſli iuż ná wieczné czáſy przy Trybunale Koron- nym zoſtáć máią: miáły też przyniéść Correcture práw y podáć ſub cenſuram ſeymu te- go: czego iż przez pewné przyczyny ſkończyć niemogli / tedy ná bliſko przyßłym ſeymie to oboie vczynić máią. A iżby tym ſnádniéy do porozumienia ſpólnégo w tym przyśdź mo- gli/ náznáczamy im ziazd ſpólny w poniedźiałek po Swietym Janie bliſko przyßłym w Málborku.

Commiſſarze ná ponowienié gránic Pruskich.

Zyg. III. w VVár. 1591. folio 19.

13. Commiſſarze náznáczamy do ponowánia gránic Kśięſtwá Pruſkiégo z Wo- iewództwem Mázowieckim. Vro dzonych Marcińá Mężyńſkiégo Wiſkiégo: Fráncí- ßká Krasińſkiégo/ Ciechánowſkiégo Káßtelany: Janá Rákowſkiégo/ Wiſkiégo / An- drzeiá Modliſzewſkiégo Lomżińſkiégo Stároſty: Piotrá Troßyńſkiégo Lomżińſkiéğ/ Jákubá Zabickiégo Zakroczymſkiégo Podkomorze: Stánisłáwá Zamoyſkiégo Chora- żégo Lomżińſkiégo/ Woyćiechá Lachowſkiégo Woyſkiégo/ Chryſtophá Janczewſkié- go Piſárzá Wiſkich: czás náznáczamy názáiutrz po S. Janie Chrzćićielu.

Závárćié Exequucyiéy w Prußiéch.

Zyg. III. w VVár. 1598 folio 25.

14. Exequucia ſtátutów de non alienandis bonis menſæ noſtræ Regiæ, od przodków náßych vczyniona/ záwieráiąc obiecuiemy: iż względem iéy iuż wiecéy żadné- go z poddánych náßych Duchownégo y ßlácheteciégo ſtanu w źiemiách Pruſkich / o do- brách ktorych iuż kto odſądzon nie był / in futurum inquietować nie będźiemy tempori- bus perpetuis.

Práwá Pruſkiégo Correcturá.

Zyg. III. w VVár. 1598 folio 26.

15. Correkture práwá Pruſkiégo od obywátelów źiem Pruſkich zgodnie vczy- niona/ y ná tym Séymie ad cenſuram podáną y rewidowáną/ authoritate Conuentus ápprobuiemy/ y vtwiérdzamy/ zoſtáwuiąc im to/ żeby záwżdy potym/ tego práwá do ſą- dów odpráwowánia należącégo / poprawiáć y przyczyniáć im wolno było / ná co iednák confirmátia Séymowa záchodźić ma.

Dániná wieczności ná Bebel.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 26.

16. Danine ná Zamek Bebel przez Krolá Stephaná świetéy pámięći Przodká náßégo / Vrodzonému Máćiéiowi Dembieńſkiému Prześidentowi Pernawſkiému / zá wielkié y znáczné poſługi ieğ/ pod Datą w Wárßáwie dniá czwartégo Miesiącá Márcá/ Roku 1585. iáko o tym ßérzéy przywiléy / ná te donátią / cum conſenſu omnium ordinum oboygá narodu ápprobuiemy/ ták áby miał valorem perpetuitatis, tą Conſti- tucią vtwiérdzamy.

MIASTA PRVSKIE.

ELBIĄG. Tituł V.

Conſtitutiones Elbingeñ. Anni Domini 1568. tandem in Conuentu Lu- blinen: Anno D. 1569. approbatæ &c. Sigiſmundus Auguſtus, &c.

SIgnificamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, harum

Prá- wo. I.

harum notitiam habituris, exhibitas esse nobis Constitutiones Elbingen: per certos Commissarios nostros factas: tenoris infrascripti.

Nos Stanislaus Karnkowski, Dei gratia Vladislauien: & Pomeraniæ Episcopus, Ioānes Sierakowski Calisien: Przedecensisq;:Simon Schubski Inowloden: Gregorius Oleski de Ostrowice Culmen: Ioannes Kostka de Stamgenbergk Gedanen: Terrarum Prussiæ Thesaurarius, Derschauien: Pucenq; Castellani & Capitanei. Notum testatumque facimus,quibus expedit vniuersis & singulis. Quòd, cum à Serenis: & potentissimo Principe nostro & Domino, Domino Sigismundo Augusto, Dei gratia, Rege Poloniæ, Magno Duce Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouię, Samogitięq; Domino & hærede, Domino nostro clementissimo,Legati & Commissarii in Prussiam, signanter verò in Ciuitatem Elbingen: et Gedanen: ex grauibus causis, dignitatem atque authoritatem Regiam, atq; vtilitatem Reipub: regni concernentibus,& propter varias dictarum Ciuitatum, Ciuium, & aliorum hominum querelas, consensu inclyti senatus Regni accedente,cum plena potestate in hanc Ciuitatem venissemus,& inter alia Ciuium grauamina & iniurias, alios graues errores contra S M. Regiam commissos esse ex documentis fide dignis deprehendissemus. Nos ad instantiam famatæ Communitatis, quæ publicè de sua innocentia contra eandem S. R. Maiestatē commissorum errorum protestata est: pro rerum ratione & necessitate, quæ partim per Nobilem Michaelem Fridwald, Instigatorem Officii Maiestatis Reg. partim verò per ipsam quoq; communitatem propositæ, aliisq; modis deductę sunt, statu Ciuitatis dictæ diligenter considerato, & expenso, eundem pro munere Legationis & Commissariali, quo fungimur, reformauimus, atque ad vtilitatem publicam, ac obediētiam & tranquilitatem, concordiam & pacem alendam & retinendā quædam statuimus, ordinauimus, & decreuimus: quemadmodum inuiolabiliter seruanda ordinamus & decernimus, in hunc qui sequitur modum.

Caput Primum.

De saluis Cōductibus siue Publica fide,Decretis, atq; Rescriptis Regiis.

CVm Fides publica seu salui Conductus Regii, Argumentum præcipuum sint Amplitudinis & fastigii Regii, cuius Imperium tanquam sacrosanctum, scriptura diuina, nedum gentium iustissimę sanctiones suscipi, atq; inuiolabiliter seruari iubent, non sine magno animi dolore ex multis manifestis indiciis deprehendimus, S. Maiest. Regię Domini nostri Clementissimi, Saluos Conductus, & mandata à Senatu & Officialib. non ea qua decet reuerentia accipi, neque Executioni demandari. Quod delictum eò magis aggrauatur, quò maior est benignitas Optimi Principis nostri: & facilitas mitissimi atque iustissimi eiusdem Imperii, etsi pœnæ nonnullorum hominum delicti, qui sic rem administrârunt, meritò & Iure in fortunas, Priuilegia & immunitates communes per Decretum nostrum redundare possent; tamen cùm recordamur, nos mitissimi atque indulgentissimi Principis personam sustinere, eiusdem clementi arbitrio & cognitioni publicam eam mulctam reseruamus. Nihilominus authoritate nobis concessa seuerè edicentes,vt saluos Conductus omnes sub criminis læsę Maiestatis pœnis; Decreta verò eiusdem legitimè oblata, sub damni & confiscationis bonorum, iuxta statutum D Sigismundi pœnis reuerenter accipiant, teneant, atque executioni realiter & cum effectu demandent. Quòdsi verò rescripta contraria deinceps aliquando exhiberi contigerit, ea ad S. R. Maiestatem pro intelligentiæ declaratione partibus competenen: termino præfixo reuerenter remittant.

De appellationibus, Caput II.

CVm appellationes inter alia Regalia merum & mixtum Imperium iuxta Principis subditis exhibeant. In omnibus Ciuilibus & criminalibus iuxta statutum S. M. Regiæ Gedani factū appellationes liberas esse decreuimus,exceptis causis maleficiorum recentis

centis criminis, & ab exequutione rei iudicatæ per eandem S. Maieſtatem Regiàm, à quibus non permittentur appellationes, niſi fortè in executione modus excedatur. Exceptis etiam iis, quæ tranſeunt in rem iudicatam, & appellationibus friuolis in acceſſoriis, quæ vim difinitiuè non habent.

De Præfecto & Milite conducendo. Caput III.

NE deinceps error tàm grauis ſuſpectus & pernicioſus ad perturbandum Reip: aptus committatur: ſtatuimus, ne vnquam Senatus vel ipſa denique Communitas Ciuitatis tota, Militarem præfectum, vel Militem vllum conducere audeat, quouiſcunq; prætextu intercedente, ſine expreſſo mandato S. Maieſtatis Regiæ manu ſubſcripto. Si verò publico aliquo periculo (quod Deus benigne auertat) ingruente, ex conſenſu Regio, præfectum & præſidentem conduci expediat: Præfectus & Milites ad eam formulam Iuramenti S. R. Maieſtati præſtandam adigantur, quam Ciues & alii ſubditi eidem S. Maieſtati Regiæ præſtare tenentur.

De bonorum publicorum Ciuilium alienatione. Caput IIII.

QVeſta coram nobis eſt communitas, notabilia Ciuitatis bona perpetuis donationibus & conceſsionibus ſine ſuo conſenſu alienari. Talem verò cõceſsionem cuidam Andreæ olim in Vagenab, eidemq; & Nicolao Schultz in ſylua Karbſwald, non ſine magno Ciuitatis incommodo factas eſſe: quas nos, tanquam nullas & irritas & huic Ciuitati pernicioſas ex partium controuerſia ſtatuimus: nulliuſq; roboris eſſe decreuimus. Cuius decreti tenor ſequitur, & eſt talis.

Primùm Nobilis Michael Fridwald nomine totius communitatis Elbingen. veluti Mandatarius corũ, cùm proponeret contra Famatum Nicolaum Schultz, Proconſulem Elbingen: quòd ipſe clam, inſciis reliquis Senatoribus, ſine quoq; ſcitu & aſſenſu communitatis eiuſdem Ciuitatis Elbingen: partem ſyluæ vulgo Karbswald appellatæ, propiſsimeq; Ciuitatem Elbingen: iacente, in ſuum commodum, damnumq; & præiudicium Reipub: & Ciuitati ſibi ipſemet aſcripſerit, eandemq; ſyluam tenuerit & poſſederit, contra Priuilegium publicum Kazimiri Regis coram nobis exhibitum. Ex cuius tenore apparet, omnes ſyluas circum circa Ciuitatem Elbingen, iacentes eſſe toti communitati & Reipub: Ciuili Elbingen: donatas: petiitq; idem Plenipotens communitatis eam ſyluam partim per Nicolaum Schultz occupatam, communitati & toti Reipub: Ciuili denuò reſtitui, & adiudicari.

Econtra Famato Nicolao Schultz reſpondente, reſcriptoque ex actis ciuilibus docente, eam partem ſyluæ non clam, vt contra eum eſt propoſitum, ſed publicè, & bona fide, per reliquos huius ciuitatis Proconſules & Braxatores eſſe ſibi in Ius Emphiteuſis legitimè aſcriptum. Idq; eſſe factum & in rem & commodum totius Reip: ciuitatis; vt videlicet eo tempore poſſeſsionis ſuæ ea pars ſyluæ, quæ antea ſine vllo commodo palluſtris iacebat, ad aliquem vſum & commodum ciuitatis reficeretur: licereque dixit Conſulatui ſemper antea huiuſmodi loca inutilia pro ſua voluntate in vſum & commodum ciuilem cui velint locare & aſcribere. Tum præterea exhibuit idem Nicolaus Schultz confirmationem & Decretum S. R. Maieſtatis; oſtendens, ſibi eſſe ſyluam, ſeu eius partem confirmatam & adiudicatam: petiitq; ſe circa huiuſmodi Ius ſuum & poſſeſsionem conſeruari. Michaële tandem Fridwald, communitatis Plenipotente, eam Nicolao Schultz reſponſionem confutante, allegauit, quòd ex laudabili huius ciuitatis conſuetudine ab antiquiſsimis temporibus obſeruatum, quòd 30. viri, totam communitatem repræſentantes ſemper Conſulatui & Senatui Elbingen: adeſſe tenentur in iis rebus, quæ totam communitatem & Rempu: ciuitatis attingerent, ſine quibus Senatus in huiuſmodi rebus nequicquam ſtatuere & decernere potuerit; petens ex ea ratione donationem & ſyluæ aſcriptionẽ per ſolum Senatum Nicolao Schultz ſine ſcitu & aſſenſu communitatis factam reſcindi, cõmunitatiq; denuò reſtitui & adiudicari.

Nos

Nos tandem S. R. Maiestatis Commissarii, audita partium controuersia, animaduertentes ex Priuilegio Ciuitatis coram nobis exhibito, quod quidem testatur, syluas omnes circa Ciuitatem Elbigen. consistentes: in vsum & commodum toti communitati Ciuitatis Elbingen: esse donatas, ex eaq; ratione, eam syluæ partem Nicolaũ Schultz non potuisse legitimè obtinere à Senatu Elbingen: Ipsomet interea temporis, prout & nunc, Proconsulem agente, sine scitu & assensu totius cõmunitatis Ciuitatis, Decretũ Regiũ ad eam rem per eundem Schultz exhibitũ Cõmunitati Ciuili nihil nocere præiudicareque potuisse, iuxta tritam Iuris regulam, actionẽ inter duos actam, tertiò non esse vocẽdam. Constat enim manifestè, illud Decretum inter personas priuatas, eum videlicet Famatum Nicolaum Schultz, & Iacobum Alexwangen esse prolatum. Qui duo inter se litigantes, nihil id, quod erat Communitatis proprium, amittere potuerint: his adducti rationibus inhærentes prædicto Ciuitatis Priuilegio cassata donatione & ascriptione, quam Nicolaus Schultz super eam syluam absq; scitu & assensu totius Communitatis Ciuilis, à solo Senatu obtinere non potuit: ipsam syluæ partem, de qua controuersum est, hoc decreto Communitati Ciuili adiudicauimus, adiudicamusque præsentibus: decernentes eam partem syluæ Nicolaum Schultz iam ex nunc ex sua possessione priuata, in possessionem, vsum, & administrationem totius Communitatis Ciuitatis Elbingę dimittere, tenerique debere, hac nostra sententia Commissariali mediante.

Cæterùm, cùm totam hanc Ciuitatem beneficiis Diuorum maiorum suorum, & suis quoque perpetuis temporibus S. R. Maiestas gaudere cupiat: Statuimus, ne deinceps Senatus sine consensu totius Communitatis quicquam bonorum toti Ciuitati vigore Priuilegiorum concessorum, vlli hominum cuiuscunq; tituli & Iuris prætextu inscribat, vnico locationis Contractu excepto, quo areas pro hortis, & exiguos alios fundus, vel mansum vnum atq; alterum in euidentẽ vtilitatẽ Ciuitatis locare possent.

De Ecclesiasticis, Caput quintum.

INhærentes D. Sigismundi quondam statutis Gedani & Elbingę eiusdem authoritate per Commissarios & alios in Comitiis Regni de alienatione bonorum Ecclesiæ, Lublini recens ante biennium conditis, omnes alienationes Ecclesię bonorum, contramentem statutorum dictorum factas, nullas & irritas pronunciamus Quorũ cura cùm propriè ad loci Ordinarium spectet, dicta authoritate Regia seuerè Proconsulibus, & Consulibus, reliquisque Officialibus mandamus, vt ad D. Loci ordinarii, vel cuiuscunque alterius interesse habentis instantiam, bona huiusmodi legitimè repetentis, indilatam iustitiam administrent, & iniquos possessores lureuictos, possessione dictorum bonorum moueant, eosdemque ad restitutionem omnium sine tergiuersatione compellant.

De Senioribus Communitatis, Caput VI.

VT morem Ciuitatis Communitati vtilem & necessarium de Electione 32. Seniorum sartam tectam relinquamus, nominatis ex singulis tribubus à tota Communitate Octenis virjs, qui Seniorum Ciuitatis nomen gerant, elegimus, & confirmauimus. Quorum nomina hæc sunt.

Ex prima quarta.

Herman Nestelberger.
Jakob Braun.
Lorecz Bornman.
Lux Bondin.
Bartel Brandt.
Bartel Stumer.

Ex secunda quarta.

Erthman Rhode.
Hans Kromer.
Fridrich Warnicke.
Martin Siberd.
Hans Wagner.
Hans Heyne.

Ex tertia quarta.

Benedikt Kluzien.
Michel Fux.
Bartholomeus Kalitsch.
Matz Broner.
Georg Heydenreich.
Hans Sibert.

Ex quarta quarta.

Henrich Lelhebel.
Martin Alexwange.

Erth- Michel Jakob

Jakob Kramelt.	Lanij.	Sutores.
Hans Steyßentruber.	Michel Wenczel.	Georg Schwantz.
Nickel Maler.	Jakob Pfennig.	Georg Theschner.
Matz Holender.	Pistores.	Fabri.
Ex quinta quarta ex Opificibus,	Peter Dederych.	Peter Gerichte.
	Friderich Golts.	Adrian Bameron.

Quibus eam facultatem facimus, vt loco illius, qui naturæ cesserit, ex quatuor viris per eandem tribum defuncti nominandis, vnum ipsi seniores in locũ illius cooptatum sufficiant; vt sic numerum triginta duorum semper habeant completum. Hos verò 32. Seniores in omnibus negotiis notabilioribus, totam ciuitatem concernentibus, Senatus ad consulationes adhibebit, nec quicquã ipsis inconsultis statuet. Quam electionis rationem deinceps semper seruandam Senatus non impediat: Cuius consulta & decreta, sine seniorum suffragiis, in causis notabilioribus & ad ciuitatem spectantibus, inualida, nulla, atq; irrita sint. Hac tamen ordinatione authoritatem & iurisditionem Magistratus legitimam eneruari nequaquam volumus.

De Rationibus. Caput VII.

NE deinceps non sine magno publici ærarii stipendio eueniat, quod in rationibus nobis redditis manifestè deprehendimus: ad præcidendã omnem publicę rei profundendę occasionem; statuimus authoritate nobis concessa, vt singulis annis, qui Officiis præfuerint, Senatui rationem exquisitam reddant. Quibus rationibus quatuor ex senioribus quotannis adhiberi debent, quos seniores ex suo numero delegerint. Offerent autem singuli Officiales tabulas accepti, & perceptorum omnium exquisitas: & non solùm reditus antiquos exhibebunt, sed quid reditibus antiquis, vnde, & quo modo accreuerit: & incertos quoque reditus, & alios quocunq; modo accedentes perpispicuè demonstrabunt. Tabulas similiter expensi planas conficient, vbi expositum, quantum, quomodo, & quibus exposuerint, manifestè fidem faciẽt. Pecuniam verò omnem residuam, expositio deducto, vnà cum Regestro, in ærarium inferent. Si verò residua aliqua aut debita nondum percepta ostenderint; ea omnia intra semestris spatium exacta sub certa mulcta Senatus arbitrio constituenda Camerario ciuitatis tradent. Inconsulto quoq; Senatu nullus officialium arbitratu proprio quicquã in quoscunq; vsus, nisi ordinarios sumptus expendet. Quicquid verò quotannis pecuniæ ex singulis Officiis in ærarium illatum fuerit, id in librum peculiarem, vnà cum expositis illius anni, singulis tamen seorsim & distincte collocatis, referentur. Ita de integris reditibus, deq; eo quod ærario accesserit, & quod in publicum vsum expositum fuerit, præsentibus & posteris semper constabit.

De pecunia mutuò accipienda, Cap. VIII.

PErmoti aliarum ciuitatum periculis, quę in reliquorum ciuium suorum grauissimum præiudicium Repressalia creditoribus suis in maiorem cautionis vim contra iura Regalia tradere non verentur, de sententia S. M. Regiæ, & expresso mandato, quæ eodem magnarum ciuitatum discrimine mouetur, seriò edicimus: Ne spectabilis senatus pecuniam vllam, præsertim summam trium millium excedentem, sine expresso S. R. M. consensu accipiant: neué etiam consensu eiusmodi impetrato abutantur: sed simplici formula obligationes creditori caueant: quæ neq; regno, neq; ciuitati ipsi, neq; ciuibus vnquam fraudi esse possit.

De Negociatione. Cap. IX.

CVm præcipua ratio quærendi honesti victus potissimùm in negociatione in hac ciuitate consistere videatur, & ex commerciis eandem olim creuisse manifestè appareat, ad querelam communitatis, Senatus morem recens introductum, quo Opifici bus-

ficibus, qui mechanicam exercent, mercatura interdicta fuit, tanquam pernicioſum, iuri contrarium, libertatiq́ue omnium aduerſantem, denique cum conſuetudine vicinarum ciuitatum pugnantem, inhæren: Decreto Sacræ Maieſtatis Regiæ Gedani lato, tollimus & abrogamus: atque ex æquo omnibus mechanicam exercentibus, vel quibuſcunque aliis liberam negociationem permittimus; ita tamen vt mercibus ipſis negociationem non exerceant, quibus propriæ tanquam materia ad ſuum opificium exercendum vtuntur. Quod ne fiat, Senatus animaduerſione arbitraria cauebit. Hoc tamen noſtro ſtatuto Braxationem cereuiſiæ opificibus non permittimus: verùm contuberniı Braxatorum libertates omnes in ſuo robore conſeruamus.

De Ceruiſia. Cap: X.

CVm videamus, contubernium Braxatorum, quòd et numero, et contubernalium dignitate cæteris præſtat, cariùs cereuiſiam vendere, non ſine aliorum grauamine, quàm par eſt; adhibebit Senatus communitatis ſeniores, et ex pretio hordei, humuli ita cereuiſiam æſtimabunt, ne de pretio illius amplius Communitatis querelæ locus eſſe videatur.

De æſtimatione panis Cap: XI.

CONſuetudinem antiquam, tanquam iuſtam, vt iuxta præſentem anonam panis pondere æſtimatus pinſatur, approbamus. Statuimus tamen, vt Seniores ex ſuo numero quatuor, iuxta tribus delectos, his quos Senatus ex ſuis deputauerit, ad ponderandum adhibeant.

De Officinis Latericiis & Cementi. Cap: XII.

PRomittimus quoque, Senatu aſſenſum ſuum ad id præben: vt deinceps pro ſuo quisq; arbitrio Officinas Latericias, et furnos Cementi, in eisq; laterem coquere, et cementum vrere in ſuos et aliorum vſus poſſit et valeat. ne magnitudine pretii publicarum officinarum Ciues à ſtructuris et refectionibns neceſſariis abſterreantur.

De Venatione. Cap: XIII.

VEnationem omnibus Ciuibus ex Priuilegio publico perpetuò liberam eſſe pronunciamus; non tamen per omnes anni partes; ne damnum frugibus venando detur: ſed à feſto ſaltem S. Bartholomæi Apoſtoli vsque ad Carnispriuium venabuntur. Si quis verò extra tempus ſuprà dictum venatus fuerit, retibus mulctetur. Qui verò retia non tetenderit, & canibus venatus fuerit, octiduum incarceretur, & nihilominus ad ſarciendum damnum, ſi quod frugibus dederit, compellatur.

De piſcibus. Cap: XIIII.

DE piſcium quoque pretio cum Senioribus Senatus eam rationem ineat; vt Ciues Ciuitatis huius reipſa experiantur liberalitatem Sereniſſimorum Regum Poloniæ, iuxta Priuilegiorum vim, ad ipſos quoque redundare.

De Notariis & aliis publicis perſonis: Cap: XV.

STatuimus quoque, ne deinceps Magiſtratus publicis Notariis, aliisq́ue publicis perſonis operas officii ſui quouiſcunque prætextu interdicant: verùm eoſdem officium ſuum publicè liberè exercere patiantur, quandocunque per quos cunque legitimè requiſiti: ſub pœna tanta, fiſco Regio irremiſſibiliter inferenda

quantum læſa pars damni ex cauſa denegati officii ſibi datum eſſe oſtenderit.

Epilogus.

QVas Conſtitutiones ſupraſcriptas omnes & ſingulas, tàm à Magiſtratu quàm tota communitate cum gratiarum actione acceptas, ab eodem Magiſtratu & communitate, aliiſque in hac ciuitate obſeruantibus, diligenter teneri & obſeruari volumus, & iubemus, ſub fidelitatis & ſubiectionis debito, & ſub pœnis Regum Poloniæ ſucceſſorum, ita vt per eiuſdem Maieſtatem & ſucceſſores dictos pro viciſsitudine rerum & tẽporum mutari, reformari, minui, prout neceſsitas ipſa requirere videbitur, poſſint & valeant. In quorum omnium fidem præſentibus ſigilla noſtra appreſſimus. Datum in ciuitate Regia Elbinga, die 25. Octobris, Anno Domini 1568.

Quibus quidem reuiſis, & diligenter examinatis, quamùis comperimus, eas conſenſu illius ciuitatis ſuſceptas eſſe, eas tamen nos, autoritate noſtra Regia, ex conſenſu Conſiliariorũ noſtrorum approban: duximus, approbamuſque: Decernen: omnia & ſingula per Commiſſarios noſtros ſancita, conſtituta, ab omnibus obſeruari, & debitę exequutioni demandari. Datum Lublini, 1569.

GDANSK. Tituł VI.

Ordinátia Miáſtá Gdáńſkiégo, od Królá Zygmuntá Piérwßègo, we Gdańſku Miáſtu podána, Roku M. D. XX.

SIGISMVNDVS Dei gratia, &c.

MAnifeſtum facimus vniuerſis et ſingulis: Quia cùm accepiſſemus, in ciuitate noſtra Gedanen: primùm factiones inteſtinas, deinde ſeditiones et tumultus populares excitatos, ac ingentia facinora commiſſa: dogmata et religionem damnatam inuectam, Deum ac Sanctos blaſphematos: templa ſpoliata: Ordinem Eccleſiaſticum abactum: iuriſditionem omnem Domini Epiſcopi Lociordinarii exploſam: ſacra omnia profanata: Proceres, Præfectum et Officialem noſtrum eiectum: Conſules exautoratos, Regimen ciuitatis inuerſum: Nuncios et mandata noſtra contempta: aduerſus Proceres et Conſiliarios noſtros primarios, quos ad diſponendum ipſam ciuitatem in aduentum noſtri præmiſeramus, tumultum et inſidias eſſe ſtructas: et alia nefanda perpetrata. Ac proinde volentes nos in tantos exceſſus læſæ Maieſtatis diuinæ et noſtræ, vt iuſtum et chriſtianum Principem decet, animaduertere, et ipſam ciuitatem noſtram tàm enormiter lapſam in priſtinum ſtatum reſtituere; veniſſemus huc ipſi omnibus arduis negotiis prætermiſſis, caq; omnia, et plura his, quæ fama didiceramus, facta comperiſſemus; cunctis tamen Ordinibus ciuitatis errorem ſuum recognoſcentibus, ſeſeque in omnibus tàm diuinis quàm humanis rebus in gratiam et poteſtatem noſtram dedentibus, ac humiliter nobis ſupplicantibus, vt culpam hanc ſibi remittere, et ciuitatem à tanto præcipitio liberare dignaremur: viſum fuit clementia noſtra dignum, vt potiùs ſalutarem medicum, quàm ſeuerum vindicem tantorum malorum ageremus; vt videlicet his quæ noxia forent eius corporis partim præciſis, partim vel longiùs ablegatis, reliqua membra opportunis remediis curata, ita conſolidaremus, vt rurſus in exitialem morbum recidere non poſſent: Ac inprimis, diuino opitulante fauore, Religione Sancta Catholica, Templis, Monaſteriis, cæremoniis, iuriſditione Epiſcopi, ac omni Ordine, omnibusque rebus diuinis in priſtinum ſtatum reſtitutis: deinde creato Magiſtratu, accepto ab illo & vniuerſa communitate ſolenni Omagio & iuramento, refecto omni ordine ciuitatis, punitis aliis, aliis verò, prout meliùs ex re vide-

re videbatur, proscriptis: deniq; omnibus restauratis, infrascripta mandata & Constitutiones nostras ad ea omnia & singula, quæ hîc statuimus & ordinauimus, manutenenda edidimus & promulgauimus.

Ac inprimis, quia traditiones Ecclesiasticæ, vt à maioribus nostris Orthodoxis proditæ sunt, seruari debent: Quas, si cuilibet expendere, mutare, vel abrogare, cuilibet scripturam pro sensu seu libidine sua interpretari liceret: nihil certi non in Religione solùm; sed in humanis quoque rebus, quæ hoc freno diriguntur, haberi posset: vt iam obscurum non est, quos fructus edat nouata Religio, quas & quales normas & præcepta tradant ipsi arbitratu suo, qui in ritus & instituta Ecclesiæ Catholicæ debacchantur. Statuimus, vt deinceps vsus antiquus Religionis & ceremoniarum, tot seculis in omnibus regnis & dominiis Christianis obseruatus, et à maioribus nostris per manus nobis traditus, ac per nos vt Principem Christianum decet, commodum restitutus, diligenter in hac ciuitate & in omnibus Ecclesiis obseruetur. Quem si quis vituperare, aut illi detrahere præsumpserit, debito modo conuictus, puniatur. Cui autem iuxta veterem religionem & normam vniuersalis Ecclesiæ, ac Constitutiones nostras, viuere non placuerit; is intra duas hebdomadas post edictum publicum ciuitate exire, & aliò commigrare poterit, nunquam deinceps reuersurus: alioqui vltra hunc terminum aduersus Constitutiones nostras viuens, supplicium capitis non euadet.

Statuimus item, vt omnes & singuli Monachi, Moniales, & Sacerdotes Apostatæ, aliæque personæ sacris addictæ, quæ contra professionem suam, & contra fidem Deo præstitam, ad connubium & nuptias desciuerunt, & prima vota irrita fecerunt, sectas & doctrinas ab Ecclesia Catholica damnatas profitentes, in scandalum & perturbationem Christi fidelium, & in dedecus Ordinis Ecclesiastici, intra diem naturalem, seu viginti quatuor horas ab editis publicæ præsentibus Constitutionibus nostris ex hac ciuitate discedant, & nunquam huc deinceps reuertantur, sub pœna vltimi supplicij.

Ne autem oues pastoribus suis legitimis orbatæ nesciant, cuius vocem sequi debeant: Statuimus, Quòd quilibet Plebanus in hac ciuitate, à termino sibi congruè præfixo, apud Ecclesiam suam resideat, officiumque et munia sua obeat. Qui verò idoneus non fuerit ad concionandum, et docendum populum, seruare teneatur cum scientia & consensu Consulatus & Officialis Domini Episcopi, Concionatorem doctrinæ & vitæ probatæ: qui syncerum Dei verbum iuxta sensum & intellectum Sanctorum Doctorum & Ecclesiæ Catholicæ, non iuxta Commenta & interpretationes Apostatarum docebit. Qui autem ex Plebanis secus fecerit, is per Dominum Episcopum legitimè priuetur, & alius à Patronis præsentatus sufficiatur.

Et quia nunc solent plerique temerè sese ad concionandum ingerere, & prætextu trinci verbi Dei zizaniam seminare: Statuimus, vt nullus deinceps intra & extra ciuitatem, quibuscunque in locis, tàm sacris & Monasticis, quàm etiam prophanis, tàm publicis, quàm priuatis & secretis docere, & concionari audeat, vel ad docendum & concionandum aliquem admittat, statuat, et conducat; nisi cum scientia et examine de vita et doctrina ipsius Concionatoris, per Consulatum et Officialem Domini Episcopi debitè facto: sub pœna capitis, et bonorum omnium priuatione.

Quia etiam nunc noui Religionis censores, veteres orationes et cantica dudum recepta abrogant, et suas precandi formulas et cantilenas sacris ingerunt: Statuimus, vt cuncta Officia Ecclesiastica, nempe Horæ Canonicæ et Missæ, iuxta veterem Ecclesiæ Catholicæ ritum et consuetudinem, in hac Ciuitate et Ecclesiis peragantur, et vt nullæ deinceps Orationes, Antiphonæ, Responsoria, Cantilenæ, et id genus in-

ſolitá, dicantur ſeu canantur intra diuina, niſi quæ ab Officiali Domini Epiſcopi conſulatu fuerint approbata.

Quia item cenſores ipſi, aliorum cupiditatem & auaritiam infectantes, ipſimet verò à ſacris quidem manus non abſtinent: Statuimus, vt quiſque vaſa, ornamenta, ſuppellectilem, & alia, quæcunque in vſum & ornamentum ſacrorum Eccleſiis & Monaſteriis conceſſa abſtulerit, imminuerit, aut in vſus alios temerè conuerterit, vltimo ſupplicio, vt ſacrilegus, puniatur.

Et vt in hoc deprauato tempore Eccleſiæ ſuppellectilis tutius conſeruetur: præſertim ab Apoſtatis, qui conuaſatis rebus ſacris diffugere ſolent: ſtatuimus, vt conſulatus ad quodlibet Monaſterium huius ciuitatis duos probos ciues deſignet, qui omnia Clenodia aurea & argentea Eccleſiæ conſcribant, & in ſcrinio ſeu loco tuto conſeruent, ad eaq; vnam clauem ipſi, & ſenior, ſiue Præfectus Monaſterii alteram habeat: nec niſi mutua ſcientia, & congruis temporibus & feſtis illa exponant, ac ne pereant prouideāt: relictis nihilominus pro vſu quotidiano et miſſæ ſacrificio calicibus, quot opus fuerit, & aliis quæ neceſſaria videbuntur.

Innitentes autem cùm Noſtris prioribus tū etiam aliorum Regum & principum Chriſtianorum edictis ac decretis, inhibemus, ne quis deinceps libros ab Eccleſia Catholica diſſidentes & damnatos, nec non Cantilenas, picturas inhoneſtas, libellos famoſos, & alia id genus, quæ vel Religioni detrahunt, vel bonam famam cuiuſpiam aſpergunt, vehat in hanc ciuitatem noſtram, aut illis quoquo modo vti audeat: ſub pœna exilii, & bonorum omnium priuatione. Porrò quòd ad res ciuiles attinet ne incendium per nos extinctum, aliquis in poſterum reſuſcitare queat: Statuimus, & diſtrictè præcipimus, ne quiſquam ſermones tales, ex quibus ſeditio et tumultus aliquis tàm in perſonas Eccleſiaſticas, quàm etiam Magiſtratum ciuitatis oriri poſſit, palàm et occultè ſerere audeat: ne item quiſquam ciuium mercatorum et incolarum eiuſdem ciuitatis noſtræ Gedanen: aliquid commercii habeat, quoùis modo coràm, vel per nuncios aut literas, ſeu etiam perſonas ſubdelegatas cum hominibus his, quos ob eorum ſeditiones et facinora ex ipſa ciuitate proſcripſimus. Vbi verò quiſpiam ex proſcriptis literas vel nuncium ad aliquem ciuem ſeu incolam eiuſdem ciuitatis ſuo vel alterius nomine, aut quoùis alio prætextu, miſerit: nemo huiuſmodi literas legere, aut nuncium audire præſumat; niſi re priùs conſulatui declarata, et illi nuncio, et literis ipſis fideliter declaratis. Qui verò in his ſingulis exceſſerit, et legitimo teſtimonio conuictus fuerit, pœna capitis et bonorum omnium puniatur.

Inſuper, quilibet Nauclerus, qui in præſens eſt, aut erit in poſterum, apud hanc ciuitatem, comparère teneatur cum Domino et amicis ſuis coram Conſulatu, et de ſe ſufficiens teſtimonium præſtare, quòd probus, fidelis, et conſtans homo ſit, quòdque nulla naui ſeu hominibus vtetur, quos conſiderauerit ciuitati infideles aut intollerabiles eſſe. Vbi verò quempiam ex ſuæ nauis hominibus ſic affectum cognouerit, talem quamprimum, ſiue hinc naue ſoluta redierit, ſeu aliunde appulerit, ſenatui deferet; qui in ciuitate nequaquam tolerari debet. Quòdſi tàm Dominus quàm Nauclerus huiuſmodi legem tranſgreſſi fuerint, ſine vlla gratia, iuxta arbitrium ſenatus erunt mulctandi.

Statuimus etiam, quòd quicunq; deinceps in ciuem Gedanen: aſcribi & ſuſcipi voluerit; is ſufficienti teſtimonio docere & probare debebit, ſe liberè natum, nulliq; addictum ſeu mancipatum eſſe: & quod antè, vbicūq; degebat, honeſtè, decenterque ſe geſſit: quo teſtimonio præſtito, ſuſcipi quidem ad ius ciuile debet vel poterit; non tamen longiùs quàm ad vnum annum; vt interim, quibus moribus præditus ſit, & quàm idoneus ciuitati fuerit, cognoſci & probari poſſit. Quòd ſi interea & deinceps

omni

omni tempore vel seditiosus, vel aliquibus aliis malis moribus præditus videbitur, mox per Consulatum iure ciuili autoritate nostra Regia exuatur, & perpetuò de ciuitate pellatur.

Statuimus item, Quòd omnes Magistri Opifices quorumcunq; artificum Mechanicorum pro fide & iuramento suo diligenter obseruent, ne quem famulum seu socium aduenam suscipiant, & laboribus ac officiis suis adhibeant; donec priùs talem nouum famulum seu aduenam senatui exhibeant; ita, vt coram illo iuramentum præstet, quòd per omne tempus, quo in hac ciuitate morabitur, probè, fideliter, & cum omni subiectione & obedientia, secundùm nostras, ac etiam ipsius Consulatus ordinationes & statuta se geret, & conseruabit. Si verò quis dictorum Magistrorum & opificum secus fecerit, legitimè conuictus, per Consulatum omninò capitis pœna puniatur.

Et quia seditiosorum est, in latebris primùm artes & modos ad tumultum excitandum fabricare: statuimus, Quòd si tres, quatuorúe, aut plures, virilis seu muliebris sexus, futuris temporibus, in domibus, templis, hortis, intra vel extra ciuitatem tales consultationes & tractatus conferrent, quæ aduersus statuta, decreta, & edicta nostra tenderent, vel qui contra pœnam seu mulctam hîc per Nos factam & impositam, aut etiam contra communem ciuium pacem aliquid contenderēt, aut quorsum vergerent: Qui item huiusmodi conuenticula intra & extra ciuitatem scientes admitterent, vel nuncium aliquèm ad tales vel alios deferrent: si quis deniq; aliquem vel aliquos contra præmissa facientem vel facientes viderit, scieritúe, & talem non patefaceret & declararet senatui: si legitima probatione tàm is, quàm alii nostræ huiusmodi constitutionis trasgressores conuicti fuerint, supplicio capitis & bonorum amissione puniantur.

Denique ne quis voluntatis & statutorum nostrorum ignorantiam prætendere possit: Mandamus & strictissimè præcipimus, quòd caupones, tabernarii, quique publica diuersoria tenent, & generatim omnes huius vrbis ciues & incolæ, ad quemcunque illorum hospitem seu aduenam aliquem diuertere & venire continget, illi cumprimis statuta & edicta nostra, tàm ad fidem catholicam eiusque cæremonias & ritum antiquum Catholicæ ecclesiæ, quàm etiam ad statum huius vrbis pertinentia, referre & declararè tenebuntur; vt quilibet hîc & in dominiis nostris existens se voluntati ac mandatis nostris accomodare sciat & possit, sub pœna grauissima per Consulatum exigenda.

Quòd si quispiam hospes seu aduena tàm pertinax & temerarius fuerit; vt ita certior factus, vel hæreses ac noua & impia dogmata profiteri ac seminare, vel alia quæcunq; tàm Religioni quàm etiam ordinationibus nostris tractare & promouere præsumeret; is per Consulatum authoritate nostra debita, & irremissibili animaduersione puniatur.

Cæterùm, quod ad regimen & ordinē ciuitatis attinet, visum est Nobis pro dignitate nostra congruere, & ita in posterum statuimus & habere volumus, quòd Burgrabius noster, qui in hac ciuitate vices nostras in multis gerit negotiis, siue is Proconsul aut Consul fuerit, primum locum ante omnes Proconsules, quando cum illis erit, habeat. Quæ res tamen facultati & autoritati Proconsulum, quam de more habent, in negotiis agendis nihil officere debet.

Volumus etiam & statuimus, quòd in posterum omnis qui in Burgrabium, Proconsulem & Consulem electus fuerit, iuramentum nobis debitum coram eo cui id literis commitere voluerimus, aut successores nostri commiserint, præstare teneatur.

Statuimus item, quòd nullus ex Ciuibus huius vrbis per seditionē vel aliquem modum illicitum ad regimen Consulatus quoquo modo se ingerere præsumat, sub pœna vltimi supplicii. Et licèt concessū sit à Prædecessoribus nostris, quod Magistratus huius ciuitatis possit in negotiis magni momenti alios Ciues prudentiores in consiliū suum adhibere, & cum illis, vt res postularet, consulere & concludere: Quia tamen certus numerus non erat designatus, & nimia multitudo consulentium nimium sæpè confu-

confuſionem parit: ſtatuimus & ordinamus. Quód deinceps in arduis cauſis & negotiis, non vltrà quàm centum Ciues in hac principali ciuitate noſtra ad conſulendum & ad ferenda ſuffragia cum Conſulatu, ſcabinis, & duobus ſenioribus ex quolibet Capitalium opificum ordine vocari & adhiberi debent. Et quòd huiuſmodi centum viros ſemper Conſulatus eligendi & nominandi, & vocandi in prætorium, toties quoties opus fuerit, poteſtatem & autoritatem habeat. Ipſi autem Ciues electi & vocati, cùm in prætorium venerint, modeſtè & pacificè ſe gerant, & nulla arma ſeu gladios ſecum ferant. Quilibet etiam Magiſter quartarum, faciat quemq; ex eiſdem Ciuibus ſuæ quartæ ordine ſedere, & quemlibet eorũ hortetur & admoneat, ne quiſpiam aduerſus hanc ordinationem noſtram quicquam committat, neùe cuiuſpiam ſermonem interrumpat, aut aliud aliquid loqui aut ingerere preſumat, quàm id quod à Cõſulatu fuerit propoſitum, inijcere auderet, quod eſſet aduerſus Cõſtitutiones noſtras, & quietum ſtatum ciuitatis perturbare poſſet, talis extremo ſupplicio mulctandus erit. Et ſub eadem pœna nemo Ciuiũ extra eum centum virorũ electorum numerũ ſub ipſorũ congreſſu ad prætorium veniat, aut aliquod regimen ſibi ſumat, quo communis tranquillitas ciuitatis commoueri poſsit. Quicquid autem in tali congreſſu & cõſilio per Magiſtratum, Proconſules, Conſules, ſcabinoſq; ac prædictos centum viros, cum Senioribus quatuor capitalium artificum, pro bono huius vrbis cognitum, conſtitutum, & concluſum fuerit, id firmiter & inuiolabiliter ab omnibus incolis huius vrbis teneri & obſeruari debet. Si verò huiuſmodi Ciues quatuor quartarum in vnam ſententiam non coierint; ſed duæ quartæ eorum, contrariã aliis duabus quartis ſententiam tenuerint; in eo caſu Conſulatus, nomine & autoritate noſtra, vt regentes ciuitatis, cum ſcabinis poteſtatem habeãt, id quod vtilius & magis neceſſarium videbitur, definiendi & ſtatuendi. Et cùm parti Conſulatus ipſe cum ſcabinis ſuo ſuffragio & voce acceſſerit, id ratum & firmum abſq; cuiuſpiam contradictione eſſe debeat. Cui, ſi quis ſe oppoſuerit, pœna capitis puniatur.

Cùm autem Ciues communitatem repræſentantes, ad prætorium modo prædicto per Magiſtratum vocati fuerint, vt debitus ordo ſeruetur: ſtatuimus, vt Senior ſcabinorum coram Conſulatu nomine communitatis prædicto, iuxta antiquam conſuetudinem de rebus & negotiis concluſis relationem & verba faciat.

Statuimus etiam, quòd Conſules antiquæ ciuitatis, qui ad Conſulatum ſimul electi ſunt, cùm in prætorium ad electionem Conſulum vocati fuerint, vnum ſuffragium ſiue vocem inter ſe habeant; prout antiquitus fuit obſeruatum.

Item ſtatuimus: Quòd quotieſcunq; Conſulatus opus habuerit opera & conſilio ſcabinorum illos ad ſe vocare, & ſuo conſilio adhibere ſemper habeant facultatẽ. Scabini verò, quicunq; à Conſulatu vocati fuerint, ad illum ſine vlla emtentia & id totum, quicquid per ipſum Conſulatum eis propoſitum fuerit, facere & exequi teneantur. Statuimus præterea, quòd pomaria, in quibus Mechanici ſe ſagittando exercent, non debent deinceps adeò frequentari & viſitari, exceptis tribus diebus in anno feſtiuitatis Pentecoſtes: quemadmodum in pomario principalium Ciuium fieri ſolet. Poſtquam verò præfatos tres conuenienti hilaritate abſoluerint, tum claues reſtituere debent Conſulatui, & ab ipſo deinde ſingulis annis pro huiuſmodi conuentione obtinenda, claues ad pomarium requirere & petere debent. Eritque in ipſius Conſulatus arbitrio & poteſtate, huiuſmodi conuentionem & ſolatium, iuxta temporis neceſsitatem admittere & recuſare.

Gielda quoque nautarũ ſingulis annis diutiùs patêre & ſeruari non debet, quàm per vnum menſem; incipiendo tribus hebdomadis ante Carniſpriuium. vſque ad octo dies Quadrageſimæ. Licebit autem Coſalatui tale tempus prorogare, vel contrahere, prout ex vſu videbitur.

Statuimus etiam, Quòd nullus coctor ceruiſię in Ciuitate ſit, niſi de conſenſu & voluntate Conſulatus. In cuius arbitrio ſit, conſtituere munera illorum, eiſque cocturam ipſam ceruiſię, quando neceſſarium fuerit, inhibere poterit.

Permitti-

Permittimus autem, quòd vsus Mercaturæ vnicuique Ciui Gedanen: pro facultate sua sit liber, & non impeditus.

Statuimus item, quòd Consulatus habeat potestatem, absq; contradictione Ciuium antiquę Ciuitatis, in hac principali ciuitate muros, turres, fossas, valuas, seu qui lingua vernacula Zugbrucken nuncupantur, & quicquid aliud eidem principali Ciuitati necessarium sit, ædificandi & reformandi. Mandamusque seueriùs, & ita, & non aliter volumus, vt valuæ seu portæ, quæ sunt inter principalem & antiquam ciuitatem, & suburbium, omni nocte claudantur: & si quis se in hoc opponere voluerit, summa pœna puniatur.

Prouidere volentes, ne seditiosis ansa relinquatur, odia & tumultus aduersus Magistratum excitando: statuimus, vt deinceps, nunc quispiam seorsum, nunc communitas ipsa, audeat rationem seu calculum de prouentibus Ciuitatis ab ipso Magistratu exigere, aut clandestina consilia vel conspirationes de illo exigendo inter se facere. Verùm si quando Magistratus suspectus fuerit Communitati de malè administrandis prouentibus Ciuitatis, idque necessitas postulare videbitur, Nos ipsi designabimus, vel successores nostri designabunt, Commissarios nostros idoneos: coram quibus & non aliis Magistratus ipse rationem de prouentibus facere tenebitur.

Quòd verò ad res Ordinarias attinet, statuimus, quòd Seculares causæ inter personas Seculares, non nisi in foro suo Seculari iudicentur, quas Officialis Domini Episcopi sibi vsurpare non debet.

Procuratores in hac Ciuitate causas agere volẽtes, si Iudicii Spiritualis fuerint, per Officialem Domini Episcopi, si Secularis, per Consulatum Sacramento obstringantur, quòd non nisi integrè, fideliter, & non animo ferendi lites, aut causas, lucri sui ratione trahendi, Officium hoc sint obituri: quorum numerum restringi vo lumus in vtroque foro seu Iudicio, & similiter publicorum instrumentorum seu Notariorum.

Qui graui & repentina ægritudine correpti, testamentũ condere voluerint, nunc iuxta Iuris dispositionem, Iuratos Iudicii viros accersere tempestiuè valebunt, hi probis, integris, & possessionatis aliquibus Ciuibus in testimonium aduocatis, testari poterunt; & huiusmodi testamentum, si proxima die Iuridica per ipsos testes iuramento coram Iudicio Ciuili probatum, & libro Iudicii inscriptum fuerit, perinde valebit, ac si coram iuratis Scabinis esset conditum. Iuris tamen & consuetudinis facultatem, quantum ad leganda bona, non excedendo.

Ad sistendas verò friuolas Appellationes, quæ in oppressionem pauperum plerumque interponi solent: volumus, vt in causis, quorum singulę quinquaginta marcarum leues non excedunt, ad Consulatum tantùm, & non vltrà, fiat Appellatio. In causa verò, quæ quinquaginta marcas excedit, liberum sit vnicuiq; appellare ad Conuentum generalem terrarum & Ciuitatum Prussię. Quæ si in primo Conuentu terminata non fuerit, tunc vnicuique ad nos liberè appellare licebit.

Cùm Ciuis alium Ciuem in Ius vocare voluerit, id non aliter, quàm coram bannito Iudicio facere poterit, quòd bannitum Iudicium singulis duabus septimanis agi & celebrari debet, nisi aliquis dies festus impedierit. Et cùm reus Conuentus in primo termino non comparet, pœnam octo bonorum solidorum Iudici luat: quem Actor ad octo dies pro tertiò citari faciat: qui si tertiò non cõparuerit, Actor causam suam contra reum obtinebit, vsque ad exceptionem auxiliariam: ad quam importandam seu producendam octo dies illi concedi debent. Nemini deinceps dilatio termini ad Procuratorem concedatur, cùm Procuratores sint in hoc loco.

Si quis verò diem Iuridicum acceptare noluerit, id admitti ei debet, sed non nisi ad octo dies: in quo termino Actor querelam suam in scriptis paratam habeat, vbi id Scabini pro causæ magnitudine habere postulauerint, & eam ipsam querelam suam idem Actor, reo conuento, tradat; qui octo dies ad respondẽdum habebit. Sic quòd in his quatuordecem diebus, & querela, & responsum producatur, & confirmetur. Et deinde in eodem bannito tempore, debent partes vtræque probationes suas nomina-

re. Ad quas probationes cuilibet parti ſpecialis terminus aſſignetur; ſecundùm exigentiam probationum, hoc eſt, ad eam probationem quam habere pars poteſt, intra vrbem octo dies, intra Terras has Pruſsiæ per quatuòrdecim dies: extra Terras Pruſsię tres Menſes: vltra mare & arenam annum & diem.

Poſtremò, cùm quiſpiam Ciuium habebit aliquid inter Conſulatum vel Officialem Domini Epiſcopi, de quo quando velit, is querelam & iniuriam ſuam coram nobis, aut poſteris noſtris Regibus Poloniæ, vti ſuis legitimis & hæreditariis Dominis, Iure mediante, deponere, & iuſtitiam quærere debebit: neque id cuipiam negari aut prohiberi poſſit. Qui verò contrarium fecerit, & querelam ſuam ad communes Ciues vel plebem detulerit, vt tumultum & motum popularem excitaret; is legitimè conuictus, vltimo ſupplicio puniri debet.

Omnes autem & ſingulæ Conſtitutiones, & articuli ſuprà nominati, teneantur & obſeruẽtur diligentiſſimè, ſub debito fidelitatis & ſubiectionis, ac ſub pœnis grauiſſimis, tàm à Magiſtratu, quàm ab omnibus Incolis, & aduenis huius Ciuitatis noſtræ, Gedanen: ad arbitrium noſtrum, aut ſucceſſorum noſtrorum Regum Poloniæ, ita vt per nos, vel ipſos ſucceſſores noſtros pro temporum viciſſitudine & neceſsitate mutari, reformari, minui, augerique ſemper poſsint. In cuius rei teſtimonium Sigillum noſtrum eſt ſubimpreſſum. Datum in Ciuitate noſtra Gedanen: feria tertia proxima ante feſtum S. Mariæ Magdalenæ. Anno Domini M. D. XXVI. Regni verò noſtri XX.

Conſtitutiones Gedanen: Anni Domini 1570. in Conuentu Varſauien: confirmatæ.

SIGISMVNDVS AVGVSTVS, &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit, vniuerſis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quòd cùm ob multas, graues, & neceſſarias cauſas annis ſuperioribus Reuerendiſsimum in Chriſto Patrem Dominum Staniſlaum Karnkowski, Epiſcopum Vladiſlauien: & Pomeraniæ: nec non Magnificos ac Generoſos, Ioannem Sierakowski Palatinum Lanciciẽ: Przedeceńq;: Ioannem Koſtka de Stangenbergk, Gedanen: Terrarum Pruſsiæ Theſaurarium, & Pucen: Derſouieńq; Capitaneum. Nicolaum Firley de Dambrowica, Vislicien: & Stanislaum Vyſocki de Budzisław, Biechouien: Caſtellanos, Legatos & Commiſſarios in Pruſsiam, & ſigillatim in ciuitatem noſtram Gedanen: cum plena facultate, ex Decreto omnium ordinum comitiorum Lublinen: Regni noſtri miſiſſemus: eiſdemq; Secretarios, & Iuris Doctores venerabiles Caſparum Geſchkaw Abbatem Oliuen: Petrum Royzium Maureum, Archipræsbyterum Vilnen: & Laurentium Goslicki Canonicum Vladislauien: addidiſſemus: Iidemq; nonnullas declarationes & conſtitutiones, ſtatui ciuitatis illius noſtræ prædictæ ſalutares & vtiles, ſuper Iure noſtro Regio, & aliis adminiſtrationi rerum atq; ordini gerendorũ negotiorum, diſciplinæq; publicæ in eadem ciuitate apprimè neceſſariis, partim ex aſſenſione omnium ordinum, partim verò ex publicis & priuatis querelis, iudiciis, & inquiſitione, & publicorum bonorum adminiſtrationis ratione ad Ius noſtrum Regium ſartum, tectum, ſeruandum, & ad ſalutem, incolumitatem, ſtatum, conditiones, fortunas, ſplendorem, concordiam, & tranquilitatem dictæ noſtræ ciuitatis retinen: ſtabilien: amplificandæq; conſtituiſſent, ſanxiſſent, atq; edidiſſent: Magiſtratus verò & ordines quædã in Præiudicium ſuum conſtituta eſſe exiſtimâſſent, deq; eiſdem ad nos referri poſtulâſſent: Productas eſſe coram nobis conſtitutiones eaſdem quas nos cum Conſiliariis noſtris benè priùs examinatas, & expenſas, paucis quibuſdam correctis, tanquam per ſe iuſtas & æquas, atq; publicæ rei ciuitatis illius ſalutares, vtiles, & neceſſarias, de conſilio & vnanimi conſenſu omnium conſiliariorum Regni noſtri approbandum, confirmandum, & roborandum eſſe duximus, quemadmodum vigore præſentium eaſdem in omnibus earundem articulis, clauſulis, & punctis, ratas & gratas habendum approbamus & confirmamus, eiſdem authoritate noſtra regia robur perpetuæ firmitudinis adden. Proinde omnibus Magiſtratibus, Officialibus, & ſubditis noſtris, aliiſq; quibus-

quibuscunq; in ea ciuitate nostra, & territorio illius commorantibus, & obuersantibus, seuerè mandamus, vt supradictas constitutiones, legumq; sanctiones, à Commissariis nostris promulgatas, & sic à nobis confirmatas, integre atq; inuiolate seruēt, aliosq; seruare curent, sub indignatione nostra grauissima, & pœnis in eisdem constitutionibus comprehensis. Cæterùm cùm Magistratus & Ordines ciuitatis Gedanen: neq; Commissariis nostris, neq; nobis autenticè hactenus fidem fecerint, per constitutiones supradictas, Iura & libertates ciuitatis labefactari, atq; conuelli: pro innata nostra benignitate & paterna erga eandem ciuitatem nostra affectione, eidē Magistratui & ordinibus promisimus, quemadmodum præsentibus promittimus, nos clementer emendaturos esse, quicquid literis legitimorum Priuilegiorum suorum originalibus in constitutionibus Iuri & libertati suæ contrarium positum esse demonstrauerint. Interea tamen omnia & singula in eisdem comprehensa, dictum Magistratum & ordines, sub pœnis supradictis firmiter obseruari volumus. Quarum constitutionum tenor sequitur, & est talis.

NOs Staniſlaus Karnkowski, Dei gratia Vladiſſauien: & Pomeraniæ Epiſcopus, Ioannes Sierakowski, Palatinus Lancicien: Przedecenſiſq;: Ioannes Koſtka à Stangenbergk Gedanen: Terrarum Pruſsiæ Theſaurarius, ac Pucen. Derſchouiēq; Capitaneus: Nicolaus Firley de Dambrowica Vislicen: & Stanislaus Vyſocki de Budzislaw Biechouien: Caſtellani, Legati & Commiſſarii à S. R. M. & Senatu, ordinibuſq; Regni, vigore Conuentus, cum ſumma poteſtate in Terras Pruſsiæ, præſertim verò in hanc celeberrimam ciuitatem Gedanen miſsi: Has conſtitutiones, autoritate Regia qua fungimur, inſpectiſq; ex inquiſitione iudiciis, querelis, ex publicorum deniq; Prouentuum rationibus, iuxta ea quoq; quæ à cæteris ordinibus poſt Senatum & ſcabinos nobis prolata ſunt, vt maximè ad dignitatem S. R. Maieſtatis & Regni, item ad ſalutem, ſtatum, incolumitatem, & ſplendorē huius Regiæ ciuitatis Gedanen: ſpectare videbantur, ordinauimus, edidimus, & promulgauimus. Declarando eas robur debitæ firmitatis, & Iuris autoritatem habere debere. Anno Domini M. D. LXX.

De Regalibus, & Iure Regio.

SAcra Maieſtas Regia, dignitas & autoritas Ampliſsimi Senatus, omniūq; Ordinum Regni ab omnibus populis ditioni ſuæ ſubiectis, præſertim verò ab iis, qui honoribus & Officiis funguntur, pro Iure ſuo, & clementi imperio, cultum fidem, & obedientiam requirit, exigit q̃ue. Cùm verò ab his, qui gubernaculis ciuitatis præſunt, variè peccetur, vel in regendo, vel in adminiſtranda iuſtitia, vel in diſpenſatione bonorum publicorum, vel premendo populum, nihil illorum tam graue eſt, præ iis quæ à Magiſtratu aduerſus Maieſtatem, dignitatem, reputationemq; Regis & Regni, à quibus eam defendi oportuit, committuntur. Proinde omnibus, præſertim verò in Magiſtratu, ſeu quocunq; in Officio conſtitutis, ſeriò edicimus, vt Maieſtatē Sacram ac Regni, reuerenter ac ſancte colant & obſeruent. Sciuri, quacunq; dignitate fulgeant, eam ex plenitudine poteſtatis Regiæ & Regni accepiſſe.

Cùm igitur ex initiis inquiſitionis, vigore Senatus conſulti in comitiis proximis nobis decretæ, atq; atteſtationibus, iuratis, & aliis documentis plurimis manifeſte deprehenderimus, non leuiter Regalia & Ius Regium, atq; ea quæ ad Regalis dignitatis & præeminentiæ faſtigium duntaxat proprium pertinent, labefactata & conuulſa eſſe. Proinde omnem occaſionem errorum eiuſmodi deinceps præcidere cupientes, de iure maritimo S. R. Maieſtatis, ſiue maris imperio, principio eam conſtitutionem ferimus, quæ Diploma Domini Kazimiri Generale Terris Pruſsiæ, Cracouiæ quondam conceſſum: deinde aliud Priuilegium ab eodem ſpeciatim ciuitati huic datum: poſtremò donatio Oppidi Helu Domini Sigiſmundi, liquidò & aperte exprimant. Hoc eſt, vt Magiſtratus, & communitas gubernationem nauigationis cuiuslibet propter commercia ſibi ſic creditam & commiſſam eſſe exiſtiment, vt eiuſdem permittentes,

& pro-

& prohibentes Sereniſsimi Poloniæ Reges ſibi arbitrium non modò ſolidè reſeruaue rint, verùm etiam prudenter cauerint, ne vſum nauigationis eiuſmodi, vel poteſtatem aliquam littoris, ſine ſcitu & voluntate Principis, vel eius, qui vices illius geſſurus foret, vt Priuilegii verba ſonant, ſibi ciuitas vnquam ſumeret. Ex quo cùm liquidò cõſtet, merum maris imperium & dominium dictum, atq; tanquam præcioſiſsimum pignus, belli paciſuè tempore pro arbitrio ſuo diſponente, ſibi ſolis Reges Poloniæ reſeruâſſe. Ea autem res Regalium omnium cardo ſit, in quo ſalus huius Regni & ditionũ: eiuſdem vertitur, ſcuere, vi præſentis conſtitutionis, autoritate perpetua S. R. Maieſtatis, & de eiuſdem mentis expreſſa voluntate & mandato, edicimus: ne quiſquam quouiſcunq; modo, colore & prætextu, Regalia eiuſmodi in Priuilegiis ſuperius memoratis, generatim & ſpeciatim, de maris dominio, iudiciis, ac bonis naufragorum expreſſa, labefactare & conuellere, ſiue vſum illius, niſi de S. R. Maieſtatis expreſſa ſententia ſibi ſumere audeat: ſub pœnis in Iuris Regii & Regalium violatores legibus conſtitutis.

De ſaluis Conductibus ſeu fide publica.

INter alia Regalia, amplitudinem faſtigii Regii, & merum mixtumq; imperium, quod Principi in res & ſubditos ſuos competit, ſalui Conductus ſiue Fides publica euidenter exhibent. Proinde ad retinendam S. R. Maieſtatis dignitatem integram, inuiolabiliter ſeruandum Statuimus, decernimuſque, ſaluos Conductus Regios, tanquam Priuilegia perſonalia, ſtrictiſſimè ex æquo propter Principis reuerentiam eſſe ſeruandos, neque cuiquã hominum eoſdẽ violare fas eſſe. Quòdſi autem publicæ rei vel neceſsitati expediat, ob delictum aliquod notabile eum, qui deliquit, tanquam eiuſmodi protectione indignum, Principis benignitate propter exemplum, ne ſcelerum impunitate alii corrumpantur, frui non debere, res ad Principem referenda erit. Ad cuius Tribunal facinoroſus vnis literis Citationis peremptoriè priùs euocatus, tandem à Magiſtratu Ciuitatis huius iudicabitur, poſtquam declaratione S. R. Maieſtatis ſaluo conductu eiuſmodi indignus per ſententiam pronunciatus fuerit. Et ob id declarationes aliter, parte non citata, nec decreto interpoſito impetratæ, tanquam iure inualidæ, nullius momenti eſſe debent. Cæterùm, ne literæ Protectionis Regiæ deinceps alicui fraudi ſint, eam verborum formam ſaluorum Conductuum inſertam, vbi hæc clauſula, *dvi et potentia*, non autem à Iure continetur, de Iure communi eſt intelligendum eſſe declaramus. Vt ſaluo Conductu eiuſmodi munitus, ſi tanquam cauſæ ſuæ non diffidens, in Iudicio reſpondere, ſuamq; innocentiam defendere voluerit, non ex carcere & vinculis, ſed liberè cauſam dicat, liberèque à Iudicio recedere poſsit & valeat, neque carceri vlli mancipetur, priuſquam in tota cauſa per definitiuam ſententiam Iudicum ſuccumbat. Statuet autem R. Maieſtas certum in ſaluis Conductibus concedendi modum, ne manifeſtè ſceleroſis, vel ex certo animi propoſito, vel voluntariè delinquentibus deinceps impertiatur.

De perſonis exemptis.

PErſonas peculiari S. R. M. Priuilegio, de eiuſdem certa ſcientia & voluntate exemptas, præſertim eas, quæ operas ſuas S. R. Maieſtati præſtant, vel quotiscunque modo apud eandem in famulatu ſunt, iuxta formulas literarum exemptionum, eidem vel Iuribus illorum conceſſas, nemo in Ciuilibus turbare, nedum in criminalibus cuiuſcunque tituli, Magiſtratus, etiam Officii Burgrabiatus prætextu iudicare deinceps præſumat: verùm ad competens forum eaſdem remittat: de quibus Iudices corũ competentes in loco delicti Ius dictare tenebuntur: ſub pœnis in eiſdem exemptionibus, & aliis, in violatores protectionis Regiæ legibus conſtitutis. Poſſunt tamen ratione Contractus, niſi Nobilitatis Iure gaudeant, viciſsim cõueniri coram eo Iudicio, à quo Ius ſibi dictari poſtulant, præſertim ſi in Ciuitatis territorio ſint poſſeſſionati: ſiq; controuerſiæ ex aliis cauſis exoriantur. non autem ex talibus vbi S. R. M. intereſt.

De Appella-

De appellationibus.

CVm Iudex, qui Appellationem appellanti denegat, eo ipso, quòd nulli alii defert, se non modò superiorem non agnoscere, sed & absolutè Dominum appellantis se esse demonstret: inhærentes responso, vim rescripti & legis approbatæ & inueteratæ iam habenti, quòd per S. R. M. superioribus annis Communitati huic datum est, vigore Decreti nostri in causis coram nobis in Iudicium deductis, promulgati, perpetuò duratura lege sancimus: In omnibus Ciuilibus & criminalibus causis, ex quacunque occasione quomodolibet ortis, Appellationes omnibus ad summum Tribunal liberas esse, neque easdem à quoùis Iudicum impediri debere. Exceptis causis maleficiorum recentis criminis duntaxat, & Appellationibus ab exequutione rei iudicatæ, nisi fortè modum Exequutionis inferior Iudex excedat. Atque his causis etiam exceptis, quæ in rem iudicatam transeunt, & Appellationibus friuolis in Accessoriis, quæ vim definitiuæ non habent. Iudex itaque extra dictos casus Appellationem ad Tribunal S. R. M. non deferens, tanquam violator Iuris Regii mulctetur, & damnum parti læsæ soluat.

De iuramento Proconsulum & Consulum.

CAutum est nominatim in Constitutionibus, à quibus personis Magistratus Gedanen: Ius accipiendi recipiendiq; iuramenti habet, vt puta à Ciuibus & MagistrisOpificum, famulorumq; eorundem, à Procuratoribus Naucleris, vti latiùs in iisdem continetur. Perfertur autem ad Nos, quòd in renunciatione Proconsulum & consulum alter alteri inuicē Iusiurandū dat & accipit: sed quia par in parem non habet potestatem, & hoc merè ad Ius Regium pertinet, ab iis, qui Ciuitatem gubernaturi sunt, fidei iusiurandum accipere, seuerè edicimus & mandamus. Posteaquam renunciati fuerint, Proconsules siue Consules, vt Iusiurandum præstent in manu Commissariorum, vel alterius ad id à S. R. Maiestate potestatem habentis. Secus faciens, pro priuata, non publica persona, ab omnibus habeatur.

De præfectis Militum siue Capitaneis Ciuitatis conducendis.

ETsi S. R. M. de Magistratus, totiusq; communitatis erga se Regnumq; suum debita fide nihil dubitet: tamen cum eæ partes propriæ sint Regiæ, nō solùm subditos belli tempore armis, si ita necessitas ferat, tueri ac defendere: verùmetiam tempore tranquilitatis fortunæ dubios euentus, quibus humanarum rerum casus agitantur, longè priusquam accidant, sapienter meditata habere, paceq; bello necessaria parare: Non improbamus quidē morē hunc, quòd viri vnius atq; alterius belli artis periti opera cōducitur. verùm sic eam conduci deinceps semper oportere statuimus, vt Senatus eusmodi Præfectum S. R. Maiestati, cuius est bellum facere & accipere, coram Commissariis R. Maiestatis, vel cui id S. Maiestas R. demandauerit, sistat; vt eodem Iudicio approbatus, fidelitatis Iuramentum ad eam formulam præstet.

EGo N. N. promitto atque iuro. Quòd in officio meo Sereniſsimo atq; Potentiſs: Principi, Domino D. Sigiſmundo Augusto, Regi Poloniæ, Domino hæreditario meo clementiſsimo: suæq; Maiestatis veris & legitimis successoribus Regibus, & inclytæ Coronæ Poloniæ, & Magistratui huius Ciuitatis, à S. R. Maiestate, quocunque tempore nominato, fidelis ero: S. R. Maiestatis ius atq; honorem, inclytæq; Coronæ Poloniæ, Terrarumq; Prusiæ, atq; Ciuitatis Gedanen: vtilitatem atque commodum, pro viribus meis, quantum in me est, attendam, & attentabo, & omne incommodum præcauebo atq; mutabo, atq; omnia quæcunq; S. R. Maiestati,

ieſtati, Regno, omnibuſq; Terris illius, Ciuitatiq; Gedanen: obeſſe poſsint, Maieſtati ſuæ & Magiſtratui, quamprimùm reſciuero, fideliter pandam, eorumq; nihil celabo. Ea verò quæ mihi à S. R. Maieſtate, Regnoq; & S. R. Maieſtatis deputato Magiſtratu concredita fuerint, nulli hominum reuelabo, ſed ſilentio tegam. Præterea in Officio mihi commiſſo, diſciplinã atq; bonos mores fideliter obſeruabo. Et ea omnia, quæ ad fidelis Capitanei & viri militaris munus pertinent, fideliter tuebor atq; exequar. Sic me Deus adiuuet, & Sanctum eius Euangelium.

De Iuramento Præfecti portus Maris.

SImiliter propugnaculi ad portum Præfectus, ad præſtandum Iuramentum eiuſmodi perpetuò erit aſtrictus. Cuius formulam ſubiecimus. Quod præſtare tenebitur coram iis, quibus S. R. Maieſtas ſpeciatim demandauerit.

EGo N. N. iuro, quod Sereniſsimo & Potentiſsimo Principi, Domino D. Sigiſmundo Auguſto, Regi Poloniæ, &c. Domino hæreditario meo clementiſsimo, ſuæq; Maieſtatis veris & legitimis ſucceſſoribus, Regibus, & Regno, Ciuitatiq; fidelis ero: eiſdemq;, & iis, quibus vices ſuas delegauerint debitam obedientiam præſtabo, ac R. Maieſtatis Ius & honorem, inclytæq; Coronæ Poloniæ, Terrarumq; Pruſsiæ, Ciuitatiſq; Gedanen: vtilitatem & commodum pro viribus, quantum in me eſt, attendam, & attentabo, agam & procurabo: atq; omnia quæcunq; S. Maieſtati Regiæ, Regno, omnibuſq; terris illius obeſſe poſsint, Maieſtati ſuæ & Magiſtratui, quamprimùm ea reſciuero, fideliter pandam, eorumq; nihil celabo: omniaq; quæ ad fidelis Præfecti munus & Officium pertinent, fideliter exequar. Sic me Deus adiuuet per ſanctum ſuum Euangelium.

De Iuramento ab externis præſtando.

AD retinendum ſtatum Ciuitatis huius maritimæ, multitudine numeroſa extraneorum refertæ, pacemq; & tranquilitatem publicam his perturbatis temporibus tuendam; ne extranei meliori conditione eſſe videantur quàm Ciues, magno conſilio D. Sigiſmundus Rex Conſtitutione cauit; vt iuramenta ab externis in hunc modum exigantur: Ipſos morigeros, pacificos, & in poteſtate & authoritate Senatus, quamdiu in Ciuitate habitauerint, fore. Quam Conſtitutionem intermiſſam, non tamen deſitam & abrogatam innouantes, ſeriò Magiſtratui præcipimus, diligenter diſpiciant, vt iuramenta talia iuxta Conſtitutionem D. Sigiſmundi ab omnibus accipiant. Alioqui ſi Magiſtratus in exigendo iuramento ſe negligentem præſtiterit, tanquam contra fidem Principi debitam admiſſum punietur.

De conſcriptione Militis.

CVm Imperatorum, Regum, & Principum, qui abſolutè imperant, peculiarè Priuilegium ſolùmmodo habeatur, Militem conſcribere: alieniſſimum verò à ſubiectionis fide ſit, quando ſubditus præter notitiam & aſcenſionem ſui Principis cõducit: Legem hanc inuiolabilem ferimus, ne in hac Ciuitate, ſiue Territorio illius deinceps vnquam Militem, niſi S. R. M. expreſſa voluntas, vel eius, cui hoc ſpecialiter S. R. M. delegauerit, acceſſerit, ex quacunq; cauſa conſcribere quiſquam audeat: ſecus faciens, tanquam tranquilitatis publicæ violator, & criminis læſæ Maieſtatis reus, ſine venia puniatur. Ad

atur. Ad occurrendū repentinis casibus, non solùm huius Ciuitatis, sed totius Prussię necessariam esse prouisionem Domini Commissarii censent. Sed quia hæc deliberatio sine Ordinū regni consensu expediri non potest, proinde id ad Conuentum regni Domini Commissarii reiiciunt. Vbi S. R. M. cum reliquis Ordinibus regni, quod ex re & vtilitate huius Ciuitatis, & totius Prussiæ futurum erit, restituet.

De Causis merè Regijs, & Iure fisci.

QVandoquidem ordine naturæ sic comparatum est, vt infimus semper censuram perfectioris subeat, & non solùm legibus approbatis, sed & rationi omnino inconsentaneū foret, Principem ab infimo Tribunali in causis propriis iudicari. Responso S. R. Maiestatis LII: Anno Ciuitatis huius communitati dato, & approbato, Iuri & consuetudini inhæren: Declarationem potiùs, quàm consuetudinem claram ferimus. Instigatori S. R. Maiestatis, subditum Regium, in causis S. R. Maiestatis dignitatem, Regalia, & Ius Regium concernentibus, legitimè ad Tribunal summum euocare licere, neq; Regiarum causarum iudicium, quenquā præterquàm Maiestatē Regiā sibi sumere posse. Id quod etiam de rebus & negotiis fisci intelligi volumus: quas nemo iudicare nec debet, nec potest, nisi Commissarii Iudices ad eam rem à S. R. Maiestate constituti, aut in posterum constituendi. Secus faciens, & in tale Iudicium se temerè ingerens, pro qualitate excessus, iuxta Iuris rigorem punitor. Qui autem res fisci fraudulenter occupauerit; peculatus pœna afficitor.

Locus, & Ius suffragij inter Ordines Ciuitatis Artificibus Opificum restitutum.

CVm non minoris laboris, periculi, & prudentiæ res sit, de nouo constituere statū ciuitatis, quàm corrigere semel constitutum, nec cuiuis licet statum ciuitatis mutare & corrigere, nisi Regia lege ex Senatus consulto Regni lata: S. R. Maiestas responso in vim legis promulgato, cauit, vt Artifices Opificum in numero Ordinum ciuitatis locum & suffragium quintum inter alias quartas obtinerent. Quoniam verò Domini Commissarii comperierunt, commissa esse inter alias quartas, in fraudē legis. Quamobrem constitutionem huiusmodi innouantes, locum & ius suffragii intermissum. Artificibus Opificum restituimus: Declarentes, vt more aliarum quartarum & suffragium quintum obtineant.

De Regiorum Decretorum exequutione.

CVm vinculum ad societatem coniunctionis humanæ constringendam, & retinendam, iustitia & æquitate firmius & arctius natura dederit nullum; Eius verò vniuersa vis, quæ suum vnicuiq; tribuit, in exequutione rei iudicatæ posita sit, quam Magistratus, præsertim in rebus per Regium Tribunal iudicatis, sæpenumerò non sine multorum iniuria negligere depræhenditur, proinde eam rationem deinceps petendæ exequutionis præscribimus, vt rem iudicatam consecutus, à Senatu exequtionem postulet. Quam idem Senatus ad summum infrà Mensem, sub mulcta, valorem quanti res est, æquante, & ex proprio, non ex publico realiter cum effectu facere tenebitur. Quòdsi Senatus hanc facere detrectauerit, vel neglexerit, Capitaneus, vel Burgrabius, tanquam S. R. M. in hac vrbe in multis negotiis vicemgerens, rem iudicatam sub priuatione Officii sui exequetur. Sed quia non rarò exequutio rerum iudicatarum prętextu obtentorum mandatorum pœnalium præpeditur: De S. Maiestatis R. expressa voluntate declaramus, inhibitiones, citationes, mandata, & rescripta, contra exequutionem rei iudicatæ impetrata, & impetranda, locum habere non debere.

De Iuramento nouo Burgrabij.

REuocamus quoque antiquissimū Iuramenti Capitanealis vsum: qui hactenus non

ſine S.R. Maieſtatis grauiſſimo præiudicio eſt intermiſſus: vetamuſq; ne quiſquã Burgrabiorum deinceps conſtituendus, munus Capitaneale exercere audeat, priuſquam ſolenniter Iuramentum, corã Commiſſario vel mandatario Regio præſtiterit: quemadmodum coram nobis Burgrabius modernus, ſpectabilis & Nobilis, priuſquam Magiſtratum eundem iniret, iurauit in eum qui ſequitur modum.

EGo Matthias iuro, quia fideliter Ius Regium & Regni tuebor: & quicquid ad Ius & perſonã S.R. Maieſtatis pertinet, attendam, & attentabo, agam & procurabo; vt æquè benè pauperi ſicut diuiti iuſtitia adminiſtretur. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Chriſti Crux.

De Repreſſalijs.

CVm par in parem, eiuſq; facultates & fortunas nullum prorſus imperium habeat, & pernicioſum errorem à Senatu commiſſum videremus, qui S. R. M inſcia, duris Repreſſaliis Ciuium ſuorum facultates hominibus externis, terra mariq; expoſuerunt, cum magno etiam periculo: cùm inde bella inter vicinos & fœderatos populos oriri ſoleant: Proinde ſeuere præcipimus, ne poſthac Senatus, ſine S. R. M. expreſſo conſenſu, manu eiuſdem ſubſcripto, ſibi hoc vſurpet; idq; ſub læſæ Maieſtatis criminis pœna. In cuius rei fidem & teſtimonium ſigilla noſtra appreſſimus, & manu propria ſubſcripſimus. Datum Gedani, die 13. Menſis Martii. Anno Domini 1570.

De more in Iudiciis ſeruando.

AD dignitatem S. R. M. & Amplißimi Senatus, quorum proprium eſt leges cõdere, ac formam & Ordinationem Iuſtitiæ adminiſtrandam præſcribere, ad conſeruandam pacem & tranquilitatem Ciuium, & ad extirpandos errores, ac mala ex inæqualitate iuſtitiæ prouenientia ſpectat & pertinet, vt certus modus & ordo iuſtitiæ adminiſtrandæ ab iis, qui Iurisdictioni præſunt, obſeruetur. Quamobrem innouantes cõſtitutionem, à S. R. Maieſtate ſuperioribus annis de modo & ordine Iudiciorũ editam: ſtatuimus, omnibuſque & ſingulis, qui Iudiciis præſunt, ſeriò præcipimus, vt non ſecundùm animi ſui arbitrium, ſed iuxta Ius ſcriptum, ac Decreta S. R. Maieſtatis in ſimilibus cauſis lata, debito modo & ordine, qui in coſtitutione deſcriptus habetur, cauſas Ciuium iudicent, & determinent. A qua formula ſemel à S. R. M. magno Iudicio & conſilio præſcripta, nec opinionibus vllis, nec literis mandatorum abduci ſe patiantur. Sæpè enim S. R. Maieſtas declarauit, talia reſcripta aduerſus Ius ſcriptum, & apertam conſtitutionem, ad importunas partium preces impetrata, locum in Iudiciis habere non poſſe, nec debere.

De Iureiurando à Magiſtratu in teſtimonij dictione dando.

COſtitutionem editam de dando nouo Iuramento à Magiſtratu, quoties in aliqua re vel cauſa teſtimonium dicit, diligenter obſeruari iubemus: nimirum, vt in iis rebus quæ coram eorum Officio actæ ſunt, nouum ab eis Iusiurandum in perhibendo teſtimonio non exigatur: ſed eodem iuramento ad Officium iam præſtito, ſtetur. Extra hunc caſum teſtimonium dicturus, more aliarum priuatarum perſonarum iuramẽtum de veritate dicenda reddere & præſtare erit obſtrictus. Quòd ſi ſecus factum fuerit, teſtimonium, tanquam non ſecundùm Iuris ſcripti obſeruantiã datum, nullius momenti eſſe & fore declaramus.

De Actis Proconſularibus.

CVm fides Actorum niti debeat, non tàm teſtimonio eius qui Officio præeſt, quàm veritate rei geſtæ. Proinde ad amouendas omnes ſuſpiciones à Magiſtratu, & rationẽ in conſcribendis his, quæ coram eis aguntur, inire iubemur: vt omnia & ſingula quæ coram

coram eis inter partes aguntur, ac decisa sunt, fideliter in libros Officiorum seu Actorum, seu memorandorum, per Secretarios Iuratos, parte vel partibus hoc postulantibus, conscribi & annotari iubeant. Quæ sic acta & decisa infra decursum duarum septimanarum per iuratum Secretarium, vocatis ad id partibus, absentia tamen alterius non obstante, autenticè publicis Actis inseri mandent.

De necessaria Proconsulis præsidentis, aut eius Collegæ absentia.

ANimaduertendo rem esse plenam periculi abesse Magistratum ab ea Ciuitate, quæ maritima est, & propter celebritatem sui & Emporii, quæ ipsa per se populosa existens, externarum quoq; Nationum hominibus est referta: ac ad acuendam & excitandam curam, & diligentiam Magistratus, quorum opera & functione semper opus habet: Responso S. R. Maiestatis inhærentes, Proconsulem, eiusue Collegam Ciuitate excedere vetamus; nisi necessitas aliud flagitet, vt alterutri peregrè proficiscendū omninò sit. Quod cùm vsu venerit, in absuturi locum alium ex Proconsulibus siue Collegis, qui absentis Officio fungatur, suffici Iudicio Senatus erit necesse.

De Proconsulari Causarum cognitione.

NEmo quoque causas ad Officium Proconsulare spectantes, præterquam Proconsul, qui præsidet, vel Collega eiusdem sibi audiendas & iudicandas sumat, nisi cuipiam à toto Senatu audienda committatur. Ne verò Proconsulem præsidentem, & tempus & tranquilitas ad publicæ rei curam suscipiendam deficiant: præstat, vt Collega eiusdem proximus causas plerasq; audiat, & de eisdem cognoscat.

De ordinaria cuiusque Iurisdictione ab alio non vsurpanda.

HActenus quoque abusus hic multos errores partibus litigantibus nocentissimos peperit, quòd Officia non fuerint distincta: inde euenit, vt alter in alterius muneris partes se ingesserit, causasq; ab Officio suo alienas ad se traxerit: præsertim in negotiis sequestri, Contractuum, cessionum, diuisionis, & similibus. Proinde ne Senatus inter se deinceps curas Officiorum confundat, omninò volumus, vt operas suas rectè diuisas, in Ordinem redigant, & scripto comprehendant, vt quisque muneris sui partes in posterum rectiùs exequi valeat.

De Proconsulum in iudicando cunctatione.

NEque in eo leuiter hactenus erratum est, quòd partium litigantium causæ à Procōsulibus non sine earundem graui Iuris præiudicio, longiùs, & contrà quàm fas est extraherentur. Proinde deinceps omnes causæ, quæcunq; intra spatium duarum septimanarum per Proconsulem præsidentem vel Collegam illius terminari, vel per transactionem sopiri nequeant, directè ad totum Senatum remitti debent: quas Senatui ad instantiam partium occupare omninò fas erit. In quo neque præsidenti Proconsuli, neq; Collegæ eiusdem Senatui refragari licebit.

De executione rei iudicatæ.

QVandoquidem cum indignitate & dedecore Senatus coniunctum esse videatur, vt ea, quæ iustè, legitimè ac inuiolabiliter à senatu ordinata, concluſa, et decreta sunt, exequutionis effectu careant. Proinde statuimus, vt Proconsul Præsidens, ad quem cura exequutionis eiusmodi propriè spectat, nunquam in ea parte officio suo desit: quinimò promptum ac paratum se in exequendo exhibeat. Quòdsi verò negligentiùs eam rem curauerit, pro sacramento iurisiurandi sui senatores reliqui eundem noxæ intermissi officii sui arguere, in eoque omnem operam suam collocare tenebuntur; vt, quod senatus ordinauerit & decreuerit, realiter, & cum effectu exequutioni demandent. Eam tamen facultatem sic finibus suis terminatam volumus, ne senatus

talia ſtatuere & ordinare præſumat, quæ ab officiis eorum aliena, & iuri vſitato, atque communi libertati contraria, deniq; ipſi etiam æquitati inconſentanea eſſe videantur.

De Procuratoribus, atque eorum numero, & Iureiurando.

CVm Procuratorum vſus tàm in Iudicio, quàm ad alia negotia valde neceſſarius ſit, quorum fideli opera cœtus hominum commodè carere non poteſt: præſertim, ſi dextrè & fideliter officium ſuum gefſerint. Proinde Conſtitutionem D. Sigiſmundi de Iuramentis ab eis recipien. innouamus: videlicet, vt quilibet, ſi Spiritualis fuerit, per Officialem Reueren. Domini Epiſ. Si ſecularis, per Senatum Iuramento obſtringatur, quòd non animo ſeren: lites, aut lucri ſui cauſa; ſed amore iuſtitiæ, cum ſumma fide & diligentia, integrè & fideliter, tàm in litis exordio, progreſſu, quàm in extrema controuerſiarum definitione, in cauſæ Procuratione verſabitur. Quia verò certus eorundem numerus in eadem Conſtitutione non eſt deſignatus, & lex iubeat numerum eorum reſtringi, in vtroque foro ſeu iudicio, Reuerendiſs. quidem ad numerum quatuor coarctauit; hoc idem & de Notariis publicis intelligi volens. Spectabilis verò Conſulatus ad numerum.

Qui quidem cauſas publicas ciuium, ſine omni repulſa & contradictione Magiſtratus, tàm in iudicio, quàm extra agendi, & ſine debito terminandi poteſtatem habebunt. Quam conſtitutionem ad Nobiles & alios qui iuriſdictioni ciuili non ſunt ſubiecti, extendi nolumus. Iſtis enim liberum erit, per quoſcunq; Procuratores cauſas ſuas coram iudicio & officio ciuili pro arbitrio ſuo agendas committere. Sed ita tamen, vt ordinem Iudiciorum debitum obſeruent.

De teſtibus per Notarios publicos ſine Magiſtratus autorit. non examinan.

INoleuit in hac ciuitate mos, pugnans cum iure ſcripto & bonis moribus, per quem Notarii publici poteſtatem examinan. teſtium, ſine autoritate Iudicum, idq; parte non vocata, ſibi ſumunt, atq; inſtrumenta publica, quibus in defenden: cauſis Procuratores vti ſolent, ſuper ea re conficiunt: vnde oriuntur periuria, & variæ falſitates. Quibus omnibus obuiantes, inhæren: iuri ſcripto, ac decretis ſuper ea re à S. M. Regia latis, ſtatuimus, vt nullus deinceps ex Notariis publicis, abſq; autoritate ordinaria ſiue delegata, teſtium examinationem ſibi vſurpet. Quòdſi contrà fecerit, inſtrumentum quidem publicum nullius roboris ſit, & ipſe pœna arbitraria à Iudice puniatur.

De ſalario Notariorum.

NE plus æquo deinceps onerentur officium Notariorum requirentes, adiecta eſt moderatio ſalarii Notariorum in reformatione eorum, quam de Secretariis & ſcribis ſuis ſenatus edidit; quam in omnibus approbamus.

De Procuratorum mercede.

IDem quoq; de Procuratorum mercede, iuxta vſitatam moderationem in iudiciis hactenus ſeruatam retineri iubemus.

De Notariis Actorum, & Scribis.

QVod autem Notarios Actorum & Scribas attinet, ſubſcribimus iis, quæ ea de re ſenatus modo aſſenſu in ſupradicta reformatione edidit.

De litibus maturè expediendis.

NE partium litigantium cauſæ plus æquo extrahantur Acta earundem, cauſa ab inferiore iudicio ad ſenatum deuoluta, ſingulis ſenatoribus communicari, & ab eiſdem perlegi, diligenterque expendi debent; quæ tamen vltra vnius diei ſpatium, ſi proliziora fuerint, ſub pœna arbitrio ſenatus ſtatuen: nemo detinebit. Poſtea ſenatus intra menſis ſpatium finaliter decernet: à qua ſententia Appellatione interpoſita, Secretarii Acta infra duarum ſaptimanarum ſpatium, niſi magnitudo Actorum moram longiorem afferat, fideliter ſcripta, à partibus requiſiti, extradent.

De

De Secretariorum Officio.

OMnia quoq; Senatus Decreta, & quæcunq; per partes proteſtando, vel alio modo petuntur, neceſſariò per Secretarios acticari oportet: præſentibus etiam, coram quibus in Senatu res geſta eſt, additis: quo nomine Secretario nihil numerari debet. Quod autem Proteſtationes attinet, id, quod antiquus vſus obtinuit. Idem verò Secretarius, omnia Decreta & mandata, & ſi quid eſt eiuſmodi, cum his omnibus quæ à Senatu ſuprà eiſdem pronunciata fuerint, diſtinctè & fideliter in libros peculiares ad rei geſtæ indubitatam memoriam referet. Volumus autem propterea nomina præſentium annotari, vt rectiùs & dilucidius præſentes reliquis, qui tum abfuére, ſtatum cauſæ exponere poſſint: Si fortaſſe denuò cauſa in Senatu diſputanda fuerit.

Ne Secretarij cauſas priuatorum in Aula agant, aut promoueant.

CVm nihil æque quàm patrocinia potentiorum Iura partium euertant, nemo deinceps Proconſulum, Senatorum, imò neq; Syndicus, ſiue Secretarius, aut miſſus quiſpiam apud Aulam S. R. Maieſtatis cauſas priuatas publicè vel ſecretò agere & promouere audeat: verùm publica negotia, quorum nomine ablegatus eſt, diligenter curet, ne cum Ciuitatis Reipub: detrimento, & partium damno ex priuatis cauſis publicas efficiat. Qui ſecus fecerit, contra Iusiurandum ſuum commiſiſſe cenſeatur. Liberum tamen erit eiſdem apud Principes externos, cõtra homines externos amicorum ſiue priuatorum Ciuium cauſas, non Ciuitatis tamen, ſed partium ſumptibus, agere.

De Officio Cenſorum, & apud eorundem Tribunal obſeruan.

IN Officio Cenſorum hic ordo deinceps conſeruabitur. Proconſul infimus, Officio cedens, ter ſingulis ſeptimanis, diebus, Lunæ, Mercurii, Veneris, Officio Cenſuræ præſidebit. Huic Senatus duos Senatores, tertius verò Ordo quatuor de Ciuium numero ex ſingulis quartis per ſuffragia legitimè electos aſſeſſores adiunget: qui ſub eadem pœna, qua Senatus conuocatus, ad Cenſuræ Iudicium conuocari debent.

Tres quoque Procuratores iurati, quibus errores delinquentium prodi oportet conſtituentur. Illi contra delinquentes accuſationes inſtituent: ſolarium ſuum ex arca Cenſuræ percepturi.

Qui cauſam ſuam per Procuratorem proponere noluerit, huic liberum erit, per ſe cauſam ſuam agere.

Ter citatus non comparens, pro qualitate accuſationis contumax pronunciabitur cauſaq; ſuccumbet. Contra quem eadem die ad axequutionem incluſiuè procedetur; legitimis tamen exceptionibus parti reſeruatis.

Si contra partem præſentem ſententia feratur, pars verò non appellauerit, poſt elapſa fatalia ſententiæ exequutioni demandetur. Qui verò rei iudicatæ in exequutione non paruerit, duplici pœna puniatur. Quòd ſi verò tertiò exequutioni ſe oppoſuerit, tanquam turbator Politici Ordinis, & immemor Officii ſui Iure Ciuitatis careat. In quo nullius ſtatus & Ordinis perſonæ ratio haberi debet.

Appellationes ad Senatum ab Officio Cenſuræ liberæ eſſe debent: quam pars appellans proxima poſt latam ſententiam Senatus ſeſſione proſequetur.

Senatus ſententia grauato in grauioribus cauſis ad S. R. Maieſtatem appellare licebit, iuxta Conſtitutionem D. Sigiſmundi de appellationibus.

Ab exequutione ſiue Decreto nemo Iudicum Cenſuræ cauſam ordiatur, neque Ciues grauet, niſi delinquentis error publicus & notorius fuerit, propter Decreta acticanda, intimationes publicandas, & in certos libros referendas, & propter rationes accepti & expenſi Notarii certi operam Officium Cenſuræ conducet: cùm in cauſis deciden: multum momenti hic Ordo Senatus adferre poſſit.

Quòd verò Apparitores vel alios Cenſuræ ſeruos attinet, in eo arbitrium reformatorium Senatus approbamus.

Cenſores ſingulis annis rationem accepti & expenſi reddere, & more aliorũ Officialium, pecuniam cum tabulis in commune ærarium inferre tenebuntur.

De Secretis paucorum Conſilijs tollendis.

AD præcludendam viam dominatui paucorum, & inæqualitatem, ex qua oriuntur diſcordiæ, vitandam; quandoquidem omnes ex æquo, tàm Burgrabius, Proconſul, & Conſules ad impendendam curam regiminis ex bono iſtius Ciuitatis, in verba S. R. M. iurant, odioſum eſſe cenſemus, alios præ aliis in fide erga Principem præferri. Quamobrem ſtatuimus hac Conſtitutione, vt deinceps non ſit ſpecialis poteſtas & prærogatiua penes ſolos Proconſules conuocandi & agitandi conſilia ſecreta, excluſis cæteris; ſed vt omnes Senatores ſine delectu vllo ac diſcrimine ad Conſilia quæùis admittantur. Excepto, cùm S. R. Maieſtas ſolis duntaxat creditum & cognitum eſſe voluerit: eo caſu non debebunt cum aliis communicare. Extra hunc caſum ad reliqua omnia admittantur: præſertim cùm nihil eiuſmodi ſit tàm honorificũ, bonum, & vtile S. R. Maieſtati & Ciuitati, quod non poſſit Senatoribus Iuratis communicari. Quòd ſi quis contra fidem Iuramenti ſecretum Conſilium euulgauerit, à Senatu vniuerſo moneatur: ſi ſic monitus non reſipuerit, nomen eius S. R. M. deferetur. Nemo iſtius Ordinis contrà, quàm Senatus communibus pluribuſue ſuffragiis decreuerit, reſiſtere, vel de facto diuerſum attentare præſumat. Secus faciens, & ſalutaria Senatus conſulta impediens, non ſine Magiſtratus præiudicio & dedecore, publicæ verò rei damno ab aliis Senatoribus, verbis caſtigator & punitor.

De bonorum publicorum adminiſtratione.

CVm Proconſules grauioribus Iudiciorum & negotiorum ciuitatis huius curis premantur, quàm quòd bonorum adminiſtrationis labores ſuſtinere valeant. Eadem autem publicorum bonorum adminiſtratio & Oeconomia in ea temporum difficultate immenſas curas & operas requirat; meritò eoſdem, reliquorum ordinum ſententia acquieſcentes, tanto onere ſubleuandos cenſemus. Proinde ſic deinceps laborem Curationis publicorum bonorum partiendum ſtatuimus: Senatus quatuor Senatores peritos rei Oeconomicę ex ſuo numero eligat. His Centum viri, communitatem Ciuitatis repręſentantes, ex ſingulis quartis ternos viros expertos, & probatę fidei, ex ſuo Collegio, ſiue alus ſuæ Quartæ ciuibus, ſingularum Quartarum ſuffragiis communibus electos, adiungent. Hi igitur Curam adminiſtrationis ſic participabunt, vt terni cum vno Senatore ſingulis præfecturis, vel officiis bonorum terreſtrium præſint: & ſic quaterni præfecturæ Grebinen: atq; inſulę: quaterni Neringę, quaterni bonis in Promontoriis, & circa ſitis, vulgo Hohmet, reliqui Helenſi officino præerunt. Omnes autem ſua ſtudia conſilia & operas fideliter conferent, vt ex diligenti locorum reuiſione & inſpectione animaduerſant, quibus rationibus, & modis fundi & agri, aliiq; aliarum rerum reditus, in publicis bonis ampliſicari, augerique poſſint. Hanc adminiſtrationem, in quam ſe præter hos deinceps nullus ingeret, abſolutam, & inter ſe communem, præterquam in leuioribus Iudiciis, quibus Senator duntaxat præerit, habebunt. In grauioribus autem negotiis communi conſultatione vtentur. Initium Adminiſtrationis eiuſmodi à Dominica Iudica huius anni fieri volumus; quæ quadriennio amplius non durabit ob eam potiſſimum cauſam, vt Senator & Ciues, priuſquam aliud de publicis bonis ſtatuatur, ſtatum illorum perſpiciant, deque rationibus & modis ampliſicandorum fructuum & reddituum ſalubria conſilia prębeant. Interea nihilominus publico ſcripto autoritate Senatus, auctione conſtituta cuiuſcunq; ſine diſcrimine vitæ, integritatis tamen honeſtum teſtimonium habenti, & de ſatisfacien: per fideiuſſores cauenti, per modum locationis, vel arendæ vt vocant, bona ſupradicta cum omnibus libertatibus, vtilitatibus, & emolumentis, aliisque eorundem pertinentiis, quocunq; nomine appellandis, integrè vel particulatim Oeconomi delecti elocare debebunt. Præſertim ſi poſt accuratã bonorum reuiſionem, eorundemq; vſum, & rationes exquiſitas,

quiſitas, locationem eiuſmodi cum fructu vberiori fieri poſſe cenſuerint: verùm tamen ea lege, vt non vltra decem annos concedatur: neúe loci illius ſubditi præter ius & æquum contra libertates, in quarum poſſeſſione nunc ſunt, premantur, vel mulctis aliis grauentur; præter pœnas, quæ iudicialiter per ſententiam Magiſtratus decernuntur. Arbitrium quoque ſubditos aſſerendi penes prædictos Oeconomos erit. Sed ita tamen, vt nimio aſſeren: non grauentur. Conductor verò vel arendator, vt vocant, & mulctas & pretium aſſertionis in commune ærarium inferet: & de omnibus accuratè rationem reddet. Quòdſi verò publico commodo bona locari nequeant; Oeconomi ſupradicti adminiſtrationem ſuſceptam, iurati, vſq; ad aduentum Commiſſariorum Regiorum ſuſtineant; vt latiùs in capite de rationibus mentis noſtræ ſententiam expreſſimus. In rebus alicuius momenti Oeconomi duodecim conueniēt: communibusq; conſiliis de negotio, quod in deliberationem venit, ſtatuent.

De bonorum Terreſtrium Luſtratore, ſiue Aduocato, vt vocant, Terreſtri, & officio eiuſdem.

OPeræpretium quoq; fuerit, hominis idonei, atq; Oeconomicæ rei periti, iuſto ſalario operam conducere, qui obequitando, et nulli vnquam labori parcendo, bona cōmunia ſedulò luſtret, & reuideat, atq; in hanc potiſſimum curam incumbat, vt ſtatus illorum pro priſtino integer retineri queat, & ne conductores cum detrimento publico eiſdem abutantur: verùm illa rite excolant, & pro ſua virili parte fructuoſiora efficiant: neúe amnium curſus, & aluei, præſertim eorum, qui Neringam interfluunt, impediantur: vel ripæ arboribus, vel vepribus veſtitæ nudentur; cum vim glaciei concretæ, hyberno tempore ſuſtinentes, eandemq; in alueos ſuos reprimendo dirigentes, non ſolùm vadis alueum aggerari prohibent; verùmetiam altitudinem eiuſdem, dum preſsi & magno curſus vi feruntur, cum magno nauigantium commodo, excauant. Si quoq; idem Aduocatus, vt vulgò dicitur, terreſtris, tale quippiam fieri deprehenderit, quod cum publico damno coniunctum eſſe videtur, hoc Oeconomis omnibus pandere, neq; res publicæ rei perniciosas, in vllius hominis gratiam reticere debebit. Oeconomi verò communibus Conſiliis errorem eiuſmodi ſine cunctatione emendare tenebuntur.

De recuperatione bonorum Terreſtrium, illegitimè alienatorum.

QVandoquidem non ſine querela & exprobratione multorum, Senatus authoritate nonnulla publica bona ad priuatorum hominum vſus à Repub: auulſa ſunt: proinde iura occupatorum primo quoq; tempore per omnes Ordines diligenter inquiri, & examinari debent. Quòdſi itaque conceſsiones vel enormes, vel non ob legitimum ſufficientem cenſum, ſiue Canonem, aut contra communis iuris diſpoſitionem, & ſic in fauorem occupatoribus conceſsa eſſe deprehendantur: tractandum cum eiſdem erit, vt poſſeſſione eorum bonorum cedant, & publicis vſibus rurſum applicentur: ea tamen adhibita moderatione; vt ſumptus in ea bona expenſi, quibus conditio bonorum melio reddita eſt, æſtimatione æqua eiſdem poſſeſſoribus refundantur. Si verò propter publicum commodum, tranſactione Poſſeſſor cenſum vel canonem auctiorē offerret, integrum erit vtriſque ſuper conceſsione eiuſmodi tranſigere. Deinceps verò, neque Proconſuli ſiue Senatori, neque vlli hominum publica Terreſtria bona, ſupradicta ratione concedi atq; inſcribi debent. Quódſi verò publicæ rei non modò ſine damno, verùm cum emolumento eiuſdem, exigua & inculta bona, Manſos nimirum tres aut quatuor vltrò citrò q; concernentia pro cenſu perpetuò vel Canone locari expediat, non aliter niſi omnium Ordinum aſſenſu & decreto hoc fieri iubemus. Ea tamen lege, vt nemini immunitates aliquæ inſcribantur, verùm vt communem legem ſeruitutis fundi ex æquo cum aliis ſubeat.

De libertate Ciuium in bonis Terreſtribus.

QVemadmodum ad intentatam Actionem laniorum rectæ & veteris vrbis pro libertate communi Ius diximus, decretumque tulimus, quod Decretum noſtrum hic pro inſerto haberi volumus: Ita nunc quoq; ſtatuimus, omnia bona communia, quorum vſum liberum celeberrima hæc Communitas priſcis annis coniunctim, & non diuiſim tenuit, & habuit, perpetuò quoque deinceps libera eſſe debere, vt omnes ex æquo, & quiſq; pro ſua commoditate, ſine diſcrimine, in paſcuis, ſyluis, piſcatione, venatione, & aucupiis eiſdem frui & liberè vti, abſq; cuiuſquam impedimento, modo antiquitùs obſeruato, poſſit & valeat: quemadmodum ſpeciatim in Decreto noſtro continetur, videlicet libertates, vulgò Bürgerwaldt; cum pratis & paſcuis ad ſyluam eandem ſpectantibus. Item locum vulgò Holm, & regionem circa Hoſpitale Omniũ ſanctorum Dei Angelorum, aliasq; libertates communes omnes, quibus hæc ampliſsima Communitas priſcis temporibus vſa eſt. Integrum quoq; erit deinceps omnibus Ciuibus ex æquo, piſcatione, agris, pratis vti & frui, quæ circa tabernam Scagnetenkroch, Ruchfort, & Nobiskroch, à publico vſu, & libertate communi ad augendum cenſus non ita pridem auulſa feruntur. Vt autem ſtatuta & decreta hæc noſtra realiter exequutioni demandentur, atque occaſiones omnium altercationum deinceps præcidantur, volumus, vt Oeconomi ſupranomiati, coniunctim, magna diligentia & fide communes libertates exquirant & inueſtigent: eaſdemq; limitibus ſuis diligenter terminent, vt omnia ad antiquam libertatem ſpectantia, declaratione indubitata, ſpeciatim, plenè tamen & expreſſè definiantur.

Ne autem publicæ libertati denuò aliquid decedat, Inſpectores & Conſeruatores Oeconomos eoſdem cõſtituimus. Rationum verò conficiendarũ modum, quem in reditibus Ciuitatis, & aliis circa Ciuitatem ſeruari cupiamus, inferiùs circa Officia definiemus.

Ne Magiſtratus Rempub: quæſtui habeat.

NVllus quoq; deinceps Proconſulum vel Senatorum reditus, præſertim eiuſmodi, quos Accidentia appellant, ex publico priuatim ſibi comparet, & in vſus ſuos conuertat: verùm ab eiſdem omninò abſtineat, neque in minimo priuatã rem in publico officio quærat: imò in hanc vnicam curam pro virili incumbat, vt ſedulò Rempub: fida cura ſua ornare, augere, atq; amplificare curet. Omnes verò prouentus officii ſui cum adiunctis ſuis, non aliò, præterquam cõmune ærarium conuertat atq; inferat, Secus faciens, & contra Officii ſui partes fidem Reipu: fallens, & de huiuſmodi crimine conuictus, tanquam reus Criminis peculatus iuxta Iuris rigorem, irremiſsibiliter punitor. Quòdſi verò Crimen leuius videtur, quàm quòd grauioribus pœnis iuxta Iuris formam puniri poſſet, nihilominus tamen delinquenti diminutionis capitis pœna perpetuò ſuſtinenda irrogabitur. Simili quoq; pœna conſentientes, & ſcientes conniuentes: quiq; conſilia ſua & operas, ad eam rem præſtant, iuxta vſum Iuris communem, vt cæteris exemplo eſſe poſsint, afficiuntor.

De Salario annuo Capitanei, ſiue Burgrabii, Proconſulum, Senatorum, & Oeconomorum.

CVm Burgrabius, Proconſules, & Senatores, gradum quidem dignitatis, ſed eum ſanè plenſſimum laboris ac moleſtiarum ſuſtineant; ſolariis autem perexiguis fruantur: Nemo autem propriis ſumptibus in rerum communium curatione, cum rei ſuæ familiaris iactura, ſe laboribus & curis conficere teneatur. Et vt deinceps omnis occaſio errorum ad quæſtum Reipub: abutendum penitùs præcidatur. Proinde omnium Ordinum ſuffragiis & conſenſu, Capitaneo ſiue Burgrabio, & Procunſulibus ſingulis octingentos: Camerariis ſingulis ſexcentos: reliquis autem Senatoribus ſingulis quingentos. Oeconomis verò ſiue Curatoribus ex tertio Ordine adiunctis, ſingulis

gulis centum quinquaginta florenos nomine salarii & pensionis annuæ decernimus, qui ex ærario publico eisdem, singulis annis plenè & integrè numerari debent. Proconsules verò & Senatores vicissim quisque in curam Officii sui fideliter incumbent, atq; in omnibuss diligentiam & fidem suam sedulo Reipub: probabunt, seq; otio inerti prorsus abdicabunt: itineribusq; recreationū moderatè vtentur: quibus si quis ad desidiam & luxum immoderatè, cum iniuria Officii sui vsus fuerit, deque ea re admonitus non tamen destiterit; decreto totius Senatus ei pars salarii defalcari, vel etiam pro modo excessus, integra pensione annua priuari debet.

Senatus in salario suo acquiescat, neq; se priuatæ rei studio in Officia aliena ingerat.

VOlumus autem vt Magistratus in decreto sibi salario ita acquiescat, vt alter in alterius munus, quæstus odore, aut cuiuscunq; rei gratia, se nullo modo ingerat. Præsertim hoc vetamus, ne Camerariis, & eorum adiunctis in administratione ædium, granariorum, turrium, & domiciliorum, aliarumq; arearum, & rerū inde dependentium, arbitrium quisq; præripere ausit: verùm eosdem munus suum curare sinat; vt eò auctiores reditus inde ærario inferant.

Vt fundorum obligatio illegitima pro nulla habeatur.

IVra advitalitia & obligationes super possessione fundorum Ciuilium, nemini inscribi deinceps debent. Inscriptiones verò iam factæ, nisi Iuri consentaneæ fuerint, pro nullis & irritis habeantur. Plurimum enim Reipub: interest: quandoquidem bona obligationibus onerata ad tantum vsum, atq; libera bona transferri nequeunt.

Moderatio sumptuum Senatus & Nunciorum.

ET si superioribus annis, tempore æquiore, sumptuum ratio iamdudum constituta sit: cùm tamen comitiorum, conuentuum, & mittendorum sumptus nunciorum hactenus sic excreuerint; vt non modo modum duntaxat omnem exuperent, sed etiā prorsus Reipub: Ciuitatis huius pernicioſi sint, & intolerabiles: id quod non obscurè ex calculo deprehendimus: omninò modus eisdem statuēdus esse videtur. Proconsul igitur cum vno Senatore aliquo ablegatus, curru honestè tecto quadriiugo vnà cum Senatore & Secretario vehatur: Equites verò in comitatu quatuor habebit. deinde currum alterum quadrigarum, quibus suppellectilem necessariam, & cocos secum vehet: atq; ita Proconsulis & Senatoris Comitatus duodecem equorum numerū non excedet. in quem ex publico honestus & moderatus sumptus fieri potest.

Senator autem cum Syndico & Secretario curru quadrigarum tecto, & tribus equitibus. Secretarius verò curru bigarum, & vno equite, ablegati, vtentur. Opera autem pueri cuiuspiam si quis vti volet, ei hoc integrum erit. Qui modum hunc omnium Ordinum consensu præscriptum transcendere, & violare non veritus fuerit, is damnum de proprio sarcire tenebitur, quantum supra præscriptum modum æstimatione æqua insumpsisse deprehendetur: nisi necessitas maiorem comitatem ob itineris periculum, vel aliam aliquam grauem causam requirere videbitur.

Legati & Nuncij ablegati æs alienum non conflent, nec largitiones faciant.

QVi Nuncios nomine publicę rei alibi agunt, vel legationes ad Principes obeunt, deinceps sine Senatus & Deputatorum expresso consensu, pecuniam nullam in locis exteris mutuò accipient, nec largitiones facient, vel munera cuiquā promittent. Qui secus fecerit, damnum ex proprio refundere compellatur.

De ferendis in Senatu oneribus æquis.

VT æquitatis inter Senatores habeatur ratio, nèue plus æquo, non sine magna re-

rum

rum tuarum iactura quiſquam grauetur, onera profectionum, & ſi quid tale eſt, ſenatus ex æquo participabit: niſi neceſſitas quoq; requirat, vt propter ſtatum cauſæ idem Senator denuò ablegetur; cui penitiùs, quàm cuipiam alteri cauſa illa cognita foret. Quo nomine, præſertim ſi ſæpè hoc facto opus eſſet, ſenatus æqua æſtimatione publicam cauſam foris curanti, damnum familiaris rei ſarciet.

De ſcriptorum & literarum publico nomine conficiendarum modo: Nunciorum Relationibus: & aliis.

CVm ſæpenumerò neceſſitas expoſtulet, vt Nunciis S. Regiam M. interdum ad inclytum regni ſenatum, in grauioribus cauſis informationes, ſiue inſtructiones & defenſiones præſcribi, aut tabellarios cum literis mitti oporteat, non rarò verò ſub titulo omnium Ordinum, & totius communitatis quædam concipiantur, deſcribantur, obſignentur, & mittantur, quæ non ſolùm cauſæ argumento, & à mentis illorum ſententia aliena ſint, verùmetiam voluntati eorundem prorſus repugnent. Proinde ſtatuimus, ne deinceps in grauioribus cauſis informationes ſiue inſtructiones, defenſiones, vel literæ ad S. R. Maieſtatem mittantur, niſi omnium Proconſulum & totius ſenatus manibus priùs fuerint ſubſcriptæ. Quòdſi verò nomine omnium ordinum totius ciuitatis inſtructiones, informationes, defenſiones, & literas, & quicquid tale ſit, ad S. R. Maieſtatem mitti expediat, non ſolùm argumentum eorundem vnanimi omnium Ordinum conſenſu decernendum & conficiendum erit: verùmetiam quatuor Proconſulum, & duorum alterius Ordinis ſeniorum, tertii autem ordinis quatuor ad id ex ſingulis Quartis per Quartas electarum perſonarum manibus propriis ſubſcribi debet.

Quod autem alias inſtructiones & literas, vel qualiacunque inſtrumenta attinet, aliò mittenda, in quibus tantum momenti poſitum non fuerit, ea omnia primùm in ſenatu publicè perlegi, deinde in conſpectu eorundem obſignari debent, vt autem omnium recens retineatur memoria, informationes, defenſiones, literæ, & inſtrumenta alia ad eum modum ſic ſcripta & obſignata, ſine mora in libros publicos referri oportet.

Idem modus in Relationibus Nunciorum ſeruabitur: qui ſenatui, & his quorum intereſt, poſtquam redierint, ſine cunctatione referre debebunt. Quæ omnia, vt eius rei notitia ſemper extet, parimodo in libros publicos referentur. Rationes verò ſumptuum ſuorum ſpatio vnius ſeptimanæ, poſtquam venerint, ſufficienter reddent.

De memoria rerum geſtarum retinenda.

IN cauſis & negotiis, vbi alterius, & tertii ordinis, ac totius communitatis intereſt, ordini ſecundo & tertio ſigillatim exempla informationum, defenſionum, literarum, deliberationum, Conſultationum, deciſionum, & receſſuum, vel ſi quid tale eſt, tradi debent. Item exemplo Regiorum reſcriptorum, reſponſorum, & decretorum, quæ omnia dicti Ordines, præſertim tertius, in archiuis ſuis ad eam rem, & alia monumenta aſſeruañ: ex publico comparandis, diligenter recondent; vt non ipſi modò recordationem præteritorum temporum firmiter animo retineant, ſed earum memoriam etiã poſteritati prodant.

De officio Camerariorum.

NVmerum Camerariorum vetuſtum approbamus, vt ſingulis annis duo Camerarii præſint: alter Camerarius, alter verò Succamerarius appelletur. Camerario verò cedente, vel decedente, Succamerarius ſuccedat, & tertium Collegam recipiat.

Camerariis adiuncti adhibeantur.

EX delectis tertii Ordinis, quos Officiis præferimus, quatuor modo ſupradicto per Quartas ad Cameratum delectos, Camerariis adiungi volumus.

De

De Æris publici dispensationis modo.

QVòd hactenus passim Camerarii pecuniam publicam' in priuatis suis ædibus, dispensauerint: illud, quemadmodum non obscurè apparet, multa absona & inconuenientia attraxit. Proinde seuerè statuimus, ne deinceps Camerarius ad ærarium publicum pecuniam spectantem in priuatis suis ædibus recipere vel expendere ausit: sed tanquam publica persona, in præsentia vnius adiuncti,& non aliter, officii sui partes in publica Camera in percipiendo & expendendo exequatur. Quòdsi verò vel valetudine aduersa, vel aliquo alio legitimo impedimento impediatur, Collega eiusdem, vices illius impleat. Camerarius secus faciens, & pecuniam ad Ærarium publicum spectantem, quouiscunque prætextu in ædibus priuatis percipiens, vel ex prætorio in easdem deferens, & super eo legitime conuictus, tanquam suspectus criminis peculatus, diminutionis capitis pœna afficitor.

De modo schedarum mittendarum sublato.

HVnc morem mittendarum schedarum, quibus omnibus officiis in expendendo hactenus Camerarius parere iussus est, improbum & pernicioſum publicæ rei abusum esse deprehendimus: quem non modò tollimus, verùmetiam Camerariis seuere pro iurata ipsorum fide interdicimus, ne deinceps vllius Officialis chartæ in expendendo pareant.

De Rationibus ab Officialibus ex Officiorum suorum reditu subducendis.

STatuimus autem, vt deinceps Officiales ex reditibus Officiorum suorum expendant, & rationes expensi & accepti exquisite subducant, ad eum modum, sicut in capite tituli rationum præscripsimus. Si vero officia magis tenuia sint,quàm quòd sumptus suos ferre possint: is, qui præest, pecuniam à Camerario & adiuncto accipiet: sed syngrapha Camerario tradita, quantum acceperit fidem faciet.

De Officio Camerarii.

CVm Officium Camerarii non modò latè pateat,sed & onerosum & graue sit: necessitas ipsa requirit, vt Secretarium sibi fidum Camerarii cum adiunctis comparent, aliosq; necessarios seruos conducant, vt rationes Officialium, in peculiares libros referantur, omniaq; in suum ordinem digesta sic curentur, ne quid detrimenti Respub: capiat. Notarii verò & seruorum operæ aliis negotiis à nemine intentari debent. Quandoquidem adiunctis magno oneri futurum foret, rebus aliis omnibus postpositis, Cameratum duntaxat curare: Proinde statuimus, vt singuli singulis septimanis, ordine seruato,in percipiendo & expendendo Officio Camerali vnà cum Camerario vacent. Singulis autem Mensibus Camerarii cum omnibus adiunctis conuenient, rationes suas component, atq; in ordinem redigent, & de negotiis Officii sui consilia conferēt. Quòdsi verò interea se negotia offerent,quæ celeri expeditione indigeræ viderentur, adiuncti à Camerario, modo quo Senatores conuocantur, vocati,conuenire & parere tenebuntur. quoties id necessitas postulauerit.

De Officio Ædilium.

AD reformationem Officii huius omnino expedit, vt omnes Opifices, fabrorum, lignariorum socii, quorum opera Senatus vtitur, sub vno Magistro, siue Architecto operentur. Itidem cum Cementariis obseruari volumus, qui itidem vni Magistro subeunt. Vnus quoq; deinceps Ædilium seruus, vulgo Bawknecht aletur. Cæteris Magistris & seruis remotis. Iurabunt autem supradicti,faber Cementarius, & seruus, quotannis iuramentum renouantes publicæ rei debitam fidem: neq; se commissuros esse, vt quicquam ad publicum spectans, interuertatur. Item Officio suo, prætextu vtilitatis pu-

tis publicæ, in præiudicium Ciuium ſe non abuſuros eſſe, neque paſſuros, vt operarii vel ſocii ſui priuatis perſonis quibuſcunq; publicis ſumptibus opus faciant, aut materiam, ſiue res vllas, quæ ædificādæ ſunt, in priuatos vſus conuertant: verùm ſumma fide & diligentia damna Reipublicæ ſe auerſuros, & Magiſtratum & Officiales diligenter auiſaturos.

Ad Ædilium numerum, centum viri quatuor ex Oeconomis Quartarum ſuffragiis ordine electos adiungent.

Ædilibus adiunctis ſine conſenſu totius Senatus, materiam, hoc eſt, robora, calcem, cementa, lateres, & id genus alia emere non licebit, neque emptas cuiquam alio diuendere, neque vlla ædificia, quantumuis exigua, in Ciuitate, vel extra in fundis publicis ſtatuent, niſi id fuerit à Senatu permiſſum. Qui ſecus fecerit, damnum ex ædificando datum, ex proprio ſarciet.

Quandoquidem Ædilibus deinceps, accepti & expenſi, ſicut & cæteris Officialibus ratio ſufficiens reddenda erit: eodem modo rationibus conficiendis, viciſſitudine anniuerſaria obſeruata, ordine ſinguli præerunt (quemadmodum de Camerariis ſuperiùs commemoratum eſt,) cui vnus ex adiunctis aſſidebit, eadem anniuerſaria, vel menſtrua viciſſitudine, prout eiſdem videbitur obſeruata. Tertiò itaque ſic Ædili, & vno ex adiunctis, rationibus occupato, reliqui duo Ædiles, luſtrandis fundis operam dabunt, ſine tamen ſpe alicuius pretii: quandoquidem ex publico ſatis honeſtè ſumptibus illorum proſpectum eſt.

Porrò, quæ ad munus Ædilium ſpectant, de ædibus, domiciliis, & fundis publicis, item de refectione & locatione eorundem, per modum auctionis, de areis publicis diuidendis & renunciandis, de repetendis fundis illegitimè, & præter Ius, in vico Langiengarten, & aliis in locis occupatis, per deputatos Senatores reformata ſunt, ea omnia approbamus: Aſſentimur quoq; iis, quæ de granariis latere tegendis, de ſternendis plateis, de tectis præ ædibus, & aliis ædificiis in plateis renouandis, & ponte ad flumen Motlaw continuando, ab eiſdem Deputatis conſtituta ſunt: quæ collecta, & ordine digeſta, legitime per Nos confirmabuntur.

De Mola frumentaria.

QVandoquidem in Officio Molendinario non exigui errores deprehenduntur, per ſenatum duo Senatores conſtituentur; quibus tertius Ordo ex his, qui Officiis admouendi ſunt, per ſuffragia Quartarum quatuor Electos adiungent. Hi ſex vniuerſum illud officium Molendinarium procurare, & de vniuerſis & ſingulis acceptis, & expenſis quotannis exactas rationes reddere tenebuntur. Illi ipſi quoque facultatem & poteſtatem habebunt Molendinis Miniſtros & Officiales fideles præficere, & in Camera Acciſæ diligentis & fidelis Scribæ operam conducere, vt eò expeditior ratio ad omnē interuerſionem euitandam, ex correſpondentia Scribæ ſeruari & poni queat: qui omnes ad eam rem rite præſtandam fidem iurabunt. Nemo autem eorum, qui ſic Molari Officio ſeruient, inſciis & inuitis dictis ſex Præfectis quidquam attendet, niſi de eorundem voluntatis expreſſa ſententia, audeat. Et contra deliquens pro qualitate delicti vt aliis exemplo ſit, ſeuerè punitor.

Molitoribus quoque mercedem iuſtam Præfecti conſtituent; vt ſtipendiis ſuis contenti, à venditione pulueris, farinæ, & molarum, omninò abſtineant; quas, propter varias cauſas, per dictos Præfectos vendi, pretiumq; propter publicam vtilitatem iuſto calculo in ærarium publicum inferre iubemus. Omnes quoq; expenſas inutiles & ſuperuacaneas deinceps præcidentur.

Leges verò, quibus tàm Molitores, & qui opus ibidem faciunt, quàm ii qui molunt, pareant, præfati Oeconomi præſcribent, & in tabula comprehenſas proponent.

Ad euitandas omnis generis interuerſiones & ſuſpiciones, Præfecti frumenti, farinæ vel braſei nihil emant, inque omnibus ſe fideles exhibeant. Qui ſecus fecerit, is Officio ſuo priuetur. Quòdſi verò infidelitatis alicuius reus deprehenſus, & conuictus fuerit, pœna criminis peculatus puniatur.

Quod

Quod ad reliquas molas attinet, nimirum papyraceas, puluerarias, & alias earum Ordinem primo quoque tempore constituendum, Senatui committimus. Verùm quia circa molam tabulariam & puluerariam, pro respectu personarum multi abusus contingunt, & nomina fiunt, ideò per modum auctionis ad vtilitatem publicam locari debent.

De alijs vulgaribus Officijs.

FEudum, vulgo, schefrey Brubunch, resinæ & Cinerum areæ, aquarum claustra, aliaque eius generis Officia in posterum nemini gratis cõferantur: Sed Senatus intra spatium vnius Mensis, supradicta publica Officia auctionabitur, & plus offerenti locabit. In quo tamen præ aliis benè meritorum & bonorum inopum Ciuium peculiaris ratio habenda erit. Arendatoribus verò in formulam Iuramenti hæc clausula inseretur, se ab antiquo recepto more nihil à quoquã extorsuros, neq; in Officio suo personarũ respectum habituros. Contra hæc committentes, pro qualitate excessus vel debiti irremissibiliter puniantur.

De Ciuitatis Curia.

AD minuendum immoderatas expensas Equitis publici, inhæren. sententiæ à Senatu Deputatorum, statuimus, Magistrum vel Præfectum Curiæ nullos priuatos vel suos, vel aliorum equos, vel pecora cuiuscunq; generis, vti hactenus factum est, alere debere: neq; plures, quàm sex quadrigæ, quandoquidem ad Ciuitatis negotia peragen: ille numerus sufficiens est, & duodecim equestres equi alantur: Præfectus & Scriba inter reliqua iurabit, se nullos equos vel currus tàm priuatis quàm publicis personis, in priuatum eorum commodum, vsui concessuros. Contra faciens, tanquam Iurisiurandi oblitus, immediatè punitor. Ex iam dictis, si quid necesse est, quòd numerus familiæ minui, & expensæ non necessariæ amputari debeant, prata superuacanea Reipub: bono per modum auctionis elocentur.

De Libris Ciuitatis.

SEriò iniũgimus & Senatui, & omnibus Ordinibus vt libros Ciuitatis reformẽt, imperitos libripendes & scribas amoueãt, & alios eius artis peritos & diligentes surrogẽt. Similiter tàm libræ quàm pondera iustificari sic debent, & Ordo talis præscribendus est, vt æqualitas cùm erga peregrinos, tum & Ciues obseruetur. Quòd si etiam magis ex vsu Reipub: esse, arendari libras per modum auctionis, exemplo aliorum Officiorum elocentur. Ita tamen, vt Arendatores in Iuramenti formula obstringant, se delibran: neminem præter æquum grauaturos, neq; cuiquam fraudem facturos esse.

De Staterarum Libratoribus, Ponderatoribus, ac de Examinatoribus mercium.

QVandoquidem experientia quotidiana docet, per Staterarum libratores siue libripendes, in ferro, rubi, lupulo, & aliis mercibus, quæ sine lancibus ponderari solẽt, pleroſq; honestos, & non vsque adeò locupletes homines peregrinos, maximo periculo & labore, ex longinquo merces suas huc portantibus, sub prætextu boni & cõmodi Ciuium, vt vocant, ad minimum decima parte fraudari. Ideò Magistratus in ciusmodi ponderatores diligentiùs, quàm antea factum est, animaduertat, atq; certis & distinctis temporibus eos subinde Iuramenti præstiti, de æqualitate circà omnes sine discrimine obseruanda, seriò admoneat. Procurationem boni & commodi Ciuium talem, qualem hactenus contra æquitatem præstiterunt, omninò eis interdicant: curetq;, vt per accuratam inquisitionem, tanquam falsarii, illi in crimine suo deprehendantur. Quòd si quis ob suspectam ponderationem corã Officio eos detulerit, Magistratus non tantum ex Officio crimen falsi, examinari curabit, verùm efficiet, vt ciusmodi periuri falsarii debitis & seueris pœnis, sine quauis commiseratione, subiiciantur:

ciãtur: præcipuè verò Cenſores in hoc diligenter animaduertent. Eadem ſeueritate contra Examinatores Cinerum, reſinæ, aſſerum, vulgo Vanczos, Klapholcz & aliarum mercium, ſi in Officio ſuo falſum commiſerint, procedatur.

De Xenodochiis.

CVm non ſolùm à lege Chriſtiana verùm etiã ab omni humanitate alienum ſit, curam pauperum negligere, impium plane & crudele, victum ab aliis datum eiſdem præripere: quorum neceſsitati ſubueniendũ inſtituta & dotata ſunt à Maioribus Xenodochia ſeu hoſpitalia: Nemo autem eſt, qui non videat, maxima ex parte bona eorum dilapidata eſſe. Quamobrem conſiderantes, quæ pœna in Conſtitutione D. Sigiſmundi Regis aduerſus occupatores talium bonorum lata ſit: Nolentes, ne quis per ignorantiam, vel incuriam eiuſmodi pœnæ ſe obſtringat: præcipimus omnibus occupatoribus bonorum, ſiue cenſuum ad hoſpitalia ſpectantium, vt bona & cenſus quàm primùm deoccupent. Declaran. alienationes talium bonorum, obſtante Conſtitutione D. Sigiſmundi, nullas & inualidas ipſo iure fuiſſe & eſſe. Et quia Prouiſores ne minimam quidem curam recuperan. bonorum eiuſmodi ſuſcipiant: viſum eſt nobis, modum eorundem recuperan. præſcribere. Quamobrem ſtatuimus, vt ſecundus ordo duos ex Collegio ſuo, tertius verò quatuor, ſuffragiis ſingularum Quartarum electos, recuperatores alienatorum bonorum ſiue obligatorum, quocunque nomine appellantur, qui opera ſua fideli Prouiſores Xenodochiorum, in recuperandis alienatis bonis ſtrenuè iuuent, conſtituet. Recuperatores autem occupatoribus, ſiue ad S. R. Maieſtatem, ſiue Lociordinarium vocatis, infra annum ſumma diligentia & fide actionem intentare, ac Ius proſequi, vſque ad reſtitutionem eorundem bonorum debent. Quod ſi facere neglexerint, Iure optimo cura recuperandorũ alienatorũ bonorum, & cenſuum Xenodochiorum ad S. R. M. tanquam ſupremum omnium Xenodochiorum patronum, perueniet. Non arbitramur quoq; Reuerendiſs: Dominum Lociordinarium rei tàm iuſtæ, & pietati conſentaneæ pro officio ſuo defuturum. In quo ſaluum ipſius Ius conſeruamus. Quam Conſtitutionem de bonis & cenſibus hoſpitalium alienatis, ac etiam de aliis Eccleſiaſticis intelligi, & extendi volumus.

De Rationibus.

ERrores & defectus varii in calculo & rationibus deprehenſi, quibus publicæ facultates multùm attenuantur, neceſſarias cauſas per ſe exhibent, & forma & modus antiquus rationum, ſiue Calculi emendetur. Proinde ſtatuimus, & ordinamus, vt omnes officia publica ad rationem ſiue calculum adminiſtrãtes, ſiue feuda, vulgò Lien, quocunq; nomine appellantur, pari modo ſuſtinentes, quotannis ſpectab. Senatui exquiſitam rationem reddant. Senatui verò, qui rationes vnà examinent, duo ex ſecundo ordine quos eligendos Ordo idem cenſuerit: ex tertio autem octo, ex ſingulis Quartis nimirùm bini, Quartarum ſingularum ſuffragiis electi, adiungi debent. Quibus omnibus ſic coniunctim omnes & ſinguli Officiales exquiſitum calculum ponere, eundem q; ſufficienter declarare, & ſic ſufficientem & expeditam rationem reddere tenebuntur. Cenſus, reditus, & prouentus antiquos quoscunq; tanquam ordinem calculi quidem exhibebunt, verùm ſuas tamen rationes priſcis non comparent, imo incrementum & progreſſionem cenſuum atque reddituum, vnde & quomodo prouentus antiqui accreuerint, circumſtantiis omnibus diligenter expoſitis explicabunt. Poſtremò incertorum quoque reddituum, quæ vulgò Accidentia vocant, quarumcunque aliarum vtilitatum & emolumentorum, etiam eorum, quæ extra ordinariè Reipub: accedunt, clarè modum oſtendant. Deinde calculum expenſi clariſsimis tabulis, ex quibus nimirum cauſis, quà, quo tempore, quibus, quomodo, & quantum expoſuerint, dilucidè, perſpicuè, & verè declarabunt: ſummaq; expenſi ab accepto ſubducta, reſiduum vnà cum tabulis ſiue Regiſtris in commune ærarium inferent. Quòd ſi autem in nominibus aliquid eſſe, neq; exigi potuiſſe probauerint: hæc omnia, per eoſdem

osdem intra spatium trimestre exigi, & Camerario sub mulcta debitum æquante tradi debet: nisi debitores, qui eiusmodi censum & reditus pendent, soluendo non sint, aut Iurisdictioni senatus non sint subiecti. Conductores quoq; siue Arendatores, & qui feudis vtuntur, ad tempus anniuersarium rationibus præstitutum, cuius initium feria secunda post Dominicam Lætare ante senatus electionem constituimus, pretia locationis, census, vel feudorum reditus, Senatui, & ex aliis Ordinibus ad hoc electis cum effectu persoluent: alioqui fideiussores ipsorum, quos singuli statuere tenentur, ad plenam & sufficientem solutionem initio processus ab exequutione facta, cogi, & compelli debent.

Nemo quoq; Officialium, vel feudum, vt vocant, sustinens, absq; consensu Senatus, & adiunctarum personarum, pro suo arbitratu pecuniam publicam, præterquã in sumptus Ordinarios expendere præsumat: quicquid autem pecuniæ hoc modo in publicum ærarium illatum fuerit, illud in peculiarem librum vnà cum sumptibus istius anni seorsim & distinctè referri debet; vt sic huius ætatis homines, & posteri, integrorum redituum, quem intueri licebit, modum, & quid publicæ rei accesserit, quidque in necessitatem publicam expositum fuerit, dilucidè ob oculos perpetuò positum habeant.

Quandoquidem S. R. M. singulis biennijs ad saluberrimas Constitutiones has in vsu inuiolatè retinendas, peculialiter verò ob rationes de publico reddendas, Cõmissarios suos Regios deinceps semper ablegatura est. Itaque omnes Officiales & feudorum possessores denuò coram dictis Commissariis calculum suum nihilominus integrè siue particulatim reiterare & repetere debent: præsertim, si ita facto opus esse iudicauerint; licèt coram Senatu & adiunctis sufficienter rationes subduxisse dicãtur.

Postremò, vt omnia in meliorem Ordinem redigantur, nèue quispiam diuturnitate administrationis publicæ rei eam opinionem imbibat, pro arbitratu suo vsum eiusdem sibi integrum esse. Quapropter dimidiata pars omnium Officialium, etiam eorum, quos Ordines adiunxerunt, qui Seniores habiti sunt, postquam Commissarii Regii rationes sumpserint, loco cedere debent. Ex Oeconomis verò ex tertio Ordine adiunctis, octo cedent. Iunioribus verò, quos in Officiis propter notitiã status officiorum retinere necesse est, in locum exautoratorum, modo superiùs descripto, ex Ordinibus electi, adiungi adhiberiq; debent: quo loco cessisse, vel decessisse compertum fuerit. Id quod in omnibus Officiis ab ordinibus obseruari volumus.

De grauaminibus publicis.

ANimaduertimus, non leuia fuisse hactenus Ciuium ciuitatis huius grauamina: neq; pressos S. R. M: aures queritando frustra opleuisse. Etsi autem alia eius generis sint, vt à locupletioribus exiguo, vel nihili prorsus æstimentur; tamen cum idem oneris infirmis etiam ciuibus imponatur, quod robustiores opibus vix sentiunt, iam modus æquitatis transcenditur: iam meritò afflicta paupertas, quòd de iniurijs queratur, habeat. Quod cùm abundè in operis publicis, vulgo Scharwark, in excubiis siue vigiliis, in exactionibus, & in plurimis rebus aliis fieri animaduertimus; modus tantorum onerum constituendus est. Sunt & alia quibus facultates etiam opulentiorum expilantur, de quibus initium sumendum esse censuimus.

De Vsuris & Cambiis reciprocantibus.

FOeneratio immodica tanta pestis facultatum communium est, quanta vix maior ad tantas non modo ciuitates, sed & prouincias expilandas excogitari potest. Proinde vsurarum nomine ex centum vltra octo quotannis nemo fœnus ducat, aut vsuram pendat. Secus faciens, iuxta edictum Regium, anno LXIX. promulgatum & publicatum punitor. Sub vsurarum nomine Cambia reciprocantia, negociationes super optionibus factionum, de retro vendendo mercium inusitatę & immoderatæ appreciationes, deniq; omnes & singulæ cœcæ & imaginarię emptiones & venditiones,

vbi neque pondus, neq; menſura, neq; traditio, neq; acceptio intercedunt, quocũq; colore fucatæ. Quæ ſi modum & quantitatem vſuræ premiſſæ exceſſerint, pœnæ in edicto expreſſæ ſubiiciantur. Sportulæ quoq;, arrhæ, Chriſtiana honoraria, & ſi quid eſt eiuſmodi, quo pecunia fænerando, aſtuto verborum colore emungitur, penitus ſub pœna in eodem dicto expreſſa, interdicimus. Delatori decima pars multæ cedet, ſine exiſtimationis eiuſdem præiudicio.

De Monopolijs.

INexplebilis multorum auaritia iam eò progreſſa eſt, vt in hac Ciuitate quoq; reperias, qui cœca cupiditate dementati, vltra vires, & omnem modum, contempta honeſta & copioſa rerum negotiatione, vniuerſas res vel merces Regnorum & Prouinciarum eiuſdem generis, ære alieno ad ſe ſolos transferre contendant. Quod negotiationis genus, cùm per ſe periculoſiſſimum ſit, & Ciuibus vrbis huius, multiſque aliis Regni Ciuitatibus victum honeſtum præripiat, atq; negotiatorem ſuum, & fidem eius ſequentes, funditùs perdat: Cuius calamitatis exempla præſentia vidimus. Proinde ſtatuimus, ne quis deinceps monopolium quarumcunq; mercium, præſertim earum, quæ ad victum ſpectant, vel aliarum quorumcunq;, quocunq; colore & prætextu inſtituat vel exerceat. Qui ſecus fecerit, è Ciuitate & Iure Ciuitatis perpetuò excluditor. Volumus autem, non ſtrictè, ſed latiſſimè hoc ſtatutum noſtrum accipi: & non ſolùm in eos, qui in loco præſenti vnas & eaſdem merces contrahunt, verùm ex remotioribus etiam locis eaſdem conquirunt.

De Bancoruptoribus, quos vocant, ſeu Fidelapſis.

EX ſuperioribus recẽſitis iniquis negotiationibus, vt primùm calamitas ea ſequitur, vt multi facultatibus ſuis amiſſis, tantiſper verſuram faciant, donec literis Principum muniti, fidem tandem ſine verecundia fallant: alii etiam ære alieno copioſo præter neceſſitatem contracto, ſe non ſoluendo eſſe ſimulant, atq; ita alienis locupletati facultatibus, literas moratorias à Principe impetrant: quibus ſic freti, terminos ſolutionis paciſcuntur, vel eam cum maximo creditorum damno in longum extrahunt. Huius itaque mali occaſionem præcidere cupientes, ſtatuimus, vt Bancoruptores in ius vocati, doceant, ſe non ex compoſito, & ex firmo animi inſtituto, in fraudem alicuius bancorupſiſſe: ſed ex negotiatione iuſta & naufragio, vel alio aliquo aduerſo caſu, vel aliorum hominum culpa, & non ſua, in tantam calamitatem incidiſſe. Quod niſi docuerit, Senatus cum creditoribus, communibus ſumptibus cum reipub. interſit, efficiet, vt eiuſmodi fallax veterator, beneficio Principis indignus, protectione eiuſdem iudicialiter priuetur. Bancoruptores itaque, moratoriis non gaudentes, in perpetuum ciuitate & iure eiuſdem excludi volumus.

De caritate Cibariorum.

ETſi caritatis cauſæ multiplices ſint, principaliores tamen quaſdam eſſe animaduertimus, quibus rerum pretia intenduntur: quas, æquam rerum æſtimationem reducendo, omnino tolli prius neceſſe eſt. Videmus autem tantam caritatem non ex inopia rerum, ſed aliis ex fontibus profluere. Præcipuas tamen cauſas eſſe cenſemus, Monopolas, Propolas, cenſuum pretia plus æquò aucta, exactiones, & ſi quid eiuſmodi, quod ad Magiſtratus imperium, contra conſuetudinem antiquam, à Piſtoribus, braſeatoribus, Piſcatoribus confertur: atq; ferè omnium in hac ciuitate commorantium, abſq; diſcrimine confuſus in veſtiendo luxus, immoderatuſq; paſtus. Quibus hoc accedit, vt quiſq; pro ſuo arbitrio, nemine prohibente, rebus pretia conſtituit. Quas cauſas omnes tollimus, & per Magiſtratum & Ordines emendari iubemus.

De Apothecis.

SEnatus cenſura & iudicio Medicorum huius ciuitatis Phyſicorum, pretia rerum in

Myropolis moderetur, & moderationis modum typis excudi curet, neq; ex Apothecis deinceps vllum censum annuum exigat.

Doctores statutis diebus singulis annis Myropoliorum pharmaca examinent. Doctoribus quoq; Physicis, quorum operam ciuitas conduxit, libertatem & immunitatem, quibus alii Doctores fruuntur, seruari iubemus.

De exactionibus & operis publicis.

AD structuras valli, fossarum, propugnaculorum, & aliorum ædificiorum publicorum, exactiones quouiscunq; nomine appellan. Ciuibus imperare veramus: interdicimusq;, ne publicis operis, vulgo Scharffruck/ à Magistratu quoq; grauentur, priusquam S.R. Maiestas de ea re rescripserit.

De vigiliis siue excubiis.

CVm ex pretiis pro excubiis neglectis Apparitores sibi quæstum non exiguum, nõ sine ciuium iniuria comparent. aliisq; pro arbitratu suo immunitatem præstent: Constituimus, vt deinceps bonorum & fidelium inopum possessionatorum ciuium S. R. Maiestati & ciuitati iuratorum opera pertenuium mercede conducatur tot, quot vigiliis eiusmodi sufficere ordine iudicauerint: quibus quosdam præfici iubemus. Deinceps verò Ciues pro modo domiciliorum & facultatum, annuum pretium conferent, quo exhibitores siue vigiles eiusmodi aluntur.

De libellis famosis.

TAnta est petulantia nonnullorum in hac ciuitate, vt præter omnem pudorem odii sui virus passim in Illustres, & alias graues & honestas personas, inaudito exemplo, famosis libellis euomere non dubitent; quorum temeritas cum impunitate crescere videtur. Iuxta formam iuris communis statuimus, vt autores famosorum libellorum, criminis sui conuicti, absq; vlla commiseratione pœna capitis plectantur. Quam ad censores facti, & crimen ad Magistratum non deferentes, omnino extendi volumus. Delatoris famę seu bono nomini delatio nequaquam præiudicabit: quinimò præmium suæ fidei à Magistratu referet.

Omnes itaq; & singulas Constitutiones præscriptas, & statuta reformationis præsentis tâm à magistratu, & Officialibus, quàm aliis Ordinibus, atq; à tota communitate, omnibus deniq; in hac ciuitate commorantibus, fideliter & inuiolatè seruari, commisq; nobis autoritatis Regiæ vigore, districtè iubemus, pro iurisiurandi subiectionisq; suæ fide arq; pœnis in statuto expressis, aliisq;, pro qualitate delicti à S. M. Regia irrogandis; ad eiusdem S.R.M beneplacitum. Ita tamen, vt per eúdem, & Serenissimos eiusdem successores pro necessitate rei & temporis, mutari, emendari, tolli, augeri, vel minui possint, prout idipsum expedire videbitur.

In quorum omnium fidem præsentes Sigillis nostris corroborauimus, & manibus propriis subscripsimus. Datum Gedani, die quatuordecima Mensis Martii. Anno salutis humanæ septuagesimo supra Millesimum, & Quingentesimum.

Nos itaq; Sigismundus Augustus Rex, præinsertas Constitutiones de consensu omnium Ordinum regni nostri sic à nobis, vt superiùs cõmemorauimus, confirmatas, inuiolatè ab omnibus subditis externis in Ciuitate nostra Gedanen: & territorio eiusdem existen: vt suprà, districte obseruari volumus & præcipimus, sub pœnis superiùs descriptis earum emendandi, corrigendi, augendi, minuendi, & tollendi facultatem nobis Serenissimisq; successoribus nostris Regibus Poloniæ, plene reseruantes: prout per Commissarios nostros nobis reseruata est, ad beneplacitũ nostrum, vel vt tempus, occasio, ipsa deniq; necessitas requirere videbitur. In quorum omnium fidem præsentes Sigillo nostro muniri curauimus, & manu propria subscripsimus. Datum Varsauiæ in Comitiis Regni nostri generalibus die 20. Mensis Iunii. Anno Domini, M. D. LXX. Regni verò nostri, Anno XLIIII.

Przyśięgi Pruſkich Miaſt.

Rádźiec Gdańſkich.

2. Ja B. przyśiegam Naiáśnieyſzému Kśiążeću pánu pánu Królowi Polſkiému. W. Ż. L. Ruſkiému/y wſzyſtkich źiem Pruſkich Pánu memu namiłośćiwſzému/ przyrodzonému/ dźiedźicznému Pánu/ y wſzyſtkim iego właśnie przyſzłym potomkom/ koronowánym Królom Polſkim/ wiernym/poſłuſznym/y poddánym bydź. Tákże Stanu K. J. M. y wſzyſtkiégo co ſie w tym rozumić/y rozmnożénia Korony Polſkiey y źiem Pruſkich w Rádźie/ku czemum ieſt obrócon y wybran/wedle me° nawiętſzéy przemożenia wiernie radźić/ y powyſzáć práwa Chrześćiáńſka wiáre y ſtáry chwalebny ſpoſob bede.

Burgrábie Gdańſkiégo.

HL 138.248 Ld. 163. 3. EGo N. iuro: Quia fideliter Ius Regium tuebor: & quicquid ad Ius & perſonam Maieſtatis Regiæ pertinet, attendam & attentabo, agam & procurabo; Vt æquè benè pauperi, ſicut diuiti, iuſtitia miniſtretur. Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Crux.

Burmiſtrzá Gdańſkiégo.

4. Ja N. przyśiegam Naiáśnieyſzému Kśiążeću/pánu pánu N. Królowi Polſkiému W. Ż. L. y wſzyſtkich źiem Pruſkich/ Pánu memu namiłośćiwſzému/ Pánu przyrodzonému/dźiedźicznému/ y wſzyſtkim iego właſnym przyſzłym potomkom Koronowánym Królom Polſkim wiernym y poddánym bydź. Ktemu ſtanu J. K. M. y wſzyſtkiégo co ſie wtym zámyka y rozmnożenia Korony Polſkiey/ y źiemie Pruſkiey wedle mego nawyſzſzégo przepomożenia w vrzędźie Burmiſtrzoſtwá/ ná którym ieſt przełożon/záchować/ przeſtrzegáć práwa Chrześćiáńſka wiáre y ſtáry chwalebny zwyczay bede.

Mießczan y Poſpólſtwá.

5. Ja N. przyſiegam Naiáśnieyſzému Żiążeću Pánu pánu N. Królowi polſkiemu/W. Ż. L. Ruſkiému y wſzyſtkich źiem Pruſkich/ Pánu memu miłośćiwſzému/ przyrodzonému/dźiedźicznému pánu/ y wſzytkim iego właśnie przyſzłym potomkom Koronowánym Królom Polſkim/ wiernym/poſłuſznym/poddánym bydź/y J. K. M. y przyſzłym Królom/ tákże też Rádźie tego Miáſtá przez J. K. M. poſádzoney y wybráney/ poddánym y poſłuſznym/y J. K. M. też y chwalebney Korony Polſkiey y źiem wſzyſtkich Pruſkich/poſpolitégo dobrá y polepſzénia/ iáko náwiecéy moc bede wiédźieć y czynić. Y cobykolwiek J. K. M. y wſzem źiemiom iego y poddánym ſzkodźić miáło/ á mnieby doſzło/ chce to teraz y záwżdy powinien bydź J. K. M. ábo Rádźie iego opowiedźieć y oznaymić/ á nic nietáić/y to wſzyſtko wiernie y wedle poddánoſći czynić pilnie/

ták

ták iáko to práwemu/dobrému/cnotliwému/y wiernému poddánemu przystoi/y práwa Chrześciánską wiárę y stárè chwálebné zwyczáie chowáć bede.

Zboże.

6. GRauiter quæsti sunt Nobiles Regni nostri nobis, de magnis difficultatibus, quibus in frumenti venditione premi se à Gedanen Ciuibus & subditis nostris dicebãt. Qui plerunq; in has eos angustias adducunt, vt quanti ipsi velint, frumenta distrahere cogantur, dum precisa est potestas aliis ea quàm Gedanen: Ciuibus vendendi. Horũ itaq; clamoribus assiduis victi, facturum nos polliciti sumus, vt in his quæ proximè habituri sumus comitiis, Gedanen: exhibere iura sua & priuilegia mãdaremus, quibus nixi, liberã cui velint frumẽta vendendi facultatẽ Nobilibus Regni nostri non permittunt. *Sigis. Crac. 1539. HL. 100. B/182.*

Extraneis possunt vendere.

7. NEq; Capitanei neq; Ciuitatum Officiales prohibebunt, quominus Nobiles aut extra regnum euehant sua frumenta, aut venientibus aduenis libere vendant. Quócircavt Bydgostiæ liberè illa vendãt, Capitaneus sub pœna 14. Marcarũ prouidebit *Zyg. 1532.*

Towáry Gdańskié

8. A Co sie tycze Gdańská/tedy vstáwiamy: áby do niego woda ianá towáry nie szły/iedno zboża/máki/y leśné roboty. A ktemu rzeczy wszystkie ku żywności gospodárstwá własnégo Slácheckiégo/á ziemią drogámi stárémi y zwyczáynémi woły trawné y karmné wolno iść máią/zápláciwszy clá y mytá powinné y zwyczáyné. *Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 320.*

O Miédzi.

9. Constitucia 1565. omienioné są towáry któré do Gdańská puszczáné bydź máią: co my w mocy zostáwuiąc/pozwalamy tego/Aby miédź wolno z Krákowá do Gdańská woda spuszczána byłá/odprawiwszy mytá zwyczáyné zdawná w koronie y w Państwách nászych/gdyż tego páctá/z inszémi państwy ku dobrému R. P. nászéy potrzebuią. A wszákoż z tym dokładem/áby iéy pierwéy dostátek tym był dan/którzy iéy w koronie potrzebuią. *Tenże támże 1567. Const. folio 73. B.*

Listy zátáioné.

Listów zátáionych náSeymie piérwszym nieokazánè, do drugiégo Seymu odłożonè peremptoriè. arti. Miasta Prvskie.

10. Z miásta Pruskie ná przeszłym Seymie Wárszáwskim y teraz nátym Piotrkowskim listow swych Exequutiéy podległych nieukázowały/ vpáśćbyuż z nimi były miały. A wszákże y prze powietrze/które w Prusiéch po te czásy było/y prze Rewizyą nie skończenié: tedy okázowánié tych listow ich do drugiégo seymu koronnego blisko przyszłego odkładamy/á onym y káżdému z nich zosobná/y wszytkim ná koniec Mieszczánom/w tych to Mieściách mieszkáiącym/któzsybykolwiek co przeciwko práwu mieli/vchwałę seymu ninieyszégo z listy témi ich ná przerzeczonym przyszłym seymie koronnym Rok záwity náznáczamy y postánawiamy. Ná którym iuż peremptoriè kłáść listy wszytkié swé Exequutiéy podległé są y bedą powinni. *Tenże támże 1565. fo. 52. B.*

Ieszcze do trzeciégo seymu odłożono. arti. Miasta Prvskie.

11. A Co sie dotycze Constytucyéy o Pruskich Miastách/które z listy swymi/według Wárszáwskiéy Constitucii éy/á potym też Piotrkowskiéy peremptoriè miały okázowáć sie. Tedy iż z nimi nie stáneli/stanom koronnym proponowalismy to/zá których zdániem przychyláiąc sie do Constitucyéy seymu Wárszáwskiégo o zátáieniu listów/zná-

Tenże w Lubl. 1566. Con. fo. 69.

leżliſmy. Iż ná ten Séym bliſko przyſły koronny Piotrkowſki pozwáni máią bydź wſzyſcy ku conſtitutióm Séymów przeßłych. O których podług Conſtitucíy rozſądek vczynimy.

Ná czwartym Séymie iuż právem poſtąpić ſkazano. art. PRVSKIE MIASTA.

Tenże w Piotr. 1567. Con. fo. 73.

12. Iż Według Conſtitutíéy Lubelſkiéy pozwáné ſą Miáſtá Pruſkié/ ku Conſtitutióm przeßłym o zátáionych liśćiéch/ á tu nieſtáneli. Tedy zá ráda Senatu koronnégo y Poſłów Ziemſkich znayduiemy bydź vpádłemi w dobiách Exequutíéy należących/ y tákże przeciw nim poſtąpimy/ iáko y przeciw inym obyczáiem wyżßéy opiſánym. A tákże też y przeciw tym/ którzy Rewizyíéy niedopuśćili/ ták w Pruśiech iáko y w inßych páńſtwách náßych.

O liśćiéch zátáionych Conſtitutią wniwecz obrócono y wßyſtkié z pozwáné wolné vczyniono od pozwów.

Maß wyſſey fol: 105. lege 10. Conſtitucią o liśćiéch zátáionych.

Monetá Pruſka.

13. *Miáſtá Pruſkié ieſli chcą monetę bić, iáko Przywileie ich w ſobie zámykáią, ſtárè znáki ná nie kłáść máią.*

Maß o tym právo fol: 378. *lege* 14. Iż ztąd wielką. ić.

THORVN. Tit: VII.

Thorunianie płyniánia do Gdáńſká przeßkádzáć niemáią.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La 98. HL. 284. B/508 HP 544.

1. Żeby Oruniánie niech nie przeßkadzáią áni áreſtuią / áni zátrzymawáią pływáiących / y niech nie śmieią czynić żadnych gwałtów nikomu/ od których ich bronić obiecuiemy: áby do Gdańſká wolnie kożdy y przeſpiecznie pływał przez Toruniány nie zátrzymány.

Torunenſes nauigationem Gedanum ne impediant.

QVodque Torunenſes non impediant, neque areſtent, aut retineant nauigantes: illis violentias vllas facere non preſumãt: à quibus eos tueri pollicemur. Sic vt Gedanum, quiſq; liberè atque ſecurè fluitet, per Torunen: minimè prohibitus aut prohibendus.

Práwo.

O CZĘSCI POMORSKIEY ZIEMIE kędy lezy zamek Bitow, y Lunenburg. Tituł VIII.

De infeudatione Caſtri Bytow & Ciuitatis Lunenburg.

Pri. 787.

AD perpetuam rei memoriam. Nos Sigiſmundus &c. Vniuerſis & ſingulis præſentibus & futuris harum ſeriem inſpecturis Manifeſtum facimus. Quia vigentibus olim bellis inter Sereniſs: fælicis memoriæ Kazimirum Regem parẽtem & prædeceſſorem noſtrum, ac inter Ordinem dictum ſanctæ Mariæ Theutonicorum in Pruſſia, Illuſtris olim Princeps dominus Ericus Stetinen: Pomeranię, Caſſubiæ, Vandaliæ Dux & Princeps Rugiæ, multa in ipſis bellis & controuerſiis fauoris, beneuolentiæ, & obſequii ſui erga prædictum Sereniſs: parentem noſtrum officia exhibere, & ſuppetias non vulgares illius Maieſtati defunctæ aduerſus hoſtes eius præſtare ſolitus erat, ac ob eam cauſam illi Arcem Bytow vnà cum Oppido ibidem cõſiſtente, necnon Ciuitatem Lunenburk

Práwo. 1.

burgk cum vniuersis fructibus & prouentibus ad illam pertinentibus,idem Sereniss: parens noster ad arbitrium & beneplacitum suum concessérat, vt id ex Literis & aliis monumentis abunde constat. Deinde verò ad eam beneuolentiam & coniunctionem, quæ inter Serenissimos prædecessores nostros & prædictum dominũ Ducem Ericum ac posteros eius intercesserat, etiam affinitas & necessitudo accessit, quæ ad hæc vsque tempora mutuis officiis & amore coaluit, ita vt prædictas Arces & Oppida repetita qui dẽ aliquoties,tamen non grauatĩ & nos & Sereniss: fratres ac prædecessores nostri possideri à nominatis Ducibus Pomeraniæ citra Iuriũ regni sui detrimẽtũ ferebãt. Cùm postremò nos ad has Terras nostras Prussiæ veniẽtes inuiseret officiosissime Illustris Princeps dominus Georgius Stetinen: Pomeraniæ, Cassubiæ, Vandaliq̃ Dux & Princeps Rugiæ, Nepos noster ex sorore charissimus, & suam, ac Illustris fratris sui germani domini Baruini singularem erga nos propensionem animi & obseruantiam declarauit,remisitq́; nobis & successoribus nostris de dote Illustrissimę olim dominę Annæ sorori nostræ à præfato Sereniss: domino Rege Kazimiro patre nostro promissa, quatuordecem millia aureorum Hungaricalium: volentes vicissim erga Illustritates eorum vberiorem amorem nostrum testari, & illas earumque successores nobis ac regno nostro arctiori beneuolentia & coniunctione deuincere,attamen Iuribus regni nostri non de esse, illis & earũ hæredibus masculis, Arces & Oppida prædicta Bytow & Lunenburgk cum omnibus & singulis eorum subditis, Vasallis, fructibus, libertatibus, eminentiis, censibus, prouentibus, Iuribus, & pertinentiis vniuersis, sicuti illa ad arbitrium & beneplacitum, vt dictum est, Serenissimorum prædecessorũ nostrorum & nostrum hac tenus vsu & fructu tenuerunt, de consilio & consensu dominorum Consilianorum tàm Spiritualium quàm Secularium regni nostri tenen: haben: fruen: vten: & possidẽ: in perpetuum Iure feudi pro nobis & successoribus nostris Regibus Polonię dedimus & concesimus, ac illos de eis ipsis Arcibus & Oppidis Bytow & Lunenburgk inuestiuimus, & tenore præsentium damus & concedimus, illosq́; & eorum hæredes de ampliori gratia & beneuolentia nostra ab omni iuramento, neq; non tributis & exactionibus quibuscunq; nobis & posteris nostris ratione dictarum Arcium & Oppidorũ præstandis dimittimus, & liberos facimus. Pollicemur præterea dictos Principes in prædictis Arcibus & eorum pertinentiis quantum in nobis est defendere & tueri. Tenebuntur tamen & obligati esse debent præfati domini Duces & eorum successores ad singulas successorum nostrorum Regum Polonię Coronationes,vel venire ipsi, vel Consiliarios aut Officiales suos mittere, qui hoc ipsum Ius feudale de præfatis Arcibus & Oppidis ad regnum nostrũ pertinens, ita vt iam dictũ est, recognoscẽt, & Literas eius recognitionis & renouationis ipsius feudi, quæ gratis illis debẽt dari, à nouis Regibus accipient. Quòd si aliqua legitima causâ impediti hoc Officium & debitum in Coronationibus successorum nostrorum non fecerint, nihil ea negligentia illis detrimenti afferre debebit, dummodo alio breui tempore post Coronationem id præstare curauerint. Vbi verò ipsi Principes Domini Georgius & Berninus Duces Pomeraniæ sine legitimis masculis feudi hæredibus vel eorum legitimi masculi feudi hæredes non relicta prole virili decederent,styrpsq́; & progenies eorum mascula & legitima deficeret, extunc prædictæ Arces & Oppida Bytow & Lunenburgk cũ omnibus suis bonis, subditis, Vasallis, fructibus, libertatibus,Iuribus,eminentiis,& pertinentiis vniuersis ac cum pleno Iure & possessione citra omnem difficultatem ad nos & posteros nostros Reges Poloniæ redire debebunt: Salua tamen Iurisditione interim perpetuò, prouentibus, decimis seu Episcopalibus, cum Villis bonis & piscaturis ac libertatibus ad Reuerendum Ioannem Episcopum & Ecclesiam Wladislau: ex antiquo pertinentibus. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum est præsentibus appensum. Actum & datum in Ciuitate nostra Gedanen: die inuentionis S. Crucis. Anno Domini 1526. Regni nostri anno 20.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC CZWARTA, Mazoweckié Księstwo.

PRZED PRZYIĘCIEM PRAW Polskich. Tituł I.

Potwiérdzenié praw Mázoweckich stárych.

Práwo. 1.

Sigis. Petr. 1519. Ex statuto Mázowiæ.

OMnia iura, priuilegia, donationes, consuetudines, libertates, prærogatiuas, & successiones omniumq; Nobilium & quorumuis subditorum nostrorum in Ducatu Masouiæ tàm publice quàm priuatim, iustè & legitimè, datæ & emanatæ, in quorum seu quarum extant possessionę pacifica in vita Ducum & Dominorum suorum, confirmamus & in robore conseruamus perpetuò. Similiterque omnia statuta Terrestria eiusq; Ducatus, consuetudines & articulos, quò ad Iudicia Terrestria & Castren: in omnibus causis, controuersiis & rebus quibuscunque in suo ordine antiquo statuto, tenore & consuetudine conseruamus & confirmamus iuxta antiquam eiusdem Ducatus consuetudinem, quibus non debent derogare nouæ consuetudines regni perpetuò.

Przysięgá ktorą ßláchtá Mázowecka czyniłá Zygmuntowi Królowi, Roku 1526. dźień przed S. krzyżem.

2. EGo S. spondeo & Iuro, Quia Sereniſsimo Principi & Domino Domino Sigismundo Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russiæ Prussiæ &c. Domino & hæredi, Domino meo gratioſiſsimo eiusq; Maiestatis successoribus Regibus Poloniæ, fidelis, obsequens, & subiectus ero, ac omne bonum & commodum suæ Maiestatis successorũq; ipsius regũ & regni Poloniæ procurabo ac promouebo, et quæ sensero illis nocitura fore præcustodiam & præcauebo, ac pro posse meo auertam, omniaq; fideliter & obsequenter curabo & faciam quæ ad bonum & fidelem subditum pertinent, ita me Deus adiuuet & Sancta Christi Crux.

Mázowieckiégo Kśięstwá do Wielkiéy Polski wćielenié.

Sigis. Petr. 1519. ß stát. Mázowie.

3. COnsentimus, vt iste Ducatus adiungatur & adhæreat, sicut & aliæ terræ terris Maioris Poloniæ. Quando præsertim & Ducum tempore Duces ipsi erant cum Terris Maioris Poloniæ tempore belli. Nec ob aliam causàm Terra Visnen: ipsis Terris Maioris Poloniæ sit adiuncta.

Do praw Polskich niepszypuszczenié. articulo:

RATIO AEQVA MAZQVIORVM HABERI NON POTEST ATQVE POLONORVM. durantibus constitutionibus illorum.

Sigis. Crac. 1540. HL. 255/276.

4. NVncii ex Terris Mazouiæ cum multa à nobis postularent, quæ concedi solent per nos aliis subditis nostris, Regnum incolentibus, & statutorũ cõmunium, fruentibus, à nobis hoc responsum tulerunt. Quòd dum sunt Iure, & consuetudine,

ne, ab aliis Regni noſtri ſubditis ſeiuncti, non in omnibus eorum eadem ratio haberi poſſit: quæ habetur ſubditorum Regni. Sed ſi aliquando Iuribus, & conſuetudinibus ſe coæquare Regni noſtri ſubditis voluerint: (quod in eorum arbitrio eſt poſitū) tum eorum ratio, æqualis cum aliis eſt futura. Interim autem in eorum Moribus, Iuribus, Priuilegiis, & conſuetudinibus, Priuilegio noſtro confirmatis, conſeruabimus.

Spráwy Mázoweckiégo Kśięſtwá ná ſeym przypádłè, práwem onègo Kśięſtwá máią bydź ſądzonè.

5. Spráwy wßyſtkié ßláchetckié / y wßyſtkich poddánych náßych Xięſtwá Mázoweckiégo przed máieſtat náß / y Séym króleſtwá przez ápellácią y ktorymkolwiek innym obyczáiem przypádłé / ſądzoné bydź niemáią inym práwem / y obyczáiem / iedno zwyczáymi y práwem onégo Kśięſtwá z ktorégo z ſtárádawná ſie weſelą / y onym ſie ſądzą. A tákowé Appellácie máią bydź chowáné / wedle ſtárégo zwyczáiu w źiemiách Mázoweckich: ktory záwżdy zwykł bydź chowan.

Cauſæ ex Ducatu Mazouiæ ad Comitia deuolutæ, Iure ipſius Ducatus iudicabuntur.

CAuſæ omnes Nobilium, & quorum vis ſubditorum noſtrorum Ducatus Mazouiæ, ad noſtram Maieſtatem, & Conuētum Regni, per Appellationes, & quouis alio modo deuolutæ, iudicari non debent alio Iure, & modo: ſolùm conſuetudinibus, & Iure ipſius Ducatus: quibus omnes ſubditi, in eodem Ducatu, ab antiquo gaudent, & iudicantur: Appellationeſq; huiuſmodi teneri & ſeruari debēt, iuxta veterem conſuetudinem, in Terris Mazouiæ ſemper ſeruari ſolitam.

Statut Mázowic. fol. 134. HL. 155 / 277. HP. 27.

Sądowi ná Séymie náznáczonèmu ieden ábo dwá z Rády ábo z Vrzędnikow Mázoweckiégo Kśięſtwá máią bydź przyſádzeni.

6. Aby práwom y zwyczáiom Kśięſtwá Mázoweckiégo przerzeczonégo náßégo w czym ſie nieubliżyło / á zwłaſzá ná ſeymiech Wálnych Króleſtwá náßégo: gdźie ſpráwy przez Appellácie do ſądu náßégo zwykły ſie ſtaczáć: obiecuiemy / iż do ſędźi / ktore ná ſądzenié ſpraw ná ſeymie króleſtwá náznáczymy / iednégo álbo dwu z Rad náßych / álbo Vrzędnikow Kśięſtwá onego przydamy ſędźi: ktorzy beda vmietni około vſtaw y zwyczáiow Kśięſtwá onégo.

Iudicio aſſeſſorum vnus aut duo Conſiliarij Officialeſue ex Mazouia adiungantur.

ET ne Conſtitutionibus, & conſuetudinibus Ducatus præfati noſtri Mazouię, in aliquo derogetur, in Cōuentibus præcipuè generalibus, Regni noſtri: vbi cauſæ per Appellationes ad Iudicium noſtrum deuolui ſolent: pollicemur. Quod ad Iudices, quos iudicandis cauſis, in Conuentu Regni deputauerimus, vnum aut duos ex Cōſiliariis noſtris, aut Officialibus Ducatus illius, adiungemus Iudices: qui Cōſtitutionum, & conſuetudinum Ducatus periti fuerint.

Zyg. w Pio. 1538. ſtátut Mázo. HL. 155/276. HP 27.

Sądy Grodzkie Mázoweckie.

7. Aczkolwiek w Przywileiu przez nas wßytkim pánſtwom náßym koronnym Anno Domini 1550. dánym / ná ſeymie Piotrkowſkim / ktorymeſmy im wßytki práwá / Przywileie / ſwobody / y wolnośći potwierdźili / ieſt dobrze opátrzono: iż niéma nikt nikogo pozywáć do ſądu o rzeczy onému ſądowi nie należące: ále iż Poſłowie Woiewództwá Mázoweckiégo niektorzy deferowáli to nam / iż o wiele rzeczy bywa wydawano pozwów do Grodzkich ſądow y Vrzędow / ktore im nienależą: á Stároſtowie wiecéy ſobie władzéy przywłaſzcáiąc / nizli im należy / ledá o co ſądzą / y trudośći Szláchćie y nam nie máłozádawáią: á toſie impunè dźieie / abuſu quodā damnabili. Przeto zábiegáiąc temu / áby té niepotrzebné powłoki y vtráty Szláchty nie były ná potym / vſtáwiamy tą Conſtitucią mocnie od wßyſtkich bydź trzymano. Iż

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP 202.

Ktoby kogo śmiał pozwáć do ſądu álbo vrzędu Gródzkiégo / o rzecz iemu nienależącą / ktore

ktore Státutámi y Constytucyámi ſą opátrzone: áby ná tákowym Aktorze cztérnaśćie grzywien była winá liczby Polſkiéy támże w tymże ſądźie ábo vrzędźie Grodzkim ſkázána / wedle przywileiu przerzeczonégo / ktoréy ieſliby poſwánému w Grodźie nieprzykázano / tedy ſąd Ziemſki zá nowym pozwem onégoż pozwánégo / gdyby o nie pozwał ad Iudicium Terreſtre, máią ſkázać iemu / żeby ſie káżdy in ſuo contineret officio, okrom tego gdyby ſie kto komu zápiſał w Grodźie ſtać y odpowiedáć: bo táki wedle ſwéy obligácyiéy ma bydź záwße ſądzon y ſkázowan. A niemáią ſie téż Sędźiowie Grodzcy y Vrzędy Stárośćie wymáwiáć ſądźić tákowych ku zapiſowi / żeby tego nie byli powinni ſądźić: gdyż káżdy in officio publico będąc powinien káżdému ſpráwiedliwość czynić. Et nihilominus to / coby extra forum competens proprium było przez kogo / quacunque iuris via ſiue in Contumaciam ſiue per controuerſiam otrzymano / nullitatis vicio ſubiacere debet, irritumque & inane erit: áni tego ma Stárоſtá żaden exequowáć / pod zápłáceniem y nágrodzeniém ſkód wßytkich tenu / ktoremuby ie vczynił / medio eius corporali iuramento taxan. Ponieważ o tym ſą iuż y pierwße Conſtitucye y Dekretá / co Stároſtowie ſądźić máią.

Vkrócenié poſtępku práwnégo w Mázowßu.

Zyg. Aug. w Piotrko, 1565. Hp, 483.

8. A Iż poſtępek práwny w ſtátucie Mázowieckim opiſány iuż ná dźiśieyßé czáſy ieſt długi przeto: iż dla rozmnożenia ludźi y námnożenia rzeczy y pozwów iuż ſie ták krótko Roki odpráwowáć nie mogą / iáko przedtym bywało / gdy ten ſtátut czyniono. Przeto nie odmieniáiąc ná ten czás zwyczáiów y ſtátutow ich (ácz to będźie zá czáſem bydź mogło zá ich ſpołecznym zezwoleniem) ále ſkracáiąc tego długiégo poſtępku tákeſmy ná prośbę Poſłów Mázowieckich vſtáwili / y vſtawiamy tą Conſtitucyą: Iż wtóry Rok ma bydź záwity: á trzeći Rok iuż vkracamy. Ná którym wtórym Roku powinien pozwány ſtać / excepta vera infirmitate & pro maiori: co ſtárym zwyczáiem w mocy ſwéy zoſtawa. A té dilácye / których ſtroná pozwána weryfikowáć wedle ſtátutu powinna / w liczbę eſſentialium terminorum nie máią iśdź. A gdy Sąd ſuper Principali ſkáźń vczyni / tedy ią ma concludowáć: áby iéy pozwány doſyć vczynił ad ſequendum terminos, ſub omnibus pœnis iudicialibus ex antiquo decerni ſolitis. A gdźieby pozwány nie vczynił doſyć téy ſkáźni: tedy in illis ſequentibus terminis máią bydź ſkázáné oné wßytkie winy ſądowe: y ma bydź przydan Vrząd Ziemſki ad intromittendum Actorem vel pignora porrigenda, wedle ſtárégo zwyczáiu: á záraz ma bydź interponowáné Vadium Iudiciale decem ſexagenarum. Potym ieſliby pozwány był ták niedbały / y żeby téy ſkáźni doſyć vczynić niechciał / á Vrządby to wyznał ná długich przyßłych Rokách: tedy iuż ma bydź ſkázano vadium iudiciale, y remiſſya do Grodu pro exequutione pod zakłády wiertßémi. A tám dáléy w Grodźie iuż ma bydź poſtępek ſtáry w ſtátucie opiſány záchowywan / y zakłádánié zakłádów iuxta quantitatem perlucrorum: áby iuż od tego czáſu przez Vrząd Stárościn było / okromia przynoßenia liſtów náßych álbo Vicegerentá náßégo: iáko bywało przedtym / czym ſie śiłá omießkiwało ſpráwiedliwośći ludzkiéy. A to ma bydź ták chowano / póki ſtátutá wßytkie nie będą ſkorrygowáné / y przez wßytkie Pánſtwá náßé przyięté. A wßákoż té Pozwy y Akteye / ná które iuż Dekretá ták w Ziemſtwie iáko y w Grodźie wyßły / w rzeczách które ſłußnie wedle Práwá y Declárácyiéy náßéy wyßéy opiſánéy ſądom tym należały: té iuż ſtárym zwyklym poſtępkiem kończyć ſie máią w tychże ſądźiéch y Vrzędźiéch / gdźie ſie poczęły. A iż Poſłowie Czerſkiéy y Wárßáwſkiéy Ziemie opowiedáli ſie nam w tym / niechcąc do téy Conſtitucyiéy ták ſkoro zwolić / okrom zwolenia ſpólnégo bráćiéy ſwéy / od któréy ná ten czás nic w téy rzeczy w poruczeniu nie mieli / proßąc áby to do bráćiéy ſwéy odnieśli: pozwoliliſmy im tego. Iż ieſliby zá ſpólnym ich zezwoleniem ná vkrócenié Proceſſu tákowégo zwolić niechcieli: tedy ich Proceſſowi dawnému / przy którym ie w cále zoſtawuiem / tá Conſtitucya derogowáć nie może / áni będźie mogłá. A ieſliby zá ſpólnym ich przyzwoleniem ná vkrócenié Proceſſu tákowégo zwolili: tedy iuż exnunc vigore Conſtitutionis præſentis przy niéy zoſtáwuiemy

Cauzy

Cauzy Officij Viceſgerentá.

9. AIż też w tym ſłáchtá Woiewództwá Mázoweckiéy niemálé ociążenié ma/ poſtánawiamy: áby Viceſgerent Mázowecki/ iáko innych wßyſtkich rzeczy/ ták też Cauz które on zowie Officii, wedle Conſtitucyiéy zá ſwoim dworem nie ciągnął/ álé żeby ie ſądźił. ná mieyſcách w Conſtitucyiéy náznáczonych. Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. fol. 77.

Viceſgerentia abrogata.

10. AIż w tym Woiewództwie Mázoweckim/ póki to ſtáré Mázoweckié práwo/ y ſtátuty wcále mieli/ do wiela rzeczy był im potrzebny Viceſgerent Krolewſki. Przeto iuż exnunc, & à modo, tá viceſgerentia w Mázowſzu vſtáć ma/ która my iuż mocą Séymu tego ná wieczné czáſy vmarzamy/ ábrogujemy/ y wniwecz obracamy: Ale Woiewodá káżdy Mázowecki/ tákąż władzą y powinność ná ſobie nieść/ y doſyć iéy czynić ma/ y powinien będźie/ iáko inßy Woiewodowie w Koronie Polſkiéy nioſą y máią/ y która w ſtátutách Polſkich ieſt opiſána. Ale iż niektórzy z Pánów Rad Koronnych te nam ſpráwę dáli: żeby dla vbogiey ßláchty/ w ſpráwách ſądowych/ było tám potrzebá nieiákiégo opátrzenia. Przeto iuż dálèy nic nie wſpominaiąc téy Viceſgerentiiéy/ teraz ná wieczné czáſy ábrogowánéy/ ma być ná przeßłym Séymie o tym mówiono. A tánże de vnanimi omnium Ordinum Regni conſenſu, będźie mogło być co poſtánowiono. Stephan w Krak. 1576. fol. 165.

Vkrócenié poſtępku práwá w Ziemi Czerſkiéy y Wárßáwſkiéy.

11. VKrócenié poſtępku práwnégo Mázowieckiéy/ przez inné ziemie Woiewództwá onégo przedtym przyięté/ ziemiá tá/że Czerſka y Wárßáwſka/ od tąd przyimuią/ ná co my pozwalamy/ y to ziemiam tym/ iáko innym przedtym vtwiérdzamy. Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. 77.

O Gránicách Kśięſtwá Mázoweckiégo.

12. GRánice w Kśięſtwie Mázoweckim przez Commiſſárze od nas dáné/ miedzy gruntý náßémi á ßlachéckimi práwnie/ to ieſt/ że Stároście álbo Dźierżáwcy dóbr náßych/ Mándat náß/ z Innoteſcentią Commiſſárſką wczás/ wedle ſtatutu o tym obmawiáiącego wydáné ſą/ álbo nápotym będą wydáné: y które nápotym będą czynioné/ chociażby gdźie Oeconom náß nie był przy ich czynieniu/ który do gránic tákowych wedle práwá y záchowánia ſtárégo żadnégo intereſſe nie ma/ áni nápotym mieć może/ wßyſtkie mocnie máią być dźierżáné przez Stároſty y Dźierżawce dóbr náßych/ y przez poddáné náßé/ wiecznémi czáſy/ które tą Conſtitucyą potwiérdzamy/ y wedle práw dawnych Koronnych/ wedle których też w Mázowßu Commiſſárze bywáią y máią być dawáni/ z Káncelláryiéy náßéy potwiérdzenia ich/ máią być wydawáne/ któ iedno tego potrzebować będźie. A którzy ßlachćicy ſą od Stároſt/ nomine Inſtigatoris noſtri, ſpoſzywáni o krzywdy iákié álbo ßkody/ któreby ſie w tych gránicách záwieráły/ te wßyſtkie od tákowych pozwów wolné czynimy. Zyg. w Lu. 1569. Con. 110.

MAZOWSZA, PRAWA POLſkiégo przyięćié. Tit: II.

MIż Obywátele Kśięſtwá Mázoweckiégo/ po ſmierći Pánów ſwych Kśiążąt Mázoweckich/ przyſtawáiąc do Korony Polſkiéy/ iáko do ciáłá ſwégo piérwßégo/ od którégo ſie było z dawnych czáſów oddźieliło/ to ſobie wárowáli: áby práwá ſtátutów y zwyczáiów ſwych ſtárych/ których zá przeßłych Pánow ſwych X. Mázoweckich zwykli byli vżywáć/ y iemi ſie rządźić y ſpráwować: przedśie y ná potomné czáſy vżywáli/ y temi ſie rządźili y ſpráwowáli. Wßákoż ſucceſſu tęporis, ná Séymách Koronnych wálnych/ Stephan w Krakowie 1576 Con. fol. 164. B.

tego dokładáli y wárowáli sobie: ábym im było záwße / do praw y ſtátutów Polſkich przypátrzywßy ſie im dobrze / przyſtąpić y przyiąć ie. A z innymi Koronnymi obywátelmi w tym ſie porównáć / o czym pokilká Séymów przeßłych wálnych / zá ſławnéy pámięci Ś. zodká náßego Zygmuntá Auguſtá Królá Polſkiego / namowy czynili.

Już tedy teraz exnunc zá ſpólnym porozumieniem / y namowámi miedzy ſobą miánémi / y wielekroć powtarzánémi / Práwá / Przywileie / Státutá / Zwyczáie / poſtępek práwá / y ſéymowé Conſtitucye koronné / accedente ad id conſenſu præſenti noſtro & Conſiliariorũ regni, ac Nunciorum Terreſtrium, in præſenti Conuentu congregatorum, przyimuią / y vżywáć ich będą / tym obyczáiem y kſtáltem / iáko wßelákich ſwobód y wolnośći koronie Polſkiéy / z dawnych czáſów ſłużących od Królów Polſkich nádánych / zadnych nie wyymuiąc / ták téż y práwá ſtátutów / zwyczáiów / przywileiów / y conſtitucij ſeymowych vżywáć / y iémi ſie ná wieczné czáſy ſpráwowáć máią / y moc zupełną mieć będą.

Tego tylko oſobliwie dokładáiąc y wáruiąc / iż téż máią ſwoie oſobliwé niektóre zwyczáie / temu Kśięſtwu Mázoweckiému bárzo potrzebné. A dla záchowánia vbogiéy ßláchty pożyteczné / ktore ſą im lekceyßé y znoſnieyßé. Drugié téż ácz tymże kſtáltem w Polſcze bywáią obſerwowáné / iedno że ich expreſſe w Polſkim ſtátucie niemáß opiſánych. tedy té ſobie ták w mocy záchowywáią. Jákoż y my im záchowywamy ie y potwiérdzamy / y wedle nich ſpráwować y rządźić ie chcemy: & pro lege & conſuetudinibus Ducatus Maſouiæ mieć ie obiecuiemy / y dźierżeć będźiemy powinni. Gdyż téż to w ſtátucie Polſkim widźimy / że to inßym Woiewodztwám było przez przodki náße Króle Polſkie dawano / y pozwalano.

Które to ártykuły / excypowáné dla ſkrócenia czáſu niemogły bydź rewidowáné. Przeto ná ſéymie przyßłym rewidowáné bydź máią. Wßákoż y do téy Rewizíiey / tych to zwyczáiów excypowánych vżywáć máią. A cauzy záczęté w ſądźiech / ták Ziemſkich / iáko y Grodzkich / których iuż Dekretá záßły ſtárym poſtępkiem / iáki dotąd był chowan / proſequowáné bydź máią. Wßákoż ich dokonczenie / przez bánnicią bydź ma.

ZWYCZAIE WOIEWODZTWA Mázoweckiégo. Tit: III.

Że ſtárègo ſtátutu przyſtawáiąc do práwá koronnègo wyiętè y zoſtánionè ná Séymie wálnym Toruńſkim, Anno Domini, 1576.

STEPHAN ZBOZEY LASKI KROL POLSKI, WIELKI Kśiądz Litewſki / Ruſki / Pruſki / Mázowiecki / Żmódzki / Kiiowſki / Wolyńſki / Inflantſki / y Siedmigrodzki / &c.

Prá wo. I.

folio 167. OZnáymuiemy wßem wobec / y káżdému zoſobną komu to wiedźieć należy: Iż gdy ná Séymie wálnym Krákowſkim Koronácíiey náßéy / obywátele źiem Mázowieckich / zá ſpólnem porozumieniém y namowámi miedzy ſobą miánémi / y wiele kroć powtarzánémi / Práwá / Przywileie / Statutá / zwyczáie Koronné / odſtępuiąc ſtátutów y zwyczáiów ſtárych Mázoweckich / przyimowáli: dokładáli tego / że mieli niektóre ſwoie zwyczáie źiemiam Mázoweckim potrzebné / á dla záchowániavbogiéy Szláchty pożyteczné: Drugié téż ácz tymże kſtáltem w Polſcze obſerwowáné / iedno że ich expreſſe w ſtátucie Polſkim niemáß / wáruiąc ie ſobie y záchowywáiąc. Jákoż y my ze wßemi ſtany ná ten czás wároważliſmy im ie y potwiérdźili / które to zwyczáie / iż miały bydź ná Séymie dugim rewidowáné / potym ná Séymie Toruńſkim przez Poſły Mázoweckié / y wßech inych źiem / ſą nam y Pánóm Rádóm podáné: ták iáko niżey ſłowo od ſłowá opiſáné ſą.

O liczbie

O liczbie pozwów ná Roki dawánych.

2. NA Roki Ziemſkie y Grodzkie Powiátu káżdego / Szláchtá y obywátele ná roki iedné/ niéma wiecéy ieden ná drugiego/ tylko trzy pozwy wydawáć. A ktoby pozwów wiecéy wydał/ tedy oné pozwy niemáią bydź ſądzoné ná tych rokách/ ále ná drugie máią bydź limitowáné. fol. 167. B.

O Przypozwiéch.

3. PRzy pozwy wßelákie / ták odżywiáné iáko ku Appellácíiéy/ pod ziemſką pieczęćią ſtronam máią bydź wydawáné/ wedle Conſtitucíiéy. Roku 1543. 1544. Támże.

O závitym Roku ná Séymie.

4. POzwány in criminalibus ná Séymie Koronnym/ máią mieć závżdy rok/ ná piérwßy Pożew závity/ którym máią bydź wydawáné pozwy ná cztéry Niedźiele przed Rokiem. Támże.

O pámiętnym.

5. PAmiętnégo/ták ſąd Ziemſki iáko y Grodzki/ y Vrząd Stárośći od ſkażni/ która iuż ſuper principali quæ ſapit ſententiam diffinitiuam, będźie vczyniona: to ieſt/ excluduiąc ſkażni które ex interloquutorio bywáią kilkákroć in vna & eadem cauſa ſuper vnam citationem czynioné/ tákież od zapiſów wieczności wßelákiéy/ y ran/ gwałtów/ zaſtaw y długów proſtych/ nie wiecéy ma bráć y wyćiągáć/ iedno puttorá großá. A wßákóż od długów proſtych y zaſtaw/ które mniéyßą ſumme máią niż dźieśieć kóp: od áreſtów/ od przydánia Możnégo/ od widzenia gdy ſobie pozwány ná nie bierze. Od deliberácíiéy nic niéma bydź brano/ pod winą cztérnaśćie grzywien: o którą ná Wiécách ábo in foro vltimæ inſtantiæ, Sąd y Vrząd pozwány ma odpowiádáć y ſpráwowáć ſie. A rok o to ma bydź závity. A tego pámiętnégo/ Sędźia dwie cześći/ Podſędek trzećią mieć ma. Támże.

O Appellácyách.

6. APpellácya wolna ma bydź/ á nie ruſzenié od ſkażniéy ſądu Ziemſkiégo y Grodzkiégo indifferenter bez winy kocu. A w ſpráwách vrzędowych/ poſt curiam, A gdźieby iudicia ordinaria námówioné były ábo Trybunał/ tedy tám wßyſtkié/ in genere ápellácíié przypádáć máią. Támże.

O Piſárzu Ziemſkim.

7. PIſarz tenże Ziemſki/ który przez elekcią od ſłáchty obrány / á przez Krolá Je° M. dawan bywa / á nie inßy żaden / Aktá Grodzkié ſpráwowáć ma / y v ſiebie w mocy mieć. A ktoryby Piſarz ſam przy Aktách Grodzkich oſobą ſwą vſtáwicznie nie był áni mießkał: ábo Szláchćicá oſiádłego y przyſiegłego zá Podpiſká przy Aktách Grodzkich miał/ y tákież ſolaria niżéy opiſáné bráć ma. A wßákóż wypiſy z Act tych Grodzkich/ máią bydź podpiſáné ręką własną Stároſty ábo Podſtároſcíéy onéy mieyſcá: zkąd wychodźić będą: od których podpiſowánia nic niema bydź brano. A reſcripty z Act Ziemſkich / Piſarz Ziemſki podpiſować ma. A zapiſy té Grodzkié máią ſobie do Act Ziemſkich przenoſić y przewodźić / ćiż ſámi którym będą czynioné / wedle zwyczáiu ſtárégo do roku. A ieſliby Roki nie były do roku/ od áktu zapiſu Grodzkiégo / tedy chociaż po wyßćiu roku: wßákóż ná piérwßych Rokách Ziemſkich: á Grodzkié pozwy / poſtárému pod tytułem krolewſkim/ á Ziemſką pieczęćią / bydź máią. A wßędźie gdźie Gród ieſt / tám Piſarz Ziemſki Podpiſká przyſiegłego chować ma / dla potocznych ſpraw: Delinquente vero illo in officio, tedy wolno będźie ſtronie vkrzywdzonéy / Piſárzá ábo Podpiſká o to pociągnąć/ ábo na Wiecá/ ábo przed Krolá/ ábo ad vltimam inſtantiam. A tám będźie powinien/ y o ßkodę / y o winę peremptorię odpowiedáć. A ákta Ziemſkie w káżdym powiećie w którym wßytkié wieczne zapiſy y intromiſſię, y gránice zápiſuią / máią bydź oſobno introligowáné: á obligationum też oſobliwie / Actionum też oſobliwie introligowáné.

wáné. A té wßytkié Aktá máią bydź chowáné pilnie przez Pisárza Ziemskiégo / który to Pisarz zgolá niéma nic pisáć w kśiegi Ziemskié / bez podpisu Sędźiégo y Podsędká / tákże y w Grodźie bez podpisu vrzędu Grodzkiégo.

Pozwy / iż pod pieczęcią ziemską máią bydź stronam wydawáné / przeto Pisárze ziemscy more solito od membran / co ná pozew ieden z iego Rewersalem / niewiecéy ieno półgroßá / od káżdéy skażni tákże półgroßá : od zeznánia równych doczesnych rzeczy półgroßá : A od wieczności wßeląkiéy groß ieden. Ale od intromissyiéy káżdéy półgroßá : à querela cum deputatione officij groß ieden : á od controwersyiéy w áktách práwnych / od káżdéy állegácyiéy półgroßá : á Allegátia iedná ták ma bydź rozumiáná / odmiéwá strony przeciwnéy áż dotąd / że druga stroná ná to odmáwiáć pocznie / chociá tám rátiy y odmów będźie niemáło. Od zdánia wszystku groß / od niestanégo Pisárzowi półgroßá : gdyż iuż sądowi winá niestana niéma bydź plácona / iákoż sąd od niestánégo nic bráć niema / áni pámiętnégo wyćiągáć od strony. A gdy Woźny tuż przy niestanym zezna / iż ten pozew wydał / tedy to / zá tymże półgroßkiem ma bydź zápisano do Akt / y Pisárzowi ma bydź plácono y dawano / á nieináczéy.

Zapisy / ázwłaszcá wieczności / máią bydź pisáné wedle formularzá w státućie opisánégo. A od ßukánia rzeczy w kśięgách nowo od roku zápisánéy / nic niéma bydź plácono : ále to dármo náleżć y czytáć w sądu powinien będźie Pisarz. Ale co wyssźéy roku / od tego ßukánia groß ieden : od Rescriptów wieczności ná pápiérze zastaw / y inych wßeląkich zapisów y Aktów / po großu / á niewiecéy. A od controwersyiéy / gdźie iuż niemáło pismá / tymże obyczáiem ma bydź plácono Pisárzowi : od Rescriptów / od Allegácyi / iáko y od zapisów ich / to iest / od propositiéy y áppellátiéy iedno półgroßá. Potẽ od káżdéy állegácyiéy osobno po półgroßku. A od czytánia przywileiów wßeląkich y listów sądowych / któré w Aktách będą pokłádáné / nic bráć niemáią pisárze. Ale gdyby ie w Aktá wwodźić chciał kto / od káżdégo przywileiu ma płáćić po dwá großá : od wydánia listu sądowégo ná párgáminie ná wieczność iákąkolwiek wespółek y z intromissią tegóż zapisu / co zá ieden Akt ma bydź rozumiano / kto go iedno potrzebowáć będźie (gdyż żaden do tego nie ma bydź przymußon) dwánaśćie großy posłárenu : których Sędźia cztérzy / Podsędek cztérzy / á Pisarz cztérzy zá wosk / párgámin / y pracą mieć będą : á tákié listy sądowé ná párgáminie Pisárze Ziemscy powinni będą wydáwáć potrzebuiącym. A tych salaria któré tu są opisáné / nieináczéy áni wiecéy máią bráć ábo wyćiągáć od ludźi / sub pœna quatuordecem marcarum stronie requiruiącéy / nadáléy do długich Roków : o którą ná Wiecách odpowiedáć ná piérwßym Roku / iáko ná záwitym powinien będźie / ábo in foro vltimæ instantiæ, vt suprà.

Gdźieby Actor pozwánégo ábo pozwány Actorá ránił.

fol. 168. B. 8. GDźieby który ślachćic / pozwawßy drugiégo o iákąkolwiek rzecz / y vbił go stoiąc z nim w pozwie / tákowy pozwány / o ono vbićié powinien będźie piérwéy odpowiedáć / ná pozew vbitégo poślédzéy wydány : z czego ieśli śie ślußnie niewywiedźie / rzecz o którą vbitégo pozwał / wßytkę zgolá trácí. A iednák / rány vbitému płácić będźie powinien / wedle státutu y zwyczáiu ziemie. A tákiéż ma bydź rozumiano y sądzono / gdźieby pozwány vbił Aktorá / będąc z nim w pozwie.

O wiedźieniu świádków.

Támże. 9. SWiádkámi y Rekoymiámi / rzeczy około vrzędu Ziemskiégo / około zwyczáiu stárégo y záchowánia ísdź niemogą / áni máią krewni bliżey / tego który ie stáwi : to iest / stryy / brát stryieczny / cioteczny / wuieczny / siestrzeniec y żieć / którégoby siostrá rodzona żoná byłá tego / komuby świadczyć miał. Ale może bydź świádkiem / ślachćic któregokolwiek powiátu y ziemie Mázoweckiéy / tegóż Woiewództwá / chociaby też miał rodźice żywé / tylko ma bydź dobréy sławy / á w poczćiwości swéy nie podeyźrzány. A wßákóż świádki / gdźie idźie o poczćiwość / Herbowni / krewni y powinowáci bydź mogą / yednacze

y iednacze vmówce mogą bydź w świádectwie krewni/ bo tákie rzeczy powinowáci spráwuią. A gdźieby sie trásiło/ iżby stroná przećiwna drugiey stronie swéy/ w sądźie / ábo v krzyżá stoiącego świádká od świádectwá y od przysiegi odstrászyłá/ ábo odgrożiłá: tedy tá stroná/ y z drugiemi świádkámi ktoryz zostáną/ sine detrimento cauſæ ſuæ, ma przysiądz: á ieśliby wszytki świádki iáwnie odgrożiłá/ tedy ten ktory strony swéy przećiwnéy odgrozi/ zá zeznániem pewnym Możnego y dwu Szlachćicow/ ktoryzby w sądźie ábo v krzyżá v przysiegi słyszeli tákie odrożenie/ y ktemuby tego stroná przysięgą ćieleśną dowiodłá y poprawiłá / ma in perditionem cauſæ ſkazan bydź/ ten ktory odgrożił.

O dźiećiách przećiwko Rodźicom występnych.

10. ZWyczay stáry w Mázowszu/ ták záchowywa: Iż kiedy ktoryz synowie ábo dźiewki Rodźice swé/ oycá ábo mátke biliby/ ábo z domu y z imienia ich wyganiáli/ álbo iákie inné gwałty/ krzywdy y przykrośći wielkie á znáczne/ y nieprzystoyné czynili/ tedy tákowi ná prośbą skárge rodźicow swych máią bydź przez Stárośte onego mieyscá wieżą karáni. á wszákoż to karánie má bydź ná woléy y do woléy rodźicow onych. Ale gdyby też oyćiec po śmierći żony swéy pierwszéy/ poiął wtorą ábo trzecią żonę/ ábo też żoná po śmierći męża swego ßłá zá inszego męża: A dźieći pierwszéy ábo wtoréy żony/ chćiáły mieć od nich to/ co im wedle práwá służy/ tedy iuż tám inszy obyczay y postępek bydź ma: że iuż nie ná prośbą skárge máią bydź karáni/ ále zá słusznym dowodem/ iáko ná innego sąsiádá. A tákowe też dźieći nie gwałtem/ obchodźić sie máią z rodźicami swémi/ ále obyczáiem słusznym máią dochodźić czesći swéy. *folio 169.*

Ktoby nie okazał śkody Rękoymiam.

11. JEśliby kto záiął do obory czyie bydło/ konie ábo dobytek iáki. A ten / czyie bydło iest záiete/ wypráwił ie przez Rękoymie wedle obyczáiu/ tedy śkodá y mieysce záiecia ma bydź okazána Rękoymiom/ ktoryz śácować ią záraz máią. A wszákoż do nich wolno też przystáwić temu kto śkodę ma/ iednego ábo dwu śláchćicow/ ábo też Możnego/ dla świádectwá ná Rękoymie. Jeśliby sie go przeć chćieli/ á gdyby sie śláchtá zobopolna ná śácunek śkody niezgodźiłá/ á táki śácunek śkody excederet ſummam decem ſexagenarum: tedy áktor ma tego wedle práwá iuramento ſuo comprobare. A kiedy mniey śkody niżli kop dźieśieć/ tedy áktor/ ábo vrzędnik śláchćic páná swego/ ſub iuramento ſuo ná táki śácunek śkod/ non exceden: decem ſexagenarum, dowod czynić będźie powinien. A ieśliby śkody nie vkazał rękoymiemu/ á ná toby Możnego y Szlachćicá iednego dowod był/ á bydłoby vpomnie trzymał/ á ná rękoymie nie puścił/ tedy winy trzy grzywny sądowi/ á drugiey stronie czyie bydło iest záiete/ zápłácić ma/ y obome stráci. A rękoymia ma bydź wolen od tákiego rękoiemstwá. A ieśliby rękoymiá nie znał sie do wyrzeczenia tego bydłá/ ábo śkody żeby ią widźiał/ tedy on co śkodę ćierpi/ ma nań dowodźić onemi ludźmi ábo Możnym/ ktoryz miał przy nim/ gdy reczyli/ iż śkodę oglądał. A ieśliby on czyie bydło záiete/ nie znał sie do śkody/ mieniąc że nie prze iego dobytek vczyniona była/ tedy ma ná swą śkodę ono poprzysiądz/ iáko to bydło záiete iest ná tey śkodźie/ y przez niego vczyniona/ ábo temu ktory sie nie zna/ puścić ten cug. A tákież/ ieśliby kto wźiął konią ábo woły z wozem/ ábo siekiere w gáiu/ ieśliby śkody nie vkazał rękoymiemu/ też wine pokupi/ y to co wźiął/ ma dobrowolnie puścić. A gdyby kto táki vporny był/ żeby bydłá wszelákiego do obory záietego/ tákież koni/ wołow/ wozow/ y innych rzeczy wźietych/ ná rękoiemstwo śláchćicow osiádłych puścić niechćiał/ tákowy ex recognitione fideiuſſorum stronie oney/ ktoréy bydło záiete/ ábo konie/ woły/ wozy/ y inśże rzeczy wźiete trzymał/ trzy grzywny/ á sądowi ábo vrzędowi trzy grzywny ad ſoluendum przepada: o ktore winy/ coram Officio Capitanei, y nie opuszczenie rzeczy wyssźey miánowánych/ vkrzywdzonemu wolno będźie czynić práwnie/ iedno pod tákimiż drugiemi winámi/ y bydło záiete/ y inśże rzeczy wźiete ma puścić/ w ktorych rzeczách postępek ma bydź práwny vſq; ad finalem exequutionem: A o śkody Vrząd Grodzki/ strony do práwá Ziemskiego ma odesłáć. Tamże.

O áreſtowániu pieniędzy.

fol. 169. B. §2. Ośiádłemu człowiekowi / niéma bydź dopuſczon Areſt ná pieniądze iego ſądownie położoné ábo opiſáné / okrom tego / żeby mnieyſzą miał poſſeſsyą / niżli ono o co był álbo miał bydź pozwan. A wſząkoż / może ie wyreczyć z Areſtu przez ośiádłego ſłáchćicá / iż Práwu doſtoi y rzeczy ſądowéy doſyć vczyni. A ieſliby komu z dopuſczenia práwá ábo vrzędu / táki áreſt był dopuſczon / ábo dozwolon / tedy ten co áreſtuie / ma áreſt ſwóy proſequowáć in eodem iudicio ſeu officio, kędy ſie tákowy áreſt zſtał / do ſześći Niedźiél á nie milezeć áreſtowawſzy. A ieſliby do tego czáſu nie proſequował go wedle práwá / tedy iuż po ſześći Niedźiél / on áreſt mocy mieć niéma: y owſzem ma bydź káſſowan iáko nikczemny. A pieniądze máią bydź wolné od áreſtu.

O Woźnym.

Támże. §3. JEſliby Woźny ku życzliwości iednéy ſtronie nieznał w ſądźie / co mu druga ſtrona okázowálá ná widzeniu / ábo ná coby był wźięty z práwá / inácżeyby zeznał niżli widźiał: tedy tákowy Woźny / ieſliby przez one ſtrone ktoréyby vczynił krzywdę z ſześćią świádków był pokonan / w ſądźie Ziemſkim ábo Grodzkim / zá pozwem ma bydź z vrzędu zrzucon: A ná twárzy ná wieczny znák iego fałſzu ma bydź przepalon y pyſkowan. A iego tákié fałſzywé żeznánié / nic niema ſzkodźić onéy ſtronie przeciwko któréyby było vczynioné. A ieſli też Woźny będźie miał z ſobą ná widzeniu Komornikà / Podkomorzégo y Szláchtę / á z niminy onó widzenié odpráwował / y w ſądźie zeznawał / przeciw tákiemu nie idźie tá vſtáwá y winá. A ieſliby też ſtroná zádáwáiąca iemu fałſz / nie dowiodłá tego: ma bydź ſkazána w winie dźieſięći kóp temuż Woźnému ku záplácenin.

O vbiciu Woźnego ná Vrzędźie.

folio 170. §4. A Gdyby Woźny ná vrzędźie ſwym / ſprawuiąc ji ábo y inny wſeláki vrząd był vbit od któréyego Szláchćicá / tákowy bicący ma bydź od Woźnego wedle Práwá pokonan / á pokonány rány ſowité ſłáchetckié onému Woźnému / chociáby ten Woźny nie był Szláchćic / ma záplácić. A Krol: Jego M. ábo Stároſćie onégo mieyſcá któréyego był Woźny / ſześćdźieſiąt grzywien Polſkich / liczby monéty záplácić winy powinien będźie. A ieſliby Woźny ná vrzędźie będący / vrząd ſwóy ſprawuiący był przez kogo zábit / tedy Niezbóycá pokonány wedle práwá / præmiſſo ſcrutinio, ſowito głowe Szláchetcką dźieciom ábo przyiaciołom zábitégo płácić winien / chociażby on Woźny był Szláchćic ábo y nie ſłáchćic: á zá winę poſpolitą ſiedźieć ma w wieży ná dnie rok y ſześć Niedźiél / bez wſzego miłoſierdźia y odpuſczenia. A ieſliby ná ten czás gdy nie ná vrzędźie ſwoim ieſt / ſprawuiąc co nie należącego vrzędowi ſwemu / był vbit / rámion álbo zábit / tedy o rány y o głowy záplácenié / Práwem poſpolitym wedle condicitéy iego ma bydź oná rzecz ſądzoná. A iż też Woźniowie zwykli ſálárya nie ſłuſzné wyciągáć / tedy wedle zwyczáiu dawnégo máią ſie záchowáć / á nie wyciągáć áni bráć wiecéy / iedno od wniesienia Pozwu / od mile groſz / od pułmile pułgroſá. A od proteſtácitéy obwodów wſeláktich / tákże od przyſięgi y od świádków / y od inych ſpraw práwnych / ná któreby od ſtrony był wźięt / od Intromiſsyiéy tákże po groſzu / a nie wiecéy ma bráć / pod winą wyoſżéy opiſáną.

O władzy Vrzędnikowéy ná widzeniu.

Támże. §5. GDy Komornik / ábo Woźny złoży ſtronam pewny dźień / ku odpráwowániu widzenia / ná imiénin wedle pozwu / y które złożenie dniá byłoby áktámi Ziemſkimi / ábo Grodzkimi opiſáné / ieſliby która ſtroná tego dniá wypráwienia widzenia naznáczonego nie pilnowálá / ániby przed onym vrzędem ná mieyſcu y ná Roku widzenia ſtánęłá: tákowa ſtroná z tákiego zeznánia vrzędu przerzeczonego przed ſądem ná przyſzłych Rokách vczynionego / w vtrácie rzeczy ſwéy / o którą ſie on pozew wiódł y widzenié bydź miáło / ma bydź ſkazána y ſądzona. A gdyby ſam vrząd / ná ten dźień náznáczony y zápiſány ku wypráwowániu tego widzenia interceden. legáli impedimento nie przyiechał / tedy inny

dźień

dźién ku wykonániu tego widzenia / tenże vrząd Podkomorzki in sequentibus terminis terrestribus złożyć będźie y nan ziechać powinien/ gdyż vrzędem nikt trácić niemá ani może. A ieśliby ied ná stronę drugą grożbámi iáwnemi ábo iákiemi gwałty od widzenia odegnálá/ ábo słowy iákiemi nie oczciwémi á zwádliwémi nágrawálá / przeciw tákowéy vrzęd on ma zupełną moc pœnas in Statuto Regni descriptas ská.ać / które skázánie ma do sądu odnieść / á sąd zá słusznym dowodem ma ie potwierdźić wedle zeznánia onégo vrzędu: á on przekażcá ábo gwałtownik widzenia / odpowiedáć ná pozew wedle práwá ma będź powinien / bez widzenia iuż inszégo wszeláкiégo/ bez dilácyey żadnéy: od którego widzenia ten kto wźiął sobie ná widzenie/ niema dáć więcéy Komornikowi ábo Woźnému/ ieno trzy große obiemá. A oni też niemáią więcéy wyćiągáć.

Po widzeniu pozwy niéma być kázon.

16. GDy kto sobie bierze ná widzenie ná iáki pozew w sądźie / á po vczynieniu widzenia y zeznánia iego/ przez vrząd iego Ziemski w sądźie ziemskim/ chćiałby stronie swéy pozew káźić z iákichkolwiek przyczyn y niedoſtátków / ábo rzeczy ná vtráte wieźdź tákowémi niedoſtátki/ pozwu ábo kopiy iego: tedy iuż sąd niema tego przyimowáć ani dopuszczáć/ ále widzenia wysłuchawszy / ma przymuśić tákiego pozwánego ku odpowiedániu/ to iest/ skázáć áby odpowiedał ná pozew / y dáley postępić ad ſententiam difinitiuam. A ieśliby śie widzenie z pozwem głównym we wszytkich rzeczách nie zgadzało/ to iest/ gdy śie wiedźie pozew o to imienie/ á widzenie ná imieniu ábo ná mieyscu inymby było vkázowano/ y inácżey niżli pozew obmawia/ z téy przyczyny iáko właśnéy/ idźie vtráta pozwu y rzeczy według stárégo zwyczáiu. A ieśliby też ktora ſtroná po skázániu widzenia popráwiłá pozwu ku szkodźie drugiéy stronie/ coby iéy od przeciwnéy strony było sądownie żádano/ tedy swą przysięgą własną ma odysdź/ iż nie popráwił: á ieśliby nie przysiągł/ tedy rzecz trácí/ o którą śie pozew wiódł. fol. 170. B.

O Odpowiedźi nieznáiącéy po widzeniu.

17. GDy kto będźie pozwan/ o pooránie roléy/ ábo o posieczenie łąk gwałtownym obyczáiem: ábo o iákiekolwiek inné krzywdy y gwałtowné wrzucenie w imienié / ábo cześć imienia: á pozwány ná widzenié sobie bierze/ á potym po widzeniu/ ábo też niebiorác ná widzenié/ zgołá że gwałtu żadnégo/ y o co pozwan mieszka: práwá ná one rolą ábo łąkę ábo imienie / o które iest pozwan / żadnégo nie vkázuiąc w sądźie / ani kłádąc / ábo śie ná nie niebiorác: tákowy sam y z świádkámi odprzysiężе śie wedle ważności summy y táxy ná pozwie położonéy. A ták tylko od onégo gwałtu y szkody wolen będźie / ále łąkę ábo rolą przerzeczoné ábo inné ono imienie/ o które śie pozew wiódł / iuż ták vtráci: które Aktorowi do possessiéy przyidźie bez wszégo dálszégo przeczenia onego pozwánégo ábo iego potomków/ bo iuż ták od swych wszytkich práw/ ieśli które do tego miał / odstępuie. A będźieli pozwány vkázował práwo iákié ábo obrony práwné/ zá któremi to vczynił/ tedy sąd ex controuersia przypátrzywszy śie spráwie y spráwiedliwości y muniméntom obojéy strony/ to skáże co będźie wedle práwá. Támże.

O wydániu dróg.

18. WSzelki possessor imienia/ przez imienié y dźiedźictwo swé / powinien z wyczáfolio 171.
su stárégo té drogi wydáć sąsiádom swym y inym ludźiom/ to iest/ do Kościołá/ do Tárgu/ do Młyná/ do przewozu / y gościńcow pospolity gdźieby potrzebá była powinien: á niemoże tákich dróg bronić ani zápowiedáć. A ieśliby táką drogę przemienić chćiał ná inszé mieysce/ dla iákiéy swéy potrzeby ábo pożytku / tedy inną drogę ták dobrą iáko pierwszą byłá/ ma w imieniu swym wydáć.

O porownániu Dóbr.

19. GDźie miedzy którą Szláchtą w iednéy y w tęże Wśi álbo dźiedźictwie ie- Támże.

ðnym/ y w imieniu ich nie bylyby położone pewne znáki Gránice ábo Kopce miedzy cześćiámi y ðziały ich/ nigdy miedzy sobą pomiáry y porównánia cześći ich bronić sądownie nie mogą/ wedle intereſſe, alias należności káżdego z nich bydź czynimy. Ale gdźieby który znich wiecéy ðzierżał gruntu niżliby iemu należało/ ták z Práwá przyrodzonego iáko też nábytego/ powinien drugiemu przez pomiáre spráwiedliwą we wßyſtkich pożytkách iáko przydźie/ ták wielkośćią iáko też dobrocią nárównáć/ wymuiąc śiedliſká ſtáre/ któreby przez trzy látá zátrzymáli/ bo té ruſzone bydź nie mogą. A wßákoż wielkośći y dobrośći máią bydź nárównáne z bliższego gruntu przy mnieyßym śiedliſku tákże dobrym. A gdźieby gránice w tákim ðziedźictwie były położone miedzy cześćiámi y ðziały ſłáchetckiémi przed tym wczynionémi/ ábo ieſliby ſie ſtroná iedná drugiéy od pomiáry odpiſáłá/ tám iuż pomiárá y porównánie miedzy nimi mieyſcá niéma/ y bydź niemoże. A ieſliby (iáko ſie to często tráfia) ieden z ðziáłu wźiął rolą ábo śiedliſko/ ábo cześć mnieyßą ále lepßą/ á drugiby wźiął więtßą ále podleyßą/ á toby zapiſem miedzy sobą ábo ðziełcámi/ ábo iednaczámi/ y zakładem vmocnili/ tedy wedle tego máią bydź sądzeni y záchowáni/ wedle zwyczáiu práwá y záchowánia.

O tymże.

fol. 171. B. 20. A Tákowe Cauzy o pomiáry y o porównánie imienia miedzy bráćią y vcześnikámi iednégo ðziedźictwá/ ná rokách pospolitych ziemſkich máią bydź sądzone y koncżone bez ápellácyiey/ któreż w tych rzeczách nie máią bydź dopuſczone: wyiąwßy to/ żeby w tákiéy kauzie y áktcyiey/ o ważności/ y możności zapiſów sądownie położonych/ ábo iákichkolwiek muniment/ ábo o tym czyieby lepßé práwo było/ ábo też de quantitate iuris & intereſſe, miedzy ſtronámi controuerſia ſie wſczelá/ o których rzeczách vznawánie y ſtázowánie sądownie miáłoby bydź czynione z potrzeby: w tákowéy mierze ápellácya/ iáko w inßych áktcyách y kauzách/ indifferenter ma bydź dopuſczona.

Zamiáná ábo dárowizná imienia.

Támże. 21. Frymárk imienia leżącego y ðziedźictw/ miedzy Szláchtą ábo któregóżkolwiek ſtanu/ y kondycyiey ludźi/ zezwolenia ich spólnego y woley vczynioney/ bądź to z iákim przydatkiem pieniędzy álbo inych którychkolwiek rzeczy/ bądź też przez przydatku: Jeſliby były zápiſáne y vtwierdzone Akty Ziemſkiémi ábo Grodzkiémi: tákowy frymárk ná obie ſtronie frymárczącey/ ma ſie zoſtáwáć/ y mocnie á nie złommie záchowan wiecznémi czásy. A żadna oſobá z liniiey krewności/ ich práwem bliſkością tego frymárku ábo zamiány odezwáć/ áni przenágábywáć niemoże: tymże też ſpoſobem y dárowizny máią bydź záchowáne: ábowiem tákie vmowy y contrákty ſą y bydź wiecznie máią nieodzowne/ bo ták nábyte imienie/ Poſſeſſorowie onego imienia ſpokoynie ie ðzierżeć máią/ y mieć czásy wiecznémi.

Przedánie wieczności imienia, w drugim powiećie bydź niéma.

Támże. 22. Kiedy kto Imienie y ðziedźictwo swe/ zá pieniądze ábo zá inné rzeczy/ álbo zá imienie drugiémuby przedał/ ábo zámienił/ dárował/ álbo którymbykolwiek inym tytułem ná wieczność by oddał/ tákowe przedánie y wzdánie tákie wieczne imienia swégo/ chociaby było ná zmowie ábo zá kondicyiámi tákiémi/ ábo też práwdźiwe y doſkonáłe/ ma w powiećie swym własnym tám gdźie ono imienie leży/ wedle ſtárego zwyczáiu vczynić w ſądźie Ziemſkim własnym ábo przed vrzędem/ ábo ſądem Grodzkim téyże swéy ziemie/ álbo ná Wiécách onéyże ziemie/ w któréy to imienie leży/ á nie gdźie indźiéy extra diſtrictum proprium, chociaby to odſtępuiąc od ziemie y powiátu swégo vczynił krom vrzędu y Káncellárityey Krolá Jego M. y Séymu Koronnego Wálnego/ gdźie káżdemu wolno contrákty swe wieczne około imion swych opiſować komu chce. A inácżey vczyniony zapis ná wieczność: ácżkolwiek z odſtąpieniem od Ziemie y od Powiátu/ żadnéy mocy y ważności mieć niema.

O wniązániu.

O wwiązániu.

23. KJedy kto nábędźie imienia iákiego leżącego dźiedźicznego/ábo dźiedźicznym tytułem/ ábo zástáwnym/ ábo iákimkolwiek innym obyczáiem (z potrzeby práwá y zwyczáiu w Kśięstwie Mázowieckim / w Roku 1531. od Niedźiele Reminiscere, która iest wtóra w Post wstąpiwszy w vżywánie wźietego) przez Woźnego Ziemskiego sz ego własnego Powiátu/ od vrzędu wźietego/ ma bydź wwiedźion y wwiązány w tákowe imienie nábyte iáwnie/ áby żadnemu nie była táiemna nowéy Páná w onym imieniu possessia/ którąby sie iákie práwo ábo interesse mienił mieć do niego: które to wwiązánie Woźnego onego zeznánia/ ma bydź pierwéy solenniter obwołáne y publikowáne/ áby ku wiádomości ludzkiéy/ á zwłaszcá tego/ ktoby sie mienił mieć iákie práwo ábo interesse do tegoż imienia/przyszło/ á potym ma bydź zápisáne y wwiedźione w Akttá Ziemskie ábo Grodzkie/ á z tych Grodzkich przeniesione zás do Akt Ziemskich/ pod Aktem sądowym/ ná Rokách Ziemskich tegoż Powiátu własnego gdźie imienie przerzeczone leży/ od którego zápisánia/wwiązánia w Ziemstwie/ wżeláka præscryptia y dawność źiemska/ we wżelákim imieniu ná wieczność nábytém y zastáwném/bierze początek moc. A ieśliby kto bronił intromissyiey tákiey przed Woźnym/ ábo ná dobrách przerzeczonych/ábo w sądzie Ziemskim przy wpisowániu téy intromissyiey/niechcąc iéy dopuścić z którychkolwiek przyczyn: tákowy ma niedopuszczenie swé w księgi Ziemskie zápisáć/ przy zeznawániu Woźnego tego wwiązánia. A gdźieby omieszkał impugnować przy zeznániu Woźnego y wpisowániu zeznánia/ może tóż vczynić ná drugich y ná trzecich Rokách/ y przyczyny swego niedopuszczenia támże wpisáć: á będą ták ważne iákoby ie też przy wpisowániu intromissyiey vczynił y zápisał. A potym strone przerzeczoną/ ná pierwsze Roki ábo ná wtóre/ á nákoniec ná trzecie ma pozwáć o przerzeczone wwiązánie/ y o wwiedźienie ná iego dobrá/ Woźnego. A ieśliby pozwáć do tego czásu zámierzonego omieszkał/ tedy ono przerzeczone wwiązánie będźie mocne y gruntowne/ non obstan. præfata impugnatione, która z tego omieszkánia strony broniącey v wwiązánia nieczemnieie/ y wniwecz sie obráca. A ieśliby possessor pierwszy ábo ktokolwiek bądź iny/práwem swoim nie wzbiiałby przerzeczonego wwiązánia/ ániby o nie onego kto sie wwiezował do práwá niepociągnął/ iuż musi vstępić przerzeczonemu wwiązániu. A wszákże on pierwszy possessor práwnie będźie mógł szukáć y repetować swéy sprawiedliwości ná onym który sie wwiązał w przerzeczone dźiedźictwo/ podług postępku práwá: á ktobykolwiek ná dobrá nowym práwem ábo tytułem nábyte/niemiał wwiązánia w księgách Ziemskich wpisánego/ od czásu wyssżey opisánego/to iest/ Roku 1531. chciałby te dobrá istotnie dźierżał y vżywał ich/ tedy mu nie idźie præscryptia/áni dawność Ziemska wonych dobrách/które záwżdy mogą bydź wykupione/przez bliskie/ iákoby też były zastáwne. A siostry y białegłowy szláchetckie/kiedy sie wyrzekáią bráciey swéy/ ábo powinnym swym z dóbr oyczystych y mácierzystych y z spadków/ w tym nietrzebá tákiego wwiązánia/bo ie bráciá práwem dźiedźiczny trzymáią.

O Præscriptiiey imienia w posągu, w głowczyznie y przezyskách.

24. GDy kto trzyma które imienie/ ábo część dźiedźictwá cżyiego/ w summie pieniędzy głowy zábitey ábo ran/ ábo w przezyskách iákichkolwiek/ ábo w zakłádźie/ w winách sądowych/ w długu zárecżonym/ bądźby to było zkáżni práwá/ bądź też z dobrowolnego podánia strony/ w tákowey possessiiey nigdy nie idźie dawność źiemska: Ale kiedybykolwiek dźiedźic onego imienia chciałby summe głowy ábo ran/ ábo przezysków/ zakłádów/ win sądowych/ ábo długu zárecżonego zápłácić y odłożyć possessorowi/ powinien ten to possessiiey pieniądze tákowéż swoie wźiąć/á z possessiiey imienia przerzeczonego dźiedźicowi własnemu ábo práwo od niego máiącemu vstępić/á dekrét przerzeczony/ przezyski/ rekoiemstwo długy y possessiiey podánie/ w áktách opisány/kássować y w pisáć powinien/byle tylko tákiey possessiiey w áktách źiemskich/ábo którychkolwiek inych y listách woźnych/ notá iáka autētica pewna była/á tákież ma bydź chowano o posągu białychgłów ná imieniu dźiedźicznym zápisánym/ábo imieniu

zgołá

zgolá prosto w posągu przez bráćią śiostram / ktore práwá dźiedźicznego w imieniu oyco wskim y w wiánie máćierzyśtym niemáią/y ktore zapisy wieczności od bráćiey swey / ábo od rodźicow swych/ iáko od dźiedźicow własnych niemáią / w ktorym nieidźie prescriptia źiemska/ále záwsze blizśy ábo práwo od nich máiący nábyte/ posag zápláciwśy śiostrom ábo ich potomkom/ mogą ono imienie wykupić ze wśeláktego zapisu / ktoryby ieno posągowo imie ábo wzmiankę miał y záwiéral w sobie. A iesliby czesć oná imienia byłá białeygłowie zgolá/ przez bráćią w possessią dáná y puszczoná / żadney wzmianki nie czyniąc o summie posągu / tylkoby ná nie w onym imieniu nic práwá dźiedźicznego nie należáło / tedy przez wzgląd źiemski / zá skaźnią źiemską posłány / śácowána y złożona bydź ma/ wedle stárego zwyczáiu źiemie: A to co wzgląd złoży/ powinien dáć y zápłácić Aktor. A prescriptią krzywd wśeláckich / śkod y gwałtow pospolitych / trzy látá / wedle zwyczáiu onego bydź ma. A criminalium actionum, iáko y recentis criminis, Rok y śześć Niedźiel práwem czynienia o nie. A iesliby in causis criminalibus infra annum nie czynił / tedy non criminaliter, sed ciuiliter, czynić in Iure Terrestri wolno bedźie.

O gwałćie w Kośćiele, ná Cmentarzu, y w Gospodźie.

folio 173. 25. AJesliby ktory śláchćic sam przez sie/ábo z pomocnikámi swémi w Kośćiele ábo ná Cmentarzu/ábo w Gospodźie śláchćicá ktorego gwałtem náśędźy zábił/vbił ábo ránił: tákowi máią bydź sądzeni y karáni/ y wine przepadáć máią/ iáko ci/ ktorzy náchodzą ná domy własne śláchetckie ábo náieźdźáią. A ktoryby śláchćic drugiego śláchćicá gwałtem nádśedł w domu kmiecym / ábo w iákiey innéy gospodźie w Mieśćie / ábo ná wśi/ gdyby on tám oblicznie był / á támby go vbił/ ránił / ábo zábił / tákowy co nádśedł ma bydź sądzon / iáko o náśćie domu własnego iego. A iesliby tákie náśćie domu było z śláchetckich osob/tedy áktcia o tákowe náśćie/ należy onému śláchćicowi ktorego on iest dom: á onému ránionému przez tego co nádśedł / o rány iego / ábo przyiaćielom iego/ o głowe (iesliby był zábit) in his casibus scrutinium bydź ma.

O Náiáchániu ábo náśćiu domu.

Tamże. 26. VStáwiamy y vchwalamy y ską́zuiemy: iż gdyby ktory śláchćic ktoreykolwiek condicyiey bedący / śmiałby gwałtem y mocą dom czyi náiechać ábo náisdź / y gwałtem gospodarzá ábo iego czeladź bić ábo ránić/ y rzeczy iego ábo dobrá brać/tákowy gwałtownik y naiezdnik y ráptor dobr/ według ską́tutu stárego przez nas y Przodki náśe vchwalonego y publikowánego / ma vtrácić poczciwość y wśytki dobrá ktore trzyma: wśákoż to tym sposobem bydź ma: Iż vkrzywdzony y gwałtownie náiechány/ ma ską́rgę vczynić przed Stárostą onego mieyscá/ ná onego gwałtownego inwásorá / ábo ráptorá. Ktory Stárostá/ ma dáć y posłáć z vrzędu Możnego ze dwiemá śláchćicámi / ku widzeniu śkody y gwałtu/ y ku pytániu / ieśliże obwinionego ábo obwinionych / byłáby publica infamia, że są winni vczynku náiázdem popełnionego. A gdy sie to ostánie / y inquisitia sie o tym vczyni: tedy ten ktory vkrzywdzon iest/ pozwawszy naiezdniká do sądu Starośćiego/ ma zupełnémi świádkámi y ludźmi poczćiwémi/ dobrey ſławy / pokázáć / iż obwiniony ten gwałt y śkodę domowi iego vczynił. A ták tym sposobem pokonan będąc/ trácі máietność swoie y poczćiwość/ ipso iure & facto. A wśákoż pierwey nágrodźiwszy z dóbr przesądzonego wśytki śkody vkrzywdzonemu. Oſtátek ich ma ná Krola Jego Miłośći przypáśdź.

O náśćiu Młyná.

Tamże. 27. GDy ktory Szlachćic ważyłby sie tego/ żeby náśędł ná Młyn ktorego śláchćicá/ y támby gwałt ktory komużkolwiek ábo y zawożnikowi vczynił/ ma bydź sądzon/ iákoby to vczynił przy robocie iego: dla tego / iż tám wśyſtkim wolny iest przystęp/ y vżywánie melćia.

O vbićiu y zábićiu Szlachćicá przy robocie.

Tamże. 28. JEsliby ktory Szlachćic drugiego śláchćicá ná robocie iego / v roley / v żniwá

żniwá/ łąk/ y w inych ktorychkolwiek robót iego/ stoiącego przy poddánych kmiotkach/ swoich/ ábo páná swégo/ ná imieniu álbo dźierżáwie swéy/ álbo też sámégo robiącego/ gwałtem náśędł y bił/ tákowy pokonan wedle práwá pospolitégo/ sowitą zapłáte ran ślácheckich/ stronie obrażonéy záplácić będźie powinien. A ieśliby mu rękę/ álbo nogę vćiął/ álboby go ná członkách przednieyszych ábo głównieyszych ochromił/ tákiéż sowitą tákże tákowych członków y chromoty płácić ma. A ieśliby zábił/ tedy dźieći/ ábo przyiaćiele iego/ tego zábitégo máią tedy zá swiężą on gwałt ábo zábićie/ zámordowánie y swiężą krew ná mieyscu gdźie ono mężobóystwo vczynione/ Woźnému y Szlácheie od vrzędu wźiętym/ vkazáć y oswiádczyć/ á tákowy mężobóycá/ do sądu źiemskiégo (wśiákoż swégo własnégo powiátu) o przerzeczoné mężobóystwo pozwány/ á ták pokonány/ ma bydź ná dno do wieże wsadzon/ y przez dwie lećie y dwánáśćie niedźiél chowan/ y niéma bydź z niéy wypuszczon/ áż zápłáci głowę zábitégo sowito. A ieśliby w wieży vmárł/ przed śie z máietności iego ma bydź głowá záplácona dźiećiom/ ábo przyiaćiołom zábitégo. A ieśliby ták zábićie ábo ránienie było vczynione z rußnice strzelbą/ tedy śiedzenie y zaplátá czworáka záplácona bydź ma. A wśákoż inquisitia ták o rány przerzeczoné przy robocie zádáné/ iáko y o głowę/ y scrutinium doskáteczne pod przysięgámi od śláchty y od inych ludźi wśeláákiégo stanu onégo mieyscá/ gdźieby śie to ostáło sąsiádów/ przez tenże sąd źiemski zeszwawszy káżdégo zosobná/ y osobliwie pytáiąc żeby drudzy nie słuchał/ gdy będźie ieden káżdy z nich pytan/ ktożby o przerzeczonych rzeczách iáką wiádomość mieli/ ma zechowano bydź: á to przeto/ áby niewinny zá winnégo nie był obwinion y winy odnosił: które też scrutinium, może bydź ná wiécách vczynione/ gdyż tám vrzędników źiemskich wiecéy będźie/ á Wiécá też co rok máią bydź odprawowáne y sądzone. A ieśliby śie z tego scrutinium nálázło/ iż on ranny nie przy robocie ránion iest/ tedy oné rány trácić ma. Ale ieśli o głowę idźie rzecz/ tedy nie zgubá głowy zgołá/ ále zapłátá simplex, y śiedzenie w wieży ma bydź skázano/ y to ieśliby ná pozwánégo scrutinium wychodźiło/ że ten zábił/ á exceptię które przewłóki czynią/ y té któremi śie zwykli z sądu wymowáć álbo wybiiáć pozwani: á tákież appellácie żeby nie wątpliwégo nie było/ nie dáley iedno ná xl. lécá mogą isdź y mieysce mieć. A wtóry rok wedle práwá ma bydź záwity. A gdźieby ná wtórym roku pozwány nie stał ábo by ziáchał precz/ tedy tákowy iáko niepośłuszny práwá pospolitégo/ ná roku przypowieszczonym wedle práwá trzećim/ ma bydź wywołan y proscrybowan. A imienie iego któreby zá one głowę stało/ powodnéy stronie w possessyą ma bydź dano przez tenże sąd/ záchowuiąc zwykłe stopnie y postępki práwá/ któremi áktor do tego przychodźić ma. A ostátek imienia ieśliby co zbywało nád one przezyski/ ná dźieći y potomki ie" ma zostáwáć/ práwá żony iego ieśliby ie miáłá piérwśé niżli ten vczynek ostał śie/ niczym nienáruszáiąc/ gdyż nikt nie winien pokutować zá drugiégo.

A przedśie on mężobóycá zbiegły y gwałtownik á przestępcá státutu tego y zwyczáiu stárégo/ y pokoiu pospolitégo/ przez vrząd Stárości ma bydź szukan y imán/ y gárdłem karan. A ieśliby plebeius ták ránion ábo zábit był przez śláchćicá któregókolwiek innégo/ w tymże sądźie ma bydź szukan y sądzon/ y ma bydź pokonan przez Aktorá z piąći swiádków iemu w rodzáiu równych. A ták pokonány ránionému dźieśięć grzywien/ á Pánu iego drugą dźieśięć grzywien/ płácić ma. A ieśliby zábił/ tedy zá głowę zábitą potomkom zábitégo/ y Pánu iego winę sowitą płácić ma bydź powinien. Tákże też ma bydź sądzono y płácono/ gdyby śláchćic náśędł chłopá w iego domu/ y zábiłby go ábo wbił.

O okrutnym vćięćiu członká.

29. Ieśliby śláchćic drugiému śláchćicowi rękę ábo nogę/ ábo który członek obyczáiem okrućieństwá/ wyćiągnąwszy powoli go máiąc/ vćiął: tákowy wedle práwá pospolitégo/ o to pokonány w sądźie źiemskim swégo Powiátu własnégo/ sowitą ważność członká vćiętégo/ stronie obrażonéy záplácić ma bydź powinien/ y pół Roká śiedzenia w wieży ná dnie ćierpieć ma/ y będźie powinien zá stráżnią sądową we cztérzech Niedźielách po dekrećie. A ieśliby śie to kmiotkowi ostáło od którego śláchćicá/ tákowy z

pięćią

pięćią świádkow in genere sobie równych / odwieżdż sie ma iáko non tiranniter to vczynił/ wßákoż záplácić według práwá stronie/ y Pánu będżie powinien.

O zábićiu oycá, mátki, y innych powinnych.

fol.174.B. 30. JEsliby kto oycá/ mátkę/ ábo brátá/ ábo siostre/ stryiá rodzonego/ ábo żonę/ ábo męża/ ábo po ktorymby miał w dobrá succedowáć/ zábił: tákowy mężobóycá będąc powoláný przez stronę obrażoną/ ábo przyiacioły zábitego będąc pozwány do sądu Krolá Jeᵒ Mći. ábo Stárosty onego mieyscá/ y z świádkámi zupełnémi ßlachćicámi dobrey sławy/ y osiádłemi pokonány y popszysiężony/ tákowy iuż srozßą śmiercią ma bydź karan y trácon: A żeby przykładem śmierći swéy ßkárádey od ták háńiebnego vczynku hámowáli sie inßy. A dźieći tákowego od wßelákiego spádku dobr/tego ktory zábił/máią bydź oddáleni / ktore dobrá máią przypáśdź ná krewné poblizßé zábitego: á ieśliby blizßych nie było/ tedy ná krewné dálßé. A kiedyby miedzy mężem á żoną tákowe sie mężobóystwo stáło/ tedy wßytkie dárowizny/ wiáná/ posag / spádki / zapisy iákiezkolwiek temu ktoryby towárzyßá swego zábił / nie máią przysłdź ku pożytku: ále máią przypáśdź ná dźieći ábo ná przyiacioły zábitego / ieśliby dźieći nie miał: á tákowy mężobóycá będąc pozwány/ będźie powinien ná pierwßym Roku/ iáko ná zawitym stánąć y odpowiedáć / okrom wßelákiey exceptiey y dilátiey. A pozew przeciwko tákowemu mężobóycy/ ma bydź dan y wniesion przez Woźnego y dwu ßlachćicow w dom / ábo ná dobrá tákowego / we cztery Niedźiele przed Rokiem. A świádki strona obrażona ná tymże Roku ma miánowáć/ ábo ná Rokách Ziemskich ábo Grodzkich: á potym w ßeść Niedźiel ma ie wwieżdż w swym powiećie / ábo przed Krolem. A ieśliby tákowy mężobóycá nie stánął do práwá/ tedy tym sámym ma bydź bezecnym / á dobrá iego máią przypáśdź ná krewné blizßé: á ieśliby tych nie było / tedy ná dálßé. A wßákoż tákowy mężobóycá przez Stárosstę ma bydź ßukan y poyman/ ktorégokolwiek czásu/ y ná gárdle karan bydź ma.

O pomocnikách Mężobóystwá.

Támże. 31. POmocnicy zábićia ßlachetckiey osoby/ obwinieni / powoláni/ y pozwáni/ ieśliby sie z ßeścią świádkow każdy z nich z osobná nie odwiodł y nie vspráwiedliwił ákторowi/ álboby vpadł wedle práwá ktorymkolwiek obyczáiem / tedy zá winę oney pomocy zábićia ßlachćicá / każdy z nich stronie obrażoney trzydźieści grzywien Polskich / á trzy grzywny sądowi Ziemskiemu / tylekroć ileby to kroć vczynił / zapłácić: A nád to dwánaśćie Niedźiel ná dnie w wieży siedźieć ma / y winien będźie zá skażnią sądową. A tá płacá winy od pomocy/ w zapłátę głowy/ ktorą principał mężobóycá czynić winien / nie ma bydź poczytána y liczona. A pomocnicy vbićia y ránienia ßlachetckiego / ieśliby sie tákże świádkámi nie vspráwiedliwili ákторowi / tedy dźieśieć grzywien winy pieniężney stronie obrażoney ma każdy płácić. Ale ieśliby też ci sámi pomocnicy/ rány komu żádali/ tedy ták o rány iáko y o winy máią bydź sądzeni / y przez ákторá pokonáni / y rány iemu płácić winni.

O vbićiu Szlachćicá w kárczmie.

folio 175. 32. SZlachćicy w kárczmách nie máią bywáć/ gdy im powoli vmyślnego obcowánia miewáć/ áni z kmiotkámi w rząd siedźieć y piwá pić przystoi. A ieśliby ßlachćicowi ták w kárczmie vmyślnie w rządzie z chłopy siedzącemu/ będącemu/ y piiącemu przydáło sie/ żeby przez kmiotká ábo kmiotki vbit ábo ránion był/tedy oiákąkolwiek ráne/ábo o wßelákie vbićie / ten to Szlachćic w kárczmie vbity / niema bydź ßluchan áni sądzon przez żádny sąd: wyiąwßy to/ żeby Szlachćicy byli w Mieśćie / w Miáśteczku dniá targowego/ á czásu rokow/ ábo dla iákiey inney potrzeby pilnéy. A tákież gdy Szlachćicy w dróżce będąc / wstąpiliby do kárczmy ná noc ábo ná południe/ tákowi Szlachćicy przy práwiách swych Szlachetckich záchowáni/ y wedle nich sądzeni bydź máią / iáko práwo ich obmawia. A ieśliby Szlachćic ták w kárczmie vbity do tego sie nie znał / żeby go w kárczmie kmiotek bił/ tedy on kmiotek z gospodarzem y Woytem y ławnikámi/ ieśliby w

oney wśi

onéy wśi byli/ y inemi kmiotkámi ábo z pięćią świádków sámoßóst/ ma ná to dowód vczynić/ iż onégo Szlachćicá w kárczmie vbił: A gdy to vczyni on kmiotek/ od wßyſtkich win y płacéy onégo bićia/ będźie wolen ſkutecznie od wßyſtkiégo.

O zgwałceniu Rękoymiów ábo Aktorá ſpráwiedliwośći pożądáiących.

33. JEſliby Rękoymie ábo Posły (ktore zowią Selce) posłáne do siebie w rzeczách kmiecych/ y inych wedle práwá potrzebnych vrzędu Ziemſkiégo (ktore ták zdawná zową) dotykáiąc ſie/ to ieſt/ reczą ábo áreſtuiąc bydło/ konie/ ſtádo ábo ktorékolwiek inné ruchome rzeczy ábo o złożenie dniá ku vczynieniu ſpráwiedliwośći z poddánémi ábo z ſługámi/ ábo iákié inßé rękoiemſtwo ktorychkolwiek/ iákichkolwiek rzeczy/ ábo práw/ przywileiów czyniąc zgwałćił/ ábo vbił: ták owy pozwány y pokonány ſowité rány rámionému zápłácić/ y onéy rzeczy Aktcia w ktorey rękoymie ábo Selce posłáni ſą zgwałceni/ vtrácić y w niéy przeſądzon y wzdan bydź ma/ y z winą czternaśćia grzywien do ſkárbu Je° Krolewſkiéy M. á trzemi grzywnámi ſądowi. A tákież ieſliby onégo dniá złożonégo ku vczynieniu ſpráwiedliwośći on winny/ ábo ßlachćic ktory dźień zdał/ á ſpráwiedliwość czynić miał/ Aktorá ábo Aktor obwinionégo/ ábo iego páná ktory dźień zdał y złożył/ ábo też kogo inégo z Aktorem/ ábo też z obwinionym przychodzącégo ábo ſtawáiącégo ſie zábił ábo vbił/ tákowy práwem pokonány od ſtrony obrázonéy/ ma bydź w płacéy ſowitych ran przykázan/ y w vtrácie rzeczy onéy/ o ktorą miálá bydź ſpráwiedliwość czyniona/ y w winie ſądowéy trzech grzywien/ á tyleż ſtronie: á o zábićie w ſowitéy płacéy głowy y ſiedzeniu w wieży ná dnie/ tákże też ſowitéy/ á ktemu y w vtrácie rzeczy/ o ktorą ſpráwiedliwość ma bydź czyniona/ y dźień ná to był złożon/ ma bydź ſkázan. *folio 175.*

O tym ktory dawa przyczynę ran y ßkód.

34. GDyby ſie wſczelá zwádá/ miedzy ktorémi zágásiłby kto w tym ogień/ y w tym zágáßeniu byłby kto ránion/ niewiedząc przez kogo/ w tákowym przypadku/ według zwyczáiu téy ziemie záchowa ſie/ iż ten kto ogień zágásił/ zá ráne ma bydź ſądzon: przeto iż dał przyczynę do onégo zránienia. Tóż ma bydź rozumiano o tych/ ktorzy dáią przyczyny do ßkody y zwády. *Támże. B.*

O Contráctcie ſłównym.

35. NJéma bydź nikt pozwan do ſądu/ áni ma bydź ſądzon o Contráct ſłowny/ ktoryby nie był iákim zapiſem Ziemſkim ábo Grodzkim vmocniony/ á miánowićie o dobrá dźiedźiczné/ w ktorym przepadku/ áni zakłády/ áni zadátki niemáią mieyſcá. *Támże.*

O Soli Zamorſkiéy.

36. VSkarża ſie ßlachtá: Iż ći ktorzy ßukáią Soli Zamorzkiéy ábo krupiáſtéy/ zwykli ludźiom y poddánym ich krzywdy czynić y ßkody/ ßukáiąc w domách ich y w ſtrzyniách téy ſoli/ y wßeláki ſtátek domowy ßukáiąc rozmietywáć: A ták vſtáwiamy/ áby nápotym tákowi ßukácze ſoli nie byli: Wßákóż/ áżeby przez vżywánié téy ſoli Zamorzkiéy/ ſkarb náß iákiéy ßkody niemiał/ vſtáwiamy: żeby Stároſtowie mieyſce ziemie Puſtkiéy przyległych/ o tym ſtáránie czynili/ y tego przeſtrzegáli/ żeby kto tákowéy ſoli Zamorzkiéy do K. Mázoweckiégo wożić y przedáwáć niemiał. A ieſliby kto tákowy náleźion był/ ktoryby te ſól wiózł ábo przedawał/ ábo iéy iáwnie vżywał/ tedy táka ſól tym ſpoſobem náleźiona/ okrom ßukánia w domách (ktora iuż niema bydź wźieta) ma bydź w wodę vtopiona/ żeby iéy nikt nie vżywał/ y ma bydź karan winą cztérnaśćia grzywien. *Támże.*

SOLNE SKLADY MAZOVECKIE.

GDyż Conſtitucya ſeymu Wárßáwſkiégo anni 1581. około ſkładów ſolnych to obmawia/ áby w mieśćiech vprzywileiowánych ſkłády ſolné w mocy zoſtawały/ á vrzędy ktorym to należy áby przeſtrzegáli/ iákoby ſkárbowi náßému ßkodá nie była: tedy zá przoſbą Poſłów Ziemſkich Woiewodztwá Mázoweckiégo/ powiátów/ Łomżienſkiégo/ *VVár. 1589. Con. fol. 25.*

Rożánſkiego/ Wiſkiego/ vſtáwiamy áby ſkłády ſolné Zup Krákowſkich były w Łomżie/ w Rożánie vtwiérdzoné. Ná które Komory Zupnicy Krákowſcy pro tempore exiſtentes dodáwáć ſoli beczkowéy beda powinni/ ná kożdy rok. Wielickiéy ſoli beczek tyſiąc/á Bochenſkich beczek pięćſet/ którą ſol ludźie ſłáchetcy nie drożéy / iedno po groſzy dźieweć dźieſiąt y trzy ná komorze płácić máią : biorąc Wielickiéy beczek dwie/á Bochenſkiéy trzećią po iednych pieniądzách. Czás ten poſtánawiamy od Swiątek ſkoro ſól bedźie przyplá wiona do cztérech Niedźiel po obwołániu w Miáſteczkách/áby ludźie ſłáchetcy te ſol z ko mory kupowáli/nie ná żadné hándle / ále tylko ná ſwą domową potrzebę. A po tych cząſiéch wolno bedźie Zupnikóm y ich Piſárzóm przedawáć ludźiom kupieckim iáko beda mogli. To też wáruiemy/ żeby ſól krupiáſta Zamoiſka w té tám kráie nie była przywożona áni kupowána/pod winą cztérnaśćia grzywien / o którą winę w Grodźie káżdy pozwány peremptorie reſpondowáć ma. Czego y Stároſtowie náſzy przeſtrzegáć beda powinni/y o to do Grodu ad inſtantiā inſtigatoris zá delátią Piſárzów od Zupników/ álbo komu oni porucza/pozjwáćbeda mogli. Náwigátiiéy wolnéy bronić też Stároſtowie/áni Clá od ſoli náſzéy/ták Ruſkiéy iáko Krákowſkiéy brać niemáią: gdyż to z náſzą y ſkárbu náſzeg ſzkodą wielką: pod winámi dawno opiſánémi. Tákże y do Stężyć podług dawnéġ zwyczáiu ſoli Krákowſkiéy dodawáć bedźie powinien co potrzebá Zupnik náſz wyoſzéy przerzeczony.

O Podkomorzym.

Steph. w Toruniu Con. fo. 175 B.

37. PPodkomorzy Ziemſki/ wedle ſtárégo zwyczáiu w Woiewództwie Mázoweckim záchowálego/ſam przez ſie y przez Komornikà ſwego widzenie/y iáko ie wypráwowáć bedźie/tákiéż też y ſpráwy około gránic/ma odnoſić do ſądu Ziemſkiego. A té controuerſię, które przed nim ábo przed ieġ Komornikiem ſtrony czynić beda/áby w ſądźie tákże przy nim czyniły y wywodźiły/ tákież też y munimentá/ które miedzy ſobą ſtrony máią/ okázowáli. A ſąd wedle ſtárégo zwyczáiu y zeznánia iego/á z controwerſiiéy ſtron y wywodów ábo munimentów ich/ iáko bedźie wedle práwá pospolitégo rozumiał/ ták powództwo iáko y dowód ſkazáć władzą ma. A to dla tego zdawną záchowáło ſie/ iż ſąd z controwerſiéy Decrét práwny vczyni / y Piſarz Ziemſki controwerſią dobrze y doſtátecznie wypiſze/ tedy Aktów Podkomorzému áni iego Komornikowi práwo pospolité mieć niepozwoliło. A wſzákoż ſtronie wolna bedźie appellacia wedle ſtárégo zwyczáiu.

O czyniéniu Gránic.

Támże fol. 176.

38. GDy ieden ſłáchćic drugiému ſłáchćicowi zácznie ákcią / áby miedzy onym dźiedźictwem ich ſobie przyległym/kędy gránice nie były/iedno vżywánié á poſſeſsia ſtron ſądownie záczęłby ; tedy ſąd ma ſkázáć y poſłáć vrzędniki Ziemſkié/ do tego należące/ á która ſtroná przed nimi lepſzé y znáczniéyſze znáki vkaże/y przez ſtárſzé y świádki wywiódłá by ſwoie ſpokoyną poſſeſsią ná onym imieniu/ poki y przez które mieyſce /trzymáłá dźiedźictwo ſwoie : á vrzędnicy oni przyieliby to : tedy tám máią bydź czynioné gránice y kopce nowé vſypáné przez zbitánia ſtrony drugiéy. A ieſliby z obu ſtron żadnych znáków gránicznych nie widźieli ábo nieprzyieli : tedy pozwány bedźie miał powództwo/ y przez które mieyſcá póydźie ze świádkámi/y przyſzłe piérwſzégo ſwégo vchodu ábo przeſćia nie przeſtępuiąc : á tedy kopce ábo znáki gránicznè máią bydź czynioné/ wedle dawnégo obyczáiu źiemie.

O ponowieniu Gránic.

Támże fol. eodem.

39. GDy ieden drugiégo pozywa/ áby z nim ponowił gránice/ y kopce vſypał przez ſtáré znáki gránicznè miedzy dobrámi ich / które znáki y ściáne ſtárą ábo kopce mianowálby ná pozwie / y one przyſięgą potwiérdźić podéymowálby ſie / táki z práwá bedźie miał początek wywodu y probátiiéy przez ſtárce z tákich znáków : które ieſli vrząd źiemſki przyimie/ á ſtroná druga bedźie mu negowálá / powód z świádkámi ma probowáć przez przyſięgę : iż té znáki ſtáré ſą y práwdźiwé gránicznè miedzy dobrámi temi / ábo ſtárą ściáną / ábo miedzą grániczną y kopce ſtáré / wedle których znáków poſſeſsią ſwoie y vżywánié wywieźdź ma / á ták zá témi znákámi które przeydźie / á przyſzłe/ tám gránice máią bydź czynioné y kopce vſypáné/ które świádki powód w ſądźie Ziemſkim ná bliſkich rokách po ſkażni ma mienić y popiſáć ſpołem z rotą przyſięgi/ á ná

á ná mieysce rózmic z témi świádkámi przeßćia swego od węgłá do węgłá przez mieyscá y znáki grániczne/iáko sie wyżßey pomieniło/przysiege ná roku stronam od vrzędu náznáczonym przy onymże vrzędzie powinien będźie vczynić. ktora spráwe wßytkę vrząd przerzeczony kopców y znákow gránicznych vczynionych ábo okrążonych przed ſądem Ziemſkim zeznáć powinien będźie/ y wpiſáć w kśięgi Ziemſkie. A gdźieby ktora przywiley miáłá/ábo iákie liſty/ abo zapiſy ná gránice / ábo ná pewne mieyscá grániczne/to iest / vroczyſką pewne/tá ſtroná będźie miáłá początek do powodu probować y podeprzeć te gránice y mieyscá/ wedle munimenť swych y dawnego záchowánia. A to ieſliby od tákich práw ábo munimenť przez nowe gránice vczynione/ potym nie odſtąpił. A od vczynienia gránic y vſypánia ábo okrążenia kopców . tedy Podkomorzemu półkopy/ to iest trzydźieści großy / a Stároſćie dwiąg trzydźieści großy/ Polſkiey monéty / obiedwie ſtronie pozwána y powodowa zápłácić máią/ á Woźnemu ßeść großy od tychże gránic płácić máią. A gdźieby miedzy ſtronámi z dobrey woley były vſypáne kopce ábo gránice vczynione / tedy przerzeczonemu vrzędowi/ obiedwie ſtronie iedno trzydźieści großy dáć będą powinni / á nie wiecey: á Woźnemu großy trzy.

O Rozdziale y Pomiárze.

40. Actcię y kauzy o Rozdźiał ábo Pomiáre/ábo o porównánie dóbr miedzy brá- *fol.176.B.*
cią y vczeſtnikámi iednegoż imienia / ktore bywáią záczęte ná rocech pospolitych ziemſkich máią być ſądzone y koncżone non obſtan. appellationibus, ktore w tych ſpráwách niemáią być dopuſczone/ okrom tego/gdźieby de munimentis,ábo genealogia,controuerſia miedzy ſtronámi wroſłá/ tám ma być áppellácya dopuſczona. A ſalarium Miernikowi ziemſkiemu od włóki miáry Chełmienſkiey/ w ktorey ſie trzydźieści morgow záwiéra w iednym mieyscu/ dwá großá. A ieſli ná roznych mieyscách morgnie / tedy od káżdego morgu po ßelągu brać ma / y kedy potrzebá morgi tárie wymierzáć ktorekolwiek cześci/tedy niema brać wiecey iedno po ßelągu wedle ſtárego zwyczáiu/pod winą ßeścidźieśiąt grzywien. A tákowy Miernik ziemſki ma być przyſiegły/ wedle dawnego zwyczáiu.

O przedániu y wykupowániu Wian.

41. Gdźieby ktora Xdowá / ábo Páni ßlachecka wiáno ſwoie przedáłá / ábo iá- *Támże.*
kimkolwiek tytułem wiecznym zápiſáłá/tedy tákie wiáno/ ábo wiáná/mogą broń wſzyſcy bodzone y wykupione od blizßych y dźiedźicow właſnych / tych ktorzy tákowe wiáná przerzeczonéy wdowie ábo pániey ßlachecktey przez męże ich były zápiſáne y opátrzone ná dobrách ſwych/zápláciwßy tylko ſummę pieniędzy ſwych prawdźiwęg poſagu przez przywiánká/áni w tákim przedániu tych wian kupniá/ dawność ziemſka wſpomoc może.

O vmnieyßeniu Wian.

42. Gdyby Páni ßlachecka przyzwolilá mężowi ſwemu ná przedánie ábo ná iáki- *folio 177.*
kolwiek zapis/ z dobr iego/ z wiáná ſwoiego / ktore ná tymże imieniu miáłá / trácić wiáno ſwoie/ile ná one dobrá opiſáne tylko: Ale ieſli mąż iey ma inſze dobrá ábo część iákich dóbr/ wiáno oney żony ieg/ze wßytka ſumma ná wiánie opiſána/zoſtawa y ma być záchowano ná połowicy onych dóbr ábo cześci przerzeczonego męża iey. A tákże ma być záchowano y w zaſtáwie dóbr przez męża vczyniony z dozwolenia żony iego / przez ktore zapiſy nie ma być pomieſzenie ábo vmnieyßenie wiáná iey/ według zwyczáiu dawnego.

Rękoiemſtwo kmieći áby nie było.

43. Zgadzáiąc ſie w tym z imieni Woiewodztwy Korony náßey polſkiey/poſtánowi- *Támże.*
ło ná Generale Wárßawſkim wßytkowoiewodztwo Mázowieckie/iż rękoiemſtwo kmieći w tym Woiewodztwie niema być. A ták my ná proſbę y poſtánowienie ich zgodne/áby to rękoiemſtwo kmieći w Woiewodztwie Mázoweckim niebyło / vtwierdzamy to niniey ßą Conſtytucyą. A zbieglych Kmieći y rodźicow ich práwem koronnym dochodźić im będźie wolno tym ſpoſobem / áby káżdy o Kmiećią o poddánego y wßeláktego zbiegłego rodźicá / y ſługę plebeium vtriuſque ſexus, powinien był reſpondowáć coram officio Caſtrenſi peremptorie ſine motione & appellatione. A żeby ſie Vltáte nie mnoż li ż

áby żaden niesmiał przyiąć y záchować ták zbiegłego kmiecia iáko y rodźieá / y sługi vtriusque sexus ktoryby listu niemiał / iż od páná swego iest wolny / y státecznie doslużył : A v kogoby sie táki zbieg nálazł / áby ten powinien był in foro Castrensi respondowáć / cū pœna centum marcarum, y szkody nágrodźić / ic. Co sie też y o Mieścićch ma rozumieć / y ná Miástá ściągáć / ták ná náśé Krolewskie / y Duchowné / y Szlácheckie y dawno zbiegłe poddáné tymże práwem dochodzeni bydź máią. A tym sposobem gwałtem wźiętych kmiecí / poddánych rodźiców y sług dochodźić káżdemu ma bydź wolno.

44. Które to exceptie / ták iáko wyssźéy opisáné sa : My przerzeczony król / zá vśilowániem Rycerztwá Mázoweckieg przez Posły ku nam ziázdu Wárszáwskiego posłáné wydáćesmy im roskazáli. Dan w Málborku dniá dźiesiątego Miesiącá Czerwcá / Roku Bożego / Tysiącznego / Pięćsetnego / siedmdźiesiątego siódmego. A Krolowánia náśego Roku wtorego.

Inszé rzeczy do Kśięstwá Mázoweckiego ták sa postánowioné.

O Przysięcze Vrzędników Ziemskich.

Zyg. III. w War. 1593. fol. m. 45. ZA prosbą Posłów Ziemskich Mázoweckich / vchwalamy : Aby Vrzędnicy Ziemscy in absentia Woiewody ábo Káśtelaná mogli przysiege oddawáć coram Officialibus & Nobilitate illius terræ, ná Rokách Ziemskich.

De termino in causis criminalibus.

Tegoż tám. że 1590. fol. 30. 46. CAusæ Criminales z Woiewództwá Mázoweckiego / iż ná seymie záwsze peremptoriè według excepti Woiewództwá Mázoweckiego sądzone bywały : tedy iuż exnunc przystawáią w tym Artykule do práwá koronnego / áby pœna contumaciæ terminum peremptorium vprzędźiłá.

O Grodźiech powiátów Mázoweckich.

47. Masz w tey fol: 427. Tit. I. O Grodźiech.

Pisárstwá ziemskié Nurskié y Zembrowskié.

Zyg. Aug. w Piotrk. 1565. fol. 50 B. H. 402. 48. GDź Posłowie Ziemscy Woiewództwá Mázoweckiego niedostátki Vrzędników ziemskich sądom ziemskim należących przed námi miánowáli : prosząc ábysmy té ich sądy ták opátrzyli / żeby zupełné były / á defektu w sobie nie miały. Bacząc ich prośby práwu pospolitemu bydź zgodné / ta Constitucyą niniesszą to opátruiemy / iż po smierći modernorum possessorum, których iuż ták ad eorum vitam zostáwiamy / Powiátom Zebrzydowskiemu y Ostroleckiemu / gdyż máią Sędźiego y Podsędká swégo osobnego / niedawno też przez nas ná ich prosbe dáné / Pisárzá ziemskiego damy / y iuż exnunc liberam electionem Notarii pozwalamy. A tákież Nurskiey ziemi Pisárzá osobnego dáiemy / y Electiey wolnéy post mortem moderni possessoris pozwalamy / ponieważ iednák y to przed námi okázowáli / iż go iuż y przed tym ich Przodkowie miewáli.

Káncellárya Lomżienska.

Stph. wkrá. 1576. fol. 166. 49. TAkże też Rewizyámi poznczyliśmy / zá przymową Posłów ziemskich Mázoweckich / áby Káncellárya ziemska w Lomżie kosztem własnym Szláchty tejże ziemie Lomżienskiey zmurowána / á przez przodká náśego Krolá Je° M. Zygmuntá Augustá w Dwór Krolewski obrocona / y plác iey iáko wielki był oglądáli. A gdźiebysmy im ná to mieysce frymárk dáć mieli / żeby nam spráwe dáli.

O tych Rewizorách. masz wyżéy fo. 386 uer. penultimo.

Co zá

Co zá Rewizorowie byli.

50. *Maſſ: máło co wyſſéy folio 831. lege 12. A iż w Podláſkim.*

O téyże Káncellárıiéy.

51. TAk iákośmy obiecáli ná Séymie Koronácıiéy náſzéy/ plác ná zbudowánié kán cellarıiéy ziemſkiéy Lomżienſkiéy/ wedle Rewizıiéy Rewizorow náſzych/ z tegoż Seymu Koronácıiéy náſzéy do Podláſza wyſłánych/ dáiemy/ y náznáczamy wiecznémi czáſy. Któ rą to Káncellárya wſzeláki emi pięrogátywámi wedle práwá pośpolitégo opátruiemy. tákże też y dóm w Mieśćie Lomżie/ wedle tych przywileiów záchowan bydź ma. Stephan w VVár. 1578. fol. 191.

O Kmieciách zbiéglych w Mázowſzu.

52. GDáśniáiąc y dekláruiąc Conſtitucią w exceptiách Woiewództwá Mázo wieckiégo w Toruniu ná Séymie około kmieći vczyniona/ vſtáwiamy / że poddáni vtri uſq; ſexus zbiegli/ ábo gwáltem wźięći/ nie od dawnieyſzéy czáſu/ iedno od śmierći Krá lá Je° M. ſławnéy pámięći Zygmuntá Auguſtá Przodká náſzégo/ máią bydź práwem dochodzeni/ y przywracáni/ idq; inter incolas & intra limites Palatinatus Mazouiæ, ſub pœna quatuordecem marcarum iudicio & parti per medium ſoluenda, ſalua tamen appellatione. Wſzákoż Aktcie przed śmierćią Krola Jego M. Zygmuntá Auguſtá w téy mierze práwem záczeté / máią ſie kończyć tym práwem/ którym ſie záczely. Stephan w VVár. 1578. Con. 190. B

Nowoletné ſpráwy y Surrogatorſkié źiem Nurſkiéy, Oſtrowſkiéy, y Kámienieckiéy, y pozwolenié Podkomorzégo tymże źiemiam.

53. NOwoletnié ſpráwy y Surrogatorſkié źiem/ Nurſkiéy / Oſtrowſkiéy / y Ká mienieckiéy / y pozwolenié Podkomorzégo tymże źiemiam/ według zwyczáiu ſtárádawnégo / odpráwowáné bydź máią. Wſzytkie ſpráwy y zapiſy / które ſą przymowáné do kśiąg pod Aktem Surrogatá/ zá ſławnéy pámięći Krola Stephaná dánégo/ które ſpráwy odpráwował in loco nieboſczyká Philipowſkiégo Stároſty Nurſkiégo áż do Koro náciiéy náſzéy zá pozwoleniem Rycerſtwá tego Powiátu ápprobuiemy y rátyfikuiemy. Podkomorzégo właſnégo tym Powiátom trzem/ źiemi Nurſkiéy/ Oſtrowſkiéy/ Kámie nieckiéy/ poſt ceſſum vel deceſſum moderni poſſeſſoris będźiem powinni dawáć / zá electią wedle Conſtituciiéy teráźnieyſzégo Séymu. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 53.

Podkomorſtwo Rożáńſkiè.

54. ZJemi Rożáńſkiéy y Mákowſkiéy Podkomorzéż oſobnéż/ tákież po śmierći moderni poſſeſſoris damy / y dáć obiecuiemy. Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Con. fol. 57.

Rękoiemſtwo poddánych Ziemie Socháczenſkiéy.

55. MJ Poſłowie Ziemie Sochácżewſkiéy / proſili: áby Rękoiemſtwo poddá nych miedzy Rycerſtwem Ziemie ich vſtáło. Chcąc ſie w tym porównáć z innémi źie miámi Woiewództwá ſwego / y innych Woiewództw w Koronie náſzéy. Tedy my im tego pozwalamy / y vchwalą Séymu tego Rękoiemſtwo to ábroguiemy. Tenże támże.

Plác ná Káncellárya w Nurze.

56. NA zbudowánié Káncelláryiéy Ziemſkiéy / pozwalamy plácu w Nurze w Oſtrowiéy. Zyg. III. w VVár. 1589 fol. 14.

O Poźwiéch zadwornych Woiewodztwá Mázoweckiégo.

57. ZA czeſtémi y pilnémi proſbámi obywátelów Woiewództwá Mázo wieckiégo / względem zadwornych pozwów o máietnośći ich dźiedźiczné od Kśiąząt Zyg. VVár. 1598. fol. 8.

Mázoweckich nádáné / tákową deklárátyą czynimy: y nápotym obywátelóm Woiewództwá pizerzeczonégo to wáruiemy / że práwá ich wßystkie wedle confirmácyiéy pizy Inkorporácyiéy X. Mázoweckiéy do Korony / ná Séymie Piotrkowßkim in anno 1529. vczynionéy / á potym wedle deklárácyiéy Conſtitucyiéy 1562. opiſánéy / ktora od execucyiéy Woiewództwo Mázoweckie exrypowálá / y té wßytkie ktożyby per fortuitos caſus oryginálné práwá ſwé potrácili / á ſámé diſpoſycie dawné ánteceſſorów ſwych mieli / zoſtáwiamy cálé y niewątpliwé: y nápotym áby Inſtigator náß y żaden inßy człowiek / nie inquietował / wáruiemy / pod winą pięći ſet grzywien ná delátorá y donatorium noſtrum, który ma bydź w pozwie expreſſe z Inſtigatorem miánowány. A tá pœna ná Trybunale inter cauſas officii peremptorie repetowána ma bydź / & in inſtanti à iudicio non recedędo zupełnie oſobno / przez każdą oſobę perſoluędo: tákąż winę ná Stároſte / któryby Dekretów in contrarium Conſtitutionis præſentis ſiue in contumaciam, ſiue per controuerſiam vczynionych / executią czynić chćiał / zákładamy / eodem ordine & foro repetenda. A ſpráwy Prázmowßkich / ták Séymową o Nieporęt / iáko zadworną o Wóytoſtwo / w tymże wśi Nieporęcie do drugiégo Séymu odkładamy / ná którym ie finaliter ſkończyć powinni będźiemy: których dwu ſpraw / Conſtitucya wyżßéy nápiſána otrzymać nie ma.

Porządek obiérania Deputatów Woiewództwá Mázoweckiégo.

Tenże tám że 1598. fo. 26. 58. Dla zátrzymánia æqualitatem, y dobrégo rządu obiérania Deputatów Woiewództwu Mázoweckiému poſtánawiamy / áby per terras odpráwowáné było / tym ſpoſobem: naprzód z Czérſkiéy Ziemie ieden / á drugi z Wárßáwßkiéy: drugiégo Roku z Wißkiéy / y z Wyßogrodzkiéy: trzećiégo z Zakroczymßkiéy / y Ciechánowßkiéy: czwartégo z Łomżyńßkiéy / y Rożáńßkiéy: piątégo z Liwßkiéy / y Nurßkiéy. Który porządek w terázniey ßym Roku zácząć ſie ma. Jednák do tego obiérania wßyſcy in genere obywátele Woiewództwá Mázoweckiégo należéć zawße máią; á té Elekcie w Wárßáwie zwyklym obyczáiem odpráwować ſie máią.

Séymiky Elekcie Woiewództwá Mázoweckiégo.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol. 27. 59. Elekcie Deputatów ná ſądy Trybunálſkie / Poſłów Ziemſkich / y Podkomorzów ſądu Ziemſkiégo / y innych publicznych oſób / áby per pluralitatem ſuffragiorum obywátelów Woiewództwá Mázoweckiégo / y ziem własnych / gdźie ſie odpráwować zwykły / effekt ſwóy bráły / vchwalamy: iż do tych áktów Senatorowie / ták też Vrzędnicy Ziemſcy / z ſtanem Rycerzkim równo należeć máią / y do tákowych áctów Márßałká ſobie obiérać tákże per pluralitatem máią.

Plác ná Kánceláryą Czérſką.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 27. 60. W zamku náßym Czérſkim pozwalamy ná przygrodku plácu / który Stároſtá náß Czérſki ná Rocách Ziemſkich Czérſkich bliſko przyßłych / in præſentia nobilitatis y Piſárzá eiuſdem terræ, powinien będźie wymierzyć ná Kánceláryą Czérſką.

Podkomorzowie w Mázowßu.

Zyg III. w Wár. 1598. fol 28. 61. Podkomorzów Liwßkiégo / we wßytkich prerogátywách zrównywamy z Koronnymi.

Wymierzenié plácu Klaßtorowi Pánien Zakonnych Płotckich.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 31. 62. Pozwalamy áby Klaßtorowi Pánien Zakonnych V. S. Máriéy Mágdáleny / y V S. Dominiká w Płotcku / plácę przy tymże ich klaßtorze do zbudowánia z gruntu náßégo były wimierzoné / ktoré wiecznémi czáſy trzymáć máią: do których pláców wymierzenia ześlemy Rewizorá náßégo / który zá wiádomością X. Biſkupá y Stároſty náßégo Płotckiégo ma to odpráwować.

MIASTA

MIASTA, KSIĘSTWA MAZOwieckiégo Tit: IIII.

WARSZAWA.

Myto Wárßánſkié y Podwody.

Práwo. 1. Ij Miáſto náßé Wárßáwá wielką ßkodę y ſpuſtoßénie ma z przeßłéy Elekcitéy y z inßych ziázdów koronnych ſeymów/ y ná potomné czáſy mieć może/ á ná popráwę tego co reſtaurowáć y nápráwowáć potrzebá żadnégo opátrzenia niémáią. Tedy Myto y Clo Ziemſkié/ które im ieſt od Królowéy Jéy M. Pániéy Ciotki náßéy do czáſu ná porátowánié dáné/ ktemu y wodné Wárßáwſkié/ Saluo iure moderni poſſeſſoris, exceptis wßeláktich towárów Szláchetckich/ któré ſą y máią bydź záwżdy wolné od tych Mýt wiecznémi czáſy/ Miáſtu temu Wárßáwie ná onerá té wßytkié/ któré podéymuią dáiemy y ná wieczné czáſy incorporuiemy/ wßákże ieſli z tego quártá do Ráwy dawána bywáłá/ tedy ią też oni dawáć powinni bedą. Zyg. III. w VVár. 1589. fol. 45.

Tákże też y od Podwód plácenia y koni dawánia ſtárą Wárßáwę wolno czyniąc/ wedle dawnégo ich przywileiu in perpetuum vſum to im ápprobuiemy.

Miáſto ſtára Wárßáwá.

2. Aby tym ſnádniéy obywátele ſtáréy Wárßáwy w Práwách y wolnośćiách od S. pámięci Kśiążąt Mázoweckich/ y królów Polſkich nádánych/ ná wodné y źiemné wßeláktie Clá y Mytá/ záchowáni byli. Tedy ich wolności tákowé authoritate Conuētus præſentis ápprobuiemy/ żeby nie płácili y wolni byli czáſy wiecznémi od wßeláktich ceł y myt w koronie y w pánſtwách do niéy należących wßytkich. Zyg. III. w VVár. 1598 fol. 24.

Miáſto Zakroczym.

3. Ij Miáſtu náßému Zakroczymſkiému imminet periculum ex alluuione aquarum gdyż Wiſłá/ Bug/ Narew/ byſtro bieżą y ßyroko wyléwáią/ rwąc y pſuiąc brzegi. A według reláćiy Commiſſarzów/ które był świętéy pámięci Król Stephan zeſłał/ ná opátrzenié tám tego niebeſpieczenſtwá ieſt ná trzy ſtá złotych oßácowáné. Tedy z komory náßéy ſolnéy tegoż Miáſtá ſkładu ſolnégo ná porátowánié y ſpráwienié Támy/ po ßeści bálwánów ſoli dawáć im pozwalamy ná kożdy Rok. Tenże tám że fol. 47.

CZĘSC PIĄTA.

Inflanty.

INFLANTSKA ZIEMIA PRZY IEdnéy RP. Polſkiéy ypod obroną iáko y Litwá záchowána. Tituł I.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 696.

ZIemiá Inflantſka/ ná ktoréy téż nie mniéy Koronie Polſkiéy iáko y Wielkiému Xieſtwu Litewſkiému należy/ y przez ktorą ſie wielé vtrat podieło: á przeto wedle concluſitéy á Conſtitucitéy Séymu Párczowſkiégo przy tych Pánſtwách/ iáko iuż przy iednéy Rzeczypoſpolitéy one zupełnie záchowywamy: tákże y obrona ſpólna/ iáko y iné Pánſtwá náſſé opátrowána bydź ma: y iuż Rády Inflantſkié y od inych ſtanów Poſłowie/ ktorzy tám ztąd tu przyſłáni ſą/ Nam Krolowi Polſkiému y Koronie przyſiege vczynili. A dáłſą ſpráwy to coby do tego należáło ná przyſzły Séym Koronny odkládamy: ná ktory od wſzech ſtanów/ tám ztąd Poſłowie zupełną mocą przyſłáni bydź máią.

CONSTITVTIÆ INFLANTskié zá Stephaná Krolá w Wárſzáwie 1582. Tit: II.

STEPHANVS DEI GRATIA REX POLONIÆ MAGNVS Dux Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Mazouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Kiouiæ, Wolhyniæ, Podlachiæq;: necnon Princeps Tranſyluaniæ &c.

1. SIgnificamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris harum notitiam habituris. Quia nos per Dei gratiam recuperata de poteſtate Moſchi Prouincia Liuonia, eius ſtatui ac bono ordini proſpicientes, ac defenſionis & iuſtitiæ rationem habentes, atq; exemplum inprimis Terrarum Pruſſiæ nos accomodantes, infraſcriptas leges & Conſtitutiones ei Prouinciæ de conſilio Conſiliariorum noſtrorum dandas & promulgandas eſſe duximus, damuſq; & promulgamus præſentibus. Iura tamen noſtra Regalia integra nobis in omnibus reſeruando.

Epiſcopatus vendenſis.

2. INprimis Deo Optimo gratias pro victoria conceſſa agentes, ad eiuſq; cultum actiones noſtras referentes, fundauimus Epiſcopatum in eadem Prouincia, in locum Archiepiſcopatus, & Epiſcopatuum, qui fuerunt ſuperioribus temporibus primùm diſcordia interna, deinde verò hoſtili gladio exterminati. Cuius ſedes Vendæ futura eſt, vbi etiam Canonicorum Collegium inſtituimus, ac item per Ciuitates, Villas, & Oppida noſtra Regalia, Parochias & Scholas ritus Catholici ereximus.

De diſsidentibus in Religione.

3. ANnuimus petitionibus Prouincialium Prouinciæ Liuoniæ, Rigæ, & hic ad Nos

Nos factis, vt Augustanæ Confessionis, quæ vnica post Religionem Catholicam illam in Prouinciam introducta est, liberum vsum illis permittamus.

Tres Præsidatus in Liuonia.

4. PRouinciam Liuoniam, quæ adhuc à nobis parta est, in tres diuidimus partes, tùm Iurisdicendi, tum defensionis causa. Quarum prima erit Venden: atque id quicquid inter flumen Dunam & Gouiam, & inde ad fines Moschouiæ versùs Opoczkam, supra Marienhausen: situm est, & Præsidatum Venden: spectabit inclusis etiam arcibus Marienhausen, Ludzen, & Rozythen. Altera Derpatensis, quæ à flumine Gouia ad fines vsque Moschouię extendetur, & versùs Felinum Vilscher lacu terminabitur. Tertia Pernauiensis, quæ Felinum Pernauiam, & cæteras arces inter Gouiam flumen, & mare, & lacum Vilscher continebit.

Præsides Liuoniæ.

5. QVibus quidem in partibus singuli Præsides, Vendenses scilicet, Derpaten: & Pernauien: præerunt eo Iure & authoritate in illa Prouincia, qua Palatini in Prussia sunt: cum quibus etiam necessitate exposcente, ad bellum mouere debebunt, postquam prædicti Præsides à nobis vel gubernatore Liuoniæ, vel locum tenente, vel Commissario nostro admoniti fuerint.

Succamerarii.

6. STatuimus, vt in eadem Prouincia tres itidem Succamerarii sint, Vendensis, Derpaten. Pernauien: eadem authoritate & functione, qua Succamerarii sunt in Terris Prussiæ. Iidem finibus inter Nobilitatem regundis præerunt.

Vexilliferi.

7. TRes itidem prædictæ Liuoniæ Prouinciæ regiones, tres suos Vexilliferos habebunt, subque signis à Nobis illis attributis, necessitate exposcente, vt suprà scriptū est, dictæ prouinciæ Nobiles & Incolæ, ad bellum & defensionem progredientur.

Iudicia Terrestria.

8. IVdicia terrestria in singulis præsidatibus quotannis bis celebrentur; ita vt in præsidatu Venden. prima iudicia feria tertia post Dominicam Quasimodogeniti, secunda feria tertia post Lamperti. in Pernauien: duabus post hebdomadibus: in Derpaten. duabus post aliis obseruentur. Ex quibus quidem iudiciis terrestribus, appellationes Ordinariæ fient ad Conuentum Liuoniæ.

Iudices, Scabini, & Notarii terrestres ac Tabelliones.

9. IVdicia terrestria iudicabūtur à Iudice. Iudex autē cuius præsidatui ex quatuor è nobilitate propositis, vnus per Nos assignari debet: cui assidebūt sex scabini, ex duodecem à nobilitate propositis à nobis designati. Notarium verò terrestrem ex quatuor à nobilitate electis, vnum itidem designabimus, qui Acta & Decreta Iudicii terrestris conscribet, & edet. Pro incidentibus verò passim necessitatibus, publici tabelliones in Conuentibus Liuoniæ modo infrascripto habendis, qui fuerint testatæ probitatis ac fidei, ex Conuentus illius sententia, creari poterunt.

De Appellatione.

10. VT autem friuolæ & temerariæ appellationes nonnihil cohibeantur, quisquis in Iudicio Terrestri ad Conuentum appellauerit, octodecim marcas Rigenses in Iudicium reponat. Et si appellans succubuerit, in vsum publicum Iudicii, in quo erant repositæ, cedant: alioquin parti restituantur.

Iudicia

Iudicia Præsidum, & sanguinis, ac facti recentis.

11. NEc præsides causas ad Ius Terrestre spectantes, nisi de consensu partium iudicent, & prouocantes ad Iudicium Terrestre remittant: exceptis causis leuioribus, quæ videlicet valorem triginta marcarum Rigensium non excedant. Hæ quidem sine strepitu Iudicii de simplici & plano ab eis componi possunt. In causis autem sanguinis & facti recentis indilatam iustitiam ministrent, nec partes contendentes ad componendam amicè inter se controuersiam cogant, nec vllas pœnas exigant, nisi per Iudicium decretas. Quarum pœnarum tertia pars Iudicio Terrestri, reliquæ duæ partes Præsidi loci cedant.

Præsides & Capitanei, cæteriq; omnes Iudicio terrestri subsint.

12. PRæsides & Capitanei, ac quiùis Incolæ Liuoniæ, siue Poloni, siue Lituani, aliiq; omnes citati, tàm in Iudicio terrestri, quàm conuentuum publicorum respondere sint obligati: exceptis obligationibus super bonis nostris Regalibus emergẽtibus. Ciuitatibus etiam iudicia iuxta Priuilegia ipsorum relinquimus.

De Commissionibus.

13. VT autem temerariæ lites amputentur, commissarios, siue iudices delegatos non deputabimus, in causis ad iudicium terrestre spectantibus, & minus in eo iam pendentibus, nisi per rationem Ordinariam, de qua infrà dicetur, à sententia definitiua, seu Interlocutoria iam lata, ad nos remissę fuerint. Exceptis causis limitum bonorum Nostrorum Regalium, & diuisionis fratrum & proximorum. Nec Iudices delegatos, seu Commissarios, à quibus semel appellatum est, in eadem causa denuò deputabimus, aut causam ad ipsos remittemus. Non enim verisimile, aut honestum videtur; quòd iudex suam pristinam sententiam retractet, aut aliter postea iudicet, quàm antea iudicauerat.

De Conuentibus publicis Iudicialibus.

14. COnuentus autem publici Iudiciorum causa in Liuonia Vendæ quotannis bis celebrentur, Verno videlicet tempore ad diem S. Stanislai: tempore autem Autumni ad diem S. Michaelis, ad prædictos Conuentus publicos omnes causæ tàm ex Ciuitatibus quàm ex Iudiciis Terrestribus per Appellationem deuoluantur, ac etiam ex Feudis Ducalibus: eæ verò Appellationes cognoscentur in dicto Conuentu ab Episcopo, tribus præsidibus, Capitaneo Venden: Quæstore Prouinciali, tribusq; Succamerariis, Ciuitatumque Rigen: duobus, Derpatensis vno, Pernauien: vno, Venden: vno, Deputatis. Præsidebit verò Gubernator Liuoniæ, vel locum tenens, aut Commissarius noster, à Nobis pro tempore designandus, atque ibi omnes causæ finientur, sine vlteriori prouocatione: Exceptis causis amissionis hæreditatis bonorum, in quibus si quæ pars à Conuentu se gratam putauerit, vtriusque partis allegationes diligenter conscribi, ac ad Nos obsignatæ Sigillis omnium supra scriptorum per gubernatorem aut locum tenentem, vel Commissarium nostrum remitti debent: de quibus nos sententiam nostram itidem scripto nostro declarabimus: ac item exceptis causis famę, in quibus hoc idem, nisi sint sanguinis aut facti recentis, obseruari volumus. Decreta verò prædicta Conuentionalia à Notario Terrestri Venden: conscribentur, sub Sigillo; que eiusdem terræ edentur.

De Iure Municipali Liuonico.

15. TAm in Iudiciis Terrestribus quàm Cõuentionalibus iustitia administrabitur ex prescripto Iuris Prouincialis in Liuonia recepti; saluis tamẽ nostris Regiis ac publicis Iuribus. Cuius quidem Iuris Municipalis exemplum Prouinciales ad nos mittere debent intra quadrimestre; vt à nobis recognoscatur, & autoritate nostra publicetur.

præteritas

præteritas omnes iniurias facti inter priuatos perpetua obliuione delendas censemus. De causis autem pecuniarum creditarum, & bonorum ademptorum inter se Iure experiri poterunt. Neq; tamen ab iis qui tempore belli vsuras in bonis suis inscripserũt, exigi ea debent. In posterum autem nonnisi mediocres inscribi & accipi poterunt.

Conuentus necessitatis publicæ causa.

16. QVando opus fuerit Conuenta pro necessitate publica, quem nos & successores nostri arbitrio nostro, loco & die, quo nobis videbitur, indicemus, priùs in singulis præsidatibus, Venden: Derpaten: Pernauien: fiat Nobilitatis Conuentio particularis, quam præsides in suis præsidatibus ad aliquem locum conuenientem literis suis de mandato nostro conuocent; vt Nuncii ad huiusmodi Conuentum eligantur. Qui autẽ vocatus non comparuerit, pœnam sex marcarum Rigensium pendet. Cuius medietas Præsidi, altera verò fisco Liuonico proueniat. Mittent etiam ad eundem Conuentum Nuncios, duos Ciuitas Rigensis, vnum Derpaten: vnum Pernauien, vnum Venden: ac item Curlandiæ Dux: Cuius Nuncio locus dignus ac conueniens in confessu attribui debet.

De executione rei iudicatæ.

17. ATquùm frustrá sententiæ ferantur, nisi legitimæ executioni demandentur, volumus, & ineffragabili Constitutione sancimus, vt deinceps vnusquisq; cuiusuis Conditionis aut eminentiæ fuerit, rei iudicatæ sine omni contradictione cum effectu pareat, & obsequatur: alioqui locorum Præsides, nullo alio à nobis mandato expectato, legitimam executionem faciant, adiuncto sibi, vbi causæ condicio id postulauerit, Capitaneo, & Nobilibus illius districtus: aut etiam, si necessitas exegerit, omnibus & singulis Vasallis nostris seu Nobilibus illius præsidatus, quos ad assistendum illi sub Iurisiurandi debito & amissione bonorum obligatos esse decernimus. Si verò maiori potentia sit opus, negotium ad nos referri volumus, vt opportunis rationibus rebus prouideamus. Præsides similiter ad huiusmodi executiones faciendas, iustitiãq; oppressis ministrandam Iusiurandum nobis præstitum adigat: quos etiam, si remissiores fuerint, quinquaginta florenorum Vngaricalium pœna plecti volumus: cuius mulctæ medietas parti, cui iusticia denegata est, altera verò medietas fisco cedat. Vbi autem quis exequutioni voluerit resistere, aut iam factam violare conuictus fuerit, pœna bannisiue proscriptionis, ac bonorũ confiscatione irremissibiliter puniatur. Ex quibus bonis parti læsæ primùm satisfiat: quod reliquum fuerit, prædicto fisco applicetur.

De violentijs ac vijs publicis.

18. STatuimus præterea, vt nullus Capitaneus, Nobilis, Ciuis, aut quiuis alius, cuiuscunq; conditionis existat, qui personis, Castris, domibus, aut possessionibus alicuius vllam violentiam inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere præsumat. Super his Conuictus, capitali pœna puniatur.

De captiuatione, criminibus, ac contractibus.

19. ETcùm aliquis Nobilis Decreto publici Conuentus, iudicio præsidum aut Terrestri capitur, quod sub certis pœnis in potestatem aut carcerem ciuilem non tradatur sed in manus præsidum. Si quis autem in Ciuitate, vbi nulla arx est, capitur, & autoritate Conuentus præsidis aut Iudicii in carcerem Ciuilem coniicitur, in potestate eorundem, & non Ciuitatis permaneat. Fideiussoria autem cautione à Carcere huiusmodi liberetur, nisi causa fuerit criminalis: & vt sub pœna viginti florenorum Vngaricalium, quorum medietas præsidi, altera parti læsæ cedat, absq; vlla remissione persoluenda. Nobiles & eorum subditi autoritate seu potestate Ciuili non capiantur, detineantur, aut arestentur: nec Nobiles autoritate propria capiant aut detineant Ciues, vel eorum subditos: sed vnusquisq; coram Iudice suo Ordinario cõueniatur,

ueniatur, & iuſtitiam requirat. niſi in caſibus recẽtibus, & actionibus criminalibus. Nam delinquens in loco delicti deprehenſus, & contrahens de contractu recenti, in loco contractus poterit conueniri.

De Fluminibus.

20. PRæterea ne in fluminibus terrarum noſtrarum Liuoniæ quibuſcunq; ab antiquo Nauigabilibus obſtacula fiant, vt tàm piſcibus, quàm natibus & lignis liber tranſitus permittatur; bonis ac Iuribus noſtris regalibus, & quorumcunq; priuilegiis antiquis, & præſcripta conſuetudine ſaluis.

De bonis terreſtribus Ciuium & Nobilium Ciuilibus.

21. CIuibus bona terreſtria, & nobilibus Ciuilia bona liberum ſit deinceps emere; ita tamen, quòd ad paria onera vtrinq; ferenda ſint obligati. Quòd ſcilicèt Ciues ratione bonorum terreſtrium omnia nobilitatis onera, & nobiles ratione ciuilium bonorum omnia Ciuilia onera, æquis paſſibus, ferant, & eidem Iuri ſubſint.

De Prædonibus.

22. STatuimus, vt præſides & Capitanei, quiſq; in ſuo præſidatu & Capitaneatu diligenter fines terrarum obſeruent, ne prædones & graſſatores ingrediendo impunè graſſentur.

Ruſtici arma non ferant.

23. ET præterea ne ruſtici cum bombardis radis, cuſpidibus, lanceis, gladiis, aut ſimilibus armis publicè aut priuatim incedant, atque ea deferant, niſi ad venationẽ, aut publicam pacem tuendam à Dominis ſuis euocati fuerint: Scultetis etiam exceptis, quibus ob publicam functionem armatos eſſe liceat.

De mercimoniis & ruſticis.

24. NE etiam Mercatores, & præſertim peregrini ſiue Exotici homines, in Nobilitatis ac Ciuitatum iniuriam, merces in villis ac pagis clàm & publicè coëmere, & negociationes exercere audeant, authoritate noſtra Regia firmiter prohibemus. Statuentes, vt deinceps ſubditi Dominorum merces & res ſuas vendibiles in ciuitatem ducant, inq; foro publico venales exhibeant. Cùm verò ſupràactis temporibus plebem ruſticam miris modis preſſam in Liuonia fuiſſe audiamus: eam ad tolerabilem ſtatum reducendam, eiuſq; rei rationes aliquas in Cõuentu Prouinciali incundas cenſemus, ad quam nos quoq; autoritatem noſtram & ordinationem, communicato cum Prouincialibus in eodem Conuentu conſilio, adhibebimus.

De mercimoniis Moſchouiticis.

25. MAndamus locum tenenti noſtro, Præſidibus, Capitaneis, ac aliis Prouinciæ ac Ciuitatum Magiſtratibus; vt merces omnes Moſchouiticas Pleſcouia, & aliunde per ditiones noſtras Rigam, aut Pernauiam, quo ad diuerſum aliquid pro ratione temporis ſtatuerimus, dirigant. Riga verò & Pernauia trans mare, tùm in Lituaniam Poloniamq;: nec iis mercimoniis vti, niſi ſubiectos nobis, patiantur: ſub graui animaduerſione.

De Conſtitutionibus in poſterum faciendis aut emendandis.

26. SI quid poſtea de ſtatu Liuoniæ eiuſque bono ordine ſtatuendum ſit, aut in ſuprà ſcriptis Conſtitutionibus emendandum, mutandum, addendum, id prout res ac neceſsitas tempuſque exiget, matura ac bona deliberatione faciemus. Quæ omnia ac ſingula, vt ſupra ſcripta ſunt, ſancimus ac decernimus robur debitè firmitatis habere debere, ac ab omnibus in eadem prouincia obſeruari: ab iis verò quorum intereſt, manu

manu teneri & exequi. Harum quibus Sigillum noſtrum appreſſum eſt, teſtimonio literarum, Actum & Datum Varſauiæ, die quarta Decembris, Correctionis Anno, Milleſimo, Quingenteſimo, octuageſimo ſecundo, Regni noſtri Anno ſeptimo.

Per manus Illuſtris & Magnifici Ioannis de Zamoscie, Regni noſtri Supremi Cancellarii, & exercituum regni generalis. Cracouienſisque ac Marienburgen: Miedzy rzecen: Kniſchynen: Krzeſzouien: &c. Capitanei, ſincerè Nobis dilecti.

INFLANTSKIEY ZIEMIE POSTANOWIENIÉ zá Królá I. M. Zygmuntá III. w Wárſzáwie, 1589. Tit: III.

Práwo. 1. Iż miedzy narodámi Polſkimi y W. X. Lite: około ſpółeczności Ziemie Inflántſkiéy przy Vniiéy w Conſtitucyiéy Lubelſkiéy Roku 1569. wárowány przez długi czás ták zá Królá Stephaná Przodká náſzego/ iáko też ná Elekcyiéy y Koronácyiéy náſzéy rożnice były: tedy ná tym ninieyſzym Séymie finaliter zá ſpólnym zezwoleniém oboygá narodów vſpokoiona ieſt tym ſpoſobem niżéy opiſánym/do téy przerzeczonéy Lubelſkiéy Conſtitucyiéy/ ściągáiącym ſie/ który ma bydź trzymány wiecznémi czáſy/ miedzy témi narody pod obwiązkámi przyſiąg ná Vniiéy vczynionych. olio 4.

Stároſtwá Inflantſkié.

2. Stároſtwá Ryſkié/ Wendenſkié/ Dunemudzkié/ Kokecháwſkié/ Pernáwſkié/ Felinſkié/ Derptſkié/ Nowogrodzkié/ Márienburgſkié/ Rumboſkié/ Hafelſkié/ Vberpolſkié/ Rężyckié/ Kierepeckié/ Layſkié/ Apkierátſkié/ Dunemburſkié/ Segwolſkié/ Tauruſkié/ Oſenſkié/ Sieswiéyſkié/ Kremonſkié/ Freydenſkié/ Lemzelſkié Samcelſkié/ Swaneburſkié/ y potỹ gdy do téż przydźie Rewelſkié/ Narewſkié/ Białégo kámienia ze wſzytkimi włoſciámi zdawná do nich należącemi nie odrywáiąc nie máią bydź ná potym ták rozdawáné/ áby równa liczbá Stároſtów Polſkich y Litewſkich była. A iż teraz ieſt wiecéy Stároſtów Polaków/ tedy Stároſtwá té co wákuią y w diſpoſycyiéy náſzéy ſą/ y które potym po zeſściu Polaków przypadáć będą/ nie mamy nikomu dawáć iedno ludźiom narodu Litewſkiégo/ ázby ſie równa liczbá Stároſt Litewſkich liczbie Stároſtów Polſkich wypełniłá/ ná tych Zamkách pomienionych. Ażeby iáko w liczbie ták też y w mieyſce ſámych zacnoſci/ ſterokoſci/ y pożytków vpoſledzenié którégo narodu ſie nie pokazywáło/ tedy nápotym po wyrownániu liczby téy Stároſtów z obu narodów/ Stároſtwo káżdé po zeſściu Polaká Litwinowi/ á po zeſściu Litwiná Polakowi ma bydź dawáné. Jednák powinni będźiemy po śmierći teráźnieyſzych poſſeſſorów/ Zamek náſz Derpt/ y inſzy który długi ná Economię obrócić/ które tylko Polakóm y Litwie ták że alternatą, iáko wyżéy opiſano ieſt/ dźierżeć pouczymy. Co my będźiem y potomkowie náſzy Jch M. Królowie Polſcy y Wielkié X. Litewſcy będą powinni czáſy wiecznémi trzymáć/ czynić/ y wypełniáć/ pod przyſięgą Królewſką wſzytkim ſtanom vczynioną. Czego y Pieczętarze wſzyſcy ták Koronni iáko y W. X. Litew: poſtrzegáć máią y powinni będą ſub priuatione officii, ieſliby który z nich po Polaku zás Polakowi á nie Litwinowi/ ábo po Litwinie Litwinowi á nie Polakowi cokolwiek w Ziemi Inflántckiéy v nas y v potomków náſzych ziednał/ vproſił/ pieczętował/ y przywiléy wydał/ nád to y ten káżdy któryby o to proſił/ otrzymał/ y od tego ipſo facto odpadáć ma/ y oto pœna infamiæ karan bydź ma. O co będźie wolno káżdemu/ ktokolwiek iedno będźie chciał czynić y pozwáć criminaliter ná Séym/ á my ná Séymie piérwſzym tákowé cauzy ſądźić y według téy Conſtitucyiéy kończyć obiecuiemy y będźiemy powinni/ przed wſzemi criminalmi naprzód ſkoro termin przypádnie. A w tákowéy cauźie wolno będźie delátorowi

ábo Akt nowi wźiąć pozew z ktoréykolwiek Káncellaryiéy/ ktory choć pod iedną pieczęćią ważny bydź ma.

Odpráwá listów y Przywileiów.

3. LIsty Przywileie wßeláktié/pod dwiemá pieczęćiámi Koronną y W. X. Litewſkiégo máią bydź do téy Prowincyiéy dawáné/á ktoryby ináßßym obyczáiem co w téy Prowincyiéy vprosił / otrzymał/ to ważno y trzymano bydź nie ma.

Séymiki.

4. SEymiki Powiátowé / Pieczętarze pod obiemá pieczęćiámi ſpólnie ſkładáć máią.

Opátrzenié Dochodów.

5. DOchody/ pożytki/ prowentá wßytkié y wßeláktié/ták z Stárośtw/Dźierżaw/ Cél y innych wßeláktich/ wßyſcy Stároſtowie/ Dźierżawcy y Mytnicy/ ſkárbowi náßemu należące / iednego Roku do ſkárbu Koronnégo zá kwitem Podſkárbiégo Koronnégo. A drugiégo Roku záraz do ſkárbu W. X. Litew: zá kwitem Podſkárbiégo źiemſkiégo W. X. Litewſkiégo dawáć będą powinni: y ták záwżdy czáſy wiecznémi alternatim oddawáné bydź máią / pod vtrácęniem Stároſtwá / Dźierżáwy / ieſliby ktorych Stároſtá ábo Dźierżawcá zá ktory Rok prowentów do ktorégo ſkárbu nie wydał. Jednák ten ßáſunek gdy będźie Polſki Podſkárbi odpráwował / z porozumieniém Podſkárbiégo źiemſkiégo W. X. Litew: A gdy Litewſki / z porozumieniém Podſkárbiégo Koronnégo bydź ma/zá roſkázániém Krolá Je° M. y wiádomośćią Rad præſentium ná dworze oboygá narodów. Liczbá ma bydź oddawána od obu ná Séymie Wálnym.

Sub Interregno obá ſpółem prowenty odbiérać máią / y iémi bez pozwolenia obu narodów ná Elekcyiéy ßáfować nie máią ſub pœna peculatus. O co ná Séymie káżdy z nich ma odpowiádáć zá pozwem/ pod ktorąkolwiek pieczęćią ták Polſką iáko Litewſką wydánym/ ktore prowenty/ dochody/ wßytkich Zamkow przez Rewizory ábo Luſtratory będą oßácowáné / y ná trzy częśći podźielone / z ktorych iedná część do ſkárbu náßégo Koronnégo y Litewſkiégo po Roku alternatim vt ſuprà, druga część ná obronę tám téyże Prowincyiéy / trzecia ná Staroſtę káżdégo Zamku náznáczona bydź ma: z ktorégo Stároſtá czáſu pokoiu Zamek opátrować y ſtrzędz go powinien będźie. Ktorych prowentow ták do ſkárbu náßégo / iáko y ná obronę ná tám téy prowincyiéy náznáczonych/ to ieſt dwu częśći/ My / y ſucceſſorowie náßy iam exnunc oddawáć nie będźiem mogli/ iedno trzecią część/ ktora Stároſtom y Dźierżawcom ieſt náznáczoná / y ktoby śmiał to v nas ábo v ſucceſſorów náßych vprośić / ták owy od wßytkiégo Stároſtwá y Dźierżáwy odpadáć ma.

Przyśięgá Stároſtów.

6. KTórzy to Stároſtowie według Conſtitucyiéy ná Elekcyiéy Krolá Henryká vczynionéy/ przyśięgáć będą / że czáſu Interregni Zamkow y Miaſt ku ßkodźie R.P. ſpólnéy nikomu nie podádzą iedno Krolowi Polſkiému y Wielkiemu X. Litew: wolnie y porządnie obránému y koronowánému. A iż ſpólnéy R.P. Krony Polſkiéy y Wielkiégo X. Litewſkiégo wiernymi będą.

Summy ná Stároſtwách.

7. SVmmy pieniężné ieſliby iákié były ná Zamkách y Dźierżáwách Inflántckich chcemy ábyći wßyſcy/ ktorzy ſummy máią/ ábo mieć ſie mienią/ ná przyßłym Séymie té ſummy okázáli/ábymieſłußné zniesione / á ſłußné confirmowáné były. A gdy ktory z tych co ſie ich ſummy ſłußnie bydź okażą vmrze bądź Polák ábo Litwin/ wárunkiem: Iż ktoby według tego wyßßéy pomienionégo porządku rozdawánia Stároſtw ſwymi pieniądzmy ſummę po śmierći poſſeſſorá odłożył / ábyprawá ſwégo prędeceſſorá cále vżywał/ dokąd mu ſummá iego z ſkárbu záplácona nie będźie.

Práwá.

Práwá.

8. A Iż Prowincya Inflantska do tego czásu práwá swégo niémiálá y niéma/ tedy tym czásem vżywáć ma Práwá Máydeburskiégo ábo Sáskiégo. A ná ten kształt pozyskdek spráwiedliwości y sądów swych odpráwowáć/ iáko ziemie Pruskié. folio 7.

Obroná.

9. Wáruiąc iednák miánowicie y zostáwuiąc ná támtéy Prowincíiéy obowiązek folio 8.
ruszenia pospolitégo / nie ieno pod ruszenié ziem inszych Koronnych y W. X. Litewskiégo/ ále y bez nich osobnie/ gdy tego potrzebá onéy ziemie y Prowincíiéy vkaże/ dla obrony iéy sámey/ tákże y obowiązek rátunku extra ordinem, y mimo powinność/ bez Séymu válnégo obu Narodów/ ná Séymiku pospolitym onéy ziemie/ gdy tákże potrzebá vkaże postánowienia y vchwalenia/ żeby wiec dla támtéy ziemie nie záwżdy wszytká Rzeczposp: była turbowána y vciążona/ ále sámá też przez sie w mnieyszych przypadkách y niebespieczeństwách mogłá sie bronić y rátować.

Márszałków władza.

10. G Dyby sie Nam ábo potomkóm nászym w Inflantcíech bydź trafilo/ Márszałek Támże.
Litewski/ ieśliby sam iedno był przy nas/ vrzęd Márszałkowski zupełnie będzie odpráwował. A ieśliby obádwá byli/ y Koronny y Litewski/ tedy tym sposobem iáko ná Séymie według postánowienia Królá Zygmuntá Augustá záchowywáć sie zwykło/ będą vrzędy swe odpráwowáć.

Władza Hetmáńska.

11. H Etmanom wielkim obiemá/ ták Koronnému iáko y W. X. Litewskiégo gdy- Támże.
by sie trafilo bydź bądź przy bytności ábo w niebytności nászéy w támtéy Prowincíicy czásu woyny/ tedy ludźie narodu Polskiégo / pod spráwą Hetmaná Koronnégo: á ludźie narodu Litewskiégo pod spráwą Hetmáná W. X. Litew: bydź máią.

Tempore Interregni máią sie obá oobronie téy Prowincyéy y zádzierżeniu téy przy spólnéy R.P. oboygá narodu znaszáć/ káżdy władze swéy nád ludźmi swego narodu vżywáiąc. A Pánów Rad oboygá narodów dokładáiąc sie. Ludźie zás narodu Inflantskiégo przełożonégo swego od obudwu Hetmánów mieć máią. Gdyby iáka expeditia była / w któréyby oba Hetmáni byli / połowicá pod Polskim / połowicá pod Litewskim Hetmánem bydź máią.

Absentes tákże káżdy przez pouczniki ludźmi narodu swego władzéy vżywáć ma / y nád połowicą ludźi Inflantskich vrgente necessitate, zá spólną zgodą ieden drugiemu gdyby obá bydź nie mogli vstąpić ma władzéy nád wszystkimi ludźmi / iáko necessitas spólnéy R.P. oboygá narodów okaże.

Máią też ćiż Hetmáni od Rotmistrzów pomienionych y od Żołniérzów ná Zamkách y od puszkarzów przysiege táką odbiérać/ iáka Stárostom iest wyszéy opisána.

Vznánié Summ.

12. Iż sżłá sie ich z summámi ná Stárostwách Inflantskich ozywa / á zwłaszczá folio. 9.
strony służby zátrzymánéy / ma bydź cognitia o tym coby im słusznie winno było/ y przywileiów ná té tám Stárostwá y Dzierżáwy / y tym co wedle listów mieli respondować / to wszytko ma bydź defálkowano / y coby zátrzymáli. Summy żadnym obyczáiem ná potym ná té tám dobrá nászé w Inflantskiéy Ziemi wciągáné bydź áni zápisowáné nie máią/ bez pozwolenia wszytkich stanów obu narodów ná Séymie válnym. A ná któreychby w tych Stárostwách y Dzierżáwách słusznié summy nie zákraczáli/ y dożywocia nie cum vsu fructu, ále tylko cum conditione respondendi thesauro były: z tych Prowentá máią isdź do skárbu wyszéy opisánym obyczáiem ták/ żeby żadna Dánina nászá nowa nie mogły bydź zátrudnioné in posterum, gdyż dożywocia przed tym nádáné cū

toto vsu fructu w cále/durante vita modernorum possessorum, nie respondując z nich nic áni dáiąc/ dzierżáne bydź máią.

O tychże summách Anno 1590.

Zyg.III.w Wár.1590. folio 35. 13. Iż Constitucyiéy ták rocznéy Séymu blisko przeszłéy około przywileiów y summ Inflantckich decidowánia/dla inszych wielu á gwałtownych potrzeb R.P. ná tỹ Séymie záchodzących/ dosyć sie ostáć w exequowániu iéy nie mogło: przeto te spráwę wszytkę in pleno vigore zostáwuiąc/ do Séymu blisko przyszłégo odkładamy/ ná którym to wszytko wedle téyże Constitucyiéy opisánia wykonáć będziem powinni.

Dzierżány y minutiora bona.

Zyg.III.w VVár.1589. folio 9. 14. Iż Zamki y dobrá/ okrom wyższéy omienionych Zamków máią téż bydź Inflantóm zásłużonym do Dzierżáwy podawáné/ á minutiora, páchołkom chudym zásłużonym/ Polskiégo/ Litewskiégo y Inflantckiégo narodów/ in vsumfructum aduitalem dawáné æqualiter.

Dániny Inflantckié przeszłe.

Támże fol. 10. 15. Co sie prywatnych przywileiów Inflantckich obywátelów dotycze. Wszytkié które od Arcybiskupów/Biskupów/ y Mistrzów nádáné są/ áż do Gwilhelmá Margrábie Arcybiskupá Ryskiégo/ vtwierdzamy. A iż potym nástąpiły czásy pełné zámieszánia/ w których śiłá rzeczy dziáło sie nie porządnie/ y enormes & infinitæ donationes ludźióm wielu téż nie zásłużonym/ którzyby motus & perfidiam támtéy Ziemie czynili/ iuż záraz odpadáią od wszech przywileiów swych y práw. Inszy wszyscy máią mieć Rók záwity okázáć przywileie swoie ná Séymie blisko przyszłym pod vtráceniem práwá swego/ tego któryby vigore priuilegii sui mógł prætendere: gdźie omnibus primum reuisis, ma bydź decisio nostra & ordinum in vim legis in genere, ratione habita omnium circumstantiarũ magnitudinis ac multitudinis dictarũ donationum, meritorũ cuiusq; ac in primis vtilitatis publicè w cále záchowuiąc Constitucye wyższéy opisáné Séymu tego y Séymu Koronácyiéy nászéy. A to sie ma rozumieć/o tych Powiátách/ które sie były Zygmuntowi Augustowi świętéy pámięci Królowi Wuiowi nászemu podały.

Rewizorowie do Inflant.

Támże. 16. Z Séymu téż Rewizorowie máią bydź náznáczeni z oboygá narodów ad reuisionem tych tám wszytkich prowentów/ z Stárośw/ Dzierżaw/ y dóbr stołu nászego téy tám ziemie Inflantckiéy.

O téyże rewizyiéy Anno 1590.

folio 34. 17. Do Inflant ná Rewizyią dóbr stołowi nászemu należących deputuiemy od nas Vrodzonych Gorskiego Sekretarzá nászego y Heliaszá Pielgrzymowskiego/Pisárzá W. X. Litewskiégo. Od Pánow Rad/ Vrodzonych Wencláwá Agryppe Smolenskiégo y Marcina Mężynskiégo Wileńskiégo Kásztelany: A od Posłów Ziemskich vrodzone Jendrzeiá Orzechowskiego/ Stárośte Láyskiégo/ Piotrá Stabrowskiégo/ Stárośte Treydenskiégo/ Stánisłáwá Lokníckiégo Sekretarzá nászego/ y Bártłomieiá Holtzsłucherá. Cisz Rewizorowie vczynić máią scrutinium generale, zstrony perfidiiéy/ która sie pokazálá od niektórych obywátelów Inflantskich: gdyż sámi obywátele Inflantscy o to prosza/ áby niewinni dla winnych do nieszławy iákiéy niepszychodźili. Które scrutinium, náblisko przyszły seym przynieść powinni.

Vrzędnicy Stołowi.

Zygmunt w Wárszá. 1589. fo. 11. 18. Vrzędnicy stołowi y inni/ álternatą służyć máią.

Ordinácya

Ordynácya ziemie Inflantskiéy.

19. Chcąc ziemie Inflantską/ dla któréy ták wiele sie krwie przelało / w dobry porządek wprawić/ przy bytności Posłów téyże ziemie Inflantskiéy postánawiamy. Zyg.III w. VVar. 1598 folio 37.

Naprzód / áby sposób sądów ktory od ś. pámięci Królá Stephaná przodká nászego ziemi tám téy pod pieczęcią Koronną iest podány/ y od nas sámych w Roku 1589. wydány/ nie iedno od wszytkich trzech narodów Polskiego/ Litewskiego / y Inflantskiego/ záchowány był/ ále y do skutku przywiedziony.

Dla czego Sędztwá/przełożenstwá/ y ná vrzędy/pewnym osobam/ które sobie máią æqualiter obrác ná piérwszym zieździe/ á nam pięsentowác. A ieśliby ich y teraz nie obráli/tedy my onych pro hac vice z zwierzchności nászey záraz podamy / które do tego godné bydź rozumiémy: ábo ieśliby które wákowały/ Commissárzóm/które z Séymu tego do Inflant poślemy/ z trzech narodów podác æqualiter pouczymy: którzy zárázem do vchwały téy/sądy y vrzędy sobie zlécone záczác máią/ y bez wszelákiéy zwłóki odprawowác.

Woiewód trzech ziemie Inflantskiéy/mieysce w Rádzie skoro po Woiewodách Koronnych y Litewskich/ vchwałą Séymu tego náznáczamy ná mieysce pięsidentów.

Káštelanów trzech osiádłych/po iednemu z káżdeg narodu postánawiamy/którym mieysce w Rádzie záraz po Káštelaniéch Koronnych y Litewskich vkázuiemy.

Z strony práwá/ którymby sie ludźie Szlácheckiego stanu sądzić mieli/ pozwalamy áby sie z sobą znieśli: y z Práwá Polskiego / Litewskiego / y Inflantskiego dawnego/ z wiádomością Commissárzów nászych / ná iedno práwo zgodźili / zostáwiwszy áppróbátią onego przyszłemu Séymowi/ którym sądóm/ tákże y práwu temu/ które sobie obrác wszytkich trzech narodów ludźie/ którégokolwiek stanu y condicyiéy/ którzy w tám téy ziemi máietności iákie/ bądź ziemskie bądź nászé Królewskie trzymác będą/podlégác/ y posłuszni bydź máią.

Séymiki według stárégo zwyczáiu tám téy ziemi składáné y obchodzoné bydź máią/ to iest ieden tylko Séymik w Kiesi/ my y potomkowie nászy zá iáką Rzeczyposp: potrzebą/ ábo przed Válnym Séymem Koronnym składác mamy/ktory prze odległość támtéy ziemi ma poprzedzác seymiki Koronné.

A instrukcią Propositciéy posłác ma Káncellárya nászá do Biskupá Wendenskiég. A do tego Séymiku wszyscy máią należeć/ wedle Constitucyiéy Królá Stephaná/ y Posły swé posłác po dwá z káżdego narodu.

A iż nabárzéy y ná Constitucyą Séymów 1589. y 1590. ziemiá támtá przez Posły swé/ y przed tym/ y teraz vtyskowálá/ miánowicie/ iż ad æqualitatē w rozdawániu Zamków Inflantskich równo z narodem Polskim y Litewskim przypuszczeni nie są: teby chcąc prośbie ich w tym dogodźić/ wysyłamy Commissarze swé z Séymu/ którzy áby ná przyszłym Séymie/ wźiąwszy tám o wszystkim dostáteczną spráwę/ nam odnieśli.

A my nie będźiemy od tego/ ábysmy ludźiom narodu Inflantskiego/ indigenis dobrze y znácznie zásłużonym rozdawác nie mieli: wszákże zá consensem P.P. Rad oboygá narodu ná Séymie.

Iż też Inflanczykowie/ to sobie zá ciężar bydź przekládáli/ że do sądowych spraw dwie pieczęci Polskiéy y Litewskiéy vżywác musieli / wzgląd ná słuszność máiąc/ dopuszczamy im/ áby ná té spráwy/ które ná Séymie y zá Dworem nászym idą/ mogli pod pieczęcią Ziemską pozywác: które pozwy w téy ważności bydź máią/ iáko gdyby z Káncellárityéy nászéy wydáné były.

A iż Posłowie ziemie Inflantskiéy od wszystkich trzech narodów / dla pewnych y ważnych bárzo przyczyn támtéy Prowincyiéy / o wieczność nas y stanów Koronnych y Wielkiego X. Lit: prosili/ iáko dla tego / iżeby Dygnitarze y Vrzędnicy Ziemscy przykładem wszech Państw osiedli byli/ y dla tego áby sie fundowáli w mieszkánie ku więtszéy obronie támtych kráiów: przeto tych rzeczy iáko słuszných nie odmawiáiąc / do inszego Séymu odkládamy tákowé dániny.

A interim Commissarze z seymu tego do ziemie Inflantskiey posylamy/ ktorzy powinni beda wszystki dobrá nasze we wszystkiey Inflantskiey ziemi rewidowáć y inwentowáć/y do nas ná Seym blisko przyszły odnieść: zaczym My bedac od nich informowáni/ wieczności dawáć nie odmawiamy.

Nákoniec aby Inquisicitiey przeciwko tym/ ktorzy o iáki występek są obwinieni/ iuż też koniec był kiedy/ tymże Commissarzóm nászym z seymu tego ktore wysylamy/ ták z senatu iáko z kolá Poselskiego do Inflant poruczymy: ktorzy żeby w Wendzie ábo Kiesi/ iáko w posrzodku ziemie támtey Inflantskiey/ przyzwawszy do siebie sądu ziemskiego/ zá ktorymby sie tych / co kogo beda prawem pokonywáć/ scrutinia wedle práwá wywodzili/ ktore pieczecią ziemską zápieczetowáne/ do nas ná seym blisko przyszły przynioszą: tákże y relácyą o Rewizitiey przywileiow. Ná ktorym seymie/ iesliby rzeczy te o występkách nie mogły bydź skonczone/ iuż potym o tych/ ktorzyby obwinieni byli/ wieczne milczenie ná kázuiemy.

Jesliby iednák co było/ czymby sie ludzie wszystkich trzech narodów vciążáni bydź rozumieli/ y nam to pokazáli/ dopuszczamy im y pozwalamy / że y potym beda mogli do nas/ y do stanów o zniesienie ciężarów prosby swoie przynosić.

A żeby te wszytkie rzeczy do skutku swego przywiedźione były/ y ziemiá tám tá wrzad iáki wpráwiona była státeczny / Commissarze nasze z Seymu tego iáko narychley bydź może támże zeszlemy: ktorzy nie iedno te rzeczy ktore im poruczymy odpráwowáć/y do executitiey przywodźić/ ále coby iedno obaczyli bydź potrzebno y pożyteczno tám tey ziemi Inflántckiey wszytkiey / odpráwić y postánowić beda mogli. A inne rzeczy do nas ná seym odniosą.

Tákże y skárgi te/ ktore tu są do nas odniesione/ o gwałtowne pobránie máietnośći / y o ine wszytkie krzywdy trzech narodów wszytkich/ máią ciż Commissarze cognitią vczynić/ y do possessitiey tych/ coby byli gwałtownie russeni przywrocić/ bez wszelákiey zwłoki y appellátitiey: á wszákże à cognitione de iuris proprietate wolna do nas ma zostáć appellátia.

Osobliwie sie też stárác máią/ żeby X. Biskup Wenden: do possessitiey y vżywánia cálego y do zupełnego Biskupstwá wedle fundácitiey przodká nászego Krolá Stephaná przyszedł/ saluo tamen iure aduitalitio præsentis Capitanei Derpaten. & aliorũ nobiliũ.

Ciż Commissarze máią prowentá wszytkich Zamkow y dobr nászych rewidowáć /y káżdego zosobná dochody opisáć / y rozgránicznenie Zamkow y Miast wszytkich vczynić.

Dla czego máią bydź przydáni Pisárze po iednemu /ták z Korony iáko y W. X. L. skárbu: ktore to rewizye opisáne/ przez Commissarze podpisáne y zápieczetowáne dlá czynienia liczby ná potym do obu skárbow oddáć máią/ y wszytkie inne rzeczy (á miánowicie z strony pobou pewny iáki sposob należć y postánowić) ktorym w Instructitiey od nas zlecone beda odpráwić y skonczyć.

Dániná wieczności ná Bebel.

Zyg. III. w W. 1598. folio 26.

20. DAnine ná Zamek Bebel przez krolá Stephaná S. pámieci przodká nászego/ Vrodzonemu Mácieiowi Dembienskiemu / Præsidentowi Pernáwskiemu / zá wielkie y znáczne posługi iego/ pod Dátą w Wárszawie dniá czwartego miesiącá Márcá/ Roku 1585. iáko o tym szerzéy przywiley / ná te donátią/ cum consensu omnium ordinum oboygá narodu ápprobuiemy/ ták aby miał valorem perpetuitatis, tą Constitucią vtwierdzamy.

NAREW Y REWEL.

Zyg. III. 1588. fo. 15.

21. ITem Liuoniæ partem, quam Sereniſſimus Sueciæ Rex nunc poſſidet, ad reliquum corpus Liuoniæ, regnum Poloniæ, & Magnum Ducatum Lituaniæ, adiungere & incorporare tenebitur: pro quo vt Sereniſſimi Regis Legati ſpoponderunt: ita Sereniſſima etiam Anna Regina Poloniæ, cauit, cauetque omnibus bonis ſuis, tam in Regno

in Regno Neapolitano, ac Ducatu Barensi & Rozanensi, Duoanaq; Foggia constitutis, tum in dote, ac contra dote, summisq; atque in vniuersum bonis omnibus, tàm mobilibus quàm immobilibus, intra & extra regnum constitutis.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC SZOSTA.

Kurlándskié Księstwo.

GDźieby deficiente stirpe Xśiążęciá Kurlándskiégo Gotárdá / y synów iego dźiesięyszych/ Xśiążąt. Frydrychá y Wielhelmá/ Kurlándska Ziemiá przypádłá do obu narodów y Państw/ spólnie przyłączona bydź ma / równością táką / iáko iest o ziemi Inflantckiéy wyszéy nápisána. Zyg. III. w Wár. 1589. folio 10.

KSIAG SIODMYCH, CZĘSC SIODMA.

Oswiecimskié y Zatorskié Księstwá.

Tituł piérwszy.

Przywiléy piérwßy wćieleniay ziednoczenia z koroną Księstw Oświęćimſkiégo y Zatorſkiégo.

Con. 32.

W Jmie Bożé Amen. Ná wieczną téy rzeczy pámięć: ktora tym piſániém ieſt opiſána. Jż krótki czás przyrodzenié vżyczyło nam żywotá / á té rzeczy ktore ku pożytkowi y záchowániu towárzyſtwá ludzkiégo rodzáiu bywáią / potrzebuią długiéy pámięći: dla tego piſmo ludźie náleźli / áby to co chcemy mieć ná potomné czáſy pámiętné / piſmem było obwárowano y podpárto. A ták My Zygmunt Auguſt z łáſki Bożéy Król Polſki / Wielkié Kśiąże Litewſkié / y źiem Krákowſkiéy / Sándomirſkiéy / Siérádzkiéy / Láńczyckiéy / Kuiáwſkiéy / Ruſkiéy / Puſkiéy / Mázowéckiéy / Zmudzkiéy / Chełmieńſkiéy / Elbińſkiéy / Pomorzkiéy / Pan y Dźiedźic. Oznáymuiemy przez niniejßy liſt / ktorym to wiedźieć należy ninie y potym bedącym / ktożby tych rzeczy wiádomość bedą mieć: Jż gdy przedtym od wielu lat wßytkié ſtany Koronné Państw náßych / wielką pilnością tego od nas żądáły / ábyſmy tákowy wálny Séym Koronny złożyli: ná ktorymby o ziednoczeniu z Królеſtwem náßym źiem y Kśieſtw Litewſkich / Puſkich / Oświecimſkich / y Zatorſkich / y tákże o vczynieniu y wyiſczeniu wßytkich Práw y Przywileiow Koronnych y Państw náßych ſtánowiono y ſkończono było.

Ná ktorą prośbę ſtanów królеſtwá y páńſtw náßych niniejßy ſéym wálny Koronny dla odprawowánia tych rzeczy złożyliſmy: y zárázem ſéym wálny złożywßy / złożyliſmy przy tym miedzy innymi ſtanom y Przełożonym wßytkim Kśieſtw náßych Zatorſkich y Oświecimſkich ſéym powiátowy w Oświecimiu / ná ktory poſłáliſmy Poſłá náßego: ktoryby imieniem náßym y wßytkich ſtanów Koronnych wßytki ſtany Kśieſtw przerzeczonych nápomniał / y ktemu przywodźił: áby ná niniejßy wálny ſéym Koronny ku ſtánowieniu Vnıiéy z koroną / y ſpolitému ziednoczeniu Poſły ſwé z zupełną mocą poſłáli. A przeto gdyż z tego Séymu Oświecimſkiégo tu przyiechálі do nas y Rad náßych y wßytkich ſtanów ná niniejßym Koronnym ſeymie zebránych / Poſłowie od ſtanow wßelkich Kśieſtw przerzeczonych z zupełną mocą poſłáni / opowiedáiąc nam imieniém wßytkich ſtanow Kśieſtw przerzeczonych: Jż oni wßyſcy y kożdy zoſobną niezbraniáią ſie Vnıiéy wyßéy miánowánéy / z krolеſtwem y páńſtwy náßémi. Wßákże zá témi condiciámi: áby w ſtánowieniu téy Vnıiéy / Práwá / Przywileie / Liſty / y zwyczáie ich ktorych zdawná vżywáią / ktore ták powßechnie wßytkim iáko też káżdému zoſobną przynależą / y ktorych od przodkow náßych y od innych dźierżáwcow Kśieſtw przerzeczonych doſtąpili / w ſwéy mocy y władzéy były przez nas záchowáné y trzymáné: á żeby też wedle condicıiéy y Artykułow niżéy opiſánych / ktore ſą przez téż Poſły przed námi przełożone / do krolеſtwá náßego byli przyieći y przyłączeni.

Oświecim y Zator w. ciel- ny do Korony.

My tedy z Rádámi náßémi / ze wßytkimi ſtany Krolеſtwá y Państw náßych / tu ná tym Séymie zebránémi / y z Poſły Kśieſtw przerzeczonych zá ſpólną rádą y námowámi przez niektory czás miánémi zá mocą niniejßego Séymu zámknelіſmy / poſtánowili / y poſtánawiamy: áby przerzeczone Kśieſtwá wyßéy miánowáne Oświecimſkié y Zatorſkié / y wßytkié ſtany tych Kśieſtw ze wßytkimi ich Zamki / twierdzámi / Powiáty / Rozdźiały y grunty ktoremikolwiek / y ich obywátelmi / do ciáłá y iedności w Práwo y w Tytuł Krolеſtwá Polſkiégo: y do Práw / Przywileiow / wolności / ſwobód y nádánia iego

przyie-

przyielismy / do Korony Polskiey przyłączamy / iákóż przyimuiemy / przysposobiamy y przyłączamy Kśięstwá przerzeczone do Ziemie Woiewodztwá Krákowskiego iáko bliższego (iákóż o to przez Posły Kśięstw przerzeczonych od nas iest prożono.) przyłączamy / wcielamy przez ninieyszy list ná wieczne czásy. Wszákże záchowuiąc ie wszytkie zá mocą y władzą ninieyszego Séymu we wszytkich y kożdych z osobna Práwiech / Przywileiách / liściech / swobodách / y nádániu: które im są nádane ták pospolicie wszytkim / iáko kázdemu z nich zosobna od Przodków nászych / y od innych wszytkich przerzeczonych Kśięstw / Dźiedźiców y Dźierżáwiec. Práwá Oświecimskie y Zatorskie w cále záchowáne

To obiáśniáiąc y ſkázuiąc: áby wszyscy y kázdy z osobna poddáni nászy Kśięstw przerzeczonych (zoſtáwiwszy nienárusżone y cále ich pierwsze Práwá y Przywileie) wszytkie y kázde z osobna Rzeczypospolitéy Krolestwá nászego brzemiona iednáko z innymi Krolestwá y Państw nászych obywátelmi znosić / y podeymowáć wespołek ze wszytkimi nádánimi / práwy / swobodmi / y wolnościámi: z których sie pospolicie wszyscy poddáni nászy weselą / y których vżywáią: z których też oni máią sie weselić / y onych vżywáć. A ták że tymże práwem y postępki práwnémi / któremi ſłáchtá Krolestwá nászego sądźi / nápotym máią bydź sądzeni ná wieczne czásy. O pospolitéy pomocy

A ná Artykuły podáne przez Posły przerzeczonych Kśięstw zá zwoleniem Pánów y Rad / y wszytkich stanów Krolestwá y Państw nászych / zwaláiąc ná prośby tychże Posłów vstáwiamy / ſkázuiemy / y rozrządzamy: iákóż vstáwiamy / rozrządzamy y ſkázuiemy ninieyszym listem: áby Artykuły niżéy nápiſáne w Kśięstwách wyższéy miánowánych / ná wieczne czásy zá práwo były chowáne.

Naprzód / ácz Kśięstwá przerzeczone z Krolestwem nászym y prawam iego są zie- O Sądźiech
dnoczone y wcielone / y ziemi y Woiewodztwu Krákowskiemu przyłączone: wszákże áby y Vrzędni-
ſłáchtá Kśięstw onych miáłá osobliwe sądy y vrzędy swe Ziemskie y Grodzkie / á tych są- kách Oświe-
dów y vrzędów / áby Vrzędnicy osiedli byli: ktemu iż wybiéránie Sędźiego / Podsędká / y cim. y Za-
Pisárzá zá mocą ziednoczenia y wcielenia ninieyszéy ná Wielmożnego Woiewodę Krá- torskich.
kowskiego teraz ábo zá czásem będącego ná potomne czásy ma należeć: áby zá wákowá-
niém káżdego z tych vrzędów / gdy o nim Wielmożnemu Woiewodźie Krákowskiemu
będźie obwieſczono / Wielmożny Woiewodá Krákowski teraz y nápotym będący we czté
rech Niedźielách wybiéránie nowego Vrzędniká złożyć y ſkończyć był powinien. A ieſli
ten którémi trudnémi spráwámi będźie ná ten czás zátrudnion / á wybiérániá tákowego
złożyć ábo przy nim bydź nie mógł: będźie powinien z pouczenia iego Káſztelan Oświe-
cimski zá czásem będący ku ſkutku ſłusznemu to przewiędź / áby przez to spráwiedliwość
ludzka nie była zwłóczona. A wybrány Sędźia / Podsędek / y Pisárz nam wedle zwyczá-
iu innych ziem Krolestwá nászego ma bydź deferowan / y przez nas ma bydź potwierdzon.

A sądy Ziemskie w Kśięstwách przerzeczonych ná potym / tym porządkiem y obycza- O Sądźiech
iem máią bydź spráwowáne. Ná sądźiech ábo Rocech ziemskich / które máią bydź w Oświe- y Rocech.
cimie spráwowáne / Sędźia ziemski Oświecimski niech swe mieysce dzierży: á Sędźia Zatorski niech zá Podsędká przy nim siedźi. A ná Rocech ábo sądźiech Ziemskich / które będą w Zatorze spráwowáne / Sędźia Zatorski niech swe mieysce dzierży: á Sędźia Oświecimski niech przy nim ná mieyscu Podsędkowym siedźi. A ieſli ninieyszy vrzędnicy sądów ziemskich dla stárości zechcą puścić Vrzędy / to im wolno niech będźie.

Też Roki ábo sądy ziemskie w tychże Kśięstwách zobopólnie dwákroć w roku máią Wielekroć
bydź odpráwowáne: to iest w Oświecimiu pierwszy raz w poniedźiałek pierwszy po trzech bydź máią
Królách / á drugi raz w poniedźiałek pierwszy po świecie ś. Janá Chrzćiciela. Tákże w Za- y kiedy.
torze dwákroć w roku. Pierwszy raz w piątek we dni Wielkiéy Postu / które pospolicie ſuché
dniámi zową: á drugi raz w poniedźiałek pierwszy przed ś. Michałem Archániołem.

Też ći wszyscy y kázdy zosobna poddáni nászy Kśięstw przerzeczonych / którzy przed O práwieo
tym od práwá Kśięstw przerzeczonych byli przez nas wyięci / á Práwam Krolestwá ná- świecim-
szego byli przypiſáni / przyłączeni / y dárowáni / máią sie przywrócić do tákowegoż porzą- skim.
dku Práwá: y iednym y tymże práwem ze wszyſtkiemi inemi káżdemu ná nie sie żáluiącé-
mu w sądźiech przerzeczonych będą powinni odpowiádáć. A spráwy wszyſtki którékolwiek

przed tym

przed tym ná sądy oné piérwsze były wiedźione / tymże práwem którym są poczęte sądźić/ máią bydź skończone y skázáné: które też Wielmożny Jan z Oćiesznyá królestwá nászego Kánclérz Krákowski y onych Kśięstw Stárostá/ábo który zá czásem będźie/zá władzą vrzędu swego y mocą piérwszego Slązkiego práwá/y postępku/wykonywáć y ku słusznemu skutkowi przywodźić będźie powinien.

O zapiśiech Pozwiech &c. Też Dekrety/ Zapisy/ Resignácié/ Protestácié/ Práwne postępki/ pozwy y wszytkié Controuersié/ spráwy/y té rzeczy/ które są w kśięgi wwiedźione/ Polskim iezykiem w Aktá ták Ziemskié iáko Grodzkié ná potym máią bydź wpisowáné y wwodzoné. Sądy y Vrzędy Grodzkié/ zwyczáiem inych sądów y vrzędów Grodzkich Krolestwá nászego w Kśięstwách wyszszéy námienionych ná potym ná iednym mieyscu/ to iest/ w Oświecimiu máią bydź trzymáné/ spráwowáné y chowáné.

O Posłách. A co sie dotycze spraw y tráktatów o R. P. obiecuiemy: Iż ilekroć śeymy Powiátowé w ziemiách y Woiewództwách krolestwá nászego wedle zwyczáiu przed śeymem wálnym przez nas złożone będą: tylekroć my tymże Kśięstw przerzeczonym stanom przez listy nászé/ iákośmy zwykli do inych ziem/ obwieścimy: ábysmy y oni wybrawszy iednégo posłá w Oświecimie álbo w Zatorze/ onego ná powiátowy śeym Proszowski posłáli/ który wespółek z Posły ná śeymie Proszowskim obránémi/ naprzod ná Wielki do Nowégo Miástá Korczynà/ potym zniego ná wálny śeym zwyczáiem innych Posłów Ziem Máłéy Polski będźie powinien iechác: którégo my słusznym ná stráwę opatrzeniem máiąc baczenie ná wielkość drogi opátrzymy.

Ná ostátek ilekroć pospolité ruszenié krolestwá będźie przez nas álbo potomki nászé złożoné: będźie powinna iuż od tegż czásu y ná potym szláchtá Kśięstw onych/ brzemie woiennéy wyprawy wespołek ze wszytkimi inémi krolestwá nászego poddánémi nosić y podźwigowác. A też ilekroć składánié álbo Pobór pospolity ná śeymie wálnym koronnym z máietności káżdégo będźie vchwalon. (gdyż v nich w obyczáiu stárych kwitów nie było) będą powinni tákowyż pobór kmiecie Kśięstw przerzeczonych iednákimże obyczáiem y práwem z inémi krolestwá nászego poddánymi płácić y wydáwác. A od podatków y brzemion/ które z stárádawná w Slązku zwykły bydź wyciągáné y vkładáné/ oni y potomkowie ich wolni/ y swobodni będą ná wieczné czásy.

Ná których rzeczy wiárę y świádectwo pieczęć nászá iest záwieszona. Działo sie y dan iest w Piotrkowie w piątek przed Niedźielą Iudica/ Roku Bożego. 1563. A krolestwá nászego trzydźiestégo czwartégo. Przy czym obliczni byli Nauczeniwszy y wczciwi w Christusie Oycowie Pánowie/ y Wielmożni/ Vrodzeni/ y Wielebni Jákub Vchánski Arcibiskup Gnieźnienski/ Legatus natus y krolestwá Polskiego Primas, Philip Pádniewski Krákowski/ Mikołay Wolski Kuiáwski/ Woyciech Stárożrzebski Chełmski / Dyonizy Secygniowski/ Nominat Kámieniecki Biskupi: Marcin z Borowá Káśtelan Krákowski Szydłowski/ Odálánowski Stárostá/ Spytek Jordan z Zakliczyná Krákowski/ Przemyslski Kámionácki Stárostá. Andrzéy z Kościelcá Poznánski/ Bydgoski Pyzdrski Stárostá/ Jánusz z Kościelcá Siérádzki Wielkiéy Polski generał/ y Nakielski Stárostá/ Jan z Sluzewá Brestski Stárostá Koninski/ Mikołay z Sieniáwy Ruski y nawyszszy Hetman krolestwá Polskiego / Jan Stárzechowski Podolski y Stárostá Drohobycki / Stánislaw Láwski z Strzekocina Woiewodá y Vicegerent w Mázowszu. Andrzéy Sieprski z Golczewá Rawski y Stárostá Płocki/ Woiewodowie: Piotr Czárnkowski Poznánski/ Jérzy Konárski Káliski/ Stánislaw Herboth z Fulsztyná Lwowski/ Adam Wólkánowski Płocki / y Stárostá Ciechánowski / Jan Lutomiérski Rawski Nadworny Podstárbi/ Lánczycki Rádomski Stárostá/ Wálánty Dembienski Sądecki Krolestwá nászego Podstárbi y Stárostá Checinski/ Sebestyan z Mielcá Wislicki/ Jan Thomicki Rogozinski/ Jan Sierakowski Lencki Dworu nászego Referendarz Stárostá Przedecki/ Piotr Bárzy Przemyslski y Stárostá Lwowski/ Jan Sieninski z Gologór Hálicki/ Mikołay Liegezá z Bobrku Czechowski y Stárostá Zydáczowski/ Kásper Zebrzydowski Nakielski/ Stánislaw Wolski Brzezinski y Stárostá Krzepicki/ Krzystoff Myszkowski z Mirowá Oświecinski/ Mikołay Lácki Kámienski/ Jan Gomolinski/ Spiczymirski/ Stánislaw

sław Spiáwski Sántocki / Swetosław Lipicki Konárski Káśtelanowie: Jan z Oćieszyná królestwá Polskiego Ránclérz/Krákowski General / Oświecimski Zatorski Sámborski Olśtynski Stárostá / Piotr Myśkowski królestwá náśego Polskiego Podkánclérzy Dźiekan Krákowski/ Gnieźnienski/Poznánski/ Płotcki / Leczycki Proboscz: Stánisław Kárnkowski/ Kántor Gnieźnienski/Scholástyk Leczycki wietszy Sekretarz y Dworu náśeg Kefferendarz: Andrzéy Przecebski Gnieźnienski Krákowski Kánonik: Jan Skászewski Kánonik Płotcki / Sekretarze náśy: y inych bárzo wiele godnych wiáry / ktorzy byli przy rzeczách przerzeczonych. Dan przez rece Vczćiwego Oycá Piotrá Myśkowskiego Królestwá náśego Podkánclérzego ić. Nam wiernie milego.

Wtóry Przywiley poprawy wćielenia y ziednoczenia tychże Xięstw Oświęćimskiego y Zatorskiego.

ZAgmunt August z łáski Bożey Król Polski / Wielkie Książe Litewskie / Ruski/ Pruski/ Mázowiecki/ Zmódzki/ Pan y dźiedźic. Oznáymuiemy wszystkim ktorym to wiedźieć przynależy / teraz y potym bedącym. Iż ácz ná bliską przeszłym Séymie Wálnym Piotrkowskim/ przed tym Wárszáwskim/ Xsięstwá náśe Oświecimskie y Zatorskie zá zobopólnym pospolitym zwoleniem Przełożonych y stanow ták Królestwá náśego/ iáko też támtych Xsięstw przerzeczonych z Królestwem náśym były ziednoczone y wćielone/ y Woiewodztwu Krákowskiemu ná wieki przyłączone: iáko o tym list Przywileiu náśego zá władzą tegoż blisko przeszłego séymu Piotrkowskiego wálnego wydány/ szerzéy obmawia y świádczy. Wśákże iż stany tychże Xsięstw przerzeczonych/ iáko sie powiedźiało do Królestwá náśego wćielonych / wźiąwszy od nas listy tegoż wćielenia/ lepiéy sie rozmysliwszy ná niektóre Artykuły w tymże Przywileiu wyssżey miánowánym wypisáne / przez Posły swe ná ninieyszy seym wálny Koronny Wárszawski posłáne/ od nas y od wszystkiey Rády y wszystkich stanów Królestwá náśego ná seymie ninieyszym zebránych téy poprawy y polepszenia/ ktora niżey iest nápisána/ prosili. My tedy z Rádą náśą y Posły ziemskiemi y stany ná ninieyszym séymie zebránémi pilne y wielkie ná to máiąc vważenie/ y máiąc piérwey zobopólną ná to rádę y namowę/ zwaláiąc ná prośbę przerzeczonych Posłow/zá władzą y mocą tegoż ninieyszego seymu wálnego/zá pospolitym zwoleniem y rádą wszytkich stanów Królestwá náśego vstáwiamy/ zámykamy/ y rozrządźili: iákoż przez ninieyszy vstáwiamy/ zámykamy/ rozrządzamy w Artykułach niżey nápisánych/ tákową poprawę y obyczay: ktory ma bydź chowan y dźierżan ná wieczne czásy/ iáko státut y Constitucya pospolita. *Declaratia pierwszego przywileiu.*

Naprzód/iż ácz zá mocą Przywileiá/ktory iest vczynion owćieleniu tych Xsięstw/ślachtá onych Xięstw ma swóy osobliwy Powiát/á wśákże/ iż we wszystkim iest Woiewodztwu Krákowskiemu przyłączona/ dla tego ten Przywiley wćielenia iáśniey obiaśniáiąc/ vstáwiamy y rozrządzamy/ áby ślachtá y obywátele onych Xięstw zá władzą Przywileiá/ ktory iest vczynion około wćielenia onych Powiátów / ná potym ná wieczne czásy z potomki swémi byli sposobnymi ku wźięciu y otrzymániu wszelákich dostoieństw/ y innych wszelkich vrzędów we wszystkim Woiewodztwie Krákowskim. *O dygnitárstwách.*

Też ácz w tymże Przywileiu wćielenia postánowiono iest / iż gdyby ktory vrząd Ziemski wákował onych Powiátów / á w ten czás Wielmożny Woiewodá Krákowski/ zá czásem bedący/ iákiemi trudnémi spráwámi był zátrudnion/ dla ktorych wybránia pospolitego złożyć ábo przy nim sam bydź nie mógł: áby powinien był tóż obiéránié z porucżenia tegoż Wielmożnego Woiewody Krákowskiego Káśtelan Oświecimski zá czásem bedący złożyć/ y ku słusznemu koncu przywieźdź. Wśákże teraz pewnémi y słusznémi przyczynámi ktemu przywiedźieni do tegoż postánowienia / y Artykułu wyssżey nápisánego/ vstáwiamy: áby nád to było przydano/ y iáko státut mocnie chowano: áby tákże gdy wákowáć bedźie vrząd sądowy iáki ziemski: nie tylko Káśtelan Oświecimski / ále też y Stárostá Oświecimski y Zatorski zá czásem bedący / obiéránié nowego Vrzędniká/ zá zleceniem tegoż Wielmożnego Woiewody Krákowskiego/ ślachćie złożyć / y ono do słusznego koncá przywieźdź mógł/ y władzą te miał. *O Vákáncyey Dignitarzów.*

Też ácz

O sądźiech y ich mieyscu.

Też ácz w tymże Przywileiu wćielenia wyssźéy omienionym są náznáczoné y złożoné/ rózné mieyscá ku spráwowániu sądow Ziemskich: wssákże/ iż ssláchtá onych Powiátów teraz lepiéy rozmysliwssy sie w téy rzeczy tákowéy popráwy przez Posły swé od nas y wssytkiégo Séymu prosilá/ vstáwiamy y ták rozpráwuiemy ná wieczné czásy: áby nápotym sądy Ziemskié nie ná innym mieyscu iedno w Miásteczku Zatorze/ y nie innych czásow iedno w káżdé Piątki w czásiéch suchych dni/ w Roku káżdym postánowionych/ záwżdy były sądzoné y odpráwowáné.

Nád to/ iż w onych Ksiestwách álbo Powieciéch wyssźéy omienionych záwżdy przedtym to było záchowano: Iż Cyrográphy y Listy ábo Zapisy/ Rekoiemstwá/ które ieden drugiému czynił/ były wielkiéy mocy y władzy: Ácz my ssláchty Powiátów onych po vczynieniu wćielénia ich do Królestwá tákowa vstáwą niechćielismy obćiążáć/ áby kto miał bydź powinien ku czynieniu y trzymaniu tákowych Cyrográphów ábo Zapisow Rekoiemstwá: wssákże prośbámi ssláchty powiátów onych przywiedźieni zwalaiąc ná nié dopuszczamy y vstáwiamy ná wieki to chowáć: iż ieśli który z ssláchty onych Powiátów dobrowolnie tákowym Cyrográphem ábo Listem Rekoiemstwá/ względem którégokolwiek y iákiegokolwiek/ bądź málégo bądź nawietsségo długu obowiązałby sie y zápisał: áby był powinien káżdy wedla tákiégo Cyrográphu y Zapisu Rekoiemstwá onému/ któremu sie zápisał y obowiązał/ wedle stárych Práw Slaskich we wssytkim dosyć vczynić: y będą powinni miedzy sobą zá mocą tákowych Cyrográphów y Zapisów Rekoiemskich wedle stárégo zwyczáiu/ który w tákowych rzeczách z dawná zwykł bydź chowan/ czynić y postępowáć przez wsselkiégo postępku y obrony Práwá/ y ssukánia w tym vrzędów ziemskich/ tylko zá obwieszczeniém vczynionym/ wedle stárégo zwyczáiu przed Starosztą nássym.

Ná ostátek/ áby przerzeczonych Ksiestw ábo Powiátów do Królestwá nássego wćielenié y do Woiewództwá Krákowskiégo przyłączenié tym mocnieyssé ná wieki było/ vstáwiamy y rozrządzamy/ chcąc ná wieczné czásy to bydź chowano: Iż gdy ruszenié pospolité woienné Królestwá nássego będźie złożono/ ssláchtá Powiátów przerzeczonych Oświecimskiégo y Zatorskiégo ná tóż ruszenié woienné/ pod Chorągwią Ziemie Krákowskiéy będźie powinna woiować: á ná Zamku Oświecimskim Woyski Oświecimski/ który iuż od tego czásu záwżdy nápotym przez nas będźie postánawian/ zá czásu tegoż woiennégo ruszenia pospolitégo ná mieyscu Starościnym niech zostánie. A dla postánowienia Gránic miedzy dobrą ssláchecką y innych którychkolwiek/ Podkomorzy Ziemie Krákowskiéy/ który teraz iest ábo zá czásem będźie/ Komornika godnégo przysłégo/ á onych Powiátów przerzeczonych obywátelá/ y osiádłégo záwżdy nápotym z vrzędu swego ma náznáczáć/ y postánawiáć będźie powinien. A inni Dignitarze y Vrzędnicy ziemie y Woiewództwá Krákowskiégo równą/ iednáką/ y iednostáyną/ iáko w innych Powieciéch ziemie Krákowskiéy będą mieć moc spráwowáć swé vrzędy y spráwy. Które to Artykuły tu wyssźéy wypisáné/ iáko przerzeczono iest/ w Powieciéch rzeczonych zá práwo y zá státut vstáw pospolitych ná wieczné czásy mocnie y niezgwałcenié máią bydź trzymáné y chowáné: mocą y władzą ninieysségo seymu Wárssáwskiégo postánawiamy/ vtwierdzamy/ y ssázuiemy. Ná któréy rzeczy świádectwo ręką nássą ninieyssy list podpisáliśmy/ y Pieczęć nássę kazáliśmy przyłożyć. Dźiało sie y dan w Wárssáwie ná wálnym seymie Koronnym dwudźiestégo dniá Lutego/ Roku Pánskiégo 1564. Królestwá násségo Trzydźiestégo piątego/ zá relácyą Piotrá Mysskowskiégo Królestwá Polskiégo Podkánclérzego/ Dźiekaná Krákowskiégo/ Gnieźnienskiégo/ Plotckiégo/ Láńczyckiégo/ Wárssáwskiégo Proboszczá.

O Rękoiemskich liśćiech Księstwá Oświęćimskiégo.

Zyg III. w Wár. 1598. folio 30.

3. Wielkié trudności Rekoiemskich Listów y Cyrográphów w Księstwie Oświęćimskim y Zatorskim w Przywileiu incorporácyey zostáwioné/ vczyniły y przyniosły: zá prośbą tedy Posłów Ziemskich rekoiémskié listy y Cyrográphy tákowé iáko szkodliwé/ y práwu Koronnému przećiwné znosiémy: ták/ że od tego czásu nikogo afficere niemáią. Jednák Cyrográphy ták iáko w koronie ná summy y długi dawáné bydź máią. A té które ante Con-

te Conſtitutionem præſentem ſtáły ſie / y otrzymáné ſą / káżdy ktoby ná iákikolwiek dług/ liſt rękoiemſki ábo Cyrográph miał/ będźie powinien à data & publicatione præſentium, liſt rękoiemſki y Cyrográph ante annum integrum, do Grodu Krákowſkiego ábo Oświecimſkiego wwieźdź / y do tákowego liſtu ábo Cyrográphu zwyczáiem ſtárym ſpráwe introdukować. Czego gdy kto nie vczyni/ liſt y Cyrográph tákowy nie wwiedźiony/ żadnego mieyſcá y wagi v ſądu ábo Vrzędu wſzelákiego mieć niema / y ſtroná obwiniona/ o tákowy dług ábo rękoiemſtwo odpowiádáć nie będźie powinná.

Przyſięgá Xiążęcia niekiedy Zatorſkiego.

4. EGo Dux Zatorieñ iuro: quòd fidelis & obediens ero, cum omnibus ſubditis Ducatus mei, & cum Ducatu meo, Sereniſsimo Principi Domino A. &c. Regi Poloniæ &c. gratioſiſsimo, & ipſius ſucceſſoribus Regibus, & Regno ac Coronæ Poloniæ: pro bono ſtatu M. Regiæ & Reipub: Regni Poloniæ: & pro vtilitate Maieſt. Regiæ & Regni conſulam: & quæ ſentio M. Regiæ, Succeſſoribus, & regno Poloniæ nocitura, præcuſtodiam & pro poſſe meo auertam: ac omnia fideliter ad partem Maieſtatis Regiæ & Regni Poloniæ agam: fideliter & obedienter mandatis Maieſtatis Regiæ & ſucceſſorum ſuorum parebo: & ea implebo. Literas meas, iuxta cõtractum, per olim Sereniſsimum Dominum Ioannem Albertum inter me & Regnum factum, ſub meo & ſubditorum meorum Sigillis dabo Maieſtati Regiæ ad theſaurum Regni: ſubditosque vniuerſos meos, ad iusiurandum iuxta contractum inducam: & iurari, aliasque quæ ex condictamine debeo facere, faciam. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Crux. HL. 138. B/ 149.

Przyſięgá Kśięſtwá Zatorſkiégo.

5. EGo P. iuro: quod fidelis ero Sereniſsimo Principi, & Domino, Domino Alexandro, Dei gratia &c. gratioſiiſsimo, & Regno ac Coronæ Poloniæ: & poſt mortem Ducis Ianuſii Zathorienſis, domini mei gratioſi, neminem alium quàm ipſum dominum Alexandrum Regem: & ſucceſsores Poloniæ, pro domino ſuſcipiam: & me ſibi ſubiiciam: ac pro poſſe meo procurabo omne bonum: & auertam omne malum, quod ſciuero imminere Regiæ M. & ſuo regno Poloniæ: omniaq; faciam fideliter, obedienter & diligenter: quæ ad ſubditum bonum & fidelem pertinent. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Crux. HL. 139/ 149.

CZĘSC OSMA.

Woiewodztwá Moltánskié y Wołoskié.

HOŁD WOIEWODY MOLtáñſkiégo.

Pri. fo. 806 POſt plures tractatus inter Ser. P. & D. D. Kaźimirum III. Regem Pol. & Barones Poloniæ, ſuæ Serenit. & regni nomine ex una: & inter Magnificum Ioannem Stephanum Palatinum Moldauiæ, armigerosq; ipſius, ſuo & Terræ Moldauiæ ſimiliter nomine parte ex altera, partim perſonaliter, partim etiam per Regiæ M. Nuncios diebus aliquot ab aduentu ipſius in præſentem diem habitos, dominus Palatinus Moldauiæ qui ſupra, propter defenſionem a Poloniæ regno habendam, feria ſecunda proxima poſt feſtum Natiuitatis Virginis glorioſæ Mariæ ad Omagium Sereniſſ. Principi domino Kaźimiro Poloniæ Regi &c. inclitæq; ſuæ Poloniæ Coronæ præſtandum, ſe, poſteros, & terram ſuam Iuramento ad fidelitatem, ſubiectionem, & obedientiam perpetuo ſeruandam, habendam, & obſtringendam conſenſit, hora terciarum, eademq; die, hora meridiei, uel paulo ſerius, Omagium & corporale Iuramentum præſtitit, iuxta informationem per M. R. datam. Primum itaque Maieſtate R: cùm adhuc ille abeſſet, ſolium ſuum in Corona qua coronatus eſt aſcendente, ibiq; in apparatu integro, quem circa coronationem induit, ſedente, Maieſtatis ſede ſepta Spiritualibus & ſæcularibus Prælatis, & Summatibus infraſcriptis, Stephanus Palatinus a M. R. per Magnificos Nuncios ad uniendum, faciendumq; ea quæ debet, auiſatus, & conductus cum omnibus ſuis armigeris, Boiaris uulgari eorum dictis, eques uenit: ad latus uerò per unum ſuum fidelem habebat, cui Banderium quoq; magnum ſericeum coloris rubri, in quo arma Terræ Moldauiæ pulchre auro depicta erant, præferebatur. Sui uerò omnes Terrigenæ bona hæreditaria, in Moldauia habentes, & alij omnes Curien. notabiliores, Banderia parua, quilibet ſuum equum inſedendo, manu tenebant. Ipſius, & Regis clangentibus tubis: Accedenſq; ad ſolium M. R. ex equo deſcendit, dein Banderium manibus corripuit, ac mox cum Banderio, uerſus ſolium proceſſit: id etiam ſui omnes poſt eum fecêre. immediateq; ſolium accedens, flexis ſuo more genubus, & capite prono, Banderium uſq; ad terram inclinat, ſimiliterq; facientibus ſubditis: tenorem Omagii his uerbis proferebat, M. regia immota ſedente, ſed ſtantibus dominis, his uerbis in facie M. R.

CLementiſsime mihi Rex, ego Serenitati veſtræ Omagium facio, & præſto cum omibus terris, & hominibus meis: & peto tuitionem Serenitatis veſtræ, & circa Iura, in Iureq; meo, & Dignitatibus conſeruari.

Hic adhuc Banderium tenuit. Pro genu autem flexione, de ritus ſui more capite inclinato, tacto ſigno crucis ſanctæ Iuſiurandum fecit corporale, his uerbis.

Przyśięgá Woiewody Moltáńſkiégo, y iáko przed láty Stephan Woiewodá przyśięgał Káźimiérzowi Królowi y Koronie ná polu pod Kołomyią
feria 5. Exaltationis S. Crucis Anno Domini 1485.

GRatioſiſsime Rex, ego omagium præſto, & iuro, ac etiam promitto fi-
1381 deliter ſine dolo & fraude, veſtræ Serenitati, ſucceſſoribuſq; Serenitatis veſtræ Regibus, & ſacræ Coronæ Regni Poloniæ, cum omnibus terris, Baronibus, & hominibus meis, fidelitatem: eſſeq; fidelis & obediens Serenitati veſtræ, ſucceſſoribus, & Coronæ Poloniæ Regni. Sic me Deus adiuuet, & Sancta Chriſti Crux.

Mox Iuramento finito, hæc reſpondit M. R. uerba reſidens inſede M. ſuæ.

NOs te, & terras tuas, in noſtram protectionem recipimus, & circa omnes

mnes dignitates & iura omnia terrarum tuarum tanquam Palatinum nostrum relinquimus.

His dictis osculata est eum Maiestas Regia.

Osculo facto recepit Banderium M. R. manibus suis de Palatini manibus, in manusq; Marschalci regni illud dedit. Hic primum armigeri omnes Palatini Moldauiæ stantes circa solium Maiestatis, sua Banderia parua e manibus in terram strauerunt, Marschalcoq; regni prædicto Banderium magnum de solio Maiestatis, iuxta ac conclusum erat, ad Thesaurum regium deferente, & parua illa per Cubicularios M. regiæ collecta, itidem ad thesauri locum ferebantur seruanda. Noluit quippe Palatinus & armigeri sui consentire, ut intra tractandum diriperentur: quin petiit ipsorum ut Banderia Omagialia honeste seruarentur propter maioris amicitiæ autoramentum. Quo facto, M. R. non longe a se Palatinum tanquam amicum & suum Omagialem penes se locauit, & consedentibus illis, armigeri ipsius omnes sub hac forma iurauerunt tacta cruce. Pri. 807.

Przysięgá Pánów Wołoskich.

NOs Barones Vasalli, & tota terra Moldauiæ, præstamus Omagium, nostro & totius communitatis terræ Moldauiæ nomine, Sereniſsimo Principi Domino Kazimiro, & succeſſoribus Regibus Poloniæ, & Coronæ Regni Poloniæ: promittimusq; & iuramus, omnem fidelitatem, subiectionem, & obedientiam, in perpetuum Serenitati suæ, Regno, & Regibus Poloniæ. Ita nos Deus adiuuet, & Sancta Christi Crux. HL. 138 / 148.

Quod Quidem iuramentum quidam eorum manibus cruci appositis, quidam uerò expansis supra, fecerunt. Eo facto regia Maiestas omnes Palatini armigeros, uniuersam denique curiæ suæ iuuentutem, militiæ symbolis insigniuit.

Huius actus regii, & Poloniæ regni, tam notabili celebritati pro Cæremoniarum more Reuerendis, & Reuerendus in Christo patres domini, ac Magnifici, Venerabiles, Strenui, Generosi, ac Nobiles interfuêre: Ioannes Vątropká Archiep. Leopolien. qui sancta tenebat ad Iuramenta, Mathias de Stará Lomża Episcopus Camenec. & Ioannes Targowicźki Electus Chełmen. eidem suffragantes: Iacobus de Dambno Castelanus & Capitaneus Craco. qui ceruici regio sacrum imponebat dirigebatq; diadema, Mathias de Bnyn Posnanien. Ioannes Amor de Tarnow Cracouien. Spitko de Iarosław Sandomirien. qui Sceptrum regni gerebat. Differebantq; quippe hi domini Craco. & Posnanien. Palatini, quod uterque illud ferre nitebatur alter alteri se præferendo, unde unanimi consensu Palatinus Sandomirien. Sceptra dedere pro hac uice duntaxat. Ioannes de Pilcza Russiæ generalis, Iacobus de Buczacz Podoliæ, & Dobeslaus de Bußow Belzen. Palatini. Raphael de Iarosław Sandomirien. qui etiam regni Marschalcatum gerebat Nicolaus de Kurozwiąnki Siradien. Ioannes de Kościelec Dobrinen. Nicolaus de Zmigrod Præmisl. Michael de Buczacz Halicien. Castelani: Creslaus de Kurozwiąnki Decanus Gnesnen. Cancell. Petrus de eadem Kurozwiąnki Thesaurarius qui sub hac differentia pomum tenebat, Cancellario ipso Omagii & iuramentorum formam atq; tenorem pronunciante, Gregorius de Lubraniec præpositus Skarbimirien. Vicecancel. regni Poloniæ, Stanislaus de Brosno Marschalcus. Ambrosius Pampowski Incisor Curiæ M. R. Ioannes Podlodowski Zarnouien. Ioannes Oleski Malogosten. Castelani. Nicolaus de Tanczyn Gladifer, Ioannes de Tarnow Vexillifer Cracouien. aliiq; quàm plures Nobiles Iuuenes & regni indigenæ fidedigni. Pri. 807.

Dokonczenié Kśięstw Koronnych.

KSIĘGI OSME MIEYSCKIE,

CZĘSC PIERWSZA.

O Miáſtách.

KRAKOW. Tit: I.

Rayce Krákowſcy od królá Lokietká Roku 1312. áż do tąd obiérání bywáią przez Iego M. Páná Woiewodę Krákowſkiégo.

O WYSSZYM PRAWIE KRAKOWSKIM Práwá Niemieckiégo Máydeburskiégo.

Przywiléy wyſsẽgo Práwá Niemieckiégo Zamku Krákowſkiégo, przez Kázimiérzá Wielkiẽ poſtánowiony: który Wládyſław Iágello y Wládyſław ſyn Iágellów Królowie potwiérdźili, y iemu mieyſce ná Zamku Krákowſkim náznáczyli: á do nie° w rzeczách ták wielkich iáko máłych w práwie Mieyſckim bywa áppellowano.

Priuilegium Iuris Theutonici Prouincialis ſupremi Caſtri Cracouien: per Kazimirum Magnum conſtitutum. Quod Wladiſlaus Iagello, & Wladiſlaus Iagellonis Reges confirmârunt, cuius Tribunal in Caſtro Cracouien: ad quod in cauſis tàm magnis quàm paruis Iuris Ciuilis prouocatur & appellatur.

W Imię Boże/Amen.

In Nomine Domini, Amen.

Laſki 167. HP. 294.

Y Wládyſław z łáſki BOżéy Król PolſKi / Węgierſki/Dálmátcki/Kárwátcki / Raßcki / Serbſki/ y Ziem Krákowſkiéy / Sándomiſkiéy/ Siérádzkiéy / Láńczyckiéy / Kuiáwſkiéy/ y Litewſkié naywyßé Xiążę / Pomorzkiéy / Puſkiéy Ziemie Pan y Dźiedźic. cé. Ná wieczną pámięć. Oznáymuiemy komu to wiedźieć przynależy wßytkim teraz y nápotym będącym / którzy tego wiádomość będą mieć: Iż ſtrony ſtawetnych Woytá y przyſieglych

NOs Wladiſlaus Dei gratia Rex Poloniæ, Hungariç, Dalmatiæ, Croaciç, Raſciç, Seruiç, necnon terrarũ Cracouiæ, Sendomiriç, Siradiç, Lũcicię, Cuiauiæ, Lithuanieq; Princeps ſupremus, Pomeraniæq; Ruſsieq; Dominus & Hæres &c. Ad perpetuã rei memoriã. Significamus tenore præſentiũ quibus expedit, vniuerſis præſẽtibus & futuris præſẽtiũ noticiã habituris. Quomodo pro parte famoſorũ aduocati, & Iuratorũ Iuris noſtri ſupremi

Práwo I.

śieglych práwá nászego nayssego Niemieckiego Zamku Krákowskiego/ Prosbá była vczyniona/ to w sobie máiąc: áby ssy z wrodzoney scodrobliwości y łáski swietey pámieci Naiásnieyszego Xiążęcia Páná Władysłáwá Krola Polskiego przodká nászego nablizszego y Oycá namilszego/ List Pargáminowy potwierdzenia Przywileiu Jásnego Xiążęcia y Páná Kázimierzá Krola Polskiego &c. Ná wstáwienie práwá nayssego Niemieckiego ná Zamku nászym Krákowskim miásto práwá Máydeburskiego wydány y pozwolony/ vczyniony y dárowány/ á Pieczęcią swietego Oycá nászego mnieszą ná sznurku iedwabnym záwieszoną zápieczętowány/ zdrowy/ cały/ niezgwałcony/ niepomázány/ áni w żadney części swey niepodeyrzány/ y owszem przez wszelkiego podeyrzenia y przygány/ z strony tegoż Woytá/ y Przysieglych przed námi przyniesiony/ raczyli on potwierdzić/ pochwalić/ vmocnić/ y odnowić: ktoregо listu y z tym co w nim iest nápisano/ wyrozumienie słowá od słowá iest tákie.

W Imie Boże/ Amen.

Ná wieczną pámięć. Nie iest rzecz słuszna: áby niespodźiánym przypadkom szczęścia postępki rzeczy były poddané/ y żądliwości swiete z fortuną/ która iest niepewna/ były poczytáné: ktorych żywiące ma bydź vtwierdzenie/ y wstáwá ma stać wieczney mocy mocnością vgruntowáną. A ták My Władysław z łáski Bożey Król Polski/ y ziem Krákowskiey/ Sedomirskiey/ Siedlądzkiey Kuiáwskiey/ Leczyckiey/ Litewskie Xiąże nawyssé/ Pomorzki Pan y Dzieydzic/ &c. Oznáymuiemy niniejszym listem ktorym to wiedzieć należy niniejszym y przyszłym/ ktorzy niniejszego przywileiu wiádomość będą mieć: Iż ácz dawno swietey pámięci Pan Kázimierz Król Polski przodek náss opátrznością królewską/ y pożytkiem pospolitym przywiedziony w Królestwie Polskim práwo Niemieckie nawyssé postánowił: áby wszytkim vcisnionym y obciążenie przed Sędzmi swieteckiemi tegoż práwá Niemieckiego cierpiącym przestrzeczna do áppellácyey y odezwánia vcieczká otworzona była: żeby poddáni Krolestwá nászego dla niedostátku práwá nawyssego

supremi Theuthonici prouincialis Castri Crac: oblata petitio cõtinebat in effectu. quatenus ex innata nostræ benignitatis clementia, diuę memorię Serenissimi principis domini Władislai Regis poloniæ nostri immediati prædecessoris & genitoris charissimi, Literam pargameneam Ratificationis priuilegij Illustris principis, & domini Kazimiri Regis Polonię. &c. de & super institutionem Iuris supremi Theuthonicalis prouincialis in Castro nostro Cracouien: vice & loco iuris Maijdemburgen: editi & concessi factam & donatam, Sigillo sancti genitoris nostri mediocri, in cordula sericea impenden: sigillata, sanam, saluam, & integram, non viciatã, non cancellatam, nec in aliqua sui parte suspectam; sed omni prorsus vicio, & suspectione carentem, & pro parte corundẽ aduocati & iuratorum, coram nobis præsentatam, confirmare, approbare, ratificare & innouare dignaremur. Cuius quidem literę vna cũ contentis in eadẽ tenor de verbo ad verbũ sequitur & est talis.

In Nomine Domini, Amen.

Ad perpetuam rei memoriam. Non conuenit, vt inperatis sortis casibus profectus rerum subijcere, & pia vota cum cadente fortuna deputare, quorũ viuax esse debet assertio, & constitutio perpetuo subsistere robore firmitatis. Proinde nos Vladislaus dei gratia Rex Polonię, nec non terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Cuiauiæ, Lancicię, Lithuanięq; Princeps supremus, Pomeraniæq; Dominus & hęres &c. Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, præsentiũ notitiam habituris. Quo modo licet dudum diuę memoriæ Dominus Kazimirus Rex Poloniæ prædecessor noster. Regali prouisione, & communi vtilitate suadente in Regno Poloniæ Ius Theutonicum supremum instituisset, & ordinasset, vt omnibus oppressis & grauamen, coram Iudicibus Secularibus Iudicii eiusdem Theutonicalis patientibus, torum ad illud appellandi, & euocãdi patuisset refugium. Ne subditi Regni nostri, ob defectum iuris supremi ad terras alienas, per loca incognita, non sine gra-

wyoßęgo do źiem poſtronnych przez mieyſcá nieznáiomé z wielkiémi nieprzeſpieczno ściámi y ßkodámi/ y nakłády/ dla ſpráwiedliwości otrzymánia biegáć nie musieli. Jákoż to y przed tákowéy vſtáwy dekretem tá to iſta Conſtitucya zá czáſu ſzczęśliwégo náßégo pánowánia z potwiérdzenia náßégo byłá dźierżáná/ ſtrzeżóna y chowána/ pod tákową formą przez pewné rozdźielenia dána/ y liſty godnémi wiáry pod záwieſzonémi pieczęćmi Máieſtatu tegoż Królá Kázimierzá potwiérdzona:

Potym tákowy liſt y Sędźi/ y tych ktoby chowáli przerzeczoné Práwo/ niewiedźieć którym nieſzczęściem zginął. Przetoż godną rozumieiąc bydź rzecz/ áby tákowé pozwolenié y vſtáwá we wßytkim w mocy zoſtáłá/ przerzeczoné liſty y Przywileie/których wyrozumienié z kopiy y z oryginałów wyięté w pewnych Kśięgách y rzeczonych Sędźi ieſt pozoſtáłé y cále záchowáné/ odnawiamy/ ponawiamy/ y moc ieý wieczną przydáiemy/ chcąc áby we wßytkich ſwych rozdźielnościách/ ſentenciách/ punktćiéch/ kondyciách/ ártykułách/ vſtáwiczną záwáżdy y nieſpomną otrzymáli moc/ to oſobliwie opátruiąc: iż ilekroć miáſtá/ które w téy kopiiéy Przywileiu ſą wypiſáné y wyrázoné/ ábo iedno ktoré z nich w tákowym náwyßßégo práwá ſądźie ſpráwe ábo ſpráwy w ſwoiſté/ ábo ſwych ſąſiad weſpołek mießkáiących przed ſądem przerzeczonym przez ápellácią wwiedźioné będą mieć: tedy gdy oné Miáſtá będą odieté y odpráwioné/ inné Miáſtá ná mieyſce ich z innémi pozoſtáłémi niech będą wźięté y woſtáwioné. Który liſt y formá ábo kopia wyięta z oryginału ták ſie ſámá w ſobie ma.

W Imię Boże/ Amen.

Iż przyrodzenie y kondycia ludzka bárzoby rádá przez zwiérzchnégo páná nád ſobą byłá: y ludźie nieoddaláliby od ſiebie wolności/ by niekárność wyſtępków z ćiężkim vpadkiem nie obſitowáłá: dla tego z Boſkiego zrządzenia ſą dáni Królowie ludźiom/ y pánowie poddánym/ áby z potrzeby ſpráwiedliwości/ ſądowi y roſtázowániu królewſkiému byli poddáni wßyſcy: żeby kożdemu ſprawiedliwą wagą ſámi krolowie ſpráwiedliwości czynili. A dla tego My Kázimierz z łáſki Bożéy Król Polſki/ y Ziem Krákowſkiéy/ Sędomirſkiéy/ Siéradzkiéy/

uibus periculis, damnis & expenſis, pro iuſtitia recurrere arcerentur. Quemadmodum ante huiuſmodi conſtitutionis decretum, & hæc talis modi cõſtitutio, tempore fælicis noſtri Regiminis, ſub rati habitione noſtra, hactenus tanta fuiſſet cuſtodita, & ſeruata, in & ſub forma, per certa capitalia tradita, & literis autenticis ſub appendentibus Sigillis Maieſtatis eiuſdem Regis Kazimiri confirmata.

Tandem huiuſmodi literæ apud Iudices & conſeruatores præfati Iuris, neſcitur qua ſorte, & vtique infauſta perierunt. Dignum itaq; arbitrantes, hanc conceſſionem & conſtitutionem ex totis, vt antea viribus debere ſubſiſtere, præfatas literas & Priuilegia, quarũ tenor de copiis ſumptus originalibus in certis cordibus dicto rum Iudicum remanſit integer conſeruatus renouamus, innouamus, ac roburi pſis in vigore perpetuò adiicimus. Volentes vt in omnibus ſuis capitulis, ſententiis, punctis, cõditionibus, & articulis, ingem ſemper & irrefragabilem obtineant firmitatem, prouidentes ſpecialiter, vt quotieſcunque Ciuitates in hac Priuilegii copia deſcriptæ & contentæ, vel eorum aliqua in huiuſmodi ſupremi Iuris iudicio cauſam vel cauſas Proprias, vel ſuorum coincolarum & conciuũ, coram iudicio præfati iuris appellationem introductas habuerint, illis amotis & excluſis, aliæ Ciuitates pro eis ad iudicium cum aliis remanentibus ſurrogentur. Tenor autem prędictarum literarum & forma, ſiue copia ſumpta ex originali, vt præfertur ſequitur & eſt talis.

In Nomine Domini, Amen.

Quia humana conditio dominatis ſibi iugo libenter caruiſſet, & homines libertatem minime abdicaſſent: ſi non impunita vicia graui pernicie ſcelerum redundaſſent. Ideo diuina ſententia dati ſunt Reges populo, & Domini ſubiectis, vt neceſſario iuſtitię & iudicio ac imperio Regum ſubeſſent vniuerſi, vt cuilibet æquo libramine Statera lance appenſa, ipſi Reges iuſtitiam miniſtrent. Et proinde Nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæq; Dominus &

rádzkiéy/Leczyckiéy/Kuiáwskiéy/Pomorskiéy/Pan y Dziedzic Ruski. Ku wyniesieniu chwały spráwiedliwych ludzi/á ku pohámowániu wßeteczenstwá zuchwálców/obaczáiąc iż w náßym krolestwie przeciwko powadze y czci nigdy nienárußoney tegoż krolestwá náßego/y nád wiádomość Máiestatu náßego krolewskiego były chowáne nieiákie złe zwyczáie/á to w tym: iż gdy Wóytowie/Soltysi/Láwnicy/Przysiegli w sądów zágáionych w práwie Niemieckim/miedzy témi/ktòrzy sie práwuią w sądzie ich zágáionych/skáżni z rozmowy miedzy sobą/y iuż skończoné w wielu spráwách wydáią.

Oni záś práwuiący sie do dálekich stron Rynskich do Máydeburgu Miástá/ktòremu żadnym práwem nie są poddáni/y zá granice krolestwá náßego appellácię y prowokácię czynią/wlasny Máiestatu náßego Stolec/y wlasnego Páná práwo y zwierzchność opuściwßy/y wzgárdziwßy/ku skáźie y ßkodźie krolestwá náßego/y ku obciężliwości náßych obywátelów.

A Wóytowie/Soltysi/y inni Láwnicy/Przysiegli krolestwá náßego/od tych/ktòrzy sie práwuią/dlá kupowánia tego skázánia Soltysów/do Máydeburgu wyćiągáią po dziewięć wiárdunk ßerokich großy práskich/y ktemu wyćiągáią niektóre summy pieniężné ná expensy/ktòre z krolestwá náßego do Máydeburgu dla kupowánia przeszłego skázánia przesyłáią: przez co sławie/vczciwości/Jurisdicitey Stolice náßey nigdy nienárußoney bywa vwlaczono/y ßkárádość tákás bywa iey przyczytána: á co ieszcze gorßego/przerzeczeni Wóytowie/Soltysi/Láwnicy/Przysiegli práw Niemieckich/gdyby mieli czynić koniec dostáteczny práwuiącym sie/w tym sie czyniąc trudnémi do miast niektórych krolestwá náßego/do Rádźiec/Wóytów/Láwników/przysieglych. Ktòrym żadna przez Nas ná nawyssé práwo y ná czynienie skázánia práwá Máydeburskiego od Máiestatu náßego Krolewskiego nie była dáná/áni im iest osobliwie zleconá/ná tákowé mieyscá mimo ich postánowioné sądy: áby przedawáli práwo naiwyssé/ktòré Máiestatowi náßemu tylko iest przyłączoné: y áby dawáli tákie skázánia nád zámierzenie ich sądów/

do

nus & hæres Russiæ, ad extollenda iustorum preconia: & transgressorum insolentias reprimendas. Animaduertẽtes nostro Regno contra decorem & honorem illibata eiusdem Regni nostri præter scientiam nostræ Regiæ Maiestatis versasse corruptelas. Quòd cùm Aduocati, Sculteti, Scabini, Iurati iudiciorum bannitorũ iuris Theutonici, aut litigantibus in iudiciis eorum bannitis contendentibus, sententias interlocutorias & diffinitiuas, in causis quàm pluribus promulgant.

Dicti contendentes ad partes remotas Rinen: in Maydẽburg Ciuitatem, cui nullo iure subsunt, & vltrà fines Regni nostri appellationes & prouocationes interponuntur, nostræ Maiestatis proprio solio & tribunali, necnon proprii Principis & Domini iure & iurisditione omissis, & contemptis, & in detrimentum Regni nostri damnum, & Regnicolarum nostrorũ grauamen.

Aduocati verò Sculteti, & alii Scabini Iurati prædicti nostri Regni, à contendentibus eisdem pro emendis sententiis, & Sculteris in Maydẽburg, per nouem fertones latorum grossorum Pragensium, & nonnullas summas pecuniarum, pro expensis exigant, & extra Regnum nostrum in Maydẽburg, pro prædictis sententiis emendis transmutant, per quæ honori, decori, Iurisditioni, Solio, tribunali illibatis nostris prædictis detrahatur, & turpidini reseruatur. & quòd deteriùs est, dicti Aduocati, Sculteti, Scabini, iurati, iurisditionem Theutonicalium, cum more litigantes iustitiæ reddere deberent complemẽtum, difficiles se in hoc reddentes, ad Ciuitatum nonnullarum dicti Regni nostri, Consules, Aduocatos, Scabinos Iuratos, quibus nulla à nobis super iure supremo, & dandis sententiis Iuris Maydemburgen: à nostra Regali Maiestate, nulla prorsus fuit, vel est eis specialis, ad talia loca ipsorum, extra eorum loca constituta, vltra terminos iurisditionis eorum attributa potestas, ad vendendum ius supremum nostro Solio & Tribunali de iure duntaxat annexum, & sententias aliquas dãdum extra fines eorum iurisditionis ad alias Ciuitates, Villas, & loca, nulla eis a nostra Regia Maiestate authoritas est concessa, sed

do innych miaſt / wſi / y mieyſc : ná co im żadna nie ieſt dána władza : ále z iákiegoś vpom té / ktorzy ſie przed nimi práwowáli / w ſpráwách ták wielkich iáko máłych / pieniądze przymußáli kłásdź niemálé : zá któré ſkazánia od przerzeczonych Miaſt náßych Rádźiec / Wóytów / Láwników / przyſieglych / ktorzy żadnéy władze w tym niemieli / ſkazánia wyćiągáli / y práwo kupowáli / które mocy nie miáło / áni ſtac mogło : á niewinné ludźi práwuiące ſie oßukawáli / ſumpty / pracámi / wydatki / nakłády ich morduiąc niepráwiedliwie : przećiwko którym rzeczom w króleſtwie náßym wołánie powſtáło / y tákowa chytroſć okazáłá ſie / czego Máieſtat náß zá tym wołániem niemógł okiem przeyrzeć / y tego ćierpieć.

Dla czego z wczćiwémi w pánie Chryſtuſie Oycmi / Jároſłáwem Arcybiſkupem Gnieźnienſkim / Bodzántą Krákowſkim / Zbilutem Włodźcłáwſkim / Janem Poznánſkim / Mikołáiem Plotckim / Janem Lubuckim Biſkupy / y z Opáty / Proboſcz mi / Dźiekany / Ardźiákony / y innémi Prełatámi y z Kánoniki ták Tumſkimi iáko Kollegiáckiémi / y inych kośćiołów Kápitułámi / y z innémi Duchownymi doſtoieńſtwy opátrzonymi / ták świeteckimi iáko Zakonniki / wyietymi / y niewyietymi : y z Wielmożnymi Woiewodámi / Káßtelanmi / Podkomorzmi / Komorniki / Sędźiámi / Podſędki / Pány / Rycérztwem / z Szlachtą / Káżcmi / Wóytámi / Láwniki / Przyſieglémi Miaſt / z Sołtyſmi y Vrzędniki wſi / y mieyſc kożdych / áwo ze wßytkimi vczyniliſmy ziazd y ſeym : zá ktorych wßyſtkich y kożdego z oſobną rádą Appellácię / odzwánia / áby nie były od tych / ktorzy ſie práwuią / czynione v Sądów przerzeczonych zá pieniądze iuż rzeczone / y áby niebyły kupowáne y wyćiągáne / y áby ſkażni y práwá w Máydeburgu nie kupowano / y tákże v Miaſt Króleſtwá náßego v Sędźi / Wóytów / Láwników / Przyſieglych / y áby nie kupowano ſkażni álbo práwá któregoś / y kto oné przyimie / áby ná nim nieprzeſkawano / áni zá práwo miano / pod winą vtrácenia wßyſtkich dóbr ſwych / władzą náßą Krolewſką zákázuiemy.

A chcąc od obywátelów Króleſtwá náßego ßkody / vciſki / prace / y nakłády oddá-

lić / á

ex quadam temeritate contendentcoram eis in cauſis, tàm magnis quàm paruis, pecunias ponere compulerunt non paucas, pro quibus ſententiis à dictis Ciuitatum Regni noſtri Conſulibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis, nulla prorſus ad hoc authoritate fruentibus ſententias extraxerunt, & ius emerũt : quod viribus caruit, & non ſubſiſtebat. Inſonteſq; contendentes delũ debant ſumptibus, laboribus, impenſis, & expenſis fatigando minus iuſtè. Cõtra quę in Regno noſtro clamor aſcendit, & inſinuatio manifeſtauit, quòd Maieſtas noſtra fama deferente & clamore incitante ſine periculo pertranſire, & ſine ſcandalo tollerare per noſtram Serenitatem oculis cõuiuentibus pertranſire non potuerunt.

Cum Reuerendis in Chriſto Patribus Iaroſlao Archiepiſcopo Gneznenſi, Bodzanta Cracouien: Sbilutho Vlad: Ioanne Poznanienſi, Nicolao Plocenſi, Ioanne Lubucenſi Epiſcopis. Necnon Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, cæteriſq; Prelatis, & Canonicis, tàm Cathedralium quàm Collegiatarum, & aliarum Eccleſiarum Capitulis, & Beneficiatis, tàm Secularibus quàm Regularibus exemptis, & non exemptis, necnon Magnificis, Caſtellanis, Palatinis, Camerariis, Succamerariis, Iudicibus, Subiudicibus, Baronibus, Militibus, & Nobilibus, Conſulibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis Ciuitatum, Scultetis & Officialibus, Villarum & locorum ſingulorum vniuerſis, Synodum, Conuentionem, & concilium celebrauimus. De quorum omnium & ſingulorum conſilio, appellationes, prouocationes, in dictis Iudiciis faciendas, à litigantibus prædictis, pro pecuniis prędictis, emendas, exigendas, admittendum: ſententiasq; & ius in Maydeburg emendum: & ad Ciuitatem aliquarum dicti regni Iudicibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis, Ius aliquod abſque noſtra ſpeciali authoritate, per quoſpiam Iudices, Aduocatos, Scabinos, Iuratos litigantes emendũ & recipiendũ ſententias, aut ius aliquod, & receptis aliqualiter ſtandum, aut ea pro iure habendum, ſub pœna amiſsionis omnium bonorum ſuorum authoritate noſtra Maieſtatis Regiæ inhibemus.

Volentesque prædictis noſtris Regnicolis damna, grauamina, fatigas, & ſumptus remouere

lić/á pożytki y rozmnożenié im y náßemu Máiestatu Królewskiemu cześć y poczciwość rozmnożyć: Xięgi práwá Máydeburskiego w skárbie náßym Krákowskim położyliśmy: y ná tymże Zamku náßym Krákowskim postánowiliśmy práwo naiwyssé Niemieckié własné/ ná mieyscu práwá Máydeburskiego: áby z tych ksiąg/ skazánia były wydáné wedle práwá przez Wóytá náßego/ y siedm Sołtysów álbo Wóytów/ y przez przysieglé vmieietné práwá przerzeczonego.

Które Wóyty/y Sołtysy/Wielki Rządzcá zá czásem będący przerzeczonego Zamku Ziemie náßey Krákowskiey/ wespółek z Wóytem náßym ná mieyscách niżey nápisánych/ miedzy innémi będźie rozumiał vmieietnieyßé w práwie/áby ie przyiął/ miánował/ wybrał ná mieyscá do żywotá ich/ ku zágáieniu práwá náßego Naiwyssego Zamku Krákowskiego/zwyklym zwyczáiem/ Czásów y z mieysc słußnych: to iest/ z Bochnie/z Wieliczki/z Robczyc/z Lipnice/z Myslimic/z Olkußá/ z Wolbrámá.

Z Wóytów/z Lipniká/z Sułoßowá/z Irzmánowic/z Przecźiniá/z Sándumáná/ z Baliná/z Szubrowic. Z Sołtysów Máiestatu krolestwá náßego/z Bodzanowá/ z Igołomic/z Lápßyce/z Skáwiny/z Rybnéy/z Listrey Tynieckiéy/z Brzéská/z Gonowá Brzeźinskiego Opátá/z Lubocze/z Pobiednéy/z Tubiczá/z Swerzmenskiego Klaßtorá Proboszczá/Wóytmi y Sołtysmi y innych mieysc. Z Láwników y innémi poczćiwémi y opátrznémi osobámi/ którzy będą vmieietni w rzeczonym práwie Máydeburskim/y którzy będą godni mieyscá Láwniczego: którzy wiecznie siedzieć máią siedm w liczbie/ á nád siedm/ nigdy niech nieprzechodzi.

Do którego Sądu Naiwyssego Niemieckiego Zamku náßego Krákowskiego: y do Wóytá náßego/y do Wóytów/ Sołtysów/y innych Sędziów/ którzy ná tym sądzie náßym będą siedzieć/ miásto przerzeczonych Appellácyy/ które do Máydeburgu zwykły bywáć/ będźie wolno im od wßytkich sędzi/ Wóytów/ Sołtysów/ Láwników/ przysieglych/ ták miast iáko wsi wßystkim/ którzy sie práwnią/ áppellowáć/ odzywáć/ y przed nimi konczyć y dokonywáć swéy

remouere, profectum quoq; & vtilitatem eis: nostro quoq; Regio & Regiæ Maiestatis honorem & decorem amplare: libros Iuris Maydēburgen: ordinauimus, & in thesauro nostro Cracouien: deposuimus, in eodemq; Castro nostro Cracouien: constituimus ius supremum Theutonicale, Prouinciale, vice & loco Iuris Maydemburgen: de libris eisdem promulgari debere sententias, & Iura, per Aduocatum nostrū, & septē Scultetos seu Aduocatos, & iurati dicti Iuris Prouincialis peritos Iuris prædicti.

Quos nostræ Maiestatis procurator generalis, qui pro tempore fuerit, dicti Castri terræ nostræ Cracouien: vnà cum Aduocato nostro, & locis infrascriptis, inter Aduocatos & Scultetos seu alios iuris peritos potiores, duxerit recipiendos, nominandos, eligendos, & ad loca tempora vitæ eorum pro Iudicio nostro supremo Prouinciali Castri Cracouien: banniendo more consueto, temporibus competentibus & locis, videlicet de Bochnia & Vieliczka, de Robczyce & Lipnicá. de Myslimice, de Ilkusch, de Volbram, Ciuitatibus.

Aduocatis de Lipnik, de Sułoszowa, de Irzmánouice, de Przeczynia, de Sandruman, de Balin, de Szubrouice, Scultetis Maiestatis nostræ Regiæ de Bodzánów, de Igołomia, de Lápszyce, de Skáwiná, de Rybna, de Listri Tiniczen: de Brzesko, de Gonow Bresinen: Abbatis, de Lubocza, de Pobiedny, de Tubicze, Swerzmen: Præpositi Monasteriorū Aduocatis & Scultetis, necnon aliis locis.

Scabinis & aliis honestis, & circumspectis personis in dicto Iure Maydēburgen: peritis, & qui sede Scabinali fuerint digni, quòd sint septem in numero semper præsidentes perpetui, & quòd septenarius numerus non excedatur. Ad quod quidē Iudicium nostrum Supremum, Prouinciale, Theutonicale, Castri nostri Cracouiensis, & Aduocatum nostrum, necnon Aduocatos, Scultetos, & alios septē præsidentes eidem nostro Iudicio, locò prædictarum prouocationum, & appellationum in Maydemburg prorumpi consueuerunt, licitum erit eis ab omnibus Iudicibus, Aduocatis, Scultetis, Scabinis, Iuratis,

swóy appellácyey / przez prośbę przełożenia rzeczy swóy ábo appellácię práwá y skázánia prosić / z ksiąg nászych práwá Máydeburskiego przerzeczonego; ná których skázni / álbo sentencyách / álbo práwiech / skázuiemy władzą nászego Máiestatu Krolewskiego / áby ták przestawano iáko ná práwie / y áby iáko práwá były chowáné.

Wyiąwszy żeby niektórzy z przerzeczonych práwuiących sie rozumieli moc otrzymáć lepszé skázánié w rzeczách swoich nád ono iuż vczynioné: tedy od tákowych do sámego Máiestatu nászego będzie wolno appellowáć: á pod tym czásem práwá przerzeczoné Máydeburskiego ksiąg nászych / od nas ná swé appellácię otrzymáią pewné Kommissarze: którzy chcemy y skázuiemy áby byli Rayce z Miast tych: z których ći / którzy appelluią / będą miánowáć / niepodeyrzáné przeciwnéy stronie / z kożdego miástá po dwu Rádźiec: to iest / z Krákowá / z Sączá / z Bochnie / z Wieliczki / z Kázimierzá / y Olkuszá: którzy z nászego osobliwego pouczenia skażą appellácią: y koniec spráwie / w którey sie appellácia sstały / vczynią. A iżby przerzeczeni Wóyt nász y inni Wóytowie / Szoltysi / Lawnicy siedm przerzeczeni / którzy wiecznie będą siedzieć przy sądzie nászym / práwá przerzeczoné wydáiąc y práciuiąc / dni swych próżno nietrawili: á práwuiący sie pracámi / y mordowániem / y nakłády / wedle pierwszego zwyczáiu nie byli obciążeni.

Vstáwiamy chowáć / iżby zá kożdé skázánié vczynioné tylko po siedmi skotów: których połowicá do skárbu nászego / á połowicá przerzeczonym siedmiom siedzącym ma bydź: żeby to miedzy sobą zá pracą swą podzielili: nie licząc w to zapłáty Pisárzowey / pámietnego / y przywileiów / które máią dáwáć: które zapłáty będą ták miárkowáć / iákoby zá pracą swą brali. A z win przerzeczonego sądu nászego Wóyt nász ná czesć nász cztérzy winy / á piątą ná Ławniki ma wyciągáć.

A iżby przerzeczony Wóyt nász / y siedm Ławników rzeczonego sądu nászego nawyższego tym mocniey y pilniey sądowi przerzeczonemu naiwyższému y w wydawániu skázánia przypilnowáli / y oné odprawowáli: tedy Wóytá y Ławniki Máiestat nász chcąc łáską swą ozdobić / oné z łáski nászey

ratis, tàm Ciuitatum quàm Villarum quibuscunq; contendentibus & litigantibus, appellare, & prouocare, & coram eisdem prosequi, finire, & decidere suam appellationem, seu super eisdem, & alias per simplices propositiones siue appellationes Ius & Sententias postulare, de libris nostris prædictis Iuris Maydeburgen: quibus Sententiis & Iuri per eosdem promulgatis auctoritate nostra Regiæ Maiestatis decernimus: vel vt legi standum vel tanquã legem obseruandum.

Nisi aliqui contendentium prædictorũ duxerint super suis quæstionibus & causis Ius melius, & sententias meliores in oppositum ipsorum promulgatorum Iuris & sententiarum proponẽdum; eisdem ab ipsis ad Tribunal & Solium nostræ Maiestatis licebit appellare, & infra tempus dicti Iuris Maydeburgen. librorũ nostrorũ à nobis super eorum prouocatione obtinere certos Commissarios, quos volumus & decernimus fore Consules Ciuitatum, vnde ipsi appellantes nominauerint alteri parti non suspectos: de qualibet Ciuitate per duos Consules, videlicet de Cracouia & Sandecz, de Bochnia & Vieliczka, de Kazimiria & Ilkusch: qui ex nostra speciali commissione decident, appellationem, & finem negotii appellationis causæ imponent. Et ne præfati Aduocatus noster, & alii Aduocati, Sculteti, Scabini septem prædicti perpetui præsidentes circa Iudicium nostrum & Iura prædicta danda, & laborando, dies suos in vanum exponant, & litigantes prædicti, laboribus, fatigis, & expensis more pristino grauentur;

Cõstituimus obseruandum, in antea, pro qualibet sententia danda duntaxat per septem Scotos, videlicet pro fisco nostro medietatem, aliam prædictis præsidentibus septem Scabinis, inter ipsos pro labore ipsorum diuidendos præter Notarii salarium, memorialia, & Priuilegiorum literas eorum dandas, de quibus iuxta eorum moderationem disponere debebunt ratione onerum leuandas.

De pœnis autem dicti iudicii nostri, pro nobis Aduocatus noster quatuor pœnas, & quintam, Pro Scabinis prædictis exigere

náßéy osobliwéy wymuiemy od wßytkich podatków/ Poborów/ y kontribucíy/ od robót / od woiennych służb ná wßelkie strony / ktoré przez nas y potomki náßé beda czynione: y od wßelkiego posłußenstwá ták náßego/ iáko ich Pánów / y od sądów Káßtelánskich / Woiewodzkich / Sędzi / Podsędków/ Komornikow y innych Vrzędnikow Ziemskich / y Woytów / Rádźiec/ Lawników/ y wßytkich Przełożonych: ktorym żadnym sposobem niech nie beda posłußni / áni pozwáni/ ták w wielkich iáko w málych spráwách przed niemi stawáć / ábo ná nie odpowiádáć nie beda powinni:

Ale tylko gdy przed oblicznosć náßę y przez osobliwą pieczęć náßę pozwáni beda: tedy przed námi / ábo osobnym Kommissarzem náßym / ktorego ktemu náznáczymy/ beda powinni odpowiedáć/ ábo káżdy z nich bedźie powinien práwem swym Máydeburskim odpowiedáć.

A iżby przerzeczone wßytkie rzeczy miały moc ná wieki / ninieyßy przywiléy zá ráda y zwoleniém przerzeczonych wßystkich przy nas siedzących kazáliśmy nápisáć / y pieczęcią Máiestatu náßego Krolewskiego wietßą kazáliśmy vtwierdzić. Działo sie y dan iest w Krákowie / Roku Pánskiego / Tysiącnego / trzechsetnego / piećdźiesiątego ßóstego/ názáutrz po świetym Fráncißku. Przy czym byli przerzeczeni Arcybiskup y Biskupi / y Wielmożny Jurá Káßtelan/ Imrám Woiewodá/ Andrzéy Sędźia Krákowski / Wilczek Sędomirski / Ráphal Wislicki/ Piotr Sądecki/ Káßtelanowie / y inni świádkowie godni wiáry.

Prosbą tedy przerzeczonych Sędźi / y ktorzy te práwá chowáli láskáwie skłonieni/ y poddánych náßych pożytki y rozmnożeniém nápomnieni / tákowy list y vstáwę/ láskę y pozwolenie máiąc wdźięczne y całe władzą náßą Krolewską mocmu przydáiemy / y ón vmocnieniém pieczęci náßey wietßey przy tym ninieyßym liście vtwierdzamy. Działo sie to w Piątek po Przewodney Niedźieli/ Roku Pánskiego / Tysiącnego/ Cztérechsetnego / Dwudźiestego y piérwßego. Przy czym byli Nauczeiwßy w Pánu Chrystusie Pánowie Mikołay Kościołá Gnieźnienskiego Arcybiskup y Prymás/ Woyćiech Krákowski/ Andrzéy Poznánski / Jákub Płotcki/ Jan Chełmski Kościo-

xigere debebit, & vt præfati Aduocatus noster & septem Scabini, dicti Iudicii nostri Supremi, eò fortius & cum exacta diligentia iudicio supremo prædicto, & sententiis promulgandis diligentiùs insistant & continent.

Ipsos Aduocatum & Scabinos Maiestas nostra extollere volens prærogatiua fauoris & gratiæ specialis ipsos eximimus & liberamus ab omnibus exactionibus, tributis, contributionibus, & aliis collectis, laboribus, seruitiis, expeditionibus, ad quascunque partes, per nos & per nostros successores, fiendis, & obedientiis quibuscunq;, tàm nostris quàm ipsorum Dominiorum, necnon à Iudiciis, & iurisditionibus ipsorum Dominorum Castellanorum, Palatinorum, Iudicum, Subiudicum, Camerariorum, cæterorumque Officialium Terrestrium, necnon Aduocatorum, Consulum, Scabinorum, & quarumcunq; potestatum; quibus nulla ratione obediant, neque citati in magnis vel paruis causis coram ipsis comparere & respondere tenebuntur.

Sed duntaxat cùm ad præsentiam nostram, & per speciale Sigillum nostrum Citati fuerint, tunc coram nobis aut coram speciali Commissario nostro ad hoc deputando respondere tenebuntur Iure suo Maydēburgen: & quilibet eorum respondebit.

Vt autem præmissa omnia robur obtineant perpetuæ firmitatis, præsens Priuilegium de consilio & consensu prædictorum omnium assessorum nostrorum scribi, & Sigilli nostri Maiestatis Regalis maioris appensione fecimus communiri. Actum & datum Cracouiæ. Anno Domini, Millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto. In crastino sancti Frācisci, presentibus præfatis Archiepiscopo, & Episcopis, Necnon Magnificis viris Dominis Iura Castellano Imramo Palatino, Andrea Iudice Cracouien: Vilczkone Sandomirien: Raphaele Vislicien: Petro Sandecen: Castellanis, & aliis quàm pluribus testibus fide dignis.

Petitionibus itaque præfatorum Iudicum & conseruatorum, præfati Iuris Theutonici supremi benigniter aclinati, & subditorum nostrorum commodis & profectibus

Kośćiołów Biśkupi: y Wielmożni y mężni Mężowie / Kryśtyn z Ośtrowá Káśtelan Krákowśki / Sedźiwóy z Ośtrorogá Poznánśki / Jan z Tarnowá Krákowśki / Mikołay z Michálowá Sedomirśki / Máćiéy z Waśośá Káliśki / Mikołay z Oporowá Leczycki / Jákub z Koniecpolá Śiérádzki / Máćiéy z Lábiśynà Brześći / Jan z Kośćielcá Gniewieńśki Woiewodowie: Michał z Czyżowá Sedomirśki / Miśtyn Poznánśki / Marćin z Klenowá / Kryśtyn z Kożieglowy Sądecki / Floryan z Korytnice Wiślicki / Jan z Szczekoćiná Lubelśki / Káśtelanowie: Zbigniéw z Brzéźia króleśtwá Polśkiégo Márśałek / Piotr Száfrániec Podkomorzy Krákowśki / Andrzéy Ciołek z Zelechowá Podśtoli Sedomirśki: y innych wiele godnych wiáry wiernie nam miłych. Dan przez rece vczćiwégo w Pánu Chryśtuśie Páná Woyćiechá Biśkupá Krákowśkiégo / Naiwyższégo Kánclérzá / Janá Dźiekaná Krákowśkiégo / Podkánclérzégo króleśtwá Polśkiégo nam ſczérze miłych.

My tedy Wládyśław z łáśki Bożéy Król przerzeczony / zá ráda Rad náśzych / ktòré przy boku náśzym śiedźiały / y zá prośbą przed Máieśtatem náśzym vczynioną / ták ſpráwiedliwą y ſłuśzną y bácżną przywiedźieni / tákowy liśt vmacniáiąc odnowieniém przy wileiu wyższéy nápiśánego ze wśytkim / co w nim nápiśano / potwiérdzamy / mocny czynimy / pochwalamy / y odnawiamy / śłázuiąc áby we wśytkich ſwych punktćiéch / kláuzułách / ſpoſobiéch / y członkách miał moc wieczną mocy / zá świádectwem tego liśtu: ktòrému pieczęć náśzá ieśt záwieśzoná. Działo śie ná Wyśpie Ciepel / w Miáśteczku Konínie / ktòré ináczéy zową Racze / w Niedźiele bliżśzą po świécie świętégo Stániśłáwá / ktòré bywa Máiá / Roku Páńśkiégo / Tyśiącznégo / cztéréchśetnégo / cztérdźieśtégo czwartégo. Przy czym támże byli Vczćiwi / Wielmożni / Mężni / y Szláchetni / Máwrzyniec z Oderwáru króleśtwá Węgierśkiégo / Mikołay z Láyśoki / Łukaś z Górki Poznánśki / Żynek z Pomorzan Ziemie Podolśkiéy Woiewodowie: Mikołay z Żákrzowá Márśałek / Kreśław Woyśzyk z Woyśze / Stolnik dworu náśzégo / Piotr z Számotuł / Páwel z Sienná / Mikołay z Cześłáwu / y Żynek z Bálic dworzanie

ctibus commoniti, huiuſmodi literas conſtitutionem, gratiam, & conceſſionem, grata & rata habentes, atque firma auctoritate noſtra Regali robur ipſis apponimus, & Sigilli noſtri maioris communitione firmamus. Harum tenore mediante. Actum feria quinta poſt conductum Paſchæ. Anno Domini, Milleſimo quadringenteſimo vigeſimo primo. Præſentibus Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus Dominis, Nicolao dictæ Gneznen: Eccleſię Archiepiſcopo & primate: Alberto Crac. Andrea Poſnanien. Iacobo Płocen: Ioanne Chelmen: Eccleſiarum Epiſcopis, nec non Magnificis validiſq; virisCriſtino de Oſtrow, Caſtellano Crac: Sandiuogio de Oſtrorog Poſnanien: Ioanne de Tarnow Crac: Nicolao de Michalow Sandomirien: Mathia de Vanſzoſze Caliſſien: Nicolao de Opporow Lancicien: Iacobo de Koniecpole Siradienſi. Mathia de Labiſzyn Breſten: Ioanne de Koſcielec Gneuconien. Palatinos. Michaele de Czizow Sandomirien: Miſtino Poſnanien: Martino de Klenow, Criſtino de Kozieglowy Sandecen: Floriano de Korythnica Viſlicien: Ioāne de Szczekocin Lublinen: Caſtellanis, Sbigneo de Brzezie, Regni Poloniæ Marſſalco, Petro Szafraniec Succamerario Craco: Andrea Ciołek de Zelecho Dapifero Sandomirien: & aliis quā pluribus fidedignis noſtris fidelibus dilectis. Datum per manus Reueren: in Chriſto Patris Domini Alberti Epiſcopi Cracouien: ſupremi Cancellarii, & Ioannis Decani Cracouien: & vice Cācellarii regni Poloniæ ſincerè nobis dilectorum.

Nos verò Vladiſlaus Dei gratia Rex præfatus de conſilio conſiliariorum noſtrorum, ad latus noſtrum tunc aſſiſten: petitionis, taliter coram noſtra Maieſtate oblatis, tanquam iuſtis, rationabilibus, & rationi conſonis, aclinati, huiuſmodi literam ratification: innouatione Priuilegii præſcripti, cum contentis in eodem confirmamus, ratificamus, approbamus & innouamus, decernentes ipſam in omnibus ſuis punctis, clauſulis, conditionibus, & articulis robur obtinere perpetuæ firmitatis per præſentes. Harum quibus eſt appenſum Sigillum noſtrum teſtimonio literarum. Actum in Inſula Ciepel oppido Conin

rzánié náßy / y inni godni wiáry świádkowie przy rzeczách przerzeczonych. Dan przez rece Wielmożnych Janá z Koniecpolá Kánclérzá/ y Piotrá z Szczekocina Podkán clérzégo / królestwá Polskiégo nam szczérze miłych.

Conin, alias Racze die Dominico post festum sancti Stanislai, tempore Maij proximo, Anno Domini, Millesimo, quadringentesimo, quadragesimo quarto. Præsentibus ibidem Venerabili, Magnificis, Strenuis, & Generosis, Laurentio de Ederwar Regni Hungariæ, Nicolao de Layszoki, Luca de Gorka Posnanien: Hinkone de Pomorzani Terræ Podoliæ Palatinis: Nicolao de Zakrzow, Marssalco, Creslao de Voyschyk, de Voycza dapifero Curiæ nostræ, Petro de Szamotuli, Paulo de Sienno, Nicolao de Czeslaw, & Hinkone de Balice familiaribus nostris, & aliis fidedignis testibus circa præmissa. Datum per manus Magnificorum, Ioannis de Koniecpole Cancellarii, & Petri de Szczekocin Vicecancellarii Regni Poloniæ, sincerè nobis dilectorum.

Sámé Miásto Kráków.

Odpuszczenié Szosu y poboru Miástu Krákowu.

2. Iż Miásto náßé Kráków / stolicá náßá Królewská / iáko prioribus interregnis Zyg. III, w
ták y tego posledniégo Interregnum, wiárę y státeczność swą w to zámießánié Rzeczy- Wár. 1589.
pospolitéy Nam y wßystkiéy Koronie/ státecznie pokázało y dotrzymáło/ nie ogleduiąc folio 41.
sie ná wielkié ßkody spalenia y spustoßenia máietności swych/ ktore ex vsu artis militaris
palone y zniesione/ á ruchome bráné bydź musiały. Przeto zá tę wiárę y státeczność ich/
wdzięczność y láskę náßę Królewską miástu temu y obywátelóm iego wßytkim pokázuiąc/ áby téż pociechy zá ßkody y trudności swé odnieść mogli. Szos z Poborem náßym Królewskim / ktoryby zá vchwałą wßech stanów nam y skárbowi náßemu Koronnemu/ ábo Poborcóm y Száfárzom ná Séymiéch vchwalonym płácićby mieli. Miástá Krákowá Mieszczánóm y obywátelom iego wßytkim dáruiemy y odpuszczamy do cztérech Exákcij Poborowych/ ieśliby kiedy ex necessitate R P. vchwalone bydź miały / poczawßy Exákcyą od Poborów ná tym seymie vchwalonych. W czym áby trudność y przenágábánié żadné nie było od Poborców nászych/ tám in genere quàm in specie tą ninieyßą Constitucyą wáruiemy.

Odpuszczenié Czopowego temuż Miástu.

3. Ná Jástá Krákowá ná poprawę Murów y Municij Mieyskich / Czopowé od Zyg. III.
kázdego picia/ ktoreby z Miástá Krákowá do skárbu náßego Koronnego dochodźić miá- támże fol.
ło/ zá vchwaleniem Poboru przez stany Koronné auctoritate Constitutionis præsentis, 42.
dáiemy y dáruiemy do dwu Exákcij Poborowych blisko przyßłych od ninieyßéy poczynáiąc/ tym sposobem/ że vrząd Mieyski tákowé Czopowé od picia wßelákiego przez té dwie Exákcié wybiérać y wyciągáć ma: wßákoż wybiérać Czopowé máią wedle Przywileiu Piwowarów Miástá tego. Záchowuiąc w cále cognicyą Séymową o tychże Przywileiách / y o tym ieśli co po nich rożnego bywało ná nie stánowiono / á to po wyßćiu przerzeczonych dwu Exákcij Poborowych. A z tego Mury y municié Mieyskié opátrowáć y poprawić máią. W czym tákże áby przenágábánia żadnego od Poborców nie mieli/ tám in genere quàm in specie tą Constitucyą wáruiemy.

Podnyssenié Mostowego temuż miástu.

4. Dla poprawy dróg w Krákowie nád stáré mostowé/ zá pozwoleniém wßech Támże.
Stanow postánawiamy/ że kázdy furman/ ktory z towárami Cudzoziemskimi z Solą y z inßemi ciężkimi rzeczámi do Krákowá przyiedźie/ od kázdego koniá po pułgroßku Miástu płácić będźie powinien. Tákże ktoby rogaté bydło ná skład Krákowski ná przeday przypędźił/ powinien będźie po pułgroßku zwłaßczá od bydłá wielkiego Miástu temuż płácić/ iáko Przywiley ná to dány ßerzey obmawia.

Cło Krákowſkié.

Támże fo. 43. 5. PRzełożony nam ieſt niedoſtátek miáſtá Krákowá/ y wyniſzczenié prowentów iego/ ták iże z nich potrzeby Miáſtá tego nullatenus odprawiáné bydź niemogą. Chcąc tedy áby zá ſzczeſliwégo Pánowánia náſzégo Miáſto to/któré rebus ſecundis ornamento, aduerſis præſidio nam y Rzeczypoſpoli: náſzéy bydź zwykło we wſzem/ incrementa bráło. Miáſtu temu náſzemu Krákowu zá pozwoleniém wſzech Stanów Cło wieczné dáiemy y poſtánowiamy. Tym ſpoſobem/ że oſoby wſzelákie Cudzoźiemſkié Miáſtu temu od Towáru wſzelákiégo wedlug oſáćowánia od grzywny po pułgroſzku płácić będą powinni czáſy wiecznémi/ iáko ſtárzey Przywiléy im ná to dány wſobie obmawia.

Nagrody Vſzkodzonym.

Tenże w Krák. 1588. fol. 48. 6. IŻ musiáło do tégo przychodźić/ że dla obrony miáſtá naſzégo Krákowá y zamku/ w którym przednieyſſé inſignia y kleynoty máieſtatu náſzégo Królewſkiégo chowáią: dobrá poddánych náſzych nieruchomé/ muſiały bydź od Hetmáná y żołniérzá náſzégo palone/ á ruchomé bráné ex vſu artis militaris: á drudzy záś cześćią od nieprzyiaćielá/ cześćią od żołniérzá náſzégo/ priuatim bez roſkázánia/ pozwolenia y zlécenia Hetmáńſkiégo/ ſą z máietnośći złupieni y vſzkodzeni: tedy y tym od nieprzyiaćielá vſzkodzonym/ y tym którzy dla gwałtownéy R. P. potrzeby ſzkody popádli/ de bonis rebellium, qui cauſam damni dederunt, ma bydź z práwa nagrodá: á od żołnierzá náſzégo vkrzywdzonym priuatim bez wiádomośći Hetmáńſkiéy/ vkázuiem do práwá należnégo: kedy ſzkód y krzywd ſwych dochodźić káżdému ieſt wolno. Aſſecurátią Hetmáńſką we wſzyſtkim w cále iáko ſámá wſobie ieſt/ wáruiąc/ y nienáruſzenié zoſtáwuiąc.

KAZIMIERZ. Tit: II.

Odpuſczenié Szoſu Kázimirzánom.

Támże w VVár. 1589. folio 43. IŻ Miáſto náſze Kázimiérz przez oblężenié Krákowá od nieprzyiaćielá/ o wielką ſzkodę y vtráte przyſzło/ ktemu że Mury Miáſtá tego po niektórych mieyſcách per abuſum popſowáné. Tedy my łáſkę náſze y pozátowánié ku pomnożeniu Miáſtá tego/ y poprawę murów y inſzych potrzeb znácznych poſpolitych/ odpuſczamy obywátelóm wſzyſtkim Miáſtá tego/ Szos do cztérech Exákciy po ſobie idące/ ieſliby kiedy ná potym poſtánowioné były/ począwſzy od nimieyſzégo Séymu Exákciiéy. A Czopowé tákże cále wſzyſtko Miáſtu temu od wſzeláków picia ná Rok nimieyſzy Contrybucyiéy ku tym lepſzému pozátowániu budowánia Murów y Baſzt/ ták iżżadnym ſpoſobem ni odkogo w tym impediowáni bydź nie máią/ ponieważ to co czynimi zá pozwoleniém ſtanów wſzytkich Koronnych vchwalamy.

Práwo 1.

Cło Kázimérzkié.

Tenże tám że fol. 43. 2. DLa zaſług y wiernośći Miáſtá náſzégo Kázimiérza Krákowſkiégo/ któré przeciwko Rzeczypoſpolitéy/ y nam/ w obronieniu pilnym y wiernym pokázało/ Miáſtá náſzégo Krákowá. Przeto Moſtowégo im od Przodków náſzych nádánégo/ którégo ſą in pacifico vſu, przyczyniamy z pozwoleniém wſzech ſtanów Koronnych/ to ieſt/ nád ſtáré Cło od koniá kożdégo po półgroſzku/ tákże y od bydłá rogátégo y od káżdégo inſzégo bydlećiá wielkiégo po półgroſzku wybiérać máią od tych wſzytkich którzy ná ſkład Krákowſki/ ábo też przez Moſt Kázimiérſki przez Krákow przeieżdżać będą/ wybiérać máią iáko o tym Przywiléy náſz onym dány ſtárzéy obmawia.

Oprawá Miáſtá Kázimiérzá.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol 33. 3. IŻ Miáſto náſzé Kázimiérz przy Krákowie od ſtátków Kupieckich/ któré ná brzégách tego Miáſtá budują y łáduią/ znáczné ſzkody odnoſi/ iáko nam o tym Rewizorowie

zołowie náßy z przeßłego Séymu wysłáni dostáteczną spráwę dáli. Tedy temu Miáśtu od káżdego státku tákiego kupieckiego/ po złotemu iednemu płácono bydź ma. O czym ßérzéy Przywiléy ná to przez przodká náßego Królá Stephaná ná Séymie dány obniawia/ który Prowent ná popráwę tychże brzegów Wiślnych obracáć śie ma.

KLEPARZ. Tit: III.

Szós y Czoponè Klepárskié.

Práwo 1. MOjáśtu náßému Kleparzowi Krákowskiému/ które wiele ßkód czásu obleżenia Miáśtá náßego Krákowá/ y tegoż podiekowánia/ y przy tym státeczną wierność swoię przeciwko nam y Rzeczypospolitéy pokazało. Zá co my łáskę náße Pánską onym pokázuiąc/ Szós cały y inßé Prowentá Contrybucyiéy náßéy któreby z Vniwersału Séymu nieświeskiego do skárbu náßego ábo wiec Száfárze Ziemie onéy przysłáć miały. Miáśtu temu do cztérech Exákcyy ieśliby nápotym ex neceſſitate Reipub: kiedy vchwalone były/ dáruiemy y odpuszczamy. Zyg. III. w Vár. 1589. folio 44.

A Czopowé od wßeláкiego pićia ná Rok nieśwießy Contrybucyiéy tu vchwalonéy/ Miáśtu temu dawamy ná pokátowanié pospolitych potrzeb y ku obronie Miáśtá tego. W czym wßytkim áby impedimentu żadnégo niodkogo nie mieli/ nieśwießégo Séymu vchwałą vtwiérdzamy.

BYDGOSCZA. Tit: IIII.

O wolnym przedawániu zboża ßlácheckiego w Bydgoszczy.

Práwo 1. GDy śie przed námi skárżyli obywátele Ziem Kuiáwskich/ iż przed Mieszczány náßé Bydgoskié byli zniewoláni: bo gdy ze wśi swych zboża tárg z kim vczyniwßy woża do Miáśtá/ wnet inßy Mieszczánie nie czyniąc targu ono zboże bráli do swych domów y spiklérzów: zá które zboże ácz płácili/ wßákże iż to czynili ku krzywdzie onému pierwßému Kupcowi/ y ku zniewoleniu ßlácheckiemu/ dla tego vstáwiamy: áby w Bydgoszczy ßlácheie było wolné przedawánié y zwożenié zboża przez przekázy iákiéy Mieszczan onych: które od tego hámowáć Stárośćie zá czásem będącému iest poruczono. A nád to niechay będą listy Królewskié/ ilekroć tego będźie potrzebá/ zá którémi winá cztérnaśćie grzywien z osoby tey/ która ináczéy czynić będźie wyciągána bydź ma.

Nobiles, Bydgoſtiæ frumenta ſua libere vendant.

TErrigenis Cuiauitis. conquerentibus nobis, quia per Oppidanos Bydgoſtenſes noſtros illibertarentur: qui terrigenæ, dum ex rure frumentum, ex mercatu antea facto, cuipiam transferunt in Oppidum, mox alii Oppidani, non facto mercatu illud recipiebant: in domoſq; ſeu promptuaria ſua deponebant: pro quo tametſi ſolutiones impendebant: tamen quia iſtud facerent in præiudicium prius ementis, & in illibertationem Nobilium: Idcirco ſtatuimus: Quòd Bydgoſtiæ ſit Nobilibus libera frumentorum venditio, & deductio, ſine aliquo aliorum Oppidanorum impedimento, quorum còèrcio, Capitaneo pro tempore exiſtenti ſit commiſſa: ſintq; deſuper literæ Regiæ, quoties opus erit, pœnam Regalem quatuordecẽ marcarum, ex perſona contemnente exigendam, continentes comminatam. Alex. wRá 1505. Laſki 119. HL. 100 B/ 181. HP. 262.

SRZODA. Tit: V.

Srzodá od Poboru wolna.

Práwo 1. MOjáśtu náßému Srzedzie przez deſolácią przez ogién od podatków Poborowych do cztérech Zyg. VI. w 1589. fo. 41

cztérech Exámtcły począwſzy od vchwały Séymu nimieyſzégo / ieſliby kiedy z potrzeby Rzeczypoſpolitéy vchwalone były odpuſczamy.

POZNAN. Tit: VI.

Poprává Miáſtá Poznániá.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio. 70.

Prá-wo 1.

AJż ná Mieśćie Poznániu Koronie wiele należy / á zwłaſczá obywátelóm Wielgopolſkim: pozwalamy tego vchwałą Séymu nimieyſzégo / żeby wzgd mieyſcki teraz y ná potym będący / od piwowárów / od káżdéy beczki piwá po iednému groſu brał którą przedáią: á to ná poprawę municiy mieyſckich y murów około Miáſtá / tákże od káżdégo wiádrá winá Morawſkiégo y Rynſkiégo / Eydebuſkiégo / groſy ſześć: á od win Gubińſkiégo y Kroſzyńſkiégo od káżdégo dzielinká po groſy dźieśięć: od wiádrá málmázyéy / muſzkátelle po groſy dwánaśćie. Które wybiéránie ma ſie począć od publikowánia Conſtitucyéy nimieyſzéy / áż do dźieśiąći lat. Co wſzędy té / którym ſłácowánie należy / przy ſłácunku ná expozycią non obſtante contributione publica przyimować máią: á poprawę tych municiy General Wielgopolſki / Káſztelan z Podkomorzym Poznáńſkim rewidować / y liczby ſłuchać máią: á to ná dźień ś. Marćiná / y potym ná ſéymikách referować.

Młyny Poznáńſkie.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 40.

2. PO nieważ Młyny náſze przy Poznániu / ieden zá Czarnémi Mnichámi / drugi zá Bramą Wrocławſką leżące / zá dawnym zániedbániém z Groblámi / ábo ich gáćiámi / tákże zżálumnośćią budowánia ad ruinam przyſły. Przeto té Młyny wyſſéy mianowáné z trzećią miárą z ſkupiwſzy poſſeſſory ich iuxta formam Iuris, ieſli dożywocia nie záſły / cum eorum pertinentiis temu to Miáſtu náſzému Poznániowi / ábo communitati Miáſtá tego / in merum dominium czáſy wiecznémi inkorporuiemy. Z których to Młynów ná káżdy Rok powinni będą ći to Mieſczánie Poznáńſcy do Zamku náſzego Poznáńſkiégo / płácić y ſkutecznie oddawać / Pſzenice Małdrów pięć: á Rzy ábo żytá Małdrów dwadźieśćiá y dwá miáry Poznáńſkiéy: w czym iednák ma bydź baczenie in legalibus impedimentis pogorzenia ábo znácznéy ſzkody przez powódź nieſzczęśliwą. A Gwárty do Rámy gdy iéy przed tym z tych Młynów nie dawano / tedy téż ná potomné czáſy Miáſto to Poznáńſkie dawáć niéma / iáko o tym ſzérzéy Przywiléy náſz y poſtánowienié z Generalem Wielkiéy Polſki vczynione obmawia.

Poprává Miáſtá Poznániá.

Zyg. III. w VVár. 1598 folio 32.

3. ŻE iuż Miáſtu Poznániu dźieśięć lat wyſło / przez które látá pewné podatki ná poprawę Miáſtá wybiéráli: poſtánawiamy / in hæren: Conſtitutioni 1588. áby z tych podatków ráchunku ſłużnégo wyſłuchány byli / przez Wielmożnégo Janá Rozrażowſkiégo Káſztelaná Poznáńſkiégo / Adámá z Czárnkowá Generalá Wielgopolſkiégo / y Piotrá Czárnkowſkiégo Podkomorzégo Poznáńſkiégo: á po wyſłuchániu téy liczby / ći to wyżéy miánowáni Kommiſſarze vkázáć máią Mieſczánóm Poznáńſkim mieyſce / kędyby té pieniądze ná poprawę y municyą miáſtá naſłużniéy wyłożyć ſie miały. Która tu municya począć ſie ma od Zamku náſzégo Poznáńſkiégo / ku bramie Wrocławſkiéy / z vkopániém przekopu do obrony miáſtá y budowánia báſzty nowéy. Tákże téż y z poprawą murów ſtárych / o czym wſzytkim záwiedywáć máią przerzeczeni Kommiſſarze / y po wykonániu tego ráchunku doſtátecznie wyſłuchać / y nam o wſzytkim doſtátecznę ſprawę dáć.

Exequutia

Exequuty a Dekretu Mieszczan Poznańskich.

4. DEkret S. pámięci Wuiá nászego Krolá Zygmuntá Augustá w Wárszawie in Anno 1571. miedzy Mieszczány Poznánskimi / á Wielmożnym niekiedy Stánisłáwem Grábią z Górki/ potym Woiewodą Poznánskim / wsi nászey Rátay dzierżawcą vczyniony / in omnibus ápprobuiemy / y wszeláke impedimenta y zátrudnienia iego exequutią hámuiące znosząc/ chcemy y nákázuiemy/ áby był do exequutiey swey/ to iest per consignationem iam exnunc limitum, & intromissionem in ius perpetuitatis przyswiedżiony: á wszákoż saluo Iure aduitalitio & possessorio, quod moderno possessore integrum reseruamus, ipsiq; per omnia quoad vixerit, super eadem etiam bona Ciuibus consignandum, saluum esse volumus: post mortem verò moderni possessoris témi dobry dispononować nie bedziemy: ále possessio plenaria & actualis ich/ cum reliqua iudicatæ rei executione, ipso facto przypadáć ma tymże Mieszczánom / tanquam legitimis hæredibus eorundem. Zyg. III. w Wár. 1598 folio 24.

Miásteczká co ná wolność zásiádły, wolne od podatków, pátrz wyssey fol: 321. lege 7. W wyciągániu zć. et fol: 324. lege 8. et 9.

PRZYSIĘGA RADZIEC. Tit: VII.

Z Miast Rayce iáko przysięgáć krolowi Ie. M. máią.

JA N. przysiegam: iż Naiáśnieyszemu Xiążęciu y Pánu á Pánu N. krolowi Polskiemu zć. y iego wedle práwá potomkom krolom koronowánym bede wierny: y bede sie stárał wedle możności mey o iego iásność/ cześć/ o stań krolewski / y o pożytek R. P. koronny / y Miástá N. y o wszytkich szkodách / które bede wiedźiał / iego zacność obwieszcze / y one wiernie odkryie Ták mi Pánie Boże pomagay.

EGo N. iuro: Quia Sereniſsimo Principi & Domino D. A. Regi Poloniæ &c. & ſuis legitimis ſucceſſoribus Regibus primoq; coronatis fidelis ero, ſuæq; ſerenitatis honorem, ſtatum regium, & commodum Reipub. Coronæ, & terrarum Pruſſiæ pro poſſe meo procurabo, ſuam ſerenitatem de omnibus damnis quæ ſciuero auiſabo, & ea manifeſtabo fideliter. Sic me Deus adiuuet. La. 163. HP 301. HL 137 B/ 247.

MIAST OPRAWA Tit. VIII.

1. JŻ Miástá Nászé od przodków nászych / nie tylko dla sámych osób w Mieszćiech mieszkáiących/ ále y dla dobrá Rzeczypos. są fundowáne/ y Ziemskim imieniem nádáne. Przeto pomczamy Stárostom nászym/ áby tego doyźrzeli: żeby sie Miástá poprawowáły/ y liczbe przed Starostą y témi/ które ku niemu przysądźimy / żeby czynili. A to budowánie y poprawá Miast ma bydź táka / iáka my roskażemy / zá doyźrzeniem Starościnym/ y tych/ które ku Starośćie wysądźimy. Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. fo. 55.

O téyże oprávie.

2. NA ogladánie poprawy Miast/ y wyslyszenie liczby z dochodów wszytkich in genere: które Miástá máią / exnunc deputuiemy ku Stárostom osoby pewne. Tenże w Lubl. 1566. folio. 70.

O téyże oprávie.

Tenże w Piotr. 1567 folio 74.

3. ACz z Lubelſkiéy Conſtitucíicy miálá bydź przez deputowáné od nas oſoby oglądánia Miaſt opráwá/ wßákże / iż czás nie był miánowan / od którégo liczby z pożytków wßytkich czynić mieli/ zoſtáć to musiáło do ſéymu tego ná którym czás miánuiemy/ iż ab anno 1562. czynić powinni ſą liczbę ze wßyſtkich in genere prowentów / które máią. A támże y poprawę pokażą przed tymi które ku Stároſtom álbo ich namieſtnikóm z ſéymu tego deptuuiemy/ vczynić ie ſub confiſcatione bonorum, powinni będą ſufficenter.

Miaſt Opátrzenié Pod interregnum.

Zyg. III. w VVár. 1593. folio 9.

4. BEſpieczenſtwo miaſt náßych Krákowá/ Lubowle/ Rábßtyná / Oświęcimiá/ Kámiencá/ á tego z quárty/ Poznániá/ Kiiowá/ Bracławiá/ zá vchwałą ſéymu tego/ ludem ſłużebnym pießym opátruiemy. Ktoſzy to ludźie máią bydź pod zléceniem Ároſćiným. Jednák Rotmiſtrze/ pocznicy máią przyſiądz że wiernie mieyſc ſobie náznáczonych ſtrzędz/ y nam do czáſu náznáczonégo dotrzymáné będą. Do buntów y záśćia inter priuatas perſonas, przymießywáć ſie niemáią. Zamków y miaſt ſobie náznáczonych/ przy Ároſćiech náßych bronić/ tákże y tumultów z któréykolwiek miáry y przyczyny któreby kolwiek w miáſtách tych náßych wſczynáły ſie / zá tychże Stároſtow roſkazániem/ bronić máią/ wierność y poddánoſć nam we wßytkim w cále záchowuiąc.

Wolność miáſteczek nowych pátrz wyſſéy fol. 321. lege 8. Miáſteczká.

Gwałty Mieyſckie pátrz wyſſéy fol. 524.

CZĘSC WTORA.

O Mieſczániech.

Z STRONY SZLACHETCTWA Y dóbr Ziemſkich. Tit. I.

Mieſczánie máiąc liſt ná ßlácheſtwo, á obchodu mieyſckiégo pátrzą, liſtem ſie ſczyćić niemogą.

Práwo

MIeſczánie / ktòrzy Ziemſkie Jmioná máią / gdy beda o nie pozywáni od kogo / záchowamy ſie wedle Práwá. Dzudzy ßlácheſtwem ſie bronić nie mogą: ktòrzy liſty ná ßlácheſtwo otrzymawßy / biorą ná ſie ſpráwy ſtanu Rycerſkiému niepriyſtoyné / ktòré ſą Státutem opiſáné; żaden ſie tákowym Liſtem Práwá ſczyćić nie bedźie mógł.

Ciuium ad militarem ordinem inautoratio, quomodo rata eſſe debet.

CIues qui Terreſtria bona habent, cùm pro illis citabuntur ab aliquo: conſeruabimus nos iuxta Ius. Quorum alii, etiam Nobilitate ſe defendere non poſſunt: qui literas ſuper Nobilitatem ſui obtinentes, ſuſcipiunt in ſe negotia, quæ ad ſtatum militarem nō pertinent, quæ quidem ſunt ſtatuto deſcripta, quorū nullus ſe talibus literis, in Iudicio defendere poterit.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 46/82. HP. 304.

Mieſczánie ktòrzy dobrá Ziemſkie trzymáią woyne ſłużyć máią. Maß wyſßey fol: 701. lege 22. Gdyż Kupcy.

Mieſczánie imioná źiemſkié przedawáć máią, á kupowáć ich niémáią.

2. VStáwiamy: iż Mieſczánom y proſtym ludźiom zkądkolwiek bedącỹ Miáſteczek / Wśi / Folwárków / Práwu Ziemſkiemu podległych kupowáć / trzymáć / poſiadáć ná wiecznoſć / y zaſtáwnym obyczáiem niéma bydź wolno: á to dla tego / iż w ciągnieniu woiennym y wßykowániu mieyſcá ſłußnégo miedzy Szláchtą nie mieliby: y dla tego máiąc tákowé dobrá zwykli ßukáć obyczáiów / iákoby wolni byli do woiennych wypraw: y nád to gdyż oni domów y dóbr Práwu Mieyſckiemu podległych nie dopuſczáią innym ßlácheie vſtępowáć / tedy też wzaiem y im dóbr w Práwie źiemſkim położonych wykupienié ſłußnie zda ſie / áby było zábronione: y Sędźiowie źiemſcy y Grodzcy zapiſów tákich / ktòré máią bydź ná oſoby Mieyſckié czynioné / niemáią y niech nie śmieią dopuſczáć. A ieſli ináczéy vczynią: tedy cokolwiek bedźie zápiſano przećiwko tákowéy vſtawie / to ma

Ciues bona Iuris Terreſtris vendãt, nec ea acquirant.

ITem ſtatuimus: quòd Ciuibus, & plebeiis, vndecunque exiſtentibus, Oppida, Villas, prædia, & bona alia, Iuri Terreſtri ſuppoſita, emere. tenere, poſſidereque, perpetuo vel obligatorio modo, liceat minimè. ex eo, quòd in profectionibus bellicis, & aciebus ordinatis, locum inter Nobiles competentem non haberent: quòdque illi bonis talibus habitis, occaſiones quærere conſueuerunt, ſe à bellicis expeditionibus liberandi. Et inſuper, cùm ipſi domos, & bona in Iure Ciuili ſita Nobilibus non admittant reſignari: eadem vicißitudine & illis, bonorũ in Iure Terreſtri ſitorum, exemptio videtur non abs re eſſe prohibenda. Quodq; Iudices Terreſtres & Caſtrenſes, Inſcriptiones eiuſmodi, in fauorem & perſonas Ciuium fiendas, non admittant: admittereq; non præſumant. & ſi ſecus fecerint: extunc quicquid inſcriptum fuerit, contra Conſtitutionem

Ian Olhr. w Piotr. 1496 La. 105. HL 46/82. HP 302.

to ma bydź nikczemnym y próżnym ſkazano zá teráznieyßym ſtátutem: á ktemu ći/ któzy iuż ſkutecznie dóbrá ziemſkié oſiedli/ tákowé w pewnym czáśie/ wktórym to ſpráwić bedą móc/ ſą powinni przedáć pod winámi: któré z tych/ któzy ináczéy czynią/ wedle woléy náßéy y Woiewody onéy ziemie/ gdźie oná máietnośc ieſt/ bedźiem nie odpuſczenié wyćiągáć.

ſtitutionem eiuſmodi, id irritum, nullum & inane decernatur eſſe, Statuto præſenti mediante. Et quòd illi, qui iam in effectu bona Terreſtria vſurpârunt, illa hinc ad decurſum temporis, quò commodè iſtud facere poſſint, vẽdere teneãtur: ſub pœnis, quas ex illis ſecus faciẽtibus: iuxta arbitrium noſtrũ, & Palatini terræ, in quo illa conſiſtunt, exacturi ſumus irremiſſibiliter.

O tym pátrz wyſſéy folio 701. lege 22. Gdyż.

Mieſczánie dóbr dziedzicznych kupowáć niémáią, á tè ktôrè dzierżą przedáć máią, krom dóbr dziedzicznych Ziemſkich ſtárych, ktôrè miáſtá y poſpólſtwo ſpólnie máią.

Zyg. w Pio 1538. HL. 46. B/83. HP. 303.

3. Stoiąc przy ſtárych vſtáwách przodków náßych/ y prośbámi poddánych náßych porußeni ſtázuiemy: áby mieſczánie y proſtégo ſtanu ludźie/ wedle zákázánia ſtátutow/ dóbr dziedźicznych Ziemſkich ná potym nie kupowáli: y zapiſy/ któré w ſądźiech ziemſkich mieſczánom ná té dobrá bedą vczynioné/ niech ipſo facto bedą nikczemné: ktemu ſędźia/ który tákiego zapiſu dopuśći/ ſto grzywien winy niech przepádnie: która ma bydź przez vrząd od niego wyćiągána.

Dobrá lepak té/ któré do tych czáſów mieſczánie dźierżeli y dźierżą/ bedą powinni wczáśie cztérzech lat któremukolwiek bedą chćieli ßláchćicowi y obywátelowi koronnému przedáć/ pod ſtráceniem tychże dóbr: któré przerzeczonym obyczáiem przez nas máią bydź przedáné/ á té pieniądze ná obróne króleſtwá máią bydź obróconé. A wßákże ták to przedánie bydź ma: iż té dobrá tákowym obyczáiem przedáné bliżßy tych ßláchćicow/ któzy ie przedáli y oddáli/ tąż ſummą/ zá którą były przedáné/ w roku od czáſu przedánia vczynionégo bedą mogli odkupić.

Ale iednák to niéma ſie ściągáć ná miáſtá y poſpólſtwá ich: któré dobrá dźiedźiczne ziemſkié mocą przywileiów ſtárych poſpólnie dźierżą: nie mowiémy o przywileiách/ któré przed ſtátutem Janá Olbrächtá Królá ſą dáné.

Modus eximendorum Ciuium, de bonis Terreſtribus.

ANtiquis Conſtitutionibus prædeceſſorum noſtrorum innitentes, & ſubditorum noſtrorum petitionibus permoti, Decernimus: vt Ciues, & plebeii, ſecũdum Statutorum prohibitionem, bona hæreditaria Terreſtria deinceps non emant: & Inſcriptiones, quæ in Iudiciis Terreſtribus illis ſuper hæc factæ fuerint, ſint ipſo facto nullæ. Iudex verò Inſcriptionem admittens, pœnam centum Marcarum incurrat, ab eo ex officio exigendam.

Bona autem, quæ hactenus Ciues ipſi poſſiderunt, & poſſident, tenebuntur infrà tempus quatuor annorum illa, cuicũque voluerint Nobili, & indigenæ Regni vendere: ſub amiſſione eorundem bonorum: quæ modo præmiſſo per nos vendi, & pecuniæ pro defenſione Regni cõuerti debebunt. ita tamen, quod ea bona, ad hunc modum vendita, poterint proximiores eorum Nobilium, qui ea vendiderant & alienauerant, pro eadem ſumma, pro qua vendita erant, infrà annum à tempore venditionis factæ, redimere.

Hoc tamen extendi non debet, ad Ciuitates, & communitates earundem: quæ bona hæreditaria Terreſtria, vigore Priuilegiorum antiquorum, in commune obtinent. ſecus de Priuilegiis, quæ ante Statutũ Ioannis Alberti Regis cõceſſa ſunt.

KSIĄG OSMYCH, CZĘSC TRZECIA.

O Hándlách Mieyſckich.

KVPCY Y DROGI KVPIECKIE.

Tituł piérwſzy.

Kupcy y Rzemieſlnicy potrzebnè rzeczy przywożić y robić máią.

Práwo. 1. KVpcy / Rzemieślnicy / y inni tákowi niech kupczą rzeczámi potrzebnémi ku potrzebam ludzkim. Zyg. wkrá 1524. HP. 309.

Kupcóm nieośiádłym y Práwá Mieyſckiégo nie máiącym Miáſtá y hándle zápowiedźiánè być máią.

2. CO ſie tycze Włochów / Szotów / y innych cudzoźiemców / prze ktòré Miáſtá nęść wielką ſkodę á zniſczenię bioą. Tákowému káżdému ktòryby ośiádłości á práwá Mieyſckiégo nie miał. Roſkázuiemy áby im były Miáſtá y hándle zápowiedźiáné iuż exnunc. Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP. 309.

Kupcy co Práwá Mieyſckiégo doſtáli przyśięgli być y onera Ciuilia *odprá-wować máią, á dóbr z Korony wywożić nie máią.* Articulo:

KVPCY CVDZOZIEMSCY.

3. O Włochách / Szotách / y innych cudzoźiemſkich Kupcách / ktòrzy nie tylko Miáſtá y Kupce Koronné pokáźili / ále y Koronie nie pomogli. Przeto ſtátut Piotrkowſki w execucią przewiéźdź chcąc nayduiemy áby káżdy Stároſtá z wzedem Mieyſckim ſtátutu Piotrkowſkiégo / ták iáko ieſt nápiſan / execucią czynił. A ktòrzyby iuż Kupcy ośiádłość y práwo Mieyſckié mieli: tedy áby ſie ták záchowáli / iáko ſie náśe zá-chowywáią / to ieſt áby nam y Miáſtu przyśiegáli / onera Ciuilia nieśli / y poſłuſzeńſtwo wſzelákié wzedowi Mieyſckiému czynili / nie bronięc ſie żadnémi liſty wolnémi / y dóbr nábytych z Korony nie wywożili / ſub confiſcatione bonorum. Czego Stároſtowie y Celnicy dogledáć máią. Tenże tám że 1565. HP 309.

Dźieśiąta część dóbr Kupców cudzoźiemſkich extra Regnum *ſie wy-noſzących Miáſtu Krákowſkiému zoſtáć ma.*

4. GDy ſie Kupcy tákowi náyduią / ktòrzy w Krákowie Mieyſckié práwo przyiáwſzy / y zá wolnością Mieyſcką ná máietność ſie zdobywſzy / potym z oną máietnością extra Regnum ſie wynoſzą / ábo też ſterilter vmiéráiąc / ſucceſſores ich / tákowé máietności extra Regnum wynoſzą: tedy authoritate Conuentus prælentis ſtánowiny: iże tákowych máietności wſzytkich / ktòréby modo præmiſſo extra Regnum wyniesione być miały / dźieśiąta część Miáſtu Krákowſkiému ſpráwiedliwie oddawána być ma. Tegóż Miáſtom Poznániowi / Lwowowi / y Wilnu / pozwalamy. Zyg. III. w Wár. 1590. folio 42.

O Legiérách cudzoźiemſkich.

5. GDy ſie náyduie wiele Kupców cudzoźiemſkich / ktòrzy nie máiąc práwá Mieyſckiégo áni ośiádłości / do iednych rąk w ſwych źiemiách towáry / tákże winá / málmázie zákupuią / Tenże w Krák. 1588. folio. 70.

zákupnią/ y tu w Koronie ná ſkładźiech leżące iáko chcą towáréw zbywáią/ gdźie pieniądze zebrawſzy z Korony wywożą. Przeto aby tákich Stároſtowie z Vrzędy Mieyſckiemi nadáley do dwu Mieśiecy nie ćierpieli/ vſtáwiamy.

O Borgách Kupieckich.

Mieſczánie borgów ſwych niezápiſánych, ábo przez świádki dóydą, ábo ſie dłużnik przyśięgą odwiedźie.

Káźim. w Vviś. 1347. La. 16. HL 166. B/ 297 HP. 308.

6. KOniec chcąc vczynić práwowániu/ vſtáwiamy: Iż ieſli ktory Mieſczánin/ ábo ktory wierzy komu/ pożyczy ſukná ábo inych rzeczy álbo kupi któremu obwátelowi przez zapiſu ábo Cyrográphu: którymby ſie dług znáczyć mogł: tedy on Mieſczánin chcąc z dłużnikiem czynić/ świádki dowiedźie/ iż te vmowę miedzy ſobą mieli/ czego ieſli dowiedźie práwnie zyſcze ſwoie rzeczy. Ale ieſli ten któremu winę dáie/ będźie onego długu pżał/ tám obwiniony vczyniwſzy przyśięge własną/ będźie wolen práwnego poſtępku od tego ktory go pozywał.

O tymże z ſtrony pieniędzy pożyczánych bez zapiſu.

Zwy. ziem. La. 113. HL 166 B/ 197. HP. 308.

7. GDy kto komu pieniędzy pożyczy/ á zapiſu nie będźie miał/ á pozowie o to ſwego winowáyce: tedy pozwány przyśiege vczyniwſzy od długu będźie wolen wypuſczon.

Kupcy długów ſwych w Reieſtrách nápiſánych do ſłáchty przed trzémi láty vpominać ſie máią.

Zyg. wkrá 1540. HL. 156/ 278. HP. 309.

8. STátut o Reieſtrzéch Kupieckich/ iż przyśięgą ſwą z świádki máią ie vtwierdzać/ w mocy zoſtáwiwſzy to ktemu przydáiemy: Iż Kupcy ſámi długów w Reieſtrzéch ſwych nápiſánych od ſłáchty/ niż trzy láta wynidą, máią ſie vpominać/ ábowiem niż trzy láta wynidą: dług tákowy nie będźe mógł bydź wyćiągány od ſłáchćicá/ wedle poſtánowienia ſtátutu tego/ który mu zábroni przedźierżánie dawności trzéch lat: ále Práwem pospolitym dłużniká w ſądźie/ doktórego należy/ ma pátrzać. A to tylko ma ſie rozumieć: gdźie Kupcowi z ſłáchćicem będźie rzecz. Ábowiem Kupcy miedzy ſobą niech záchowáią ſtáry zwyczay w płáceniu y w wyćiągániu ſwych długów.

Si Ciues, aut Mercatores, dant mutuo aliquid.

FInem litibus imponere cupientes, ſtatuimus: vt ſi quis Ciuis aut Creditor pannos, aut alias res ſeu marcantias alicui terrigenæ mutuò cōceſſerit: præter literam obligationis, in qua conſtare poſſet de debito ſuo. Ciuis agens probabit per teſtes talem contractum initum ſecum: & probans iudicialiter obtinebit. aliâs, Reus negans debitum, per proprium iuramentum præſtitum, ab impetitione agentis abſoluetur.

Qui mutuant, nec habēt Inſcriptionē, Iuramēto negātis abſoluūtur.

ITem ſi quis alicui pecuniam mutuauerit & inſcriptionem non habuerit, citaueritq; mutuarium: tunc mutuarius aliâs citatus Iuramēto præſtito ab inſtantia petentis, & debiti petitione abſoluetur.

Mercatores debita in Regeſtris annotata, à Nobilibus ante triennium petant.

STatutum de Regeſtris mercatorum, illorum iuramento cum teſtibus firmandis, in robore conſeruato: hoc adiecto, vt mercatores ipſi, debita in Regeſtris corū ſcripta, à Nobilibus, intra trium annorum decurſum repetant: alioquin, lapſo triennio, debitum huiuſmodi repeti non poterit à Nobili, iuxta illius ſtatuti diſpoſitionem: obſtante triennali præſcriptione: verùm Iure communi, Reum in foro ſuo conuenire debebit. Hoc autem duntaxat intelligitur: vbi mercatori, cum Nobili eſſet actio, mercatores enim inter ſe, veteſtem ſuam retineāt obſeruantiam in ſoluendis & repetendis eorum debitis.

O drógách

O drógách Kupieckich.

Kupcy nie inßémi iedno ſtárémi goſćincámi ieżdżić máią.

9. ZAkázuiemy wßytkim Kupcom: áby z rzeczámi y z kupiámi ſwémi nie śmieli przez nowé dróġi y mieyſcá przechodźić: ále wedle vſtáwy świetéy pámięci Páná Kázimiérzá wtóregó náßégo Przodká/ſtárémi dróġámi niechay ieżdżą: á ieſliby ináczéy czynili/wßytkié Dekretowi temu przeciwiáiącé ſie dozwalamy y ſkázuiemy/ áby od Stároſty náßégo byli imáni: á dobrá ich wßyſtkié y kożdé zoſobná niech będą do ſkárbu náßégo obrócone.

Mercator per veteres vias trãſeat.

ITem prohibemus omnibus Mercatoribus: Ne cum rebus, & mercimoniis ſuis, audeant per nouas vias & loca tranſire: ſed iuxta Conſtitutionem diuæ memorię, Domini Kazimiri ſecundi, noſtri prædeceſſoris, antiquas ſtratas obſeruent. alias omnes Decreto huic contrauenientes, permittimus & decernimus à Capitaneo noſtro capi: & bona eorum omnia & ſingula, noſtro infiſcari theſauro.

Kázim. w Piotr. 1442 La. 91. HL. 288 / 514. HP 332.

Kupcy ieſli z kupiámi z Korony poiádą, przyſiege vczynią, iż nie ich kupie ſą które powiozą, Pátrz wyſſey fol: 70. lege 32. A iż wiele.

Drógi Kupieckié ná Głogów iśćmáią, nie przez Márgrábſką źiemię.

10. VStáwiamy ná tym Séymie: áby bylo zámknioné przeßćié ták wßyſtkim Króleſtwá náßégo poddánym/ iáko też poſtronnym Kupcom przez Márgrábſką źiemie/pod wßytkich ich dóbr ſtráceniém: y ták do Niemieckiéy iáko też w ſtronę Niemieckiéy źiemie z iákiémikolwiek kupiámi/ y woły przerzeczonym goſćincem niemaią chodźić: tylko tą dróġą przez Głogów y przez iné mieyſcá/któredy zſtárodawná ieſt zwyczay/ ieżdżić máią. Ale iż w źiemie Páná Xiążęcia Stolpſkiéġ przez nowé Márgrábſtwo y tám y ſám ieżdżić zwyczay był: My niechcąc áni náßym/ áni Páná Xiążęcia Stolpſkiégo poddánym/ y inym Kupcom kupiectwá y przeßćia y tám y ſám zábraniáć/ ále chcąc wedle możności tego zábronić/ áby ſie żaden ták do Króleſtwá náßégo iádąc/iáko też z niego wyieżdżáiąc któreych mieyſc Páná Xiążęcia Márgrábſkiégo nie dotykał: á iż tu ná ten czás nie możemy wiedźieć położenia mieyſc ſłußnych/ przez któré przeiazd y z tąd y zowąd mógłby ſie pożytecznie y ſłußnie poſtánowić: pozuczamy te rzecz Wielmożnému y ſławetnym Lukaßowi z Górki Káßtelanowi Poznánſkiemu/ y Wielkiéy Polſki Generalowi z Ráycámi Poznánſkiémi: áby poſtánowił y obwołáć kazał przeiazd y mieyſcá: przez któré ták z Króleſtwá náßégo przez źiemie y pánſtwá Páná Xiążęcia Stolpſkiégo

Non per Marchiam, ſed per Glogouiam, cum mercibus eatur: ſale Ducis Stolpenſis excepto.

CONſtituimus etiam in eodem Cõuentu, occludendum eſſe tranſitum, tàm vniuerſis Regni ſubditis, quàm etiam extraneis mercatoribus, per Marchiam: omnesque negotiatores, ſub omnium ipſorum bonorum amiſſione, in & extra Germaniam, cum quibuſcunq; mercibus, & bobus, via præfata ire non debent: ſed ea via, per Głogouiam, & alia loca, qua antiquitus ire ſolitum eſt. Sed quoniam in terras Domini Ducis Stolpenſis, per nouam Marchiam ire hinc inde ſolitum fuit: Nos autem nolentes, nec noſtris nec ipſius Domini Ducis Stolpenſis ſubditis, & alijs mercatoribus, negotiationem & tranſitum hinc inde prohibere: volẽtesque, quantum poſsibile fuerit, hoc prohibere; vt nemo, tàm in Regnum noſtrum veniens, quàm etiam ex eo tranſiens, aliqua loca Domini Marchionis attingeret: & hic ſcire non valentes debitam locorum poſitionem, per quæ tranſitus vtrinq; cõmodiùs poſſet conſtitui: committimus Magnifico & Famatis, Lucæ de Górka, Caſtellano Poſnanienſi, & Capitaneo Maioris Polonię generali, cum Conſulibus Poſnanienſibus conſtituere: & publicare tranſitum, & loca: per quæ tàm ex Regno noſtro, per terras & dominia ipſius Domini

Zyg. w By. 1520. fo. 27. HL. 288. B/ 515. HP 333.

Stolpſkié°/ iáko téż z iego źiem y Państw z kupiámi (Sól tylko wyiąwßy) y inémi rzeczámi / ktore z zwyczáiu y z potrzeby do Króleſtwá náßego przydáłoby ſie wieść / tąż dróga á nie inémi zdrożnémi przeßćié niech bedźie wolné: pod ſtráceniem koni y kupi od tych/ ktorzy beda przećiwnie téy vſtáwie czynić. A tákowi / ktorzy beda zieżdżić z téy drógi / beda mogli bydź ná kożdym mieyſcu hámowáni y zápowiedżieni. ktorą tákową vſtáwę przerzeczoné°, Pánu Xśiążećiu Stolpſkiému ſam Wielmożny Lukaß z Górki Liſty ſwémi bedźie powinien oznáymić: áby to poddánym ſwym kazał opowiedżieć / y roſkazał dla dobrégo ſąśiedztwá / áby ſie tym ſpoſobem záchowáli. A gdyby páństwá ieg̃ kupcy dotkneli / áby tákże im przez one dróge poſtánowił y náznáczył: ktoredyby mogli przeieżdżić.

Do Sląſká ieździć z kupiámi y przeßćia dozwaláć pod gárdłem zákázano.

Zyg. wkrá 1527. HL. 289 / 515. HP. 334.

N. Aż nie boią ſie wiele ich zákázánia drógi do Sląſká rozmáitémi obyczáymi przeieżdżić / ná wzgárde zákázánia y mándatow náßych / zły przyklad niepoſłußeństwá pokázuiąc: przetóż/chcąc ták ſtróże/ iáko téż kupce to zákázánié náßé przeſtępuiącé powćiągnąć/ vſtáwiamy ze wßytkiemi Rádámi y Poſły źiemſkiemi: Iż/

Ktorybykolwiek ná potym był doswiádczon nád to zákázánié náßé przeieżdżáć z kupiámi y z zbozem ktorymkolwiek do Sląſká / zá gránice Króleſtwá náßego/ y ná gárdle y ná dobrách wßyſtkich ma bydź karan.

A ktoryby w przeieżdżániu nie był poiman / ále krádomie ábo zá folgą Stároſtów przeiechał / á potymby ſie do domu wrócił: tákowy świádkámi ſłußnémi pokonány iż to przeiechánié vczynił/ ná gárdle ma bydź karan.

A ieſliby ktory z Stároſtów dopuścił ktoremu nád zákázánié náßé do Sląſká przeieżdżáć / temu y Stároſtwo ma bydź wźięte/ y inem karániem/ ktore nam godné bedźie ſie zdáło/ ma bydź karan.

A ieſliby Stároſtá był máiący dobrá náßé w zaſtáwie: ma ie ſtrácić przez wßelkiéy nádźieie odpuſczenia ſumm pieniężnych: ktoreby

Domini Ducis Stolpenſis, quàm etiam ex eius terris & dominiis, cum mercibus (ſale tamen excepto) & pro aliis rebus, pro quibus ex vſu vel neceſſitate eos in Regnum noſtrum venire contigerit, eadem via, & non aliis obliquis, tranſitus pateat. ſub mercium, & equorum, ſecus facientes priuatione. Qui viam ipſam euitantes, vbique locorum prohiberi, & areſtari poterint. Quam huiuſmodi Cõſtitutionem, præfato Domino Duci Stolpen: ipſe Magnificus Lucas de Gorka literis ſuis declarare debebit; vt ſubditis ſuis hæc publicari faciat: præcipiatque, pro bona vicinitate, vt ſe in ea re hoc modo gererent: & cùm dominia ſua attigerint, vt ſimiliter eis per ipſa, viam conſtituat, & deſignet: qua poſſent tranſire.

In Sileſiam cum mercibus progredi, vel tranſitũ permittere, capitale eſt.

ET quia non verentur plurimi, prohibitionem viæ in Sileſiam multiplicibus modis tranſgredi, in contemptum decretorum & mandatorum noſtrorum, & in peſſimum inobedientiæ exemplum: volentes tàm cuſtodes, quàm etiam negotiatores, hanc ipſam prohibitionem noſtrã transgredientes, coẽrcere: Statuimus cum vniuerſis Conſiliariis, & terrarum Nuntiis:

Quòd quicunq; deinceps compertus fuerit, eandem prohibitionem noſtram, tranſeundi cum mercibus, aut frumentis qualibuſcunque, in Sileſiam, vltrà fines Regni noſtri tranſgreſſus eſſe: & capite, & bonis omnibus puniri debebit.

Qui verò non fuerit in tranſgrediendo deprehenſus: ſed vel furtum, vel conniuentia Capitaneorum tranſgreſſus, & dehinc domum reuerſus: ſi teſtibus idoneis conuictus fuerit, eam tranſgreſſionem commiſiſſe: pœna capitis punietur.

Si autem quiſpiam Capitaneorum permiſerit aliquem contra ipſam prohibitionem noſtram, in Sileſiam tranſire: & Capitaneatus ſuo Officio priuari, & alia, quę nobis condigna videbitur, animaduerſione puniri debebit.

Si verò fuerit Capitaneus, qui bona noſtrã

ktoryby miał ná nászych dobrách zápisáné: y tákowé dobrá zárázem ná nas máią przypáść.

Jesliby też Burgrábiá / Podstárosći/ álbo Písarz Podstárosćiego obyczáiem przerzeczonym wykroczył/á słuszným świádectwem był pokonan: iż komu nád zakázánié nászé przeiechác do Slązká ktorąkolwiek bárwą y zasłoną dopuścił: tákowégo Pan ábo zástąpić / ábo ná gárdło y dóbrách iego wźięćié nam wydác będźie powinien.

Ktorzy to vstáwie y skázániu nászemu wszyscy ludźie ták nászy / iáko y poddánych nászych Duchownych y Swieteckich podlégz máią: áni żaden z tey vstáwy wyiet będź niema.

noſtra habuerit oppignorata: perdere debebit, abſque vlla ſpe veniæ, ſummas omnes pecuniarum, quas in ipſis bonis noſtris habuerit inſcriptas, eademque bona ad nos, ipſo facto deuolui debebunt.

Quòd ſi Burgrabius, Vicecapitaneus, aut Notarius Capitanei, modo ſupradicto exceſſerit: & idoneo teſtimonio conuictus fuerit: quòd aliquem contra prohibitionem noſtram, tranſire in Sileſiam permiſiſſet, quouis colore, & prætextu: illũ eius dominus, vel euincere, vel ad pœnam capitis & bonorum, nobis extradere debebit.

Atque huic Conſtitutioni, & decreto noſtro, vniuerſi homines, tàm noſtri, quã ſubditorum noſtrorum, Spiritualium & Sęcularium, ſubiacebunt: nec quiſquam exemptus eſſe debebit.

Miárkowano potym ten Státut, y włożono, wine ſto grzywien ná Stároſty y Mytniki niedbáłé. O czym pátrz wyſſéy folio 71. lege 35. Ciężkimi ludźi ić. & folio 72. lege 36. Zá prosbą.

Do Węgier y do Slązká tuteczným tylko ludźiom nie poſtronnym zákazano.

12. KV przeſtrodze wielkich nieprzeſpieczenſtw / krzywd / y łupieſtwá / ktore poddáni nászy od obywátelów krolestwá Węgierſkiego y Xśieſtwá Slązkiego przeſzłych lat podźieli/ y ieſcze podźymowác muſzą: zá zwoleniem wſzytkich ſtanów ná tymſeymie zebránych zákázuiemy / y ſrodze zábraniamy: áby żaden z poddánych nászych do Węgier y do Slązká z kupiámi/álbo po kupie y po ktorékolwiek rzeczy tám ieźdźić / álbo ztámtąd do krolestwá nászego kupi ktorychkolwiek woźić niesmiał/pod ſtráceniem rzeczy y kupi tychże. A folgowánié tákowego zámknienia przez nas vczynionego bydź niemoże / áż ná seymie wálnym. Wszákże dozwalamy: áby ſłáchtá y kupcy Woły/ktore tey zimy chowáli/ przez z krolestwá ták iáko pierwey/ áż do świetá Swietey Tróyce bliſkiego wygnác mogli / y mogą. Ale Węgierſkim y Slązkim obywátelom będźie wolno z rzeczámi y z kupiámi ktoremikolwiek w tym czáśie do krolestwá nászego przyieźdźác / y z krolestwá z inémi ktoremikolwiek rzeczámi przez wſzelkiey trudnośći do domów ſie wracác: czemu nie ma záwadzác ták'ié zámknienié: ktore tylko

Regni incolis via in Vngariam & Sileſiam prohibitur, non externis.

AD euitandas magnas inſecuritates, iniurias, & deprædationes, (quas ſubditi noſtri ab incolis Regni Vngarię, & Ducatus Sileſiæ, annis ſuperioribus incurrerunt: & adhuc ſuſtinere coguntur) de conſenſu omnium ordinum, in hoc conuentu congregatorum, interdicimus, & ſeuerè prohibemus: vt nemo ſubditorũ noſtrorum ad Vngariam & Sileſiam, cum mercibus, aut pro mercibus, & rebus quibuſcunq; ire & proficiſci, aut inde in regnum noſtrum merces quaſcunq; inuehere audeat: ſub amiſſione rerum, & mercium earundem. Relaxatio autem eiusdem occluſionis, a nobis fieri non poteſt: niſi in conuentu regni generali. Verùm permittimus: vt nobilitas & Mercatores, boues quos hac hieme aluerunt, extra regnum, ita vt priùs, vſq; ad feſtum ſanctæ Trinitatis proximum, depellere poſſint & valeant. Liberum tamen erit Vngarię, & Sileſiæ incolis, cum rebus, & mercibus quibuſcunq; interea ad regnum noſtrum venire, & ex regno cum aliis quibuſcunq; rebus, ſine quouis impedimento, ad ſua redire, non obſtante huius modi occluſione: quæ duntaxat ad ſubditos noſtros pertinere debet. Hæc autẽ

Zyg. w Pio 1538. HL. 289 / 516. HP. 335.

ná poddáné náſſé przynależeć ma. A tákowé podniesienie niéma bydź vczyniono przez nas/iákośmy wyssźéy rzekli/ iedno ná wálnym ſeymie Koronnym zá rádą wſzytkich ſtanów ná ten czás ná ſeymie będących: áni żadnému poddánému náſſému liſtów wolności przeciwko zákazániu tákowému do Węgier y do Slązká/ álbo ztámtąd z rzeczámi y z kupiámi przeieżdżáć dozwolimy: które choćby były dozwolone/ chcemy áby ſkutku ſwégo nie wźięły: y wſzytkié rzeczy tu przywieźione od tych który tákowé liſty wolności od nas vprosili/ do ſkárbu náſſégo chcemy y ſkázuiemy/ áby były obrócone.

prohibitio relaxari non debet per nos: (vt ſupra diximus) niſi in generali Conuentu regni, cum conſilio ordinum, tum in conuentu exiſtentium: neq; vlli ſubdito noſtro, libertatis literas, contra prohibitionem huiuſmodi, ad Vngariam, & Sileſiam, vel inde cum rebus & mercibus commeandi & tranſeundi, concedimus. quas etiam conceſſas effectu carere, & res quaſcunq; ab huiuſmodi impetratoribus libertatis ductas, fiſco noſtro fore applicandas, volumus & decernimus.

In Sileſiam, & Vngariam, ingreſſus prohibetur: quouſq; de iniuriis vtriuſq; cognoſcatur.

Zyg. wkrá 1543. HL. 289. B/517.

13. CVm de occluſione vię in Sileſiam diſceptaretur: tametſi ſubditorũ noſtrorũ poſtulationes, apud nos factę, erant varię: nihilominus ex communi conſiliariorum noſtrorum, & nunciorum Terreſtrium conſilio, in eo ſtatu relinquimus negotium: vt hæc occluſio, & inhibitio viarum, tamdiu duraret: quòad iniurię, & damna, pro quibus cum ſubditis regis Romanorum ſubditi noſtri vtrinq; experiri debent, tam in Sileſia, quam in Vngaria ſarcirentur: & per Commiſſarios vtriuſq; regni, iuſtè finirentur, & compenſarentur. Et tamen hoc quoq; conſtituimus: (vt melius hæc inhibitio viarum prouideretur) vt videlicet Capitanei, in confinio exiſtentes, ſub amiſſione officiorum ſuorum, diligenter hoc cuſtodiant; vt prętęr hanc inhibitionem ſubditis noſtris nihil facere, neq; illuc equitare permittant. hoc inſuper adiiciendo: vt vectores noſtri Theutonicorum merces, neq; ex Polonia, neq; in Poloniam ducant: ſed vt ipſi mercatores Theutonici, ſuas res & mercimonia, tam in Poloniam, quàm ex Polonia ducant, & vehant. Et quicunque Capitanei hanc inhibitionem diligenter obſeruabunt: tales mercimoniorum, in pœnam commiſſi cadentium, à tranſgreſſore conſtitutionis accipiendarum, medietatem habebunt: alteram verò pro nobis tollemus.

Gośćińce nieznyczáyné.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. fol. 75. B.

14. GGośćińce y drogi nieznyczáyné od Węgier/pozwalamy áby były zárąbáné/ y roſtázuiemy iuż ex nunc: áby Stároſtowie y dźierżawce náſſy/ té to Gośćińce y drogi nieznyczáyné zárąbili.

O tymże.

Tenże w Lubl. 1569. Confo. 109. B. uerſu 1.

15. GGośćińce od Węgier niezwykłé do korony zápowiedamy/ázeby były zárąbioné przez Stároſty y dźierżawce imion náſſych/ nic nie mieſzkáiąc/ tákże y ſłáchćic przez imioná ich dźiedźiczné idącé/pod winą ſtá grzywien przykázuiemy y vſtáwiamy/ o ktorą winę pozwány do Grodu/ álbo do Ziemſtwá od ktorégokolwiek/ będźie ią powinien Ałkorowi oddáć ná roku peremptorię.

Capitanei ſecuritatem viarum defendant.

Zyg. wkrá 1507. HL. 288/514.

16. DEcernimus: Vt in illis terris, in quibus Iudices ab eorum capitaneis conſtituti officia exercent, ipſos terrigenas & ſubditos noſtros, itinerum q; ac itinerantium ſecuritatem, iuxta Iuris formam, à violentiis iniuriantium defendant. ad ſolutionem verò pœnarum, quæ ex iudicato debentur, eoſdem compellant.

Kupieckich dróg beſpieczeńſtwo.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 25.

17. WSie gwałty niewinnie dźieią kupcom Państw koronnych y cudzoźiemſkich/ ktorzym

ktorym pobiéráią Winá y Málmázye y inſzé Towáry / ták w cześci iáko y we wſzytkim / ták że y mytá y Clá nieſłuſznie z nich wyćiągáią. Chcąc vſpokoić / poſtánawiamy authoritate ſeymu tego / że ktoby ſie tego ważył / á z kupcá ták ſwego iáko y cudzoźiemſkiego / ktoregoźkolwiek narodu Clo nieſłuſzné álbo Towáry / w cześci álbo we wſzytkim gwałtem wźiął / ma bydź o to pozwan tám kedyſiekolwiek vkrzywdzonemu będźie podobáło / ták iáko ieſt práwo pro iniuſta extorſione theloneı opiſáné. A tám in primo termino coram quocunq; officio capitaneali będźie powinien obwiniony ſtánąć / y pœnam ratione theloneorum in ſtatuto deſcriptam odłożyć / y Clo wźięte wrócić. A ſtrony rzeczy gwałtem wźietych cum pœna ducentarum marcarum wrócić oné / toties quoties citabitur, á rzeczy wźietychby niewrócił.

Dróg ſzerokość.

18. O Koło dróği czeſtokroć był ſpór: iż iedni ſianiém / drudzy budowániém cześć dróği záſtępowáli z wielką krzywdą tych ktoźy ieźdźą / ábo co pędzą. Aby tedy y tákowa przyczyná ſporu około dróği vſtáłá: My obiecuiemy dáćliſty do przełożonych Gránic / Zamkow / y Miaſt / roſkázuiąc im: áby kożdy z nich przyłączywſzy kſobie dwu ſłáchetckiego ſtánu mężow ćwiczonych y dowćipnych / ſzerokość dróği wſzędy poſtánowili y náznáczyli / wedle vſtáwy Státutu o tym wydánego.

Latitudo publicarum viarum, quomodo eſt conſtituenda.

DE via quoq; ſæpè fuit diſceptatū: dum alii ſeminantes, alii ædificantes, partem illius occupare dicerētur: non ſine graui eūtuū, atq; agentiū iniuria. Vt itaq; hæc quoq; de via publica occaſio diſceptandi tolleretur: recipimus nos, datis ad præfectos arcium & Ciuitatum literis, mandaturos illis; vt ſinguli eorum, adiunctis ſibi duobus ex equeſtri ordine viris induſtriis, & eorum peritis, latitudinem viæ vbiq; cōſtituant, & determinent: ſecundùm diſpoſitionem ſtatuti, de hoc editi. Zyg. wkrá 1539. HL. 188 / 514. HP. 332.

IARMARKI Y TARGI. Tit: II.

Ná Iármárkách iáko kto chce przedawáć może.

Práwo. 1. ACz przywileie Miáſtam y miáſteczkam ná ſpráwowánié iármárkow zwykły bydź dawáné: ktore w ſobie zámykáią wolną moc tárgowánia / przedawánia / y kupowánia / wſząkże iż to przed nas przyſło przez ſkárgi poddánych / iż nic nie bacząc ná táką wolność Kupcy Poznáńſcy zwykli zábraniáć: áby czáſu iármárku poſtronni Kupcy y inni / ktoźy nie ſą Mieſczánie Poznáńſcy / nie przedawáli po keſu ná funty y ná łokćie kupi ſwych. My tedy bacząc to bydź ku krzywdźie Przywileiom Koronnym / ktore ná iármárki bywáią dawáné / vſtáwia myzábraniáiąc: áby nápotym przez té Mieſczány Poznáńſkie / ábo przez ktoregokolwiek inné wolność tákowa przywileiow nie była zátrudniona: dáiąc moc Kupcom ná targi y iármárki przyieźdźáiącym ſpráwy ſwé odpráwowáć / y kupić ſwé przedawáć ná funty / kámienié / y łokćie / y iáko będą mogli. Co áby nie zgwałcenié było chowano / Wo-

Palatini prouideāt: vt omnes res libere, per talenta & vlnas, in Nundinis Ciuitatum vendantur: Priuilegijs Poſnanienſium, aliorumúe non obſtantibus.

LIcèt Priuilegia, Ciuitatibus & Oppidis, pro Nundinis habendis dari cōſueta, liberam facultatem contineant mercandi, vendendi, & emendi: tamen quia delatū eſt ad nos, per querelas ſubditorū: quòd non obſtante eadem libertate, Mercatores Poſnanienſes prohibere cōſueuerint: ne tempore Nundinarum externi Mercatores, & qui non ſunt Ciues Poſnanienſes minutim, ac per talenta & vlnas, merces ſuas venderent: conſiderantes hoc fieri in præiudiciū Priuilegiorum Regni, pro eiſdem Nundinis dari conſuetorum, ſtatuimus inhibentes: Ne in futurum, per eoſdem Ciues Poſnaniēſes, aut quoſcunque alios, libertas eorūdē Priuilegiorum impediatur: dantes facultatem Negotiatoribus, Zyg. wkrá 1507. fol. 6 HL. 172/307 HP 312.

no / Woiewodóm to opátrzyć pouczamy.

ribus, ad fora & Nundinas venientibus, negotia exercendi, merceſq; ſuas vendendi, ad libras, talentum, & vlnas, & prout poterint. quod vt obſeruetur inuiolabiliter, ipſis Palatinis prouidendum committimus.

O tymże.

Tenże w Piotr. 1538. HL. 172. B/ 307. HP. 312.

2. Stoiąc przy pierwszym ſtátucie/ ſkázuiemy / áby było wolné przedawanié rzeczy wſzytkich ná funty y łokćie ná iármárkách w Mieśćiách y w Miáſteczkách: á zwłaſzcá we Lwowie / w Lublinie / w Poznániu / w Wárſzáwie / y w innych wſzytkich w Króleſtwie będących. A ieſli Miáſtá przerzeczoney vſtáwie będą ſie ſprzećiwiáć / pozwáné przed nas o przerzeczoną krzywdę / gdźiekolwiek będźiemy / ná záwitym Roku wine ſto grzywien / ieſli które Miáſto namniéy trzemi świádki będźie w tym przeświadczoné / nieodpuſczenié przepádną: ktorey połowicá do ſkárbu náſzego Królewſkiego / á druga ſtronie inſtiguiącey ma przyśćś / ktora tákowa wolność ma ſie począć od świętá świętego Janá Chrzćićielá.

Iármárki y targi ná wśiách bywáć nie máią.

Zyg. wkrá 1507. fol. 7 HL. 95. B/ 172. y 522. HP. 315.

3. Chcąc to opátrzyć / áby Miáſteczká nie były vſzkodzone: y tákże ći poddáni / ku ktorych krzywdźie targi ná wśiách zwykły bywáć / vſtáwiamy y ſkázuiemy: áby Stárośtowie mieyſce targów ná wśiách przez iáwné obwołánié zákazáli ſprawowáć / á zwłaſzcá ná wśiách y ná innych mieyſcách: ktorym iármárki y targi zá przywileiem nie ſą pozwolone / áby rzeczy przedawáli łokćiem ábo funtem. A ktoryż ináczey czyné będą: niech będą karáni przez wźięćié rzeczy ktore przedáią / wyiąwſzy zboże y bydło wſzelkié.

A ſámi Stárośtowie máią bronić Ruſcom: áby tylko zwyczáyném drogámi y gościńcámi nie miiáiąc Cél ieźdźili / pod ſtrácenićm rzeczy: ktore nie gościńcem powiozą.

Iármárki w Polſkich Mieśćiách miáſto Niemieckich dla wolón vſtánionè.

Zyg. w krá 1524. HL. 171/305 HP 310.

4. Zygmunt ć. Wſzytkim poddánym

INtentes priori ſtatuto, decernimus: vt libera ſit venditio rerum omnium, per talenta, & vlnas, in Nundinis Ciuitatum, & Oppidorum: præſertim in Leopoliẽſi, Lublinen: Poſnanien: & Varſſauien: Ciuitatibus, & in aliis omnibus, in Regno conſiſtentibus. Quòd ſi Ciuitates ipſæ præmiſsis contrauenerint: citatæ ad præſentiam noſtram, præmiſſorum occaſione, vbicunq; fuerimus conſtituti, peremptoriè, in pœna centum marcarum (vbi aliqua earundem ad minus tribus teſtibus conuicta fuerit) irremiſſibiliter eandem condemnabimus, cuius medietas pro fiſco noſtro Regio, altera verò pro parte inſtigante, ſpectare debet. Huiuſmodi verò libertas incipere debet, à proximo feſto S. Ioannis Baptiſtæ.

Ne mercata fiant in villis: & pœna ſecus facientium: Negotiatores etiã vijs publicis eant.

PRouidere volentes indemnitati Oppidorum, & eorum ſubditorum, in quorum præiudicium mercata in villis fieri cõſueuerunt ſtatuimus & decernimus: vt Capitanei locorum mercata in villis per publicas proclamationes, exerceri prohibeant, & maximè, ne in villis, & cæteris locis, quibus fora ex Priuilegio non ſunt cõceſſa, vlnis et talento, fiat rerũ venditio. Secus faciẽtes, per rerũ venditioni expoſitarum receptionẽ puniantur, excepris frumento, pecoribus, pecudibuſq;.

Ipſi etiam Capitanei prohibituri ſunt negotiatoribus: quod nonniſi viis conſuetis, & publicis ſtratis, telonia & publica loca non declinando vadant: ſub rerum, quas per obliquas vias vexerint, priuatione.

Nundinæ in Polonia per Germanos inſtituendæ.

SIgiſmundus &c. Vniuerſis ſubditis noſtris

nym náßym ktoregoż bykolwiek ſtanu y zá-
wołánia byli/y w Króleſtwie náßym gdźie-
kolwiek bedącym. Szczérze y wiernie nam
mili: Nie ieſt wam rzecz táyna: żeſmy
dla rozmáitych y wielkich krzywd y obcią-
żenia/ktore z Sląſká y z Márgrábſkiéy źie-
mie poddánym náßym dźieią ſie/ wßytkie
drogi do Sląſká y Márgrábſkiéy Ziemie
zá rádą wßytkich Rad náßych/ y zá prośbą
poddánych náßych do dźieśięći lat od
Wielkiéynocy bliſko przyßłéy licząc zábro-
nili: á iżeſmy też y wam to ſrogo roſkázáli:
ábyś przez te wßytkie dźieśięć lat/żaden nie-
śmiał tám do Sląſká y do Márgrábſkiéy
Ziemie rzeczy y kupi iákich/ták wielkich iá-
ko máłych iákiekolwiek ſą(wyiąwßy ſól ná
ßę) woźić y wnośić/ áni też do inßych któ-
rychkolwiek dálßych kráin/ tychże rzeczy
y kupi z Króleſtwá náßégo przez Sląſko y
Márgrábſką Ziemie wiéźdź/ áni wołów
do innych ſtron z Króleſtwá náßégo/ (ie-
dno do tych/ ktoreby przez nas były názná-
czone) ktorymkolwiek obyczáiem/ ábo za-
ſłoną y bárwą iáką śmiał pędźić/ nie tylko
pod ſtráceniem ſwych wołów y kupi/ ále
też wßytkich dóbr ſwych do ſkárbu náßégo
obroceniem. A gdyż iuż świeto Wielkono-
cne bliſko ſie przybliża/ od ktoregoż exequ-
cia tego zábronienia y zápowiedźienia ná-
ßégo ma ſie począć: chcąc rádźić o pożyt-
ku ták poddánych náßych/ iáko też po-
ſtronnych ludźi/iármárki poſpolite roczne
dla przedawánia y kupowánia wołów w
Miáſteczkách Króleſtwá náßégo niżéy o-
piſánych/ktore ná gránicách ſą miáſto iár-
márkow/ ktore pierwéy zwykły w Niem-
cách ná Sląſku bywáć/ vmyśliliſmy ná-
znáczyć y vſtáwić: y iuż náznáczamy tym
niniejßym liſtem.

ſtris, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis fue-
rint in Regno noſtro vbilibet exiſtẽtibus.
Syncere & fideles nobis dilecti. Non in-
cognitum eſt vobis: nos propter varias
& multiplices iniurias, & grauamina, quæ
ex Sileſia & Marchia, Regno & ſubditis
noſtris inferuntur, omnia itinera in ipſam
Sileſiã & Marchiam, de conſilio vniuerſi
Senatus noſtri, & inſtantia regnicolarum
noſtrorum, ad decennium, à feſto Reſurre
ctionis Domini proximè futuro com-
putando, inhibuiſſe ſimul ac nobis ſtrictiſ-
ſimè mandaſſe: vt hoc toto decennio ne-
mo veſtrum auderet, illuc in Sileſiam &
Marchiam, res & merces aliquas, tàm
grandes, quàm exiguas, cuiuſcũq; qualita
tis fuerint; (præterquã ſal noſtrum) vehe-
re & inferre: ſed nec ad alias quaſcunq;
remotiores partes, eaſdẽ res & merces, de
Regno noſtro, per ipſam Sileſiã, aut Mar-
chiam ducere: & boues etiam, ad alia ali-
qua bona, extra ipſum Regnum noſtrum
(præterquam ad ea, quæ per nos deſigna-
rentur) quouis modo, prætextu, vel colo-
re pellere præſumeret: nedum ſub amiſ-
ſione ipſorum boũ & mercium: Verùm
etiam omnium bonorum ſuorum confi-
ſcatione. Proinde cùm ipſum feſtum Re-
ſurrectionis Domini, iam appetat, à quo
executio eius inhibitionis, ac edicti noſtri,
inchoari debet. Cõſulere volẽtes, tàm ſub
ditorum noſtrorum, quàm etiam homi-
num externorum commoditati: Nundi-
nas ſeu fora annua publica, pro vendendis & emendis bobus, in Oppidis Regni noſtri infraſcriptis, & finibus eius exiſten
tibus, loco Nundinarum, in Germania & Sileſia prius agi ſolitarum, deſignandas, & inſtituendas duximus: deſignamuſque, ac inſtituimus præſentibus noſtris literis.

W Wielkiéy Polſcze.

We Srzemie cztery Iármárki rocznè.

PJérwßy ná świeto ś. Erásmégo/ miáſto iármárku w Budſtacie/ ktory tám zwykł bywáć ná świety Jan Chrzćićiel.

Drugi ná świeto Náwiedzenia/ Nachwálebnieyßéy Pánny Máriiéy/ ná mieyſcu iármárku Herfordzſkiéġ: ktory był zwykł bywáć ná świety Jákub.

Videlicet in Maiori Polonia, & Oppido Srzem, quatuor fora annualia.

PRimum ſcilicet pro feſto Sancti Eraſmi, loco Nundinarũ in Budſthed, pro feſto Sancti Ioannis Baptiſtæ agi ſolitarum.

Secundum, pro feſto Viſitationis glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, loco Nundinarum Herfordienſium: pro feſto Sancti Iacobi celebrari conſuetum.

Trzeći ná świeto ś. Wáwrzyncá / ná mieysce iármárku w Gerwaśćie/ktory tám zwykł bywáć ná świety Bártłomiéy.

A czwarty ná ś. Jádwige / ná mieysce drugiego iármárku Budśtátśkiego ná świeto wśytkich Swietych vśtáwionego.

Tertium pro feśto Sancti Laurentii loco Nundinarum in Geruaśth, pro feśto Sancti Bartholomæi teneri cõśuetarum.

Et quarum pro feśto S. Heduigis loco aliarum Nundinarum, Budśtheten: pro feśto omnium Sanctorum, inśtitutarum.

W Máłéy Polścze.

W Máłéy Polścze w Miáśteczku Krzepicách, tákże innè cztéry Iármárki rocznè, dla przedawánia y kupowánia wołów vśtánowiliśmy.

In Minori verò Polonia in Oppido Krzepice: śimiliter alia quatuor fora annualia, pro ipśis etiã bobus vẽdendis & emẽdis inśtituimus.

HL támże, HP. 210.

PIérwśzy w Poniedźiałek nabliżśzy po Bożym Wśtąpieniu / miáśto iármárku / ktory zwykł bywáć w Brzégu ná świetą Tróyce.

PRimùm pro feria śecũda proxima pośt feśtum Aścenśionis Domini, pro Nundinis in Brzeg pro feśto Sanctæ Trinitatis, teneri conśuetis.

Drugi ná ś. Roześłáneów / ná mieyścu iármárku / ktory w Nyśie bywa ná ś. Jákub.

Śecundum pro feśto diuiśionis Apośtolorum loco Nundinarum in Niśśa, pro feśto Sancti Iacobi agi śolitarum.

Trzeći ná ś. Auguśtin / ná mieyścu innégo iármárku w Brzégu ná Národzenié Pánny Máriiéy vśtáwionégo.

Tertium pro feśto Sancti Auguśtini loco aliarũ Nundinarum in Brzeg, pro feśto Natiuitatis Sanctæ Mariæ inśtitutarum.

A czwarty ná świeto ś. Fráncíśká Confeśśorá zá iármárk w Swidnicy ktory tám zwykł bywáć ná świety Gáwel. Aby dłógi bliżśé y paśe dobré / ktore śą przy tych dwu Miáśteczkách wietśé/á niżli gdźie indźiéy/ mogli łácwiéy ták poddáni náśy ku pedzeniu tám wołów / iáko też ludźie pośtronni do nich ku kupowániu y łácnieyśému wypedzeniu tym rychléy wabili do śiebie.

Et quartum pro feśto Sancti Franciści Confeśśoris, pro Nundinis in Swidnica: ad feśtum Sancti Galli agi śolitis, quo locorum & viarum compendio & paścuorum copia, quæ circa duo prædicta Oppida, maior quàm alibi śuppeditari fertur, pośśint facilius, tàm śubditi nośtri, ad pellendos illuc boues, quàm etiam ipśi homines externi ad eos, in eiśdem locis emendos, ac inde commodius expellendos adhortari.

Záchowuiąc przedśie/iákóż w mocy záchowuiemy niniejśzym pośtánowieniém wśytkié inné y kożdé z ośobná iármárki w innych Mieśćiéch y Miáśteczkách Króleśtwá náśzego innych czáśów ktorychkolwiek w przedawániu y w kupowániu wołów: któré zdawná zwykły bydź śpráwowáné.

Conśeruantes nihilominus, prout conśeruamus præśentibus, in robore śuo omnia alia, & śingula fora in aliis Ciuitatibus, & Oppidis regni nośtri, aliis quibuścunq; tẽporibus in venditione & emptione ipśorum boum, dudum agi & celebrari śolita.

Zákázuiąc tedy niniejśzym liśtem/áby żaden ktorégokolwiek śtanu / záwoláńia / y przełożenśtwá bądź do innych dálśzych mieyśc z Króleśtwá náśzego wołów nie śmiał pedźić / pod winą wyśśéy nápiśáną y wielką nieláśką náśzą. A iżby o przerzeczonych iármárkách w Miáśteczku Srzemie/ ktore cztérykroć w Roku bydź máią y w Krzepicách tákże tylekroć dla kupowánia y przedawánia wołów przez nas vśtáwionych / ktore máią bydź miáśto iármárkow

Inhibentes præśentibus: ne quiśquam cuiuścunq; śtatus, conditionis aut præeminentiæ exiśtat, ad alia remotiora loca, extra Regnum nośtrum, boues ipśos pellere præśumat: śub pœna śuperius expreśśa, & grauiśśima indignatione nośtra. Nę śa, & grauiśśima indignatione nośtra. Nę autem de præfatis Nundinis in Oppido Srzem, quater in Anno, in Krzepice tot etiam vicibus pro emendis, & vendendis bobus, per nos inśtitutis Nundinis in Germania

kow w Niemcech/ y w Slasku bywáć zwykłych/ niektóry niewiádomością swą się chćiał szczęćć/ áby w winę nie wpadł: roskázuiemy wszytkim Starostóm mieysc/ y Miast y Miásteczek Burmistrzóm y Raycóm: ábyście tákowé iármárki we dni targowé/ y w świetá przy kościelech przez obwolánié iáwné Woźnégo do wszytkich y kożdégo z osobná wiádomości którym to wiedzieć należy/ przywiedli z powinności wászéy/ y ábyście pod láską nászą ináczéy nie czynili. Dan w Krákowie we Srzodę piérwszą po Zwietnéy Niedźieli/ Roku Páńskiégo 1524. Krolestwá nászégo Roku osmnastégo.

mania & Sileſia prius celebrari ſolitis correſpondentibus, quiſpiam ſuam ignorantiam prætendens, pœnam eandem incurrat: Mandamus vobis locorũ Capitan: ac Ciuitatum, & Oppidorum Procon: & Conſ: vt eas ipſas Nundinas diebus forenſib: ac feſtis circa Eccleſias Parochiales, per publicas proclamationes, ad vniuerſorum & ſingulorum, quorum intereſt noticiam, deduci faciatis, pro debito officii veſtri, & gratia noſtra, aliter non facturi. Datum Crac: feria quarta proxima poſt Dominicam Palmarum. Anno Dñi 1524. Regni noſtri. Anno 18.

VSTAWA NA SKŁADY, TARGI, Y IARmárki pográniczné.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP 316 317. 318. 319 320. Conſt. 48. B.

§. JAko wszytkié Miástá w Koronie zpozywáné były zá vchwałą/ ku kładzieniu listów ná składy: co przez iné potrzeby R. P. odkładano było áż do tego Séymu od Séymu. Gdźie stánąwszy Posłowie od Miast kładli Práwá/ Listy/ y Przywileie swé/ prosząc nas ábyśmy ie przy ich liśćiech/ práwiech/ y przywileiách iáko ná inné rzeczy/ ták y ná składy otrzymáné y nádáné od Przodków nászych Xsiążąt/ y Królów Polskich z łáski ich/ zá zasługámi ludźi Mieysckich też przodków ich záchowáli/ opowiedáiąc się y skárżąc ná Stárosty nászé: iáko zá wezwániém ich ku kładzieniu listów obrony potężnéy y pewnéy od Starostów nászych mieć nie mogą: y prosząc nas/ ábyśmy Starostóm nászym roskazáli/ iáko też to záwżdy bywáło przedtym/ pomoc Mieszánóm dawáć y bronić przeciwko tym wszytkim: którzyby się ważyć śmieli miiáć ábo przechodźić składy przeciw Przywileiom. Tedy my z Pány Rádámi nászymi y z Posły Ziemskimi naprzód się przypátrzywszy temu/ iż té tákié składy Miástóm nászym w Koronie nádáné nie ściągáią się/ áni się ściągáć mogą ná żadny inny stan/ iedno ná ludźie kupieckié káżdégo stanu/ którzyby iedno kupczył/ náyduiemy: iż tylko ci tácy ludźie kupiecy iákiegóżkolwiek stanu powinni będą do składów ieżdżić/ y ná nich się stánowić według nádánia y vprzywileiowánia káżdégo Miástá: iáko o tym szérzéy Przywileie tych to miast ábo opisánié nászé świadczy: któreśmy osobnie zá rewisią Przywileiów ich wydáć roskázáli: áby o tym wszyscy dostátecznąc spráwę mieli.

A tego wszytkiégo Starostowie nászy ná oboie stronę dogledáć máią/ ták z strony Mieszczan iáko z stronty kupieckiéy: áby się według listów nádánych Miástóm/ y téy nászéy vchwały záchowywáli ludźie ná oboie stronę/ ták obiáśniáiąc: áby káżdy Kupiec ták Koronny iáko cudzoźiemiec/ iákiegóżkolwiek stanu/ nie mógł ámi śmiał/ iedno stárémi drogámi zwyczáynémi ná Przywileiách Mieyscких Krákowskich/ Káliskich/ Rádomskich/ y innych Miast opisánémi do Miast/ w których składy są/ ieżdżić: które drogi tedy też są dla wiádomości ludzkiéy przy opisániu składów przerzeczonych osobnym listem nászym opisáné.

A tám ná tych składźiech wszyscy kupcy stanu wszeláкiégo towáry swé składáć/ y onych tám zbywáć wolno mieć będą/ do Mieszczan tám mieszkáiących y do stanu Rycerskiégo. A do cudzoźiemców y innych Koronnych obywátelów/ ná iármárkách tylko wálnych/ którzy tám przyiádą ábo sprawce swé poślą. A żadnych towárów máłych y wielkich niema będź wolno kupcom nászym koronnym stanu wszeláкiégo z gránic koronnych wywożić zá gránice: iedno cudzoźiemcóm sámym będźie wolno ze wszeláкiémi kupiámi máłémi y wielkiémi ná też mieyscá składowé przyieżdżić: y tám zásie towáry wszeláкié bráć/ nákładáć/ y wywożić tám/ gdźie im będźie potrzebá/ Cłá y Mytá wszystkie powinné y zwyklé zápłáciwszy.

A co ſie tycze Wołów y inégo bydłá / iż ten żywy towar ná ſkładźiéch niémógłby bydź zátrzyman bez wielkich ßkód tych / którzyby ie pędźili: tedy zá vchwałą ninieyßégo Séymu poſtánawiamy Targi wielkié.

W Wielkiéy Polſcze.

Piérwßè targi Wielkié.

WEczwartek przed kwietną Niedźielą w Kálißu / w Wieluniu / w Schowie / w Miedzyrzéczu.

Wtórè targi wielkié.

NA świętą Zophią w Kálißu / w Miedzyrzeczu / we Schowie.

Potym piérwßè Iármárki pogránicznè.

WEczwartek przed Swiątkámi w Wieluniu / w Báránowie.
W poniedźiałek Swiąteczny / w Kobylinie / w Koźminie / w Ponieczu.
Ná świętą Tróyce we Schowie / w Zbąßynie / w Miedzyrzeczu / w Czárnkowie.

Wtórè Iármárki w Wielkiéy Polſcze.

NA świety Alexy w Wieluniu / w Báránowie.
Dniá trzećiégo po świetym Alexym w Kobylinie / w Ponieczu.
Dniá ś. Piotrá ad vincula we Schowie / w Zbąßynie / w Miedzyrzeczu / w Czárnkowie.

Trzećie Iármárki w Wielkiéy Polſcze.

NA świety Jdźi w Wieluniu / w Báránowie / w Kobylinie / w Ponieczu.
Trzećiégo dniá po świećie Národzenia Pánny Máriiéy we Schowie / w Zbąßynie / w Miedzyrzeczu / w Czárnkowie.

Czwartè Iármárki w Wielkiéy Polſcze.

Ná dźién świętégo Fráncißká / w Wieluniu / w Báránowie.
Ná dźién świętégo Gáwłá we Schowie / w Miedzyrzeczu / w Zbąßynie.

Iármárki pogránicznė w Máłéy Polſcze.

W Oświęćimiu.

Piérwßy / pro Dominica Lætare.
Wtóry / pro feſto ſancti Petri ad vincula.
Trzeći / ná dźién świętégo Jdźiégo.
Czwarty / ná dźień świętégo Fráncißká.
Pięty / ná dźień świętégo Marćiná.

W Benćkiniu.

Piérwßy / we czwartek przed Swiątkámi.
Wtóry / ná dźién świętégo Kilianá.
Trzeći / śiódmégo dniá przed świętym Michałem.
Czwarty / ná dźień świętégo Fráncißká.
Pięty / ná dźién świętéy Helżbiéty.

W Krzepicách.

Piérwßy Jármárk poſt Lætare.

Wtóry /

Wtóry w poniedźiałek przed Swiątkámi.
Trzeći/ ná dźien świętego Alexego.
Czwarty/ ná dźien świętego Jdźiego.
Piąty/ ná dźien świętego Fráncišká.

A ná tych mieyscách wšyštkich wolno nam będźie mieć Komory y Písárze náše/ dla wybiérania Cel.

A ktemu/ káždému komu gdźie bliżéy/ álbo gdźie będźie chćiał/ do tych iármárków ich Miast ná té Jármárki będźie mu wolno woły gnáć.

A cudzoźiemcy nie ná inšych mieyscách w Koronie woły y bydłá kupować máią/ tylko ná tych pogranicznych mieyscách y Jármárkách: álbo y nieczekáiąc tych Jármárków w domiech Szláchteckich będźie wolno Cudzoźiemcom woły zimowáne/ karmne/ y Powołowczyzne wedle Constitucitéy Anni 1550. kupować/ y wolno bez mytá z gránic wypędzać: á táš wolność ma bydź y nášym Polskim Kupcom/ álbo ieśli też Szláchćic chce wykarmiwšy woły przez źime/ wolno mu ie będźie wygnáć przez gránice do cudzey źiemie kędy chce/ bez wšego hámowánia: y składy/ y iármárki/ temu przeškádzać nic nie-máią/ ále máią bydź wolné wedle Constitucitéy wyššéy omienioney Anni 1550. teraz y ná wieki.

A tego strzédz máią Stárostowie y Celnicy Pogranicznі y Miástá składowé: áby żadnému kupcowi wšech Koronnych Panstw/ áni zá listy nášemi nic dopuszczáli wšelákich towárow wywožić/ áni wyganiáć z gránic Koronnych: tylko Cudzoźiemcom wolno to bydź ma/ záplaciwšy Clá y mytá powinné y zwyczáyné.

A ktoby sie tego ważył z kupców Koronnych Panstw/ á był w tym záchwycon przez Stárosté: tedy wšyštki towáry máią bydź iemu pobráné: z których towárów do skárbu nášego trzy czesći máią bydź oddáné: á czwarta czesć Stárośćie/ który tákiego kupcá zábierze.

A ieśliby Stárostá ábo ktokolwiek inny/ którégokolwiek stánu tákiego kupcá z towáry zá gránice Koronné przepuśćić/ foldrować/ ábo bronić chćiał/ ábo sie tego ważyć śmiał: tedy kupiec té wšyštkié towáry trácić ma do skárbu nášego: á Stárostá táki ábo ktokolwiek inny/ któryby onégo kupcá przepuszczał/ ábo foldrował/ powinien będźie do skárbu nášego ták wielką summe záplácić/ iáko on Towar kosztuie: kiedy to nan będźie przewiedźiono słušnym świadectwem/ y iáśnémi dowody zá pozwy. A gdźieby pieniędzy nemiał: tedy w imienié iego/ któreby ták wielką summe kosztowało/ ma wwiązánié dáć.

A ná tákowé Stárosty/ Celniki/ Kupce/ y iné wšyštkié/ którzyby sie tego ważyli/ wolno będźie káżdemu/ któryby sie iedno tego chćiał podiąć/ inquisicyą czynić: gdźie y iáką będźie rozumiał naylepszą: y oné deserować skárbowi nášemu: á káżdy táki zá pracą y zá náklad swóy tákowych Towárów wyšpiegowánych będźie miał czwartą czesć/ gdy tego słušnie á práwnie dowiedźie.

A wšákże kupcom y inšym obywátelóm Koronnym tym/ którym dłużno w cudzych stronách/ y też którzy dłużni cudzoźiemcom: ći będą mieć dylácyą/ dla zbywánia towárów/ ku płácenin długów/ y ták zábrania sobie towárów w długách sobie winnych w cudzych krainách do Narodzenia Páná Chrystusowégo świętá blisko przyšłégo wywožić y wyganiáć towáry wšelákié z Polski do cudzych stron: y też z cudzych stron tákież towáry zásie do Polski przywožić A ieśliby sie to inaczéy nálazło: tedy té towáry/ któreby wyniósł/ máietnością swą skárbu nášemu nágrodźić ma: á któreby przyniósł do Komory/ ma ie trácić do skárbu nášego: á tych towárów Celnik ma mieć czwartą czesć zá pracą.

Opátrujemy też y to: áby Mieszczánom y Kupcom wšelákim z Polski/ wolno było do drugiégo blisko przyšłégo Séymu Koronnégo do cudzych Panstw po wšelakié towáry iež dźić/ y oné do Korony przywožić/ iedno żeby z Korony żadnych nie wywožili/ kromia Ołowiu Gwarkowie: álbo ći/ którzy ołowiem kupczą: á wšákże żeby zá ten Ołów nic inégo do Korony nie przywožili/ iedno srebro/ álbo Miedź pretio æquivalenti wywiezionému Ołowiowi. Czego Stárostowie y Mytnicy doyźrzeć máią.

A co sie tycze Gdanskà/ tedy vstáwiamy: áby do niego wodą iné towáry nie płły/ iedno

dno zbożá/ máki/ y leśné roboty. A ktemu rzeczy wśyśtki ku żywnośći gośpodárśtwá wła śnégo śláchetckiégo / á źiemią drogámi śtárémi y zwyczáynémi woły trawné y karmné wolno iśdź máią/ záśpłáćiwśy Clá y mytá powinné y zwyczáyné.

Śpráwiedliwość w Mieśćiách śkładowych y ná Jármárkách przerzeczonych z káżdégo kupieckiégo człowieká/ iákiégóżkolwiek ſtanu/ ma bydź czyniona práwem gośćinnym/ przez Stároście ábo dźierżawce mieyścá onégo/ gdźie beda żądáć śpráwiedliwośći: á w Miáśtách Duchownych/ Páńśkich/ y Szlácheckich/ śámi Pánowie ábo Vrzędnicy ich tákimże práwem gośćinnym miedzy gośćinnemi ośobámi / o rzeczy kupieckié / álbo targowé śpráwiedliwość czynić beda powinni. A śtákż wolna bedźie áppellácya do nas káżdému/ ktoryby śie vćiążonym bydź rozumiał.

Confirmácya téy Conſtituciiéy. Articulo IARMARKI.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Conſt 70. B.

6. JArmárki pogránicżné/ktore ſą Conſtitucyą Piotrkowſkiégo Śćmu poſtanowione/ o nie wypuſczeniu Wołów oprócz karmnych/ źimowánych śláchetckich / y około innych towárów/ iáko o tym Conſtitucya śćrzéy omawia Piotrkowſka/w mocy zoſtáwuiemy. A iżby tym pilniéy przeſtrzeżenié było: Tedy nie tylko Staroſtom/ ále y Dźierżawcom tychże Miáſteczek iármárkowych grániczných / pilnowáć/ hámowáć/ roſkázuiemy: pod tákoż winą iáko y Stároſtowie y inśży byli powinni. A Stároſtowie pográniczni śądowni y nie śądowni / máią tego y ieden drugiégo tákże y Celników dogledáć: áby tákowé kupié z Korony nie wychodźiły/pod tákiemiż winámi. A wśákże ták náśśym iáko poddánych náśśych kupcom po wśeláкié towáry wolno bedźie ieźdźić do cudzych źiem ktorychkolwiek/ á to do drugiégo bliſko przyśłégo Koronnégo śćmu.

TARGOWE. Tit. III.

Tárgi wolnè káżdèmu.

Káź. w Nie. y Wopak 1454. Laſki 95. HL. 95. B/172. HP. 306.

Iż w kupowániu y w przedawániu rzeczy ma bydź iednoſtáyność chowána/ vſtáwiamy: áby Miáſtá náśé y wśyśtkié inné nie czyniły zákázowánia ná Targách dla pożytku śwégo á ku śkodźie inym wieśáiąc iákieś znáki/ktoréby zákázánié znáczyły: ále kożdému / ktory przyiedźie ná Targ / niechay bedźie wolno przedawáć y kupowáć rzeczy / wedle vpodobánia śwégo. A ieśli Mieśczánie co przećiwnégo vczynią/niech ma moc Stároſtá náś oné ná trzech grzywnách karáć.

Zaden Myt álbo Targowych z Duchownych y Swietckich Szlachćicow y z ich poddánych niéma wybiérać, gdy co dla domowych potrzeb kupuią ábo przedáią: ále ieśliby dla zyśku kupowáli, tedy Targowè niech dáią: á Piwo niech biorą, gdźie chcą.

Ian Olbr. w Piotr. 1469 Laſki 104. HL. 272. B/ 487 HP. 263

2. Stá bywa czeſtokroć: iż Stároſtowie mieyśc bedąc przychodniámi álbo nowotnymi/álbo nie ośiádłymi / á Práw y zwy-

In foro, prohibitiones ne ſint.

ITem quoniam in emptionibus, & venditionibus rerum, æqualitas eſt ſeruanda, Statuimus: vt Ciuitates noſtræ,& omnes aliæ, non faciant prohibitiones in foris, pro vtilitate ſua, & incommodo aliorum, aliqua ſigna in foro prohibitionem deſignantia extendēdo: ſed vnicuique ad forum venienti, liberum ſit vendere, & emere rem ſuam,ad placitum ſuum. Quòd ſi ipſi Ciues contrarium fecerint: habeat Capitaneus noſter ipſos puniendi, in pœna trium Marcarum facultatem.

Nemo Thelonia, & Foralia, ex Spiritualibus, & Nobilibus, eorumque ſubditis exigat: cū quid pro vſu domeſtico emunt, aut ſua vendunt. ſecus eſt, ſi lucri cauſa emant. Ceruiſiam quoq; vbi velint, accipiant.

ITem fit fortaſſe ſæpius. quòd Capitanei locorum, aut quia aduenæ, aut quia nouitii, vel impoſſeſſionati exiſtētes, tanquam Iurium & conſuetudinum localiū ignari

y zwyczáiów mieysc niewiedzące nowé wwodzą zwyczáie / vstáwiáiąc nowé dochody y wyćiągánié niezwyczáyné: y w niektórych Stárostwách przypedzáią poddáné náßé Duchowné y Swieckié ku brániu w domy y w kárczmy Piwá z Miásteczek náßych/któ ré ſą w Stárostwie: w czym wielce bywa ścisniona wolność pospolita. Zá tą tedy potrzebą vstáwiamy: áby ná kożdych mieyscách nowé y niezwyczáyné mytá y Targowé przez Stárosty/y iné ná dostoienstwách y Vrzędźiéch náßych będące od poddánych náßych którégokolwiek stanu y dostoienstwá będących/ á zwłaſczá od Szláchty ná tárgi nie dla kupiectwá/ále w własnych spráwách swych przyiéżdżáiący/ tákże od kmieći/ którzy bydło álbo iné rzeczy własné iákiékolwiek domową pracą spráwioné wożą y przedáią/ álbo ku potrzebie domowéy kupuią/ nie wyćiągano. Jákóż tym ſtátutem niniejßym nie każemy wyćiągáć.

A ten zły zwyczay/ którym ku brániu ná Wieś z Miast y z Miásteczek náßych Piwá poddáni náßy Duchowni y Swieccy/ osobliwie w Brzeſtſkiéy/ Inowłodzcláwſkiéy/ Radźiéiowſkiéy/ y inych ziemiách y Powieciéch bywáią przypedzeni/ kážemy y znosimy ná wieki ſkázuiąc y vstáwiáiąc: áby oni y inni poddáni náßy w którychkolwiek ziemiách Królestwá będący/ tákże Pánowie Wśi/ y ich poddáni w tych byli wolnościách chowáni: áby było wolno kożdemu Piwá y iné picia zkądkolwiek bráć/ y we Wśiách y ná mieyscách máietności ich wárzyć/ y zkądby woleli y chćieli bráć/ mieć/ ßynkować/vżywáć wolnie przez wßeláką ſłużebność náßego y Stárostów náßych záká zowánia/ zástawánia/ y boiáźni winy iákiéy.

ignari, nouas introducunt cõſuetudines: introitus ſtatuẽtes & exigentes inconſuetos: & in nonnullis Capitaneatibus, ſtringentes ſubditos noſtros Spirituales Seculares que, ad recipiendas in domos & tabernas ceruiſias oppidorum noſtrorum, in Capitaneatibus cõſiſtentium. quò plurimum arctari videtur libertas communis. Vnde neceſſario ſtatuimus: Quòd vbilibet locorum noua & inconſueta Thelonia, Foralia que, per Capitaneos, alioſque Dignitarios & Officiales noſtros, à ſubditis noſtris, cuiuſcunque ſtatus & conditionis exiſtentibus, preſertim verò à Nobilibus, ad fora, nõ propter mercaturam, ſed in priuatis actionibus venientibus, ac etiam Kmethonibus, pecora & pecudes, res quoque alias priuatas, cuiuſlibet generis, domeſtica cura comparatas, ducentibus, vendentibusque, aut pro vſu domeſtico emẽtibus, exigi non debeant: prout præſenti Statuto exigẽda prohibemus.

Et abuſum illum, quo ad recipiẽdas in villas, de Ciuitatibus & Oppidis noſtris ceruiſias, quarum Spirituales & Seculares ſubditi noſtri, ſpecialiter in Brzeſten: Iuniwladiſlauiẽſi, & Radziciouiẽſi terris, aliis quoque terris & diſtrictibus compellantur, tollimus & abolemus: perpetuò Decernentes, ſtatuentesque, illos & alios, vbiq; locorum in Regno noſtro conſtitutos ſubditos noſtros, villarum Dominos, eorumque ſubditos, in hac libertate conſeruandos: Vt liceat cuique ceruiſias & liquores alios, vndecunque recipere, ſumere, in villisque, & locis aliis ditionis eorum, braxare, & braxari facere: ac vndecunque maluerint, aut voluerint ſumere, habere, propinare, & vti frui, liberè, abſque omni noſtri, & Capitaneorum noſtrorum, prohibitionis areſti, ac pœnæ formidine.

Targowé od Szlachty y ich poddánych wybieráné bydź niemá. Pátrz folio 62. le: 12.

Iż ſie Szláchtá. *párag.* Targowégo téż/ & fol. 68. leg. 27. Ponieważ.

Targowè płáćić máią Przekupnie y rzemieſlnicy Szláchetcy.

3. KTórzykolwiek ná przekup co kupuią w Mieściéch y w Miásteczkách/ ći Targowé zwykłé y ſłuſßné płácić będą powinni: á od rzeczy rzemieſlniczych/ które poddáni ßláchetcy wiozą do Miast y Miásteczek/ iáko od kół/ miſek/ konwi/ y od innych

Reuẽditores Foralia ſoluãt.

QVicunque ad reuendendum aliquid emunt, in Ciuitatibus, vel Oppidis: illi foralia ſolita, & licita, ſoluere tenebũtur. A rebus verò mechanicis, quas ſubditi Nobilium ducunt ad Ciuitates & Oppida; vt puta rotis, ſcutellis, cantharis, & aliis id genus, Zyg. wPio. 1523. fo. 29. HL 96/173. HP. 170.

nych niech będźie miernie targowé brano wedle ſtárégo zwyczáiu.

genus, foralia moderata accipiant: iuxta antiquam conſuetudinem.

Targowè nie ma być wybiéránè od tych ktòrzy rzeczy ſwè przedáią, ábo ſobie potrzebnè kupuią.

Foralia non exigantur à vendentibus ſuas res, & ſibi neceſſaria ementibus.

Zyg. w Pio 1538. HL. 275. B/492 HP. 268.

4. KV powśćiągnieniu ſwowolnégo wybiéránia targowégo ſtátut niegdy Naiáśnieyſzégo Janá Olbráchtá/ ktòry ieſt nápiſan ná liśćie 104. ſkázuiemy záchowáć w mocy: ktòrym to ieſt obwárowano: Iż od kmieći tych/ ktòrzy bydlá y rzeczy nie własné iákiekolwiek ſą domową práca ſprá wioné/ gdy ie wiozą ábo przedáią/ ábo ná potrzebę domową kupuią/ żadné mytá áni targowé nie ma bydź wybiérano. A temu nic przeſzkádzáć niema ſtátut náſz: ktòry ieſt vczynion o rzeczách rzemieślniczych/ ábo rzemieſłem vczynionych: ktòry w téy mierze chowan bydź niema.

AD coèrcendam verò licentioſam foralium exactionem, ſtatutum olim Sereniſſimi Ioannis Alberti, folio 104. in robore conſeruandum decernimus: quo cautum eſt: quòd à kmethonibus, pecora & pecudes, res quoq; alias priuatas, cuiuſlibet generis, domeſtica cura comparatas, ducentibus vendentibuſq; aut pro vſu domeſtico ementibus, nulla Telonia foraliaq; exigi debent non obſtante ſtatuto noſtro, de rebus mechanicis diſponēte, quod quòad hoc, ſeruari non debet.

Patrz wyżéy folio 1046. le. 2. Sna bywa

TOWARY. Tituł IIII.

Sługy Królewſcy, Páńſcy, Szláchetcy kupczący po towary ieździć mogą, ále ich z Korony wywożić nie máią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Conſt. fol. 52. B.

Prá wo 1.

G Tych ktòrzy ſie liſty náſzémi Królewſkimi ábo Pánów ktòrych zákładáią/ y ſługámi ſie náſzymi/ ábo Pánów ktòrych mienią/ tym iáko y drugim Kupcom náſzym Koronnym będźie wolno do drugiégo bliſko przyſłégo Séymu Koronnégo z Korony do cudzych ziem po towáry ieździć/ iedno z Korony nie wywożić.

Towáry wolno hándlować koždému.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. folio 73.

2. VSkarżáli ſie poddáni náſzy obćiążeni bydź tym: Iż niektóre oſoby woſki y ſól ſámi zákupowáli/ innym kupiectwá przekázuiąc. Przeto my znáiąc rzecz bydź ſzkodliwą/ vſtawiamy: áby wſzytkie towáry ktòrékolwiek ſą w Koronie y do Korony przychodzą/ wolné były wiecznémi czáſy wſzem poddánym Koronnym/ ktoby iedno iémi hándlować chćiał. A ieſliby kto liſty iákiémi z Káncellárzyey ſobie dánémi/ przekázować to chćiał y śmiał/ áby karan był pœna peculatus, y liſtóm tákowym ktòré my teraz y ná potomné czáſy wnie wecz obiacamy/ nulla præſtetur obedientia v káżdégo vrzędu.

Towárów zákupować Zydowie niemáią y żywności.

Maſz niżéy w kśiegách dziesiątych Zydowſkich etc.

ZBOZA. Tituł V.

Zboże wolno w Koronie ſkupować, przedawáć y wywożić.

Sigis. Crac. 1532. HL. 100 B/ 181.

Prá wo 1.

SVadente commodo ex libertate commerciorum, inter Regna & Dominia vicina proueniente, ſtatuimus: vt tam ſubditi Regni noſtri, extra Regnum educendi, quàm aduenæ vndecunq; venientes, apud noſtros ſubditos in Regno noſtro emendi, & euehendi omnis grani frumenta, liberam habeant facultatem: prohibitione Capitaneorū, vel

vel Officialium Ciuitatum, non obstante, nisi Regni nostri virgens, vel euidens vtilitas, aliud suaserit, quod arbitrio & moderationi nostræ, volumus esse reseruatum.

Zboża pożyczánego we cztéry látá vpomnieć sie może.

2. FRáncißek Grzegorzowi pożyczył dwádźieśćiá korcy pßenice/ ktorych częstokroć vpomniony nie wrócił: á Grzégorz pytał Fráncißká/ kiedy mu przerzeczonéy pßenice pożyczył: ná co odpowiedźiał/ iż iuż minęły cztéry látá. My Fráncißkowi vkładamy milczenie dla wyßćia ták długiego czásu/ y iego milczenia.

Frumentum mutuatum, intra quatuor annos repetatur.

FRanciscus Gregorio mutuauit viginti mensuras tritici: quas pluries monitus, nõ restituit: Gregorius autem quæsiuit ab ipso Francisco: quando sibi prædictum triticum mutuasset: respondit. Quatuor annos esse elapsos. Nos, ipsi Francisco imposuimus silentium: propter tanti temporis decursum, & suam taciturnitatem. Káz. wielki 1568. Laski 19. HL 101/ 182. HP 526

KORZENIA, Y WINO, Titul VI.

Korzenie po czemu płáconè y iáko droga kwartá winá, málmázyiéy, mußkátele bydź ma.

OBaczáiąc my wiele kupców tutecznych y postronnych/ któzy w swych kramiech vstáwy swoie około płáczenia korzenia y rzeczy wßyßtkich z inąd przywieżionych ná kożdy czás podnoßą/ ku wielkiéy wßyßtkich poddánych náßych obćieżliwośći: á krolestwo náße wedle woléy swéy wyćiągáią/ w ktorym vżywánie korzenia y rzeczy przerzeczonych pospolitße niż gdźie indźie zwykło bydź: chcąc tedy płácenia tych rzeczy ku pewnému pomiárkowániu przywieźdź/ y ku pospolitému R. P. pożytku pomierzyć/ y wietßéy cześci niż mnieyßéy chcąc rádźić/ vstáwiliśmy y ßkazáli ná séymie wálnym Piotrkowßkim bliśko przeßłym zá rádą náßych Rad tám z námi będących: áby iáko korzenie/ ták też winá ßynkowáne od Wielkiéy Nocy bliśko przyßłéy tym ßpośobem nadrożéy były przedawáne y kupowáne.

Funt piepżu/ zá ośm großy.
Funt Száfranu/ zá kopę
Funt imbiéru/ zá ośm großy
Funt gwozdźikow/ zá pułkopy
Funt Cynámonu/ zá pułkopy
Funt kwiátu Mußkátowego/ zá pułkopy
Kámień cukru/ zá pułtrzeciá złotego
Kámień oliwy/ zá cztérdźieści großy.
Kámień migdałow Weneckich zá trzy wiár-

Quæ aromata aliquo sint pretio vendenda.

COnsiderantes nos, plerosq; mercatores domesticos, & etiam externos per monopolia: quo constitutiones suas Aromatum & rerum omnium exoticarum pretia magis in dies augere: in magnũ vniuersorum subditorum nostrorum grauamen; regnumq; nostrum pro libito suo emungere: in quo frequentior vsus ipsorum Aromatum, & aliarum rerum prædictarum quàm alibi esse solet: volentes ea ipsa pretia earundem rerum, ad certos moderationis fines reducere, & ad communem Reipub. vtilitatem contemperare: multorum potiùs, quàm paucorum commodo consulentes: Statuimus & decreuimus, in conuentu generali Petricouiensi proximè præterito, de consilio nostrorum consiliariorum, illic nobiscum existentium: vt tàm ipsa aromata, quàm etiam Vina propinatoria, à festo Resurrectionis Domini proximè futuro, hoc ad summũ pretio vendantur, & emantur: videlicet. Zyg. w krá 1524. HL 11 B/ 22. HP. 339.

Libra piperis, octo grossis.
Libra croci, vna sexagena.
Zinziberis libra octo grossis.
Libra Caryophilorum, media sexagena.
Libra Cinamomi, media sexagena
Libra florum Muscati, etiam media sexagena.
Vnus lapis Sacchari, vna sexagena & quin

wiárdunki.
Kámien migdałów ktore z Gańſká przychodzą zá pułkopy.
Kámien wielkich Rózynków zá pietnaśćie großy.
Kámien máłych Rózynków zá pułkopy
Kámien Ryżu zá ośmnaśćie großy.
Funt kminu zá groß.
Winá Scremſkiego kwartá zá pułtorá großá
Winá źiemſkiego Węgierſkiego iednà kwartá / nadrożéy zá groß niech bedźie plácona.
Málmázyiéy Greckiéy kwartá zá dwá gro.
Málmázyiéy włoſkiéy y Muſkátelle kwartá/niéma bydź plácona drożéy trzéch großy

A który korzenia y rzeczy przerzeczonych zá táką cenę ſtáwioną niemógłby przedáć/ niechay do króleſtwá woźić ich żadnym obyczáiem niesmie / ánie ich wywoźić pod ſtráceniem tychże rzeczy: które nád zákázánié náßé przywieźie ábo przedáwáć bedźie.

Uſtáwiamy téż y ſkázuiemy: áby złoto y ſrébro w nićiách pod ſtráceniem/y do ſkárbu náßég rzeczy obroceniem ná potỹ do króleſtwá náßég nie było woźono y przedawano

A iżby tákowa uſtáwá náßá wźiełá ſwóy ſkutek: wam wßytkim y kożdému zoſobná przerzeczonym któregokolwiek ſtanu y obeßćia bedącym ſrodze roſkázuiemy: áby od Wielkiéy Nocy przyßłéy żaden nie śmiał drożéy nád to / iáko ieſt opiſano / Winá Scremſkiego/y źiemſkiego Węgierſkiego/ y Málmázyiéy y Korzenia / y innych rzeczy przerzeczonych gdźiekolwiek w Króleſtwie náßym przedáwáć / y przerzeczonego ſrebrá y złotá w nićiách wiecéy do króleſtwá náßégo woźić / pod ſtráceniem tychże rzeczy. Dla tego wam / á zwłaſzcá Stároſtóm mieyſc / y ich Podſtároſćiom / y Miaſt y Miáſteczek Burmiſtrzom y Raycóm roſkázuiemy: ábyśćie te uſtáwe náße w Mieśćiách y w Miáſteczkách v Koſćiołów Fárſkich w Swiete dni przez iáwné obwołánié dla wßyſtkich/którym przynależy wiádomość/ kazáli opowiedźieć. A wy Woiewodowie y Káßtelani w ſtrzeżeniu y w dowiádowániu ſie / áby żaden téy uſtáwy náßéy nieprzeſtępował / pracą y pilność wßyſtke weſpołek z Celniki / które wam ku téy pracéy ſtrzeżeniu przydáiemy/czyńcie: y któ rychkolwiek znaydźiećie y bóydźiećie w naßániu

decem groſsis
Olei Oliuæ vnus lapis, quadraginta groſ.
Lapis Amigdalarum Venetarum tribus fertonibus
Lapis verò Amigdalarum quæ ex Gedano afferuntur triginta groſſis.
Lapis vuarum paſſarum minorum triginta groſſis,
Vuarum verò paſſarum maiorum, lapis quindecem groſſis
Lapis Riſi, decem octo groſsis.
Vna libra Cymini, vno groſſo.
Vini Sermiēſis vna quarta vno groſ. cū medio. vini verò terreſtris Vngarici vna quarta, vno gro. ad tūmū ſoluatur & emetiatur.
Malmatici Græci vna quarta duobus groſ.
Malmatici Italici & Muſcatellæ vna quarta pretium triū groſſorum non excedat.

Qui autem aromata & res prædictas, pretio ſtatuto vendere non poſſet; illa ad regnum inferre, & educere nullo modo audeat: ſub amiſſione earundem rerum: quas contra prohibitionem noſtram aduexerit, ſeu vendiderit.

Statuimus inſuper & decreuimus: vt aurum & argentum filatum, etiam ſub amiſſione, & confiſcatione illorum nequaquam deinceps ad regnū noſtrum vehantur & vendantur.

Vt autem huiuſmodi conſtitutio noſtra effectum ſuum accipiat: vobis omnibus & ſingulis ſupradictis, cuiuſcunq; ordinis, & conditionis exiſtentibus, diſtrictè mandamus: vt ab ipſo feſto Reſurrectionis Domini proximo, nemo maiori pretio, quàm ſuprà expreſſo, vinum Sermien. & terreſtre Vngaricum, necnon Malmaticum, & aromata, aliáſq; res prædictas, ſub earum amiſſione, vbiuis in regno noſtro vendere: & prædictum aurū, & argentum filatum, amplius in ipſum regnum noſtrum inferre audeat: ſub earundem rerum amiſſione. Quocirca vobis, & præſertim loci Capitaneis, & eorum Viceſgerentibus, ac ciuitatum & oppidorum proconſulibus. & conſulibus mandamus: vt hanc conſtitutionem noſtram in Ciuitatibus, & Oppidis, & apud Eccleſias Parochiales, diebus feſtis, per publicam proclamationem, ad vniuerſorum quorum intereſt noticiam, denuntiari faciatis. Vos verò Palatini, & Capitanei, in

cuſtodi-

ßániu y w przedawániu tych rzeczy przerzeczonych bydź występné przeciw temu zábroniéniu náßému: tedy ich té kupie do skárbu náßego bierzćie/ y nam wiernie y cále zá-chowaycie/ pod winámi ná Stárosty y Vrzędniki niedbále vstáwionémi: y pod láską náßą ináczéy nie czyńcie.

custodiendo & perueſtigando, ne quis eandem Conſtitutionem noſtram tranſgrediatur. curam & diligentiam omnem, vná cum Teloneatoribus, quos vobis ad hanc curam & cuſtodiam adiungimus, adhibeatis: & quoſcunq; offenderitis, vel deprehenderitis, in inuectione, & venditione aliquarum rerum ex prædictis, contra hanc ipſam inhibitionem noſtram exceſſiſſe: eaſdem res pro fiſco noſtro regio capiatis: & pro nobis fideliter, & integrè conſeruetis. ſub pœnis, contra Capitaneos & Officiales negligentes ſtatutis, & pro gratia noſtra, aliter non facturi.

O przeſtępſtwie vſtaw Woiewodźych pátrz wyſſéy fol. 284. lege 3. A ktoby.

WINO Y KONIE Tituł VII.

O przekupniách winá y koni.

Práwo. 1. Iż To znamy bydź z wielką ßkodą wßytkich obywátelów koronnych/ że niektórzy z poddánych náßych: iákiegokolwiek ſtanu y condycíey do Węgier ieżdżą tám konie winá ſkupuiąc/ á to záś wedle woléy swéy po koronie/ták iáko ſie im podoba przedawáiąc/ á ſámym ſobie tylko zyſk/ któryby ná wßyſtki iść miał tym czyniąc. Stephan w VVár. 1578 folio. 190.

Przeto przychyláiąc ſie do tego/ ſkąd in vniuerſum wßytkim pożytek bydź może wedle ſtárych zwyczáiow/ y poſtánowienia/ które w takich rzeczách bywały/ mocą niniejßégo ſeymu vchwalamy/ áby żaden z obywatelów koronnych do Węgier po winá y konie nie ieżdżił/ále to ná ſkładźiéch náßych/ do tego náznáczonych/ ábo gdźieby ſie komu trá-fiło tu w koronie doſtawać y kupował/ gdyż ſie tego káżdy z obywátelów náßych w koronie od cudzoźiemcá doczekáć może.

A ktobyſiekolwiek ważył z poddánych náßych/ iákiegobykolwiek ſtanu y condycíey był/ do Węgier po konie/ á po winо/ ábo pod iákążkolwiek zmową z obywátelmi/ álbo kupcámi pogránicznymi ieżdźić/ábo poſyłáć/per ſe, vel ſubmiſſas perſonas, winá y konie/ tám pierwéy ie ſtárgowawßy/ wieżdź/ y prowádźić/ tákowému ten towar przez Stároſte álbo celniki náßé wolno pobráć będźie/ áni liſty náßé ná to nikomu niemáią bydź pomocné

A ieſliby Stároſtowie álbo Celnicy náßy w tym niedbáli byli/ ábo komu folgowáli/ wolno káżdemu oto pozwáć do którégokolwiek Grodu onégo Woiewództwá.

A gdźieby który był w tym przeświadczony/ winе czternaśćie grzywien delatorowi/ aliás temu co pozowie in primo citationis termino odłożyć będźie powinien. A gdźieby vpomnie téy winy niepołożył/ ma bydź przeciwko iemu wedle práwá vlterius procedowano/ wßákóż ná tymże roku wolno ſie będźie Podſtároſćiemu/ ábo piſárzowi Celnému odwieźdź/ iż ten towar bez wßeláktéy iego wiádomości przeßedł/ ábo przemycon.

O tychże.

2. W Iná wßeláktié Węgierſkié/ któreby do ſkładów przywożoné były/ á potym przedáné/ áby go niesmiał żaden z wozów ſtawiáć/ ázby było popieczętowané od vrzędu Mieyſckiégo. Támże w piwnicách wßytkié winá áby były popieczętowáné/ y nie były ßynkowáné áż zá wiádomością/ y vſtáwą Woiewodźiną álbo iego vrzędu. Stephan w VVár. 1581. fol. 214.

Moráwſkié tákże winá/ & alterius generis áby w tych piwnicách y w domiéch nie były ſkładáné/ ále w oſobliwych dla pomießánia ich.

Tóż o Málmázyách y innych trunkách cudzoźiemſkich ma bydź rozumiano.

A któryby ſie contrarium ważył vczynić/ pœnam centum marcarum, ábo amiſſionem winá/ ſi valorem non excedit centum marcarum przepada. Któréy winy połowicá Woiewodźie/ á połowicá ſtronie inſtiguiącéy przyſądź ma.

Składy winnè

Zyg.III.w Vnuer.Po. 1588.fo.10. 3. WJná Edenburſkié/Rákuſkié/Morawſkié/y Rynſkié/Włoſkié/iż promiſcuè idą do máłey y Wielkiey Polſki/ temu pewny ſkład bydź nie może.

O Winá Edenburſkié.

Zyg.III.w VVár.1593. folio 16. 4. CONſtitucya anni 1578. o niekupowániu winá w Węgrzech przez poddáné ná ſé ná winá Edenburſkié/Rákuſkié/Swietoiérſkié/y inſé ściągáć ſie niéma. Które gdyż té winá ſkładów żadnych nie máią/ y przez poſtronné ludźie do Korony przywiedźioné nie bywáią: przeto wolno ie poddánym náſzym ná mieyſcách przyczopiſánych kupowáć/y do Korony prowádźić bez wſeláкiego Stárоſtów y Celników náſzych impedimentu.

Składy winnè cudzoźiemców áby nie były.

Tenże tám że fol. 19. 5. VStáwuiemy zá zgodą wſech ſtanów/áby żaden z cudzoźiemców do Korony winá/ máł mázyéy/muſkátely/ zfałſowánych nie woźił/áni żadnégo monopolũ w tym nie czynił w Páńſtwách náſzych/ áni go do piwnic ſkładał/ áni do ſwych kámienic/ któreby mieli Węgrowie w Mieśćiách náſzych/ iákoż nie máią ich kupowáć bez conſenſu náſzégo/ ále ie ná ſkładźićch zwykłych ná rynku przedawał/ ináczéy ma winá trácić/ czego w Miáſtách náſzych Stárоſtowie/ á w ſłáchetekich dobrách przeſtrzegáć Pánowie ich máią pod winą ſtá grzywien. O którą wolno bedźie káżdému ſłáchćicowi ná Tribunał pozwáć. To iednák wáruiąc/ áby wolno było cudzoźiemcóm po Koronie winá ſwoie przedawáć/ gdźieby go ná ſkładźićch do trzech Niedźiél nie przedáli. Szynkarze téż nie máią drożéy win przedawáć iedno

Stáré przednié po piąći gróſy.
Podleyſſé po cztéry.
A młodé po groſy trzy.
Málmázyą przednią po piąći groſy.
Podleyſſą po cztéry. Tákże y Muſkátelá.

Czego wzgledy Woiewodze przeſtrzegáć powinni. A executia téy Conſtitucyiéy ma ſie począ̨c od świętégo Michálá Roku teráźnieyſſégo. Co wzgledy Woiewodze ſtánowić máią.

KONIE. VIII.

Konie z Korony wywodzonè bydź niemáią.

Zyg.w Piot. 1538.HL90/ 162.HP540 CHcemy áby było wſzytkim y kożdému z oſobná zápowiedźiano: żeby żaden nie śmiał ſtádá koni ábo klacz z Krolеſtwá náſzégo do poſtronnych ſtron pedźić: pod ſtrácenićm koni tákowych/ y pod winą náſzą Krolewſką.

O tymże.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550.HL 70 y 90/ 128. y 161.HP 540 2. KOnie przez Kupce ábo przez Żydy wywodzone/ áni ſtory przez Gárbárze y furmány wywożone z Korony bydź nie máią: á ći którzyby ie wywodźić chćieli/ hámowáni przez Stárоſty bydź máią: którzy tego pilnie przeſtrzegáć máią wedle vſtáwy y ſtátutów dawnych. *O tymże*

Equi ne extra Regnũ pellantur.

INterdictũ eſſe volumus omnibus & cuilibet: ne quiſpiam audeat greges equorum, ſeu equireas, extra regnum noſtrum ad externa Dominia depellere: ſub amiſſione equorum eiuſmodi, & pœna noſtra Regia. Prá wo I.

Nec Equi, nec cutes, extra Regnum educantur.

EQui per mercatores vel Iudæos educi, neque cutes per Cerdones & vectores è Regno euehi debent. Quicunq; verò euehere vellent: per Capitaneos detineri debent, qui hoc diligenter cuſtodire debent: iuxta decretum ſtatutorum antiquorum. De

O tymże.

3. ABy konie z Korony wywodzone nie były/Starostowie pilnie strzedz máią: á ktoby ie wygnáć chciał/ tákiemu ie Starostowie ábo Célnicy brác máią. A ktoryby śmiał konie przepuścić wiádomie/ ieśli Stárostá/ ábo Célnik/ ma przepáść dwie ście grzywien: á ieśliby sie tego Pisarz célny ważył/ tedy ma siedzieć dwánaście Niedźiél w wieży. A Zydowie áby iémi przekupować nie śmieli: á ktoryby ważył sie teg/tedy przez Stárosty ma bydź iman/ á konie máią mu bydź wzięte/ á sam obieżon bez folgi.

De eodem.

VT equi ex Regno non educantur, Capitanei locorum diligenter prouidebunt. Qui verò expellere vellet: huic Capitanei seu Teloneatores, eosdem equos accipere debent. Si verò aliquis ex Capitaneis seu Teloneatoribus, equos sciens expellere ex Regno permiserit: talis soluet pro pœna ducentas marcas. Quòd si verò Notarius Teloneatoris idē facere præsumpserit: duodecim septimanas in turri sedebit. Iudæis etiam reuendere equos prohibemus. Quòd si verò id aliquis facere ausus fuerit: talis per Capitaneum capi debet: ac equi illius accipiantur: ipse verò suspendatur, sine omni tergiuersatione.

Tenże w Wár. 1557. HL 90/163. HP. 540.

Konie które ná Iármárki pędzą nie máią być po drogách przedawáne.

4. KOnie które z Węgier y zkąd inąd ná iármárki pędzą áby nie były przedawáne w dróżze/ ieno ná iármárcách: á Stárostowie nie máią przekazáć áni hámowáć wolnego kupowánia śláchćie żadnym obyczáiem/ pod winą stá grzywien: o ktorą przed Krolá Je° M. ábo do Grodu máią bydź pozwáni: á tám peremptoriè ná pierwszy pozew máią sie sądownie rozprzeć/ y támże zá wine dosyć czynić: á tey winy połowicá Krolowi Jego M. á połowicá stronie ma przysądź.

Equi, qui ad Nundinas pelluntur, non vendantur in vijs.

EQui qui ex Vngaria seu ex aliis partibus pelluntur ad Nundinas, in viis non vendantur, tantūmodo in Nundinis. Et Capitanei liberam emptionem impedire non debent Nobilibus nulla ratione: sub pœna centum marcarum, pro qua ad Regiam Maiestatem, seu officium Castren: citari debent: & in termino peremptoriè contrauerti debent, atq; pro pœna satisfacere. Cuius quidem pœnæ medietas Sacræ Regiæ Maiestati, & alia medietas parti cedere debet.

Tenże tám że H. L. tám że HP 541.

O Koniu nárażonym gdy go ieden drugiemu pożyczy.

5. IAkolay skárżył sie ná Mácieiá: iż gdy mu koniá swego zdrowego ná pewną dróge iáko przyiacielowi pożyczył/ Mácieiy tego koniá wrócił mu chramiącego: Mácieiy zásie odpowiedźiał pod dobrym słowem swym/iż ná tỹ koniu iáko ná własnym iechał: y onego iáko swego chował/ áni wiē zkąd mu tá chromotá przyszłá. My w tákowey rzeczy skázuiemy: iż przerzeczony kon dwie Niedźieli spokoynie y okrom pracey przez Mácieiá ma bydź chowan: ktory kon ieśli w tym czásie przerzeczonym nie ozdrowieie: tedy o onego koniá/ iáko będzie mógł/ przyiacielskie ma sie z nim zgodzić.

De equo, in accommodatione læso.

NIcolaus deposuit querelam contra Matthiam: Quòd licèt sibi equum suum sanum, ad certam viam, tanquam amico accomodasset: tamen Matthias eundem equū restituit sibi claudicantem. Matthias verò respondit, bona fide eundē equum tāquam propriū equitasse, & seruasse, nec sciret, vnde sibi veniret talis læsio. Nos autē in tali casu declaramus: prædictum equum, intra duas septimanas quietè, & absq; labore, per eundem Matthiam obseruandum, qui equus, si intra tempus prædictum non conualuerit: extunc pro eodem equo, prout poterit, amicabiliter secum componere teneatur.

Káź. wielki w Wiślicy fol. 21. HL. 90/162. HP 540.

O koniu krádźionym maß wyssey fol: 618. lege 6. Nágot:

SVKNA. Tituł IX.

Sukná węższè ábo krótßè nád zwyczay ktoby śmiał przedawáć, kárány bydź ma.

Zyg. wkrá. 1507. fol. 4 HL 177. B/ 215. HP. 313

ŻAby mogłá przydáć sie zdrádá w tkániu sukien które w Krolestwie zwykły bydź przedawáné/ nie tylko w vmnieyßeniu dobroći/ ále też w dlugośći y ßerokośći miáry álbo łokćiá/ dla tego vstáwiamy: iż iesliby kto ábo węższé sukno ábo krótßé nád zwyczay śmiał przedawáć/ tákowy niech będźie karan winą falßu/ á przećie niech wßystko ono sukno zárázem tráći/ ktore trzećia cześć Woiewodźie/ á Nam drugié dwie częśći bydź máią.

Prá-wo 1.

Panni strictioris vel breuioris venditores, qua pœna puniendi.

QVia posset fraus contingere in textura pannorum, qui in Regno vendi solent: non modo in diminuenda bonitate: sed etiam mensúra longitudinis: Statuimus: Quòd si quis vel strictiorem pannum, vel breuiorem, quám sit consuetum, vendere ausus fuerit: pœna falsi puniatur. Et nihilominus vniuersum pānum illius generis ipso facto amittat. cuius tertiam partem Palatino, nobis autem reliquas duas, cedere volumus.

Iáko długié y ßérokié sukná bydź máią.

Zyg. Aug. w Kiotrko. 1565. HP. 313.

2. ŻIż sie też y w tŷ wielki nierząd y oßukawánié dźieie: tedy vchwalamy/ y terázniey ßą Constitucyą postánawiamy: áby sukná wßeláke ziemskie ináczéy robioné nie były/ ieno ná ßérz dwá łokćiá Rozonné bez kráyki/ á wzdłuż łokći trzydźieści. A ktoby sie tego ważyć chćiał węższé álbo krótßé robić/ ábo przedawáć: temu máią bydź bráné one sukná przez Woiewody álbo Podwoiewodzé ich: ktorych połowicá do skárbu nászego/ á połowicá Woiewodźie ma przypadáć. A temu exequucya ma bydź od świętego Michała bliśko przyßłego.

Strychowánié sukien.

Zyg. III. w Krak. 1518. folio 71.

3. STrychowánié sukien Cudzoźiemskich ná tármárkách głównych przez Woiewodzy Vrząd niema bywáć/ gdyż to iest przećiwko Constitucitey/ ktora sie tylko do Ziemskich sukien referuie: á strychowánié tych ziemskich sukien/ tákże ßácunek inßych rzeczy przez Vrząd komu to według práwá należy/ piérwßego dniá záczęcia tármárkowego odpráwion bydź ma/ ták żeby drugiego dniá wolno kupcom swé kupié przedawáć/ y od nich inym kupowáć.

SKORY Y GARBARZE. Tit: X.

Gárbárze ábo Białoskórnicy skór nyprávnych nyssyłáć áni przedawáć do postronnych niemáią.

Zyg w Pio 1538. HL 70 B/ 128. HP. 136.

ŻAkázuiemy: áby Gárbárze ile ich w krolestwie iest/ skór wyprawionych/ to iest rzemieniá gotowego precz z Krolestwá nászego do postronnych ziem nie wysyłáli: y postronnym ludźiom ku wywożeniu áby nie śmieli przedawáć/ pod stráceniem tego rzemieniá/ y winą nászą Krolewską.

Cutes.

PRohibemus: ne Cerdones, quicunq; in Regno nostro sunt, cutes elaboratas hoc est, corium ab illis paratum, extra regnum nostrum, ad externas nationes mittant: aut externis euehendum vendere præsumant. sub amissione eiusdem corii, & pœna nostra Regali.

Prá-wo 1.

O tymże mass málo co wyssey fol: 1052. lege 2. Konie.

PIWO

PIWO WROCŁAWSKIE. Tit: XI.

Práwo 1. PIwá Wrocláwſkiégo/ áby żaden do Korony woźić/ y w Mieśćiech y w Miáſteczkách tákże y po Wśiách ßynkować nie śmiał/ pod winą cztérnaśćia grzywien. O ktorą czynić máią Stároſtowie náßy / przed vrząd ſwóy pozwawßy/ tákiégo ktoby ßynkować śmiał. A komużkolwiek przez nas ſą nádáné Liſty/ wolnośći do ßynków Piw tákowych/ tákié vchwałą ſeymową podnoſimy y káżimy. Stephan. w War. 573. Con. fo. 190

OBRACTWACH. *Pátrz wyſſéy* fol: 277. *O brániu Piwá y inégo, pićiá zinąd, także y wárzeniu piw we wśiách etc. Pátrz wyſſéy* fol: 1046. lege 2. Śná bywa.

VSTAWA NA MIARY, WAGI, Y łokćie, y korce. Tit: XII.

Wagá y miárá Krákowſka z Poznáńſką, niech będźie iednáka: á wßákże Lwowſka z Lubelſką niech w ſwéy mierze zoſtáną.

Práwo 1. ABy w Króleſtwie iednákość byłá chowána/ wagi y miáry vſtáwiamy: áby ważność wagi y tákże łokieć Krákowſki z Poznáńſkim ná wieki były iednákié: ále wagá y łokieć Lwowſki z Lubelſkim zſłußnéy przyczyny chcemy/ áby zoſtáły w ſwym ſtanie.

Miárá z ſtárádawná poſtánowiona ma być od kupcow chowána.

2. ABy poddáni náßy od kupców y rzemieſlników nie byli bárzo obćiążeni/ vſtáwiamy: áby miárá ſtáradawna poſtánowiona od kupców byłá chowána / á żaden áby iéy nie śmiał czynić krótßéy.

A cí ktożby bedą przećiwnie temu ſtátutowi czynić/ przez Woiewody y Káßtelany według ſtátutu niech bedą karáni.

A tákże niech będźie o płácéniu rzeczy: áby Woiewodowie poſtánawiáli/ iáko ie płácić máią: á nie poſłußné y ktożby ich vſtáwy przeſtępuią niech karzą.

Miárá Płotcka z Poznáńſką porownánia.

3. IZ Poſłowie źiemie Płotckiéy proſili/ áby funt y waga Płotcka z Poznáńſką byłá porownána: tedy Woiewodá/ Stároſtá / Káßtelan / y ini Vrzędnicy źiemie Płotckiéy/ wezwawßy do ſiebie Mieſzczan y Kupców Miáſtá náßégo Płotckiégo/ oné z roſkazánia náßégo porownáią/ y iedno-

Pondus & menſura Cracouienſis, cum Poſnanienſi, ſint æqualia: Leopolienſis verò cum Lublinenſi.

VT æqualitas ſeruetur in Regno, ponderis & menſuræ, Statuimus: Quòd pondus ſtateræ, & ſimiliter vlna Cracouienſis, cum Poſnanienſi, ſint perpetuò æqualia. pondus autem & vlnam Leopolienſem, ac Lublinenſem, ex rationabili cauſa in ſuo ſtatu remanere volumus. Zyg. w krá 1507. HL. 181. B/325. HP. 306.

Menſura & pretia conſtituta, vt à Mercatoribus ſeruentur, Palatini cum Capitaneis prouidebunt.

ITem, ne ſubditi noſtri, à Mercatoribus & Artificibus nimium grauentur, Statuimus: Vt menſura antiquitus conſtituta, à Mercatoribus ſeruetur: nec eam aliquis audeat facere breuiorem. Zyg. w Pio 1511. fo. 17. HL. 156/ 178. HP 314

Contrarium faciētes, à Palatinis & Capitaneis, iuxta Statutum puniantur.

Et ſimiliter fiat de pretiis rerum vt illa Palatini conſtituant: & tranſgredientes puniant.

Menſura Plocenſis Poſnanienſi exequatur.

LIbram & pōdus, quam adæquari Nuntii terræ Plocenſis libræ & ponderi Ciuitatis noſtræ Poſnanien: petierunt, Palatinus, Capitaneus, Caſtellani, cæteriq; Officiales terræ Płocēſis, aduocatis ad ſe Ciuibus & mercatoribus Ciuitatis noſtræ Płocenſis, illam mandato noſtro coęquabunt: & æquiualentem conſtituent. pro- Zyg. w krá 1532. HL. 182 B/325. HP. 306.

dnoſtáynie poſtánowią / iáko im nalepiéy y napożyteczniey zdáć ſie bedźie.

ut eis melius & commodiùs videbitur.

De eodem.

Sigis. Crac. 1543. HL. 177/315.

DOmini Palatini, iuxta ſtatuta antiqua, debent ex officio ſuo prouidere, vnuſquiſq; in ſuo Palatinatu: incipiendo à Ciuitatibus & Oppidis noſtris Regiis, poſtea Spiritualium & Secularium Dominorum, & aliorum ſubditorum noſtrorum: vt res mechanicæ, modii menſuræ, vlnæ venditio frumentorum, ceruiſiarum, & aliæ res, ſub Conſtitutionem cadentes, iuſtè conſeruarentur, & venderētur. Et quicunq; eius Conſtitutionibus aduerſaretur, vel eas non admitteret: talis debet puniri pœna centum marcarum, pro qua executionem debent facere ipſi Palatini.

Korce ſpráwiedlinéy miáry w Ratuſzách być máią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 160/285 HP 313.

4. Ponieważ niemálé vćiążenié vbodzy ludźie máią / ktoryż z zbożem do tárgu ieżdżą / przez rózné miáry. A ták vſtáwiamy: áby w Rátuſzach korce były ſpráwiedliwéy miáry: ktore dármo máią bydź dawáné ludźiom ku mierze / ktore rowno bez káżdego wiérzchu mierzyć máią / to ieſt pod ſtrych / á ten kto przedáie ten mierzyć ma / á nie ten co kupuie / á inſzémi korcy áby mierzono nie było.

MODII.

QVia pauperes homines, qui cũ frumẽtis ad fora æquitant, propter diuerſitatem Modiorũ non parum grauantur. propterea conſtituimus: vt in Prætoriis modii ſint iuſtæ menſuræ, qui etiam gratis debẽt dari hominibus, ad menſuranda frumenta, æqualiterq; aliâs rowno / ſine vlla faſtigatione menſurari debent: hoc eſt ad amuſsim ſeu Regulã, aliâs pod ſtrych: prætereaq; non emptor ſed venditor menſurare debet. Aliis autem modiis omninò non menſuretur.

Wagi y miáry.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 214.

5. Opátruiąc też to / iż zá rożnośćią wagi y miar wſzelákich w Koronie / że w káżdym Woiewodztwie inákſzé y rózné były / nierzadu ſie záwadzało: że Woiewodowie tego vważyć nie mogli / áby vſtáwy wſzelákich rzeczy ták były poſtánowioné: żeby ták ſłáchtá / iáko y Kupcy / y Rzemieſlnicy nie byli vćiśnieni: dla czego ná tym Séymie roſkazáliſmy iuż po wſzytkiéy Koronie poſtánowić iednoſtáyną wagę / począwſzy od łótá y ſkoyká. Iż trzydźieści y dwá łóty / á cztérdźieści y osm ſkoycy máią mieć ieden funt: á trzydźieści y dwá funtów máią ważyć kámień ieden: á pięć kámieni tákowych máią ważyć ieden Centnar.

A co ſie tycze łokćiów ná mierzenié wſzelákich towárów: tedy ma bydź po wſzytkiéy Koronie łokieć ieden Koronny / wedle Krákowſkiéy teráźnieyſzéy miáry.

Korzec tenby też ſłuſznie po wſzytkiéy Koronie iednáki bydź miał: á wſzákże ná ten czás to poſtánawiamy: áby tylko w kożdym Woiewództwie / á w Ruſi y w Mázowſzu w káżdéy ziemi iednáki był: iáki ieſt w głównieyſzym mieśćie onégo Woiewództwá / ábo Ziemie Ruſkiégo y Mázoweckiégo Woiewództw.

A wſzákże ſpy y dani iákimkolwiek przezwiſkiem miánowáne / wſzyſcy poddáni nam y Pánóm ſwym / y komu powinni / wedle ſtárodawnéy miáry y powinowáctwá oddawáć beda. A ná séymikách Powiátowych przed séymem bliſko przyſłym Koronnym ma ſie Rycérſtwo rozmówić: ieſliżeby iednáki po wſzéy Koronie korzec / y iákowyby bydź miał.

Kwartá picia wſzelákiégo iáko teráźnieyſza Krákowſka po wſzytkiéy Koronie bydź ma: á cztéry kwarty tákie máią czynić gárniec: á gárncy záś tákich w Báryle dwádźieśćiá y cztéry.

Beczká piwá ma bydź wſzedźie táka: ktora bedźie miáłá w ſobie gárncy piwá wyſſzéy omienionych ſiedmdźieśiąt y dwá.

A té wſzytkie miáry y wagi wyſſzéy opiſáné beda wymierné y cechowáné y oddáné Woiewodóm: A Woiewodowie ſkoro potym séymie máią vczynić Conuocátią Dignitarzów

tarzów y wizedów Starościch/y Rády onego Woiewództwá głównieyßego miástá: ktorych beda moc dostáć. A támże vstáwe káżdy Woiewodá ma opowiedźieć y té miáry/y wagi ná Zamku Starostóm: y do káżdé° Miástá y Miásteczká spráwiedliwie pod swą cechą wymierzyć y oddáć: ktore w káżdym Mieście y w Miásteczku ná Ratuszu máią bydź chowáne. A tám przez Burmistrzá káżdemu/ktoby tegó potrzebował/ pod ich cechą wymierzone bydź máią spráwiedliwie/ nie wyćiągáiąc nic od żadnego zá to. A potym Woiewodowie té wagi y miáry/ktore tu z seymu wezmą/ná Zamki glowne Starostom oddáć máią: á tákowych miar y wag/ áby wßędy pod winámi w státuciách opisánémi vżywano.

A iżby temu wßytkiemu exequtia sie dźiáłá / tedy iuż teraz czás náznáczamy: że sie poczną ma po wßytkiey Koronie/ od bliskó przyßłego swietá swietego Michálá.

Miárá.

6. KOrcow/ áchtelów/ kwart / łokćiów / wag / áby iednáká byłá miárá w iednym Woiewództwie máią to porownáć wedle Constitucyiey Anni 1565. Woiewodowie / káżdy w swey iurisditiiey do pokroká. Zyg. III. w Krák. 1588. folio 71.

Miárá iednáka Woiewództwá Krákowskiego.

7. JEdnáki korzec/ták też funt/łokieć/ beczká y kwarty / w Woiewództwie Krákowskim bydź máią: to iest w Krákowie / ták y w inßych Miásteczkách Woiewództwá Krákowskiego: á specifice beczká piwá/ áby miáłá w sobie gárncy ßeśćdźieśiąt y dwá. Tenże w VVár. 1598. folio 36.

Wárunek ceny vstáwioney pátrz wyssey fol: 284.

APTEKI. Tit: XIII.

Apteki Doktorowie Lekárscy kożdego Roku oględować máią.

Prá-wo 1. JEż wiele z Aptekárzów nie máiąc rzeczy potrzebnych ku lekárstwóm/ iedne rzeczá drugą zwykli kłáść/ábo z stárych y z zwietrzałych rzeczy lekárstwá czynić: zkąd wiele ludźi w niebespieczność żywotá swego przychodźi. Dla tego vstáwiamy/ y ságuiemy: áby nápotym Doktorowie Lekárscy w Mieściách / w ktorych mießkáią/ Apteki kożdego Roku z pilnością przeglądáli: A Aptekárze beda im powinni/ wßytko pokazáć pod strácením Apteki/ ktorzy Doktorowie tákowé Aptekarze niepostußné y niemáiące rzeczy potrzebnych/y tákże świeżych / beda powinni nam y Rádzie Mieśćkiey ostárżyć y opowiedźieć pod łáską nászą.

Doctores Medici, Apothecas & Aromatarias, quotannis reuideãt.

QVia pleriq; sunt Aromatarii, qui non habitis rebus ad medicinas necessariis, vnam pro alia ponere solent: Vel ex rebus vetustis, & euaporatis, ipsas medicinas conficiunt. Vnde pleriq; homines venire solent, in magnum vitæ suæ discrimen: statuimus, & decernimus, vt deinceps Doctores Medicinæ, in Ciuitatibus vbi degunt, Apothecas & Aromatarias diligẽter singulis annis reuideant: eisque ipsi Aromatarii omnia exponere & ostendere teneantur: sub pœna priuationis Apotecæ. Doctores verò tales Aromatarias vel Cõtumaces, vel non habentes res necessarias, & valentes, nobis & Cõsulatui deferre & manifestare tenebuntur sub gratia nostra. Zyg. w Pio. 1523. fol: 31. HL 12/22. HP 328.

SKŁADY SOLNE Tit: XIIII.

Solnè składy w Mieściách niemogą być zrzucánè bez dozwolenia ich.

De emporiis Ciuitatum.

Prá-wo 1. QVanquam postulati fuimus à Nuntiis terrarum: vt Ciuitatũ Emporia, aliâs Składy/ tollerentur: attamen quia Ciuitates, quæ ea ipsa emporia seu depositoria à maioribus nostris habent, Iure Priuilegiorum habere eadem videntur: quæ quidem Priuilegia Sigis. Crac. 1543. HL 89 B/ 162.

uilegia eiſdem tenere iurauimus: atque idcirco hoc reſponſum Conſiliariis noſtris, & Nuntiis terrarum dedimus: Quia contra Iusiurandum noſtrum, nullius literas & Priuilegia frangere & mutare poſſumus, & nolumus. niſi fortaſſe illorum, ad id accedat conſenſus.

Ná ſkłády liſty okázowánè bydź miáły.

De eiſdem Emporiis.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. támże/ 162. HP 320.

2. Składy ktorémi ſie mieni ſtan Rycérſki bydź obciążony/ Mieſczánie máią klásdź Przywileie ſwé y liſty ná Séymie przyſłym: á tám co bedźiem naſpráwiedliwßego rozumieli/ to zá ráda Rad náſzych vczynimy.

QVia ordo Equeſtris queritur, ſeſe grauatum Emporiis: ideo Ciues debent reponere Priuilegia ſua, & literas, in Comitiis futuris, ſuper eadem: & ibidem, quod quidem iuſtiſſimum intellexerimus, hoc ex noſtro Senatus conſulto faciemus.

Rewizya tych liſtów do drugiégo Séymu odłożona,

Tenże tám że 1562. fo. 16. B.

3. Item/ żeſmy téż byli ná ten ſeym roſkazáli ſtánąć ze wßyſtkiemi Przywileymi ſwémi ná ſkłády wßyſtkim Miáſtom náßym ktoréżbykolwiek mieli. Ale iż przez krótkość czáſu nie mogliſmy tego podle potrzeby rozſądźić/ tedy tákową Rewizyą tákowych Liſtów ná ſkłády ná przyßły Séym tákże przekładamy.

Co ſie tycze Liſtów á przywileiów/ ſtanów á Miaſt Pruſkich/ áby były kładźione przed námi wedle vniwerſału/ to my ná Rewizyą Liſtów przyßłego ſeymu odkładamy.

Rewizya Liſtów ná ſkłády doßła, Roku 1565.

Pátrz wyżßéy fol. 1043. lege 5. Jáko wßyſtkie Miáſtá ić.

Składy nie ściągáią ſie tylko ná luckie kupieckié.

Pátrz támże fol. 1043. lege eadem Jáko wßyſtkie.

SKŁADY YDROGI NA SEYMIE 1565. SĄ poſtánowioné.

Zygmunt Auguſt z łáſki Bożéy Król Polſki/ Wielkié Xiąże Litewſkie/ Ruſkié/ Pruſkié/ Mázowiecki/ y Żmudzki ić. Pan y Dźiedźic.

4. Znáymuiemy wßem/ y káżdému zoſobná/ ktoregókolwiek ſtanu/ Przełożeńſtwá y Vrzędów ludźiom/ do ktorych wiádomośći to piſánie náßé dóydźie. Gdyżeſmy ná niniejßym Séymie Koronnym Piotrkowſkim/ miedzy inémi rzeczámi w rzad á ſpráwę ſwą wßyſtkié ſkłády Mieyſckié od przodków náßich/ y nas ſámych nádáné/ y drógi do nich zwykłe y ſtárádawné Przywileymi Mieyſckiemi opiſáné/ w mocy ſwéy záchowáli. Tedy ie teraz zá Ráda Pánów Rad náßych/ y zá pozwoleniem Poſłów ziemſkich/ ná terázniey ßym ſeymie weſpołek z námi bedących/ opiſuiemy: áby káżdy/ komu potrzebá o tych ſkłádźiech y ſtárych drogách wiedźiał/ y ták ſie ná nich ſpráwował iáko opiſuiemy: á iáko ktoré Miáſto ſwé Przywileie ma/ nic nie deroguiąc iednák przedſie Práwam y poſtępkom práwnym/ ktoré miedzy ſobą niektóre Miáſtá y Miáſteczká około tych ſkłádów y dróg máią/ álboby potym ieſcze ſłußnie mieć mogli. Naprzód/

W MAŁEY POLSCZE

Woiewództwá Krákowſkiego.

Mieſczánie Krákowſcy.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP 321

5. Vkazáli Przywiléy Władyſłáwá Xiążęcia ná ſkład/ ktorym máią nádánié to/ áby káżdy Kupiec Cudzoźiemiec/ towáry ſwé w Krákowie przedawáć mógł. A iżby káżdy

ſdy Kupiec/ Przekupien/ ktoryby z Węgier/ ábo z Sącza/ ábo z inſzego Krolestwá przywiózł do Krákowá Miedź/ nie przedawał iey żadnemu człowiekowi obcemu/ tylko Mieſczánom Krákowſkim. A żeby też nie śmiał żaden z Krákowá wyieżdżić/ áż pierwey przedawſzy towáry. Też w tym Liśćie inhibicia, áby żaden Kupiec z Węgier/ y z Sącza/ ábo z inſzego Krolestwá nie śmiał z Miedźią y z inſzym Towárem/ áni wodą/ áni ziemią/ mingwſzy Kráków / do Torunia ieżdżić: o czym ſzérzey ten iſty Przywiley ich świádczy/ ktory dan ieſt w Krákowie in Anno 1306.

Ciż mieſczánie Krákowſcy. Vkazáli Przywiley Krolá Lodwiká Roku Pánſkiego 1372. dány/ ktorym máią nádánié: áby wſzelákie kupié ábo towáry/ ktoreby były z Prus/ á miánowićie z Torunia do Krákowá przywieżione/ były tám w Krákowie złożone przedawáné: Aby ich ztámtąd dáley nie wożono. Támże.

Ciż mieſczánie Krákowſcy. Vkazáli Przywiley Krolá Kázimierzá/ Roku Bożego 1354. ktorym to nádánié máią/ żeby Kupcy Cudzoźiemcy/ ktoryzbykolwiek z iákimkolwiek towárem do Krákowá przyiechali/ nie śmieli ieden drugiemu towáru przedawáć. Ale żeby tylko towar swóy Mieſczánom Krákowſkim/ ábo ktorymkolwiek poddánym nászym przedawáli. Ktemu płótno wſzelákie ktorekolwiekby zgądkolwiek było przywieżiono/ á miánowićie płótno Golcz/ áby było ná wielki łokieć przedawáné/ krom płótná czarnégo/ ktore ná máły łokieć/ ſub pœnis in eodem Priuilegio deſcriptis przedawáné bydź ma. Támże.

Ciż mieſczánie Krákowſcy. Vkazáli Mándat Krolá Kázimierzá/ ktorym roſkázuie im: áby tákowe Kupce Cudzoźiemce/ ktoryzby krom głównych Jármárkow/ weſpołek z ſobą ſpołem w Krákowie hándlowáli/ á nie z Mieſczány Krákowſkimi/ áby ie hámowáli/ áreſtowáli/ y dobrá ich ſkárbowi nászemu confiſcowáli. Datá Mándatu tego. 1451. Támże.

Ciż mieſczánie Krákowſcy. Vkazáli Przywiley Krolá Kázimierzá/ Roku 1457. dány/ ktorym krol Kázimierz roſkázuie/ pod winą w Przywileiu opiſáną/ áby żaden Nozemberczánin/ ábo inſzy obcy kupiec/ nie śmiał w Krákowie krom głównych iármárkow Towárow ſwych przedawáć/ przeciw Przywileiom pierwſzym Mieſczan Krákowſkich. Támże.

Ciż mieſczánie Krákowſcy. Vkazáli Przywiley Krolá Kázimierzá/ Roku 1473. w ktorym Krol Kázimierz roſkázuie/ áby káżdy ze wſzytkich Miaſt y Miáſteczek w Krolestwie Polſkim iádąc kedyżkolwiek/ żeby Krákowá niemiiał. A zwłaſzá ktorzy iádą do Slązká ábo ze Slązká máią ſtárémi y dawnémi drogámi iechác ná Kráków/ á tám ſkładowi czynić doſyć. Tákże y kupcy z Węgier/ nie gdźie indźie iedno w Krákowie máią kupi swych ſklad mieć/ y támże kupie swé przedawáć/ y inſze rzeczy ku potrzebie swoiey ſprawowáć/ ſub confiſcatione omnium bonorum. Támże.

Ciż mieſczánie Krákowſcy. Vkazali Liſt Krola Kazimierza/ Roku 1451. piſany/ á przez Krolá Alexándrá 1504. potwierdzony ná ſklad ſoli. Tym obyczáiem/ áby w Miáſteczku Miechowie ſol w Bálwánách nie była przedawána/ áni iey tám żadny ſklad był ná przeciwko ſkładowi/ ktory należy ſtárému obyczáiowi Krákowſkiemu. Tákże Sal centenariatū, ktorą przywożą z Wieliczki do Miechowá/ niema bydź przedawána iedno w Targowé dni/ pod winą w Przywileiu opiſáną. Tákże in Oppidis Slomnicien: & Proſsouicien: y kedyżkolwiek iedno indźie v ſąſiádow non debet vendi ſal centenariatum, iedno w targowé dni. Támże.

Ciż mieſczánie Krákowſcy. Vkazáli Liſt Węgierſkiey y Polſkiey Krolowey/ Roku 1372. ná ſklad w Krákowie: Iż im wolno rozmáitych kupi przychodzących/ z rozmáitych kráin ſklad mieć w Krákowie ná wiecznoſć. Támże.

SANDECKIE

Sandeckie Miasto.

Zyg. Aug. tamże f. 60. 6. Mieszánie Sandeccy vkazáli List náß / ktory otrzymáli Roku 1554. Iż mogą mieć ná wieczność skład w swoim Mieście soli / ktora przez poddáne Spiskich náßych Miast / z Zup náßych Bochenskich doczesnie byla wyważána / tak iż iuż nie Spißánie / ale przerzeczeni Mieszczanie Sądeccy ci tylko ktorzy Mieyscie Prawa maią / a nie inni żadni / sol przerzeczoną za takim płáceniem y pieniądzmi / iako przez Spiskie Miásta byla płácona w Zupách náßych Bochenskich kupowáli / y one do Sączá woźili / y tám ią skládáli : y dostátek iey / Ták Spißánom iáko y innym wßytkim záwżdy gotowáli / przedawáli / álbo zá iné kupie wedle zmów á targów przemieniáli / y dána tymże liśtem wolność Spißánom y wßyśtkim innym za Sączem mießkáiącym / áby te sól z Sączá wywożili / y ku pożytkom swym obracáli. Postánowilo sie ktemu tymże Przywileiem / áby Spißánie y inßy z dolnych kráiów Węgierskich / Zelázo / Miedź / y inną Spiże / iáko ná tymże Przywileiu opisano iest formowáną y nie formowáną do Króleśtwá náßego woząc / nie gdźie indźie / iedno w Mieście Sandeckim skládáli / y przedawáli. A nie dáley z rzeczámi y kupiámi przerzeczonémi ieźdźili / ábo też drogámi krzywémi ku przekáźie y ßkodźie skládowi Sądeckiemu ieźdźili / pod Areśtowániem y vtráceniem rzeczy przeciwko tákim / ktoryby sie co inego vczynić ważyli / iáko o tym wßyśtkim ßérzéy Przywiley ich świádczy y opisuie.

Oswięcim Miasto.

Tamże. 7. Mieszánie Oświecimscy. Vkázowáli przywiley Xiążęcia Mießká Opolskiego / y Páná Cießynskiego / de data apud Oswięcim 1291. ná skład w Mieście swym Oświecimskim / soli y Ołowu / bez ßkody inßych Miast : iáko też temu skládowi gdźie indźiey równy iest / nic nie przyczyniáiąc / áni vmnieyßáiąc. A pożytek ktory Xiąże miáło z Ołowu ná pożytek Mieyscki oddał / y ktemu przydał Marcam argenti vsualis, z Przekupniów / ábo z Práśołów solnych / ktora z zwyczáiu płácili ná rok. A ten List potwierdźił Król Káźimierz ná wieczne czásy / de data Cracouiæ feria tertia proxima post Dominicam Reminiscere, Anno 1454. iáko ten List y Confirmácya ßérzéy w sobie obmawia.

Tamże. Ciż Mieszánie Oświecimscy. Vkazáli list náß / de data in conuentu Regni generali Varssouien: die 4. Ianuarii. Anno domini. 1564. żeby wßyscy kupcy y furmáni / y káżdy z nich zosobną od publicátiiey tego liśtu / y potym záwżdy przyßłemi czásy / Oświecimskiego Miáśtá / y ich składu nie miiał / y do żadnych inych Miast kupować soli nieieźdźił / iedno do Oświecimia álbo ná iego skład. Czego ieśliby sie kto inácżey ważył omiiáć Oświecim y skład iego / tedy táki káżdy / ták ná drogách / iáko y w Mieściech zastány sol ktora powieźie / trácić będźie : ktorey połowicá do Zamku Oświecimskiego / á połowicá Raycom Oświecimskim ná poprawę miáśtá będź ma. Ktemu opátrzyło sie też to / y tymże liśtem / áby ludźie náßy / iákiegokolwiek stanu y condycitey / żadnym obyczáiem soli zwłaszczá w bálwániech zupełnych z Gránic korony náßey do Slązká y do Morawy inßemi drogámi / iedno przez Oświecim nie wywożili / pod vtráceniem téyże soli : y roskázało sie Stárośćie Oświecimskiemu y Zatorskiemu teraźniey ßemu / y potym będącym : áby w tym wßytkim Oświecimiány záchowáli : y gdyby tego byla potrzebá / bronili / co wßytko ßérzéy ná tym liśćie iest opisano.

Tamże. Ciż Oświecimiánie. Vkazáli tákże list náß / sub data Petricouien: in Cõuentu generali Regni 16. die Mẽsis Marcii Anno Domini 1565. ná teráźnieyßỹ Séymie dány / ktorym opátruie sie im to / áby Kupcy y furmáni nie ná Kety / áni Chrzanów / áni ná wśi inné / miiáiąc skład Oświecimski / z kupiámi / á zwłaszczá z solą / obyczáiem y zapłátą Oświecimską kupiona / ieźdźili : iedno ná Oświecim wedle Práw y stárádawnego zwyczáiu / iáko tákże ßérzéy w sobie tenże list obmawia.

PoDO-

PODOLINIEC ZE SPISZA MIASTO.

8. Vkazało list Krolá Kázimiérzá / de data Petricouiæ feria secunda ante festũ Pentecosten proxima, Anno Domini 1455. ná skład w tymże swym Mieście wszytkich towárów/ ktorychkolwiek y zkądkolwiek przywiezionych/zwyczáiem innych Miast/ składy máiący ad bene placitum. Támże.

Toż Miásto. Vkazało Przywiléy Krolá Zygmuntá / de data Cracouiæ feria secunda proxima post Dominicam Palmarum, Anni 1537. ktorym Przywileiem potwiérdza list Krolá Kázimiérzá wyszéy opisány. Tákże też ad beneplacitum suum y Stárostom roskázuie / áby kupce y furmány ku temu skládowi przywodźili. Támże.

BĘDZIN MIASTO.

9. Vkazało Przywiléy Kázimiérzá Krolá de data 1464. ná skład solny ná wieczność tym sposobem: Iż káżdy furman ku Slązku iádąc z solą/powinien tám mieszkáć przez trzy dni/ y tám te sól przedawáć / á zá trzy dni wolno mu będźie odiechác. Támże.

WIELICZKA MIASTO.

10. Vkazało list Krolá Kázimiérzá / de data 1451. ná skład solny swemu Miástu ná czásy wieczné dány. Tym sposobem/ áby Wieliczánie ná Krákowskim skládźie cztery ławy wolné mieli / ná ktorych ławách we Wtorek przez cały dźień / á we Czwartek do godźiny Nieszporney / á w Piątek przez cały dźień tylko kożgdego tegodniá sal bancarum proprium exponant & vendant. A we dni iármárkowé/ tedy im wolno będźie/ póki iármárk będźie stał przedawáć ná przerzeczonych ławách czásy wiecznémi. Támże.

Woiewództwá Sándomirskiégo.

SANDOMIRZ.

11. Obiesczánie Sándomirscy/ vkazáli Przywiléy Xiążęcia Leszká Roku Bożégo 1236. ná skład w Sándomirzu. Támże.

Toż Miásto. Vkazało list Krolá Kázimiérzá / de data 1366. ná skład soli y śledźi/ á drugi list Krolá Władzisłáwá de data 1390. w ktorym dał im wolność woźenia soli/ Wisłą / y Ziemią z Zup Bochenskich y Wielickich / á trzeci list Krolá Kázimiérzá de data 1459. Gdźie im też około skládu opátrzenie czyni.

Toż Miásto. Vkazało list Krolá Kázimiérzá de data 1459. w ktorym są listy inserowáne / iáko Krolá Władisłáwá de data 1390. y potomkow ich: ktorzy to Krolowie dáli Miástu Sándomirskiemu Przywileie ná skład soli y śledźi/ná wieczność/ tákim sposobem: Iż ktorzybykolwiek z Krákowá álbo z Tczniá iácháli przez Miásto Sándomirz z śledźiámi álbo z solą/ będą powinni według Przywileiow stárych trzy dni w Sándomierzu przedawáć té kupie / á po trzech dniách będą moc wyiáchác / iáko sie szérzéy w Przywileiách produkowánych opisuie. Támże.

WISLICA.

12. Okazáli Wisliczánie list Krolá Kázimiérzá/ Roku Pánskiégo 1463. dány ná skład soli w Mieście ich. Támże.

Vkázowáli też drugi list Krolá Kázimiérzá/ de data 1450. Iż sól w Bálwániech Bochenską máią woźić/ á żeby skládu nie dopuszczáli.

Vkázáli y nád to liſt Kázimiérzá Królá de data 1490. ná ſkład ſoli / y támże liſt inſerowány Królá Kázimiérzá 1450.

RADOM MIASTO.

Támże. HP. 316. 13. VKazálo liſt Królá Kázimiérzá Jágellowégo ſyná / pod táż datą y w iednéż ſłowá ná drogi tákowéż / iáko y Poznánczycy vkazáli / tylko tym ſie mieni / iż date nápiſano w Piotrkowie ná ſéymie. A w Poznánſkim / z proſtá w Piotrkowie / iáko niżéy gdźie ſie ten liſt Poznánſki opiſuie / wyżéyſż.

W Woiewództwie Ruſkim.

LWOW MIASTO.

Zyg: Aug: támże. 14. VKazálo liſt Królá Władiſłáwá de data 1424. w którym ieſt inſerowany liſt Jádwigi Królowéy Polſkiéy de data 1387. miedzy innémi wolnośćiámi daná im wolność tą clauſulą: Præterea volumus, vt omnia & ſingula Tholonea & tributa poſt mortem S. Principis Domini Kazimiri piæ memoriæ olim Regis Poloniæ, Aui noſtri chariſſimi indebitè & iniuſtè per quempiam ſtatuta omninò & totaliter deponantur. A w tymże Przywileiu táż Królowa dálá wolność ná ſkład ſoli / y wßelákich kupi / iż Kupcy z rozmáitémi kupiámi / nie gdźie indźie / iedno w Lamburku / to ieſt / we Lwowie ná czáſy wieczné / iako y przedtym dźierżano było / mieć maią ſkład. Ani téż żaden Kupiec niéma ſobie innych dróg wynáydować ani ſkładu czynić / iedno we Lwowie.

Támże. Toż Miáſto. Okazálo liſt Królá Kázimierzá de data 1460. ktorym otrzymáli confirmácyą ſkładu we Lwowie wyſßéy omienionégo / iż Miáſtá / które ſą zá Lwowem / iáko Hálicz / Kolomyia / Stríy / y inſſé wſi nie máią dáléy z kupiámi ieźdźić / iedno do Lwowá / áni máią indźie omiiáć / áni przeieźdżáć / ábo obieźdżáć / ad loca anteriora iáko do Przemyślá / Jároſłáwiá / Rzeßowa / Belzá / y do innych ktorychkolwiek mieyſc. Tákże téż y przerzeczoné anteriora loca Miaſt / Miáſteczek / Wſi / y innych mieyſc ſkład we Lwowie mieć máią / á dáléy nie ieźdźić iáko ßérzéy ich Przywiléy obmawia.

Támże. Toż Miáſto. Okazáło Przywiléy Królá Władyſłáwá de data 1404. ktorym otrzymáło miedzy inßémi nádáninámi / iż Kupcy Woloſcy Pogáńſcy / álbo Chrześćiáńſcy z Zamorzkich Kráin przyieźdżáiący nie máią ſkładu mieć / áni ſwych kupi przedawáć / iedno we Lwowie. A przedawßy we Lwowie kupie ſwé / inßych nákupiwßy / nie mogą ich w Wołoßéch przedawáć / ále zá morze z nimi iechać.

KOŁOMYIA MIASTO.

Támże. 15. VKazálo liſt Królá Zygmuntá de data 1513. w którym ieſt liſt Królá Kázimiérzá inſerowány / de data 1456. ktorym Król Kázimiérz dał ſkład ná wieczność / tákim obyczáiem: áby cí ktorzy woż ą ſól in diſtrictu Colomien: áby y ſkładu nie mieli / áni przedawáli / iedno w Kołomyiéy / á ludźie zás ktorzy ná targ przyieźdżáią / máią v Mieſczan kupować. Tákże y kupi rozmáitych niema bydź targ / iedno w Kołomyiéy / á nie we wſiách / z Wałach tákże gośćiniec nie ma bydź iedno przez Kołymyią.

KRASNYSTAW.

Támże. 16. WJeſzdźie Kraſnégoſtáwu / vkazáli liſt Królá Zygmuntá de data 1525. ná ſkład ſoli ſwemu Miáſtu / iedno że ad bene placitum Maieſtatis Regiæ &c.

TVRO-

TVROBIN MIASTO.

17. VKazało list náß/iżesmy dáli im skład ná sól Drohobyczką/y woźić ią ná mieyscá zwyczáyné/bez szkody Tup Krákowskich ále nie wieczny/de data in Brzescie Lithuanico die vltima Aprilis 1554. Támże.

Woiewództwá Lubelskiégo.

LVBLIN MIASTO.

18. VKazało list Królá Władysłáwá de data 1392. którym przywileiem dáie skład teinn'to Miástu ná wieczność. Iż káżdy Kupiec iádąc ze wszeláкimi kupiámi przez to Miásto/ ma osm dni tám przyiechawszy kupie swoie składáć: á potym choćby nie przedał/ będźie mu wolno po wszytkim Króleстwie náßym iechać. Támże.

PARCOW MIASTO.

19. VKazało list náß de data 1553. w którym dálismy im skład soli Ruskiéy/ którą z Belzá y z Krasnégostáwu przywożą/ sine præiudicio aliorum depositoriorum. Támże.

Woiewództwá Belskiégo.

BEŁZ.

20. AObiesczánie Belscy/ vkazáli list náß de data 1563. w którym iest inserowány list Xiążęcia Ládzisłáwá de data 1377. którysmy list potwiérdzili ná skład: Iż Litwá niema dáley po sól ieździć/ iedno do Belzá. A Litwá támże w Belźie ma kupie składáć/ kiedy po sól przyiedźie. Támże.

W Wielkiéy Polsce.

Woiewództwá Poznáńskiego.

POZNAN.

21. AObiesczánie Poznáńscy. Vkazáli Przywiléy Królá Władzisłáwá Roku 1394. ná skład Poznáński/ wszeláкich kupi y towárów Miástu ich nádány/ y przez nieboszczyká Królá Zygmuntá Gycá náßego/ Roku Bożego 1521. potwiérdzony/ który to w sobie ma/ áby káżdy Kupiec/ Przekupień/ firman/ którykolwiek iákimżekolwiek towárem kupczy/ táк z Xięstwá Litewskiego/ Mázoweckiego/ Slaskiego/ z Pánstwá Ruskiego/ generaliter, y ze wszystkiego Króleстwá/ winien był z Towárem swym do Poznániá iechać/ á tám trzy dni z Towárem stać. A ieśliby go tám nie przedał/ potym Cło zápłáciwszy: wolnie z Towárem gdźie chce iechać/ sub pœna confiscationis omnium bonorum suorum in contrarium facienda ædita. Támże.

Toż miásto. Vkazało List Królá Káźimiérzá Jágiełłowégo synà pod data Piotrkowską w Poniedźiałek infra octauas Ascensionis Domini 1455. Ná którym ták dłógi opisano y postánowiono zá przysięgą tych Mieszczan iż to dłógi były stárádawné/ to iest: Z Ziem Ruskich y Belzkiéy przez Rubieszów/ Krasnystaw/ Lublin/ Káźimiérz/ Zwolen/ áż do Rádomiá/ á z Rádomiá ku Wrocławiowi Slaskiemu/ przez Skrzynn/ Opoczno/ Żárnow/ Przedbórz/ Rádomskie/ Brzeźnice/ Wielun/ y przez Bolesłáwiec. A do Wielkiéy Polski z Rádomiá przez Przytyk/ Inowłodz/ Brzeźiny/ Stryków. A potym przez Łánczyce iáko sie pierzéy w tym liście opisuie. Támże

Tenże skład Poznánski Król Zygmunt III. ápprobował w Krákowie, Roku 1588. fol. 70. Artic: SKLAD POZNANSKI.

SKład Miástá Poznániá wedle Práw y Przywileiów ich in toto záchowuiemy według Constitucitey.

PONIEC MIASTO.

Con. fo. 63. B. 22. OKazało List Królá Alexándrá de data 1504. w którym inserowáne dwá Listy/ieden od Władźisłáwá Królá sub data 1398. który to w sobie ma/ áby wszyscy y kázdy Kupiec/ Mieszánie á obywátele Miast y Miásteczek Wielkopolskich/ ze wszelákimi rzeczámi ábo Kupiámi/ chcąc iechác ku Wrocławiowi ábo Sląsku/ stárémi drógámi ieżdźili/ to iest: przez Srzem y Poniec. A támże máią clić/ we Srzemie máią dáwác Clá po cztery pieniądze/ od kázdego koniá. A w Poniecu po półgroßku. De aliis autem Prouinciis vel incolis, tedy máią dáwác od kázdego koniá po półgroßku/ á od bydlećiá po ßeśći pieniędzy. A drugi List támże inserowány drugiego Władźisłáwá de data 1441. gdźie vstáwił w Poniecu clo/ áby kázdy z Wielkiey Polski płácił per medium grossum. Extranei verò vel ductores per grossum vnum. A nie máią też Kupcy inędy ieżdźić iedno przez Poniec ku Sląsku/ sub amissione omnium mercium

W Woiewództwie Káliskim.

KALISZ.

Támże. 23. NJeszánie Káliscy vkazáli przywileie dwá Królá Zygmuntá/ ieden de data 1540. Który pierwßy List ma to w sobie: Iż Król Zygmunt vstáwił Mieszánóm Káliskim skład w Kálißu zá prośbą/ y zá słußnémi przyczynámi/ ták dla popráwy Miástá/ iáko ku Zamku/ który skład gdyby przeiechali/ kupie wiozące trácą. A drugi List náß de data 1552. który to ma w sobie: Iż Król Olbrácht dał był skład/ iż kázdy kupiec przez siedm dni z wykładániém kupi ma stać/ tym to Mieszánóm Káliskim od Janá Ostrorogá wyswolánym/ którysmy my potwierdźili/ tákże y Król Olbrácht/ & loco beneplaciti perpetuò vstáwiliśmy.

W tymże liśćie też opisano drógi przez Janá Ostrorogá Stároste Wielgopolskiego z roskázánia Królá Olbrachtá postánowioné/ y list przez tego Ostrorogá ná to dány/ de data in Kosminek, feria secunda postridie sanctæ Trinitatis Anno 1496. który list Ostrorogów Król Olbrácht potwierdźił de data in Conuentione Sandomirien: feria secunda post Dominicam Oculi proximè præteritam Anno Domini 1497. które drógi ták opisano.

Naprzód Mieszánie ziem Pruskich do Wrocławiá Sląskiego/ Nyssy Brzegu/ Swidnice/ Opola/ Opáwy/ & eis finitima przez Bydgoszcz/ Gniezno/ Wrzesnią/ Pyzdry.

Tákże też y z tychże ziem Pruskich/ do miast wyßéy opisánych Sląskich/ mogą też isdź przez Rádźieiów/ Włodzław y Konin.

Trzećia drógá tymże ziemiam Pruskim/ do tychże miast Sląskich wyßéy opisánych/ wolna bydź ma przez Torun/ Koło/ Turek/ y z Miast Polskich przerzeczonych/ y im przyległych/ ći wßyscy máią isdź przez Káliß. A z Káliszá do Ostrzeßowá/ á potym do Sląská.

A ktoby z tychże ziem Pruskich chćiał iáchác do Glogowá/ Legnice/ Gierlice/ Brzegu/ Zytáwy/ y do inych przyległych/ ći máią isdź ieśli sie im będźie podobáło/ nie przez Káliß/ ále przez Poznan/ Kościan/ Schowe.

A ziemie Mázoweckie/ iáko to Ráwá/ Sochácżów/ Płotecko/ Gostynin/ y inßé wßystki Miástá Mázoweckie idąc do Sląská máią isdź przez Koło/ y Wárte/ Kozminek/ Káliß/ á z Káliszá do Ostrzeßowá/ á ztąd do Sląská.

A Wárßáwá y inßé Miástá Mázoweckie/ nie ná Káliß/ ále ná Bolesławiec/ áż do Sląská

Sląską przez Wárte y Kośminek/ powinni isdź ná Káliś y Ostrzeszów y dáley.

A Prágá y Czeska ziemiá ku Myssnu/ Lusáciiey/ y część Sląską wiezdżáiąc do korony przez Poznan/ nie powinni isdź przez Káliś/ ále część Morawy y Czechów/ y Prágá/ ku Morawie wiezdżáiąc do korony/ przez Włodzław/ Ryge y Myssnę: Ci z Ostrzeszowá przez Káliś powinni chodźić. A potym woły które pędzą z Mázowsz y ziem Polskich Mázowszu granicznych/ przez Wárte y Kośminek máią bydź pędzone/ przez Káliś y Ostrzeszów/ ábo gdźieby sie podobáło tym co pędzą.

Wielunska ziemiá.

WIELVN.

24. ACz w mieśćie Wielunskim przedtym skład nie był/ á wszákże iż iest bliskie miásto gránicam Sląskim/ y pilnie nas zá to prosiło wiele Pánów Rad nászych/ tedy im skład kupi wszelákich dáć listem osobnym roskázemy/ iáko o tym szerzéy List ten nász swiádczyć bedźie. Támże.

A ták opisawszy te wszytkie składy y drógi/ nic nie deroguiąc iáko sie wyssey opisáło/ práwóm y postępkom práwnym/ które miedzy sobą niektóre miásta y miásteczká około tych składów y dróg máią/ áboby ieszcze potym słusznie mieć mogły: roskázuiemy/ áby sie każdy wedle nich/ iáko są opisáne/ y iáko każde Miásto y miásteczko szerzéy około wszego listy á przywileie swé pokaże/ y iáko Constitucye seymu teráznieyszego szerzéy o tym opisuią/ zá chowywáli/ y zachowáć roskázáli: ták iżby sie we wszem tym to przywileiom mieysckim y Constitucióm seymu teráznieyszego Piotrkowskiego dosyć stálo. Pod łáską nászą ábyscie ináczéy nieczynili. A dla lepszéy pewności/ pieczęć nászę ku temu przycisnąćesmy roskázáli. Dan z Piotrkowá w Sobotę przed Kwietną Niedźielą: Roku Pánskiego/ Tysiącnego/ Pięćsetnego/ sześćdźiesiątego piątego/ Królowánia nászego/ trzydźiestego szóstego.

Ná własne Krolá Je°M. roskazánie.

Składy Miast vprzywileiowánych w mocy zostáwionè. Articulo,

SOLNE SKLADY.

25. SKłády Miast wszech vprzywileiowánych/ które nie są przećiwko práwu/ áby w mocy swéy króm kázenia záchowáne były/ postánawiamy. Czego vrzędy/ którym to wedle práwá należy wedle powinności swéy/ przestrzegáć powinni będą. Steph: w War. 1581. fol. 214. b

Solnè składy Mázoweckié.

26. GDyż Constitucya seymu Wárszáwskiego Anni 1581. około składów solnych to obmawia/ áby w Mieśćiech vprzywileiowánych składy solné w mocy swéy zostawáły/ á vrzędy którym to należy áby przestrzegały/ iákoby Skárbowi nászemu szkodá nie była/ tedy zá prosbą Posłów Ziemskich Woiewództwá Mázoweckiego/ Powiátów/ Lomżienskiego/ Rożánskiego/ Wiskiego/ vstáwiamy/ áby składy solné z Zup Krákowskich były w Lomżie w Rożánie vtwierdzone. Ná które Komory Zupnicy Krákowscy pro tempore existentes dodawáć soli beczkowéy będą powinni/ ná kożdy rok Wielickiéy soli beczek tysiąc/ á Bochenskich beczek pięćset/ która sol ludźie szláchetcy/ nie drożéy iedno po grosży dziewięćdźiesiąt y trzy płácić ná komorze máią/ biorąc Wielickiéy beczek dwie á Bochenskiéy trzecią po iednych pieniądzách. Czás ten postánowiamy od Swiątek skoro sól będźie przypłáwiona/ do cztérech niedźiel po obwołániu w Miásteczkách/ áby ludźie szláchetcy te sól z Komory kupowáli/ nie ná żadné hándle/ ále tylko ná swą domową potrze- Zyg: III w War. 1589. fol: 25.

be / á po tych czásiech / wolno będźie Zupnikóm y ich Piſárzóm przedawáć ludźióm kupieckim iáko będą mogli. To też wáruiemy żeby ſól krupiáſta Zamoſka w té tám kráie nie była przywożona / áni kupowána / pod winą czternaśćia grzywien / o ktorą winę w Grodźie káżdy pozwány peremptorie reſpondowáć ma / czego y Stároſtowie náſzy przeſtrzegáć będą powinni / y oto do Grodu ad inſtantiam Inſtigatoris zá delácyą piſárzów od Zupnikow / ábo komu oni poucza pozywáć będą mogli / Náwigáciiey wolnéy bronić / też Stároſtowie áni Clá od ſoli náſzéy / ták Ruſkiéy iáko y Krákowſkiéy brác niemáią / gdyż to z náſzą y ſkárbu náſzégo ſzkodą wielką / pod winámi dawno opiſánémi / tákże y do Stężyce podług dawnégo zwyczáiu / ſoli Krákowſkiéy dodawáć będźie powinien / co potrzebá / Zupnik náſz wyoſzéy przerzeczony.

KSIĄG OSMYCH, CZĘSC CZWARTA.

O Podwodách.

VNIVERSAŁ PODWODNY WARszáwski zá Królá Zygmuntá Augustá, Roku 1564. Tit: I.

Zygmunt August z Bożéy łáski Król Polski/ Wielkié Xiąże Litewskié/ Ruski/ Pruski/ Mázowiecki/ Żmudzki/ Pan y Dziedźic.

Práwo 1. WSzystkim wobec y káżdému zosobná/ Woiewodom/ Káśtelanom/ Stárostom/ Podstárościóm/ Burgrábiom/ Namiestnikom/ Burmistrzom/ Wóytom/ Káycom/ Ławnikom Miast/ y Miásteczek/ ták Wsi náśzych iáko innych wszystkich które Podwody dáwáć są powinni/ imieniem wszelkim Poddánym náśzym po którychkolwiek mieyscách w Koronie y w Pánstwách náśzych mieśkáiącym/ któregóżkolwiek stanu ábo mieyscá bedącym/ do którychkolwiek wiádomości ten Vniwersał náś przydźie wiernie nam miłym. Oznáymuiem tym to Vniwersałem pisánym náśzym/ iż iákośmy skoro ná Pánstwo náśze wstąpili stárálismy sie záwżdy o to/ ábysmy w Koronie y Pánstwách náśzych porządek czynili/ á miedzy inśémi rzeczámi/ gdy skoro iedno z początku Pánowánia náśzego/ áż do tego czásu/ miéwáliśmy czesté á gesté prośby od Poddánych náśzych Miast y Miásteczek/ y Wśi náśzych którzy byli áż do tego czásu/ vćiążeni y vtrapieni/ á práwie zniszczeni wielkiemi á czestémi Podwodámi vstáwicznémi/ dla tego: iż iedné Miástá/ Miásteczká/ y Wśi bedąc ná gośćincách/ któremi nam często posyłáć Komorniki przychodźi/ czesté a gesté Podwody dawaiąc/ iuż daléy wytrwać nie mogli. A drugié Miástá/ Miásteczká po stronách leżące/ od tych Podwód vlégały á do drugich sie nie przykładały. A ták My iuż dośyć czyniąc prośbie y potrzebie Poddánych náśzych/ chcąc to iuż teraz ná sobie opátrzyć/ áby wszystkié Miástá y Miásteczká/ y Wśi które Podwody dawáć są powinné/ iednáko to brzemie ná sobie niesli/ áiedné imo drugié nieulégały. Gdyżesmy w téyże mierze przed tym w Kśięstwie náśzym Litewskim postanowienié vczynili. A ták też y w Koronie ná teráznieyszym Séymie Koronnym Wárszawskim/ zá ráda y zá spólnym zezwoleniem/ Rad náśzych/ y innych stanów/ ná tym to seymie zgromádzonym postánowiliśmy ná wszystkié Miástá y Miásteczká/ y Wśi które są powinné/ żeby té wszystkié namku potrzebie náśzéy Posłánców náśzych/ zá pieniądze náśzé Podwody dawáli/ żeby nam zásie ná to do skárbu náśzego iednáko śie wszystkié składáli/ wedle Constitucieý y Artykułów niżéy opisánych.

A naprzód máią sie składáć/ té to Podwody/ Miástá/ Miásteczká/ wszystkié náśze Królewskié żadnego nie wymuiąc/ Wśi też wszystkié té które Podwody stárodawna winné/ máią sie teraz pieniądzmi ná Podwody składáć/ nie wymuiąc zgład żadnych Miast/ które przed tym wolność od Podwód miály.

Item/ Przedmieszánie/ ná przedmieściu mieśkáiący máią sie składáć/ ták iáko niżéy opisano bedźie.

Item/ Miásteczká ábo Wśi mianowáné Opácié Klásztorné/ &c. któreśkolwiek stárádawną Podwody były powinné/ té też ná ten czás pieniądzmi sie ná Podwody/ iáko y Miástá náśze składáć máią.

Wóyt/ Burmistrz/ Ławnik ták w Miástách iáko y we Wśi/ któremu doglądánié

porządku tych Podwód zléconé będźie. Wolen od tákiégo ſkładánia ná Podwody/ dla tego áby porządku tym pilniéy doglądał: y oſtánieli ſie omießkánié tákié w téy mierze/ to iego w ná będźie/ zá ktorą ſtroga kárá nan włożona będźie.

Iáko ſie ſkładáć máią.

2. NAmawiáiąc te rzecz My z Pány Rádámi Koronnémi/ ácz wiele obyczáiów podawano było/ iákoby ſie ná té Podwody ſkładáć miano: wßákże gruntowniey ſpoſób/ á ná wßyſtko pomierniey nie zdał ſie będź/ iedno áby káżdé Miáſto y Miáſteczko z przerzeczonych trzy czeſći Szoſu dawáli ná te potrzebe ná káżdy Rok/ to ieſt: odpráwiwßy Szos zwykły/ ná inné potrzeby RP. znowu trzy czeſći Szoſu ná Podwody ſkładáli/ káżdy według powinnoſći ſwéy zwykłéy: żeby ták odiąwßy czwartą czeſć od całégo ßoſu/ té trzy czeſći na Podwody do ſkárbu náßégo/ ná káżdy Rok z Miaſty z Miáſteczek mianowánych dochodźiłi. Ze Wſi záśie gdźie ßeſow niemáß/ máią dawáć z łanu abo z Włóki abo z Zrzebiów/ abo z Szládów po ßeſći großy/ á z półłanków po trzy große/ ktemu Czopowégo od káżdégo wáru piwá y od palenia gorzałki/ od káżdégo dzbaná w którym gorzałke palą cztéry große. A Szynkarz od ßynkowánia przez cáły Rok/ ták Piwá ták gorzałki po ßeſći großy ná káżdy Rok.

Gdźie á iáko oddawáć máią ſkládáné pieniądze.

3. MAią takié pieniądze ſkładać na ś. Marćin/ a oddawáć káżdé Miáſto y Wieś do ſwégo Zamku ábo Dworu náßégo biorąc quity od Stárośt/ á ſámi też dáiąc Stároſtom recognicyą z tego co iem dádzą: á té Kwity które będą bráć od Stárośt/ máią oddawáć álbo odſyłáć do ſkárbu náßégo gdźie ſpiſnégo Piſárzowi Stároſćińemu ma dáć Miáſto koždé großy pięć/ á Wieś káżda großy trzy. A gdy ták będą wybráné/ tedy Stároſtowie bez wßelkiégo obmießkánia máią ie odſyłáć ná ś. Mikołay/ tám gdźie my oſobą ſwą będźiemy/ pieniądze w ſkárbie náßym zoſtáwuiąc/ á quity z nich biorąc/ á ſkarb záśie wedla czáſów ma dawáć do Piſárzá/ który ná to wyſádzon będźie po pewnéy ſummie/ áby ón potoczné potrzeby w téy mierze ták ná Podwody iáko ná ſtráwę mile zráchowawßy/ gdźie kto iechać ma bez mießkánia vſtáwicznie odpráwował wedla náuki y piſánia które będźie niżéy.

Iáko podwody máią być rozſáckonè.

4. W Mieśćiách ábo Wſiách Podwodnych gdźie Włóki ſą/ powinien będźie káżdy kto Włókę ma/ dwu koniu chować: á kto będźie chćiał chować więcéy/ to ná iego wolény będźie/ gdźie Włók niemaß tám Vrząd Mieyſcki pewnym Oſobam to zléći/ áby koníe ku téy potrzebie ná naiem chowáli. Woyt też ábo Szoltys chocia od podatku tego wolen/ tedy przedśie káżdy z nich dwá koniá chować będźie powinien ná naiem. Vrząd Mieyſcki y Grodzki będźie powinien doyźrzéć/ áby te Podwody ná przemiány po tego dniu bywáły. Jeſliby więcéy koni extraordinarie ná odwóz náß Królewſki ábo ku iákiéy inßéy potrzebie trzebá było/ tedy dawßy wczas znáć/ máią ſie ludźie ſpoſabiáć/ áby zá pieniądze náßé doſtátek ná on czás koni mieli. Drogi wedle ſtárych zwyczáiów á Conſtitucyiéy ſeymowych áby były záchowáné. Dla porządku lepßégo konie Podwodné/ w tych iáko ſie wyßéy miánowáło/ záwżdy gotowé będź máią/ ále oddawánie Podwód/ Komornikom/ y odmiáná Podwodźie/ w domu Wóytowym/ Burmiſtrzowym ábo Láwniczym bydź ma/ áby y ten który bierze Podwodę zuchwáłſtwem ſie nie obchodźił. A Komornik też nie v kogo inégo Podwody vpominać ſie ma iedno v Wóytá ábo v Burmiſtrzá.

Po czemu od koniá płácić ták z wozem iáko bez wozu.

5. ZAdné Miáſto áni Wieś od Bożégo Narodzenia bliſko przyßłégo/ począwßy Podwody dármo dawáć niema żadnému człowiekowi. Ale od koniá Podwodnego bez wozá ná mile/ káżdy półtoráá großá płácić ma/ á Przewodnikowi názad płácić nie trzebá/ chybá

bá/ chybá iżby sie sam posłaniec z Przewodnikiem názad wracał. Z wozem kto iedzie/ten od koniá do wozu ná mile dwá großá dáć ma/co sie rozumie iżby y wóz y koniá náymował: ále iesliby swóy wóz miał/tedy od koniá do wozu da pułtorá großá/ode dwu koniu do wozu swégo trzy große: a gdzieby chciał mieć iednégo iácy koniá do wozu y z Przewodnikiem/ tedy ma od koniá dáć dwá großá/ a Przewodnikowi pułtorá. A té pieniądze Przewodnikowi záraz dáné bydź máią/ niż z mieyscá wyiedzie.

Iáko sie przy brániu Podwody spráwowáć.

6. NAprzód listu trzebá/ który list Podwodnym zowią/ który list miawszy/ pieniędzy bedzie potrzebá/ ták ná Podwode wedle opisánia wyssęg iáko ná stráwe tám y sám. Co sie też stráwy dotycze/ tedy ná nie tákże wiele wychodzić ma iáko y ná Podwode: to iest osobie/ná mile trzy große: miawszy listowną y pieniężną odpráwe/ ma sie káżdy z listem vrzędowi we wsi álbo w Mieście/temu kogo nád tym vstáwiono pokazáć y pieniądze dáć/ ták iáko przyiedzie wedla poczty koni z wozem/álbo bez wozu/á wedla mil/ vrząd wiec mu powinien dać bedzie ták iáko ná liście pokaże/ ná którym liście ma przypisáć temu vrząd którégo dniá/ y dokąd Podwode brano/ żeby dwákroć ná ieden list wiedne dróge niedawano/á ktemu komornik który sie wróci/ma oddáć list Podwodny do Káncellárzyiéy náßéy.

Iáko sie iádąc ná Podwodzie spráwowáć.

7. ŻAden który ná Podwodzie iedzie Podwodnéy odmiány miiáć niéma. Żaden koni v ludźi podrożnych brać niéma. Alioqui któryby komornik był w tym náleźion/ten ßkode naprzód dwoiáką nágrodzić/á ktemu dwie Niedźieli w więzieniu siedzieć ma. A nákoniec ná táką posługe posyłan bydź niéma/ álbo bedzie z Reiestru komorniczego wymázan. Jeśliżeby kon vstał álbo záchorzał/ álbo zdechł/ ma Posłaniec y człowieká podrożnégo álbo we wsi koniá náiąc/á Przewodnik ták od niego zapłácić ma/ iáko przyiedzie wedla tego iáko sámému płácono.

8. KTóré postánowienie y obyczay dawánia Podwód wyssęy opisány/ zdał sie ná ten czás nam y Rádam náßym Koronnym nie obrázliwym. A iż wßytkich zárowno dotknie którzy są podwody dawáć powinni. A wßákże ieśliżeby nápotym zdáło sie nam y Rádam náßym w téy mierze co przydáć álbo vięc álbo odmienić/ á inßy obyczay Podwód należć/ to záwżdy potym bedzie ná wolt náßéy. Ale ná ten czás to postánowienie wyssęy opisáne/ chcemy żeby było od wßytkich/ którym to należy dzierżano/ y pieniądze ná Podwody wedla tego postánowienia ná czás wyssęy miánowány/ to iest/ do świętá świętego Marcinà bliśko przyßłego/ żeby iuż ták zá pieniądze Podwody dawano iáko wyssęy opisano. A rozkázuiemy wßytkim Stárostóm y Dzierżawcóm náßym/ áby káżdy Stárostá po Mieściách y Miásteczkách/ y po wsiách w Stárostwie swym to postánowienie náße wczás obwołáć dáli/żeby káżdy którégo to dolédz ma/zá czásu otym wiedział. A niewiádomością sie nie wymawiał. A ná świádectwo Pieczeć náße przyłożyćesmy kazáli. Dan w Wárßáwie ná válnym Séymie Koronnym dwudźiestégo ósmégo dniá Miesiącá Márcá/ Roku Bożégo/ Tysiącnégo/ Pięćsetnégo/ Sześćdźiesiątégo czwartégo. A pánowánia náßégo Trzydźiestégo Piątégo.

Relatio Reuerendi Petri Myszkowski R. P. Vicecancellarii Decani Craco: Gneznen: Poznanien: Plocen: Lancicien: Varssouien: Præpositi.

OKOŁO

OKOŁO PODWOD VNIWERSAŁ Piotrkowski Anno 1565. Tit: II.

Zygmunt August z Bożéy łáski Król Polski/ Wielki Kśiądz Litewski/ Ruski/ Pruski/ Mázowiecki/ Żmudzki &c. Pan y Dziedźic.

Támże. 1. WSzytkim wobec y káżdému z osobná/ Miast/ Miásteczek/ Wśi/ ták náßych ták y Duchownych/ ktośzy Podwody ku náßym y R. P. potrzebam ſą winni dawáć/ wiádomo czynimy niniejßym liſtem náßym. Iż gdy było zgadzánié wydawánia pieniędzy z ſkárbu náßego ná Podwody z tym co wnoßoné z Miast/ Miásteczek/ y wśi/ które ná ſkładánié pieniędzy dla plácenia Podwód vchwała Séymu przeßłego Wárßáwſkiego ſą obowiązáné do ſkárbu náßego. Tedy więtßé ſie pokazało bydź wydawánié ná té to Podwody á niżli czyniło ſkładánié ná nié/ co ieſt z niemáłą vtrátą ſkárbu náßego. A to ni przecz innégo/ iedno iż to poſtánowienié/ które ſie ſtáło około plácenia od mile zda ſie bydź wielkié. A ták ponieważeſmy to ſobie obwárowáli w Conſtitucyiéy około Podwód vczynionéy: Jeſliby nápotym zdáło ſie nam y Rádam náßym co przydáć/ álbo vyiąć/ álbo odmienić około Podwód/ że to miáło bydź ná woléy náßéy. Tedy my z Rádámi náßémi/ ná tym Séymie bedącémi: przeſtrzegáiąc tego/ folge chcąc czynić poddánym náßym ſkárbu náßego wielkiémi nakłády nie obćiążáli. Náleźliſmy to/ iż od żadnych Podwód ći ktośzy ná nich ieździć máią/ płácić wiecéy nie bedą winni/ iedno po iednym großu od mile od iednégo koniá/ á Przewodnikowi téż od drugiégo koniá od mile po großu. Do wozu tákże od iednégo koniá/ kiedy ten co Podwode bierze/ wóz ſwóy ma. groß od mile/ ode dwu koni dwá großá. Jeſliby ſwego wozá niemiał/ á żeby konie y wóz naymował/ tedy ma dáć od koniá do wozu ná mile półtorá großá/ ode dwu trzy große. A kiedyby chćiał mieć iednégo tylko koniá do wozu y z przewodnikiem/ tedy ma dáć od koniá półtorá großá/ á Przewodnikowi półgroßá. Co gdy do wiádomośći wßech y káżdégo z osobná przeydźie/ roſkázuiemy/ áby żaden wiecéy nie śmiał wyćiągáć iedno ták w tym liśćie náßym opiſano ſtoi/ pod łáſką náßą. Dan w Piotrkowie ná Séymie wálnym Koronnym/ cztérnaſtégo dniá Máiá/ Roku Tyśiącnégo/ Pięćſetnégo/ ßeśćdźieśiątégo piątégo. A pánowánia náßego trzydźieſtégo ßoſtégo.

Libertátia od Podwód Miaſt niektórych.

Zyg. III. w Krak. 1588. folio 69. 2. WOlność od Podwód zdawná Miáſtóm/ Krákowſkiému/ Poznáńſkiému/ y Lwowſkiému nádáná y decretámi świętéy pámięći Królów Polſkich/ Zygmuntá piérwßégo/ Zygmuntá Auguſtá/ y Stephaná záchowáná/ in toto approbuiemy/ ratificuiemy: y od tych Podwód/ Kráków/ Poznan/ Lwów/ wiecznémi czaſy wolnémi czynimi y decláruiemy.

Przemyśl od Podwód wolny.

Tenże w Wár. 1589. folio 44. 3. ZA pozwoleniém ſtanów Koronnych porownywamy Miáſtu Krákowſkiému/ Poznáńſkiému/ Lwowſkiému/ ták z ſtrony dochodzenia krzywd perſon ná vrzędźie Rádźieckim/ y Przyśieżniczym bedących/ ták o z ſtrony wolności od Podwód y koni dawánia. Gdyż wieś oſobną Podźiaczá ná Podwody v Medyki zdawná ieſt náznáczona.

Kraſnyſtaw od Podwód wolny.

Tenże támże ſo. eodē. 4. MIáſto Kraſnyſtaw do dźieśiąći lat wolné od Podwód pieniężnych y dawánia koni podwodnych/ czynimi dla przyczyn ſłußnych w tym nam pokazánych.

Conclu-

Conclusio generalis zstrony praw Mieysckich.

De Iuribus Regiarum Ciuitatum.

5. JAkośmy ná Koronácyiéy náßéy Práwá przy innych Miaſt náßych potwiérdźili. Ták ie w całości swoiéy záchowuiemy. Zyg. III. w Wár. 1589. folio 47.

Dla wiáry y pewności tego wßytkiego pieczeć náßę Koronną ku temu przyćisnąćeśmy roskazáli. Dan ná Séymie wálnym Koronnym Wárßáwskim dniá osmnaſtégo / Miesiącá Kwietniá. Roku Bożégo M. D. Lxxx. Dźiewiątégo / Krolowánia náßégo Roku wtórégo.

KSIĄG OSMYCH, CZĘSC PIĄTA.

O Niektórych Artykułach práwá Máydeburskiégo práwu Bożemu przeciwnych.

SVMMVS PONTIFEX GREGORIVS Reprobat certos articulos Iuris Saxonici & Maydēburgenſis tanquam Iuri diuino cōtrarios.

GRegorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Rigenſi, eiusq; Suffraganeis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem Ad Reuerentiam Dei extirpationem errorum, & exaltationem catholicæ fidei atq; iuſtitiæ, & animarum ſalutem. Quædam execrabília ſcripta, leges ſeu Speculum Saxonum appellata, multa examinatione & maturitate, in hac parte præhabita autoritate Apoſtolica reprobamus damnamus & decernimus irrita, & inania, & carere omni robore firmitatis, prout continetur in noſtris literis inde confectis. Quarum tenor eſt talis. GREGORIVS EPISCOPVS ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriā. Saluator humani generis Dñs noſter Ieſus Chriſtus, cuius licet indigne vicesgerimus. Cernens ipſum genus humanum, quod ad delicias paradiſi creauerat, ex lapſu prothoplaſti Diabolica fraude deceptum, per peccatum inobedientię corruiſſe. Et quia

Per peccatum inobedientiæ corruit genus humanum.

Ld. 171. B. Executia iuſtitiæ ac Iuris Diuini exaltat catholicam fidem.

In quadam parte ſeu certis arti. ſummus Pontifex damnat' leges Saxonum.

quia futurorum præscius præuidebat inter satum purissimum triticum, hostem inuidum seminaturum Zizania, & inter Sacra prophana, inter syncera fermentum, & inter recta iniqua, hostilibus calidisq; machinationibus & astutiis, positurum: cultores agri sui videlicet beati Petri Principis Apostolorum.[a] Cui & successoribus suisper eundem tradidit plenissimam potestatem aliorum Apostolorum & discipulorũ successores, scilicet Ecclesiarum Præsules, qui supernatum euellerẽt lolium, ne inficeret semen bonum: Ideoq; ad nostrum principaliter aliorumq; Prælatorum Ecclesiæ sanctę Dei spectat Officium, vt animarum saluti solerti sollicitudine intendentes & agrũ huiusmodi prout expedit sępius expurgãtes,[b] Ea, quæ nouerimus humanę saluti contraria, studio pastoralis sollicitudinis euellamus. Sane fide digna & admodum molesta, plurieśq; inculcata relatio plurimorum ad nostrum perduxit auditũ. Quòd in Saxonia, & nõnullis aliis partibus quædam detestabilia scripta, leges seu Speculum saxonum vulgariter nuncupata,[c] et inferius annotata, apud nõnullos Nobiles atq; Plebeios reperiũtur, quæ iudices & incolæ partium eorundem omissis Canonibus, aliisq; scripturis Sacris contẽptis, quæ naturę legibus, ac Ciuilibus & bonis moribus procul pulsis, & lõgis retro actis temporibus obseruarunt, & obseruant etiam de præsenti.[d] Ex quorum quidem obseruantia, Deus offenditur, proximus grauatur, vera iusticia & ęquitas dissipatur, Canones & leges contemnuntur. Etenim Iudiciũ enormiter subuertitur, veritas impugnatur, contra bonos mores & legem naturę agitur, dehonestatur honestas, libertasq; Ecclesiastica conculcatur, & quod est deterius, Apostolica denegatur potestas, & veritati Catholicæ fidei derogatur. Nos igitur de his tanto dolẽtes amarius, quanto exinde illa seruantium animæ longioribus temporibus strictioribus laqueis fuerunt alligati. Et propterea paternis desiderantes affectibus, tot & tanus malis periculis obuiare:[e] Ne nobis prædicta dissimulantibus sanguis per ipsa peccantium de nostris manibus a Domino requiratur: ipsa scripta seu leges, quæ nos mature vidimus, & per nõnullos ex fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & alios in sacra pagina magistros ac vtriusq; Iuris doctores diligenter examinari fecimus.[f] Habita super eis deliberatione matura, tanquam falsa, temeraria, iniqua & iniusta, & in quibusdam hæretica & schismatica, & contra bonos mores existentia, periculosaque animabus, de ipsorum fratrum nostrorum consilio, authoritate Apostolica, tenore præsentium reprobamus, damnamus & decernimus irrita, & inania, & carere omni robore firmitatis, nec non processus & sententias, si quas forsan ipsarum reprobatarum scriptarum legum prętextu fieri contingit, in posterum penitus non valere. § Vniuersis Christifidelibus per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsis scriptis, & legibus reprobatis, de cætero non vtantur: Sed Domini terrarum tàm ecclesiastici, quàm seculares, suos vti subditos non permittant: alioquin contrarium præsumentes, cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, status, vel conditionis existant, etiam si Pontificali, vel Imperiali, aut Regali, vel alia qualibet præfulgeant dignitate excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto.[g] Et vt reprobatio, damnatio, & mandatum nostrum huiusmodi tàm salubrem effectum irrefragabiliter consequatur, vniuersos & singulos Dominos temporales, tàm ecclesiasticos quàm etiam seculares per præsentes requirimus, & rogamus; vt per eorum constitutiones, & statuta perpetua, ordinent & mandent sub grauioribus temporalibus pœnis. Quòd nullus subditorum suorum deinceps vtatur his reprobatis scriptis, seu legibus memoratis, ipsasque in contrarium facientes taliter exequantur, quod eorum scriptorum seu legum detestanda iniquitas de terris eorum totaliter extirpetur.[i] Nulli ergo hominum omninò liceat hanc paginam nostræ damnationis, prohibitionis, constitutionis, mandati, voluntatis, & requisitionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Auinion Sexto Idus Aprilis. Pontificat. nostri Anno Tertio.

Diabol. hostis inuidus inter puriss. triticum Zizania, inter sacra prophana, inter syncera fermentum, inter recta iniqua seminat.

[a] Præsules & præsertim successores S. Petri debent euellere lolium, & semnata Diaboli.

[b] Humanæ saluti contraria pastor euellere, & irrita reddere debet.

[c] Inferius notantur artic. iuris Theu. canonib. legibus ac scripturis Sacris contrarii.

[d] Deus offenditur ea tiã cõstitutionum seu consuetudinũ diuino iuri contrariarũ, offenditur proximus grauatur, & totus perit peruertitur que ordo bonus.

[e] Demanu pastorum requiritur sanguis peccatorum.

[f] Bene recensitos & mature digestos artũ iuris Saxonici alias Theut. Papa autorjtate uerbi Dei reprobat. damnat & irritos decernit.

[g] Mãdat Apostolicus uniuersis Christifideli. ut de cetero dictis legib reprobatis nomiã tur sub anathematis uin culo.

[h] Adhortatur Apostolicus Princeps Spiritual. & seculares ut per sua statuta perpetua mandent sub pœnis corporali, quod nullus utatur reprobatis legibus Saxonici iuris.

[i] Indignationem Dei omnip. incurret si quis præsenti Apost. Paginæ seu constitu. contrauenerit.

Ad idem.

Ad Idem.

2. GREGORIVS EPISCOPVS Seruus seruorum Dei, charissimo in Christo filio Carolo Romanorum Imperatori, & semper Augusto, Salutem & Apostolicam benedictionem. Fili charissime, iam longum tempus est, & præteritum, quòd de erroribus & de execrabilitate quorundam scriptorum detestabilium, quæ leges seu Speculum Saxonum appellantur. Quibus nonnulli de partibus tuarum Imperij & Regni terrarum, vti, seu potius abuti dicebantur. Per fidedignas & intelligentes personas fuimus informati, & petitum fuit à nobis, ad quos spectat de talibus prouidere, vt super eis ad salutem animarum prouisionem adhibere dignaremur. Nos scripta ipsa mature vidimus, & per nonnullos tàm fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, quàm per alios in Sacra Theologia solennes Magistros, ac vtriusque Iuris Doctores, examinari fecimus diligenter, & illa ex eis quæ falsa, temeraria, & schismatica, contra bonos mores existentia, & periculosa nimium animabus fore reperimus, autoritate Apostolica reprobamus, condemnamus, & decernimus irrita & inania, & carere omni robore firmitatis, prout ex nostris literis inde confectis, quarum tenorem præsentibus inclusum: quasque Venerabilibus fratribus nostris Maguntinen: Colonien: Stremen: Madeburgen: Pragensi & Rigensi Archiepiscopis eorumq; Suffraganeis dirigimus, videre poteritis plenius contineri. Quare deuotam excellentiam tuam, quæ sancta, iusta, & honesta veneratur & colit, ac contraria detestatur, requirimus & rogamus attentius, quatenus in publicatione dictarum literarum, & vt pareatur contentis in eis, digneris pro reuerentia Dei, & Apostolicæ sedis, & nostra, dictaq; animarum pro salute, & reformatione morum tuæ Imperialis & Regalis potestatis fauorem efficaciter impartiri. Datum Auinion Idus Octobris: Pontificatus nostri Anno Tertio.

Ad Apostolicũ spectat de omnibus Iuribus prouidere.

3. QVATVORDECIM ARTICVLI ERRONEI, Iuris Saxonici seu Theutonici & Maydeburgen: per sedẽ Apostolicam cõdemnati, tanquam iuri naturali & diuino contrarii: quos etiam nos Alexãder Rex Apostolico decreto inniten: reprobamus, condemnamus, nulliusque roboris & momenti decernimus perpetuò, ac per quoslibet Iudices, & subditos nostros vbilibet in dominiis nostris cõsistentes districtius sub pœnis nostris eosdem teneri inhibemus.

PRimus articulus continet: Quòd quicquid homo fecerit extra Iudicium, quantumcunque hoc sit notorium, se liberare poterit per suum iuramentum: nec contra talem valet aliquod testimonium. *Laski folio 174.*

Secundus articulus: Papa non potest, nec aliquis alius Dominum Imperatorem excommunicare postquam consecratus est, & vnctus: nisi solum in tribus casibus: Si dubius sit in fide, si repudiat vxorem suam legitimam, si destruat Ecclesiam. *Error cõtra ordinationẽ Ecclesiæ.*

Tertius articulus: Quòd excommunicatio neminem debilitat in Iure Terræ seu feudi, nisi sequatur Regularis proscriptio.

Quartus articulus: Quòd Papa non potest aliquo modo Ius condere, vel statuere, per quod valeat ius nostrum, hoc est, Statutum terræ, vel feudi Saxonicum deteriorari.

Quintus articulus: Quòd nulla sententia tam iusta dari potest in Saxonem coram Rege, vel iudicio Regali, quin si velit Saxo, talem sententiam reprehendit, testans in manum suam dextram, & maiorem communitatem: metseptimus pugnare volens,

contra ſeptem alios pro dicta ſententia: tunc vbi maior pars triumphauerit, talis ſententiam obtinebit.

Sextus articulus: Quòd ſi quis fuerit interfectus ſpolio, vel furto, pro quo conſanguineus interfecti ſe præbeat ad duellum talis perduellum repellit omne teſtimonium, nec talis mortuus ſine duello poterit vinci ſeu conuinci.

Septimus articulus: Quòd ſi duo dictant in iudicio ſimul contrarias ſententias, tunc quicunque talium habuerit maiorem ſequelam, talis ſententiam obtinebit.

Octauus articulus: Quòd quicunque fuerit appellatus ad duellum ſecundùm iſtius libri formam, talis non poteſt denegare duellum, niſi appellans cum ſit minus bene natus quàm appellatus.

Contra rationem eſt & contra naturam per ferrum ignitum ſe expurgare. Natura enim ignis eſt agere impatiens bene præ diſpoſitum ergo re probatur.

Nonus articulus: Quòd quicunque perdit ius ſuum ratione furti, vel ſpolii, talis accuſatus ſecundo de furto vel ſpolio non poteſt ſe liberare iuramento ſuo, ſed dilationem habebit ad ferrum ignitū, aut aquam bulientem, vel ad duellum huius quidem articuli pars vltima, quæ ad ferrum ignitum & cætera electionem concedit, eſt erronea.

Decimus articulus: Quòd quicunque cognouerit aliquam fœminam, ſi poſtea ducat eam in matrimonium, nunquam ex ea poterit prolem legitimam generare.

Matrimonium enim tãe uirtutis ẽ ut etiam prolem illegitimam ante uinculũ Sacramenti natam poſt cõplementum ſui legitimat.

Vndecimus articulus: Quicunque cognouerit publice vxorem alicuius viuente marito, ſi poſt mortem mariti illius talis eam ducat in vxorem, nunquam ex ea prolem legitimam generabit.

Duodecimus articulus: Quòd hæres non tenetur de furto vel ſpolio perpetrato per illum, cui ſuccedit in hæreditate, reſpondere: quòd erroneum eſt, ſaltem in foro conſcientiæ.

Tredecimus articulus: Quòd quicunque ſuccinctus cum gladio clipeum tenens non poteſt de ligno, vel lapide pollicis vlnam quantum ad altitudinem habentem, ſupra dextrarium ſcandere: talis non poteſt cædere, dimittere, vel infeudare, vel etiam mobilia bona alicui dare. ſic quòd iſte cuſtoditus ſit, qui talia poſt mortem dantis expectat. Iſte articulus eſt erroneus in quantum eleemoſynas, teſtamẽta, & alia pietatis opera prohibet.

Quartusdecimus articulus eſt: Quòd nullus ſine licentia ſuorum hęredum, ſine iudicio bannito, quod Saxonię dicitur, **geheget ding**/ poteſt dare proprietatem ſuam, vel ſuos homines: Etſi talia daret alicui, hæredes acquirent iſta per iudicium, ac ſi dans illa mortuus eſſet. Iſti duo articuli ſunt erronei inquantum eleemoſynas & alia pietatis opera prohibent.

Hæc in quadam extrauagante beati Gregorii Papæ Noni ponuntur, & reprobata ſunt, pro eo, quòd non continent conditiones ſuppoſitas ad legem requiſitas, ſed magis militant contra pietatem & ſalutem animarum.

KSIĘGI DZIEWIĄTE WIEYSKIE.

CZESC PIERWSZA.
O Szołtyſtwách y Młyniech.

SZOŁTYSTWA Y WOYTOSTWA.
Tituł piérwſzy.

Szołtyſtw Pánowie kupowáć nie máią.

DYż Vrzęd Szołtyſow ieſt záwżdy ná ſłużbie / y ná roſkazánié PANów ſwych gotowi bydź / y co każą czynić zá Práwem ſą powinni: tedy nie ieſt rzecz ſłuſżna / áby wżięté ábo możné oſoby ná Szołtyſtwá nád wolą Pánów były bráné. Dla tego to ſie zdáło náſżym Rádam: áby żaden Rycérſki człowiek / álbo ktorykolwiek inny zacny nie kupował ani doſtawał w ktoréy Wśi Szołtyſtwá nád wolą Dzierżawce / ábo Páná / ábo Pátroná onéy Wśi: á ktoby kupił náten Státut nic niedbáiąc: ſtázuiemy / áby to kupno nic nie ważyło y nikczemné było.

Szołtyſtwo Pan záplácić może Szołtyſowi niepożytecznèmu y niepoſłuſżnèmu, gdżieby kupcá inſżego Szołtys niemiał.

2. GDy kto ma ná dźiedźinie Szołtyſá niepożytecznégo ábo niepoſłuſżnégo / Pan mo-

Scultetus non vendat potẽtiori ſcultetiam ſuam abſq; conſenſu Dñi.

VM Officium Scultetorũ, ſemper exiſtat ſeruile: & ad nutum dominorum ſuorum, ſtare, & facere iurè tenẽantur: indecens eſt, vt maiores & potentiores perſonæ, in Scultetias aliquas, præter dominorum voluntatẽ aſſumantur. Idcirco fuit viſum noſtris Baronibus: Vt nullus Miles, aut alius quicunque Illuſtris, emat aut acquirat ſibi, in aliqua villa Scultetiam: præter illius villæ poſſeſſoris, ſiue domini, ſiue patroni, voluntatem. Factam autem emptionem cõtra hoc Statutum, decernimus irritam & inanem.

Káſ. wielk 1368. Ła. 30 HL. 249 / 445 HP 341

De Sculteto inutili, ac rebelli.

INutilem Scultetum dominus in hæreditate habens, aut rebellem Dominus poteſt recipere Scultetiam ſuam & vendere Qui ſi emptorem non habuerit, nec habere poterit: tũc ille hæres, cum dicto Sculteto, debebunt & tenentur accedere ad

VVłá. Iág. w Krak. y w VVárćie 1423 Ła. 46 HL. 249 / 445. HP. 342.

Pan może wźiąć Szołtyſtwo ſwéy przedáć: ktory ieſli kupcá nie będźie miał/ áni będźie mógł mieć: tedy on dźiedźic nie Pan z przeczonym Szołtyſem máią y będą powinni przyśdź do ſądu Ziemſkiego/ wźiąwſzy z ſobą dwie oſobie dobrze rozumné żadnéy ſtronie niepodeyźrzáné: ktoźy oſądcowawſzy Woytoſtwo zá co ſtoi/ o onéy iednéy ſummie obwieſczą Páná ábo dźiedźicá/ áby ią zápłácił: á ták pan zápłáciwſzy one Táxe pieniężną/ otrzyma ná ſie ono Woytoſtwo.

Iudiciũ Terreſtre: & recipere duas eligendo perſonas ſagaces, neutri partiũ ſuſpectas: qui valorem Scultetiæ ad ſummam taxantes, vnam eidem domino, ſeu hæredi, ſoluere nunciabunt. & ſic dominus ſoluta taxa illa pecuniali, pro ſe Scultetiã obtinent.

W tymże Práwie poprániono ſłowo iedno.

Eadem lex corrigitur, in verbo Recipere.

Zyg. wkrá. 1511. HL. 249/445. HP 342.

3. OBłędliwość w ſtátucie o niepożytecznym Szołtyſie chcąc ſprawiedliwym wykładem poprawić/ vſtáwiamy: áby zá ſłowo/ wźiąć/ było włożono ſłowo/ Roſkazáć.

ITem errorem in Statuto, de inutili Scultęto iuſta interpretatione corrigere volẽtes, Statuimus: vt pro verbo Recipere, verbum Præcipere ponatur.

Szołtyſtw, Wóytoſtw, Młynów, záſtáwiác nie mogą.

Szołtyſi, Wóytowie, Młynárze, ſwych Szołtyſtw, Woytoſtw, y Młynów oddaláć áni záſtáwiáć nie máią bez dozwolenia Pánów ſwych, pod vtráceniem ſummy.

Sculteti, Aduocati, & Molendinatores, Scultetias, aduocatias, & molendina ſua, abſq; conſenſu dominorum ſuorum, cuiquam alienare & obligare non debent: ſub amiſſione ſummæ.

Zyg. wkrá. 1507. HL. 249/286, y 446 HP 342.

4. CZeſtokroć Wóytowie/ Szołtyſi/ y Młynárze práwu Pánów ſwych przez niewiádomość zwykli wwłaczáć: álbo wiem przedawáli y záſtáwiali Wóytoſtwá/ Szołtyſtwá/ y Młyny wſzyſtkie álbo w części/ przez dozwolenia Pánów ſwych. Dla tego vſtáwiamy: áby tego wiecéy nie śmieli czynić/ pod ſtráceniem ſummy/ zá ktorą przedádzą y záſtáwią/ do ſkárbu Páná ſwégo/ á w imieniu náſzym do ſkárbu náſzego. A gdy będą prośić conſenſu ku zaſtáwie/ nie będźiemy im zábraniáć: tylko żeby był przez ſzkody náſzey. A Káncellárya nie wiecéy ma bráć od conſenſu, iedno od ſtá złotych pietnaśćie groſzy.

SÆpenumero Aduocati, Sculteti, Molendinatores, Iuri dominorum per ignorantiam detrahere conſueuerant: & vendebant, vel oppignorabant, Aduocatias, Scultetias, & molẽdina, in toto vel in parte, abſq; conſenſu dominorum ſuorum: Quapropter ſtatuimus: ne hoc ampliùs facere audeant: ſub amiſſione ſummæ, pro qua vẽdiderint, vel oppignorauerint: fiſco domini ſui, in bonis verò noſtris, nobis applicandæ. Petentibus autem ad oppignorandum Conſenſũ, non negabimus, ſine tamen incommodo noſtro. Et Cancellaria non ampliùs debet recipere à Cõſenſu, quàm à centum Florenis quindecim groſſos.

Wóytoſtwá, y Szołtyſtwá wſzyſtkie ſą ná ſkupie.

Zyg. Aug. w Vár. 1563 HP. 343.

5. WOytoſtwá/ Szołtyſtwá/ Rudy/ Huty/ Kuźnice/ y Młyny wſzelákie zoſtáwuiemy in ſuo robore: gdyż tákowe wſzyſtki ſą ná ſkupie gdźieby dożywoćie nie zakroczyło wedle ich dawnych Przywileiów y oryginałów.

Wóytoſtwo Wieluńſkie.

Stephan w VVár. 1581. Con. fo. 214 B.

6. NA proſbe Poſłów Wieluńſkiéy źiemie/ pozwalamy áby Wóytoſtwo Wieluńſkie/ Miáſtu

skié/ Miástu Wielunskiemu wiecznie incorporowáné było / y iuż to Wóytostwo temu Miástu wiecznie incorporuiemy. O czym Przywiley náß temu Miástu / zá zezwoleniem wßech stanów nádany ßerzey obmawia. Wßákóż pożytki z tego Wóytostwá máią bydź obracáné ná poprawę Miástá tego.

Incorporácya Woytóstw Miástóm niektórym.

Woytostwá. W Lublinie. W Leczycy. W Schowi.

Miástom tym ná wieczné czásy incorporuiemy. A to przychyláiąc ſie do pierwßych ſpecyálnych ich przywileiów/ y wedle których tych Wóytóstw vżywáć máią wiecznémi czásy. Tákże też Srzedzkiemu Miástu Wóytostwo Srzedzkié incorporuiemy. Wßákże ták/ áby pożytki z nich wßytkié ná potrzebę Miast tych obracáły ſie. Cálą powinność Woyny y inßych powinności Rzeczypospolitéy záchowuiąc. Zyg. III. w VVár. 1589. folio 46.

Incorporácya Wóytostwá w Krośnie.

8. PRośili nas Posłowie Ziemscy zá Miástem náßym pogránicznym Krośnem ábyśmy authoritate præſentis Conuentus incorporatią Wóytostwá Krośnieńskiégo przez Przodki náßé Miástu temu dáną / ták iáko Miástom inym Koronnym ápprobowáli/ y one w Constitucyą w piśáć roſkazáli. Lecz że nam dano ſpráwę/ áby tá incorporatia, miáłá bydź z vbliżeniem y z vymą pożytków ſtołu náßégo y quárty/ tedyśmy ná ten czás tego im nie pozwolili. Przetóż tę ſpráwę do drugiégo bliſko przyßłégo ſeymu odkładamy/ á interea temporis każemy o tym pilną inquiſicyą vczynić. A gdżie ſie to pokaże/ że tá incorporatia nie byłáby z vymą y z vbliżeniem pożytków ſtołu náßégo y quárty/ tedy ná przyßłym ſeymie tákąż ápprobácyą téy incorporácíiéy vczynić mamy tym ſpoſobem iáko inßym Miástom. Zyg. III. támże 1589. folio 45.

Tóż też Miáſto Krośno y oſoby ná Vrzędźiéch/ ták Rádźieckim iáko y Przyſiężniczym będące/ porownywamy z drugiémi Miáſty głównémi Koronnémi w dochodzeniu krzywd gwałtownych/ wedle Conſtitucíiéy Anni 1581. Miaſtu Krákowu należącéy.

Incorporácya Wóytostwá Miaſt Wiſlice y Krośná.

9. DLA lepßégo opátrzenia Miáſtá náßégo Wiſlicé / incorporuiemy temu to Miáſtu náßému Wiſlicy wiecznémi czáſy Wóytoſtwo/ temu Miáſtu przyległé/ we Wśi náßéy Kobelnikách/ cum omnibus illius attinen: nullis exceptis, iáko zdawná do niego należą. Zoſtáwuiąc powinność ſłużby woiennéy z tego Wóytoſtwá/ y czynienia liczby przed Staroſtą/ iuxtá Conſtitutionem Anni 1562. Tákże y Wóytoſtwo Miáſtu náßému Krośnu/ od Królá Zygmuntá Auguſtá ná ſeymie Lubelſkim dáné / incorporuiemy wiecznémi czáſy/ z wárunkiem tymże ſłużby woiennéy y czynienia liczby. Zyg. III. w VVár. 1598. folio 24.

O MŁYNARZACH Y MŁYniéch. Tit: II.

Młynarz pod wielą bráćiéy álbo Pánów będący wßytkim ſpolnie ma ſie vſpráwiedliwić.

Prá-wo 1. JEſt Rancíſek / Wálek / Henrik / trzéy bráćia mieli iednégo Młynárzá: Henryk trzeći brát o niektóre Młynárſkié wyſtępki przed Sędźiem ná to wyſádzonym/dánym/ y wybránym / ſłußnym obyczáiem kázał Młynárzá

Molendinator multorũ fratrum ſeu dominorum communiter omnibus ſe iuſtificet.

FRanciſcus, Falco, & Henricus, tres fratres, habentes vnũ Molendinatorem: Henricus tertius frater, ſuper quibuſdam ipſius Molendinatoris exceſsibus, corã Iudiece deputato, dato, vel electo, debito modo Káz. wielki w Wiślicy Lá. 21. HL. 160. B/186. HP. 344.

Młynárzá ſądźić: potym brát drugi Wálek przyßedßy iął ſie ſkárżyć ná Henrykà / iż Młynárzá iego ſądźił / y ſkazał. My tedy bacząc / iż káżdemu wolno z práwá krzywdy ſwéy dochodźić / te rzecz ták obiáſniamy: iż Henryk ſpráwiedliwie y ſłußnie Młynárzá z ſwéy ſtrony ſądźił.

modo ipſum Molendinatorem iudicare præcepit: demum frater alter Falco veniens, conqueritur de Henrico: quòd ipſum Molendinatorem iudicaſſet, & cõdemnaſſet. Nos itaq; attendentes, quòd licet cuilibet de iure, ſuam proſequi iniuriam: Declaramus ipſum Henricum, iuſtè, & debitè Molendinatorem, pro ſua parte iudicaſſe.

Pauperes & baiuli, extrá Regnum, etiam ad fora & Molendina, pro ficiſcantur libere.

HL96/173. 2. LIccat verò hominibus pauperibus, & in ipſis Regni limitibus conſtitutis, molere frumenta ſua, in molendinis ſibi vicinioribus, etiam extra fines Regni noſtri ſita: poſſintq; libere ire ad fora Ciuitatum, & Oppidorum vicinorum Regno noſtrd non ſubie ctorum: ad eaq; inferre tantum carnium; & aliarum rerũ venalium: quantum humeris, ſeu lacertis propriis ſuſtinere, & portare poſſint.

Młyn Mątewſki.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Conſt. 76. 3. Iż od dawnych czáſów záwżdy ná káżdym Séymie Koronnym Poſłowie z źiem Kuiáwſkich / imieniém brácí ſwéy przekładáli nam o ßkodách które ſie to do tych czáſów działy / przez podniesienié wody Młyná Mątwi rzeczonégo / ná rzece Noteßy / nie tylko w dobrách ßlácheckich y niektórych Pánów Duchownych / ále też y we właſnych dobrách ſtołu náßégo Królewſkiégo / około ieziorá Goplá / do Zamku Krußwickiégo y Rádzieiowſkiégo należących: o których iż nam ná ſeymie przeßłym dáli ſráteczną ſpráwę Rewizorowie Wielgopolſcy / ználeźliſmy Séymowym Dekretem náßym Lubelſkim / áby Stároſtá náß Inowłodzcláwſki / złożył to tám podwyßßenié wody ſub priuatione officii. A iż też ná ninieyßym Séymie ieſteſmy od Poſłów z tychże tám źiem pilnie proßeni / znáyduiemy vchwałę Séymu tego / iżby ſie Dekretowi tám temu Lubelſkiému náßému doſyć ſtáło exnunc nadáley do świetá świetéy Málgorzáty bliſko przyßłégo / y nápotym áby nigdy nie działo ſie podniesienié wody / y tám ten Młyn iżby nie był ku ßkodźie ludzkiéy ná wieczné czáſy.

Approbátia Przywileiu Dominikanom w Brześćiu Kuiáwſkim.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 23. 4. Z Godnym pozwoleniém Rad y Poſłów Ziemſkich / Młyn rzeczony Wolſki / Conwentowi S. Dominiká Klaßtorá w Brześćiu Kuiáwſkim od nas dány / vchwałą Séymu ninieyßégo ápprobuiemy / y wiecznie ten Młyn temu Klaßtorowi incorporuiemy.

KSIĄG DZIEWIĄTYCH, CZĘSC WTORA.

O Kmieciách y chłopiech.

O KMIECIACH. Tit: I.

Kmiecé wolności.

Kmiećie wolni od wßelákich podatków, iedno z großá podymnè płáćić máią.

Pátrz wyßßey fol: 323. lege 3. Nád to czynimy ié.

Kmiece roboty.

Dźień ieden w tydźień robić máią.

Prawo 1. CZęsc porádźić pożytkóm poddánych náßych/ zá wßytkich Rad náßych stanu obógá y Posłów Ziem Króleßtwá rádą y zwoleniém vßtáwiamy/ y ßkázuiemy: áby to ná wieki było chowano. Iż wßyscy y kożdy z osobná kmiećie wßytkich y kożdéy z osobnéj wsi ták náßych iáko poddánych náßych którégokolwiek ßtanu będących/ którzy przedtym dniá w tydźień nie rabiáli/ nam y innym swym Pánóm z kożdégo łanu ieden dźień w tydźień máią robić/ y ku robieniu niech będą powinni: wyiąwßy té kmiećie/ którzy czynßem pieniężnym/ álbo zbożym/ álbo którymkolwiek innym podatkiem Pánóm swym roboty przedtym nágrodźili.

To osobliwie opátrzywßy/ áby tá vßtáwá nie ściągáłá ßie ná té kmiećie: którzy względem osiádłéy roli wiecéy dni w tegodniu Pánóm swym y nam robić zwykli. Abowiém to práwo tylko ná té vßtáwiono ießt: którzy mniéy/ niż dźień w tegodniu nam y Pánóm swym robić zwykli.

Podobna temuż vßtáwá.

2. VStáwiamy y rozrządzamy: áby wßyscy kmiećie wßytkich wsi náßych Królewßkich/ Duchownych/ y świeckich/ poddánych Króleßtwá nászego/ wedle dekretu Séymu Torunßkiego wálnego blißko przeßłégo

Kmethones vnum diem, plus minusuè, ſeptimanatim laborent.

ITem, commoditatibus ſubditorum noſtrorum conſulere volentes, de omnium Conſiliariorum noſtrorũ ſtatus vtriuſq; ac Nunciorum terrarum Regni noſtri conſilio & conſenſu, ſtatuimus & decernimus perpetuò obſeruandum: Quòd omnes & ſinguli coloni, ſeu Kmethones, omnium & ſingularum villarum, tam noſtrarum quàm ſubditorũ noſtrorũ, cuiuscunq; ſtatus exiſtentium, qui priùs diem in ſeptimana non laborauerunt, Nobis & dominis ipſorũ, de quolibet Laneo vnũ diem ſeptimanatim laborent: & ad laborandũ ſint aſtricti: dẽptis his colonis, qui cẽſu pecuniario, aut frumẽtario, ſeu quacunq; alia cõtributione ſeu datione, dominis ſuis labores iã antea recõpenſarũt.

Zyg. w To-unii 1520. Z Reieſtr. Kancellar. ſtéy Krolew. HL 141. 252 HP 347.

Et hoc ſpecialiter prouiſo: quòd hæc Conſtitutio non extendat ſe, contra hos colonos: qui ratione poſſeſſi agri, plures fortaſſe dies in Septimana, dominis ſuis, & nobis laborare cõſueuerunt. Nam hæc lex, pro his tantùm conſtituta eſt: qui minus quàm diem, in ſeptimana, Nobis & dominis ſuis laborare ſoliti erant.

Similis.

STatuimus, & ordinamus: quòd omnes Kmethones omnium villarũ noſtrarum Regalium, Spiritualium & Secularium ſubditorum Regni noſtri ſecundùm Decretum Conuentionis Torunen: generalis

Zyg. w Byd goſczy 1520. HL 141. B/ 253. HP 348.

ßlégo byli powinni Pánóm swym robić ieden dźień w tegodniu: wyiąwßy wśi náßé / któré ná to są vprzywileiowáné: któréby iáśnie osobliwym Przywileiem to pokazały / iż ná mieyscu robót cynß pieniężny wietßy postąpiły: tedy tákowé tylko z przywileiów weselić sie máią: á ine wśi / táko wyssżéy rzeczono iest / robić są powinné.

neralis proximè præteritæ, debent dominis suis laborare vnũ diem in Septimana. exceptis villis nostris, desuper priuilegiatis: quæ expressè speciali Priuilegio docerent: Quòd loco laborum, censum pecuniarium auxerunt, tales duntaxat Priuilegiis gaudebunt: alii, vt præmissum est, laborabunt.

Kmiece Małzeńſtwo.

Kmiece dźiewki są wolnè do Małżeńſtwá, y v ośiádłych mężów mießkáć máią & è contra.

Zyg. w Byd goſcźy 1511. fol. 20. HL. 144 / 257. HP. 356.

3. O Dźiewkách tychże kmieći álbo Oraczów dla Małżeńſtwá / któré chcemy bydź wolné / vſtáwiamy: Jż iesliby kto nie ośiádły poiął dźiewkę którégo kmieciá ośiádłégo / w niéy ná ośiádłości mießkáć ma: y tákże nieośiádłé dźiewki v ośiádłych mężów mießkáć máią / gdy zá mąż póydą. To też o Wdowách chcemy áby było chowano.

De filiabus Kmethonum in Matrimonium collocatis.

DE filiabus verò eorundem kmethonum, seu colonorum, propter Matrimonia (quæ libera esse volumus) statuimus: Quòd si quis non possessionatus duxerit filiam alicuius kmethonis possessionati: apud illam in possessione manere debet, & similiter impossessionatæ filiæ apud possessionatos maritos remaneant, in Matrimonio collocatæ. Idem de Viduis obseruandum decernimus.

Kmiece ruſzenié.

Rußyć ſie nie może ze wśi, áż mieyſce ſwè oſáćki.

Iág. w krá. y w Wárćie 1426. Laſki 46. HL 141 / 252. HP 347

4. Iż wolność ná to przez ludźi ma dáné iest wynáleźiona: áby láſy y gáie / gdźie málé są y przychodzą pożytki / były wykopywáné / y ku więtßym pożytkóm przywiedźioné. A ták gdy kmieć w leśie / gdźie wieś ma bydź sádzona / wolność weźmie: nie będźie mógł z swéy roli ſie rußyć / áż piérwéy rolą wypráwi: po któréy wypráwieniu to vczynić będźie mógł / co Práwo Ziemſkié álbo onéy dźiedźiny potrzebuie przy swym rußeniu.

De libertate alicui Kmethoni per Dominum concessa.

QVia libertas ad hoc per sapientes est reperta: vt syluæ & nemora, vbi modicę sunt vtilitates, vel proueniũt, extirpentur: & ad ampliores vtilitates reducantur. Vnde si quis kmeto in sylua, vbi villa locari debeat, libertatem accipiat: non poterit de suo agro, nisi illum extirpauerit, se mouere: quo extirpato, facere poterit quod Ius Terrestre, aut illius hæreditatis exquirit, & deposcit, circa suam motionem.

Rußyć ſie nie mogą iedno dóm dobrze zoſtáwiwßy y ogrodźiwßy.

Pátrz niżey lege. 11. Też obiáśniáiąc ié.

Ieden tylko álbo dwá kmieciá iednégo Roku odéydź máią, á niekiedy wßyſcy.

Káź. w Wiślicy. 1347. Ld. 24. HL. 141. B / 253. HP 350.

5. GDy z odchodzenia poddánych dobrá Pánów swych częſtokroć bywáią puſtoßoné y kážoné: á zwłaſczá gdy żadna ſłußna

Vnus aut duo tantum Kmethones vno Anno abire possunt: quandoque omnes.

CVm ex separatione subditorum bona dominorũ suorum sæpius annihilantur, & desertãtur: nulla præsertim legitima causa ad hoc

słuszna przyczyná do tego nie iest. Dla tego zdáło sie nam y nászym Przełożonym temu nieprzespieczenstwu chetliwie chcący zábieżéć: z ktorémi wespółek vstáwiamy: iż nie wiecéy kmieci/ ieno ieden álbo dwá przez woléy Páná onéy wśi/ w ktoréy mieszkáią/ mogą odéydź: á wszákże té przypadki wyiąwszy.

Naprzód/ gdy Pan zgwałci dźiéwkę álbo żonę kmieciowi swemu.

Albo gdy dla występku y winy dźiedźicá tám kmiecie z dóbr swoich beda zlupieni.

Albo gdy w klątwie dla występku Páná swego Rok beda. Albowiém w tákowych rzeczách nie tylko trzéy álbo cztérzéy onéy wśi odéydź mogą/ ále y wszyscy tám mieszkáiący/ gdźie kożdemu bedźie sie podobáło.

Ieden z iednéy wśi do drugiéy odéyść może.

6. TEż stoiąc przy Constitucyiéy Wielkiéy Kázimiérzá Krolá Przodká nászego vstáwiamy: iż iáko z zwyczáiu to zwyklo bydź/ tákże ma bydź ná wieki chowano iż nie wiecéy/ iedno ieden kmieć każdégo Roku z iednéy wśi do drugiéy może sie przeniesć z práwá y wolnie. A ktoryby tákowégo kmiecia niechciał puścić/ winę zwykłą przepádnie: ktora z stárádawná w káżdéy ziemi w téy rzeczy przeciwko tym/ ktorzy iná czéy czynią/ zwykłá bydź skázowána.

Iáko gdźie zwyczay, ták kmiecie puszczeni bydź máią.

6. O Puszczeniu kmieci/ o ktorym rózni rózmie kożdy zá zwyczáiem swéy ziemie życzył sobie/ áby przez Nas było skázano/ chcemy y skázuiemy: áby zwyczáie około puszczenia záchowálé nie były odmieniáné/ ále wszędy chowáné.

Tóż prawo w Ruśi chowánè bydź ma.

O tymże pátrz niżéy folio 1090. le. Areszt ádi

7. Ná prośbę Ziem Ruskich/ chcemy y skázuiemy: áby o wszytkich zbiegłych Státut Krolá Olbráchtá był chowan.

Kmiecych synów ieden tylko ná służbę, ná náukę, rzemieslo, zá listem Páná

ad hoc persuadente: ob id visum fuit nobis, ac nostris Baronibus, huic periculo non segniter obuiātibus, cum quibus vnà statuimus: Quòd non plures kmethones, aut incolæ, de vna villa in simul, ad aliam villam possint recedere, nisi vnus aut duo: præter domini illius villæ, in qua degunt, voluntatem, nisi in casibus hîc exceptis.

Vt si Dominus villæ opprimat filiam, aut vxorem sui Kmethonis.

Aut si pro excessu, seu culpa hæredis, ibidem villani bonis ipsorū deprædantur.

Vel in sententia excōmunicationis, per annum durant sui domini, ex delicto. In talibus casibus, non tantum tres, aut quatuor villæ eiusdem incolæ, abire possunt: sed & omnes ibidem habitātes recedant, quò vnicuiq; placebit.

Vnus Kmetho de vna villa in aliam transferri potest.

ITem, innitendo Constitutioni Magni Kazimiri Regis, prædecessoris nostri, statuimus: vt quemadmodum ex consuetudine fieri consueuit, sic etiam perpetuò obseruetur: quòd non plures, quàm vnus kmetho, annis singulis, se de vna villa in aliam transferre poterit, iure atque licitè, vbi verò quispiam kmethonē vnum prædictum mittere nollet: in pœna succumbet consueta: quæ antiquitus in terris singulis, in hac parte contra secus facientes decerni consueuit. *Ian Olbr. Petrico. 1496. Laski 103. HL 141 B/ 255. HP. 350.*

De mittēdis Kmethonibus, consuetudo cuiuslibet terræ obseruetur.

ITem de missione kmethonū, (pro qua diuersi diuersimode, & quisq; pro suæ terræ consuetudine optabat per Nos definiri) volumus & Decernimus: consuetudines, super mittendis eis obseruatas, non esse immutandas, sed obseruandas vbique *Ian Olbr. Petrico. 1496 La. 98. HL 142. B/ 255. HP 350.*

Lex de fugitiuis, etiam in Russia obseruetur.

AD supplicationem terrarum Russiæ, volumus & decernimus: vt de ōnibus fugitiuis, Statutū Regis Alberti obseruetur. *Zyg. wkrá, 1507. HL. 142. B/ 255. HP 351.*

Filij Kmethonum si plures fuerint: vnus tantummodo ad seruitia, & præ-

Stárosty álbo Páná swego ma być puszczony: ále gdzieby ieden tylko był, wszędy ma być wydan.

Ian Olbr. w Piotrko. 1496. La. 99. HL. 139/256. HP 351.

8. ZAbiegáiąc swéywoléy ták młodych chłopowiców/ iáko spustoszeniu dóbr: gdyż przez młódźience ze wsi od własnych rodźiców odchodzące/ wsi bywáią spustoszone dla niedostátku robotników / którzy ná rolách máią bydź osádzeni: á nádto niektórzy pod bárwą wczenia sie rzemiosł/ od rodźiców odchodzą/ diabelską służąc y ku złému towárzystwu sie przyłączáiąc krádną/ zbiiáią/ y w ludzie sie obiacáią. A ták vstáwiamy:

Iż tylko ieden syn ze wsi od oycá ma odisdź ná służbę/ ázwłaszcza ná náukę szkolną/ ábo rzemiesło: á inni niech zostáną ná dźiedźinie z rodźicmi.

præsertim ad studia literarum, seu artificiorum, sub literis testimonialibus Capitanei. vel domini sui, mittatur. alioqui, si vnus sit: vndecunque extradatur.

ITem, prouidentes licenciositati, tàm adolescentum plebeiorum, quàm desertationi bonorum: cùm adolescentibus de villis à propriis parentibus exeuntibus, villæ desertantur: propter defectum laboratorum, in agris locandorum: & insuper aliqui, sub colore artificiorum discendarum à patribus euntes, ad stipendia & societates malas se conferunt: sic quoq; furantur, prædantur, & in moribus depranantur: Statuimus:

Quòd tantùmmodo vnus filius, de villa à patre recedere possit, ad seruitia: & præsertim ad studia, aut literarum, aut artificiorum: reliqui maneant in hæreditate, cum patribus.

A gdy będźie miał który odisdź / ma dozwolenie wźiąć y list świádeczny od Pánów mieysc: iáko iest wypuszczony / áby szedł ná rzemiesło y ná służbę.

Cùm verò receſſurus esset: licentiam & literas testimoniales, à dominis locorũ accipiat: cum quibus, tanquam emancipatus, iret ad artificia, vel seruitia.

Tenże státut skázuiemy ná dobrá stołu nászego Królewskiego / y Duchownych y świeckich osób żadnego nie wymuiąc: ták iż Stárostowie y Dźierżawcy dóbr nászych dozwolenia y listy świádeczne máią dawáć odchodzącemu: á w inych dobrách Pánowie mieysc to czynić máią.

Istud quoq; statutum decernimus, ad bona mensæ nostræ Regalis, & spiritualiũ, & secularium personarũ, nullis exceptis: sic quòd Capitanei, Tenutariiq; bonorũ nostrorum, licentiam, & literas testimoniales dent recedenti. in aliis verò bonis, domini locorum istud faciant.

A ieśliby ieno iedyny syn był: ten ná dźiedźinie mieszkáć ma / y robić w domu z rodźicmi/ ábo ná téyże dźiedźinie/ gdźie rodźicy mieszkáią / mieszkánia ábo służby ábo żywności niech szuka.

Et si vnicus fuerit ille: in hereditate maneat, & laboret in domo cum parentibus: vel in eadem hæreditate, quam parentes incolunt, aut domicilium, aut seruitium, aut victum acquirat.

A ieśliby który młódźieniec ze wsi mimo to skázánie vciekáiący był ználeźion w miástách / ábo w miásteczkách / ábo gdźiekolwiek indźie: tedy Pánu onego mieysca / z którego vciekł / przez żadnego práwá ma bydź wrócon / pod winą czternaśćie grzywien: á przedśie oni którzy go zátrzymáli winne tylekroć/ ilekrocby ináczéy vczynili zápłáciwszy/ wrócić go będą powinni.

Quòd si aliquis adolescens villanus, præter istud decretum, fugiens repertus fuerit: siue in ciuitatibus & oppidis, siue alibi vbicunque: ille domino loci illius, à quo fugit, sine iuris strepitu restituatur: sub pœna quatuordecim marcarum. & nihilominus illi, qui eum retinuerint, pœna toties quoties secus fecerint soluta, ad restitutionem sint astricti.

Przed dwunastą lat máią być puszczáni.

Práwá ś. Piotr. 1503. HL. 143. B/ 360. HP. 352.

9. TEż synowie kmiecy nie będą mogli z dźiedźiny/ ná którey rodźice ich mieszkáią/

Filii Kmethonum, discendarum artium vel artificiorum gratia, ante duodecimum annum mittantur.

ITem, Quòd Kmethonum filii similiter non

ią/przez wiádomośći y dozwolenia Pánów swych odisdź: ieno dla náuk wyzwolonych ktoregokolwiek roku przed dwánaśćie lat / ábo ktoregokolwiek roku dla rzemiósł chćie liby wynisdź: co zá pytániem pánów swych vczynić máią. A ktozy wynida zá niewiádomośćią / y zá niezwoleniem Pánów swych / niech straca czesć oyczyzny swéy / y przedśie wrócen bydź máią.

non poterint de hæreditate, in qua parentes eorum morantur, sine scitu & consensu domini sui recedere: nisi qui discendarum literarum gratia, anno quocunque, ante duodecimum suæ ætatis annum, vel anno quocunq; ætatis, causa artificiorum exire voluerint. qui etiam, dominis suis requisitis, id facere debent. Et qui exiuerint, dominis nescientibus, vel inuitis: perdant sortem patrimonii sui & denique restitui debent.

Tóż práwo potwierdzone znaydźieś sequenti titulo, *Kmiećie zbiegli*, lege 14.

Aby zgodá miedzy wszytkimi/ić.

Práwo Ianá Olbráchtá około puszczánia synów kmiecych do przyszłego seymu odłożono.

Statutum Ioannis Alberti Regis, de filiis Kmethonum dimittendis, ad futurum conuentum suspenditur.

10. DLa vmiárkowánia Státutu Naiáśnieyszego niegdy Páná Ianá Olbrá chtá Krolá brátá y przodká nászego / około niepuszczánia synów kmiecych ze wśi przez dozwolenia Pánów y dziedźiców (iż niektorym z Rad nászych niebárzo spráwiedliwy/y pospolitey wolnośći przećiwny zdał sie) z słusney przyczyny zá wolą y ráda Rad nászych do przyszłego seymu záwieszamy.

ITem, Moderatione statuti Serenissimi olim Domini Ioannis Alberti Regis, fratris & prædecessoris nostri, de filiis colonorum, de villis absq; consensu dominorum & hæredum non dimittendis, quòd nõnullis Consiliariis nostris parum æquũ, & libertati communi contrarium videtur, ex iusta causa, de voluntate & consilio Consiliariorum nostrorum, ad futurum conuentum generalem suspendimus. Zyg. w Bydgoszczy 1511. fo. 20. HL. 143. B/257. HP 352.

Kmiećie zbiegli.

Kmieciá zbieglego w roku vpominác sie trzebá, kmiećie też dla pewnych przyczyn odiśćś mogą.

Kmetho, à domino suo profugus, infra annum repetatur, & quando, & quomodo, illi recedere liberum sit.

11. TEż obiáśniáiąc vstáwiamy: iż gdyby od Nas ábo od ktoregó Páná nam poddánego kmieć vciekł przez winy Páná swego: takowy kmieć zbiegły niema żadnego práwá do siebie żadnemu vczynić ták długo/pokí Pan iego/o mieszkániu iego sie nie dowié: ináczey ieśli Pan o mieszkániu iego będźie wiedźiał/á w roku sie go niebędźie vpominał: iuż potym nie będźie sie mu go wolno vpominác.

Który zbieglec ieśli boiąc sie srogośći / ábo gniewu pánskiego práwem przekonány niechćiałby sie wrócić: tedy skázuiemy: iż takowy zbiegły pánu swemu trzy grzywny ma dác zá winę/ y cynsz roczny cále/ktory płácił/ będźie powinien zapłácić: á tym sposobem ten zbieglec od páná swego będźie wolen/ wszákże to w práwie Ziemskim/

PRæterea declarando statuimus: quòd cùm à Nobis, seu à quocunq; alio domino nobis subdito, kmetho aufugerit, absq; culpa sui domini: idem kmetho fugiens, nullum ius acquirat tam diu: donec domino suo, de mansione ipsius non constabit. secus, si domino suo de mansione ipsius constiterit, & infra annum ipsum non repetierit: extunc post annum, si ipsum repetere voluerit, minimè hoc sibi facere licebit. L4.36. HL. 142/253. HP 348.

Qui profugus, si propter austeritatem, seu rancorem domini sui redire timens, etiam iure conuictus noluerit: extunc decernimus: quòd idem fugiens, domino suo tres marcas pro pœna, & censum annualem integrè, quem aliâs soluebat, soluere tenebitur: & per hoc à domino suo,

fugitiuus

nie w Niemieckim chcemy bydź rozumiano.

Ale kiedy w prawie Niemieckim kmieć siedzi: takowy vćiec albo odisdź niemoże / iedno przedawszy dźiedźinę / abo ią mieyscu swym kmiecią także bogatego osadźiwszy / abo rolą wszytkę wypráwiwszy / sieybę ozimią y letnią Pánu oddawszy: co vczyniwszy będźie mógł wedle woley swéy odisdź.

K temu ieszcze ktemu przydáiemy: ieśliby kmieć takowy w nocy vciekł / iego rzeczy któ rekolwiek zostáwił vciekáiąc / pánu swému będźie wolno sobie zábrać: á przedsie Pan on / ktory kmiecią takowego zbieglego będźie smiał záchowáć / pierwszemu Pánu wrocić będźie powinien ze wszytkimi rzeczámi / ktorekolwiek przyniósł do niego: y z winą / ktorą zową pietnadźiesta / to iest / trzech grzywien.

A występki dla ktorych wolno kmieciowi vciec od Páná / to są: Naprzod / gdy Pan dla swego występku bywa záklet / á dla tego kmiecí w kościołá nie chowáią: Drugi / kiedy Pan wsi ná ktorymkolwiek mieyscu wsi poddáną swą gwałtownie zgwałći: á tákoż to będźie wiádomo / nietylko rodźice zgwałconey / ále też y wszyscy kmiecie / gdźie takowy zły vczynek stał sie / ktoreykolwiek godźiny wolność máią odisdź: ani takowy gwałtownik abo Pan wsi będźie smiał go zátrzymać / ábo mu táką trudność záda wáć:

for huiusmodi, seu dominus villæ, ipsum detinere audeat, seu in aliquo molestare.

Toż będźie wolno vczynić kmieciom / gdy dla winy pánskiey ciężą z nich będźie wźięta: kedy przez wszelkie przekázy mogą od niego vciec.

Ale gdy przerzeczonych występków nie będźie / kmieć żadnym obyczáiem niema odchodźić od páná swego: iedno dom dobry zostáwiwszy / y dobrze ogrodźiwszy: tylko w potrzebie pánskiey wedle zwyczáiu do tego czásu záchowálego.

A ieśli przedtym wolność miał / ták wiele lat pánu swemu od niego nie odchodząc ma służyć: táko wiele z wolności sie weselił: á to ma bydź gdy w prawie Polskim kmieć siedzi.

Ale kiedy kmieć Niemieckim prawem iest osądzony: takowy niebędźie mógł żadnym obyczáiem odisdź: iedno zá ták wiele lat cyns zápláciwszy / iáko wiele wolności miał: co

fugitiuus liberabitur antedictus. hoc tamen in iure Terrestri, non Theutonico, intelligi volumus.

Quando verò in iure Theutonico kmetho resedet: idem fugere, seu recedere non potest: nisi hæreditate vendita, vel loco sui kmethonem æquè diuitem collocet: aut agris ex toto extirpatis hyemalibusq; & æstiualibus seminatis domino resignando, recedere poterit pro libito.

Adiicientes: Quòd si kmetho huiusmodi, in noctis tempore recesserit fugitiuè: res quascunq; in domo dimiserit fugiendo, dominus ipsius pro se potestatem habeat retinendi. & nihilominus dominus, qui kmethonem hunc fugitiuum secum retinere præsumpserit, priori domino restituere tenetur: cum omnibus rebus, quascunque attulit ad eundem: & cum pœna, quæ dicitur Piątnadźiesta.

Culpæ verò, propter quas licitum sit fugere kmethoni à domino, sunt istæ: Prima, cùm dominus propter suum excommunicatur delictum: & ob hoc kmethones Ecclesiastica priuantur sepultura. itē Secunda, quando dominus villæ, in quocunque loco villæ, suam villanā oppresserit violenter. Et cùm primum de hoc cōstiterit nedum parentes oppressæ, verùm etiam omnes villani, vbi hoc scelus commissum fuerit, quacunq; hora recedendi liberam habeant facultatem: nec oppressor huiusmodi, seu dominus villæ, ipsum detinere audeat, seu in aliquo molestare.

Idem liceat kmethonibus facere: cùm ob culpā domini sui, pignora fuerint de illis recepta. tunc absque quolibet impedimento, possunt fugere ab eodem.

Sed præmissis culpis non existentibus, kmetho nequaquam recedat à domino suo: nisi domo bona relicta, & decenter septa: solùm in necessitate domini, iuxta consuetudinem hactenus obseruatam.

Etsi antea libertatem habebat: tot annis domino suo seruiat, ab ipso minimè recedendo: quot annorum libertate gaudebat. & hoc, quando in Iure Polonico sedet kmetho.

Quando vero kmetho Iure Theutonico est locatus: idem nequeat recedere vllo modo: nisi tot annis censum exoluat: quot annis habuit libertatem. nec tunc hoc sibi liceat: nisi æquè diuitem loco sui kme-

co iednák y ná ten czás niema mu bydź wolno: ázby tákże bogátego ná mieyscu swym kmiecia postáwił/ á rolą swą dobrze wypráwił y wykopał/ y osiał ná zime y ná láto: co gdy vczyni/ wolno mu bedźie odisdź.

Kmiecie zbiegli od wszytkich przełożonych máią bydź wydáni pod winą sześći grzywien.

12. VStáwiamy/ áby Dzierżawcy dóbr nászych/ y Mieszczánie miast nászych/ y obywátele y duchowni ludźie zbieglé ludźie onym od których vciekli/ bedąc o nie vpomnieni wracáli: y ku wrócéniu ich áby byli powinni/ wedle zwyczáiu práwá Ziemskiego.

Czego ieśli o to ſukáni nie vczynią/ áni sie o to stárác beda áby zbieglé wrócili: tedy máią záplácić wine trzy grzywny temu/ który sie kmiecia vpomina/ sądowi też trzy/ á przedsie záplácíwszy tákową wine/ zbieglé beda powinni wrócić.

Kmiecie zbiegli máią bydź wróceni.

13. KMiecie zbiegli ták przez Starosty/ iáko przez vrzędy mieysckie dla záchowánia zgody niech beda wrácáni: wyiąwszy té któzy támże mieszkáią zdawná.

O tymże, wyiąwszy co komorą mieszkáią.

14. ABy zgodá miedzy wszytkimi była chowána/ vstáwiamy: áby kmiecie/ któzy opuściwszy role od pánów swych ná mieszkánié do miast y miásteczek vciekáią/ gdy beda ználeźieni pánóm swym ábo przez Státosty/ ábo przez Vrzędy mieyscké áby byli przywróceni/ pod winámi królewskimi: ábo niechay beda przypedzeni puste role inémi do tego godnémi ná mieyscá swé osádźić. Ale ini komornicy/ któzy żywą przez żadnégo krzywdy/ skázuiemy/ áby byli ćierpieni: á státut który o synách kmieckich iest vczynion/ w mocy záchowywamy.

Kmiecie zbiegli wroceni zgołá bydź máią, á dziesiąćią grzywien odkupowáć sie niemáią.

kmethonem constituat: & agris suis in toto excultis, seu extirpatis, & seminatis hyemalibus & æstiualibus: tunc recedere permittatur.

Profugi ab omnibus Præfectis restituãtur: sub pœna sex Marcarum.

ITem Statuimus: vt Tenutarii bonorum nostrorum, ciues ciuitatum nostrarum, & terrigenæ, ac etiam Spirituales homines, profugos, illis à quibus fuerint requisiti, restituant; & ad eorum restitutionem teneantur. secundùm Iuris Terrestris consuetudinem. Káź. w Nieß y w Ppok. 1496. La. 95 HL 142. B/ 254. HP 349

Quod si requisiti non fecerint, nec profugos restituere curauerint: extunc luant pœnam trium Marcarum profugos petenti, & Iudicio trium, & nihilominus soluta pœna huiusmodi, profugos reddere sint astricti.

Kmethones fugitiui restituantur.

ITaque Kmethones fugitiui, tàm per Capitaneos, quàm per Officiales ciuitatum, propter concordiam seruandam, restituãtur: præter inquilinos. Zyg. wkrá. 150; HL 141/ 252. HP 354.

Fugitiui tam per Capitaneos, quàm per ciues restituantur: præter inquilinos.

VT concordia inter omnes passim cõseruetur, Statuimus, vt coloni qui desertis agris à dominis suis, ad inquilinatus ciuitatum & oppidorum fugiunt, cùm reperiuntur, dominis suis, vel per Capitaneos vel ciuitatum Officiales restituantur: sub pœnis Regalibus: vel cogantur desertos agros aliis possessoribus idoneis, loco sui collocare. Reliquos verò inquilinos, sine iniuria cuiuspiam manentes, tollerandos decernimus. Statutum autem, quod de filiis kmethonum ante hac conditum est, in robore relinquimus. Zyg. wkrá. 1570. fol. 9. HL 143/255. HP 354.

Kmetho profugus restituatur, & non redimatur decem marcis.

15. SI quis alicui acciperet kmethonem possessionatum, vel hæredẽ, vel etiam ad aliquem kmetho profugeret: tunc debet illum restituere, cum bonis eius omnibus: & non poterit illum kmethonem redimere decem marcis pecuniæ, vel vlla alia sum- HL 143/255.

ma. quod si noluerit eum restituere, nisi ex decreto Iudicii: tunc cum pœna, in statuto descripta, tenebitur illum restituere, cum vxore, & pueris, & cum bonis illius omnibus. Quòd si kmetho moriretur: tunc illius omnia bona debent restitui, cum vxore, & pueris, nec non cum pœna.

O Kmieciá zbiegłégo postępek práwny.

W Sądzie zágáionym trzykroć ma być wołány, á ieśli sie nie wróći, pan Dźiedźinę osádzić może.

Kmetho vel Scultetus, à Domino profugus, & quater ad Iudiciũ vocatus, non tamen rediens.

Ság. w krá. 1423. fo. 46 HL. 141/252. y 373. 446 HP 342.

16. GDy Szołtys álbo kmieć z roli álbo z dźiedźiny swéy przez winy Páná swégo vćiecze: tákowy zbiegły ma bydź w sądźie więtszym y zágáionym trzykroć á nád potrzebę cztéry kroć przez Páná wezwan: áby do swéy dźiedźiny sie wrócił. ktory ieśli sie nie wróći / ták wołány: tedy Pan onéy wśi będźie mógł z oświadczeniém swoie dźiedźinę innym osádźić: á niepośłuszeństwo onégo zbiegłcá nic do tego niema przekázáć.

CVm autem Scultetus, vel Kmetho, de agro seu hæreditate sua: absque culpa Domini sui fugerit: talis profugus debet per Dominum, in Iudicio maiori & bannito ter, & ex superabundanti quartò, vt ad suam redeat hæreditatem, euocari: qui si non redierit taliter vocatus: Dominus villæ, cum protestatione poterit suam hæreditatem per alium locare: contumacia illius non obstante.

Á ieśliby on zbiegły przegrożki iákiekolwiek czynił onym / ktorzy ná onéy roléy mieszkáią: będźie powinien Pan / pod ktorym będźie mieszkał / gdy oto będźie szukan práwo Polskié tym / ktorzy spráwiedliwośći z nim żądáią / posádźić: á ieśliby niechćiał / ma bydź winą pietnadźiestą karan tyleкroć / ileby przećiwko téy vstáwie iákokolwiek vczynił.

Et si is profugus minas incusserit possessoribus agrorum qualescunq; tenebitur Dominus, sub quo degerit, requisitus, Ius Polonicale poscentibus cum eo ministrare, aliâs ille sub quo fuerit contradicens, pœnam pietnadziesta incurret, toties quoties contra hanc Constitutionem fecerit quoquomodo.

O Kmieciá zbiegłego w Sądzie Zamkowym czynić sie ma.

Pro Kmethone fugitiuo in Iudicio Castrensi procedatur.

Káź. ság. w Korcź. 1451. fol. 88. HL. 144 / 258. HP 352.

17. CHcemy y ſkázuiemy: áby cauzy o zbiegłé kmiećie w Sądźie Zamkowym przez Stárosty były odpráwowáné: iáko o té / ktorzy są wźięći gwałtownie.

ITem volumus & decernimus: vt causæ pro kmethonibus fugitiuis, in Iudicio Castrensi, corã Capitaneis experiantur: sicut illorum, qui recepti fuerint violenter.

Ale potym przed Sądem Ziemskim álbo przy położeniu ksiąg závitym Rokiem czynić postánowiono.

Pro Kmethone fugitiuo, deinceps corã Iudicio Terrestri aut positione actorũ peremptoriè agatur.

Ian Olb. w Piotr. 1496 La. 98. HL. 144. B / 258 HP 332.

18. ACż o zbiegłé kmiećie zda sie bydź dośyć postánowiono w ſtátućie Wielkiég Kázimiérzá / ktory ſkázuiemy chować: wſząkże iż nieznáczy ſie nic opiſánégo / iáko w pozywániu miáło bydź postępowano: dla tego vſtáwiamy: iż o kmiećie zbiegłé od dánia dźiśieyszég ſtátutu nápotym máią bydź pozywáni ci / ktorzy pozwáni bydź máią do Sądow Ziemſkich: w ktorych sądźiech Ziemſkich ná pierwszym Roku / iáko závitym

PRo fugitiuis tamen, tametsi videatur satis superque definitum, in statuto Magni Kazimiri: quòd teneri decernimus: tamen quia non videtur quicquam descriptum esse, qualiter in citando procedendum esset, idcirco statuimus: vt pro kmethonibus fugientibus, à die data præsentium, in futurũ citentur, qui citandi sunt, ad Iudicia terrarum, in quibus Iudiciis Terrestribus, in primo termino, tanquã perem-

záwitym ſtánąć y odpowiedáć pozwáni beda powinni.

Aieſliby ná ten czás Roki nie byly/ gdy Rok bedźie wiſiał ſtronóm: tedy nie bacząc ná niebytność Sędźiego/ y Podſędká/ y innych ná Doſtoienſtwách y vrzędźiech bedących á ná ſądźiech ſiadáiących/ Piſarz y komornicy bedący przy leżeniu kſiąg o zbiegłego kmiecią beda ſądźić y ſkázowáć.

Kmiećie zbiegli Rokiem záwitym dochodzeni bydź máią: wſákże prawdźiwą niemocą Rok odłożony bydź może.

19. NAczeſimy o Sądźiech kmiecych wypuſczonych álbo nie wypuſczonych nieco ſkazáli: wſákże iż ieſcze zbywa ku ſkazániu o zbieglych kmieciách/ dla tego ſkázuiemy/ y vſtáwiamy.

Iż ieſliby czyikolwiek kmieć z poddánych náſzych Duchownych y świeckich gdźie indźie vciekſzy przeniósł ſie do imienia inſzego/ álbo też náſzego: My przez też Páná álbo przez kogo innego imieniém tego/ czyy kmieć był/ ſzukáni roſkażemy Staroście/ Burgrábiemu/ Dźierżawcy náſzemu/ do którégokolwiek kmieć vciekł: áby kmieć był wrócon przez posrzodek Práwá: które chcemy áby było sądzone Polſkie/ wedle Stárych ſtátutów pod winámi w nich opiſánémi.

Tym też ſpoſobem y wedle tegoż ſtátutu/ y pod winámi ſtátutu ſtárego koždy kroleſtwá náſzeg obywátel którégokolwiek ſtanu y doſtoienſtwá ieſt/ zbieglego kmiecią bedźie powinien wrócić: to ieſt Práwo Polſkie oſądźiwſzy/ y wedle tegoż czyniąc ſprawiedliwość temu/ który ſie kmiecią vpomina przez wſzelkiéy zwłoki.

A ieſli o tegoż kmiecią zbieglego przyda ſie pozwáć którégokolwiek ſłáchćicá/ álbo inégo poddánego náſzego którégokolwiek przełożenſtwá/ doſtoienſtwá/ y záwołánia: tákowy pozwány ná pierwſzym Roku iáko záwitym ma odpowiedáć: któremu dylácya ináczéy niéma bydź dopuſczona/ iedno gdyby kto iego imieniém zá przyczyną prawdźiwéy niemocy téy żądał.

Któremu Práwu y vſtáwie y Stároſtowie náſzy beda podlegli: ták iż Práwem przeko-

peremptorio, comparere & reſpondere citati tenebuntur.

Et ſi termini non celebrarentur, tunc cùm terminus ipſe penderet partibus: nihilominus (non obſtante abſentia Iudicis, Subiudicis, & aliorum Dignitariorum, Officialiumq; Iudiciis præſidere ſolitorum) Notarius & Camerarii, qui intereſſent poſitioni libri fugitiui, Iudicium iudicabunt ſententiabuntque.

Profugi in peremptorio termino repetuntur: terminus tamen vera infirmitate differi poteſt.

ITem licèt iam de Iudiciis kmethonum, miſſis vel non miſsis, nonnihil definiuerimus: tamen quia reſtat definiendum de fugitiuis: idcirco decernimus & ſtatuimus. *Olb: 1496 w Piotrko* La 108, HL. 144./258. HP 353.

Quòd ſi kmetho cuiuſpiã ſubditorum noſtrorum, Spiritualium & Secularium, fugæ medio ſe tranſtulerit, in bona alterius, ſiue etiam noſtra; nos per eum, aut eius nomine, cuius kmetho erat, requiſiti exiſtentes, demandaturi ſumus Capitaneo, Burgrabio, aut Tenutario noſtro, ad quẽcunque kmetho profugit, kmethonem reſtitui, Iure mediante. quòd quidem miniſtrari volumus Polonicum: ſecundùm ſtatuta antiquiora: & ſub pœnis in eis ad id deſcriptis.

Eo quoque modo, ac ſecundum idem ſtatutum, ſub pœniſq; illis ſtatuti antiqui, quilibet Regni indigena, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſtat, profugum kmethonem reſtituere teneatur, videlicet Iure Polonico locato: & ſecundũ illud, eum ipſum kmethonem repetenti iuſtitiam miniſtrando, ſine dilatione.

Et ſi pro eodem profugo kmethone, citari contingat quempiam Nobilem, aut alium ſubditum noſtrum, cuiuſcunque præeminentiæ, dignitatis, conditioniſque exiſtentem: citatus in primo termino, tanquam peremptorio reſponſurus eſt. Cui dilationis induciæ aliter concedi non debeant: niſi quis eius nomine, vera infirmitate expoſcente, eas concedi flagitaret.

Cui etiam legi atq; Iuri, Capitanei noſtri ſubiacebunt: ſic quòd Iure connicti vti terrigenæ, pœnis in antiquis ſtatutis

przekonáni iáko inni obywátele karániém w ſtátucie ſtárym opiſánym o kmiećiá zbiegłégo máią bydź karáni: y nie máią bydź puſczeni od mieyſcá ſądowégo/ áż piérwéy zá winy rekoiemſtwo doſtáteczné vczynią/ álbo poſtáwią.

A ieſli od ſądu odéydą/win nie poreczywſzy: tedy ná nie ſkázuiemy/ áby byli winą więtſzą cztérnaśćie grzywien karáni/ ku ktoréy záplácéniu My ich przypędźimy weſpołek z ſtotnym przywrócéniem kmiećiá.

contentis, pro kmethone profugo, puniantur: non mittēdi à loco Iudicii, niſi prius pro pœnis cautionem præſtiterint ſeu ſtatuerint ſufficientem.

Si verò à Iudicio receſſerint, pœnis nō fideiuſsis: decernimus pœna maiori noſtra quatuordecem Marcarū puniendos. ad cuius ſolutionem Nos illum compellemus impendendam, ſimul cum Kmethonis reſtitutione realiter facienda.

O Kmiećie zbieglè Duchowni práwem źiemſkim czynić máią.

Maſz wyſſey fol: 235. lege 5. Duchowni o imioná ić.

Kmiećie, Zagrodnicy, y ich Synowie od pánów ſwych zbiegli, máią być przez Stároſty álbo vrząd Mieyſcki imáni.

Kmethones, Hortulani, & eorum filij à dominis ſuis profugi, capiantur per Capitaneos aut Ciuile Officium.

Zyg: w Kráki 1532. HL. 286. 744/257. 5m. HP362.

20. RAdząc około pożytku goſpodárſtwá Króleſtwá náſzego/ ktoré goſpodárſtwo czeſtokroć dla złości vćiekáiących Kmieći/ álbo ich ſynów/ ták bywáło bárzo vſzkodzono: iż też wiele z poddánych náſzych z niedoſtátku robotników/ y ſług bywáli zániedbáni w potrzebnych robotách: dla tego vſtáwiamy/ y ſkázuiemy: Iż ktoryſkolwiek oráczá álbo Kmieć/ álbo Zagrodnik/ álbo ktoryſkolwiek inny poddány y ſynowie ich nad wolą y wiádomość Páná ſwégo vćiekáiąc do inych krájów przenoſiliby ſię: áby przez Stároſty y ich Podſtároſćié/ták że przez Vrząd Miaſt y Miáſteczek/ do któreych przyda byli imáni: á poimáni áby ná roboty byli obracáni ták długo/ áżby Pan onégo poimánégo álbo poimánych dowiedźiawſzy ſię o nich vpominał ſię ich. Abowiem gdy ſię będźie vpominał Pan poddánégo/ y dowiedźie ſię iégo ieſt/ Stároſtowie y ich Podſtároſćiowie/ álbo Vrzędy Miaſt y Miáſteczek/ będą ji powinni wydáć okrém zbránienia: wźiąwſzy piérwey od iégo Páná/ który ſię poddánégo vpomina/ dwánaśćie groſzy: ktoré im zá práce y pilność/ktorą w zátrzymániu vczynili/ ſkázuiemy záplácić.

Onſulentes commoditati rei communius domeſticæ Regni noſtri, (quæ plerumque fugitiuorū colonorum, ſeu Kmethonum, vel filiorum eorum malicia, ita defraudatur: vt multi ſubditorum noſtrorum, ex defectu laborantium, & ſeruitorum, in laboribus neceſſariis negligātur) Statuimus & decernimus. Vt quicunque Colonus, ſeu Kmetho, Hortulanus, ſeu quiuis alius ſubditus, ſeu filii eorum, inuito & inſcio domino ſuo, in alienas prouincias fugientes ſe transferant, per Capitaneos, & eorum vices gerentes, denique per Officiales Ciuitatum & Oppidorum, ad quæ deuenerint, capiantur: & capti operis ſeruilibus adhibeantur tamdiu: donec dominus detenti, vel detentorum, illos inuentos repetierit. Repetente enim domino ſubditum, & docente illum eſſe ſuum, Capitanei & eorum vices gerentes, vel Ciuitatum & Oppidorum Officiales, illum extradere debebunt irrecuſe: receptis priùs ab eo, qui ſubditum ſuum repetierit, duodecem groſsis. quos illi, pro opera & diligentia, in detinēdo ſubdito adhibita, ſoluendos eſſe decernimus.

O zbieglè Kmiećie w ſądźie źiemſkim ábo Grodzkim áreſtowawſzy ie, ná zawitym

Pro Kmethonibus fugitiuis, in Iudicio Terreſtri aut Caſtrēſi, areſtatione illorum

zánitym Rok czynić może.

21. O zbiegłé Kmiecie nie we wsiách dźiedźicznych/ ále ná Rocech ziemskich álbo Grodzkich wedle Státutu / wszystkié spráwy niech będą sądzoné / áresztuiąc oné zbiegłé Woźnym y Szláchtą w dobrách onych: gdźie sie zá nie dozwoleniem Pánów swych przeniesli/ wedle zwyczáiu przed tym záchowálégo.

Kmiecie zbiegli ábo ich synowie ábo sługy, gdy o nie prawem czyniono ma być, niemáią być áresztowáni.

22. STATVt około áresztowánia Kmieći żadnégo ku iego chowániu niema doćiskáć: ále ścárśé Státuty około dochodzenia zbiegłych Kmieći przez áresztowánia w mocy záchowamy: y tóż Práwo ná syny Kmiecé y sługi zbiegłé przez Pány/ któzy ich mią dochodźić/ ściągamy.

Kmethones profugi aut eorum filij aut seruitores cùm repetentur, amplius aréstari non debent.

STatuta de arestatione Kmethonum, neminem ad sui obseruationem deinceps stringere debent: sed antiquiora, de repetendis fugitiuis Kmethonibus, sine arestatione, in robore conseruamus. hoc idem Ius, ad filios colonorum, & famulos, seu seruitores fugitiuos, per dominos repetendos, extendimus.

Zyg. wPio, 1538. HL. 145. B/ 160 HP. 355.

Szácunek poddánych zbiegłych.

23. NAderuiąc nád słuszność wyniosły ßácunek zbiegłych chłopów postánawiamy / áby żaden nie kładł w pozwie wietßéy tárý o poddáné zbiegłé / kłádąc w to żone/ dźieći/ & omnem suppellectilem, nád pięć set grzywien Polskich / sub nullitate totius actus, którégo wydánié post definitiuam sententiam, ma bydź w Grodźie proprii districtus. A Woiewództwo Belzkie przy stárym zwyczáiu przestáwa.

Zyg. III. w Krak. 1588. folio 72.

Kmiecie zbiegli dla woyny Pruskiéy w sądzie ziemskim máią być dochodzeni.

24. Iż zá spráwiedliwością Bożą ie ßtesmy powinni káżdému spráwiedliwości y ßkody przestrzegáć: tedy tym Státutem vstáwiamy: áby żaden nie śmiał zbiegłégo Kmieciá którégokolwiek Duchownégo/ábo też ßlachetckiégo którégo przyimowáć: któryby od Páná swégo dla vßkodzenia niniejßéy woyny vciekł: ále przez wßelkiégo Práwá káżdy áby był powinien go ná vpomínánié swégo Páná choć Duchownégo/ choć Swietckiégo dobrowolnie wrócić.

A ieśli kto o to żądány tákiégo Kmieciá zbiegłégo niechciałby wrócić / á dopuściłby sie do sądu zamkowégo pociągnąć: ná pierwßym Roku przekonány/ będźie go powinien z winą wrócić.

A Sądowi Zamkowému będźie wolno ná pierwßym Roku o tákowé kmiecie spráwiedliwe illorũ facta perẽptoriè agatur.

Kmetho ob bellum Pruthenicum profugus, in ludicio Castrensi repetatur.

ITem pro Kmethonibus fugitiuis, non in villis hæreditariis, sed in Terminis Terrestribus seu Castrensibus, iuxta Statutum, causæ omnes iudicentur: arestando ipsos profugos, Ministeriali & Nobilibus, in bonis eorum: ad quos domicilia sua, dominis suis inuitis, transtulerint. iuxta consuetudinem antea obseruatam.

Zyg. wPio 1523. fo. 39. HL. 145. / 159. HP. 355

QVoniam æquitate Dei suadente, tenemur cuiuslibet iustitiæ, & indemnitati prospicere: huius Statuti decreto Sancimus; Vt nemo audeat profugum Kmethonem alicuius Ecclesiastici, seu etiam Nobilis suscipere: qui à domino suo, ob præsentis belli inflictam sibi calamitatem, fugeret: sed sine strepitu Iuris, quilibet teneatur ad requisitionem suo domino, siue Ecclesiastico siue Seculari, sponte restituere.

Si verò requisitus quispiam, talẽ Kmethonem profugum restituere nollet: & se permiserit ad Iudicium Castrense trahi: in primo termino conuictus, cum pœna eundem restituere tenebitur.

Et Iudicio Castrensi licebit in primo termino pro huiusmodi kmethonibus iu-

Zyg. wByd 1511. fo. 26. HL. 145. / 159 HL. 354.

wiedliwość vczynić / y co iest sprawiedliwéy skazać: która vstáwá nieyssa o kmieciách zbiegłych tylko do Roku trwáć będzie.

sticiam facere: & quod iustum est decernere. Quæ præsens Constitutio, de Kmetonibus fugitiuis, duntaxat ad vnius anni decursum durabit.

Fugitiui arestentur.

Zyg. w Krá 1532.

ARestandi Colonos seu Kmethones fugitiuos in Terris Russiæ, cùm nunc certum modum reperire & constituere ante omnium iurium Regni nostri correctionem nequeamus. Volumus & censemus, vt interea quàm iura omnia corrigentur, & in vnam formulam reducentur, obseruetur modus arestandi Kmethones iuxta formulam in statutis nouis, seu Iudiciario processu contentam.

Pátrz wyss fo. 1081. le. ge 7. ná prá ſtwa.

Kmiece zádłuzenié.

Kmieć zádłużony nie może być áreſtowány w Mieśćie, áni Prawem Mieyſckim pátrzány.

Ian Olbr. w Piotrk. 1496. La. 99. HL. 11. / 20. HP. 355.

25. ZLa swowolenſtwá kmiecéy / ktorzy kmiecie iákoby żadnégo Práwá nád sobą nie mieli niektorzy z nich w pysze podnoszą sie w drogich szátách chodząc / y wydatki wielkie czyniąc / co ich stanu nie przynależy: zkąd w długi miedzy Mieszány nád máietnośći swé wchodzą: dla których długów mieszánie zwykli Kmiecie w Mieśćiech y w Miáſteczkách zápowiedáć / zátrzymawáć / y pozywáć / opuściwszy práwo / do któréy kmieć względem mieszkánia swégo przynależy.

Dla tego vstáwiamy / chcąc zámknąć dróge tákiemu dłużeniu kmieckiemu: áby Mieszánie y tákowé długi którymkolwiek by sie obyczáiem ostáły / bądź są zápisáné w Mieyſckich kśiegách álbo nie zápisáné / nie mogli áni mogą kmiecie pozywáć / zápowiedáć / zátrzymawáć w Mieśćiech / w Miáſteczkách: ále o tákowé długi ná mieyſcách dziedzicznych / ná których tákowi kmiecie mieszkáią / sprawiedliwośći żądáć máią wedle Práwá.

A gdyby Pan sprawiedliwośćią wlókł / zkądby Mieszánin miał przyczynę vskarżáć sie ná Páná: tedy Mieszánin będzie powinien z tym Pánem práwem tym czynić / do którego Pan względem onégo dziedzictwá przynależy / pod winą sześći grzywien: która ma bydź z Mieszánina wźiętá / ieśliby inaczéy vczynił. O któ-

Kmethones etiam ne arestentur, in Ciuitatibus: sed in loco domicilij, in villis, iustitia de eis petatur. Quòd si Dominus loci iustitiam de eis ministrare noluerit: Iure impetendus est: alioquin, pœna sex marcarum in Ciues secus facien: decernitur, per

Capitaneos.

ITem propter deordinationem Kmethonum: dum videlicet tanquam nulla lege astricti, quidam eorum in superbiam efferuntur: pretiosis vestiũtur: expensasq; sumptuosas, & alia faciunt, quæ illorum conditioni minimè conueniunt: sicque debita inter Ciues contrahunt, excedentia bona kmethonalia: pro quibus tandẽ debitis, Ciues consueuerunt Kmethones in Ciuitatibus, & Oppidis arestare, detinere, aut citare, Iure illo omisso, ad quod Kmetho pertinet, domicilii ratione.

Statuimus, ad præcludendam debitorum kmethonalium viam: vt Ciues pro debitis quibuslibet, quacunq; ratione cõtractis, etiam in libro Ciuili inscriptis, vel non inscriptis, Kmethones citare, arestare, detinereq; non debeant, neq; possint, in Ciuitatibus & Oppidis prædictis: sed pro eisdem decernimus, Kmethonem in Iure hereditatis quàm incolit conueniendum: iuxta formam Iuris.

Et si Dominus iustitiam ministrare differret: essetq; occasio Ciui, contra Dominum pro iustitia conquerendi: tunc Ciuis dominum loci conueniat pro iustitia, Iure, ad quod dominus loci illius, hereditatis ratione videbitur pertinere. sub pœna sex marcarum, in Ciue secus faciente exigenda.

Pro

O którą winę Mieszczánie do Stárosty mieyscá onégo máią bydź pozwáni: któréy winy połowicá ma bydź stronie/ á połowicá Sądowi.

O którą winę ziemskim práwem ma bydź czyniono: á ktemu Mieszczánin y szkody zá płácić/ y rzeczy które przy kmieciu wźiął/ wrócić Pánu onéy wśi/ z któréy kmieć był/ zá ninieyszą vstáwą powinien będźie.

O którą to rzecz Stárostowie mieysc onych będą móc ie sądzić: á temu Przywiléy niema nic przeszkadzáć w którym stoi: Jż tylko cztérzy Artykuły álbo rzeczy sądzić máią.

Pro qua Ciues, ad loci Capitaneos citabuntur, per medium, & parti, & Iudicio soluenda: atq; Iure terrestri repetenda.

Et nihilominus Ciuis, ad damnorum solutionem, & rerum cum kmethone receptarum restitutionem, villæ illius domino, vnde kmetho fuerit, sit Iure præsentis Constitutionis obligatus.

Quo in casu, locorum Capitanei habeant facultatem illos iudicandi, non obstante, quòd in præinserto Priuilegio, quatuor duntaxat Articulos sint cognituri.

Kmiece rány.

Kmieciá kto ráni ma mu dáć grzywnę, Pánu drugą: á ieśli dwu Pánów będźie, grzywny miedzy nie máią być rozdźielonè.

26. KTo ráni kmieciá/ temuż ránionému ma dáć grzywnę: á Pánu iego/ ieśli ten który ránił y ránny są iednegoż Pána/ grzywnę cáłą ten który ránił zá winę będźie powinien położyć: ále ieśli ten/ który ráni y ránny dwu Pánów będą: tedy tá grzywná/ która będźie dána zá winę/ niech miedzy nié będźie rozdźielona.

De Kmethone vulnerato.

VVlnerans kmethonem, eidem vulnerato vnam marcam: Domino autem ipsius, si vulnerans & vulneratus vnius domini fuerint, vnam marcam integram, ipse vulnerans pro pœna soluere teneatur. Si verò vulnerans, & vulneratus, duorum dominorũ fuerint: inter ipsos marca huiusmodi pœnalis diuidatur. Káź: 1347. B/La: lege Quãuis occidens. HL. 305. B/ 545 HP. 345.

Kmiećionowi zá ránę śiną, śześć skotów płácono być ma.

Pro vulnere verò liuido Kmethoni sex scoti dantur.

27. KMieciowi zá zádáną ráne śiną przez wylania krwie/ śześć grzywien/ to iest winá śześć skotów od tego/ który vderzył/ ma bydź dano.

PRo tali vulnere absq; sanguinis effusione, Kmethoni śześć grzywien/ aliás pœna sex scotorum per inferentem debet solui. Sed duæ læso tertia verò pars pœnarum, pro vulneribus Kmethonis decretarum, Iudicio cedat. Káź. támże La. 27. B/ lege In percussionibus. HL. 305. B/ 545. HP. 345.

Zá krwáwą ránę dwie częśći ránnemu, trzecia Sądowi płácona być ma.

28. ABy win słuśné rozdźielenié było miano: ieśli kmieć będźie z wylaniém krwie álbo bárzo ránion: z wszytkich win zá ráne álbo vderzenié skazáné dwie częśći ránnemu/ á trzecia Sądowi gdźie tá spráwá będźie odpráwowána/ skázuiemy áby była dána.

VT pœnarum distinctio, & legitima diuisio habeatur: si kmetho vulneratur, cũ sanguinis effusione, aut percutitur enormiter: de omnibus pœnis, pro vulneribus aut percussionibus sententiatis, duas partes læso: tertiam autem Iudicio, vbi causa agitatur, dare demandamus. Káź. támże La. 27. HL 305. B/ 545 HP. 346.

Kmiece Mężobóystwo.

Kmieć kmiećiá ieśli zábiie, winą ma być karány, któréy ieśli nie zápłáci, ná gárdle.

Si Kmetho Kmethonem occiderit quomodo punitur.

Káz. w Wisl. 1347 La: 21. HL. 111. B/ 200 HP: 346.

29. ACż z ſtáradawna było to záchowano: iż kmieć kmiećá drugiégo zábiwſzy y zápláćiwſzy trzy grzywny groſzy odwiny mężobóyſtwá był wolen: ále iż tákowa kaźn mála była ku ſkarániu ſłuſznému tákowégo złégo vczynku/ przeto vſtáwiamy: iż gdy kmieć kmiećá zábiie/ zá winę mężobóyſtwá Káſtellánitéy gdźie ſie to mężobóyſtwo ſtánie cztérzy grzywny/ á krewnym álbo przyiacielóm bliſkim zábitégo ſześć grzywien ma záplácić: któréy winy ieſliby nie záplácił á bedźie poymam/ ná gárdle ma bydź karan.

Kmiećiá kto zábiie, w winę żenie, dźiećióm, y Pánu álbo Pánóm zápłáći.

Káz. támże La. 22. HL. 112./ 200. HP. 346.

30. JEſli kto Kmiećiá zábiie/ dźieśćieć grzywien bedźie powinien zan záplácić: z których ſześć żenie álbo dźiećiom (ieſli żywé będą) á cztéry Pánu tego/ czyiégo poddánégo zábiił/ máią bydź zápláconé. A ieſli zábity bedźie dwu Pánów/ tedy przerzeczoné cztéry grzywny máią bydź miedzy Pány rozdźieloné.

O Kmiećie zábité w Mieśćiéch Práwo Polſkié ma bydź ſądzonè.

Káz. w Nieſzo. 1456. La: 95. HL. 111. / 200. HP. 346.

31. VSTAWiamy/ iż Mieſczánie Miaſt náſzych ták Szláchetckich iáko Duchownych/ o rány y mężobóyſtwo Práwem Polſkim ludźiom Wśi náſzéy Duchownych y Swietckich ſpráwiedliwość czynić máią.

Iáko o Szláchetckié ták y Kmiecé mężobóyſtwo Práwo Polſkié ma bydź ſądzonè.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 112. / 200. HP. 347.

32. SKázuiemy: áby nápotem według ſtarych Króleſtwá náſzégo vſtaw/ o zábićié ábo ránách Szláchetckich ábo ich Kmieći/ we wſzyſtkich Mieśćiéch y Miáſteczkách Królewſkich/ y Pánów Duchownych y Swietckich nie ſąd Mieyſki/ ále Ziemſki y Polſki był chowan y ſądzon. A gdźie Práwo Mieyſckié bedźie od Mieſczan w tákowéy rzeczy chowáné/ winą cztérnaśćia grzywien pieniędzy mieyſcá onégo Mieſczánie onéy ſtronie áby przepádli/ która winá práwem ziemſkim tylekroć/ ilekroć

LIcèt antiquitus fuerit obſeruatũ: quòd kmetho kmethonem occidendò, ſolutis tribus marcis groſſorum, à pœna homicidii liberabatur: tamẽ quia huiuſmodi pœna non ſufficiebat, ad debitam delicti correctionem: Vnde nos ſtatuimus: Quòd kmetho occidens kmethonem, pro pœna homicidii, Caſtellaniæ, in qua homicidium fuerit commiſſum, vel ei, in cuius iuriſdictione, delictũ & homicidium hoc eſt perpetratum quatuor marcas: cõſanguineis verò, ſiue amicis proximioribus interfecti, ſex marcás perſoluat. Qui ſi nõ fuerit ſoluendo, & captus fuerit, pœna capitali puniatur.

De Kmethone occiſo, ac diuiſione pœnarum.

SI verò quiſpiam Kmethonem occiderit: decem Marcas ſoluere teneatur. quarum ſex, vxori, ſeu pueris: (ſi ſuperſtites fuerint) & reſiduæ quatuor Marcæ, domino occiſi exoluantur. Si verò occiſus fuerit Dominorum duorum: tunc dictæ quatuor Marcæ, inter Dominos ſunt diuidendæ.

Pro occiſis Villanis, in Ciuitatibus Ius Polonicum eſt dicendum.

ITem ſtatuimus: quòd Ciues Ciuitatum noſtrarum, Nobilium & Spiritualiũ, pro vulneribus, & homicidio, Ius Polonicum hominibus villarum noſtrarum, Spiritualium & Nobilium, miniſtrare tenebuntur.

Vt pro Nobilibus ita Kmethonibus occiſis, Ius Polonicũ eſt locandũ.

DEcernimus: vt deinceps, ſecundùm antiquas Regni noſtri Conſtitutiones, de occiſis ſeu vulneratis Nobilibus, aut eorum Kmethonibus, in omnibus Ciuitatibus, & Oppidis noſtris Regiis, Spiritualiumque & Secularium dominorum, non Iudicium Ciuile, ſed Terreſtre & Polonicum ſeruetur, & locetur. Vbi verò Ciuile Ius fuerit à Ciuibus, in hac re ſeruatum: pœna quatuordecim Marcarũ pecuniæ Ciues ipſi, parti ſoluenda puniantur, Iure Terreſtri (toties quoties opus fuerit)

ilekroć tego będzie potrzebá / ma bydź ná záwitym Roku dochodzona.

erit) peremptoriè exigenda.

O Kmiecą krzywdę, Pan nie kmieć czynić powinien.

Cùm Kmethonibus retia accepta erunt, quis citandus. & similiter si in Syluis, Gaijs, Borris, violenter damnum inferatur.

33. QVando Nobilis, vel quiscunque alius, receperit subditis & Kmethonibus alterius res aliquas, vel retia, aut aliqua instrumenta aquatica, in fluuio vel in aliis locis: pro quibus inter partes prædictas, controuersia fuerit mota: non Kmethones illi, pro tali violentia & iniuria, sed domini eorum agere debent. quia actio hæreditaria est: quæ non competit Kmethonibus. Et similiter intelligendum est de aliis bonis, videlicet Syluis, Gaijs, Borris, mellificiis, limitum violatione, seu transgressione: & his similibus, præsertim in confinio bonorum indistimitatorum positis. *Consuetudo HL. 145. B 260.*

Zá Páński występek Kmieć ćiążan być niema.

34. Z Práwá Bożégo to ma bydź chowano / iż złość iednégo drugiému szkodźić niema: dla tego tym Státutem vstáwiamy: áby zá występek y obowiązek álbo Rekoiemstwo Rycérskiégo człowiekà/ ábo krzégo Przełożonégo Kmieć czyiákolwiek álbo poddány nie był ćiążan/ álbo iákimkolwiek obyczáiem obowiązan.

Ale ieśli Rycérski człowiek / álbo który iny krzemkolwiek długiem ábo rekoiemstwem będźie obowiązan: będźie powinien on z swéy własnéy máietności/ iáko słuszna rzecz iest/ zápłácić y dosyć zá to vczynić.

Kmetho pro debito domini sui non pignoretur.

EX Iure Diuino debet obseruari: quod iniquitas vnius alteri non debet obesse. Hoc Statuto igitur ordinamus: Quòd pro pœna, obligatione, aut fideiussoria cautione, Militis, aut superioris, alteriusq; cuiuscunque, Kmetho vel subditus non debet impignorari: vel quouis modo astringi. *Káj. wiel. w Wislicy 1347. La. 39. B. HL. 145. 94. B/ 170 & 260. HP. 348.*

Sed si Miles, aut quiuis alius, aliquo & quocunque debito, aut obligatione, vel fideiussione sit astrictus, & obligatus: ille de suis propriis bonis & rebus, (prout æquum est) soluat, & satisfaciat.

Kmieći niepłodnych z świátá zeszłych dobrá iáko się obrácáć máią.

35. Z Znawamy nie dobrym zwyczáiem to bydź záchowano: iż gdy który kmieć/ chłopi/ ábo iní ludźie Mieyscy przez potomstwá z tego świátá zchodzą / ich wszystki dobrá ruchome y nie ruchome imieniem puścizny pánowie ich zwykli brác. Zkąd my tákowy zwyczay iáko prawdźie przeciwny/ y rozumiejąc zá niesłuszny / vstáwiamy: áby z dóbr tákowych vmiérá iących/ ieśli ták wiele będźie máietności/ kielich zá poltory grzywny kościołowi/ w którym fárá iest / był spráwion: á insze dobrá ná bliższé krewné y powinowáté przez żadnéy trudności máią spáść iáko to spráwiedliwość okázuie.

Kmethonum steriliter decedẽtium bona.

ABusiua consuetudine noscitur esse obseruatum: quòd cùm aliqui kmethones, seu rustici, vel alii Ciuiles homines, absq; prole de hac luce decedunt, ipsorum omnia bona, mobilia & immobilia, nomine vulgari puścizną dicta, domini eorũdẽ consueuerunt occupare. Vnde nos eandem consuetudinem, vt vero contrariam, & absurdam reputantes, statuimus: Quòd de bonis eorũdem decedentium (si tantum reperiatur in eisdem bonis.) Calix, pro marca cum media, Ecclesiæ Parochiali dãdus, comparetur. reliqua verò bona, ad proximos consanguineos & affines, cessante quolibet impedimento, deuoluantur. prout æquitas, & iustitia suadent. *Káj: Wiel. támże 1347 La. 21. HL. 145. B/ 260 HP. 345.*

O CHLO-

O CHŁOPIECH. Tit: II.

Chłopi do robot naiemni, bez liſtów świádecznych chowáni w Mieśćiéch bydź niemáią pod winą.

Iáu Olbr: w Piotrk. 1469. La. 99. HL. 185 B/ 510. HP. 361.

Ij dla chłopów / ktoryż własnych domów nie máią / á ná tegodnie ſłużyć y zapłáty ná tydźién mieć zwykli / bywa niedoſtátek ſług we wśiách / y w folwárcéch ták Máieſtatu Krolewſkiego iáko też Duchownych y świeteckich oſob: ktore chłopſtwo w Mieśćiech y w Miáſteczkách bywa chowáne nieobácznie / nie przypátruiąc ſie ktorémi robotámi żywnoſći ſukáią: ktoryż to pewnych czáſow ná łupieſtwo / á pewnych záśie czáſow ná ſłużbe wſchodzą ná wśiách czáſu żniwá wyćiągáiąc zapłáty wielkie. Przeto vſtáwiamy pod winámi cztérnaśćie grzywien / ktore bedą płácone tyleкroć / ileкroć ináczéy bedźie vczyniono: áby Mieſczánie náſzy / y wſzytkich poddánych náſzych ktorégokolwiek ſtanu y záwołánia ſą / nie chowáli w Mieśćiéch álbo w Miáſteczkách ludźi tákowych: ktoryżby nie mieli ſłużby dorocznéy / álbo rzemieſłá iákiégo nie robili / zkądby żywnoſć mieli: y tákże tákowych / ktoryż przez świádecznych liſtów od Pánow ſwych przychodzą mieſzkáć. A iż ſą niektore ſłużby tákowych ludźi / ktorych Mieſczánie dla ich żywnoſći mieć y vżywáć zwykli: tedy dla robót tych tegodniowych niech bedą bráni ći / ktoryż w domiéch álbo komorách naiemnych mieſzkáią: przez ktore niech bedźie nágradzan niedoſtátek w tákich / ktoryż nie dłużéy iedno ná pewne dni ſługi náymuią.

Laici dietim, horatim, aut ſeptimanatim ſeruientes, vel ſine literis teſtimonialibus aduenientes, non foueantur in Ciuitatibus: ſub pœna 14. marcarũ. Nam Inquilini, pro ſuis ſeruitiis ſeptimanalibus ſufficiẽt.

ITem quoniam propter laicos, propria domicilia nõ habentes, qui ſeptimanatim ſeruire, & ſalaria ſeptimanalia habere cõſueuerunt fit defectus ſeruitorum, in villis, & prædiis bonorum, tàm Maieſtatis Regiæ, Spiritualium, & ſecularium perſonarum: quiq; in Ciuitatibus & Oppidis fouentur inconſideratè, non aduertendo quibus officiis victum quærant: qui ex inde certis temporibus prædatum, certis verò temporibus ſeruitium exeunt, in villis meſsis tempore ſalaria exigentes grauia, ſtatuimus: Vt ſub pœnis quatuordecem marcarum, toties quoties ſecus factum eſſet ſoluendis, Ciues & Oppidani noſtri, & quorumlibet ſubditorum noſtrorum, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſtentium, non foueant in Ciuitatibus & Oppidis homines tales: qui ad annum integrum ſeruitiũ non haberent: aut officiũ aliquod non gererẽt, de quo victum colligerent: & ſimiliter illos, qui abſq; literis teſtimonialibus, à dominis locorũ recipiendi s, illuc ſe cõferant. Et licet Officia quædam ſint inter llos: quæ ipſi Ciues, pro eorum victu, habere gerereq; cõſueuerunt, per labores, & ſuffragia ſeptimanaliũ ſeruitorũ: pro illis ſeptimanalibus ſeruitiis, Inquilini domorũ aſſumãtur, per quos ſuppleatur defectus apud illos: qui nõ diutiùs quàm pro certis diebus ſeruitores conueniunt.

Chłopi do trzećiégo dniá w mieśćiech imáni y do robót okowáni bydź máią

Zyg. w Pio. 1519. fol. 24./ HL. 286. / 510. HP. 362.

2. Chłopi tułáiący ſie / ktoryż do trzećiégo dniá po przyſzćiu ſwym do Miaſt y miáſteczek w ſłużbe y w rzemieſło ſie nie oddáią: chcemy y vſtáwiamy / áby przez vrząd mieyſcki byli imáni y zátrzymáni: á potym okowáni niech bedą obrácáni ku czynieniu grobli / y przekopow mieyſckich / álbo zamkow: áby ſie złodźieyſtwá y łotroſtwá z nich nie mnożyły: á ſłáchtá áby

Pœna contra ruſticos vagos.

RVſtici Vagi, qui ad diem tertium, poſt ſuum in Ciuitates vel oppida ingreſſum, ſeruitio ſiue artificio ſe non applicuerint, Volumus & Statuimus: vt per officium ciuile capiantur, & detineantur: Vinctiq; compede, ad faciendos aggeres & foſſas Ciuitatum vel arcium adhibeantur: ne & furta, vel latrocinia ex eis multiplicentur: & Nobilitas, ſeruorum & laboratorum penuria

by nie była vćiśniona niedoſtátkiem ſług y robotników. Co też y inym w dobrách y máietnośćiách swych będźie wolno vczynić

Chłopi ná roboty inośiéy cżáſu żniwá wychodzący zátrzymáni. bydź máią.

3. GDyż wiele chłopów y niewiaſt z Ziem Mázoweckich y z inych żiem króleſtwá náſzégo do Sląſká y do Prus cżáſu żniwá zwykli przechodźić: z któréy przyczyny bywa/ iż w żiemiách koronę Polſkiéy z trudnośćią robotniki y ſługi mogą mieć. Dla tego vſtáwiamy: áby tácy wſzyſcy/ którzy z Polſki y z Mázowſz z króleſtwá robić wychodzą/ przez Stároſty/ y dźierżawce/ y ſłáchtę/ y przez Pány mieyſc/ y vrzędniki winámi zátrzymawáni byli: á zátrzymáni oddáni byli ná robotę obywátelów króleſtwá náſzégo.

O tymże.

4. ABy chłopi z króleſtwá wychodźić nie mogli ku podpomagániu robót poſtronnych żiem: przez Stároſty niech wſzędźie hámowáni będą: y inym wſzyſtkim którymkolwiek będźie wolno przez każdi ie zátrzymawáć/ y ku potrzebóm swym też krom płacéy do iednéy miesiącá obrácáć: wſzákże ták/ iż gdy miesiąc wynidźie/ będźie ſie im wolno do domów swych wrácáć.

penuria prematur. id quod & aliis omnibus in bonis ſuis facere licebit.

De laicis & mulieribus meſsis tempore de Regno exire prohibitis.

QUoniam quàm plures laici, & mulieres de terris Mazouiæ, & aliis terris Regni Poloniæ, Sileſiam, & Pruſſiam. meſſis tẽpore ſe transferre conſueuerunt: quo fit, vt in terris Poloniæ, laboratores & ſeruitores haberi non poſſint faciliter: Itaq; ſtatuimus, vt omnes tales, de terris Poloniæ, & Mazouiæ, extra Regnum laboratum euntes, per Capitaneos, Tenutarios, atq; Nobiles, & locorum dominos, officiales q; impune retineantur: retẽti q; laboribus Regnicolarum applicentur.

Ian Olbr: w Piotr. 1496. Lá. 103. HL. 286. B/ 511 HP. 361.

De eisdem ruſticis extra Regnum laboratum non mittendis.

ITem ne ruſtici extra regnum exire poſſẽt pro iuuandis aliarum prouinciarum laboribus: per Capitaneos vbiq; prohibeantur & aliis quibuſcunq; erit licitum eos impune retinere, & ad vſus ſuos etiam ſine mercede ad vnum menſem redigere: ita tamen, quòd menſe exacto, ad propria reuertantur.

Alexan. Gr Prælati Petric. 1503. Lá: 112. HL. 286. B. 511. HP. 361.

Chłopie mężobóyſtwo.

Maſs wyſſéy, folio 615. lege 16. Ktoby zábił/ ić.

O Ciężách kmiecych y chłopich. Maſs wyſſéy fol. 637. lege 1. 2. 3. ić.

O ZEBRAKACH.

Tit: III.

Mendici ſub certo numero, in Ciuitatibus & villis habeãtur: & ſub ſignis Conſulum in Ciuitate, aut Plebanorum in villis mendicent. alioquin in manus Capitanei, vel dominorum tradantur.

Zebracy tułáiący ſie máią bydź karáni.

GDyż ſą obaczem w tym zacnym Króleſtwie náſzym Zebracy ták mężczyzny iáko białegłowy w tákiéy wielkośći/ iż tákie długie Króleſtwo nie może bydź pokazáne/ záwdániem tych którzy wiele świátá zieżdżili/ któreby

ITem cùm videretur, in hoc inclyto regno noſtro, mendicantes laici & fœminæ in tanta multitudine eſſe: vt dari non poſſit regnum, (iudicio eorum, qui multas orbis partes peragrarunt) frequentiam continens

Ian Olbr: w Piotrko. 1496. Lá. 103. HL. 155. B/277. HP. 363.

ktoréby miało tákową wielkość Zebrakow: miedzy ktoremi iest wiele mężczyzny / białychgłów dużych / y mogących sobie słuszne żywność zárábiáć / gdyby ich y oné do tego Práwo przyćiśkało / á nie ich swawola / przez ktorą oni / ábo prawdźiwiéy przez gnuśność nieiáką / iáka skoro im brody wielkié porosły / y śiwé włosy sie pokazały / zániechawszy domów swych / w vprzaßániu iálmużny ostátek żywotá swégo pokládáią / wielkié zgorßenia czyniąc / á niekiedy gdy vprosić nie mogą / zdrádámi dostáiąc. Dla tego ná kształt Práw nalepßych w wielu źiemiách Chrześćiánskich postánowionych / vstáwiamy: Aby w Mieśćiách / w Miáśteczkách / we wśiách Krolestwá náßego nie wiecéy Zebrakow było / iedno ile pospólstwá / y Pánowie mieysc skażą ich mieć / w ktorych to Mieśćiách y Miáśteczkách Rádá ktora ná ten czás będźie / á ná Wśiách Plebani / pod ktorych fárámi wśi są / y Pánowie mieysc znáki niech kłádą / dla oznáczenia liczby tych / ktoré będą rozumieć áby żebráć mieli. A ktożby będą ználeźieni przez znákow / skázuiemy ie imáć / ná służbę ábo oddawáć w rece Stárostow náßych: od ktorych tákowi ná robotę zamkow y wałow od Turkow y Tatar pogránicznych będźiemy bráć. Wßákże mogą Pánowie mieysc tym / ktoré vznáią bydź wysłużone / y ku innym robotam niemocne / dáć Listy świádeczne ku pielgrzymowániu: pod ktorych listow obroną y wolnością też nie máiąc znákow / niech będą dopuszczáni wßędźie prosić iálmużny.

continens mendicantium tantam: inter quos, plures constat laicos & fœminas, bonarum virium esse: possęque competenter manuum labore victum quærere: dummodò illos & illas, lex super id stringeret, non voluntas: per quam, (seu vt veriùs loquamur) desidiam quandam, vt primùm in eis barbæ à mento dependerent, & cani viderentur pili, postpositis domiciliis, in eleęmosynarum suffragiis ac impetrationibus residuum vitæ ponũt: scandala nonnunquam committentes: nonnunquam verò vbi prece non impetrant, dolis obtinẽt. Quapropter instar legum optimarum municipalium, in plerisque Christianis dominiis sancitarum, statuimus: vt in Ciuitatibus, & oppidis, & villis regni nostri, non plures mendici habeantur: quàm quot, communitates & domini locorum decernant habendos. Quibus in locis, ciuitatibus, & oppidis; consulatus pro tempore existens: in villis verò Plebani, sub quorum Parochiis villæ consistunt, & locorum domini signa imponant sub illis; ad designandum numerum eorum, quos habendos duxerint mendicaturos. Qui verò absque signis reperientur, Decernimus, ad seruitia capiendos. aut in manus Capitaneorum nostrorum tradendos, à quibus illos, pro laboribus castrorum nostrorum, Turcis & Tartaris commetaneorum, fossatarumque, successiue recepturi sumus. Poterint tamen & valeant domini locorum his, quos emeritos, ac ad nulla iuris officia valentes cognouerint, suas ad peregrinandum illis testimoniales literas concedere. Sub quarum immunitate, etiam signa non habentes admitti debeant vbique, eleęmosynas petituri.

Zebracy.

Zyg. III. w Krák. 1588 folio 72.

2. Státut Janá Albrachtá de validis mendicantibus: tákże Státut o imániu Żołtáiow w vżywánié przywodźimy / pœna centum marcarũ, gdźieby przez vrzęd Grodzki ábo Mieyscki nie był exequowan interposita.

KSIĄG DZIEWIĄTYCH, CZĘSC TRZECIA.

O RZEKACH Y IAZIECH.

Tituł piérwſzy.

Rzéki królewſkié w koronie máią być do przeiéżdżánia wolnè.

Przá wo 1.

WJedzy ínym około Rzeczyp. ſtárániém niepomálu to vmyſł náß frąſuie: żebyſmy z króleſtwá náßégo wßelkié ßkodliwé záchowánia y złé vżywánia wyniſczyli/ á ktòré rozmnożenié R. P. czynią ábyſmy rozmnażáli. Acz tedy Rzéki náßé w króleſtwie náßym Polſkim/iáko ſą Wiſłá/ Niepr/ Stryy/ Narew/ Wártá/ Dunáiec/ Wiſłoká/ Bug/ Buki/ Wieprz/ Tyśmienicá/ Sán/ Nidá/ Proſna/ y ktòrékolwiek iné w króleſtwie náßym ſą zſwemi rzéczyſtki królewſkié y náßé/ ani ich ſobie może kto práwem przywłaſczáć oſobnym: wßákże ich więtßą część zámknęli łázy y płoty dla nieprzeiéżdżánia kupców/ wiecéy ſobie vważáiąc łowienié Ryb/ á niż poſpolité dobro y obfitość rzeczy potrzebnych. A ták máiąc przedtym vważné rozmyślenié ſkazáliſmy: áby rzéki przerzeczoné y ich rzéczyſtká ludźiom zinąd przyieżdżáiącym wzgòre y ná dół ze wßytkimi rzeczámi przedáynémi były wolné: y dla tego wßyſcy ludźie ktòrégokolwiek ſtanu ſą/ ktòrzy przez przerzeczoné rzéki ábo ná dół ábo wzgòre ieżdżą z rzeczámi y z kupiámi ſwemi/ iákiégòżkolwiek ſpoſobu ábo máteryiéy bądź/ zákázuiemy áby nie byli przymuſzeni ku zápláceniu Mytá/ ábo nagrodźie iákiéy ßkody/ ázwłaſczá dla rozerwánia łázu: gdyż nie płoty/ále ſiećiámi ma bydź łowiono. Wßákże gdy komu miły ieſt pożytek łázu/ niech w nim vczyni wrotá ßeròkié: ktòrémi przeiéżdżáiącym wolné pływánié niech dádzą. A ieſli kto téy náßéy vſtáwy nazdrowßéy vporny gwałtownik będźie/ y nieco od przyieżdżáiących ktòrąkolwiek bárwą/ chytrością/ ábo dowćipem wyćiągáć będźie śmiał: roſkázuiemy: áby rzeczy wźiętè były cáło wrócone: á ten ktòry

Ne quid in fluminibus publicis nauigationem impediat.

INter cæteras Reipub. curas, ſolliciat mẽtem noſtram vehementiùs: vt ſingulas è Regno noſtro damnoſas obſeruantias, & abuſus euellamus: & quæ incrementum Reipub. adiiciunt, plantemus: Sanè, etſi flumina noſtra regni noſtri Poloniæ, Viſla, Niepr, Styr, Narew, Varta, Dunaiec, Viſloka, Bug, Buki, Vieprz, Tyſzmienica, & San, Nida, Proſzna, & quæcunq; alia in regno modò conſiſten: cum ſuis alueis, regia noſtra ſunt: nec poſſit illa quiſquã iure priuato vendicare: plures tamen numero, obſtaculis & ſepibus clauſerunt mercatoribus per illa tranſitum: pluris æſtimantes capturam piſcium, quàm bonum publicum, & abundantiam rerum neceſſariarum: vnde ſolenni deliberatione præhabita, decreuimus: flumina prædicta, & eorum alueos, aliunde tranſeuntibus, infra & ſurſum, cum quibuſcunq; nominibus rerum venalium, eſſe debere libera. Et propterea omnes homines, cuiuſcunque conditionis exiſtant, per præfata flumina facientes aſcenſum, vel deſcenſum, cum rebus eorum & mercibus, cuiuſcũque generis, vel ſpeciei, vel materiei exiſtant, prohibemus occaſione qualicunq; & ſignanter ruptionis obſtaculorum, ad ſolutionem telonei vel damni cogi: cùm non ſepibus, ſed retibus piſcandum ſit. Vbi tamen aliquem obſtaculi delectat vtilitas: portas in illo latas faciat: quæ tranſeuntibus liberum præbeant nauigium. Si quis autem huiuſmodi conſtitutionis ſaluberrimæ, temerarius violator extiterit: & aliqua à tranſeuntibus, quocunq; colore, vel arte, aut ingenio exigere præſumpſerit: iubemus, ablata ad integrum reſtitui:

Káſ. III. w Piotrkowie 1447. Lá. 90. HL. 96 B/ 174. HP. 542.

ty przykazánié náßé przestąpił/ przez żadnéy zwłóki ná pierwßym Roku winą/ktorą śiedmnądźiesta zową/ przez Státoste mieyscá chcemy ábý był karán. A té práwá przez rzeczone też ná iázy náßé krolewskié/ ná któ rychkolwiek mieyscách są/ chcemy ábý były ściągáné: y chcemy ábý tá vstáwá od náßych iázów krolewskich początek wźiełá: á by żadné roskazánié nie było ciężkié/ ktoré też y páná obowiązuie.

Ná Iáźiéch żadnè clá nyćiągánè być niemáią.

Ian Olbr. 1496. La. 96. B/HL. 97./274. HP, 343.

2. POchwaláiąc vstáwę Gycowską/ ktora iest vczyniona o pływániu ná Rzékách/ skazáliśmy: áby tám ten státut przez ninieyßy náß był ponowion/ á to tym sposobem.

Iż ácz rzéki krolestwá náßego/ to iest/ Wiśłá/ Niepr/ Striy/ Narew/ Dunáiec/ Wártá/ Wisłoká/ Bug/ Wieprz/ Tyśmienicá/ San/ Drwęczá/ Budá/ Nidá/ Prosna/ Noteß/ y inné w krolestwie náßym będące z rzéczyski ich náßé są/ y niemoże żaden práwem swym własnym ich sobie przywłaszczáć: wßákże gdy od Posłów Ziemskich wyrozumieliśmy: iż niektórzy wiecéy sobie ważąc łowienie Ryb/ niżli pospolity vżytek y wßelkich rzeczy dostátek/ poddánym náßym których máietnośći ná brzegách rzék są położoné ták rzéki są zámknione iázy gestémi/ y płoty: iż kupcy pływáiący támtedy pływáć niemogą. A ták ku odieciu tákowégo błędu y przekázy/ ktoré zwykły bydź dopuszczáné przy pływániu rzék wolnych/ do tego czyniąc pokornỹ prośbam poddánych náßych státutem ninieyßym skazáliśmy/ y skázuiemy: áby pływánia y ieżdżenia ná rzékách przerzeczonych y inych w krolestwie náßym/ y w ich rzéczyskách wzgóre y ná dół z rzeczámi ktoremikolwiek przedáynémi/ iákiebykolwiek były wßelkiéy máteriiéy y sposobu/ y iákokolwiekby ie zwano ábo zwáć miano z ktoremiby ieżdżić ktomiał/ y sámé rzéki y rzéczyská były wolné: y tákże máią bydź wolni wßyscy y kożdy zosobná ludźie ktorégokolwiek stanu są/ áby mieli wolny przeiazd wzgóre y ná dół z rzeczámi swémi przerzeczonémi wßytkimi/ zákázuiąc ninieyßym decretem náßym/ áby wzgledem ktorychkolwiek rzeczy/ ázwłaszcza zerwánia iázów ku zapłácenių ábo Cel ábo

ßkód

tui: & transgressorem, sine quauis dilatione, in primo termino conuentum, pœna quæ dicitur Polonicè Siedmnadźiesta/ per Capitaneum loci volumus multari. Iura autem hæc præmissa, & obstacula nostra Regia, in quibuscunq; locis consistant, volumus reseruare in hanc Constitutionem, à nostris obstaculis inchoari Regalibus, vt nulla sit grauis iussio, quæ constringit & principem.

Similis.

APprobantes Constitutionem paternã, super nauigatione fluuiorum sancitam, decreuimus. eius statutum præsenti nostro, super fluitationibus, innouandum: sic videlicet:

Quòd etsi flumina regni nostri, videlicet Visła, Niepr, Styr, Narew, Varta, Dunaiec, Visłoka, Bug, Vieprz Tyszmienica, San, Drwanca, Buda, Nida, Prosna, Noteź, & alia in regno nostro existenta, cum alueis eorum, nostra fuerint: non possit q; quispiam illa iure priuato vendicare: tamen, cùm (vt à Nuntiis terrarum accepimus) per nonnullos, multò pluris æstimantes capturam piscium, quàm vsum publicum, & abundantiam rerum necessariarum, subditos nostros (quorum bona, supra ripas fluuiorum situantur prædictorum) adeò fuerint clausa obstaculis multis, & sepibus: vt mercatores nauigantes, illa fluitare non possent: Iccirco ad tollendum errorem & impedimenta, circa fluitationes fluuiorum prædictorum liberas, committi solitum atque solita, supplicibus subditorum omnium petitis satisfacientes. Statuto præsenti decreuimus, & decernimus: fluitationes & nauigationes, in fluuiis præscriptis, & in cæteris aliis regni nostri, alueisque eorum surśum & infra, cum rebus quibuscunque venalibus, cuiuscunque generis, speciei, differentiæ, & materiei fuerint, quomodocunque nominatis vel nominandis, nauigantibus nauigaturisque, ipsa quoque flumina & alueos debere esse libera: atque liberos omnes & singulos homines, cuiuscunq; conditionis existentes, iisdem fluminibus ascensum aut descensum facientes, cum rebus eorum vniuersis prædictis: Prohibentes præsenti decreto nostro, occasione

szkód nie byli przymuszáni: gdyż nie płoty/ ále sieciámi ma bydź łowiono iáko zwyczay iest. Wszákże gdy komu iest miły pożytek iázu/ niech w nim wczyni wrotá szerokié: któremi przeieżdżáiącym wolné pływánié niech dádzą. A ieśli kto téy nászéy vstáwy nazdrowszéy vpomy gwałtownik będźie/ y nieco od przeieżdżáiących którąkolwiek bárwą/ chytrością/ ábo dowcipem wyćiegáć będźie smiał: roskázuiemy/ áby rzeczy wźiętè były cáło wrócono. A ten który przykázánié nászé przestąpił przez żadnéy zwłóki ná pierwszym Roku winą która siedmnadźiesta zową/ przez Stárosstę mieyscá niech będźie karan. A té práwá przerzeczoné też ná iázy nászé królewskié ná których kolwiek mieyscách są/ chcemy áby były ściągnioné: y chcemy/ áby tá vstáwá od nászych iázów królewskich początek wźiełá: áby żadné roskázánié niebyło ćiężkié/ które też y páná obowiązuie.

ne quaùis, & præsertim ruptionis obstaculorum ad solutiones aut theloneorum aut damni, cogendos, præsertim cùm nō sepibus, sed retibus piscandum sit: vt tenet vsus. Vbi autem quempiam habendi obstaculi delectat vtilitas: in & de illo, latiora ostia solitò constituat: per quæ pateat tutius & liberius nauigium, nauigare volentibus. Cuius nostræ Constitutionis, si quispiam temerarius violator fuerit: aut de nauigantibus solutiones aliquas, colore, arte, aut ingenio quocunque exegerit: eas iubemus, & decernimus, integre restitui: transgressoremque, qualibet excusatione & dilatione cessante, coram loci Capitaneo conuentum, pœna Siedmnadźiesta/ per eum ipsum Capitaneum puniri. Quam Constitutionem etiam in nostra obstacula volumus extendi: & ab illis primam executionem eius inchoari: Vt exinde validior esse videatur iussio quæ constringat & Principem.

Ná rzékách Iázy zrzuconè być máią

3. A Iż próżnoby práwá czynić/ gdźieby nie były exequowáné: dla tego obiecuiemy státut niniejszy náś od tego czásu do skutku prędszego przywieźdź/ y vczynić władzą nászą królewską: áby rzéki były wyczyścioné/ á obywátele ziem nászych áby wolnie pływáli.

Ex fluuiis obstacula tollantur.

ET quia frustra esset lura condere, quæ non essent executioni demandata: idcirco promittimus Statutum presens nostrū exnunc promouere, ad effectum celerius consequendum: & efficere authoritate nostra, vt fluuii purgentur, & illis regnicolæ nostri liberè fluitabunt. *Ian Olbr. w Piotrk. 1496. Ła. 98. HL. 97 B/175. HP. 544.*

Rzéki portowè wolnè.

4. Rzéki nauigabiles, státutem Królá Olbráchtá/ Anni 1496. wárowáné/ á denomine teraz expumowáné/ iż są iuris publici, y do pożytku/ y do vżywánia wszytkim należą. Wisłá/ Niepr/ Strij/ Styr/ Narew/ Dunáiec/ Bug/ Wieprz/ Tysmienicá/ San/ Bzdá/ Nidá/ Prosnia/ Noteć/ máią bydź wolné od grobel/ tam/ ni młnów (o. prócz cztérech ważnych młynów Kockich ná Wieprzu/ zamiáną od nas odeszłych/ których prowentá zamiáną tąż tárowáné są) y zábudowánia wszelákiégo/ co zwykło impedіowáć náwigátią. Tedy ponowieniem y obiáśnieniem téy Constitutiéy/ postánawiamy: iż od tych mieysc/ od których nauigabiles są ná tych rzékách/ żaden áni grobel/ áni tam/ áni młynów niema budowáć/ y niemoże przeciwko práwóm: y które zbudowáné są/ do S. Marćiná bliśko przyszłégo/ zniéść powinien/ pod winą dwuch set grzywien/ o które káżdemu ná Tribunale inter causas officii wolno czynić będźie: ná których rzékách cłá żadnégo/ y nászego królewskiégo/ choć z niego Quártá idźie/ ludźie stanu szláchetckiégo/ wedle dawnych Constitucyy/ płácić niepowinni/ które sie ná ludźie kupieckié tylko máią extendowáć. A ktoby sie cłá tákowégo ná rzékách wybiérać wáżył/ táki pozwány ná Tribunał/ zá convictią strony powodowéy dwieśćie grzywien przepadáć ma/ która ná poły nam/ y delátorom ma cedere, ná Trybunale inter causas officii peremptorie repeten. *Zyg. III. w War: 1598. folio 13.*

Wisłá y Wártá máią być wolnè ku pływániu.

Zyg w Pio. 1511. fo. 16 HL. 97. B/ 176. HP. 544.

5. Aż stárodawnémi státuty vstáwiono iest/ áby rzéki Wisłá / Wártá/ y iné miáły bydź wolné ku pływániu: ále iż niepostuszeństwem niektórych poddánych nászych stáło sie iest/ iż do tego czásu dla płotów y Jázów y Młynów vczynionych ná tych rzékách są nie wolné ku ieżdżeniu/ dla tego vstáwiamy: áby przerzeczoné rzéki pod winą sześćdźiesiąt grzywien były wyczyścione / y w nich wrotá niech będą: przez które łodźi náłádżione y drzewá/ które trafty zową/ wolnie mogły bydź wożoné. Co pod tąż winą sześćdźiesiąt grzywien niech do półpostu sie ástánie. A ieśliby kto ináczéy śmiał vczynić: tedy do sądu nászego pozwány ná pierwszym roku iáko záwitym ma bydź zdan w przerzeczoney winie sześćdźiesiąt grzywien: któréy winie też ći którzy nowé iázy będą czynić / chcemy áby byli podlegli.

Fluuij sint liberi.

ITem licèt antiquis statutis constitutum est: vt fluuii, Wisłá/ Wártá/ & alii debeant esse liberi, & nauigabiles: contumaciá tamen quorundam subditorum nostrorum factum est: quòd hactenus, propter sepes, quæ obstacula vocant, & molendina, in ipsis fluminibus facta, sunt imperuii: & liberæ nauigationi minime patentes. Ideo statuimus: vt prædicta flumina, sub pœna sexaginta marcarum purgentur: & in eis ostia fiant: per quæ naues onustæ, & trabes contextæ, siue strues, quæ vulgo Tráffy vocantur, libere deuehi possint: quod sub eadem 60 marcarum pœna, hinc ad medium Quadragesimæ fieri debet. Quòd si secus quis facere auderet: tunc ad nostrum iudicium citatus, in primo termino, tanquam peremptorio, condemnari debet, in prædicta 60. marcarũ pœna. Cui etiam pœnę, noua obstacula in iisdem fluminibus facientes, volumus subiacere.

Wártá y Noteś.

Zyg. Aug. w Wárśá. 1563. HP. 546.

6. Co sie tycze rzéki Wárty y Noteśy/ té iż wedle státutów máią bydź wolné y spuśtné: ále iż w téy náwigácitéy prześkadzáią Pánowie Márgrábiowie / deputowáliśmy pewné Commissarze: którzy z Jch M. Pány Márgrábiámi y Kśiążęty Pomorskimi trákt owáć będą de libero transitu nauigantium Wártą: y obiecuiemy iuż/ że in hoc negotio té Commissarze wyślemy: A to gdy ná séym będźie nam przez té Commissarze odniesioné: tedy in meliorem conditionem regni około rumowánia Wárty nieodwłocznie postánowimy/ y około budowánia Slózów ábo Wrót.

Wártá.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 13.

7. NAwigátią Rzéki Wárty chcąc iuż finaliter do skutku przywieźdź/ zá częstémi prośbámi Woiewództw Poznánskiégo y Káliskiégo / Posły do Kśiążąt pogránicznych náznáczamy z Rad nászych/ Vrodzonégo Andrzeiá Czárnkowskiégo/ Káśtelaná Rogoźinskiégo/ do którégo przysádzamy Vrodzonych/ Łukaszá Mielżynskiégo/ y Janá Skrzetuskiégo Sekretarzów nászych / którym zá listy nászémi mocą téy Constitucitéy dáiemy omnimodam potestatem, do téy náwigátitéy stánowić wszytko to/ co do vprzątnienia téy rzéki należéć będźie / odprawować y finaliter zámknąć: tákże záraz potrzebné przerzeczoné trákt aty z Kśiążęty skonczywszy / ći Posłowie wyprawować powinni Wárte będą przez rzemieślniki do tego sposobné / począwszy od Poznániá áż dokądby sie potrzebá vkazálá: ná co iż są pieniądze ná Ratuszu Poznánskim pod pieczęcią Vrodzonégo Stánisłáwá/ Woyćiechá Chlápowskiégo/ Sędźiégo Ziemskiégo Káliskiégo/ który powinien ie będźie tymże Posłóm / gdy będźie od nich requisitus, oddáć zá ich dostátecznym quitem/ dla iego w tym ássecurátitéy: które to pieniądze / ći przerzeczeni Posłowie ná wyprawę téy rzéki rzemieślników obrócić máią.

Wártá.

Zyg. Aug. w Wárśá. 1557. Const. folio 7.

WArtá od Siérádzá wolna bydź ma od Młynów y od Jázów.

Wártá

Rzeká Wártá.

8. Ij do tych czásow Wártá nie iest nauigabilis według pierwszych státutów / przeto że o tym z Márgrábią Brándeburskim y Xiążęty Pomorzkimi z strony wolności przeszćia y Cél / nie iest postánowiono / iednák iż exnunc deputuiemy Wielmożnego Andrzeiá ze Bniná Opalinskiego Márszałká koronnego y Generalá Wielgopolskiego Stároste / &c. iákoby tá spráwá z Xiążęty Pomorzkimi skonczona bydź mogłá / & in defectu támtey zgody ábo postánowienia skład zboża wszelákiego / y inszych towárow wszeláchich w másteczku nászym Skwirzynie / nie deroguiąc nic iednák składowi Miástá Poznánia wedle Constitucitey in Anno 1565. & in Conuentu Coronationis nostræ w Constitucyách opisánemu. A gdy iuż tá spráwá in quamcunque partem sie odprawi / tedy przerzeczony Wielmożny Andrzéy Opalinski General Wielgopolski / z Podkomorzym Poznánskim / máią y beda powinni rzemieslniki zá té pieniądze / które sa ná to złożone y ná Ratuszu Poznánskim leżą / sposobiwszy rzemieslniki rzéke Wárte vrumować / y wedle potrzeby nauigabilem vczynić / począwszy od Poznániá áż tám dokąd bedźie potrzebá. A ieśliby té pieniądze ná to dostárczyć niemogły / máią ná iuridice Poznánskiey expositę Rycérztwu pokazáć. A wieleby ieszcze do tego potrzebá tám námówić. A Rycérztwo oboygá Woiewodztw / Poznánskiego y Káliskiego dołożyć máią obráchowawszy poczemu by ze składu przyszło. A ieśliby ktoży in soluendo negligentes byli / vrzędy Grodzkie máią przećiwko nim postąpić sine appellatione, iáko o Pobór postępuią. Zyg. III. w Wár. 1589. folio 27.

Wiepr.

9. Wiepr Rzeke / ku pożytkowi pospolitému wyczyścić y wychedożyć roskázuiemy / dla wolnego spławu towárów wszeláchich / od Krasnégostáwu áż do Wisły: Przeto Dzierżawcom Stárostw nászych przyległych iáko Krasnostáwskiego / Chełmskiego / Lubomskiego / Kátynskiego / Rubieszowskiego / Belzkiego / Tyszowieckiego / roskázuiemy / áby poddánych nászych z przerzeczonych Stárostw dáć byli powinni / ku wyczyszćeniu téy Rzéki / zá obwieszczeniém tego komu to zlećimy. Zyg. Aug. w Lu. 1599 Con: 111. B

Wiepr.

10. Rzeká Wiepr ácz ma bydź wedle státutów y Constitucyiey wolna od wszytkich Grobel y Jazów / iednák zá prosbą tych którzy młyny ná téy Rzéce máią pozwalamy. Aby káżdy czły Młyn iest / powinien był instrumentá / powrozy y inné potrzeby do tego należące mieć / y naczynie wodné którégokolwiek stanu ludźie / przez wszeláchiey szkody y trudności przeprowádzáć przez té Groble wzgore y nádół idące / wyiąwszy z téy powinności y obowiązku Młyny do Kockiego imienia należących / ná których iednák słosy á by były rządnie nápráwowáné / á to pod winą stá grzywien / o które forum w Vrzędzie Grodzkim którymkolwiek peremptorie káżdy mieć bedźie. A ssákże tá teráznieyssa Constitucya niéma trwáć iedno do przyszłego Séymu / á to dla tego iż ieśliby temu nie dosyć sie dźiało od tych którzy Groble ná téy Rzece máią / áby ie znieść powinni byli / sub pœna quingentarum marcarum peremptorie w Vrzędzie Grodzkim exequenda. Zyg. III. w VVár. 1589 folio 28.

Ná Bugu Most.

11. Stáradawné vżywánie budowánia mostu / miedzy Dorochuskiem wsią dźiedźiczną Vrodzonégo Páwłá Orzechowskiego / á wsią nászą Bereścziany w Ziemi Chełmskiey / Dzierżáwy Lubomskiey / ták przez sáme Rzéke spólną Bug / iáko y przez wszytek lás nász vtwierdzamy / pozwaláiąc ná wieczné czásy / przerzeczonému Orzechowskiemu y potomkóm iego / bedźieli sie im to zdáło miásto mostu sypáć táme ku przeiázdowi / y z gruntu nászego ziemie brać ná to / iáko Przywiley nász w sobie obmawia / który temporibus perpetuis ma bydź in robore záchowány. Jednák ták / żeby to było sine euidenti inundatione agrorum. Steph. w Wár. 1581. Con. 216. B

Bug Rzéká.

12. Acz to iest piérwszémi Constitucyámi wárowano / iednák y teraz zá prosbą Zyg. III. w Krák. 1588 fo. 51. v 14

Posłów Woiewództwá Wołynskiégo vstáwiamy/ áby nigdy Rzéki / krórémi wodné státki chodzą/ á miánowicie Bug / groblámi żadnémi hámowáné nie były / dla zwrócenia sie ná góre wodnych státków / ßkut / y inßych áż do Sokalá / pod winámi dwu set grzywien. O które káżdy pozwány peremptoriè ná Trybunale / álbo v Sądu / do którégoby był pozwan/ w onym Powiecie gdźie iego dobrá będą/ odpowiedáć powinien będzie.

O téyże.

Tenże w VVár. 1589 folio 28.

13. CONstitucyą ná Séymie Koronácyiéy náßéy o tym vczyniona in robore zostáwuiemy / z tym dokładem / iż té Groble / y Jázy ná téy Rzéce do świętego Márcińá blisko przyßłego máią bydź zrzucone / á to zrzucenie ma sie począć od náßych dóbr Królewskich iuxta ſtatutum ſub pœna in Conſtitutionibus expreſſa záchowuiąc ſtátut o Slózách.

Wisłók.

Zyg. III. w VVár. 1589 folio 28.

14. NAd to tego Séymu postánawiamy/ áby Rzéká Wisłók w ziemi Przemyskiéy / á w Powiecie Przewoźskim/ była nauigabilis, począwßy od gránic wśi Stáromieścia v Rzeßowa leżącéy/ która Rzéká ma bydź wolna od wßelákich Jázów. A ktoby Jaz chciał mieć / powinien będzie Slózy tákie czynić/ żeby nádół y wzgóre wßelákie státki przechodźiły wolno bez ßkody/ która Rzéke y wolność iéy poddáiemy pod wárunki winy: forũ o nie w Conſtitucyách o wolnéy náwigácyiéy ná inßych Rzékách Koronnych vczynioné. A iż tá Rzéká y brzégi potrzebuią wyczyśćienia/ álbo wychedożenia tedy obywátele przyległi onéy Rzéki máią sie złożyć ná pieniądze dla iéy wychedożenia. Gdźieby do teg nie przyßło/ tedy my pouczemy pewnỹ osobom onéż kosztem ich wychedożyć. A względem teg nakładu/ káżdy kto będzie spuszczał zboże wßelákie y inné rzeczy tą Rzéką / powinien będzie dáć w kárczmie Rzeßowskiéy Celnikowi należnév od ßkuty zboża wßelákiég/ popiołu/ ngáki złotych cztéry/ od półßkutká y lichtaná kopę/ od lichtaná mnieyßégo złoty/ tákże od káżdéy trafty/ od klepek/ Wánczosu / y innych towárów po złotému / pókiby ten co będzie te Rzéke chedożył/ sumptu swego nie wybrał/ którégo chedożenia Rzéki y brzégów / tákże y wybiéránia tego mytá w kárczmie Rzeßowskiéy non derogando práwu hæreditatis, imò cum conſenſu Jáśnie Wielmożnego Janá Zamoyskiégo Kánclérzá y Hetmaná Koronnégo / żaden Dziedźic y Dzierżawcá dóbr wßelákich niema bronić/ y owßem wolno dopuścić pod winą trzech set grzywien / któréy winy połowicá Stárośćie / druga połowicá tego co będzie chedożył należć ma / o którą coram Officio Caſtren: Præmiſſien: peremptoriè ſine appellatione toties quoties opus fuerit.

Pilcá.

Woiewództwo Siérádzkie zezwála ná wyprávienié Rzéki Pilce.

Tenże támże fo. 29.

15. AJż Woiewództwo Siérádzkie ná wypráwe Rzéki Pilce/ z dobréy woléy swéy pozwala dáć z łanu káżdégo po cztéry große. Tedy my im tego pozwalamy / ták z náßych iáko y z ßlachetckich máietności / y pod wárunek y sposób wybiérániá Poborów pospolitych / do rąk Vrodzonégo Sebástyaná Rychłowskiégo Skárbnikà Siérádzkiégo oddáć vchwalamy/ o slózách/ prout ſuprà, záchowuiąc w cále Conſtitucyą.

Swięta.

Tenże támże fol. 39.

16. SWiętą Rzéke ku pospolitému pożytkowi / ktoby sie podiął opowiedzeniém ná przyßłym Séymie wyczyścić/ pozwalamy.

Most ná Rzéce Gaci w Lomżieńskiéy Ziemi.

Tenże támże folio 32.

17. NA prośbe Posłów Ziemskich most ná Rzéce Gaci pozwalamy vczynić/ Vrodzonému Jákubowi Jabłckiému Podkomorzemu Zakroczymskiému y groble náprawować / z tą condycią żeby prowent z tego mostu był oddawan do skárbu náßego według inwenta-

inwentarzá: wßákóż rewidowáć to máią Vrzędnicy w Constitucyiéy opisáni do rewidowánia Cél náznáczeni. A ná séymiku przed séymem przyßłym máią postánowienié vczynić w Lomżie obywátele onych Powiátów/ iáko y iákie mostowe tám bráć ma/które gdy nam przynioßą Posłowie onéy ziemie ná przyßły Séym/ tedy Przywiléy z Káncellaryiéy náßéy dáć ná to każemy/ przerzeczonému Jakubowi Zabickiému y potomstwu iego bedźieli ßłußné.

Ná Rzékách wolnè ieżdżenié ma bydź przez Stárosty czynionè.

18. ŻA prośbą Posłów Ziem/ áby było wolné pływánié ná Rzékách iáko iest opisano zdawná: tedy te odpowiedź zá iednoſtáynym zwoleniém Rad náßych dáliśmy/ y ſkázuiemy przez ninieyßy liſt: áby ná Rzékách w ſtátucíách zdawná o tym vczynionych y wyráżonych y innych Rzékách godnych ku pływániu Jazy/ Groble/ y inné wßytkié przekázy/ káżdemu/ który ná dół álbo ná górę płynie/ były wolné ku przeßćiu. A przećiwko tym/ któżby ſie temu przećiwiáią/ przez Stárosty mieyſc wyiſczenié ſtátutów y winy w nich opiſáne niech bedą ściągáné.

Libera nauigatio per Capitaneos defendenda.

POſtulantibus terrarum Nuntiis, vt libera ſit nauigatio fluuiorum, in ſtatutis dudum deſcriptorum, reſpondendum ex vnanimi conſeſu Conſiliariorum noſtrorũ duximus: reſpondemus, decernimuſque præſentibus: vt fluuiorum, in ſtatutis dudum ſuper hac re confectis expreſſorum, & aliorum nauigabilium, obſtacula, aggeres, & alia quæuis impedimenta, cuilibet ſurſum deorſumue nauiganti, peruia reddantur: & vt contra ſecus facientes, per locorum Capitaneos, executio ſtatutorum, & pœnæ in illis deſcriptæ extendantur.

Zyg. wkrá 1532. HL. 97. B/176. HP. 545.

O tymże.

19. RZéki wßytkié/ iáko iest w ſtátucíách opiſáno ku ſpuſczániu zbóż y wßelákich robót y towárów/ wolné bydź máią.

De eodem.

FLumina omnia, (ſicut eſt in ſtatutis deſcriptũ) ad demittenda frumẽta & omnia labore facta, ac merces, libera eſſe debent.

Zyg. Aug. w Piotrk. 1550. HL. 97. B/176 HP. 545.

Ná Rzékách Iázy máią bydź zrzuconè, wyiąwßy ná Sanie v Przemyślá.

20. AŻ do tego czáſu záhámowáć ſie to nie może/ áby ná wolnych Rzékách Jazy nie były/ ponawiáiąc ſtáré ſtátutá wſtáwiamy: áby káżdy który Jaz ná swym imieniu ma/ zrzućił ji/ do Swiątek przyßłych: wyiąwßy Jaz ná Sanie v Przemyślá dla ſoli náßey. A ktoby tego nie vczynił/ nád ſtáré winy w ſtátutách opiſáné/ które w mocy zoſtáwuiemy/ ſtem grzywien winy karan bydź ma: á przedśie Jaz zrzućić bedźie winien pod tákąż winą quoties toties. A káżdy o táką winę do Grodu może pozwáć/ y tám peremptoriè winy dáć: gdyż iáſny dowód o to bydź może/ bo Jaz łácno oględác.

Flumina ab obſtaculis libera ſint.

QVòd hactenus prohiberi id non poteſt, vt flumina ab obſtaculis libera ſint: renouando antiquiora ſtatuta, ſtatuimus: vt ſinguli, quicunq; habent obſtacula in ſuis bonis, ad feſta Pentecoſtes proximè ventura deiiciant. excepto obſtaculo, in fluuio San, circa Præmiſliam: propter ſal noſtrum. Qui verò id non fecerit: ſuprà pœnas, in ſtatuto deſcriptas, quas in robore conſeruamus, centum marcis puniri debet. quibus ſolutis, vtiq; obſtaculum deiicere tenetur: ſub eadem pœna, toties quoties. Et quilibet, pro eadem pœna, ad Officium Caſtrenſe citari poteſt: atq; ibidem eandem peremptoriè ſoluere debet. cùm ſit eius rei facilis probatio: vtpote quæ oculis conſpici poteſt.

Zyg. Aug. w Wárſzá: 1557. HL. 97. B/176. HP. 545.

Declárátia o Iaźiéch.

21. O Jaźiéch iáko prożą posłowie o obiáśnienié/ áby to wedle ſtátutu citra appellationem zoſtáło/ ná to zezwalamy.

Zyg Aug. w Piotrko: 1562. HP. 545.

O tychże Iaziéch że máią bydź zrzuconè.

Zyg. Aug. w VVárſá. 1563. HP. 546.

22. JAzy wſzytkié / nullis exceptis, ná tych wſzytkich Rzékách / któré ſą nauigabiles wedle ſtátutu o Jaźiéch máią bydź zrzucone / pod winą w Conſtitucyiéy opiſáną: czego Stároſtá dóyźrzeć ma / & rebelles pozywáć wedle ſtátutu. A gdźieby zá pozwem niechćiał temu kto czynić doſyć: tedy Stároſtá toties quoties, pro pœna ducentarum marcarum poſtąpić przeciw nienu ma. A Stároſtá gdźieby Jazu ſwégo nie zrzućił: tedy pozwány od kogóźkolwiek / toties quoties do Sądu któregóźkolwiek / winę opiſáną dáć ma. Wyiąwſzy tylko Bug / którego wielka cześć w Kśieſtwie Litewſkim płynie: chybá żebyſmy téż ná Séymie przyſłym Litewſkim poſtánowili / áby Jazy tákże zrzucone były w Litwie.

O tymże.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Con. 53. B.

23. JŻ do tego czáſu Jazy nie ſą zrzucone. Tedy koniecznie chcemy áby ſie około nich wedle Piotrkowſkiéy y Wárſáwſkiéy Conſtitucyiéy záchowało. A iż ſie w ſtátućiech nie opiſáło / dokądby ſecus facientes & negligentes pozywáć miano. Tedy o to do Grodu káżdy pozwan bydź ma.

O tymże.

Steph: w VVár. 1578 Con. 190.

24. JAzy áby były zrzucone ná Rzékách w ſtátućie opiſánych iuxta priorem Conſtitutionem.

Iaz ktoby mieć chćiał, ten ślozy álbo wrotá w nich czynić ma.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. 74.

25. A Cz Jazy ná Rzékách / któremi ſpuſt idźie / ſą Conſtitucyámi pokázone. A wſzákże przychyláiąc ſie dawnym ſtátutóm w których zoſtáwiono / ktoby Jaz mieć chćiał / áby w nim ślózę álbo wrotá czynił. Tedy dopuſczamy / áby powinien był w Jaźie ſwym ślózy / ábo wrotá przeſtroné vczynić / żeby wolnie á przeſpiecznie towáry wſzelákié ſchodźiły. A ieſliby ſie ſzkodá komu eſtałá przez on Jaz / álbo złé ślózy / álbo wrót vczynienié / tákowy káżdy czły Jaz / onému káżdému któremu ſie ſzkodá eſtánie / w Grodźie in primo termino peremptorio powinien ſzkodę będźie nágrodźić / wedle iego przyſiegi / ſine vlla appellatione vel motione.

Budowánié Moſtu ná Rzéce w Lucku.

Zyg. III. w War. 1598. folio. 37.

26. BVdowánié moſtu Luckiégo przez Rzékę Stér y Stérzeć / tákże z drugiéy ſtrony przez Głuſzec / pozwalamy Mieſczánóm Luckim poddánym náſzym náprawić: zá który nakład máią brać mocą téy vchwały Séymowéy od wozów kupieckich náłożonych / od koniá po półgroſzku Polſkiému / á od bydłá ná przeday przypędzonégo po dwá bile. Stan ſzláchecki y ich poddáné z tego wólnémi czynić.

Oprává Moſtu Sądeckiégo.

Zyg. III. w VVár. 1598 folio 37.

27. JŻ Moſt Sądecki ná Rzéce Dunáycu wielkim koſztem ieſt zbudowány / pozwalamy áby od Kupców y furmánów od káżdego koniá po ſzelągu wybiérano / á od płtów trzynaſta tárćicá y drzewo. Co ſie ná oprawę tego moſtu ma obracáć.

O BYDLE. Tit: II.

Káź. wielki w VVislicy 1368. Ld. 36. HL. 136 B/244. & 319. HP. 537.

Bydło do pewnègo czáſu ma bydź páśionè.

VStáwuiemy / áby wſzyſcy ći któzy máią ſtádá nie otárgáné / od Wigilitéy S. Woyćiechá áż do świętá S. Michálá byli ie po-

lumenta indomita quàm diu ſub cuſtodia tenenda.

STatuimus: quòd omnes habentes iumenta indomita, à Vigilia S. Adalberti, vſque ad feſtum S. Michaelis, illa ſub cuſtodia

Práwo I.

ie powinni pod strażą páść: á ktoby inászéy vczynił/pokonány wßkodźie/y sądowi/ y ktoré ßkody vczynił/ z winą iedney grzywny będźie winien ßkody zápłácić: ále nápotym tákowé stádá ábo bydlá ten/ który ßkody vcierpi/ do swego domu własnego áby nie śmiał pędźić.

Bydłem ábo więtßym dobytkiem, cudze śieyby niemáią by ć pásionè.

2. ABy kożdy o nieußkodzeniu bliźniego swego czuł/ y tym pilniéy strzégł sie ßkód czynić: vstáwiamy: iż gdyby kto cudze śieyby bydłem ábo któremikolwiek więtßemi dobytki spáśł: tedy on człowiek którego bydło będźie ználeźiono/od kożdego bydlecia ábo dobytká iedne qwárte pieniędzy ßkodę cierpiącemu będźie powinien zápłácić.

Bydło náßkodźie záięte do królewskiéy obory ma by ć záięte.

3. KV vstrzeżeniu wßelkiego swaru ſtázuiemy: áby do bliżßéy Káßtelániéy ábo dworu Káßtelánskiego/ chociayby był królewski ábo którégokolwiek Sędźiego inßego ßkody cierpiący miał moc dopędźić/ áwßákże ták: áby zá świádectwem sąsiadswych/ w domu swym własnym ono bydło przez noc chował/ á názáiutrz áby do bliżßego dworu Káßtelánskiego przerzeczone bydło był powinien dopędźić.

Gdźie dwory królewskié dáleko, tedy do Dworu Káßtelánskiego ábo Woiewodźego.

4. GDźie Dwory náßé są dálekié/ obywátéle náßy mogą ćiąże wzięte do Dworu Káßtelánskiego ábo Woiewodzégo/ w onéy źiemi mießkáiącego gnáć.

O bydło záięte á do Obory królewskiéy nie oddáne forum ná zamku y bydło z winą wrócić.

5. JEślikto bydło czyie miałby którymkolwiek obyczáiem/ á onégo niedał do Obory Królewskiéy do trzećiego dniá: tedy ieśli tákowé bydło będźie v niego áreſtowáné ábo licowáné przez Woźnego y przez dwu ßláchćiców: tákowy pozwány ná zamku będźie odpowiedał/ á bydło wróći z winą trzech

ſtodia paſcere tenentur: aliâs qui ſecus fecerit, æſtimatione damni conuictus iudicio, & damnum paſſo, cum pœna vnius marcæ, ad ſoluendum ſit aſtrictus, ſed deniq; ipſa iumẽta, damnũ patiens ad ſuam domum propriam pellere non præſumat.

De pecore ex ſeminibus abacto.

VT quilibet de proximi indemnitate vigilet: à damnisque & iacturis diligentius caueat inferendis: ſtatuimus: Quòd ſiquis alterius ſemina iumentis, vel quibuſcunque maioribus pecudibus depaſcat: quòd ille homo, cuius pecora reperta fuerint, pro quolibet iumento, vel pecore, vnam quartam denariorum damnum paſſo ſoluere teneatur. *Tenże támże La. 23. HL 178. B/ 318. HP. 536.*

Pecora quando ad foreſtam regiam dantur.

AD euitandam autem quamlibet altercationem, decernimus: Quòd ad proximiorem Caſtellaniam, ſeu curiam Caſtellaniæ, ſiue fuerit regalis, ſiue alterius cuiuſcunq; iudicis, iumenta damnum paſſus depellendi habeat facultatem; ita tamen quòd teſtimonio vicinorum, in propria domo iumentis, ſiue pecoribus, per noctem ſeruatis: in craſtino autem, ad proximiorem curiam Caſtellaniæ, prædicta iumenta depellere teneantur. *Tenże támże La. HL/ HP. támże 318.*

Pecus pro pignore captum ad Palatinum ſeu Caſtellanum detur.

ITem, vbi Curiæ noſtræ ſunt remotæ: terrigenæ noſtri poſſunt pignora recepta, ad Curiam Caſtellani, aut Palatini, in terra illa commorantis propellere. *Tenże támże La. támże HL 180/ 320. HP 539.*

Si pecus triduo detineatur.

ITem, ſi aliquis alicuius pecora habuerit quocũq; modo: & ea nõ dederit ad foreſtam Regalẽ, aliâs do Obory/ ad diẽ tertiã; tunc ſi apud eum areſtabuntur per Miniſterialem, & per duos nobiles, citatus, in Caſtro reſpondebit: & reſtituet pecora, cum pœna trium marcarum. Sed Iudex Caſtri, pro damno partes non iudicabit: ſed eas remittet, ad terræ Iudicium. *Zwycz. śie mie Krák. 1505. La. 113 B. HL 178. B/ 318. HP. 537.*

trzech grzywien. Wßákże Sędźia zamkowy o ßkodę nie będźie sądźił stron / ále ie odeśle do sądu Ziemskiego.

Forum *przed Vrzędem nie przed sądem Grodzkim.* Art. O ZAIĘTYM YBLĘDNYM BYDLE.

Zyg.III. w Krák.1588. folio 39.

6. O Bydło záięté ábo błędné / któregoby do trzech dni do Obozy królewskiéy nie oddano / forum ma bydź przed Vrzędem á nie sądem Grodzkim / ne pecora destruantur. Á w Grodźie od wyrzeczenia nie ma bydź brano ieno od wßytkiego bydłá großy dwánaśćie: á o ßkody wedle práwá w Ziemstwie forum.

Bydło przez Dźierżawce dóbr królewskich záięte ná rękoiemstwo ma bydź wydáne pod winą.

Káź. w Nie. y w Opok. 1454. Laski 94. B. HL. 26. 179/48. y 319. B. HP 537.

7. VStáwiamy / áby Dźierżawce dóbr stołu náßego królewskiego sąsiádóm ábo inym ludźiom krzywdę táką czyniąc powinni o táką krzywdę stánąć w sądu Ziemskiego: gdy będą przez tych / którzy ßkody vćierpieli / wyzwáni.

Á ieśliby zegnáli bydłá táktékolwiek do domów ábo do dworów królewskich względem różności gránic / ábo względem pokázenia śieyby / będą powinni ie dáć ná Rękoiemstwo ná Dekret Pánów / wedle zwyczáiu ziemie: który iest zdawná záchowan.

Á ieśliby ináczéy vczynili: będą płácić winy / iáko ini ßlácheicy / które to winy mogą bydź od nich wyćiągáné y pieniędzy tych / ieśliby które mieli ná dobrách królewskich zápisáné.

O bydło ná rękoiemstwo nie wydáne ma bydź poznány do práwá Ziemskiego.

Zwyc. śie. Krák. Laski 123. HL 179/ 318. HP 537.

8. Ieśli kto bydło czyie zaymie z ßkody / á niechćiałby go dáć ná rękoiemstwo nápomniony przez ßlácheć y Woźnego: zá tákowé niedánié ma bydź pozwan do práwá zamkowégo / á zápłaćiwßy winę trzy grzywny ma dáć bydło ná rękoiemstwo: gdy to śie pierwéy dowiedźie / iż niechćiał go dáć ná rękoiemstwo. Á to bywa dla tego / áby bydłá nie były kázoné dla długiégo zátrzymánia: y też dla téy przyczyny / iż práwem Ziemskim nierychłoby przyßedł ku wiádomiu bydłá záiętégo. Á o winy sąd Zamkowy nie będźie sądźił / ále Sędźia zamkowy odeśle strony do sądu Ziemskiego.

Zwyczą. śie. Krák. 1505. La. 123. HL. 179/319 HP. 538.

O tymże ßerßá declarátia.

9. GDy kto zaymie bydło w ßkodźie / álbo

Si tenutarii bonorum Regalium pecora de damnis abigant.

ITem statuimus: Vt tenutarii bonorum mensæ nostræ Regiæ, si vicinis, aut aliis hominibus iniuriati fuerint, teneantur stare iudicio terrestri: postquam fuerint per iniuriam passos euocati.

Et si pellant pecora, seu pecudes ad domos seu curias Regales, occasione differentiæ granicierum, aut ratione destructionis seminatorum: tenebuntur ea dare ad cautionem fideiussoriam, super decretum Dominorum, iuxta consuetudinem terræ, diutius obseruatam.

Quòd si secus fecerint: luent pœnas, sicut alii Nobiles, quæ pœnæ poterint peti & exigi ab eis, etiam in pecuniis: si quas habuerint, in bonis Regalibus inscriptas.

Si pecus è damno abactum, ad fideiussionem non detur.

ITem, Si aliquis alicui pecus detinet, alias Zaymie / de damno: & noluerit illud dare ad fideiussionem, cùm fuerit monitus per Nobiles, & Ministerialem: pro tali non datione debet citari ad ius Castren: & luens pœnam trium marcarum, debet dare pecora ad fideiussionem: cùm deducetur prius, quia illud dare noluit ad fideiussionem. Fit autem istud ideò: vt ne pecora destruerentur: propter longæuam detentionem: & item ea ratione, quia iure terrestri non cito adiri possit restitutio pecoris illius abacti. Pro pœna autem illa, iudicium Castren: non iudicabit: sed pro damno illato, Iudex Castri partes ad ius Terrestre remittet.

De eodem.

ITem, si quis pecus alienum in damno abegerit,

álbo iákokolwiek ono chowa: będźie powinien ie dáć we trzech dniách do obory Królewskiéy: gdźie ieśli będźie Pan onéż bydlá/ będźie mu wydawáné ná rękoiemstwo: á o śkodę będą odesłáné strony do Sądu Ziemskiégo.

A ieśliby nie było Páná bydlá onégo ná ten czás/ gdy bydło bywa dawáné do Królewskiéy obory: tedy który chowa záięté bydło/ wyreczy ie: które rękoiemstwo gdy vczyni/ ma mu bydź názad wydáné ku chowániu zá onym rękoiemstwem do dwu Niedźiél/ które dwie Niedźieli gdy wyniydą/ záśie postáwi bydło w oborze Królewskiéy/ y záśie Burgrábie onégo Dworu Królewskiégo wróci mu bydło zá rękoiemstwem do drugich dwu Niedźiél. A może to bydź do trzecich dwu Niedźiel: to iest/ gdy potrzeci raz ie wyreczy: á zá káżdym rázem ten który záiął álbo bydło chowa/ da Burgrábiému wierdunek práwá Królewskiégo. A w ostátecznych dwu Niedźielách temu który chowa w rękoiemstwie náznáczonych/ ieśli przyidźie Pan onégo bydlá/ ma mu bydź dáné ná rękoiemstwo: á o śkody strony máią bydź odesłáné do Ziemskiégo Práwá.

A ieśli Pan onégo bydlá nie przyidźie: tedy ten który bydło chował postáwiwszy bydło Burgrábiému w dworze Królewskim/ będźie miał połowicę bydlá/ iáko práwem wygránégo: á połowicá ma bydź obrócona ná stół Królewski.

A gdy będźie dźiał bydlá z strony Królewskiéy/ y z strony onégo który ie chował: tedy ten który go chował/ ták zá śkodę/ iáko też o one trzy wiárdunki dáné/ ma mieć dosyć ná połowicy onégo bydlá.

Bydło álbo dobytek nániony álbo zábity ma bydź płácony.

10. USstáwiamy nád to: iż ieśliby kto zábił bydle czyiekolwiek ieszcze nieotárgáné álbo dźikie/ tedy ma dáć zá nié cztéry grzywny: á ktoby źrzebcá zábił/ trzy grzywny: á gdźieby bydle iákié vderzeniém álbo poćiśkiem zá czyim dániém przyczyny w grzbiet było obrázoné/ ma dáć półtory grzywny: á zá źrzebcá któréżnuby było dwie lećie pięć grzywien tákowy/ który tákowé obrázenié vczyni/ będźie powinien zápłácić. A gdźieby w trzećim/ w czwartŷ w piątŷ Roku źrze-

abegerit, aut ſimpliciter ſeruauerit: teneatur illud dare intra triduum, ad foreſtam Regiam, aliâs do obory/ vbi ſi aderit Dominus pecoris: dabitur ſibi ad cautionẽ fideiuſſoriam: & pro damno, remittentur partes ad iudicium terræ.

Si autem Dominus pecoris non eſſet, tunc, cùm pecus daretur ad foreſtam Regiam: tunc iſte qui ſeruat abactum pecus, fideiubebit. qua fideiuſſione facta, dandum erit ei vicęuerſa ad ſeruandum, in cautione fideiuſſoria, ad duas ſeptimanas. quibus decurſis, iterum pecus præſentabit in foreſta: & iterum Burgrabius foreſtæ reſtituet ei pecus, in cautione fideiuſſoria, per alias duas ſeptimanas. Fieri autem iſtud poteſt, ad alias tertias duas ſeptimanas: videlicet pro tertia vice fideiubendo, & qualibet vice, abactor ſeu conſeruator pecoris dabit Burgrabio fertonem Iuris Regii, in vltimis duabus ſeptimanis conſeruatori in cautione præfixis. Si Dominus pecoris veniet: dandum erit ſibi pecus, in cautione fideiuſſoria. pro damno verò remittantur partes ad Ius Terreſtre.

Si non veniet Dominus pecoris: tunc conſeruator pecoris, præſentando pecus Burgrabio in foreſta, habebit medietatẽ pecoris, tanquam iure lucratam: & medietas debetur menſæ Regiæ, ſeu ad menſam Regiam.

Cùm autem fit ipſa pecoris diuiſio, inter partem Regis, & partem conſeruatoris: conſeruator & pro damno, & pro illis tribus fertonibus, pro Iure Regio in foreſta datis, medietate contentus ſit pecoris, ſeu pecudum.

Qui interficit iumentum.

STatuimus inſuper: quòd interficiens iumentum indomitum cuiuſcunq; quatuor marcas: poledrum verò interficiẽs, tres marcas: & vbi iumentum, ictu vel plaga, culpa alicuius læſum fuerit ad dorſum, marcam cum dimidia: & pro poledro ſecundi anni, quinq; marcas, huiuſmodi plagam vel ictum inferens ſoluere teneatur. vbi verò tertii, quarti, vel quinti anni poledrum, vulgariter Źrzebcá/ occiderit: iuxtà quod paſſus damnum, ſuper æſtimatione eiuſdem poledri occiſi, iura-

Káź. wielki w Wiśliey 1347. Laſki 34. B. HL. 136/ 144. HP 136.

ku Trzebcá zábił: tedy wedle tego/iáko ten ktory ſkode ma przez zábićié tákowéy ſrzebcá przyśieże/ bedźie powinien zápłácić.

O bydło krádźionè do Roku, á o ſtádá y konie do dwu lat czynić trzebá.

Káź. wiel. w Wiśl. 1347. Laſki 38. B/ 336. HP538.

II. DStáwiamy nád to: iż ten ktory ſkode vćiérpiał przez zlodźieyſtwo/álbo łup w bydłech álbo ſtádźiéch/ álbo w rzeczách máłych: w Roku tylko v Sądu mamoc czynić przećiwko kożdému: ále w ſtádźiéch álbo w koniách gwałtownie álbo zlodźieyſtié wźietych/ we dwu lat: á po leciéch przerzeczonych nie ma bydź ku czynieniu przypuſczon/ tylko z świádki.

Præſcriptio, pro pecoribus, vel iumentis, vi vel furto ablatis.

STatuimus inſuper: Quòd paſſus damna, per furtũ vel ſpolium, in pecoribus, vel pecudibus, vel rebus minutis, infra annum tantummodo, euocandi ad iudicium, quem voluerit, habeat facultatem: ſed in iumentis, vel equis, violenter vel furtim ablatis, infra duos annos. poſt annos verò ſupradictos, ad agendum non niſi cum teſtibus admittatur.

O PASTERZV: Tit: III.

Páſtérz owce do wśi niech pedźi, á obwiniony o owcę przyśięgą odéydźie.

Káź. wielki 1347. La. 25. HL. 177. B/316. HP. 538.

DZiwiß ſkárżył ſie ná Páſterzá Wieyſkiégo/ iż owce do trzódy wegnáną y ſtraży páſtérſkiéy powczoną z trzódy ſtrácił: y powieda/ iż przez páſtérzá nie ieſt iemu wrócona: Páſtérz zásie powiedał/ iż owce przerzeczoną z innémi do wśi przygnał. My w tákowéy rzeczy ſtázuiemy: iż páſtérz to/ że owce z innémi do wśi przypedźił/ przyśięgą ma potwiérdźić.

Paſtor oues ad villam pellat.

PRæterea de villanorũ paſtore Egidius depoſuit: quòd ouem ad gregem depulſam, & cuſtodiæ paſtoris commiſſam, de grege amiſit: nec per paſtorem ſibi eſſe reſtitutam dicit. Paſtor verò aſſerebat, ſe ouem prædictam, vnà cum aliis ad villam reduxiſſe. Nos in tali caſu decernimus: paſtorem hoc videlicet, quòd ouem cum cæteris ad villam impulit, iuramento firmare debere.

Práwo 1.

O ZWIERZV. Tit: IIII.

Zwiérz pſy poſczwány, od innègo wźięty, płácony być ma.

Vvłá. Iág. w Kráko. y w Vvár. 1423 La. 47 HL 94/169 lege Statuimus HP541

NIektóre przykrośći álbo ſpóry mieđzy poddánymi náßymi y ßlachtą w polowániu wſczyniáią ſie ztąd/ iż niektórzy zwiérz popedzony álbo pſów cudzych bráć ſie nie boią áni wſtydzą: dla tegv ſtáwiamy Jż ieſli kto nápotym Jeleniá/Wieprzá/ dźikiégo koniá/ álbo łośiá cudzégo popedzonégo/ álbo poymánégo gwałtem álbo potáiemnie przed pſy cudzémi wźiąłby/ álbo vłápiwßy ſobie przywłaſczał: tákowy przywłaſczáiący zá zwierzyne álbo zá pſy trzy grzywny zá winę/ á drugie trzy grzywny onému czyy był zwiérz zápłácić bedźie powinien.

Fera acta, vel canes, ne vi capiantur.

NOnnullæ diſplicentiæ ſeu controuerſiæ inter noſtros ſubditos & Nobiles in venationibus oriuntur: eò, quod aliqui feras agitatas aut canes alterius recipere nõ formidant, nec verentur. Vnde ſtatuimus.

Práwo 1.

Vt ſi quis in poſterum Ceruum, aut Aprum, aut Onagrum alterius agitatum, vel captum, vi aut occultè, ante canes alienos ceperit, aut rapuerit: & pro ſe vſurpauerit: talis vſurpans pro ferinis, ſeu canibus, tres marcas pro pœna: & alias tres marcas illi, cuius fera fuit, ſoluere ſit aſtrictus.

Záiące

Lepores

Záiące ná cudzym gruncie niż z polá zbiorą ſczwánè bydź nie máią pod winą.

2. GDyż myśliwcy vbogim ludźióm zwykli wielkié ſzkody czynić/ depcąc ich má ietność y zboża: dla tego vſtáwiáiąc záká zuiemy: áby od świetá S. Woyćiechá áż do zebránia wſzytkich zbóż ozimych y letnich z pól/ ná máietności cudzéy/ przez woléy onégo Páná żaden nie śmiał polować. ináczéy czyniąc/ tám który ſzkodę vćiérpiał winy trzy grzywny pieniędzy tákowy niech mu zápłáci.

Liſki.

3. LIſek młodych áby nie zbiérano: á v kogo ie nayda/ áby dźieśieć grzywien przepadł/ á Liſki rozpuśćił.

Wieprze, do cudzègo láſu gnánè bydź nie máią.

4. VStáwiamy téż: iż ieſli kto świnie własné ná żołędź do láſá cudzégo wżenie/ ten któregо lás będźie zá pierwſzy raz wieprzá/ wtóry raz ieſli ich naydźie dwá wieprzá będźie mógł y ma zábić: á trzeći raz ieſli znaydźie/ wſzyſtkié świnie będźie mógł gnáć do dworu náſzégo bliżſzégo: áby ſie známi weſpółek podźielił/ wſzákże ták iż gdźiekolwiek przerzeczoné wieprze w grániczách swoich zábił/ znák ná drzewie będźie powinien vczynić. A ieſli ſtroná przeciwna záprzy ſie/ iż ſie tám ſzkodá nie ſtáłá: tedy ten który wieprze bił/ będźie powinien znák ná drzewie wyćięty y vczyniony vkazáć: á to potwiérdźić ſwą przyſięgą/ to ieſt iż tám wieprze ſą náleźioné.

Wieprze ná żyr przez cudzą dźiedźinę pędzonè bydź niemáią.

5. VStáwiamy/ iż ieſli kto máiąc Lás ábo Zapuſt od ſiebie dáleko/ wieprze ſwoie álbo świnie przez dźiedźinę inégo/ która ieſt w poſrzodku y w ſąſiedztwie/ chćiałby gnáć do tegóż láſu: tedy tego nie może vczynić przez dźiedźinę drugiégo/ iedno przez dróge/ która idźie do iego Láſu. A tóż ma bydź chowano we wſzyſtkim od tego/ który dla świni álbo wieprzów zá pie

niędze

Lepores in alieno fundo quando venandi.

CVm autem lepores venantes ſolent pauperibus hominibus nō modica inferre nocumenta, bona eorum, & fruges conculcando: ea propter ſtatuendo inhibemus: Quòd à feſto S. Adalberti, vſq; ad congrégationem omniū frugum, hyemalium & æſtiualium, de campis, in bonis alterius, abſq; voluntate eiuſdem, venari non præſumant. aliâs, paſſo damnum pro pœna tres marcas talis nouerit ſe incurſurum. *Tenże tám. że La. 4. HL. 148. / 264. HP. 541.*

Vulpes.

CAtulos vulpium nemo ex nidis tollere audeat. apud quem verò reperti fuerint, pœna decem Marcarum puniatur: idemque catuli in ſyluas liberè dimitti debeant. *Zyg. Aug. w VVárſz. 1557. HP. 542. HL. 306: / 545.*

Si alienos porcos in tua ſylua reperies.

STatuimus etiam: Quòd quicunq; ſcrophas proprias, ad glandes ſyluæ alterius depulerit: hic cuius ſylua fuerit, pro prima vice porcum vnum: ſecunda vice ſi inuenerit, duos porcos mactare poterit, & valeat, & tertia vice ſi inuenerit, omnes ſcrophas pellere poterit ad Curiam noſtram viciniorem: eaſdem nobiſcum per medium diuiſurus. ita tamen, quod vbicunque prædictos porcos, infra ſuos limites mactauerit, ſignum in arbore facere teneatur. Etſi pars aduerſa, damnum ibidem illatum eſſe negauerit: tunc impignorans tenetur ſignū in arbore inciſum & factum, exhibere: & hoc proprio ſuo juramento firmare: videlicet, ibidem porcos eſſe inuentos. *Káz. wVVi śli. 1368. La. 36. HL 183. / 315. HP. 535.*

De ſyluis glandariis, fagariis, & porcis.

STatuimus, quod quãdo aliquis habens ſyluam vel mericam à ſe diſtantem, porcos ſuos vel ſcrophas per bona alterius inter media & vicina voluerit pellere aut ducere ad eandem ſyluam: id facere non poterit per bona alterius: niſi per viam quæ ducit ad ſyluam ſuam. Et idem dicimus eſſe per omnia obſeruandum, de eo *Ten. támże La. támże, HL. 243. B/ 436. HP. 535.*

niądze naymie lás: gdżieby żołądź álbo bukiew była/ a máietność cudza była w pośrzodku miedzy tákowym lásem álbo zapustem: tedy ten przez czyie dżiedżine stádo álbo świnie onégo Páná/ który zapust álbo lás náiął/ máią bydź pędzone: z obu stron drógi ná trzydzieści łokći żołądź własną piérwéy ma zebráć/ álbo zspáść/ áby ták przerzeczony naiemnik Zapustu álbo lásu przerzeczoné świnie ábo wieprze przez szkody ábo obrázy iego mógł gnáć.

qui pro ſuis ſcrophis vel porcis, pro precio conduxerit, ſyluam glandinibus abundantem, vel fagis: & bona alterius ſunt intermedia, inter ſyluam huiuſmodi vel mericam. Is ergo per cuius bona, pecudes huiuſmodi domini, mericæ vel ſyluæ conductoris, pelli debebunt: ex vtraque parte viæ, ad triginta vlnas: glandes proprias prius colligat ſeu depaſcat: vt ſic prędictus conductor mericæ vel ſyluæ, prędictas ſcrophas vel porcos, abſque ſuo damno, ſeu offenſa, poterit pellere ad eandem.

O PSIE. Tituł V.

O vkąſzenié pſá cudzego przyśięgą odwieść ſie może.

Káz. wiel. wVVi: 1347 La. 14. BHL 37. B/ 68. HP. 247.

Dźiwiß ſkárżył ſie/ iż pies Wálkow z podeſzwánia y z przypędzenia Wálkowégo ták go obráził y vkąſił: iż z onégo vkąſzenia vkázował y twierdził ſie chramáć: ále Walko tego poſzwánia álbo pśiégo przypędzenia przał. A iż Dźiwiß będąc powodem nie mógł tego dowieśdź/ My w tákowéy rzeczy obiaſniamy: iż Walko przez przyśiege własną ma ſie oczyśćić.

De morſu canis, ex incitatione alicuius.

EGidius conqueſtus eſt: quòd canis Falconis, ex incitatione ſeu impulſione ipſius Falconis, taliter illum læſit, & momordit: quòd ex illo morſu, aſſerebat & oſtēdebat ſe claudicare: Falco verò eandem canis incitationem & impulſionem negabat. Et quia Egidius actor, hoc non poterat comprobare, Nos in tali caſu Decernimus: quòd Falco, per iuramentum proprium, debet ſe expurgare.

O PSCZOŁACH. Tit: VI.

O bárćiách w cudzych leśiéch.

VVład. Iág w Krák. y wVVárćie, 1423. La. 46. HL. 9. 17. HP. 539

BArći w gáiách ábo w borách iném Páná Kmiećie dźierżący ábo práwem dźiedźicznym máiący/ á pod inym Pánem mieśkáiący powinni będą miodową dań Pánu onégo gáiu dawáć: w którym tákowé bárći są. A ieśli w zápłáceniu leniwi będą/ tedy Pan onych bárći może o dań swą sądźić y ciągáć: á Pan pod kim mieśkáią nie ma ich bronić/ ále z nich spráwiedliwość proságcému vczynić będźie powinien: ták o spólnym Młynárzu w piérwśych Kśięgách ieſt nápiſano.

De apum Mellificiis.

MEllificia in nemoribus, ſeu Borris, alterius domini Kmethones tenentes, aut Iure hæreditario poſſidentes, & ſub alio degentes, de tributis aliâs dáni/ ſeu melle, reſpondere tenentur domino nemoris: in quo huiuſmodi mellificia habentur. Quòd ſi in ſolutione tardi fuerint: tunc Dominus poterit pro tributo ſuo, iudicare & impignorare illos: & Dominus, ſub quo degit, non debebit eum defendere: ſed cum eodem iuſtitiam petēti tenebitur miniſtrare, vt de cōmuni Molendinatore, etiam in libro priori eſt denotatum.

Práwo.

Ieśli kto bárći wyrąba.

Káz. wiel. 1347. La. 35. HL. 9. B/ 17. HP. 539.

2. JEśli kto drzewo z pszczołámi podetnie: tedy temu który te śkodę podiął grzywnę/ á sądowi drugą: á ieśli przez pszczół wśákże nágotowáne do pszczół podetnie/

Si quis Apiſteria ſuccidat.

SI quis autem arborem cum apibus ſuciderit: paſſo damnum Marcam, & Iudicio alteram. qui verò ſine apibus, tamen ad apes aptatā arborem ſuciderit: paſſo damnum

tnie/ temu czyie było pułgrzywny/ á sądowi tákże pułgrzywny/ Práwem przekonány niech záplácí.

O pszoły álbo miód obwiniony spráwić sie ma.

3. PJotr począgnął Janá do sądu potwarzáiącego/ iż pszoły álbo bárći iego w nocy krádomie do domu własnégo przewiózł/ tego chcąc nan dowieźdź: czego sie przał Jan powiádáiąc/ iż własny miód iáko sie godźiło do domu przyniózł/ potym Piotr przez Sędźiégo często pytány/ ieśliby przez té któzy widźieli Janá pszoły álbo bárći biorącego/ y do domu noßącego mógł tego dowieźdź: Piotr odpowiedźiał iż tákowych świádków/ któzyby to widźieli/ żadnym obyczáiem mieć niemógł. My tedy vstáwiáiąc skázuiemy w tákowéy rzeczy: iż przysięgá Janowi ma bydź skázána: ieśliż będźie dobréy sławy/ y ieśli w spráwowániu swym to twierdźi: iż własny Miód swóy do domu wniózł.

damnum Marcam mediam, & Iudicio pariter mediam, conuictus exoluat.

Apum fur quomodo expurgatur.

PEtrus traxit Ioannem ad Iudicium: asserẽs, quòd apes, seu mellificia ipsius, tempore nocturno, furtiuè ad domum propriam deportasset. quod se offerebat probaturum. Ioannes autem negabat se hoc fecisse: sed dicebat, suum proprium mel (vt decuit) in domum suam propriam deportasse. Tandẽ Petrus per Iudicem pluries interrogatus: si per eos, qui vidissent apes, seu mellificia sua, per Ioannem recipi, & in suam domum deportari, intentionem suam posset probare: respondit Petrus, quòd tales testes de visu, nullo modo posset habere. Nos itaque statuendo decreuimus, in tali casu Iuramentum Ioanni imponendum: si aliâs fuerit bonæ famæ: & pro expurgatione asserenti, quòd proprium suum mel, in domum deportabat.

Ten: támże La. 17. HL 9. / 6. HP. támże.

O DRZEWIECH. Tit: VII.

O wyćięćiu dębów ábo inych drzew.

Práwo 1. NJektózy o swéy śmiałości wiele rozumieiąc wßedßy w lás ábo wgay cudzy/ mimo wolą pánską Deby y Drzewá wyrębuią lepßé/ máiąc zá to iż żadnégo karánia zá to nie odniosą. Dla tego vstáwiamy: iż ieśliby kto vćiął Dąb w máietności inßégo przez pánskiéy woléy/ któryby sie ná osi godźił/ ábo z inßych mnieyßych debów y inych drew wóz nápełnił: wine która zową pietnądźiesta/ ma onému zápłácić/ w którego pánstwie drwá są porąbáné.

Też vstáwiamy: iż zá káżdé drzewo rodzáyné wßeláktiégo owocu ábo iábłczáné wyćięté/ dwánaśćie großy temu który ßkodę ćiérpi/ z winą pietnądźiesta ma bydź záplácono.

Aby Dębów y inych drzew żaden nie rąbał.

2. VStáwiamy też: Iż któzykolwiek máiąc gránice z kim/ á oné gránice przechodząc drwá ábo inßé potrzebné ku vży-

De Quercu excisa aut lignis communibus.

QVidam de ipsorum audacia multum prętumentes, intrantes Syluam vel Gaium alicuius, præter domini voluntatem, quercus & ligna excidunt meliora, nullam pœnam ex hoc sequi prętendentes: ideo statuimus: Vt si quis inciderit quercum, in bonis alterius, domino inuito, ad axem valẽtem, vel de minoribus quercubus, vel aliis lignis currum impleuerit: pœnã quæ dicitur **pietnadźiesta**/ illi soluat: in cuius dominio sunt incisa.

Statuimus etiam: quòd pro qualibet arbore fructifera, seu pomifera excisa, duo decem grossi duntaxat passo damnum cum pœna **pietnadźiesta** exoluantur.

Káż: wiel: w VVislicy 1368. La. 26. B. HL. 220. / 392. HP. 533.

Ne in alicuius syluis ligna quis secccet præsertim quercus.

STatuimus etiam, quòd quicunque habens limites cum aliquo, vel terminos transgrediendo, ligna vel vtensibilia, in alicuius

Káż. weli. La. 34. B/ HL. 220. / 393 HP. 533

wániu drzewá w cudzym lesie ábo gáiu rąbał/ ten pan onégo láfu/ tego który rąbie/ naprzód w siekiérze/ drugim rázem w fuknі/ trzecim ná wołách y w koniách ábo w iednym koniu ma ćiążáć przez winy. Ale ieśli go podźieckuie we dwu wołéch ábo w koniách: ieden fobie zátrzyma/ á drugiégo wołu ábo koniá ná rękoiemſtwo wyda: á znák ná drzewie gdźie ſćiążał vczynić y wyćiąć go będźie powinien.

A ieśli kto w cudzym gáiu krádomie ieden ábo dwá deby wytnie/ zá kożdy Dąb ſześć ſkotów/ to ieſt dwánaśćie groſzy/ á ieśli trzy wytnie/ tedy trzy wiárdunki temu w czyim gáiu to vczynił ze trzemá grzywnomá winy/ y ſądowi drugie trzy grzywny záplácić będźie powinien: á ieśli tylko gáleźi ábo látorośle málé wytnie/ oſm groſzy ten który wytnie ma záplácić.

A to chcemy będź trzymano y o Debiéch leśnych/ ábo w leśiéch wodnych/ przy którychkolwiek wodách: ále o Debiéch w Dąbrowách wyćiętych/ cztéry groſze który wytnie záplácić ma: á ieśli gáleźi vtnie/ tylko ćiąża od niego ma będź wźięta.

A kto drzewo z pſczołámi podetnie/ temu który ſzkodę podźymie grzywnę/ á drugą grzywnę ſądowi: á który przez pſczół/ wſząkże nágotowáné do pſczół podetnie/ temu któremu ſzkodę vczyni półgrzywny/ á ſądowi tákże półgrzywny przepárty práwem záplácić ma.

O wyrąbániu láſu.

Wład. láq. w Krák. y w Wárćie, 1423. Ld. 46. B. HL 244. / 436 HP. 134.

3. Zá piérwſzą vſtáwą/ która ſie poczyna/ Vſtáwiamy/ ić. to ſie znáczy/ iż było chowano: iż gdy kto kmiećiá ábo kogo inégo w ſwym lesie záſtał/ tedy tákowégo zá piérwſzé ćiążánié tylko w ſiekiérze iednéy miał ćiążáć: táko w práwie wyſzéy ieſt opiſano. Ale iż różné ſą láſy/ miedzy któremi niektóré znáyduią ſie będź wielkiéy ceny: táko ieſt ćis/ y inné drzewá: ná to tedy máiąc baczenié/ iż ćiąże máią będź w więtſzéy ćenie/ niż rzeczy o które bywa ćiążano/ zdáło ſie Nam y Przeſzłożonym náſzym zá rzecz ſprawiedliwą: iż ieſliby kto wſzedſzy w lás tákowé drzewá ábo im podobné podrąbał: tedy może będź przez Páná ábo dźiedźicá poymán/ y ná rękoiemſtwo tym którzy ou prośić będą dan. Abowiém

nie

licuius ſylua vel Gaio inciderit: is cuius ſylua fuerit, incidentem prius in ſecuri, ſecundò in pallio vel tunica, tertiò in bobus vel equis, ſeu in vno equo, impignorare poterit: ſine pœna. Sed ſi impignorauerit in duobus bobus vel equis, vnum pro ſe obtinebit, & alium bouem vel equum, ſuper fideiuſſoriam cautionem dimittat: & ſignum in arbore, vbi impignorauit, facere & incidere teneatur.

Si verò quis in gaio alterius furtiuè vnam vel duas quercus inciderit: pro qualibet quercu, ſex ſcotos: ſi verò tres inciderit, tres Fertones illi, in cuius Gaio hoc fecit, cum tribus marcis pro pœna, & iudicio alias tres marcas, ſoluere teneatur. Et ſi tantum propagines, vel plantas minutas exciderit: quatuor ſcotos ipſum incidentem ſoluere oportebit.

Et idem volumus eſſe tenendum, de quercubus ſyluarum, ſeu in ſyluis aquaticis, circa quaſlibet aquas. De quercubus verò Mericarum, vulgariter Dąbrową/ duos ſcotos quilibet ipſam incidens perſoluat. Si autem propagines, aut ramos inciderit, ſolummodò pignora ab eo recipiantur.

Si quis autem arborem cum apibus ſuciderit: paſſo damnum marcam, & iudicio alteram: qui verò ſine apibus, tamen ad apes aptatam arborem ſuciderit: paſſo damnum marcam mediam, & iudicio pariter mediam, conuictus exoluat.

Capiatur prætioſorum lignorum exciſor.

PRimæua Conſtitutione, in Capitulo, Statuimus, &c. Noſcitur eſſe obſeruatum: quòd cùm aliquis kmethonem, vel quempiam in ſua ſylua areſtauerit, eundem pro prima impignoratione, in ſecuri tantùm pignorabit: prout ſuprà in eodem Capitulo eſt deſcriptum. Et quia diuerſæ ſunt ſyluæ: inter quas aliquæ reperiuntur, in quibus ſunt arbores magni valoris & prętii: vt eſt Taxus, vulgariter, Cis, & aliæ: his igitur attentis, quia pignora debent præcellere in valore res, pro quibus impigneratur: æquum viſum eſt Nobis, & noſtris Baronibus: Quòd ſi aliquis ſyluam intrās, tales arbores, vel his ſimiles inciderit: poterit per hæredem & dominum ſyluæ capi:

nie zda sie słuſzna rzecz y doſtáteczna/ áby zá ták znáczną ſkode láſu ciąża miáłá bydź bráná/ábo tylko áby ná ciąży miał bydź karan. Tymże obyczáiem o Gáiach/ gdźie málo láſów/ma bydź záchowano.

pi: ad fideiuſſoriam cautionem petentibus aſſignari. Non enim videtur conſonum & ſufficiēs, pro tam notabili damno ſyluæ, pignus recipi: vel ſolum in pignore puniri. Et ſimiliter de Gaiis, vbi paucæ ſunt ſyluæ, obſeruetur.

Drzewá ſczepné.

Sczepia wſczepionego prowádzący ſie połowicę zoſtáwić powinien.

4. VStáwiamy y ſtázuiemy: iż ieſli ktoré ſczépie iuż wſczepioné y wkorzenioné kto wyrwie/ choćby były własné tego który wyrywa: tedy przedśie prowádząc ſie z domu ma y powinien połowice onego ſczepia zoſtáwić ná gruncie ábo ná plácu/ pod winą ſześći grzywien.

Plantationes & inſertiones pomarij deſtruentes & euellentes.

STatuimus & decernimus: quòd ſi aliquæ plantationes, iam inſertæ & radicatę, euellantur & extirpentur: etiam ſi fuerint propriæ ipſius extirpantis, qui debet medietatem illarum plantationum dimittere in ſolo, ſeu Area: pœna ſex marcarum teneatur.

Káź. wiel. w Wiślicy, 1347 La. 27 HL. 10. B/ & 183 B 19. & 327. HP. 533.

O PŁOCIECH.
Tit. VIII.

O zágrodzenié płotem dźiedźiny, dwu letnia dawność idźie.

SKárżył ſie Fráncíßek ná Stáßká: iż ná iego dźiedźicznym gruncie płot zágrodźił/ y zá tym płotem wßytki pożytki które wdźiáłał y wdźiáłáć mógł wźiął. Stáßek odpowiedźiał/ iż ten Fráncíßek w téyże wśi w nocy y we dnie oblicznie był weſpółek znim: wßákże przez dwie lećie milczał/ y nigdy go nie nápominał nammieyßym ſłowem płotu do rozgrodzenia. My tedy bacząc leniſtwo y gnuſność tego iſtégo Fráncißká/ obiáſniamy w tákowéy rzeczy: iż Fráncißkowi/ który przez dwie lećie milczał záßkodźiłá dawność w téy mierze.

Sepes.

FRanciſcus depoſuit querelam contra Egidium: quòd in ipſius hæreditatem & fundum, poſuit ſepes: & intra illos ſepes, omnes fructus, quos fecit & facere poterat, percepit. Egidius autem reſpondit: quòd idem Franciſcus in eadem villa die ac nocte præſens eſt, & fuit cum ipſo, & per duos annos tacuit: nec vnquam admonuit ipſum Egidium vnico verbo pro ſepibus prænotatis amouendis. Nos itaq; attendentes deſidiam, ſeu pigritiam ipſius Franciſci, Declaramus: in hoc caſu, ipſi Franciſco duorum annorum obſtare prę-ſcriptionem.

Káź: wiel: w Wiślicy, 1347 La. 19 HL. 241. B/ 432. HP. 530.

O POZARZE.
Tit. IX.

O ſpaleniu láſu.

CZeſtokroć zwykło ſie przydawáć: iż ßláchtá ábo proſtégo ſtanu ludźie do bom/ láſu/ zapuſtu/ czyiégokolwiek przyßedßy chcąc

De aruipirio & incendio ſyluarum.

FRequenter ſolet euenire: quòd Nobiles, ſeu plebeii, Borra, Sylua, aut Gaium, dictum Zapuſtá/ cuiuſcunque ex induſtria

Wład. lág. w Krák: y w Wárćie, 1423. La: 46. HL. 244. & 115 B/ 203. & 437. HP. 554.

chcąc ábo z przygody pożarem lás zápalá-
ią: ktoźy ieśli przez Páná wśi będą obwi-
nieni/nie inym práwem ieno Polſkim/iáko
ći ktoźy palą máią być ſądzeni/zkąd ácz
czći ich to nie ma nic wwłaczáć/wßákże prze
konány będąc kmieć á nie máiąc zkąd onéy
ſzkody záplácić/ niech wźdy odkupi gárdło
dźieśiącią grzywien: iáko zá głowę kmie-
cą zwykło być płácono.

ſtria intrantes, aut caſu caumatæ, aliâs Po-
żarem ſuccendunt: ſi de hoc per Domi-
num villæ fuerint inculpati, tales non alio
iure, niſi iure Polonico, ſicut incendiarii
debent iudicari. Et licet honori ipſorum
per hoc minimè derogetur: nihilominus
tamen conuicti, ſi fuerit Kmetho, & non
habet vnde ſoluat, redimat ſaltem vitam
decem marcis, ſicut pro capite plebeii da-
re eſt conſuetum.

KSIĘGI

KSIĘGI DZIESIĄTE ZYDOWSKIE.

PRZYWILEY WOLNOSCI Zydowſkich. Tit: I.

Przez Boleſłáwá Xiążę Wielkiéy Polſki Prádźiádá Wielkiégo Káźimiérzá dány, potym przez Káźimiérzá Królá potwiérdżony, á przez Alexándrá Królá w Státut wpiſány, nie áby go potwiérdżáć miał, ále áby obroná byłá przećiw Zydóm, o czym ták piſze.

PRIVILEGIVM LIBERTATIS ET IVRIS IVDÆORVM per Boleſlaum Ducem Maioris Poloniæ, Protauum Kazimiri Magni Poloniæ Regis in Kaliſz in Craſtino Aſſumptionis Virginis Mariæ, Anno Domini M. CC.LXIIII. editum. Tandem Cracouiæ in die Beatorum Dyoniſij & ſociorum eius. Anno Domini, M. CCC. XLIII. per dictum Magnum Kazimirum Regem Poloniæ & eiuſdem Boleſlai pronepotem confirmatum. Quod nos Alexander Rex nō confirmando confirmatione ſpeciali; ſed ad cautelam defenſionis contra Iudæos priuilegijs Regni in iſtum codicem congeſtis aſcribi mandauimus: atq; ſic eius ſequitur tenor. *Ld. 163. B. HL 130/333.*

W Jmię Boże/Amen.

In Nomine Domini, Amen.

Prá-wo 1.

By Dekretá Królewſkié zá czáſem nie były od ludźi zápámiętáné: tedy ſłuſznie mądrych ludźi baczenié to opátrzyło: áby piſmem dla pámięći przyßłych były wárowáné. Dla tego my Káźimiérz z łáſki Bożéy Król Polſki/ y Ziem Krákowſkiéy/ Sándomiérzkiéy/ Siérádzkiéy/

E Decreta Regia cū fluxu temporis, à memoria deciderent hominum: dignè prudentum ratio ſtabiliuit, ea apicibus literarum propter notitia m futurorum commendare. Quapropter Nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ necnon Terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pome- *Ld. 164. HL 130/333. HP 365.*

kiéy / Láneczyckiéy / Kuiáwskiéy / Pomorskiéy Pan y Dziedzic obiáśniamy ku wiádomości wszytkich ták teráźnieyszych iáko potym bedących: Iż gdy przed nas y Pány náße przyßli mężowie godni y náßy wierni Zydowie Ziem náßych/ y vkazáli nam przywiléy Ksiązęcia Bolesłáwá świetéy páměci niegdy Ksiązęcia Polskiego Práddziádá náßego namilßego ná Práwá swé/ y prosili pokornie / áby ten Przywiléy náß Królewską Pieczęcią raczyliśmy odnowić y potwierdzić: á tego Przywileiu rozumienie słowo od słowá iest tákie.

W Imie Boże / Amen.

Ludzkiego narodu spráwy ieśli nie będą podpárte świádectwem słownym álbo pismem/ przedko przechodzą/ y práwie od páměci ludzkiéy odpadáią. Dla tego my Bolesław z łáski Bożéy Książe Wielkiéy Polski oznaymuiem ták niniejßym iáko potym będącym / do których wiádomości przyidzie niniejßé pisánie. Iż Zydów náßych po wßytkiey źiemi Pánstwá náßego mießkáiących státuty y Przywileie/ które od nas otrzymáli / słowo od słowá iáko są w sobie niżéy nápisáné/ tym sposobem chcemy áby były obiáśnione.

Chrześćiánin niéma być przypuszczon ná świádectwo przećiwko Zydowi, ázby tego dowodził przez Zydá y Chrześćiániná.

Támże/234 2. NAprzód vstawiamy: áby o pieniądze álbo o którąkolwiek rzecz ták ruchomą iáko nieruchomą/ álbo in causa criminali, która sie dotycze osoby álbo rzeczy Zydowskiéy / żaden Chrześćiánin nie był dopuszczon przećiwko Zydowi ku świádectwu/ iedno z Chrześćiáninem á z Zydem.

Ieśli Chrześćiánin o rzeczy záśtánnè pozywa Zydá, á Zyd przy: tedy przez przysięgę swą będzie Zyd wolen.

Támże/234 3. IEśli Chrześćiánin Zydowi trudność záda/ twierdząc iż mu fánty záśtáwił/ á Zyd tego przy: á Chrześćiánin prośtym słowóm Zydowskim niechćiałby wierzyć: tedy Zyd ná ták wielką rzecz przysiągßy/ iáko iest obwinion / będzie wolen.

Ieśli

Pomeraniæ Dominus & hæres, notitiæ vniuersorum, tam præsentium quàm futurorum, præsentibus declaramus: Quòd cùm nostram nostrorumq; Baronum præsentiam accedentes, viri idonei nostriq; fideles, Iudæi terrarum nostrarum, nobis Priuilegium Ducis Boleslai, diuæ memoriæ quondam Ducis Poloniæ, protaui nostri charissimi, super Iuribus suis ostendissent, supplicârunt humiliter: vt ipsum Priuilegium nostro Regio insigni, innouare & confirmare dignaremur. Priuilegii autem eiusdem, de verbo ad verbum talis tenor extat.

IN nomine Domini, Amen.

Humani generis actiones, nisi vigeant voce testium, aut testimonio literarum, celeriter transeunt: & prorsus à memoria relabũtur. Igitur nos Boleslaus, Dei gratia Dux Maioris Poloniæ, notũ facimus tam præsentibus, quàm futuris, ad quorum notitiã deuenerit præsens scriptum: Quòd Iudæorum nostrorum, per totum districtum nostri dominii constitutorum, Statuta & Priuilegia, quæ à nobis obtinuerunt, de verbo ad verbum, prout in sequenti serie continentur, taliter duximus declaranda.

Contra Iudæos, non debet admitti ad testimonium Christianus: nisi probet per Iudæum, & Christianum.

PRimum quidem statuimus: vt pro pecunia, aut pro quacunq; re, mobili vel immobili, aut in causa criminali, quæ tangit personam, aut res Iudæi, nullus Christianus contra Iudæum, nisi cum Christiano & Iudæo, in testimonium admittatur.

Si Christianus pro pignoribus citat Iudæũ, & ille nõ confitetur: Iudæus per iuramentum euadat.

ITem si Christianus Iudæum impetit, asserens, quòd ei pignora sua obligauerit: & Iudæus diffitetur: & Christianus simplicibus Iudæi verbis fidem noluerit adhibere: Iudæus iurando super æquiualente sibi oblato, suam intentionem probabit: & transeat absolutus.

Si

Ieśli Chrześćiánin twiérdźi, iż w mnieyßéy ſummie záſtáwił niż Zyd powieda: tedy Zyd ma przyśięgą ſwą dowieśćć, iż w więtßéy ſummie.

4. JEśli Chrześćiánin záſtáwi Zydowi zakład/twiérdząc iż w mnieyßéy ſummie záſtáwił niż Zyd zna: tedy przyśięże Zyd ná zakład ſobie dány: á ná co przyśięże/ Chrześćiánin niéma ſie zbrániáć iemu záplácić.

Ieśli Zyd powié, iż Chrześćiáninowi co pożyczył: tedy Chrześćiánin przyśięgą ſie odwiedźie.

5. JEśli Zyd nie wźiąwßy do ſiebie świádków powie/ iż Chrześćiáninowi pożyczył iákiégo zakładu/ á on tego zápszy/ o tákową rzecz Chrześćiánin przez ſwą własną przyśięgę ſie odwiedźie.

Zyd w záſtáwę wßytkié rzeczy może bráć: wyiąwßy Kośćielnè ápparaty y ßáty ſkrwávionè.

6. ZYd wßytkié rzeczy ktorékolwiek mu przyniośą może w zaſtáwę bráć/ ktorym kolwiek imieniém bylyby zwáné/ nic ſie nie pytáiąc: wyiąwßy ßáty krwią zmoczoné y Kośćielné ápparaty: ktorych żadnym obyczáiem nie ma przymowáć.

Zyd przećiwko Chrześćiáninowi przyśięże, iż nievviedźiał, áby zakład był krádźiony álbo gwáltem wźięty, gdy iemu był záſtávian.

7. JEśliby Chrześćiánin záda wał trudność Zydowi/ iż zakład w Zydá zaſtáły ieſt mu vkrádźiony/ álbo gwáltem wźięty: Zyd niech przyśięże ná on zakład/ iż biorąc one zaſtáwę nievviedźiał bydź krádźioną álbo komu wydártą/ále to włożywßy w przyśiege/ w czym ieſt zakład tákowy záſtáwiony: á gdy to vczyni/ Chrześćiánin będźie mu powinien lichwę záplácić/ ktora w tym czáśie vroſłá.

Ieśli Chrześćiánin co v Zydá záſtáwił, á Zyd y ſwe przy tym ſtráćił: tedy Zyd przyśięże á będźie wolen.

8. A Jeśli Zyd przez przygodę ogniową

Si pro minori pecunia, aſſerit Chriſtianus ſe Iudæo pignus obligaſſe: Iudæus per iuramentũ probet.

SI Chriſtianus obligauerit Iudæo pignus, aſſerens, quòd Iudæo pro minori pecunia obligauerit, quàm Iudæus confiteatur: iurabit Iudęus ſuper pignore ſibi oblato. & quod iuramento probauerit, Chriſtianus ei ſoluere non recuſet. *Laſki támże* HL 131/234 HP, 366.

Si Iudęus dicat, Chriſtianoſe aliquid mutuaſſe: Chriſtianus iuramento ſe expurget.

ITem ſi Iudæus Chriſtiano, teſtibus non aſſumptis dicat, ſe pignus mutuaſſe: & ille negauerit: ſuper hoc Chriſtianus, ſolius ſui iuramento ſe expurget. *Támże/*

Iudæus pro pignore omnia poteſt recipere: exceptis veſtibus ſacris, & madefactis ſanguine.

IVdæus recipere poterit nomine pignorum omnia quæ ſibi fuerint obligata quocunq; nomine vocentur, nulla de his requiſitione facta: exceptis veſtibus ſanguinolentis & madefactis, & ſacris veſtibus: quas nullatenus acceptabit. *Támże/*

Iudæus contra Chriſtianum iurabit: quòd neſciebat pignus furatum, aut violenter ablatum, dum obligabatur ei.

ITem ſi Chriſtianus impediret Iudæum: quia pignus, quod Iudæus habet, ei furtim, vel per violentiam ſit ablatum: Iudæus iuret ſuper illo pignore: quòd cùm recepit, furtim ablatum, vel raptim ignorauerit: hoc in ſuo iuramento implicito, quanto ſit pignus huiuſmodi obligatũ probabit. & ſic expurgatione facta, Chriſtianus ſortẽ & vſurã ei perſoluet: quæ medio tempore accreuerunt. *Támże/*

Si Chriſtianus apud Iudæũ aliquid impignorauit, & Iudæus ſuum cum illo amiſit: iurabit Iudæus, & abſoluetur à petitis.

SI autem Iudæus, per caſum incẽdii, aut per *Támże* HL 131/235. HP 367.

wą ábo przez złodźieyſtwo/ ábo przez gwałt iáki ſtráci rzeczy ſwé z zakłády záſtáwioném/ á to będźie wiádomo: á Chrześćiánin przećie który záſtáwił iemu trudności zádáie: Żyd własną przyśięgą Chrześćiáninà odbędźie.

Miáſto nic niech niepoſtępuie przećiwko Zydowi, iedno Pan zwiérzchny álbo Woiewodá: á o wyſtępek oſoby Zydowſkiéy ſądźić ſámemu Pánu zwiérzchniemu iest záchowano.

Ld.165HL/ 131/ 235. 9. JEśli Żydowie miedzy ſobą niezgodę álbo woynę iáką zrußą/ Sędźia miáſtá náßégo żadnéy zwiérzchności Práwá niech ſobie nád nimi nie przywłaſcza: ále my tylko/ álbo náß Woiewodá/ álbo iego Sędźia ten ſąd odpráwowáć będźie. A ieśli wyſtępek ná oſobę Żydowſką ściąga ſię: tedy tákowa rzecz oſobie náßéy ku ſądzeniu będźie záchowána.

Winá która ma być płácona zá ránę Zydowſką, ma należeć Pánu zwiérzchniému, Woiewodźie y ránnemu.

Támże / 10. JEśli Chrześćiánin Żydowi którymkolwiek ſpoſobem ráne záda: tedy obwiniony nam y náßému Woiewodźie niech winę zapłáci: która ma być do ſkárbu náßégo obrócona wedle tego/ iáko może láſkę náße ſobie przeiednáć: á onému ránnému niech zapłáci záléczenié ran/ y zá nakłády/ iáko práwá źiemie náßéy potrzebuią/ y ich powinność niesie.

Zá głowę Zydowſką winá Pánu zwiérzchniému przynależy, to iest przedánié dóbr do ſkárbu.

Támże/HP. 368. 11. JEśli Chrześćiánin Żydá zábie/ ſłußnym ſądem niech będźie karan: y wßytkié dobrá iego ruchomé y nieruchomé w náße moc niech przypádną.

Zá ránę śiną Zydowſką winá ma być dána Woiewodźie, á obrázonému ma być doſyć vczyniono.

Támże/ 12. JEśli Chrześćiánin Żydá vderzy: wßákże ták iż krwie nie rozleie: tedy ten który vderzył ma być przez Woiewodę pociągnion wedle zwyczáiu źiemie náßéy: á vderzonému ma doſyć vczynić/ iáko zwyczay

furtum, aut per vim, res ſuas, cum ablatis ſibi pignoribus amiſerit: & hoc conſtiterit: & Chriſtianus, qui hoc obligauerit, nihilominus eum impedit: Iudæus iuramento ſe proprio abſoluet,

Ciuitas nihil agat cum Iudæis, niſi Princeps, vel Palatinus. pro reatu verò perſonæ, ſolus Princeps iudicabit.

ITem, ſi Iudæi inter ſe de facto diſcordiam mouerint, aut guerram: Iudex Ciuitatis noſtræ, nullam Iuriſdictionem ſibi vendicet in eoſdem: ſed nos tantummodo aut noſter Palatinus, vel eius Iudex, Iudicium exercebit. Si autem reatus vergit in perſonam: nobis tantummodo hic caſus reſeruabitur iudicandus.

Pro vulnere Iudæi, pœna debetur Principi, & Palatino, ac læſo.

ITem, ſi Chriſtianus Iudæo vulnus qualitercunq; inflixerit: reus nobis, & noſtro Palatino pœnam ſoluat, (ſecundùm quod noſtram poterit inuenire gratiam) noſtræ camerę deferendam: & vulnerato ſatisfaciat, pro curatione vulnerum, & expenſis; vt Iura terrę noſtrę requirunt, & exigunt.

Pro capite Iudæi pœna debetur Principi, videlicet confiſcatio bonorum.

ITem, ſi Chriſtianus Iudęum occiderit: digno Iudicio puniatur: & omnia Rei mobilia & immobilia, in noſtram tranſeant poteſtatem.

Pro plaga Iudæi non ſanguinolenta, pœna debetur Palatino, & læſo ſatisfactio.

ITem, ſi Chriſtianus Iudęum occiderit: ita tamen, vt ſanguinem nō effundat: per Palatinum requiretur, ſecundū terrę noſtrę conſuetudinem, ab eodem: & percuſſo ſeu lęſo ſatisfaciat. quemadmodum in terra

zwyczay ieſt w ziemi náſzéy. A ieſli pieniędzy nie będźie mógł mieć: tedy tákowy zá ten vczynek będźie iáko ſłuſzna rzecz ieſt / karan.

O wyćiągániu clá od żydów.

13. GDźiekolwiek Zyd przez pánſtwá náſzé poiedźie / żaden iemu trudnośći iákiéy ábo przykrośći ábo obćiążenia niech nie czynk: á ieſli kupié ábo rzeczy iákié powieźie / z ktorych clo iákié ma przyſłáć: przez wſzytkié mieyſcá cel Zyd niechay niepláći inégo / iedno ktoré ieſt powinné clo: ták iáko pláći kożdy mieſczánin onégo miáſtá / w ktorym Zyd ná ten czás mieſzka.

Około prowádzenia żydów vmárłych

14. JEſli Zydowie wedle zwyczáiu ſwego ktorégo z vmárłych ſwych / ábo z miáſtá do miáſtá / ábo z powiátu do powiátu / ábo z ziemie do ziemie poprowádzą: chcemy / áby nic przez Piſárze náſzé z nich nie było wyćiągano: á ieſli Piſarz co wyćiągnie / chcemy áby był iáko rozbóycá karan.

O rozſypániu cmentarzá żydowſkiégo

15. JEſli Chrześćiánin cmentarz ábo groby żydowſkié iákokolwiek rozſypie / ábo gwałtem náiedźie: chcemy áby wedle zwyczáiu ziemie náſzéy y práw / był ćiężko karan: á wſzytkié rzeczy iego / niech do ſkárbu náſzégo będą obrócone iákowékolwiek były.

O zgwałceniu ſzkoły żydowſkiéy.

16. JEſli kto zuchwále będźie ćiſkał ná ſzkoły żydowſkié / náſzému Woiewodźie dwá kámieniá piepzu ma záplácić.

Około winy Sędźiemu ktorą Zyd powinien.

17. JEſli Zyd Sędźiému ſwému w winie pieniężnéy / ktorą Wandel zową będźie ználeźion będź winny: kámien piepzu winy / ktora ieſt zdawná włożona niech Sędźiému zapláći.

O niepoſłuſzeńſtwo ktorą káźnią Zyd ma być karan.

18. JEſli Zyd przez roſkazánié ſwego

in terra noſtra eſt conſuetum. Si verò pecuniam habere non poterit: idem pro cõmiſſo, ſicut iuſtum fuerit, punietur.

De theloneo, á Iudæis exigendo.

VBicunq; Iudæus dominium noſtrum tranſierit, nullus ei aliquod impedimentum præſtabit: nec moleſtiam inferat aut grauamẽ: ſed ſi aliquas merces aut aliquas res duxerit, muta debeat ex eis prouenire, per omnia mutarũ loca. Ipſe quoq; Iudæus, nonniſi debitam ſoluat mutã, quam ſolueret vnus ciuium ciuitatis illius, in qua Iudæus eo tempore commoratur. *Támże/131. B. 236. HP. 368.*

De ductione Iudæorũ mortuorum.

SI Iudæi iuxta ſuam conſuetudinem, aliquem ex mortuis ſuis, aut de ciuitate in ciuitatem, aut de prouincia in prouinciam, aut de vna terra in aliam duxerint: nihil ab eis per Notarios noſtros volumus extorqueri. Si autem Notarius aliquid extorſerit: vt prædo, volumus puniatur. *Támże/131/236.*

De diſsipatione cemiterii Iudæorũ.

ITem, ſi Chriſtianus cemiterium eorum quocunque modo diſsipauerit aut inuaſerit: volumus, vt ſecundùm terræ noſtræ conſuetudinem & iura, grauiter puniatur: & omnia ſua Cameræ noſtræ proueniant, quocunque nomine nuncupentur. *Támże/*

De violentia ſcholæ Iudæorum.

SI aliquis temerariè ia ctauerit ſuper ſcholas Iudæorum: noſtro Palatino duo talenta piperis, volumus vt ſoluat. *Támże/*

De pœna Iudicis contra Iudæum.

ITem, ſi Iudæus Iudici ſuo in pœna pecuniaria, quæ **Wandel** dicitur, reus inuentus fuerit: pœnam talenti piperis, quæ ab antiquo eſt impoſita, ſoluat eidem. *Támże/*

De contumacia Iudæi qua pœna puniatur.

SI Iudæus per edictum ſui Iudicis, vocatur ad iudicium: & primò & ſecundò non venerit: pro vtraque vice pœnam, quæ conſueta eſt ab antiquo perſoluat. ſi *Támże/*

ad

go Sędźiego będźie wezwan do sądu / á zá piérwszym pozwem y zá wtórym nie przyjdźie/zá obádwá rázy niepostußné wine która iest zwyczáyna zstárádawná / niech záplá-ci : á ieśli zá trzecim roskázániem nie przyjdźie / wine która przynależy zá to niech przerzeczonému Sędźiému záplaci.

ad tertium edictum non venerit, pœnam quæ sequitur, soluat Iudici memorato.

Ieśli Zyd Zydá ráni, winę wedle zwyczáiu źiemie Sędźiému niech záplaci.

Támże/237 19. JEśli Zyd Zydá ráni : wine Sędźiému swemu/wedle źiemie náśéy zwyczáiu/ niech záplaci.

Iáko Zydowie przyśięgáć máią.

Ll.,165. B. HL136/243/ HP. 369. 20. VStáwiamy : áby żaden Zyd nie przysiegał ná Rodał ich/ iedno o wielkié spráwy/ któré sie ściągáią áż ná 50. grzywien/ ábo kiedy będźie przez Nas wyzwan: á o mnieyśé spráwy ma przysiegáć przed śkołą v drzwi przerzeczoney śkoły.

O táiemnym zábiciu żydowskim.

Támże/132/B 237. 21. JEśli Zyd potáiemnie będźie zábit / ták iżby przez świádectwo niemogło bydź to dowiedźiono : á ieśli po dowiedowániu będą mieć kogo zá podeźrzánégo : tedy my Zydóm przeciwko temu podeźrzánému będźiemy pomagáć spráwiedliwości wedle práwá.

O gwałćie który ręką má będźie Zydóm zádan.

Támże/ 22. JEśli Chrześćiánin ná którégo Zydá rzuci sie gwałtownie rękoma: wedle tego iáko práwá źiemie náśéy potrzebowáć będą/niech karan będźie.

O władzy Sędźiégo Zydowskiégo.

Támże/ 23. Sędźia Zydowski żadnéy spráwy ná sąd niech nie przywodźi / która sie miedzy Zydy záczni / póki nie będźie przez skárgę przeden przyniesiona. A Zydowie przy śkołách / ábo gdźie sobie obiorą niech będą sądzeni.

O przyrośćeniu lichwy.

Támże/ 24. JEśli Chrześćiánin od Zydá wypráwi swóy zaklad / á lichwy niezápłáci : téy lichwy ieśli w miesiącu nieda/ do onéy lichwy niech mu lichwá przybędźie.

O złożeniu ábo ſtaniu v Zydá.

Si Iudæus Iudæum vulnerauerit.

ITem, si Iudæus Iudæum vulnerauerit: pœnam Iudici suo, secundùm terræ nostræ consuetudinem, soluere non recuset.

Qualiter Iudæi iurare debent:

STatuimus: Quòd nullus Iudæus iuret super Rhodale ipsorum, nisi sit pro magnis causis quæ se extendunt vsque ad 50. marcas argenti, vel sit ad nostram præsentiam euocatus: pro minoribus verò causis iurare debet ante scholas ad hostium dictæ scholæ.

De occulta Iudæi interfectione.

SI Iudæus clàm fuerit interfectus, vt per testimonium contestari non possit is qui eum interemit. si post inquisitionem suspectum habere ceperint Iudæi, Nos Iudæis contra suspectum Iudæi occisorem patrocinium iustitiæ, adhibebimus iure mediante rei.

De violentia manuali in Iudæum.

ITem, si Christiani alicui Iudæo manus iniecerint violentas, secundùm quod ius terræ nostræ exegerit punientur.

De potestate Iudicis Iudæorum.

ITem, Iudex Iudæorum nullam causam ortam inter Iudæos in iudicium deducat, nisi fuerit per querimoniam inuitatus. Item Iudæi circa scholas, vel vbi elegerint debent iudicari.

De accrescentia vsurarum.

ITem, si à Iudæo Christianus pignus sum absoluerit, vsurasque non persoluerit, easdem si infra mensem non dederit, illis vsuris accrescant vsuræ.

De hospitatione in domo Iudæi.

Chcemy

Item,

25. Chcemy/ áby żaden w domu Zydowſkim nie ſtawał.

O liśćiéch y o dźierżeniu dóbr nieruchomych.

26. JEſli Zyd ná dźierżenié imienia/ ábo ná liſty dóbr nieruchomych pieniędzy pożyczy/ á tego ten którégo rzecz ieſt dowiedźie: My vſtáwiamy: áby Zydowi y pieniądze y liſty zaſtáwné były odſądzoné.

O dźiećiách żydowſkich.

27. JEſli który ábo która dźiéćie Zydóm odwiedźie: chcemy/ áby tákowi byli ſkazáni iáko złodźieie.

O władzy Sędźiégo żydowſkiégo.

28. JEſli Zyd weźmie od Chrześćiánina zaklad/ á przez rok bedźie go v ſiebie dźierżał: á wagá ábo céna zakładu nie przewyſſy dánych pieniędzy/ Zyd Sędźiému ſwemu zaklad niech pokaże: á ieſli zaklad nie bedźie dobry/ Woiewodźie náſzému ábo ſwemu Sędźiému niech vkaże/ ábo potym przedánia niech ma wolność. A ieſli zaklad piérwéy niż rok wynidźie ſwemu Sędźiému pokaże/ á zaklad v Zydá nád rok y dźień pozoſtánie: nápotym żadnému nie bedźie odpowiedał o ten zaklad.

Zydowie niech nie będą ſądzeni w ich święto.

29. Chcemy/ áby żaden z Zydów ku záplácéniu zaſtáwnych zakládów w ich świeto przyćiſkáć nie śmiał.

O wźięćiu zaſtáwnych rzeczy żydom gwáltem.

30. KTOrykolwiek Chrześćiánin gwáltem weźmie zaſtáwę ſwą od Zydá/ ábo gwalt w domu iemu vczyni: iáko rozbóycá náſzégo ſkárbu niech bedźie ſurowo karan.

Zydowſkie wyſtępki niech w ichże ſzkołach będą ſądzone.

31. PRzećiwko Zydowi tylko w ſzkołách/ álbo gdźie bywáią ſądzeni wſzyſcy Zydowie/ Práwem niech bedźie czyniono: wyiąwſzy Nas y Woiewodę náſzégo: któreż możemy ie przed ſie wyzwáć.

Gdy ży-

ITem, Nullum volumus in domo Iudæi hoſpitari. Támże/237

De literis & poſſeſsione bonorum Iudæi immobilium.

SI Iudæus ſuper poſſeſſiones aut literas bonorum immobilium pecuniam mutuauerit, id quoque ille cuius res eſt probauerit. Nos Iudæo & pecunias & literarum pignus abiudicari ſtatuimus. Támże/La. 166, HL 132. B/237. HP. 370.

De Iudæorum pueris.

ITem, ſi aliquis vel aliqua puerum Iudæis abduxerit: volumus condemnetur vt fur. Támże/238

De poteſtate Iudicis Iudæorum, ſcilicet de pignore iudicandi.

ITem, Si Iudæus receperit à Chriſtiano pignus, & per ſpatium anni tenuerit, ſi pignoris valor mutuatam pecuniam non exceſſerit, Iudæus Iudici ſuo pignus demonſtrabit. Si verò pignus bonum non fuerit, Palatino noſtro vel ſuo Iudici oſtendet, vel poſtea vendendi habebit poteſtatem. Si idem pignus antequam annus tranſierit ſuo Iudici demonſtrabit, ſiquidem pignus apud Iudæum diem & annum remanſerit: nulli ſuper hoc poſtea reſpondebit. Támże/

Iudæi non iudicẽtur die feriata ſua.

VOlumus, vt nullus Iudæum ſuper ſolutione pignorum, in ſuo feriato die audeat coarctare. Támże/

De ablatis pignoribus Iudæis per aliquem.

ITem quicunque Chriſtianus per vim abſtulerit pignus ſuum à Iudæo, aut violentiam in domo ſua exercuerit, vt diſſipator noſtræ Cameræ grauiter puniatur. Támże/HL 133/ 238.

Iudæorum exceſsus, in Scholis iudicentur eorundem.

ITem contra Iudæum non niſi in Scholis vel vbi iudicantur omnes Iudæi in iudicio procedatur: exceptis Nobis & noſtro Palatino, qui eos poſſumus ad noſtram præſentiam euocare. Támże/

Gdy żydowi dádzą winę o zábićié dźiećięćiá.

Támże HL. 133/238. HP 371.

32. WEdle vstaw Papiezkich imieniem Oycá náßégo swietégo srogo roskázuiemy: áby nápotym żadni Żydowie/którzy są w Pánstwie náßym/ nie byli winowáni/ żeby vżywáć mieli krwie ludzkiéy: gdyż wedle roskazánia Zakonu od wßelkiéy krwie wstrzymawáią sie wßyscy Żydowie. Ale ieśli który Żyd o zábićié którégo dźiećięćiá Chrześćiánskiégo będźie obwinion: ma bydź pokonan trzemi Chrześćiány y trzemi Żydy: á gdy będźie pokonan/ tedy tylko ma bydź karan winą: ktora zwykłá náßládowáć zá tákim vczynkiem dopuszczonym. A ieśli Żydá świádkowie przerzeczeni y ieg niewinność oczyśći: tedy kaźn/ ktorą Żyd miał podiąć/ zá one potwarz ßkuśnie ma podiąć iego winuiący.

Ile żyd pożyczył, tyle iemu ma bydź wrócono z lichwą.

Támże/ 239

33. WStáwiamy/ iż cokolwiek Żyd pożyczył/ choć będźie złoto/ choć pieniądze choć śrebro: tedy tyloż ma mu bydź zápłácono álbo wrócono z lichwą przyroślą.

O koniách záśtávionych.

Támże HL. 134/ 239.

34. CHcemy/ áby Żydowie konie wßyśtkie iákiekolwiek będą/ mogli brać w zaśtáwę ále iáwnie we dnie: á ieśliby który kon v Żydá vkrádźiony przez którégo Chrześćiánina był ználeźion/ Żyd ma sie przysięgą oczyśćić mówiąc: Iż tego konia iáwnie y we dnie zá tákowé pieniądze/ iáko wiele dał miał záśtáwionégo/ y miał go zá nie krádźionégo.

O ßukániu fałßywéy monety v Zydów.

Támże/ 239 HP. 372.

35. TEż zákázuiemy: áby Mincarze w Pánstwie náßym będący nie śmieli Żydów z fałßywémi pieniądzmi álbo z inémi rzeczámi sámi przez sie/ okrom Posłá náßégo ábo Woiewody náßégo álbo przez wszćiwych Mieszczan y iákimkolwiek sposobem zátrzymawáć ábo imáć.

Gdy Zyd wnocy o gwałt sobie czyniony woła.

Támże/ 239

36. WStáwiamy/ Jeśli Żyd który przymuśony

De impetitione Iudæi per Christianum, pro puero interempto.

IVxta Constitutiones Papæ, in nomine nostri Patris sancti districtius prohibemus, ne de cætero Iudæi singuli in nostro Dominio cõstituti debeant culpari, quòd humano vtãtur sanguine, cùm iuxta præceptum legis, ab omni prorsus sanguine se Iudæi cõtineant vniuersi. Sed si aliquis Iudæus de occisione alicuius pueri Christiani per Christianum fuerit inculpatus, tribus Christianis & totidem Iudæis conuinci debet, & postquam conuictus fuerit, tunc ipse Iudæus tantummodò pœna quæ sequitur puniatur crimine pro commisso. Si verò ipsum testes suprà dicti & sua innocentia expurgabit, pœnam Christianus quam Iudæus pati debuerat non immeritò sustinebit.

Æqualis pecunia, siue debitũ, semper Iudæo reddatur cum vsura.

ITem statuimus: vt quicquid Iudæus mutuauit siue aurum fuerit, siue denarii, siue argentum, idem sibi solui vel reddi debet cum vsura debita quæ accreuit.

De equis Iudæis obligatis.

VOlumus, vt Iudæi equos qualescunque generaliter omnes manifestè atq; in luce diuturna pro pignore recipiant. Si autem aliquis equus apud Iudæum furatus per Christianum aliquem inueniretur, Iudæus se iuramento proprio expurgabit dicens: quia eundem equum manifestè & in die pro tanta quantam dedit pecuniam impignoratum habuit. & credebat non furatum.

De falsa moneta, quærenda apud Iudæos.

ITem inhibemus, vt Monetarii in nostro Dominio cõstituti Iudæos cum falsis denariis vel rebus aliis soli absque nostro Nuntio vel nostri Palatini, seu absque Ciuibus honestis quoquo modo detinere vel capere non præsumant.

De clamore Iudæi, in nocte pro violentia.

STatuimus: Quòd si Iudæus aliquis cõpulsus

przymnßony wielką potrzebą w nocy będźie wołał: á ieśli sąśiedźi Chrześćiánie zánieđbáią đáć mu pomocy słußnéy/ ániby przyßli ná wołánié iego: kożdy sąśiad iego Chrześćiánin trzydźieści ßelągów niech będźie powinien zapłácić.

O kupowániu żywności Zydowßkiéy.

37. POstáwiamy: áby Żydowie przedawáli y kupowáli wßyßtkié rzeczy wolnie: y chlebá niech ßie dotykáią iáko Chrześćiánie/ á ktożby tego zákázowáć będą/ winę Woiewodźie zapłácić będą powinni. A żeby wßyßtki té rzeczy wyżßéy nápisáné miáły moc ná wieki/ niniejßé vstáwy z nápisániem świádkow đáliśmy im/ dla przestrogi ábo obrony: ktoréśmy y pieczęćią náßą vmocnili. A téy rzeczy świádkowie są Grábiá Arbeld Woiewodá Káliski/ tákże Grábiá Káßtelan Gnieźnieński/ Grábiá Jánkal/Grábiá Mięcéy Káßtelan Lendski/ Grabiá Szozánz Káßtelan Káliski/ Grábiá Derßław Łowczy Lendcki/y inßych wiele Pánów ziemie náßéy. Działo ßie w Mieśćie Kálißu nazáiutrz po wniebowźięćiu błogoßáwionéy Pánny Máryiéy/Roku Pánßkiégo 1264. ośmégo dniá Września.

My tedy Práwo ich pilnie opátrzywßy y w nie weyżrzawßy Státut przodków náßych chcąc wiecéy potwiérdźić niż go wspominać/przywiedźieni łáskáwie ich záßłużonym pyżądániém od tego czásu przerzeczoné wßytki Práwá ich odnawiamy/ potwiérdzamy/mocné czynimy/ náznák wiecznéy mocnośći y wiádomośći tym niniejßym liśtem pieczęć náßę przykładamy.

Dan w Krákowie w dźień błogoßáwionych Męczenników Dyonizégo y iego towárzyßów/ Roku Pánßkiégo 1334. przy czym byli Szláchetni náßy/ Spiczymiérz Káßtelan Krákowßki/ Niśczyn Sándomirßki/ Mikołay Woiewodá Krákowßki/ Andrzéy Łowczy/ Krzywoßąd Podkomorzy Krákowßki/ y inych wiele wiáry godnych. Dan przez ręce Zbigniewá Proboßcżá Krákowßkiégo/ Kánclérzá náßégo.

pulsus nimia necessitate noctis tempore clamauerit, & si vicini Christiani præstare nõ curauerint auxilium opportunum, nec venerint ad clamorem, quilibet vicinus suus Christianus triginta solidos teneatur.

De comparatione & emptione victualium.

STatuimus etiam, vt Iudæi vendant omnia liberè & emant panem, tangant similiter vt Christiani: prohibentes verò pœnam nostro Palatino pro eo soluere tenebuntur. Et vt omnia quæ præmissa sunt perpetuæ robur obtineant firmitatis, præsens instrumentum cum testium annotatione ipsis pro cautela dedimus cum Sigilli nostri munimine roboratum. HVIVS VERO rei testes sunt: Comes Arbeldus Palatinus Callissiensis, Comes similiter Castellanus Gnesnensis, Comes Iankalis, Comes Mathias Castellanus Ledenen: Comes Czhoslaus Pincerna Callisiensis, Comes Derslaus Venator Ledenen: & aliis quam pluribus Baronibus terræ nostræ. Actum in Ciuitate Kalisz, in crastino die Assumptionis B. Mariæ Virginis. Anno Domini 1264. Octauo Kalend: Septemb: HL. 133./ 139. HP 371

Nos igitur Iure ipsorum diligenter considerato & inspecto Statuto prædecessorum nostrorum confirmare eò magis quàm monere aliqualiter decernen: benè meritis ipsorum desideriis fauorabiliter inclinati. Extunc prædicta omnia innouamus, roboramus, & ratificamus in titulum perpetuæ firmitatis, In horum autem euidentiam præsentes sunt nostro Sigillo insignitæ.

Actum Cracouiæ die Beatorum Martyrum Dionisii & sociorum eius, Anno Domini 1334. Præsentibus his Nobilibus nostris Spicimiro Castellano Cracouiensi, Niszcinio Sandomirien: Nicolao Palatino Cracouien: Andrea Venatore Krzywosandæ, Succamerario Cracouiensi, & aliis multis fidè dignis. Datum per manus Sbignei, Præpositi & Cancellarii nostri Cracouien.

PO KSIĄZĘCIV BOLESŁAWIE Kázimierz Wielki niektóré wólności Zydom przydał, Roku 1368. Tit: II.

Zydowie ná tegodnie niech lichwy wyćiągáią, á ieśli ná liśty pieniędzy dáćką, ten który ie weźmie nie będźie lichwy powinien płáćić.

Łaśki 26.B. HL. 134/ 240:HP378

GDyż w wyćiągániu álbo pożárćiu lichwy ieśt nienáśycona żądza/ á w wyćiśkániu pieniędzy niektórzy miáry nie máią. Dla tego pośtánowiłá náśzych Pánów y śłachty władza/ áby Zydowie wiáry náśzéy prawdźiwi nieprzyiaćiele/á pieniędzy śwych Chrześćiánóm pożyczáiący nie wiecéy ná kożdy tydźién lichwy wyćiągáć/iedno tylko iedne kwarte/ aliás ieden groś od grzywny nie śmieli/ y będą powinni z dźięką bráć. A ieśliby którzy Zydowie przez nowé zdrády ná liśty záśtáwné pieniędzy śwych pożyczáli/ á przez dwie lećie tego pożyczenia zániechćáliby o lichwe przyrośtą/ y o śummę głównę do śądu przywodźić: tedy od teg̃ czáśu zárázem lichwe/ która zá dwie lećie przyrośłá/ máią śtráćić: á ná głównéy śummie śámey/ króm wśelkich lichw máią mieć dośyć: áni przez táków liśt záśtáwny tego/ który záśtáwił/będą mogli ná wietśą śummę przyćiśnąć: áni ten który záśtáwił będźie powinien śtáwáć/ álbo wzgląd mieć ná śwą záśtáwę álbo obietnicę: która śie nád to wiecéy wyćiąga.

Iudæi exigant vśuras śeptimanatim, śi verò ad literas obligatorias pecunias dent: ad nullam vśuram tenebitur mutuarius.

CVm in vśurarum voragine, śit inśatiabilis appetitus: extorśioni q̃; pecuniarum quidam terminum non imponunt: proinde śtatuit nośtrorum Baronum, & Nobilium authoritas: Quòd Iudęi, Fidei nośtrę Chriśtianę veri inimici, Chriśtianis pecunias ipśorum mutuantes, non plus de vśura, qualibet śeptimana exigere debent: niśi tantùm vnam quartam, aliâs, vnum grośśum à marca, debent & tenebuntur, cum gratiarum actione recipere. Et śi aliqui Iudęi per nouas deceptiones, ad literas obligatorias pecunias eorum mutuarent: & per duos annos śuum debitorem śuśtinerent: pro vśura accreścente, & pro śumma principali, debitorẽ ad Iudicium non prouocantes: extunc ipśo facto vśuram, vltra duos annos accreścẽtem, amittere debent: in śorteq̃; principali, & śumma capitali śola, & abśque vllis vśuris, debent eśśe contenti: neque per eandem literam obligationis obligantem poterint ad maiorem śummam compellere: neq; obligatus tenetur śtare, vel obśeruare ipśis śuam obligationem, vel promiśśum, vltra hoc śe extendens.

Práwo 1.

Zydowie ná liśty niech nie dáią, iedno ná zaśtáwę.

Támże/241

2. GDyż złośći Zydowśkiéy intencya około tego nawiecéy chodźi/ iákoby Chrześćiáńśkié máietności y bogáctwá záwżdy potłumiáli y wykorzeniáli: śłuśna tedy rzecz ieśt pośtánowić/ áby żaden Zyd wiecéy żadnému Chrześćiáninowi w Króleśtwie náśzym będącému od tego czáśu pieniędzy śwych ná liśty záśtáwné nie pożyczał/ áni dawał/ iedno tylko ná záśtáw będźie mógł pożyczyć/ wedle zwyczáiu z śtároda-wná záchowálégo.

Iudæi ergo pecuniam śùper literas ne dent, præter pignus.

POrrò cùm Iudaicę prauitatis intentio śit per hoc verśetur: vt Chriśtianorũ bona & diuitias śemper deprimant, & euellant: conuenit igitur non immeritò śtatuere: vt nullus Iudęus ampliùs, alicui Chriśtiano, in Regno nośtro amodo conśtituto, śuas pecunias, śuper literas obligationis prę-śtet, aut mutuet: śed tantùm ad pignus śufficiens prę-śtare valebit: śecundũ conśuetudinem antiquitus reśeruatam.

PO KA-

PO KAZIMIERZV WIELKIM Władyſław Iágełło w Krákowie y w Warćie: 1420. Tit. III.

O pożyczániu pieniędzy.

Prá-wo 1. ZLosliwa Zydowſka zdrádá/ gdyż záwżdy ieſt Chrześćiánóm przećiwna y nieprzyiáźliwa/ á nie tylko przećiwko wierze y ćiálu/ ále też w rozerwániu máietnośći y brániu dóbr pilno pilnuie: y ácz wſtáwie która ſie poczyna: Gdyż złośći ić ieſt to im zákázano: áby nie dawáli ludźiom któregożkolwiek ſtanu álbo záwołánia będącym pieniędzy ná liſty y ná zapiſy/ iedno tylko ná zakłády álbo zaſtáwy: á wſákże oni ná to niedbáiąc nie przeſtáwáią dawáć pieniędzy ná liſty y ná zapiſy przećiwko práwom Duchownym y świeckim/ które tego bárzo zákázuią. Dla też chcąc poddánym źiem náſzych pomoc ináſtáwić: iákoż z wiáry Chrześćiáńſkiéy ieſteſmy to powinni/ nápotym zákázuiemy: áby Zydowie ná liſty y zapiſy pieniędzy nie pożyczáli/ iedno tylko ná zakłády: iáko w wyżſzym tymże práwie ieſt to wyrázono. Jeſli tedy kto z Zydów tákowe liſty nápotym álbo zapiſy pokaże/ álbo ná nie pieniędzy da: tedy tákowe liſty álbo zapiſy niemáią bydź żadnéy mocy: á ten który pieniądze tákowe weźmie/ nie będźie powinien ku zápłáceniu ich

Similis.

PEruerſa Iudaica perfidia, cùm ſemper ſit & eſt Chriſtianis contraria & inimica: & non ſolùm in fide, nec in corpore, verùm etiam in direptione bonorum, & facultatum attractione, quàm ſtudioſiſſimè intendit: quamùis in Conſtitutione eiuſdem capituli, quod incipit: Porrò &c. ſit eis prohibitum: quòd dare non debeant hominibus, cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis exiſtant, pecunias ſuper literas & inſcriptiones, ſed tantùm ſuper vadia & pignora: tamen hoc ipſi minimè aduertentes, pecunias ſuper literas & inſcriptiones dare non ceſſant: etiam contra Iura & Canonica, & Ciuilia, quæ arctiſſimè hoc prohibent: Ideo volẽtes noſtris ſubditis terrarum noſtrarum ſubuenire gratioſè, (prout ex religione Chriſtiana tenemur, & debemus) de cætero prohibemus: nè Iudæi, ſuper literas & inſcriptiones pecunias mutuent: ſed ſolùm ſuper pignora, vt ſuperius in eodem Capitulo eſt expreſſum. Si quis igitur Iudæorum tales literas de cætero, aut inſcriptiones exhibuerit, aut ſuper eaſdem pecunias dederit: extunc tales literæ, aut inſcriptiones, debent eſſe nullius valoris, vel roboris: nec recipiens pecunias huiuſmodi tenebitur procedere, ad earundẽ ſolutionem. Laſk 145. B. HL 134. B/ 141. HP 373

PO WŁADYSŁAWIE KAZIMIERZ Trzeći w Nieſzowéy 1454. Tit: IIII.

O dawności Zydowſkiéy: o zapiśiéch y wolnościách.

Prá-wo 1. GDyż niewierni nie máią weſelić ſie z więtſzégo nádánia wolnośći/ niżli ktożdy w Páná Chriſtuſá Bogá wierzą: áni ſłudzy nie máią bydź lepſzéy wagi/ niżli ſynowie: vſtáwiamy/ áby Zydowie vżywáli práw wedle vſtaw w Warćie vczynionych/ iáko inſzá błáchtá źiem náſzych/ ile ſie dotycze dawności: to ieſt trzech lat niech vżywáią pieſcryptcíy

Iudæi triennio præſcribunt in Obligationibus, & inſcriptionibus: ſed nihil ſuper bona dent. quorum & libertates, Iuri diuino & Terreſtri cõtrariæ, abrogantur.

ITem, cùm infideles non debeant ampliori prærogatiua gaudere, quàm Chriſti Dei cultores: nec ſerui debent eſſe melioris conditionis quàm filii: ſtatuimus: Laſki. 95. B. HL 134. B/ 141. HP 374

ſcriptiy w zaſtáwách y w zapiśiéch ſwych/ áni beda mogli dáć tákiey ſummy pieniędzy ná zaſtáwe ktorychkolwiek dóbr álbo ná liſty zapiſów. A ieſli dádzą nád zákazánié tákowégo ſtátutu: tedy zárázem pieniędze niech ſtráca y záſtáwá z zapiſem tákowym niech bedźie nikczemną. Liſty téż wſzytkié ná wolnośći Zydóm w Króleſtwie náſzym mieſzkáiącym przez nas po Koronácyiéy náſzéy dáné/ á Práwu Bożemu y vſtáwam źiem przećiwné rewokuiemy/ y káźimy/ y chcemy áby żadnéy mocy y władzéy nie miały: ktore to ſkáźienié y obligátię ich/ każemy opowiedźieć wſzytkim przez obwołánié táwné: y to wſzytko obiecuiemy mieć zá pewno y nam wdźięczno/ y ſámi ie dźierżeć niezgwałcenié/ y áby od innych dźierżáné były/ roſkażemy. Zá świádectwem niniegſzym náſzych liſtów/ ktorym pieczeć ieſt záwieſzona. Dan w Nieſzowéy w Sobotę po S. Elżbiecie. Roku Páńſkiégo 1454.

Quòd Iudæi potiantur Iuribus, iuxta Cõſtitutiones Vartenſes, prout alii Nobiles terrarum noſtrarum, quantum ad præſcriptiones: vt videlicet vtantur præſcriptione trium annorum, in Obligationibus, & Inſcriptionibus ipſorum. Nec poterint dare aliquam ſummam pecuniæ, ſuper obligationem aliquorum bonorum, aut ſuper literas inſcriptionũ. quòd ſi dederint contra huiuſmodi prohibitionem ſtatuti, eo ipſo pecuniam perdant: Obligatioq; & inſcriptio huiuſmodi eo ipſo ſint nullę. Literas etiam quaſcunq; ſuper libertate ipſis Iudæis, in Regno noſtro degentibus. per nos, poſt diem Coronationis noſtræ conceſſas, & Iuri diuino, ac conſtitutionibus terreſtribus contrarias, penitus reuocamus, abolemus: eaſque nolumus alicuius roboris, vel momẽti fieri. Quam reuocationem, & obligationem eorum, in Regno noſtro per proclamationem publicam omnibus innoteſcere faciemus: hæc omnia rata, grataque habere promittimus: & inuiolabiliter obſeruare, & ab aliis obſeruari faciemus: Præſentium noſtrarum, quibus Sigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Actum in Nieſzowa die Sabbato proximo, poſt feſtum Sanctę Elizabet: Anno Domini 1454.

PO KAZIMIERZV TRZECIM Zygmunt piérwſzy. Tit: V.

Zydowie wedle woléy Kánceláryiéy liſty płáćić máią.

w Kráko. 1511. fol. 16. HL. 135/242 HP. 374.

ŻYdowie beda płácić liſty wedle ſtátutu y woléy Kánceláryiéy náſzéy.

Zaſtaw niech nie oględuią ſtárſzy Zydowſcy ále w kśięgi ich niech będą wpiſowánè.

Tenże tám że 1532. HL. támże 241. HP. 375.

2. O Koło ogledowánia przez ſtárſzégo Zydowſkiégo zakładów/ ktore beda przynaſzáné do Zydów/ nie zda ſie nam to rzecz ſłuſzna vczyniona: gdyż kożdy ten/ ktory záſtáwia/ tego nawiecéy zwykł ſie ſtrzedz: áby w nedzy y w niedoſtátku komu nie odkrył ſie. A przeto roſkażemy: áby rzeczy záſtáwné y dźień ich zaſtáwy wedle ſtárégo zwyczáiu w kśięgi Zydowſkié był wpiſowan.

Iudæi arbitrio Cancellariorum Regias literas ſoluunt.

IVdęi ſoluent literas, iuxta arbitrium & voluntatem Cancellarię noſtrę. Práwo 1.

Pignora non conſpiciantur per ſeniores Iudæorum: ſed in libros eorum inſcribantur.

DE conſpiciendis per ſeniorem Iudęorum pignoribus, ad Iudęos illatis, non videtur nobis factum conueniens: cùm ſinguli pignorantes, id maxime vitare, & cauere ſoleant: ne in egeſtate, & indigentia ſua, cupiã detegantur: ſed mandabimus: vt res oppignoratę, & dies earum oppignorationis, ſecundùm veterem conſuetudinem, in libros Iudęorum inſcribantur.

O tymże

De

O tymże druga vstáwá Królá Zygmuntá.

3. ZAſtáwy Zydowie máią wpiſowáć w kśiegi / wedle ſtátutu náſzego Krákowſkiégo ná wálnym Séymie vczynionégo / Roku Pánſkiégo 1532.

Zydzieſli nie ſtáwi zaſtępcé, niech go obieſzą.

4. IŻ zbytnia ſwawola y wielkość złodźiei ztąd rozmnożyłá ſie / że złodźieie máią rzeczy krádźionych v Zydów przedawánie przeſpieczné: ktoréy złey rzeczy áby ſie zábieżało / zá ráda Pánów krolеſtwá náſzego y zá żądániem Poſłów Ziemſkich ſtázuiemy y ſtázáliſmy: Iż ieſli Zydowie o rzecz krádźioną y do nich przyniesioną zaſtępcé ſtáwić nie będą mogli ábo niechćieli: do ſądu oko pozwáni kárániem ſubienice / iáko ći ktoſzy ſą vczeſtnicy złodźieyſtwá / niech będą káráni.

Zydowie áni clá, áni ná inè vrzędy nie máią bydź przekládáni.

5. POſtáwiamy / áby niezgwalcenié było chowano / żeby Zydowie nie byli áni mogli bydź ná clá przekládáni: rozumieiąc / iż to rzecz niegodna y práwu Bożému przećiwna / áby tego narodu ludźie czći y vrzędów miedzy Chrześćiány iákich vżywáć mieli.

Miáná y ſpoſób kuponánia Zydóm ma bydź vłożona, ánſzákże wedle poſtánowienia, ktòrè máią z miáſty, niech ſie záchowáią.

6. CHcemy / áby Zydowie niemieli wolnégo kupiectwá we wſzytkich rzeczách: ále ten obyczay / ktòry będźie poſtánowion ku ſzukániu żywnoſći ich / wſzędźie w krolеſtwie náſzym niech dźierżą y pilnie go chowáią / y tákże vmowy y poſtánowienia / któré z nickterémi miáſty wietſzémi krolеſtwá náſzego máią / we wſzytkim niech trzymáią.

W żółtych czapkách Zydowie niech chodzą po vlicách, pod winą półkopkową: wyiąwſzy żeby ná dróżce byli.

7. IŻ Zydowie zániechawſzy ſtárégo

De eodem Iudæi pignora inſcribant in libros.

CÆterum pignora debebunt inſcribere in libros: ſecundùm ſtatutum noſtrũ, Cracouiæ in conuentu regni generali, Anno Domini 1532. æditum. *w Piotrko. 1538. HL. támże/242. HP. 375.*

Iudæus ſi non ſiſtit euictorem, ſuſpendatur.

QVoniam verò nimia furum licentia & pluralitas eò maximè creuiſſe videtur: quòd fures ipſi habeant rerum furto ablatarum, apud Iudæos tutam venditionem: cui malo vt obuiari poſſit, ex conſilio Senatorum Regni noſtri, & poſtulantibus nuntiis terrarum noſtrarum, decreuimus decernimuſque: vt ſi Iudæi, pro re furtiua ad ſe delata, euictorem ſtatuere non poſſent, aut nollent: in iudicio ad hoc citati, pœna furcæ ipſi, vt culpæ participes & conſcii, puniri debent. *Tenże tám że HL 135. B/242. HP támże.*

Iudæi neque teloneis, neque vllis officiis præſint.

STatuimus inuiolabiliter obſeruandum Iudæos teloneis quibuſcunque præfici non debere neque poſſe: indignum & iuri diuino contrarium cenſentes, eius generis homines aliquibus honoribus & officiis inter Chriſtianos fungi debere. *Tenże tám że 1538. HL 135. B/242. HP 378.*

Modus mercandi Iudæis ſtatuitur: & pactis, cum ciuitatibus initis, ſtent.

VOlumus præterea: vt Iudæi non habeant liberam mercandi, in omnibus rebus, facultatem, ſed modum per Nos ſtatuendum, in mercimoniis ad victum quærendum, vbique in Regno noſtro teneant, & diligenter obſeruent: atque etiam pacta & conuentiones, quas cum nonnullis ciuitatibus maioribus regni noſtri habẽt, in toto teneant. *Tenże tám że HL 130/ 233. HP 378*

Glaucis mitris inſigniti prodeant in publicum: ſub pœna vnius floreni: niſi fortè in itinere ſint.

ET quoniam Iudæi, relicto veteri inſti- *Tenże tám że HL 135. B/243. HP 375.*

go zwyczáiu/ y zárzuciwßy znáki przez ktore od Chrześćian byli poznawáni/ vbiór chrześćiánóm we wßytkim podobny wźieli/ ták iż miedzy Chrześćiány niemogą bydź poznáni: vstáwiamy/ áby ná wieki było chowano: żeby wßyscy y kożdy zosobná wßedźie w króleśtwie náßym Zyd znáki/ to iest/ biéretki/ ábo mycki/ ábo iné czapki żółte ná kożdych mieyscách nosili: wyiąwßy té/ ktorzy są ná drogách. Abowiém gdy w drodze będą/ będźie im wolno tákowe znáki złożyć ábo skryć. A ieśli kto z Zydów iáko prześtępcá tego práwá/ nie noßąc czapki żółtéy ná głowie będźie oskárżon y przekonan: tedy wedle zwyczáiu źiemie kożdéy Woiewodźie mieyscá ábo iego Podwoiewodzému/ ábo Sędźiému tylekroć/ ileby sie téy vstáwie przećiwić ważył/ winy złoty zápłácić będźie powinien: ktorey połowicá Woiewodźie ábo Podwoiewodzému ábo Sędźiému/ á druga połowicá inśtiguiącému ma sie dośtáć.

Zakłády Zydóm dánè niemáią bydź ná ośoby ieno ná pośpólśtwá nyćiągánè.

Tenże tám że HL 130/ 231. HP376.

8. Iż dla opátrzenia prześpieczeńśtwá Zydowśkiego/ y vśkromienia śiwowolnych ludźi śmiáłośći Zydóm ná niektorych mieyscách dáliśmy zakłády/ ściągáiące sie ná wielkie śummy: ktore to zakłády nie ná ośobne perśony/ ále tylko ná pośpólśtwá ábo ná iné zebránie mieyśckie/ ktore przez śprzyśiężenie ábo śpiknienie iákie rozruch ábo zburzenie ku śkáźie y zátráceniu Zydów vczynić zechce/ chcemy y obiáśniamy áby były włożone.

Zydowie ná wśiách niech nietárguią

Tenże tám że HL 95. B/ 172.

9. Gdyż Chrześćiánóm práwá koronne kupiectwá y targów ná wśiách czynić zákázuią: tedy rozumiémy/ iż tóż Zydóm tym sie mniéy czynić godźi: y owßem im tego pod ćiężkimi winámi/ áby tákowych rzeczy niemieli czynić zákázuiemy y zábrániamy pod śtrácením wßytkich rzeczy wedle śtatutu śtárego.

Zydowie śláchćie poddáni nic śobie w obronie krolewśkiéy niech nie pokłádáią.

Która

tuto, proiectis signis, per quæ à Christianis dignoscebantur, vestitum Christianis per omnia similem sumpserunt, vt inter Christianos dignosci non possint: Statuimus perpetuò obseruandum: vt omnes & singuli vbique in regno nostro Iudæi signa, hoc est, Bireta, aut Capellos, seu aliud capitis tegmentum coloris glauci, aliâs żółte/ vbilibet locorum deferant: Viatoribus exceptis. Per viam enim & itinera, licebit eis signa eiusmodi deponere aut occultare. Quòdsi quispiam ex Iudæis vti transgressor huius legis, non deferens capitis tegmentum glauci coloris, Palatino loci aut eius Vicepalatino seu Iudici, secundùm morem terræ cuiuslibet, delatus & ibi conuictus fuerit: soluere tenetur, toties quoties constitutioni contrauenerit præsenti vnius florení pœnam, cuius medietas Palatino seu Vicepalatino seu Iudici, & alia medietas Instigatori cedere debet.

Vadia Iudæis concessa, ad communitatem sunt referenda.

QVòd etiam ad prouidendum securitati eorundem Iudæorum, & ad compescéndam licentiosorum audaciam, eisdem Iudæis, in aliquibus locis contulimus vadia, ad magnas summas se extendentia: quæ quidem non ad singulares & priuatas personas, sed duntaxat ad communitatẽ, aut aliam multitudinem ciuilem, per conspirationem, tumultum & seditionem ad perniciem & interitum Iudæorum excitatam, extendi debere volumus & declaramus.

Iudæi fora in villis non faciant.

ITem, cùm Christianis iura regni, mercaturas & fora in villis facere prohibeant: multò minus hoc Iudæis licere cẽsemus, imò sub grauissimis pœnis, ne talia audeant, interdicimus eis & prohibemus: sub amissione rerum omnium, iuxta statutum antiquum confiscandarum.

Nobilium Iudæi in regia defensione nihil sibi promittant.

Qui

10. KTóra ſłáchtá w miéſteczkách y we wśiách ſwych Zydy ma: wolno im to puſczamy / áby z nich ſámi pożytki bráli / y im wedle zdánia ſwego ſprawiedliwość czynili. Ale z których Zydów żaden pożytek Nas niedochodźi / tym Zydóm niedopuſczamy práwá vżywáć przez Nas y przodki náſze nádánego: áni chcemy / áby o ich krzywdy przed nas przynaſżano co było: áby táko z nich żadnégo pożytku niemamy / ták téż niech żadnéy obrony w Nas nie máią położonéy.

Qui Nobiles in oppidis, aut in villis ſuis, Iudæos habent: per Nos licet, vt ſoli ex eis fructus omnes & emolumenta percipiant: Iuſq; illis arbitratu ſuo dicant: verùm ex quibus Iudæis nullum ad nos cõmodum peruenit, eos vti Iudæorum iure non permittimus per nos & anteceſſores noſtros conceſſo, neq; de iniuriis eorum deferri ad nos volumus: vt ex quibus nullum commodum ſentimus: hi etiam nullum in nobis præſidium habeant collocatum. *Tenże w krá 1539. HL135. B/243. HP. 377.*

Przyśięgá Zydowſka.

11. ŻYd ma ſie obrócić przećiwko ſłońcu oſobnie od ludźi inych / y ma ſtać boſſo / ná iednym ſkoku przyoblókſzy ſie płaſczem ábo ſuknią / á czapke Zydowſką ma mieć ná głowie. A ieſli ſie potknie trzykroć / tedy ták wiele wierdunków trácí: á ieſli czwarty raz / tedy zoſtáie winien w oney rzeczy. A ták niech mówi ten / który Zydowi przyſiege przepowiedáć będźie. Heliaſzu Zydźie / ia ćiebie nápominam przez té trzy litery / y przez ten Zakon / który dał Pan Moyżeſzowi ná tablicy kámiennéy ná górze Synai: iż té Kśięgi ábo ten Rodał ieſt prawdźiwy y ſprawiedliwy / ná który ty Zydźie przyśiegáć maſz temu prawdźiwemu Chrześćiáninowi o tákowy wyſtępek ábo rzecz: o którą ćie przed ſąd przywiodł. A niech mu ták będźie przepowiedaná przyśięgá:

Jżeś w téy rzeczy nie winien / o którą ćie ten Chrześćiánin winuie: ták ćie Bóg niech wſpomoże / y ten ſam: który niebo y źiemię / powietrze / y roſſe / góry / págorki / kwiatki / y trawy ſtworzył. A ieſliś winien: niech ćie trąd y iad záráźi ten: który zá modlitwą Helizeuſzową Náámáná opuścił / á Gezégo záráźił. A ieſliś winien / niech ćie ogień Niebieſki ſpali / y kámień popádnie / y płynienie krwie. A ieſli ieſteś winien: ábyś był zátrácon ná twéy duſzy / y ná twym ćiele / y ná twych rzeczách: y niech ćie to potka / co żonę Lotowe: która przemieniona była w ſłup ſolny / kiedy ſie zápáłká Sodomá y Gomorrá. A ieſliś ieſt winien: ábyś nigdy nieprzyſzedł ná łono Abráhámowo: gdźie Chrześćáni / Zydowie / y Pogáni przed ſtworzćielem wſzytkich rzeczy zmartwychwſtáną. A ieſliś winien: niech ćie

Zakon

Forma iuramenti Iudaici contra Chriſtianos.

QVòd Iudæus debet conuerti contra Solem ſeorſum, & ſtare nudipes ſuper vnam ſedem, indutus pallio, aut chlamide: & pileum Iudaicum debet in capite habere: & ſi lapſus fuerit ter: totidem amittit Fertones. ſi quartò: manet reus in cauſa. Tunc dicat is, qui ſibi Iuramentum narrare debet, ſeu prædicere: Helia Iudæe, ego te moneo per has tres literas, & per hanc legem, quam Dominus dedit Moyſi, in tabula lapidea, in monte Sinai: quòd liber iſte, aut Rodale hoc, verum & iuſtum ſit: ſuper quod tu, Iudæe iurare debes, huic verò Chriſtiano, pro tali culpa, ſiue cauſa, pro qua duxit te ad Iudicium. Et prædicetur ei iuramentum ſic. *HL136/243 HP. 376.*

Quòd tu in hac cauſa non es reus: pro qua hic Chriſtianus te culpat. ita te Deus adiuuet ille & idem: qui cælũ & terram fecit, aerem, & rorem, montes cum vallibus, flores, & gramina. Et ſi tu reus ſis: quòd te læpra & venenum inuadat: quæ precibus Eliſæi, Naaman Syrum dimiſit, & Giezi inuaſit. Et ſi tu reus ſis: quòd te ignis cæleſtis comburat, & morbus inuadat caducus, & fluxus ſanguinis. Et ſi tu reus fueris: quod tu pereas in anima tua, & in tuo corpore, & in tuis rebus: & vt tibi accidat, ſicut vxori Loth accidit: quæ mutata fuit in ſtatuam ſalis, quando Gomorra & Sodoma periit: fiat & tibi. Et ſi tu reus es: vt nunquam ad Sinum Abrahæ venires: vbi Chriſtiani, Iudæi & gentiles, ante creatorem omnium rerum reſurgent. Et ſi tu reus es: quòd te lex Moyſi deleat in monte Sinai, quam Do- *Támże.*

minus

Zakon Moyzéßów zmáże: który ná górze Synai Pan Bóg dał Moyzéßowi/ y który sam Pan Bóg pálcem swym nápisał ná tablicy kámiennéy. A ieśliś winien: niech cię pohánbi wßytko Pismo/ które ieśt nápisano w piąci kśiegách Moyzéßowych. A ieśli twoiá przysiegá nie ieśt spráwiedliwa/ áni czysta/ áni prawdziwa: áby cię Adonai zmázał mocą swego Boztwá/ y niech cię wezmą wßyscy źli duchowie/ y niech cię doprowádzą ná wieczné potępienié ná wieki wiekow/ Amen.

minus dedit Moysi: quam solus Deus digito suo scripsit, in tabula lapidea. Et si tu reus es: quòd te confundat omnis scriptura, quæ scripta est in quinque libris Moysi. Et si tuum iuramentum, non est iustum, nec mundum, atque verum: quòd te Adonay deleat suæ Diuinitatis potentia: & te suscipiant diaboli, & deducant te in æternam damnationem, in secula seculorum. Amen,

PO ZYGMVNCIE PIERWSZYM, Zygmunt August. Tit. VI.

Potwiérdzenié státutu przez Zygmuntá Krolá ná Zydy vczynionego.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP 378

Práwo 1.

A iż też Posłowie skárżą sie/ że przez Zydy wßyskie hándle y żywności Mieszczánom á poddánym nászym są odiete/ roskázuiemy áby w tey mierze był záchowan Státut Anni 1538. Parag: Volumus præterea &c. Ktemu áby Zyd Zup/ Cel/ y naymów żadnych nie trzymał/ ták iáko o tym Státut vczy.

Odłożenié pakt Zydowskich, które z Mieszány máią.

Tenże támże 1565. HP 379.

2. WEdle Constitucitey Piotrkowskiey postánowiéśmy byli gotowi/ około kupiectwá Zydowskiego. Ale iż pakt, które Miásta z nimi y oni z Miásty máią/ vkázać teraz nie mogli: tedy nie deroguiąc nic páktam Mieyscким/ y owßem ie w mocy zostáwuiąc/ odkládamy to do dugiego przyßłego séymu Koronnego: ták iżby ná dugim bliśko przyßłym séymie byli Mieszánie y Zydowie powinni kłásdź páktá & Cõuentionés, które máią z Miásty/ około kupiectwá żywności ich.

Zeby Cel, Myt etc. Zyd nie trzymał.

Tenże támże HP 379.

3. Opátrzemy też to/ y wßyskim Woiewodóm Korony y Pansstw nászych roskázuiemy/ vchwałą séymu ninieyßego: áby káżdy w Woiewodztwie swym żadnemu Zydowi Zup/ Cel/ y naymów trzymáć nie dopuszczał żadnych/ iáko o tym y przednieyßé státutá y Piotrkowska Constitutya vczy/ pod winą stá grzywien toties quoties, o którą Inßtigator czynić będźie powinien/ ábo Posłowie deferowáć.

O kupiectwie Zydowskim y o zábronieniu Cel, Myt, Zup, Kárczem, naymów Zydom.

Tenże támże 1567. HP támże.

4. ZYdowie mimo páktá które z Miásty máią/ áby kupiectwá Mieszczánom nie odéymowáli/ áni sie iémi báwili/ Cel/ Myt/ Zup/ Soli/ Kárczem/ y żadnych naymów w Koronie zá swym áni zá cudzym tytułem żeby nie spráwowáli exnunc, pod winą státutu Zygmuntá Krolá/ Roku 1538. wydáną/ o którą wine ná którymbykolwiek mieyscu Zyd táki był trafion/ á obwinion/ Krolewscy przed Woiewodą álbo ich Vrzędem/ á Pánscy przed swémi Pány Duchownymi y Swieteckimi álbo przed ich Vrzędniki stáwáć máią/ y karáni bydź przez té to Woiewody álbo ich Vrzęd/ álbo też przez Pány przerzeczoné álbo ich Vrzędniki/ pod winą dwu stu grzywien: którey połowicá stronie inßtiguiącey/ á połowicá vrzędowi bydź ma/ nie oglądáiąc sie ná świádki Zydowskié/ áni ná listy żadné.

Zeby

Zeby Chrześćiánin Zydowi nie służył.

5. A Iż też w tym sie silny nierząd dźieie / że w Koronie náśéy niektórzy Chrześćiánie Zydóm służą / vstáwiamy y roskázuiemy: żeby pod winą stá grzywien ná Zydá / że by nie śmiał Zyd Chrześćiániná vtriusque sexus zá sługi sobie przyymować. A Chrześćiánin áby też zás Zydowi nie służył / pod więźieniem. A iżby sie to dźiało we wszytkich ták náśych iáko też w Duchownych y Pánskich Mieściách y Miásteczkách / roskázuiemy / żeby tego Stárostowie y Burmistrzowie mieysc onych doyźrzeli / y státut ten exequowáli. A wśákże to rozumieć sie ma o czeládźi domowéy vtriusque sexus: ktoraby sobie w domiách swych chować mieli: secus rozumiano bydź ma o Furmániách / wołowcách / których w drógách ná czás potrzebować y náymować muszą. Tenże támże 1561. Hptámże.

PO KROLV ZYGMVNCIE Augustćie, Król Stephan.

Tit. VII.

Potwiérdził práwá wszystkié Zydowskié od przodków Ie° Królewskiéy M. im nádáné, w Wárszáwie ná Séymie 2. Ianuarij 1580.

Tenże dał kilká osobnych przywileiów Zydom Krákowskim: Piérwszy ná naiem sklepów w mieśćie de data *w Toruniu* 25. Decemb: 1576.

Drugi z strony przysiąg bez ceremoniy, y dekretów iednákich wiedniákiéy spráwie, de data *w Niepołomicách* die 31. Iulii. 1585.

Trzeći z strony sądów, że do sądu należnego á nie extra Iurisdictionem *wyćiągáni bydź máią*, de data *w Niepołom:* 31. Iulij 1585.

Te przywileie záśię wszystkié są tákże od Królá I. M. Zygmuntá III. potwiérdzone de data *w Wárszáwie ná Séymie wálnym* 18. Martii Anno 1590.

Iedno że tè przywileie wszystkié nie są constitucyą żadną wárowáné, tedy też y mnie nie zdáło sie ie w státut kłáść tylko náznáczyć.

POGŁOWNE ZYDOWSKIE.

Tituł VIII.

Zá Królá Stephaná Anno 1577.

Dla niebespieczeństwá od Tátar y dla Rebelliéy Gdańskiéy vchwalone tym sposobem.

Práwo 1. Zydowie wszyscy y káżdy z osobná w Królestwie nászym / w Mieściách y w Miásteczkách / ták nászych iáko y wszytkich poddánych nászych / Duchownych y świeckich / od káżdéy głowy / nie według stárych Kwitów / áni zwyczáiów żadnych / ále według liczby głów Zydowskich / státecznie pod przysięgą przez Poborce popisánych od káżdéy głowy pozłotému Polskiému oddáć powinni będą. Z Vniuers. Pobo. Anni 1577. fol. 179B. per. Item.

Roku

Roku záś 1578. tákże poglównè Zydowſkié, dla recuperátiiéy Prouincyiéy Inflántckiéy od Moſkiewſkiégo, przez woynę, y ná obronę Ruſkich kráiów, ták było vchwalono.

Z Vniuers. Pobor. fol. 196. B.

2. ŻYdowie wßyſcy/ y káżdy z oſobná w Krolęſtwie Polſkim/ y w Wielkim Kśięſtwie Litewſkim/ w Mieśćiách y w Miáſteczkách/ y ná wśiách/ ták náßych ják o y wßyſtkich poddánych náßych/ ták Duchownych ják o y świeteckich/ nie podług ſtárych kwitów y zwyczáiów/ ále od káżdéy głowy po złotemu/ á ná Jálmużniki ma bydź baczenié. A wßákże tym obyczáiem/ że Vrząd Woiewodzy álbo ktoſkolwiek inßy ktoregoby zwierzchności y ſpráwie podlegli Mieyſckiéy/ y z Poborcą y z ſuccollektorem iego máią ie policzyć z ſtárßymi Żydy/ ktoſzy máią pod przyſięgą zeznáć/ że ie ſpráwiedliwie policzyli/ od ktorych żadnego nie wymuiąc máią od ſtárßych odebráć/ á ſtárßy ſobie máią te ſumme wyciągnąć. Przyſięgá tych ſtárßych Żydow ma bydź ná Przykázánié Bożé/ á ná Woiewodzińſtwie y w Litwie Vrzędnicy/ y ktorym to należy z Poborcą tákowy dozor czynić máią.

Roku 1580. dla popárćia woyny Moſkiewſkiéy y dla opátrzenia kráiów Ruſkich y Podolſkich, tym ſpoſobem.

Z Vniuers. 1 o r. fo. 205.

3. ŻYdowie ták w Koronie ják o w W. X. Litewſkim/ po półtoru złotemu káżdy o głowy płácić będą powinni/ nemine prorſus excepto, ktoré po głowné wolno będźie Pánu Podſkárbiemu porozumiawßy ſię z ßáfárzmi co do nawietßéy pożytku przywiéżdź/ y do ßáfárzów oddáć.

Roku 1581. dla dálßego popárćia téyże woyny, y ná obronę tychże kráiów Ruſkich y Podolſkich tym ſpoſobem.

Z Vniuers. Pobor. fol. 225.

4. ŻYdowie ták w Koronie ják o w W. X. Litewſkim/ nemine prorſus excepto, máią ſię złożyć ná ſumme 30. tyśięcy złotych do Pánow Podſkárbiów y ßáfárzów Koronnégo y Litewſkiégo oddáć będą powinni/ ná káżdy Rok od dwu lat po trzydźieści tyśięcy. A dźiśyá ſummy téy tákowa bydź ma/ że Żydowie Koronni po 15. tyśięcy/ á W. X. Litewſkiégo po 15. tyśięcy ná Rok tákże dawáć będą powinni/ z ktorą ſummą Żydowie Polſcy w Wárßáwie/ á Litewſcy w Wilnie ná S. Jan ſtáwić ſię będą powinni/ ſub pœna ſimilis ſummę.

ZA KROLA I. M. ZYGMVNTA Trzećiégo. Tit: IX.

Roku 1588. poglównè Zydowſkié dla vprzątnienia Æmulum Regni obyczáiem woiennym z Korony ták było vchwalono.

Z Vni. Po. folio 7.

ŻYdowie ták w Koronie ják o w W. X. Litewſkim/ nemine prorſus excepto, po półtoru złotemu káżdy od głowy będą płácić powinni. A iżby od tákowégo pogłowia nie vlégáli/ tedy ták poſtánawiamy/ áby w káżdym Mieśćie/ Miaſteczku ták náßym ják o poddánych náßych/ powinien był Vrząd Mieyſcki ſub iuramento popiſáć Żydy wßyſtkie/ ile ich iedno głow ieſt/ w ktorym domu/ fideliter, y oddáć do ták Poborcę w káżdym Woiewodztwie/ ták że też we wśiách náßych Dźierżáwy náßéy. A v poddánych náßych Duchownych y świeteckich Pánowie ich przez swé ſprawce álbo Vrzędniki tóż vczynić máią/ z pilnośćią wßetkie Żydy/ ile ich iedno kędy głow ieſt/ popiſáć y oddáć do Poborcow: á Żydowie kożdy z nich będą ſie powinni przyſentowáć/ przed Vrzędy Miaſt/ Miáſteczky wśi/ obyczáiem wßéy opiſánym ſub pœna złotych Polſkich dwuſet ktora ma bydź od ſtárßych ich requirowána. A Vrzędy też y Pánowie ich pod też winę podpadáć będą/ gdyby w tym negligentes byli. O ktoré winy ná Żydźiech Vrząd Grodzki ex requiſicia perem-

Práwo 1.

peremptorie czynić ma: salua nihilominus inquisitione potym gdyby sie kto vtáił álbo vległ/ temu komu interest, to iest/ Poborcy.

Roku 1589. *dla nágotowánia* neruum belli *ieśliby był chćiał* Æmulus Regni *co dáley* moliri.

2. ŻYdowie ták Polszcy iáko y Litewscy y wśem Państw należących máią z sobą podźiał y rachunek vczyniwszy/ złożyć pieniędzy dwádźieśćiá tysiecy złotych ná odprawę potrzeby vkráinnéy/ ktorąsmy zá wiádomośćią wśech stanów/ Commissárzóm do Zygmúntá Korónnégo przysłáczonym/ ku pohámowániu vkráyńéy swéy woley zlećili. Które pieniądze máią stáwić we Lwowie połowice ná dźień S. Bártłomieiá: á drugą ná dźień świętégo Symoná Judy sub pœna confiscationis bonorum: Czego Pánowie Podskárbiowie oboi ták Korónny iáko W. X. Litewskiégo: álbo gdźieby té Vrzędy wákowały/ Podskárbiowie Dworni dźierżeć máią. Tákże y ná drugi Rok y czás tákowyś/ ćiż Żydowie obóygá Państwá y źiem należących tákową summę pieniędzy dać máią/ y stáwić ná tóż mieysce sub eadem pœna. A od pogłównego które bywa przy Poborze vchwalone/ y od wśytkich podatków Poborowych w tych dwu leciech przez ten czás wolni bydź máią. Z Vniuers. Pobo. fo. 7.

Roku 1590. *dla woyny przećiwko Turkowi zá wypowiedzeniém iego przymierza dawnego które miał z Koroną.*

3. ŻYdowie w Koronie sámi przez miásto pogłównego y Pobor bedą powinni dáć ná dźień S. Janá Chrzćićielá złotych dwádźieśćiá tysiecy do Pánów Podskárbiów y Prowizorów Korónnych ktorzy przy nas bedą. A z W. X. Litewskiégo Żydowie ná tenże dźień do Pánów Podskárbiów y Prowizorów W. X. Litewskiégo oddáć bedą powinni złotych śześć tysiecy: sub pœna confiscationis bonorum, gdźieby ná dźień náznáczony summ przeopisánych nie oddáli. A zátym od Pobor wolni bedą/ y od Poborców nie bedą mogli bydź nágábáni. Z Vniuers. Pobo. fo. B.

Roku 1591. *dla zapláty służebnym ná woynę przećiw Turkowi przyiętym.*

4. ŻYdowie wśyscy y káżdy z osobná w Krolestwie Polskim y w W. X. Litewskim w Mieśćiech y w Miásteczkách/ y ná wsiách ták náśych iáko y poddánych wśytkich náśych/ ták Duchownych iáko y świeckich: nie podług stárych kwitów y zwyczáiow/ ále od káżdey głowy po złotému: á ná Jálmużniki ma bydź baczenié: á wśákoż tym obyczáiem/ że Vrzad Woiewodzy álbo ktorykolwiek inny/ ktorégoby zwierzchności y spráwie podlegli/ y Mieyscki przy Poborcách/ ktorzy z skárbu nászego do tego bedą náznáczeni/ máią ie policzyć z stárszymi Żydy/ ktorzy máią pod przysięgą zeznáć/ że ie spráwiedliwie policzyli: od ktorych żadnéj nie wymuiąc/ máią ći Poborcy náśy od stárszych odebráć/ á stárszy sobie te summę máią wyćiągnąć. Przysięgá tych stárszych Żydów ma bydź ná Przykázániu Bożym: á ná Wołyniu y w Litwie Vrzędnicy y ktorym to należy z Poborcą tákowy dozor czynić máią: pogorzelce czyniąc wolnymi/ ktorzyby świeżo pogorzeli: á ktorzy nie pogorzeli/ okrom poglewia/ inszego Poboru dawáć nie bedą powinni. Który to Pobor od Żydów do skárbu nászego ma bydź oddány pro hac vice: záchowawszy iednák sposoby do przedszego wybrania tego pogłównego. Z Vniuers. Pobo. fo. 9.

Roku 1593. *dla odiázdu Krolá Iego M. do Szwecyiéy.*

5. ŻYdowie wszyscy y kożdy z osobná w Krolestwie Polskim y w W. X Litewskim/ w Mieśćiech y w Miásteczkách y ná wsiách/ tách náśych iáko y poddánych náśych Duchownych y świeckich/ nie podług stárych kwitów y zwyczáiów/ ále od kożdey głowy po złotému. A ná Jálmużniki ma bydź baczenié. A wśákoż tym obyczáiem/ że Vrzad Woiewodzy álbo ktorykolwiek inszy/ ktorégoby zwierzchności y spráwie podlegli/ y Mieyscki/ Z Vniuers. Pobo. fo. 7.

ſcki/ przy Poborcách / ktorzy z ſkárbu náſzego do tego beda náznáczeni / máią ie położyć z ſtárſzymi Zydy: ktorzy máią pod przysięgą zeznáć/ że ie ſpráwiedliwie policzyli. Od ktorych/ żadnego nie wymuiąc / máią ći Poborcy náſzy od ſtárſzych odebráć / y ſtárſzy ſobie te ſumme máią wyćiągáć. Przysięgá tych ſtárſzych Zydów ma bydź ná Przykazániu Bożym/ ná Wołyniu y w Litwie. Vrzednicy/ y ktorym to należy Poborce/ tákowy dozor czynić máią. Pogorzelce czyniąc wolnémi/ ktorzyby świeżo pogorzeli: á ktorzy nie pogorzeli/ okrom pogłowia inſzego Poboru dawáć nie beda powinni. Ktory to Pobor od Zydów do ſkárbu náſzego Woiewodztwá kożdego oddány bydź ma. A ieſliby ſámi Zydowie chćieli we wſzytkiey Koronie to pogłowie árendowáć / nie pozwalamy ich wiecey wyćiągáć/ nád dwádźieśćiá tyśiecy złotych: ktore ſámi Zydowie do ſkárbu Koronnego oddáć powinni.

Roku 1595. *Ná obronę Gránic Koronnych.*

Z Vniuers. Pobo. fo. 9. 6. ZYdowie wſzyſcy y kożdy z oſobná w Krolestwie Polſkim y wW. X. Litewſkim/ w Miáſtách y w Miáſteczkách / y ná wſiách táż náſzych iáko y wſzytkich poddánych náſzych/ ták Duchownych iáko świeckich/ nie podług ſtárych kwitów y zwyczáiów/ ále od káżdey głowy po złotemu. A ná Jálmużniki ma bydź baczenie. A wſzákoż tym obyczáiem/ że Vrząd Woiewodzy/ álbo ktorykolwiek inſzy/ ktoregoby zwierzchności y ſpráwie podlegli/ Mieyſcki y z Poborcą máią ie policzyć z ſtárſzymi Zydy: ktorzy máią pod przysięgą zeznáć/ że ie ſpráwiedliwie policzyli. Od ktorych żadnego nie wymuiąc/ máią od ſtárſzych odebráć/ á ſtárſzy ſobie máią te ſumme wyciągnąć. Przysięgá tych ſtárſzych Zydów ma bydź ná Przykazánie Bożé: á ná Wołyniu y w Litwie Vrzednicy y ktorym to należy z Poborcą tákowy dozor czynić máią. A wſzákże gdźieby ſie pożyteczniey ſpoſob podał / y árendowáć ma nam bydź wolno.

Pogłowné Zydowſkie Anni 1596. Vide ſupra folio 366. lege. 27. Ná obronę ć.

O niezákupowániu towárów. Articulo: ZYDOWIE.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 72. 7. ZYdowie nie máią zákupowáć towárów y żywnośći/ wprzedzáiąc w tym Chrześćiány / y zách odząc przed Miáſtá dla ſkupowánia / oprocz iármárkow głownych: á to pod ſtráceniem onego towáru y żywnośći zá dowodem.

CIGANI. Tit: X.

Przywo 1.

Zyg. Aug. w VVárſz. 1557. Con. 7 CYgáni álbo ludźie niepotrzebni beda przez nas z źiemie wywołáni/ y nápotym nie máią bydź do niey przyimowáni.

Tenże w Piotr. 1565. Conſt. 53. 2. Iż ſie przez Cygány w Koronie ſiłá złego dźieie / przećiwko tym ſtátut Wárſzáwſki 1557. w Exequtią przywiedźiemy y roſkázuiemy: áby ich koniecznie iuż od tego czáſu w Koronie y w wſzytkich Pánſtwách náſzych nie było. A kiedy ie ktory Staroſtá z ſtároſtwá ſwego wypędźi/ áby ich żaden nie przechowywał.

Steph: w Wár. 1578. Con. 189. B. 3. CYgáni ácz ſą ſtátutem wywołáni / iednák ie przechowuią. Przetoż ktoby ie przyiąć y przechowáć śmiał/ áby był pozwan od káżdego/ kto iedno chce tákiemu Akcyą vczynić/ y karan/ tanquam complex banniti do Sądu Grodzkiego.

Dokończenié Kśiąg Zydowſkich.

IENO-

IENOWŁADZCY
NAIWYSSZEMV,
BOGV W TROYCY IEDYNEMV, BLOGOSLAWIONEY CZYSTEY PANNIE, PATRONOM SWIĘTYM POLSKIM: NA CZESC, NA CHWALĘ:
Y PANV Z PANOW, KROLOWI Z KROLOW,

Szczęśliwèmu, nieznyćiężonèmu, Morzem y Ziemią ſeroko pánuiącèmu,

ZYGMVNTOWI TRZECIEMV,

Dwu Króleſtw pólnocnych, Polſkiégo y Szwedzkiégo, Królowi Możnè-mu, Wielkiému Kśiążęćiu Litewſkiému, Ruſkiému, Pruſkiému, Mázoweckiému, Zmudzkiému, Inflántckiému, Wołynſkiému, etc.

WSZYTKIM STANOM KORONNYM OBOYGA NARODV, Y WIELMOZNYM PANOM DOMV FIRLEIOW WIELKIEGO,

Pod ten czás Páńſtwá vkoionègo, day Boże wiekóm nierozerwánègo, gwóli pomnożeniu gránic y ſławy Imienia Polſkiégo, gwoli obronie Kośćiołá Bożègo, gwoli rządowi dobrèmu, gwoli miłości poddáńſtwá wiernègo,

TĘ KSIĘGĘ STATVTV KORONNEGO,

Wiádomość praw, powinności y Vrzędu kożdègo, ſkutek domowéy ſprawiedli-wości, obronę y podporę vkrzywdzonych, wolności ſkarb drogi y iedyny, z ſtátu-tów, Przywileiów, y z Conſtituciy Koronnych dawnieyſzych y bliższych ſporzą-dzoną, nie z dálekimi przewody, nie z ſukániém záwikłánym, nie z próżnym gdzie indźiéy odſyłániém, zupełnie, doſtátecznie, wiernie, ile rzecz potrzebo-wálá, wieki dawnè pożądały, kłopoty własnè y záćiągi wielkié dopuſcżáły, pod progi Máieſtatu wyſokiégo, pod ſąd, pod łáskę, y pod obronę

ODDANĄ,

Ian Iánuſzowski,

Wierny poddány, miłośnik oyczyzny, nic ſobie nie przywłaſczáiąc, kożdèmu co iego zoſtáwuiąc, wſzytkim y kożdèmu z oſobná dogadzáiąc, zaſługi ſwè da-wnè nowèmi podpiéráiąc, nie bez koſztu, nie bez prace, nie bez dobréy nádźieie,

Szczęsliwie dokonczył,

Roku Páńſkiégo / 1599. 20. dniá Kwietniá.

NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS, SED NOMINI TVO DA GLORIAM.

NON ARDOR NON VIS PROCELLARVM NON TEMPESTAS

INVIDIA LICET FORTVNÆ ET VIRTVTI COMES SIT.

REIESTR

REIESTR,
álbo ráczéy
SVMMARIVSZ
STATVTV RZĘDEM
obiecádłá krótko zebrány przez I. Iánuſzowskiégo.

Który ácz rzędem obiecádłá wßytek iest ſpiſány: Iednák Oſobá Królá Iego M. przed porządkiem obiecádłonym iest położoná: á potym dopiero rząd obiecádłony ſwym porządkiem idźie.

Fol: álbo f. znáczy folium, le: álbo l. znáczy legem, par: álbo p. znáczy paragraph ver: álbo v. znáczy wiérſ. onégo práwá álbo párágráphu. Gdźie ſie téż naydźie tá liczbá 1543. tám wiedźieć trzebá że té práwá ſą ábrogowáné: iednák przedśie włożyły ſie dla okázánia nápotym/ ieſliby kiedy reáſſumowáné były.

KROLOWIE POLSZCY.

KRolowie Polßcy y Króleſtwo dobrze ſą záchowáli Stolicy Apoſtolſkiéy y wßytkiému Chrześćiáńſtwu/fo:203.par:Mytedy.

Królowie Polßcy/iáko dla obrony poddánych ſwych od krzywd y wćiſków wßeláких/ ták y dla niezwyczáynych nowych co dźień wychodzących ſpraw/ zwykli práwá z vważeniém wydawáć y ták tÿ poddánych ſwych obyczáie w mierze zátrzymawáią y práwá ſwé ná piſmie z zezwoleniém wßytkich poddáné wieczné trwáiące czynią. fol. 151 l.8. In nomine.

Królowie kiedy co zákázuią/ tedy záraz y winę zákładáią. fol: 225. ver: vltimo.

Król Káźimiérz Wielki.

Był napiérwßym podawcą práw y ſtátutów Polſkich przykładem práwodawców Rzymſkich. fol: 145. lege 1. Roku.

Tenże/ y Władyſław wtory/ Roki y Wiécá ſtánowili/ á Káźimiérz III. poprawił y wydał. fo:147. l.2. Káźimiérz pa. ſolicitudine.

Król Lodwik.

Czynił pilne ſtáránié v Koronÿ/ áby ták ſynowie iáko y corki iego dźiedźiczyły. fol: 1.

Król Władyſław Iágiełło.

Wyznawa dobrodźieyſtwo koronné/że w miéy był wychowány y ná Króleſtwo obrány. fol: 85. lege 1. ver: 7.

Znáć dáie że Królowie Polſcy dobrodźieſtw Koronnych lepiéy oddawáć nie mogą/ iedno záchowániém Koronnych dóbr y dźierżaw w wolnym y niezawiedźionym porządku y ſtanie. *Támże* ve: 14.

Wćielenié W. X. Litew: do Koronÿ vczynił/ fol: 243. & fo: 750. & fo: 753.

Ziemie Pruſką vſpokoił z Koroną. fol: 838. & fol: 842.

Wyßé práwo Máydeburſkié ná Zamku Krákowſkim poſtánowił. fol: 1016.

Akádemią Krák. záłożył y fundował. fo: 215.

Przećiw hęretykóm práwá ſtánowił. f. 260.

Król Káźimiérz Trzeći.

Przełożenſtwo Kośćiołá Gnieźnieńſkiégo nád

nád Krákowskim vczynił. fol: 192.
Rózmice miedzy Kárdynałem Zbigniewem Biskupem Krákowskim vgadzał. fol: 191. le: 1. par: Kázimierz.
Tenże sie stárał o potwiérdzenié pokoiu Pruskiego v Oycá S. Páwłá Papiezá. fo: 889.

Ian Olbrácht.

Mimo przodków swych státutá swoie stánowił y wydáie. fo: 148. le: 4. A nád to.
Zá tegóż Pánowie y Pięłaći y wszytko pospolstwo W. X. Lit: wpisáli sie do Królestwá Polskiego. fol: 755.
Kánonię Tumskié stánowił / ze błáchetckim ludźiom z oycá y z mátki dawáné bydź máią / á pewny poczet plebeiuszów w nich bydź ma. folio 193.

Król Alexánder.

Będąc w Litwie złożył Séym w Piotrkowie który Pánowie tylko sámi Koronni bez Królá odpráwowáli. fol: 150. le: 6. My.
Práwá y Przywilcie wszytkie przodków swych w iedno zebráć y dla wiádomości wszytkich ná świát począwszy od Królá Kázimiérzá Wielkiego wydáć roskazał. fol: 152. para: Itaque.
Tenże continnie swóy proceſſ y dekretá Rádomskié. *Támże.* le: 9. Rádomskié.
Przyczyne dáie dla czego tym porządkiem iáko w státucie Laskiego stoi / práwá y Constitucye przodków swych wydał. fol: 153. lege 11. Są tedy.
Zgoda áby Státut Laskiego pilnie był chowány. fol. 154. lege 12. Nos.
Condicye pokoiu Pruskiego do drugich przywileiów wpisáć kazał. fol: 891.

Król Zygmunt Piérwszy.

Práwá tákże swoie w iedno zebráć y wydáć roskazał. fol. 156. le. 14. Sigiſmundus.
Práwá niektóre swoie odnawia y swoie przydáie. *Támże.* le: 15. Reuoluentes.
Chce áby práwá iego niektóre wiecznie trzymáne były. *Támże.* lege 16. Cæterum.
Ochrania práwá pospolité y dobrá Koronné / bysáś kto przykładem iego nie ták dla dobrégo Koronnégo iáko wiecéy dla przewodu swego / niechćiał práwá nowé wedle swéy woli odmieniáć y stánowić. fol: 157. lege 18. Manifeſtum.
Żadnéy rzeczy stánowić niechćiał / coby z práwem pospolitym zgadzáć sie niemiáło / áż zá gwałtowną przyczyną. *Támże.* le: eadé.
Zá sie y zá nástępuiącé swé dał słowo nigdy tego nie ćierpieć / w czymby sie práwá pospolité gwałćić zdały. *Támże.*
Niektóre Conſtitucie niepámiećią álbo niedozorem opuszczoné / znowu przypisáć roskazał. fol: 158. le: 20. Nos.
Zá swego synáślubował / że przyszedszy do lat popszysiądz miał práwá / wolności Koronné. fol: 18. lege 12. Quandocunque.
Wyiednał podawánie Beneficiy w sześći Miesiącách v stolice Rzymskiéy. fol: 202. lege 17. Gdyż.
Przestrzegał áby nowé domysły w wierze / z Niemiec do Polski / zwłaszcza do Klasztorów wnoszáné nie były. f. 207. l. 1. Czestémi.
Stáránié czynił áby W. X. Litewskié Ziemie Pruskié / Xięstwá Oświećimskié y Zatorskié y inszé pogránicznié do Korony vniowáné były. fo: 741. le: 1. & 2. Gdyż.
Zá tegóż Drohicka ziemiá ná Podlászu do Koronnych práw przypuszczona. fo: 834.
Zá tegóż y Ziemiá Pruska z Koroną Polską wieczny pokój vczyniłá. fol: 913.
Tenże Ziemie Pruską dáie w Lenno Márgrábiom Brandeburskim. fol: 919.
Pruskiéy Ziemi práwá opisuie. fol: 925.
Gdańszczánóm Ordinácye czyni. fol: 942.
Część Pomorskiéy ziemie w Lenno dáie. f. 972
Mázowieckié X. do práw Koronnych przypuścił. fol: 974. lege 4.
Temuż Moltánski y Wołoski Woiewodowie hołd czynili. fol: 1014.

Król Zygmunt Auguſt.

Práwá / Przywilcie / swobody Koronné vbliżoné do piérwszégo sposobu przywraca y w Executią wstáwia. fol: 158. le: 21. Ale.
Ná Séymie Piotrkowskim Anni 1562. wiele ártykułów státutowych declárował / wiele też ku dobrému rządowi pospolitému pozwolił / y nieco przydał. fol: 161. le: 24.
Stárał sie áby ludźie zásłużeni zapłáte mieć mogli fo: 162. le: 25. A potym. & fol: 164. le: 28. Iż prze. & fo: 165. le: 30. A iż.
W. X. Litewskié do Korony vniował. fo: 768.
Kiiowskié X. do Korony przywrócił. fo. 800.
Wołyn do Korony przywrócił. fol: 818.
Podlászе do Korony przywrocił. fol: 824.
Oświećim y Zator z Koroną ziednoczył / folio 1008.
Zá tegóż Bielski Powiát do práw Koronnich przypuszczony. f. 836.

Elbią-

Elbiążánóm práwá dáie. fol: 936.
Gdanſczánóm práwá opiſuie. fol: 948.
Zá tegóż Inflántſka Ziemiá pod obrone przyięta byłá. fol 696.

Król Stephan.

Wóyne Moſkiewſką prowádząc / pokóy y rząd poſpolity opátruie. fol: 181. le: 35.
Dla niebeſpieczenſtwá Koronnéy od Tátar y od Rebellizántów Gdanſczan ſukał pomocy v Korony. fol: 343. le: 5. Iż.
Nie wątpił w ſtanách Koronnych że go opuśćić Poborámi nie mieli gdyby był potężnie wſtąpił w wóyne Moſkiewſką. fol: 344. le: 7. Iż ná ten czás.
Zwyczáie Woiewództwá Mázoweckiégo potwiérdźił fol: 978.
Inflántóm práwá dáie. fol: 696.

Król Iego M. Zygmunt Trzeći.

Wolnoſći y práwá vbliżone y Exorbitáncyę náprawia. fol. 172. le: 36.
Po zeſzćiu Królá J. M. Szwedzkiégo Oycá ſwego / odieżdżáiąc do Szwecyiéy ná Koronácyią: wárunie zwrócenié ſwoie Koronie/ á rząd y beſpieczenſtwo pod odiazd ſwóy ſtánowi. fo: 181. l. 41. Oznáymuiemy.
Po zwróceniu ſwym ze Szwecyiéy ſtánowi y pewnym Rádam ſwym zléca Commiſſyią pewną dla opátrzenia niebeſpieczenſtw Koronnych. f. 182. l: 42. & f 183. l. 43. & 44.
Powtore do Szwecyiéy wyieżdżáiąc dla zátrzymánia y vſpokoienia Króleſtwá Szwedzkiégo od Károluſá/ vpewnia piſmem Koronę o zwróceniu ſwym / y áſſecurátią do zátrzymánia wiáry od ſtanów Koronnych bierze. fol. 184. le: 45. Wßem.
Inflántcką Ziemie poſtánowił. fol: 1001.
O Kurlándſkie Xieſtwo wárunek czyni. 1007

KROL.

SWóy ſnádniéy niż obcy rządźić może.
Jeden bydź ma.
Pobożny bydź ma.
Mądry y opátrzny bydź ma.
Spráwiedliwy bydź ma.
Miłować R. P. ma.
Potężnym y mężnym bydź ma.
} fol: 8 & 9.
Szczodrobliwym bydź ma. fol: 108. parag: Jeſt rzecz.
Jedno Xiąże ieden Pan wßytkich bydź ma. fol. 136. ver. 7. & le. 9. Gdyż wßytkim. & fol: 371. le: 4. Zátym.
KRól ſam wßyſtkim ſpráwam podołáć nie może/ fol: 274. le: 3. Gdyż to.
Król wielkie ćiężary ná ſobie noſi / dźwigáiąc ſtan ſwóy Królewſki / y odpráwuiąc ſpráwy Koronné/ fol: 390. ver: 17.

Królewſka Electia.

Króla Pan Bóg nie dáie przez oczywiſté powołánié / ále per inſpirationem ſuam w ſercá ludzkié/ fol: 4. le: 2. Królá.
Królá czyni nie nominácya/ áni publikácya/ ále conſens wßytkich/ fol: & le: eadem.
Królowie Polſcy od Jágełłá / áż do Królá Zygmuntá III. zeznawáią że wßyſcy wolnie ná Króleſtwo ſą wybráni / fol: eod:
Król zá żywotá ſwégo / niéma drugiégo ná Króleſtwo miánować/áni obiérać/ áni obiéránia żadnego ſkłádáć/áni ná pánſtwo ſucceſſorá wſadzáć fol: 8. le: 19. Co ſie. & le: 20. A iż ſwobody.
Królów wolné obiéránié / ma wiecznie ſtanóm Koronnym zoſtáwáć / fol. 8. le. 19. Co ſie tycze.
Białogłową ná Króleſtwo obrána bydź może/ gdżieby mężczyzn nie zſtáło/ f. 2. ver: 6.
Po Królu Lódwiku ſyn ábo dźiewká wſtępować mieli ná Króleſtwo dźiedźicznym obyczáiem/ fol: 2. par: Wßákże.
Król Lódwik pſnie Liſty / które zábraniáły płeć białogłowſką ná króleſtwo obiérać. fol: 2. le: 2. Wßyſtkié.
Przywiléy królá Lódwiká z ſtrony obiéránia ſynów ábo córek iego ná króleſtwo/ wiecznie trwáć miał/ fol: 3. ver: 3.
Królá Jágełłá Polacy ná wiáre Kátholicką przywiódßy/ dopiéro zá Páná ſobie obráli/ fol: 4 le: 3. Oznáymuiemy.
Królewic zá królá obrány ma bydź lat ſłużnych. fol. 5. ver. 29.
Król obrány łáſką królewſką ſwą oddawáć ma Polakom że go ná króleſtwo obráli. fo: 5. le: 5. & fo: 6. lege 6.
Obiéránie królów bez Litwy bywáć niema f: 8
Obiéránie królów bez Séymu bywáć niema folio 9.
Ná Electią królá Auguſtá nie było ſéymu Electiiéy wolnéy: król iednák Zygmunt oćiec iego wárował zwyczay ſtáry obiéránia królów ná ſéymie Wálnym. fo: 10. le: 25. My Zygmunt & le: 26. In nomine.
Electia ná mieyſcu vprzywileiowanym bydź

ma. fol: 11. le: 27. Widząc.
Electia rozerwána Ciuile bellum z sobą przynosi. fo: 24. le 5. W iákie.

Królewskié przysięgi.

Król przysiegáć koronie ma. fol: 13.
Poprzysiegáć ma wszytkié práwá / przywileie y wolności. fo: 14. Tit: Confirmatiæ praw.
Król Zygmunt slubował zá synà swego Zygmuntá Augustá iuż ná ten czás obránégo krolá / że przyszedszy do lat swoich poprzysiądz miał práwá koronné. fo: 18. lege 12.
Król August doszedszy przysiege oddawał / ále zá żywotá Oycá swego rządzić niemiał f: 18.
Król przeciw przysiedze swéy vczyni / kiedy da Dostoienstwo y vrząd Ziemski nieosiádlému w onéy Ziemi y niegodnému. f: 298. l: Zá.

Królewska Koroná.

W skárbie Koronnym ná Zamku Krákowskim chowána bydź ma pod kluczmi osób pewnych / ktorzy wszyscy zgodnie do niéy otwiérać máią. fol 13. le: 1. Koroná.
Korony y skárby Krolestwá są rzeczy miedzy nawietszémi nawyssé. fo: 308. l. 1. Stárémi.
Podskárbi Koronny ie chowa. *Tamże.*

Koronácya.

Koronowány żaden bydź niéma / iedno wolnie od wszech stanów obrány. fol: 14. le: 2. A naprzod.
Koronować ma Arcybiskup Gnieznienski nie Kárdynał: fol: eodem le: 3. Quantum. & le: 4. Krolá.
Przy Koronácyiéy Krolewskiéy Biskupi do tego należący bywáć máią. f. & le. eadem.
Królowie Polscy dla tegó ná Krolestwo Polskié są koronowáni / áby Korone ludźmi vczonymi opátrywáli. f: 112. l: 3. Zapiawde. & fol: 215 le: 1. Władysław.
Królem bydź nie może ále zá hostem patriæ ma bydź rozumiány / ktory by przez gwalt był koronowány. fol: 8. le: 20. A iż.

Królewskié Małżeństwa.

Król Zygmunt dokladał sie PP. Rad Koronnych z strony małżenstwá swego. fo: 20. le: 1. Sacra
Zygmuntowi pierwszému Cesarz Chrześciánski rárl żone ze dwu Pánnien iedne. fol. & lege eadem.
Król Zygmunt ziáchać sie miał z Cesárzem Chrześciánskim w Wiedniu dla obiéránia żony. *Tamże.*
Królowie ták w małżenstwie iáko y we wszytkich spráwách potocznych vpátrować máią honestum & vtile. fol: & le: eadem.
Król August bez rády Pánów Rad Koronnych żenić sie niechćiał / ne imparem ducat vxorem. fol: 20 le: 2.
Król Stephan zeznawał że ná małżenstwie Je: K. M. y R. P. należy wiele / y dla tegó nic około małżenstwá stánowić áni bráć niechćiał mimo zezwolenié PP. Rad Koronnych. fol: 20. le: 3. A iż.
Król rozwodu szukáć niéma. fol: 20. le: 4. A okrom.

Królowa.

Płéć białogłowska ná Krolestwo obrána bydź może. fol: 2. par. Wszákże. & le: 2. Wszytkié listy.
Królowéy żaden inny koronować niéma iedno X. Arcybiskup Gnieznienski. fol: 14. le: 3. Quantum.
Królowa Anná stársza miálá oprawe swoie ná dobrách X. Mázoweckiégo / ná ktorych y Boná mátká iéy miálá. fo: 21. le: 2. Oprawe.
Królowa żadna ná potym oprawy swoiéy mieć niéma ná dobrách X. Mázoweckiégo ále ná inszych dobrách. lege eadem. par: A wáruiąc.
Królowa Anná stársza miálá prowenty swoie zápisáné ná dobrách Mázoweckich y w W. X. Lit: ktora iéy wolno było zápisáć y dárowáć ludźiom narodu Polskiégo y Litewskiégo. A stany oboygá narodu spłácáć ią miały. fol: & lege eadem. par: Ktemu.
Królowéy Anny stárszéy prowenty z dóbr oprawie podleglych wolné bydź miały / y przez tóż po zeszćiu modernorum possessorum dóbr Jéy K. dáninámi nowémi zátrudniáné bydź niemiały. fol: & lege eadem.
Królowa Anná stársza biálá prowizya swoie z Cel Koronnych / bo dobrá Mázoweckié były zátrudniáné práwy modernorũ possessorum. fol: & lege eadem.
Téyże Królowéy vmnieyszáć miáło prowizyiéy Celnéy / zá przypadániem pożytków z dóbr X. Mázoweckiégo. fol: & lege eadem.
Téyże Królowéy náznáczone były dobrá pewné / wolné od quárty. f. 20. l. 3. Zá zgodnẽ.
Quártá z dóbr Królowéy Anny stárszéy Mázoweckich non obstante reformatione do Ráwy iśdź miálá. fo: 21. le: 2. Oprawe.

Téyże

Téyże Królowéy prorogátia ceſsiéy mocna y wárowna ieſt declárowána. fol. eodem. lege 1. Doſyć.

Táſz Królowa reſignátią dóbr wſzytkich vczynić miáłá gdyby ſie iéy od Królá Stephaná y od ſtanów doſyć ſtáło w opráwie y w opátrzeniu iéy/iáko tá prorogátia opiſowá: Ná ktorą reſignátią Król Stephan pozwolić miał. fol: & lege eadem.

Królowa Anná młodſza opráwy wiáno ná dobrách ſtołu Królewſkiego náznáczonych mieć miáłá. fol: 22. lc: 4. Jż wedle.

Téyże Królowéy Annie młodſzéy miáło bydź náznáczoné donum nuptiale dorocznė. *Támże.*

Opráwá y donum nuptiale miáło bydź ważne/ gdżieby Król J. M. Zygmunt Trzeći zwroćiwſzy ſie ze Szwecyiéy Krolеſtwo do śmierći rządźił. *Támże.*

Té Zamki ná ktorych opráwę Królowa Anná młodſza miáłá ſłáchćicom obywátelom kráiów tych gdżie Zamki leżą dawáné bydź miáły: á iuriſdítia ich opráwie podléc nie miáłá. *Támże.*

Królowa Boná trzymáłá wzaſtáwie dobrá Koronné zá Króla Zygmuntá pierwſzego. fol: 98. lc: 1. Wiele.

Królewſki Máieſtat.

Záwiſt ná tym gdy Król pámięta ná wiárę y życzliwość poddánych ſwoich. Gdy ſie ſtára o pokóy y vſpokoienié ich. Gdy ſprawiewiedliwość ludźiom czyni. Gdy wierność y życzliwość ich godnie nágradza/ nie tylko nádániem wolnośći/praw/ Conſtitucіy nowych/ ále téż gdy dawné nádáné pochwala y potwiérdza. Gdy łáſkę y życzliwość ſwą ták przećiwko nim pokázuie/ iáko ich potrzebá/ poczćiwość y przypadki poſpolité z ſobą przynoſzą. fol: 22. lege 1. Máieſtat.

Zacność Królewſka niеſprawiedliwośćią by wa prophánowána. fo: 23. le: 2. Abowiém.

Máieſtatu obrázá.

Tylko ſie ściąga ná oſobę Królewſką. fo. 23. le: 3. Obráżenié.

Rozumie ſie machinatione, conſpiratione, violento conatu & facto ipſo in vitam. fo: eodem, lege 4. Jeſliby.

O obrázie Máieſtatu Królewſkiéġ gdyby ſprawá Królowi z poddánym przyſłá/ proceſſ. fo. eodē & le: eadem. Ták ieſt opiſány.

Inſtigator pozywáć ma.

Pozew ma bydź położony ſześć Niedźiél przed terminem ná Séym.

Pozwu relátia w Grodźie bydź ma tegoż Powiátu.

Pozwány ma ſtánąć peremptoriè.

Gdy ſprawá przypádnie/PP. Rádá y z Pány Posły bez Królá ná nie wotowáć máią.

Dekret zgodnie vczyniony/ ma bydź przez Królá ex ſcripto przez Márſzałká ferowány Z kołá Poſelſkiégo oſm oſób deputowáné bydź máią/ ktorzy przyſiągſzy przy PP. Senatorzéch wotowáć y wotá ich liczoné bydź máią.

Delator może bydź y plebeiuſz.

Pozwány gdżieby nie były euidentia documenta nan/ bliżſzy do ewázićy/choćby téż byłá paritas votorum.

Complex criminis ma tákże bydź ná Séym pozwány: á będąc cõuictus reus eſſe criminis, condemnabitur.

Pozwány ratione Criminis læſæ M. tylko we 20. oſób ma ná ſéym ſtánąć.

Prokurator dány mu bydź ma: ktory ſpatium deliberandi mieć ma do dniá trzećiego.

Delator potwarny ieſliby Nobilis, ma bydź karány Conſtitucyą anni 1565. á plebeius pœna capitis: wſząkże gdżieby obwiniony przyſiegą ſie odwiódł/ tedy ná delatorá żadna pœna ściągáć ſie niema.

Inſtygator ſprawę zwłaczáć niema.

Spráwá ná tymże ſéymie ſkończyć ſie ma/ inászéy pozwánému ewázića dopuſczona bydź ma.

Dilácya pozwánému iedno vera infirmitate do dwu Niedźiel tylko idź ma.

Przed krolem kto kogo ráni ábo brońiéy dobędźie/ karány bydź ma f. 30. l. 12. Nád to.

Zacność y táſność Máieſtatu Królewſkiego/ zła moneta bywa vmnieyſzoná/ fol: 372. lc: 6. Jż. par: A po roku.

Królewſki Stół.

Stołu królewſkié° opátrzenié ma bydź z dóbr królewſkich/ fol: 31. lc: 1. Jż

To opátrzenié z ktorych dóbr bydź ma/*Támże.* lege 4. O pátruiąc.

Dobrá ſtołu królewſkiego nie máią bydź onerowáné żadnémi penſiámi áni dożywoćiem/ áni Arendámi/ fol: 32. ver. 2.

Wychowánié królewſkiego ſtanu Pánowie Rády obmyſláwáią/ f. 94. lc: 1. Pánowie.

Dla wychowánia królewskiégo stánu/pozwolili PP. Rády dobrowolnie ná podwyssenié Arend/Starostw/y Dzierżáw królewskich/f. & l. ead: & f. 311. par: A wssákże.

Wychowánié królewskié ordinariè y extrà ordinariè ze trzech częścí dochodów królewskich bydź ma/fo: 311. par: A wssákże.

Królewskié dobrá.

Zupy Krákowskié/zupy Olkuskié/Clá koronné/Clá Ruskié/Státostwo Sándomirskié/státostwo Sámboiskié z ozimina y z Miodenicámi/Oeconomia Málborska/wielkié Rzády/Rogoźno/Czczew/Funtezoł Gdański/Elbiąski/Ryski/Mynicznć pieniądze/y podwodné pieniądze/clo Plotckié/iáko ie teraz wybiéráią. saluis Iuribus Zamków Mázoweckich/ná których popiáwá nádánia Clá przywileiem byłoby pokazáné fol. 32. par: A té Oeconomié.

Onerowáné y zástáwiáné bydź nie máią.

Onerowáné bydź niemáią pensiámi/áni Dożywociem áni Arendámi/fol: 32. ver: 2. z tym wárunkiem.

Dawáné bydź niemáią in possessionem żadnému ex ducali genere f. 98. l. 5. Iż temi.

Dárowáné/obligowáné/przedawáné/y in feudum dawáné bydź niemáią mimo státut Alexándrów/fol: 289. le: 4. Státut.

Zastáwiáné bydź nie máią/áż zá wielką potrzebą R.P. fol: 93. le: 8. Tóż o summách.

Zamki głównć álbo sądowé/wielkié rzády/y ziemiá Sendomirska/zástáwiáné bydź nie máią/fol. 98. le: 5. Iż témi.

Zastáwné/gdy bedą wykupioné/wiecéy zástáwiáné áni dárowáné bydź niemáią/fol: 96. le 1. Iż z dóbr. par: A ták.

Zastáwy wssystkié dóbr królewskich po Alexándrze kássował król August w Wárssáwie/1563. fol: 97. le. 3. A że náostátek.

Zástawiáné bywáły.

Zá królá Kázimiérzá/któremu wolno było zamki piérwsé y ziemie piérwsze zástáwiáć/teraz nie wolno/fol: 90. le: 2. par: Druga.

Zá królá Zygmuntá piérwsségo v królowéy Bony/fol: 98. le: 3. Wiele.

Zá królá Augustá/w pięći kroć stá tysięcy złotych/fol. 98. le: 5. Iż temi. A ná te summę pobory królowi pozwolone były/fol: 396. le: 18. Poborce.

Dzierżáwá Eyssyská w sześći tysięcy złotych od królá Stephaná/fol: 365. le: 22. Iż też.

Kleynoty Koronné od królá J.M. Zygmuntá III. w summie 154000. złotych fol. 368. lege 31. pozwolili.

Zástáwić sie mogą.

Królowi wolno minutiora bona zástáwić y dárować/fol: 90. le: 2. par: Druga.

Ná potrzebę R.P. zá zwoleniem PP. Rad ná séymie zástáwioné/dárowáné/y zápisáné bydź mogą/fol: 96. le: 1. Iż z dóbr pari A táki. & fol: 97. le: 4. Státut Alexán:

Z wielkiéy przyczyny zástáwiáné y zápisáné bydź máią/*Támże* le: ead.

Ad extenuationem zastáwiáné y zápisáné bydź máią. *Támże.*

Wykupioné zás bydź máią.

W Królowéy Bony wykupioné bydź miały przez królá ieśli może/álbo przez Szláchtę. fol: 99. ver: 19.

W pięći kroć stá tysięcy złotych zástáwioné/wykupioné bydź miały z Poborów 1598. fo: 368. le: 31. Pozwolili.

Kleynoty koronné z tychże Poborów wykupioné bydź miały. *Támże.*

Dzierżáwá Eyssyská wykupiona bydź miáłá z Poborów 1593. fo: 305. le: 22. Iż też

Przy wykupnie listy y zapisy rewidowáne bydź máią przez królá y ráde. f. 100. l. 4. Consensy

Sposob wykupná dóbr królewskich. *mass* fol: 100. lege 2. Iż

Po wykupnie dóbr: w pięći kroć stá tysięcy złotych zastáwnych ze wssystkich pięći części prowentów ma bydź połowicá ná każdy rok do Ráwy dawána ná założenie stárbu R.P. fo: 368. lege 31. Pozwolili.

Dárowáné álbo zápisáné dochodzoné przez królá bydź máią.

Królowi dóbr swoich dochodzić záwsse wolno. fo: 101. le. 1. A nam & fo: 105. le: 10. Constitucyą.

Vpominać sie záwsse wolno non obstante quauis præscriptione & contumacia instigatoris seu tenutariorum. f. 106. l. 15. Jáko

Dobrá ná Rewizyey listów nieosądzoné ná séymie przez królá dochodzoné bydź máią fo: 543. le: 12. Zábiegáiąc. p. A gdźiebysmy.

Dobrá dané/dárowáné álbo zápisáné ná séymie dochodzoné bydź máią. fo: 101. le: 2. A ieśliby.

Nieináczey dochodzoné bydź máią iedno iure donatorio sibi inscripto & donato. *Támże.* lege 3. Gdyby.

Dobrá

Dobrá non litigiosa królowi wolno przyimować y o nie czynić ná seymie. *Támże.* lege 4. Co sie tycze.

W dobrách dárowánych y zápisánych Król sobie práwá wiecey przywłaszczáć niema / iedno táko dárownik miał. fo: 101. le: 2. A ieśliby.

O dobrá królewskié do drugiego záwiedźioné nie ten co záwiódł / ále possessor odpowiádáć królowi winien. fo: 93. le: 9. To też.

Dóbr królewskich zastáwá / nie Metryká ále Oryginały dowodzona bydź ma. fol: 93. ver: 4. Wßákoż

W Száfunku Królewskim bydź máią.

Dobrá królewskié w piąći kroć stá tysięcy złotych zastáwné / post decessum modernorum possessorum dispositiey królewskiey należą. fo: 368. le. 31. Pozwolili.

Królowi wolno ßáfowáć wedle práwá dobry y Stárostwy wolnémi któreby wákowały. fol: 101 lege 2. A ieśliby.

Dobrá y Vácántię ná krolá przypádłé / iure caduco, inscripto, donato król w swym ßáfunku ma. *Pátrz* Káduki.

Dobrá do stołu krolá J. M. w W. X. Litewskim przypádłé / ßlachćicóm oboygá narodu rozdawáné bydź máią. fo. 130. lege 28. A iż iuż.

Dobrá gdźieby dożywocia nie zábyły w dispositiey królewskiey bydź máią. fo: 313. ver: 3.

Ná dobrách zastáwnych królewskich Polacy Stárostámi bydź máią. fo: 99. ver: 3.

Do żywotá vnius possidentis dawáné bydź maią.

Królewskié dobrá do pewnégo czásu dáné ad vitam vnius possidentis trzymáné bydź máią. fol: 92 par. Dobrá náßé.

Ná dobrách królewskich wieczność zá dożywocie otrzymáné / zás sie oná wieczność / w dożywocie obraca / ieśli wieczność executią vpádłá. fol: 92. lege 5. Gdźieby.

Z dóbr zastáwnych królewskich dźierżáwcy y Stárostowie po śmierći pożyczálniká nie inému tylko królowi z stąpić máią. fol: 99. ver: 10.

Ná gránicách przez Stárosty bronioné bydź máią.

Przełożonym Zamkóm y Stárostom Królewskim wolno dóbr królewskich ná gránicách bronić / áż do skończenia. fol: 403. le: 5. Vstáwiamy.

Bronioné bydź máią bez pfowánia laboris proprii osiewków / budowánia y robót. fo: 408. par: A iż.

Rewidowáné bydź máią.

Dobrá wolné nie rewidowáné / inwentowáné bydź máią dla quárty. fol. 386. par. Ciż.

Ná inwentowánié dóbr Królewskich deputowáni były Rewizorowie z Séymu Piotrkowskiégo 1562. fol: 311. par: A iżeby.

Ná pięć częśći dźielić sie máią.

Dóbr Królewskich dochody ná pięć częśći dźielone są. fol: 94 lege 2. Arendy.

Z dóbr Królewskich odłożywßy wedle rewizyiey nowey wychowánia Stárostom ábo Dźierżawcom / inßé wßytkié dochody ná cztéry częśći są rozdźielone / trzy Królowi / czwarta część ná obronę Koronną. f. 310. lege 1. Po námowieniu.

Ze trzech częśći zásie Królewskich / wolno Królowi láskę Stárośćie álbo Dźierżawcy vczynić quárty nie rußáiąc. fol. 310. le. 1. Po námowieniu.

Z dóbr Królewskich rewidowánych naprzód część piąta ma bydź odłączona: potym táż część piąta ma bydź przyłączona do trzech częśći Królewskich. A Król sam Stárosty y Dźierżawce opátrować ma / quárty nierucháiąc fol: 312. lege 4.

Quártá ná obronę R. P. z nich płácona bydź ma.

Quártá dla dobrégo R. P. y dla obrony iéy dobrowolnie od krolá postąpiona. fo. 313. lege 7. Znáiąc.

Z dóbr Executiiey podległych od krolá płácona bydź ma. f. 312. lege 5. Decláruiemy. par: A gdźiebysmy.

Po inuentowániu zá przeßłé látá z dóbr królewskich płácona bydź ma. fol: 386. p. Jż.

Ná obronę koronę obrocona bydź ma. f. 310. lege 1. Po námowieniu.

O tym pátrz wiecéy in litera Q. Quarta.

Liczbá z nich czyniona bydź ma.

Z dóbr królewskich liczbá od Dźierżawiec przyimowána bydź ma przez Páná Podskárbiégo według Inwentarzów Rewizorskich. fol: 310. le: 1. Podskárbi.

Dóbr stołu królew. prowenty / z których quártá idźie / do rąk Podskárbiégo koronnégo oddawáné bydź máią / á on nimi ßáfować

ma wedle roskazánia krolewskiego. fo. 313. lege 7. Znáiąc. par: A napzód.

Po smierći Dzierżawce przez Podskárbiego opátrzone bydź máią. f. 310. l. 1. Podskárbi.

Po zeßćiu possessorá do rąk páná Podskárbiego dobrowolnie puszczone bydź máią/ ináczey ná Trybunale sądzone bydź máią. fol: 145. parag: Przykładáiąc.

O Dóbrách Executiiey podległych,

Dobry wieczności ámi y lennámi executiiey podległemi Król August nie ná swóy ále ná R. P. pożytek ná służebne obrácáć miał/ dokądby sie Vnia nie skończyłá. f. 313. v. 1.

Dobrá Executiiey podległe krolá dochodzić máią/ gdyż quárte z nich powinien. f. 312. le. 5. Po Declárátiiey. par: A gdźiebysmy.

W Dobrá Executiiey nie podległe/ choćby rewidowáne były król wwiezowáć sie nie ma. fol: 385. le: 9. Iż od wiela.

Dóbr krolewskich zastáwy y dárowizny áż do státutu Alexándrowégo Executiiey nie podległy/ ále po státućie Alexándrowym podległy. fol: 90. le: 2.

Executią wczynby sie iey dosyć nie stáło ku skutkowi król przywieźdź ma. fo: 313: l 7. Znáiąc.

Táxowániu nie podległy.

Dobrá królewskie wolne były od ßácunku pospolitego dla woyny. Pátrz ßácunek.

Dobrá wolne y nie zawiedźione zá krolá Zygmuntá piérwßego roku 1527. pod táxowánié koronne nie podpádáły/ tylko té które ná summách pieniężnych były/ fol: 390. par: Si verò.

Królewska łáská.

Ná łáśce krolewskiey bydź ma/ któryby v sądu broni tylko dobył. Pátrz sądowé mieyscá.

Przez łáski karány bydź ma/ któryby przy królu kogo ránił/ ábo przy Stárośćie. fol: 30. lege 12. Ták to.

Tuláczе y Drapieżce choć sobie łáske krolewską przyiednáią/ przecie bezecni bydź máią miedzy swymi równymi. fol. 584. lege 1. Náyduie.

Król komu łáske swą krolewską chce okázáć z swych trzech czesći z dochodów dóbr swoich to vczynić ma. fol. 310. lege. 1. Po námówieniu.

KROL

KROL CO POWINIEN KORONIE.

Względem gránic y páństw koronnych.

Napzód przysiege swą krolewską Koronie oddáć/ y wßytkie Práwá y wolności popzysiądz. fol: 13. le: 10.

Titulu hæredis nie vżywáć/ f. 8. l. 19. Co sie.

Sygnétu áni pieczeći osobnéy w spráwách Rzeczyposp: krom koronnéy nie vżywáć/ fol: 286. le: 1. Obiecuiemy.

Z postronnymi pacta y fœdera stánowić/ fol: 111. le: 3. Pacta.

Koronę cáłą/ zdrową y nie náruszoną záchowáć/ rozmnażáć/ y dostáwáć/ fol: 107. l. 1. Ale. & fol: 122. le: 1. Obiecuiemy.

Oderwáné páństwá do Korony przywrócić. fol: 107. le: 2. Omnia.

Ziem do Korony należących nie oddaláć/ fo: 107. lege 1. Ale.

Zamki/ Miástá/ Miásteczká/ Wśi/ áby od cżáłá koronnégo nie były oderwáné obwárowáć/ fol: 98. le: 5. A iele.

Zamki dla obrony koronnéy budowáć. *Pátrz w Przywileiách Koronnych* fol: 5. par: Item ieśli któryzamek.

Gránic koronnych nakładem swym bronić y rozßérzáć/ fol: 107. le: 3. Gránice. & le: 4. Terminos. & fol: 319. le. 19. Gránice.

Commissarze ku rozgraniczeniu państw koronnych do państw sąsiednych wysyłáć. fol. 401. le. 1. Jżesmy.

Woysko możnie kosztem swym chowáć. fol: 109. lege 5. & 6.

Zá żywotá krolá successorá ná páństwo nie wsádzáć áni miánowáć. f. 8. le. Co sie.

Electią wolną stanóm Koronnym zostáwić. *Támże.* & lege 20. A iż swobody.

Względem praw y wolności koronnych.

Práwá/ przywileie/ wolności y swobody/ od Królów nádáné vtwierdzić/ y w słuszną exekucyą wedle możności wstáwić. fol. 138. lege 18. & le: Po którey.

Práwá vstáwioné y listem vtwierdzoné trzymáć/ y wedle nich poddáné swé záchowáć. fol. 138. le. 19. Które. & fol. 243. par. w Imie ver. 6.

Przywileie y wolności Koronné/ ieśliby im kiedy

kiedy koroná gwóli królowi z miłości ku niemu co vbliżyłá / záś w swą rzecz wpráwić. fol. 15. le. 5. Téż przypátruiąc.

Przeciw wolnościam y Práwam Koronnym nic nie czynić. f. 109. le. 1. Obiecuiąc.

Mnimániu o sobie dobrému dosyć stanóm czynić. fol. 112. le 2. Et cùm

Vstaw nowych nie czynić. fol. 136. lege 12. Obiecuiemy. & fol. 132. le. 13. & 14.

Práw pospolitych y dobrá Koronnégo dla powodu cudzégo y dla sequele ochrániáć. fol: 157. le: 18. Manifestum.

Żadnéy rzeczy nie stánowić coby sie z práwem pospolitym nie zgadzáło / áż zá gwałtowną przyczyną: fol. & lege eadem.

Nie ćiérpieć w czymby práwá y Constitucyé gwałcone bydź sie zdáły. fol: & le: eadem.

Práwá nowé/ vstáwy obwołáć kazáć. f. 137. l. 15

Przeciwko práwu nic nie czynić/ boby przeciwko swéy przysiędze czynił. fol. 138. le. 19. Które. par: A ieślibysmy.

Práwné zwyczáie dawné od żiem Koronnych podáné/ pożądnie spisáć y do ksiąg státu kowych oddáć/ y dekretem swym pochwalić. fol. 139. le. 23. Wszystkié.

Nie zwyczáyné spráwy nowémi obyczáymi y nowémi práwy miárkowáć. fol. 151. le: 8. In nomine.

Względem porządku, pożytków, wiáry, pokoiu, y obrony poddánych koronnych.

Porządek w koronie czynić/ fol: 112. l. 6. A iż.

Dobrému rządowi pospolitemu wiele pozwolić/ y nieco z swégo przydáć/ fol: 161. le: 24.

Vczonymi ludźmi koronę ozdobić/ y z inßémi krájnámi w náukách porównáć / fol: 112. le: 3. Za prawdę.

Wedle Práw vstáwionych poddáné swé záchowáć/ fol: 138. le: 19. Które. & fol: 243. par: W Imię. ver: 6.

Pożytków swych poddánych przestrzegáć / fol: 143. par: W Imię ver: 6. & fol: 190. le: 2. Aczkolwiek.

Z skárbów y pożytków koronnych poddáné swé opátrowáć/ fol: 112. lege 1. Acz.

Nietedno pożytkámi doczesnemi/ále y duchownémi poddáné swé opátrowáć. fol: 107. lege 5. Jesteśmy.

Poddánym swym do błogosłáwieństwá drógę pokázywáć / fol: 108. par: Jest rzecz.

W wierze Kátholickiéy poddáné swé twierdźić y gruntowáć. *Támże*. par: Dla tego.

W zgledem wiáry Kátholickiéy/ áby w onéy mocno trwáli/ wolności/ práwá y swobody im dożyczáć/ *Támże*. par: Krotzy.

Nie tak wiele dbáć o pożytek swóy iáko o vspokoienié y vlácznienié tego co K. P. turbuie/ fol: 312. ver: penultimo.

Pokóy domowy y postronny obmyślawáć. fol: 346. le: 12. Iż złożywszy.

Pokóy poddánym obmyślawáć. folio. 401. lege 1. Jżesmy.

Pokóy miedzy stany czynić / fol: 112. le: 6. & fol: 313. par: A iż ieszcze.

Różnice y spory miedzy stany równáć y koić/ fol: 191. ver: penultimo.

Dla różnic miedzy stany seymy składáć/ f. 111. le: 4. Káźimiérz. & le: 5. Obiecuiemy. & fol: 192. ver: 3.

Przestrzegáć áby kto w czym vkrzywdzon nie był. fol: 162. le: 26. Gdyż.

Poddáné swé od krzywd y vćisków bronić. fol: 151. le: 8. In nomine.

W krzywdách y doległościách poddáné swé od państw pogránicznych podpiérać y rátować. fol: 402. ver: 1.

O gwałtj swych poddánych stárać sie sąsiednych/ w państw áby wedle pakt vkrzywdzoný sprawiedliwość była/ y pokóy áby był záchowány: ábo wiec vchylić Constitucitéy królá Zygmuntá 1532. gwałt gwałtem odeprzeć/ fol: 587. le: 2. A iż.

W koronie stánowić drógę szerokość/ fol: 74. le: 42. & fol: 1039. le: 18. Około.

Względem Séymów koronnych y Séymików Powiátowych.

Séymy dla potrzeb Koronnych stánowić. f. 111. l. 4. Káźimiérz/ & l. 5. Obiecuiemy.

W Wárszáwie ábo w Lublinie ie składáć/ pátrz in litera S Séymy.

Ná séymiki Powiátowé Kolski y Koniczynski główné/ Posły swé posyłáć/ y potrzeby przypádłé oznáymiáć/ fol: 114. le: 1.

Ná séymik Oświećimski y Zatorski Posłá nie syłáć/ tylko Instructią do Stárosty/ á listy około séymiku Zatorskiégo do Krákowa ábo Oświećimiá odesłáć kazáć/ f: 116. le 13.

Dla séymików áby swym porządkiem bywały Káncellárijéy náuke dáwáć/ iżeby im mieysca y czás opisowálá. fol: 116. le: 14. Opátruiąc/ & lege 15.

Ná séymie Cryminały sądźić/ pátrz *Względem sądów máło co niżey*.

Względem Pánów Rad Koronnych.

Rády Pánów Rad swych nie zániedbywáć. f. 274. l. 1. NeRex. W spráwách

W spráwách Koronnych nic bez rády PP. Rad nie czynić / fol: 274. le: 2. A w spráwách. & le: 3. Gdyż to.
W rzeczách ważnych gdy sie co tákiego tráfi/ opisować listy ad Consiliarios absentes, fol: 274. le: 3. Gdyż. par: Nie zániechyw:
W spráwách séymowi y stanom koronnym należących nic z Pány Rádámi obecnémi nie stánowić/ fol: 275. le: 4. Gdyby.
Rózné wotá PP. Rad vważáiąc wywody ich z Práwy / z wolnościámi y z pożytki R. P. zgodné do iedney sentencitey przywodzić. fol: 275. le: 5. Często.
Nic władzą swą nie concludować. *Támże.*
W rózných wotách Senatorskich conclusią swoie do tych ktoryż są bliższy wolności y zwyczáiów Koronnych stosować. *Támże.*
Poselstwá któreby sie R. P. nietykáły zá wiádomością tylko PP. Rad przy sobie máiących odpráwować. fol. 274. le. 2. A w spráwách.
Pieniędzmi pospolitémi wedle pożytku y potrzeby króleſtwá zá rádą PP. Rad swych przy sobie máiących / y PP. oney ziemie/ gdźie opátrzenie pożytku bydź ma/ ſáfować / fol: 319. lege 1. Jż té rzeczy.

Względem Dostoienstw y Vrzędów Koronnych y Ziemskich.

Dostoienstw y Vrzędów áni przyczyniáć áni vmnieyſzáć/ fo: 296. le: 1. Dostoienstw.
Vrzędy Koronné oboygá narodu w cále záchować/ fol: 296. le: 2. Vrzędy.
Vrzędów Dworskich nie vmnieyſzáć áni zátrudniáć. *Támże.*
Dostoienstw y Vrzędów dánych nikomu nie bráć/ fol: eodem lege 3. Jż.
Gdy wákować będą wedle státutu ie podawáć. *Támże.*
Dignitárztwá y Vrzędy Ziemskie ná początku Séymu rozdawáć / folio 301. lege 13. Satisfaciendo.
Dignitarztw/ Káſtelániy y Vrzędóm iedno záſłużonym/ láty / rozumem / mądrością okazálym tutecznym rodakom / w teyże Ziemi gdźie Dignitárztwá álbo Vrząd dziedziczné dobrá máiącym dawáć/ f 300. le: 9. Gdyż. & fo: 301. l. 13. Satisfaciendo.
Ludźiom godnym/ osiádłym/ y támże w teyże ziemi mieſzkáiącym rozdawáć/ fol: 296. le: 4. Et ne. & fo. 297. le: 1. Obiecuiemy.
Godnym y záſłużonym oboygá narodu dawáć/ fol: 296. le: 2. Vrzędy.
Záſługi y cnoty obywátelów nád przychodnie przekładáć / fol: 300. le: 9. Gdyż.
Nie cudzoźiemcóm ále ſynóm Koronnym dawáć/ fol: 296. le: 2. Vrzędy. & le: 4. Et ne. & fo: 297. le: 1. Obiecuiemy.
Nieosiádłym woney ziemi y niegodnym nie dawáć; inácżey Król vczyni przeciw przyſiędze swéy/ fol: 299. le: 8. Zá.
Márſzałkoſtwá y Podſkárſtwá z Dignitárztwem nie dawáć/ fo: 304. le: 25. Jż.
Kánclérztwá / Podkánclérztwá y Márſzałkoſtwá / y inné Dworſkie Vrzędy ludźiom godnym ták z wielkiey iáko z máley Polſki rozdawáć/ fo: 286. le: 2. Kánclérztwo.
Ná Séymie zá rádą PP. Rad rozdawáć / fo: 287. le: 4. Kánclérz.
Wedle woley swéy/ wedle záſług y dźielności kożdego / według czáſu y pożytku R. P. kożdeg z Pieczetarzów ná wyſſy ſtan podnosić/ fol: 287. le: 5. W ſtátucie.
Tóż o Sekretarzu wielkim rozumieć. *Támże.*
Wedle ſtátutów rozdawáć/ fol: 288. lege. 7. Vrzędy.
Referendarze Dworu swégo obiérać/ fo. 291. ver: 1. A náznáczáć gdy będą wákować/ *Támże.* lege 3. Referendarze.
Podſkárbiego Nadwornég vſtáwiáć y trzymáć / fol: 308. l. 1. Stárémi. par: A ná.
Sędźiego / Podſędká / y Piſárzá ze czterech iednego od ſłáchty podánych obiérać / fo. 485. le. 1. Aby. & fo. 496. le: 2. Gdy.
Burgrábſtwá Krákowſkiego Káſtelanóm nie dawáć/ fo: 434. le: 3. Káſtelan. Tákże y innym Dignitarzom y vrzędnikom Ziemſkim/ fo: 435. le. 5. Jnné.
Dignitarze y Vrzędniki ktoremby vrzędy ich nie były wiádomé z PP. Rádámi swémi náuczáć/ fo: 304. le: 26. Dignitarze.
Dignitarze / Stároſty y Vrzędniki Ziemſkie listy swémi áby osiedli byli y Vrzędów pilnowáli / nápomináć: niedbálym zá trzecim vpomnieniem zárázem bráć. fol: 300. lege 10. Jż.
Listy swémi áby Vrzędom swym doſyć czynili y oné exequowáli vpomináć/ fo: 304. l. 27. In petitione, & fo: 305. le: 28. In eo.
Expektátyw żadnych áni ſpólnych dźierżenia áni Iurapatronatus práwu przeciwnych nie dawáć/ fo: 299. lege 7. A iż.
Dignitarzom y Vrzędnikóm roſkázáć dochody ich w cále oddawáć/ fo: 35. l. 30. V trũqi.
Zupniká do Bydgoſczy dáć/ fol: 55. le. 26. par. My chcąc.

Względem Stárośtw.

Stároſtá cudzoźiemcá żadnégo nie czynić iedno Polaká vrodzonégo / y ktoryby nie ſedł z rodu Xiążecégo/ fo: 297. le. Obiecuiemy. par: Obiecuiemy téż.

Stárośtw dwoygá Sądowych nikomu nie dawáć/ fol: 303. le: 21. Gdyż.

Ktoby ie ſobie vprośił temu ie názad bráć/y Confiſcatione bonorum y 200. grzywien karáć. *Támże.*

Stároſtwá Sądowégo Woiewodóm áni Káſztelanóm onéy źiemi nie dawáć/ f. 303. l. 22. In collatione. Krom Krákowſkiégo. *Támże*, le: 23. & fol: 304. le: 24. Gdyż.

Stároſtom y Vrzędnikom nieośiádłym Vrzędy bráć/ fol: 429. le: 2. Stároſtowie.

Stároſtwá nieſądowégo choć w támtéy źiemi nieośiádłemu byle Polakowi á ſłáchćicowi dáć/ fol: 429. le: 4. Vſtáwiamy.

Stároſtwá y Dźierżáwy dóbr ſwych choć w onéy źiemi nieośiádłym byle Polakóm y ſłáchćicóm wolno dawáć/ fol: 303. le: 20. Vſtáwiamy.

Stároſty vpominác áby w Vrzędźiech ſwych z ſtrony karánia złoczyńców niedbálymi nie byli. fol: 623. le: 20. In eo.

O Kśięgách Grodzkich ſtárych dowiádowáć ſie y ſtárác áby w ſkrzyniách oſobnych ná Ratuſzách chowáné były / pod trzemá kluczmi/Woiewody/ Sędźiégo/y Stároſty. fol: 436. le: 2. A iż.

A gdźieby ſie tákie błędy w których nálázły zá Rewizorſkim deferowániem kazác wymázác. 438. ver. 2.

Względem Zamków.

Zamków áni twierdze Koronnéy Xiążęciu żadnému áni z rodzáiu Xiążecégo idącému nie zlécác. fol: 297. le: 1. Obiecuiemy. par: 4. Jeſcze.

Zamków áni Miaſt Sądowych / żadnému iedno obywátelóm w tymże Króleſtwie nie dáwác: Ale inſże Zamki przychodniom wolno dawác. fo: 297. le: 1. Obiecuiemy. par: 5. Potym.

Nie iedno Zamków y twierdz/ále áni Miaſt żadnému Xiążęciu álbo z Xiążąt idącému áni poſtronnému nie dawác / áni ich záſadzác. fo: 298. le: 6. Doſtoieńſtwá. par: 5. Ale iż. & fo: 302. le: 18. Żadnému. & fo, 303, le: 19. Jż ieſteſmy. & fo: eodē. le: 22. In collatione. par: Præterea.

Względem Sądów.

Sądów władzą wſzędy w cále záchowác fo: 403. le: 3. Władzą.

W tydźień po przyieźdźie ſwoim ná Séym záczącć ſądźić fo: 547. le: 3. Jż.

Przed Królem Rok pierwſzy nie ieſt záwity. fo: 546. le: 1. W wielkiéy.

Sądy Criminálne Séymowe.

Criminały tydźień cáły po propoſitiéy y po odpráwie Wót Senatorſkiéy dźień podle dniá ſądźić. fol: 118. le: 2. A iżeby. & fo: 685. le: 7. Scrutinia.

Criminały póki Séym trwác będźie ná kożdy tydźień/ we Srzodę/ w Piątek y w Sobotę nie omieſkawáiąc ſpraw innych Séymowych ſądźić. *Támże.* le: eadem.

Cauſas merè, Criminales ſądźić. fol: 679. par: Item cauſas. & fo: 684. le: 6. Sądźić. par. Exceptis.

Cauſas perſonam Regiam tangentes. f. 679 par: In primis.

Crimen læſæ Maieſtatis. fo. 23. l. 4. Jeſliby.

Crimen perduellionis. fo: 24. par. Tákiż.

O Bunt przećiw K. P. z nieprzyiacielem. *Támże.*

O wynoſzenié táiemnic nieprzyiacielowi. *Támże.*

O podániu Zamku ná zmowie. *Támże.*

O wzruſzenié Pákt z poſtronnymi. *Támże.*

O rebellią ipſo facto pokazaną. *Támże.*

O ſáſunek Quárty pod Interregnum náż práwo. fo: 315. par: A gdyby.

O ſáſunek prowentów Inflánckich tákże pod Interregnum bez pozwolenia obu Narodów. fo. 1002. le. 5. Dochody. par: Sub Interregno.

O hámowánié Páná Podſkárbiégo z Pány Deputaty w ſáſunku Quárty tákże pod Interregnum. fol: 315. par. A gdyby.

O hámowánié tegóż Páná Podſkárbiégo y z Deputaty od Zamku y od pieniędzy / á Radby Koronnych niechćiał bydź poſłuſznym. fo: 315. ver: vltimo.

O wźięćié y obrocenié ná ſwą potrzebę co z ſkárbu Koronnégo. fo. 309. le: 1. Jż té.

O bronienié ſoli grádowéy in defectu Bydgoſkiéy ábo Dybowſkiéy przez nieośiádłégo. fo: 55. le: 24. Są dawné. & le: 25. Soli.

O kowánié Mynice priuata authoritate. fo: 377. le: 12. Dla poprawienia.

O zákupowánié towárów. fol: 1048. le: 2.

Cauſas

Causas honorem tangentes: á gdźieby wywody były wątpliwé ná Wiécá odesłáć: A gdźieby Wiécá przed seymem nie doszły á przypozwoby iuż zászły / z Séymu Scrutinia do onéy źiemie gdźie Crimen było dáć: potym zá dowodem pewnieyszym álbo Ktorowi dowód álbo pozwánému odwód skazáć. fol: 543. le: 13. Iż sie.

O sprzećiwiánié sie Rewizorom ná rewidowánié dóbr od Krolá wysłánym sądźić nie ináczéy iedno tákoby sie osobie Krolá. J. M. sprzećiwił. fol 383. par: A tákże.

O gwałcenié Gleytu. fol: 513. le: 9. Dla cássowánia.

O gwałcenié seymikow y Séymów. fol: 512. lege 7. Acz.

O gwałcenié Woźnego ná Vrzędźie. fo: 526. lege 16. Jesliby.

O ieźdźenié ná Slásko z kupiámi y z zbożem. fo: 1036. le 11. A iż.

O Gwerry. fol: 690. le: 2. W niektórych.

O vproszenié Beneficiy podawánia Krolewskiégo przez Kontezany. fol. 199. le: 10. Aby.

De iniuriosis erga parentes. fo: 564. l. 8. A iż.

O nie zásiedzenié w wieży álbo niedosiedzenié. fo: 614. par: A ktoby.

O niepuszczenié Dignitárztwá álbo Zamku przez cudzoźiemcá vproszonego zá vpomnieniém. fo: 302. le: 18. Żadnému.

O przyięćié dániny tákiéy ná źiemi Sándomierskiéy / fol: 88. par: Nád to.

O otrzymánié Stárostwá w Inflancićch Polak po Polaku / álbo Litwin po Litwinie / fol: 1001. le: 2. Stárostwo.

O odbieżenie sługi od Páná dźieśieć niedźiél przed potrzebą. fol: 581. l. 6. W vstáwie.

O niegonienié złodźieiá y nieprzyiaćielá páństwá przez sługi / fol: 592. le: 9. Gdy.

O zapis pod cudzą osobą czyniący. fol. 441. lege 17. Iż niekárność.

O gwałty Krákowian / Poznáńczykow / Lwowian / Wárszáwian / Przemyślan / y Krosnian. fol: 596. le: 21. & 22.

Ciuiles *Séymowé*.

O dobrá nullo Iure wźięté z Pány Rádámi y z Pány Deputaty Posłow źiemskich sądźić fol: 104. le: 6. Czuiąc. & fol: 106. le: 15. Ják. & fol: 118. le 2. A iżeby. & fol: 684. le: 6. Sądźić. par: Tákże.

O dobrá wątpliwé ieśliż są dźiedźiczné / czyli Krolewskié vznáwáć. fol. 509. le: 6. Ná kładźienié.

O nie wydánié Quárty / fol: 624. le: 6. Sądźić / par: Tákże / & fol: 312. le 5. Po deklárácitey / & fol: 314. par: Po káżdégo / & fol: 315. par Ktoby.

O ważności summ ná dobrách Krolá J. M. fol: 93. le: 8. Też o summách.

O zastaw dóbr krolewskich zwyczáiem sądzenia Quárty. fol: 568. l. 31. Pozwolili.

O dobrá dárowáné / zápisáné / Iure donatorio, inscripto, & donato dochodźić / fol: 679. par: Gdyby też / & fol: 684. lege 6. Sądźić. par: A ieśliby.

O spustoszenié Zup. fol: 53. ver: 2.

O wyćiągánié Mytá bez przywileiu / fol: 6. ver. 4.

O káduki ślachetckié / fol: 131. lege 33. par: Iż sie kádu.

O grunty Krolowi J. M. y ktore w stárych summách są zapisáné / fol. 624. le: 6. par: A ieśliby.

O nie ziáchánié sie do Quarty páná Podstárbiégo / y Pánów Deputatow / fol. 314. par ná mieysce.

O Burgrábie Krákowskiégo ná Zamku nie mieszkáiącego / fo. 434. le: 4. Dána.

O pozwolenié Cel y Zup Żydom przez Woiewody / fol 1130. le. 3. O pátruiemy.

O niedbálstwo Dygnitarzów y Vrzędników koronnych / fol. 305. le: 29. Iż sie.

Appellácié od Commissarzów w sprawie grá nicznéy dóbr krolewskich z źiemiánskiémi / fol: 408. le 19. Przychyláiąc.

O incompatibilia, f. 303. l 22. In collatione.

O niedbálé Dygnitarze y Vrzędniki / fol. 305. le. 29. Iż sie.

O nie osiádłość Dygnitarzów álbo Vrzędników / fo: 302. le 15. A tego.

Causas pro fundo vel iniuriis fundi cũ Nobilibus. fol 674. par: Item causæ.

Causas ktore idą ex officio contra officiales intentatas si excesserint metas officii sui, aut alicui grauamen ex officio intulerint, fol 674. par: Item causæ.

Remissię z Trybunału ex paritate votorũ fol. 683. le 5. Sądźić. par. A gdźieby.

Sądy Zadworné.

O wykupno dóbr Kr: J. M. f. 100. l 2. Iż.

O prowenty stołu Krolá J. M. fol: 314. par. Po kożdéy. & fol 315. par. Ktoby nie dał / & fol. 679.

O spustoszenié budowánia y lásów / fol. 408. p. A iż. & f. 1112. & 1113. le. Częstokroć.

O nieoddánié rzeczy podług Inuentarzá / fo: 311. par: A iżby té rzeczy.
O wybránce. fol: 701 par: A ieſliby.
O ß kody w gránicách y w innych rzeczách. fol: 410. le: 16. Stárоſtowie.
O nieodbiránié poſſeſſyéy przez Podſtárbiégo álbo Inwentarzá nie czyniącego. fol: 314. par: Po káżdégo.
Cauſas fiſci contra negligentes in ſoluēdis ad menſam Regiam prouentibus etiam extra Regnum zá Dworem. fol: 679. par: Item. Cauſæ fiſci.
Spráwy Niemieckié. fo: 291. le: 5. Jż
O kádukách Mieyſckié. fol: 131. le: 33. par. A Mieyſckié kádukí.
O wine peculatus względem Monopolia.
O pieniądze zá ſol od Zupnika Bydgoſkiego ad inſtantiam Ruſkiego. fol: 56. le: 28.
O nie dodánié ſoli od Zupnika Ruſkiego Bydgoſtſkiému fo: 56. le: 29.
O wyzywánié Inſtigátorſkié zá Dworem nád Conſtytucyą. f. 543. le. 12. Zábiegáiąc.
O oddánié powinnoſci poddánych Dzierżawców y o krzywdy ich. fol: 410. lege 26. Stárоſtowie.
O zápiſánié dóbr Królewſkich inſzému od Ewiktorá. fo: 53. le: 9.
O dopuſczenié wywożenia kupi z Korony. fo. 73 ver. 4. & 1053. le: 3. Aby komu.
Cauſas Iuris Maydeburgenſis Theutonici & Culmenſis, fo: 684. le: 6. Sędźia. par: Tákże.
Generália do Sądów Krolá Ie. M. należące.
Cauſas criminales bez powodá nie ſądźić. fol: 540. le: 2. Statuimus.
W ſpráwách dotklíwych bez powodá nie wznawáć áni ſkázywáć / áż práwem przekonánégo y ktoryby ſie ſam zeznał. fol: 123. le: 7. Vſtáwiamy. & f. 540. l. 2. Statuimus.
Żadnégo nie karáć áż práwem przekonánéġ. fo: 123. le: 5. Gdyż. wſákże excipe, ná ſłużbie woiennéy y gdżie krolowi przyſłuſzy ſpráwá z ſłużebnikiem / z Vrzędnikiem / z ſpráwcą / z poddánym / y dla ſpráwy R. P. *Támże.*
Spráwy zemſczenia krwie vznawáć. fo: 434 le: 2. Vſtáwiamy.
O gwałtowné zábićié / o rány / álbo o iáki występek inny nie ſtwárzáć ſie z obwinionym do wieże / oſtrzegáiąc potwarzy. fol: 589. lege 6. Gdy. par. Ale.
Potwarce do wieże nie ſkázywáć áż ſie ſpráwá doſtáteczna nan mieć będźie. fol. 124. lege 8. Cum quiſpiam.
Potwarce bezecnym ſkazáć y ná twarzy znák przepalić kazáć. *Támże.*
Pozwy potwarné gdy z Appellátiéy przyſłą vznawáć. fo 530. le: 14. Pozwy.
Gwałtowniki ná gárdle karáć / á ieſliby vćiekli bezecnymi ſkazáć. fo 589. le. 6. par Ale.
Mężoboyce do wieże ſkazánégo z wieże nie wyzwaláć. fol: 711. lege 11.
Wieże żadnému nie odpuſczáć. f. 612. l. 14. Aż.
Dobrá Executiéy podległé wracáć. fol. 103. lege 4 Item.
Przezyſki otrzymáné przeciw Miáſtom / tákże Mieſczan przeciw ſłáchćie vznawáć. f. 684 lege 6. Sądźić. par: *Tákże.*
Appellácyiéy ſłácheckiéy od Vrzędu Mieyſckiégo o niedoſyć vczynienié w ſpráwiedliwoſći z wſtępnégo vſtaw Woiewodzych nienieškále rozſądek vczynić. f. 285. lege 4. Declarando.
Liſty dożywotné wedle ich brzmieniá chowáć. fo: 105. le: 11. Liſty.
Przywileie poſpolité nie ináczéy rozumieć á ni wykładáć iedno iáko w ſobie brzmią. folio. 103. lege 3. Przywileiu.
Czego w Przywileiách nie doložono vznawáć. fol. 74. le: 40.
Dobrá ſłáchecktié confiſcowáné inſzym ſłáchćicom dawáć. *Pátrz in litera D.* Dobrá Szlácheckié.
Spráwy v ſądu ſwego zá pozwem Nadwornym nie ſkończoné do Powiátu pozwánégo odeſłáć fol 542. par. A ſpráwy.
Spráwy dźiedźiczné do ziemie któréy przyſłáchaiąſzy vznawáć / y z Pány Rádámi / z Sędźią y z Podſędkiem odpráwowáć / ábo te ſpráwe Sędźiému y z Podſędkiem zléćić: á do nich ſześći álbo cztérech z Pánów Rad náznáczyć. fol: 488. le: 10. Jż. par: A gdyby.
W Wielkiéy y w Máléy Polſce będąc żadné go krom tych co w onychże ziemiách mieſzkáią o ſumme w ſtátucie opiſáną nie ſądźić. fo: 541. le: 7. Jż termin.
Sąd oſobny ná ſtudentá in cauſis criminalibus oſądźić. fo. 219. par. Ale gdźieby.
Prokuratorom niеſpráwiedliwéy ſpráwy popiéráiącym y ſpráwuiącym y nád ßkode pieniężny ßácunek wietßy w pozwie kłádącym procurácyiéy zákazáć. fol: 519. par: Quodſi. 1 5 4 3.
Woźnégo ná pozywánié dáć. fol. 522. le: 4. Skázuiemy. & fo. 523. le: 5. Jż.

Woźnégo Generalá gdyby co przeciwnégo práwu vczynił sądźić. f. 526. l. 12. Odnieśli.
Gléyty miedzy stárostámi y Dzierżawcámi y miedzy Mieszczány y kmiećmi swymi dawáć. fol: 629. le: 5. Státut.
Dla zeznánia y czynienia zapisu do káżdégo potrzebuiącégo chorobą złożonego posyłáć. fo. 439. le: 8. Zábiegáiąc.

Względem sprawiedliwości.

Sprawiedliwości stolicá Królom dożyczona. fol: 119. le: 2. Gdyż stolicá. & fol: 511. le: 6. Po. par: Napiszód.
Sprawiedliwości náśládować y káżdému co iego iest przywłaszczáć nawyssé iest dobro. f. 119. l. 1. Gdyż pisino. & f. 225. l. 1. Gdyż.
Sprawiedliwości wagá w tym od Królów podpore bierze/kiedy słábszym pomocy dodáie/ á ná młódz co wiérzga práwá áby sie ich bali stánowi. fo. 563. par: Sic enim.
W sprawiedliwości prawde á w prawdzie Bogá vpátrywáć ná sądzie trzebá. fo. 511. le: 6. Po. par: Napiszód.
Sprawiedliwość iednáko bogátému y vbogiému ma bydź czyniona. f. 590. l. Częstokroć.
Sprawiedliwości gdźie niemáss tám zgodá y pokóy ginie. fol: 225. le: 1. Gdyż.
Sprawiedliwość y dobré obyczáie złością giną ludzką. fo: 148. le: 4. A nád to.
Sprawiedliwość Król wszytkim ma czynić. fo: 22. le: 1 Máiestat & f: 119. l. 3. Ad hoc.
Nieodwłocznie czynić. f. 120. le. 5. Iustitiam.
Wieżdżáiąc do ziemie któréy / z Stárosty ią czynić. fol 120. le. 4. Obiecuiemy.
Sprawiedliwość sądową przez niektóre kráie z osoby J. K. M. zieią zásie przyiąć/gdźie by zás ná J. K. M. była włożona. fo. 121. le: 12. Sprawiedliwość.
Sprawiedliwości sądowé listy swémi nie hámować. fo. 120. le: 7. Obiecuiemy. Krom tych którzy są ná potrzebie R. P. *Támże.* le. 8. Skázuiemy. & fo. 121. le. 9. 10. 11.
Iustitionarium żadnégo nie stánowić. fo. 120 lege 5. Też obiecuiemy.
Stárać sie v Cesárzá Je: M. y v Xiążąt Koronie przyległych áby ná káżdy Rok Commissárze wysłáni byli z obu stron dla czynienia sprawiedliwości vkrzywdzonym. folio 402. ver: 6.

Względem Gránic y Commissiy.

Gránic od dóbr wśi y dziedzictwá nikomu nie zábraniáć áni przewłaczáć. fo: 402. l. 1. Nie chcemy. & le. 2. Obiecuiemy.
Commissiy żadnych nie dawáć/iedno ná rozgránicżenié dóbr swoich y dziedzicznych miedzy brácią á blizszémi / álbo któréby zá zezwoleniém stron były. fo: 403 le 3. Władzą. & le: 4. Commissyie.
Commissárzów dwu z Dignitarzów z Woiewoiewod ábo Káśtelanów á dwu z Woiewodźtwá álbo ziemie/choćby w onym Woiewództwie álbo ziemi osiádłości nie mieli. le: 8. Si autem. & fol: 404. le: 18. Commissyie. par: A Commissárze.
Mándat do Stárosty ná Gránice Commissárzów dawáć. f. 404. l. 9. Innotescentia.
Stárośćie roskázáć áby z Commissárzmi ná Gránice wyiáchał/ y oné potrzebámi opátrzył. fol: 405. le: 11. Stárośćie.
Commissárskich sądów listy zátrudniáiącémi nie przeszkadzáć / áni Assessorów álbo drugich Commissárzów áni Rewizorów po vczynieniu Gránic nie náznáczáć. f. 405 lege 13. Iż zátrudniáne.

Względem gruntów szláchetckich.

Vżywánia wolnéy kruszców y okien solnych ná gruncie szláchetckim nie przekázywáć. fo: 59. le: 38.

Względem Stácyy.

Stácyy żadnych v szláchty nie miewáć/áni wstępowánia żadnégo przeciw woléy ich nie czynić. fol: 133. le: 1. Jesli.
A ieśliby ináczéy bydź nie mogło/ tedy zá swé pieniądze wszytko kupowáć/ á gwáltem áni mocą nic nie bráć. *Támże.* le. 2. Obiecuiemy.

Względem consensu ná zástaw.

Ná zastáwę Młynów / Wódstoiw y Szoltystw bez szkody swéy pozwalać. fol. 1076. lege 4. Częstokroć.

Względem Podatków, Poborów y Céł

Nowych nie stánowić bez dozwolenia wszechstanów ná Séymie. fo: 60. le: 7.
Pátrz o tym in litera P. pobory/ Podatki.
Wiárdunkowych álbo szesći groszowych podatków nie wyciągáć/tylko ná dwu groszu z kanu przestawáć. fo 319. le: 1. Dla zasług. & fol:

& fol 320 l. 2. Kazimirus. & fo. 321. le: 4. Téż obiecuiemy.

Względem Quárty.

Quárte z dóbr ſtołu ſwégo Rok od Roku do ſkárbu ſwego oddawáć. fol: 311. ver. 2.

Ná trzech czeſciách dochodow ſwych ná ordinarios & extraordinarios ſumptus y ná opátrowánié Zamków Koronnych y opátrzenié ich ku obronie przeſtawáć. fol. 311. par. A wſákże. ver: 4.

Quárte z Arend dożywotnych y z dożywoć golych z ſwych trzech czeſći dochodów do ſkárbu odpiáwowáć. fo: eodē, pa. A dla.

Stároſty y Dźierżawce dóbr ſwoich z ſwych trzech czeſći dochodów / przyłączywſzy do nich czeſć piątą ná wychowánié Stároſt odłączoną / opátrowáć / quárty nie ruſzáiąc. fo: 312. le. 4. Okolo.

Stároſtóm y Dźierżawcom o nie oddánié Quarty poſſeſsié bráć. A po wźięciu ná ſeym pozwáć. A gdźieby ſpokoynie poſſeſſiéy puścić niechćieli / iáko przećiw niepoſłuſznym ná ſeymie poſtąpić / fol: 312. le: 5. Po declárácíiey.

dóbr Exekucíiey podległych quárte oddáwáć gdyby do reku przypádły / fol: 312: le 5. Po declárácíiey. par: A gdźiebyſmy.

Pánu Podſkárbiemu roſkázáć poſłáć dla czynienia Inwentarzów y opátrzenia prowentów po śmierći Stároſty ktoréġ dźierżawcy / Celniká / Mytniká y Zupniká / áby quartá nie ginęłá / f. 314. p. Po káżdégo.

Zá deferowániém P. Podſkárbiégo koronnégo z Deputaty o niewydánié quárty ná wwięzánié poſłáć y przećie ná ſeym kazáć pozwáć / fol. 315 par. Ktoby.

Mieyſce dla odbiéránia pieniędzy pospolitych gdźieby powietrze ná Ráwe przypádło zá oznáymieniém páná Podſkárbiégo koronnégo náznáczyć / f. 316. par ſtároſtá.

Rewizory ná rewidowánié dóbr nie rewidowánych wyſyłáć: gdyż żaden quárcie nie podlégá áż rewizya zaydźie / fol. 318. leg. 15. Quartá.

Ná mieyſce Rewizorá iednégo ktoryby bydź niemógł / inſzégo wolnie náznáczyć y deputowáć fol 383. par. To też.

W ſądzeniu Quárty mieſzkánia żadnégo nie czynić y nadáley do wtorégo ſeymu ſądzenia o zátrzymánié iey nie zwłoczyć / fol 318. le. 15. Quártá. Jináczéy ná ſeymie trzecim nie winien nikt o nie odpowiádáć / *Támże.*

Względem Mynice.

Bez dozwolenia Pánów Rad y bez ſeymu Mynice nie kowáć / fol. 371. le. 1. & 2. Obiecuiemy. & 3. Chcąc.

Té ktoryżby bez dozwolenia Je° K. M. y Pánów Rad monéte kowáli káráć / fol. 371 le. 1. Obiecuiemy.

Ná Mynice cudzoźiemſką państw Koronnych nie niewolić / fol 371. le: 3. Chcąc

Stróże ná gránicách poſtánowić / ktoryżby monéty złey do Korony nie wpuſczáli. fol: 373 par: Poſtáwiamy.

Temu zábiégáć áby fałſzywa monétá / áni w Koronie kowána / ani z inąd do Korony wnoſzona nie byłá / f. 373. par. A iż mimo.

Bráćarze w Mieśćiách poſtánowić / co monéte bráćowáć y znáki ná nie wybiiáć będą fol. eod. par. eod. & fol 380. ver: 1.

Stároſty nie dbáłe w karániu tych co drobnych pieniędzy bráć niechcą káráć / fo: 374. par. A Stároſty. & fo. 376. par. A ktoryż.

Mincarze fałſzywé błáchćice ſądźić y ná máietnośći y ná gárdle káráć / pátrz Mynicá.

Monéty kowánié pewnym oſobam co ſie ná tym rozumieią / zlécáć / f. 378. l. 13: Okolo.

Puſſakom kowánia pieniędzy zákazáć / ábo iuż kowánych kazáć wywoláć. fo. 378. l. 14 Jż. & fol. 379. le: 14. Vniuerſi. & lege 15. De Moneta.

Vpomnć w kowániu Mynice mocą y práwem ſwym królewſkim ſkromić. fol. 379. le. 14. Vniuerſi.

Zá namową ſeymową opátrzyć y przeſtrzegáć áby monétá w Koronie y w Litwie kowána byłá ku pożytkowi Korony y państw koronnych / fol. 379. l. 16. Vchwałą.

Względem woyny.

Królowi trudno báwić ſie o raz ſeymowémi ſpráwámi / y zábiégáć niebeſpieczeńſtwu koronnému fol. 343. le: 5. Jż.

Ná woyne ruſzenia nie kazáć bez ſeymu fol: 136. le: 12 Obiecuiemy.

Ruſzenia pospolitégo bez ſeymowéġ pozwolenia wſzech ſtanów nie czynić. fol. 694. le. 15. O woynie.

Czáſu pospolitégo ruſzenia oſobą ſwą w polu iáchać. fol. 69 2. le. 12. Jż też.

Z Hetmánem Pocztowniki wybiérać. fol. 333. ver. vltimo.

Zá rádą Hetmáńſką podáć Rotmiſtrzá godnégo. fol. 705. le. 3. Ad.

Chorążego y Chorągiew ziemi Brácławskiéy dáć. fol. 708. le. 16. Téyże.
Dźiáłá ná woyne opátrować. fol. 694. le. 16 Item tormentorum.
Pięć grzywien zá gránice żołniérzowi idącemu płácić. fol. 693. le. 14. Kiedy
Mieysce żołniérzowi náznáczone opátrzyć y vbespieczyć. fo. 693. le. 13. Factura.
Żołnierzom wzapłácie vspráwiedliwiáć sie. fol: 363 lege 20. Jż zá.
Dobry Mieyskimi o niewypráwienie wozów woiennych zá vchwałą séymową postánowionych / wedle woléy swéy ßáfować. fol. 362 versu penultimo.
Szpiegi chować fol. eod: le. 17. Porrò.
Poimánéy ßláchćie ßkody nágrádzáć. f. 717. lege 14. Jeślíby.
Zá wieźienie y ßkody żołniérzóm dosyć czynić. fol. 694. le. Téż obiecuiemy.
Zá wieźienie tylko ßláchćie/gdy zá gránice do koronỹ niepszyiáćielá puszcza/ á ßkode ztąd wezmą / dosyć czynić. *Támże*. le: 15. Obiecuiemy.
Więźnie ßláchćice kopą okupować/ wyiąwßy Mieszczány y prostégo stanu ludźie. fol. 718. le. 16. Jeśli.
Okup Mikoláiá Podlodowskiégo Rotmistrzá od Tátar trzy tysiące złotych/fo: 718. lege 17. Zá prośbą.
Kráie Ruskie záchować / á ludźie służebne wedle potrzeby tám chować. fol: 344. le. 8 A napżód.
O woynie pátrz in litera P Pospolité ruszenié/ & in litera W. Woyná.

Względem nagród záſłużonym.

Nágrody záſłużonym czynić/ fol: 124.
Szczodrobliwą łáską swą / *Támże*. lege 1.
Nie záwiérániem ręki swéy Królewskiéy. *Támże*. le: 2. Nie záwárł.
Vdźieleniem Miástecżek / Wśi/ y innych gruntów/ *Támże*. lege eadem.
Dostoieństwy/ Vrzędy/ Dożywociem ná dobrách swych / kádukámi y inémi dobry/ nie służeniem woyny przypádkémi. fol: 125. ver: 2. Woyſtwy. *Támże*.
Dánńámi y dárowiznámi. *Támże*.
Summámi bądź dożywotnémi/ bądź do wyderżenia/ fol. 130.
Kádukámi y Vákáncyámi *Támże*.
Przyięciem do státutów y Práw Koronnych. folio 132.
Nobilitácyámi. *Támże*.

Względem Miast.

Práwá wßytkie Mieyskie w cále záchować. fo. 1071. le. 5. Jákośmy.

Względem Creowánia ná ßláchectwo

Plebeium hominem ná Séymie zá wiádomością Pánów Rad álbo w Woysce dla dźielności iákiéy ná ßláchectwo creować fo: 555. le. 5. Vstáwiamy.

Względem Monopolia.

Vstáwiáć ich nie dopuszczáć. fol: 60. lege 7. Pátrz Monopolia.

Względem Zydów.

O występek osobe Zydowską sam sądźić. fol. 1118. lege 9.
W ßlácheckich imionách Zydom obrony nie dawáć. fol. 1129. le: 10. Która.

KROL CO POWINIEN

kościołowi Kátholickiému.

Królowi nie przystoi dissimulácyą ochylać wiáry. fol: 260. le: 1. ver: 7.
Kościoły y wßytkie domy Bożé przy wolnościách/ práwiách/ swobodách/ gránicách/ y rozdźiałách stárych ma záchować. f. 190. lege 1. Napżód.
Nie tylko kościołá świętégo/ ále y osoby Duchowné y Swiecckie iemu poddáné nie iednó w práwiách/ w wolnościách / y w státkuciách chować/ále ie też bronić/ y od wßelákiégo gwałtownégo náiázdu strzedz. *Támże*. le: 2. Aczkolwiek. & fol: 243. par. W Jmię Bożé.
Bo iest záchowićielem y obrońcą Práw/wolności / y przywileiów kościelnych / y osob Duchownych. fol. 244. par. My tedy.
Wolności kościelnych y członków iego / y o pokoiu ich obmyślawáć. fol 243. ver. 11.
Szkodam kościelnym y Koronnym wczás zábiegáć. fol. 194. par. Dla czego.
Duchownym vbliżenia w práwiách y w wolnościách nie czynić. fo. 345. le: 9. A iż.
Kápitułóm roskázáć áby Plebeiußów nád opisány poczet do kościołów Tumskich nie przyymowáli. fol 199. le. 7. Aby. & le: 8. Státuty.
Opáty w Klaßtorzech ßlácheckie przez Zakonniki obrane lociordinario pręsentować. fol:

fol. 208. par. To tylko. & le. 2. Dekret. & 209. lege 3. Aby.
Stáránié czynić v Biſkupów áby obiéránié w Klaſztorzéch Opácié było wedle ſtátutu. *Támże.* le. 2. Dekret. par A któryby.
Vpomináć X. Biſkupy áby w ſzkołách Krákowſkiey/ Poznánſkiéy/ y Półtorſkiéy reformácitié czynili: y rządu doyźrzeli. f. 224. lege 7. Około.
Pobor wietſzégo ná ſtan Rycérzki gdyby tego była potrzebá niewyćiegáć. fol. & le: eadem, & lege 9. A iż.
Kácérzkié błędy z Koronỳ wyganiáć y mieczem ie odwracáć / by téż niewiém iákié niebeſpieczeńſtwá dla tego miał podiąć. f. 260. lege 1. Władyſław. ver. 9.

Królewſki Æmulus.

W Koronie ćiérpiány bydź niemá. fol. 346. le: 14. Gdyſmy.

Z ſtrony Xieſtw Koronnych/ przy kożdym Xieſtwie ná ſwym mieyſcu naydźie ſie wſzyſtko to/co ſie oſoby Królá J. M. dotycze.

A

Acádemia Krákowſká.

Perłá y ſtudnicá náuk wſzytkich, wypuſczáiącz ſiebie ludźie porádné, cnotliwé, y w rożmáitych profeſſyách ćwiczone. fo: 26. v. 8.

Acádemiiéy Krákowſkiéy.

Miánowánié y poſtánowienié, fol: 215 lege 1. Władyſław.
Potwierdzenié, 216. le 2. Vrban.
Domu náCollegium obrocenié. f. 220. p. Ażeby
Wolnośći nádánié. fol 216. ver. 29.
Wolnośći Páryſkié, fol: 217. le: 1. Jágełło. & lege 3. Prośbá.
Vprzywileiowánié. fo 220. par: Ażeby.
Rektor, fol: 218. par: Ażeby.
Iuriſditia iego nád ſtudenty. *Támże.*
Sądy. fol: 219. par: Mimo.
Dekret nieprzyiety Rektorowſki. *Támże.* par: Wſząkże.
Appellátia. *Tamże.* par. A od.
Conſiliarze vniuerſitatis. *Támże.* par: Wſząkże.
Lektorowie y Profeſſorowie. fol: 222. lege 1. Ku reformowániu.
Theologiéy nie pozwolenié. fo: 216. v. 27.
Theologiiey pozwolenié. fo 217. le: 3. Prośbá.
Studenći y wolnośći ich. fo 218. p. A wſzytkié.
Rektorowi przyśiegáć y onégo cźćić máią. *Támże* par: Ażaden. Do innego Vrzędu pociągáni bydź niemáią. fol: 219 par: Ażaden.
In cauſis criminalibus Klerik do Biſkupá, á Láik do ſądu Królewſkiego odeſłáni bydź máią. *támże.* pa: Ale gdźieby. Swiádectwem iednák expurgowáć ſie mogą, *támże.* par: eodem. Imáni bydź nie mogą bez ſług Rektorowſkich y zezwolenia iego: par: Ale choć. Excludowáni zá żądániem Rektorowſkim od vrzędu Mieyſckiego z Miaſt wygnáni bydź máią. fo: 220. par: Jeſcze. Excludowáni do domów przyieći bydź nie máią, *támże*, par: eodem. Mándatów Rektorowſkich niepoſłuſſni przez vrząd Mieyſcki hámowáni bydź máią, *támże.* par: A ieſliby. Bánkierzá ſwego mieć máią dla pożyczánia pieniędzy, *támże.* par: Też obiecuiemy. Ná promocyách tákié go iáko przedtym nakłádu czynić nie máią. fol: 223. le: 4. Jż. Wolnośći przez Ceſárzá Fryderiká nádáné opiſáné máią. fo: 221. le: 2. Omnibus.
Státutów Rektorowſkich y Miſtrzowſkich confirmowánié. fol: 220. par. Ták omiec. Trzymáné bydź máią pod winą, *támże.* par: A té Státutá.
Reformátia piérwſza zá Gámratá. fol: 222. le. 1. Ku reformowániu. Reformátia wtora zá Laſkiégo. fol 223. le: 4. Jż. Reformátia trzećia zá Królá Auguſtá. fo 224. le: 7. Około.
Słábieniéż niecźćia y ſzkoda Rzeczypoſpolitéy. fol: 223. le: 4 Jż.
Czynſzów póprawy v Królá wyiednánié. fo: 223. lege 3. A máią.
Proboſtwá S. Florianá incorporowánié. 224. lege 1. Jncorporátia.

Acceſsoryá.

Od Acceſsoriiéy ktora nie przynoſi ſtráte głównéy rzeczy, tylko ſtrácenié roku, álbo wolnośći od pozwu, niema bydź ruſſenié: ále ieſli w ſobie zámyka zyſk álbo ſtráte, może bydź ruſſenié ná

nie ná Wiécá. f. 647. l. 9. Od Accessoriiéy.
Od Wieców zásie Accessorya bydź niemáia, wyiąwszyby łyskálbo stráte miáły, Támże. 1543. & fol 648. lege 10. Aby.
À decretis in accessoriis, nie Actores causarum; ále citati płácić máią. fol. 648. le. 11. Tym też.
Accessoria isdź nie máią temu któryby ex delatis o niewydánie Poboru do Stárosty był powány. fol. 393. lege 11. Aby.
In accessorio otrzymawszy ruszenie ná Trybunał motionem prosequi tenetur. fol. 648. lege 12. Zwykli.

Alienácyę.

Steriles bona sua iuxta suam volũtatem ordinare possunt. fol: 558. le: 2. Item.
Dobrá Królewskie alienowáne bydź nie máią. f. 96. le: 1. Quoniam. & f. 97. l. 4 Statut.
Dobrá Greckich Władyków y Monásterów álienowáne bydź niemáią bez słusznych przyczyn. á álienowáne dochodzone bydź máią. fo. 206. lege 19. Iż.
O álienácyách Duchownych. Pátrz kościelne dobrá.

Annaty.

Papiężowi dawáne bydź niemáią, ále ná obronę RP. obrocone y do skárbu oddawáne bydź máią. f. 232. le. 1. Dosyć. & f. 233. le: 2. Jego.
Annaty dawáne były do Rzymu przeciw Dekretu Bázyleyskiemu. f. 233. le. De Spiritualib.
Annaty w Koronie zostáły ná obronę RP. fol: 233. le: 4. Pozwalamy.
Oddawáne do skárbu bydź máią pod winą dupli cis Annatę. Támże, le. 5. Annaty. & le: 6. & fol: 314. par: Annaty.

Apteki.

Doktorowie Lekárscy kożdego roku oglądowáć máią. fol: 1057: le: 1. Iż wiele.

Aptekárze.

Powinni Doktorom Lekárskim wszytkie dromatá pokazáć pod strácením Apteki. fol: 1057. lege 1. Iż wiele.
Máią mieć rzeczy potrzebne y świeże. w Aptékách. Támże.

Appellácyé do Królá.

Od dekretu Wiecowego, fol: 644. le: 3. Bedźie od sądu wyselákiego o pozwy potwarne. fol. 530. lege 14. Pozwy.
Z ziemstwá. fol: 285. par: A pánowie.
Z Miast y z Miásteczek względem vstaw Woiewodzych. fol. 284. le. 3. A ktoby. par: A Burzmistrzowie. & fol. 285. le 4. Declarando.
W sprawách vrzędowych álbo skárgowych. fol. 646 lege 7. Rozumieiąc.
Z strony Kupców. fol: 1046. ver: 4.
Do wyssego Sędziego od skazánia zlego. folio 643 lege 1. Gdyż.

Appellácyé ná Séym.

Od Dekretu Królewskiego względem zastaw dóbr królewskich. fol. 100. le: 3. Dla zniesienia.
Od Sędziego Grodzkiego puściwszy Stárostę. fo. 649. lege 14 Iż.
Ab Accessorio, ná Wiécá z Wieców zásie ná Séym, Pátrz Accessoria.
Od Cryminałów żołnierskich, fol, 713. par: A in Criminalibus.
O tym pátrz wyssey. fol: 1146. Względem sądów.

Appellácie ná Wiécá álbo ná Séym.

Od skazánia Sędziego Grodzkiego álbo Ziemskiego wolno appellowáć. f. 644. l. 4. Okolo.
Appelluiący támże sie rozeprzeć winien. f. 646. lege 6. A kto.
Dopuszczona bydź niema od Sędziego Duchownego o winę 14. grzywien względem forum nie należącego. fol: 239. par: A ieśliby.
Item Dignitarzowi y Vrzędnikowi Ziemskiemu o 200. grzywien z vproszenia sobie Dignitárzstwá y vrzędu nie máiąc osiádłości. fo. 302 lege 15. A tego.
Od Stárosty o nieoddánie Poboru. fol: 393. lege 10 O Poborów.
Ab Accessorio. fol: 648. le: 10. Aby tym. & lege 11. Tym.
Z Wieców o kmiećie, o rány szlachetckie, o spás, o długi zápisáne, támże le: 13. A te.
Od sądów nowo postánowionych zá Królá Augustá. fo. 677. par: A od tákowych.

Appellácie ná Trybunał.

O wykupná dóbr. fo: 495. le: 31. Opátrzenie.
Z Ziemstwá o szkody y krzywdy gruntu Królewskiego. fol: 408. par: A stárostowie.
Item wszytkie Cauzy Pánow Duchownych z Ziemstwá, z Grodów, y Vrzędów Podkomorskich przypádłe. fol: 683 le: 5. Sądzić.
Appellowáć wolno kożdemu z Ziemstwá o summe pieniężną, o krzywdę dziedziczną ábo, która

Ktorá z oſoby pochodźi, y o dobrá ktorékolwiek. fo: 491. le: 18. Chcemy.
O zakłády z ziemſtwá ná Trybúnał.
A male obtento. f. 627. l. 2. Gdyby. p. A iż
Ab Acceſsorio, Pátrz Acceſsorya.
O mordy y gwały Ciuiliter *intentowányeh.* fol. 713. par. A o mordy.

Appellácyé Pruſkié.

Pátrz w Pruſkim Kśieſtwie.
O tych Appellácyách pátrz wiecéy, Sedźiego ruſſenié.

Arcybiſkup Gniéźnienſki.

Primas *Korony Polſkiéy.* fol. 191. le. 1. My.
Praw żadnych ſtolicy Apoſtolſkiey nie vſtáwia. fol. 242 lege 7. Miedzy.
Królá koronuie y Królową, f: 14. le. 3. Quantū.
Kárdynálſtwá vpraſſáć ſobie nie może bez dozwolenia król. y pp. Rad koronnych. f. 192. p. Ale.
Wielkié ſpory miał z Kárdynałem z Zbigniewem Biſkupem Krákowſkim. fol 191. le. 1. My.
Alternata do Rády chodźili. fol. 192. par. A żeby.
Iedna królá z Biſkupy o dźieſięćiny, fo. 226. le: 3. My.
Wizytuie Diæcezyą Krákowſką, Támże.
Reformuie Acádemią Krákowſką f. 223. l. 4. Jż.
Czynſze ná poprawę Acádemiiéy Krákowſkiéy v królá iedna z Biſkupy. f. 223. l. 3. A máią.
Conuocátiæ pod niebytność królewſką w Koronie czyni. fol. 275. le. 6. Przyczyny. *Czyni tempore* Interregni *zá obwieſczeniem Hetmáńſkim.* fol. 695. ver. 6. Napiſzód.
Ná woyne wyprawuié. fol. 697. l. 6. Quod.
Trzemá grzywnámi karze tego, któryby go ſłowy nie vczćił, á 14. grzywien, ktoby miecźá dobył fol. 191 lege. 3.
Dźieśięćiny I. M. X. *Arcybiſkup Gniéźnienſki Stánisław Kárnkowſki, bedąc Biſkupem Kuiáwſkim, y Commiſſarzem do Gdańſká, czyni ordinácyą we Gdańſku.* fol. 949.

Arcyksiążęcia Máximiliana

Adhærentowie. folio 27. lege. 6.
Vmiárkowánié proceſsów przećiw nim. fol. 28. lege 7. Obiáśniáiąc.
Tránſactia Rákuſka fol. 28 le. 8. Napiſzód.
V beſpieczenié RP. od Arcyksiążęćiá I. M. Máximiliana. fol. 29. le: 9. Jż.
Reſtitucya rogrźnionych ná Electiiéy Arcyksiążęćiá Máximiliana. f. 29. l. 10. Z wiodzonéy.

Archidyákon.

Archidiákon wizytuiąc kośćioły nic nád práwo wywożić, áni od poddánych pieniędzy wyćiągáć niema. fol. 206. le. 20. Prohibemus.
Archidiákońſka wizitácya poſtánowiona zá Kázimierzá Wielkiégo ná Synodźie Krákowſkim. fol. 228. par. Á Są.

Arendy

Lekkiémi arendámi onerowáné bydź niemáią dobrá ſtołu królewſkiégo. fo. 31. le. Opátruiąc.
Arendy Stárośtw y Dźierżaw królewſkich podwyſſoną. fo. 94. l. 1. Pánowie Rády. & fo. 311. par. A wſząkże.
Podwyſſonych declárácya. fo. 94. le. 2.
Dożywotné Quarte do ſkárbu płáćić máią. fol. 311. ver. 3.
Od Zydów trzymáné bydź nie máią. Pátrz Zydo.

Aresty.

Ná pieniądze człowieká oſiádłégo kłádźioné bydź niemáią. f. 495. le: 32. Człowiekowi.
Ná ſługę cudzégo y inſzégo Páná kłádźioné bydź mogą. fo. 581. le. 2. Aby.
Ná nieoſiádłégo y oſiádłégo kłádźioné bydź mogą. fo. 583. le. 1. Jeſli. par. Gdy. *Ale ieſli záraz wyda, ábo odſtąpi, ábo zbędźie, wolny od Areſtu.* Támże. l. 2. Gdy. p. Decláruiąc.
Ná pieniądze żołnierſkié od vkrzywdzonych máią bydź przyięté od Piſárzá Polnégo. fo. 727. lege 8. Jż. par. Poſtępek.
Ná Kmiećie zbiegłé w dobrách onégo gdźie ſie przeniosł bydź máią. f. 1089. le. 21. Zbiegłé. *Ieſli o nie práwem czyniono bydź ma, áreſtowáni bydź niemáią.* fol eod: le. 22. Státut.
Ná bydło zájęté á do obory królewſkiéy nie oddáné. fo. 1105. le. 5. Jeſli.
Do 23. godźiny trwáć mogą. fol. 643. lege 1.

B

Bákálarze.

Po Miáſteczkách ná ſkołách bydź máią. fol. 224. lege 5. Jż.

Bárći.

Wyrąbáné, fol. 1110. lege 2. Jeſli.
W gáiách ábo borách inégo Páná. f. 1110. lege 1. Bárći.

Bárely.

Máią mieć w ſobie gárney 24. fol. 1056. le. 5. Opátruiąc. par. Kuartá.

Beczki.

Máią mieć w sobie 27. gárncy. fol: 1056. le: 5. **O pátrząc.** para: **Beczká.**

Bedźin.

Ma list wieczny ná skład solny Kázimierzá Królá. fol: 1061. le. 9. **Vkazáło.**

Belz.

Ma list ná skład solny Xiążęcia Ládysłáwá y Królá Auguſtá.

Belzka Ziemiá.

Do Korony przywrocona. f. 795. le: 1. **W imie.**
Do Korony wcielona. fol: 796.
Od Krolá obrone swoie mieć ma, **támże.** para: **Napiszób.**
W Gránicách swych w cále záchowána bydź ma, fol: 797. par: **Też.**
Powiáty żadne áni Wśi od niey oddalone bydź nie máią. fol: **támże.** par. eodem.
Práwá y Przywileie ich gwałcone bydź niemáia: á gdzieby komu zginęły odnowione zá doſtáteczným świádectwem bydź máią, **támże.** par: **Item wszytkie.**
Zaſtáwiona bydź niema, **támże** par: **A iż.**
Stároſtá żaden bydź niema iedno obywátel téyże ziemie oſiádły. **támże.** par: **Też żadnéġ.**
Doſtoienſtwá y Vrzędy przy práwách swych y zwyczáiach záchowane, á rodźicóm tylko oney ziemie záchowálym dawane bydź máią, **támże.** par: **Też chcemy.**
Wygywanie do iney ziemie bydź niema, fo: 798. par: **Też áby.**
Séymy, Wiecá, Roki, swóy proceſs własny mieć máią, **támże.** par: **Też Séymy.**
Imány żaden bydź niema iedno práwem zwyćiężony, **támże** par: **Item żaden.**
Podymnego tylko dwá groſzá płácić máią, **támże.** par. **Item wszyſcy.**
Gránice od Krolá dawáne bydź máią, **támże:** par. **Też káżdemu.**
Ná woyne równe z ziemią Lwowſką ruſzyć ſie ma, **támże** par. **Item kiedykolwiek.**
Wolnośći Koronnych z ziemią Litewſką używáć ma, **támże.** fol: 799. par. **A iż.**

Beneficia.

Zá żywotá poſſeſſorá drugiego záchowáne ſą ſzkodliwe. fol: 194. par: **Też obaczywáiąc.**
Zá żywotá drugiego vpraſzáne bydź niemáią. **támże.** par: Verùm.
Bez dozwolenia królewſkiego vpraſzáne bydź nie máią. fol: 196. par. **Przydáiąc.** & fol. 198. & 199 le. 10. **Aby.** & fol: 200. le: 11. **Przydáie.** & le: 12. **Jeſliby.**
W Rzymie vpraſzáne ſą ſzkodliwe. f. 203. p. **Ale.**
Beneficiy *podawánia ná inſze vpraſzáne ſkázone.* fol: 202. le: 15. **Podawánia.**
Od królów vtwierdzone. fol. 203. **Ale.**
W ſześći Miesiącách otrzymáne. f. 203. p. **My.**
Ná Liśćie nie wyrázone królowi záchowáne. fo. 202. lege 16. **Gdźie.**
Beneficiat ná reſidentią z Rzymu wrácáć ſie ma. fol. 200. lege 13. **Jż.**
Po śmierći swéy mázoſtáwić ſucceſſorowi swemu zboża ná oſiewek. f. 205. l. 18. **Vſtáwá.**
Beneficiatowi po śmierći drugiego zoſtáie Rok łáski. fol. 205. lege 18. **Vſtáwá.**

Bezecni.

Kortezani z Rzymu wyſłáni á nie wracáiący ſie do Beneficiy, fo: 200. le: 13. **Jż.** & fol: 201. lege 14. **Ná.**
Cudzoziemcy ktory otrzymawſzy Zamek álbo Doſtoienſtwo nápomnieni puśćićby niechćieli, fo: 307. lege 18. **Żadnému.**
Dignitarze Stároſtwá ſądowe przy Dignitárzſtwie w oney ziemi trzymáiący, á vpomnieni puśćićby go niechćieli. fol. 303. lege 22. In collatione. par. Proinde.
Zwády ná ſeymiech czyniący, á zábiwſzy kogo z Korony vćiekli. fol. 513. p. **A przećiwko.**
Oycá, brácia, ſiostry, powinne zábiiáiący. folio 563. lege 6. **Aczkolwiek.**
Mężoboycy zá pozwem nie ſtawáiący gwałtem nie oſiedli. fol: 609. par: **A ieſliby.**
Gwałtownicy z kroleſtwá vćiekáiący. fol 589 le: 6. **Gdy.** *A ieſliby Białegłowy łápáiący.* fol. 593. lege **Około.**
Szláchćicá ſobie równego imáiący y w więzieniu trzymáiący, á tyle troie w więzy ná dnie nie ſiedzący. fol. 592. le 13. **Gdyby.**
Heretyki broniący. fol: 261. le: 1 par: **Jż.**
Sługy złodźiciá nie goniący, ábo tym co go gonili bezecność zádawáiący. fo. 582. l. 9. **Gdy.**
Od Páná pod wyprawą woienną álbo inſzą ſłuſzną potrzebą odchodzący. fo. 581. le. 5. **Ktorykolwiek.**
Hultáie cudze rzeczy łápáiący y drapieſtwá czyniący. fo: 584. le: 1. **Náyduią.**
Do więże conuicti *w mężoboyſtwie nie ſiadáiący álbo z niey wychodzący.* fo. 614. p. **A ktoby.**
Dla boiáźni więże z Korony vćiekáiący. fo: 607. lege. **O Mężoboyſtwie.** par. **A ieſliby.**

Złodźieie

Złodźieie, zbiegi, y vtrátniki przechowywuiący álbo ſie z nimi dźielący fol: 621. le. Czeſtokroć. par. Też vſtáwiamy.
Złodźieie vćiekáiący, potym ſobie Krolá przeiednywáiący, f: 621. le. Czeſtokroć. p. Chcemy.
O złodźieyſtwo trzy kroć práwem przekonáni, fo 621. le: 14. Vſtáwiáiąc.
Bżetni ná Niżie przyimowáni bydź niemáią. fo: 731. par. Przeſądzonych.
O potwárzstwo czwarty raz pozywáni. fol. 624. lege 1 Gdyż.

Bekárci.

Nie dźiedźiczą Pátrz Dźieci.

Bialeglowy.

W goſpodźie Prokuratory ſtánowić moga, fol: 518. lege 4. Aby.
Przewod práwá ná dobrách otrzymánych ſzkodźić im nie może. fol: 539. le: 22. Ktoby.
Gwałt ſwóy we trzech dniách opowiedźieć y poprzyſiądz máią. fo. 592 lege Ktobykolwiek.
Ná gwałt zwáláiące dobrá dźiedźiczne y poſag trácą. fol 593. lege Około.

Białoſkórnicy.

Skór wyprawnych do cudzych kráiów wyſyłáć áni przedawáć niemáią. f. 1054. l. 1 Zákázuiemy

Biſkupſtwá.

Wedle Práwá y zwyczáiu dochodzone bydź máią. fol: 193. le: 1. Státutá.
Ná Biſkupſtwá, Prælátury y Doſtoienſtwá Kośćielne iedno ſzláchćicy bráni bydź máią, fol: 156. par. Dla tego. Wſzákże y Plebei Doktorowie bráni bydź moga. fol: 197. le: Aby.

Biſkupi.

Práw żadnych ſtolicy Apoſtolſkiey ſtánowić nie moga. fol: 242. le 7. Miedzy.
Kárdynálſtwá áni poſelſtwá ſtolice Apoſtolſkiéy bez dozwolenia królewſkiego y PP. Rad vprasſáć ſobie niemáią. fol: 19[illegible]. par: 7. Ale.
Przy Koronáciiey królewſkiey, bywáć máią. fol. 14. lege 4. Krolá.
Ná Seymikách Powiátowych bywáć máią, fol: 116. le: 16. Skázuiemy.
Do Kápituł Plebeios Doktory zá vpodobániem bráć máią fol: 197. le: Aby.
Klaſztorów ſwych Biſkupſiw przywileie przegledáć, y wedle nich zakonniki przyimowáć máią, fol: 207. le. 1. Chcąc.
Do Klaſztorów pewnych álternata Opáty obieráć raz Polaká, raz Niemcá, ſtáránie czynić má ią, fol: 208. lege 2. Dekret.
O Opácie Plebeiuſzu obránym królá obwieśćić máią fol: eodem, par. A gdźieby.
Opátá przez Zakonniki obránego á przez królá præſentowánego, choć nie profeſsowánego, ná Opáctwo inſtituowáć máią, fol: 209. le 3. Aby. & lege 4. Przeſtrzegáiąc.
Po ześćiu Opácim ſtáránié o Klaſztorzech czynić máią, krom prowentów ktore w mocy Zakonników zoſtáwáć máią, fol. 209. le. 4. Przeſtrzegáiąc.
Po ześćiu Opácim Electia predko ſkládáć w Klaſztorzech máią, porozumiewáiąc ſie z królem, fol. 209. le: 4. Przeſtrzegáiąc.
Opátá Lubinſkie° Electá Biſkup Poznánſki świećić niema, áż pierwey przez Conwent królowi præſentowány bedźie, y áż nan król zezwoli, fol: 211. le: 6. Andrzéy.
Inwentarze rzeczy kośćielnych czynić máią. fol: 189. lege 5 Aby.
Przy kośćiołach Tumſkich Rektory y Miſtrze mieć máią, f. 224. le: 5. Jż.
Ácádemia Krákowſka y inſze ſzkoły reformowáć máią, f 224 l. 5. Jż. & f. 224. l. 7. O ſtole.
O poprawe czynſzów Ácádemiiey Krako: królá prośić máią, fol: 223. le: 3. A máią.
Zaki ſwowolne ná ſzkołách káráć maią, álbo ich Officiałowie, 224. lege 5. Jż.
Heretyki exáminowáć máią, fol: 261. par: A ktoż yby.
Officyałom ſwym porucząć máią áby przeſtrzegáli iżeby Swietcy do ſądu Duchownego nie byli pozywáni o rzeczy Swietckie, fol: 235. par: A winá.
Wyſtepnego w Diocoezyiey Biſkupá drugie° com prowincyálnego pozwáć moga, f: 259. ver: 1.
Kośćioł o nie wydánie złoczyncę co káplaná ránił záklac moga. fol. 240. lege 1. Gdyby.
Z poborce ſprawiedliwość czynić máią, fol: 395. lege 17. Chcąc.
Ná ſzkody żołnierzkie przez Prokuratory przyſiądz moga. fo 721. ver: 5. p. Wyiąwſzy.
Zá Biſkupá Krákowſkiego Bodźánte kośćioł Krák: zbudowány, f. 322. le: 9. Quod.
Kśiegi ziemſkie Chećinſkie zá pozwoleniem X. Biſkupá Krákowſkiego máią bydź w Chećinie chowáne, fol: 506. le: 6. Zá prosbą.
Biſkup Bodźántá Krákowſki z Iároſławem Arcy biſkupem Gnieźnienſkim, czynili Compozycią miedzy ſobą á królem Kazimierzem y ſłáchtą o dźieśięciny. f: 226. le. 3 My. & 227. l: 8. Gdy.
Biſkup Krákowſki Lutko zoſtáwił kożdemu Benefiáciatowi

ficiátowi tyle dochodów po drugim, ile Rokuzbywa. fo 205. le: 18. **Vstáwá.**
Biskupowi Wendenskiemu mieysce w Rádzie náznáczone. fo 2 4. le: 5. **Biskupowi.**
Biskupi náwoyne wyprawe winni fo: 697. le:6. **Quod.**

Bór.

Ktoby zápalił. fo. 1113. le: **Czestokroć.**
Cudzy y pszczoły. fo: 1110. le: 1. **Bárći.**

Bórgi.

Pátrz in litera M. **Mieszczánie.**

Boża chwałá.

Zbáwienie ludzkie z kościołow przychodzi. fol: 189. le: 1. **Z kościołów.**
Przezachowanie Beneficiy drugiemu zá żywotá iednego y przepensiæ, dawane cudzoźiemcom vmnieyßona bywa fol: 194. par. **Téż obá czywáiąc.**
Boża chwałá y nabożenstwo ludzkie dla występku iednego złego niema bydź osierociáła. fol 242. le. 8. Inter.

Brácław.

Zdiał z osoby Krolá I. M. sprawiedliwość sądowa. fo: 121. le. 12. **Sprawiedliwość.**
Praw swych poprawe Królowi Stephanowi miał podáć, y poprawe ich sobie zostáwić, **támże.** lege eadem.
Brácławskie Woiewództwo nie podpada pod Constitucya Anni 1598. *o pozwiech Nadwornych. fol:* 543. le: 12. **Zábiegáiąc** par: **A iż.** *Ani podprawo Koronne* ratione *sądów.* **támże.**
Ztegoż Woiewództwá nie zá dworem ále ná seym pozywáć ma Instigator o dobrá szláchetckie Ziemskie, o ktoreby rozumiał żeby Królewskimi bydź miały. **támże.**
Sądy Brácławskiego Woiewództwá. folio 806: lege. 1. **Iż,**
O stugách zbiegłych y o chłopiech tegoż Woiewództwá. fol: eodem. lege 2.
Pozywánie Stárosty Brácławskiego. fo. 807. l 4.
Chorąży y Chorągiew tegoż Woiewództwá. fol: 818. lege 43. **támże.**
Przedawánie miodów tegoż Woiewództwá. fol: 818. lege 42. **Szláchtá.**
Vrzednicy Ziemscy tegoż Woiewództwá fo: 809. lege 7. **Postánawiamy.**

Brácтwá.

Rzemieslnicze skázone bydź máią. fol 277. le: 5. **Aby.** & le 6. **Jáko.** & fo 279 l. 9. **Czestémi.**
Vprzywileiowáne, po dekrećiech przećiw nim vczynionych były cierpiáne. f. 278. l. 8. **Około.**
Zdádzą sie skody żadney poddánym Koronnym nie czynić, gdyby tylko praw swych dobrze vżywáli, **támże.** lege eadem.
Zniesione zgołá bydź máią. fol: 279. le 9. **Quandoquidem.** *Oprócz rządów y obchodów kościelnych. f.* 280. lege 11. **Cechy.**

Brát.

Bráćiey dáne dożywoćie. **pátrz Dożywoćie.**
Bráćia rodzeni nieggodą swoią ku nieprzyiáźni y swarom wielkim częstokroć przychodzą. fo: 561. lege 2. **Gdyż.**
Bráćia álbo siostry nieoddzieleni, áż gdy látá prawem opisáne mieć beda, dobry oyczystemi dzielić sie máią. fo: 561. par. **Ale gdźieby.**
Bráćia, przyiaćiele, y krewni choć dálszy, po dziale dziedzicznym we trzech leciech y trzech Miesiącach vpominać sie żadney czesći nie mogą, wyiąwszy słuszna przyczyne milczenia. fo: 562. ver. 5.
Brát oddzielony nágánić áni káżdować strawy brátá drugiego około Oyczyzny dekretem skończoney nie może. fo 560. le. 1. **Aczkolwiek.** par: **A przeto.** *O Cześć swą dziedziczną práwem czynić może.* **támże.**
O dziedzictwo dawnością dowiedźione y przez Sędziego dekretem ápprobowáne wiecey czynić nie może. fo. 562. le: 3. **Wálko.**
Brát stárszy máietności bráćiey młodszey záwodzić, przedawáć, áni zástáwiáć áni vtrácać nie może, wyiąwszy dla długów oycowskich. fol: 262. le: 4. **Napiszód.**
Ná długi máłe oycowskie y ná swe potrzeby, prowenty dóbr oycowskich pozostałych obrocić może, ostátek co zbędzie, ná równy dział z brátá chować ma fo: 563. le: 5. **Brát.**
Brát zá brátá karány bydź niema, wyiąwszy by vczestnikiem był brátckiego występku fo: 564. le 7. **Gdyż** *o Karánie zásie bydź ma ná dziedzictwie álbo ná rzeczách ruchomych do skárbu.* **támże.** par. **Ale ten.**
Niewidźielony zá brátá woyne służyć winien. fol. 698. le: 10. **Téż vstáwiamy.** & le: 12. Sed fratres. *Ieśli sie przegra ná swą cześć to czynić bedzie. fo* 559. le 3. **Syn.**
Bráćia po śmierći oycowskiey siostrom swym vczćiwe wychowánie w domu swym dáć máią. fo: 567. le 5. **Zwykło.**
Dobrá oyczyste siostr swoich do tad trzymáć má ie, póki

iá póki ich gá maj nie wydádza. támże. para. A w tym. *A gdzieby rodzeni bráćia vmárli, tedy ſie ſioſtry do ſwych dziedzictw wracáć máia. fo:* 569. le: 8. Chcąc.

Niż Rok po śmierći oycowſkiey wynidzie poſag náznáczyć maia. fo: 567. le: 5. Zwykło.

Bráćia ſioſtry ſwe gá maj wydáć máia náznáczywſzy im zwyklym obyczáiem poſag. f. 576. le: 3. Vſtáwiamy. par. Téż. & l. 4. Obiaſniáiąc.

Nadáley do Roku po ſśćiu gá maj poſag oddáć maia, álbo cześć w poſágu wydzielić, zwłaſzá gdy z przyzwoleniem bráćiey álbo innych powinnych gá maj ida. fo 567. le: 5. Zwykło.

Poſáżyć ie máia ieſli Woiewodzina z wielka máietnośćia po ſtu grzywien: ieſli máłe máietnośći álbo iedno dziedzictwo á dziewek wiele, tedy wedle ſśácunku pieniędzy. Gdzieby zás była ſślachetcka niżſza od Woiewody, tedy po 40. *grzywien, á ieſli máietność tákże máłá, tedy tymże ſpoſobem wedle ſśácunku.* fo: 568. lege 7. Vſtáwiamy.

Od oycá wydánéy y wypoſáżonéy, nic wiecéy po śmierći oycowſkiey dáć nie máia. fol 568. lege 7. Vſtáwiamy ić.

Bráćia ſtryiecźni gdzieby rodzonych nie było álbo y káżdy z Herbownych krewnośćia nabliższy, gdzieby ſtryiecznych nie było, w dobrá oyczyſte wſtępować moga, wypoſáżywſzy ſioſtry. fo 563 le: 7. Vſtáwa. par. A gdźie.

Bráćia ſtryiecźni moga dobrá dziedzicźne v ſióſtr kupić, álе im pieniądze w rok położyć máia. fol 566. l. 3. Vſtáwiamy. par: A ieſli.

Bráćiey kilká o iednym Młynárzu. fol 1077. lege 1. Fráncíſzek.

Brátá kto zábiie, Pátrz Mężobóyſtwo.

Bródy.

Wolné káżdemu przez rzeke. fo 66. le 21. Iż ſie.

Bróń.

Z bronią do ſądu żaden wchodzić niema, fo 511 le 6. par: Aby. & fol: 512. par. A tákowi.

Przed X. Arcybiſkupem dobywáć iey żaden niema, fol: 191. le: 3. O tymże pátrz ſądowé mieyſcá.

Brzeſki Powiát y Bielſki.

Bielſki Powiát do koronnych práw przypuſczony, fol: 836.

Zapiſy Bielſkie, fol: 837. le: 2. Zapiſy.

Bug rzéká.

Groblámi żadnemi áni Iágy hámowána bydź ma fol: 1101. le: 12.

Moſt ná Bugu ábo támá ſypána bydź niema, fol: 1101. lege 11. Stárádawné.

Bunty.

Y gwerry czynioné bydź niemáią w Rzeczypoſpo. f. 24. p. Ták iż & f. 690. le. 2. Z niektórych.

Burgrábſtwá y Burgrábiowie.

Burgrábſtwy, Dygnitarze, y Vrzędnicy Ziemſcy báwić ſie niemoga, f. 435. lege 5. Iné.

Burgrábią Krákowſkim żaden Káſztelan bydź nie może, fol: 434 le: 3. Káſztelan.

Burgrábiowie oſiedli bydź máia w onéy ziemi gdzie Burgrábſtwo trzymáią, f. 434. 1 Gdyż.

Ná zamku Krákowſkim obecnie mieſzkáć máią, fol: 435. ver: 7.

Kożdego kwártału ná trzy Niedźiele álbo rázem do roku ná Niedźiel 12. odiechać moga, támże. par: A ſzákoż.

V ſądu będąc, bráć máia bron tego któryby znią wſzedł do ſądu, á w niebytności iego Vrząd ſie dzący. f. 511. l. 6. Po par: Aby.

Zátrzymáć y wſádzić máia gwałtowniki ſądowych mieyſc áż do doſyć vczynienia y zapłáty grzywien 60. ieſli tylko broni, nożá, włocznie dobędą, y ſśermować będą, f. 512. p. A tákowi

Ku płáceniu win ſądowych przypędzáć máia, 434 lege 1. Gdyż.

Poddáné królewſkié, dróg y ludźi podróżnych od gwałtu bronić máia, támże, le. ead.

Spiſnego wyćiągáć nie máia, fol: 325. lege 3. Vſtáwiamy.

Przed Stároſtámi, Sędzmi, Podſędkámi odpowiedáć máia tym którzy ná nie ſkárżą, wyiąwſzy pomſte krwie, f. 434. l. 2. Vſtáwiamy.

Zamki ſtáré oprawować czásu pokoiu máią, Przy wiley Ludwikow/ par: Item ieſli kto.

Burmiſtrz.

Szláchćicowi czynić ma ſprawiedliwość z Mieſczániná o nieczynienie doſyć rſtáwam Woiewodzym. fol. 282. le. 17. Aby. & fol: 284. lege 3. A ktoby.

Sprawiedliwości nie czyniący karány bydź ma. fol. 284. le: 3. A ktoby.

Dekret Woiewodzin ábo Conſtitucya exequować ma, fol: 285. le. 4. Declarando.

Przećiw Státutowi Toruńſkiemu czyniący z iednym Rayca ścięty bydź ma. fol: 595. le: Iż miedzy. par: A ieſliby.

Bydgoſcza.

W Bydgoſczy Szláchćie ma bydź wolno zboże przedawáć

przedawáć. fol: 102 . lege 1. Gdy ſie.

Bydło.

Ná ſkład Krákowſki ná przeday kt[ó] przypędźi, po pułgroſßku od rogátego płácić ma folio 1025 lege 4. **Dla popráwy.**

Od Wigiliiey S. Woyćiechá áż do ś. Michała ma bydź pod ſtrażą páſionė. fol. 1104. lege 1. **Vſtáwuiemy.**

Ná cudzey śiebie páſionė bydź niemá, fo. 1105. lege 2. **Aby kożdy.**

Ná ſkodzie złáiete, do Dworu Káſtelánſkiego bydź oddáne ma. f. eod l 3. **Ku vſtrzeżeniu.**

Wćiągey wźiete gdźie Dwory Królewſkie dále-kie do Káſtelanſkiego álbo Woiewodzego gnáne bydź może. fol eodem le: 4. **Gdźie.**

Przez trzy dni chowáne y áreſtowáne z winą wro-cone bydź ma. fol: 1105. le: 5. **Jeſli.**

Wyreczone bydź może 1106 le: 6. **O bydło** & le: 7. **Vſtáwiamy.** & le: 8. **Jeſli kto.** & fo: 1107. par: **A ieſliby.**

Zábite álbo obrázone płácone bydź ma. fo 1107. lege 10. **Vſtáwiamy.**

Krádzione do Roku dawność ma. fo 1108. le 11. **Vſtáwiamy.**

C

Cechy.

Pátrz in litera B. **Bráctwá.**

Célnicy y Mytnicy.

Szláchćicy oſiedli świetcy y ludźie Chrześćiiáń-ſcy bydź máią, wyiąwßy Cłá w powierzenie od Królá podáne. f 65. l 1[o]. & 314. p **Célnicy.**

Ceły myt ták landownych iáko y wodnych bráć niemáią od rzeczy z domu y do domu woźą-cych. fol: 61. par: **Dla tego.**

Od rzeczy ná własna potrzebe kupionych zá przy-ſięgą. fo: 62. lege 10.

Odźboż y rzeczy własney roboty. fo 63. le. 13. & fo: 65. le 17. & fo 69. l. 29. & f. 76. l. 47.

Od tego co ſie domá rodźi. fol. 69. ver 9.

Od wołów własnym zbożem karmionych. fo 69. ver 9. & lege 28.

Od Kśięſtwá Oświećimſkiego y Zatorſkiego. fol: 69. le 30.

Komór krolewſkich miiáć áż myto záptáći dopu-ſczáć niemáią. fol 63. le: 14.

Przed tym niżby kto minął żadnemu nic bráć nie máią. fo: 73. par. **A ieſliby.**

Do płácenia Moſtowego któryby brodem iáchał przymuſßáć żadnego nie máią. fol 66. le 21.

Brodów y ich przeiázdów kázić nie máią. fol. eodem, lege eadem.

Cłá wedle Inſtructarzów wybierać máią. fol 76. le 48. & fo: 77. v. 2. & le: 49.

Od tych co raz ná głowney komorze Cło oddádzą ná drugiey zá okazániem kwitu bráć go nie máią. fol: 76. ver: vltimo.

Cłá nieſłuſßnie wybierać áni towárów gwałtem bráć kupcom nie máią fo: 1038. le 17. **Jż ſie.**

O nieſłuſßne Cłá ták że o gwałtowne rzeczy ku-pcom bránie v któregole vrzędu peremptorie *odpowiádáć máią.* támże. le eadem.

Rzeczy wywożić áni wołów wygániáć z korony dopuſczáć niemáią. fol: 73. ver 4.

Konie z korony potáiemnie przepuſczáć nie má-ią. fol. 1053. le. 3. **Aby konie.**

Vſtaw Woiewodzych z Káſtelany y z Woiewodá-mi kupcom przeſtępować dopuſczáć nie máią, fol: 284. lege 2. **A my.**

Kupcom wyſtępnym bráć rzeczy do ſkárbu kró-lewſkiego máią fo. 284. le: 2. **A my.**

Z tym któryby Cłá nie zápłáćił w Powiećie y w Práwie onego dłużniká czynić prawem máią, fol: 63. lege 14.

Królowi z dochodów cále odpowiádáć y doſyć czynić máią, fol: 63 le: 14.

W swéy ſtraży niedbáli kiedyby kto przeiáchał karáni bydź máią fol: 72 le: 35.

Nád wolnośći Szláchetckie wiecey wyćiągáiący w Práwie ziemſkim odpowiádáć máią, fo 61. par **A ieſli.** *Odpowiádáć máią y przed Vrzę-dem zamkowym, á exciipować ſie nie mogą,* fol: 68. lege 25.

Dwoiáka wina karáni bydź máią, fol: 61. le: 9. *Wrócić y nágrodźić co wźieli máią,* fo. 62. le: 1[o]. & fo: 66. par. **A gdy.** *Záręczeni przez Pá-ny swe że Práwá doſtoią, bydź mogą,* fol: 67. le: 22. *Przyśięgą Szláchćicy odwodźić ſie mo gą* fol: 66 le: 19 & fol. 67. le: 24. *Nie ſzlá-chćicy zá wolą powodową álbo ſie odwodźić, álbo ſzkody nágradzáć máią,* fo: 67 le: 23. *Od Pánów swych do vrzędu ſtáwieni bydź máią,* fol: 67. le: 22. & fo: 68. le: 25. *Do swego fo rum excipowáć ſie niemogą,* fo 68 le: 25.

Przyśiąg pilnować máią áby ie factorowie Szlá-chetcy oddawáli, iż płyną zbożem własnym ro boty, fol: 62. le 10. & 11.

Przyśiąg niezwyklych wyćiągać nie máią, f. 70. le 33. & fol. 75. le 44. par. **A przyśięgá.**

Do iteráciiey żadnego przywodźić nie máią, fol. 69. le. 29. & fo. 75 le. 44. **A Conſtitucyą.** *liſt przyśiegi pierwßey ogledáć máią,* f. 70 v 8.

Kupców

Kupców przepuſczáć niemáią, áż przyśiegą iż kupie nie ſą ich własne, ále kupców poſtronnych. fol: 70. le. 32.

Quarte z dochodów imżléconych oddawáć máią, fol: 314. par: Celnicy.

Rewizorom od królá wyſtánym ſpráwę doſtáteczną dochodów y pożytku dóbr vkázáć y dáć máią, fol: 383. par: A tákże.

Pro cognitione Iurium ná Séym zpozywáni byli, fol: 76. lege 47. par: Z ſtrony. & 77. par: A tych.

Célni Piſárze.

Recogniciy o przyśiedze temu który iéy nie czynił dawáć nie máią, fo: 69. le: 29.

Od kwitów nic brác niemáią, fo: 76 le: 47. par: A piſárze.

W wieży ná dnie Niedżiel 12. ſiedżieć máią o konie wiádomie przepuſczone, f. 1053. l. 3. Aby.

Célné Auctiæ.

Od wſzeláśiéy kupiéy poſtánowioné, fo: 76 le: 47. par: Clá od kupi

Célné Inſtruktarze.

Ná komorách przybitéy wedle nich Clá ták wodné iáko y ziemne wybiéráné bydź máią, fol: 76. le: 48. & fo: 77. lege 49.

Od Páná Podſkárbiégo Koronnégo wydáné, 77.

Celné Komory.

We wſzytkich Miáſtách w Máłéy y w Wielkiéy Polſce tákże y w Mieśćiech pogránicznych gdżie Iármárki wielkie bywáią, komory Celné y Piſárze ich królowi mieć wolno., fol: 1043. ver. 5. A ná tych.

Do celnych komor z kupionémi rzeczámi wſtępowáć nie máią, którzy w gránicách y miedzy komorámi mieſzkáią, á ná ſwá własna potrzebe rzeczy ſkupuią nie ná przekup, fo: 72. le. 38.

Célné przyśiegi.

Przyśiegi ná Clách ſłáchćicy álbo ich ſtudzy też ſłáchćicy bronić ſie nie máią, fol: 69. le: 28. & le: 29. O tymże pátrz wyżſzéy, Celnicy.

Céná.

Kupi wſzeláśich przez Woiewody ſtánowiona bydź ma. pátrz Woiewodá in litera W.

Zywnośći woienney czáſu poſpolitego ruſzenia. pátrz Woyná.

Centnary.

Máią ważyć pieć kámieni, kámień 22 funtów, funt 48. ſkoycy y 32. łóty, fol: 1056. lege 5. O pátruiąc.

Céſárze.

Céſárze Iulius y Auguſtus iedną ręką bronieły ſie chwytáli, drugą práwą piáſtowáli, fol: 145. lege 1. Roku.

Céſarz Iuſtinianus y Conſules, Papius, Pompeius, Falcidius Tribunus, Aquilius, Iulius Cornelius, Cato, práwodawcy Rzymſcy byli, fol: 145. le: 1. Roku. Przykładem tychże Król Kázimierz ſpiſuie y ſtánowi práwá Polſkie támże.

Céſarz Fryderyk nádał wolnośći wielkie ſtudentom, fo: 221. le: 2. Omnibus.

Céſarz Turecki Królowi I. M. Zygmuntowi III. przyśiegę złamał. Poſły koronné nie vważył. Liſty odpowiedné królowi poſłał. Dorocznégo Trybutu ſie domagał. Pokoy koronie wypowiádał, gdżieby Trybutu nie poſłapiłá. Dwá Mieśiácá tylko czáſu koronie pozwalał. Wielkim woyſkiem do korony y rożnemi mieyſcy ćiągnął, fol 348. ver: 8. Ogniem y mieczem chćiał korone poſiadać, woiowáć Páńſtwá koronné, wolnośći, ludzie, żony y dzieći w pogáńſtwo obrócić, f 363. l. 19. Gdyż.

Céſárzowi Tureckiemu wſzytko Chrześćiáńſtwo odeprzeć nie może, f. 362. l. W ták wielkim.

Przed mocą Céſárzá Turecki:go wſzytko Chrześćiáńſtwo ſie wydryga, fol: 363. le: 19. Gdyż.

Przećiw mocy Céſárzá Tureckiégo gotowośći potrzebá, fo: 363. le. 19. Gdyż.

Ceſsia.

Ceſsiæ wſzeláśié ná króleſtwo nie ſą ważné, fol: 8. lege 20. A iż.

Ceſſyiéy prorogátia królowéy ſtárſzéy Anny wárowána. fo: 21 le: 1. Doſyć.

Ceſsyiéy práwney formá. f: 452. l. 27. Cōparēs.

Chłopi.

Chłopi z ruſznicą chodzący, fo: 600. le: A ktoby. par: Gdżieby.

Chłop gdy ſłáchćicá kiiem rozkráwi, fol: 602. lege. Rycerſkiemu.

Gdy ſłáchćicá ráni, fol 604. lege. Gdy. par. A wſzákże.

Chłopi do robót naiemni bez liſtów świádecznych chowani w Mieśćiech bydź niemáią, fol 1094. lege 1. Jż.

Którzyby ſłużby nie mieli dorocznéy álbo rzemieſłá, do trzećiego dniá w Mieśćiech imáni y do robót okowáni bydź máią. támże. le: 2.

Z Polſki y z Mázowſz do Slaſkú y do Prus czáſu żniwá ná roboty wychodzący imáni bydź máią. fol:

ia, fol: 1095 le: 3. Gdyż.
Zátrzymáni przez Státosty y do robót obracáni do iednego Miesiecá bydź moga, fo: eodem lege 4. Aby chłopi.

Chorągwie.

Chorągiew osobliwa máia mieć co przy woysku sa á nie woiuią, fo. 708. le 14. Itē Regiam.
Pod swą Chorągwią kożdy powinien sie stáwić, fo. 709. lege 17. Práwá.
Chorągiew Brácławska, pátrz Brácław.

Chorążowie.

Z inémi Vrzędniki Clá rewidowáć máią fol:74. le: 42. & fol.75 le:44.& 45 & fo:76.le:46.

Ciąża.

Nie wietsa bydź ma nád to o co ciążáią fo 640. le: 4. Też vstáwiamy.
Ná ciąża iedno dwá służebnicy á Woźny posyláni bydź máią. fol: 639. lege 3. Jż.
Ciążánie bez winy bydź niema. támże le: eadem par. A gdy.
Ciążánie vporne karáne bydź ma. támże par: A iesli.
Ciąża o niezápłácenie podymnégo. fol: 323. le: 3. Nád to.
O spásienie álbo kośienie trawy. fol: 618. lege Nád to par: A cí.
Wrzecgy przeyskáney dwákroć ná ciążenie iezdzie nie bydź ma. fol: 655. le: 3. Gdy.
O niepostuszenstwo y o wine fol: 638. lege 2. Doswiadczenie.
Ciąża, za występek Pánski brána bydź niema fol: 1093 le: 34. Z práwá.
Dla ciążey o występek pánski wzięcy kmiećie wstáć moga fol. 1084. par: Też.
Ciąża w bydle gdzie dwory królewskie dálekie do dworu Woiewodzego álbo Kásztelánskiego gnána bydź może. fol: 1105. le: 4. Gdzie.
Ciążey zárzeczenie fo: 634. le: 3. Jż.
Ciążey w wzámierzonym czásie rozsáfowánie, fo. 638. par. Ale.
Ciążenia we Wsi niedopuszczenie. fol. 639. par. Jeszcze.
Ciążey Vrzędowi gwałtem odbićie. fol: 639. par. Jeszcze.

Clá.

Ná stoł Królewski obroconé, Koronné, Ruskié, Płotckié. fol: 31. le: Opátruiąc.
Im Cel wiecey y myt tym ludzie bárzicy vcisnieni. fol: 73. lege 38.

Clá Káffowáné.

Po Królách Władysłáwie, Lódwiku y po Státucie Kázimierzowym. fol: 59. Tit. 3. & fol:64. le: 16 par: Aby/ & fo: 75. lege 44.
Cło targowey łokćiowe gniesione támże l. eadē.

Clá rewidowáné.

Zá królá Zygmuntáy listy przegladáné á niestusne skázoné bydź miały. fol: 73. le. 38. Zá królá Augustá. 74. le:42. Zá królá Stephánd. fol: 75. le: 44 & le: 45. Zá królá Zygmuntá III. fol. 76. le: 46.
Rewidowánie dopuszczone bydź ma. fol. 75. le. 45. par: A tych rewizity.
Przed rewizyą opowiedáć sie má kożdy z Mytem y Clem swym ná Rokách Ziemskich w swym Powiecie: áby Rewizorowie wiedzieli gdzie iáchać máią. fol: 76. par: A izby.
Clá w liśćiech królewskich nie wspomnione vznániu królewskiemu gostáwiono, fol: 74. le. 40.
Listy ná clá ktoby strácił łáski królewskiey szukáć ma. fo: 74. le: 41. A z Kancellárii ey wydáné bydź máią. fo: 74. le: 42. ver: vltimo.

Clá nowé/ stánowione bydź niemáią.

Vpornie. fol: 60. ver. 6.
Bez dozwolenia królewskiego y Pánow Rad ná seymie. fo. 60. le. 6. Náwet y od królá sámego bez dozwolenia wszech stanów ná seymie. fo. 60 lege 7.

Clá trzymáné bydź niemáią.

Od Zydów. fol: 1127. le. 5. Vstáwiamy. & fo. 1130 le. 3. Opátruiemy. & le. 4. Zydowié.

Clá wybiéráné bydź niemáią.

Bez práwá. fo. 60. ver. 4.
Od Zydá nie wietsze iedno iáko od Mieszczániná. fol. 1119. le. 13.
Tylko od ludzi kupieckich, szláchetckich, y chłopowiców Duchownych y świeckich. fol 62. le: 10. ver. 10. & fo. 1099. le. 4. Rzeki.

Clá bronioné bydź nie máią.

W Kárczmie Rzeszowskiey ná wyprawe rzeki Wisłoki. fo. 1102. le. 14 Mocą.

Clá przeieżdżáne bydź nie máią.

Fol. 71. le. 34. Gdy srodzey. & fo. 72. par. Aby żaden. Wszákże iesliby sie przał, przysiega sie odwieżdź ma z drugiemi iesli szláchćic, á iesli nie

nie ſłáchćic, tedy dowód Mytnikowi przećiw niemu iść ma. Támże.

Clá do roku tylko trwáć máią.

V Nowodworá, Fordaná, Dybowá, Stawká pod Toruniem, fol: 77. par: A cto.

Clá wybiéráné bydź máią

Ná murowánie zamku Sniátynſkiego á ná budowánie zamku Kániowſkiego od kupców pieniądze z Korony wywożących, od 10. złotych po 6. groſſy fol: 84. le. 68. & le: 69.

Stánowioné bydź máią od obywátelów ná rzéce Gáći, fol: 1102. le: 17. Ná prośbę.

Clá Kśięſtw Koronnych.

Wielkiego X. Litewſkiego wodnéy ziemſkié od zbóż y towárów wſzelákich Szlachetckich oboygá Narodu zá przyśiegą v Grodu ábo pierwſzey komory wolno przypuſczáné bydź máią, fol 781. le: 21. Celnicy.

Ruſkie w Zupach zniesioné f 790. le: 7. Myto.

Belzkié rewidowáné fol: 800. le 3. Vrzędnicy.

Pruſkié wodné y ziemſkié wolné, fol: 849. para: Ale myto. & fol: 878. par: Też iż. & fol: 879. par. Też ieſliby. *Funtczolé,* fo: 893. pa: Też dań. & fo: 905. par: A o dáni. *Przemyta,* fol: 897. par: Item, *Lobegeld,* fol: 906. par: Item wſzyſcy. *Clá ſtáre,* fol: 918. para. Item nullo. *Od wołów y koni ná ſwą potrzebe Szlachetcką wolne* fo: 914. le: 2. Od wołów. *Wołhynſkié y Podláſkié* fo: 824. le: 4. Około. *Podláſkié,* fol: 824. le: 4. Około. & fol: 831. le: 13. Mytá. & le: 14. Conſtitucyą. *Podolſkié y ná Pokuciu* fol. 824. le: 4. Około.

Clá Mieyſkié.

Krákowſkié podniesioné od koniá pułgroſzku: od rogátego bydlá tákże po pułgroſzku, wiecżne od grzywny po pułgroſzku ná poprawe drog fol: 1026. le: 5. Przełożony.

Kázimierſkié przyczynioné. fol: 1026. l. 2. Dla.

Wárſzáwſkié ziemſkié incorporowáné Wárſzáwie, fol: 995: lege 1. Iż myto.

Srzemſkié 4. pieniądze od káżdego koniá f: 1064 lege 22. Okazało.

Poniecké po pułgroſzku od koniá, od bydlećiá po ſześći pieniędzy ile ſwoi: á Extranei vel Ductores *po groſſu.* Támże.

Gdanſkié od towárów y miedźi, fol: 971. lege 8. A co. & lege 9. Conſtitucyą.

Cméntarze.

Zydowſkié kto gwałtem náiedźie ábo rozſypie karany bydź ma ćieżko, á rzeczy wſzytkié do ſkárbu máią bydź obrócone, fo: 1119. le: 15.

Chrześćiáńſkié ktoby gwałćił zábiwſzy kogo, vbiwſzy ábo rániwſzy, ma bydź ſadzony, y winę położyć, iáko ten który dóm Szlachetcki náſzedł. fol: 986. lege 25. A ieſliby.

Collegium Krákowſkié.

Pátrz in litera A *Ácádemia Krákowſka.*

Collegium Nieświeżkié.

Fundowáné, fol. 781. lege 27. Zá prośbą.

Commiſſarze Koronni.

Ná rozgrániczenié państw koronnych od państw ſąſiednych zá krolá Auguſtá y nagrody ſzkód poddánym koronnym, fol. 401. l. 1. Jżeſiny.

Ná tráktaty o wolné pływánié ná rzece Wárćie y Noteſzy z Márgrábiámi y z Xiążęty Pomor. fol 1100. le: 6. Co ſie/ & le: 7. Náuigácią.

Ná czynienié ſprawiedliwośći vkrzywdzonym po gránicznym z państwy Węgierſkimi y Slaſkiémi, Márgrábſkimi y Pomorżány, fol. 401. le: 2. Zá ſtárgámi. *Ná káżdy rok wyſłáni bydź máią.* fol. 402. ver: 6. *Vniuerſały ſwé o czáſie w Grodźiech y Miáſteczkách publikowáć máią.* fol: 402. ver: 23.

Ná opátrzenié niebeſpieczeńſtwá koronnego, fo: 182. lege 42.

Ná tráktaty z Poſły Pánów Chrześćiáńſkich o rzeczy korone záchodzące, f: 183. l. 43. & 44.

Ná Tránſáćtią z Commiſſarzmi Rákuſkimi, fol 347. lege 16. Chcemy.

Do Ruśi ná Tyśiączné Cło, fo: 824. l. 4. Około.

Do Ruśi y Podola, fol. 791. le: 4. Z Podolſkiego/ & le: 5. 6. 7. 8. 9. & *fo:* 824. lege 3. Náznáczyliſmy.

Ná Wołyń y Podláſſe, fo: 824. le: 4. Około.

Do Prus, fo: 936. l. 13. Commiſſarze/ & le. 1. Significamus.

Do Inflant ná rewizią, fo: 1004. le. 17. Do.

Do Elbiągá, fo. 936. le: 1. Significamus.

Commiſſarze Zupni.

Ná rewidowánié y ná poprawe Zup Krákow: y áby Sól przedawána byłá Szláchćie wedle Státutów pierwſzych, fo: 52. le: 16.

Co dwie lećie wyſłáni bydź máią przy Pánu Podſkárbim, fo: 52. lege 17.

Deferować Instigatorowi máią Zupniká álbo Dzierżawce Zup o vmnieyszenie álbo niszczenie filarów y forstów solnych. fo: 53. ver. 4.

Commissarze Celni.

Ná rewidowánie Cel. fol: 73. le: 38. Iż ták. & le: 39. Theloneatores. & l. 42. 43. 44. 45.

Commissarze Grániczni.

Commissárzów do gránic pięć bydź ma, Woiewodá, Káśtelan, dwáy Vrzędnicy y Podkomorzy támtey ziemie fol. 404. le. 7. Gdyż.

Z inszego Woiewództwá bydź mogą, choć y z dálszego byle osiádłość w oney ziemi miał gdzie gránice czynione bydź máią. fo: 404. leg: 8. Si autem.

Z bliższego Woiewództwá bydź mogą choćby w onym Woiewództwie álbo ziemi osiádłości nie mieli, fol. 407. le. 18. Commissarze. par. A Commissarze.

Ná termin wyiáchać winni y Commissią kończyć gdy sie ná Innotescentią podpiszą, fol. 407. le. 18. Commissię/ par. Którzy. *Pod winą stá grzywien ná Trybunale.* excepta vera infirmitate, *pod przysięgą,* fol: 408. ver: 2. par. A gdzieby.

Dwie Niedźieli przed gránicámi o czásie y mieyscu z Mándatem królewskim Stároszta, Woźnym y Szláchtą, obwieścić máią, fol. 404. le. 9. Innotescentia, & le: 10. Ná to.

Ná gránicách będąc opátrzenie potrzeb swych od Stárosty ktory z nimi wyiáchać ma, mieć máią, fol. 405. lege 11. Staroście.

Sądy ich przeszkadzáne áni zábraniáne listy áni Assessormi od królá bydź nie máią, fol: 405. le. 13. Iż zátrudniáne.

Ná sądźiech swych przy czynieniu gránic, przy wykupnie, y przy dziale wedle Státutu záchowáć sie máią, fo. 410. le: 27. Státutá.

Wedle zeznánia pod przysięgą stárców grániczyć máią: á ieśliby stárcy rożni byli, tedy wedle sumnienia grániczyć máią, fo: 406. lege. 14. Którzy.

Nie wedle listów áni znáków w nich opisánych, ále wedle świádectwá stárcow grániczyć máią, Támże/ le: 15. Iż wiele/ *Wyiąwszyby Listy były zástárzáłe, dawney wyssłe: ábo Commissárskie znáki grániczne w sobie zámykáiące pod pieczęćią Podkomorzego álbo sądu ziemskiego.* fol: 407. le: 16. Obiáśniamy.

Bogá przed oczymá máiąc, ogłądawszy znáki grániczne, y rzeczy prawdźiwey z stárców y z podobnych rozsądków doszedszy, gránice wedle sumnienia y zdánia stánowić máią. fol: 407. lege 17. Aby.

Znákóm słusznieyszym przez Stároście pokázánym przypátrzyć sie, y one dobrze vważywszy nie odbieráiąc przysiąg wedle sumnienia, & iuxta æquitatem gránice czynić máią, fol: 408. par. Aiżby.

Krzywoprzysięstwá áby od poddánych nie były strzedz máią. Támże:

Pluralitate *Commissarzów concludować máią.* fol: 406. lege 14. Którzy.

Ná spór Stárościn álbo Dzierżawiec nic dbáć nie máią. Támże.

Y choćby Stárostá nie wyiáchał, stárce dał álbo nie dał: álbo vkrzywdzony co przeciw temu mówił, álbo ápellował, przecie gránice kończyć máią. fol. 406. ver: 5. *Wyiąwszyby przy grániczeniu był spór o bliskość y krewność: tedy w rozdźieleniu dóbr postępować nie máią. Ále do sądu ziemskiego sprawę odesłáć máią,* fol: 403. le: 4. Commissię.

Stronie żadney ná gránicách folgować niemáią. fol. 407. lege Aby.

Choć iednego dniá nie skończą drugich nie odieżdżáiąc kończyć máią, f. 408. p. A gdyby.

Po vczynieniu gránic Commissarze drudzy áni Rewizorowie bydź niemáią, fol. 406. ver. 1.

Akt Commissárski przez zupełną liczbę Commissarzów wedle práwá odprawiony wwątpliwość żádna przywodzony áni posądzony bydź nie ma, fol. 408. le: 19. Przychyláiąc.

Gránic iuridicè *odprawionych żaden gwáłcić áni rossypowáć niema,* folio 409. lege 22. Gránicc. & le: 23. Stárostowie.

Co raz w roggrániczeniu vczyniono wznawiano bydź niema, fo: 409. le. 25 Aby też.

Listy grániczne Commissárskie w ktorych y Commissia y Mándat królewski będźie, pod pieczęćiámi Commissárskimi są wieczne, y potwierdzenia królewskiego ná to nie potrzebuią, fol: 411. lege 28. Prośbámi.

Commissarze ktoby słowy nie vczćił, półroká ma siedźieć w wieży: á ieśliby mieczá dobył g ir-dło trácił. fol: 411. l: 30. Quodsi. 1543.

Commissarze ktoby nieślusznie do sądu pociągał, winę dwoiąką 14. grzywien przepada Commissarzom y stronie, będźieli przy tym pozwána, fol: 411. le: 31. Ktoby.

Listy Commissárskie do ksiąg Cáncellárijey Krolewskiey wolno kożdemu wwodźić dla extrácтów. fol: 411. lege 29. Wolno.

Commiſſarze Nieyſcy.

Ná poprâwe murów Poznâńſkich wyſłáni byli, âby królowi ſpráwę dáć vmieli. fol: 1028. le: 3. Że iuż.

Commiſsię.

Commiſsia pewna dla opátrzenia niebeſpieczeńſtwá koronnego námówiona ná Seymie Krák: 1595. y pewnym Commiſsarzóm zlecona. fol: 182. lege 42. & fol. 183 le: 43. & 44.

Commiſsiæ Práwu przeciwne miedzy oſobami, chybá o dział ná gránicách, zá zezwoleniem ſtron wydawáne z Káncellâriiey królewſkiey bydź niemáią. fol: 289. lege 3. Kánclerz.

Commiſsiæ żadnemu bronione bydź niemáią, ktoby o nie prośił, fo. 402. le 2. Obiecuiemy. *á z Káncellâryiey Królewſkiey kożdemu bez trudnośći dawáne bydź máią,* fo: 407. le: 18. Commiſsię.

Commiſsiæ dawáne bydź nie máią iedno ná rozgrániczenie dóbr królewſkich, ná rozdzielenie dóbr dziedzicznych, miedzy brâćią álbo bliſſemi, álbo któreby były z zezwoleniem ſtrony, f. 403. l. 3. Wiadzą. & l. 4. Commiſsię.

Commiſsiæ nie przełożeni Zamków y Miaſt królewſkich âle ſámi ſłáchćicy otrzymáć máią, fo: 403. le: 5. Vſtáwiamy.

Commiſsia przez Commiſsarze w executią przywodzona bydź ma, gdy ſie ná Innoteſcentią podpiſſą, f. 407. l. 18. Commiſsię. par. Którzy.

Commiſsia wywodzona bydź ma gdzieby gránic nie było, fo 408. par: A gdźieby.

Commiſsia z mándatem królewſkim ma bydź włożona w liſt Commiſsárſki, folio 411. lege 28. Prosbámi.

Commiſsiæ miedzy Woiewództwy Ruſkim y Podolſkim y ziemią Wołoſką, fo: 792. le: 9. Deputowáliſmy.

Commiſsiæ Wołyńſkie, fol: 824 le: 3 Máznáczyliſmy.

Commiſsiæ Podláſkie, fo 832. l. 17. Przydáliſmy.

Complices.

Complex criminis læſæ M. folio 24. para. To mianowićie.

Complicitas minorennium, Pátrz ſieroty.

Complices *gwałtowników o zábićie álbo rány obwinionych y przekonánych, trzymáć ſie máią ſtáradawnego zwyczáiu práwnego obrony ſwey y karánia,* f. 589. l. 6 Goy. p. Cõplices.

Complices in cauſis criminalibus *ták iáko y* Principales ſcrutinio *podlegli,* fol: 616. lege. Iż ſie wiele.

O męzobóyſtwo ieden ma bydź obwiniony drudzy ſpráwować ſie máią fo. 615. le. 18. Jeſli.

Complices *iáwnie pokonánego, pozwáni wywołáni tákże bydź máią: iáko y Principał,* fol: 673. le: 16. Tákże.

Complices impoſſeſſionati *do wieże wſádzeni bydź máią, á karánie ich ná łáſce królewſkiey, Támże.* le: eadem par: A ktoby.

Compoſitia.

Compoſitia o Dźieśięćiny. Pátrz Dźieśięćiny.

Confirmatiæ Praw.

Pátrz folio 14.

Conſenſy.

Ná wykupná dóbr królewſkich máią bydź mocne, eſliż nie ſą práwu poſpolitému przećiwne, fo: 101. le: 4. Conſenſy. *Tákże y Conſenſy dożywotnie,* fol: 299. le: 7. A iż.

Conſtitucye.

Conſtitucya Wárſáwſka Anni 1563. o dobrách Executiiey podległych cále we wſzytkim ieſt zoſtáwiona, ſol 102. le: 7.

Conſtitucye ná Seymie zgodnie ſtánowione przez Pány Senatory y Pány Poſły podpiſáne bydź máią.

Podpiſáne dopiero do Káncellâryiey podáne y przed królem czytáne cum interrogatione *ieſliż ie król pieczętować każe,* fo. 144. le: 1. Conſtitucye.

Conſtitucye niektóre Roku 1590. gniesione, támże. le 2. Poglówne.

Niektóre Roku 1593. w cále záchowáne, niektóre reáſſumowáne, iáko o ſadźiech, o poſpolitym ruſseniu: o Exemptách, fol: eodē, le: 3. Conſtitucye.

Conſtitucia o tumulćiech vczyniona y decláro-wána, fo: 145 par: Tákże też.

Conſtitucye Zygmunta Królá nie wſzytkie były ták potrzebne iáko ſie grázu bydź okázowáły, fol: 152. le: 19, Manifeſtum.

Conſtitucye gdźie, kiedy, przez kogo, z iákich przyczyn y iáko ná wielu Seymiech ſtánowione były, fol 145.

Controuerſiæ.

Álbo wſpory ná ſadźiech Ziemſkich czynione bydź mogą przez pozwánego przed odeprzą, fol: 493. lege 24. Też vſtáwiamy.

Wietſze nád potrzebę przyięte bydź nie máią, mnieyſze bydź mogą, támże l. 25. Sed. 1543.

Replicatiæ, duplicátiæ, triplicátiæ, bá y quádruplicátiæ przyieté bydź moga: dáley nic, támże par: Item. 1543.

Controuersiæ, propositiæ, álbo zwłóki y odpóry wydáné bydź máią ná pismie ex Actis práwuiącym sie, fo: 644 l. 2. Gdy. pa: A gdzieby.

Cõtrouersię *do trzećiego dniá oddawáne przez Procuratory bydź máią.* f. 520. l. 10. W tym.

Controuersię *wßelákie, pozwy, dekretá, zapisy po polsku pisáne bydź moga.* 1543. fol. 527. le. 1. vt autem.

Contumax.

Zá niepoſtuſzenſtwo pozwány przed tym płáćili pare wołów fo. 516. le. 5. Powodowá ſtroná. *Teraz pare groſzy.* fo. 502. le. 17. Téż vſtáwiany.

Contumacię *zdawáne bydź máią.* fol 545. le. 17. *Gdy kto.* & fo. 631. le. 1. *Acz,* & fol. 668. lege 5. Jeſli.

Correctorá práw.

Pátrz in litera p. *Práwá.*

Cortezani.

Cortezani y biegunowie Rzymſcy wielką ßkodę vbogiey ßláchćie zádáwáć zwykli vproßeniem Beneficiy v ſtolice Papieſkiey podawánia królewſkiego, y one práwem pociągáiąc. f. 200. le. 11. Przydáie. *Káráni zá to ná oſobie y ná dobrách bydź máią. y oni ſámi, y rodzicy y powinni ich.* Támże. *Máią bydź wywołáni,* Támże le. 12. *Bezecni bydź máią* le. 13. & 14. Támże. *A ieśliby odſtąpili y práwá y cauſy, przećie ßkody y nakłády nágradzáć máią zá przyſiegą.* Támże. le. eadem.

W Rzymie przed láty mießkáiąc, y powinne ſwé y ſługi królewſkie w polßce bárzo trapili. fo. 201. le. 14. Ná.

Do ſwych Beneficiy wrócić ſie mieli do ßeśći Mieśięcy pod winą wywołánia bezecnośći y vtráty wßytkiego Támże le. 13. Jż.

Coryllus.

Pátrz, Wyzywánie zá laſką.

Creditor.

Creditorum *czynić práwem wolno o zapiſy ku oßukániu ich czynione.* fol. 441. le. 15. Declárując.

Credytorowie dóbr tych z których brácia álbo brátánkowie ſioſtry ſwe ábo Ciotki poſáżyć mieli á nie puścili, winni z tychże dóbr ie poſáżyć, bez dilátiiey ná euictorá, z którym cáłe práwo im zoſtáie. fo. 567. le. 6. Sioſtry.

Creditorów práwá ná dobrách per iureuictum *vtráconych, poßlednieyßé niż oprawá, broni pániom wiennym poſſeſſiiey w tychże dobrách oprawnych. Wßákże gdyby vmárli Succeſſorowie onego wiáná, ſą ná ſkupie y creditorów. Tákże gdyby po śmierći mężowey ßły zá drugiego męża, ma bydź ná ſkupie od tychże Creditorów, zárecznwßy im przywiánek.* fol. 567. le. 6. Sioſtry. par. Pánie Wienné.

Creditorom puſczone bydź máią przez tutory, dobrá minorennium *w długu oycowſkim záwiedzione* fol 575. par: Jeſliby. Pátrz śiéroty.

Credytorów zegnániá álbo zapiſy ad proprium forum *wpiſáne bydź máią.* fol. 588. lege 38. Declárując.

Creditor czynić może práwem o zapiſy ku oßukániu názmowie czynione Támże.

Crimen recens.

Crimen recens in cauſa violentæ expulſionis *do cztérech Niedźiel.* fol. 591. lege 11. Quia. *par.* Quocirca.

Criminały.

Crimen læſæ M. in perſonam regiam, *y proceſs* fol. 23. le. 4. Jeſliby.

Crimen perduellionis contra Rempub. fol. 24. par. Tákiż.

Criminały Koronne po propoſitiiey y odprawie wót Senatorſkich cały tydźień ſądzone bydź máią, á potym ná kożdy tydźień we śrzodę, w piątek y w ſobotę. fol. 119. ver. 2.

Criminały y ſpráwy Litewſkie dźień ieden w tydźień miánowićie wtorkowy ná ſeymie odprawowáne bydź máią. fo. 119. le. 3. Vſtáwiamy.

Criminálne ſpráwy które ſie ćiągną z dawnego práwá y zwyczáiów do ſądu Grodźkiego y Ziemſkiego nie podlegáią pod Conſtitutią Piotrkowſką 1565. *O pozywániu ná ſeym in cauſis honorem tangentibus.* fol. 543. le 13 Jż.

O tych Criminalech, pátrz fol: 1147.

Criminały Wołyńſkie. pátrz fol: 812. ver. 6.

Criminały Mázoweckie. pátrz fol. 986. ver. 12.

Cudzoźiemcy.

Przychodniowi żadnemu doſtoieńſtwá, Vrzędy, Woiewództwá, Káſztelaniie, Sądy, Podkomorztwa etc. dawáne bydź niemáią. fol. 296. le.

4. Et ne. & fol. 297. le. 1 Obiecuiemy. & 298. le 6. Dostoienstwá.

Cudzoziemcowi żadnemu zamek żadny áni Dostoienstwo dawáne bydź niema. fol. 302. lege 18. Żadnemu.

A ktoby dostawszy vpomniony niepuścił, dobrá iego confiscowáne bydź máią, á sam bezeczći bydź ma. Támże. lege eadem.

Cudzoziemcy od towáru wszelákiego Miástu Krákowu od grzywny po pulgroszku płácić sa powinni, fo: 1026. le: 5. Przełożony.

Cudzoziemcy mogą winá wożić po koronie, gdźie go náskłádzie do trzech Niedziel nie przedádzą, fo: 1052. le 5. Vstáwiamy.

Cygáni.

Cygáni z korony wywołáni bydź máią, fo: 1134. le: 1. Cygáni. *Aby ich żáden nie przechowywał*, támże. le: 2. Iż sie. *Ktoby ie przechowywał, do sądu Grodzkiego pozwány skarány bydź ma* tanquã complex banniti, támże. lege 3. Cygáni.

Cyrograph.

Pátrz fol: 1034. le 6. Koniec.

Czerwony złoty.

Czerwony złoty zá królá Kázimierzá Wielkiego z Węgier iedno po 14. groszy brać miano zá ſól, fo: 38. par 3. *A z Cypſkiey ziemie*, po groszy 16. támże. par: 4.

Zá królá Olbráchtá osácowan był zá groszy 30. fo. 380. le. 18. Gdyśmy.

Zá królá Alexándrá postąpił do 32. groszu, támże. lege 19. Gdyż.

Zá Królá Ieº M. Zygmuntá III. áż do 58. groszy támże. lege 20. Iż wiele.

Cześné.

Toż iest co y pámietne, fol: 501. le. 13. Acz dla.

Cześnik.

W Podláſkim, Kiiowſkim, Wołynſkim y Brácłáwſkim Woiewództwách bydź ma, fo. 807. le. 5. W Podláſkim.

Czopowé.

Płácone bydź ma od tych co náwolności śiedzą, choć poboru niepłácą. fol. 370. ver: 4.

Płácone bydź ma od piw domowych y przewożnych, od gorzałek, miodów y win rogmáitych. fol: 370. lege 2. Naprzód.

Od Szláchty płácone nie bywa gdy ná swą potrzebę piwo wárzy. fol: 370. l. 1. Iż płáchtá.

Kázimierzowi Miástu do roku odpuszczone. fol: 1026. lege 1. Iż Miásto.

Klepárzowi tákże do roku odpuszczone, fol: 1027. lege 1. Miástu.

Ná popráwę Miástá Poznánia do 10. lat odpuszczone. fol. 1028. lege 1. A iż ná.

Czwarta część.

Pátrz in litera Q Quarta.

Czwarty groš.

Przez Poborce wybiérány roku 1593. od pierwszego dniá Augustá, fol: 394. lege 12. W którym. par: A wybiéránie.

Czczów.

Obrocony ná wychowánie stołu królewskiego, fol: 32. par: A te Oeconomie.

D

Dawności.

Rozumieć sie máią czásu pokoiu y zgody, á czásu woiennych niezgód mieyscá nie máią. fo. 578. par: Wszákże.

Królowi niewádzą dawności vpominać sie y dochodzić dobr stołu swego, f. 106. l. 15. Jáko.

Dźiećiom bydź ani przeszkadzáć nie mogą, fol: 579. lege 1. Gdy.

Sierótom szkodzić niemogą czyniąc o swe krzywdy, wyiąwszyby powinnego czásu zániedbały gdy do lat przyda, fol: 573 le: 5. Chcąc.

Sieroty dawności nie przetrzymawáią. fol: 572. lege 2. Jeśli.

Iencóm od Tátar szkodzić nie mogą, fol: 578. p: Wszákże.

Pánien zakonnych do lat 20. fol: 214. lege 2. Przescriptia.

Mężátek lat 10. w których dochodzić mogą ieśli máią práwo do czego, fo: 214. le: 2. Przescriptia/ & fo: 577. le: 5. & fo: 578. l. 7. Gdyż.

Wdów do sześći lat, Támże.

Mężowy mężczyzny do trzech lat, Támże.

Ziemie Dobrzyńskiey w postępkách práwnych áż do daty Constituciiey Wárszáwskiey, Anni 1589. *zgnieśione y ábrogowáne, y żaden w swey sprawiedliwości* propter Iuris fatalia per non prosecutionem cause *vkrzywdzony bydź niema*, fo: 552. l: 9. Ná przyczyne.

Ksiąg ziemskich iáko starsze Státutá Kázimierzá wielkiego. fo: 552. le: 6. Wątpliwość.

Zápisy Grodzkie dawnością á wietrzeią ieśli w roku do ksiąg ziemskich wniesione nie będą, fol: 440. le: 11. In libris. & l. 12. Inprimis.

Wyiąwszy ślub interregno *gdźie czásu friśztu mieć máią áż do dniá koronácińey królewskiéy* fol: 55. le. 10. Aby/par. **Tóż y o zapisiech.** & lege 11. **Constitucyą.**

Przywileie do trzech lat y śześć Mieśiecy wietrzeią. fol. 552. le: 7.

Sprawy záczętey dawność roky y śześć Niedźiel. fo. 515. le. 3. **Jeśli.** & fol. 552. le. 8. Si aliquis.

Dawność działu nie broni owemu który oyczyzne cudzą w dziale trzymał, ná którey byłá summá, która executia odpadłá. fol. 91. par. **To też.**

Działu w Oyczyznie repetować, bronić dawność nie może temu, ktoby summy był odsądzon w dziale ią wziąwszy. fol. 93. le. 7.

Miedzy bráćią y krewnemi o części dziedźictwá rozdźielnego dawność milczenia trzech lat y trzech Mieśiecy pomocna temu, który ie przez ten czás spokoynie trzymał. Wyiąwszyby słuszne milczenia przyczyny były. fol. 562. ver. 5. **Bráćia ábo przyiaćiele.**

W dziedźictwie nie nágábánemu, dawność trzech lat y trzech Mieśiecy pomocna, fol. 550 le. 1. **Gdyż.**

Do dochodzenia przedánego dziedźictwá bliskośćią ábo długiem pierwszym, wádzi dawność trzech lat y trzech Mieśiecy, fol: 550. lege 3. **Nápotym.**

Przedánego dziedźictwá dawność trzech lat y trzech Mieśiecy Grzegorzowi pomaga, choć Fráncišek ktory dziedźictwo przedał nie oddá niem ostátniey raty po czásie, chćiał kupno rozpróć, fo 550. le. 2. **Fráncišek.**

Dźiedźictwá kupionego dawność trzech lat y trzech Mieśiecy pomocna temu który kupił. fol 424. ver. 7.

Dawności dziedźiczney śprawá dowiedźiona, y przez Sędziego ápprobowána, iuż wiecey áni przez stárszego áni młodszego brátá odnawiáne bydź niemogą, fo 562. le. 3. **Wálko.**

Zaśtáwnego imienia dawność y do lát 30. idźie, ieśli do 15. lat ná kożdy rok oświádczénie zaśtáwy przed śądem królewskim ábo w plebániey onego zaśtáwnego dziedźictwá, álbo ná Wiecách głównych czynione będźie. fo. 551. le: 4. **Jeśli.**

Álbo przynámniey ieśli w piąći álbo w dźieśiąći lat, álbo kiedy śie temu który záśtáwił podobáć będźie, przed śądem swą záśtáwę odnowi. fol. 552. lege 5. **Acz dawność.**

Vpominánia śie długu od Szláchty dawność przed trzemi laty, fol: 1034. le: 8. **Státut.**

Ná dobrá pośážne, zápisáne áni w przegyśkách wźięte, áni ná widerkaff zápisáne, dawność nie idźie, ále záwśże śą ná śkupie, fol. 571. le. 5. **Dobrá.**

Dawność do nauki Królewskiey gorącemu práwu nie śkodźi, fol. 95. par. **A teśliby.**

O rány y o głowę do trzech lat, fo 604. le: **Rány/** & fo: 607. lege Vt calumniis.

O bydło krádźione do roku, á o śtádá y konie do dwu lat, fo 1108. lege 11. **Vstáwiamy.**

O zágrodzenie płotem dźiedźiny do dwu lat, fol: 1113. lege 1. **Skárżył.**

O lichwę Zydowśka do dwu lat, fol: 1124. le: 1. **Gdyż.**

Dawność exekucińey zániedbánéy w rzeczy ośądzoney trzy látá y trzy mieśiące, fo: 656. le: 6. **Vśu.**

Dawność świeżego złego vczynku roky śześć niedźiel, fol 432. le: 16. **Skárżył.**

Dawność exekucińey rzeczy ośądzoney przez trzy látá y śześć Mieśięcy wietrzeie, fol: 552. le: 7.

Dawność o Kmiećiá zbiegłego rok fol. 1083. le: 11. **Też obiaśniáiąc.**

Dániny y dárowizny.

Wśytkich imion królewskich od Státutu Krolá Alexándrá podległy Exequutiiey, fol: 19. lege 2. pár: **Kroły.**

Królowi vczynione któreby práwem pośpolitym przy królu ostáć śie nie mogły, záś wrócone bydź máią, fo: 95. l. 1. **Frymárki.** par: **Też to.**

Duchowieństwu po státućie królá Alexándrá Roku 1504. w Piotrkowie wydánym zápisáne, śą cássowáne, fo: 97. le: 2. **Státut.** & lege 3. **A że náostátek.**

Królowi od kogo dárowáne w mocy y w śpáżunku królewskim záwiśły, fo: 97. le: 4. **Státut Alexándrów.**

Ná Seymie od królá Iure donatorio dochodzone bydź máią, fo: 101. lege 3.

Listy ná nie po státućie królá Alexándrá otrzymáne, ná Seymie rewidowáne y ádzone bydź máią, fo: 103. le: 4. **Item ostrzegáiąc.**

Dárowizny wiecznie stáć máią, choćby y Przywiley ná nie dan nie był, byle śmiercią onego który dárował álbo któremu dar śie śtał, to było potwierdzono, ázwłaszcżá ná woynie, fol: 125 lege 6. **Tym.**

Donátia Szarawki wieczna Iákubowi Pretwicowi fol: eodem lege 7. **Zá przyczyną.**

Dánina Kothelniéy wroczyſká Kniáżiowi Rozyn ſkiemu wieczna, fo 126. lege 8.
Summy dźieśieć tyśiecy złotych ná wydźierżenie do ſtá lat Iedrzeiowi Táránowſkiemu, támże. lege 9.
Swiſtośći wieczna Alexándrowi y Caroluſowi Chodkiewiczom, támże. lege 10.
Trzech włok puſtych wieczna Máximowi Cząpli, támże. lege 11.
Dwádźieśćiá łanów z dóbr ſtołu królewſkie° wieczna Válentemu Połotyńſkiemu, támże. l. 12.
Służeb 12. wieczna Wáśiłowi Niemierze, támże. lege 13.
Krzeſſowſka y Zamechſka wieczna Iáśnié Wiel: Ianowi Zamoyſkiemu Hetmánowi y Kánclerzowi Koronnému, támże. lege 14.
Dwie włośći w Inflántćiech ná wieczność potwierdzona Prokopá Pieniążká, fol 128. l. 18. Dważáiąc.
Zamku Kárkus w Inflántćiech potwierdzona ná wieczność Ierzemu Farenſbekowi, f. 128. l 19.
Tyśiącá czerwonych złotych ápprobátia Ianowi Oborſkiemu, fo: 129. le 20.
Puſtynie rzéki Sulie ápprobátia ná wieczność Michałowi Hrybunowiczowi, fo 129. le. 21.
Puſtynie zá Białą Cerkwią królowi w moc y w ßżfunek dána, fo: 129. le: 22.
Dwá tyśiącá złotych z reſſty Poboru Belzkiego Woiewództwá Stániſłáwowi Troiánowi Podkomorzemu Belzkiemu. fo: 129. le: 23.
O ſummách pozwolonych, pátrz in litera S.

Summy.

Dożywotna Wioſki Szerkowczyzny y puſtynie beſſolice Piotrowi Podbielſkiemu, fol: 130. lege 25. Zá znáczeniem.
Dániny prawem dźiedźicznym od krolów nádáne zá lenne poczytáne bydź nie mogą, prawem obcym, tylko ná ktorychby ſtáło miánowicie że ſą nádáne Iure feudali, f. 138. le: 21 Tákże.
Donátie dóbr królewſkich ináksże bydź nie máią iedno wedle Státutu Alexándrowego, fol: 289. lege 4. Státut.
Zá dánina królewſka żaden o dobrá pozwáć zá dworem niema tylko któreby były liquidi Iuris Regii *pod winą 500. grzywien*, fol. 543. le: 12. Zábiegáiąc. par: A ináczéy.

Dab.

Który ſie godźił ná oſi wyćinány bydź niema pod winą piątnadźieſtą, f. 1111. l. 1. Niektórzy.
Zá dwá álbo trzy deby wyćiete w cudzym gáiu, po wiárdunku płacone bydź máią, z wina trzech grzywien ſtronie, á ſądowi druga trzech fol: 1112. par: A ieſli kto.
Zá dab w dąbrowách wyćiety cztery groſze, á zá gáłęzie ćiąża bydźma, fol: 1112. par: A to chcemy.

Declárátie

Státutu Kázimierzowego z ſtrony z Zamków y źiem pierwßych w których ſą Stároſtwá że zá-ſtáwiáne bydź nie máią, fo. 90. lege 2.
Státutá Władyſłáwá Iágełłá o wielkich rządźiech Krák: fol: 86. lege 2.
Státutu Alexándrowego z ſtrony dóbr ſtołu królá le: M. że ſie zaſtáwić mogą w potrzebie R. P. fol: 97. lege 2. Státut Królá. & le: 4. Státut Alexándrów.
Pozwolenia zaſtáwy dóbr królewſkich dla náby-ćia piąći króć ſtá tyśiecy złotych królowi Auguſtowi, 98 le: 6. Zá vpomnieniem.
Wolney Elekćiiey ſtanów koronnch gdźieby król zá żywotá ſwego miánował álbo ſtárał ſie o Succeſſorá ná Páńſtwo, fo: 8. lege 20.
Artykuły de non præſtanda obedientia *królowi*, fol: 110 lege 7.
Podwyſſenia Árend ná wychowánie ſtanu królewſkiego y ná obrone R. P. f. 94. l. 2. Árendy.
Vpuſczenia czwartey cześći z ſtárych ſumm zá dożywoćie, fol 92. le: 4. Vpuſczenie.
Oprawy królowey Iey M. że ná X. Mázoweckim oprawy czynione bydź nie máią wiecznie, fol: 21. lege 2 par: Máruiąc.
Wolności od Quarty z dóbr pewnych ná Podláſſe królowey ſtárey Annie náznáczonych, fo 21. lege 3. Zá zgodnym.
Prorogáciiey ceſsiiey królowey Anny ſtárey, fol 21. le: 1. Doſyć czyniąc.
Indigenatus Pánów Bekieſsów, fo: 132. le 35.
Szláchectwá z oycá y z mátki, fol. 196. par. A iż.
Securitatis iudiciorum & officiorum, Commiſsionum, *y Seymików Woiewództw, Płotckiego, Mázoweckiego, Podláſkiego, y Ruſkiego*. fo. 514. ver 2. Temporanea.
O kocách Podkomorzkich y Grodzkich. fo: 424. lege 24.
Wiecznośći zapiſów, fo. 441 le. 15. Dekláruiąc.
Conſtituciiey o tumulćiech, fol. 145. p. Tákże.
Conſtituciiey o rzeczách które ſie poczćiwośći do tycza, fol: 544. le 14. par: Jż gdyby.
Conſtituciiey Anni 1576. de preſcriptione & fatalibus ſub Interregno nō currentibus. folio 553. lege 11.
Conſtituciiey Anni 1588. *o imániu. y więźieniu Szlachćicá*, fo: 582 lege 11. Declárujemy.
Conſtituciiey de inuaſionibus domeſticis. fo. 591. le. 10. Item.

Constituciiey Anni 1588 *o imániu y wieżieniu Szláchćicá.* fol. 592. le 13. **Gdyby**/par. **Szlá chćic ßláchćicá.** *Pátrz Szlachćic:*

Aresłu nieośiádłych w domiech Szláchetckich, fol: 583. le. 2. **Gdy**/ par: **Declárugąc.** *Pátrz Nieośiádły.*

Postępku in executione *nád nieośiádłemi,* fol: 583. le: 2. **Gdy.**

Dilationis visionis in causis simplicium iniuriarum & causis hæreditariis. fol: 549. lege 3. **Dilácya.**

Tutoriiey dóbr przez Anteceſsorá záwiedżionych fol. 575. ver 1. **A iż też**/ *Pátrz śieroty.*

Declárácіy potrzebuią dekretá y Cánony praw dawnych fol: 148. le: 4. **A nád to.**

Decretá.

Decretá y Cánony dawnych práw declárácіy nowych potrzebuią. fol: 148 le: 4. **A nád to.**

Decret in crimine læſæ M. *przez pány Senatory y posły bez królá zgodnie koncludowány, ma bydź przy królu* ex ſcripto *przez Márßałká ferowány,* fol: 23. le: 4. **Jeśliby**/ parag. **Który ták pozwány.**

Decretá król Zyg: August vczynił y odprawił w Wárßáwie Roku 1562. náwßytkie dárowißny lenná, załtáwy, dożywocia, frymárki, y fundu ßc po królu Alexándrze, fol: 97. le: 2. **Státut**/ & le: 3. **A że náoßtátek.**

Decretá zßtrony liſtów zátáionych dla exekuciiey ná Seymie Wárßáw: 1563. vczynioné, do powiátów oddáne bydź miáły. fol: 104. le: 7. **A iż to.**

Dekret o liſty dla exekuciiey zátáione ex arbitrio *Królá I.M.y PP.Rad bydź miał, á dobrá* exnunc *puſczone bydź miáły,* **Támże.**

Dekretá Seymu Lubelſkiego y Piotrkowſkiego. folio 636. le: 1. **Dekretá.**

Dekret wieczny że dobrá ſtołu Królá I. M. zápiſáne bydź niemáią bez obowiązku wydzierżenia, fo. 96. le: 1. **Jż 3 dóbr**/ p. **A chocżeby.**

Dekret wieczny, ná plebeiußc że ſie żaden ſtáráć áni wſtępować niema ná przełożenſtwá Duchowne. fol: 196. par: **Dla tego**/ & p. **Który.**

Dekretá królewſkie w ksiegi Kancellárііey królewſkiey wpiſáne bydź máią fol: 289. ver: 6.

Dekret ná ſądy nowe przeſłe, fol: 680. lege 3. **Wßyſtkim wobec.**

Dekretá ſądowe wolno piſáć káżdemu iezykiem Polſkim. fol: 527. le: 1. Vt autem. 1543.

Dekret Królá I. M. o pozwiech nieporządnych. fol: 529. le: 12. **Máieſtat.**

Dekretá zadworne przed Seymem Warßáwſkim 1598. *przyßłe, w ſpráwách* tám Iuris Regii quàm ratione bonorum caduco Iure *ná królá przypádłych* in dubium *vocowáne bydź niemáią,* fol: 543. le: 12. **Zábiegáiąc**/ parag: **Dekretá.**

Decreto quolibet *káżdy* reſpondere *y* ſatisfacere *winien kiedy go pozew* ad notitiam *dóydzie.* fol: 393. le: 11 **Aby.**

Dekret ggániony áni káſsowány od drugiego bydź nie może, w ſpráwie około oyczyzny ſkończoney. f: 560. l. 1. **Aczkolwiek**/ p. **A przeto.**

Po dekrecie Sędziego kto ſie nie odwoła do wyßßego Sędziego, ſkázániu podległ. fol: 649. lege 15. **Piotr.**

Dekret potwierdżony zſtrony głównikow. folio 682. le: 4. **Przeciwko.**

Dekretów Trybunálſkich vtwierdżenie, fol: 686. lege 11. **A dekretá.**

Dekretá Trybunálſkie we wßyſtkim nienáruſzenie trwáć máią. fo: 688. le: 21. **Decretá.**

Delator.

Delator in crimine læſę M. *może bydź y plebeiuſs przy Inſtigatorze dla conuictiiey,* fol: 24. parag: Delator.

Delator in crimine læſę M. *ieſliby potwarnie kogo odnioſł,* Nobilis *ma bydź karan Conſtitucya* Anni 1565. *á plebeiuſs* pœna capitis. *wßákże excipe,* **Támże**/ par: **A ieſliby ſie.**

Delatorá in crimine perduellionis contra Rempub: *gdżieby nie ſtało, tedy ſam Inſtigator może* cauſam inſtituere & continuare *z wiádomośćią Márßałká.* **Támże.** par: **Tákowyż poſtępek.**

Delator o Káduk nie káduk gdżieby kogo odvrodzenia obeżłył, ma bydź karány wedle práwá Sądów Trybunálſkich. f: 131. l. 33. p. **A gdżieby.**

Delator w káżdym pozwie expreſſe *włożony bydź ma.* fol. 543. le. 12. **Zábiegáiąc.** par. **A ináczéy.**

Delator bierze połowice dóbr plebei hominis *któryby ſie vdawał zá ſłáchćicá nie bedąc im, o co* forum *ná Trybunał* inter cauſas officii fol: 555. le 6. **Jeśliby.** *Ale gdżieby też kogo niewinnie obwinił, tedy ma bydź karan wina wedle ſtátutu, y tám ma bydź przekázan gdżie pozwánego niewinnie wyzwał,* **Támże.** l: eadē.

Deputaci Quárćiami.

Cztérzey, dwá z Rády, dwá z Rycerztwá máią bydź p ỹſádzeni do Páná Podskárbiego koronnego, dla odbieránia, chowánia y ßáſowánia

Quárty dla śmierći. fol. 313. leg: 7. par. **Deputacyey.**

Przeſſkadzáć nie máią w Vrzędzie Pánu Podſkárbiemu áni też bydź máią ſocii munerum cũ æquali poteſtate fol. 314. ver: 2.

Páná Podſkárbiego czćić y ważyć máią iáko rádę y vrzędniká koronnego. **támże** ver. 5.

Zá wolą królewſką, zá rádą Pánów Rad y zá wiádomośćią Páná Podſkárbiego koronnego opiſáną powinność ſwoie czynić máią. **Támże.** ver. 6.

W dálſzy vrząd Páná Podſkárbiego wtrącáć ſie niemáią. **Támże** ver. 8.

Do Ráwy ná Zamek ziácháć ſie máią. ſub pœna ſimilis ſalarii.

Ziácháć ſie máią ná Swiątki.

Mieſzkáć tám trzy Niedźiele ſpełná máią.

Kwitowáć kożdego z podpiſem ſwym zá pieczęćią Páná Podſkárbiego máią.

Reieſtrá kożdy z nich oſobne podpiſáne ſpolnie zá pieczęćiámi mieć máią.

Kſięgi iedne dlá kwitów wpiſowánia mieć, y tám przy prowentách zoſtáwiáć, drugie ná ſeym przynoſzone bydź máią. fo: 314. p. **Mieyſce.**

Temi prowenty tylko ná ſłużebne obrony potoczney, z wiádomośćią królewſką y PP. Rad koronnych ſáfowáć z pánem Podſkárbim máią.

Po odebrániu prowentow z Pánem Podſkárbim pieniądze ná pułroká cále żołnierzom odliczyć máią.

Przez iednego z Pánow deputatów też pieniądze do Lwowá odeſłáć máią: y we Lwowie piſárzowi polnemu połowice ná iedne ćwierć látá zá wiádomośćią Hetmáńſką.

Druga połowice ná Ratuſz pod pieczęćią piſárzá Polnego y Stároſty ábo Podſtároſćiego y Burmiſtrzá Lwowſkiego y Mieyſcká do z chowánia dáć máią.

Aieſliby gdźie indźiey nie ná Podolu woyſko było, álbo żeby też inſzy ludźie ſłużebni przyieći byli, tedy tám gdźieby bliſko woyſká napewnieyſze było mieyſce pieniądze odeſłáć y ſchowáć obyczáiem opiſánym máią.

Po odeſłániu tych pieniędzy żołnierzkich oſtátek prowentów ſchowány bydź ma w Rávie pod kluczámi ſpolnemi y pieczęćiámi Páná Podſkárbiego y Pánów Deputatów. fol. 313. par. **Száfowáć.**

Ná drugie pułroká cić Pánowie Deputaći z Pánem Podſkárbim ziácháć ſie do Ráwy ná Nowe láto máią.

Pieniądze znowu ná drugie pułroká odliczyć máią.

Tych pieniędzy dwá Deputaći ieden iédne rate drugi drugą do Lwowá odwożić máią.

We Lwowie Piſárzowi Polnemu zá kwity oddawáć máią.

Wodnoſzeniu pieniędzy nakłádu wielkiego czynić niemáią.

Wſzytko ſtátecznie reieſtrowáć máią.

Opátrzenie ſwe ná odnoſzenie z tychże pieniędzy mieć y liczbę z nich czynić máią. fol. 315. par. **Ná drugie.**

Niebytność iednego Deputatá przeſſkádzáć niema odbieránia prowentów y ſáfowánia, gdy ná ſwe mieyſce ſłáchćicá oſiádłego cum ſufficienti mandato *z pieczęćią, y z kluczmi poſłe.* fol. 315. par. **Niebytność.**

Po śmierći którego z tych ſuperſtites *odpráwowáć máią, oznáymiwſzy królowi drzewiey o śmierći vmárłego.* **Tamże.** par. **A ieſliby.**

Liczbę czynić máią z prowentow. ná ſeymie dniá ſzóſtego od záczęćia ſeymu przez krolá y Pány Rádne y Poſły Ziemſkimi z Pánem Podſkárbim.

Kwitámi nie inſzemi iedno obronie potocznéy ſłużącemi vſprawiedliwić ſie máią.

Potym kwit ſobie v królá z wiádomośćią Rád y Poſłów otrzymáć máią. **Támże.** par. **Liczbę czynić.**

Od Seymu do Seymu trwáć tylko máią, fol. 315. par: **Deputaći.**

Drugim ná Seymie obránym wſzytko ſtátecznie przy pánu Podſkárbim oddáć maią, **támże.**

A ieſliby tákże śmierć przed liczbą którego z nich podkálá, ſuperſtites odpráwowáć ią winni, fol: 315. par. **A ieſliby.**

Królowi z pánem Podſkárbim deferowáć, ktoby ná czás y mieyſce tych prowentów nie oddał, **támże.** par: **Ktoby.**

Sub Interregno *pieniądzmi nie ſáfowáć iedno zá roſkazániem y wiádomośćią Rad koronnych* ſub pœna peculatus, **támże.** par: **A gdyby.**

Salarium *pánów Deputatów z Rády po trzech ſet złotych, drugim po dwu ſet złotych bydź ma,* fol: 316. par: **Opátrzenie.**

Któryby in perſona ſua *do quárty nie przyiáchał, brać* ſalarium *ſwego niema,* fol: 317. lege 11. **Beſpieczeńſtwo.**

Przyſiegáć máią ná powinność ſwą, y ná to że ſub Interregno *ſáfowáć pieniędzmi nie będą, iedno zá roſkazániem y wolą Rad koronnych,* fo. 316 par: **Pánowie.**

Deputaći Quárćiáni odebráć mieli rewizye dóbr

ná

ná Podolu popalonych od Rewizorow z Seymu Wárszáwskiego 1590. wystánych, y wedle niey od Stároſt y Dzierżawiec, ieſliby co dáć byli winni odebráć y kwitowáć, fol 318. v. 2. Rewizyiey.

Deputáci Zołnierzcy Lubelſcy.

Deputáci z pánem Podſkárbim náznáczeni do Lublináz ſeymu 1597. ſłuchać liczby mieli y ſądzić o reſſty y retentá Poborowe y o krzywdy Zołnierzkie od koronátyiey Krolá Stephaná ázdo Seymu 1591. czynione, fo: 369. lc: 19. Iż pod winą. & fo: 397. par: Ktoryż.

Authoritate Iudicum Tribunalium *diſſecurowáni byli*, támże.

Przed vrzędem Grodzkim przyſiędze czynić mieli zá wydániem roty tegoż vrzędu obyczáiem Sędziów Trybunálſkich, támże.

Liczby ſłuchać mieli ſáſárow Poborcow y Stároſtow ſądowych álbo potomkow ich o reſſty poborowe, fol: 397. par: A pierwſzego.

Pieniądze z oſądzonych retent R. P. należące do ſiebie brácz á wiádomośćia páná Podſkárbiego y chować mieli, fo: 398. par. A ieſliby.

Zołnierzom z tych pieniędzy płáćić, á oſtátek coby goſtáło ná wykupno dóbr w piáći kroć ſtá tyſiecy złotych záwiedzionych obrócić mieli, támże. par: A od tákowych.

Liczbę z tego wſzytkiego przed Deputaty ná to wyſádzonymi ná Seymie czynić mieli, ſub confiſcatione bonorum, támże.

Wſzytkich kwitować mieli z wiádomośćia páná Podſkárbiego, támże. par. Zá czym.

Z pánem Podſkárbim liczby ſłuchać mieli Piſárzá polnego koronnego pod przyſiegą, par: Przed.

Cż kożdemu z Zołnierzów ſprawiedliwość czynić mieli, fo 399. par: Iż.

Tychże Dekretá w Aktá Grodzkie támeczne wpiſowáne á ſtronam wydáne bydź miały pod pieczęcią Grodzką z podpiſem dwoch ná to od nich deputowánych, támże. par: A dekreta.

Tychże dekretá authoritate *ſądów Trybunálſkich były vtwierdzone: á exequucyą ich Stároſtá exequować miał*, támże. par Ktore.

Cż pieniądze ná R. P. potrzebę niewydáne ni nácz obracáć nie mieli, tylko gdzieby ſię z ſeymu drogá obáczyłá ſub pœna in duplo de ſuo pendenda, fol: 398. par. A ná.

Deputáci Trybunálſcy.

Folio 682. lege 2. W káżdym.

Deputáci frymárkowi.

Deputáci frymárkowi z imiony królewſkimi z ſeymu wyſyłáni byli y bydź máią, fol. 94. tit. 9. lege 1.

Dilatiæ proſtą niemocą.

Vchodzące winy niepoſłuſzeńſtwá, fol: 516. lc. 5. Powodowa/ & lc: 6. Quia, & fol: 667. lc. 1. Pozwány/ & fol. 668. lege 3. A ieſli. par: Tęż chcemy.

Dilatiæ prawdźiwą niemocą.

In crimine læſę M. *iedno* vera infirmitate *iść ma do dwu Niedźiel*, fol. 24. par: A tákowa ſprawá.

In Termino motionis *ná Trybunale nie ma bydź pozwolona oprocz dilácyy* vera infirmitate, *która nie dłużey ieſt iedno do dwu Niedźiel*, fol: 648. lege 12. Zwykli.

Prawdźiwą niemocą y o wietſzą rzecz idźie pozwánemu ná pole dla czynienia gránic, fol: 418. lege 11. A ieſli/ par: Może.

Prawdźiwą niemocą Szláchćicowi oſiádłemu, fo: 470. lc: 1. Zły zwyczay/ & fo: 481. lc. 2. Skázuiemy.

Dilatiæ o wietſzą rzecz.

Dána bydź ma o wietſzą rzecz: ále gdy przyidźie rok, dowiedź trzebá liſtem świádeczným ſądownym, iż miał ſpráwę o wietſzą rzecz, inácżey rzecz traći, fol 549. lege 1. Gdy/ & fol: 482. par: Czwarty rok.

Dilatiæ Minorennitate.

Minorennitate *do lat*, fol: 573. lc: 5. Chcąc/ & lege 3. Pozwáni.

Minorennibus in cauſa complicitatis & potioritatis Iuris *niema bydź do lat dawána*. fol: 574 lc. 8. Minorennibus.

Sierotom nie idźie w obronie dóbr przedánych, álbo zaſtáwnych przez oycá zápiſáney. fol: 573. lege 4. Gdy.

Creditorowi álbo Aktorowi ná dobrách Minorennium zá ánteceſſorá przezyſkáwych od eui Ktorá czyniona bydź niema, fol: 575. ver: 1. A iż/ pátrz Sieroty.

Dilatiæ ad munimenta.

Dilatio viſionis in cauſis ſimplicium iniuriarum fundum non tangentibus *nie ieſt po żytecżna*, fol: 549. lc: 3. Dilatio.

In ſimplicibus iniuriis & proprii laboris *pozwolona bydź niema*, Támże. Tylko

Tylko in cauſis hæreditariis ſeu fundum tangentibus *bydź ma* cum ſecuritate Iudicii, *á nád dźieśieć oſób z wietſzym poczte*m *ná nie ieźdźić máią*, ſub pœna duplici 14. marcarum. **Támże.**

Ad munimenta ſimplicia in cauſis ſimplicium iniuriarum & cædis atque ſanguinis *niema bydź dawána wedle práwá, tylko* ad munimenta ſpecificata cauſam perimentia, *ieſliby tákiey ſtroná potrzebowáłá*, **támże.**

Dilátia do bliższych roków dána bydź może któryby ſie brał ad munimenta, fol: 592. par: Quodſi citatus, *álbo któryby ſie brał do quitu iákiego*, fol: 440. lege 14. Ad, par: Sed neque 1543.

Dla práwnych dowodów powodowi pozwolona bydź ma, f. 668. le. 3. **A ieſli/ p. Tóż chcemy.**

Dilatiæ ná Euiktorá.

Creditorowi álbo poſſeſſorowi dobr od brácićey ábo brátánków do nich záwiedźionych, ná Euictorá bydź niema w wypoſáżeniu ſióſtr ábo ćiotek niewypoſáżonych, ále wypoſáżywſzy ie Euictorá ſobie pátrzyć máią o obronę, fo. 567. lege 6. **Sioſtry.**

Ná poſtáwienie Euictorá ad Terminos pervnos terminos. fol: 630. le. 1. **Przydawa/ par. A tákowy.**

Rok Stárośćin niewiádomośćią o ſadźiech diffe rowány nic ßkodźić nie może, fol: 431. le: 14. **Chcemy.**

O záwiedźienie dóbr królewſkich iśdź nie moga, fol. 93. le: 9. par: **A on komu.**

O nie oddánie poborów żadne mieyſcá mieć nie máią, fo. 393. le: 11. **Aby.**

Poborcy peremptorie *pozwanému przed Stároſte álbo vrząd iego o nieſtuſzne deferowánie względem nie oddánia poboru, mieyſcá niemáią*, fol: 395. le: 13. **A ieſliby.**

W Grodźie bydź niema pozwánému o pœnam duplicem 14. marcarum *któryby w Iurisdi ciiey ſwey ábo w máietnośći ćierpiał hultáią, przećiw nim wedle Conſtituciiey ſie nie záchował po Woiewództwie Poznáńſkim y Káliſkim.* fol: 585. par: **A ktoby.**

Dilátia o dług, **pátrz długi.**

Dilátia małżonek oſób ná potrzebie Rzeczypoſp: bedących, fo: 711. le: 3. **Jż.**

Długi y Dłużnicy.

Długi koronné ſub Interregno *po Królu Stephanie, y dla woyny Tureckiey nábyte płácone bydź miały z Poborów Roku* 1593. fol: 364. lege 21. **Jż zá tym.** & fol: 369. le: 33. **Jż zá tym.**

Długi R. P. álbo królewſkie względem ſłużby Podſkárbi koronny płáćić ma, fol: 308. le: 1. **Stárémi** par: **Téż ſam.**

Długi káduczné indilatè *płácone bydź máią* ex eiſdem bonis, *pátrz* inli tera K. **Káduk.**

Długi drobnémi pieniądzmi álbo grzywnámi płácone y wyćiągáne bywáły, fol: 376. par: **A miedzy témi.**

O dług 40. *grzywien Rok Nadworny bydź ma zá trzy Niedźiele: á o mnieyſzy do iutrá*, fol: 542. lege 9. **Jeſli,**

O dług grzywien 60. *álbo* 300. *álbo wiecéy Rok Niedźiel* 18. *bydź ma*, fo. 548. le: 7. **Gdyż.**

Długi Oycowſkie ſioſtr y ćiotek, od ſyná ſtárſzego płácone bydź máią. pátrz. **Brát.**

W długu Oycowſkim gdźieby zakłády y przezyſki ieſcze nie záſły, á pieniądzmi też gotowemi z prowentów zápłácone bydź nie mogły dobrá minorennium, *tutor w ſummách głównych ná czás puśćić ma, gdźieby też przezyſki iuż záſły, tedy tákże dobrá Creditorom puſczone bydź máią*, f: 575. pa: **Jeſliby. pátrz. Sieroty.**

O dług álbo o dźiedźictwo álbo o które rzeczy nie zápiſáne kto ſie chroni ſądu, rzecz do powodá tráći, fol: 631. lege 1. **Acz.**

O dług nie zápiſány przyśiega ſie odwieźdź może, fo: 633. le. 4. **Téż kto.** & fo: 1034. le: 6. **Koniec.** & le: 7. **Gdy kto.**

O dług zápłácony rekoymiá poćiągniony bliższy do odwodu, fo: 633. le: 1. **Mikołay.**

O máły dług rekoymia ćiężá vchodźi, á o wielki máietnośćia dłużniká zárecżonego płáći, fol: 634. lege 3. **Jż.**

Długi kupieckie w reieſtrzech ich nápiſáne dochodzone od Szláchty bydź máią niż trzy látá wynidą. fol: 1034. le: 8. **Státut.**

Długu zhoża we cztery látá vpominać ſie nie trzebá, fol: 1049. le: 2. **Fráncißek.**

Długi bez Cyrográphu świádkámi dowodzone bydź moga, fol: 1034. le: 6. **Koniec.**

Dłużnik dilácićey áni procráſtinácićey mieć nie może tylko do iutrá, wyiąwſzyby kwit okazáć chćiał, tedy raz tylko dilácia bydź ma do przyſzłych Roków, fol: 440. le. 14. Ad effugiendas, 1543.

Dłużnik v ſądu zdány y do rąk przećiwnikóm oddány, gdyby z więzienia vſzedł, wolny od długu, fol: 636. lege 2. **Jż Práwem.**

Dłużnicy iákiemi p zwámi pozywáni bydź máią. fol: 533. le: 3. 4. 5. 6.

Dobrá Koronné.

Od Korony odrywáne bydź nie máią, fol: 98. lege 3. **Wiele.**

Co piec lat luſtrowáne bydź máią. fol: 382. le: 1. Luſtratio.

Ná których ſummy ſtárè dobrè y oſadzonè, Reuizitèy nie potrzebuią. f. 382. l. 3. **Już doſyć.**

Dobrá Koronnè kromia królewſkich wolnych táxowáne były dla obrony koronney zá króla Zygmuntá pierwſzego roku 1527. fol. 388. **W ten ſpoſób.**

Naprzód Seymiki powiátowè po wſzyſtkiey koronie były, **Támże**/ par. Inprimis.

Potym ná tychże Seymikách obráni bydź mieli, Táxátorowie Káſtelan ze dwiemá Szláchćicy tegóż Powiátu: á in defectu Káſtelaná z Dignitarzów ábo Vrzędników ziemſkich, **támże.** par. In his.

Ciż obráni Táxatorowie ná wiernè táxowánie y ſpiſowánie przyśiegáć mieli. **Támże.** parag. Hi verò.

Potym Woiewodá z Káſtelanem y ze dwiemá Szláchćicy obránémi obieżdżáiąc wſzytek powiát Woiewodztwá swego, wſzytkie imioná, od ſwych począwſzy dź y Plebániè, wezwawſzy Plebaná do śiebie, przeglediát y ſzácowáć mieli. fo: 389. par. Quisque.

Tychże przykładem drudzy Káſtelanowie poſtępowáć mieli. **Támże.** par. Quo exemplo.

Ciż Káſtelani ieden po drugim w tydzien w kożdym powiećie wyieżdżáć mieli. **Támże**/ par: Ibit.

Przy táxowániu kożdy czyie dobrá były bydź álbo inſzemu áby przy tym był zlećić miał, **támże.** parag eodem.

Táxowáć też mieli dobrá Duchownych, ále przy Táxátorách Duchownych od Duchowienſtwá ná to wybránych, **Támże.** p. Et quoniam.

Ciż Táxátorowie Duchowni z Swietckimi gdżieby niegodni byli, zdánia swè ſpiſánè królowi ná Seym odnieść mieli, fo: 390. p. Si verò.

Ciż odprawiwſzy táxácią, ſpiſáć, podpiſáć, zápieczętowáć, y królowi ná Seym odnieść mieli. fol: eod par: Si verò.

Dobrá Królewſkiè.

Pátrz in litera K. *Królewſkiè dobrá.*

Dobrá Kośćielnè.

Pátrz támże in litera K. *Kośćielnè dobrá.*

Dobrá Szlácheckiè.

Dobry swémi dziedzicznémi kto potomſtwá niè-
ma ſſáfować wedle swèy wolèy może, fol: 558. lege 2. Item.

Dobrá po oycu zoſtálè gdżie ſynów niemáſz ná dziewki ſpadkiem przypáść máią: álè ieſli ie bráćia ſtryiecźni mieć zechcą, tedy wedle ſzácunku pieniądze ſioſtrom w rok oddáć máią. Inácżey onè dziewki ná wieki dobrá trzymáć máią. 566. le: 3. **Vſtáwiamy**/ par. **A ieſli.**

W dobrá dziedzicznè álbo oycowſkiè wſtępować mogą bráćia ſtryiecźni gdżieby rodżonych nie było, álbo gdżieby y ſtryiecznych nie było, tedy kożdy z Herbownych krewnośćią nabliższy wypoſáżywſzy ſioſtry, fol: 568. le: 7. **Vſtáwiamy**/ par. **A gdźie.**

W dobrách po oycu pozoſtáłych część ſynów pierwſzey żony doſtáć ſie niema dźiećiom wtórey żony: wyiąwſzy tylko dobrá máćierzyſtè. Ale gdy dźieći pierwſzey żony część swą iednáką od oycá im dobrowolnie z działu wiecznego dáną otrzymáią, tedy część wtórey żony ſynom álbo dziewkom tegóż cáłe ſie ma doſtáć. fol: 566. le: 4. **Obiaſniáiąc.**

Dobrá ſieſtrzynè dziedzicznè oyczyſtè, bráćia dzierżeć máią póki ſióſtr zá mąż nie wydádzą. fol: 568. le: 7. **Vſtáwiamy.** p. **A w tym.**

Dóbr máćierzyſtych rpominać ſie dźieći y oycá nie mogą wyiąwſzyby rozpróſzca był dóbr onych. fo. 574. lege 6. **Z pospolitego.**

Z dóbr po oycu pozoſtáłych, á od bráćiey álbo brátánków do kreditorów zawiedźionych, ciż kreditorowie álbo poſſeſſorowie dóbr, máią ſioſtry y ćiotki od bráćiey álbo brátanków niewypoźáżonè wypoſáżyć. f. 567. l: 6. **Siéroty.**

W dobrách oyczyſtych bráćia y ſioſtry rozdźielnì nie mogą káſſować áni nágánić ſprawe iednego z nich około oyczyzny po dekrećie ſkończona: tylko o ſwą rzecz dziedzicznà káżdy czynić może. pátrz, Brát.

Dobrá Oyczyſtè y Máćierzyſtè po Mniſzkách zoſtáłè ná bliżſze krewne ich przypadáć máią, fo: 213. par: **A ieſliby.**

Dobrá poſáżonè y zápiſánè tákże y w przezyſkách wźiętè: y wyderkaffy záwſze ſą ná ſkupie: y w práwo dziedzicznè præſcriptią żadną obrácáć ſie nie mogą, fo: 571 le: 5. **Dobrá.**

Dobrá wſzytkie dziedzicznè tráći białagłowa zwaláiąca ná gwałt, fo: 503. le: **Około tych.**

Ná dobrá dziedzicznè wiecznè żaden przed Státroſta liſtów nie winien okázować, pátrz, Liſty z ziemſkich kśiąg.

W dobrá dziedzicznè exequucyey nie podległè choć przez Rewizory królewſkiè rewidowanè

król

król wwiązánia bráć áni rewizya práwu ich ſzkodzić niema, fo: 3 5 le: 9. Jż od wiele.

Dobrá dziedzicznė żádnemu bráne bydź nie máią áżby práwem był przekonány, fo: 122. le. 1. Obiecuiemy. & le: 2. y 3. támże.

Dobrá executią odietė, á ſtołu królewſkiemu nie należące: tákże y te ktore w ſummách álbo przeżyſkách były wzięte, wracáne bydź miały z wynalazku ſeymowego, fo. 103. le: 4. Jtem oſtrzegáiąc.

Ná dobrá executiiey podległe, to ieſt, ná Dániny, żaſtáwy, lenná álbo feuduſze, ktoby ſie był liſty ſwémi vtáił, á był náleżion, táki odnieść miał dekret wedle zdánia królewſkiego równy z drugimi, á dobrá exnunc puścić był winien, fol. 104. lege 7.

Dobrá przez królá confiſcowáne, potym záś wrócone w cále y nienáruſſone zoſtáć áni executiiey podlegáią, fo: 103. le: 4. Jtem oſtrzegáiąc. par: Jtem ieſliby.

Dobrá confiſcowáne záwſze ná łáſce królewſkiey záwiſły, támże.

Dobrá confiſcowáne ſzláchetckie inſzym ſzláchćicom dawáne bydź máią, folio 123. lege 4. Co ſie tknie.

O dobrá dziedzicznė przećiwko práwu nullo iure *wzięte, y liſty y munimentá pokazáne własność, vznánie bydź miáło ná ſeymie przy rewizyiey práwá*, fol: 103. le: 4. Jtem. parag: Ktemu.

O dobrá nullo iure *wzięte ſam król z Pány Rádámi y z Deputaty Poſłów Ziemſkich ma ſądzić ná ſeymie bez wßelákich odwłók y zátrudnienia, áżá pokazániem ſłuſznego tytułu kážde mu ie przyſądzić y przywracáć winien*, fo: 106. lege 15. Jáko.

Dobrá nullo iure *wzięte przez królá ſądzone bydź máią ná ſeymie*, fo: 105. le: 4. Bona. *Akomuby były wzięte ma ſie dáć w Reieſtr wpiſáć ná rokách*, támże. & fol. 119. ver: 5.

O dobrá nullo iure *wzięte przynamniey dzień ieden w tydzień, cały ſądzone bydź máią*, támże.

Dobrá nullo iure *wzięte, zá vznániem ſłuſznego tytułu wracáne bydź máią*, fol: 104. & fol: 106. le: 15. Jáko.

Dobrá dziedzicznė nullo Iure *wzięte, záś kożdému czyie były, przyſądzone ná ſeymie Wárſzáwſkim Roku* 1563. fol: 104. le: 6. Czyniąc.

Ná dobrá nullo iure *wzięte kożdy do przyſłego ſeymu vkazáć ſie miał z przywileymi ſwymi y dowodnym świádectwem przed królemy Rewizormi*, fol: 104. le: 6. Czyniąc.

Dóbr nullo iure *wzietych wolno ſie záwſze vpomináć* præſcriptione non obſtáte, fo: 105. le: 14. Bona. & fo: 106 le: 15. Jáko.

Dobrá nullo iure *wzięte przy mocy zoſtáwione*, fo: 384. le: 6. Jákoż

Dóbr przedawcá.

Dóbr przedawcá ma onego dziedzictwá gránice przy Woźnym y ſąſiedźiech pokazáć y tego ktory kupił do trzech lat y trzech Mieśiecy bronić, fol: 423. le: 23. Z zwyczáiu.

O dobrá kupione do trzech lat y trzech Mieśiecy nágábány świádkámi kupná ſwego dowieźdź może, fo: 424. ver: 2.

Dóbr przedáwcy dawność milczenia trzech lat y trzech Mieśiecy wádźi, pátrz, Dawności.

Dobrá główniká máia bydź płácone ſtronie obrażoney áż do zapłáty głowy. f. 614. p. A ktoby.

Dobrá Mieyſckie.

Kádukiem ná królá przypádłe królowi do ſſáfowánia należą. Pátrz Káduki.

Dobrá plebeiorum.

Dobrá plebei hominis *ktoryby ſie mienił bydź ſzláchćicem nie będąc im, ginąć máią połowicá do quárty, połowicá delátori*, fo: 555. le: 6. Jeſliby.

Dobrzyn.

Dobrzyn przed láty záſtáwiony bywał, fol: 90. lege 2. Napzod. par: Duga.

Dobrzyńſka Ziemiá wolna od dániowſowey, fo: 321. lege 5. Wßyſcy.

Dobrzyńſkich pewnych cauſ dawności zniesione, pátrz, Dawności.

Doktorowie.

Doktorów ſtanu proſtego pewna liczbá w kápitułách kośćielnych bywáć ma, pátrz Plebei.

Doktorowie lekárſcy ná káżdy rok Apteki máią przeglądáć: y nieporządne Aptekarze królowi opowiádáć, fol. 1057. le. 1. Jż wiele.

Domy.

Pláce, ſpichlerze wolno ſzláchćie kupowáć w Mieśćiech, pátrz Szláchćic.

Doſtoieńſtwá/ Vrzędy y Dignitárzſtwá.

Kośćielne y świeckie przy práwicch, zwyczáiách

y wolnościách ich gostáwáć máią, fol: 298. lege 6. **Dostoienstwá.**

Ani przyczyniáne áni vmnieyßáne bydź máią, fo: 296. le: 1. **Dostoienstwá.**

Nikomu od seymu 1537. bráne bydź nie máią, fol: 290 lege 3. **Jż.**

Wedle státutów dawáne bydź máią, fo: eodem, lege eadem.

Ná początku seymu rozdawáne bydź máią, fol: 296. lege 4. Et.

Ludźiom godnym, osiádłym, w teyże ziemi obywátelom dawáne bydź máią, fo: 296. l. eadē.

Woiewództwá, Káßtelanie, Sądy, Podkomorztwá y tym podobne nie przychodniom ále synom koronnym dawáne bydź máią, fo: eodē, lege eadem, & fol: 297. lege 1. **Obiecuiemy.** *Ani zamki żadne*, fo: 302. le: 18. **Żadnému.** & fol 303. lege 22. In collatione. par: Præterea.

Dawáne bydź máią tym ktorzy w tychże ziemiách mießkáią, gdźie Dignitárztwo które álbo rządy wákuie, **támże**. lege eadem.

Nie cudzoźiemcom ále ßlachćicom dobrze záßłużonym y w ßtawie záchowálym w oney ziemi mießkáiącym dawáne bydź máią, fo. 268. l. 6. **Dostoienstwá.** par: 2. **Które.**

Expektátywy ná nie dawáne bydź niemáią, fol: eodem. par. 3. **Ná które.**

Vmnieyßáne áni potłumiáne bydź nie máią, fo. eodem. par: 4. **A tákowych.**

Dźierżáwy ich y czynße álbo dochody przez vzná nia práwá bráne bydź nie máią, **támże**. par: eodem.

Dostoienstwá y ziemskie vrzędy osiádłym y godnym dawáne bydź máią, fol: 299. le. 8. **Żá.**

Záßłużonym łáty, rozumem y mądrośćią okazáłym, tutecznym rodakom, oney ziemie obywátelóm, y támże dźiedźicznie dobrá máiącym dawáne bydź máią, fo: 300. le: 9. **Gdyż.**

W oney ziemi nieosiádłym niema bydź dopuszczono dostoienstwá y vrzędu vżywáć áni im posłußenstwá żadne czynić, pátrz, **Osiádłość.**

Dignitarze.

Burgrábßtwy y Wrótnictwy báwić ßie nie mogą dla powinności swych woiennych, fol. 435. lege 5. **Inne.**

Dignitarze wiedźieć máią vrzędy swoie, fo: 304 le: 25. **Dignitarze.** *A ießli któremu nie są wiádome, przez Krolá y Pány máią bydź náuczeni*, fo: eodem.

Dignitarze ták domá iáko y náwoynie vrzędy swé wedle powinowáctwá wypełniáć máią, fol. 304. lege 26. **Dignitarze.**

Pod winámi w státućie opißánemi ná Rokách bywáć máią, fol: 644. le. 2. **Gdyż.** par: **Ná Rokách.**

W wotách różnych wietßa cześć ma concludowáć, **támże**. par: **A od tákowych.**

Máiąc cauzy w inßych Woiewództwách które bez bytności którego niemogłyby ßie odprawić ma ßie ná sądźie ßiedzącym opowiedźieć, fo: 675: le. 1. **Oznáymuiemy.** par: **A ießliby.**

Dignitarzá álbo præsidenta vera infirmitate zátrzymánego, *Dignitarze inßy y ßláchtá zásądźić máią godnego człowieká*. fol: 675. par: **A gdźieby.**

Dignitarz álbo Vrzędnik gdźieby ná Sądźiech nowo postánowionych niechćiał przysiege czynić ma vrząd puścić. fol: 677. par: **A ießliżeby.**

Przestrzegáć máią áby obywátele króleßtwá vcißnieni nie byli od rzemießlników y kupcow zákupowániem rzeczy. f. 304. l. 26. **Dignitarze.**

Listy królewßkimi vpomnieni bydź máią áby vrzędom swym dosyć czynili. fol: 304. le: 27. In petitione.

Niedbáli w vrzędźiech swych iedni ßie bez pozwa ná seymie Piotrkowßkim roku 1565. vßprawiedliwili, drudzy ná drugi seym ßpozywáni byli o neglientiæ. fol. 305. le. 29. **Jż.**

Niedbałe Poßtowie Ziemßcy ná seymie deferowáć máią. fol: 305. lege eadem ver. 4.

Przeciw niedbałym wolno záwße kożdemu mimo Inßtigátia Peßelßka inßtigowáć. f: eodē l: ead.

Ktorzy ßie téż o niedbálßtwo sámi bez pozwów vßprawiedliwić królowi chcą, in sequelam *to vßprawiedliwienie dobrowolne iść niemą*. fol: & lege eadem.

Dignitarzóm ich dochody w cále oddawáne bydź máią. fol. 305. lege 30. Vtcunque.

Dos dotalitium.

Pátrz Posag.

Dowód ábo probátia.

Dowod kożdemu ma bydź z práwá nákázány gdy kto kogo o gwałt potwarzy. fo. 598. le: **Aby.**

Dożywocia.

Po królu Alexándrze wßytki wynalázkiem y declárátia seymu Piotrkowßkiego anni 1562. odprawił król Zygmunt August w Wárßáwie Roku 1563. fol: 97. le: 3.

Ná Imioná królewßkie, ná zaßtaw dla doßtánia pięćikroć ßtá tyßięcy złotych w Piotrkowie 1565. pozwolone

pozwolone żadne dożywocia od królá Augustá dáne bydź niemiáły. fol: 98. le: 5. Iż te mi czásy.

Ná dobrá stołu królewskiego dawáne bydź niemiáły dożywocia, gdzieby stáre summy były, ázby kto vpuścić chciał przynamniey czwartą część summy. fol. 92. le: 3.

Ná stárey summie od roku 1565. inácżey dawáne bydź niemiáły, iedno odpuszczeniem nieco summy ábo zá iáką extenuatią słuszną. fol: 92. lege 2.

Dożywocia wszytki ná którychby stáre summy nie były, wedle Constituciy pierwszych dawáć się máią. fol 92. le: eadem ver: 4.

Dożywocia gołe, ná których summ nie było, ábo y teraz niemáss, albo bywszy vpádły, mocno zostáć miáły ad vitam præsentis possidentis *zá królá Augustá tym obyczáiem, że nieco postąpić mieli do skárbu, dla wychowánia stanu królewskiego.* fol: 94. le: 1. Pánowie. & le: 2. Arendy dożywotné.

Z dożywoć gołych piąta część dochodów wsselákich według Inwentarzów Rewizorskich ma bydź do skárbu oddawána ná wychowánie stanu królewskiego y ná obrone R. P. podwiną. fol: 94. lege 2. Arendy.

Z dożywoć gołych álbo de plano, *Quarta do skárbu dawána bydź ma,* fol. 311 ver: 3. *Ale te Quárte król z swych trzech części odprawować ma.* Támże. par: A dla zgody.

Dożywocia gołe podwyssone bydź máią dla stołu królewskiego. fol: 311 par: A wszákże.

Dożywoć gołych podwyssenie dobrowolnie postąpione było. Támże.

Dożywotné dobrá w mocy zá zostáwione: ále gdzieby dożywocia nie zászły w dispositiey królewskiey zostáły. fol: 313. par 3.

Dożywocia Stárostw, dzierżawy y Arend, do żywotá káżdemu trzymáne bydź máią. fol: 94. le: 1. Pánowie.

Dożywocie Oycowi z dźiećmi dáne, ieśliż oyćiec przed Seymem anni 1563. *vmárł, ieden syn w dożywociu miał się zostáć.* fol 91. le: 1. par: Dożywocie oycowi.

Dożywocie oycowi z synem dáne, á synowi od oycá przed seymem anni 1563. *puszczone, nie iest Expectatiwá, wyiąwszy mieyscá Sadowe.* fol: 92. par: Dożywocie z synem.

Dożywocie dwiemá bráciey dáne, á ieden drugiemu przed Conclusią seymu 1562. wstąpił, nie iest solidum *ani expectátiwá.* Támże. pa. Dożywocie dwiemá.

Dożywocie bráciey dáne, á ieden z nich vmrzę drudzy nie w dożywocie succeduią, ále w summe. fol: 91. par Dożywocie bráciey.

Dożywocie mężowi z żoną dáne á iedno vmrze, drugie z nich w dożywociu zostáie, Támże. par Dożywocie mężowi.

Dożywocia w stárych summách cworgiem dożywocia wytrzymáne, summe trácą. f. 92. le: 4.

Prze dożywocia ná stárych summách, trudno dobrá królewskie przyść mogą do skupienia, fol: 92 lege 2.

Dożywocie ná káżdey summie stárey iest dobre. fol: 91. lege 1.

Dożywocie ná dobrách królewskich zostáie, choć by wieczność Execucią odpáść musiáłá. folio 92. lege 5.

Dożywocie modernorũ possessorum *nie wádzi żadnemu z poddánych królewskich dochodzić dóbr swoich ná Seymie* ordinaria via iuxta præscriptum Statuti. fol: 106. le: 15.

Dożywocia práwu nie przeciwne w mocy zostáwione fol: 299. le: 7. A iż.

Dożywocia trzymáne bydź máią. fol. 105. le. 11. 12. 13.

Dobrá stołu królewskiego onerowáne bydź dożywociem nie máią. fol. 31. le: Opátrują, &c.

Drógi.

Drógi y Gościńce zá królá Augustá Roku 15[illegible]9. przez Lustratory spisáne y ná dźieśięć łokiet wymierzone bydź miáły. fol: 74. lege: 42. & fol: 1039 le: 18. Około

Drógá do Slaską ma bydź zámknioną. fol. 372. le 6. Iż monetá. ver: 8.

Dróg y ludźi podróżnych bespieczeństwá Sedziowie y Burgrábiowie Zamkowi bronić máią. fol: 434. le: 1 Gorż. par: Skázuiemy.

Drógi kupieckie ná Głogow isdź máią, nie przez Márgrábską źiemie. fol. 1035. le: 10. Vstáwiamy.

Drogi do Wegier y do Slaską tutecznym tylko ludźiom nie postronnym zákázano dla niebespieczeństwá, fol: 1037. le: 12. Do czásu pewnego fol: 1038. le: 13 Cum.

Dróg kupieckich bespieczeństwo, fol. cod: lege 16. Decernimus. & le: 17. Iż sie.

Drógi nieswyczáyne do Wegier zárábáne bydź máią. fol: cod: le: 14. & 15. Gościńce.

Drógi ná solne składy Miast koronnych f. 1058.

Drógi ścisnione zástępowáne, zákopywáne, áni zarebowáne bydź nie máią. fol: 539. le 33.

Drogi Zmódzkie do Prus, fol: 780. le. 15. Tá prosbą. & folio 786. 46. Iż.

Drógi ziem Ruskich y Belzkich do Slaską, fol. 1063. le: 21. Mieszczánie/ par: Toż miásto.
Drógi z Wołóch przez Kołomyią, fo: 1062. le: 15. Vkazało.
Drógi Koninskie do Prus, fo: 780. lege 15. Zá prosbą.

Drohicka ziemiá.

Do koronnych praw przypuszczona zá krolá Zygmuntáw Wilnie, roku 1516. fol. 834.
Positia kśiąg w ziemi Drohickiey pochwalona wedle Constituciiey anni 1569. fo: 830. le. 7. Positya.

Drukárze.

Drukárzey Bibliopole pod iednym prawem Vniuersitatis, z Doktormi, y z Mistrzámi. folio 217. le: 1. Jágello & fol: 219. p. Ale gdźie.

Drwá.

Woda spuszczáiące nie wolno od myt, fol: 62. le. 10. Zboża.
O drwá w cudzym gáiu rąbáne ćiągánie bydź ma. fol. 1111. le: 2. Vstáwiamy.

Drzewá.

Rodzáyne kto wytnie zá kożdę szkodę máiącemu 12. grosży z winą pietnadzieszta ma zápłácić. fo. 1111. le. 1. Niektórzy.
Dąb wyćiety, Támże.
Drzewo pszczelne, fol. 1112. par. Akto.
O ćis wyćiety poimánie y ćiągánie bydź ma, támże. lege 3. Zá pierwszą.
Szczepne drzewo, fol: 1113 le: 4. Vstáwiamy.

Duchowni.

Nástanie Duchownym záwistá wielka cześć RP. fol. 202. le. 17. Gdyż.
Duchowni przełożeni w Polszcze máią osoby kośćiołowi y RP. godne obierać. fol. 203. par. Ale.
Wisituiąc kośćioły nic nád práwo wywożić, áni od poddánych pieniędzy wyćiągáć nie máią. fol. 206. le: Prohibemus.
Duchownych niektórych wszeteczenstwá czynią nienawiść v Swietckich f. 239. l. 1. Poussęni.
Duchowni poddáni nád vstáwe Woiewodzą wiecey wyćiągáiący, pozwáni przed swe pány przepadáią 14. grzywien, fol. 283. lege 18. Zá zwoleniem/ par. A ieśli Duchownych. & fol: 284. par: A Pánowie.
Opátrzenia podawánia królewskiego dochodzić nie máią bez dozwolenia królewskiego, f. 196. par: Przydawáiąc. & fol: 198. l. 6. Jeśliby.
Opátrzenia podawánia duchownego gdzieby osobney zmianki w przy wileiu nie vczyniono, práwu królewskiemu záchowano. fol 103. v. 11. & fo. 202. lege 16. Gdźie.
Duchownych nádánia y funduße zápisáne po státucie Piotrkowskim krolá Alexándrá Roku 1504. sa cásowáne, fo. 9. le: 2. Státut.
Duchowne sądy. Pátrz in litera S. Sądy Duchowne.
Z duchownych áni Pisárze áni Podpiskowie w sądziech Swietckich bydź nie máią. fol: 239. le: 1. Poussęni. & fol: 487. le: Jż.
Duchowni procurowáć niemáią. fol. 239. le. 1. Poussęni.
Executiiey skuteczney czynić niemogą fol: 288. ver: 8.
Liszów sprawiedliwość hámuiących do sądów dawáć niemáią Pátrz Inhibitię.
Duchownego kápłaná kto potáiemnie vderzy niemniey wpada w sententią Canonową iáko ow co iáwnie vderzy. fol. 252. ver: 17.
Duchowni Krákowscy zá Bodzánte Biskupá Krákowskiego pozwolili połowice dochodów swych ná budowánie kośćiołá Krák. ná Zamku. fol: 322. lege 9. Quod.
Duchowni z chęći y z dobrey woli postąpili królowi Stephanowi Pobór iednostáyny z dóbr królestwá z wárunkiem sequele nápotym. fol: 345. le: 8. Aż.
Duchowni dla wybieránia Poborów, máią mieć przy poborcách miásto Succollectorów swe substitutos przysięgłe. fol: 392 lege 5. Poborcowie.
Duchowni zá króla Zygmunta pierwszego roku 1527. pozwolili dobrá swe szácować, przydawszy Taxatory swoie duchowne do koronnych fol: 389. par: Et quoniam.
Duchowni przed láty nigdy zdóbr swoich woyny służyć winni nie byli. fol: eodem p. eodem.
Duchowni woienną wyprawę z dóbr oyczystych powinni. fol: 696. lege 1. Gdyż. Vchodząc szkód żołnierzá szlachetckiego. fol: 697. lege 4. Item.
Duchowni co nie są actu kápłani co trzymáią beneficia ná woynę winni iáchać, áż zá pozwoleniem Papiezkim, o co sie król stárać ma. fol. 233. le, 3. De spiritualibus.
Duchowni przeciw sámey potężney nieprzyiacielá mocy, á nieináczey wyprawe winni. fo. 697. lege 6. Quod ipsum.
Duchowni okazáć mieli ieśliż Szołtysi álbo Woytowie ich od woyny wolni. fol. 700 le: 19.

Duchowni nie winni dawáć ſtáciy y żywnośći ſłáchćicóm bogaczom: y żołniérzóm prawem gośćinnym. fol 250. par. A co w tey rzećie.

Práwem ludzkośći winni kożdemu vſłudze pobożna. fol: 250. par: A co w tey rzećie.

Duchowne práwo ábo Sędzia ich, máią przymuſzáć klątwámi Stárośty nie czyniące ſprawiedliwośći ludźiom vſzkodzonym od żołniérzá. fol. 723 par: A ieſli wy.

Duchowni niżſzego ſtanu dla ich niedoſtátku w Sądźiech źiemſkich, moga ſzkodnikámi woiennymi w práwie Duchownym czynić. fol: 726. par: Które rzeczy.

Duchowni gdy co dla potrzeb domowych kupuią od targowego wolni, wyiąwſzy żeby názyſk kupowáli. fol: 1046. le: 2. Sna bywa.

Dworzánie.

Królewſcy od Márſzałká koronnego popiſáni bydź, y płace ſwe od nich mieć máią. fol: 294. par: Dla tego.

Podſkárbi koronny płácić im ma. fol: 308. le: 1. Stárémi. par: Też ſámi.

Dźiał.

Dźiały ſumm exemutia odſadzonych woyczyznie recuperowáne bydź máią. fol: 91. ver: 1. par: To też ktemu.

Po dźiale ktoby woyczyznie ſię zbudował ábo Zámek wymurował, ábo Miáſteczko zásádźił, iuż niepowinien áżiału dopuśćić, ále tákiż pláć iáki mu przyść miał, z dźiału onego budowánia ma mu bydź indźiey vkazány y wydźielony. tamże. par. Gdźieby też. & fol: 93. l. 7. & 9.

Dźiał miedzy dźiećmi ze dwu żon od oycá vczyniony, cále ná nie przyść ma. fol. 567. par: Ale gdy.

Dźiał miedzy bráćią y ſioſtrámi vczyniony káſſowány bydź niemoże. 560. le. 1. Ieżkolwiek. par. A przeto.

Po dźiale miedzy bráćią ábo krewnymi vczynionym, ktoby milczał trzy látá y trzy Mieśiące (który ſłuſznéy przyczyny milczenia niema) iuż ſię vpominác dźiedźictwá niemoże. fol: 562. ver. 5. Bráćia álbo.

Po dźiale miedzy bráćią po oycu, pieniądze nád potrzebey nakłády brátá ſtárſzego y nád długi oycowſkie popłácone, pozoſtałe, chowáne bydź máią od ſtárſzego brátá. Pátrz Brát.

W dźiał iednáki Pániey z dźiećmi po vmárłym mężu rozdźielone bydź máią ſáty, zrzebietá któreby zá trzy grzywny ſtały. fol: 576. lege 3. A ż par: Nád to.

Dźieći.

Albo potomſtwo zżałożnic, w żadnych dóbrách nie dźiedźiczą, áni práwogátywy ſłáchetckiey mieć máią, fol: 560. le: 5. Item.

Gdy do lat przyda dźiedźictwá ſwego od tego któ ry ie od opiekunów dźierży, moga záśie dóyść yzyſkáć, fol: 579. le: 1. Gdy.

Gdy do lat przyda, o krzywdy ſwé czynić moga: á dawność źiemſka ſzkodzić im nie może, fol: 573. lege 5. Chcąc.

Lat 15. máiąc dźiedźictwá ſwé od opiekunów odebráć moga, fo: 574. lege 7. Jáko.

Chcąli moga opickuny ſwoie do ſądu źiemſkiego wedle práwá o liczbe poćiągáć, fol: 580. le: 3. Opátruiąc.

Wziawſzy ie od opiekunów przedawáć áni záſtáwiáć ich nie moga bez dozwolenia krewnych, támże. lege eadem.

Z mátką po vmárłym oycu równo dźielić ſie máią ſátámi y zrzebiety któreby ſtały zá trzy grzywny, fo. 576. le. 3. Aż. par: Nád to.

Gdy mátká vmrze, máćierzyſtego vpominác ſię od oycá nie moga, áżby oyciec druga poiął żone, álbo rozprożca był dóbr onych, fo: 574. l. 6. Z poſpolitégo. & f. 556. l. 1. W niektóréy.

Lat nie máiące v práwá nie odpowiedáią, fol: 572. lege 2. Jeſli.

We trzech rzeczách odpowiedáć máią, fol: 573. lege 3. Pozwáni.

Dźieciom dawność żadna bydź áni przeſzkadzáć może, fo. 579. le: 1. Gdy. & f 572. le: 2. Jeſli.

Dźieći drugiey żony część tylko poſáżną biorą, fol: 558. par: My tedy.

Názdrowie rodźiców ſwych tárgáiące ſie ták karáne bydź máią, iákoby królewſki gleyt gwałćiły, fol: 563. lege 6. Ieżkolwiek.

Zá oycá vmárłego powinne obronę, fol: 573. lege 4. Gdy.

Dźieći Zydowſkie kto odwiedźie iáko złodźiey ma bydź karány, fol: 1121. le: 27.

Dźieckowánie.

Pátrz in litera C. Ciąża.

Dźiedźić.

Dźiedźic pozwány iákoby zaſtáwą imienie trzymał świádkámi odwiedź ſie ma, fo: 632. le: 3. Dla.

Dźiedźictwo.

Dźiedźictwá ná dobrách ſtolice królewſkiey nigdy wieczne dawáne bydź nie máią, zá decla-

rátia Státutu Alexándrowégo, fo 97 le: 4: Státut Alexándrów.

O dziedzictwo Rok do trzech Niedziel bydź ma, fo 488. le. 10. Jż. par: A gdyby.

Tákże y Nádworny bywał, ále iuż skázany, fol: 542. le: 9. Jeśli. & le: 10. O gránice.

O dobrá dziedziczne y własne ludzie ślácheccy wyćiągáni bydź zá Dworem nie máią, fo. 543. lege 12. Zábiegáiąc. pátrz, Pozwánia zá Dworem.

O dziedziczne krzywdy wolno kożdemu do Ziemstwá pozwáć, fo: 544. le 15. Volumus.

W dziedziczney spráwie postępowano bydź ma v sądu áż do skończenia spráwy, choćby kto nie bytnośćia spół dziedzicá odpierał, że iest w dálekiey stronie: byle tylko był trzy kroć do spráwy ten spółdziedzić pozwány, fol: 545. lege 17. Gdy.

W dziedzicznéy spráwie gdźie idźie o grunt dilátia visionis iśdź ma, pátrz, Dilatiæ.

W dziedzictwie przedánym álbo zaśtáwnym dawność trzech lat y trzech Miesiecy temu co kupił pomaga, owemu co przedał wádzi, pátrz Dawności.

O dziedziczną cześc swoie kożdemu czynić wolno, ále kássować y gánić spráwę około oyczyzny dekretem skończoną nie wolno, fol: 560. lege 1. Aczkolwiek. par: A przeto.

Dziedzictwá po dziale we trzy látá y we trzy Miesiące żaden vpominać sie nie może, ieśliż przez ten czás krom słuszney przyczyny w milczeniu był, fo: 562 v. 5. Bráćia.

Dziedzictwo oycu zaśtáwione od śierót wykupione bydź może choć lat nie máią, fo: 573. le: 3. Pozwáni.

O dziedzictwo śieroty lat nie máiące winne odpowiádać, ieśli oyćiec żyw będąc iuż był zápozwány, fol: 573 lege 3. Pozwáni. parag: Trzecia.

O dziedziczne dobrá przedáne álbo zaśtáwne winne śieroty zá oycá obronę zápisána, fol: 573. lege 4. Gdy.

Dziedzictwá áni cześći máćierzyńskiey vpomináć sie nie mogą dźieći od oycá po śmierći mátki swéy, ázby drugą żonę poiął, álbo żeby one dobrá vtracał, f. 574. l. 6 Z pospolitég.

Dziedzictwo tráći kto na záwitym Roku o dziedzictwo álbo o pieniądze nie stánie, fol. 632. lege 2. Jeśli tto.

Dźierżáwy y Dźierżawcy.

Dźierżáwy iedno Polakóm Szláchćicom ośiádłym zwierzone bydź máią, fol: 303. lege 19. Jż iesteśmy.

Dźierżáwy stołu królewskiego są postánowione dla osoby królewskiey, y dla obrony koronney fol. 90. le: 1 Gdyż dobrá.

Dźierżawcy dóbr królowéy Anny stárey dla prowentów icy do żywotá náznáczeni byli, fol. 21. lege 3 Zá godnym.

Dźierżáwy dóbr Mázoweckich ná których práwe królowa stárśa Anná miáłá, zátrudnione są. fol: 21. le: 2. Práwe królowéy.

Dźierżawcy dóbr królewskich zá Augustá stáwić sie mieli z listy swemi ná Seym roku 1569. fol: 98. lege 6. Zá vpomnieniem.

Dźierżawcy álbo possessores bonorum Regálium *zá swym práwem kożdy w vżywániu spokoynym zostáć mieli, áż do Seymu przyszłego ná którym Exekucia koronna skończyć sie miáłá*. fol 101. lege 5. To oświádczenie.

Dźierżawcy dóbr Execucitey podległych poczeli liczbę czynić RP. y czwartą cześć oddawáć od Seymu 1565. w Wárszáwie, f. 102. l. 6. Dobrá.

Dźierżawcy dóbr królewskich, ieśli król báśke idką vczynić chce, tedy to z swych trzech cześći vczynić ma, fo 310. le: 1. Podstárbi.

Dźierżawcy dóbr królewskich pod vtráceniem dźierżáwy máią Quarte do Podskárbiego koronnego oddawáć. fol 312. le: 3. Potym/ & le: 5. Po declárácitey. & fo: 313 le. 6. Náprzód/ & le: 7. Znáiąc/ par. A naprzód. & fol: 314. par. Oddáwáć.

Po śmierći dźierżawce dóbr królewskich potomkowie nie winni Quarty dáć wiccey iedno co słuszne ná nie przydzie. fol: 315. p. Respect. *A coby sie rzeczy nád Inuentarz náleźło, to wszytko potomkom wywieźdź y długi wyćiągáć wolno*. Támże.

Dźierżawcy dóbr królewskich wolnych máią trzy cześći dochodów tegoroczných y retent przeszłych oddawáć do rąk páná Podskárbiego koronnego. fol: 3 6. le: 8 Aczesmy.

Dźierżawcy dóbr królewskich zaśtáwnych w piąći kroć stá tysięcy złotych stáwić sie mieli z práwy swemi ná Seymie, 1598. fol. 368. le: 31. Pozwolili.

Dźierżawcy dóbr królewskich w piąćikroć stá tysięcy złotych zaśtáwnych moderni, ze wszystkich piąći cześći prowentów, połowice ná kożdy rok do Ráwy ná założenie skárbu Rzeczypospolitey oddawáć, á druga połowice przy sobie zostáwić máią. fo: 368. l. 31. Pozwolili.

Dźierżawcy dóbr królewskich máią Rewizorom od króla wysłánym podáć w posłuszeństwo pisárze,

ſárze, Wóyty, Włódárze, Sługi, Kmiećie, któ-rzy pożytkow dóbr onych ſą świádomi. folio 383. par. Którym.

Dzierżawcy dóbr zaſtáwnych, oprávnych y ná ſkupie, pozwáni bráć pieniądze winni kiedy ie wykupuią. Pátrz Piſárze ziemſcy.

Dzierżawcy krolewſcy w Woiewództwie Poznáńſkim y Káliſkim excludowáć máią wſzyſtko Hultáyſtwo: á gdzieby ſie wrocili, one imáć, potym pánom ich gdzieby kto ſwego poznał wydać máią wziawſzy zá pracą dotrzymánia groſzy 12. fol: 584. le: 4. Jż ſie.

Zbiegłe ludzi vpomnieni wracáć máią, fo: 1085. lege 12. Vſtawiamy.

Dzierżawcy zamków przed Stároſtą y Sędzią odpowiádáć máią. fol: 434. le: 2. Vſtáwiamy.

O krzywdy ſąſiedzkie v ſądu ziemſkiego odpowiádáć máią, fo 1106 le: 7. Vſtáwiamy.

O krzywdy poddánych przed królem odpowiádáć máią, fol: 405. le: 13. Jżzátrudnieni.

Szláchte do okázowania liſtów ná dziedzictwo nie wolić niemáią, fol: 509. le: 5. Skárgámi. & le: 6. Ná kładzienié.

Liſty świádeczne ſynom Kmiecym dawáć máią. fol 1082. le: 8. Zábiegáiąc.

Bydłá zſzkód ſpędzone ná rekoiemſtwo dawáć máią. fol: 1106. le: 7. Vſtáwiamy.

Dzierżáwy y minutiora bona w Inflantćiech dawáne bydź máią fo: 1004. le. 14- Inſze.

Dźieśiątnicy.

O ſzkody żołnierzkie w Imionách Duchownych iáko żli wódze ich ſiedzieć ták długo w wieży máią, áż ſzkody żołnierzkie nágrodzą. f. 726. lege 5. Bacząc.

Dźieśięćiny.

Pan Bóg ſobie zoſtáwił ná znák powſzechnego pánſtwá ſwego, y roſkazał ie dawáć ná pożywienie ſługóm ſwoim. fo: 243. p Niechayże.

O Dźieśięćiny Compoſitia pierwſza miedzy królem Kázimierzem á Bodzántą Biſkupem Krák: y ſzláchtą przez Arcibiſkupá Gnieznieńſkiego roku 1369. Iároſtáwá. fol: 226. le: 3. My. & fol: 227. lege 8. Gdy.

Compoſitia wtora bydź miáłá zá królá Stephaná Roku 1578. fol: 232. le: 17. Dźieśięćiny. Ale nie doſzłá.

Dźieśięćiná ſnopowa iáko zdawná ták y teraz płácona bydź ma. fol 229. le: 9. To też. & fol: 230. le: 11. Ná nowinách. & fol: 231. par: A woſáłże.

Wóytoſtw y Szółtyſtw ſnopowa ze cztérech włók roboty własney, z kożdey roboty po ośmi groſzy Práſkich ná S. Márćin płácona bydź ma. fol. 229. le: 9. par. Ale Wóytowie. Ale ieſli chce wiecey robić niż cztéry, álbo ieſli one cztéry przeda, naymie, álbo da, tedy dźieśięćiná płácona bydź ma ná polu ſnopowa, iáko ini kmiećie płáca Támże. par: A ieſli.

Snopowa ná nowinách, gdy wolność wynidźie ma bydź płácona z kożdey roboty oſiadłey wiárdunek groſzy Práſkich ná dzień S. Márćiná miáſto dźieśięćiny Folwárkowey. fol: 230. le: 11. Ná nowinách.

Snopowa Woytóſtw y Szołtyſtw ná nowinách gdy wolność wynidźie ze cztérech włók álbo grzebia własney roboty, z kożdey roboty po 6. groſzy płácona bydź ma temu kośćiołowi, gdźie świątośći przyimuią. fol 230. le 11. Ná nowinách. par: A Wóytowie. A ieſli wiecey niż cztéry włóki robią álbo z nich co przedáią, dáią, nayma, tedy z káżdey włóki wiárdunek płácony bydź ma. Támże. par: A ieſli.

Wytykána bydź ma w Oktawę S Iákubá, inácżey wolno kożdemu kopy ſwe do domu woźić, zoſtáwiwſzy ná polu pieć ſnopów z kożdey kopy. fol. 229. le 10, Aby.

Dźieśięćiny Wóytoſtw y Szółtyſtw, wiárdunkámi pod przyſięga wybiérane, pietnaśćie dni przed Swiątkámi máią bydź Biſkupowi oddawáne. fol: 230. le 11. Ná nowinách.

Z ról płonych v Długiego polá y Czorſtyná ku Myſlimicóm kmiećie oſiedli płáćić máią z włóki 6. groſzy Práſkich ná káżdy rok A. Szół tyſi odbiérać y Biſkupowi oddawáć ie máią. f. 230 lege 12. Aż.

W Gonitwe płácona bydź ma od zaſtáwniká ieſliby ſam orał pole, zganiáiąc kmiećie á roboty ſwe roſćiągáiąc. fol: 231. le: 13. Skázuiemy. par: Ale ieſli.

Z nowych kopánin wzdłuż temu płácona bydź ma, ná kogo z ſtárych ról z przodku przypadáły. Ale ieſli z boku od ſtárych pól kmiećie bedą poſádzeni, tedy z wyprawnych pól Biſkupóm dźieśięćina przychodźić ma. fol: 231. lege 14. Ná koniec.

Nie wolna komu ſprzedáwáć należy płácona bydź ma z pól ktore kto zaſiéie. fol: 231. le: 13, par: Tenże.

Z ogrodów álbo z pól oránych ma bydź płácona. f. 227. le. 6. Gdźiekolwiek.

Z poſianych rzeczy ná ogrodźie álbo ſczepionych płácona bydź niema. f: 227. l: 6. Gdźiekolwiek

Konopną kmieć orząc cálym pługiem, ma płáćić cztery

tytéry wiązáni konopi á od połowice plugu dwie wiązáni. fol: eodē le. 7. **O dźieśięćine.**

Dźieśięćiny nie płácą którzy około konopi nie robią. fol. eodem lege eadem.

Folwárkowa kto wydrze á vpomniony nie wróci ma bydź w klątwie. fol. 226. le. 4. **Jeśli / A ieśli do śześći Mieśiecy vporny bedźie, tedy y poddáni kleći bydź máią, támże. Tóż y o źenie rozumieć. támże.**

Dźieśięćiny do lat 30. nie płáćiłá źiemiá Lubelśka, Siećiechowśka y Lukowśka prze śpustośćenia Tátárśkie Roku 1369. zá Królá Káźimiérzá y Biśkupá Krákowśkiego Bodzánte, fo: 228. par: **W Imie Bożé.** *Wśákże gdźieby ią kmieće w tzásie tey wolności płáćili, tedy ią też Biśkupowi płáćić mieli,* **támże.** para: **A wśákże.**

Biśkupia wolność derogowáć nie może práwu dźiedźicznemu Zakonników y kśiężey świeckiey, fo 229. par. **Ale przez.**

Z Imienia zaśłáwnego kośćiołowi temu ktoś płácona bydź ma, któremu zdawná płáćił ten który zaśłáwił, fo 231. le 13. **Skázuiemy.**

Dźieśięćine ktoby chćiał kupić, ma targ czynić przed S. Iákubem, inácżey wolno ią przedáć, fol: 227. lege 5. **Też.**

Dźieśięćiny wiárdunkowé śtérokimi grośámi Práśkimi wyćiągáne bydź máią dobremi pieniądzmi pod winą vtrácenia dźieśięćiny ná krolá, fol: 374. le: 8. **Káźimiérz.**

W dźieśięćinách pieniężnych śpiśné nie ma bydź wyćiągáné, fo: 232. lege 15. **Oſtáwiamy.**

O dźieśięćine pozwány á śłáchectwem záłożony pierwey śie v śadu świetckiego o śłáchectwo rozeprzeć ma, tóż o dźieśięćine czynić, fo: 232. lege 16. Præterea.

Dźieśięćiny ktoby wrócić niechćiał w klątwie bydź, ma. f. 243. p: **Niechaże. A ieśliby dłużey niż Rok był w klątwie, dobrá iego w sequeśtrze v Stárośty bydź máią áż nágrodźi,** fo: 245 ver: 1. **Jż gdy.**

E

Elektia.

Królewśka, pátrz in litera K. **Królewśka Elektia.**

Arcykśiążęćiá le: M. Máximilianá ábrogowána, fo: 29. le. 9. **Jż.**

Vrzędników Ziemśkich, fol: 485

Podkomorzégo, **támże.** le: 3. **Elektia.**

Trybunáliśtow, fo: 682. le: 2. **W káżdym.**

Ewázya.

Ewázyiey pozwány in crimine læśæ M. *bliśśy gdyby nāi nie były* ſufficientia documēta, fol: 24. par. **Delátor.**

Ewázya má bydź dopuśczoná pozwánemu in crimine læśæ M. *gdźieby mu śpráwá przyśłá, á śpráwáby śkonczona bydź nie mogłá ná tymże Śeymie,* **támże.** par: **A tákowa śpráwá.**

Ewázya nieśpráwiedliwa áreśtowána bydź może, fol: 636. lege 3. **Gdy.**

Ewiktor.

Ewiktorá śwégo poſſeſſor dóbr królewśkich záwiedźionych pátrzyć ma, á król poſſeſſorá, fol: 93. lege 9.

Ewiktor, ktory dobrá królewśkie do niego záwiódł, ma przed królem zá Dworem etiam extra Regnum peremptorie *odpowiedáć, y* in inſtanti *doſyć czynić y ſumme odłożyć, álbo imienie záfrymárczone wrócić,* **támże.** par: **A on komu.**

Ewiktia w dobrách w ſummie záwiedźionych królewśkich, ináksa rozumiána bydź nie może, iedno ſumme tylko iáka wźiął odłożyć y wrócić owemu któremu śie zá obronę zápiśał, **támże.** lege & par: eodem.

Ewiktor zapiśowi śwému Euictionis *doſyć ma czynić, zwłaſzá gdźie dobrá królewśkie do niego záwiódł,* **támże.**

Ewiktorowie pozwáni o dobrá królewśkie álbo ſummy z Śeymu Piotrkowśkiego Roku 1562. ná śeym Wárśáwśki Roku 1563. Roku mieć nie mogli, áż ná śeymie przyśłym, fo: 97. le: **A że náoſtátek.**

Ewiktor in hæreditariis quæſtionibus *ma bydź w rodźáiu, y ku zapłáćie y doſyć vczynieniu równy,* fo: 630. le: 1. In hæreditariis.

Ná Euictorá in hereditariis quæſtionibus *ma bydź dilatia* ad terminos per vnos terminos. **Támże.** lege eadem.

O Ewiktorách w rzechách dotkliwych y niedotkliwych, fol: 630. le: 1. **Przydawa.** & fol: 631. lege 2. **Jlekroć.**

Ná Ewiktorá dilátia Creditorowi nie idźie, fo. 567. lege 6. **Śioſtry.**

Dźieći zá oycá Ewiktia winne, fol: 573. lege 4. **Gdy kto.**

Euocatio.

Euocatio *w zápozwániu o záwiedźienie dóbr królewśkich do inego* non poteſt allegari, fol: 93. le. 9. **To też opátrzyć.** para: **A on** **Executia komu.**

Executia.

O Executią praw Poſtowie koronni częſto królá Zygmuntá pierwſzego praſzáli: ále prze złe czáſy y nákázone obyczáie nigdy do tego przyśdź nie mogło ázá Królá Zygmuntá Auſtá, fol. 160 le: 23. **Oznáimuiemy.**

O Executiiey Praw byłá namowá ná Seymie Piotrkowſkim 1562. f: 160. le. 23. y ná Seymie Wárſzáwſkim 1563. fo: 161. le. 24. y záś ná Seymie Wárſzáw 1564. fol: 162. le. 27. **Oznáymuiemy**/ y ná Seymie Lubelſkim 1566. fo 164. l. 29 **Wſzytkim**/ y ná Seymie Piotrkowſkim 1567. fol: 165. le: 31. **Oznáymuiemy**: y záś ná Seymie Lubilſkim 1569. f. 166.

Przed Exekucyą koronną nie byłá táka neceſsitas RP. áby królowie Polſcy záſtáwiáć mieli dobrá RP. Ale podatkámi odprawowano wſzytko, fol: 93. le: 8. **Tóż o ſummách.**

Executiiey podległy wſzytkie donatiæ y obligatiæ wſzytkich imion królewſkich po Státucie Alexándrowym, fol. 90. le: 2. **Naprzód.** par: **Który.**

Executiiey podległe práwá lenné od Státutu tylko królá Alexándrá roku 1504. rozumiáné bydź máią. Con: 162 **Zá prośbą.**

Executiiey nie podległy záſtáwy y dárowizny od Státutu Kázimierzá III. ázá do ſtátutu królá Alexándrá, fol. 90. le: 2. **Naprzód**/ par. **A táko.**

Pod executyą Státutu Alexándrowégo Piotrk: anni 1504. nie podpada Mázoweckie Woiewództwo ázá do dánia y rprzywileiowánia Státutów y wolnośćiich zá królá Zygmuntá pierwſzego zá którégo do korony przypádło, fol: 26. lege **Státut**/ par: **Co ſie tknie.**

Executiiey podległy niemáią dobrá przed tym confiſcowáne y záś poſſeſſorom pierwſzym wrócone, **támże.** para. **Item ieſlibs.**

Exekucyą odpádły wieczności ná dobrách królewſkich, dożywoćia tylko zoſtawáły. fol. 92. lege 5. **Gdźieby też.**

Executiiey ſtáć ſie doſyć miáło według praw, przywileiów koronnych, Státutów Polſkich, Conſtituciy y Receſsów pierwſzych, fol: 102. lege 7. **Potym.**

W Executiiey żaden nád ſłuſzność obćiążan bydź niemiał, fo 103. le: 4. **Item oſtrzégáiąc.**

Executyą wźięte dobrá á ſtołu królewſkiemu nie należące wracáne bydź máią, **Támże.**

Executiiey podległe dobrá w Dáninách záſtáwnych y w dożywoćiech, káżdy trzymáć miał zá ſwym práwem ſpokoynie, ázá do Seymu Lomżieńſkiégo, gdźie executia vniiey y Incorporáciiey doſkonáleodprawiona bydź miáłá. fol: 104. lege 5. **Gdyż.**

Executią ſummy w dźiale przećiw oyczyźnie wźięty odſadzony, w oyczyźnie dźialu repetowáć ma. fol. 90. le. 2. **Naprzód**/ p. **To też kte.**

Executia liſtóm ſtarym po ſtátućie królá Alexándrá ná dánine ku ſtołu królewſkiemu nienależącą wádźić nie może. f. 103. l. 4. **Item.**

Wſprawie executiiey vczynione dekretá, do powiátowych Woiewództw odeſtáne, do vrzędów wpiſowáné y obwołáné bydź miáły, fol: 636. lege 1. **Dekretá.**

Executia Státutów w Ruſkim y Podolſkim Woiewództwie de non alienandis bonis menſæ Regiæ ieſt záwárta, fo: 793. l. 11. **Exekucią.**

Executia od królá nie in parte ále in toto czyniona bydź ma. fol: 101. l. 5. **To oſobliwie.**

Exekutia dekretu królá Henryká o zábićie Andrzeiá Wapowſkiégo, f. eod: l. 3. **Należy.**

Executiiey ſtrony xiężey czynić Stároſtowie nie máią iedno wedle ſtátutu Iágełłowe° in Iedlna. fol: 652. le: 2. **Skárżyli ſie.** Tóż práwo ápprobowane, 1565. fol: 239. l. 9. **Skárżyli.**

Executia praw ſkutecżna bydź ma, fol: 138. l. 17. **Prózno.** & lege 18. 19.

Executią Stároſtowie máią czynić z Státutów o Gołotách y Inquilinách, fol. 652. lege 1. In petitione.

Executia Główników bez odwłoki bydź ma, Con: 53. **B Przećiwko.**

Executia Statutu Olbrachtowe° de validis mędicantibus przez Staroſty bydź ma. fo: 1096. lege 2. **Státut.**

Executia Trybunalſka przypozwami Nadwornémi hamowana bydź niema, fol. 793 le: 11. **Exekutią.**

Exequutia Dekretów Trybunalſkich przez Staroſty y Vrzędniki czyniona bydź ma. fol: 686. lege 15. **Stároſtowie.**

Executia w rzeczách oſadzonych, fol: 687. l. 18. **Obiaſniáiąc.**

Executia Dekretu Mieſczan Poznánſkich. fol: 1029. lege 4. **Dekret.**

Executiiey w rzeczy oſadzoney ktoby nie czynił we trzy látá y trzy Mieśiące, wietrzeie. folio 656. lege 6. Vſu.

Executia Woiewód. **Pátrz Woiewoda.**

Executia Stároſćia, **Pátrz Stároſtá.**

Executia Quarćiána, **Pátrz Deputaći Quarćiáni.**

Exemptiæ.

Od sądów Zołnierze, vrzednicy, y studzy wszyscy ná potrzebie R. P. bedący wolni: okrom którzy o gwałt, álbo mężoboystwo y naiázdy są spozywáni, fol: 711. le: 1. **Zołnierze.**

Zá vchwałą Seymu Krolá Stephaná od sądów máią bydź wolni do 12. Niedźiel po rospuszczeniu woyská, **támże.** le: 3. **Iż popárćié.**

Przećiwko tákim dekret ferowány bydź niema, **támże.** lege eadem.

Małżonki tychże od sądów wszelákich wolné, **támże.**

Zołnierże wyprawuiący sie ná woyne, á woyná nie dóydźie, máią bydź od sądów wolni, y suspensiæ ich spraw vpadáć nie máią, fol: 712. le: 4. **Iż wiele.** *Y wszyscy którzy z królem do Szwecyiey iezdźili.* **támże.** le: 5. **Wiele.**

Chorzy ále ná prawdźiwa chorobe czterzey świádkowie przysiądz máią, fo: 703. ver. 8.

Chorzy stárzy y ná służbie R. P. bedący y Podstárościowie sądowi zamków pogránicznych, **támże.** lege 27.

Excipowáć sie żaden niema od sądu ziemskiego ná Roki generálné, pozwány o summe pieniężna, ábo o krzywdy dźiedźiczne bądź ná osobe bądź ná dobrá sie ściągáiące: ápellátia iednák wolna, fol: 544. lel: 15. **Volumus.** & fo: 491. le: 18. **Chcemy.**

Expektátywy.

Expektátywá áni solidum nie było gdy brát brátu dożywocie swe spuścił przed conclugya Seymu Roku 1562. fo: 92. par: **Dożywocie dwiemá.**

Expektátywy ná Dostoienstwá Duchowné y świetckié dawáné bydź nie máią, fo: 298. lege 6. **Dostoienstwá.** par: **Ná które.**

Expektátywy przećiwné prawu pospolitemu są skássowáné, fo: 299. le: 7. **A iż.**

F

Facionatus terminus.

W iednym tylko tegodniu bywa dawány, fol: 548. lege 4. **Rok licowny.**

Fáktorowie.

Pánów swych z zbożem płynący ná Clech przysiegáć máią, fo: 62. le: 10 & 11.

Przysiegáć nie inácżey máią iedno iáko státut vczy, fo: 70. le: 33. & fo: 75. le: 44. par: **A przysiegá**

Raz przysiągszy drugi raz przysiegáć niemáią. f: 69. l: 29. & fol. 75. le. 44. **A Constitucya.**

Feudá.

Álbo Lenná wszytkie po státućie królá Alexándrá w Piotrkowie wydánym Roku 1504. są cássowáné, fol: 97. lege 2. **Státut.** & le: 3. **A że náostátek.**

Lenná Kiążąt Pruskiego y Pomorskich w mocy zostáły: bo są zdawná nádáné prze potrzebey dobro pospolite, **támże.** lege eadem.

Mimo Státut Alexándrów pozwaláné bydź niemáią, fol: 289. lege 4. **Státut.**

W Ruskiey y Podolskiey ziemi, fol 791. le. 1. **Zá prosbą.** & le: 2. **Otwiérdzáiąc.** & le: 3. **Feudá ziem.**

Fiscus.

Pátrz in litera S. **Skarb Koronny.**

Formy.

Zapisów, fol: 442.

Pozwów, fol: 532.

Zdawánia in contumaciam, fo. 517. lege 10. Nobilis.

Forum.

W prawie Duchownym o klątwe ták względem występku gdźie sie go kto dopuścił, iáko y względem mieyscá gdźie kto mieszka, iest káżdemu, fol 257. ver: 5.

Forum *Poborcá o niewinné* ex delatis *Poborowych do vrzędu podánié przed Státosta excipowáć niema*, fol: 395. le: 14. Aliás.

Forum ná Trybunał z tym którymby sie vdawał zá Szláchćicá nie bedąc im. f. 555. le: 6. **Jeślibys.**

Forum przed vrzędem Zamkowym á nie sądem Grodzkim o bydło záiete do obory królewskiey do trzećiego dniá nie dáne, fol: 1106 le: 6. **O bydło.**

O szkody nie gdźie indźie iedno w ziemstwie, fol. eodem lege eadem.

O tym pátrz wiecéy in litera **P. pozywánia.**

Frymárki.

Które z szkodą R P. cofnąć sie názad, á drugie rewidowáné bydź máią, fol. 94. lege 1. **Frymárki wszytkie.**

Zimiony królewskiemi gdźieby które bydź miáły, drzewiey przez Rewizory z Seymu rewidowáné bydź, potym zá ich relátią ná Seymie Ordinum consensu kończyć sie máią. fol: 95. par: **A nápotym.**

Rewizorowie rewidowáć á Státostowie tego dozyrzeć

rzeć máią. fol: eod: le: 2. **Frymárki wszytkie.**

Frymárkowe listy po Alexándrze dáne, król Augusł wszytkie rewidował, y dekretá ná nie czyniły odprawił roku 1562. A drugiego ie roku w Wárszáwie 1563. otwierdził. fol: 97: le: 2. **Státut/** & lege 3.

Frymárki y ine watpliwości ná Seymiech skończone przy mocy swey zostáć máią. fol: 95. l. 3. **Ale inssé rzeczy.**

Frymárki dla contentáciiey odłożone nowe rewidowáne bydź miały przed Seymem Anni 1567. **Támże.**

Nie rewidowáne y seymem nie ápprobowáne, ważne bydź nie máią fol: 95. le: 5. **Frymárki żadne.**

Frymárku Bliżánowskiego Tykádłowá záwsi w Mázowszu, iż rewizia o nim nie była, przeto też nie ápprobowány. fo 95. le: 4. **Frymárki żadne.**

Frymárki wedle opisánia Constituciiey czynione y pozwolone bydź máią, które ná seymie Consensu omnium Ordinum *ápprobowáne beda.* fo. 95. le: 5. **Frymárki.**

Ná Seymie ápprobowáne w Actá seymowe wpisáne bydź máią, **Támże.**

Listy ich ná pierwssych sądźiech ziemskich publicowáne bydź máią: y z támtąd záraz Wozny do wwiązánia wzięty bydź ma, par. **A ktemu.**

Vim frymárków y to sapit, gdy kto dánine wieczną otrzymawszy, potymby krolowi wieś iáką ábo summe stárą puścił: ktoraby sie przed Státutem ostáć nie mogłá. Te iednák donátia król gás winien wrócić. fol: 95. par: **Też to przykládáiąc.**

Frymárki z królem I. M. czynione przy mocy zostáwione. fol: 384. le. 6. **Jákoż.**

Nowe rewidowáne bydź máią. f. 384. le ead:

Frymárki w W. X. Litew: król sądźić ma. fo. 781 lege 23. **Zamiány.**

Fundatiæ.

Fundusse y nádánia Duchowieństw zápisáne po Státucie krolá Alexándrá w Piotrkowie roku 1504. *wydánym sa cássowáne.* fol. 97. le: 2. **Státut.**

Fundatiæ spitálne, Collegiácke, Klasstorne, y insse po Alexándrze nadánia, ostáć sie miały w spokoynym rzywániu, tylko do Executiiey koronney seymu przyssłego. fol. 101. le: 5. **To osobliwie.**

Funtczole.

Funtczol Gdanski Elbinski y Ryski obrócony ná wychowánie stanu y stołu królewskiego. fol: 31. lege **Opátruiąc.**

Funty.

Iákie bydź máią. **pátrz Centnary.**

Furmáni.

Furmáni nie máią skór wywozić z Korony. fol: 1052. lege 2. **Konie.**

Furmáni towárów Niemieckich áni z Polski áni do Polski wożić nie máią, 1543. fol. 1038. lege 13. **Cum.**

Furmáni solni z sołą iádąc áreszłowáni bydź nie máią. fol 57. le: 33. **Pozwseni.**

Furmáni z sołą iádąc do Slaską, máią przez trzy dni w Bedźiniu sól przedáwáć. fol. 1061. l. 9. **Vkazało.**

G

Gáć rzéká.

Most ná rzéce Gáći pozwolony, á groble náprawione bydź máią. fol. 1102. lege: 17. **Ná prosbę.** *Prowentá z tego mostu maią isdź do skárbu krolewskiego.* **Támże.**

Gáie.

Gáiowe drzewá gdźie málo lásów rabáne bydź nie máią. fol: 1112. le: 3. **Zá prosbą.**

Gáleźie.

Debowe, liśćie ábo látorosle máłe, wzięte płácone bydź ma ośmią groszy: á iesli w dąbrowách tedy ciąża ma bydź wzięta. fol: 1112. par. **A to chcemy.**

Gárbárze.

Gárbárze ábo Białoskórnicy skór wyprawnych wysyłáć áni przedawáć do postronnych niemáią. fo: 1022. lege 2. **Konie.** & fol: 1054. lege 1. **Zákázuiemy.**

Gárnce.

Gárniec czyni cztery kwarty, á gárncy 24. czynią bárełe. fol 1056. l. 5. **Opátruiąc.** p. Quarta.

Gdansk.

Gdanska Ordinátia pierwssá od krolá Zygmuntá pierwssego roku 1526. fol. 942. *Wtora od Zygmuntá Augustá roku* 1570. fol: 948.

Przysiegáć Gdanszánie krolowi máią. fo 970.

Gdanszánie rebelliżowáli krolowi Stephanowi. fol: 343. le: 5. **Iż.**

Gdanszánie y Elbiązánie wpuszczáć do korony

nie máią monete postronną nie ważną f 376. le. 10. Iż wiele. par. A Gdanszánie.
Gdanszánie mieli przywiley pokazáć y dowieśdź że koroná do ich rąk tylko powinná swe zbożá przedawáć. fol. 971. le. 6. Grauiter.
Postronnym przedawáć mogą. f. 971. l 7. Neq;.
Do Gdanská iedno zbożá; mąki, y leśné roboty woda iśdź máia. fol: eod: le: 8, A co.
Miedź do Gdanská wolno puszczáná bydź ma zápłáciwszy cłá, támże. le: 9. Constitucyą.
Do Gdanská wolno kożdy pływáć ma. fo: 972. lege 1. Tountánie.

General Poznánski.

Dogledáć ma poprawy Miástá Poznánskiego. fol: 1028. lege 3. Że iuż.

Gléyty.

Gléyt królewski, mieysce y osoby sądowe, przed sądem y po sądzie ośm dni, y przez wszytek czas sądów gwałcony bydź niema. fol: 513. lege 9. Dla káżnowánia.
Gleytem królewskim zgwałconym karány bydź ma któryby rodzicom odpowiedział álbo ie ránił. fol. 564. le. 8. A iż.
Gléyty Woiewodowie dáć mogą. fol: 627. le: 1. Vstáwtamy.
Dáné bydź máią tym co o nie proszą. fol: 628. lege 2. Iż.
Stárostowie dawáć ich nie máią sługom przeciw pánom. fo: 628. le: 3. Gdy.
Sam król ie tylko dáie y to Mieszcźáninowi z mieszcźáninem, nie poddánym przeciw pánóm. fo: 629. le. 4. Ex multitudine.
Król może dáć miedzy Stárostámi y Dźierżawcámi, y miedzy Mieszcźány y Kmiećmi królewskimi. fo. 629 lege 5. Státut.
Dáné obwołáné bydź máią. fol: eodem lege 7. Aby.
Gleytowné listy prawu przeciwné, nie ważné. fol: eod: lege 6. Listy.

Głównicy.

Gdźieby w którym powiećie wieże nie było, máią siedźieć w wieży głównego Miástá Woiewództwá onegóż. fol: 615. par: A gdźieby.
Głównicy wszyscy ná nowe sądy odesłáni byli z Séymu Piotrkowskiego anni 1562. fol: 679. lege 2. Item/ ver: 1.
Pátrz wiecey mężobóystwo.

Golotá.

Golotá w Grodźie odpowiádáć ma fo. 583. le. 1. Jesli.
Iesli służy ákrzywde komu vczyni pan iego zan odpowiádáć ma. fol: 582. lege 7. Gdy.
Státutá o Gołotách exequowáne bydź máią. fol. 650. le: In petitione.
Gołota zostáie maią kożdy práwem przekonány. fol. 571. le. 4. Jesli.

Gorące Práwo

Iest recens crimen, *którego czás iest rok y sześć Niedźiel.* fo: 591. le: 11. Quia. p. Quocirca.
Ná gorącym prawie Stárostá kożdego poimáć może. fol. 592. l. 13. Gdyby. par: Tóż sie.
Ná gorącym prawie z strony wybićia z máietności oświadczenie v Grodu bydź ma nadáley do Mieśiącá, fol: 591. le: 11. Quia.
Minorennibus expulsis *trwa do lat* discretionis, fo: 592. par: Præter.
Gorącemu prawu o gwałt Mieyscki od szláchćicá dawność nie szkodźi, f. 594. l. 18. Iż miedzy.
W gorącym práwie vrząd záwsze gotowy bydź ma, fol: 433. lege 22. Vrząd.

Gory Krużcowé.

Záwsze wolné, fo: 59. lege 38. Aby.

Gośćince.

Gośćincámi nie inszemi iedno stárémi kupcy iezdźić máią, alias *dobrá do skárbu królewskiego máią bydź obrócone,* fo. 1035. lege 9. Táż kázuiemy.
Gośćince niezwyczáyné od Węgier Stárostowie mieli zárabić, fo: 1038. lege 14. Gośćince. & le: 15 Gośćince.
O tych Gośćincách, pátrz, Dźogi.

Gospodarze.

Hultáiów żadnych przyimowáć nie máią, fo: 585. par: A miánowićie:

Gospody ná Séymiách.

Stárostowie rozdawáć máią, fol: 118. lege 19. Ponieważ.
W gospodách ná gośćincách gwałty czynioné bydź niemáią, fol: 588. le: 4. Gdyż.
Gospody v Zydá żaden miewáć niema, fol: 1121. lege 25.

Grá.

Zá synà który sie przegra nie winni rodźice płáćic, fo: 558. lege 2. Aby.
Syn iesli co w gałki, w bierki, álbo inácżey przegra, ná swą czesć dźiáłu to czynić będźie, fol: 559.

55. lege 3. Syn.

Gry wſzelákie ſą pozwolone áby czás ſzedł dla ochłodzenia y ćwiczenia, fo eodē, l. eadem

Gracz ieden ná drugim nic gyſkáć práwem nie może o rzeczy wygráne zá które rękoymie ſobie dáli. fol & lege eadem

Gráć żaden niema z cudzoz emcem ná wiáre tylko o gotowe pieniądze: Ináczey áni rzecz pożyczáná nie będzie ważna, áni rękoymia poćią gniony będą, áni tego co ná nim wygrał doćią gáć niemoże, fo 585. le 1. **Ku zámknieniu.**

Gracz pieniędzy przy grze pożyczonych vpominać ſie ſłowy ſkárádemi niema, pod winą dwo iáka pietnadzieſta toties quoties, *ſądowi iedne, dłużnikowi drugą*, f. 586. par. **A ieſliby.**

Grabieży.

W Woiewództwách Ruſkim, Bełzkim, Podolſkim dochodzone będą máią w ſądzie Grodzkim rokiem záwitym, fo. 607. ver: 10.

Gránice Koronné.

Gránice Koronné Król nakładem ſwym opátrować ma nie ruſzáiąc Quárty, fol 319. le: 19. **Gránice.** *Pátrz, Król co powinien Koronie.*

Zá gránice koronné poddáni vćiekáiący przepuſzczáni będą nie máią ále przez Stároſty zátrzymáni będą nie máią, fo: 585. le. 5. Volumus.

Gránice miedzy dobrý Królewſkimi á ſzlacheckimi.

Gránic rozdzielenie mocą y gwałtem ná królu wyćiągano będą niema, fol: 402. lege 1. **Niechcemy.**

Gránice od dóbr, Wſi y Dziedzictwá Królewſkiego zábraniáné nikomu áni przewłacżáne będą nie máią, fo: 402. le 1. **Niechcemy.** & l 2. **Obiecuiemy.**

Gránice ſzlachćicowi ſine intermiſſione *kończone będą máią*. fol: 408. par: **A gdźieby.**

Gránicżny poſtępek iednáki wſzędy będą ma fo: 413. lege 1. **Acz.**

O gránice z Podkomorzym czyniąc może ſobie Surrogátią v królá vprośić, gdźieby iey Podkomorzy wziąć niechćiał. f: 412. le: 4. **Gdźie.**

O czynienie gránic pozywáiący do Sądu Ziemſkiego kłáść niemá ſzácunku pieniężnego: ále proſto o powodztwo. fol: 414. le. 1. **Acz.**

Dla czynienia gránic przed tym dawano dwu przełożonych álbo vrzędników y Podkomorzego, potym piáci náznáczono dwu Woiewód álbo Káſztelánów y dwu vrzędników z Podkomorzym. fol: 403. le: 6. **To też.** & lege 7. **Gdyż.** & fol: 406 le: 15. **Jż.**

Przed czynieniem gránic dwie Niedźieli Innoteſcentia Commiſsárſka obwieſczona będą ma. **pátrz. Commiſſárze.**

Dla czynienia gránic Stároſtá z Commiſsárzmi wyiáchać ma **Pátrz támże.**

Gránice czynione będą máią wedle świádectwá ſtárców pod przyśiegą fol: 406. le:14. **Ktoreż** & le: 15. **Jż wiele.** & fol: 407. lege 16. **Obiáśniamy.** & le: 17. **Aby.** & fol: 408. par: **A iżby.**

Gránice gdy ſie iednego dniá nieſkończą drugich po ſobie idących kończone będą máią. fol: 407. verſu vltimo.

Przy czynieniu gránic ták Stároſtá iáko y ſzlachćic niemáią mieć pocztu wietſzego iedno 30. oſsób z przyiaćiołmy z ſługámi: á poddánych nawiecey po dwudźieſtu dla vkázánia znáków y ſypánia kopców. fol 408. par. **Stároſtá.**

Gránice wedle ſumnienia Commiſsarzów, & iuxta æquitatem *przychyláiąc ſie do ſtátutu czynione będą máią*. fol: 408. par: **A iżby.**

Gránice czyni rzeká álbo potoczek gdźiehy gránicż práwá vczynionych nie było. fol: 419. le. 13. **Zá czeſtym:** *y choćby ſie oná rzeká przyrodzonym biegiem odwróciłá, tedy ono ſtáre mieyſce gránicą oſtáie*. fol: 420 ver: 1. *ále ieſli dowćipem ludzkim odwrocona, tedy tám gdźie bieży gránice dzielić ma*. **támże** ver 12.

Gránicznych rzek miedzy dziedzictwy brzegi ieden iedney dziedzinie drugi drugiey wolne będą máią. fol. 420. ver 7. & ver: 17.

Ale ieſli zá dowćipem rzeká odwrócona tedy iednáz dziedzin przy których ſtáre rzeczyſko zoſtáło, wſzytke władzą ma w brzegách ſtárey rzeki. **Támże.** ver: 19. **pátrz Ryby.**

Gránice przez Stároſty roſſypáne zás vſypáne będą máią pod winą 100. grzywien fol: 408. le. 20. **A ktoryby.** & fol 409. le 21. **Gdyż.** & le: 22 **Gránice.** *A ieſliby* Plebeius *roſſypał, tedy 50 grzywien tráći* **pátrz Stároſtá.**

Gránice gwałtem áni roſſypáne áni pſowáne będą niemáią. fol: 409. le. 22. **Gránice.** & lege 23. **Stároſtowie.**

Gránicżne kopce álbo znáki narożne, kto gwałtownie rozrzuci, Stronie o to czyniącey przepada trzy grzywny á od inſzych popſowánych po 12. groſsy. fol 421. le: 18. **Jeſli.**

Gránice roſſypáne álbo popſowáne w oſm Niedźiel po obwieſczeniu z Woźnym y ſłáchtą z nowu przez gwałtowniká máią będą rſypáne

pod winą 14. grzywien stronie á sądowi drugą 14. grzywien.

Gránice ná cudzey ziemi álbo dziedzictwie nie vrzędownie y vpornie vczynione, y kopce vrzędownie w ośm Niedziel po obwieszczeniu rozrzućić y winą po trzy grzywny od narożnego kopcá á od innych po groszy 12, záplácić winien pod winą 14. grzywien stronie y drugą sądowi fol: 422. le. 19. Jeśliby.

Gránice Woiewództwá Połotckiego náprawione bydź máią. fol: 423. le: 22. Gránice.

Gránice pokázáć ma ten który dobrá dziedzicznè przedáie, y tego który kupił we trzech leciech y trzech Miesiącách bronić. fol. 423 le: 23. Z zwyczáiu.

Grániczny poszepek.

Naprzód tego pozwáć trzebá o powództwo do Sądu Ziemskiego z którym gánice bydź máią. fo: 414. lege 1. Acz.

Aieśliby byli y sąsiedzi ścienni: tedy y ći przypozwáni bydź máią do tegoż sądu ná ieden rok, áby ná roku polnym gránic nie mogli przekázováć. fol: 414. le: 3. A ieśliby.

Gdzieby też było wiele vczestników iednegoż dziedzictwá, tedy y ći pozwáni bydź máią. fol. 415. le. 5. Jeśliby. To wyiąwszy iż gdzieby byli miedzy nimi lat niemáiący, tedy postąpiwszy przećie práwem przećiwko nim, záchowáć im ma Podkomorzy Actią o ich cześć powodem do lat gdzieby sie w czym vkrzywdzeni bydź rozumieli. Támże.

Ták pozwáni gdzieby stroná ná pierwszym roku nieśtánełá, ma bydź zdána, in contumaciam á ieśli ná wtorym y tym záwitym nie stánie w zysku powodztwá ma bydź zdána, y ták iuż powództwo otrzyma. f: 416. le: 6.

Po otrzymániu zysku tego, sąd odeśle powodá ná pole do Podkomorzego álbo vrzędu iego. támże. lege eadem.

Po odeśtániu Podkomorzy stronę pozowie przed sie álbo przed swóy vrząd ná mieysce gránic álbo rożnice, pewny rok záwity nágnáczywszy y roskazawszy zdánemu áby stánął. f. 416. l. 7. Potym. Pozowie też y ścienniki, f: 417. le: 9. N.

Ná polu będąc nie dopuszczáiąc spraw żadnych pozwánemu o powództwo które iuż vtrácił w sądzie ziemskim, áni dbáiąc ná listy żadne iego, powód ma więdzy vrząd wedle swey woley y sumnienia, y vczyni gránice kopce sypiąc, f: 418. lege 10. Ná którym.

To skończywszy przy ostátnim y narożnym kopcu przyśieże powód z sześćia świadków sobie rówwnych ná spráwiedliwe gránice, iż nic ziemie áni dziedziny pozwánemu nie vziął. Támże lege eadem.

A gdzieby wiec stroná pozwána ná pole nie stánełá, tedy przećie Podkomorzy y powód postąpią sobie iáko sie opisáło, f. 418. l. 11. A ieśli.

Po przyśiedze vczynioney powodowey, Podkomorzy álbo vrząd iego skáże náwieki trwáć y dzierżeć one gránice, fol: eod: le: eadem.

Pozwány iednák może rok polny odłożyć niemocą prawdziwą: tákże y o wietszą rzecz ále nie inászey.

Gdzieby też stánął, á ná roku polnym świádká którego zgánił, tedy onego świádká drudzy świádkowie wyświadczyć máią prostemi słowy: á ták ważny będzie. Podkomorzy iednák świádkowi nágánionemu záchowa áctią z owym co go nagánił in foro fori, fol: 419. lege 12. A ieśli.

Gránice miedzy koroną á Kśięstwy Koronnemi.

Miedzy Koroną á Xięstwem Kiiowskim, f. 802. par: Obiecuiemy.

Miedzy Woiewództwem Kiiowskim á Powiátem Możerskim. f: 805. l. 2. Ná rozgrániczenie.

Miedzy Woiewództwy, Ruskim, Podolskim, Bełzkim, Wołyńskim, y Brácławskim. fo: 817. le: 38. Iż. & lege 39. Constitucyą. & fo: 820. par: Obiecuiemy.

Miedzy Wołyniem á Woiewodztwy Ruskim, Podláskim, y Bełzkim f. 824. l. 3. Náznáczyliśmy.

Miedzy Podláśem á Woiewództwem Brześcieńskim y Grodzińskim. fol: 832. le: 16. Ná rozgrániczenie/ & lege 17. Pozwoliliśmy. & fol 833. le: 18. Przywodząc & le: 19. Przychyláiąc.

Miedzy Litwą á Rusią z Prusáki. fol: 839. ver: 17. A nád to.

Miedzy koroną á Prusáki. fol: 846. par: Też áby. & fol: 854. parag: Tákże.

Miedzy Mázowszem á Prusáki, fol: 982. par. Co sie dotycze. & f. 936. l 13. Commissarze.

Miedzy Zmudzią á Prusy, folio 882. par: Też poczawszy.

Miedzy Inflanty z Zmudzią á Rusią. fo: 893. par. Miedzy.

Miedzy Xiążęciem Stolpskim á Prusy. fo: 897. par. Item.

Miedzy Mázowszem á grunty królewskimi y Szlácheckimi. fo: 977. lege 12. Gránice. & fol: 990. lege 38. Gdy iedná/ & le: 39. Gdy.

Grobelné

Grobelné.

Groble ná rzékách Conſtitucyą wymienionych dla wolnego przeiazdu máią bydź zniesione pod winą 200. grzywien. f: 1099. l. 4. Rzéki.

Grobla ná rzece Gáći pozwolona, álbo Támá ma bydź vſypána, fol: 1102. l. 17 Ná prosbę.

Grobelné przećiw práwu dáné ſą ſkázone. fo. 75. lege 44. Mytá.

Grobelné Clá rewidowáné bydź máią. fol. 74. lege 42. Náznáczamy. & fol: 75. le. 43. A iż. & fo: 76. lege 46 A iż.

Grody.

Gród w Piotrkowie téyże wagi co y w Sierádzu bydź ma: á Stároſtá ieden obádwá Grody dzierżeć ma. fo. 427. le. 1. Zá prosbą.

Gród Waſoſki w Waſoſzu w Wiſkiey ziemi. támże.

Zembrowſki w Zembrowie, w Lomżienſkiey ziemi. támże.

Oſtrowſki y Kámieniecki w Oſtrowie w Nurſkiey ziemi, ták ważne bydź máią, iáko przed tym w Wiźnie, w Lomżie y w Nurze ważne były. A Stároſtowie tychże ziem dzierżeć ie ták máią iáko Stároſtá Sierádzki dzierży Piotrkowſki. folio 427 le: 2. Ná.

Kámieniecki Powiátowi Kámienieckiemu w Kámiencu, gdźie Stároſćie ſpráwy iáko w Nurze ábo w Oſtrowi vrząd Staroſty Nurſkiego odpráwowáć ma. fo: 428. l. 9. Zá prosbą.

Nurſki, Kámieniecki, Oſtrowſki, Lomżienſki, Oſtrołędzki, Kolnienſki wieczne. fol 428. l. 12. Pozwalamy.

Gród w Látyczowie w Woiewództwie Podolſkim iedenże Stároſtá Kámieniecki dzierżeć ma. fol: 427. le: 3. Grod.

Gród Ciechánowſki wieczny. fol: eod: lege 4. Ná prosbę.

Wárſżáwſki y Cźerſki wieczne. fol: 428. lege 5. A Grody.

Różánſki y Mákowſki wieczne. fol: eod: lege 6. Zá prosbą.

Zakroczymſki, Liwſki, Zembrowſki wieczne. folio eod: le: 7. Zá prosbą.

Sándomirſki wieczny, á tá wieczność począć ſie miáłá w ſześć Nidźiel po ſkończeniu ſeymu 1590. fo: eod: le: 8. Zá prosbą.

Sochaczewſki wieczny: á wieczność Act Grodu tego począć ſie miáłá we cztery Niedźiele po ſeymie 1593. fol 428. l. 10. Zá prosbą.

Sądeckie y Bieckie wieczne, fol: eod: lege 11 Wedle.

Aktá Grodźkie Krákowſkie wieczne, fol 437. lege 4 Aktá.

Aktá Grodźkie Wiſkie od śmierći krolá Stephaná áż do Koronáciiey krolá I. M. Zygmuntá III. ápprobowáne, fol: 437. le: 5. Aktá.

W Grodźie odwyreczenia bydłá żáiętego niema bydź brano, iedno dwánaśćie groſsy. fo: 1106 lege 6. O bydło.

Grodzki Vrząd.

Grodzki vrząd co ex delatis poborowych wybierze, to oddawáć Podſkárbiemu winien álbo przynamniey rzędowe proceſsy, fo: 394. le. 12. W którym.

Grodzki vrząd ma Poborcy oddawáć extráktv delácіy o nie wydánie poborów autenticè, fol: 394. le: eadem.

Grodzki vrząd Ciechánowſki wiele pámietnego brać ma odzapiſów, Pátrz pámietné.

Grodzki vrząd záwſze gotowy bydź ma káżdemu w goracym y świeżym vczynku: w czynieniu ſpráwiedliwośći y wyiſczániu oſadzoney rzecży, króm dni świetych y Niedźiele, nie czekáiąc Roków Grodzkich, f. 433. l. 22. Vrząd.

Grodzki vrząd gdźieby powinnych żábitego nie ſtawáło, o wieże czynić powinien, fol 614. par. A gdźieby.

Grodzkie Práwo.

Pátrz ſądy Grodzkie.

Grunty.

O grunty królewſkie z których Quartá idźie, álbo podrewizyą y luſtrátią podpádły, ták że które ſą w ſtárych ſummách zápiſáne, cognitio ma bydź ná ſeymie, fol: 684. lege 6. Sądźić par: A ieśliby.

Grunty Páńſkie y Szláchetckie ſą wolne od podátków, fo: 319. lege 1. Dla.

Ná grunćiech źiemiańſkich Stároſtowie ábo Vrzędnicy królewſcy krzywdy żadney czynić nie máią. fol: 410. ver: 4.

Gruntów Szláchetckich odgránicżonych poddáni królewſcy áni bárćiámi, áni żadnym ſpoſobem pſować nie máią, fol: 410. ver: 6.

Grunty ſzláchetckie ze wſzytkiemi pożytkámi ich wolne, fol: 59. le: 38. Aby.

Grzywná.

Cztérdźieśći y ośm groſsy waży, fo. 320. ver. 13.

Gwałty kośćielné.

Gwałt w kośćiele álbo ná cmentarzu karány bydź ma prawem naiázdu ſzláchetckiego, fol. 986. lege 25. A ieśliby.

Gwałty Koronné.

Gwałt gwałtem odpiérać wolno, opowiedźiawszy sie pierwey, fo. 586, le: 1. **O pożogách.** & fol: 587. le: 2. **A iż.**

Gwałty wielkie Koronie czynili Myßká y Berká z inymi z Slaßkiá zá Krolá Zygmuntá pierwßego Roku 1532. fo: 586 le: 1. **O pożogách.**

O gwałty koronné od Panstw ßąsiednych Król wkładáć sie ma áby vkoione były, fo: 587. l. 2. **A iż.**

Gwałt osób ná posłudze R. P. bedących.

Gwałty wedle ßtátutu karáne bydź máią, fol 23. lege 3. **Obrażenie.**

Gwałty pospolitego pokoiu.

Ná gárdle: á ieśli vmrze, dobrá confiscowáne bydź máią, fo: 512. lege 7. **A iż.**

Gwałcenie záś to pospolitego pokoiu rozumie sie weßćie zbroyno álbo z bronią, która sedi-tie ná gwałt zá sobą ćiągnie, ná mieyscá śeymowe, sądowe, y inßych ziázdów zá roskazániem królewskim, y Pánów Rad bedących, **támże.**

Gwałty Sądowé.

Pátrz iii litera S. **Sądowé mieyscá.**

Gwałty Domowé.

Przećiw gwałtownikowi odwód świádkámi o potwarz iśdź ma gdyby náßedßy ná cźiy dóm winił Gospodarzá że go ránił, á on sam pierwey inße w domu ránił, fo: 588. le: 5. **Piotr.**

Gwałtownik do sądu zamkowego pozwány o náßćie domowé, o zábićie w domu, álbo o rány okrutné, ßeśćia świádków z ośmnaśćia miánowánych ośiádłych y ßławy dobrey ßlachćiców onegoż Powiátu álbo Woiewództwá przyśiega z powodem przekonány, ná gárdle karány bydź ma, fo: 589. le: 6. **Gdy.**

Sługá náßedßy ná cźiy dóm ieśli gwałtownie reka kogo zábie, ma bydź v Páná iego Woznym y ßlachtą zápowiedźiány, á Pan iego ßprawiedliwość z niego vczynić álbo zan odpowiedáć powinien wedle prawá, fo: 590. le: 7. **Gdy.** *A gdźieby ßługá vćiekł, Pan że dwiemá świádki oczyśćić ßie ma*, **támże.** lege 8. parag. **Albo ßługá.**

O gwałtowne zábićie álbo ránienie obwiniony y pozwány, nieśkwápliwie do wieże wsádzony bydź ma, áż ßie prawdźiwe położenie rzeczy y y wyßlepku wiedźieć bedźie, f: 589. l: 6. p **Ale.**

Gwałtownik który ná dóm naydźie, gdy iuż bedźie conuictus, *tedy* poſt conuictionem partis Actoreæ *niema bydź* ſcrutinium, *ale* pœnis in ſtatuto deſcriptis citatus & conuictus ſubiacebit. *Ale przed Conuiktia ma bydź* ſcrutinium, fo: 591. le: 10. Item.

O gwałtowne wybićie z máietności nadáley cztérech Niedźiel w Grodźie, gdźie tákowe dobrá leżą proteßtátia ma bydź czyniona y pozew ná gwałtowniki położony. Potym vrząd ex controuerßia partium *zidchawßy w one dobrá* ſcrutinium *rzczynić ma v ßąsiad, od ßlachty* ſub onere conſcientiæ, *od kmieći, pod przyśiegą ieśliż ták ieśt, y kto przed Mieśiącem álbo przed tym wybićiem był poßeßßorem onych dóbr, y wedle tego vrząd ßprawe potym osądźi*, fol: 591. le: 11. Quia.

Gwałtownik gdźieby z króleßtwá vćiekł, ma bydź bezecny: á poimány ná gárdle karány bydź ma, fol 589. le: 6. par: **A ieśliby.**

Gwałtem ßlachćić ßlachćicá imáć niema, fo: 592 lege 13. **Gdyby.** *Pátrz ßlachćic.* lege. **Slachćic ßlachćicá.**

Gwałty Białogłowskié.

Gwałtownik Pánien, Wdów, y Mężátek ná láßce królewskiey bydź ma, f 593. l **Ktobykolwiek.**

Gwałtowni łápácze Pánien álbo białychgłów cześć trácą, fol: 593 lege 15. **Około.**

Gwałty Gránicżné.

Gwałtem rozßypáné Gránice záś vßypáné bydź máią Pátrz **gránice.**

Gwałty Mieyscké.

Gwałty ßlachetckié w Mieśćiech y w Miáśteczkách bez vrzędu zamkowego sądzone bydź niemáią, fo: 594. le: **Co ßie dotycze.**

Gwałtownik Mieyscki dawnośćia cząsu do náuki królewskiey wzietego bronić ßie nie może, fo: 595. lege. **Iż niedźy.** par: **Ale ieśliby.**

Do náuki królewskiey nie w Mieśćie zátrzymány ále do Zamku dány bydź ma. fol: 596. lege **Poſtáwiamy.**

Imáni bydź máią. fol: & lege eadem.

Godni kázni zá vznániem Stároßty w mocy Mieyßkiey zátrzymáni bydź máią. fo: & le: eadem.

Zá niezgodą Stároßty z Mieśczany do ßtrázeZamkowey máią bydź dáni. fol: & lege eadem par: **Ktoiż.**

Niesprawiedliwie poimánemu zá vznániem królewskim

lewskim Mieszczánie winni dáć 60. grzywien. fol: & lege eadem par: A ieśli my.

Gwałcenie bron Mieyskich. f: 597. l: Naydują.

Gwalty Podrożne.

Gwałtów podrożnych Sędziowie y Burgrábiowie bronić máią fol: 434. le: 1. Gdyż. par: Skázuiemy.

Żywność ná gościńcách, we wśiách, w Kárczmiech y ná inych mieyscách gwałtem brána bydź niema. fol: 588. lege 4. Gdyż.

Gwalty Pospolite.

Gwałtem własney rzeczy bráć żaden niema. fol: 598 le: Jeśli kto.

W ciągnieniu ná woyne szkody czynione bydź niemáią, ináczey, wróćić to co wźiął z winą piątnadźiesta, á królowi druga względem zgwałcenia Státutu. fol. 719. par: Jeśliby kto.

Gwałtownie gdy kto czyie rolę zásieie, nasienie z winą trácі. fol: 598. le: 30. Jeśli kto.

Woły cudze gwałtem bráne bydź niemáią. folio eodem lege 31. Gdy komu.

Rzemieślnikowi áni kupcowi gwałtem rzeczy bráne bydź niemáią. f 599. le: Item Aby żaden.

Gwałtownie wydártych pieniędzy 12. świádków odwód bydź ma. fol: 598. le: Marcin.

Bogáty świádków nie wywodzący ma bydź karány. fol: eodem. Gdy.

Gwałtownik bogáty vbogiemu przez świádki może sie oczyśćić. fol: eodem le: Gdy vbogi.

O gwałt przez Stárosty z osoby swey vczyniony w onym práwie do którego należą odpowiedáć winni tym którzy ná nie skárżą. fol: 410. le: 26. Stárostowie.

Gwałtownika żaden záchowywáć áni w dóm swóy przyimowáć niema sub pœna de guerris sancita. fol: 587. le. 2. A iż.

Gwalty Zydowskie.

Gdy kto gwałt Zydowi ręką vczyni wedle práwa ziemie karány bydź ma. fol: 1120. le: 22.

Gdy kto gwałt w domu Zydowi vczyni ábo zástáwe gwałtownie weźmie, iáko zboycá skárbu krolewskiego ma bydź karan. fol: 1121. le: 30.

Gwałtownik Cmentarzá Zydowskiego rzeczy wszytkie do skárbu królewskiego trácі. f: 1119. l. 15

Guérry.

Pátrz in litera. W Woyná.

Gumná.

Ktoby palił, karány bydź ma práwem Polskim. fol: 623. le 19. Z práwá.

H

Hæretyci.

Hæretyckie błędy szkodzą y wątłą wiárę Chrześciáńską y vpadek RP. czynią. fol. 260. lege 1. versu 10.

Hæretyckie błędy mieczem od gránic koronnych odwracáne bydź przez królá máią. fol: 260. le. 1. Władysław. ver. 15.

Hæretyk álbo ich obroncá y podpomożyćiel iáko obrázcá Máiestatu królewskiego ma bydź poimány y karány Támże. par. Iż.

Hæretycy poimáni podlegli pod examen Biskupów y Inquisitorów Papieżkich Támże. fol. 261. par: A ktoszby.

Hæretyk niepostuszny dobrá ná królá tráci á potomstwo swe y grodźicmi bezecne czyni, sam przystępku do dostoienstwá mieć niema, áni sie z wolności ślachetckiey weselić może. fol: 262. par A ieślíby.

Dla Hæretyków do Czech kupcy wywożić niemáią potrzeb żadnych pod vtrátą czći y máietności, ták swych iáko y rodźiców, fol. 261. par: A ieśliby.

Przećiwko Hæretykom Confœderatia korony wszytkiey w Korczynie, fol: 262. le: 2. My pánowie. Byłá w Poznániu, w Piotrkowie, y w Iedlney, támże. ver: 14.

Przećiwko Hæretykom y Fryderyk y Kárzel czwarty Cesárze Rzymscy Constitutiæ swe wydáli, fo 263. le 1. Bonifacius, & fol 266. lege 2. Ioannes.

Hæretyckich ksiąg áni náuk nie wolno do korony wnośić. fol: 263. le: 3. In eo.

Herb oycowski.

Herbem oycowskim póki żyw oćiec syn pieczętować sie niema, ináksey pieczęći vżywáć niema, fol. 518. lege 1. Iż synowie.

Hetman Koronny.

Hetmánem przed láty król bywał y sam woysku mieyscá vpátrował fo 693 l. 13. Factura est.

Hetman z królem I. M. Porucznikí y Rotmistrze wybierać ma ośiádłé, y Rycerskich spraw vmieietne, fol: 333. ver: vltimo.

Rotmistrzowi ná dźieśieć koni przypowiedźieć ma. fo 334. par: A kożdy.

Rotmistrzom ná koniá po 10. złotych płáćić ma Támże.

Żołnierzom ná koniá po 6. złotych, Támże.

Do przysiąg nie zwyklych żadnego wyćiegáć nie ma, fol: 335. ver: primo.

Z prowizormi woiennymi porozumiewáć sie z strony ordinácíiey wozów żywnośćia náspiżowánych od Miast postronnych, fol 362. Jest ná wszytkich.

Czás y dzień y mieysce Miástom náznáczyć gdźie wozy żywnośćią náspiżowáne zá vchwałą seymową wyprawić roskázáne stáwić máią. folio eodem lc: eadem.

Listów żadnych záśkodnych wydawáć niema, fol: 335. par. Listy.

Szkody Rotmistrzowskie y towárzyszów ich płáćić ma. fol: eod: par: Listy.

Spráwiedliwość z żołnierzá vkrzywdzonym czynić ma. fol: 729. lc: 10 par: Czynić.

Karáć ma Rotmistrze y towárzysze wedle Bogá. fol: 730. lege 11. Ażeby.

O żołnierze swowolne od Chorągwi odieżdżáiące rozsádek y vznánie czynić ma. f: 3 1. l. 4. Iż.

Targowe polne zá spólną rádą Márszałkową vstáwiáć ma, fol: 295 par: A wszákże.

Czásu Interregni przysiegáć ma. fol: 704. lc: 2. Ego N.

Hetmáni oboygá Narodu pod niebytność królewską obwieścić máią X. Arcybiskopowi áby Conuocátią ná Pány Senatory złożył, gdyby iákie niebespieczeństwo RP. vpátrowáli, fol: 695. ver. 6. Naprzód.

Hetmánska władza nád żołniérzem Quarciánym.

Hetman koronny dogledáć má áby Rotmistrze Quarciáni, ludźie osiedli szláchetcy y ćwiczeni byli, fo: 728. lege Opátruiąc.

Doglądáć ma áby żadnemu nád sto koni wiecey nie dano, támże.

Áby Porucznicy y Rotmistrze ich z tychże ziem y Woiewództw, co Rotmistrze y tákże godni y spr[illegible]sobni byli Támże.

Áby Rotmistrze przy rótách mieszkáli, Támże.

Áby Rotmistrze zá gwáłtowną potrzebą odieżdżáiący zás co predzey do swych rót sie wracali, támże.

Sam też obecnie przy woysku mieszkáć ma támże

Lećie zá włościámi żołnierzá trzymáć, Zimie w dobrách królewskich leże im náznáczyć ma. Támże.

Żołnierzá występnego, zá sądziwszy ławice według stárych práw y zwyczáiów z Rotmistrzámi y z Porucznikí karáć ma. Támże/ par. Powod.

Karáć ma też y ná gárdle, iednák absens *na pocz ćiwości karan bydź niema, tylko ná seymie*. fol: 729. par: A w tym.

Z żołnierzá káżdemu spráwiedliwość czynić ma, cum appellatione *ná Trybunał*, fo: eodem lege 10. Żołnierz. par. Czynić.

Zálecáć królowi powinien wiáre y posłuszeństwo y znáczne służby kożdego, f. 730. l. 11. Ażeby.

Ná żadną prywatną potrzebę seymików áni zgrodów składáć niema, fo. 729. par. To też.

Hetmáná koronnego Iáśnie wielmożnego Ianá Zamoyskiego Assecurátia względem Arcyksiążęcia I. M. Máxymilianá, fol: 127. lc 15. Iż Máximilian.

Tegoż iáśnie Wielmożnego Hetmáná ordinátia o dobrách iego wieczna. fol: eodem lc 16. Támże. *ordinátiiey approbatia*. fo. 128 lc. 1.

Hetmánska władza w Inflantćiéch.

Hetmáni oboygá narodu w Inflantćiéch bedąc kożdy swym ludem rządzić ma. fol: 1003. lc. 11. Hetmánom.

Tempore interregni *obádwá o obronie iey y zádzierżeniu znaßáć y pánów Rad oboygá narodu dokładáć sie máią*. Támże.

Inflantóm dáć przełożonego máią. Támże.

Absentes *káżdy przez porucznikí ludźmi narodu swego władze vżywáć ma*. Támże.

Czásu potrzeby zá spolną zgodą ieden drugiemu vstępić ma władzey Hetmánskiey nád wszytkim ludem. Támże.

Od Rotmistrzów y żołnierzów swych ná Zamkách tákże y od Puszkarzów przysiege odbiéráć máią. Támże.

Hostes patriæ.

Y perduelles *są wszyscy, ktorzyby przez gwált ná pánowánie tey korony wstępowáli, y ktorzyby komu przez gwált ná pánstwo Polskie mimo wolną Elektcią pomagáli*. fol. 8. lc: 20. Acz swobody.

Hultáie.

Hultaie tułáiący y drapiestwá sie dopuszczáiący, wszećiem wszytkich dóbr karáni bydź máią: á ieśli táśke królewska sobie przeiednáią, przećie miedzy swymi rownemi bezecni bydź máią. fol: 584. lc: 1 Nayduią.

Hultáie przez Stárosty imáni bydź máią. fol: eodem lc: 2. Dla.

Hultaystwo Woiewodztwá Poznánskiego y Káliskiego Mężczyzną y białegłowy, ktorzy z gról, gagrod, od pánów swych, dorocznie sie rządzi wszy vćiekáią, máią bydź poimáni, okowáni y do robót

do robót przymuſzeni, áż ſie ich pánowie onich dowiedzą, y ich ſie vpomnią: ktorym máią bydź wydáni, wźiawſzy od nich zá pilność dotrzymánia groſzy 12. fol: 584. le: 4. Jż.

Hultáie wſzyſcy tychże Woiewództw, ktorzyby dorocznie nie ſłużyli, excludowáni bydź máią, przyimowáni y przechowywáni bydź niemáią, á gdźieby ſie wrocili, imáni, á gdźieby kto ſwego poznał, wydáni bydź máią ſub pœna 14. marcarum dupli ci, *w Grodźie* ſine dilatione & motione. fol. 584. le: 4, Jż ſie.

O hultáiu kożdy goſpodarz do vrzędu ma dáć znáć, gdźieby ktory do niego ieden przyſzedł Támże. le: eadem par: A miánowićie.

Huty.

In robore zoſtáwione. gdyż ná ſkupie ſą gdźieby dożywocie nie zákroczyło. fol: 1076. lege 5. Woytoſtwá.

I

Jármárki.

Jármárki w Máłey Polſce. fol. 1042.

Jármárki w Wielkiey Polſce. fol: 1041.

Jármárki w Polſkich Mieśćiech miáſto Niemieckich dla wołów vſtáwione. fol: eodem lege 4. Zygmunt.

Jármárki y targi ná wśiách bywáć nie máią pod vtráceniem rzeczy ktore przedáią. fol. 1040. lege 3. Chcąc to.

Jármarki pogránicżne. fol: 1044.

Ná Jármárkách iáko kto chce przedáwáć może. ná funty, kámienie y łokćie. fol: 1039. le: 1. Acz. & fol: 1040. le: 2. Stoiąc.

Ná Jármárki wolno kożdemu gdźie bliżey gnáć woły y bydłá ſkupowáć. fol: 1044. par: A ktemu. & fol: 1046. le: 6. Jármárki.

Ná Jármárkách głównych ſtrychowánie ſukien Cudzoźiemſkich przez vrząd Woiewodzy bydź ma. fol: 1054. le: 3. Strychowánie.

Jároſław.

Jároſławſki ſklad we Lwowie bydź ma. pátrz Składy.

Jázy.

Komu ſą pożyteczne wrotá w nich ſzerokie niech czyni dla wolnego przeplywánia. fol: 1097. le, 1. Miedzy tym & f: 1104. l: 25. Acz Jázy.

Ná Jáźiech żadne Cłá wyćiągáne bydź nie máią pod winą ſiedmnadźieſta. fol: 1099. lege 2. Pozwaláiąc.

Jágy ná rzekách zrucżone bydź máią fol: 1099. le: 3. A iż & fol: 1100. le: Wártá. & fol: 1103. le: 18. Zá prośbą. & le: 20. Jż do tego cżáſu. *Wyiawſzy Iaz ná Sánie v Przemyſłá dla ſoli królewſkiey.* támże. & fol: 1104. le: 22. Jázy wſzytkie. & le: 24. Jázy áby.

Przez złe Jágy álbo ſłogy álbo wrót vczynienie komu ſie ſzkodá ſtánie, w Grodźie in primo termino peremptoriè *powinien bedźie ſzkodą nágrodźic wedle przyſiegi tego ktory ſzkodę ma.* fol: 1104. le: 25. Acz.

Jelen.

Ieleniá pſy poſcgwánego gdy kto komu odeymie, winę trzy grzywny położy, y drugie trzy grzywny temu cżyy Ielen był zápłáći, fo: 1108. lege 1. Niektore.

Jednánie.

O głowe ſłáchetcką dla vchodzenia wieże bydź niema, fol: 613. lege. Státuty. par: Co iż.

Jmioná.

Imiony z domów Kśiążecych, ſłáchetckich y Pánſkich ná Krolá przypádłych Król ſzáfowáć wedle ſwéy woli może, f. 130. le: 28. A iż.

Imioná królewſkie, Pátrz Królewſkie dobrá.

Imioná ták Polakom w Litwie iáko y Litwie w Polſce ſłuſznym obyczáiem doſtawáć wolno, fol: 767. par: Jeſcze też nád to.

Imioná ſłáchetckie confiſcowáne ſłáchćicowi innemu dawáne bydź máią, fo: 123. l. 4. Co ſie.

Ná dobrá dziedźicżne nie powinien żaden liſtu pokázowáć ſwego przed Stároſtą, wyiawſzyby były watpliwe, fol: 509. le. 5. & 6.

Incompatibilia.

Márſzałkoſtwo z Podſkárbſtwem, fo: 304. le: 25. Jż prośili.

Woiewództwo Káſtelánſtwo z Stároſtwem áni vrzędem ziemſkim w iednym Woiewództwie, kromia Stároſtwá á Woiewództwá y Káſtelániiey Krákowſkiey, f: 303. le: 22. In collatione. & l: 23. Gdyż. & f. 304. l: 24. Gdyż.

Vrząd ziemſki żaden z Stároſtwem Krákowſkim ſtać niemoże fo: 304. lege 24. Gdyż.

Sedźtwo Grodzkie z Sedźtwem ziemſkim, fol: 240. lege 2. Jż.

Piſárſtwo Grodzkie z Piſárſtwem ziemſkim, támże.

Káſtelánſtwo z Burgrábią Krákowſkim, fol: 434. lege 3. Káſtelan.

Sedźtwo z Stároſtwem ſądowym, fo: 487. le: 7. Gdyż.

Sędztwo ziemskie z Sędztwem Grodzkim, fol: eodem, lege 8. Iż.
Pisárztwo ziemskie z Pisárztwem Grodzkim, fol: & lege eadem.
Dwoie Stárostwá sądowe społem fol. 303 lege 21. Gdyż ieśt.

Incorporátiæ.

Incorporátia Woytostwá w Krośnie, fol. 1077. lege 8. & 9.
Incorporátiæ Woytóstw w Wieluniu, w Lublinie, w Leczycy, w Schowi, ná wiecznośc, á pożytki z nich máią iśdź ná poprawę Miast, fo: eodē, lege 7. Woytostwá.
Incorporátia Woytostwá Wiślicy z wárunkiem służby woienney y czynienia liczby, fo: eodē lege 9. Dla lepszego.
Incorporátia Proboſtwá S. Florianá Collegium Krákowskiemu, fo: 224. lege 1.

Indigenatus.

Pánów Batorów, fol: 132.
Pánów Bekieszów, támże.
Pánów Wołoskich, támże.
Trzech Wołoszynów, támże.

Indulty.

Papieskie ná podawánie Beneficiy Kośćielnych w sześći Mieśiącach, fol: 202. le. 17. Gdyż.

Inflanty.

Inflantcka ziemiá przy iedney R. P. Polskiey y obronie iáko y Litwá záchowana, fo 996. le: Ziemiá.
Dla Inflant wielkie vtráty podiete, fo: 996. le: Ziemiá.
Ná ziemi Inflantckiey nie mniey Koronie iáko W. X. Litew: należy, támże.
Zá spólną obrona opátrowána bydź ma, támże.

Inflantckie postánowienie zá Krolá Stephaná.

Biskupstwo Wendeńskie postánowione w Wendzie, fol: 996. lege 2. Inprimis
Wárá Sáska po Káthołickiey sámá zostáwiona, támże. lege 3 Annuimus.
Troie Stárostwá w Wendzie, w Derptcie, y Pernáwie postánowione, fo: 997 le. 4. Prouinciam.
Tych władzá bydź ma iáko Woiewódzá w Prusiech, támże. lege 5 Quibus.
Z temiż ná woyne ruszenie bydź ma zá obwieszczeniem królewskim, támże. lege eadem.
Podkomorzowie tákże trzey bydź máią, Wendzie, w Derptcie, y w Pernáwie, támże. lege 6. Statuimus.
Chorążowie trzey postánowieni, támże. lege 7. Tres.
Sądy Ziemskie w kożdych Stárostwách co Rok bywáć máią, támże lege 8. Iudicia
Sądy ziemskie sądzić máią Sędziowie którzy ze czterech po iednemu przez krolá náznáczeni bydź máią, támże. lege 9, Iudicia.
Sądzić máią przy sześći przysiężnikách ze dwunaśćie z ślachty podánych, á od krolá náznáczonych, támże. lege eadem.
Pisarz ziemski ze czterech obrany bydź ma przez ślachte. tamże. lege eadem.
Publikussowie ná seymikách Inflanckich wedle potrzeb obiráni bydź máią, tamże le: eadē.
Appellátiæ z ziemstwá ná seymiku iśdź nie máią pod winą 18. grzywien. le: 10. Vt autem.
Stárostowie cáłż ziemskich sądzić nie máią, iedno áż zá zwoleniem stron wyiąwszy cáłży má le do 30. grzywien. Ale w spráwách krwáwych y ná gorącym práwie nie odwłocżną spráwiedliwość czynić máią, f. 998. l. 11. Nec.
Stárostowie y wszytká ziemiá Inflantcka sądom ziemskim podleglá ma, Támże. le: 12. wyiąwszy z strony dóbr królewskich; Támże.
Commissiæ żadne do sądu ziemskiego dawáne bydź niemáią: krom gránic, y działu miedzy brácią y powinnemi, Támże. le 13. Vt.
Roki dwákroć do Roku bywáć máią, támże. le: 14. Conuentus.
In Iure municipali *spráwiedliwość bydź má wedle praw dawnych Inflantckich*: saluis tamen iuribus Regiis ac publicis, támże. lege 15. Tam in iudiciis.
Seymiki wedle potrzeby pospolitey od krolá náznáczone bydź máią, gdzie y kiedy krolowi zdáć sie bedzie, fol: 999. le 16. Quando.
Osądzoney rzeczy káżdy executia czynić ma, támże. lege 17. At.
Gwałty żadne bydź niemáią pod gárdłem, le: 18. Statuimus
Szláchćic z dekretu poimány do rąk Stárośćich oddány bydź ma, támże. lege 19. Et. *A ieśli który do wieżienia Mieysckiego bedzie dány, tám gdzie zamków niemáś, tedy nie w mocy Mieysckiey ále Stárośćiney álbo sądowey bydź ma*, támże. *Zá rekoiemstwem iednák wolny bydź może*, támże.
Szláchćic y ich poddány z vrzędu Mieysckiego poimány bydź niema: szláchćic też Mieysckiego

ſckiego człowieká áni ich poddáne imáć niema, ále káżdy vrzędu ſwego pátrzáć ma, támże. lege 19. Et. Wyiąwſſy caſus recentes & actiones criminales. fol: 1000. ver: 1.

Rzéki wolné bydź máią, Támże. lege 20. Præterea.

Mieſczánóm dobrá ziemſkie á ſzláchćie dobrá Mieyſckie wolno kupowáć, ále powinnośći w nich wſzytkie kożdy z nich odprawowáć winni, támże. lege 21. Ciuibus.

Zbóyców y łupieżców Stároſtowie kożdy w ſwym Stároſtwie łápáć y karáć ma, támże. lege 22. Statuimus.

Chłopi z ruſznicámi chodźić niemáią, tylko dla łowu y dla obrony pokoiu, támże. le: 23. Et.

Kupcy cudzoźiemcy bydź niemáią, támże. lege 24. Ne.

Kupcy kupie ſwe w Mieśćie wolnie przedawáć máią, támże. lege eadem.

Kupie Moſkiewſkie do Rygi álbo do Pernáwy iśdź máią áż do inſzego poſtánowienia, támże lege 25. Mandamus.

Práwá Inflantckie wedle potrzeby poprawy poprawione bydź nápotym mogą, támże. lege 26. Si.

Inflantckie poſtánowienie zá Krolá J. M. Zygmuntá trzećiego.

Stároſtwá w Inflantćiech raz Polak, druga rázą Litwin trzymáć máią, folio 1001. le. 2. Stároſtwá.

Derpt ná Oeconomią obrócony, támże. ver: 16.

Pieczętarze koronni y W. X. Lit: po śmierći Polaká drugiemu Polakowi tákże po śmierći Litwiná Litwinowi Stároſtwá iednáć niemáią, ſub priuatione officii, Támże. Y ten któryby o to proſił ábo otrzymał, pœnie podled z infamiæ, Támże. O co forum ná ſeym crimina liter Támże.

Liſty y przywileie wſzelákie pod dwiemá pieczęćiámi Koronną y W. X. Lit: do Inflant dawáne bydź máią, fol: 1002. le. 3. Liſty.

Séymiki powiátowe Pieczętarze pod obiemá pieczęćiami ſpólnie ſkłádáć máią. Támże. le. 4. Séymiki.

Stároſtowie, Dzierżawcy, y Mytnicy, dochody y prowentá ſkárbowi królewſkiemu należące, iednego roku do ſkárbu koronnego zá quitem Podſkárbiego koronnego, drugiego roku do ſkárbu Litewſkiego zá quitem Podſkárbiego ziemſkiego W. X. Lit: dawáć powinni, támże. lege 5. Dochody.

Pieczętarze ſub Interregno ſpołem prowenty odbiéráć máią, Támże. le. 5. par: Sub.

Stároſtowie, że RP. korony Polſkiey y W. X. Litew. wiernymi beda, áni zamków Miaſt nikomu ſub Interregno iedno królowi wolno obránému nie podádzą przyśiegáć máią, támże. lege 6. Któreż.

Summy ná Stároſtwách nieſłuſzne znieśione, á ſłuſzne y po śmierći tego któryſumme miał wárowáne bydź máią, támże. l. 7. Summy.

Inflantſka ziemiá do czáſu ma vżywáć Práwá Máydeburſkiego, y tak ſądy ſwe odprawowáć iáko Pruſka ziemiá, fol: 1003. le: 8. A iż.

Obrone poſpolitego ruſzenia, w potrzebie koronney y w potrzebie ſwoiey Inflantcka ziemiá winná. Támże. 9. Máruiąc.

Márſzáłek Litewſki gdyby król do Inflant przyiáchał, á on tylko przy królu ſam był, zupełnie Vrząd ſwóy odprawowáć ma. A ieſli beda obádwá koronny y Litewſki, tedy tym ſpoſobem iáko ná ſeymie záchowywáć ſie máią. Támże. lege 10. Gdyby.

Hetmánowie koronny y Litewſki czáſu woyny w Inflantćiech bedący, kożdy ludźie Narodu ſwégo pod ſprawą ſwą mieć máią, Támże le: 11. Hetmánom. A czáſu Interregni w obronie tey prowinciiey ſie znaſzáiąc, máią ſie dokłádáć PP. Rad oboygá Narodu, Támże. Vrgente neceſsitate zá ſpólną zgodą, gdyby obá bydź nie mogli vſtąpić ma ieden drugiemu władzey nád wſzytkimi ludźmi, Támże. Od Rotmiſtrzów, żołnierzów y Puſzkarzów ná zamkách przyſiege máią odbiéráć táką, iaka ieſt Stároſtom opiſana, Támże. W niebytnośći ſwéy Poruczniká Narodu ſwego ná mieyſce ſwé zá ſádzić máią, Támże.

Stároſtwá y Dzierżáwy ná których ſą ſummy cũ conditione reſpondendi theſauro, z tych máią iśdź prowentá do ſkárbu tym obyczáiem żeby żadna dánina króle: nowa nie mogły bydź zátrudnione in poſterũ. támże/l. 12. Jż ſtilá.

Summy w Inflantćiech ná dobrá królewſkie nie máią bydź wćiągáne, támże/ le: eadem.

Executia około decidowánia ſumm Inflantckich do bliſko przyſłego ſeymu odłożona, folio 1004. le: 13. Jż.

Dzierżáwy y minutiora bona zaſłużonym páchołkóm chudym Polſkiego y Litew: Narodu y Inflantom, in vſum fructum aduitalem dawáne máią bydź æqualiter. f. 1004. le: 14. Inſzé.

Powiáty które ſie były poddały Zygmuntowi Auguſtowi, miały Rok żawity ná ſey mie ná

okazánia

okázánié liſtów y przywileiów ſwych pod vtrá ceniem práwá ſwego, **támże**/ l. 15. **Co ſie.**

Rewizorowie mieli bydź wyſłani ná rewidowánié dóbr ſtołu królewſkiego do Inflant. **Támże.** lege 16. **Z ſeymu.**

Wyſłáni byli Roku 1590. ná też rewizya dóbr ſtołowi królewſkiemu należących. I Ciż mieli ſcrutinium generale vczynić z ſtrony perfidiey która ſie pokázálá od niektorych obywátelów Inflantckich, **támże.** l 17. **Do Inflant.**

Vrzędnicy ſtołowi y inni álternatá ſłużyć máią. **Támże.** lege 18. **Vrzędnicy.**

Ordinátia Inflantcka.

Ná ſeymie Roku 1598. przy bytnośći téyże ziemie Poſłów w dobry porządek wprawiona y poſtánowiona, fol 1005. le: 19. **Chcąc.**

Sposobu ſądów zá królá Stephaná y zá królá Ieg M. Zyg: III. Roku 1585. wydánego máią vżywáć, **támże.** para. **Nápiſód.**

Sędźwá, przełożenſtwá, y iné rzeczy máią ſobie obieráć á królowi præſentowáć. Abo ſam król pro vna vice *ieſli oni ná pierwſzym ziędzie nie obiorą, obierze, álbo Commiſsarze z trzech Narodow æqualiter poda,* **támże.** par. **Dlá.**

Woiewód trzech mieyſce w Rádzie ſkoro po Woiewodách Koronnych y Litew: ná mieyſce præſidentów náznáczone, **támże**/ pá. **Woiewód.**

Káſztelani trzey z kożdego Narodu po iednemu poſtánowieni, á mieyſce ich záraz po Káſztelanách Koronrych y Litewſkich, **támże.** par: **Káſztelanów.**

Práwá dla ſądów Szlachetckich ludźi, z práwá Polſkiego, Litew: y Inflantckiego dawnego ná iedno práwo zgodziwſzy, zá ápprobátia ſey mowa obywátele támtych kráiów poſłuſzni bydź máią. **támże.** par. **Z ſtrony práwá.**

Seymiki według ſtárego zwyczáiu támtey ziemie ſkłádáne y obchodzone bydź máią, **támże.**

Inſtrucłia propoſicíiey Káncellárzya królewſka do Biſkupá Wendenſkiego poſyłáć ma **támże.**

Commiſſarze z Seymu wyſłáni, ná odnieſienie ſprawy lepſzey rſkarżánia ſie ludźi támtych że nie byli porównáni z Polaki y Litwą w rozdawániu zamków. **támże.** par: **A iż.**

Ná ſprawy, które ná ſeymie y zá Dworem królewſkim idą, pod pieczęćią ziemſką pozywáć máią á pozwy tákowe ważne bydź ták maią, iákoby z Káncellárziey wyſſły. **támże.** pa: **Iż też.**

Wiecznośći rozdawanie do inſſego ſeymu odłożone, **támże.**

Cómſſarze ná rewidowánie y inuentowánie dóbr królewſkich we wſſytkiey ziemi z ſeymu wyſłáni. fol 1006. par: **A interim.**

Wiecznośći rozdawánia król im zá ſłuſſna rewizya nie odmawia. **támże.**

Tymże Commiſſarzom dla vćiećia Inquiſicíiey obwinionych poruczono ſcrutinia ſłuchać, które pod pieczęćią ziemſką zápieczętowáne do królá ná ſeym przynieść máią, tákże y relátia o rewizíiey przywileiów, **támże.** parag: **Ná koniec.**

Przyſtęp do królá y do ſtanów koronnych, w proſbie iakichkolwiek ćiężarów ku vlżeniu, máią. **Támże.**

Commiſſarze wyſłáni z ſeymu tegoż 1598. ná odprawowánie y exequowánie rzeczy támtey ziemi potrzebnych y pożytecznych. **támże.**

Ciż Commiſſarze ſkárgi o gwáłtowne pobránié máietnośći y o ine wſſytkie krzywdy cognitia vczynić máią: wſſákże od cogniciiey tey de Iuris proprietate *do królá Appellátia wolna* **támże.**

Ciż ſie też máią ſtáráć áby X. Biſkup Wendenſki, do poſſeſſiicy y vżywánia całego Biſkupſtwá wedle fundáciiey królá Stephaná przyſſedł: Saluo tamen Iure aduitalitio præſentis Capitanei Derpaten: & aliorum Nobilium. **Támże.**

Ciż Commiſſarze máią prowentá wſſytkich zamków y dóbr królewſkich rewidowáć y káżdego oſobná dochody opiſáć, y rozgránicznenie zamków y Miaſt wſſytkich vczynić, **támże.**

Piſárze dla przepiſánia rewiziiey po iednemu tak z korony iáko y z W. X. Lit. máią bydź przydáni, które opiſáne do ſkárbów obu dla czynienia liczby oddáć Commiſſarze maią. **támże.**

Dánina wiecznośći ná Bebel cum valore perpetuitatis *vtwierdzona,* f 1006. l. 20. **Dániny**

Inhibitiæ.

Inhibitæ do ſądów dawáne bydź niemáią, folio 120 le: 7. & 8. & fol. 121. lege 9. 10. 11. & fol: 239. lege 8. **Chcąc.**

Innoteſcentia.

Commiſsárſka, **Pátrz Commiſsarze.**

Inquilini.

Z Inquilinów Executia przez Stárośtу pilnie czyniona bydź ma, fo. 650. le. 1. In petione.

Inſtigator.

Do ſpraw nullo iure *wźietych ma bydź zawſze gotowy.* fol: 105. le. 14. **Bona.**

Pozywić

Pozywác ma o crimen læſæ M. *zá wiádomoſćią Márßałká koronnégo ná ſeym.* fol: 23. lege 4. **Jeſliby.**

Spráwe in Crimine læſæ M. *zwłaczáć niema.* fol: 24. par: **A tákowa ſpráwá.**

In crimine perduellionis *gdzieby delatorá nie ſtáło może z wiádomoſćią Márßałká koronnégo* cauſam inſtituere & continuare. fol: eodem par: **Tákiż poſtępek.**

Ex delatione Commiſſariorum *ma pozywáć ná ſeym Zupniká ábo dzierżawce Zup, gdzieby filarów ſolnych ábo firſtów rmnieyßáli:* fol 53. ver. 3.

Z pozywáć miał *dziedzice Nowodworſkie, Tarnowſkie, Zgierſkie, Rynarzewſkie y Dybowſkie ná ſeym* pro cognitione lurium *ná cłá* fol. 76. le: 4^a. par **Z ſtrony.** *Cż wolni vczy nieni.* fol: 77. par. **A tych wßytkich.**

Pozywáć ma dignitarios & Officiales negligentes *ná ſeym.* fo: 205. le: 29. **Jż** par: **Ale.**

Z pozywáć miał *ná Trybunał Trybunáliſty wßytki ktoryby nie ſtáneli do Lublinà ná czynienie liczby z reſt y retent Poborowych Roku* 1591. fol:398 par: **A ieſli.** & par: **A ieſliby.**

Proceßy Stároſtów, Poborcow y ßáfárzów o czynienie liczby z retent Poborowych od Koroná ciicy królá Stephaná áż do ſeymu 1591. *intentowáne przywiędź do ſkutku miał.* fol 397. ver 4.

Przećiw Podſkárbiom, Stároſtóm, ßáfarzóm, Poborcóm y ich potomkom czynić y executią popieráć miał o teſs reßty poborowe. fol. 398. par. **A ieſliby.**

Ná to ſumpt mieć miał z tychże retent **Támże**

Pozwáć ma *poborce ná Trybunał o nieoddánie poborów wybránych.* fol 394 le 12. **W którym.** par: **Ná ktory.**

Ná Trybunale Lubelſkim odpráwowáć miał cauſy o retenty Quárćiane z ſeymu Wárßáwſkiego. 1590. fol: 318. le: 14. **Jż.**

Zá nieoddáną quárte odpowiedác winien, gdzieby deferowáną od Paná Podſkárbiego nie popieral fol: 31^v. le: 15 **Quártá.**

O zátrzymánie quárty zá dwie lećie z Lubowle przez Zołnierzá Máximilianowego wźietey, pozywáć niemiał, ázby ſie Rewizyą ſkończyłá z ſeymu 1590. fol 387. le: 13. **Zá pewnemi.**

O dobrá któreby ná rewizyicy liſtów oſadzone niebyły, nie indziey tylko ná ſeym pozywáć y tám ich dochodzić ma. fol: 543. le: 12, **Zábieżáiąc.** par: **A ináczey.**

Z dobr królewſkich Wołynſkiego y Brácláwſkiego Woiewództw rozumieiąc ie bydź królewſkimi, nie zá dworem ále ná ſeym pozywáć ma pod winą 500. *grzywien.* **Támże.** par: **A iż Kiiowſkie.**

Przed láty wiele niewinnych ßłáchćiców pozywał ad ſeſſionem turris. f. 680. le: 2. **Item.**

Inſtigowáć kożdemu wolno ná Dignitarze y vrzędniki niedbáłe mimo Inſtigátią Poſtów Ziemſkich f. 305. le. 29, **Jż ſie.** par. **A co ſie tycze**

Inſtigatoris contumácia niewádzi królowi áby ſie v káżdego vpominác niemiał dóbr ſtołu ſwego. fol. 106. le. **Jáko przodkom.**

Inſtigator áni ſadowi Trybunálſkiemu áni piſárzowi pámietnego dawáć niema. f. 318. l. 14. **Jż.**

Inſtigatorſkie Artykuły

Y formá pozwów. fol: 539. lege 33.

Inſtruktarze

Celne, Pátrz in litera C. **Celné Inſtruktarze.**

Interregnum.

Zapłátá ſtipendiorum Interregni *iáko nárychley odpráwić ſie miáłá,* fo: 175 le: 37. v. 36.

Pod Interregnum pieniądze z ſkárbu koronnego ná priwatna potrzebe bráne bydź nie máią, pod winą zdrády y ſkrádzenia R. P. **Pátrz pieniądze.**

Pod Interregnum Pan Podſkárbi Koronny y Pánowie Deputaci ſkárbem ßáſować niemáią, iedno zá wiádomoſćią Pánów Rad Koronnych ſub pœna peculatus, fol. 315. par: **A gdyby.** *Ná co y przyſiegáć máią,* fol: 316. par: **Pánowie.**

Do Zamku Rawſkiego y do ſkárbu Pan Podſkárbi puſczony ſub Interregno *bydź ma,* fol: eodem, par: **Stároſtá.**

Pod Interregnum zamki pogránicżne y ſadowe, tákże y Miáſtá głównè, y ktore Stároſtw nie máią, nie innemu iedno Królowi wolno obrá nemu y koronowánemu ſpuſczáne bydź máią, pod poczćiwoſćią, gárdłem y máiątnoſćią, fol: 429 lege 5. **Stároſtowie.**

Pod Interregnum præſcriptiæ áni luris fatalia *mieyſca nie máią: A ktoby chćiał* cõtinuare cauſã, *tedy ma mieć friſtu czáſu y Rok do koronácyiey królewſkiey. Tóż y o zapiśiech Grodźkich nieprzeniesionych rozumieć,* fol: 553. lege 10. **Aby.** & le 11. **Conſtytucyą.**

O Aktách Interregni pátrz w kśiegách Interregnorum.

Intromisiæ.

Pátrz in litera W. Wwiązánié.

Inuentarze.

Inuentárze Rewizorskié okazáć máią, iáko któ-rych dochodów piata część do skárbu królew-skiego oddawána bydź ma ná wychowánie sta nu królewskiego y ná obronę R. P. fol: 94. lege 2. Arendy dożywotné.

Inuentarze dochodów z dóbr królewskich rewi-dowánych Rewizorowie wystáni z seymu Wár-sáwskiego 1563. spisáć y ná seym przyssły przynieść mieli, fo 101. le: 5. To osobliwie.

Wedle Inuentarzów Rewizorskich pan Podskárbi Koronny, przyimowáć ma liczbę od Dzierżaw-ce dóbr królewskich, fo: 310. le. 1. Podskárbi.

Inuentarze Rewizyiey nowey dóbr królewskich zniesioné bydź miáły ná seym Piotrkowski przyssły 1565. fo: 311. par: A dla.

Inuentarze dóbr królewskich zá instruktią y po-dániem Pisárzów, Woytów, Włodárzów, sług y kmieći spisáné bydź máią, fol: 311. par. A iżeby.

Inuentarze po śmierći Stárośt, Dzierżawiec, dóbr królewskich, Celników, Mytników y Zupni-ków przez páná Podskárbiego czynioné y pro uentá opátrzoné bydź máią, dla niezginienia Quárty, fo: 314. par. Po każdego.

Inuentarze dóbr koronnych zá spráwą Pisárzów, Woytów, Włodárzów, sług, kmieći, tákże y Zupników, Celników, Mytników, przez Rewi-zory od królá wystáné czynioné bydź máią, fol: 383. par: Którym.

Iurapatronatus.

Od księżéy ná pewné osoby wypráwioné są skás-sowáné, fol: 299. le 7. A iż.

Iureuictus.

Bánniowány ma wolny czás do compositiiey cũ iureuincente 12. *Niedźiel,* fol: 626. lege 2. Gdyby.

Jurgielty y Jurgieltnicy.

Iurgieltnicy wszyscy z práwy swemi stáwić sie mieli peremptorie *bez pozwu ná seym Roku 1590. gdźie cognitia bydź miáłá o Onerách y Iurgieltach, któremi skarb, dobrá, y prouentá królewskie były ściśnioné,* fol: 31. lege 2. Vtaráli.

Iurgielty wszytkie przez Krolá Ie° M. Zygmun-ta III. rozdáné, do skárbu oddawáne bydź miáły: sub pœna *ná Stárośty płácenia* de suo! *króliednák z skárbu oddawáć miał ko-ždemu wedle zasług czyich,* fo. eodem, le: 3. Constitucya.

Iurgieltów żadnych ná składzie Zup Bydgość-skich król dawáć niema: A iesli które są: ábrogowáne są, fol: 56. par: A Jurgieltów.

Jurisditiæ.

Iurisditia przy królu gośláie choćia oprawe ná dobrách iákich królowie mieć beda, fol: 21. lege 2. Oprawe.

Iurisditia sądów nie podległá oprawie, fol: 22. lege 4 Iż wedle.

Iurisditia Duchowna w źiemi Pomorskiey w cá-le przy Biskupstwie Włodźáwskim gośtálá, fo: 973. ver 45.

Iustitionarium.

Zadnégo król w źiemi stánowić niema. fol: 120. lege 6. Też obiecuiemy.

K

Kácérze.

Pátrz in litera H. Heretycy.

Káduki.

Káduki król śáfuie, fol: 97. le: 4. Státut Alexándrów. & fol: 130. le: 28. & 29. & folio 131. lege 31.

Nobilibus vtriusq; gentis *rozdawáné bydź má ią,* támże/ le: 31. Bene meritis támże/ *przed seymem przypádłe, ná początku seymu rozda-wáné bydź máią,* támże/ *A gdźieby wątpli-wość byłá, ná seymie cognitia bydź ma* támże/ lege eadem.

Káduki Mieysckie król sobie gośtáwił komu chce y iáko chce. fo: 131. le: 31.

Nomine caduci *żaden vćiśnion áni vśkodzon w dobrách swych bydź niema,* fol: eodem lege 33. Constitucya.

Káduk śláchetckich dóbr rozumieć sie nie może dokadby stawáko powinnych krewnych vtri-usque sexus ex vtraque linea *áż* ad quartũ & quintum gradum *y dáley* ad octauum, *czego cognitia bydź ma ná seymie,* fol: & le. eadem par. Iż sie.

Ná káduku długi immediatè *płácone bydź má-ią* ex eisdem bonis. támże/ le: eadem par: A gdźieby.

Káduki Mieyscke zá Dworem sądzone bydź má-ią wedle praw Mieyscckich, Támże/ parag: A mieyscke.

Káduká

Káduki po Miáſteczkách y we wſiách po poddánych Duchownych y ſłáchetckich ná pány przypadáć máią, ſaluo Iure proximorum. **támże**/ par. **Káduk.**

O káduk nie káduk ktoby trudność żádał y do ſzkody przywiódł ſucceſſory, ma ſzkody nágrodzić pozwány peremptorie: plebeius in foro cõpetenti, *Szláchćic náTrybunale,* **támże**/ parag: **A gdźieby.**

Dekretá o káduki in robore *ſą zoſtáwione, y żaden ich* in dubium *vocowáć niema pod winą* 500. *grzywien.* **Pátrz Dekretá.**

Kaliſz.

Ma przywiley ná ſkład ſo'ny królá Zygmuntá pierwſzego de data 1552. *dla poprawy Miáſtá y zamku.* folio 1064.

W tymże przywileiu máią opiſáne drogi kupieckie przez królá Olbráchtá poſtánowione, roku 1496. *y roku* 1497 **támże.**

Kámienié.

Pátrz in litera C. **Centnary.**

Káncellárya Królewſka.

Káncellárieiey królewſkiey vrzędy wedle ſtátutów rozdawáne bydź máią. fol. 288. lege 7. **Vrzędy.**

Káncellária z Referendarzmi ſpráwy Niemieckie gdy ſie przytoczą przeſłuchywáć y królowi referowáć ma. fo: 291. le: 5. **Iż.**

Wedle náuki królewſkiey czás y mieyſce ſeymikom powiátowym liſtámi náznáczyć ma, fol: 116. le: 14 **Opátrując**/ & le: 15.

Liſtów żadnych ſprawiedliwości hámuiacych wydawáć niema. fo: 120. le: 7. & 8. *w wydawániu wedle ſtátutow záchowáć ſie ma,* fol: 121. le: 9. 10. 11. *Wydawáć ma tym ktorzy ſą ná woynie ábo ná potrzebie RP.* fol 120. le: 8. **Skázuiemy**/ & fo. 121. le: 10. **Chcemy**/ *Ná donátiæ, obligátiæ, venditiæ, feudá, liſtów żadnych wydawáć niema,* f: 289. l. 4. **Státut.**

Commiſſárſkich ſądów liſty żadnemi zábraniáć niema. fo: 405. le 13 **Iż zátrudniáne.**

Commiſſie ná gránice záwſſe bez trudności dawáć ma. fo: 407. le: 18. **Commiſsię.**

Commiſſiy miedzy oſobámi wydawáć niema, fol: 289 le: 3. **Kánclérz.**

Surrogátiæ ná gránice álbo Podkomorzemu álbo temu z ktorymby áctia mieć miał, gdzieby iey ſam wziąć niechćiał wydawáć ma, fol: 412 lege 4. **Gdźie.**

Liſty Commiſſarzów gránicznych do ksiąg Káncellárieiey wpiſowáć ma. folio 411. le: le. 29. **Wolno.**

Liſty wydawáć ma kożdemu gdźieby komu zginęły ábo pofałſzowáne były, f: 288. l. 2. **Aby.**

Liſty świádeczne żołnierzom, vrzędnikom y ſługom królewſkim ná woynie z królem bedącym wydawáć ma. fo: 711. le: 1. **Żołniérze.**

Liſtów wolnych od ruſzenia poſpolitego wydawáć niema. fol: 289. lege 3. **Kánclérz.**

Relaxionem bannitionis *nie záwſze dáwáć ma,* fol. 626. lege 2. **Gdyby.**

Znieśienie bánnitiey tym ktorzy ſie z ſtroną poiednawſzy, kwit od niey otrzymáią wydawáć ma, fol. eodem lege eadem.

Bez ſłuſzney przyczyny miedzy Mieſczány y inſzemi oſobámi żelaznych liſtów wydawáć niema. fol: 629 le: 5. **Státut.** pa. **A gdźieby.**

Conſens ná zaſtaw Młyná, Szołtyſtwá y Woytoſtwá wydawáć ma, byle bez ſzkody królewſkiey było. fol: 1076. le: 4. **Czeſtokroć.**

Káncellárye Ziemſkie.

Káncellária Liwſka ná chowánie ksiąg zbudowána bydź miáłá zpodatku od obywatelów po 5. groſzy ná to złożonego. roku 1598. fol: 504. le: 1. **Obywátele.**

Zembrowſka tákże zbudowána bydź miáłá w Zembrowie wolna od wſzytkich podatków y powinności. fol. eodem le: 2. **Pozwalamy.**

Waſoſka tymże ſpoſobem w Waſoſzu zbudowána bydź miáłá z podatków, zwłoki po 10. *groſzy wolna tákże od podatków.* **Támże.** lege 3. **Obywátele.**

W Kolnie ná ſtárym mieyſcu znowu zbudowána bydź miáłá. **Támże.** *y dóm ſadowy zbudowany bydź ma. przez Stároſte.* fol: 504. le 4. **Zá opowiedzeniem.**

Káncellárieiey królewſkiey ksiegi.

Pátrz *ksiegi.*

Káncellárieiey królewſkiey liſty.

Pátrz in litera L. **Liſty.**

Kánclérz Koronny.

Kánclérz królewſki ma moc approbowánia Examen Studentſkiego przez doktory álbo Miſtrze w Akádemiiey Krákowſkiey vczynione. fol: 220. par: **Też poſtánawiamy.**

Z ſtrony pieczęći koronney. **pátrz Pieczętarze.**

Kánonię.

Kánoniæ ná Tumách ſłáchćicóm z oycá y z mátki dawáne bydź máią. Mogą bydź dawáne y Plebeiuſzóm gdźie ſą ná nie fundatiæ. pátrz **Koſćioł.**

Káránie wyſtępnych.

Srodźey káráni bydź maią ktorzy ku zdrádźie pożytków R. P. ſwowolnie wyſtępuią. f. 71 l. 34.

Co źle czynią, y co ná źlé gwaláią, iednáka wina máią bydź karáni. **Támże.** ver: 18.

Kráńy bydź ma ſłáchćic gdy przez Stároſtę y vrzad Mieyſcki bedźie o gwałt vznány. fol: 595. le: **Iż miedzy.** par: **A ieſli.**

Kárczmy y Kárczmarze.

Kárczmarze ktorzy nie máią áni robią łanów cáłych áni połowice, wolni od podymnego, á ieſli máią, płáćić winni,. fo. 323: le: 3. **Nád to.**

Pobor płáćić máią. fol: 324. le. 5. Villæ.

Kárczmarze Mieyſcy półgrzywnią karáni bydź máią, ktorzyby drobnych pieniędzy brác niechćieli fol. 375. par. **Też Kárczmarze.**

O Kárczmy które ſą ná ſkupie zá dworem iść máią. pátrz **Pozwánia zá dworem.**

Kárczmam żaden gwałtów czynić niema. fo: 588. lege 4. **Gdyż.**

W Kárczmie żaden wwiązánia dáć niema wyiąwſzy by iney máietnośći niemiał fol: 653. le. 2. **W Kárczmie.**

Kárdynał.

Dla Kárdynálſtwá Biſkupá Krákowſkiego Zbigniewá tárgałá ſie koroną y wiele ſzkód podey mowáłá fol. 191. le: 1. par: **Kázimierz.**

Kárdynał Zbigniew y Arcybiſkup Gnieznienſki choć wielkie ſpory miedzy ſobą mieli przećie ná ſeymie bywáć, á álternatą do Rády w chodzić, y to áż wezwani od krolá byli: inácżey z goſpod wotá ſwe dáwáć mieli. fol. eodem par. 4. **A żeby.**

Kárdynał Zbigniew goſtał przy ſwym doſtoienſtwie ktorym ſie piſáć y pieczetowáć miał. fo. 192. par: **Tochny.**

Kárdynálſtwá áni poſelſtwá ſtolice Apoſtolſkiey żaden ſobie vpraſzáć niema bez dozwolenia królewſkiego y Pánów Rad, fol: eodem, par. 3. **Ale od tych.**

Káſztelan.

Káſztelániie tylko do żywotá nie cudzoziemcom ále ſynóm koronnym w tychże źiemiách gdźie wákuią mieſzkáiącym dawáne bydź máią, fol: 297. lege 5. **Obiecuiemy.**

Zaſłużonym láty, rozumem y mądrośćią okáżałym, tuteczným rodakom w oney źiemi obywátelom, y dźiedźiczne dobrá támże máiącym dawáne bydź máią, fo. 300. le: 9. **Gdyż.**

Káſztelani doſtátecżną y niezmyſloną oſiádłość mieć máią, pátrz, **Oſiádłość.**

Stároſtwá ſądowego trzymáć nie może w oney źiemi pode czćią vpomniony, fo: 303. le: 22. In collatione. *Kromia Krákowſkiego,* **támże.** le 23. **Gdyż.** & fol: 304. le: 24. **Gdyż.**

Burgrábią królewſkim bydź nie może, fol: 434. lege 3. **Káſztelan.**

Káſztelan kożdy ieſt ſprawcą ludu woiennego ná woynie, fol: eodem, lege eadem.

Ná mieyſce nágnáczone żołnierzowi ſam pierwey ſtáwić ſie ma, fo: 710 le 20. Caſtellani.

Z ſwym woyſkiem ná mieyſce wiećiámi nágnáczone iáchać bez ludzkiey ſzkody ma, fo: 709. lege 18. **Iż zá.** & le: 19. **Szláchtá.**

Ná mieyſcu nágnáczonym w powiećie ſwym cztery dni dla źiáchánia drugich czekáć ma, fol 714. lege 8. **Aby.**

Swemu woyſku mieyſce nágnáczyć ma, **támże.** lege eadem.

Szykowáć powiáty z Woiewodą ma, fol: 709. lege 18. **Iż zá.**

Szláchtę niemocną ktorzy ná woynę iáchać nie mogą, ogledáć y królowi ie opowiedźieć ma, fol: 702. lege 27. **Też.**

Sam gdźieby dla choroby ná woynę ciągnąć nie mógł, ná mieyſce ſwe godnego ſłáchćicá nágnáczyć ma, fo: 695. le eadem. par: **Co ieſli.**

Stánia w ćiągnieniu nie we wſiách áni w Miáſteczkách ále bliſko nich czynić ma, fol: 714. lege 8. **Aby.**

Sługi ſwe álbo ludźi inné dobré do bliższych wſi po żywność zá gotowe poſyłáć ma, gdźieby ſámi kmiećie álbo chłopi wozić niechćieli, fol: 714. lege 8. **Aby.**

Szkody gwałtów przeſtrzegáć ma, fo: 715. le: 9. **Około.**

W ćiągnieniu ná woynę ſprawiedliwość z ſłáchty czynić ma, fo: 695. le: 19 par: **A Káſztalani.**

Gdźieby w ćiągnieniu ſzkód nie zábraniał, ſam powinien ſzkody ćierpiącym płáćić y królowi zá niedbálſtwo 14. grzywien dáć, fol: 710. par: **A ieſliby.**

Ludźie ſwe wyſtępné karáć ma, fol: 709. lege **Iż zá.**

Káſztelani winni bywáć ná ſeymikách źiemſkich Kolſkim y Nowomieyſkim Korczynſkim pod winą z wietſzych 20. á z mnieyſzych dźieſięć grzywien

grzywien do ſkárbu, fol: 116. lege 16. Skázuiemy.

Ná Rokách głównych pod winámi w ſtátućie opiſánemi bywać máią, f: 644. l: 2. Gdy. p: Ná.

Káſztelan główny in defectu Woiewody oney ziemie mazłożyć elektcią vrzędniká ziemſkiego poſt deceſſum którego w Niedźiel ſześć, fol: 485. lege 3. Elektcią.

Ná pierwſzych rocech tákże in defectu Woiewody ſłuchać przyſiegi tychże vrzędników obránych ma. 486. le. 4. Sędźiowie.

Bez pewnego powodá y rzeczy wyrázoney ſkázować áni dawáć áni ſłuchać pozwów nie máią. f: 425. l. 2. Zákázuiemy. & f: 520. p: A przedsie

Woźnego ná pozywánie dáć mogą. fol: 522. le: 4. Skázuiemy.

Skazánie ich kto nágáni ma dáć gronoſtáiowy kożuch Krákowſkiemu: á Sedomirſkiemu y Lubelſkiemu kożuch popielicy. fol: eodem le: 3. Gdy. Inym záśie Káſztelanom po 6. ſkotów grzywien, pierwey niżby był przypuſczon ku ſłuchaniu. fol: 426. ver: 6.

O śmierći przygodney y o niepewne mężobóyſtwo czynić nie máią, tylko krewni ieſli będą moc. fol: eodem le. 5. Jeſli.

Spráwiedliwość czynić máią z Poborce pozwánego o krzywde vczyniona wyćiagániem Poboru nád Vniuerſał. fol. 395. le: 17. Chcąc.

Z Woiewody y z Celnikámi przeſtrzegáć máią, áby kupcy nie przeſtępowáli rſtaw Woiewodzych w przedawániu rzeczy, á ſpórnym brać ie do ſkárbu królewſkiego máią pod winą ná Stároſty niedbáłe vczynioną, y pod łáſką królewſką. fol: 284. le: 2. A wy.

Káſztelani ná mieyſcách Woiewodzych Káſztelániie dzierżący, podymné płáćić máią. fol: 324 lege 8. Acz wßyſcy.

Káſztelan ná trzech tylko mieyſcách ſądy ſwe od práwować ma, w Krákowie, w Ienrzeiowie, w Wieliczce. fol: 425. le: 1. Jż.

Káźimiérz.

Káźimiérzowi Miáſtu odpuſczony Szos do czterzech exactiy ná pomnożenie Miáſtá y poprá we murów. fol: 1026. le: 1. Aczpowe ná rok ieden ku zbudowániu murów y báſt, támże. Temuż Miáſtu moſtowe nádáne przed tym, teraz záś przyczynione, nád ſtáre cło, od koniá y od bydlá rogátego po pułgroſsku, Támże/ le: 2. Temuż Miáſtu ná poprawe brzegów Wiſlnych od ſtátku kupieckiego po złotemu płácono bydź ma, támże. le: 3.

Kleydány

Kieydány.

W Kieydanách ná rzece Niewiázy port wolny bydź ma, á grobla hámowány bydź niema. fo: 789. lege 58. O wolności.

Kiiowſkie Xięſtwo.

Zdawná tálym práwem záwſze do korony należáło, áż do Władyſłáwá Iágełłá, który ie od korony odwrócił, fo: 800. ver: penultimo.

Do korony zá królá Auguſtá záś przywróconé, fol: 800. ver: vltimo. & f. 801. ver: 26.

Przywrócenie vtwierdzone, fol: 775. lege 1. Wßem.

Wolności koronnych zárówno z korona vżywáć ma. fol: 776. par: A piérwéy / & fol: 801. verſu 26.

Pod regimentem koronnym bydź ma, fol: 776. parag A piérwéy.

Przy gránicách dawnych záchowána bydź ma. fol: 802. par: Obiecuiemy.

Podatków żadnych króm zwolenia przez ich Posły ná ſeymie dawáć niema, tylko dwá groſsá z włóki: á podymnego od Boiárów po groſsu. Támże.

Nie podlegálo Execuciiey Wárſzáwſkiey, Piotrkowſkiey, y Lubelſkiey: bo dopiero po execuciiey do korony przyłączoné, támże.

Przywileie, liſty, nádánia, dárowizny, zaſtáwy, ſummy, etc. wßytkie wcále záchowáne támże.

Dobrá ſtołu królewſkiego wedle ſtátutu Polſkiego rozdawáne bydź máią, fol: 803.

Spráwy ſądowé Grodzkié y ziemſkie z ápelláciiey do ſądu królewſkiego odeſłáne król ſam ſadzić z pány Rádámi ma. Támże.

Woienny rozdźiał y obroná ziemſká iáko przećiwna wolnościam koronnym káſsowána y wniwecz obrócona. Támże.

Pozwy, zapiſy, y Actá wßelákié Grodzkié y ziemſkié y Káncellárivſkié koronné, tákże y Dekretá królewſkié y liſty Ruſkim piſmem piſáné y odprawowáne bydź máią. Támże.

Mieyſckie ſpráwy Máydeburſkiego práwá álbo iákiegokolwiek innego wezwánia ludźi przez Vrzędniki koronné do Dworu przypadáiące piſmem Polſkim odprawowáne bydź máią. Támże.

Obywátele wßyſcy ták Rzymſkiego iáko y Grećkiego zakonu, w ich ćći y doſtoyności wedle cnoty y godności kożdego zá vpodobániem królewſkim záchowáne bydź máią. Támże.

Ná Vrzędy, Zamki, Dzierżáwy y Dwory królewſkie przekłádáni bydź máią. fol: 804.

Do ławice Rad koronnych przypuszczeni bydź máią. Támże.

W powiećiech swych ná mieyscách zwyklych biorąc listy y pozwy od Vrzędników ná to wysádzonych sprawy swe przed sądem królewskim Grodzkim, y Ziemskim sprawować y sądzić sie máią. Támże.

Dostoieństwá, Dignitárztwá, y vrzędy duchowne y swietckie máłe y wielkie Rzymskiego y Grąckiego zakonu vmnieyszáne áni zátłumiáne bydź niemáią. Támże.

Vácántiæ osiádłym Szlachćicom dawáne bydź máią támże.

Rády królewskie miedzy Rádámi koronnemi przysiege oddawszy mieyscá swe zásiádáć máią. támże.

Posłowie ziemscy miedzy posły koronnymi mieyscá swe zásiádáć y wotowáć máią. támże.

Ná woyne hufce swe wedle obyczáiu koronnego stáwić máią támże.

Seymiki powiátowe ná mieyscách zwyklych czásów swych od królá listámi nánáczonych zwyczáiem koronnym bywáć, y posłowie ná seym wálny obiérani bydź máią. támże.

Posłom ná seym postánym pieniądze strawne dawáne bydź máią. támże.

Zá Herb ná chorągwiách ziemskich y we wszytkich odprawách pospolitych przy swych dawnych Herbiech orłá rzywáć máią. támże.

Sprawiedliwość sądowa, zieło z osoby królá I. M. fol 121 le: 12. Sprawiedliwość. *Sądy swe zás ná królá włożyć wolno záwsze.* fo. 806 lege 1. Jż. par. A gdżieby.

Poprawe swoich práw królowi Stephanowi podáć mieli, których im záwsze poprawować wolno. Támże. lege eadem.

Kiiowskiey ziemie pustinie rewidowáne bydź miały z seymu Lubelskiego Roku 1569. dla rozdawánia wieczności y lenná ná osiadánie. fol: 386. par: Dáiemy.

Kiiowskie Woiewództwo nie podpada pod Constitucyą anni 1598. *o pozwiech nadwornych* fol: 543. le: 12. Zábiegáiąc. par: A iż.

Inśze práwo ma y pod práwo Koronne ratione *Sądów nie podpada.* Támże.

Tymże sposobem y z strony poprawy postępków prawnych nie podpada, gdyż sie práwem swym sądzą. fol: 809. ver: 1. par. A iż.

Trybunał Kiiowskiemu Kśiestwu pozwolony. fol: 805. le: 4. Zá prosbą.

O krzywdy do sądu Grodzkiego pozywáć im wolno. fol 806: le. 2. Jż w Woiewództwách.

Słudzy poddáni zbiegowie czeladź dworna bez przyporeczenia z sądu Grodzkiego sądzeni bydź máią. fol: 806. lege eadem.

O Grabież do Sądu Grodzkiego pozywáć máią. Támże.

Stárostowie ó zbiegi winni, do inśego Grodu bliższego onego Woiewództwá pozwáni bydź máią. Támże.

O dobrá Szlachetckie Ziemskie ktoby ie rozumiał bydź królewskiemi, nie zá dworem ále ná seym pozywáć ma. fol: 543. le 12. par. A iż.

Vrzędnicy Ziemscy, Podczáśy, Stolnik, Cześnik, Podstoli, jáko y w inśych Woiewództwách bydź máią. fol. 807. le: 5. W Podolskim.

Przywileie, listy, zwyczáie, wolności, potwierdzone od królá Ie. M. Zygmuntá III. fol: 808 le 6. Woiewództwom.

Zamki pogránicsne poprawione bydź máią. fol: 808. le. 6. Woiewództwom. p. A iż Zamki.

Vniuersał z vchwały Wislickiey o pospolite ruśenie sub pœnis *zniesiony y Cássowány.* támże. par. Ktemu téż.

Declarowánie ártykułu około odpraw w rzeczách osądzonych w ziemi Kiiowskiey. fol. 815. le: 31. Gdyż.

Perefudy żadne ná Trybunale od nich wyciągáne bydź nie máią. fo. 816. le. 33. Zá przystápieniem.

Koce ták że znieśione tylko ktoby vpornie appellował, ma płácić dwie kopie groszy Litewskich Sądowi, nie stronie. Támże. le. eadem

Podymne odpuszczone. fol. 816. le. 34 Złáski.

Kiiów.

Był y iest głowa y głownym miástem wszytkiey Ziemie Ruskiey. fol: 801. ver: 5.

Klásztory.

Klásztory Polskie od królów polskich y od szlách ty są dobrze opátrzone fol. 207. le. 1. Cześkemi. *Y podziś Szlachetckiey łáski potrzebuią.* Támże.

Klásztorów spustoszonych iuż zá królá Zygmuntá wiele było. fo: & lege eadem.

Klásztorne rządy po śmierći Opáćiey ná Biskupá przypadáią, krom prowentów, które w mocy klásztorney zostáią. fol 209. lege 4. Przestrzegáiąc.

Klásztorni Opáći y Proboszczowie stanu szlácheckiego, á in defectu plebei, *byle polacy, obiérani bydź máią.* pátrz Opáći.

Do klásztorów Polskich Polacy przyimowáni bydź máią, wyiąwszyby przywileie Niemeckie

ckie tego broniły. fol: 207. le. 1. **Chcąc.**

Klaſztornych Mniſzek dobrá oyczyſtè y Máćierzyſte przypadáią ná krewne bliſſe. fol. 213. par. **A ieſliby.**

Klaſztorne máietnośći y wśi podymne płáćić winne iáko y ſzláchetckie. fol. 323. le. 4. **Do ćiſtóm.**

Klątwy y karánia duchowne

Karánie Duchowne gdźie nie pomoże tám Swieckie pomoc może. fol. 244. par. **My tedy.** & fol. 260. lege 1. **Władyſław.** ver. 16.

Z lekkiego poważánia klątew y praw kośćielnych, pochodzą odſzczepienſtwá, duſz niebeſpieczenſtwá y zgorſzenia. **Támże.** par: **Ale.**

Klątwe kto ſobie lekce poważa, duſzy ſwéy niebeſpiecżno czyni. **Támże.** par. eodem.

Kośćiół dla kápłana ábo kleryká zábitego, ránionego, hámowánego ma bydź w klątwie ták długo ażby złoczyńce wydano Biſkupowi. fol. 240. lege 1. **Gdyby.**

Kléty bydź ma Duchowny gdźieby nie zápłáćił winy 14. grzywien o pozwánie świetckiego do práwá Duchownego o rzecz práwu Duchownemu nienależącą, fo: 238. par: **A ieſliby.**

Dla kletego gdy do kośćiołá ábo Miáſtá wnidźie od ſłużby Bożey przeſtano bydź ma áż wynidźie, fol: 241. le: 5. **Też vſtáwiamy.** & lege 6. Statuimus.

Klątwá do trzećiego dniá dla weſśćia kletego do kośćiołá chowána bydź niema, fol: 242. le: 7. **Niedzy.** & le: 8, Inter.

Dla zákletego iednego, ludźie nabożenſtwá ſwego przeſtawáć nie máią, wyiąwſzyby było zákleće Papieſkie, fol: eodem, le: 9. **To też.**

Kletego przed láty do ſądu nie przypuſczano, teraz to odłożono, fo: eodem, lege 10. **Jż.**

Pod klątwą Piſarz Duchowny wiecey nád poſtánowienie wyćiągáć niema, fol: 240. lege 3. Statuimus.

Klątwa wyćiągana bydź ma winá przez Sedźiego Duchownego z Mytniká Duchownego, któryby mimo wolnośći Duchownych wyćiągał myto od oſoby Duchowney, fol: 61 le: 9.

Kléty bydź ma, któryby ábo dobrá kośćielne, álbo dźieśiećiny, álbo ná miłoſiernè vczynki oddáné, brał gwałtem, wydzierał, nieſłuſznie zátrzymawał, ćiągał, wyćiſkał, etc. á wróćićby ich y nagrody zá to czynić niechćiał, fo: 243. par: **Niechayże.**

Klątwie podległy bydź niema Kázimierz kiedy Kráków kléty bedźie, & è contra, fol: 241. lege 3. **O chowániu.** & lege 4. **Item.**

Klątwa ſprawiedliwa o dźieśiećiny álbo o inné opánowánie rzeczy y oſób kośćielnych ktoby dłużey niż Rok ná ſobie trzymał, nie ſtáráiąc ſie áby wolen był, tákiego dobrá w ſequeſtrze v Stároſty bydź máią, áż ſie vgodzi y nágrodzi, fol: 245. ver 1. **Jż gdy.**

O klątwách decizya Mikołáiá Kotfica Ardźiákoná Gnieznieńſkiego zebrána z Státutów Gnieznieńſkich, fol: 248. lege 12. **Ták rozpráwia.**

W klątwe ipſo facto *wpadáią który Duchownym oſobam álbo kośćiołom dźieśiećiny, poſſeſſye, czynſze y dobrá álbo imioná ruchome wydźieráią, náieżdżáią, occupuią, ćiągą wyćiągáią, álbo ćiężkość y iáwné ſzkody y obrázy czynią, á do trzećiego dniá nie nágrodzą,* fol: 248. par: **Státut.**

W klątwe wpada kożdy który Duchownym czyni ſzkody álbo obrázy bądź iáwnie bądź táiemnie fol: 253 ver. 26.

Klątwá bydź może bez Monitiiey, gdźie wyſtępek ieſt iáwny: gdyż Státut prowinciálny Duchowny ſkryćie monitiæ zámyka w ſobie: ále gdźie wyſtępek nie ieſt iáwny, tám ma poprzedźić monitia, fo: 253. par: **Ale iednák.**

Klątwe popada kto ſtácye w dobrách kośćielnych dáie, fol: 254. ver: 38.

Klątwy poſtępek iná kſſy przećiw wyſtępnikowi iáwnemu, iná kſſy przećiw nieiáwnemu, fol: 253. par: **Ale.**

Klątwá práwem álbo ſtátutem prowinciálnym może bydź zá wyſtępek bez monitiiey, fo: 254. ver: 9 *może bydź y bez pozwu gdźie wyſtępek ieſt znáczny,* fol: 256. ver: 1.

Klątwa bydź może daná bądź od Sędźiego gdźie wyſtępek ieſt dopuſczony: bądź od Sędźiego gdźie wyſtępny mieſzka, fo: 257. ver. 1.

O klątwe pozew raz vczyniony oblicznie, nie potrzebuie drugiego pozwu oblicznego: doſyć potym przez edikt pozwáć, fol: 258. ver: 6.

O klątwe pozew od Biſkupá, który ma iuriſditia wyſtępku, może bydź w Diocoezyiey Biſkupá drugiego comprowinciálnego, fo: 259. ver. 1.

Klątwá nie ieſt actus criminalis: *áby téż dobrze y byłá, tedy iż ſie* ciuiliter *nie do ćieleſnego karánia ále do ſátisfáktiiey intentuie, tedy téż* ciuiliter *odpráwowána bydź ma,* fol: 260. ver: 1.

Klątwie podpada Stároſtá álbo vrzednik który nie czyni ſprawiedliwośći ludźiom vſſkodzonym od żołnierzá, fo: 723. par: **A ieſli wy.**

Kleparz.

Klepargowi Szos do czterech exakciy od Roku 1589. ná porátowánie pospolitych potrzeb, y czopowe do Roku odpuszczone, fo: 1027. le. 1.

Kmiecé wolności.

Kmiecie od podatków, od pozwów, robót, podwód, wcisków, ciężenia, zboża, owsów wolni. fol: 323. le. 3. Nád to.

Kmiece Podatki.

Náznák poddánstwá swégo płácić máią królowi podatki, które, króleſtwem zową, pieniądzmi pospolitemi ábo Práſkiemi, iako gdzie obyczay wyćiągánia nieśie. f. 322. le 10 Nád to.

Podymné dwugroſſowé płácić máią z łanu osiádłego, choćby też więcey osób ná nim śiedziało. fo: 323. le: 3. Nád to.

Ná S. Michał áż do ś. Mikołáiá wydawáć podymné dwugroſſowé máią. fol: 323. le: eadem.

Napiſnego choć nie płácą przećie quity od napiſnego brác máią, fo: 325. le: 1. Przerzeczony.

Pobory swoie do pánów álbo Dzierżawców swich znośić. Ci zásie do poborców z swoią częśćią pieniędzy poborowych oddawáć, y liſt ná to z obu ſtron od śiebie wziąć máią. fol. 369. le: 34 Bacząc.

Kmiece Dáni.

Kmiećie pod innym pánem Bárci máiący winni dan miodową pánu onégo gáią, f. 1110, le: 1. Bárći.

Kmiece Dźieśięciny.

Kmieć który orze cálym pługiem, dźieśięćine płácić winien. Pátrz Dźieśięciny.

Kmiece Roboty.

Kmiećie którzy dniá nie rabiáli, teraś dźień ieden w tydźień robić winni, wyiąwſzy kmiećie którzy Czynſzem pieniężnym y zbożem roboty swé pánom płáca. fol: 1079. le: 1. Chcąc. & le: 2 Vſtáwiamy.

Kmiećie wśi królewſkich vprzywileiowánych zá poſtąpieniem Czynſzu pieniężnego dniá w tydźień nie robią, fol: 1079. l. 2. Vſtáwiamy.

Kmiece Ciężárá.

Kmiećie gdy ćiężá odbiią we wśi ábo przede wśią wine królowi y Sędziemu iego pietnadźieſta záplácić, y z drugą winą ſiedmnadźieſta tákową ćiężá záchować. fol: 639. par. Jeſcze ſtánowiemy.

Nie poſłuſsni zá winy o ćiężá odbitą winą ſiedmnadźieſta máią bydź karáni, f. cod. p: Ktoſzy.

Kmieć zá pánſki wyſtępek ćiężány bydź niema. fol: 193 le: 34. Z práwá Bożégo.

O czynſz w wole iednym, á ieſli go we dwu Niedźiel nie zápłáći, we dwu wolech ćiężány bydź ma. fol. 324. le: 6. A ieſli.

Kmiece Karánia.

Kmieć ſoli poſtronnéy vżywáiący y máiący, winą 14. grzywien ma bydź karány, á o niedbálſtwo ciężány, máietność do ſkárbu trácí, álbo in defectu *poimány y do wieże ma bydź wſádzony,* fol: 51. par: A ieſli.

Kmiećie karáni bydź máią o nie bránie pieniędzy drobnych. Pátrz Mynicá.

Kmiece Pozywániá.

Kmiećie bez ſłuſsnéy przyczyny pozywáni bydź niemáią pod winą piątnadźieſta. fol: 523. le. 5. Jż. par: Ale iż.

Kmiećie ieſli z pánem onéy wśi będą czego winni, bądź ſpołecznie bądź rozdźielnie zoſobná kożdy pozywány bydź ma, f. 524. v. 2. A tym.

Kmiece Krzywdy.

O kmiecą krzywdę pan nie kmieć czynić powinien; fol. 1093. le. 33. Quando Nobilis.

Kmiece Nágánienie Szláchćicá.

Kmieć Szláchćicá nágánić nie może ázby od inégo ſzláchćicá nágánienie ſłyſsał, á onby ſie tego nie ſprawił, Pátrz Szláchćic.

Kmiece Scrutinium o wybićié z máietnośći.

Kmiećie do ſcrutinium wezwáni in cauſa violentæ expulſionis *zegnáć máią* ſub iuramento corporali, *ieſliż tá expulſia byłá, y kto był poſſeſſorem dóbr onych przed expulſią, kto ie trzymał, komu czynſz płácili.* folio 591. lege 11. Quia: pátrz gwałtownicy.

Kmiece Wyprawá ná woyne.

Królewſcy, Duchownych y Swietckich dwudźieſtego z pośrzodku ſiebie ná woyne wyprawić powinni, wyiąwſzy Zagrodników. fol: 702. lege 24. Kmethones.

Kmieca ſłużbá y rzemioſło.

Kmiecych ſynów ieden tylko ná ſłużbę, ná náukę, ná rzemioſło, zá liſtem páná swégo może odyść: á gdźieby ieden był, ma bydź wolnie

wydány

wydány dla robót domowych, pod winą 14. grzywien, ilekroćby go kto niechćiał wróćić. fol: 1082. le: 8. Zábiegáiąc.

Syn kmiecy niema odchodźić ná náuke ábo rzemioſło beż dozwolenia Panſkiego, y to przed 12. lat: á który wynidzie cześć dźiedźictwá trá ći: fol: 1082. le: 9. Też.

Kmiecé dźiewki y Małżenſtwo.

Kmiecé dźiewki ſą wolné do małżenſtwá, y v oſiá dłych mężów mieſzkać maią, fol: 1080. le: 3. O dźiewkách.

Nieoſiádły poiąwſzy v kmiećiá oſiádłego dźiéwke, v niey mieſzkáć ma, fol: eod: le: ead.

Kmiecą dźiewke gdy Pan zgwałći, kmiećie wſzyſcy moga precz odyśdź. fo: 1081. parag. Naprzód. ver 9.

Kmiecé ruſzenié.

Ieden z iednéy wśi do drugiéy ná kożdy rok przeniešć ſie może wolnie. fol: 1081. le: 6.

Kmieć ruſzyc ſie nie może ze wśi áż rolą wyprávi y mieyſce ſwé oſádzi, fol: 1080. le. 4. Jż.

Ieden ábo dwá beż wolcy Páná moga odyśdź, wyiąwſzy klątwę, gwałt dźiewek ábo żon kmiecych, ábo ćiąża dla Pánów ſwych, tedy moga wſzyſcy odyśdź fol. eod: le: 5. Gdy. & fol: 1081. par. Naprzód. ver. 9.

Około puſczenia kmieći zwyczay kożdéy ziemie chowány bydź ma. f. 1081. l. 7. O puſczeniu.

Kmiecie zbiegli.

Kmiećiá zbieglégo w roku vpominác ſie trzebá. fol: 1083. le: 11. Też obiaſniáiąc.

Kmiećie zbiegli práwem przekonáni, á wróćićby ſie niechćieli, Pánu ſwemu zá wine trzy grzywny y czynſz roczny wcále oddawſzy beda wolni, á to w práwie ziemſkim, fol: 108. lege eadem, par: Który.

W Niemieckim práwie ſiedzący przedawſzy dźiedźine, ábo bogátego ná mieyſcu ſwym oſádźiwſzy y rolą wyprawiwſzy ſieyba ożimia y letnią pánu oddawſzy, może odyśdź, á gdźieby w nocy wyſzedł, rzeczy goſtáwione Pan może pobrác. fo: 1084. par: Ale kiedy.

Ieſli w nocy vćiecze kmieć, Pan rzeczy bierze á przećie wrócony bydź ma y z winą. fol: 1083. lege 11. Też. par. A to ieſcze.

Dla trzech przyczyn vćiec może. Ieſli Pan w klątwie, Ieſli poddáną zgwałći, y ieſli dla práwá ćiąża z nich wźieto. 1080. le: 5. Gdy.

Kmieć wolność máiący ták wiele ma pánu ſłużyć nie odchodząc, iáko ſie wielez wolności weſelił, á ieſli w Niemieckim práwie, niema odchodźić, áż czynſz zápłáći, iáko wiele wolności miał. fo: 1084. par: A ieſli. & p. Ale kiedy.

Kmiećie ná mieſzkánie do Miaſt vćiekáiący przez vrzędy Miaſt pod winámi królewſkiemi máią bydź przywróceni ábo przypędzeni, żeby puſté role oſádźili. fol: 1085. l. 14 Aby zgodá.

Vćiekſzy od Páná á w tym vmrze, dobrá iego wſzytkie z żoną y z dźiećmi máią bydź wrócone z winą. fo: eod le: 15. Si quis.

O kmiećie zbiegłe pozwáni w ſądźie ziemſkim máią odpowiádác. fo: 1086 le: 18. Acz.

O zbiegłe kmiećie w ſądźie Ziemſkim álbo Grodzkim áreſtowawſzy ie ná záwitym roku czynić może. fol: 1089. le: 21. O zbieglé. *Areſtowáni bydź niemáią, gdy o nie práwem czyniono bydź ma.* fol: eod: le: 22. Státut.

Kmiećie zbiegli rokiem záwitym dochodzeni bidź máią fol: 1087. lege 19. Aczeſiny.

Szácunek wietſzy nád 500. grzywien o poddáne zbiegłe w pozwie kładźiony bydź niema. folio 1089 le 23. Moderuiąc.

Kmiećie zbiegli dla woyny Pruſkiéy w Ziemſkim ſądźie máią bydź dochodzeni, fo: eodem. le: 24. Jż zá.

Kmiećie, Zagrodnicy y ich ſynowie zbiegli máią bydź przez Stároſty mieyſce ábo vrząd Mieyſcki imáni. fol: 1088. le 20. Rádząc.

Kmiećie z ról, zagród, od pánów ſwych w Woiewodztwie Poznáńſkim y Káliſkim ſwowolnie odchodzący, moga bydź poimáni, okowáni, y do robót przymuſzeni, ták długo áż ſie Pánowie ich dowiedzą y ich ſie vpomną: którym záraz máią bydź wydáni, wźiąwſzy zá dotrzymánie groſzy 12. od Pánów. fol. 584. le 4. Jż ſie.

O kmiećiách zbieglych Mázoweckich. fol: 991. le. 43. Zgadzáiąc.

Kmiećie zádłużeni.

Kmieć zádłużony niemoże bydź áreſtowány w Mieśćie áni práwem Mieyſckim pátrzány: ále ná mieyſcách dźiedźicznych ſprawiedliwość dochodzona bydź ma. fol. 1090 le: 25. Dla. par: Dla tego.

Kmiece Rány.

Kmiećiá kto ráni, ma mu dáć grzywne, Pánu druga: á ieſli dwu Pánów bedzie, grzywny między nie máią bydź rozdźielone. fol: 1091. le. 26. Kto ráni

Kmiećio-

Kmiećiowi vczynionemu ſłáchćicem zá ráný trzy grzywny płácone bydź máią. fol: 602. le. Militi. par: Item Militi.

Kmiećiowi zá ráne sina ſześć ſkotów to ieſt ſześć grzywien płácone bydź máią. fol: 1091. lege 27. Kmiećiowi. Zá krwáwą ráne dwie cześći ránnemu, trzećia ſądowi płácona bydź ma. f. eodem le. 28. Aby win.

+ groſſy 12. amic 6 groſſ. wer

Kmiece Mężobóyſtwo.

Kmieć kmiećiá gdy zábiie, zá wine Káſtelaniiey gdźie ſie mężobóyſtwo ſtáło, cztery grzywny á krewnym zábitego ſześć grzywien ma zápłáćić, á ieſli nie zápłáći, ná gárdle ma bydź karan. fol: 1092. le. 29. Acz ſtárádawná.

Kmiećiá ktoźábiie, dźieśieć grzywien zan ma zápłáćić, żenie y dźiećiom ſześć, á Pánu cztery grzywny, á bedźieli dwu pánów, winá ſie máią podźielić. fol: 1092 le: 30. Jeſli kto.

O kmiećie zábite w Mieśćiech práwo polſkie ma bydź ſadzone. fol: eodem le: 31. Vſtáwiamy. & le: 32. Skázuiemy.

Kmieca śmierć y máietność.

Kmieć álbo chłop gdy bez potomſtwá vmrze, máietności iego Pan brác niema, ále z tey máietności ieſli wyſtárczy, kielich zá puttory grzywny kośćiołowi, á inſze dobrá ná powinne ſpadać máią. fol. 1093. le. 35. Vznawamy.

Koc.

Koce podkomorzym y komornikom, Stároſtóm y Podſtároſćiom, od których Appellatiæ przy padáią, Sąd Ziemſki przy Trybunale ſiedzący odbieráć, y tymże vrzędnikóm iáko y Sędźiom Ziemſkim oddawáć ma. fol. 424. le: 24. Iż Conſtitucyą.

Koc iedno ieden od cauzy iedney brány bydź ma. fol 646 le. 6. A kto.

Koc Sędźiemu raz ná Rocech odłożony niema bydź druga ráza ná ſeymie kładźiony. fo 648. ver. 3 pars appellans, 1543.

Koledá ábo Stolowé.

od párafianów dobrowolnie wyćiągána bydź ma ile kto da. fol. 189. le. 4. Inſuper.

Kolomyia.

Miáſto, ma liſt ná ſkład wieczny ſolny od królá Kázimierzá de data 1456. y królá Zygmuntá de data 1513. fol. 1062 le: 15. Vkázało.

Komorzi

Komornicy Ziemſcy.

Ná rocech Ziemſkich obieráni bydź máią. fol. 453. le. 1. O Rocech. par: Ná których.

Spraw inych okrom ſwych własnych procurowáć áni ku ſprawowániu od ſądów wſtawáć máią. Támże. par. A przerzeczeni.

Przyśiegáć ná Rocech Ziemſkich y oſiedli bydź máią fol. 413. le. Podkomorzowie.

Skazánie ich ktoby nágánił, przepada winy do nich po groſzy 12. fol. 425. le. 3. Gdy.

Komornicy Mieyſcy.

Komornicy którzy bez krzywdy pánów w Mieśćiech mieſzkáią, máią bydź wolni. fol. 1085. lege 4. Aby zgodá.

Komornikámi którzy przy mieśćie dobrze gnáiomi mieſzkáią, Miáſtá dla ſwych potrzeb contentowáć ſie máią w Woiewódźtwie Poznáńſkim y Káliſkim fol: 585. p. A miánowicie.

Z komorniká Executia przez Stároſte czyniona bydź ma, pátrz, Inquilini.

Konie.

Z korony wywodźone bydź niemáią, fol: 1052. lege 1. Chcemy. & 2. Konie.

Które ná Iármárki pedzą, niemáią bydź po drógách przedawáne pod winą 100. grzywien, fol: 1053. lege 4. Konie.

Konie w Węgrzech á nie w koronie kupione przez Celniki y Stároſty bráne bydź máią pod winą, fo: 1051. le: 1. Iż. & fol: 1053 lege 3. Aby.

Koniá zdrowego ná dróge pożyczánego álbo zdrowionego wróćić, álbo ieſli ochromieie ón ſie zgodźić trzebá, fo: 1053. lege 5. Mikołay.

O koniá krádźionego winni ſąſiedźi ieſliby gonić złodźieiá niechćieli, á wtymby złodźiey vćiekł, fol: 618. lege 6. Nagoty.

O koniá krádźionego dawność do dwu lat, fol: 1108. lege 11. Vſtáwiamy.

Kopce

Kto rozrzući, ma od narożnego trzy grzywny, á od drugich po 12. groſzy zápłáćić, fol: 409. lege 22. Gránice. & le: 23. Stároſtowie. & fol: 421. lege 18. Jeſli.

Ná cudzey źiemi vczynione bez Podkomorzego y vrzędu iego, tákże trzy grzywny od narożnego, á od drugich po 12. groſzy ma zápłáćić, támże.

Kopy.

Kope zboża gdy kto komu weźmie, winę ſądowi ſześć.

ſześć grzywien, á ſkodę máiącemu trzy grzywny położy, fo. 617. lege. **Zá iedne.** *A ieſli Wnoky złodźieyſtwo popełnia*, fo: & l eadem.

Korce.

Sprawiedliwéy miáry náRatuſzách bydź máią, fol 1056. lege 4. **Iż niemáłe.**

Korzec w kożdym Woiewództwie iáki ieſt w głownieyſzym Mieśćie onego Woiewództwá iednáki bydź ma. fol: 1056. le. 5. **Opátruiąc.** para: **Korzec.**

Koroná Polſka.

Koronie záleży wiele náſtanie Rycerſkim, fol: 199. lege 9. **Ponieważ.**

Korony y R.P. cześć wielka należy náſtanie Duchownym, fol: 202. lege 17. **Gdyż.**

Korony Polſkiey ſłáchtá cześć nalepſza, fo:203. ver: 5.

Korony Polſkiey zwykłá bronić ſłáchtá gárdły ſwemi od przygod woiennych, f: 195. l. **Chcąc.**

Koroná ma pożytek z ludźi vczonych, fol: 112. lege 3. **Zápráwdę.**

Koroná Polſka Wiecámi, Rokámi, y Sądámi w rządzie záchowána bywa, fo: 147. le: 2. **Káźimierz.** par Sollicitudine.

Koroná Polſka dla Kárdynálſtwá Biſkupá Krákowſkiego Zbigniewá tárgáłá ſie, y wiele ſkód podeymowáłá, fol: 161. lege 1. **My.** par: **Káźimierz.**

Koroná ſie tárga gdy ſie zamki y ziemie przednieyſze záſtáwiáią, fo: 90. le: 2. par: **Druga.**

Koronnych Roſterków y niezgód plebeiuſzów ámbitia przyczyną bywáłá, fol: 195. lege 4. **Chcąc.**

Koronné potrzeby.

Koronnych potrzeb bywa ták wiele, że też pospolitemi pomocámi nie podobna im doſyć czynić, fo: 96. lege 1. **Iż z dóbr.**

Opátrzenie ich ma bydź z dóbr y z dochodów wſzytkich które ſkárbowi królewſkiemu należą, fol 31. lege. **Vkazáli.**

Korzenie.

Po czemu płácone, y iáko droga kwartáwiná, málmázyiey, muſzkátelle bydź ma, fol: 1049. lege. **Obaczáiąc.**

Kośćioł.

Z kośćiołá Bożego y chwałá Bożá y duſzne zbáwienie ludźiom przychodźi, fol: 1: 9. lege 1. **Z kośćiołów.** & fo: 243. ver: 4.

Kośćioły y wſzytkie domy Bożé przy práwiech y wolnośćiách ich w cále záchowáné bydź máią, fo: 190. le: 1. **Nap: 300.** & l. 2. **Ieżkolwiek.**

Kośćioł Gnieznienſki nád Krákowſki przełożony, y przez Káźimierzá y Alexándrá królá Polſkié vprzywileiowány, fo: 191 le 1. **My.**

Kośćioł Gnieznienſki w ſwéy prærogátywie nád kośćiołem Gnieznienſkim záchowány bydź ma. fol 192. par. 2. **Nap: 300.**

Kośćioł ná gruncie Szláchetckim ma bydź od Biſkupá fundowány, ieſli Szláchćic káplaná opátrzy. fol. 1°9. 2. Et vt.

Kośćielné Sákrámentá dármo nie zá pieniądze ſáfowáné bydź máią. f. eod: l. 3. **Rectores.**

Kośćielné ſkárby wcále záchowáné y przez X. Biſkupá rewidowáné bydź máią z Stároſtámi y Dzierżawcámi ieſli w imionách królewſkich, á w ſłáchetckich z kollatormi. f: eod le 5. **Aby.**

Kośćielné nádánia ſą dla chwały Bożey y dla opátrowánia ludźi vbogich zwłaſzczá ſłáchetckich. fol: 202. le. 7.

Kośćioł iáko mátkę ma opátrzyć, áby vbodzy którym rodźice nie máią zkąd nákłádać, mieli ſie gdźie vczyć. fol: 224. le: 5. **Iż.**

Przy kośćiołách Tumſkich ná ſkołách rektorowie y Miſtrzowie bydź máią. fol: & le: ead:

Kośćielné dobrá ſą podporą przyiaćioł beneficia trzymáiących. fol 202 le: ead. **Gdyż.**

Kośćielne kápituły nie ſą bez ludźi vczonych ſłáchetckich. fol: 197. lege **Aby.**

Kośćioł dla rodzáiu y áſſiſtenciy ſłáchetckich przyiaćioł w pokoiu y w obronie bywa, fol: 195 ver. vltimo.

Kośćielnych doſtoienſtw pracámi y cnotámi ſłáchtá zawſze dochadzáłá. fol: 195. le: **Chcąc.**

Do kośćiołów Tumſkich y ná doſtoienſtwá wſzelákie nie cudzoziemcy, ále obywátele koronni Szláchćicy bráni bydź máią. fol 194. parag: **Dla czego.** & fol 195. l. 3. **Do kośćiołów.**

Do kośćiołów Tumſkich Xiężey dowód ſłáchectwá wedle práwá pospolitego bydź ma. folio 194. ver: vltimo.

Do kośćiołów Tumſkich plebei bráni nie byli przed królem Olbráchtem. fo 194. ver: 4.

Do kośćiołów Tumſkich plebei bráni byli przez nieiákieś práwá ſtárego ochyláníe. fol: 194. verſu 14.

Przy kośćielech Tumſkich pewna liczbá plebeiuſzów bydź ma. fol: 195. le: 3. **Do kośćiołów.**

W kośćielech Tumſkich niektórych plebeiuſze ſą vprzywileiowáni ná Kánoniæ, w których záchowáné bydź máią. fo 196. p. **A w kośćielech.**

Do kośćiołów Tumſkich nád opiſány poczet bráni bydź

ni bydź nie máią plebeiuſſe. fol: 199. lege 9. **Ponieważ.**
Kośćioły dla plebeiuſſów puſtoſſone y kázone by wały, y żadney obrony z nich nie miały fol. 194. ver. 20.
Kośćiołów plebei bronić nie moga. f. eod: v. 7.
Kośćielna obroná y wolność ginie y przyſtep oſobam godnym záchowániem Beneficiy drugiemu zá żywotá iednego, y wydániem penſiy Cudzoziemcom, y tu nie mieſkáiącym: fol: 194. par: **Tóż obaczywáiąc.**
Kośćielnych niebeſpieczenſtw plebeiuſſów ambitia przyczyną bywálá. fol: 195. le: 4 **Chcąc.**
Kośćielné rządy y obchody w Bráctwách Mieyſkich ginąć nie máią, chociaż ſámé Bráctwá zniesione beda. fol. 280. le: 11. **Chocby.**
Kośćielné ápparaty niemáią bydź v Zydów zaſtáwiáne. fol. 1117.
Kośćioł iáko klety bywa, y iáko klątwy wydáie. **Pátrz klątwy.**

Kośćielné dobrá.

Kośćielnych dóbr álienowánych ieſt wiele. fol: 206. lege 19. **Iż.**
Kośćielnych dóbr alienatiæ bez przyczyn ſłuſznych kośćiołowi pożytecznych y bez conſenſu quorum intereſt *ważne bydź niemáią,* **támże.** *Alienatá práwem recuperowáć záwſſe wolno w ziemſtwie.* **támże.**
Kośćielné dobrá álbo ná miłoſierné vczynki oddáne ktoby gwałtem brał, w klątwie bydź má; fol: 242. par: **Niechaże.**
Kośćielné dobrá y ludzi vbogich ná nich mieſkáiących nie máią bydź ſzárpáne áni ſkodzone, fol: 253. ver: 4.
W kośćielnych dobrách ſtácye bez ſkody dawáné bydź nie moga, y kto ie dáie w klątwe wpáda, fol: 254 ver: 38.
Duchownych dobrá od ſzácunku záwſſe były wolné áż do Roku 1527. kiedy zá Krolá Zygmuntá pierwſzego dobrá koronné táxowano fo: 389. par. Et quoniam. ver: 9.

Koſtki.

Koſtek żaden z cudzoziemcem gráć niemá ná pożyczki tylko o gotowe, fol: 585. lege 1. **Ku zámknieniu.**

Kowno.

Pátrz Litewſkie X. Wielkie in litera L.

Kozacy.

Pátrz in litera N. **Nizowcy.**

Kráków.

Wiáre y ſtáteczność ſwą królowi y koroni nie ważąc ſobie ſzkody y ſpuſtoſzenia máietnoſći dotrzymawa, fol: 1023. lege 2. **Iż.**
Rebus ſecundis ornamento, aduerſis præſidio *ieſt záwſſe koronie y R.P.* fo: 1026. l. 5. **Przełożeni.**
W krákowie przednieyſſe inſignia y kleynoty Máieſtatu królewſkiego chowáne bywáią, fol 1026. lege 6. **Iż.**
Krákowſcy Rayce od króli Lokietká áż do tad przez Woiewódę krákowſkiego obieráni bywáią, fol: 1016.
Wyſſe práwo krákowſkie ná zamku krákowſkim záſiádło od Roku 1444. fol: 1016. lege 1. **Wł. Władyſław**
Kráków dla náuk wyzwolonych nie inaczey obrány iedno iáko Parys we Fráncyey, Pádewá Vxonia w Niemcech, fol 215 le: 1. **Władyſław.** *pátrz.* **Akádemia Krákowſka.**
Krákowiánie ſą ták vćiśnieni iż áni vrzędáni v beſpieczeńſtwie práwá poſpolitego ochronić ich nie może, fol 595. lege 21. **Wielkie.**
Krákowſki Mieſczánin w Rádzie bedący ma moc dochodzenia gwałtu ſwego iáko ſzlachćic, fol. 596 lege. **Wielkie.**
Krákowſki vrzęd zá żądaniem Rektorowſkim ſtudentá excludowánego ma wygnáć, fol: 220 par: **Jeſcze.**
Tenże ma ſtudentá Rektorowi niepoſłuſznego zá żądániem Rektorowſkim hámować w niepoſłuſzeńſtwie poſtawſzy pón ſługi Mieyſckie fol: eodem, par: **Acz ſliby.**
Odpuſczenie Szoſu y Poboru temuż Miáſtu do cztérech exáktiy dla ſzkód podietych, f. 1025. lege 2. **Iż Miáſto.**
Odpuſczenie Czopowego ná poprawe Municiy Mieyſckich do dwu exáktiy, fol eodem, lege 3. **Miáſtá.**
Podwyſſenie Moſtowego od koniá y bydłá rogátego po pułgroſku ná poprawe dróg, fol: eodem, lege 4. **Dla poprawy.**
Cło wieczne krákowu pozwolone od grzywny po pułgroſku od towárów wſzelákich od cudzoziemców, fol 1026. lege 5. **Przełożony.**
Nágrodzenie vſzkodzonym w krákowie odgotowánie ma bydź z práwá, fo: eodem, le: 6. **Iż.**
Krákowſkie Miáſto dzieſiątą cześć dóbr bierze od kupców cudzoziemſkich extra Regnũ *ſie wynoſzących.* fol 1033. le: 4. **Iż ſie kupcy.**
W krákowie kożdy kupiec cudzoziemiec towáry ſwe przedawáć może, fo: 1052. le 5. **Vkázáli.**

Miedz do krákowá przywożna iedno Mieszcżánóm krákowſkim przedawána bydz ma, fol: eodem, lege eadem.

Krákowá żaden z towármi miiáć niema, fol: & lege eadem

Towáry z Prus y z Toruniá przywożone, w krákowie złożone y przedáne bydz máia: á z támtąd wywożone bydz niemáia, **támże.** par: 1.

Towáry nie cudzoziemcóm ále Mieszcżánom krákowſkim álbo poddánym królewſkim przedawáne bydz máią, **támże.** par: 2

Płótno Golcz ná wielki łokieć przedawáne bydz ma, **támże.**

Płótno czarne ná máły łokieć przedawáne bydz ma, **támże.**

Kupce cudzoziemce, którzyby krom głównych Iármárków z sobą spółem w krákowie hándlowáli ánie z Mieszcżány krákowſkimi, hámowáć, áreſtowáć y dobrá ich do ſkárbu królewſkiego brác máią, **támże.** par: 3.

Kupiec żaden krom głównych Iármárków towárów swych w krákowie przedawáć niema, **támże.** par: 4.

Krákowá żaden miiác niema, ále tám każdy ſkłádowi doſyć czynić winien, **támże.** par: 5.

Kupcy Węgierſcy kupi swych ſkład w krákowie mieć, y támże kupie swe przedawáć y swe rzeczy ſprawowáć maią lub confiſcatione bonorum, **támże.** par: 5.

Sól w Bałwániech przeciw ſkłádowi krákowſkiemu w Miechowie przedawána bydz niema, **támże.** par: 6.

Sal centenariatum *z Wieliczki do Miechowá iedno w targowe dni przedawána bydz ma*, **támże.**

Kupi rozmáitych y z rozmáitych krain wolno Mieszcżánom krákowſkim mieć ſkład ná wieczność, **támże.** par: 7.

Kráków od podwod wolny. fo. 1070 le: 3. **Zá.**

Kradzież.

Pátrz in litera Z. **Złodzieie.**

Krasnyſtaw.

Ma ſkład ſolny ad beneplacitum, fol. 1062. lege 16. **Mieszcżánie.**

Krosno.

Y ſoſoby przedów z Miáſty inſzemi głównemi koronnemi porownáne fo: 1177. l 8 **Prosili.**

Krosnu Wóytoſtwo incorporowáne, **Támże.** lege eadem.

Kruszce.

Łokná ſolne ná gruncie Szláchetckim wolne. fol: 59. le: 38. **Aby.**

Krzepice.

Krzepickie Iármárki. folio 1044.

Krzeszów.

Krzeſzowſka dániná. **Pátrz Dániny.**

Krzywdy.

Wyćiągániem poborów czeſtokroć ludziom czynione bywáią fol: 395. le: 17. **Chcąc.**

Zołnierſkie ſądzone bydz miały w Lublinie Roku 1591. przez páná Podſkárbiego y pány Deputaty fol: 396 lege 19. **Jż.**

Krzywdy y ſkody komu czynione zá pozwániem do ziemſtwá nágradzáne bydz máią. fol. 408. par: **A iż Stároſtowie.** & p. **A ieſliby.**

O krzywde ſłowną Rok nadworny do iutrá bydz ma, fol: 542. le 9. **Jeſli.**

O krzywdy dziedziczne bądz ná oſoby bądz ná dobrá ſie ściągáiące wolno kożdemu pozwáć do ziemſtwá fol: 544. le 15. Volumus.

O krzywdy proſte gdzie nie idzie o grunt dilátia viſionis bydz niema. **Pátrz Dilatię.**

O krzywdy swe ſieroty lat nie máiące czynić mogą, gdy do lat przyda, wyiawſzyby powinny czás swóy zániedbáły. fo: 573. le. 5. **Chcąc.**

O krzywde gdy ią ſługá czły álbo poddány vczyni, Pan ſprawiedliwość czynić powinien, gdy v niego zápowiedziány bedzie. fol 590. le: 9. **Czeſtokroć.**

O krzywde ná łące vczyniona **Pátrz łąká.**

O woz ſiáná gwałtem wzięty ſześć groſzy z winą Pietnadzieſta: á ſądowi druga płácone bydz máią. fol: 618. lege 5. **Zá woz.**

O Lászpalony. **Pátrz Lás.**

O krzywde y ſkode przy wykupnie z dóbr królewſkich práwem ziemſkim czynić kożdy ma. fo: 100. le. 2. **Jż.**

O liſſki, **Pátrz Liſſki.**

O krzywde kmiecą Pan nie kmieć czynić powinien. fol: 1093. le. 33. Quando.

O krzywde Dzierżáwicc dóbr ſtołu królewſkiego ſąſiádom vczyniona w ziemſtwie odpowiádáć máią. fol: 1106. le 7. **Vſtáwiamy.**

O krzywde bydlecą ábo ſtádá. **pátrz bydło.**

O przeiędzánie z bożą. **Pátrz Zbożé.**

O poimánie zwierzą cudzego. **Pátrz zwiérz.**

O pszoły. **Pátrz pszoły.**

O konie. **Pátrz konie.**

O ryby. **Pátrz ryby.**

Krzywdy swéy kto ſie mści álbo poſtronné nie-

przyiaćioły wgruſſa ná ćiele ma bydź karány. fol: 690. le. 2 W niektórych.

Kśiegi Káncellárıiéy królewſkiéy.

Które metryka gowa nic nie waża ku dowodowi królewczyzny. fol: 288. le: 1. Gdyż.

Kśiegi y Reieſtrá káncellárıiey królewſkiéy nie máią bydź podeyźrzáné, támże. lege ead:

W kśiegi káncellárıiéy królewſkiéy przywileie, práwá ludzkie y munimentá ſa wiernie wpiſáné, Támże. lege ead:

Máią bydź pod ſtraża v pieczetarzów, f. 289. v. 3.

W teſż kśiegi máią bydź ſczérze y wiernie wpiſáné wſzytkie przywileie, zeznánia y inné rzeczy, które ſie pod królem I. M. dzieią y które zá pieczećia wydáné bywáią. fol. 289. ver 4. & fol: 505. lege Jż téż.

Z tychże kśiąg máią bydź dawáné liſty pod pieczećią kożdemu ktoby ſwé ſtrácił á prośił o to nic nie odmieniáiąc. támże. ver: 11.

Kśiegi prowentów Koronnych.

Kśiegi iedné dla wpiſowánia quitów w Ráwie przy prowenćiech zoſtawáć, drugie ná Séym odnoſzone bydź máią. Pátrz Podſtárbi Koronny ábo Deputaci Quarćiáni.

Kśiegi Ziemſkie.

Kśiegi ſądów álbo Akt w Powiećie kożdym iedné bydź máią, fol: 504. lege 1. Téż.

Spráwy y ſkazánia ſądowe w kśiegi ziemſkie wpiſáne bydź máią, fo & le: eadē, par: A gdy. *Yté które przy bytności królewſkiéy odpráwowáne bywáią,* fol 505. lege 2. Jż téż.

Pod trzémi kluczmi, Woiewody, Sędziego, Piſárzá ziemſkich chowáné bydź máią, f. 505. l: 4. Vſtáwiamy. & fo: 506. le: 5. Skázuiemy.

Po ſądźiech trzy dni ná mieyſcu gdźie był ſąd leżeć máią dla extráktów, fo: 505. ver: vltimo.

Chenćinſkie ziemſkie w kośćiele Chenćinſkim chowáné bydź máią zá pozwoleniem X. Biſkupá krákowſkiégo, fo. 506 lege 6. Zá prośbą.

Zakroczymſkie ziemſkie rewidowáné bydź miały przez Rewizory z Séymu 1593. Wárſżáwſkiego wyſłáné, fol: 506 le: 7. Do.

Kśiegi ziemſkie y zapiſy Goſtynſkie ſa wieczné, fo: 506. le: 8. W ziemi. *W ſklepie pod trzémi kluczmi wárownie chowáné bydź máią,* támże lege 9. Ná prośbe. *Zapiſów w kśiegi introducowáné oryginália wracáné bydź máią,* támże. lege 10. Jż Poſłowie.

Woiewodztwá Leczyckiégo przepiſáné bydź, á ſtáre chowáné bydź máią dla Verificátiiey, fol: 507. lege 11. Jż.

Sochácżewſkie w ſklepie chowáne, á leżenie ich iáko w innych ziemiách bydź ma, fol 507. lege 12. Kśiegi Ziemſkie.

Chełmſkie w ſklepie chowáné bydź máią: dla których órzód Rynku Chełmſkiego ſklep gmurowány bydź miał z pieniędzy Poborowych Roku 1593. fol: 507. lege 13. Dla chowánia.

Sklepu dla chowánia kśiąg ziemſkich y Grodzkich Wyſſogrodzkich Stároſtá Wyſſogrodzki bronić niema, fo: 507. lege 14. Aby.

W kśiegi ziemſkie nie inné liſty wpiſowáné bydź máią iedno te, które w innych kśiegách ziemſkich ſą wpiſáné, fo: 507. le: 1. Vſtáwiamy.

Z kśiąg ziemſkich wypiſy v ſądu producowáné y z oryginały pierwſżemi máią bydź conferowáné, f. 508. ver: 1. A nápotym. & le: 2. Ad.

Kśiegámi ſądowémi ziemſkimi liſty podeyźrzáné dowodzone bydź máią. fo: 508. le 4. Aby.

Do kśiąg ziemſkich gdźieby ſie kto odwołał ná dowód liſtów podeyźrzánych ma mu bydź dána dilátia ná pierwſże Roki ziemſkie, Támże.

Kśiegámi ziemſkimi ktoby liſtu podeyźrzánego nie dowiódł, ma miánować świádków oſmnaśćie oſiádłych y dobrey ſławy: z których ſześć wybráni, przez owégo który liſt podeyźrzány bydź twierdźi, przyſiądź máią iż on liſt nie ieſt fálſżywy ále ſłuſżnie z kśiąg ſądowych wyſżedł. fol: 508. le: 4. Aby. par: Ale.

Ale ieſli kśiegámi ziemſkimi dowiedźie tedy on 14 grzywien ſtronie przepádź ma, á ſądowi in inſtanti *trzy grzywny.* fol: 59. ver: 1. A ieſli.

A gdźieby też kśiąg ziemſkich nie było, tedy ſámotrzeć przyſiągſży ſłáchćicámi oſiádłymi y ſławy dobrey doſyć. Támże. para: A gdźieby.

Przy kśiegách ziemſkich Piſárze ziemſcy oſoba ſwą ſiadáć máią pod vtrácéniem vrzędu. fol: 527. lege 1. Vtautem. 1543.

Kśiąg ziemſkich dawności iáko Státutá Káźimierzá Wielkiégo. fol: 532. le: 6. Wątpliwość.

Kśiegi Grodzkie.

Kśiegi Grodzkie Stároſtów zmárłych álbo ná ine vrzędy wſtępuiący niemáią bydź nigdźiéy znaſżáné, ále pod świádectwem ná Ratuſżách w ſkrzyniách oſobnych máią bydź chowáné pod kluczmi Woiewody y Sędziego oney ziemie y Stároſty fo. 436. ver: 5. & le: 2. A ieśmie y Stároſty

W kśiegi

W kśiegi Grodzkie w Wielkiey Polsce, wſzytkie zapiſy nierozdzielnie wpiſywáne bywáią. fol: 435 lege 1. Jż.

Kśiegi Grodzkie y ſkrzynie w których te kśiegi leżáią ná Rocech ziemſkich otwarzáne: y liſty z nich pod tytułem y pieczęćią Stárośty będącego káżdemu wydawáne bydź máią. fo: 436. lege 2. A iż.

Stáre w Wielkiey Polsce wracáne bydź maią ná Ratuſz Poznáński pod winą ſtá grzywien: á ktoby przał że ich niema, przyśięgá tego poprawić ma. fol 437. le: 3. Chcąc.

Luckie rewidowáne bydź miały przez rewizory Roku 1598. z ſeymu ná to wyſtáne, fol: 437. lege 5. Dla.

Wielgo Polſkie Poznáńſkie, Káliſkie, Sierádzkie, Lenczyckie, Brzeſkie, Inowłodzcławſkie, Wielunſkie, Goſtyńſkie ſą wieczne. f: 495. l. 1. Jż.

Zakroczymſkie rewidowáne bydź miały przez rewizory z ſeymu 1593. ná to wyſtánemi. fol: 506. le: 7. Do rewidowánia.

Goſtyńſkie y zapiſy w nich czynione ſą wieczne. fol: 506 le 8. W ziemi/ *W teſs kśiegi introducowánych zapiſów originália wracáne záś bydź máią,* Támże. le: 10 Jż.

Kśiąg Grodzkich dawności iáko ſtáre ſtátutá Káźimierzá Wielkiego: f. 552. l: 6. Wątpliwości.

Kśiegi Wiecowe.

Pátrz in litera W. Wiécá.

Kśiąg leżenie.

Ma bydź przez Woźnego obwołáne, fol: 505 le. 3. Jż Pánowie. par: A iż kśiąg.

By też y w ſeym, dla wykupná dóbr komornicy z Piſárzmi ſądzić máią, f: 494. l. 29 Camerarii.

Leżenie kśiąg ziemſkich Sochácżewſkich iáko y w inſzych ziemiách bywáć ma, fol: 474. lege 79. Pierwſze.

W ziemi Drohickiey y Mielnickiey fol: 830. lege 7. Poſitia.

Kśieſtwá.

Dla ſpólnych brzemion ziednoczone z koroną. fol: 741. le: 1. Gdyż. *Y ſpólną monetę mieć máią* lege eadem.

O kśieſtwách, pátrz wedle przezwiſká káżdego w w Literze własney.

Kuiáwſka ziemiá.

Kuiáwſkiey ziemie obywátele wolni od dáni owſowey, fo: 321. le: 5. Wßyſcy.

Kupcy.

Kupcom nie oſiádłym y práwá Mieyſckiego nie máiącym Miáſtá y hándle zápowiedźiáne bydź máią fo: 1033. le: 2. Co ſie.

Práwá Mieyſckiego áni oſiádłości nie máiący, do dwu mieśiecy cierpieni bydź nie máią, fo: 1033. le. 5. Jż ſie.

Co práwá Mieyſckiego doſtáli, przyśiegli bydź y onerá Ciuilia odpráwowáć máią, fol: 1033. le: 2. Co ſie.

Cudzoźiemcy gdyby ſie z korony wynoſili dźieśiątą część dóbr Miáſtu Krákowſkiemu zoſtáwić máią. fol: eod: le: 4. Jż kupcy

Dóbr z korony wywoźić nie máią. fo: eod: le: 3. O Włochách.

Towárów máłych y wielkich z gránic koronnych wywoźić zá gránice nie máią. fol: 1043. le: 5. Jáko. par: A tám. & fol: 1045. par: A ieśliby. & fo: 1046 le 6. Jármárki.

Koni z korony wywoźić niemáią, Pátrz konie.

Z kupiámi y z żbożem do Slaſká ieźdźić niemáią pod gárdłem. fol: 1036. le: 11. A iż nie boią.

Do Slaſká y do Węgier z kupiámi áni po kupie ieźdźić máią. f: 1037. le: 12. Ku przeſtrodze.

Zá Iágełłá nie mieli wywoźić rzeczy żadnych do Czech Hæretykom, pod vtráta czći y máietności. fol 261. par. A teśliby.

Ołów z korony wywoźić mogą: ále żan iedno śrebro á miedź przywoźić máią. fol: 1045. par. Opátruiemy.

Cudzoźiemcom wolno ná ſkłádowe mieyſcá z kupiámi przyieźdźáć, y tám záśie towáry inne bráć y wywoźić gdźie potrzebá, Cło zapłáciwſzy. fol: 1043 le: 5. Jáko. par: A tám. & fol: 1045. par A tego.

Towáry ſwe ná ſkłádźiech ſkłádáć y do Mieſczan tám mieſzkáiących y do ſtanu Rycerſkiego zbywáć mogą. fol: eod: le: ead par: A tam.

Sámi tylko do ſkłádów ieźdźić y ná nich ſie ſtáno wić według nádánia y z przywileiowánia każdego Miáſtá máią. fol 1043. leg: 5. Jáko wßytkie. ver. 14. *iż tylko tácy.*

Krákowſcy y Wieliczcy ſól ná ſkłádźie Krákowſkim przedawáć máią. fol: 37 par: 7.

Bochenſcy ſól-poſpolitą do ſkárbu Krákowſkiego woźić maią. fol: 38. par: 2.

Bochenſcy do inych ziem ſól woźić máią. fol. 38, par. 1.

Ná gránicách Węgierſkich ſoli w Centnarzech przedawáć niemieli, pod vtráta ſoli y koni. fol: 38. par: 6.

Hálicżcy, Kołomyyſcy, Stryyſcy y inſze Wſi zá Lwowem nie máią dáley z kupiámi ieźdźić iedno do Lwowá. fol: 1062. le: 14. Vkazało.

par: Tóż Miásto.

Kupcóm Kamiencá Podolskiego iáko y inym ko ronnym wolno tárgowáć y handlowáć saluis iuribus aliarum Ciuitatum fol: 730. lege 11. A żeby. par. A miáſtu.

Kupcy Wołoſcy, Pogáńſcy, ábo Chrześćiáńſcy Zamorſcy nie indźiey iedno weLwowie ſkład ſwych kupi mieć máią. A przedawßy ſwe kupie we Lwowie, inßych nákupiwßy niemogą ich w Wołoßech przedawáć, ále zá morze z nimi iáchać. fol: 1062. le. 14. Vkazáło. par. Tóż miáſto.

Poznáńſcy zábraniáć nie máią kupcóm poſtronnym przedawánia kupiey na Iármárkách. fol. 1039. le: 1. Acz pizwileie.

Drogámi zwyczáynémi iezdźić máią: fol. 1040. le. 3. Chcąc par. A ſámi.

Drogámi zwyczáynémi ná przywileiách Krákowſkich, Polſkich, Rádomſkich, opiſánemi, w których ſkłády ſą, iezdźić máią. fol: 1043 le. 5. Jáko wßytkie. par: A tego.

Nie inßémi iedno ſtárémi Gośćincámi iezdźić máią. aliâs *przez Stároſty imáni y dobrá ich do ſkárbu królewſkiego obrócone bydź máią.* fol. 1035 le. 9. Zákázuiemy.

Kupieckie drógi ná Głogów iść máią, nie przez Márgrábſką ziemie. fol: eodem le: 10. Vſtáwiamy.

Kupieckich dróg beſpieczeńſtwo. fol. 1038. le: 17. Iż ſie.

Kupcóm wolno kupowáć woły zimowáne, karmne y powołowczyzne, y wolno bez mytá z granic wypedzáć, fol. 1045 p. A cudzoźiemcy.

Kupcy cel miiáć nie máią pod vtráceniem rzeczy które powioza. fol: 1040. le. 3. Chcąc. par: A ſámi.

Rozmáitych wymyſtów zwykli záżywáć iákoby Cel nie płáćili. fol. 70 le: 32.

Wywożąc z korony kupie, przyſiegáli przed láty ná Clech, iż kupie nie ſą ich własne. Támże.

Pieniądze gotowe do Wołoch, Moltan y Turek wywożący winni płáćić od dźieśiáći złotych großy 6. przy cle królewſkim ná murowánie Zamku Sniátyńſkiego. fol, 84. le. 68.

Pieniądze do Moſkwy wywożący máią płáćić od dźieśiáći złotych großy 6. ná zbudowánie Zámku Kániowſkiego, Támże. le. 69.

Kupcy Polſcy zápłáćiwßy raz pobór w Polßce nie powinni go płáćić drugá rázá w Litwie, & è contra. fol. 789. le. 57. Kupcy.

Z Kupców cłá nieſłußné áni rzeczy gwáłtem brá né bydź niemáią. fol, 1038. le. 17. Iż ſie.

Kupcowi żaden nic gwáłtem bráć niema. folio 599. le. Item ábý.

Zákupowániem rzeczy ſámi oſßukiwáć y vćiſkáć obywátele koronne nie máią fo. 304. le. 26. Dignitarze.

Kupcy y przekupniowie, ktorzy w gránicách y miedzy komorámi mieſkáią, á ná ſwą potrzebe rzeczy ſkupuią nie ná przekup, do celnych komor z ſtepowáć nie máią. fol. 72. le: 38.

Nieporządnym przedawániem ſwym zwykli ſłá chte vćiſkáć. fol. 2. 6. le. 3. Iż niektórzy.

Wedle woley ſwéy niepobożnie ſłácuią y przedawáią rzeczy z vćiſkiem ſłáchty y ludźi inßych fol. 281. le. 13. Iż kupcy.

Przećiwni Woiewodźey vſtáwie karáni bydź máią ſtráceniem rzeczy y kupiey. fol. 278. le. 7. Acźkolwiek.

Przeſtepni vſtaw Woiewodzych w przedawániu rzeczy trácą rzeczy do ſkárbu królewſkiego. fol: 284. le. 2. A wy.

Przeſtepni vſtaw Woiewodzych máią bydź przez Woźnego ábo Podwoyſkiego przed Burmiſtrzá pozwáni peremptorie, *y winą 14. grzywien karáni, álbo ſie przyſiega odwieźdź.* fol: 284. le: 3. A ktoby.

Cżáſu woienney wyprawy po wyſtániu Wići, nie drożéy przedawáć rzeczy máią, iedno iáko przedtym przedawáli. f. 281 l. 13. Iż Kupcy.

Trácić máią ſwoie kupie do ſkárbu o niebránie pieniędzy drobnych. fol: 373. le: 7. O drobnych. & fol 375. par: A ieſli Kupiec.

Kupcy y Rzemieſlnicy potrzebne rzeczy przywozić y robić máią fo: 1033. lege 1. Kupcy.

Długów ſwych w Reieſtrách nápiſánych od ſłáchty przed trzémi láty vpominác ſie máią. fol 1034. lege 8. Státut.

Kurlándia.

Do obu Narodów y Państw równie iáko y ziemiá Inflantcka przypáśdź ma, deficiente ſtirpe *Kśiążęciá Kurlándſkiego.* fo. 1007. lege. Gdźieby.

Kwarty.

Pátrz in litera W. Wino.

Kwity.

Przed kśiegámi Grodzkimi zapiſów wßeláких ták ważne bydź máią iáko y ziemſkie. fo: 452. lege 1. Kwity.

Kwitowáć Procurator bez Aktorá nie może, fo: 520. lege 8. Stáry. par: Wyiąwßy.

Ná kwit kto ſie bierze, dilátia mu idzie. fo: 440. le: 14.

le: 14. Ad effugiẽdas. par. Sed neq; 1543.
Kwit od vkrzywdzonych żołnierz gdy pokażęże im ſkody nágrodził, dopiero pieniądze záſłużone ſwe brać ma. fo: 727. le. 7. **Zá częſtémi.**

L

Lan.

Z Lanu całego álbo z części oſiádłego máią bydź dwá groſſá dorocznie królowi płácone ná S. Marćin, fol: 319: le: 1. **Dla zaſług.** & fo: 320. le: 2. Kazimirus. & fo. 321. lege 4. **Też obiecuiemy.**

Kmiećie tylko winni płáćić z łanu oſiádłego. Tákże Młynárze, Kárczmarze y Zagrodnicy ieſli łany máią, z całego po dwu groſſu, z połowice po iednemu. fol: 323. le: 3. **Nád to.**

Lan Fráncuſki ma w ſobie 270. miar wzdłuż á wſzerz 12. miárá záśie ma bydź ná 14. łokći y ná piadź.

Lan Niemiecki maw ſobie cztery ſznury wſzerz, á wzdłuż ſznurów 90. ſznur záśie ieden ma w ſobie trzy prety: á pret ieden ma w ſobie łokći 15.

Lan Polſki záśie maw ſobie 120. łokći wſzerz, á wzdłuż ſtáian 12. ſtáie záśie ma w ſobie 84. łokćie, á táki łan iuż ná trzy polá ſie dzieli.

Lan kmiecy záśie ma bydź rozdzielony ná trzy polá kożde pole ma mieć w ſobie cztery ſtaie, kożde ſtaie wzdłuż ma mieć w ſobie 150. ſtóp. wſzerz záśie 24. zagony: á kożdy zagon bydź ma ná ſześć ſtóp.

Láká.

Láke kto komu pokoſi ma dowiedźdź iż ią kupił. fol: 618. lege 4. **Skárżył.**

Lápáczki

Około oświadczenia pámiętnego mocy mieć nie máią przed Dekretem. f. 502. l. 1. **Lápáczki.**

Laſká Koronna.

Pod laſką koronną ſą Xieſtwá Pruſkie, Zatorſkie y Oświećimſkie. fo: 97. lege 2. **Státut Królá Alexándrá.**

Lás

Gdy kto zápali, práwem Polſkim ma bydź ſądzony, á kmieć przekonány nie máiąc zkąd zápłáćić dzieſiąćia grzywien gárdło odkupi, fol. 1113. le: 1. **Częſtokroć.**

W leśie kto kogo záſtánie, w ſiekierze pierwſzá rá ga ciągáć go ma, drugá rázą w ſukni, trzećią ná wołách álbo koniách, álbo w koniu iednym bez winy. fol. 1111. le. 2. **Vſtáwiamy.** *Ale o tym,* **pátrz Dzewá.**

Legiery Cudzoźiemſkie.

Bez Mieyſckiego y oſiádłości dopuſczone bydź niemáią. fol. 1033. le. 5. **Iż ſie.**

Lenná.

Wſzytkie po ſtátućie królá Alexándrá wydánym w Piotrkowie 1504 ſą cáſſowáne, fol: 97. le. 2. **Státut/** & 3. **A że náoſtátek.**

Xiążąt Pruſkiego y Pomorſkich w mocy zoſtáły bo ſą nádáne zdawną przę potrzebę y dobre po ſpolité, **Támże.** le: eadem.

Lenná y dziedźictwá wieczne ná dobrách ſtolice królewſkiey nie máią bydź dawáne, fol 97. lege 4 **Státut Alexándrów.**

Zá lenná poczytáne bydź nie máią dobrá dziedźiczne práwem obcym: tylko ná którychby miánowićie ſtało, że ſą nádáne Iure feudali, fol: 138. le: 21. **Támże.**

Exequuciiey podległe nie ná ſwóy ále RP pożytek ná ſłużebne obrony potoczney król Auguſt obracáć miał dokądby vnia ſkończona nie byłá, fol: 313. ver: 1.

Aby lenná dla oſiadánia rozdawáne były, rewidowáne bydź miáły puſtynie Podláſkie, Wołyńſkie, y Kiowſkie, przez Rewizory Lubelſkiego ſeymu 1569. fol: 356. par: **Dáiemy.**

Lenno Vrodzonemu Temrukowi Szymkowicowi dáne, fol: 787. le: 54.

Lenne práwá wziemi Podolſkiey y Ruſkiey podległe Execuciiey, rozumiáne bydź nie máią iedno od Státutu królá Alexándrá roku 1504 fol: 791. le: 1. **Zá prośbą.**

Lenná ziem Ruſkich y Podolſkich przed Státutem Alexándrowym nádáne y w dziedźictwo zá królá Stephaná obrócone, nie máią bydź wiecey w controuerſią przywodzone, fol: 791. lege 3. Feuda

Libertácyé.

Od podwód Miáſtom, Krákowowi, Poznániowi, Lwowi, Wárſzáwie dane, fol. 1070. lege 2. **Wolność.**

Liczbá.

Liczbę Poſſeſsores bonorum Regalium *czynić mieli z dóbr Execuciiey podległych ná ſeymie, ná którym Executia dóyść miáłá,* fol: 102. le. 6. **Dobrá.**

Do czynienia liczby wádzić niemiáły Do żywocia

dáné po ſeymieWárſáwſkim A. 1563. Támże.
Liczbe poborowa czynić Poborce mieli náſeymiezá królá Auguſtá w Piotrkowie, fol: 396. lege 18. Poborce.
Liczbá ſáſunków poborowych y Quarćiánych y wſzelákich Contribuciy y prowentów od Koronáciiey królá Stephaná áż do roku 1591. odpráwować ſie miáłá koronna w Lublinie, Litewſka w Wilnie, przed pány Podſkárbiámi koronnemi y PP. Deputaty, f. 396. l. 19. Jż.
Liczbe Quárćiána, Pátrz Quártá, álbo Podſkárbi koronny.
Liczbe opiekunowie czynić dźiećiom powinni, fol: 579. le: 2. Czeſtokroć. & fol. 580. le: 3. Opátruiąc.

Lice.

Choć nie wſzytko co zginęło ználeżione v kogo bedzie, ten co ználazł bliżſzy owégo poprzyſiądz, fol: 618. le. 7. Dźiwiß.
Licowny Rok w tegodniu ma bydź dawan, fol: 548. lege 4. Rok licowny.
Licowny Rok nie ſźćiąga ſie tylko ná rzeczy krádzione támże. lege 5. Státut.

Lichwá.

Lichwe Chrześćiánin Zydowi płáći gdy Zyd przyſiężże niewiedźiał kiedy zaſtaw krádźiony przyimował. fol: 1117. lege 7.
Lichwá do lichwy przyraſta gdy Chrześćiánin záſtaw od Zydá wykupiwſzy lichwy w Miesiącu nie odda. fol: 1120. lege 24.
Lichwy dáć nie winien kto ná liſty pieniędzy we źmie od Zydá, fol: 1124. lege 1. Gdyż.

Limitácia.

Limitácya żadna pomoc nie może pozwánemuzá Dworem ò záwiedźienie dóbr królewſkich. fol: 93. lege 9. To też. par: A on.

Liſty Koronné.

Liſty y przywileie koronné od królów Polſkich poprzyſiężone bydź máią, drzewiey niż im koroná poddánſtwo ſwe odda. fol. 138. lege. 18. Po ktorey.
Liſty koronne y przywileie od królów nádáne vtwierdzone y exequowáne przez królá bydź máią wedle możności. Támże. *Sa potwierdzone od królów Polſkich*. fol. 14.

Liſty dóbr Królewſkich.

Około liſtów Swidrigałá, Lwá y innych Kśiążat przy Rewizyiey byłá różnicá ná ſeymie Wárſáwſkim Roku 1563. fol: 105. lege 8. Gdzie to. par: A tákże.
Zá liſty Swidrygałá Lwá y innych Kśiążat, ktoby był in poſſeſſione bonorum quorum-cunq; *táki przy niey záchowan bydź ma* perpetuò & in æuum. fo. 105. lege 10. Conſtitucya.
Królá Alexándrá de bonis Regalibus *Król Auguſt rewidował, y nie folguiąc ſtánom żadnym ſkażánia ná nie czynił*. fol 97. le: 3. A że náoſtátek. & fo. 101. le. 5. To oſobliwie.
Wielgorządowe Król Auguſt rewidował, y interpretácya ich y wárunek vczynił. fol: 86. lege 3. Potym.
De Caſtris Principalibus *Król Auguſt tákże rewidował, y wárunek ich w mocy zoſtáwił*, fol: 91. lege 3. Przetóż.
Liſty y zapiſy ná dobrá królewſkie ták máią bydź wykładáne iáko ſą nápiſáne. fol. 102. lege 2. Chcąc. & lege 3. Przywileie.
Liſty dożywotne od Królá Auguſtá dáné we wſzytkim wedle ich brzmienia álbo opiſánia máią bydź chowáne. fol: 105. lege 11. Liſty dożywotné.
Liſtów ſtráconych ná dobrá królewſkie dowód bydź ma przed królem Ie° M. fo: 102. lege 1. A ktoby.
Liſtów ſtráconych ná dobrá królewſkie nim Rok wynidźie obwód bydź ma przed Stároſtą y Woiewodą. fol. 102. lege 1. A ktoby.
Liſty ſtárémi ná dánine po ſtátućie Królá Alexándrá otrzymána náleżionémi, pokázawſzy że dobrá tákie były nie królewſkie, dóbr ſwych dóyść moga fol: 103. lege 4. Item oſtrzegáiąc.
Królá Zygmuntá ná zaſtaw pro neceſſitate Reipub: *w Pruſka woyne dáné, oſobnym ſądem ſądzone bydź miáły*. fo: 93. le: 8. Też o ſummách.
Liſtów ſtárych ſądzenie iedne ná ſeymie Wárſáwſkim Roku 1563. *odpráwione, drugie do bliżſzego ſeymu odłożone*. f. 104. l. 6. Czyniąc
Ná liſty zátáione względem dóbr executiiey podległych, dekret ná ſeymie wedle zdánia królewſkiego miał bydź czyniony. fo: 104. le: 7. A iż to.
Liſty y Munimentá ná dobrá dźiedźiczne przećiwko práwu nullo iure *wźięte vznáne bydź máią ná ſeymie*. fol. 103. le: 4. Item oſtrzegáiąc. par: Ktemu.
Stáre álbo zgorzáłe odnowione zá ſtáre rozumiáné bydź máią. fol. 92. le: 6. Też to.

Przed

Przed Státutem Alexándrowym ná ſummy wydáné, á po ſtátućie Alexándrowym odnowioné, gá ſtáré rozumiáne bydź máią, y pod ſtráte ſumm podlegź niemáią, wyiąwſzyby gaſtáwá byłá po Alexándrowym ſtátućie. fol. 92. lege. 6. **Téż to dla.**

Nowé w ktorychby nie dotkniono dat y zaſtaw ſtárych, ſummy ſtárey nie trácą. fol. 91. par: **Zá potrzebné.** & par: **Gdźieby.**

Liſty ná Cłá królewſkie ktoby ſtrácił, láſki królewſkiey w tym ſukáć ma. fol: 74. le. 41.

Liſtów y przywileiów wiele niepewnych bywa, y które w vżywániu nie bywáią. fol. 406. lege 15. **Iż wiele.**

Liſty Séymowé.

Liſty ſeymowé dwie álbo trzy Niedźiele przed ſeymikámi powiátowemi do wiádomośći ludźkiey przywodźić máią. fol: 116. le: 14. **Opátruiąc.** & lege 15. **Séymiki.**

Liſty ſeymowemi czás y mieyſce ſeymikóm powiátowym ſkładáné bydź máią. fol. 116. le: 14. **Opátruiąc.**

Literæ deliberatoriæ *które bywáią rozſyłáné przed ſeymem Wálnym koronnym nie były rozſyłáné ná ſeym Wárſzáwſki. 1596. który tylko dwie Niedźieli trwał.* fol, 183. le: 43. **Poſtánowiony.**

Liſty Káncellárıiéy królewſkiéy.

Liſty z kśiąg wyietémi żaden królewczyżny dowodźić nie może. fol: 288. le. 1. **Gdyż.**

Liſty práwu przećiwne z Káncellárıiéy wydawáné bydź niemáią. **A ſą te.**

Liſty zákáguiące Sądów, które wychodzą nie zá potrzebą RP.

Commiſſiæ miedzy oſſobámi, chybáby o dział ná gruńćiech zá zgodą woleniem ſtron,

Item, o wolności poſpolitégo ruſśénia ná woyne fol: 289. le: 3. **Kánclerz.**

Liſty ſprawiedliwość hámuiące do Sądu dawáné bydź nie máią. fol: 120. le. 7. **Obiecuiemy.** & le: 8. **Skázuiemy.** *Iedno tym ktorzy ſą ná potrzebie RP.* **Támże.** le: 8. & fol: 121. lege 9. **O liśćiech.** & lege 10. **Chcemy.** & le: 11. **Około.** *A ktoby ie przyniośł do Sądu, karány bydź ma wina* 14 *grzywien.* fol. 121. lege 10. **Chcemy.**

Ná donátiæ, obligátiæ, venditiæ, feuda, mimo Státut Alexándrów wydawáné bydź nie máią. fol: 311. par: **Státut.**

Z kśiąg Káncellárıiéy wyietémi żaden ruſśan bydź niemoże o máietnośći ſwe fol. 288. lege 1, **Gdyż.**

Z kśiąg Káncellárıiéy nágánioné ábo ſtáré przyśiega tego ktory ie pokáżuie poprawioné bydź máią, fol: 288. lege 1. **Gdyż.** par: **Ale Gdźieby.**

Commiſſárſkié wolno káżdemu do Káncellárıiéy królewſkiey wwodźić y zá extrákty z nich brać, kope tylko od nich dawſzy. fol: 411. lege 29.

Do źiemie Inflantckiey pod dwiemá pieczećiomá wydawáné bydź máią. fol. 1002. le. 3. **Liſty.**

Liſty wolności kupcom do Węgier y do Slązká po kupie y z kupiámi dawáné bydź niemáią. fol: 1038. ver: 7. **Liſtów.**

Z Káncellárıiéy wydánemi hámowáné bydź niemáią handle kupieckié. fol, 1048. lege 2. **Vſkarżáli.**

Literæ informatoriæ *o ſpáś o długi zápiſáné.* fol: 648. le. 13. **A te rzeczy.**

Zelázne Mieſczánóm y Zydóm przećiw ſłáchćie zſtrony nie płácenia długów niemáią bydź dawáné, fol: 629. lege 5. **Státut.** par: **Támże.**

Záſzkodné żołnierzóm dawáné bydź niemáią. fol: 335. par: **Liſty.**

Liſtów Káncellárıyſkich ſącunek. fol. 499.

Liſty wedle ſącunku y woley Káncellárıiéy Zydóm wydawáné bydź máią. fol. 1126. le: 1. **Zydowie.**

Liſtem ſie ſczyćić nie może kto go ná ſłáchectwo otrzymawſzy obchodu Mieyſckiego pátrz. fol: 1031. le: 1. **Mieſczánie.**

Liſty Grániczné.

Liſty w których bywáią gránice opiſáné málo co ważne ná dowód gránic, gdyż poſpolićie ná vśilność proſzących wydawáné bywáią. fo. 406. le: 15. **Iż wiele.** *Dawne y záſtárżáłe nie ważne: ále liſty Commiſſárſkié pod tytułem y pieczećia Podkomorzégo ábo Sądu Ziemſkiégo od królá potwierdzoné ważné.* fol: 407 le: **Obiáſniamy.** *Y choćby potwierdzenia królewſkiégo nie było, ważne.* fol: 411. lege 28. **Proſbámi.**

Ná liſty Commiſſárſkié grániczne wolno potwierdzenia v królá proſić. fol. 411. lege 28. **Proſbámi.**

Liſty źiemſkich kśiąg.

Pod tytułem y pieczęcią Stárośćina ná Rocéch

ziemskich wydawáne bydź máią, fol: 436. le: 2 A iij.

Listy których indźie wpisánych niemáś w kśiegi ziemskie wpisáne bydź niemaią, fol: 507. lege 1. **Vstáwiamy.**

Listy z sądu producowáne z originalmi confero wáne bydź máią, fol. 508. ver: 1. **A nápotym.** & le. 2. **Ad.**

Listem ábo minutą prostą nic sie dowodzić nie może: tylko pod pieczęćią ábo kśiegámi przed sądem, fol: 508. le: 3. **Prostą.**

Listy fałszu podeyźrzáne kśiegámi sądowemi ziemskiemi, ábo przysięgą samotrzeć osiádłemi dowodzone bydź máią, fol 508 le: 4. **Aby.**

Listów ná dobrá dziedziczne kłádź ślachtá przed Starostą nie powinná, wyiąwszyby one dobrá znáczyły sie bydź królewskie, fol: 509. le 5. **Stárgámi.** *Ale gdźieby byłá rzecz wątpliwa, tedy ná seymie ma bydź sądzona*, **Támże.** lege 6. **Ná Hádźienie.**

Listy ziemskich sądów Pisárze ziemscy podpisowáć máią, fol. 498. le 10. **Dla.**

Listy Grodzkie.

Ábo sámi Stárostowie álbo Sędziowie ich Grodzcy podpisowáć máią, fol: 498. le: 10. **Dla.**

Listy służących.

List wyświádczony zachowánia y odstánia od Páná, kożdy sługá mieć powinien, bądź od páná swego, bądź od sądu Ziemskiego ábo Grodzkiego, gdźieby go Pan dáć niechćiał, fol: 581. lege 2. **Aby.** *Patrz sługá.*

Listy świádeczne kmiećiowi odchodzącemu od Pánów dawáne bydź máią, fol: 1082 lege 8. **Zábiegáiąc.**

Liszki

Młodź, ktoby zbiérał, dźieśiąćia grzywien ma bydź karány, y liszki rozpuścić powinien, fol: 1109. le: 3. **Liszek.**

LITEWSKIE X. WIELKIE.

Z przywileiu Władysłáwá Krolá fol: 743.

Litwá do wiáry Chrześćiánskiey zá stárániem krolá Władysłáwá iest przywiedziona.

Tenże król Litwie iáko nowym Chrześćiánom wolności nádał

Naprzód Litewskie Xiestwo do korony wćielił, złączył, ziednoczył, y zprzymierzył ná wieczne czásy.

Kościoły powszechney wiáry przy wolnościách ich záchował.

Pány, Szláchte y Boiáry przy dárowiznách, przywileiách im vdźielonych, gdyby tylko byli powszechney wiáry y Rzymskiemu kościołowi oddáni, ták że przy Herbiech, które im są nádáne zostáwił.

Oyczyste máietności przy práwiech ich zostáwił, ták że im wolno ie przedáć, zástáwiáć, oddalić, dárowáć, y ku swym pożytkom obracáć: byle to było zá dozwoleniem królewskim osobnym, y przed osobą królewską ábo Vrzędniká iego, wedle zwyczáiu krolestwá Polskiego.

Dźiedźiczne ich máietności potomkom ich niemá ią bydź bráne: ale ie dźierżeć máią z potomki swemi, iáko Pánowie y szláchtá Polská dźierży.

Oprawy ná dobrách y wśiách po rodźicách ich, ábo od krolá pozwolonych ná wieki náznáczyć żonam mogą w krolestwie Polskim.

Corki v siostry, y ine powinne swoie, mogą w Małżeństwo dawáć mężom tylko powszechney wiáry, wedle vpodobánia swego y wedle zwyczáiu krolestwá Polskiego.

Zamki budowáć, woyne służyć, y podatki dawáć máią wedle zwyczáiu stárego.

Przysiegáć y wiárę swą oddáć krolom Polskim máią.

Przećiw krolom Polskim Rády áni pomocy dawáć niemáią.

Dostoienstwá, stolice y vrzędy, iáko w krolestwie Polskim, ták y w Litwie wedle vpodobánia y woley królewskiey postánowione bydź máią.

Ná Dostoienstwá niemáią bydź wybiráni iedno którzy są powszechney wiáry y poddáni Rzymskiemu kościołowi.

Dostoienstwá, Kásztelánie y inne vrzędy, iedno Chrześćiánskiey wiáry ludźiom dawáne bydź máią. Teyże wiáry też osoby do Rády królewskiey máią bydź przypuszczeni. Albowiem cżęstokroć różność wiáry przywodzi różność vmysłów: y rády bywáią wydawáne, które máią bydź taiemnie chowáne.

Przy krolu Polskim y Książęciu Litewskim zdáwáć stáć máią.

Zadnego Páná inszego obiérać sobie niemáią, iedno którego król Polski z Rádá swą y szláchtą ziemie Litewskiey beda rozumieli obrácć y postáwić, którym są Herby Polskie nádáne, y którzy są Chrześćiánskiey wiáry, y są poddáni Rzymskiemu kościołowi, á nie są odszczepiency áni niewierni.

Seymy álbo w Lublinie álbo w Párcowie bywáć máią, álbo ná innych mieyscách ktemu sposobnych.

ſobnych, zá dozwoleniem królewſkim.
Herby Polſkie Pánom Litewſkim nádáné.

Z Przywileiów Pánów Litewſkich/ fol: 750.

Litewſkie Xiążęy Pánowie Litewſcy zeznawáią, iż Pánowie Polacy Xiąże Władyſłáwá z Pogáńſkich błędów wywiodſſy zá królá y Páná ſobie obráli.
Zeznawáią, że ſámi przez Polaki do wiáry przyſtąpili.
Obiecuią pomoc we wſſytkich potrzebách Polakom.
Obiecuią, iż po ſmierći Alexándrá y Witowdá nie do inſſego, iedno do królá Polſkiego, y do korony wróćić ſie Wielkie X. Litewſkie miáło, y ſámi ſiebie z potomki ſwémi królowi Polſkiemu oddáć, poddáć, y bydź go poſłuſſni, y iemu ſłużyć okrom chytrośći y zdrády, wedle możności y śił ſwoich.
Obiecuią, iż krom królá Polſkiego y korony królestwá Polſkiego, nigdy ſobie Páná innego nie máią obieráć, áni brać.

W potwierdzeniu práw y Przywileiów/ folio 753.

Król Władyſław potwierdza wolności y liſty Wielkiemu Kśiążęciu nádáné.

Z przywileiów Pánów y Prełatów Litewſkich. folio 755.

Potwierdzáią Przywileie przodków ſwych de data w Hrodle Roku 1413. vt ſuprà.
Bez wiedzenia Polaków, áni ći bez ich wiádomości Páná ſobie obieráć niemáią.
Zapiſy miedzy Litwą á pány królestwá Polſkiego, które pospolita pocźćiwość obrażáią przy mowáné áni trzymáné bydź niemáią.

Z Declárátiiey Zygmuntá Auguſtá o Vniey Litewſkiey. folio 759.

Succeſſia dziedziczna z królów Polſkich ná Xieſtwo Litewſkie nie idzie.
Króleſtwo Polſkie y W. X. Litewſkie w iedno ćiáło ſą złączone, y wieden naród pod iedną głową. práwá tylko ſądowe y przywileie y ſądy własne, á oſobne wyymuiąc, które iednák tey iedności álbo Vniiey wádzić niemáią áni mogą.

Z Receſſu Wárßáwſkiego zá Zygmuntá Auguſtá. folio 761.

Koroná Polſká z W. X. Litewſkim ieſt iednym ludem, iedną RP. iednym á nie rozdzielnym ćiáłem, wedle declárátiiey wyſſey opiſánéy.
Obiemá narodóm w Polſce y w Litwie ieden Pan, ieden król, wiecznemi czáſy ſpolnie roſkázowáć ma.
Elekcia ſpolna bydź ma w Polſce, nie gdźieindźiey.
Koronácya y pomázánie królá ná króleſtwo w Krákowie bydź ma. A podnoſzenie ábo Inaugurátia ná W. X. L. które przed tym oſſobne bywáło, wiecey bywáć niema:
Succeſſia naturalis ábo Hæreditaria iáko ſpolnemu obieraniu przećiwna ták we wſſytkim od królów koronie odſtąpiona.
Rády y ſeymy koronne w koronie ſpólne, Poſłowie ſpolni, namowy ſpólne o potrzebách RP. ták ná ſeymie iáko y bez ſeymu w Polſce y w Litwie bywáć máią.
Monetá vniformis & æqualis in pondere grano & numero peciarum & inſcriptione bydź ma.
Fœdera & pacta z poſtronnemi narody ná potym żadne czynione áni ſtánowione, żadni też poſłowie w rzeczách ważnych do obcych ſtron poſłáni bydź niemáią, iedno zá wiádomością y rádą ſpolną obudwu narodów. A które ſą przed tym vczynione, iáko ſzkodliwe dźierżáne bydź niemáią.
Przyśiegi Pánów Rad, Vrzędników, dignitarzów y Stároſtów narodu Litewſkiego y ludzi przednieyſſych domów królowi koronowánemu y koronie Polſkiey czynione bydź máią.
Przyśiegi około trzymánia ſpiſków poſpolitych záchowáne y ſtátecznie trzymáne bydź máią.
Práwá y wolności poddánych wſſytkich obojgá państw ták złączonych przy Coronátiiey nowego królá naprzod popiſziężone y záraz confirmowáne bydź máią ná iednym liśćie, pod iednemi ſłowy, y pod iedną pieczęćią koronną.
Cłá, Mytá ták Ziemſkie iáko y wodne wſſytkie w Polſce y w Litwie ſą zniesione.
Cłá y Mytá od Duchownych y od świetckich ludzi Szláchetckiego ſtanu, y od ich poddánych od rzeczy własney roboty y wychowánia bráne bydź niemáią, krom Myt kupieckich, y ceł zwykłych królewſkich.
Státutá y vſtáwy wſſytkie przećiw Polſkiemu narodowi w Litwie vſtáwione y vchwalone, mocy żadney mieć niemáią.
Imienia Polakowi w Litwie, Litwinowi w Polſce kożdym ſłuſſnym obyczáiem doſtáwáć wolno, chociá po żenie ábo z wyſługi, ábo zá kupnem, dárownym obyczáiem, zámiáną álbo którym-

którymkolwiek nábyćiem wedle zwyczáiu y práwá pospolitego, y dzierżeć ie wedle práwá, w którym leży ono imienie.

Stánowienia ná seymie anni 1564. *postánowione, viśćić sobie y trzymáć mocno máią: áni śukáć przyczyny podobieństw iákich, któreby to ziednoczenie ich rozrywáć miały:*

Z Przywileiu około Vnićy. W. X. L. z Koroną folio 768.

Koroná Polská y W. X. L. iest iedno nie rodźielne y nieróżne ćiáło, y tákże nie rózna ale spolna RP. która sie ze dwu państw y narodów w ieden ludznioślá y spoiłá.

Oboiemu narodowi iedná głowá, ieden Pan y ieden król spolny roskázowáć ma.

Spolnemi głosy od Polaków y od Litwy obrány w Polśce, á potym w Krákowie ná króleśtwo Polskie pomázan y koronowan bydź ma.

Electiiey królá nowego niebytność którey stróny przeszkodźić niema: ábowiem powinnie & ex debito Rady y wśytkie stany korony Polskiey y W. X. Lit: wzywáne do tego bydź máią.

Obierániey y podnośenie W. Xiążęciá Lit: które przed tym osobno bywáło w Litwie bydź niemá, tákżeby y znák żaden álbo podobieństwo ná pożym nie było, z ktorégoby sie okázowáło ábo znáczyło podnośenie ábo inauguratia Wielkiego Xiąż: Lit.

Titul W. Xiąż: Lit: przy obierániu koronáciiey ma bydź záraz miánowan, to iest. ma bydź obwołan królem Polskim y tymże W. Xiąż. Lit: Ruskim, Pruskim, Mázoweckim, Zmodź: etc.

Succesio naturalis & hæreditaria *w W. X. Lit: służyć, áni wiecznemi czásy prześkadzáć tego spółku y ziednoczenia oboygá Narodów niemá.*

Potomstwo królá I. M. gdźieby które było, á ná króleśtwoby nie było wźięte, áby zgołoconé nie zostawáło, pocźćiwe, á stanowi swemu przystoyné od RP opátrzenie mieć ma.

Dismembratia żadna koronna bywáć niema.

Práwá, przywileie y wolnośći poddánych wśytkich oboygá Narodów y państw ták złączonych przy Koronáciiey nowego krolá przez królá koronowánego poprzysiężone y záraz confirmowáné ná iednym liśćie y iednemi słowy czasy wiecznemi bydź máią.

Seymy y Rády oboygá tych narodów spólné koronne, pod królem Polskim bydź máią. Pánowie miedzy pany osobámi swemi, Posłowie miedzy posły zásiadáć y rádźić o spólnych potrzebách ták ná seymie iáko y bez seymu w Polsce y w Litwie máią.

Pomoc y rádá spólna oboiey stróny bydź ma.

Król práwá przywileie ziemiam koronnym y W. X. L. trzymáć y chowáć ma.

Przysiegi Rad Dygnitarzów, Vrzędników, Stárośtów Narodu Litewskiego, y przednieyszych domów ludźi przy mocy zostáć máią: a królowi koronowánemu y koronie Polskiey czynione bydź máią.

Przysiegi około trzymánia śpiśków pospolitych záchowáne y trzymáne bydź máią.

Pomocą spólna we wśytkich przećiwnośćiách oboiego narodu stany pomagáć sobie máią.

Fœderá y pacta z postronnemi narody czynione áni stánowione, żádni też posłowie w rzeczách ważnych do obcych stron posyłáni bydź nie máią, iedno zá wiádomośćią y rádą spólną obudwu Narodów.

Przymierza ábo stánowienia z którymkolwiek narodem przed tym vczynione któreby były śkodliwe któréy stronie zdźierżáne bydź niemáią.

Monetá ták w Polśce iáko y w Litwie ma bydź zá spólną rádą vniformis, & æqualis in ponderc & grano & numero peciarum & inscriptione Monetæ.

Clá Mytá wśytkie w Polśce y w Litwie ziemskie y wodne, królewskie, śláchetckie, Duchowne y Mieysckie zniesione bydź máią.

Clá y mytá od Duchownych ludźi y od Swietckich, Śláchetckiego stanu żadne bráne bydź nie máią. Nie zákrywáiąc Myt kupieckich, áni sie zmawiáiąc z kupcy ku śkodźie, á zátáieniu ceł dawno zwyklych królewskich ták w Polśce iáko y w Litwie.

Státutá y vstáwy wśytkie przećiw Narodowi Polskiemu w Litwie vstáwione około nábywánia y dźierżenia imienia w Litwie Polakowi, chocia po żenie, ábo z wysługi, ábo zakupnem, dárownym obyczáiem, zamiána etc. żadney mocy mieć nie máią.

Imienia ták Polakowi w Litwie iáko Litwinowi w Polśce śtuśnym obyczáiè dostawáć y dźierżeć wedle práwá w którym leży ono imienie wolno.

Artykuły przywileiu Alexándrá królá Recessem Wárśáwskim ná seym Lubelski odłożone w mocy zostáć máią.

Przy tytule W. X. Lit: y Dostoienstwách y Vrzędźiech y zácnośći stanów wedle opisánia przywileiu Alexándrowego cále á nienáruśenie zostáć máią.

Seymów inych żadnych osobnych stanom koronnym

ronnym y Litewſkim król ſkładáć niema, iedno záwżdy ſpólne Seymy temu oboiemu Narodowi iáko ćiáłu iednemu w Polſce ſkładáć ma, gdźie ſie naſtuſzniey królowi y Rádám koronnym y Litwie zdáć bedźie.

Dignitarztw y Vrzedów ieſliby które wákowały w W. X. L. król nikomu dawáć niema, ázby pierwey królowi Polſkiemu koronowánemu y koronie Polſkiey przyſiege vczynił.

Executia około dóbr ſtołu królewſkiego w W. X. Lit: od wſzech przodków królewſkich rozdánych nikogo dolegáć niema.

Práwá, przywileie W. X. Litewſkiemu y inſzym źiemiam, powiátom, fámiliam y oſobam dáne, cáłe, zupełne, y w niczym nienáruſzone zoſtáć máią.

Feudá, lenná, wieczności, ſrymárki, zamiány, dożywoćia zaſtáwy wſzelákie ná ſeymie y bez ſeymu vczynione wedla káżdego przywileiu dzierżáne bydź máią, á w żadna watpliwość przywodzone bydź niemáią.

Nádánia ná Dignitárſtwá, vrzędy, które zdawná y właſnie ná nie należáły, zaſtáwy, y ſummy wſzelákie, w zupełnym práwie ſwym zoſtáwione bydź máią.

Dochodów ſwych cześći żadnych niegdźie indźie y nie ná co innego okrom pożytku ſwego obracáć niemáią.

Grunty y poſſeſſiæ nie máiąc ná nie liſtów á trzymałby ie y vżywał, tákowy te ſwoie właſność ták bez liſtów iáko yżá liſty ma wiecznie trzymáć, wedle ſtátutu Litewſkiego ſtárego y nowego y zwyczáiów dawnych.

Rozdawánie dóbr ſtołu królewſkiego w W. X. Litewſkim vſtáć ma.

Imioná ku ſtołowi królewſkiemu potym przypadáiące król wedle woley y láſki ſwey rozdawáć ma, ták Polſkiego iáko y Litewſkiego ſzlácheckiego narodu ludźiom áby ſie tym ſłużbá źiemſka woienna nie zmnieyſzyłá.

Recuperátiæ zamków, imion, poſſeſſiy y wſzelákich dóbr od nieprzyiaćielá Moſkiewſkiego tym król wracáć ma, czyie oyczyzny y poſſeſſiæ przed oſiegnieniem od nieprzyiaćielá były.

Ieſliby ná to mieyſce dano komu co było, to ſie do ſtołu królewſkiego wracáć ma.

Z Przywileiu potwierdzenia Vnióy.

folio 774.

Naprzód król vchwała ſeymowa te wſzytkę rzecz á ſpráwę Vnióy mied y Korona Polſką á W. X. Litewſkim we wſzytkich ich Artykułách wyżſzey opiſánych vmocnił, vtwierdził cáły wieczne mi.

Potym źiemie Wołyńſkie, Kiiowſkie y Podláſkie ze wſzémi ich przyległośćiámi y właſnośćiámi do korony Polſkiey y do wolności iey przywrócił.

Mieyſce ſeymóm wálnym koronnym w Polſce Warſzáwe náznáczył, wyiąwſzy caſuſe przypádłe.

Seymiki powiátowe wedle obycżáiu ták w Polſce iáko y w Litwie ſkładáne y trzymáne bydź máią.

Mieyſcá Pánom Rádom Litewſkim ták Duchownym iáko y świeckim miedzy pány Rádámi koronnemi. Tákże poſtom źiemſkim Woiewództw Litewſkich miedzy Woiewództwy koronnémi náznáczone.

Z Conſtitucyy po Vnióy zá Królá Zygmuntá Auguſtá.

Vtwierdzenie Vnióy W. X. Litewſkiego z koroną fol: 775. lege 1. Wßem.

Státutu W. X. Litewſkiego poprá[illegible] co nabliżey z ſtátutem Polſkim zgadzáná bydź miáłá. fol: 776. lege 2.

O wyzwolenie ſzláchty od pánów którym ſie z imiony y máietnośćiámi ſwemi zádáli, decyzya królewſka bydź miáłá f. 777. le: 3. Szláchtá.

O wolności niektórych ſłużyć komuby chćieli do okazánia práwá ich odłożenie. fo: & le eadē.

Mieyſce dla domu ſądowego źiemſkiego y dla chowánia kśiąg pozwolone. fo: eodem, le: 4. Mieyſce.

Podatków niedopłáconych przez poborce odbiránie bydź miało. fol: eodem, le 5. Zá potrzebą.

Ieº M. Pan Chodkiewicz Hreory Káſtelán Wileński miał liczbę z podatku przed Deputaty czynić. fol: 777 lege 5. Zá proſbą.

Dignitarze y vrzednicy przyſiegli bydź máią. támże. lege 6. Dignitarze.

Dwu vrzędów y mieyſc ſądowych żaden trzymáć niema. támże. le: eadem.

Káżdy przy ſwym vrzędzie do żywotá ztrzymány bydź ma. támże. le 6 Dignitarze.

Powiáty Możerſki y Rzeczycki przy Woiewództwie Minſkim zoſtáwione. támże. lege 7. Powiáty.

Náwyprawe woienną równo z koroną król Zygmunt pierwſzy proſbą ſwoią przywieśdźie miał. fol: 777. lege 8. Quod.

Służebni żywność pobrána płáćić máią. fo: 778. lege 9. Pozwalamy.

Rotmiſtrz z káżdego ſłużebnego o żywność nie

zapłácona

zápłácona ſprawiedliwość czynić má, inácżey wolno Rotmiſtrzá pozwáć do Grodu. támże. lege eadem.

Artykuły około wárunku exequucyiey wieczniemáią bydź dzierżáne. támże. le 10. Wßákże.

Z Conſtitucíy Królá Stephaná.

Wielkie X. Lit. przy ſwym práwie według poprzyſiężenia Vniiey zoſtáło, fol: 778. lege 11. A w Wielkim.

Poprawá ſtátutu wedle Conſtitucíiey Lubelſkiey 1579. w cále záchowána. Támże. le: ead:

Poprawá ſtátutu roku 1578. w Nowogródku dóyśdź, y ná ſeym dla potwierdzenia przyniesiona bydź miáłá fo:778. l: 11. A w wielkim.

Plác dla zbudowánia domu Sądowego Ziemſkiego wymierzony bydź miał w Brześćiu: ná co z kożdey włoki po groſsu iednemu do roku podatek bydź miał. Támże. le. 12. Zá prozbą.

Artykuły przydáne do práwá Litewſkiego królowi podáne ná ſeymie Wárſzáwſkim 1578. przyietey confirmowáne. fol: 779. lege 13. Przynieśli.

Trybunał álbo porządek Sądów nowych ſtanóm W. X. Litewſkiego wydány. fol: 779. lege 14 Stanom.

Státutá Sądom należące poprawione ná ſeym przyniesione bydź miały. támże. lege ead: par: Máią.

Dwoie dignitárzſtwáy vrzędy ſpołem trzymáne bydź niemáią. Tamże. par. Ktemu.

Sądzenie Roków Ziemſkich y Grodzkich pod czaſem woyny z Moſkiewſkim w mocy zoſtáwione. Támże. par. O sądzeniu:

Exempći od ſądów którzy z królem ná woyne iádą. Támże. par: eodem.

Mieyſcá ná zbudowánie domów Sądowych Ziemſkich y dla chowánia ksiąg w káżdym powiećie gdźie ſądy Woiewodźińe y Stárośćińe wymierzyć máią. Támże. par. Mieyſcá.

W ſprawách Duchownych z świetckimi ſtátut w mocy zoſtáwiony, aż do poprawy ſtátutu. fol. 780. ver. 1.

Ośćiká Hreorá ſkaránie zá wyſtępek y ſrogość ſtátutu Litewſkiego ściągáć ſie nie ma ná ſyná iego Ianá. fol: 780. le. 16. Zá prozbą.

Z Conſtitucíy Królá Je° M. Zygmuntá Trzeciego.

Stárośtwá Sądowe tákże Zamki ná vkráinách dźiećiom lat niezupełnych dawáne bydź niemáią. fol: 780. le: 17. Stárośtw.

Ludźiom godnym królowi y RP. zásłużonym dawáne bydź máią. Támże.

O ſummy nowe po vniiey ná dobrá RP. Litewſkiey czásu Interregni *wnieśione cognitia ná ſeymie krom pozwów bydź miáłá.* Támże. lege 18. O Summy.

Správy głowne Litewſkie ná ſeymie káżdego tego dniá we wtorek ſądzone bydź máią. támże. lege 19. Vſtáwiamy.

Infames & proſcripti *áni w Polſce áni w Litwie mieyſcá mieć nie máią.* Támże. lege 20. Infames.

Celnicy y Mytnicy Myt od zbożá y towárów Szlá chetckich bráć nie máią. ſub pœna 100. kóp *Litewſkich.* fol. 781. le: 21. Célnicy.

Piſárze Celni od kwitu nád dwá groſzá wyćiągáć niemáią. támże. lege eadem.

Ordinátia o prowentách królewſkich poſtánowiona bez vbliżenia práwá káżdego. fol. 781. le: 22. w Wielkim.

Zamiány y frymárki w domy ſzlachetckie wieczność ciągáłe król ſam ſądzić ma w Litwie, fo. 781 le. 23. Zamiány.

Dom Sądowy w Pińſku zbudowány bydź miał. Támże. lege 24.

Dom Sądowy w Nowogrodku zbudowány bydź miał. Támże. le. 25.

Mury ſtáre w zamku Nowogrodzkim y wieżá ſtára nád ſtudnią, oprawiona bydź miáłá. támże. lege eadem.

Confirmátia poſtánowienia miedzy Iáśnie Wielmożnemi Rádźiwiłámi vczyniona, Támże. le. 26. Przywiley.

Collegiũ Societatis Ieſu *Nieświeżkie fundowáne y nádáne y* immunitati Eccleſiæ *zápiſáne.* fol: 781. le: 27. Zá prozbą.

Wolności Miáſtá Nieświeżkiego ápprobowáne. 782. le 28. Zá prozbą

Summá 65000 *ná potrzebe koronną miáſto ludźi pozwolona* Támże. le: 30. Iż.

Quartá dochodów wßytkich ná porátowánie ſtołu królewſkiego pro vna vice *pozwolona,* Támże. lege 31 Vważáiąc.

Sądy ziemſkie w Grodnie w zamku odprawowáne bydź máią, fol. 783. le. 33. Sądy.

Piſarz Oſmiáński w Miadźieli przyſiegły bydź má, Támże. le. 35. Zá prozbą.

Wypiſy z ksiąg Stároſtá y Piſarz podpiſowáć winni, Támże. le: ead:

Zamiáná Suráſka zás przywrócona, fol: 783. lege 26. Zá prozbą.

Wárunkiem Woiewódźtwá Nowogrodzkiego y Mińſkie-

Minſkiego przewody práwne, zá nie ſtaniem niektórych prze niebytność ich w woyſcie á-brogowano, fo. 783 le: 37.

Poboru Anni 1598. *dáć nie mogli królowi dla głodu y wielkich nie vrodzáiów, ále ná to mieyſce pozwolili dać z ſkárbu 100. tyſiecy złotych Polſkich*, fo: 784. le: 38.

Poborcy z pieniędzy poborowych anni 1591. *zátrzymánych liczbę czynić mieli*, **Támże.** lege eadem.

Pieniądze nád 100. tyſiecy złotych pozwolonych pozoſtałe, ná obronę RP. y ná wykupno dóbr ſtołu królewſkiego obrócone bydź miáły, **támże.** lege eadem.

Reſty poboru połſtotowe° królowi dárowánego y czopowe z mytem wodnym królowi oddáne bydź miáły, **Támże.** le: eadem.

Bánnitiæ y Subleuatiæ *práwne do królá odeſłáne* **tákże** *y liſty zárucżne, Commiſſiæ, y inſze práwne liſty pieczętarze wydawáć máią bez dokłá-du królewſkiego*, fol: 785. le. 39. Bannitiæ:

Miáſtá vprzywileiowáne *ſądowi królewſkiemu nie Trybunálſkiemu podlegáią*, f. eo: l. ead:

Trybunálſkim *ſądom w Wilnie terminy przyczynione po dwu Niedźiel do pierwſzego terminu*, fol. eodem le: 40. **Jż.**

Czas y mieyſce *ſądowi Brześkiemu náznáczono y ſpráwy do Wilná przełożono*, fol: eodem le. 41. **Zá prośbą.**

Wybráncy *ná káżdy rok ze wſzytkich dóbr ſtołu królewſkiego ſpiſowáni bydź máią*, fol eod: lege 42. **A dla.**

Commiſſiæ *ná rozgránicżenie powiátu Brácłáw-ſkiego z Xieſtwem Kurlándſkim deputowáne* fol: eodem le: 44. **Zá prośbą.**

Commiſſarze *do rozgránicżenia Leśnictwá Iur-borſkiego z ziemią Pruſką náznáczeni*, fo: 786 lege 45. **Jż.**

Drógi y ſkłády *Zmoydzkie przez Commiſſarze poſtánowione bydź miáły*, fol: 786. l. 46. **Jż.**

Rzéki Niewiáży *przeprawá przez Commiſſarze doyźrzána y relatia ná ſeym vczyniona bydź miáłá*, fol: eod: le: eadem.

Poſelſkie pieniądze wydawáne bydź máią pod winą 10 *kóp groſſy Litewſkich, krom pánów Senatorów ktorzy ná ſeym ieżdżą, tákże y dóbr ſtołu królewſkiego które pod to nie podlegáią.* fol: 786. le. 47. **Pieniądze.**

Czopowego reſſty roku 89. *z mytá Wileńſkiego gnieſione*, fol: 786. le: 48. **Jż zá.**

Pozwy gadworne nie máią bydź dawáne ná Szláchćicá, tylko w rzeczách w Státućie y w Trybu-nale W. X. Lit: opiſanych. f. 786. l. 49. **Pozwy.**

Káduká, Lenná, y dobrá do ßáfunku Litewſkiego należące, ſam król ſadźić ma zá Dworem iáko narychley. fol: 786. le: 49. **Pozwy.**

O wyzywánie kogo nieſłuſſne o własność iego zá Dworem, przepada pozwánemu 200. *kóp Litewſkich y nagrodę wedle przyśiegi* in inſtanti. fol: 786. lege 49. **Pozwy.**

Pozwow Nádwornych pieczętarze y Piſárze wydawáć niemáią, tylko o dobrá królewſkie ábo do ßáfunku królewſkiego przypádłe, fo: 786. lege 49. **Pozwy.**

W pozwie imię Delatorowe wyrážone bydź ma. támże.

Pozwy bez Delátorá dawáne bydź niemáią. támże.

Inſtigator pozwáć może bez Delátorá o dobrá ſtołu królewſkiego liquidi iuris **tákże** *y o prowentá królewſkie*, **támże.** lege eadem.

Clá *ná rzece Dźwinie od towárów ſłáchetckich do Rygi ſtuſzáiące z własnych máietnośći ich gniesione: tylko kupcy podlegáć im máią.* fol: 787. lege 50. **Jż.**

Rzeká Styr *przeczyśćiona á myto przez Commiſſa rze vſtáwione, wybieráne bydź ma.* fol: 787. lege 51. **Jż ſie.**

Iármárki Miaſt vprzywileiowánych wolne bydź máią. fol: 787. lege 52. **Jármárki.**

Ciwoniowi Trockiemu mieyſce *ná ſeymikách przed wſzytkimi vrzędnikámi ziemſkimi náznáczone.* fol: 787. lege 53. **Jż w pozwu.**

Lenno Temrukowi Szymkowicowi do żywotá *dáne.* fol: 787. lege 54. **Zá znáczne.**

Commiſſia Andrzeiá Zmoydzkiego *ápprobowána.* fol: 787. lege 55. **Ná Seymie.**

Wileńſkie Miáſto przy wolności ná myto zoſtáwione. fol 789. lege 56. **Wilno.**

Kupcy Litewſcy *z kupiámi do Polſki iádący od-dawſzy raz Pobór w Litwie nie winni go płáćić w Polſce zá okázániem kwitu: tákże y Polſcy w Litwie.* fol: 789. le 57. **Kupcy.**

Ná rzece Niewiáży w Kie ydanách pórt wolny bydź ma. fo: 789 le: 58. **O wolności.**

Lokieć.

Krákowſki z Poznáńſkim iednáki bydź máią. fol: 1055. lege 1. **Aby.**

Lwowſki z Lubelſkim w ſwym ſtánie zoſtáć máią. támże. lege eadem.

Lokieć po wſzytkiey koronie wedle Krákowſkiey miáry bydź ma iednáki. fo: 1056. le: 5. **O pás truiąc.** par: **A co ſie tycze.**

Lokieć y miárá ná Podláſſu, Pátrz Podláſie.

Lokćiowe Cło przećiw práwu dáné káſſowáne. fol: 75. lege 44. **Nyſtá.**

Lóś.

Lośiá gdy kto popedzonego álbo pſy poſczwánego odeymie, trzy grzywny temu cżiy 1elen á drugie trzy ſadowi przepada fol: 1108. le: 1. **Niektóre.**

Lublin.

Má ſkład wieczny ná kupie. fol: 1063 lege 18. **Vkazało.**

Lubelſkie Woytoſtwo náwieczność Miáſtu incorporowáne. fo: 1077. le: 7. **Woytoſtwá.**

Lubelſkim Zakonnikom S. Stániſtáwá Cło dorocżne 10. grzywien dáne żá pozwolenie pláću dla ſklepu kśiegam żiemſkim. fol: 687. lege 19. **Jż.**

Lubowla.

Rewidowána bydź miálá przez Rewizory z ſeymu 1590. fol: 387. le: 13. **Zá pewnymi.**

Wzięta byłá przez żołnierzá Arcykśiążęćiá Máximilianá Roku 1588. fo: 387. le: eadem.

Z Lubowle Quartá zá dwie lećie płácona bydź niemiálá ázby ſie byłá rewizya odpráwiłá. fo: 387. lege eadem.

Lucko.

Od koniá po pułgroſsku bráć ma, á od bydłá ná przeday po dwá biłe ná budowánie moſtu ná Styrzey Gluſscu. f. 1104 l. 26. **Budowánie.**

Lupieztwo.

Gdzie kto czyni tám ſkodę czyni. fol: 249. par: **Powtore.**

Iákakolwiek bárwą bárwioné, pżećie łupieztwo. fol: 250. par: **A co.**

Lupieżcá dóbr kośćielnych bądź iáwny bądź táiemny w klątwę wpadá fol: 253. par: **Ale.**

Luſtrátia.

Dochodów koronnych co pięć lat bydź ma. fol: 382 le: 1. Luſtratio.

Luſtratorowie do wſzech imion królewſkich wolnych deputowáni byli z ſeymu Lubelſkiego 1569. fol: 385. le 10. **Luſtratory.**

Ná mieyſce Luſtratorá deputowánego gdyby bydź niemógł, wolno królowi inſzego deputowáć, fo: & le. ead: par: **A ieſliby.**

Luſtratia iáka bydź ma, **Pátrz Rewizorowie.**

Luſtratorowie nowi z ſeymu przyſłego wyſtáni bydź mieli. fol: 388. le: 15. **Luſtrátia.**

Lwów.

Przed láty bywał záſtáwiány. fol: 90. le. 2. **Na przód.** par. **Druga.**

Mieſczánie Lwowſcy porównáni w Vrzędzie z Krákowiány. fol: 596. le: **Przeſtrzegáiąc.**

Lwów dźieſiątą część dóbr bierze od kupców extra regnum ſie wynoſzących, fol: 1033 le. 4. **Jż ſie kupcy.**

Miárá y wagá Lwowſká porownána z Lubelſką. fol: 1055. le: 1. **Aby w króleſtwie.**

Ma ſkład wieczny ſolny y kupi wßeláких. fol: 1062. le. 14. **Vkazało.**

M

Malè obtentum.

DE male obtẽto Minorennes *czynić mogą gdy do lat przyda w poſtępku z anteceſſorem záczętym,* **Pátrz ſiéroty.**

Male obtentum *ná káżdey inſtantiiey,* etiam in ipſo bannitionis puncto, Iureuictus *inferować winien, nie czyniąc o to oſobney actiiey.* fol: 626. le: 2. **Gdyby.**

De male obtento *gdy Trybunał vzna dobry bydź proceſs, á banniował* Iureuictum, *iuż tákiemu ſublatia dawána bydź niema,* **támże.**

Male obtentum *w Grodźie okázáné bydź ma.* fol: 626. le: 1. **Podnieśienie.**

De male obtento ratione decretorum iniuſtæ exactionis Theloneorum *od Mieſczan ná Trybunał pozwy isdź máią.* fo: 688. le: 21. **Dekretá.**

Małżonki.

Pátrz in litera O. **Opráwy.** *álbo* in litera Z. **Żony.**

Márßałek wielki.

Márßałkowſki vrząd przed láty z wyczáiem tylko był trzymány: á przydawały ſie też wielkie błędy y omießkánia w rzeczách, ázátym niezgody, fo: 293. le: 1. **Vrzędy.**

Márßałkoſtwo ma bydź dáné człowiekowi godnemu, ták z Wielkiey iáko z máłey Polſki. fol: 286. le: 2. **Kánclerſtwo.**

Márßałek ták koronny iáko y Nadworny ieſt ſprawcą y Miſtrzem wßytkich Dworſkich Ceremoniy: to ieſt,

Dworzány popiſować y im płácić ma.

Reieſtrá ich chować ma.

Wiedźieć ma który pilen który niedbały.

Niepoſłußnych náDworze chować niedopuſczáć

Stárać

Stáráć ſie áby káżdemu z ſtrony oſoby królá Ie° M. y wedle zaſtug czeſć powinna byłá wyrządzána.

Przykłady złe y wyſtępki miárkowáć, wykorzeniáć y karáć.

Rzeczy wſzytkie ná Dworze, we Dworzech, w domách, komorách, pokoiách y ſtołu królá I. M. ſporządzáć.

Vrzędy y Vrzędniki ku Rycerſkim pocztom królá I. M. należących vſtáwiáć, odmieniáć, y w lepſzy porządek w prowadzáć zá zezwoleniem y władzą królá I M.

Ná Dworze bedący do káżdey ſpráwy Márſzałká Nadwornego wzywáć.

Odieżdżáiąc od Dworu Reieſtrá y ſpráwe vrzędu ſwego Márſzálkowi Nadwornemu oddáć.

Cene rzeczam ktore ná potrzebe Dworſka przywożą vkładáć.

Targowe przy Dworze bedąc wyćiągáć y bráć, wſząkże pomiernie wedle zwyczáiu Miáſtá, krom polnego: ktore Hetmánowi Wielkiemu zoſtáwiono, ábyżá ſpólna rádá zaplátá rzeczy byłá dáwáná, ſo: 294. y ſo 295.

Przy bytności Márſzałká Koronnego, Márſzałek Nadworny w żadne rządy wdawáć ſie niema: ále w niebytności iego wſzytko odpráwowáć winien. fo: 294 par. **Aczkolwiek.**

Vrzędy obudwu Koronnego y Nadwornego máią bydź zobopolnęy nie rożne ſobie. **tamże.**

Márſzałkowſkie vſtáwy przez Woźnego máią bydź obwołáne. fol: 295. par: **A bądź.**

Márſzałkowe niemierne targowego wyćiągánie Pánowie Rády ná Dworze bedące miárkowáć, á niepoſłuſznego ná ſeym odnieść máią, **Támże.** par: **A ieſli.**

Dignitárſtwá żadnego z Márſzałkoſtwem trzymáć nie może: bo też dwoygá mieyſce w Rádzie zaſiádáć nie może. fol: 304 lege 25. **Iż.**

Przy królu ferowáć ma ex ſcripto *dekret przez Pány Rády ná ſeymie zgodnie bez królá concludowány* in crimine læſæ M. fo: 23 le 4. **Jeſliby** par **Ktory ták pozwány.**

Wiedzieć ma kiedy Inſtigátor in defectu *Delátorá inſtituowáć y continuowáć bedzie* cauſã criminis perduellionis. fol: 24. parag: **Tákiż poſtępek.**

Marſzałká w Inflántiech władza, pátrz, **Inflanty.**

Mátká.

Z Mátki ſtanu proſtego hyle z oycá ſłáchćicá ſłáchćic ſie rodźi. fol: 554 lege 3. **Iż.** par: **W ktorym.**

Mátká gdy vmrze, ſynowie vpominác ſie máćierzyſtego nie moga, ábyż gone inna oyćiec poiął álbo vtracał dziedzictwo ich. fo: 5 4. le: 6. **Z pospolitego.**

Mátke czyie ktoby náganił bydź nierzadną, á nie odwołałby zárázem ániby tego dowiódł, przepada winy 60 grzywien, y odwoływáiąc ma mówić, com mówił tgałem iáko pies. fo 556. lege 8. **Gdyż.** *A gdzieby ſie przał, przyſiegą vydzie* **támże.** lege 9. **Jeſli.**

Mátce ktoby odpowiedźiał álbo ránił, gleytem królewſkim zgwałconym karány bydź ma. **pátrz, Syn.**

Głowá mátki zábitey ſynowi nierzadnego łożą płácona bydź ma. fo: 560. l 4. **Wáwrzyniec.**

Málmázyia.

Málmázyiey Grąckiey kwártá zá dwá groſſá przedtym bywáłá płácona: á Włoſka po trzy groſſe. fo: 1050 par. **Málmázyicy.**

Málmázyia ná ſkład przywiczíona niema bydź z wozów ſkłádána, áż ią vrząd Mieyſcki popieczętuie, y niema bydź z piwnic wydawána, áż zá vſtawą Woiewodźina pod winą 100. grzywien. fol: 1051. lege 2. **Winá.** par: **Toż o Málmázyách.**

Mázowſze.

Mázoweckie dobrá oprávie podlegáć nápotym niemáią. fol: 21. lege 2. **Oprawá.**

Z Mázoweckich dóbr choćia ná nich oprává przećie quártá iśdź ma do Rávy. **támże.**

Mázoweckie Woiewódźtwo nie podpada pod Executią Státutu Alexándrowego Piotrkowſkiego Roku 1504. áż do dánia y vprzywileiowánia ſtátutów y wolności ich zá Krolá Zygmuntá pierwſſego. fol 97. lege 2. **Státut.** par: **Co ſie tkne.**

Mázoweckie Xieſtwo zá Krolá Zygmuntá pierwſſego przypádło per ſucceſſionem *do korony,* **támże.**

Mázoweckiego Woiewódźtwá Woiewodá tymże porządkiem ma ſobie z Burmiſtrzámi Miaſt Woiewódźtwá ſwego o nieczynienie ſprawiedliwośći z wyſtępnych Woiewodzych vſtaw poſtąpić y czynić iáko Woiewodowie koronni. fol: 285. par: **A co ſie tycze.**

Mázowſze vrzednikom Ziemſkim winno płáćić czynſze y dochody wedle zwyczáiu dawnego. fol: 324. le: 8. **A iż wſzyſcy.**

Securitatem iudiciorum & officiorum cõmiſſionum *ták że y ſeymików Woiewódźtw*

Płockiego, Mázoweckiego, Podláskiego y Ráwskiego beſpieczenſtwem y wárunkiem Trybunálnym opátrzono. fol: 513. le: 11. **Zábieg áiąc.** Temporanea.

Potwierdzenie prawy zwyczáiów ſtárych Mázoweckich od królá Zygmuntá pierwſzego. fol. 974. lege 1. Omnia.

Przyſiegá ktora Szlachtá Mázowiecka czynilá Zygmuntowi królowi Roku 1526. **Támże.** lege 2. Ego.

Mázoweckie Kśieſtwo do Wielkiey Polſki zá królá Zygmuntá weielone. **támże.** le: 3. Conſentimus.

Mázoweckie Kśieſtwo do praw Polſkich nie było przypuſczone, że praw ſwoich y zwyczáiów rzywáli, wſząkże im dano náwoła ieſliby ſie chćieli z práwy Polſkimi porownáć. **Támże.** lege 4. Nuncii.

Spráwy Mázoweckiego Kśieſtwá ná ſeym przez appellátią y którymkolwiek inym obyczáiem ábo przed Máieſtat królewſki przypádłe práwem, zwyczáymi ſtárémi, onegoż Woiewodztwá máią bydź ſądzone. fol: 975 le. 5. **Spráwy.**

Przy ſpráwiech Mázoweckich ſądowi ná ſeymie náznáczonemu ieden álbo dwáy z Rády ábo z vrzędnikow Woiewodztwá Mázoweckiego ktoryby byli vczeni w ſwych zwyczáiách y práwiech przyſądzeni bydź máią. **Támże.** le. 6. **Aby práwóm.**

Aktor gdy kogo do ſądu ábo vrzędu Grodzkiego o rzecz iemu nienależącą pozowie, winá ná nim 14 grzywien w tymże ſądzie ábo vrzędzie ma bydź ſkazána. **Która ma bydź nákazána** *na pozwánemu, gdyby pozwał o nie* ad iudicium terreſtre **Támże.** le: 7. par. **Ktoby kogo.**

Gdy ſie kto komu odpowiedáć w grodzie zápiſze, wedle ſwey obligátiey ma bydź záwſze ſądzon y ſkázowan. fol: 976 ver: 5. **Okrom.**

Sędziowie Grodzcy y vrzędy Stároſćie będącm officio publico, *powinni kożdemu ſpráwiedliwość czynić, y tym ktorzy ſą w zapiśie o rozpárćie v Grodu.* **Támże.** ver. 7.

Extra forum competens *gdy kto ná kim co otrzyma, nic nie ważno. A Stároſtá żaden tego exequowáć nie ma, pod nágrodzeniem wſzytkich ſzkod temu któremuby ie vczynił.* támże verſu 9.

Vkrocenie poſtępku práwnego w Mázowſzu, nie odmieniáiąc zwyczáiów y ſtátutow ich tym ſpoſobem.

Wtory rok ma bydź záwity, á trzeći vkrocony.

Ná wtorym roku pozwány ſtać powinien excepta vera infirmitate & pro maiori.

Dilátia ktora pozwány verificowáć powinien w liczbe eſſentialium terminorum *nie idzie.*

Sąd potym gdy ſkażą ſuper principali *vczyni, áby iey pozwány* ad ſequentes terminos *pod winámi wſzytkimi ſądowemi doſyć vczyczynił, ma concludowáć.*

A pozwány nie vczyniwſzy doſyć tákowey ſkażni, ná wtorych Rokách te wſzytkie winy popada: á Aktorowi ma bydź vrząd Ziemſki ná wwiązánie, złożywſzy zakład ſądowy dźieſięć kop, przydány.

A pozwány niedbáły, zá wyznániem vrzędowym ná przyſłych Rokách, zakład ſądowy przepada y remiſſia do Grodu pod zakładem wietſzym pro exequutione *ma bydź ſkazána.*

W remiſſiey v Grodu poſtępek ſtáry y zákłádánie zakładów, iuxta quantitatem perlucrorum, *czym ſie ſiłá omieſzkiwa ſprawiedliwoſći, do tąd ąż ſtátutá wſzytkie będą korygowáne y przez pánſtwá wſzytkie przyięte, ma bydź záchowány.* fol 976. le: 8. **A iż.**

Pozwy y Aktcye ná które dekretá ták w Ziemſtwie iáko w Grodźie záſły, gdźie ſie począły ſtárym poſtępkiem, kończyć ſie maią. **Támże.** lege eadem.

Poſłowie Czerſkiey y Wárſzáwſkiey ziemie opowiádáli ſie ná to vkrócenie proceſſu krom zwolenia bráciey niechcąc do tego przyſtąpić, w czym im proceſſowi dawnemu tá Conſtitutia derogowáć nie mogłá. Ázá zegwoleniem, mieli bydź przy niey zoſtáwieni, **Támże.** le. ead.

Vicesgerent *Mázowecki* cauſas officii *y inych wſzytkich rzeczy, ćiągnąć niema zá ſwoim Dworem, ále ie ná mieyſcách w Conſtituciiey náznáczonych ſądzić ma* f. 977. l. 9. **A iż też.**

Vicesgerentia *vſtáć ma y wniwecz obrócona. A Woiewodá káżdy Mázowecki, tákąż władzą y powinność ná ſobie iáko y Woiewodowie koronni nośić máią,* **támże.** le: 10. **A iż w tym.**

W ſpráwách ſądowych dla vbogiey Szláchty zá królá Stephaná ná ſeymie opátrzenie miało bydź námowione. **Támże.** ver: 7.

Vkrócenie poſtępku práwnego Mázoweckiego ziemiá Czerſka y Wárſzáwſka przyiely, **Támże.** lege 11. **Vkrócenie.**

Gránice w Xieſtwie Mázoweckim przez Commiſſarze miedzy grunty krolewſkimi y Szlachteckimi poſtánowione, ſą potwierdzone. **Támże.** lege 12. **Gránice.**

Po przyięciu Mázowſza práwá Polſkiego zwyczáie oſobliwe Woiewodztwá Mázoweckiego v-

bogiey

bogiey ſłáchćie iáko znośnieyſſe y lekceyſſe ſą záchowáne y potwierdzone, fol: 978. par: Tego.
Cauſy zácżete w ſądźiech ták Ziemſkich iáko y Grodzkich których iuż dekretá záſłý, ſtárym poſtępkiem dokoczone przez bánnitią bydź máią. Támże/ par: Które to.
Zwyczáie Woiewodźtwá Mázoweckiego z ſtárego ſtatutu przyſtawáiąc do práwá koronnego, wyięte y zoſtáwione ná ſeymie Torunſkim. fol: 978. le: 1. Oznáymuiemy. Które ſą te.
O liczbie pozwów ná Rokách dawanych. fo: 979. lege 2. Ná Roki.
O przypozwiech. Támże. le: 3. Przypozwy.
O záwitym Roku ná ſeymie. le: 4. Támże.
O pámietnym. Támże. lege 5.
O Appellácyách, Támże. le: 6.
O Piſárzu ziemſkim, Támże. le: 7. Piſarz.
O Aktorze gdźieby pozwánego ábo pozwány Aktorá ránił ſtoiąc z ſobą w prawie, f. 980. l. 8.
O wiedźieniu ſwiádków, Támże. le: 9.
O dźieciách przećiw rodźicom wyſtępnych, fol. 681. le: 10.
O ſzkodźie gdźieby ią kto rekoymiam nie okazał, Támże. le: 11.
O áreſtowániu pieniędzy, fol: 982. le. 12.
O Woźnym, Támże. le: 13.
O vbićiu Woźnego ná Vrzędźie, Támże. le: 14.
O władzey vrzędnikowey ná widzeniu, Támże. lege 15.
O pozwie że po widzeniu kázon bydź niema, fol: 983. lege 16.
O odpowiedźi nieznáiącey po widzeniu, Támże. lege 17.
O wydániu dróg, Támże. le: 18.
O porównániu dóbr, Támże. le: 19.
O zamiánie ábo dárowániu imienia, f. 984. l. 21.
O przedániu wieczności imienia które w drugim powiećie bydź niema. Támże. le: 22.
O wwiązániu, fol: 985 lege 23.
O præſcriptiiey imienia w poſágu w głowczyznie y w przezyſkách, Támże. le: 24.
O gwałćie w koſćiele, ná Cmentarzu, y w goſpodźie, fol: 986. le: 25.
O náiechániu álbo náſźćiu domu, Támże. l. 26.
O náſźćiu Młyná, Támże. le. 27.
O vbićiu y zábićiu Szlachćicá przy robośie, Támże. lege 28.
O vćieczu okrutnym członká, fol: 987. le: 29.
O zábićiu oycá, mátki y innych powinnych, folio 988. lege 30.
O pomocnikách mężoboyſtwá. támże. lege 31.
O vbićiu ſłáchćicá w kárczmie. támże. lege 32.
O zgwałceniu rekoymiów álbo Aktorá ſprawiedliwości pożądáiących. 989. lege 33.
O dawániu przyczyny do ran y ſzkód. támże. lege 34.
O contráktćie ſłownym. támże. lege 35.
O ſoli Zamorzkiey. támże. 36.
O ſolnych ſkładách Mázoweckich, támże.
O Podkomorzym. fol: 990. lege 37.
O czynieniu gránic. támże. lege 38.
O ponowieniu gránic. támże. le: 39.
O rozdźiale y pomiárze. fol: 991. le: 40.
O przedawániu y wykupowániu Wian. támże. lege 41.
O vmnieyſzániu Wian. támże. lege 42.
O rekoiemſtwie kmiecym, áby nie było. támże. lege 43.

Inſze rzeczy do Kśieſtwá Mázoweckiego należące té ſą.

O przyśiedze vrzędników ziemſkich fo: 992. l. 45.
De termino in cauſis criminalibus. támże. lege 46.
O Piſárztwie ziemſkim Nurſkim y Zembrowſkim. támże. lege 48.
O Káncelláryiey Lomźienſkiey. támże. le: 49. & fol: 993. lege 51. Tám.
O kmiećiách zbieglych w Mázowſzu. támże. lege 52.
O ſprawách Nowoletnych y Surrogatorſkich ziem Nurſkiey, Oſtrowſkiey y Kámienieckiey, támże. lege 53.
O Podkomorztwie Rożánſkim. támże. lege 54.
O rekoiemſtwie poddánych ziemie Sochácżewſkiey. támże. lege 55.
O plácu ná Káncellária w Nurze. támże. le: 56.
O pozwiech Zadwornych. támże. lege 57.
O porządku obieránia Deputatów fo: 994 lege 58. Dla.
O Seymikách y Elekćiách. támże. lege 59.
O plácu ná Káncellárya Czerſka. támże. le: 60.
O wymierzeniu plácu Klaſztorowi Pánien Zakonnych Płotckich, támże. lege 62.

Maj.

Mężowi z żoną dáne dożywoćie, á iedno z nich vmrze drugi w dożywoćiu zoſtawa. fol: 92: par: Dożywoćie mężowi.
Ná mężu przezyſki otrzymáne nie ſzkodzą żenińey oprawie. fol: 51. lege 4. Jeſli.
Maż práwem przekonány zá gołotę ma bydź poczytány. támże. lege eadem.
Maż dobrey ſławy o złodźieyſtwo ábo łotroſtwo

obwiniony przyśiega śie odwieżdż może. fol: 620. lege 12. **Aby.**

Maż po śmierći żony swéy ma bydź w vżywániu dźierżenia dóbr. fol: 570. le: 3. **Około.** par. **Dla tego.**

Maż zbieżeniem wyśtępkiem swym posągu y oprawy żony swéy áni gwałćić áni śkodźić może. fol: 628. par: **A ieśli.**

Maż przedaiąc dobrá ná których żoná ma oprawe, ma ią śtáwić do ksiąg z przyiaćioły ná żegwolenie zapisu. fo. 444. par **A ieśliby.**

Maż żenie żoná mężowi spólne dożywoćia sobie vczynić mogą. fol: 451. lege 26. **Stoiąc.**

Membrany.

Od membran pieczętowánych Pisárze brác máią po pułgroszku, fol: 501. lege 9. **Pisarz.**

Metryká.

Ná dowód zastawy dóbr królewskich nie ważna. fo: 93. ver: 2. & fo: 288. le: 1. **Gdyż.**

Mężátki.

Mężátek gwałtownik. fol. 592. lege. **Ktobykolwiek.**

Mężátká gwałáiącá ná gwałt dobrá dźiedźicznéy posag tráći. fol 594. lege. **Dla.** par: **Ale ieśli pánná.**

Mężátki ku dochodzeniu dóbr dźiedźicznych máia dawność lat 10. fol: 214. le: 2. Præscriptia. & fol: 577. le. 5. & f: 578. le: 7. **Gdyż.**

Mężobóystwá.

O mężobóystwo przed tym Kásztelánscy Sędźiowie sądźili káżdy w swéy Kásztelánitey, fol: 426. le: 4. **Vstáwiamy.**

Mężobóystwo Szlachetckie ábo Kmiece w Mieśćiech królewskich práwem Polskim ma bydź sądzone. fol: 605. le. 20. **Vstáwiamy.** & lege 21. **Skázuiemy.**

O mężobóystwo ieden ma bydź obwiniony, á drudzy niech śie śprawuią, fo 615. le: **Jeśli ich.**

Mężobóystwá bez karánia zostáwáć nie máią. fo: 582. lege 10. **Jeśliby.**

O mężobóystwo niewiádome, Vrząd żadnego winić niema, ále krewni dowiádowáć śie máią y obwinić. fol: 426. le: 5. **Jeśli** par: **Tákże.**

Mężobóystwo y iné excessi popełnione w osobie Rádney álbo vrząd RP. y dostoieństwá ná sobie nośącey, wedle státutu karáne bydź máią. fol: 23. le: 3 **Obrażenie.**

Mężobóystwo Seymowe ná gárdle karáne bydź ma. fol: 512. ver. vltimo.

Oycá, Brátá, śiostre, powinne, kto zábiie, w oyczystych dobrách dźiedźicznyć nie máią oni y potomstwo ich, náwet bezecnymi bydź máią, y niegodni vrzędów żadnych áni dostoieństw. fo: 63. lege 6. **Aczkolwiek.**

Mężobóycá, gwałtownik, dóm czyy náśiedśy, ieśli zábiie álbo ráni kogo śześćią świádków z ośmnaśćia wybránych przekonány, ná gárdle karány bydź ma. fol: 589. le: 6. **Gdy.** **Pátrz Gwałtownicy.**

Mężobóystwo przez śługę czyiego popełnione. fol: 590. le 7. **Gdy.** & le: 8. **Tákowy.** & lege 9. **Częstokroć. Pátrz Pan ábo śługá.**

Głowá niewiáśty nierządney iey śynowi płácona bydź ma. fol. 560. le: 4. **Wárowżyniec.**

Głowá tego któryby śie Szlachćicem mienił nie będąc im, płácona bydź niema, fol: 555. le: 7. **Gdźieby.**

Zá głowe Szlachetcka 60. grzywien ma bydź płácono. A który iest vczyniony Szlachćicem z kmiećiá álbo śołtyśá 15. grzywien. fol. 602. lege 11 **Rycerskiemu.**

Prostego stanu człowiek gdy przed láty zábił szlachćicá nie máiąc przyczyny od niego, ná gárdle karány bydź miał: á ieśli zá przyczyną zábił, tedy wedle státutu karány bydź miał: á ten statut do trzech lat był vczyniony. fol: 603. lege 15. **Gdy.**

O głowe śługi swego plebeiuśá pan czynić może ábo potomkowie pánscy, gdyby śługá przyiaćiół niemiał. fol: 582. le. 10. **Jeśliby.**

O mężobóystwo plebeiorum *Szlachćic przepada 30. grzywien: pánu połowice, potomkom zákletego połowice*, fol: 616 le. 17. **Ktoby.**

Plebeius occidens plebeium pœna capitis *karány bydź ma*, **Támże.** le: cad:

Z przygody broniąc śie ázábiie, z śześćią świádków śprawić śie ma, á przekonány 60. grzywien zá głowe przed láty płáćił przez śiedzenia w wieży. fol 606. le 1. **Jż. Potym ceną głowy podwyższono 120. grzywien Támże.** le. 3.

Pod obroną pospolitey prześpieczności kto ná dróżdze zábiie kogo 120. grzywien płáćić, y karánie w wieży odnieść ma. fol. 606. lege 2. **Przekaząc.**

Zá głowe Szlachetcka przed tym 30. grzywien dawano. fol. 607. le: 4. **Aczby.**

Potym śześćdźieśiąt grzywien podnieśiono, fol: 603. lege 14. **Aby.**

Potym zá przygodne mężobóystwo 120. grzywien y rok y śześć Niedźiel w wieży śiedzenie śkázano. fol: 607. le: 5. **O mężobóystwie.**

Mężoboycá żaden karánia wieże niema vchodźić,

dźić, choćby ſie téż y ż przyiaćioły zábitego vgodźił. Támże. lc: 5. par: Jż tákowi.

A kiedy vćiecże przez Woznego ma bydź bezecnym obwołány. Támże.

O mężoboyſtwie dobrowolnym práwo do piąći lat vczynione było tákowe. Mężoboycá zá dworem miał bydź pozwány: Termin był ſześć Niedźiel. Gdy ſtánął, zá pierwſzym rokiem záwitym z dekretu miał ſiedźieć w wieży roky ſześć Niedźiel, bez appellácźiey do Powiátu. wyſiedźiawſzy, dopiero zá zábitego dáć 120. grzywien: álbo wwiązánie w dobrá áż do zapłáty. A ieſli nie ſtánął, dobrá trácił: á przećie wwieży bydź miał gdyby w rece w padł. fo. 608. lc: 7. Mężoboyſtwá.

Tóż práwo do cztérech lat odnowioné, fol: 610. lege 9. Jż po.

Tóż práwo do trzech lat ponowioné. Támże. lc: 10. Nunciis.

Tóż práwo do roku ponowioné z ſiedzeniem w wieży ná dnie. fol: 611. lc. 11. Ku.

Wyſſe práwo ſkázoné, á práwo królá Olbrachtá do vżywánia przywróconé. fol. 611. lc: Proſili. *To ieſt 120. grzywien zápłácić á roky ſześć Niedźiel w wieży ſiedzenie bydź miáło.*

Práwem Olbráchtowym mężoboyſtwá ná gárdle karáné bydź miáły. fol. 611. lc: 13. Tametſi.

Zygmunt Auguſt odnowił obá ſtátuty Olbrách tów y Zygmuntów z præſcriptia do trzech lat fol: 612. lege 14, A iż.

Stephan Król poprawił z ſtrony wieże że ná dnie ſiedźieć ma, fol: 613. lc. 15. Acz.

Król lcº M. Zygmunt III. ták poſtánowił. O głowe Szláchecką vchodząc wieże głównik iednáć ſie niema. fol: 613. lc: 16. Jż ſtátuty.

Powinni nadáley do 12. Niedźiel proteſtátia obwiedźienia głowy w Aktá Grodzkie wwodźić máią. fol: 613, lc: Jż Státuty. par. Co iż ieſt *A ieſli dáleko powinnych zábićie ſie ſtáło, tedy iáko napredzey ia vczynić y popierać będą winni.* fol: 613 par: Tego.

Mężoboyſtwo bronią recżną popełnioné dwiemá ſty y cztérdźieſći grzywien płácone bydź ma. Támże. par: A żeby. *Z ruſsnice podwyſſoné ná 480 grzywien* Támże. par: A żeby.

Mężoboycá ieſli w wieży vmrze ſummá przećie potomkóm nie ginie. fol: 614. par: A ieſliby.

Mężobóycá Conuictus, *gdy czáſu náznáczonego do wieże nie ſiedźie ábo wynidźie, ma bydź* Infamis. fol: 614. par: A ktoby.

Mężoboyce gdźieby kto dla ſiedzenia w wieży zá iednał, álbo nadáley do roku o głowe nie pozwał: wolno będźie inſſemu powinnemu choć dálſſemu ſeſſionem turris *popieráć.* fol: 614. par: A gdźieby.

Kto w Mieśćie, we Wſi, przy domu, w przeżrzyſtym polu z ruſsnice zábiie, przypadkiem ſie bronić niemoże. fol: eodem par: Aie.

Do tąd Zygmunt trzeći.

O mężoboyſtwo z ruſsnic w Woiewódźtwách, Płotckiego, Mázoweckiego, Podláſkiego y Ráwſkiego pœna bannitionis: *á o głowe* ad forum fori *pozywánie bydź ma.* fol: 514. lc: 12. Jż mężoboyſtwo Lex temporanea.

Miáry.

Zboża, ſukien y inych rzeczy Ziemſkich przez kmiećie wożonych przez Woiewody ná káżdy rok ſtánowione bydź máią. fol: 277. lc: 5. Aby. & fol: 281. lc: 14. Chcąc.

Zſtárádawna poſtánowione, máią bydź od kupców chowáne. fol 1055. lc: 2. Aby.

Krákowſka miárá z Poznáńſka ma bydź iednáka. fol: eodem lc: 1 Aby.

Miárá korcá, funtów, łokćiá, beczek y kwart w Woiewódźtwie Krákowſkim iednáka bydź ma. fol: 1057. lc: 7. Jednáki.

Płotcka z Poznáńſka porownána. fol: 1055. lc: 3. Jż Poſłowie.

Podláſkie pátrz, Podláſze.

Miáſtá y mieſczánie.

Miáſtá nie tylko dla oſób w Mieśćiech mieſzkáiących ále y dla dobrá R. P. ſą fundowáne. fol: 1029. lege 1. Jż Miáſtá.

Miáſtá poprawowáć ſie, y liczbe przed Stároſtą czynić máią. támże.

Poprawowáne bydź máią wedle roſkazánia królewſkiego. támże.

Miáſtá z ktorych ſądy pochodzą nie przychodniom ále obywátelom w tymże króleſtwie dawáne bydź máią. pátrz, Zamki.

Pod Interregnum przyſiegáć máią że nie innemu iedno królowi wolno obránemu Miáſtá nie ſpuſcą. fol: 429. lege 5. Stároſtowie.

Pod Interregnum y pod niebytność królewſką w koronie opátrzone bydź máią. fol: 1030. lc: 4. Beſpieczenſtwo.

Brácłwá Rzemieſlnicze w Mieśćiech bydź niemá ią. pátrz, Brácłwá.

Ludźiom że wſi Duchownych y świetckich o rány y mężobóyſtwo ſprawiedliwość czynić máią. fo: 605. lege. Vſtáwiamy.

Vſtáwy Mieyſckie od Woiewody álbo Podwoiewodzego przy Raycách y Przyſiężnikách na Ra

tuſſu ſtánowione bydź máią. fol: 281. lege 14. **Chcąc.**

Vſtáwam Woiewodzym przećiwić ſie nie máią. fol: 599. lege. **Item áby.** par **Wſżákże.**

Vſtáwam Woiewodzym ſpórni, przez Woiewodę karáni bydź máią. fo: 284. lc: 1. **Item.**

Nád vſtáwę Woiewodzą wiecey wyćiągáiący pozwani do Woiewody álbo Podwoiewodzego, winę 14. grzywien przepáść máią. fo: 283. l. 18. **Zá zwoleniem.** par: **Agdźie.**

Poſtronney ſoli vżywáć niemáią, pod winą 14. grzywien, ktorą Rayce karáni bydź máią. fol: 51. par: **A ieſliby ſie.**

Celniki ſwe o nieſłuſżne Cel wyćiągánie ſtáwić do ſądu ziemſkiego álbo Stárośćiego máią, ináczey ſámi zá nie odpowiedáć máią. A excipowánie forum iśdź nie może. fo 68. lc. 25.

Pieniądze drobne brać máią, ináczey kupie do ſkárbu trácić máią; pátrz. **Mynicá.**

Miáſtá pogránicżne głowne ſtrzedź máią áby poſtronna nie wágna monetá do Korony wnoſzona nie byłá, pod vtráceniem iey y winą wedle zdánia królewſkiego, fol: 376. lc: 10. **Jż wiele.** par: **A Gdáńſczánie.**

W Woiewodźtwie Poznáńſkim y Káliſkim hultáyſtwo wſżytko od Miaſt excludowáć, y przechowywáć ich nie máią: á gdźieby ſie wrócili imáć: á ktoby ie poznał wydawáć ie máią pod winą dwoiáką 14. marcarum *w Grodźie* ſine dilatione & motibne. f. 584. lc: 4. **Jż ſie.**

Miáſtá w tychże Woiewodźtwách dla potrzeb ſwych contentowáć ſie máią Komornikámi, ktoryby przy Mieśćie do roku z naymu mieſzkáli. fol: 5 5. par. **A miánowićie.**

W Mieśćiech tychże Woiewodźtw Goſt odarz kożdy winien dáć znáć Vrzędowi, gdyby iaki hultay do niego ieden przyſzedł, **Támże.** p. cod.

W Mieśćiech o ludźiách próżnuiących y rzemioſłom nie oddánych, wzwiády czynione y powśćiągáni przez Stárośty bydź máią. fol: 584 lege 2. **Dla.**

Mieſczánie Poznańſcy równe krzywd dochodzenie iáko y Krákowiánie máią. f. 596. p. **Tóż.**

Mieſczánin Krákowſki w Rádźie bedący ma moc dochodzenia ſprawiedliwośći ná gwałtowniki táką iáko y ſłachćic, fol. eod lc: **Wielkie.**

Mieſczánina gdy Słáchćic vbiie zátrzyman bydź może ale ſądzon być niema. fo: 594. l. **Co ſie.**

Mieyſcki Vrząd Słáchćicá na gwałćie poimánego ſądzić y karáć nie może bez vrzędu Zamkowego. fo: 594. lc: 18. **Jż miedzy.** par: **Co vczyniwſzy.**

W Mieśćiech królewſkich Duchownych y świeckich o rány ábo mężoboyſtwo ſłáchetkie nie ſąd Mieyſcki ále ziemſki y Polſki ma bydź ſądzony. fo 1092. lc: 32 *Ináczey winę 14. grzywien ſtronie przepádnie.* fol eo: lc: eadem.

W nieggodnym ſądzie ná iedne ſententią, od królá náuki ſiegáć máią. **támże.** par: **A ieſliby.**

Przećiwko Státutowi Toruńſkiemu nic przećiwnego czynić nie máią: ináczey, Burmiſtrzą iednym Rayca ma bydź poimány y śćiety. fol: 595. par: **Ale ieſliby.**

Mieſczánie zá nieſpráwiedliwe więźienie ſłáchći cá o gwałt, winni dáć 60. grzywien onemuż. fol 596. lc: **Vſtáwiamy.** par: **A ieſli.**

Vkrzywdzony w mieśćie może pozwáć vrząd Mieyſcki álbo o Stárośći niedbały wſpráwiedliwośći o gwałt, ná Trybunał, fo: 597. p. **A gdźieby.**

Mieſczánie máiąc liſt ná Słáchectwo, á obchodu Mieyſckiego pátrzą, liſtem ſie ſczyćić nie mogą. fol: 1031. lc: 1. **Mieſczánie.**

Mieſczánom y proſtym ludźiom, Miáſteczek, Wśi, Zamków, nie wolno trzymáć áni kupowáć. fol. 1031. leg. 2. **Vſtáwiamy.** & fol: 10 2. lc. 3. **Stoiąc.**

Mieſczánie ktorzy dobrá ziemſkie trzymáią, woyne ſłużyć powinni, fol. 701. lc. 22. **Gdyż.**

Miáſtá y Miáſteczká woienna wyprawe powinni. fol. 701. lc. 23. Item omnes.

Czáſu poſpolitego ruſzenia, woży żywnośćią, á przy nich pieſze winne wyprawowáć. folio 362. **Jeſt ná wſżytkich.**

Króm poſpolitego ruſzenia zá królá Zygmuntá III. zá pogłównym przećiwko Turkowi woży z żywnośćią y z pieſzymi ſowito wyprawowáć máły, fol: 362. **Jeſt ná wſżytkich.** *Woży zás czym náſpiżowáne bydź máią.* **Pátrz woienne woży.**

O nie wyprawienie wozów Woiennych trácą máietnośći priwatne do królá, fol: 362. **Jeſt ná wſżytkich.**

Przy woziech Woiennych wyprawować máią przekupniá dla dodawánia żywnośći zá pieniądze woyſku fol. 362. ver: vltimo

Miáſteczká nowo oſádzone wolne od podatków do lat oſmi fol. 321 lc: 8. **Miáſteczká.**

Mieſczánie w Mieśćie mieſzkáiący, choć rolą ſámi álbo przez Zagrodniki robią nie winni płácić porádlnego: ále ieſli przed Miáſtem mieſzkáią płácić winni choć Miáſtu podlegli. fol: 324. lege 9. **O mieśćiech.**

Pobory y Czopowe v Pobórce árendować máią: ále mu recognitią pod przyſięgą cum auctione *dać ná ſie máią.* fol: 392. lc. 8. **Poborcy.**

Ná tár-

Ná tárgách żadnégo żákázowánia czynić áni znáku ná żákázowánie wywieśáć niemáią. fol: 1046. lege 1. Jż.

Pozwáni do ſcrutinium świádectwo przed ſądem dáć máią pod przyśiegą y pod winą. fol: 615. par: Toż mieſczánie.

Studentá przez Rektorá excludowánego Krákowiánie y Káźimierzánie wygnáć máią, á przechowywáć go dopuſczáć niemáią. fol: 220. par: Jeſcze.

Kupcom cudzoźiemſkim Mieſckiego niemáiącym hándle zápowiedáć máią. fol. 1033. le: 2. Co ſie tycze. *O tym pátrz* in litera K. Kupcy.

Ludźie zbiegłe z pomnieni wracáć máią. fo 1085 lege 12. Vſtáwiamy.

O gły przewód ratione decretorum iniuſtæ exactionis theloncorū *ná Trybunale otrzymánych ná Trybunale odpowiedáć máią.* fol: 688. le 21. Dekretá.

Furmánom ſolnym zábrániáć ſkładu niemáią w Wielkiey Polſce y ná Kuiáwách. fol: 57. le: 33. Pozußeni.

Po vmárłym bez potomſtwá dobrá ná bliżſe krewné y powinowáté ſpáść máią, ſpráwiwſzy kielich zá półtory grzywny do kośćiołá. fol: 1093. lege 35. Vſtáwiamy.

Mieſczánom y Zydom przećiwko ſłáchćie o nie płácenie długów żelázné liſty dawáné bydź nie máią. fol: 629. le: 5. Státut. p. Tákże téż.

Mieſczánie długów ábo borgów ſwych nie zápiſánych przez świádki dochodźić máią. fol. 1034. le: 6. Koniec.

Miáſtá które zábraniáią kupcom ná funty, łokćie y kámienie przedawáć, wine 100. grzywien na mniey trzemi świádki przeświádczone przepádną pozwáné przed krolá, fol. 1040. leg 2. Stoiąc.

Mieſczánin Páná pozwáć powinien gdźieby z kmieciá zádłużonego ſpráwiedliwośćią wlokł, fol 1090. le: 25. par: A gdyby.

Mieſczánie o rány y mężobóyſtwo Kmiecé z prawem Polſkim ſpráwiedliwość czynić máią. fo: 1092. le: 31. Vſtáwiamy. & l 32 Skázuiemy.

Mieyſcki Sędźia w niezgodźie Zydowſkiey poczynáć nic niema, ále tylko król álbo Woiewodá y Sędźia iego, fol: 1118. le: 9.

Miecz álbo kord.

Mieczá przed królem kto dobędźie y ráni ma bydź bez láſki karány, á ieſli nie ráni tylko dobędźie, ma bydź ná łáſce królewſkiey. Tóż y przed Stároſtą ſie rozumie. fol. 30. le. 12. Nád to. *Tóż y przed człowiekiem Rycerſkim.* fol. 600. le: Gdy kto. *Tóż y przed X. Arcybiſkupem.* Pátrz Arcybiſkup. *Tóż y ná Seymiech.* fol: 512. le: 8. Vſtáwiamy. *Tóż y ná ſądźiech,* fol: 510. le: 4. Vſtáwiamy.

Miedź.

Zá ołów pretio æquiualente *przywożić kupcy do korony máią.* f. 1045. p. Opátruiemy.

Minorennes.

Pátrz in litera S. Sieroty.

Minſko.

Powiáty Woiewództwá Minſkiego Możérſki y Rzeczycki przy tymże Woiewództwie Minſkim zoſtáwiony, w którymy ſeymiki y inſze ſpráwy odpráwowáné bydź máią: fol. 777. lege 7. Powiáty.

Wárunek Woiewództwá Minſkiego z ſtrony ábrogowánia przewodów práwnych o nieſtanie niektórych do práwá, pod Interregnum. fo. 783. lege 37. Jż.

Minuty.

Minuta proſta nic dowiędź ſie niemoże iedno *pod pieczećią álbo kśiegámi przed ſądem.* fo. 508. le. 3. Proſta.

Miód.

Miodowa dan powinni dáć Pánu gáiá, z którego kto bárći tryma. fol. 1110. le. 1. Bárći.

O miod obwiniony ſprawić ſie ma. fol. 1111. lege 3. Piotr.

Miſtrz Pruſki.

Pátrz, Pruſkie Kśieſtwo.

Miſtrzowie.

Ná ſkołách w mieśćiech y w miáſteczkách bydź máią. pátrz, Biſkupi.

Młyny y Młynárze.

Młynárze nie moga młynów záſtáwiáć bez dozwolenia Pánów ſwych álbo królewſkiego. fo. 1076. le. 4. Czeſtokroć.

W młyn żaden wwiązánia dáć niema, wyiąwſzyby iney máietnośći nie było. fol: 653. le: 2. W kárczme.

Do młynów zá gránice vbogim ludźiom wolno chodźić dla mlenia. fol: 1078. le: 2. Liceat.

Ná młynárzu który ieſt pod wielą bráćicy ábo Pánów, wolno kożdemu z práwá krzywdy ſwéy dochodźić. fol: 1077. le. 1. Jránciſek.

Młynárze ktorzy niemáią áni robią łanów cáłych

áni

áni połowice ſą wolni od podymnégo: ieſli máią, płácić winni. fol: 323. le: 3. Nád to.
Młyny z których dzierżawcy miáre trzecią záku-pili álbo w ſummách ſą záwiedżione, powin-ne iáko inne młyny pobór ſoſowy płácić. fo: 324. le. 5. Villæ.
Z młynow wedle ſtárych kwitów pobory wyćią-gáne bydź máią. fol 370. verſu 2.
Młyny nárzece Wárćie od Sierádzá bydź niemá-ią. fol: 1100.
Młyny ná rzekách Státutem Olbrácht owym miánowánych máią bydź znieſione, wyiąwſſy cztérech zamiáná od króla ódeſłych pod winą 200. grzywien. fol: 1099. le: 4. Rzeki.
Młyny dwá miáſtu Poznániowi incorporowáne. fol: 1028. le. 2. Ponieważ.
Młyn Matewſki nárzece Noteſſy ma bydź znie-ſiony. fol. 1078. le: 8. Iż od.
Młyn rzeczony Wolſki w Brześćiu Kuiáwſkim klaſztorowi S. Dominicá ápprobowány y wie-cznie incorporowány. fol: 1078. lege 4. Z godnym.
O młyny które ſą wedle práwá ná ſkupie pozwy zá dworem iść máią. pátrz, Pozywánia zá Dworem.

Mniſzy.

Pátrz in litera L. Lublin.

Mniſzki.

Odrzekły ſie świátá y dóbr świetckich fol. 212. lege 1. Też.
Nie ſą wſſędy ſtuſznie opátrzone. fol 212. lege 1. Też.
Moga w dobrá oyczyſte y máćierzyſte ná nie przypádłe wſtępowáć, y nimi za zwoleniem ſwych ſtárſzych ſąſowáć támże. Ale ich od krewnych oddaláć nie moga. Támże.
Powinni bliſcy y krewni máią ſie w dobrá oyczy ſte y máćierzyſte ná Mniſzki przypádłe wwie-záć y one trzymáć, á Mniſzkom połowice czyn ſzów y dochodów pieniężnych áż do śmierći dawáć. A gdzieby czynſzowych dochodów nie było, inſſych pożytków wedle ſzácunku Bi ſkupiego álbo Officiálá połowice ſummy do-roczney płácić máią. támże.
Moga komu chcą dobrá ſwe náiąć, gdzieby po-winni ich którzy dobrá ich trzymáią nie plá-cili to co im powinni. támże.
Po śmierći Mniſzek dobrá te ná bliſſe powinne przypadáć máią támże.
Mniſzek præſcriptia do lat 20. támże. lege 2. Præſcriptia.

Monetá.

Zá zgromádzeniem złotá bywa rozmnożenie ro-bót: zá drogośćią złotá, mniey złotá bywa. fol: 38. lege 19. Gdyż.
Poddáni bogátſzy, im wietſzy doſtátek złotá. tám.
Czerwony złoty, pátrz in litera C. Czerwony złoty.
Taler oſſácowány zá 36. groſzy. fol: 380. le: 2. Iż wiele.
Tálary niewáżne bráne bydź niemáią. fol: 377.
Czerwone złote y Tálary wedle oſſácowánego ſzá cunku bráne bydź máią. fol: 380 lege 2. Iż wiele.
Czerwone złote y Tálary y mynicá podeyźrzáná cudzoźiemſka brána bydź niema iedno wedle vſtáwy y próby y wedle publicátiiey ná to vczynioney támże.
Monetá złá czyni ſkodę R. P. y poddánych nie-doſtátek. fo: 371. lege 1. Obiecuiemy.
Swidnicka wielką ſkodę koronie czyni. fo: 372. lege 6. Iż monetá.
Moneta Slaſka iáſność y zacność Máieſtatu kró lewſkiego bywa rmnieyſſona. fol: 372. le: 6. Iż monetá.
Slaſka z korony wykorzeniona bydź ma, á żaden iey do korony wnośić niema. fol 372. le: 6. Iż monetá.
Swidnicka wywołána bydź ma. fol: 372. lege 6. Iż monetá.
Grzywne trácić ma cáłą w któreyby dwá groſzá Swidnickie ználeżione były: y winą 14 grzy-wien karány bydź ma. fol: 372. le: 6. Iż mo-netá. par. A v trzeciego.
Grzywne trácić ma w któreyby dwá groſzá fał-ſzywe ználeżione były, á gdzieby ſześć groſzy ználeżione były ná gárdle ma bydź karan. fo: 373. lege 7. O drobnych. par: A v kogo. & fol. 3 5. par. Chcąc.
Monetá Slaſká Brandeburſka y Sáſka, áni brá-ná áni do Korony wożona bydź ma pod v-tráceniem iey do ſkárbu: y do półtrzecia zby-wáná bydź ma fol: 376. lege 10. Iż wiele.
Monetá obcá iedná wywołána druga oſſácowá-ná bydź ma fol. 380. ver. 1.
Iedná wieczna y dobrá w koronie bydź ma. fol: 371. lege 4. Zátym.
Z Korony wynoſzona bydź niema fo. 372. le. 5. O kolo.
Królewſka dobrá brána bydź ma. fo: 376. le. 10. Iż wiele. par. A Gdańſczánie.
Monetá drobna to ieſt 9. pieniędzy, zá półgroſzá po wſzytkim kroleſtwie bráne bydź máią. fol: 373. lege 7. O drobnych. Pie-

Pieniądze drobné álbo grzywny ták w pożyczániu iáko w płáceniu długu wſzędy bráne bydź máią. fol: 376. par. **A miedzy.**

Monetá drobna brána bydź ma podwiną ciążánia w bydle ieſli Szláchćic: á ieſli Mieſczánin álbo kupiec, kupie do ſkárbu tráći: ieſli kmieć ma bydź poiman y do wieże wſádzon. fol: 373. lege 7. **O drobnych.**

Folio záś 374. lege 8. **Káźimiérz wine podwyſſono: to ieſt Duchowny któryby niechćiał bráć pieniędzy drobnych zá dźieśięćine przedáyną, tráćił dźieśięćine, ſłáchćić y miáſtá zá pierwſzy, wtory y trzeći raz po 10. grzywien, á zá czwarty 30. grzywien do ſkárbu, kupiec wſzytkie ſwe kupie, kmieć wiárdunek, kárczmarze ná wſiách puł grzywny tráćić máią.**

Szelągi Węgierſkie y popietne groſſe bráne bydź máią. fol: 376. le 10. **Iż wiele.**

Monetá Litewſka wſzędzie brána bydź ma. fol. 376. le: 10. **Iż wiele.**

Monety ſląſkiey puł groſſki po pięć pieniędzy vdawáne bydź máią, fol: 372. le. 6. **Iż monetá.** par: **A ktoż ſzyby.**

Do groſſów Práſkich w czynſzách zápiſánych przydawánie bydź ma wedle biegu poſpolitego miedzy kupcy. fol. 373. l. 7. **O drobnych.**

Bićie monety w Polſce y w Litwie potrzebne. fol. 379. le: 16 **Vchwała.**

Pieniędzy nie kowánie wielka ſzkodę RP. przynoſi. fo 378. le 14. **Iż ztąd.**

Kowána bydź ma ku pożytkowi nie ku ſzkodźie Korony y panſtw koronnych, f. 380. ver: 1.

Falſzywa kowána bydź niema, fol: 372. le: 6. **Iż monetá.**

Kowána bydź ma wedle ordináciiey króla Stephaná, fo. 381. par: **A co ſie.**

Monete falſzywą ktoby kował ma ſie przed królem ſprawić, á pokonány dwiemá Szláchćicámi w tymże wyſtępku ſkazánym, ma bydź ná gárdle karány, á dobrá iego w ſkárbie zátrzymáné y nikomu dáne bydź nie máią. A ieſli pokonány będzie nie ſłáchćicámi, tedy ſie czyśćić ma 18. świádków Szláchćiców które ſobie król obierze z piąćidźieśiąt od pokonánego poſławionych. A tám ieſli w dowodźie vſłánie, ma bydź mian zá pokonánego y karan bydź ma winą falſzu. fo: 377. le: 12. **Dla. Ale druga rzecz o tóż oſkárżony łádá świádkiem pokonány bydź może.** fol: 378. par: **Ale gdźieby.**

Monety kowánie pewnym oſobam zleconé bydź ma. fol: 378. le: 13. **Około.**

Pruſacy monety bić nie máią, ábo chcąli bić, tedy ſtárym obyczáiem bić máią. fol: 378. le: 14 Iż ztąd.

Pruſkie Xiąże y z Miáſty inſzey mocy kowánia mieć nie mogą, iedno wedle poſłedniego pozwolenia królewſkiego. Bo ieſliż ſámemu królowi nie wolno bić monety bez dozwolenia PP. Rad, dáleko mniey Pruſakom. fol. 379. l. 14. Vniuerſi.

Bez dozwolenia PP. Rad y bez ſeymu kowána bydź niema, fo: 371. le: 1. & 2. **O biecuiemy.** & lege 3. **Chcąc.**

O tey mynicy pátrz wiecey, fol: 1151.

Monopolia.

Rzeczy tych które z panſtw koronnych pochodzą król vſtáwiać dopuśćić niema, fol: 60. le. 7.

Zákupowániem rzeczy od kupców obywátele koronni nie maią bydź w pożytkách ſwych oſzukáni fol: 304. le: 26. **Dignitarze.**

Zákupowánie towárów przekáza bywa inym kupiectwo. fol: 1048. le: 2. **Vſkarżáli.**

Moſt.

Ná Bugu rzece potwierdzony, álbo miáſto moſtu támá z gruntu królewſkiego vſypána bydź ma, fo: 1101 lege 11. **Stárodawne.**

Ná rzece Ster y Sterzec y ná Gluſzcu w Lucku Mieſczánom Luckim ku naprawieniu z ſeymu zlecony, fo. 1104. le. 26. **Budowánie.**

Ná poprawę moſtu Sądeckiego ná rzece Dunáycu Cło od kupców y Furmánów od koniá po ſzelągu pozwolone, fol: 1104. le: 27. **Iż.**

Ná rzece Gáći pozwolony, fol: 1102. lege 17. **Ná proſbę.**

Możér.

Przy Woiewództwie Minſkim zoſtáwiony, fol: 777. lege 7. **Powiáty.**

Możerſkie rozgránicżenie z Woiewództwem Kiiowſkim. fo: 805. le: 2. **Ná rozgránicżenie.**

Mółtánſki Woiewodá.

Hóld czynił królowi Zygmuntowi pierwſzemu. fol: 1014.

Przyśiege oddawał. fol: 1015.

Munimenta:

Álbo dowody práwne ku popiérániu rzeczy pod vczynieniem ſkazánia ſędźiego producowáne bydź máią. fol: 493. le: 23. **Będźie.**

Producować ich wolno ták powodowi iáko y pozwánemu. fol: 668. le: 3. **A ieſli.**

Simplicia in cauſis ſimplicium iniuriarum *wedle práwá nie ważne: tylko* munimenta ſpeci-

ſpecificata cauſam perimentia. fol: 549. le: 3. Dilatio. par: Tákże.

Ad munimenta *kto ſie bierze, ma powiedzieć* ád qualia, vnde, & ex quibus actis, *y zá tym dópiero dilátią otrzymáć może, ále ieſli potym co inego vkáże, cauge tráci y ſkody powodowi nágrádzáć winien w Ziemſtwie:* fol: 592. par: Quodſi.

O tych munimentách. pátrz, in litera D. Dilatiæ.

Mynicarze.

Podſkárbi koronny mieć y chowáć ma dla bićia monety. fol: 308. le: 1. Stárémi. par: Sam.

Zydów z pieniądzmi fałſzywémi beż poſtá królewſkiego, ábo Woiewody ábo mieſczan vczćiwych, imáć niemáią. fol: 1122. le 35.

Mynicżne pieniądze obrócone ſą ná wychowánie ſtanu y ſtołu królewſkiego. fol: 32 par: Até Oeconomiæ.

O Mynicy, pátrz Monetá.

Myſzká y Berká zbóycy.

Slaſcy zá Królá Zygmuatá 1532. koronie Polſkiey wielką ſzkodę czynili. fol: 586. le. 1. O Pozogách.

Myśliwcy.

Zwykli vbogim ludźiom czynić wielkie ſzkody fol: 1109. le. 2. Gdyż.

Od świetá S. Woyćiechá áż do zebránia zbóż ozimnych y letnich z pól ná máietnośći cudzey beż woley páná onego polować niemáią. Támże.

Myrnicy.

Pátrz in litera C. Celnicy.

Myto.

Omyćie gdzie oſſobney zmianki w przywileiu nie máſz, to królewſkiemu prawu záchowano. fo. 74. le: 40. Pátrz in litera C. Clá.

N

Naczynia ábo ſtátki.

GDy poddánemu którego Páná ná rzece, w leśie, w páśiekách pobráne będą, nie poddány ále pan poddánego czynić o to ma. 1093 lege 33. Quando.

Nádánia.

Zápiſáne po ſtátućie Królá Alexándrá w Piotrkowie wydánym roku 1504. *wſzytkie ſą Cáſſowáne.* fol: 97 lege 2. Státut.

Wſzytkie ſpitálne, Collegiátckie, Klaſtorney inſze po Alexándrze oſtáć ſie miáły w ſpokoynym vżywániu áż do executiiey koronney. fol 101. lege 5: To oſſobliwie.

Nágánienie.

Szláchćicá od mátki y od ſzláchectwá. Pátrz Szláchćic.

Nagrody ſłużb.

Záſłużonym máią bydź dárámi ſczodrobliwey łáſki królewſkiey, Doſtoienſtwy, vrzędy, Woyſtwy, Dáninámi, dárowiznámi, ſummámi, Kádukámi, Vácánciámi, przyćiećiem do práw y ſtátutów koronnych y Nobilitácyámi. f: 124. *Aw Inflanćiech, Dzierżawámi, Dáninámi, y* minutioribus bonis. fo: 1004. l: 14. Inſze.

Nagrody vſzkodzonym.

Dla obrony Miáſtá Krákowá y Zamku miáłá bydź de bonis rebellium, qui cauſam damni dederunt. fol: 1026. lege 6. Iż.

Narew y Newel.

Do korony Polſkiey należą. fol: 1006, le: 21. Item Liuonię.

Náuki.

Z náuk wyzwolonych wielkie pomnożenia R. P. bierze. fol 215. lege 1.

Náukámi ludźie vczeni wielki pożytek koronie przywieźdź mogą. fo: 112. lege 3. Zápráwdę.

Iáko Páryż we Fráncyiey, Padew we Włoſzech y Bononia, Prágá w Czechách, Vxonia w Niemcech, ták Kráków dla náuk wyzwolonych obrány. fol: 215. ver: penultimo.

Dla náuki wolno dobrym do Rzymu iáchać. fo. 202. verſu 22.

Dla náuki y obyczáiów wolno do cudzych krain ieździć, ále nie wolno cudzey wiáry áni ksiąg do korony woźić. fol: 263. lege 3. In eo.

Niemieckie ſpráwy.

Zá Dworem Królá Ieº M. przypádłe, Król Ieº M. z Rádámi ſądzić ma. A Káncellária z Referendárzmi przeſłuchywáć y przy ſtronách referowáć ie máia. fo. 291. lege 5. Iż.

Nieośiádły.

W onéy ziemi trzymáć może Stároſtwá nie ſądowe, byle był Szláchćicem á Polákiem. fo. 303 lege 20. Vſtáwiamy.

Nieośiádłemu przy wykupnie dóbr królewſkich pieniądze zápowiedźiáne bydź niemáią, który zá ſie rękoymie ſtáwi. fo. 100. le: 2. Iż przy-

Nieośiádły

Nieoſiádły plebeiuſz ktoryby ſie mienił bydź ſłlichćicem nie bedąc im, á bylby w tym ná Trybunale álbo w Grodźie przeſądzony ma w wieży półroká ſiedźieć. fo 555. le 6. **Jeſliby.**

O przeſtąpienie Dekretu Káźimierzowego z ſtrony ſoli poſtronney ma bydź przez Woiewode imány iáko gwałtownik práwá. fo:52. ver:11.

W Sądźie Grodźkim odpowiedáć ma. fol: 583. lege 1. **Jeſliby.**

Woźnym zápowiedźiány przed Stároſtą od oſiádłego ſtánowiony bydź álbo zan oſiádły odpowiedáć ma. **támże.** le: eadem. par: **Gdy.** & par: **A ieſli.**

Przed Stároſtą rekoymie ſtáwić może iż doſtoi práwá álbo ſiedźieć ma. **támże.** lege & par: eodem.

Nieoſiádły nád którym práwo przewiedźione ex controuerſia *gdy mu każą* ſatisfacere *álbo ſie gotowemi pieniądźmi ma wyſwobodźić do dwu Niedźiel, álbo rekoymie ſtáwić oſiádłe do Niedźielſześći: Inácżey do Grodu proſto* ad banniendum *pozwány bydź ma: á po wywołániu iman, y do wieże wſádzon áż doſyć vczyni.* fol: 583 lege 2. **Gdy.**

Ná nieoſiádłego kłádźione bydź máia pozwy w fárze álbo w plebániiey gdźie niekiedy był oſiádły: á to kłádźienie pozwów oney fárze nic ſzkodźić niema. **támże.** par: **A ieſliby.**

Zá nieoſiádłego ſługę obwinionego y zápowiedźiánego o iáką ſzkodę álbo krzywdę Pan ſprawiedliwość czynić winien. f. 591. par: **A o inę.**

Nieoſiedli pomocnicy wywołáńców do wieże wrzuceni bydź máią. fol: 673. le: 16. **Tákże.** par **A ktoryby.**

O nieoſiádłym kmiećiu. **Pátrz kmiećie.**

Niepryiacielſkie náiázdy.

Ieſli ſie rozumem pożyć nie mogą, wiec mieczem. fol. 12. lege 9. Sacra R.

Ieſli podatkowa obrona odpárte bydź nie mogą tedy poſpolitym ruſzeniem. fol: 691. lege 7. **A iż niepewna.** fol: 694. le: 18. **A iż tego.**

Nieśwież.

Nieświeżkie Collegium y dobrá immunitati Eccleſiæ *zápiſáne.* fo. 781. le. 27 **Zá prozbą.**

Nieświeżkie poſtánowienie y confirmátia. **támże.** lege 26. **Przywiley.**

Niewiázá Rzeká.

Ma mieć port wolny w Kieydánách, y grobla hámowána bydź niema, fo 789. le. 38. **O wolności.**

Niezgody

Domowe, gorſze niż woyny z obcym. fol. 193. lege 4. **Chcąc.**

Niezgód koronnych y niebeſpieczenſtw kośćielnych plebeiuſzów ámbitia przyczyną bywáłá **támże.**

Niezgód, roſterków y nienawiśći wnetrzney przyczyną, bránie Doſtoienſtw y vrzędów iuż dánych fol 296. lege 3. **Jż.**

Niezgody miedzy dwiemá Vrzędniki w ſprawách iednych zwłaſzcżá Márſzałkowſkiego vrzędu przed láty bywały. fol. 294. ver 2.

Nizowcy.

Nizowców mieyſcá Hetman ma opátrzyć dawſzy im człowieká przełożonego Szláchćicá. fol: 731. ver: 1. par: **Nap:360.**

Ciż przełożeni przyśiege máią czynić, że imo wola Hetmáńſka, álbo komuby Hetman poruczył, nie máią gránic koronnych przechodźić, áni Państw ſąſiednych woiowáć. fo. 731. par: **Ci wßyſcy.**

Reieſtr Nizowców záwżdy ma bydź v Hetmáná. fol: 731. par: eodem.

Przeſądzonych ná gárdło y ná poczćiwość ſkazánych przyymowáć nie máią. fol: 731. parag: **Przeſądzonych.**

Nizowcy ktorzyby gránice Koronne przeieżdżáli, máią bydź miáni zá hoſtes patriæ & perduelles. *A zá tym wolno kożdemu od nich máietności ſwych bronić. A o głowy ktoreby w tym bronieniu poległy, żaden nie będźie mógł poćiągáć.* fo: 732. le: 14. **Nizowcy.** & fo: 733. le: 15. **Jż vkráinna.**

Dla pohámowánia vkráinnego ſwowolenſtwá, wyſtáni Commiſſarze z Wárſzáwſkiego ſeymu Roku 1589 fo: 793. le: 13. **Z ſtrony.**

Kozacy zá perduelles *y* hoſtes patriæ *ſą poczytáni, y wyniſczeni bydź máią.* f: 733. l. 15. **Jż.**

Ná Nizie Dániná Zelech y Mirowáy Boriſpole podnieśione y ſtołowi królewſkiemu przywrócone. fol: 733. lege 15. **Jż.**

Nobilitatiæ.

Od królów legitimè *nádáne,* in dubium *vocowáne bydź nie máią.* fo: 555. le: 6. **Jeſliby.**

O tym pátrz in litera S. **Szláchćic.**

Noteć y Wártá.

Rumowánie Noteśy y Wárty poſtánowione y Słozy álbo wrotá máią bydź w nich budowáne. fol: 1100. le. 6. **Co ſie tycze.**

Nowogrodek.

Nowogrodzkiego zamku mur stáry y wieżá oprá wiona bydź miałá, y dóm dla ksiąg Ziemskich zbudowány bydź miał. fol. 781. lege 25. Zá prosbą.

*Nowogrodzkiego Woiewództwá wárunek z stro*ny ábrogowánia przewodów práwnych o nie stanie niektórych do práwá pod Interregnum fol: 783. lege 37. Iż.

Nullo Iure.

Pátrz in litera D. Dobrá Szláchetckié.

Nurzka Káncellária.

Zbudowána miálá bydź w Nurze w Ostrowiey. fol 993. lege 56. Ná.

Nurzkie Roki, Pátrz Roki.

O

Oborá Królewska.

*Do obory królewskiey bydło záieté do trzé*cie dniá oddáné bydź ma. f:1105.l.3. Jesli.

Obrázá Máiestatu królewskiego.

Táko sie rozumiey y iáki Processus in crimine læsę Maiestatis. Pátrz fol: 1141.

Obronà.

Koronà ná Szláchćie záwisłá, fol: 370. lege 1 Iż Szláchtá.

Obronà koronna z Quárty. Pátrz Quartá.

*Dla obrony RP. y dla wychowánia stanu króle*wskiego pozwolili Ich M. Pánowie Rády zá Zygmuntá Auguslá ná podwyssenie Arend, Stárostw, y Dzierżaw królewskich, fo: 94. le: 1. Pánowie.

Obronà RP. od przygód woiennych záwisłá ná szláchćie, fol: 195. le: Chcąc.

Obronà dóbr królewskich przy czynieniu gránic Stárostóm należy. Pátrz Stárostá.

Obrony Koronné zá królá Zygmuntá ná kożdy rok nowé stánowioné były, á przećie szkody wielkie podeymowálá koroná, y RP. ku gorssé mu sie chyliłá, fol: 332 l. 2. Oznáymuiemy.

Obronà kościelna od Szláchty, Pátrz kościół.

*Obrone kráiów Ruskich, Podolskich, y Wołyn*skich, od Tátar zá Stephaná opátrzono było trzemi tysiecy ludźi iezdnych, á czwarty pie*szych*, fo: 344. le: 8. A napżód.

Obronà ziemie Inflanckiey od korony bydź ma. fol: 596.

Obrone dźieći zá ycá powinné. Pátrz dźieći.

Obronà ludźi podróżnych od Burgrábie bydź ma. fol: 434. lege 1. Gdyż.

Obroncà kożdy swéy Cauzy bydź może. fol: 518. lege 3. Omnis.

Oćiec.

Oycowi z dźiećmi dáné dożywoćia. Pátrz wyss*zéy dożywoćia.*

Oćiec máiąc syny á póymie drugą żonę, nie powinien synóm swym cześći dziedźicznéy náznáczáć, ále áż do śmierći swéy w onych dobrách mieszkáć może, náznáczywszy tylko synóm swym cześć po mátce ich względem poságu álbo małżenstwá wźieta. fo: 558. par: My tedy.

*Oćiec dóbr dziedźicznych rozprószca bydź nie*ma. fol: 558. par. My tedy.

*Oćiec ieśli potomstwá niema, dobry swémi we*dle swéy woley ssáfować może, Támże. lege 2. Item.

Oycowie dla występków synowskich z dóbr swych bywáią wypędzeni. fo: 559. ver: 1.

Rodźicy nie powinni płáćić zá swé syny gdy sie przegráią, zádłużą, álbo z kim postánowienie iákie vczynią, fol: 558. le: 2. Aby.

Oćiec zá synà karan bydź niema, wyiąwszyby był vczestnikiem występku synowskiego, á oskárżony sprawić sie nie mógł, fol. 564. le: 7. Gdyż. *Karánie zásie bydź ma ná rzeczách ru*chomych ábo ná dziedźictwie do skárbu. Támże. par: Aleten.

*Oycu ktoby odpowiedźiał ábo ránił, gleytu kró*lewskiego zgwałceniem karány bydź ma. pátrz Syn.

Oćiec zá żywotá swégo może potomstwu swemu y żenie ieśli o to prosić będzie, postánowić opiekuny pewné, fo: 571. le: 1. Potomstwu.

Oyćiec gdy sie komu zápisse á w tym vmrze dźieći winnę zan obronę. Pátrz Euictor.

Odpowiedź.

Gdyby kto Szláchćicowi równemu sobie posłał, á byłby conuictus, názápłácenie szkód poprzy sieżonych, z winą 100. grzywien ma bydź karan, fol: 690. le. 4. Expedit.

Odpowiedźia inákssa bronić sie żaden nie może iedno táka któraby przez Woźnego y dwu Szláchćiców byłá vczyniona y do ksiąg Grodzkich wpisána byłá, Támże.

Oeconomia.

*Málborska, obrócona ná wychowánie stołu y sta*nu królewskiego, niema bydź żadnemi pensámiáni

mi áni Arendámi onerowána, ſub pœna de non obliganda terra Sandomirienſi, fol: 32. ver: 4.

Officiałowie.

Przeſtrzégáć máią, áby Swietcy do ſądu Duchownégo wzywáni nie byli o rzeczy ſcźérze Swietckie. fol: 235. par: A mimo.

Okázowánia.

Wſzytkich ſtanów Duchownych y Swietckich, Mieyſckich, y wieyſkich, zá królá Zygmuntá pierwſzégo. fol: 705. lc: 4. Luſtratio.

Roku 1562. zá królá Auguſtá f: 705. l. 6. Co ſie.

Roku 1563. zá tegóż, fol: eod: lc: 7. Gdyż.

Okázowánia wárunek zá tegóż, fo: 706. l. 8. To.

Okázowánié zá królá I. M. Zygmuntá III. bydź miáło. fol. 707. lege 10. Zá.

Olkuſki Zupnik.

Pátrz in litera Z. Zupnícy.

Ołów.

Z korony wolno wywożić, álezan towáru inſzégo króm ſrebrá álbo miedźi nie wolno wożić. fol. 1045. par: Opátruiemy.

Ołyká y Nieśwież.

Pátrz Litewſkie Kśieſtwo Wielkie.

Opáći.

Opátem y Proboſczem żaden bydź niemoże iedno Polak ſzláchćic, Mnich godny tegóż klaſztoru, álbo in defectu zinſzégo. A gdzieby ſzláchćicá nie było, tedy proſtego rodu byle godny. fol: 207. lege 1. Czeſtémi.

Opáći w klaſztorzech cześć imion ſwych nie pod króleſtwem Polſkim máiących álternatą obiéráni bywáć máią, raz Niemcy druga rázą Polacy. támże. le. eadem. par: Wſzákże.

Ná opáctwo iedno Polak ma bydź obran ſzláchćic z oycá y z mátki godny támże profeſſowány, y zdawná mieſzkáiący. A in defectu, z oneyże Diœcezyiey ſzláchćic choć nie profeſſowány. fol: 29. lege 3. Aby.

Opáćia y Proboſczowá Electia ſwym porządkiem odpráwowána bydź ma. fo. 209. lc: 4. Przeſtrzegáiąc.

Opáctwá mimo Conſtitucią Roku 1588. żaden brác áni trzymáć niema ſub pœnis contra Cortezanos vczynionych. fol. 209. lege 4. Przeſtrzegáiąc.

Ná Opáctwá ludźie nie godni wſtępowáć nie máią. fol: & lege eadem.

Opátá Lubinſkiego Electá Conwent królowi præſentowáć, od królá Conſenſu náń proſić, tóż dopiero do świecenia przyſtąpić ma. fol: 209. lc. 5. W Jmię. & fol: 211. lc: 6. Andrzey.

Opáći winni pewny pocżet dźiatek ſzláchetckich w klaſztorzech chowáć y vczyć dáć wedle oznáczenia Biſkupiego. f. 212. l. 7. A ponieważ.

Winni woienną wyprawę. fo: 697. lc. 4. Jtem.

Opáći z ſtrony Akádemiiey Krákowſkiey ieſliż z X. Biſkupy ná reformowánie iey ſkłádáć ſie mieli, wzięli ſobie ná rozmyślenie. fol: 222. lege 2. Ale.

Opátrzenie Miaſt.

Pod odiazd królewſki z korony. fol: 1030. lc: 4. Beſpieczeńſtwo.

Opiekunowie.

Od oycá dźiećiom y żeniezá żywotá poſtánowieni, od opieki oddaleni bydź nie mogą przez bliſkie iego. fol: 571. lc. 1. Potomſtwu.

Są powinni zdáć dobrá dźiedźiczne dźiećiom lat 15. máiącym fol 574 lege 7. Jáko.

Sierotom gdy do lat przyda odpowiedáć práwnie winni o vtráte álbo záwiedźienie máietnośći ich nie broniąc ſie tym, że in recenti facto o to nie czynili. fol: 592. par: Præter.

Głowy zábitey z ſtrony wieś záiednywáć nie máią. fol: 614. par: Toż ſie ma.

Od opiek odpadáią gdy o głowe imieniém ſierót popiérác niechcą. fol & par: eodē. A ieſliby żaden convincowáć niechćiał, minorenni do lat ma bydź odłożono. Támże. pa: A ieſliby.

Opiekun wydawſzy ſierotę zá mąż że 20. grzywien, miawſzy dáć ſto nie winien o oſtátek odpowiádáć, gdyby ſie go przez trzy látá y trzy Mieſiące ſierotá po ſćiu zá mąż nie vpominálá. fol: 565. lc: 1. Fráncíſzek.

Zwłaczáć czáſu niemáią Pánnom ſćią zá mąż: inácżey Pánnom bez woley ich bedźie wolno iśdź zá mąż zá rádą przyiaćiół innych. Támże. lc: 12. Chytrośći.

Opiekun odprzyſiądz ſie ma poſtępku práwnego w ſprawie przekonánia ná tych co lat niemáią: gdyby go de nomine miánowano. f: 574. lege 8. Minorennibus.

Dobrá minorennium ná którychby dług był oycowſki, wczás dłużnikom máią puścić gdźie by pieniędzy nie było. fo: 574. lc: 8. Minorennibus. par: Jeſliby.

Opiekunowie pupillorum mogą bydź pozwáni od Creditorów de complicitate do Grodu

ieśli Intromissiiey w dobrá bronią. fol: 574. lege 8. Minorennibus. par. A iż to.

Opiekun dziedzictwá dziećinnego nie może vtráćić, áni ſsáfować nim, áni gránice czynić. fol. 579 lege 1 Gdy.

Tylko z czynſsów á z ſtádá dźiećiom gdy tego czás przydźie liczbe czynić ma. fol. eodem. le: 2. Częſtokroć. Ale to práwo poprawione ieſt ták vt ſequitur.

Wziąwſzy do ſiebie dwu przyiaćiół ex linea paterna, ma vczynić doſtateczne Inuentarze dóbr y dochodów wſzytkich, ták z pożytków z gruntów iáko y z rzeczy inych pozoſtálych, y z tych potym liczbe czynić ma tym ſámym quorum intereſt wedla Inuentarzá: álbo przed Sądem Ziemſkim ktorzyby chćieli. fol. 580. le: 3. Opátruiąc.

Opráwy.

Opráwá Królowéy Anny ſtárſzéy y Bony mátki iey byłá ná dobrách X. Mázoweckiego, fol: 21. le. 20. Opráwá królowéy.

Oprawy ná potym królowe mieć niemáią ná dobrách X. Mázoweckiego, ále ná inſzych dobrách. támże. par Awáciąc.

O oprawách ná ktorychby dobrách bydź miáły cognitia bydź ma ná ſeymie. Támże.

Oprawy choć były ná Xieſtwie Mázoweckim, przećie ſobie y potomkom záchował król Iuriſditią. Támże.

Pod oprawe królowéy Anny ſtárey Miáſto Wárſzáwá nie podpadálá zſtrony Iurisditiiey propter Conuentus regni. Támże.

Oprawá iey Królewéy M. in dubium wocowána bydź niema. Támże. le: 3. Zá zgodnym.

Oprawe y opátrzenie gdzieby królowa która ná dobrách iákich miáłá, á ſtáłoby ſie iey doſyć od króla y od ſtanów, winna Reſignátia dóbr czynić, á król ná nie zezwolić powinien támże. lege 1. Doſyć czyniąc.

Oprawy królów Polſkich krom X. Mázoweckiego máią bydź ná dobrách ſtołu królewſkiego to ieſt, Bielſk, Raygród, Grudźiąż, Tuchola, Swiećie, Lomża, Lubowla, Vśćie z Piłą, Iurborką nową wolą y z Leśnictwem, Vpitaze wſzytkimi Włośćiami y Folwárkámi, vna cum Iuribus patronatus. fo:. 22. le: 4. Jż wedle.

Oprawá Krolá I. M. Zygmuntá I I I. y donum nuptiale tym kſztałtem ważne bydź miały, ieſliżby ſie byłge Szweciiey zwrócił, y korone obecnie do śmierći rządził. fo. 22. le. 4 Jż wedle.

Oprawy nie podlegáią przezyſkóm ná mężu odzier żánym. fol: 567. le: 6. Sioſtry. par: Páni nie wienne.

Oprawá Pan wiennych ná dobrách per iureuictum vtráconych pierwſza poſſeſsia máiących, niż Creditorów práwo, ważnieyſza. fol: 567. le 6. Sioſtry. par: Pánie Wienne.

Oprawe ſważoná po śmierći ſwego mężá bierze. fol: 575. lege 3. Acz.

Oprawcá

Abo ſędźia złoczyńców, kogoby o winy ſądowe bądź vbogiego ábo bogátego ſzláchćicá bądź plebeium ciáżał, ćiężey nie ma vmnieyſzáć áni ią ſzáfować, lećie do dwu Niedźiel, á zimie do oſmi dni nic z nich nie biorąc. fol. 637. lege 1. Aby. par: Aby tedy.

Originały.

Z kśiąg wracáne bydź máią. fo. 506. le. 10. Jż.

Ościk.

Pátrz Litewſkie Xieſtwo Wielkie.

Ośiádłość y ośiádły.

Ośiádłemu przy wykupnie dóbr królewſkich y nie ośiádłemu który rękoymie ſtáwi zá ſie, pieniądze zápowiedźiáne bydź nie máią. fol: 100. lege 2 Jż przy.

Ośiádły Szláchćic áni ſłubem wiązány áni ſądzon bydź niema, iedno práwem przekonány. fol: 123. lege 6. Szlubem.

Ośiádły bydź ma káżdy Dignitarz y Vrzędnik Ziemſki y Stároſtá w onéy źiemi gdźie doſtoieńſtwo ábo vrząd trzyma. fol: 299. le. 8. Zá. & fol: 302 le: 16. & 17. Pod nie vżywániem onego Dignitárſtwá álbo vrzędu, y pod niepoſłuſzeńſtwem poddánych. fol: 299. le: 8. Zá. & fol: 300. le. 9. 10. Pod vtráceniem vrzędu zá trzećim vpomnieniem przez liſty królewſkie. le. 11. Jż. Ná ſeymie przyſzłym trácić vrząd máią zá delátia y inſtigátia Poſłów ziemie oney. fol: 301. le: 13. Satisfaciendo.

Niezmyſlona mieć máią. fol 301 le: 12: Ku. & le: 13 Satisfaciendo. W ſwym Woiewództwie nie w powiećie, krom Woiewództw Ruſkiego, Mázowetkiego, Rawſkiego y ziemie Wieluńſkiey. gdźie nie w Woiewództwie ále w ziemi może mieć ośiádłość: Támże. le. 14 Gdyż. y krom Woiewód ktorzy w ktoreykolwiek ziemi mogą mieć ośiádłość. fol: 302. verſu 1. Wymuiąc.

Ama bydź własna y wolna przed tym ośiádłą, nie

nie nowo zápiſána, pod winą 200. grzywien v którégokolwiek ſądu ziemie álbo ná ſeymie peremptorię, *y Dignitárztwo ábo vrząd záraz puśćić* ſine appellatione, fol: 302. lc: 15. **A tego.**

A oſiádłość wpułroká od wzięćia vrzędu ſtáráć ſie ma, którąby zá iáką znáczną zaſługą doſtoienſtwá iákiego ábo vrzędu ziemſkiego doſtał pod vtráceniem, fol: 302 lc: 16. **Chcąc.**

Stároſtwá nie ſądowe y dzierżáwy królewſkie dáwáne bydź mogą choć nie oſiádłym w oney ziemi, byle Polakom Szláchćicom, fol: 303. lege 20. **Vſtáwiamy.**

Oſiádły winien nieoſiádłego przed Stároſtą w te godniu ſtáwić, gdy v niego zápowiedźiány będzie, fol: 583. lc 1. **Jeſli.** par: **Gdy.**

Oſiádły zá nieoſiádłego odpowiádáć ma ſtronie, ieſli go przed Stároſtą nie ſtáwi, **Támże.**

Oſiádły nieoſiádłego przy nim zápowiedźiánego ábo áreſtowánego może záraz wydáć ábo odſtąpić, ábo z domu swego zbydź, y ták iuż nie powinien go będźie do Grodu ſtáwić, fol: 583. lege 2. **Gdy.** par. **Declárując.**

Oſiádły ſługá obwiniony o zły vczynek w ſądźie do którego należy, pátrzan bydź ma, fol: 591. par: **A ieſli.**

Oſtrogi dekret.

Vſtáwá ábo Dekret który Oſtrogi był názwan pod dánym wiele trudnośći y obćiążliwośći żądawał, fol: 590. lc: 9. **Czeſtokroć.**

Oświećim.

Oświećimſkie X pod iedną pieczęćią y laſką koronną, fo: 97. lege 2. **Státut.**

Oświecimſkie y Zatorſkie X. incorporowáne ad Iura & libertates Regni, y wolne od wſzelákich Ceł y myt ták wodnych iáko ziemſkich fol: 69. lege 30.

Z przywileiu pierwſzego wćielenia y zieđnoczenia z koroną X. Oświećimſkiego y Zatorſkiego.

Práwá Oświećimſkie wcále záchowáne, fo: 1009 verſu 4.

Iednákie brzemiona z inćmi koronnémi obywátelmi znoſić máią, **Támże.** par: **To obiaſniáiąc.** *Iednákim prawem iáko inne páńſtwá koronne ná wieczne cząſy ſądzić ſie máią.* **Támże.**

Ziemi y Woiewództwu Krákowſkiemu przyłączone, **Támże.** par: **Naprzód.**

Vrzędników ziemſkich y Grodzkich, Sędziego, Podſędká y Piſárzá wybieránie ná Woiewodę Krákowſkiego przypada. A wſząk że Woiewodá będąc zátrudniony z poruczenia iego Káſztelan Oświećimſki Electia powinien do ſkutku przywieźdź, **Támże.** par: **Naprzód.**

Sędźia, Podſędek y Piſarz obráni, królowi máią bydź wedle zwyczáiu inych ziem deferowáni, á król ie ma potwierdzić, **Támże.**

Sędźia ziemſki Oświećimſki ná ſądźiech ábo Rocách ziemſkich Oświećimſkich ma ſwe mieyſce trzymáć: á Sędźia Zatorſki zá Podſędką przy nim ſiedźi, **támże.** par: **A ſądy.**

Roki álbo ſądy ziemſkie dwá kroć do roku máią bydź odpráwowáne, **Támże.** p. **Też Roki.**

Przywróceni do pierwſzego práwá. A ſpráwy w tym práwie záczęte máią bydź ſkończone y ſkazáne. **Támże.** par. **Też wſzyſcy.**

Dekretá, zápiſy, reſignácye, proteſtátia, práwne poſtępki, Pozwy, Controuerſia, y te rzeczy które ſą w kśięgi wwiedźione Polſkim ięzykiem w Ácta ziemſkie ábo Grodzkie máią bydź wpiſowáne. fo: 1010. par: **Też Dekrety.**

Poſtá iednego w Oświećimiu ábo w Zatorze obrawſzy, máią go poſyłáć ná powiátowy Seym Proſzowſki, który wespółek z drugimi tám obránymi naprzód do Wiſlice, potym ná wálny ſeym iáchać powinien, **Tamże.** par: **A co ſie.** *A król go ma względem drógi dálekiey ſłuſznym ná ſtráwę opátrzeniem opátrzyć.* **Támże.**

Poſpolite ruſzenie y brzemie woienney wypráwy społecznie z inémi Woiewództwy podymowáć máią. **Támże.** par: **Náoſtátek.**

Pobór ábo ſkład poſpolity ná Wálnym ſeymie rchwalony od kmieći wydawáć máią. **Támże.**

Od podátków y brzemion ſtárádawnych Slaſkich wolni y ſwobodni ná wieczne cząſy bydź máią, **Támże.**

Z przywileiu wtorego popráwy wćielenia tychże Xięſtw.

Declárátia przywileiu pierwſzego. fol: 1011. lc. **Zygmunt.** verſu 14.

Szláchtá tych ziem ma moc wſtępowáć ná wſzelkie doſtoienſtwá y vrzędy we wſzytkim Woiewództwie Krákowſkim. **Támże.** par. **Naprzód.**

Obieránie nowego Vrzędniká Ziemſkiego nie tylko Káſztelan Oświećimſki ale y Stároſtá Oświećimſki ábo Zatorſki zázleceniem Woiewody Krákowſkiego, Szláchćie złożyć władzą ma. **támże.** par: **Też ácz.**

Cyrográphy y liſty ábo zapiſy, rękoiemſtwá któ-

Ktéż ieden drugiemu czyni, iáko wielkiey mocy y władzey máią bydź chowánę y od królá sa potwierdzone. fol: 1012. par: **Nád to.**

Szláchtá powiátów przerzeczonych czásu woyny pod Chorągwią ziemie Krákowskiey powinná woiowáć. **támże.** par. **Náostátek.**

Woyski Oświećimski czásu pospolitego ruszenia ná Zamku Oświecimskim ná mieyscu Starościnym zostawáć ma. **Támże.**

Dla postánowienia gránic miedzy dobry szlachetckimi y inymi, Podkomorzy Krákowski komorniká godnego przyśieglego onych Powiátów postánawiáć powinien. **Támże.**

Dignitarze y vrzędnicy, porownáni sa. w vrzędźiech y w spráwách z Woiewództwem Krákowskim. **Támże.**

Listy rękoiemskie y Cyrográphy iáko szkodliwe gniesione, iednák Cyrográphy ná summy y długi tákiáko w koronie dawáne bydź máią. **Támże** lege 3. **Wielkie.**

Listy rękoiemskiey Cyrográphy które sie stáły przed Constitucyą roku 1598. bedźie ie kożdy powinien do Grodu Krákowskiego álbo Oświećimskiego wwieźdź, Czego gdy kto nie vczyni, list tákowy nie wwiedźiony wagi v sądu wszelákiego mieć niema. **Támże.** le. cad.

Owies.

We wśiách ná drodze gwałtem brány bydź niema fol: 588: le. 4 **Gdyż.**

P

Páctá y Fœderá.

Z Pogránicznymi Pány król ponawiáć ma nie bez wiádomości PP. Senatorów. fol. 111. lege 3. Pacta & Fœdera.

Z Turki z Tátáry y z Wołochy którzy turbuią, przez Stárosty, Pány y Rycerzstwo poimáni gárdło trácą. fol: 690. le. 3. **Nie mnieyszą.**

Pan.

Zaden niema przyymowáć sługi żadnego bez listu wyświadczonego pod winą 100. grzywien w Grodzie. fol: 581: le: 2. & 3. **Constitucya.**

Słudze swemu gdy czásu swego dosłuży odstánia przeszkadzáć niema, owszem list wyświadczony záchowánia dáć ma. **Támże.** le. 2. **Aby.**

Práwem dawnym dochodźić może sługi swego swowolnie odchodzącego. **Támże** le. 4. **Iż.**

Sługi swego ieśli sie przed wyprawą woienną álbo ina potrzebą słuszną Pánską náprzod, nie pozniey Niedźiel dźiesiáci odprawić może. fol. 581. le: 5. & 6. **W vstáwie.**

Zá sługę gołotę szkodę czyniącego dosyć czynić winien. fol. 582. lege 7. **Gdy.**

O głowę sługi swego gdyby przyiaciel niemiał czynić może, álbo przyiaćiele Pánscy. fol. 582. lege 10. **Jeśliby.**

Poddánego swego który mu vćiekł, gdy go w Mieście zástánie zátrzymánego, dawszy zá dotrzymánie groszy 12. wziąć może. fo: 585. v. 1.

Z sługi swego o gwałtowne zábićie przy nim zápowiedźiánego álbo spráwiedliwość czynić powinien, álbo zan wedle práwá odpowiádáć ma. fol 590. le: 7. **Gdy.** *A gdźieby sługá ten vćiekł, á nie byłby zápowiedźian, tedy Pan przysięga ze dwiemá świádki oczyścić sie ma, że áni zá zwoleniem, áni roskazániem áni wolą iego ten vczynek sie stał, náwet áni dał przyczyny do tego.* **Támże.** le: 8. **Tákowy.**

Zápozwány z sług swych spráwiedliwość czynić powinien gdy v niego zápowiedźeni beda Woźnym y Szláchtą. fol: 590. le: 9. **Czestokroć.**

Poymány gdźieby z sługi spráwiedliwości czynić niechćiał, tedy tylko o gwałt domowy, o naiazd, o zábićie ábo ránienie spráwowáć sie ma: á o ine rzeczy, o vbićie, o ránienie prostego człowieká, o podeptánie śieżyby, zbóż ná polách, y trav ná łąkách sposzenie, y o inne występki mnieyszę z sług nie osiádłych, ieśli przy nim zápowiedźeni beda spráwiedliwość czynić powinien fol: 591. ver. 1. **A gdźieby.**

O zły vczynek sługi swego osiádłego niema bydź pátrzan, ále sam sługá osiádły w práwie do którego należy **Támże.** par: **A ieśli.**

O sługi poimánego ábo priuata autoritate *od Szláchćicá więźionego ná Roki Grodzkie pozywáć może* peremptorie. fol: 592. le: 13. **Gdyby.** *Pátrz szláchćic.* lege: **Szláchćic Szláchćicá.**

Rękodáynego sługę złodźieiá y zdrayce poimáć może y więźić. **Támże.** lege eadem para. **Declárujemy.**

Gdy poddanych do scrutinium nie stáwi winę 100. grzywien przepada. fol: 615. par: **A iżby. tc.**

Z którego dźiedźiny nocny gwałtownik zbóż wychodźi, ná winę piątnadźieśtą Królowi ma bydź skazány fol: 617: le: 2. **Acz vstáwá.** par: **A ieśli w ten.**

Panu wśi, w którey sie złodźieystwo stánie, złodźiey winę płáći. fol: 617. le: 3. **Nád to vstáwiamy.**

Pan pozwány z Kmiećmi á trzeći raz nie posłuszny,

ſſny, rzecz tráći. fol. 638. par: Przetóż.

Pan gdy we Wſi ábo przede wſią ćiąża odbiie, winę piątnadzieſta królowi y iego Sędziemu ma zápłáćić: á zdruga wina ſiedmnadzieſta tákowa ćiąża gwałtem wzięta záchować ma. fol. 639. par Jeſcze ſtázuiemy.

Pánowie gdzieby nie karáli tych ktorzy Páktá z Turki y Tátáry turbuią, máią bydź peremptorie *zá Dworem poćiągnieni.* fol: 690. lege 3. Nie mnieyſza.

Pánowie y ſłáchtá wyprawe woienna winni. fol: 698. lege 9. Cum Sacra.

Pan máiący Szołtyſá niepoſłuſznego, może mu wźiąć Szołtyſtwo y przedáć, á gdźie kupcá nie doſtánie, vrzędnie oſſácowawſſy zápłáći ie ſam y otrzyma ná ſie. fo. 1075. l. 2. Gdy kto.

Dowiedźiawſſy ſie o mieſſkániu kmiećiá zbieglego, á w roku nie vpomni ſie go, iuż wiecey vpominać ſie go nie może. fol. 1083. le: 11. Też.

Ktory kmiećiá wnocy zbieglego záchowa: y z rzeczámi ktore do niego przyniesie y z winą piątnadzieſtą wrócić go winien. fol 1084. pár: A to ieſcze.

Polſkim práwem ſprawiedliwość czynić ma z kmiećiá zbieglego ktoryby przegrożki iákie czynił tym, ktorzy nároli miáſto niego ſa oſádzeni. fol. 1086. le: 16. Gdy. par: A ieſliby.

Gdźieby ſprawiedliwośćią wlókł z kmiećiá zádłużonego Mieſczáninowi, ma bydź do vrzędu ſobie należnego pozwány. fol: 1090. lege 25. Dla. par: Agdyby.

O zbieglym kmieću dowiedźiawſſy ſie brać go niema áż 12. groſſy zá dotrzymánie położy. fol: 1088 lege 20. Rádzą.

O krzywde kmieca Pan czynić ma nie kmiec ſam. fol: 1093. lege 33. Quando.

Puśćizny áni káduku po zmárłych kmiećiách álbo chłopiech ſwych bez potomſtwá brać niema, ále máietność ná bliżſze powinne przypáda. fol: 1093. le. 35. Vznawamy.

Papież.

Papieże Bonifacius y Ian potwierdźili Fridericy y Caroli V. Conſtitutiæ przećiw Hæretikom. fol: 263.

Grzegorz Papież niektore ártykuły práwá Maydeburſkiego reprobuie. fol: 1071. & f. 1073.

Párcow.

Maſkład ná Ruſką ſól, z Belzá, z Kraſnegoſtáw ſine præiudicio aliorum depoſitoriorum fol: 1063. lege 19. Vſtázało.

Pánie wienné.

Pátrz in litera W. Wiáno.

Pánná ábo dźiéwká.

Poſſćiu zá mąż we trzy látá y trzy mieśiące práwem nie czyniąc przećiw opiekunowi práwo dochodzenia oſtátká dóbr dźiedźicznych trácić fol: 565. lege 1. Fráncíſſek.

Máiąc opiekunem Stryiá, ktoryby iey chytrze czás zwłaczał, może przez woley iego iśdź zá mąż z przyzwoleniem przyiaćioł. Tamże. le. 2. Chytrość.

Zá mąż wydána w poſágu ábo w dárze pieniężnym ma miec doſyć, f: 566 l. 3. Vſtáwiamy.

Pánnie poſag pieniężny ma bydź przy przyiaćiołách náznáczony, ále dobrá dźiedźicznè przed królem. Támże.

Pánny ieſli brácia máią przez nie zá mąż wydáné bydź y poſag náznáczony mieć máią, Támże. par. Vſtáwiamy.

Dźiewki máietność wſzytke oycowſka ſpadkiem trzymáć máią ieſli bráciey niemáſz, A ieſli brácia ſtryiecźni tákowe dźiedźictwo chcą otrzymáć, tedy Rycerzwo dźiedźictwo ono ſácować máią. á brácia wedle onego ſácunku w rok zápłácić ie ſioſtrom máią. Inácżey oné ſioſtry onóż dźiedźictwo ná wieki dźierżeć máią. Támże/ parag. A ieſli.

Dźiewki od iney żony po śmierći oycá ich máią bydź zá mąż według zwyczáiu źiemie wydáné przez ſyny żony pierwſzey, ieſli bráciey z teyże mátki niemáią: y od tychże poſag náznáczony w pieniądzách mieć máią. fol: 566. le: 4. Obiaſniáiąc.

Sioſtry, Ciotki nie wypoſáżone ktoreby zá mężem były, z tych dóbr ktoreby brácia ábo brátánkowie do Creditorów vtrácili, máią bydź przez te creditory ábo poſſeſſory dóbr wypoſáżone. A w rok po ſćiu zá mąż dáć im poſag máią. fol. 567. le: 6. Sioſtry.

Prouiſia pánny do ſćia zá mąż z cześći iey należącey w cále zoſtawáć ma. fol: 567. le: 6. Sioſtry/ par: Przewizya.

Prouizya pánnie poſſeſſorowie dóbr onych dawáć máią, opátrzywſſy ią mieſkániem w onych dobrách wedle condicyey. támże. p. cod.

Pánnie wolno mieſkáć choć nie w dobrách onych w ktorych prouizya ma, według zdánia przyiaćioł, ſalua ipſius prouiſione. támże.

Pánná od oycá wypoſáżoná wiecey ſie od bráciey vpominác nie może. fo. 568. le: 7. Vſtáwiamy.

Nie wypoſáżona, Woiewodżina ż máietnośćią wielką 100 grzywien zá poſag przez brácią ma mieć náznáczone: á gdżie máła máietność á dżiewek wiele álbo ieden dżiedżictwo, tedy wedle ßácunku pieniądzmi poſag ma bydź przez brátá zápłácony. fol 568 lege 7. **Vſtáwiamy.**

Pánná ábo Dżiewká ßlácheteká niż ßa od Woiewody od oycá wydána ż poſágiem náznáczonym o wietßé dżiedżictwo trudnośći bráciey zádawáć nie może. A nie wypoſáżoney brácia 40. grzywien zápłácić máią ieśli bedżie máietności wiele: á ieśli máło, wedle ßácunku cześć káżdey má bydź zapłácona, **támże.** le: ead.

Pánná ßedßy zá maż, á oprawy nie miawßy, maż by ieý vmárł, [illegible] *o 30. grzywien ma wziáć zá wieniec: y wyiáchać ż dóbr mężá ßwego nie ma ták dlugo, áż ieý álbo 30. grzywien odłoża álbo trzy grzywny dochodu ábo czynßu náznácza potomkowie.* fo: 570. le: 2. **Gdy.**

Pánná we trzech dniách ma opowiedzieć gwałt ßwóy. fo. 592. le: 14. **Ktobykolwiek.** *pokazawßy znáki gwałtu przyśiądź ma.* **Támże.**

Gdy kogo o gwałt potwarzy karána bydź ma. fo: 593. le: **Ktobykolwiek.** pa: **Ale ieśli pánná.**

Ná gwałt gwałáiąca dobrá dżiedżicżne y poſag tráći. 593. lege **Około.**

Pánne kto gwałtownie vłápi cześć tráći. **támże.** lege eadem.

Páſtérz.

Gdyby owce ż trzody zgubił á byłby o to obwiniony, przyśiega odeydżie ieśli powie że ią ż inemi do domu przypędził. fol. 1108. lege **Dźiwiß.**

Od V. giliey ś. Woyćiechá áż do ś. Michálá páść bydło ma. fol: 1104. le: 1. **Vſtáwiamy.**

Penſiæ.

Penſiami onerowáne bydź nie máią dobrá ſtołu królewſkiego, fol. 32. ver. 4.

Penſiæ Cudzoźiemcom y tu nie mießkáiącym pozwolone czynią ßkodę y chwale Bożey, y Duchowieńſtwu, y Rzeczypoſp: y pogorßenie ludźiom. fol 194. par: **Też obácz zwáżąc.**

Penſiæ iákimkolwiek ſpoſobem ż dóbr Duchownych zá żywotá drugiego od kogokolwiek áni vpraßáne, áni bráne, áni dawáne bydź niemáią, pod vtráceniem dóbr wßytkich do ſkárbu królewſkiego y pod wywołániem. fol: 198. par: Quodq; & par: Si quiſpiam. & par: Verum.

Pœny ná Cortezany.

Pátrz in litera **W. Winy.**

Perduelles.

Perduellis *kożdy ktoryby komu przez gwałt ná państwo Polskie pomágał.* fol. 8. le: 20. **Acz ſwobody.**

Na perduelles prawo wieczne y nienaruſßone ma bydź chowane. **Támże.**

Perduellionis crimen cõtrá Rempublicam *iáko ſie rozumie,* fo: 24 pa: **Tákiż poſtępek.**

Spráwá o perduellionis crimen contra R.P. *tákaż bydź ma iáka ieſt o* Crimen læſæ M. **Támże.**

W ſprawie Criminis perduellionis *ſam król ż Pány Rádámi y ż ośmią Deputatów ż Poſelſkiego kołá ma ſądzić.* **Támże.**

Delatorá gdżieby nie ſtáło ſam Inſtigator ż wiádomośćią Márßałkowſką może cauſam inſtituere & continuare. **Támże.**

Piąta cześć.

Piątey cześći dochodów wßelákich ż dożywot gołych y ż Arend declaratia. fol: 94. le: 2. **Arendy dożywotné.**

Pieczeć Koronna.

Pieczęći oſſobney w ſpráwách R.P. król vżywáć niema, iedno koronnych. fol. 286. lege 1. **Obiecuiemy.**

Pieczęći koronne przy Kánclerzách y pieczętarzách ták Polskich iáko y Litewſkich bydź máią. fol: 286. le: 1. **Obiecuiemy.**

Pieczętarze.

Kánclerztwo y Podkánclerztwo máią bydź dáne ludźiom godnym ták ż Wielkiey iáko ż Máley Polſki. fol: 286. le: 2. **Kánclérztwo.**

Ná ſeymie Wálnym rozdáne bydź máią. fo: 287. lege 4. **Kánclérz.**

Polßcy y Litewſcy pieczęći koronné przy ſobie chowáć máią. fo: 286. le: 1. **Obiecuiemy.**

Iedney władzy y mocy bydź máią. fol. 287. le: 3. **Kánclérztwo.**

Napierwßy expectantes *ſą Dignitarztw y Prælatur.* **támże.**

Wßákże to ná woley królewſkiey wedle zaſług y dżielności kożdego wedle czaſu y pożytku R.P. ná wyssy ſtan y opátrzenie wyssé kożdego ż nich podnieść. **támże.** lege 5. **W ſtátucie.**

Doſtoieńſtwá (ieśli Duchowny) Gnieznieńſkie, Krákowſkiego, Kuiáwſkiego, Poznáńſkiego, Warmieńſkiego, Płockiego: á ieśli świetcki Woiewództwá áni Káſtelániey ż pieczęćią trzymáć

trzymáć niemoga. támże. le: 4. Kánclérz.

Z pieczetarzów ieden Duchowny drugi swietcki bydź ma. fo: 287. le 6. Pozwalaiąc.

Pieczetarze sámi kśiegi Káncellaryiey Królewskiey máią mieć pod ſtrażą ſwoią. fol: 289. versu 3.

Ciż dwu Piſárzów przyśieglych mieć máią, áby w kśiegi Káncellaryiey ſczérze y wiernie wpiſowáli wſzytkie przywileie, dekretá, zeznánia y inne rzeczy które ſie przed Królem Ie. M. toczą. fol: 289 ver: 4.

Liſtów nádonátie y zapiſy dóbr inácżey wydawáć niemáią, iedno iáko práwá koronne w ſobie máią. fol: 289. lege 3. Kánclerz.

Inácżey vrząd ſwóy trácić máią. Támże. le: 4. Státut. & fol 311. par: Státut.

Ná pieczetárſki vrząd wnet po którymkolwiek pieczetarzu ma wſtępowáć Sekretarz Wielki. fol 292. le: 1. Dla.

Pieczeć Szlachecka.

Pátrz in litera S. Sygnet álbo Syn.

Piekárze.

Ciężko czynić niemáią ſtudentom Krákowſkim. fol: 218. par: A wſzytkie.

Pieniądze.

Pieniądzmi poſpolitémi do ſkárbu włożonémi królowi wolno ſáfować, ná pożytek y potrzebe koronna zá ráda Pánów Rad ſwych ná ten czás przy ſobie máiących. fol: 309. le 1. Jż té rzeczy. *A co zbędzie to w ſkárbie chowano bydź ma.* támże.

Pieniądzmi ſkárbu poſpolité° pod Interregnum Pan Podſkárbi ſáfować niema iedno zá wiádomośćią y roſkazániem Rad koronnych. fol: 315. par: A gdyby.

Pieniędzy ſkárbowych ieſliby kto ná potrzebe ſwą obrocił zwłaſzcżá ſub Interregno, zdrády y ſkrádzenia R. P. winien. 309. l. 1. Jż té.

W ſkárbonku pieniędzy poſpolitych, ktoby Páná Podſkárbiego Koronnego z Deputaty ſub Interregno hámował, á Rádby Koronnych nápomnienia nie ſłuchał, wina peculatus karany bydź ma. fo: 315. par: Agdyby.

Pieniędzy ktoby dał ná dobrá Wielkorządowe Krákowſkie y ná zamki y ziemie pierwſze w których ſą Stároſtwá, pieniądze tráci. fo: 96. lege 1. Jż dobr. & fol: 86. le: 2. Státut. & fol: 90. lege 1. Gdyż.

Pieniądze ná dobrá álbo imiona królewſkie nie pro neceſſitate R. P. pożyczáne ſłuſznie ginąć máią. fol: 93. le: 8. Toż o ſummách.

Pieniądze ktoby dał ná dobrá ſtołu królewſkiego przez obowiązku wydzierżenia, táki trácі y cześć y pieniądze. fol 96. lege 1. Jż z dóbr. par: A ktożsby.

Pieniędzy nábyćie Wárſzáwſkie zá króla Auguſtá piąći kroć ſtá tyſiecy ná imionách ſtołu królewſkiego ná ſeymie pozwolone Conſtitucya wárowáne było, że ſie wrócić miały temu któryby pożyczył. fol: 98. le. 5. Jż témi czáſy.

Pieniędzy nábyćie Párcowſkie trzech kroć ſtá tyſiecy złotych w niwecz obrócone. Támże.

Pieniędzy brać król niema ná zaſtaw ni Zamki główne álbo ſądowe, áni ná wielkie rządy, áni ná ziemie Sendomirſką. Támże lege eadem

Nie máią bydź przy wykupnie dóbr królewſkich zápowiedáne człowiekowi oſiádłemu y nieoſiádłemu który zá ſie ſtáwi rękoymie. folio 100. lege 2. Jż przy.

Pieniądze áreſtowáne bydź niemáią człowiekowi oſiádłemu, wyiąwſzyby miał mnieyſzą máietność niż to o co ieſt pozwan: tedy w ten czás pieniądze z Áreſtu zaręczone bydź mogą. fol: 495. le: 32. Człowiekowi.

Pieniądze ná wykupno dóbr przed piſárzemy komorniki położone bydź máią. Pátrz piſárze Ziemſcy.

Pieniądze zá dźiedźictwo zaſtawne ſieroty po oycu brać powinne choć lat nie máią. Pátrz Sieroty.

Pieniądze ná wykupno zdóbr Pániey Wiennéy w Káncellárıiey Ziemſkiey położone bydź máią. Pátrz Wiáná.

Ná woynę zá królá Zygmuntá pierwſzego z powiátów były poſyłáne. fol: 712. le. 6. Terræ.

Zołnierzóm zátrzymáne bydź máią áż ſie vſpráwiedliwią. fol. 727. le: 7. Zá czeſtemi. par. A ktożsby.

Pieniądze myniczne y podwodne obrócone ſą ná wychowánie ſtanu y ſtołu królewſkiego. fol: 32. par: A té Oeconomie.

Pieniędzy kowánie. Pátrz Mynicá.

Pieniądze ná poprávę Rzeki Wárty ná Ratuſzu Poznáńſkim. 1100. le 7. Náuigátia.

Pieniędzy gwałtem wydártych 12. świádków odwód bydź ma. fol. 598. le: Marcin.

Pieniądze quarćiane Pátrz quárta.

Pieniędzy ná máietność dánych ſummá przed Sędzią wyráżić ſie ma. fo: 551. le: 4 Jeſli kto.

Pies

Cudzy gdy kogo vkasi przysiega sie odwiezdz ma. fol: 1110. le. 1. **Dziwisz.**

Psá cudzego w szczwániu zwierzá cudzego, ktoby gwałtem ábo potáiemnie wziął, winę trzy grzywny zá psá á drugie trzy onemu czyi był zwierz záplácić winien. fol: 1108 le: 1. **Niektóre.**

Pieszy lud.

Wedle liczby lanów ma bydz wypráwowány. fol. 702. le: 25. **Opátrując to.**

Przy kozdym wozie piesszy z mieczem z kusza ábo z rusznicą reczną ma bydz wypráwowány. fol: 703. lege 29. **Item.**

Pilcá.

Ná wypráwę rzeki Pilce Woiewództwo Sirádzkie zezwoliło dáć po 4. grosze zlanu: król im też z swoich y z szlachetckich pozwolił. fol: 1102. le: 15. **Aby.**

Pisárze duchowni

Pisarz Duchowny od przywileiu ná wolność 6. groszy Práskich brác ma.

Od kwitu grosz Práski.

Od Contumácicy dwá groszá práskie.

Od ágg gráuátiicy 6. groszy práskich.

Pod klątwą. fol: 240 le: 3 **Statuimus.**

Pisárze Káncellárijey królewskiey.

Ieden ábo dwá bydz máią przysiegli którzyby do Metryki szczerze y wiernie wpisywáli wszytkie przywileie, Dekreta, zeznánia. y inne rzeczy przed królem odprawowáne. f:289. ver. 5.

Cz wszytkim którzyby przywileie iákie stráćili á o nie prosili z teyże Metryki nic nie odmieniáiąc pod pieczęcią królewską wydawáć máią. **Támże.** ver. 11.

Pisárze żadnego nád spráwiedliwość obciążáć niemáią. fo: 289. lege 5. **Aby.**

Od pozwów nic brác niemáią.

Od procurácyiey trzy grosze.

Od Commissyiey z Mándatem 10 groszy.

Od zezwolenia ná dobrá królewskie dwá złote.

Od zápisów pospolitych dwie kopie.

Od listów zámkniońych sześć groszy.

Od listów wieczných ná párgáminie z iedwabiem pięć kóp.

Ale to brác tylko od szláchty máią.

Od Mieszczan zásie y od Zydów y ludzi postronnych wedle woley Káncellaryiey. fo: 290. v. 2.

Od Zydów vmárłego prowádzących nic wyciągác niemáią pod winą rozboystwá. f. 1119. l. 14.

Od Extrácтów listów Commissárskich gránicznych kopę. fo. 411 le. 29. **Wolno.**

Pisárze Ziemscy.

Ná powiátowym seymiku cztery osoby miánowáne bydz máią: á z tych czterech iednemu od króla pisárstwo ma bydz dáne wedle vpodobánia. fol: 485. le: 1. **Aby.** fol. 496. le. 2. **Gdy.**

Pisárze ziemscy przysiegli bydz y przysiegác má ią pod vtráceniem vrzędu przed Woiewodą álbo Káśtelanem ná Rocech ziemskich. fol. 486. le. 4. **Sędziowie.** & fol. 496. le. 3. **Też.** & le. 4. & fo 498 le. 9. **Sędziowie.** *przysiegác mogą przed vrzędnikámi ziemskimi y szlachtą ná Rocech ziemskich álbo przy leżeniu ksiąg sądowych* in defectu *Woiewody y Káśtelaná.* fol. 487. le. 6. **Przysięgá.**

Pisárze ziemscy Pisarzow Grodzkich wespół trzy máć nie mogą. fol. 487. lege 8. **Iż.**

Pisárzem v sądu świetckiego bydz nie może osobá Duchowna. fol. 239. lege 1. **Pomieni.** & fo. 240 le 2. **Iż káżdy.** & fo. 487. le. 8. **Iż.**

Pisárzem v Stárosty bydz może Duchowna osobá. fol. 240. par. **Ale Stárostowie.**

Pisarz ziemski Ciechánowski záwsze præsens bywáć ma przy Aktách Grodzkich dla przyimowánia, á Podpiską przysięgłego y osiádłego w onym powiećie miewáć ma. fol. 427. le. 4. **Ná prośbę.**

Przy ksiegách ziemskich osoba swa siadáć máią pod vtráceniem vrzędu. fo. 527. le. 1. **Vt autem 1543.**

Ná sądźiech osobámi swemi nie przez Podpiski áni podstawki siadáć máią, wyiąwszy zabáwę RP. álbo chorobę. fol: 497. le: 7. **Nie dowzrzeniem.** & fo: 498. le: 9. *Sędziowie álbo substituti ná swe mieysce zásądźić, y pánom Sędziom ziemskim præsentowáć że sa dobrey sławy pod vtráceniem vrzędu.* fol: 497. le: 6. **Pisárze.**

Przy położeniu ksiąg Ziemskich obligni bydz máią pod winą Statutową. fol: 498. le: 8. **Pisárze.** & le: 9. **Sędziowie.**

Podpiski przy sobie mieć mogą, ále sámi listy podpisowáć máią. fol: 498. le: 9. **Sędziowie.** & lege 10. **Dla.**

Osoby práwuiące wedle porządku pozwów strony przez Woznego do sądu woláć máią. fol: 490. le: 16. **Aby.**

Vtego sądu v którego ná Vrzędzie siedzą Cauę żadnych procurowáć niemáią fol: 498. le: 11. **Woznego Przestrzegáiąc.**

Woźnego ná pozywánie dáwáć moga. fol: 522. lege 4. **Skázuiemy.**

Klucz ieden od kśiąg Wiecowych y Ziemſkich mieć máią. fol. 505. le. 3. **Jż.** & le: 4. **Vſtáwiamy.**

Skazánia Sedźiego y Podſedká w kśiegi wpiſowáć máią pod ſtráceniem vrzędu. fol: 498. lege 12. **Jeſliby.**

Piſárzów ziemſkich ſkazánie ktoby nágánił przepada winy do nich kożuchy liſie. f. 426. v. 5.

Piſárze Ziemſcy co ſadźić máią.

Piſarz z Komorniki w niebytnośći Sedźiego y Podſedká ná Rocech o wykupno dóbr ſadźić moga. A choćby ſie Dekretowi ich ſprzećiwił przećie oni wźiawſzy pieniądze wedle obowiązku zaſtáwy, do Káncellárijey ziemſkiey włożyć ie máią: potym ſkazánie vczynią że ſie kupno ſtáło: náznáczywſzy w onym wykupnie dźierżenie ſtronie która pieniądze kłádźie. fo: 494. leg 28. **Też moc.**

O wykupno dóbr ſadźić moga y pod ſeymem, fol: eod: le. 29. Camerarii.

W Wielkiey Polſce o wykupno dóbr zaſtáwnych y oprawnych y ná ſkupie, wolno do ſądu Grodzkiego pozwáć, á pozwány pieniądze powinien brát, nie ſmykáiąc Grodzkiego práwá. **Támże.** le: 30. **Gdy.**

A ieſliby ſie tráfiłá Appellatia ná Trybunał, tedy ſadzone bydź máią inter cauſas officii, *które niemáią diſtrictum nie czekáiąc Woiewództwá własnego. A któreby pod Trybunałem przypádły* ab actu motionis in ſex ſeptimanis *ma bydź w ruſzeniu termin præfigowány.* fo. 495. le: 31. **Opátrzono.**

A przy wykupnie dóbr człowiekowi oſiádłemu nie máią bydź pieniądze áreſtowáne, wyiąwſzy by miał mnieyſzą máietność niż o coby był pozwan, **Támże.** le. 32. **Człowiekowi.** *O zbiegłego kmiećiá ſadźić moga y ſkázowáć.* fol: 1087. par: **A ieſliby.** ver: 3.

Piſárze Grodzcy.

Piſarzow ziemſkich weſpólek z Grodzkimi trzymáć niemáią. fol: 240. le. 2. **Jż káżdy.**

Krákowſcy y w Woiewództwie w Sándomirſkim przyſiegli y oſiedli bydź máią, fol. 428. l. 8. **Zá prośbą.** & fol. 437. lege 4. **Acta.**

Piſárze Wielkopolſcy Zámkowi, Sieradzki, Leczycki, Wielunſki, Goſtynſki przyſiegli y oſiedli bydź máią pod vtráceniem vrzędu. A w Poznáńſkim y Káliſkim powiećie, tákże w Brzeſkim y Inowłodzcławſkim Woiewództwách tylko przyſiegli bydź máią. fol: 495. l. 1. **Jż.**

Przyſiegáć máią ná pierwſzych Rocech pod vtráceniem vrzędu przed Stároſtą álbo Podſtároſtim onego mieyſcá. fol. 486.

Piſárze Celni.

Pátrz in litera C. **Clá.**

Piſárze Polni.

Piſárz polny przyſiegły bydź ma. fol. 728. le. 9. **Opátruiąc.** par: **A Piſarz.**

Przyſiegá piſárzá polnego, fol. 707. le: 11. **Ego.**

Piſarz polny ma odbiérác pieniądze quárćiáne dla żołnierzów we Lwowie, pátrz Podſkárbi koronny, álbo Deputáci quarćiáni.

Żołnierzom ſzkode czyniącym pieniądze ma zátrzymawáć áż do vſpráwiedliwienia zá quitem ſzkode máiących. fol. 727. l. 7. **Zá częſtemi.**

Piſárze Trybunalſcy.

Pámietnego brác nie máią od Inſtigatorá królá I. M. fol: 318. lege 4. **Jż.**

Od Extractów ſtronam, o reſty y retenta poborowe ná Trybunale anni 1591. *od Inſtigatorá, do Executiey przywiedźionym nic brác niemáią,* ſub priuatione officii. fol. 398. pa. **A od.**

Pámietne Piſárzów Ziemſkich y Grodzkich.

Piſárze źiemſcy y Grodzcy w wyćiągániu płácey od piſánia, od liſtów, y od inych zapiſów, mádre w ſtátućiech o tym vczynione záchowáć máią. fo: 500. le: 6. **Ná ktorey.**

Piſárze źiemſcy we wſzyſtkich źiemiách koronnych iednáko práwá ſwe iáko piſárze Krákowſcy y Sándomirſcy brác máią, fol: 499. le: 1. **Piſárze.**

Od piſánia ná pierwſzym roku pułgroſzá, y ná oſtátnim pułgroſzá. f. eod: le. 2. **Vſtáwiamy.**

Zá ieden zapis áż do koncá groſz ieden, od przodku pułgroſzá, od koncá pułgroſzá, fol: eod: lege 1 **Piſárze.** & le: 3. **Chcąc.**

Od czytánia nic brác niemáią. **Támże.** lege 2. **Vſtáwiamy.** & le: 3. **Chcąc.**

Od Controuerſiey Cauſy ſiednego pozwu groſz ieden. **Támże.** lege 4. **Jż.**

Od wpiſowánia powieśći świádków po 3. groſze. fol: 500. lege 5. **Vſtáwiamy.**

Od piſánia Roku żáwitego pułgroſzá, **támże.** lege eadem.

Od przełożenia Roków prawdźiwa nie moca groſz ieden. **támże.**

Od

Od cássowánia zapisu groß ieden. fo. 500. le: 6. Ná ktorey.
Od ßukánia listów nic brác nie máia. fol: 500. lege 7. Iż.
Zá listy párgáminowe z pieczećią záwießone 10. *großy, ßeść Sędziemu, dwá Podsędkowi, á dwa Pisárzowi.* fol. & le: ead: & 501. le: 8. Zá list
Od listów pápierowych pod pieczećią Sędziego y Podsędká ieden groß. Támże.
Od zdánia w Contumácieiey dwá großá. Támże.
Od zdánia w zyßku cztery große. Támże.
Od pámietnego też 4. große. Támże.
Zá membran pieczętowány puł großá, f. 501. l. 9.
Od minuty wyietey nie pieczętowáney groß. Támże.
Nád te vſtáwy ktoby wiecey wyćiągnął, winien ono co nád zwyß wziął wrócić z winą trzech grzywien, y tákże wiele ſądowi in inſtanti, *iáko ná záwitym roku pod drugą winą* 14. *grzywien.* fol 501. le: 10. Jeſli.
Te vſtáwy ná Pisárze vczynione máia bydź exequowáne. fol: 501. le: 11. Skázuiemy.

Pámietne ſądowe y Pisárſkie.

Pámietne ná mieyſce Cześnego bywá bráne. fol: 501. lege 13. Acz. *Tóż y przyſiężnym przegywáne bywa.* fo: 502. lege 14. Vrzędnicy.
Od rzeczy dziedzicznych y nie dziedzicznych wielkich 4. große, á od máłych 2. großá támże.
Od ſpraw mnieyßych do ßácunku 30. grzywien, y niżey dwá großá: á nád 30. grzywien 4. große fol: 52. le: 14. Vrzędnicy.
Od żáłoby choćby wiele person było, iedno tylko pámietne bráne bydź ma 4. große. Támże. lege 15. Nád to.
Zá dekret główney rzeczy pámietne tylko bráne bydź ma: ále od oświádczenia pámietnego przed dekretem żadne pámietne bydź niema. Támże lege 16. Lápáczki.
Od zdánia w nieſtaniu dwá großá: ieden ſądowi drugi Pisárzowi. Tamże. le. 17. Też. & le: 18. Chcemy.
Od Dekretu pięć großy, Sędziemu trzy, Podsędkowi ieden, pisárzowi ieden od wpisánia Dekretu. fol: 503. le: 19. Chcemy. & lege 20. Quinimò.
Od Dekretu in Acceſsoriis. Pátrz Acceſsoria
Od dánia Woźnego dla wwiązánia pięć großy pod winą 14. grzywien. Támże. lege 20. Quamùis. 1543.
Od zdánia w Wielkiey Polßce nie po kopie ále tylko pięć großy brác máią pod winą 100. grzywien. fol: 503. le: 22. Z Polſki.
Te vſtáwy płacey ſądowey exequowáne bydź máią, fol. 503. le: 24 Státut. & le. 25. Kán cellária.
Pámietne bráne bydź niema od tego ktoryby był nieſłuſznie od Poborce deferowány o nie wydánie poboru. fol: 395 le. 14. Alias.
Pámietnego Inſtigator królewſki ná Trybunale nie płáci. fol: 318. le: 14. Iż.
Pámietnego od przyięcia zapisu y zeznánia do ksiąg vrząd Grodzki Ciechánowſki iedno puł torá großá brác má, á od extractów dwá großá. fol: 427. le: 4. Ná prosbe.
Pámietne przed dekretem Sędziego bráne bydź niema tylko od dekretu rzeczy główney. fol: 433, le: Debebit. par: Et proteſtationes.
Wźiemi Goſtyńſkiey od káżdego dekretu iáko y w Woiewództwie Rawſkim trzy große ná podział Sędziemu y Podsędkowi ßláchtá dobrowolnie pozwoliłá fol: 506. le: 9. Ná prosbe. par: A iż.
Od vkázánia przywileiu v ſądu kopá Sędziemu. fol: 531. le: 20. Statuimus.
Woiewództwo Poznáńſkie wolne od pámietnego, ále zwyczay ſtáry płácenia v ſądu zoſtáć ma. fol: 503, le. 23. Woiewództwo.
SSláchtá Goſtyńſka od pámietnego wolna. fol: 506. le: 9. Ná prosbe. pár. A iż też.

Piwo.

Wrocłáwſkie do korony niema bydź wwożone, áni w Mieśćiech y po wśiách przedawáne, pod winą 14. grzywien. fol: 1055. le: 1. Piwá.
Piwá y inſſe picia SSláchćicowi wolno z kądkolwiek brác y we wśiách wárzyć bez boiáźni winy iákiey. fol: 1047. pa: Ten.

Plebei.

Plebei *do kośćiołów Tumſkich ná doſłoieńſtwá nie máią bydź bráni.* Pátrz Kośćioł.
Plebeiuß Biſkupem ábo prełatem zoſtawßy wyßßey wſtępowáć niemiał, zá krolá Alexándrá pod winą wywołánia, y dóbr swych rodzicow do ſkárbu vtrácenia. fol: 195. le: 3. Do kośćiołów.
Plebeiuß ſtáráiąc ſie álbo wſtępuiąc ná przełożeńſtwo Duchowne, wywołány bydź ma y z rodzicmi, y dobrá wßytkie do ſkárbu tráci. fo: 196. par: Dla tego. & par: Ktorey.
Plebei *máią ſwe oſſobne opátrzenie y nadánia w kroleſtwie.* fol: 197. le: 5. Aby.
Plebeiuße nád Szlachćice nie ſą vcześwßy. tám.
Plebei *Doktorowie w Kápitułách mieyſce máią gdźie*

gdźie ſą ná nie fundátią, Theolog ieden, Iuriſtá drugi, trzeći Medyk. A gdźie fundáciy nie máſz, tedy dwáy Theologowie, dwáy Iuriſtowie, piaty Medyk. fol: 197. le: 5. **Aby.**

Plebei *vſilnie chcą áby ie do kośćiołów Tumſkich brano.* fol: 199. le: 7. **Aby.**

Plebeiuſzowie *nád opiſány poczet do Kápituł przyimowáni bydź niemáią,* **Támże.** le: 9. **Ponieważ.**

Plebeiuſz *Mnich w klaſztorze ma bydź obran ná Opáctwo* in defectu *Szláchćicá.* fol: 207. le: 1. **Czeſtemi.**

Plebeiuſz *któryby gránicé rozſypał 50. grzywien winy przepada y Commiſsarze ſwym koſztem znowu wywieźdź ma we dwánáśćie Niedźiel po rozſypániu.* f. 409. le: 22 **Gránice.**

Plebeiuſz *o dobyćie y ſermowánie broniá gołą przed Commiſsarzmi gráničznemi gárdło tráći* fol: 411. le: 30. Quodſi. 1543.

Plebei *iedni ná ſeymie creowáni ná ſzlachectwo bydź máią zá wiádomośćią PP. Rad, ábo w Woyſce dlá dźielności iákiey znáczney.* fol: 555. lege 5. **Vſtáwiamy.**

Plebei *od królów* legitimè *ná ſzlachectwo creowáni,* in dubium *przywodzeni bydź nie máią.* **Támże.** le: 6. **Jeſli.**

O plebeiuſzá ſługę zábitego, Pan czynić może. pátrz. **Pan ábo ſługá.**

Plebeiuſz *gdy bez przyczyny zábiie ſzlachćicá, ná gárdle karány bydź ma.* fol 603. le, **Gdy prosſtego.** *Gdy ráni, tákże gárdło tráći.* **Támże.** par: **Gdy też ráni.**

Ieſli ráni bez chromoty, pieniężną winą vchodźi. **Támże.** par: **Ale ieſli.**

Gdy zá przyczyną zábiie ſzlachćicá ábo ráni wedle ſtátutów, karány bydź ma. **támże.** para: **A gdyby.**

Plebeium hominem ruſticanum *gdyby ſzlachćić zábił,* 30. *grzywien przepada.* fol: 615. lege **Ktoby zábił.**

Plebeius plebeium occidens, capitis pœna puniatur. **támże,** lege eadem.

Plebei *dobrá Ziemſkie przedawáć máią.* fol. 1032. ver 2.

O plebeiuſzách ná Czech. **pátrz celnicy.**

Płaſcz własny.

Płaſczá *własnego żaden gwałtem brać niema.* fol: 598. le: **Jeſli kto.**

Płoty.

O zágrodzenie nie płotem dźidźiny, dwuletnia dawność idźie. fol. 1113. le: 1. **Skárżył ſie.**

Pobory.

Poborów żadnych nowych król vſtáwiáć niema bez dozwolenia wſzech ſtanów ná ſeymie. fol: 60. lege 7.

Pobór pogłowny zá Królá Zygmuntá pierwſzego Roku 1520. dla Tátar. fol 306, lege 1. Sigiſmundus.

Pobór zá tegóż Królá Zygmuntá pierwſzego, Roku 1527. dla obrony koronney. fo 332. le: 2.

Pobór zá Królá Auguſtá w Lublinie Roku 1569. dla Vniiey Litewſkiey z korona. fo: 336.

Pobory z iákich przyczyn ſtánowione były, ták zá Królá Stephaná. fol: 343. *iáko y zá Królá Ie° M. Zygmuntá III.* fol: 346. *támże y ſzáfunki poborów wſzytkich.*

Poborowi ſzáfarze Roku 1527. zá królá Zygmuntá Woiewodowie álbo ná ich mieyſce Káſztelani mieli nagrodę po 20. grzywien. á z ſzláchty do nich przydáni po 10. grzywien. fol: 333. par. **A Woiewodowie.**

Pobory Roku 1566. Lubelſkie, pozwolone królowi Auguſtowi ná zaſtáw dóbr ſtołu królewſkiego w ſummie piáći kroć ſtá tyſiecy złotych. fo: 396. lege 18. **Poborcé.**

Pobory dla rebelliiey Gdańſkiey zá Stephaná królá 1577. fo: 343.

Pobór królowi Stephanowi bez ſeymu válnego tylko ná ſeymikách powiátowych pozwolony od ſtanów koronnych Roku 1577. fol: 343. lege 5. **Jż.**

Pobory ná dwie lećie rázem królowi Stephanowi pozwolone dla popárćia woyny Moſkiewſkiey. 344 lege 7.

Item zá tegóż Roku 1580. dla tegoż woyny Moſkiewſkiey pobór ná ieden Rok. fo 347.

Item zá tegóż Roku 1581. dla tegoż woyny Moſkiewſkiey znowu ná dwie lećie. fo: 346. le: 12. **Jż złożywſzy.**

Pobory zá królá Ie° M. Zygmuntá III. propter Æmulum Regni *Roku 1581.* fo 346. lege 14. *y Roku 1589.* fol: 347. lege 16. **Goſsiny.**

Item zá tegóż pobór pogłowny Roku 1590. dla woyny Tureckiey. fo: 347. *y drugi poſpolity.* fol: 363.

Zá tegóż pobór ná wypłácenie żołnierzom dla woyny Tureckiey Roku 1591. ná zapłátę woyny Tureckiey w Wárſzáwie. fo: 363 le: 20. **Jż.**

Z tegóż pobór ná porátowánie odiázdu do Szwecyiey po śmierći oycá Ie° K. M. Królá Szwedzkiego Roku 1593. fo: 364. l: 21. *Y zás powtore*

ná tęż drogę 1598. fol: 368. le: 30. Bacząc.
Poborowych pieniędzy Roku 1593 *ostátek, odprawiwszy krolá Ieº M. Zygmuntá III. drogę do Szwecyiey, obrócić sie miał názapłáte służebnym y długu koronnego dla woyny Tureckiey nábytego.* fo: 364 le: 21. Iż zá tym.
Zá tegoż pobór dla obrony gránic koronnych Roku 1595. *y Roku* 1596. fo. 366. le: 25. A iż. & le: 27. Ná obronę.
Pobory od kmieći nie przez Poborcę, ale przez Pány ich álbo Dzierżawce wybieráne, Poborcy oddáne bywáły zá krolá Zygmuntá. f. 369. lege 34. Bacząc.
Poboru płácić niemáią role, ogrody, sołtystwá puste. fo: eodem, le: 35. Vstáwiamy.
Młyny wedle stárych kwitów pobory płácić máią. fo. 370. ver. 2.
Wolnośćią y swobodą obdárzeni, od poboru (krom Czopowego) są wolni, áż wolność wynidzie. fol: 370. ver. 4.
Poborowi sáfárze Roku 1591. *zapłáte z poboru żołnierzom czynić y liczbę od poborców złanowego odebráć mieli.* fol. 394. parag. Które pobory.
Poborowe retentá y reszty sądzone bydź miały w Lublinie y w Wilnie Roku 1591. *przez pánd Podskárbiego y pány Deputaty.* fol. 396. lege 19. Iż.
Poborowych retent pieniądze od koronátiiey krolá Stephaná áż do seymu 1591. *sądem Lubelskim wyćiągnione R. P. należące przy Deputaćiech: á krolewskie przy pánu Podskárbim zostawáć miały.* f. 398. le. A ieśliby.
Od poborów wolne dobrá Collegium Nieświeskiego. fol. 781. le. 27. Zá prosbą.
Od poborów wolni, którzy dla iákiey przygody wolnośćią są obdárzeni, póki wolność trwáć będzie. fo 369. lege 35. Vstáwiamy.
Poborów płácić niemáią kupcy W. X. Litew. w Polsce, tákże y Polscy w Litwie, rázgo zapłáćiwszy, pátrz Litewskie X. Wielkie.
Pobór krákowiánom do czterech Exáćiy odpuszczony. fol. 1025. lege 3. Miástu.

Poborcowie.

Po Woiewództwách náznáczeni bydź máią. fol: 391. lege 1. Poborcowie.
Przysiegáć máią ná Rocech bliższych Grodzkich fol: 391 lege 2. Poborcowie. & f. 392. l. 4.
Przysiegi swey Extrácti przy liczbie pokazáć máią autentice. fol: 392. le: 5. Poborcowie.
Przysiegáć mieli Duchowny przed publicusem zá Zygmuntá pierwszego, Swietecki przed Stároștá. fol: 330 par. Vt autem.
Succollectori przysiegłe podawáć máią. fo: 392. lege 6. Succollectorowie.
Zydy zá Succollectory mieć nie máią pod winą 400. *grzywien ná Trybunał* peremptorie. fol: 392. lege 7. Poborcy.
Przez Succollectory Chrześćiány pobory wybieráć máią. fol. 392. le: 8. Poborcy.
Pobory Miástom poruczyć y árendowáć mogą. fol: 392. le: 8. Poborcy.
Od Miast recognitia pod przysięgą cum auctione *brać máią.* fo. 392. le: 8. Poborcy.
Poborcy y ich Succollectorowie sub fide & conscientia *pilnie y sprawiedliwie pobory wybieráć máią.*
Nikomu folgowáć nie máią.
Sobie nic przywłaszczáć nie máią.
Po odebrániu do Podskárbiego koronnego záraz oddawáć máią.
Recognitia od tego co pobór odniość odbieráć máią fol: 393. le: 9. Poborcowie.
Podatków wyćiągáć nie máią od ludźi, którzy od czynszów rocznych są wolni, póki wolność nie wynidzie. fol. 321. le: 7. W wyćiągániu.
Spisnego wybieráć od kmieći nie máią. fol. 232. le. 15. Vstáwiamy. & fo 323. le: 1. Przerzeczeni. *Wszákże kmiećie quitowáć máią támże.*
Podatków które krolestwem gowa wyćiągáć od kmieći nie máią, iedno moneta pospolitą wyiąwszyby czynsze swym pánom Práskimi groszámi płácili, tedy też Práskie ná krolá wyćiągáć máią. fol: 322. lege 10. Nád to.
Od kmieći poboru wyćiegáć niemáią, ale pánowie ábo Dzierżawce ich wyćiągnawszy ieg swą częścią poborów, co powinni pobory oddawáć y spólne listy z obu stron od siebie wziąć máią fol: 369. le: 34. Bacząc.
Odnośić y oddawáć pobory wiernie y sprawiedliwie do skárbu, y quity od skárbu brać máią, pod winámi 100 *grzywien ná Trybunał y* sub pœna bannitionis. fol: 394. le: 12. W którym. par: A poborcy.
Gdzieby kogo nádVniuersał wybierániem poborów ucisneli, przed X. Biskupem ábo Kásztelanem odpowiádáć máią. fo: 395. l. 17. Chcąc.
Często ludziom krzywde czynią wyćiągániem poborów. fol: 395. le: 17. Chcąc.
O nie wydánie poboru, królowi ieśli iest blisko, á ieśli dáleko, Stárościę deferowáć máią. f. 393. lege 10. Exactores.
Stárościę deferowáć máią, Támże le: O poborów. & le. 11 Aby.

W deferowániu niedbáli 100. grzywien karáni bydź máią ná Trybunale Rokiem záwitym. fol: 393. le: 11. Aby/ par: A gdźieby. & 394. lege 12. W ktorym.

Poborcá Stároſte w niewydániu poboru pozwáć ma do Grodu o winę táką iáką ſłáchćic przepáda peremptorię. fol. 394. par. Tákże téż.

Z delácyy do Grodów podánych máią extracty autentice do ſkárbu oddawáć przy oddawániu Rat. fol. 394. le. 12. W ktorym. par: A tákowych.

O nieſłuſzne podánie do vrzędu kogo wzgledem nieoddánia pobóru ma przed Stároſte álbo vrząd iego bydź pozwány peremptorię o ſimplicem pœnam 14. grzywien, połowicę Stároſcie połowicę ſtronie bez dilacyi: fol: 395. le. 13. A ieſliby. le. záś 14. Alias. & le: 15. 16. ſtoi, o duplicem pœnam 14. marc: nie excipuiąc ſie à foro. To eſt y fol: 394. par: A co.

Zá królá Auguſtá obowiązáni, liczbę podatku od królá przyietego ná ſumme piąći kroć ſtá tyſiecy, czynić mieli przy Pánach y poſłach ſub pœna peculatus ná ſeymie przyſzłym. fol: 98. le: 6. Zá vpomnieniem.

Ná ſeymie liczbę czynić mieli zá królá Auguſtá. fol: 396. lege 18. Poborcé.

Poborcy y ſáfárze pozwáni o retentá y reſzty Poborowe od koronácyiey królá Stephaná áż do ſeymu 1591. Wárſzáwſkiego, liczbę czynić mieli koronny w Lublinie, Liewſki w Wilnie, przed Pánem Podſkárbim koronnym y przed Deputaty. fo. 394. par: Ktore. & fol: 396. lege 19. Iż.

Wedle ſłużby y pilnośći y wedle rożnych poborów rożne ſálária miewáią. fol. 399.

Zá Zygmuntá krolá wedlug ſeymu Torunſkiego grzywnámi zapłáte ſwą mieli. fol. 333.

Roku 1578. 1581. 1595. grzywnámi ſálária mieli.

Roku 1590. pogłówni po półgroſzku od złotego 1591. od złotego po ſzelągu. 1593. od złotego po groſzu. Toż y Roku 1598. fol: 399. lege 21. Salarium.

Poborcá z Lukowſkiego powiátu miał dáć 300. ſło: z pieniędzy poborowych Roku 1593. do rąk Sędziego ziemſkiego Lukowſkiego ná zmurowánie ſklepu śrzodrynku Chełmſkiego dla chowánia kſiąg ziemſkich. fo. 307. le: 13. Dla chowánia.

Podatki.

Podatków żadnych nowych król vſtáwiáć niemá. fol 60. lege 7.

Od podatków wſzelákich grunty Pánſkie y ſłáchetckie ſą wolne, tylko dwá groſzá z łanu ábo z częśći łanu oſiádłego ná kożdy rok dawáne bydź máią. fo: 319. le: 1. Dla zaſług. & fo. 320. le: 2. & 3. Kazimirus.

Wolne ſą Miáſteczká nowo oſádzone do lat ośmi fol: 321. lege 8. Miáſteczká.

Wolni co ná wolnośći záśiedli. fol: 321. lege 7. W wyćiągániu.

Od podatków owśiánych, Kuiáwſka, Dobrzyńſka, y Ruſka ziemiá wolne. fo: 321. le: 5. & 6.

Podatków żadnych ſtudenći y żacy krákowſcy dawáć niemáią. fol: 218. par. W wſzytkie.

Podatki królewſkie pieniądzmi poſpolitemi ábo práſkiemi płácone bydź máią. fo: 322. le: 10. Nád to.

Podatki ktore kroleſtwem zową ná znák poddaństwá y prawdźiwego pánſtwá od kmieći wyćiągáne bywáią. fol: 322. le: 10. Nád to.

Podatki dwugroſzowe przezywáią álbo królestwem álbo porádlnym álbo podymnym. fol: 322. lege 1. Item.

Podatki dwugroſzowe nie wiárdunki tylko dwá groſzá z łanu całego á nie z częśći roli áni z domu płácone bydź máią. fo 322. le 1. Item.

Podatki wiárdunkowe, wyćiągáne bydź niemáią. fo. 320. lege 2 Kazimirus. & fol. 321. le: 4. Też obiecuiemy.

Królowi Káźimierzowi pozwolone były: ále do ſześći lat záś po dwu groſzu defálcowáne były względem podymnego ábo porádlnego, ktorego do ſześći lat nie dawano. fo: 320. le. 2. Kazimirus.

Podatkámi przed láty królowie Polſcy odprawowáli neceſſitates. R. P. dobrá koronne nie záſtáwuiąc fo. 93. le. 8. Toż o ſummách.

Podatków przed láty odprawiwſzy potrzeby RP. ieſzcze zoſtawáło. támże. le. eadem.

Podatek Piotrkowſki Roku 1565. obrocony bydź miał ná wypłácenie pieniędzy piąći kroć ſtá tyſiecy złotych wźietych z tegoż ſeymu ná imiona królewſkie ná potrzebę królewſką y R.P. fol. 98. lege 5. Iż témi czáſy.

Podatek wſzytek ná ſeymie Piotrkowſkim Roku 1565. vchwalony, przyiął król Auguſt w ſumme piąći kroć ſtá tyſiecy złotych, ktora da ſtáć miał ná dobrách ſwoich królewſkich. fol. 98. lege 6. Zá vpomnieniem. Tenże iednák król pokazáć miał że ſummy nic przebrał. támże.

Podatków Duchownych połowice ná budowánie kośćiołá krákowſkie ná zamku zá Biſkupá

krákowskiego Bodzánte obrócono było. fol. 322. lege 9 Quod.
Od podatków wszytkich y powinności wolny plác w Zembrowie názbudowánie Kancellárijey ziemskiey náznáczony. fol. 504. lege 2. Pozwalamy. Tymże sposobem y plác ná Kancellária Wasoska w Wasossu kupiony. Támże. lege 3. Obywátele.

Podczássy.

W podolskim, Kuiáwskim, Wolynskim y Brácłáwskim Woiewództwách bydź ma. fol: 807. le 5. W Podolskim. & fol: 809. le: 7. Postánawiamy.

Poddáni.

Poddánemu káżdemu prawo iego isć ma. fol: 225. le: 2. Káźimierz.
Máia mieć opátrzenie swoie z skarbu koronnego Káźimierz III. fol: 34. le: Acz z powinności.
Máia bydź sromieźliwi, skromni, sprawiedliwi, y spokojni, fol: 225. le: 1. Gdyż.
Zyć vczćiwie máia, á żadnego obrażáć niemáia. fol. 225. le: 2. Káźimierz.
Koronni nie winni królowi poddánstwo swe od dawáć, áżby im drzewiey wszytkie listy, przywileie. wolności, swobody od przodków nádáne listy swemi vtwierdził, y one w Executia stuszna wprawił. fol. 138. le. 18. Po ktorey.
Záchowáni bydź máia od swych królów wedle praw pospolitych y przywileiów ich y swobód. Támże. lege 19. Ktore.
Mocnie y nieporuszenie trzymáć sie máia práwá pospolitego y przywileiów y swobód swoich. Támże. lege eadem.
Moga posłuszenstwo y poddánstwo swe królowi wypowiedzieć, gdzieby co przećiw prawu pospolitemu czynił. fol: 110 le: 4. 5. & 6.
Declárátia tego wypowiedzenia maß támże lege 5. Artykuł.
Winni złoczyncę poymáć, ktoryby kápłaná ábo kleryká Swiecenie máiącego zábił, ránił, ábo przyśiadz, że go poimáć nie mogli áni przyczyny do vćiecżenia dáli. fol: 240. le. 1. Gdyby. & fol: 241. lege Præterea.
Vćiekáiący, niemáia bydź przez gránice przepuszczeni, ale od Stárośt zátrzymáni bydź máia. fol: 585. lege 5. Volumus
Królewscy ze wśi cum assistentia capitaneorum vel Tenutariorum, á z Miáśteczek sine assistentia pozywáć moga do Ziemstwá o krzywdy swe. fol: 408. par: Poddáni.
Królewscy gruntów ogránicżonych áni bárćiámi áni żadnym sposobem vżywáć niemáia. fo. 410. versu 6.
Pánu swemu wydáni bydź máia, gdy sie panich o nich dowie y vpomni, wziawszy zá dotrzymánie grosy 12 w Woiewództwie Poznánskim y Káliskim. fol: 584. le: 4. Jż sie
Przez páná do scrutinium máia bydź stáwieni pod winą 100. grzywien. fol: 615. p. Aczby.
Á gdy którego niedostáie, drudzy postáwieni zeznáia że go nie máß pod ich pánem áni go potrzew zástał. támże. par: Aczliby.
Duchowni gdy co dla potrzeb domowych kupuia wolni sa od targowego, chybá żeby dla zysku. fol: 1046. le: 2. Sna bywa.
Sąsiedztwem dóbr królewskich przez Stárośty obćiążeni bydź niemáia. fol: 404. le: 7. Gdyż.
Wypuszczáni bydź niemáia do Wołoch ná roboty, bo ie tám Wołosa do Turek przedawa. fol: 790. lege 19. Stárostowie.
O krzywdy od Stárostów przed królem czynić máia. fol. 410. le: 26. Stárostowie.

Podkomorzy.

Podkomorztwo tylko do żywotá nie cudzoźiemcóm ále synóm koronnym wtychże ziemiách gdzie wákuie mieszkáiącym dawáne bydź máia fol: 296. le. 4. Et ne & fol: 297. lege 1. Obiecuiemy.
Electia Podkomorzego w sześć Niedźiel bydź ma post decessum alterius przez Woiewodę ábo in defectu przez Kásteláná. fol: 485. le: 3. Electia.
Podkomorzy Rożánski y Mákowski osobny bydź ma. fol 412. le. 1. Ziemi.
Nurski, Ostrowski y Kámieniecki: Pátrz Mázowsze.
Podkomorzego Czerskiego Iurisditia porownáná z insemi koronnemi fol. 412. le. 2. Podkomorzego.
Podkomorzowie nie powinni byli przed tym przysiegáć, bo onerowáni byli fide, conscientia & honore: teraz przysiegáć máia fo: 412. le: 3. & fol: 486 par. tymże obyczáiem.
Przysiegáć maia ná Rocech ziemskich pierwszich przed Woiewodą, in defectu przed Kásteláném głównym, & in defectu tych obudwu przed vrzednikiem ziemskim y szlachtą ná Rocech ziemskich, ábo przy położeniu ksiąg sądowych. fol: 486. le: 4. Sedźiowie. & fol: 487.

487. le: 6. Przyśiegá.
Podkomorzy wźiąć ma ſurrogátią v królá kiedy ma z kim gránice czynić: inácżey temu z kim ma Actią, wolno ią v królá vprośić. fol: 412. le: 4. Gdźie.
Ieſt Executorem powództwá od ſadu ziemſkiego ná pole, ex contumacia ſtrony ſkazánego. fol: 416. lege 6. Jeſli.
Przy czynieniu gránic niema pátrzyć ná látá niedoſłé gránicżących, tylko im záchować ſaluam actionem z powodem, gdy do lat przyda in foro fori, ieſliby ſie w czym vkrzywdzeni bydź zdáli. fol: 415. le: 5 Jeſliby.
Podkomorzy ábo vrząd iego winien powodowey ſtrony náſtádować ná pole y czynić gránice wedle wiedźienia iego. fo: 418. le: 11. A ieſli.
Ná gránicách vpatrować ma przyrodzonych grá nic, rzeki, rzęczyſká ábo potoczká. fol: 419. lege 13. Zá czeſtym.
Rozeznawáć ma który lepſze gránicżne znáki y ko pce vkáżuie, y tego podeczćia y ſumnieniem ku dowodowi przypuśćić. Ale gdźieby znáków znácznych nie było, tedy powodowa ſtronę ku dowodowi z świádki ma przypuśćić. fo: 420. lege 14. Około.
Roku ſtronam przewłaczáć niema podwiną 14. grzywien królowi, wyiąwſzy ſpólné ſtron zegwolenié ábo przyczyny ſłuſżney ábo práwney fol: 421 lege 15. Gdy.
Oprawiwſzy gránice ma ná Rocech ziemſkich liſtem otworzyſtym ſwym przez powodá dáć znáć ziemſkiemu ſadowi o poſtępku ſwym y dekrecie: áby w kśiegi wwiedźioné były. fol: 421. lege 16. Którego.
Podkomorzy z Komorniki ſwémi trzy grzywny od káżdych gránic brać ma. fol: 423. lege 21. Około.
Podkomorzego ſkazánié kto nágáni 6. grzywien winy przepada, á Komornikowi iego, ábo Dignitarzóm inym wiárdunek, f. 421. l. 17. Gdy. & fol: 425. lege 3. Gdy.
Podkomorzkie koce, Pátrz Koce.
Raz tylko rozmyślać ſie ma. fol. 492. lege 22. Statuimus.
Podkomorzy gdy Zupniká w Zupách náwiedza ma mieć od Zupniká álbo poſtaw ſukná Máchelſkiego ábo 10. grzywien. fol 44. le: 8.
W Zupie bywáć niema, ále potrzeby ná goſpode brać ma. Támże.
Żadnego ſadzić áni koniá w żupie ſtawiáć niema, krom koniá ſwego Komorniká zá trzy grzywny. Támże.
Ráyce y ſtolniki w Wieliczce y w Bochni wybiérać, y wedle práw ich ſadzić ie ma. Támże.
Podkomorzy ma bydź delatorem do królá o mężobóyſtwo w powiećie vczynione. fol: 608. lege 7. Mężobóyſtwá/ par: Jż gdy.
Ma imáć tákiego któryby Chorągwie ſwey ná woynie nie pilnował. fol: 709. l. 17. Práwá.
W Mázowſzu Act niema w mocy, Pátrz Mázowſze.

Podkomorzégo komornicy.

Przyśiegáć ná Rocech ziemſkich y ośiedli bydź máią. fol: 412, le: 3. Podkomorzowie.

Podláſżé.

Do korony przyłączoné y przywróconé. fo. 824. lege 1. W Imie. para. Z tych.
Z Litewſkiey Iurisditiey do Polſkiey przenieśioné. támże. par. Czemu to.
Miáſtá, Zamki, Grody, ośiádłośći ze wſzytkimi ich pódáném od podatków wolné. fol: 825. par: A iżby.
Podymné dwugroſżowé wedle zwyczáiu koronnégo záchowáné. fol: 526. ver. 5.
W niepłáceniu wſzelákich poborów, Myt álbo Cel, ták wodnych iáko grobelnych, Moſtowych, targowych, z ineini obywátelmi koronnymi porównáné Támże. ver. 1.
Executiey ſtátutu Alexándrá y Zygmuntá pier wſzego, potym Auguſtá królów o ſpoſobie wpiſowánia dóbr królewſkich nie podlega, wedle przywileiów im od królów y Xiążąt Litewſkich y Mázoweckich nádánych. Támże. par: Nád to.
Dárowizny y zamiány, ták że przywileie y inné wſzytkié liſty ná dobrách królewſkich vczynioné vbeſpieczoné. támże. para: Nád to wſzytkié.
Liſty y przywileie ná dobrá dźiedźicżné ſtráconé álbo też niemiáné, poſſeſſyiey wolney nie przeſkadzáią. támże. par: eodem.
Zamiány dóbr dźiedźicznych ſłáchetckich y królewſkich w mocy záchowáné, y confirmátią z Królewſkiey Káncellaryiey máią bydź ná nié wydawáné. támże. par: Nád to iż czáſu.
W ſpráwowániu ſpraw ſwych do Káncellaryiey koronnéy y do vrzędników Dworu królewſkiego máią ſie vćiekáć. fol: 827. par: Też vſtáwiamy. ver 1.
Sądy ziemſkié y Stároſćiné w ſwych powieciech, iáko y w innych Woiewodztwách koronnych máią bydź odpráwowáné. támże. p. eodem.
Appellátiæ, prouocátiæ, pozwy, przypozwy od

ſądów álbo vrzędów wſzelkich tymże kształtem iáko ſie w króleſtwie y ſądźiech królewſkich záchowuie, ná ſeymu wálny, ná wielkie ſądy Woiewodze, zá Dworem bydź máią. **támże.** par: eodem.

Práwá Máydeburſkiego ſpráwy, v królá y zá Dworem królewſkim mieyſce máią. **támże.** par: eodem.

Conſiliarze y Poſłowie ziem przyſiege vczyniwſzy mieyſce w rádźie koronney máią. **támże.** pa: **A Conſiliarze.**

Poſłowie ziemſcy ná ſeymikách czáſu od królá nágnáczonego obieráni bydź máią. A prowizyá ich iáko w innych Woiewództwách koronnych bydź ma. **támże.** par: eodem.

Dignitarztw y vrzędów w tey ziemi król vmnieyſzáć niema, ále ie támże rodakom ſłáchćicom rozdawáć ma **támże.** par: **Obiecuiemy.**

Dignitarze, vrzędnicy y Stároſtowie mieyſc przyſiege wierności królowi powinna oddawáć maią **támże** par: **Teżeſmy.**

Podſtároſćiowie tám zrodzeni oſiedli w ſwym powiećie bydź máią **támże.** par. eodem.

W ſpráwách poſpolitych y práwnych Orłá vżywáć máią. **támże.** par: **Poſtánawiamy.**

Ná Chorągwiách Orłá znáku korony Polſkiey vżywáć máią. **támże.** par: eodem.

Kánclerz, Podkánclerzy y vrzędnicy koronni y Dworſcy w ſpráwách do Máieſtatu królewſkiego vćiekáiące ſie ſpomagáć ie máią **támże** par: **Też poſtánawiamy.**

Inſże rzeczy ták ſą poſtánowione.

Ná ſądzenie Akćiy Podláſkich które z ápellácyiey álbo ruſzenia ná ſeymiech przepádną, Deputáci od królá z Rády ku ſądowi ziemſkiemu máią bydź dawáni: ſalua appellatione *vkrzywdzonym do królá.* fo. 829. lege 2. **Zá prośbą.**

Roki ná trzech mieyſcách: to ieſt, w Drohyczynie trzy kroc: W Mielniku trzy kroć: A w Bełzkim powiećie ná też czáſy kiedy w Drohyczynie bywáć máią. **támże.** par: **Roki.**

Kśiąg leżenie po wykonániu Roków dwie Niedźieli trwáć ma: z którémi vrzędnicy zoſtáć máią dla wykupná y bránia Extráktów. **támże.** par: eodem.

Więcá w Drohyczynie ná kożdy rok názáiutrz po S. Ianie máią bydź ſadzone: Ná których wſzyſcy vrzędnicy ziemſcy ſwym porządkiem opiſánym, to ieſt: Woiewodá, Káſztelan, Podkomorzy, Chorąży, Sędźia, Podſędek, Woyſki, Stolnik, Podſtoli, y Piſarz záſiádáć máią. **támże.** par: **A gdy ſie.**

Ná więcách te Akćye zoſtawáć máią: o rány, o kmieći z bieglego, o wſzelákie rękoiemſtwo, o wyrąbánie drzewá wſzelákiego, o ſpáwſzeláká y wyłowienie ryb, o poſieczenie łáki, y porąbánie y popalenie płotów, o pożećie y pobránie wſzelákiego zboża, o zaćmy y pobićie wſzelákiego bydłá. **támże.** par: **Ná więcách.**

Spráwy ſądowe wedle práwá koronnego do ſwych vrzędów, á officii cauſæ zá Dworem iśdź máią. **támże.** par: **Zá prośbą.**

Sędźia y Podſtároſći Grodzki oſiedli y ſłáchećkiego rodu bydź máią. **támże.** para: **Vſtáwiamy.**

Więcá ná prośbe poſłów ziemie Podláſkiey w pierwſzy poniedźiáłek po S. Troycy w Drohyczynie ſadzone bydź máią. fol: 829. lege 3. **Więcá.**

Stároſtowie w Bránſku, w Drohyczynie y w Mielinku pláce dla zbudowánia domów ſądowych y budowánia Lámuſów dla chowánia kśiąg wymierzyć máią. **támże.** lege 4. **Conſtitucya.**

Roki ziemſkie w Tykoćinie poſtánowione, ſine exemptione á ſeruitio debito, corũ qui tenentur. **támże.** lege 5. **Dla.**

Táż Conſtitucya ieſt ábrogowána á czás ieden ſadzenia Roków ziemſkich w poniedźiáłek pierwſzy po nowym lećie ná Podláſſu poſtánowiony. fol: 830. lege 6. **Conſtitucya.**

Leżenie kśiąg ziemſkich w ziemi Drohickiey y Mielnickiey ná czáſy ſadzenia Roków Ziemſkich bydź ma, **Támże.** le: 7. **Poſtrzą.**

Przeniesienie zapiſów y quitów, y inych recognicyy wſzeláków Grodzkich do kśiąg ziemſkich ták w roki iáko y w leżenie kśiąg wwiedźione in abſentia recognoſcentis, *wiecznemi czáſy ápprobowáne.* **Támże.** le: 8.

Roki Mielnickie prze powodźi quotannis *ná bliżſzy poniedźiáłek* poſt feſtum S. Staniſlai in Maio *przełożone,* **Támże.** l. 9. **Roki.**

Vrzędy iáko w inſzych Woiewództwách Podczáſzy Stolnik, Czesnik, Podſtoli bydź máią, **Támże.** le: 10. **W Podláſkim.**

Miárá, łokćie, y wagi wſzelákie máią bydź iednákie iáko w Wárſzáwie: Czego Woiewodá teyże ziemie y Podwoiewodzy dogládáć máią którzy oſiedli bydź máią, **Támże.** le. 11. **W Podláſkiey.**

Rewizorowie do Podláſſa ná rewidowánie dóbr królewſkiemu ſtołu należących wyſłáni, fol: 831. le: 12. **A iż.**

Cię

Cły Rewizorowie mieli krzywd y doległości nád práwo y przywiley Incorporationis regno dány vczynionych przestuchác, á ná seym koronny ku rozegnániu ich státecznemu przynieść, Támże. par: Którym.

Mytá y Clá ná Podlászu, wodne y ziemne od ludzi kupieckich przeciw przywileiowi Incorporationis regno wyćiągác niemáia pod winą peremptorie 1000. grzywien, zá pozwaniem do sądu Trybunálskiego, Tamże. par: Mytá.

Kupcy przez to Woiewództwo do korony przyiéżdżáiący, ábo extra Regnum iádący, powinni mytá koronne ná komorách y ná Przykomorkách koronnych według Instructarzá koronnego płácić, támże. par. eodem.

Ná potrzebe gwałtowną RP. zá pozwoleniem stanów koronnych Mytá y Clá w przerzeczonym Woiewództwie y w koronie do trzech lat do skárbu królewskiego ku wybierániu były pozwolone. A po wyssćiu trzech lat, iuż nigdy nie miały bydź wznawiáne, Támże. le: ead: & le: 14. Constitucyą.

Szlachćic żaden nie iest powinien do okázowánia práwá y przywileiu ná máietnośc swą dziedzicznę Szlachecką, fol: 832. le: 15. Pozwy. Wyiąwszyby po Incorporáciiey z dóbr królewskich co sobie vsurpował, Támże.

Delator o dziedzicznę máietności do Instigatorá podáiący, winą 1000. grzywien ma bydź karány. fol: 832. le: 15. Pozwy.

Commissarze ná rozgránicznenie Woiewództwá Podláskiego z Woiewództwem Brzeskim pari numero z oboiego Narodu wystáni bydź mieli. Támże. le. 16. Ná. Wystáni byli Roku 1591. Támże. le: 17. Pozwolilismy. & fol: 833. le: 18. Przywodząc. & le: 19. Przychyláiąc.

Podláskie pustynie rewidowáne bydź miały z seymu Lubelskiego 1569. dla rozdawánia wieczności. fol: 386. par. Dáiemy.

Securitas Iudiciorum & Officiorum, Commissionum y seymików Woiewództwá Podláskiego, bespieczeństwem y wárunkiem sądów Trybunálnych opátrzona. fol: 513. le: 11. Zábiegáiąc. Lex temporanea.

O mężobóystwie z ruśnic pœna bannitionis. Támże. le: 12 Iż mężobóystwo. Lex temporanea.

Podláśe przywrócone do korony iest pod regimentem koronnym. fol: 776 p. A piérwéy.

Podolé.

Podolska Szláchtá winná poddáne swe obwinione o złodzieystwo Wołoskie stáwić przed Stároſtą Kámienieckim. fol: 794. le. 1. Záchowuiąc. & lege 2. Iż. z winą 14. grzywien. Támże. & le: 3. Ná prosbe. We cztery á cztéry Niedźiele, obwinione pro furto & reper cussione ſtratæ stáwić ie máią. Támże.

Spráwiedliwość záraz czynić powinni, Támże. Appellatia od tego sądu álbo vrzędu żadna áni motia & eius prosecutio iśdź niema. Támże.

Tá lex casowána, á spráwiedliwośći sposób około poddánych inszy postánowiony, To iest.

Pozwány o nie vczynienie spráwiedliwośći z poddánego do sądu ziemskiego Kámienieckiego, bedźie powinien záraz z onego poddánego swego Actorowi circa Iudiciũ spráwiedliwość czynić. Aliás ma bydź przez Actorá condemnatus.

A po wydániu wyroku, nie potrzebá bedźie Aktorowi przypozywáć ad satisfaciendum, ále ma bydź odesłána Actia ad brachium Regale pro executione.

Sąd ziemski w tych ártykułech iuxta consuetudinem antiquam in iudicando in toto záchowáć sie ma.

Obwiniony pro furto & spolio, iuxta consuetudinem & bseruantiam terræ odwodźić sie ma.

Ieśliby wiecá nie doszły, tedy loco Colloquiorum Roki sądzone bydź máią, á in defectu terminorum ksiąg leżenie.

A ieśliby sie tákowy pokazał, żeby ex ignorantia pro furto kogo obwinił y zapłáte wźiął, zá okazániem niewinności ma mu to wrócić y ostromecenie nágrodźić.

A gdźieby niechciał, tedy pozwány pan iego pro non administrata iustitia do ziemstwá, in eo passu, ma to záraz̃em zá Dekretem sądu ziemskiego poddanemu swemu roskazáć wrócić.

Motio, Appellatio, Prosecutio motionis niema iśdź plebeio cum plebeio.

Similiter & Nobilis contra plebeium vsprá wiedliwić sie ma coram eodẽ iudicio peremptorie, gdyby który czyiego poddánego niewinnie obwinił.

Pozwu nie pśować przed sądem ziemskim, nullis accessoriis & defectibus, wyiąwszyby nie był Actor legitimus possessor. fol: 794. lege 4. Constitucią.

Sprawiedliwość o rozbóy y o złodzieystwo z poddánych Woiewództwá Podolskiego námowiona y do Ak: Grodzkich kámienieckich wpisána w mocy zostáwiona ad beneplacitum illorum. fol. 795. lege 5. **Sposob.**

Declárátia postánowienia Woiewództwá Podolskiego przez nie vczyniona około imánia złoczyncow y trácenia ich ápprobowána, **támże.** lege 6. **Iż.**

Prawá Lenne Executiiey podległe nie máią bydź rozumiáne, iedno od Státutu królá Alexándrá Anni 1504. fol. 791. le 1. **Zá.**

Dobrá które áż do státutu królá Alexándrá nomine feudi *były dawáne, máią bydź rozumiáne zá dziedziczne,* **Támże.** le: 2. **Otwiérzáiąc.**

Po zeszćiu płci Meskiey nie moga bydź od królá gnowu nikomu infeudowáne, iáko insze feuda lia bona, *ale máią bydź dziedziczne,* succeſſoribus vtriuſq; ſexus. **Támże.**

Feudá przed státutem Alexándrowym nádáne, y Conſtitucyámi Stephaná królá w dziedzictwá obrócone, nie máią bydź iuż wiecey in controuerſiam *przywodzone.* **támże.** l. 3. Feuda

Od oddawánia czwartey cześći y podwyssenia Arend y oddawánia piatey cześći z dożywoc gołych tylko ći wolni, którzy szkody od Tátar y Wołoch in Anno 1566. & anno 1567. *podnieśli,* **Támże.** le: eadem.

Rewizorowie y Commissarze do Podola ná ogládánie mieysc od Tátar popalonych y spustoszonych, y kedyby wieczności miáły bydź rozdawáne, Rewizorskim y Lustratorskim rzeczpiczeniem opátrzeni. fol: 791. le: 4. **Z Podolskiego.** & fol: 792. le: 5. **Przystawáiąc.** & le: 6. **Náznáczamy.** & le: 7. **Ná przeszłym.** & lege 8. **Czyniąc.**

O dobrá wszelákie którychby iuż kto od przodków królá I. M. odsądzon nie był żáden inquietowány bydź niemá: wyiąwszy o te dobrá o które iuż litispendentia zászłá. fol: 793. le: 11. **Executiia.**

Commissarze, ludzie swowolne, gránice koronne przeieżdżáiące zágránicznikom gwałty y szkody czyniące, páctá z postronnemi państwy sąsiády koronnemi w gruszáiące, sądzić y karáć máią. **Támże.** lege 13. 3 strony.

Plebeios zbiegłe áresztowáne pánowie ich ná gárdle, á Szlachćice osiádłe státutem koronnym de Guerris *sądzić y karáć máią. A gdzieby co trudnego było, do królá* pro informatione *posłáć máią.* **Támże.** lege eadem.

Nieosiadły, nie odsyłáiąc go pro informatione *do królá podług występku karány y sądzony bydź ma.*

A gdzieby nie stánął ma bydź ná seym ná wywołánie odesłány. fol. 793. le: 13. **Z strony.**

Podoliniec ze Spiszá.

Ma skład towárów wszytkich zwyczáiem Miast inych. fol: 1061. lege 8.

Podpisek.

Podpiskiem v sądu Swietckiego bydź nie może osobá Duchowna. fol: 239. le: 1. **Pomszeni.**

Podpisek Ciechánowski przysiegły y dobrze osiádły przy Actách Grodzkich bywáć ma. fol: 427. lege 4. **Ná prosbę.**

Tákże y Zakrocymski, Liwski y Zembrowski stárszy sub pœna centum marcarum. fol: 428. lege 7. **Zápr osbą.**

Vtego sądu gdzie siadáią, cauż żadnych procurowáć niemáią. fol: 498. le: 11. **Przestrzegáiąc.**

Podpiskowie przy pisárzách Ziemskich bydź mogą tylko dla pomocy wpisániu. fol: 498. le. 9. **Sedźiowie.**

Podpisek ziemie Nurskiey ma bydź do Kámieńcá od pisárzá Nurskiego postány z Aktámi dwie Niedzieli przed Rokámi, fol: 467. le. 92. **Ná prosbę.** par: **A pisarz.**

Podróżne potrzeby.

Gwałtem bráne bydź niemáią. fol: 588. lege 4. **Gdyż.**

Podsedek.

Podsedków Electia przy szláchćie wolna, królie-dnák że czterech od nich ná liśćie podánych iednego obierać ma. fol: 485. le: 1. **Aby.**

Podsedkowie Ziemscy y Grodzcy przysiegli bydź y ná Rocech Ziemskich przysiegáć máią, pod winą stracenia vrzędu, Ziemscy przed Woiewodą álbo Kásztelanem: Grodzcy przed Státo-rostą álbo podstárościm. fol: 486. le: 4. **Sedźiowie.** & fol: 498. le: 9. **Sedźiowie.**

Ziemscy przysiegáć mogą przed Vrzednikámi Ziemskimi ná Rocech Ziemskich, álbo przy położeniu ksiąg in defectu *Woiewody y Kásztelaná.* fol: 427. le. 6. **Przysiegá.**

Ná dworze królewskim gdy król do którey ziemie przyiedzie sądy odprawowáć máią. pátrz **Sedźia Ziemski.**

Podsedkowie bez pewnego Aktorá y rzeczy wyrázoney skázywáć áni pozwów dawáć niemáią fol:

fol: 425. le: 5. Zákázuiemy.

Podſędká Krákowſkiégo y Sendomirſkiégo ſkazánie kto nágáni, przepada do nich kożuchy liſie, fol: 425. le: 3. Gdy.

Przed podſędkámi Burgrábiowie odpowiádáć máią tym którzy ná nie ſkárżą. fol: 434. lege 2. Poſtáwiámy.

Kluczi ieden od kſiąg Wieczowych mieć máią: fo. 505. le: 3. Jż. par. A ták chcemy.

Podſędek Woźnego ná pozywánie dáć może. fol: 522. le: 4. Skázuiemy.

Podſkárbi koronny.

Podſkárbim koronnym zá królá Zygmuntá Auguſtá był Stániſław Sobek z Suleiowá Káſtelan Sendomirſki. fol: 313. le: 7. Znáiąc.

Zá królá Stephaná był Ian Dulſki. fol: 318. le: 15. Quártá. par: A z tych.

Zá Królá Ie°. M. Zygmuntá III. Wielmożny Ián Firley z Dąbrowice Stároſtá Lubelſki. fol. 77. Inſtructarz.

Páná Rádnégo oſſobę ná ſobie noſi, fol: 308. lege Stárémi.

Dignitárztwá trzymáć niemoże, bo też dwoygá mieyſce w Rádzie záśiádáć niemoże. fol. 304. lege 25. Jż.

Korony y ſkárby koronné chowa. Támże. *A ma mu bydź porządnie oddány:* fol: 309. le: 1. Pilna.

Podſkárbiégo vrząd ieſt dobrze vprzywileiowány, y Conſtitucyámi obwárowány. fol: 313. le: 7. Znáiąc.

Podſkárbiégo władzęy y przełożenſtwu nic ſię vymowáć niema, fol: 313. lege 7. Znáiąc.

Podſkárbſtwá koronnégo ſpráwy wedle przywileiu y ſtátutu we wſzem cálę y ſkutecznie záchowáne bydź máią. fol: 314. verſu 9.

Wypráwy, przepowiádánia, rachunki ſłużebnych Dworzan, y inſzych, którym względem ſłużby bądź od RP. bądź od królá winno, czynić ma.

Sprawcą Monety koronney bydź ma, máiąc ſwe probierze y Myncarze. fol: 308. le: 1. Stárémi.

Deferowáć ma Stároſćie z ſtrony Mynice podeyrzáney cudzoźiemſkiey. fol: 381. par: Czego.

Prowenty wſzytkie ſtołu królewſkiégo odbieráć ma, y nimi ſſáfowáć wedle roſkazánia królewſkiego. fol: 313. le: eadem par: A naprzód.

Przy Podſkárbim czterzey Deputáci bywáć máią.

Pátrz Deputáci Quárćiani.

Podſkárbi koronny po śmierći dzierżawce dóbr królewſkich, winien one dobrá opátrzyć. fol: 310. le: 1. Podſkárbi.

Po śmierći Stároſty, Dzierżáwce, Celniká, Mytniká, Zupniká, zá roſkazániem królewſkim poſłáć ma pan Podſkárbi dla czynienia Inuentarzów y opátrzenia prowentów, áby quártá R. P. nie ginęłá áż król vácántia da innemu: ináczey ſam nágrodzić wſzytko winien, y vrząd trácić ma. fol: 314. par: Po káżdégo.

Liczbę od tego któremu król dobrá ſwoie ku dzierżeniu poruczy przyimować ma wedle Inwentarzów Rewizorſkich. fol: 310. lege 1. Podſkárbi.

Pilen bydź ma áby czwarta część ná obronę potoczną záwżdy ſpełná dochodziłá. fo. 310. l. 1. Podſkárbi.

Quárte brać ma od Stároſt, Dzierżawiec, Celników, Mytników y Zupników. fol: 314 para: Po káżdégo.

Annaty od poſſeſſorów odbieráć y ná obronę potoczną obracáć ie ma. fo: 314. par: Annaty.

Odbieráć to wſzytko ma w Rádzie názamku.

Odbieráć ma ná Swiątki.

Odbieráć ma z pány Deputaty.

Kwitowáć káżdego ma pod ſwą pieczęćią ſkárbną z podpiſem pánów Deputatów.

W Rádzie bydź ma z pány Deputaty ſub pœna ſimilis ſalarii.

Mieſzkáć tám ma trzy Niedźiele cálę.

Reieſtrá wſzytkiégo mieć ma podpiſáne ſpólnie z pány Deputaty y zá pieczęćiámi ſpólnemi.

Kſięgi iedné mieć ma dla wpiſowánia kwitów które tám przy prowentách zoſtáwiáć, drugié ná ſeym przynoſić ma. fo: 314. par: Mieyſce.

Temi pieniądzmi tylko ná ſłużebné obrony potoczney z wiádomośćią królewſką y pánów Rad, z pány Deputaty ſſáfowáć.

Po odebrániu prowentów z pány Deputaty pieniędzy ná półroká cálę żołnierzom odliczyć.

Przez iednégo z pánów Deputatów też pieniądze do Lwowá odeſłáć.

Oſtátek pieniędzy z pány Deputaty w Rádzie ſchowáć pod kluczmi ſpólnemi y pieczęćmi. fol: 314. par: Száfować.

Potym ná drugié półroká znowu do Rády z pány Deputaty ziáchać ná Nowé Láto.

Pieniądze ná drugié półroká żołnierzom odliczyć, y przez dwu z pánów Deputatów, przez iednégo iedne rate, przez drugiego druga rate do Lwowá przeſłáć. fol: 315. par: Ná drugié.

Niebytność páná Podſkárbiégo niema przeſzkadzáć odbieránia prowentów y ſſáfowánia ich gdy ná ſwé mieyſce poſle ſłáchćicá oſiádłégo cum ſufficienti mandato, *z pieczęćią y z kluczmi.* támże. p: Niebytność. Po

Po śmierći páná Podskárbiego superstites wszytko odprawowáć máią, oznaymiwszy pierwey królowi o śmierći iego. támże. pa: *A ieśliby.*

Liczbe z pány Deputaty czynić ma ná seymie dniá ssostego odzaczećia seymu. támże. par: **Liczbe.**

Quitámi nie inszemi iedno obrony potoczney vsprawiedliwić sie R. P. ma. támże.

Po liczbie quit sobie v królá z wiádomośćia Rad otrzymáć ma. támże.

Smierć ieśliby páná Podskárbiego przed liczbą zápádłá, superstites to odprawowáć máia. támże. par: **Jeśliby.**

Deferować ma z pány Deputaty królowi tego któryby prowentów ná czás y mieysce nie oddał támże. par: **Ktoby.**

Reflekt mieć ma ná potomki Dzierżawce przed rokiem zmárłego, áby nád słuszność nie wiecey oddawáli: Ostatek Successor Dzierżawce dokładać ma wedle liczby. A coby nád Inuentarz zostało, to potomkom z Stárostw wywiezdz, y długi wyćiągáć pan Podskárbi bronić niema. támże.

Czwartey cześći indziey nie obracáć iedno ná służebne obrony potoczney. fol: 310. lege 2. **Tákże.**

Z tychże pieniędzy quárćiánych że nie indziey tylko ná służebne potoczney obrony sá obroconé, ma sie ná każdy rok ná kożdym seymie przed pány Rádámi y przy poślech, przy liczbie vsprawiedliwiáć pod winą priuationis officii. fo 310. lege 2. **Tákże.** *A quity inszemi bronić sie nie może, tylko ná służebné obróconemi.* támże.

Z pány Deputaty z quárty 1590. liczbe czynić miał w Lublinie. fol: 397. par: **Z tych.**

Zá Quarte nie oddáná odpowiádáć winien, gdzie by iey in delatis *Instigatorowi nie oddał.* fo: 318. lege 15. Quarta.

Sub Interregno *pieniądzmi temi z pány Deputaty ssáfować niema, iedno zá wiádomością y roskazániem PP. Rad* sub pœna peculatus. fol 315. par: **A gdyby.**

Pánu Podskárbiemu koronnemu wolno bydź ma záwżdy etiam tempore Interregni *do zamku Rawskiego wchodzić.* f: 316. p. **Stárosta.**

Czasu powietrza królowi oznaymić, áby inszé mieysce do odbieránia quárty náznáczył. fol: eodem par: eodem.

Sálárium páná Podskárbie° z tegoż skárbu 1000 złotych względem quarty. **Támże.** par: **Opátrzenié.**

Podskárbiemu koronnemu y pánom Deputatom oddáné bydź miały do Rawy reiestrá prowentów koronnych przez Lustratory z seymu Lubelskiego 1569. ná to wystáné. fol: 386. lege 11. **Lustratorom.**

Podskárbi koronny z pány Deputaty náznáczeni z seymu 1591. koronni w Lublinie, Litewscy w Wilnie słuchać mieli liczby, y sadzić o resty y retentá poborowe, y o krzywdy żołnierskie. fol: 396. le: 19. **Jż.**

Tenże liczbe królowi czynić miał z reszt poborowych ná seymie 1590. od stanów koronnych królowi dárowánych. fol: 397. par: **Z tych.**

Pieniądze ná potrzebe królewską z poborowych retent wyćiągnioné przy sobie chować miał. fol 398. par. **A ieśliby.**

Wiedzieć miał o pieniądzách z reszt wyćiągnionych, któreśie od PP. Deputatów Lubelskich obrócić miały ná wykupno dóbr królewskich w piąći kroć stá tysiecy złotych zastáwnych. fol 398. par: **A od tákowych.**

O quićiech PP. Deputatów kiedy kogo quitowáli wiedzieć miał, **Támże.** par: **Záczym.**

Z pány Deputaty liczby słuchać miał polnego Pisárzá koronnego zá przysięgą, iż wiernie & absque fauore pocztu popisował od Bycznskiey potrzeby áż do woyny Tureckiey, **támże.** par: **Przed temiż.**

Sálárium y Expensi kożdego Poborce wedlug służby y pilności z królem I. M. miárkować y szkody RP. ochraniáć ma. fol. 399. lege 21. Salarium.

Ma do druku podáć Instructarz Celny y do komór Celnych rozesłáć. fol: 77. lege 49. par: **A celnicy.**

Podskárbi Nadworny.

Iáko koronny ták y Nadworny bydź ma. fo 308 lege 1. **Stáremi.**

Iáko skárbów Dworskich Sekretarz, człowiek dobry, skromny y rozumny, przez królá vstáwiony y trzymany bydź ma.

Od Dworu nigdy oddalony bydź niema.

W niebytności Podskárbiego koronnego, wszytkie pieniądze dochodów królewskich y inné zkądkolwiek przychodzące do skárbu brać, y niemi zá rádá Vrzędników y Rad Nadwornych zá roskazániem królá I. M. ssáfować ma.

Z Dworzány y z naiemnemi żołnierzmi wszytko to czynić ma co Podskárbiemu koronnemu należy.

Przy bytności Podskárbiego koronnego wszytko sprawować ma co koronny sprawuie, ále z wiádomością y rádą iego.

Ma

Ma bydź przyśiegły y ſpoſobny do liczby.
Reieſtrá chowáć ma.
Száfárze pożyteczne vſtáwiáć, á niepożyteczne káżić, y z nimi liczbe czynić ma.
Pilność czynić ma, áby pieniądze królewſkie próżnie, niewiernie, y vtrátrnie ſáſowáne nie były. fo: 308. l. 1. **Stárémi.** p. **A ná Dworze.**

Podſtárośći.

Podſtárośćiowie Grodzcy oſiedli bydź máią. fol: 240. le: 2. **Jż káżdy.** & fol: 487. le: 8. **Jż. Pod vtráceniem vrzędu.** fol. 429. le: 3. Capitanei. 1543.
Podſtárośćiowie Zakroczymſki, Liwſki, y Zembrowſki przyśiegli y oſiedli bydź máią ſub pœna 100. marc· f. 428. le. 7. **Zá prozbą.**
Podſtárośći Grodzki ziemie Podláſkiey oſiádły y ſzláchetckiego rodu bydź ma. fol. 829. le. 2. **Zá prozbą.** par: **Vſtáwiamy.**
Raz tylko rozmyſláć ſie ma do wtórych Roków Grodzkich pod winą trzech grzywien ſtronie gdźie ſie iey podobáć bedźie, fol: 492. le: 22. Statuimus.
W niebytności Stároſty przy ſądźie ſzláchćicá o gwałt Mieyſcki bydź ma. fol: 595. le. 18. **Jż miedzy.** par: **Co vczyniwſzy.**
Podſtárośći nád zákazánie królewſkie niemiał przepuſczáć do Slaſká przez Gránice z kupidámi y z zbożem pod gárdłem y vtráta dobr. fol· 1037. par: **Jeſliby.**
Podſtárośćiowie mieyſc ſądowych ná zamkách y ná Gránicách wolni od ſłużby woienney. fol: 703. lege 27. **Będźiemy.**

Podwoiewodzy.

Przy Raycách y przyśiężnikách ná Ratuſzu ſáćowánie rzeczy iáko y ſam Woiewodá ſtánowić może. fol: 281. lege 14. **Chcąc.**
Niedbálſtwo iego w ſáćowániu rzeczy Woiewodźie opowiedźiáne bydź ma. fol: 283. lege 18. **Zá zwoleniém.** par: **A gdźieby.**
Podwoiewodzy winą 14. grzywien karáć może Mieſczány wiecey nád vſtáwe wyćiągáiące ieſli to ná nich przewiedźiono bedźie. fo: 283. lege 18. **Zá zwoleniém.** par: **A gdźie.**

Podwody.

Podwodne pieniądze obrocone ſą ná wychowánie ſtołu y ſtanu królewſkiego. fol: 32. par: **A tę Oeconomię.**
Podwodne Miáſtá, Miáſteczká, wſi ták królewſkie iáko y Opáćie klaſztorne: tákże przedmieſczánie ná przedmieśćiu mieſzkáiący ſkładáć powinni. fo: 1067. le. 1. par **A napiſzod.**
W Miáſtách y Miáſteczkách, odpráwiwſzy Szoſ zwykły, trzy cześći ſoſu ná podwody ſkładáć. Ze wſi záśie gdźie ſoſów niemáſz, z łanu, z włóki, z grzebiów, z ſłádów po ſześći groſzy, z połłanków po trzy groſze. Od wáru piwá, od palenia gorzałki, po cztery groſze. A ſzynkarze ná cáły rok ſześć groſzy płáćić máią. fol: 1068. lege 2. **Námawiáiąc.**
Pieniądze ſkładáne kożde Miáſto y wieś do zamku álbo dworu królewſkiego biorąc quity od Stároſt, ſámi też dáiąc Stárośćie recognitią oddawáć máią. **támże.** lege 3. **Máią.**
Kwity wźięte od Stároſt máią odſyłáć do ſkárbu królewſkiego gdźie ſpiſnego Piſárzowi Stároſtinemu Miáſto kożde pieć groſzy, á wieś trzy dáć ma. **támże.** lege eadem
Stároſtowie bez mieſzkánia pieniądze do ſkárbu odſyłáć máią. **támże.**
Skarb záśie do Piſárzá ná to nágnáczonego ma dawáć po pewnéy ſummie. **Támże.** le. ead.
Piſarz potoczne potrzeby ták ná Podwody iáko ná ſtráwe mile gráchowawſzy gdźie kto iáchać ma odpráwowáć winien. **Támże.**
Zadne Miáſto Podwody dármo dawáć niema. **Támże.** le: 5. **Żadné.**
A kożdy w Mieśćie ábo we Wśi Podwodney, kto Włóke ma, dwu koniu, á gdźie Włók niemáſz zá zleceniem Vrzędowym pewnym oſobam ná naiem konie chowáć máią. **Támże.** lege. 4. **W Mieśćiech.**
Wóyt ábo Szołtys choćia od podatku wolny, przećie dwu koniu ná naiem chowáć winni. **Támże.**
Ná odwóz krolewſki extra ordinariè koni wiecey wźietych z pieniędzy królewſkich zapłátá idźie. **Támże.**
Oddawánie Podwód Komornikóm, w domu Wóytowym, Burmiſtrzowym ábo Láwniczym bydź ma. **Támże.**
Od koniá podwodnégo bez wozu ná mile pułtorá groſzá.
Z wozem naiemnym od koniá ná mile 2. groſzá.
Z wozem ſwoim od koniá do wozu pułtorá groſzá, á ode dwu trzy groſze.
A kto chce mieć koniá do wozu ſwégo z przewodnikiem, od koniá dwá groſzá, á przewodnikowi pułtorá zápłáćić ma. **Támże.** l 5. **Żadné.**
Podwodnik kożdy ma mieć liſt podwodny. fol. 1069. le. 6. **Napiſzod.** *Z ktorym ſie ma Vrzędowi pokazáć.* **Támże.**
Vrząd kożdy ma dáć podwodę iáko ná liśćie poka-

ża: gdźie

ga gdzie má przypisáć temu który iedzie, któ rego dniá y do kąd podwode brano. Támże. lege 6.

Komornik wróćiwszy sie oddáć ma list do Kán cellárityey królewskiey. Támże. le. eadem.

Ná stráwe osobie podwodniczey ná mile grossy trzy Támże.

Zaden ná podwodzie iádący v ludzi podróżnych koni bráć niema: Aliás *skode dwoiáka ná grodźi: y dwie Niedźieli w wieżieniu siedzieć ma: y ma bydź z reiestru Komorniczego wymázány.* támże. le. 7. Żaden.

Koń ieśli záchorzeie ábo zdechnie, posłániec v człowieká podróżnego koniá we wsi náiąć: á przewodnik od niego zápłáćić ma. Támże.

Miástá Kráków, Poznan, Lwów od podwod wiecznemi cząśy wolne fol: 1070. l 2 Wolność.

Przemyśl od podwód y koni dawánia wolny: Gdyż wieś ossobno ná podwody zdawná iest náznáczona. Támże l 3. Z pozwoleniem.

Krasnystaw do dźieśiáći lat od podwód pieniężnych y dawánia koni wo[illegible] y rczgyniony. fol: 1070. le. 4. Miásto.

Podymne.

In recognitionem summi dominii *królóm* płácone bywa. fol. 325. le 10. Podymnégo:

Odwu grossu podymnym gdzie ossobney zmianki niemaß w przywileiu, to práwu królewskie muzáchowano. fol: 103. ver: 10. & fol: 323. lege 2. Gdźie.

Podymne z łanu osiádłego dwá gróssá płáconé bydź ma, nie z częśći roley áni z domów. fol: 322. le: 1. Item. & fol: 323. le: 3. Nád to.

Podymne sámi kmiećie płáćić máią. fol. 323. le: 3 Nád to.

Podymnego nie płáca Szołtyśi, y słudzy ich: ták że Młynarze, Káczmarze y Zagrodnicy którzy niemáią łanów cáłych álbo połowice: ále ieśli máią łan cáły, tedy dwá grossá, ieśli połowice tedy gross ieden płáćić máią. fol: 323. lege 3. Nád to.

Podymne ná świeto Mikołáiá S. ma bydź oddawáne dorocznie. fol: 323. le: 3. Nád to.

Podymne królowi Węgierskiemu y Polskiemu Lodwikowi dobrowolnie postąpione. támże.

Podymne wsi klasstorne płáćić máią iáko y szlácheckie. fol: 323. le: 4. Ucisłom. *Pod winą iednego wołu pierwsza rázą, á druga do czternastu dni dwu wołów.* fol 324. le: 6. A ieśli.

Podymnego Woiewodowie y Káśtelani, którzy ná mieyscách Woiewodzych Káśtelaniie trzymáią, płáćić niemáią. fol: 324. le 8. Acz.

Podymne Mieszczáne w Mieśćie mieszkáiący nie winni płáćić, ále ieśli ná przedmieśćiu, á rolą sámi ábo przez zagrodniki robią, płáćic winni. fol: 324. lege 9. O Mieszczách.

Podymne pod Interregnum *zátrzymáne płácone bydź ma.* fol: 325. le. 10. Podymnégo.

Podymne z osiádłości nowych, gdzie wolności przeszły, płácone bydź ma. fol: 325. le: 10. Podymnégo.

Podymne pospolitą Monetą álbo Práską płácone bydź ma. fol: 322. le: 10. Nád to. & fo. 323. lege 3. Nád to.

Poglówné koronné.

Zá Krolá Zygmuntá pierwszego, roku 1520. folio 326.

Zá Krolá Ie°. M. Zygmuntá III. roku 1590. folio 347.

Poglówné Zydowskie.

Zá krolá Stephaná Roku 1577. fol: 1131. leg. 1.
Roku 1578. fol. 1132 lege 2.
Roku 1580. fol: eodem lege 3.
Roku 1581. fol: eodem lege 4.
Zá krolá Ie° M. Zygmuntá trzećiego. Roku 1588. fol: 1132. lege 1.
Roku 1589. fol. 1133. lege 2.
Roku 1590. fol: eodem lege 3.
Roku 1591. fol: eodem lege 4.
Roku 1593. fol: eodem lege 5.
Roku 1595. fol: 1134. lege 6.
Roku 1596 fol: eodem lege 7.

Pokoy.

Pokoiu sprawcą iest Bóg sam, y chwalon bydź niemoże iedno w pokoiu. fol: 111. le: 1. Pokoiu. & fol. 689. lege 1. Przetoż.

Pokóy miłością bywa záchowány. támże. lege 2. Pokóy.

Pokoy nieprzyiázne złączą y w iedność vtwierdzą. Támże lege eadem.

Nád pokóy nic droższego ná świećie. fol: 689. le: 1. Przetoż.

Porządny y bespieczny nigdy lepszy iáko po práce y. fo. 154. le. 12 Nos. ver. 22. Nunquã.

Pokóy przez krolá w koronie miedzy stany czyniony bydź ma. fol. 112 le: 6. A iż.

Pokoiu pospolitego wolności gwałtownicy ná gárdle máią bydź karáni. Pátrz gwałtownicy y Gwałty.

Pokoy od sąsiednych Państw, wedle pákt zachowan bydź ma. fol: 587. lege 2. A iż.

Polacy

Polacy.

Záwſze bywáli wierni królóm ſwoim. fo. 4. le. 4. **Władyſław.**

Trzymáią ná ſobie obronę koronną y królewſką od nieprzyiációł fo. 5. ver. 10.

Niewáżą ſobie zdrowia y Máietności dla królów ſwoich. fol. 5. ver. 13.

Miłuią królów ſwoich potomſtwo fo. 5. par. **Jeſcze.**

Zá żywotá królów ſwoich zwykli ſobie obieráć zá króla iednego z ſynow królewſkich godnie y ſſego gdyby lat był ſłuſznych. f. & par. cod.

Pozwolili królowi Ludwikowi, áby ſynowie iego ná króleſtwo wſtępowáli, á in defectu ſynów dźiewki dźiedźiczyć miáły. fol. 1. lege **Gdyż ſpráwy.**

Królá Władyſłáwá Iágełłá z Pogáńſtwá przywiedli ná wiárę Cátholicką. fol. 3. le. 3. **Oznáymuiemy.**

Z miłości ku królom ſwym niekiedy przywileiów ſwych vſtępuią, ále záśie od królów w ſwą rzecz w práwowáne bywáią. fol 15. lege **Też.**

Zdrowie, máietności á co drożſzego wolności ſwoie y prærogátywy wierze y obronie królów ſwoich powierzáią. fo. 33. le. Et cùm.

Záſługuią ſobie ſczodrobliwość królewſką tym, gdy y máietności, y zdrowia, dla królá nie żáłuią. fol: 5. ver: 15. *y tym gdy którego z ſynów iego ná króleſtwo biorą.* **Támże.** ver: 21. **Za co godni.**

Pomorſka źiemiá.

Pomorſkiey źiemie cześć Bytów y Luneburg od Káźimierzá królá dána w Lenno Xiążęciu Pomorſkiemu ná wieczność, ták że podátków żadnych z niey dawáć nie powinien, tylko ná koždey koronáciiey álbo máło co potym przyśiędze królowi przez posły posyłáć przyznawáiąc Ius feudale, y liſty od królá ná to nowe bráć. A trzymáć to ma pókiby nieſtáło męzczyńſkiego potomſtwá. fol: 972. le: Ad perpetuã.

Pomocnicy.

Nieſpráwiedliwego ciężánia kożdy z nich ma dáć wine piątnadźieſtą. f. 640. pa. **A wſzákże.**

W ſpráwách głównych ták iáko y Principales ſcrutinio *podlegli.* fol: 616. le: **Jż ſie wiele.**

Pomocnicy záſtąpieni bydź mogą. fol 642. le: 10. **Jeſli.**

Pátrz o tym wiecéy in litera C. Complices.

Poniec.

Ma liſt króli Alexándrá y dwu Władyſłáwów ná Mieſczány y kupce Wielgopolſkie, áby do Slązká iádąc ná Poniec iezdźili, y tám clili po pułgroſſku od koniá, á cudzoźiemcy po groſſu fol. 1064. lege 22. **Okázało.**

Popis.

Służebnych ma czynić Stároſtá z Káſtelanem fol: 708. lege 11. Item quilibet.

Porádlne.

Pátrz wyſſéy, **Podymne.**

Porucznícy.

Poruczniki ſam król ná woyne z Hetmánem wybiera. fol. 333. ver: vltimo.

Máią ſpiſowáć y wybieráć żołnierzá po Woiewódźtwách wedle zdánia ſwego. fol. 334. v. 2.

Porucznícy ſámi przez ſie nie przez ſługi ſłużyć máią. fo. 334. par: **Cż.**

Oſiedli bydź máią. fol: 334. verſu vltimo.

Posag.

Posągi zápiſáne ſwą drógą iśdź máią. fol: 567. lege 6. **Stoſtey.** par: **A ktoréby.**

Posag przed królem ábo w kśiągách ábo w Actách niezápiſány, nieważny. fol. 569. le. 1. **Chcąc.**

W posągu dobrá záwiedźione y zápiſáne záwſze ſą ná ſkupie. fo: 571. leg 5. **Dobrá.**

Posag żenin nie podlega przezyſkom na mężu otrzymánym. fol: 571. lege 4. **Jeſli.**

Posag swóy żoná gdy mąż vmrze bierze. fol 576. lege 3. **A iż.**

Od mężá żywiącego ieſli żoná máiąc wiáno y przywiánek pierwey vmrze, práwnie ma bydź wyćiągány. A ieſli mąż pierwey vmrze, żonáby też iego do śmierći w onych oprawnych dobrách mieſzkáłá, á potymby też vmárłá, tedy tymże ſpoſobem powinni onéy białeygłowy zmarłey, którym ieſt powinne wrócenie posągu, bez wſzelákiego poſtępku práwnego dzierżeć imienie ono mogą. f. 570. l. 3. **Około.**

Nie poſáżoney białeygłowie 30. grzywien zá wiano płácone ábo trzy grzywny dochodu ábo Czynſzu náznáczone w tym bydź ma. fol: 570. lege 2. **Gdy.**

Przez oycá dźiewkom bądź zápiſem posag niezápiſány, bądź przykłádem wyposażenia którey dźiewki nie náznáczony, ma bydź przez brátá niż rok po śmierći oycowſkiey wynidźie náznáczony zá rádą powinnych bliższych dwu po oycu á dwu po mátce. fo. 567. le: 5. **Zwykło.**

Nadáley do roku po ſſćiu zá mąż ma bydź ſio-

ſtrom przez brácia oddány. ábo cześć w posá-
gu wydźie: ona: gwłaſcza gdźie z przyzwoleniem
bráciey zá maż póydźie. Támże. le. eadem.

Ná poságu pánná która zá maż idźie ábo ná dárze
pieniężnym przez przyiaćioły náznáczonym
ma przeſtáć. fol: 566. le: 3. Vſtáwiamy.

Niewyposážone ſioſtry, Ciotki, któreby zá me-
żem były, á dobrá ich byłyby od bráciey ábo
brátanków do Creditorów vtráconé, máią
bydź przez Creditory posážone. fol: 567. lege
6. Sioſtry.

Posag práwem ma bydź wyćiągány od mężá ży-
wiącego. fol: 570. lege 3.

O posag forum *w Grodźie* coram officio. fol:
567: lege 5. Zwykło.

Poságu wdowá do lat ſześći á mężátká do lat 10.
ieſli nie dochodźi, tráći. fol: 577. le: 5. Bia-
łagłowá. & lege 6. Wdowá.

Ná dobrách posážnych præſcriptia nie idźie. fo.
571. lege 5. Dobrá.

Posag tráći białagłowá zwaláiąca ná gwałt. fol.
593. lege Około tych.

O tych poságách, pátrz, Brát/pánná/Wdowá.

Posag zá Królową Anną Corką Kázimierzową
do Pomorſkiey źiemie. 14000: *czerwonych*
złotych, fol: 973. ver. 14.

Poſſeſsiæ.

Poſſeſsią w Imioná ná Séymie Wárſáwſkim
anni 1563. *posadzonych, rewizyą declárowá*
nych y przez rewizory inwentowánych, nie
drzewiey król brác miał, ázby był pierwey E-
xecutią doſtáteczną ná ſeymie przyſłym con-
cludował. fol: 101. lege 5.

Poſſeſsią w dobrá królewſkie o nieoddánie quár
ty kto dobrowolnie nie puśći práwu pospoli-
tému ieſt niepoſłuſny. fol: 312. le: 5. Po de-
clárátiiey. par: Gdźieby.

Poſſeſsią zá poſlednim zapiſem ſuper bona o-
nerata *otrzymána, niewádźi zapiſowi pier-*
wſzégo creditorá który naprzód iśdź ma: Wyią-
wſzyby kto był triennalis poſſeſsor *ábo* de
iure *práwo pierwſzego nie było ważne.* fol:
441. lege 15. Decláruiąc.

Poſſeſsią dáć ſie ma w dobrá mężowe pániey
wienney niewyposážoney, któreby czyniły do
chodu grzywien trzy. föl: 570. lege 2. Gdy,

Poſſeſsią w Młyn ábo w Kárczmę dána bydź nie
ma, wyiąwſzyby iney máietności nie było.
pátrz, Kárczmy.

Poſſeſsor.

Piąty dóbr królewſkich, ná których ſummy ſtáre
czworgiem dożywocia wytrzymáne były, wi-
nien quárte płácić do ſkárbu fol: 92. lege
4. Vpuſczenie.

Dóbr królewſkich od innégo do ſiebie záwie-
dźionych gdy mu poſſeſsią wężmą, ma ſobie
Ewikłorá pátrzyć: od którégo in primo ter-
mino *ma bydź* cuictus & indemnis reddi-
tus, fol: 93. lege 9. To téż. par. A on.

Poſſeſsor tenże ták długo w vżywániu dóbr kró-
lewſkich ma ſiedźieć, áż mu ſie od euictorá zá
dekretem królewſkim doſyć ſtánie. Támże.
par: A iż.

Po geſćiu poſſeſsorá dóbr ſtołu królewſkiego,
ktoby dobrá do reku páná Podſkárbiego do-
browolnie puścić niechćiał, ma bydź ná Try-
bunale inter cauſas officii *ſądzon.* fol: 145.
par: Przykładáiąc.

Poſſeſsores dóbr od bráciey ábo brátanków
do nich záwiedźionych máią ſioſtry y ćiotki
przez one brácia niewyposážone posážyć. fol:
567. lege 6. Sioſtry.

Ciż prowizyą ich z dóbr onych w cále y mieſzká-
nie áż do ſześcia zá maż dawáć im máią. Pátrz
támże.

Poſſeſsores dóbr królewſkich oſtáć ſie máią áż
do concluzyiey doſtáteczney ſeymowey o exe
cutiiey ſtátutów koronnych. fol: 101. lege 5.
To oſſobliwie.

Poſeſsor ktoryby miał trudność iáką o dźiedźi
ctwo, świádki przeciw powodowi ma bydź przy
puſczon. fol: 632. lege 3. Dla.

Poſſeſsorowi dawność trzech laty trzech Mie-
ſiecy pomaga. fol: 550. lege 2: Fráncíſzek.

Poſſeſsores dóbr królewſkich winni liczbę czy-
nić od ſeymu roku 1565. fol: 102. lege 6.
Dobrá.

Poſſeſsor dóbr ná ktorychby kto inny práwo
przewodźił, ma czynić z nim pro deportatio-
ne citationum *niż rok y ſześć Niedźiel wy-*
nidźie. fol 539. le: 32. Ktoby.

Poſłowie Ziemſcy.

Poſłów Ziemſkich przed láty wielka ſie liczbá
ná ſeym wtracálá. fol: 117. le: 17. Gdyſmy.

Nie wiecey ich ná ſeym obierano bydź ma, iedno
iáko przed tym obierano. támże lege eadem

Poſłem żaden ná ſeym obieran bydź niema, któ-
ryby rzeczy y ſpráwę ſadowną, któraby ná ſey-
mie miáłá bydź ſpráwowána, miał. támże. le-
ge eadem.

Przy poślech ná ſeymie odpráwować ſie máią,
votá Senatorſkie ná propoſitiiey. fol: 119.
verſu 2.

Poſtowie Ziemſcy ná ſeymie popierać máią, áby vácántiæ przed ſeymem przypádłe nadáley w tydźień po poczęciu ſeymu rozdáne były. fol. 131. lege 32. Vacantiæ.

Ná ſeymie ſtárániec czynić máią, áby poſpolite práwo gwoli R.P. y pożytkowi vbliżone záś wſzyſtkie wprawione y náprawione były, vchodząc złey ſequele. fol: 157. le: 18. Manifeſtum.

Królá Zygmuntá pierwſzego czeſto o executią praw proſili. Toż czynili y v Zygmuntá Auguſtá. fol: 160. le: 23. Oznáymuiemy.

Inſtigowáć máią o wźięcie pieczęći, gdyby ktory z pieczętarzów wydał liſty ná donátiæ, obligátiæ, venditiæ, feudá mimo ſtátut Alexándrów. fol: 289. lege 4. Státut.

Deferowáć máią Dignitarze y vrzędniki nieoſiádłe y w Vrzędzie ſwym niedbáłe. fol: 301. le: 13. Satisfaciendo, Y ná nie inſtigowáć. tám.

Deferowáć ná ſeymie y inſtigowáć máią ná Dignitarze y vrzędniki niedbáłe. fo 305. le: 29. Jż ſie.

Inſtigowáć wolno ná Páná Podſkárbiego Koronnego o nieuſprawiedliwienie ſie ná ſeymie z pieniędzy quárćiánych, że nie indźiey tylko ná obronę potoczną ſą obrócone. fo 310. le. 2. Tákże.

Namowy czynić z Pány Rádámi o ßáfunku y wárunku czwartey częśći. fol. 311, lege. 2. Ták.

Królá I. M. vpomináć gdźieby poſtępku práwnego zániechał przeciw pozwánemu ná Seym o nieoddánie Quárty fol. 312. le. 5. Po declárátiey par, Ágdźiebyſmy.

Inſtygowáć ná ſtároſtę o nieoſiádłość fol. 429. lege. 3. Capitanei. 1543.

Poſtowie Wielkiey Polſki inſtigowáć máią ná Zupniká Ruſkiego. o 1000. grzywien ná poprawę Zamku Káliſkiego, gdźieby ná kożdy rok do Bydgoſczy Sol wſzytkę Sanem y Wiſłą idącą nieſpuſczał, y zá zwykłe pieniądze po grzywnie nie przedáwał. fol. 55 le. 26.

Ciż Poſtowie ná tegoż Zupniká Ruſkiego inſtygowáć ná Seymie máią o priuationem officii, wzgledem niewydánia 11000. beczek Soli do Bydgoſczy ná kożdy rok fol. 56. le. 28. par. Á gdźieby.

Ciż popierać máią delationem. Zupniká Bydgoſkiego, o 1000. grzyw: przez Zupniká Ruſkiego przepadłych względem niewydánia 11000 beczek Soli ná káżdy rok do Bydgoſczy. fol. 56. 29. Ná poprawę Zamku Káliſkiego.

Z poſelſkiego kołá ná Seymie oſſób oſm deputowánych do PP. Senatorów wotowáć máią przy Pánów Senatorzech o crimen M. laſæ ver. primo.

Ciż Poſtowie deputowáni przyſiąc máią pierwey ná práwne y ſprawiedliwe podług ſumnienia wotowánia. Támże.

Poſtowie Ziemſcy z kożdego Seymu przyiáchawſzy dáwáć ſpráwę bráćiey máią ná Electiey Deputáckiey co ná Seymie ſprawili fol. 118. le. 21. Dawáć.

Z Seymu 1591. liczbę czynić mieli przed bráćią. fol 118. lege. 22. Złázdy.

Poſtowie Cudzoźiemſcy.

Pánow poſtronnych, gdyby pod niebytność krolewſką w koronie, przyiechali, przez ſtaroſty vkráinne do Wárſáwy odeſłani, á przez Pány Senatory ſłuchani y odpráwowáni álbo do náuki królewſkiey zádźierżeni bydź máią, á Sumpt ná to z ſkárbu koronnego. fol. 275. le. 6. Przyczyno.

Poſel Moſkiewſki w Wilnie ſłuchány, á potym zá dokłádem y zá obwieſczeniem Pánow Senatorów Korony Polſkiey odpráwiony bydź ma Támże.

Poſłów ſłuchać, odpráwowáć y wyſyłáć król niemá bez Pánów Senatorów ile w ſpráwách koronnych. fol. 111. le. 3 Pacta. & fo. 274 le. 2. Á wſpráwách.

Poſelſtwá RP. nienależące król odpráwowáć może zá wiádomośćią tylko PP. Senatorów oboygá Narodu przy ſobie máiących. Támże.

Poſpolite Ruſzenie.

Bydź niema iedno ázby nieprzyiaćiel ſám przymierze złamał. fol. 692: le. 10. Expeditio.

Ná poſpolite ruſzenie wſzyſcy Senatorowie gezwolić máią. Támże. le. 11. Quibus.

Poſpolite ruſzenie ſkłádániem Seymików vchwalone niemá bydź odmieniáne. fol. 692. le. 9. Pośpolite.

Czáſu poſpolitego ruſzenia oſoba ſwa w pole król iechać ma Támże. le. 12. Jż też.

Czáſu poſpolitego ruſzenia Miáſtá woły z żywnośćią y z pieſzymi wyprawowáć máią. Pátrz Miáſtá.

Od poſpolitego ruſzenia ná woyne liſty wolne z káncelláriey wydawáne bydź niemáią, bo ſą práwu przećiwne fol. 289. le. 3. Kánclerz.

Poſpolite ruſzenie bez niebeſpieczenſtwá y obćiążenia wielkiego poddánych koronnych bydź niemoże. fol. 344: le. 7. Jż ná ten czás.

Poſpolite ruſzenie królowi Stephanowi pozwolone było ná Seymie Toruńſkim, ták dla Tátar

iáko y dla rebelliżántów Gdanszczan roku 1577. álé záś gnieśione było. fol. 343. le. 5: **Iż.** *Pozwolone było y ná Seymie Wárszáwskim* fol. 344. lege. 7. **Iż ná ten czás.**

Pospolite ruszenie przeciw Turkowi pozwolone Krolowi Zygmuntowi III. gdzieby Pobory niewystárczyły. fo 362 **W tát Wielkim.**

Pod pierwszy odiazd Krolá I. M. Zygmuntá III. do Szweciiey vchwalone, gdzieby był iáki gwałt ná R. P. Polską przypadł fol. 694. lege. 18. **A iż.**

Potwarcá y Potwarz.

Potwarcá do wieże skazány bydź niema, áż sie spráwá dostáteczna mieć o potwarzy bedzie. fol. 124. lege. 8. Cum quispiam. & fol. 589. lege. 6. **Gdy** par. **Ale.**

Potwarcá przekonány bezecnym y ná twarzy priskowány bydź ma. **Támże.** le. eadem. par. **Ktory.**

Potwarcá trzy kroć winą odyśdź może, ále czwarty raz pryskowány bydź ma f. 624. le: **Gdyż.**

Potwarzony o gwałt pánien, Wdów, y Mężátek śześćią świádków ma sie oczyśćić. fol: 593. le: **Ktobykolwiek.** par: **Ale iesli pánná.**

Potwarzony o gwałt przyśięgą własną odwiędź sie ma. fo: 597. lege 26. **Aby potwarzom.**

O potwarnych pozwiech, **Pátrz pozwy.**

Powiátu kto sie záprzy.

Tám winien odpowiádáć gdźie sie zápiśże. fol. 655. lege 1. **Jesli.**

Do powiátu

Odegwáć sie nie może pozwány przed królá o bićie fałszywey monety. f. 378. p. **Ale gdźieby.**

Powinny zá powinnego nie ćierpi.

Folio 564. lege 7. **Gdyż pismo.**

Powodowa stroná.

Wszedy ma iśdź zá prawem pozwánego. fol: 515. lege 1. **Gdyż.**

Dwá powodowie o iedne rzecz rázem czynić nie mogą áż sie pierwszy práwem rozeprze. fo: 515. lege 2. Si quis,

Powód pierwszy v práwá przoduie. **Támże.** le. 2. Si quis.

Niemieckim prawem rzecz swą záczawszy nie tym że ále własnym pátrzony bydź ma. fol: 515 le: 1. **Gdyż.**

Powód o śkody kościelne czynić może v práwá Duchownego, bądź tám gdźie wyśtępny śkode vczynił, bądź gdźie mieśka. fol: 257. v. 1.

Powód czynić y spráwowáć ma iákoby winny pozwan był do spráwy. f 516. l. 5. **Powodowa.**

Powód pozwawszy raz, potym Rok y śześć Niedźiel milczy, Cauze trácí. fol: 515 l. 3. **Jesli.**

Iesli stráci pozew przed wkroczeniem w práwo inym pozwem pierwszemu podobnym pozwáć może. fo. 531. le: 18. **Jesli powodowa.**

Powód pozwawszy iesli nie stánie, á stroná pozwána stánie, Cauze trácí, á pozwány rzecz otrzyma. fol: 516. le: 5. **Powodowa.** & fol. 523. par: **A iesli powodowa.**

Gdźieby záś powód stánął, á pozwány nie stánął, tedy przed láty pare wołow ex Contumacia trácił, ále teraz 2. groszá. **Támże.** l. 5. 6. & 7.

Powodowe niepoślusenstwo wietsze iest niż pozwánego. **támże.** le: 5. **Powodowá.**

Dochodzi dzierżenia głównéy álbo dźiedźicznéy rzeczy, gdy sie pozwány sądu chroni. fol. 631. lege 1. **Acz.**

Pozwánego zdáć może wzyśku, iesli nawtórym Roku záwitym krom odłożenia Roku nie stánie fol: 668. le: 5. **Jesli.**

A iesli pozwány ná przypowieszczonym Roku nie stanie, tedy iuż vstánie roku przypowieszczonego vczynić ma, á zátym otrzyma śkody wedle śácunku z sumą złączone. **támże.** le: eadem.

Powód przed láty bywáć miał przy Woźnym kiedy pozywał. fo: 522. le: 4. **Skázuiemy.** par: **W ßákże.**

Powód przy Woźnym dwu Szlachćiców mieć ma, gdy nim co świádczy. fo: 525. le: 9. **Gdy.**

Powód winien swóy pozew przy sadźie obiáśnić gdyby go pozwány nie wyrozumiał. fol: 527. lege 4. **Item.** par: **A gdźie.**

Może vżyczyć pozwu swego pozwánemu dla odpowiádánia. fol: 531. le. 18. **Jesli.** & fol: 669. le. 8. **A iesli.**

Dla stáwienia Woźnego gdyby pozwány odpowiádáć niechćiał, ázby go widźiał wźiąć sobie może ná Roki bliższe, iesliby go ná ten czás nie miał. f. 531. le: 19. **Gdy kto.** par: **A iesli.**

Winien pozwánemu kopę zápłácić, gdźieby przysiad niechćiał, iż niewiedźiał ábý pozwány był vprzywileiowány. **Pátrz pozywánia.**

W ten czás trácí to o co pozwał, kiedy inne imie w pozwie nápiśże, á inne w przypowieszczeniu: álbo kiedyby zdánie było niespráwiedliwe w przegyskách. fol 538. le: 30. **Gdy.**

Dla niesłuszności álbo niedośtátku pozwu, skárány winą wyczáyna, może poprawić y począć swą rzecz pozwem lepszym. f 528. l 10. **Dla.**

Vżywáć niema prostey ábo zmyślonéy niemocy. fol:

fol: 668. le. 3. A ieſli.

Powód pozywáiący Criminaliter ná ſeym in cauſis honorem tangentibus *ták gotów bydź ma iákoby pokazał rzecz bydź prawdźiwą, ktorą pozwánemu záda.* Pátrz ſądowé ſpráwy.

Powód o zábićie álbo o rány zánáſzćiem domowym ſześćia świádków z oſmnaſćia wybránich Gwałtownikà poprzyſiągſzy ná gárdło pokonáć v ſądu zamkowego może. f. 586. l. 9 Gdy.

Powodowá ſtroná ſámotrzeć ma przyſiądź ná rány zápiſáne. fol: 605. le. Też czeſtokroć.

Przyſiądź może ná ſumme ſzkody bądź ná cáłą, bądź ná mnieyſzą. fol: 669. le. 7. A ieſli.

Powodowá ſtroná ktora krzywde iáką od ſługi oſiádłego páná ktorego ćierpi, nie páná álé onego ſługę w ſądźie y w práwie do ktorego należy patrzyć ma. fol. 591. p. A ieſli.

Powodowi wolno Celnikowi ſtanu proſtego dopuśćić odwodu, álbo ſámému ſzkody dowodźić. fol. 67. le. 24.

Bez powodá w ſpráwách dotkliwych żaden vznawány áni ſkázywány bydź ma, áż práwem przekonány będźie, álbo áż ſie ſam zezna. fol. 123. lege 7. Vſtáwiamy.

Zádáiący komu trudność o dźiedźićtwo, liſtów y świádectw do tego ſłuſznych niemáiąc, ku dowodowi przypuſczony bydź niema, álé ſtroná pozwána. fol 632. le 3. Dla.

Powód ná pozwánym Cauze wygra, gdy pozwány biorąc ſie ad munimenta, *potym co inego pokaże: y iuż z pozwánym czynić ma w źiemſtwie iego o ſzkody ſwoie.* fol: 592. p. Quòd ſi Citatus.

Powód po vmárłey ſtronie winien Cauze z potomki odnowić niż rok y ſześć Niedźiel wynidźie. fol. 517. lege 8. Si pars. *Niechceli ſwą rzecz tráćić* Támże.

Powód po vmárłey ſtronie pilnuiąc terminów práwnych y práwá prowádząc przećiw zmárłemu z máſzkárámi ſie pásuie. fol: 517. le: 8. Si. parag: Si verò in tali.

Powodowe ſtrony ná Rocech źiemſkich y Grodzkich, áż ná koncu zdawáne bydź máią. fo: 517. lege 9. O zdáwániu. *Inácżey zdánie powodowi nic ſzkodźić nie może.* támże.

Bez Actorá y rzeczy wyrázoney ſkázowano bydź niema. fol: 425. le: 2. Dákázuiemy.

Powód bliſſy ieſt dowodu, gdy pozwány przygdźieby iednák pozwány odbić chćiał, tedy mu pozwolono bydź ma: Wyiąwſzyby Artykuły w Státućie opiſáne, o ktore powodowi należy dowód przećiw pozwánemu. f. 516. l. 4. Gdy.

Powód álbo pozwány ktorzyby ſub Interregno chćieli continuare cauſam, *máią mieć ſriſztu czaſu y Rok do dniá koronáciiey królewſkiey.* fo: 553. l. 10. Aby. par: Tóż y ná potomné.

Powód pozwány od wtaczánia Acceſſoriey przed ſąd, od dekretu płáćić ma. A Sędźia od dekretów in Acceſſoriis *pozwánemu Appellátiey dopuſczáć niema.* fol: 648. le. 11. Tym też. *Powód ludificowány bydź niema od tego ktory ruſzenie otrzymał* in acceſſorio *ná Trybunale: álé iuż* motionem proſequi tenetur. fol 648. le: 12. Zwykli.

Wwiązánie z winą troiáka trzech grzywien bierze fol: 633. le. 5. Gdy. par: Alé.

Z *Woźnym od ſądu przydánym brać ma wwiązánie w dobrá pozwánego.* f. 669. l. 6. Potym.

Powód y pozwány w Woiewódźtwie Mázoweckim gdźie przyſądów niemáſz, niż Cauze práktykować poczną, naprzód máią po dwu groſzu ſądowi położyć. Vide in litera M. Mázowſze.

O inſzych rzeczách powodowi należących, Pátrz Pozwy/ y Sądowé ſtrony.

Powołowczyznà.

O powołowczyźnie tóż ma bydź rozumiano co y o wolech. fol: 69. ver: 19.

Powołowczyzny własnym zbożem źimowáne wolno przepuſczáne bydź máią ná komorách Celnych. fol: 691 lege 28. Powołowczyzny. & fol: 1045. par: A cudzoźiemcy.

Pożary.

Nie inym práwem iedno Polſkim ſądzone bydź máią: á winny nie máiąc z inąd ſzkody zápłáćić, ma gárdło ſwé 10. *grzywien odkupić.* fol: 1113. lege Czeſtokroć.

Pożogá.

Pożogi gwałtowników ſąſiednych ieſli zá opowiedzeniem ſie nie vſtáną, gwałtem odpárte bydź máią. fol. 386. le: 1. O pożogách.

O pożogi winá ſiedmnadźieſta płácona bydź ma. fol. 641. le: 9. Aby.

Práwem Polſkim ſądzone y káznią godną káráne bydź máią. fol: 623. le, 19. Z práwá.

Pożytki korzenné.

Od krolá opátrowáne bydź máią. Pátrz fo. 1143.

Z ludźi vczonych niemáłe przychodzą. fol: 112. lege 3. Zápráwdę.

Pożytki z dóbr.

Które zową fructus intermedio tempore per

 cepti,

cepti, komu dobrá iákie wrócić przysądza, winien y szkodę stronie iáko poprzysiężewracáć. fol: 646. par: A gdy.

Poznań.

Ná poprawe Miásta Poznánia Czopowe do dziesiáci lat odpuszczone. fol: 1028. le: 1. A iż.

Mieszczánie Poznánscy ze Młynów Miástu incorporowánych do Zamku Poznánskiego winni dawáć pszenice Maldrów pięć, á żytá Maldrów 20. fol eodem, le: 2. Ponieważ.

Quárty ze Młynów dawáć niemáią. támże. lege eadem:

Dziesiata część dóbr biorą od kupców cudzoziemskich extra Regnum sie wynoszących. fol: 1033. lege 4. Iż sie.

Od podwód wolen. fol: 1070. le: 3. Zá pozwoleniem.

Pozwy.

Duchownych, któremi zá Augustá niektóre stárosty spozywáli, iż Executiiey czynić niechćieli, sa skázone. fol. 239. le. 9. Skarżyli.

Pozwány raz oblicznie, może druga rázą tylko przez edykt bydź pozwány w prawie Duchownym. fol: 258. versu 8.

Pozwu executia w prawie Duchownym, nie iest actus iurisditionalis. fol: 258. ver: 17.

Pozwy y spráwy vmieráią z pozwána strona, wyiąwszyby kto przez przypozwy chćiał spráwę z potomki odnowić swoie áby nie vpádłá. fol: 517. lege 8. Si pars. pat: Si verò:

Pozwy z iednym Szlachćicem kładzione bydź máią. Pátrz Woźny.

Pozwy Polskim iezykiem pisáne bydź moga. fol: 527. le. 1. Vt autem. 1543.

Pozwy Ziemskie pod tytułem królewskim á pieczęcią ziemską wydawáne bydź máią: Grodzkie zás pod tytułem, y pieczęcią Stárośćina. fol: 527. leg: 2. Conformare. & lege 3. Chcemy.

W pozwie ma bydź wyrázone imie powodowe y rzecz o ktorą pozywáią. fol: 527. le: 4. Item.

Pozew dostátecznie przez pozwánego nie grozumiány, ma bydź v sądu przez powodá obiáśniony. fol: 527. lege 4. Item.

Dla omylki iákiey w pozwie, w dáćie, w tytule, ábo w imieniu własnym spráwá nie ginie, tylko trzy grzywny winy zápłáciwszy znowu pozwáć winien. Omylká zás iew Literze obiecádłowey nic nie wádzi. fol: 527. le: 5. Item.

W pozwie tytuł opuszczony, ábo imie, ábo choć y fałszywa pieczęcia zápieczętowány, nic nie wádzi do żáłoby: tylko po 12. groszy zápłáciwszy Sądowi y stronie pozwány ná prze odpowiedáć winien. fol: 528. le: 6. A ieśli.

Pozwem wtorym poprawić sie może, winę odłożywszy, któryby w pierwszym pozwie dzierżawcę zá dziedzicá miánował. fol: 528. lege 7. Quicunque.

Zázły pozew nie odbićie áni winá rázem, ále tylko winá skazána bydź ma. fol: 528. lege 8. Gdy kto.

Dla odmienienia litery ábo słowá, álbo dla nie dołożenia w nim żáłoby álbo intercyzy, álbo dla iákiego niedostátku powod skarány winą zwyczáyną może sie poprawić pozwem lepszym, á przez to rzecz nie trácі. fol: 528. lege 10. Dla.

W winy wszytkie z strony omylki w pozwie sá skázone, te tylko zostáwione które po Dekrećie bywáią. fol. 529. le: 11. Wszytkie.

Pozwy nieporządne y słow poczćiwości y dobrey sławie szkodzących w nim nápisáne, do żadnego sądu wnoszone bydź niemáią, pod winą siedzenia iednego tegodniá w wieży. fol: 529. lege 12. Máiestat.

Fałszywe potwarney nieporządne, v sądu mieyscá mieć niemáią, ále kázone poprawiony karáne przez Vrzędniki ná sadzie siedzące bydź máią. fol. 529. lege 13. Chcemy.

Potwarne przez tenże sąd vznawáne bydź máią, v którego producowáne beda, y to w ten cząs kiedy stroná o to czynić bedzie chćiáłá, salua appellatione do krolá. fol: 530. lege 14. Pozwy.

Pozew ná pozew wniesiony, o iedne rzecz, ieden z nich ginąć ma, z winą trzech grzywien Sądowi y trzech stronie. Támże. le: 16. Jeśli.

Pozew ná pozew bydź może o gwałt pod pozwem pierwszym vczyniony. Támże le. 17. Si verò.

Pozew kto strácі, inym pozwáć może. fol: 531. le. 18. Jeśli.

Pozew kto ma w żáłobie wpisány, ták mu ważny iáko sam pozew, ieśliby pozew strácił Támże. lege eadem par: A ieśli.

Pozew pozwánemu po żáłobie dożyczony bydź może, gdzieby go pozwány zgubił. támże. le. eadem par: A ieśli pozwany.

Pozwy v sądu królewskiego, Trybunálskiego, Ziemskiego, Grodzkiego, Podkomorzkiego, y Commissárskiego niczym żaden zbiiáć nie może, tylko gdzieby w pozwie miánowánie rzeczy álbo imienia własnego y tytułu pierwszego ábo daty nie nápisano: y ná táki tylko pozew

Pozew ſtroná nie powinna odpowiedáć. fol. 532. lege 21. **Ták.**
O przeniesieniu pozwów niż rok y ſześć Niedźiel wynidźie, czynić ma káżdy kto dobrá iákie trzy ma, ná ktorychby iuż práwo przewodźił. Wyiąwſzy niewiádomość o przewodźie práwnym: Oco przyſiądz trzebá: Saluo iure fœminei ſexus & pupillorum de præſcriptionibus ſancito. fol. 539. le. 32. **Ktoby.**
Pozwy bez pewnego Aktorá dawáne bydź niemáią. fol 425. le: 2. **Żákázuiemy.** & f. 519. le: 7. **Ktorzykolwiek.** & fo. 540. l. 1. Quod.
Pozwy ná Stároſte w koronie, niemáiącego w źiemi Stároſtwá ſwego oſiádłoſći in reſidentia we Dworze álbo ná Zamku kłádźione bydź máią. fol: 429. lege 4 **Vſtáwiamy.**
W pozwie piſáne bydź niema ſłowo to Præſertim. fol. 432. lege 15. Crebris.
Pozwy ſkázone, **Pátrz Stároſtá.**
Pozwy ſługa álbo Woźnym Sędźia wyprawowáć ma: á ſłáchtá przez liſty. Wyiąwſzy o wyſtępek świeżo y nowo ná mieyſcu ſądowym vczyniony, tedy ktorymkolwiek ſługa wolno powáć. fol: 491 le: 17. **Podobieńſtwo.**
Pozwy ná nieoſiádłego kłádźione bydź máią w fárze álbo w plebániiey gdźie przedtym miał oſiádłość ſwoie fo. 503. le: 1. **Jeſli.** par: **A ieſliby.** *Kłádźione bydź moga tám gdźie ſie rodźił, álbo tám gdźie przemieſzkiwa, álbo też w rece ſámemu oddan bydź może.* **támże.** lege 2. **Gdy.**
Pozwu kłádźienie o mężobóyſtwo ma vprzedźić Rok dwie Niedźieli. fo. 614. par. **Jż ma.**
Pozwu kłádźienie ná Rotmiſtrzá y ná iego Towárzyſze ſzkodniki, iákie ma bydź. fo: 627. l. 8. **Jż.** par: **Pozwu.**
Inſtigatorſkich Artykułów pozwy. fol 539. l. 33.

Pozwów formy.

Ná gránice od ſądu źiemſkiego. fol: 414. le: 2. **Ktory.** & fol: 415. lege 4. **Pozwa.**
Ná pole od Podkomorzego. fo: 416: le 8. **Ktory.**
Ná ſkárge od Stároſty. fo: 432. lege 19. **Ktory.**
Z vrzędu. fol 532. lege 1. Sigiſmundus.
O zdánie nie wedle cząſu. fo: 532: le. 2. Similiſq;.
O dług zápiſany. fol: 533. le: 3. **Tobie.**
O dług niezápiſany **Támże.** lege 4.
O zakład. **Támże.** le: 5. & 6.
O wyrąbánie gáiu, láſu álbo zapuſtu. **Támże.** lege 7.
O wyrąbánie drzew płodnych. fol: 534. lege 8.
O rány. **Támże.** lege 9.
O mężobóyſtwo. **Támże.** lege 10.
O bliſkość. **Támże.** lege 11.
O rozdźiał. **Támże.** lege 12.
Opieke. **Támże.** lege 13.
O wykupno dóbr od powinnego przedánych. fo: 535. lege 14. Citat.
O wykupno dóbr zaſtáwnych. **Támże.** le: 15.
O kmiećiá zbieglego álbo innego poddánego. **Támże.** lege 16.
O rękoiemſtwo. **Támże.** lege 17.
O pobránie ſiáná abo zboża. le: 18.
O podeptánie y ſpáſienie zboża. 19.
Do gotowego pozwu po ſmierći przodká, ktoremu ieſcze nie przypadł był Rok. **Támże.** le: 20. & 21.
Do przepełzłego pozwu: fol: 537. lege 22.
Od kmiećiá ábo innego poddánego: **támże.** l. 23.
O granice. **Támże.** lege 24.
O nieczynienie ſprawiedliwośći: **támże.** le. 25.
Pozdániu in Contumaciam. **támże.** lege 26.

Przypowiáſtu formy.

Po zdániu w zyſku. fol. 538: lege 27.
Po vczynieniu ſkazániá zá rzecz oſadzoną. **támże.** lege 28.
Przypowiáſtu zámknienie. **Támże** lege 29.

Pozywánia.

Pozywánie do práwá iedno przez liſty królewſkie ábo Stároſćie bydź ma. Wyiąwſzy przy Dworze królewſkim, ábo przy ſądźie wálnym, tám pozywánie bydź może álbo w Goſpodźie, ábo w rynku: fol: 522. le: 4. **Skázuiemy.** & fol: 519. le. 7. **Ktorzykolwiek.** & f. 540. le: 1. Quod. & le: 2. Statuimus.
Pozwány ná Roku pierwſzym y wtorym ieſli nie ſtánie, tráći zá kożdym rázem groſzy 16. á ieſli ná trzećim nie ſtánie rzecz ſwą tráći z winą. fol: 523. ver: 2.
Pozwány ieſli ná Roku ſtánie á powód ſie nie vkaże, iuż rzecz otrzymuie. Ieſli też powód ſtánie, á pozwány ſie nie okaże, przed tym pare wołów tráćił, teraz pare groſzy ex contumacia. fol: 516. le: 5. **Powodowa.** & le: 6. 7.
Pozwány gdy ſtráći pozew, może pozwczyć od powodá pozwu, gdy żálobe odprawi, y záś mu go potym wrócić po odpowiedźi. fol: 531. le: 18. **Jeſli.** par: **A ieſli.**
Może nie odpowiádáć áż Woźnego vyrzy. fol: 531. lege 19. **Gdy.**
Pozwány kto mimo ſwoy przywiley, á okazałby go, kope tráći Sędźiemu. fol: 531. le: 20. Statuimus. *Gdźieby záś powód przyſiądz nie-*

chćiał iż niewiedział o przywileiu, tedy pozwá nemu zás też kope záplácić winien: áieśli bedźie chćiał przysiadz że niewiedział, nic nie dáć powinien. Támże.

Pozwány winien odpowiádáć ná pozew choćby w nim tytuł był opuszczony ábo imie, y choćby fałszywa pieczęćia był zápieczętowány. f. 528. lege 6. A ieśli.

Pozwány dwiemá pozwy o iedne rzecz od dwu różnych osób, odpowiádáć niewinien, áż sie one osoby pierwey z soba prawem rozepra, y który z nich práwo lepsze do czego mieć bedźie, temu odpowiádáć winien. fo: 530. le: 15. Quandocunque.

Pozwány przez Woźnego trzy kroć ná mieyscu wysokim álbo przy Plebániiey dźiedźicznéy, ten który iest w dálekich stronách, ieśli nie stánie, nic swym niepostuszeństwem sądowi záwádzić nie może, do skończenia y skazánia spráwy o dźiedźictwie záczętey. fol: 545. le: 17. Gdy.

Pozwány do práwá o wielki iáki występek, ágdy pieniem y zapisem dóbr bronićby sie chćiał, ma sie sześćia świádków ieśli wieczny zapis, áieśli do pewnego czásu, tedy dwiemá tylko zá przysięgą odwodzić, że nie ku zdrádzie stronie áni áni ku przekázie ábo skończenia spráwiedliwości względem tego vczynku zádánego ten zapis vczynił. fo: 441. le: 16. Częstokroć.

Pozwány przą swoią odbić może, chceli wedle práwá: choćby powód bliższy dowodu był. fol: 516. le: 4. Gdy. *Wyiąwszy Artykuły w Státućie opisáne o które powodowi dowód należy przeciw pozwánemu.* Támże.

Pozwány o zakład, wine y szkody, á chćiałby ich wyśdź przed Dekretem z winą piątnadźiesta do dwu Niedźiel zyścić sie ma: Inácżey termin záchowan bydź ma stronie ná Roki bliższe pro Causa principali. fo: 548. le: 6. Si citatus.

Pozwány o dług pieniężny ábo o rzeczy zastáwne ná pierwszym, wtórym y trzećim Roku stánąć ieśli wzgárdzi, temu który pożyczył ábo zástáwił, wolno bedźie nimi szafować. fol 623. le: 1. par: Ale ieśli.

Pozwány o dług zapisány z troiáka wina trzech grzywien wwiązánie ma puścić. fol: 633. le: 5. par: Ale ieśli.

Pozwány dźiedźic iákoby zastáwą imienie trzymał, świádkámi sie odwodzi, f. 632. l. 3. Dla.

Pozwány Criminaliter *á broniłby sie odpowiedźia, niema sie bronić, iedno przez Woznego y dwu Szláchćiców vczyniona.* fol: 690. le: 4. Expedit. par: A gdyby.

Pozwáne sieroty które lat niemáią kiedy w sprá-wie odpowiádáią. Pátrz sieroty.

Ieśli sie w pozwie swym álbo w Controwersyiey bierze ná dowód iáki á nie dowiedźie, Cauze trácі. fol: 554. lege 16. Si.

Pozwány ieśli sie bierze ad munimenta, *ma powiedźieć* ad qualia munimēta, vnde, & ex quibus Actis producenda: *Tóż dopiero zá tym ma mu bydź* dilatia ad terminos proximos illorum Actorum. *Ale ieśliby też co inego vkazał, tedy Causam trácі: y iuż Actor o szkody z nim do ziemstwá odestány bydź ma.* fol: 292. par: Quodsi Citatus.

Pozwány ieśliby powodá zdał pierwey niż práwo dopuścі, to zdánie nic powodowi nie szkodzi. fol. 517. lege 9. O zdawánie.

Pozwánemu o kmiećia zbieglego, dilatia niemá bydź inácżey dopuszczona, iedno vera infirmitate. fol. 1087 le. 19. par. A ieśli o tegoż.

O inszych rzeczách pozwány stronie należących Pátrz Sądowe strony.

Pozywánie potwarne.

W rzeczách które sie poczćiwości tycza karáne było 100. grzywien. fol: 544. par: A gdźieby. *Teraz dwiemá sty grzywien y siedzeniem w wieży Niedźiel 12. y szkód nagroda karány bydź ma.* Támże. le. 14. Wine.

Pozywánia do vrzędu wszelákiego.

O wárzenie soli Grádowey przez Loisy Rok zá-wity przed vrzędem gdźie bedźie pozwány. fo: 55. lege 25.

O wine względem iteratiiey przysięgi ná Cle Celnik pozwány bydź ma ad quodcunq; Iudicium vel officium Regni. fol. 69. le: 29.

O niewinne Cło wyćiągánie, tákże y o prysięge inákszą niż iest opisána. fol: 75. lege 44. parag: A Constitucya.

O wine de iniuste exacto theloneo *Pisárze Celni odpowiádáć máią, bądź ná Trybunale bądź v vrzędu ábo sądu Ziemskiego ábo Grodzkiego, gdźieby co bráli od kwitów.* fol: 76. lege 47 par: A pisárze.

O wine o Clech processem de impossessionatis *względem wyćiągánia Cłá nie wedle Instrukárzá podánego* adquodcunq; ius vel officium regni. fol: 77. ver: 2. & lege 49.

O wine 100. *grzywien ná Trybunale* inter causas officii.

O wine 200. *grzywien z vproszenia sobie v królá Dignitárztwá álbo vrzędu iákiego Ziemskiego nie máiąc w oney ziemi dawney y niezmysłoney*

ſłoney oſiádłośći peremptoriè ſine appellatione. fol: 302. lege 15. **A tego.**

O wine 200. *grzywien z vproſzénia ſobie v królá dwoygá Stároſtw Sądowych* peremptoriè *ná pierwſzym roku nie odchodząc.* fol: 303. lege 21. **Gdyż.**

O ruſznice do ſądu Ziemſkiego álbo Grodzkiego vrzędu. fol: 600. lege 3. **Ruſznice.**

Pozywánia do Grodu.

Zupnik Bydgoſki w Grodźie vkrzywdzonemu w ſoli odpowiádáć ma. fol: 56. ver: 4.

Król y Stároſtá ma w Grodźie wyćiągáć wine 14. *grzywien od tego ktoryby furmánom Wielkiey Polſki y Kuiáwſkim bronił woźenia ábo przedawán a ſoli* fol: 58. ver: 11.

Práwem Zamkowym dochodźić ſie ma winá 28. *grzywien ná tym ktoryby świetckiego do ſądu Duchownego wyzwał o rzecz ſczerze świetcką* fol: 234. le: 4. **Aby.**

Brácia ſioſtrom w Grodźie odpowiádáć máią o poſag y o wychowánie po śmierći oycowſkiey fol: 567. le: 5. **Zwykło.** par: **A bráćia.**

O wine ſtrony nie z rzucenia Iázow. fol. 1097.

O wykupno dóbr w Wielkiey Polſce. fol: 494. lege 30. **Gdy.**

Creditor opiekuná pro complicitate, *gdyby nie dał Intromiſsiiey* in bona pupillorum *do Grodu pozwáć może.* fol: 574. lege 8 Minorennibus.

Nieoſiádły o dług. fol: 583. lege 1. **Jeſli.**

O kmiećiáz bieglego. fol: 1086. le: 7. **Chcemy.**

Ale o tym pátrz, **Stároſtá.** in litera S.

Pozywánia do Ziemſtwá.

Práwu Ziemſkiemu rzecz podána, niema bydź żadna przećiw Státutowi állegowána ábo odkázowána. fol: 238. ver. 3.

Zupnicy Ruſcy w ziemſtwie odpowiedáć peremptoriè *máią o wine* 100. *grzywien, gdzie by kogo nád ſłuſznoſć ángáriowáli.* fol: 56. lege 27.

Celnicy ták ſłáchetcy iáko y Mieyſcy Clá nieſłuſznie wyćiągáiący, winni ábo przed ſądem Ziemſkim ábo Stároſćim odpowiádáć. fol: 56. le: 18. & fol: 68. le. 25.

O przeſtąpienie dekretu Kázimierzowego ſtrony ſoli poſtronney. fol: 52. ver. 10.

Actor grániczny o powodztwo do ſądu Ziemſkiego pozywáć ma. fol: 414. lege 1. **Acz.**

O ſummy wielkie cum appellatione.

O krzywde dźiedźiczną, ábo która od oſſoby pochodźi.

O dobrá ktorékolwiek, pozwány ſtánąć y odpowiádáć winien nie excipuiąc ſie ná roki wálne. fol: 491. le: 18. **Chcemy.** & fol: 544. lege 15. Volumus.

Wolno iednák kożdemu ápellowáć. **Támże.**

O wykupno z dóbr pániey Wienney. fol: 576. lege 4. **Jáko.**

O rány Szláchćicowi záđáné od ſzláchćicá gwałtem poimánemu y więźionemu. fol: 592. le: 13. **Gdyby.** *Pátrz* **Szláchćic.** le: **Szláchćic Szláchćicá.**

Poddáni o krzywdy ſwe. fol: 408. p. **Poddáni.**

O kmiećiá zbieglego. fol: 1083. le: 11. **Też.** & lege 12. **Uſtáwiamy.**

Spráwy przed królem nieſkończone. fol. 541. le: 7. **Jż.**

O wyćiągánie Mytá od Szláchty mimo ich wolność. fol 61, par: **A ieſli.**

O nierecuperowánie dóbr álienowánych. fol. 206. lege 19. **Jż.**

W ziemſtwie Duchownym y świetcy Pánowie winá 14. *grzywien karáni bydź máią rokiem záwitym, o nieczynienie ſprawiedliwośći z Mieſczan ſwych nád vſtáwe Woiewodzą wiecey wyćiągáiących.* fol: 283. le: 18. **Zá zwoleniem.** par: **A pánowie.**

Pozywánia zá Dworem.

Pozwy zadworne Commiſſárſkie o rozgránicżenie dóbr królewſkich y Ziemſkich cáſsowáne fol: 408. lege 19. **Przychyláiąc.**

Pozwem nadwornym przy bytnośći królewſkiey ábo gdy ſąd głowny záſiedźie, woźny pozwáć może bez liſtu w goſpodźie ábo ná rynku ad mandatum Regium vel Capitanei vel Iudicis. fol: 519. lege 7. **Ktoż ſzkolwiek.** & fo. 540: le: 1. Quod. & le: 2. Statuimus. & fol: 522. lege 4. **Skázuiemy.**

Pozywánia y terminy zadworne wedle ſtátutow bydź máią. fol: 541 le: 3. Citationes.

Zá dworem żaden pozywány bydź niema, iedno o rzeczy oſsobie królewſkiey zwierzchnośći, pożytkom y imionóm królewſkim należące, pod winą 100. *grzywien ſtronie.* fol: 541. le. 4. **Naprzód.** *Ktoryby z imion królewſkich doſyć królowi nie vczynili.* **Támże.** le. 5. **Też.** *Ktoryby prowentow z dóbr królewſkich nieoddáli.* **Támże.** le: 6. **Jż.**

Nadwornym pozwem gdy król w oney ziemi żaden krom ſłáchty oney ziemie pozwány bydź niema o ſumme w ſtátućie opiſáná. fol. 541. lege 7. **Jż termin.**

Nadwor-

Nadwornym niespodźianym pogwem pogwány ma wźiąć strawę od Sędziego stownie y listownie áby nánie odpowiádał. fo: 542 lege 8. Gdyż.

Pogwány zá Dworem etiam extra Regnum *o záwiedźienie dóbr królewskich do innego, ma* peremptoriè *odpowiádać, á dilatiæ, limitatiæ y euocátiæ iśdź mu niemáią.* fol: 93. le. 9.

Zá Dworem pogwáni bydź maią ratione bonorum *któreby były* liquidi Iuris Regii: *excipuiąc W. X. Litewskie, tákże Szołtysy, Młynárze y Lemany ziem Pruskich. Tákże, Kiiowskie, Wołyńskie y Brácławskie Woiewództwá.* fo: 543. le: 12. Zábiegáiąc.

Zupnik ma forum peremptoriè *zá Dworem o wine stá grzywien, gdźieby ná kwartał soli* ßláchćie *nie wydawał wedle praw opisánych.* fol: 53. lege 18.

O confiscationem bonorum *tego któryby poddánym królewskim zábraniał vżywáć soli Zamorskiey* in defectu *soli królewskiey w Bydgoszczy álbo w Dybowie.* fol. 55. lege 24.

Zupnik Bydgoski winien zá Dworem ná seymie odpowiádáć Zupnikowi Ruskiemu owine 500 grzywien względem nie zápłácenia soli ná czwierć látá. 56. le: 28. par: Co wßytko.

O kowánie fałßywey Monety przed króla fol: 378. par: Ale:

O łápánie gwałtowne białychgłów. fo: 593. lege. Dla.

O summe wielką to iest 40 grzywien, Rok Nadworny przed Sędziego we trzy Niedźiele bydź ma: á o mniey ßy dług álbo krzywde stowną názáiutrz. fol: 542. le. 9. Jeśli. & fol: 543. lege 11. Vstáwiamy.

O dobrá dźiedźiczne własne żaden zá Dworem wyćiągány bydź niema. f. 543. l. 12. Zabiegáiąc.

O káduki Mieysckie zá Dworem. fol: 131. le: 33. Constitucią. par: A Mieyscktié.

O tych zadwornych pogwiech, pátrz wiecey. fol: 1148. Sądy Zadworné.

Pozywánia extra Regnum.

Tóż iest co y pozywánie zá Dworem. fo: 93. le: 9.

Pozywánia ná Seym.

Criminaliter y ciuiliter. *Pátrz* fo: 1147. Sądy crymálne seymowé.

Pozywánia ná Trybunał.

Pátrz Trybunał.

Pozwów Terminy.

Pátrz Roki z pogwów in litera R.

Pozwów zniesienie.

Ma bydź z dóbr ná którychby kto inny práwo przewodził. fol: 539. le: 32. Ktoby.

Práktykánci.

Około záśádzenia ná stolicy innego, iáko perdu-elles *ná seymie odpowiádáć maią.* fo: 30: le. 11.

Práwá.

Práwo *iest dar Boży.* fol: 134. le. 1. Práwo. & fol. 156. lege 14. Sigismundus.

Práwy Rzeczypospolite z chwałą Bożą długo rządzone bywáią. fol: 134. le: 3. Perpendimus.

W práwiech y vstáwách królewskich zdrowie R. P. y pokóy zależy. fol: 147. lege 3. W Imię Bożé.

Bez práwá, R. P. iáko ciáło bez duße. f. 134. l. ca:

Práwem y obyczáymi dobremi iáko zbroią wßyscy vzbroieni bydź mamy. Támże. lege 2. Quemlibet. & fol: 145. le: 1. Roku.

Práwóm wßyscy posłußni bydź máią. f. 134. l. 1.

Práwá królów Polskich wiekuiste bydź máią. fo: 134. le: 3. Perpendimus.

Práwo dla powściągnienia zuchwálstwá dla beßpieczności dobrych, dla pomnożenia dobrych obyczáiów, y dla oddánia y czynienia spráwiedliwości bydź máią. fol: 134 l. 4. Napisáno. & fol. 156. le: 16. Cæterum.

Práwá bywáią ná rzeczy y spráwy niniejsze y przyßłe, nie ná przeßłe. fol. 134. le: 5. Gdyż.

Práwá náwßytkie ściągáć sie máią. fol: 135. le: 6. Práwá.

Práwem iednym y iednákim wßyscy sądzeni być máią. támże. le: 7. My.

Práwá, Státutá, Constitucye, y sądy ku chwale Bożey, błogosławioney pánnie Máryiey, wßytkiey rzeszy Niebieskiey y ku rozmnożeniu y pożytkowi poddánych, rocznie skázone y wynieszone, á wieczne y iednostáyne stánowione y chowáne bydź máią. fol: 135. lege 7. My. & lege 8. Gdyż.

Práwóm koronnym żaden sprzećiwiáć sie niema pod ciężkim gniewem królewskim, fol. 135. lege 7. My.

Práwem iednym y iednákim wßytkie ziemie królestwá Pólskiego sądzone bydź máią. fol: 136. ver. 3. & lege 10. Obiecuiemy.

Práwo nie kogdé, nie wßytkim też iedno służyć może. fol. 136. lege 11. Sed.

Práwá wedle rożności czásów y osób mienić sie pod czás zwykły. Támże. le: eadem. Zápotrzebá czásu stánowione bywáią. fo: 145. le: 1. Práwá Roku.

Práwá nie iednégo ále poſpolity lud obowięzuią fol: 137. lege 13. Gdyż.
Práwá nowé y vſtáwy beż ſeymu ſtánowioné bydź niemáią. fol:136. lc: 12. Obiecuiemy. & fol: 137. lc: 13. Gdyż. & 14. Vſtaw.
Práwá nowé żadnégo nie wiążą do trzymánia áż beda obwołáné. fol: 137. lc: 15. Aby.
Práwá ſą próżné ieſli chowáné nie beda. fo: 137. lc: 16. Gdyż próżné. & fol: 156. lc: 14. Sigiſmundus. & fol 244. par: My tedy.
Práwá ſą próżné ieſli exequowáné nie beda. fol: 138. lc: 17. Próżno. & lc: 18. Po którey. & lege 19. Które.
Práwá wſzytkie w iedno zebráné, do druku podáné y publicowáné bydź máią. fol 137. lc: 17. Gdyż próżné.
Práwá od królów ſtánowioné y liſtámi królewſkiemi vtwierdzone mocno trzymáné bydź máią. fol 138. fol: 19. Które to wſzytkie wypełnione bydź máią támże. lc: 20. Które to.
Práwá Polſkie práwem obcym wykłádáné bydź niemáią fol: 138: lc: 21 Tákże.
Práwné zwyczáie ſądowe ziemie Krákowſkiey, zá práwo chowáné bydź máią. fol. 139. lc: 22. Acz My.
Ziemſkie y Grodźkie wieczné bydź máią támże. lc: 23. Wſzytkie.
Práwné zwyczáie ſądowe ziem korony Polſkiey ábo ná kſtałt Krákowſkich ná 12. kártách ſpiſáne królowi deferowáné, álbo Krákowſkie przyięte bydź máią. fo 139. lc. 23. Wſzytkie.
Teſs prawné zwyczáie ziem porządnie ſpiſáné Decretem królewſkim poprawione y pochwalone bydź máią. támże. lc: eadem.
Wedle potrzeby y cżáſu poprawowáné, moderowáné. odmieniáné, przydáné, y nowe ſtánowione zá zwoleniem wſzech ſtanów bydź moga pátrz in actis Interregni. fol: 106. lc: Nád które.
Práwnego zwyczáiu ſądowego poſtępek we wſzytkich ziemiách koronnych ieſt rożny. fol: 140. lc 25. Co ſie.
Práwá różné czynią miedzy ludźmi ſpory y ſędziom w ſądzeniu różne rozumienia. fol: 140. lc 26. Rożné.
Práwo Polſkie przykładem práwodawców Rzymſkich krol Kázimirz ſpiſował y ſtánowił. fol: 146. ver. 8.
Práwá wſzytkim należące, nie wſzytkim były wiádome przed królem Alexándrem, bo álbo w ſkárbie legáły, álbo v niektórych tylko w gárſći były. fol: 152. ver: 1.
Práwá wſzytkie przywileie y ſtátutá królów Polſkich król Alexánder w iedno zebráć y dla wiádomośći wſzytkich in publicum wydáć roſkazał. fol: 152. par: Itaque. Począwſzy od króla Kázimierzá wielkiego.
Práwá, przywileie, y Conſtitucye koronné od Boleſłáwá Káliſkiego Xiążęcia y od Kázimierzá Wielkiego áż do Alexándrá przez tegóż Alexándrá ſą przez Laſkiego w iedno zebráné y ſtátutem iego wydáné. fo: 152. par: Itaque. & fol: 153. lc: 11. Są tedy.
Práwny poſtępek y záchowánie roków iáko klucz do Státuiu Laſkiego ieſt przyłożony. fol: 153. lege 11. Są tedy.
Práwá ná mieyſcách ſwych położoné ſą iákoby ſánki, ná których ſie ſprawiedliwość beſpiecznie wożić może. fol: 153. lc 11. Są tedy.
Ieden y iednáki poſtępek ze wſzytkich zwyczáiów ziem koronnych, zebrány, ſpiſány, y do Woiewód rozeſłány bydź miał zá króla Zygmunta pierwſzego, roku 1511. f. 140. lc. 25. Co ſie.
Práwné zwyczáie y ſtáre ſtátuty przez Deputaty w práwie biegłe y przez Doktory práwne poprawione bydź miały zá króla Zygmunta Roku 1520. fol: 140. lc: 26. Rożné. Czeſćią zá ſumptem królewſkim, czeſćią nakładem Woiewództw. támże. lc: cad: Ciż znowu obieráni bydź mieli ná Seymikách Powiátowych dla téyże Correctury praw Roku 1527. fol. 333. parag: Beda.
Prawá gádánie iż ná Seymiech przeſłych dóyśdź niemogło, w Krákowie dóyśdź miáło Roku 1532. 1 Maii. od ſześći Deputatów ná to od króla Zygmunta wyſádzonych. fo: 141. l. 27. Acz przed tym.
Praw poprawá ták ieſt przez króla Zygmunta opiſána. fol: 141. lc: 27. par. Co gdy.
Przywileie y ſtátutá które do ſądu nie należą w cále zoſtáwić.
Práwnych ſtátutów trudnośći obiáſnić.
Práwá wątpliwé odłożyć.
Práwá potrzebné do záchowánia w ſądźiech ſprawiedliwośći zgodźić.
Zátrudnienia wſzelákie y Cláuzuły, z których by nápotym wątpliwość iáka vrość Sędziom mogłá odrzućić y ábrogowáć.
Teyże poprawy forme ná wielu exemplarzów ſpiſáną ná powiátowe ſeymiki dla przeczytánia gnieść.
Potym przez Posły z tychże ſeymików ná wálny ſeym odeſłáć. Atám álbo ná te poprawe zezwolić, álbo one wedle potrzeby z lepſzym vważeniem zá rádą y mocą królewſką y PP. Rad poſtánowić.

Praw

Praw y ſtátutów poprawá záśie znowu bydź miáłá ná drugim ſeymie zá Zygmuntá krolá 1543. fol: 144. lc 32.

Prawá rożnych ſtátutów ggadzáne ná ſeym gnieśione bydź miały zá krolá Auguſtá. fol: 140. lege 26. **Rożne.**

Prawá y ſtátutá Polſkim iegykiem potrzebnieyſze niż łáćinſkie. fol. 143. lc. 28.

Praw y ſtátutów ggodzenie y ná polſkie przełożenie trzem Deputatom zá krolá Zygmuntá Auguſtá roku 1563. *zlecone.* fol. 143. lc. 29.

Praw y ſtátutów ná polſkie przełożenie ſámemu Pánu Herbortowi zlecone. fol: 143. lc. 30.

Praw y ſtátutów poprawá gdźieby nie doſłá poſlednieyſzych ſtátutów vżywáć. fol. 144. lc. 32. & 33.

Praw poprawá y ſpiſanie ſtátutu Polſkim iegykiem, ták że vkrócenie proceſsu ad inſcripiones *zá krolá Zygmuntá III. zlecone* 30. *Deputatom.* fol. 143. lc. 31.

Prawá y vſtáwy dawne niektóre z pámieći wychodzą, drugie poprawy potrzebuią. fol. 147. lc: 3. **W Jmię Bożę.**

Praw dawnych decretá y Canony potrzebuią declárátiy nowych. fol. 148. lc. 4. **A nád to.**

Prawá by nalepſze odmiennośćią y chytrośćią ludzką niedoſtátecżne bywáią. fol. 148. lege 4. **A nád to.**

Z praw dawnych pewne poſtánowienie bydź niemoże. fol. 148. lc. 4. **A nád to.**

Prawu poſpolitemu wedle potrzeby R. P. pod czás vbliżyć ſie muſi. fol. 157. lc. 18. Manifeſtum.

Prawá poſpolité pożytkowi R. P. vſtąpić pod czás mogą. fol. 157. lege eadem.

Prawá poſpolite gwoli R. P. y pożytkowi koronnemu vbliżone, zás náprawione y ochronione bydź maią dla ſequele. fol. & lc: eadem.

Prawá prze ludzką złość y nákażone obyczáie do executitiey przychodzić niemogą. fol. 160. lc. 23. **Oznáymuiemy.**

Procuratorſkimi łápáczkámi w wielki Lábirint wchodzą. fol. 140. lc. 24. **Przydáliſmy.**

Prawá y ſtátutá przeciw niepoſłuſznym nie exequowáne ſą przyczyną do wietſzego złego. fo. 201. lege 14. **Ná.**

Prawo poſpolite kto táiemnie przeſtąpi, niemniey wpáda w karánie prawá, iáko ów co iáwnie przeſtąpił fol. 252 ver: 12.

Prawá iáwnie wydáne, ſtoią zá rpomnienie táiemne kożdemu. fol. 254. ver. 11.

Práwem Duchownym ták względem wyſtępku, iáko względem meyſcá forum *wſzędy ieſt kádemu.* fol: 257. verſu 8.

Prawu poſpolitemu przeciwne ſą wſzytkie dániny, dárowizny wieczne, feudá álbo lenná, też y przedáżá królewſkie. Item funduſze, nádánia Duchowienſtwu po ſtátućie Alexándrowym w Piotrkowie 1504. *wydánym, które wſzytkie ſą cáſſowáne.* fol: 97. lc: 2. **Státut.**

Prawu królewſkiemu záchowano czego w przywileiu álbo w zapiśie nie dołożono. fol. 102. lege 2. **Chcąc.**

Prawá wſzytkie przyrodzone y piſáne, ták że poeny, poſtępki y ſpiſki wſzytki contra hoſtes patriæ *y* perduelles *vczynione, podnieſione bydź máią przeciw tym ktorzyby komu przez gwałt ná Páńſtwo Polſkie pomagáli.* fol. 8. lege 20. **Acz.**

Prawá wieczne Polſkie, że żaden król zá żywotá ſwego drugiego miánować niema ná páńſtwo Polſkie: á ten ktoby mu tego pomágał, ma bydź zá hoſtem patriæ *y zá* perduellem, *y ma bydź iman y karan.* fol. 8. lege 20, **Acz.**

Práwo wieczne, że ná dobrách X. Mázoweckiego oprawy bydź niemáią. fol. 21. lege 2. **O práwe.** par. **A wárutiąc.**

Práwo wieczne Woiewodze w vſtáwiániu Ceny rzeczom kupieckim y rzemieſlniczym. fo. 281. lege 14. **Chcąc.**

Práwo wieczne Pieczetárſkie że ieden ma bydź Duchowny drugi Swietcki. fol: 287. lege 6. **Pozwaláiąc.**

Práwo wieczne ná Cudzoźiemce przychodnie że żadnego zamku áni Doſtoienſtw trzymáć nie máią. fo. 302. lc: 18. **Żadnému.**

Prawo wieczne o roſſypánie gránic ktoby ie roſſypał aby ie zás vſypał, pod winą ſtá grzywien fol. 409. lc. 21. **Około.** & lc. 22. **Gránice. A ieſliby plebeiuſs był, tedy 50. grzywien** *práci.* **Támże.**

Práwo wieczne Podkomorzkie o nieprzekłádánie áni zwłoczenie Roku gránicznego, bez zwolenia ſtron álbo przyczyny ſłuſsney pod winą 14. *grzywien.* fol: 421 lc. **Gdy.**

Prawo wieczne ksiąg Grodzkich w Wielkiey Polſsce áby ná Ratuſsách pod trzemi kluczmi chowáne były. fol. 435. ver. vltimo.

Prawo wieczne, áby zapiſy ziemſkie y wſzyſtkie ine ſpráwy v ſądu ziemſkiego odpráwowáne, to ieſt, Pozwy, Controuerſiæ, y Dekretá, bądź Polſkim, bądź Láćinſkim iegykiem, do ksiąg wpiſowáne były. fol: 527. l. 1. Vtáutē 1543.

Práwo kto ma pierwſse in per bona aliqua, *ten też ma y* potioritatem: *choćby y przezyſki y*

poſſeſſio

poſſeſſio zá poſlednim zapiſem otrzymáne byty. Wyiawſzy triennalem poſſeſſorē, ábo niewáżność práwá de lute pierwſzego. fol: 441. lege 15. Declárutiąc.

Nie Niemieckim ale własnym práwem pátrzány bydź ma, który w práwie Niemieckim rzecz ſwo ie zácznie. fol. 515. le: 1. Gdyż.

Práwem Niemieckim wiecey bronić ſie nie mo że, który práwá Polſkiego vżywa. fo. 557. le: 11. Cùm.

Práwo ná dobrách przewiedzione. Pátrz pozwy

Práwóm białychgłów y ſierót nie ſzkodzi przewód práwá ná dobrách otrzymány. fol: 539. lege 32. Ktoby.

Práwá y ſtátutá przećiw plebeiuſſom Corteżanom chowáne y do Executiiey przez Vrzędniki przy wiedzione bydź máią, pod winámi ná Vrzędniki poſtánowionemi. fo: 199. le: Aby. & le: 8. Státuty.

Práwá Chełmińſkiego poprawá weále záchowána. fol: 176. ver: 10. Záchowuiemy.

Práwem przewyćiężony wedle ſtárych ſtátutów o gwałt bezecny. fol: 593. le: Około tych.

Práwem przekonány o mężobóyſtwo z przygody 120. grzywien zápłáći. fol 607. lege Acz o przygodnym. & le: O mężobóyſtwie.

Práwem przekonány o kradzież w Ieżierze, Stáwie, w ſienie, zbożu, ſzkodę ćierpiącemu doſyć vczynić ma. fol. 617. le: Nád to.

Práwem przekonány o nieczynienie doſyć zá dług ſwym przećiwnikom związány oddány bydź ma. fol 636. le: 2. Iż. parag: Ale iż.

Práwem przekonány o dług od przećiwney ſtrony do więzienia dány, ieſli vćiecze od długu wolny: wyiąwſzy złodzieyſtwá dług. fol: 636. lege & par: eodem.

Práwem przekonány o kmiećiá zbiegłego od ſádu niema bydź puſczony, áż zá winy rękoiemſtwo doſtáteczne vczyni. fol 1088. ver: 3. A ieſli od ſądu odeydzie win nie poreczywſzy, wina wietſza 14. grzywien ma bydź karány. Támże. par: A ieſli.

Od praw koronnych Sędziowie ziem odſtępować niemáią. fol. 147. le 3. W Imie Bożé.

Práwá wſzytkie Polſkie ſą potwierdzone od królów Polſkich. fol. 14.

Práwny poſtępek Zygmuntá krolá ma bydź chowány. fol: 140. le 24. Przydáliſmy.

Práwá ábrogowáné.

Conſtitutiæ woienné roku 1590. fol 144. lege 2. & fol: 733.

Conſtitutia pary wołów zá niepoſłuſzeńſtwo v ſądu. fol: 516. le: 6. Quia.

Coryllus, Pátrz wyzywánié zá laſką.

Dawności ziemie Dobrzyńſkiey do daty Conſtitucíiey 1589. fo: 552. le: 9. Ná przyczyny.

Rok Nadworny o dziedzictwo álbo o 40. grzywien. fo: 542. le: 9. Jeſli.

Electia Arcyxiążęciá I. M. Máximilianá Rákuſkiego. fol: 29. le: 9. Iż.

Dániny, dárowizny wieczné, feudá, lenná, ták że przedánia, funduſze y nádánia duchowieńſtw. fol: 97. le 2. Státut królá.

Przedánie dóbr królewſkich po ſtátućie królá Alexándrá w Piotrkowie 1504. wydánym vczynione. fol: 97. le: 2. Státut. & le: 3. Aże náoſtátek.

Expectátywy práwu przećiwné. fol: 299. le: 7. A iż.

Cłá po królách Władyſłáwie, Ludwiku y po ſtátućie Kázimirzowym. fol. 75. le: 44.

Expectátiwy, ſolidá álbo ſpólné dzierżenia.

Iurapatronatus Xiężey ná pewné oſoby. f. 299. lege 7. A iż.

Iurgielty ná ſkładzie Bydgoſkim. fol. 56. para: A iurgieltow.

Pozwy wſzytkie ná ſeym ábo zá Dworem ná Commiſſarze y ſtrone o rozgrániczenie dóbr królewſkich z dobry ziemſkiemi przez Dzierżawce abo Inſtigotorá królewſkiego do roku 1598. wydáne. fo 408. le: 19. Przychyláiąc.

Woienny rozdział y obroná ziemſka w Kiiowſkim Xieſtwie iáko przećiwne wolnościam koronnym cáſſowáne. fol: 803. par Oſobliwie.

Wſczynánie woyny v ſądu, przed ſądem y po ſądzie. fol: 513. le 9 Dla.

Inſże ábrogatá káżdy łácno w ſtátućie naydzie ná mieyſcách ſwoich gdzie ſa náznáczone.

Præſcriptiæ.

Præſcriptiiey ſwoiey Zydowie w zaſtáwách y zapiſiech ſwych trzy látá vżywáć máią. fol: 1125 lege 1. Gdyż.

O inſzych præſcriptiách, pátrz in litera D. Dawności.

Proboſczowie.

Proboſczowie Klaſztorni ſłáchetckiego ſtanu bydź máią, á in defectu, Plebei, byle Polacy fol: 207. le: 1. Czeſtémi.

Viſituiąc kośćioły nic nád práwo wywożić áni pieniędzy od poddánych wyćiągáć nie máią. fol: 206. le: 20. Prohibemus.

Proboſtwá.

Proboſtwo świetego Floriáná incorporowáne Collegium Krákowſkiemu náwieczność fol. 224. le: 1. **Incorporátia.**

Procurator.

Procuratorowie przyśie gli bydź máią. fol: 518. lege 3. Procuratores. 1543.

Procuratorá ſwego kożdy mieć może y mieć ma. fol: 518. lege 1. **Iż kożdemu.**

Procurator ma bydź od ſądu dány potrzebuiacym go y nieumieietnym. fol: 518. lege 2. **Jeſliby.**

Ma bydź dány z práwá pozwánemu o crimen læſæ M. *gdźieby go potrzebował, á poſt* propoſitionem & documenta Inſtigatoris *ma mieć* ſpatium deliberandi ad reſpondendum *do trzećiego dniá.* fol: 24. par: **Prokurator.**

Procuratorá obráć ſobie może białagłowá. fol: 518. lege 4. **Aby.**

Procuratorem v ſądu świetckiego bydź nie może oſóbá Duchowna, wyiąwſzy w ſpráwách właſnych álbo Duchownych. fol: 239. lege 1. **Powßeni.**

Procurować cauz żadnych nie mogą Piſarzy Pod piſek v tego ſądu v którego ſiedzą. fol: 498. lege 11. **Przeſtrzegáiąc.**

Procurować ſpraw cudzych komornicy Woiewodzy nie mogą. fo: 453. le: 1. **O Rocech.** par: **A przerzeczeni.**

Procurować ſwą rzecz kto chce może, byle łápácżek żadnych nie vżywał. fol: 518. le: 4. **Aby.**

Wezwáni wedle reieſtru, rychło ſtáwáć maią, pod zgdániem in contumaciam. fol. 119. le. 16. **Zápowiedamy.**

Z nieporządnémi pozwy y ſſprawámi do ſądu wchodźić niemáią, pod winą Státutową. fol. 519. lege 16. **Zápowiedamy.**

Z procurátią niedoſtáteczną do ſądu vkázować ſie nie máią, pod winą trzech grzywien w źiemſtwie, á w Grodźkim ſześć ſkotów. fol 520. le. 9. **Gdy.**

Szácunki pieniężne wedle ſkody w pozwiech miárkować máią. fol: 518. 1543. *Pod zákazániem przez krolá Procurátiey.* **Támże.** par. Quodſi 1543.

Spraw niesprawiedliwych áni ich przyimować áni im rádźić, áni ich popierać máią zábiegáiąc łáſce. fol. 518. 1543.

Czyniący ex cauſa ciuili criminalē *máią bydź karáni wieżą y* 100 *grzywien y nagrodą ſkód* fol: 684. le: 6, **Sądźić.** par. exceptis.

Procuruiący fałſzywie winą ſtátutową karáni bydź máią. fol: 441. le. 17. **Iż nieſárność.**

Procuruiący z potwarzy trzemá grzywnámi karány bydź ma, á ſądowi drugą trzy, á czwarty raz obwiniony wiecey ku ſpráwowániu przypuſczon bydź niema, ále pryſkowány y bezécny bydź ma fol. 624. le. 1. **Gdyż.**

Bez powodá ſwego áni pozywáć áni procurowáć niemáią, pod winą pietnadźieſtą ſtronie pozwáney. fol. 520. par. **Dla tego.**

Máiąc doſtáteczną procurátią choć oſiedli álbo nie oſiedli mogą v ſądów ſtawáć y czynić y ſpráwować principałá ſwego ſpráwe. fol. 520. lege 8. **Stáry.**

Strone pozwem Nadwornym pozwáć y Sedźiego ruſzyć y wſzytko czynić mogą co ku obronie ſpráwy należy. **Támże.**

Zapiſów żadnych nowych czynić áni ſtárych quitowáć, áni pieniędzy zápiſánych bráć mogą bez principałá ábo powodá. **Támże.** le. ead. par: **Wźiąwßy.** *Przećiw zapiſowi żadnemu mówić nie mogą.* fol: 440. le: 14. Ad effugiendas. par: Contra.

Vpornie ſtrone zdawáć dopuſczáć nie máią, inácżey zá ſkárgą ſtrony o to ſpráwiedliwość z nich czyniona bydź ma. **támże.** *Iáko z ſługi.* fol: 519. le: **Zápowiádamy.** par: **A ták.**

Procuruiący ku ſzkodźie y ſkáźie niewiedzących karáni bydź máią winą naiázdu domowego. f. 441. le: 17. **Iż.**

Do trzećiego dniá Controuerſiæ do ſądu oddawáć máią. 520 le: 10. **W tym.**

Kwitować bez powodá nie mogą. **Támże.** le: 8. **Stáry.** par: **Wźiąwßy.**

Szkodźić nie mogą práwem oſobie náwoienney poſtudze bedącey. fol: 711 le: 1. **Żołnierze.**

Procurátiæ.

Od procuráciiey ieduo trzy groſze w Cáncellárieiey płácono bydź ma. **Pátrz piſárſkie pámiętné.**

Proles illegitima.

Wżadnych dobrách nie dźiedźiczą. fol. 560. le: 5. **Item.**

Protestatiæ.

Przećiw ſądowi gdyby co temerè & proteruè *czynił, bydź mogą.* fol 532 le: 1. Sigiſmundus. ver 16.

Przed ſądem Trybunálſkim ták ważné iáko ſeymowé álbo źiemſkie. fol. 686. le: 14. **Zapiſy.**

Prowizya

Prowizya pánny.

Pátrz pánná.

Pruſkie Xieſtwo.

Czyniło pokóy y zgodę z królem Władyſłáwem zá czáſu Conradá z Iungingen Miſtrzá Pruſkiego pod Ráčiązem Roku 1404. fol: 838.

Czyniło pokóy drugi z królem Władyſłáwem Polſkim y Węgierſkim zá czáſu Páwłá z Ruſdorffu w Brześćiu Litewſkim, Roku 1436 fo. 842.

Tenże Páweł z Ruzdorfu pozwala przeſźćia wolnego y hándlowánia kupcom wſzytkim koronnym y W. X. Litew: w Kśieſtwie Pruſkim. fol 904.

Tenże Páweł z Ruzdorfu obiecuie pokóy wieczny z króleſtwem Polſkim chowáć fol: 862.

Po Miſtrzu Páwle z Ruzdorfu drugi Lódwik z Erlichaugen czynił znowu pokóy z królem Kázimierzem y z koroną, roku 1466. pod Toruniem zá śrzodkowáńiem Poſłá Papieżkiego. fol. 863.

Po tych Conditiách vczynionych, poſłał król Kázimierz do oycá Papieżá Páwłá z poſłuſzenſtwem y po vtwierdzenie pokoiu tego. f. 889.

Po królu Kázimierzu król Alexánder kázał wydáć Artykuły pokoiu Brzeſtckiego wyięte z przywileiów Mázoweckich które nie były wpiſáne w przywileiu pokoiu z koroną vczynionego. fol. 891.

Artykuły drugie z przywileiów Pruſkich wyięte. fol: 900.

Roku 1579. Mikołay Biſkup Alſperſki z ſwą Kápitułą poſłuſzeństwo królowi Kázimierzowi oddawał, y Conditiæ ná ſeymie Piotrkowſkim tegoż roku podáne przyiął. fol: 907.

Roku 1515. zá królá Zygmuntá pierwſzego gdy ſie znowu Pruſka woyná była odnowiłá. Ceſarz Máximilian znowu pokóy czynił miedzy królem á Pruſaki. fo. 913.

Pokóy zásie ten ſkonczony ieſt Roku 1525. w Krákowie. fo. 913.

Król Zygmunt dáie ziemie Pruſką w leno Márgrábi Brándeburſkiemu. fol: 919.

Tenże król Zygmunt miał dawáć 4000. złotych Rynſkich Xiążęćiu Pruſkiemu Olbrácht owi dorocznie. fol: 922.

Tenże król niektóre wolnośći temuż Márgrábi nádáie. fol: 923.

Zá tegoż Szláchtá Pruſka Conditiæ wſzytkie y pokóy vczyniony ápprobuie w Krákowie. 1525 fol 923.

Tenże król czyni Ordinátią Xieſtwá Pruſkiego we Gdanſku roku 1526. fol: 925.

Xiąże Pruſkie do Electiiey królów Polſkich nie przypuſczone y nienależy. fol: 930.

Przyſiegáć Rády, Stároſtowie y Dzierżawce ziem Pruſkich królowi máią. fol. 931.

Appellátiæ od Xiążęćiá Pruſkiego do królá iśdź máią. fol: 932.

Pruſacy ná woyne wyprawowáć máią równo z koroną. fol: 933. lege 11. Terræ.

Ludzie do nich zbiegłe wrácáć máią. fol: 933. le: 13 A iż.

Z Conſtitucíy królá Zygmuntá Auguſtá.

Pruſkie Xieſtwo ieſt pod iedną pieczęćią y laſką koronną. fol: 97. le: 2. **Státut.**

Do Prus ná ſądy ziemſkie odeſłáne bydź miały zá królá Auguſtá rewizyę wſzytkie y Dekretá vczynione ná te co ſie liſty ſwemi ná dobrá Execucíiey podległe vtáili: áby ſzláchtá widząc y máiąc terminate Dekretów obacyć mogli kto ſie vtáił. fol: 104. le 7. A iż to.

Pruſkie Xiążętá y Miáſtá kowáć Monety niemáią iedno wedle poſledniego p ozwolenia królewſkiego. **Pátrz Mynicá.**

Z Conſtitucíy zá królá Stephaná.

Woiewództwá Pruſkie nie Trybunał, ále ſam król ſądzić ma. fol: 934. le: 1. **Woiewództwá.**

Cel od wołów y koni ná własną potrzebę ſzláchtá Pruſka dawáć niema, tylko przyſiege ná cle oddáć. **támże.** lege 2. **Od.**

Z Conſtitucíy zá Królá J. M. Zygmuntá III.

Woiewodztwá Pruſkie przyſtąpiły do Trybunału ktorym iednák zoſtáwiony regreſs do praw y Sądow, y Appellátiæ zá Dworem ieſlibyſie im Trybunał niepodobał. fol. 934. lege. 1. Jż.

Pruſkich ziem Szołtyſi, Młynárze y Lemáni, ktorzy máią náſobie onerá y ſłużby Stároſtom powinne, niepodpádáią pod Conſtitucią Wárſzáwſką anni 1598. O pozwiech Zadwornych: Wyiąwſzyby ktory ratione rebellionis & inobedientiæ álbo też dla pomnożenia pożytkow dobr ſtołu królewſkiego od ſtároſty był deferowány. fo: 543. le. 12. Zábiegáiąc. parag. Excipuiąc.

Obyczay ſądzenia Trybunału Pruſkiego / ták poſtánowiony.

Woiewodztwá Pruſkie máią bydź ſadzone w Piotrkowie.

Do ſadzenia máią bydź z káżdego Woiewodztwá

 támecznego

támecznego po dwie osobie deputowáne.

Odprawowác máią wszytkie Cauzy ziákichkolwiek stopniow práwá przypádáiące, okrom Causas merè criminales, fisci, exemptionis bonorum Regalium, *tákże Mieyskich ktore król ná Seymie zá Dworem* secundum exigentiam Causæ *sądzić ma. A Sędziowie pomienieni máią sie przychylác Práwom y zwyczáiom Pruskim* fol. 834. lege. 2. **Máią.**

Sprawy ábo Actiæ duchownych Pruskich, iáko y sprawy Duchownych Koronnych sądzone bydź máią. A dwu Deputatów ku inym deputatom Duchownym posyłác máią.

Deputatów Duchownych ták Polskich iáko y Pruskich tylko sześć ná kożdą sprawe wotowác máią. fol. 935. le: 3. **Sprawy.**

Deputaci Pruscy rowno z innemi koronnémi pro sorte sua *do* salaria *przypuszczeni bydź máią.* **Támże.** lege. 4.

Czás obieránia Deputatów káżdego roku feria secunda post Natiuitatis B. Mariæ Virginis *náznáczony.*

Mieyscá, Woiewodztwu Chełminskiemu w Rádzinie, Málborskiemu w Sztumie, Pomorskiemu w Stárogardzie, postánowione. **Támże.** le: 5. **Czás.**

Woźny iáko publica persona, ea assecuratiõe *iáko y inni koronni iest wárowány.* **Támże.** le: 6.

Correcturá práw pozwolona, ktora máią przynieść sub Censuram *stanów koronnych y Krolewska.* **Támże.** lege. 7.

Cudzoziemcy Zamorscy ktorzy máietnośći ziemskie osiedli, do trzech lat ie winni poprzedác, pod vtráceniem máietnośći. A ktoby sie tego nápotym ważył, záraz in instanti *pieniądze y máietność Ziemska do skárbu koronnego tráci. Oco* forum *ná Trybunał* peremptoriè inter Causas officii ad instigationem cuiusuis. fol: eodem le: 9. **Iż śtlá.**

Cauzy contra officiales *tym sposobem iáko innych Woiewodztw Koronnych odprawowác sie máią.* **Támże.** lege. 10.

Przypozwów żadnych w tych Actiiách, ktore z Appellatiiey, remissiiey, y z innych terminów práwnych zá Dworem królewskim przypadáły nie potrzebá. fol. 935. lege. 11. **A iuż.**

Prorogátia Declárátiiey ziem Pruskich do Seymu drugiego, ieśliż przy Trybunale Koronnym gościác wolą máią odłożona. fo: 936. le: 12.

Commissarze ná ponowienie gránic wysłani. fol: eodem. lege. 13.

Exequutiiey de non alienandis bonis Mensæ Regiæ *król niema czynić.* **Támże.** le. 14.

Correctura praw Pruskich ná Seym przyniesiona, ad Censuram *podána y rewidowána*, authoritate Conuentus *ápprobowána.* **Támże.** lege. 15.

Poprawiác y przyczyniác im praw swoich wolno: ná co iednák Confirmatia *Seymowa zá chodzić ma.* **Támże.** lege. eadem.

Dániná wieczności ná Bebel. **Támże.** lege. 16. **Dániná.**

Pruskie Miástá.

Elbiaskie Constitucie roku 1568. ná Seymie Lubelskim wydáne, na drugim Seymie támże Roku 1569. ápprobowáne fol: 936. lege. 1.

Ordinátia Miástá Gdanskiego od królá Zygmuntá pierwszego we Gdansku Miástu podána Roku 1520. fo: 942.

Constitucie Gdanskie zá królá Augustá ná Seymie Wárszawskim Roku 1570. potwierdzone folio. 948.

Toruniánie, nie máią przeszkadzác áni áresztowác áni zátrzymawác pływánia do Gdanská: A król ma bronić kożdego od tych gwałtów. fol: 972. lege 1.

Przysiegá Rádźiec Gdanskich. fol. 970. le. 2. **Ja B.**

Burgrábie Gdanskiego. **Támże.** le. 3. Ego N.

Burmistrzá Gdanskiego **Támże** le: 4. **Ja N.**

Mieszczan y pospólstwá. **Támże.** le: 5. **Ja N.**

Szláchtá zbożé z korony wywożić może. fo: 971. lege 7.

Towáry nie inné iedno zbożá, máki y leśné roboty do Gdanská woda iśdź máią. **Támże.** lege 8. **A co sie.**

Miedź z Krákową do Gdanská woda spuszczána bydź ma, ále iey pierwey kożdemu w koronie dostátek bydź ma. **támże.** l: 9. **Constitucya.**

Listów zátáionych ná seymie pierwszym nieokazánych do drugiego seymu odłożone peremptoriè. fol. 971. le. 10. **Iż Miástá.**

Tóż ieszcze do trzećiego seymu odłożono. **támże.** lege 11. **A co sie.**

Ná czwartym seymie iuż prawem postąpić kazano. fol. 972. le: 12. **Iż według.**

Przedánié dóbr.

Przedánia dóbr królewskich, po státucie królá Alexándrá w Piotrkowie Roku 1504. wydánym, vczynione, wszytkie sa cássowáne. fol: 97. le. 2. **Státut.** & lege 3. **A że.**

Przedawcá dóbr ieśli ma żone ktoreyby oprawá ściągálá sie ná dobrá, ma ia stáwić do Akt zá-

gwole-

Woleniem przyiaćiół, przynamniéy dwu krewnych z liniiey oycowskiey ma zezwolić ná zapis. fol: 444. par: A ieśliby.

Przedawcá dóbr ma bronić tego komu przedał. fol: 423. 23 Z zwyczáiu. & 444. ver. 5.

Przedánych dóbr dawność. Pátrz dawności.

O przedánie dóbr krewni świadczyć mogą. fol: 625. lege 2. Konrad.

Przekupniowie

Szláchetcy targowe płáćić winni. fol: 1047. le. 3. Którzykolwiek.

Przekupniowie nie ieżdżąc do Węgier po winá y po konie ná składźiech koronnych kupowáć ie máią pod vtráceniem towáru do Celniká. fol. 1051. lege 1. Iż to znamy.

Przekupniowie pográniczni nie są winni zstępowáć do komor Celnych. fol. 72. le: 37. O tych.

Przemyśl.

Od podwód wolny. fol: 1070. le: 3. Zá pozwoleniem.

Przemytnicy

Z ich forytargmi karáni bydź máią winá skrádzenia R. P. y ná dobrách. fol. 71. l: 34. 35. 36. 37.

Przewody.

Przewód prawá ná dobrách iákich otrzymány szkodźić niemoże prawu białychgłów y sierót. fol: 539. le: 32. Ktoby.

O przenieśienie pozwów gdy kto w dobrách cżyich prawo przewodzi. Pátrz pozwy.

Przezyski.

W przezyskách dobrá executia odietè záś wracáne bydź miały. fo: 108. le. 4: Item ostrzegáiąc.

Przezyski ná Stárośćie w koronie nie w ziemi osiádłość máiącym w sądzie Ziemskim otrzymane nie ná grunt królewski ále ná osiádłość iego ściągáć sie máią f: 429. l 4. Vstáwiamy.

Tymże sposobem y w Grodzie ma bydź przeciw niemu postąpiono, gdzieby był w Grodzie przesądzon w przezyskách in articulis castrensibus. fol: 433. le: 23. Tego.

Przezyskow remissia z ziemstwá do tey ziemie bydź ma gdźie kto ma osiádłość. fol: 429. le: 4. Vstáwiamy.

Przezyski prawá y zapisu pierwszego pierwey iść máią niż wtorego, wiąwszyby kto był triennalis possessor. *ábo prawo pierwszego de iure ważne nie było.* fol: 441. le: 15. Deklárując.

W przezyskách y zakładźiech ná dobrách zá ánteces sorá otrzymánych dobrá one przez tutory puszczone bydź máią. fo. 575. par. Jeśliby: pátrz sieroty.

Przezyskom w inszym powiećie otrzymánym Stárostá dosyć czynić ma. fol. 655. le. 1. Jeśli sie. *Przezyski powiátów swych Stárostowie wykonywáć máią pod winą* stá grzywien. Támże. lege 2. Dla.

Gdy kto przezysce prawo, dwá kroć ma ieżdźić ná ciążánie: á o szkody zá zbronieniem ciąże y wwiązánia mazdáć. fol: 655. le: 3. Gdy.

Przypozwy.

Po vmárłey stronie ná potomki idą od powodá gdy chce swą rzecz záczętą do końcá prowádzić fol: 517. lege 8. Si pars.

Przypozwu tego forme mass. fol: 536. lege. 20. Który. & 21.

Przypozwów żadnych ták do ákcyi iáko y pozwów bądź w ziemskim ábo Mieyskim prawie po śmierći królewskiey y Sedźiów wszelákich niepotrzebá: tylko gdźieby ktora osobá ex litigantibus vmárłá. fol: 539. lege 31. Po.

Przypozwámi zadwornémi executia Trybunálskich dekretów hámowána bydź niema. fol: 688. lege 21. Dekretá.

Przypozwów iuż żadnych ná Trybunał nie trzebá w Actiách zá Dworem przypádłych. fol. 935. lege 1. A iuż.

Przypozwów żadnych po śmierći królewskiey y Sedźiów nie trzebá. fo: 539. le. 31. Po śmierći.

Przypowiásty.

Pátrz Roki przypowieszczone in litera R.

Przysędy.

Któreby miał brać Sedźia y Podsędek z osobámi od Pánów Rycerstwá obránemi, máią sie dźielić: wszákże Pisarz przy swym salarium *ma zostáć.* fol: 678. par: Przysędy.

Przysędy w Mázoweckim Woiewodztwie nie idą Támże.

Przysięgi koronné.

Przysięgá królewska folio 8.
Pánów Senatorów. fol: 269. lege 2. & 3.
Pieczętarzów. folio 286.
Referendarzów. folio 290.
Sekretarzów. folio 292.
Márszałków. folio 293.
Podskárbich. folio 307.

Zupników. folio 58.
Poborcow zá Zygmuntá pierwſzego. fol: 331. Zá Krolá I. M. Zygmuntá III. pogłowna. fol: 357. Generalna. 391.
Podkomorzego Gránicznego. fol. 412.
Stároſtów. folio 429.
Sędziego y Podſędká. folio 486.
Piſárzów Ziemſkich. folio 496.
Woźnych. folio 521.
Szláchćicá podeyrzánego: folio 557.

Przyśiegi ſądowé.

O ſkody żołnierzkie własna przyśiega vchodźi, fol: 719. par: Ale ieſliby.
O rzecz náleżiona własna. fol: 624. lege Item Martinus.
O liſty nágánione ábo zástárzáłe własna. fo: 289. par: Ale.
O gwałt ſam ieden. fol: 597. lege Aby.
O złodźieyſtwo ſam ieden fol. 620 le: 12. Aby.
O dług nie zápiſány ſam ieden. fol. 633. le: 4.
O vkaſzenie pſá poſczwánego ſam ieden. fo: 1110 lege Dźiwiß.
O dług zaprzány ieſli dług 20. grzywien ſam, ieſli 40. ſámowtór, ieſli wiecſzy, ſámotrzeć. fo. 634. lege 2. Też.
O przekładánie Roków ſámowtór. fol: 668. le. 3. Ale ieſli.
O rány, ſámotrzeć. fo: 603. le. Stárzył. & fol. 604. le: 18. Też czeſtokroć.
O zábićie albo ránienie chłopá ſámotrzeć. fol: 603. par: Aliżby.
O ſługę zbiegłego o gwałt zápowiedźiánego ſámo trzeć. fol: 590. le: 8. Tákowy.
Powodowey ſtrony o rány zápiſáne ſámotrzeć. fol: 605. lege Też czeſtokroć.
O zapis názdrádźie vczyniony ſámoßóſt. fo: 441. lege 16. Czeſtokroć.
O gránice ſámoßóſt. Pátrz gránice.
Sługá o kradzież obwiniony ſámoßóſt. fol: 582. lege 8. Gdy.
O liſty podeyrzáne ſámoßóſt. Pátrz/ Xśięgi Ziemſkie.
O kowánie monety fałßywey ſámooſmynaſt. fo: 377. le: 12. Dla.
O nie przyśiećie świádków do ſcrutinium. fol: 614. par: Jż ma.
O niewiádomość przewodu práwá/ Pátrz pozwy
O rány w pogoni zádáne. fol: 601. le: 7. Wyrozumieliſmy.
V ſądu królewſkiego ſkázáne do Powiátów odeſłáne bydź máią, chybáby kto chćiał támże przyśiadź. fol. 119. leg: 4. Przyśiegi.
Vrzędników y Dignitarzów (porzuwßy od Woiewody) ſądów nowych zá królá Auguſtá. fol: 676 par: Jako.
Przyśiegá świádków inácżey przez Woźnego niema bydź powiádána ieđno iáko roſkázano. Pátrz Woźny.
Przyśiegi Zydowſkiey formá f. 1129. l. 11. Zyd.

Przyśiegi woienne.

Hetmáni koronnego czáſu Interregni. fol: 704. le: 2. Ego N.
Deputatów do Rády Woienney. fol: 704. le. 3. Jako.
Piſárzá polnego. fol 707. le: 11. Ego N.
Rotmiſtrá, że v niego nie był towárzyſz gdy o ſprawiedliwość był requirowan. f. 727. le. 8.

Przyśiegi Celné.

Pátrz in litera C. Celné przyśiegi.

Przywianki.

Pierwſzego mężá wrócić ſie máią potomkom iego od żony pozoſtałey gdy zá drugiego mężá póydźie, o co rekoymie ſtáwić ma. f 567 l 6. ośtrey p: Pánie wienné. & f: 576. l. 4. Jáko.

Przywileie.

Wßytkie Polſkie ſą potwierdzone od królów Polſkich fol: 14.
W przywileiu czego nie dotkniono to trzymano bydź niema: czego zás dotkniono, ná to ſámo rozumiano bydź ma, á nie ná co inego. fo: 102. lege 2. Chcąc.
W przywileiu gdźie oſobney zmianki nie vczyniono o Myćie, o woiennym woźie, o dwu großu podymnym, o ſtáciiey, o podawániu Duchownego opátrzenia, to królewſkiemu práwu zá chowano., Támże.
Przywileie poſpolite y oſobne nie máią bydź ináczey rozumiáne áni wykłádáne iedno iáko ſáme w ſobie brzmią. Támże.
Przywiley Kázimierzów o ſoli poſtronney ma bydź ná wieki chowány pod winą 14. grzywien fol: 51. par: Dla tego.
Przywiley ſtolice Rzymſkiey królowi ná podawánie beneficiy w ſześći Mieſiącách pozwolony ma bydź wiecżny y niegwałcony. fol: 202. le: 17. Gdyż.
Przywileie królewſkie pod pieczęćią koronną z Káncellárii wydáne máią bydź do Metriki wpiſáne: y ztámtąd ktoby ie ſtrácił, á onie prowpiſáne: y ztámtąd ktoby ie ſtrácił, á onie prośił, nic nie odmieniáiąc, máią bydź podpieczęćią

czećia wydáne. fol: 288. lege 2. Aby.

Przywileie z ksiąg Kánceláriiey wyiete nágánione ábo zástárzále, przysiega tego który ie pokáguie poprawione bydź máią. f. 289. p. Ale.

Przywileie ná dobrá dziedzicgne Szlachtá przed Stárosta niepowinná okázowáć, wyiąwszyby sie gnáczyło że sa królewskie. Pátrz listy z ziemskich ksiąg.

Przywiley kto v sądu vkaże kope do Sedziego tráci. fol. 531. le. 20. Statuimus.

Przywileie do trzech lat y sześći Mieśiecy wietrzeią. fol 552. le: 7. Viu.

Przywileiem nászláchectwo, bronić sie v práwá nie może, który sie sprawámi Rycerskimi stanowi przećiwnemi báwi. f. 555. l. 4. Dudzy.

Pszoły.

O pszczoły ábo omiód obwiniony stráwić sie kożdy ma fol. IIII. lege. 3. Piotr.

Pszczelne drzewo kto podetnie grzywne zászkode záplácić winien á sądowi druga fol: 1110. le. 2. Jesli.

Opszczelnych barćiách, Pátrz Barći.

Puśćizná.

Puśćizny po chłopiech swych ábo kmiećiách bez potomstwázmárłych Pánowie brác niemáią. fol. 1093 lege. 35. Vznawamy.

Q

Q Quartá kiedy pozwolona.

Quártá Ráwska począłá sie od Roku 1562. w Piotrkowie zá krolá Augustá fol. 310. le. 1. Po námowieniu.

Quártá zá pomnożeniem pożytkow koronnych pomnożenie bierze, zá vmnieyszeniem Vmnieyszenie. fol. 382. le: 1. Lustratio.

Z czego plácona bydź ma.

Dobrowolnie z dochodów stołu królewskiego dla dobrego y obrony R. P. od krolá postapiona. fol 313. le. 7. Znáiąc.

Ze wszytkich dóbr do stołu królewskiego należących od krolá Augustá pozwolona. fol: 310. lege. 1. Po námowieniu.

Zárend dożywotnych, z dożywoć gołych y ze wszytkich prowentów pozwolona. folio 311. versu. 2.

Ze trzech części tychże Arend dożywotnich y do żywoć gołych, postapiona. Támże. parag. Adla. A pátrzona bydź ma nie indze iedno w skárbie królewskim. fol 311. parag Adla.

Zupuszczenia Czwartey części stárych summ ná dożywoćiená dobrách stołu królewskiego, czego iest declárácia táka. Naprzod, Summá ná cztery części rozdzielona bydź ma, ták áby iedná część zá kożdym dożywoćiem vpuszczona byłá: y ták iuż zátym kożda Summá czworgiem dożywocia Extenuátia swoie y koniec bierze. Po wytrzymániu zás czworgá dożywoćia, piąty possessor iuż Quárte płácić y respondowác winien. Wyiąwszy żeby zá piątym dożywoćiem od pierwszey o tym Constitucyey dobrá trzymał, tedy do śmierći w possessiey záchowan bydź má. fol: 92. le: 3. A dożywocia. & lege. 4. Vpuszczenie.

Ná to zapłacenie Quárty ze trzech części dochodów krolewskich dał król August Cáutia Koronie z podpisem reki swey pod koronną pieczęcią w Lublinie 1569. folio. 316. lege: 8. Aczesmy.

Z porádlnego y Podymnego fol: 325. le: 10. Podymnego.

Z dóbr Exequutiiey przypádłych oddawáne bydź ma, ale tez te dobrá krolá dochodzić máią fo. 312. le: 5. Po declárácyey. parag. A gdzieby syny.

Z dochodów wolnych oddawáć ią miał król August ná tymże seymie, ná którym y executia dóyśdź miáłá, y possesores dóbr Executiiey podległych liczbę czynić mieli. fo. 102. le: 6. Dobrá.

Z dóbr królewskich wolnych Wołynskich, Podláskich, y Kiiowskich rewidowánych. fo: 386 parag Ktorzy.

Z dóbr Mázoweckich non obstante reformatione królowey Anny stárszey. fol 21. le. 2. Opráwe.

Z dóbr królowey Anny stárszey po śmierći iey wedle Rewizyi y pierwszey Constituciiey. fol: 21. lege 3. Zá zgodnym.

Płácić ią máią Dzierżawcy dóbr królewskich. fo: 314. par: Oddáwáć.

Celnicy, Mytnicy, Zupnicy. f. 314. p. Celnicy.

Possesores dóbr executiiey podległych. fo. 102 lege 6. Dobrá.

Oddawáć ią mieli ná seymie przyszłym wedle Constituciiey seymów przeszłych pod strácenie dzierżáwy. fol: 102. le. 7. Potym.

Oddawána bydź ma pod strácenie dzierżáwy. f. 312. le. 3. Potym. & l. 5. Po declárátiiey.

Y choć dzierżawcá dóbr królewskich ábo iny vmrze, przećie spełná dochodzić ma, czego Pan Podskárbi *dogledáć ma.* fol. 310. le. 1. **Podskárbi.** & fol. 314. par: **Po kożdego.**

Quártá dla czego pozwolona.

Oddawána bydź ma dla obrony R. P. fol: 313. le. 7. **Znáiąc.** & f. 310. le. 1. **Podskárbi.**

Ná służebnė obrony potoczney obracáć sie ma. fol: 310. le. 2. **Tákże.** & f 318. l. 16. Quarta. *Y przetóż ná kożdė pułroká do Lwowá oddawána bydź ma dla żołnierzá.* fol. 314. parag: **Jesliby.**

Ná obronę Turecką pro vna vice *zá króla I. M. Zygmuntá III. Roku* 1590. *Pozwolona osobna: pozwolona y ná drugi rok przy stárey quárćie.* fol. 317. le. 13. Quarta. *Też pieniądze mimo Constitucyą odwożone bydź miáły prosto do woyská.* fol: 317. ver. penultimo.

Quártá druga do trzech lat do stołu królewskiego pozwoloná. fo. 319. le. 20. **Potrzebá.**

Quártá gdźie oddána bydź ma.

Oddána bydź ma ná Zamku Ráwskim ná káżdė Swiątki. fol. 314. par. **Celnicy.**

Do rąk páná Podskárbiego oddawána bydź ma. fol. 313. le. 7. **Znáiąc.** par. **A napiżód.**

Chowána bydź ma w Ráwie przy Stárośćie Ráwskim álbo vrzędzie iego. fol: 317. lege 11. **Bespieczeństwo.**

Quártá w swey mocy zostáć, á Krol nakładem swym gránice koronnė opátrywáć ma. fol. 319. lege 19. **Gránice.**

Quártá záwsze y zupełnie oddawána bydź ma.

Fol: 318. le: 16. **Quártá.** *Pod winą vtrácenia Dzierżáwy oddawáné bydź ma wedle lustráciy rewizorów.* fol: 313. le: 6. **Namowe.** & fol: 314. par: **Oddáwáć.**

Quárćie niepodlega gdźie rewizia niezáśłá. fol: 317. lege 15. **Quártá.**

O Quárte poćiągáné bydź niemáią dobrá wolne áż inuentowáné będą, tóż dopiero zá látá przeszłe Quárte oddawáć máią. fol. 386. par. **Ciż.**

Nád pierwsze inuentarze rewiziiámi ginąć niemą, owsem icy przybywáć ma, wyiąwszy casus fortuitos. fol. 385. lege 10. **Lustratory.** par: **A ieśliby.**

Gdzieby też fortuitis casibus *co vbyło. tedy zá inquisitia v kogoby z tey przyczyny zátrzymáná byłá y zá vznániem seymowym iedna część defálcowána druga odłożona bydź ma.* fol: 386. par. **Ciż.**

Quártá sługa postáná á prze iáki przypadek nieodnieśiona ginąć niemoże, ále zá oświadczeniem oney przygody w bliższym Grodzie oddána przećie potym bydź ma. fol: 314. para: **Jesliby.** *Pátrz o tym dzierżawcy.*

Quártá nie oddána ná Podskárbim pátrzána bydź ma gdźieby ią in delatis *nie oddał Instigátorowi.* fol: 15. **Quártá.** *Álbo ná Instigatorze gdzieby nie popierał.* **Támże.**

Quártá z Lubowle zá dwie lećie 1588. *y* 1589. *dawána bydź nie mogłá dla wźięćia iey przez żołnierzá Arcyksiążęćiá Máximilianá. Rewidowána iednák bydź miáłá z seymu* 1590. fol: 387. lege 13. **Zá pewnémi.**

Quártá zostáwáć ma spełná odłączywszy piątą część która do trzech części królewskich przyłączona bydź ma, á król Stárosty y dzierżawce opátrować ma. fol: 312. le: 4 **Około.**

Quárćiáné Retentá.

W Ráwie oddawáné bydź máią. fol: 318. le: 15. Quártá.

Z Retent zá Ianá Dulskiego Podskárbiego koronnego potomkowie iego vczynić liczbę máią. fol. 318. le. 15. **Quártá.** par: **A z tych.**

Quárty sądzenie.

Quártá dosądzona bydź miáłá zá Krolá Stephaná przez dwá dni. fol. 316. le: 10. **Czwarta.**

Iż ná seymie odsądzona bydź niemogłá, ná Trybunał Lubelski pro vna vice inter causas officii *odesłána.* fol: 318. le: 14. **Iż.**

O nieoddánie Quárty do wtorego seymu niedosądzony ná trzećim nie winien odpowiádáć. fol: 318. lege 15. **Quártá.**

Ná Quárte dla służebnych przypada połowicá confiscationis bonorum *tego ktoryby poddánym królewskim bronił vżywáć soli zamorskiey* in defectu *soli królewskiey w Bydgoszcy ábo w Dybowie.* fol: 25. lege 24.

Do Quárty tráći połowice dóbr ten ktory sie mieni bydź Szláchćicem niebędąc im. fol. 555. le. 6. **Jesliby.**

Querellæ.

Grodu Wyżo grodzkiego, sub pœna in constitutionibus expressa *sądzone bydź máią.* fo. 474. lege 74.

W Kolnie iáko y w Lomżie co dwie Niedźieli sądzone bydź máią. fol 476. lege 89.

O tych Querellách pátrz Roki in litera R.

R

Rády koronné.

Z Szláchty máią bydź wybieráne. fol: 269. le: 1. Iż ſtan.

W Rádźie koronnéy záśiadáią mieyſcá ſwe Páno wie Litewſcy. fol: 274. le. 4. Mieyſcá.

W Rádźie koronnéy mieyſce Biſkupowi Wendeńſkiemu náznáczone wedle Biſkupá Kámieniecźkiego. fol: 274. le: 5. Biſkupowi.

Z Rad pewne oſſoby máią mieć klucze do koronny króleſtwá Polſkiego. fo: 13. le: 1. Koroná.

Z Rády koronnéy oſſób 16. ź ſeymu náznáczoné záwſze przy królu mießkáć máią. fol: 274. le: 3. Gdyż to.

Z Pánów Rad koronnych wolno kożdemu do królá przyiáchać y tám mießkáć y rádźić. fol. 274. le: 3. Gdyż. par: A wßákże.

Rády koronné przy królu bedące przeſtrzegáć máią doſtoienſtwá królewſkiego y wolności poſpolitéy, áby ſie nic contra dignitatem regiam y przećiw práwu poſpolitemu niedźiało á ź tego potym ná ſeymie reſpondowáć máią. fol. 274. le. 3. Gdyż to.

Nic ſtánowić ź królem niemáią w rzeczách ſeymowi y ſtanom koronnym nalezących. f. 275. lege 4. Gdyby.

O odprawie poſelſtw któreby ſie R. P. nie tykáły wiedźieć máią fol. 274. le. 2. A wſpráwách.

Teſs Rády przy królu bedące wiedźieć máią o ßáfunku pieniędzy ſkárbowych, áby ſie ná pożytek y potrzebe króleſtwá obracáły. fol: 319. le: 1. Iż te rzeczy.

Wſpráwách Seymowi y ſtanom koronnym należących nic ź królem ſtánowić niemáią. fo. 275. lege 4. Gdyby.

Miárkowáć máią wybiéránie Márßałków Targowego niemierne: á niepoſłußnego ná ſeym odnieść máią. fol: 295. par: A ieſli.

Rády koronne w ſpráwách koronnych ź królem rádźić máią fol. 274. le. 2. A wſpráwách. & lege. 3. Gdyż to.

Rádźić królowi o Małżenſtwie máią fol. 20. le: 1. Sacra, & lege. 2. Ne. & 3. Aiż.

Wychowánie ſtanu Królewſkiego obmyſławáć máią. fo. 94. lege. 1. Pánowie.

O zaſtáwách, dárowiznách, zapiśiech dóbr królewſkich wiedźieć y rádźić máią. fol. 96. le: 1. Iż 3 dobr. par. A ták. & fol: 97. lege. 4. Státut Alexándrów.

Lyſty y zapiſy dóbr królewſkich wykupionych rewidowáć ź królem máią. f. 100. le: 3. Dla.

Páná Pódſkárbiego ź pienędzy Quarćiánych ná káżdy rok ná Seymie przy poślech liczby ſłucháć y vſprawiedliwienie od niego bráć maią, że tylko ná ſłużebné obrony potoczney Quarćiáne pieniądze ſą obrócone. fol. 310. le: 2. Tákże.

Z Pány Poſły źiemſkimi namowe czynić máią o ßáfunku y wárunku Quarty. f. 311 le. 2. Ták.

O ßáfunku prowentów ſkárbowych ná ſłużebne obrony potoczney ź królem I°. M. wiedźieć maią fol. 314. para. Száfować.

Wiedźieć máią y o quićie przez Pány Deputaty Quarćiáne v królá I°. M. ná liczbe otrzymánym folio. 315 para. Liczbe.

O kowániu Monety wiedźieć máią fol. 371. le: 1. & 2. Obiecuiemy. & le: 3. Chcąc. & fol. 379. le 14. Vniuerſi. & le. 15. 16.

Dopieſczáć nie máią bez zwolenia ſwego bić Monete w Prußiech y gdźie indźiey. fo. 379. le. 14. Vniuerſi.

Rádźić królowi ná ſeymie máią o vrzędźiech koronnych y Dworſkich, komuby dáne bydź miáły. fol: 287. lege 4. Ránclérz.

O poborách, podatkách y clech ná ſeymie rádźić máią. fol. 60. lege 7.

Náuke ź królem dawáć máią Dignitarzom y Vrzędnikom którymby powinności vrzędu ich wiá domé nie były. fo 304. l. 26. Dygnitarze.

Pánowie Rády y ź poſły ná ſeymie votowáć bez królá máią w ſprawie Criminis læſæ M. fol. 23 le: 4. Jeſliby. par: Który ták pozwány.

PP. Senatorów dekret in crimine læſæ M. zgodnie bez królá concludowány, ma bydź przy królu ex ſcripto przez Márßałká ferowány. Támże. par: eodem.

Bez Rády koronney oboygá państwá nic záczynáć król niema, ile w ſpráwách koronnych. fol: 274 le: 2. A wſpráwách.

Rády koronnéy zdánia y ſententiæ różné podczás bywáią. fol: 275. le: 5. Czeſto.

Rádnych Pánów różné wotá król do iednéy ſententiiey przywodźić ma. fol: 275. le: ead:

Rádnych pánów wotá, ſententiæ, y wywody zgadzáć ſie máią ź práwy, ź wolnościami y ź pożytkiem R. P. fol. 275. le: eadem.

Przy Rádźie koronney y przy królu gdy do któréy źiemie przyiedźie odpráwowáné bydź máią ſpráwy dziedźiczne przez Sędźiego y Podſędká onéy źiemie: á gdźieby król był zábáwion, tedy ź Pánów Rad ſześć álbo czterzey przydáni do Sędźiego y podſędká bydź máią ná vznánie y ſkazánie téy ſpráwy. fo: 488. l: 10. Iż.

Rádźić koronnéy y Vrzędnikom ziemskim zlecóne rozgrániczenie dóbr królewskich. fol. 406 lege 15. **Iż wiele.**

Zá wiádomośćia Rad koronnych creowáni bydź máia plebei ná ſłáchectwo. fol. 555. lege 5. **Vſtáwiamy.**

Pod Interregnum zá wola ſwą pánu Podſkárbiemu koronnemu roſkazáć máia, pieniądzmi po ſpolitemi ſáfować. fol. 315. para: **A gdyby.**

Także y Pánom Deputatóm Quárćiánym. fo: 310. par: **Pánowie.**

Wina peculatus *káráć tego máia któryby ſie* ſub Interregno *ná ſkarb koronny rzućił, ábo gdźieby Stároſtá Rawſki páná Podſkarbiego koronnego do Zamku y do ſkárbu nie puścił.* 315 par: **A gdyby.**

Rády koronné Poſty cudzoźiemſkie pod nieobytność królewſką w koronie ſłuchać máią. fol: 275. lc. 6. **Przyczyny.**

Rády koronné z X. Arcybiſkupem mogą liſty Poſłów pánów poſtronnych, gdyby który pod niebytność królewſką w koronie, przyiáchał, otworzyć y poſelſtwá przeſłuchać y álbo odprawić, ábo do powrócenia álbo wiec do náuki królá I. M zádzierżeć. fol. 275. lc. 6. **Przyczyny.**

Rádom.

Má przywiléy ná drógi tákowéż iáko y Poznań tylko pod rożną datą. f. 1062. l. 13. **Vkazało.**

Rákuſka tránſáctia.

Folio 28. lege 8.

Targána bydź niema. fol: 347. lc. 16. **Gdyſmy.**

Rány.

Niegdy przez Woźnę obwodzone bywáły y przez świádki dowodzone. fol. 604. lc. 17. **Vſtáwiamy.**

Teraz iuż nie Woźny ále vrząd Stároſći rány ogledować ma. **támże.** lc: 18. **Też.**

Dowód ran wedle ſtárego Státutu bydź ma. fol: 605. lege 19.

O rány y mężobóyſtwo ſłáchetckie y kmiece w Mieśćiech práwem Polſkim ma bydź ſądzono **támże.** lc. 20. **Vſtáwiamy.** Aliás, *gdźieby Mieyſckie práwo było w tey rzeczy chowáne, Mieſczánie 14. grzywien ſtronie przepadáią.* **támże.** lc: 21. par: **A gdźie.**

Ráni kto kogo przy królu ábo przy Stároſćie ma bydź przez łáſki karány. fol. 30. lc. 12. **Nád to vſtáwiamy.**

Ieſli przy ſądźie, wina ſiedmnadźieſta ſądowi, á żelżonemu piątnadźieſta przepada. fol. 510. lege 4. **Vſtáwiamy.**

Ieſli ná ſeymie, tedy wina ſtátutowa ma bydź karány. fol: 512. lege 8. **Vſtáwiamy.**

O rány Káplánſkie kośćiół záklety bydź ma. fol: 240. lege 1. **Gdyby.**

Rány rodźicom zádáne karáne bydź máią zgwałceniem gleytu królewſkiego. f. 564. l. 8, **A iż.**

Zá rány Szláchetckie 10. *grzywien płácone bydź máią.* fol: 602. lc. 11. **Rycérzkiemu.** parag: Item militi.

Rány Szláchćicowi zádáne od ſłáchćicá drugiego gwałtem poimánemu y authoritate priua ta *więźionemu z ſądu Ziemſkiego* ex ſcrutinio *vznáne zápłácone wedle práwá bydź máią* fol: 592. lege 13. **Gdyby. Pátrz Szláchćic.** lege **Szláchćic ſłáchćicá.**

Zá ieden ráz ábo dwá Rycérzkiemu człowiekowi od chłopá zádánych, winá pietnadźieſta ma bydź płácona, á ieſli go kiiem rozkrwáwi, iáko o miecżowa ráne ma bydź ſądzony fol: 602. lege. 11. **Rycérſkiemu.**

Zá rány przy żołnierzu zádáne reká ma bydź przebodźiona fol. 606. lege. 4. **Gdy.**

Rány ſine Szláchćicowi od Szláchćicá winá piątnadźieſta máią bydź płácone folio. 602. lc: 10. **W vderzeniu.**

Śine temu który nie ieſt w práwie żołnierzkim grzywna groſſów máią bydź płácone. fo. 602 lc: eadem, par: Si autem.

Rány tego któryby ſie mienił bydź ſłáchćicem nie będąc im, płácone bydź nie máią. fol. 555. lege 7. **Gdźieby.**

O ránienie proſtego ſtanu człowieká z ſługi nieoſiádłego y v Pánázápowiedźiánego, Pan ſprawiedliwość czynić winien. fol: 591. para: **A o inne.**

Rány plebeiorum in duplo *płácone bydź máią* fol: 615. lc: 17. **Gdyby.**

Kmieciowi 6. grzywien aliâs *winá ſześć ſkotów máią bydź dáne zá rány ſine.* fol: 602. lc: 10. **W vderzeniu** par: Si autem.

Rány od proſtego człowieká Szláchćicowi zádáne któremu niedał przyczyny ná gárdle karáne bydź máią. Co ſie rozumie o ránie ćiężkiey z którey pochodźi ochromienie. Aliás, *pieniężna winá według ſtárego ſtátutu vchodźi.* fol. 603. lege 15. **Gdy proſtego.**

A żeby wiádomość pewnieyſſa dánia ábo nie dánia przyczyny była, Szláchćic który obwinia o ráne ábo zábićie, powinien dowieśdź ſwą y drugich dwu ſobie rownych ſłáchćiców ćieleſna przyſięga, iż nie dał przyczyny ſiebie ránienia.

ránienia: Aliás ieſli niedowiedźie, niemoże chłopá w kąn wdáć. Támże. fol 604. ver. 1.

O rány w zwádźie drugiemu záđáne, gdźieby ſie obwiniony przał, á dowieźdźby chćiał iż ſie ſam ránił, do dowodu ma bydź przypuſczony. Ale ieſli nie wzwádźie, tedy ránnemu przyſiegá ná obwinionego iść ma. fol. 600. lege 5. Skárżyli ſie.

O rány w náſtćiu domowym dowód świádkámi o potwarz ná gwałtowniká iśdź ma, gdyby goſpodarzá winił iż go ránił, á ſam pierwey inſze w domu ránił. fol. 588. le. 5. Piotr.

W zwádźie przyſiegą máią bydź dowodzone. fo. 600 lege 5. Skárżył.

W obronie od ſługi broniąc Páná żadnéy mierźią cżki mieć niemáia. fo 601 le. 6. Vſtáwiamy.

W pogoni broniąc ſwego żywotá dowodzone bydź máią, że nie wobronie ſwego zdrowia, ále w żemſczeniu krzywdy ſą żádáne. fol. eodem lege 7. Wyrozumieliſmy.

W zárćie máią bydź nágrodzone. Támże. lege 8. Bártholdus.

Omácmie w zwádźie y roſterku żádáne, ktoż zágáſzeniem ſwiece dał przyczyne ránienia, winien rány płáćić. Támże. le. 9. Dźiwiß:

W kárczmie przy rzędźie od chłopá niemáią bydź ſądzone. fol. 988. lege 32. Szláchćicy.

Rány z ruſznice ſowitą winą máią bydź karáne. fol. 599. lege Ktoby ſie.

Ran Szláchetckich y ochromienia ſácunek przed láty ták był opiſány:

Zá ránienie w noge, w reke, w nos ábo ochromienie grzywien. 15.
Zá vćiećie pálcá wielkiego 8. grzywien.
Zá kożdy inny pálec trzy grzywny.
Za kożde ránienie członków przerzeczonych winá piątnadźieſta. fol. 602. le. 12. Gdy.

Zá odćiećie członku ktorégokolwiek ſtáchćicowi 30. grzywien, á zá proſtá ráne 15. grzywien ma bydź płácono. fol: 603. le: 14. Aby.

Teraz te rány ſowito płácone bydź máią.
Zá ráne krwáwą grzywien 20.
Zá ſiną grzywien 6. zwina ſadową.
Zá oblicżną ráne 30. grzywien.
Zá wybićie zebá 20. grzywien.
Zá ochromienie ná nodze, w reke, oślepienie vćiećie noſá iáko połowicá głowy. fol. 604. lege 16. Rány.

A ktoby ſie przał iż nie ochromił, tedy nan idźie przyſiegá ſámotrzeć. f. 603. l. 13 Skárżył ſie.

Ratuſze.

Ná ratuſzách korce ſprawiedliwe bywáć máią. fol. 1056. le. 4. Iż niemále.

Ráwſkie Woiewództwo.

Acz nowy proceſs przyieło, wſákóż od płácenia pámietnégo ma bydź wolne; tylko ſtáry zwyczay płácenia v ſądu zoſtáć ma. fol: 503. lege 23. Woiewodztwo.

Seymik Powiátowy w Ráwie bywáć ma. fol. 115. lege 8. Séymik.

Ráwſkie Roki. Pátrz niżey Roków ſadzenie.

Sądy vltimæ inſtantiæ nowe czynione bydź nie miały: tylko przy ſtárych oſtawáć miały: ázby były generalia regni iudicia poſtánowione. A ſądy ſub titulo Królá Henryká ſądzone ſą cáſſowáne. fol: 476. le: 86. Sądy.

Ráwſkie Woiewództwo ſądzone bydź ma po powiećiech cum adiudicatione pœnarum koczż appellátiiey podług práwá koronnégo. fol. 469. lege 106. Iż.

Ráwſki Zamek.

Ku oddániu y chowániu Quárty y inych prowentów ieſt náznáczony. pátrz Quártá.

Ráyce.

Rádźiec Krákowſkich Electia przez Woiewode poczeła ſie od Królá Lokietká fol: 1016.

Ráyce ſtánowienia Woiewodźe chować y exequować máią. fol. 280. le: 12. par: A tá vſtáwá. & fol: 282. lege 15. Aby.

Ráyce przeſtępniki vſtaw Woiewodźych 14. grzywien karáć máią támże. p: Któż y to Ráyce.

Ráyce niedbáli w vſtáwách Woiewodźych karáni bydź máią przez Woiewody 100. grzywien: dwie cześći ſkárbowi, trzećia Woiewodźie. támże. par: A woiewodá. & fo: 282. le. 15. Aby.

Ráyce z przyſiężniki máią bydź przy ſtánowieniu rzeczy przez Páná Woiewode álbo iego Podwoiewodźego ná Ratuſu. fol: 281. le. 14. Chcąc. & fol. 282. le: 15. Aby. & 16. Item.

Z miaſt Ráyce królowi przyſiegáć máią. fol. 1019. le: Ja N. Pátrz wiecey Miáſtá / álbo Burmiſtrz.

Rebelles.

W gruczániu Iáżów zá dozorem Stároſty pogwáni á zá pozwem nie czyniący doſyć pro pœna 200 grzywien przez Stároſte ma bydź przećiwko nim poſtępowano. fol: 1104. le: 22. Já zy wſzytkié. A tákowi do Grodu máią bydź pozywáni. Támże. le: 23. Iż do tego.

Rebelles Gdanſczánie. fol: 343. le. 5. Iż.

Contra rebelles proceſs. fol: 24. le: 5. W iákie.

Recessy séymowé.

Maſs fol: 162. le. 26. fol: 164. le: 28. fol: 165. lege 30. & fol: 304. lege 6. Jákóż. ić.

Recognitiæ.

Albo zeznánia falſzywe czynione bydź niemáią. Pátrz Procuratoi.

Rector Krákowſki.

Pátrz / Acádemia Krákowſka.

Rectorowie Szkolni.

Pátrz Szkoły.

Referendarze.

Sam król I. M. obierać ma. fol. 291. ver. 1. *Náznáczáć ma gdy wákowáć beda.* Támże. lege. 3. Referendarze ver. 7.

Ciż przyſiegli bydź máią. Támże ver. 2.

Zá Dworem ieździć máią Támże. ver. 1.

Skarg przeſłuchywáć y vrzednikóm káncellárijey wiernie odnośić, y tóż záś wedle roſkazánia królewſkiego wedle práwá y ſprawiedliwośći, y wedle potrzeby ſkárżacych odpráwowáć má ią. támże.

Dwá przy Dworze królá I. M. záwſze bywáć máią, w práwie vczeni, ieden Duchowny drugi Swietcki. fol 290. le: 2. Dlá.

Ciż ſkarg tylko pilnowáć máią, á w ſądy żadne Swietckie wdáwáć ſie nie máią, wyiąwſzy przy bytności królá I. M fol: 291. le. 3. Referendarze.

Ciż przy królu ſiádáć y ráde dáwáć moga.

Spráwy Niemieckie przeſłuchywáć y przy ſtronách królowi referowáć máią. támże. l. 5. Jż.

Refotmátiæ ſzkół.

Pátrz Acádemia Krákowſka.

Reieſtrá Káncellárijey

Królewſkiey nie máią bydź podeyrzáne. fo: 288. lege 1. Gdyż.

W reieſtrá Káncellárijey królewſkiey ábo w kśiędze wiernie y ſczérze rzeczy wpiſáne bydź máią. Pátrz kśiędze Káncellárijey królewſkiey.

Reieſtrá quárciáne.

Reieſtrá prowentów koronnych z podpiſem y pieczećiámi páná Podſkárbiego y dwu Deputatów quárciánych, iedne przy pánu Podſkárbim, drugie przy pánów Deputaciech v kożdego z oſobná bydź máią. fol: 314. p. Reieſtrá.

Reieſtrá kupieckie.

Przyſiegá z świádki máią bydź vtwierdzone. fol. 1034. lege 8. Státut.

Długi w nich nápiſáne niż trzy látá wynidą vpominane bydź máią. támże. lege. eadem.

Rekoiemſtwá.

Zá rzeczy wygráne nie ſą ważne, fol: 559. le: 3. Syn.

Rekoymie zá oycá zárzeczone, á zá żywotá iego ieſzcze záposwáne, ſieroty choć lat niemáią, winni ie v ſądu wyſwobodzić. fol 573. le: 3. Poswáni. par. Druga.

Rekoymie przywiánkowi dobrze oſiedli y Szlachećcy dáni bydź máią od wdowy ſtronie ktorą ią wykupuie z dóbr, że ſie przywianek mężá pierwſzego potomkom iego po ſmierći iey wróći. fol: 567. le 6. Sioſtry. par: Pánie wienné. & fol: 576. le: 4. Jáko.

Rekoymie zárzeczyć nieoſiádłego moga iż doſtoi práwá. fol. 583. le: 1. Jeſli. par: Gdy. ále ći rekoymie máią bydź oſiedli, á zárzeczyć máią do Niedźiel ſześći. fo: 583. le. 2 p. Jż gdy.

Rekoymia poćiągniony do ſądu o dług záplácony bliższy do odwodu, f. 633. l. 1. Mikołay.

Rekoymia świadki ma pokonáć tego zá kogo rzećzył, gdyby długu przał. fol: 634. le: 2. Też vſtáwiamy.

Rekoymia zá onego zá którego rzećzył v ſądu koniá ábo wolu niech nie obowięzuie. fo: 634. le: 2 Też. par: Też vſtáwiamy.

Rekoymia o máły dług ćiąża vchodźi, á o wielki máietnośćia dłużniká zárzeczonego płáći. fol. 634. le: 3. Jż zá.

Rekoiemſtwá ſłowne do roku y ſześći Niedźiel trwáią, potym do Act wpiſáne ábo przed królem zeznane bydź máią. f 635. l. 4 Czeſtokroć.

Rekoiemſtwo poddanych ziemie Sochaczewſkiey ábrogowáne. fol: 635. le: 6. Jż Poſtowie.

Rekoiemſtwo poddánych Woiewództwá Płotkiego vſtáło, fol: 635. le: 5. Ná żądánie.

Relápátiæ.

Bannitionis: Pátrz Wywołánćy.

Reſignátiæ.

Reſignátią dóbr vczynić powinná królowa gdźie ſie iey od królá y ſtanów doſyć ſtánie w oprá wie y w opátrzeniu: A król ná to zezwolić powinien. fol: 21. le: 1. Doſyć czynijąc.

Reſignátiæ dóbr ná zdrádzie ku oſtukániu czyiemu áni ku przekázie ſprawiedliwośći czynione

bydź

bydź niemáią. fol. 441. le: 16. **Częſtokroć.**

Rewel.

Pátrz fol: 1006. lege 21. **Item.**

Rewizorowie y Rewizíié.

Rewizorowie z ſeymu záwſze wyſyłáni bydź máią ná rewidowánie frymárku, gdźieby go kto z imieniem królewſkim potrzebował fol: 97. parag: **A nápotym.**

Ziáchać máią do tego któryby tego potrzebował y okázáć chćiał, że mu dobrá iego dziedźiczne nullo lure *ſą wźięte.* f: 104. le: 6. **Czyniąc.**

Rewizią ſwoie publicowáć pierwey máią. fo: 75. lege 45. par: **Jednák.**

Rewizíiey nie potrzebuią dobrá ná których ſummy ſtáre y które ſą dobre náleżione y oſadzone. fol: 382 le: 3. **Już doſyć.**

Ná mieyſce rewizorá iednego, gdyby bydź niemógł, wolno królowi dáć drugiego. fol: 383. parag: **To też.**

Rewizorowie zá inſtructią Piſárzów, Wóytów, Włodárzów, ſtług, kmieći, tákże y Zupników, Celników y Mytników, Inwentarze dóbr rewidowánych czynić. fo: 383. par: **Którym.**

Rewizorom dóbr koronnych máią bydź w poſtuſzeńſtwo podáni Piſárze, Wóytowie, Włodárze, ſłudzy, y kmiećie, którzyby pożytków dóbr świádomi byli. fo 583. par: **To też.**

Rewizorowie ná rewizíách nikomu poſtuſzeńſtwá przekázáć niemáią. fol: 383. par: **A tákże.**

Rewizíie ſwe pod ſumnieniem ſwym ſprawowáć wiernie máią. fol: 383. par **A tákże.**

Rewizorom od królá wyſłánym ktoby ſie ná rewizíiey ſprzećiwiáć chćiał, nie inácżey karány bydź ma, iedno iákoby ſie tego przećiw oſobie królá I. M. ſámego ważył. fol. 383. par: **A tákże.** & fol: 384 le: 7. **Téyże.**

Rewidowánie dóbr Executiiey nie podległych práwu ich ſkodźić niema, áni ſie w tákowe wśi dziedźiczne król wwieżować ma. fol: 385. lege 9. **Iż od.**

Rewizya ábo Luſtrátia dóbr królewſkich táka bydź ma iákoby czwartey częśći nád pierwſze Inuentarze króm fortuitos caſus, *nie vbywáło, owſzem áby przybywáło.* fol. 385. le: 10. Luſtratori para. **A ieſliby.**

Anno 1562. Rewizorowie deputowáni bydź mieli w káżdey ziemi ná rewidowánie y popiſánie dóbr y Imion królowi dánych y które król dał. A tá Reuizia ná przyſły Seym anni 1563 gnieſiona bydź miała. f 94. le: 1. **Frimárki wſzyſtkie.** & f. 310. le: 1. **Po námowieniu.** para. **A iżby.**

Reuizorowie ná inwentowánie dóbr ſtołu królewſkiego ná wſzytke pięć częśći koronnych: do Wielkiey Polſki, do Máley, do Mázowſz, do Ruſi, do Prus, deputowáni byli z Seymu Piotrkowſkiego 1562. fol 311 para. **A żeby.**

Rewizia liſtów Executiiey podległych, iż ná Seymie Piotrkowſkim roku 1562. doyśdź niemogłá, przeto do drugiego Seymu odłożona. fol: 104. lege. 5. **Gdyż zá nagłą.**

Roku 1563. Rewizorowie wyſłáni bydź mieli rewidowáć y ſpiſowáć wſzytki dochody dóbr królewſkich y Inuentarze ná Seym przynieść. fol: 101. le 5. **To oſobliwie.** *Wyſłáni byli.* fol: 382 lege. 2. **Już doſić.**

Rewizíe y dekretá królewſkie ná Seymie Wárſzáwſkim anni 1563. vczynione, do Powiátow odeſłáne bydź miały, áby wiedząc y máiąc terminate decretów obaczyć mogli ieſliżby ſie kto był vtáił liſty ſwemi ná dobrá Executiiey podległe. fol 104. lege. 7. **A iż to**

Rewizorowie z Seymu Lubelſkiego 1566. rewidowáć ieſcże mieli Frymárki nowe. fol. 384. lege. 6. **Jákoż.**

Rewizia y Receſs ſeymu Lubelſkiego. **Pátrz.** folio 3^84.

Rewizorowie królewſkich dóbr z ſeymu Wárſzáwſkiego 1563. rewidowánych Reieſtrá oddali byli królowi Auguſtowi, y roku 1566. przez Deputaty ná to wyſádzone rewidowáne były. fol 384. lege. 6. **Jákoż.**

Roku 1569. Rewizorowie ná rewidowánie Cel, Myt, Grobelnych y Moſtowych byli náznáczeni, Podkomorzy, Chorąży y Woyſki. fol: 74 lege. 42. *Ciż Gościńce ſpiſáć y drógi ná dźieſięć łokći wymierzyć mieli.* **Támże.**

Rewidowáć mieli Podláſkie, Wołynſkie y Kiiowſkie mieyſcá puſte dla rozdawánia wieczności y lenná. fol. 386. para. **Dáiemy też.**

Mieyſcá przez nieprzyiáćiele popalone y ſpuſtoſzone rewidowáć mieli. **Támże.**

Rewizia ſwoie znieść mieli do Rawy ná nowe láto w roku 1571. do Páná Podſkárbiego y do Pánów Deputatów. fol 386. le: 11. **Luſtrátorom.**

Roku 1578. Ciż continuowáć mieli rewizią Cel y Myt wſzelákich które były przećiw práwu dáne y które naprawy potrzebowáły. fol. 75. lege. 44.

Roku 1581. Ciż rewizią ſwoie odpráwowáć mieli fol. 75 lege. 45.

Roku 1589. Cią rewizie swe ad effectum przywieżdż mieli. fol. 76. lege. 46.

Roku 1590. Rewizorowie dla dobr popalonych ná Podole wysłáni byli z seymu Wárszáwskiego, ktorzy Rewizią swą Deputatom do Ráwy Autenticè posłáć mieli. fol. 318. ver. 2. Rewizory.

Z tegoż seymu Rewizorowie drudzy do dobr nie rewidowánych wysłáć był król obiecał, gdyż Quarćie żaden niepodlega áż Rewizia záydzie. Támże. lege. 15. Quártá.

Rewizorowie z seymu 1593. wysłáni ná rewidowánie Act ziemskich y Grodzkich Zakroczym skich. fol. 506. le. 7. Do rewidowánia.

Rewizorowie z seymu 1398. ná rewizyą ksiąg Grodzkich Luckich wysłány: á ieśliby byli iákie errory w księgách należli królowi deferować mieli. fol. 437. lege 6. Dla.

Rewizya Lubowle, Pátrz Lubowla.

Rewizya Serebrzyńska ápprobowána, fol: 387. le: 14. Szlácheckym. Pátrz Serebrzysc3.

Rogoźno.

Obrócono ná wychowánie stanu y stołu krolewskiego. fol: 32. par: A té Oeconomię.

Rok łáski.

Folio 205 lege 18. Vstáwá.

Roki ziemskie.

Nie cześćiey iedno raz w Miesiąc w kożdym Powiećie sądzone bydź máią. fol. 453. lege 1. O Rocech.

Roki ábo sądy ziemskie cztery kroć do roku odpráwowane bydź máią. fo: 453. l. 2. Chcemy.

Roki ábo sądy po rozesłániu listów seymowych áż do seymu powiátowego sądzone bydź mogą. fol. 455. le. 5. Jżá.

Roki ziemskie tydzien przed seymikiem Powiátowym rstáwáć máią: aliâs nullius valoris beda, excepta positione Actorum Terrestrium, etiam sub Conuentu generali & particulari. fol. 455. le: 6. Roki.

Roki ábo sądy ziemskie po dokonczeniu seymu áż po dwu Niedźiel odpráwowane bydź máią. Támże. lege 7 Sądy.

Roki ziemskie pod niebytność królewską iáko y przy królu odpráwowane bydź máią. támże. lege 8. Roki.

Vrzednicy wszyscy sądowi podwinámi ná rokách bywáć máią. fol: 458. lege 12. In. Aliâs, ná przyszłych rocech przysiega sie że dla choroby ábo postug R. P. przybydź nie mogli odwieść máią. támże.

Ná rocech ziemskich Sedźiay Podsędek sámi osobą swą siádáć máią. fo. 453. l. 1. O rocech.

Ná rocech ziemskich Komornicy sędziów y Podsędków z drugimi dwiemá Komorniki Woiewodzym y Podkomorzégo wybieráni bydź máią. támże. lege eadem.

Bez Komorników Woiewodzégo y Podkomorzégo, Sędzia y Podsędek y Komornicy ich sądzić mocy nie máią. támże.

Ná rocech ziemskich przysiegáć máią Komornicy Podkomorzégo. fol. 412. le. 3. Podkomorzowie.

Ná rokách Ziemskich ieśli Sędzia, Podsędek, y Pisarz nie beda, wina 14. grzywien karáni bydź máią: wyiąwszy chorobe álbo potrzeby R. P. żeby ná nich bydź nie mogli. fol. 454. pa: Wßákże. & f. 456. l. 9. Postánawiamy.

Gdzieby sądy bydź nie mogły, tedy Pisarz ziemski oblicżny bydź ma z Komorniki pod tą winą ná Sędziego y Podsędká vczyniona, y ksiegámi sądowemi dla zapisów y wypisów. fol: 454 lege 4. Roki.

Ná rocech ziemskich otwarżáne bydź máią księgi Grodzkie w ktorych zapisy w pisowáne, y ktore pod trzemi kluczmi w skrzyniách ná Ratuszách chowáne bywáią. fol. 436. le. 2. A iż.

Ná rocech ziemskich Komornicy ábo Vrzednicy sądowni nie máią inych spraw iedno swe własne procurować y spráwowáć, áni ku spráwowániu máią od sądu wstawáć. fol: 453. le. 1. O Rocech.

Roki y Wiecá przez kogo stánowione y wydáne. Pátrz Wiecá.

Roki Grodzkie.

Kożde sam stárostá sądzić ma pod vtráceniem rzędu. fol. 433. lege 21 Vstáwiamy.

Roki Grodzkie czekáne bydź niemáią czynieniem spráwiedliwości y wyiszánim osądzoney rzeczy in recèri crimine. f. 433. le. 22. Vrząd.

Ná roki Grodzkie powinnemu ábo przyiaćielowi, tákże Pánu o sługę, y słudze o Páná gwałtem poimánego y więzionego od Szláchćicá authoritate priuata, wolno pozwáć peremptoriè. fol: 592. le: 13. Gdyby pátrz Szláchćic. le. Szláchćic Szláchćicá.

Roki Grodzkie y skárgowe tydzien przed seymikiem Powiátowym máią vstawáć. fol: 455. lege 6 Roki.

Sądy Grodzkie y Iuridiki po dokonczeniu seymu áż po dwu Niedźiel odpráwowane bydź máią Támże. lege 7. Sądy.

Roki Grodzkie pod niebytność królewską iáko y przy królu odpráwowáne bydź máią. Támże. lege 8. Roki.

Roki Grodzkie Wárwßáwſkie dla niebytności Piſárzá pod Rokámi Ziemſkimi ſądzone bydź niemáią. fol: 472. lege 61 Roki.

W Wiſkiey ziemi w Wąſoſzu, w Lomżienſkiey w Zembrowie, w Nurſkiey y Kámienieckiey w Oſtrowi rząd Stárośći odpráwowáć ma. fol: 427. lege 2. Ná prośbę.

Roki Grodzkie Kámienieckiego Powiátu Stároſtá Nurſki przynamniey cztery kroć do roku ſądzić ma. fol: 428. le: 9. Zá prośbą.

Roki Grodzkie Stároſtá Kámienieckí przynamniey cztery kroć do roku ſądzic ma. fo 477. lege 25.

Gród Kámieniecki w Kámiencu poſtánowiony. Támże. lege eadem.

Sądy Grodzkie we Dworze królewſkim w Kámiencu w poniedźiałkowy dzien odpráwowáne bydź máią. Támże. lege 96.

Roki y Querellæ Grodu Wyſſogrodzkiego máią bydź ſądzone more ſolito ſub pœna in conſtitutionibus expreſſa, excepto legali impedimento. fol: 474. lege: 74.

Roki záwite.

Rok pierwſzy áni przed królem áni przed Stároſtą ieſt záwity. fol: 546. le. 1. W wielkiéy.

Rok záwity Dignitarzowi ábo Vrzędnikowi o 200. grzywien z vproſzenia ſobie Dignitárztwá ábo vrzędu, niemáiąc w oney ziemi oſiádłości dawney y niezmyſlonéy ſine appellatione. fol 302. le. 15. Á tego.

Woiewodzie o 100. grzywien względem Podwoiewodzego ſwego w ſtánowieniu rzeczy niedbáłego. fol 253. le: 18. Zá zwolnieniem. par: Ale ieſli Woiewodá.

Stároſćie dwoie ſtároſtwo Sądowe v królá vprawáiącemu o 200. grzywien winy. fol: 303 le: 21 Gdyż.

Poborcy w deferowániu: á ſtároſćie w executiey o niewydánie Poborów niedbálemu, o 100. grzywien winy ná Trybunał. fol, 393. lege 11. Aby. par: Á gdźieby.

Pánóm Duchownym y świeckim w ziemſtwie o nieczynienie ſprawiedliwości z Mieſczan nád vſtáwę Woiewodzą wyćiągáiących: fol: 283. le: 18. par: Á Pánowie. & fol: 285. par: Á Pánowie. Salua appellatione *do królá.*

Stároſćie o winę niewydánia Poboru w Grodzie zá pozwániem *od Poborcę.* fol 394, p Támże.

Poborcy ná Trybunał o 400. grzywien, gdźieby Zydá náPoborze ábo Czopowym miał zá Succollectorá: fol. 392. lege 7. Poborcy.

Poborcy bez pozwu o duplicem pœnam 14: *grzywien przed ſtároſtą o niewinne ábo nieſłuſzne deferowánie* in delatis *o pobór.* fo: 394. par: Á co.

Tóż y fol: 395. le: 14. Alias. & le 15. 16. le 13. Á ieſliby. fol: 395. *o* pœnam ſimplicem. 14. marcarum.

Pánom Deputatóm o nieſtáwienie ſie do Lubliná y do Wilná dla ſłuchánia liczby z reſt y retent Poborowych roku 1591. ná Trybunale o winę 100. grzywien. fol: 397. par: Któreſy.

Stronam przed Podkomorzęg o ná mieyſce rógnic dla czynienia gránic po odeſłániu od ſądu Ziemſkiego ná pole. fo: 416 le: Potym.

Burmiſtrzowi przed woiewodą o niedbálſtwo w Vrzędzie, w powinnośći y w niczynieniu ſprawiedliwości z prześłepnych vſtaw woiewodzych. fol 284. le: Á ktoby. par: Á Burmiſtrzowie.

Rok záwity ná ſeymu in crimine læſæ M. fol. 23. lege 4. par: Ktoły.

Ná ſeymu in crimine perduellionis contra rempublicam. fo: 24. par: Tákiż poſtępek.

Ná ſeymu o oneráy Iurgielty, któremi ſkarb, dobrá y prowentá królewſkie ſą ścisnione. fol: 31. lege Vkazáli

Rok záwity náznáczony był ná ſeymu przyſłym poborcóm o czynienie liczby z poborów od królá Auguſtá przyietych ná ſumme piąći kroć ſtá tyſiecy pozwolona ná záſtaw in bonis regalibus. fol: 98. le 6. Zá vpomnieniem.

Zá Dworem etiam extra regnum *o záwiedzienie dóbr królewſkich do innego.* fol: 93. lege Tó też. par. Á on.

Rok záwity przed ſądem królewſkim ábo Trybunálſkim woznemu Generałowi, gdyby co przeciwnego práwu vczynił. fol: 526. le 12 Odnieſił.

Rok záwity inter cauſas officii *zá Dworem o winę 500. grzywien, ktoryby zá Dworem pozywał o inna nie o te rzecz ktoraby właſnie zá Dworem iść miáłá* fol 543. le: 12, Zábiegáiąc. par: Á ináczéy.

Ná Trybunał o wykupno dóbr z appellátiiey w ſześć Niedźiel bydź ma ab actu motionis, *gdyby ſie wykroczenie pod Trybunał tráfiło.* fol: 495. le: 31. Opátrzono.

Dzierżawcy o wykupno dóbr do ſądu Ziemſkiego á w Wielkiey Polſce do Grodu. fo. 494. le. 30. Gdy. & fol 495. l: 31. Opátrzono.

Rok záwity Niedźiel 18. temu którego w króleſtwie niemáſs. fol: 548. le: 7. Gdyż. to ieſt, pierwſzy rok w ſześć Niedźiel, drugi w druga ſześć Niedźiel, trzeći w trzećia ſześć Niedźiel. Támże. lege 8. Porrò.

Rok záwity ná rokách Grodzkich o ſzláchćicá gwałtem od ſzláchćicá drugiego poimánego y authoritate priuata więzionego, fol 592. le. 17. Gdyby. Pátrz ſzláchćic. le: Szláchćic Szláchćicá.

Roki z pozwów.

Pozwány zá rok pierwſzy y wtory ieſli nieſtánie tráći po 16. groſzy: á ná trzećim rzecz z winą. fol: 523. ver: 2. A ieſliby.

Áktor ieſli ná pierwſzym roku nieſtánie bądź ſam bądź przez poſtá rzecz ſwą tráći z winą 7. grzywien. fol: 523. par: A ieſli.

Rok nadworny o ſumme wielką 40. grzywien we trzy Niedźiele bydź ma: a o mnieyſzy dług á-bo krzywde ſłowną do iutrá. fol: 542. lege 9, Jeſli.

Rok Nadworny o Summe w ſtátućie opiſáną bydź ma. fol. 541. le 7. Jż termin. & fol. 543. lege 11. Vſtáwiamy.

Rok tydźien vprzedźić ma położenie pozwu ná Wśi ſpuſtoſzáłe. fol. 525. le. 8. A we wśiách.

Rok licowny w tegodniu przed Stárostą bydź ma fol: 548. le: 4. Rok.

Rok licowny nie ściąga ſie tylko ná rzeczy krádźione. Támże. lege 5. Státut.

Rok obywátelóm w tey źiemi gdźie król mieſzka dwie Niedźieli bydź ma. folio 547 lege. 2. para: Atych.

O mężoboyſtwo dwie niedźieli folio 614. para. Jż ma.

Rok ná ſeym dniá ſoſtego po przyiáchániu królewſkim pozwánemu bydź ma. fol. 547. le: 3. Jż. Pod winą trzech grzywien. Támże.

O zakład, winę y ſzkody Rok we dwie Niedźieli bydź ma. folio 548. lege 6. Si citatus.

W ſprawách wielkich by też y dźiedźicznych Sędźia z Podſędkiem niemogą dáley do trzech Niedźiel roków náznáczáć. fol: 488. le. 10. Jż. par: A gdyby. & fo. 542. le: 9. Jeſli. & 10. O gránice.

Rok máłym polánóm gdy król w Wielkiey Polſcze, á Wielkim Polánom gdy król w Máłey Polſcze 4 Niedźiele. fol. 547. lege 2. Gdy.

O kowánie fáłſzywey Monety 4. Niedźiele przed królá folio 378. par: Ale gdźieby.

Pozwy źiemſkiemi, Grodzkiemi, Podkomorzkiémi, Commiſſárſkiemi, oczywiśćie zá dwie Niedźieli, á zaoczné 4. Niedźiele: á bliżſze bydź nie máią. fol. 532. le. 21. Ták.

O wykupno dóbr rok pozwu ma bydź ſześć Niedźiel od czáſu położenia pozwu. f 100. l. 2. Jż.

O práktyki z ſtrony poſádzenia kogo ná Pánſtwo ſześć Niedźiel przed terminem ná ſeym. fol: 30. lege 11. Ktoby.

O crimen læſæ M. ſześć Niedźiel przed terminem ná ſeym. fol: 16. le. Jeſliby.

Zá pozwy królewſkiemi ták oczywiśćie iáko y zaoczne ſześć Niedźiel. fol. 532. le: 21. Ták.

O dług wielki grzywien 60. ábo 300. Rok Niedźiel 18. fol. 548. lege 7. Gdyż.

Rok záwity niebedącemu w króleſtwie Niedźiel 18. fol. 548. lege 7. Gdyż.

Rok o wietſzą rzecz w práwie inſzym

Pozwolony bydź ma: ále gdy tám rok przydźie, liſtem ſądowym świádecznym dowieśdź maią miał o wietſzą rzecz ſpráwę: którey ieſli nie dowiedźie, rzecz ſtráći. fol: 549. le. 1. Gdy.

Roki przepełzłé.

Gdy kto raz pozwawſzy potym do roku y ſześći Niedźiel nic nie czyni. fol: 515. le: 3. Jeſli. & fol: 552. lege 8. si aliquis.

Gdy áni powód pozwawſzy áni ſtroná Práwem nie poſtępuie. támże.

Gdy powód w roku y ſześći Niedźiel do roku przepełzłego nie poczyna: wyiąwſzy gdźieby ſądy z iákiéy przyczyny záwieſzone były, tedy nic ſzkodźić nie może. támże.

Roki przypowieſzczoné.

Przypowieſzczenie iákoby vpomnienie y oznaymienie do ſądu wnieſione z téy miáry, gdy pozwány ſam oſobą ſwą niechcąc iákoby wiedźieć o rzeczy oſądzoney, nie ſtánie do ſądu, tylko przez Prokuratorá y procurátią w ten czás gdy dekret przeciw niemu wychodźi, áby czynił doſyć rzeczy oſądzoney. fol: 658. par: A ieſli pozwány.

Przypowieſzczenie bywa zá wtorym rokiem záwitym, gdy pozwány vpornie króm odłożenia roku nie ſtánie. fol: 668. lege 5. Jeſli.

A bywa po zdániu powodowym ku doſyć vczynieniu zá wſzytkie rzeczy. támże.

A gdźieby pozwány ná roku przypowieſzczonym nie ſtánął, tedy powód vſtanie roku przypowieſzczonego vczynić ma, y zátym otrzyma y ſzkody z ſumma złączoné wedle ſáczunku beż przyſiegi. támże.

Pozwány też ſtánąwſſy ná roku przypowieſczonym przyſiądz może ſámotrzeć iż nieporuczał roku odkłádáć. fol: 668. le: 3. *A ieſli.*

Ná roku przypowieſczonym nic inego bráć ſobie ná pomoc nie może żaden, iedno zdánie nieſprawiedliwe w tyſkách: ábo ieſliby ine imie było w pozwie nápiſano, á inne w przypowieſczeniu: y zátym powód tráci to o co pozwał. fol 538. lege 30. **Gdy.**

Przypowiáſtu obyczay maſz. fo: 538. l. 27 28.29.

Porządek ſadzenia Roków Ziemſkich y Wiecow.

Roki Krakowſkie Proſzowſkie Lelowſkie Czchowſkie.

1. Feria ſecunda poſt Circumciſionis.
2. Feria ſecunda poſt Inuocauit.
3. Feria ſecunda poſt Dominicã SS. Trinit:
4. Feria ſecunda poſt feſtum S. Michaelis. fol. 461. lege 5.

Po nich przypadáią Proſzowſkie w tydzień, á w poniedźiáłek ſie záczynáią. **támże.** l. 2. Jż. v. 7.

A w Kśiężu po Proſzowſkich we Czwartek czwartego dniá. **támże.** ver. 8.

Po Kśieſkich Lelowſkie we wtorek, **támże.** v. 9.

Po Lelowſkich Czchowſkie w tydzień we wtorek. **Támże.** ver. 12.

Po Czchowſkich Bieckie w poniedźiáłek. **Támże.** verſu 13.

Roki ziemſkie Woiewodztwá Krákowſkiego w té czáſy kiedy Wiecá przypadáią máią bydź ſadzone. 461 leg: 4. **Roki.**

W Krákowſkim Zamku y po wſzytkim Woiewodztwie poránu Iudicia ták Cauſarum officii quâm Iudicii *do 21. godziny ſadzone bydź máią* fol 462. le: 6. **w Krákowſkim.**

Dla ſadzenia roków ziemſkich Krákowſkich Wielkich rządzicá pro tempore *bedacy powinien vżyczyć gmáchu iednego, á do leżenia kśiąg drugiego.* **Támże.**

Leżenie kśiąg ziemſkich Krákowſkich poſt Dominicam Reminiſcere *ná które ſie Piſárſka przyſiegá ſtáłá* autoritate Conuentus *król ápprobował. Ale ná potym Piſárze y inſzy Vrzędnicy ziemſcy ſądowi wſzech Woiewodztw koronnych nigdy przyſiegáć nie máią.* fol. 462. lege 8. **Leżenie.**

Roki Sándomirſkie Rádomſkie Opoczyn: Checin. Wiślic: Pilźnienſkie.

1. Feria ſecunda poſt feſtum S. Priſcæ.
2. Feria ſecunda poſt feſtũ Corp: Chriſti.
3. Feria ſecunda poſt Dominicam Oculi.
4. Feria ſecunda poſt feſtum S. Franciſci.

Roki ziemſkie Sándomirſkie ná które Wiecá záchodzą gdyby Wiecá nie doſły, wedle ſtárádawnego zwyczáiu w Sándomirzu y w inſzych Powieciech ſadzone bydź máią. fol: 462. le. 9. **Roki.**

Wiecá w Woiewodztwie Sándomirſkim iednego roku w Sándomirzu, drugiego w Rádomiu, trzećiego w Wiſlicy ſadzone bydź máią. A w poniedźiáłek po ś. Fráncíſzku ná iednym mieyſcu ze wſzytkiego Woiewodztwá poczynáć y ſadzić ſie máią. fo: 462. lege 10. **Wiecá.**

Rádomſkie roki w tydzień po Sándomirſkich bywáią przez cáły tydzień.

Opoczynſkie w tydzień po Rádomſkich.

Checinſkie w piątek po Opoczynſkich.

Wiſlickie w poniedźiáłek po Checinſkich by też y cáły tydzień ſadzone bydź máią f. 462 le: 9.

Pilźnienſkie w poniedźiáłek w tydzień po Wiſlickich poczynáć ſie máią. **Támże.**

Roki Stężyckie.

Sąd Ziemſki y Grodzki Stężycki w Stężycy ápprobowány. folio 462. lege 11. **Sąd.**

Roki ziemſkie Stężyckie poſt Dominicam Cõductus Paſchæ. fol eodẽ. le: 12. **Roki.**

Drugie feria ſecunda poſt feſtum S. Matthæi Apoſtoli. fol. 463. lege 13.

Roki Lubelſkie / Vrzędowſkie.

Roki Ziemſkie Lubelſkie prze wielkość ſpráw, w drugim tegodniu przez poniedźiáłek y wtorek odpráwowáć ſie máią. f. 463. le: 14 **Roki.**

W Vrzędowie we Czwartek, w Piątek y w Sobotę **Támże.** *Teſs Roki z Wielkiego Czwartku ná czwartek po Wielkiey nocy przełożone,* **Támże.** lege 15. **Roki.**

Roki ziemſkie Lubelſkie ieſliby kto temerè *rozerwał, abo ich ſadzić dopuścić niechćiał, tákowy od ktoreykolwiek oſoby któraby w tym vbliżenie iákie miáłá, ná Trybunał pozwány* inter cauſas officii *o rozbićie Roków* iuxta qualitatem & quantitatem exceſſus *ſadzony bydź ma.* folio 463. lege 17. **Roki.**

Tychże Roków Ziemſkich Lubelſkich Ordinatia *Roku 1598. ták ieſt rządzoną.*

1. Feria ſecũda poſt Purificationis B. M. V.
2. Feria ſecunda poſt feſtũ Exaltationis S. Crucis.
3. Feria ſecunda poſt feſtum S. Andreæ Apoſtoli. folio 463. lege 18.

Po nich w Vrzędowie more solito Támże.

Positio Actorum Terrestrium przed kázdemi Rokámi zwyklym obyczáiem ták w Lublinie iáko w Vrzędowie bywáć ma. Támże.

Do Iurisdytiicy Ziemskiey y Grodzkiey Lubelskiey z Iurisditiicy Kázimirskiey Sadurscy y z potomstwem wyieći, pœna Euocationis wedle praw koronnych interpositа sa przyłączeni: wßákże zapisy, quity, donatiæ, relatiæ, iákiekolwiek w Zamku Kázimirskim przed Aktámi Lubelskimi vczynione in suo robore im zostáć máią. Támże. l. 19. Zá prosbą.

Roki / Poznánskie / y Kośćienskie y Wschowskie.

1. We dwie Niedzieli po Wielkiey nocy. á ponich Kośćinskie we dwie Niedzieli.
2. Po świećie Narodzenia Panny Mariiey w poniedziáłek: á Kośćienskie po nich dwie niedzieli fol: 464. lege 20.

Wiecá w Poznaniu w poniedziáłek przed S. Marćinem bliższy. Támże.

Zás te Roki Poznánskie że dla seymiku Srzedskiego ná obieránie Trybunalistów nie dochodziły, w poniedziáłek po S. Bártłomieiu postánowione. f eod. l. 21. A Kośćienskie po nich we dwie Niedzieli dochodzić máią. Támże.

Ná Ratußu Poznanskim sadzone bydz máią gdzie Wiecá przed tym sadzono f. 464 le: 21.

Roki Ziemskie Wschowskie máią bydz dwá kroć do roku sadzone po Kośćienskich wtydzien. Támże.

Roki Poznánskie ktore bywáią w ostátni poniedziáłek przed seymikiem obieránia Deputatów ná Trybunał sadzone bydz máią: A Kośćinskie y Wschowskie po nich według zwyczáiu y práwá tám gdzie były zdawná sadzone bydz máią. Támże. lege 22.

Od sadzenia Iuridiki Poznánskiey y Káliskiey Generał Wielkiey Polski authoritate conuentus dla złego zdrowia do trzech lat wolny vczyniony. Támże. le: 23. Zá. Wßákże Surrogatory król podáć miał dla nieomießkánia ludzkiey sprawiedliwośći. Támże.

Kczynskie y Nakielskie.

Máią bydz w tydzien sadzone gdy sie przed tym dla krotkośći czásu nie odprawowały.

A Nakielskie po nich w drugim tegodniu w poniedziáłek poczynáć sie máią. fol. 464. l. 24.

Káliskie y Koninskie y Gnieznienskie.

1. W poniedziáłek po S. Tróycy: á po nich we dwie Niedzieli w Koninie.
2. W poniedziáłek po S. Michále: á potym w insßych powieciech czásu nágnáczonego. f. 464. lege 25.

Wiecá álbo Roki wielkie w poniedziáłek po S. Márcinie á po nich Gnieznienskie we dwie Niedzieli. fol. 465. ver: 1.

Sieradzkie y Szádkowskie.

1. W poniedziáłek po Trzech Królách bliski. Potym w Szadku y w inych Powieciech more solito. fol: 465. lege 27.
2. W poniedziáłek po przewodney Niedzieli.
3. W poniedziáłek po świećie Narodzenia pánny Máriiey. Támże.

Wiecá w poniedziáłek po S. Lukaßu. Ewánieliście. Támże.

Sady Szadkowskie.

Przez wielkość Powiátu máią bydz dwie Niedzieli dzierżáne. fol: 465. lege 29.

Wielunskie / Ostrzeßowskie.

Wielunskie sady ták iáko Sirádzkie sa opisáne bywáć máią. A Ostrzeßowskie záwżdy w tydzien po Wielunskich. fol 465. le: 31. Sądy.

Leczyckie.

1. Po S. Iágnießce w poniedziáłek.
2. Po Bożym wstapieniu w poniedziáłek.
3. Po S. Michále w poniedziáłek.

Wiecá po wßytkich świetych w poniedziáłek bliżßy. fol: 466. lege 32.

A gdzieby legale impedimentum przypádło żeby ná te czásy niemogły bydz sadzone, sad Ziemski powinien inße czasy obwołáć 4 Niedziele przed sadzeniem Roków. A to obwołánie w Aktá Grodzkie zapisáć. Támże le. 34.

Brzeźinskie / Orlowskie.

Po Leczyckich we dwie Niedzieli Brzezinskie. Po Brzezinskich Orlowskie wedle zwyczáiu. f. 466. lege 32.

Ruskie.

1. W pierwßy dzien po trzech Królách ieśli bedzie godny ku sadzeniu.
2. Po świećie S. Máćieiá Apostołá ná wiosne, w dzien pierwßy.
3. W pierwßy ábo bliżßy dzien práwny po S. Woyćieße.
4. W dzien bliżßy sadowny po świećie S. Iand Chrzćićiela. 5. W dzien

5. *W dźien pierwſzy ſadowy po ś. Bártłomieiu.*
6. *W dźien pierwſzy po ś. Symonie Iudy.* fol. 466. lc: 35. Rozrządźiliſmy.

Roki Przemyſkie.

1. *We wtorek po ś. Iágnieſſce.*
2. *We wtorek po przewodney Niedźieli.*
3. *We wtorek po ś. Małgorzećie.*
4. *We wtorek po ś. Lukaſſu.* fol: 468. lc. 40.

Nie ſadzenie Appellácíiey Przemyſkiey y Hálickiey ziemie. fol: 467. lege 39.

Roki Przewoźkie.

Po Przemyſk. pierwſſe we wtorek po ś. Dorośie.
2. *We wtorek* poſt Dominicam Cantate.
3. *We wtorek* poſt feſt: S. Petri Vinculati.
4. *We wtorek po ś. Marćinie.* f. 468. lc: 40.

Roki Lwowſkie.

1. *We czwartek po trzech Królách.*
2. *We czwartek po Niedźieli Srzodopoſtney.*
3. *We czwartek po ś. Ianie Chrźćićielu.*
4. *We czwártek po ś. Michále* f. 468. lc: 41.

Roki Zydáczowſkie.

Po Lwowſkich pierwſſe w półczwárty niedźiele.
2. *W pierwſzy poniedźiałek po Przewodney Niedźieli.*
3. *W półczwárty Niedźiele.*
4. *W poniedźiałek po ś. Iádwidze.* f. 468. l. 41

Roki Sánockie.

Które przypádły miedzy Wielkanocą á Swiątkámi, przełożone ſą ná wtorek bliſſy po ś. Michále, á inſſe Roki ſuis temporibus *máią bydź odpráwowáne.* fol. 468 lc. 43. A iż.

Roki Belzkie.

1. *W poniedźiałek po trzech królách.*
2. *W poniedźiałek po ś. Woyćieſſe.*
3. *W poniedźiałek po ś. Ianie Chrźćićielu.*
4. *W poniedźiałek po ś. Iádwidze.* f. 469. v. 1.

Roki Buſkie.

W tydźien po kożdych Belzkich. fol: 469. ve: 4.

Roki Grábowieckie.

We dwie Niedźieli po kożdych Belzkich. támże.

Roki Hrodelſkie.

Po poczećiu Grábowieckich w tymże tegodniu po kożdych we czwartek ſie záczynáią. támże.

Roki Chełmſkie.

1. *W poniedźiałek bliſſy przed ś. Iágnieſſką.*
2. *W poniedźiałek bliſſy po Philip: Iákubie.*
3. *W poniedźiałek w Octáwe Bożego Ciáłá.*
4. *W poniedźiałek bliſſy przed świetem Národzenia pánny Máriiey.*

Wiecá ná mieyſcu zwyklym w poniedźiałek bliſſy przed świetem ś. Symoná Iudy. fol: 469. lege 46. W źiemi.

Roki Krasnoſtáwſkie.

We dwie Niedźieli po kożdych Chełmſkich. fol: 469. lege 46. W źiemi.

Roki Hálickie.

1. *W poniedźiałek* poſt feſt: Purific: Mariæ
2. *W poniedźiałek po przewodney Niedźieli.*
3. *W poniedźiałek po świećie národzenia pánny Máriiey.*
4. *W poniedźiałek po ś. Marćinie.* fol. 469. lege 48. Iż czás.

Roki Trebowelſkie.

We dwie Niedźieli záwſze po Hálickich poczynáć ſie máią. Támże. lc: 48.

Roki Kolomyyſkie.

Przeniesione do Háliczá, które záraz z Hálickiémi Ziemſkiemi máią bydź ſadzone, gdyż tám kśiegi Kołomyyſkie w onym Powiećie chowáią. fol: 469. lc: 47 Zá prośbą.

Kiiowſkie troie.

1. *W Kiiowie w poniedź: bliſſy po ś. Ierzym.*
2. *W Zytomierzu w poniedźiałek po Nowym leće bliſſy.*
3. *W Ruczu w poniedźiałek przed S. Bártłomieiem bliſſy.*

Wiecá woiewódźtwá Kiiowſkiego w Kiiowie, w poniedźiałek przed ś. Szymonem Iudy bl iſſy. fol. 469. lege 49.

Roki Kuiáwſkie Brzeſkie.

1. *We wtorek pierwſzy po ś. Ianie Chrźćićielu.*
2. *We wtorek pierwſzy po Národzeniu pánny Máriiey.*

A w inſſych Powiećiech oboygá Woiewódźtw Brzeſkiego y Włodźćławſkiego po nich máią być według zwyćźáiu dawnego odpráwowáne.

A ieſliby w którym Powiećie dla iákiey przyczyny nie doſſły, tedy przećie w drugich powiećiech dochodźić máią. fol: 470. lege 52. Obiaſniáiąc.

A gdźieby legale impedimentum *przypádło dla którego by nie mogły bydź Jadzone, tedy*

ſądziemſki powinien inſze czáſy obwołáć ſądowe we cztery Niedźiele przed ſadzeniem Roków. fol: 466. lege 34.

Roki Włodzcławſkie.

Po kożdych Brzeſkich w tydźien. f. 470. le: 52.

Roki Dobrzynſkie.

1. *We wtorek po niedźieli wſtępnéy.*
2. *Wedle zwyczáiu záchowálego.*
3. *We wtorek po ś. Máttheuſſu.* fol: 471. le: 57. Ná.

Roki Lipienſkie.

1. *W tydźien po Dobrzynſkich.*
2. *Wedle zwyczáiu záchowálego.*
3. *W poniedźiáłek zwyklym obyczáiem* támże.

Roki Rypieńſkie.

1. Po *Dobrzynſkich w tydźien.*
2. *Wedle zwyczáiu záchowálego.*
3. *W poniedźiáłek zwyklym obyczáiem* támże.

Roki Mázoweckie/ Błońſkie.

1. *W poniedźiáłek po ś. Tróycy.*
2. *W poniedźiałek po ś. Fráncíſſku.*
3. *W poniedźiáłek po Niedźieli wſtępnéy.* fol: 472. lege 60.

Roki Wárſżáwſkie.

1. *Po Błońſkich wedle zwyczáiu odpráwowáne bydź máią.*
2. *Tákże wedle zwyczáiu.*
3. *Tákże obyczáiem zwyklym.* fo: 472. l. 66.

Roki Tarczyńſkie.

Iedne po drugich wedle zwyczáiu. Támże.

Roki Czerſkie.

1. *W poniedźiáłek* poſt Dom: Miſericord.
2. *W poniedźiáłek po ś. Ianie Chrzćićielu.*
3. *w poniedź: po ś. Fráncíſſku.* fo: 473. l. 65.

Roki Wáżáckie y Gárwolinſkie.

Tymże porządkiem iáko w Czerſku. Támże.

Roki Płockie.

1. *W poniedźiáłek po Krzyżowey Niedźieli.*
2. *W poniedźiáłek po S. Michále.*
3. *W poniedźiáłek przed ś. Iágnieſſká* fo: 473. lege 67.

Roki Rácieſkie.

W pierwſzą ſzyzode po świątkách. Támże.

Roki Płonſkie.

W poniedźiáłek po ś. Troycy. Támże.

Roki Żáwkrzeńſkie.

1. *W poniedźiáłek po Bożym ćiele wSrzeńſku.*
2. *W poniedźiáłek po ś. Lukaſſu.*
3. *W poniedźiáłek wſtępny.* Támże.

Roki. Wißogrodzkie.

1. *We wtorek po Oktawie Bożego ciáłá.*
2. *We wtorek po* Przewodnéy *Niedźieli.*
3. *We wtorek po ś. Michále.* Támże. 71.

Rokiźiemſkie Wyſſogrodzkie ná Ratúſſu máią bydź ſadzone fol: 474. lege. 72. Roki.

Wedle zwyczáiu Woiewodźtwá Mázoweckiego po párafiiách według Reieſtru *ſadzone bydź máią.* Támże. lege 73.

A dla chowánia kśiąg plác ſtaradawny abo inſzy ták dobry ná zbudowánie ſklepu wymierzony bydź ma. Támże.

Sachockie.

W poniedźiáłek pierwſzy po ś. Máttheuſſu. fol. 474. lege 76.

Roki Ciechánowſkie.

Po Sachockich ſucceſſiuè *w pierwſzy czwartek* Támże. lege 75.

Roki Przaſniſkie.

Po zápiſániu Aktu Ciechánowſkich Roków w cálé cztery Niedźiele. támże. le: 75.

Roki Rożánſkie.

1. Poſt Dominicam inuocauit. Támże. lege 76.
2. Feria ſecunda poſt feſtum Corporis Chriſti támże. le: 77.
3. Feria ſecunda poſt Michaelis. Támże. lege 76.

Roki Mákowſkie.

Po zápiſániu Rożánſkich Roków pierwſze we cztery Niedźiele. fol: 474. le: 76.

2. *We wtorek po Rożánſkich we trzy Niedźiele.* támże. lege 77.
3. *We cztery Niedźiele.* támże. le: 76.

Roki Sochácżewſkie.

1. *We wtorek pierwſzy* poſt Dominicam inuocauit. fol: 474. le: 79.
2. *We wtorek po ś. Tróycy.* fol: 475. ver: 1.
3. *We wtorek pierwſzy po ś. Iádwidze.* támże. lege 18.

Sadze-

Sądzenié Roków Ziemſkich Sochácżewſkich ná Ratuſzu pozwolone. támże. le: 80.

Roki Wiſkié.

1. *We wtorek pierwſzy po ś. Stániſłáwie w Máiu.*
2. *We wtorek po ś. Mátheuſzu.*
3. *We wtorek po trzech Królách.* fol. 475. lege 83.

Roki Waſoſkié.

Po Wiſkich kożdych we dwie Niedżieli. támże. lege eadem.

Roki Rádżiłowſkié.

Po Waſoſkich tákże we dwie Niedżieli. támże. lege eadem.

Roki Ráwſkié.

W poniedżiáłek po S. Michále.
Wiecá dwie Niedżieli przed ś. Marćinem bydź máią. fol: 475. lege 85.
Sądy vltimæ inſtantiæ *w woiewództwie Ráwſkim żadne oſobliwé czynioné bydź niemáią* támże. lege 86. Sądy.
Które były ſądzone ſub titulo & authoritate Henrici Regis Galliarum *ábrogowáné. Okrom tylko Actiones o długi* ad inſcriptiones. fol: 476. ver: 1.

Roki Łomżienſkié.

1. Feria ſecunda poſt Dominicam Reminiſcere.
2. *Názdiutrz po ś. Tróycy.*
3. *Po ś. Mátheuſzu.* fol: 476. le: 87.

Roki Kolnienſkié.

Po Łomżienſkich pierwſzé feria quinta poſt Dominicam Lætare.
2. feria quinta *po ś. Ianie.*
3. feria quinta poſt Feſtum S. Lucæ Euangeliſtæ támże.
W Kolnie Querellæ iáko y w Łomżie co dwie Niedżieli odpráwowáné bydź máią. támże. lege 89. Acz.

Roki Zembrowſkié.

1. feria quinta poſt Epiphaniarum.
2. feria quinta poſt feſtum Pentecoſtes.
3. feria quinta ante Heduigis támże. l. 87.

Roki Oſtroleckié.

1. Poſt Dominicam conductus Paſchæ.
2. feria ſecunda poſt feſtū S. Margaretæ.
3. feria tertia ante feſtum S. Nicolai támże. lege 88. Zá.

Roki Liwſkié.

1. *We czwartek po ś. Tróycy.*
2. *We czwartek po ś. Iádwidze.*
3. *We czwartek po ś. Iágnieſzce.* fol: 477. lege 91.

A gdżieby które legali impedimento *nie doſzły, áby Sędżiá z Podſędkiem inſze ná to miey ſce cztery Niedżiele przed tym przywoławſzy, ſądził.* fol: 476. le: 90. Iż.
Ná Nowym Mieśćie w Rátuſzu Liwſkim poki Ratuſz ná ſtárym Mieśćie zbudowan nie będżie ſądzoné bydź máią. fol: 477. ver. 1.

Roki Nurſkié.

1. *We wtorek po Nowym lećie.*
2. *We wtorek po przewodney Niedżieli.*
3. *We wtorek po ś. Mátheuſzu.* fol: 477. l. 92.

Roki Kámienieckié.

Po Nurſkich pierwſze w poniedżiáłek po Gromnicách.
2. *w poniedżiáłek po ś. Tróycy.*
3. *w poniedżiáłek po ś. Symonie.* fol: 477. lege 92.

We czwartek poſt feſtum Natiuitatis Beatæ Mariæ V. fol: eodem le: 97.

Roki Oſtrowſkié

Po Kámienieckich pierwſze we wtorek po Niedżieli ſrodopoſtney.
2. *We wtorek po ś. Ianie Chrźćićielu.*
3. *Po ś. Helżbiećie.* fol: eodem le: 92.

Roki Zakroczymſkié.

1. *Weſrode po Niedżieli* Reminiſcere.
2. *We ſrode po ś. Tróycy.*
3. *Weſrode po ś. Mátheuſzu.* fol. 478. le. 98.

Roki w Seroczu.

Roki Ziemſkié paráſiy pewnych, ſądzoné bydź máią. fol. eodem le: 100.

Roki Goſtyńſkié.

1. *W poniedżiáłek po Niedżieli* Oculi.
2. *W poniedżiáłek po Oktawie Ciáłá Bożego.*
3. *W poniedżiałek po ś. Michále.* f. 478. l. 101

Wiecá w poniedżiáłek po ś. Lukáſzu. Támże.

Roki Gabińſkié.

Po Goſtyńſkich záwſze w tydżien. f. 4. 8. le: 101.

Roki

Roki Bobrownickie.

Grodzkie y skárgowe we Dworze Krolewskim támecznym máią bydź sądzone. f. 478. l. 103.

Roki Kámienca Podolskiego.

1. Feria quinta post Agnetis.
2. Feria quinta post Staniſlai in Maio.
3. Feria quinta post Natiuitatis Mariæ.
4. Post omnium Sanctorum.

Roki Ziemskie Kámienieckie które przypadáią post festum S. Petri ad vincula *przełożone na czwartek bliższy po wßech Swietych.* fol: 479. lege 17.

Roki Podláskie.

Wiecá Woiewództwá Podláskiego w poniedźiáłek pierwßy po ś. Tróycy w Drohyczynie má ią bydź sądzone. fol: 829 le: 3.

Roki ziemskie ná Podláßu, w poniedźiáłek pierwßy po Nowym lećie. fol: 830. lege 6. Conſtitucya.

Bielskie ná trzech mieyscách.

Naprzód w Bránßku párochiæ zwykłe máią ſie od práwowáć.

Potym w Surázu.

Potym w Tykoćinie, Rávgrodzka, Goniądzka, y Tykoćinßka párochiæ odpráwowáć máią. fol: 830. lege 6. Conſtitucya.

Roki Mielnickie.

W poniedźiáłek bliższy post festum S. Staniſlai in Maio. fol: 830. lege 9.

Wołyńskiego Woiewództwá/Luckie.

1 *Ná trzy króle.*
2. *Ná S. Tróyce.*
3. *Ná ś. Michał.* fol. 815. lege 32.

Roki Włodźimirskie.

Po Luckich we trzy Niedźiele. Támże.

Roki Krzemienieckie.

Po Włodźimierskich tákże we trzy Niedźiele. Támże.

W Bráclawßkim Woiewództwie.

Według ſtárego zwyczáiu w Státućie opiſánego odpráwowáne bydź máią. tamże.

Roków odkládánie.

Roki y więcá odkládáne bydź nie máią, bo máią rok záwity fo: 481. le: 5. Acz.

Ná więcách głównych Rok pierwßy choroba pro ſta: wtóry prawdźiwa: A ieſliby w téyże chorobie trwał y trzeći może zwlec: A wßákże ná czwartych ma ſtánąć álbo procuratorá pewnego ſtáwić: Inácżey rzeczy tráci. fol: 480. le: 1. parag: Aby.

Ná Rokách Ziemskich mnieyßych, pierwßy y wtóry proſta á trzeći rok prawdźiwa niemocą może przełożyć, á ieſli w chorobie długo trwáć bedźie, y czwarty zwlec może. Co wßytko o pogwánym tákże má bydź rozumiano. tamże. parag: Tóż chcemy.

Powodowa ſtroná Roku więców głównych ináczey przełożyć nie może iedno przez prawdźiwą chorobę: á ná rocech ziemskich raz przez proſtą chorobę. fol: 481. ver: 1.

Przekládánie roku niema bydź dopuſczáne áż zá opowiedzeniem prawdźiwey niemocy, y z przyſięgą ſamotrzećiego. fol: cod: le. 2. Skázuiemy.

Może rok przewlec ieſli liſtem Sędźiego dowiedźie, że miał ſpráwę ábo rok onego dniá y czáſu o wietßą rzecz. tamże.

Kto chce rok dilátią odłożyć, ná prawdźiwą niemoc przyſiądz ma. tamże. le: 3 A ná. *A ná wtórym roku ma ſtánąć y odpowiádáć* tamże.

W wykonywániu rzeczy oſądzoney: Rok pierwßy przez pogwánego proſta choroba bywa zwleczon: Ná którym ieſli nie ſtánie, ma bydź zdan w Contumácyey. fo 482 pa: Pierwßy.

Rok wtóry ma zwłokę prawdźiwą chorobą z przyſięgą. tamże. par: Wtóry.

Trzeći tákże rok może zwlec prawdźiwą chorobą z przyſięgą dwu świadków. tamże. para. Czeſtokroć.

Czwarty rok bywa o wietßą rzecz, oſtátecżny, który ſie ták wykłáda.

Pogwány odłożywßy rok o wietßą rzecz iákoby miał tegoż dniá przed inym Sędźim rok o wietßą ſumme niżli ſprawą zaydźie o którą bywa odłożenie: ma potym ſkoro Rok odłożenia przydźie, gdźie, z kim po imieniu, y o iák wielką ſumme, y przed którym Sędźim ſpráwę miał ná piſmie przynieść.

Aliás *liſtu świádecżnego niemiawßy álbo też otrzymány w czym niedoſtátecżny był pokázány pogwány ſwą rzecz tráci.* fo. 483. pa. Iż gdy. & par: Który.

Roków ziemskich obwołánych, żaden ná Vrzędźie bedący, Woiewodá ábo Sędźia przekládáć nie ma pod winą ſtá grzywien. fo. 484. l. 8. Aby.

Przećiwko Sędźiom, ieſli wßytkie ſpráwy záwießą ábo odłożą, Poſtowie oney ziemie, á ieſli ie dnę tylko

dne tylko, tedy ſtrony beda mogły czynić. fol: 484. ver. 3.

Roki ſkárgowé nie máia bydź przekłádáne, ále we dwu Niedźiel máią bydź ſadzoné. Y niemá ia gwłóki iedno iedne ná wtóry rok iáko zawity. fol: 484. lege 9. **Roki.**

Formá przekłádánia roku ſtronam. **Támże.** le: 10. **Sąd.**

Roki główné gdźieby nie doſły, ſtroná ápelluiąca przećiwko tey przećiw któréy ápelluie ná ſeymie wálnym koronnym bliſſym, ſpráwe ſwą mocą ápellácíiey bedźie mogłá kończyć. fol: 644. le: 2. **Gdy.** p. **A gdźieby.**

O tym odkłádániu Roków, **Pátrz** in litera S. **Sądowé proceſsy.**

Rok nieodkłádny.

Roku nie odkłádáć kto ſie zápiſze, táki iedno choroba prawdźiwą Rok zwlec może: o którą przyſiądz ma. fol: 549. le. 2. **Jeſli.**

Rolé.

Rola czyie kto gwałtownie ſieie, naſienié z winá tráći. fo: 598. le: **Jeſli kto.**

Roléy kmieć odbieżawſzy, ábo ſie do niéy wróćić ábo ią oſádzić powinien. fo: 1085. le: 4. **Aby zgodá.**

Rotmiſtrzowie.

Rotmiſtrzá godnégo zá rádą Hetmáńſką król dáć może. fol. 705. le: 3. Ad petitionem.

Rotmiſtrze ludźie oſiedli, Szláchćicy y ćwiczeni, á nie wiecéy nád 100. koni przyimowáni bydź máią. fo: 728. le: 9. **O pátruiąc.**

Rothmiſtrzá królá Zygmuntá ktory miał 200. koni w Roćie ſwéy ábo máło co mniey, miał ſłużbę ná koni dźieśieć, á ná koniá po dźieśiáći złotych: folio 334. parag. **A kożdy.**

Rotmiſtrze ſámi przez ſie máią prowádźić towárzyſze ſwe ták ná woyne iáko y z woyny iádąc. **Támże.** parag. 3. **A kożdy.**

Przeſtrzegáć ſkód y ſtáciy máią, áby czynione y wyćiągáne nie były, ináczey płáćić ſámi máią. **Támże.**

Vchodząc ſkod towárzyſſow ſwych áby ich ſámi niepłáćili, máią v ſiebie zátrzymáć cześć pienędzy towárzyſkich, y gnich potym ná ſkody przy placey wytrącáć ieſliby ktore czynili. **támże.**

Dwie Niedźieli przed ſkończeniem ſłużby ma ſie ku domowi z towárzyſſmi ruſsyć, máiąc towárzyſſe ſwe pod poſłuſzeńſtwem. **támże.** par. **tenże.**

Nawiecéy ná oſm koni, namniey na ſiedm, ſześć, pieć ábo cztery przymowáć máią. **támże.** p. **Ciż.**

Przeſtrzegáć máią áby towárzyſſe ich ſámi przez ſie nie przez porucznikí ſłużyli. **támże.**

Do przyſiąg nie zwyklych przymuſzeni bydź niemáią: Hetmánowi iednák poddáni bydź máią poſłuſzeńſtwem Rycerſkim. fol: 335. ver. 1.

Liſtow zaſzkodnych mieć niemáią. **tamże.**

Szkody przez Hetmáná y Woiewody y poborce nágradzáne im bydź máią **támże.**

Rotmiſtrze y Dźieśiątnicy o ſkody y krzywdy w Duchownych imionách przez żołnierzá vczynione, wieżą karáni bydź máią fol. 726. lege 5. **Bacząc.**

Rotmiſtrz gdźieby ſam krzywdę vczynił, ábo z żołnierzów ſpráwiedliwośći czynić niechćiał, práwnie ma bydź pátrzány f. 727. le. 8. **Jż.**

Rotmiſtrz niecżyniący ſpráwiedliwośći z towárzyſſów ſwich nieoſiádłych y plebeiuſſów, pozwány do Grodu ſam doſić czynić ma: Ábo onego ſtáwić: á gdźieby vćiekł, przyſięże że niebył vniego. f. 727. l. 8. p: **Z towárzyſſów.**

Ná Rotmiſtrzá y ná iego towárzyſſe ſkódniki, ieſli w oney ziemi gdźie oſiádłość máią ſkode vczyniona pozew ma bydź ná máietnośći kłádźiony: aliâs, tedy wgoſpodźie. f. 727. le: 8. **Jż dla.** parag. **Pozwu.**

Rotmiſtrze, Porucznicy y ich towárzyſſe w gwał townéy ſwey potrzebie opowiedźiawſzy ſie Hetmánowi moga z woyſká odiáchać. fol. 728. le, eadem par **A ieſliby.**

Rotmiſtrz towárzyſſe ſwe ma żywnośćią do obozu opátrzyć. fol: 729. le: 10. **Żołnierz.** par. **Żywność.**

Rotmiſtrz ſwowolnie od woyſká odiezdźáiący, bezecny. fol: 729. le: 10. para: **Rotmiſtrze.**

Rotmiſtrzowi towárzyſſe.

Towárzyſſ od vkrzywdzonégo, niemáiąc v rotmiſtrzá ſpráwiedliwośći, do Grodu bliſſego pozwány bydź ma. fol: 727. le: 8. **Jż. dla.** par. **Tákże gdźieby.**

Towárzyſſ z kupionémi Rotámi ćiągnący ná woyne ſto grzywien przepada. fol. 729. lege 10. para: **Rotmiſtrze.**

Roty.

Stároſtóm Ruſkim, Podolſkim y Wołyńſkim zá króla Stephaná dawáć niemiano. fol: 344. le: 8. **A napżod.**

Senatorowie Rót Quárćiánych mieć niemogą. fol: 728. par: **Jednák.**

Rozboynicy.

Pátrz Ruſka ziemiá y Podole. **Rozwo-**

Rozwody.

Rozwodu przyczyn król ſukáć niemá. fol. 20. l. 4. A okrom.

Duchownemu práwu należą rozwody. fol. 237. para. Item Sądowi.

Rudy.

In robore *zoſtáwione, gdyż ſą ná ſkupie gdźieby dożywćie niezákroczyło.* fol. 1076. lege 5. Woytoſtwá.

O Rudy które ſą ná ſkupie zá Dworem iść máią. Pátrz pozywánia zá Dworem.

Ruſkie Kśieſtwo.

Ruſka ziemiá ieſcze zá królá Władyſłáwá Iágellá do iednego práwá przywiedziona bydź miáłá. fol. 136. lege 10. Obiecuiemy.

Ruſka ziemiá częśćią przez walkę, częśćia przez dobrowolne podánie y przez ſpadki niektórych lennych kśiążąt do korony przypádłá. fol. 89. lege 1. Ruſka.

Ku koronie Polſkiey wiecznie práwem doſkonáłym należeć ma Támże. lege 2. Ruſka.

Z práwá iednego Polakom nádánego weſelić ſie má. Támże. le 3. Obiecuiemy.

Wolnośći Polſkich vżywáć má. Támże. lege 4. Ná proſbę.

Od Cłá y targowego wolná. Támże le: eadem.

Wolna od dáni Owſowey. fol. 321. lege 6. Z podátku.

O nieprzyimowániu plebeiuſzów ad Eccleſias Cathedrales *z koronnymi porownáni.* támże. le. 5. Też vſtáwiamy.

Ruſki Woiewodá tymże porządkiem ma ſobie z Burmiſtrzem Miaſt woiewodźtwá ſwego o nie czynienie ſprawiedliwośći z przeſtępnych práw woiewodzych poſtąpić y czynić iáko woiewodowie koronni. fol. 285. para. A co ſie tycze.

Dawnośći Ruſkie ták iáko y w inych ziemiách króleſtwá iednákie: wyiąwſzy te Powiáty w których dla nieprzyiáćielá ſądy ſprawowáne bydź niemogą. fol 790. le. 6. Dawnośći.

Sprawiedliwość Ruśi z Wołyncy zá królá Stepha ná rámowiona bydź miáłá. fol. 797. lege 10. Obiecuiemy.

Sprawiedliwość z rozbóyników w Woiewódźtwie Ruſkim ták poſtánowiona.

Któryby pro ſpolio & de percuſſione ſtratæ *był obwinion: Pan iego ma go ſtáwić przed przedem Grodzkim własnego Powiátu ná que relách ná wtórym roku.*

Wſzákże Pan gdyby ſie niezáſtániem bronił ma przyśiądz: A gdźie w Woiewódźtwie ſam nie mieſzka vrzędnik iego to ma vczynić.

Z głoczyncę Pan iego ábo przyiáćiel Páński z vrzędem Stárośćim ſprawiedliwość czynić winien.

Appellátia vkrzywdzonemu Áktorowi wolna ná Trybunał

Diſcordes in ſententia *przećiw tákowym głoczyncom, máią ſie vdáć* ad definitiuam ſententiam Iudicii Tribunalis. *A poddány ma bydź zá tym do więzienia oddány. Wſząkże Pánu wolno go wyreczyć, czym iednák* cauſa ex criminali non poteſt in Ciuilem transformári.

Stároſtowie królewſcy o nieſtáwienie tákich poddánych mogą bydź ad viciniorem Capitaneum *pozywáni tákimże poſtępkiem* fo. 793. lege 12. Skárżyli ſie.

Commiſſarze ná pohámowánie vkráinnego ſwowolenſtwá deputowáni, którzy ie mieli ſądzić y karáć: To ieſt, plebeius ná gárdle, których Pánowie ſtáwić máią. A ſłachćice oſiádłe, Státutem de guerris *vczynionym. A nie oſiádłe, nie odſyłáiąc* pro informatione *do królá, podług wyſtępku kożdego* fol. 793. le. 13. Zſtrony.

Myto w Zupách Ruſkich ktoby vpornie brał pożwány do ſądu Ziemſkiego ábo Grodzkiego ná pierwſzym iáko záwitym roku odpowiedáć powinien.

A tákowy Celnik przekonány, ma cło wrócić ſtronie z winą 200. grzywien, y tákże ſądowi 200. grzywien ma położyć nie odchodząc.

A ktoby tákowego Mytniká bronić y záſtępowáć chćiał, pozwány do któregożkolwiek ſądu 1000. grzywien toties quoties, *Áktorowi przepada.*

Winy gdźieby nie położył, odeſłány do ſądu gdźie poſſeſſia ma pro exequutione rei iudicatæ *bydź ma.*

A przećiw nieoſiádłemu poſtąpić wedle ſtatutu.

Ná co też pewni Rewizorowie wyſłáni to: 790. lege 7. Myto.

Ruſcy poddáni zbiegli, wedle práw koronnych áreſtowáni bydź máią. támże. le: 8. Arreſtandi.

Stároſtowie Ziem Ruſkich, áby poddáni Ruſcy do wołoch niewychodźili pod winą 100. grzywien przeſtrzegáć maią. támże. le. 10. Stároſtowie.

Feudá w ziemi Ruſkiey nie ſą exequutiey podleglе od ſtatutu Alexándrá Królá. fol. 791. le: 1. Zá proſbą. *A máią bydź rozumiáne zá dziedźiczne*

dziedźiczné vtriusque sexus *ludźiom.* támże. le: 2 Otwiérdzáiąc. *Nie máią bydź wiecéy* in Controuersiam *przywodzoné.* Támże. lege 3. Feuda.

Ruskié mieyscá przez nieprzyiaćiele popalone y spustoszone rewidowáné bydź miały przez Rewizory z Séymu Lubelskiégo, Roku 1569. fol: 386. par: Tákże.

Rewizorowie ná przepátrzenié mieysc od Tátar popalonych wysłáni. fo: 791. l. 4. Z Podolskiégo.

Commissarze ná ogládánié mieysc ku rozdawániu wieczności spósobnych zá królá Stephánа wysłáni: którzy tym vbespieczeniem byli opátrzeni iáko Rewizorowie y Lustratorowie. fo: 792. lege 5. Przystawáiąc.

Potym zás zá królá I. M. Zygmuntá III. ná ogládánié dóbr popalonych Rewizorowie wysłáni: y Commissarze ná ogládánié mieysc cześći Rusi, y ná rewidowánié Zamku Látyczowskiégo, który téż mieli táxować. Támże. lege 6. & 7.

Commissia ná rozgrániczenié Rusi y Podola z ziemią Wołoską, Roku 1598. *pewnym osobam zlécona.* fol: 792. lege 9. Deputowálismy.

Od Quárty y podwyssenia Arend y oddawánia piątéycześći tylko ći którzy szkodę przez ogien wzieli wolni. Támże. folio 791. le. 4. Z Podolskiégo.

Exequutia státutów de non alienandis bonis, mensæ Regiæ *w Rusi król niema wiecéy wznawiáć wyiąwszy té dobrá o które* litispendentia *zászłá.* fol: 793. le: 11. Executią.

Rußnic krótkich woln) w Rusi vżywáć. fo: 599. lege 1. Żaden.

Ruskich kráiów Biskupi którzy przy królu bywáć obecnie máią, tákże y Senatorowie Swietcy po piáći set złotych z skárbu ná pułroká brác máią. folio 275. ver: 2.

Rumowánié z dóbr wykupionych.

Rumowánia czás dla wywożenia rzeczy z dobr wykupionych Niedźiel 6. fol: 100. lege 2. Iż przy wykupnie.

Rußenié pospolité.

Pátrz/ pospolité rußenié. in litera P.

Rußenia Práwné.

Ná Wiécá álbo ná Séym od Accessoriiéy bydź niema. fol: 647. le: 9. Od Accessoriiéy.

Rußenié in Accessorio *otrzymawszy kto ná Trybunał, ma ie konáć.* fol 648. le. 12. Twyśli. *O tych Accessoriách,* Pátrz Accessoria.

Rußenia Sedźiégo spósób. fol: 650. le. 20. Iż zá. par. Ale.

Rußenié gdy kto vczyni iedno groß ieden zá to práći. fol: 651. lege Tákowé.

Rußenié y náznáczenié roku ma bydź w Actách sądowe wpisáné. támże. par: A to wszytko.

Rußenié Sedźiégo w pewnych spráwách dopuszczoné bydź niema. Támże. lege 22. Primò. Pátrz o tym wiecéy Appellatię.

Rußnice.

Rußnic krótkich żaden nośić niema krom ziemie Ruskiéy. fol: 599. lege Żaden.

Z rußnicc ktoby ránił sowitą winą ma bydź karan, á ktoby zábił ma bydź scrutinium. támże lege 2. Ktoby.

A ktoby z nábitą w Mieśćie chodźił winę 14. *grzywien popada.* fol: 600. versu 1.

Ktoby iey Stárośćie nie oddał, winę dwoie 14. *grzywien odłoży.* támże. par: A ktoby.

A gdźieby Szláchćic nieośiádły, álbo Mieyscki, ábo prostégo stanu człowiek z nią chodźił, ták długo w wieży áż winę odłoży ma bydź trzymány. támże. par: Gdźieby.

Rußnic pod sądámi wszytkiémi in genere *żaden nośić niema.*

Tákże ná biésiádách, tárgách, iármárkách, pod winą 14 *grzywien* támże. le: 3. Rußnic.

Ryby.

Wolno łowić w stárey rzéce ábo potoku y rzéczysku ludźiom z obu stron brzegu mieszkáiącym, gdźie sie rzéká bez powodu ludzkiégo indźiey obróći: ále ieśli zá dowćipem ludzkim odwrócona, tedy iedná z dźiedźin tylko, przy któréy ono stárе rzéczysko zostáło, ma mieć własność w brzegách obu onéy rzéki stárey ábo potoku, fol. 420. versu 7. Pátrz/ Gránice.

Nie płoty ále śiećiámi łowioné bydź máią. fol. 1099. ver: 2.

Ryby w Iezierze ábo w stáwie ktoby pokradł ma zá nie stronie dosyć vczynić, á Pánu winę zápłáćić. fol. 617. le: 3. Ustáwiamy.

Rzeczpospolita.

Rzeczypospolité z náuk wygwolonych wielkié pomnożenié biorą. fo. 215. le. 1. Władysław.

Rzeczpospolita niecześć y szkodę bierze, gdy Ácá demia Krákowska stábieie. fo. 223. le: 4. Iż.

Rzeczypospolitéy vpadek Hæretyckié bledy, fo: 260. le: 1. Władysław. ver: 10.

Rzéki

Rzeczyská miedzy dziedzictwy płynące, czynią gránice, gdzie gránicz práwá vczynionych nie máss. f. 419 l. 13. **Zá czesty.** **Pátrz gránice.**

W koronie ludziom wszeláким y z inąd przyieżdżáiącym wolne: y kupie swe iákiekolwiek przez nie prowádząc od mytá y od nagrody Iázów gdzieby które popsowáli wolni. folio 1097. le: 1. **Miedzy.**

Rzéki od Iázów máią bydź wyczyśćione áby było wolno pływáć obywátelom Koronnym. fol: 1099. lege 3. **A iż.**

Rzéki portowe státutem krolá Alexándrá 1496. miánowáne, máią bydź wolne od Grobel, Tam, Młynów, okrom czterech młynów zamiáną od krolá odeszłych. fol: 1099. le: 4. **Rzéki.** & fo: 1103. le: 18. **Zá prosbą.** & le. 19. **Rzéki.**

Ná rzékách Státutem opisánych Stárosłowie mieysc wolne przeieżdżánie máią czynić pod winą. fol: 1103. le: 18. **Zá prosbą.**

Ná rzékách wszytkich Iázy maią bydź zrzucone wyiąwszy Iaz ná Sanie v Przemyślá dla soli królewskiey pod winą 100. grzywien, o która forum do Grodu. **Támże.** le: 20.

Rzéki. *Wisłá. Niepr. Striy. Styr. Narew. Dunáiec. Bug. Wieprz. Tyśmieniczá. San. Brdá. Nidá. Wisłok. Prosnia. Notesz.* folio 1099. le: 4. 5. 6. 7.

Rzemieslnicy.

Nie porządnym swym przedawániem zwykli ślácht vciskáć. fol: 276. le: 3. **Iż niektórzy.**

W przedawániu rzeczy niesprawiedliwie sie záchowuią. fol: 277. lege 6. **Jáko.**

Według swey woley niepobożnie sácuią y przedawáią rzeczy y kupie. fo: 281. l. 13. **Iż kupcy**

Żadnego, w pożytkách iego vciskáć nie máią. fol: 304. le: 26. **Dygnitarze.**

Wedle formy y ceny Woiewodzey robić rzeczy ludziom máią fol: 280. le: 12. par: **Któreż.** & fol: 281. lege 14. **Chcąc.**

Niepostuszni y sprzeciwiáiący sie vstáwie Woiewodzey trácą rzecz swe. folio 278. lege 7. **Aczkolwiek.**

Vstaw Woiewodzych przestępni máią bydź przez Woźnego ábo Podwoyskiego przed Burmistrzá pozwáni y winą 14. grzywien karáni, álbo sie przysięga odwiesdź f. 284. le: 3. **A ktoby.**

Nád vstáwe Woiewodzą kogo vkrzywdzáiący ma bydź naprzód do vrzędu Woiewodzego deferowány: potym do vrzędu Mieysckiego po Executią odesłány. In defectu *vrzędu Woiewodzego nie czekáć go, ále Constitutią exequowáć,* sálua appellatione *do krolá stronie.* fol: 285. lege 4. Declarando.

Rzemieslnik ná vrząd komu robiąc, zapłáte mieć ma iáko zmówi, fo: 280. le: 12. par: **A iesli.** & fol 281. lege 14. **Chcąc.**

Czásu woienney wyprawy po wystániu wici nie drożey przedawáć rzeczy máią iedno iáko przed tym. fol: 281. lege 1°. **Iż kupcy.**

Rzemieslnikowi nic brác gwałtem niemáią, aliás *do Grodu pozwáni* perẽptoriè *mawszytko nágrodzić z winą trzech grzywien.* folio 599. lege 32. **Item áby.**

Brácłwá swe znieść máią. **Pátrz/ Brácłwá.**

Rzemiesły ślachćicy báwić sie nie máią. fol 555. parag **W którym.**

Rzemieslnicy ślachetcy targowe winni płácić. fol: 1047. lege 3. **Którykolwiek.**

Rzym.

Rzymskiey stolice roskazánia pilnie chowáne y exequowáne bydź máią. f. 242. l. 7. **Miedzy.**

Do Rzymu wolno dobrym dla náuk albo spraw vczćiwych iezdzić. fo: 202. ver: 22.

Z Rzymu wyzywáni byli Cortezani do swych Beneficiy do sześći Mieśiecy pod wywołániem, bezecnością y vtráta wszytkiego, fol: 200. y 201.

S

Sádurscy.

Do Iurisdiciiey Ziemskiey y Grodzkiey Lubelskiey przeniesieni. **Pátrz/** fo: 1286. ver: 3.

Sámbór.

Sámborska Oeconomia wyieta od wożenia żywności do Kámiencá. fo: 730. le: 11. **A żeby.** parag: **Żywność.**

Sądy Królewskie.

Pátrz wyssey/ folio 1147.

Sądy Duchowne.

Do sądu Duchownego o długi y inne spráwy

Swietckie

Swietckié świecy pociągáni bydź niemáią króm spráwy Duchowney o długálbo dźieśięćine. fol: 234. le: 1. Chcemy.

Sędźiowie Duchowni przywłaszczáć sobie niemáią sądzenia spraw świeckich áni ich sądźić máią. fo: 234: lege 2. Acz.

W sądy Duchowne wdawáć sie niemáią osoby świeckie, płći obojey o rzeczy świeckie. fo: 234. le: 3. & fol: 239 le: 1. Pouśęni.

Do sądu Duchownego Swietcki świeckiego o rzecz szczerze świecka pozywáć niema. támże. leg: eadem Chcąc. *pod winą* 28. *grzywien* Támże. le: 4. Aby.

Duchowny świeckiego do sądu Duchownego wzywáć niema o rzecz sądowi Duchownemu nie należącą. fol. 235. par. A winá. *pod winą* 4. *grzywien.* fol. 238 par. A ieśliby. *Tá winá pod klątwą bydź ma y appellácya od niey dopuszczona bydź niema.* Támże. par. eod.

Duchowni o imioná ábo krzywdy swoiom práwu possą itemu podległym rzeczonie práwem ziemskim czynić máią. fo. 235. le: 5. Duchowni. *Krzywdy záśćiánéby były.* Pátrz Sądy Ziemskie.

Duchownemu sądowi należą spráwy o wierze, Hæretykách, Scismátykách, Excommunicacich, Apostatách, Odśiecinách, Sákrámentách, Beneficiách, Simonijicznie w obłożstwách Duchownych osób, o táre ięcących sie ná kleriki y rániących o świętokupstwie, y którzy sie pod obronę kościoła wdáią. Támże wrogi, cżary, czarnoksięstwa, czynsze kościelne, nowe kupie, nádánia kościelne álbo poświątne) wszákże o poświątnym rzecz ośobna wchwálá) *Item nędzniałe krowe sobie zárobićnie mogą, rozsądek dźieciątogá dobrego, záchy tych którzy sie do browolnie pod ich ięzdrzą do práwá Duchownego (wyiąwszy zapisy poddánych Szláchteckich, o których ięst ośobna vchwálá) Item zapisy y stworzánie dźiesięciny, zá dług kościołowi, ábo duchownéy ośobie zápisány Item o biedá występki kościelne, y ośobam kościelnym świecenie máiącym vczynione Item* Iurapatronatus *ábo podawánie plebániy, ołtarzów, przebend, y innych beneficyy. Także rozwody y winá, wszákże rozsądek około winá persony rozwiedźioney ma bydź odesłány do sy. Li) Testámentá też w oboim práwie sądzone bydź máią, o czym pátrz te stámentá. Wyiąwszy by co ná kościoł álbo ná miłośierne ręce było uczynione.* fol 235. lege 7. Rózmiec.

Duchowni listów spráwiedliwość hámuiących, do sądów świeckich dawáć nie máią: wyiąwszy o spráwy práwu Duchownemu podległé. fol: 239. lege 8. Chcąc.

Pisárzmi áni Podpiskámi áni procuratormi v sądów świeckich bydź niemáią, wyiąwszy w ich własnych spráwách. fol: 239 le: 1. Pouśęni. & fol 240 lege 2. Iż káżdy.

V Stárośty przećie Pisárzmi bydź mogą: fo. 240. par. Ale Stárośtowie.

Sądy świeckie.

Sądowé spráwy gdźie wedle domysłów y smysłów rożnych odprawowáne bywáią, tám po rozmáitym rtrapieniu, swarze y sporze spráwy zostáią nieskończone y nieiáko nieśmiertelne. fol: 135. lege 7. My Káźimierz.

Sądów rożności pokázone y wyniszczone á státutá y Constitucye więcznè stánowione bydź máią. Támże le. ead. *Iednostáynè bydź máią.* fol. 136. le. 9. Gdyż.

Sądy świeckie sądźić máią wszytkié Cauzy krom tych które Duchownemu sądowi należą. fol: 238. par. Iné. *Cauzy zásie duchownego sądu* Pátrz sądy Duchowné.

Swietcki Duchownego do práwá świeckiego pozywáiący o Artykuły práwu Duchownemu należące, przepada winę 14. *grzyw.* f 238. p. Támże.

Sądów zákázuiące listy które wychodzą nie zá potrzebą R. P. sa práwu pośpolitemu przećiwné, y wydawáné bydź niemáią z Káncellárii królewskiey. Pátrz / Listy.

Sądy do żywotá nie cudzoziemcóm, ále synom korownym w tychże ziemiách gdźie wákuią mieszkáiącym, dawáne bydź máią. fol: 297. le. 5. Obiecuiemy.

Sądy cále zachowáné bydź wszędźie máią. fo: 403. lege 3. Władzą.

Do sądu ktoby kogo niesłusznie pociągał, winá dwoi 14. *grzywien káżdemu ośobná karány bydź ma.* fol. 411. le: 1. Ktoby.

Sądy z iákiey przyczyny do roku y sześći niedźiel zá ieśśone nie szkodzą spráwám záczętym v sądzie, áni roku przepełnego stronám czynić mogą. fol: 516. par. Też gdźieby.

Sąd siedzący ma dáć Prokuratorá godnego nieumieiętnym, coby rzeczy swey rozpowiedźieć v nie vmie i, ábo iezyká wolnego, ábo też przyśiężałá niemieli. fol: 518. le. 2. Ieśliby.

V sądu kto chce swá rzecz procurowáć może byle łápaczók żadnych nie rzywał, których sąd dopuśćić niema. fol. 518. le: 3. Omnis. 1543.

Sądy y vrząd kożdy ma przypuszczáć Woźne Gene-

rały ad eorum obeunda officia *y relatiæ ich przyimować* ſub pœna 100 marc. parti inſtiganti. fol: 526. lege 12. Odmieſli.

Sedzia nie odbiçie y wine rázem zá zły pozew, ále tylko wine ſkazáć ma. fo: 528. lege 8. Gdy.

Sąd álbo vrząd winien ſierotóm czynić ſprawiedliwość z opiekunámi o máietność ich od opiekunów zawiedzioną álbo przedaną, gdy do lat przyda: ázo im ſzkodzić niema choć nie in recenti crimine *o to czynili.* fol: 592. par. Præter.

Sąd kożdy ſtráwe o grunty królewſkie z których Quártá idzie ábo pod rewizią y luſtrácyą pod pádły, tákże które ſą w ſtárych ſummách zapiſáne odeſłáć ma pro cognitione *ná ſeym.* folio 684. lc. 6. Sądzić. par. A ieſliby.

Sąd odktórego ápellowano powinien ſtronam ná piſmie propoſitiæ z akt ſwoich y rok názná-czyć ná rokách głownych. fol: 644 lege 2. par: Wßákże.

Sądy nowezá Królá Auguſtá. fol: 676. lege 1. Oznáymnieny.

Sądów porządek w Woiewództwách. fo. 6, 6.v.1.

Sądy powiátowé.

Zá królá Auguſtá poſtánowione były pro vna vice. folio 675.

Sądy Commiſſárſkié.

Pátrz Commiſſarze gránicżni. fol: 1164.

Sądy Podkomorzkie

Pátrz Podkomorzy. folio 1248.

Sądy Káſztelánſkié

Pátrz in litera K. Káſztelan.

Sądy Ziemſkié.

Obwołáné Woźnym bydź máią. fo:484.l.8. Aby.

Sadzone bydź máią z Státutów Królá Kázimierzá y Wáreckich. fol. 489. lc: 12. Sądy. & lege 14. Acz wiemy.

Dni zwyczáynych ku sadzeniu od poránku do południá odpráwowáne bydź máią. fol. 489. lc: 15. Zá złym.

Przekładáne bydź od Woiewody niemáią kiedy iuż obwołáne beda. fol. 484. lc: 8. Aby.

V ſądu Ziemſkiego sadzone bydź máią krzywdy Duchownym vczynioné, o gránice, o kmiećie zbieglé, o mężobóyſtwá, o rány y inné w ſzytkié Státutem Olbrachtowym opiſáné. fol. 235 lc: 5. Duchowni.

Sąd Ziemſki wdawáć ſie niema w ſpráwy Duchownemu ſądowi należące. fol 239.l.8. Chcąc.

Do Ziemſtwá wolno kożdemu ſtárośćie pozwáć o krzywdy, ſkody, któreby ſie działy ná grunćie królewſkim fol: 408. pa A Stárośtom.

Do Ziemſtwá pozywáć moga poddáni królewſcy ó krzywdy ſwe. fol. 408. par: Poddáni.

Sąd Ziemſki wyiáchać ma ábo komorniki przyſiegłe z Woźnym wyſłáć ná grunt królewſki, z którégoby kogo o ſkody ábo odiećie gruntu pozwano: y ná przyſłych Rocech dekret vczynić y ſkód nagrodę nákazáć wedle liquidácii ey ſtrony vkrzywdzoney przez iurámentu. folio 408. par: Jeſliby.

Do ſądu Ziemſkiego o gránic czynienie pozywánie bydź ma, patrz, Grániczny poſtępek.

Do ſądu Ziemſkiego odeſłáné bydź máią z gránic ſpory o krewność y bliſkość ku dobrám. fol: 403. lege 4. Commiſſię.

Sąd Ziemſki przyiawſzy dekret y poſtępek gránicżny Podkomorzego powodem poſłány, *ma go wwiezdź w Ziemſkie księgi náwieczną pámięć.* fol. 421. lege 16. Którego.

Sądem Ziemſkim niech czyni poddány któryby ſie mienił mieć krzywdę y ſkodę iáka odwykupionego z dóbr królewſkich. fol. 100. lege 2 Jż przy wykupnie.

Sąd Ziemſki ſądzić może o wielką ſummę pieniędzy cum appellatione: *Tákże okrzywdy dzieciczne, ábo która od oſoby pochodzi: Tákże y o dobrá którekolwiek.* fo. 491 lc. 1°.

W ſądzie Ziemſkim czynić ma powód ſtroną o ſkody ſwe. fol. 592. pa: Quodſi aliud.

Sądem Ziemſkim o zábićie ábo rány poddánych krolewſkich y Duchownych Mieſczánie nie Mieyſckim ſądzić máią. fo. 605. lc. 21. Słáż zmieny.

Sąd Ziemſki o ſkody z bydłá záietego ma ſądzić nie Sędzia Zamkowy. fol: 1106 ver: 1.

Sąd Ziemſki odbierać ma od Deputatów Trybunálſkich koce Podkomorzkie, Komornicze, *Stárośćie y Podſtárośćie, odktórych ápellátiæ przypadáią: y tymże ie vrzędnikom oddawáć.* fol: 424. lc: 24 Jż.

Sąd Ziemſki publicować ma liſty Frymárkowé y Woźnego ad intromittendum *dáć.* fo. 95. lege 5. Frymárki. par: A ktemu.

O tych ſądach Ziemſkich, Pátrz wiecéy roźi Ziemſkié y Stárośtá.

Sądy Ziemſkié y Grodzkié.

Sąd Ziemſki y Grodzki liſtóm ſpráwiedliwość hámuiącym do ſądu wniesionym mieyſce dáią,

iący wina 14; grzywien karan bydź ma. fol: 121. le: 10. Chcemy. & 11. Około. *Wyiąwſzy ſprawy tych ktorzy ná ſłużbách ſą R. P. ná poſelſtwách y ná woynie, y to tylko do roku iednego.* Támże.

Sąd Ziemſki álbo Grodzki ma dáć liſt wyświadczony ſłudze, któremuby Pan iego liſtu odprawnego dáć niechćiał, gdy iuż czáſu ſwego doſłużył, á wiecey mu ſłużyć niechćiał. fol: 581. lege 2. Aby. par: A ieſliby.

Sądy Grodzkié.

W Grodzie álbo ná Trybunale reſpondować ma plebeius impoſſeſſionatus *któryby ſie vdawał zá Szláchćicá nie bedąc im,* fol: 555. lege 6. Jeſliby.

W Grodzie forum o wine ſtá grzywien tym ktory bez świádecznego liſtu wáża ſie ſługi przymowáć, fo: 581. lege 3. Conſtitutia.

W Grodzkim ſądzie odpowiádáć ma nieoſiádły odártus ábo gołotá. fol. 583. le: 1. Jeſli.

W Grodzie Woiewództwá Poznáńſkiego y Káliſkiego pozwány reſpondować ma ſine dilatione & motione o pœnam duplicem 14. *grzywien, któryby hultáyſtwo w Iurisditiiey ábo máietnośći ſwey cierpiał, á wedle Conſtituciiey o tym vczynioney ſobie nie poſtepował,* fol: 585. par: A ktoby.

V ſądu Zamkowego gwałtownik pozwány, y o zábićie ábo rány ſześćia świádków zośmnaśćia wybránych przyśiega pokonány ná gárdle ma bydź karány, fo: 589 lege 6. Gdy. Pátrz/ Gwałtownicy y gwałty.

W Grodzie ma bydź proteſtátia ná nawietſza wcztery Niedziele o wybićie gwałtowne z máietnośći, fol: 591. le: 11. Quia.

Sąd Grodzki ex controuerſia partium *ma ziáchać ná ſcrutinium do dóbr, z których kogo gwałtem wybito, potym wedle tego cauze oſądzić,* támże. parag: Nihilominus. Pátrz/ Gwałtownicy.

Bez vrzędu Zamkowego o gwałt álbo krzywde Mieyſcka Szláchćic ſądzon bydź niema, fol: 594. lege 17 Coſie.

W ſądzie Zamkowym ſprawy o kmiećiá zbiegłego máią bydź odprawowáne, iáko o te ktorzy ſą gwałtem wźięći, ſo: 1086. le: 17. Chcemy.

Sąd Zamkowy o winy nie ſądzi iedno ſąd Ziemſki, fo: 1106 le: 8. Jeſli kto.

O ſądziech Grodzkich pátrz wiecey in litera P. Pozywánia do Grodu.

Sądy Wiecowé.

Ná ſądziech Wiecowych w niebytności królewſkiéy w koronie moga bydź ſądzone wſzytkie ruſſenia y ápellátiæ do krolá ábo ná ſeym vczynione: nihilominus *wolno ná ſeym ápellowáć,* fo: 645. le: 5. Około.

O tych ſądziech Wiecowych, pátrz Wiecá.

Sądy Nadworné.

Pátrz pozywánia zá Dworem.

Sądy Trybunálſkié.

Pátrz in litera T. Trybunał.

Sądy nowé vltimæ inſtantiæ.

W woiewództwie Ráwſkim oſobliwé czynione bydź niemáią, fo: 476. le: 86. Sądy.

Decretá ſądów vltimæ inſtatię *w Woiewództwách oſądzone y ná potym odſądzone Trybunálnym wárunkiem* Nouorum iudiciorum *Krolá Auguſtá ſą obwárowáne,* fol: 686. le: 11. A decretá. *Wárunek zásie maſz,* fol: 678.

Sądy Krákowſkié.

Pátrz wyſżéy/ fol: 1285. Roki Krákowſkié.

Sądowa Jurisditia.

Nie podlega oprawie, fol. 22. le: Iż wedle.

Sądowé Mieyſcá.

Stolice ſądów dla czynienia y rozeznánia ſprawiedliwości práwicy nawyſſego własnie należące, ludźiom śmiertelnym ná mieyſcu Bożym ſądowym poſádzonym ſą dożyczone, fol: 511. le: 6. Po przerzeczonym. par: Napiſzod.

V ſądu nawietſzy pokóy bydź ma, fol: 513. le: 9. Dla. & 10. Iż należy.

Przed ſądem oſm dni przez wſzytek czás ſądów, tákże po ſądziech oſm dni wolność y przeſpieczeństwo ſądowé gwałcone bydź niema pod karániem gwałcenia gleytu królewſkiego, fo: 513. le: 9. Dla. Káſsowána.

Ná ſądy wſzelákié przyiáchać y ná nich rzeczy ſwé ſprawować, y zás do domu ſie wrócić kogdemu wolno y przeſpieczno bydź ma, fo: 513. le: 9. Dla. kaſsowána.

Securitas Iudiciorum & officiorum Commiſſionum. *tákże y ſeymików Woiewództw Płotckiego, Mázoweckiego, Podláſkiego, y Ráwſkiego beſpieczeństwem y wárunkiem ſądów Trybunálnych opátrzono,* fo: 513. le: 11. Zábiegáiąc. Temporanea lex.

Do mieyſcá ſądowego gdy Sędziowie ná ſądzie ſiedzą, żaden vpornie bez dozwolenia Sędzie-

go wyiąwßy o pozew wchodźić niema pod winą piątnadźieśta. fol: 490. le: 16. A iżby. par: A ieśliby. & fol: 510. le: 2. Jeśli.

Do ſądu bez vczćiwośći y przyſtoyney roſtropnośći, áni z wołániem, áni zgiełkiem żadnym vpornie żaden wchodźić niema pod winą piątnadźieśta do komory królewſkiey. fol: 510. lege 1. Częſtokroć.

Sądu kto nie vczći, ábo ſie położy ná ſtole ſądowym, trzy grzywny przepada ſądowi pod winą 14. grzywien. Támże. le: 3. Jeśli.

V ſądu kto broniey dobędźie á nie ráni, ná łáſce królewſkiey będźie, ieśli ráni winę ſiedmnadźieśta ſądowi, á żelżonemu piątnadźieśtą zápłácić ma. fol. 510. le: 4. Vſtáwiamy.

Kto broniey, nożá, włocznie dobędźie, y nią ſżermować będźie 60. grzywien ſądowi ma zapłácić: á ieśli ráni ná gárdle ma bydź karány, y przez Stároſte ábo Burgrábiego máią bydź zá trzymány y wſádzony áż dodoſyć vczynienia y zapłáty win, fol: 511. ver. vltimo.

Sąd ktoby náſędł y gwałt vczynił w ſwéy rzeczy, winą ſtátutową karány, y do wieże ná niedźiel 12. wſádzony bydź ma. fol: 511. le: 5 Aby.

Z bronią żadną do ſądu żaden wchodźić niema, pod winą 14. grzywien ſądowi á vtráta broni do Burgrábiego ieſli ná ſądźie będźie: á ieśli go niemáſs, tedy do Vrzędników ſądowych. fol: 511. le: 6. Po. par: Aby.

Kto we zbroi ábo z bronią któreby záſądzki álbo ſeditiæ ná gwałt zá ſobą ćiągnęły wſędł ná mieyſce ſeymów Powiátowych bądź wálnych ábo ſądowych ábo inych ziázdów zá roſkazániem królewſkim y Rad będących: ma bydź ná gárdle karány, álbo dobrá confiſcowáne gdźieby vćiekł. fol: 512. lege 7. Acz.

O Séymowych, Pátrz Séymy.

Sądowé oſoby.

Oſobe królewſka ná ſobie noſzą. fol: 505. le: 3. Jż pánowie.

Dla oſób ſądowych tám gdźie ſądy bywáią Stároſtowie goſpody rozdawáć máią. fol: 118. le: 19. Ponieważ.

Sądowé ſpráwy.

W dźiedźicznéy ſpráwie poſtąpiono bydź ma v ſądu áż do ſkończenia ſpráwy choćby kto niebytnośćią ſpółdźiedźicá odpierał że ieſt w dálekich ſtronách, byle tylko ten ſpółdźiedźic do ſpráwy ná Rok y mieyſce pewne był trzy kroć ná mieyſcu wyſokim ábo w plebániiey onego dźiedźictwá przyzwány. fol: 545. lege 17. Gdy.

Zakłádów, win y ſzkód ktoby vyśdź chćiał, przed Dekretem zeznáć ma że ie dáie, oddáie y zá nie doſyć czyni, y vczynić to ma do dwu Niedźiel z winą piątnadźieśta pod temiż ſzkodámi. Inácżey Rok ſtronie záchowány bydź ma ná bliżſze Roki de cauſa principali. fol: 548. le: 6. Si citatus.

Spráwy ſkończone y práwie vmárłe iákoby przećiwko przyrodzeniu wznawiáć y retráktowáć ieſt rzecz trudna. fol. 560. le: 1. Aczkolwiek.

Wedle ſtátutu Sędźiemu zlecáne bydź máią. fol. 261 parag. A niechay.

Sądowe ſpráwy długiemi ſpory báwione bydź nie máią fol: 493. le: 25 Sed. 1543.

W Ácztá wpiſywáne bydź máią. fol: 504. le: 1. Też. które przy królu ſpráwowáne te w ziemſkie kśięgi: á inſze rzeczy do Káncellárii. fo: 505. l. 2. Jż też. Tegáś co ná Wiecách ſpráwowáne bywáią, w kśięgi Wiecowe wpiſowáne bydź máią, Támże. le: 3. Jż pánowie.

Spráwá około oyczyzny ſkończona po dekrećie zgániona áni káſsowána bydź niema. fo: 560 lege 1. Aczkolwiek. par: A przeto.

Spráwe de violenta expulſione z máietnośći. Pátrz Gwałtownicy.

Spráwy Nowoletnie y Surrogatorſkie ziem Nurſkiey, Oſtrowſkiey, y Kámienieckiey wedle zwyczáiu ſtárego odpráwowáne bydź máią fol: 993. le: 53. Nowoletnie.

O ſpráwách ſądowych które przy ſądźie bywáią. Pátrz w porządku przed Státutem po pięćiey do Czytelniká.

Spráwy vrzędowe inter cauſas officii ſądzone peremptorie bydź máią o winę 500. grzywien ktoby pozwał zá Dworem o ináczey rzecz nie o te któraby właſnie zá Dworem iśdź miáłá. fol: 543. lege 12. Zábiegáiąc. parag: A ináczey.

O vrzędową rzecz álbo królewſką która powiátu niema, wolno z powiátu wyzwáć. fol: 546. le: 3. Vſtáwiamy.

Sądowé ſtrony.

Strony długiemi ſpory ſądu báwić nie máią. fo: 493. le: 25. Sed. 1543.

Tym ſpoſobem v ſądu poſtępowáć ſobie máią.

Naprzód powodowa ſtroná żáłobę przełożyć y liſty dowodne, ieśli ſie do nich brálá okázáć ma.

Potym pozwány ábo ná pozew odpowiádáć, álbo exceptię przywodźić ma: to ieſt odpory potrzebne.

trzebné, iáko wiec ſuper aliquo Acceſſoriorum ante reſponſionem ſuper negotio principali zwykły bywáć.
Potym maiśdź definitiua ſententia. Albo ieſli potrzebá, tedy powód vczyni Replicátią: ná to záś pozwány Duplicátią: Powódzáś Triplicátią, á ná nawietſzy y Quádruplicátią, nie dáley. Támże. le: 25. Sed. 1543.
Strony rozpiéráiące ſie o ſatisfáctią v ſądu moga ſobie ná odſtąpienie vprośić dla namowy ſpolnéy z przyiaćioły, ták iednák, áby wróćiwſzy ſie dáli odpowiedź. fol: 491. lege 19. Cùm 1543.
Stronie oboiéy wolno przed ſkazániem Sędziego przywodzić y kłáśdź rzeczy pomocne y ſłowne y liſtowne, y wſzytko co iéy potrzebá. fol: 493. lege 23. Będźie.
Stronie pozwánéy wolno czynić ſpóry przed odeprzą, ále po odpowiedźi ná żałobę powodowéy ſtronie iuż odćietebydź máią ſpory y ſwary zbytnie. fo: 493. le: 24. Téż.
Przed vczynieniem Dekretu ſtroná może ſwéy prze álbo rzeczy poprawić raz tylko ná Roku záwitym, gdy iuż Sędzia bierze ſobie czás ku rozmyſlániu ábo pytániu. fol: 492. lege 22. Wßákże.
Strony przy pytániu Sędziego áni bydź, áni go ſłuchác máią, gdy o rozmyślenie iego na którę ſie brał, áby ie wyprawił, vpomnion będźie gdy czás nádydźie. fo: 492. ver: 7.
Po wyprawie rozmyślánia Sędziego ſtroná żadna nie może prze ſwéy poprawić áni rozſérzyć, tylko dekretu Sędziego ſłuchác wedle prze ná którą ſie rozmyślał. fol: 492. le. 22. Wßákże.
Stroná Stároſte ábo Podſtároſćiego o wine trzech grzywien względem niewyprawienia ſwego rozmyſłánia ná wtórych Rocech Grodzkich pozwác może, bądź przed królá, bądź przed ſędziego Ziemſkiego, bądź gdźie chce. fol: 491. lege 22. Statuimus.
Stroná watpiąc ábo przepomniawſzy o rzeczy oſądzoney wrośić ſie może ná wſtecz do ſędziego o pytánie. fol: 493. le: 26. Gdy.
Stroná ieſli vmrze y ſprawá z nią vmrze: wyiąwſzyby przez powodá przypozwy odnowioneż potomki były, folio 517. lege 8. Si pars. parag: Si verò.
O inſzych rzeczách do ſpraw należących, Pátrz/ powodowa ſtroná/ y poziwánia do práwá.

Sądowé processi.

In crimine læſæ M. fol: 23. lege 4. Jeſliby.
In crimine perduellionis. fo: 24. par: Tákiż.
Contra Rebelles. fol. 24. lege 5, W iákié.
In cauſis honorẽ tangentibus. f. 543. l 13. Jż.
O nieoddánie Quárty fol: 312. le: 5. Po declarácitiéy. & fol: 315. par: Ktoby. & fol: 317. le: 13. Quártá. & fol: 318. lege 14. Jż & lege 15. Quártá.
O dochodzeniu ßkód vczynionych od żołnierzá fol: 725. le: 4. Kázimirz. & fo. 727. le: 7. Zá. & lege 8. Jż.
O reßty, retenty y krzywdy żołnierzkie. fol: 396. lege 19. Jż.
O krzywdy w obronie dóbr królewſkich fo. 408. par: A iż Stároſtowie.
O ſumme pieniężną y wßelką krzywdę. fol: 668. lege 4. Chcemy. & lege 5. 6. 7. 8. 9. &c.
O krzywdy rozmáite, Pátrz/ in litera K. Krzywdy.
O dowod ßlácheckiwá. fol. 554. l. 2. Szlácheckié.
O działmiedzy brácią. f. 560. le. 1. Aczkolwiek.
O gránicznym poſtępku. fol: 414. lege 1. Acz.
O odpowiedź poſłáną. fol 690. le: 4. Expedit.
O wykupno z dóbr pániey Wiennéy, folio 576. lege 4. Jáko.
O długi, fol: 631. lege 1. Acz.
O mężobóyſtwo, fol: 613 lege 16. Jż.
O rozbóy w Ruśi, fol: 793. le: 12. Skárżyli ſie.
O gwałty domowé, fol. 589. le: 6. Gdy. & fol: 590. lege 7, Gdy & lege 9. Częſtokroć.
O gwałty Mieyſckié, fol: 594. lege 18. Jż.
O Tumultách, fo: 596. lege 23. Státut.
O głodzieyſtwo. fol: 620. le. 11. Acz. & le: 2, 13.
O wywołáncách. fol. 626. lege 2. Gdyby.
O gleyćiech fol: 627. le: 1. Vſtáwiamy.
O niedbálſtwo Woiewody ábo Podwoiewodzégo ábo Vrzędników inſzych w vſtáwách Mieyſckich, folio 283. lege 18. Zá.
O nieczynienie ſprawiedliwośći przez Burmiſtrzá w vſtáwách Woiewodzych, fol: 282. le: 17. Aby. & fo: 284. lege 3. Aktoby.
O przeſtępſtwá vſtaw Woiewodzych, fol: 280. l. 12. Skárgámi.
O przedánie rzemieſtnicze nád vſtáwę Woiewodzą, fol: 285 lege 4. Declarando.
O zdániu nieſprawiedliwym ſędzie° f. 636. l 3 Gdy
O wine niepoſłuſzeńſtwá. fol. 638. lege 2. Doświadczenie, & fo. 667. lege 1. Pozwány.
W pozywániu przez Woźnégo. fol. 524. le. 6. Doświadczyliśmy ſie. & lege 7. 8.
Z nieoſiádłym y z gołotą. fol: 583. le: 1. Jeſli. & le. 2. Gdy.
W ćiągániu o winy ſądowé. fol. 637. le: 1. Aby.

Wwiązániu w dobrá prawem dostánych, fol: 653. le 1. Quandocunq; & fol: 669. le 5. Potym. & lege 7. 8. 9. 10. &c.

Processus iudiciarius *wykonánia ostátniego w rzeczy osądzonéy*, fol: 655. & 657. leg 2. Rzecz. & fol: 667. le. 1. Pozwány.

Wykonánia rzeczy osądzoney w przeżyskách, fol: 659. le: 1 Ná piérwßym. & le: 2. 3. 4. &c.

Processus iuris in contumaciam *otrzymány*, *niewádźi do dochodzenia dobr* iuxta præscriptum iuris. fol: 106. lege 15. Jáko.

Proceſs y pozwadek Sądowy przez Práktyki ták ieſt zebráný y ſpiſány.

1. Super ſimplicem perſonalis iniuriæ citationem *Pozew piérwßy* in pœna Contumatiæ *bywa zdawány*.

II. *Ná wtory pozew te przychodzą ábo bywáią dilátiæ (oprocz przypadków które moga bydz ze złego nápiſánia pozwu)*

1. Ad munimenta literatoria ad cauſam neceſſaria.
2. Ad viſionem, vel videndum locum obiectæ iniuriæ.
3. Veræ infirmitatis.
4. Pro maioris Actionis importantia.
5. Ad quietationem.

A tych dilácіy vżywßy. tedy ge dwu ſtopniów ieden goſtáć ſie muſi.

Ábo, Si paret & fatetur, decernitur rei principalis adiudicatio.

Ábo, Si negat, decernitur alterutri parti probatia: ſi contumax eſt, *bywa otrzymánie w zyſku*: aliâs condemnatio in lucro.

III. *Ná trzeći pozew (który bywa* ad ſatisfaciendum vel pro re decreta, vel pro condemnatione lucri, *przykładaiąc* ad vidēdum ſuper damna exinde ſequuta.)

Si paret, & ex ſententia cauſa trahitur, *ſkázuią* plenè ſatisfactionem.

Si contumax eſt, *tedy otrzymawáią* aſtitionē termini concitati.

A ten obiemá koniec: Additur Miniſterialis ad intromittendum, vel in perlucro, vel in re decreta. *A nákoniec*, remiſſia pro executione rei ad Capitaneum loci.

Zá odeſłániém do Grodu álbo do Stároſty ná executią / ten ſie pozwadek záchowywa.

IIII. *Gdy nie dopuśći* Iureuictus *intromoßyiéy świadczą Woźnym y ſłáchtą Ci iádą do Grodu. przednie czynią tego relátią. Támże záraz vkázuią przed vrzędem otrzymánié przewodu, y dáćzápiſáć oblate* perlucrorum.

Z tąd pozew piérwßy Innoteſcentiæ.

Ná te bywa parte abſentē Aſtitiō, vel præſen: Adiudicatio cum interpoſitione vadii triplicati.

V. *Biorą* Triplicat in copia *od vrzędu*: *gdźie Woźny* ad bona *dopytawa ſie wwiązánia*: *klá dźie* Triplicat inſcriptis.

Gdy nie dopuśći, pozwa tàm exparte Officii quám exparte Actoris pro decernendis vadiis triplicatis.

Ná roku pozwu pro vadiis triplicatis ipſa vadia ſiue incontumaciam ſiue per ſententiam decernūtur. & decernitur rumatio.

Bywa przydány y zápiſány Vicegerent ad Rumationem. *Ten z Woźnym y ze dwiemá Szláchćicámi iedźie ná Rumátią* (ſub modo iam poteſtatis Capitaneal)

Nie dopuśći Iure victus *Rumátiiéy, przychodźi powod* pro bānitione. *Tám otrzymawßy bánnitią, przećie prośi* vlteriorē Executionem. *áby vicegerent znowu* manu forti *iáchał* ad recipienda bona etiam per vim.

Ieſli ták możny ge ſie nie da moca wypchnąć, dopiero po Mándat do królá, áby Stároſtá álbo powiát, ábo ziemie ruſzył.

W Grodźie álbo Vrzędźie ten pozwadek in cauſa officii.

Rok 1. Aſtitio termini innoteſcen. primę ad querelam.

Rok 2. Aſtitio termini peremptorii querelę, cum interpoſitione vadii primarii 120. marcarum. & adiudicatione rei principalis; ſi contumax eſt, vel diuiſionem non admittit, vel re intromiſſionem in bona expulſione occupata.

Rok 3. *Pozwa* ad decernēdum vadium primarium, & vlteriorē Executionem. Si contumax eſt, vel non negat neſciuiſſe, decernitur primarium vadium, & decernitur ſatisfactio rei principalis, cum interpoſitione vadii triplicati 360. marcarum.

Rok 4. Si rebellis eſt, & non ſatisfacit, citatur pro decernēdis vadiis triplicatis.

Sądowé zdawánia.

Stroná trzy kroć wołána gdyby nie ſtánełá áż ku ostátniey godźinie, kiedy ſąd wſtawáć ma, zdawána byd

na bydź ma. fol. 490. le: 16. pa: A wſáką że.

Strony powodowe áż ná koncu zdawáne bydź máią ná Rocech Ziemſkich y Grodzkich. Ináczéy zdáne, ſzkodzić im niema. fol: 517. leg. 9. O zdawániu.

Sądowego zdawánia forme in forma contumaciæ *maſz* fol: 517. lege 10. Nobilis.

Stroná zá niedbálſtwem y głoſćią procuratorſką zdána, ſkárżyć ſie nan, y ſpráwiedliwości ná nim iáko ná ſtudze támże dochodzić może. fol. 519. leg. 6. Zápowiedamy.

Zdánie nieſpráwiedliwe w przegyſkách pozwánego, tráci rzecz powodowi. fo 538. l. 30. Gdy.

Sądowé áreſty.

Pátrz fol. 1155, Areſty.

Sądowé Appellátię.

Pátrz fol. 1154. *Appellátiæ do królá, ná ſeym, ná Wiecá, ná Trybunał.*

Sądowé Dekretá.

Pátrz Dekretá. fol: 1170.

Sądowé wyzywánia.

Pátrz pozywánia. fol: 1263. & in litera W. Wyzywánie z Powiátu.

Sądowych mieyſc vbeſpieczenie.

Pátrz ſądowé mieyſcá.

Sądecz.

Ma liſt ná ſkład ſolny y ná woźenie żelázá, miedźi, y inné ſpiże do korony. fol. 1060. leg. 6. Mieſczánie.

Sąśiedźi.

We wſiách pomoc máią gonić złodźieiá kiedy ſąſiad prosi, ináczey winni ſkody beda. fo. 618. lege 6. Nágot.

Sąśiedźi ſienni przypozwáni bydź máią do gránic, fol. 414. le: 3. A ieſliby.

Scartabelus.

Scartabelo pro capite 30. Marcæ pro vulnere autem quinq; marcæ. fol. 602. le. 11. Militi. par. Pro capite.

Scrutinia.

Státutem królá Olbráchtá oſobie tylko królewſkiey ſą zwierzone. fol. 616. lege Scrutinia.

Scrutinium *bydź ma* in crimine læſæ Maieſtatis *gdźieby ſąd rznął* ex allegatis & reſpõſis *żeby potrzebno było.* fol: 24. par. A tákowa ſpráwá.

Scrutinia in cauſis criminalibus *bydź máią.* fol: 616. lege 19. Iż.

Bydź máią in cauſis honorem tangentibus *gdźieby wywody wątpliwe były.* fol. 544. pa. Gdźieby.

Scrutinium *bydź ma o głowe tego o którégoby powołánie było vczynione iáko o głowe Szláchetcką á niebyłby nim.* fo. 555. le. 6. Jeſliby.

O ránienie ábo zábićię ná ſeymiech. fol. 513. pa. A przećiwko.

Scrutinia *ná Rocech Ziemſkich ábo Grodzkich pierwſzych o głowe zábitą máią bydź wyprawowane.* fol: 614 par: A iż w tym.

Scrutinium in cauſa inuaſionis domeſticæ *ma bydź przed Conuictią* partis actoreæ, *nie* poſt conuictionem fol: 591. le: 10. Item.

Scrutinium *o zábićie zá obżałowániem ſtrony Woiewodá w ſwym Woiewództwie czynić ma ná Wiecách.* fol: 616. le: Scrutinium.

Scrutinia *w mężoboyſtwie* plebeiorum *záchowáne bydź máią.* fol: 615. le: 17. Ktoby.

Ex ſcrutinio *vznawáć ma Ziemſki ſąd rány ſzláchćicá gwałtem od drugiego Szláchćicá poimánego y więzionego,* fo: 597. le. 13. Gdyby. *Pátrz ſzláchćic.* le: Szláchćic ſzláchćicá.

Scrutinium *bydź ma* in cauſa violentæ expulſionis *v ſąſiad v ſzláchty* ſub onere conſcientiæ & bona fide: *v kmieći* ſub iuramento corporali. fol: 592. le: 11 Quia Pátrz Gwałtownicy.

Przy ſcrutinium *wſzyſcy Dignitarze, Vrzędnicy świádkowie y káżdy ſzláchćic w tym requirowány pod ſumnieniem powiedźieć ſwoie wiádomość máią,* fol 544 par: A naprzód.

Pozwány do ſcrutinium z inſzego Woiewództwá prze odległość drogi, może w ſwym Grodźie przed Stároſtą, á w Prusiech przed Mieyſkim vrzędem świádectwo dáć, fol: 615. para. A gdyby téż.

Scrutatorowie *przyſiegli bydź máią.* fol: 616. para: A Scrutatorowie.

Scrutinia wſzytkie in occluſo rotulo *ſtronam wydáne bydź máią,* fol: 615. p. A té wſzytkie.

Scrutinium *nawiecey 12. świádków ſtroná pokazáć może,* fol: 615. par. A iżby.

Seceſsiæ.

Odprawá náporáde wolne, fol: 491. lege 19. Cùm autem.

Sekretarze.

Sekretarzá wielkiego król wedle zaſtug y dźielności, wedle czáſu y pożytku R. P. y wedle woley ſwey ná wyſſy ſtan y opátrzenie podnieść.

może

może. fo 28. lege 5. W Státucie.

Sekretarzem siężowie każdy z Pisárzów y z komorników Krolá le. 11. fol. 20. le. 1. Dla.

Sekretarz ieden tylko bydź ma, który ma wiedzieć táiemne odprawy R. P. y Pieczetárskie. Támże.

Tenże iest primus expectans prælatur y dostoienstw y opátrzenia. Támże.

Tenże ná Pieczetárski vrzad wnet po którym z nich wstępować ma, Támże.

Przysiegáć ma. Támże.

Sedomirska Ziemiá.

Sedomirska ziemie Ian z Rytwian Woiewodá Krákowski Krolowi Kázimierzowi y R. P. dárował przez Podkánclerzego Stánisławá z Kurozwiak. fol. 86. lege 1.

Sedomirska ziemiá in toto & in parte zástáwiána bydź niema, á tym mniey dárowána ábo zápisána ábo y náymowána. fol. 86. p. Ázeby.

Ná ziemie Sedomirska ktoby iákizapis ábo lenno przyiał, táki máiestat krolewski y R. P. obrázil, y iest iawnym koronnym nieprzyiacielem y zdrayca, fo 88. pa. Tiż to y persone.

Ziemi Sedomirskiey przywileie król Alexánder potwierdził. fol. 89. lege 2.

Tenże przywiley potwierdził y król Zygmunt. 1537. fol. 90.

Sedomirz przed tym bywał zástawiány. fol. 90. lege 2. Napiżód para. Dwiia.

Sedomirska ziemiá w summie żadney zápisána áni zástáwiána bydź niema. fol. 98. lege 5. Iżtemu.

Sędziowie.

Bez pewnego Áktorá y rzeczy wyrázioney skázowáć áni pozwów dawáć niemaią. fol. 426. le. 2. Zákázuiemy. fol. 520. prin. Aprzedáie.

Przez sługę tylko ábo Woznego pozwy swe wyrawowáć máia. f. 91. le. 10. Podobienstwo.

V sądu o występek świeżo dopuszczony lúdá sługa pozwy dáć moga. fol. 491. lege eadem.

Woznego ná pozywánie dáć máia. fol. 522. lege 4. Skázuiemy.

Bez roskázánia swego pozywáć niedopuszczáć máia folio 574. le. 6. Dowiedźielismy.

Kázić y poprawiáć y karáć maią pozwy fałszywe, potwarne, y nieporządne. fol. 529. lege 13. Chcemy.

Potwarne pozwy vznawáć máią w ten czás gdy o to strona czynić będzie chciała, á Appellátia ábo ruszenie do krolá bydź ma. fo. 530. le. 14.

Pozwy.

Prokuratorá kto go niema przydáć máia. Pátrz Prokurator.

Prokuratorá niesprawiedliwey rzeczy pomagáiącego, ábo nád szkodę więtsza summę pieniężną w pozwie kládącego, do krolá odesłáć máia. fol. 519. par. Quodsi. 1543.

Dawszy rok záwity o co temu, którégoby w koronie nie było, á nie stánałby, postąpić do skończoney skargi máia nie pátrząc nic ná nieposłuszenstwo pozwánego. fol. 545. lege 11. Gdy. & fo. 548. le. 7. Gdyż. & 8. Potrò.

Sierotom lat niemáiącym áż do lat opisánych sprawy odłożyć máią fo: 572. lege 2. Jesli. para. A ták.

Wszytkiego dostátecznie wywiádowáć sie máia. folio 63. le. 1. Aby.

Czasów náznáczonych sądzić máia. fol. 489. l. 14.

Od poránku do południa sądzić máia. Támże. lege 15. Záżym.

Ná boiaźń bożą w sądzeniu oględowáć sie máia. folio 643. le. 1. Gdźie.

Prawuiące strony porządkiem rejestru wołáć, słuchać, y odprawowáć máia. fol. 490. le. 16. A ieżby.

Powodowey tylko stronie y pozwánemu przed sie stánąć kazać máia. Támże.

Strony bez strony trzy kroć wołánej słuchać niemáia ále tenże czásy insze sprawy odprawowáć máia. Támże.

Strony trzy kroć wołánej gdy nie stánie nie zádawáć áż ku ostátniey godzinie południowey gdy iuż od sądu wstawáć máia. Támże.

Przed uczynieniem skázánia stron pytáć máia ieśliby ieszcze iákie munimenta ábo dowod álbo obrony práwne słuszne ku popierániu swych rzeczy miały. fol. 493. le. 23. Będźie.

Pozwánemu przed odprawą pozwolić moga wspory czynić, ále po gdy powiedzi ná żálobę powodowey strony, odczuwszy spory y swary zbytnie, kożdey stronie sprawiedliwość czynić máia nieodwłocznie. f. 493. le. 24. Też vstáwiamy.

Długich sporów przymowáć niemáią. fol. 493. lege 25. Sed. 1543.

Prędko y skwápliwie sądzić nie máia. folio 631. lege 1. Licet.

Skázánie swoie gdyżby ie strona przepomniał á, á wróciwszy sie o nie pytálá, ábo záraz ieśliby ie mieta powiedzieć, ábo do iutrá odłożyć może. fo. 493. le. 26. Gdy.

W sprawách wątpliwych y trudnych ná rozmysłánie rastylko sobie brać máią. fol. 492. le: 21. Si quæstio. & 22. W śákże.

Gdy pan ábo pánná ma sprawę w sądu, Sędziowie

wie máią sługe swégo z tym który z nią ma spráwe do gospody posłáć: áby przed nim spráwe y obronę swey rzeczy złeciłá prokuratorowi swemu. fol: 518. le: 4. Aby.

Z Prokuratorá iáko z sługi spráwiedliwość czynić stronie máią gdyby sie nań skárżyłá, że ią z niedbálstwá y z gegłości zdáć dopuścał. fol: 519. le: 6. Zápowiádawy.

Przestrzegáć máią áby zapisy pilnie y spráwiedliwie w księgi wpisywáne były, á odmieniáne nie były. fol: 439. lege 9. Sędziowie. & fol: 504 lege 1. Też.

Controuersiæ stron przez prokuratorá oddáne máią wedle pámięći corigowáć co przed nim mówili. bygdy nie przypisował, czego nie mówili. fol: 520. le: 10. W tym.

Tychże Controuersiy przyimowáć od prokuratorów niemáią, ieśli ich do dniá trzećiego po spráwie nie oddádzą. Támże. le: eadem.

Ciáża o winy sądowe nie máią sądowáć áni vmnieyszáć lećie do dwu Niedźiel, á zimie do ośmi fol: 637. le: 1. Aby. par: Aby tedy.

Sędziowie w czásie zámierzonym gdyby ciáże miedzy sie podzielili, by tegy iedno dobytcze, tedy temu który szkodę vćierpi z winą piątnádzieśtą máią wrócić. fol: 638. pa: Ale ieśliby.

Ná ciáża nie wiecey máią ságć iedno dwu służebników z Woźnym: áni przez przyczyny, nie zdánych álbo nie przekonánych práwem nie dopuszczáć ciążáć. fol: 639. par: Ták.

Pánu wśi y kmieciom niespráwiedliwie ciążánym wziąwszy rękoiemstwo cále y zupełnie do bytki wrócić. fol: 640. ver: 1. A ieśli.

Koc wiecey brać nie máią iedno ieden od iednéy Cauzy. fol: 646. le 6. A kto. pa: A iżby.

Od dekretów in Accesoriis *pozwánemu Appellatiey dopuścić nie máią.* f. 648. l. 11. Tym.

Pro damnis ab Accesoriis ex officio *niemáią bydź pozywáni pod winą dwoią* 14. *grzywien chybá* ad prosequendam appellationem. fol: 648. lege ead:

Gdy kogo skażą, kto sie po dekrećie nie odwoła do wyższego Sędziego, iuż skazániu podległ. fol: 648. le. 15. Piotr.

Sędziego choć ruszą przećie inę spráwy sądzić mogą. fol. 650 le: 19. Jeśli kto.

Roków przekłádáć niemáią pod winą 100. *grzywien.* fol 484 lege 8. Aby.

Burgrábie y ich poddáne tym którzy ná nie skárżą sądzić máią. fol: 434. le. 2. Ustáwiamy.

Máiąc Actią v sądu swégo z inszym, mogą zásądzić swe mieysce o sobą szláchecką w ziemiośiádłą, bez Surrogátiey, y bez przysiegi fol: 494. lege 27. Kiedy.

Sędziowie Duchowni.

Dla czynienia execuciiey kletego, mogą bydź bądź ći gdźie klety występek vczynił, bądź ći pod którymi klety mieszka. fol: 256. pa: Ale.

Mogą występnego pozwáć z diœcezyiey drugiego Biskupá Comprouinciálnego, á pozwawszy raz oblicznie, druga rázą dosyć przez Edict pozwáć. fol: 258. ver: 6.

Nie może świádków z inszéy Diœcezyiey gwałtem ná świádectwo występku wyćiągnąć. fo: 259 versu 10.

Examen świádków może króm siebie inszemu złećić. fol: 259. ver: 37.

Sędziowie Káśtelánscy.

W swéy Káśtelániiey sądzić przed láty mogli o głowe. fol: 426. le: 4. Ustáwiamy.

Sądów ich nágánienie, Pátrz niżéy/ Sędziów nágánienie.

Sędziowie zamkowi/ Stárościni/ álbo Grodzcy.

Osiedli bydź máią w onych źiemiách, w których od swych Stárostów postánowieni vrzędy spráwuią fol: 487. le: 8. Jż.

Osiedli bydź máią, fol: 240. le: 2. Jż káżdy. & fol: 429. *Pod vtráceniem vrzędu,* le: 3. Capitanei. 1543. & fol: 487. le: 8. Jż káżdy.

Przysiegli bydź y przysiegáć máią ná Rocéch pierwszych przed Stárostą álbo Podstárościm owego mieyscá, fol: 486. le: 4. Sędziowie. & fol. 498. le: 9. Sędziowie.

Rozmyślánie swe w szesnaśćie Niedźiel wypráwić powinni, o co moga bydź vpomnieni, fol: 492. ver: 3. & le: 21. Si quæstio. & le: 22. Wszákże.

Sędzia zamkowy sądzi o zátrzymánie bydłá nie oddánego do obory królewskiey, á nie o szkody, fol: 1105. le: 5. Jeśli kto.

Nie sądzi o winy, ále strony odsyłá do sądu źiemskiego. fol: 1106. le: 8. Jeśli kto.

Vrząd zamkowy w Wielkiey Polsce sądzi o wykupno dóbr, Pátrz Pisárze źiemscy.

Listy Grodzkie álbo Sędziowie álbo stárostowie podpisować máią, fol: 498 le: 10. Dla.

Sędziów Grodzkich skazánie nágánione nic szkodzić niemoże poczćiwości y stawie ich do brey fol: 486. le: 4. Sędziowie.

Poddáne królewskie dróg y ludzi podróżnych bespieczeństwo od gwałtu bronić y ku płáceniu win

niu win sądowych przypędzáć máią. fo: 434. lege 1. Gdyż.

Sędźiowie Ziemscy.

Ná Séymikách obieráni bydź máią. fol: 489. lege 2. Vrzędnicy.
Ze cztérech obránych ieden od królá podány bydź ma. fol. 489. le: 1. Aby.
Post cessum vel decessum vnius, nadáley w sześć Niedźiel obieráni przez Woiewode álbo Káśtelaná bydź máią. f. 485 l. 2. Electią.
Osiedli bydź w onych źiemiách máią. fol. 434. lege 1. Gdyż.
Przysiegáć máią, fo 489 le: 2. Vrzędnicy.
Przysiegáć máią ná Rocech blisszych przed Woiewodą ábo Káśtelanem oney źiemie fo: 486. le: 4. Sędźiowie. & fol: 498. l. 9. Sędźiowie. Przysiegáć moga przed Vrzędnikámi Ziemskimi náRocech Ziemskich ábo przypołożeniu kśiąg in defectu Woiewody ábo Káśtelaná. fol: 487. le: 6. Przysiegá.
W źiemiách swych mieszkáć máią. fol: 487 lege 9. Gdyż.
Ieden w Krákowskiey drugi w Sedomirskiey źiemi bydź máią. fol: 488. le: 10. Jż.
Ætate, intelligentia benè vigentes bydź máią. fol: 92. par: Dożywoćié oycowi.
Sądów Grodzkich y Pisarzew wespół z Ziemskimi trzymáć niemáią. fol: 240. le: 2. Jż. & fol: 487 lege 8. Jż.
Stárostámi w oney źiemi gdźie sądzą bydź niemoga. fol: 487. lege 7. Gdyż.
Cztéry kroć do roku sądzić máią. fol: 453. le 2. Chcemy.
Sámi z Podsędkámi nie przez Komorniki ná sądźiech śiádáć máią. fol 487. le: 9 Gdyż. & fol: 488. le: 11. Też. Ináczey ná ich mieyscá nowotni przez ślachte niż rokwynidźie obieráni bydź máią. fol: 487. le: 9. Gdyż.
Przy Komornikách Woiewodzych y Podkomorzego sądzić máią. fol: 453. le: 1. O Rocéch. parag: Ná których.
Sprawiedliwość żądaiącym sámi przez sie czynić máią. fol: 487. le: 9. Gdyż.
Ná Dworze królewskim gdy Król do któréy źiemie przyiedźie sądzić z Podsędkiem y sprawy vznawáć máią. fol: 488. le: 10. Jż. parag: A gdyby.
Ziem spraw słuchác y one wedle Státutu Kázimierzowego sądzić máią. fol: 291. versu 13. Wszákże. & le: 3. Referendarze. parag: A Sędźiowie.
Sprawy dziedźiczne przed królá przełożyć, y przy bytności królewskiey y Pánów Rad z Podsędkiem odprawowáć. A gdźieby król był zátrudniony, tedy z Podsędkiem álbo cztermi od Królá przydánych Pánów sprawe vznáwáć y skázywáć máią. fol: 488. lege 10. Jż. parag: Ale gdy.
Ná Wiecách sprawy dziedźiczne y zeznánia imion wielkich odprawowáć máią. fo: 505 le: 3. Jż
Ná Rocech o summe wielką przed królem záczętą sądźić máią. fol: 542. par: A sprawy.
Sprawy przed królem nieskonczone z posłu Nadwornego odestáne sądźić máią. fo: 542. par: A sprawy.
W sprawách wielkich by też y dziedźicznych dáley do trzech Niedźiel Roków nágnáczáć nie máią. fol: 488. le: 10. Jż. par: A gdyby.
Od praw koronnych nie odstępuiąc sprawiedliwie sądźić máią. fol: 147. le: 3. W Imie.
Z kśiąg Státutów królá Kázimirzá y státutów w Wárćie vczynionych sądźić máią. fol: 489. lege 12. Sądy. & le: 14. Acz.
Zwyczáiów dźierżeć sie y náuki z nich brác máią. fol: 489. le: 13. Sędźiowie.
W Krákowskim Zamku sądźić máią od poránku áż do 21. godźiny. Pátrz/ fol: 1285. Roki Krákowskié.
Nád cztéry Artykuły sądźić nie máią. fol: 430. lege 10. Jest.
O summe wielką sądźić moga cum appellatione. fol. 491. le: 18. Chcemy.
O krzywdy dziedźiczne álbo która od osoby pochodźi, tákże y o dobrá któreckolwiek sądźić moga. fol: 491. le: 18. Chcemy.
Zapisy czyniącym przypátrowáć sie máią. fol: 438. le: 5. Ma.
Zapisów ná osoby Mieyscke y ná imioná źiemskie dopuszczáć niemáią. fo: 1031. le. 2. Vstáwiamy.
Listom hámuiącym sprawiedliwość mieyscá dáć niemáią. fol: 120. le: 7, Obiecuiemy.
Stronie ná secessią pozwolić máią. fol: 491. le: 19. Cùm.
Do trzećich Roków brác sobie ná rozmyślánie moga. A gdy bywa pytánie, strony przy nich bydź y słuchác ich nie máią. fo: 491. lege 20 Gdy. & fol: 492. le: 21.
Ná rozmyślánie raz sobie brác moga. fol: 492. lege 22. Wszákże.
Zdawác wedle práwá y wedle czásu máią. 532. le: 1. Sigismundus.
Skázywác przez powodá nie máią. fol: 425. le: 2. Zákázuiemy.

Skazánia do Act wpiſać máią. fo. 504. l. 1. Téż.
Nápytánié o ſkazánie przepomnioné choć do iutrá odłożyć mogą. fol: 493. le: 26. Gdy.
Klucz ieden od kśiąg ziemſkich y Wiecowych chować máią. fol: 505. lege 3. Jż pánowie. & lege 4. Vſtáwiamy.

Sedźiowie grániczni.

Powinni ſkazywáć, wywodźić Commiſsią y kończyć gránice ſłáchćicowi ſine intermiſſione *gdźieby gránic nie było.* fol: 408. parag. A gdźieby.

Sedźiowie Nadworni.

Pátrz pozywánia Nadworné.

Sedźiowie Trybunálſcy.

Pátrz Trybunał in litera T.

Sedźiowie Zydowſcy.

Pátrz in litera Z. Zydowie.

Sedźiów nágánienié.

Nic poczćiwośći y ſtawie ich ſkodźić nie może. fol: 486. le: 4. Sedźiowie.
Krákowſkiemu y Sandomirſkiemu źnágánienié ſkazánia kożuchy kunie. fo: 425. le: 3. Gdy.
Káſtelánſkim Sedźiom tychże powiátów po półgrzywny. Támże. fol: 426. ver: 3.
Sedźiom Káſtelánſkim kto zárzuci fałſywé ſkazánié niema bydź ſłuchan áż im ſkóry bárankowé beda dáné. fo: 650. par: A ieſli.
Sedźiom inſzym pierwey niżli do ſłuchánia bedźie przypuſczon po ſześći ſkotów grzywien płácono bydź ma. Támże.
A Sedźia ſkazánia ſwégo niepierwéy czyścić ma áż mu przez ſtronę kożuchy kunie y trzy grzywny beda dáné. fo: 643. le: 1. par: A iż. *Strona téż chcąc dowodźić, z ſześćią świádków Sedźiemu równych ma to vczynić: iednák niż do probácíiey przyſtąpi, tákąż winę pierwey odłoży.* fol: 649. le: 16. Skázuiemy.
Vznány wnieſpráwiedliwym ſkazániu ſtronie trzy grzywny, ábo ſkóry kunie z winą piątnadźieſtą wrócić ma. fol: 643. le: 1 Gdyż. p. A ieſli.

Sedźiego ruſzenié.

Sedźiego Ziemſkiego ruſzyć może o wielką ſummę pogwány. fol 491. le: 18. Chcemy.
Od vznánia potwarnych pogwów do królá. fol: 530. lege 14. Pozwy.
Sedźiego choć ruſzą przećie inné ſpráwy ſadźić ma. fol 650. le: 19. Jeſli kto.
Sedźiego ſkazánie przy królu ábo przy Stároſćie álbo ná Rocéch głównych przy Woiewodźie y Pánów inych nie może bydź nágániony. fol: 651. le: 21. Vſtáwiamy.
Ab Acceſsorio *ruſzony bydź nie może. Pátrz* Acceſsoria.

Senatorowie.

Rót Quárćiánych mieć nie mogą dla powinnośći vrzędów ſwoich. fol: 728. par: Jednák żaden.
O Senatorzéch, pátrz Rády koronné. fol: 1277.

Sep.

Spy y dáni wſzyſcy poddáni królowi y Pánóm ſwym wedle ſtárádawnéy miáry oddawáć máią. fol: 1056. lege 5. Opátruiąc. par: A wſzákże Spy.

Serebryſcz.

Przez Rewizory rewidowány z ſeymu Wárſzáwſkiégo, 1589. fol. 387. le: 14. Słáchetnym.
Tychże Rewizorów ápprobátia. Támże.
Połowicá téy wſi do Stároſtwá Chełmińſkiégo należy, druga Serebryńſkim. Támże.
Rewizorowie znowu wyſłáni być y połowice królowi, drugą Serebryńſkim oddźielić mieli. tám.
A gdźieby ći zgiáchać niemogli, drugié zá prośba Serebryńſkich ná każdy czás Káncellária dáć miáłá áż do ſkonczenia téy ſpráwy. Támże.
A co ći vczynią to Stároſtá dzierżeć ma wieczné mi czáſy ſub priuatione officii. Támże.

Séymy Koronné.

Seym repreſentuie ciáło króleſtwá wſzytkiégo. fol: 113. le: 1. My Jan/ & fo 151. ver 5.
Seymy czáſu mieyſcá opiſánégo bydź máią fol: 114. le: 6. Aby.
W Wárſzáwie bywáć máią. Támże. le: 7.
Wedle potrzeby iákiey znáczney wolno ie królowi złożyć zá ráda PP. Rad tám gdźieby commodius *bydź mogło w Polſce.* fol: 114. lege 7. Mieyſce. & 8. Séym.
We dwie lećie nadáley bywáć máią. Támże. le: 8. Séym.
Do ſześći Niedźiel trwáć máią. Támże.
Od dniá ſeymowémi liſtámi náznáczonégo poczynáć ſie máią. Támże. le: 10.
Od propoſitiiey záczynáć ſie máią. fo: 119. ve: 1.
Tegóż dniá kiedy ſie záczną, tegóż ſie też kończyć máią w Niedźiel ſześć. fol: 114. le: 11.
We dni Niedźielné áni w świeto główné żadné ſkłádáné bydź nie máią. támże/ le: 11. Jżá.
Seym przez królá Alexándrá w Piotrkowie be-

dac w Litwie złożony, á przez Pány Koronné odprawiony. fol: 150. lege 6.

Sęym Wárszáwski Roku. 1596. poſtánowiony ná ſeymie przeſłym bez wyſyłánia literarum deliberatoriarum, tylko zá publicowániem ná vrzędźiech ſądowych przez Vniuerſały, nie trwał iedno dwie Niedźieli. fol 183. leg. 43. Poſtánowiony. & le. 44. Oznáymuiemy

Sęymy koronné y ziázdy które były od roku Kázimirzá Wielkiego 1347. áż do roku krolá Ie° M. Zygmuntá III 1598. ná których wſzytki ſtátutá koronné ſtáneły ſą opiſáné. fol 145.

Ná ſeymie Lomźienſkim Vnia z Litwą y Incorporátia Pruſów bydź miáłá ále nie doſłá. fol: 104. le, 5 Gdyż. Áż potym ná Lubelſkim doſłá. fol: 768.

Przy Poślech odpráwowáć ſie máią Votá Senatorſkie ná propoſitią. fol 119. ver. 2.

W tydźien po przyiáchániu krolewſkim ná ſeym zdánia y ſądy odpráwowáné bydź máią, ábi wydatki y nakłády wielkiemi ludźie nie byli vćiſnieni. fol. 547. le: 3 Jż.

Sęymowe ſſpráwy z wiádomośćią y z przyzwoleniem wſzech ſtanów odpráwowáć ſie máią. fo: 675. le: 5. Czeſto.

Ná ſeym przypádłe ſpráwy dwá dni w kożdy tydźien we śrzodę y w piątek ſądzone bydź máią fol 118. le: 1. Zwalamy.

Ná ſeymie zá rádą Pánów Rad vrzędy dworzkie rozdawáne bydź máią. folio 287. lege 4. Kánclérz.

Ná ſeym odnieśiony bydź ma Márſzałek vporny w wyćiąganiu nie miernym targowego przy dworze przez Ráde vpomniony, 295. par: A ieſliby.

Ná ſeym pozwáni bydź máią Stároſtowie y dźierżawcy dóbr o nie oddánie Quárty 312 le: 5. Po declárátiey. par: A po wźiećiu.

Ná ſeymie poſtąpiono bydź ma iáko przećiw nie poſłuſznemu práwá poſpolitego, któryby bedąc ná ſeym o nie oddánie Quárty pozwány, niechćiał dobrowolnie poſſeſsią dóbr puśćić. 312. le: 5. Po declárátiey. par: Gdźieby.

Ná ſeym pozwány bydź ma, który by Quárty nie oddał do ſkárbu. fol: 315. par: Ktoby.

Ná ſeymie ſądzone bydź máią ſpráwy o zaſtaw dóbr krolewſkich z wyczáiem ſądzenia Quárty. fol: 368. le. 31. Pozwolili.

Ná ſeymie ten któryby ſie rewizorom od Krolá ná rewizią dóbr wyſłánym ſprzećiwiał, ma bydź ſądzony nie ináczey, ieden iákoby ſie oſobie ſámey krolewſkiey ſprzećiwiał, fol. 383. parag: A tákże.

Z ſeymu wyſłáni bydź máią Rewizorowie ná rewidowánie dóbr frymárkowych z imiony krolewſkiemi fol. 95. para. A nápotym.

Ná ſeymie frymárki wſzytkie kończyć ſie máią. Támże. parag: eodem.

Ná ſeymie Piotrkowſkim anni 1562. káſsowáne ſą przez krolá Zygmuntá Auguſtá wſzytkie dániny, dárowizny wieczne, feudá, lenná, przedánia, funduſze y nádánia Duchowne po krolu Alexándrze zápiſáne. fol: 97. l. 2. & 3.

Sęym zá rewizyą concludowáć ma rozdawánia wieczności y lenná Ziem Podláſkich, Wołyńſkich, y Kiiowſkich. fol 386. par. Dáiemy.

Cognitią czynić ma o dobrách przez nieprzyiáćiel popalonych ná Podláſſu, ná Wołyniu, Kiiowie, y w Ruſi. fo: 386. par. Tákże.

Cognitią czynić ma o dobrách ná których oprawe krolowe mieć máią. fol: 21. lege 2. Oprawe. par: Wáruiąc.

Cognitią czynić ma o Onerách y Iurgieltách, któremi ſkarb y dobrá y prowentá krolewſkie ſą ścińſnione. fol: 31. lege Vkazáli. & lege Conſtitutią.

Cognitią czynić ma o liśćiech ná zaſtaw Krolá Zygmuntá w Pruſką woyne dánych, ieſliż ſą pro neceſsitate R. P. dáné. fol: 93. lege 8. Tóż o ſummách.

Cognitią czynić ma o wracánie przez krolá donátiicy iákiey krolowi vczynioney z dániny wieczney. fol: 95. par: Też to.

Cognitią czynić ma gdyby ſie kto mienił bydź krolewſkim Dekretem vćiſnionym w vznániu liſtu ná zaſtaw dóbr krolewſkich, przy wykupnie. fol. 100. le. 3.

Cognitią czynić ma o dobrá z których Quártá idźie ábo pod Rewizią y Luſtrátią podpádły, tákże które ſą w ſtárych ſummách zápiſáne. fo. 684. le: 6. Sądźić. par: A ieſliby.

Cognitią czynić ma o dobrá Executią odiete, ieſliż ſtołowi krolewſkiemu nie należały, y ieſliż wracáne od krolá bydź máią. fol. 103. le: 4.

Cognitią czynić ma o dobrá dźiedźiczne, ieſliżby kto pokázował liſty y munimenty że to iego własność & nullo Iure wźięta. Támże. parag: Ktemu.

Cognitią czynić ma o wątpliwe vácántiæ y káduki. fol: 131. Vacantiæ. & le 33. le. Conſtitutią. parag: Jż ſie.

Vznáwáć ma gdźieby co fortuitis caſibus z Quárty vbyło. fol: 386. par: Ciż.

Ná Seymie Cryminały ſądzone bydź máią. Pátrz/ Sądowe ſpráwy.

Ná

Ná ſeymie ſadzone bydź máią dobrá Szláchetckie ziemſkie Woiewództw, Kiiowſkiego, Wołynſkiego y Brácławſkiego, o ktorychby rozumiano, żeby królewſkimi bydź miały. fol: 543. le: 12. **Zábiegáiąc.** par: **A iż Kiiowſkié.**

Ná ſeymie Cauzy odobrá nullo iure *wźięte ſadzone bydź máią przed krolá z Pány Rádámi y z Deputaty Poſtów ziemſkich bez wßelákich odwłok, przynamniey dzien ieden w tydzien.* folio 106. lege 15. **Jáko.**

Ná ſeymie á nie indźiey, nie inym też práwem ieđno iure donatorio ſibi inſcripto & donato *król dochodźić może dóbr ſobie dárowánych y zápiſánych.* fol: 101. lege 3.

Ná ſeymie królowi czynić wolno o bona non litigioſa *wolno mu ie też przyimowáć,* f. 101. lege 4.

Ná ſeymie ſadzone bydź máią liſty y przywileie watpliwe, ieſli ſą dźiedźiczne ſzláchetckie czyli królewſkié, fol: 509. le: 6. **Ná Kádźienie.**

Ná ſeymie dochodzone y ſadzone bydź máią máietnośći ktoreby ná Rewizięy liſtów oſadzone niebyły. fol: 543. le: 12. **Zábiegáiąc.** para: **Agdźiebyſmy.**

Ná ſeymie zá wiádomośćią PP. Rad creowáni ná Szláchectwo plebei *bydź máią ábo w Woyſcze,* folio: 555. lege 5. **Vſtáwiamy.**

Seymów wálnych gwałtownicy ná gárdle karáni bydź máią, **Pátrz/ gwałtownicy y gwałty.**

Ná ſeymie ktoby miecżá dobył 20. grzywien, ieſli ráni winą ſtátutową, ieſli zábiie ná gárdle karány á ieſli vćiecze, wywołány y bezecny bydź ma, f. 512. le: 8. **Vſtáwiamy.**

Po zámknieniu ſeymu żaden w ſpráwách ná ſeym przypádłych niema áni może bydź ſadzon. fo: 118. lege 1. **Zwálamy.**

Séymiki powiátowé.

Przed woyną ſkładáne bydź máią, fol: 691. le: 8. **Jżeſmy.**

Przed ſeymy koronnémi bywáć máią, fol. 114. lege 1. **A przed.**

W Kole y w Korczynie głowne bywáć máią, f. 115.

Ná ſeymiki Powiátowe Kolſki y Korczynſki król przez poſły ſwe potrzeby oznáymiáć ma, fol: 114. lege 1.

Krákowſki w Proſſowicách cztery dni przed Nowomieyſkim, **támże** lege 9.

Oświećimſki y Zatorſki w Zatorze trzy dni przed Proſſowſkim, fo: 116. le: 13. *ná ktore król nieſyła Poſłá swego tylko inſtrućtią do Stároſty* **támże** lege eadem.

Srzodſki dwie Niedźieli przed Kolſkim, fol: 116. lege 14. **Opátruiąc.**

W Sedomirſkiey ziemi w Sedomirzu, fo 114. l. 3.

Lubelſki z Vrzędową do Lublińá przeniesiony. fol: 116. le: 12.

Ráwſki w Ráwie, folio 114. le: 8.

Goſtynſki w Gabinie, fol: 116. lege 11.

Sochácżewſki w Sochácżewie: **támże** le: ead.

Dobrzynſki w Lipnie, fol: 114. le: 6. *Ná obiránie Deputatá ná trybunał tego dniá iáko y w inych Woiewództwách,* **támże** lege 7.

Hálicki w Hálicżu tydzien przed Wiznienſkim. **támże** le: 4. **Zá pilnym.** & 5. **Séymik.**

Piotrkowſki ośm dni po Kolſkim, f. 116. **támże.**

Brzeſki y Inowłodźláwſki w Rádźieiowie, f. 115.

Minſki, Możerſki, Rzeczycki w Minſku, fol. 114. lege 10.

Séymik w Skrzynnie ſkázony, **támże** lege 3.

Séymikom powiátowym czás y mieyſce przez liſty z Káncellárıiey náznáczone bydź máią, fol: 116. le: 14. **Opátruiąc.** & lege 15.

Ná ſeymikách Ziemſkich winni bywáć Biſkupi, Woiewodowie, Káſtelani, y wßyſcy Vrzędnicy: w Kole y w Nowym Mieśćie, Korczynie, pod winámi, fol: 116. le: 16. **Skázuiemy** & fol: 117. lege 18 **Vrzęd.**

Ná ſeymikách ziemſkich Poſłowie ná ſeym wálny obiráni bydź máią, vide in litera P. **Poſłowie Ziemſcy.**

Ná ſeymikách Powiátowych przez Pány Rády ſpólnie y ſzláchte máią bydź ártikuły ná ſeym ſpiſáne y na głowniey ſſe ſeymiki do nowego Miáſtá do Kołá y do Wárſzáwy odeſłáne. fol: 117. le: 18. **Vrzęd.**

Ná ſeymikách goſpody przez Stároſte rozdawáne bydź máią, fol: 118. le: 19. & 20. **Przychyláiąc.**

Dla dánia liczby przez Pány Poſły z ſeymu 1591 y dla obiránia Poborców y Sáſárzów do od práwy y ſadzenia żołnierzów náznáczone były ziázdy w ośm niedźiel po ſeymie wálnym pro vna vice. fol: 118. lege 22. **Ziázdy.**

Siáno.

O trawę ná łákách, ſpáśienie, z ſługi nieoſiádłego y Páná zápowiedźiánego y obwinionego, Pan ſprawiedliwość czynić powinien, fol: 591. par: **A o inné.**

W ſienie ktoby ſkodę vczynił winien zá nie doſyć vczynić, y pánu winę zapłácić práwem przekonány. fo: 617. le: 3. **Vſtáwiamy.**

O trawy koſzenie dźieckowánie bydź ma, **támże.**

Sieci.

O sieci kmieciowi wzięte Pan nie kmieć czynić ma. fol. 1093. le: 33. Quando.

Sieradz.

Przed tym bywał zástáwiány. fol. 92. le. 2. Naprzod. par. Duga.

Sieroty.

Sierotóm nic szkodzić nie może przewód práwá ná dobrách otrzymány. fo: 539. l. 32. Ktoby.

Sieroty lat y rozeznánia niemáiacy, nie mogą sie w práwo wdawáć áni spraw w ksiegi wwodzić y ich bronić áż do lat, męczyzná 15, białagłowá. 12, fol: 561. le: 1. Potomstwu. & fol: 572. le: 2. Jesli.

Sieroty v sądu nie odpowiádáią áni dawności przetrzymawáią fol: 572. lege 2. Jesli.

Sieroty lat niemáiące pozwáné nie powinné odpowiádác, tylko we trzech rzeczách: Naprzód gdyby kto chćiał wykupić swe dziedzictwo oycu ich zástáwiáné, tedy pieniądze brác powinné: Druga, rekoymie oycowskie zá oycá ieszcze zápozwáné wyswobodzić Trzećia, odpowiádác o dziedzictwo, iesliby oćiec o nie iuż był zápozwány. fol: 573. le: 3. Pozwáni.

Sieroty lat niemáiące winné obrone zá oycá zápisáná w dobrách dziedzicznych przedánych ábo y zastáwnych. fol: 573. le: 4. Gdy.

Sieroty gdy do lat przyda o krzywdy swe czynić moga, á dawność żiemska szkodzić im nie może, wyiąwszyby powinny czás swóy zániedbáły fol: 573. le: 5. Chcąc.

Sieroty lat 15, máiące dóbr swych od opiekunow ie wziąwszy vżywác moga, ále przedawác áni zástáwiác ich nie moga ażby im mineło lat 24 przez dozwolenia przyiaćioł. fol. 574. lege 7. Jáko.

Minorennibus in causa complicitatis & potioritatis Iuris, *gdyby zá iákim práwem trzymáli* bona Iurcuicti, *niema bydź dilátia do lat.* fol: 574. le: 8. Minorennibus.

O dobrách záwiedzionych któreby były in possessione minorennium & eorum tutorum process: fol: 574, le: 8. Minorennibus.

Minorennibus *których dobrá strzy ábo opiekun ich práwem opieki trzymáiąc, przedał ábo vtráćił, gdy do lat przyda sąd sprawiedliwość z nich vczynić ma,* fol: 592. par: Præter.

Minorennibus *nic szkodzić niema choć nie* in recenti crimine *czynią zopiekunámi o dobrá swoie przez nie vtracone.* Támże. para: eodem.

Sieroty lat niemáiące do pewnych lat conuictia o głowe máią. f. 614. pa. 2. *ieśliby opiekun.*

Siostry.

Dla posáżenia siostr máietność oycowska od brátá stárszego záwiedziona bydź może, fol: 563. lege 5. Brát.

Siostre kto zábiie, dziedzicznyć niemoże, y bezecnym sie stáie, fol: 564. ver: 1.

O siostrách Iureui ctorum Pátrz/ pánná.

O Pániách wiennych, Pátrz Wiáno.

Siostry po śmierći bráciey swey rodzoney wracác sie máią do swych dóbr dziedzicznych, któré im wolno przedác, fol: 369 le: 8. Chcąc.

O tymże Pátrz/ Brát. fol: 1158.

Skárby Kościelne.

Przez X. Biskupy inwentowáné bydź máią, fol: 189 le: 5, Aby.

Skárby Koronne.

Skárby królestwá y korony sa nawyssé rzeczy miedzy nawietszemi, fol. 308. le: 1. Stárémi.

Skarb koronny ma bydź przez krolá rozmnażány fol. 112. le: 1. Acz3 powinności.

Skárb R. P. zá czasem záłożony bydź może, fol: 313. le: 7. Znáiąc.

Dla záłożenia skárbu R. P. Quártá iest oddána. fol: 313. lege eadem.

Ná záłożenie skárbu koronnego po wykupnie dóbr królewskich w piąći kroć stá tysiecy złotych zastáwnych ma bydź à modernis possessoribus *ná kożdy rok płácona połowicá do Rá wyge wszytkich piąći częśći prowentów zdóbr wykupionych,* fol: 368. l 31. Pozwolili. *Ássá funek tych pieniędzy niema bydź iedno* ex authoritate Comitiorum & consensu omnium ordinum. Támże.

Skarb koronny Iurgielty iest ścisniony, fol: 31. le: Vkazáli.

Skarb przed láty dla wielkośći Postów ná seymie bywał obćiążony, fo: 117. le: 17: Gdyśmy.

Do skárbu królewskiego oddawáne bydź miały wszytkie Iurgielty przez krolá I. M. Zygmuntá III. rozdáne, sub pœna *ná stárosty,* fol: 31. le: Constytutią.

Do skárbu królewskiego oddána bydź ma piatá część dochodów wszelákich z dożywoć golych y z podwyssonych Arend pod winą, fol: 94. le: 2. Arendy.

Annaty oddawáne bydź máią, fol: 233. le: 5. & 6. Annaty.

Quártá oddawána bydź ma ze wszytkich dochodów

dów dóbr królewſkich tákzarend dożywotnich y dożywoć gołych, iáko y ze wſzytkich inych fol: 311. ver. 2 *Tylko z Arend dożywotnich y z dożywoć gołych w ſkárbie królewſkim Quárty pátrzić trzebá, bo ią król ze trzech cześći ſwych odpráwować ma.* fol. 311. p. **A dla.**

W ſkárbie pieniądze, które zopátrzenia pożytku y potrzeb koronnych zoſtáią, máią bydź wiernie chowáne: á ktoby co z nich ná własną potrzebę wźiął y obrocił z własczá ſub interregno, *zdrády y ſkrádzenia R. P. ieſt winien.* fol. 109. lc: 1. **Iż te rzeczy.**

Przy ſkárbie koronnym máią bydź iedne Akitá Frymárkowe, które ná Seym záwſze przynoſzone bydź máią. fo 95. lege. 5. **Frymárki dóbr.** para: **Ktorych Akt.**

Skarb dozorcą bydź ma Auctiiey Celnowo poſtá nowionych y rządu f:l. 76 47. p. **Clá od kupicy**

Skarb koronny Polſki y Litewſki ma opátrzyć ſumpt ná poſyłánie do PP. Radná Poſty, ná Gonce, którym ſie ſtáciié dawáią, gdyby który pod niebytność królewſką w koronie przyiáchali od Turká, Tátárzyná, y Moſkiewſkiego. fol. 275. lege 6. **Przyczyny.**

Skarb za Dworem etiam extra regnum *żadnego pozywáć niema iegno Dźierżawce, któryby prowentów z dóbr królewſkich nie oddał.* fol: 541. lege 6. **Iż o rzeczy.**

Skarb koronny z delácіy autenticè *z Grodu od Poborce podánych v Vrzędu Grodzkiego requirować ma.* fol: 394. le: 12. par: **A tákowych.**

Do ſkárbu przyśdź ma połowicá dwuſet grzywien winy od Piſárzá Celnégo gdyby recognitią przyśiegi wydał temu który iey nie czynił. fo 69 lege 29.

Tákże y druga połowicá ſtá grzywien winy od Stároſty álbo Celniká zá którychby niedbálſtwem kto Clá przeiechał nie zapłáćiwſzy mytá. fol: 72. lege 36.

Do ſkárbu przepadáią Biſkupi 40. grzywien, á Woiewodowie y Káſtelani wietſzy po 20 grzywien, á z mnieyſzych po 10. którzyby vpornie ná ſeymikách ziemſkich nie byli. fol: 116. lc: 16. **Skázuiemy.**

Do ſkárbu przypadáią dobrá Plebeiuſzów y rodźiców ich ſtáráiacych ſie y wſtępuiacych ná przełożeńſtwo Duchowne do kośćiołów Tumſkich. fo: 196. par: **Dla tego** & par. **Który.**

Tákże y ten przepada, któryby vpraſzał ábo przyimował opátrzenie iákie królewſkiego podawánia bez dozwolenia królewſkiego, Támże. para. **Przydawáiąc.** & fol: 198. p. Si quis.

Tákże y o pénſie z dóbr duchownych dáné y otrzymáné zá poſſeſſorá żywego. fo: 198. para: Quodque. & par: Si quiſpiam. & par: Verùm.

Do ſkárbu przepada połowice 28. grzywien ktoby Swietckiego do ſądu Duchownego pozwał orzecz ſczerze świetcką. fo. 234. lc. 4. **Aby.**

Do ſkárbu przepadáią Rzemieſtnicy wine 70. grzywien o nie znieśienie Bractw ſwych. fol: 277. le: 5. **Aby.** par: **A ieſliby.**

Do ſkárbu przyśdź máią dwie cześći ze ſtá grzywien winy od Rádźiec niedbálych w vſtáwách Woiewodzych, fol: 280. le. 12 par. **A Woiewodá.**

Do ſkárbu przyśdź ma winá ſto grzywien od Woiewody niedbálego w vſtáwách rzemieńſtniczych. 280. ver: vltimo. **A gdźie.**

Item połowicá ſtá grzywien winy Woiewodźey zá nie wſtáwiániem w ſłuſzny porządek niedbálſtwo Podwoiewodzego ſwego. fol: 283. lege **Zá zwoleniem.** par. **Ale ieſli.**

Do ſkárbu przepadáć máią kupić ſwoie kupcy v-ſtaw Woiewodzych wyſtępni. fol. 284. lege 2. **A wy.**

Do ſkárbu przepadáią dwie cześći ſtá grzywien Burmiſtrzowi niedbáli w Vrzędźie, w powinnośći y w czynieniu ſprawiedliwośći z vſtaw Woiewodzych. fol: 284. le: 3. **A ktoby.** para. **Burmiſtrzowie.**

Do ſkárbu dobrá wźięte bydź máią Cudzoźiemcá kożdego któryby zamek iáki ábo doſtoieńſtwo otrzymawſzy vpomniony puścić niechćiał. fo: 302. lege 12. **Żadnému.**

Stárośćie dwoie ſądowych Stároſtów trzymáiącemu dobrá confiſcowáné bydź máią. fo 303 lege 21. **Gdyż.**

Do ſkárbu przepadáią Miáſtá y Miáſteczká ſwé máietnośći o nie wyprawienie wozów woiennych. fol: 362. **Jeſt ná.**

Do ſkárbu bráné bydź máią kupić o nie bránie pieniędzy drobnych w koronie. fol. 373. lc. 7 **O drobnych.** & fol: 375 par: **A ieſli.**

Do ſkárbu trácą Szláchćic y Miáſto, zá trzy rázy po grzywien 10. á zá cztwarty raz grzywien 30. Kmieć wiárdunek, kárczmarz ná wśi półgrzywny, o nie bránie pieniędzy drobnych. f. 375.

Do ſkárbu wźięte bydź máią dobrá pokonánego o bićie fałſzywey monety. fol. 377. le: 12. **Dla.** parag: **A ieſli.**

Do ſkárbu bráne bydź máią pieniądze zákazáné podźyrzáne, cudzoźiemſkie, y towáry zá nie, o niepoſłuſzeńſtwo: fol. 380. lc: 20. **Iż wielé.**

Do skárbu sto grzywien przepadáia ktorzyby ksiąg Grodzkich stárych w Wielkiey Polsczе wrocić álbo o nich powiedzieć niechcieli. fol: 437. lege. 3. **Chcąc.**

Do komory królewskiey przepadáia wine piatnadzieśta o vporne y nie vczćiwe do sądu weśćie. fol. 510. lege 1. **Czestokroć.**

Do skárbu wzięta bydź ma máietność ábo rzeczy ruchome zá vczesnictwo wyslepku bądź oycowskiego, bądź Synowskiego, bądź brátckiego. fol: 564. lege. 7. **Gdyż.** par: **Ale ten.**

Skarb koronny rzadnie Pánu Podskárbiemu oddány bydź ma przez czterech PP. Deputatów od krolá ná to deputowánych wedle reiestru, z których ieden królowi, drugi Pánu Podskárbiemu oddáć, trzeći przysobie mieć máią. fol. 309 lege 1. **Pełna.**

Pátrz Podskárbi Koronny

Skázánia.

Od skázánia sędziego kto sie nie odwoła po decrećie do wyssego sędziego, skázániu podległ. fol: 649. le 15. **Piotr.**

Skázánie Sędziego nágánione dowodzone bydź ma fol: 649. lege 16. **Skázuiemy.**

Skázánie Sędziego nágániwszy á chce dowodzić, niema bydź słuchan, aż pierwey Sędziemu trzy grzywny y kożuch kuni położy. fol: 649. le: 16. **Skázuiemy.** par: **Ale nie.**

Skázánie Podsędkowe kto nágáni wiárdunkámi ábo liśiemi skórámi płáćić ma. fo: 649. le: 17. **Tákże.**

Skázánie przez Appellátią nágánione gdy będzie skázone, práwem zwyćiężony powodowi wzgledem nakładów trzy grzywny ma zapłácić. fol. 650. lege 18. **Chcemy.**

Skázánia nágánienie nic dobrey sławie Sędziego nie szkodzi. fo: 486. le: 4. **Sędziowie.**

Skázánie sędziego ná pewnych mieyscách nágánione bydź nie może. fol: 651. lege 21. **Vstáwiamy.**

Slózy.

Ná rzéce Wárćie y Noteszy dla wolnego pływánia máią bydź vczynione. fol. 1100. le: 6. **Co sie.** & le: 10. **Rzéká Wieprz.** & fol: 1102. lege 14 **Mocą.**

Slózy ábo wrotá kożdy w lázie swym vczynić ma, kto chce laz mieć. fol: 1104. le: 25. **Acz.**

Sludzy.

Sludzy niewolni álbo zbiegli zátrzymáni á w bliz szym Dworze królewskim nie opowiedziáni z winą piątnadzieśta wróceni bydź máią. fol. 580. lege 1. **W práwie.**

Slug cudzych żaden przechowywáć niema bez listu wyświádczonego 381 le: 3. **Constitucyą.**

Sludze wolno odstáć od páná gdy czásu swego dosłuży. A gdzieby go Pan odprawić niechćiał, tedy mu wolno wziąć list wyświádczony od sądu ziemskiego álbo Grodzkiego onego Powiátu. fol: 581. le: 2. **Aby.** par: **A ieśliby.**

Slugá rodzic v Páná swego nábywáć ma listu świádczнego służby swoiey. fol: 581. lege & parag: eodem.

Sludzy pod wyprawą woienną álbo inna słuszną potrzebą y sprawiedliwą od páná swego odpuszczenia proszący y od niego odchodzący ná wieki bezecni bydź máią. fol: 581. le: 5. **Ktorykolwiek.**

Slugá kożdy przed wyprawą woienną y potrzebą páná swego, Niedźiel 10. może odpuszczenia v Páná swego prosić y odeśćia. fol: 581. lege 6. **W vstáwie.**

Slugá cudzy v inszego Páná ználeziony áresztowan bydź może, fol: 581. le: 2. **Aby.**

Slugá ábo Włodarz od Páná swego o kradzież obwiniony sześćia świádków sprawić sie ma, fol: 582. lege 8. **Gdy.**

Sludzy ieśli złodzieiá gonić niechcą zá roskázániem Páńskim, sá bezecni. Ci też ktorzyby tym co gonili bezecność zádáwáli w tęż winę bezecności wpadáią. fol: 582. le: 9. **Gdy.**

Slugá Plebeius *gdzieby komu był zábit, á przyiaćiólby niemiał, Pan iego o głowę czynić może ábo potomkowie Páńscy.* fo: 58. le: 10. **Jeśli**

Sludzy doroczнie vrządzeni swowolnie od pánow odchodzący mogą bydź poimáni, okowáni, y do robót przymuszeni. fol: 581. l. 4. **Jż sie.**

Slugá nászedszy ręką gwałtowną, ieśli zábiie kogo, ma bydź v pána iego Woznym y szlachtą zá powiedziány. A pan iego sprawiedliwość z niego vczynić winien álbo zań wedle práwá odpowiádáć ma. fol: 590. le: 7. **Gdy.** & le: 9. **Czestokroć. A gdzieby slugá tákowy vćiekł á nie byłby szlachtą zápowiedziány: Pan iego pogwány przysięga że dwiemá świádki oczyścić sie ma, iż áni zá wiádomością, áni zwoleniem, áni roskázániem, áni wolą iego ten vczynek sie stał, áni był przyczyną do tego.** **Támże.** l. 8. **Tákowy.**

Z slugi nieosiádłego Pan sprawiedliwość czynić winien w rzeczách mnieyszych. fol: 591. par: **A o inné. Pátrz Pan.**

Slugá osiádły o vczynek zły obwiniony w práwie do któ-

do ktorego należy pátrzan bydź ma. fol. eod: parag: **A ieſli.**

O wyſwobodzenie z więzienia ſługi Pánu tákże y ſłudze Páná wolno ná Roki Grodzkie pozywáć peremptorie, *ſłáchćicá, ktoryby ktorego z tych vmyślnie gwałtem poimał, y do więzienia* priuata authoritate *wźiął.* fol: 592. le: 13. **Gdyby. pátrz Szláchćic.** le: **Szláchćic Szláchćicá.**

Sługę rekodáynego złodźieiá ábo zdrayce wolno Pánu poimáć y więźić. fol: 592. le: 13. **Gdyby.** par. **Declárniemy.**

Sługá páná ſwego broniąc gdy ráni mierźiącźki żadnéy mieć niema. fo. 601. le. **Vſtáwiamy.**

Słudzy królewſcy, Páńſcy y Szláchetcy mogą po towáry ieźdźić, ále ich z korony wywoźić niemáią. fol. 1048. lege 1. **O tych.**

Służebni.

Szkody czynić niemáią fol. 718. le. 1. **Jeſt.**

Szkody czyniący winni ie nágrodźić. fo: 726. le. 6. **Jż.**

Karáni bydź máią. fol. 719. lege 2. **Acz.**

Spráwiedliwość z nich czyniona bydź ma. fol: 727. lege 5. 6. 7. *&c.*

Przyimowáni bydź nie máią od królá bez proponowánia ná ſeymiku. fol: 728. lege 9. **Opátruiąc.** par: **A gdyby.**

Ciągnąc ná woyne żywność zá pieniądze wedle tárgu kupowáć máią. fol: 718. lege 1. **Jeſt.** pa: **A ten żołniérz.** *O tymże,* **pátrz żołniérze**

Smierć.

O śmierć przygodną, iáko kiedy kto z drzewá spádnie, álbo vtonie, pytánie żadné bydź niema. fol: 426. lege 5. **Jeſli.**

Sól Krákowſka.

Po wſzytkiey koronie ma bydź woźona. y przedawána fol. 50. lege 14. parag. **A ták.**

W ſwym porządku bydź ma wedle ſtárych ſtátutów. fol: 52. le: 15.

Ma bydź ſłáchćie przedawána wedle Státutów pierwſzych, ſub pœna centum marcarum. fol. 52. lege 18.

Sól Ruſka.

Ruſkie źiemie máią ſwoie ſól własną. fo: 51. v. 4

Soli Ruſkiey miáſto poſtronney vżywáć wolno. fol: 53 lege 19.

Soli Ruſkiey beczką zá grzywnę Polſką. **Támże.**

Soli Ruſkiey vżywáć máią w Pálukách y w Krayney. fol 54. par: **Obaczáiąc.**

Sól Ruſka w Bydgoſczy ſkłádána bydź ma y támże przedawána po grzywnie pod winą tyſiącá grzywien ná Zupniki. fol 55. le. 26.

Składána bydź ma y do Dobrzyniá y do Dybowá. fol: 56. par: **Wſzákże.**

Sól Ruſka ſkłádána bydź niema tám gdźie Krákowſka. fo: 56. lege 28.

Sól w Bydgoſczy złożona á do ćwierći látá nie przedáná. Zupnik Ruſki przedawáć może *furmánom.* fol: 52. lege 28.

Sol Ruſka do Bydgoſczy hámowána áni gwáłtem brána bydź niema fol. 57. ver 1.

Sol Ruſka króm Bydgoſczy indźiey áni przedawána áni kupowána bydź niema, inácźey wolno ią Zupnikówi Ruſkiemu ábo Bydgoſkiemu brác y do Bydgoſczy prowádźić, á ktoby tego bronił, przepada wine 500. *grzywien.* **Támże.**

Sol Ruſka w Bydgoſczy iedno woiewodztwóm Poznáńſkimu y Káliſkiemu przedawána bydź ma, gdyż inſze woiewodztwá ſwe ſkłády máią folio 57 parag. **A tá Sol.**

Sol do Bydgoſczy pierwey od práwowána bydź ma, toż dopiero do Dybowá y do Dobrzyniá. folio 57. parag. **A tá Sol.**

Sól Pruſka.

Soli Pruſkiey pozwolone było przedawánie Stánisłáwowi Gráiewſkiemu, co było z vćiążeniem Szláchty wielkiey Polſki y Mázowieckiey. fo. 54. lege 23.

Soli Pruſkiey Szláchtá wielkiey Polſki, in defectu *Soli Ruſkiey brác miáłá beczkę po złotemu w Bydgoſczy do przyſzłego tylko ſeymu.* folio. 55. verſu 4.

Sol Pruſka Mázowieckie źiemie ſobie wożić miáły z miaſt Pruſkich płácąc od kożdey beczki po 6 groſzy do przyſzłego Seymu. fol. 55. parag. **A w źiemiách.**

Sól Mázowiecka.

Ná komorách Mázowieckich. folio. 57.

Woda do komor ſpuſczána, nie z komieg ále z komor ma bydź przedawána. f: 57. l. 30. ver. 2.

Táż ſol po przywiezieniu iey ma bydź przez Piſárze Solne obwołána. **Támże.**

Táż przez cztery Niedźiele ludźiom ſłáchetckim á nie innym ná ich tylko własną potrzebę nie ná przeday ma bydź przedawána, á po czterech Niedźielách wolno ią bedźie kożdemu kupowáć. **Támże.**

Sól Plotcka.

Z komory Plotckiey Zupnik winien dodawáć ſo

li ziemie Gostynskiey. fol: 57. lege 31.

Sól Gostynska.

Sól w ziemi Gostynskiey ktorey skład w Suchodole, ma bydź przedawána zwyklym obyczáiem ludziom ſłáchetckim, iáko w Płotcku y w inſzych Zupách. fol: 57. le: 32.

Sól Loiſowa.

Vſtáć miáłá zá ſporządzeniem Zup Ruſkich. fol. 54. lege 21.

Warzyć zákazána. fol: 54. le. 22. & fol: 55. lege 24. **Pod winą ſtá grzywien/ Támże.**

Sól grádowa ábo krupiáſta.

Soli Grádowey in defectu *ſoli Ruſkiey wolno ſłáchćie ku ſwey potrzebie vżywáć.* fol: 54. lege 21. & fol. 55. le. 25.

Czego ieſliby kto bronił ma bydź karan confiſcatione bonorum *o co* forum *przed królem: á* impoſſeſſionatus pœna peculatus. fol: 55. lege 24.

Sól krupiáſta w Mázoweckie ſtrony wożona bydź niemá pod winą 14. grzywien. fo. 1066. lege 2. **To też.**

Sól poſtronna.

Ieſt ſkodą R. P. y Zup Krákowſkich. fol: 56. lege 14. par: **Jż widźiemy.**

Soli poſtronney áni mieć áni vżywáć niema żaden podwiną 14. grzywien. **Támże.** par: **A gdy.** & fol: 53. le. 19.

Soli poſtronney do tąd vżywáć wolno póki ſoli Ruſkiey doſtátek ná ſkład Bydgoſzki nie gnioſą ábo póki nie zákażą. fol: 53. le. 19. par. **A iż.**

Sól poſtronna vſtáć ma w ſześć Niedźiel po zákazániu publicowánym pod winą 14. grzywien ktoby iey vżywał, á ktoby ią woził, trácí dobrá wſzytkiey kupie. fol: 53. le. 19. p. **A to.**

Soli Zamorſkiey beczká może bydź brána ná ſkoty z Gdanſká dla czeládźi. fol. 54. le: 20.

Sol Beczkowa.

Ná ſkładźiech Łomżienſkim y Różánſkim niedrożey iedno zá 3. gróſze płácona bydź má. fol. 1065. lege 26. **Gdyż.**

Ná tychże ſkładźiech od ſłáchty ná własną potrzebę nie ná przekup ma bydź kupowána. fol. eodem lege 26. **Gdyż.**

Solne okná ná gruncie Szlachetckim.

Wolne bydź máią fol. 59. lege. 38:

Soli doſtátek wſzędy bydź ma.

Soli doſtátek ziemie te mieć máią do których woda ſpuſczána bywa: ágeby zá ſłuſsne pieniądze przedawána byłá od kupców Woiewodowie opátrzyć máią f 58. l: 34. & l. 35. & 36.

Soli wolne wożenie y przedawánie.

Solni furmáni Wielkiey Polſki y Kuiáwſkiey beż Áreſtu z ſolą iácháć wolność máią, y one w beczkách ſkładáć ábo nieſkładáć czáſów zwyczáynych zá ſłuſsną zapłátą przedawáć mogą. folio. 58. verſu. 2.

Ciż niemáią bydź przymuſsáni ku ſkładániu Soli w beczkách podwiną 14. grzywien. Wſsákże tárgowe płácić máią. **Támże.**

Solidá.

Solidu *áni expectátiwá nie byłá gdźie brát brá tu dożywoćie ſwe ná dobrá królewſkie przed dokonczeniem Seymu anni 1562. ſpuśćił.* fo. 91. le. **Aby też.** par. **Dożywoćie brácieſ.**

Solida *ábo ſpólne dźierżenia ſą zkáſſowáne.* fol: 299.: lege. 7. **A iż.**

Solne ſkłády.

Ná ſkłády liſty okázowáne bydź miały. fo: 1058. lege 2. **O ſkłády.**

Solne ſkłády w Mieśćiech niemogą bydź z rzucáne beż dozwoleniá ich fol. 1957. le. 1. Quanquã.

Soli Ruſkiey ſkłády w Bydgoſczy. fo: 53. le. 19. ver. 11. *á ſkłádáná bydź ma.* 11000. **Beczek.** folio. 56. lege. 28.

Soli Ruſkiey komorá drugá w Dybowie. folio. 55. le. 25. *á ſoli trzy tyſiące beczek ſkłádáno bydź ma* fol. 57. parag: **A tá Sol.**

Soli do Dobrzyná ma bydź dwá tyſiącá beczek. **Támże.**

Skład ſoli Goſtinſkiey, w Suchodole. f. 57. l. 32.

Skłády y dzógi Woiewodztw Koronnych.

Krákowſkié, fol. 1058. lege 5.
Sadeckié, fol 1060. le: **Mieſczánie.**
Oświećimſkié, fol: eod: le: **Mieſczánie.**
Podolnieckié, fol: 1061. lege 8.
Będźinſkié, fol. eodem le: 9.
Wielickié, fol eodem lege 10.
Sándomirſkié, fol: eodem lege 11.
Wiſlickié, fol. eodem le. 12.
Rádomſkié, fo: 1062. le: 13.
Lwowſkié, fol. eodem lege 14.
Kołomyyſkié, fol: eodem lege 15.

Soli

Kraſno-

Kraſnoſtáwſkie, fol: eodem lege 16.
Turobinſkie, fol: 1063. le: 17.
Lubelſkie. fol. eodem le: 18.
Párcowſkie, fol: eodem lege 19.
Bełzkie, fol: eodem lege 20.
Poznánſkie, fol: eodem lege 21.
Ponieckie, fol: 1064, le: 22.
Káliſkie, fol: eodem lege 23.
Wielunſkie, fol: 1065. le. 24.
Składy Miaſt które nie ſą przećiwko práwu, máią bydź záchowáne, fol: 1065. le. 25. **Składy.**
Składy ſolne z ſup Krákowſkich w Lomźie w Rożánie vtwierdżone, fol: eod: le: 26. **Gdyż.**
Składy Miáſtom nádáne nie ſćiągáią ſie iedno ná ludźie kupieckie, fol 1043. lege 5. **Jáko wſzytkie.**

Spiſne.

Ani w dźieśięćinách áni w króleſtwie wyćiągáné bydź niema, fol: 232. le. 15. **Vſtáwiamy.** & fol. 235. le: 1 **Przerzeczony.** & le: 2: **Chcemy.** *Pod winą wrócenia, y trzech grzywien temu od kogo wźięte bedźie* le: 3. **Vſtáwiamy**

Spiſánie.

Folio 10601. lege 8. **Okazáli.**

Spráwy vrzędowé.

Które przypadaią przez ruſzenie przed króla Ie. M. rychło máią bydź odprawowáne, áni z roki królewſkimi máią bydź wieſſáne: wſſákże ieſli ſie záwieſſą, ma to bydź obwołano, fol: 646. le. 7. **Rozumieiąc.**
Spráwy vrzędowé máią bydź záchowáne w ſwoich zwyczáiách, 647. lege 8. Cauſæ.

Spráwiedliwość.

Spráwiedliwość ſie omieſkiwa przez Stároſty gdźie głowné ábo powiátowé Zamki wzaſtáwie trzymáią, folio 90. le. 2. **Naprzód** pa: **Druga.** *O tey pátrz* fo: 1150.

Srzodá.

Miáſto od poboru wolne prze deſolátią przez ogień, fo: 1027. lege 1. **Miáſtu.**

Stáciie.

O ſtátiiey, gdźie oſobney zmianki w przywileiu nie dołożono, to práwu królewſkiemu záchowano, fo: 102. le: 2. **Chcąc.**
Oſtáciie, którzy byli zá króla Auguſta ſpozywáni, wolno ſą vczynieni od pozwów. Y ći którzy ie dawáli, á dawáć powinni niebyli, dawáć ich nie máią, fo: 105. le: 10. **Conſtytutią.**
Stáciy żadnych król v ſſláchty miewáć niema, fo. 133. *á gdźieby ináczéy bydź niemogło, tedy zá ſwe pieniądze wſzytko kupowáć ma, wolności żadnych nie náruſſáiąc.* **támże.** *Ani gwałtów żadnych nie czyniąc.* **Támże.** lege 2. **Obiecuiemy.**
Stáciie czynić nie ieſt grzech, fol: 254. ver: 47.
Stáciie żołnierzów w dobrách duchownych gdźie beż ſſkody bydź niemoże, kto dáie w klątwe wpada, **Támże.** verſu 38.
Stáciie żadne wyćiągáć ſie niemáią v Duchownych práwem gośćinnym, fol: 250. par: **A co w tertćie.**
Nie tylko w Duchownych ále áni v ſwietckich folio 334. par: 3. **A kożdy.**

Stádá.

Ieſli kto pokrádnie, we dwie lećie a nie czynić trzebá, 1108. le. 11. **Vſtáwiamy.**

Stároſtwá.

Stároſtwo Sedomirſkie y Sámborſkie z Ożimina y z Medenicámi obroconé náwychowánie ſtołu y ſtanu królewſkiego, fol: 32. par, **A te oeconomiæ.**
Stároſtwá głowne ábo powiátowé, zaſtáwiáć ſie nie máią, iáko dla korony roſtárgnienia, táky dla ſtáróſtw, áby nie iáko Stároſtowie zakupni, ále iáko bonorũ poſſeſſores *ſprawiedliwośći ludzkiey nie omieſkiwáli*. fol: 90. le. 2. **Naprzód.** par. **Druga.**
Stároſtwy wolnémi kiedyby wákowały, królowi ſſáſować wolno, fol. 101. le. 5, **To oſobliwie.**
Stároſtwá Látyczowſkie y Kámienieckie nie dźielone bydź máią, fol. 427. le. 2. 3. **Gród.**

STAROSTA.

Z ſtrony vrzędu.

Stároſta Woiewodá y Káſtelan bydź niemoże, wyiąwſzy ſtároſtwo Krákowſkie, fol: 303. le. 23 **Gdyż.**
Stároſta żaden Sędźia bydź niemoże w tey ziemi gdźie ieſt Sędźia, fol: 487. le. 7. **Gdyż.**
Stároſta żaden cudzoźiemieć áni który idźie z rodu kśiążęcego bydź niema iedno Polak, fol: 297. le. 1. **Obiecuiemy.**
Stároſtwá nieſądowe y Dźierżáwy królewſkie choć w oney ziemi nieoſiádłym byle Polakom á ſſláchćicom dawáne bydź máią, fol: 303. le. 20. **Vſtáwiámy.**
Obywátelom w téyże koronie nieprzychodniom dawáne bydź máią, **Pátrz. Zamki.**

Stáro-

Stárostwá sądowè tákże Za mi vkrádinnè dźieciom lat nie zupełnych dawánè bydź niemáią. fol: 780. le: 17. **Stárostw:**

Stárostwá Sądowego dwoygá żaden trzymáć nie może, folio 303: le: 21. **Gdyż.**

Osiádłym dawánè bydź máią, fol: 428. le: 1. **Vstáwiamy.** & fol: 429. le: 2. **Stárostowie** & le: 3. Capitanci.

Nie sądowè choć nieosiádłym dawánè bydź mogą, byle ſłáchćicom á Polakóm, fo: 429. le: 4. **Vstáwiamy.** *Áci winni w sądźie Grodzkim y Ziemſkim* in articulis Caſtren. *oney źiemie o káżdą krzywdę odpowiedáć. Á ieſliby osiádłość w koronie mieli ábyliby w Ziemſtwie przesądzeni, tedy oné przezyſki ná one osiádłość ich ściągáć ſie máią: á pozwy ná tákowè* in reſidentia tenutarii *we Dworze ábo w Zamku kładźione bydź máią.* fol: 429. le: 4. **Vstáwiamy.** *Áieſliby o co w Grodźie przesądzeni byli, tedy tákże przećiw nim postąpiono bydź maiáko y od sądu Ziemſkiego,* fol: 433. le. 23: **Tego.**

Przyśiegáć máią ták zſtrony vrzędu iáko y zſtrony Zamku, iż tempore interregni *Zamków y Miaſt nikomu iedno królowi wolno obránè mu y koronowánemu nieſpuſzcza.* fol: 429. le. 5. *Stárostowie iáko przyśiegáć máią, maſs* folio 429.

Tóż czynić mieli y Stárostowie zá królá Zygmuntá pierwſzego, którzy trzymáli Stárostwá v królowey Bony zaſtáwnè. fol: 98. le: 1. **Wiele należy.**

Cż nie drzewiéy z Zamków swych zſtępić mieli ázby był król Zygmunt y krol Auguſt bez potomſtwá męzczyńſkiego zeſśli. **Támże.**

Cż ták długo Stárostwá trzymáć mieli, ázby ſie byłá ſummá od królowey Bony ná zaſtaw dána in defectu *ſynów corkóm iey y ich potomkom bądź od królá ieſliby mógł bądź od ſłáchty w cále wroćiłá.* **Támże.**

Cż z dochodów tych zaſtáwnych dóbr córkom królowey Bony odpowiádáć mieli, **Támże.**

Stárostá ieden dwá Grody Piotrkowſki y Sirádzki trzymáć może. fol: 427. le: 1. **Zá prosbą.** *Tákże y Stárostá Kámieniecki. Gród Nurſki.* fol: 428. le: 9. **Zá prosbą.** *Tákże Látyczowſki,* fol. 427. le: 3, **Gród.**

Opátrzenie ſwe miec máią od królá ze trzech częśći dochodów królewſkich onego ſtárostwá álbo Dźierżáwy: do ktorych ma bydź przypuſczona część piąta, Quárty nie ruſzáiąc. folio 312. le: 4. **Około.**

Stárośćinym potomkom po śmierći wywieźdź wolno co nád Inwentarz goſtánie. fol: 315. pa. **Reſpekt.**

Zſtrony Sądów.

Przed Stárostą rok pierwſzy nie ieſt záwity wyiąwſzyby ſie ſam ná to poddał. fol. 546. lege 1. **W wielkiéy.**

Sądy ſwe w ſześć Nidźiel odprawowáć máią obwoławſzy ie tydźien przedtym y mieyſce názncząwſzy. fol: 430. le: 8. **Vstáwiamy.** & le. 9. **Á te sądy.**

Roki káżde sámi sądźić máią, fol. 433. lege 2. **Vstáwiamy.**

Ná sądźiech sámi bywáć máią pod vtráceniem Stárostwá: wyiąwſzy potrzebę R. P. ábo krolewſką, gdźie ná ſwe mieyſce záſádźić mogą ſędźiego ſłáchćicá w onymże Stárostwie osiádłego. folio 430. le: 9. **Á te.**

Nád Artykuły w Státućiech opiſáné ſpraw żadnych sądźić niemáią, f. 431. le: 14. **Chcemy.**

Cztéry rzeczy tylko sądźić máią, o białogłowſkié zgwałcenie, o rozbóy, o pożoge y zapał, o gwałtowny náiazd, fo: 430. le: 10. **Jeſt.** & fol: 431. le. 11. **Vstáwiamy.** & le: 12. 13.

O wſzelákié rzeczy sądźić máią, to ieſt, O ſzkody żołnierzkie Duchownym oſobom czynioné. f. 723. parag. *Á ieſli* & fo: 726. l. 5. **Bacząc.**

Vporne do doſić vczynienia kośćiołowi Bożemu przywiędź máią, fo: 245. par: Statuimusq;.

O gwałtowny naiazd domowy, f: 588. l. 5. **Piotr.** & folio 589. le: 6. **Gdy.**

O gwałtowne wybićie z máietnośći, fol. 591. le. 10. **Decláruiemy.** & le: 11. Quia.

O zgwałcenie pánien, Wdów y Mężátek fol: 592. le. 14. **Ktobykolwiek.**

O poſáżenie śioſtr. fol: 566. le: 4. **Obiáśniáiąc.** & fol: 567. le: 5. **Zwykło** & fol: 569. lege 8. **Chcemy.**

O pożoge, fol: 586. le: 1. **O pożogách.** & fol: 623. l 19. **Z práwá.** & f 1113. le: **Czeſtokroć.**

O licowánie álbo Areſtowánie rzeczy, fol. 548. le: 4. **Roklicowny.**

Nie osiádłe, fo: 583. le: 1: **Jeſli.** & 2. **Gdy.**

O krzywdy rozmáite, **Pátrz krzywdy.** fol. 1209.

O grunty nie sądzą. fol: 4 2, le: 15 Crebris.

O inſzych rzeczách do tego należących, **Pátrz Sądy ziemſkié y Sądy grodzkié.** fol. 1296.

Ná mieyſcách ſwych y czáſów ſwych sądźić máią. f. 431. le: 12, **Dla.** & fo: 431. le. **Á ieſli.**

Przećiwko Rokowi z niewiádomośći o sądźiech przewleczonemu nic czynić niemáią ſub nullitate. fol: 431. le. 14. **Chcemy.**

Bez powodá w ſſráwach dotkliwych vznawáć áni ſkáży-

ſkázywáć nie máią áż práwem przekonánego. fol. 123. le: 7. **Vſtáwiamy.**

Áż ku koncowi zdáwáć máią. fol: 490. le. 16. **A iżby.** & f. 517. le: 9. **O zdawániu.** *O tym* **Pátrz/ Powodowa ſtroná.** fol: 1260.

Raż tylko rozmyśláć ſie máią do drugich Roków fo. 492 lege 22. Statuimus.

Piſárze Duchowne mieć moga. fol. 240. para. **Ale Stároſtowie.**

Sámi podpiſowáć liſty Grodzkie máią. fol. 498 lege 10. **Dla.**

Ná ſeymikách gdźie ſądy bywáią goſpody rozdawáć máią. fol: 118. le: 19. **Ponieważ.**

Z ſtrony Woźnów:

Woźnego ná pozywánie dáć moga. fol: 522. le: 4. **Skázuiemy.**

Z ſtrony Querell.

Ná ſkárge pozywáć niema iedno o wybićie Pániey wiennéy: o świeży zły vczynek, o dźiał gdy go brát brátu pozwolić niechce, y gdy kto kogo wypędźi z ſpokoynego dźierżenia. fol. 432. le: 16. **Skárżyli.** & le: 17. **Pierwſza.** & 18. **Ten.**

Z ſtrony gwałtów.

Stároſtá gwałtownik poſpolitego pokoiu ná gárdle y ſrogey karány bydź ma. fol: 512. lege 7. **Acz.** par. **A ten.**

Przeſpieczeńſtwá poſpolitego pokoiu przeſtrzegáć máią. **Támże.**

Gwałtowniki mieyſce ſądowych zátrzymáć máią áż do doſyć czynienia y zapłáty win grzywien 60. *gdźieby tylko broni, nożá, włoczne dobyli á nią ſtrzmowáli.* fol: 512. pa. **A tákowi.**

Inquiſitią y Executią czynić máią nád temi którzyby ná ſeymiech zwády czynili, y mieczów dobywáli 20. *grzywien: gdźieby ránili, winą Státutową: gdźieby zábili, ná gárdle: á gdźie by vćiekli, wywołániem y bezecnośćią.* fol. 512 le. 8. **Vſtáwiamy.**

O gwałtowne wybićie z ſpokoynego wybićia pozwáć moga. fol. 432. le. 17. **Pierwſza.**

O gwałty Mieyſckie ſámi oblicznie przy ſądźie bydź máią. fol: 595. le: **Iż miedzy.** parag: **Co vczyniwſzy.**

A ieſli ſie nie zgodzą, máią ſie vćiec do náuki krolewſkiey. **Támże.** par: **Ale ieſli.**

Z ſtrony Główników álbo Mężobóycow.

Ná główniki nomine Inſtigatoris *pozywáć mieli ná ſądźiech nowych zá krolá Auguſtá.* fol. 680. le: 2. **Item.** & fo: 681. pa: **A miáſtá.**

Wedle ſtárych proceſsów powinni królowi Mężobóyce odnośić. f. 609. p. **A Stároſtowie**

Główniká bezecnego imáć máią, y ná gárdle karáć. fol: 614. par: **A ktoby.**

Pietrá y kominy w wieży budowáć dopuſczáć im niemáią. fol: 613. lege **A iż.**

Z ſtrony pomocników.

Nieoſiádłe poimáć moga y do wieże wrzućić máią. fol. 673. lege 16. **Tákże.**

Z ſtrony ſcrutinium.

Do czynienia ſcrutinium zásádźić Podſtárośćiego może. fol: 616. lege Scrutinium. parag: **Wſzákże.**

Z ſtrony wywołánców.

Ná wywołánym executią czynić moga, ieſli ſie nie zgodźi. fol: 626. le. 2. **Gdyby.**

We dworzech ſłáchetckich imáć ich niemáią bez dozwolenia. fol: 627. le: 3. **Niemáią.**

Trzymáiąc dobrá wywołánców, pożytki z dóbr o nych ná budowánie zamków ſwey dźierżáwy obrácáć, y z nich liczbe królowi czynić máią. fol. 680 le. 3. **Wſzytkim.** pa: Item. **Też to.**

O wywołánce ſtáráć ſie máią áby poimáni byli y wſádzeni. **Támże.** par: eodem.

Z ſtrony Gléytów.

Liſtów Gléytowych dawáć niemáią. fol: 628. lege 3. **Gdy. Pátrz Gléyty.**

Z ſtrony poimánia.

Zadnego ſub prætextu officii *imáć nie máią.* fol: 592. lege 3. **Gdyby.**

Szláchćicá żadnego imáć nie máią iedno áż práwem przekonánego. fol: 622. le: 15. **Acz.**

Iure victum & in recenti crimine *imáć moga.* fol: 592. le: 13. **Gdyby.**

Złodźieiá dobrowolnego mężobóyce, łápáczá pánien, puſtoſzyćielá wśi, łupieżce, ábo który niechce rekoiemſtwá záſie ſtáwić, imáć moga fol 123. par: **Wſzákże.**

Wywołánce imáć moga kromia w domiech ſłáchetckich. fo: 627. le. 3. **Niemáią.**

Zołnierzá ktoryby ná ſłużbe pieniądze wźiawſzy nie ſłużył, imáć moga. fol: 716. le: 12 **Którzykolwiek.**

Szláchćicá od ſłáchćicá wieżionego eliberowáć máią, deputowawſzy vrząd ſwóy z Woźnym do tego. fol: 592. le: 13. **Gdyby.**

Vćiekáiące poddáne z korony przepupuſczáć niemáią

máią, álbo ie zátrzymawáć máią. fo: 585. le: 5 Volumus.

Z strony wieże.

Wieże iednákie po Powiećiech mieć dla głównikow máią. fol: 615 par: To też.
Pietr y kominów budowáć głównikom dopuszczáć nie máią. fo: 613. le: 15. Acz.
Do wieże ná dno skazánemu folgowáć nie máią. 611. le. 11. Ku pohámowániu.
Stronie bolącey dogledáć iáko główník śiedzi dopuszczáć máią. fol: 613. le: 15. Acz. pa: Jż.

Z strony wwiązánia.

Wwieżowáć sie máią w dobrá do skárbu przypádłe o złodzieystwo álbo łupieztwo przekonánego. fol: 620. le: 11. Acz.
Od wwiązánia brác nic niemáią. fol: 654. le: 3. Jż. & le: 4. Starostowie. & l. 5. Chcąc.
Iáko sie wwieżowáć máią. Pátrz/ fo: 659. le: 1. Ná pierwszym. & fo: 667. le. 1. Pozwány.

Z strony Exekuciiey.

Bez Roków Grodzkich exequowáć máią gorące y świeże crimen, *wyiąwszy dni świetey Niedźiele* fol: 433. le: 22. Vrząd.
Exequowáć máią Státutá o Gołotách y Komornikách tułáiących. fol: 305. p. Hac eadem, & le: 28. In eo. & fo: 652. l. 1. In petitione
Przezyski w powieciech otrzymáne exequowáć máią. fol: 655. le: 1. Jeśli. & 2. Dla sporu.
Iáko z rámienia królewskiego w wykonywániu rzeczy osadzoney w przezyskách postępowáć máią, maß fol: 659. & fol: 667.
Executia z strony Duchownych czynić máią wedle Státutu Iágełłowego w Iedlney. fol: 409 par. Skárżyli sie.
Exequowáć máią Státutá o Cortezániech wezwánych, á nie wrácaiących sie z Rzymu. fol: 202 versu 6.
Postępowáć prawem máią przeciw tym, którzy sporni byli przywileiowi Papiezkiemu ná podawánie beneficiy w 6. miesiącách. f. 205. v. 35
W swóy sequestr brác máią dobrá nád rok trzymaiącego ná sobie klątwę. fol: 245. v. 1. Jż. gdy. & fo: 246. par: A ieśliby.
Karác máią te którzy pactá z Turki y z Tátáry turbuią. fol: 690. lege 3
Ná Rotmistrzu Quárcianym pœne bannitionis executionem *czynić máią o nie czynienie sprawiedliwości z pácholiká o szkody.* fol: 729. par: A in contumatiam.
Czynić máią nád temi którzyby kogo ránili álbo kroniey ná mieyscách zákazánych dobyli. Pátrz fol: 1229. Miecz álbo kyi.
Czynić máią z tych którzyby byli Contumaces *w Rebelliiey.* fol: 25. par: A contra Contumaces. *A gdzieby sam Státosta był* rebellis *áboby executiiey czynić niechćiał, tedy* vicinior Capitaneus. fol: 26. par: A gdzieby.

Z strony kśiąg y wypisów.

Státostowie wielkiey Polski główni kśiegi vrzędu swego ná Ratuszách pod trzemi kluczmi chować máią. fol. 436. ver. 13. & le: 2. A iż. & fol. 437. lege 3. Chcąc.
Pod titułem y pieczećią swą wypisy z kśiąg wydawáć, á nie wiecey od wypisów iedno iáko zwyczay brác máią. fol: 436. le: 2. A iż.

Z strony płacey.

Te ná których Práwo przewiedzione ku záplácéniu win przypedzáć máią. fol: 656. le: 5. Jż.
Po groszy piáci od wzdánia wyćiągáć máią pod winą stá grzywien. fo: 503. le. 22. & fol: 642 lege 12. Z Polski.
Od dánia wwiązánia nic wyćiągáć nie máią. fol: 654. lege 3. Jż.
O tych płacách, pátrz wiecey fo: 1244. Pámietne sądowe.

Z strony win.

Státostowie wyćiągáć máią winy 14. grzywien.
Wwyćiągániu win o podymne záchowáć sie máią wedle Státutu Iágełłowego. f. 324. l. 7. Jż.
Spisnego wyćiągáć nie máią. fol: 325. lege 3. Vstáwiamy.
Wiárdunków żadnych Státostá Wschowski wyćiągáć niema. fol: 326. le. 4. Státostá.
Od wzdánia wyćiągáiący po kopie wine 100. grzywien przepadáć máią. fol. 642. lege 12. Z Polski.

Z strony gránic Królewskich y dźiedźicznych.

Do rozgránieczenia wyiácháć y Commissarze potrzebámi opátrzyć máią. fol. 405. lege 11. Státośćie.
We 30. osób wyiácháć máią. fol. 408 parag: Státostá.
Gdzieby nie wyiácháli, pozwáni wina káráni bydź máią, fo: 404 le: 9. Innotescentia.
Poddánym królewskim względem gránic krzywdy czynić niemáią. fol. 405. le. 13. Jż zátrzy:
Gwałtów żadnych szlácháie w gránicách czynić niemáią, fol: 409. le: 23. Státostowie.
Executia nád temi czynić máią, którzyby Commissarzóm

missarzom grániczným gwałt czynili iáki. fol: 411. lege 30. Quodſi. 1543.

Po roggrániczeniu, krzywd żadnych czynić nie máią. fol: 409. lege 25. Aby.

Krzywdy grániczne nágrádzáć máią, fol: 410. lege 26. **Stárośtowie.**

O ßkody y krzywdy grániczne práwem odpowiádáć máią. fol: 408. par: **Poddáni.** & fol: 410. le: 26. **Stárośtowie.**

A gdźieby gránice rozßypáli, winni ie zás vßypáć. fol: 408. le: 20. **Ktożby.** & fol: 409. lege 22. **Gránice.**

Do rżywánia rzeki która królewßkie dobrá gránicży poddáne przypuśćić máią. fol: 409. lege 24. Ne grauentur.

Z ſtrony gruntów królewſkich.

Niedbálſtwem Staroſtów wiele ſie ßkód dźieie dobrom królewſkim. fol: 405. lege 12. **Jż.**

Gruntow królewſkich bronić máią áż do ſkończénia gránic. fol: 403. lege 5. **Vſtáwiamy.**

In defenſione *pſowáć miemáią pracą własną oſiewków budowánia.* fol. 408. pa. **A ſtároſtowie.** *Ináczey o to wźiemſtwie odpowiádáć máią* **Támże.** *Anieoſiedli odpowiedáć máią y w Grodźie.* fol: 429. le: 4. **Vſtáwiamy.**

O grunty królewſkie z których Quártá idźie náſeymie cognitia *bydź ma.* fol: 684. le: 6. **Sądźić.** parag. **A ieſliby.**

Z ſtrony Skárbu Ráwſkiego.

Stároſtá Ráwſki Páná Podſkárbiego z pány Deputaty od zamku y od pieniędzy prowentowych hámować niema. fol. 315. ver. vltimo.

Strożem ſkárbu pośpolitego bydź ma fo: 317. le. 11. **Beſpieczenſtwo.**

Ma bywáć przy Pánu Podſkárbim ábo vrzędzie iego áby wiedźiał co do ſkárbu włożono. fol: 317. lege 11. **Beſpieczenſtwo.**

Z ſtrony Quárty.

Pod vtráceniem Dźierżáwy oddawáć ią do ſkárbu máią fol: 312. le: 3. **Potym.** & le. 5. **Po declárátiey.**

Trzy częśći dochodów królewſkich tegoroczných y Retenta *przeßłych do rąk Páná Podſkárbiego oddáwáć máią.* fol 316. l. 8. **A iżeſmy.**

Z ſtrony Poborów.

Bez Appellaciy poſtąpić wedle ſtatutu máią przećiw tym co poboru niewydáli zá podániem poborce. folio 393. le: 10. Exactores. *y lege* **O poborów.**

In executione *o niewydánie Poboru niedbáliſtem grzywien karáni bydź máią ná Trybunale.* fol 393. le. 11. **Aby.** & fo. 394. lege 12. **Wktórym.** & fol: 396. lege. 19. **Jż.**

Zá królá Auguſtá ſámi Retentá płáćić mieli. fol: 396. lege 18. **Poborce.**

Co z delátiy Poborowych wybiorą, to do Poborce oddawáć máią. f. 394. pa. **A co ſtároſtá.**

Ná Poborce duplicem pœnam 14 marcarũ *ſkázáć maią gdźieby kogo niewinnie* in delatis *podáli.* fol: 394. par. **A co.** & fol. 395. lege 13. **A ieſliby.**

Lege *zás* 14. Aliás, & le: 15. 16. *połowice* duplicis pœnæ 14. *Tąż maſą y* fol: 394. parag: **A co.**

Gdźieby ſam poboru nie oddał tegoż winie co y ßláchćic podlegá ma. fol: 394. pa: **Támże.**

O niewydánie poboru pozwanego zá vkázániem quitu wolnym vczynić ma. fol: 394. par: **A co.** & fol: 395. le: 13. 14. 15.

Staroſtá Lubelſki pozwolić miał mieyſcá názamku dla ſadzenia Reſt poborowych roku 1591. y Grodu dla wypiſowánia ſpraw. f. 399. p. **Jż.**

Z ſtrony czynßów.

Czynße y dochody Vrzędnikom Ziemſkim z dawná należące wybierać máią. fol. 324. le. 8. **Acz.**

Z ſtrony Cel.

Od Szláchty álbo oſób duchownych Clá wyćiągáć nie máią fol: 62. verſu 1.

Nád Wolność wyćiągáiący temu práwu podlegli co y ßláchćic. fol: 66. lege 20.

Niedbáli w ſtrażey Celney przepadáią winy ſto grzywien. fol: 72. lege 36.

Exequować máią przezyſki w źiemſtwie otrzymáne ná mytnikách, myto ßláchty mimo ich wolność wybieráiących. fol: 61. para **A otrzymawßy.**

Z ſtrony Jurgieltów.

Oddawáć mieli Iurgielti wßytkie do ſkárbu koronnego ſub pœna de ſuo. fol. 31. lege **Conſtitucią.**

Z ſtrony Mynce.

Z Woiewodámi ſtrzedz máią áby Monetá z korony wynoſzoná niebyłá. fol. 372. le. 5. **Około.**

Strzedz máią áby vſtáwá o Swidnickiey y fałßywey monećie niezgwałcenie chowána byłá. fo. 373 parag: **A ſtároſtowie.**

O niebránie monety drobney w koronie idącey

Szláchćicá w bydle ćiągáć ma. fol: 373. le. 7. **O drobnych.** *Dźieśięćine brać máią ná królá.* folio. 375. versu 6

Pilnowáć máią áby monetá drobna byłá brána, ináczey karáć tákie máią, ábo sámi przez królá karáni będą. folio 374. para **Nád to.**

Dogledáć máią, áby czerwone złote y Mynica podeyźrzána cudzoźiemska w Koronie brána niebyłá áni do korony wnoßona. folio. 381. parag. **Czego.**

Z strony Rewizorów.

Stárośtowie zá królá Auguśtá winni byli ku posłuśenstwu podáć, Piśárze, Woyty, Włodárze, ślugi y kmiećie Rewizorom ná Inwentowánie dóbr królewskich z śeymu wyślánym Roku 1562. fol. 311 par. **A żeby.** & fol. 383. para: **Którym.**

Stárośtowie Chełmienscy sub priuatione officii *wiecznie trzymáć máią co Rewizorowie postánowią we wśi Serebriyskiey.* **Pátrz / Serebriscz.**

Dogledáć máią, kiedy rewizorowie Frimárki iákie rewiduią. f: 95. le: 2. **Frymárki wßytkie.**

Z strony dóbr nullo iure wźietych.

Odeśłáć królowi Reiestrá máią dóbr nullo iure *wźietych, którzy śie ná Rocech wpiśáć dáli.* fol: 105. lege 14. Bona.

Z strony listów Séymowych y dźiedźicznych.

Listy śeymowe rozsyłáć máią ták áby publicátia ich dwie álbo trzy Niedźiele przed śeymikámi do wiádomośći przyśłá. fol: 116. le 15 **Séymiki.**

Ná okázowánie listów dźiedźicznych żadnégo przymuśáć nie máią. fo: 509. l. 5. **Skárgámi.**

Z strony gośpód:

Ná Séymikách Powiátowych y ná sądźiech y ná Trybunalech gośpody rozdawáć maią fo: 118. le: 19. **Ponieważ.** & le: 20. **Przychyláiąc.**

Z strony Woiewód y Miast.

Woiewodóm prześkadzáć niemáią w vstáwách rzeczy przedánych, w Mieśćiech, ále rácżey im pomagáć. fol: 281. le: 13. **Iż kupcy.**

Exequowáć to máią co Woiewodowie postánowią. fol. 282. le. 17. **Aby** & fol: 304. le. 26. **Dignitarze.**

Weśpół z Woiewodą y inymi vrzędniki máią ná kożdy rok zboża, sukien,, y ínych rzeczy, któ-

re ná targ przywiożą cene y miáre vkłádáć y miárkowáć. fol. 277. le. 6. **Jáko.**

Nie mieśkále z Woiewodą odprawić máią sprawe śláchćiców z Burmistrzem o nieczynienie doświádczenia vstáwam Woiewodzym. f. 282. l. 17. **Aby.**

Executią czynić winni Woiewodźie z Burmistrzá o nieczynienie sprawiedliwośći z prześtępnégo vstaw Woiewodzych do niego z dekretu Woiewodzégo odeśłánégo. fol, 2°4. le. 3. **A ktoby.** par: **A ieśliby.** *Podwina* 100. *grzywien.* **Támże.** & fol. 282, le. 16. Item.

Z strony Burgrábiów.

Nápominác ie z ich powinnośći máią, áby ná Zamku krákowskim obecnie mieśkáli. folio 434. lege 4. **Dána.**

Sprawiedliwość z nich ludźiom czynić máią ktoryby ná nie skárżyli, wyiąwßy o pomśtę krwie. fol: 434. lege 2. **Oßtáwiamy.**

Z strony woyny.

Z Káśtelanem popiśować máią śłużebne, y áby rządna wyprawá byłá, dogledáć máią. fol. 708. lege 11. Item hoc

Strzedz máią áby śłużebni pożyczánych rzeczy nie vżywáli. fol: 708. le: 12. Item hoc.

Rót sámi wodźić niemáią dla powinnośći vrzędu swego. fol 728. le: 9 **Opátruiąc.** par. **Jednák żaden.**

Szkodniki woienne sądźić, y áktorowi probátiey o gwałt dopuśćić. fol: 725. le. 4. **Káźmiérz.**

Z strony żołnierzów.

Żołnierzá swowolnégo y vpornégo mocą y gwałtem skromić, y ták do płácenia iáko do predśégo ćiągnienia w drodze przymuśáć máią. fol. 697. lege 4. Item spirituales.

Pod niebytność królewską w koronie máią pod swym zleceniem mieć lud śłużebny ná Zamkách fol 1030. le: 4. **Bespieczeństwo.**

Ruśyć śie máią przećiw żołnierzóm vpornym. fo. 712. lege 7. **Iż.**

Z śkodników śprawiedliwość czynić máią pod klątwą. fol: 723. par. **A ieśli.**

Z strony wybráńców.

Przekázy żadney czynić im nie máią w wolnośćiách ich. fol: 700. le: 21. **Iż pod.** & fol: 701. versu 1. **A ieśliby.**

Z strony żywnośći do Podola.

Do Kámiencá Podolskiégo niektorzy Stárośtowie

wie żywność odwożić máią. fol: 730. le: 11. A żeby. parag Żywność.

Z ſtrony Miaſt y kupców.

Doglądáć máią áby ſie poprawowały. fol. 1029. le: 1. Jż. & le: 2. 3. *Liczby ich ſtuchác máią.* Támże & fol: 1030. lege 3. Acz.

Miaſt bronić máią. fol: 1030. lege 4. Beſpieczenſtwo.

Mieſzczány trzemá grzywnomá karáć máią o wywieſzánie znáków targowych. fol: 1046. lege 1. Jż.

Myt y targowych nowych vſtawiáć áni wyćiągáć niemáią. fol: 1046. le: 2. Sna bywá.

Targów po wśiách zákazáć máią. fol: 1040. lege 3. Chcąc.

Dogledáć máią áby ſie Mieſczánie y kupcy wedle liſtów im nádánych záchowywáli. f. 1043. lege 5. Jáko. par: A tego.

Kupcez towármi zá gránice przepuſczáć niemáią fol: 1045: parag: A tego.

Wołów y bydłá wyganiáć dopuſczáć niemáią. Támże *Okrom karmnych.* fol: 1046. lege 6. Jármárki.

Dopuſczáć kupcóm niemáią z kupiámi y zbożem przez ziemie przeieżdżáć. fol. 1036. le: 11. A iż. & fol: 1045. par: A tego.

Niezwyczáynemi drogámi ieżdzić áni Cel miiáć dopuſczáć kupcóm niemáią fol. 1035. le. 9. Zákázuiemy. & fol. 1040. le. 3. Chcąc. parag: A ſámi.

Do dwu Mieśiecy cierpieć niemáią kupcow cudzoźiemſkich práwá Mieyſkiego niemáiacych fol 1033. lege 5. Jż ſie.

Exequowáć máią Státut Piotrkowſki nád kupcámi cudzoźiemſkimi nieoſiadłymi. fol. 1033. le. 3. O Włochách.

Z niepoſłuſznych y z przećiwiáiacych ſie wznieſieniu Bráctw Mieyſkich executia czynić máią. fol. 279. le. 10. Quandoquidem.

Burmiſtrzá z iednym Ráycą gdżieby co wyſtąpili przećiw Státutowi Toruńſkiemu śćiąć dáć moga. fol. 595. le. Jż miedzy pa: A ieśliby.

Z ſtrony Hultáiów.

Pilne wzwiády czynić w Mieśćiech máią o ludźiách próżnych y lóżnych y powśćiągáć ie máią. fol. 584. lege 1. Naydują.

W woiewództwie Poznáńſkim y Káliſkim hultáyſtwo wſzytko od Miaſt excludowáć máią, á gdżieby ſie wrócili imáć ie roſkazáć máią. fol. 584. le, 2. Dla & le: 3. Co. & le. 4. Jż ſie: *Zá nieoſiádłe przyiąć moga rękoymie álbo* in defectu *ſiedzieć roſkazáć im máią.* fol. 583. le: 1. Jeſli parag. Gdy.

Z ſtrony ſoli.

Przeſtrzegáć máią áby ſól krupiáſta Zamorſka do Woiewództwá Mázoweckiego do Powiátu Lomżienſkiego, Rożáńſkiego, Wiſkiego przywożona nie byłá. fol: 989. lege Gdyż.

Náwigátiey wolney bronić áni Cłá od ſoli królewſkiey brác nie máią. Támże. lege eadem.

Wyćiągáć máią winy 14. *grzywien o ſól przewożna áż do wwiązánia y doſyć vczynienia.* fol: 51. parag: Które.

Executią czynić máią w niedopuſczániu poſtronney ſoli: fol: 52. le: 15. Każąc.

Z ſtrony koni.

Szláchćic przeſzkadzáć áni im hámowáć niemáią wolnego kupowánia koni ná Iármárkách. fol: 1053. lege 4. Konie.

Strzedz máią áby konie z korony wywodzone nie były: fol: 1053. le: 3. Aby.

Zydy o wywiedźienie koni imáć máią. Támże.

Brác konie máią ktorzyby ie wywożić chćieli. f. 1053, le: 3. Aby. & fol: 1051. le: 1. Jż.

Sámi ich z korony przepuſczáć niemáią. Támże.

Z ſtrony Winá.

Przeſtrzegáć máią áby winá cudzoźiemſkie ná ſkładźiech zwyklych ná rynku przedawáne były. fol: 1052. le: 5. Vſtáwiamy.

Do Węgier po winá ieżdżić álbo poſyłáć ná zmowie dopuſczáć niemáią, y owſſem brác ie máią. fo: 1051. le: 1. Jż. p: A ktobyśiekolwiek.

Nád vſtáwe drożey winá przedawáć dopuſczáć niemáią. fol: 1050. par: A iżby.

Z ſtrony piw.

Piw wárzenia y z inąd woźenia, bránia, ſzynkowánia, vzywánia poddánym koronnym, tákże Pánóm ná wśiách wárzyć zákázywáć nie máią fol. 1046. lege 2. Sna.

Piwá Wrocłáwſkiego do korony woźić y ſzynkowáć dopuſczáć niemáią. fol: 1955. le: 1. Piwá.

Z ſtrony dróg.

Záwárćia ziemie dla kupców y kupi ſtrożmi bydź máią. fol: 1038. le: 13. Cum.

Drógi y gośćince niezwyczáyne do wegier zárabáć máią. fol: 1038. le. 14. & 15. Gośćince.

Z kupiámi y z zbożem do Slaſká y zá gránice przeieżdżáć dopuſczáć niemáią. fo: 10, 6. l: 11 A iż.

Nieżwyczáynemi drógámi ieździć dopuscżáć niemáią. f: 1040. le: 3. **Chcąc.** par. **A sam.**
Drógi szerokość stánowić máią. f. 1039. l: 18 **Około.**

Z strony Jázów.

Dozyrzeć máią áby Iázy ná rzekách zrzucone były: á przeciw vpornemu toties quoties *o 200. grzywien czynić ma.* 1104. lege 22. **Jázy.**

Z strony Kmieci.

Kmiećie zbiegłe imáć máią. folio 1088. lege 20. **Rádząc.**
Tym którym vćiekli vpomnieni wrácáć ie máią. folio 1085 lege 12. **Vstáwiamy.**
Listy świádeczne synom kmiecym ná rzemiosło álbo náukę idącym dawáć máią. fo: 1082. le: 8. **Zábiegáiąc.** parag: **Tenże.**
Sprawiedliwość z ludźi zbiegłych w Woiewodztwách, Ruskim, Belzkim, Podolskim, Kiiowskim Wołynskim, Brácławskim czynić máią. fol. 806. lege 2. **Jż.** & fo. 807. lege 3. **Ná.**
Do Wołoch wypuscżáć ich niemáią. f. 790. lege 10. **Stárostowie.**

Z strony ciążey.

Ciążą nie wietsza brać máią nád to zá co stoi. fol. 640. lege 4. **Też vstáwiamy.**
Ciążánia obyczay masz. fo. 639. lege 3. **Jż.**

Z strony Posłów postronnych.

Stárostá vkráyny ma sługą swym dawáć znáć X. Arcybiskupowi Gnieznienskiemu o Posłe Tureckim, Tátárskim, Moskiewskim, gdyby pod niebytność królewską w korónie do korony przyiachał, á sługę drugiego przydáć ma Posłowi áby go do Wárszáwy doprowádził. fol. 27. lege 6. **Przyczyny.**

Z strony niedbálstwá w vrzędźie.

Niedbáli w vrzędźie swym iesli wzastáwie stárostwo máią stem grzywien, iesli wolne wzięćiem vrzędu karani bydź máią. folio 656. lege 4. **A ieśliby.**

Státki.

O státki wodne kmiećiowi wzięte Pan czynić ma nie kmieć. fol 1093. le. 33. **Quando.**
Státki ná rzece Bugu potym y ná inszych groblámi y Iázámi hamowáne bydź niemáią, pod winą 200. grzywien. fo: 1102. ve. 1. & le. 14. **Mocą tego.**

Státutá.

Státutá, Práwá y przywileie potwierdzone od królow. folio 14.
Státut królá Władysłáwá Iágiellá o Wielkich Rządźiech krákowskich przez królá Augustá obiáśniony w Piotrkowie. 1562. fol. 86. le: 2. **Státut.**
Státut królá Władysłáwá o Wielkich Rządźiech z strony pieniędzy dánych áby trácone niebyły, trwał tylko do Státutu królá Alexándrá: od ktorego kto iuż pieniądze iákie dał ná dobrá Wielkorządowe, ten ie trácił. fol. 86. le: 2. **Státut.**
Státut królá Alexándrá ściąga sie ná wszytkie dobrá królewskie. **Tamże.** lege eadem.
Státut królá Kázimierzá nie ináczey ma bydź wykládány, iedno iuxta proprium sensum & tenorem. folio 90. lege 2. **Naprzod.**
Tenże státut nie ściąga sie iedno ad terras & Castra principalia *w ktorych są stárostwá sądowe.* **Támże.** lege eadem.
Tenże státut nieściąga sie ná minutiora bona, *to iest,* Oppida, villas. **Támże.** le. eadem. parag: **A iáko.**
Od vchwały Státutu Alexandrowego wszytkie donatię *y* obligatię *Imion królewskich Exequutiiey podległy.* **Támże.** par. **Który iáko.**
Státut królá Alexándrá z strony zastáw dóbr stołu królewskiego iest w mocy zostáwiony, y ták rozumiány y wykládány bydź ma iáko sam brzmi w sobie folio 97. le. 2. **Státut.**
Státut królá Alexándrá de bonis regalibus *król Zygmunt August z wielką pilnością rewidował, y niefolguiąc stanowi żadnemu skazánia czynił y odprawił w Wárszáwie.* 1563. fol. 97. lege 3. **A że náostátek.**
Státutu Alexándrowego declárátia postánowiono, áby Dziedźictwá áni Lenná wieczne nigdy dawáne niebyły. A zastáwy y zápisowánia summ ná Imionách Stolice królewskiey gdźieby bydź musiały propter grauem necessitatem Reip: *tedy ná seymie koronnym zá zezwoleniem wszytkich bydź máią* ad extenuationem. fol. 97. le. 4. **Státut Alexándrów.**
Státut, ná dárowizny komu od kogo vczynione iest wieczny, gdy śmiercią potwierdzone bedą fol. 125. lege 6. **Tym.**
Státut Laskiego zá roskazániem królá I. M. Alexándrá był wydány folio 154. lege 12. **Nos.**
Státut tenże przez tegoż Laskiego królowi Alexándrowi y R. P. oddány folio 155. lege 13. **Serenissime.**
Státutów koronnych spisánie Laskiemu przez królá Alexándrá zá prośbą PP. Rad zlecone. **Támże.** lege eadem.

Státutu koronnego ná Polſkie przełożenie Pánu Herbortowi z Seymu zlecone. fol 142. le. 29.
Státutá koronne iáko popráwowáne bydź miáły, Tákże o wſzytkich rzeczách inſzych, do ſtátutów należących. Pátrz práwá. fol. 1266.
Státutámi koronnemi ſpráwy ziemſkie ſądzone bydź máią. folio 489. lege 12. Sądy.
Státut de validis Mendicantibus *reáſſumowány.* folio 1096. lege 2. Státut.
Státut Toruński z ſtrony gwałtów Mieyſckich. folio 594. lege 18. Jż.

Stoł Królewſki.

Pátrz. folio 1141.

Studenći.

Pátrz folio 1153. Akádemia krákowſka.

Sublatio bannitionis.

Pátrz in litera W. Wywołániec.

Succeſſor Krolewſki.

Succeſſia potomków królá Ludwiká ná króleſtwo Polſkie. folio 1.
Succeſſia królów mimo wolną electią króleſtwu ſzkodliwa. folio 107. lege 1. Ale.
Succeſſor królewſki áni obieráný áni miánowány przez królá bydź ma. folio 8. lege 19. Co ſie. & 20. Acz.

Succollector Poborowy.

Pátrz in litera P. Poborce.

Summy.

Summ ſtárych złączonych po Státućie Kázimirzowym żaden odſądzon bydź niema, byle tylko pokázał że mu królowie wźieli ná tákowe ſummy liſty, álbo że przy káncellárziey zoſtáły. fol. 91. par. To też. par. Já potrzebne.
Summy ná wielkie rządy dáne, do Státutu królá Alexándrá trácone bydź niemáły. fol: 86. lege 2. Státut.
Summy przed Alexándrowym Státutem zápiſáney królom vpuſczone choć w liśćie nie miánowáne tylko przyſięgą dowiedźione przez królá wracáne bydź máią. Támże par: Gdźie by też.
Summy po ſtátućie Kázimierzowym ktoby odſądzon był, w dźiale ią pierwey wźiáwſzy, ma dźiału w oyczyźnie repetowáć, á præſcriptia żadna bronić mu dźiału niemoże. fol: 91. par: To też. & fol: 93. le, 7. Ale.
Summy nowe po ſtátućie Alexándrowym zápiſane, trácone bydź máią. fol 93. lege 8.
Summy nie pro neceſſitate Reipub: *pożyczáné ſłuſznie ginąć máią.* Támże. lege ead.
Ná ſtárych ſummách dożywoćia ináksym ſpoſobem dawáne bydź niemáią, iedno zá odpuſczeniem nieco ſummy álbo zá iáką extenuátią ſłuſzną. fol: 92. lege 2.
Z Summy ſtárey zápiſáney kto przynamniey czwartą część vpuśćić chce, ten w dożywoćiu zoſtawáć ma. fol: 92. le. 3.
Summá káżda ſtára czworgiem dożywoćia koniec ſwóy y extenuátią bierze. fol: 92. leg. 4.
Summy ſtárè po Alexándrze choć przez liſty odnowione zá ſtárè rozumiáne bydź máią. fo. 92 lege. 6.
Summy przypiſáne wątpliwè przyśięga podpártè bydź máią. fol: 93. lege 7.
Summe nie ná oſtukánie áni ná ſzkodę R. P. przypiſowáne bydź máią. fol 93. lege 7.
Summe ktoby miał zápiſáną ná dobrách królewſkich, á potymby one ſumme innemu dał álbo zaſtáwił álbo zápiſał, táki od poſſeſſorá gdyby mu dobrá brano pozwány zá Dworem etiã extra regnum peremptoriè *ma odpowiedáć, y zapiſowi ſwemu euictionis doſyć czynić* non obſtantibus dilationibus & limitationibus terminorũ, *náwet y* euocatio non poteſt allegari. fol: 93. le. 9. par: A on.
Ná ſumme w któreyby dobrá królewſkie do inégo były záwedźione, gdźieby miánowána nie był, tylko dárem zápiſána, poſſeſſor przyśiądz ma zá iáką ſumme tego doſtał. Tóż ſie ma rozumieć y o podnieśieniu ſummy. fo: 93. lege 9. par. A iż my.
Summá ſtára z dániny wieczney królowi dárowána, któraby ſie práwem doſpolitym oſtać niemogłá, záś przez królá wracána bydź ma. A cognitia tego ná ſeymie bydź ma. fol: 95. pa. Też to.
Do ſumm pierwſzych ná dobrách królewſkich nic od królá przypiſano bydź niema. A ieſliby przydał ſie bydź zapis, tedy to ná ſeymie Wálnym z zwoleniem PP. Senatorów bydź ma, wſzákże nie bez obowiązku wydźierżenia. fo. 96. lege 1. par. Dla tego.
Summ zápiſowánie ná imionách ſtolice królewſkiey, gdźieby bydź muśiáło propter grauẽ neceſſitatem Reipub. *tedy nieináczey bydź ma, iedno ná ſeymie Wálnym* cum conſenſu omnium ordinum ad extenuationem. fol. 97. lege 4.
Summ zápiſowánie ná imionách ſtołu królewſkiégo, gdźieby ſie ſtało, tedy to w Conſtitu-

cła ma bydź wpisano, na iáka potrzebe R. P. y iáko wielka summá, y ná ktore imiona zapisano. Támże.

Summ zápisowánie bydź niema ná Zamkách przednieyszych, ná dobrách Wielkorządowych y ná ziemi Sendomirskiey. Támże.

Summá pieniędzy názastaw v Królowey Bony zá Zygmuntá wźietych, ná córki teyże królowey przypadálá: y odkládána bydź niemiálá, áżby były w małżenstwo wydáne. fol. 98. lege. 1. Wiele.

Summy stárè zápisánè gdźieby były ná dobrách królewskich, á o tákie dobrá pozwałby kto Stároście álbo dźierżawce do którego sądu, sąd spráwe ma ná seym odesłáć pro cognitione. fol. 684. le. 6. Sądźić. par. A ieśliby.

W summách álbo w przegyskách dobrá stołu królewskiemu nie należące, á executia odiete, zás wracáne bydź miały. fol. 103. le. 4. Item ostrzegáiąc.

Summy pewnym osobam ná pewnych dobrách zápisáne pátrz fol. 130.

O summe w státućie opisáną żaden króm obywátelów ziemie oney Nadwornym pozwem przed królá gdy w oney ziemi będzie, pozwány bydź niema. fol. 541. le. 7. Iż termin. & fo. 542. le. 9. Jeśli. & fol. 543. le. 11. Vstáwiamy.

O Summe wielką przed królem záczętą á nieskończoną ná rocech sąd Ziemski sądźić ma. fol. 542. par. A spráwy.

Summy ná Stárostwách Inflantckich. pátrz. fol. 1003.

Surrogator.

Od Stárosty ná sądzie postánowiony bydź może. fol. 430. lege 8.

Od Generalá Poznáńskiego zá pozwoleniem królewskim. fol. 464. lege 23. Zá.

Surrogatorskie spráwy Nurskie zá Páná Philipowskiego. pátrz fol, 993. le. 53. Nowoletnie.

Surrogátia ábo Podkomorzy ábo ten z którym ma áctia o gránice mieć ma od królá. fo. 412. lege 4. Gdźie.

Bez surrogátiey krolewskiey może sędźia ábo vrzednik Ziemski y Grodzki zásądzić swe mieysce ieśli ma Aktcia swoie v sądu. fol. 494. lege 27. Kiedy.

Surrogator od páná Podskárbiego koronnego bydź ma dány zá roskazániem królewskim, po śmierći Stárosty, dźierżawce, Celniká, Mytniká, Zupniká. fol. 314. par. Po kożdego.

Surrogator ziemi Wiskiey ad beneplacitum dány. fol. 437. lege 5. Acta.

Surrogator Plotcki pozwolony. fol. 473. lege 68. Zá.

Suraż

Zamiáne Surażka zás w dźiedźictwo przywrocono. fol. 783. lege 36. Zá prosbą.

Sukná.

Weysze ábo krótsze nád zwyczay ktoby śmiał przedawáć, wina fałszu ma bydź karány y sukno trácі. fol. 1054. lege 1. Iżby.

Wszerz ná dwá łokćiá koronné á wzdłuż ná 30 máią bydź robione, aliás tákowe máią bydź bránè przez Woiewody ábo Podwoiewodzego. fo. 1054 lege 2. Iż sie.

Sukien Cudzoźiemskich strychowánie ná iármárkách głównych bydź niema tylko Ziemskich. fol. 1054. lege 3. Strychowánie.

Swiádkowie

Dwá Szláchćicy ostátnim karániem skaráni pokonáć moga szláchćicá o bićie fałszywey monety fol. 377. lege 12.

Dwiemá świádków ná zapis do czásu ku osłukániu czyiemu vczyniony odwodźić sie ma pozwány. fol: 441. le: 16. Czestokroć.

Dwu świádków szláchćiców osiádłych y dobrey sławy trzebá zá przysięgą ná dowód listu, gdźie bykśiąg Ziemskich nie było. 509. parag: A Gdźieby.

Dwiemá świádkomá Pan oczyścić sie może, gdyby sługá iego kogo zábiwszy vćiekł. Pátrz / Pan álbo sługá.

Swiádectwo Chrześćiáninà przećiw Zydowi o pieniądze, álbo in Causa criminali niema bydź przypuszczone, iedno z Zydem á Chrześćiáninem. fol: 1116. le: 2. Naprzód.

Sześćia świádków przysięga ná wieczny zapis vczyniony pozwány odwodźić sie ma. fol: 441. le: 16. Czestokroć.

Sześćia świádków szláchćiców po dwu z pokolenia pierwszego wtórego y trzećiego, ma bydź szláchectwo dowodzone. fol: 554. le: 2. Szlá chetckie.

Sześćia świádków sprawić sie ma sługá pánu swemu ábo Włodarz o kradzież obwiniony. fol: 582. le: 8. Gdy.

Sześćia świádkow ma sie oczyścić ten kogo pan o gwałt potwarzy. fol: 592. le: 14. Ktobykol wiek / parag: Ale ieśli.

Szesć świádków dosyć ku spráwie temu który sobie ná przekáźie kogo zábiie. fol. 606. lege Iż czestokroć.

Sześćia świádków z oſmnaśćia wybránych ſłáchćiców w onym powiećie ábo Woiewódźtwie oſiádłych y dobrey ſtawy, przyſiega przekonány gwałtownik o zábićié álbo rány w domu czyim zádánych, ná gárdle karány bydź ma. fol: 589. lc: 6. **Gdy.**

Dwunaśćia świádków ma bydź dowód gwałtownie wydártych pieniędzy. f: 598. l. **Marćin**

Dwánaśćie nawiecey świádków tàm ad actum criminalem quàm Ciuilem *ſtroná do ſcrutinium wywieźdź ma.* fol: 615. parag: **A iżby.**

Świádków 18 ſłáchćiców, przez krolá z piąćidźie ſiąt obránych, wyświádczyć moga ſłáchćicá o bićié fałſzywey Monety pomówionego od dwu nie ſłáchćiców, o tákiż wyſtępek pokonánych. **Támże.** lc: eadem, par: **A dla.** *Ale gdźie drugi raz przypádnie, ledá świádkowie pokonáć go moga,* **Támże.**

Świádków 18. miánowáni bydź máią ná liſty podeyźrzáne, á z tych zás ſześć obráni przyſiądź máią, iż liſty nie ſą fałſzywé, á ſłuſznie z kśiąg Ziemſkich wyſły. fol: 508. lc: 4. **Aby/** par: **Ale.**

Szláchectwo przez Woźnégo álbo przy Woźnym ma bydź przy dwu ſłáchćicách, fol: 523. lc: 9. **Gdy.**

Świádectwem iáwnym y dowodnym oświádczenié bydź ma w roku przed Stároſtą y Woiewodą onéy źiemie, gdźieby kto liſty zgubił ná dobrá królewſkié. fol: 102. lc: 1. **A ktoby.**

Świádkowie z inąd przyćiſnąć ſie gwałtem nie moga, áby ſwych rzeczy zániechawſzy, indźiéy iáchać ná świádectwo mieli, fo: 259. ver: 11.

Świádkowie podczás bywáią męczeni. fol: 259. verſu 48.

Examen świádków może bydź inſzemu zleconé choć in cauſa Criminali, fo: 260 ver: 8.

Świádkámi ſie ma odwieźdź o gwałt bogáty vbogiemu, fo: 598. lc: **Gdy vbogi.**

Świádkowie przed ſądem ná zeznánié ran máią bydź wiedźieni. fo. 604. le: **Vſtáwiamy.**

Świádkowie kleći, gdźieby inſzy bydź nie mogli, bez obráżenia ſprawy świádczyć moga. fol: 625. le: 1. **Doświádczyliſmy.**

Świádectwo krewnych o przedánié dóbr ważné. fol. 625. le: 2. **Conrad.**

Świádkámi ſie odwodźi dźiedźic pozwány, że imienie zaſtáwa trzymał, fo: 632 le: 3. **Dla.**

Świádkámi rekoymia pokonáć ma tego zá kogo reczył gdyby długu przał, fol: 634. le: 2. **Też vſtáwiamy.**

Świádki Mieſczánin dochodźić ma długu ſwégo fol: 1034. le: 6. **Koniec.**

Świádkowie oczywiśći pierwéy máią bydź vważeni, á plurálitás tych co ſłyſzeli niema bydź piſána, oprócz żeby kto ad inueſtigãdam rei veritatem *co powiedźiał,* fol: 614. parag: **A máią.**

Świádkowie przenáieći bydź nie máią, ná co przyſiegá bydź ma, fol: 614. par: **Iż ná.**

Świádectwy gránice dowodzone bydź máią, fo: 420. lege 14. **Około.**

Swieta Rzéká.

Swieta rzéke ktoby ſie podiął czyśćić pozwolono fol: 1102. le: 16. **Swietą.**

Swinie álbo Wieprze.

Kto w cudzy lás wżenie, zá pierwſza, wtóra ráz może bydź wieprz zábity, á trzeći raz wſzyſtkié do obory królewſkiéy moga bydź oddáné, fo: 1109. le: 4. **Vſtáwiamy.**

Swini álbo Wieprzów żaden do ſwoich láſów przez cudzą dźiedźine niema pędźić iedno droga, fo: eo dem, le: 5. **Vſtáwiamy.**

Swietckié oſoby.

Wdawáć ſie nie máią w ſądy Duchowné o rzecz świetecką, áni żaden świetcki pozywáć niema świetckiégo o rzecz świetecka do vrzeduDuchownégo, fol: 234. lege 1. 2. 3. 4. 5.

Swowoleńſtwo.

Ludźi pogránicznych karáné bydź ma, fol: 732. le: 14. **Niżowcy.** & fol: 733. le: 15. **Iż vkráinné.** & fo: 793. le: 13, **Z ſtrony.**

Sygnet.

Królewſki. **Pátrz / Pieczeć.**

Sygnetu Oycowſkiégo, tylko ſynowie vżywáć máią. fol: 558. le: 1. **Iż ſynowie.**

Syn.

Synowie z rodźicmi zá iedne oſobę zmiſſeniem práwá bywáią miáni. fol. 558. lege 1. **Iż ſynowie.**

Synowie pieczeći tylko oycowſkiey vżywáć máią, inney nośić áni mieć niemáią. fol: 558. Lead.

Syn máiąc oboie rodźice żywey zdrowé niema pánſtwá żadnéy rzeczy áni mocy dánia iákiéy máietnośći. fo: 558. lege 2. **Aby.**

Ieſli ſie przegra, zádłuży, zan płáćić nie winni rodźice: á poſtánowienie ich z kim vczynionone

niewáżnè. Támże.
Syn niewydźielony będąc w oycowskiéy mocy, y od bráćiey nieoddźielony, ieśli w gałki, w bierki, ábo w inną grę ßkodliwą ábo co innego czyniąc co przegra, ná iego cześć ábo dział ma bydź poczytano. fol: 559. le. 2. Syn.
Synowi nierządnie narodzonemu, głową mátki iego płácona bydź ma. folio 560. lege 4. Wáwrzyniec.
Syn narodzony z mátki ktora była założnicą w dobrách żadnych niedźiedźiczy, áni żadney prærogátywy ßláchetckiéy mieć niema. fol: 560. lege 5. Item.
Syn zá Oycá karány bydź niema, wyiąwßyby wyßtępku oycowskiego był vczeßtnikiem, á oßkárżony sprawić ßie niemógł. fol: 564. le. 7. Gdyż. *Karánie zásie bydź ma ábo ná rzeczách ruchomych ábo ná dźiedźictwie do ßkárbu.* Támże par: Ale ten.
Syn któryby odpowiedźiał rodźicóm swym, ábo im niebeßpieczeńßtwo iákie czynił álbo ránił, táki zá ßłußnym wywodem nieináczéy karan bydź ma, iedno iákoby gleyt królewski z gwałćił. fol: 564 lege 8. A iż.
Synóm wtorey żony po śmierći oycowskiéy niema ßie dośtáć cześć żadna pierwßey żony, pátrz Dobrá ßłáchetckié.
Synowie po śmierći mátki swéy, vpomináć ßie nie mogą dóbr y dźiedźictwá z cześći maćierzy ßtey od Oycá, ázby drugą żonę poiął, ábo dobrá one nießłußnie rozpraßał. fol: 574. le: 6. Z pospolitego. *Ale chocby y drugą żonę poiął, tedy nie powinien, byle rozpróßcą dóbr nie był.* fol: 557. lege 1. W niektórey.
Syn niewydźielony zá oycá woyne ßłużyć może. fol: 698. lege 10. Też vßtáwiamy.
Synowie ßłáchetcy ná ßłużbie będący woyny zá rodźice nie záßtępuią f 698. l: 11. Item filii.
Synowie pozoßtáli z ßioßtrámi nie poßáżonémi w dobrách oyczyßtych, ßioßtry poßáżyć máią. Pátrz in litera B. Brát/ & in litera S. ßioßtry.

Synody

Synódy wiśitácia Diæceßiey Krákowßkiéy dla rządu kośćielnego była zá Wielkiego Káźimierzá, y Biskupá Bodzánte, y zá Iároßtáwá Arcybiskupá Gnieźnieńskiego w Krákowie roku 1369. 4. Iunii. fol: 225 lege 2. Káźimierz.
Ná Synodźie Krákowßkim zá Bodzánte Biskupá Compoßitia była o Dźieśięciny z królem Káźimierzem á SSłáchtą roku 1369. fol. 226. le. 3 Mły. & fol: 227. lege 8. Gdyż.
Ná Synodźie Wálnym Duchownym miáłá bydź winá poßtánowiona ná Duchowné: gdźieby Duchowny świetckiego do duchowné práwá wyćiągnął o rzecz świetcką. fol. 235. para. A winá. & lege 6. Proßpicientes.

Szácunek

Wßytkich máietnośći był zá królá Zygmuntá pierwßego, krom dóbr królewskich wolnych y niezaßtáwnych. fol 333. par. Napiśód.
Szácunek którym ßpoßobem był, Pátrz dobrá koronne. fol: 1174.
Szácunek poddánych zbiegłych, żone y dźieći y ſupellectilem omnem w to włożywßy, niema bydź wietßy nád 500. *grzywien Polßkich, ſub nullitate totius actus.* fol 1084. le: 23. Moderuiąc.
Szácunek ochromienia y ran SSłáchćicóm żadnych, fol: 602. le: Gdyż to.

Száfárze Poborowi.

Pátrz in litera P. Poborcy.

Száfárze Quárćiáni.

Pátrz. fol: 1276.

Szczépié

Szczépia wßczépionego prowádzący ßie połowice powinien żoßłáwić. f. 1113. le. 4. Vßtáwiamy.

Szkody y ßkodnicy.

Szkoda wielka R. P. podeymuie, nie kowániem monety w koronie. fol: 378. le. 14. Iż z tąd.
Szkoda wielka koroná podeymuie moneta niewáżna cudzoźiemßka. fo. 376. le: 10. Iż wiele.
Szkody poprzyßiężone zá gránicámi ná gruńćie królewßkim czynione zá pozwániem do Ziemßtwá nágradzáne bydź máią. fol. 408. par: A iż Stároßtowie. & par: Jeßliby.
Szkody poddánému królewßkiému ábo ßłáchćicowi w iego dobrách vczynioné nágradzáne bydź máią fol. 410. le: 26. Stároßtowie.
Szkodnicy nocni ná polu, gruńćiech, rolách, z kośćiołów bráni bydź máią. fo: 236. p. Wßákże.
Szkodnik zboże wednie bioracy, temu co ßkodę ma, winy trzy grzywny dáć powinien. fo. 617. lege Zá iedne.
Szkody od bydłá ná polu vczynione, nágradzáne bydź máią. fol. 1104 le: 1. Vßtáwiamy.
Szkody w duchownych imionách od żołnierzów vczynióne, Stároßtowie z grozą máią przyćiśnąć nágradzáć, á Rotmißtrzowie y Dźieśiątnicy

do

do Wieże máią bydź dani áż do nagrody. fol: 726. lege 5. **Bacząc.**

Szkody w Imionách Duchownych y Swietckich przez towárzyſſe Rotmiſtrzów czynione ábo ſam Rotmiſtrz nágradzáć, ábo ie ná żołdzie ſzkodniká wytrącáć winien. fo. 334. p: **Náby.**

Szkodnicy álbo łupieżcy ná woynie karáni bydź máią, z winą królewſką ſiedmnadzieſta. f: 719. lege 2. **Acz świetcy.**

Szkodnicy w ćiągnieniu ná woyne przed ſtároſte pozwáni, máią bydź ſadzeni, iáko o ieden árrykuł do Grodu należący. fol: 725. le: 4. **Káżimierz.** parag: **Káżdy.**

Szkodnicy woienni Duchownym vbogim krzywde czyniący w práwie Duchownym odpowiádáią, gdźie przekonáni á klątwe dłużey niż rok ná ſobie noſzący do Wieże máią bydź dáni. fol: 726. par: **Które rzeczy.**

O ſzkode duchowną pozwáć może, gdźie kto chce bądź do ſędźiego gdźie ſie ſzkodá ſtáłá, bądź do ſędźiego gdźie ſzkodnik mieſzka. fol. 259 le: para. **Ale náoſtátek.**

Szkody oświádczone y nágrodzone bydź máią. folio 623. lege Quia frequenter.

O ſzkody poddánym vczynione od wykupionego z dóbr práwem źiemſkim poddány ma czynić. folio 100. lege 2. **Iż przy.**

Szkode kto vczyni bądź máłą bądź wielką, iáwnie ábo táiemnie, práwu podległ: Iedno że práwny poſtępek nie iednáki przeciw wſzytkim. fol. 253. parag: **Ale iednák.**

Szkody y zákłády wolno kożdemu przy zapiſiech miánować gdy ſie ſtrony z ſobą zgodzą. folio 440. le: 14. Ad effugiendas. par. Quarumquidem.

Szkody poprzyſiężone y dekretem oſądzone odkłádáne bydź máią. fol. 646. par. **A Gdy.** & folio 669. lege 7. **A ieſli.**

Szkody ná woynie podiete król ſzláchćie nágradzáć winien. fol. 717. le: 14. **Jeſliby.**

Szkody dla obrony Miáſtá Krákowá podiete nágradzáne bydź miáły. folio 1026. lege 6. **Iż.**

Szkody podiete z ſtrony nieſtuſznego vproſzenia káduku nágrádzáne bydź máią. fol. 131. le: 33. **Conſtitucią.** parag. **A gdźieby.**

Szkoły.

Dla dźiatek ſzláchetckich máią bydź w klaſztorzech. folio 212. lege 7. **A ponieważ.**

Przy Tumſkich kośćiołách máią mieć ſwoie Rectory y Miſtrze á po miáſteczkách Bákáłarze ábo Młodźience godne gdźie ſie Miſtrzowie wychować niemogą. fol. 224 lege 5. **Iż.**

Szkołá Krákowſka, Poznáńſka, y Pułtowſka reformowáne bydź miáły zá Zygmuntá Auguſtá. folio 224. lege 7. **Około.**

Ná ſzkołách Żacy.

Swowolni, ktorzyby ſie Miſtrzom karáć niedáli máią bydź Biſkupowi ábo Officiałowi ná kárá nie deferowáni, fo. 224. lege 5. **Iż.**

Zacy Waguſowie z ſzkoły z miáſteczek wypędzeni bydź máią. folio 224. lege 6. **Żaki.**

Szkót.

Vprawá waży dwá groſzá: ſzkotów ſześć, ważą 12 groſzy. folio 520. lege 9. **Gdy.**

Szláchćic.

Szláchetckie pokolenie z rodźáiu ma záwżdy ſwoy początek. fol. 554. lege 2. **Szláchetckie.**

Szláchetcy potomkowie zwykli ſwe poſzćie z rodźáiu ſwego dowodźić świádectwem **Tám.**

Szláchćicem własnym zwáć ſie może, ktorego rodźicy ſą ſzláchetcy z domu ſzláchetckiego, y ktorzy mieſzkáią w ſwych dźierżáwách wedle obyczáiu oyczyzny, czyniąc práwem ſzláchetckim miedzy ſzláchtą. fol. 554. lege 3. **Zwykło.**

W ſzláchetcwie poczytáni bydź mogą, ktorzy tylko z oycá ſzláchćicá á z mátki ſtanu proſtego ſie rodzą. fol: 196. parag. **A iż zwykło.**

Szláchćicem kto ſie bydź mieni, á drudzy przą tego, ma dowodźić ſześćią świádków po dwu z ſpierwſzego, wtorego, y trzećiego pokolenia. folio 554. lege. 2. **Szláchetckie.**

Szláchćicem ktoby ſie bydź mienił, nie bedąc im, dobrá ſwoie tráci. fol. 555. lege. 6. **Jeſliby.**

Głową zábitego ktoryby ſie mienił bydź Szláchćicem niebedąc im, płácona bydź niema. folio 555. lege 7. **Gdźieby.**

Szláchetctwem bronić ſie niemogą, ktorzy liſty ná ſzláchetctwo otrzymawſzy biorą ná ſie sprawy ſtanu Rycerſkiemu przećiwne. fol: 555. pa: **W którym.** & lege 4. **Drudzy.**

Szláchćic rzemieſły Mieyſckimi báwić ſie niemoże. fol: 196. par: **A iż zwykło.**

Szláchetckiey prærogátywy mieć niemáią dźieći z gáłoznic národzone. fol: 560. le: 5. Item.

O ſłową żelżywe ſzláchćicowi zádáne, kto ſie záprzy, przyśiegą ſie oczyśći. fol: 556. l. 9. **Jeſli.**

Szláchćicą y mátkę iego ktoby nágánił, á nie dowiódłby, iáko o głowe grzywien 60. przepáda, y odwoływáiąc ma mowić, com mówił łgałem iáko pies. fol: 556. le: 8. **Gdyż.** *A ieſli ſie záprzy, przyśiega vchodźi.* **Tám.** l: 9. **Jeſli.**

Szláchćicą kmieć nágánić od ſzláchetctwá niemoże.

że, wyiąwszyby stysał gdy go ślachćić inszy nágánił: fol: 556. le: 10. **Kmieć.**

Szlachćić co piwo w mieście szynkuie álbo sie tu ła, á byłby od kmiećiá o ślachectwo nágánio ny spráwić sie winien. fo: 556. le: 10. **Kmieć.**

Ná ślachectwo creowáni bydź niemáią tylko ná seymie zá wiádomością Rad ábo w Woysczę dla znácznéy dźielności. fol: 555. lege 5. **Vstá wiamy.**

Szlachectwo od krolá Zygmuntá III. creowánych in dubium *vocowáne bydź niema.* fol: 555. lege 6. **Jeśliby.**

O ślachectwo nie sąd Duchowny ále świetcki sądźić ma. fol: 233 le: 16 Præterea.

Szlachćicy sa vczeńszy nád plebeiusze. fol: 197. lege **Aby.**

Szlachetckie domy cześcią dla przygód rozmáitych, cześcią prze rozmnożenie potomstwá potrzebnemi sie stawáią. f: 203. v. 6.

Z strony Korony.

Szlachtá gárdły swémi od przygód woiennych korony bronić zwykłá y powinná. fol: 195. le. 4. **Chcąc.**

Szlachtá, nalepsza cześć korony Polskiey. fo 203: versu 5.

Wiele R. P. należy ná stanie Rycerskim. fol. 199. le: 9. **Ponieważ.** & fol: 554.

Szlachetcki stan przoduie w koronie. fol: 269. le. 1. **Iż stan.**

Wiele ciężarów koronnych zwłaszcá obronę przeciw nieprzyiácielóm ná sobie odnosi. fo 370. lege 1. **Iż ślachtá.**

Z strony wolności.

Szlachetckie grunty z ich pożytkámi wolne. fol. 59. lege 38. **Aby.**

Szlachtá wolna od wszelákiego dárowánia, y składánia podatków. fol: 319. le: 1. **Dla.**

Wolna od targowego gdy co ná potrzebe domową kupuie. fol: 1046. le: 2. **Sna.**

Wolna od czopowego ieśli ná swóy pożytek piwo wárzy. fol: 370. le: 1. **Iż ślachtá.**

Wolno iey brác piwá y ine picia zkadkolwiek y wárzyć. fol: 1046. le: 2 **Sna.**

Woły własnym zbożem karmione zá gránice pedźić wolno. fol: 69. ve 9. & le: 28. & fol: 691. le: 28. **Powołowczyzny.** & fol: 1045. par: A **cudzoźiemcy.**

Wolna od Cel y Myt w rzeczách własnego vrodzá iu. fol: 69. ve: 9. *y ná własną potrzebę kupionych zá przysięgą* fol: 62. le: 10.

Szlubem wiązan bydź niema áż prawem przekoná ny. fol: 123. le: 3. **Gdyż.** *Wszákże* excipe, *ná służbie woiennéy, w spráwie z służebnikiem, z vrzędnikiem, z sprawcą, z poddánym y w spráwie R. P.* **Támże.** lege eadem.

Sadzan bydź niema áż prawem przekonány. fol: 123. lege 6. **Szlubem.**

Iman bydź niema áż prawem przekonány. fo. 122. le: 1. 2. 3. *Wszákże* excipe, *dobrowolny mężobóycá, łápácz pánien, pustoszyćiel wiosk, łupieżcá, y ktoryby sie reczyć niechćiał.* fol: 123. versu 3: **Wszákże.**

Máietność mu brána bydź niema, áż prawem przekonány będzie. **Támże.**

Szlachtá Oświećimska y Zatorska wolna od Cel y Myt, fol: 69. lege 30.

Szlachtá Pruska wolna od Cel, od wołów y koni ná własną potrzebę kupionych. fol 934. lege 2 **Gdy.**

Szlachtá Nurska wolna od Cel y targowego, y od dáni owsowey. fol: 789. le: 4. **Ná prośbę.** & fol. 321. lege 6. **Z podatku.**

Szlachtá Podlaska wolna od Poborów, Myt, y Cel, y targowego. fol: 526. ver: 1.

Szlachtá Wschowska wolna od wiárdunków, czynszów, spy, y stáciy. fo: 326. le. 4. **Starostá.**

Szlachćie w Bydgoszczy wolno zboże przedawáć. fol: 1027. lege 1. **Gdy sie.**

Wolno iey kupowáć domy y spichlerze w Mieśćiech. fol: 557. lege 12. **Aby.**

Vrzędniki Ziemskie, Sędziego, Podsędká y pisárzá wolno obiérać ma. fol: 485. le: 1. **Aby.**

Z strony dostoieństw y godności.

Pracámi y cnotámi swymi záwsze dochodźiłá ślachtá dostoieństw kościelnych. fol: 195, le: 5. **Chcąc.**

Z dóbr kościelnych podwyższénia y podpore bierze. fol: 203. versu sexto.

W kápitułách godni sa ku potrzebie, y ku czći, y ozdobie kościelney, y rządźić ie vmieią. fo. 197. lege **Aby.**

Bliższa ieśt ślachtá záwsze dostoieństw y vrzędów niż cudzoźiemcy. pátrz fol: 1175.

Szlachćicy Doktorámi w Kapitułách. fol. 197. lege **Aby.**

Z strony práwá Niemieckiego.

Práwo Niemieckie máiąc, á Polskiego vżywáiąc, wiecey sie Niemieckim bronić niemoże. fol: 557. lege 11. Cum.

Z ſtrony woyny.

Szláchćic kożdy y bronią y práwy ozdobiony bydź ma. fol: 145. le. **Roku.**

Záſtáwić ſie ma naiázdowi nieprzyiaćielſkiemu gdźieby iáki naiazd ná korone czynił. fo. 717. lege 14. **Jeſliby.**

Pod niebytność królewſką w koronie ná wſzelki naiazdź nieprzyiaćielſkiy moc ruſzyć ſie ma. fol: 694. lege 18. **A iż.**

Woyne ſłużyć powinien. folio 697. lege 8. **Jż w zbroynym.**

Imienie przedawſzy á w mieśćie mieſzkáiący woyne ſłużyć winien. fol. 699. le. 14. **Ludźie.**

Z lichwy żywiący y źiemſtwá niemáiący winien woyne ſłużyć. **Támże.**

Zgołoćiały winien woienną wypráwę. fol: 699. lege 14. **Ludźie.**

Od ſłużby woiennéy wolnym y wyietym przez króla bydź niema. fol: 703. le: 27. **Będźiemy.** *Wſzakże* excipe **Támże:**

Iáko nakſztaltowniéy y nalepiéy woyne ſłużyć powinien. fol: 697. le: 8. **Jż.**

Z Káſztelanem ſwym ná mieyſce náznáczone ćiągnąć ma. fol: 710. le: 19. **Szláchtá.**

Wćiągnieniu ſkody czynić żadnéy niema. fol: 709. le: 18. **Jż.** & fol: 719 le. 19. **Szláchtá.**

Stáciy żadnych práwem gośćinnym v Duchownych wyćiągáć niema. fol: 250. par: **A to.**

Pod ſwa chorągiew kożdy ſtáwić ſie winien. fol: 709. lege 17. **Práwá,**

Zá gránice ſłużyć nie winien, áż mu król ſłuſznie doſyć vczyni, álbo go vproſi, fol: 697. le: 8. **Jż.** *Y áż ſtany wſzytkie ná to dobrowolnie zgwolą.* fol. 694. lege: 15. **O woynie.**

Zá gránice niż ſie ruſzą po piąći grzywien od króla mieć ma. fol. 694. le. 15. **Woyne.**

Iedno ćwierć roku o piąći grzywnách ſłużyć ma. **Támże.**

Do dwu Niedźiel nie dáley ná ruſzenie zá gránice czekáć ma. **Támże.**

Ná woynie poimány v króla nagrody ſzukáć ma. fo: 717. le: 14. **Jeſliby.** *Ale gdźieby nieprzyiaćielá od gránic niebronił, á on do korony wiechawſzy bytwe dał, tedy tylko za więźienie doſyć vczynienie mieć ma.* folio 717. lege 15. **Obiecuiemy.**

O innych rzeczách do tégo należących, **Pátrz/ Woyne y Wićí.**

Z ſtrony wyzywánia ná rękę.

Ieden drugiego ná rękę wyzywać niema. f. 690. lege 4. Expedit. & lege 5. **Jż ſie.**

Z ſtrony Gwałtów.

Szláchćic Szláchćicá gwałtem imáć, áni propria autoritate *więźić niema.* f: 592. l. 13. **Gdyby.**

O gwałt w Mieśćie poimány przez vrząd Mieyſcki ſądzony bydź niema, zátrzyman bydź może fol. 594, le. **Co ſie.** & le. 18. **Jż. pátrz** fol: 1190 **Gwałty mieyſckie.**

Z ſtrony Ran y Głowy.

Pátrz folio 1278. **Rány.**

Z ſtrony Executiiéy ná Rebelles.

Szláchtá winna Executiiéy pomagáć ſtaroſćie nád temi którzy królowi rebelliguią. fo: 25. parag. A contrà.

Z ſtrony złoczynſtwá y złodźiei.

Patrz/ in litera Z. **Złoczyncy álbo Złodźieie.**

Z ſtrony Hultáiów.

W máietnoſćiách ſwych dopuſczáć máią Staroſtóm hámować ludźie próżne y łoźne. fol: 584. lege 2. **Dla.**

Z ſtrony Monety.

O bićie fałſzywéy monety pokonány ná gárdle y ná máietnośći karány bydź ma **pátrz Mynicá**

Z ſtrony Rękoiemſtw y długów.

Szláchćic rękoiemſtwem ábo długiem własnym obowiązány z ſwéy máietnośći, á nie z poddánych doſyć czynić ma. folio 1093. lege 34. **Z práwá.** parag: **Ale ieſli.**

Z ſtrony gruntów Królewſkich.

Szláchćic zá gránicámi grunt królewſki odeymuiący do źiemſtwá pozwány, winien ſkody nágradźáć. f. 408. p. **A ſtároſtóm** & p: **Jeſliby.**

Z ſtrony Szołtyſtw.

Szláchtá nád wolą Pánow Szołtyſtw kupowáć niema. folio 1075. lege 1. **Gdyż.**

Z ſtrony Teſtámentów.

Szláchćie wolno teſtáment czynić *bądź przed piſárzem iáwnym ábo przy ſwiádkách Szláchteckich, ábo go też własną ręką nápiſáć.* fo. 238. parag. **Wſzakże.**

Szołtyſi.

Szołtyſi y ſtudzy ich wolni od podymnego dwu groſu fol. 323. lege 3. **Nád to.**

Szołtyſtwá puſte od Poboru wolne. folio 369.

lege

lege 35. Vstáwiamy.
Szołtysi duchownych y świetckich woyne służić winni. f: 699. l: 16. Iż brzemie. f. 700 l. 18.
Szołtysi duchownych, ieśliż listem osobnym wygwoleni niebeda, woyne służyć winni. Támże. lege 17. Zdáło sie.
Szołtysowi niepoſłuſznemu Pan może wziąć Szołtyſtwo y przedáć, ábo ſam náſie oſácowawſzy vrzędnie zápłacić. folio 1075. lege 2. Gdy kto.
Szołtys bez woley Páná niema zaſtáwiáć Szołtyſtwá pod ſtráceniem Summy. fo: 1076. le. 4. Czeſtokroć.
Szołtys gdy z dziedziny Páná swego vćiecze w ſądzie wietſzym yzágáionym trzy kroć ma bydź wołány, ieśli nieſtánie zá oświadczeniem, Pan dziedzine inym oſádzi. fol: 1086. le. 16. Gdy.
Náſzołtyſtwá możne oſoby niemáią bydź bráne. folio 1075. lege 1. Gdyż.
Szołtyſtw. Szláchtá nád wolą Dzierzáwiec kupowáć niema. Támże.

Szós.

Miáſtu Krákowu odpuſczony do cztérech Exáctciy. fol: 1025, le: 2. Iż.
Miáſtu Kázimierzowi dla pomnożenia Miáſtá. fol: 1026. lege 1. Iż Miáſto.

T

Táláry.

Pátrz monetá. folio 1230.

Támy.

Ná rzękách dla wolney náuigáciiey máią bydź vprzątnione pod winą 200. grzywien. fol: 1099. lege 4. Rzéki.
Támá ná rzece Bugu miáſto Moſtu ku ſypániu pozwolona. fol. 1101 le: 11. Stárodawné.

Tárgi.

Náwśiách bywáć nie máią pod vtráceniem rzeczy które przedáią. fo: 1040. l. 3 Chcąc.
Wolne kożdemu. fo: 1046. le: 1. Iż w kupo:

Targowé.

Targowégo żaden od Szláchty y ich poddánych wyćiągáć Woiewodá niema, gdy zboża y rzeczy swe domowe ku żywności należące bedą przedawáć ábo ku swey potrzebie kupowáć. fo: 68. par:. Targowégo. & f. 69. verſu 4.
Targowe dworſkie Márſzałek vſtáwiáć y wyćiągáć ma. fol: 295. par· Któremu.
Targowe polne Hetman wielki zá ſpólną rádą Márſzałkową vſtáwiáć ma. fol: 595. parag. A wſzákże.
Targowégo z Szláchty y Duchownych y Swietckich álbo ich poddánych dla potrzeb domowych kupuiących, brać żden niema, wyiąwſzy żeby dla gwſku kupowáli. fol: 1046. lege 2. Sna bywá.
Targowé płáćić máią przekupniowie y rzemieſtnicy ſzláchetcy. fol: 1047. le. 3. Któryſtolwiek.
Targowé niema bydź wybiéráné od tych którzy rzeczy swé przedáią ábo ſobie potrzebné kupuią. fol: 1048. le: 4. Ku.

Tátárzy.

Od Turká mimo páſtá przez Páństwá Koronné do Węgier przeſtáni. fol: 366. le: 25. A iż.

Terminy.

Pátrz Roki z pozwów in litera R. fo. 1284.

Teſtámentá.

Teſtámentné Cauzy w oboim práwie ſądzoné być máią, wyiąwſzyby ſie które w práwie Swietckim ſtały: y to ieśliby tám nie było czego ná kośćiół ábo ná miłośierné vczynki odkázano. fol: 237. par: Ale ſpráwá.
Teſtáment oboygá práwá rozumie ſie przed iáwnym Piſárzem álbo przy świádkách zwłaſzcá ſzláchetckich vczyniony álbo własną ręką nápiſány. fol: 238. par: A teſtáment.
O teſtáment może pozwáć gdźie kto chce, do którego práwá kto należy. Támże. parag: Wſzákże.
Teſtáment przed królem, przed práwem Ziemſkim, Zamkowym, Mieyſkim, Wieyſkim, przed Wóytem y przyśiężniki vczyniony, v ſądu Duchownego mieyſcá niema, ále może go ruſzáć práwem Duchownym. Wyiąwſzyby kośćiołowi było co odkázano tedy gdźie chce. támże. par: Ale.
Teſtáment przy Piſárzu iáwnym ábo przy świádkách rozynić ábo go ręką własną nápiſáć ſzláchćie tylko wolno nie Mieſczánóm. fol: 238. parag: Wſzákże.
Teſtámenty nie o rzeczách nie ruchomych áni dziedzicznych máietnośćiách, ále tylko o rzeczách ruchomych y królewſkich máią bydź czynioné. fol: 578. le: 1. Niechcąc.

Torun.

Torunſki Státut. folio 594.
Toruniánie pływánia do Gdańſká przeſzkadzáć niemá-

niemáią. fol. 972. lege 1. Toruniánie.

Towáry

Wolno hándlowáć kożdemu: á ieſliby kto przekázował liſtámi z káncellárieý królewſkieý dánémi, pœna peculatus *karan bydź ma.* folio 1048. lege 2. Vſtarżáli.

Po towary maią ieździć ſłudzy Szláchetcy, pánſcy, y królewſcy, ále ich z korony wywożić niemáią. folio 1048. lege 1. O tych.

Do Gdańſká woda iść niemáią iedno zbożá. fol: 1045. parag: A co ſie tycze.

Z korony wywożone bydź niemáią. folio 1045. parag. A tego.

Tránſactia.

Rákuſká. folio 28. lege 8. Naprzod.

Trawá.

Spáſioná álbo ſkoſiona, ſuknią nágródzona bydź ma. fol: 617. le. 3. Nádto.

Trybunał Koronny.

Trybunał Korony zá Królá Stephaná w Wárſzáwie Roku 1578. poſtánowiony.

Obieránie oſób ſądowych w pierwſzy poniedźiáłek po Narodzeniu Pánny Máryiey w kożdym Woiewództwie bydź ma. fol. 682. le. 2.

Oſobá iedná godna bogoboyna cnotliwa práwá y zwyczáiów ſądowych onego kráiu vmieiętna y oſiádła, ná ſeymikách kożdego Woiewództwá ſpólnie obrána bydź ma. Támże. lege 3.

Deputáci dwá ná Trybunał w Woiewództwie Sierádzkim, w dzień Conſtitucyą Roku 1578. opiſány, obierani bydź máią. fol: 688. le: 22. Pozwalamy.

Obráni Sędziowie do drugich tylko ſądów trwáć máią. fol: 683. par. Ciż.

Z Elektow żaden powtore ná ſądy niema bydź obran do lat czterech: wyiąwſzy, gdźieby ſie ná tegóż w Woiewództwie nemine contradicente *zezwolili, álbo vprośili.* Támże.

Prze śmierć álbo chorobe którego Elektá, álbo gdyby Elektia w którym Woiewództwie nie doſzłá, z inſzych Woiewództw obráni Sędziowie Akteiie onegóż Woiewództwá non obſtante abſentia ludicum *odpráwowáć mogą.* Támże. par: Item.

Mieyſce ſądóm Trybunálſkim w Wielkieý Polſce Piotrkow: Do którego te Woiewództwá należą, Poznáńſkie Káliſkie, Sierádzkie, Ziemiá Wielunſka, Leczyckie, Brześkie, Inowłodźławſkie, ziemiá Dobrzyńſka, Mázowéckie, Płockie, Rawſkie,

W Máłey Polſce Lublin: do którego te Woiewództwá należą, Krákowſkie, Sándomierſkie, Ruſkie, Podolſkie, Lubelſkie, Bełzkie, Podláſkie. fol. 685. le. 8. W Wielkiéy.

W Piotrkowie odſądziwſzy Wielkiey Polſki Woiewództwá, máią záśie iáchać do Lubliná, á tám odſądzić wſzytkie Woiewództwá Máłey Polſki. Támże. le. 8. W Wielkiéy.

Sędzia, Podſędek, Piſarz onego Woiewództwá w którym ſąd Trybunálſki odpráwowan będźie, przyſiągſzy ad ſecreta Acta Iudicii *wſzytkie te powinność ná ſobie odnośić máią, iáko przy ſądźiech ſeymowych.* fol: 686. lege 12. Przychyláiąc.

Votum ná ſądźiech nie máią. Támże. le: 12. Przychyláiąc.

Koce ſędźiow inſzych zá ápprobátią dekretów odbieráć y odſyłáć máią. Támże.

Koce Podkomorzkie y Grodzkie, do ſądu Ziemſkiego oddawáne bydź máią. fol: 424. le: 24. Iż.

Pozwy máią bydź pod tytułem Królewſkim y pod pieczęćią ziemie onéy, in qua citatus eſt poſſeſſionatus. fol: 686. le: 13. Pozwy.

A kładźione bydź máią namniéy dwie Niedźieli ante terminum. Támże.

Przed ſąd Trybunálſki oſobá żadna cuiuſcunq; dignitatis & præeminentiæ, *którąby áktcyiey práwnéy nie miáłá, chodźić niema.* fol: 685. lege 9. Przed.

Do ſpráwy ſwéy z reieſtruzáwołány ſámoczwárt nawiecéy to ieſt, z Procuratorem *á dwiemá przyiaćioły, wchodźić kożdy ma.* fo: 685. le 9. Przed.

A ieſliby vpornie wſzedł á nápomniony wynijść niechćiał, álbo w domu ſądowym wołánie czynił, ſkazána ma bydź ná nim winá duplex 14. marcarum & contra rebellem exequutio rei iudicatæ *iżdź ma.* Támże.

Przy wotowániu żaden goſtawáć niema, iedno do ſądu przyśiegli. Támże.

Ná ſeymiku obieránia ſędźiow, iáko y ná mieyſce ſądów, żaden zbroynie y z żadną inną bronią okrom miecza, kordá, ſáble, ſpady, przyieżdżáć niema, aliâs, *piąćiądźieśiąt grzywien nie odchodząc od ſądu álbo od ſeymiku* ſub pœna 14. marcarum *winą karány bydź ma. A gdźieby* temerè *odſędł ma bydź odeſłan ná executią* ad loci Capitaneum. fol: 685. lege 9. Przed. par: Żaden.

A gdźieby kto kogo ná ſeymiku obieránia Se-

dźiów bądź we trzech Niedźielách przed záczęciem sądu, álbo we trzech Niedźielách po odsądzeniu ránił álbo zábił, nie ináczéy iedno iákoby to ná seymie przy Królu vczynił, ma bydź karan. fol: 685. le:9. Przed. par: A gdźieby.

Sądy w Piotrkowie począć sie máią záwsze w poniedźiáłek bliski po s. Marćinie, á kończyć sie máią do Kwietney Niedźiele. fol: 686. le. 10. Sądy.

W Lublinie w poniedźiáłek bliski po przewodney Niedźieli, á kończyć sie máią póki sie nie skończą. Támże.

Inssé sądy inferiorum subselliorum *pod czásem sądzenia* vltimæ instantiæ iudiciorum generalium *odpráwowáć sie máią.* Támże.

Sędźiowie obráni giáchawszy sie ná czás y mieysce sądom náznáczone przysiegáć máią według roty w státućie opisáney: tego dołożywszy, iż práktikowánia żadnych cauz z nikim czynić nie máią, áni przestrogi, áni rády dawáć, áni podárków brać, áni sie też o to stáráł, áby ná te sądy był obran. fol: 683. lege 4. Támże.

Cż Sędźiowie Bogá y spráwiedliwość iego świetą przed oczymá máiąc, sądźić z reiestru iáko po Woiewództwiech wotuią, máią. fol: 683. lege 5. Sądźić.

Sądźić máią causas omnes & singulas *od sądów Ziemskich, Grodzkich, Podkomorzkich, Commissárskich, Wiecowych, y inssé wszytkie* generaliter *które ná seymy zá Dworem Królewskim przypadáią, także cauzy od którychkolwiek Trybunałów* vltimæ instantiæ *przeszłych w Woiewództwách vchwalonych przypádłe, y té spráwy którekolwiek z dawnych y z nowych pozwow, przypozwów, przypadáć beda.* fol: 684. lege 6. Sądźić.

Cauzy wszytkie z motiy álbo ápellátiy przypádłe Duchowne sądźić máią. fol: 683. lege 5 Sądźić. par: A iż.

Sześć z Duchownych z pośrzodku obránych y przysiegą przy Trybunale obowiązánych z sześćia świetckich spráwy Duchowne odpráwowáć máią. A maior pars *ze dwunaśćia concluduie.* fol. 683. le.5. Sądźić. par: Przeto.

Votorum *różność álbo* paritas *gdyby sie tráfiłá, raz, dwá, trzy znowu* per vota *puścić máią, á potym* maior pars *concluduie.* fol: 683. lege 5. Sądźić. par: A gdźieby.

Paritas votorum *gdźieby byłá, ma bydź remissia ná seym* pro decreto, *która* paritas *gdźieby sie stanom nie podobáłá, do drugiego seymu wolno ią poprawić.* Támże

Gdźieby też ná poprawe zgodá nie doszłá, sposob Trybunału ma zostáć do tąd, póki sie co lepszego przez stany nie naydźie. Támże. par: A gdźieby.

Trybunału Koronnego poprawá záwżdy wolna. fol: 687. lege 17.

Dźiesięćiny po imionách ślácheckich in eodē statu *iáko teraz sa nikogo do Composítiiey nie wzruszáiąc, odłożone.* fol: 684. par: Dźieśięćiny.

Wszytkie strony w swoich spráwách sądowych przed sadem Trybunálskim Roki według ich ápellátiy, motiy, pozwów, przypozwów, záwitych y niezáwitych etc. mieć máią. Támże. par: A tám. Exceptis causis merè criminalibus, *które sądowi Królewskiemu ná seymie należeć máią.* Támże. par: Exceptis.

A gdźieby kto ex causa Ciuili Criminalem *czyniąc, ná seym álbo zá Dworem kogo wyzwał, á zá vznániem królewskim ná seymie byłáby* Causa Ciuilis, *tákowy* euocans, pœnam sessionis Turris & 100. marcarum, ac damna *podiąć ma. A Cauzá ma bydź odestána* ad forum competens. Támże. parag: Exceptis.

In articulis Criminalibus in Iudiciis & Terminis Castrensibus *ápellátia ma bydź* ad Iudicia generalia ordinaria Tribunalis regni. Exceptis causis fisci, iuxta Constitutiones annorū 1562. & 1567. factis, atque Exemptionis bonorum Regalium, *które sądowi królewskiemu zostáwione.* Támże. par: cod:

Sędźia w tey spráwie wotowáć niema któraby per motionem *ábo* apellationem *od inego sądu iego przypádłá, ále wynisdź powinien* fol: 683. versu 9.

Scrutinia in causis criminalibus *zá przypozwá niem strony przez strone ná Ziemskich álbo Grodzkich Rokách sądowych*, illius districtus vbi crimen patratum est, post obductionē patrati Criminis *wypráwowáne bydź máią.* fol: 685 le: 7. Scrutinia.

Stárostá álbo Dźierżawcá o grunty królewskie pozwány, odestány bydź ma ná seym pro cognitione Regia. fol: 684. le: 6. Sądźić. parag: A ieśliby.

Causæ expulsionis *które* non patiuntur moram *ná Trybunale* inter causas officii *sądzone bydź máią.* Támże/ le: 23. Causę.

Sądźić máią Szláchćicá pozwánego peremptoriè inter causas extra terrā & districtum, *któryby trudność zádał y o szkody przywiódł*

Successo-

Succeſsores *o káduk nie káduk.* fol 131. le: 33. **Conſtitutia.** par: **A gdźieby.**

Karáć máią wedle práwá diffámatorá álbo delatorá o káduk nie káduk, któryby obelżył pozwá nego od vrodzenia, **támże.** le: ead. p. eod:

Inter cauſas officii *ſądźić máią o nie puſczenie dobrowolne dóbr ſtołu królewſkiego po ześćiu poſſeſſorá ich.* f. 145. p. **Przykładáiąc.**

Commiſsarze o grzywien 100. *prze nieprzyiáchánie ná Termin gránicżny podpiſawſzy ſie ná Innoteſcentią ſądźić máią.* fol: 408. par: **A gdźieby.**

O ßkody y krzywdy ná grunćiech królewſkich czynione determinować máią cauſam per apellationem *z Ziemſtwá przypádłą.* fol: 408. par: **A Stároſtom.**

Wykupienia dóbr z máietnośći ſądźić máią ſpráwe inter cauſas officii, *które nie maią* terrã *áni* diſtrictum, *nie czekáiąc Woiewództwá własnégo gdy z ápellácíiey przypádnie.* fol: 495. le: 31. **Opátrzono.**

Przezyſki otrzymáne przećiw Miáſtom, tákże też Mieſczan przećiw Szlá chćie záchować máią do vznánia królewſkiego, tákże y przezyſki oſób Duchownych. fol 684. le: 6. **Sądźić.** parag: **Tákże.**

Spráwy Mieyſckie o mytá oſądzone ná Trybunale nie zá Dworem máią bydź ſądzone. fol: 688. le: 21. **Dekretá.**

Woźny Generał gdyby co przećiw práwu vczynił ná Trybunale ábo ná ſądźie królewſkim odpowiádáć ma peremptorie. fol: 526. lege 12. **Odnieśli.**

Któryby ſie mienił bydź Szláchćicem nie bedąc im, ná Trybunale forum *ma* inter cauſas officii fol: 555. le: 6. **Jeſliby.** *Nieośiádły záśie álbo w Grodźie ábo tákże ná Trybunale* **Támże.**

Dilatiæ in termino motionis *nie máią bydź pozwolone, oprócz* vera infirmitate, in perſonali Actu; *ieſli iey ſtroná ieſcze nie vżywáłá, y to tylko do dwu Niedźiel.* fol: 648. lege 12 **Zwykli.**

Ná Trybunale Cauzy koniec ſwóy mieć máią. fol: 648. le. 12. **Zwykli.**

Dekret ex ſcripto *forować máią.* fol: 683. le: 5. **Sądźić.**

Dwá álbo trzey Sędziowie ná dekrećie podpiſáć ſie máią, **Támże.**

Dekretá Trybunálſkie tákiey ważnośći iáko ſeymowe bydź máią. fo. 684. par: **A iuż.** *A ktoby chciał* cõtrauenire decreto tali, *y áćtia ſobie ożywić ná ſeym ábo zá Dworem, karan bydź ma iáko* contemptor Decreti Regii. **Támże/** par: eodem.

Dekretá y ſpráwy tych ſądów, w Piotrkowie pieczećią Ziemſką Sierádzką: A w Lublinie pieczećią Ziemſką Lubelſką pieczętowáne bydź máią. fol. 686. le: 10. **Sądy.**

Dekretá wßytkich ſądów ták vltimæ inſtantiæ *w Woiewództwách oſądzone y które nápotym odſądzone beda, opátrzone ſą wárunkiem ſądów nowych* pro vna vice *zá królá Auguſtá* f: 686. l. 11. **A dekretá.** *Tym ſpoſobem,* **Jż** *Ktobykolwiek* ex cuiuſcunque inſtantia *ná ſeym ábo do królá zá Dworem był pozwan: według vchwały przeſłey ſeymu Piotrkowſkiego od pozwów y od rzeczy wolen bydź ma y ieſt,* **Támże.**

A ktoby ták vporny był á przypowiedźiałby ſie ná tákowe pozwy, y ná nie ieſliby co in contumaciam *otrzymał, tákowe otrzymánie nic nie ważne, áni exequowáne bydź ma.* **Támże.**

A zá przypowiedzeniem do ſądu czyim ieſliby pozwány ná tákowy pozew ſtánął, tám nie odchodząc ſam ábo Procurator iego 100. *grzywien winy odłoży, pod winą* 14. *grzywien. Którey winy ſtá grzywien połowicá ſtronie á połowicá do ſkárbu królewſkiego bydź ma.* **Támże.**

In caſu non ſatisfactionis pro præmiſſis cauſa debet remitti ad officium vbi bona Actoris conſiſtunt, pro vltima & finali executione pœnarum. **támże.**

A Procurator ma bydź ſkazan do wieże ná tydźien ſiedźieć ná dnie. **támże.**

Sędziowie Trybunálſcy *od káżdego dekretu zá kim wynidźie groſzy* 15. *bráć máią,* fol. 687. lege 16. **Ciż.**

Extráctow płácenie ma bydź wedle Státutu, fol: 687 lege 16.

Pánowie Duchowni Deputatóm ſwoim opátrzenie dáć máią, **támże/** le: eadem.

O odpráwách rzeczy oſądzoney ták ieſt poſtánowiono, **Jż.**

Gdźieby od ſądu odeſłano było ná Executią od ſądu Ziemſkiego, tedy Sędzia z Podſędkiem ábo Piſárzem, ze dwiemá Woźnymi y Szláchtą poſyłáni bydź máią ná wwiązánie.

Stroná o Woźne y Szláchte ſtáráć ſie ma.

W niebytności Stároſt, Sędzia Grodzki z Podſtároſtim tákże z Woznym y ſzláchtą iáchać má ią y wwiązáć ſtronę vkrzywdzoną.

A ktoby wwiązánia nie dopuśćił, ná Trybunał odeſłány bydź ma.

Trybunał iáko nie poſłuſznego wywołáć ma.
Sąd gdyby ná Executią iácháć niechćiał, dwá kroć płáceniem winy ſtá grzywien vchodźi, á zá trzećim przypozwem vrząd tráći.
Z wywołáncá do roku y ſześći Niedźiel po iednániu ſie z ſtroną, Trybunał bánnitią znieść powinien fol: 687. le: 18. Obiaſniáiąc.
Staroſtowie y Vrzędnicy ich, wſzelákie dekretá Trybunálſkie, powinni wedle práwá exequowáć, ſub pœnis in Statuto deſcriptis. fol: 686. lege 15. Staroſtowie.
Staroſtowie ab executione perlucrorũ *przećiw Duchownym y imionóm ich zátrzymáć ſie máią, do vznánia królewſkiego ná ſeymie,* fo: 684. par: A iż ſie.
Trybunálſcy Márßałkowie nie máią przekázy czynić vrzędom Stároſćinym áni Woiewodźinym fol. 118. le. 20. Przychyláiąc.
Pożytków żadnych przywłaſczáć ſobie niemáią, krom ſálárium ſądowego. fol. 118. le. 20. Przychyláiąc.
W goſpodźie ſądów żadnych czynić nie máią tylko inconſeſſu Iudicii Tribunalis, támże. lege 20. Przychyláiąc.
Zapiſy proteſtátią, recognitią y relatią wſzelákie ták máią bydź ważne przed ſądem Trybunálſkim zeznáne iáko ſeymowe ábo ziemſkie, fol. 686. le. 14. Zapiſy.
Trybunał koronny niema bráć pámietnego od Inſtigatorá królewſkiego, fol. 318. le. 14. Jż.
Trybunał koronny Lubelſki pro vna vice *ſądzić miał Quárte ná ſeymie Wárßáwſkim, 1590. nie doſądzona,* inter Cauſas officii. fol. 318. le. 14. Jż. & le: 15. Quártá.
Poborce o wine 400. *grzywien ſądzić Trybunał* peremptorie *ma, gdźieby Zydá ná pobory ábo Czopowé zá Succollectorá mieli,* fol. 392. lege 7. Poborcy.
Poborce in delatione, *á Stároſte* in exequutione *niedbáłe, o nie wydánie poborów* perem ptorie *ſądzić ma o ſto grzywien winy,* fol 393. le: 11. Aby/ par: A gdźieby.
Od Poborce pobory do ſkárbu nie oddáne wyćiągáć ma cum pœna 100. marcarum, fol. 394. le: 12. W którym/ pa: Ná który.
Sądzić miał o wine 100. *grzywien od Deputatá przepádłą, któryby ſie był nie ſtáwił do Lubliná álbo do Wilná dla ſłuchánia liczby retent poborowych y Quárćiánych, od koronáciiey królá Stephaná, áż do roku 1591. zániedbánęy,* fol: 397. par: A piérwßego.
Sądzić miał wſzytkie którzyby zápozwáni nie ſtáneli ná czás náznáczony do Lubliná Roku 1591. dla czynienia liczby z poborów, z retent y z reſt poborowych y Quárćiánych, fo. 398. par: A ieśliby.
Sądzić o pœnam duplicem *zápozwánego miał, któryby pieniądze reſty ná potrzebę R. P. z tych retent wyćiągnionych pozoſtáłe wydawał bez zwolenia ſeymowego indźiey,* támże. parag: A ná.

Trybunał Litewſki.

Pátrz *Litewſkie X. wielkie,* folio 1220.

Trybunał Pruſki.

Pátrz fol: 1251.

Trybunał Wołyńſki.

Pátrz Wołyń.

Trybunał Kiiowſki.

Kiiowſkiemu Xieſtwu pozwolony. fol. 805 leg. 4. Zá prośbą.

Tumulty.

Conſtitucya o tumulćiech ożywiona y decláro wána. fol: 145. par: Tákże téż.

Turek.

Pátrz in litera C. Céſárze.

Turobin.

Ma liſt ná ſkład ſolny, ále nie wieczny. fo: 1063. lege 17.

V

Vácántiæ.

VAcáncyámi Stároſtw wolnych królowi ſtáfować wolno wedle práwá. fol: 101. le: 5. To oſobliwie.
Vacantiæ nobilibus vtriuſq; gentis *rozdawáné bydź máią.* f: 131. l: 31. Benè meritis Támże.
Przed ſeymem przypádłe á nie rozdáne, ná początku ſeymu rozdáné bydź máią. Támże lege ead: *A gdźieby wątpliwość była, cognitia bydź ma ná ſeymie.* Támże.
Vácántiæ wſzelákie nadáley w półroká rozdawáné bydź máią. fol: 132. le: 32. *Przed ſeymem przypádłe, w tydźień po poczęciu ſeymu nadáley rozdáne bydź máią.* Támże le. eadem.

Vbodzy.

Ná gránicách mießkáiący zbożá ſwe w bliſßych Młyniech mleć mogą choć y zá gránicámi, y z nimi ná targ do miaſt y miáſteczek bliſßych koronie niepodległych chodźić, y ták wiele

mieſá ná przeday wieżdż, ile go ná ſobie vnieść może. fol: 1078. le. 2. Liceat.

Viſiæ.

Ná wizyiách ſecuritas *táka bydź ma, iáko y ná Rocách, y nád* 10. *oſob nie máią wiecéy ná nie ieżdżić* ſub pœna 14. marcarum. fol: 549. le. 3. *Dilatio.*

Vkrocenie poſtępku práwnégo w Mázowſzu.

Pátrz fol. 976. lege 8. Aby.

Vmarli.

Vmárłego pozwánégo ſpráwá y pozew z nim záro wno vmiera ieſli nie bedźie przez potomki odnowiona. fol. 517. lege 8. Si pars.

Vmárłego ſpráwá przypada ná potomki ták długo áż ſie ſkonczy. Támże par. Si verò plures.

Vnia.

Vnia W. X. Litew. z koroną. fol. 741. & 759. & 761: & 768.

Votá Senatorſkié.

In cauſa criminis læſæ M. *bez królá ná ſeymie zgodné bydź máią.* fol. 23. le. 4. p. Który ták.

Pátrz o tych wotách Senatorſkich Rády koronné fol. 1277. & in litera T. Trybunał koronny.

Vrzędy y vrzędnicy.

Vrzędowi kożdemu ſą náznáczoné pewne ſpráwy. fol. 303. le. 23. Gdyż.

Z vrzędu koronnego kożdy zſtąpić powinien ſkoro ná dignitárztwo wſtąpi. fol: 287. lege 4. Kánclérz.

O tych vrzędźiech pátrz. fol: 1175. *Doſtoienſtwá vrzędy y dignitárſtwá.* & fol: 1176. Dignitarze. & fol: 1189. Grodzki vrząd. & fol. 1193. Incompatibilia. & f: 1236. Oſiádłość y oſiádły. & fol: 12. Stároſtá.

Vſtanie roku.

Pátrz fol: 1284. Roki przypowieſczoné.

Vſtáwy.

Pátrz fol: 1165. Conſtitucye. & fol: 1266. Práwá. & fo: Státutá. & fol: 1227. Miáry. & in litera W. Woiewodá.

Vtarczki.

Vtarczek żadnych bez dozwolenia królewſkiégo żaden czynić niema. f: 690, 1, 2. W niektórych.

Vtonienie.

Sądzone bydź niema. fol: 426. le: 5. Jeſli.

Vtrátnik.

Vtrátniká kto przechowywa y z nim ſie dźieli, bezecnym ieſt, y nie rowny ludźiom dobrym. fol. 621. le. Czeſtokroć. par: Też vſtáwiamy.

W

Wagi.

Wágá Poznáńſká z Krákowſką ma bydź rowna fol: 1055. lege 1, Aby w króleſtwie.

Pátrz fol: 1116. Centnary. & fol: 1227. Miáry.

Wárſżáwá.

Nie podpadáłá pod oprávę królowéy Anny ſtárſżey ſtrony Iurisditiiéy propter cõuentus regni. fol: 21. lege 2. Opráwę.

Mieſczánie Wárſżáwſcy porównáni vrzędem z Krákowiány. fol: 596. le: Przeſtrzegáiąc.

Wárſżáwſkié Myto Miáſtu incorporowáne wieczne. fol 995. lege 1. Jż.

Stára Wárſżáwá od podwód wolna. Támże.

Wártá.

Wartá y Noteſs wedle Státutów máią bydź wolnéy ſpuſtne. fol: 1100. lege 6. Co ſie.

Wypráwá rzeki Wárty poſtánowiona y pieniądze ná Ratuſzu Poznáńſkim ná robotniki podpieczęćią wydáné. fol: 1100. le: 7. Náwigátią & fol: 1101. lege 8. Jż do tych.

Wártá od Sirádzá wolna bydź ma od Młynów. y Iázów. Támże lege Wártá.

Wdowá.

Po śmierći mężá swégo zoſtáie przy datku y poſágu y przy kożdych rzeczách z wypráwą wnieſionych. A po śmierći iey ná potomſtwo wſzytko ſpada, ieſli ie bedźie miáłá. fol: 575. le: 1. Vſtáwiamy.

Wdowá máiąc z pierwſzym mężem dźieći á chciáłáby iść zá mąż, tedy zoſtáwiwſzy wſzytkie dobrá oycowſkie cále dźiećiom pierwſzym, z częścią máćierzyſtych dóbr działem ná nie przypádłych, dopiero zoſtátkiem częśći dóbr ſwych może iść zá mąż. Támże. lege eadem para: Która.

Te práwá wyoſſéy popráwiono ták.

Zoná gdy mąż vmrze, tylko poſag y przywianek mieć ma: á dobrá iné ná których poſágu y przywianku niemiáłá, potomſtwu ábo bliżſzym ma oddáć y z nich zſtąpić. fol: 575. lege 2. Dla ſtráżenia.

Zoná gdy mąż vmrze tylko przy oprávie domo-

wey ma gostáć: to iest przy skárbie y pieniądzách y srebrze: á konie, zbroie, stádá ná potomstwo przypáść ma. fol: 576. le: 3. Acz.

Táż białagłowá gostáie przy wszytkich bydlech y inych rzeczách które w poságu y w oprawie były, wespołek y z woźniki któremi sie zá mężá woziłá: ále száty y zrzebietá któreby stały zá trzy grzywny, w iednáki dział pániey y zdziećmi przypáść máią. Támże. lege eadem pa. Ták to.

Wdowá iáko rychło zá mąż poydzie, powinná prawnie ustąpić z dóbr przywiánkowych, gdy ią z nich wykupuią. fol: 576. lege 4. Jáko.

Táż tym co ią wykupuią rekoymie osiádłe szláchćice zá sie dáć ma, iż po iey śmierći przywiánek pierwszego mężá zmarłego wróći sie potomkom iego. Támże. lege eadem Pátrz Wiáno.

Wdowá do sześći lat odpada od wszytkiego ieśli o posag álbo o dziedzictwo nieczyni: fol. 577. lege 6. Wdowá.

Wdów gwałtownik. fol: 592. le. Ktobykolwiek.

Wdowá zwaláiąca ná gwałt, dobrá dziedziczne y posag tráći. fol: 593. le: Dla zgładzenia. pa: Ale ieśli.

Wdowy kmieći zmárłych wolność máią zá mąż iść y v osiádłych mężów mieszkáć. fol: 1080. lege 3. O dziewkách.

Wiáno.

Królowey Iey M. Anny młodszey, iest złotych piećdziesiąt tyśiecy Polskich, á druga piećdziesiąt tyśiecy przywiánku ná dobrách stołu Królá I. M. zápisanych, fol: 22. lege 4. Iż.

Pániè wienne któreby ná dobrách perinreuictum rtráconych pierwszą oprawe y possessią ich miáły niż Creditorów práwo, máią zostáć w possessiiey oprawy swey. Wszák że gdyby táka vmárłá, Successorowie onego wiáná sa ná skupie v Creditorów. Tóż sie ma rozumieć gdzieby po śmierći mężowey szłá zá drugiego mężá, że ma bydź ná skupie, od tychże Creditorów zárecżywszy im przywiánek fol: 567. le: 6. Siostry. par. Pániè wienné.

Páni wienna do Ziemstwá ábo ná pierwsze położenie ksiąg zá pierwszym ábo wtórym pozwániem stánąć winná ku brániu pieniędzy wykupnych. fol. 576. le: 4. Jáko.

Táż idąc zá drugiego mężá rekoymie osiádłe szláchćice stáwić ma stronie która ią wykupuie, że sie przywiánek pierwszego mężá wróći potomkom iego. Támże.

Táż ieśli zá wtórym pozwem nie stánie, tedy ten co ią wykupuie wziąwszy od sądu dobrá oné w dzierżenie, położy pieniądze wykupné w Káncellárii ey Ziemskiey do tąd áż oná páni przywiánkowa do sądu przyszedszy dazá sie pewne rekoymie o wrócenie przywiánku, obwieszczáiąc pozwem pisánym onego który ią wykupuie do tegóż sądu, iż chce brác pieniądze. Támże.

Pátrz o tym wiecey opiáwy/ fol. 1236.

Wiárá.

Kátholicka przyczyna iest zgody społecznéy między królem á poddánymi. fol: 12. ver. 10. pa: A nas.

Bez pobożnych vczynków nie pożyteczna iest. fo. 215. le: 1. Wiádysław.

Do wiáry y pobożnych vczynków wiele pomoc máią ludźie w pismie świętym vczeni. Támże.

Wiárę watlą kácerzkie zárázliwe błędy. fol: 260. lege 1. versu 10.

Wiáry cudzey nie wolno do korony wwodzić. fo. 263. lege 3. In eo.

Wiárdunki.

Od wiárdunków ziemiá Wschowska wolna. fol: 326. lege 4. Stárostá.

O tym pátrz wiecey podatki.

Wici.

Troie vprzedzáć woynę máią. fol: 695. leg: 19. Vstáwiamy.

Iedne zá drugiemi osobno iść máią. Támże.

Wićiámi ostátniemi ma bydź dzień seymików powiátowych miánowány. Támże.

Iedne zá dwoie stáne bydź niemáią bez vchwały seywowey. fol: 695 lege 20. Wici.

Ostátnie skoro wynidą, káżdy ná mieysce wićiámi názn ączone we cztery Niedziele stáwić sie ma. fol: 696. lege 21 Quicunq;.

Ná mieyscu wićiámi ostátecznemi názn ączone niedłużey iedno dwie Niedzieli trzymáni bydź máią. fol: 694. lege 15. O woynie.

Wici trzećie pod odiazd królewski z korony, gdyby nieprzyiaćiela koronnego russeniem pospolitym odegnáć przyszło iáko wysyłáne bydź máią, mass fol: 694. lege 18. A iż.

Widerkaff.

Widerkaffu żadnego vpominác sie żaden nie może, bo sa wieczne. fol: 446. le: 21. Pluries.

Wiécá

Y Roki zá królá Kázimierzá wtorego y Władysławá wto-

wá wtórégo ſtánowioné, przéz Káźimierzá III. poprawioné y wydáne były. fol: 147. lege 2. **Káźimiérz.** par: Sollicitudine.

Ná ſądźiech Wiécowych Pánowie źiem oſobe królewſka ná ſobie noſſą. fol: 505. le: 3. **Jż.**

Ná ſądźiech wiécowych ſpráwy dźiedźiczne, źeznawánia imion y nie wſſytkie odpráwowáne bywáią: **Támże.**

Wiécowe ſkazánia też mocy y władzą máią iákoby przy oſobie królewſkiey odpráwowáne były **Támże.**

Wiecowe ſpráwy w kśiegi oſobne wpiſywáne bydź máią. **Támże.**

Wiecowé kśiegi z wielką wagą y oſtrożnośćią pod trzemi kluczmi Sedźiego, Podſędká y Piſárzá chowáne bydź máią. **Támże.**

Otworzenie ich cząſów ſłuſznych gdy tego potrzebá będźie dla extráctów przez woźnego zá roſkazániem Sedźiego obwołáne bydź máią. **Támże.**

Sąd wiecowy ma ſcrutinium vczynić in cauſis honorem tangentibus *gdyby wywody któréyle ſtrony były wątpliwé.* **Pátrz Sądowé ſpráwy.**

Wiecá ná pytánie o zábićie, gdźie nie doydźw ktorym Woiewódźtwie, tedy Stároſtá z Sądem Ziemſkim ma ſcrutinium wywodźić ná Rocech. fol: 616. lege Scrutinium.

O wiécách pátrz roki. fol: 1285.

Wieczności.

Ná dobrách królewſkich choć executia odpádłe przećie dożywoćie oſtáło. fo: 92. le: 5. **Gdźie by też.**

Wieczności executiiey podpádłe nie ná ſwóy ále R. P. pożytek ná ſłużebne obrony potoczney król Auguſt obracáć miał, dokądby Vnia ſkończona nie była. fol: 313. ver: 1.

Dla rozdawánia wieczności rewidowáne bydź miáły źiemiá Podláſka, Wołyńſka y Kiiáwſka fol: 386. par: **Dáiemy.**

Wieliczká.

Ma liſt ná ſkład ſolny wieczny. fol: 1061.

Wielkie rządy Krákowſkié.

Obrocono ná wychowánie ſtanu y ſtołu królewſkiego. fol: 32. par: **Até Oeconomiæ.**

Zaſtáwiáne bydź nie máią. fol: 85. le: 1. & fol: 98. lege 5. **Jż temi.**

W cále záchowáne bydź máią: fol: 85. lege 1. **Władyſław.**

Po vchwale Státutu królá Alexándrá podległy executiiey: fol. 86. le: 2. **Státut.**

Ná dobrá wielkorządowé pieniądze dáné przed Státutem Alexándrowym nie były tráconé, álepo Státućie Alexándrowym dáné ginąć máią. fol: 86 le: 2. **Státut.**

W dobrách wielkorządowych Stároſtwá Sądowé podległy executiiey Státutu królá Káźimiérzá. **Támże:**

Ná wielkorządowych dobrách dożywoćia záwſze ſą ná ſkupie. Wſſákże excipe, **Támże.**

Wielkorządowé liſty przez królá Auguſtá rewidowáné y interpretowáne były. **Támże.** l. 3.

Wielun.

Ná ſkład kupi wſſelákich liſt oſobny mieć ma. fol: 1061. lege 24. **Acz.**

Wieniec Pánieński.

Trzydźieſta grzywien płácony bydź ma, ieſli iey mąż odumárł oprawy iey nie oprawiwſſy. fo. 570. lc: 2. **Gdy. Pátrz Pánná.** fol: 1239.

Wieprze ábo świnie.

Wieprzá dźikiego popędzonego ábo poimánego żaden gwałtem bráć niema. fol: 1108. lege 1. **Niektóré.**

Wieprze do cudźego láſu gnáne bydź niemáią. fo; 1109. lege 4. **Vſtáwiamy.**

Náźyr przez cudźą dźiedźinę pędzone bydź niemáią, fol: 1109. le: 5. **Vſtáwiamy.**

Wieprz rzéká.

Ma bydź wychędożona dla wolnego ſpłáwu towárów wſſelákich od Kraſnego ſłáwu áż do Wiſły: á dźierżawcy ſtaroſtw w Conſtitucyiey wyminieniem poddánych ſwych dáć powinni. fol: 1101 le: 9. **Wieprz.**

Ná rzece Weprzu pozwolone ſą Groble y Iázy dla Młynów: Iednák ći, co Młyny máią, pogotowiu mieć máią powrozy y inné potrzeby dla przeprowádzenia towárów przez groble ná dół y wzgore, wyiąwſſy z tego obowiązku młyny Kóckiego imienia, ná których przećie ſłozy máią bydź porządne pod winą ſtá grzywien. fol: 1101. lege 10. **Rzéká.**

Wierność poddánych.

Záchowánie wierności poddánych przeciw Pánóm, tym mocnieyſſe nád práwo przyrodzone bywa, gdy życzliwość pánſka przeciw poddánym ſwym ták ſie pokáżuie, iáko ich potrzebá poczćiwość y przypadki poſpolite zá ſobą przy

ńoſſą. fol: 22. le: 1. **Máieſtat/** ver: vltimo. **Abowiém.**
Pátrz in litera P. **Poddáni/** fol: 1248.

Wieś.

Wieś iáką ábo ſumme ſtárą ktoby zá otrzymániem dániny wieczńey królowi puścił, á okazáłoby ſie że król táką wieś ná którey dobrá y ſtára ſummá byłá przyiął: tákowa wieś z ſummą wrócić donátorio król winien. fol: 94. le: 1. **Frymárki.** par: **Też to przykładáiąc.**
Wſi król dárować może. f. 124. l. 2. **Nie záwárł.**
Wſi klaſztorńe iáko Szláchetckie płácą podymnė fol: 323. le: 4. **Vciſtóm/** & fol: 324. le: 5. Villæ. *Pod winą wołu iednego pierwſza rázą á drugą rázą do dni 14. dwu wołów.* **Támże.** lege 6. **A téſli.**
Wſi królewſkich kmiećie vprzywileiowáni zá poſtąpieniem czynſu pieniężnego dniá w tydzień nie robią, 1079. le: 2. **Vſtáwiamy.**
Wſi prze młode chłopowice odchodzące ſpuſtoſzáłe goſtáią. fol. 1082. le. 2. **Zábiegáiąc.**
Wieś ktoby ſpuſtoſzył y łupieztwo w niey vczynił ma bydź poimány y zátrzymány. fol: 122. le. 3. **Też.**
Wieś dla niepłácenia podymnégo winą wołu iednego ſkarána bydź ma. f. 324. l. 6. **A ieſli.**
We wſiách Tárgi, Iármárki, bez dozwolenia bywáć nie máią. fol 1040. le: 3. **Chcąc.**
We wſiách ſłużebni y żołnierze ſtáciy żadnych mieć nie máią. fol. 718. lege 1. **Jeſt.**
Wſi Klaſztorne powinne płácić podymne, fo: 323 lege 4. **Vciſtom.**

Wieżá.

Wieże ná głównіki w powiećiách iedne nád drugie ſrożſze bydź niemáią, f. 615 par: **To też.**
W wieży ſiedzenie ná dnie bydź ma, łokći 12. w głąb. fol: 615. parag: **To też.**
Z wieże ktoby wyſſedł, nie wyſiedźiawſſy infamis *bydź ma.* fo: 614 par: **A ktoby.**
W wieży pietrá y kominy budowáne bydź niemáią. fo. 613. lege 15. **Acz.**
Wieże gdźieby nie było w którym powiećie głównik w wieży głównego Miáſtá Woiewództwá onego ma ſiedźieć. fol: 615. par: **A gdźieby.**
Do wieże ná Niedźiel 12. y winá Státutowa karány bydź ma któryby vpornie ſąd náſzedł y gwałt w rzeczy ſwey vczynił. fo: 511. l 5. **Aby**
W wieży ſiedźieć ma Niedźiel 12. y 200. grzywien dáć y ſzkody nágrodźić, któryby niewinnego potwárnie pozwał. fol. 544. lege 14. **Winę.**
W wieży zá przeſądzeniem ná Trybunale álbo w Grodźie ſiedźieć má Plebeiuſs nieoſiádły któryby ſie mienił bydź Szláchćicem nie bedąc im. fol. 555. lege 6. **Jeſliby.**
W wieży rok y ſześć Niedźiel ná dnie ſiedźieć ma któryby ſoldrował o głowę álbo o rány tegó któryby ſie vdawał zá Szláchćicá nie bedąc im **Pátrz/ Szláchćic.**
Do wieże wſádzony bydź ma nieoſiádły, wywołány, nád którymby iuż práwo przewiedźioné było. fol: 583. le: 2. **Gdy. Pátrz nieoſiádły**
Do wieże wrzuceni bydź máią pomocnicy nieoſiedli wywołáńców. fol: 673. le: 16. **Tákże.** parag: **A ktożby.**
Do wieżeż obwinionym o zábićie, o rány álbo o wyſtępek król vkwápiáć ſie niema, oſtrzegáiąc potwarzy áż prawdźiwe położenie rzeczy y wyſtępku bedźie. fo. 589. l. 6. **Gdy/** par: **Ale.**
W wieży rok ná dnie ſiedźieć ma ſzláchćic któryby ſzláchćicá vmyſlnie gwałtem poimał y do wieżienia priuata authoritate *wſádźił, y gnowu tyle troie iáko go długo w wieżieniu trzymał.* fol: 592. l. 13. **Gdyby. Pátrz ßláchćic.**
W wieży putroká ſiedźieć ma y 60. grzywien dáć któryby kogo ná poiedynek wygwał. fol: 691. le: 5. **Jż.**

Wieżnie.

Wieżić authoritate priuata *ſzláchćic ſzlachćicá niema pod winą 120. grzywien, y pod ſiedzeniem w wieży rok, y zás tyle troie iáko go długo ſam wieżił* ſub pœna infamiæ *y ſzkody nágrodźić.* fol: 592. le: 13. **Gdyby/ Pátrz Szláchćic.**
Wieżnie ná woynie poimáne król okupować ma. fol: 718. lege 18. **Jeſli.**

Wilno.

Dźieśiąta część bierze dóbr z kupców cudzoźiemſkich extra Regnum *ſie wynoſzących.* fol: 1033. lege 4. **Jż ſie.**

Wino.

Winá wolno cudzoźiemcom po Koronie wozić, gdźieby ie ná ſkładźiech do trzech Niedźiel nie ſprzedáli. fo: 1052. l. 5. **Vſtáwuiemy.**
Wolno ie do korony wożić. fol. 1052. lege 4. **Conſtitutią.**
Składáne bydź niemáią ázby były zápieczętowáne. fol: 1051. le: 2. **Winá.**
Cene ich maſs, fol: 1050. par: **Winá.** & fol: 1052. lege 3 & 4.
Cudzoźiemcy ſkłády winné mieć nie máią. fol: 1052. le: 5. **Vſtáwiamy.**

Winá y konie.

Po winá y konie do Węgier ieździć żaden niema. fol: 1051. lege 1. Jż.

Winy.

A. *O Annaty do ſkárbu nie oddáné winá* duplicis Annatæ. fol: 233. lege 5. & 6.

B. *Ná X. Biſkupy ktoryby nie byli ná ſeymiku ziemſkim Kolſkim y Nowomieyſkim, Korczyn ſkim 40. grzywien,* fo: 116. l. 16. **Skázuiemy.**

Ná X. Biſkupy, o nieczynienie doſyć dekretowi Synodálnemu z ſtrony reformowánia Ácádemiiey Krákow: 100. czerwonych złotych fol: 222. le: 1. **Ku reformowániu.**

Ná Burmiſtrze niedbále w vrzędzie, w powinnoſći, y w ſprawiedliwości z wyſtępnych Woiewodzych vſtaw 100. grzywien, dwie części ſkárbowi trzećia Woiewodzie. fol: 284. le: 3. **A ktoby.** parag: **A Burmiſtrzowi.**

A Burmiſtrzowie Pánów Duchownych 14. grzywien Pánom ſwym y ſtronie. **Támże.** parag: **A ieſliżeby też.**

Ná brátá ktory brátá zábite vtrátá dźiedźictwá y bezeczenſtwo: fol: 563. le: 6. **Aczkolwiek.**

Ná Bráctwá áby ſkázone były grzywien 70. fo: 277. le: 5. **Aby.** & le: 6. **Jáko.** & fol: 279. lege 9. **Czeſtemi.**

Ná przekonánego o ſzkodę przez bydło ná pole nád czás náznáczony wygnáne vczyniona, iedná grzywná y nagrodá ſzkody. fo: 1105. ve: 2.

O bydło záiete ná rekoiemſtwo niewydáne trzy grzywny, fol: 1106. le. 7. **Vſtáwiamy.**

C. *O nieprzyiáchánie Commiſſarzá ná gránice podpiſawſzy ſie ná Innoteſcentia 100. grzywien.* fol: 408. par: **A gdźieby.**

O nieſłuſsne Commiſsarzów grániczných álbo ſądu do práwá poćiągánie winá dwoiá 14. grzywien. fol: 411. lege 31. **Ktoby.**

O Cło vpornie wybieráné niemáiąc práwá winá árbitrária y vtrácenie dóbr. fol: 60. ver: 3. & le: 6. **Támże.** *Ale winá* in duplo *podnieſiona* fol. 61. lege 9.

O nieprzepuſczenie wolne powołowczyzny y wołów ſłáchteckich własnym zbożem zimowánych 100. grzywien fol. 69 le. 28. *Tákaż winá y o zboże.* **Támże.** le 29.

O wydánie recognitiey ná przyſiege Celna temu ktory iey nie czynił 200. grzywien. f. 69. l. 29.

O przeieżdżánie Cłá nieżápłáćiwſzy Mytá, vtrátá wſzytkiego. fol: 72. par: **Aby.**

O niedbálą ſtraż Stárośćina álbo Celnicza ná te co przeieżdżáią Cłá winá 100. grzy:. f: 72. l. 36.

O wybieránie Cłá niewinné, ábo ktoryby przyſiege ináksżą niż ieſt opiſáno wyćiągáli álbo kogo do iterowánia iey przywiedli, ſto grzywien. fol: 57. le: 44. par: **A Conſtitutią.**

O niedopuſczenie Celney rewizyiey priuatio. fo. 75. le: 45 par: **A tych rewizyy.**

O nieopowiedzenie ſie ná Rocech z Mytem ſwym álbo ze cłem, gdy rewizia bydź ma, vtrácenie Cłá y mytá. fol 76. ver: 3.

O ángáriowánie ſtanu Szláchteckiego Cły y myty ná rzekách od zboża własnego vrodzáiuy innych towárów 500. grzywien. fol: 76. le. 47.

O bránie od kwitów Celnych winá ná Piſárze celné de iniuſte exacto theloneo. fol: 76. le: 47. par: **A Piſárze.**

O wybieránie Cłá nie wedle Inſtruktarza podánego, winá o clech. fol. 77. par: **A ktoby.**

O nieoddánie quárty winá ná Celniki, Mytniki, Zupniki vtrácenie vrzędu. fo: 314. p. **Celnicy.**

O nierewidowánie Ceł Myt grobelnych winá ná Vrzędniki Ziemſkie, vtrátá vrzędu. fol 386. lege 11 **Luſtratorom.** par. **A iż.**

O nieprzyiáchánie Commiſsarzá ná gránice podpiſawſzy ſie ná innoteſcentia 100. grzywien fol: 408. para **A gdźieby.**

O nieſłuſsne Cłá wźięćie z kupcá peremptorie coram quouis Capitaneali officio *winá w Státućie opiſána wyćiągána bydź ma y z wroceniem Cłá wźietego* fol: 1038. le: 17. **Jż ſie.**

Ná Celniki o wźięćie gwałtem rzeczy kupcóm 200. grzywien y rzeczy wrocić. fol: 1038. le: 17. **Jż ſie.**

Ná kupce ktoryby nieżwyczáynemi drogámi mi iáiąc Cł ieżdźili vtrátá rzeczy. fol. 1040. le. 3. **Chcąc.**

O wybieránie Cłá ná rzekách Státutem opiſánych winá królewſka 200. grzywien ná poły z Delatorem. fol 1099. le: 4 **Rzéki.**

O bronienie wybieránia Cłá w kárczmie Rzeſzowſkiey ná wyprawę rzeki Wiſtoki pozwolonego, 300. grzywien fo 1102. le: 14. **Mocą.**

O nieoddánie 19. grzywien Zakonnikóm Lubelſkim przez Celniki, ſto grzywien. fol 687. lege 19. **Jż.**

O niepilnowánie przyſiąg Celnych przez fáctory winá królewſka. fol: 62. lege 11.

Ná ſędźiego ktory ćiąża przed czáſem roſſáfuie winá piątnadźieſta. fol: 638. pa: **Ale ieſliby.**

O odbićie ćiąży winá piątnadźieſta królowi ábo Sędźiemu iego, y z druga winá ſiedmnadźieſta. fol: 639. par: **Jeſcze.** & par: **Ktożby.**

O pomoc nie ſprawiedliwego ćiążánia Sędźiom y Podſędkóm, winá piątnadźieſta. fol: 640.

para:

para: A wßákże.

D. *O vprassánie álbo dánie ábo przyimowánie Duchownego opátrzenia podawánia królewskiego bez dozwolenia królewskiego, ták że y pensiy, wieczne wywołánie y Confiscátia dóbr.* f. 196. par. Przydawáiąc. & fol. 198. parag: Quodq; & par Si. & par: Winie. & fol: 199. lege 10. Aby.

O Dziesięćine wydártą w klątwie bydź ma. fol. 226. lege 4. Jeśli,

O Dekretá królewskie in dubiũ *vocowáne grzywien* 500. fol: 543. le: 12. Zábiegáiąc. para. Dekretá.

Ná Deputaty do Lubliná ná słuchánie liczby z rest Poborowych nánáczone roku 1591. *o nieprzyiáchánie* 100. *grzywien* excepta vera infirmitate. fol: 397. par. Którzy.

O dług zápisány pogwány winá troiáka trzech grzywien z wwiązániem. fol. 633. lege 5 Gdy. para. Ale.

O dług kmieći zádłużonego Mieszczánin z iego Pánem prawem czynić ma ó nieczynienie spráwiedliwości pod winą sześći grzywien. f. 1090: lege 25. Dla. para. A gdyby.

O wyćięćie debu y drzewá rodzáynego winá piątnadzieśtá. fol. 1111, lege 1. Niektórzy.

G. *O Gránice rozsypáné ázás nieusypáné ná Stároście winá* 100. *grzywien, ná plebeiuśc* 50. *grzywien.* fol: 408. le: 20. A którzyby. & f. 409. le: 21. Około. & le. 22. Gránice.

Ná gwałtowniká przywileiu podawánia Beneficiy w sześći Mieśiącach królewskiego v stolice Rzymśkiey otrzymánego, wywołánie, bezecność, y vtrátá máietności: fol: 204. para: Wßákże.

Ná gwałtowniká osób ná postudze R. P. bedących karánie wedle státutu. fol: 23. lege 3.

Ná gwałtowniki kupieckie ieśli z strony Cet tedy winá státutowa z wróceniem cłá, ieśli z strony rzeczy gwałtem wźietych tedy winá 200. grzywien z wróceniem rzeczy. fol 1038. le. 17. Jż.

O rzecz własną gwałtem wźiętą śześć grzywien. f. 598. lege Jeśli kto.

O gwałt białogłowski potwarzony, winá śłuśna, fol. 593. le: Ktoby kolwiek. pa: Ale ieśli.

Ná gwałtowniká bogátego gdy nieda świádectwá śłuśnego vbogiemu winá śłuśna, f. 598. lege Gdy vbogi.

O záchowánie gwałtowników w domu, winá de Guerris, fol: 587. lege 2. A iż.

H. *Na Hæretyki niepośłuśne bezeczeństwo z dźiećmi, y z rodźicmi, vtrátá máietności, vtrátá postępku na dostoieństwá, y vtrátá wolności śłáchetckich.* fol: 261. par: A ieśliby.

O Hultáyśtwo ktoby ie w Iurisdiciiey ábo w máietności swey ćierpiał, w Woiewództwie Poznáńskim y Káliśkim winá duplex 14. marc: śine dilatione & motione *w Grodźie,* fol: 585. para A ktoby.

O nie exequowánie Státutu z strony imánia hultáiów, winá 100. *grzywien.* fol: 1096. le. 2. Státut.

Ná Káśtelany w ćiągnieniu ná woyne w K *rzędzie niedbáłe* 14. *grzywien królowi,* fol. 710. par. A ieśliby.

Ná Káśtelany wieśśe którzyby ná Seymiku Ziemśkim nie byli grzywien 20. *á ná mnieyśe grzywien* 10. *do śkárbu,* fol. 116. le: 16. Ská zuiemy.

Ná Káśtelany gdyby ná swym mieyścu śądów swych nie odpráwowáli, niewágá śądów ich. 425. lege 1. Jż.

Ná Káncellárya wydáiącą liśty ná obligatiæ, venditiæ, donatiæ, feudá, vtrácenie vrzędu. fol: 285. lege 4. Státut.

Ná Kortezany którzyby śie do Beneficiy swych nie wracáli z Rzymu wywołánie y bezecność. fol: 200. lege 13. Jż.

O nie vśypánie y nie náprawienie znowu kopców gwałtem rozśypánych y nákázonych w ośm Niedźiel po obwieszczeniu toties quoties *winá* 14. *grzywien śtronie y śądowi ziemśkiemu druga* 14. fol: 421. le: 18. Jeśli. *Tymże sposobem y od vśypánia kopców ná cudzey ziemi ábo dziedźictwie.* fol. 422 le: 19. Jeśliby.

O krzywde kupcowi vczyniona trzy grzywny, fo: 599. lege Item ábo.

O hámowánie kupowánia koni śłáchćie winá śto grzywien, fol: 1053. le. 4 Kónie.

O przedawánie koni pędząc po drógách śto grzywien. fol: 1053. le. 4. Kónie.

O przepuszczenie foldrowánie y bronienie kupców przez gránice przeieżdżáiących śumma winy ták wielka iáko on towar kupiecki kośtował. fol 1045. par. A ieśliby.

Ná kupce drógámi niezwyczáynemi ieżdżące imánie y dóbr wśytkich pobránie ná królá. folio 1035 lege 9. Zákázuiemy.

Ná kupce z kupiámi y z zbożem do Węgier y do Slaśká wyieżdżáiący gárdło y vtrátá wśytkiego, fol: 1036. lege 11. A iż.

Ná kupce wyieżdżáiący z korony nieprzyśiegáiąc o towáry że nie ich własne, vtrátá wśytkiego. folio 70. lege 32.

Ná kupce cudzoźiemśkie co dóbr nábytych w koronie

ronie z korony wywoza Confiscatio bonorum fol. 1033. le. 3. O włochách.
O kmiecé rány ieśli obádwá páná iednégo, tedy grzywná ránnemu á grzywná pánu: ieśli dwu Pánów, grzywny miedzy nie rozdzielone bydz máia. fol. 1091. lege 26. Kto.
O kmiecą ráne śina sześć skotów. fol: 1091. le: 27. Kmieciowi.
O kmiecé rány krwáwé ze wszytkich win dwie cześći ránnému, trzećia sądowi. fol: 1091. lege 28. Aby.
Ná kmieciá o pożar gárdło okupuiąc grzywien 10. fol. 1113. le: Częstokroć.
Ná kmieciá gdyby zábił Szlachćicá grzywien 60 gdy Scártábeluśá grzywien 30. gdy Szołtysá vczynionégo szlachćicá, grzywien 15. fo: 602. lege 11. Militi.
O nie wrócenie cudzégo kmiecia Pánu trzy grzywny, á sądowi trzy, fol: 1083. leg: 12. Vstáwiamy. A ná Stárosty sámé winá 14. grzywien przy státutowym karániu, gdzieby win nie poreczywszy odeśli od sądu.
Ná kmieciá gdy drugiégo kmiecia zábiie 4. grzywny, á sześć grzywien krewnym zábitégo, fol: 1092. lege 29. Acz.
O konie wygnáné przez Stárosty z korony álbo Celniki 200. grzyw: fol: 1053. le: 3. Aby.
O listy w fałszu niedowiedzione grzywien 14. stronie, á sądowi 3. fol: 509 parag: A ieśli.
O listy vproszone ná wolne przyieżdżánie do Węgier y Slaską z kupiámi, Confiscowánie dóbr. folio 1038. versu 7. Listów.
O listy sprawiedliwość hámuiące przyniesione do sądu, grzywien 14. f: 121. le: 10. Chcemy.
O liśki młode ktoby ie zbierał 10 grzywien. fol: 1209. lege 3. Liśki.
Ná Miástá y Miásteczká, o niewyprávienie wozów woiennych, vtrátá máietności do królá. folio 362. Jest náwszytkich.
Ná Miástá które zábraniáia kupcóm ná łokcie y funty przedawáć 100. grzywien. fol: 1040. lege 2. Stoiąc.
Ná Mieyscki vrząd, chłopy niemáiące służby dorocznéy y rzemieślá nie robiące przyimuiący 14. grzywien, fol. 1094. lege 1. Jż.
Ná Mieyscki y Zamkowy vrząd gdyby co ná nich zchodziło w karániu tumultów Mieyskich grzywien 300. fo: 597. par. A gdzieby.
Ná Mieyscki vrząd przeciw Torunskiemu Státutowi co czyniący Burmistrz z iednym Rayca ścież bydz ma. fol. 595. par. A ieśliby.
Ná Mieszczány o niesłuszné wieżienie Szlachćicá grzywie 60. wieżionému. fol. 595. le: Vstáwiamy. parag. A ieśli.
Ná Mieszczány czyniące práwem Mieyscким nie Polskim o zábićie álbo rány szlachetckie álbo ich kmieći grzywien 14. stronie. fol: 605. le: 21. Skázuiemy.
Ná Mieszczány o wywieszánie znáków zákázuiących tárgi, trzy grzywny. fol: 1046. lege Jż w kupowániu.
Ná Mieszczány o nie odbywánie dóbr ziemskich winá arbitrária wedle woley królewskiey, fo. 1031. lege 2. Vstáwiamy.
Ná Mieszczány o nie exequowánie vstaw Woiewodzych 100. grzywien, dwie cześći skárbowi trzećia Woiewodzie. fol: 284. le: 3. A ktoby.
Ná Mieszczány Bydgoskie o przeszkodę przedawánia y zwożenia zboża do Miástá, grzywien 14. fol. 1027. lege 1. Gdy.
Ná Mieszczány o nie poprawę Miástá y nieczynienie liczby przed Stárosta, Cõfiscatio bonorum. fol: 1029. lege 1. Jż.
O nie czynienie sprawiedliwości z Mieszczan nád vstáwę woiewodzą wyćiągáiących ná Pány Duchowné y Swietckie grzywien 14. fo. 283. lege 18. Zá. para. A Pánowie.
Ná Mieszczány gdy nie czynią z pánem o nieczynienie sprawiedliwości z poddánégo zádłużonego winá grzywien 6. fol: 1090. l. 25. Dla. parag: A gdyby.
Ná mężoboyce bronią reczną 240. grzywien, á z rußnice 480. y siedzenie w więzy. fol: 613. lege 16. Jż. par: A żeby.
O iednánie o głowę z mężoboyca záż winá co y ná mężoboyce. fol: 614. parag. A ktorzyby.
O miecżá dobyćie przed X. Arcybiskupem winá siedmnadzieśta sámému X. Arcybiskupowi. fol: 193. le: 1. Státutá.
Ná myśliwce w czásie zákázánym poluiące trzy grzywny. fol: 1109. le: 2 Gdyż.
Ná Młynárze Młyny zástáwuiące álbo przedawáiące, vtrácenie summy. fol: 1076. lege 4. Częstokroć.
Ná nieośiádłe Dignitarze y Vrzędniki Ziemskie, niepostuszeństwo poddánych y vtrátá vrzędu. fol: 300. le: 11. Jż. & le 13 Satisfaciędo.
Ná Dignitarze y Vrzędniki, niemáiące dawney y nie zmyślonéy ośiádłości, pierwéy niż sobie Dignitárztwo álbo vrząd v królá vproszą 200. grzywien v którégokolwiek sądu. fol: 302. lege 15. A tego.
Ná Stárosty nieośiádłe y Vrzędniki ich vtrácenie vrzędu. fol: 429. lege 2. Stárostowie. & lege 3. Capitanei.

L.

M.

O.

Ná Podstárościé Zakroczymskiego, Liwskiego y Zembrowskiego, tákże y ná Pódpiski gdzieby przysiegli y nieosiedli byli, 100. *grzywien,* fol: 428. lege 7. **Zá prosbą.**

Ná Opáty ktoryby nie wedle Constitucyiey roku 1588. *na Opáctwá wstepowáli, winy* contra Cortesanos in Constitutionibus anni 1538. & 1540. *wyrázone, ściągáć sie ná nie máią.* fol. 209. le. 4. **Przestrzegáiąc.**

Ná opiekuná ktoryby sie o głowe zábitego iednał, táż winá co ná mężobóyce. fo: 614. par: **Tóż sie ma.**

Ná opiekuná ktoryby o głowe zábitego imieniem śierót popierác niechćiał, odpádnienié od opieki, **Támże.** par. eodem.

P. *Ná pieczetarze iesliżby nieprzestrzegáli porządku w rozdawániu dóbr Inflantckich* priuatio officii. fol: 1001. lege 2. **Stárostwá.**

Ná Páná Podskárbiego o nie vspráwiedliwienié ná kożdy rok ná seymie kożdym z pieniędzy Quarćiánych, priuatio officii. fol. 310. le: 2. **Tákże.**

Ná P. Podskárbiego y pány Deputaty Quárćiáné gdyby ná mieysce y czás opisány do Ráwy nie przyiácháli dla odbieránia prowentów z dóbr królewskich, pœna similis salarii. fol: 314. parag: **Ná mieysce.**

Ná Páná Podskárbiego ieśliby po śmierći tych co winni Quárte oddawáć nieopátrzył áby Quartá R. P. *nieginełá, vtrácenie vrzędu y nagrodá de suo.* fol. 314. par. **Po kożdego.**

Ná Páná podskárbiego y PP. Deputaty gdyby pod Interregnum śáfowáli pieniądzmi koronnemi z niewiádomośćia, PP. Rad koronnych pœna peculatus. fol. 315. par: **A gdyby.**

Ná tego ktoryby Páná Podskárbiego koronnego z Deputaty hámował w śáfowániu pieniędzy pospolitych, á Radby koronnych postuszen nie był, pœna peculatus, fol. 315. par: **A gdyby.**

*Ná Podkomorzego o zwłoke ábo przedłużenie Roku grániczn*ego *stronam bez spolnego strón zezwolenia ábo przyczyny słuszney* 14. *grzywien królowi.* fol. 421. lege. 15. **Gdy.**

O nágánienie skazánia Podkomorzego śześć grzywien á komornikowi iego ábo Dignitarzóm innym wiárdunek. folio 421. le. 17. **Gdy.**

Ná poborce o liczbę Poboru od królá Augustá przyszłego ná Summe piáci kroć stá tysiecy złotych pozwolonych, ktorą vczynić mieli ná seymie przyszłym, pœna peculatus. fol: 98. lege 6. **Zá vpomnieniem.**

Ná Poborce o Zydá ná Succollectorstwo Poborowe y Czopowe 400. *grzywien.* fol: 392. le. 7. **Poborcy.**

Ná Poborce o nieoddánie Poborów wybránych do skárbu 100. *grzywien* & pœna bannitionis. fol: 394. lege 12. par: **Ná ktory.**

Ná Poborce o niewinne ábo niesłuszne podánie in delatis, duplex pœna. 14. marcarū. fol: 394. par. **A co.** & 395. le. 14. aliâs & lege 15. 16. le. **Zás.** 13. **A ieśliby/** *ieśt* Simplex pœna. 14. marcarum.

Ná Deputaty Lubelskié o nieczynienie liczby ná seymie przed inszemi Deputaty z wyćiagnionych Rest poborowych, Confiscatio bonorum. fo: 398. par: **A od tákowych.**

Ná też Pány Deputati gdzieby z piniędzy pogostálych odpráwiwszy potrzebe R. P. indziey co obracáli, nie tám gdzieby sie z seymu drógá vkazálá. fol: 398. par. **A ná potrzebe.**

Ná te co Slaskié pieniądze do korony wnoszą wi ná królewska y strácenié pieniędzy. fol. 372. lege 6. **Iż monetá.**

O niebránie pieniędzy drobnych ná szláchte y ná Miástá po trzy rázy po 10. *grzywien: zá czwarty grzywien* 30: *Ná kupce, vtrátá kupiey: Ná kmiećie wiárdunck: ná kárczmarze Wieyskie puł grzywny.* fol. 373. le: 7. **O drobnych.** pa. **A vtego.** & folio 373. parag: **Chcąc.**

O pieniędzy dánie ná dobrá stołu królewskiego bez obowiązku wydzierżenia, podćiwość y vtrátá pieniędzy. fol. 96. lege. 1. **Iż.** para. **A ktoryby.**

O wyćiągánie Podwod *nád postánowienie łáská królewska.* fol. 1070. lege 1. **Wszytkie.**

Ná Pisárzá Trybunálskiego gdyby co wźiął od Extractów stron o liczby y retenty poborowe anni 1591. ad executionem *przywiedźionych,* priuatio officii, fol: 398. par: **A od.**

Ná Pisárzá Duchownego wiecey nád postánowienié wyćiągáiącego, winá klątwy. fo: 240. lege 3. Statuimus.

Ná Pisárzá sądowego, ktoryby nie porządkiem reiestrowym práwuiących wołał strony do sądu vtrácenié vrzędu. fol. 490. le. 16. **A iżby.**

Ná Pisárze nieprzysiegłe Ziemskié vtrátá vrzędu. fol: 486. le. 4. **Sędźiowie.** & fol. 496. lege 3. **Też.**

Ná Pisárze ktorzyby ná sądzie przy kśiegách sámi nie byli, vtrácenié vrzędu. fol: 498. le. 8. **Pisárze.**

Ná Pisárze niedbałe vtrátá Pisárstwá. fol: 497. lege 7. **Niedoyźrzeniém.**

Ná Pisárzá nád powinność pámiętne wiecey wyćiągáiącego

Ciągáiącego dwoiá trzy grzywny, która záraz odłożyć ma pod drugą winą 14. grzywien, fol: 501. lege 10. **Jeſli.**

Ná piſárzá o nie wpiſánie w Actá rzeczy oſądzonych złożenie z urzędu. f: 498. le: 12 **Jeſliby.**

Ná tego ktoryby o rzecz ſczerze ſwietcką do práwá Duchownego kogo pozwał, 28. *grzywien.* folio 234. lege 4. **Aby.**

Ná Duchownego ábo ſwietckiego do inego práwá wyzywáiący, o rzecz práwu Duchownemu ábo ſwietckiemu nienależącą 14 *grzywien.* fol. 238. par: **A ieſliby.** & par: **Tákże.**

O pozywánie zá dworem Inſtigatorſkie nie o rzecz właſnie ſądowi królewſkiemu należącą 100. *grzywien.* folio 541. lege 4. **Nápizod.**

O nieſłuſſne pozywánie do vrzędu dwoiá 14 *grzywien kożdemu zoſobná.* fo: 411. le. 31. **Ktoby.**

Ná powodá który ſtrone pozwawſſy ná roku pierwſſym nieſtánie 7. *grzywien y rzeczy vtrátá.* folio 523. parag: **A ieſli powodowá.**

O pozywánie zadworne ábo ná Seym nie o rzeczy właśnie królowi, zwierzchności, pożytkóm y imionóm królewſkim należące, 100. *grzywien* folio 451. lege 4. **Nápizód.**

O pozywánia zá Dworem nie o rzeczy właśnie dworowi należące 500. *grzywien ſtronie.* fo: 543. lege 12. **Zábiegáiąc.** par: **A inácżey.**

O potwarne niewinnych pozywánie 200. *grzywien y śiedzenie w wieży Niedźiel* 12 *y nagrodá ſkód.* fol 544. lege 14. **Winą.**

O potwarne pozywánie w rzeczách które ſie poczći wośći dotyczą nie podlega Actor winie, gdy pozwány przyſiega crimen obiectum *dekretem królewſkim zbiie.* fol. 554. le. 14. **Winą.** parag **Jż gdyby.**

Ná potwarce który potwarcą z dawná názwány ieſt, ſądowi trzy grzywny, á potwarzonemu tákże trzy grzywny. fol: 624. lege **Gdyż.**

Ná tych którzy ſędziego o ſkody in acceſſoriis *pozywáią, winá dwoiá* 14 *grzywien* fo: 648. lege 11 **Tym też.**

Ná tego któryby kmiećie bez ſłuſneý przyczyny pozywał, winá piątnadźieſta. fol. 523. lege 5. parag: **Ale iż.**

O wnieśienie pozwu nieporządnego, y w którymby były ſłowá poczćiwośći y dobrey ſławie czyiey ſkodzące do ſądu, śiedzenie w wieży tydźień cáły. fol: 529. le: 12. **Máieſtat.**

O pozew ná pozew o iedne rzecz do ſądu wnieśiony, trzy grzywny ſądowi, y drugie trzy ſtronie fo: 530 le. 16. **A ieſli.**

Dla omyłki w dáćie, w tytule, álbo w imieniu w pozwie trzy grzywny. fol. 527. le. 5. **Item.**

O opuſczenie tytułu ábo imienia powodowego w pozwie, álbo żeby fałſzywa pieczećia byłzápieczetowány, groſzy 12. *ſtronie.* fol: 528. le: 8. **A ieſli.**

Zágły pozew winá tylko ſkazána bydź ma, nie winá y odbićie weſpół. fo: 528. le: 8. **Gdy.**

Winy dla omyłki w pozwie wſzytkie ſą ſkázone, te tylko zoſtáwióne, które po dekrećie bywáią. fol. 529. lege 11. **Wſzytkie.**

Ná Procuratory bez powodá ſłuſnego pozywáiące y procuruiące, winá piątnadźieſta. fol. 520. par: **Dla tego.**

Ná Procuratorá o procurátią niedoſtátecżną przed ſądem trzy grzywny w źiemſtwie á ſześć ſkotów w Grodźie. fol. 520. le: 9. **Gdy.**

Ná páná od kmieciá ábo Szołtyſá zbiegłego, gdy by przegrożki czynił iákie, á Pan niechćiałby z niego ſpráwiedliwośći czynić, winá piątnadźieſta toties quoties. fo. 1086. l. 16. **Gdy.**

O przedawánie piwá Wrocłáwſkiego 14. *grzyw:* fol: 1055. lege 1. **Piwá.**

O pożoge winá ſiedmnadźieſta. fol: 641. leg: 9. **Aby.** & fol. 1113. le: **Czeſtokroć.** *grzyw:* 10.

O nie oddánie Quárty, vtrácenie Dźierżáwy. fo: 312. le: 3. **Potym.** & fol: 314. p. **Oddawać.** Q.

Rády koronne któreby ná ſeymikách Powiátowych nie bywały, Biſkupi pod winą 40. *grzywien. Woiewodowie y Káſztelanowie pierwſzy pod winą* 20. *grzyw: A Káſztelanowie mnieyſzy po* 10. *grzyw:* fo: 116. l. 16. **Skázuiemy.** R.

Ná te co ſie Rewizoróm ſprzećiwiáią ná rewizyách, winá karánie ſprzećiwiánia ſie oſobie królá I. M. fol: 383. para: **A tákże.** & fol: 384. lege 7. **Téyże.**

Ná Rocech Ziemſkich Vrzędnicy źiemſcy bywáć máią pod winą 14. *grzyw:* fol: 454. parag. **Wſzákże.** & fo: 456. le: 9. **Poſtánawiamy.**

O przekłádánie Roków 100. *grzywien.* fol. 484. lege 8. **Aby.**

O przekłádánie Roków Czerſkich 100. *grzywien.* fol. 472. lege 62. **Jż.**

O nieznáczenie Roku dniá ſzóſtego ná ſeym pozwánemu trzy grzywny fol: 547. le: 3. **Jż.**

Ná tego który ruſznice vrzędowi Stároſćiemu nie dá, dwoiá 14. *grzywien.* fo: 600. l. **Ktoby ſie.** par: **A ktoby.**

Ná tych którzy Ruſznic ná ſeymikách, ná źiędźiech, ná Tárgách ná Iármárkách vżywáią 14 *grzywien.* fo: 600. le: **Ktoby.** par: **A ktoby.**

Ná tego który kogo z Ruſznice zábiie winá ſowita folio 599 lege **Ktoby.**

Ná tego któryby w Mieśćie znábitą Ruſznicą

chodził 14 grzyw: á ná nieośiádłego śiedzenie w więzy áż do oddánia winy. fol 600. lege Ktoby. par: A żaden. par: Gdźieby.

Zá śiny raz winá piatnadzieśta. fol: 602. le. W vderzeniu.

Zá ieden raz ßláchćicowi od kmiećiá, piatnadzieśta y druga tákoważ ſądowi. fol: 602. lege Rycérſkiemu.

Zá kożdé ránienié członków piatnadzieśta płácona bydź ma. fol: 602. le: Gdy kto.

Ná Plebeiuſzá gdy ßláchćicá ráni, winá pieniężna fo: 603. le: Gdy. par: Ale ieśli.

Ná tego kto ran nie dowiedzie, winá królewſka, á ſtronie przećiwnéy piatnadzieśta. fol: 604. lege Vſtáwiamy.

Winy połowice ma brać ſąd od tego który kmiećiowi krwáwa ráne zádá, á druga ránny. fol: 1091. le. 27. & 28.

Ná Mieſczány którzy Mieyſckié práwo zásadzáią o rány y mężobóyſtwo ßláchetckie ábo ich kmieći 14. grzywien fol: 1092. le. 32. Skázuiemy.

Zá ráne Zydowſka królowi y Woiewodzie należy fol 1118. le: 10 & 11.

Zá ráne śina Zydowſka Woiewodzie należy, Támże. le. 12.

Ná Ráyce niedbálé w vſtáwách Woiewodzych 100. grzywien. fol: 280. le: 12. Skázgam. par: A Woiewodá. & fol: 282. le: 15. Aby. & 16. Item.

Ná Rzemieſlniki, o niegnieśienié Bractw ſwoich 70 grzywien. fol 277: lege 5. Aby. parag: A ieśliby.

Ná tego który komu cudzą rolą śieie. fol: 598. lege. Gdy komu.

O zaśianie álbo záoránié cudzéy roli vtrátá naśienia zásianégo y trzy grzywny. fol: 598. le: Jeśli.

O niewyczyśćienié Rzek y nieuczynienié wrot grzywien 60. fol: 1100. le: 5. Acz.

O niezrzucenié Iázów ná Rzekách nád ſtáré winy ſto grzywien winá bydź ma. fo 1103. l. 20. Jż.

O nie wolné do przyieżdżánia Rzeki, winá śiedmnadzieśta. fol 197. le: 1. Niedzy.

O nie wolné portowe Rzeki 200. grzywien. fol: 1099. le. 4. Rzeki.

O niewyprávienié ślozów ná Rzece Wieprzu 100 grzywien fol: 1101. le: 10. Rzeká.

O bronienié chedożenia Rzeki Wiſtoki 300 grzywien połowicá Stárośćie połowicá temu co będzie chedożył. fol: 1102 le. 14. Mocą.

O hámowánié groblámi Rzeki Bugu 200. grzywien. fol: 1101. le: 12. Acz.

Ná Stároſtę o vproſzenié dwoygá Stárośtw ſądowych 200. grzywien peremptorié. fol: 303. le: 21. Gdyż.

Ná Stároſty o ſpuſczenié Zamków pogránicznych inemu krom Królá koronowánego ſub Interregno, vtrátá poczćiwośći, gárdło y má ietność. fol: 429. le: 5. Stároſtowie.

Ná Stároſty o niewyiáchánié z Commiſſarzmi ná gránice 28. grzywien. fol: 405. lege 12. Jż z ſkarg.

Ná Stároſty któryby rozſypawſzy gránice záś ich nie náprawił, vtrácenié Staroſtwá. fol 408. le: 20. A któryby. & fol: 409. grzywien 100 winy. le 21. Około. & 22. Gránice.

Ná Stároſtę ná ſądźiech ſwych oblicznie nie będącego, vtrácenié Stároſtwá. fol: 430. le. 9. A té.

Ná Stároſtę o nieſądzenié Roków przez ſie ſámégo, fol: 433 le 21. Vſtáwiamy.

Ná Stároſty niedbále w Executiiéy, o niewydánié Poborów 100. grzywien. fol: 393. le: 11. Aby. & fol: 394. le: 12. W którym.

Ná Stároſty táż winá co y ná ßláchćicá o nie wydánié Poboru w Grodźie peremptorié. fol 394 par Tákże téż.

Ná vrząd Grodzki gdzieby pieniądze ex delatis Poborowé álbo proceſſy vrzędowé nie oddał do ſkárbu. fol: 394. le: 12. W którym.

Ná Staroſtę Lubelſkiego, o niepozwolenié mieyſcá ná Zamku Lubelſkim PP. Deputatom dla wyćiągánia Reſt Poborowych z ſeymu 1591. wyſádzonym: tákże y o niepozwolenié Grodu dla wpiſowánia ſpraw przed temiż Pány Deputaty odprawowánych, 1000. grzywien fo. 399 par: Jż Deputaći.

Ná Stároſty o nieczynienié Executiiéy przez Pány Deputaty Lubelſkié o reſzty Poborowé oſądzoney, winá w Aſſecurátiiéy Zołnierzkiéy opiſána. fol. 399. par: Które.

Ná Stároſty y Dzierżawce o niedopuſczenié wybránców wybieránia Hetmánowi, 10. grzywien. fol: 701. par. A ieśliby.

Ná Stároſtę o nieczynienié executiiéy Woiewodzie o niepoſłuſzenſtwo y ſprzećiwienſtwo względem znieśienia Bractw Mieyſckich vtrácenié Vrzędu. fo: 121. le: 10. Chcemy. & 11. Około.

Ná Stároſtę nie exequuiącego dekretu Woiewodzego z Burmiſtrzá o nieczynienié ſprawiedliwości z wyſtępnégo vſtaw Woiewodzych 100. grzywien, dwie częśći ſkárbowi, trzećia Woiewodzie. fol 284. le: 3. A ktoby. par: A ieśliżeby.

Ná Stároſty o niecżynienie ſpráwiedliwoſći ż Mieſczániná nád vſtáwe Woiewodżą wiecey wyciągáiącego grzywien 14. fol: 283. le: 18. Zá. par: A Pánowie.

Ná Stároſte gdżieby w Rzemieſlnicżych vſtáwách powinnoſći ſwey doſyć nie czynił, 100. *grzywien* fol: 282. lege 6. Item.

Ná Stároſty y vrząd gdżieby nád pieć groſzy wiecey wyćiągáli od wżdánia 100 *grzywien.* fol: 503. lege 22. Z Polſki.

Ná Stároſte któryby eliberationem *ſzlachćicá od ſzlachćicá* authoritate priuata *więzionego ſkazáćniechćiał* pœna bannitionis. fol: 592. lege. Gdyby. par: Szlachćic. le: ead.

Ná Stároſty wyćiągáiące od wżdánia po kopie 100. *grzywien.* fol: 642 le: 12. Z Polſki.

Ná Stároſty którzy doſyć nie czynią przeżyſkom ſwych Powiátów 100 *grzywien.* fol: 655. le: 2. Dla.

Ná Stároſty w Wielkiey Polſce, x nieoddawánie kſiąg vrzędu ſwego ná Ratuſz Poznánſki 100. *grzywien.* fol: 43. lege 3. Chcąc. *I ná tego któryby kſięgi Grodzkie ſtáre przy ſobie miał, á oddáć ich niechćiał.* Támże.

Ná Stároſty, Dzierżawce y Mytniki o dochody Inflanckie gdyby ie ná kożdy Rok alternati *do ſkárbu nie oddawáli,* priuatio officii. fo: 1002. le: 5. Dochody.

Ná Stároſte Ráwſkiego gdyby zá vpomnieniem Pánów Rad Koronnych ſub Interregno *bronił Zamku y pieniędzy Koronnych Pánu Podſkárbiemu Koronnemu y Pánom Deputatom,* pœna peculatus. fol: 315. ver: vltimo.

Ná Dignitarze któryby przy Diguitáty twie trzymáli Stároſtwo ſądowe w oney ziemi: á vpomnieni puſćićby go niechćieli, winá bezeczność. fol. 303. le: 22. In collatione. para Proinde.

Ná Stároſty álbo ná Celniki któryby folgowáli tym którym zákazano do Węgier po wino álbo konie 14. *grzywien. Wyiąwſzy odwód iż towar bez ich wiadomości przeſzedł álbo przemycon.* fol: 2051. le: 1. Iż. par: A gdźieby.

Ná Stároſty álbo Celniki którzyby ſie wáżyli wiádomie konie z Korony wywiſzćć 200. *grzywien.* fol. 1053. le. 3. Aby konie.

Ná Stároſte o wieże nieſprawne w Powiećie 200. *grzywien.* fol. 615. par To też.

O nágánienie ſkazánia Woiewodze tákże Káſtelaná Krákowſkiego, Sándomirzkiego y Lubelſkiego kożuchy popielice, innym zaśie poſześći ſkotów, Sędzie y Podſędkowi Krákowſkiemu kożuchy konie, innym zaśie poſześi grzywien ſkotów, á Káſtelánſkim po pułgrzywny. Podſędkom kożuchy liſie, Podkomorzym po ſześći grzywien, Komornikom po groſzy 12. *á Piſarzom Ziemſkim kożuchy liſie.* fol: 425. lege 3. Gdy.

Ná ſądowe vrzędniki o ſubſtituty ná mieyſcá ſwe krom choroby vtrácenie vrzędu. fo: 485. lege 2. Vrzędnicy.

Ná Sędzie Ziemſkie gdyby w ziemiách gdźie ſądy máią nie mieſzkáli, álbo ſámi ná ſądziech nie ſiadáli vtrácenie vrzędu fol. 487. lege 9. Gdyż.

Ná tego któryby vpornie do mieyſcá ſądowego wſzedł, gdy ná ſądzie Sędziowie ſiedzą, winá piątnadzieſta. fol: 490. l. 16. A iżby. par: A ieſliby. & fol 510. le: 2 Jeſli.

O zádánie fałſzu liſtom vſądu, ktore ziemſkimi kſięgámi ſą dowiedzione 14. *grzywien ſtrónie á ſądowi trzy* folio 509. verſu 1. A ieſli.

O weſćie vporne do ſądu, z hurmem y z nieczćiwoſćia przyſtępuiąc, winá piątnadzieſtá do komory królewſkiey. fo 510. le. 1. Czeſtokroć.

O nie vtczenie ſądu ábo położenie ſie ná ſtole ſądowym trzy grzywny, pod drugą winą 14. *grzywien.* fol. 510. lege 3. Jeſli.

O dobyćie bróni y ránienie v ſądu winá ſiedmnadzieſta ſądowi, á pietnadzieſtá obrázonemu. folio 510. lege 4. Vſtáwiamy.

O dobyćie bróni, nożá ábo włoczni, y nia ſżermowánie v ſądu, 60. *grzywien, á gdźieby rániono, gárdło.* fol. 511. verſu vltimo.

O gwałt Mieyſc ſądowych ábo giázdów iákich zá roſkazániem królewſkim y Pánów Rad będących, gárdło ábo Confiſcowánie dóbr, ieſliby v ſzedł. fol 512. le 7. Acz. par: Iż ieſliby.

O dobyćie miecżá ná ſeymiech 20. *grzywien: o ránienie winá ſtátutowa: o zábićie gárdło: á gdźieby vćiekł, wywołáne y bezeczenſtwo. A ná Stároſty Executią tego nieczyniące* 100. *grzywien.* fol. 512. le: 8. Vſtáwiamy.

Ná ſąd y vrząd któryby relatią *Woznego Generálá nie przyimował* 100. *grzywien.* fol. 526. lege 12. Odnieſli.

O ſkazánie fałſzywe ſędziego, winá piątnádzieſtá. folio 643. lege 1. Gdyż. parag: A ieſli.

Ná Páná gdy poddánych do ſcrutinium *nieſłáwi* 100. *grzywien.* folio 615. par: A iżbyte.

O wnieſienie liſtów do ſądu ſpráwiedliwość hámuiących 14 *grzywien: y ná ſąd któryby ie przyiął druga* 14 *grzywien.* fol. 121 le. 10. Chcemy. & 11. Około.

O wyćągánie ſpiſnego wrócenie to co wyćią-

gnał y trzy grzywny f: 325. l. 3. **Vstáwiamy.**

O nágánienie ſłáchetckie od mátki ábo mátki ſámey że ieſt nierzadną grzywien 60. f: 556. l. 8.

O imánie gwałtem Szláchćicá ſobie rownego, 120 *grzy: y wiezá: y znowu tyle tróie iáko go długo wieził*, ſub pœna infamiæ. fo: 592. l. 13. **Gdyby.** *Pátrz ſłáchćić*: le **Szláchćic ſłáchćicá.**

O ſołdrowánie o głowe álbo rány nie ſłáchćicá vdawáiącego ſie zá ſłáchćicá 120. *grzywien y Roky ſześć Niedźiel w wiezy ná dnie ſiedzenie.* fol: 555. lege 7. **Gdźieby.**

Ná ſłáchćicá o głowe plebei hominis ruſticani 30. *grzywien.* fol: 615. le. 17. **Ktoby.**

O ſługę cudzego zátrzymánego ábo Dworze królewſkim nie opowiedźiánego, winá piątnadźieſta. fol: 580 lege 1. **W piątek.**

O ſługę cudzego przy kim ználeźionego y áreſtowánego, 14. *grzywien.* fol: 581. lege 2. **Aby.**

O ſługę bez liſtu świádecznego przyietego 100. *grzywien w Grodźie.* f. 581. l. 3. **Conſtitucyą.**

O ie dnánie ſobie v królá ſummy iákiey ná Oeconomiách dóbr ſtołu królewſkie°, pœna de nõ obligãda terra Sãdomirię f. 31. l. **opátruiąc**

O ſół przewożną 14. *grzywien.* fol: 51. par: **Któré.** & fol: 53 leg: 19. par: **A te.**

O ſol ná Zupniki gdźieby iey ſłáchćie ſub eodem pretio pondere & magnitudine *nie przedawáli, wedle ſtátutów pierwſzych*, 100. *grzywien.* fol 52. le: 16.

O vmnieyſzenie ſiłárów ſolnych y firſtów, priuatio honoris & confiſcatio bonorum. *O co forum ná ſeym.* fol: 53 verſu 2.

O niewydawánie ná kwártał ſoli ſłáchćie ná potrzebe domową, 100. *grzywien. O co* forum *zá Dworem.* fol: 53. le: 18.

O przywożenie ſoli poſtronney do Ruſi po publicátiiey ná ſkład Bydgoſki w ſześći Niedźielách, vtrácenie dobr y kupi ſwych. fol: 53. le: 18. par: **A to.**

O bronienie przez oſiádłego poddánym koronnym vżywánia ſoli Zamorſkiey in defectu *ſoli królewſkiey w Bydgoſczy ábo w Dybowie*, confiſcatio bonorum, *á ná nieoſiádłego* pœna peculatus. fol: 55. le: 24.

O ſół Loiſowa gdźieby ią landem wożili, 100. *grzywien.* 55. le: 25.

O ſkładanie y przedawánie ſoli Ruſkiey ktora ſanem y Wiſłą ſpuſczona bywa indźiey nie w Bydgoſczy 1000. *grzywien* fo: 55. le. 26.

O vkrzywdzenie w ſoli ſłáchetckiey ná Zupniká Bydgoſkiego 100. *grzywien. O co forum w Grodźie vkrzywdzonemu.* fol: 56. verſu 4.

O nieoddánie pieniędzy ná ćwierć látá Zupnikowi Ruſkiemu przez Zupniká Bydgoſkiego zá ſół w Bydgoſczy przedáną. 500. *grzywien*, fo. 56, lege 28.

O nieoddánie 11000. *beczek ſoli przez Zupniká Ruſkiego ná káżdy rok do Bydgoſczy*, priuatio officii. fol. 56, lege 28. par: **A gdźieby.** *Y winá* 1000. *grzywien.* **Támże.** le: 29.

O bronienie Zupnikowi Ruſkiemu ábo Bydgoſkiemu brać ſoli indźiey, krom Bydgoſczy ná przedaż zaſtáwa 500. *grzywien* fol. 57. ve. 5.

O bronienie furmánom ſolnym w Wielkiey Polſce y Kuiáwſkim woźenia y przedawánia ſoli 14. *grzywien.* fo. 58 verſu 11.

O woźenie ſoli Krupiaſtey do Mázowſzá, 14. *grzywien.* fo. 1066. le. 2.

O przedawánie ſukien krotſzych ábo weſſych winá fałſzu. fol 1054. lege 1. **Jżby.**

O wźięcie wozu ſiáná winá 14. *grzywien ſtronie, tákąż druga y Sądowi.* fol: 618. le: **Zá woz.**

O nienáprawienie ſłupów ná Młyniech do Kockiego imieniá należących, 100. *grzywien.* fo. 1101. le: 10. **Rzeká:**

O ſłowá ſkárádne przed X. Arcibiſkupem trzy grzywny. fol 193, le: 2. & 3.

O towáry zákupione, winá peculatus. fol: 1048 lege 2. **Vſtarzáli.**

O targi zákazáne ná wſiách, vtrátá wſzytkich rzeczy, krom zboża á bydłá. fol: 1040. l. 3 **Chcąc.**

Wine zárázKrólowie zákładáią kiedy c o zákázuią fol: 225. ver: vltimo.

Ná Woiewody nieſtánowiące cene rzeczy kupieckich y rzemieſtniczych, winá wielka królewſka. fol: 276. le: 4. **Chcemy.**

Ná Woiewode niedbálego zſtrony znicſzenia bractw Mieyſkich 10 *grzywien.* f 279 l cad.

Ná przeſtępniki vſtaw woiewodzych, 14. *grzywien.* f: 280. l. 12. **Skárgam** pa: **Któzy to.** & fo: 283. l: 18. **Zá zwoleniem** pa: **A gdźie.**

Ná Woiewode niedbálego w vſtáwách rzemieſtniczych 10. *grzywien.* fol 280. verſu vltimo **A gdźie.** & fol: 282. le: 16. Item.

Ná Woiewode niedbálego w nieporządku Podwoiewodzego ſwego 100. *grzywien, połowicá królowi, połowicá Actory.* fol: 283. lege 18. **Zá zwoleniem.** par. **A ieſli Woiewodá.** & fol 285. ver. vltimo.

Ná Woiewode nie czyniącego ſprawiedliwośći z Burmiſtrzáni z przeſtępnego vſtaw Woiewodzych, 100. *grzyw:* fol: 248. ver: vltimo.

Przeſtępnym vſtaw Woiewodzych w przedawániu rzeczy, Woiewodowie brać máią kupie do ſkárbu królewſkiego, pod winámi ná Stároſty

ſły niedbáłé poſtánowionémi y pod łáſką królewſką. fol. 284 le: 2. **A wy.**
O wydawánié z piwnic winá bez vſtáwy Woiewodzéy 100. grzywien. fol: 1051. le: 2. **Winá.** parag: **A ktoby.**
O niezásiedzenié y niedoſądzenié Wieców grzywien 100. fol. 471. lege 57. **Ná proſbę.**
O wyzywánié kogo z powiátu 6. grzywien, ſądowi połowicá, ſtronie druga. fol: 545. lege 1. **Jeſliby.**
Ná Woźnego gdyby bez roſkazánia Sędziego pozywał vtrácenié vrzędu y dóbr wſzytkich, ktemu znáku wypalenié ná twarzy. fol: 524. le. 6. **Dowiedźieliſmy.**
O nieſłużenié woyny vtrátá máietnośći ná króla. fol 362. le: eadem.
O wyzywánié ná poiedynek 60. grzyw: y półroká wwieży ſiedzenié, fol: 691. le: 5. **Jż.**
Ná wieś, o nie zápłácenié podymnégo pierwſza rázá wół ieden, druga do dni 14. dwá woły. fol: 324. lege 6. **A ieſli.**
O woły gwáłtownie wźięté, winá piątnadźieſta ſtronie, á ſądowi druga. fo. 598. le. **Gdy.**
Winy zakłádu y ſkód kto chce vyśdź, przed decretem zegnáć ma, że ie dáie oddáie y doſyć zá nie czyni, y rzczynić to ma z winą 50. do dwu Niedźiel: Ieſli nie vczyni, tedy Rok ſtronam ná bliżſé Roki záchowan bydź ma pro cauſa principali. fol: 548. le: 6. Si citatus.
Winy bráné bydź nie máią gdźie ſie ſtrony przed dekretem z ſobą zgodźić chcą. fol. 640. lege 5. **Też.**
Winy ſądowé nie máią bydź nikomu dárowáné. fol. 641. le: 6. **Też obiecuiemy.**
Winy przeſądzoné ná Szláchćie nikomu dawáné bydź niemáią. fol: 641 lege 8. **Win.**
Winá piątnadźieſta waży trzy grzywny, fol: 520. parag: **Dla tego.**
Winá śiedmnadźieſta waży 14. grzywien.
Winá królewſka co y śiedmnadźieſta. fol: 604. lege 17. **Vſtáwiamy.**
Winy trzy grzywny od pomocników przed tym były bráne. fol: 642. le: 10. **Jeſli.**
Teraz winy ſą ſkázoné, wyiawſzy té które były płáconé po dekrećie rzeczy głównéy. fol: 529. lege 11. **Wſzytkié.**
Winá śiedmnadźieſta we cztérech przypadkách ma bydź do komory królewſkiéy brána. fol: 641. le: 9. **Aby.**
Winy ſądowi powinné płáconé bydź máią. fol. 434 le: 1. **Gdyż.** par: **Skázuiemy.**

Z: *Ná Zupniki Ruſkié gdźieby kogo nád ſtuſznoſć angáriowáli 100. grzyw:* fo: 56. le: 27.
Ná Zupniki o ſól maſz wyſſéy fol: 1311.
O zapis w Grodźie vczyniony do kśiąg źiemſkich nie przeniešiony ábo do królewſkich: 3. grzywny ſtronie á trzy ſądowi. f. 440. le: 13. **Item.**
O zdánié nieſpráwiedliwe trzy grzywny. f. 636. lege 3. **Gdy.** para: **A ieſli.**
Ná té którzy Szláchćie w Bydgoſczy zboża bronią przedawáć. fol: 1027. le: 1. **Gdy ſie.**
O zboże komu pobráné, ſądowi 6. grzyw: á ſkodę ćierpiącemu trzy grzywny. f. 617. l. **Zá iedne.**
Ná Páná z którégo dźiedźiny nocny złodźiéy zboża będźie náleźion, winá piątnadźieſta. fol: 617. lege **Acz.** para. **A ieſli.**
Ná tego który komu źwierzá ſcźwánégo odeymie trzy grzywny. fol. 1108. le: 1. **Niektóré.**
Ná żołnierze o ſtánié we wśiách, o drapieztwo w koniách y w bydle, o bránié żywności niemiernie, o czynienié ſtánowiſká z drzew budownych, &c. nagrodá ſkód z winą piątnadźieſta y tákąż druga królowi. fol: 719. parag: **A ieſliby.**
Ná żołnierzá nie pilnuiącégo chorągwie ſwoiéy, przepadek koni do Podkomorzégo. fol: 709. lege 17. **Práwá.**
Ná żołnierze o ſkody czyniącé wćiągnieniu nagrodá ſkód z winą piątnadźieſta. **Pátrz** fol: 727.
Ná Zydá gdyby w żółtéy czapce nie chodźił złoty ieden. fol. 1128. verſu 12. **pátrz Żydowie.**
Ná Zydá gdźieby ſługę miał Chrześćiáninа 100. grzywien. fol: 1131. le. 5.

Wiſitátiæ.

Pátrz Ardźiákon. fol. 1155.

Wiſłá.

Ná wiśle ma bydź wolné pływánié, fo: 1100 l. 5

Wiſłok

Ma bydź Nauigabilis. fo: 1102. l. 14. **Mocą.**

Władyctwá Greckié.

Pátrz Alienatiæ. fol. 1154.

Włódarz.

Od Páná obwiniony ſześćia świádków ſprawić ſie winien nie żądáiąc pánu przyśiegi. fol: 582. lege 8. **Gdy.**

Woiewodá.

Woiewodowie ná Stároſtwo ſadzáni bydź niemáią, wyiawſzy Stároſtę Krákowſkiego. fol: 303. lege 23. **Gdyż.**

Ani Stároſta áni Vrzędnikiem Ziemſkim Woiewodá bydź nie może w iednym Woiewodztwie fol: 304. le. 24. Gdyż.

Oſiádłość doſtáteczną y nieżmyſloną w ſwym powiećie mieć máią fol: 304. le. 24. Gdyż.

Vpomnieni trzymáć nie mogą Stároſtwá ſądowego w oney ziemi podeczćia. fo: 303. le. 22. In collatione.

Vrzędy ſwe wiedzieć máią, á ieſli którym nie ſą wiádome, przez Królá y Pány náuczeni bydź máią. fol 304. lege Dignitarze.

Ták domá iáko y ná woynie vrzędy ſwe wedle powinnośći wypełniáć máią. fol. 304. lege Dignitarze.

Ná ſeymikách Ziemſkich w Kolſkim y Nowomieyſkim Korczynſkim pod winámi bywáć máią. fol: 116. lege 16. Skázuiemy.

Ná głównych Rokách bywáć máią pod winámi w ſtátućie opiſánémi folio. 644. le. 2. Gdy. parag: Ná których.

Roków przekłádáć niemáią pod winą 100 grzywien. folio 484. lege 8. Aby.

Electia vrzędników Ziemſkich poſt deceſſum, *którego w niedźielſześć ſkłádáć máią* fol. 485. lege 3. Electia.

Przyſiegi vrzędników ziemſkich obránych ná Rocech pierwſzych ſłuchać máią. fol: 486. lege 4. Sędziowie.

Nowa Electia ſłáchćie złożyć máią dla Piſárzá Ziemſkiego gdźieby przez podſtáwki nie ſam ná ſądzie ſiedźiał. fo 497. le: 7. Niedoyrzeniem. & fol: 498. le: 8. Piſárze.

Klucz ieden do ksiąg Ziemſkich chowáć máią. folio 436. ver: 11. & le. 2. Aż. & fol. 505. le. 4. Vſtáwiamy.

Ná gránicách z Káſztelanem Commiſsarzmi od królá bywáć máią. fol. 404. le: 7. Gdyż.

Czásu poſpolitego ruſzenia powiáty ſzykować máią. fo: 710. par: Woiewodowie.

Przeſtrzegáć máią áby czásu woiennéy wyprawy po wyſłániu wici, nie drożey rzeczy przedawáné były iedno iáko przedtym. fo: 281. l. 13. Jż.

Woźnych ſtánowić, ſadzić, y o ich vbićie ábo ránny álbo o głowe winy bráć y wyćiągáć máią. fol: 276. le: 2. Ale. & f: 521. l. 1. Woźnych.

Liſty ná vrząd Woźnym dawáć máią. fol: 521. le: 3. Já.

Z Káſztelany z vrzędnikámi y z inąſłáchtą przeyzrzeć y vważyć máią práwnych zwyczáiów poſtępki od ziem koronnych zebráné, y królowi ná ſeym odnieść. fol. 140. le. 25. Co ſie.

Woiewodowie ſámi znieść ie ná ſeym máią pod winą. fol: 140. lege 26. Co ſie.

Woiewodá kożdy swego Woiewodztwá zwyczáie ſpiſáć y do Krákowá zá Zygmuntá pierwſzego ná pierwſzy dzien Máiá odeſłáć ná correcture mieli. fol. 124. par. Aż.

Ná pewney liczbie Sędziów ſwych przeſtáwáć máią, to ieſt Krákowſki ná iednym, Sándomirſki też ná iednym. fol: 276. le: 1. Woiewodowie.

Woiewodá który ma Stároſtwo w inſzym Woiewodztwie, á byłby ie powinien zaśieśdź, tedy Podſtároſćiego ma zásádzić zá ſie, á ſam ná mieyſcu woiewodzym ſiedzie. fol: 675 para. Jeſliby też.

Przeſtrzegáć máią áby obywátele koronni oſzukáwáni nie byli w pożytkách ſwych od rzemieſtników, á od kupców w zakupowániu rzeczy. fol 304. le. Dignitarze.

Stáráć ſie máią o poſpolity pożytek y o ſprawiedliwość żeby w kupowániu rzeczy ludźie nie byli obćiążeni. fol: 280. le: 12. Skárgam.

W ziemiach ſwych nie pomierne przedawánia kupieckie y rzemieſtnicze miárkować y wrząd dobry wprawić máią. fol: 276. le: 3. Jż.

Vrzędy ſwe w vſtawániu rzeczy przedáynych wedle ſtárego ſtátutu ſprawować máią. fol: 281. lege 13. Jż.

Rzemieſtnikóm y kárczmarzóm pewną miárę y obyczay przedawánia rzeczy kożdego roku ſtánowić máią pod wielką winą królewſką. fol: 276. le: 4. Chcemy.

Woiewodá y Stároſtá ná kożdy rok miáry, zboża ſukien y inych rzeczy Ziemſkich ná targ przez kmiotki woźonych, y cenę vkłádać y poprawować máią. fol: 277. le: 5. Aby. & le: 6. Jáko. & fol: 278 lege 7. Ieszkolwiek. & le. 8. Koło. & fo. 279. Czeſtemi. & l. 10. Quandoquidem.

Opátrzyć to máią áby przy miárách y przydawániu zdrády dopuſzczáné nie były. fol: 278. pa: To przy tym.

Dwákroć do roku przy Stároſćie, Vrzędnikách, Ráycách, Przyſiężnikách, y ſtárſzych rzemioſł cenę rzeczy ſtánowić máią, to ieſt ſukien y innych rzeczy ziemſkich ná targ przywożonych króm zboża: ták że cenę kupiam y rzeczam przedáynym cudzoziemſkim poſtánowić y ſpiſáné opowiedzieć przez Woźnego. fol. 281. le: 14. Chcąc.

Dla lepſzéy ceny y ſtánowienia rzeczy máią ſie dowiádować wpoſtronnych ziemiách z kąd rzeczy idą o cenie ich, y wedle tego ſłuſzny ſácunek czynić. fo: 278. le: 7. Ieszkolwiek.

Forme-

Forme rzeczy y cene rzemieſtnikom ſtánowić má ia. fo: 280. l. 12. **Skárgam.** pa. **Ktoſzy to.**

Wrzecżách ták przedáynych iáko y w rzemieſłech ſtrzedz tego máia, áby żaden z ſtrony płacey nie był vćiſniony. fo. 278. l. 8. **Około.**

Woiewodá z inémi Vrzedniki dopuſczáć nie máia Bráćtwam praw ſwych źle vżywáć. fol: 278. lege 8. **Około.**

Pod winą 100. grzywien niepoſtuſsné względem nie gnieſienia Bractw Mieyſckich przed ſie pozwáć y 10. grzywien káráć, A do Stároſty pro executione *poſłáć máia.* fol: 279. lege 10. Quandoquidem.

Woiewodowie vrzędu ſwego przeſtrzegáć máia około poſtánowienia rzemieſtników. fol:280. lc: 12. **Skárgam.**

Mieſczány nád vſtáwe wiecey wyćiągáiące káráć máia 14. grzywien ieſli to ná nie przewiedżiono bedżie. 283. lc: 18. **Zá zwoleniem.**

Ráyce niedbále 100. grzywien káráć y trzećią cześć z nich ſobie wźiáć, á dwie do ſkárbu dáć máia. fol: 280. lc: 12. **Skárgam.** par. **A Woiewodá.** & fol: 282. lc: 15. **Aby.** & 16. Item.

Mieſczány ſporne Dekretem ſwym karáć máia. fol: 284. lc: 1. Item.

Woiewodzemu vrzędowi ma bydź naprzód defero wány rzemieſtnik nád vſtáwe woiewodzą kogo vkrzywdzáiący: potym do vrzędu Mieyſckiego po executią ma bydź odeſłány. A in defectu *vrzędu Woiewodzego vrząd Mieyſcki winien Conſtitutia nád nim exequowáć,* ſalua apellatione *do krolá.* fol: 285. lc: 4. Declarando.

Executia w Mieśćiech ná Ratuſsu Szláchćicowi czynić máia o niczynienie doſyć vſtáwam Woiewodzym. fol: 282. lc: 17. **Aby.**

Woiewodá y Stároſtá czynić máia ſpráwiedliwość z Burmiſtrzá ſłáchćicowi nieodwłóczną o niczynienie ſpráwiedliwośći w vſtáwách Woiewodzych. fol: 282. lc. 17. **Aby.**

A gdzieby rózni w ſententiiey byli máia do krolá po informátia poſłáć ſumptibus *Mieyſckiemi. A* in defectu informationis *we 12 Niedżiel kedybykolwiek w koronie był, á w 18. gdzieby go w koronie nie było ſententia Woiewodzą ma bydź ważna,* **Támże.**

Vrzędowi ſwemu w ſłácowániu rzeczy przedáynych doſyć czynić máia, á niedbálemi bydź nie máia. fol: 283. lc: 18. **Zá zwoleniem.**

Inácżey niedbáłość Woiewodzą Krolowi ma bydź deferowána. **Támże.**

Niedbáły w nieporządku Podwoiewodzego ſwe go, pozwány z vrzędu iáko ná zawitym Roku 100. grzywien przepadáć máia połowice królowi, połowice Actori. fol: 283. **Zá zwoleniem.** par: **A ieſli.**

W Executiiey z ſtrony miar y przedawánia rzeczy niedbáły przepada zá wine Krolowi Iednochodniká. fol: 278. par: **A ieſliby.**

Woiewodá niedbáły w vrzędzie ſwym w Mieśćiech przepada do ſkárbu 100. grzywien totics. fol. 280. ver. vltimo. & fol: 283. lc. 18. **Zá zwoleniém.**

Z pozwánego Mieſczániná o przeſtępſtwo vſtaw vſtáwionych ſpráwiedliwość niczyniący, pozwány z vrzędu winę 100. grzywien przepada. fol. 283. lege 18. **Zá zwoleniém.** par: **A ieſli Woiewodá.**

O niczynienie ſpráwiedliwośći z Burmiſtrzá niedbálego z vrzędu pozwány y przekonány 100. grzywien przepada. A Pánowie Duchowni y świetcy do Ziemſtwá pozwáni 14. grzywien ſalua appellatione *do Krolá.* fol: 284. ver: vltimo.

Cokolwiek poſtánowią zwłaſczá w Mieśćiech, to Stároſtowie exequowáć máia. fo. 304. lege. **Dignitarze.**

Woiewodowie y Káſtelani y Celnicy pilnie ſtrzedz máia, áby vſtáwy Woiewodze pilnie chowáné były, á wyſtępnym rzeczy do ſkárbu brać máia, pod winámi nád Stároſty niedbále vſtáwionémi y pod láſką Krolewſką. fol: 284. lege 2. **A wy.**

Woiewodowie ſtrzedz tego máia z Stároſtámi, áby monetą z Korony wywożona nie byłá. fol: 372. lege 5. **Około.**

Przed Woiewodą kożdy odpowiedáć winien o winę niechowánia dekretu Káźimierzowe°, o ſól poſtronną, á nieoſiádłe ma imáć. fol: 52. v. 2.

Woiewodowie opátrzyć máia, áby ſól zá ſłuſsné pieniądze kupcom przedawána byłá. fol: 58. lege 34.

Woiewodowie w Woiewództwách ſwych zá obżáłowániem ſtrony czynić máia ſcrutinium ná Wiecách. fol: 616. lc. 2. Scrutinium.

Do czynienia ſcrutinium oſiádłego ſłáchćicá á przyśieglego moga ná ſwe mieyſce zásádzić. fol: 616. lege 2. par. **Wßákże.**

Kogoby o winy ſądowe ćiążáli bądź vbogiego álbo bogátego ſłáchćicá, bądź plebeium, *ćiążey nie máia ſáfować áni vmnieyſzáć lećie do dwu Niedżiel, żimie do oſmi dni.* fol: 637. lege 1. **Aby.** par: **Aby.**

Woiewodze ſkazánie kto nágáni przepada do nie-

go kożuch popielicży. fol. 425. lc: 3. Gdy.
Woiewodowie podymnego nie płácą. fol: 324. lege 8. Acz.
Zá Królá Zygmuntá byli ſáſárzmi pieniędzy pośpolitych Poborowych Roku 1527. fo:333. par: A Woiewodowie.
Przed Woiewodą y Stárostą ma bydź oświadczenie iáwne y dowodne o listy zgubione ná dobrá Królewskie. folio 102. lc. 1. A ktoby.
Woiewoda Zydy ma sądzić w niezgodzie ich álbo iego Sędzia. folio 1118. lege 9.

Woiewództwá.

Nie cudzoźiemcom ále synom Koronnym w tych że ziemiách gdźie Dignitárztwo mieſzkáiącym dawáne bydź máią. folio 297. lege 5. Obiecuiemy.
Do żywotá tylko trwáć máią. fol: eodem. par: eodem.

Wołánié do sądu

Stron práwuiących ſie porządnie wedle reieſtru bydź ma. fol. 490. lc. 16. A iżby.

Wolności

Wſzytkie Polskie ſą potwierdzone od królow pol ſkich. fol: 14. Tit: Confirmatiæ práw.
Wolné obieránié Królów zoſtáwáć ma ſtanom Koronnym wiecznémi czáſy. fol: 19. lege 19. Co ſie.
Wolności narodu Polskiego ſą nie wątpliwé wſzytkiemu świátu iáwné. fol. 8. lege 20. Acz. ſwobody.
Wolności, práwá y przywileie ludźiom powſzechney wiáry Katolickiey ſą dogyczáné áby w niey poddáni mocnie trwáli. fol. 108. par: Ktoſzy.
Wolności, práwá, y przywileie ludźiom powſzechney wiáry dawáné bydź máią. Támże.
Wolności, ſwobody, y listy od Królów nádáné v-twierdzoné y w ſłuſzną executią przez Królá wedle możności wſtáwioné bydź máią. fo:138. lc. 18. Po ktorey.
Wolności Kośćielné. Pátrz Kośćioł.
Wolności wſzytkie woyná ſie tárgáią. fol. 348. par: Przetoż.
Wolność á y ſwoboda obdárzeni od Poborów (krom Czopowego) ſą wolni, póki wolność ich trwa. fol. 370. ver. 4.
Wolność ludzka ná to ieſt wynáleźiona áby lásy y gáie gdźie máły pożytek były wykopáné y ku więtſze° pożytkowi przywiedźioné. f. 1080. l. 4.
O inſzych wolnościách ſłáchetckich, pátrz fol. 1326.

Wolności Acádemiicy Krákowſkiey

Pátrz fol. 216: ver: 29. & fol. 217. lc. 1. Jágello. & lege 3. Prosbá.

Wołyn.

Z Przywileiu od Królá Auguſtá w Lublinie Roku 1569. dánego.

Do Korony przywrocony.
Pod iednym regimentem koronnym zoſtáwiony.
W gránicách przy Koronie bedących nierozdźielnie záchowány.
Około ruſzenia ná woyne y w dawániu podatków wiecznémi czáſy záchowány.
Grody, Zamki, Miáſtá, oſiádłości, od wſzyſtkich podatków, Poborów, Ceł, Myt, od robienia y poprawowánia Zamków y moſtów królewſkich wolné.
Podymnego dwá groſzá płáćić ma.
Execuciiey żadney nie podległ.
Dóbr ſtołu królew: król rozdawáć niema.
Ná dobrá dźiedźiczné ktoby liſtów niemiał, á był w ſpokoynym vżywániu, wiecznémi czáſy przy nich záchowan bydź ma.
Liſtów żadnemu ná dobrá dźiedźiczné pokázowáć nie powinien.
Správy v ſądów Królewſkich, Grodzkich y źiemſkich z Pány Rádámi koron: król ſadzić ma.
Conſtitutiæ, vchwały, Receſſi, w mocy zoſtáwioné.
Rozdźiał woienny o obronie źiemſkiey iáko wolnościam koronnym przeciwny wniwecz obrócony.
Pozwy y zapiſy Ruſkim tylko piſmem bywáć má ią wiecznémi czáſy.
Do ławice Rad koronnych Kśiążętá Wołynſkie przypuſczoné.
Dignitarztwy doſtoienſtw Duchownych y vrzędów król vmnieyſzáć niema: á gdy wákować bedą, oſiádłym ſłáchćicom rozdawáć ma.
Ná woyne huffy ſwé Woiewództwo wedle obyczáiu koronnego ſtáwić ma.
Ná ſeymikách powiátowych Posły obiérać ma.
Przy Herbiech Orłá Koronnego vżywáć ma.
Wołynſkie puſtynie rewidowáné bydź miały z ſeymu Lubelſkiego 1569. dla rozdawánia wieczności. fol: 386. par: Dáiemy.

Zá Królá Stephánа.

Wołynſka źiemiá zdiełá z oſoby Królá Ie° M. ſprawiedliwość ſądowa. fol 121. lc:12. Sprawiedliwość.

Poprawe

Poprawe ſwych praw Królowi podáć miáłá, któ-rych iey záwſze poprawiáć wolno. Támże.

W Woiewództwie Wołyńſkim, Woiewodá y Káſtelan Stároſta ſądowym, w którym Dignitárztwo trzyma, modernis poſſeſſoribus exceptis, *bydź niema.* fol. 823. le. 2 Prośili.

Séymik przed wielkim Séymem záwſze ieden w Lucku bywáć ma. Támże par: Séymik.

Woźny vrzędy ſwé wykonywáć może, chociáżby go vrząd żaden ſtronie nie przydawał: wſżákże excipe. Támże. par: Też.

Od Myt, Ceł, Moſtowégo, grobelnégo od ich właſnych rzeczy, á nie ná przekup wolni Tám że. par: Tego.

Commiſſarze ná ſpiſánie Inſtructárzá Celnégo do Podſkárbiégo Koronnégo deputowáni by li. fol 824. lege 4.

O zbiegi y ſługi v ſądu Grodźkiégo ſpráwy od-práwowáne bydź máią. fo: 806. le: 1. par: O zbiegi. & lege 2. Jż.

Ktoby też komu grabież iáką vczynił, ma o to ſtroná do ſądu Grodźkiégo Rokiem záwitym pozwáć. Támże. par: O grábieży.

Zá królá J. M. Zygmuntá Trzećiego.

Wołyńſkié Woiewództwo inſże práwá máiąc, pod práwo koronné ratione *ſądów nie podpada.* fol: 543. le. 12. Zábiegáiąc. par: Aiż.

Pod Conſtitutią anni 1598. *o pozwiech zadwor nych nie podpada.* Támże. par: eodem.

O dobrá ſzláchetckié Ziemſkié, któreby kto ro-zumiał bydź królewſkiémi nie zá Dworem ále ná ſeym pozywáć ma, pod winą 500. grzywien fol: 543. lege ead: parag Aiż.

W żadnych dobrách ziemie Wołyńſkiey ták w ſzlá chetckich iáko y duchownych żołnierz leże, przyſtawſtw, áni ſtáciy miewáć niema. f. 808. lege 6. par: Ktemu baczenié.

Żołnierze w dobrách królewſkich leże máiąc, w dobrách Szláchetckich áni Duchownych żywnośći wyćiągáć nie máią, ále zá pieniądze z tárgu żyć máią. Támże. par: Ktemu.

Podwód Woiewództwo Wołyńſkié z dóbr Szlá-chetckich y Duchownych dawáć nie powin-no. Támże. par: eodem.

Hetman vkrzywdzonym z żołnierzá ſprawiedli-wość od przyniesienia żałoby nadáley do dwu Niedźiel czynić ma Támże. pa: A do tego.

Tóż y Rotmiſtrz z gróty ſwéy czynić winien. tám.

Commiſſarze ná ogránicżenie Wołyniá dáni być mieli. Támże. par. Stáráć.

Obywátel żaden tegóż woiewództwá indźiey wy-ſzywan bydź niema. Támże. par. eod: *Aieſli ná kim dekretá iákié* extra Palatinatū pro-prium *otrzymáne były, tákowe przewody do rozgránicżenia tegóż woiewództwá záwieſżo-ne.* Támże. par: A gdźieby.

Káptur Wołyński dla opowiedzenia ſie przećiw niemu Duchowieńſtwá, do przyſżłego ſeymu z ápprobátią odłożony. Támże. p. Prośili.

Winy, którym to woiewództwo prze nieczynienié poſpolitégo ruſżenia pod Interregnum było podpádło, wſżytkie zniesione. Támże. para. Ktemu też.

Rzéki żadné á miánowićie Bug, groblámi żadné-mi hámowáne być niemáią, pod winámi 200. grzywien. O które forum peremptoriè *ná Trybunale.* fol. 809. par: Acz.

Correćture praw ſwoich ſpiſawſży gotowé Arty-kuły do Lubliná ná Correćture generálną ko-ronę w roku 1590. przyniéść mieli. Támże. le: 9. Jż. *A z téy Correćtury Státutá Ru-ſkim ięzykiem y piſmem máią bydź piſané, nie mieſżáiąc ſłów Łacińſkich.* Támże.

Wołyńſki Trybunał zá tegóż Królá Zygmuntá III. w Wárſżawie Roku 1589. poſtánowiony.

Naprzód do obiérania Sędźiów Séymik złożony ná pierwſży poniedźiáłek po Národzeniu Pán-ny Máriiey pierwſżego roku, to ieſt, 1589. w Lucku, drugiégo w Włodźimierzu, trzećié-go w Krzemiencu, y ták álternata bywáć ma.

Ná ſeymikách woiewództwo Wołyńſkié, z tych trzech Powiátów, po dwie oſobie, ludźi go-dnych, obywátelów támecznych, práwá y zwy cżáiów ſwoich vmieietnych obráć powinno.

Sędźia obrány ná inſżym ſądźie ſiedzący, á trá-fiłáby ſie ſpráwá zá odeſłániem pozwu, ná ten cżás tákowy Sędźia wotować niema, ále wy-niśdź ma.

Żaden z Electów powtóré do lat cżterech oprócz ſpólnégo zwolenia, álbo go vprośili, obieran bydź niema.

Electia gdźieby prze iáka przyczyne nie doſżłá, tedy ći ná ſądźiech oſtáć máia, których wiet-ſża cześć Szláchty obierze, á Trybunał koron-ny roſądźić ma. fol: 810. lege 13.

Obráni Sędźiowie ná mieyſcu ſądóm náznáczo-nym przyśiegáć máią. fol: 811. le: 14.

A ſądźić máią tym porządkiem.

Z reieſtru ſtron wołáć máią.

Słów y praw w Státućie ich opiſánych inácżey niż w ſobie brzmią wykłádáć niemáią.

Dekret z piſmá cżytan bydź ma.

Ná

Ná Dekret dwá Deputaci koronni á dwá Wołyn scy podpisáć sie máią.

Rożnych wót przy tey stronie przy którey słuſsne dowody práwnè beda, zámknienie gostáwáć ma.

Správy Duchownych Rzymskiey religiiey Deputatów sześć Wołynskich á sześć koronnych odsądzáć máią.

Deputaci Wołynscy gdy sie woiewództwá koronnè práwem inſzym koronnym sądzić beda, zásiadáć y wotowáć tákże moc máią.

Dwá tylko pámietnè brác máią fol: 811. lc. 15.

A sądzić máią správy wſzytkie od sądów Ziemskich Grodzkich, Podkomorskich, Commiſsárskich, y ſtráwy zá Dworem, ták odvrzedów iáko też z vrzedów idące, wyiąwſzy ſtráwy własnè Criminálnè.

Zaden ná seym áni zá Dworem o rzecz nie należącą wyzywáć niema. Aliás *w tym vznány ná seymie ábo ná Trybunale,* 12. *Niedźiel w wieży siedzieć, y* 100. *grzyw: y ſkody stronie zápłácić ma.*

Správy práwá Máydeburskiego Sądowi królewskiemu należeć máią.

Stárostá o grunt królewski pozwány ná seymie sądzony bydź ma. fol: 812 ver: 13.

Ná mieysce Sądów Trybunálskich Deputaci Woiewództwá Wołynskiego y Brácławskiego do Piotrkowá zíácháć sie máią. Tám odsądziwſzy Wielkiey Polski Woiewództwá máią zíácháć ná czás náznáczony do Lubliná, y tákże z innymi Deputaty koronnymi Woiewództwá Máley Polski odsądzáć máią. fol: 812. lege 17.

Przed sądy osobá żadna ſtráwy niemáiąca, áż kogo z reieſtru záwołáią, wchodzić niema.

Nie z wielką zgráią, tylko ſámoczwárt, to ieſt, z Procuratorem á że dwiemá przyiáciołmi wchodzić ma.

W domu sądowym ktoby wołánie czynił, á nápomniony wyniść niechćiał, ma bydź ná nim ſkazána winá ſowita 14. *grzywien, która záraz pod tákąż drugą nie odchodząc położyć ma,*

Przy wotowaniu żaden, okrom przysieglych do sądu, gostáwáć niema.

Broni żaden vżywáć, áni z nią ná mieysce sądów, okrom miecza, kordá, ſsáble, ſspady, przychodzić niema.

Z ſtrzelbą ktoby pod czás sądów przyiechał, winą 14. *grzywien karány bydź ma.*

Ná seymiku obieránia sędziów, ábo też we trzech Niedzielách przed záczęciem sądu ábo we trzech Niedzielách po odsądzeniu, gdby kto osobie iáką ſłáchecką r.nił ábo zábił, przeciw tákiemu nie inácżey iedno iákoby to ná seymie przy królu vczynił postąpiono bydź ma. fol. 812 lege 18.

Pod czás sądów Trybunálskich przećie w Woiewództwie Wołynskim sądy Ziemskiey Grodzkie y Podkomorzkie sądzone y odprawowáne ná roki y czásy swoie náznáczone bydź máią. fol: 813. ver: 2.

Dekretá tych wſzytkich sądów ták ważne iáko królewskie ná seymie vczynione.

A ktoby kogo ná seym ku ſkázeniu tákowego dekretu wyzywał, pozwány od pozwówy od rzeczy wolny.

A ktoby ieſzcze był vporny przypowiedáiąc ſie ná tákowe pozwy, y ná nichby co záoczynie odzierżał, tákowe odzierżenie nie ieſt ważne áni ſkodzi żadnemu.

Procurator przeciw tym dekretom od kogo popierániący, ma bydź ſkázan do wieże ná tydzień ná dno. fo: 813. lc. 20.

Pisárze Ziemscy Wołynscy, przy sądziech przyſiegli siádáć máią,

Wotum nie wydáią.

Ksiegi osobne mieć, á wſzytkie ſtráwy piſmem Ruskim zápiſowáć máią.

Dekretá y správy wſzelákie Ruskim piſmem wydawáć zá pieczęćia Ziemſka onego Woiewództwá máią.

Herbową pieczęć krzyż, á ná krzyżu Orłá mieć máią.

Ksiegi ſtraw Wołynskich poſtołu z ksiegámi ſpraw koronnych Trybunálskich chowáne bydź máią.

Leżenie ich ták iáko y Polskich Trybunálskich bydź ma.

Pisárz Trybunálski Wołynski przy leżeniu ksiąg pod winą ſtrácenia vrzędu, bywáć ma.

Roki Ziemskie Wołynskie ieſliby pod czásem sądów głównych w którym powiećie przypádły, á zá obrániem z tego powiátu do Trybunału Pisárzá Ziemskiego nie mogły bydź sądzone, tákowe roki, po odsądzeniu ſpraw głównych we cztery Niedźiele odprawowáne bydź máią. fo. 813. lege 21.

Pozwy pod Tytułem królewskim bydź máią, y pod pieczęcią ziemie oney w którey pozwány osiádły ieſt.

Rok ná sądy główne pozwem wſzelákim záwity przed czásem ták zdoźnie iáko oczywiście zá ſześć Niedźiel ſkłádan bydź ma fol 813. l. 22.

Zapiſy, proteſtátią y zeznánia wſzelákie ták ważne iáko y przed krolem ábo przed sądem ziemſkim

ſkim y Grodſkim. fol. 814. lege 23.

Executia Stároſtowie kożdy w ſtároſtwie ſwym do oſtátniego ſtopniá pod winámi opiſánemi czynić máią Támże. lege 24.

Dochody Sędziów rowno z Deputaty koronnemi bydź máią. Támże. lege 25.

Pod Artykuły koronne ich práwóm przeciwne podlegáć niemáią. Támże. 26.

Poprawá Trybunału wedle przywileiu im ná vniiey dánego wolna zoſtawáć ma. Támże. lege 27.

Poſtępek w rzeczy oſądzoney má bydź táki.

Gdźieby ná executią odeſłano było, ieſli od ſądu Ziemſkiego, tedy ſędzia z Podſędkiem ábo Piſárzem ze dwiemá Woźnimi y ſłáchtą ná wwiązánie iechać máią

Stroná zás powodowá o woźne y ſłáchtę ſtárać ſie ma.

Ieſli od Grodźkiego ſądu, tedy tákimże ſpoſobem Stároſtowie záchowáć ſie máią.

W niebytności Stároſty ſędzia Grodźki z Podſtárośćim ábo z Piſárzem, tákże też v z Woźnymi y ſłáchtą iechać, á ſtrone vkrzywdzoną według ſkazánia ſądowego wwiązáć máią.

Vpornego któryby wwiązánia nie dopuśćił ſąd ná Trybunał odeſłáć ma.

A Trybunał niepoſłuſznego tákiego zárázem z Pánſtw Koronnych wywołáć ma.

Sąd iednák w imieniu wywołáncá odpráwę pod winą 100. grzywien vczynić ma.

Sąd folguiąc ſtronie, á ná executią iáchać gwałcáiący, dwá kroć płáceniem winy vchodźi, ázá trzećim przypozwem vrząd trácí.

Z wywołáncá iednák gdy ſie z ſtroną do roku y ſześći Niedźiel poiedna, Trybunał powinien bánnitią znieść. fol: 814. le: 28.

V Sądu Królewſkiego, Trybunálſkiego, Ziemſkiego, Grodźkiego, Podkomorzkiego y Commiſsárſkiego, niczym pozwu zbiiáć żaden nie może: Wyiąwſzy pozew w którymby rzeczy miánowićie ábo imienia włáſnego y tytułu pierwſzego ábo daty nie było, tylko ná táki ſtroná odpowiádáć niewinná.

Rok zá pozwy krolewſkimi w ſześć Niedźiel bydź ma.

Zá pozwy źiemſkimi, Grodźkimi, Podkomorzkimi, Commiſsárſkimi, oczywiśćie zá dwie Niedźieli: záoczńie cztery Niedźiele. fol: 815. lege 29.

Sądy Kápturowe Wołyńſkie in robore zoſtáwione.

Cauzy Duchowne zakonu Rzymſkiego wolne od dekretów y proceſsów wßelákich Káptu-rowych.

Spráwá Káſprá Kłodzińſkiego z Rzepkowſkim z Kápturowego ſądu do należnego práwá in toto odeſłána.

Wołyńſkie práwá po Trybunale poſtánowione.

Proceſs w rzeczy oſądzoney z nowu declárowány: Iż.

Po roſkázániu od ſądu którego kolwiek ma bydź poſłan Woźny ze dwiemá ſłáchćicámi ná wwiązánie.

Stroná vporna, gdy wwiązánia niedopuśći, o ſprzećiwienie y o zakład do ſądu Grodźkiego iuż pozywána bydź niema: ále miáſto ruſzenia Powiátowego Sędzia z Podſędkiem ábo z Piſárzem, tákże ze dwiemá Woźnymi y ſłáchtą oſiádła, w odprawowániu rzeczy oſądzoney do koncá poſtępowáć máią.

Tóż ma bydź záchowano ieſli v ſądu Grodźkiego ſądzono będzie, Stároſtá, á w niebytności iego Sędzia Grodźki z Podſtárośćim ábo z Piſárzem Grodźkim z woźnym y ſłáchtą exequowáć máią, fol. 815. le: 31.

Troie roki w Powiećiech Wołyńſkich, w Luckim Włodźimirſkim y Krzemieniecckim bywáć máią. Támże. lege 32.

Pereſudów żadnych Rádá królewſka áni win od ſądów y dekretów w ſprawách Wołyńſkich vltimæ inſtantiæ przeſądzonych brać niema czáſy wiecznémi. fol: 816. leg: 33.

Ná mieyſce pereſudów y win od dekretu głowne go po kopie Litewſkiey ſądowi pámietnego płáćić máią. Támże.

Koce ſtronie należące znieſione. Aná ich mieyſce o vporne ápellátiæ dwie kopie groſzy Litewſkich płáćić máią, które ſądowi nie ſtronie należeć beda. Támże.

Podymne z łáſki królewſkiey y względem poſtąpienia poborów roku 1598. odpuſczone, y pozwy o nie záſłe znieſione áż do tego czáſu, potym záwſze iuż wedle zwyczáiu koronnego ná S. Marćin oddawáć máią. Támże. le. 34.

Quarte Wołyńſkie Stároſtwá nie bedąc powinne ná potrzebę R. P. gwałtowną pozwoliły. fol: 816. lege 35.

Ná rozgrániczenie Wołyniá z inſzemi woiewództwy Commiſsarze mieli bydź wyſłáni Roku 1589. fol: 817. le: 36.

Znowu Roku 1590. byli nágnáczeni. Támże. l. 37.

Roku

Roku 1593. poſtánowieni y miánowáni byli. Támże. lege 38.

Zás tá Conſtitutia Roku 1598. do ſkutku przywiedżiona: Czás do rozgránicżenia náznáczony y winá 100. grzywien ktoby z miánowánych nie przyiáchał záłożona. fol: 817. le: 39.

Woły.

Cudzoźiemcóm wolno w koronie kupowáć. fol: 1045. par. **A cudzoźiemcy.**

Zá gránice do Węgier y do Slaſká wygániané bydź niemáią. fo: 72. lege 37. **O tych.**

Zimowáné karmne wolno cudzoźiemcom w domiech ſłáchetckich kupowáć y bez Mytá zá gránice wywoźić. fol: 1045. par. **A cudzoźiemcy.** & fol. 1046. lege 6. **Jármárki.**

Szláchćic wykarmiwſzy woły przez zimę może ie wygnáć przez gránice gdźie chce bez hámowánia. **Támże.**

Szláchćic Clá nowego gránicznego płáćić niema od wołów domá vchowánych álbo y kupnych domázbożem karmionych. fol. 68. lege 27. **Ponieważ.**

Tóż y o powołowczyznie rozumieć. **Támże.** le: eadem & lege 28. **Powołowczyzny.**

Woły z Mázowſz y ziem Polſkich Mázowſzu gránicznych pędzone przez Wárte y Kozminek, przez Káliſz y Oſtrzeſzów pędzone bydź máią, álbo gdźieby ſie podobáło tym co ie pędzą. fo: 1064. le: 23. **Mieſczánie.** par: **A Prágá.**

Woły do Niemiec kupieckie nie przez Márgrábſká ziemie ále przez Głogów pędzone bydź máią. fol: 1035. lege 10. **Vſtáwiamy.**

Cudze niemáią bydź gwałtem brane. fol: 598. lege **Gdy komu cztery.**

W ciáżey wźiete ábo w winie niepoſłuſzeńſtwá Królowi álbo Sędźiemu królewſkiemu tylko należą. fol: 639. ver. 1.

Wołów dwu przed tym o niepoſłuſzeńſtwo v ſądu brano, táraz dwá groſzá. fol. 516. le. 5. **Powodowa.** & le: 6. Quia. & fol. 502. le. 17. **Też vſtáwiamy.**

Wotá Senatorſkie.

Pátrz, in litera **R. Rády koronné.** fol. 1277.

Woyná.

Woyna ginie chwałá Bożá, wiárá, wolność, żony, dźiatki, máietność y koroná wſzytká. fol: 348. par: **Przetoż.**

Woyná ná ſeymie ma bydź złożona, okrom gwałtowney potrzeby. folio 691. le: 6. &7.

Przed woyną ſeymiki Powiátowe ſkłádáné bydź máią. fol: 691 lege 8. **Jżeſmy.**

Ná woyne ruſzyć ſie żaden niema bez ſeymu. fol: 136: lege 12. **Obiecuiemy.**

Woienney ſłużby Duchowni z dóbr ſwoich przed láty winni nie byli. fo. 389. p. Et quoniam.

Ná woyne iechác winni Duchowni co trzymáią Beneficia, á nie ſą Aktu kápłani, ále áż zá pozwoleniem Papieżkim, o co król ſtáráć ſie ma. fol. 233. le: 3. De ſpiritualibus.

O ſłużeniu woyny Pánów Duchownych fo: 696. lege 3 **Item.**

Woienna wyprawe Duchowni dobrá oyczyſte dzierżący powinni. fol: 696. le: 1. **Gdyż.**

Szláchtá y Rycerſtwo powinni, ále zá gránice iezdźić niepowinni. fol: 697. le: 8. **Jż.**

Którzy w rozmáitych ziemiách koronnych mieſkáią winni. fol: 699. le: 13. **Stoiąc.**

Szláchtá z gołociáłá winná. f. 699 le. 14. **Ludźie.**

Ludźie ná Zamkách dobrze oſiedli winni. **Támże.** lege 14. Prouidebit.

Oyćieć ſyná, brát brátá zá ſie wyprávić może. fol: 698. lege 10. **Też vſtáwiami.**

Woyne powinien kożdy Rycerzki człowiek wedle wielkośći máietności ſwych y dochodów R. P. z pewną liczbą zbroynych. fol: 697. le: 8. **Jż.**

Woienná ſłużbá iść ma z Szołtyſtw y z Woytóſtw oſiádłych y z ſkupionych. fol: 700. le: 19. **Jż.**

Woienna ſłużbe ktoż prawá winien, tego król wyietym y wolnym czynić nie ma, krom chorych ábo ſtarych ábo ná potrzebách R. P. bedących fol. 702. le. 27. **Też vſtáwiamy.** & lege 28. **Będźiemy.**

Do woiennych ſpraw Prowizorowie náznáczeni bydź máią fol: 362. **Jeſt ná.**

Woienni Prowizorowie z Hetmánem koronnym porozumiewáć ſie máią, o ordináciiey wozów woiennych. fol. 362. **Jeſt ná.**

Porządek w ciągnieniu ná woyne. fol: 704 le. 1. Profectio.

Czáſu náznáczonego kożdy ſtáwić ſie winien, pod gárdłem y vtráty máietności fo: 708. le. 13. Item quilibet.

Stáwić ſie ma káżdy we cztery niedźiele ná miey ſce oſtátniemi wićiámi oznáczone. fol: 696. lege 27. Quicunque.

Káżdy pod ſwą Chorągwią ſtáwić ſie ma. f. 709. lege 17.

Woiennych ludźi ſprawca Káſztelan. fol: 434. lege 3. **Káſztelan.**

Ná woyne ruſzenie porządne bydź y ku obronie nie ku ſkázie obrácáne bydź ma. fol: 714. le: 8. **Alby.**

Woyſká rozdwaiáne bydź niemáią. fol: 692. le: 12. **Jż.**

Woienné woży náſſi ižowáné bydź máią máką, ſuchym chlebem, ſłoniną, wiedłym mieſem, leguminámi y nabiałem, fol: 362. **Jeſt ná.**

Woży woienné ż konmi, y pieniądze od Miaſt przy woźiech wyćiągnioné, y żywność, ieſliby któryby Rotmiſtrz przedał, winą 100 *grzywien karány bydź ma po ſeymie zá oſm Niedźiel.* f: 703. lege 30. **Pod czáſem.**

Przy woźiech woiennych máią bydź wydle, moty ki, ſiekiery, y inſze naczynia woienné. fo: 362 **Jeſt.**

Przy kożdym woźie ma bydź pieſzy ieden, f. 703. lege 29. Item.

Woży woienne do Hetmáná ábo tám gdźie roſkażą odeſłáne bydź máią. folio 362. **Jeſt ná.**

Woiennego woźu gdźieby iákiey wżmianki wprzy wileiu niebyło, práwu królewſkiemu záchowano, fol: 102. le. 2. **Chcąc.**

W woyſcze álbo ná Séymie creowáni bydź máią plebei *ná Szláchectwo dla dźielnośći iákiey* folio 555. lege 5. **Vſtáwiamy.**

Ná woynie wyświádczyć ſie równy równemu winien, gdyby go obwiniono że niedoſtał plácu. folio 560. lege 5. Item.

Woienne pieniądze ktoby wźiął ná woyne á nieczyniłby doſyć, ma bydź przez Stároſte bez pożwu imány. fol. 716. le. 12. **Ktorzykolwiek.**

Woienne práwá znieſione. fol. 733. 734. 735. &c **O téyże woynie pátrz wyżéy.** fol. 1327.

Woienna żywność.

Żywności y innych potrzeb ieſliby kmiećie ábo chłopi do woyſká niechćieli wieźdź, tedi ſam ká ſztelan do bliſkiey wſi poſłać ma ſługi którzy potrzeb zá pieniądze doſtáną. folio 715. par. **A ieſliby.**

Woienne Abrogátá.

Deputáci do Rády woienney. f: 733. l. 1. **Wiele.**

Aſſecurátia pieniędzy ná potrzebe R. P. *nábytych.* folio 734. lege 2. **Zábiegáiąc.**

Opátrzenie Krákowá y Lubowle. fol: 737. lege 4. **Iż táko.**

Diſciplina Militaris. fol: 738. le: 5. **Rzeczy.**

Wyiećie żołnierzów od práwá. fo: eod. l. 6. **Ná**

Wybránccy, fol: 739 le: 7. **Conſtitucyą.**

Słudzy **Támże.** lege 8. **Iż teſt.**

Szácunek żywności. fol: eodē le. 9 **Żywność.**

Opátrowánie Zamków y Municiy. **Támże.** le: 10. **Gdźieby.**

Liczbá Száfárzów y Poborców. fol: 740. le: 11. **Száfárze.**

Aſſecurátia Száfárzów poborowych. **Támże.** le. 12. **Száfárze.**

Woſki.

Woſków zákupowánie, **Pátrz** fol: 1048. lege 2. **Vſkarżáli.**

Woyſcy y Woyſtwá.

Woyſtwá nowé vſtáwiáné bydź niemáią, á ſtáré záſłużonym dáwáné bydź máią. fo: 125. lege 4. & 5.

Woyſkiemi ſłużbá woienna ginie. fol: eodem. lege 5. **A iż.**

Woyſtwá po roku 1538. *vczynioné ſą zepſowáné y té które Zamków niemáią,* **Támże.** l. ead:

Wóytowie y Wóytoſtwá.

Wóytów vrząd ieſt záwżdy ná ſłużbie y ná roſkażániu Pánów ſwych fol. 1075. le: 1. **Gdyż.**

Wóytoſtwá żaden Rycerſki y inny zacny człowiek kupować niema, áni doſtawáć nád wolą dźierżáwiec álbo Pánów onéy wſi ſub nullitate. **Támże.** le: eadem.

Wóytowie wſyſcy woyne ſłużyć winni. fo: 699. le: 16. **Iż.** & le: 17. **Zdáło.** & 18. 19.

O wóytoſtwá y ſołtyſtwá które ſą ná ſkupie zá Dworem ſprávy iśdź máią. **Pátrz pozywánia zá Dworem.**

Wóytowie Wóytoſtw áni záſtáwiáć áni przedawáć mogą bez woley Pánów ſwych álbo królewſkiey pod ſtráceniem ſummy. fol: 1076. le: 4. **Czeſtokroć.**

Wóytoſtwo Miáſtu Wieluniowi wiecznie incorporowáne, á pożytki ż niego máią iśdź ná poprawe Miáſtá. fol: 1076. le: 6. **Ná prozbe.**

Wóytóſtw pewnym Miáſtom incorporowánie. **Pátrz** fol. 1077.

Woźny.

Woźnego Woiewodá ſtánowić y ſadźić ma. folio 276. lege 2. **Ale.**

Ná vrząd ſwóy liſt od Woiewody mieć ma. folio 521 lege 3 **Ja M.**

Przyſiegáć ma. folio 521. lege 2. **Ja B.**

Ná pozywánie przydány bydź może od królá, od Woiewody, Káſztelána, Stároſty, Sędźiego, Podſędká, Piſárzá, y káżdego Vrzędniká. folio 522. lege 4. **Skázuiemy.** & fol. 540. le: 2. Statuimus.

Pozywáć ma przez liſty królewſkie ábo Stároſcine, wyiąwſſy ná Dworze królewſkim ábo przy ſadźie wálnym. Może króm liſtów w Goſpodźie ábo ná rynku pozywáć. fol. 522. lege. 4. **Skázuiemy.** & folio. 519. le. 7. **Ktorzykolwiek.** & folio 540. le: 1. Quod. & lege 2. Statuimus.

Z iednym Szláchćicem w osobie powodowey pozwy kláść ma, ábo v Szláchćicá ábo v Wlodárzá, ábo v kmiećiá, ábo v zagrodniká, ábo tylko we Dworze onego ſłáchćicá ma opowiedźieć położenie pozwu. A ieſli kto we wśi nie bedźie, tedy kmiećiom to opowiedźieć ma, áby wiedźiał o tym fol. 524. lege 7. Woźny.

Bez osobnego roſkázánia Sedźiego pozywáć niema pod wina vtrácenia vrzedu y pod ſtráceniem dóbr wſzytkich y znáku wypalenia ná twarzy. folio 524. lege 6. Dowiedźieliſmy.

We wśiách ſpuſtoſzálych pozew w drewno w ſczepić y wziemie wetknąć, potym wbliſſey wśi ábo páráfiiey teyże wśi ſpuſtoſzáley opowiedźieć. fo. 525. l. 8. A we wśi. A to położenie pozwu vprzedzáć ma Rok tydźien przed tym. Támże.

Ze dwiemá Szláchćicomá ma do Stároſty odnoſić Innoteſcentią Commiſárſką z mándatem królewſkim o Gránice. folio 404. le. 9. Innoteſcencią. & lege 10. Nádto.

Przy woźnym dwá ſłáchćicy bydź máią gdy kto świádectwo czyni iákie. fol. 525. le. 9. Gdy.

Rote przyſiegi ináczey wydawać świádkóm niema, iedno iáko roſkażą pod vtráceniem vrzedu ná wieki. fol. 526. lege 13. Jeſli.

Od iednego świádká wwodźącego brać ma ośm groſzy, á od winy piątnadźieſtey wołu. folio 526. lege 14. Chcemy.

Od oświádczenia zábitego groſz ieden brać ma. fol. 526. lege 15. Zá złym.

Woźnym areſtowan bydź ma nieośiádły gdyby komu co był winien. f. 583 le. 1. Jeſli. p. Gdy.

Ná nieośiádłego kłáśdź może pozwy ábo w fárze, álbo w páráfiiiey w którey on nieośiádły był niekiedy ośiádłym, woláiąc iż przećiwko A.B. nieośiádłemu pozwy kłádźie. Támże. le: ead: parag. A ieſliby.

Rány ma ogledowáć. fo. 604 l. Vſtáwiamy.

Páná ze wśi ze dwiemá ſłużebniki Sedźiego o nie poſłuſzeńſtwo dwiemá woły ma ćiągáć, á ieſli Kmiećie beda niepoſłuſzni, tedy kożde° z nich ná iednym wole fo: 638. par: Przetoż.

Woźny ma dawáć wwiązánie w dobrá iákimkolwiek ſpoſobem doſtáne, fol. 653. lege 1. Quandocunque.

Przy wwięzowániu ná zwyklych płacách przeſtawáć ma. fol 654. le. 3. Jż. par: Od których.

Od ſądu Ziemſkiego gdźie liſt frymárkowy z dobry królewſkiemi publicowány bedźie, ad intromiſſendum ma bydź wzięty. fol: 95. le: Frymárki dóbr. para. A ktemu.

Przez Woźnego Intromiſsiiey dawánie poczęło ſie od roku 1543. która przed tym nie bywáłá. fol. 653. lege 1. Quandocunque. parag. Que quidem.

Woźny po dániu wwiązánia czynić ma zeznánię Szláchta v kśiąg Grodzkich onego Powiátu. fol: 670. le: 10. Jeſli pozwány.

A gdźieby wwiązánia nie dopuſczono, tedy tákże zeznánie vczynić ma przed Stároſtą oblicznie iż wwiązánie zbronione. Támże. le: 11. Jeſli práwem.

Woźny Ziemſki Wołyńſkiego woiewództwá może vrzędy ſwe wſzytkie powinne wykonywáć, choćby go też vrzad żaden ſtronie do tego nie przydawał, wyiąwſzyby ſło o iákie zákrwáwienie. Pátrz/ Wołyń.

Woźnego v ſądu Grodzkiego tegoż Powiátu Relátia vczyniona y pod pieczęćią onego ſądu ábo Stároſty gdźie zeznał, wyieta, ták ważna bydź ma v ſądu drugiego, iákoby ſam Woźny przytomny był. fol: 525. le. 10. Jeſli.

Woźnego Generałá Relátiæ przyimowáne bydź maią v kożdego ſądu y vrzędu ſub pæna 100 marcarum parti inſtiganti. fol: 526. le: 12. Odnieſli.

Woźny Generał gdźieby co przećiwnego práwu vczynił ma bydź przed królá pozwány ábo ná Trybunał y tám ſie ſpráwić. fol. 526. lege 12. Odnieſli.

Woźnego któby ránił ábo zábił w ten czas gdy vrzad swóy ſpráwuie, má bydź karan iáko violator ſecuritatis Iudiciorum. folio 526. le. 16. Jeſli.

Ktoby go vbił ſpráwuiąc vrzad grzywien 50. przepada. folio 982. lege 14. A gdy.

Woźny o ſwe exceſſy winien przed woiewodą odpowiedáć tám gdźie ſie exceſſ ſtał. fol: 526. verſu vltimo.

Wrotá

Ná rzekách dla wolnego pływániá ze drwy y Statki máia bydź czynione. folio 1097. lege 1. Miedzy innym. & fol. 1100. le: 5. Acz ſtáródawnémi. Támże. le. 6. Co ſie tycze.

Wrotnictwá.

Wrotnictwy báwić ſie niemoga Dygnitarze y Vrzednicy Ziemſcy, fol: 435. lege 5. Iné.

W wiązánie.

W máietność puścić ma ten kto ſie zápiſze o dług á nie doſyć czyni. fol. 633. le. 5. Gdy kto.

W wiązánie z ſtroiáka wina trzech grzywien ma puścić

puścić o dług zápisány pozwany. fol: & lege eadem par: Ale ieśli.

W wiązánie w dobrá iákimkolwiek śt osobem dośtáné, przez woźnego ma bydź dawáne. folio 633. lege 1. Quandocunq;

W wiązánie w kárczme ábo w Młyn niema bydź dawáne, wyiąwszyby ineý máietności niebyło. folio eodem lege 2 W Kárczme.

Od dánia wwiązánia żadne płace áni dáry bráne bydź niemáią. fol: 654. le: 3. Iż poddánym & le: 4. Stárośtowie & le 5. Chcąc.

W wiązánie w dobrá ma bydź przez vrząd wźięte, ieśli kto in defectu solutionis *długu pozwány dobrowolnie puśći.* fol: 633 le 5 Gdy.

Przy wwiązániu dobrowolnym w przezyśkách żegnanie Woźnego bydź ma z Szlachtą. fol: 670 lege 10. Jeśli.

W wiązánia proceśśów rozmáitych w przezyśkách y w rzeczách osądzonych, maś fol: 655. & fol: 667.

W wiązánie przez Stárośty bráne bydź ma w dobrá do śkárbu przepádłych tych ktorzy o złodzieyśtwo, o łupieztwo śą obwinieni, ábo ktorzy ná pierwśzym, wtorym y trzećim roku nie chcą śtánąć. fol: 620. le: 11. Acz. parag: A wśytkych.

W wiązánie z ſtrony pośágu po śmierći żeniney, Pátrz fol: 570 le. 3. Około.

O tymże wwiązániu, pátrz Proceś śądowy wyśżey 1300.

Wybićie z máietnośći

Gwałtowne, iáko dochodzone bydź ma, Pátrz fol: 591. le. 11. Quia negotium.

Wybráncy.

Ze wśzytkich dóbr królewśkich ná woyne wybiérani bydź máią. fol. 700. le: 21 Iż pod.

Wychowánie Stárośt y Dzierżawiec.

Pátrz Stárośtá/ fo: 1314. par: Opátrzenie.

Wygon.

Wieprzów ná żołędź ábo ná żyr bydź niema przez cudzą dziedźine iedno drogą, áni do láśá cudzego, fol: 1109. lege 4. & 5. Vśtáwiamy.

Wykładánie Práw.

Pátrz Práwá. fol: 1266.

Wykupno.

Przy wykupnie z dóbr królewśkich nie máią bydź záp owiadánie pieniędzy człowiekowi ośiádłemu, y nieośiádłemu, ktory zá śie śtáwi rękoymie. fo. 100. lege 2. Iż przy.

Przy wykupnie dóbr królewśkich wykupionych gdyby śie ktory z poddánych królew: mienił mieć krzywde iáką álbo śkode od tego ktory ieśt wykupion, tedy o táką krzywde y śkode Práwem Ziemśkim ma czynić. Támże.

Wykupiony z dóbr krolewśkich ma czás wolny Niedźiel śześć wywieźdź, wygnáć y wynieść wśzytkie rzeczy y dobrá śwe. Támże.

Wykupowánie ma bydź w własnym powiećie, gdy przez inego nie przez królá wykupno bywa. Támże.

Ku wykupnuż dóbr ma bydź położony rok pogwu 6. Niedźiel od położenia pózwu. Támże.

Przy wykupnie z dóbr królewśkich máią bydź liśty zapiśów ogląddne: á ktore śtuśne y śpráwiedliwe y wedle práwá, te vznáne bydź máią przez królá y Ráde. A ktoby decretem królewśkim był vćiśniony, wolno mu ápellowáć ná Seym wálny. fol: 100. le. 3. Dla znieśienia.

Ná wykupno dóbr królewśkich Conśenśy w mocy śą zośtáwione, ieśliż práwu pośpolitemu nie śą przećiwne. fol: 101. lege 4. Conśenśy.

Wykupno z dóbr pániey wienney, ma bydź ábo v śadu źiemśkiego álbo ná pierwśze położenie kśiąg. folio 576. lege 4 Jáko.

Wykupno dóbr zaśtáwnych práwem pośpolitym opátrzono fol 495. lege 31. O pátrzenie.

O wykupno dóbr w Wielkiey Polśzcze wolno pozwáć do grodu y pieniądze brác powinien. fol: 494 lege 30. Gdy.

O wykupno dóbr Rok ieśt záwity: folio 632. le: 2. Jeśli.

O wykupno dóbr piśarz z komorniki śądźić może. folio 494 lege 23. Tęż moc.

Śądźić moga y pod śeymem. Támże. 29. Camerarii.

Wywoláncy.

Wywołáncem ieśt ten, ktory práwem będąc zwyćiężony, ieśt rporny y śprzećiwia śie brachio Regali, *y práwu pośpolitemu koronnemu.* fo: 672 lege. 14. Jeśli.

Wywołáni bydź máią z Principałem wśzyścy pomocnicy, ktorzy práwem zwyćiężonemu pomagáią. fol: 673 lege 16. Tákże.

Wywołáncy y cżći odśadzeni w Koronie mieyścá niemáią, á Stárośtowie tákowe imáć máią. fol: 680 le: 3. W śzytkim. par: Item.

Wywołány bydź ma ktoryby Dekretowi Królewśkiemu o zámordowánie do wieże śkázány

niechćiał czynić dosyć. fol: 681. par: Item/ Też y w tym.
Wywołány bydź ma ktoryby ná Sey miech zwáde vczyniwszy kogo ránił, potym z korony vćiekł. fol 513 para 2 przeciwko.
Wywołáni bydź máia y bezecni Kortezani z Rzymu wezwáni á niewracáiący sie na czás náznáczony do swych beneficiy. fol. 200. lege 13. Jż. & fol: 202. le. 14. Ná czesté.
Wywołány bydź ma złoczyncá ktoryby kápłaná ábo kleryká zábił, ránił, &c. á poimány bydź nie mógł. fol. 240. le 1. Gdyby. & fo 241. lege 2. Præterea.
Wywołáni iedno zá zwoleniém Szláchetckim we Dworzech Szláchetckich imáni bydź máią. fol. 627. lege 3. Nie máią.
Wywołánia podnieśienie de male obtento. fol: 626. le 1. Podniesienie.
Reláxátia y znieśienie Banniciiéy. fol. 626. le: 2. Gdyby.
Wywołáni w domách przechowáni bydź niemáią áni pomocy dawáć, áni obcowáć z nimi máią. fol. 627. le: 3. Niemáią. O tych wywołáncách Pátrz wiecéy fol. 1315.

Wyzywánié z Powiátu.

Kto z Powiátu kogo wyzowie ma bydź karan 6. grzywien, połowicá sądowi, połowicá stronie. A wyzwány z przysądzeniem winy ma bydź do Powiátu odesłány. fo. 545. le: 1. Jesliby. Ná seym ku skazániu dekretu Trybunálskiego wyzwány od pozwów y od rzeczy wolen. fol: 813. 20.
Wyzywáć ieden drugiego niema do sądu o rzecz onemu sądowi nie należącą pod winą opisáną fo: 545. le: 2. Acżkolwiek. & f. 812. l. 1.
Wyzywány żaden bydź niemá z Powiátu iedno o Królewską álbo vrzędową rzecz pod winą 14. grzywien. fol: 546 lege 3 Ustáwiamy. Albo gdźieby czyi ánteceśsor do iákiego sądu ábo zapisu przed tym był zapozwány Támże. le: 4. Hæredes. Albo gdźieby sie sam kto Powiátu swego odpisał.

Wyzywánié zá laską.

Wyzwány zá laską o stráte ábo o zysk swéy rzeczy, o trzy grzywny álbo o 12. groszy, może sobie vbráć co chce. folio 546. lege 6. Jesli.

Wyzywánie niewinné.

O wyzywánie niewinne Actor támże w winie stá tutowéy przekázan bydź ma gdźieby pozwáne niewinnie wyzwał. fol. 555. lege 6. Jesliby.
Wyzywánia zá Dworem. etc. Pátrz pozywánia fol. 1263.

Wyzywánié ná poiedynek.

Bydź niema bez dozwolenia królewskiego. fol: 691. le: 5. Jż sie.

Wzdánie.

Od wzdánia iedno po piáci groszy wyćiągano bydź ma pod winą 100. grzywien. fol. 642. le: 12. Z Polski.

Z

Zagrodnicy.

Którzy nie máią áni robią łanów cálych áni połowice nie płáca podymnego, ále iesli máią płáćić, winni, fol 323. le: 3. Nád to.
Zbiegli, przez stárosty ábo vrząd Mieyscki máią bydź imáni y Pánom oddáni, pierwey zá dotrzymánie wziawszy 12. groszy, fol. 1088 lege 20. Rádzą.

Záiąc.

Záiącá ktoby ná cudzym gruncie nád zámi rzony czás, y bez dozwolenia Pánskiego sczwał, winę trzy grzywny tákiemu zapłáćić ma. fol: 1109. le: 2. Gdyż.

Záiązy.

Nie płotámi ále siećiámi łowić ryb trzebá, fol: 1097. le: 1. Miedzy.

Zakłády.

Nobili contra Nobilem wolne sa, fol 629. lege 5. Státut.
Miedzy Szláchtą á osobámi Mieyscźiemi królewskich Miast y Duchownych, specificum ednák sobie, pozwolone, Támże. p. cod:
Szláchćie o zakłády forum niema bydź iedno w Ziemstwie & per appellationem ná Trybunale. Támże.
Zakłádów, win y szkód sądowych iáko vchodzić. Patrz sądowe spráwy.
Zakłády zapisów żadnych ściągáć sie nie máią ná dział wźięty w oyczyźnie, przeciwko którey dostáłá sie była summá indźiey przez Exekucią odsądzona. fol: 91. par To też Item.
Zakłády troiákie bydź máią, zá ustáwieniem Roku przypowieszczonego gdy sie náwzaiemne posyłá z Woźnym fol: 674. le 19 Takowe.

Zakroczym

Miásto náporątowanie Támy, ma mieć ná káżdy rok z składu solnego po sześć bałwanow. Roki fol: 995. le. 3. Jż.

Roki Zákroczymſkie maſz fol 468. le. 98.
Rewizia Act Zakroczymſkich maſz fol. 506. lege 7. Do.

Zakupienie towárów.

Rzecz ieſt ſzkodliwa y przeſzłz towáry wſzytkie ſa wolne do hándlowánia kozdému, fo: 1048. le: 2. Vſkarzáli. Pátrz f. 1329. Towáry.

Zamek Káliſki.

Zamku Káliſkiego oprawá bydz ma z winy Zupniká Ruſkiego 100. grzywien, gdzieby ná kázdy rok do Bydgoſczy ſól nie ſpuſczał y tám iey po grzywnie nie przedawał, fol. 55. le: 26. parag. Ne. & fo: 56. le: 29.
Zamku Sniátynſkiego murowánie á Kániowſkie go budowánie z Cel. fol: 84 le: 68. & 69.

Zamki.

Ná których ieſt oprawá Krolowien Polſkich má ia bydz zlecone y dawáne Szlachcicom obywá telom krájów tych gdzie te dobrá leza. Aiurisditia ſadów oprawie podledz niema, fol: 22. le 4. Jz wedle.
Glównieyſſe w których ſa Stároſtwá záſtáwiáné bydz niemáia, fo: 90. le: 1.
Zamków glównieyſſych záſtáwiác ſie nie godzi ło Krolowi Kázimirzowi III. po vchwale ſtátutu o tym rzeczynionego, támze. le: 2. para: Druga
Zamki glównieyſſe od vchwały Státutu Krolá Alexándrá podległy Execuciiey, támze. pa: Ktory.
Zamki glównieyſſe proptergrauem neceſſitatem Reipub nie máia bydz záſtáwiáne ani w ſummie zápiſowáne, fol: 9. le: Státut Alexándrow. & f. 98 le. 5. Jz tém.
Zamek ábo twierdza koronna żadnemu Kſiaſtciu ábo z Kſiążąt idącemu ku rządzeniu ábo dzierżeniu niema bydz poruczány fol 297. le 1. Obiecuiemy. par. 4. & 5. Nie tylko Zamki y twierdze, ale áni Miáſtá kurzadzeniu dáne, náznáczáne, conferowáne, ani zaſadzáne bydz niemáia. fol: 298. le. 6. Doſtoienſtwá. par: 5. Ale iż.
Zamki y Miáſtá ſadowe, iáko Krakowá, Bieczá, Saczá, Wiſlice, Woynicza, Zawichoſtá, Lublinà, Siecziechowá, Lukowá, Radomiá, Zamku Leczyckiego, Piotrkowá, Brzeſcia Kuiawſkie go, Kruſzwice, Włodiſławia, Poznániá, Miedzyrzecza, Zbaſzyná, Káliſzá, Nakle, Koniná, Pyzdr, żadnemu iedno obywátelom dawane bydz niemáia. Ale inne Zamki wolno królowi rozdawáć komu chce choć y przychodniom fol: 297. le. Obiecuiemy. par. 5. Potym. & fo. 298. le. 6. Doſtoienſtwá. pa 5. Ale iż.
Zamki cudzoziemcom dawáne bydz niemáia. fol: 302. lege 18. Zadnemu.
Polakom tylko ſzlachcicom oſiádłym dawáne bydz máia. fol: 303. lege 19. Jz ieſtesmy.
Zamki Koronne oprawowáne y opátrzone bydz máia zo trzech czeſci dochodów Krolewſkich. fol: 311 par: A wſiakże.
Zamki, Miáſteczká, Wſi, dóbr Krolewſkich ieſliby ktow záſtáwie trzymał przeciw Stároſtowie Zamków Polacy ſzlachcicy bydz máia. fol: 98. le 1. Wiele.
Zamki w Inflantczech alternatim rozdawáne bydz máia raz Polakom druga rája Litwinom. fol. 100r. lege 2. Stároſtwá.
Zamki y Miaſtá tempore Interregni niemáia bydz vſuczáne innemu iedno Krolowi wolno obránemu. fol: 429. le: 3. Stároſtowie.

Zamorſcy Ludzie.

Co máietnoſci nákupili, á nie ſa Nobiles Regni & terrarũ cõiunctarũ, do trzech lat poprzedáć imioná máia, pod vtráceniem tychże máietnoſci. A nápotym żaden ſie tego ważyć nie ma pod vtráceniem pieniedzy y máietnoſci do ſkárbu, o co forum ná Trybunal. fol: 935. lege 9. Jz ſilá.

Zamoſcie.

Przy wolnoſciách, práwiech y porządku ſwym ma trwáć czáſy wiecznemi. fol: 12. parag: Miáſto też.

Zapiſów formy.

Zamiány dóbr. fol: 442.
Wiecznego przedánia dóbr. fol 443.
Widerkaffowe. fol. 444.
Dárowánia wiecznego. fol: 446.
Záſtáwy dóbr fol: 447.
Obowiązku długu. fol: 449.
Árend. fol 450.
Dożywocia ſpólnego miedzy ſtadłem. fol: 451.
Ceſſiicy. fol: 452.

Zapiſy.

Zapiſowi euictionis kożdy Euiktor ma czynić doſyć. fo: 93. le 9. To też par: A on.
Zapiſy ná imionách ſtolice Krolewſkiey gdzieby bydz musiały tedy ná ſeymie wálnym bydz máia ad extenuationem. fol 96. lege 1. Jz dobr. & fol. 9, le: 4. Státut.

Bez obowiązku wydźierżenia bydź nie máią. Támże. fol. 96. par. A chocżeby.

Inácżey wykładáne bydź niemáią iedno iáko w sobie brzmią. fol: 102 le: 2 Chcąc.

Zápisánych Krolowi dóbr król ná seymie iure sibi inscripto *dochodźić ma.* f 101. l. 3 Gdyby.

W zapiśie czego dotkniono to trzymano bydź ma: czego zás nie dotkniono, to rozsądkowi Królewskiemu zostáwiono. fol. 102. le 2. Chcąc.

W zapiśie gdźie osobney wzmianki nie rczyniono o myćie, o woiennym woźie, o dwu groszu podymnym, o státcyey, o podawániu Duchownego opátrzenia, to Królewskiemu prawu záchowano. Támże.

Zapisy które iednym związkiem wszytko zámykáią w sobie, nic nie wyymuiąc áni z osobná mieniąc, ále wszytko ná osobe przenoszą, wszytko w sobie zámykáią y dźierżawcy przyczytáne bywáią. Támże.

Zapisy wszytkie w Stárostwie Wielkiey Polski w kśiegi Grodzkie wpisowáne bywáią. fol. 435. lege 1. Iż.

Zapisy, Resignátie, y oprawy w Woiewództwách Poznánskim y Káliskim starym zwyczáiem bydź máią przed Stárosta Wielkiey Polski. fol. 438. lege 1 Skázuiemy.

Zapisy y zeznánia dóbr w ziemi Sierádzkiey y Lánczyckiey przed vrzędem Zamkowym czynione moc wieczną máią, bez wwodzenia w kśiegi Ziemskie. fol. 438. le 2. Zapisy.

Zapisy Bielskie ták ziemskie iáko y Grodzkie, y które przy leżeniu kśiąg były ápprobowáne. fol 438. lege 4. Zapisy.

Przy Zapiśiech láta, baczenie y z drowie te kto ie czyni vpátrowáne bydź máią. f. 438. l. 5 Ma to.

Zapis przyiety bydź niema ieśli kto niema lat słuszných ábo rozeznánia. fol. 438 le 5. Ma.

Przy Zapiśiech ták pisano bydź ma iáko sie kto do niego stáwi, ieśli chory, tedy chory: ieśli zdrowy, tedy zdrowy. fol. 438. le: 5. Má to.

Zapisy vczćiwośći oboygá narodu Polskiemu y Litewskiemu śkodliwe ważne bydź niemáią. folio 439. lege 6. Si.

Zapis żenin bez przyzwolenia przyiáćioł nic nie waży. f 439. le: 7. Zoná. & f. 444. p. A ieśliby.

Zapisy y zeznánia iedno przy Áktorách czynione y przyimowáne bydź maią. fol. 439. lege 8. Zábiegáiąc.

Dla przyimowániazapisów ábo zeznáwánia vrzad żaden ieździć niema, królowi iednák sámemu słáć wolno. fol. 439. lege 8. Zábiegáiąc.

Zapisy pilnie y spráwidliwie w kśiegi wpisywáne bydź máią, á odmieniáne bydź niemáią. folio 439. lege 9. Sędźiowie.

Zapisy Grodzkie wietrzeią ieśli w rok y śześć Niedźiel do Ziemstwá przeniesione nie beda fo 440. le 11. In libris. & l. 12. In primis.

Zapisu w Grodzie zápisáne kto go do kśiąg ziemskich ábo królewskich przenieść obiecuie ánie przenieśie, wine trzy grzywny stronie y drugie trzy śadowi przepada, f: 440. l. 3. Item.

Zapisy wśelákie bydź máią wedle formuł Státutowych fol. 440. le: 14. Ad. 1543.

W zapiśie ktoby dołożył te słowá (sicut latius in formula Statuti descriptum est) *iuż ważny we wszytkim bydź ma, choćby wszytkiego nie specificował.* Támże.

Zapisy winámi wárowane bydź moga iáko sie strony miedzy soba zgodzą, Támże. parag: Quarum quidem.

A przećiw tákiemu zapisowi iuż áni mówić áni czynić żaden nic nie może, náwet áni dilatiæ żadne ważne bydź nie máią, wyiawszyby sie brał do quitu iákiego: tedy do bliższych Roków dilátia dana bydź może, Támże. par: Sed neque.

Zapisu prioritas super bona aliqua *czyiá, tego też iest y* potioritas, *byle też dobrze y possessia za posledním zápisem otrzymał, wyiawszyby był triennalis possessor, ábo* de Iure *práwo iego nie było ważne.* fo 441. lege 15. Decláruiąc.

Zapisy w kśiegách Grodzkich ábo Ziemskich odległych super bona aliqua *zeznáne,* ad proprium forum Terrestre vel Castrense, vbi bona recognoscentis consistunt per modum oblatæ *wpisowáne bydź máią.* fol: 441 le: 15. Decláruiąc.

Zápisu prioritas *ma bydź liczona od tego áctu gdy bedzie* in proprio foro *actiowány* fol: 441. lege eadem.

O Zápisy ná zmowie ku ossukániu Creditorów czynione ábo iákożkolwiek podeyzrzáne, wolno práwem czynić drugim Creditorom, któryby sie ten zapis zdał ku szkodzie. fol: 441. lege eadem.

Zapisy nazdráde ku osukániu czyiemu ábo náprzekáze spráwiedliwości czynione bydź niemáią: á ieśliby oto był kto pozwány, tedy śześćia świádków sobie rownych o wieczny zápis, ma sie przysiegą odwiedzć: á ieśli do czásu pewnego, tedy dwiemá świádkámi. fol: 441. le: 16. Czestokroć.

Zapisowi ktoby fałsz zádał á nie dowiódłby, 14. grzywien karan bydź ma. fo: 508. l. 4 Aby.

O zapisy

O zapiſy imieniem cudzym nágdrádźie kuſzkodźie y ſkáźie nie wiedzących álbo dáleko bedących czynione karáni bydź máią winą naiázdu domowego. fol: 441. le: 17. Iż.
Zapiſy Goſtynſkie Grodzkie y Ziemſkie w kśiegách vczynione ważne y wieczne. fol. 506. le: 8. W źiemi.
Zapiſów Ziemſkich y Grodzkich w kśiegi introducowánych originália wracáne wſzędy bydź máią. fol 506. lege 10. Iż poſtowie.
Zapiſów nowych czynić, áni ſtárych quitować, áni pieniędzy zápiſánych procurator brać niemoże bez Aktorá. fol. 520. le 8. Stáry. pa. Wyiąwſzy.
Zapiſy bądź Polſkim álbo Láćinſkim iezykiem piſáne bydź mogą. fol 527. le: 1. Vt autem. 1543.
Zapiſy Grodzkie nie przeniešione máią mieć frzſtu ſub interregno do dniá koronátiiey krolewſkiey. fol: 553. lege 10. Aby. par: Tóż y o zapiśiách.
Zapiſy zaſtárzáłe rozumieią ſie od lat 10. fo: 711. lege 3. Iż.
Zapiſów kmiecych y poddánych Ziemiánſkich Duchowni miedzy ſobą dopuſczáć niemáią. 237. parag: Które.
Zapiſów ktoby niemiał ná dług pożyczány, á pozwałby dłużniká o dług, dłużnik przyſiągſzy wolny będźie. fol. 633. lege 4. Też kto. & fol: 1034. le: 6. Koniec. & le. 7. Gdy kto.
Do zapiſu powinni ſtánąć y nan odpowiádáć dźiedźicy ieſli ich ánteceſſor był do tego zapiſu zá pozwány. fol: 573, lege 3. Pozwáni. parag. Trzećia.
Zapiſy przed ſadem Trybunálſkim vczynione teyże wagi ſą co y źiemſkie. fol: 686. le: 14. Zapiſy.
Zapiſów wárunek kożdemu czynić wolno podzakłádem y ſkodámi źiemſkimi iáko ſie zſtrony ſobą zgodzą. fo: 440. le: 14. Ad effugiēdas.
Zápiſány rok odłożon bydź niemoże. fol: 549. lege 2. Jeſli.
Zapiſy Mieſczánóm ná dobrá dźiedźiczne zaſtáwne ſą nikczemne y niemáią bydź dopuſczáne fol: 1031. lege 2. Vſtáwiamy.

Zaſługi

Y cnoty obywátelów tuteczných nád przychodnie przekładáne bydź máią. fol: 300. le: 9. Gdyż.
Zásłużonemu znáczńie może bydź dáne Dignitárztwo álbo vrząd Ziemſki, choćby oſiádłości niemiał w onéy źiemi: byle ieý tylko potym w półroká doſtał. fo: 302. le: 16. Chcąc.
Záſłużonym nagrody od krolá czynione bydź máią. pátrz fol. 1152. Wzgledem nagrod záſłużonym.

Zaſtáwy.

Dóbr krolewſkich, pátrz. fol: 1142.

Zaſtępcy.

Wrzeczách dotkliwych ábo nie dotkliwych. fol: 630. le: 1. Przydawa.
Zaſtępcá ieſli ſtánie á pozwánego záſtąpi, odpowiedáć winien. fol: 631. le: 2. Ilekroć. A ieſli niezáſtąpi wine odkładáć pomocnicy winni fol: 642. le: 10. Jeſli kto. Pátrz Euictor. fol: 1182.

Zatór.

Zatorſkie kśieſtwo ieſt pod iedną pieczęćią y laską koronną. fol: 97. le: 2. Státut.
Sędźia źiemſki Zatorſki ná Rocách ábo ná ſądźiách Ziemſkich Zatorſkich mieyſce ſwe trzymá: á ſędźia Oświećimſki przy nim zá Podſedká ſiedźi. fo. 1009. par. A ſądy.
O tych kśieſtwách Oświećimſkim y Zatorſkim Pátrz in litera O. Oświećim.

Záwárćie źiemie.

Pátrz, fol: 1177. Długi.

Zbiegowie

Woienni, Pátrz in litera W. Woyná.
Zbiegli z korony o iáki wyſtępek, á chćieliby niewinność ſwoie okazáć, ſtárać ſie máią o Gleyt v Woiewody. f: 627. le. 1. Vſtáwiamy.
Zbiegli kmiećie wydawáni bydź máią. pátrz fo: 1205. Kmiećie zbiegli.

Zborowſcy.

Reſtitucya vrodzonego Chryſtophá Zborowſkiego, fol: 652. lege 4. Wśieliſiwy.
Approbatia ſálui cōductus tegóż Páná Chryſtophá Zborowſkiego, fol: 653. le: 5. Saluum Conductum.

Zbóycy.

Szlaſcy zá krolá Zygmuntá roku 1532: Myſſká y Berká wielką ſkodę koronie czynili, fo: 586 lege 1 O pożogách.
Pátrz, gwałty fol: 1190.
Pátrz y niżey Złoczyncy.

Zboże.

Odzboża Szláchetckiego Cło żadne bráne bydź niema, pátrz fol: 1160. Celnicy y Mytnicy.
Odzboża woda ſpuſczáiącego myto płácone bydź ma

ma iáko od landowego. fol: 62 le: 10 Zboża.
Zboża przedawánie ma bydź wolne w Bydgoscźy ſłáchćie Kuiáwſkiey, fol: 1027. l. 1. Gdy ſie.
Zboże do Gdanſká od ſłáchty woźone, ieſli nie dáley woźone bydź ma, Gdanſczánie pokazáć máią, fol: 971. lege 6. Grauiter.
Zboże wolno w koronie z ſkupowáć, przedawáć, y wywoźić ſłáchćie, fol. 1048. le. 1. Suadente.
Zbożem drógi zákazáne przeieżdżáne bydź niemá ia pod gárdłem, fol: 1036. le. 11. Aiż.
Zboża ná targ do Miáſtá przywieżionemu Woiewodá ceny vſtáwiáć niema: fol: 281. lege: 14. Chcąc. par: A máią.
Zboże pożyczáne do cztérech lat nie vpomnione ginie, fol. 1049. le: 2. Fráncíſzek.
Zboża wſelákiego ſkład w Skwirgynie, fol: 1101 lege 8, Iż.
O zboża ná polu podeptáne pan ſprawiedliwość zobwinionego ſługi nie osiádłego czynić ma, fol: 591. par: A o ine.
Zá kopę zboża którégokolwiek we dnie wźiętégo, wine ſadowi 6 grzywien. á ſzkode ćierpią cemu trzy grzywny, fo: 617. lege: Zá iedne.
Zboże w nocy kto bierze, złodźieyſtwo popełnia, Támże.

Zdawánia Sądowé.

Zdánia ſądowé w kśiegi wpiſáne bydź máią, fol: 504. le: 1. Też.
Zdánie niesprawiedliwé áreſtowáne bydź maw kśiegách, fol: 636. le: 3. Gdy.
Ieſli nie áreſtuie zdánia, ten który zdał, może zdá nie z kśiąg wypiſáć bez winy, fol: 637. verſu 1. A ieſli. & fol: 636, lege 3. par: A ieſli.
Zdawcá niesprawiedliwy wine trzy grzywny odłożyć powinien, fo: 636. le: 3. Gdy p. A ieſli.
Zdány v ſaduzárázem iśćić ſie ma. fol: 636. le. 2. Iż práwem.
O tym zdawániu pátrz wiecéy fol: 1300. Sądowé zdawánia.

Zdraycy.

Zdrayce wolno záwſſe poimáć, fol: 592. lege 13. Gdyby. & le: Declárniemy. Támże/pátrz ſłáchćić. lege Szláchćic ſłáchćicá.

Zebracy.

Zebraków w Mieśćiéch y w Miáſteczkách y we wśiách tyle ma bydź ile ich Pánowie mieysce álbo pospólſtwo skażą mieć, fo 1096. ver 15.
Zebracy bez znáków máią bydź imáni y ná ſłużbe Stároſtów Królewſkich oddawáni. Támże. ve: 24. Wſsákże wyſłużoné Pánowie mieysce dawſzy im świádeczné liſty, wolno máią puſczáć. Támże.
Státut de validis mendicantibus, y o imániu Hultáiów w vżywánie przywiedżiony pœna 100. marcarum interpoſita, gdźieby Grodzki ábo Mieyſcki vrząd nie exequował, fol. 1096. lege 2 Státut.

Zelázne liſty.

Pátrz. fol: 1215. liſty Káncellárniey Królewſkiey.

Zelázo.

Zelázá Centnar z Węgier do Zup krákowſkich tylko po 14. groſsy płácono zá królá Káźimierzá Wielkiego, fol: 38. par: 5. Też ieſli.

Zeznánia.

Przed Máieſtatem Królewſkim máią bydź w kśiegi Káncellárniey królewſkiey wpiſáne, folio 289. verſu 7. Pátrz zapiſy.
Zeznánia przed ſadem Trybunálſkim ták ważne iáko ſeymowé ábo ziemſkie, fo. 686. lege 14. Zapiſy.
Zeznánia fałſywe imieniem cudzym ku ſzkodzie czynioné karáne bydź máią, fol. 441. lege 16. Czeſtokroć.
Przy zeznániu Sędźiowie oko pilne mieć máią ná oſoby zeznawáiące, fol. 438. le: 5 Mato.
O inſzych rzeczách do tego należących, Pátrz wyſséy Zapiſy.

Zgodá

Ieſt mátká rozmnożenia, fol: 234. le: 3. Chcąc.

Zguby.

Obwiniony o rzecz należioną á przałby, przyśięga ſie odwieżdź ma, fol. 624. le: Item Martinus.

Ziemſkie ſpráwy.

Pátrz Sądy Ziemſkié, fol. 1296. & Sądowé ſpráwy. folio 1298.

Ziemſtwá.

Ziemſkich máietnośći Mieſczánie kupować nie máią, áieſli które osiedli, poprzedáć winni: krom Ziemſtwá, które ſie ściągáią ná Miáſtá y pospolſtwo ich. fol 1032. le. 3. Stoiąc pa: Ale iednák.

Złoczynſtwá.

Tym wietſsego karánia potrzebuią im wietſsa złość y rozpuſtá w nich ſie mnoży, fol: 620. le: 11. Acz ſie.
Złoczynſtwá ſwieżego czás ieſt rok y ſześć Niedźiel

dziel, fol. 591. le: 11 Quia par: Quocirca.

Złoczynce co kápłaná ábo Cleriká zábił ábo ránił máia chwytáć poddáni. fol: 240. lege 1. Gdyby & fol: 241 le: 2. Præterea.

Biskupowi oddány yw klątwie bydź ma, Támże.

Złoczynce przez ſtároſty ſkromieni bydź máią. fol: 305. lege 28: In eo.

Złoczynce ſługá gonić álbo łápáć ma zá roſkazániem Páńſkim, inácżey bezecnym ſie ſtawa. fol. 582. lege 9. Gdy.

Złoczyncy którzy gumná palą prawem Polſkim karáni bydź máią, choćby we wſiách ábo Miáſteczkách Niemieckich byli należieni. fo: 623. le: 19. Z práwá. O złoczyńſtwách Ruſtich. Pátrz fol: 1292.

Złodźieie.

Złodźieiá gonić moga ſłudzy zá roſkazániem Páná ſwego, inácżey bezecnemi ſie ſtawáią. fol: 582. le. 9. Gdy.

Złodźieiá ſługę rękodáynego wolno páný poimáć y więźić, fol: 592. le: 13. Gdyby parag: Declárujemy. *pátrz ſzláchćic* le. Szláchćic ßláchćicá.

O złodźieyſtwo nieprzekonány, gdźieby w świádectwie ieden świádek wſtał, ſtronie doſyć vczynić winien, fol: 622. ver. 1. A ieſli.

Złodźiey który w nocy zboża krádnie ma bydź poimány. fol: 617. le: Acz wſtáwá. *A gdźieby był zábity, przez kogni bydź ma.* fol. eodem parag: A ieſli.

Złodźieyſtwo w Leśierze, w ſtáwie, w ſienie kto vczyni, práwem przekonány, ßkodę ćierpiącemu doſyć vczyni, fol: 617 le: Nádto.

Złodźiey pánu onéy wſi gdźie krádnie winę płácić ma. Támże.

Koniá gdy vkrádnie, á kmiećie złodźieiá gonić niechcą, ſámi go płácić máią, fo: 618. lege 6. Nagot.

Złodźiey gdy w ſpiączki okrádnie, zá przyſięgą powodową karány bydź ma. fol: Támże. lege 7. Dźiwiß.

Máłe rzeczy krádnący, vrzeźániem vchá karány bydź ma. fol. 619, lege Jeſli kto.

Z złodźieiem o kradźież w iedney páráfiiey w roku czyniono bydź ma Támże le: 9. Jeſli. *A gdźie dálßa páráfia we trzech leciech.* Támże. lege 10. Gdyż

Złodźieie ábo łupieżcy oczyſćiáć ſie máią w ták wielkiey liczbie świádków, iákoby ßłáchectwá ſwego bronić mieli, fol: 620. le: 11. Acz ſie.

Złodźiey raz, dwá, nawiecey trzy kroć obwiony, ſprawić ſie może, á zá czwartym rázem karány bydź ma, Támże. par: Ale.

Złodźiey trzy kroć práwem przekonány, do doſtoieńſtwá przyſtępu mieć niemoże. fol: 621. le. 14. Vſtáwiamy.

O złodźieyſtwo trzy kroć w rieeſtrze nápiſány, iman bydź może. Támże. le. 15. Acz.

Złodźiey o kradźież álbo łupieżtwá obwinionych, y tych którzy ná pierwßym, wtorym, trzećim roku niechcą ſtawáć, dobrá do ſkarbu królewſkiego máią bydź bráne. fol: 120. lege 11. parag: A wßytkich.

O złodźieyſtwo człowiek dobrey ſławy przyſięgą ſie odwieść może. Támże. lege 12. Aby.

Złodźiey ßláchćic ieſli vćiecze, á potym ſobie krolá przeiedna, przećie práwnie odpowiádáć y do ſyć vczynić dekretowi powinien y bezeczci bydź ma. fol: 621. le: 13. Częſtokroć.

O złodźieyſtwo nieprzekonány bezecny bydź niemoże gdźieby w świádectwie iednego świádká vſtał: tylko ſtronie doſyć vczynić ma. fol: 622. verſu 1. A ieſli.

Złość ludzka.

Złośćia ludzką y dobré obyczáie y ſprawiedliwość ginie, fol: 148. le: 4. A nádto.

Przez złość ludzką y obyczáie nákáżone, práwá do executiiey przyść niemogą. fol: 160. le: 23. Oznáymuiemy.

Vpór ludzki, á czáſow różność pſuią poſpolićie rzeczy naygruntowniey ſze, fol. 204. parag: Wßákże.

Dla wyſtępku iednego złego, chwałá Bożá y nabożeńſtwo ludzkie niema bydź oſierocińe. fol 242. lege 8, Inter.

Złoto niciáné.

Złoto w niciách y ſrebro pod ſtráceniem, niema bydź do korony wożone, fol: 1050. parag Vſtáwiamy.

Złoty czerwony.

Pátrz fol: 1230, Monetá.

Zmóydzka ziemiá.

Drógi ziemie Zmoydzkiey y ſkłady w koronie wedle przywileiu Miáſtá Kowińſkiego záchowáne fol. 780 le: 15 Zá prośbą.

Drógi ze Zmoydźi do Prus przez Commiſsarze poſtánowione, á nowe przez puſcza zágubione bydź miáły Támże:

Wole nowe ludźiom kupieckim Támże.

Zołnierze.

Zołnierzá Morzkiego Król Henryk miał chować ná morzu swym kosztem. fol. 109. le. 5. Item.

Zołnierzá Morskiego król chować ma ná morzu wedle potrzeby y wedle zdánia Koronnych stanów, Támże.

Zołnierzá Morskiego ná potrzebe koronną y W. X. L. król swym kosztem chować y morzem czynić ma. fol: 110. lege 6. Item Classem.

Zołnierzá król zbierać niema bez Rády koronnéy oboygá Pánstwá folio 34. lege 25. A w spráwách.

Zołnierzóm ná kóniá płácono bydź ma po fl. 6. folio 334. parag A item.

Zołnierze wyćiągáć ná ksiegey nie máią stáciy y żywności práwem gościnnym f: 250. p. A co.

Szkód żadnych ludziom Duchownym y świeckim czynićáni znich stáciy wyćiągáć niemáią. fo 334. par: A kożdy. & par: Tenże.

Zołnierzóm vsz rawiedliwić sie iest rzecz powinna. fol: 363. lege 20. Jżá.

Zołnierzóm Bycznskim y ná woyne Turecka zaplátá náznáczona roku 1591. w Lublinie przez Pány Deputaty poplácona bydź miáłá, Támże. *y szkody żołnierzkie sadzone bydź miały.* fol: 398. par: A od tákowych.

O żołnierze swowolne od Choragwie odieżdżáiące rozsadek y vznánie Hetmánowi zostáwione. fol: 581. le: 4. Jż.

Zołnierz kożdy powinien sie stáwić pod swą Choragiew. fol: 709. le: 17. Práwu.

Zołnierze Wyieći od sadów zá Zygmuntá Augustá. fol: 711. le. 1. Żołnierze.

Zołnierze gdzieby im szło o gárdło álbo o poczciwość máią mieć ápellátią wolną y scrutinia ná seym. fol: 713. par: A in criminalibus.

Zołnierzkie leżą ná mieyscách pewnych według zdánia Hetmánskiego bywać máią, á szkody z żołdu máią bydź płácone. fol: 716. lege 11. Terrarum.

Zołnierze ćiągnąc ná woyne szkody czynić nie máią, á stánowiská swe w polu miewáć máią. fol: 718. le: 1. Jest.

Zołnierze którzy szkody czynią, z żołdu szkody nágradzáć máią. fol. 726. lege 6. Jż.

Zołnierz pod trwoge y ruszenie zdány, po odprawieniu potrzeby, pokazawszy listem Hetmánskim iż był ná posłudze R.P. ma bydź od wydánia wolen. fol 272 par: A żeby.

Zołnierze od Quárty Sámborskiey wolni, fol: 730. le 12.

Żoná.

Mężowi nic zápisáć nie może bez przyzwolenia przyiaćioł. fo: 439. le: 7. Żoná.

Máiąc oprawe poságu ná mężowych dobrách które mąż przedaie, przyzwolić názapis inaczey nie może iedno z przyiaćioły przynamniey dwiemá z liniiey oycowskiey. fol: 444. parag: A ieśliby.

Zon które były załóżnicámi dźieći álbo potomstwo w żadnych dobrách nie dziedziczą Pátrz Dźieći.

Zoná po vmárłym mężu, oprawe y posag swóy bierze, Pátrz Wdowá.

Małżonki osób ná posłudze woiennéy bedących gdyż są sub tutela maritorum, *dilátiæ swe v práwá mieć máią* fol: 711. lege 3. Jż.

Zoná z mężem spólnie sobie zápisáć mogą. folio 451. lege 26. Stoiąc.

Żupnicy.

Máią bydź osiedli, Chrześćiánskiey wiáry, y máietni. fol. 314. par: Celnicy.

Zupnicy oddáwáć máią Quárte z dochodów im zleconych pod winą vtrácenia vrzędu, á przećie de bonis hæreditariis *po zápozwániu od dáć Quárte winni.* Támże. par: Celnicy.

Ciż z kruszców wsselákich gdy do pożytku przyda Quárte oddawáć máią. Támże. pa. eod:

Zupnicy trzy częśći dochodów królewskich tego rocznych y retentá z przeszłych oddawáć máią do rąk Páná Podskárbiego Koronnego. fo: 316. lege 8. A iżesmy.

Zupnicy Rewizorom od Króla wystánym dáć sprawe dostáteczną máią o dochodách y pożytkách dóbr Zupnych dla Inwentarzów. fol: 383. par: A tákże.

Żupnicy Krákowscy

Do wiernych rąk żupy trzymáli, iedno po trzy grosze bálwan soli płáćić mieli, zá Kazimirzá wtórego y trzećiego. fol. 37. par: 3. *Miárke soli dárowney po 4. grosze ná liczbie kłádą mieli,* Támże. par: 5. Też ieśli.

Sól w beczkách dárowna ná liczbie kłádą mieli. Támże. par: 6. Też sol.

Soli ná skład krákowski przedawáć nie mieli, tylko kupcom krákowskim y Wielickim, támże. para: 7.

Soli Centnar iedno po 4. grosze do Węgier przedawáć mieli, támże. par: 3.

Czerwone złote tylko po 14. grosży z Węgier, á po 16. z Czypskiey ziemie brać mieli, fol: 38. par:

parag: 4. & 5.

Koniom królewſkim obrok pewny w Zupách dawáć mieli. fol: 38. par: vltimo.

Do czterech koni iednego Máſtálérzá chowáć mieli. fol 39. parag: 1.

Iálmużne vbogim ſześćiom dawáć mieli, á tá ná liczbie kłádżiona bydź niemiáłá fol: 39. pa: 2.

Aieſli który z Zupników kupił v królá Zupy, tedy Inwentowáć miał Zupy, á tániey ie kupić niemiał, iedno zá 16. grzywien. fol. 39. & fo: 42. verſu 1.

Czynſze pewne z Zupy płáćić mieli, á te ná liczbie kłádżione bydź nie miáły. folio 42. lege 6.

Podkomorzemu zá náwiedzenie, álbo poſtaw ſuknáálbo 10 grzywién dáć mieli. fol. 44 le 8.

Do Zup żadnego w puſczáć niemáią króm Páná Podſkárbiego ze czterzą konmi. f. 44. l. 8. p. 5.

Przed żadnym, tylko przed królem odpowiedáć máią. folio 44. lege 9.

Sámi czeladź Zupną ſadzić máią. Támże.

Zupnik z Bachmiſtrzem ma kopaczóm dáć piece z ſćiánámi á nic odnich nie brác, gdy właſnémi rękomá co vrobią. fol. 46. verſu 1.

Zupnicy álb Dzierżawcy Zup niemáią vmnieyſzáć áni niſczyć filarów ſolnych y firſtów ſub priuatione honoris & confiſcatione borum. *O co* forum *ná ſeym.* fol. 53. verſu 2.

Zupnik ná kwártał Sól wydawáć y przedawáć ná potrzebe Szláchetcką winien wedle ſtátutów y praw dawnych pod winą 100 grzywien, o co forum *zá Dworem* peremptoriè. f. 53. l. 18.

Zupnicy Krákowſcy ná komory Lomżienſką y Rożánſką ſoli beczkowéy dodawáć máią, fol. 1065. lege 26. Gdyż.

Zupnik Ruſki.

Wſzytke ſól ktorą Sanem y Wiſłą ſpuſczána bywa, ma ná kożdy rok do Bydgoſczy ſpuſczáć, y nie gdżie indżiey iedno w Bydgoſczy przedawáć pod winą 1000. grzyw: fol: 55. le: 26.

Zupnik Ruſki, miáry ſolnéy vmnieyſzáć áni od poddánych nádzwyczay ſtáry co po ſól przyieżdżáią nic wyćiągáć niema, pod winą 100. grzywien w Ziemſtwie peremptoriè. fol: 56. lege 27.

Zupnik Ruſki ná kożdy rok od Swiątek do świątek wyſtáwiáć ma ſoli 11000. beczek do Bydgoſczy z doſypką, ſub priuatione officii, fo: 56. le: 28. par: A gdźieby. Sub pœna 100. marcarum, támże. le: 29. *wyiąwſzy* legale impedimentum.

Zupnik Bydgoſki.

Zupnikoſtwo Bydgoſkie wolno dáć królowi oſobie godnéy y oſiádłéy z Woiewództwá Poznáńſkiego álbo Káliſkiego. fol. 55. le: 26. parag: A iżeby.

Zupnik Bydgoſki ma odbiérác ſól od Piſárzów Zupniká Ruſkie° zá recognitia do ksiąg Grodzkich Bydgoſkich y przyſiege ich, fol: 55. parag: vltimo.

Tenże liczbę z téy ſoli vczynić ma przed Deputaty ná Seymiku Srzedſkim, y to pokazáć, że żadnego Szláchćicá nie vkrzywdził pod winą 100. grzyw. fol: 56. ver: 2.

Tenże ſól Szláchetcką w Bydgoſczy gdżieby do ćwierći látá nie była przedána, może fórmánóm zá wiádomośćią Piſárzá Zupniká Ruſkiego przedáć dla oddánia pieniędzy Zupnikowi Ruſkiemu w ćwierć látá pod winą 500. grzywien zá Dworem ná Seym. fol: 56. le: 28. & fol: 57. par: Zupnik. *ſtoi, że forum o to mieć ma ná Trybunał.*

Tenże ma dawáć quity ſáctoróm Zupniká Ruſkiego ná te 11000. beczek ſoli ná kożdy rok do Bydgoſczy, támże. le: 29.

Zupnik Plotcki.

Z komory Plotckiey winien dodawáć Soli ziemi Goſtynſkiey: nieſkłádáiąc iey iedno ná ſtáre mieyſce. fol: 57. lege 31.

Zupy

Krákowſkie, Zupy Olkuſkie, Zupy Ruſkie ná wychowánie ſtanu y ſtołu królewſkiego obrócone. fol: 32. parag. A te Oeconomiæ.

Zupy Solne potwierdzone od Kázimirzá trzećiego. folio 32.

Zupy krákowſkie cześć nalepſza dochodów y ſkárbu koronnego. fo: 32. ver: vltimo. *ſą iáko* promptuariũ Theſauri Regni. f: 52. l. 17.

Zup Krákowſkich ſporządzenie, przez Kázimirzá wtórego. fol. 34 par: To niechay.

Zupy do wiernych rąk powierzáne bywáły, fol: 36. verſu 1.

Do Zup żaden z Pánów Koronnych w chodzić niemiał, fo 36. pa: Napiſód. & fo: 37. p. 2

Do Zup koni żadnych przyimowáć niemiano pod gárdłem, króm koni królewſkich, fol: 37 verſu 1.

Zup krákowſkich przedawánie y Inwentowánie. folio 39. lege 5.

Zupy nie tániey przedawáć ſie miáły iedno zá 16 grzywien. folio 42. verſu 1.

Do Zup żaden wchodzić áni Zup zátrudniáć nie map od gárdłem, króm Páná Podſkárbiego ze

cztérmi konmi gdy po pieniądze przyiedzie. fol: 44. lege 8. par: 5.

Zupy zá niedozorem żupników y Vrzędników żupnych giną. fol: 48 par. 1. Gdyż.

Zupy Wielickie y Bochenskie rewidowáne y opátrzone bydź miały przez Commissarze Roku 1581. folio 52 lege 16.

Rewidowáne bydź máią co dwie lećie f. 52. l. 17.

Zá obmyślániem zbytnim pożytków przez żupniki niszczeią. folio 52. lege 17.

Zupá w ziemi Gostynskiey ma bydź w Suchodole folio 57. lege 32.

Zupni Stolnicy.

Zupné Stolniki Podkomorzy obiérać y sadzić ma. fo: 44. le: 8. par: 4.

Nie wiecéy ich bydź ma, iedno 60. fo: 45. l. 10.

Od S. Marćiná áż do Swiątek robić máią, á ieśli potrzebá tedy od ś. Michálá począć máią. támże. par. 2.

Ieśli który z Stolników sól zepsuie od Stygárá karány bydź ma, támże. par: 3.

Zupni Stygárowie.

Stygár káráć ma Stolniki ieśli ktory sól zepsuie. fol: 45. lege 10. par: 3.

Tenże Trágárzóm nieposlußnym roboty zábronić ma á drugich ná to mieysce zásádzić. támże. par: 4.

Zupni Báchmistrzowie.

Báchmistrz Czynßu żadnego z Zup bráć niema. tylko sługi mieć ma. fol. 45. lege 11.

Sługóm płácić ma z siekiery. Támże.

Zupny ćieślá.

Cieślá gorny ma mieć 12. *großy ná tydźien y żywność.* folio 45. lege 11.

Zupni Robotnicy Gorni.

W kożdey gorze máią bydź dwá robotnicy dla ßukánia Soli. folio 45. lege 11 par: 2.

Zupni Solni kopacze.

Máią mieć swoie piece z ścianámi bez dárów. fo: 46. versu 1.

Zrzebiec.

Zrzebcá ieszcze nie otárgánego ktoby zábił, trzy grzywny zan ma dáć: A w czwartym ábo piątym rokuzábity, według przysięgi ßkodę máiącego ma bydź płácon. fol: 1107. lege 10. Vstáwiamy.

Zwierz.

Psy poszczwány gdy kto odeymie wine zá psy odłożywßy trzy grzywny, á drugie trzy czyy zwierz był zápłácić winien. fol. 1108. lege 1. Niektóre.

Zwyczáie Mázowieckie.

Pátrz in litera M. Mázowßé.

ZYDOWIE.

A.

Appellátię.

Nie ná trybunał ále do krolá tylko álbo Woiewody iść máią. *Stephan w Niepołomicách* 1585. *y Zygm: III. w Kráków* 1588. *Ná co máią przywileie osobne.*

C.

Chrześćiánin.

Chrześćiánom Zydowska zdrádá iest záwżdy przeciwna y niepryiázna. fo: 1125. l. 10. *Złośliwa.*

Chrześćiánin Zydá przeświadczyć nie może iedno z Zydem á z Chrześćiáninem. fol: 1116. le. 2. *Naprzód.*

Chrześćiánin Zydowi służyć niema. fo: 1131. le: 5. *Áż tęż.*

Chrześćiánie sąsiedzi winni dáć rátunek.

Chrześćiánska krew.

Chrześćiánskiey krwie Zydowie nie vżywáią fol: 1122. le: 32.

Chrześćiáńskiego dźiećięćiá zábićie.

O zábićie Chrześćiánskiego dźiećięćiá pokonány trzemá Chrześćiány y trzemi Zydy ma bydź karány wina táki vczynek náßlá duszcą. A ieśli sie oczyśći/ tedy potwarcá one wine podiąć ma. fo. 1122. le: 32.

Ná to máią Bullam Pauli Papæ tertii *którym potwierdza przywileie* Martini Papæ *przodká swego y inßych: zeznáwáiąc że krwie Chrześciánskiey nie vżywáią* de data Romæ die 12. Maii. Anno 1540.

Ná tóż máią y przywiley Krolá Auguśtá w którym ie omawia że nie tylko krwie Chrześciánskiey ále áni Sákrámentów naświetßych Kośćielnych do żadney rzeczy nie vżywáią.

Chrześći-

Chrześćiánin ieśli Żydá ráni/ pátrz niżéy. *Rány.*

Cłá.

Ná cłá przekładáni być y trzymáć ich nie máią. fol. 1127. le 5. *Vſtáwiamy.* & fo. 1130. lege 1. *A iż też.*

Cłá/ myt żadnych ſpráwowáć niemáią. fol. 1130. le. 4. *Zydowie.*

Cłá nie innégo iedno powinnégo płácić máią/ iáko Mieſczánie płácą gdźie oni mieſzkáią. 1119. le. 13. *Gdźiekolwiek.*

Cłá płácić niemáią iedno iáko Mieſczánie Krákowſcy/ *Stephan w Toruniu* 1576. *y Zygmunt trzeći* 1588. *Náco máią przywileie oſobné.*

We cłech porownáni Chrześćiánom y Krákowiánom y Káźimierzánom Stephan/ *támże w tymże przywileiu.*

Cmentarze.

Gwałcone y náchodzone być niemáią. fol. 1119. le. 15. *Ieśli.*

Cryminały.

In cauſa criminali Chrześćiánin Żydá przeświadczyć może z Żydem á Chrześćiánínem. fol. 116. le: 12. *Naprzód.*

Czapká żołta.

W czapkách żołtych po ulicách chodźić máią pod winą pułkopkową krom dłógi. fol. 1126. le. 7. *Iż.*

Tá Conſtitucyą znieśiona przywileiem oſobnym pod Sygnetem komornym przez Zygmuntá Krółá w Wilnie Roku 1534.

D.

Dekretá.

W iednákiéy ſpráwie iednákié być máią/ *Stephan w Niepołom.* 1585. *y Zygmunt trzeći w Krákowie* 1588. *w przywileiách oſobnych.*

Dóm.

W domu Żydowſkim żaden ſtawáć niema. fol. 1121. le: 25. *Chcemy.*

Drogi.

Ná drogách żaden trudnośći áni przykrośći Żydom czynić niema. folio 1119. lege 13. *Gdźiekolwiek.*

Dźieći

Chrześćiáńſkié zábité/ pátrz wyżéy in litera K. *Chrześćiáńſka krew.*

Żydowſkié odwiedźione: ten co ie odwiedźie ſkázány być ma iáko złodźiéy. fo. 1121 le. 27. *Ieśli.*

F.

Fánty.

Ná fánty nie ná liſty záſtáwné pieniędzy pożyczáć máią. fol: 1124. le: 2. *Gdyż głoſć.*

O fánty niezáſtáwné przyśiegá Żyd odchodźi. fol: 1116. le: 3. *Ieśli Chrześćiánin.*

O fánty w mnieyſzéy ſummie záſtáwioné/ ná co Żyd przyśięże/ to zápłácono być ma. fol: 1117. le: 4. *Ieśli Chrześćiánin.*

O fánty bez świádków Chrześćiáninowi pożyczáné Chrześćiánin bliżéy do odwodu przyśięgá. fol: 1117. le: 5. *Ieśli Zyd.*

Fánty ná zaſtaw bráć mogą/ krom rzeczy Kościelnych y Krwáwnych. fol: 1117. lege 6. *Zyd wſzytkié.*

O fánty krádźioné przyśięgá ſie odwiędźma że niewiedźiał. fol: 1117. lege. 7. *Ieśliby Chrześćiánin.*

O fánty krádźioné zaſtępce ſtáwić ma/ ináczéy obieżon być ma. fol: 1126. le: 4. *Iż zbytnia. To práwo iuż ieſt przećiwne wyſſemu, gdźie ſtoi przyśięgá ſie odwiędźma.*

W fáncách konie bráné być mogą/ wżáłże tylko we dnie. fol. 1122 lege 34. *Chcemy. Y to práwo ieſt przećiwné wyſſemu, o fáncách krádźionych.*

O fánty zgorzáłé/ ukrádźioné álbo gwáłtem wźięté/ á to wiádomo ludźiom będźie/ przyśięgá wolen będźie. fol. 1117. le: 8. *A ieśli.*

Fánt nie ważny/ ieśli Rok y żydá leży/ może być przedány/ Sędźiemu go pokázawſzy. fol: 1121. le: 28. *Ieśli Zyd weźmie.*

Fánty nie máią być przez ſtárſzé ogledowáné/ tylko w kśiędze Żydowſkié wpiſowáné. fol. 1121. le: 26. *Około.*

Fánty Żydowſkié nie mogą być od Żydów w świętá wpćiągáné. fo: 1121. l. 29. *Chcemy.*

Fánty od Żydów gwáłtem bráné być niemáią pod karániém rozbóyſtwá ſkárbu Krolewſkiégo fo. 1121. l. 30. *Ktorykolwiek.*

Fánty máią dawność trzech lat. fo. 1125. l. 1. *Gdyż.*

G.

Goſpody y Zydów.

Żaden miewáć niema. f. 1121. l. 25. *Chcemy.*

Groby.

Gwałcone być niemáią. fol. 1119. le: 15. *Ieśli.*

Gwałty.

Gwałt w domu Zydowskim vczyniony/ iáko rozboynik skárbu Królewskiego karány bydź ma. fol: 1121. le: 30. *Którykolwiek.*

W gwałcie nocnym Zydowskim Chrześćiánie sąsiedzi winni pomoc dáć. fol. 1122. le: 37. *Vstáwiamy.*

H.

Hándle

Z żywność Mieszczánom przez Zydy odeymowáné bywáią. 1130. le: 1. *Aiż.*

Hándlowáć Zydom wolno ná Rynku Krákowskim. Stephán w Toruniu 1576. *Ná co máią przywiley.*

I.

Imánié.

Jmánt o pieniądze fałszywé bydź niemáią bez Posłá Królewskiego álbo Woiewodzego. fol: 1122. le: 35. *Też.*

O konie gdzieby ie z Korony wywodźili hámowáni bydź máią. fol: 1052. le. 2. *Konie.*

Jurisditia.

Extra iurisditionem nie máią bydź wyćiągáni tylko do sądu należnego: Stephan w Niepokom: 1585. pátrz niżey pod literą S. *Sądy.*

K.

Kárczmy.

Kárczem ánt naymów żadnych spráwowáć Zydowie niemáią. fol: 1130. l. 4. *Zydowie.*

Konie.

Ná zastaw bráć mogą ále iáwnie we dnie. fol: 1122. le: 34. *Chcemy.*

Przez Zydy z Korony niemáią bydź wywodzoné. fol: 1052 le: 2. *Konie.*

Krádzionè rzeczy.

O krádzioné rzeczy Zydowie zastępce stáwić máią. fol: 1126. le. 4. *Izbytnie.*

Kupiectwá.

Z targów ná wsiách czynić niemáią. fol: 1128. le. 9. *Gdyż.*

Kupiectwá sposob y miárá Zydóm ma bydź postánowioná. fol. 1127. le. 6. *Chcemy.*

Kupiectwá Mieszczánóm odeymowáć niemáią. fol. 1130. le: 4. *Zydowie.*

L.

Lichwá.

Z lichwą przyrostą tylo ma bydź Zydowi wrocono ile pożyczył: fol: 1122. l. 33. *Vstáwiamy.*

Lichwá od lichwy iść ma/ ieśli kto zaklad od Zydá wypráwi á lichwy záraz nie zápłáci. fo: 1120. lege 24. *Ieśli.*

Lichwá od grzywny ná tydźien płácona bydź ma/ folio 1124. lege 1. *Gdyż.*

Lichwá od pieniędzy ná listy dánych do dwu lat nie vpomniona ginie/ folio 1124. le: 1. *Gdyż.*

Listy y zapisy.

Ná listy zapisy pieniędzy pożyczáć niemáią/ fo: 1121. lege 26. *Ieśli Zyd.*

Listy ná wolności Zydom po Koronácićiey Krolá Kázimierzá dáne/ tenże Król Kázimierz kássuie. fol: 1125. lege 1. *Gdyż.*

Listy práwu Bożemu przećiwne y vstáwam Koronnym są Kássowáné. *Támże.*

Lokieć.

Lokćiém ání funtem to iest kupiéctwem ná wsiách báwić sie nie máią: fol. 1128. lege 9. *Gdyż.*

M.

Miáry.

Pátrz łokieć.

Miástá.

Mieszczánom mimo páctá kupiectwá odeymowáć niemáią. folio 1130. l. 4. *Zydowie.*

Monetá:

O monetę fałszywą żaden Zyd áni iman áni zátrzyman bydź ma bez Posłá Królewskiego ábo Woiewodzego/ fo: 1122. l. 35. *Też.*

Mytá.

Myt / Cło / żadnych spráwowáć nie máią/ fol: 1130. le: 1. 3. 4.

N.

Naymy.

Naymów żadnych spráwowáć niemáią/ fol: 1130. lege 1. 3. 4.

Naymy sklepów.

Pátrz/ Sklepy.

Nievierni.

Weselić sie niemáią z więtszego nádánia wolności

wolności niż wierni/ folio 1125 lege 1. *Gdyż.*

O.

Obrony żadnéy od Królá mieć niemáią któ-rzy w Imionách ſłáchetckich mieſzkáią/ fol: 1129 lege 10. *Która.*

P.

Páctá z Miáſty.

Pátrz/ ſub litera *M Miáſtá.*

Pieniędzy pożyczánie.

Pieniędzy pożyczáć niemáią ná imioná áni ná liſty dóbr nieruchomych/ folio 1121 le: 26 *Ieſli.*

Pieniądze ná dobrá álbo zapiſy dáne mimo przywileyw Nieſzowéy Roku 1454. Żydom ginąc/ fol: 1125. lege 1 *Gdyż.*

Pieniądze iedno ná fánty pożyczáć máią/ fo: 1124 le: 2. *Gdyż.* & fol: 1125 le: 1. *Złośliwa.*

Od pieniędzy iáką lichwę bráć máią/ pátrz pod literą/ *L. Lichwá.*

O pieniądze Żyd przeświadczony bydź nie-może iedno z Żydem á Chrześćiáninem/ fol: 1116. lege 2. *Naprzód.*

O pieniądze fałſzywe Żyd bez Poſłá królew-ſkiégo ábo Woiewodzégo imány bydź nie ma/ fol: 1122. lege 35 *Też.*

Pogłowie.

Pátrz/ folio 1256.

Popłátki.

Pátrz/ Clá ſub litera C.

Pożyczáne rzeczy v Zydá.

Z lichwą przyroſłą máią bydź Żydowi wro-cone/ fol: 1122. le: 33. *Vſtáwiamy.*

Práwá.

Práw ſwych Żydowie vżywáć máią wedle v-ſtaw w Wárćie vczynionych/ fol: 1125. le: 1. *Gdyż.*

Práwem przećiwko Żydom tylko w ſzkołách álbo gdźie ſadzeni bywáią czyniono bydź ma: wyiąwſzy Królá ábo Woiewodę/ fol: 1121. le: 31. *Przećiwko.*

Preſcriptia álbo dawność.

Preſcriptitéy w zaſtáwiech y w zapiśiech do trzech lat vżywáć mogą/ fol: 1125. l. 1. *Gdyż*

Przeda-

Przedawánié Towárów w ſklepiech.

Pátrz niżéy ſub litera S. *ſklepy.*

Przedawánié y kupowánié żywności.

Pátrz/ wyżéy Żywność.

Przywileie.

Przywileie cztéry Królá Stephaná máią o-ſobne ná wolności ſwoie ktore ſą potwier dzone od Królá Je: MT. Zygmuntá *III.* w Krákowie 1588. to ieſt z ſtrony Apellátiy/ z ſtrony hándlów ná rynku Krákowſkim/ z ſtrony ſklepów naiemnych/ z ſtrony przy-ſiąg iednákich w iednákiéy ſpráwie bez Ceremoniy/ o których ſie tu tylko náznáczyło że máią. Z ſtrony Cel z Krakowiány porownáni.

Przyſięgi Zydowſkié.

Przyſięga Żyd ſie odwodźi o fánty gdźieby mu Chrześćiánin trudność záda wał iáką á Żydby tego przyſał/ fol: 1117. le: 7. *Ieſliby.*

Przyſięga dowiéśdź ma o Fánty w więtſzéy ſummie záſtáwione/ 1116. le: 3 *Ieſli.*

Do przyſięgi bliżſzy Chrześćiánin o fánty bez świádków v Żydá króm lichwy wzwa-żone/ fol: 1117. le: 5. *Ieſli Zyd.*

Przyſięga Żyd odchodźi o fánty pogorzálé ábo pokrádźione/ fol: 1127. le: 4 *Iż.* O tych fáncách/ pátrz literam F.

Przyſięgi niemáią bydź ná Rodał/ iedno o wielkié ſpráwy áż do piąćidźieſiąt grzy-wien ſrebrá/ fo: 1120 le: 20 *Vſtáwiamy.*

O mnieyſſé rzeczy przyſięgáć ma przed ſkołą v dźwi/ *Támże.*

Przyſięga ná Rodał y Ceremonię maſz fol: 1129. lege 11. *Zyd.*

Przyſięgi bez Ceremoniy iednákié w iedná-kich ſpráwách bydź máią/ *Stephan w Nie-połomicách* Anno 1585.

R.

Rány.

Rání Chrześćiánin Żydá winę królowi prze-pada/ Bárwiérzá odprawi/ á nakłády zá-płáci/ fol: 1118. lege 10. *Ieſli.*

Rání Żyd Żydá/ winę Sędźiemu przepada/ fol: 1120, lege 19 *Ieſli Zyd.*

Vderzenié Żydá/ *Pátrz Vderzenie* ſub litera V.

Zábićié/ *Pátrz zábićie* ſub litera Z.

Rynek

Rynek Krákowski.

Pátrz Hándle sub litera H.

S.

Sędzia Zydowski.

Bez powodá záczynáć spráwy niema / fol: 1120. le: 23. *Sedzia.*

Sędzia Mieyscki niema nic do Zydów gdy sie z sobą nie zgadzáią álbo z sobą wádzą tylko sam Król á Woiewodá / folio: 1118. lege 9. *Ieśli Zydowie.*

Sądzeni bydź máią w szkołách ábo ná mieyscách gdźie sądzeni bywáią / krom Królá á Woiewody którzy ie wyzwáć mogą / fol: 1121. lege 31. *Przećiwko.*

Do sądu pozwáni bydź máią o rzecz krádźiona / fol: 1127. lege 4. *Iż żbytnia.*

Do sądu należnégo á nie extra iurisditionē wyćiągáni bydź máią / *Pátrz Iurisditia* sub litera I.

Od sądu nie należnégo skázn nie ważna / *Stephan w Niepołomicách* 1585.

Sąd żaden áni vrząd przećiwko nim nic skázywáć niema / *Steph: Támże.*

Do Sędźiego ieśli Zyd nie stánie winę przepada / fol: 1119 le: 18. *Ieśli Zyd.*

Sędźiemu winę pieniężną Wándel / y kámien piepżu Zydowie płácić máią / fol: 1119. le: 17. *Ieśli Zyd.*

Sklepy.

Sklepów náymować Zydóm wolno wiecznie *Steph: w Toruniu.* 1576.

Sługá

Chrześćiánski żaden Zydóm służyć niema / fol: 1131. lege 5. *A iż też.*

Sól.

Soli Zydowie spráwować niemáią / fo: 1130. lege 4. *Zydowie.*

Succollectoronie.

Succollectorámi bywáć niemáią ná poborzéch / fol: 392. le: 7. *Pobory.*

Swiádectwo.

Chrześćiánskié przećiw Zydowi iedno z Zydem á Chrześćiánínem / fol: 1116. lege 2. *Naprzód.*

Szkołá.

W Szkołách Zydowie sądzeni bydź máią / *Pátrz wyssey*, Sądzeni bydź máią.

Ná Szkole żaden ćiśkáć niema / pod winą dwu kámieni piepżu Woiewodźie / fol: 1119. lege 16. *Ieśli kto.*

T.

Tárgów áni kupiectwá ná Wśiách czynić nie máią. fol: 1120. le 9. *Gdyż.*

Towáry przedawáć w sklepiách mogą. *Steph: w Toruniu.* 1576.

V.

Vrząd Mieyscki nie przećiw Zydóm poczynáć niema: ále wszytkie Cauzy do własnégo foum odsyłáć ma / to iest do Królá / álbo do Woiewody. *Stephan w Niepołomicách.* 1585.

Vderzenie Zydá od Chrześćiánina

Bezekrwie / winá Woiewodźie: á vderzonému dosyć vczynienie / ábo in defectu pieniędzy / karánie iáko słuss / fol: 1118. le: 12. *Ieśli Chrześćiánin.*

Jeśli sie kto ná Zydá rzući gwałtownémi rękomá / wedle práwá ziemie karan bydź ma / fol: 1120. le. 22. *Ieśli Chrześćiánin.*

Vmárły Zyd.

Od prowádzenia z Miástá do Miástá álbo z Powiátu do powiátu ábo z ziemie do ziemie przez písárze nie wyćiągano bydź nie ma / fol. 1119. le: 14. *Ieśli Zydowie.*

W.

Wiárá.

Wierze Chrześćiánskiéy Zydowie są prawdźiwi nieprzyiaćiele / fol: 1124: le: 1. *Gdyż.*

Winy.

O nieśtanie przed Sędźiego / *Pátrz sędźia* sub litera S.

Winá Wándel. *Támże.*

O rány *Pátrz Rány.*

O vderzenie / *Pátrz vderzenie.*

O zámordowánie dźiećiećiá / *pátrz Chrześćiánie*

O nie rátowánie w nocy gdyby gwałtu wołáli: śelągów 30: fo: 1122. le: 36. *Vstáwiamy.*

O zákázowánie przedawánia y kupowánia żywności winá Woiewodźie / fol: 1122. le: 37. *Vstawiamy.*

O odeymowánie kupiectwá Chrześćiánom winá

winá Státutu Zygmuntá Królá 1538. fol: 1130. lege 4. *Zydowie.*

O niekárność tych ktoryby Chrześćiánom kupiectwá odeymowáli/ 200. grzywien. *Támże.*

O kupiectwá y targi ná wśiách winy ćiężkie y ſtrácenie wſzytkich rzeczy/ fol: 1128. lege 9. *Gdyż.*

Z.

Zakłády.

Żydom dáne niemáią bydź ná oſoby iedno ná poſpolſtwá wyćiągáne/ fol: 1128. lege 8. *Iż dla.*

Zapiſy.

Ná zapiſy pieniędzy dawáć niemáią/ fo: 1121. lege 26. *Ieſli Zyd.*

Zaſtány.

Pátrz Sánty. ſub litera F.

Złodźieie.

Złodźiéy ieſli krádźione rzeczy v Żydá záſtáwi/ pátrz/ krádźione rzeczy ſub litera K.

Znáki.

Żydowie mieć máią álbo czapki żołte/ *pátrz, Czapká żołta.* ſub litera C.

Zupy.

Żup żadnych trzymáć áni ſprawowáć niemáią/ fol: 1130. le: 1. *Aiż.* & l. 4. *Zydowie.*

Zydowie.

Chrześćiánſtiéy wiáry ſą nieprzyiaćiele/ fol: 1124, lege 1. *Gdyż.*

Zydowſka intentia.

Około tego záwſze chodźi/ iákoby Chrześćiánſkié máietnośći y bogáctwá záwſze zátłumiáłá/ y wykorzyniáłá/ fo: 1124. l. 2. *Gdyż.*

Zydowſka zdrádá.

Jeſt záwſze Chrześćiánóm przećiwna y nieprzyázłiwa. fol. 1125. le. 1. *Złośliwa.*

Zynność.

Przedawáć y kupowáć Żydowie mogą/ fol: 1122: lege 37. *Vſtáwiamy.*

Żywność y hándle przez Żydy Chrześćiánom odeymowáne bydź niemáią/ fol: 1130. leg: 1. *Aiż.*

DOKONCZENIE Summáryuſzu.

Iáko Státut ſam, ták y Summáriuſz, niech będzie ná cześć y chwałę Bogu w Tróycy iedynemu, błogoſłáwionéy Pánnie Máriiéy, y Pátronom S. Polſkim &c.

A ná poćiechę Oyczyznie.

OMYŁKI NIEKTORE TAK POPRAWVY.

Fol: 15. in margine, 549. poprzaw 349.
Fol: 23. in marg. HL. 70. 8/ poprzaw HL. 70. B/
Fol: 99. ver: vltimo 25. poprzaw 22.
Fol: 115. HP. in margine 157. poprzaw 257.
Fo: 158. ỽ. vltimo parte 4. poprzaw parag. 3.
Fol: 159. ỽ. 34. parte 4. poprzaw par: 3.
Fol: 166. ỽ. 11. lege 12. poprzaw le: 13.
Fol: 170. ỽ. 38. lege 16. poprzaw le: 17.
Eodem versu 42. le: 9. poprzaw le: 8.
Fol: 173. ỽ. 43. lege 9. poprzaw lege 10.
Fol: 184. ỽ. 31. lege 19. poprzaw lege 20.
Fol: 186. ỽ. 2. Tit: 12. lege 11. Declárniemy. poprzaw Tit: 5. le: 13. Gdyby. par: Declárniemy.
Fol: 256. ỽ. 42. Práwém / czytay/ Pozwém.
Fol: 258. ỽ. 39. Pozwáć może. czytáy / pozwáć nie może.
Fol: 393. in marg: Zyg: III. 17. poprzaw 16.
Fo: 333. in marg: HL. / 141. poprzaw 41.
Fol: 422. le: 19. ỽ. 2. przez Podkomorzégo/ czytay bez Pódkomorzégo.
Fol: 477. in marg: Zyg: III. 43. poprzaw 42.
Fol: 483. in marg: HP. 489. poprzaw 498.
Fol: 490. in marg: 1368. czytay 1347. Także. fol: 510. y ták wßędy.
Fol: 511. lege 6. Práwicy naywkaśniéy/ czytay/ práwicy naywyßégo naywkaśniéy.
Fol: 512. lege 7. iákié w sobie / czytay / iákié ná gwałt w sobie.
Fol: 536. Intercesur. czytay/ Interceśor.
Fo: 697. ỽ. 2. Rewiiéy/ czytay/ Rewizyiéy.
Fol: 727. in margine 3. poprzaw 33.
Fol: 753. in mar: 765. poprzaw 665.
Fol: 784. ỽ. 9. Wiánam/ czytay/ Winam.
Fo: 923. le: 14. Illustrali. czytay/ Illustritati.
Fol: 1095. gdźie stoi / Maß wyßéy. fol: 615. le: 16. czytay/ lege 17.
Fol: 1160. ỽ. 1. fol: 102. poprzaw 1027.
Fol. 1191. ỽ. 19. le. 30. poprzaw 31.
Fo: 1261. ỽ. 27. fol: 691. póprzaw fol: 69.
Fol: 1315. ỽ. 31. lege 3 poprzaw le: 13.

Jedno Práwo per amanuensem **opuszczoné Czytelnik łáskáwy** suo loco **to iest**/ fol: 68. post legem 25. **inseruie sobie.**

Nowè Cło tylko od tych rzeczy, któré bywáią pędzonè ábo wieźionè z królestwá ma być brano.

Hoc idem nouum Teloneũ solùm ab his rebus quæ extrà Regnum aguntur vel ducuntur est exigendum : nõ autẽ ab his quæ intra Regnum venduntur vel mactantur.

Zyg: w Krákowie 1540 HL 276 B/ 494 HP 97

WSzyscy obywátele y inni ludźie ktorzykolwiek téż postronni / ktorzy Woły / Bydłá / y iné rzeczy/ od których cło nowé ma bydź płácone/ w królestwie kupuią/ á oné zá gránice królestwá wiozą álbo gonią / będą powinni pokazáć sie w Komorách : które są ná cłá náznáczoné/ á w onych Komorách Cło powinné/ będą powinni zapłácić : ieśliż tákowé woły ábo Bydłá y inné rzeczy ku przekupowániu zá gránice są kupioné/ ále od tych rzeczy któré ku włásnéy potrzebie ábo ku zábiciu w królestwie ábo ku przedawániu w królestwie są kupioné / myto niema bydź płácone. A ieśliby kto z tákowémi wołmi/ bydły y inémi rzeczámi w królestwie kupionémi minął Komory mytné w nich sie nie pokazawßy : tákowé rzeczy niech stráci / á Mytnikom będźie wolno ie zápowiedźieć y zábrać.

OMnes regnicolæ & alii homines quicunque, etiam externi, boues, iumenta, & res alias, à quibus Theloneum nouum soluendum est, in regno ementes, & illa versùs limites Regni ducentes aut pellentes, teneantur sese manifestare in Cameris Theloneatorum Deputatis: & in eisdem Cameris, Theloneum debitum soluere : si huiusmodi boues aut iumenta vel res aliæ, ad reuendendum, & extra Regnum pellendum emptæ fuerint : Ab his verò rebus, quæ ad vsum proprium, vel ad mactandum in Regno, & vendendum intrà fines Regni emptæ fuerint, Theloneum solui non debet. Quod si quis cum huiusmodi bobus, iumentis aut rebus aliis in Regno emptis, cameras preterierit, se in illis non manifestando, res huiusmodi amittet, & licebit Theloneatoribus eas arestare & recipere.

ŁASKI INEXCVSATIONE AD Regiam M. & Primores Regni.

Emerſuros aliquos non dubito, qui inepto me tempore officium huiuſmodi deſumpſiſſe me arguent: arma in præſentiarum potiùs fore tractanda, quàm Statuta conſcribenda irrogantes. Sciant hebetes, & rerum imperiti, magnos quoſque Principes ita bellis dediſſe operam; vt nunquam vtilitatem conditionis legum intermitterent: cùm ideo bella ſuſcipiantur, vt demum pax ſequatur. Neq; quiſquam præſtans clarusq́; foris apparuit, niſi re prius domi ritè compoſita: nec aliter ſplendidum quondam in re militari maiorum noſtrorum nomẽ reſumere nos poſſe ſperemus, niſi ordinatis domi moribus, ſanctisque legibus, quæ vbiq; terrarum principibus à ſubditis fidelitatem, ſubiectionem, & obedientiam, eisdemq́; à dominis tranquillitatem, æquitatem, & iuſtitiam ſtabiliorẽ procurant atq; cõſeruant, Deum timere, ac charitatem, cuique reddendo quod ſuum eſt, colere, & in virtute Dei exercituum bellũ gerere perdocent.

REIESTR KART OBIECADŁOWYCH.

** *** **** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vvv Xxx Yyy Zzz. Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp Qqqq Rrrr Ssss Tttt Vvvv Xxxx Yyyy Zzzz. Aaaaa Bbbbb Ccccc Ddddd Eeeee Fffff Ggggg Hhhhh Iiiii Kkkkk Lllll Mmmmm Nnnnn Ooooo Ppppp Qqqqq Rrrrr Sssss Ttttt Vvvvv Wwwww Xxxxx Yyyyy Zzzzz.

Omnes sunt Terniones præter ** qui est sexternio sex foliorũ, & præter Cccc qui est Quaternio, & Q & Z & Xxxx Yyyyy Zzzzz. qui sunt Duerniones.

Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit.